Bibeli Luayãtaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and Nigeria

Bibeli Luayẫtaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and Nigeria

copyright © 2010 SIM International

Language: Boko

Translation by: SIM International

Boko Bibeli Luayẫtaala

This translation, published by the SIM au Benin, was published in 2010.
If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at ECWA/SIM H.Q., P.M.B. 2009, Jos, Plateau State, NIGERIA.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
ffb0f4b3-18b7-564f-bd5d-307e9e532fb9

Contents

Daalɛa . . . 1
Bɔa . . . 41
Levii buiɔ . . . 74
Naokɛa . . . 97
Ikoyã . . . 129
Yozuee . . . 160
Dɔaanaɔ . . . 179
Lutu . . . 199
1 Samuɛli . . . 202
2 Samuɛli . . . 226
1 Kíaɔ . . . 249
2 Kíaɔ . . . 273
1 Lada . . . 297
2 Lada . . . 324
Ɛzala . . . 352
Nɛɛmii . . . 360
Ɛsitɛɛ . . . 372
Yobu . . . 378
Soũɔ . . . 428
Yáasiɔ . . . 565
Làasoode . . . 608
Salomɔɔ lɛ . . . 620
Isaia . . . 629
Zelemii . . . 727
Wɛ̃nalɛ . . . 806
Ezekiɛli . . . 816
Daniɛli . . . 863
Ozee . . . 875
Yoɛli . . . 890
Amɔsi . . . 897
Abadia . . . 909
Yonasi . . . 911
Mise . . . 914
Nauũ . . . 924
Abaku . . . 928
Sofoni . . . 933
Age . . . 938
Zakali . . . 940
Malaki . . . 950
Matiee . . . 953
Maaku . . . 984
Luku . . . 1003
Zãa . . . 1035
Zi̍naɔ yãkɛaɔ . . . 1057
Lomadeɔ . . . 1085
1 Kɔlɛnideɔ . . . 1099
2 Kɔlɛnideɔ . . . 1111
Galatiɔ . . . 1119
Ɛfɛsɛdeɔ . . . 1124
Filipideɔ . . . 1129

Kɔlɔsideɔ 1133
1 Tɛsalonideɔ 1137
2 Tɛsalonideɔ 1140
1 Timɔtee 1142
2 Timɔtee 1146
Titu 1149
Filemɔɔ 1151
Ɛbɛluɔ 1152
Zaaki 1163
1 Piɛɛ 1167
2 Piɛɛ 1172
1 Zãa 1175
2 Zãa 1179
3 Zãa 1180
Yuda 1181
Zia yá̃ 1183

DAALƐA
Mɔizi lá sɛ̃́ia
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Bibeli lá sɛ̃́ia tɔ́n Daalɛa. A luabɛ ń dṹniao kɛa yã'ɔ̀wɛ̃ɛ, ì to wà dɔ̃ lá Lua gbɛ̃nazĩ̀naɔ kɛ̀, lá duuna ń taasio gɛ̃̀ dṹnia guu, lá Lua ì yã́sɛ ń gbɛ̃nazĩ̀naɔ. Bee gbɛa lápi bui pɔ́ wĩ̀ mɛ Isailiɔ bɔkĩ̀i ɔ̀lɔwɛ̃ɛ.

Lɛɛ 1-11. Kpelewa wá fɔ̃ dṹnia pɔ́ wá kú a guuɛ bee gbá dɔ̃i? Kpelewa gbɛ̃nazĩ̀na dɛi? Dé a dɛ a ũ dṹnia guui? Bɔ́yãi gbɛ̃nazĩ̀naɔ ìɔ ĩ̀i ń kɔ̃oi? Vãipi ɛsɛ kúa? Yãgbɛaa beeɔá wá gbãdeɔ yã́ɛ ɔ̃ Daalɛa lá lɛɛ 1-11 lɛ́ a bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ: Gɔ̃ɛ ń nɔɛo kɛa (1-2), an kɛ̃akɔ̃wa ń Luao (3), Abɛli ń Kãinio (4), Nɔee yã́ ń idaa dṹniala yã́o (6-9), Babɛli kpɛdidiakɔ̃a (11).

Lɛɛ 12-50 lɛ́ lá Lua gbɛ̃nazĩ̀na suabaayã zɛkàlɛ yã'owɛ̃ɛ, lá à Isaili dezi káauɔ sĩ̀si à ń sɛ́ a zɔ̀blenaɔ ũ. Ablahaũ tɔbɔ̀ a luanaaikɛa ń a misiilɛa Luaɛo yã́iɛ, ɔ̃ aà yãkɛapi lɛ́ gbɛ̃́ɔ da zɛ́wa e ń a gbão (12.1-25.18). Bee gbɛa aà nɛ́ Izaaki ń aà tɔũna Yakɔbu pɔ́ wĩ̀ mɛ lɔ Isailio ń a nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn kuɛpla pɔ́ dɛ Isaili bui kuɛplaɔ dezi káauɔ ũo yã́ (25.19-35.29). Yosɛfuá Yakɔbu nɛ́ɔ doɛ. Yakɔbu ń a nɛ́ɔ ń a daɛɔ taa Egipi bùsuu yã́ musu, Yosɛfupi mɛ́ ń mide ũ (37.1-50.26).

Daalɛa lá yã́ pɔ́ gbɛ̃́ káaueɔ kɛ̀ɔ bɔɔlɛkɛ̀wɛ̃ɛ, azaiasa yã́ pɔ́ Lua kɛ̀ɔ. Gĩ̀a sɛ̃́ia lápi Lua dṹniakɛa bɔɔlɛkɛ̀wɛ̃ɛ. Bee lɛ́ Lua zɔ̃ɔkɛ ɔlɔwɛ̃ɛ. Aàpi mɛ́ kɛ̀. Lápi láakĩ̀i Lua lɛgbɛ̃̀ à mɛ̀ á gi àɔ laaidɔ a gbɛ̃́ɔwaɛ. Za lápi daalɛa e a midɛawa Lua mɛ́ mide ũ. I to wà a dɔ̃, ì yã́kpalɛkɛńnɔ à ń swã́gaga, ì a gbɛ̃́ɔ da zɛ́wa à dɔńlɛ, ì to an yã́ àɔ wɛbɔa lá á yeiwa.

Wá kɛ kpelewa ni? Lua ye wà a náaikɛ, wí lɛ́ pɔ́ a gbɛ̃̀ɔ yã́si, wíɔ zĩ̀kɛ a yãdilɛaɔ ń a ikoyãɔwa. Lápi Isailiɔ fɛlɛkaayã ziɔ dàu a sĩ̀uwɛ̃ɛ, kɛ́ wà e dɔ̃ lá an dezi káauɔ Lua náaikɛ̀, wí Lua náaikɛ màa gbã sɔ̃.

Lua dṹnia kɛa

1 Asĩ̀nizĩ̀ Lua musu ń zĩ̀lɛo kɛ̀. 2 Gu da pãɛ, a kɛkɛao, gusia mɛ́ da ísiaa, ɔ̃ Lua Nisĩ̀na lɛ́
yàakpa ípia. 3 Ɔ Lua mɛ̀: Gu pu![*] Ɔ gu pù. 4 A è gupuapi maa, ɔ̃ à gupua kɛ̃̀aa ń gusiao. 5 A
tɔkpà gupuaɛ fãanɛ, gusia sɔ̃ gwãasĩ̀na. Gu sĩ̀, gu dɔ̀, a gɔɔ sɛ̃́ian we.
6 Ɔ Lua mɛ̀: Bàluma àɔ ku íɔ zãnguo, kɛ́ à ípiɔ kɛ̃kɔ̃wa. 7 Ɔ à bàluma kɛ̀ màa, à í pɔ́ kú
bàluma zíɛ kɛ̃̀kɔ̃wa ń í pɔ́ kú a musuo.[†] 8 Ɔ à tɔkpà bàlumapiɛ luabɛ. Gu sĩ̀, gu dɔ̀, a gɔɔ
plaaden we.
9 Ɔ Lua mɛ̀: I pɔ́ kú zĩ̀lɛ kãaa gudoũ, gugii bɔ. Ɔ à kɛ̀ màa. 10 A tɔkpà gugiipiɛ tɔɔlɛ, ɔ̃ à
tɔkpà í pɔ́ kã̀aaɛ ísia. Ɔ a è à kɛ̀ maa. 11 Ɔ Lua mɛ̀: Láɔ bɔlɛ tɔɔlɛ ń sɛ̃̀ wɛdeɔ ń lí nɛdeɔ, baade
ń a buio. Ɔ à kɛ̀ màa, 12 láɔ bɔ̀lɛ tɔɔlɛ ń sɛ̃̀ wɛdeɔ ń lí nɛdeɔ, baade ń a buio. Ɔ Lua è à kɛ̀
maa. 13 Gu sĩ̀, gu dɔ̀, a gɔɔ àaɔ̃den we.
14 Ɔ Lua mɛ̀: Pɔgupunaɔ aaɔ ku musu, aaɔ fãanɛ kɛ̃́kɔ̃wa ń gwã́o, aaɔ dikpɛɔ ń gɔɔɔ ń wɛ̃ɔ
ɔlɔńɛ́. 15 Aaɔ dɛ pɔgupunaɔ ũ musu, kɛ́ aaɔ dṹnia pu. Ɔ à kɛ̀ màa. 16 A pɔgupuna zɔ̃ɔɔ kɛ̀
mɛ̀n pla, a pɔ́ pɔ́ gbãa ìɔ kible fãanɛ, a pɔ́ pɔ́ busɛ ìɔ kible gwã́. A saanaɔ kɛ̀ lɔ. 17 A ń pɛpɛ
musu aaɔ dṹnia pu, 18 aaɔ kible fãanɛ ń gwãasĩ̀nao, aaɔ gupua kɛ̃kɔ̃wa ń gusiao. Ɔ a è à
kɛ̀ maa. 19 Gu sĩ̀, gu dɔ̀, a gɔɔ síiɔ̃den we.
20 Ɔ Lua mɛ̀: Pɔ́ wɛ̃nideɔ í pa yɔ̃̀ɛyɔ̃ɛ, bãɔ ligua musu, aaɔ vua bàlumau. 21 Ɔ à pɔ́ wɛ̃nide
pɔ́ kú íu yɔ̃̀ɛyɔ̃ɛɔ kɛ̀ ń kpɔ̀ gbɛ̃̀nɛɔ píi baade ń a buio. A bãɔ kɛ̀ píi lɔ baade ń a buio. Ɔ a è à

[*] **1:3** 2Kln 4.6 [†] **1:7** 2Piɛ 3.5

kɛ̀ maa. 22 A báaadàŋ́gu à mɛ̀, aaɔ nɛ'i, aaiɔ kɔ̃́, kpɔɔ i ísia pa, bãɔ i kɔ̃ tɔɔlɛ. 23 Gu sì̃, gu dɔ̀,
a gɔɔ sɔoden we.
24 Ɔ Lua mɛ̀: Pɔ́ wɛ̃nideɔ aaɔ ku tɔɔlɛ, pɔtuoɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ ń sɛ̃̀anɔbɔɔ baade ń a
buio. Ɔ à kɛ̀ màa. 25 Lua sɛ̃̀anɔbɔɔ kɛ̀ baade ń a buio. A pɔtuoɔ kɛ̀ baade ń a buio. A
pɔ́taa'onkuawaɔ kɛ̀ baade ń a buio. Ɔ a è à kɛ̀ maa.
26 Ɔ Lua mɛ̀: Wà gbɛ̃nazì̃naɔ kɛ wá taa ũ, aaiɔ dɛwáwa,‡ aaiɔ iko vì̃ kpɔɔwa ń bãɔ ń pɔtuoɔ
ń sɛ̃̀anɔbɔɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ píi. 27 Ɔ Lua gbɛ̃nazì̃naɔ kɛ̀ azì̃a taa ũ. Aà zì̃a taa ɔ̃ à ń kɛ́ a
ũ. A ń kɛ́ gɔ̃ɛ ń nɔɛoɛ.§ 28 A báaadàŋ́gu a ònɛ́: Aɔ nɛ'i, íɔ kɔ̃́, í dṹnia pa, íɔ gbãablewà. Aɔ
iko vì̃ kpɔɔwa ń bãɔ ń pɔ́ wɛ̃nide pɔ́ ì táa'o tɔɔlɛwaɔ píi. 29 Ɔ Lua mɛ̀: Ma pɔ́ wɛ́nade pɔ́ kú
tɔɔlɛwaɔ kpàwá á pɔblea ũ píiɛ ń lí nɛdeɔ píi. 30 Ma blɛ pɔ́ ì bɔlɛ tɔɔlɛwa kpà pɔ́ wɛ̃nideɔwa
píi an blɛ ũɛ, nɔ̀bɔɔ ń bãɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ píi. Ɔ à kɛ̀ màa. 31 Lua pɔ́ pɔ́ á kɛ̀ɔ è píi, à kɛ̀
maa wásawasa. Gu sì̃, gu dɔ̀, a gɔɔ sooloden we.

2

1 Màa Lua musu ń zì̃́lɛo kɛ̀ ń ń pɔ́ɔ píi. 2 E a gɔɔ soplade zì̃́ àɔ ká, zì̃ pɔ́ àlɛ kɛpi làa. A gɔɔ
sopladepi zì̃́ ɔ̃ à kã́mabò ń zì̃ pɔ́ á kɛ̀o.* 3 Ɔ à báaadà gɔɔ sopladepiu a dì̃lɛ a pɔ́ ũ, kɛ́ zì̃beezì̃
à kã́mabò ń zì̃ pɔ́ á kɛ̀o píi yã́i.†

Edɛni lu

4 Musu ń zì̃́lɛo kɛa yã́n kɛ: Gɔɔ pɔ́ Dii Lua zì̃́lɛ ń musuo kɛ̀, 5 bua pɔe i bɔlɛ tɔɔlɛwa yãao,
baa sɛ̃, asa Dii Lua i to lou mào, mɛ́ gbɛ̃e ku à tɔɔlɛ zì̃kɛo. 6 Sua mɛ́ ì kpa dṹniau, ɔ̃ ì mɔ̀sɛpisi
tɔɔlɛwa píi.
7 Dii Lua gɔ̃ɛ ikàsa ń bùsutio. Kɛ́ à ì̃́an wɛ̃nide pɛ̀ aà níu, ɔ̃ gɔ̃ɛpi gɔ̃̀ gbɛ̃́ bɛ̃́ɛ ũ.‡ 8 Dii Lua
lu kɛ̀kɛ gukpɛ oi gu pɔ́ wì̃ mɛ Edɛni, ɔ̃ à gɔ̃ɛ pɔ́ á kɛ̀pi dàu we. 9 Dii Lua tò lí bui píi bɔ̀lɛ tɔɔlɛ.
Lípiɔ kɛfɛũ, mɛ́ an bɛ blea na. Lí wɛ̃nide§ ku lupi guo, mɛ́ lí pɔ́ ì dɔ̃a maa ń a vãio inɛ́ kú
we lɔ.
10 Swa ku Edɛni, ìɔ mɔ̀sɛpisi lupiwa. Bɔa we à gɔ̃nakɛ̃̀ síiɔ̃. 11 A sɛ̃́ia tɔ́n Pisɔ̃, ɔ̃mɛ liaa
Avila bùsui píi. Vua ku bùsupiu, 12 mɛ́ vuapi kɛfɛũ. Zɔ̃go'ɔ kú we lɔ ń gbɛ̀ bɛɛɛde pɔ́ wì̃ mɛ
onisio. 13 Swapi gɔ̃na plaade tɔ́n Giɔ̃, a liaa Kusi bùsui píi. 14 A gɔ̃na àaɔ̃de tɔ́n Tigilisi, a
dɔ̀ɔ tà Asili bùsu gukpɛ oi. Swapi gɔ̃na síiɔ̃de tɔ́n Uflata.
15 Dii Lua gɔ̃ɛpi dì̃lɛ Edɛni lupi guu, aàɔ a zì̃kɛ, iɔ gwa. 16 Ɔ à yãdì̃lɛɛ̀ à mɛ̀: Nyɔ̃ fɔ̃ ǹ lupi
lí píi bɛ ble, 17 ãma ńsu lí pɔ́ ì dɔ̃a maa ń a vãio inɛ́ bɛ bleo, asa tó ń blɛ̀, n gaɛ.
18 Dii Lua mɛ̀: Gɔ̃ɛ kua ado maao. Má dɔnlɛde kɛɛ̀ aà gbɛ̃do ũɛ. 19 Ɔ à bùsu sɛ̀ à nɔ̀bɔɔ kɛ̀ò
píi ń bãɔ píi, ɔ̃ à mɔ̀ńnɔ gɔ̃ɛ kì̃́i, kɛ́ à e lá a tɔ́kpanɛ́. Tɔ́ pɔ́ gɔ̃ɛpi kpà pɔ́ wɛ̃nidepiɔnɛ píi gɔ̃̀
ń tɔ́ ũ. 20 Gɔ̃ɛpi tɔkpà pɔtuoɔnɛ píi ń bãɔ ń sɛ̃̀anɔbɔɔ píi, ãma i dɔnlɛde e ń guu a gbɛ̃do ũo.
21 Ɔ Dii Lua tò gɔ̃ɛpi gɛ̃̀ ń io. Kɛ́ àlɛ i'o, ɔ̃ à aà gbà̃tɛ̃ɛwa mɛ̀ndo bɔ̀, ɔ̃ à aà mɛ tàta a gbɛu. 22 Ɔ
à gɔ̃ɛpi gbà̃tɛ̃ɛwa pɔ́ á bɔ̀pi lì̃lɛ nɔɛ ũ, ɔ̃ à gɛ̀aànɔ aà kì̃́i. 23 Ɔ gɔ̃ɛpi mɛ̀:
Gbɛ̃́ɛ bee sa,
aà wá bɔ̀ ma wá guuɛ,
mɛ́ aà mɛ bɔ̀ ma mɛ guuɛ.
Wà̃li oɛ̀ nɔɛ,
kɛ́ wà aà bɔ̀ gɔ̃ɛ guu yã́i.
24 Ayãmɛto gɔ̃ɛ ì go a de ń a daowa, ì na a nawa, ɔ̃ aaì gɔ̃ lán sàwakula ń gbalaowa.*
25 Gɔ̃ɛ ń a nao ku puizi an pla ḿpii, kási wí lí ń kũo.

3

Gbɛ̃nazì̃na kɛ̃akɔ̃wa ń Luao

‡ **1:26** 1Kln 11.7 § **1:27** Mat 19.4 * **2:2** Ɛbɛ 4.4 † **2:3** Bɔa 20.11 ‡ **2:7** 1Kln 15.45 § **2:9** Zia 2.7, 22.2, 14
* **2:24** Mat 19.5, 1Kln 6.16, Ɛfɛ 5.31

1 Mlɛ̃* mɛ́ kɔ̃ni vĩ dɛ sɛ̃̀anɔbɔ pɔ́ Dii Lua kɛ̀ɔla píi, ɔ̃ à nɔɛ là à mɛ̀: Lua mɛ̀ ásu lupi líe bɛ
bleoɛa? 2 Ɔ nɔɛ wè mlɛ̃piwa: Wá fɔ̃ wà lupi libɛ ble, 3 ãma lí pɔ́ kú lupi guo, Lua mɛ̀ wásu
wà a bɛ bleo, wásu ɔkãwà seo, kɛ́ wásu gao yã́i. 4 Ɔ mlɛ̃ ɔ̀ɛ: A̋ ga seo!† 5 Lua dɔ̃ tó á blè, á
wɛ́ a kɛ̃́, í gɔ̃ láawa, íɔ maa ń vãio dɔ̃.

6 Kɛ́ nɔɛ è lípi bɛ kɛfɛũ mɛ́ a blea aɔ na, a to gbɛ̃́ wɛ́ kɛ̃́, ɔ̃ à a bɛ bò a blè.‡ A kpà a zã́wa, ɔ̃
a blè sɔ̃.§ 7 An pla ḿpii an wɛ́ kɛ̃̀, ɔ̃ aa dɔ̃̀ sa kɛ́ wa ku puizi. Ɔ aa goola lá nàmi aa nàńzi.

8 Kɛ́ gɔ̃ɛ ń a nao Dii Lua kĩ́i mà, àlɛ bɛbɛ luu oosiɛlɛ, ɔ̃ aa ùlɛɛ̀ lupi láu. 9 Ɔ Dii Lua lɛzù
gɔ̃ɛzi à mɛ̀: Ń kú má ni? 10 A wèwà à mɛ̀: Kɛ́ ma n kĩ́i mà, ɔ̃ vĩa ma kũ, kɛ́ má kú puizi yã́i,
ɔ̃ ma ulɛ. 11 Ɔ Dii Lua aà là à mɛ̀: Démɛ ònɛ ń kú puiziɛi? Lí pɔ́ ma ginɛ ǹ a bɛ ble, ń blè yã̀?
12 A wèwà à mɛ̀: Nɔɛ pɔ́ ń kpàa àɔ kumanɔ mɛ́ lípi bɛ kpàa, ɔ̃ má blè. 13 Ɔ Dii Lua nɔɛ là à
mɛ̀: Bɔ́yãi ń kɛ̀i màai? A wèwà à mɛ̀: Mlɛ̃ mɛ́ ma sãsã, ɔ̃ má blè.* 14 Ɔ Dii Lua ò mlɛ̃ɛ:
Lá ń kɛ̀ màa, ńyɔ̃ɔ dɛ láaipɔ ũ
dɛ pɔtuoɔ ń sɛ̃̀anɔbɔɔla píi,
ńyɔ̃ɔ táa'o n gbɛɛwaɛ,
luutɛ̃ iɔ gɛ̃ n lɛ́u e n wɛ̃ni lɛ́u.
15 Mpi ń nɔɛo, má ĩ́ida á zãnguo,
n bui ń aà buio zãnguo.
Aà bui a n mi wí,†
mɛ́ ńyɔ̃ aà gbatoe kɛ'ĩa.
16 Ɔ a ò nɔɛɛ:
Má n nɔsia taasi kã́fĩnɛ,
níɔ nɛ'i ń wãwão.‡
N zã́ ni aliɔ kumaɛ,
mɛ́ aɔ iko vĩmaɛ.
17 Ɔ a ò gɔ̃ɛɛ:
Lá n n na yãmà,
n lí pɔ́ ma ginɛ ǹ a bɛ ble blè,
tɔɔlɛ a gɔ̃ láaipɔ ũ n yã́i,§
taasi guu ɔ̃ ńyɔ̃li blɛ eu e n wɛ̃ni lɛ́u.
18 Bua pɔ́ɔ ɔ̃ ńyɔ̃li ble,
ali lɛɔ ń lá ṹadeɔ bɔlɛnɛ.
19 Isimagakpaa guu ɔ̃ ńyɔ̃li blɛbleu,*
e ǹ ɛa ǹ gɛ̃ò tíu,
asa wekĩi ma n bɔu.
Bùsutin n ũ,
mɛ́ ńyɔ̃ ɛa gɔ̃ bùsutipi ũɛ.†
20 Adamu‡ tɔkpà a naɛ Ɛva,§ asa gbɛ̃́pii daziɛ. 21 Dii Lua báa ula kɛ̀ Adamuɛ ń a nao a dànɛ́.
22 Ɔ à mɛ̀: Gbɛ̃nazĩna maa ń vãio dɔ̃̀ sa, à gɔ̃̀ láwáwa. Wà giɛ̀ aà lí wɛ̃nide bɛ bo ble, kɛ́ asu
àɔ ku gɔɔpiio yã́i.* 23 Ɔ Dii Lua aà yà à aà bɔ̀ Edɛni lupi guu. Ɔ Adamu gɛ̀ tɔɔlɛ pɔ́ Lua aà
kɛ̀ò zĩkɛ̀. 24 Kɛ́ Dii Lua aà yà, ɔ̃ à malaika gà̀sĩadeɔ kàlɛ Edɛni lupi gukpɛ oi, aaɔ lí wɛ̃nide
zɛ́ dɔ̃́a ń fɛ̃nda pɔ́ lɛ́ liasãizɔ̃, a wɛ́tɛ̃ lɛ́ tɛkɛo.

4

Kainu ń Abɛlio

* **3:1** Zia 12.9, 20.2 † **3:4** Zãa 8.44 ‡ **3:6** 2Kln 11.3 § **3:6** Lom 5.12-21 * **3:13** 2Kln 11.3, 1Tim 2.14 † **3:15** Lom 16.20, Zia 12.17 ‡ **3:16** 1Tim 2.15 § **3:17** Lom 8.20 * **3:19** 2Tɛs 3.12 † **3:19** Soũ 90.3 ‡ **3:20** Bee mɛ̀ gbɛ̃nazĩna. § **3:20** Bee mɛ̀ wɛ̃ni. * **3:22** Zia 22.14

1 Adamu a na Ɛva dɔ̃ nɔɛ ũ, ɔ̃ à nɔsi̋ à Kainu[*] i̋. Ɔ à mɛ̀: Ma gɔ̃ɛ i̋ ń Dii gbãao. 2 Ɔ à aà
dãuna Abɛli i̋ lɔ. Abɛli kɛ̀ sãdãna ũ mɛ́ Kainu kɛ̀ sɛ̃̀wana ũ. 3 Gɔɔewa Kainu mɔ̀ ń a buapɔ́ɔ
à Dii gbà. 4 Abɛli sɔ̃ à mɔ̀ ń a sãnɛ sɛ̃́ia mɛkpaao. Abɛli yã́ kà Diigu, ɔ̃ à aà gba si̋.[†] 5 Kainu
sɔ̃, aà yã́ i ka Diiguo, ɔ̃ i aà gba sio. Ɔ Kainu pɔ pà maamaa, aà oa ɔ̃̀ɔkpà. 6 Ɔ Dii ò Kainuɛ:
Bɔ́yãi n pɔ fɛ̃̀ii? Akɛa n oa ɔ̃̀ɔkpài? 7 Tó n zɛ ń yãmaao, n oa aɔ weeao lé? Tó ni zɛ ń yãmaao
sɔ̃o, duuna naalɛnɛ n kpɛɛlɛ. N ni lɛ́ aà dɛ, sema ǹ zi̋blewà.

8 Ɔ Kainu ò a dãuna Abɛliɛ: Wà gɛ́ sɛ̃u. Kɛ́ aa kà we, ɔ̃ à fɛ̀lɛ ń a dãunao à aà dɛ̀.[‡] 9 Dii
Kainu là à mɛ̀: Má n dãuna Abɛli kuui? A wɛ̀wà à mɛ̀: Má dɔ̃o. Ma dãuna dɔ̃̀anan ma ũa?
10 Ɔ Dii mɛ̀: Bɔ́ ń kɛ̀i? N dãuna au lɛ́ lɛzumazi za tɔɔlɛ mà zɛanɔ.[§] 11 Tiasa ńyɔ̃ gɔ̃ láaipɔ ũɛ,
ní zãkũ ń tɔɔlɛ pɔ́ n dãuna au mi̋ n ɔzi̋o. 12 Tó n sɛ̃wà, tɔɔlɛ a kã́i̋akɛnɛo. Nyɔ̃ɔ sɔ̃ki̋ikpakpa
ǹyɔ̃ liaaliaa dṹnia guuɛ. 13 Ɔ Kainu ò Diiɛ: I̋adamaɛ bee gbãa dɛmala, má fɔ̃o. 14 Nlɛ ma
ya tɔɔlɛu la gbãɛ sa. Máɔ kɛ̃amaɛ sa. Máɔ sɔ̃ki̋ikpakpaɛ, míɔ liaaliaa dṹnia guu, gbɛ̃́ pɔ́
kpàaũmanɔ i ma dɛ. 15 Ɔ Dii òɛ: Màa no! Tó gbɛ̃́ n dɛ, wa n pɔ́ tɔsinɛ gɛ̃n soplaɛ. Ɔ Dii
wɛ̃̀sãe kɛ̃̀ Kainuwa, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ kpàaũaànɔ su aà dɛo yã́i. 16 Ɔ Kainu dàzɛu à kɛ̃̀ Diiwa. A gɛ̀
zɔ̃̀lɛ Nɔdi bùsuu Edɛni gukpɛ oi.

17 Kainu wùlɛ ń a nɔo, ɔ̃ à nɔsi̋ à Ɛnɔki i̋. A gbɛa Kainu wɛ̃́lɛ kàlɛ, ɔ̃ à a nɛ́pi tɔ́ kpàɛ̀. 18 Ɛnɔki
Iladi i̋, Iladi Mɛuyaɛ i̋, Mɛuyaɛ Mɛtusaɛ i̋, Mɛtusaɛ Lemɛki i̋. 19 Lemɛki nɔsɛ̀ mɛ̀n pla, ado
tɔ́n Ada, ado Zila. 20 Ada Yabali i̋. Ɔmɛ pɔdãna pɔ́ aai̋ɔ ku zwɛ̃̀akpɛuɔ dezi káau ũ. 21 Aà
dãuna tɔ́n Yubali. Ɔmɛ mɔɔnlɛnaɔ ń kulɛpɛnaɔ dezi káau ũ. 22 Zila sɔ̃, ɔ̃mɛ Tubali Kainu i̋.
Sian aà ũ. I pɔ́pii pí ń mɔsio ń mɔgotɛ̃o. Aà dãe tɔ́n Naama. 23 Lemɛki ò a naɔnɛ:
Ada ń Zilao, à ma yãma,
ma naɔ, à swã́kpa ma yái.
Gbɛ̃ɛ ma kɛ'i̋a, ɔ̃ ma aà dɛ̀,
ɛ̀waasopi ma lɛɛ, ɔ̃ ma aà kàalɛ.
24 Wa Kainu pɔ́ tɔsiɛ̀ gɛ̃n soplaɛ,
ma Lemɛki ma pɔ́ sɔ̃,
gɛ̃n bàaɔ̃kwi ń soplao.[*]
25 Adamu wùlɛ ń a nɔo lɔ, ɔ̃ à nɛgɔ̃ɛ i̋. A tɔkpàɛ̀ Sɛti,[†] asa à mɛ̀ Lua a gba nɛ́ pãle Abɛli pɔ́
Kainu aà dɛ̀ gɛ̃ɛ ũɛ. 26 Sɛti sɔ̃ à nɛgɔ̃ɛ i̋, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Ɛnɔsi. Za zi̋beezi̋ ɔ̃ wà nà Dii sísiawa.

5

Adamu buiɔ
(1Lad 1.1-4)

1 Adamu buiɔ yã́n kɛ: Gɔɔ pɔ́ Lua gbɛ̃nazi̋naɔ kɛ̀, à ń kɛ́ láawaɛ. 2 A gɔ̃ɛ kɛ̀ ń nɔɛo, ɔ̃ à
báaadàńgu. A tɔkpànɛ́ Gbɛ̃nazi̋na.

3 Adamu wɛ̃̀ basoolokwide (130) guu ɔ̃ à nɛ'i̋ láawa a taa ũ, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Sɛti. 4 Sɛti ia gbɛa
à kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa síiɔ̃ (800), à nɛ́ pãleɔ i̋ lɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ. 5 Kɛ́ à kà wɛ̃̀ ɔ̀aa síiɔ̃ ń basoolokwio (930),
ɔ̃ à gà.

6 Sɛti wɛ̃̀ basɔosɔode (105) guu ɔ̃ à Ɛnɔsi i̋. 7 A gbɛa à kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa síiɔ̃ ń soplao (807), à nɛ́
pãleɔ i̋ lɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ. 8 Kɛ́ à kà wɛ̃̀ ɔ̀aa síiɔ̃ ń basɔokwi ń plao (912), ɔ̃ à gà.

9 Ɛnɔsi wɛ̃̀ basiiɔ̃kwide (90) guu ɔ̃ à Kena i̋. 10 A gbɛa à kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa síiɔ̃ ń gɛ̃oo (815), à nɛ́
pãleɔ i̋ lɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ. 11 Kɛ́ à kà wɛ̃̀ ɔ̀aa síiɔ̃ ń basɔosɔoo (905), ɔ̃ à gà.

12 Kena wɛ̃̀ bàaɔ̃kwide (70) guu ɔ̃ à Maalalee i̋. 13 A gbɛa à kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa síiɔ̃ ń blao (840), à
nɛ́ pãleɔ i̋ lɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ. 14 Kɛ́ à kà wɛ̃̀ ɔ̀aa síiɔ̃ ń basɔokwio (910), ɔ̃ à gà.

---

[*] **4:1** Bee mɛ̀ ma nɛ'i̋. [†] **4:4** Ɛbɛ 11.4 [‡] **4:8** Mat 23.35, 1Zãa 3.12, Yud 11 [§] **4:10** Ɛbɛ 12.24 [*] **4:24** Mat 18.22
[†] **4:25** Bee mɛ̀ gɛ̃ɛ.

15 Maalalee wɛ̃̀ bàaɔ̃sɔode (65) guu ɔ̃ à Yɛlɛdi ĩ̀. 16 A gbɛa à kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa síiɔ̃ ń baakwio (830),
à nɛ́ pãleɔ ĩ̀ lɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ. 17 Kɛ́ à kà wɛ̃̀ ɔ̀aa síiɔ̃ ń basɔo sɔosaio (895), ɔ̃ à gà.

18 Yɛlɛdi wɛ̃̀ baswaaɔ̃ ń plaode (162) guu ɔ̃ à Ɛnɔki ĩ̀. 19 A gbɛa à kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa síiɔ̃ (800), à nɛ́
pãleɔ ĩ̀ lɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ. 20 Kɛ́ à kà wɛ̃̀ ɔ̀aa síiɔ̃ ń baswaaɔ̃ ń plao (962), ɔ̃ à gà.

21 Ɛnɔki wɛ̃̀ bàaɔ̃sɔode (65) guu ɔ̃ à Mɛtusela ĩ̀. 22 A gbɛa à tɛ̀ Luazi e wɛ̃̀ ɔ̀aa do ń basɔoo
(300), à nɛ́ pãleɔ ĩ̀ lɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ. 23 Kɛ́ à kà wɛ̃̀ ɔ̀aa do ń baswaaɔ̃sɔoo (365), 24 à tɛ̀ Luazi, ɔ̃
wà kùawà, kɛ́ Lua aà sɛ̀* bɔ̀ɔ̀ dṹniau yáĩ.

25 Mɛtusela wɛ̃̀ ɔ̀aa do kuɛ'aaɔ̃saide (187) guu ɔ̃ à Lemɛki ĩ̀. 26 A gbɛa à kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa síiɔ̃, bao
plasai mɛ́ kuo (782), à nɛ́ pãleɔ ĩ̀ lɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ. 27 Kɛ́ à kà wɛ̃̀ ɔ̀aa síiɔ̃ ń baswaaɔ̃kwi dosaio
(969), ɔ̃ à gà.

28 Lemɛki kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa doɛ, bao plasai mɛ́ kuo (182), ɔ̃ à nɛgɔ̃ɛ ĩ̀. 29 A tɔkpàɛ̀ Nɔee† à mɛ̀:
Gbɛ̃́ɛ bee mɛ́ a wá nɔ̀sɛ níniwɛ̃ɛ zĩ̀ gbãa pɔ́ wálɛ kɛ Dii lɛkɛa tɔɔlɛɛ yáĩ yã́ musu. 30 Nɔee ia
gbɛa Lemɛki kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa àaɔ̃ sɔosai (595), à nɛ́ pãleɔ ĩ̀ lɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ. 31 Kɛ́ à kà wɛ̃̀ ɔ̀aa àaɔ̃ ń
baswaaɔ̃kwi ń soplao (777), ɔ̃ à gà.

32 Nɔee wɛ̃̀ ɔ̀aa pla ń basɔoode (500) guu ɔ̃ à Sɛũ ń Haũo ń Yafɛtio ĩ̀.

6

Gbɛ̃nazĩ̀naɔ ɔ̃̀ɔkpaa

1 Kɛ́ gbɛ̃nazĩ̀naɔ nà dasikũawa mɛ́ aalɛ ligua, aalɛ nɛnɔɛnaɔ i, 2 ɔ̃ Lua nɛ́ɔ* è gbɛ̃nazĩ̀n
nɛnɔɛpiɔ kɛfɛũ, ɔ̃ aa ń sɛ́ ń pɔeãwa. 3 Ɔ Dii mɛ̀: Ma Nisĩ̀na aɔ ku gbɛ̃nazĩ̀naɔ guu gɔɔpiio,
asa aa sàsã ń dàa yáĩɛ. Wɛ̃̀ basoolo mɛ́ gɔ̃̀nɛ́. 4 Gbɛ̃́ gbãàaɔ ku dṹnia guu gɔɔ bee ń gɔɔ bee
gbɛao lɔ, gɔɔ pɔ́ Lua nɛ́piɔ gbɛ̃nazĩ̀n nɛnɔɛɔ dɔ̃̀ nɔɛɔ ũ, mɛ́ aa nɛ́ɔ ĩ̀ńnɔ. An nɛ́piɔ mɛ́ nɛgɔ̃na
pɔ́ aa tɔbɔ̃ za káauɔ ũ.

5 Kɛ́ Dii è gbɛ̃nazĩ̀naɔ yãvãikɛ̀ zɔ̃ɔ dṹniau, gɔɔpii yãbɛ̃ɛ làasoo ɔ̃ aaĩ̀ɔ kɛ ado,† 6 ɔ̃ aà pɔ
yà gbɛ̃nazĩ̀na pɔ́ á kɛ̀ tɔɔlɛ yã́ musu. Aà nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpà, 7 ɔ̃ à mɛ̀: Má gbɛ̃nazĩ̀na pɔ́ má kɛ̀ waa
tɔɔlɛwaɛ, gbɛ̃nazĩ̀naɔ ń nɔ̀bɔɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ ń bãɔ, asa ma pɔ yà an kɛa yã́ musuɛ. 8 Ɔ
Dii Nɔee wɛgwà.

Nɔee yã́

9 Nɔee buiɔ yã́n kɛ: Nɔeeá gbɛ̃maaɛ. Aà gɔɔ aàpi mɛ́ tàae vĩ̀o, à tɛ̀ Luazi. 10 Nɔee nɛgɔ̃ɛɔ
ĩ̀ gbɛ̃ɔn àaɔ̃, Sɛũ ń Haũo ń Yafɛtio. 11 Gbɛ̃́pii ɔ̃̀ɔkpaa Luaɛ, vãikɛa ń gbãao dṹnia pà. 12 Kɛ́
Lua dṹnia gwà, a è a ɔ̃̀ɔkpà, asa gbɛ̃́pii zɛ́ kolea sɛ̀ɛ.

13 Ɔ Lua ò Nɔeeɛ: Má è gbɛ̃́pii kà kaalɛa, asa an yáĩ vãikɛa ń gbãao lĩ̀ dṹniaa. Má ń kaalɛ
sãnu ń dṹniaoɛ. 14 Gó'ilɛna kɛ ń lipɛpɛɛo, ní kɛ ń a kpɛaɔ, ní kɔtaa lɛwà a guu ń a kpɛo.
15 Lá ńyɔ̃ gópi kɛn kɛ: A gbàa àɔ gàsĩ̀suu ɔ̀aa do ń basɔooɛ, a yàasa gàsĩ̀suu blakwi, a lɛsĩ̀
sɔ̃ gàsĩ̀suu baakwi. 16 Pɔ́ku gópia, ní gupua to a lɛ́ zãnguo ń góo gàsĩ̀suu do. Ní a lɛ́ bɔ a
gbàtɛ̃ɛu, ní gópi kpaalɛ lɛɛ àaɔ̃ didiakɔ̃a.

17 Mapi sɔ̃ má tó í da dṹniaa, kɛ́ mà pɔ́ pɔ́ ĩ̀an wɛ̃nide kú ń guuɔ kaalɛ píi. Pɔ́ pɔ́ kú
dṹnia guuɔ gaga píi. 18 N beeo ma bàa aɔ kunnɔ, ní gɛ̃ gópi guu ń n nɛgɔ̃ɛɔ ń n nao ń n
nɛ́ɔ naɔ. 19 Ní pɔ́ wɛ̃nide píi sɛ gɛ̃ŕnɔ mɛ̀n plapla, kɛ́ aa e wàɔ ku. 20 Bã buiɔ ń nɔ̀bɔ buiɔ
ń pɔ́taa'onkuawa buiɔ píi aa mɔ n kĩ̀i mɛ̀n plapla, kɛ́ aa e wàɔ ku. 21 Blɛ pɔ́ wĩ̀ ble píi sɛ́lɛ
kãaa á kũ̀sũa ũ, ápiɔ ń pɔ́piɔ. 22 Ɔ Nɔee kɛ̀ màa, à yã́ pɔ́ Lua òɛ kɛ̀ píi.‡

* 5:24 Ɛbɛ 11.5, Yud 14 † 5:29 Bee mɛ̀ nɔ̀sɛninia. * 6:2 Sɛti buiɔ (Daa 4.26). † 6:5 Mat 24.37-39, 1Piɛ 3.20
‡ 6:22 Ɛbɛ 11.7

7

I daa dṹniaa

1 Ɔ Dii ò Nɔeeɛ: Gɛ̃ gó guu ń n bɛdeɔ, asa má è ḿmɛ ń maamɛɛ tiadeɔ guu. 2 Nɔ̀ɔ pɔ́ wȉ
sa'oòɔ sɛ gɛ̃ò da ń sao soplapla, ní nɔ̀ɔ pɔ́ wȉli sa'oòɔ sɛ mɛ̀n plapla da ń sao. 3 Bã̀ɔ sɛ gɛ̃ò
lɔ da ń sao soplapla, kɛ́ an bui e aaɔ ku dṹniau gupiiu. 4 Asa gɔɔ sopla gbɛa má tó lou ma
tɔɔlɛ e gɔɔ bla fãanɛ ń gwãasȉnao, kɛ́ mà pɔ́ wɛ̃nide pɔ́ má kɛ̀ɔ waa tɔɔlɛwa píi.
5 Nɔee yã́ pɔ́ Dii òɛ kɛ̀ píi. 6 Gɔɔ pɔ́ í dà dṹniaa, Nɔee wɛ̃̀ ɔ̀aa àaɔ̃ɛ. 7 A gɛ̃̀ gó'ilɛna guu ń a
nɛ́ɔ ń a nao ń a nɛ́ɔ naɔ, kɛ́ aa e bɔ ípi yã́u. 8 Ɔ nɔ̀ɔ pɔ́ wȉ sa'oòɔ ń nɔ̀ɔ pɔ́ wȉli sa'oòɔ ń bã̀ɔ ń
pɔ́taa'onkuawaɔ 9 mɔ̀ Nɔee kȉ́ gó guu mɛ̀n plapla da ń sao lá Lua òɛ̀wa. 10 Gɔɔ sopla gbɛa
í zɔ̃ɔpi dṹnia lè. 11 Nɔee wɛ̃̀ ɔ̀aa àaɔ̃de, a mɔ plaade gɔɔ gɛ̃o ń plaode zȉ́, ɔ̃ ísi pɔ́ kú tɔɔlɛ zíɛ
nibɔnaɔ pȕ̃na píi, mɛ́ loupɔɔ fɔ̃̀. 12 Lou mà e gɔɔ bla fãanɛ ń gwãasȉnao.
13 Zȉbeezȉ Nɔee gɛ̃̀ gó guu ń a nɛ́ɔ Sɛũ ń Haũo ń Yafɛtio ń a nao ń a nɛ́ɔ naɔ gbɛ̃ɔn àaɔ̃,*
14 ń sɛ̃̀anɔbɔɔ píi ń buiwa ń pɔtuoɔ píi ń buiwa ń pɔ́taa'onkuawaɔ píi ń buiwa ń pɔ́ vuaaɔ
píi ń buiwa, bã̀ɔ ń pɔ́ gã̀sȉadeɔ píi. 15 Pɔ́ pɔ́ ȉ weɔ mɔ̀ Nɔee kȉ́ gó guu bui ń buio mɛ̀n plapla.
16 Pɔ́ wɛ̃nideɔ bui píi gɛ̃̀ da ń sao lá Lua dȉlɛɛ̀wa. Ɔ Dii gbatàńlɛ.
17 Lou mà e gɔɔ bla. Kɛ́ í lɛ́ kã́fȉ, ɔ̃ à gó sɛ̀ fɛ̀lɛò tɔɔlɛa. 18 I fɛ̀lɛ à kã̀fȉ maamaa, à dà tɔɔlɛa,
ɔ̃ gópi da ía. 19 I kã̀fȉ à dà tɔɔlɛa nàai, à kù gbɛ̀sȉsȉ lɛsȉ pɔ́ kú dṹniauɔla míɔ. 20 I fɛ̀lɛ kù
gbɛ̀sȉsȉpiɔla e gã̀sȉsuu gɛ̃o. 21 Pɔ́ wɛ̃nide pɔ́ ȉ táa'o tɔɔlɛwaɔ gàga píi, bã̀ɔ ń pɔtuoɔ ń sɛ̃̀anɔbɔɔ
ń pɔ́taa'onkuawaɔ ń gbɛ̃nazȉnaɔ píi. 22 Pɔ́ pɔ́ ȉ we mɛ́ a ku sȉ̀sȉaɔ gàga píi. 23 Pɔ́ wɛ̃nide pɔ́
kú sȉ̀sȉaɔ mȉdɛ píi. Gbɛ̃nazȉnaɔ ń nɔ̀bɔɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ ń bã̀ɔ mȉdɛ dṹnia guu. Nɔee mɛ́
bɔ̀ ado ń pɔ́ pɔ́ kuaànɔ gó guuɔ.† 24 Ɔ í daa dṹniaa màa e gɔɔ basoplakwi.

8

I goa dṹniaa

1 Nɔee ń sɛ̃̀anɔbɔɔ ń pɔtuo pɔ́ kuaànɔ gó guuɔ píi yã́ dɔ̀ Luagu. Kɛ́ à ȉ́anapɛ̀ tɔɔlɛwa, ɔ̃ í nà
baawa. 2 Isi pɔ́ kú tɔɔlɛ zíɛ nibɔnaɔ ń loupɔɔfɔ̃ao tàta, ɔ̃ lou kɛ̃̀. 3 Ipi lɛ́ ba busɛbusɛ, àlɛ lao e
gɔɔ basoplakwi. 4 Mɔ soplade gɔɔ gɛ̃o ń plaode zȉ́, gópi dȉ gbɛ̀sȉsȉ pɔ́ wȉ mɛ Alalatawa. 5 Ipi
lɛ́ lao e mɔ kwideu. Mɔ kwidepi gɔɔ sɛ̃́ia zȉ́ gbɛ̀sȉsȉɔ misonaɔ bɔ̀.
6 Gɔɔ bla gbɛa Nɔee gó fɛnɛnti pɔ́ á bɔ̀ wɛ̃̀, 7 ɔ̃ à gbagbaa gbàɛ. Alɛ vua, ȉɔ gɛ́ le, ȉɔ su la, e
í gɛ̀ bà tɔɔlɛwa. 8 A felena gbàɛ lɔ, kɛ́ à e dɔ̃ tó í lào tɔɔlɛwa. 9 Kɛ́ felenapi i pɛ́kȉi eo, ɔ̃ à ɛ̀a
sùwà gó guu, asa í daa dṹniaa píiɛ. Nɔee ɔbɔ̀ a kȕ̃ à gɛ̃̀ò gó guu. 10 A kã́mabò e gɔɔ sopla,
ɔ̃ à ɛ̀a felena gbàɛ lɔ. 11 Felenapi ɛ̀a sùwà oosi, à kùla kàso kpaa a lɛ́zȉ. Ɔ Nɔee dɔ̃ kɛ́ í lào
tɔɔlɛwa. 12 A kã́mabò gɔɔ sopla lɔ, ɔ̃ à ɛ̀a felenapi gbàɛ, i ɛa sùwà lɔo. 13 Nɔee wɛ̃̀ ɔ̀aa àaɔ̃
ń mɛ̀ndoode, a mɔ sɛ̃́ia gɔɔ sɛ̃́ia zȉ́, í bà tɔɔlɛwa, ɔ̃ à gópi musu gò. Kɛ́ à gugwà, a è í làa
tɔɔlɛwa. 14 A mɔ plaade gɔɔ baasɔo ń plaode zȉ́ tɔɔlɛ giigàga.
15 Ɔ Lua yã'ò Nɔeeɛ à mɛ̀: 16 Bɔ gó guu ń n nao ń n nɛgɔ̃ɛɔ ń n nɛ́ɔ naɔ. 17 Pɔ́ wɛ̃nide pɔ́
kunnɔɔ bɔlɛ píi, bã̀ɔ ń nɔ̀bɔɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ píi, aa fãaa tɔɔlɛ, aaiɔ nɛ'i, aaiɔ kã́fȉ dṹnia
guu. 18 Ɔ Nɔee bɔ̀ ń a nɛ́ɔ ń a nao ń a nɛ́ɔ naɔ. 19 Nɔ̀bɔɔ píi ń pɔ́taa'onkuawaɔ píi ń bã̀ɔ píi ń
pɔ́ pɔ́ ȉ táa'o tɔɔlɛwaɔ píi, aa bɔ̀lɛ gó guu bui ń buio.
20 Ɔ Nɔee Dii gbagbakȉi bò. A nɔ̀bɔ ń bã pɔ́ wȉ sa'oòɔ kȕ̃, ɔ̃ à sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ
òòwà. 21 Kɛ́ Dii a gȉmà, à kɛ̀ɛ̀ na, ɔ̃ à làasookɛ̀ à mɛ̀: Má ɛa láaizȉ tɔɔlɛwa gbɛ̃nazȉna yãi lɔo,
asa gbɛ̃nazȉna làasoo ȉɔ vãi za aà ɛ̀waasogɔɔɛ. Má ɛa pɔ́ wɛ̃nideɔ kaalɛ lá má kɛ̀wa lɔo. 22 E
dṹnia gɛ ȁɔ kuò pɔ́tɔ̃a ń pɔkɛkɛao, ȉ́ana ń guwãao, buziɛ ń saɛo, fãanɛ ń gwãasȉnao, a kee
a midɛo.

---

* **7:13** 2Piɛ 2.5 † **7:23** 2Piɛ 3.6

9

Lua bàa kua ń Nɔeeo

1 Ɔ Lua báaadà Nɔeegu ń aà nέɔ, a ònέ: Aɔ nɛ'i àɔ kɑ̃́fĩ, í dṹnia pa.* 2 Nɔ̀bɔɔ ń bɑ̃ɔ ń
pɔ́taa'onkuawaɔ ń kpɔɔ píi aaɔ á vĩa vĩ. Ma ń naέ á ɔzĩɛ.† 3 Pɔ́ pɔ́ ĩ táa'oɔ píi aaɔ dɛ á pɔblea
ũ.‡ Ma ń kpáwá píiɛ, lá ma blɛ pɔ́ ĩ bɔlɛ tɔɔlɛwaɔ kpàwá yɑ̃awa.§ 4 Ama ásuli nɔ̀ɔ pɔ́ wi a
kòlokpao soo, asa a au mέ a wɛ̃ni ũ.* 5 Má á au pɔ́ dɛ á wɛ̃ni ũ tɔsiέɛ. Tó nɔ̀ɔ gbɛ̃dɛ̀, ge tó
gbɛ̃́ a gbɛ̃́dee dɛ̀, má aà au tɔsiɛ̀. Má tɔsi gbɛ̃́ pɔ́ a gbɛ̃́dee dɛ̀wa.† 6 Tó gbɛ̃́ gbɛ̃dɛ̀, wàli ade dɛ,
asa ma gbɛ̃nazĩna kɛ̀ ma taa ũɛ.‡ 7 Aɔ nɛ'i àɔ kɑ̃́fĩ, í li dṹniaa, íɔ kɔ̃́.
8 Lua yɑ̃́'ò Nɔeeɛ ń aà nέɔ lɔ à mɛ̀: 9 Ma bàa aɔ kúánɔ ń á buiɔɛ, 10 ń pɔ́ wɛ̃nide pɔ́ kúánɔ
aa bɔ̀ gó guuɔ píi, bɑ̃ɔ ń pɔtuoɔ ń sɛ̃̀anɔbɔɔ ń pɔ́ pɔ́ kú tɔɔlɛwaɔ píi. 11 Ma bàa aɔ kúánɔɛ. Má
pɔ́ wɛ̃nideɔ midɛ píi ń í daa dṹniaao lɔo. Ĩ a da dṹniala à kaalɛ lɔo.§ 12 Ɔ Lua ɛ̀a mɛ̀: Ma
bàa aɔ kúánɔ ń pɔ́ wɛ̃nide pɔ́ kúánɔɔ e gɔɔpiiɛ. A seelan kɛ: 13 Má a nàali bɔ louwa ma bàa
kua ń dṹniao seela ũ. 14 Tó má tò lou sĩsi mέ nàali bɔ̀wà, 15 lá ma bàa kúánɔ ń pɔ́ wɛ̃nide
bui píio, a yɑ̃́ ali dɔmaguɛ. Má tó í zɔ̃ɔkũ à pɔ́ wɛ̃nide kaalɛ píi lɔo. 16 Tó ma nàali è louwa,
ma bàa kua ń pɔ́ wɛ̃nide bui píio e gɔɔpii yɑ̃́ ali dɔmaguɛ. 17 Ɔ Lua ò Nɔeeɛ: Ma bàa kua ń
pɔ́ wɛ̃nide pɔ́ kú dṹnia guu píio seelan we.

Nɔee nέɔ

18 Nɔee nέ pɔ́ aa bɔ̀lɛ gó guuɔ tɔ́n kɛ: Sɛũ, Haũ, Yafɛti. Haũ mέ Kanaa de'ia ũ. 19 Nɔee
nέɔn we gbɛ̃ɔn àaɔ̃. An buiɔ mέ kpálɛ dṹnia guu píi.
20 Nɔeeá sɛ̃̀wanaɛ, ɔ̃ à vɛ̃ɛbu kɛ̀. 21 Kέ à vɛ̃ɛmĩ à kɑ̃̀, ɔ̃ aà pɔ́ɔ pĩliwà a kpέu. 22 Kέ Kanaa
de'ia Haũ ń mae puizi è, à bɔ̀ gɛ ò Sɛũɛ ń Yafɛtio. 23 Ɔ Sɛũ ń Yafɛtio ulada sɛ̀ wa kà ń gɑ̃̀u
ń pla, aa táa'ò ń kpɛo, an aɛ dɔa gupɑ̃le oi kέ aasu ń mae puizi eo yɑ̃́i, aa gɛ̀ ń mae puizi
ùlɛò. 24 Kέ Nɔee vɛ̃ɛ wèewà à vù, a mà lá a nέ gbɛzɑ̃ kɛ̀ɛ, 25 ɔ̃ à mɛ̀:
Kanaa* a gɔ̃ láaipɔ ũɛ,
ɔ̃mɛ aɔ a gbɛ̃́ɔ zɔnkɛ̃sɑ̃na ũ.
26 Ɔ à mɛ̀:
Wà Dii Sɛũ† Lua sáaukpa,
Kanaa buiɔ aaɔ dɛ Sɛũ buiɔ zɔɔ ũɛ.
27 Lua kɑ̃́fĩakɛ Yafɛtiɛ,‡
Yafɛti buiɔ bɛkpa ń Sɛũ buiɔ,
Kanaa buiɔ aaɔ dɛ Yafɛti buiɔ zɔɔ ũɛ.
28 Ĩ daa dṹniaa gbɛa Nɔee kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa do ń basoplakwio (350). 29 A kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa síiɔ̃ ń
basoplakwioɛ (950), ɔ̃ à gà.

10

Nɔee buiɔ
(1Lad 1.5-23)

1 Nɔee nɛgɔ̃ɛɔ Sɛũ ń Haũo ń Yafɛtio ń ń nɛgɔ̃ɛ pɔ́ aa ĩ í daa dṹniaa gbɛaɔ yɑ̃́n kɛ: 2 Yafɛti
nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Gomɛɛ, Magɔgu, Mɛdɛ, Gɛlɛsi, Tubali, Mɛsɛki ń Tilasio. 3 Gomɛɛ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n
kɛ: Asɛnazi, Lifa, Tɔgaama. 4 Gɛlɛsi nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Ɛlisa, Taasisi, Sipi, Lodani. 5 Buipiɔ mέ
lĩgua ísiagɛɛwa, aa kɔ̃kpaalɛ̀ bùsu ń bùsuo, bui ń buio daɛdaɛ, baade ń a buiyɑ̃o.
6 Haũ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Etiopi, Egipi, Libii, Kanaa. 7 Etiopi nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Saba, Avila,
Sabata, Laama ń Sabatɛkao. Laama nɛgɔ̃ɛɔn Seba ń Dedɑ̃o ũ. 8 Niũlodiá Etiopi buiɛ lɔ.
Ɔmɛ dṹnia nɛgɔ̃n tɔde sɛ̃́ia ũ. 9 A dɛ Diiɛ toensa ũ. A yɑ̃́i tò wĩ mɛ: Lán Niũlodi dɛ toensa ũ
Diiɛwa. 10 Babiloni bùsu pɔ́ à kiblɛ̀wà káau mɛɛwiaɔn Babɛli ń Ɛlɛkio ń Akadio ń Kalenɔo.

---

* 9:1 Daa 1.28 † 9:2 Zaa 3.7 ‡ 9:3 1Tim 4.3-4 § 9:3 Daa 1.29 * 9:4 Zĩn 15.20 † 9:5 Bɔa 20.13 ‡ 9:6
Daa 1.26 § 9:11 Isa 54.9 * 9:25 Bee mɛ̀ mĩsiilɛna. † 9:26 Bee mɛ̀ tɔ́. ‡ 9:27 Bee mɛ̀ kɑ̃́fĩa.

11 Bɔa we à gɛ̀ Asili bùsuu, ɔ̃ à Niniva kàlɛ ń Leobotiio ń Kalao 12 ń Lɛsɛ̃ pɔ́ kú Niniva
zãnguo ń Kala pɔ́ dɛ mɛɛwia zɔ̃ɔ ũo.
13 Egipi buiɔn kɛ: Ludi buiɔ, Anaũ buiɔ, Lɛaba buiɔ, Nafɛtu buiɔ, 14 Patusi buiɔ, Kasulu
buiɔ, Kɛlɛti bui pɔ́ Filitɛ̃ɔ bɔ̀ ń guuɔ.
15 Kanaa nɛgɔ̃ɛ sɛ́ia Sidɔ̃ buiɔn kɛ: Iti buiɔ, 16 Yebusi buiɔ, Amɔle buiɔ, Giigasi buiɔ, 17 Ivi
buiɔ, Aaka buiɔ, Sini buiɔ, 18 Aavadi buiɔ, Zɛmali buiɔ, Amata buiɔ. Kanaa buipiɔ lĩgua
gbɛzãɛ, 19 an bùsu zɛlɛn kɛ: Bɔa za Sidɔ̃ gɛa Gelaa pɔ́ kú Gaza saɛ e Sɔdɔũ ń Gɔmɔɔo ń
Ademao ń Zeboiũ pɔ́ kú Lasa saɛo. 20 Haũ nɛgɔ̃ɛɔn we bui ń buio, bùsu ń bùsuo daɛdaɛ,
baade ń a buiyão.
21 Yafɛti dãuna Sɛũ buikɛ̀ lɔ. Ɔmɛ Ɛbɛlu buiɔ dezi káau ũ. 22 Sɛũ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Elaũ, Asili,
Aapasa, Ludi, Alaũ. 23 Alaũ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Uzu, Hulu, Getɛɛ, Mɛsɛki. 24 Aapasa mɛ́ Sela
ì, ɔ̃ Sela Ɛbɛlu ì. 25 Ɛbɛlu nɛgɔ̃ɛɔ ì pla. Ado tɔ́n Pɛlɛgi,* asa aà gɔɔ ɔ̃ wà kɛ̃̀kɔ̃wa dṹnia guu.
Aà dãuna tɔ́n Yotã. 26 Yotã nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Alɛmɔda, Sɛlɛfi, Azemavɛ, Yela, 27 Adolaũ, Uzali,
Dikala, 28 Obali, Abimaɛ, Seba, 29 Ofii, Avila, Yobaba. Yotã nɛgɔ̃ɛɔn we píi. 30 Bɔa Mɛsa
gɛa Sefaa ń gbɛ̀sĩsĩ pɔ́ kú gukpɛ oiɔ mɛ́ ń bùsu ũ. 31 Sɛũ nɛgɔ̃ɛɔn we píi bui ń buio, bùsu ń
bùsuo daɛdaɛ, baade ń a buiyão.
32 Nɔee nɛgɔ̃ɛɔ buiɔn we daɛdaɛ bùsu ń bùsuo. An kĩ́i dṹnia bui píi bɔ̀u, aa lĩgua í daa
dṹniaa gbɛa.

11

Babɛli kpɛdidiakɔ̃a

1 Dṹnia guu yãa píi bui mɛ̀ndoɛ, yã́ doũ wì o. 2 Lá gbɛ̃́ɔ lɛ́ sɔ̃kĩikpakpa gukpɛ oi, kɛ́ aa
kà Babiloni bùsu gusalalau, ɔ̃ aa zɔ̃̀lɛ we. 3 Aa òkɔ̃ɛ: Wà gɛ wà bilikibɔ, wí kpasa maamaa.
Biliki mɛ́ ń gbɛ ũ, kɔtaa mɛ́ ń sĩmaa ũ. 4 Ɔ aa mɛ̀: Wà mɛɛwia kálɛ wà kpɛdidiakɔ̃a bo, a
misona zɔ̃ luabɛwa. Wà wázĩa tɔbɔ, kɛ́ wásu gɔ̃ gbándodo dṹnia guuo yãi.
5 Ɔ Dii pĩla à mɛɛwiapi gwà ń kpɛ́ lɛsĩ pɔ́ gbɛ̃nazĩnaɔ bòo. 6 Ɔ à mɛ̀: Ampii an bui doũɛ, yã́
doũ aaì o, ɔ̃ yã́ pɔ́ aa bɔ̀ɔn laa? Yã́ pɔ́ aa a làasookɛ̀, tiasa aa kɛɛ, pɔe a kpánɛ́ a guu lɔo. 7 Wà
pila gɛ́ we wà ń yã́ yãalɛnɛ́, kɛ́ aasu kɔ̃ yãma lɔo. 8 Ɔ Dii ń fãaa we gbándodo dṹnia guu
píi, ɔ̃ aa ń mɛɛwia kálɛa tò. 9 Ayãmɛto wà tɔkpà wɛ́lɛpiɛ Babɛli,* asa wekĩi ɔ̃ Dii tò dṹnia
bui píi yã́ bɔ̀u. Za wekĩi à ń fãaa dṹnia guu píi.

Sɛũ ń Telao buiɔ
(1Lad 1.24-27)

10 Sɛũ buiɔ yã́n kɛ: Sɛũ wɛ̃̀ basɔode guu ɔ̃ à Aapasa ì í daa dṹniaa gbɛa wɛ̃̀ pla. 11 A gbɛa
à kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa pla ń basɔoo, à nɛ́ pãleɔ ì lɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ.
12 Aapasa wɛ̃̀ bla sɔosaide guu ɔ̃ à Sela ì. 13 A gbɛa à kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa pla ń àaɔ̃o, à nɛ́ pãleɔ ì lɔ
gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ.
14 Sela wɛ̃̀ baakwide guu ɔ̃ à Ɛbɛlu ì. 15 A gbɛa à kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa pla ń àaɔ̃o, à nɛ́ pãleɔ ì lɔ gɔ̃ɛɔ
ń nɔɛɔ.
16 Ɛbɛlu wɛ̃̀ baakwi ń síiɔ̃ode guu ɔ̃ à Pɛlɛgi ì. 17 A gbɛa à kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa pla ń baakwio, à nɛ́
pãleɔ ì lɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ.
18 Pɛlɛgi wɛ̃̀ baakwide guu ɔ̃ à Leu ì. 19 A gbɛa à kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa do ń kɛ̃okwio, à nɛ́ pãleɔ ì lɔ
gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ.
20 Leu wɛ̃̀ baakwi ń plaode guu ɔ̃ à Selugi ì. 21 A gbɛa à kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa do ń soplao, à nɛ́ pãleɔ
ì lɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ.
22 Selugi wɛ̃̀ baakwide guu ɔ̃ à Nakɔɔ ì. 23 A gbɛa à kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa do, à nɛ́ pãleɔ ì lɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ.

---
* **10:25** Bee mɛ̀ kɛ̃aa. * **11:9** Bee mɛ̀ yãalɛ. Zia 16.19, 17.5, 18.2

24 Nakɔɔ wɛ̃̀ baakwi dosaide guu ɔ̃ à Tela ȉ. 25 A gbɛa à kɛ̀ wɛ̃̀ basoolo mɛ̀ndosai, à nɛ́
pãleɔ ȉ lɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ.
26 Tela wɛ̃̀ bàaɔ̃kwide guu ɔ̃ à Ablaũ ń Nakɔɔo ń Halanao ȉ.
27 Tela buiɔ yá̃n kɛ: Tela Ablaũ ń Nakɔɔo ń Halanao ȉ, ɔ̃ Halana Lɔtu ȉ. 28 Halana gà a
mae Tela wáa Uluɛ, Babiloni bùsuu, gu pɔ́ wà aà ȉu. 29 Ablaũ ń Nakɔɔo nɔsɛ̀. Ablaũ na tɔ́n
Salai, Nakɔɔ na sɔ̃ ɔ̃n Halana nɛ́ Milika ũ. Halanapi mɛ́ Isika ȉ lɔ. 30 Salaiá fȉiɛ, i nɛ'io.
31 Ɔ Tela a nɛ́ Ablaũ ń a tɔũna Lɔtuo ń Ablaũ na Salaio sɛ̀ bɔ̀lɛńnɔ Ulu, Babiloni bùsuu,
aalɛ gɛ́ Kanaa bùsuu. Kɛ́ aa kà Halana, aa zɔ̃̀lɛ we. 32 Tela wɛ̃̀ ɔ̀aa do ń sɔɔode guu ɔ̃ à gà
Halana.

12

Dii oa Ablaũɛ aà bɔ a bùsuu

1 Dii ò Ablaũɛ: Bɔ n bùsuu n buiɔ guu n mae bɛ, ní gɛ́ bùsu pɔ́ má ɔlɔnɛu.*
2 Má tó n bui dasikũ.
Má báaadangu, mí n tɔbɔ,
n kȉi ɔ̃ wàli ɛ̀fãai eu.
3 Má báaada gbɛ̃́ pɔ́ aa samaa'onɛɔgu,
mí gbɛ̃́ pɔ́ aa savãi'onɛɔ ká.
Dúnia bui píi a ɛ̀fãai e n sabai.†
4 Ɔ Ablaũ dàzɛu lá Dii ɔ̀ɛwa. Lɔtu gɛ̀aànɔ. Aà wɛ̃̀ basiiɔ̃ sɔosaideu ɔ̃ à bɔ̀ Halana 5 ń a na
Salaio ń a vȉi nɛ́ Lɔtuo ń ń àizɛɛ pɔ́ aa vȉɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa è Halanaɔ. Màa aa bɔ̀ Halana aa dà
Kanaa zɛ́u.
Kɛ́ aa kà we, 6 aa pȁ bùsupia e aa kà Mɔle gbɛ̃́nɛli kȉi Sikɛũ. Kanaaɔ ku bùsupiu gɔɔ bee.
7 Ɔ Dii bɔ̀ mɔ̀ Ablaũwa à mɛ̀: Má bùsuɛ bee kpa n buiɔwaɛ.‡ Ɔ à Diipi gbagbakȉi kɛ̀ we.
8 Kɛ́ à fɛ̀lɛ we, à mipɛ̀ gbɛ̀sȉsȉ pɔ́ kú Bɛtɛli gukpɛɔwa, ɔ̃ à bòokpà we, Bɛtɛli ku bɛ'aɛ oi, Ai ku
gukpɛ oi. A Dii gbagbakȉi bò we lɔ, ɔ̃ à aà sȉsi. 9 Ɔ à dàzɛu lɔ, à mipɛ̀ Nɛgɛvɛwa.
10 Kɛ́ imina kà bùsupiu, ɔ̃ Ablaũ gɛ̀ gɔɔplakɛi Egipi, asa iminapi kɛ̀ zàiɛ. 11 Kɛ́ à kà kãi ń
Egipio, a ò a naɛ: Má dɔ̃ nɔanan n ũ. 12 Tó Egipiɔ n e, aa mɛ ma nan n ũ, aa ma dɛɛ, aai n tó.
13 Onɛ́ ma dãen§ n ũ, kɛ́ wà e ma kũ ɔplapla n yá̃i. Lá ńyɔ̃ ma misin we. 14 Kɛ́ aa kà Egipi,
Egipiɔ è nɔɛpi maa kɛ̀ zài. 15 Kɛ́ Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔ ȉwaɔ aà è, aa aà maabòɛ̀, ɔ̃ wà aà sɛ̀ gɛ̃̀ò
Falaɔ̃ɔɛ a bɛ. 16 Ɔ à Ablaũ yàaekɛ̀ maamaa aà yá̃i, à sãɔ kpàwà ń zuɔ ń zàa'ȉnaɔ ń zɔgɔ̃ɛɔ ń
zɔnɔɛɔ ń yiongoɔ. 17 Ɔ Dii gyã pãsȉɔ kà Falaɔ̃ɔgu ń a bɛdeɔ Ablaũ napi yá̃i. 18 Ɔ Falaɔ̃ɔ Ablaũ
sȉsi a ɔ̀ɛ̀: Bɔ́ yá̃ ń kɛ̀mɛɛ màai? Bɔ́yãi ni oimɛɛ n naɛo ni? 19 Akɛa n mɛ̀ n dãeɛ, ɔ̃ ma aà sɛ̀
nɔ ũi? N nɔ kɛ! N n pɔ́ sɛ taò. 20 Falaɔ̃ɔ yã'ò a gbɛ̃́ɔnɛ Ablaũ yá̃ musu, ɔ̃ aa gɛ̀ zɛ̀ɛ̀ ń a nao ń a
àizɛɛɔ píi.

13

Ablaũ kɛ̃akɔ̃wa ń Lɔtuo

1 Ɔ Ablaũ bɔ̀ Egipi à sù Nɛgɛvɛ ń a nao ń a àizɛɛɔ píi ń Lɔtuo. 2 Ablaũá ɔdeɛ, a pɔtuoɔ vȉ
dasi ń á̃nusuo ń vuao. 3 Bɔa Nɛgɛvɛ à sɔ̃kȉikpàkpa e à gɛ̀ kàò Bɛtɛli, gu pɔ́ à bòokpàu káau
Bɛtɛli zãnguo ń Aio, 4 gu pɔ́ à sa'okȉi bòu yãa. Ɔ à Dii sȉsi we.
5 Lɔtu ȉɔ bɛ ń Ablaũo sãnu. A sãɔ ń zuɔ ń zwȁakpɛɔ vȉ sɔ̃. 6 An pɔtuoɔ dasi, gupi sɛ̃ i
mɔ́má ḿpiio. A yá̃i aa fɔ̃ wàɔ ku sãnu lɔo. 7 Ɔ lɛkpaa gɛ̃̀ Ablaũ pɔdãnaɔ ń Lɔtu pɔdãnaɔ
guu. Zȉbeezȉ sɔ̃ Kanaaɔ ń Pɛliziɔ ku bùsupiu. 8 Ɔ Ablaũ ò Lɔtuɛ: A maa lɛkpaa àɔ kú wá
zãnguoo, ge ma pɔdãnaɔ ń n pɔdãnaɔ zãnguoo, asa wá daɛ doũɛ. 9 Bùsu gwa da n aɛ píi.
Wà kɛ̃aa. Tó n gɛ ɔzɛɛi, mí gɛ́ ɔplaai. Tó n gɛ ɔplaaiɛ sɔ̃, mí gɛ́ ɔzɛɛi. 10 Kɛ́ Lɔtu gugwà, a è

* **12:1** Zȉn 7.2-3, Ɛbɛ 11.8 † **12:3** Zȉn 3.25, Gal 3.8 ‡ **12:7** Daa 13.15, 15.18, 17.8, Zȉn 7.5, Gal 3.16 § **12:13** Daa 20.2, 26.7

Yuudẽ guzulɛ píi mɔ̀sɛ vĩ maamaaɛ. E Dii àɔ gɛ́ Sɔdɔũ ń Gɔmɔɔo kaalɛi, guzulɛpi dɛ lán Dii
luwa,* lán Egipi bùsuwa, e à gɛ̀ pɛ̀ Zoaawa. 11 Ɔ Lɔtu Yuudẽ guzulɛ sɛ̀ píi. Aa kɛ̃̀kɔ̃wa, ɔ̃
Lɔtu dàzɛu gukpɛ oi. 12 Ablaũ gɔ̃̀ Kanaa bùsuu, mɛ́ Lɔtu ku Yuudẽ guzulɛ wɛ̃́lɛɔ zãnguo. A
bòokpà Sɔdɔũ saɛ. 13 Sɔdɔũdeɔ sɔ̃ aa vãiɛ, duunkɛn saɔn ń ũ Diiɛ.
14 Lɔtu taa gbɛa Dii ò Ablaũɛ: Gu pɔ́ ń zɛu, wɛsɛ ǹ gugbãntoo ń gɛɔmidɔkĩio ń gukpɛo ń
bɛ'aɛo gwa. 15 Tɔɔlɛ pɔ́ ń èɛ píi, má n gbaɛ, iɔ dɛ mpi ń n buiɔ pɔ́ ũ e gɔɔpii. 16 Má tó n buiɔ
dasikũ lán bùsu'ũfãawa. Tó gbẽe a fɔ̃ bùsu'ũfãa nao, a fɔ̃ n buiɔ nao sɔ̃ɛ. 17 Fɛlɛ bɛbɛbɛbɛ
bùsupi guu, ní a gbɛ̀a ń a yàasao gwa, asa má n gbaɛ. 18 Ablaũ fɛ̀lɛ gɛ̀ bòokpà Mamale
gbɛ̃́nɛli pɔ́ kú Hɛblɔ̃ɔ kĩ́i, ɔ̃ à Dii gbagbakĩi bò we.

14

Ablaũ Lɔtu suabaa

1 Zĩewa Babiloni bùsu kí Amafɛli ń Ɛlasaa bùsu kí Aliokio ń Elaũ bùsu kí Kɛdɔlaomɛɛo
ń Goiũ bùsu kí Tidalio 2 aalɛ zĩka ń Sɔdɔũ kí Belao ń Gɔmɔɔ kí Biisao ń Adema kí Sinabio
ń Zeboiũ kí Semɛbɛɛo ń Bela pɔ́ wĩ mɛ tia Zoaa kíao. 3 Kía gbẽɔn sɔopiɔ kɔ̃ kã̀aa píi Sidiũ
guzulɛu. Ɔmɛ Isida Wiside ũ tia. 4 Aaĩɔ falubɔ Kɛdɔlaomɛɛɛ à kà wɛ̃̀ kuɛpla. A wɛ̃̀ kuɛ'aaɔ̃de
ɔ̃ aa gĩ bɔiɛ̀. 5 A wɛ̃̀ gẽo mɛ̀ndosaide ɔ̃ Kɛdɔlaomɛɛ ń kía pɔ́ kuaànɔɔ mɔ̀. Ɔ aa zĩblè Lefaiɔwa
Asalo Kaanaiũ. Aa zĩblè Zuziɔwa Haũ. Aa zĩblè Ɛmiɔwa Save Kiliataiũ. 6 Aa zĩblè Oliɔwa
an gbɛ̀sĩsĩ pɔ́ wĩ mɛ Seiwa e à gɛ̀ pɛ̀ Ɛlipalana guwaiwaiwa. 7 Ɔ aa ɛ̀a sù Misipa nibɔnai, ɔ̃
wĩ mɛ tia Kadɛsi. Aa zĩblè Amalɛki bùsuwa píi ń Amɔle bui pɔ́ kú Asasɔ̃ Tamaaɔwa lɔ.
8 Ɔ Sɔdɔũ kía ń Gɔmɔɔ kíao ń Adema kíao ń Zeboiũ kíao ń Bela pɔ́ wĩ mɛ tia Zoaa kíao
fɛ̀lɛ gɛ̀ zĩkaińnɔ Sidiũ guzulɛu. 9 Aalɛ zĩka ń Elaũ bùsu kíao ń Goiũ bùsu kíao ń Babiloni
bùsu kíao ń Ɛlasaa bùsu kíao. Kía gbẽɔn síiɔ̃piɔ lɛ́ zĩka ń kía gbẽɔn sɔɔɔ. 10 Sidiũ guzulɛ
kɔtaa ɛ vĩ dasi. Kɛ́ Sɔdɔũ kía ń Gɔmɔɔ kíao lɛ́ bàalɛ, ɔ̃ aa kwɛ̀ a guu, ɔ̃ an gbɛ̃́ kĩniɔ bàalɛ̀ gɛ̀
gusĩsĩdeu. 11 Zĩ̀blenaɔ Sɔdɔũ ń Gɔmɔɔo àizɛɛɔ ń ń pɔbleaɔ sɛ̀lɛ píi aa tàò. 12 A mɔ lè Ablaũ
vĩ̀i nɛ́ Lɔtu ku Sɔdɔũ, ɔ̃ aa aà kũ̀ wà tàò ń aà àizɛɛɔ lɔ.
13 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ pĩlimá gɛ ò Ɛbɛlu bui Ablaũɛ Mamale gbɛ̃́nɛliɔ kĩ́i. Mamale ń a dãunaɔ Ɛsikɔli
ń Anɛɛoá Amɔle buiɔnɛ, an lɛ́ doũ ń Ablaũo. 14 Kɛ́ Ablaũ mà wà a daɛ kũ̀ wà tàò, ɔ̃ à a bɛ
zĩgɔ̃ɔ sɛ̀lɛ gbẽɔn ɔ̀aa do ń basoolo plasaio (318), à pɛ̀lɛ kíapiɔzi, ɔ̃ à ń lé Dã. 15 Ɔ à a gbɛ̃́ɔ
kpaalɛ̀, ɔ̃ aa sĩńgu gwãasĩna. Aa zĩblèmá aa pɛ̀má e Hoba, Damasi gugbãntoo oi. 16 A ɛ̀a
sù ń àizɛɛpiɔ píi ń a vĩ̀i nɛ́ Lɔtuo ń aà àizɛɛɔ. A sù ń nɔɛɔ ń gbẽpãleɔ lɔ.
17 Kɛ́ Ablaũ zĩblè Kɛdɔlaomɛɛwa ń kía pɔ́ kuaànɔɔ, àlɛ su, ɔ̃ Sɔdɔũ kí bɔ̀ dàaàlɛ Save
guzulɛ pɔ́ wĩ mɛ tia Kía Guzulɛu. 18 Ɔ Salɛma kí Mɛkizɛdɛ* mɔ̀ ń pẽɛo ń vẽɛo. Aàpiá Lua
Musude gbàgbanaɛ. 19 Ɔ à samaa'ò Ablaũɛ à mɛ̀:
Lua Musude musu ń zĩ́lɛo Kɛna báaada Ablaũgu.
20 Wà Lua Musude sáaukpa!
A n ibɛɛɔ nànɛ n ɔzĩ.
Ɔ Ablaũ pɔ́ pɔ́ a èɔ kwide kpàwà píi. 21 Sɔdɔũ kía ò Ablaũɛ: Ma gbɛ̃́ɔ kpaa, níɔ àizɛɛ kũa n
pɔ́ ũ. 22 Ɔ Ablaũ òɛ̀: Má sĩ ń Dii Lua Musude musu ń zĩ́lɛo Kɛnao, 23 má n pɔe sɛo, baa kyale
niba, kɛ́ ńsu o ḿmɛ ń tò ma kɛ ɔde ũo yãi. 24 Má pɔe sɛo, sema pɔ́ pɔ́ ma gbɛ̃́ɔ blè bàasio.
Ama Anɛɛ ń Ɛsikɔlio ń Mamale pɔ́ aa gɛ̀manɔɔ, to aa ń baa sɛ́.

15

Lua bàa kua ń Ablaũo

1 Bee gbɛa Dii yã'ò Ablaũɛ wɛ́pungu'ea guu à mɛ̀:
Ablaũ! Nsu to vĩa n kũo.
Mámɛ má n sɛ̀ngbao ũ,

* 13:10 Daa 2.10 * 14:18 Soũ 110.4, Ɛbɛ 7.1-10

n asea aɔ zɔ̃ɔ maamaaɛ.
2 Ɔ Ablaũ mɛ̀: Dii Lua, bɔ́ ńyɔ̃ ma gbai? Má nɛ́ vi̍o. Damasi gbɛ̃́ Ɛliɛzɛɛ mɛ́ aɔ dɛ ma bɛ
túbiblena ũ. 3 Lá ni ma gba nɛ́o, ma bɛ zi̍kɛnapi mɛ́ aɔ dɛ ma túbiblena ũ. 4 Ɔ Dii ò̀ɛ: Aàpi
mɛ́ aɔ dɛ n túbiblena ũo. Nɛ́ pɔ́ a bɔ n plɛu mɛ́ aɔ dɛ n túbiblena ũ. 5 Ɔ à bɔ̀aànɔ bàasi à
mɛ̀: Musu gwa ǹ saanaɔ nao, tó ńyɔ̃ fɔ̃́. Beewa ɔ̃ n buiɔ aaɔ dasi.* 6 A Dii náaikɛ̀, ɔ̃ Dii tò
yã́ bɔ̀aànɔ na a náai pɔ́ a kɛ̀ yã́i.† 7 A ò̀ɛ̀ lɔ: Mámɛmaa Dii, mámɛ ma n bɔ Ulu, Babiloni
bùsuu, kɛ́ mà bùsuɛ bee kpama yã́i. 8 Ɔ Ablaũ mɛ̀: Dii Lua, kpelewa máɔ dɔ̃ kɛ́ aɔ dɛ ma
pɔ́ ũi? 9 A wɛ̀wà à mɛ̀: Zununu wɛ̃̀ àaɔ̃ sɛ́ ń bleda wɛ̃̀ àaɔ̃o ń sãsa wɛ̃̀ àaɔ̃o ń felentɛ̃nao ń
felenguuluo. 10 Ɔ à pɔ́piɔ sɛ̀ pii à ń paapaa à ń goaa, ɔ̃ à ń kálɛ à ń aɛdɔ̀dɔkɔ̃wa, ãma i bãɔ
paapaao. 11 Kɛ́ yãamusuɔ mɔ̀ pɛ̀pɛ nɔ̀ɔpiɔwa, ɔ̃ Ablaũ ń yá.
12 Kɛ́ i̍atɛ̃ lɛ́ gɛ̃ kpɛ́u, izɔ̃ɔ dà Ablaũla, ɔ̃ gusia zɔ̃ɔ pɔ́ tò vi̍a aà kṹ kùaàla. 13 Ɔ Dii ò̀ɛ: Ŋyɔ̃
dɔ̃ kɛ́ n buiɔ aaɔ dɛ nibɔɔ ũ bùsu pɔ́ dɛ ń pɔ́ ũo guu, aaiɔ zɔble we, wiɔ i̍adamá e wɛ̃̀ ɔ̀aa
pla.‡ 14 Ãma má yã́kpalɛkɛ ń bui pɔ́ aalɛ zɔblenɛ́ɔ, n buiɔ aai bɔlɛ ń àizɛɛ zɔ̃ɔo.§ 15 Mpi sɔ̃
ńyɔ̃ɔ aafiaɛ e ǹ gɛ ǹ zikũ̀o, ní gbasa ta n deziɔ kṹi, wi n vi̍. 16 N sɔ̃kpaɛɔ mɛ́ aa ɛa su la, asa
Amɔleɔ duuna i pa yãao.
17 Kɛ́ i̍atɛ̃ gɛ̃̀ kpɛ́u, gu si̍, ɔ̃ Ablaũ è ki̍na pɔ́ lɛ́ súɛlɛbɔ ń tɛ́vuao* lɛ́ gɛ̃ nɔ̀ɔ pɔ́ á pàapaapiɔ
zãnguo. 18 Zi̍beezi̍ Dii mɛ̀ a bàa aɔ kú ń Ablaũo à mɛ̀: Má bùsuɛ bee kpa n buiɔwaɛ za
Egipi zɛ́ swai e swa zɔ̃ɔ pɔ́ wi̍ mɛ Uflatai, 19 bùsu pɔ́ Keniɔ kuu ń Kenaziɔ ń Kamɔniɔ 20 ń
Itiɔ ń Pɛliziɔ ń Lefaiɔ 21 ń Amɔleɔ ń Kanaaɔ ń Giigasiɔ ń Yebusiɔ.

16

Hagaa ń a nɛ́ Isimaɛlao

1 Ablaũ na Salai i nɛ'io. A zɔnɔɛ vi̍ Egipi gbɛ̃́ ũ, wi̍ mɛ Hagaa. 2 Ɔ Salai ò Ablaũɛ: Lá Dii
ma kɛ fi̍i ũɛ, wúlɛ ń ma zɔnɔɛo. Má gí nɛ́ɔ ei aà sabaia? Ɔ Ablaũ Salai yãmà. 3 Ablaũ wɛ̃̀
kwi kɛa Kanaa bùsuu gbɛa ɔ̃ Salai a zɔ Hagaa kpàwà nɔ ũ. 4 Ablaũ wùlɛaànɔ, ɔ̃ à nɔsi̍. Kɛ́
a è á nɔsia, à dɔ̀ɛ a diiwa. 5 Ɔ Salai ò Ablaũɛ: Tàae pɔ́ wa kɛ̀mɛɛ gɔ̃̀ n yã́ ũɛ. Ma a zɔ kpàma.
Kɛ́ a è á nɔsia, ɔ̃ i̍ɔ dɔ́ɛa. Mpi ń mapio, Dii mɛ́ a yã́gɔ̃gɔ̃wɛ̃ɛ. 6 Ɔ Ablaũ wɛ̀wà à mɛ̀: N zɔ ku n
pɔ́ ũɛ. Kɛɛ̀ lá ń yeiwa. Kɛ́ Salai i̍adàwà, ɔ̃ à bàalɛ̀ɛ.
7 Dii Malaika aà è nibɔna kṹi gbáau, nibɔnapi ku Sulu zɛ́ saɛɛ. 8 Ɔ à aà là à mɛ̀: Salai
zɔnɔɛ Hagaa, n bɔ má ni? Ŋlɛ gɛ́ má ni? Ɔ a wɛ̀wà à mɛ̀: Málɛ bàalɛ ma dii Salaiɛɛ. 9 Ɔ Dii
Malaika ò̀ɛ: Ɛa ta n diipiwa, níɔ misiilɛ̀ɛ.
10 Má n bui kã́fi̍
aaɔ dasi, wa fɔ̃ ń lɛ́ dɔ̃o.
11 N nɔsia, ńyɔ̃ nɛ'i gɔ̃ɛ ũ,
ní tɔ́kpaɛ̀ Isimaɛla,*
asa Dii n yãmà n taasikɛa guu.
12 Aɔ dɛ lán sɛ̃̀a zàa'i̍nawa,
a íbɛlɛsɛ ń gbɛ̃́piio,
gbɛ̃́pii i íbɛlɛsɛaànɔ sɔ̃.
Aɔ ku kɔ̃ yã́i ń a gbɛ̃́piɔ gbɛ̃eoo.
13 Ɔ Hagaa mɛ̀: Laki̍i ma wɛsi̍ Lua pɔ́ i̍ ma elɛ. Ɔ à tɔkpà Dii pɔ́ yã'ò̀ɛɛ Luapɔima'e.
14 Ayãmɛto wà tɔkpà lɔ̀ɔpiɛ Luabɛ̃ɛpɔima'elɔɔ. A ku Kadɛsi ń Bɛlɛdio zãnguoɛ.
15 Hagaa nɛgɔ̃ɛ i̍ ń Ablaũo, ɔ̃ Ablaũ tɔkpàɛ̀ Isimaɛla.† 16 Gɔɔ pɔ́ Hagaa Isimaɛla i̍, Ablaũ
wɛ̃̀ basiiɔ̃sɔo ń mɛ̀ndooɛ.

---

* 15:5 Lom 4.18, Ɛbɛ 11.12 † 15:6 Lom 4.3, Gal 3.6, Zaa 2.23 ‡ 15:13 Bɔa 1.1-14, Zi̍n 7.6 § 15:14 Bɔa 12.40-41,
Zi̍n 7.7 * 15:17 Bɔa 3.2, 13.21, 19.18 * 16:11 Bee mɛ̀ Lua i̍ yãma. † 16:15 Gal 4.22

17

Lua tɔ̃zɔ̃yɑ̃ dilɛa Ablaũɛ

1 Kɛ́ Ablaũ kà wɛ̃̀ basɔo mɛ̀ndosai, Dii bɔ̀ mɔ̀wà à mɛ̀: Mámɛmaa Lua Gbãapiide. Tɛmazi,
níɔ ku tàaesai. 2 Ma bàakuannɔ aɔ gɛɛ, mí n bui kɑ̃́fı̃nɛ maamaa. 3 Ablaũ wùlɛ a gbɛɛu
Lua aɛ, ɔ̃ Lua ɔ̀ɛ̀: 4 Lá ma bàa kunnɔ, ńyɔ̃ gɔ̃ bui dasiɔ dezi ũ. 5 Wàli onɛ Ablaũ lɔo, sema
Ablahaũ,* asa má n kɛ buiɔ dezi ũɛ.† 6 Má tó n bui dasikũ, buiɔ ń kíaɔ bɔ n kı̃́iɛ. 7 Ma bàa
aɔ kunnɔ ń n buiɔ e gɔɔpiiɛ.‡ Máɔ dɛ n Lua ũ ń n buiɔ n kpɛ. 8 Má Kanaa bùsu pɔ́ ń kú a
guu nibɔ ũ kpama píi ń n buiɔ n kpɛ, kɛ́ aaɔ vı̃ gɔɔpii, míɔ dɛ ń Lua ũ.
9 Lua ɛ̀a ɔ̀ Ablahaũɛ: Mpi ń n buiɔ, àɔ ma bàakuaánɔ yɑ̃́ kũa e á buiwa. 10 Mpi ń n
buiɔ, yɑ̃́ pɔ́ málɛ dilɛ́ɛ́ àɔ kũan kɛ: Sema á gɔ̃ɛ píi lí tɔ̃zɔ̃. 11 A tɔ̃zɔ̃ ma bàakuaánɔ seela ũ.§
12 Sema n bui nɛgɔ̃ɛɔ lí tɔ̃zɔ̃ an gɔɔ swaaɔ̃de zı̃́ e an buiwa, nɛ́ pɔ́ wà ń ı́ n bɛɔ ń zɔ pɔ́ wa lù
buipãleɔwaɔ píi. 13 Wà aà ı̃̀ n bɛn nɔ̀, wa lù zɔ ũn nɔ̀, sema aà tɔ̃zɔ̃. Bee iɔ dɛ ma bàakuaánɔ
gɔɔpii seela ũ á mɛwa. 14 Sema àli gyafɔɔde bɔ á guu, asa gbɛ̃́ pɔ́ i tɔ̃zɔ̃o i ma bàakuaánɔ
yɑ̃daoɛ.
15 Ɔ Lua ɛ̀a ɔ̀ Ablahaũɛ: Nsuli o n naɛ Salai lɔo, nı̃̀li oɛ̀ sa Sala.* 16 Má báaadaaàgu, mí
tó aà nɛ'i gɔ̃ɛ ũ, i gɔ̃ buiɔ dazi ũ. Bùsu kíaɔ bɔ aà kı̃́iɛ. 17 Ɔ Ablahaũ wùlɛ a gbɛɛu Lua aɛ, à
yáalɔ̀ a ɔ̀ a nɔ̀sɛ guu: Gbɛ̃́ pɔ́ kà wɛ̃̀ basɔo a nɛ'ie? Lá Sala kà wɛ̃̀ basiiɔ̃kwi, a nɛ'ie? 18 Ɔ à ɛ̀a ɔ̀
Luaɛ: Suɛ! Nyɔ̃ Isimaɛla gwa. 19 Lua mɛ̀: Sı̃ana guu n na Sala a nɛ'i gɔ̃ɛ ũ, ní tɔ́kpaɛ̀ Izaaki.†
Ma bàa aɔ kuaànɔ ń aà buiɔ e gɔɔpiiɛ. 20 Isimaɛla yɑ̃́ musu, ma n yɑ̃mà. Má báaadaaàgu, a
nɛ'i, i kɑ̃́fı̃ maamaa. A nɛgɔ̃ɛɔ i gbɛ̃ɔn kuɛpla, mɛ́ aa gɔ̃ kíaɔ ũ, aà bui i dasikũ. 21 N beeo ma
bàakuannɔ a gɔ̃ Izaakiɛɛ. Zii maa'i ɔ̃ Sala a aà i. 22 Kɛ́ Lua yɑ̃'ɔ̀ Ablahaũɛ a làa, ɔ̃ à gɔ̀aàla
à tà musu.
23 Ɔ Ablahaũ a nɛ́ Isimaɛla sɛ̀ ń a bɛ gɔ̃ɛ pɔ́ wà ń ı́ a bɛɔ ń zɔ pɔ́ wà ń lúɔ píi, ɔ̃ à tɔ̃zɔ̃̀nɛ́
zı̃beezı̃ gɔ̃̀ɔ lá Lua ɔ̀ɛwa. 24 Ablahaũ kà wɛ̃̀ basɔo mɛ̀ndosai, ɔ̃ à gbàsa tɔ̃zɔ̃̀, 25 aà nɛ́ Isimaɛla
sɔ̃ wɛ̃̀ kuɛ'aaɔ̃. 26 Zı̃́ doũ zı̃ ɔ̃ Ablahaũ tɔ̃zɔ̃̀ ń a nɛ́ Isimaɛlao 27 ń a bɛ gɔ̃ɛ pɔ́ wà ń ı́ aà bɛɔ ń zɔ
pɔ́ wà ń lú buipãleɔwaɔ píi. Aa tɔ̃zɔ̃̀ gɔɔ doũ zı̃́ɛ.

18

Malaikaɔ bɔ mɔa Ablahaũwa

1 Dii bɔ̀ mɔ̀ Ablahaũwa Mamale gbɛ̃́nɛliɔ kı̃́i. Ablahaũ zɔ̃lɛa a zwɑ̃̀akpɛ kpɛɛlɛ fãanɛ. 2 Kɛ́
à wɛzù, à gbɛ̃ɔn àaɔ̃ è zɛa.* Kɛ́ à ń é màa, ɔ̃ à fɛ̀lɛ a kpɛɛlɛ ń bao, à gɛ̀ dàńlɛ à wùlɛ a gbɛɛu
3 à mɛ̀: Dii, ma wɛgwa, ńsu gɛ̃ mapi n zɔ̀blenaao. 4 Má mɔ́ɛ́ ń ío à gbá pípi, í kɑ̃́mabo lí
gbáu la. 5 Lá a bɔlɛ ń ma bɛo, má gɛ mɔ́ɛ́ ń blɛo yɔɔ à gbãa e, í gbasa dazɛu. Ɔ aa mɛ̀: Too, kɛ
lá ń ɔ̀wa. 6 Ɔ à gɛ̀ Sala kı̃́i kpɛ́u à mɛ̀: Pɛ̃eti dɑ̃ zaa lɛ àaɔ̃, pɛ̃ɛkɛ kpakpa. 7 Ɔ à bàalɛ̀ gɛ̀ a zuɔ
guu, à zunɛbɔlɔ maa kũ̀ a kpà a zı̃kɛnawa, ɔ̃ zı̃kɛnapi gɛ kɛ̀kɛ kpakpa. 8 Ɔ Ablahaũ vı̃fãai
ń vı̃'ipuo ń zu pɔ́ wa kɛ̀kɛpio sɛ̀ gɛ̀ɔ̀, a dı̃lɛnɛ́. Gɔɔ pɔ́ aalɛ pɔble, a kú ń saɛ azı̃a lí gbáu we.
9 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: N na Sala kú má ni? A mɛ̀: A ku kpɛ́u we. 10 Ɔ Dii mɛ̀: Má ɛa mɔ n kı̃́i
zii maa'i, n na Sala i nɛ'i gɔ̃ɛ ũ.† Sala kú kpɛɛlɛ aà kpɛ, àlɛ ma. 11 Ablahaũ ń Salao aa zikũ̀,
Sala lɛ́ nɔɛɔ pɔ́ kɛ lɔo. Ɔ Sala yáalɔ̀ a ɔ̀ a sɔ̃ guu: 12 Ma zikũ̀, mɛ́ Baa‡ zikũ̀ lɔ. Má pɔna yɑ̃́pi
dɔ̃ lɔe? 13 Ɔ Dii Ablahaũ là à mɛ̀: Akɛa Sala yáalɔ̀i? A mɛ̀ a gbɛ̃́ pɔ́ a zikũ̀ á fɔ̃ nɛ'i lɔe? 14 Yɑ̃e
líɔ zı̃'ũmɛɛo.§ Zii maa'i tó a gɔɔ kà, má mɔ́ n kı̃́i, Sala i gbasa nɛ'i gɔ̃ɛ ũ. 15 Ɔ Sala lelekpà à
mɛ̀ i yáalɔo, asa vı̃a aà kũ̀ɛ. Ɔ Dii mɛ̀: Ɛ'e, n yáalɔ̀ se.

Ablahaũ awakpaa Diiɛ Sɔdɔũ yɑ̃́ musu

---

* 17:5 Bee mɛ̀ buidaside. † 17:5 Lom 4.17 ‡ 17:7 Luk 1.55 § 17:11 Zı̃n 7.8, Lom 4.11 * 17:15 Bee mɛ̀ kía
nɛnɔɛ. † 17:19 Bee mɛ̀ yaalɔ. * 18:2 Ɛbɛ 13.2 † 18:10 Lom 9.9 ‡ 18:12 1Piɛ 3.6 § 18:14 Luk 1.37

16 Ké gbɛ̃́piɔ fɛ̀lɛ, Ablahaũ gɛ̀ zɛiné, ɔ̃ aa Sɔdɔũ kɩ̃́i oi gwà. 17 Ɔ Dii mɛ̀: Má yɑ̃́ pɔ́ má ye kɛ
ulɛ Ablahaũɛo. 18 Aà buiɔ aaɔ zɔ̃ɔ mɛ́ aaɔ gbãa vɩ̃. Bui pɔ́ kú tɔɔlɛɔ píi aa ɛ̀fãai e aà sabaiɛ.
19 Asa ma aà sɛ̀, ké aà o a nɛ́ɔnɛ ń a buiɔ a kpɛ aaɔ ma yɑ̃́ kũa, aai yɑ̃maa zɛde kɛ, mí yɑ̃́ pɔ́
ma a lɛgbɛ̀ɛ̀ kɛɛ̀. 20 Ɔ Dii ɛ̀a mɛ̀: Yɑ̃́ pɔ́ wàlɛ o Sɔdɔũ ń Gɔmɔɔo musu dasikũ̀, an duuna zɔ̃ɔkũ̀
maamaaɛ. 21 Má gɛ́ we sa mà gwa, tó yɑ̃́ pɔ́ aalɛ kɛ vãi kà lá málɛ mawa. Tó aa dɛ màa sɔ̃o,
míɔ dɔ̃. 22 Ké an gbɛ̃ɔn plaɔ dàzɛu, aalɛ gɛ́ Sɔdɔũpi, ɔ̃ Dii gɔ̃̀ ń Ablahaũo we.

23 Ɔ Ablahaũ sɔ̃̀aàzi à mɛ̀: Nyɔ̃ gbɛ̃maaɔ waa sãnu ń gbɛ̃vãiɔ yɑ̃̀? 24 Tó gbɛ̃maaɔ ku wɛ́lɛpi
guu gbɛ̃ɔn blakwi, ńyɔ̃ ń waa yɑ̃̀? Nyɔ̃ sùuukɛ ń wɛ́lɛpio gbɛ̃maa gbɛ̃ɔn blakwipiɔ yɑ̃́io lé?
25 Sùuukɛ! Nsu kɛ màao, ńsu gbɛ̃maaɔ dɛdɛ sãnu ń gbɛ̃vãiɔ lá aa doũwaɛo. Sùuukɛ! Nsu
kɛ màao. N gbɛ̃́ pɔ́ ń dɛ dṹnia bṹu yɑ̃́kpalɛkɛna ũ, ńyɔ̃ yɑ̃kɛ a zɛ́wao lé? 26 Ɔ Dii mɛ̀: Tó ma
gbɛ̃maaɔ è Sɔdɔũ gbɛ̃ɔn blakwi, má sùuukɛ ń wɛ́lɛpio an yɑ̃́i.

27 Ɔ Ablahaũ ɛ̀a ò lɔ: Ma gbɛ̃́ pɔ́ má dɛ bùsuti ń túfuo ũ, gáafaakɛmɛɛ mà ɛa yɑ̃'onɛ, Dii.
28 Tó gbɛ̃ɔn sɔo kɛ̀sã gbɛ̃ɔn blakwipi guu, gbɛ̃ɔn sɔopiɔ yɑ̃́i ɔ̃ ńyɔ̃ wɛ́lɛpi kaalɛia? Ɔ Dii mɛ̀: Tó
ma gbɛ̃maaɔ è gbɛ̃ɔn blasɔo, má wɛ́lɛpi kaalɛo. 29 Ɔ Ablahaũ gɩ̃̀ lé yɑ̃'oɛ̀ à mɛ̀: Tó gbɛ̃maaɔ
kà bla sɔ̃ bɛ? Ɔ Dii mɛ̀: Má yɑ̃e kɛo gbɛ̃ɔn blapiɔ yɑ̃́i. 30 Ɔ à mɛ̀: Dii, n yɑ̃́ na! Nsu to n pɔ
pao, má ye yɑ̃'o lɔ. Tó gbɛ̃maaɔ kà baakwi sɔ̃ bɛ? A wèwà à mɛ̀: Tó ma gbɛ̃maaɔ è gbɛ̃ɔn
baakwi, má yɑ̃e kɛo. 31 Ɔ à mɛ̀: Gáafaakɛmɛɛ lɔ Dii, mà yɑ̃'onɛ. Tó gbɛ̃maaɔ kà gbɛ̃ɔn bao
sɔ̃ bɛ? A wèwà à mɛ̀: Má wɛ́lɛpi kaalɛo gbɛ̃ɔn baopiɔ yɑ̃́i. 32 Ɔ à mɛ̀: Dii, ńsu to n pɔ pao, yɑ̃́ɛ
bee bàasio má yɑ̃'o lɔo. Tó gbɛ̃maaɔ kà kwi sɔ̃ bɛ? A wèwà à mɛ̀: Má wɛ́lɛpi kaalɛo gbɛ̃ɔn
kwipiɔ yɑ̃́i. 33 Ké Dii yɑ̃'ò Ablahaũɛ a làa, à gɛ̀ɛ̀zɛa, ɔ̃ Ablahaũ ɛ̀a tà bɛ.

19

Sɔdɔũ ń Gɔmɔɔo kaalɛa

1 Ké malaika gbɛ̃ɔn plapiɔ kà Sɔdɔũ oosi, Lɔtu zɔ̃lɛa Sɔdɔũ bɩ̃́i bɔlɛu. Ké à ń é, à fɛ̀lɛ gɛ̀
dàńlɛ à kùlɛné, à wùlɛ a gbɛɛu 2 à mɛ̀: Ma diiɔ, á yɑ̃́ na! A mɔ gɛ pilai mapi á zɔ̀blena bɛ, í
zu'o, í i la, zia kɔɔ káaukaau í dazɛu. Aa mɛ̀: Aawo, wá i gãaɛɛ. 3 Lɔtu nàɛmá maamaaɛ, ɔ̃
aa gbàsa gɛ̃̀ aà bɛ ua aa pɩ̃la. A ń yàaekɛ̀ maamaa, à kàa kɛ̀né, ɔ̃ aa sò.

4 E aaɔ wúlɛ, Sɔdɔũdeɔ lɩ̃a Lɔtu kpɛ́i. Wɛ́lɛpi gɔ̃ɛɔ kɑ̃̀aa we míɔmiɔɛ, ɛ̀waasoɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ
píi. 5 Aa lɛzù Lɔtuzi aa mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ pɩ̃la n bɛ oosiaɔ ku má ni? Bɔlɛwɛ̃ɛńnɔ wà ń dɑ̃̀akpa.*
6 Lɔtu bò ń kɩ̃́i kpɛɛlɛ, à gbatà ń kpɛo 7 à mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, ásu yɑ̃vãikɛo. 8 Má nɛnɔɛnaɔ vɩ̃ gbɛ̃ɔn
pla aa gɔ̃ɛ dɔ̃o, má bɔlɛɛ́ńnɔ. Lá á yei à kɛńnɔ,† ãma ásu yɑ̃e kɛ gbɛ̃́ɛ beeɔnɛo, asa aa pɩ̃la
ma bɛɛ. 9 Aa òɛ̀: Gowɛ̃ɛ we! Ɔ aa mɛ̀ lɔ: Gbɛ̃́piá bɔ̀mɔɛ, ɔ̃ a ye kɛ wá yɑ̃́kpalɛkɛna ũa? Wá
yɑ̃vãikɛnɛ dɛńla. Ɔ aalɛ nɔnɔaaaàzi ń gbãao, aalɛ mɔ́ gba gbooi. 10 Ɔ gbɛ̃ɔn plapiɔ ɔbò Lɔtu
kũ̀ aa gɛ̀ò kpɛ́u, ɔ̃ aa zɛtà. 11 Aa tò gbɛ̃́ pɔ́ kú kpɛɛlɛɔ vɩ̃̀akũ̀ nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ píi,‡ ɔ̃ aalɛ zɛwɛɛlɛ
e aa kpàsa. 12 Gbɛ̃ɔn plapiɔ ò Lɔtuɛ: Dé ń ń vɩ̃ la lɔi? Nɛgɔ̃ɛɔ, nɛnɔɛɔ, an gɔ̃kpamaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́
dɛ n gbɛ̃́ ũ wɛ́lɛ guuɔ píi. Bɔlɛńnɔ, 13 asa wa mɔ guɛ bee kaalɛiɛ. Yɑ̃́ sa pɔ́ wàlɛ o wɛ́lɛpideɔ
musu yɑ̃́ gɛ̃̀ Dii swɑ̃́u, ɔ̃ à wá zɩ̃́ wɛ́lɛpi kaalɛi. 14 Lɔtu bò gɛ ò a nɛ́ɔ gɔ̃kpamaɔnɛ à mɛ̀: A fɛlɛ
wà bɔlɛ, asa Dii a wɛ́lɛɛ beepi kaalɛ tiaɛ. Ɔ aalɛ e àlɛ faaiboɛ.

15 Ké gu dò malaikapiɔ nàɛ Lɔtuwa aa mɛ̀: Fɛlɛ ǹ n na ń n nɛnɔɛna gbɛ̃ɔn plaɛɔ sélɛ bɔlɛńnɔ
la, ké ńsu ga wɛ́lɛpi kaalɛa guuo yɑ̃́i. 16 Ké Lɔtu lɛ́ bésebesenakɛ, Dii aà wɛ̃nagwà,§ ɔ̃ gbɛ̃ɔn
plapiɔ aà kũ̀ a ɔwa ń aà nao ń aà nɛnɔɛ plaaɔ, aa bɔ̀lɛńnɔ wɛ̃́nkpɛ. 17 Ké aa bɔ̀lɛńnɔ màa,
ɔ̃ malaikapiɔ do ò Lɔtuɛ: Bàalɛ ǹ nzɩ̃a misi. Nsu ǹ n kpɛ gwao, ńsu zɛ guzulɛpiuo. Bàalɛ
mipɛ gbɛ̀sɩ̃sɩ̃ɔwa, ké ńsu gao yɑ̃́i. 18 Ɔ a ònɛ́: Aawo ma dii! N yɑ̃́ na! 19 N mapi n zɔ̀blena
wɛgwà, n gbɛ̃kɛkɛ̀mɛɛ maamaa, n ma mɩ̃̀si. Ãma má fɔ̃ bàalɛ mà gbɛ̀sɩ̃sɩ̃piɔ kɩ̃́i leo. E màɔ

* 19:5 Yud 7 † 19:8 Dɔa 19.22-24 ‡ 19:11 2Kia 6.18 § 19:16 2Piɛ 2.7

gɛ́ kái we, kaalɛpi a ma le mà gaɛ. 20 Wɛ̃́lɛe gwa kee. Lá a kãi, má fɔ̃ bàalɛ mà le, mɛ́ wɛ̃́lɛ
nɛ́naɛ. To mà bàasi mà ta we, míɔ aafia. A nɛ́naũ nolo? 21 Ɔ a ɔ̀ɛ̀: Ma n gba zɛ́ lɔ, má wɛ̃́lɛ
pɔ́ ńlɛ opi kaalɛo. 22 Bàalɛ ta we kpakpa, asa má yãe kɛ gl̃ao, e ǹ gɛ ǹ kaò we. Ayãmɛto wà
tɔkpà wɛ̃́lɛpiɛ Zoaa.*
23 Kɛ́ Lɔtu Zoaa lè, l̃atɛ̃ lɛ́ fɛlɛ, 24 ɔ̃ Dii tò tɛ́ ń l̃atɛ̃gbɔ̃o bɔ̀ musu à kà Sɔdɔũ ń Gɔmɔɔogu.
25 A wɛ̃́lɛpiɔ kàalɛ ń ń gbɛ̃́ɔ ń guzulɛpio ń líɔ ń sɛ̃ɔ píi.† 26 Kɛ́ Lɔtu na a kpɛ gwà, ɔ̃ à gɔ̃̀ zɛa
wisi gbɛ ũ.‡
27 Kɛ́ gu dɔ̀, Ablahaũ fɛ̀lɛ kɔɔkɔɔ, à gɛ̀ gu pɔ́ á kúu yãa ń Diiopiu. 28 Kɛ́ à Sɔdɔũ ń Gɔmɔɔo
kl̃́i oi gwà ń guzulɛpio píi, a è tɛlu lɛ́ fɛlɛ tɔɔlɛ lán mua tɛluwa. 29 Beewa kɛ́ Lua guzulɛ pɔ́
Lɔtu kuu wɛ̃́lɛɔ kàalɛ, Ablahaũ yã́ dɔ̀aàgu, ɔ̃ à Lɔtu bɔ̀ wɛ̃́lɛ pɔ́ á kàalɛpiɔ guu.

Lɔtu buiɔ

30 Kɛ́ Lɔtu bɔ̀ Zoaa, à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ gusl̃sl̃deu ń a nɛnɔɛna plaaɔ, kɛ́ a kua Zoaa vl̃a vl̃ yái. Ɔ à gɛ̀
ku gbɛ̀'ɛu ń a nɛnɔɛnapiɔ. 31 Ɔ Yɔ̃ ò Bãaɛ: Wá mae zikũ̀, mɛ́ gɔ̃ɛe ku bùsuu la à wúlɛwanɔ lá
wl̃ kɛwao. 32 Mɔ wà vɛ̃ɛ kákaɛ̀, wí wúlɛaànɔ kɛ́ wà e wàɔ wá bui kũa aà sabai. 33 Gwãasl̃na
bee aa vɛ̃ɛ kàkaɛ̀, ɔ̃ Yɔ̃ gɛ̀ wùlɛaànɔ. Lɔtu i dɔ̃ gɔɔ pɔ́ à wùlɛanɔ ge gɔɔ pɔ́ à fɛ̀lɛo.
34 Kɛ́ gu dɔ̀ Yɔ̃ ò Bãaɛ: Ma wulɛ ń ma maeo gl̃a. Wà vɛ̃ɛ kákaɛ̀ oosia lɔ, ní gɛ́ wúlɛiaànɔ
sɔ̃, kɛ́ wà e wàɔ wá bui kũa aà sabai. 35 Gwãasl̃na bee lɔ aa vɛ̃ɛ kàkaɛ̀, ɔ̃ Bãa gɛ̀ wùlɛaànɔ.
Lɔtu i dɔ̃ gɔɔ pɔ́ à wùlɛanɔ ge gɔɔ pɔ́ à fɛ̀lɛo. 36 Màa Lɔtu nɛnɔɛ plaapiɔ kɛ̀ aa nɔsl̃aànɔ. 37 Yɔ̃
nɛ'l̃ gɔ̃ɛ ũ, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Mɔabu.§ Aàpi mɛ́ Mɔabu bui pɔ́ kú e gbãɔ dezi sɛ̃́ia ũ. 38 Bãa nɛ'l̃ gɔ̃ɛ ũ
sɔ̃, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Bɛ̃nami.* Aàpi mɛ́ Amɔni bui pɔ́ kú e gbãɔ dezi sɛ̃́ia ũ.

20

Ablahaũ ń Abimɛlɛkio

1 Ɔ Ablahaũ fɛ̀lɛ we, à gɛ̀ Nɛgɛvɛ bùsuu Kadɛsi ń Suluo zãnguo. Kɛ́ à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ Gelaa, 2 à mɛ̀
a na Salaá a dãeɛ, ɔ̃ Gelaa kí Abimɛlɛki gbɛ̃́ zl̃̀ à aà sɛ̀ sùò. 3 Ɔ Lua bɔ̀ mɔ̀ Abimɛlɛkiwa nana
guu gwãasl̃na a ɔ̀ɛ̀: Nyɔ̃ ga nɔ pɔ́ ń sɛ̀pi yái, asa nɔzãeɛ. 4 A mɔ lè Abimɛlɛki i wúlɛaànɔ
yãao, ɔ̃ à mɛ̀: Dii, ńyɔ̃ bui pɔ́ aai yãe kɛoɔ dɛdɛ yà̃? 5 Aàpi mɛ́ òmɛɛ a dãeɛo lé? Nɔɛpi sɔ̃ à
mɛ̀ a dãɔɛ. Ma yãkɛ̀ a zɛ́waɛ, má tàae vl̃o. 6 Ɔ Lua ɔ̀ɛ̀ nanapi guu: Ao, má dɔ̃ kɛ́ n yãkɛ̀ a
zɛ́waɛ. Ayãmɛto ma kpanɛ ǹ duunakɛmɛɛ, mi we n ɔkà̃ nɔɛpiwao. 7 Tiasa, gɔ̃ɛpi dee nɔ
kpawà, asa ãnabiɛ, i wabikɛnɛ, kɛ́ ǹ e ǹ gɔ̃ ń aafiao. Tó ni aà nɔpi kpawà sɔ̃o, ǹyɔ̃ dɔ̃ kɛ́ n
gaɛ, mpi ń n gbɛ̃́ɔ ápii.
8 Ɔ Abimɛlɛki fɛ̀lɛ kɔɔkɔɔ, à a gbɛ̃́ɔ sl̃si à yã́pi dàu a sl̃unɛ́ píi, ɔ̃ vl̃a ń kṹ maamaa. 9 Ɔ
Abimɛlɛki Ablahaũ sl̃si a ɔ̀ɛ̀: Bɔ́ yã́ ń kɛ̀wɛ̃ɛ màai? Bɔ́ yã́ ma zãwànɛ, ɔ̃ n gbasa ń tò ma gɔ̃
duunde ũ ń ma bùsuoi? N yã́ pɔ́ dɛ wà kɛo kɛ̀mɛɛ. 10 Bɔ́ làasoo ń kɛ̀ n gbasa n yã́pi kɛ̀i?
11 Ablahaũ wèwà à mɛ̀: Málɛ e yãa gbɛ̃e Lua vl̃a vl̃ bùsuɛ bee guuo, mɛ́ wasu ma dɛ ma nɔ
yái. 12 Bee gbɛa nɔɛpiá ma dãeɛ sl̃ana. Wá de doũɛ, baade ń a dao, ɔ̃ à gɔ̃̀ ma nɔ ũ. 13 Kɛ́ Lua
ma bɔ ma mae bɛ yãa, málɛ bɛbɛbɛbɛ, ɔ̃ má ò ma nɔpiɛ gu pɔ́ wa su gɛu píi, aà gbɛ̃kɛkɛmɛɛ,
aàli o a dãɔn ma ũ. 14 Ɔ Abimɛlɛki mɔ̀ ń sãɔ ń zuɔ ń zɔgɔ̃ɛɔ ń zɔnɔɛɔ, a kpà Ablahaũwa, ɔ̃
à aà na sɔ̀aaɛ̀. 15 Ɔ Abimɛlɛki mɛ̀: Ma bùsun kɛ, zɔ̃lɛ gu pɔ́ ń yei. 16 Ɔ a ò Salaɛ: Ma ãnusu
ɔwatɛ̃ ɔ̀aa sɔo kpà n dãɔwa awakpabɔ ũ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ kunnɔɔ píi, aai dɔ̃ kɛ́ ni tàaekɛo. 17 Ɔ
Ablahaũ wabikɛ̀ Luawa, ɔ̃ Lua Abimɛlɛki gbà̃gbã ń aà nao ń aà nɔ pɔ́ i mɛ́sɛdilɛnɛ́oɔ, kɛ́ aa
e nɛ'i, 18 asa Dii tò Abimɛlɛki bɛ nɔɛɔ fl̃ikũ̀ɛ Ablahaũ napi yã́ musu.

21

Izaaki ia

* 19:22 Bee mɛ̀ nɛ́naũ. † 19:25 Mat 10.15, Luk 17.28-29, 2Piɛ 2.6 ‡ 19:26 Luk 17.32 § 19:37 Bee mɛ̀ ma mae
nɛ́. * 19:38 Bee mɛ̀ ma daɛ nɛ́.

1 Dii ɛ̀fãaikɛ̀ Salaɛ lá a òwa, a kɛ̀ɛ̀ lá à a lɛgbɛ̃̀wa. 2 Ɔ à nɔsı̃ à nɛ'ı̃ ń Ablahaũo gɔ̃ɛ ũ a zikũ
guu gɔɔ pɔ́ Lua dı̃lɛɛwa.* 3 Ablahaũ tɔkpà nɛ́piɛ Izaaki. 4 A tɔ̃zɔ̃̀ɛ̀ a gɔɔ swaaɔ̃de zı̃́ lá Lua
dı̃lɛɛ̀wa.† 5 A kà wɛ̃̀ basɔo a nɛ́pi igɔɔ. 6 Ɔ Sala mɛ̀: Lua yaalɔyã kɛ̀mɛɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ mà píi a
yáalɔmanɔ. 7 A ò lɔ: Wa we o Ablahaũɛ yãa má gɔ̃ nɛade ũe? Kási ma nɛgɔ̃ɛ ı̃aànɔ aà zikũ
guu.
8 Nɛ́pi gbãakũ̀ à kɛ̃̀ yɔ̃́wa, ɔ̃ Ablahaũ aà kɛ̃a yɔ̃́wa dikpɛkɛ̀. 9 Sala è nɛ́ pɔ́ Egipi nɔɛ Hagaa
ı̃ ń Ablahaũo ı̃ɔ Izaaki yáalɔɛ, 10 ɔ̃ a ò Ablahaũɛ: Zɔpi ya ń a nɛ́o, asa zɔ nɛ́ a e túbible ń ma
nɛ́ Izaakioo.‡ 11 Yã́pi Ablahaũ pɔ yà maamaa, asa aà nɛ́ɛ, 12 ɔ̃ Lua òɛ̀: Nsu to n pɔ ya n nɛ́
ń n zɔnɔɛpio yã́ musuo. Yã́ pɔ́ Sala lɛ́ onɛ píi ma, asa Izaaki buiɔ ɔ̃ wali onɛ́ n buiɔ.§ 13 Má
tó zɔ nɛ́pi buikɛ sɔ̃, asa n nɛ́ɛ. 14 Ɔ Ablahaũ fɛ̀lɛ kɔɔkɔɔ, à blɛ sɛ̀ ń ituuo, a kpà Hagaawa. A
dı̃ɛ̀, ɔ̃ à aà nɛ́ kpàwà lɔ. A aà gbàɛ, ɔ̃ à gɛ̀ lɛ́ liaaliaa Bɛɛsɛba guwaiwaiu. 15 Kɛ́ í làamá, à
ɛ̀waasonapi tò lí gbáu, 16 ɔ̃ à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ aɛ kazu lɛ́lɛa zã lɛ́u, asa à mɛ̀ á ye à a nɛ́ gaa eo. Kɛ́ à gɛ̀
zɔ̃̀lɛ kãaa màa, ɔ̃ à nà ɔɔlɔwa.
17 Lua ɛ̀waasonapi ɔɔlɔ mà, ɔ̃ Lua Malaika lɛzù Hagaazi za musu à mɛ̀: Bɔ́mɛ n lei
Hagaa? Nsu vı̃akɛo, asa Lua nɛ́pi ɔɔlɔ mà gu pɔ́ a kuu. 18 Fɛlɛ ǹ n nɛ́pi sɛ ǹ aà kũ a ɔwa, asa
má tó aà gɔ̃ bui zɔ̃ɔ ũɛ. 19 Lua nɔɛpi wɛ́ kɛ̃̀ɛ̀, ɔ̃ à lɔ̃ɔ è. A gɛ̀ itò tùu pai, ɔ̃ à mɔ kpà a nɛ́piwa, a
mı̃.
20 Lua kú ń nɛ́pio e à gɛ̀ zɔ̃ɔkũ̀. Iɔ ku guwaiwaiu, ɔ̃ à gɔ̃̀ toena ũ. 21 Gɔɔ pɔ́ a ku Palana
guwaiwaiu ɔ̃ aà da Egipi bùsu nɔ sɛ̀ɛ̀.

Ablahaũ ń Abimɛlɛkio lɛdoũkɛa

22 Gɔɔ bee Abimɛlɛki ń a zı̃gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ Pikɔlio gɛ̀ Ablahaũ kı̃́i aa òɛ̀: Lua kunnɔ yã́ pɔ́ ńlɛ
kɛ guu píi. 23 Lɛgbɛ̃mɛɛ la gɔ̃̀ɔ ǹ mɛ ń sı̃ ń Luao, kɛ́ ńyɔ̃ bɔ ma kpɛo ge ma nɛ́ɔ ge ma buiɔ.
Lá ma gbɛ̃kɛkɛ̀nɛ, kɛmɛɛ màa ń bùsu pɔ́ ń kú a guu gbɛ̃́ɔ. 24 Ɔ Ablahaũ òɛ̀: Má lɛgbɛ̃nɛ.
25 Ɔ Ablahaũ lɔ̃ɔ pɔ́ Abimɛlɛki zı̃kɛnaɔ sı̃wa yã́ sɛ̀lɛ sı̃uɛ̀. 26 Abimɛlɛki mɛ̀: Má gbɛ̃́ pɔ́ aa yã́
bee kɛ̀ɔ dɔ̃o, ni omɛɛ yãao, ma maàn gbã. 27 Ɔ Ablahaũ sãɔ ń zuɔ kũ̀ a kpà Abimɛlɛkiwa,
ɔ̃ aa lɛdoũkɛ̀ ń kɔ̃o. 28 Ɔ Ablahaũ sãnunu mɛ̀n soplaɔ bɔ kàlɛ ńdoa. 29 Abimɛlɛki aà là
à mɛ̀: Sã mɛ̀n sopla pɔ́ n ń kálɛ ńdoapiɔ yã́ dɛ kpelewa ni? 30 Ɔ a wɛ̀wà à mɛ̀: Sã mɛ̀n
soplapiɔ si seela ũ kɛ́ mámɛ ma lɔ̃ɔpi yɔ̃̀. 31 Ayãmɛto wà tɔkpà gupiɛ Bɛɛsɛba,* asa wekı̃i ɔ̃
aa lɛgbɛ̃̀ukɔ̃ɛ. 32 Màa ɔ̃ aa lɛdoũkɛ̀ Bɛɛsɛba, ɔ̃ Abimɛlɛki ń a zı̃gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ Pikɔlio ɛ̀a tà Filitɛ̃ɔ
bùsuu. 33 Ablahaũ baali bà Bɛɛsɛba, ɔ̃ à Dii Lua Gɔɔpiide sı̃si we. 34 Ɔ à gɔɔplakɛ̀ Filitɛ̃
bùsupiu.

22

Ablahaũ Izaaki kpaa sa'obɔ ũ

1 Bee gbɛa Lua Ablahaũ lɛ̀ a gwà. A òɛ̀: Ablahaũ! Ɔ a wɛ̀wà à mɛ̀: Má kɛ́! 2 Ɔ Lua òɛ̀:
N n nɛ́ mɛ̀ndona yenzide* Izaaki sɛ ǹ gɛò Mɔlia† bùsuu, ní sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oò
gbɛ̀sı̃sı̃ pɔ́ má onɛwa. 3 Kɛ́ à fɛ̀lɛ kɔɔkɔɔ, à káoyè a zàa'ı̃naɛ, ɔ̃ à a zı̃kɛna gbɛ̃ɔn plaɔ sɛ̀ ń a nɛ́
Izaakipio. A sa'oyaa pàa, ɔ̃ à dàzɛu, àlɛ gɛ́ gu pɔ́ Lua òɛu. 4 A gɔɔ àaɔ̃de zı̃kɛ́ à wɛzù, à gupi
è kãaa. 5 Ɔ a ò a zı̃kɛnapiɔnɛ: A gɔ̃ ń zàa'ı̃nao la. Mapi ń ɛ̀waasonaɛ beeo wá gɛ́ aɛ kúlɛi
Luaɛ, wí ɛa su wà á le la.
6 Ablahaũ sa'oyaa sɛ dı̃ a nɛ́piɛ,‡ ɔ̃ a tɛ́kũa ń fɛ̃nao, aalɛ gɛ́ sãnu. 7 Ɔ Izaaki ò a maeɛ à mɛ̀:
Baa! Ɔ a wɛ̀wà à mɛ̀: Bɔ́ ni nɛ́? Ɔ nɛ́pi òɛ̀: Wá tɛ́ kũa ń yàao, sã pɔ́ wá sa'oò ku má ni? 8 Ɔ
Ablahaũ mɛ̀: Ma nɛ́, Lua mɛ́ a sa'osã kpá.§ Ɔ aa tɛkɔ̃i, aalɛ gɛ́. 9 Kɛ́ aa kà gu pɔ́ Lua òɛu, à
sa'okı̃i bò we, à yàakàa. Ɔ à a nɛ́pi yè a dà yàapila sa'okı̃i musu.* 10 Kɛ́ à fɛ̃ɛ sɛ̀, à ɔbɔ̀ à a
nɛ́pi kòlokpa, 11 ɔ̃ Dii Malaika lɛzùaàzi za musu à mɛ̀: Ablahaũ! Ablahaũ! A wɛ̀wà à mɛ̀:

---

* **21:2** Ɛbɛ 11.11 † **21:4** Daa 17.12, Zı̃n 7.8 ‡ **21:10** Gal 4.29-30 § **21:12** Lom 9.7, Ɛbɛ 11.18 * **21:31** Bee mɛ̀ lɛgbɛ̃lɔɔ. * **22:2** Mat 3.17 † **22:2** 2Lad 3.1 ‡ **22:6** Zãa 19.17 § **22:8** Zãa 1.29 * **22:9** Ɛbɛ 11.17-19, Zaa 2.21

Má kɛ́! 12 Ɔ à mɛ̀: Ǹsu ɔkã nɛ́piwao, ńsu yãe kɛɛ̀o. Má dɔ̃̀ sa kɛ́ ń ma vĩ́a vĩ̀, ni gimɛɛ ń n nɛ́
mɛ̀ndonaoo.† 13 Ablahaũ wɛzù, ɔ̃ à sãsakao è dɔa a kɔ́bawa kã́na guu. Ɔ à gɛ kũ̀, à sa pɔ́
wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ òò a nɛ́ gbɛu. 14 Ɔ à tɔkpà gupiɛ Diiakpa, ɔ̃ wĩ̀ɔ o e ń a gbão wĩ̀ mɛ: Dii
a kpa a gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ musu.‡

15 Dii Malaika ɛ̀a lɛzù Ablahaũzi za musu lɔ 16 à mɛ̀: Ma Dii ma lɛgbɛ̃̀ ń ma kuao§ ma
mɛ̀, lá n yã́pi kɛ̀, ni gí ń n nɛ́ mɛ̀ndonaoo, 17 má báaadangu, mí n bui kã́fĩnɛ lán saanaɔwa,
aaɔ dasi lán ísialɛ ũfãawa.* N buiɔ aaɔ iko vĩ̀ ń ibɛɛɔwa. 18 Má báaada dṹnia bui píigu n
bui sabai,† kɛ́ n ma yãmà yã́i.

19 Kɛ́ Ablahaũ ɛ̀a sù a zĩ̀kɛnaɔwa, aa fɛ̀lɛ tà Bɛɛsɛba, ɔ̃ à gɔɔplakɛ̀ we.

20 Bee gbɛa wa ò Ablahaũɛ wà mɛ̀: N vĩ̀i Nakɔɔ na Milika nɛgɔ̃ɛɔ ĩ̀. 21 Aà nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia
tɔ́n Uzu. Aà dãunaɔ tɔ́n kɛ: Buzu, Alaũ de'ia Kɛmuɛ, 22 Kɛsɛdi, Azo, Pidasi, Yidafi, Bɛtuɛ.
23 Bɛtuɛpi mɛ́ Lɛbɛka ĩ̀. Nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn swaaɔ̃ pɔ́ Milika ĩ̀ ń Ablahaũ vĩ̀i Nakɔɔoɔn we. 24 Aà
nɔ Lɛuma pɔ́ i mɛ́sɛdilɛɛ̀o nɛ́ɔ tɔ́n kɛ: Teba, Gaaũ, Taasu ń Maakao.

23

Sala gaa

1 Sala kɛ̀ wɛ̃̀ basooolosɔo ń plaoɛ, 2 ɔ̃ à gbàsa gà Kiliataaba pɔ́ wĩ̀ mɛ tia Hɛblɔ̃, Kanaa
bùsuu. Ɔ Ablahaũ aà bɛɛkɛ̀, à ɔ́ɔlɔ̀ aà gaa yã́ musu. 3 Kɛ́ à gò aà gɛa, à gɛ̀ a ò Iti buiɔnɛ:
4 Nibɔ bɔ̀mɔn ma ũ á guu.* A tɔɔlɛ yíaa gɛvĩ̀kĩ̀i ũ, mà gɛvĩ̀u. 5 Aa ò̀ɛ̀: 6 Mae, wá yãma. Lua
gbɛ̃́ báaaden n ũ wá guu. Ǹ n gɛ vĩ̀ gɛ̀'ɛ pɔ́ kɛ̀nɛ maa guu. Wá gbɛ̃e a ginɛ ń gɛ̀'ɛo kɛ́ ǹ gɛ vĩ̀uo.
7 Ɔ Ablahaũ fɛ̀lɛ kùlɛ bùsupideɔnɛ, 8 a ònɛ́: A ma yãma, tó a we mà gɛ vĩ̀ la. A wabikɛmɛɛ
Zohaa nɛ́ Ɛfɔ̃nɔwa, 9 aà Mapela gbɛ̀'ɛ pɔ́ kú aà bú lɛ́ yíaa a ɔ̃awa, i gɔ̃ ma gɛvĩ̀kĩ̀i ũ á bùsuu
la.

10 Ɛfɔ̃nɔ zɔ̃lɛa ń guu a wɛ̃́lɛ bĩ́ibɔlɛu we, ɔ̃ a ò Ablahaũɛ Itiɔ wáa píi à mɛ̀: 11 Aawo mae,
ma yãma. Ma n gba buapi ń gbɛ̀'ɛ pɔ́ kú weoɛ. Ma n gba ma gbɛ̃́ɔ wáaɛ. Ma n gbaɛ ǹ gɛ
vĩ̀u. 12 Ablahaũ kùlɛ bùsupideɔnɛ, 13 ɔ̃ a ò Ɛfɔ̃nɔɛ an wáa ḿpii: Swã́kpa ǹ ma yãma. Má
buapi fĩaboɛ. Ma ɔ̃a sí, mí gɛ vĩ̀u. 14 Ɔ Ɛfɔ̃nɔ ò̀ɛ̀: 15 Mae, ma yãma. Tɔɔlɛ pɔ́ a ɔ̃a ã́nusu ɔwatɛ̃
ɔ̀aa plaɛ, bɔ́n bee ũ wá zãnguoi? Ǹ n gɛ vĩ̀. 16 Ablahaũ aà yãmà, ɔ̃ à ã́nusu pɔ́ a ò yɔ̃̀ɛ̀ gbɛ̃́ɔ
wáa laatanaɔ zaau.† 17 Beewa ɔ̃ Ɛfɔ̃nɔ bú pɔ́ kú Mapela, Mamale saɛ, gɔ̃̀ Ablahaũ pɔ́ ũ ń
gbɛ̀'ɛ pɔ́ kúuo ń lí pɔ́ kú we e búpi lɛ́waɔ píi. 18 A gɔ̃̀ Ablahaũ pɔ́ ũ Iti pɔ́ mɔ̀ wɛ̃́lɛ bĩ́ibɔlɛu
weɔ wáa píi.

19 Bee gbɛa Ablahaũ a na vĩ̀ Mapela bua gbɛ̀'ɛpi guu Mamale pɔ́ wĩ̀ mɛ tia Hɛblɔ̃ saɛ,
Kanaa bùsuu. 20 Màa bú ń gbɛ̀'ɛ pɔ́ dɛ yãa Itiɔ pɔ́ ũo gɔ̃̀ Ablahaũɛ gɛvĩ̀kĩ̀i ũ.

24

Nɔwɛɛlɛa Izaakiɛ

1 Ablahaũ zikũ̀ à kà zã̀, mɛ́ Dii ɛ̀fãaikɛ̀ɛ̀ yã́pii guu. 2 Ɔ a ò a zɔ̀blenaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ dɛ a pɔ́pii
yãgɔ̃gɔ̃na ũɛ: Ɔsɔlɔ ma gbala taau, 3 mí tó ǹ lɛgbɛ̃ ń Dii musu ń zĩ́lɛo Lua tɔ́o, kɛ́ ńyɔ̃ Kanaa
bùsu pɔ́ má kúu nɔ sɛ ma nɛ́ɛo. 4 Gɛ́ ma bɛ bùsuu ma daɛɔ guu, ní nɔsɛ ma nɛ́ɛ we. 5 Ɔ aà
zɔ̀blenapi aà là à mɛ̀: Tó nɔɛpi i we bɔ̀ tɛmazi à sùmanɔ bùsuɛ beeu sɔ̃o bɛ? Má gɛ́ ń n nɛ́o
bùsu pɔ́ n bɔu yã̀? 6 Ablahaũ ò̀ɛ̀: Laaika! Ǹsu gɛ́ ń ma nɛ́o weo. 7 Dii Lua Musude ma bɔ
ma mae bɛ ma daɛɔ bùsuu, ɔ̃ à yã'òmɛɛ, à lɛgbɛ̃̀ à mɛ̀ á bùsuɛ bee kpa ma buiɔwaɛ. Aàpi
mɛ́ a a Malaika zĩ̀ aà dɔaanɛ. Wekĩ̀i ɔ̃ ńyɔ̃ nɔsɛu ma nɛ́ɛ. 8 Tó nɔɛpi i we bɔ̀ tɛnzio, ńyɔ̃ bɔ lɛ́
pɔ́ má tò ń gbɛ̃̀ guuɛ. Ǹsu gɛ́ we ń ma nɛ́oo fá! 9 Ɔ aà zɔ̀blenapi a ɔ sɔ̀lɔ a dii gbala taau, à
lɛgbɛ̃̀ɛ̀ yã́pi musu.

† **22:12** Lom 8.32 ‡ **22:14** Zãa 3.16 § **22:16** Ɛbɛ 6.13-14 * **22:17** Ɛbɛ 11.12 † **22:18** Zĩ̀n 3.25 * **23:4** Ɛbɛ
11.13 † **23:16** Zĩ̀n 7.16

10 Zɔ̀blenapi a dii yiongoɔ sɛ̀ mɛ̀n kwi ń a dii àizɛɛ bui píio, ɔ̃ à fɛ̀lɛ gɛ̀ Nakɔɔ bɛ wɛ̃́lɛu Sili
Mɛsɔpɔtami bùsuu. 11 Kɛ́ à kà we, a tò yiongoɔ kã́mabò lɔ̀ɔ saɛ wɛ̃́nkpɛ. Kɛ́ oosi kɛ̀, gɔɔ pɔ́
nɔɛɔ ĩ̀ bɔlɛ ítɔi, 12 ɔ̃ à wabikɛ̀ Luawa à mɛ̀: Dii, ma dii Ablahaũ Lua, gbɛ̃kɛkɛ ma diiɛ. To ma
tá kɛ na oosia. 13 Gwa, má zɛa lɔ̀ɔ saɛ kɛ. Tó wɛ̃́lɛ wɛ̃́ndiaɔ bɔ̀lɛ ítɔi, 14 wɛ̃́ndia pɔ́ má ɔ̀ɛ̀ aà a
lo pila à idãmɛɛ mà mi, tó a òmɛɛ mà mi, í kpá ma yiongoɔwa lɔ, má dɔ̃ kɛ́ n gbɛ̃kɛkɛ̀ ma
diiɛ, nɔɛ pɔ́ ń dl̀ɛ n zɔ̀blena Izaaki pɔ́ ũn we.

15 I yã́pi o a làao, ɔ̃ Bɛtuɛ nɛ́ Lɛbɛka bɔ̀ ń loo dia a gà̃u. Bɛtuɛá Ablahaũ vl̀i Nakɔɔ nɛ́ pɔ́ a ĩ̀
ń a na Milikaoɛ. 16 Nɔ kɛfɛnaɛ, mɛ́ a lɛ́so, gɔ̃ɛe i wúlɛaànɔ yãao. A mɔ̀ lɔ̀ɔi, à itɔ̀ lo pai, ɔ̃ à ɛ̀a
lɛ́ tá. 17 Ɔ zɔ̀blenapi bàalɛ̀ gɛ̀ guzɔ̃̀ɛ̀ à mɛ̀: Ma gba í mà mi, baa yɔɔ. 18 Nɔɛpi mɛ̀: Mi Baa! Ɔ à
a lo pl̀a gɔ̃̀ɔ, à í kpàwà, a mĩ̀. 19 Kɛ́ à í kpàwà a mĩ̀ a làa, à mɛ̀: Má tɔ́ ń yiongoɔnɛ lɔ, aa mi
e aa kã́. 20 Ɔ à a lo í kà pɔ́ɔ imibɔu gɔ̃̀ɔ, à ɛ̀a bàalɛ̀ gɛ̀ ítɔi lɔ̀ɔi, ɔ̃ à itɔ̀ yiongoɔnɛ píi. 21 Ɔ gɔ̃ɛpi
zɛ̀, àlɛ aà gwa soee, kɛ́ à e dɔ̃ tó Dii a to a tá kɛ na, ge a kɛ nao. 22 Kɛ́ yiongoɔ imĩ̀ aa làa,
ɔ̃ gɔ̃ɛpi vua tãana maa dà nɔpiɛ a níu, à vua zã'ɔana dàɛ̀ mɛ̀n pla. Tãanapi gbia kà galaũ
sɔo, zã'ɔanapiɔ sɔ̃ galaũ basɔobasɔo. 23 Ɔ à aà là à mɛ̀: Omɛɛ, dé nɛ́n n ũi? Wá ikl̀i e n mae
bɛa? 24 Ɔ a wèwà à mɛ̀: Bɛtuɛ nɛ́n ma ũ, Milika ń Nakɔɔ tɔũna. 25 Sɛ̃ ń tàaao di wá bɛɛ, mɛ́
ikl̀i kú lɔ. 26 Ɔ gɔ̃ɛpi mipɛ̀lɛ à kùlɛ Diiɛ à mɛ̀: 27 Wà Dii ma dii Ablahaũ Lua sáaukpa, kɛ́ i gí
gbɛ̃kɛ ń náaio yãkɛiɛ̀o yã́i. Mapi sɔ̃, Dii dɔ̀aamɛɛ ma dii daɛɔ bɛ.

28 Ɔ wɛ̃́ndiapi bàalɛ̀ gɛ̀ yã́pi dàu a sl̀u a bɛdeɔnɛ. 29 Lɛbɛkapi dãɔ vl̀, wĩ̀ mɛɛ̀ Labã. A bɔ̀
wɛ̃́nkpɛ ń bao, à gɛ̀ gɔ̃ɛpi lè lɔ̀ɔ'ɛa, 30 asa a è a dãe tãana ń zão daa, mɛ́ à yã́ pɔ́ gɔ̃ɛpi ɔ̀ɛ̀ mà.
Kɛ́ à gɛ̀ aà lè ń yiongoɔ lɔ̀ɔ'ɛa, 31 à mɛ̀: Mɔ́, n gbɛ̃́ pɔ́ Dii báaadàngu! Akɛa ń zɛa wɛ̃́nkpɛi?
Ma kpɛkɛ̀kɛnɛ ń yiongoɔ dɔdɔkl̀io. 32 Gɔ̃ɛpi gɛ̃̀ ua, ɔ̃ Labã yiongoɔ aso pòlo à sɛ̃la niɛ ń tàaao
kpàmá, à í kpà gɔ̃ɛpiwa, ɔ̃ à gbá pl̀piò ń a gbɛ̃́ɔ ḿpii.

33 Wà blɛ dl̀ɛɛ̀, ɔ̃ à mɛ̀: Má pɔble gl̀ao e mà yã́ pɔ́ ma mɔò o. Ɔ Labã mɛ̀: O. 34 Ɔ à mɛ̀:
Ablahaũ zɔ̀blenan ma ũ. 35 Dii ɛ̀fãaikɛ̀ ma diiɛ maamaa, ɔ̃ à gɔ̃̀ ɔde ũ. A aà gbà sãɔ ń zuɔ ń
ã́nusuo ń vuao ń zɔgɔ̃ɛɔ ń zɔnɔɛɔ ń yiongoɔ ń zàa'ĩ̀naɔ. 36 Ma diipi na Sala nɛ'ĩ̀ gɔ̃ɛ ũ a zikũ
guu, ɔ̃ ma dii pɔ́ pɔ́ á vl̀ kpà nɛ́piwa píi. 37 Ma dii tò ma lɛgbɛ̃̀, asa à mɛ̀ másu Kanaa bùsu
pɔ́ á kúu nɔ sɛ a nɛ́ɛo. 38 A mɛ̀ mà gɛ́ a de bɛ a bui guu, mí nɔsɛ a nɛ́ɛ we. 39 Ɔ ma a dii là ma
mɛ̀, tó nɔɛpi i we bɔ̀ tɛmazio sɔ̃ bɛ? 40 A wèa à mɛ̀, Dii pɔ́ á tɛaàzi, ɔ̃mɛ a a Malaika zl̀ aà gɛ́
zɛimɛɛ, kɛ́ ma tá e kɛ na, mí nɔsɛ a nɛ́ɛ a de bɛ daɛɔ guu. 41 A mɛ̀ tó ma gɛ a buiɔ kl̃́i, tó wi
weio, ma bɔ lɛ́ pɔ́ má gbɛ̃̀ɛ̀ guun we.

42 Kɛ́ ma ka lɔ̀ɔi gbã ma mɛ̀: Dii, ma dii Ablahaũ Lua, tó n wei, to ma tá kɛ na. 43 Má kú
lɔ̀ɔ'ɛa. Wɛ̃́ndia pɔ́ mɔ̀ ítɔi, mɛ́ má ɔ̀ɛ̀ aà ma gba í yɔɔ mà mi, 44 tó a ò mà mi, ítɔ ma yiongoɔnɛ
lɔ, má dɔ̃ kɛ́ wɛ̃́ndia pɔ́ ń dl̀ɛ à kɛ ma dii nɛ́ pɔ́ ũn we. 45 E màɔ yã́pi o ma nɔ̀sɛ guu màɔ
láa, ɔ̃ Lɛbɛka bɔ̀ ń loo dia a gà̃u, à mɔ̀ lɔ̀ɔ'ɛa à itɔ̀. Ɔ má ɔ̀ɛ̀ aà ma gba í mà mi. 46 A a lo pl̀a
gɔ̃̀ɔ, à mɛ̀ mà mi, í kpá ma yiongoɔwa lɔ. Má mĩ̀ ɔ̃ a kpà ma yiongoɔwa. 47 Ɔ ma aà là, dé
nɛ́n aà ũi? A mɛ̀ Bɛtuɛ nɛ́n a ũ, Milika ń Nakɔɔ tɔũna. Ɔ ma tãanadàɛ̀ a níu, ma zã dàɛ̀
a ɔɔwa. 48 Ɔ ma mipɛ̀lɛ ma kulɛ Dii ma dii Ablahaũ Luaɛ, ma aà sáaukpà, asa à dɔ̀aamɛɛ
zɛ́ súsu guu, kɛ́ mà a dii vl̀i tɔũna sɛ́ aà nɛ́ɛ. 49 Tiasa tó á we gbɛ̃kɛ ń náaio yãkɛ ma diiɛ, à
omɛɛ. Tó i wei sɔ̃o, à omɛɛ, mí gɛ́ gupãlei. 50 Labã ń Bɛtuɛo wèwà aa mɛ̀: Yã́pi bɔ̀ Dii kl̃́iɛ,
wá yãe oa vl̀o, a maa ge a vãi. 51 Lɛbɛka kɛ, ǹ aà sɛ taò, i gɔ̃ n dii nɛ́ na ũ lá Dii òwa. 52 Kɛ́
Ablahaũ zɔ̀blenapi ń yãmà, à wùlɛ tɔɔlɛ Diiɛ. 53 Ɔ à nɔamblebɔ pɔ́ wa kɛ̀ ń ã́nusuo ń vuaoɔ
ń pɔkasaɔ bɔ̀lɛ kpà Lɛbɛkawa. A aà dãɔ ń aà dao gbà pɔ́ ɔdeɔ lɔ. 54 Ɔ aàpi ń gbɛ̃́ pɔ́ kuaànɔɔ
pɔblè aa imĩ̀, ɔ̃ aa ĩ̀ we.

Kɛ́ aa fɛ̀lɛ kɔɔ à mɛ̀: A ma gbaɛ mà ta ma diiwa. 55 Nɔ dãɔ ń aà dao mɛ̀: To nɛ́pi gɔ̃wanɔ
baa gɔɔ kwi, í gbasa tá. 56 Ɔ gɔ̃ɛpi ònɛ́: Lá Dii ma tá kɛ̀na kɛ́wa, ásu ma dɔdɔo. A ma gbaɛ
mà ta ma diiwa. 57 Ɔ aa mɛ̀: Wà nɛ́pi sísi wà aà la. 58 Ɔ aa Lɛbɛka sl̀si aa aà là aa mɛ̀: Nyɔ̃

tá ń gbɛ̃́pioa? Ɔ Lɛbɛka mɛ̀: Má tá. [59] Ɔ aa Lɛbɛka gbàɛ ń zɔ pɔ́ à aà gwà za aà nɛ́zi̋o, aalɛ
tá ń Ablahaũ zɔ̀blenao ń aà gbɛ̃́ɔ. [60] Aa samaa'ò Lɛbɛkaɛ aa òɛ̀:
Nɛ́, ńyɔ̃ gɔ̃ gbɛ̃́ dasidasiɔ dazi ũ,
n buiɔ iɔ iko vi̋ ń zangudeɔwa.
[61] Ɔ Lɛbɛka fɛ̀lɛ ń a zɔnɔɛɔ, aa kà yiongoɔ kpɛ, aa bɔ̀ tɛ gɔ̃ɛpizi, ɔ̃ à tàńnɔ.
[62] A mɔ lè Izaaki sù ń lɔ̀ɔ pɔ́ wi̋ mɛ Luabɛ̃ɛpɔima'eo, à zɔ̃̀lɛ Nɛgɛvɛ bùsuu. [63] A bɔ̀ gɛ̀
làasookɛi sɛ̃u oosi, ɔ̃ kɛ́ à wɛzù, a è yiongoɔ lɛ́ mɔ́. [64] Lɛbɛka wɛzù à Izaaki è sɔ̃, ɔ̃ à pi̋la
a yiongo kpɛ kpakpa, [65] à zɔ̀blenapi là à mɛ̀: Dén gɔ̃ɛ pɔ́ bɛ sɛ̃u àlɛ mɔ́ daiwálɛ kee ũi? Ɔ
zɔ̀blenapi wèwà à mɛ̀: Ma diiɛ. Ɔ Lɛbɛka a pɔlɔgãu sɛ kù a wɛ́a. [66] Kɛ́ aa kà Izaaki ki̋i,
zɔ̀blenapi yã́ pɔ́ á kɛ̀ sɛ̀lɛ si̋uɛ̀ píi. [67] Izaaki gɛ̃̀ ń Lɛbɛkao a da Sala zwɛ̃̀akpɛu, ɔ̃ à aà sɛ̀, à gɔ̃̀
aà nɔ ũ. A yeaàzi, ɔ̃ aà nɔ̀sɛ ni̋ni a da gaa gbɛa.

25

Ablahaũ nɛ́ pãlɛɔ

[1] Ablahaũ nɔ pãle sɛ̀ lɔ, aà tɔ́n Kɛtula. [2] Nɛ́ pɔ́ a i̋aànɔɔ tɔ́n kɛ: Zimana, Yosã, Mɛdã, Madiã,
Isebaki, Sua. [3] Yosã mɛ́ Seba ń Dedão i̋. Dedã buiɔn Asuliɔ ń Lɛtusiɔ ń Lɛumiɔ ũ. [4] Madiã
nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Efa, Efɛɛ, Anɔki, Abida, Ɛlɛdaa. Ampii Kɛtula buiɔnɛ.
[5] Ablahaũ a àizɛɛ kpà Izaakiwa píi, [6] ɔ̃ à gbadà a nɔ pɔ́ i mɛ́sɛdilɛnɛ́o nɛ́ɔnɛ, à ń gbáɛ
gukpɛ oi e àɔ gɛ́ gai, kɛ́ aasu wàɔ kú ń Izaakioo.

Ablahaũ gaa

[7] Ablahaũ kɛ̀ wɛ̃̀ baswaaɔ̃kwi ń sɔoo, [8] ɔ̃ à gà. A zikũ̀ táotao, ɔ̃ à gbàsa zù a gbɛ̃́ɔ guu. [9] Aà
nɛ́ɔ Izaaki ń Isimaɛlao aà vi̋ Mapela gbɛ̀'ɛ guu, Mamale gukpɛ, bua pɔ́ dɛ Iti bui Zohaa nɛ́
Ɛfɔ̃nɔ pɔ́ ũ yãa, [10] ɔ̃ Ablahaũpi lù Itiɔwa.* Weki̋i ɔ̃ wà aà vi̋u ń a na Salao. [11] Ablahaũ gaa
gbɛa Lua báaadà aà nɛ́ Izaakigu. A zɔ̃lɛa Luabɛ̃ɛpɔima'e lɔ̀ɔ saɛ.

Isimaɛla buiɔ

[12] Ablahaũ nɛ́ Isimaɛla buiɔ yã́n kɛ: Sala zɔnɔɛ Hagaa, Egipi nɔɛ ɔ̃ à nɛ́pi i̋aànɔ. [13] Aà
nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ an iawa. Aà nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia tɔ́n Nɛbaio. Aà dãunaɔ tɔ́n kɛ: Kedaa, Adibɛɛli, Mibisã,
[14] Misima, Duma, Masa, [15] Adada, Tema, Yetuu, Nafisi, Kedema. [16] Isimaɛla nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n we.
An baade a tɔkpà a wɛ̃́lɛɛ ge a bòoɛ. Aamɛ bui kuɛplaɔ dezi káauɔ ũ.
[17] Isimaɛla kɛ̀ wɛ̃̀ basopla àaɔ̃sai, ɔ̃ à gà à zù a gbɛ̃́ɔ guu. [18] Aà buiɔ zɔ̃̀lɛ za Avila e à gɛ̀
pɛ̀ò Suluwa Egipi bùsu lɛ́i taa Asili bùsu oi. Aali kɔ̃tɛsi ń Ablahaũ bui ki̋niɔo.

Esau ń Yakɔbuo ia

[19] Ablahaũ nɛ́ Izaaki buiɔ yã́n kɛ: Ablahaũ Izaaki i̋. [20] Kɛ́ Izaaki kà wɛ̃̀ bla ɔ̃ à Labã dãe
Lɛbɛka sɛ̀. Ɔmɛ Sili bùsu gbɛ̃́ Bɛtuɛ pɔ́ bɔ̀ Mɛsɔpɔtami bùsuu nɛ́ ũ. [21] Izaaki wabikɛ̀ Diiwa
a naɛ, asa fi̋iɛ, ɔ̃ Dii si̋aànɔ, aà napi nɔsi̋. [22] Si̋aɔ lɛ́ dɛ̃ɛka aà gbɛɛu, ɔ̃ à mɛ̀: Bɔ́yãi yã́ bee taa
ma lei? Ɔ à gɛ̀ Dii lai. [23] Dii òɛ̀:
Bui mɛ̀n pla ku n nɛasakpɛu,
gbɛ̃ɔn pla pɔ́ kú n gbɛɛupiɔ aa kɛ̃kɔ̃wa.
Bui mɛ̀ndo gbãa aɔ dɛ adola,
a pɔ́ bɔ̀ káau a gɔ̃ nɛ́ ũ gbɛ̃́ zã́ɛ.†
[24] Kɛ́ aà nɛ'igɔɔ kà, à si̋aɔ i̋ gɔ̃ɛɔ ũ. [25] Kɛ́ gbɛ̃́ káau lɛ́ bɔ, à bɔ̀ tɛ̃́ndɔ̃ɔ̃dɔ̃ɔ̃. Aà mɛkã kà ula ũ, ɔ̃
wà tɔkpàɛ̀ Esau.‡ [26] Bee gbɛa kɛ́ nɛ́ plaade lɛ́ bɔ, à dɔ̀ Esau gbatoewa, ɔ̃ wà tɔkpàɛ̀ Yakɔbu.§
Izaaki wɛ̃̀ bàaɔ̃deu ɔ̃ à nɛ́piɔ i̋.

* **25:10** Daa 23.17 † **25:23** Lom 9.12 Buipiɔ ki̋i si̋a ia guu, nɛ́ pɔ́ bɔ̀ káau ɔ̃mɛ i̋ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. ‡ **25:25** Bee mɛ̀ kãde.
§ **25:26** Bee mɛ̀ gbatoekũna ge kɔ̃nikɛnɛde.

27 Nɛ́piɔ zɔ̃ɔkṹ. Esau kɛ̀ toensa pɔ́ lí kɛ̃́ sɛ̃̀awao ũ. Yakɔbu sɔ̃ bɛgwanaɛ. 28 Izaaki ye
Esauzi, kɛ́ a lɛ́'u vĩ yấi. Lɛbɛka sɔ̃ a ye Yakɔbuzi.
29 Zĩewa Yakɔbu lɛ́ dokuu, ɔ̃ Esau sù ń sɛ̃̀ao, nɔana lɛ́ aà dɛ. 30 Ɔ a ò Yakɔbuɛ: N yấ na! To
mà blɛ tɛ̃a bee e ble, asa nɔana lɛ́ ma dɛɛ. Ayãmɛto wà tɔkpà Esauɛ Ɛdɔũ.* 31 Yakɔbu mɛ̀:
N n yoakɛzɛ† kpaa gĩa. 32 Ɔ Esau mɛ̀: Ma ka gaaɛ, bɔ́ ma yoakɛzɛ a kɛmɛɛi? 33 Ɔ Yakɔbu ɔ̀ɛ̀:
Mɛ ń sĩ ń Luao gĩa. Ɔ à mɛ̀ á sĩ ń Luao, a a yoakɛzɛ kpàwàɛ.‡ 34 Ɔ Yakɔbu pɛ̃ɛ ń bláa dopio
kpàwà. A blè à imĩ, ɔ̃ à fɛ̀lɛ bɔ̀. Beewa Esau a yoakɛzɛ dĩlɛ pã.

26

Izaaki ń Abimɛlɛkio

1 Imina kà bùsupiu, a sɛ̃́ia pɔ́ kà Ablahaũ gɔɔ bàasi, ɔ̃ Izaaki fɛ̀lɛ gɛ̀ Filitɛ̃ɔ kí Abimɛlɛki
kɛ̃́i Gelaa. 2 Ɔ Dii bɔ̀ mɔ̀wà à mɛ̀:
Ǹsu ta Egipio.
Zɔ̃lɛ gu pɔ́ má onɛu.
3 Nyɔ̃ ku bùsuɛ beeu gĩa.
Máɔ kunnɔ, mí ɛ̀fãaikɛnɛ.
Má bùsuɛ bee kpamaɛ píi ń n buiɔ,
mí lɛ́ pɔ́ má gbɛ̃̀ n maeɛ kɛnɛ.
4 Má n bui kấĩ lán saanaɔwa,
mí bùsuɛ bee kpámá píi.
Bui pɔ́ kú tɔɔlɛɔ píi
aa ɛ̀fãai e n bui sabai,
5 kɛ́ Ablahaũ ma yãmà yấi.
A ma ɔtondɔkĩi gwà,
mɛ́ a yấ pɔ́ má dĩlɛɔ kũa
ń ma yãdilɛnɛɔ ń ma ikoyãɔ.
6 Ɔ Izaaki gɔ̃̀ Gelaa. 7 Kɛ́ beleɔ lɛ́ aà la aà na yấi, à mɛ̀ a dãɛɛ. Asa àlɛ vĩakɛ, àlɛ e tó à mɛ̀
a naɛ, wa a dɛ nɔpi yấiɛ, asa nɔpiá nɔanaɛ. 8 Kɛ́ àlɛ gɔɔplakɛ we, Filitɛ̃ɔ kí Abimɛlɛki lɛ́ zĩ́lɛ
gwa fɛnɛntiu, ɔ̃ à su è Izaaki lɛ́ bɔ̃̀nɔble ń a nao. 9 Ɔ à Izaaki sĩsi à mɛ̀: Asi n naɛ fá! Akɛa
n mɛ̀ n dãɛɛi? A wèwà à mɛ̀: Málɛ e wa ma dɛ aà yấiɛ. 10 Abimɛlɛki mɛ̀: Bɔ́ yấ ń kɛ̀wɛ̃ɛ
màai? Yɔɔnnɔ mɛ́ gɔ̃̀ kɛ́ wá gbɛ̃ɛ wúlɛ ń n napio, dɔ̃ yãa n wá dá tàaeu. 11 Ɔ Abimɛlɛki lɛzà
gbɛ̃́piiwa à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ ɔkà gɔ̃ɛpiwa ń aà nao, wa ade dɛ.
12 Izaaki pɔtɔ̃̀ bùsupiu, ɔ̃ à pɔ́ è wɛ̃ bee lɛɛ basɔo, kɛ́ Dii ɛ̀fãaidàuɛ̀ yấi. 13 A zɔ̃ɔkṹ, mɛ́ aà
àizɛɛ ĩɔ kấĩ e à kɛ̀ ɔde sà bílibili ũ. 14 A sãɔ ń zuɔ vĩ dasi ń zɔɔ, ɔ̃ Filitɛ̃ɔ zàaàgu. 15 Ɔ aa lɔ̀ɔ
pɔ́ aà mae Ablahaũ zĩkɛnaɔ yɔ̃̀ a gɔɔɔ kàka ń bùsuo píi. 16 Ɔ Abimɛlɛki ò Izaakiɛ: Gowála,
asa n gbãa dɛwála maamaaɛ.
17 Ɔ Izaaki bɔ̀ we, à bòokpà Gelaa guzulɛu, ɔ̃ à gɔɔplakɛ̀ we. 18 Lɔ̀ɔ pɔ́ wa yɔ̃̀ aà mae
Ablahaũ gɔɔ mɛ́ Filitɛ̃ɔ kàka aà gaa gbɛaɔ ɔ̃ à ɛ̀a bɔ̀bɔ, à tɔ́ doũ pɔ́ a mae kpànɛ́ yãaɔ kpànɛ́
lɔ. 19 Izaaki zĩkɛnaɔ lɔ̀ɔ pãle yɔ̃̀ guzulɛpiu, ɔ̃ aa bɔ̀ í maawa. 20 Ɔ Gelaa pɔdãnaɔ lɛkpaakɛ̀ ń
Izaaki pɔ́ɔ aa mɛ̀: Wá íɛ. Ɔ à tɔkpà lɔ̀ɔpiɛ Sòle, kɛ́ aa sòlekɛ̀aànɔ yấi. 21 Aa lɔ̀ɔ pãle yɔ̃̀, ɔ̃ wà
lɛkpaakɛ̀ lɔ̀ɔpi yấ musu lɔ, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Ibɛlɛ. 22 A gò we, ɔ̃ à lɔ̀ɔ pãle yɔ̃̀ lɔ, aai lɛkpaakɛ a yấ
musu lɔo. Ɔ à tɔkpàɛ̀ Dɛ̀ɛpoo, asa à mɛ̀: Dii wá gbá dɛ̀ɛpookĩi, wá ɔta sa.
23 Bee gbɛa à gɛ̀ Bɛɛsɛba. 24 Dii bɔ̀ mɔ̀wà gwãasĩna bee à mɛ̀:
Mámɛ má n mae Ablahaũ Lua ũ,
ńsu vĩakɛo, asa má kunnɔ.
Má ɛ̀fãaikɛnɛ, mí n bui kấĩ

---

* **25:30** Bee mɛ̀ tɛ̃a. † **25:31** Nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia mɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, ɔ̃mɛ ĩ túbi sɛ́ dɛńla. ‡ **25:33** Ɛbɛ 12.16

ma zɔ̀blena Ablahaũ yɑ̃́i.
25 We à sa'okȉi bòu à Dii sȉsiu. Ɔ à bòokpà we, aà zȉkɛnaɔ lɛ́ lɔ̀ɔ yɔ̃́. 26 Ɔ Abimɛlɛki bɔ̀
Gelaa à mɔ̀ Izaaki kȉ́i ń a kwàasi Ahuzao ń a zȉgɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ Pikɔlio.* 27 Izaaki ń lá à mɛ̀: Lá
a zamagu a ma ya á bɛ, àkɛa a mɔ ma kȉ́i? 28 Aa wèwà aa mɛ̀: Wá è Dii kunnɔɛ, ɔ̃ wa mɛ̀ a
maa wà lɛdoũ̀kɛ, wí lɛgbɛ̃̀kɔ̃ɛ a yɑ̃́ musu, 29 kɛ́ ńsu yɑ̃̀vɑ̃ie kɛwɛ̃ɛo, asa wi ȉadamao. Yɑ̃maa
ɔ̃ wá kɛ̀nɛ, wa n gbaɛ aafiaɛ, ɔ̃ Dii ɛ̀fɑ̃aikɛ̀nɛ. 30 Ɔ Izaaki ń yàaekɛ̀, aa pɔblè aa imȉ. 31 Kɛ́ aa
fɛ̀lɛ kɔɔ, aa lɛgbɛ̃̀kɔ̃ɛ, ɔ̃ Izaaki zɛ̀nɛ́, aa bɔ̀ aà kȉ́i aafia. 32 Zȉbeezȉ Izaaki zȉkɛnaɔ mɔ̀ lɔ̀ɔ pɔ́ aa
yɔ̃̀ yɑ̃'ò̀ɛ̀ aa mɛ̀: Wa í è. 33 Ɔ à tɔkpàɛ̀ Sɛba. Ayɑ̃mɛto wȉ mɛ wɛ̃́lɛpiɛ Bɛɛsɛba† e ń a gbɑ̃o.
34 Kɛ́ Esau kà wɛ̃̀ bla, à Iti nɔ sɛ̀ gbɛ̃ɔn pla, Beeli nɛ́ Yudi ń Eloni nɛ́ Basɛmao. 35 Izaaki ń
Lɛbɛkao nɔ̀sɛ ȉɔ ɔ̃̀ɔkpaa an yɑ̃́iɛ.

27

Izaaki sa'olɛkɛa Yakɔbuɛ

1 Izaaki zikũ̀, aà wɛ́ gbɑ̃a lɔo, àlɛ gu'e maao. Ɔ à a yoa sȉsi à mɛ̀: Nɛ́! Ɔ a wèwà à mɛ̀: Ma
mɔ. 2 Izaaki mɛ̀: Ma zikũ̀, má a gagɔɔ dɔ̃o. 3 N n sá sɛ́ ń n gbàlao, gɛ sɛ̃̀anɔbɔ wɛɛlɛmɛɛ. 4 Ma
pɔeɑ̃ do kuu ǹ mɔomɛɛ mà ble, mí sa'olɛkɛnɛ e màɔ ga.
5 Lɛbɛka yɑ̃́ pɔ́ Izaaki lɛ́ o Esauɛpi mà. Kɛ́ Esau fɛ̀lɛ gɛ̀ toekai, 6 ɔ̃ à gɛ̀ a ò Yakɔbuɛ à mɛ̀:
Má mà n mae lɛ́ yɑ̃'o n vȉ̀iɛ à mɛ̀, 7 aà gɛ nɔ̀ɔ dɛɛ, i a pɔeɑ̃ do kuuoɛ à ble, í sa'olɛkɛɛ̀ ń Dii tɔ́o
e àɔ gɛ́ gai. 8 Ɔ Lɛbɛka ɛ̀a ò̀ɛ̀: Ma yɑ̃ma, ní yɑ̃́ pɔ́ má dànɛ kɛ. 9 Gɛ́ blɛɔ guu, blenɛ maa kũ
mɛ̀n pla ǹ dɛ, ní kɛkɛ ǹ mɔò, mí n mae pɔeɑ̃ do kuuɛ̀, 10 ní gɛoɛ̀ aà ble, i sa'olɛkɛnɛ e àɔ ga.
11 Ɔ Yakɔbu ò a daɛ: Ma vȉ̀i kɑ̃́ vȉ mɛ́ má yɔlɔ. 12 Tó ma mae ɔkɑ̃̀a mɛ́ à ma dɔ̃, a dilɛ málɛ a
kɛ pɔ́ɔpɔɔɛ, i lɛkɛmɛɛ sa'olɛ gbɛu. 13 Ɔ aà da ò̀ɛ̀: Lua to lɛkɛanɛ bee gɔ̃mɛɛ. Ma yɑ̃ma lɛ́! Gɛ
ǹ dɛ ǹ mɔomɛɛ.
14 Ɔ Yakɔbu gɛ̀ blepiɔ dɛ̀ à mɔ̀ò a daɛ, ɔ̃ à aà mae pɔeɑ̃ do kùuoɛ̀. 15 Ɔ à a yoa pɔkasa maa
pɔ́ kú a kpɛ́u sɛ dà a nɛ́ Sedeɛ. 16 A blenɛ báa fȉ̀ aà ɔɔ ń aà waa pɔ́ kɑ̃́ vȉowa. 17 Ɔ à do ń pɛ̃ɛ
pɔ́ á kɛ̀o kpàwà.
18 Yakɔbu gɛ̀ a mae kȉ́i à mɛ̀: Baa! A mɛ̀: Má kɛ́! Ma nɛ́ kpele ni? 19 Yakɔbu wèwà à mɛ̀:
Mámɛmaa Esau n yoa. Lá ń òmɛɛ, má kɛ̀. Fɛlɛ zɔ̃lɛ ǹ ma ɔ'i ble, ní sa'olɛkɛmɛɛ. 20 Ɔ Izaaki ò
a nɛ́ɛ: Ɔ̃'o! N è kɔ̀a? A wèwà à mɛ̀: Dii n Lua mɛ́ saakpàa. 21 Ɔ Izaaki ò̀ɛ̀: Sɔ̃mazi mà ɔkɑ̃ma,
kɛ́ mà e dɔ̃ tó ma nɛ́ Esauɛ sȉana. 22 Yakɔbu sɔ̃̀ a maezi, ɔ̃ à ɔkɑ̃̀wà à mɛ̀: Lɔɔɛ beeá Yakɔbu
lɔɔɛ, kási ɔɛ beeá Esau ɔɛ. 23 Ɔ i aà dɔ̃o, kɛ́ aà ɔɔ kɑ̃́ vȉ lán Esau pɔ́wa yɑ̃́i. A ye sa'olɛkɛɛ̀, 24 ɔ̃
à aà là gȉa: Ma nɛ́ Esaun n ũ sȉanaa? A mɛ̀: Ao, mámɛ! 25 Ɔ à mɛ̀: Pɔ́ kpaa mà n ɔ'i ble, mí
sa'olɛkɛnɛ. Kɛ́ a dȉlɛɛ̀, ɔ̃ a blè. A mɔ̀ɛ̀ ń vɛ̃ɛo, a mȉ lɔ. 26 Ɔ aà maepi ò̀ɛ̀: Sɔ̃mazi, ní lɛ́pɛa. 27 Ɔ
à sɔ̃̀aàzi à lɛpɛ̀wà. Kɛ́ Izaaki aà pɔkasaɔ gȉmà, ɔ̃ à sa'olɛkɛ̀ɛ̀ à mɛ̀:
Ma nɛ́ gȉ dɛ lán bua pɔ́ Dii ɛ̀fɑ̃aidàuwa.
28 Lua n gba mɔ̀sɛ bɔa za musu,
i n gba tɔɔlɛ táaede,
pɔ́wɛna ń vɛ̃ɛo iɔ dinzi.
29 Gbɛ̃́ɔ zɔblenɛ,
buiɔ kúlɛnɛ,
níɔ dɛ n gbɛ̃́ɔ dii ũ,
n da nɛ́ɔ i kúlɛnɛ.
Lua lɛkɛ gbɛ̃́ pɔ́ lɛkɛ̀nɛɔnɛ,
aà báaada gbɛ̃́ pɔ́ samaa'ònɛɔgu.*
30 Kɛ́ Izaaki sa'olɛkɛ̀ Yakɔbuɛ a làa, ɔ̃ Yakɔbu gò aà kȉ́i. Kɛ́ aà vȉ̀i sù ń toekao gɔ̃̀ɔ, 31 ɔ̃ à
blɛkɛ̀ a maeɛ sɔ̃, à gɛ̀oɛ̀, ɔ̃ a ò̀ɛ̀: Baa! Fɛlɛ ǹ ma ɔ'i ble, ní sa'olɛkɛmɛɛ. 32 Ɔ aà mae aà là à mɛ̀:

* 26:26 Daa 21.22 † 26:33 Bee mɛ̀ lɛgbɛ̃lɔɔ. * 27:29 Ɛbɛ 11.20

Mmɛnn déi? A wèwà à mɛ̀: Mámɛmaa n yoa Esau. 33 Yã́pi dì̃ Izaakiwa, àlɛ lualua à mɛ̀:
Démɛ nɔ̀ɔ dɛ̀ à mɔ̀omɛɛ yãa e ǹyɔ̃ gɛ́ mɔ́i, má sòi? Ma sa'olɛkɛ̀ adeɛ kɔ̀, mɛ́ a ɛ̀fãaipi eɛ. 34 Kɛ́
Esau a mae yã́pi mà, à búbuapã̀lɛ à ɔ́ɔlɔ̀ à kɛ̀ wɛ̃na, ɔ̃ à mɛ̀: Baa! Sa'olɛkɛmɛɛ sɔ̃.† 35 Ɔ à mɛ̀:
N dãuna mɔ̀ ń kɔ̃nio à n sa'olɛ sì kɔ̀. 36 Ɔ Esau mɛ̀: Aà tɔ́n Yakɔbuo‡ lò? A ɔ̃nɔkɛ̀mɛɛ à kɛ̀
gɛ̃n plan we sa. A ma yoakɛzɛ sì̃a yãa,§ ɔ̃ à ma sa'olɛ sì̃a kɛ lɔ. Má sa'olɛ e lɔo lé? 37 Izaaki
wèwà à mɛ̀: Ma aà dì̃lɛ n dii ũ, ma aà daɛɔ kɛ̀ aà zì̃kɛnaɔ ũ, ma pɔ́wɛna ń vɛ̃ɛo kpàwà. Bɔ́
má fɔ̃ kɛnɛ lɔi? 38 Esau ò a maeɛ: Baa, sa'olɛ bee ɔ̃ ń vì̃ adoa? Sa'olɛ pã̀le kɛmɛɛ sɔ̃ Baa. Ɔ
Esau nà ɔɔlɔwa. 39 Ɔ aà mae wèwà à mɛ̀:
Tɔɔlɛ pɔ́ ńyɔ̃ɔ kuu aɔ táae vì̃o,
mɔ̀sɛ a bɔnɛ za musuo.
40 Nyɔ̃ɔ fɛ̃nda kũa gɔɔpiiɛ,
ńyɔ̃ zɔble n dãunaɛ.
Lá n sɔ̃ a dadoũo,
ńyɔ̃ aà zuu bɔnla.

41 Esau íbɛlɛsɛ̀ ń Yakɔbuo sa'olɛ pɔ́ a mae kɛ̀ɛ̀ yã́i, ɔ̃ a ò a sɔ̃u: Ma mae gaa zã̀o, mí gbasa
mà a dãuna dɛ. 42 Wà yã́ pɔ́ Esau ò kɔmalɛkɛ̀ Lɛbɛkaɛ, ɔ̃ à Yakɔbu sì̃si à mɛ̀: Esau ye a pɔ́
tɔsima à n dɛɛ. 43 Ma yãma sa. Fɛlɛ bàalɛ gɛ́ ma dãɔ Labã bɛ Halana, 44 níɔ kuaànɔ we gì̃a
e n vì̃ipi pɔkũma kpálɛ. 45 Tó aà pɔ we̋e, mɛ́ yã́ pɔ́ ń kɛ̀ɛ̀ sã̀aàgu, má gbɛ̃́ zì̃ n gbɛsii. Má ye
mà kua ma nɛ́ gbɛ̃ɔn plaɔwa píi zì̃doũzì̃o.

46 Ɔ Lɛbɛka ò Izaakiɛ: Iti nɔɛɔ ni bɔ̀mala. Tó Yakɔbu Iti nɔ sɛ̀ bùsuu la lán Esau nɔɛ
beeɔwa, ma kua aɔ namɛɛ lɔo.

28

Yakɔbu bàasi taa Labã kì̃i

1 Ɔ Izaaki Yakɔbu sì̃si, à samaa'òɛ̀ à yãdì̃lɛ̀ɛ̀ à mɛ̀: Nsu nɔsɛ Kanaa nɔɛɔ guuo. 2 Fɛlɛ gɛ́
Mɛsɔpɔtami bùsuu n da mae Bɛtuɛ bɛ, ní nɔsɛ we n desɛ̃ Labã nɛ́ɔ guu.
3 Lua Gbãapiide báaadangu,
aà to ǹ nɛ'i maamaa, aaiɔ kã́fì̃,
ní gɔ̃ buiɔ dezi ũ.
4 Lua báaa pɔ́ a dà Ablahaũgu dangu ń n buiɔ píi,
kɛ́ bùsu pɔ́ ńlɛ nibɔbleu gɔ̃nɛ,
bùsu pɔ́ a kpà Ablahaũwaɛ bee.
5 Ɔ Izaaki Yakɔbu gbàɛ aà gɛ́ Labã kì̃i Mɛsɔpɔtami bùsuu. Labãá Sili bùsu gbɛ̃́ Bɛtuɛ nɛ́ɛ,
Yakɔbu ń Esauo desɛ̃ɛ.
6 Esau mà Izaaki samaa'ò Yakɔbuɛ, à aà gbàɛ Mɛsɔpɔtami, kɛ́ aà nɔsɛ we. Kɛ́ à sa maapi
òɛ̀ à mɛ̀, asu nɔsɛ Kanaa nɔɛɔ guuo. 7 A è Yakɔbu a mae ń a dao yãmà, à dà Mɛsɔpɔtami
zɛ́u. 8 Ɔ a dɔ̃̀ sa kɛ́ Kanaa bùsu nɔɛɔ lí ká a maeguo. 9 Ɔ à gɛ̀ Ablahaũ nɛ́ Isimaɛla kì̃i, à aà
nɛ́ Maalata sɛ dà a nɔ sɛ̃́iaɔ guu. Maalataá Nɛbaio dãɛɛ.

Yakɔbu nana'oa Bɛtɛli

10 Yakɔbu bɔ̀ Bɛɛsɛba, à dà Halana zɛ́u. 11 Kɛ́ à kà guei, àlɛ i we kɛ́ ì̃atɛ̃ gɛ̃̀ kpɛ́u yã́i. Ɔ à
gbɛ sɛ̀ gupiu midibɔ ũ, à wùlɛ we. 12 Ɔ à nana'ò, a è dɔ̃gɛ̃gaa pɛ́lɛa tɔɔlɛ e à gɛ̀ zɔ̃̀ luawa, Lua
malaikaɔ lɛ́ dɛdɛwà, aalɛ pila.* 13 A è Dii zɛaala à mɛ̀:
Mámɛmaa Dii n dezi Ablahaũ
ń n mae Izaakio Lua.
Má tɔɔlɛ pɔ́ ń wúlɛwàɛ bee kpamaɛ,
mpi ń n buiɔ.
14 N buiɔ aaɔ dasi lán bùsu'ũfãawa,
aa ligua gukpɛ ń bɛ'aɛo

† 27:34 Ɛbɛ 12.17 ‡ 27:36 Bee mɛ̀ kɔ̃nikɛnɛde. § 27:36 Daa 25.31 * 28:12 Zãa 1.51

ń gugbãntooo ń gɛɔmidɔkĩio.
Dṹnia bui píi a ɛ̀fãai e
mpi ń n buio sabai.
15 Máɔ kunnɔɛ,
máɔ n dɔ̃́a gu pɔ́ ńlɛ gɛ́u píi,
mí ɛa sunnɔ bùsuɛ beeu,
asa má n to weo,
má yɑ̃́ pɔ́ má ònɛ kɛɛ.
16 Kɛ́ Yakɔbu vù ń io à mɛ̀: Dii ku guɛuɛ, ɔ̃ mi dɔ̃o fá! 17 Vĩa aà kṹ à mɛ̀: Guɛ beeá vĩaguɛ.
Luakukĩiɛ, luabɛ zɛ́ɛ.
18 Yakɔbu fɛ̀lɛ kɔɔ, à gbɛ pɔ́ a kɛ̀ midibɔ ũpi sɛ̀ a pɛ̀lɛ dɔngubɔ ũ, ɔ̃ à nísikàwà. 19 Ɔ à
tɔkpà gupiɛ Bɛtɛli,† ãma wɛ̃́lɛ pɔ́ wa kàlɛ we tɔ́ sɛ̃́ian Luzu. 20 Yakɔbu lɛkɛ̀ Diiwa à mɛ̀: Tó ń
kumanɔ, mɛ́ ńlɛ ma dɔ̃́a ma wɛ̃́lɛɛ bee gɛa guu, mɛ́ ńlɛ ma gba pɔblea ń pɔkasaɔ, 21 e ma gɛ
suò ma mae bɛ aafia, ńyɔ̃ɔ dɛ ma Lua ũɛ. 22 Gbɛ pɔ́ má pɛ̀lɛ dɔngubɔ ũpi a gɔ̃ n gbagbakĩi
ũɛ, mɛ́ pɔ́ pɔ́ n ma gba píi, má a kwide kpamaɛ.

29

Yakɔbu kaa Labã bɛ

1 Yakɔbu ɛ̀a dàzɛu, à gɛ̀ gukpɛdeɔ bùsuu. 2 Kɛ́ à kà we, à lɔ̀ɔ è sɛ̃u, sã kpàsa lɛɛ àaɔ̃ kálɛa
a saɛ, asa lɔ̀ɔpi í ɔ̃ wĩ kpámá. Gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛ ta lɔ̀ɔpilɛ. 3 Tó kpàsa pɔ́ɔ kɑ̃̀a we píi, ɔ̃ wĩ gbɛpi
go lɔ̀ɔpilɛ wà í kpámá, ɔ̃ wĩ ɛa gbɛpi taɛ a gbɛu. 4 Ɔ Yakɔbu sãdãnaɔ là à mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, a bɔ má
ni? Aa wèwà aa mɛ̀: Wa bɔ Halanaɛ. 5 Ɔ à ń lá à mɛ̀: A Nakɔɔ tɔũna Labã dɔ̃a? Aa wèwà
aa mɛ̀: Wá aà dɔ̃. 6 Ɔ à ń lá à mɛ̀: A aafiaó? Aa mɛ̀: A aafia. Aà nɛ́ Lasɛli gwa, àlɛ mɔ́ ń sãɔ
kee. 7 Ɔ Yakɔbu mɛ̀: Fãanɛ lɛ́ kɛ, sãɔ tagɔɔ i ka yãao. A í kpámá, í gɛ́ ń dɑ̃́dãi. 8 Ɔ aa mɛ̀: Wá
fɔ̃o. Mɛ́ i kɛ sã kpàsaɔ kɑ̃̀a píi bàasio, wĩli gbɛ go lɔ̀ɔlɛ wà í kpá pɔ́ɔwao.
9 Lá àlɛ yã'onɛ́ màa, Lasɛli mɔ̀ ń a mae sãɔ, asa sãdãnan aà ũ. 10 Kɛ́ Yakɔbu a desɛ̃ Labã
nɛnɔɛ Lasɛli è ń aà mae sãɔ, à sɔ̃̀ lɔ̀ɔi à gbɛ gò lɔ̀ɔlɛ, ɔ̃ à í kpà a desɛ̃ sãɔwa. 11 Ɔ à lɛpɛ̀ Lasɛliwa,
à pɔna ɔ́ɔlɔ̀. 12 Ɔ a òɛ̀ aà mae daɛn a ũ, Lɛbɛka nɛ́ɛ. Ɔ Lasɛli bàalɛ̀ gɛ ò a maeɛ. 13 Kɛ́ Labã
a dãe nɛ́ Yakɔbu bao mà, à bàalɛ̀ gɛ̀ daiaàlɛ. Kɛ́ à kà, ɔ̃ à kùsiwà à lɛpɛ̀wà à tàaànɔ a bɛ. Ɔ
Yakɔbu yɑ̃́ pɔ́ kɛ̀ɔ òɛ̀ píi. 14 Ɔ Labã òɛ̀: Ma aun n ũ sĩana.

Yakɔbu Lea ń Lasɛlio sɛa

Yakɔbu kɛ̀ Labã bɛ mɔ do, 15 ɔ̃ Labã òɛ̀: Kɛ́ ń dɛ ma daɛ ũ yɑ̃́i ɔ̃ ńyɔ̃ zĩkɛmɛɛ pãa? Lá má
ĩabonɛ omɛɛ. 16 Labã sɔ̃ a nɛnɔɛɔ vĩ gbɛ̃ɔn pla. Yɔ̃ tɔ́n Lea, Bãa sɔ̃ Lasɛli. 17 Lea wɛ́ gbãao,
Lasɛli sɔ̃ nɔanaɛ, mɛ́ aà kákaa maa. 18 Yakɔbu ye Lasɛlizi, ɔ̃ a ò Labãɛ: Má zĩkɛnɛ wɛ̃̀ sopla
n nɛ́ bãade Lasɛli yɑ̃́i. 19 Labã mɛ̀: Ma aà kpaama sĩ dɛ mà kpa gbɛ̃pãlewala. Nyɔ̃ ku ma
bɛ.
20 Ɔ Yakɔbu zĩkɛ̀ɛ̀ wɛ̃̀ sopla Lasɛli yɑ̃́i, kási à kɛ̀ɛ̀ lán gɔɔplawaɛ, kɛ́ a yeaàzi yɑ̃́i. 21 Ɔ a
ò Labãɛ: Lá ma zĩgɔɔ pà, ma nɔ kpaa mà sɛ́. 22 Ɔ Labã wekĩideɔ kɑ̃̀a píi, à nɔsɛblɛ kɛ̀nɛ́.
23 Kɛ́ oosi kɛ̀, ɔ̃ à a nɛ́ Lea sɛ kpàwà, ɔ̃ Yakɔbu wùlɛaànɔ. 24 Labã a zɔnɔɛ Zilipa kpà Leawa
aàɔ zĩkɛɛ̀. 25 Kɛ́ gu dɔ̀ Yakɔbu su è Leaɛ, ɔ̃ a ò Labãɛ: Bɔ́ yɑ̃́ ń kɛ̀mɛɛ màai? Lasɛli yɑ̃́i ɔ̃ ma
zĩkɛ̀nɛo lò? Bɔ́yãi n ma kpánguakɛ̀i? 26 Labã mɛ̀: Lakĩi wĩli Bãa kpa gɔ̃wa Yɔ̃ ãao. 27 Ãsɔ̃a
do kɛ ń gbɛ̃́ beeo gĩa, mí aà gbɛ̃do kpama, ní zĩkɛmɛɛ wɛ̃̀ sopla lɔ. 28 Yakɔbu wèi, à ãsɔ̃a
dopi kɛ̀ ń Leao, ɔ̃ Labã a nɛ́ Lasɛli kpàwà nɔ ũ. 29 Labã a zɔnɔɛ Bila kpà Lasɛliwa aàɔ zĩkɛɛ̀.
30 Yakɔbu wùlɛ ń Lasɛlio sɔ̃, mɛ́ a yeaàzi dɛ Leala. Ɔ à ɛ̀a zĩkɛ̀ Labãɛ e wɛ̃̀ sopla lɔ.

Yakɔbu nɛ́ɔ

† **28:19** Bee mɛ̀ Lua ua.

31 Dii è Yakɔbu ye Leazio, ɔ̃ à aà kɛ̀ nɛade ũ, Lasɛli sɔ̃ fĩi ũ. 32 Lea nɔsȉ à nɛ'ȉ gɔ̃ɛ ũ, ɔ̃ à
tɔkpàɛ̀ Lubɛni,* asa à mɛ̀: Dii ma taasikɛa gwàɛ. Ma zɑ̃́ aɔ yemazi sa. 33 Kɛ́ à nɔsȉ lɔ, à nɛ'ȉ
gɔ̃ɛ ũ, ɔ̃ à mɛ̀: Dii mà ma zɑ̃́ yemazio, ɔ̃ à ɛ̀a nɛ́ɛ bee kpàa lɔ. Ɔ à tɔkpàɛ̀ Simɛɔ.† 34 Kɛ́ à ɛ̀a
nɔsȉ lɔ, à nɛ'ȉ gɔ̃ɛ ũ à mɛ̀: Kɛ́ bee sa ma zɑ̃́ a ma dilɛkȉi eo, asa ma nɛgɔ̃ɛ ȉaànɔ àaɔ̃. Ɔ à tɔkpàɛ̀
Levii.‡ 35 A ɛ̀a nɔsȉ lɔ à nɛ'ȉ gɔ̃ɛ ũ à mɛ̀: Kɛ́ bee sa ma Dii sáaukɛ̀, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Yuda.§ Ɔ aà nɛ'i
zɛ̀.

30

1 Kɛ́ Lasɛli è álɛ nɛ'i ń Yakɔbuoo, à gɔ̃a kpà ń a vȉio. Ɔ a ò Yakɔbuɛ: Nɔdɔmagu. Tó mi e
sɔ̃o, má gaɛ. 2 Yakɔbu pɔ pàaàzi à mɛ̀: Mámɛ má Lua ũa? Aàpi mɛ́ gȉnɛ ǹ nɛ'i. 3 Ɔ Lasɛli
mɛ̀: Ma zɔnɔɛ Bila kɛ, gɛ iaànɔ, i nɛ́ɔ imɛɛ, mí bui e sɔ̃ aà sabai. 4 Ɔ à a zɔnɔɛ Bila kpàwà nɔ
ũ. Yakɔbu wùlɛaànɔ, 5 ɔ̃ à nɔsȉ à nɛ'ȉ gɔ̃ɛ ũ. 6 Ɔ Lasɛli mɛ̀: Lua tò yɑ̃́ bɔ̀manɔ na, à ma yɑ̃mà
à ma gba nɛgɔ̃ɛ. Ɔ à tɔkpàɛ̀ Dɑ̃.* 7 Lasɛli zɔnɔɛpi ɛ̀a nɔsȉ à nɛ'ȉ gɔ̃ɛ ũ lɔ, 8 ɔ̃ Lasɛli mɛ̀: Ma dɛ̃ɛ
zɔ̃ɔ kà ń ma vȉio, ma dɛ̃ɛnɛ̀, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Nɛfatali.†
9 Kɛ́ Lea è a nɛ'i zɛ̀, ɔ̃ à a zɔnɔɛ Zilipa kpà Yakɔbuwa nɔ ũ sɔ̃. 10 Ɔ Lea zɔnɔɛpi nɛ'ȉ gɔ̃ɛ ũ ń
Yakɔbuo. 11 Ɔ Lea mɛ̀: Minaɛ. Ɔ à tɔkpàɛ̀ Gada.‡ 12 Ɔ Lea zɔnɔɛpi nɛ'ȉ gɔ̃ɛ ũ lɔ ń Yakɔbuo.
13 Ɔ Lea mɛ̀: Ma pɔ kɛ̀na, asa nɔɛɔ o pɔnaden ma ũ. Ɔ à tɔkpàɛ̀ Asɛɛ.§
14 Lubɛni bɔ̀ ésekɛkɛgɔɔ, à yenzi ɛsɛ è sɛ̃u, ɔ̃ a bòbo sùò a da Leaɛ. Ɔ Lasɛli òɛ̀: N n nɛ́
yenzi ɛsɛpi dɑ̃mɛɛ. 15 Lea òɛ̀: Kɛ́ n ma gɔ̃ sȉa, bee i mɔmao, ɔ̃ ń ye ǹ ma nɛ́ yenzi ɛsɛ e lɔa?
Lasɛli mɛ̀: Tó ń kpàa, ḿmɛ ńyɔ̃ iaànɔ gbɑ̃. 16 Kɛ́ Yakɔbu lɛ́ su ń buao oosi, Lea bɔ̀ gɛ̀ dàaàlɛ
à mɛ̀: Mámɛ má innɔ gbɑ̃, asa ma nɛ́ yenzi ɛsɛ asean n ũ. Ɔ à ȉaànɔ gwɑ̃asȉna bee. 17 Lua
Lea wabikɛa sȉ, ɔ̃ à nɔsȉ à Sɑ̃i ȉ ń Yakɔbuo. 18 Ɔ Lea mɛ̀: Lua asea kpàa, kɛ́ ma a zɔnɔɛ kpà
ma zɑ̃́wa yɑ̃́i. Ɔ à tɔkpàɛ̀ Isakaa.* 19 Lea ɛ̀a nɔsȉ lɔ, à Wotui ȉ, 20 ɔ̃ à mɛ̀: Lua gba maa dàmɛɛ.
Kɛ́ bee sa ma zɑ̃́ a ma kpɛla, asa ma nɛgɔ̃ɛ ȉaànɔ soolo. Ɔ à tɔkpàɛ̀ Zabulɔni.† 21 Gbɛzɑ̃ ɔ̃ à
nɛnɔɛ ȉ, à tɔkpàɛ̀ Dina.
22 Ɔ Lasɛli yɑ̃́ dɔ̀ Luagu, à aà wabikɛa sȉ, ɔ̃ à kɛ̀ nɛade ũ. 23 A nɔsȉ à nɛgɔ̃ɛ ȉ, ɔ̃ à mɛ̀: Lua
wibɔ̀mɛɛ. 24 Ɔ à tɔkpàɛ̀ Yosɛfu‡ à mɛ̀: Dii ɛa nɛgɔ̃ɛ pɑ̃le kɑ̃́fĩmɛɛ lɔ.

Yakɔbu Labɑ̃ pɔ́ɔ dɑ̃a

25 Kɛ́ Lasɛli Yosɛfu ȉ, Yakɔbu ò Labɑ̃ɛ: Ma gbaɛ mà ta ma bɛ bùsuu. 26 Ma zȉkɛ̀nɛ ma naɔ
ń ma nɛ́ɔ yɑ̃́i. N ń kpaa mà tá, asa ń dɔ̃ lá ma zȉkɛ̀nɛ. 27 Ɔ Labɑ̃ òɛ̀: Tó ma yɑ̃́ kànguɛ, gɔ̃ la.
Ma màsokɛ̀ má è Dii ɛ̀fɑ̃aikɛ̀mɛɛ n yɑ̃́i. 28 N n asea omɛɛ, mí kpama. 29 Yakɔbu òɛ̀: N dɔ̃ lá
ma zȉkɛ̀nɛ, mɛ́ ń dɔ̃ lá n pɔtuoɔ kɛ̀ ma ɔzȉ, 30 asa a yɔɔna pɔ́ ń vȉ zadɔ̃ mi mɔo kɑ̃̀fĩ maamaa.
Dii ɛ̀fɑ̃aidàunɛ za zȉ́ pɔ́ ma kɛ̀sɛpɛ̀lɛ n bɛ la. Bɔɛ má azȉa bɛ zȉkɛ sɔ̃i? 31 Labɑ̃ aà là à mɛ̀: Bɔ́
má fĩaboonɛi? Yakɔbu wèwà à mɛ̀: Nsu pɔe kpaao, sema ǹ yɑ̃́ɛ bee kɛmɛɛ, míɔ n pɔ́ɔ dɑ̃nɛ.
32 Gɛ̃ n pɔ́ɔ guu gbɑ̃, ní sɑ̃ bàebaeɔ ń a biliɔ plɛ ma asea ũ ń sɑ̃nɛ siaɔ ń ble bàebaeɔ ń a
biliɔ. 33 Tó ńlɛ ma asea gwa zia bàasi, ńyɔ̃ɔ dɔ̃ kɛ́ ma yɑ̃kɛ̀ a zɛ́waɛ. Ble pɔ́ bàebaeo mɛ́ bili
no, ge sɑ̃nɛ pɔ́ siao ma kpɑ̃́i'òɛ. 34 Labɑ̃ mɛ̀: Tɔ̀ɔ! Aɔ dɛ lá ń òwa. 35 Zȉbeezȉ Labɑ̃ a blesan
bàebaeɔ ń a kɑ̃yɑ̃alɛɔ ń bleda biliɔ ń a bàebaeɔ sɛ̀, an pɔ́ pɔ́ pua vȉɔ píi ń sɑ̃nɛ siaɔ píi, à ń
ná a nɛ́ɔnɛ ń ɔzȉ. 36 Ɔ à gudà ń zɑ̃nguo ń Yakɔbuo lán tagɔɔ àaɔ̃ oa taawa, ɔ̃ Yakɔbu lɛ́ Labɑ̃
pɔ́ kȉniɔ dɑ̃́.
37 Yakɔbu lí bui àaɔ̃ gɔ̃n búsuɔ zɔ̃̀zɔ̃, à ń tɔ̃ bɔ̀bɔ à ń wɛ̃̀sɑ̃ kɛ̃̀ púuu. 38 Ɔ à lí pɔ́ à ń tɔ̃ bɔ̀bɔpiɔ
pɛ̀lɛpɛlɛ pɔ́ɔ imikȉi, pɔ́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ imiiɔ wɛ́u, asa we ɔ̃ aaȉ kpáwa'ou. 39 Lá aaȉɔ kpáwa'o lípiɔ
saɛ, ɔ̃ aaȉɔ nɛ́ kɑ̃yɑ̃alɛɔ i ń a biliɔ ń a bàebaeɔ. 40 Yakɔbu ȉ pɔ́ nɛ́piɔ plɛ adoa azȉa pɔ́ ũ, ȉ a
kɑ̃yɑ̃alɛɔ ń a siaɔ ka Labɑ̃ pɔ́ɔ guu. Beewa à azȉa kpàsa bɔ̀, i ka Labɑ̃ pɔ́ɔ guuo. 41 Tó pɔbui

* 29:32 Bee mɛ̀ nɛgɔ̃ɛ gwa. † 29:33 Bee mɛ̀ a mà. ‡ 29:34 Bee mɛ̀ nakɔ̃wa. § 29:35 Bee mɛ̀ sáau. * 30:6
Bee mɛ̀ yɑ̃́ bɔ̀ńnɔ na. † 30:8 Bee mɛ̀ ma dɛ̃ɛ. ‡ 30:11 Bee mɛ̀ mina. § 30:13 Bee mɛ̀ pɔna. * 30:18 Bee mɛ̀
asea. † 30:20 Bee mɛ̀ kpɛlaa. ‡ 30:24 Bee mɛ̀ aà kɑ̃́fĩ.

maaɔ fɛ̀lɛ ń kpáwa'oao, Yakɔbu ȉ lípiɔ pɛ́lɛpɛlɛ pɔ́ɔ imikȉi an wɛ́u, kɛ́ aa kpáwa'o ń saɛ. 42 Tó
pɔ́ gianaɔnɛ sɔ̃, ȉli lípɛlɛpɛlɛnɛ́o. Beewa pɔ́ gianaɔ gɔ̃̀ Labã pɔ́ ũ, mɛ́ pɔbui maaɔ gɔ̃̀ Yakɔbu pɔ́
ũ. 43 Ɔ Yakɔbu àizɛɛ ȉɔ kã́ȋ maamaa, aà pɔ́ɔ dasikũ̀ ń zɔnɔɛɔ ń zɔgɔ̃ɛɔ ń yiongoɔ ń zàa'ȉnaɔ.

31

1 Yakɔbu yã́ pɔ́ Labã nɛ́ɔ lɛ́ o mà aa mɛ̀: Yakɔbu wá mae pɔ́ɔ sȉwà píi. Wá mae àizɛɛ mɛ́
aà kà ɔdawa. 2 Yakɔbu dɔ̃̀ Labã wɛ́wa, kɛ́ a yã́ kuwà lán yãawa lɔo. 3 Ɔ Dii òɛ̀: Ɛa ta n dezi
bùsuu n daɛɔ bɛ, míɔ kunnɔ. 4 Ɔ Yakɔbu Lasɛli ń Leao sȉsi aa mɔ a pɔ́ɔ kȋ́i sɛ̃u. 5 A ònɛ́: Má
dɔ̃̀ á mae wɛ́wa kɛ́ ma yã́ kuwà lán yãawa lɔo. N beeo ma mae Lua kumanɔ. 6 Á dɔ̃ ázȉawa
kɛ́ ma zȉkɛ̀ á maeɛ ma gbãa pua lɛ́uɛ. 7 Á mae ɔ̃nɔkɛ̀mɛɛ à ma asea lȉlɛ gɛ̃n kwi, ɔ̃ Lua i to à
yãe kɛ̀mɛɛo. 8 Tó à mɛ̀ sã bàebaeɔ mɛ́ ma baa ũ, ɔ̃ sãpiɔ ȉɔ nɛ́ bàebaeɔ i. Tó à mɛ̀ a kãyãalɛɔ
mɛ́ ma baa ũ, sãpiɔ ȉɔ nɛ́ kãyãalɛɔ i. 9 Lua á mae sãɔ sȉwà a kpàa.
10 Gɔɔ pɔ́ bleɔ lɛ́ kpáwa'o, ma nana'ò, ɔ̃ nana guu má è blesana pɔ́ lɛ́ kpáwa'oɔá ble
kãyãalɛɔnɛ ń a bàebaeɔ ń a biliɔ. 11 Ɔ Lua Malaika òmɛɛ nanapi guu: Yakɔbu! Ɔ ma mɛ̀:
Má kɛ́! 12 A mɛ̀: Wɛzu ǹ gwa. Blesana pɔ́ aalɛ kpáwa'oɔ píi blè kãyãalɛɔnɛ ń a bàebaeɔ ń
a biliɔ. Ma yã́ pɔ́ Labã kɛ̀nɛ è píi. 13 Mámɛmaa Lua. Ma bɔ mɔma Bɛtɛli, gu pɔ́ n gbɛpɛ̀lɛu
n nísikàwà n lɛkɛ̀a.* Tiasa fɛlɛ bɔ bùsuɛ beeu, ní tá n bɛ bùsuu. 14 Ɔ Lasɛli ń Leao òɛ̀: Wá
túbi vȉ wá mae bɛ lɔe? 15 I wá dílɛ nibɔɔ ũ nolo? Á wá yiama, ɔ̃ à a ɔ̃a blè píi. 16 Àizɛɛ pɔ́
Lua sȉ wá maewa gɔ̃̀ wá pɔ́ ũ píiɛ ń wá nɛ́ɔ. Yã́ pɔ́ Lua ònɛ kɛ píi sa.
17 Ɔ Yakɔbu fɛ̀lɛ, à a nɛ́ɔ ń a naɔ dȉ yiongoɔ kpɛ. 18 A a pɔtuoɔ ń àizɛɛ pɔ́ á è Mɛsɔpɔtamiɔ
sɛ̀lɛ píi, ɔ̃ à dàò zɛ́u, àlɛ tá a mae bɛ Kanaa bùsuu. 19 Kɛ́ Labã gɛ̀ a sãɔ kãkɛ̃ɛlɛi, ɔ̃ Lasɛli aà
tã́aɔ† sɛ̀ kpã́i aà kpɛ. 20 Yakɔbu sɔ̃ à ɔ̃nɔkɛ̀ Sili bui Labãɛ, i lɛzawàò. 21 A fɛ̀lɛ bàalɛ̀ ń a pɔ́ɔ
píi, à bùa Uflatawa, ɔ̃ à mipɛ̀ Galada gbɛ̀sȉsȉɔwa.

Labã pɛ́lɛa Yakɔbuzi

22 A gɔɔ àaɔ̃de zȋ́ wa ò Labãɛ Yakɔbu bàalɛ̀. 23 A a gbɛ̃́ɔ nàaa, ɔ̃ à pɛ̀lɛaàzi. A táa'ò gɔɔ
sopla, ɔ̃ à aà lè Galada bùsu gusȉsȉdeu. 24 Ɔ Lua bɔ̀ mɔ̀wà gwã́ nana guu a òɛ̀: Laaika yã́
pɔ́ ńyɔ̃ o Yakɔbuɛzi.
25 Labã Yakɔbu bòo lè kpaa Galada bùsu gusȉsȉdeu, ɔ̃ à bòokpà we ń a gbɛ̃́ɔ sɔ̃. 26 Ɔ Labã
gɛ ò Yakɔbuɛ: Bɔ́yãi n ɔ̃nɔkɛ̀mɛɛ, n ma nɛ́ɔ sɛ̀lɛ n taò lán zȉ̀zɔɔwai? 27 Bɔ́yãi n ɔ̃nɔkɛ̀mɛɛ n
wolɛ kpã́i, ni lɛzaao ni? Dɔ̃ ma zɛnɛ ń pɔnakɛao ń lɛsiao ń gãao ń mɔɔnao. 28 Ni to ma lɛzà
ma nɛ́ɔ ń ma tɔũnaɔwao. N mȉsaiyã kɛ̀. 29 Ma gbãa kà mà yãkɛɛ́, ɔ̃ n mae Lua yã'òmɛɛ gwã́
à mɛ̀ mà laaika yã́ pɔ́ má onɛi. 30 Ǹlɛ tá sa, kɛ́ ńlɛ n mae bɛ bɛɛkɛ yã́i. Akɛa n ma tã́aɔ sɛ̀
kpã́ii? 31 Yakɔbu wɛ̀wà à mɛ̀: Málɛ vȉakɛ, málɛ e ńyɔ̃ ń nɛ́ɔ siaɛ. 32 Gbɛ̃́ pɔ́ n n tã́aɔ è aà kȋ́i,
wà ade dɛ. Ma pɔ́ɔ gwagwa wá gbɛ̃́ɔ wáa. Tó n n pɔ́ è, sɛ́. Yakɔbu sɔ̃ a dɔ̃ kɛ́ Lasɛli Labã pɔ́
sɛ̀ kpã́io.
33 Labã gɛ̃̀ Yakɔbu zwã̀akpɛu, à gɛ̃̀ Lea kpɛ́u, à gɛ̃̀ zɔnɔɛ gbɛ̃ɔn plapiɔ kpɛ́u, i pɔe eo. Kɛ́
à bɔ̀ Lea kpɛ́u, à gɛ̃̀ Lasɛli kpɛ́u. 34 Lasɛli tã́apiɔ sɛ ùlɛ yiongo gaaȉbɔɔuɛ, ɔ̃ à zɔ̃̀lɛwà. Labã
aà kpɛ́ yɔ̀ɛ píi, i pɔe eo. 35 Lasɛli ò a maeɛ: Baa, ńsu to n pɔ pamazio, asa mi e fɛ̀lɛo, kɛ́ má
ɔkũa yã́iɛ. Beewa Labã a tã́aɔ wɛ̀ɛlɛ, i eo.
36 Ɔ Yakɔbu pɔ pà à zɔadɔ̀ Labãwa à mɛ̀: Bɔ́ dàa má kɛ̀i? Bɔ́ duuna má kɛ̀ ɔ̃ n pɛlɛmazi
wãawãa kɛ́wai? 37 N ma pɔ́ɔ yɔ̀ɛ píi, n n bɛpɔɔ è wea? Bɔò gupuau ma gbɛ̃́ɔ ń n gbɛ̃́ɔ wáa,
aai yãnakpa gbɛ̃́ pɔ́ a yã́ nawa. 38 Gwa, ma kɛ n bɛ wɛ̃̀ baoɛ. N sãɔ ń n bleɔ aai nɔbɔlɛo, mɛ́
mi n sãe soo. 39 Mili suma ń pɔ́ pɔ́ wài kũ̀oo, mi a ȋabonɛ mazȉawaɛ. Ni pɔ́ pɔ́ wà a kpã́i'ò
gwã́ ge fãanɛ ȋa laaɛ. 40 Ȋatɛ̃ ȉ ma lɛ fãanɛ, ȋ́ana ȉ ma dɛ gwã́, mi itɛ̃kɛ. 41 Màa ma kɛ n bɛ
e wɛ̃̀ bao. Wɛ̃̀ gɛ̃o mɛ̀ndosai ma zȉkɛ̀nɛ n nɛnɔɛ gbɛ̃ɔn plaɔ yã́i. Ma wɛ̃̀ soolo kɛ̀ n kpàsa yã́

* 31:13 Daa 28.18-22 † 31:19 Tã́apiɔá lí pɔ́ wa ã̀ lán gbɛ̃nazȉnawaɔnɛ.

musu. N ma asea lȉlɛ gɛ̃n kwi. 42 Mɛ́ i kɛ ma dezi Ablahaũ Lua pɔ́ ma mae Izaaki aà vȉa vȉ
zɛ̀manɔ bàasio, dɔ̃ n ma gbaɛ ɔgii. Lua zȉ pɔ́ má kɛ̀ ń taasio è, ɔ̃ à zɛ̀manɔ gȉa gwa̋.
43 Ɔ Labã wè Yakɔbuwa à mɛ̀: Nɔɛɛ beeɔ́á ma nɛ́ɔnɛ. Nɛ́ɛ beeɔ́á ma tɔũnaɔnɛ. Pɔtuoɛ
beeɔ́á ma pɔtuoɔnɛ. Pɔ́ pɔ́ ń è la píi ma pɔ́ɛ. Bɔ́ má kɛ ma nɛnɔɛɔ ń nɛ́ pɔ́ aa ȉɔnɛ gbãi? 44 To
wà lɛdoũkɛ, iɔ dɛ seela ũ wá zãnguo. 45 Ɔ Yakɔbu gbɛ sɛ pɛ̀lɛ ya̋pi dɔngubɔ ũ. 46 A ò a gbɛ̋ɔnɛ
aa gbɛɔ sɛ́lɛ, ɔ̃ aa sɛ̀lɛ aa a zɛ̀dɔ, ɔ̃ aa pɔblè a saɛ. 47 Ɔ Labã tɔkpà gbɛ̀zɛpiɛ Yegaa Saaduta.[‡]
Yakɔbu tɔkpàɛ̀ Galɛdi.[§] 48 Labã mɛ̀: Gbɛ̀zɛɛ bee mɛ́ seela ũ wá zãnguo gbã. Bee ya̋i wà
tɔkpàɛ̀ Galɛdi. 49 Wȉ mɛ lɔ Mizipa,[*] asa Labã mɛ̀: Dii wá dɔ̋a wá kɛ̃akɔ̃wa gbɛa, kɛ́ wásu
zakɔ̃uo. 50 Tó n ȉadà ma nɛnɔɛɔwa ge tó n nɔ pãleɔ sɛ̀ lɔ, baa tó wá kú kɔ̃ kı̋io, ǹyɔ̃ dɔ̃ sa̋asã
kɛ́ Lua mɛ́ wá ya̋pi seelade ũ. 51 Ɔ Labã ò̀ɛ̀ lɔ: Zɛɛ bee gwa ń gbɛ pɔ́ má pɛ̀lɛ wá zãnguoo.
52 Aɔ dɛ seela ũ kɛ́ másu a baa vȉ mà mɔma ń nɔ̀sɛ pãleoo, mɛ́ mpi ńsu ǹ a baa vȉ ǹ mɔa ń
nɔ̀sɛ pãleoo. 53 Ablahaũ ń Nakɔɔo ń n maeo Lua mɛ́ a ya̋gɔ̃gɔ̃wɛ̃ɛ. Ɔ Yakɔbu lɛgbɛ̏ ń Lua pɔ́
a mae Izaaki aà vȉa vȉ tɔ́o. 54 A̋ sa'ò gusȉsȉdeu we, ɔ̃ à a gbɛ̋ɔ sȉsi aa pɔble. Kɛ́ aa pɔblè, ɔ̃ aa
ȉ we.

32

Yakɔbu gbɛ̋ɔ zȉa Esauwa

1 Labã fɛ̀lɛ kɔɔkɔɔ, à lɛzà a tɔũnaɔwa ń a nɛ́ɔ, à samaa'ònɛ́, ɔ̃ à ɛ̀a tà a bɛ. 2 Yakɔbu dàzɛu,
ɔ̃ Lua malaikaɔ dàaàlɛ. 3 Kɛ́ à ń é, à mɛ̀: Lua bòon kɛ. Ɔ à tɔkpà gupiɛ Maanaiũ.[*] 4 A̋ gbɛ̋ɔ
zȉ aɛ a vȉi Esauwa Sei bùsu pɔ́ wȉ mɛ lɔ Ɛdɔũ bùsuu. 5 A ò a zȉnaɔnɛ: A̋ gɛ o ma dii Esauɛ
aà zɔ̀blena Yakɔbu gɔɔplakɛ̀ Labã bɛ, àlɛ su sa. 6 A̋ oɛ̀ má zuɔ vȉ ń zàa'ȉnaɔ ń sãɔ ń bleɔ ń
zɔgɔ̃ɛɔ ń zɔnɔɛɔ. Mámɛ ma á zı̋ oiɛ̀, kɛ́ ma ya̋ e kaaàgu.
7 Kɛ́ zȉnapiɔ ɛ̀a sù Yakɔbuwa, aa mɛ̀: Wa gɛ n vȉi kı̋i, àlɛ mɔ daińlɛ ń gbɛ̃ɔn ɔ̀aa plaɔ. 8 Vȉa
Yakɔbu kȕ, àlɛ bílikɛ maamaa, ɔ̃ à gbɛ̋ pɔ́ kuanɔɔ kpaalɛ̀ lɛɛ pla ń sãɔ ń bleɔ ń zuɔ ń yiongoɔ
à mɛ̀: 9 Tó Esau mɔ̀ lɛ̀lɛ a lɛɛ dowa, a lɛɛ do pɔ́ gɔ̏ a bɔ. 10 Ɔ à wabikɛ̀ Luawa à mɛ̀: Dii, ma dezi
Ablahaũ ń ma mae Izaakio Lua, ń òmɛɛ mà su ma bɛ bùsuu ma daɛɔ kı̋i, ní ɛ̀fãaikɛmɛɛ.
11 N gbɛ̃kɛ ń náaiyão kɛ̀mɛɛ maamaaɛ, ma bɛɛɛ i kao. Gɔɔ pɔ́ ma bua Yuudɛ̃wa yãa, lípana
mɛ́ na ma ɔzȉ ado. Tiasa ma su ń àizɛɛ lɛɛ plaɛ beeɔ. 12 Ma wabikɛ̀ma, ma si ma vȉiwa, asa
málɛ vȉakɛ kɛ́ à lɛ́lɛwá à nɔɛɔ ń nɛ́ɔ dɛdɛ ya̋i. 13 Mpi sɔ̃ n mɛ̀ ńyɔ̃ ɛ̀fãaikɛmɛɛ, ńyɔ̃ ma bui ka̋fȉ
lán ísialɛ ũfãawa, wa fɔ̃ naoo an dasi ya̋i.[†]
14 Wekȉi ɔ̃ Yakɔbu ȉu. Pɔ́ pɔ́ a plɛ̀ à a vȉi gbaɔn kɛ: 15 Bleda ɔ̀aa do, a sa bao, sãda ɔ̀aa do,
a sa bao, 16 yiongoda baakwi ń ń nɛ́ yɔ̃minaɔ, zuda bla, a swana kwi, zàa'ȉn da bao, a sa
kwi. 17 A̋ ń ná a zȉkɛnaɔnɛ ń ɔzȉ bui ń buio, ɔ̃ a ònɛ́: A̋ɔ bɛ ma aɛ, í gupua da á zãnguo gã ń
gão. 18 A ò gbɛ̋ sɛ̋iaɛ: Tó ma vȉi dànlɛ mɛ́ à n la à mɛ̀: Démɛ dɛ n dii ũi? Ǹlɛ gɛ́ má ni? Démɛ
pɔ́ pɔ́ ńlɛ da̋ɛ beeɔ vȉi? 19 Ní oɛ̀ aà zɔ̀blena Yakɔbu pɔ́ɛ, pɔ́ pɔ́ à a dii gbà a kpȁsãɛ̀ɔn we, aàpi
lɛ́ mɔ́ a kpɛ́ zɛ́u. 20 A̋ ya̋ doũpi ò gbɛ̃ɔn plaadeɛ ń gbɛ̃ɔn àaɔ̃deo ń pɔdãnaɔ píi à mɛ̀: Tó a da
Esaulɛ, à oɛ̀ màa. 21 A̋ oɛ̀ aà zɔ̀blena Yakɔbu lɛ́ mɔ́ a kpɛ́ zɛ́u. Asa aà làasoo guu à mɛ̀: Sema
mà awakpaɛ̀ ń pɔ́ pɔ́ dɔ̀aamɛɛɔ, wí gbasa wɛsikɔ̃lɛ. A gí gbãakpaimazi saa? 22 Gba dɔ̀aaɛ̀,
ɔ̃ à gɔ̏ bòou gwa̋ bee, à ȉ we.

Yakɔbu dɛ̃ɛkaa ń Luao

23 A̋ fɛ̀lɛ gwãasȉna, à a nɔ gbɛ̃ɔn plaɔ sɛ̀lɛ ń a nɔ pɔ́ i mɛ́sɛdilɛnɛ́o gbɛ̃ɔn plaɔ ń a nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn
kuɛdoɔ, ɔ̃ à bùańnɔ Yaboko isaaa. 24 Kɛ́ à bùańnɔ, ɔ̃ à pɔ́ pɔ́ a vȉɔ sɛ̀lɛ bùaò píi. 25 Yakɔbu gɔ̏
ado, ɔ̃ gɔ̃ɛe mɔ̀ lɛ́ dɛ̃ɛkaaànɔ e gu ye dɔi. 26 Kɛ́ gɔ̃ɛpi è á fɔ̃ aà nɛo, à aà lɛ̀ a gelewa, ɔ̃ aà gele
bɔ̀ɔũ dɛ̃ɛkaapi guu. 27 Gɔ̃ɛpi mɛ̀: Ma gbaɛ, asa gu lɛ́ dɔɛ. Ɔ Yakɔbu ò̀ɛ̀: Sema ǹ báaadamagu
bàasio, má n gbaɛo. 28 Gɔ̃ɛpi aà là à mɛ̀: N tɔ́n kpelewai? A wèwà à mɛ̀ a tɔ́n Yakɔbu. 29 Ɔ

‡ **31:47** Bee mɛ̀ gbɛ̀ seelade ń Sili ya̋o. § **31:47** Bee mɛ̀ gbɛ̀ seelade ń Ɛbɛlu ya̋o. * **31:49** Bee mɛ̀ gudɔ̃akȉi. * **32:3** Bee mɛ̀ bòo mɛ̀n pla. † **32:13** Daa 28.14-15

à mɛ̀: Wàli mɛnɛ Yakɔbu lɔo, sema Isaili,‡ asa n dɛ̃ɛkà ń Luao ń gbɛ̃naziǹaɔ, ɔ̃ n dɛ̃ɛnɛ̀.
30 Yakɔbu òɛ̀: N n tɔ́ omɛɛ sɔ̃. A wèwà à mɛ̀: Bɔ́yãi ńlɛ ma tɔ́ lai?§ Ɔ à báaadàaàgu we.
31 Yakɔbu tɔkpà gupiɛ Pɛnuɛli,* asa à mɛ̀: Wa wɛsikɔ̃lɛ ń Luao, mɛ́ ma gi má kú. 32 A bɔ̀
Pɛnuɛli ǐatɛ̃ bilɛa, àlɛ tɔ̃ɔlɛ a gele ǐa yấi. 33 Ayãmɛto e gbã Isailiɔ lí nɔ̀ɔ tikusiwa sóo, kɛ́ Lua
Yakɔbu lɛ̀ a tikusiwa yấi.

33

Yakɔbu wɛsia Esaulɛ

1 Kɛ́ Yakɔbu wɛzù, a è Esau lɛ́ mɔ́ ń gbɛ̃ɔn ɔ̀aa plaɔ. A a nɛ́ɔ kpaalɛ̀ a naɔnɛ ń a nɔ mɛ̀n
pla pɔ́ i mɛ́sɛdilɛnɛ́oɔ. 2 Ɔ à a nɔ pɔ́ i mɛ́sɛdilɛnɛ́opiɔ gbàɛ aa dɔaa ń ń nɛ́ɔ. Bee gbɛa Lea ń a
nɛ́ɔ, ɔ̃ Lasɛli ń Yosɛfuo tɛ́ ń kpɛ. 3 A dɔ̀aanɛ́, à kùlɛ tɔɔlɛ gɛ̃n sopla e à gɛ̀ kàò a vǐipi kǐi. 4 Ɔ
Esau bàalɛ̀ mɔ̀ dàaàlɛ, à kùsiwa à ɔdà aà gǎu à lɛpɛ̀wà, ɔ̃ aa ɔ́ɔlɔ̀. 5 Kɛ́ Esau wɛzù, à nɔɛɔ ń
nɛ́ɔ è, ɔ̃ à mɛ̀: Deɔ mɛ́ kunnɔ wei? Yakɔbu wèwà à mɛ̀: Nɛ́ pɔ́ Lua ma gbaɔnɛ. 6 Ɔ nɔ pɔ́ i
mɛ́sɛdilɛnɛ́opiɔ sɔ̃̀ńzi ń ń nɛ́ɔ, aa kùlɛ. 7 Ɔ Lea ń a nɛ́ɔ sɔ̃̀ńzi sɔ̃, aa kùlɛ. Bee gbɛa Yosɛfu ń
Lasɛlio sɔ̃̀ńzi aa kùlɛ. 8 Esau mɛ̀: Bɔ́ ńlɛ kɛ ń pɔ́ pɔ́ ma dańlɛɔi? Yakɔbu wèwà à mɛ̀: Kɛ́ ma
yấ e kangu yấiɛ. 9 Esau mɛ̀: Ma gbɛ̃́, ma pɔ́ɔ mɔ̀a, ǹyɔ̃ n pɔ́ɔ kũa. 10 Ɔ Yakɔbu mɛ̀: Aawo!
N yấ na! Tó ma yấ kànguɛ, ma gba sí, asa wá wɛsiakɔ̃lɛ kèmɛɛ lán wɛsiakɔ̃lɛ ń Luaowaɛ,
ɔ̃ n gbãakpàmazi. 11 Gba pɔ́ má dànɛ si sa, asa Lua ɛ̀fãaikèmɛɛ, pɔe i kɛ̃́sãao. Lá à nàɛwà
màa, ɔ̃ a sǐ.
12 Ɔ Esau mɛ̀: Wà dazɛu wà tá. Má dɔaanɛ. 13 Ɔ a wèwà à mɛ̀: Baa, ń dɔ̃ kɛ́ nɛ́ɔ yấ zǐ'ũ,
mɛ́ má sã ń zù yɔ̃minaɔ vǐ. Tó wa tá gbãa ò gɔɔ do, pɔ́ɔ gaga píiɛ. 14 Dɔaamɛɛ Baa, mapi n
zɔ̀blena, míɔ tɛ pɔ́ɔ kpɛ ń nɛ́ɔ busɛbusɛ e mà mɔ n le Sei. 15 Esau mɛ̀: Má a gbɛ̃́ kǐniɔ tonnɔ.
Yakɔbu mɛ̀: Bɔ́yãi ni? N yấ na Baa. 16 Zǐbeezǐ Esau dà Sei zɛ́u. 17 Ɔ Yakɔbu gɛ̀ Suko. A
bɛkpà we mɛ́ à lákpɛɔ dɔ̀ pɔ́ɔnɛ. Ayãmɛto wà tɔkpà gupiɛ Suko.*
18 Kɛ́ Yakɔbu sù ń Mɛsɔpɔtamio, à kà wɛ̃́lɛ pɔ́ wǐ mɛ Sikɛũ, Kanaa bùsuu aafia, ɔ̃ à bòokpà
wɛ̃́lɛpi saɛ. 19 A a bòokpakǐi lù Sikɛũ mae Amɔɔ nɛ́ɔwa ấnusu ɔwatɛ̃ basɔo.† 20 Wekǐi à
sa'okǐi bòu, à tɔkpàɛ̀ Lua Isaili Lua.

34

Sikɛũ kusia Dinawa

1 Lea nɛnɔɛ Dina pɔ́ a ǐ ń Yakɔbuo bɔ̀ bùsupi nɔɛɔ gwai. 2 Kɛ́ bùsupi kí Amɔɔ nɛ́ Sikɛũ, Ivi
bui aà è, à kùsiwà, ɔ̃ à wùlɛaànɔ. 3 Aà pɔ dɔ wɛ̃́ndiapiwa, a yeaàzi, ɔ̃ à yấ nana òɛ̀. 4 Ɔ Sikɛũ
ò a maeɛ: Nɛnɔɛna bee wɛɛlɛmɛɛ mà sɛ́. 5 Kɛ́ Yakɔbu mà wà a nɛnɔɛ kpɛbɔ̀, aà nɛ́ɔ ku sɛ̃u ń
aà pɔ́ɔ, ɔ̃ à nǐlɛ e aa sù. 6 Ɔ Sikɛũ mae Amɔɔ gɛ̀ Yakɔbu lè à yấpi oɛ̀. 7 Kɛ́ Yakɔbu nɛ́ɔ sù ń sɛ̃o
gɔ̃̀ɔ, aa yấpi mà, ɔ̃ an nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpà, an pɔ pà maamaa, kɛ́ Sikɛũ yãdɔɔsai kɛ̀ Isailiɔnɛ yấi, à wùlɛ
ń Yakɔbu nɛnɔɛo, à yấ pɔ́ dɛ wà kɛo kɛ̀. 8 Ɔ Amɔɔ ònɛ́ à mɛ̀: Ma nɛ́ Sikɛũ pɔ dɔ á nɛnɔɛwa.
Á yấ na. A aà kpawà nɔ ũ. 9 Wà lɛdoũkɛ, wílìɔ wá nɛnɔɛɔ kpấsãkɔ̃wa. 10 Aɔ kúwanɔ, wá
bùsu kú á pɔ́ ũɛ. Á zɔ̃lɛu, íɔ laatau, íɔ tɔɔlɛ vǐ. 11 Ɔ Sikɛũ ò Dina mae ń aà dãɔɔnɛ: Á yấ na.
Pɔ́ pɔ́ á ò mà kpáwá, má kpaɛ. 12 A ầnsueblebɔ lɛ́ damɛɛ zɔ̃ɔ ń gbaɔ dasidasi. Lá pɔ́ á ò, má
kpaɛ. A nɛnɔɛpi kpaa.
13 Ɔ Yakɔbu nɛ́ɔ wè Sikɛũ ń aà mae Amɔɔowa ń mɔafilio, kɛ́ Sikɛũ ń dãe kpɛbɔ̀ yấi. 14 Aa
ònɛ́: Wá fɔ̃ bee kɛo, wá fɔ̃ wá dãe kpa gyafɔɔdewao, asa beeá wíyãɛ wá kǐi. 15 Wá we á
yấio, mɛ́ i kɛ a gɔ̃ lán wápiɔwa, á gɔ̃ɛɔ tɔ̃zɔ̃̀ píi bàasio. 16 Tó a tɔ̃zɔ̃̀, wá wá nɛ́ɔ kpấsãwá, wí
á pɔ́ɔ sɛ nɔ ũ, wíɔ kúánɔ, wí gɔ̃ bui doũɔ ũ. 17 Áma tó i we wá yấio, mɛ́ i tɔ̃zɔ̃o, wá wá dãe

‡ **32:29** Bee mɛ̀ dɛ̃ɛkaa ń Luao. § **32:30** Dɔa 13.17-18 * **32:31** Bee mɛ̀ Lua wɛ́. * **33:17** Bee mɛ̀ lákpɛɔ. † **33:19** Yoz 24.32, Zãa 4.5

sɛ taɔ̀ɛ. 18 Yã́pi kɛ̀ Amɔɔ ń a nɛ́ Sikɛũoɛ na. 19 Ɛwaasopi yã́pi gɔ̃̀gɔ̃ kpakpa, kɛ́ Yakɔbu nɛnɔɛ
yã́ kàaàgu yã́i, mɛ́ a bɛɛɛ vĩ̀ dɛńla a mae bɛdeɔ guu.
20 Amɔɔ ń a nɛ́ Sikɛũo gɛ̀ ń wɛ̃́lɛ bĩ̀ibɔlɛu, ɔ̃ aa yã̀'ò ń wɛ̃́lɛdeɔ aa mɛ̀: 21 Gbɛ̃́piɔ yãe vĩ̀wanɔo.
Wà to aaɔ kú wá bùsuu, aaɔ laatau, asa bùsupi zɔ̃ɔ, a mɔ́wá. Wá ń nɛnɔɛɔ sɛ́, wĩ́ wá pɔ́ɔ
kpámá. 22 Gbɛ̃́piɔ sɔ̃ aa we wàɔ kúwanɔ kɛ́ wà gɔ̃ bui doũo, mɛ́ i kɛ wá gɔ̃ɛɔ wa tɔ̃zɔ̃̀ lá
ampiɔwa wápii bàasio. 23 An pɔtuoɔ ń ń àizɛɛɔ ń ń zuɔ píi a gɔ̃ wá pɔ́ ũo lé? Wà weinɛ́, kɛ́
aaɔ kúwanɔ. 24 Wɛ̃́lɛpideɔ Amɔɔ ń a nɛ́ Sikɛũo yãmà, ɔ̃ gɔ̃ɛɔ tɔ̃zɔ̃̀ ḿpii.
25 A gɔɔ àaɔ̃de zĩ́, kɛ́ aa kú ń wãwão mɛ́ aa kú ń yãe làasoooo, Yakɔbu nɛ́ gbɛ̃ɔn plaɔ
Simɛɔ ń Leviio, Dina vĩ̀iɔ, an baade a fɛ̃nda sɛ̀ aa sĩ̀ wɛ̃́lɛu, aa gɔ̃ɛɔ dɛ̀dɛ píi. 26 Aa Amɔɔ ń a
nɛ́ Sikɛũo dɛ̀dɛ, ɔ̃ aa Dina sɛ bɔ̀ò Sikɛũ kpɛ́u aa tàò. 27 Wɛ̃́lɛdeɔ dɛdɛa gbɛa Yakɔbu nɛ́ɔ mɔ̀
wɛ̃́lɛ pɔ́ɔ nàaa, kɛ́ wà widà ń dãewa yã́i. 28 Aa ń sãɔ ń ń bleɔ sɛ̀lɛ ń ń zuɔ ń ń zàa'ĩnaɔ, pɔ́ pɔ́
kú wɛ̃́lɛ guuɔ ń pɔ́ pɔ́ kú ń buaɔ píi. 29 Aa ń àizɛɛɔ sɛ̀lɛ píi ń ń nɛ́ɔ ń ń nɔɛɔ ń pɔ́ pɔ́ kú ń bɛɔ
píi.
30 Ɔ Yakɔbu ò Simɛɔɛ ń Leviio: A gu ɔ̃̀ɔkpàmɛɛ. Kanaaɔ ń Pɛliziɔ ń bùsu la buipãleɔ aaɔ
ye ma gĩ̀yãio. Lá wá dasio, tó aa lĩ̀awázi mɛ́ aa sĩ̀wágu, aa ma dɛ ń ma buiɔ píiɛ. 31 Ɔ aa
wèwà aa mɛ̀: Kɛ́ à wá dãe dĩ̀lɛ káalua ũ, bee maa yɔ̃̀?

35

Lua bɑ́aadaa Yakɔbugu Bɛtɛli

1 Lua yã̀'ò Yakɔbuɛ à mɛ̀: Fɛlɛ ta Bɛtɛli, ní zɔ̃lɛ we. Ma gbagbakĩ̀i kɛ we, asa we ma bɔu
ma mɔma gɔɔ pɔ́ ńlɛ bàalɛ n vĩ̀iɛ.* 2 Ɔ Yakɔbu ò a bɛdeɔnɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ kuanɔɔ píi à mɛ̀: A dii
zĩ̀lo pɔ́ á vĩ̀ɔ kɔ́lɛ, í zu'o, í á pɔkasaɔ lilɛ, 3 wí fɛlɛ ta Bɛtɛli. Má Lua gbagbakĩ̀i bo we, asa à
dɔ̀malɛ ma taasikɛgɔɔ, ìɔ kumanɔ gu pɔ́ ma gɛu píi. 4 Ɔ aa dii zĩ̀lo pɔ́ aa vĩ̀ɔ kpàwà ń swã́li
pɔ́ aa daaɔ, ɔ̃ a vĩ̀lɛ gbɛ̃́nɛli pɔ́ kú Sikɛũ saɛ gbáu. 5 Kɛ́ Yakɔbu ń a nɛ́ɔ dàzɛu, Lua tò vĩ̀a wɛ̃́lɛ
kãinadeɔ kũ̀ maamaa, ɔ̃ gbɛ̃e i pɛ́lɛńzio. 6 Ɔ Yakɔbu ń gbɛ̃́ pɔ́ kuaànɔɔ píi kà Luzu pɔ́ wĩ̀
mɛ tia Bɛtɛli, Kanaa bùsuu. 7 A sa'okĩ̀i bò we, ɔ̃ à tɔkpà gupiɛ Bɛtɛli Lua, asa wekĩ̀i Lua bɔ̀
à mɔ̀uwà gɔɔ pɔ́ àlɛ bàalɛ a vĩ̀iɛ. 8 Debolaa pɔ́ dɛ Lɛbɛka gwana ũ yãa gà weɛ, ɔ̃ wà aà vĩ̀
gbɛ̃́nɛli gbáu Bɛtɛli saɛ. Ɔ wà tɔkpàɛ̀ Ɔlɔlizĩ̀.
9 Lua bɔ̀ mɔ̀ Yakɔbuwa lɔ aà sua ń Mɛsɔpɔtamio gbɛa, à báaadàaàgu 10 à mɛ̀: N tɔ́n
Yakɔbu, ãma wàli onɛ Yakɔbu lɔo, wàli onɛ sa Isailiɛ. Màa à tɔkpàɛ̀ Isaili. 11 Lua ò̀ɛ lɔ:
Lua Gbãapiiden ma ũ. Aɔ nɛ'i àɔ kã́fĩ. Bui zɔ̃ɔ a bɔ n kĩ́i, baa bui dasiɔ, mɛ́ n buieɔ aaɔ dɛ
kíaɔ ũ. 12 Má bùsu pɔ́ má kpà Ablahaũ ń Izaakiowa kpama ń n buiɔ n kpɛ. 13 Ɔ Lua fɛ̀lɛ bɔ̀
gu pɔ́ à yã̀'òɛu. 14 Yakɔbu gbɛpɛ̀lɛ gu pɔ́ Lua yã̀'òɛu dɔngubɔ ũ. A itɔ̃̀lɛwà à nísikàwà. 15 Ɔ
Yakɔbu tɔkpà gu pɔ́ Lua yã̀'òuɛpiɛ Bɛtɛli.

Lasɛli ń Izaakio gaa

16 Ɔ aa fɛ̀lɛ Bɛtɛli aa dàzɛu. Kɛ́ aa kà kãi ń Ɛflatao, Lasɛli nɛ'igɔɔ kà, ɔ̃ nɛ'i zĩ̀'ũkũ̀.
17 Nɛ'iwãwã zɔ̃ɔkũ̀, ɔ̃ nɔɛ nɛ'ina òɛ̀: Nsu to vĩ̀a n kũo, n nɛgɔ̃ɛ ĩ̀ lɔ. 18 Lasɛli yɛ̃̀ɛɛ vĩ̀ lɔo, àlɛ
ga, ɔ̃ à tɔkpà a nɛ́piɛ Bɛ̃nɔni,† ɔ̃ aà mae tɔkpàɛ̀ Bɛ̃yãmɛɛ.‡ 19 Kɛ́ Lasɛli gà, wà aà vĩ̀ Ɛflata pɔ́
wĩ̀ mɛ tia Bɛtɛlɛũ zɛ́u. 20 Yakɔbu yãdɔngugbɛ pɛ̀lɛ aà miawa. Lasɛli miagbɛpi ku we e ń a
gbão.
21 Isaili ɛ̀a dàzɛu, ɔ̃ à bòokpà sãdãnaɔ gugwakĩ̀i kpɛle. 22 Gɔɔ pɔ́ a ku bùsupiu ɔ̃ Lubɛni
gɛ̀ ĩ̀ ń Bila, Yakɔbu nɔ pɔ́ i mɛ́sɛdilɛ̀ɛoo. Yakɔbu yã́pi mà.
Yakɔbu nɛgɔ̃ɛɔ kuɛplaɛ. 23 Lea nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Yakɔbu yoa Lubɛni, Simɛɔ, Levii, Yuda,
Isakaa, Zabulɔni. 24 Lasɛli nɛ́ɔn Yosɛfu ń Bɛ̃yãmɛɛo ũ. 25 Lasɛli zɔnɔɛ Bila nɛ́ɔn Dã

---

* 35:1 Daa 28.10-22 † 35:18 Bee mɛ̀ ma taasi nɛ́. ‡ 35:18 Bee mɛ̀ ɔplaa nɛ́.

ń Nɛfatalio ũ. 26 Lea zɔnɔɛ Zilipa nɛ́ɔn Gada ń Asɛɛo ũ. Nɛgɔ̃ɛ pɔ́ wà ń í ń Yakɔbuo
Mɛsɔpɔtamiɔn we.
27 Ɔ Yakɔbu kà a mae Izaaki kɪ̃́i Mamale. A ku Kiliataaba pɔ́ wɪ̀ mɛ tia Hɛblɔ̃ saɛ, gu pɔ́
Ablahaũ ń Izaakio zɔ̃̀lɛu. 28 Izaaki kà wɛ̃̀ ɔ̀aa do baosai, 29 à zikʊ̃̀ táotao, ɔ̃ à gà à zù a gbɛ̃́ɔ
guu, ɔ̃ aà nɛ́ɔ Esau ń Yakɔbuo aà vɪ̃̀.

36

Esau buiɔ
(1Lad 1.34-37)

1 Esau pɔ́ wɪ̀ mɛ lɔ Ɛdɔũ buiɔ yɑ̃́n kɛ: 2 Esau Kanaa nɔɛɔ sɛ̀, Iti bui Eloni nɛ́ Ada ń Ivi bui
Ana nɛ́ Ɔhɔlibama, Zibɛɔ̃ tɔũnao. 3 A Isimaɛla nɛ́ Basɛma, Nɛbaio dãe sɛ̀ lɔ. 4 Ada Ɛlifaza
ɪ̀aànɔ, mɛ́ Basɛma Leuɛli ɪ̀. 5 Ɔhɔlibama Yeusi ń Yalaũo ń Kolao ɪ̀. Esau nɛgɔ̃ɛ pɔ́ wà ń í
Kanaa bʊ̀suuɔn we.
6 Esau a naɔ sɛ̀lɛ ń a nɛgɔ̃ɛɔ ń a nɛnɔɛɔ ń a bɛdeɔ píi ń a pɔtuoɔ ń a àizɛɛ pɔ́ a è Kanaa
bʊ̀suuɔ píi, ɔ̃ à gɛ̀ Sei bʊ̀suu, à zɑ̃̀kũ ń a dãuna Yakɔbuo, 7 asa an àizɛɛ zɔ̃ɔ yɑ̃́ mɛ́ tò aa fɔ̃
wàɔ kú ń kɔ̃oo. Bʊ̀su pɔ́ aa kuu i mɔ́máo, kɛ́ an pɔ́ɔ dasi yɑ̃́i. 8 Esau zɔ̃̀lɛ Sei bʊ̀su gbɛ̀sɪ̀sɪ̀de
pɔ́ wɪ̀ mɛ tia Ɛdɔũ guu.
9 Esau pɔ́ dɛ Ɛdɔũɔ dezi sɛ̃́ia ũ buiɔn kɛ: 10 Esau nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Ada nɛ́ Ɛlifaza ń Basɛma
nɛ́ Leuɛlio. 11 Ɛlifaza nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Temani, Omaa, Zefo, Gataũ, Kenazi. 12 Ɛlifaza nɔ pɔ́ i
mɛ́sɛdilɛɛ̀o tɔ́n Timina. Ɔmɛ Amalɛki ɪ̀aànɔ. Esau na Ada tɔũnaɔn we. 13 Leuɛli nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n
kɛ: Naata, Zela, Sãma, Miza. Esau na Basɛma tɔũnaɔn we. 14 Esau na Ɔhɔlibama nɛgɔ̃ɛɔ
tɔ́n kɛ: Yeusi, Yalaũ, Kola.
15 Esau bui dezi káauɔ tɔ́n kɛ: Esau nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia Ɛlifaza bui dezi káauɔ tɔ́n kɛ: Temani,
Omaa, Zefo, Kenazi, 16 Kola, Gataũ, Amalɛki. Ɛlifaza bui dezi káauɔ, Ada tɔũnaɔn we. Aa
ku Ɛdɔũ bʊ̀suuɛ. 17 Esau nɛ́ Leuɛli bui dezi káauɔ Naata, Zela, Sãma ń Mizao. Leuɛli bui
dezi káauɔ, Basɛma tɔũnaɔn we. Aa ku Ɛdɔũ bʊ̀suuɛ. 18 Esau na Ɔhɔlibama bui dezi káauɔ
tɔ́n kɛ: Yeusi, Yalaũ, Kola. Ana nɛ́ Ɔhɔlibama tɔũnaɔn we. 19 Esau pɔ́ wɪ̀ mɛ lɔ Ɛdɔũ nɛgɔ̃ɛɔn
we, aà bui dezi káauɔnɛ.

Sei buiɔ
(1Lad 1.38-42)

20 Sei, Oli bui pɔ́ kú Ɛdɔũ bʊ̀suu za káau nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Lotani, Sobala, Zibɛɔ̃, Ana, 21 Disɔ̃,
Ezɛɛ, Disã. 22 Lotani nɛgɔ̃ɛɔn Oli ń Emaũo ũ. Lotani dãe tɔ́n Timina. 23 Sobala nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n
kɛ: Alavã, Manaata, Ebali, Sefo, Onaũ. 24 Zibɛɔ̃ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n Aya ń Anao. Anapi mɛ́ bɔ̀ nibɔna
wãawa gbáau gɔɔ pɔ́ àlɛ a mae zàa'ɪ̀naɔ dɑ́. 25 Ana nɛgɔ̃ɛ tɔ́n Disɔ̃, aà nɛnɔɛ tɔ́n Ɔhɔlibama.
26 Disɔ̃ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Ɛmadã, Ɛsebã, Ilana, Kelana. 27 Ezɛɛ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Bilana, Zaavã,
Akana. 28 Disã nɛgɔ̃ɛɔn Uzu ń Alanao ũ. 29 Oli bui dezi káauɔ tɔ́n kɛ: Lotani, Sobala, Zibɛɔ̃,
Ana, 30 Disɔ̃, Ezɛɛ, Disã. Oli bui dezi káauɔ ń ń bui pɔ́ kú Sei bʊ̀suuɔn we.
31 Kía pɔ́ kpalablè Ɛdɔũ bʊ̀suu Isaili kíaɔ ãaɔ tɔ́n kɛ: 32 Bɛɔɔ nɛ́ Bɛla, Dinaba gbɛ̃́ mɛ́
kpalablè Ɛdɔũ káau. 33 Kɛ́ à gà, ɔ̃ Zela nɛ́ Yobaba, Bɔzɛla gbɛ̃́ kpalablè aà gbɛu. 34 Kɛ́ à
gà, ɔ̃ Temani bʊ̀su gbɛ̃́ Usaũ kpalablè aà gbɛu. 35 Kɛ́ à gà, ɔ̃ Bedada nɛ́ Adada, Aviti gbɛ̃́
kpalablè aà gbɛu. Ɔmɛ zɪ̀blè Madiãɔwa Mɔabu bʊ̀suu. 36 Kɛ́ à gà, ɔ̃ Maseleka gbɛ̃́ Samala
kpalablè aà gbɛu. 37 Kɛ́ à gà, ɔ̃ Leobo pɔ́ kú Uflata saɛ gbɛ̃́ Saulu kpalablè aà gbɛu. 38 Kɛ́
à gà, ɔ̃ Akaboo nɛ́ Baalanana kpalablè aà gbɛu. 39 Kɛ́ à gà, ɔ̃ Pau gbɛ̃́ Adada kpalablè aà
gbɛu. Aà na tɔ́n Mɛtabɛli, Malɛdi nɛ́ɛ, Mɛzaaba tɔũnaɛ.
40 Esau bui dezi káauɔ tɔ́n kɛ an buiwa an bʊ̀su wa: Timina, Alava, Yɛtɛti, 41 Ɔhɔlibama,
Ela, Pinɔ, 42 Kenazi, Temani, Mibizaa, 43 Magadiɛ, Ilaũ. Ɛdɔũɔ dezi káauɔ tɔ́n we wɛ̃́lɛ ń
wɛ̃́lɛo bʊ̀su pɔ́ aa zɔ̃̀lɛu. Esau pɔ́ Ɛdɔũɔ dezi sɛ̃́ia ũ buiɔn we.

37

Yosɛfu nana'oa

1 Yakɔbu ku Kanaa bùsuu, gu pɔ́ a mae zɔ̀̃lɛu. 2 Yakɔbu buiɔ yɑ̃́n kɛ: Yosɛfuá ɛ̀waasonaɛ.
Aà wɛ̃̀ gɛ̃o ń plaode guu kɛ́ àlɛ sɑ̃ɔ dɑ̃́ ń a vɩ̃̀iɔ, aà mae naɔ Bila ń Zilipao nɛ́ɔ, ɔ̃ à yɑ̃vɑ̃i pɔ́ aa
kɛ̀ kɔmalɛkɛ̀ a maeɛ. 3 Isaili ye Yosɛfuzi dɛ a nɛ́ kɩ̃niɔla, kɛ́ à aà ɩ̃ a zikũ guu yɑ̃́i, ɔ̃ à ulatao
zɔ̃̀ɛ̀. 4 Kɛ́ aà vɩ̃̀iɔ è ń mae yeaàzi dɛńla, ɔ̃ aa zàaàgu, aali we yɑ̃na òaànɔo.
5 Yosɛfu nana'ò, ɔ̃ a sɛ̀lɛ sɩ̃u a vɩ̃̀iɔnɛ, ɔ̃ aa ɛ̀a zàaàgu dɛ a zia. 6 A ònɛ́: Á nana pɔ́ má ò ma.
7 Má è wálɛ sɛ̃yeye bua, ɔ̃ ma sɛ̃̀ bàaa fɛ̀lɛ zɛ̀. Á pɔ́ɔ lɩ̃ai, ɔ̃ aa kùlɛɛ̀. 8 Ɔ aà vɩ̃̀iɔ òɛ̀: Ńlɛ e ńyɔ̃
gɔ̃ wá kía ũ nɛe? Nyɔ̃ ikokɛwá nɛe? Ɔ aa ɛ̀a zàaàgu dɛ a zia nana pɔ́ a òpi yɑ̃́i.
9 Yosɛfu ɛ̀a nana'ò lɔ, ɔ̃ a sɛ̀lɛ sɩ̃u a vɩ̃̀iɔnɛ à mɛ̀: Ma ɛa nana'ò lɔ. Má è ɩ̃atɛ̃ ń mɔvuao ń
saana mɛ̀n kuɛdoɔ lɛ́ kúlɛkulɛmɛɛ. 10 A nanapi sɛ̀lɛ sɩ̃u a maeɛ lɔ, ɔ̃ aà mae pàlawà à mɛ̀:
Bɔtaa nana ń ò màai? Mapi ń n dao ń n vɩ̃̀iɔ, ńlɛ e wá mɔ wúlɛ n aɛ nɛe? 11 Aà vɩ̃̀iɔ ɩ̃́isɛ̀aànɔ.
Aà mae sɔ̃ a nanapi yɑ̃́ kũa a sɔ̃u.
12 Aà vɩ̃̀iɔ gɛ̀ ń mae sɑ̃ɔ dɑ̃́i Sikɛũ. 13 Ɔ Isailipi ò Yosɛfuɛ: N vɩ̃̀iɔ lɛ́ sɑ̃dɑ̃ Sikɛũ nolo? Mɔ mà
n zɩ̃ ń kɩ̃́ie! A wɛ̀wà à mɛ̀: Má làa. 14 Ɔ a òɛ̀: Gɛ́ n vɩ̃̀iɔ gwai ń ń sɑ̃ɔ, tó aa aafia, ní ɛa sumɛɛ
ń a baoo. Ɔ à aà gbàɛ, à bɔ̀ Hɛblɔ̃ guzulɛu à gɛ̀ Sikɛũ. 15 Alɛ liaaliaa sɛ̃u, ɔ̃ gɔ̃ɛe kpàaũaànɔ
à aà là à mɛ̀: Bɔ́ ńlɛ wɛɛlɛi? 16 A wɛ̀wà à mɛ̀: Málɛ a vɩ̃̀iɔ wɛɛlɛɛ. Tó n ń sɑ̃dɑ̃dɑ̃kɩ̃i dɔ̃, omɛɛ.
17 Gbɛ̃́pi mɛ̀: Kɛ́ aa bɔ̀ lakɩ̃i, má mà aa mɛ̀ wàlɛ gɛ́ Dotaniɛ. Ɔ Yosɛfu pɛ̀lɛńzi à ń lé Dotani.
18 Kɛ́ aa aà è kɑ̃aa, e àɔ gɛ́ kái ń kɩ̃́i, aa lɛkpàaɩ̃aàzi aa mɛ̀ wà aà dɛ. 19 Aa òkɔ̃ɛ: Á gwa,
nana'onki lɛ́ mɔ́ kee. 20 A to wà aà dɛ sa, wí aà zu ɛɛ beeɔ do guu, wí o wài mɛ́ aà sò. Wá
e lá aà nanaɔ midɛ. 21 Kɛ́ Lubɛni yɑ̃́pi mà, a ye à aà misi, ɔ̃ à mɛ̀: Wásu aà dɛo. 22 Ásu to
au bɔwào. Á aà zu ɛɛ beeu guwaiwaiu la, ásu à aà dɛo. Lubɛni ònɛ́ màa, kɛ́ a ye à aà misi,
í ɛa à aà kpa a maewa yɑ̃́iɛ. 23 Kɛ́ Yosɛfu kà a vɩ̃̀iɔ kɩ̃́i, aa aà ula bɔ̀aàla, aà ulataopi. 24 Ɔ
aa aà sɛ̀ wa zù ɛpiu. Ɛpi da giiɛ, a í vɩ̃o. 25 Ɔ aa zɔ̃̀lɛ lɛ́ pɔble. Kɛ́ aa wɛzù, aa Isimaɛla bui
kyaamaɔ è, aa bɔ̀ Galada bùsuu, aalɛ gɛ́ Egipi. An yiongoɔ lí'ɔ ń gɑ̃malɛo ń tulaletio sɛa.
26 Ɔ Yuda ò a gbɛ̃́ɔnɛ: Tó wa wá dɑ̃una dɛ̀, mɛ́ wa aà dɛa ùlɛ, bɔ́ ài wá ei? 27 A to wà aà yɩ̃a
Isimaɛla buipiɔwa. Wásu aà dɛo, wá dɑ̃una nolo? Wá au doũɛ. Ɔ aà gbɛ̃́ɔ aà yɑ̃mà. 28 Kɛ́
Madiɑ̃ laatanapiɔ lɛ́ gɛ̃, aa Yosɛfu gà wà bɔ̀ ɛu, wà aà yɩ̃a Isimaɛla buipiɔwa ɑ̃́nusu ɔwatɛ̃
bao, ɔ̃ aa gɛ̀aànɔ Egipi.*
29 Kɛ́ Lubɛni sù ɛpi kɩ̃́i, i Yosɛfu e we lɔo, ɔ̃ à a pɔkasaɔ ga kɛ̃̀kɛ̃. 30 Ɔ à gɛ̀ a dɑ̃unaɔ kɩ̃́i à
mɛ̀: Nɛ́pi ku we lɔo. Má gɛ́ má ń beeo ni? 31 Aa blesana kɩ̃̀ wa dɛ̀, ɔ̃ aa Yosɛfu ulapi sɛ màlɛ
a au guu. 32 Ɔ aa aà ulataopi sɛ̀ tàò ń maeɛ aa mɛ̀: Pɔ́ pɔ́ wá èn kɛ. N nɛ́ ula yɑ̃̀, ge aà pɔ́ no?
33 A dɔ̃̀, ɔ̃ à mɛ̀: Ma nɛ́ ulataoɛ, wài mɛ́ aà sò. Waiyoo, à ma nɛ́ Yosɛfu tàitaiɛ. 34 Ɔ à a ulada
ga kɛ̃̀, à zwɑ̃̀nkasa sɛ dɔ̀ a pi, ɔ̃ à a nɛ́pi ɔ́ɔlɔ̀ e'e'e. 35 Aà nɛgɔ̃ɛɔ ń aà nɛnɔɛɔ mɔ̀ aà nɔ̀sɛ níniiɛ̀
ḿpii, ɑ̃ma à gɩ̃ wà a nɔ̀sɛ níniɛ à mɛ̀: Máɔ a nɛ́pi gaa ɔ́ɔlɔɛ e mà gɛ taò aà kɩ̃́i bɛdau. Ɔ àlɛ
búbuapɛ a nɛ́pi yɑ̃́ musu.
36 Madiɑ̃piɔ sɔ̃ aa Yosɛfu yɩ̃a Pɔtifaawa Egipi. Falaɔ̃ɔ ɩ̃waɔ doɛ, ɔ̃mɛ aà dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ.

38

Yuda ń Tamaao

1 Zɩ̃beezɩ̃ Yuda bɔ̀ a gbɛ̃́ɔ kɩ̃́i, à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ Adulaũ gbɛ̃́ pɔ́ wɩ̃ mɛ Hila bɛ. 2 Wekɩ̃i ɔ̃ à kpàaũu ń
Kanaa bùsu gbɛ̃́ pɔ́ wɩ̃ mɛ Sua nɛnɔɛo, ɔ̃ à aà sɛ̀ nɔ ũ. 3 A nɔsɩ̃ à nɛ'ɩ̃ gɔ̃ɛ ũ, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Ɛɛ. 4 A
ɛ̀a nɔsɩ̃ lɔ, à nɛgɔ̃ɛ ɩ̃, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Onani. 5 A ɛ̀a nɛgɔ̃ɛ ɩ̃ lɔ, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Sela. Gɔɔ pɔ́ à nɛ́pi ɩ̃, a ku
Kezibuɛ.

---

* **37:28** Zɩ̃n 7.9

[6] Ɔ Yuda nɔɛ pɔ́ wɨ̀ mɛ Tamaa sè a nɛgɔ̃ɛ sɛ́ia Ɛɛɛ. [7] Ɛɛ kè Diiɛ gbɛ̃vãi ũ, ɔ̃ à aà dè. [8] Ɔ Yuda
ò Onaniɛ: N n vɨ̀i gyaa sɛ́, ní buikɛ n vɨ̀iɛ lá wɨ̀ kɛwa. [9] Kɛ́ Onani dɔ̃ nɛ́ pɔ́ á i ń a vɨ̀i gyaao aɔ
dɛ a bui ũo, tó à wùlɛaànɔ, ɨ̀ azɨ̀a e bàasiɛ, kɛ́ asu buikɛ a vɨ̀iɛo yɑ̃́i. [10] Yɑ̃́ pɔ́ àlɛ kɛpi kè Diiɛ
ɨ̃́i, ɔ̃ à aà dè lɔ. [11] Ɔ Yuda ò a nɛ́ gyaa Tamaaɛ: Gɛ ǹyɔ̃ gyaable n mae bɛ e ma nɛ́ Sela zɔ̃ɔkũ.
Asa àlɛ e Sela a ga lá a vɨ̀iɔwaɛ. Ɔ Tamaa gè zɔ̀lɛ a mae bɛ.

[12] Kɛ́ a gɔɔ gɛ̀gɛ̃, ɔ̃ Yuda na gà. Kɛ́ aà sɔ̃ nɨ̀ni, à dàzɛu, àlɛ gɛ́ a sɑ̃kɑ̃kɛ̃ɛlɛnaɔ kɨ̃́i Timɛna
ń a gbɛ̃na Adulaũ gbɛ̃́ Hilao. [13] Ɔ wà a baokpà Tamaaɛ wà mɛ̀: N zɑ̃de lɛ́ gɛ́ Timɛna a sɑ̃ɔ
kɑ̃kɛ̃ɛlɛi. [14] Ɔ à a gyaablepɔɔ wòlo, à pɔlɔgɑ̃u sɛ kù a wɛ́a, ɔ̃ à gè zɔ̀lɛ Ɛnaiũ bɔlɛu Timɛna zɛ́u.
Asa a è Sela gbɑ̃akũ̀ mɛ́ wi a kpawà nɔ ũo. [15] Kɛ́ Yuda aà è, ɔ̃ à aà dɨ̀lɛ káalua ũ, kɛ́ à pɔkù
a wɛ́a yɑ̃́i. [16] Ɔ à sɔ̀aàzi zɛ́ saɛ à mɛ̀: To mà wúlɛnnɔ. I aà dɔ̃ a nɛ́ gyaa ũo. Ɔ nɔɛpi mɛ̀: Tó n
wulɛmanɔ, bɔ́ ńyɔ̃ kpaai? [17] A wèwà à mɛ̀: Má a blenɛɔ do kpɑ̃́sɑ̃nɛ. Ɔ à mɛ̀: Tɔ̀ɔmadilɛmɛɛ
e ǹyɔ̃ gɛ́ kpɑ̃́sɑ̃i. [18] Ɔ à aà là à mɛ̀: Bɔ́ tɔ̀ɔma mà dilɛnɛi? A mɛ̀: N n seelakɛbɔ ń a bao ń
gopana pɔ́ ń kũao kpaa. Ɔ a kpàwà à wùlɛaànɔ, ɔ̃ à kè nɔ ũ. [19] Ɔ nɔɛpi fɛ̀lɛ tà bɛ, à a pɔlɔgɑ̃u
gò à a gyaablepɔɔ dà. [20] Yuda a gbɛ̃na Adulaũ gbɛ̃́ zɨ̀ ń blenɛo a tɔ̀ɔmaboi nɔɛpi kɨ̃́i. Kɛ́ à
kà, i aà eo. [21] Ɔ à wekɨ̃ideɔ làla à mɛ̀: Káalua pɔ́ kú Ɛnaiũ zɛ́ saɛ la yɑ̃a ku má ni? Aa wèwà
aa mɛ̀: Káalua ku lao fá! [22] Ɔ à ɛ̀a tà, a ò Yudaɛ: Mi aà eo. Wekɨ̃ideɔ mɛ̀ wa káalua dɔ̃ we
yɑ̃a seo. [23] Ɔ Yuda mɛ̀: Aàɔ pɔ́piɔ kũa. Wásu to gbɛ̃́ɔ wá yáalɔo. Ma n zɨ̀ ń blepio, ni aà eo.

[24] Mɔ àaɔ̃ gbɛa wà mɔ̀ wa ò Yudaɛ wà mɛ̀: N nɛ́ na Tamaa káaluakà, ɔ̃ à nɔsɨ̀ a káaluakaa
guu. Yuda mɛ̀: A bɔaànɔ, wi tɛsɔ̃wà. [25] Kɛ́ wàlɛ bɔaànɔ bàasi, à lɛ́kpɑ̃sɑ̃kɛ̀ a zɑ̃deɛ à mɛ̀: Gbɛ̃́
pɔ́ pɔ́ɛ beeɔ vɨ̀ mɛ́ nɔdɔ̀magu. Seelakɛbɔ ń a bao ń gopanaɛ beeo gwa, tó ń a de dɔ̃. [26] Yuda
pɔ́piɔ dɔ̀, ɔ̃ à mɛ̀: Nɔɛpi yɑ̃́ na dɛmala, asa mi aà kpa ma nɛ́ Selawao. Yuda i wúlɛaànɔ lɔo.
[27] Kɛ́ à kà nɛ'ia, à mɔ lè sɨ̀aɔ mɛ́ kú aà gbɛɛ guu. [28] Gɔɔ pɔ́ àlɛ nɛ'i, a gbɛ̃do ɔbɔ̀, ɔ̃ nɔɛ nɛ'ina
wɔ̃ɔtɛ̃na dɔ̀wà à mɛ̀: Nɛ́ɛ bee mɛ́ bɔ̀ káau. [29] Kɛ́ nɛ́pi a ɔ sɔ̀aa, ɔ̃ nɛ́ plaade bɔ̀, ɔ̃ nɔɛpi mɛ̀: N
bɔ bùiɛ fá! Ɔ wà tɔkpàɛ̀ Pɛlɛzi.* [30] Bee gbɛa kɛ́ aà gbɛ̃do pɔ́ wà wɔ̃ɔtɛ̃na dɔ̀ aà ɔwapi bɔ̀, ɔ̃
wà tɔkpàɛ̀ Zela.†

39

Yosɛfu ń Pɔtifaa nao

[1] Kɛ́ Isimaɛla buiɔ kà ń Yosɛfuo Egipi, ɔ̃ Egipi gbɛ̃́ Pɔtifaa aà lùmá. Falaɔ̃ɔ ɨ̀waɔ doɛ, ɔ̃mɛ
aà dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. [2] Dii kú ń Yosɛfuo, ɨ̀ɔ aà daɛ ń gòmio. A ku a dii Egipi gbɛ̃́pi bɛ. [3] Aà diipi
è Dii kuaànɔ, ɨ̀ɔ aà daɛ ń gòmio yɑ̃́ pɔ́ àlɛ kɛ píi guu, [4] ɔ̃ à aà wɛgwà, à aà dɨ̀lɛ a bɛ ziia ũ, à
pɔ́ pɔ́ a vɨ̀ píi nàɛ̀ a ɔzɨ̀. [5] Za gɔɔ pɔ́ à aà dɨ̀lɛ a bɛ ziia ũ, Dii ɛ̀fɑ̃aidà aà bɛu Yosɛfu yɑ̃́i. Dii
ɛ̀fɑ̃aidà pɔ́ pɔ́ dɛ aà pɔ́ ũɔgu píi, bɛpɔɔn nò, buapɔ́ɔn nò. [6] Ɔ Pɔtifaa a pɔ́pii nà Yosɛfuɛ a ɔzɨ̀.
A yɑ̃e kɑ̃̀a vɨ̀o, mɛ́ i kɛ blɛblea bàasio. Yosɛfu sɔ̃ gɔ̃ kɛfɛnaɛ, mɛ́ aà zɛa maa.

[7] Zɨ̀ewa ɔ̃ Yosɛfu bɨ̃i gɛ̀ a dii nagu, ɔ̃ a ò ɛ̀: Wúlɛmanɔ. [8] Ɔ à gɨ̃ à mɛ̀: Gwa, ma dii yɑ̃e kɑ̃̀a
vɨ̀ bɛ la lɔo, à pɔ́ pɔ́ á vɨ̀ɔ nàmɛɛ ma ɔzɨ̀ píiɛ. [9] Aà iko dɛmala ua lao, tó n baa gɛ̀, i gimɛɛ ń
pɔeoo, kɛ́ ń dɛ aà nɔ ũ yɑ̃́i. Má fɔ̃ yɑ̃vɑ̃i bee taa kɛ mà duunakɛ Luaɛe? [10] Baa kɛ́ nɔɛpi ɨ̀ɔ oɛ̀
gɔɔpii, i we wùlɛaànɔo, a ye àɔ kuaànɔ seo.

[11] Zɨ̀ewa kɛ́ Yosɛfu gɛ̀ kpɛ́u zɨ̀kɛi, à mɔ lè uazɨ̀kɛnae ku bɛo. [12] Ɔ nɔɛpi aà kũ̀ a ulawa à
mɛ̀: Wúlɛmanɔ. Ɔ Yosɛfu a ula tòɛ̀ we, à bàalɛ̀ bɔ̀ bàasi. [13] Kɛ́ nɔɛpi è à a ula tòɛ à bàalɛ̀
bɔ̀ bàasi, [14] ɔ̃ à uazɨ̀kɛnaɔ sɨ̀si a ònɛ́: A gwa, wà mɔ̀wɛ̃ɛ ń Ɛbɛluo, ɔ̃ àlɛ dɔ́ɛwanɔ. A gɛ̀mazi
wúlɛimanɔɛ, ɔ̃ ma wiidɔ̀wà. [15] Kɛ́ a è ma wiidɔ̀wa, ɔ̃ à a ula tò kálɛa ma saɛ, à bàalɛ̀ bɔ̀
bàasi. [16] Ɔ nɔɛpi ulapi kàlɛ a saɛ. Kɛ́ Yosɛfu dii sù, [17] ɔ̃ aà nɔpi òɛ̀ à mɛ̀: Ɛbɛlu zɔ pɔ́ n suowɛ̃ɛ
dɔ̀ɛmanɔ, à gɛ̀mazi. [18] Kɛ́ ma wiidɔ̀wà, ɔ̃ à a ula tò kálɛa ma saɛ, à bàalɛ̀ bɔ̀ bàasi. [19] Kɛ́

* **38:29** Bee mɛ̀ à bɔ̀ bùi. † **38:30** Bee mɛ̀ tɛ̃́nzoizoi.

nɔɛpi yâpi sı̀u a zâɛ à mɛ̀ lá n zɔ kɛ̀mɛɛn we, aà pɔ pà maamaa. 20 Ɔ à mɛ̀ wà Yosɛfu kũ wà
dakpɛu, gu pɔ́ kía dakpɛunaɔ kálɛu, ɔ̃ à gɔɔplakɛ̀ we.
21 N beeo Dii kuaànɔ à gbɛ̃kɛkɛ̀ɛ̀, a tò aà yâ kà dakpɛunaɔ dɔ̃̀anagu. 22 Ɔ gudɔ̃anapi
dakpɛunaɔ nà Yosɛfuɛ a ɔzı̀ píi, wı̀li yãe kɛ aà saio. 23 Dakpɛunaɔ dɔ̃̀anapi líɔ yãe kã̀a vı̀
Yosɛfu musuo, kɛ́ Dii kuaànɔ, mɛ́ ı̀ɔ aà daɛ ń gòmio yâ pɔ́ àlɛ kɛ píi guu.

40

Yosɛfu dakpɛunaɔ nana bɔɔlɛkɛa

1 Bee gbɛa Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔ vɛ̃ɛbɔlɛna ń a pɛ̃ɛkɛnao kɛ̀aànɔ ı̀̃i. 2 Aà pɔ pà a ı̀wa gbɛ̃ɔn
plapiɔzi, aà vɛ̃ɛbɔlɛnaɔ kía ń aà pɛ̃ɛkɛnaɔ kíao. 3 Ɔ à ń kákpɛu a dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ bɛ, kpɛ́ pɔ́ wà
Yosɛfu dàu. 4 Dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi Yosɛfu dı̀lɛ aàɔ laaidɔmá.
Aa gɔɔplakɛ̀ kpɛ́u we. 5 Gwãası̀n doũ Egipiɔ kía vɛ̃ɛbɔlɛna ń pɛ̃ɛkɛnapio nana'ò ḿpla
ḿpii, baade ń a pɔ́o ń a àsio. 6 Kɛ́ Yosɛfu mɔ̀ ń gwai kɔɔ, a è an kâ gà. 7 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́ yâ
mɛ́ tò á oosisia gbãi? 8 Aa wèwà aa mɛ̀: Nana ɔ̃ wá ò, gbɛ̃e ku la kɛ́ à a àsi'owɛ̃ɛo. Ɔ a òné:
Lua mɛ́ nana àsi bɔɔlɛ dɔ̃o lò? A á nanapiɔ dau à siumɛɛ. 9 Ɔ vɛ̃ɛbɔlɛnaɔ kía a pɔ́ òɛ̀ à mɛ̀:
Ma nana guu ma vɛ̃ɛli è ma saɛ. 10 Vɛ̃ɛlipi gɔ̃n àaɔ̃ɛ. A labò à vukɛ̀, à nɛ'ı̀ à mà. 11 Má Falaɔ̃ɔ
imibɔ kũa, ɔ̃ ma vɛ̃ɛbɛpiɔ sè má fɛ̃̀ aà imibɔpiu, má kpàwà. 12 Yosɛfu òɛ̀: Nanapi àsin kɛ:
Ligɔ̃n àaɔ̃piɔá gɔɔ àaɔ̃ɛ. 13 Gɔɔ àaɔ̃ gbɛa Falaɔ̃ɔ a n misi. A ɛa n da n zı̀ guu, ní ɛa ǹyɔ̃ vɛ̃ɛbɔlɛɛ̀,
lá niɔ kɛ yãawa. 14 Tó yâ bɔ̀nnɔ na, to ma yâ àɔ dɔngu. Gbɛ̃kɛkɛmɛɛ, ní ma yã'o Falaɔ̃ɔɛ, kɛ́
ǹ e ǹ ma bɔ kpɛ́ɛ bee guu. 15 Asa wà ma kũ kpâi za Ɛbɛluɔ bùsuuɛ, mɛ́ baa Egipi la mi yãe
kɛ à kà wà ma da ɛɛ bee guuo.
16 Kɛ́ pɛ̃ɛkɛnaɔ kía è Yosɛfu nanapi àsi'oa bɔ̀ ń vɛ̃ɛbɔlɛnao na, ɔ̃ a òɛ̀: Ma nana guu sɔ̃ má
è má pɛ̃ɛ sɛa gbí àaɔ̃ diakɔ̃a. 17 Gbí pɔ́ kú musu, kàa bui dasi pɔ́ má kɛ̀ Falaɔ̃ɔɛ ka a guu, ɔ̃
bãɔ lɛ́ ble ma musu. 18 Yosɛfu òɛ̀: A àsin kɛ: Gbí àaɔ̃piɔá gɔɔ àaɔ̃ɛ. 19 Gɔɔ àaɔ̃ gbɛa Falaɔ̃ɔ a
n mi zɔ̃ a n loo líwa, bãɔ i n ble.
20 A gɔɔ àaɔ̃deá Falaɔ̃ɔ izı̀ dikpɛɛ, ɔ̃ à blɛkɛ̀ a ı̀waɔnɛ. A vɛ̃ɛbɔlɛnaɔ kía ń pɛ̃ɛkɛnaɔ kíao
bɔ̀lɛ kpɛ́u a ı̀waɔ wáa. 21 Ɔ à ɛ̀a vɛ̃ɛbɔlɛnaɔ kía dà a zı̀u, aà ɛa aàɔ vɛ̃ɛbɔlɛɛ. 22 Ɔ à pɛ̃ɛkɛnaɔ
kía lòo líwa, lá Yosɛfu ń nanaɔ àsi'ònɛ́wa. 23 Kásile Yosɛfu yâ i dɔ vɛ̃ɛbɔlɛnaɔ kíagu lɔo, aà
yâ sã̀aàguɛ.

41

Yosɛfu Falaɔ̃ɔ nana bɔɔlɛkɛa

1 Wɛ̃̀ bûu pla gbɛa Falaɔ̃ɔ nana'ò a è á zɛa Niililɛ. 2 A è zuda maa mɛkpaaɔ bɔ̀lɛ swapi ɛu
mɛ̀n sopla, aalɛ sɛ̃ ble dã̀na guu. 3 Ɔ à zuda fɛ̃́fɛ̃a wòũwoũɔ è sopla lɔ. Aa bɔ̀ swa'ɛu, aa bɛ
a sɛ̃́iaɔ kpɛ, aa zɛ̀ ń saɛ swalɛ. 4 Ɔ zù fɛ̃́fɛ̃a wòũwoũpiɔ zù maa mɛkpaapiɔ mɔ̀mɔ, ɔ̃ Falaɔ̃ɔ
vù.
5 A ɛ̀a gɛ̃̀ ń io, ɔ̃ à nana'ò lɔ. A è ése sáo maa wɛde pı̀a éseli doũwa sáo sopla. 6 Ɔ à ése sáo
wɛ́n ála'alana pɔ́ lou'i kɛ̃̀sãmáɔ è, à pı̀a ń gbɛa lɔ sáo sopla. 7 Ɔ ése sáo wɛ́n ála'alanapiɔ
ése sáo maa wɛdepiɔ mɔ̀mɔ. Kɛ́ Falaɔ̃ɔ vù, a è nana á ò.
8 Kɛ́ gu dɔ̀, làasoo gɛ̃̀aàgu, ɔ̃ à Egipi màsokɛnaɔ ń wɛzɛ̃naɔ sı̀si píi. A a nanaɔ sɛ̀lɛ sı̀unɛ́,
kási an gbɛ̃e i fɔ̃ à a àsi'òɛ̀o. 9 Ɔ vɛ̃ɛbɔlɛnaɔ kía fɛ̀lɛ yã'ò Falaɔ̃ɔɛ à mɛ̀: Tàae pɔ́ má kɛ̀ yãa
dɔ̀magu gbã. 10 Kí, n pɔ pà n zɔ̀blenaɔzi yãa, ɔ̃ n ma dakpɛu n dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ bɛ sãnu ń
pɛ̃ɛkɛnaɔ kíao. 11 Gwãası̀n doũ wa nana'ò, wá baade ń a pɔ́o ń a àsio. 12 Ɛbɛlu ɛ̀waasoe
kúwanɔ we, n dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ zɔɛ. Kɛ́ wa wá nanaɔ sɛ̀lɛ wá sı̀uɛ̀, ɔ̃ à wá baade pɔ́ àsi'òɛ̀. 13 Yâpiɔ
kɛ̀ lá a òwɛ̃ɛwa. N ɛa n ma da ma zı̀u, ɔ̃ n pɛ̃ɛkɛnaɔ kíapi lòo líwa.
14 Ɔ Falaɔ̃ɔ gbɛ̃́ zı̀ Yosɛfu sísii, ɔ̃ wà gɛ̀ aà bɔ̀ kpɛ́u kpakpa. A mibò à a pɔkasaɔ lı̀lɛ, ɔ̃ à
gɛ̀ Falaɔ̃ɔ kı̀̃i. 15 Ɔ Falaɔ̃ɔ òɛ̀: Ma nana'ò, kási gbɛ̃e i fɔ̃ a àsi'òmɛɛo. Má mà wà mɛ̀, tó wa

ònɛ, ni fɔ̃ ǹ a àsi'onɛ́ɛ. 16 Yosɛfu òɛ̀: I kɛ mámɛo, Lua mɛ́ a a àsi'onɛ kí. 17 Ɔ Falaɔ̃ɔ òɛ̀: Ma
nana guu má è má zɛa Niililɛ. 18 Má è zuda maa mɛkpaa mɛ̀n soplaɔ bɔ̀lɛ swa'ɛu, aalɛ sɛ̃
ble dȁna guu. 19 Ɔ ma zuda pãleɔ è lɔ mɛ̀n sopla, aa fɛ̃́fɛ̃a wòũwoũ, mi zù fɛ̃́fɛ̃a bee taaɔ e
Egipi la yãao. 20 Ɔ zuda fɛ̃́fɛ̃a wòũwoũpiɔ zù mɛkpaa sɛ̃́ia mɛ̀n soplapiɔ mɔ̀mɔ. 21 Baa kɛ́
aa ń mɔmɔ, aa gȉ fɛ̃́fɛ̃a lá aa dɛwaɛ, gbɛ̃e a dɔ̃ kɛ́ aa ń mɔmɔ seo. Ɔ ma vu. 22 Nana guu lɔ
má è, ése sáo maa wɛde sáo sopla bɔ̀ éseli doũwa. 23 Ɔ má è, ése sáo teeena wɛ́n ála'alana
pɔ́ lou'i kɛ̏sãmáɔ bɔ̀ an gbɛa lɔ sáo sopla. 24 Ɔ ése sáo wɛ́n ála'alanapiɔ ése sáo wɛdepiɔ
mɔ̀mɔ. Kɛ́ má ò màsokɛnaɔnɛ, an gbɛ̃e i fɔ̃ à a àsi'òmɛɛo.
25 Ɔ Yosɛfu òɛ̀: Kí, nana pɔ́ ń òpiɔ àsi doũɛ. Lua yã́ pɔ́ á ye kɛ ɔ̀lɔnɛɛ, kí. 26 Zù maa mɛ̀n
soplapiɔá wɛ̃̀ soplaɛ, mɛ́ ése sáo wɛde sáo soplapiɔá wɛ̃̀ soplaɛ. Nanapiɔ àsi doũɛ. 27 Zù
fɛ̃́fɛ̃a wòũwoũ mɛ̀n sopla pɔ́ bɔ̀lɛ aa bɛ a sɛ̃́iaɔ kpɛpiɔá wɛ̃̀ soplaɛ. Màa ése sáo wɛ́n ála'alana
pɔ́ lou'i kɛ̏sãmá sáo soplapiɔ dɛ lɔ. Beeɔ mɛ́ wɛ̃̀ sopla pɔ́ imina a kauɔ ũ. 28 Lá má ònɛ tiawa
kí, ma mɛ̀ Lua lɛ́ yã́ pɔ́ á ye kɛ ɔlɔnɛɛ. 29 Blɛwɛna aɔ di Egipi gupiiu maamaaɛ e wɛ̃̀ sopla.
30 Bee gbɛa imina i ka e wɛ̃̀ sopla, kãa gbãapi yã́ i sã Egipiɔgu. Iminapi a to bùsu blɛ midɛ.
31 Imina pɔ́ a mɔpi aɔ pãsȉ maamaaɛ, kãa gbãapi yã́ a dɔ gbɛ̃egu lɔo. 32 Kí, lá gɛ̃n pla n
nanapi ò, bee mɛ̀ Lua mɛ́ dȉlɛ màa. A kɛ tiaɛ, a sea vȉo. 33 Tiasa kí, ɔ̃nɔde wɛzɛ̃na wɛɛlɛ ǹ
dilɛ aàɔ dɛ gbãade ũ Egipi. 34 Kí, gbɛ̃́ɔ dilɛ ziiaɔ ũ Egipi, aaɔ pɔ́wɛna sɔode kãaa wɛ̃̀ sopla
pɔ́ pɔ́wɛnaɔ diupi guu. 35 Aa blɛ kãaa wɛ̃̀ maa pɔ́ lɛ́ mɔ́ɔ guu, aai pɔ́wɛna ká dɔ̃ɔ guu wɛ̃́lɛ
ń wɛ̃́lɛo ń n tɔ́o, aaiɔ dɔ̃́a. 36 Tó imina pɔ́ a kɛ wɛ̃̀ soplapi kà Egipi, blɛpi iɔ dɛ kȗsũa ũ, kɛ́
iminapi su Egipiɔ dɛdɛo yã́i.

Yosɛfu kpalablea Egipi

37 Yȁpi kà Falaɔ̃ɔgu ń a ȉwaɔ píi, 38 ɔ̃ a ònɛ́: Gbɛ̃́ɛ beeá Lua Nisȉnadeɛ. Wá gbɛ̃e e laaàwa
lɔe? 39 Ɔ a ò Yosɛfuɛ: Lá Lua tò n yã́ beeɔ dɔ̃̀ píi, ɔ̃nɔde wɛzɛ̃nae ku lanwao. 40 Mmɛ ńyɔ̃ɔ dɛ
ma ua gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, ma gbɛ̃́ɔ iɔ misiilɛnɛ ḿpii. Báa mɛ́ a to màɔ dɛnla ado. 41 Ɔ à ɛ̀a òɛ̀: Nyɔ̃ɔ
iko vȉ Egipi bùsu gupiiwaɛ. 42 Ɔ à tãana seelakɛbɔ bɔ̀ a ɔwa, a dà Yosɛfuɛ a ɔwa, à bàabaa
ula dàɛ̀, à vua yàbaa dàɛ̀ a nɔɛ.* 43 A a sɔ̃́go plaade kpàwà bɛbɛbɔ ũ, ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ dɔaaaɛɔ ȉɔ
pala: A kúlɛ! A kúlɛ! Beewa Falaɔ̃ɔ tò Yosɛfu iko vȉ Egipi bùsuwa. 44 A òɛ̀ lɔ: Mámɛmaa
Falaɔ̃ɔ, gbɛ̃e a fɔ̃ yãe kɛ Egipi la n lɛ́ saio. 45 Ɔ à tɔkpàɛ̀ Zafɛna Panɛa, ɔ̃ à Ɛliɔpɔli wɛ̃́lɛ sa'ona
Potifɛla nɛnɔɛna Asɛna kpàwà nɔ ũ.
46 Gɔɔ pɔ́ Yosɛfu zȉ sɛ̀ Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔ bɛ, a wɛ̃̀ baakwi vȉ. Ɔ à bɔ̀ Falaɔ̃ɔ kȉ́i, à gɛ̀ bɛbɛi Egipi
gupiiu. 47 Kãa gbãa ku e wɛ̃̀ sopla, blɛwɛna di maamaaɛ. 48 Ɔ Yosɛfu blɛ pɔ́ di Egipi wɛ̃̀
soplapiɔ kȁaakãaa wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo kȗsũa ũ, wɛ̃́lɛ píi ń azȉa pɔ́o. 49 A pɔ́wɛna kȁaa zɔ̃ɔzɔ̃ɔ lán
ísialɛ ũfãawa, ɔ̃ wà zɛ̀ a yɔ̃yɔ̃aɛ, asa wa fɔ̃ a lɛ́ dɔ̃o.
50 E imina àɔ gɛ́ kái Yosɛfu na Potifɛla nɛ́ Asɛna nɛgɔ̃ɛ ȉ pla. 51 Yosɛfu tɔkpà a yoaɛ
Manase† à mɛ̀: Lua tò ma mae bɛdeɔ ń ma taasikɛao yã́ sȁmagu píi. 52 Ɔ à tɔkpà a plaadeɛ
Ɛflaiũ‡ à mɛ̀: Lua tò ma gɔ̃ nɛde ũ bùsu pɔ́ wà ma wɛtȁu.
53 Kɛ́ kãa gbãa pɔ́ kú Egipi wɛ̃̀ soplapi lɛ́ kà, 54 ɔ̃ wɛ̃̀ sopla pɔ́ imina kàu dàalɛ lá Yosɛfu
òwa. Imina kà bùsu ń bùsuo píi, ãma blɛ di Egipi gupiiuɛ.§ 55 Kɛ́ nɔana gɛ̃̀ Egipiɔgu píi, aa
wiilɛ̀ Falaɔ̃ɔwa aà blɛ kpámá. Ɔ a ònɛ́ píi: A gɛ́ Yosɛfu kȉ́i, lá a oɛ́ ĩ kɛ. 56 Imina lȉ bùsupila
píi, ɔ̃ Yosɛfu dɔ̃ɔ wɛ̃̀wɛ̃, à pɔ́wɛna yȉa Egipiɔwa, kɛ́ imina gbãakȗ ń bùsuu yã́i. 57 Ɔ gbɛ̃́ɔ bɔ̀
dṹnia guu píi aa mɔ̀ Egipi pɔ́wɛna lúi Yosɛfuwa, asa imina gbãakȗ dṹnia guu píiɛ.

42

Yosɛfu vȉ̀iɔ mɔa blɛ lṹi Egipi

* **41:42** Dan 5.29 † **41:51** Bee mɛ̀ sángu. ‡ **41:52** Bee mɛ̀ nɛde. § **41:54** Zȉn 7.11

1 Kɛ́ Yakɔbu mà pɔ́wɛna kú Egipi, a ò a nɛ́ɔnɛ: Ɔ́ kálɛ la pã yà̰? 2 Má mà pɔ́wɛna kú Egipi.
A gɛ lúwɛ̃ɛ we, kɛ́ wásu gagao, wíɔ ku aafia.* 3 Ɔ Yosɛfu vḭ̀i gbɛ̃ɔn kwiɔ gè Egipi pɔ́wɛna lúi.
4 Yakɔbu i Yosɛfu dãuna Bɛ̃yãmɛɛ zḭ́ńnɔo, asa à mɛ̀: Wḭ̀liɔ dɔ̃o tó yãvãi sù aà lè sɔ̃ bɛ. 5 Ɔ
Isaili nɛ́piɔ gè pɔ́wɛna lúi ń gbɛ̃pãlɛɔ, asa iminapi kà Kanaa bùsuu sɔ̃ɛ.

6 Yosɛfu mɛ́ bùsupi gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. Ɔmɛ ì pɔ́wɛna yía gbɛ̃́piiwa. Ɔ aà vḭ̀iɔ mɔ̀ kùlɛɛ̀, aa ń mi
pɛ̀lɛ. 7 Kɛ́ à a vḭ̀iɔ è, à ń dɔ̃́, ɔ̃ à azḭ́a kɛ̀nɛ́ nibɔ ũ. Ɔ à yã'ònɛ́ pãsḭ́pãsḭ́ à ń lá à mɛ̀: A bɔ má ni?
Aa wèwà aa mɛ̀: Wa bɔ Kanaa bùsuu, wa mɔ blɛ lúiɛ. 8 Yosɛfu a vḭ̀iɔ dɔ̃̀, kási aai aà dɔ̃o.
9 Nana pɔ́ a ò yãa an yã́ musu† dɔ̀aàgu, ɔ̃ a ònɛ́: Zãmadeɔn á ũ, a mɔ wá bùsu asiigwaiɛ.
10 Aa wèwà aa mɛ̀: Aawo Baa! N zɔ̀blenaɔn wá ũ, wa mɔ blɛ lúiɛ. 11 Dedoũdeɔn wá ũ
wápii. Náaideɔn wá ũ. Wápiɔ n zɔ̀blenaɔ, zãmadeɔn wá ũo. 12 Ɔ a ònɛ́: Ɛgɛɛ! A mɔ wá
bùsu asiigwaiɛ. 13 Aa mɛ̀: Wápiɔ n zɔ̀blenaɔ, dedoũdeɔn wá ũ, wá gbɛ̃ɔn kuɛplaɛ. Kanaa
bùsu gbɛ̃́ɔn wá ũ. Wá dãuna gɔ̃̀ bɛ ń wá maeo, wá gbɛ̃do kuo. 14 Ɔ Yosɛfu ònɛ́: Lá má
òɛ́wa, zãmadeɔn á ũ. 15 Pɔ́ pɔ́ a to mà á yã́ sḭ́ana dɔ̃n kɛ: N Falaɔ̃ɔ báaao á bɔlɛ lao, sema á
dãunapi mɔ̀ la bàasio. 16 A á gbɛ̃do zḭ́ á dãunapi sɛ́i, á gbɛ̃́ kḭ́niɔ gɔ̃ dakpɛunaɔ ũ laɛ, mí dɔ̃
tó á yã́á sḭ́anaɛ. Tó màa no, ń Falaɔ̃ɔ báaao zãmadeɔn á ũ. 17 Ɔ à ń ká kpɛ́u e gɔɔ àaɔ̃. 18 A
gɔɔ àaɔ̃de zḭ́ a ònɛ́: Má Lua vḭ́a vḭ́. A yã́ pɔ́ má òɛ́ kɛ, í bɔ aafia. 19 Tó náaideɔn á ũ, à á gbɛ̃do
to da kpɛ́u la, á gbɛ̃́ kḭ́niɔ í tá ń pɔ́wɛnao á bɛde nɔandɛnaɔnɛ, 20 í ɛa mɔmɛɛ ń á dãunapio,
mí dɔ̃ kɛ́ á yã́á sḭ́anaɛ, mɛ́ wa á dɛdɛ lɔo. Ɔ aa wèi màa.

21 Aa òkɔ̃ɛ: Sḭ́anaɛ tàaedeɔn wá ũ yã́ pɔ́ wá kɛ̀ wá dãunaɛ yãa yã́i. Wá è gɔɔ pɔ́ àlɛ
awakpawɛ̃ɛ, à kɛ̀ wɛ̃naũ, ɔ̃ wi aà yãmao. Bee yã́i yã́ɛ bee wá léi. 22 Ɔ Lubɛni ònɛ́: Kɛ́ má
òɛ́ ásu yãe kɛ nɛ́piɛo, i ma yãmao, aà au tɔ ɔ̃ Lua lɛ́ síwá kɛ. 23 Aa dɔ̃ Yosɛfu lɛ́ mao, asa kɛ́
à yã'ònɛ́, wa sɛ̀lɛ sḭ́unɛ́ɛ. 24 Ɔ à gò ń kḭ́i, à gɛ ɔ́ɔlɔ̀. Kɛ́ à sù, à yã'ònɛ́, ɔ̃ à Simɛɔ bɔ̀ ń guu, à
mɔkàwà ń wáa. 25 Yosɛfupi mɛ̀ wà pɔ́wɛna kánɛ́ ń sakiliɔ pai, wi ń baade ɔ̃a dauɛ̀, wi zɛ́
kũ̀sũa kɛnɛ́. Kɛ́ wa kɛ̀nɛ́ màa, 26 aa ń pɔ́wɛnaɔ dḭ́ ń zàa'ḭ́naɔnɛ, ɔ̃ aa dàzɛu.

27 Kɛ́ aa kà gu pɔ́ aalɛ iu, kɛ́ an gbɛ̃do a sakili pòlo à pɔ́ kpá a zàa'ḭ́nawa, ɔ̃ à a ɔ̃a è a
sakiliu. 28 Ɔ a ò a gbɛ̃́ɔnɛ: A ma sakili guu gwa, wà ma ɔ̃a sɔ̀aamɛɛɛ! Ɔ sɔ̃ kɛ̃̀ńgu, aa òkɔ̃ɛ ń
lualuao: Bɔ́ yã́ Lua kɛ̀wɛ̃ɛ màai? 29 Kɛ́ aa kà ń mae kḭ́i Kanaa bùsuu, aa yã́ pɔ́ ń lɛ́ sɛ̀lɛ sḭ́uɛ̀
píi aa mɛ̀: 30 Bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi yã'òwɛ̃ɛ pãsḭ́pãsḭ́, à wá dílɛ zãmadeɔ ũɛ. 31 Wá òɛ̀ náaideɔn wá
ũ, zãmadeɔn wá ũo. 32 Dedoũdeɔn wá ũ, wá gbɛ̃ɔn kuɛplaɛ, wá gbɛ̃do kuo, wá dãuna gɔ̃̀
Kanaa bùsuu ń wá maeo. 33 Ɔ bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi òwɛ̃ɛ à mɛ̀, pɔ́ pɔ́ a to à wá dɔ̃ náaideɔ ũn
kɛ: A mɛ̀ wà wá gbɛ̃do toanɔ, wí blɛwɛna sɛ taò wá bɛde nɔandɛnaɔnɛ, 34 wí ɛa mɔɛ ń wá
dãunao, í dɔ̃ sa kɛ́ zãmadeɔn wá ũo, náaideɔn wá ũ, í wá gbɛ̃do kpáwá, wíɔ laata bùsupiu.

35 Kɛ́ aalɛ pɔ́wɛna bɔlɛ ń sakiliɔ guu, an baade a ɔsɔ̃ɔ è a pɔ́ guu. Kɛ́ aa ń ɔ̃aɔ è màa, vḭ́a
ń kṹ ḿpii ń ń maeo. 36 Ɔ an mae ònɛ́: A ye mà gɔ̃ nɛ́sai yà̰? Yosɛfu kuo, Simɛɔ kuo, ɔ̃ á ye
Bɛ̃yãmɛɛ sia lɔa? Yã́pii lɛ́ bɔmɛɛ vãiɛ. 37 Ɔ Lubɛni ò a maeɛ: Tó mi sunɛaànɔo, ma nɛgɔ̃ɛ
plaaɔ dɛdɛ. N aà kpaa, má sunɛaànɔ. 38 Ɔ Yakɔbu mɛ̀: Ma nɛ́ a gɛ́ánɔo, asa aà vḭ̀i dadoũde
gà, ɔ̃mɛ gɔ̃̀ ado. Ma zikṹ̀. Tó yãe sù aà lè tá pɔ́ álɛ o guu, a to mà ta miau ń pɔsiaoɛ.

43

Yosɛfu vḭ̀iɔ ɛa gɛa Egipi ń Bɛ̃yãmɛɛo

1 Imina pãsḭ́ kṹ Kanaa bùsuu. 2 Kɛ́ aa pɔ́wɛna pɔ́ aa bɔ̀ò Egipi blè à làa, an mae ònɛ́: A
ɛa gɛ́ pɔ́wɛna lúi yɔɔ lɔ. 3 Ɔ Yuda òɛ̀: Gbɛ̃́pi òwɛ̃ɛ sã́asãɛ à mɛ̀, tó wá dãuna kúwanɔo, wásu
to wà wɛsikɔ̃lɛo. 4 Tó ńyɔ̃ wei wá dãuna gɛ́wanɔ lɛ́, wá gɛ́ blɛ lúinɛ. 5 Tó ni wei sɔ̃o, wá gɛo,
asa gbɛ̃́pi òwɛ̃ɛ, tó wá dãuna kúwanɔo, wásu tó wá wɛsikɔ̃lɛoɛ. 6 Ɔ Isaili mɛ̀: Bɔ́yãi a ḭ́adàa
á ò gbɛ̃́piɛ á dãuna vḭ́i? 7 Aa wèwà aa mɛ̀: Aàpi mɛ́ yãlàlawá ń wá bɛdeɔ yã́o. A mɛ̀: A mae

* 42:2 Zḭ́n 7.12 † 42:9 Daa 37.5-10

ku e tiaa? A̋ dãuna vi̋a? Yá̃ beeɔ musu ɔ̃ wá wèwà. Wá dɔ̃ yãa a mɛ wà mɔ́ ń wá dãunao
yà̃? [8] Ɔ Yuda ò a maeɛ: To népi gɛmanɔ. Wá fɛlɛ gé gɔ̃̀ɛ kɛ́ wápiɔ ń mpio ń wá néɔ wásu
gagao yá̃i, wíɔ ku aafia. [9] A̋ gɔ̃̀ ma yá̃ ũɛ. Ma azi̋a wɛ̃ni di̋lɛ aà pɔ́ gbɛu. Tó mi sunɛaànɔ
aafiao, má gɔ̃ n tàaede ũɛ. [10] Tó wi seakɛ yãao, dɔ̃ wa gɛ a gɛ̃n plaadei, wa ɛa su. [11] Ɔ an
mae òné: Lá màaɛ, à yá̃ɛ bee kɛ. A̋ wá bùsu pɔmaaɔ sɛ ká á sakiliɔ guu, í gɛ gbɛ́̃pi gba. A̋
gãmalɛ sé yɔɔ ń zɔ́'io yɔɔ ń lí'ɔo ń tulaletio ń gɔɔɔo ń sí̃o. [12] A̋ gé ń ɔ̃ao lɛɛ pla, í ɔ̃a pɔ́ wa
dàɛ́ á sakiliɔ guu sɔaané. Tó wà zà̃wàn nò, á dɔ̃o. [13] A̋ á dãuna sé, í ɛa gé gbɛ́̃pi kí̃i. [14] Lua
Gbãapiide to gbɛ́̃pi wɛ̃nadɔ̃é, i á gbɛ̃do ń Bɛ̃yãmɛɛo gbaɛ aa suánɔ. Mapi sɔ̃, tó Lua ma néɔ
si̋aɛ, a si̋an we.
[15] Aa pɔ́ pɔ́ wa gɛ wà aà gbapi sɛ̀lɛ ń ɔ̃ao lɛɛ pla ń Bɛ̃yãmɛɛo, aa fɛ̀lɛ gɛ̀ Egipi, ɔ̃ aa gɛ̀ Yosɛfu
kí̃i. [16] Kɛ́ Yosɛfu Bɛ̃yãmɛɛ è ń guu, a ò a bɛ ziiaɛ: Gɛ́ ń gbɛ́̃ɛ beeɔ ma bɛ. Nɔ̀ɔ dɛ ǹ kɛkɛ, asa
gbɛ́̃piɔ pɔblemanɔ fãanɛaɛ. [17] Ziiapi yá̃ pɔ́ Yosɛfu dàɛ kɛ̀, àlɛ gɛ́ńnɔ aà bɛ. [18] Kɛ́ wàlɛ gɛ́ńnɔ
Yosɛfu bɛ màa, vi̋a ń kú̃ aa mɛ̀: Ɔa pɔ́ wa dà wá sakiliɔ guu yãa yá̃mɛ́ tò wà mɔ̀wanɔ la. Aa
ye kusiwá aa wá nɛ́, aai wá kú̃kũ zɔɔ ũ, aa wá zàa'i̋naɔ sɛ́lɛɛ. [19] Kɛ́ aa kà Yosɛfu bɛ kpɛɛlɛ,
aa sɔ̃̀ aà ziiapizi aa mɛ̀: [20] Mae, n yá̃ na! Wa mɔ la káau blɛ lúiɛ. [21] Kɛ́ wa ka gu pɔ́ wálɛ iu,
wa wá sakiliɔ pòlo, ɔ̃ wá baade a ɔ̃a è a sakiliu kyáukyau. Ɔ wa suò kɛ. [22] Wa mɔ ń ɔ pãleo
kɛ́ wà blɛ luò. Wá dɔ̃ démɛ ɔ̃api dà wá sakiliɔ guuo. [23] Ziiapi mɛ̀: A̋su bílikɛo, ásu to vi̋a á
kũo. A̋ Lua, á mae Lua mɛ́ ɔ̃api dàɛ́ á sakiliɔ guu. A̋ ɔ̃a ma kí̃i lè. Ɔ à Simɛɔ bɔ̀né. [24] Ziiapi
gɛ̃̀ńnɔ Yosɛfu ua, à í kpàmá aa zu'oò, ɔ̃ à sɛ̃ kpà ń zàa'i̋naɔwa. [25] Ɔ aa pɔ́ pɔ́ wa Yosɛfu gbapi
yãkɛ̀kɛ e aàɔ gɛ́ sui fãanɛ, asa aa mà wà mɛ̀ wa pɔble weɛ.
[26] Kɛ́ Yosɛfu sù bɛ, aa aà gbà pɔ́ pɔ́ wà mɔ̀opi, aa wùlɛ tɔɔlɛ aà aɛ. [27] A ń aafia gbɛ̀a, ɔ̃ à
mɛ̀: A̋ maezi pɔ́ a aà yã'òpi gbãaó? A ku e gbãa? [28] Aa wèwà aa mɛ̀: Wá mae n zɔ̀blena
gbãa, a ku e tia. Ɔ aa kùlɛɛ̀ aa wùlɛ ń gbɛɛu. [29] Yosɛfu wɛsɛ̀ à a dãuna dadoũde Bɛ̃yãmɛɛ
gwà à mɛ̀: A̋ dãuna pɔ́ a aà yã'òmɛɛpin laa? Ɔ a ò Bɛ̃yãmɛɛɛ à mɛ̀: Lua báaadangu. [30] Kɛ́ à
a dãuna gwà, aà pɔ kɛ̀na zɔ̃ɔ, a ye ɔ́ɔlɔ, ɔ̃ à gɛ̃̀ kpɛa ń wãao, à ɔ́ɔlɔ̀ we. [31] Kɛ́ à oopi̋, ɔ̃ à bɔ̀ à
azi̋a kú̃kũa, à mɛ̀ wà mɔ́ ń blɛo.
[32] Wà blɛ di̋lɛɛ̀ ado, ampiɔ ńtɛ̃ɛ, Egipi pɔ́ aa kuaànɔɔ ńtɛ̃ɛ lɔ, asa Egipiɔ lí pɔble ń Ɛbɛluɔo,
aali yãalɛńnɔo. [33] Wà ń zɔ́̃lɛzɔ̃lɛ aà aɛ lá wà ń í aa tɛ̀tɛkɔ̃iwa, za nɛgɔ̃ɛ sɛ́̃iawa e an gɔ̃zãnawa,
ɔ̃ aa lɛ'ɛ̀lɛ, aa kɔ̃ gwàgwa. [34] Ɔ wà blɛ pɔ́ kú Yosɛfu aɛ kpaalɛ̀nɛ́. Bɛ̃yãmɛɛ pɔ́ zɔ̃ɔ dɛ gbɛ́̃ kí̃niɔ
pɔ́la lɛɛ sɔo. Ɔ aa pɔblɛ̀ wà imi̋aànɔ e wà kà̃.

44

A̋nusu imibɔ daa sakiliu

[1] Yosɛfu ò a bɛ ziiaɛ: Pɔ́wɛna káka gbɛ́̃piɔnɛ ń sakiliɔ pai, lá aa fɔ̃ sɛ́ lɛ́u. Baade ɔ̃a daɛ̀ a
pɔ́wɛnaa sakiliu, [2] ní ma á̃nusu imibɔ sɛ ǹ da an dãuna sakiliu ń aà pɔ́wɛna ɔ̃ao. Ɔ a kɛ̀
lá Yosɛfu òɛwa. [3] Kɛ́ gu dɔ̀ gɔ̃̀ɔ, wà ń gbáɛ ń ń zàa'i̋naɔ. [4] E aaɔ gɛ́ kái zà̃, ɔ̃ Yosɛfu ò a ziiaɛ:
Fɛlɛ pɛ́lɛńzi. Tó ń ń lé, ǹ ń la bɔ́yãi aa maa fi̋abò ń vãioi? [5] Bɔ́yãi aa ma ta pɔ́ mi imiò, mi
màsokɛò sɛ̀ kpá̃ii? Oné aa tàaekɛ̀.
[6] Kɛ́ à ń lé, à yá̃pi òné, [7] ɔ̃ aa wèwà aa mɛ̀: Mae, àkɛa ń ò màai? Kúku! Wápiɔ n zɔ̀blenaɔ,
wá fɔ̃ yá̃ bee taa kɛe? [8] Ɔa pɔ́ wá è yãa wá sakiliɔ guu, wi ɛa suonɛ bɔa za Kanaao lé? Wá
fɔ̃ á̃nusu ge vua sɛ kpá̃i n dii bɛa? [9] Mae, wá gbɛ́̃ pɔ́ ń è aà kí̃i, ade gàɛ, wápii wí gɔ̃ n zɔɔ ũ.
[10] A mɛ̀: Tɔ̀ɔ, aà kɛ lá á òwa. Gbɛ́̃ pɔ́ wa è aà kí̃i, a gɔ̃ ma zɔ ũɛ, á gbɛ́̃ kí̃niɔ í gɔ̃ tàaesai. [11] Ɔ
an baade a sakili pi̋la a pòlo gɔ̃̀ɔ. [12] Ɔ ziiapi ń sakiliɔ yɔ̀ɛ. A dàalɛ an vi̋i pɔ́wa e à gɛ̀ kàò
an dãuna pɔ́wa, ɔ̃ à imibɔpi è Bɛ̃yãmɛɛ pɔ́ guu. [13] Aa ń ulaɔ ga kɛ̃̀kɛ̃, ɔ̃ an baade a aso yè a
zàa'i̋naɛ, aa ɛ̀a gɛ̃̀ wɛ́̃lɛu. [14] Kɛ́ Yuda ń a gbɛ́̃ɔ kà Yosɛfu bɛ, aa aà lè we, ɔ̃ aa wùlɛ tɔɔlɛ aà aɛ.
[15] A òné: Bɔ́yãi á kɛ̀ màai? A̋ dɔ̃ kɛ́ ma taa lí màsokɛo lé? [16] Yuda wèwà à mɛ̀: Baa, wá onɛ

kpelewa ni? Wá yãe oa vĩo. Kpelewa wá fɔ̃ wázĩa bɔyãui? Lua wá dɔ̃ tàaedeɔ ũɛ. Baa, wa
gɔ̃ ń zɔɔ ũ sa wápiiɛ, i kɛ gbɛ̃́ pɔ́ wà imibɔpi è aà kĩ́i ado no. [17] Ɔ Yosɛfu mɛ̀: Kai! Má fɔ̃ bee
kɛo. Gbɛ̃́ pɔ́ wà imibɔpi èwà mɛ́ a gɔ̃ ma zɔ ũ, á gbɛ̃́ kĩniɔ í ɛa ta á maewa aafia.

Yuda wabikɛa Yosɛfuwa Bɛ̃yãmɛɛɛ

[18] Ɔ Yuda sɔ̃̀aàzi à mɛ̀: N yã́ na Baa! To mapi n zɔ̀blena mà yã'onɛ. Nsu to n pɔ pamazio
Baa, asa ń sáa ń Falaɔ̃ɔɛ. [19] Baa, n wá lá yãa tó wá mae ge dãuna vĩ. [20] Ɔ wa mɛ̀ wá mae
zikũ̀, mɛ́ wá dãuna kú lɔ, wá mae aà ì a zikũ guuɛ. Nɛ́pi vĩ̀i dadoũde gà, ɔ̃mɛ gɔ̃̀ ado, mɛ́
wá maepi yeaàzi maamaaɛ. [21] N ò wápiɔ n zɔ̀blenaɔnɛ wà aà sɛ mɔonɛ, kɛ́ ǹ e ǹ wɛsiaàlɛ.
[22] Baa, wá ònɛ nɛ́pi a e go a maewao. Tó à gòwà, maepi a gaɛ. [23] Ɔ ń òwɛ̃ɛ, tó wá dãunapi
i mɔ́wanɔo, wásu tó wá wɛ́ kɛ síiɔ̃o. [24] Kɛ́ wa ta wá maewa, wa n yã'òɛ̀. [25] Ɔ wá maepi
mɛ̀ wà ɛa gɛ́ blɛ lúi yɔɔ lɔ. [26] Wa mɛ̀, mɛ́ i kɛ wá dãuna kúwanɔ bàasio, wá fɔ̃ gɛo, asa tó a
kúwanɔo, wá wɛ́ a kɛ síiɔ̃o. [27] Ɔ wá maepi òwɛ̃ɛ, wá dɔ̃ kɛ́ a napi nɛ'ĩ mɛ̀n plaɛ. [28] Kɛ́ ado
bɔ̀ a bɛ, i aà e lɔo e gbã. A mɛ̀ wài mɛ́ aà sò. [29] A mɛ̀ tó wà nɛ́ mɛ̀ndoɛ bee sĩwa, mɛ́ yãvãi
gɛ̀ aà lè sa, lá a zikũ̀, wá tó à ta miau ń pɔsiaoɛ. [30] Tiasa, tó ma ta ma maewa, mɛ́ aà nɛ́pi
kúwanɔo, maepi a gaɛ, asa aà pɔ dɔ̀ nɛ́piwaɛ. [31] Tó i nɛ́pi e wá guuo, wá maepi a ta miau a
zikũ guu ń pɔsiaoɛ. [32] Ma azĩa kpà ma maewa nɛ́pi gɛ̃ɛ ũɛ, ma mɛ̀ tó mi suɛ̀aànɔo, má gɔ̃ aà
tàaede ũɛ. [33] Baa, n yã́ na! To mà gɔ̃ ń zɔ ũ nɛ́pi gɛ̃ɛ ũ, i tá ń a vĩ̀iɔ, [34] asa tó nɛ́pi kumanɔo,
má fɔ̃ ta ma maewao. Má fɔ̃ wɛ̃na pɔ́ a kɛ aà yã́ musu gwao.

45

Yosɛfu azĩa ɔlɔa a vĩ̀iɔnɛ

[1] Yosɛfu i fɔ̃ a nɔ̀sɛ suumpà gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔnɛ lɔo, ɔ̃ à pũ̀na à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ kú laɔ, à bɔlɛ píi!
Kɛ́ gbɛ̃e ku we lɔo, ɔ̃ à azĩa ɔ̀lɔ a vĩ̀ipiɔnɛ sa.* [2] Alɛ ɔ́ɔlɔ gbã́ugbãu e Egipiɔ mà, mɛ́ Falaɔ̃ɔ
bɛdeɔ a baomà. [3] Ɔ a ò a gbɛ̃́piɔnɛ: Mámɛmaa Yosɛfu. Ma mae ku e tiaa? Ɔ gili gɛ̃̀ńgu, aai fɔ̃
wèwào. [4] Ɔ Yosɛfu ònɛ́: A sɔ̃mazi. Kɛ́ aa sɔ̃̀aàzi, ɔ̃ à mɛ̀: Mámɛ má á dãuna Yosɛfu pɔ́ á yĩa,
wà sùaànɔ Egipi la ũ. [5] Tiasa ásu tó á pɔ yao. Ásu tó á nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpa ma yíaa yã́ musuo, asa
gbɛ̃́ɔ misia yã́i ɔ̃ Lua ma dɔaaiɛ́ la. [6] Imina kaa bùsuu la wɛ̃̀ plaaden kɛ. Wa e sapao, wa
e pɔkɛkɛo e wɛ̃̀ sɔo. [7] Lua tò ma dɔaaɛ́ kɛ́ wá bui e bɔ aafia bùsuu laɛ, mí á misi maamaa
mà á suaba. [8] I kɛ ámɛ a ma zĩ lao, Luaɛ. A ma dilɛ Falaɔ̃ɔ lɛdamade ũ, aà bɛ ziia ũ, Egipi
gupii gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. [9] A kɛ kpakpa à gɛ́ wá mae kĩ́i, í oɛ̀ aà nɛ́ Yosɛfu mɛ̀ Lua a dilɛ Egipi bùsu
gbãade ũ. Aà su ma kĩ́i la gɔ̃̀ɔ, [10] iɔ kumanɔ kãi, i zɔ̃lɛ Gosɛ̃ bùsuu ń a nɛ́ɔ ń a tɔũnaɔ ń a sãɔ
ń a bleɔ ń a zuɔ ń pɔ́ pɔ́ a vĩɔ píi. [11] Máɔ aà gwa la, asa imina aɔ ku e wɛ̃̀ sɔo lɔɛ. Tó màa
no, aàpi ń a bɛdeɔ ń pɔ́ pɔ́ a vĩɔ midɛ píiɛ. [12] Ápiɔ ń Bɛ̃yãmɛɛo, a wɛsĩ̀ɛ kɛ́ mapi ma Yosɛfu
mámɛ málɛ yã'oɛ́. [13] A gawi pɔ́ má vĩ Egipi la yã'o ma maeɛ ń yã́ pɔ́ á èo píi, í gɛ à aà sɛ
suòmɛɛ la kpakpa. [14] A vĩ lòo a dãuna Bɛ̃yãmɛɛ nɔɛ, à ɔ́ɔlɔ̀, ɔ̃ Bɛ̃yãmɛɛ ɔ́ɔlɔ̀ aà kùɛ sɔ̃. [15] Ɔ à
lɛpɛ̀pɛ a vĩ̀iɔwa píi ń ɔɔlɔo. Bee gbɛa aà vĩ̀iɔ lɛ́ faaiboaànɔ.

[16] Kɛ́ Yosɛfu vĩ̀iɔ mɔa bao lĩ Falaɔ̃ɔ bɛa, à kɛ̀ɛ̀ na ń a ĩwaɔ. [17] Ɔ a ò Yosɛfuɛ: O n vĩ̀iɔnɛ aa
ń aso ye ń zàa'ĩnaɔnɛ, aa fɛlɛ gɛ́ Kanaa, [18] aa ń mae sɛ́ ń ń bɛdeɔ, aa suńnɔ ma kĩ́i la. Má
Egipi bùsu gumaa kpámá, aaiɔ namableu. [19] Onɛ́ lɔ aa Egipi zugoɔ sɛ an nɛ́fɛ̃nɛnaɔ ń ń
nɔɛɔ yã́i, aai ń mae sɛ suaànɔ. [20] Aasu làasookɛ pɔ́ pɔ́ aa to weɔwao, asa Egipi gumaa a gɔ̃
ń pɔ́ ũɛ.

[21] Ɔ Isaili nɛ́piɔ kɛ̀ màa. Yosɛfu zugoɔ kpàmá lá Falaɔ̃ɔ òwa. A zɛ́ kũ̀sũa kɛ̀nɛ́ lɔ. [22] A ń gbá
uladaɔ ḿpii, mɛ́ à Bɛ̃yãmɛɛ gbà ã́nusu ɔwatɛ̃ ɔ̀aa do ń basɔoo ń uladao mɛ̀n sɔo. [23] A Egipi
pɔmaaɔ kpà̃sã a maeɛ zàa'ĩn aso kwi ń pɔ́wɛnao ń blɛo zàa'ĩn aso kwi a mae zɛ́ kũ̀sũa ũ.
[24] Kɛ́ à ń gbáɛ à mɛ̀: Ásu lɛkpaakɛ zɛ́uo! Ɔ aa tà.

* **45:1** Zĩn 7.13

[25] Aa bɔ̀ Egipi, ɔ̃ aa kà Kanaa bùsuu ń mae Yakɔbu kɛ̃́i. [26] Aa ò̀ɛ̀: Yosɛfu bɛ̃́ɛ e tia, ɔ̃mɛ
Egipi bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. Ɔ maepi kɛ̀ sɛ̃́ii, i sio. [27] Ɔ aa yɛ̃́ pɔ́ Yosɛfu ònɛ́ òɛ̀ píi. Kɛ́ Isaili zugo pɔ́
Yosɛfu gbàɛ a sɛ́iɔ è, ɔ̃ aà làasoo dàdoũ sa, [28] ɔ̃ à mɛ̀: Kɛ́ bee mɔ̀! Ma nɛ́ Yosɛfu bɛ̃́ɛ e tia. Má
gɛ́ mà wɛsiaàlɛ e màɔ gaɛ.

46

Yakɔbu taa Egipi ń a nɛ́ɔ

[1] Isaili dàzɛu ń pɔ́ pɔ́ a vĩ̀ɔ píi. Kɛ́ à kà Bɛɛsɛba, à sa'ò a mae Izaaki Luawa. [2] Ɔ Lua
bɔ̀ mɔ̀wà wɛ́pungu'ea guu gwɛ̃́ à mɛ̀: Yakɔbu! Yakɔbu! A wèwà à mɛ̀: Má kɛ́! [3] Ɔ à
mɛ̀: Mámɛmaa Lua n mae Lua. Nsu bílikɛ Egipi gɛa yɛ̃́ musuo, asa we má n bui kɛ̃́ĩu
maamaa. [4] Má gɛnnɔ Egipi, mí su ń n buiɔ. Asa Yosɛfu gbá ńyɔ̃ gaa.
[5] Ɔ Yakɔbu fɛ̀lɛ Bɛɛsɛba. Aà nɛ́ɔ aà dà zugo pɔ́ Falaɔ̃ɔ gbàɛ aà sɛ́i guu ń ń nɛ́ɔ ń ń nɔɛɔ. [6] Aa
ń pɔtuoɔ ń àizɛɛ pɔ́ aa è Kanaa bùsuuɔ sɛ̀lɛ tàò Egipi. [7] Yakɔbu tà we ń a nɛgɔ̃ɛɔ ń a nɛnɔɛɔ
ń a tɔũnaɔ ḿpii.* [8] Isaili pɔ́ tà Egipiɔ tɔ́n kɛ: Yakɔbu ń a nɛgɔ̃ɛɔ.
Yakɔbu nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia Lubɛni. [9] Lubɛni nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Anɔki, Palu, Ɛzɔ̃nɔ, Kaami. [10] Simɛɔ
nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Yemuɛ, Yamini, Oada, Yakɛ̃, Zohaa ń Saulu pɔ́ a ì ń Kanaa nɔɛoo. [11] Levii
nɛgɔ̃ɛɔ Geesɔ̃, Kɛata ń Mɛlalio. [12] Yuda nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Ɛɛ, Onani, Sela, Pɛlɛzi ń Zelao, ãma
Ɛɛ ń Onanio gà Kanaaɛ. Pɛlɛzi nɛ́ɔn Ɛzɔ̃nɔ ń Amuluo ũ. [13] Isakaa nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Tola, Puva,
Yasubu, Simɛlɔni. [14] Zabulɔni nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Sɛlɛdi, Eloni, Yalee. [15] Nɛgɔ̃ɛ pɔ́ Lea ń í ń
Yakɔbuo Mɛsɔpɔtamiɔn we. Ɔmɛ nɛnɔɛ pɔ́ wĩ̀ mɛ Dina ì lɔ. An buipiɔ píi gbɛ̃ɔn baakwi
ń àaɔ̃oɛ.
[16] Gada nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Zɛfɔ̃, Agi, Suni, Ɛzɛbɔ̃, Eli, Alodi, Aleli. [17] Asɛɛ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Imɛna,
Iseva, Isevi, Bɛlia ń ń dãe Sɛlao. Bɛlia nɛgɔ̃ɛɔn Ɛbɛɛ ń Malakiɛo ũ. [18] Labã mɛ́ Zilipa kpà
Leawa. Bui pɔ́ a kɛ̀ ń Yakɔbuon we. Aa gbɛ̃ɔn gɛ̃o ń mɛ̀ndooɛ.
[19] Yakɔbu na Lasɛli nɛ́ɔn Yosɛfu ń Bɛ̃yãmɛɛo ũ. [20] Yosɛfu Manase ń Ɛflaiũo ì Egipi ń a na
Asɛna, Ɛliɔpɔli wɛ̃́lɛ sa'ona Potifɛla nɛ́oɛ. [21] Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ tɔ́n kɛ: Bɛla, Bɛkɛɛ, Asebe, Gela,
Naamani, Ɛhi, Losi, Mupiũ, Hupiũ, Aada. [22] Bui pɔ́ Lasɛli kɛ̀ ń Yakɔbuon we. Aa gbɛ̃ɔn gɛ̃o
mɛ̀ndosaiɛ.
[23] Dã nɛgɔ̃ɛn Husiũ ũ. [24] Nɛfatali nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Yaziɛli, Guni, Yezɛɛ, Sileũ. [25] Labã mɛ́
Bila kpà Lasɛliwa. Bui pɔ́ a kɛ̀ ń Yakɔbuon we. Aa gbɛ̃ɔn soplaɛ.
[26] Yakɔbu bui pɔ́ à tàńnɔ Egipiɔn we. Aa gbɛ̃ɔn bàaɔ̃sɔo ń mɛ̀ndooɛ, aà nɛ́ naɔ bàasi. [27] Kɛ́
Yosɛfu nɛ'ì Egipi gbɛ̃ɔn pla, ɔ̃ Yakɔbu bui pɔ́ tà weɔ kɛ̀ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi.†
[28] Yakɔbu Yuda zĩ̀ aà dɔaaɛ Yosɛfu kɛ̃́i, aà Gosɛ̃ bùsu zɛ́ ɔlɔɛ̀. Kɛ́ aa kà we, [29] ɔ̃ Yosɛfu gɛ̃̀ a
sɔ̃́gou, à gɛ̀ dai a maelɛ we. Kɛ́ à aà lè, à vĩ̀ kùsiwà, à ɔ́ɔlɔ̀ aà gɛ̃̀u e'e'e. [30] Ɔ Isaili ò Yosɛfuɛ:
Lá ma wɛsĩ̀nlɛ má è ń kú e tia, tó má fɔ̃̀ mà ga sa.
[31] Yosɛfu ò a vĩ̀iɔnɛ ń a de bɛdeɔ: Má gɛ o Falaɔ̃ɛ ma vĩ̀iɔ ń ma de bɛde pɔ́ kú Kanaa
bùsuuɔ sù ma kɛ̃́i. [32] Má oɛ̀ sãdãnaɔn á ũ, pɔdeɔn á ũ, mɛ́ a mɔ ń á sãɔ ń á bleɔ ń á zuɔ ń pɔ́
pɔ́ á vĩ̀ɔ piiɛ. [33] Tó Falaɔ̃ɔ á sisi, mɛ́ à á lá bɔ́ zĩ̀ i kɛi, [34] à oɛ̀ pɔdeɔn á ũ za á ɛ̀waasogɔɔ e ń a
gbão lá á deziɔwa. Tó á òɛ̀ màa, ɔ̃ á e zɔ̃lɛ Gosɛ̃ bùsuu, asa Egipiɔ lí kɔ̃tɛsi ń sãdãnaɔo.

47

Isailiɔ zɔ̃lɛa Egipi

[1] Yosɛfu gɛ̀ yã'ò Falaɔ̃ɛ à mɛ̀: Ma vĩ̀iɔ bɔ̀ Kanaa bùsuu ń ń sãɔ ń ń bleɔ ń ń zuɔ ń pɔ́ pɔ́
aa vĩ̀ɔ píi, aa mɔ̀ Gosɛ̃ bùsuu. [2] Ɔ à a vĩ̀iɔ sɛ̀ gbɛ̃ɔn sɔo, à ń ɔlɔ Falaɔ̃ɛ. [3] Falaɔ̃ɔ ń lá à mɛ̀:
Bɔ́ zĩ̀ i kɛi? Aa wèwà aa mɛ̀: Wápiɔ n zɔ̀blenaɔ, sãdãnaɔn wá ũ lán wá deziɔwa. [4] Ɔ aa òɛ̀:
Wa mɔ zɔ̃lɛi bùsu la gɔɔplaɛ, asa imina tɔ̃̀ Kanaa bùsuwaɛ, sɛ̃ ku kɛ́ wá sãɔ bleo. Wápiɔ n

* **46:7** Zĩ̀n 7.15 † **46:27** Zĩ̀n 7.14

zɔ̀blenaɔ, wá gba zɛ́ wà zɔ̃lɛ Gosẽ bùsuu. 5 Ɔ Falaɔ̃ɔ ò Yosɛfuɛ: Lá n mae ń n vɩ̀iɔ sù n kɩ̃́iɛ,
6 ǹ ń kálɛ Egipi gumaau. Aa zɔ̃lɛ Gosẽ bùsuu. Tó laaideɔ kú ń guu, ní ma pɔ́ɔ nanɛ́ ń ɔzɩ̀.
7 Ɔ Yosɛfu a mae Yakɔbu sɛ̀ gɛ ɔ̀lɔ Falaɔ̃ɔɛ. Ɔ Yakɔbu samaa'ɔ̀ɛ̀. 8 Falaɔ̃ɔ aà là à mɛ̀: N ka
wɛ̃ ũmai? 9 A wèwà à mɛ̀: Ma kua dṹniau lán nibɔwa wɛ̃̀ basoolokwin la. Ma wɛ̃ i ka ma
deziɔ pɔ́wao, mɛ́ a taasi vɩ̀. 10 A samaa'ò Falaɔ̃ɔɛ lɔ, ɔ̃ à gò aà kɩ̃́i.
11 Yosɛfu a mae ń a vɩ̀iɔ kàlɛ Egipi bùsu gumaau, à ń gbá bùsu pɔ́ Lamɛsɛ dɛ a mɛɛwia
ũ, lá Falaɔ̃ɔ òwa. 12 Yosɛfu blɛ kpà a maewa ń a vɩ̀iɔ ń a mae bɛdeɔ píi ua ń uao an dasilɛu.

Imina pãsĩkũa

13 Imina pãsĩ kũ̀, blɛ ku gueio. Egipiɔ ń Kanaaɔ yɛ̃̀ɛɛ làa. 14 Lá wàlɛ pɔ́wɛna lú, Yosɛfu ɔ̃a
pɔ́ kú Egipi ń Kanaao sĩ̀ píi, à tàò Falaɔ̃ɔ bɛ. 15 Kɛ́ Egipiɔ ń Kanaaɔ ɔ̃a làa, Egipiɔ mɔ̀ Yosɛfu
kɩ̃́i ḿpii aa mɛ̀: Ɔa kú lɔo, wá gba pɔblea. Nsu to wà gaga n wáao. 16 Yosɛfu mɛ̀: Lá á ɔ̃a
vɩ̀o, à mɔ́ ń á pɔtuoɔ, mí blɛ kpáwá a musu. 17 Ɔ aa mɔ̀ Yosɛfuɛ ń pɔtuoɔ, ɔ̃ à pɔ́wɛna kpàmá
sɔ̃́ɔ ń sãɔ ń bleɔ ń zuɔ ń zàa'ĩnaɔ musu. Wɛ̃ bee à pɔ́wɛna kpàmá ń pɔtuoɔ musuɛ.
18 Kɛ́ wɛ̃ bee gɛ̃̀, ɔ̃ aa mɔ̀ aà kɩ̃́i a wɛ̃̀ sĩ̀a aa ò̀ɛ̀: Baa, wá fɔ̃ yãe ulɛnɛo. Ɔa làa mɛ́ wá pɔtuoɔ
gɔ̃̀ n pɔ́ ũ. Pɔe i gɔ̃ wà kpamao, wápiɔ ń wá buaɔ bàasio. 19 Nsu to wà gaga n wáa ń wá
buaɔo. Wá lú ń wá buaɔ, ní fĩabo ń blɛo, wí gɔ̃ Falaɔ̃ɔ zɔɔ ũ, wápiɔ ń wá buaɔ. Wá gba pɔbui
kɛ́ wásu gagao, wíɔ ku, mɛ́ wá buaɔ su gɔ̃ tàaa ũo. 20 Ɔ Yosɛfu Egipi buaɔ lù Falaɔ̃ɔɛ píi, asa
Egipiɔ baade a bua yĩ̀a, kɛ́ nɔana ń kṹ gbãa yấiɛ, ɔ̃ bùsu gɔ̃̀ Falaɔ̃ɔ pɔ́ ũ. 21 Yosɛfu Egipiɔ sĩ̀
zɔɔ ũ píi za ń bùsu lɛ́la ń a lɛ́leo. 22 Ãma i sa'onaɔ buaɔ luo, asa Falaɔ̃ɔ dĩ̀lɛ aàɔ blɛ kpámá
gɔɔpiiɛ. Lá aa kú ń blɛ pɔ́ Falaɔ̃ɔ ĩ̀ kpámáo, aai ń buaɔ yĩao.
23 Ɔ Yosɛfu ò gbɛ̃́ɔnɛ: Ma á lú ń á buaɔ sa, a gɔ̃ Falaɔ̃ɔ pɔ́ ũɛ. Pɔbui kɛ, à gɛ tɔ̃́. 24 Pɔkɛkɛgɔɔ
àliɔ a lɛɛ sɔode kpa Falaɔ̃ɔwa, a lɛɛ síiɔ̃ kĩ̀ni i gɔ̃ɛ́ pɔbui ń blɛo ũ. Aliɔ bee ble ń á nɛ́ɔ ń á
bɛdeɔ píi. 25 Ɔ aa mɛ̀: N wá mĩ̀siɛ. To wàɔ nannɔ Baa, wí gɔ̃ Falaɔ̃ɔ zɔɔ ũ. 26 Ɔ Yosɛfu yãdĩ̀lɛ
Egipi à mɛ̀, buapɔ́ lɛɛ sɔode aliɔ dɛ Falaɔ̃ɔ pɔ́ ũɛ. Yấpi ku e ń a gbão. Sa'onaɔ ńtɛ̃ɛ, an buaɔ
mɛ́ i gɔ̃ Falaɔ̃ɔ pɔ́ ũo.

Yakɔbu lɛdilɛa a nɛ́ɔnɛ

27 Isailiɔ ku Gosẽ bùsuu Egipi. Aa ńzĩ̀a tɔɔlɛ vĩ̀ we, ɔ̃ aa nɛ'ĩ̀ aa kɑ̃̀fĩ maamaa. 28 Yakɔbu
kɛ̀ wɛ̃̀ gɛ̃o ń plao Egipi, aà wɛ̃̀ píi basoplasɔo ń plaoɛ. 29 Kɛ́ à kà gaa, ɔ̃ à a nɛ́ Yosɛfu sĩ̀si a
ò̀ɛ̀: N yấ na! Ma wɛ̃nagwa! N n ɔda ma gbala taau, ní gbɛ̃kɛ ń náaio yấ kɛmɛɛ. Nsu ma vĩ̀
Egipio. 30 Tó ma zu ma deziɔ guu, ma gɛ sɛ bɔò Egipi la, ní ma vĩ̀ ma dezipiɔ mia'ɛu. Ɔ a ò̀ɛ̀:
Má yấ pɔ́ ń ò kɛnɛ. 31 Ɔ Yakɔbu mɛ̀: Lɛgbɛ̃mɛɛ. Kɛ́ à lɛgbɛ̀ɛ̀, ɔ̃ Yakɔbupi kùlɛ Luaɛ a lii mizĩ̀.

48

Yakɔbu báaadaa Ɛflaiũ ń Manaseogu

1 Gɔɔpla gbɛa wa ò Yosɛfuɛ aà mae lɛ́ gyãkɛ, ɔ̃ à a nɛ́ gbɛ̃ɔn plaɔ Manase ń Ɛflaiũo sèlɛ
gɛ̀ńnɔ. 2 Kɛ́ wa ò Yakɔbuɛ aà nɛ́ Yosɛfu mɔ̀ aà gwai, à kɔaikɛ̀ à fɛ̀lɛ zɔ̃̀lɛ a lii musu. 3 A ò
Yosɛfuɛ: Lua Gbãapiide bɔ̀a Luzu,* Kanaa bùsuu, à báaadàmagu, 4 a òmɛɛ á tó mà nɛ'i
maamaa, í ma kɑ̃́fĩ mà gɔ̃ buiɔ dezi ũ, í bùsupi kpa ma buiɔwa ma kpɛ an pɔ́ ũ e gɔɔpii.
5 Tiasa nɛ́ gbɛ̃ɔn pla pɔ́ n ń í Egipi zadɔ̃ mi mɔ n kɩ̃́ioɔá ma pɔ́ɔnɛ. Ɛflaiũ ń Manaseo gɔ̃̀ ma
nɛ́ɔ ũ lán Lubɛni ń Simɛɔowaɛ. 6 Nɛ́ pɔ́ ńyɔ̃ ń i an gbɛaɔ mɛ́ aaɔ dɛ n pɔ́ ũ, aai ń túbi e ń vĩ̀iɔ
kɩ̃́i. 7 Asa kɛ́ málɛ su ń Mɛsɔpɔtamio, n da Lasɛli gà zɛ́u Ɛflata pɔ́ wĩ̀ mɛ tia Bɛtɛlɛũ lɛ́i Kanaa
bùsuuɛ, ɔ̃ ma aà vĩ̀ zɛ́u we.†
8 Ɔ Isaili Yosɛfu nɛ́ɔ gwà à mɛ̀: Deɔn wei? 9 A ò a maeɛ: Nɛ́ pɔ́ Lua ma gba laɔn we. Ɔ Isaili
mɛ̀: Mɔ́ńnɔ ma kɩ̃́i mà sa'olɛkɛnɛ́. 10 Zikũ Isaili wɛ́ lĩ̀aa, àlɛ gu'e maao, ɔ̃ Yosɛfu sɔ̃̀aàzińnɔ.
Isaili lɛpɛ̀pɛmá à ń kpá a kùɛ, 11 ɔ̃ a ò Yosɛfuɛ: Málɛ e yãa má wɛsinlɛ lɔo, ɔ̃ Lua tò ma n e

* 48:3 Daa 28.13-14 † 48:7 Daa 35.16-19

ń n nέɔ lɔ. 12 Yosɛfu ń gó a mae gbáa, ɔ̃ à kùlɛɛ̀ à a mipɛ̀lɛ. 13 Ɔ Yosɛfu a nέɔ kṹ ḿpla ḿpii.
A Ɛflaiũ kũ̀ ń ɔplaao Yakɔbu ɔzɛɛ oi, ɔ̃ à Manase kũ̀ ń ɔzɛɛo Yakɔbu ɔplaa oi, ɔ̃ à sɔ̃̀aàzińnɔ.
14 Ɔ Yakɔbu a ɔ pà̃kɔ̃a à ɔplaa nà Ɛflaiũ pɔ́ dɛ dãuna ũ miwa, à ɔzɛɛ nà Manase pɔ́ dɛ yoa ũ
miwa. 15 Ɔ à sa'olɛkɛ̀ Yosɛfuɛ à mɛ̀:
Lua pɔ́ maieziɔ Ablahaũ ń Izaakio tɛ̀aàzi,
Lua pɔ́ dɔ̀aamɛɛ ma kua guu e ń a gbão,
16 aà Malaika pɔ́ ma bɔ vãi píi guu,
aà báaada nέɛ beeɔgu,
aà to wàɔ ń sisi ma tɔ́wa,
ń ma deziɔ Ablahaũ ń Izaakio tɔ́o,
aà to aaɔ kɔ̃ maamaa dṹnia guu.
17 Kέ Yosɛfu è a mae a ɔplaa nà Ɛflaiũ miwa, i kɛɛ̀ nao. A a mae ɔ kṹ kέ à go Ɛflaiũ miwa à
na Manase pɔ́wa, 18 à mɛ̀: Màa no Baa, gbɛ̃́ɛ bee mέ yoa ũ. N n ɔplaa na aà miwa. 19 Ɔ aà
mae gĩ̀ à mɛ̀: Má dɔ̃, má dɔ̃. Aàpi sɔ̃ a gɔ̃ bui ũ, aɔ zɔ̃ɔ, ãma aà dãuna zɔ̃ɔ aɔ dɛaàlaɛ, aà bui
aɔ dasi. 20 Zĩ̀beezĩ̀ ɔ̃ à sa'olɛkɛ̀nέ‡ à mɛ̀:
Isailiɔ samaa'okɔ̃ɛ ń á tɔ́o
aa mɛ Lua to ǹ gɔ̃ lán Ɛflaiũ ń Manaseowa.
Màa à Ɛflaiũ dɔ̀aa Manaseɛ.
21 Ɔ Isaili ò Yosɛfuɛ: Ma ka gaa, ãma Lua aɔ kúánɔ, i ɛa táánɔ á deziɔ bùsuu. 22 Sikɛũ pɔ́
má sĩ̀ Amɔleɔwa ń ma fɛ̃ndao ń ma sáo, ma n gba n vĩ̀iɔ gbɛuɛ.§

49

Yakɔbu sa'olɛkɛa a nέɔnɛ

1 Yakɔbu a nέɔ sĩ̀si, ɔ̃ à mɛ̀: A kãaamazi, mí yã́ pɔ́ a á le gbɛzã oέ.
2 A kɔ̃ kãaa ma nέɔ, à swã́kpa,
í á mae Isaili yãma.
3 Lubɛni ma yoa, ma gbãa,
ma gɔ̃sakɛ nέ sɛ̃́ia,
n gawi ń n ikoo dɛ ń gbɛ̃́ɔla.
4 N pãsĩ̀ lán ísɔ̃wa,
kási ńyɔ̃ɔ dɛńlao,
asa n dɛdɛ n da n mae wúlɛkĩ̀ia,
n gbadà ma nɔɔ dowaɛ.*
5 Simɛɔ ń Leviio mέ kɔ̃gbɛ̃ɔ ũ,
aa pãsĩ̀ ń fɛ̃ndao.
6 Ma lέ kú an lɛkpaaĩ̀ guuo,
ma bàa kúńnɔo.
Asa aa gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ ń pɔkũmao,†
aa zuɔ kĩ̀zã zɔ̃̀zɔ̃ lán kɔ̃̀ɔ yã́wa.
7 Lua láaikɛmá ń pɔkũma zɔ̃ɔ yã́i,
aà lɛkɛnέ ń pɔfɛ̃ pãsĩ̀ yã́i.
Má ń kɛ̃kɔ̃wa Yakɔbu buiɔ guuɛ,
mí ń buiɔ fãaa Isailiɔ guu.
8 Yuda, n gbɛ̃́ɔ n sáaukpa.
Nyɔ̃ n ibɛɛɔ kṹ ń nɔ̀ɛ,
n mae nέɔ kúlɛnɛ.
9 Yuda dɛ lán nɔ̀ɔmusuwa.‡
Ma nέpi ĩ̀ su ń toekao,

‡ **48:20** Ɛbɛ 11.21 § **48:22** Zãa 4.5 * **49:4** Daa 35.22 † **49:6** Daa 34.25 ‡ **49:9** Zia 5.5

ɩ̀ gaɛ ɩ̀ wúlɛ a tòou.
Démɛ a fɔ̃ aà vui?§
10 Kpala a go Yudalao,
aà buiɔ mɛ́ aaɔ lípana kũa
e kpalade àɔ mɔ́,
bui píi i misiilɛɛ̀.
11 A a zàa'ɩ̀na dɔ vɛ̃ɛliwa,
a a zàa'ɩ̀n nɛ́ ye vɛ̃ɛli maawa.
Vɛ̃ɛ aɔ diaàziɛ, iɔ pɔ́ píò,
iɔ a ula pí ń vɛ̃ɛbɛ'io.
12 Vɛ̃ɛ a aà wɛ́ tɛ̃akũ,
vɩ̀ i aà swaa puakũ.
13 Zabulɔni aɔ ku ísia saɛ,
aà bùsu aɔ dɛ gɔ́'ilɛnadɔdɔkɩ̀i ũ.
Aà buiɔ bùsu lɛ́n Sidɔ̃ lɛ́u.
14 Isakaa dɛ lán zàa'ɩ̀n gbãawa,
ɩ̀ɔ wúlɛa asoɔ zãnguo.
15 Tó aà buiɔ è an kã́mabokɩ̀i maa,
mɛ́ an bùsu na,
aa koo ń aso zíɛɛ, aai zɔzɩ̀kɛnɛ́.
16 Dã a a gbɛ̃́ɔ yã́gɔ̃gɔ̃ a zɛ́wa,
aɔ dɛ Isaili buiɔ do ũ.
17 Dã buiɔ aaɔ dɛ lán mlɛ̃ pɔ́ kú zɛ́ lɛ́wa,
lán sɔ̀gbalawa zɛ́wɛwɛna saɛ.
Aa sɔ̃́ só a koewa,
sɔ̃de i bɔlɛlɛ kpaanla.
18 Dii, ma wɛ́ dɔnzi ǹ ma suaba.
19 Gada buiɔ sɔ̃, zɩ̀gɔ̃ɔ ãnamá,
kási aali pɛ́lɛńziɛ.
20 Asɛɛ buiɔ blɛá blɛ nísideɛ,
blɛ pɔ́ dɛ kía blɛ maa ũ ɔ̃ aali kɛ ń bùsuu.
21 Nɛfatali buiɔ dɛ lán banawa sɛ̃u,
aa nɛ́ kɛfɛnaɔ i.
22 Yosɛfu buiɔ dɛ lán lí nɛ'ina pɔ́ kú nibɔna saɛwa,
aà gɔ̃naɔ fɛlɛ da gɩ̀a fɔ̀ɔɔ.
23 Kàzunaɔ íbɛlɛsɛńnɔ,
aa ń yá ń kao.
24 Aaɔ ń sá kũa deesai
Yakɔbu Lua Gbãade sabai,
an ɔ gbãa mɛ́ a gɔ̃i vɩ̀
Isailiɔ Gbɛ pɔ́ ɩ̀ dɔaanɛ́ yã́i.
25 N mae Luapi mɛ́ a dɔnlɛ,
Gbãapiidepi mɛ́ a báaadangu
ń lou'i pɔ́ ɩ̀ bɔ musuo,
ń ɛ̀fãai pɔ́ kálɛa tɔɔlɛ zíɛo.
N nɔɔ ń n pɔ́ɔ aaɔ dɛ nɛadeɔ ũɛ.
26 Sa'olɛ pɔ́ n mae n gba
zɔ̃ɔ dɛ ma deziɔ pɔ́a,
a zɔ̃ɔ dɛ gbɛ̀sɩ̀sɩ̀ ziɔla.
Lua to pɔmaaɔ su Yosɛfu miwa,

§ **49:9** Nao 24.9

asa ɔ̃mɛ bɛɛɛ vĩ a gbɛ́ɔ̃ guu.
27 Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ aaɔ dɛ
lán àwalɛwan pãsĩwa,
aa lɛ́lɛ gbɛ́ɔ̃wa kɔɔ,
aai ń pɔ́ɔ̃ naaa oosi.
28 Isaili bui mɛ̀n kuɛplaɔn we píi. Sa'olɛ pɔ́ an mae ń gbán we, baade ń a pɔ́o.

Yakɔbu gaa ń aà vĩao

29 Ɔ a ònɛ́: Tó ma ɑ̃́nuatò, à ma vĩ ma deziɔ gbɛ̀'ɛ pɔ́ kú Iti bui Ɛfɔ̃nɔ bua guu. 30 Gbɛ̀'ɛpi
ku Mapelaɛ, Mamale gukpɛ oi Kanaa bùsuu, bua pɔ́ Ablahaũ lù Iti bui Ɛfɔ̃nɔwa gɛvĩkĩi ũ.*
31 We wà Ablahaũ vĩ̀u ń a na Salao.† We wà Izaaki vĩ̀u ń a na Lɛbɛkao.‡ We ma Lea vĩ̀u.
32 Wà búpi ń a gbɛ̀'ɛo lù Itiɔwaɛ. 33 Kɛ́ Yakɔbu lɛ́pi dĩlɛ a nɛ́ɔnɛ a làa, à ɛ̀a wùlɛ, ɔ̃ à gà.

50

1 Yosɛfu kùsi a maewa, àlɛ aà gaa ɔ́ɔlɔ, àlɛ lɛ́pɛpɛwà. 2 Ɔ a ò a zĩkɛna ɛsɛdeɔnɛ aa ɛsɛ ń
nísio dɔɔ a mae gɛwa. Ɔ aa kɛ̀ Isaili gɛɛ màa 3 e gɔɔ bla, kɛ́ asu yaikɛo yɑ̃́i, asa màa Egipiɔ ĩ
kɛ, ɔ̃ aa aà gɛ'ĩanabɔ̀ gɔɔ bàaɔ̃kwi. 4 Kɛ́ gɛ'ɔɔlɔ làa, Yosɛfu ò Falaɔ̃ɔ bɛdeɔnɛ: A gáafaakɛmɛɛ!
A yɑ̃́ɛ bee omɛɛ Falaɔ̃ɔɛ: 5 Kɛ́ ma mae è álɛ ga, a tò ma lɛgbɛ̃̀ɛ à mɛ̀ mà a vĩ mia'ɛ pɔ́ á lù azĩa
pɔ́ ũ Kanaa bùsuuɛ.* Má ye mà gɛ́ mà a mae vĩ we sa, mí ɛa su. 6 Ɔ Falaɔ̃ɔ òɛ̀: Gɛ ǹ n mae
vĩ lá n a lɛgbɛ̃̀ɛwa.
7 Kɛ́ Yosɛfu lɛ́ gɛ́ a mae vĩi, Falaɔ̃ɔ ĩwaɔ ń a bɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Egipi bùsu gbãadeɔ gɛ̀aànɔ píi.
8 Yosɛfu bɛdeɔ ń a vĩ̀iɔ ń a de bɛdeɔ gɛ̀ píi lɔɛ. An nɛ́fɛ̃nɛnaɔ ń ń sãɔ ń ń bleɔ ń ń zuɔ mɛ́ gɔ̃̀
Gosɛ̃ bùsuu ńtɛ̃ɛ. 9 Sɔ̃́goɔ ń sɔ̃deɔ ku lɔ. Wa dasi maamaaɛ. 10 Kɛ́ aa kà Atada pɔ́wɛngbɛ̃zɛa
Yuudɛ̃ baale, ɔ̃ aa nà gɛwiiwa e'e'e, ɔ̃ Yosɛfu a mae gɛ'ĩanabɔ̀ we gɔɔ sopla. 11 Kɛ́ Kanaa
bùsudeɔ è lá wà gɛ'ĩanabɔ̀ Atada pɔ́wɛngbɛ̃zɛa, ɔ̃ aa mɛ̀: Egipiɔ ĩ gɛ'ĩanabɔ zɔ̃ɔ, ɔ̃ wà tɔkpà
Yuudɛ̃ baale gupiɛ Abɛli Egipi.†
12 Beewa Yakɔbu nɛ́ɔ kɛ̀, lá a ònɛ́wa. 13 Aa aà gɛ sɛ̀ wà tàò Kanaa bùsuu, ɔ̃ aa aà vĩ̀ Mapela
bua gbɛ̀'ɛ pɔ́ Ablahaũ lù Iti bui Ɛfɔ̃nɔwa mia'ɛ ũ guu Mamale gukpɛ oi.‡ 14 Kɛ́ Yosɛfu a mae
vĩ̀ a làa, à ɛ̀a tà Egipi ń a vĩ̀iɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀aànɔ aà mae vĩ̀iɔ píi.

Yosɛfu a vĩ̀iɔ gbaa sɔ̃̀

15 Kɛ́ Yosɛfu vĩ̀iɔ è ń mae gà, aa òkɔ̃ɛ: Tó Yosɛfu fɛ̀lɛwanɔ, mɛ́ a ye vãi pɔ́ wá kɛ̀ɛ píi
ĩabowɛ̃ɛ sɔ̃ bɛ? 16 Ɔ aa lɛ́kpãsãkɛ̀ɛ aa mɛ̀: E n mae àɔ gɛ́ gai, à mɛ̀ 17 wà onɛ ǹ sùuukɛwanɔ
ń wá tàaeo ń wá duunao, asa wa vãikɛ̀nɛɛ. N yɑ̃́ na! Sùuukɛwanɔ ń wá tàaeɔ. N mae Lua
zɔ̀blenaɔn wá ũ. Kɛ́ Yosɛfu yɑ̃́pi mà, à ɔ́ɔlɔ̀. 18 Ɔ aà vĩ̀iɔ mɔ̀ aà kĩ́i, aa kùlɛ̀ɛ aa mɛ̀: N zɔɔn wá
ũ. 19 Ɔ Yosɛfu ònɛ́: Ásu to vĩa á kũo. Luan ma ũa? 20 A ye yãvãikɛmɛɛ yãaɛ, ɔ̃ Lua tò à lĩlɛ
yãmaa ũ, kɛ́ à e gbɛ́ɔ̃ misi dasi, lá àlɛ kɛ tiaɛwa. 21 Ásu to vĩa á kũo. Má á gwa ń á nɛ́ɔ. Màa
à yãna ònɛ́ à ń gbáò sɔ̃̀.

Yosɛfu gaa

22 Yosɛfu ku Egipi ń a de bɛdeɔ e à kà wɛ̃̀ basɔokwi. 23 A wɛsĩ Ɛflaiũ sĩ́wɛnaɔlɛ, mɛ́ à wɛsĩ
Manase nɛ́ Makii nɛ́ɔlɛ lɔ. 24 Ɔ Yosɛfu ò a gbɛ́ɔ̃nɛ: Ma gaa zɑ̃̀o. Lua mɛ́ a mɔ dɔ́álɛ, i bɔánɔ
bùsuu la, i gɛ́ánɔ bùsu pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀ Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuoɔnɛ guu. 25 Ɔ à lɛdĩlɛ
Isailiɔnɛ à mɛ̀: Tó Lua mɔ̀ á gwai, à tá ń ma gɛwao we.§ 26 Yosɛfu wɛ̃̀ basɔokwideu ɔ̃ à gà.
Ɔ wà ɛsɛ ń nísio dɔ̀ɔ aà gɛwa, wa dà kpagolo guu Egipi.

* 49:30 Daa 23.16-17 † 49:31 Daa 25.10 ‡ 49:31 Daa 35.29 * 50:5 Daa 47.30-31 † 50:11 Bee mɛ̀ Egipiɔ gɛ'ĩanabɔa. ‡ 50:13 Zĩn 7.16 § 50:25 Bɔa 13.19, Yoz 24.32, Ɛbɛ 11.22

BƆA
Mɔizi lá plaade
Yɑ́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Mámɛmaa Dii á Lua, ma á bɔ́ zɔbleu Egipi (20.2). Dɔ̀ɔ bee mɛ́ lápi tɔbɔkɩi ũ, àlɛ yɑ́ pɔ́ kú a guu owɛ̃ɛ. Lua mɛ́ a gbɛ̃́ɔ bona ũ. Dɔ̀ɔ doũpi mɛ́ dɛ Lua ikoyɑ̃ mɛ̀n kwiɔ mide ũ. Lua Isailiɔ bò kɛ́ a yeńzi, ɔ̃ a dɩlɛnɛ́ aaɔ yeazi sɔ̃, aaiɔ misiilɛɛ, aaiɔ a ikoyɑ̃ɔ kũa.

Imina mɛ́ mɔ̀ ń Isailiɔ taa Egipio. Kɛ́ a wɛ̃ gɛ̃̀gɛ̃, aa dasi kṹ, ɔ̃ Egipi kía Falaɔ̃ɔ ń dá zɔzɩu (Daa 45.17-20, 47.11). An taasi pɔ́ aalɛ kɛ yɑ́ i sɑ̃ Luaguo, ɔ̃ à gbɛ̃́ sɛ̀ ń guu, wɩ mɛ Mɔizi, aàɔ dɛ ń dɔaana ũ. Lua azɩa ɔ̀lɔ Mɔiziɛ à mɛ̀ a tɔ́n Dii. A dabudabuɔ kɛ̀ à a gbɑ̃a ɔ̀lɔ Egipiɔnɛ, ɔ̃ aa Isailiɔ gbàɛ (1.1-15.21). A dɔ̀aanɛ́ à ɔlɩańzi Sinai gbáau (15.22-18.17). Lua Isailiɔ sɛ̀ a gbɛ̃́ɔ ũ, ɔ̃ à a bàakuańnɔ yɑ̃dànɛ́ Sinai gbɛpɔlɛu, à a ikoyɑ̃ɔ dɩlɛnɛ́ (19.1-24).

Gɔɔ pɔ́ Lua lɛ́ kpaaũkpɛdɔa ɔlɔ Mɔiziɛ (25-31), Isailiɔ zugaaena pɩ ń vuao aa dɩlɛ ń dii pɔ́ ń bɔ́lɛ Egipi ũ. Yɑ́ bee Lua pɔ fɛ̃̀ ɔ̃ à yɑ̃yɩamá (32-34). Bɔa lápi láakɩi wà Dii kpaaũkpɛpi dɔa yɑ̃'ò, we Lua ɩɔ kpaaũuńnɔ (35-40).

Gbɛ̃́, ńlɛ zɔble kpelewan lò, lápi lɛ́ ɔlɔwɛ̃ɛ lá Lua ɩ gbɛ̃́ɔ bo sɩana aa gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũ, kɛ́ aaɔ naanɔ, aaiɔ na ń kɔ̃o.

Ɩadaa Isailiɔwa Egipi

1 Isaili pɔ́ aa tà Egipi ń ń mae Yakɔbuoɔ,* baade ń a bɛ gbɛ̃́ɔ tɔ́n kɛ: 2 Lubɛni, Simɛɔ,
Levii, Yuda, 3 Isakaa, Zabulɔni, Bɛ̃yɑ̃mɛɛ, 4 Dɑ̃, Nɛfatali, Gada, Asɛɛ. 5 Yakɔbu buipiɔ píi
gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwiɛ. Yosɛfu gbɛ̃́ bee sɔ̃ a ku Egipi yɑ̃a kɔ̀ɛ. 6 Ɔ Yosɛfu gà ń a vɩ̀iɔ ń a gɔɔ gbɛ̃́ɔ píi.
7 Isailiɔ nɛ'ɩ aa kɔ̃̀ aa kɑ̃̀fɩ aa dasikṹ maamaa, aa lɩ bùsupia.

8 Kí dafu pɔ́ Yosɛfu dɔ̃o kpalablè Egipi,† 9 ɔ̃ a ò a gbɛ̃́ɔnɛ: A Isailiɔ gwa, aa dasikṹ aa
lɩwála. 10 Wà gɛ́ ɔ̃nɔkɛinɛ́ kɛ́ aasu kɑ̃́fɩo yɑ̃́i. Tó zɩ sù fɛ̀lɛ, aa na wá ibɛɛɔwa, aa zɩkawanɔɛ,
aai bɔlɛ wá bùsuu.

11 Ɔ wà gbɛ̃́ɔ dɩlɛnɛ́ ń diiɔ ũ, aa ń wɛtɑ̃ ń zɩ gbɑ̃ao. Beewa ɔ̃ aa Pitoũ ń Lamɛsɛo kàlɛ
Falaɔ̃ɔɛ aà blɛwɛkakɩiɔ ũ. 12 Kási lá wàlɛ ɩadamá lɛ́u, màa aaɩɔ kɑ̃́fɩ, aaɩɔ ligua, ɔ̃ gili gɛ̃̀
Egipiɔgu ń yɑ̃́i. 13 Ɔ wà ń dá zɔzɩ pɑ̃sɩu, 14 wà ń pɔ yà, wà gɩbozɩ gbɑ̃a dànɛ́ ń bilikibɔao ń
buazɩ píio. Wà zɩpiɔ dànɛ́ píi pɑ̃sɩpɑ̃sɩɛ.

15 Ɔ Egipiɔ kía Ɛbɛlu nɔɛ nɛ'inaɔ sɩsi, ado tɔ́n Sifila, ado Pua. 16 A ònɛ́: Tó a nɛ'ɩ Ɛbɛlu
nɔɛɔnɛ sa, tó gɔ̃ɛɛ, à aà dɛ. Tó nɔɛɛ sɔ̃, à aà tó. 17 Ɑ̃ma nɔɛpiɔ Lua vɩa vɩ, ɔ̃ aai yɑ́ pɔ́ a ònɛ́ kɛo,
aalɛ nɛgɔ̃ɛɔ tó. 18 Ɔ kíapi ń sisi à ń lá à mɛ̀: Akɛa á kɛ̀ màa a nɛgɔ̃ɛɔ tòi? 19 Aa wèwà aa mɛ̀:
Ɛbɛlu nɔɛɔ dɛ lán Egipi nɔɛɔwao, aa wɑ̃a, aaɩ nɛ'i e wàɔ gɛ́ mɔ́iɛ. 20 Màa Isailiɔ lɛ́ kɑ̃́fɩ, aalɛ
dasikũ. Ɔ Lua maakɛ̀ nɔɛ nɛ'inapiɔnɛ, 21 à ń gbá nɛ́ɔ, kɛ́ aa a vɩa vɩ yɑ̃́i. 22 Ɔ Falaɔ̃ɔ yɑ̃dɩlɛ a
gbɛ̃́ɔnɛ píi à mɛ̀: A Ɛbɛlu nɛ́tɛ̃na pɔ́ dɛ nɛgɔ̃ɛ ũɔ ka Niili íu píi, ɑ̃ma à nɛnɔɛɔ tó.‡

2

Mɔizi ia

1 Levii bui gɔ̃ɛ Levii bui nɔɛ sɛ̀. 2 Nɔpi nɔsɩ à nɛ'ɩ gɔ̃ɛ ũ. Kɛ́ a è nɛ́pi maa, à aà ùlɛ mɔ àaɔ̃.*
3 Kɛ́ i fɔ̃ à aà ùlɛ lɔo, à kɛfu gbí sɛ̀ à kɔtaa lɛ̀wà, kɛ́ í su gɛ̃uo yɑ̃́i. Ɔ à nɛ́pi dàu à gɛ̀ a dɩlɛ Niili
dɑ̃̀nau vɔ̃́ guu. 4 Nɛ́pi dɑ̃e zɛ kɑ̃aa, àlɛ gwa yɑ́ pɔ́ a su à aà le.

5 Falaɔ̃ɔ nɛnɔɛ gɛ̀ zu'oi swai, ɔ̃ aà gbɛ̃́ɔ lɛ́ bɛbɛ swa gɔ̃sɔ̃lɛ. A gbí è dilɛa vɔ̃́u, ɔ̃ à a zɩkɛna
zɩ̀, à gɛ̀ a sɛ̀. 6 Kɛ́ a wɛ̃̀, a è nɛ́ mɛ́ dau, àlɛ ɔ́ɔlɔ. A kɛ̀ɛ wɛ̃naũ à mɛ̀: Ɛbɛlu nɛgɔ̃ɛnaɛ. 7 Ɔ nɛ́pi

---

* **1:1** Daa 46.3-7 † **1:8** Zɩn 7.17-18 ‡ **1:22** Zɩn 7.19 * **2:2** Zɩn 7.20, Ɛbɛ 11.23

dãe mɔ̀ a ò Falaɔ̃ɔ nɛ́piɛ: N ye mà gɛ Ɛbɛlu nɔɛ sísinɛ aàɔ yɔ̃́kpanɛ nɛ́piwa yȁ? 8 A wèwà à
mɛ̀: Ao, gɛ́! Ɔ nɛnɔɛnapi gɛ̀ nɛ́pi da sȉsi. 9 Falaɔ̃ɔ nɛnɔɛpi òɛ̀: Nɛ́pi sɛ taò, ní aà gwamɛɛ, mí
a ɦ̃abonɛ. Ɔ à nɛ́pi sɛ̀ tàò, àlɛ aà gwa. 10 Kɛ́ nɛ́pi zɔ̃ɔkȕ, à aà sɛ̀ gɛ̀ò Falaɔ̃ɔ nɛnɔɛpiɛ, ɔ̃ à aà sȉ
a nɛ́ ũ.† A tɔkpàɛ̀ Mɔizi,‡ asa à mɛ̀ a aà bɔ̀ íuɛ.

Mɔizi bàalɛ taa Madiã

11 Gɔɔewa kɛ́ Mɔizi zɔ̃ɔkȕ, à gɛ̀ a bui Ɛbɛluɔ gwai, ɔ̃ à zȉ gbãa pɔ́ aalɛ kɛ è.§ A è Egipi gbɛ̃́
lɛ́ a bui gbɛ̃. 12 Kɛ́ à a saɛ gwàgwa, i gbɛ̃e eo, ɔ̃ à Egipi gbɛ̃́pi dɛ̀ a vȉlɛ bùsu'ũfãau.

13 Gu sȉa dɔa, kɛ́ à bɔ̀, à Ɛbɛluɔ è gbɛ̃ɔn pla, aalɛ sòlekɛ. Ɔ à gbɛ̃́ pɔ́ a yɑ̃́ nao là à mɛ̀: Bɔ́yãi
ńlɛ n gbɛ̃do gbɛ̃i? 14 A wèwà à mɛ̀: Démɛ n dilɛ wá kía ũ kɛ́ n gbasa ńlɛ yɑ̃́kpalɛkɛwanɔi?
N ye ǹ ma dɛ lá n Egipi gbɛ̃́pi dɛ̀wa yȁ? Ɔ vȉa Mɔizi kȕ à mɛ̀: Wà yɑ̃́ɛ dɔ̃̀ɛ fá!

15 Kɛ́ Falaɔ̃ɔ yɑ̃́pi mà, àlɛ wɛɛlɛ Mɔizi dɛ, ɔ̃ à bàalɛ̀ɛ̀ à tà Madiã bùsuu,* à zɔ̃̀lɛ lɔ̀ɔ saɛ we.
16 Madiã sa'onae ku, a nɛnɔɛɔ vȉ gbɛ̃ɔn sopla, ɔ̃ aa mɔ̀ itɔ̀ aa kà pɔtuoɔ imibɔu ń mae pɔ́ɔnɛ.
17 Kɛ́ sãdãnaeɔ mɔ̀ lɛ́ ń yá, ɔ̃ Mɔizi fɛ̀lɛ yɑ̃̀sȉ ń nɔɛpiɔ, ɔ̃ à í kpànɛ́ ń pɔ́ɔwa. 18 Kɛ́ aa tà ń
mae Leuɛliwa, à ń lá à mɛ̀: Akɛa a su káau gbãi? 19 Aa wèwà wà mɛ̀: Egipi gɔ̃ɛe mɛ́ wá sí
sãdãnaɔwa. Baa se ɔ̃mɛ itɔ̀ a kpàwɛ̃ɛ wá pɔ́ɔwa. 20 Ɔ à ń lá à mɛ̀: A ku má ni? Bɔ́yãi a gɔ̃ɛpi
tò wei? A aà sísi aà mɔ pɔblewanɔ. 21 Mɔizi mɔ̀, ɔ̃ à wè zɔ̃̀lɛ ń gɔ̃ɛpio, ɔ̃ gɔ̃ɛpi a nɛnɔɛ Sefola
kpàwà. 22 A nɛ'ȉ gɔ̃ɛ ũ, ɔ̃ Mɔizi tɔkpàɛ̀ Geesoũ,† à mɛ̀ bɔ̀mɔn a ũ dãɔ bùsuu la.

23 Kɛ́ à gɛ̃̀gɛ̃, ɔ̃ Egipiɔ kía gà. Isailiɔ lɛ́ aaukɛ zɔzȉ pɔ́ aalɛ kɛ yɑ̃́i, aalɛ wiilɛ, ɔ̃ an wiipi Lua
lè. 24 A ń aaukɛa mà, mɛ́ aà bàa pɔ́ kú ń Ablahaũo ń Izaakio ń Yakɔbuo i sãaàguo.‡ 25 Lua
Isailiɔ gwà, ɔ̃ à wɛ̃nadɔ̃̀nɛ́.

3

Lua Mɔizi sisia

1 Mɔizi lɛ́ a ȁnsue Madiã bùsu sa'ona pɔ́ɔ dɑ̃́, à guwaiwai baa vȉ e à kà gbɛ pɔ́ wȉ mɛ
Olebu kȉ́. 2 Ɔ Dii Malaika bɔ̀ mɔ̀wà tɛ́vua guu kàelɛu. Mɔizi lɛpi gwà, a è tɛ́ dɔwà, kási sɔ̃
àlɛ tɛ́kũo. 3 Ɔ à mɛ̀: Má gɛ́ dabudabupi gwaiɛ, mí pɔ́ pɔ́ tò kàelɛpi lɛ́ tɛ́kũo dɔ̃. 4 Kɛ́ Dii è à
mɔ̀ gwai, ɔ̃ à lɛzùaàzi za kàelɛpi guu à mɛ̀: Mɔizi! Mɔizi! Ɔ a wèwà à mɛ̀: Má kɛ́! 5 Lua
òɛ̀: Nsu sɔ̃io. N n kyale bɔbɔ, asa gu pɔ́ ń zɛu adoaɛ ma kua la yɑ̃́i. 6 Ɔ à mɛ̀: Mámɛ má n
deziɔ Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo Lua ũ. Ɔ Mɔizi ɔkù a wɛ́wa, kɛ́ a wɛsia Lualɛ vȉa vȉ yɑ̃́i.
7 Ɔ Dii mɛ̀: Ma taasi pɔ́ ma gbɛ̃́ɔ lɛ́ kɛ Egipi è, mɛ́ ma wii pɔ́ an wɛtãnaɔ tò aalɛ lɛ́ mà. Má
ń wãwãkɛa dɔ̃. 8 Ayãmɛto ma pila mà ń sí Egipiɔwa, mí ń bɔlɛ bùsupiu, mí gɛ́ńnɔ bùsu
táaede yàasau, gu pɔ́ vȉ ń zɔ́'io diu, bùsu pɔ́ Kanaaɔ kuu ń Itiɔ ń Amɔleɔ ń Pɛliziɔ ń Iviɔ ń
Yebusiɔ. 9 Isailiɔ wiilɛa ma le sa, mɛ́ ma ȉa pɔ́ Egipiɔ lɛ́ damá è. 10 Gɛ́ sa, ma n zȉ Falaɔ̃ɔwa,
kɛ́ ǹ ma gbɛ̃́ Isailiɔ bɔlɛ Egipi.* 11 Ɔ Mɔizi ò Luaɛ: Dén ma ũ kɛ́ mà gɛ́ Falaɔ̃ɔwa mà Isailiɔ
bɔlɛ Egipii? 12 Lua òɛ̀: Máɔ kunnɔɛ. Zȉa pɔ́ ma n zȉ seelan kɛ: Tó n ń bɔ́lɛ Egipi, á ma sísi
gbɛɛ bee pɔlɛu.

13 Ɔ Mɔizi ò Luaɛ: Tó ma gɛ má ò Isailiɔnɛ ma mɛ̀ an deziɔ Lua mɛ́ ma zȉmá, tó aa ma la
n tɔ́i, kpelewa má onɛ́i? 14 Lua wèwà à mɛ̀: Mámɛmaa gbɛ̃́ pɔ́ má dɛ a ũ.† Onɛ́ mámɛ ma n
zȉmá. 15 Lua òɛ̀ lɔ: O Isailiɔnɛ ǹ mɛ ma Dii an deziɔ Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo Lua mɛ́
n zȉmá. Ma tɔ́n we gɔɔpii. Aɔ ma sisi màa e á buiwa. 16 Gɛ ǹ Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kãaa, ní onɛ́ ma
Dii an deziɔ Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo Lua mɛ́ bɔ̀ mɔ̀ma. Onɛ́ málɛ ń e, ma yɑ̃́ pɔ́ wàlɛ
kɛnɛ́ Egipi è. 17 Má ń bɔlɛ Egipi, gu pɔ́ aalɛ taasikɛupi, mí gɛ́ńnɔ bùsu pɔ́ Kanaaɔ kuu ń Itiɔ
ń Amɔleɔ ń Pɛliziɔ ń Iviɔ ń Yebusiɔ, gu pɔ́ vȉ ń zɔ́'io diu. 18 Aa n yãmaɛ. Mpi ń Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ
à gɛ Egipiɔ kía le, í oɛ̀ ma Dii Ɛbɛluɔ Lua mámɛ ma bɔ mɔwá, ma mɛ̀ aà á gba zɛ́ à gɛ́ gɔɔ
àaɔ̃ kɛi guwaiwaiu, kɛ́ à e sa'o mapi ma Dii á Luawa. 19 Má dɔ̃ kɛ́ Egipiɔ kía a we à gɛo,

† 2:10 Zȉn 7.21 ‡ 2:10 Bee mɛ̀ bɔa. § 2:11 Ɛbɛ 11.24-26 * 2:15 Zȉn 7.23-29, Ɛbɛ 11.27 † 2:22 Bee mɛ̀ bɔ̀mɔ.
‡ 2:24 Daa 15.13-14, 18 * 3:10 Zȉn 7.30-34 † 3:14 Zãa 8.24, Zia 1.4, 8

mɛ́ i kɛ ma gãnàwà bàasio. [20] Má ɔtɔ̃ Egipiɔwa, mí dabudabuɔ kɛ mà kpaońzi, i gbasa á
gbaɛ. [21] Má tó Egipiɔ á wɛgwa, kɛ́ tó álɛ tá, á tá ɔgiio. [22] Á nɔɛ píi ã́nusu ge vua nɔamblebɔɔ
ń pɔkasaɔ gbɛa a Egipi nɔɛ deewa ń ń nɔɛ pɔ́ kú aà bɛɔ, í da á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛɔnɛ. Màa á
Egipiɔ pɔ́ɔ símá dúuduu.

4

Lua Mɔizi gbaa dabudabukɛa zɛ́

[1] Mɔizi wèwà à mɛ̀: Tó aai ma náaikɛo, mɛ́ aai ma yãmao, tó aa mɛ̀ ḿmɛ ni bɔ n mɔao
sɔ̃ bɛ? [2] Ɔ Dii aà là à mɛ̀: Bɔ́ ń kũa wei? A wèwà à mɛ̀: Goɛ. [3] Dii òɛ̀: Pã́lɛ zĩ́lɛ. Kɛ́ a pã̀lɛ, ɔ̃
à lĩ̀ mlɛ̃ ũ, ɔ̃ Mɔizi bɔ̀zã. [4] Ɔ Dii òɛ̀: Ɔbɔ ǹ kũ a vlã́wa. Kɛ́ a kũ̀, ɔ̃ à ɛ̀a gɔ̃̀ go ũ aà ɔzĩ̀. [5] Dii òɛ̀:
Màa ńyɔ̃ kɛ, aa e si kɛ́ ma Dii an deziɔ Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo Lua mɛ́ bɔ̀ mɔ̀ma.
[6] Dii ɛ̀a òɛ̀ lɔ: Ɔsɔlɔ n ulau. Ɔ a sɔ̀lɔu. Kɛ́ a bɔ̀, a è kusu lĩ̀a, à kɛ̀ púuu lán buawa. [7] Dii òɛ̀:
Ɛa ǹ ɔsɔlɔ n ulau. A ɛ̀a sɔ̀lɔu. Kɛ́ a bɔ̀, a è à sù a gbɛu. [8] Dii òɛ̀: Tó aai n náaikɛ aa seela sɛ̃́ia
sĩ̀o, aa seela gbɛzã sí. [9] Tó aai seela plaapiɔ si aa n yãmà sɔ̃o, Niili í tɔ́ ǹ kɔ́lɛ tɔɔlɛ, a li au ũɛ.
[10] Ɔ Mɔizi òɛ̀: O'o Dii! Za zi yã'o àamanɔo. Baa za gɔɔ pɔ́ n yã'òmɛɛ, ma lɛ́ gbiaɛ. [11] Ɔ Dii
òɛ̀: Démɛ lɛdɔ̀ gbɛ̃nazĩ̀naɛi? Démɛ ĩ̀ aà lɛ́na naalɛ ge ĩ̀ aà swã̀dokũi? Démɛ ĩ̀ to aà gu'e ge
ĩ̀ aà vĩ̀akũi? Ma Dii, mámɛo lò? [12] Gɛ́ sa! Má dɔnlɛ ń yã'oao, má yã́ pɔ́ ńyɔ̃ o danɛ. [13] Ɔ à
mɛ̀: O'o Dii! N yã́ na! Gbɛ̃pãle zĩ̀. [14] Ɔ Dii pɔ pà Mɔizizi à mɛ̀: N vĩ̀i Aalona Levii bui kuo
lé? Má dɔ̃ kɛ́ yã'o zĩ̀'ũaànɔo. Alɛ mɔ́ dainlɛ. Tó à wɛsĩ̀nlɛ, aà pɔ́ a kɛ na. [15] Yã'oaànɔ, ní yã́
pɔ́ a su o daɛ̀. Mapi, máɔ dɔálɛ ń yã'oao, míɔ yã́ pɔ́ ásu kɛ daɛ́. [16] A yã'o gbɛ̃́ɔnɛ n gɛ̃ɛ ũ, aɔ
dɛ n lɛdɔɛkɛna ũ, mɛ́ ńyɔ̃ɔ dɛɛ̀ Lua ũ. [17] Goɛ sɛ́ ǹyɔ̃ kũa, ní seelaɔ kɛò.

Mɔizi ɛaa Egipi

[18] Mɔizi tà a ã̀nsue Yetolowa, a òɛ̀: Ma gba zɛ́ mà ta ma gbɛ̃́ɔ kĩ́i Egipi, mà e tó aa ku wɛ̃ni
guu e tia. Yetolo òɛ̀: Ka aafia. [19] A mɔ lè Dii ò Mɔiziɛ Madiã bùsuu à mɛ̀: Fɛlɛ ǹ ta Egipi,
asa gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ n wɛ yãaɔ gàga píi. [20] Ɔ Mɔizi a na sɛ̀ ń a nɛgɔ̃ɛnapiɔ, à ń dí zàa'ĩ̀naɔ kpɛ, à
ɛ̀a lɛ́ tá Egipi, a Lua gopi kũa. [21] Ɔ Dii òɛ̀: Tó n ka Egipi, dabudabu pɔ́ ma a iko kpàmaɔ kɛ
Falaɔ̃ɔ aɛ píi. Kási má aà swã́fɛ̃ɛ̀, i gí gbɛ̃́ɔ gbaɛi. [22] Ní oɛ̀ ma Dii ma mɛ̀ Isaili mɛ́ ma nɛgɔ̃ɛ
sɛ̃́ia ũ, [23] ɔ̃ má òɛ̀ aà ma nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iapi gbaɛ aà gɛ ma sísi. Lá à gĩ̀ aà gbaɛi, má aà nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia
dɛ sa sɔ̃ɛ.
[24] Zɛ́ guu Mɔizi lɛ́ i guei, ɔ̃ Dii aà lè we, a ye à aà dɛ. [25] Ɔ Sefola gbɛ̀ fɛ̃na sɛ̀ à a nɛ́ tɔ̃zɔ̃̀ò,*
à a gyafɔɔ nà Mɔizi gbáwa à mɛ̀: Sĩ̀anaɛ, ḿmɛ ń ma au gɔ̃ ũ. [26] Tɔ̃zɔ̃a bee yã́i à mɛ̀, au gɔ̃. Ɔ
Dii Mɔizi tò.
[27] Dii ò Aalonaɛ: Gɛ́ dai Mɔizilɛ guwaiwaiu. Ɔ à gɛ̀ aà lè Lua gbɛ kĩ́i, à lɛpɛ̀wà. [28] Mɔizi
yã́ pɔ́ Dii a zĩ̀ oi dàu a sĩ̀u Aalonaɛ ń seela pɔ́ a òɛ à kɛɔ. [29] Ɔ Mɔizi ń Aalonao tà Egipi aa
Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kã̀aa. [30] Aalona yã́ pɔ́ Dii ò Mɔiziɛ dàu a sĩ̀unɛ́ píi, ɔ̃ Mɔizi dabudabupiɔ kɛ̀
Isailiɔ wáa. [31] Aa yã́pi sĩ̀. Kɛ́ aa mà Dii mɛ́ mɔ̀ ń gwai à ń taasikɛa è, ɔ̃ aa kùlɛɛ̀ aa mipɛ̀lɛ.

5

Mɔizi ń Aalonao gɛa Falaɔ̃ɔ gwai

[1] Bee gbɛa Mɔizi ń Aalonao gɛ̀ Falaɔ̃ɔ lè aa òɛ̀: Yã́ pɔ́ Dii Isailiɔ Lua òn kɛ: A mɛ̀ ǹ a gbɛ̃́ɔ
gbaɛ aa gɛ dikpɛkɛɛ guwaiwaiu. [2] Falaɔ̃ɔ wèmá à mɛ̀: Dén Dii ũ kɛ́ mà misiilɛɛ̀, mí Isailiɔ
gbaɛi? Má Dii dɔ̃o. Má Isailiɔ gbaɛo. [3] Ɔ aa òɛ̀: Ɛbɛluɔ Lua mɛ́ bɔ̀ mɔ̀wá. Wá gba zɛ́ wà
gɛ́ gɔɔ àaɔ̃ kɛi guwaiwaiu, wí sa'o Dii wá Luapiwa, kɛ́ asu gagyã̀kawáguo ge zĩ̀. [4] Ɔ Egipiɔ
kĩ́api ò Mɔiziɛ ń Aalonao: Akɛa á tò gbɛ̃́ɔ laai lɛ́ go ń zĩ̀wai? A ɛa á zĩ̀wa. [5] Ɔ à ɛ̀a mɛ̀: Kɛ́
gbɛ̃́ɔ dasikũ̀ sa, ɔ̃ á ye aa kã́mabo ń ń zĩ̀oa?

* **4:25** Daa 17.10

6 Zi̍beezi̍ Falaɔ̃ɔ yãdi̍lɛ Isaili wɛtãnaɔnɛ ń ń dɔaanaɔ à mɛ̀: 7 Á̍suli musã kpámá aa
bilikibɔò lá i kɛ yãawa lɔo. Aali gɛ́ ń pɔ́ kɛ̃́i ńzi̍aɛ. 8 Kási aali bilikibɔ a lɛ́ gbɛu lá aai̍ bɔ
ziwaɛ. Á̍su laonɛ́o, asa màadeɔnɛ. A yã́i tò an wii dɔ, aalɛ mɛ wa ye gɛ́ sa'oi ń Luawaɛ. 9 A
zi̍ kã́fi̍nɛ́, kɛ́ aasu i̍ampaki̍i e aa laaidɔ ɛgɛ yã́ɔwa lɔo.
10 Ɔ an wɛtãnapiɔ ń ń dɔaanaɔ mɔ̀ wa ònɛ́: Falaɔ̃ɔ mɛ̀ á musã kpáwá lɔo. 11 A gɛ sɛ́lɛ ázi̍a
gu pɔ́ á eu. Kási wá zi̍ laoɛ́o, baa yɔɔ. 12 Ɔ aa fà̍aa aa gɛ̀ Egipi gupiiu sɛ̃ kɛ̃́i musã ũ. 13 An
wɛtãnapiɔ i̍ɔ naɛmá lá gu lɛ́ dɔ, kɛ́ aali ń zi̍ nɛ́, lá aai̍ nɛ gɔɔ pɔ́ wi̍ musã kpámáwaɛ. 14 Wà
gbɛ̃a kɛ̀ Isaili dɔaana pɔ́ an wɛtãnaɔ ń dílɛɔnɛ, wa ònɛ́: Á̍kɛa i bilikibɔ gbã ge gi̍a, à kà lá
wà a lɛ́ dàɛ́ yãawao ni? 15 Ɔ Isaili dɔaanaɔ gɛ̀ wiilɛ̀ Falaɔ̃ɔwa aa mɛ̀: Á̍kɛa ńlɛ kɛ wápiɔ n
zɔ̀blenaɔnɛ màai? 16 Wàlɛ musã kpáwá lɔo, mɛ́ wàlɛ mɛ wà bilikibɔ. Wàlɛ wá gbɛ̃, kási n
gbɛ̃́ɔ mɛ́ tàae vi̍. 17 Ɔ à mɛ̀: Màadeɔn á ũ. Màa á bɛò! A yã́i iɔ mɛ á gɛ́ sa'oi Diiwaɛ. 18 A gɛ́
zi̍kɛi. Wa musã kpáwá lɔo, kási áli bilikibɔ lá wa dàɛ́ lɛ́uɛ.
19 Kɛ́ wa ò Isaili dɔaanaɔnɛ aasu gɔɔ do bilikibɔa laoo, aa dɔ̃ kɛ́ wà yã́ èɛ sa. 20 Kɛ́ aa bɔ̀
Falaɔ̃ɔ ki̍i, aa kpàaũ ń Mɔizio ń Aalonao, aalɛ ń dã́, 21 ɔ̃ aa ònɛ́: Dii á yã́ gwa, i yã́kpalɛkɛánɔ,
asa á tò Falaɔ̃ɔ ń a gbɛ̃́ɔ ye wá gi̍yãio. A wá dɛa zɛ́ kpàmáɛ. 22 Ɔ Mɔizi ɛ̀a gɛ ò Diiɛ: Dii, bɔ́yãi
n i̍adà gbɛ̃́piɔwai? Bee yã́i n ma zi̍ia? 23 Za gɔɔ pɔ́ ma gɛ yã'ò Falaɔ̃ɔɛ ń n tɔ́o, ɔ̃ àlɛ i̍ada n
gbɛ̃́ɔwa, mɛ́ ni ń bɔo!

6

Dii Isailiɔ suabaa lɛgbɛ̃a Mɔiziɛ

1 Ɔ Dii òɛ̀: Nyɔ̃ yã́ pɔ́ má kɛ Falaɔ̃ɔɛ e tia. A ń gbaɛ ma gbãa zɔ̃ɔ yã́i. A ń yá a bùsuu ma
gbãa zɔ̃ɔ yã́i. 2 Ɔ Lua ɛ̀a yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: Mámɛmaa Dii, 3 ma bɔ mɔ Ablahaũ ń Izaakio ń
Yakɔbuowa Lua Gbãapiide ũ,* kási aai ma dɔ̃ kɛ́ ma tɔ́n Diio. 4 Ma bàa kúńnɔ ma mɛ̀ má
Kanaa bùsu pɔ́ aa ku a guu nibɔɔ ũ kpámá. 5 Ma Isailiɔ aaukɛa mà an zɔblea Egipiɔnɛ yã́i,
mɛ́ ma bàa pɔ́ kúńnɔpi i sãmaguo. 6 Ayãmɛto o Isailiɔnɛ ǹ mɛ: Mámɛmaa Dii, má á bɔ zi̍
gbãa pɔ́ Egipiɔ dàɛ́ guu, mí á bo. Má yã́kpalɛkɛńnɔ, mí á bo ń ma gà̍sa gbãao. 7 Má á sɛ́
ma gbɛ̃́ɔ ũ, míɔ dɛ á Lua ũ, íɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii á Lua pɔ́ á bɔ́ Egipi zi̍ gbãau. 8 Má gɛ́ánɔ
bùsu pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀ Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuoɔnɛ guu. Má á gba àɔ vi̍. Mámɛmaa Dii.
9 Mɔizi yã́pi ò Isailiɔnɛ, kási aai aà yãmao, kɛ́ zɔzi̍ pãsi̍ ń kãdɛ̀ yã́i. 10 Ɔ Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀:
11 Gɛ ǹ o Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔɛ aà Isailiɔ gbaɛ aa bɔlɛ a bùsuu. 12 Ɔ Mɔizi wè Diiwa à mɛ̀: Lá
Isailiɔ lí ma yãmao, ma gbɛ̃́ pɔ́ ma lɛ́ gbia, kpelewa Falaɔ̃ɔ a ma yãmai?

Mɔizi ń Aalonao buibɔki̍i

13 Dii yã'ò Mɔiziɛ ń Aalonao Isailiɔ ń Egipiɔ kíao yã́ musu, a ònɛ́ aa bɔlɛ ń Isailiɔ Egipi.
14 An bui uabeleɔ tɔ́n kɛ: Isaili nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia Lubɛni nɛgɔ̃ɛɔn kɛ: Anɔki, Palu, Ɛzɔ̃nɔ, Kaami.
Lubɛni buiɔn we. 15 Simɛɔ nɛgɔ̃ɛɔn kɛ: Yemuɛ, Yamini, Oada, Yakɛ̃, Zohaa ń Kanaa nɔɛ nɛ́
Sauluo. Simɛɔ buiɔn we. 16 Levii nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ an buiwa: Geesɔ̃, Kɛata, Mɛlali. Levii kɛ̀
wɛ̃̀ basoolokwi ń soplaoɛ (137). 17 Geesɔ̃ nɛgɔ̃ɛɔn kɛ an buiwa: Libeni ń Simɛio. 18 Kɛata
nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Amlaũ, Isaa, Hɛblɔ̃, Uziɛli. Kɛata kɛ̀ wɛ̃̀ basoolokwi ń àaɔ̃oɛ (133). 19 Mɛlali
nɛgɔ̃ɛɔn Mali ń Musio ũ. Levii buiɔn we daɛdaɛ.
20 Amlaũ a dasɛ̃ Yokɛbɛdɛ sɛ̀ nɔ ũ, ɔ̃ à Aalona ń Mɔizio i̍ò. Amlaũ kɛ̀ wɛ̃̀ basoolokwi
ń soplaoɛ (137). 21 Isaa nɛgɔ̃ɛɔn Kole ń Nɛfɛgio ń Zikelio ũ. 22 Uziɛli nɛgɔ̃ɛɔn Misaɛli ń
Ɛlɛzafão ń Sitelio ũ. 23 Aalona Aminadabu nɛ́ Ɛlisɛba, Naasɔ̃ dãe sɛ̀ nɔ ũ, ɔ̃ à Nadabu ń
Abiuo ń Ɛleazaao ń Itamaao i̍ò. 24 Kole nɛgɔ̃ɛɔn Asii ń Ɛlikanao ń Abiasafao ũ. Kole buiɔn
we. 25 Aalona nɛ́ Ɛleazaa Putiɛli nɛnɔɛɔ do sɛ̀ nɔ ũ, ɔ̃ à Finɛasi i̍ò. Levii bui uabeleɔn we
daɛdaɛ.

* **6:3** Daa 17.1, 28.3, 35.11

26 Aalona ń Mɔizi pɔ́ Dii ònɛ́ aa Isailiɔ bɔlɛ Egipi gãgãn we. 27 Ampiɔ mɛ́ yã'ò Egipiɔ kí
Falaɔ̃ɔɛ, kɛ́ aa e Isailiɔ bɔlɛ Egipi. 28 Kɛ́ Dii yã'ò Mɔiziɛ Egipi, 29 à mɛ̀ ámɛaa Dii, yã́ pɔ́ álɛ oè
aà o Falaɔ̃ɔɛ píi. 30 Ɔ Mɔizi òè a lɛ́ gbiaɛ, kpelewa Falaɔ̃ɔ a a yãmai?

7

Yã́ mɛ̀n kwi yìaa Egipiwa

1 Ɔ Dii ò Mɔiziɛ: Gwa! Ma n kɛ Falaɔ̃ɔɛ lamawa, ɔ̃ n vĩ̀i Aalona dɛ n yã'ona ũ. 2 Yã́ pɔ́
má ònɛ píi o n vĩ̀i Aalonaɛ, i o Falaɔ̃ɔɛ aà Isailiɔ gbaɛ aa bɔlɛ a bùsuu. 3 N̄ beeo má aà
swãfẽɛ̀. Má seelaɔ ń dabudabuɔ kɛ Egipi dasi,* 4 kási Falaɔ̃ɔ a á yãmao. Má ɔtɔ̃ Egipiɔwa,
mí yã́kpalɛkɛńnɔ, mí bɔ ń ma zĩ̀gɔ̃ ma gbɛ̃́ Isailiɔ. 5 Tó ma bɔ ń ma gbãao Egipi, má Isailiɔ
bɔlɛu, Egipiɔ i dɔ̃ sa kɛ́ mámɛmaa Dii. 6 Ɔ Mɔizi ń Aalonao kɛ̀ lá Dii ònɛ́wa. 7 Gɔɔ pɔ́ aa yã'ò
Falaɔ̃ɔɛ, Mɔizi wɛ̃̀ basiiɔ̃ɛ, Aalona sɔ̃ wɛ̃̀ basiiɔ̃ ń àaɔ̃o.
8 Ɔ Dii ò Mɔiziɛ ń Aalonao: 9 Tó Falaɔ̃ɔ dabudabu gbèama, o Aalonaɛ aà a go sɛ pã́lɛ aà
aɛ, i li mlɛ̃ ũ. 10 Kɛ́ Mɔizi ń Aalonao gɛ̀ Falaɔ̃ɔ kĩ́i, aa kɛ̀ lá Dii ònɛ́wa. Aalona a go sɛ pã̀lɛ
Falaɔ̃ɔ ń a ìwaɔ aɛ, ɔ̃ à lĩ̀ mlɛ̃ ũ. 11 Ɔ Falaɔ̃ɔ Egipi wɛzɛ̃naɔ ń ɛsɛdeɔ sìsi, ɔ̃ aa dabudabupi kɛ̀
màa sɔ̃ ń ɛsɛdekɛ guu. 12 Kɛ́ an baade a go pã̀lɛ,† ɔ̃ an gopiɔ lĩ̀ mlɛ̃ɔ ũ sɔ̃, ɔ̃ Aalona go ń pɔ́ɔ
mɔ̀mɔ. 13 Falaɔ̃ɔ swã́ yìaaɛ, i ń yãmao lá Dii òwa.

Iɔ lia au ũ

14 Dii ò Mɔiziɛ: Falaɔ̃ɔ swã́ gbãa, à gĩ̀ gbɛ̃́ɔ gbaɛi. 15 Gɛ ǹ aà le zia kɔɔ, gɔɔ pɔ́ àlɛ gɛ́ swai,
níɔ aà dã Niili saɛ we. Nyɔ̃ n go pɔ́ lĩ̀ mlɛ̃ ũpi kũa, 16 ní oè ǹ mɛ, ma Dii Ɛbɛluɔ Lua mámɛ
ma n zĩ̀wà ǹ oè aà ma gbɛ̃́ɔ gbaɛ aa gɛ́ ma sísii guwaiwaiu, kási e tia i mao. 17 Ma Dii ma
mɛ̀, yã́ pɔ́ a to aà dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Diin kɛ: Tó n Niili í lè ń go pɔ́ ń kũao, a li au ũɛ.‡ 18 Kpɔ
pɔ́ kú ípi guuɔ i gaga, Niili í i gĩ̀dɔ, Egipiɔ i fua mii.
19 Ɔ Dii ɛ̀a ò Mɔiziɛ: O Aalonaɛ aà a go sɛ dɔ Egipiɔ ía, an swaɔ ń ń swa'ɔnaɔ ń ń biaɔ ń ń
íkalɛkĩ̀iɔ píi, i gɔ̃ au ũ. Au iɔ daa gua Egipi, baa ń pɛ̃naɔ ń olaɔ guu ío píi.
20 Ɔ Mɔizi ń Aalonao kɛ̀ lá Dii ònɛ́wa. Aalona a gopi sɛ̀ à Niili í lɛ̀ò Falaɔ̃ɔ ń a ìwaɔ wáa,
ɔ̃ ípi gɔ̃̀ au ũ píi.§ 21 Kpɔ pɔ́ kú a guuɔ gàga, ɔ̃ Niili ípi gĩ̀dɔ̀, Egipiɔ fùa mii. Au daa gua
Egipi. 22 Egipi ɛsɛdeɔ kɛ̀ màa sɔ̃ ń ɛsɛdekɛ guu, ɔ̃ Falaɔ̃ɔ swã́ gbãakũ̀, i ń yãmao lá Dii òwa.
23 Falaɔ̃ɔ ɛ̀a tà a bɛ, i yã́pi da seo. 24 Egipiɔ bia yɔ̃̀yɔ̃ Niili gɔ̃sɔ̃wa, kɛ́ wà e imi, asa aai fɔ̃
swada í mìo. 25 A ku màa e gɔɔ sopla Dii Niili lɛa gbɛa.

Blɔɔɔ kaa

26 Ɔ Dii ò Mɔiziɛ: Gɛ ǹ o Falaɔ̃ɔɛ, ma Dii ma mɛ̀ aà ma gbɛ̃́ɔ gbaɛ aa gɛ́ ma sísii. 27 Tó à gĩ̀
ń gbaɛi sɔ̃, má tó blɔɔɔ ka aà bùsu gupiiuɛ. 28 Blɔɔɔ Niili pa e aa bua sìsìa, aai gɛ̃ aà ua e aà
kpɛ́u kpɛa, aai dɛdɛ aà wúlɛbɔwa. Aa gɛ̃ aà ìwaɔ uaɔ ń aà gbɛ̃́ɔ uaɔ. Aa ka aà kĩ̀naɔ guu ń
aà blɛdabɔɔu. 29 Blɔɔɔ dɛdɛwà ń aà gbɛ̃́ɔ ń aà ìwaɔ píi.

8

1 Dii ɛ̀a ò Mɔiziɛ: O Aalonaɛ aà a go sɛ dɔ swaɔla ń swa'ɔnaɔ ń biaɔ, blɔɔɔ i ka Egipi bùsuu.
2 Kɛ́ Aalona a go dɔ̀ Egipi íɔla, ɔ̃ blɔɔɔ bɔ̀lɛ lĩ̀ bùsupia. 3 Ɔ ɛsɛdepiɔ kɛ̀ màa sɔ̃ ń ɛsɛdekɛ guu,
aa tò blɔɔɔ lĩ̀ Egipia.
4 Ɔ Falaɔ̃ɔ Mɔizi ń Aalonao sìsi à mɛ̀: A awakpa Diiɛ aà blɔɔɔ kɛ̃a ń ma gbɛ̃́ɔ, mí á gbɛ̃́ɔ
gbaɛ aa gɛ́ sa'oiwà. 5 Ɔ Mɔizi ò Falaɔ̃ɔɛ: Gɔɔ dilɛmɛɛ mà awakpanɛ Diiɛ ń n ìwaɔ ń n gbɛ̃́ɔ,
kɛ́ aà blɔɔɔ kɛ̃ma ń n uaɔ, aai gɔ̃ swai ado. 6 Falaɔ̃ɔ mɛ̀: Zia. Ɔ Mɔizi mɛ̀: A kɛ lá ń òwa kɛ́ ǹ
e ǹ dɔ̃ gbɛ̃e muaa ń Dii wá Luaoo. 7 Blɔɔɔ kɛ̃ma ń n uaɔ ń n ìwaɔ ń n gbɛ̃́ɔ, aai gɔ̃ swai ado.

* **7:3** Zĩ̀n 7.36 † **7:12** 2Tim 3.8 ‡ **7:17** Zia 11.6, 16.4 § **7:20** Soũ 78.44, 105.29

8 Kɛ́ Mɔizi ń Aalonao gò Falaɔ̃ɔ kɨ́i, Mɔizi wabikɛ̀ Diiwa blɔɔ pɔ́ a kà Falaɔ̃ɔguɔ yɑ̃́ musu.
9 Dii Mɔizi wabikɛa mà, ɔ̃ blɔɔpiɔ gàga kpɛ́ɔ guu ń uaɔ ń wɛ̃́nkpɛɔ. 10 Wa kɑ̃̀aakɑ̃aa, ɔ̃ bùsu
gɨ̀dɔ̀ píi. 11 Kɛ́ Falaɔ̃ɔ è dáama kɛ̀, aà swɑ̃́ ɛ̀a gbɑ̃akṹ, ɔ̃ i Mɔizi ń Aalonao yɑ̃mao lá Dii òwa.

Gɑ̃́i kaa

12 Dii ò Mɔiziɛ: O Aalonaɛ aà a go sɛ́, i tɔɔlɛ lɛ́ò, bùsuti i li gɑ̃́iɔ ũ Egipi gupiiu. 13 Ɔ aa kɛ̀
màa. Aalona a go sɛ̀ à tɔɔlɛ lɛ̀ò, ɔ̃ bùsuti lɨ̀ gɑ̃́iɔ ũ, aa kà gbɛ̃nazɨ̀naɔgu ń nɔ̀bɔɔ. Egipi bùsuti
lɨ̀ gɑ̃́iɔ ũ píi. 14 Ɛsɛdeɔ yɔ̃̀wà màa ń ɛsɛdekɛ guu sɔ̃, ɔ̃ aa fùa. Gɑ̃́iɔ kà gbɛ̃nazɨ̀naɔgu ń nɔ̀bɔɔ.
15 Ɔ ɛsɛdeɔ ò Falaɔ̃ɔɛ: Lua ɔgbɛɛ. Kási Falaɔ̃ɔ swɑ̃́ gɨ̀ yɨ̀aaɛ, i ń yɑ̃mao lá Dii òwa.

Ʊsɨ̀naɔ kaa

16 Dii ò Mɔiziɛ: Fɛlɛ kɔɔkɔɔ gɛ Falaɔ̃ɔ le gɔɔ pɔ́ àlɛ gɛ́ swai, ní oɛ̀ ma Dii ma mɛ̀ aà ma gbɛ̃́ɔ
gbaɛ aa gɛ́ ma sísii. 17 Tó à gɨ̀ ń gbaɛi, má ũsɨ̀naɔ kaaàgu ń aà ɨ̀waɔ ń aà gbɛ̃́ɔ ń aà bɛ kpɛ́ɔɛ.
Egipi kpɛ́ɔ i pa ń ũsɨ̀naɔ, aa da tɔɔlɛa se. 18 Gɔɔ bee Gosɛ̃ bùsu gu pɔ́ ma gbɛ̃́ɔ kuu ɔ̃ má bɔ
ado. We ũsɨ̀naɔ kauo, kɛ́ aà e dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii aà bùsuu. 19 Má a gbɛ̃́ɔ dɔ̃kɔ̃ɛ ń aà gbɛ̃́ɔ.
Zia ɔ̃ seelapi a kɛ.

20 Ɔ Dii kɛ̀ màa. Ʊsɨ̀naɔ kà Falaɔ̃ɔ ua ń aà ɨ̀waɔ uaɔ. Egipi ɔ̃̀ɔkpà píi ũsɨ̀naɔ yɑ̃́i. 21 Ɔ Falaɔ̃ɔ
Mɔizi ń Aalonao sɨ̀si à mɛ̀: A gɛ sa'o á Luawa bùsuu la. 22 Ɔ Mɔizi òɛ̀: A zɛvɨ̀ wà kɛ màao,
asa pɔ́ pɔ́ wá sa'oò Dii wá Luawa dɛ Egipiɔnɛ tɛ̃ ũɛ. Tó wa sa'ò ń pɔ́ pɔ́ dɛné tɛ̃ ũo ń wáa,
aa wá pápa ń gbɛo aa wá dɛdɛo lé? 23 Wá táa'o guwaiwaiu gɔɔ àaɔ̃ɛ, wí gbasa sa'o Dii wá
Luawa lá a òwɛ̃ɛwa. 24 Ɔ Falaɔ̃ɔ mɛ̀: Má á gbaɛ à gɛ sa'o Dii á Luawa guwaiwaiu, ɑ̃ma ásu
gɛ́ zɑ̃̀o. A awakpaɛ̀mɛɛ sa. 25 Mɔizi òɛ̀: Tó ma ta, má awakpaɛ̀, i ũsɨ̀naɔ kɛ̃ma zia ń n ɨ̀waɔ
ń n gbɛ̃́ɔ. Ɑ̃ma ńsu mɔafilikɛ ǹ gí gbɛ̃́ɔnɛ aa gɛ́ sa'oi Diiwa lɔo. 26 Kɛ́ Mɔizi bɔ̀ Falaɔ̃ɔ kɨ́i, à
awakpàɛ̀ Diiɛ. 27 Dii aà wabikɛa mà, ɔ̃ ũsɨ̀naɔ kɛ̃̀ Falaɔ̃ɔwa ń a ɨ̀waɔ ń a gbɛ̃́ɔ. I gɔ̃ gueio, baa
mɛ̀ndo. 28 Kási Falaɔ̃ɔ swɑ̃́ gɨ̀ gbɑ̃a e tiaɛ, i ń gbáɛo.

9

Pɔtuoɔ gagaa

1 Dii ò Mɔiziɛ: Gɛ ǹ Falaɔ̃ɔ le, ní oɛ̀ Dii á Ɛbɛluɔ Lua mɛ̀, aà ma gbɛ̃́ɔ gbaɛ aa gɛ́ ma sísii.
2 Tó à gɨ̀ ń gbaɛi mɛ́ a ń kũa e tia, 3 má ɔtɔ̃ aà pɔtuoɔwa bua. Má gagyɑ̃ pɑ̃sɨ̀ ká aà sɔ̃́ɔgu ń aà
zàa'ɨ̀naɔ ń aà yiongoɔ ń aà zuɔ ń aà sɑ̃ɔ ń aà blɛɔ. 4 Má Isaili pɔ́ɔ dɔ̃kɔ̃ɛ ń Egipiɔ pɔ́ɔ. Isailiɔ
pɔ́ɔ kee a gao. 5 Ma Dii ma a gɔɔdɨ̀lɛ. Zia má bee kɛ bùsuu la.

6 Kɛ́ gu dɔ̀, ɔ̃ Dii kɛ̀ màa. Egipiɔ pɔtuoɔ gàga píi, kási Isailiɔ pɔ́ɔ kee i gao. 7 Falaɔ̃ɔ yɑ̃́ pɔ́
kɛ̀pi gbɛ̀a a mà Isailiɔ pɔ́ɔ kee i gao, kási aà swɑ̃́ gɨ̀ gbɑ̃aɛ, i gbɛ̃́piɔ gbaɛo.

Sɑ̃́nɛ kaa Egipiɔgu

8 Dii ò Mɔiziɛ ń Aalonao: A mua túfu ɔũkpa, Mɔizi i fɑ̃ musu Falaɔ̃ɔ aɛ, 9 i da Egipi bùsua
píi lán luutɛ̃wa, i ka gbɛ̃nazɨ̀naɔ ń nɔ̀bɔɔgu sɑ̃́nɛ ũ gupiiu. 10 Ɔ aa mua túfu sɛ̀lɛ aa gɛ̀ò
Falaɔ̃ɔ kɨ́i. Kɛ́ Mɔizi túfupi fɑ̃̀ musu, ɔ̃ à kà gbɛ̃nazɨ̀naɔ ń nɔ̀bɔɔgu sɑ̃́nɛ ũ.* 11 Ɛsɛdeɔ i fɔ̃ gɛ̀
Mɔizi kɨ́io sɑ̃́nɛpiɔ yɑ̃́i, asa à ń lé ń Egipiɔ píiɛ. 12 Ɔ Dii Falaɔ̃ɔ swɑ̃fɛ̃̀ lá a ò Mɔiziɛwa, ɔ̃ i ń
yɑ̃mao.

Lougbɛ kwɛa

13 Dii ò Mɔiziɛ: Fɛlɛ kɔɔkɔɔ gɛ Falaɔ̃ɔ le, ní oɛ̀ ma Dii á Ɛbɛluɔ Lua ma mɛ̀, aà ma gbɛ̃́ɔ gbaɛ
aa gɛ́ ma sísii. 14 Kɛ́ bee sa má ɨ̀a píi kpáaàzi ń aà ɨ̀waɔ ń aà gbɛ̃́ɔ, kɛ́ aà e dɔ̃ dṹnia guu píi
gbɛ̃e muaamanɔo. 15 Asa tó ma ɔtɔ̃̀má ma gagyɑ̃kàŋ́gu yɑ̃a, dɔ̃ aàpi ń a gbɛ̃́ɔ aa làa dṹnia
guu. 16 Má tò aà ku kɛ́ aà ma gbɑ̃a e, ma tɔ́ i li dṹniaa píiɛ.† 17 Lá àlɛ azɨ̀a sɛ lɛsɨ̀ dɛ ma
gbɛ̃́ɔla e tia, àlɛ ń gbaɛo, 18 zia maa'i má tó lougbɛ pɑ̃sɨ̀ kwɛ́ maamaa, lougbɛ pɔ́ a taa i kɛ

---

* **9:10** Zia 16.2 † **9:16** Lom 9.17

Egipi yãao zaa wa kàlɛ e ń a gbão. 19 Oɛ̀ aà gbɛ̃́ɔ zi̍ aa aà pɔtuoɔ ń pɔ́ pɔ́ a vi̍ buaɔ sɛ́lɛ káka
kpɛ́u píi. Gbɛ̃nazi̍naɔ ń pɔ́ pɔ́ kú bàasiɔ, tó wi gɛ̃́nɔ kpɛ́uo, lougbɛ a kwɛ́má aa gagaɛ.

20 Falaɔ̃ɔ i̍waeɔ vi̍akɛ̀ Dii yɑ̃́ɛ, aa ń zi̍kɛnaɔ ń ń pɔtuoɔ kàka kpɛ́u. 21 Ámа gbɛ̃́ pɔ́ aai
Dii yãdaoɔ, aa ń zi̍kɛnaɔ ń ń pɔtuoɔ tò bàasi. 22 Ɔ Dii ò Mɔiziɛ: Ɔsɛ musu, lougbɛ i kwɛ
gbɛ̃nazi̍naɔ ń pɔtuoɔ ń buapɔ́ɔwa Egipi bùsu gupiiu. 23 Kɛ́ Mɔizi a go dɔ̀ musu, Dii tò lou
lɛ́ pũna, àlɛ ma ń gbɛo, àlɛ pílɛ, mɛ́ lua lɛ́ su tɔɔlɛwa. Dii lougbɛ kà Egipiɔgu.‡ 24 Lougbɛ lɛ́
kwɛ́, lou lɛ́ pílɛpilɛ. Lougbɛpi pãsi̍. Zaa Egipi bùsu ku, lou bee taa i mau yãao. 25 Lougbɛpi
pɔ́ pɔ́ kú bàasi Egipi bùsuuɔ ásookɛ̀ píi, gbɛ̃nazi̍naɔ ń pɔtuoɔ ń buapɔ́ɔ píi. Á sɛ̃̀a líɔ ɛ̀'ɛ píi.
26 Gosɛ̃ bùsu gu pɔ́ Isailiɔ kuu ɔ̃ lougbɛpi i kauo ado.

27 Falaɔ̃ɔ Mɔizi ń Aalonao si̍si a òńɛ́: Kɛ́ bee sa ma duunakɛ̀. Dii dee yɑ̃́ naɛ, mapi ń ma
gbɛ̃́ɔ tàaedeɔn wá ũ. 28 A awakpaɛ̀. Loupũnaa ń lougbɛɛ beeo kà. Má á gbaɛ saɛ, wa gíɛ́
lɔo. 29 Mɔizi òɛ̀: Tó ma bɔ wɛ̃́nkpɛ, mɛ́ ma a ɔɔ dɔ̀ Dii kɩ̃́i oi, loupũnaa a zɛ, lougbɛ i láa, kɛ́
ǹ e ǹ dɔ̃ tɔɔlɛá Dii pɔ́ɛ. 30 Ámа má dɔ̃ kɛ́ mpi ń n i̍waɔ, álɛ vi̍akɛ Dii Luaɛo e tia.

31 Naa ń maseo ɔ̃̀ɔkpà, kɛ́ naa pi̍a mɛ́ mase mɔe bɔ̀ yɑ̃́i. 32 Ese ń weao i ɔ̃̀ɔkpao, kɛ́ aai̍ ma
gbɛzɑ̃ yɑ̃́i. 33 Mɔizi bɔ̀ Falaɔ̃ɔ kɩ̃́i à gɛ̀ wɛ̃́nkpɛ, à a ɔɔ dɔ̀ Dii kɩ̃́i oi, ɔ̃ loupũnaa ń lougbɛo zɛ̀,
lou i ma lɔo. 34 Kɛ́ Falaɔ̃ɔ è lou ń lougbɛo ń loupũnaao zɛ̀, à gi̍ lɛ́ duunakɛ, aà swɑ̃́ gbãakṹ,
aàpi ń a i̍waɔ. 35 Aà swɑ̃́ yi̍aa, à gi̍ Isailiɔ gbaɛi lá Lua dà Mɔiziɛ a òɛ̀wa.

10

Kwaɔ kaa

1 Dii ò Mɔiziɛ: Gɛ́ Falaɔ̃ɔ kɩ̃́i, asa ma aà swɑ̃fɛ̃̀ ń aà i̍waɔ, kɛ́ mà a dabudabuɛ beeɔ kɛ ń
guu, 2 kɛ ǹ e ǹ o n nɛ́ɔnɛ ń n tɔũnaɔ lá ma Egipiɔ wɛtɑ̃̀ ń dabudabu pɔ́ má kɛ̀ ń guuo, i̍ dɔ̃ kɛ́
mámɛmaa Dii. 3 Ɔ Mɔizi ń Aalonao gɛ ò Falaɔ̃ɔɛ aa mɛ̀: Dii Ɛbɛluɔ Lua mɛ̀, ńyɔ̃ɔ ku misiilɛaɛ
sai e bɔɛ ni? N a gbɛ̃́ɔ gbaɛ aa gɛ́ a sísii. 4 Tó n gi ń gbáɛi, zia a kwaɔ ka n bùsuu, 5 aa da
tɔɔlɛa, wa gu'eo, aai lɛ́lɛ pɔ́ pɔ́ gɔ̃̀nɛ lougbɛ gbɛaɔwa ń líɔ píi. 6 Aa ka n kpɛ́ɔ pai ń n i̍waɔ pɔ́ɔ
ń Egipiɔ pɔ́ɔ píiɛ. N maeɔ ń n deziɔ aai a taa e yãao, za gɔɔ pɔ́ aa zɔ̃̀lɛ bùsuu la e ń a gbão.
Ɔ Mɔizi ɛ̀a bɔ̀ Falaɔ̃ɔ kɩ̃́i.

7 Falaɔ̃ɔ i̍waɔ òɛ̀: Gbɛ̃́piɔ aaɔ músikpawázi màa e bɔɛ ni? Gbɛ̃́piɔ gbaɛ aa gɛ́ Dii ń Lua
sísii. N dɔ̃ kɛ́ Egipi ɔ̃̀ɔkpào lɛ́? 8 Ɔ wà ɛ̀a sù ń Mɔizio ń Aalonao Falaɔ̃ɔ kɩ̃́i, a òńɛ́: A gɛ́ Dii á
Lua sísii. Á deɔ mɛ́ aa gɛ́i? 9 Mɔizi wɛ̀wà à mɛ̀: Nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ. Wá gɛ́ wápiiɛ ń wá nɛgɔ̃ɛɔ
ń wá nɛnɔɛɔ ń wá sãɔ ń wá bleɔ ń wá zuɔ, asa Dii dikpɛ ɔ̃ wálɛ gɛ́ kɛi. 10 Ɔ a òńɛ́: Tó ma á
gbáɛ ń á nɔɛɔ ń á nɛ́ɔ ápii, Dii á bɔ! Á laaika! Á ye fɛ̃manɔɛ. 11 Aawo! Á gɔ̃ɛɔ mɛ́ aa gɛ́ Dii
sísii, asa bee á gbɛ̀a. Ɔ wà ń yá Falaɔ̃ɔ kɩ̃́i.

12 Dii ò Mɔiziɛ: N ɔdɔ Egipi bùsua, kwaɔ i ká, aai sɛ̃ ń lá pɔ́ bɔ̀ lougbɛ gbɛaɔ ble píi. 13 Kɛ́
Mɔizi a go dɔ̀ Egipia, Dii bɔ̀ ń i̍́anao gukpɛ oi, àlɛ pɛ́ bùsupiwa fãanɛ ń gwãasi̍nao zɛsai. Kɛ́
gu dɔ̀, gukpɛ i̍́anapi sù ń kwaɔ.* 14 Ɔ kwapiɔ mɔ̀ kù Egipi bùsua píi. An dasi dɛ a yãa pɔ́ɔla,
mɛ́ a taa a kɛ bau lɔo. 15 Aa kpàlɛ tɔɔlɛa gupiiu, ɔ̃ tɔɔlɛ si̍si. Aa sɛ̃ ń láɔ ń libɛ pɔ́ bɔ̀ lougbɛ
gbɛaɔ blè píi. Sɛ̃ ge láe ku Egipi bùsuu lɔo.

16 Wegɔ̃ɔ Falaɔ̃ɔ Mɔizi ń Aalonao si̍si à mɛ̀: Ma duunakɛ̀ Dii á Luaɛ ń ápiɔ. 17 Á sùuu
gɛ̃ndonaɛ bee kɛmanɔ ń ma duunao, i̍ awakpamɛɛ Dii á Luaɛ aà kaalɛɛ bee kɛ̃a. 18 Kɛ́ à bɔ̀
Falaɔ̃ɔ kɩ̃́i, à awakpà Diiɛ. 19 Ɔ Dii bɔ̀ ń i̍́an gbãao bɛ'aɛ oi, à mɔ̀ kwaɔ sɛ̀lɛ kà Isia Tɛ̃au. Baa
kwa mɛ̀ndo i gɔ̃ Egipi lɔo. 20 Dii Falaɔ̃ɔ swɑ̃fɛ̃̀, ɔ̃ i Isailiɔ gbaɛo.

Gusia daa Egipia

‡ **9:23** Zia 8.7, 16.21 * **10:13** Zia 9.3

[21] Dii ò Mɔiziɛ: Ɔsɛ musu, gusia pɔ́ wa e ɔkãwà i da Egipia. [22] Kɛ́ Mɔizi ɔdɔ̀ musu, ɔ̃ gusia
gèele dà Egipia gupiiu e gɔɔ àaɔ̃.† [23] Wìli kɔ̃'eo, mɛ́ gbɛ̃e i e gò a tíao e gɔɔ àaɔ̃pi. Kási gupua
ku gu pɔ́ Isailiɔ kuu píiɛ.
[24] Ɔ Falaɔ̃ɔ Mɔizi sìsi à mɛ̀: A gɛ́ Dii sísii ń á nɔɛɔ ń á nɛ́ɔ píi, í á sãɔ ń á bleɔ ń á zuɔ tó.
[25] Mɔizi mɛ̀: To wàɔ wá sa'obɔɔ ń sa pɔ́ wì a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔɔ kũa, kɛ́ wà e wà Dii wá
Lua gbagbaò. [26] Sema wà gɛ́ ń wá pɔtuoɔ, baa mɛ̀ndo a gɔ̃o, asa an guu ɔ̃ wá sa'obɔɔ sɛu
wà Dii wá Lua gbagbaò. E wàɔ gɛ́ kái we, wá dɔ̃ pɔ́ pɔ́ wá sɛ́ wà sa'oowà gìao. [27] Dii Falaɔ̃ɔ
swãfɛ̃̀, ɔ̃ i we ń gbáɛo. [28] Falaɔ̃ɔ ò Mɔiziɛ: Gomɛɛ we! Nsu tó wá wɛ́ kɛ síiɔ̃ lɔo. Zɛ̃́ pɔ́ wa
wɛsìkɔ̃lɛ, n gaɛ. [29] Ɔ Mɔizi mɛ̀: Lá ń ò, má wɛsinlɛ lɔo.

11

Egipi nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ gagaa

[1] A mɔ lè Dii ò Mɔiziɛ yãa à mɛ̀: Má ìada Falaɔ̃ɔwa ń Egipi bùsuo gɛ̃n do lɔ, i gbasa á gbaɛ.
Tó àlɛ á gbaɛ, a á yáɛ fá! [2] O gbɛ̃́ɔnɛ an baade gɔ̃ɛ ń nɔɛo ánusu pɔ́ɔ ń vua pɔ́ɔ gbɛa gbɛ̃́ pɔ́
á vì Egipi gbɛ̃́ ũwa. [3] Má tó Egipiɔ Isailiɔ wɛgwa. Mɔizi sɔ̃ a bɛɛɛ vì Egipi Falaɔ̃ɔ ìwaɔ ń a
gbɛ̃́ɔnɛ.
[4] Ɔ Mɔizi ò Falaɔ̃ɔɛ: Dii mɛ̀, gwãasìn wɛɛdo á pã Egipi bùsua, [5] Egipi nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ i gaga píi
sɛa za Falaɔ̃ɔ pɔ́ zɔ̃lɛa báawa nɛ́wa e à gɛ pɛ nɔɛ zìkɛna pɔ́ aaì wísilɔɔ pɔ́wa ń pɔtuo nɛsana
sɛ̃́iaɔ píi. [6] Búbua gbãa a da Egipia gupiiu, a taa i kɛ yãao, mɛ́ a kɛ bau lɔo. [7] Kási Isailiɔ
guu baa gbɛ̃ a gbodɔ gbɛ̃nazìna ge pɔtuowao, kɛ́ ǹ e ǹ dɔ̃ Dii Egipiɔ dɔ̃kɔ̃ɛ ń Isailiɔ yái. [8] N
ìwaɛ beeɔ mɔ ma kɛ̃́i píi, aai kúlɛmɛɛ, aai mɛ mà gɛ́ ń ma gbɛ̃́ɔ píi. Bee gbɛa sa mí gɛ́. Ɔ
Mɔizi bɔ̀ Falaɔ̃ɔ kɛ̃́i ń pɔfɛ̃ zɔ̃ɔo.
[9] Dii ò Mɔiziɛ yãa à mɛ̀: Falaɔ̃ɔ a n yãmao, kɛ́ ma dabudabukɛaɔ e dasikũ Egipi yái.
[10] Mɔizi ń Aalonao dabudabupiɔ kɛ̀ Falaɔ̃ɔ aɛ píi, ɔ̃ Dii aà swãfɛ̃̀. A gì Isailiɔ gbaɛi aa bɔ a
bùsuu.

12

Gɛ̃amusu dikpɛ

[1] Dii yã'ò Mɔiziɛ ń Aalonao Egipi à mɛ̀: [2] Mɔɛ bee líɔ dɛɛ́ mɔ sɛ̃́ia ũ wɛ̃ ń wɛ̃o. [3] A o Isailiɔnɛ
píi, mɔɛ bee gɔɔ kwide zɛ̃́ ualɛ ń ualɛo píi aali sã sɛ mɛ̀ndodo. [4] Tó ua gbɛ̃́ɔ dasi i ka aa sã
mɛ̀ndo nɛo, aa sɛ́ ń ua pɔ́ aa ku kɔ̃ saɛo a gbɛ̃́ɔ dasilɛu, kɛ́ a kìni su gɔ̃o yái. [5] A sãsa ge
blesan bɔlɔna pɔ́ sãa vìo sɛ́.* [6] Isailiɔ píi, baade a pɔ́ gwa e mɔɛ bee gɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosaide zɛ̃́.
Oosi i dɛ, [7] í a au lɛ́ kpɛ́ pɔ́ wa a nɔ̀ɔ sou kpɛɛlɛ gìɔwa, ɔplaai ń zɛɛio ń musuo. [8] Gwãasìn
doũpi à nɔ̀ɔpi kpátɛa, í só ń kàao ń lá kìsão. [9] Asu so búsu ge fùukɛao. A kpátɛa ń a mio
ń a gbáɔ ń a guupɔɔ. [10] Asu to gu dɔ a kìniwao. Tó a kìni gɔ̃̀, à kátɛu à tɛ́kũ. [11] Tó álɛ só, à
asanadɔ, í kyalekpa, á gopana iɔ naa á ɔzì, í só kpakpa, asa Dii Gɛ̃amusu sa'obɔɛ.
[12] Gwãasìnapi má pã Egipia mà nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ dɛdɛ bùsupi gupiiu ń pɔtuo nɛsana sɛ̃́iaɔ píi,
mí yãda Egipi tãaɔla. Mámɛmaa Dii. [13] Aupi iɔ dɛ seela ũ kpɛ́ pɔ́ á kú a guuwa. Tó málɛ ɔtɔ̃
Egipiɔwa, mɛ́ ma aupi è, má gɛ̃álaɛ, gagapi a á leo. [14] Ali gɔɔpi dilɛ ma dikpɛ ũ a yã́ dɔngu
yái, íɔ dikpɛpi kɛ fɛlɛkaa ũ e á buiwa.

Kàaso dikpɛ

[15] Ali kàa so e gɔɔ sopla. A gɔɔ sɛ̃́ia zɛ̃́ àli pɔ́sɛ'ɛsɛ pɔ́ kú á kpɛ́uɔ kɔ́lɛ,† asa gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́sɛa sò
gɔɔ soplapi guu, wa aà bɔ Isailiɔ guu wà dɛɛ. [16] A gɔɔ sɛ̃́ia zɛ̃́ ń a gɔɔ sopladeo àli kɔ̃kãaa à
ma sísi. Asu zìe kɛ gɔɔ beeɔ zɛ̃́o, sema blɛkɛa gbɛ̃́piiɛ bàasio, a lɛ́n we. [17] Ali Kàaso dikpɛkɛ,

† **10:22** Soũ 105.28, Zia 16.10 * **12:5** Zãa 1.29, Ɛbɛ 9.14, 1Piɛ 1.19 † **12:15** Bɔa 23.15, Mat 26.17, 1Kln 5.7-8

asa zı̃beezı̃ ɔ̃ ma á bólɛ Egipi lán zı̃gɔ̃ɔwa. Á buiɔ líɔ dikpɛpi kɛ kɛ̀tokɔ̃ɛ ũ. 18 Mɔ sɛ̃́ia gɔɔ gɛ̃o
mɛ̀ndosaide zı̃́ oosi, àɔ kàa so e a gɔɔ bao ń mɛ̀ndoode zı̃́ oosi. 19 Pɔ́sɛ'ɛsɛ su àɔ kú á bɛo e
gɔɔ sopla, asa gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́sɛa sò, bɔ̀mɔn nò, belen nò, wa aà bɔ Isailiɔ guu wà dɛɛ. 20 Ásuli
pɔ́sɛa so gɔɔ beeo. Gu pɔ́ á kúu píi, àliɔ kàa só.

Gɛ̃amusu dikpɛ sɛ̃́ia

21 Mɔizi Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ sı̃si píi, a ònɛ́: Á gɛ́ á ua sã séi, í dɛ Gɛ̃amusu dikpɛkɛbɔ ũ. 22 Á ése
sáo sɛ à zɔ̃ au pɔ́ kú ta guuwa, í lɛ́ kpɛɛlɛ gı̃ɔwa, ɔplaai ń zɛɛio ń musuo. Á gbɛ̃e su bɔ a
kpɛ́uo e gu dɔ. 23 Tó Dii lɛ́ pã bùsua àlɛ Egipiɔ dɛdɛ, mɛ́ à au è kpɛɛlɛ gı̃ɔwa, a gɛ̃aɛ. A to
gbɛ̃dɛdɛna gɛ̃ázi à á dɛdɛo.‡ 24 Ápiɔ ń á buiɔ àɔ yã́pi kũa kɛ̀tokɔ̃ɛ ũ e á buiwa. 25 Tó a gɛ̃
bùsu pɔ́ Dii á gbáu lá à a lɛgbɛ̃̀wa, àɔ lousisiyãpi kũa. 26 Tó á nɛ́ɔ lousisiyãpi mi gbɛ̀awá,
27 à onɛ́ a dɛ Gɛ̃amusu sa pɔ́ wı̃ o Diiwa ũɛ, asa kɛ́ à Egipiɔ dɛ̀dɛ, à gɛ̃̀ wá Isailiɔ kpɛ́aɛ, i wá
dɛdɛo. Ɔ gbɛ̃́ɔ kùlɛ Diiɛ aa mipɛ̀lɛ. 28 Kɛ́ aa tà, aa kɛ̀ lá Dii ò Mɔiziɛ ń Aalonaowa.

Egipi nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ gagaa

29 Gwãası̃n wɛɛdo Dii Egipi nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ dɛ̀dɛ píi sɛa za Falaɔ̃ɔ pɔ́ zɔ̃lɛa báawa nɛ́wa, e à
gɛ̀ pɛ̀ dakpɛunaɔ pɔ́wa ń pɔtuo nɛsana sɛ̃́iaɔ píi. 30 Falaɔ̃ɔ fɛ̀lɛ gwã́ ń a ı̃waɔ ń Egipiɔ píi, ɔ̃
búbua dà Egipia, asa uae ku gɛsaio. 31 Gwãası̃na ɔ̃ Falaɔ̃ɔ Mɔizi ń Aalonao sı̃si a ònɛ́: Á
fɛlɛ bɔlɛ ń Isailiɔ ma gbɛ̃́ɔ guu. Á gɛ́ Dii sísii lá á òwa. 32 Á á bleɔ ń á sãɔ ń á zuɔ sélɛ lá á
òwa. Á gɛ́i, í samaa'omɛɛ.
33 Egipiɔ lɛ́ naɛ gbɛ̃́piɔwa aa bɔlɛnɛ́ ń bùsuu kpakpa, asa aa mɛ̀: Wá gaga píiɛ. 34 Isailiɔ ń
kàatidɛaɔ kà taɔ guu a sɛ'ɛsɛsai, aa ń ulaɔ fı̃̀fı̃wà aa dàda ń gã̀u. 35 Aa kɛ̀ lá Mɔizi ònɛ́wa, aa
ã́nusu pɔ́ɔ ń vua pɔ́ɔ ń pɔkasaɔ gbɛ̀a Egipiɔwa. 36 Dii tò Egipiɔ ń wɛgwà, ɔ̃ aa kpàmá. Màa
aa Egipiɔ pɔ́ɔ sı̃má.

Isailiɔ daa zɛ́u

37 Isailiɔ dàzɛu kɛ̀sɛ, aa bɔ̀lɛ ń Lamɛsɛo aa tà Suko. Gɔ̃ɛɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa àaɔ̃ɛ (600.000),
nɛ́ɔ ń nɔɛɔ bàasi. 38 Bui zı̃̀lo dodoaɔ tàńnɔ dasi lɔ. Bleɔ ń sãɔ ń zuɔ dasi kɛ̀ zài. 39 Aa kàa kɛ̀
ń kàatidɛa pɔ́ aa bɔ̀ò Egipio. A sɛ'ɛsɛ vı̃o, asa wà ń yá Egipi zɛzɛsaiɛ. Aai blɛ mài e sɛ̀ kɛ́ wà
ble zɛ́uo.
40 Isailiɔ kua Egipi kɛ̀ wɛ̃̀ ɔ̀aa pla ń baakwioɛ.§ 41 Wɛ̃̀ ɔ̀aa pla ń baakwiopi gbɛa, dikpɛpi
zı̃́ ɔ̃ Dii zı̃gɔ̃piɔ bɔ̀lɛ Egipi píi. 42 Gwãası̃napiá Dii pɔ́ɛ. Isailiɔ líɔ itɛ̃kɛwà e an buiwa, asa
gwã́pi ɔ̃ Dii Isailiɔ bɔlɛa Egipi itɛ̃kɛ̀.

Gɛ̃amusu dikpɛ

43 Dii ò Mɔiziɛ ń Aalonao: Gɛ̃amusu yã́ pɔ́ má dı̃̀lɛn kɛ: Buipãlee su a nɔ̀ɔ soo, 44 ãma zɔ
pɔ́ á lù mɛ́ à tɔ̃zɔ̃̀ a só. 45 Nibɔ ge gbɛ̀wina su soo. 46 Á so kpɛ́u, ásu bɔ ń a nɔ̀ɔpio bàasio.
Ásu sãpi wáe ɛo.* 47 Isaili píi lí dikpɛpi kɛ. 48 Tó bɔ̀mɔ kú á guu, mɛ́ a ye Gɛ̃amusu dikpɛkɛ
Diiɛ, aà tɔ̃zɔ̃zɔ̃ a bɛ gɔ̃ɛɔnɛ píi, i gɔ̃ bele ũ, i gbasa kɛ. Gyafɔɔdee suli bleo. 49 Bele ń bɔ̀mɔ pɔ́
kúánɔɔ, ikoyã doũpiɛ. 50 Ɔ Isailiɔ kɛ̀ lá Dii ò Mɔiziɛ ń Aalonaowa píi. 51 Zı̃beezı̃ Dii Isailiɔ
bɔ̀lɛ Egipi gãgã.

13

Kàaso dikpɛ ń nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ kpaa Luawao

1 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 2 Isaili nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ ń pɔtuo nɛsana sɛ̃́iaɔ kpaa, asa ma pɔ́ɔnɛ píi.*
3 Mɔizi ò gbɛ̃́ɔnɛ: Á bɔa Egipi zɔbleau gɔɔɛ bee yã́ àɔ dɔágu, asa Dii mɛ́ á bɔ́ Egipi ń a ɔ
gbãao. Ásuli pɔ́sɛa so gɔɔpiwao. 4 Álɛ bɔ Egipi mɔ sɛ̃́ia pɔ́ wı̃ mɛ Abibu guu gbãɛ. 5 Dii lɛgbɛ̃̀
á deziɔnɛ à mɛ̀ á bùsu pɔ́ vı̃ ń zɔ́'io diu mɛ́ Kanaaɔ ń Itiɔ ń Amɔleɔ ń Iviɔ ń Yebusiɔ kuu

‡ **12:23** Ɛbɛ 11.28 § **12:40** Daa 15.13, Gal 3.17 * **12:46** Zãa 19.36 * **13:2** Luk 2.23

kpáwá. Tó a tò a kau, àli dikpɛpi kɛ mɔɛ beeu. [6] Aliɔ kàa so e gɔɔ sopla. A gɔɔ sopladepi
zɨ̃ iɔ dɛɛ́ Dii dikpɛ ũ. [7] Aliɔ kàa so e gɔɔ soplapi gɛ paò. Pɔ́sɛa ge pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ suliɔ ku uae á
bùsuu gɔɔ beewao. [8] Gɔɔ bee àli o á nɛgɔ̃ɛɔnɛ álɛ bee kɛ yɑ̃́ pɔ́ Dii kɛ̀ɛ́ kɛ́ à á bɔ́lɛ Egipi yɑ̃́iɛ.
[9] Dikpɛpi iɔ dɛɛ́ seela ũ lán pɔ́ daa ɔwa ge dɔngubɔ yea mi'aɛwawa, kɛ́ Dii ikoyɑ̃ su bɔ á
lɛ́uo, asa ɔ̃mɛ á bɔ́lɛ Egipi ń a ɔ gbɑ̃ao. [10] Aliɔ ikoyɑ̃pi kɛ a gɔɔwa wɛ̃ ń wɛ̃o.

[11] Tó Dii tò a ka Kanaa bùsuu, mɛ́ a kpàwá lá à a lɛgbɛ̃̀ɛ́ ń á deziɔwa, [12] à á nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ
kpawà píi. Á pɔtuo nɛsana sɛ̃́iaɔ iɔ dɛ aà pɔ́ ũ píi. [13] Ili á zàa'ìn nɛsana sɛ̃́ia bo ń sɑ̃nɛo. Tó
i boo, à a waa fɨ̃. A á nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ bo píi. [14] Tó á nɛgɔ̃ɛɔ á lá yɑ̃́pi mii zia aa mɛ̀, bɔ́ yɑ̃́n wei,
à onɛ́, kɛ́ Dii wá bɔ́ zɔbleu Egipi ń a ɔ gbɑ̃ao yɑ̃́ɛ. [15] Kɛ́ Falaɔ̃ɔ gɨ̃kɛ̀ à gɨ̃ wá gbaɛi, ɔ̃ Dii Egipi
nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ dɛ̀dɛ píi ń pɔtuo nɛsana sɛ̃́iaɔ píi. A yɑ̃́i ɔ̃ wi sa'oiwà ń pɔtuo nɛsana sɛ̃́iaɔ, mɛ́
wi wá nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ bo. [16] Bee aɔ dɛ seela ũ lán pɔdaa wá ɔwa ge pɔyea wá mi'aɛwawa, asa
Dii mɛ́ wá bɔ́ Egipi ń a ɔ gbɑ̃ao.

Isailiɔ bɔa Egipi

[17] Kɛ́ Falaɔ̃ɔ Isailiɔ gbàɛ, Lua i bɔńnɔ Filitɛ̃ bùsu zɛ́ guuo, baa ń a kɑ̃ikɛo, asa à mɛ̀: Tó
wà fɛ̀lɛmá ń zɨ̃o, aa làasookɛ ɛa taa Egipiwaɛ. [18] Lua dɔ̀i, à guwaiwai zɛ́ sɛ̀ńnɔ Isia Tɛ̃a oi.
Isailiɔ bɔ̀ Egipi ń ń gɔ̃kɛbɔɔ kũa.

[19] Mɔizi Yosɛfu gɛ sɛ̀, àlɛ taò, asa Yosɛfu tò Isailiɔ lɛgbɛ̃̀ yɑ̃a à mɛ̀, tó Lua mɔ̀ ń bɔi, aa a
gɛwa sɛ́lɛ bɔò weɛ.†

[20] Kɛ́ aa bɔ̀ Suko, aa gɛ̀ bòokpà guwaiwai lɛ́ Etaũ. [21] Dii ɨ̃ɔ dɔaanɛ́ tɛlu guu fɑ̃anɛ, kɛ́
àɔ zɛ'ɔlɔnɛ́. Gwɑ̃asɨ̃na sɔ̃, ɨ̃ɔ dɔaanɛ́ tɛ́ guu kɛ́ àɔ gupunɛ́, aaiɔ táa'o fɑ̃anɛ ń gwɑ̃asɨ̃nao.
[22] Tɛlupi lí go ń aɛ fɑ̃anɛo, mɛ́ tɛ́pi lí go ń aɛ gwɑ̃́o.

14

Egipiɔ pɛ́lɛa Isailiɔzi

[1] Dii ò Mɔiziɛ: [2] O Isailiɔnɛ aa lilɛ gɛ bòokpa Pi'ailo saɛ Midoli ń ísiao zɑ̃nguo, bɔaa ń
Baalizɛfɔ̃o. A bòokpa ísia saɛ we. [3] Falaɔ̃ɔ aɔ e a sɑ̃sɑ̃, guwaiwai á kũkũɛ. [4] Má aà swɑ̃fɛ̃, i
pɛ́lɛázi, mí tɔbɔ Falaɔ̃ɔ ń a zɨ̃gɔ̃ɔ yɑ̃́ musu, Egipiɔ iɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii. Ɔ Isailiɔ kɛ̀ màa.

[5] Kɛ́ wa ò Egipiɔ kí Falaɔ̃ɛ gbɛ̃́piɔ bàalɛ̀, ɔ̃ aàpi ń a ɨ̃waɔ nɔ̀sɛ pɑ̃le sɛ̀ an yɑ̃́ musu aa mɛ̀:
Kpelewa wá kɛ̀ wá tò Isailiɔ bɔ̀ zɔbleawɛ̃ɛ guui? [6] Ɔ Falaɔ̃ɔ godɔ̀ a sɔ̃́ɛ, à a zɨ̃gɔ̃ɔ nàaa. [7] A
sɔ̃́go maaɔ sɛ̀ mɛ̀n ɔ̀aa àaɔ̃ ń Egipi sɔ̃́goɔ píi, zɨ̃gɔ̃ kíaɔ ká ń guu. [8] Dii Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔ swɑ̃fɛ̃̀,
ɔ̃ à pɛ̀lɛ Isailiɔzi, aalɛ bɔlɛ an mi daa ía. [9] Ɔ Egipiɔ pɛ̀lɛńzi ń Falaɔ̃ɔ sɔ̃́ɔ ń aà sɔ̃́goɔ ń aà sɔ̃deɔ
ń aà zɨ̃gɔ̃ɔ píi, ɔ̃ aalɛ mɔ́ ń lei ń bòou ísia saɛ Pi'ailo saɛ bɔaa ń Baalizɛfɔ̃o.

[10] Kɛ́ Falaɔ̃ɔ kɑ̃ikũ̀, Isailiɔ wɛzù, ɔ̃ aa Egipiɔ è tɛ́ ń kpɛ. Vɨ̃a ń kṹ maamaa, ɔ̃ aa wiilɛ̀ Diiwa.
[11] Aa ò Mɔiziɛ: Miaɔ ku Egipi noa? Bɔ́yɑ̃i n mɔwanɔ guwaiwaiu la wà gagai? Akɛa n wá
bɔ́lɛ Egipii? [12] Wi onɛ Egipio lé? Wi mɛ wá tó tɛɛɛ wà zɔble Egipiɔnɛo lé? Zɔbleanɛ́ maawɛ̃ɛ
dɛ gagaa guwaiwaiua. [13] Mɔizi ònɛ́: Ásu to vɨ̃a á kũo. Á zɛ tɛɛɛ, í e lá Dii a á suaba gbɑ̃, asa
Egipi pɔ́ álɛ ń e gbɑ̃ɛɔ, á ń e bau lɔo. [14] Dii mɛ́ a zɨ̃kaɛ́. Áɔ ku kílikiliɛ.

Pɑ̃a Isia Tɛ̃aa

[15] Dii Mɔizi là à mɛ̀: Bɔ́ wii ńlɛ lɛ́ai? O gbɛ̃́ɔnɛ aa bɔ ń táo. [16] N n gopana dɔ ísiaa, ní zɔ̃ɛò,
Isailiɔ i gɛ̃ a zɑ̃nguo gugiiu. [17] Mapi, má Egipiɔ swɑ̃fɛ̃, aai gɛ̃ ń gbɛa, mí tɔbɔ Falaɔ̃ɔ ń a zɨ̃gɔ̃ɔ
ń a sɔ̃́goɔ ń a sɔ̃deɔ yɑ̃́ musu. [18] Tó ma tɔbɔ̀ Falaɔ̃ɔ ń a sɔ̃́goɔ ń a sɔ̃deɔ yɑ̃́ musu, Egipiɔ i dɔ̃
sa kɛ́ mámɛmaa Dii. [19] Lua Malaika pɔ́ dɔaaa Isailiɔnɛ ɛ̀a gɛ̀ kú ń kpɛ, mɛ́ tɛlu pɔ́ kú ń aɛ ɛ̀a
gɛ̀ ń kpɛ lɔ [20] ampiɔ ń Egipiɔ zɑ̃nguo. Tɛlupi gupù Isailiɔnɛ mɛ́ à gusiakpà Egipiɔnɛ, ɔ̃ an
gbɛ̃e i e sɔ̃̀ a deei gwɑ̃asɨ̃na beeo.

† **13:19** Daa 50.25, Yoz 24.32

21 Kɛ́ Mɔizi ɔdɔ̀ ísiaa, ɔ̃ Dii bɔ̀ ń ĩ́an gbãao gukpɛ oi. A kàka e gu gɛ̀ dɔ̀ɔ̀, à ísia sɛ̀lɛ kpà e
gugii bɔ̀. Kɛ́ í zɔ̃̀ɛ, 22 ɔ̃ Isailiɔ táa'ò gugiiu aa bùa. I bĩ́iboa an ɔplaai ń ń ɔzɛɛio.* 23 Ɔ Egipiɔ
pɛ̀lɛńzi. Falaɔ̃ɔ sɔ̃́ɔ ń a sɔ̃́goɔ ń a sɔ̃deɔ píi tɛ́ ń kpɛ ísia guu. 24 Gufɛ̃nɛ Dii Egipi zĩgɔ̃ɔ gwà za
tɛlu tɛde guu, ɔ̃ a tò gili gɛ̃̀ńgu. 25 A tò an sɔ̃́goɔ vĩ̀lɛ, a tò an táa'oa zĩ'ũkũ̀, ɔ̃ aa mɛ̀: Wà bàalɛ
Isailiɔnɛ, asa Dii lɛ́ zĩkanɛ́wanɔɛ.

26 Dii ò Mɔiziɛ: Ɔdɔ ísiaa, í i da Egipiɔla ń ń sɔ̃́goɔ ń ń sɔ̃deɔ. 27 Ɔ Mɔizi ɔdɔ̀ ísiaa, ɔ̃ í lɛ́ pa
a gbɛu gudɔlɛia. Lá í lɛ́ su màa, ɔ̃ Egipiɔ bàalɛ̀ aa kpàaũò. We Dii tò ísia kũ̀aaumá. 28 I sù
à dà sɔ̃́goɔla ń sɔ̃deɔ ń Falaɔ̃ɔ zĩgɔ̃ pɔ́ gɛ̃̀ ísia guu Isailiɔ gbɛaɔ píi. An kee i bɔo, baa mɛ̀ndo.
29 Isailiɔ sɔ̃ aa táa'ò í zãnguo gugiiuɛ. I bĩ́iboa an ɔplaai ń ń ɔzɛɛio. 30 Zĩbeezĩ Dii Isailiɔ sĩ
Egipiɔwa, ɔ̃ Isailiɔ Egipipiɔ gɛɔ è ísia gɔ̃sɔ̃lɛ. 31 Kɛ́ Isailiɔ Dii gbãa zɔ̃ɔ pɔ́ a mɔ̀ Egipiɔnɛ è, aa
vĩakɛ̀ɛ̀, ɔ̃ aa aà náaikɛ̀ ń aà zɔ̀blena Mɔizio.

15

Mɔizi lɛ

1 Ɔ Mɔizi ń Isailiɔ píi lɛɛ bee sĩ Diiɛ* aa mɛ̀:
Má lɛsi Diiɛ, asa à tɔbɔ̀,
à sɔ̃deɔ ń ń sɔ̃́ɔ kà ísiau.
2 Dii mɛ́ ma gbãa ũ,
má lɛ́mawà, aàpi mɛ́ ma suabà.
Ɔmɛ ma Lua ũ,
má aà táasilɛ.
Ɔmɛ ma mae Lua ũ,
má aà tɔbɔ.
3 Diiá zĩgɔ̃ɛ, aà tɔ́n Dii.
4 A Falaɔ̃ɔ sɔ̃́goɔ ń aà zĩgɔ̃ɔ kà ísiau,
à zĩgɔ̃ kíaɔ sɔ̃̀ɔlɛ Ĩsia Tɛ̃au.
5 Ipi dàńla,
aa kpàlɛ zĩ́lɛ lán gbɛwa.
6 Dii, n ɔplaa n gbãa tɔbɔ̀,
Dii, n n ibɛɛɔ ulɔ̀ ń n ɔplaao.
7 N n wɛ̀lɛɔ nɛ̀ n gawi zɔ̃ɔ guu,
n pɔ pà, n ń kwɛ́ lán sɛ̃wa.
8 N pɔbɔ̀ n níu, ɔ̃ í fɛ̀lɛ,
a zɛa lán bĩ́iwa,
ísia í ĩ a guoguo.
9 Wá ibɛɛpiɔ mɛ̀,
wa pɛ́lɛwázi wà wá leɛ,
wi wá pɔ́ɔ síwá lá wa yeiwa,
wi ń fɛ̃ndaɔ wo wà wá dɛdɛò.
10 N n lɛ́'ĩana gbàɛ, ɔ̃ ísia dàńla,
aa kpàlɛ lán bɛɔmawa í zɔ̃ɔpiu.
11 Dii, tã́a kpele mɛ́ muaannɔi?
Démɛ muaannɔi?
Yãbɔnsaɛkɛna, n zɔ̃ɔkɛ adoa,
n gawi ĩ to vĩa wá kṹ.
12 N n ɔplaa dɔ̀, ɔ̃ tɔɔlɛ ń mɔmɔ.
13 Nyɔ̃ dɔaa wá gbɛ̃́ pɔ́ n wá bɔ́ɔnɛ n gbɛ̃kɛ guu,
ńyɔ̃ gɛ́wanɔ n bùsuu ń n gbãao.

---

* **14:22** 1Kln 10.1-2, Ɛbɛ 11.29 * **15:1** Zia 15.3

14 Tó buipãleɔ mà, aa lualua,
iwãa a ka Filitɛ̃ bùsudeɔ pɔa.
15 Ɛdɔũɔ kíaɔ bílikɛ,
gili a gɛ̃ Mɔabu dɔaanaɔgu,
Kanaa bùsudeɔ kúsu a kwɛ ḿpii.
16 Vi̋a zɔ̃ɔ a ń kṹ, sɔ̃ i kɛ́ńgu,
aa gɔ̃ kílikili lán gbɛwa n gbãa zɔ̃ɔ yã́i Dii,
e wá gbɛ̃́ pɔ́ ń wá é n pɔ́ ũɔ gɛ̃.
17 Dii, ńyɔ̃ gɛ́wanɔ gbɛ̀si̋si̋ pɔ́ ń sɛ̀ n pɔ́ ũ kĩ́i,
ní wá zɛdɔ gu pɔ́ ń di̋lɛ n zɔ̃lɛki̋i ũ,
n kúki̋i pɔ́ ń kɛ̀kɛ nzi̋aɛ guu.
18 Dii aɔ kible gɔɔpiiɛ.

19 Kɛ́ Falaɔ̃ɔ sɔ̃́ɔ ń a sɔ̃́goɔ ń a sɔ̃deɔ gɛ̃̀ ísia guu, ɔ̃ Dii sù ń ío à dàńla, kási Isailiɔ táa'ò gugiiu
ísiapiuɛ. 20 Ɔ ãnabi Miliaũ, Aalona dãe, sɛ̃́sɛ̃na sɛ̀, ɔ̃ nɔɛɔ bɔ̀ tɛaàzi píi, aalɛ sɛ̃́sɛ̃napa, aalɛ
ɔ̃wã. 21 Miliaũ lɛsi̋nɛ́ à mɛ̀:
A̋ lɛsi Diiɛ, asa à tɔbɔ̀,
à sɔ̃deɔ ń ń sɔ̃́ɔ kà ísiau.

I fi̋ìi

22 Mɔizi dàzɛu ń Isailiɔ, aa kɛ̃̀ Ísia Tɛ̃awa aa gɛ̃̀ Sulu guwaiwaiu. Aa táa'ò gɔɔ àaɔ̃
guwaiwaipiu, aai í eo. 23 Kɛ́ aa kà gu pɔ́ wi̋ mɛ Mala, aai fɔ̃ a imi̋o, kɛ́ a fi̋ii yã́i. A yã́i
tò wà tɔkpà gupiɛ Mala.† 24 Ɔ gbɛ̃́ɔ zɔadɔ̀ Mɔiziwa aa mɛ̀: Bɔ́ wá mii? 25 Mɔizi wiilɛ̀ Diiwa,
ɔ̃ Dii lí ɔ̀lɔɛ̀. Kɛ́ a zù íu, ɔ̃ ípi nakũ̀. Weki̋i ɔ̃ Dii ikoyã di̋lɛnɛ́ à ń yɔ̃́ 26 à mɛ̀: Tó a laaidɔ̀ ma
Dii á Lua ma yã́wa mɛ́ álɛ yã́ pɔ́ má yei kɛ, tó a yã́ pɔ́ má di̋lɛɔ mà mɛ́ á ma ikoyãɔ kũa píi,
má gyã pɔ́ má kà Egipiɔgu kee káaguo, asa mámɛmaa Dii á gbã̀gbãna ũ. 27 Bee gbɛa aa
kà Eliũ, gu pɔ́ nibɔna mɛ̀n kuɛplaɔ kuu ń daminali mɛ̀n bàaɔ̃kwiɔ. Ɔ aa bòokpà í saɛ we.

16

Mana ń bùuɔ

1 Isailiɔ fɛ̀lɛ Eliũ ḿpii, ɔ̃ aa kà Sini guwaiwai pɔ́ kú Eliũ ń Sinaio zãnguo an bɔa Egipi
mɔ plaade gɔɔ gɛ̃ode zĩ́. 2 Ɔ aa zɔadɔ̀ Mɔizi ń Aalonaowa guwaiwaiu we ḿpii, 3 aa ònɛ́:
Bɔ́yãi Dii i wá dɛdɛ Egipio ni? Weki̋i wi zɔ̃lɛ wà pɔble ń nɔ̀ɔo e wà kãɛ, ɔ̃ a mɔ wá dɛdɛi
guwaiwaiu la ń nɔanao.
4 Dii ò Mɔiziɛ: Kua za musu má blɛ fã́ɛɛ́,* gbɛ̃́ɔ lí bɔlɛ gɔɔ do pɔ́ sɛ́lɛi lá gu lɛ́ dɔ ń lɛ́ lɛ́u,
kɛ́ mà ń lɛ́ mà gwa tó aa ma ikoyã kũa. 5 Gɔɔ soolode zĩ́ gɔɔ pla pɔ́ ɔ̃ aali sɛ́lɛ, aaliɔ a blɛkɛ.
6 Ɔ Mɔizi ń Aalonao ònɛ́ píi: Oosia á dɔ̃ kɛ́ Dii mɛ́ á bɔ́lɛ Egipi, 7 zia kɔɔ í Dii gawi e. A zɔa
pɔ́ á kàazi mà, asa pɔen wá ũ kɛ́ a gbasa zɔakàwázio. 8 Mɔizi ɛ̀a mɛ̀: Dii a á gba nɔ̀ɔ à so
oosia, zia kɔɔ i blɛ kpáwá á lɛ́ lɛ́u, kɛ́ à zɔa pɔ́ á kàazi mà yã́i. Pɔen wá ũo. I kɛ wámɛ a
zɔakàwázio, Diiɛ.
9 Ɔ Mɔizi ò Aalonaɛ: O Isailiɔnɛ píi aa sɔ̃ Diizi, asa à ń zɔakaa màɛ. 10 Kɛ́ Aalona lɛ́ yã'onɛ́,
aa aɛdɔ̀ guwaiwai oi, ɔ̃ aa è Dii gawi bɔ̀má tɛlu guu. 11 Ɔ Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 12 Ma Isailiɔ
zɔakaa mà. Onɛ́ oosia aa nɔ̀ɔ só, zia kɔɔ aa blɛble aa kã́, aai dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii ń Lua.
13 Oosi bùuɔ mɔ̀ li̋ ń bòoa. Kɛ́ gu dɔ̀ fii kpà à li̋ai. 14 Kɛ́ fii kwɛ̀, ɔ̃ pɔ́ gɔ̃̀ kálɛ tɔɔlɛ puannɔ
kelekele lán kpɔ̀tɛɛwa. 15 Kɛ́ Isailiɔ è, aa òkɔ̃ɛ: Bɔ́n wei? Asa aai dɔ̃ bɔ́ no. Mɔizi ònɛ́: Blɛ pɔ́
Dii kpàwá à blen we. 16 Yã́ pɔ́ Dii di̋lɛɛ́n kɛ: A̋ baade lí sɛ́lɛ a lɛ́ lɛ́u. A sɛ́lɛ á baade miwa zaa
lɛ dodo á uadeɔ lɛ́u. 17 Isailiɔ kɛ̀ màa. Aa sɛ̀lɛ, gbɛ̃eɔ pɔ́ zɔ̃ɔ, gbɛ̃eɔ pɔ́ bílao. 18 Wà zaadàu,

† **15:23** Bee mɛ̀ fi̋ii. * **16:4** Zãa 6.31

kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ sɛ̀lɛ zɔ̃ɔ pɔ́ su fɛ̃o, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ i sɛ́lɛ bílao pɔ́ su kɛ́sãwào.† 19 Mɔizi ònɛ́: Gbɛ̃e su a
kĩ̀ni tó e kɔɔo. 20 Gbɛ̃eɔ i Mɔizi yãmao, aa a kĩ̀ni tò e kɔɔ, ɔ̃ à kɔ̀ɔkà à yaikɛ̀, ɔ̃ Mɔizi pɔ pà gbɛ̃́
beeɔzi.
21 Lá gu lɛ́ dɔ baade ì sɛ́lɛ a lɛ́ lɛ́u. Tó ìatɛ̃ gbãakũ̀, pɔ́ pɔ́ gɔ̃̀ tɔɔlɛ ì yɔɛ. 22 Gɔɔ soolode zĩ́ aa
blɛ sɛ̀lɛ lɛɛ pla, baade miwa zaa lɛ plapla. Ɔ an gbɛ̃zɔ̃ɔ gɛ ò Mɔiziɛ ḿpii. 23 A ònɛ́: Màa Dii
dĩ̀lɛ. Ziaá kɑ̃́mabozĩ̀ɛ, Dii gɔɔɛ. A pɔ́ pɔ́ á ye kpasa kpasa. A pɔ́ pɔ́ á ye disa disa, í a kĩ̀ni pɔ́
gɔ̃̀ dilɛ e kɔɔ. 24 Aa dĩ̀lɛ e kɔɔ lá Mɔizi òwa. Bee i yaikɛo, i kɔ̀ɔkao. 25 Ɔ Mɔizi ònɛ́: A ble gbã,
asa kɑ̃́mabozĩ̀ɛ, á e guei gbão. 26 Aliɔ sɛ́lɛ e gɔɔ soolo. A gɔɔ sopladeá kɑ̃́mabozĩ̀ɛ, aɔ ku gɔɔ
beeo.
27 Gɔɔ soplade zĩ́ gbɛ̃eɔ bɔ̀ sɛ́lɛi, ɔ̃ aai eo. 28 Ɔ Dii ò Mɔiziɛ: Aɔ kú ń ikoyã pɔ́ má dĩ̀lɛɔ
masaio e bɔɛ ni? 29 Aɔ dɔ̃ kɛ́ ma Dii mámɛ ma kɑ̃́mabogɔɔ dĩ̀lɛɛ́. A yɑ̃́i tò gɔɔ soolode zĩ́ mi
gɔɔ pla blɛ kpáwá. Baade líɔ ku a gbɛu, gbɛ̃e suli bɔ gu pɔ́ á kúu gɔɔ sopladepi zĩ́o. 30 Ɔ aa
kɑ̃́mabò gɔɔ soplade zĩ́.‡ 31 Isailiɔ tɔkpà blɛpiɛ Mana.§ A dɛ lán pɔ́wɛn pua kelenaɔwaɛ. A
í na lán kàa zɔdewa.*
32 Mɔizi mɛ̀: Yɑ̃́ pɔ́ Dii dĩ̀lɛn kɛ: Wà mana zaa lɛ do dilɛ wá buiɔnɛ, kɛ́ aa blɛ pɔ́ a kpàwá
wá blè guwaiwaiu wá bɔa Egipi gbɛa e sɔ̃. 33 Ɔ Mɔizi ò Aalonaɛ: Lo sɛ mana zaa lɛ do kau,
ní dilɛ Dii aɛ, kɛ́ àɔ dilɛa wá buiɔnɛ.† 34 Ɔ Aalona dĩ̀lɛ gbɛ̀ pɛ̀pɛɛɔ saɛ, kɛ́ àɔ dilɛa lá Dii ò
Mɔiziɛwa. 35 Isailiɔ mana blè wɛ̃̀ blaɛ‡ e aa gɛ̀ kàò bùsu pɔ́ gbɛ̃́ɔ kuu. Aa manapi blè e aa
gɛ̀ kàò Kanaa bùsu zɔ̃lɛuɛ. 36 Zaa lɛ do litili plaɛ.

17

I bɔa gbɛu
(Nao 20.2-13)

1 Isailiɔ fɛ̀lɛ Sini guwaiwaiu ḿpii, aalɛ bòokpakpa lá Dii ònɛ́wa, ɔ̃ aa gɛ̀ bòokpà Lefidiũ.
Aai í e we wa mĩ̀o, 2 ɔ̃ aa zɔadɔ̀ Mɔiziwa aa mɛ̀: Wá gba í wà mi. A ònɛ́: Bɔ́yãi álɛ zɔadɔai?
Akɛa álɛ Dii lɛ́wɛi? 3 Kɛ́ imi lɛ́ ń dɛ, ɔ̃ aa zɔadɔ̀ Mɔiziwa aa mɛ̀: Bɔ́yãi n wá bɔ́lɛ Egipii? N ye
ǹ wá dɛdɛ ń imio ń wá nɛ́ɔ ń wá pɔtuoɔ yɑ̃̀? 4 Ɔ Mɔizi wiilɛ̀ Diiwa à mɛ̀: Kpelewa má kɛ ń
gbɛ̃́piɔi? A gɔ̃̀ yɔɔ aa ma pápa ń gbɛo wà ma dɛɛ. 5 Dii òɛ̀: Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔ sɛ́lɛ, í dɔaa gbɛ̃́piɔnɛ.
N n go pɔ́ n Niili lɛ̀ò sɛ lɔ. 6 Máɔ zɛa n aɛ Olebu gbɛwa we. Gbɛpi lɛ́, í i bɔ, aai mi. Ɔ Mɔizĩ̀kɛ̀
màa Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔ wáa. 7 Ɔ wà tɔkpà gupiɛ Masa,* asa we aa Dii lɛ́wɛ̀u aa mɛ̀: Dii kúwanɔɛ
wee? Wà tɔkpàɛ̀ Mɛliba† lɔ, kɛ́ Isailiɔ zɔakà we yɑ̃́i.

Zĩ̀kaa ń Amalɛkiɔ

8 Amalɛkiɔ mɔ̀ zĩ̀kai ń Isailiɔ Lefidiũ. 9 Ɔ Mɔizi ò Yozueeɛ: Gbɛ̃́ɔ plɛwɛ̃ɛ, í gɛ zĩ̀ka ń
Amalɛkiɔ. Zia máɔ zɛa sĩ̀sĩ̀ɛ bee misonawa ń Lua goo kũa. 10 Yozuee kɛ̀ lá Mɔizi òɛwa,
à gɛ̀ zĩ̀kai ń Amalɛkiɔ. Ɔ Mɔizi ń Aalonao ń Huluo dɛ̀dɛ sĩ̀sĩ̀pi misonawa. 11 Tó Mɔizi a ɔɔ
sɛ̀, Isailiɔ ĩ̀ɔ Amalɛkiɔ fuɛ, ãma tó à a ɔɔ sĩ̀ilɛ sɔ̃, Amalɛkiɔ ĩ̀ɔ Isailiɔ fuɛ. 12 Kɛ́ Mɔizi ɔɔ wɑ̃̀, ɔ̃
wà gbɛ sɛ dĩ̀lɛ aà zíɛ, à zɔ̃̀lɛwà, ɔ̃ Aalona ń Huluo aa aà ɔɔ kṹkũa, gbɛ̃do ɔplaai, gbɛ̃do ɔzɛɛi,
ɔ̃ aà ɔɔ gɔ̃̀ zɛa e ìatɛ̃ gɛ̀ gɛ̃̀ kpɛ́u. 13 Ɔ Yozuee zĩ̀blè Amalɛkiɔwa, à ń dɛdɛ ń fɛ̃ndao.
14 Dii ò Mɔiziɛ: Bee kɛ̃ lá guu àɔ dɛ dɔngubɔ ũ, ní o Yozueeɛ, asa má Amalɛkiɔ midɛ dṹnia
guu píiɛ.‡ 15 Mɔizi gbagbakĩ̀i bò, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Diimadalapoo 16 à mɛ̀: A Dii dàlapoo dɔ musu,
Dii iɔ zĩ̀ka ń Amalɛkiɔ gɔɔpiiɛ.

18

Yetolo gɛa Mɔizi gwai

---

† **16:18** 2Kln 8.15 ‡ **16:30** Bɔa 20.8-11 § **16:31** Bee mɛ̀ bɔ́n wei. * **16:31** Nao 11.7-8 † **16:33** Ɛbɛ 9.4 ‡ **16:35**
Yoz 5.12, 1Kln 10.3 * **17:7** Bee mɛ̀ lɛwɛa. † **17:7** Bee mɛ̀ zɔakaa. ‡ **17:14** 1Sam 15.2-9

1 Mɔizi ǹnsue Yetolo, Madiã sa'ona, yá́ pɔ́ Lua kɛ̀ Mɔiziɛ ń a gbɛ́ Isailiɔ mà, lá Dii ń bɔ́lɛ
Egipi. 2 A mɔ lè Mɔizi a na Sefola gbàɛ bɛ yãa 3 ń a nɛgɔ̃ɛ mɛ̀n plaɔ.* Ado tɔ́n Geesoũ,† asa
Mɔizi mɛ̀ bùsu pãleu la bɔ̀mɔn a ũ. 4 Ado tɔ́n Ɛliɛzɛɛ,‡ asa Mɔizi mɛ̀ a mae Lua dɔ̀alɛɛ, à a bɔ
Falaɔ̃ɔ fɛ̃nda lɛ́zi̋. 5 Ɔ Yetolo fɛ̀lɛ lɛ́ mɔ́ Mɔizi ki̋i ń aà nɛ́ɔ ń aà nao gu pɔ́ à bòokpàu Lua gbɛ
saɛ guwaiwaiu. 6 A lɛ́kpãsãkɛ̀ Mɔiziɛ à mɛ̀: Málɛ mɔ́ n ki̋i ń n nao ń n nɛ́ mɛ̀n plaɔ. 7 Mɔizi
bɔ̀ dà a ǹnsuelɛ, à kùlɛ à lɛpɛ̀wà. Aa kɔ̃ aafia gbɛ̀a, ɔ̃ aa gɛ̀ kpɛ́u. 8 Mɔizi yá́ pɔ́ Dii kɛ̀ Falaɔ̃ɔɛ
ń Egipiɔ Isailiɔ yá́i dàu a si̋uɛ̀ píi ń taasi pɔ́ ń lé zɛ́uɔ píi ń lá Dii ń bɔ́uo. 9 Yetolo pɔ kɛ̀na
yãmaa pɔ́ Dii kɛ̀ Isailiɔnɛwa píi ń lá à ń bɔ́ Egipiɔ ɔzi̋o. 10 Ɔ à mɛ̀: Wà Dii sáaukpa, lá à á bɔ́
Falaɔ̃ɔ ń Egipiɔ ɔzi̋. 11 Má dɔ̃̀ sa kɛ́ Dii zɔ̃ɔ dɛ dii ki̋niɔla píi. Kɛ́ Egipiɔ bǹnkṹwá, a ɔ̀lɔnɛ́. 12 Ɔ
Yetolo sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò Luawa ń sa pãlɛɔ lɔ. Ɔ Aalona ń Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔ píi aa mɔ̀
pɔblɛ̀aànɔ Lua aɛ.

Yãgɔ̃gɔ̃naɔ dilɛa
(Iko 1.9-18)

13 Kɛ́ gu dɔ̀ Mɔizi zɔ̃̀lɛ lɛ́ yá́gɔ̃gɔ̃nɛ́, aa kálɛaaàzi za kɔɔ e oosi. 14 Kɛ́ Mɔizi ǹnsue yá́ pɔ́ àlɛ
kɛnɛ́ è píi, ɔ̃ à aà là à mɛ̀: Bɔ́ ńlɛ kɛ ń gbɛ́ɛ beeɔ màai? Bɔ́yãi ńlɛ yá́kpalɛkɛnɛ́ ndo, gbɛ́pii
kálɛanzi za kɔɔ e oosii? 15 Mɔizi wɛ̀wà à mɛ̀: Gbɛ́ɔ i̋ mɔ ma ki̋i Lua lɛdama maiɛ. 16 Tó aa
yãkele vi̋, aai̋ mɔ ma ki̋i mà yá́pi gɔ̃́gɔ̃nɛ́, mí Lua ikoyã pɔ́ a di̋lɛɔ onɛ́.
17 Mɔizi ǹnsue ò̀ɛ̀: Yá́ pɔ́ ńlɛ kɛ maao. 18 Nyɔ̃ kpasa, gbɛ́ pɔ́ kunnɔɔ i kpasa lɔ, asa zi̋pi
dɛnlaɛ, ńyɔ̃ fɔ̃ kɛ ndoo. 19 Ma yãma sa, má lɛdama, Lua iɔ kunnɔ. Nyɔ̃ dɛnɛ́ kɔ́ɔ ũ, níɔ gɛ́ ń
ń yá́ɔ Lua ki̋i, 20 níɔ ikoyã pɔ́ Lua di̋lɛɔ danɛ́, níɔ zɛ́ pɔ́ dɛ aa sɛ ɔlɔnɛ́ ń yá́ pɔ́ aali kɛɔ. 21 Gbɛ́
laaide náaide pɔ́ Lua vi̋a vi̋ mɛ́ aali gbagusaɛsioɔ plɛ ń guu, ní ń dilɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔɔɔ dɔaanaɔ
ũ ń gbɛ̃ɔn basɔɔɔ pɔ́o ń gbɛ̃ɔn blakwiɔ pɔ́o ń gbɛ̃ɔn kwiɔ pɔ́o 22 aaɔ yá́gɔ̃gɔ̃ gbɛ́piɔnɛ gɔɔpii.
Aali mɔma ń yá́ zi̋'ũɔ píi, ãma aali yá́ yɔɔnaɔ gɔ̃́gɔ̃ ńzi̋a. Beewa ɔ̃ aa n aso laonɛ. 23 Tó Dii
wèinɛ mɛ́ ń kɛ̀ màa, ńyɔ̃ fuo, gbɛ́piɔ i ta bɛ aafia.
24 Mɔizi a ǹnsue yãmà, a kɛ̀ lá a ò̀ɛwa píi. 25 A gbɛ́ laaideɔ plɛ̀ Isaili buiɔ guu píi, à ń dílɛ
gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔɔɔ dɔaanaɔ ũ ń gbɛ̃ɔn basɔɔɔ pɔ́o ń gbɛ̃ɔn blakwiɔ pɔ́o ń gbɛ̃ɔn kwiɔ pɔ́o. 26 Ɔ
aai̋ɔ yá́ gɔ̃gɔ̃nɛ́ gɔɔpii. Yá́ zi̋'ũ ɔ̃ aai̋ mɔɔ̀ Mɔiziwa, ɔ̃ aai̋ yá́ yɔɔnaɔ gɔ̃́gɔ̃ ńzi̋a. 27 Mɔizi gɛ̀ zɛ̀ a
ǹnsueɛ, ɔ̃ à tà a bùsuu.

19

Sinai gbɛ saɛ

1 Isailiɔ bɔa Egipi mɔ àaɔ̃de gɔɔ sɛ̃́ia zi̋ 2 aa fɛ̀lɛ Lefidiũ. Kɛ́ aa kà Sinai guwaiwaiu, ɔ̃ aa
bòokpà we Sinai gbɛ saɛ. 3 Mɔizi dɛ̀dɛ gɛ̀ Lua ki̋i gbɛpi musu, ɔ̃ Dii lɛzùaàzi à mɛ̀: Yá́ɛ bee o
Yakɔbu bui Isailiɔnɛ: 4 A è lá má kɛ̀ Egipiɔnɛ, lá ma á sɛ́ ma suánɔ ma ki̋i, lán kúu a nɛ́ sɛa
a gàsi̋awawa. 5 Tó a ma yãmà mɛ́ á ma bàakuaánɔ yá́ kũa sa, áɔ dɛ ma gbɛ́ yenzideɔ ũ*
bui píi guuɛ. Baa kɛ́ dṹnia dɛ ma pɔ́ ũ píi, 6 áɔ dɛmɛɛ kíaɔ ń sa'onaɔ ũɛ, ma gbɛ́ pɔ́ an kua
adoaɔ ũ.† Yá́ pɔ́ ńyɔ̃ o Isailiɔnɛn we.
7 Mɔizi pi̋la à gbɛ̃zɔ̃ɔ si̋si, ɔ̃ à yá́ pɔ́ Dii ò̀ɛ dàu a si̋unɛ́ píi. 8 Aa wèwà píi aa mɛ̀: Yá́ pɔ́
Dii ò̀wɛ̃ɛ píi, wá kɛɛ. Ɔ Mɔizi yá́ pɔ́ wa ò sɛ̀lɛ à gɛ̀ si̋u Diiɛ. 9 Dii ò̀ɛ̀: Má mɔ́ n ki̋i súɛlɛ gèele
guu, kɛ́ gɔɔ pɔ́ málɛ yã'onɛ, aa e wà ma, aaiɔ n náai vi̋ gɔɔpii. Ɔ Mɔizi yá́ pɔ́ gbɛ́ɔ ò sɛ̀lɛ si̋u
Diiɛ. 10 Ɔ Dii ò̀ɛ̀: Gɛ́ ń ki̋i, ní onɛ́ aa gbãbɔ ńzi̋aɛ gbã ń ziao, aai ń pɔkasaɔ pí, 11 aaiɔ ku sɔu
guu zia bàasi, asa a gɔɔ àaɔ̃de zi̋ má pila mà zɛ Sinai gbɛ musu gbɛ́pii wáaɛ. 12 Kɔɔ danɛ́
gbɛpi pɔlɛu e à li̋ai píi, ní onɛ́ aa laaika, aasu dɛdɛ gbɛpiwao, an gbɛ̃ɛ su ɔkãwà seo. Gbɛ́

* 18:3 Zi̋n 7.29 † 18:3 Bee mɛ̀ bɔ̀mɔ. ‡ 18:4 Bee mɛ̀ Lua ma dɔnlɛde. * 19:5 Tit 2.14 † 19:6 1Piɛ 2.9, Zia
1.6, 5.10

pɔ́ ɔkã̀wà, wà ade dɛ. 13 Wasu ɔkã adewao, wà aà pápa ń gbɛo ge wà aà zɔ̃zɔ̃ ń kao wà dɛ.
Pɔtuon nò, gbɛ̃nazi̍nan nò, à gàɛ. Tó aa mà wà kuupɛ̀ wà a ba gà, aa sɔ̃ gbɛpizi.‡
14 Mɔizi pi̍la gbɛpiwa à mɔ̀ gbɛ̃́piɔ lè, a òńɛ́ aa gbãbɔ ńzi̍aɛ aa ń pɔkasaɔ pí. 15 Á ɛ̀a òńɛ́:
Áɔ ku sɔu guu gɔɔ àaɔ̃de zi̍́ yã́ musu. Ásu wúlɛ ń nɔɛoo. 16 Kɛ́ gu dɔ̀ a gɔɔ àaɔ̃depi zi̍́, ɔ̃ lou lɛ́
pũna àlɛ pílɛpilɛ, mɛ́ lou si̍si gbɛ musu. Kɛ́ aa kuu ɔ́ gbãa mà, ɔ̃ vi̍a gbɛ̃́ pɔ́ kú bòouɔ kũ̀ píi,
aalɛ kpakpanaga.§ 17 Mɔizi bɔ̀lɛńnɔ bòou, à gɛ̀ńnɔ Lua ki̍́i, ɔ̃ aa zɛ̀ zi̍́lɛ gbɛpi saɛ. 18 Súɛlɛ
kùlɛ Sinai gbɛwa kɛ́ Dii pi̍lawà ń tɛ́o yã́i. Súɛlɛpi fɛ̀lɛ lán mua súɛlɛwa, mɛ́ gbɛpi lɛ́ lualua
píi. 19 Kuu ɔ́ gbãa lɛ́ kã́fi̍. Kɛ́ Mɔizi yã'ò, ɔ̃ Lua wèwà loupũnaa guu.
20 Dii pi̍la à zɛ̀ Sinai gbɛ misonawa, à Mɔizi si̍si, ɔ̃ à dɛ̀dɛ gɛ̀ we. 21 Dii òɛ̀: Pila ǹ gbɛ̃́piɔ
gba laai, aasu gu baa vi̍ aa mɔ ma gwaio, kɛ́ an daside su gagao yã́i. 22 Baa sa'ona pɔ́ aai̍
sɔ̃mazio, aa gbãbɔ ńzi̍aɛ, kɛ́ másu ń dɛdɛo yã́i. 23 Mɔizi ò Diiɛ: Aa dɛdɛo, asa n wá gbá laai
n mɛ̀ wà kɔɔ da gbɛpi pɔlɛu, i gɔ̃ n pɔ́ ũɛ. 24 Ɔ Dii òɛ̀: Pila ǹ Aalona sɛ mɔò, ãma sa'onaɔ ń
gbɛ̃́ ki̍niɔ su gu baa vi̍ wà mɔ ma ki̍́io, kɛ́ másu ń dɛdɛo yã́i. 25 Ɔ Mɔizi pi̍la gbɛ̃́piɔwa, à yã́pi
òńɛ́.

20

Dii yãdilɛa mɛ̀n kwiɔ
(Iko 5.1-33)

1 Lua yã́ɛ bee ò píi à mɛ̀: 2 Mámɛmaa Dii á Lua, ma á bɔ́lɛ zɔbleu Egipi.
3 Ásu àɔ diie vi̍o, ma bàasio.
4-5 Ásuli pɔe taa kɛ à kúlɛ à zɔbleɛ̀o, pɔ́ pɔ́ kú musu ge tɔɔlɛ ge í guun nò, asa ma Dii á
Lua, mili sí sàao. Mi mae pɔ́ yemazioɔ yãvãi wi an buiɔnɛ ń musu e à gɛ pɛ́ ń si̍́wɛnaɔ ń ń
sɔ̃kpaɛɔwaɛ. 6 Gbɛ̃́ pɔ́ yemazi aa ma yãdilɛaɔ kũaɔ sɔ̃, miɔ gbɛ̃kɛ vi̍ńnɔɛ e ń bui lɛ́wa.*
7 Ma Dii á Lua ásuli ma tɔ́ sí pão, asa gbɛ̃́ pɔ́ ma tɔ́ si̍ pã, má tó aà bɔ pão.
8 Áli kã́mabogɔɔzi̍ dɔ̃ ma pɔ́ ũ. 9 Áli á buazi̍ ń á zi̍ píio kɛ gɔɔ soolo, 10 a soplade iɔ dɛɛ́
kã́mabozi̍ ũ, asa ma Dii á Lua ma pɔ́ɛ. Ásuli zi̍e kɛ gɔɔpi zi̍́o, ápiɔ ge á nɛgɔ̃ɛ ge á nɛnɔɛ
ge á zi̍kɛna gɔ̃ɛ ge nɔɛ ge á pɔtuo ge nibɔ pɔ́ kú á bɛ. 11 Asa gɔɔ soolo ɔ̃ ma musu ń dṹniao
kɛ̀ ń ísiao ń pɔ́ pɔ́ kú ń guuɔ píi, ɔ̃ ma kã́mabò a gɔɔ sopladepi zi̍́. Ayãmɛto ma báaadà
kã́mabogɔɔpiu, má di̍lɛ ma pɔ́ ũ.†
12 Áli á de ń á dao kpɛla, kɛ́ à e gɛ̃gɛ̃ bùsu pɔ́ ma Dii á Lua málɛ kpáwáu.‡
13 Ásuli gbɛ̃dɛo.§
14 Ásuli wúlɛ ń gbɛ̃pãle nɔoo.*
15 Ásuli kpã́i'oo.†
16 Ásuli yãdɔ á gbɛ̃́deewao.‡
17 Ásuli á gbɛ̃́dee ua bi̍ikɛo. Ásuli aà nɔ bi̍ikɛo ge aà zi̍kɛna gɔ̃ɛ ge nɔɛ ge aà zu ge aà
zàa'i̍na ge pɔ́ pɔ́ a vi̍ɔ píi.§
18 Gbɛ̃́pii loupũnaa mà ń kuu'ɔo, aa loupilɛa è ń súɛlɛo dɔ gbɛ musu, ɔ̃ vi̍a ń kṹ, aalɛ
lualua, aa zɛ kãaa. 19 Aa ò Mɔiziɛ: Yã'owɛ̃ɛ nzi̍a, wí ma. Ńsu to Lua yã'owɛ̃ɛo, kɛ́ wásu
gagao yã́i.* 20 Mɔizi òńɛ́: Ásu to vi̍a á kũo, asa á laai gwaa yã́i ɔ̃ Lua mɔ̀i, kɛ́ à e àɔ a vi̍a vi̍,
mɛ́ kɛ́ ásu duunakɛo yã́i. 21 Aa zɛ kãaa, ɔ̃ Mɔizi sɔ̃̀ tɛlui, gu pɔ́ Lua kupiu.

Dii gbagbaki̍i yã́

22 Ɔ Dii ò Mɔiziɛ: Yã́ɛ bee o Isailiɔnɛ: Ázi̍awa á mà lá ma yã'òɛ́ za musu. 23 Ásu tã́a kɛ
à naao. Ásu ã́nusu ge vua pi tã́aɔ ũo. 24 Á ma gbagbaki̍i bo ń bɛ̀lɛo, íli sa'owà ń sãɔ ń

‡ **19:13** Ɛbɛ 12.18-20 § **19:16** Zia 4.5 * **20:6** Nao 14.18 † **20:11** Daa 2.1-3 ‡ **20:12** Mat 15.4, Ɛfɛ 6.2-3
§ **20:13** Daa 9.6 * **20:14** Mat 5.27 † **20:15** Lom 13.9 ‡ **20:16** Mat 19.18-19 § **20:17** Lom 7.7, 13.9 * **20:19**
Ɛbɛ 12.18-19

zuɔ, sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ń sáaukpasao. Gu pɔ́ má dı̃lɛɛ́ àɔ ma sisiu, má mɔ́ á kı̃́i, mí
báaadaágu. 25 Tó álɛ ma gbagbakı̃ipi bo ń gbɛo, ásu kɛ ń gbɛ̀ ãaoo, asa tó a gãpɛ̀lɛwà, à
sãakɛ̀n we.† 26 Ásu ma gbagbakı̃i bo à a dɛdɛkı̃i kɛo, kɛ́ á puizi su bɔwào yã́i.

21

Zɔɔ gwaa yã́
(Iko 15.12-18)

1 Ikoyã pɔ́ ńyɔ̃ danɛ́ɔn kɛ: 2 Tó gbɛ̃́ Ɛbɛlu lù zɔ ũ, ali zı̃kɛɛ̀ wɛ̃̀ sooloɛ, a wɛ̃̀ soplade i bɔ wɛ̃́ɛ
ũ ĩabosai. 3 Tó à mɔ̀ adoɛ, a bɔ adoɛ. Tó a nɔ vı̃ɛ, aà bɔ ń a nɔo. 4 Tó aà dii mɛ́ nɔ kpàwà mɛ́
à nɛ́ɔ ı̃aànɔ, nɔɛpi ń a nɛ́ɔ gɔ̃ aà diiɛ, i bɔ ado. 5 Tó zɔpi mɛ̀, á ye a diizi ń a nao ń a nɛ́ɔɛ, á ye
bɔ wɛ̃́ɛ ũo, 6 aà dii i gɛaànɔ yãgɔ̃gɔ̃naɔ kı̃́i, i sɔ̃aànɔ kpɛɛlɛi, i aà swã́ fɔ̃́ ń kao gãmɔ ge gãmɔ
líwa, iɔ ku aà zɔ ũ e gɔɔpii.
7 Tó gbɛ̃́ a nɛnɔɛ yı̃a zɔ ũ, a e bɔ lá zɔgɔ̃ɛ ı̃̀ bɔwao. 8 Tó aà dii dı̃lɛ á aà sɛ nɔ ũɛ, mɛ́ nɔpi i su
kɛ̀ɛ̀o, aà to wà aà bo. A zɛvı̃ à aà yı́a buipãlewao, kɛ́ à bɔ̀ aà yã́u yã́i. 9 Tó a kpà a nɛ́waɛ sɔ̃,
aà aà dilɛ a nɛnɔɛ ũ. 10 Tó à nɔ pãle sɛ̀, asu a káau baa bɔ blɛ ge pɔkasaɔ ge kpɛ́ yã́uo. 11 Tó
i yã́ mɛ̀n àaɔ̃piɔ kɛ̀ɛ̀o, zɔpi zɛvı̃ à ta pã ĩabosaiɛ.

Gbɛ̃́ kɛa'ı̃a yã́

12 Tó gbɛ̃́ gbɛ̃́ lɛ̀ a dɛ̀, wà ade dɛ sɔ̃. 13 Tó àlɛ wɛɛlɛ à aà dɛoɛ sɔ̃, tó kai mɛ́ mɔ̀, má ulɛkı̃i dilɛɛ́,
íli bàalɛ ta we. 14 Tó gbɛ̃́ nɔ̀sɛpãsı̃ kɛ̀ à a gbɛ̃́dee dɛ̀, baa tó à bàalɛ̀ gɛ̀ nà ma gbagbakı̃izi,
wà gi wà aà dɛ.
15 Tó gbɛ̃́ a de ge a da gbɛ̃̀, wà ade dɛ. 16 Tó gbɛ̃́ gbɛ̃́ sɛ̀ kpã́i, a yı̃a ge a kũan nò, wà ade
dɛ. 17 Tó gbɛ̃́ a de ge a da kpɛbɔ̀, wà ade dɛ.*
18 Tó wàlɛ sòlekɛ, mɛ́ gbɛ̃́ a gbɛ̃do lɛ̀ ń gbɛo ge ɔkũ, mɛ́ i gao, tó a ku dɛ̃̀adɛ̃a, 19 à fɔ̃̀ fɛ̀lɛ lɛ́
bɔ bàasi ń líɔ, gbɛ̃́ pɔ́ à aà lɛ̀ a bɔ gosaiɛ, i aà zı̃ pɔ́ i e kɛ̀o ĩaboɛ̀ ń ɛsɛ pɔ́ wa kɛ̀ɛ̀o. 20 Tó gbɛ̃́
a zɔgɔ̃ɛ ge nɔɛ lɛ̀ ń goo, mɛ́ à gà gɔ̃̀ɔ, wa ade wɛtã. 21 Tó zɔpi gɔɔ do ge gɔɔ pla lɛ̀ sɔ̃, wasu
aà diipi wɛtão, asa aà ɔ̃aɛ. 22 Tó gɔ̃ɛɔ lɛ́ dɛ̃ɛka mɛ́ aa kpà nɔsindeea, tó à nɔbɔ̀lɛ mɛ́ aà gue
i kɛ'ı̃ao, lá nɔɛpi zã́ dànɛ́, aa a ĩabo màaɛ, tó yãgɔ̃gɔ̃naɔ wèi. 23 Tó ı̃a pãle su ku a guuɛ sɔ̃,
wa ga ĩabo ń gao, 24 wɛ́ ń wɛ́o, swaa ń swaao,† ɔ ń ɔo, gbá ń gbáo, 25 tɛbɔ ń tɛbɔo, ı̃a ń ı̃ao,
bɔ ń bɔo. 26 Tó gbɛ̃́ a zɔgɔ̃ɛ ge nɔɛ lɛ̀, aà wɛ́ wı̃, aà aà gbaɛ aà wɛ́ ĩaboa ũ. 27 Tó aà swaaɛ sɔ̃,
aà aà gbaɛ aà swaa ĩaboa ũ.

Pɔtuoɔ yã́

28 Tó zu gɔ̃ɛ ge nɔɛ zɔ̃̀ a dɛ̀, wà zupi pápa ń gbɛo wà dɛ, aà dii i bɔyã́u. Wasu zupi nɔ̀ɔ soo.
29 Tó zupi pãsı̃ za káauɛ sɔ̃, mɛ́ wa ò a diiɛ, tó i dɔo, ɔ̃ à gbɛ̃́ zɔ̃̀ a dɛ̀, wà zupi pápa ń gbɛo wà
dɛ, wi a dii dɛ lɔ. 30 Tó wà ɔ̃a dà a diiɛ aà wɛ̃ni ĩaboa yã́i, lá wa òɛ̀ píi a boɛ. 31 Tó zupi nɛ́
dɛ̀, yã́ doũɛ. 32 Tó zupi zɔgɔ̃ɛ ge nɔɛ dɛ̀, zu dii a ã́nusu ɔwatɛ̃ baakwi kpa zɔ diiwaɛ, wi zupi
pápa ń gbɛo wà dɛ.
33 Tó gbɛ̃́ pɔ́ wɛ̃̀ a lɔ̀ɔlɛ, ge tó à lɔ̀ɔ yɔ̃̀, i pɔ́ taɛo, ɔ̃ zu ge zàa'ı̃na zù a guu, 34 lɔ̀ɔde ĩabo pɔ́
diiɛ ń ɔ̃ao, pɔgɛpi i gɔ̃ɛ̀.
35 Tó gbɛ̃́ zu gbɛ̃pãle pɔ́ zɔ̃̀ a dɛ̀, aà a bɛ̃́ɛ yı́a, aai a ɔ̃a kpaalɛ, aai a gɛ kpaalɛ màa lɔ. 36 Tó
zù dii dɔ̃ za káau kɛ́ a pãsı̃ mɛ́ i dɔo, a zu ĩabo ń zuoɛ, a gɛ i gɔ̃ɛ̀.

Aizɛɛ yã́

37 Tó gbɛ̃́ zu ge sã kpã́i'ò, mɛ́ a dɛ̀ ge a yı̃a, a zu ĩabo ń zuo mɛ̀n sɔoɛ, i sã ĩabo ń sãо mɛ̀n
síiɔ̃.

† **20:25** Yoz 8.31 * **21:17** Mat 15.4 † **21:24** Mat 5.38

22

[1] Tó kpɑ̃́i kpɛ́ gbòo, mɛ́ gbɛ̃e aà kũ̀ à aà lɛ̀ a dɛ̀, tó gwɑ̃́ɛ ade tàae vi̋o, [2] tó ń i̋atɛ̃wɛoɛ sɔ̃,
bee mɛ́ tàae vi̋.
Kpɑ̃́i a fi̋aboɛ. Tó a pɔe vi̋ sɔ̃o, wà aà yi̋a zɔ ũ pɔ́ pɔ́ à a kpɑ̃́i'ò yɑ̃́i. [3] Tó wà zu ge zàa'i̋na
ge sɑ̃ pɔ́ à a kpɑ̃́i'ò è aà ɔzi̋ bɛ̃́ɛ, a a fi̋abo mɛ̀n plaɛ.
[4] Tó gbɛ̃́ lɛ́ pɔ́ɔ dɑ̃ bua ge vɛ̃ɛbu guu, mɛ́ a tò a pɔ́ɔ gbɛ̃pɑ̃le bua pɔblè, ade a fi̋abo ń a bua
ge a vɛ̃ɛbu pɔmaaɔɛ. [5] Tó wà tɛsɔ̃̀ sɛ̃wa, mɛ́ à gɛ̀ dà gbɛ̃pɑ̃le bugbɛu ge pɔgba, mɛ́ aà pɔ́ɔ
tɛkũ̀, tɛkpana a fi̋aboɛ. [6] Tó gbɛ̃́ ɔ̃a ge àizɛɛ kpà a gbɛ̃́deewa ulɛi, mɛ́ wa sɛ̀ aà kpɛ́u kpɑ̃́i, tó
wà kpɑ̃́ipi kũ̀, a pɔ́ pɔ́ à a kpɑ̃́i'ò fi̋abo lɛɛ plaɛ. [7] Tó wi e aà kũ̀o, kpɛde gɛ yɑ̃́kpalɛkɛnaɔ le,
aai gwa tó ɔ̃mɛ pɔ́ pɔ́ wa kpàwa ulɛipi sɛ̀. [8] Tó lɛkpaa gɛ̃̀ gbɛ̃́ɔ zɑ̃nguo zu ge zàa'i̋na ge sɑ̃ ge
pɔkasa yɑ̃́ musu ge pɔe mɛ́ vũ̀aa ɔ̃ gbɛ̃e è à mɛ̀ a pɔ́ɛ, gbɛ̃ɔn plapiɔ gɛ́ yɑ̃́kpalɛkɛnaɔ kɛ̃́i. Gbɛ̃́
pɔ́ yɑ̃́kpalɛkɛnaɔ mɛ̀ aà yɑ̃́ nao a fi̋abo a gbɛ̃́deeɛ lɛɛ plaɛ.
[9] Tó gbɛ̃́ zàa'i̋na ge zu ge sɑ̃ ge pɔpɑ̃le kpà a gbɛ̃́deewa gwai, tó à gà ge a gue kɛ̀'i̋a ge wa
kũ̀ gbɛ̃e i eo, [10] an gbɛ̃ɔn pla ḿpii aa ka Diiwa, gbɛ̃́ pɔ́ wà pɔ́ kpàwàpi i mɛ i ɔkɑ̃wào. Pɔ́ dii
zɛ ń a kaao, gbɛ̃́ pɔ́ à pɔ́ kpàwàpi sɔ̃ a fi̋aboo. [11] Tó wa kũ̀wà kpɑ̃́iɛ sɔ̃, a fi̋abo pɔ́ diiɛɛ. [12] Tó
wài mɛ́ dɛ̀, a a seela ɔlɔɛ̀, a pɔ́ pɔ́ wài kũ̀pi fi̋aboo. [13] Tó gbɛ̃́ pɔtuo sɛ̀ a gbɛ̃́deewa mɛ́ a gue
kɛ̀'i̋a a dii kpɛ ge pɔ́pi gàn nò, a a fi̋aboɛ. [14] Tó pɔ́ dii wáaɛ sɔ̃, a a fi̋aboo. Tó wa sɛ̀wà wà
fi̋abòɛɛ sɔ̃, ɔ̃a pɔ́ wa sɛ̀owà bee a mɔ́.

Kua ń kɔ̃o yɑ̃́

[15] Tó gbɛ̃́ pɔyè wɛ̃́ndia pɔ́ wi kpɑ̃́sɑ̃ yɑ̃aoɛ, a nɔpi wɛɛlɛ'ɔ̃a kpaɛ, i aà sɛ nɔ ũ. [16] Tó nɛ́ mae
gi̋ fi̋afi̋a aà zɑ̃kɛaànɔ, gɔ̃pi a gi nɔwɛɛlɛ'ɔ̃a kpá lá wi̋ kpawaɛ.
[17] Ásu to nɔɛ pɔdamade àɔ kuo. [18] Tó gbɛ̃́ pɔtuo dɑ̃̀akpà, wà ade dɛ. [19] Sa'oa Diiwa ado
bàasio, gbɛ̃́ pɔ́ sa'ò dii pɑ̃lewa, wà ade tɔ̀lɔzɔ̃.
[20] Ásu bɔ̀mɔ wɛtɑ̃o, ásu gbɑ̃amɔɛ̀o, asa bɔ̀mɔɔn á ũ yɑ̃a Egipi. [21] Ásu gyaa ge tonɛ wɛtɑ̃o.
[22] Tó a aà wɛtɑ̃̀ mɛ́ à wiilɛ̀a, má yɑ̃́siaànɔɛ. [23] Ma pɔ i fɛlɛ, mí á dɛdɛ zi̋ guu, á naɔ i gɔ̃ gyaaɔ
ũ, á nɛ́ɔ i gɔ̃ desai sɔ̃.
[24] Tó a ɔ̃a sɛ̃̀a ma gbɛ̃́ taaside pɔ́ kúánɔɛ, ásu ɔ'idiaɛ̀ lán ɔ'idianɛdewao. [25] Tó n n gbɛ̃́dee
zwɑ̃a tɔ̀ɔmasi̋, kpawà e i̋atɛ̃ àɔ gɛ̃ kpɛ́u, [26] asa aà wúlɛbɔ mɛ̀ndona pɔ́ i̋ fi̋fi̋wan we. Bɔ́ a
wúlɛòi? Tó à wiilɛ̀a, má yɑ̃́siaànɔɛ, asa sósobiden ma ũ.
[27] Ásu Lua tɔbɛ̃ɛsio. Ásu á bùsu gbɑ̃ade kao.* [28] Ásu à á bua ge á lu pɔ́ káau pɔ́ i ma gba
gɔɔ gágao. Ali á nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ kpaa. [29] Ali á zu ge á sɑ̃ nɛsana sɛ̃́iaɔ kpaa. Ali kɛ a dawa gɔɔ
soplaɛ, a swaaɔ̃de íli kpáa. [30] Aɔ dɛ ma gbɛ̃́ pɔ́ an kua ńdoaɔ ũ. Ásuli nɔ̀ɔ pɔ́ wài dɛ̀ soo. Ali
kpá gbɛ̃ɔwa.

23

Yɑ̃kɛa a zɛ́wa

[1] Ásuli wàpe baokpao. Ásuli zɛ ń gbɛ̃vɑ̃io ɛgɛ seelade ũo. [2] Ásuli tɛ́ bílazi yɑ̃vɑ̃ikɛa
musuo. Ásuli zɛ ń bílao yɑ̃́kpalɛ guu à bɔ yɑ̃́zɛde kpɛo. [3] Tó taaside yɑ̃́ nao, ásuli zɛaànɔo.
[4] Tó n ibɛɛ zu ge aà zàa'i̋na sɑ̃̀sɑ̃, mɛ́ n kpaaũ̀o, kũ ǹ suoɛ̀ bɛ. [5] Tó n n zangude zàa'i̋na è,
àlɛ fu asowa, dɔaàlɛ, ńsu to weo.
[6] Tó taaside yɑ̃́ na, ásuli bɔ aà kpɛo. [7] A kɛ̃ mɔafiliwa zɑ̃̀. Ásuli tàaesaide ge gbɛ̃maa
dɛo, asa má tó tàaede bɔ pɑ̃o. [8] Ásuli gbagusaɛsio, asa gbagusaɛ i̋ to wɛdeɔ vi̋akũɛ, mɛ́ i̋
gbɛ̃maaɔ yɑ̃́ fuangba. [9] Ásuli bɔ̀mɔ wɛtɑ̃o. A bɔ̀mɔkɛ dɔ̃, asa bɔ̀mɔɔn á ũ yɑ̃a Egipi. [10] Aliɔ
pɔ́tɔ̃ á bua, íliɔ kɛkɛ e wɛ̃̀ soolo, [11] a wɛ̃̀ soplade í tó tɔɔlɛ kɑ̃́mabo à i̋ampa, á taasideɔ i a zɑ̃
pɔ́ bɔ̀lɛ weɔ kɔ̃nwɛ, sɛ̃̀anɔbɔɔ i a ki̋ni só. A yɑ̃́ doũpi kɛ ń á vɛ̃ɛbuo ń á kù kpɛ́o. [12] Aliɔ zi̋kɛ

* 22:27 Zi̋n 23.5

e gɔɔ soolo, a soplade zɨ̃́ íli kã́mabo, kɛ́ á zuɔ ń á zàa'ĩnaɔ e kã́mabo, mɛ́ á zɔɔ ń bɔ̀mɔɔ e
ĩ́ampa. 13 Ʌɔ yã́ pɔ́ má ɔ̀ɛ́ɔ kũa píi. Ʌsuli dii pãleɔ sísio. Wasuli ń tɔ́ ma á lɛ́u seo.

Lousisidikpɛ mɛ̀n ɔ̀aɔ̃ɔ
(Bɔa 34.18-26, Iko 16.1-7)

14 Wɛ̃ ń wɛ̃o ɔ̀li mɔ́ lousisidikpɛ lɛɛ ɔ̀aɔ̃ɔ kɛimɛɛ. 15 Ʌliɔ Kàaso dikpɛkɛ lá má dàɛ́wa, íliɔ
kàa so e gɔɔ sopla mɔ pɔ́ wɨ̀ mɛ Abibu guu a gɔɔwa, asa mɔpi guu ɔ̃ a bɔlɛ Egipi. Gbɛ̃e suli
mɔ́ ma kɨ̃́i ɔgiio. 16 Ʌliɔ Pɔkɛkɛ dikpɛkɛ gɔɔ pɔ́ a na pɔkɛkɛawa, íliɔ á buapɔ́ káauɔ kpaa. Ʌliɔ
Pɔkãaa dikpɛkɛ wɛ̃̀ láaawa gɔɔ pɔ́ a á buapɔ́ɔ kɔ̃̀aa píi. 17 Wɛ̃ ń wɛ̃o gɛ̃n ɔ̀aɔ̃ á gɔ̃ɛ píi lí mɔ́
dikpɛkɛi mapi ma Dii á Luaɛ. 18 Ʌsuli pɔ́sɛa kpaa sãnu ń á sa'obɔ auoo. Ʌsuli dikpɛ sa'obɔ
nísi dilɛ gu dɔwào. 19 Ʌli gɛ́ Dii á Lua kpɛ́u ń á buapɔ́ káauɔ. Ʌsuli blenɛ nɔ̀ɔ kuu ń a da
yɔ̃́'ioo.

Dii lɛgbɛ̃a Kanaa bùsu yã́ musu

20 Má Malaika zɨ̀ aà dɔaaɛ́, iɔ á dɔ̃́a zɛ́u, i gɛ́ánɔ gu pɔ́ má kɛ̀kɛu. 21 Ʌ laaidɔ aà yã́wa, íɔ
aà yãma. Ʌsu bɔ aà kpɛo, asa a sùuukɛánɔ á tàae yã́ musuo, kɛ́ ma tɔ́ kuwà yã́i. 22 Tó a
aà yãmà mɛ́ a yã́ pɔ́ má ɔ̀ɛ́ kɛ̀ píi, máɔ dɛ á ibɛɛɔ ibɛɛ ũɛ, á wɛ̀lɛɔ wɛ̀lɛ ũ. 23 Ma malaikapi a
dɔaaɛ́, i gɛ zɛɛ́ bùsu pɔ́ Amɔleɔ kuu ń Itiɔ ń Pɛliziɔ ń Kanaaɔ ń Iviɔ ń Yebusiɔ, mí ń midɛɛ́.
24 Ʌsu kúlɛ ń diiɔnɛo, ásu zɔblenɛ́o, ásu ń kɛa kɛo. Ʌ ń gboo, í ń gbɛ̀pɛlɛɔ wíwi. 25 Ʌ zɔble
Dii á Luaɛ, i báaadaɛ́ á blɛu ń á imiao, i gyãɔ kɛ̃́wá. 26 Nɔɛɔ nɔbɔlɛ á bùsuuo, mɛ́ fĩi aɔ kuuo.
Má á wɛ̃ni dɔɛ́ ń mɔgalaoɛ. 27 Má vĩadada gbɛ̃́ pɔ́ kú á aɛɔzi, mí tó gili gɛ̃ bui pɔ́ a ka ń
kɨ̃́iɔgu, mí tó á ibɛɛɔ kpɛkpaɛ́. 28 Má bɛɔɔ gbaɛ á aɛ, aa ka Iviɔ ń Kanaaɔ ń Itiɔgu, aai ń yáɛ́.
29 I kɛ má ń yáɛ́ wɛ̃̀ do guu gɔ̃̀ɔ no, kɛ́ bùsupi su gɔ̃ lákpɛ ũ, sɛ̃̀anɔbɔɔ liálao yã́i. 30 Máɔ ń
yáɛ́ busɛbusɛɛ e à gɛ dasikũ à ka bùsu kũa. 31 Má á bùsu lɛ́ daɛ́ za Ĩsia Tɛ̃a lɛ́u e Filitɛ̃ɔ Ĩsia
lɛ́u, za guwaiwai lɛ́u e Uflata lɛ́u. Má bùsupideɔ naɛ́ á ɔzĩɛ, í ń yá. 32 Ʌ lɛ́ su ɔ̀ɔ kú ń yã́u
ge ń diiɔ yã́uo. 33 Ʌsu to aaɔ kú á bùsuuo, kɛ́ aasu to à duunakɛmɛɛo yã́i, asa tó a zɔblè ń
diiɔnɛ, a mɔkpà ázĩaɛɛ.

24

Lua bàa kua ń Isailiɔ sa'oa

1 Dii ò Mɔiziɛ: Mpi ń Aalonao ń Nadabuo ń Abiuo ń Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwiɔ, à
dɛdɛ gbɛwa à mɔ ma kɨ̃́i, í kúlɛmɛɛ za kãakãa. 2 Ní sɔ̃mazi ndo, aasu sɔ̃mazio, mɛ́ bíla su
dɛdɛnnɔ gbɛpiwao.
3 Mɔizi gɛ̀ yã́ pɔ́ Dii ò dàu a sĩuné píi ń ikoyãɔ píi. Aa wè sãnusãnu ḿpii aa mɛ̀: Yã́ pɔ́ Dii
ò píi, wá kɛɛ. 4 Ɔ Mɔizi yã́ pɔ́ Dii òpiɔ kɛ̃̀ lá guu píi.
Ʌ fɛ̀lɛ kɔɔkɔɔ, à aà gbagbakĩi bò gbɛpɔlɛu, ɔ̃ à gbɛpɛ̀lɛpɛlɛ mɛ̀n kuɛpla Isaili bui kuɛplaɔ pɔ́
ũ. 5 Ʌ Isaili ɛ̀waasoɔ zɨ̀ ń zuswanaɔ, ɔ̃ aa sa pɔ́ wɨ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ɔ̀ɔ Diiwa ń sáaukpasaɔ.
6 Ɔ Mɔizi zupiɔ au sĩ a kpaalɛ̀ lɛɛ pla. Ʌ a lɛɛ do dĩlɛ ń tao, à a lɛɛ do ɛ̀lɛ sa'okĩiwa. 7 Ɔ à Dii
bàakuańnɔ lá sɛ̀ à a kyokɛ̀nɛ́. Aa mɛ̀: Yã́ pɔ́ Dii ò píi, wá kɛɛ, wá misiilɛ̀ɛ̀. 8 Ɔ à aupi sɛ̀ a
fã̀má à mɛ̀: Dii bàakuaánɔ aun we yãdilɛaɛ́ beeɔ musu píi.*
9 Mɔizi ń Aalonao ń Nadabuo ń Abiuo ń Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwiɔ dɛ̀dɛ gɛ̀ Lua kɨ̃́i.
10 Aa ń Isailiɔ Lua è. Safii gbɛ̀ gusalala kálɛ aà gbá zíɛ, a ĩ dɛ búunnɔ wásawasa lán
luabɛbuunawa.† 11 Lua i yãe kɛ Isaili gbãadepiɔnɛo. Aa wɛsĩaàlɛ, ɔ̃ aa pɔblè aa imĩ.

Mɔizi kua Sinai gbɛ musu

12 Dii ò Mɔiziɛ: Dɛdɛ gbɛwa ǹ mɔ ma kɨ̃́i, níɔ ku we. Má gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ pɔ́ ma ikoyã pɔ́ má dĩlɛ
kɛ̃̀máɔ kpama, kɛ́ ǹ e danɛ́. 13 Ɔ à fɛ̀lɛ ń a zɔbãna Yozueeo, aalɛ gɛ́ dɛdɛi Lua gbɛwa. 14 Ɔ

* **24:8** Mat 26.28, 1Kln 11.25, Ɛbɛ 9.19-20, 10.29 † **24:10** Eze 1.26, Zia 4.2-3

Mɔizi ò gbɛ̃zɔ̃ɔɔnɛ: Aɔ wá dá̃ la, wá ɛa suwá. Aalona ń Huluo aaɔ kúánɔɛ. Tó gbɛ̃e yã̂e vı̃̀,
aà gɛò ń kı̃́i. 15 Ɔ Mɔizi dɛ̀dɛ gbɛpiwa. Súɛlɛ daa a misonaa, 16 ɔ̃ Dii gawi pı̃̀la Sinai gbɛpiwa.
Súɛlɛpi daa màa e gɔɔ soolo, a gɔɔ soplade ɔ̃ Dii lɛzù Mɔizizi za súɛlɛpi guu. 17 Isailiɔ Dii
gawi è lán tɛ́ pã̂sı̃̀wa gbɛpi misonaa. 18 Ɔ Mɔizi gɛ̀ súɛlɛpi guu, à ɛ̀a dɛ̀dɛ gbɛpiwa. A ku we
e gɔɔ bla fãanɛ ń gwã̂ası̃̀nao.

25

Gbadaa zwã̀akpɛdɔa yá̃ musu
(Bɔa 35.4-9)

1 Dii yã̂'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 2 O Isailiɔnɛ aa gbadamɛɛ, ní sí gbɛ̃́ pɔ́ wèi à damɛɛ ń
nɔ̀sɛmɛndooɔwa. 3 Pɔ́ pɔ́ ńyɔ̃ símá gba ũɔn kɛ: Vua, á̃nusu, mɔgotɛ̃, 4 babuuna, bà
gàalulade, wɔ̃ɔtɛ̃na, zwã̀a, blekã, 5 sãsa báa pɔ́ wa kɛ̀kɛ tɛ̃́ɛɛɔ, ayo báaɔ, lɛpusiali, 6 filia
nísi, pɔ́ gı̃̀nana pɔ́ wı̃̀ nísi pɔ́ wı̃̀ pɔ́ dilɛò à gɔ̃ ma pɔ́ ũ ń tulaletio kɛɔ̀ɔ, 7 onisi ń gbɛ̀ bɛɛɛde
pãle pɔ́ wa zı̃̀kɛò sa'o'ula ń aà bɔ̀ɔloonnɔɛowaɔ. 8 Aa kpɛdɔmɛɛ, míɔ kúńnɔ. 9 A zwã̀akpɛpi
ń a pɔkeleɔ kɛ píi, lá má a taa ɔlɔnɛwa.

Kpagolo yá̃
(Bɔa 37.1-9)

10 Kpagolo kɛ ń lɛpusialio. A gbã̀a iɔ gã̀sı̃̀suu pla ń kı̃̀nio, a yàasa iɔ gã̀sı̃̀suu do ń kı̃̀nio,
a lɛsı̃̀ sɔ̃ gã̀sı̃̀suu do ń kı̃̀nio. 11 Vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ kúlɛwà a guu ń a kpɛo píi, ní zã̂ble a lɛ́wa ń
vuao ǹ liai. 12 Vua zã pi mɛ̀n síiɔ̃ kpagolo pɔ́ ũ, ní pɛ́pɛ a gbá mɛ̀n síiɔ̃ɔwa, kpɛla ń kpɛleo.
13 N a sɛ́liɔ kɛ ń lɛpusialio, ní vua kúlɛ lípiɔwa. 14 Ní lipɔ̃ɔɔpiɔ sɔlɔsɔlɔ zã pɔ́ pɛ́pɛ kpagolo
saaloɔwau, aaiɔ dɛ kpagolopi sɛ́liɔ ũ. 15 Lipɔ̃ɔɔpiɔ iɔ sɔlɔsɔlɔa kpagolopi zã̂ɔu, wasuli lípiɔ
bɔlɛ zã̂piɔuo. 16 Ikoyã gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ pɔ́ má kpamaɔ ka kpagolopi guu.
17 N a nɛtaɛ kɛ ń vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛo duunkɛ̃makı̃̀i* ũ, a gbã̀a iɔ gã̀sı̃̀suu pla ń kı̃̀nio, a yàasa iɔ
gã̀sı̃̀suu do ń kı̃̀nio. 18 Malaika gã̀sı̃̀adeɔ pi mɛ̀n pla ń vua pɔ́ wa gbɛ̃̀gbɛ̃ maannɔo a nɛtaɛpi
pɔ́ ũ 19 ado lɛ́la, ado lɛ́le. N a nɛtaɛpi pí ń malaikapiɔ aaɔ zɛawà gɔ̃̀ɔ kpɛla ń kpɛleo. 20 An
gã̀sı̃̀aɔ iɔ pooa musu a nɛtaɛpia. Malaikapiɔ aɛ iɔ dɔakɔ̃wa, an wɛ́ iɔ pɛa nɛtaɛpiwa. 21 Ikoyã
gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ pɔ́ má kpamaɔ ka kpagolopiu, ní a nɛ́pi taɛ. 22 A nɛtaɛpi musu ɔ̃ máli kpaaũnnɔ
malaika mɛ̀n pla pɔ́ aa zɛa ikoyã kpagolopiwaɔ zã̂nguo. We ɔ̃ máli yá̃ pɔ́ má dilɛ Isailiɔnɛ
kpauma.

Táabũnu yá̃
(Bɔa 37.10-16)

23 Táabũnu kɛ ń lɛpusialio, a gbã̀a iɔ gã̀sı̃̀suu pla, a yàasa iɔ gã̀sı̃̀suu do, a lɛsı̃̀ sɔ̃ gã̀sı̃̀suu
do ń kı̃̀nio. 24 Vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ kúlɛwà, ní zã̂ble a lɛ́wa ń vuao ǹ liai. 25 Lipɛpɛɛ dai ǹ liai, a lɛsı̃̀
iɔ ɔtã do, ní zã̂ble a lɛ́wa ń vuao ǹ liai. 26 Vua zã pi mɛ̀n síiɔ̃ táabũnupi pɔ́ ũ, ní pɛ́pɛ a
gola mɛ̀n síiɔ̃ɔwa a gbápɛkı̃̀i. 27 Zã̂piɔ iɔ pɛpɛ lipɛpɛɛpi zı̃́lɛ lipɔ̃ɔɔ pɔ́ wàli táabũnupi sɛɔ̀ɔ ũ.
28 Lɛpusiali ɔ̃ ńyɔ̃ ã lipɔ̃ɔɔpiɔ ũ, ní vua kúlɛ lípiɔwa búlubulu, iɔ dɛ táabũnupi sɛ́liɔ ũ.
29 Tapɛlɛntiɔ ń toonaɔ pí ń vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛo táabũnupi pɔ́ɔ ũ ń loɔ ń imibɔ pɔ́ wàli vɛ̃ɛ kauɔ.
30 Níli pɛ̃ɛ† pɔ́ wàli kpáaɔ kálɛ táabũnupiwa, iɔ kálɛa ma aɛ we gɔɔpii.

Dau yá̃
(Bɔa 37.17-24)

31 Dau pí ń vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛo, ní a gbá ń a lidao ń a vú piaaɔ ń a bɛɔ gbɛ̃gbɛ̃ maannɔ vua
doũpi ũ. 32 Ní daupi gɔ̃na kɛ soolo, kpɛla àaɔ̃, kpɛle àaɔ̃. 33 A gɔ̃napi iɔ vúɔ vı̃̀ mɛ̀n àaɔ̃'aaɔ̃
zoolozoolonnɔ lán ká̃navuwa ń a bɛɔ. Màa dau gɔ̃na mɛ̀n soolopiɔ aaɔ dɛ píi. 34 Daupi
lida iɔ vúpiɔ vı̃̀ lɔ mɛ̀n síiɔ̃ baade ń a bɛɔ. 35 Kɔpɛkı̃̀i mɛ̀ndo iɔ ku dau lidawa gɔ̃na mɛ̀n plaɔ

* **25:17** Ɛbɛ 9.5 † **25:30** Lev 24.5-8

pɛ́kı̃i. A plaade iɔ ku gɔ̃na mɛ̀n pla pãleɔ pɛ́kı̃i, a àaɔ̃de iɔ ku gɔ̃na mɛ̀n pla pãleɔ pɛ́kı̃i lɔ.
Màa daupi lida gɔ̃na mɛ̀n soolopiɔ aaɔ dɛ. 36 Wa daupi lida pí ń vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛoɛ ń a kɔpɛpɛkı̃iɔ
ń a gɔ̃napiɔ gɔ̃̀ɔ. 37 N a filiaɔ kɛ mɛ̀n sopla ǹ didi a musu, kɛ́ aaɔ gupu aɛ. 38 Filiadɛbɔɔ ń a
tɛ́sibɔɔ iɔ dɛ vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ ũ. 39 Ní daupi ń a pɔkelepiɔ kɛ píi ń vua kiloo baakwi ń síiɔ̃oo. 40 Kɛ
ń laaio lá málɛ a taa kɛnɛ gbɛ musu lawa.‡

26

Zwɑ̀akpɛdɔa yɑ́
(Bɔa 36.8-38)

1 Zwɑ̀akpɛ zwãa kɛ ń pɔ́lɛ pɔ́ wa tɑ̀ ń bataɛao, wà gɔ̃inakɛ̀wà ń malaika gɑ̀sı̃adeɔ ń
babuunao ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao lɛ kwi. 2 Pɔ́lɛpiɔ gbɑ̀a iɔ gɑ̀sı̃suu baakwi plasai,
a yàasa sɔ̃ gɑ̀sı̃suu síiɔ̃. Pɔ́lɛpiɔ zɔ̃ɔ aɔ sáa màa píiɛ, 3 wi pɔ́lɛpiɔ nami lɛ sɔ́sɔo. 4 Babuuna
lɛtãnkɛ ǹ dɔdɔ zwãapiɔ lɛ́ gbɛzãɔwa 5 mɛ̀n blakwikwi, bapiɔ iɔ bɔaa ń kɔ̃o píi. 6 Mɔkoolonaɔ
pí ń vuao mɛ̀n blakwi, ní bapi kákau lá a bɔaabɔaa ń kɔ̃owa, ní zwɑ̀akpɛ zwãapi daokɔ̃i.

7 Blekã pɔ́lɛ tɑ́ lɛ kuɛdo, wı̃li kú zwɑ̀akpɛpia. 8 Pɔ́lɛ mɛ̀ndo gbɑ̀a iɔ gɑ̀sı̃suu baakwi, a
yàasa sɔ̃ gɑ̀sı̃suu síiɔ̃. Pɔ́lɛ lɛ kuɛdopiɔ zɔ̃ɔ aaɔ sáa màa píi. 9 N a lɛ sɔɔɔ nami adoa, ní a lɛ
soolo pɔ́ gɔ̃̀ nami adoa lɔ. Pɔ́lɛ lɛ soolode kpaaũ pɔ́lɛ lɛ pla lɛ́u kpɛ́pi lɛ́ pɔ́ ũ. 10 Bà lɛtãnkɛ
ǹ dɔdɔ zwãapiɔ lɛ́ gbɛzãɔwa blakwikwi. 11 Mɔkoolonaɔ pí ń mɔgotɛ̃o mɛ̀n blakwi, ní bapi
kákau, zwɑ̀akpɛ zwãapi i dakɔ̃i. 12 Zwãapi gbɑ̀a pɔ́ a dɛ kpɛ́pia i ka zwãapi mɛ̀ndo guo, iɔ
bãɛa kpɛ́ kpɛ. 13 Zwãapi yàasa pɔ́ a dɛ kpɛ́pi zwãa káaua kpɛla ń kpɛleo gɑ̀sı̃suu dodo, iɔ
bãɛa màa. 14 Sãsa báa pɔ́ wa kɛ̀kɛ tɛ̃́ɛɛɔ dadakɔ̃i, wı̃li kú zwɑ̀akpɛpia, ní ayo báaɔ dadakɔ̃i,
wı̃li kua lɔ.

15 Lɛpusiali ɑ́ pɛ̀pɛɛpɛpɛɛ zwɑ̀akpɛ lipɛlɛɔ ũ. 16 Lípiɔ gbɑ̀a iɔ gɑ̀sı̃suu kwikwi, a yàasa sɔ̃
gɑ̀sı̃suu dodo ń kı̃nio. 17 Lipɛpɛɛpiɔ swɑ́ bɔ ǹ kpaaı̃ mɛ̀n plapla. Zwɑ̀akpɛ lípiɔ kɛ màa píi.
18 Lipɛpɛɛɔ kɛ màa mɛ̀n bao zwɑ̀akpɛ gɛɔmidɔkı̃i oi pɔ́ ũ, 19 ní a zɛbɔɔ pí ń ɑ́nusuo mɛ̀n bla,
wı̃li lí mɛ̀n baopiɔ pɛ́pɛu, lí mɛ̀ndo iɔ zɛbɔ vı̃ pla a swɑ́ɔ gɛ̃kı̃i ũ. 20 Lipɛpɛɛɔ kɛ màa lɔ mɛ̀n
bao zwɑ̀akpɛ gugbãntoo oi pɔ́ ũ, 21 ní a zɛbɔɔ pí ń ɑ́nusuo mɛ̀n bla, wı̃li dilɛ mɛ̀n plapla
wà lí mɛ̀ndo swɑ́ pɛ́pɛu. 22 Lí pɛ̀pɛɛ kɛ màa mɛ̀n soolo zwɑ̀akpɛ bɛ'aɛ oi pɔ́ ũ. 23 Lí pɛ̀pɛɛ kɛ
màa lɔ mɛ̀n pla zwɑ̀akpɛ bɛ'aɛ oipi golaɔ pɔ́ ũ. 24 Gola lí mɛ̀n plapiɔ paa ǹ nakɔ̃wa za zı̃́lɛ
e musu, zã mɛ̀ndo aɔ vı̃. 25 Zwɑ̀akpɛpi aɔ lipɛpɛɛɔ vı̃ màa mɛ̀n swaaɔ̃ɛ ń ɑ́nusu zɛbɔɔ mɛ̀n
gɛ̃o ń mɛ̀ndoo, lí píi ń a zɛbɔɔ mɛ̀n plapla.

26 Lɛpusiali ɑ́ pɔ̃̀ɔpɔ̃ɔ mɛ̀n sɔo zwɑ̀akpɛ kpɛ do lipɛpɛɛɔ yebɔ ũ, 27 ní ɑ́ lɔ mɛ̀n sɔo kpɛ do
lipɛpɛɛɔ pɔ́ ũ. Lipɔ̃ɔɔ pãle ã lɔ mɛ̀n sɔo zwɑ̀akpɛ bɛ'aɛ oi lipɛpɛɛɔ yebɔ ũ. 28 Lipɔ̃ɔɔ pɔ́ aɔ
ku guo a pã lipɛpɛɛɔla guoguoɛ, bɔa a lɛ́la e a lɛ́le. 29 Vua kúlɛ lipɛpɛɛpiɔwa, ní ń zãɔ pí ń
vuao a lipɔ̃ɔɔpiɔ sɔlɔkı̃i ũ. Vua kúlɛ lipɔ̃ɔɔpiɔwa lɔ. 30 Zwɑ̀akpɛpi dɔ lá ma a taa ɔ̀lɔnɛ gbɛ
musuwa.

31 Zwãatã ǹ pɛ́lɛ suuna ũ, ní gɔ̃inakɛwà lán malaika gɑ̀sı̃adeɔwa ń babuunao ń bà
gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao ń bataɛao. 32 Lɛpusiali ɑ́ a lipɛlɛɔ ũ, ní vua kúlɛwà píi, ní lípiɔ
pɛ́pɛ a zɛbɔ pɔ́ wa pı̃ ń ɑ́nusuo mɛ̀n síiɔ̃ guu. Zwãapi dɔ lipɛlɛ mɛ̀n síiɔ̃piɔ kũbɔ pɔ́ wa pı̃
ń vuaoɔwa. 33 Zwãapi mɔkoolonaɔ ka lipɛlɛ kálopiɔu. Ikoyã kpagolo dilɛ suunapi kpɛ.
Suunapi i zwɑ̀akpɛpi biilɛ lɛɛ pla, kpɛɛlɛ ń luakukı̃io.* 34 Ikoyã kpagolo pɔ́ kú luakukı̃i nɛ́
taɛ, 35 ní táabũnu dilɛ suunapi saɛ kpɛɛlɛ oi zwɑ̀akpɛ gugbãntoo oi, ní dau dilɛ ǹ a aɛ dɔ
táabũnupiwa zwɑ̀akpɛ gɛɔmidɔkı̃i oi.

‡ **25:40** Zı̃n 7.44, Ɛbɛ 8.5 * **26:33** Ɛbɛ 6.19, 9.3-5

36 Zwãatã kpɛ́pi lɛ́ pɔ́ ũ, ní gɔ̃inakɛwà ń babuunao ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao ń
bataɛao. 37 Lɛpusiali a̋ zwãapi lipɛlɛɔ ũ mɛ̀n sɔo, ní vua lɛwà píi, ní a káloɔ pí ń vuao,
ní a zɛbɔɔ pí ń mɔgotɛ̃o mɛ̀n sɔo.

27

Sa'okȉi ya̋
(Bɔa 38.1-7)

1 Sa'okȉi kɛ ń lɛpusialio, a gbȁa iɔ gȁsȉsuu sɔo, a yàasa iɔ gȁsȉsuu sɔo lɔ. A gbȁa ń a yàasao
iɔ sáa, a lɛsȉ sɔ̃ gȁsȉsuu àaɔ̃. 2 Sa'okȉipi kɛ ń a kɔ́baɔ gɔ̃ɔ mɛ̀n síiɔ̃ gola ń golao, ní mɔgotɛ̃ kúlɛ
sa'okȉipiwa. 3 Sa'okȉipi pɔkeleɔ kɛ ń mɔgotɛ̃o, a oo túfukabɔɔ ń a pɛ́ɛluɔ ń a au'ɛlɛbɔɔ ń a
saaɔ ń a tɛ́sibɔɔ píi. 4 Mɔyãayãana pí sa'okȉipi pɔ́ ũ ń mɔgotɛ̃o. Mɔgotɛ̃ zã pi mɛ̀n síiɔ̃, ní
dɔdɔ mɔyãayãanapi golaɔwa. 5 Mɔyãayãanapi sɔlɔ sa'okȉi zíɛ, ní fɛlɛò musu e à ka sa'okȉipi
guo. 6 Lɛpusiali a̋ pɔ̀ɔpɔ̃ɔ sa'okȉipi pɔ́ ũ, ní kpá ń mɔgotɛ̃o. 7 Lipɔ̃ɔɔpiɔ sɔlɔsɔlɔ zãpiɔu sa'okȉi
kpɛla ń kpɛleo a sɛbɔ ũ. 8 Sa'okȉipi kɛ ń lipɛpɛɛɔ, iɔ ɛ vȉ, lá má ɔ̀lɔnɛ gbɛ musuwa.

Zwȁakpɛ kaa ya̋
(Bɔa 38.9-20)

9 Kaa da zwȁakpɛi, a gɛɔmidɔkȉi oi iɔ gȁsȉsuu basɔo, iɔ zwãa pɔ́ wa tȁ ń bataɛao vȉ 10 ń
lipɛlɛo mɛ̀n bao. Ní a zɛbɔɔ pí ń mɔgotɛ̃o mɛ̀n bao, ní lipɛlɛ káloɔ ń mɔ̀pɔ̃ɔɔ pí ń a̋nusuo.
11 A gugbãntoo oi zwȁa gbȁa iɔ gȁsȉsuu basɔo màa lɔ ń lipɛlɛo mɛ̀n bao ń a zɛbɔ pɔ́ wa
pȉ ń mɔgotɛ̃oo mɛ̀n bao, ní lipɛlɛ káloɔ ń mɔ̀pɔ̃ɔɔ pí ń a̋nusuo. 12 Naa bɛ'aɛ oi kaa yàasa
iɔ gȁsȉsuu blakwi ń zwãao ń a lipɛlɛo mɛ̀n kwi ń a zɛbɔo mɛ̀n kwi. 13 Naa gukpɛ oi kaa
yàasa iɔ gȁsȉsuu blakwi. 14 Zwȁa gȁsȉsuu gɛ̃o iɔ ku kaa lɛ́ ɔplaai ń a lipɛlɛo mɛ̀n àaɔ̃ ń a
zɛbɔo mɛ̀n àaɔ̃. 15 Zwȁa gȁsȉsuu gɛ̃o iɔ ku ɔzɛɛi lɔ ń a lipɛlɛo mɛ̀n àaɔ̃ ń a zɛbɔo mɛ̀n àaɔ̃.
16 Kaapi lɛ́ zwãa iɔ gȁsȉsuu bao ń a lipɛlɛo mɛ̀n síiɔ̃ ń a zɛbɔo mɛ̀n síiɔ̃. A zwãapi iɔ dɛ pɔ́lɛ
pɔ́ wa tȁ ń bataɛao wà gɔ̃inakɛ̀wà ń babuunao ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao ũ. 17 Kaa lipɛlɛ
pɔ́ lȉaiɔ iɔ mɔ̀pɔ̃ɔɔ ń kálo pɔ́ wa pȉ ń a̋nusuoɔ vȉ ń a zɛbɔ pɔ́ wa pȉ ń mɔgotɛ̃oɔ. 18 Kaapi gbȁa
iɔ gȁsȉsuu basɔo, a yàasa gȁsȉsuu blakwi, a lɛsȉ sɔ̃ gȁsȉsuu sɔo. A zwãaɔ iɔ dɛ pɔ́lɛ pɔ́ wa tȁ
ń bataɛao ũ, iɔ zɛbɔ pɔ́ wa pȉ ń mɔgotɛ̃o vȉ. 19 Zwȁakpɛ pɔkele pɔ́ wàli a zȉkɛoɔ píi, baa a
kũbɔɔ ń a kaa kũbɔɔ, wa pí ń mɔgotɛ̃o píiɛ.

Filianaa ya̋
(Lev 24.1-4)

20 O Isailiɔnɛ aali mɔnɛ ń nísi íwao dau pɔ́ ũ, kɛ́ a filiaɔ lí e aaɔ gupu. 21 Aalona ń a nɛgɔ̃ɛɔ
líɔ filiapiɔ kɛkɛ kpaaũkpɛpiu zwãa pɔ́ kpaa ikoyã kpagoloi kpɛɛlɛ oi, ȉliɔ naa ma aɛ we za
oosi e gu gɛ lí dɔò. Ya̋pi iɔ dɛ Isailiɔnɛ yãdilɛa láasai ũ e an buiwa.

28

Sa'on pɔkasaɔ
(Bɔa 39.1-31)

1 Isailiɔ guu ǹ n vȉi Aalona ń a nɛgɔ̃ɛɔ Nadabu ń Abiuo ń Ɛleazaao ń Itamaao sísi, aaliɔ ma
gbagba. 2 Pɔkasa pɔ́ n vȉi Aalona ali sɔ̃omazȉkɛɛ̀, iɔ gawi vȉ ń bɛɛɛo. 3 O gɔ̃ide pɔ́ ma ń gbá
ɔ̃nɔɔnɛ píi, aa pɔkasapiɔ kɛ Aalonaɛ, wi aà dilɛ adoa aàɔ ma gbagba. 4 Pɔkasa pɔ́ aa kɛɛ̀piɔn
kɛ: Bɔ̀ɔloonnɔɛ, sa'o'ula, ulatao, ulatao pɔ́ wà ba kɛ̋wà, tulu, asana. Aa pɔkasapiɔ kɛ n vȉi
Aalonaɛ ń a nɛgɔ̃ɛɔ, kɛ́ aali e sɔ̃omazi ma gbagbai. 5 Aa pɔkasapiɔ kɛ ń vuao ń babuunao
ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao ń bàabaao.
6 Aa sa'o'ulapi zɔ̃ ń pɔ́lɛ pɔ́ wa tȁ ń bataɛao, wà gɔ̃inakɛ̀wà ń vuao ń babuunao ń bà
gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao. 7 Danziipi iɔ dɛ bakangãu ũ. 8 Aai asana tã ń sa'o'ula pɔ́lɛ doũpio,

kɛ́ aàli dɔ sa'o'ulapia. 9 Onisi gbɛ sɛ mɛ̀n pla, ní Isaili buiɔ tɔ́ kɛ̃́ gbɛpiɔwa 10 lá an ia tɛ́tɛ kɔ̃
kpɛwa. Tɔ́ mɛ̀n soolo iɔ ku gbɛ̀ mɛ̀ndowa, a soolo pɔ́ gɔ̃̀ iɔ ku a plaadewa. 11 Isaili buiɔ tɔ́
kɛ̃́ gbɛpiɔwa, lá pɛ̃nkɛ̃na ì wɛ̃̀sãkɛ̃ pɛ̃nawawa. Gbɛpiɔ kũbɔɔ kɛ ń vuao, ní gbɛpiɔ dadau.
12 Gbɛ̀ mɛ̀n plapiɔ pɛ́pɛ sa'o'ula bakangãuwa, aaiɔ dɛ Isaili buiɔ yãdɔngugbɛɔ ũ. An tɔ́ iɔ
ku Aalona gầu kpɛ pla píi yãdɔngugbɛɔ ũ ma aɛ. 13 Gbɛkũbɔpiɔ kɛ ń vuao. 14 Vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ tấ
mɛ̀n pla, a tãa iɔ dɛ lán balɛɛnawa, ní dɔdɔ gbɛkũbɔpiɔwa.

15 Bɔ̀ɔloonnɔɛ kɛ yấgɔ̃gɔ̃bɔ ũ ń pɔ́lɛ pɔ́ wa tầ ń bataɛao lán sa'o'ula pɔ́wa, wi gɔ̃inakɛwà
ń vuao ń babuunao ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao. 16 Bɔ̀ɔloonnɔɛpi gbầa ń a yàasao iɔ sáa
ɔtã dodo. 17 Zãblewà ń gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ dɔ̀ɔ síiɔ̃. A dɔ̀ɔ sɛ̃́ia saadɔani ń topazao ń ɛmɛlodio.
18 A dɔ̀ɔ plaade tiikɔazi ń safiio ń diamaao. 19 A dɔ̀ɔ àaɔ̃de belili ń agatao ń amɛtisio. 20 A
dɔ̀ɔ síiɔ̃de kisoliti ń onisio ń yasepeo. Gbɛpiɔ kũbɔɔ kɛ ń vuao, ní dadau. 21 Gbɛpiɔ iɔ mɛ̀n
kuɛpla Isaili buiɔ tɔ́ lɛ́u. Wa ń tɔ́piɔ kɛ̃ gbɛpiɔwa dodo, lá wì wɛ̃̀sãkɛ̃ pɛ̃nawawa. 22 Vua
tɛ̃ɛtɛ̃ɛ tấ mɛ̀n pla, a tãa iɔ dɛ lán balɛɛnawa. 23 Vua tãana pí bɔ̀ɔloonnɔɛ pɔ́ ũ mɛ̀n pla, ní
tãanapiɔ dɔdɔ bɔ̀ɔpi swɑ̃́ɔwa musu. 24 Balɛɛna mɛ̀n plapiɔ dɔdɔ bɔ̀ɔpi tãana mɛ̀n plapiɔwa,
25 ní balɛɛnapiɔ lɛ doɔ dɔdɔ gbɛkũbɔ pɔ́ kú bakangãuwaɔwa. 26 Vua tãana mɛ̀n pla pãlɛɔ
pí, ní ń dɔdɔ bɔ̀ɔpi swɑ̃́ɔwa zɩ̃́lɛ, a gu pɔ́ ali na sa'o'ulawa. 27 Vua tãana pãlɛɔ pi mɛ̀n pla
lɔ, ní dɔdɔ sa'o'ulapi aɛ a pɛ́kɩ̃̀i saɛ zɩ̃́lɛ oi asana musu. 28 Wi bɔ̀ɔloonnɔɛ tãanaɔ ń sa'o'ula
tãanapiɔ dɔkɔ̃wa ń babuuna tãao, bɔ̀ɔpi iɔ dɔa sa'o'ula asanawa, kɛ́ asu go sa'o'ulapiwao
yấi.

29 Gɔɔ pɔ́ Aalona lɛ́ gɛ̃ zwầakpɛu, aɔ Isaili buiɔ tɔ́ pɔ́ wa kɛ̃̀ yấgɔ̃gɔ̃ bɔ̀ɔloonnɔɛwa naa a
sɔ̃waɛ, iɔ dɛmɛɛ á yãdɔngubɔ ũ gɔɔpii. 30 Ní Uliũ ń Tumiũo* ka bɔ̀ɔpiu, aaiɔ naa Aalona
sɔ̃wa gɔɔ pɔ́ àlɛ mɔ́ ma kɩ̃́i. Màa Aalona aliɔ Isaili buiɔ yấgɔ̃gɔ̃bɔ naa a sɔ̃wa gɔɔ pɔ́ àlɛ mɔ́
ma kɩ̃́i píi.

31 Ulatao pɔ́ Aalona ali da ń sa'o'ulao kɛ ń zwầa búunao. 32 Danziipi fɔ̃ guoguo a migɛ̃kɩ̃́i
ũ, ní a nɔ̀ɛpi miba, lá pɔnamina ì kɛwa, kɛ́ asu kɛ̃o yấi. 33 Gɔ̃inakɛ sa'o'ulapi lɛ́wa lán gbɛafu
bɛwa ǹ liai ń babuunao ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao, ní vua ɑ̃́nanaɔ looloo gbɛafu bɛpiɔ
zãnguo. 34 Vua ɑ̃́nanan kɛ, gbɛafu bɛn kɛ, vua ɑ̃́nanan kɛ, gbɛafu bɛn kɛ. Wa kɛ ulataopi
lɛ́wa màa e à liai à gɛ pɛɛ. 35 Aalona lí ulataopi da à zɩ̃̀kɛò, tó àlɛ mɔ́ ma kɩ̃́i zwầakpɛu ge
àlɛ bɔ, wɩ̃̀liɔ aà kɔ̃fɩ̃ ma, kɛ́ asu gao yấi.

36 Vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ kɛ pɛpɛɛnnɔ, ní kɛ̃́wà Dii pɔ́ɛ, lá wì wɛ̃̀sãkɛ̃ pɛ̃nawawa. 37 Vua pɛpɛɛnapi dɔ
tulu aɛ ń balɛɛna búunao. 38 Iɔ naa Aalona mi'aɛwa, iɔ dɛ Isailiɔ tàae pɔ́ aalɛ ma gba pɔ́ a
yấi seela ũ a miwa, pɔ́ pɔ́ aalɛ ma gba píin nò. Vua pɛpɛɛnapi aɔ naa aà mi'aɛwa gɔɔpiiɛ,
kɛ́ aa e wàɔ namanɔ.

39 Ulatao kɛ ń bàabaao, ní tulu kɛ ń bàabaao lɔ. Gɔ̃ideɔ i asana kɛ. 40 Ulataoɔ kɛ Aalona
nɛgɔ̃ɛɔnɛ ń asanaɔ ń fùa gbầaɔ, aaiɔ bɛɛɛ vɩ̃ ń gawio. 41 Pɔkasapiɔ da n vɩ̃̀i Aalonaɛ ń aà
nɛgɔ̃ɛɔ, ní nísikamá ǹ ń dazɩ̃u. N ń dilɛ ńdoa, aaliɔ ma gbagba. 42 Bàabaa sòolo gese zɔ̃nɛ́,
aali ye ń kɑ̃́nawɛ kpɛ e à ń gbala ulɛ. 43 Tó Aalona ń a nɛgɔ̃ɛɔ lɛ́ gɛ̃ kpaaũkpɛu, ge tó aalɛ gɛ́
sa'okɩ̃́i ma gbagbai, an baade lí a sòolopi ye, kɛ́ aasu tàaekɛ aa gagao yấi. Bee iɔ dɛ ikoyã
ũ Aalonaɛ ń aà buiɔ aà kpɛ.

29

Sa'onaɔ dilɛa yɑ̃́
(Lev 8.1-36)

1 Lá ńyɔ̃ kɛ tó ńlɛ ń dilɛ aa ma gbagban kɛ: Zugaaena sɛ mɛ̀ndo ń sãsakao sãasaiɔ mɛ̀n
pla. 2 Pɛ̃ɛti sɛ́, ní kàa kɛò ń kàa pɔ́ wa tòto ń nísio ń kàawana pɔ́ wà nísikàwàɔ. 3 Ká gbíu,

* 28:30 Nao 27.21, Iko 33.8, Ɛza 2.63, Nɛɛ 7.65

ní sɛ mɔò ń zugaaenapio ń sãsakao mɛ̀n plapiɔ. 4 Aalona ń a nɛ́ɔ sɛ mɔ́ńnɔ kpaaũkpɛ
kpɛɛlɛ, ní ń zu'o we. 5 Aalona pɔkasaɔ daɛ̀, ulatao ń ulatao pɔ́ wà ba kɛ̃̀wào ń sa'o'ulao
ń bɔ̀ɔloonnɔɛo. Ní bɔ̀ɔpi ba dɔ sa'o'ula asanawa. 6 Tulu diɛ̀, ní vua pɛpɛɛna pɔ́ aliɔ aà dilɛ
ma pɔ́ ũ na tulupiwa. 7 Nísi pɔ́ wȉ ma pɔ́ dilɛò sɛ ka aà miwa ǹ aà dazȉu. 8 Mɔ́ ń aà nɛ́ɔ, ní
ulatao danɛ́, 9 ní asanadɔdɔnɛ́ ń pi, ní ń fùa gbȁaɔ kpákpanɛ́. Má dȉlɛ aamɛ aaɔ ma gbagba
gɔɔpii. Lá ńyɔ̃ Aalona ń a nɛ́ɔ dazȉun we.
10 Mɔ́ ń zugaaenao kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, Aalona ń a nɛ́ɔ aai ɔnana a miwa, 11 ní zugaaenapi
kòlokpa ma aɛ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ we. 12 Zupi au sí, ní máma ma gbagbakȉi kɔ́baɔwa ń n
ɔtonao, ní au pɔ́ gɔ̃̀ ɛ́lɛ ma gbagbakȉipi gbázȉ. 13 Zupi sálana ń a guu nísio sɛ́ píi ń a gòlɛɔ
ń gòlepi nísio, ní kpasa sa'okȉiwa, 14 ní zupi nɔ̀ɔ ń a báao ń a guupɔɔ kátɛu à tɛ́kũ bòo kpɛ.
Bee ȉɔ dɛ sa pɔ́ wa o an duuna yɑ̃́ musu ũ.
15 Sãsakao sɛ mɛ̀ndo, Aalona ń a nɛ́ɔ i ɔnana a miwa, 16 ní sãpi kòlokpa, ní a au sí ǹ lɛ
sa'okȉiwa ǹ liai. 17 Sãpi paa, ní goaagoaa, ní a guupɔɔ ń a koeɔ pípi, ní kálɛ ń a mio ń a
gukȉniɔ. 18 Sã bṹupi kpasa sa'okȉiwa sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ũ a gȉ ȉ kɛmɛɛ na ũ.*
19 Sãsakao plaade sɛ́, Aalona ń a nɛ́ɔ i ɔnana a miwa, 20 ní a kòlokpa, ní a au sí, ní máma
Aalona ń a nɛ́ɔ ɔplaa swɑ̃́lɛbawa ń ń ɔplaa ɔnɛmio ń ń ɔplaa gbánɛmio, ní aupi kȉni lɛ́
sa'okȉiwa ǹ liai. 21 Ní au pɔ́ gɔ̃̀ ka sa'okȉi musu dã yɔɔ ń nísi pɔ́ wȉ ma pɔ́ dilɛòo, ní fɑ̃́fã
Aalonawa ń a pɔkasaɔ, ní fɑ̃́fã aà nɛ́ɔwa lɔ ń ń pɔkasaɔ, Aalona i gɔ̃ ma pɔ́ ũ ń a pɔkasaɔ
ń a nɛ́ɔ ń ń pɔkasaɔ lɔ. 22 Sãsakao plaadepi nísi sɛ́, a vlɑ̃́ nísi ń a sálanao ń a guu nísio ń
a gòlɛɔ ń gòlepi nísio ń a ɔplaa gbáo. Sãsakaopi ȉɔ dɛ ń daazȉu sa'obɔ ũ. 23 Kàa boolo sɛ
mɛ̀ndo kàa gbí pɔ́ aɔ ku ma aɛ guu ń kàa nísideo mɛ̀ndo ń kàawanao mɛ̀ndo. 24 Ní apii
na Aalona ń a nɛ́ɔnɛ ń ɔzȉ, aai mɔmɛɛ sa pɔ́ wȉ a pɔ́ mɔmɛɛ ũ, 25 ní pɔ́piɔ sí ń ɔzȉ, ní kpasa
sa'okȉiwa ń sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ a gȉ ȉ kɛmɛɛ na ũo. 26 Aalona daazȉu sãsakao kùla
sɛ́, ní mɔmɛɛ, iɔ dɛ ń baa ũ. 27 Sa'ona daazȉu sãsakao kùla pɔ́ wà mɔ̀mɛɛ ń a gbá pɔ́ wa bɔ̀
adoao dilɛ Aalona ń aà nɛgɔ̃ɛɔ pɔ́ ũ. 28 Bee iɔ dɛ Aalona ń a nɛ́ɔ blekȉi ũ gɔɔpii. Gba pɔ́ Isailiɔ
líɔ danɛ́ an sáaukpa Diiwa sa'oa guun we.
29 Aalona pɔkasa pɔ́ ali sɔ̃omaziɔ gɔ̃ aà buiɔnɛ. Aali da, wȉli nísikaomá wà ń dazȉu. 30 Aà
nɛ́ pɔ́ a gɔ̃ sa'onkia ũ aà gɛ̃ɛ ũ lí pɔkasapiɔ da gȉa gɔɔ sopla, i gbasa mɔ zȉkɛi kpaaũkpɛu.
31 Sa'ona daazȉu sãsakao nɔ̀ɔ sɛ ǹ a fùukɛ kpaaũkpɛ ua, 32 Aalona ń a nɛ́ɔ aai só ń kàa pɔ́
kú gbíu kpaaũkpɛ kpɛɛlɛo. 33 Sã pɔ́ wà sa'òò ń duunkɛ̃ama yɑ̃́i i to aa gɔ̃ ńdoa an daazȉu
yɑ̃́ipi, aamɛ aa só ńtɛ̃ɛ. Gbɛ̃ɛ su sóńnɔo, asa ma pɔ́ɛ. 34 Tó gu dɔ̀ nɔ̀ɔ ge kàapi kȉniwa, kpasa.
Gbɛ̃ɛ su soo, asa ma pɔ́ɛ.
35 Yɑ̃́ pɔ́ má dȉlɛnɛ Aalona ń a nɛ́ɔ musupi kɛ píi, ní ń daazȉu yãkɛkɛ e gɔɔ sopla. 36 Lá gu
lɛ́ dɔ níli sa'o ń zugaaenao duunkɛ̃ama yɑ̃́i, ní gbãbɔò sa'okȉiɛ, ní nísikawà, i gɔ̃ ma pɔ́ ũ.
37 Gbãbɔ sa'okȉiɛ màa e gɔɔ sopla, ní dilɛ ma pɔ́ ũ, sa'okȉipi iɔ dɛ ma pɔ́ ũ ń a mȉbao. Pɔ́ pɔ́
kȁwà píi a gɔ̃ ma pɔ́ ũɛ.

Sa'oa lá gu lɛ́ dɔ yɑ̃́
(Nao 28.1-8)

38 Pɔ́ pɔ́ ńyɔ̃liɔ sa'oò sa'okȉipiwa lá gu lɛ́ dɔn kɛ: Sã bɔlɔ wɛ̃donaɔ mɛ̀n plapla. 39 Níli sa'o
ń a mɛ̀ndoo kɔɔ, mɛ̀ndo oosiɛlɛ. 40 Níli sa kɔɔ o ń pɛ̃ɛtio kiloo do yãalɛa ń nísi íwao litili
do, níli vɛ̃ɛ kawà litili do. 41 Níli sa oosiɛlɛ o ń pɛ̃ɛtio ń vɛ̃ɛo màa lɔ, iɔ dɛ sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa
gȉ ȉ kɛmɛɛ na ũ. 42 Á buiɔ líɔ sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũpi oa kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ gɔɔpii. Wekȉi
máli kpaaũuánɔ, míli yã'oɛ́. 43 We ɔ̃ máli kpaaũu ń Isailiɔ, ma gawi i pisi gupiwa. 44 Mí
tó kpaaũkpɛ ń sa'okȉipio àɔ dɛ ma pɔ́ ũ, mí Aalona ń a nɛ́ɔ dilɛ aaɔ ma gbagba. 45 Máɔ ku
Isailiɔ guu, míɔ dɛ ń Lua ũ, 46 aaiɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii ń Lua pɔ́ ń bɔ́lɛ Egipi kɛ́ màɔ kú ń
guu. Mámɛmaa Dii ń Lua.

---

* **29:18** Ɛfɛ 5.2, Flp 4.18

30

Tulaletikatɛakĩi yá̃
(Bɔa 37.25-28)
1 Lɛpusiali á̃ ǹ tulaletikatɛakĩi kɛò. 2 A gbà̃a iɔ gà̃sĩsuu do, a yàasa gà̃sĩsuu do lɔ, a gbà̃a
ń a yàasao iɔ sáa, a lɛsĩ iɔ gà̃sĩsuu pla. Ní kɛ ń kɔ́baɔ. 3 Vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ kúlɛ a kpɛɔwa ǹ liai ń a
musuo ń a kɔ́baɔ, ní zãble a bèewa ń vuao ǹ liai. 4 Vua zã pi kpɛla ń kpɛleo mèn plapla, ní
pɛ́pɛ zã pɔ́ wa blèwà zĩ́lɛ oi, kɛ́ wà e lipɔ̃ɔɔ sɔlɔsɔlɔu tulaletikatɛakĩipi sɛbɔ ũ. 5 Lɛpusiali á̃
lipɔ̃ɔɔpiɔ ũ, ní kpá ń vuao. 6 Tulaletikatɛakĩipi dilɛ suuna pɔ́ kpaa ikoyã kpagoloi aɛ, bɔaa
ń duunkɛ̃makĩi pɔ́ wĩ ta kpagolopilɛo, gu pɔ́ máli kpaaũnnɔ. 7 Aalona líɔ tulaleti gĩnana
ka a tɛ́u lá gu lɛ́ dɔ, gɔɔ pɔ́ àlɛ filiaɔ kɛkɛ. 8 Ali tulaletikaɛ̀ tɛ́u lɔ oosiɛlɛ filianagɔɔ. Màa
tulaleti súɛlɛ aliɔ dɔ ma aɛ gɔɔpii e á buiwa. 9 Wasuli tulaleti pãle ka a tɛ́uo, ge sa pɔ́ wĩ a
pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ge pɔ́wɛnti, mɛ́ wasuli imia kawào. 10 Wɛ̃ ń wɛ̃o gɛ̃n dodo Aalona líɔ sa pɔ́
wĩ o duuna yá̃ musu au máma a kɔ́baɔwa duunkɛ̃ama yá̃i. Á̃ buiɔ líɔ kɛ màa lɔ wɛ̃ ń wɛ̃o
gɛ̃n dodo duunkɛ̃ama yá̃i. Tulaletikatɛakĩipiá ma pɔ́ɛ ń a mĩbao.

Duunkɛ̃ama ɔ̃a
11 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 12 Tó n Isailiɔ nàò, an baade líɔ ĩabomɛɛ azĩa boa yá̃i, kɛ́ gagyãe
su ń le naopi kɛgɔɔo yá̃i. 13 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ wà ń naoɔ kĩ́i, aàli á̃nusu kpá galaũ soolo,
lá wà a gbia dĩlɛ luakukĩiwa, gela bao. Á̃nusu galaũ soolopi mɛ́ aɔ asea pɔ́ wàli símɛɛ ũ.*
14 Gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ da gbɛ̃́ pɔ́ wà ń naoɔ guu, tó à kà wɛ̃̀ bao ge a dɛa, a aseapi kpaɛ. 15 Tó álɛ
aseapi kpaa ázĩa boa yá̃i, ɔde su kpa dɛ a lɛ́ao, mɛ́ taaside su kpa à kɛ̃́sãio. 16 Duunakɛ̃a
Isailiɔwa ɔ̃api símá, ní kpá wà kpaaũkpɛ zĩkɛò. Ɔ̃api a tó á Isailiɔ duuna kɛ̃́wá, a yá̃ líɔ
dɔmagu.

Dàa ĩkabɔ
17 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 18 Dàa pí ń mɔgotɛ̃o† gbãbɔ'ikabɔ ũ, ní a dibɔ pí ń mɔgotɛ̃o lɔ, ní
dilɛ kpaaũkpɛ zãnguo ń sa'okĩio, ní ĩkau. 19 Aalona ń a nɛ́ɔ líɔ ń ɔɔ ń ń gbáɔ pípiò. 20 Gɔɔ pɔ́
aalɛ gɛ̃ kpaaũkpɛu, aali kɛ màa kɛ́ aasu gao yá̃i. Tó aalɛ mɔ́ pɔ́ káimɛɛ tɛ́u à tɛ́kũ sa'okĩiwa
lɔ, 21 aaliɔ ń ɔɔ ń ń gbáɔ pipi, kɛ́ aasu gagao yá̃i. Bee iɔ dɛ ikoyã ũ Aalonaɛ ń a buiɔ e gɔɔpii.

Nísi pɔ́ wĩ pɔ́ dilɛò à gɔ̃ Lua pɔ́ ũ
22 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 23 Pɔ́ gĩnana maaɛ beeɔ sɛ́: Lí'ɔ íwa kiloo soolo ń sinamɔ litɛɛ
gĩnanao kiloo àaɔ̃ ń kanɛli fee bui gĩnanao kiloo àaɔ̃ 24 ń kasiao kiloo soolo, lá wà a gbia
dĩlɛ luakukĩiwa. Nísi sɛ́ litili soolo, 25 ní nísi pɔ́ wĩ pɔ́ dilɛò à gɔ̃ ma pɔ́ ũ kɛò lá tulaletizɔ̃na
ĩ kɛwa, nísipi iɔ dɛ ma pɔ́ ũ. 26 Nísipi máma kpaaũkpɛwa ń ikoyã kpagoloo 27 ń táabũnuo
ń a pɔkeleɔ ń dauo ń a pɔkeleɔ ń tulaletikatɛakĩio 28 ń sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ okĩio ń a
pɔkeleɔ píi ń dàao ń a dibɔo, 29 ní pɔ́piɔ dilɛ ma pɔ́ ũ, aai gɔ̃ ma pɔ́ ũ ń a mĩbao. Pɔ́ pɔ́ kà̃
pɔ́piɔ keewa píi, à gɔ̃̀ ma pɔ́ ũɛ.
30 Nísipi ka Aalona ń a nɛ́ɔwa, ní ń dilɛ ma pɔ́ ũ, kɛ́ aa e ma gbagba. 31 O Isailiɔnɛ aaɔ dɔ̃
gɔɔpii kɛ́ nísipiá ma pɔ́ɛ. 32 Wasuli ká gbɛ̃nazĩna mɛwao. Á̃ gbɛ̃e su nísipi taa kɛo, kɛ́ ma
pɔ́ɛ yá̃i, íɔ dɔ̃ kɛ́ ma pɔ́ɛ. 33 Gbɛ̃́ pɔ́ nísipi taa kɛ̀, ge a kà gbɛ̃́ pɔ́ dɛ sa'ona ũowa, wà ade bɔ a
gbɛ̃́ɔ guu wà dɛ.

Tulaleti pɔ́ wĩ kátɛa
34 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: Pɔ́ gĩnanaɛ beeɔ sɛ́: Sitakili'ɔ ń onikalitɛɛo ń galibanuli'ɔo ń zɔ̃go
lí'ɔo sáasaa. 35 Pɔ́piɔ yãalɛ ǹ zɔ̃ tulaleti pɔ́ wĩ kátɛa ũ lá tulaletizɔ̃na ĩ kɛwa, ní wisikau, iɔ
dɛ ma pɔ́ ũ a zɛ́i. 36 N a kĩni lɔ́ ǹ a tibo, ní dilɛ ikoyã kpagolo aɛ kpaaũkpɛu, gu pɔ́ máli

* 30:13 Bɔa 38.25-26, Mat 17.24 † 30:18 Bɔa 38.8

kpaaũnnɔ. [37] Ã́su tulaletipi taa kɛ ázĩaɛo. Ãli dilɛ ma pɔ́ ũ. [38] Gbɛ̃́ pɔ́ a taa kɛ̀, àlɛ a gĩ́kpa,
wà ade bɔ a gbɛ̃́ɔ guu wà dɛ.

31

Zwà̃akpɛdɔnaɔ
(Bɔa 35.30-36.1)

[1] Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: [2] Ma! Ma Uli nɛ́ Bezalɛli, Hulu tɔũna, Yuda bui sɛ̀. [3] Má tò ma
Nisĩna dĩ̀ɛ̀, ɔ̃ à ɔ̃nɔ ń gɔ̃io ń dɔ̃ao è ɔzĩ píi yã́ musu. [4] A vua zĩ dɔ̃ ń ã́nusu zĩo ń mɔgotɛ̃ zĩo ń
gɔ̃inakɛa pɔ́wao. [5] A gbɛ̀ bɛɛɛde ãa ń a daa pɔ́uo dɔ̃ ń lí'ãao ń ɔzĩ píio. [6] Bee gbɛa ma Aisama
nɛ́ Ɔɔliabu, Dã bui dĩ̀lɛ aà dɔnlɛde ũ. Ma ɔzĩkɛnaɔ gbà ɔ̃nɔ píi, kɛ́ aa e zĩ pɔ́ má dànɛ́ɔ kɛ:
[7] Kpaaũkpɛ, ikoyã kpagolo ń a nɛtaɛo ń kpɛ́pi pɔkeleɔ píi, [8] táabũnu ń a pɔkeleɔ, vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ
dau ń a pɔkeleɔ píi, tulaletikatɛakĩi, [9] sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ okĩi ń a pɔkeleɔ píi, dàa ń
a dibɔo, [10] pɔkasa pɔ́ wa tà̃ɔ, sa'ona Aalona pɔkasa pɔ́ ali sɔ̃omaziɔ ń aà nɛ́ɔ sa'on pɔkasaɔ
píi, [11] nísi pɔ́ wĩ pɔ́ dilɛò à gɔ̃ ma pɔ́ ũ, zwà̃akpɛ tulaleti gĩnana. Aa pɔ́piɔ kɛ, lá má dĩ̀lɛnɛwa
píi.

Kã́mabogɔɔ yã́

[12] Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: [13] O Isailiɔnɛ aa kã́mabogɔɔ pɔ́ má dĩ̀lɛ yãda, asa a dɛ seela ũ
mapi ń ápiɔ zãnguo e á buiwa, kɛ́ à e dɔ̃ ma Dii ma á sɛ́ ma gbɛ̃́ɔ ũɛ. [14] Ãli kã́mabogɔɔpi
yãda, asa gɔɔpi adoaɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ i gɔɔpi yãdao, à gàɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ zĩkɛ̀ gɔɔpi zĩ́, wà ade bɔ a gbɛ̃́ɔ
guu wà dɛ. [15] Ãli zĩkɛ gɔɔ soolo, a gɔɔ soplade íli kã́mabo, asa ma Dii ma pɔ́ɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ zĩkɛ̀
kã́mabogɔɔzĩ, à gàɛ. [16] Isailiɔ lí kã́mabogɔɔpi yãda, aa dilɛ gbia e ń buiwa ma bàakuańnɔ
yã́ ũ. [17] Iɔ dɛ seela ũ mapi ń Isailiɔ zãnguo gɔɔpii, asa ma Dii ma musu ń dṹniao kɛ̀ gɔɔ
sooloɛ, ɔ̃ má làa, ɔ̃ ma kã́mabò a gɔɔ soplade zĩ́. [18] Kɛ́ Dii yã'ò Mɔiziɛ Sinai gbɛ musu a làa,
ɔ̃ à ikoyã kɛ̃̀ gbɛ̀ pɛ̀pɛɛɔwa mɛ̀n pla ń azĩa ɔtonao, a kpà̃wà.

32

Vua gáaena
(Iko 9.6-29)

[1] Kɛ́ gbɛ̃́ɔ è Mɔizi lɛ́ pila gbɛwa kpaao, aa kà̃a Aalonazi aa òɛ̀: Wà gɛ wà diie kɛ aà
dɔaawɛ̃ɛ, asa Mɔizi pɔ́ wá bɔ́lɛ Egipipi, wá dɔ̃ bɔ́ à bɔ̀lɛ a ũo. [2] Ɔ Aalona ònɛ́: Ã á nɔɛɔ swã́li
pɔ́ wa pĩ ń vuaoɔ bɔlɛ ń á nɛgɔ̃ɛnaɔ ń á nɛnɔɛnaɔ, í mɔomɛɛ. [3] Ɔ gbɛ̃́pii a swã́li pɔ́ wa pĩ ń
vuaoɔ bɔ̀lɛ aa kpà Aalonawa. [4] A sĩ a kàsa lán gáaenawa, ɔ̃ a yɔ̀ɔ. Ɔ wà mɛ̀: Isailiɔ, á diin
kɛ! Ɔmɛ á bɔ́lɛ Egipi.* [5] Kɛ́ Aalona è màa, à sa'okĩi bò zupi aɛ, ɔ̃ à kpà̃wakɛ̀ à mɛ̀: Dii dikpɛ
ku zia. [6] Kɛ́ gu dɔ̀, gbɛ̃́ɔ fɛ̀lɛ aa sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ òwà ń sáaukpasao. Gbɛ̃́ɔ zɔ̃̀lɛ, aalɛ
pɔble aalɛ imi, ɔ̃ aa fɛ̀lɛ lɛ́ kɔ̃̀ɔ vãi o.†
[7] Ɔ Dii ò Mɔiziɛ: Pila ǹ gɛ́i! N gbɛ̃́ pɔ́ n bɔńnɔ Egipiɔ ɔ̃̀ɔkpà. [8] Aa kɛ̃̀ zɛ́ pɔ́ má ɔ̀lɔnɛ́wa àannɔ,
aa vua kàsa tã́a ũ lán gáaenawa, aa kùlɛɛ̀ aa sa'ɔ̀wà aa mɛ̀, Isailiɔ dii pɔ́ ń bɔ́lɛ Egipin we.
[9] Má è gbɛ̃́piɔ swã́ gbãaɛ. [10] Gomala mà a kpɛ̃nɛmuu bɔbɔmá mà ń kaalɛ, mpi sɔ̃, mí n kɛ
bui zɔ̃ɔ ũ. [11] Ɔ Mɔizi awakpà Dii a Luaɛ à mɛ̀: Dii, bɔ́yãi ńyɔ̃ n kpɛ̃nɛmuu bɔbɔ n gbɛ̃́ pɔ́ n ń
bɔ́lɛ Egipi ń n iko zɔ̃ɔo ń n gà̃sa gbãaoɔwai? [12] Egipiɔ mɛ an míɔnzɔ̃a yã́i ɔ̃ n ń bɔ́lɛi, kɛ́ ǹ e
ǹ ń dɛdɛ gbɛ̀sĩsĩɔwa ǹ ń midɛ dṹniau. N n pɔkũma kpálɛ, ní yã́ pɔ́ ń ye yía n gbɛ̃́piɔwapi
bɔ n nɔ̀sɛu. [13] To n zɔ̀blenaɔ Ablahaũ ń Izaakio ń Isailio yã́ dɔngu, asa n lɛgbɛ̃̀nɛ́ ń nzĩao n
mɛ̀ ńyɔ̃ ń bui kã́fĩ lán saanaɔwa, ní bùsu pɔ́ n a yã'ònɛ́ kpá ń buiɔwa aaɔ vĩ gɔɔpii.‡ [14] Ɔ Dii
yã́ pɔ́ à mɛ̀ á yía a gbɛ̃́ɔwapi bɔ̀ a nɔ̀sɛu.§

* **32:4** 1Kia 12.28, Zĩn 7.40-41 † **32:6** 1Kln 10.7 ‡ **32:13** Daa 17.8, 22.16-17 § **32:14** Nao 14.13-19

15 Mɔizi ɛ̀a pĩ̀la gbɛwa, a ikoyã gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ mɛ̀n plapiɔ kũa. Yã́ kɛ̃a gbɛpiɔwa kpɛ plapla píi.
16 Lua mɛ́ gbɛ̀ pɛ̀pɛɛpiɔ ã̀, ɔ̃mɛ yãkɛ̃̀má. 17 Yozuee gbɛ̃́ɔ wii mà, ɔ̃ a ò Mɔiziɛ: Zĩ̀kawii ma dɔ
bòou. 18 Mɔizi mɛ̀: Kúkua mɛ́ dɔ weo, kási búbuapɛan we sɔ̃o, gbɛ̃́ɔ lɛsia ɔ̃ málɛ ma. 19 Kɛ́
à kà kãi ń bòoo, a è wàlɛ ɔ̃wã zugaaenaɛ, ɔ̃ aà pɔ pà. Ã gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ pɔ́ á kũapiɔ pã̀lɛ gbɛpɔlɛu
we, aa wĩ̀wi. 20 Ɔ à zugaaena pɔ́ wa pĩ̀pi sɛ̀ a dà tɛ́u. Ã a tibò, ɔ̃ a zù ía a kpà Isailiɔwa aa
mĩ̀. 21 Ɔ Mɔizi Aalona là à mɛ̀: Bɔ́ gbɛ̃́piɔ kɛ̀nɛ, n gbasa ń tò aa duun zɔ̃ɔɛ taa kɛ̀i? 22 Ɔ a
wèwà à mɛ̀: Ǹsu to n pɔ pao, Baa. Ǹ gbɛ̃́piɔ dɔ̃, kɛ́ aa vãi. 23 Aamɛ aa òmɛɛ mà diie kɛ aà
dɔaanɛ́. Aa mɛ̀ Mɔizi pɔ́ bɔ̀ńnɔ Egipipi, wa dɔ̃ bɔ́ à bɔ̀lɛ a ũo. 24 Ɔ má ònɛ́ an gbɛ̃́ pɔ́ vua vĩ̀ɔ
aa bɔlɛ mɔò. Kɛ́ aa mɔ̀ò, ɔ̃ má kàtɛu, ɔ̃ à bɔ̀ gáaenapi ũ.
25 Mɔizi è Aalona tò gbɛ̃́ɔ lɛ́ ńzĩ̀a pɔeã kɛɛ, ɔ̃ aa gɔ̃̀ láanipɔ ũ ń ibɛɛɔnɛ. 26 Ɔ à zɛ̀ bòo bɔlɛu
à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ ń Diioɔ, aa mɔ ma kĩ́i. Ɔ Levii buiɔ kã̀aaaàzi. 27 A ònɛ́: Dii Isailiɔ Lua mɛ̀, á
baade a fɛ̃nda loo à pãpã bòoa bɔlɛ ń bɔlɛo, á baade i a gbɛ̃́ɔ ń a gbɛ̃naɔ ń a gbɛ̃́deeɔ dɛdɛ.
28 Levii buiɔ kɛ̀ lá Mɔizi dànɛ́wa. Gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dɛdɛ zĩ̀beezĩ̀ɔ kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aa gɛ̃o taawa. 29 Ɔ
Mɔizi ò Levii buipiɔnɛ: Lá a bɔ á nɛ́ɔ ń á gbɛ̃́ɔ kpɛ,* a gɔ̃ Dii gbɛ̃́ɔ ũ gbã. Dii báaadàágu gbãn
we.

Mɔizi awakpaa Diiɛ Isailiɔnɛ

30 Kɛ́ gu dɔ̀ Mɔizi ò gbɛ̃́ɔnɛ: A duun zɔ̃ɔ kɛ̀, ń beeo má ɛa mà dɛdɛ gbɛwa mà gɛ́ Dii kĩ́i lɔ,
wĩ̀liɔ dɔ̃o tó má e awakpaɛ́ á duuna yã́ musu. 31 Ɔ à ɛ̀a gɛ̀ Dii kĩ́i à mɛ̀: N yã́ na! Gbɛ̃́piɔ
duun zɔ̃ɔ kɛ̀, aa diie kɛ̀ ńzĩ̀aɛ ń vuao. 32 Sùuukɛ! Ǹ ń duuna kɛ̃́má. Tó màa no, ma tɔ́ waa
lá pɔ́ ń kɛ̃̀ guu.† 33 Dii òɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ duunakɛ̀mɛɛ tɔ́ ɔ̃ má waa ma lá guu. 34 Gɛ́ ń gbɛ̃́ɔ gu pɔ́ má
ònɛu sa. Ma Malaika a dɔaanɛ. Ǹ beeo ma ĩ̀adamagɔɔ, má ĩ̀adamá ń duuna yã́iɛ. 35 Ɔ Dii
gagyãkà gbɛ̃́ɔgu gáaena pɔ́ aa tò Aalona pĩ̀pi yã́i.

33

1 Dii mɛ̀: Fɛlɛ go la, mpi ń gbɛ̃́ pɔ́ n ń bɔ́lɛ Egipiɔ, ní gɛ́ńnɔ bùsu pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀ Ablahaũ ń
Izaakio ń Yakɔbuoɔnɛ ma mɛ̀ má kpá ń buiɔwau. 2 Má a Malaika zĩ̀ aà dɔaaɛ́, mí Kanaaɔ
ń Amɔleɔ ń Itiɔ ń Pɛliziɔ ń Iviɔ ń Yebusiɔ yáɛ́. 3 Ã gɛ́ bùsu pɔ́ vĩ̀ ń zɔ́'io diupiu. Ãma má
gɛ́ánɔo, kɛ́ másu á kaalɛ zɛ́uo yã́i, asa swã́gbãadeɔn á ũ. 4 Kɛ́ gbɛ̃́ɔ yãpãsĩ̀pi mà, aa ɔ́ɔlɔ̀, ɔ̃
gbɛ̃e i a nɔamblebɔɔ da lɔo. 5 Asa Dii yã'ò Mɔiziɛɛ, ɔ̃ a ò Isailiɔnɛ à mɛ̀: Swã́gbãadeɔn á ũ,
baa tó Dii gbasɛ̀ánɔ kɛ̀sɛ do, a á kaalɛɛ. Ã á nɔamblebɔɔ wolo, míɔ dɔ̃ lá má kɛɛ́. 6 Ɔ Isailiɔ
ń nɔamblebɔɔ wòlo Olebu gbɛ saɛ, aai da lɔo.
7 Mɔizi ĩ̀ zwã̀akpɛ sɛ à gɛ dɔ bòo kpɛ kɛ̃a bòopiwa yɔɔ. Ã tɔkpàɛ̀ kpaaũkpɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ ye Dii
yã́i ɔ̃ ade ĩ̀ bɔ gɛ́ kpaaũkpɛpi kĩ́i bòo kpɛ we. 8 Tó Mɔizi bɔ̀ lɛ́ gɛ́ kpɛ́pi kĩ́i, baade ĩ̀ bɔ zɛ a
kpɛɛlɛ àɔ aà gwa e à gɛ gɛ̃u. 9 Tó Mɔizi gɛ̃̀ kpɛ́piu, tɛlu ĩ̀ pila ku kpɛɛlɛa, ɔ̃ Dii ĩ̀ yã'oaànɔ. 10 Tó
gbɛ̃́ɔ è tɛlupi ku kpɛɛlɛa, baade ĩ̀ kúlɛ a kpɛɛlɛ. 11 Dii ĩ̀ yãbɔ kɔ̃ lɛ́u ń Mɔizio, lá gbɛ̃́ ĩ̀ yã'o ń a
gbɛ̃naowa. Mɔizi ĩ̀ ɛa su bòou, ãma Nuni nɛ́ Yozuee aà zɔbãna lí bɔ kpɛ́piuo.

Dii bɔ mɔa Mɔiziwa

12 Mɔizi ò Diiɛ: Ǹ òmɛɛ mà gɛ́ ń gbɛ̃́piɔ, ãma ni gbɛ̃́ pɔ́ ńlɛ damɛɛ omɛɛo. Kási a kɛ sɔ̃, n
mɛ̀ ń ma dɔ̃ n gbɛ̃na ũ, mɛ́ n ma wɛgwà. 13 Lá n ma wɛgwà, to mà n làasooɔ dɔ̃ sa, kɛ́ mà
e màɔ n dɔ̃, míɔ nannɔ sĩ̀ana. Ǹyɔ̃ dɔ̃ kɛ́ buiɛ beeá n gbɛ̃́ɔnɛ. 14 Ɔ Dii wèwà à mɛ̀: Má gɛ́ánɔ
mazĩ̀a, mí tó à kã́mabo.* 15 Mɔizi mɛ̀: Tó ńyɔ̃ gɛ́wanɔo, ńsu gowanɔ lao. 16 Tó ni gɛ́wanɔo,
kpelewa wa e dɔ̃ kɛ́ mapi ń n gbɛ̃́piɔ wá nannɔi? Wa wá dɔ̃kɔ̃ɛ ń buipãleɔ dṹniau kpelewa
ni? 17 Dii òɛ̀: Yã́ pɔ́ ń gbɛ̀aapi má kɛ, asa ma n wɛgwàɛ, má n dɔ̃ ma gbɛ̃na ũ.
18 Mɔizi mɛ̀: Ǹ n gawi ɔlɔmɛɛ. 19 Ɔ Dii wèwà à mɛ̀: Má n aɛ baa vĩ̀ ń ma gawipio píi, mí a
tɔ́ onɛ. Ma Dii, gbɛ̃́ pɔ́ má ye sùuukɛaànɔ ɔ̃ má kɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ má ye wɛ̃nadɔ̃ɛ̀ ɔ̃ má dɔ̃ɛ̀.† 20 Ɔ

* **32:29** Mat 10.37 † **32:32** Soũ 69.29, Zia 3.5 * **33:14** Ɛbɛ 4.1 † **33:19** Lom 9.15

à mɛ̀: Nyɔ̃ fɔ̃ ma oa gwao, asa gbɛ̃nazĩna a fɔ̃ wɛsimalɛ àɔ kuo.‡ 21 Dii ɛ̀a mɛ̀: Gugwa da ma
saɛ kɛ. Zɛ gbɛ musu we. 22 Tó ma gawipi lɛ́ gɛ̃, má n sɔlɔ gbɛ̀sɔɔu, mí ɔkunla e mà gɛ̃. 23 Tó
ma ɔgònla, ní ma kpɛ oi e sa, ãma ńyɔ̃ ma oa eo.

34

Gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ dafuɔ
(Iko 10.1-5)

1 Dii òɛ̀: Gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ kɛ mɛ̀n pla lá a káauɔwa, mí yá̃ pɔ́ kú a káau pɔ́ ń wĩwiwaɔ kɛ̃́má.
2 Nyɔ̃ ku sɔu guu kɔɔkɔɔ. Dɛdɛ Sinai gbɛwa, ní zɛ ma aɛ a misonawa. 3 Gbɛ̃e su mɔnnɔo.
Wasu gbɛ̃e e guei gbɛpiwa seo. Baa sã ge zu su mɔ pɔblei a pɔlɛuo. 4 Mɔizi gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ ɛ̃̀ mɛ̀n
pla lá a káauɔwa. A fɛ̀lɛ kɔɔkɔɔ, ɔ̃ à dɛ̀dɛ Sinai gbɛwa, a gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ mɛ̀n plapiɔ kũa lá Dii
òɛwa. 5 Dii pĩla tɛlu guu, à zɛ̀ aà saɛ, àlɛ azĩa tɔ́ o. 6 Kɛ́ Diipi lɛ́ gɛ̃ aà aɛ, à a tɔ́ ò à mɛ̀: Dii, Dii
Lua Sósobide Sùuuden ma ũ. Ma pɔ lí pa kpaao, má gbɛ̃kɛ ń náaio vĩ zɔ̃ɔ. 7 Máɔ gbɛ̃kɛ vĩ ń
gbɛ̃́ɔ e an bui lɛ́waɛ, mí ń yãvãiɔ kɛ̃́má ń ń tàaeɔ ń ń duunao. Ama mili tó tàaede bɔ pão.
Mi maeɔ yãvãi wi ń nɛ́ɔ musu ń ń tɔũnaɔ ń ń sɛ̃́wɛnaɔ ń ń sɔ̃kpaɛɔ.* 8 Mɔizi kùlɛɛ̀ à wùlɛ a
gbɛɛu gɔ̃̀ɔ 9 à mɛ̀: Dii, lá n ma wɛgwà, gɛ́wanɔ. Baa kɛ́ gbɛ̃́piɔ swá̃ gbãa, sùuukɛwanɔ wá
yãvãiɔ ń wá duunaɔ yá̃ musu, ní wá sɛ́ ń gbɛ̃́ɔ ũ.

Lua bàa kua ń Isailiɔ
(Bɔa 23.14-19, Iko 7.1-5, 16.1-17)

10 Dii mɛ̀: Ma bàa aɔ kúánɔɛ. Má yãbɔnsaɛ pɔ́ gbɛ̃e i kɛ buie guu dṹniau yãao kɛ á baade
píi wáa. Bui pɔ́ liaaáziɔ i ma yãkɛa e, asa má yá̃ pɔ́ a to vĩa ń kṹ kɛ á yá̃ musu. 11 Aɔ yá̃
pɔ́ má òɛ́ gbã kũa, mí Amɔleɔ yáɛ́ ń Kanaaɔ ń Itiɔ ń Pɛliziɔ ń Iviɔ ń Yebusiɔ. 12 A laaika! Á
lɛ́ su àɔ ku bùsu pɔ́ álɛ gɛ gɛ̃ui deɔ yá̃uo, kɛ́ ásu mɔkpa ázĩaɛo yá̃i. 13 A ń sa'okĩiɔ gboo, í ń
gbɛ pɔ́ aa pɛ̀lɛɔ wĩwi, í Asetaati lí pɔ́ aa pɛ̀lɛɔ zɔ̃zɔ̃. 14 Ásu kúlɛ dii pãlɛɛo, asa ma Dii ma tɔ́n
Sisaao, mili sí sàao. 15 A laaika! Á lɛ́ su àɔ ku bùsupideɔ yá̃uo, asa tó aalɛ gbãsĩkɛ ń tá̃aɔ
yá̃ musu, aalɛ sa'omá, aa á sísi à ń sa'onɔɔ sóńnɔɛ. 16 Ásu nɔsɛ á nɛ́ɔnɛ ń guuo, asa tó an
nɛnɔɛɔ lɛ́ gbãsĩkɛ ń tá̃aɔ yá̃ musu, aa tó á nɛ́ɔ gbãsĩkɛńnɔ sɔ̃ɛ. 17 Ásuli mɔkasa tá̃a ũo.
18 Ali Kàaso dikpɛkɛ. Ali kàa so e gɔɔ sopla mɔ pɔ́ wĩ mɛ Abibu guu, lá má dĩlɛɛ́wa, asa
mɔpi guu ɔ̃ a bɔlɛ Egipi. 19 Á nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔá ma pɔ́ɔnɛ píi ń á pɔtuo nɛsana sɛ̃́iaɔ píi, zu ge
pɔkelenaɔ. 20 Ali zàa'ĩn nɛ́ sɛ̃́ia bo ń sãо. Tó i boo, à a waa fĩ à dɛ. Ali á nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ bo. Gbɛ̃e
su mɔ ma kĩ́i ɔgiio. 21 Ali zĩkɛ gɔɔ soolo, íli ká̃mabo a gɔɔ sopladе zĩ́, baa kpasekɛ̃gɔɔ ge
pɔkɛkɛgɔɔn nò.
22 Ali Pãteko dikpɛkɛ gɔɔ pɔ́ a na buapɔ́ káauɔ kɛkɛawa. Ali Pɔkãaa dikpɛkɛ wɛ̃̀ láaawa.
23 Gɔ̃ɛ píi lí mɔ́ ma Dii Isailiɔ Lua kĩ́i wɛ̃̀ do guu gɛ̃n àaɔ̃'aaɔ̃. 24 Má buipãlɛɔ yáɛ́, mí á bùsu
lɛ́ ká̃fĩɛ́. Gbɛ̃e a wɛɛlɛ à á bùsu síwáo gɔɔ pɔ́ álɛ mɔ́ ma Dii á Lua kĩ́i wɛ̃̀ do guu gɛ̃n àaɔ̃'aaɔ̃o.
25 Ásu pɔ́sɛa kpaa sãnu ń sa'obɔ auoo. Ásu Gɛ̃amusu sa'onɔɔ dilɛ gu dɔwào. 26 Ali mɔ́ ma
Dii á Lua kpɛ́u ń á bua pɔ́ káauɔ. Ásu blenɛ nɔ̀ɔ kuu ń a da yɔ̃́'ioo.
27 Ɔ Dii ò Mɔiziɛ: Yá̃piɔ kɛ̃ láu, asa ma bàakuannɔ ń Isailiɔ yá̃ɔn we. 28 Mɔizi kú ń Diio
we e gɔɔ bla fãanɛ ń gwãasĩnao pɔblesai imisai. Ɔ Dii a bàakuańnɔ yá̃ mɛ̀n kwiɔ kɛ̃̀ gbɛ̀
pɛ̀pɛɛɔwa.

Mɔizi oa tɛkɛa

29 Mɔizi pĩla Sinai gbɛwa, a gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ mɛ̀n pla pɔ́ ikoyã kɛ̃̀wàɔ kũa. A dɔ̃ kɛ́ a oa lɛ́ tɛkɛ
a yã'oa ń Diio yá̃io. 30 Kɛ́ Aalona ń Isailiɔ aà è ḿpii aà oa lɛ́ tɛkɛ, aalɛ vĩakɛ sɔ̃aaàziɛ. 31 Ɔ
Mɔizi ń sisi. Aalona ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ɛ̀a mɔ̀ aà kĩ́i, ɔ̃ à yã'òńɛ́. 32 Bee gbɛa Isailiɔ sɔ̃̀aàzi ḿpii, ɔ̃ à
yá̃ pɔ́ Dii dĩlɛɛ Sinai gbɛ musu òńɛ́ píi. 33 Kɛ́ à yã'òńɛ́ a làa, à sálana kù a oawa. 34 Tó à gɛ̃̀

‡ **33:20** Zãa 1.14, 18 * **34:7** Bɔa 20.5-6, Nao 14.18

yã'oi Diiɛ, ì sálana go e àɔ bɔ. Tó à bɔ̀, ì yá̰ pɔ́ Dii dìlɛɛ o Isailiɔnɛ píi, 35 ɔ̃ aaì e aà oa lɛ́ tɛkɛ.
Mɔizi ì ɛa sálana kú a oawa e à ɛa àɔ gɛ̃ yã'oi Diiɛ.†

35

Gbadaa zwà̰akpɛdɔa yá̰ musu
(Bɔa 25.1-9, 39.32-43)

1 Mɔizi Isailiɔ kà̰a píi, a ònɛ́: Yá̰ pɔ́ Dii dìlɛ àɔ kɛn kɛ: 2 Ali zìkɛ gɔɔ soolo, a gɔɔ soplade
zḭ́ iɔ dɛɛ́ Dii pɔ́ ũ a zɛ́i. Ká̰mabogɔɔ zḭ́ɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ zìkɛ̀ zìbeezì à gàɛ. 3 Baa tɛ́ ásu ká á bɛ
ká̰mabogɔɔzìo.

4 Mɔizi ò Isailiɔnɛ píi à mɛ̀: Yá̰ pɔ́ Dii dìlɛn kɛ: 5 A gbada Diiɛ ń pɔ́ pɔ́ á vìo. Lá à gbɛ̃́ pɔ
gbà, aà da Diiɛ màa, vua ge á̰nusu ge mɔgotɛ̃ 6 ge babuuna ge bà gàalulade ge wɔ̃ɔtɛ̃na ge
zwãa ge blekã 7 ge sãsa báa pɔ́ wa kɛ̀kɛ tɛ̃́ɛɛ ge ayo báa totoa ge lɛpusiali 8 ge filia nísi ge
pɔ́ gìnana pɔ́ wì nísi pɔ́ wì pɔ́ dilɛò à gɔ̃ Dii pɔ́ ũ ń tulaletio kɛòɔ 9 ge onisi ge gbɛ̀ bɛɛɛde pɔ́
wa zìkɛò sa'o'ula ń aà bɔ̀ɔloonnɔɛowaɔ.

10 Á gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃i vì píi aà mɔ zì pɔ́ Dii dìlɛ kɛ. 11 Zwà̰akpɛ ń a báao ń a zwãa pɔ́ wa kuao, a
mɔkoolonaɔ, a lipɛpɛɛɔ, a lipɔ̃ɔɔ, a lipɛlɛɔ, lipɛlɛpi zɛbɔɔ, 12 kpagolo ń a lipɔ̃ɔɔ ń a nɛtaɛo ń a
zwãa pɔ́ wa kpaio, 13 táabũnu ń a lipɔ̃ɔɔ ń a taɔ ń a pɛ̃ɛ pɔ́ wa kpa Diiwaɔ, 14 dau ń a pɔkeleɔ
ń a filiaɔ ń a nísio, 15 tulaletikatɛakìi ń a lipɔ̃ɔɔ, nísi pɔ́ wì pɔ́ dilɛò à gɔ̃ Dii pɔ́ ũ, tulaleti,
zwà̰akpɛ kpɛɛlɛ zwãa, 16 sa pɔ́ wì a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ okìi ń a mɔyãayãana pɔ́ wa pí ń mɔgotɛ̃o
ń a lipɔ̃ɔɔ ń a pɔkeleɔ, mɔgotɛ̃ dàa ń a dibɔo, 17 kaa zwãaɔ ń a lipɛlɛɔ ń lipɛlɛpi zɛbɔɔ, kaa
lɛ́ zwãa, 18 zwà̰akpɛ kũbɔɔ, kaa kũbɔɔ ń a baɔ, 19 pɔkasa pɔ́ wa tà̰ wàli da wà zwà̰akpɛpi
zìkɛòɔ, pɔkasa pɔ́ sa'ona Aalona ali sɔ̃ò Diiziɔ ń pɔ́ pɔ́ aà nɛ́ɔ lí da wàɔ Dii gbagbaòɔ.

20 Isailiɔ gò Mɔizi kìi ḿpii, 21 ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ an pɔ gbà aa yá̰pi sɛ̀ ń nɔ̀sɛmɛndooɔ gbadà Diiɛ
ń kpaaũkpɛ pɔ́ɔ ń a zìkɛbɔɔ ń sa'onaɔ pɔkasaɔ. 22 Gbɛ̃́ pɔ́ aa yeiɔ, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ píi, aa mɔ̀
ń yàbaaɔ ń swá̰liɔ ń tãanaɔ ń zãɔ ń nɔamblebɔ pɔ́ wa pì ń vuaoɔ píi. An píi aa ń vua
kpà Diiwaɛ. 23 Gbɛ̃́ pɔ́ aa babuuna ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao vì ge bàabaa ge blekã
ge sãsa báa pɔ́ wa kɛ̀kɛ tɛ̃́ɛɛɔ ge ayo báaɔ píi, aa mɔ̀ò. 24 Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ gbada Diiɛ ń á̰nusuo
ń mɔgotɛ̃oɔ mɔ̀ò lɔ. Gbɛ̃́ pɔ́ aa lɛpusiali vì wà zìkɛbɔɔ kɛoɔ mɔ̀ò lɔ. 25 Nɔɛ pɔ́ aa pɔ́tãa gɔ̃i
vìɔ mɔ̀ ń babuunaɔ ń bà gàaluladeɔ ń wɔ̃ɔtɛ̃naɔ ń bàabaao. 26 Nɔɛ pɔ́ an pɔ gbà mɛ́ aa gɔ̃i
vìɔ blekã tà̰. 27 Gbɛ̃zɔ̃ɔɔ mɔ̀ ń òsoɔ ń gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ, kɛ́ wà zìkɛò sa'o'ula ń aà bɔ̀ɔloonnɔɛowa.
28 Aa mɔ̀ lɔ ń filia nísio ń nísi pɔ́ wì pɔ́ dilɛò à gɔ̃ Dii pɔ́ ũ pɔ́ gìnanaɔ ń tulaleti pɔ́ɔ. 29 Isaili
pɔ́ aa yá̰pi sɛ̀ ń nɔ̀sɛmɛndooɔ mɔ̀ ń zì pɔ́ Dii dà Mɔiziɛpi pɔ́ɔ wà Dii gbà.

Bezalɛli ń Ɔɔliabuo
(Bɔa 31.1-11)

30 Ɔ Mɔizi ò Isailiɔnɛ: Dii Uli nɛ́ Bezalɛli, Hulu tɔũna Yuda bui sɛ̀, 31 a tò a Nisìna dìɛ̀, ɔ̃
à ɔ̃nɔ ń gɔ̃io ń dɔ̃ao è ɔzì píi yá̰ musu. 32 A vua zì dɔ̃ ń á̰nusu zìo ń mɔgotɛ̃ zìo ń gɔ̃inakɛa
pɔ́wao 33 ń gbɛ̀ bɛɛɛde ãao ń a daa pɔ́uo ń lí'ãao ń ɔzì píio. 34 Dii aà gbà zɛ́ lɔ aà ɔzìpiɔ danɛ́.
A Aisama nɛ́ Ɔɔliabu, Dã bui gbà zɛ́ màa lɔ. 35 A tò ɔ̃nɔ pànɛ́ aa ɔzì píi kɛ ń gɔ̃inakɛawao
ń zwà̰atãao ń kɔ̀ɔkɛ̃a zwãawao ń babuunao ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao. Aa ɔzì bee taaɔ
kɛa dɔ̃ píiɛ ń a gɔ̃inakɛaɔ.

36

1 Bezalɛli ń Ɔɔliabuo ń gɔ̃ide pɔ́ Dii ń gbá gɔ̃i ń ɔ̃nɔo aaɔ zìpi kɛa dɔ̃ɔ píi, aai luakukìi dɔ
ń a pɔ́ɔ píi lá Dii dìlɛwa.

2 Ɔ Mɔizi Bezalɛli ń Ɔɔliabuo sìsi ń gɔ̃ide pɔ́ Dii gɔ̃ikɛ dɔ̃a kpàmá mɛ́ an nɔ̀sɛ ye zìpi kɛaiɔ,
kɛ́ aa mɔ ɔkpa zìpiwa. 3 Aa gba pɔ́ Isailiɔ mɔ̀ò Mɔiziɛ wà luakukìi kɛò sɛ̀lɛ. Lá gu lɛ́ dɔ Isailiɔ
ìɔ mɔɛ̀ ń gbaapiɔɛ. 4 Ɔ gɔ̃ide pɔ́ aalɛ luakukìi zìkɛpiɔ, an baade gò a zìa, aa gɛ ò Mɔiziɛ: 5 Pɔ́

† 34:35 2Kln 3.7-17

pɔ́ gbɛ̃́ɔ lɛ́ mɔɔ̀ zɔ̃ɔ dɛ lá Dii dȉlɛ wà zȉkɛɔ̀a. 6 Ɔ Mɔizi mɛ̀ wà kpàwakɛ bòou wà mɛ: Gɔ̃ɛ, nɔɛ,
gbɛ̃ɛ su mɔ́ ń luakukȉi gbapio lɔo. Ɔ wà zɛ̀ màa, 7 asa pɔ́ pɔ́ wà mɔ̀ɔ̀ kpɛ́pi zȉkɛi fɛ̏ɛ.

Zwȁakpɛdɔa
(Bɔa 26.1-37)

8 Gɔ̃ide pɔ́ kú zȉkɛnaɔ guuɔ mɛ́ zwȁakpɛpi kɛ̀ ń pɔ́lɛ pɔ́ aa tȁ ń bataɛao, aa gɔ̃inakɛ̀wà
lán malaika gȁsȉadeɔwa ń babuunao ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao lɛ kwi. 9 Pɔ́lɛpiɔ
gbȁa gȁsȉsuu baakwi plaplasaiɛ, a yàasa sɔ̃ gȁsȉsuu síiɔ̃siiɔ̃. Pɔ́lɛpiɔ zɔ̃ɔ sáa màa píiɛ.
10 Aa pɔ́lɛpiɔ nàminami lɛ sɔ́sɔoɛ, 11 ɔ̃ aa babuuna lɛtãnkɛ̀ wa dɔ̀dɔ zwãapiɔ lɛ́ɔwa 12 mɛ̀n
blakwikwi, bapiɔ bɔaa ń kɔ̃o píiɛ. 13 Aa mɔkoolonaɔ pȉ ń vuao mɛ̀n blakwi, ɔ̃ aa bapiɔ
kàkau aa zwȁakpɛ zwãapi dàokɔ̃i.

14 Aa blekã pɔ́lɛ tȁ lɛ kuɛdo, kɛ́ wàli kú zwȁakpɛpia. 15 Pɔ́lɛpiɔ lɛ do gbȁa gȁsȉsuu
baakwiɛ, a yàasa sɔ̃ gȁsȉsuu síiɔ̃. Pɔ́lɛ lɛ kuɛdopiɔ zɔ̃ɔ sáa màa píiɛ. 16 Aa a lɛ sɔɔɔ nàmi
adoa, ɔ̃ aa a lɛ sooloɔ nàmi adoa lɔ. 17 Aa bà lɛtãnkɛ̀ aa dɔ̀dɔ zwãapiɔ lɛ́ɔwa mɛ̀n blakwikwi,
18 ɔ̃ aa mɔkoolonaɔ pȉ ń mɔgotɛ̃o mɛ̀n blakwi, kɛ́ wà e bapi kákau, kpɛ́ zwãapi i dakɔ̃i. 19 Aa
sãsa báa pɔ́ wa kɛ̀kɛ tɛ̃́ɛɛɔ dàdakɔ̃i, kɛ́ wàli kú zwȁakpɛpia, ɔ̃ aa ayo báaɔ dàdakɔ̃i, kɛ́ wàli
kua lɔ.

20 Aa lɛpusiali ȁ pɛ̀pɛɛpɛpɛɛ zwȁakpɛpi lipɛlɛɔ ũ. 21 Lípiɔ gbȁa gȁsȉsuu kwikwiɛ, a yàasa
sɔ̃ gȁsȉsuu dodo ń kȉnio. 22 Aa lipɛpɛɛpiɔ swã́ bɔ̀bɔ aa kpàaȉ mɛ̀n plapla. Màa aa zwȁakpɛ
lípiɔ kɛ̀ píi. 23 Aa lipɛpɛɛɔ kɛ̀ màa mɛ̀n bao zwȁakpɛpi gɛɔmidɔkȉi oi pɔ́ ũ, 24 ɔ̃ aa a zɛbɔɔ
pȉ ń ã́nusuo mɛ̀n bla, kɛ́ wàli lí mɛ̀n baopiɔ pɛ́pɛu, lí mɛ̀ndo iɔ zɛbɔ vȉ pla a swã́ɔ gɛ̃kȉi ũ.
25 Aa lipɛpɛɛɔ kɛ̀ màa zwȁakpɛ gugbãntoo oi pɔ́ ũ, 26 ɔ̃ aa ń zɛbɔɔ pȉ ń ã́nusuo mɛ̀n bla, kɛ́
wàli dilɛ mɛ̀n pla wà lí mɛ̀ndo swã́ pɛ́pɛu. 27 Aa lipɛpɛɛ kɛ̀ màa mɛ̀n soolo zwȁakpɛ bɛ'aɛ
oi pɔ́ ũ, 28 ɔ̃ aa lipɛpɛɛ kɛ̀ mɛ̀n pla zwȁakpɛ bɛ'aɛ oi golaɔ pɔ́ ũ. 29 Aa a gola lí mɛ̀n plapiɔ pàa
aa nàkɔ̃wa za zȉlɛ e musu. Zã mɛ̀ndodo ɔ̃ aa vȉ. 30 Zwȁakpɛpi kpɛ́ lipɛpɛɛɔ mɛ̀n swaaɔ̃ɛ ń
ã́nusu zɛbɔɔ mɛ̀n gɛ̃o ń mɛ̀ndoo, lípiɔ píi ń a zɛbɔɔ màa mɛ̀n plapla.

31 Aa lɛpusiali ȁ pɔ̃̏ɔpɔ̃ɔ mɛ̀n sɔo zwȁakpɛ kpɛ do lipɛpɛɛɔ yebɔ ũ, 32 ɔ̃ aa ȁ lɔ mɛ̀n sɔo a kpɛ
do lipɛpɛɛɔ yebɔ ũ. Aa lipɔ̃ɔɔ pãleɔ ȁ lɔ mɛ̀n sɔo zwȁakpɛpi bɛ'aɛ oi lipɛpɛɛɔ yebɔ ũ. 33 Aa
lipɔ̃ɔɔ pɔ́ aɔ ku guo, à pã lipɛpɛɛɔla guoguo bɔa a lɛ́la e a lɛ́le kɛ̀. 34 Aa vua kùlɛ lipɛpɛɛpiɔwa,
ɔ̃ aa zã pȉ ń vuao lipɔ̃ɔɔpiɔ sɔlɔkȉi ũ. Aa vua kùlɛ lipɔ̃ɔɔpiɔwa lɔ.

35 Aa zwãa kɛ̀ ń pɔ́lɛ pɔ́ wa tȁ ń bataɛao, aa gɔ̃inakɛ̀wà lán malaika gȁsȉadeɔwa ń
babuunao ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao. 36 Aa lɛpusiali ȁ mɛ̀n síiɔ̃ zwãapi lipɛlɛɔ ũ, ɔ̃ aa
vua kùlɛwà píi. Aa lipɛlɛpiɔ kálo pȉ ń vuao, ɔ̃ aa a zɛbɔɔ pȉ ń ã́nusuo mɛ̀n síiɔ̃. 37 Aa zwãa
kɛ̀ kpɛ́pi lɛ́ pɔ́ ũ ń pɔ́lɛ pɔ́ wa tȁ ń bataɛao, aa gɔ̃inakɛ̀wà ń babuunao ń bà gàaluladeo ń
wɔ̃ɔtɛ̃nao. 38 Aa lɛpusiali ȁ mɛ̀n sɔo a lipɛlɛɔ ũ, ɔ̃ aa a kũbɔɔ pȉ. Aa fùa kù lípiɔwa ń vuao,
aa a mɔ̀pɔ̃ɔ kpà ń vuao, ɔ̃ aa a zɛbɔɔ pȉ ń mɔgotɛ̃o mɛ̀n sɔo.

37

Kpagolo kɛa
(Bɔa 25.10-22)

1 Bezalɛli kpagolo kɛ̀ ń lɛpusialio. A gbȁa gȁsȉsuu pla ń kȉnio, a yàasa gȁsȉsuu do ń
kȉnio, a lɛsȉ lɔ gȁsȉsuu do ń kȉnio. 2 A vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ lɛ̀wà a guu ń a kpɛo píi, ɔ̃ à zãblè a lɛ́wa ń
vuao à lȉai. 3 A vua zã pȉ mɛ̀n síiɔ̃ kpagolopi pɔ́ ũ, ɔ̃ a pɛ̀pɛ a gbá mɛ̀n síiɔ̃ɔwa kpɛla ń kpɛleo.
4 A lɛpusiali ȁ pɔ̃̏ɔpɔ̃ɔ, à vua kùlɛ lípiɔwa. 5 A lipɔ̃ɔɔpiɔ sɔ̀lɔ zã pɔ́ pɛ́pɛ kpagolo saaloɔwau
kpagolopi sɛ́liɔ ũ.

6 A a nɛtaɛ pȉ ń vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛo duunkɛ̃makȉi ũ, a gbȁa gȁsȉsuu pla ń kȉnio, a yàasa gȁsȉsuu
do ń kȉnio. 7 A malaika gȁsȉadeɔ pȉ mɛ̀n pla ń vua pɔ́ á gbɛ̃̀gbɛ̃ maannɔo nɛtaɛpi pɔ́ ũ,

[8] ado lɛ́la, ado lɛ́le. A malaikapiɔ pȉ zɛawà gɔ̏ɔɛ kpɛla ń kpɛleo. [9] An gȁsȉaɔ pooa musu a
nɛtaɛpia. An aɛ dɔakɔ̃wa, an wɛ́ pɛa a nɛtaɛpiwa.

Tɑ́abũ̏nu kɛa
(Bɔa 25.23-30)

[10] Aa táabũ̏nu kɛ̀ ń lɛpusialio, a gbȁa gȁsȉsuu pla, a yàasa gȁsȉsuu do, a lɛsȉ lɔ gȁsȉsuu
do ń kȉnio. [11] Aa vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ kùlɛwa, ɔ̃ aa zãblè a lɛ́wa ń vuao aa lȉai. [12] Aa lipɛpɛɛ dà aa
lȉai, a lɛsȉ kà ɔtã do, ɔ̃ aa zãblè a lɛ́wa ń vuao. [13] Aa vua zã pȉ mɛ̀n síiɔ̃ táabũ̏nupi pɔ́ ũ,
aa pɛ̀pɛ a gola mɛ̀n síiɔ̃ɔwa a gbápɛkȉi. [14] Aa zãpiɔ pɛ̀pɛ lipɛpɛɛpi zȉ́lɛ táabũ̏nupi sɛ́liɔ pɔ́ ũ.
[15] Lɛpusiali ɔ̃ aa ȁ lipɔ̃ɔɔpiɔ ũ, aa vua kùlɛ lípiɔwa, kɛ́ wàli táabũ̏nupi sɛò. [16] Aa tapɛlɛntiɔ
ń toonaɔ pȉ ń vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛo táabũ̏nupi pɔ́ɔ ũ ń imibɔɔ ń lo pɔ́ wa vɛ̃ɛ kauɔ.

Dau pia
(Bɔa 25.31-40)

[17] Aa dau pȉ ń vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛo, aa a gbá ń a lidao ń a vú piaaɔ ń a bɛɔ gbɛ̏gbɛ̃ maannɔ ń vua
doũo. [18] Aa daupi gɔ̃na kɛ̏ mɛ̀n soolo, kpɛla àaɔ̃, kpɛle àaɔ̃. [19] Gɔ̃napiɔ píi vú vȉ mɛ̀n àaɔ̃'aaɔ̃
zoolozoolonnɔ lán kɑ̋navuwa ń a bɛɔ. Màa dau gɔ̃na mɛ̀n soolopiɔ dɛ píi. [20] Daupi lida
vúpiɔ vȉ lɔ mɛ̀n síiɔ̃, apii ń a bɛo. [21] A bɛpi mɛ̀ndo ku dau lidawa, gɔ̃na mɛ̀n plaɔ pɛ́kȉi. A
plaade ku gɔ̃na mɛ̀n pla pȃleɔ pɛ́kȉi, a àaɔ̃de ku gɔ̃na mɛ̀n pla pȃleɔ pɛ́kȉi lɔ. Màa daupi
lida gɔ̃na mɛ̀n sooloɔ dɛ. [22] Aa daupi lida pȉ ń vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛoɛ ń a kɔpɛpɛkȉiɔ ń a gɔ̃napiɔ gɔ̏ɔ.
[23] Aa a filiaɔ pȉ mɛ̀n sopla ń vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛo ń a kɛkɛbɔɔ ń a tɛ́sibɔɔ. [24] Vua pɔ́ aa daupi pȉò ń a
pɔkeleɔ píi kiloo baakwi ń síiɔ̃oɛ.

Tulaletikatɛakȉi kɛa
(Bɔa 30.1-5)

[25] Aa tulaletikatɛakȉi kɛ̀ ń lɛpusialio. A gbȁa gȁsȉsuu do, a yàasa gȁsȉsuu do lɔ. A gbȁa
ń a yàasao sáaɛ, a lɛsȉ sɔ̃ gȁsȉsuu pla. Aa pȉ ń a kɔ́baɔ gɔ̏ɔɛ. [26] Aa vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ kùlɛ a kpɛɔwa
aa lȉai ń a musuo ń a kɔ́baɔ, ɔ̃ aa zãblɛ̀wà ń vuao aa lȉai. [27] Aa vua zã pȉ kpɛla ń kpɛleo
mɛ̀n plapla, aa pɛ̀pɛ zã pɔ́ aa blewà zȉ́lɛ oi, kɛ́ wà e lipɔ̃ɔɔ sɔlɔu tulaletikatɛakȉipi sɛ́liɔ ũ.
[28] Lɛpusiali ɔ̃ aa ȁ lipɔ̃ɔɔpiɔ ũ, aa kpà ń vuao.
[29] Aa nísi pɔ́ wȉ pɔ́ dilɛò à gɔ̃ Dii pɔ́ ũ kɛ̀ lɔ ń tulaleti gȉnana gbãsȉsaio, lá tulaletizɔ̃na ȉ
kɛwa.

38

Sa'okȉi kɛa
(Bɔa 27.1-8)

[1] Aa lɛpusiali ȁ sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ okȉi kɛbɔ ũ. A gbȁa gȁsȉsuu sɔo, a yàasa lɔ
gȁsȉsuu sɔo. A gbȁa ń a yàasao sáaɛ, a lɛsȉ sɔ̃ gȁsȉsuu àaɔ̃. [2] Aa pȉ ń kɔ́ba mɛ̀n síiɔ̃ɔ gɔ̏ɔɛ
gola ń golao, ɔ̃ aa mɔgotɛ̃ kùlɛ sa'okȉipiwa. [3] Aa a pɔkeleɔ pȉ ń mɔgotɛ̃oɛ, a ooɔ ń a pɛ́eluɔ
ń a au'ɛlɛbɔɔ ń a saaɔ ń a tɛ́sibɔɔ píi. [4] Aa mɔyãayãana pȉ ń mɔgotɛ̃o aa sɔ̀lɔ sa'okȉipi zíɛ,
aa fɛ̀lɛò musu e sa'okȉipi guo. [5] Aa mɔgotɛ̃ zã pȉ mɛ̀n síiɔ̃, aa dɔ̀dɔ mɔyãayãanapi golaɔwa
a sɛ́liɔ pɔ́ ũ. [6] Lɛpusiali ɔ̃ aa ȁ a sɛ́lipiɔ ũ, aa kpà ń mɔgotɛ̃o. [7] Aa a sɛ́lipiɔ sɔ̀lɔsɔlɔ zãpiɔu
sa'okȉipi kpɛla ń a kpɛleo a sɛbɔ ũ. Aa sa'okȉipi kɛ̀ ń lipɛpɛɛɔ, mɛ́ a ɛ vȉ zòoloo.
[8] Aa dàa ń a dibɔo pȉ ń mɔgotɛ̃o. Aa pȉ ń nɔɛ pɔ́ aaȉ zȉkɛ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛɔ díiɔɛ.

Zwȁakpɛ kaa daa
(Bɔa 27.9-19)

[9] Ɔ aa kaa dà. Gɛɔmidɔkȉi oi a gbȁa gȁsȉsuu basɔo. A zwãa pɔ́ wa tȁ ń bataɛao vȉ
[10] ń lipɛlɛɔ mɛ̀n bao ń mɔgotɛ̃ zɛbɔɔ mɛ̀n bao. Aa lipɛlɛ káloɔ ń a mɔ̀pɔ̃ɔɔ pȉ ń ɑ̋nusuoɛ.
[11] Gugbȁntoo oi a gbȁa gȁsȉsuu basɔo màa lɔ. A lipɛlɛɔ vȉ mɛ̀n bao ń mɔgotɛ̃ zɛbɔɔ mɛ̀n
bao. Aa lipɛlɛ káloɔ ń a mɔ̀pɔ̃ɔɔ pȉ ń ɑ̋nusuoɛ. [12] Naa bɛ'aɛ oi a yàasa gȁsȉsuu blakwi, mɛ́ a

lipɛlɛɔ vȉ mɛ̀n kwi ń zɛbɔɔ mɛ̀n kwi. Aa lipɛlɛ kálooɔ ń a mɔ̀pɔ̃ɔɔ pȉ ń ȁnusuoɛ. 13 Naa gukpɛ
oi a yàasa gȁsȉsuu blakwiɛ. 14 Zwȁa gȁsȉsuu gɛ̃o ku kaa lɛ́ ɔplaai ń a lipɛlɛɔ mɛ̀n àaɔ̃ ń a
zɛbɔɔ mɛ̀n àaɔ̃. 15 Zwȁa gȁsȉsuu gɛ̃o ku kaa lɛ́ ɔzɛɛi lɔ ń a lipɛlɛɔ mɛ̀n àaɔ̃ ń a zɛbɔɔ mɛ̀n
àaɔ̃. 16 Kaapi zwãaá pɔ́lɛ pɔ́ wa tȁ ń bataɛaoɛ. 17 Lipɛlɛ zɛbɔɔá mɔgotɛ̃ɛ, mɛ́ lipɛlɛ kálooɔ ń
a mɔ̀pɔ̃ɔɔá ȁnusuɛ. Aa fùa kù lípiɔwa ń ȁnusuo píiɛ. Kaapi lipɛlɛɔ mɔ̀pɔ̃ɔɔá ȁnusuɛ píi.
18 Kaapi lɛ́ zwȁa gbȁa gȁsȉsuu baoɛ, a lɛsȉ gȁsȉsuu sɔo lán kaa zwãawa. Aa kɛ̀ ń pɔ́lɛ pɔ́ wa
tȁ ń bataɛaoɛ, aa gɔ̃inakɛ̀wà ń babuunao ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao. 19 Kaa lɛ́pi lipɛlɛɔ vȉ
mɛ̀n síiɔ̃ ń mɔgotɛ̃ zɛbɔɔ mɛ̀n síiɔ̃. Lipɛlɛpi kálooɔ ń a mɔ̀pɔ̃ɔɔá ȁnusuɛ, mɛ́ wà fùa kù lípiɔwa
ń ȁnusuo. 20 Zwȁakpɛ kũbɔɔ ń kaa pɔ́ lȉai kũbɔɔá mɔgotɛ̃ɛ píi.

Mɔ pɔ́ wà zwȁakpɛ zȉkɛò

21 Mɔ pɔ́ wà ikoyã zwȁakpɛ kɛ̀ò gbia lɛ́n kɛ: Mɔizi ò sa'onkia Aalona nɛ́ Itamaaɛ aà o
Levii buiɔnɛ, ɔ̃ aa mɔpiɔ yɔ̃̀ kiloowa. 22 Yuda bui Uli nɛ́ Bezalɛli, Hulu tɔũna yȁ pɔ́ Dii dȉlɛ
Mɔiziɛ kɛ̀ píi. 23 Dã bui Aisama nɛ́ Ɔɔliabu kuaànɔ. Aàpi sɔ̃ ɔzȉkɛnaɛ, mɛ́ ȉ ɛa gɔ̃inakɛ pɔ́ɔwa,
mɛ́ ȉ kɔ̀ɔkɛ̃ bàabaawa ń babuunao ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao. 24 Vua pɔ́ wà mɔ̀ò Diiɛ wà
luakukȉi zȉkɛ̀ò gbia kà tɔnu do, lá wà a gbia lɛ́ dȉlɛ luakukȉiwa. 25 Ȁnusu pɔ́ wa kpà gbɛ̃́ɔ
naogɔɔ gbia kà tɔnu àaɔ̃ ń kȉnio, lá wà a gbia lɛ́ dȉlɛ luakukȉiwa. 26 Wà ȁnusu sȉ baade
miwa bɛka dodo. Bɛka do mɛ́ galaũ soolo ũ, lá wà a gbia lɛ́ dȉlɛ luakukȉiwa. Wà ɔ̃api sȉ
gbɛ̃́ pɔ́ kà wɛ̃̀ bao ge aa dɛaɔwa, gɔɔ pɔ́ wàlɛ ń da gbɛ̃́ pɔ́ wà ń naoɔ guu. Aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
ɔ̀aa àaɔ̃ ń ɔ̀aa gɛ̃o ń plao ń basoplakwioɛ (603.550). 27 Ȁnusu pɔ́ wà luakukȉi ń a suunao
zɛbɔɔ pȉò gbia kà tɔnu àaɔ̃. Zɛbɔpi mɛ̀n basɔoɔ gbia tɔnu àaɔ̃ɛ. A mɛ̀ndo gbia kà kiloo
baakwi. 28 Ȁnusu tɔnu kȉni pɔ́ gɔ̃̀ ɔ̃ wà lipɛlɛ kũbɔɔ kɛ̀ò ń mɔ̀pɔ̃ɔɔ, ɔ̃ wà fùa kùò lípiɔwa lɔ.
29 Mɔgotɛ̃ pɔ́ wà mɔ̀ò Diiɛ gbia kà tɔnu pla ń kȉnio. 30 Mɔgotɛ̃pi ɔ̃ wà kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ
zɛbɔɔ pȉò ń sa'okȉio ń a mɔyãayãanao ń sa'okȉipi pɔkeleɔ píi 31 ń kaa pɔ́ liai lipɛlɛ zɛbɔɔ ń
kaa lɛ́ lipɛlɛ zɛbɔɔ ń zwȁakpɛ kũbɔɔ píi ń kaa pɔ́ liai kũbɔɔ píi.

39

Sa'on pɔkasaɔ
(Bɔa 28.1-43)

1 Aa pɔkasa pɔ́ wȉ zȉkɛò zwȁakpɛu tȁ ń babuunao ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao. Aa
pɔkasa pɔ́ Aalona ali sɔ̃ò Diizȉkɛ̀ɛ lɔ, lá Dii dȉlɛ Mɔiziɛwa.
2 Aa sa'o'ula kɛ̀ ń pɔ́lɛ pɔ́ wa tȁ ń bataɛao ń vuao ń babuunao ń bà gàaluladeo ń
wɔ̃ɔtɛ̃nao. 3 Aa vua gbɛ̀gbɛ̃ à gɔ̃̀ fɛ́lɛfɛlɛnnɔ, ɔ̃ aa pàapaa ba ũ aa gɔ̃inakɛ̀ò bàabaawa ń
babuunao ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao. 4 Aa sa'o'ulapi kɛ̀ bakangãu ũɛ. 5 Aa asana tȁ,
kɛ́ wàli dɔ sa'o'ulapia ń sa'o'ula pɔ́lɛ doũpio ń bataɛao ń babuunao ń bà gàaluladeo ń
wɔ̃ɔtɛ̃nao, lá Dii dȉlɛ Mɔiziɛwa. 6 Aa Isaili bui tɔ́ɔ kɛ̃̀ onisi gbɛɔwa lá pɛ̃nkɛ̃na ȉ wɛ̀sãkɛ̃
pɛ̃nawawa, ɔ̃ aa dàda a kũbɔ pɔ́ wa kɛ̀ ń vuao guu. 7 Aa pɛ̀pɛ sa'o'ulapi ba pɔ́ wa kà a
gȁuɔwa Isaili buiɔ yãdɔngugbɛɔ ũ, lá Dii dȉlɛ Mɔiziɛwa.
8 Aa bɔ̀ɔloonnɔɛ kɛ̀ ń gɔ̃io. Aa tȁ lá aa sa'o'ula tȁwa ń pɔ́lɛ doũ pɔ́ wà sa'o'ulapi kɛ̀òpio
ń bataɛao ń vuao ń babuunao ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao. 9 Bɔ̀ɔpi gbȁa ń a yàasao sáaɛ
ɔtã dodo. 10 Aa zãblɛ̀wà ń gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ dɔ̀ɔ síiɔ̃. A dɔ̀ɔ sɛ́ia saadɔani ń topazao ń ɛmɛlodio.
11 A dɔ̀ɔ plaade tiikɔazi ń safiio ń diamaao. 12 A dɔ̀ɔ àaɔ̃de belili ń agatao ń amɛtisio. 13 A
dɔ̀ɔ síiɔ̃de kisoliti ń onisio ń yasepeo. Aa ń dada a kũbɔ pɔ́ aa kɛ̀ ń vuaopiɔ guu. 14 Gbɛpiɔ
kuɛplaɛ Isaili buiɔ tɔ́ lɛ́u. Wà tɔ́piɔ kɛ̃̀ gbɛpiɔwa dodo, lá wȉ wɛ̀sãkɛ̃ pɛ̃nawawa.
15 Aa vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ tȁ bɔ̀ɔpi pɔ́ ũ, a tãa dɛ lán balɛɛnawa. 16 Aa gbɛkũbɔ tãanaɔ pȉ ń vuao
bɔ̀ɔloonnɔɛpi pɔ́ɔ ũ lɔ mɛ̀n plapla, ɔ̃ aa tãanapiɔ dɔ̀dɔ bɔ̀ɔpi swȁ́ɔwa musu. 17 Aa balɛɛna
mɛ̀n plapiɔ dɔ̀dɔ bɔ̀ɔ tãana mɛ̀n plapiɔwa, 18 ɔ̃ aa balɛɛnapiɔ lɛ doɔ dɔ̀dɔ gbɛkũbɔ pɔ́ kú

bakangãuwaɔwa. 19 Aa vua tãana mɛ̀n pla pãleɔ pĩ̀ aa ń dɔdɔ bɔ̀ɔpi swɔ̃́ɔwa zĩ́lɛ oi, aa nà
sa'o'ulapiwa. 20 Aa vua tãana pãleɔ pĩ̀ mɛ̀n pla lɔ, aa ń dɔdɔ sa'o'ulapi aɛ oi a pɛ́kĩ̀i saɛ zĩ́lɛ
oi asana musu. 21 Aa bɔ̀ɔ tãanaɔ ń sa'o'ula tãanapiɔ dɔ̀kɔ̃wa ń babuuna tã́ao, bɔ̀ɔpi líɔ dɔa
sa'o'ulapi asanawa, kɛ́ asu go sa'o'ulawao yã́i, lá Dii dĩ̀lɛ Mɔiziɛwa.
22 Aa ulatao pɔ́ wàli sa'o'ulapi daò zɔ̃̀ ń zwã̀a búunao. 23 Aa sa'o'ulapi fɔ̃̀ guoguo a
migɛ̃kĩ̀i ũ, aa a nɔɛpi lɛ́ mibà, kɛ́ asu kɛ̃o yã́i. 24 Aa gɔ̃inakɛ̀ ulataopi lɛ́wa aa lĩ̀ai lán gbɛafu
bɛwa ń babuunao ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃nao ń bataɛao. 25 Aa ã́nanaɔ pĩ̀ ń vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛo, aa
lòoloo ulataopi lɛ́wa gbɛafu bɛpiɔ zãnguo, 26 ã́nanan kɛ, gbɛafu bɛn kɛ, ã́nanan kɛ, gbɛafu
bɛn kɛ. Màa aa ulataopi lɛ́ kɛ̀kɛ e à gɛ̀ lĩ̀ai à pɛ̀ɛ, wàli da wiliɔ sa'ozĩ̀kɛò, lá Dii dĩ̀lɛ Mɔiziɛwa.
27 Aa ulataoɔ kɛ̀ ń bàabaao Aalona ń a nɛ́ɔnɛ. 28 Aa tulu ń fùa gbã̀aɔ kɛ̀ ń bàabaao lɔ,
ɔ̃ aa sòolo geseɔ zɔ̃̀ ń pɔ́lɛ pɔ́ wa tã̀ ń bataɛao. 29 Aa asana kɛ̀ ń pɔ́lɛ pɔ́ wa tã̀ ń bataɛao,
aa gɔ̃inakɛ̀wà ń babuunao ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtɛ̃naoɛ, lá Dii dĩ̀lɛ Mɔiziɛwa. 30 Aa mɔ̀
pɛpɛɛna pɔ́ ĩ̀ Aalona dilɛ Dii pɔ́ ũ kɛ̀ ń vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛo, ɔ̃ aa lakɛ̃̀wà, lá wĩ̀ wɛ̃̀sãkɛ̃ pɛ̃nawawa, wà
mɛ̀: Dii pɔ́ɛ. 31 Aa vua pɛpɛɛnapi nà tulupiwa ń babuuna tã́ao, lá Dii dĩ̀lɛ Mɔiziɛwa.

Zwã̀akpɛ zĩ̀ midɛa
(Bɔa 35.10-19)

32 Màa wà zwã̀akpɛpi zĩ̀kɛ̀ píi, wà a mĩ̀dɛ. Isailiɔ kpaaũkpɛpi kɛ̀, lá Dii dĩ̀lɛ Mɔiziɛwa.
33 Aa mɔ̀ Mɔiziɛ ń zwã̀akpɛpio ń a pɔkeleɔ píi, ɔ̃n kɛ: A kũbɔɔ, a lipɛpɛɛɔ, a lipɔ̃ɔɔ, a lipɛlɛɔ,
a zɛbɔɔ, 34 sãsa báa pɔ́ wa kɛ̀kɛ tɛ̃́ɛɛɔ, ayo báa pɔ́ wa kuaɔ, zwãa pɔ́ dɛ suuna ũ, 35 ikoyã
kpagolo ń a sɛ́liɔ ń a nɛtaɛo, 36 táabũnu ń a pɔkeleɔ píi ń pɛ̃ɛ pɔ́ wĩ̀ kálɛ Luaɛo, 37 dau pɔ́
wa pĩ̀ ń vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛo ń a filia pɔ́ pɛ́pɛwàɔ, filia nísi, 38 tulaletikatɛakĩ̀i, nísi pɔ́ wĩ̀ pɔ́ dilɛò à
gɔ̃ Dii pɔ́ ũ, tulaleti gĩ̀nana, kpɛ́pi lɛ́ zwãa, 39 mɔgotɛ̃ sa'okĩ̀i ń a mɔgotɛ̃ mɔyãayãanao ń a
sɛ́liɔ ń a pɔkeleɔ píi, dàa ń a dibɔo, 40 kaa zwãaɔ ń a lipɛlɛɔ ń a zɛbɔɔ, kaa lɛ́ zwãa ń a baɔ
ń a kũbɔɔ, zwã̀akpɛ pɔ́ dɛ kpaaũkpɛ ũ zĩ̀kɛpɔkeleɔ píi, 41 zwã̀akpɛ zĩ̀kɛpɔkasa pɔ́ wa tã̀ɔ,
sa'ona Aalona pɔkasa pɔ́ àli sɔ̃ò Diiziɔ ń a nɛ́ɔ sa'on pɔkasaɔ.
42 Isailiɔ zĩ̀ pɔ́ Dii dà Mɔiziɛ kɛ̀ píi. 43 Ɔ Mɔizi zĩ̀pi gwàgwa, a è aa kɛ̀ lá Dii òɛwa, ɔ̃ à
samaa'ònɛ́.

40

Zwã̀akpɛ sakɛ̃a

1 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 2 Zwã̀akpɛ pɔ́ dɛ kpaaũkpɛ ũ dɔ mɔ sɛ́ia gɔɔ sɛ́ia zĩ́, 3 ní kpagolo pɔ́
ikoyã gbɛ̀ pɛ̀pɛɛɔ ku a guu dilɛu, ní zwãa kpái. 4 Gɛ̃ ń táabũnuo, ní a taɔ kálɛwà dɔ̀ɔdɔɔ. Gɛ̃
ń dauo, ní a filiaɔ kɛkɛ. 5 Tulaletikatɛakĩ̀i dilɛ ikoyã kpagolo aɛ, ní zwã̀akpɛ kpɛɛlɛ zwãa
taɛ. 6 Sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ okĩ̀i dilɛ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, 7 ní dàa dilɛ kpaaũkpɛ zãnguo
ń sa'okĩ̀io, ní íkau. 8 Kaa da ǹ liai, ní zwãa ta kaapilɛ.
9 Nísi pɔ́ wĩ̀ pɔ́ dilɛò à gɔ̃ ma pɔ́ ũ sɛ ka kpɛ́piwa ń pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ píi, ní dilɛ ma pɔ́ ũ ń
a zĩ̀kɛbɔɔ, aai gɔ̃ ma pɔ́ ũ. 10 Nísipi ka sa'okĩ̀i ń a zĩ̀kɛbɔɔwa píi. Sa'okĩ̀ipi dilɛ ma pɔ́ ũ, iɔ
dɛ ma pɔ́ ũ ń a mĩ̀bao. 11 Nísika dàa ń a dibɔowa, aai gɔ̃ ma pɔ́ ũ. 12 Mɔ́ ń Aalonao ń aà
nɛ́ɔ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, ní ń zu'o we. 13 Sa'on pɔkasaɔ da Aalonaɛ, ní nísikawà ǹ aà dilɛ ma
pɔ́ ũ, i gɔ̃ ma gbàgbana ũ. 14 Mɔ́ ń aà nɛ́ɔ lɔ, ní ulatao dadanɛ́, 15 ní nísikakamá lá ń kɛ̀ an
maeɛwa, aali ma gbagba. Nísikaamapi mɛ́ a to aaɔ dɛ ma gbàgbanaɔ ũ e an buiwa.
16 Mɔizĩ̀kɛ̀ lá Dii òɛwa píi. 17 An bɔa Egipi wɛ̃̀ plaade mɔ sɛ́ia gɔɔ sɛ́ia zĩ́ ɔ̃ wà zwã̀akpɛpi
dɔ̀. 18 Kɛ́ Mɔizi lɛ́ kpɛ́pi dɔ, à a zɛbɔɔ dĩ̀lɛdilɛ gĩ̀aɛ, ɔ̃ à a lipɛpɛɛɔ pɛ̀pɛu, à a lipɔ̃ɔɔ sɔ̀lɔsɔlɔu,
ɔ̃ à lipɛlɛɔ pɛ̀lɛpɛlɛ. 19 A zwãa kùa, ɔ̃ à báa kpàa lá Dii òɛwa. 20 A ikoyã gbɛ̀ pɛ̀pɛɛɔ sɛ̀ a kà
kpagolopi guu, à kpagolopi sɛ́liɔ dà a zãɔ guu, ɔ̃ à a nɛ́ tàɛ. 21 A gɛ̃̀ò zwã̀akpɛu, ɔ̃ à zwãa
kpà ikoyã kpagolopizi suuna ũ lá Dii òɛwa. 22 A táabũnu dĩ̀lɛ kpaaũkpɛu suunapi ɔplaai
kpɛɛlɛ oi. 23 A pɛ̃ɛ kàlɛwà Diiɛ dɔ̀ɔdɔɔ lá a òɛwa. 24 A dau dĩ̀lɛ kpaaũkpɛu bɔaa ń táabũnuo

ɔzɛɛ oi, 25 à filiaɔ nàna Dii aɛ lá a ʋ̀ɛwa. 26 Ɔ à tulaletikatɛakȉi dȉlɛ kpaaũkpɛu suuna saɛ,
27 ɔ̃ à tulaleti gȉnana kpàsawà lá Dii ʋ̀ɛwa. 28 Ɔ à zwãa tà zwȁakpɛpilɛ.
29 Ȁ sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ okȉi dȉlɛ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, ɔ̃ à sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ
ʋ̀wà ń pɔ́wɛntio lá Dii ʋ̀ɛwa. 30 Ȁ dàa dȉlɛ kpaaũkpɛ zãnguo ń sa'okȉio, ɔ̃ à ikàu. 31 Mɔizi ń
Aalonao ń aà nɛ́ɔ ń ɔɔ ń ń gbáɔ pȉpiò. 32 Tó aalɛ gɛ̃ kpaaũkpɛu ge tó aalɛ sɔ̃ sa'okȉizi, aaȉ ń
ɔɔ ń ń gbáɔ pípi lá Dii ò Mɔiziɛwaɛ. 33 Ɔ à kaa dà a lȉa zwȁakpɛpizi ń sa'okȉio, ɔ̃ à zwãa tà
kaapilɛ. Màa Mɔizi zȉpi kɛ̀ a làa.

Dii pilaa kpaaũkpɛwa
(Nao 9.15-23)

34 Ɔ tɛlu kùlɛ kpaaũkpɛwa, Dii gawi zwȁakpɛpi pà.* 35 Mɔizi i fɔ̃ gɛ̏ kpaaũkpɛpiuo, kɛ́
tɛlu kùa mɛ́ kɛ́ Dii gawi kpɛ́pi pà yá̋i.
36 Isailiɔ táa'oa guu, tó tɛlupi gò zwȁakpɛpia, ɔ̃ aaȉ fɛlɛ bòou. 37 Tó tɛlupi i fɛlɛo, aali fɛlɛ
bòouo, sema tó à fɛ̀lɛ. 38 Fãanɛ Dii tɛlu ȉɔ ku zwȁakpɛa, gwá̋ sɔ̃ tɛ́ ȉɔ ku tɛlupi guuɛ. Màa
Isailiɔ ȉɔ e gɔɔpii ń táa'oa guu.

* **40:34** 1Kia 8.10-11, Isa 6.4, Eze 43.4-5, Zia 15.8

LEVII BUIƆ
Mɔizi lá àaɔ̃de
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Lápi dɔ̀ɔ sɛ̃́ia guu Lua lɛzù Mɔizizi za kpaaũkpɛu ɔ̃ à yã'ɔ̀ɛ̀. Lápi guu Lua a ikoyãɔ ń yá̃ pɔ́ á dı̃lɛdilɛ Isailiɔnɛɔ ò Mɔiziɛ píi ń lɛ́ pɔ́ á gbɛ̃̀nɛ́o à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ yá̃piɔ kũa mɛ́ aɔ ku a sabai. (18.5) Lomadeɔ 10.5 gwa lɔ.

Apii guu Lua lɛ́ dada Isailiɔnɛ lá aali kɛ wàɔ dɛ a gbɛ̃́ɔ ũ, lá aali kɛ wà kúlɛɛ sı̃ana. Sema aaliɔ sa'o Luapiwa lá a dı̃lɛnɛ́wa (1-7), sa'onaɔ líɔ ńzı̃a kũa dɔ̃ (8-10), Isailiɔ baade lí ɛ̃ pɔ́ gbãlɛaɔnɛ (11-16) ń pɔ́ pɔ́ dɛ tɛ̃ ũɔ ń gbãsı̃kɛao (17-27).

Lua kua adoaɛ, a yewázi, mɛ́ wɛ̃nikpamadeɛ, ɔ̃ a ye wá kua líɔ adoa (19.2), kɛ́ wapiɔ sɔ̃ wà wɛ̃ni kpámá, wíɔ yekɔ̃i. Bee yá̃i à ikoyãɛ bee dı̃lɛnɛ́. Ikoyãpi ɔ̃ Yesu ɛ̀a a yá̃ dɔ̀ a ı̃waɔgu à mɛ̀: Aliɔ ye a gbɛ̃́deezi lá ázı̃a wɛ̃niwa. (19.18) Mat 22.39 gwa lɔ.

Tó tiadeɔ lɛ́ ikoyãpiɔ kyokɛ, ı̃ bɔ ń saɛɛ, ãma ikoyãpiɔ ı̃ɔ naɛ luanaaikɛnaɔwa gɔɔpii aaɔ tɛ Luazi a zɛ́wa ń nɔ̀sɛmɛndoo.

Sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ

1 Dii lɛzù Mɔizizi, ɔ̃ à yã'ɔ̀ɛ̀ kpaaũkpɛu à mɛ̀, 2 aà yá̃ɛ bee o Isailiɔnɛ. Ɔ Mɔizi ònɛ́: Tó á
gbɛ̃e lɛ́ mɔ́ pɔ́ kpái Diiwa, aàli mɔ́ ń zu ge pɔtuo kelenao, aà aà gba.
3 Tó sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ àlɛ o ń zuo, aàli mɔ́ ń swana sãasaio kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, kɛ́
Dii e aà wɛgwa yá̃i. 4 Aàli ɔna sa'obɔpi miwa, kɛ́ Dii e si aà gɛ̃ɛ ũ, i aà duuna kɛ̃wà. 5 Aàli
a kòlokpa Dii aɛ, sa'ona Aalona nɛ́ɔ i a au lɛ́ sa'okı̃iwa aa liai kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ we. 6 Aàli
a báa bo, i goaagoaa. 7 Sa'ona Aalona nɛ́ɔ i tɛ́ka sa'okı̃i, aai yàakau, 8 aai nɔ̀ɔpi ka yàaa
sa'okı̃i tɛ́u ń a mio ń a sálanao. 9 Aàli a guupɔɔ ń a koeɔ pípi, sa'ona i apii kpasa sa'okı̃iwa
sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ, a gı̃ ı̃ kɛ Diiɛ na ũ.
10 Tó sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ àlɛ o ń são ge ble, aàli mɔ́ ń a sà sãasaio, 11 i a kòlokpa
Dii aɛ sa'okı̃i gugbãntoo oi, sa'ona Aalona nɛ́ɔ i a au lɛ́ aa lia sa'okı̃ipizi. 12 Aàli goaagoaa,
sa'ona i ka yàaa sa'okı̃i tɛ́u ń a mio ń a guupɔ nísiɔ. 13 Aàli a guupɔɔ ń a koeɔ pípi, sa'ona i
sa'o ń a píio, i kpasa sa'okı̃iwa sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ, a gı̃ ı̃ kɛ Diiɛ na ũ.
14 Tó sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ àlɛ o Diiwa ń bão, aàli mɔ́ ń felenkɔpunao ge felenguulu
a sa'obɔ ũ, 15 sa'ona i gɛò sa'okı̃i, i a mi wo à kpasa sa'okı̃iwa, i a au yo sa'okı̃i saalowa.
16 I a sɛsɛ bɔ, i a ká̃ wolo kɔ́lɛ tufua sa'okı̃i gukpɛ oi. 17 I a gàsı̃aɔ kú̃, i goaa, asu paa plao.
Sa'ona i ka yàaa sa'okı̃i tɛ́u à kpasa sa pɔ́ wı̃ kátɛu à tɛ́kũ, a gı̃ ı̃ kɛ Diiɛ na ũ.

2

Pɔ́wɛn gba

1 Tó gbɛ̃e lɛ́ Dii gba pɔ́wɛna, aali mɔò tí ũ, i nísi ɛ́wà, i tulaletikau, 2 i gɛò sa'ona Aalona
nɛ́ɔ kı̃i. Sa'ona i dã ɔkũ do ń a tulaletipio píi, i a yãdɔa Diigu gbapi kpasa sa'okı̃iwa pɔ́ pɔ́
wı̃ kátɛu a gı̃ ı̃ kɛ̀ɛ̀ na ũ. 3 Pɔ́wɛn gba pɔ́ gɔ̃̀ líɔ dɛ Aalona ń a nɛ́ɔ pɔ́ ũ. Iɔ ku adoa pɔ́ pɔ́ wa
kà Diiɛ tɛ́u à tɛkũ̀ kı̃ni ũ.
4 Tó álɛ aà gba kàa, aliɔ dɛ a sɛsai pɔ́ wà a tí yà̃alɛ ń nísio ũ ge kàagbaala pɔ́ wà nísi ɛ̀wà.
5 Tó kàa asaaɛ, aliɔ dɛ kàa sɛsai pɔ́ wà a tí yà̃alɛ ń nísio ũ. 6 Ali ɛ́'ɛ, í nísikawà pɔ́wɛn gba ũ.
7 Tó gàsada'ianaɛ, àli kɛ ń pɔ́wɛntio ń nísio. 8 Ali mɔ́ Diiɛ ń pɔ́ pɔ́ á kèpiɔ pɔ́wɛn gba ũ, í kpá
sa'onawa. Sa'onapi i gɛò sa'okı̃i, 9 i aà yãdɔa Diigu gba bɔ à kpasa sa'okı̃iwa pɔ́ pɔ́ wı̃ kátɛu
a gı̃ ı̃ kɛ̀ɛ̀ na ũ. 10 Pɔ́wɛn gba pɔ́ gɔ̃̀ líɔ dɛ Aalona ń a nɛ́ɔ pɔ́ ũ. Iɔ ku adoa pɔ́ pɔ́ wa kàtɛu Diiɛ
à tɛkũ̀ kı̃ni ũ.

11 Pɔ́wɛn gba pɔ́ áli mɔò Diiɛ suliɔ sɛ'ɛsɛ vĩo. Ásuli pɔ́sɛ'ɛsɛ ge zɔ́ kpasa pɔ́ pɔ́ wĩ ka Diiɛ
tɛ́u ũo. 12 Tó buapɔ́ káauɛ sɔ̃, àli mɔò Diiɛ, ãma ásuli a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ sa'okĩiwa pɔ́ pɔ́ a gĩ
ĩɔ na ũo. 13 Áli pɔ́wɛn gbada ń wisio. Ásuli da wisi pɔ́ dɛ á Lua bàakuaánɔ seela ũ saio. Áli
wisika gba pɔ́ álɛ da píiu.
14 Tó álɛ mɔ́ Dii gbai pɔ́wɛn káau, àli mɔɛ̀ ń mase dafu kpasaa pɔ́ wà a aampào. 15 Áli
nísikawà ń tulaletio, iɔ dɛ pɔ́wɛn gba ũ, 16 sa'ona i aà yãdɔa Diigu pɔ́wɛn gba bɔ à kpasa ń
a nísio ń a tulaletio píi pɔ́ pɔ́ wĩ ka Diiɛ tɛ́u ũ.

3

Sáaukpasa'oa

1 Tó á gbɛ̃e lɛ́ sáaukpa sa'o, mɛ́ àlɛ o ń zuo, aàli mɔ́ Dii aɛ ń a sa ge a da sãasaio. 2 Aàli
ɔna a sa'obɔpi miwa, i a kòlokpa kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, sa'ona Aalona nɛ́ɔ i a au lɛ́ sa'okĩiwa aa
liai. 3 Tó àlɛ sapi o, aàli a sálana ń a guupɔ nísiɔ sɛ́lɛ píi wà ka Diiɛ tɛ́u à tɛ́kũ 4 ń a gòleɔ
ń gòlepi nísiɔ ń a pɔa nísi pɔ́ wĩ golɛ ń gòlepiɔ gɔ̃ɔo. 5 Aalona nɛ́ɔ lí kpasa sa pɔ́ wàlɛ a pɔ́
kátɛu à tɛ́kũ musu sa'okĩiwa pɔ́ pɔ́ wĩ ka Diiɛ tɛ́u a gĩ ĩ kɛɛ̀ na ũ.
6 Tó sã ge ble àlɛ oò sáaukpapɔ ũ, aàli mɔ́ ń a sa ge a da sãasaio. 7 Tó sãnɛbɔlɔɛ, aàli mɔò
Dii aɛ, 8 i ɔna a sa'obɔpi miwa, i a kòlokpa kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, Aalona nɛ́ɔ i a au lɛ́ sa'okĩiwa,
aa liai. 9 Tó àlɛ sapi o, aàli a pɔ́ɛ beeɔ sɛ wà ka Diiɛ tɛ́u à tɛ́kũ. Aàli a vlã́ zɔ̃ ń a nísio, i a plɛ
kau yɔɔ, i mɔ́ ń sãpi sálanao ń a guupɔ nísiɔ píi 10 ń a gòleɔ ń gòlepi nísiɔ ń a pɔa nísi pɔ́ wĩ
golɛ ń gòlepiɔ gɔ̃ɔo. 11 Sa'ona i pɔ́piɔ kpasa sa'okĩiwa blɛ ũ pɔ́ pɔ́ wĩ a pɔ́ nísika Diiɛ tɛ́u ũ.
12 Tó ble àlɛ oò sɔ̃, aàli mɔò Dii aɛ, 13 i ɔna a miwa, i a kòlokpa kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, Aalona
nɛ́ɔ i a au lɛ́ sa'okĩiwa aa liai. 14 Tó àlɛ sapi o, aàli a sálana ń a guupɔ nísiɔ píi ká Diiɛ tɛ́u
à tɛ́kũ 15 ń a gòleɔ ń a gòlepi nísiɔ ń a pɔa nísi pɔ́ wĩ golɛ ń a gòleɔ gɔ̃ɔo. 16 Sa'ona i pɔ́piɔ
kpasa sa'okĩiwa blɛ ũ pɔ́ pɔ́ wĩ a pɔ́ nísika Diiɛ tɛ́u a gĩ ĩ kɛɛ̀ na ũ. A nísi ĩɔ dɛ Dii pɔ́ ũ píi.
17 Aliɔ ikoyãpi kũa gɔɔpii e á buiwa gu pɔ́ áɔ kuu píi. Ásuli pɔ́ nísi ge a au bleo.

4

Duun awakpabɔ

1 Dii ò Mɔiziɛ 2 aà yã́ɛ bee o Isailiɔnɛ, ɔ̃ Mɔizi ònɛ́: Tó zãma gbɛ̃e lè, à zã̀ Dii yãdilɛaewa, à
duunakɛ̀ à yã́ pɔ́ wĩli kɛo kɛ̀, a yã́n kɛ: 3 Tó sa'onkia pɔ́ wa dĩlɛ mɛ́ kɛ̀, à gbɛ̃́pii dàyãu. Aàli
mɔ́ Diiɛ ń gáae sãasaio duuna pɔ́ á kɛ̀pi awakpabɔ ũ. 4 Aàli mɔ́ ń zupio Dii aɛ kpaaũkpɛ
kpɛɛlɛ, i ɔna a miwa, i a kòlokpa we. 5 I zupi au sɛ́ gɛ̃ò kpaaũkpɛu, 6 i ɔtona zɔ̃ aupiwa, i
fã́fã Dii kùɛ gɛ̃n sopla aà kúkĩi zwãa pɔ́ daa saɛ. 7 Sa'onapi i aupi máma tulaletikatɛakĩi
kɔ́baɔwa Dii kùɛ kpaaũkpɛu we, i a kĩni ɛ́lɛ sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ okĩi gbázĩwa
kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ. 8 Aàli awakpazupi nísi golɛ píi, a sálana ń a guupɔ nísiɔ píi 9 ń a gòleɔ
ń gòlepi nísiɔ ń a pɔa nísi pɔ́ wĩ golɛ ń gòleɔ gɔ̃ɔo, 10 lá wĩ sáaukpazu nísi golɛwa, i kpasa
sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ okĩiwa. 11 Zupi báa ń a nɔ̀ɔo píi ń a mio ń a koeɔ ń a guupɔɔ ń a
gbɔ̃o, 12 aàli bɔ ń zù bṹupio bòo kpɛ gu pɔ́ wa dĩlɛ a pɔ́ ũ a zɛ́iu, gu pɔ́ wĩ sa'otufu kɔ́lɛu, i
kátɛu à tɛ́kũ túfupia we.
13 Tó Isailiɔ zã̀ Dii yãdilɛaewa ḿpii, aa yã́ pɔ́ wĩli kɛo kɛ̀, baa tó aai gĩkɛ no mɛ́ aa dɔ̃o,
aa gɔ̃ tàaedeɔ ũɛ. 14 Gbɛzã tó aa dɔ̃ kɛ́ wà duunakɛ̀, aali mɔ́ ń gáaeo awakpabɔ ũ kpaaũkpɛ
kpɛɛlɛ. 15 Gbɛ̃zɔ̃ɔɔ i ɔnana zupi miwa, wi a kòlokpa Dii aɛ we. 16 Sa'onkia i zupi au sɛ́
gɛ̃ò kpaaũkpɛu, 17 i ɔtona zɔ̃wà à fã́fã Dii aɛ gɛ̃n sopla zwãa pɔ́ daapi saɛ. 18 Aàli máma
tulaletikatɛakĩi kɔ́baɔwa Dii kùɛ kpaaũkpɛu we, i a kĩni ɛ́lɛ sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ okĩi
gbázĩwa kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ. 19 Aàli zupi nísi golɛ píi, i kpasa sa'okĩiwa, 20 i kɛ ń zupio lá a kɛ̀
ń awakpazu káauowa. Màa sa'ona ali ń duuna kɛ̃́má, Dii i sùuukɛńnɔ. 21 Aàli bɔ ń zupio
bòo kpɛ, i kátɛu à tɛ́kũ, lá zù káau tɛkũ̀wa. Gbɛ̃́pii duun awakpabɔn we.

22 Tó dɔaana duunakɛ̀, à zȁ Dii a Lua yãdilɛaewa à yá̃ pɔ́ wȉli kɛo kɛ̀, baa tó i gȉkɛ no, à gɔ̏
tàaede ũɛ. 23 Tó wa ɤ̀ɛ̀ à duunakɛ̀, aàli mɔ́ ń blesan sãasaio, 24 i ɔna blepi miwa, i a kòlokpa
Dii aɛ gu pɔ́ wȉ sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ pɔ́ kòlokpau duun awakpabɔ ũ. 25 Sa'ona i ɔtona
zɔ̃ a auwa, i máma sa'okȉi kɔ́baɔwa, i au pɔ́ gɔ̏ ɛ́lɛ sa'okȉipi gbázȉwa. 26 Aàli a nísi kpasa
sa'okȉiwa píi lán sáaukpa sa'obɔwa. Màa sa'ona ali aà duuna kɛ̃wà, Dii i sùuukɛaànɔ.

27 Tó táaa duunakɛ̀, à zȁ Dii yãdilɛaewa* à yá̃ pɔ́ wȉli kɛo kɛ̀, baa tó i gȉkɛ no, à gɔ̏
tàaede ũɛ. 28 Tó wa ɤ̀ɛ̀ à duunakɛ̀, aàli mɔ́ ń bleda sãasaio duuna pɔ́ á kɛ̀ sa'obɔ ũ, 29 i
ɔna awakpabɔpi miwa, i a kòlokpa sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ okȉi. 30 Sa'ona i ɔtona zɔ̃ a
auwa, i máma sa'okȉipi kɔ́baɔwa, i au pɔ́ gɔ̏ ɛ́lɛ sa'okȉipi gbázȉwa. 31 Aàli a nísi golɛ píi lá ȉ
sáaukpapɔ nísi golɛwa, i kpasa sa'okȉiwa pɔ́ pɔ́ a gȉ ȉ kɛ Diiɛ na ũ. Màa sa'ona ali aà duuna
kɛ̃wà, Dii i sùuukɛaànɔ.

32 Tó sã àlɛ mɔò awakpabɔ ũ sɔ̃, aàli mɔ́ ń a da sãasaio, 33 i ɔna a miwa, i a kòlokpa
awakpabɔ ũ sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ okȉi. 34 Sa'ona i ɔtona zɔ̃ a auwa, i máma sa'okȉi
kɔ́baɔwa, i a au pɔ́ gɔ̏ ɛ́lɛ sa'okȉipi gbázȉwa. 35 Aàli a nísi golɛ píi, lá ȉ sáaukpasã nísi golɛwa,
i kpasa sa'okȉiwa pɔ́ pɔ́ wa kà Diiɛ tɛ́u àlɛ tɛ́kũ musu. Màa sa'ona ali duuna pɔ́ a kɛ̀pi kɛ̃wà,
Dii i sùuukɛaànɔ.

5

1 Tó gbɛ́̃ mà wàlɛ seeladeɔ wɛɛlɛ, mɛ́ aàpi sɔ̃ à yãe è ge a yãe dɔ̃ yá̃pi guu, tó a nílɛ,
à duunakɛ̀n we, yá̃pi a wi aà musuɛ. 2 Tó gbɛ́̃ ɔkȁ pɔ́ gbãlɛawa, nɔ̀bɔ ge pɔtuo ge
pɔ́taa'onkuawa pɔ́ dɛ tɛ̃ ũ gɛn nò, baa tó a a yá̃ dɔ̃o, à gɔ̏ gbãlɛaɛ, tàaeɛ. 3 Tó gbɛ́̃ ɔkȁ gbɛ̃nazȉn
bɔlɔwa ge pɔ́ pɔ́ ȉ to gbɛ́̃ gɔ̃ gbãlɛa píin nò, baa tó a a yá̃ dɔ̃o, gbɛzã tó a dɔ̏, tàaeɛ. 4 Tó gbɛ́̃
lɛkɛ̀ Luawa làasoosai, à mɛ̀ á yãkɛ, yãvãi ge yãmaan nò, yá̃ pɔ́ gbɛ́̃ a lɛkɛ̀ làasoosai píi lé,
baa tó a dɔ̃o, tó a dɔ̏ gbɛzã, tàaeɛ. 5 Tó gbɛ́̃ gɔ̏ tàaede ũ yá̃piɔ do musu, aàli yá̃ pɔ́ à zȁwà
o gupuau, 6 i mɔ Diiɛ ń sãdao ge bleda duuna pɔ́ á kɛ̀ fȉabobɔ ũ, iɔ dɛɛ̀ duun awakpabɔ ũ,
sa'ona i aà duuna kɛ̃wà.

7 Tó aà gbãa i ka aà mɔ́ ń sãoo, aàli mɔ́ Diiɛ ń felenkɔpunao mɛ̀n pla ge felenguulu bɔlɔna
mɛ̀n pla duuna pɔ́ á kɛ̀ fȉabobɔ ũ, ado ȉɔ dɛ duun awakpabɔ ũ, ado sɔ̃ sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu
à tɛ́kũ obɔ ũ. 8 Aàli mɔò sa'onaɛ, sa'onapi i a sɛ́ia kpá duun awakpabɔ ũ. Aàli a kòlokpa ń
ɔkɔɔo mizɔ̃sai, 9 i awakpabɔpi au fá̃ sa'okȉi saalowa, i ɔtɔ̃wà, au pɔ́ gɔ̏ i bɔlɛ sa'okȉipi gbázȉ.
Duun awakpabɔɛ. 10 Sa'ona i ado kpa sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ũ lá wȉ kɛwa, i duuna pɔ́
a kɛ̀pi kɛ̃wà, Dii i sùuukɛaànɔ.

11 Tó aà gbãa i ka aà felena kpá mɛ̀n plao, aàli mɔ́ ń pɔ́wɛntio kiloo pla duuna pɔ́ á
kɛ̀ awakpabɔ ũ. Asuli nísi ge tulaleti káuo, asa duun awakpabɔɛ. 12 Aàli mɔò sa'onaɛ,
sa'onapi i dã ɔkũ do yãdɔa Diigu gba ũ, i kpasa sa'okȉiwa pɔ́ pɔ́ wa kà Diiɛ tɛ́u àlɛ tɛ́kũ
musu. Duun awakpabɔɛ. 13 Màa sa'ona ali aà duuna kɛ̃wà yá̃piɔ do pɔ́ a kɛ̀ musu, Dii i
sùuukɛaànɔ. Pɔ́wɛnti pɔ́ gɔ̏ líɔ dɛ sa'ona pɔ́ ũ lán pɔ́wɛn gbawa.

Tàae fȉabobɔ

14 Dii yã'ò Mɔiziɛ, ɔ̃ Mɔizi mɛ̀: 15 Tó gbɛ́̃ náaisaiyãkɛ̀, à zȁ yá̃wa Dii gbaa pɔ́ yá̃ musu,
duunaɛ. Aàli mɔ́ Diiɛ ń sãsakao sãasaio a fȉabobɔ ũ. Tàae fȉabobɔpi ɔ̃a lí ká, lá wà a lɛ́ dȉlɛ
Dii kpɛ́uwa. 16 Aàli pɔ́ pɔ́ i Dii gbao fȉaboɛ̀, i ɛa à a ɔ̃a sɔode nawà, i kpa sa'onawa, sa'onapi
i aà tàae kɛ̃wà, Dii i sùuukɛaànɔ.

17 Tó gbɛ́̃ duunakɛ̀, à yá̃ pɔ́ Dii gȉ a kɛai kɛ̀, baa tó a dɔ̃o, tàaeɛ, a wi aà musuɛ. 18 Aàli mɔ́
sa'onaɛ ń sãsakao sãasaio tàae fȉabobɔ ɔ̃a lɛ́u, sa'onapi i yá̃ pɔ́ à zȁwà a dɔ̃opi kɛ̃wà, Dii i
sùuukɛaànɔ. 19 Tàae pɔ́ a kɛ̀ Diiɛ fȉabobɔɛ.

20 Dii yã'ò Mɔiziɛ, ɔ̃ Mɔizi mɛ̀: 21 Tó gbɛ́̃ ɔ̃nɔkɛ̀ a gbɛ́̃deeɛ pɔ́ pɔ́ gbɛ́̃pi kpàwà ge à nàɛ a
ɔzȉ yá̃ musu ge à aà kpá̃i'ò ge à aà blè, duunaɛ, à náaisaiyãkɛ̀ Diiɛɛ. 22 Màaɛ lɔ tó gbɛ́̃ pɔ́

* 4:27 Nao 15.27-28

kɔ̃mpa, mɛ́ à gı̃ kpái ge à ɛɛtò à mɛ̀ ń Diio ge duuna pɔ́ wı̃ kɛ lán bee taawaɔ píi. 23 Tó gbɛ̃́
duunakɛ̀ à gɔ̃̀ tàaede ũ màa, aàli pɔ́ pɔ́ à a kpáı̃'òpi sɔaa adeɛ ge pɔ́ pɔ́ à aà blèò ge pɔ́ pɔ́
wa kpàwà ge pɔ́ pɔ́ à a kɔ̃mpa 24 ge pɔ́ pɔ́ à ɛɛtò à mɛ̀ ń Diio a yã́ musu. Aàli ñabo pɔdeɛ
a bɛɛɛ lɛ́u, i ɛa à a ɔ̃a sɔode nawà, i kpawà gɔɔ pɔ́ àlɛ mɔ́ ń a tàae ñabobɔo. 25 Aàli mɔ́ Diiɛ
ń sãsakao sãasai pɔ́ kàò a tàae ñabobɔ ũ, i kpa sa'onawa, 26 sa'ona i yã́ pɔ́ a kɛ̀ a tò à gɔ̃̀
tàaede ũpi kɛ̃wà, Dii i sùuukɛaànɔ.*

6

Sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ

1 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀, 2 aà yã́ɛ bee dilɛ Aalonaɛ ń a nɛ́ɔ. Sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ
yãdilɛaɔn kɛ: Sa pɔ́ wà a pɔ́ kàtɛu à tɛkũ̀ lí gɔ̃ sa'okı̃i kı̃nau gwã́ e gu gɛ dɔò, a tɛ́ su àɔ gaa
vı̃o. 3 Sa'ona i a bàabaa sòolo gese ye, i a ulatao da, i sa pɔ́ wà a pɔ́ kàtɛu à tɛkũ̀ sa'okı̃iwa
túfu bɔlɛ, i kálɛ sa'okı̃ipi saɛ. 4 I a pɔkasapiɔ bɔ, i a pãleɔ da, i túfupi sɛ bɔò bòo kpɛ, i kɔ́lɛ
gu pɔ́ wa dı̃lɛ a kɔ́lɛkı̃i ũ a zɛ́iu. 5 Sa'okı̃i tɛ́ líɔ ku, asuli gao. Lá gu lɛ́ dɔ sa'ona líɔ yàakau,
i sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ kaa, i sáaukpa sa'obɔ nísi kpasawà. 6 Sa'okı̃i tɛ́pi líɔ ku gɔɔpii,
asuli gao.

Pɔ́wɛn gba

7 Pɔ́wɛn gba yãdilɛaɔn kɛ: Aalona nɛ́e mɛ́ ali mɔò Diiɛ sa'okı̃i aɛ, 8 i dã ɔkũ do ń a nísio
ń a tulaletio píi, i a yãdɔa Diigu gbapi kpasa sa'okı̃iwa, pɔ́ pɔ́ a gı̃ ı̃ kɛ Diiɛ na ũ. 9 Aalona
ń a nɛ́ɔ lí pɔ́ pɔ́ gɔ̃̀ ble a ɛsɛ káu sai gu pɔ́ a kua adoau kpaaũkpɛ ua we. 10 Wasuli ɛsɛ pɔ́
a pɔ́wɛntipi sɛ à kɛ pɛ̃ɛ ũ kauo. Aɔ dɛ Dii pɔ́ ũ a zɛ́i lán duun awakpabɔ ge tàae ñabobɔ
pɔ́waɛ. Dii kpàmáɛ. Pɔ́ pɔ́ wı̃ dã wà kátɛu à tɛ́kũ, a kı̃ni líɔ dɛ ń baa ũ. 11 Aalona bui gɔ̃ɛɔ
mɛ́ aali ble. Pɔ́ pɔ́ wı̃ ka Diiɛ tɛ́u à tɛ́kũ kı̃nipi ı̃ɔ dɛ ń baa ũ gɔɔpii. Pɔ́ pɔ́ kã̀wà yã'ı̃ azı̃aɛɛ.
12 Dii yã'ò Mɔiziɛ, ɔ̃ Mɔizi mɛ̀: 13 Tó wà Aalona ge aà bui dı̃lɛ sa'onkia ũ, aàliɔ mɔ Diiɛ ń
pɛ̃ɛtio kiloo plapla lá gu lɛ́ dɔ pɔ́wɛnti gba ũ, ili a kı̃ni kpá kɔɔ, a kı̃ni oosi. 14 Aàli yãalɛ ń
nísio mɔ̀pɛpɛɛ guu, i asa, i ɛ́'ɛ, i ka Diiɛ tɛ́u, pɔ́ pɔ́ a gı̃ ı̃ kɛɛ̀ na ũ. 15 Aà bui pɔ́ wa dilɛ aà gɛ̃ɛ
ũ líɔ kɛ màa, iɔ dɛ Dii baa pɔ́ waliɔ bɔɛ̀ lá gu lɛ́ dɔ, wı̃ kátɛu à tɛ́kũ míɔmiɔ ũ. 16 Wàli pɔ́wɛn
gba pɔ́ sa'ona dà kátɛu à tɛ́kũ míɔmiɔ, wasuli bleo.

Duun awakpabɔ

17 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀, 18 aà yã́ɛ bee dilɛ Aalonaɛ ń a nɛ́ɔ. Duun awakpabɔ yãdilɛaɔn
kɛ: Wàli a kòlokpa Dii aɛ gu pɔ́ wı̃ sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ pɔ́ kòlokpau, iɔ dɛ Dii pɔ́
ũ a zɛ́i. 19 Sa'ona pɔ́ lɛ́ sapi o mɛ́ ali só gu pɔ́ a kua adoau kpaaũkpɛ ua we. 20 Pɔ́ pɔ́ kã̀
sa'onɔɔpiwa yã'ı̃ azı̃aɛɛ. Tó a au fã̀ pɔkasawa, wàli pípi gu pɔ́ wa dı̃lɛ a zɛ́iu. 21 Wàli oo pɔ́
wà nɔ̀ɔpi fùukɛ̀u wíwi. Tó mɔgotɛ̃ ooɛ sɔ̃, wàli sao kàsaa kɛɛ̀, wi idawà. 22 Sa'ona bui gɔ̃ɛɔ
mɛ́ aali nɔ̀ɔpi só. Iɔ dɛ Dii pɔ́ ũ a zɛ́i. 23 Duun awakpabɔ pɔ́ wà gɛ̃̀ ń a auo kpaaũkpɛu wà
duunakɛ̃̀omá Dii kúkı̃iu, wasuli soo, wàli kátɛu à tɛ́kũ píi.

7

Tàae ñabobɔ

1 Tàae ñabobɔ yãdilɛaɔn kɛ: Aɔ dɛ Dii pɔ́ ũ a zɛ́i. 2 Wàli a kòlokpa gu pɔ́ wı̃ sa pɔ́ wı̃ a pɔ́
kátɛu à tɛ́kũ pɔ́ kòlokpau, wi a au lɛ́ sa'okı̃iwa wà liai. 3 Wàli mɔ́ ń a nísio píi, a vlã́ nísi
ń a sálanao 4 ń a gòleɔ ń gòle nísiɔ ń pɔa nísi pɔ́ wı̃ golɛ ń gòlepiɔ gɔ̃̀ɔo. 5 Sa'ona i kpasa
sa'okı̃iwa sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ nísika Diiɛ tɛ́u à tɛ́kũ ũ. Tàae ñabobɔɛ. 6 Sa'ona bui gɔ̃ɛɔ mɛ́ aali só
gu pɔ́ a kua adoau. Dii pɔ́ɛ.

---

* **5:26** Nao 5.5-8

7 Tàae ȋabobɔ yãdilɛapi doũ ń duun awakpabɔ yáoɛ, sa'ona pɔ́ duunakɛ̀omá pɔ́ɛ. 8 Tó
sa'ona sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò gbɛ̃ɛɛ, sa'obɔpi báa líɔ dɛ sa'onapi pɔ́ ũ. 9 Pɔ́wɛn gba pɔ́
wà kàa kɛ̀ò ge wà blɛkɛ̀ò oou ge mɔ̀pɛpɛɛwa líɔ dɛ sa'ona pɔ́ sa'òò pɔ́ ũ. 10 Pɔ́wɛn gba pãleɔ
líɔ dɛ Aalona buiɔ pɔ́ ũ, aai sɛ sáasaa, tó wa yȁalɛ ń nísio ge wa kpà nísisain nò.

Dii sáaukpa sa'obɔ

11 Dii sáaukpabɔ pɔ́ waliɔ mɔoɛ̀ yãdilɛaɔn kɛ: 12 Tó gbɛ̃e lɛ́ mɔ́ Dii sáaukpai ń pɔtuoo,
aàli mɔ́ ń kàa sɛsai pɔ́ wa tòto ń nísio lɔ ń kàagbaala pɔ́ wà nísi ɛ̀wào ń kàa pɔ́ wa kɛ̀ ń
pɛ̃ɛti yãalɛa ń nísioo. 13 Aàli mɔ́ lɔ ń pɔ́wɛnti pɔ́ wà ɛsɛ kàu à kɛ̀ pɛ̃ɛ ũo, 14 i pɔ́piɔ bɔ Diiɛ
mɛ̀ndodo, i gɔ̃ sa'ona pɔ́ sáaukpa sa'obɔ au lɛ̀ sa'oȋiwaɛ. 15 Wàli sáaukpa sa'onɔɔ so sapi
ogɔɔ, wasuli a ȋni tó gu dɔwào.

16 Tó lɛ́gbãdɔa ge gba yái à sapi òi, aàli a nɔ̀ɔ so sapi ogɔɔ. Tó gu dɔ̀ a ȋniwa, wa fɔ̃ lí só.
17 Tó sa'onɔɔ gɔ̃ e a gɔɔ àaɔ̃de zí, wàli kátɛu à tɛ́kũ. 18 Tó wà sáaukpa sa'onɔɔ sò a gɔɔ àaɔ̃de
zí, Dii a sio. Aɔ dɛ sa'oa ũ lɔo. Bɔlɔ ɔ̃ a kɛ̀, a yá a wi gbɛ́ pɔ́ sò musuɛ.

19 Wasuli sa'onɔɔ pɔ́ kȁ pɔ́ gbãlɛawa soo. Wàli kátɛu à tɛ́kũ. Sa'onɔɔ sɔ̃, gbɛ́ pɔ́ aa gbãlɛaoɔ
mɛ́ aali só. 20 Tó gbɛ́ gbãlɛa sáaukpa sa'onɔɔ sò, wàli ade bɔ a gbɛ́ɔ guu. Nɔ̀ɔpiá Dii pɔ́ɛ. 21 Tó
gbɛ́ kȁ pɔ́ gbãlɛawa, gbɛ̃nazȉn gbãlɛa ge nɔ̀ɔ ge pɔpãle pɔ́ dɛ tɛ̃ ũn nò, ɔ̃ à sáaukpa sa'onɔɔ
sò, wàli ade bɔ a gbɛ́ɔ guu.

Nísi ń auo dilɛa tɛ̃ ũ

22 Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀, 23 aà yáɛ bee o Isailiɔnɛ. Ásuli zu ge sã ge ble nísi sóo. 24 Ali pɔgɛ
ge pɔ́ pɔ́ wài tàitai nísi mɔaokɛ, ãma ásuli sóo. 25 Tó gbɛ́ pɔtuo pɔ́ wȉ sa'oò Diiwa, wȉ a ȋni
kátɛu à tɛ́kũ nísi sò, wàli ade bɔ a gbɛ́ɔ guu. 26 Gu pɔ́ áɔ kuu píi, ásuli bã ge nɔ̀ɔ kòlokpasai
sóo.* 27 Tó gbɛ́ kpàa ge pɔ́ kòlokpasai sò, wàli ade bɔ a gbɛ́ɔ guu.

Sa'ona baa

28 Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀, 29 aà yáɛ bee o Isailiɔnɛ. Tó gbɛ́ mɔ̀ Diiɛ ń sáaukpa sa'obɔo, aàli a
sa'obɔpi pɔ́ɛ beeɔ kpa Diiwa. 30 Aàli mɔ́ ń a nísi pɔ́ wȉ ka Diiɛ tɛ́u à tɛ́kũo ń azȉa ɔo ń a kùlao,
i a kulapi mɔ Diiɛ. 31 Sa'ona i a nísi kpasa sa'oȋiwa, kulapi iɔ dɛ Aalona ń a nɛ́ɔ pɔ́ ũ. 32 Ali
sáaukpa sa'obɔ ɔplaa gbá go ado sa'ona pɔ́ ũ. 33 Aalona bui pɔ́ sɔ̃ Diizi ń sa'obɔpi auo ń a
nísio mɛ́ aliɔ a gbápi vȉ a baa ũ. 34 Isailiɔ sáaukpa sa'obɔɔ guu, kùla pɔ́ wȉ mɔ Diiɛ ń a gbá
pɔ́ wȉ bɔ adoao ɔ̃ Dii dȉlɛ wàli kpá Aalona ń a nɛ́ɔwa an asea ũ. Isailiɔ líɔ kpámá gɔɔpii.

35 Baa pɔ́ Aalona ń a nɛ́ɔ ȉ e sa pɔ́ wȉ a pɔ́ nísika Diiɛ tɛ́u à tɛ́kũ guun we. Bee ɔ̃ Dii kpàmá
gɔɔ pɔ́ à ń dílɛ a gbàgbanaɔ ũ. 36 Gɔɔ pɔ́ wà nísikàmá, Dii dȉlɛ Isailiɔnɛ aaliɔ bee kpámá
gɔɔpiiɛ an asea ũ e an buiwa.

37 Sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔ yãdilɛaɔn we ń pɔ́wɛn gbao ń duun awakpabɔo ń tàae
ȋabobɔo ń daazȉu sa'obɔo ń sáaukpa sa'obɔo. 38 Dii yápi dà Mɔiziɛ Sinai gbɛ musuɛ gɔɔ pɔ́
a dȉlɛ Isailiɔnɛ aa mɔ sa'oiwa Sinai guwaiwaiu.

8

Aalona ń a nɛ́ɔ dilɛa sa'onaɔ ũ
(Bɔa 29.1-37)

1 Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 2 Aalona sɛ́ ń a nɛ́ɔ ń sa'on pɔkasaɔ ń nísi pɔ́ wȉ pɔ́ dilɛò à gɔ̃ ma pɔ́ ũo
ń duun awakpazuo ń sãsakao mɛ̀n plaɔ ń gbí pɔ́ kàa kauo, 3 ní Isailiɔ kãaa píi kpaaũkpɛ
kpɛɛlɛ. 4 Mɔizȉkɛ̀ lá Dii ɔ̀ɛwa, à ń kãaa kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ. 5 Ɔ Mɔizi ò bílaɛ: Yá pɔ́ Dii dȉlɛ wà
kɛn kɛ. 6 A mɔ̀ ń Aalonao ń a nɛ́ɔ, ɔ̃ à ń zu'ò. 7 A ulatao dà Aalonaɛ, à asana lɛ̀ɛlɛ dɔ̀a, ɔ̃ à
ulatao dàɛ̀ ń sa'o'ulao, ɔ̃ à sa'o'ulapi asana dɔ̀ɛ̀ a pi. 8 A bɔ̀ɔloonnɔɛ lòoɛ̀, ɔ̃ à Uliũ ń Tumiũo
kà bɔ̀ɔpiu. 9 A tuludȉɛ̀, ɔ̃ à vua pɛpɛɛna pɔ́ ȉ aà dilɛ Dii pɔ́ ũ nà tulupi aɛwa, lá Dii dȉlɛɛ̀wa.

* 7:26 Daa 9.4, Iko 12.16, 23

10 Ɔ Mɔizi nísi pɔ́ wȉ pɔ́ dilɛò à gɔ̃ Dii pɔ́ ũ sɛ̀ a mà zwȁakpɛwa ń pɔ́ pɔ́ kúuɔ píi, aa gɔ̃̀ Dii
pɔ́ ũ. 11 Ɔ à nísi fȁfã sa'okȉiwa gɛ̃n sopla, a màma sa'okȉipiwa ń a pɔ́ɔ píi ń dàao ń a dibɔo,
aa gɔ̃̀ Dii pɔ́ ũ. 12 Ɔ à nísipi kà Aalona miwa, à gɔ̃̀ Dii pɔ́ ũ. 13 Ɔ à mɔ̀ ń Aalona nɛ́ɔ, à ulatao
dàdanɛ́, à asanadɔ̀dɔnɛ́ ń pi, à fùa gbȁa kpàkpanɛ́, lá Dii dȉlɛɛ̀wa.
14 Ɔ à mɔ̀ ń duun awakpazupio, Aalona ń a nɛ́ɔ ɔnàna a miwa. 15 Ɔ Mɔizi zupi kòlokpa, à
a au sɛ màma sa'okȉi kɔ́baɔwa ń a ɔtonao à lȉai, à gbãbɔ̀ɛ̀. Ɔ à au pɔ́ gɔ̃̀ ɛ̀lɛ sa'okȉipi gbázȉwa.
Màa à gbãbɔ̀ɛ̀, à gɔ̃̀ Dii pɔ́ ũ. 16 Ɔ à zupi guupɔ nísiɔ sɛ̀lɛ píi ń a pɔa nísio ń a gòleɔ ń gòlepi
nísiɔ, a kpàsa sa'okȉiwa. 17 Ɔ à zuswanapi kàtɛu à tɛkũ̀ bòo kpɛ lá Dii dȉlɛɛ̀wa, a báa ń a
nɔ̀ɔo ń a gbɔ̃o píi.
18 Ɔ à mɔ̀ ń sãsakaopiɔ doo sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔ ũ. Aalona ń a nɛ́ɔ ɔnàna a
miwa, 19 ɔ̃ Mɔizi a kòlokpa, à a au fȁfã sa'okȉiwa à lȉai. 20 Ɔ à sãpi gòaagoaa, à a mi ń a guɔ
ń a nísio kpàsa. 21 A a guupɔɔ ń a koeɔ pȉpi, ɔ̃ à sãpi kpàsa sa'okȉiwa píi sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu
à tɛ́kũ, a gȉ ȉɔ na Diiɛ ũ, lá Dii dȉlɛ Mɔizipiɛwa.
22 Ɔ à mɔ̀ ń sãsakao pãleo an daazȉu sa'obɔ ũ. Aalona ń a nɛ́ɔ ɔnàna a miwa, 23 ɔ̃ Mɔizi a
kòlokpa, à a au sɛ̀ a mà Aalona ɔplaa swã́lɛbawa ń aà ɔplaa ɔnɛmio ń aà ɔplaa gbánɛmio.
24 Ɔ à mɔ̀ ń Aalona nɛ́ɔ, à aupi màma ń ɔplaa swã́lɛbaɔwa ń ń ɔplaa ɔnɛmiɔ ń ń ɔplaa
gbánɛmiɔ. Ɔ à aupi lɛ̀ sa'okȉiwa à lȉai. 25 Ɔ à sãpi nísi nàaa, a vlã́ nísi ń a sálanao ń a
pɔa nísio ń a gòleɔ ń gòlepi nísiɔ ń a ɔplaa gbáo. 26 Ɔ à kàa boolo sɛ̀ mɛ̀ndo kàa gbí pɔ́ ȉɔ ku
Dii aɛ guu ń kàa nísideo mɛ̀ndo ń kàawanao mɛ̀ndo, a kà nísipiɔ ń ɔplaa gbápiola. 27 A
apii nà Aalona ń a nɛ́ɔnɛ ń ɔzȉ, ɔ̃ aa mɔ̀ Diiɛ sa pɔ́ wȉ a pɔ́ mɔɛ̀ ũ. 28 Ɔ Mɔizi pɔ́piɔ sȉ ń ɔzȉ, a
kpàsa sa'okȉipiwa sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ musu an daazȉu sa'oa ũ. Pɔ́ pɔ́ wȉ ka Diiɛ tɛ́u
à tɛ́kũ, a tɛ́kũa gȉ ȉɔ naɛ̀n we. 29 Mɔizi sãsakaopi kùla sɛ̀ lɔ, a mɔ̀ Diiɛ sa pɔ́ wȉ a pɔ́ mɔɛ̀ ũ, lá
Dii dȉlɛɛ̀wa. Kulapi mɛ́ Mɔizi baa ũ.
30 Ɔ Mɔizi nísi pɔ́ wȉ pɔ́ dilɛò à gɔ̃ Dii pɔ́ ũ dȁ ń au pɔ́ kálɛ sa'okȉio, a fȁfã Aalona ń a nɛ́ɔwa
ń ń pɔkasaɔ. Màa a tò Aalona ń a nɛ́ɔ ń ń pɔkasaɔ gɔ̃̀ Dii pɔ́ ũ.
31 Ɔ Mɔizi ò Aalonaɛ ń a nɛ́ɔ: A nɔ̀ɔɛ bee fùukɛ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, í só we ń á daazȉu kàa
gba pɔ́ kú gbí guuɔ, lá Dii dȉlɛwa à mɛ̀ ámɛ á só. 32 I nɔ̀ɔ ń kàa pɔ́ gɔ̃̀o kátɛu à tɛ́kũ. 33 Ásu
go kpaaũkpɛ kpɛɛlɛo e gɔɔ sopla e á daazȉu gɔɔ lɛ́ gɛ kaò, asa waɔ á daazȉu zȉpi kɛ e gɔɔ
soplaɛ. 34 Dii mɛ́ yã́ pɔ́ kɛ̀ gbãpi dȉlɛ kɛ́ à á duuna kɛ̃́wá yã́i. 35 Aɔ ku kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ fãanɛ
ń gwãasȉnao e gɔɔ sopla, íɔ zȉ pɔ́ Diipi dàɛ́ kɛ, kɛ́ ásu gagao yã́i, asa màa a dȉlɛmɛɛ. 36 Ɔ
Aalona ń a nɛ́ɔ yã́ pɔ́ Dii dà Mɔiziɛ a ònɛ́ kɛ̀ píi.

9

Sa'onaɔ naa zȉwa

1 A gɔɔ swaaɔ̃de zȉ Mɔizi Aalona ń a nɛ́ɔ sȉsi ń Isailiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ. 2 Ɔ a ò Aalonaɛ: Zugaaena
sãasai sɛ́ n duun awakpabɔ ũ ń sãsakao sãasaio sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔ ũ, ní sa'oò
Diiwa. 3 Ní o Isailiɔnɛ aa blesana sɛ duun awakpabɔ ũ ń zugaae wɛ̃dona sãasaio ń sã
wɛ̃dona sãasaio sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔɔ ũ, 4 ń zuo ń sãsakaoo sáaukpa sa'obɔɔ ũ,
aa sa'oò Diiwa ń pɔ́wɛn gba pɔ́ yãalɛa ń nísioo, asa Dii a bɔ mɔ́má gbãɛ.
5 Wà pɔ́ pɔ́ Mɔizi òpiɔ sɛ̀ mɔ̀ò kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, ɔ̃ gbɛ̃́pii mɔ̀ sȉ Dii aɛ. 6 Ɔ Mɔizi mɛ̀: Yã́ pɔ́
Dii dȉlɛ kɛ́ à aà gawi en kɛ. 7 Ɔ a ò Aalonaɛ: Sɔ̃ sa'okȉii, ní sa'o ń duun awakpabɔo, ní sa pɔ́
wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o, ǹ n duuna ń n nɛ́ɔ pɔ́o kɛ̃́wá, ní sa'o ń bíla pɔ́ɔ, ǹ ń duuna kɛ̃́má lá
Dii òwa.*
8 Ɔ Aalona sɔ̃̀ sa'okȉii, à zugaaena kòlokpa a duun awakpabɔ ũ. 9 Aà nɛ́ɔ mɔ̀ɛ̀ ń a auo, à
ɔtona zɔ̃̀wà, a màma sa'okȉi kɔ́baɔwa, ɔ̃ à au kȉni ɛ̀lɛ sa'okȉipi gbázȉwa. 10 A zupi nísi ń a

* **9:7** Ɛbɛ 7.27

gòleɔ ń a pɔa nísio kpàsa sa'okĩ̀ipiwa, lá Dii dĩ̀lɛ Mɔziɛwa. 11 A a nɔ̀ɔ ń a báao kpàsa bòo
kpɛ à tɛkũ̀.
12 A sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò, ɔ̃ aà nɛ́ɔ a au kpàwà, a lɛ̀ sa'okĩ̀ipiwa à lĩ̀ai. 13 Aa sãpi guɔ
kpàwà dodo ń a mio, ɔ̃ a kpàsa sa'okĩ̀iwa. 14 A a guupɔɔ pĩ̀pi ń a koeɔ, a kpàsa sa'okĩ̀iwa a
kĩ̀ni pɔ́ kálɛa musu.
15 Ɔ Aalona mɔ̀ ń bíla sa'obɔɔ. A ń duun awakpable sɛ̀ à a kòlokpa, ɔ̃ a kɛ̀ò lá a kɛ̀ ń duun
awakpabɔ sɛ̃́iaowa. 16 A mɔ̀ ń ń sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔo, ɔ̃ à sa'òò lá Dii dĩ̀lɛwa. 17 A
mɔ̀ ń pɔ́wɛn gbao, a dã̀ ɔkũ do, ɔ̃ a kpàsa sa'okĩ̀iwa, sa kɔɔ oa pɔ́ bàasi.
18 A bíla sáaukpazu ń sãsakaoo kòlokpa. Aà nɛ́ɔ a au kpàwà, ɔ̃ a lɛ̀ sa'okĩ̀iwa à lĩ̀ai. 19 Zu
ń sãpio nísiɔ, an vlã́ nísi ń a sálanaɔ ń a gòleɔ ń a pɔa nísiɔ 20 ɔ̃ aa kàlɛ nɔ̀ɔpiɔ kulaɔwa, ɔ̃
Aalona kpàsa ń a nísipiɔ sa'okĩ̀iwa. 21 A a kulapiɔ ń ɔplaa gbáo mɔ̀ Diiɛ sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ mɔɛ̀ ũ
lá Dii dĩ̀lɛ Mɔziɛwa. 22 Ɔ Aalona ɔdɔ̀ńla musu, à samaa'ònɛ́.† Kɛ́ à sa'ò ń duun awakpabɔɔ
màa ń sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔo ń sáaukpapɔo, ɔ̃ à pĩ̀la sa'okĩ̀ipiwa.
23 Ɔ Mɔzizi ń Aalonao gɛ̃̀ kpaaũkpɛu. Kɛ́ aa bɔ̀, aa samaa'ò bílaɛ, ɔ̃ Dii gawi bɔ̀ gupuau
gbɛ̃́pii wáa. 24 Tɛ́ bɔ̀ Dii kĩ̀i à kũ̀ sa pɔ́ wàlɛ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ń nísipiɔwa sa'okĩ̀i. Kɛ́ gbɛ̃́pii
è màa, aa gulakɛ̀, ɔ̃ aa mipɛ̀lɛ.

10

Nadabu ń Abiuo gaa

1 Aalona nɛ́ɔ Nadabu ń Abiuo ń tɛ́sibɔɔ sɛ̀, aa tɛkàu aa tulaletikàa, ɔ̃ aa mɔ̀ Dii aɛ ń tɛ́ zĩ̀lo
pɔ́ i dilɛnɛ́oo. 2 Ɔ tɛ́ bɔ̀ Dii kĩ̀i à ń dɛdɛ, aa gàga Dii aɛ we. 3 Ɔ Mɔzizi ò Aalonaɛ: Yã́ pɔ́ Dii òn
we à mɛ̀,
á tó gbɛ̃́ pɔ́ sɔ̃̀aziɔ dɔ̃ kɛ́ a kua adoa,*
i tɔbɔ gbɛ̃́pii wáa.
Ɔ Aalona nílɛ.
4 Mɔzizi Aalona desɛ̃ Uziɛli nɛ́ɔ Misaɛli ń Ɛlɛzafão sĩ̀si, ɔ̃ a ònɛ́: A sɔ̃ kãi. A á gbɛ̃́ɔ gɛ sɛ́lɛ
zwã̀akpɛ kpɛɛlɛ, í bɔò bòo kpɛ. 5 Ɔ aa mɔ̀ gɛpiɔ sɛ̀lɛ ń ń ulataoɔ, aa bɔ̀ńnɔ bòo kpɛ lá Mɔzizi
òwa.
6 Ɔ Mɔzizi ò Aalonaɛ ń aà nɛ́ɔ Ɛleazaa ń Itamaao: Ásu to ĩ́ana á mikã páo. Ásu à á ulaɔ ga
kɛ̃́kɛ̃o. Tó á kɛ̀ màa, á gagaɛ, Dii pɔ i pa gbɛ̃́piizi. Á gbɛ̃́ Isailiɔ mɛ́ aa gbɛ̃́ pɔ́ Dii tò tɛkũ̀mápiɔ
ɔ́ɔlɔ. 7 Ásu go kpaaũkpɛ kpɛɛlɛao, kɛ́ ásu gagao yã́i, asa Dii nísi pɔ́ tò a gɔ̃ aà pɔ́ ũ kú á
mɛwaɛ. Ɔ aa kɛ̀ lá Mɔzizi òwa.
8 Ɔ Dii ò Aalonaɛ: 9 Mpi ń n nɛ́ɔ, tó álɛ gɛ̃ kpaaũkpɛu, ásuli vɛ̃ɛ ge í gbãa mio, kɛ́ ásu gagao
yã́i. Yãdilɛapi aɔ ku gɔɔpii e á buiwaɛ. 10 Ali pɔ́ pɔ́ dɛ ma pɔ́ ũ dɔ̃kɔ̃ɛ ń pɔ́ pɔ́ dɛ ma pɔ́ ũoo.
Ali pɔ́ gbãlɛa dɔ̃kɔ̃ɛ ń pɔ́ gbãlɛsaio. 11 Ali yãdilɛa pɔ́ má dà Mɔziɛ a ò dada Isailiɔnɛ píi.
12 Mɔzizi ò Aalonaɛ ń aà nɛ́ pɔ́ gɔ̃̀ɔ Ɛleazaa ń Itamaao à mɛ̀: Ali pɔ́wɛn gba pɔ́ wĩ̀ ka Diiɛ
tɛ́u kĩ̀ni ble sa'okĩ̀i saɛ. Ásuli ɛsɛ káu à kɛ pɛ̃ɛ ũo, asa blɛpi adoaɛ. 13 Ali ble gu pɔ́ wa dĩ̀lɛ
a zɛ́iu, asa á baan we sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ nísika Diiɛ tɛ́u à tɛ́kũ guu. Màa Dii dĩ̀lɛmɛɛ. 14 Mpi ń n
nɛgɔ̃ɛɔ ń n nɛnɔɛɔ àli a kùla pɔ́ wĩ̀ mɔ Diiɛ ń a gbá pɔ́ wĩ̀ bɔ adoao so gu pɔ́ wa dĩ̀lɛ a zɛ́iu,
asa á baan we Isailiɔ sáaukpa sa'oa guu. 15 Aali mɔ́ ń a gbápio ń a kùlao ń a nísi pɔ́ wĩ̀ ka
Diiɛ tɛ́uo, í mɔ Diiɛ. Mpi ń n nɛ́ɔ á baan we gɔɔpii lá Dii dĩ̀lɛwa.
16 Mɔzizi duun awakpable yãgbɛ̀amá. A mɔ lɛ̀ à tɛkũ̀ kɔ̀, ɔ̃ Mɔzizi pɔ pà Ɛleazaa ń Itamaaozi
à mɛ̀: 17 Bɔ́yãi i duun awakpabɔ nɔ̀ɔpi so zwã̀akpɛ uao ni?† Dii blɛɛ. A kpàwáɛ kɛ́ à gbɛ̃́pii
duuna kɛ̃omáɛ, í síńnɔ. 18 Lá wi gɛ́ ń a auo Dii kúkĩ̀io, à kũ̀ à a nɔ̀ɔ so uaɛ, lá má òwa. 19 Ɔ
Aalona ò Mɔziɛ: Gwa, aa mɔ̀ Diiɛ gbã ń ń duun awakpabɔo ń ń sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũo,
ɔ̃ yã́ ma le gbã. Tó má sò yãa, a kɛ Diiɛ nae? 20 Kɛ́ Mɔzizi yã́pi mà, ɔ̃ a sĩ̀.

† **9:22** Nao 6.22-27 * **10:3** Bɔa 19.22 † **10:17** Lev 6.26

11

Pɔ́ pɔ́ Dii dl̃ɛ tɛ̃ ũɔ
(Iko 14.3-21)

1 Dii ò Mɔiziɛ ń Aalonao à mɛ̀, 2 aa yɑ̃́ɛ bee o Isailiɔnɛ: Sɛ̃̀a nɔ̀bɔ pɔ́ áli sóɔn kɛ: 3 Ali nɔ̀ɔ
pɔ́ a swɛ paaa pla mɛ́ ì pɔbɔ a kòlou à ɛa só só. 4 Nɔ̀bɔeɔ ku, aaì pɔbɔ ń kòlou aa ɛa só, kási
an swɛ paaa plao, ásuli sóo. Yiongo ì pɔbɔ a kòlou à ɛa só, a swɛ vl̃ sɔ̃o. A tɛ̃́. 5 Ɛn'ui'uina ì
pɔbɔ a kòlou à ɛa só, a swɛ vl̃o. A tɛ̃́. 6 Kífɛ̃nɛna ì pɔbɔ a kòlou à ɛa só, a swɛ vl̃o. A tɛ̃́. 7 Sàwa
swɛ vl̃ paaa pla, kási ìli pɔbɔ a kòlou à ɛ̀a sòo. A tɛ̃́. 8 A nɔ̀ɔpiɔ tɛ̃́, ásuli sóo, ásu ɔkã a gɛwa
seo.

9 Ilɛpɔ pɔ́ kú ísiau ge swaiɔ, a pɔ́ pɔ́ áli sóɔn kɛ: Tó a ka ń tɛɛo vl̃, àli só. 10 Ilɛpɔ pɔ́ ka ń
tɛɛo vl̃o, pɔ́ pɔ́ kú yɔ̃̀ɛyɔ̃ɛɔ ge pɔ́ pɔ́ kú dodoɔn nò, aaɔ dɛɛ́ pɔ́ giaɔ ũ. 11 Lá pɔ́ giaɔnɛ, ásuli
sóo. Ali saka a gɛu. 12 Ilɛpɔ pɔ́ ka ń tɛɛo vl̃o líɔ dɛɛ́ pɔ́ giaɔ ũ.

13 Bã pɔ́ áli sakauɔn kɛ: Asuli sóo, pɔ́ gianaɔnɛ. Yãamusu, kúu, bãso, 14 baɛ, zabã, bleaaɔ,
15 gbagbaaɔ, 16 koohũhũna, taataa, yaabɛɛɔ, 17 kooɔ, kpɔbɔ'ilɛna, bãyakpa, 18 fana, gáu,
tɛɛpili, 19 wàaliana, yaapunaɔ, wɛlɛmbã ń sasio.

20 Kɔ̀ɔ gɑ̃̀sl̃adeɔ líɔ dɛɛ́ pɔ́ gianaɔ ũ, 21 ãma àli a gbalade pɔ́ ì vl̃vl̃ɔ só. 22 A pɔ́ pɔ́ áli sóɔn kɛ:
Kwaɔ, vl̃ikɛɛnaɔ, plɛkasonaɔ ń kwa keleɔ. 23 Kɔ̀ɔ gɑ̃̀sl̃ade pãleɔ líɔ dɛɛ́ pɔ́ gianaɔ ũ. 24 Pɔ́piɔ
to à gbãlɛɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ ɔkɑ̃̀ a gɛwa aɔ gbãlɛaɛ e oosi. 25 Gbɛ̃́ pɔ́ a gɛ sɛ̀ lí a pɔ́ɔ pí, kási a gi àɔ
gbãlɛaɛ e oosi.

26 A nɔ̀ɔ pɔ́ a swɛ paaao, ge ìli pɔbɔ a kòlou à ɛ̀a sòoɔ tɛ̃ píi. Gbɛ̃́ pɔ́ ɔkɑ̃̀wà gbãlɛ̀n we. 27 A
pɔ́ ɔmideɔ tɛ̃́. Gbɛ̃́ pɔ́ ɔkɑ̃̀ a gɛwa aliɔ gbãlɛaɛ e oosi. 28 Gbɛ̃́ pɔ́ a gɛ sɛ̀ lí a pɔ́ɔ pípi, kási a gi
àɔ gbãlɛaɛ e oosi. Pɔ́piɔ líɔ dɛɛ́ tɛ̃ ũ.

29 Pɔkelena pɔ́ ì táa'o tɔɔlɛwaɛ beeɔ líɔ dɛɛ́ tɛ̃ ũ: Ɛna, zɔ̃, 30 kaso, zɔ̃galatɛ̃, nɛwoona, lɔ̀lɔ ń
kl̃kpaoo. 31 Pɔkelenapiɔ líɔ dɛɛ́ pɔ́ gbãlɛaɔ ũ. Tó pɔ́piɔ gà, mɛ́ gbɛ̃́ ɔkɑ̃̀wà, aɔ gbãlɛaɛ e oosi.
32 Tó pɔ́piɔ gà, mɛ́ à lɛ̀lɛ dà pɔ́a, pɔ́pi aɔ gbãlɛaɛ, lí pɔ́ ge zwãa ge báa ge sakili ge zl̃kɛbɔen
nò. Wàli da íu, kási aɔ gbãlɛaɛ e oosi. Bee gbɛa i gɔ̃ gbãlɛsai. 33 Tó pɔ́ kelenapiɔ do gɛ lɛ̀lɛ
dà gl̃̀ oou, pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ gbãlɛ̀, wàli oopi wí. 34 Tó oopi í kɔ̀lɛ kà pɔblea ge imiau, à gbãlɛ̀n
we. 35 Pɔ́ pɔ́ pɔgɛpiɔ do lɛ̀lɛ dàa gbãlɛ̀ɛ. Tó blɛkɛbɔ ge kl̃naɛ, àli gboo, asa à gbãlɛ̀ɛ, mɛ́ aɔ
gbãlɛaɛ́ɛ. 36 Tó nibɔna ge lɔ̀ɔɛ sɔ̃, a gbãlɛo, sema gbɛ̃́ pɔ́ ɔkɑ̃̀ pɔgɛpiwa. 37 Tó a gɛ lɛ̀lɛ dà
pɔbuia, a gbãlɛo. 38 Tó pɔ́wɛna pɔ́ wa kà ílɛɛ sɔ̃, aɔ gbãlɛaɛ́ɛ.

39 Tó nɔ̀ɔ pɔ́ wl̃ sóɔ do gà, gbɛ̃́ pɔ́ ɔkɑ̃̀wà aɔ gbãlɛaɛ e oosi. 40 Gbɛ̃́ pɔ́ pɔgɛpi sò ge à pɔgɛpi
sɛ̀ lí a pɔ́ɔ pí, kási aɔ gbãlɛaɛ e oosi.

41 Pɔ́taa'onkuawa á pɔ́ gianaɛ, ásuli sóo, 42 pɔ́ pɔ́ ì táa'o a gbɛɛ ge gbá síiɔ̃wa ge pɔ́ pɔ́ gbá
vl̃ dasin nò. Asuli sóo, pɔ́ gianaɔnɛ. 43 Asu to à gɔ̃ pɔ́ gianaɔ ũ pɔ́piɔ yɑ̃́ musuo. Asu to à
gbãlɛ ń yɑ̃́io. Asu to aa á gbãlɛo, 44 asa Dii á Luan ma ũ. Aɔ ázl̃a kũa ma gbɛ̃́ɔ ũ, á kua iɔ
adoa, asa ma kua adoaɛ. Asu to àli gbãlɛ pɔ́taa'onkuawapiɔ yɑ̃́ musuo. 45 Ma Dii ma á bɔ́lɛ
Egipi, kɛ́ màɔ dɛ á Lua ũ. A kua líɔ adoa, asa ma kua adoaɛ.*

46 Yɑ̃́ pɔ́ má dl̃ɛ nɔ̀bɔɔ ń bãɔ ń ílɛpɔ bɛ̃́ɛɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ musun we. 47 Aliɔ pɔ́ gbãlɛaɔ
dɔ̃kɔ̃ɛ ń pɔ́ gbãlɛsaiɔ. Aliɔ pɔ́ pɔ́ wl̃ soɔ dɔ̃kɔ̃ɛ ń pɔ́ pɔ́ wl̃li sóoɔ.

12

Nɛ'i gbãbɔa

1 Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀, 2 aà yɑ̃́ɛ bee o Isailiɔnɛ: Tó nɔɛ nɛ'ì gɔ̃ɛ ũ, aɔ gbãlɛa e gɔɔ soplaɛ, lá
ìɔ ku a ɔkũgɔɔwawa. 3 A gɔɔ swaaɔ̃de zl̃́ wl̃li tɔ̃zɔ̃ nɛ́piɛ,* 4 nɔɛpi i ɛa zɔ̃lɛ lɔ e gɔɔ baakwi ń
àaɔ̃o a au gbãbɔa yɑ̃́i. Asuli ɔkã Dii pɔewao, mɛ́ asuli gɛ́ zwɑ̃̀akpɛ uao e a gbãbɔgɔɔpi gɛ

---

* **11:45** 1Piɛ 1.16 * **12:3** Daa 17.12, Luk 2.21

paò. 5 Tó nɔɛ a ì sɔ̃, aɔ gbãlɛa e ãsɔ̃a plaɛ, lá ìɔ ku a ɔkũ̀gɔɔwawa, i ɛa zɔ̃lɛ lɔ e gɔɔ bàaɔ̃ ń
sooloo e a au gbãsì wolo.

6 Tó aà nɛgɔ̃ɛ ge nɔɛ ia gbãbɔgɔɔ pà, aàli gɛ́ sa'ona lei kpaaũ̀kpɛ kpɛɛlɛ ń sã wɛ̃donao sa pɔ́
wì a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔ ũ ń felenao ge felenguulu nɛ́ bɔlɔ duun awakpabɔ ũ. 7 Sa'onapi lí
sa'ooɛ̀ Diiwa, i aà duuna kɛ̃wà, nɔɛpi aubɔawà gbãsì i wolowà. Yã́ pɔ́ wa dìlɛ nɛ'ina musun
we. 8 Tó aà gbãa i ka aà sã luo, aàli mɔ́ ń felenao mɛ̀n pla ge felenguulu nɛ́ bɔlɔ mɛ̀n pla,†
ado iɔ dɛ sa pɔ́ wì a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔ ũ, ado sɔ̃ duun awakpabɔ. Sa'ona lí aà duuna kɛ̃wà,
nɔɛpi i gɔ̃ gbãlɛsai.

13

Mɛbaagyã

1 Dii yã'ò Mɔiziɛ ń Aalonao à mɛ̀: 2 Tó gbɛ̃́ gue lɛ́ ká ge àlɛ bɔkɛ ge àlɛ puakũ, mɛ́ a dɛ gyã
pɔ́ ì liǹzi ũ, wàli gɛaànɔ sa'ona Aalona ge aà nɛ́ɔ do kĩ́i. 3 Sa'onapi i wɛ́tɛ gyã pɔ́ kú ade
mɛwai. Tó gupi kã́ puakũ̀, mɛ́ a ɛ zuuua, gyã pɔ́ ì liǹzin we, sa'ona lí ade dilɛ gbãlɛa. 4 Tó
mɛbaa puakũ̀, mɛ́ a ɛ zuuuao, mɛ́ a kã́ i puakũo, sa'onapi lí zɛ́kaka adelɛ e gɔɔ sopla, 5 a
gɔɔ sopladepi zĩ́ i wɛ́tɛi. Tó a è gyãpi ku a gbɛu, í zɔ̃ɔkũo, sa'ona lí ɛa zɛ́kaka adelɛ e gɔɔ
sopla lɔ, 6 a gɔɔ sopladepi zĩ́ i ɛa wɛ́tɛi lɔ. Tó gyãpi lào, i kã́ĩo, aàli ade dilɛ gbãlɛsai. Gyã
bɛ̃̀ɛ no. Ade lí a pɔkasaɔ pí, i gɔ̃ gbãlɛsai. 7 Tó gyãpi sù kã̀ĩ ade azĩ̀a ɔlɔa sa'onaɛ gbɛaɛ, aàli
ɛa gɛ́ azĩ̀a ɔlɔiɛ̀ lɔ, 8 sa'ona i wɛ́tɛi. Tó gyãpi kã̀ĩɛ, aàli aà dilɛ gbãlɛa. Gyã pɔ́ ì liǹziɛ.

9 Tó gbɛ̃́ gyã pɔ́ ì liǹzi vì, wàli gɛaànɔ sa'ona kĩ́i, 10 i wɛ́tɛi. Tó gu kaapi puakũ̀, mɛ́ a kã́ pù,
mɛ́ à pĩ̀a tɛ̃́nsuii, 11 gyã pɔ́ ì liǹzi mɛ́ zĩ́na dìlɛ we kɔ̀, sa'ona lí ade dilɛ gbãlɛa. Asuli zɛ́kaka
adelɛo, asa á ade dɔ̃ gbãlɛa kɔ̀.

12 Tó gyã lì gbɛ̃́ mɛa, mɛ́ sa'ona è à lì aà mɛa píi sɛa za aà minanguo e à gɛ̀ pɛ̀ aà
kɛ̀sɛkpɛawa, 13 aàli wɛ́tɛi. Tó gyãpi lì ade mɛa píiɛ, aàli ade dilɛ gbãlɛsai. Lá aà mɛ dàkɔ̃i
píi, a gbãsì vĩ̀o. 14 Zĩ́ pɔ́ wà sù è a pia tɛ̃́nsuii, a gbãlɛan we. 15 Tó sa'ona bɔ̀ tɛ̃api è, aàli
ade dilɛ gbãlɛa. Bɔ̀ tɛ̃api aɔ gbãlɛaɛ, gyã pɔ́ ì liǹziɛ. 16 Tó bɔ̀ tɛ̃api sù lìlɛ, à puakũ̀, ade lí gɛ́
sa'ona kĩ́i, 17 sa'onapi i wɛ́tɛi. Tó bɔpi puakũ̀, aàli ade dilɛ gbãlɛsai, iɔ gbãlɛsai.

18 Tó gbɛ̃́ bɔ vĩ̀, mɛ́ à làa, 19 ɔ̃ a gbɛa à kɛ̀ púuu ge àlɛ tɛkɛ gɛ̃̀nɛgɛ̃nɛ, ade lí gɛ́ à azĩ̀a ɔlɔ
sa'onaɛ, 20 i wɛ́tɛi. Tó a è a ɛ zuuua, mɛ́ a kã́ puakũ̀, sa'ona lí ade dilɛ gbãlɛa. Gyã pɔ́ ì liǹzi
mɛ́ bɔ̀wà bɔ̀ gbɛu we. 21 Tó sa'ona wɛtɛ̀i a è a dáamavĩ̀, kã́ pua ku weo, mɛ́ a ɛ zuuuao,
sa'onapi lí zɛ́kaka adelɛ e gɔɔ sopla. 22 Tó a è àlɛ kã́ĩɛ sɔ̃, aàli ade dilɛ gbãlɛa. Gyã pɔ́ ì
liǹziɛ. 23 Tó gu tɛkɛapi ku a gbɛu, i kã́ĩo, bɔpi gbɛɛ, sa'ona lí ade dilɛ gbãlɛsai.

24 Tó gbɛ̃́ tɛkũ̀, ɔ̃ a bɔ puakũ̀ guei ge à kɛ̀ gɛ̃̀nɛgɛ̃nɛ, 25 sa'ona lí wɛ́tɛi. Tó a è a kã́ puakũ̀, ge
a ɛ zuuua, gyã pɔ́ ì liǹzi mɛ́ dàalɛ tɛbɔpiu we, sa'ona lí ade dilɛ gbãlɛa, asa gyã pɔ́ ì liǹziɛ.
26 Tó sa'ona wɛtɛ̀i a è a dáamavĩ̀, mɛ́ a kã́ pua vĩ̀o, mɛ́ a ɛ zuuuao, sa'onapi lí zɛ́kaka adelɛ
e gɔɔ sopla, 27 a gɔɔ sopladepi zĩ́ i wɛ́tɛi. Tó à kã̀ĩ, sa'ona lí ade dilɛ gbãlɛa, asa gyã pɔ́ ì
liǹziɛ. 28 Tó bɔ̀ puapi ku a gbɛu, mɛ́ i kã́ĩo, a dáamavĩ̀, tɛbɔɛ, sa'ona lí ade dilɛ gbãlɛsai,
asa tɛbɔ gbɛɛ.

29 Tó gɔ̃ɛ ge nɔɛ bɔ vĩ̀ a mikãu ge a lɛtãwa, 30 sa'ona lí wɛ́tɛi. Tó a è bɔpi zuuua, mɛ́ a
kã́ kɛ̀ tɛ̃́n'ũa'ũannɔ, sa'onapi lí ade dilɛ gbãlɛa. Ũaɛ, mi ge lɛtã gyã pɔ́ ì liǹziɛ. 31 Tó sa'ona
wɛtɛ̀i mɛ́ a è ṹapi zuuuao, mɛ́ kã́ sia ku weo, sa'onapi lí zɛ́kaka adelɛ e gɔɔ sopla, 32 i ɛa
wɛ́tɛ bɔpizi a gɔɔ sopladepizĩ̀. Tó a è ṹapi i kã́ĩo, mɛ́ kã́ tɛ̃a ṹa'ũana ku weo, mɛ́ a zuuuao,
33 wàli miboɛ̀, ãma wasuli gu pɔ́ ṹapi kuu boo, sa'ona lí zɛ́kaka adelɛ e gɔɔ sopla, 34 a gɔɔ
sopladepi zĩ́ i wɛ́tɛ ṹapizi. Tó a è ṹapi i kã́ĩo, mɛ́ a zuuuao, sa'onapi lí ade dilɛ gbãlɛsai.
Ade lí a pɔkasaɔ pí, iɔ ku gbãlɛsai. 35 Tó ṹapi sù kã̀ĩ aà dilɛa gbãlɛsai gbɛaɛ sɔ̃, 36 sa'ona lí

† **12:8** Luk 2.24

wɛ́tɛi. Tó ṹapi kā̀fĩ, sa'ona suli kā́ tẽa tàasika lɔo, asa ade gbãlɛaɛ. 37 Tó ṹapi kɛ̀ɛ doũ, mɛ́ à
kā́ sia bɔ̀lɛ, ṹapi làa, ade gbãlɛao, sa'ona i aà dilɛ gbãlɛsai.
38 Tó pɔ́ puaɔ bɔ̀bɔ gɔ̃ɛ ge nɔɛ mɛwa bàebae, 39 sa'ona lí wɛ́tɛi. Tó pɔ́ pua fàuluuɛ, debu
mɛ́ bɔ̀ aà mɛwa we, ade gbãlɛao.
40 Tó gɔ̃ɛ mikã wòlo, migbaadeɛ, a gbãlɛao. 41 Tó aà mi'aɛ kā́ mɛ́ wòlo, mi'aɛgbaadeɛ, a
gbãlɛao. 42 Tó bɔ pua bɔ̀ aà migbaa ge aà mi'aɛgbaawa, gyã pɔ́ ì liń́zi mɛ́ bɔ̀ we, 43 sa'ona lí
wɛ́tɛi. Tó bɔpi kaa dɛ púuu lán gyã pɔ́ ì liń́ziwa, 44 gɔ̃ɛpi gyã pɔ́ ì liń́zi vĩ̀ɛ. A gbãlɛ̀ɛ, sa'ona
lí ade dilɛ gbãlɛa bɔ pɔ́ kú aà miwa yā́i.
45 Tó gbɛ̃́ gyã pɔ́ ì liń́zi vĩ̀ màa, aàliɔ pɔkasa kɛ̃́kɛ̃a daa, i a mikã tó da pã, aàli ɔku a lɛ́wa, i
mɛ: Gbãlɛa! Gbãlɛa! 46 Gɔɔ pɔ́ àlɛ gyãpi kɛ píi, aɔ gbãlɛaɛ. Gbɛ̃́ gbãlɛaɛ, aɔ ku bòo kpɛ adoɛ.

Pɔ́ fukpaa

47 Tó pɔkasa pɔ́ wa tā̀ ń sãkão ge ń buao fù kpà, 48 ge pɔ́lɛ ge báa ge báa pɔ́, 49 tó a
fukpaapi kɛ̀ búunnɔ ge tɛ̃́ɛɛ, wàli ɔlɔ sa'onaɛ, 50 i wɛ́tɛi, i zɛ́kaka pɔ́pilɛ e gɔɔ sopla, 51 i ɛa
wɛ́tɛi a gɔɔ sopladezĩ̀. Tó a fukpaapi kā̀fĩɛ, fù pãsĩ̀ɛ. Pɔ́pi gbãlɛ̀ɛ, zĩ̀ pɔ́ wĩ̀ kɛò píin lò. 52 Aàli
pɔ́ pɔ́ fù kpàpi kátɛu à tɛ́kũ, asa fù pãsĩ̀ɛ.
53 Tó sa'ona wɛtɛ̀i a è pɔ́pi fukpaapi i kā́fĩo, 54 aàli o wà pɔ́ pɔ́ fù kpàpi pípi, i ɛa zɛ́kakaɛ̀
lɔ e gɔɔ sopla, 55 i ɛa wɛ́tɛ pɔ́ pɔ́ wa pĩ̀pipizi lɔ. Tó a è fukpaapi i lilɛo, baa tó i kā́fĩo, pɔ́pi
gbãlɛ̀ɛ. Ali kátɛu à tɛ́kũ, tó pɔ́pi aɛ ge a kpɛ mɛ́ fukpaan lò. 56 Tó sa'ona wɛtɛ̀i a è fukpaapi
lào pɔ́pi pípia gbɛa, aàli gu pɔ́ fù kpàpi golɛ. 57 Tó pɔ́pi ɛ̀a lɛ́ fù kpa lɔ àlɛ lia, aàli pɔ́pi kátɛu
à tɛ́kũ. 58 Pɔ́ pɔ́ wa pĩ̀pi a fukpaa làa sɔ̃, wàli pípi a gɛ̃n plaade, i gɔ̃ gbãlɛsai. 59 Pɔ́ pɔ́ wa
tā̀ ń sãkão ge ń buao yãdilɛan we, pɔkasa ń pɔ́lɛo ge báa pɔ́ɔ píi, kɛ́ wà e dilɛ gbãlɛsai ge
gbãlɛa.

14

Gbãbɔa mɛbaagyãdeɛ

1 Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 2 Mɛbaagyãde pɔ́ wà mɔ̀ò sa'onaɛ gbãbɔa yãdilɛan kɛ:* 3 Sa'ona lí bɔ
bòo kpɛ à gɛ́ wɛ́tɛi gbɛ̃́pizi. Tó a è à gbā̀gbã ń a gyãpio, 4 aàli o wà mɔɛ̀ ń bã pɔ́ dɛ tẽ ũo bɛ̃́ɛɔ
mɛ̀n pla ń sɛdɛ lío ń wɔ̃ɔtẽnao ń ése ṹao. 5 Sa'ona lí o wà bãpiɔ do dɔ oo pɔ́ wà í bàalɛa kàu
musu, wi a kòlokpa, 6 i bã pɔ́ bɛ̃́ɛ sɛ́ ń sɛdɛ lío ń wɔ̃ɔtẽnao ń ése ṹao, i apii málɛ bã pɔ́ wà a
kòlokpa ípi musu au guu, 7 i fá gbɛ̃́ pɔ́ álɛ aà mɛbaagyã gbãbɔ̀ɛwà gɛ̃n sopla, i gbãbɔ̀ɛ, i bã
bɛ̃́ɛpi gbaɛ sɛ̃u.
8 Gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ gbãbɔ̀ɛ lí a pɔkasaɔ pí, i a kā́ɔ wa píi, i zu'o, i gɔ̃ gbãlɛsai. Bee gbɛa i gɛ̃ bòou,
i gɔɔ sopla kɛ gĩ̀a, i gbasa gɛ̃ a kpɛ́u. 9 A gɔɔ soplade zĩ̀ aàli a kā́ wa píi, aà mikã, aà lɛkãna,
aà wɛ́kpammizĩ̀, kā́ pɔ́ kú aà mɛwa píi lé. Aàli a pɔkasaɔ pí, i zu'o, i gɔ̃ gbãlɛsai.
10 A gɔɔ swaaɔ̃de zĩ̀ aàli mɔ́ ń sãsa nɛ́ bɔlɔ sãasaiɔ mɛ̀n pla ń sãda sãasai wɛ̃donao mɛ̀ndo
ń pɔ́wɛntio kiloo soolo yãalɛa ń nísi litili kĩ̀nio. 11 Sa'ona pɔ́ lɛ́ gbãbɔ gbɛ̃́piɛ lí mɔ́ ń gbɛ̃́pio
Diiɛ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ ń aà gbapiɔ. 12 Sa'ona lí sãsa sɛ mɛ̀ndo, i sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ mɔ Diiɛ
oò tàae fĩabobɔ ũ ń nísi litili kĩ̀nipio. 13 Aàli sãpi kòlokpa gu pɔ́ a kua adoa, wĩ̀ duun
awakpabɔ ń sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔo kòlokpau. Tàae fĩabobɔpiá sa'ona pɔ́ɛ lán
duun awakpabɔwa. Dii pɔ́ɛ. 14 Sa'ona lí tàae fĩabobɔpi au sɛ́ à máma gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ gbãbɔ̀ɛ
ɔplaa swā́lɛbawa ń aà ɔplaa ɔnɛmio ń aà ɔplaa gbánɛmio, 15 i nísi litili kĩ̀nipi dã à ka a
ɔzɛɛu, 16 i a ɔplaa ɔnɛzɔblena zɔ̃ nísi pɔ́ kú a ɔzɛɛupiwa, i nísipi fā́fã Dii aɛ gɛ̃n sopla ń a
ɔtonapio. 17 Aàli nísi kĩ̀ni pɔ́ gɔ̃̀ a ɔzɛɛu máma aà ɔplaa swā́lɛbawa ń aà ɔplaa ɔnɛmio ń aà
ɔplaa gbánɛmio tàae fĩabobɔ au pɔ́ á màwà musu. 18 Sa'ona lí nísi kĩ̀ni pɔ́ gɔ̃̀ a ɔu máma
aà miwa, i aà tàae kɛ̃owà Dii aɛ.

* **14:2** Luk 5.14, 17.14

19 Sa'ona lí sa'o ń duun awakpabɔo, i gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ gbãbɔɛ̀ duuna kɛ̃owà. Bee gbɛa i sa pɔ́
wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔ kòlokpa, 20 i sa'oò sa'okı̃iwa ń pɔ́wɛn gbao, i aà duuna kɛ̃owà, i gɔ̃
gbãlɛsai.
21 Tó taasideɛ mɛ́ i ka à pɔ́piɔ kpao, aàli sãsa sɛ mɛ̀ndo tàae ı̃abobɔ ũ, wi pɔ́pi mɔ Diiɛ ń
pɔ́wɛntio kiloo pla yãalɛa ń nísio aà duunakɛ̃awà yã́i. Aàli nísi litili kı̃ni sɛ́ lɔ 22 ń felenao
mɛ̀n pla ge felenguulu nɛ́ bɔlɔɔ mɛ̀n pla aà gbãa lɛ́u, ado iɔ dɛ duun awakpabɔ ũ, ado sɔ̃ sa
pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔ ũ. 23 Aàli mɔò sa'onaɛ Dii aɛ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ a gɔɔ swaaɔ̃de zı̃́
a gbãbɔaɛ yã́i. 24 Sa'ona lí tàae ı̃abosã sɛ́ ń nísipio, i pɔ́piɔ mɔ Diiɛ, 25 i sãpi kòlokpa tàae
ı̃abobɔ ũ, i a au dã máma gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ gbãbɔɛ̀ ɔplaa swã́lɛbawa ń aà ɔplaa ɔnɛmio ń aà ɔplaa
gbánɛmio, 26 i nísipi dã ka a ɔzɛɛu, 27 i fã́fã Dii aɛ gɛ̃n sopla ń a ɔplaa ɔnɛzɔblenao, 28 i nísi
pɔ́ kú a ɔu máma aà ɔplaa swã́lɛbawa ń aà ɔplaa ɔnɛmio ń aà ɔplaa gbánɛmio gu pɔ́ à tàae
ı̃abobɔ au màmawàu. 29 Aàli nísi kı̃ni pɔ́ gɔ̃̀ a ɔu máma aà miwa aà tàae kɛ̃awà Dii aɛ yã́i.
30 Aàli sa'o ń felenapiɔ doo 31 duun awakpabɔ ũ, i sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o ń adoo ń
pɔ́wɛntio, i aà duuna kɛ̃owà Dii aɛ. 32 Yã́ pɔ́ wa dı̃lɛ gbɛ̃́ pɔ́ mɛbaagyã vı̃, mɛ́ aà gbãa i ka à
pɔ́ pɔ́ wı̃ gbãbɔòɔ kpá píion we.

Kpɛ́ fukpaa

33 Dii yã'ò Mɔiziɛ ń Aalonao à mɛ̀: 34 Tó a gɛ̃ Kanaa bùsu pɔ́ málɛ kpáwá á pɔ́ ũ guu, mɛ́
má tò kpɛ́ fù kpà á bùsuu we, 35 kpɛde lí gɛ́ o sa'onaɛ pɔ́ pɔ́ dɛ lán fuwa ku a kpɛ́u. 36 E
sa'ona àɔ gɛ́ gɛ̃i kpɛ́piu wɛ́tɛi fupizi, aàli o wà bɔlɛ ń pɔ́ pɔ́ kúuɔ, kɛ́ pɔ́piɔ su gbãlɛo yã́i, ili
gbasa gɛ̃ à wɛ́tɛ kpɛ́pizi, 37 ili a fukpaapi gwagwa. Tó a è fupi kpɛ́ gı̃ sɔ̀ à zùu, à kɛ̀ búunnɔ
ge tɛ̃́ɛɛ, 38 aàli bɔ kpɛ́piu, i a gbata e gɔɔ sopla. 39 A gɔɔ soplade zı̃́ aàli ɛa su, i wɛ́tɛi. Tó fupi
lı̃ kpɛ́pi gı̃aɛ, 40 aàli o wà gı̃pi gbɛ pɔ́ fù kpàɔ bɔlɛ wà gɛ kɔ́lɛ bɛ'aɛ. 41 Aàli tó wà kpɛ́ guu gı̃ɔ
wa wà liai, wi gɛ bùsu pɔ́ wa wàpi kɔ́lɛ bɛ'aɛ. 42 Wi gbɛ̀ pãleɔ sɛ́lɛ, wi káka gbɛpiɔ gbɛu, wi
kpɛ́pi gı̃yɔɔ ń bùsu pãleo.
43 Gbɛpiɔ bɔlɛa ń kpɛ́pi waaa ń a yɔɔao gbɛa, tó kpɛ́pi ɛ̀a fù kpà à lı̃a, 44 sa'ona lí ɛa gɛ̃
wɛ́tɛi. Tó fupi kã̀fı̃ kpɛ́piuɛ, fù pãsı̃ɛ, kpɛ́pi gbãlɛ̀n we. 45 Wàli kpɛ́pi gboo, wi bɔlɛ ń a gbɛɔ
ń a líɔ ń bùsu pɔ́ wa yɔ̀ɔɔɔ, wi kɔ́lɛ bɛ'aɛ. 46 Gɔɔ pɔ́ kpɛ́pi gbataa, tó gbɛ̃e sù gɛ̃̀u, ade aɔ
gbãlɛaɛ e oosi. 47 Tó gbɛ̃e ı̃ kpɛ́piu ge à pɔblèu, aàli a pɔkasaɔ pí.
48 Kpɛ́pi yɔɔa gbɛa tó sa'ona mɔ̀ wɛtɛ̀i, mɛ́ a è i fù kpa lɔo, aàli gbãbɔ kpɛ́piɛ, asa fukpaapi
làaɛ. 49 Aàli bã sɛ mɛ̀n pla ń sɛdɛ lío ń wɔ̃ɔtɛ̃nao ń ése ṹao, kɛ́ aà gbãbɔò kpɛ́piɛ, 50 i bãpiɔ
do dɔ gı̃̀ oo pɔ́ wà í bàalɛa kàula, i a kòlokpa, 51 i sɛdɛ lí ń ése ṹao ń wɔ̃ɔtɛ̃nao ń bã bɛ̃́ɛpio
sɛ́ málɛ bã pɔ́ à a kòlokpa au guu ń ípio, i fã́fã kpɛ́piwa gɛ̃n sopla. 52 Aàli gbãbɔ kpɛ́piɛ ń
bãpi auo ń ípio ń bã bɛ̃́ɛo ń sɛdɛ lío ń ése ṹao ń wɔ̃ɔtɛ̃nao, 53 i bã bɛ̃́ɛpi gbaɛ wɛ̃́nkpɛ sɛ̃sao.
Màa a gbãbɔ kpɛ́piɛ, i gɔ̃ gbãlɛsai.
54 Mɛbaagyã ge ṹa yãdilɛaɔn we 55 ń fu pɔ́ ı̃ kpa pɔkasawao ń kpɛ́ guupɔo 56 ń gukaao ń
bɔo ń mɛbaa puakũao, 57 kɛ́ wà e pɔ́ kua gbãlɛsai ge gbãlɛa gɔɔ dɔ̃. A yãdilɛaɔn we.

15

Kɛ̃nu yã́

1 Dii yã'ò Mɔiziɛ ń Aalonao à mɛ̀: 2 A yã'o Isailiɔnɛ à mɛ, tó gbɛ̃́ gɔ̃ɛkɛbɔ lɛ́ ibɔlɛ, ípi ı̃ɔ
gbãlɛaɛ. 3 Aà gɔ̃ɛkɛbɔ lɛ́ ibɔlɛ ge à kàn lò, ade gbãlɛ̀n we. Lá aà gbãlɛa aɔ dɛn kɛ: 4 Wúlɛbɔ
pɔ́ kɛ̃nude wùlɛwà gbãlɛ̀ɛ. Pɔ́ pɔ́ à zɔ̃̀lɛwà píi gbãlɛ̀ɛ. 5 Gbɛ̃́ pɔ́ ɔkã̀ aà wúlɛbɔwa lí a pɔkasaɔ
pí, i zu'o, kási aɔ gbãlɛa e oosiɛ. 6 Gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃̀lɛ pɔ́ pɔ́ kɛ̃nude zɔ̃̀lɛwàwa lí a pɔkasaɔ pí, i zu'o,
kási aɔ gbãlɛa e oosiɛ. 7 Gbɛ̃́ pɔ́ ɔkã̀ kɛ̃nude mɛwa lí a pɔkasaɔ pí, i zu'o, kási aɔ gbãlɛa e
oosiɛ. 8 Tó kɛ̃nude lɛ́'ikà gbɛ̃́ pɔ́ gbãlɛaowa, ade lí a pɔkasaɔ pí, i zu'o, kási aɔ gbãlɛa e oosiɛ.
9 Tó kɛ̃nude dı̃ pɔ́ kpɛ, pɔ́ pɔ́ à zɔ̃̀lɛwà gbãlɛ̀ɛ. 10 Gbɛ̃́ pɔ́ ɔkã̀ pɔ́ pɔ́ kú aà zíɛɔwa, aɔ gbãlɛaɛ

e oosi. Tó gbɛ̃́ pɔ́piɔ sɛ̀, aàli a pɔkasaɔ pí, i zu'o, kási aɔ gbãlɛa e oosiɛ. 11 Tó kɛ̃nude i ɔpio,
mɛ́ à ɔkɔ̃̀ gbɛ̃́wa, gbɛ̃́ pɔ́ ɔkɔ̃̀wàpi lí a pɔkasaɔ pí, i zu'o, kási aɔ gbãlɛa e oosiɛ. 12 Wàli gɩ̃̀ oo
pɔ́ kɛ̃nude ɔkɔ̃̀wà wíwi. Tó pɔ́ pɔ́ wa kɛ̀ ń líoɛ, wàli pípi.

13 Tó kɛ̃nude kɛ̃nu làa, aàli gɔɔ sopla kɛ gɩ̃a a gbãbɔa yɑ̃́i, i a pɔkasaɔ pí, i zu'o ń í bàalɛao,
i gɔ̃ gbãlɛsai. 14 A gɔɔ swaaɔ̃de zɩ̃́ aàli felena sɛ́ mɛ̀n pla ge felenguulu nɛ́ bɔlɔɔ mɛ̀n pla, i
gɛò Dii kɩ̃́i kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, i kpa sa'onawa. 15 Sa'onapi lí sa'o ń bãpiɔ doo duun awakpabɔ
ũ, ado sɔ̃ sa pɔ́ wɩ̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔ ũ, i aà duuna kɛ̃owà Dii aɛ aà kɛ̃nu pɔ́ tò à gbãlɛ̀ yɑ̃́
musu.

16 Tó gbɛ̃́ azɩ̃a è, aàli zu'o wásawasa, kási aɔ gbãlɛa e oosiɛ. 17 Pɔkasa ge báa pɔ́ ípi kàwà,
aàli pí, kási pɔ́pi aɔ gbãlɛa e oosiɛ. 18 Tó gɔ̃ɛ wùlɛ ń nɔɛo mɛ́ à azɩ̃a è, aali zu'o, kási aɔ gbãlɛa
e oosiɛ.

Ɔkũa yɑ̃́

19 Tó nɔɛ ɔkũ̀, au pɔ́ ɩ̀ɔ bɔwà mɛ́ ɩ̀ to aàɔ gbãlɛa e gɔɔ sopla. Gbɛ̃́ pɔ́ ɔkɔ̃̀ nɔɛpiwa, aɔ gbãlɛaɛ e
oosi. 20 Aà gbãlɛgɔɔ pɔ́ pɔ́ à wùlɛwà ge pɔ́ pɔ́ à zɔ̃̀lɛwà píi gbãlɛ̀ɛ. 21 Tó gbɛ̃́ ɔkɔ̃̀ aà wúlɛbɔwa,
aàli a pɔkasaɔ pí, i zu'o, kási aɔ gbãlɛa e oosiɛ. 22 Tó gbɛ̃́ ɔkɔ̃̀ pɔ́ pɔ́ à zɔ̃̀lɛwàwa, ade lí a
pɔkasaɔ pí, i zu'o, kási aɔ gbãlɛa e oosiɛ. 23 Tó gbɛ̃́ ɔkɔ̃̀ aà wúlɛbɔwa ge pɔ́ pɔ́ à zɔ̃̀lɛwàn lò,
ade aɔ gbãlɛa e oosiɛ. 24 Tó gɔ̃ɛ wùlɛaànɔ, à gbãlɛ̀n we, iɔ gbãlɛa màa e gɔɔ sopla. Wúlɛbɔ
pɔ́ gɔ̃ɛpi wùlɛwà píi gbãlɛ̀ɛ.

25 Tó au lɛ́ bɔ nɔɛwa à gɔɔplakɛ̀, mɛ́ aà ɔkũgɔɔn sɔ̃o ge a gɛ̃gɛ̃a dɛ aà ɔkũgɔɔ lɛ́a, aɔ gbãlɛa
aubɔawàpi gɔɔ, lá ɩ̀ɔ gbãlɛa a ɔkũgɔɔwawaɛ. 26 Wúlɛbɔ pɔ́ à wùlɛwà gɔɔ pɔ́ au lɛ́ bɔwà aɔ
gbãlɛaɛ, lán wúlɛbɔ pɔ́ à wùlɛwà a ɔkũgɔɔwawa, mɛ́ pɔ́ pɔ́ à zɔ̃̀lɛwà aɔ gbãlɛaɛ, lá a dɛ aà
ɔkũgɔɔwawa. 27 Gbɛ̃́ pɔ́ ɔkɔ̃̀ pɔ́piɔwà gbãlɛ̀n we. Aàli a pɔkasaɔ pí, i zu'o, kási aɔ gbãlɛa e
oosiɛ. 28 Tó aubɔawà làa, a kɛ gɔɔ sopla gɩ̃aɛ, i gɔ̃ gbãlɛsai. 29 A gɔɔ swaaɔ̃de zɩ̃́ aàli felena
sɛ́ mɛ̀n pla ge felenguulu nɛ́ bɔlɔɔ mɛ̀n pla, i gɛò sa'onaɛ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ. 30 Sa'ona lí sa'o
ń bãpiɔ doo duun awakpabɔ ũ, ado sɔ̃ sa pɔ́ wɩ̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔ ũ, i aà duuna kɛ̃owà
Dii aɛ au pɔ́ bɔ̀wà a tò à gbãlɛ̀ yɑ̃́ musu.

31 Màa á da Isailiɔnɛ aa kɛ̃ gbãsɩ̃wa, kɛ́ aasu ma kúkɩ̃i pɔ́ kú ń guu gbãlɛ, aa gaga ń
gbãlɛapi yɑ̃́ musuo yɑ̃́i. 32 Yãdilɛa kɛ̃nude ń gbɛ̃́ pɔ́ gbãlɛ̀ azɩ̃a ea yɑ̃́ musuɔnɛn we 33 ń
nɔɛ pɔ́ ɔkũao ń gɔ̃ɛ ge nɔɛ kɛ̃nudeo ń gɔ̃ɛ pɔ́ wùlɛ ń nɔɛ gbãlɛaoo.

16

Duunkɛ̃ama dikpɛ

1 Aalona nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn pla pɔ́ aa gɛ̃̀ Diizi aa gàgaɔ, an gagaa gbɛa Dii ò Mɔiziɛ: 2 O ń vɩ̃̀i
Aalonaɛ asuliɔ zwãa pɔ́ daa ma kúkɩ̃i baa vɩ̃ gɔɔpiio.* Asuliɔ mɔmɔ duunkɛ̃makɩ̃i pɔ́ kú
kpagoloa aɛo, kɛ́ asu gao yɑ̃́i, asa mi bɔ mɔ́má tɛlu guu duunkɛ̃makɩ̃ipi musuɛ.

3 Lá Aalona ali kɛ à gbasa gɛ̃ ma kúkɩ̃in kɛ: Aàli mɔ́ ń gáaeo duun awakpabɔ ũ ń
sãsakaoo sa pɔ́ wɩ̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔ ũ. 4 Aàli bàabaa sòolo gese ye, i a sa'onkɛ ulatao
da, i bàabaa asana lɛ̀ɛlɛ dɔ, i bàabaa tulu di. Ali zu'oɛ, ili gbasa sa'onkɛ pɔ́piɔ da. 5 Aàli
blesan mɛ̀n pla si Isaili pɔ́ kɔ̃̀aaɔwa duuna awakpabɔɔ ũ ń sãsakaoo mɛ̀ndo sa pɔ́ wɩ̃ a pɔ́
kátɛu à tɛ́kũ obɔ ũ.

6 Aalona lí sa'o ń gáaepio, i api ń a bɛdeɔ duuna kɛ̃omá gɩ̃a,† 7 i blè mɛ̀n plapiɔ sɛ kpakɔ̃i
ma aɛ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, 8 i pɔ́ pɔ́ aɔ dɛ ma pɔ́ ũ ń pɔ́ pɔ́ a gɛ̃zɛa ń gbɛ̃́ɔ duunao dɔ̃akɔ̃ɛ gbɛa
ń gbɛo. 9 Aalona lí mɔ́ ń ble pɔ́ gbɛ sɛ̀ ma pɔ́ ũo, i sa'oò duun awakpabɔ ũ. 10 Ble pɔ́ gbɛ
sɛ̀ à gɛ̃zɛa ń duunaoɛ, Aalona lí sɛ́ zɛ ma aɛ bɛ̃́ɛ, i gbaɛ sɛ̃u, kɛ́ aà gɛ̃zɛa ń gbɛ̃́ɔ duunao
duunakɛ̃ama yɑ̃́i.

* 16:2 Ɛbɛ 6.19 † 16:6 Ɛbɛ 9.7

[11] Tó Aalona mɔ̀ ń azi̋a duun awakpazupio, aàli a kòlokpa, i api ń a bɛdeɔ duuna kɛ̃omá.
[12] Aàli tɛyɔ̃ dã sa'oki̋i ma aɛ tɛ́sibɔ pai, i tulaleti dã ɔkũ pla pai, i zwãa pɔ́ daa baa vi̋ò,
[13] i tulaletipi ka tɛ́piu ma aɛ we, a súɛlɛ i kúlɛ duunkɛ̃maki̋i pɔ́ kú ikoyã kpagoloawa, kɛ́
ásu gao yã́i. [14] Aàli bɔ gɛ́ zupi au dã, i mɔ fã duunkɛ̃maki̋i aɛwa ń ɔnɛzɔblenao, i fã́fã
duunkɛ̃maki̋ipi aɛ gɛ̃n sopla.

[15] Aàli gbɛ̃́ɔ duun awakpable kòlokpa, i zwãa pɔ́ daa baa vi̋ ń a auo, i kɛò lá a kè ń zù
auowa. Aàli aupi fã́fã duunkɛ̃maki̋iwa ń a aɛo.‡ [16] Màa ali gbãbɔ ma kúki̋iɛ Isailiɔ gbãsi̋
ń ń tàaeɔ ń ń duunao yã́i píi, i kɛ màa lɔ kpaaũ̋kpɛ pɔ́ kú ń bòo gbãlɛauɛ. [17] Tó à gɛ̃̀ ma
kúki̋i api ń a bɛdeɔ ń Isailiɔ píi duuna kɛ̃́imá e aà gɛ bɔò, gbɛ̃e su àɔ ku kpaaũ̋kpɛpiuo, [18] i
ɛa bɔ kpɛɛlɛ sa'oki̋i, i gbãbɔɛ̀, i zù au ń blè auo dã, i máma sa'oki̋ipi kɔ́baɔwa à liai, [19] i aupi
fã́fãwà ń ɔnɛzɔblenao gɛ̃n sopla, i gbãbɔɛ̀ Isailiɔ gbãsi̋ yã́i, i sa'oki̋ipi kɛkɛmɛɛ.

[20] Tó Aalona gbãbɔ̀ ma kúki̋iɛ ń kpaaũ̋kpɛo ń sa'oki̋io a làa, aali mɔ́ ń blè bɛ̃́ɛo, [21] i a ɔɔ
na blepi miwa, i Isailiɔ dàa vãiɔ ń ń tàaeɔ ń ń duunao o píi, i di blepiɛ, i na gɔ̃ɛ pɔ́ wa di̋lɛ
aà gɛ gbaɛ sɛ̃uɛ a ɔzi̋, [22] gɔ̃ɛpi i gɛ gbaɛ sɛ̃u, blepi iɔ ń dàa vãipiɔ sɛa lákpɛu we.

[23] Aalona lí ɛa gɛ̃ kpaaũ̋kpɛpiu, ili bàabaa pɔkasa pɔ́ á dà à gɛ̃̀ò ma kúki̋ipiɔ bɔlɛ kálɛ
we,§ [24] i zu'o gu pɔ́ a kua adoau, i azi̋a pɔkasaɔ da, i bɔ gɛ́ sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o ń
azi̋a pɔ́o ń gbɛ̃́ɔ pɔ́o, i api ń gbɛ̃́ɔ duuna kɛ̃omá, [25] i duun awakpabɔ nísi kpasa sa'oki̋iwa.

[26] Gbɛ̃́ pɔ́ ble pɔ́ gɛ̃̀zɛa ń gbɛ̃́ɔ duunao gbàɛ lí a pɔkasaɔ pí, i zu'o, ili gbasa su bòou. [27] Zu
ń blè duun awakpabɔ pɔ́ wà gɛ̀ ń ń auo ma kúki̋i duunakɛ̃ama yã́iɔ sɔ̃, wàli bɔò bòo kpɛ
ń ń báaɔ ń ń nɔ̀ɔɔ ń ń guupɔɔ, wi kátɛu à tɛ́kũ.* [28] Gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́piɔ kàtɛu lí a pɔkasaɔ pí, i zu'o,
ili gbasa su bòou.

[29] Yãdilɛaɛ beeá gɔɔpii yã́ɛ. Mɔ sopladе gɔɔ kwide zi̋ àli lɛye. Ásuli zi̋e kɛo,† bele ge bɔ̀mɔ
pɔ́ kú á guun lò, [30] asa zi̋beezi̋ ɔ̃ wali á duuna kɛ̃́wá píi, wi gbãbɔ́ɛ, í gɔ̃mɛɛ gbãlɛsai. [31] Gɔɔpi
i gɔ̃ɛ́ kã́mabogɔɔ ũ, íli lɛyewà. Yãdilɛapiá gɔɔpii yã́ɛ. [32] Sa'ona pɔ́ wa di̋lɛ sa'onkia ũ wà zi̋pi
dàɛ̀ aà mae gbɛu mɛ́ ali bàabaa sa'on pɔkasaɔ da, [33] i gbãbɔ ma kúki̋iɛ ń kpaaũ̋kpɛo ń
sa'oki̋io, i sa'onaɔ ń gbɛ̃́piio duuna kɛ̃́má. [34] Yãdilɛapiá gɔɔpii yã́ɛ. Wɛ̃̀ do guu aàli Isailiɔ
duuna kɛ̃́má píi gɛ̃n do.
Ɔ wa kè lá Dii ò Mɔziɛwa.

17

Pɔkolokpaki̋i

[1] Dii yã'ò Mɔziɛ à mɛ̀: [2] O Aalonaɛ ń a nɛ́ɔ ń Isailiɔ píi ǹ mɛ, yã́ pɔ́ má di̋lɛn kɛ: [3] Tó
Isaili zu ge sã ge ble dè bòou ge wɛ̃́nkpɛ, [4] i mɔò kpaaũ̋kpɛ kpɛɛlɛ sa'oioao, wali ade dilɛ
aukɔlɛna ũ. Aukɔlɛnaɛ, wali ade bɔ a gbɛ̃́ɔ guu. [5] Isailiɔ su sa'o guei lɔo, sema aa mɔmɛɛ ń
ń sa'obɔɔ kpaaũ̋kpɛ kpɛɛlɛ, aai kpa sa'onawa, i sáaukpa sa'ooa, [6] i a au lɛ́ ma gbagbaki̋iwa
kpaaũ̋kpɛ kpɛɛlɛ, i a nísi kpasa, a gi̋ i kɛmɛɛ na. [7] Aasu sa'o tã́aɔwa aa gbãsi̋kɛńnɔ lɔo. Bee
aɔ dɛnɛ́ yãdilɛa ũ e ń buiwaɛ. [8] Onɛ́, tó gbɛ̃́ sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ge sa pãle ò, bele ge
bɔ̀mɔ pɔ́ kú á guun nò, [9] mɛ́ i mɔò kpaaũ̋kpɛ kpɛɛlɛ sa'oioao, wali ade bɔ a gbɛ̃́ɔ guu.

Nɔ̀ɔ kòlokpasai

[10] Tó gbɛ̃́ nɔ̀ɔ kòlokpasai sò, bele ge bɔ̀mɔ pɔ́ kú á guun nò, má fɛlɛaànɔɛ, mí ade bɔ a gbɛ̃́ɔ
guu mà dɛ, [11] asa pɔ́ wɛ̃ni ku a au guuɛ, ɔ̃ má kpàwá àli á duuna kɛ̃owá sa'oki̋iwa. Au mɛ́ ì
duunakɛ̃má wɛ̃ni pɔ́ kú a guu yã́i.* [12] Ayãmɛto málɛ o Isailiɔnɛ, á gbɛ̃e su nɔ̀ɔ kòlokpasai
sóo, baa bɔ̀mɔ pɔ́ kú á guu.

‡ **16:15** Ɛbɛ 9.12 § **16:23** Eze 44.19 * **16:27** Ɛbɛ 13.11 † **16:29** Nao 29.7 * **17:11** Ɛbɛ 9.22

13 Tó Isaili ge bɔ̀mɔ pɔ́ kú á guu toekà, tó à nɔ̀ɔ ge bã pɔ́ wɩ̃ so dɛ̀, aàli a kòlokpa à a au
kɔ́lɛ, i bùsukawà, 14 kɛ́ au mɛ́ pɔ́ wɛ̃ni ũ yɑ̃́i. Má ò Isailiɔnɛ aasu nɔ̀ɔ kòlokpasai sóo, kɛ́ au
dɛ pɔ́ wɛ̃ni ũ yɑ̃́i. Gbɛ̃́ pɔ́ sò, wali ade bɔ a gbɛ̃́ɔ guu. 15 Pɔ́ pɔ́ gà ń azɩ̃ao ge pɔ́ pɔ́ wài dɛ, tó
bele ge bɔ̀mɔ dɔ̃o, mɛ́ a sò, aà a pɔkasaɔ pí, i zu'o, kási aɔ gbɑ̃lɛa e oosiɛ. 16 Tó i a pɔ́ɔpio, mɛ́
i zu'oo, a yɑ̃́ a wi aà musuɛ.

18

Gbɑ̃sɩ̃kɛa

1 Dii yɑ̃'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 2 O Isailiɔnɛ ǹ mɛ, mámɛmaa Dii á Lua. 3 Ɑ́suli yɑ̃́ pɔ́ wɩ̃ kɛ Egipi
bùsu pɔ́ á kúu yɑ̃a ge Kanaa bùsu pɔ́ málɛ gɛ́uánɔ kɛo. Ɑ́suli ń kɛa kɛo. 4 Ɑliɔ yɑ̃́ pɔ́ má
dɩ̃lɛɔ kɛ, àliɔ ma ikoyɑ̃ɔ kũa, íɔ tɛi. Mámɛmaa Dii á Lua. 5 Ɑliɔ ma yɑ̃́ pɔ́ má dɩ̃lɛɔ kũa. Gbɛ̃́
pɔ́ kũa mɛ́ aɔ ku a sabai.*
6 Gɔ̃ɛ su sɔ̃ a daɛ fɛ̃̀ɛɛzi à aà dɑ̃̀akpao. Mámɛmaa Dii. 7 Nsu ǹ n da dɑ̃̀akpa ǹ n mae
kpɛbɔo. N daɛ, ńsu ǹ aà dɑ̃̀akpao. 8 Nsu ǹ n mae na dɑ̃̀akpa ǹ n mae kpɛbɔo.† 9 Nsu ǹ
n dɑ̃e dɑ̃̀akpao, n mae nɛ́ ge n da nɛ́n nò, wà aà ɩ̃ n bɛ ge ua pɑ̃len nò.‡ 10 Nsu ǹ n tɔũ̃na
dɑ̃̀akpa ǹ nzɩ̃a kpɛbɔo. 11 Nsu ǹ n mae na nɛnɔɛ pɔ́ a ɩ̃ dɑ̃̀akpao. N dɑ̃eɛ. 12 Nsu ǹ n mae dɑ̃e
dɑ̃̀akpao. N mae daɛ fɛ̃̀ɛɛɛ. 13 Nsu ǹ n da vɩ̃̀i ge aà dɑ̃una dɑ̃̀akpao. N da daɛ fɛ̃̀ɛɛɛ. 14 Nsu ǹ
n mae vɩ̃̀i ge aà dɑ̃una nɔ dɑ̃̀akpa ǹ n mae vɩ̃̀i ge dɑ̃unapi kpɛbɔo. N mae naɛ. 15 Nsu ǹ n
nɛ́ na dɑ̃̀akpao. N nɛ́ naɛ. Nsu ǹ aà dɑ̃̀akpao. 16 Nsu ǹ n vɩ̃̀i ge ń dɑ̃una na dɑ̃̀akpa ǹ n vɩ̃̀i
ge dɑ̃una kpɛbɔo. 17 Nsu nɔɛ dɑ̃̀akpa ń a nɛ́o an pla ḿpiio. Nsu ǹ aà tɔũ̃na dɑ̃̀akpao. Aà
daɛ fɛ̃̀ɛɛɛ. Dàa vɑ̃iɛ. 18 Nsu ǹ n nɔ vɩ̃̀i ge aà dɑ̃una sɛ́ nɔ ũ, aà gɔ̃ aà gɔ̃a ũ gɔɔ pɔ́ a bɛ̃́ɛo.
19 Tó nɔɛ ɔkũa, ńsu ǹ aà dɑ̃̀akpao. 20 Nsu to pɛ á kɑ̃aa ń n gbɛ̃́dee nɔo ǹ gbɑ̃sɩ̃kɛaànɔo.
21 Nsu sa'o ń n nɛ́o Mɔlɔkuwa ǹ gbaɛ tɛ́u ǹ ma tɔ́ ɔ̃̀ɔkpao. Mámɛmaa Dii. 22 Nsu wúlɛ ń
n gɔ̃ɛ deeo lá wɩ̃ wúlɛ ń nɔɛowao. Dàa vɑ̃iɛ. 23 Nsu ku nɔ̀ɔwa ǹ gbɑ̃lɛòo. Nɔɛ su azɩ̃a kpa
nɔ̀ɔwa à kpáwa'owao. Yɑ̃́ fuangbaaɛ.§
24 Ɑ́su gbɑ̃sɩ̃kɛ yɑ̃́ beeɔ musuo, asa màa bui pɔ́ málɛ ń yáɛ́ɔ gbɑ̃sɩ̃kɛ̀. 25 An bùsu gbɑ̃lɛ̀ lɔ
se, ɔ̃ málɛ yɑ̃́kpalɛkɛńnɔ. An bùsupi lɛ́ a gbɛ̃́ɔ yá ń dàa vɑ̃ipi yɑ̃́i. 26 Ɑɔ yɑ̃́ pɔ́ má dɩ̃lɛɔ kũa.
Ɑ́su dàa vɑ̃ipiɔ kee kɛo, bele ge bɔ̀mɔ pɔ́ kú á guun nò. 27 Gbɛ̃́ pɔ́ kú bùsupi guu á ɑ̃aɔ dàa
vɑ̃i beeɔ kɛ̀ píiɛ, ɔ̃ bùsupi gbɑ̃lɛ̀. 28 Ɑpiɔ sɔ̃, tó á tò bùsupi gbɑ̃lɛ̀, a á yá, lá à bui pɔ́ kú á ɑ̃aɔ
yàwao lé? 29 Tó gbɛ̃́ dàa vɑ̃ipiɔ doe kɛ̀, wa ade bɔ a gbɛ̃́ɔ guu. 30 Ɑliɔ ma yɑ̃́piɔ kũa. Ɑ́suli
sɩ̃ni zɛ́ vɑ̃i pɔ́ wa bɔ̀ á ɑ̃ae sɛo. Ɑ́suli tó à gbɑ̃lɛ a yɑ̃́ musuo. Mámɛmaa Dii á Lua.

19

Ikoyɑ̃eɔ

1 Dii ò Mɔiziɛ 2 aà o Isailiɔnɛ píi aà mɛ: Ɑ́ kua líɔ adoa, asa ma Dii á Lua ma kua adoaɛ.*
3 Ɑ́ baade lí misiilɛ a da ń a deoɛ.† Ali kɑ̃́mabogɔɔ pɔ́ má dɩ̃lɛ yɑ̃da.‡ Mámɛmaa Dii á Lua.
4 Ɑ́su ɛa su tɑ̃́aɔwao. Ɑ́suli mɔkasa á dii ũo.§ Mámɛmaa Dii á Lua.
5 Tó álɛ sáaukpa sa'oa, àli o a zɛ́wa, mí sí. 6 Ɑli sa'onɔɔ so a ogɔɔ ge a gu sɩ̃a dɔa, í a pɔ́ pɔ́
gɔ̃̀ a gɔɔ àaɔ̃de zɩ̃́ kátɛu à tɛ́kũ. 7 Tó gbɛ̃e su sò a gɔɔ àaɔ̃de zɩ̃́ sɔ̃, pɔ́pi gbɑ̃lɛ̀n we, má sí lɔo.
8 Gbɛ̃́ pɔ́ sò, a yɑ̃́ ali wí ade musuɛ, asa a tò ma pɔ́ gbɑ̃lɛ̀ɛ. Wàli ade bɔ a gbɛ̃́ɔ guu.
9 Tó a á pɔ́ɔ kɛ̀kɛ á bùsuu, ásuli kɛkɛ e á bú lɛ́wao, mɛ́ ásuli a kɔ̃nwɛo. 10 Ɑ́suli á vɛ̃ɛ kɛkɛ
gɛ̃n plao, mɛ́ ásuli a bɛ pɔ́ kwɛ̀ zɩ̃́lɛ sɛ́lɛo. Ɑli tó taasideɔnɛ ń bɔ̀mɔɔ. Mámɛmaa Dii á Lua.*

---

* **18:5** Nɛɛ 9.29, Eze 18.9, Luk 10.28, Lom 10.5, Gal 3.12 † **18:8** Iko 23.1, 27.20 ‡ **18:9** Iko 27.22 § **18:23** Bɔa 22.18, Iko 27.21 * **19:2** 1Piɛ 1.16 † **19:3** Iko 5.16 ‡ **19:3** Bɔa 20.8, Iko 5.12 § **19:4** Bɔa 20.23, 34.17 * **19:10** Iko 24.19-21

11 Ásuli kpã́i'oo.† Ásuli ɛɛtoo. Ásuli mɔafilikɛ á gbɛ̃́deeɛo. 12 Mámɛmaa Dii á Lua. Ásuli
ɛɛto à mɛ á simanɔ à ma tɔ́ ɔ̃̀ɔkpao.‡ 13 Ásuli á gbɛ̃́dee ble ge à aà pɔ́ síwào. Ásuliɔ á zĩkɛna
asea kũa e gu dɔo.§ 14 Ásuli swãdona kao. Ásuli pɔ́ dilɛ vĩaɛ zɛ́u aà kpaao.* Àliɔ ma vĩa
vĩ. Mámɛmaa Dii. 15 Ásuli yã́gɔ̃gɔ̃ koleao.† Ásuli zɛ ń wɛ̃nadeo a wɛ̃nadekɛ yã́io, ge tɔde a
tɔdekɛ yã́io. Àli yã́gɔ̃gɔ̃ gbɛ̃́ɔnɛ a zɛ́wa. 16 Ásuliɔ bɛ ń gbɛ̃peo á gbɛ̃́ɔ guuo. Ásuli á gbɛ̃́dee
ga wɛɛlɛ à yãdɔwào. Mámɛmaa Dii.
17 Ásuliɔ za á Isaili deeguo. Àli á gbɛ̃́dee gba laai,‡ kɛ́ aà duuna su wí á musuo yã́i.
18 Ásuli tɔsi á Isaili deewao, ásuliɔ yã́kũaaànɔo. Àliɔ ye á gbɛ̃́deezi lá ázĩa wɛ̃niwa.§
Mámɛmaa Dii.
19 Àliɔ ma ikoyãɔ kũa. Ásuli pɔtuo bui dodoa kpakɔ̃a aa kpáwa'okɔ̃wao. Ásuli pɔbui
dodoa tɔ̃ bú doũ guuo. Ásuli pɔkasa pɔ́ wà a pɔ́lɛ tã̀ ń bà bui dodoao dao.*
20 Tó gɔ̃ɛ wùlɛ ń zɔ̀ wɛ̃́ndiana pɔ́ dɛ gbɛ̃pãle nɔkpama ũo, mɛ́ i aà bo à gɔ̃̀ wɛ̃́ɛ ũ gĩao, wàli
ń swã́gaga. Wasuli ń dɛdɛo, kɛ́ nɔɛpi i gɔ̃ wɛ̃́ɛ ũ yãao yã́i. 21 Gɔ̃ɛpi lí mɔmɛɛ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ
ń sãsakaoo a tàae fĩabobɔ ũ. 22 Sa'ona lí duuna pɔ́ a kɛ̀ kɛ̃wà ma aɛ, mí sùuukɛaànɔ.
23 Tó a gɛ̃ á bùsuu, mɛ́ a li bɛdee bà, àli a bɛ dilɛ tɛ̃ ũ gĩa. Lípi bɛ líɔ dɛɛ́ tɛ̃ ũ e wɛ̃̀ àaɔ̃, ásuli
bleo. 24 A wɛ̃̀ síiɔ̃de a bɛ líɔ dɛ ma pɔ́ ũ píi, í ma sáaukpaò. 25 A wɛ̃̀ sɔode íli a bɛ ble sa.
Beewa lípi nɛ'iaɛ́ aɔ kã́fĩ. Mámɛmaa Dii á Lua.
26 Ásuli nɔ̀ɔ kòlokpasai sóo.† Ásuli màsokɛo. Ásuli pɔdamáo.‡ 27 Ásuli mizɔ̃io. Ásuli á
lɛkãna kã́ kpaaĩo. 28 Ásuli á mɛ líli gɛ yã́ musuo.§ Ásuli wɛ̃̀sã li ge à sɔti zɔ̃o. Mámɛmaa
Dii.
29 Ásuli á nɛnɔɛ ɔ̃̀ɔkpa aà gɔ̃ káalua ũo,* kɛ́ bùsudeɔ su zɛ ń káaluakaao, dàa vãi i kɔ̃́
á bùsuuo yã́i. 30 Àli kã́mabogɔɔ pɔ́ má dĩlɛɔ yãda. Àliɔ ma kúkĩi vĩa vĩ. Mámɛmaa Dii.
31 Ásuli yãma gɛ̀sisinaɔwao, mɛ́ ásuli tã́adeɔ kĩ́i wɛɛlɛ,† an gbãsĩ i liázio. Mámɛmaa Dii á
Lua.
32 Àli fɛlɛ zɛ mikãpuadeɛ, àli zɔ̃ɔkɛ dɔ̃ gbɛ̃zɔ̃ɔɔnɛ, íɔ ma vĩa vĩ. Mámɛmaa Dii á Lua.
33 Tó bɔ̀mɔ kúánɔ á bùsuu, ásuli gbãamɔɛ̀o. 34 Àli bɔ̀mɔ pɔ́ kú á guu dilɛ lán belewa.‡ Àliɔ
yeaàzi lá ázĩa wɛ̃niwa, asa bɔ̀mɔɔn á ũ Egipi bùsuu yãa. Mámɛmaa Dii á Lua. 35 Àɔ kú ń
yãkɛa a zɛ́wao pɔ́yɔ̃a guu,§ pɔ́ gbã̀a ge a gbia ge a zɔ̃ɔn lò. 36 À tó á pɔ́gbiayɔ̃bɔɔ ń á zaaɔ
aaɔ kú wásawasa. Mámɛmaa Dii á Lua pɔ́ á bɔ́lɛ Egipi. 37 Àliɔ ma ikoyãɔ ń ma yãdilɛaɔ
kũa píi, íɔ zĩkɛwà. Mámɛmaa Dii.

20

Ĩa pɔ́ wàli da duunkɛnaɔwa

1 Dii ò Mɔiziɛ 2 aà o Isailiɔnɛ: Tó Isailie ge bɔ̀mɔ pɔ́ kú á guue a nɛ́ kpà Mɔlɔkuwa, wali
ade dɛ. Bùsudeɔ lí aà pápa ń gbɛo aa dɛ. 3 Máli fɛlɛ ń gbɛ̃́pioɛ, mí aà bɔ a gbɛ̃́ɔ guu, asa à
a nɛ́ kpà Mɔlɔkuwa, à ma kúkĩi gbãlɛ̀ à ma tɔ́ pɔ́ a kua adoa ɔ̃̀ɔkpàɛ. 4 Tó gbɛ̃́pi a nɛ́ kpà
tã́a Mɔlɔkuwa, tó á Isailiɔ a wɛkpà á vĩ̀a, i aà dɛo, 5 má fɛlɛ ń gbɛ̃́pio ń aà bɛdeɔ ń gbɛ̃́ pɔ́
aa gbãsĩkɛ̀aànɔ Mɔlɔku yã́ musuɔ píiɛ, mí ń bɔlɛ ń gbɛ̃́ɔ guu mà ń dɛdɛ. 6 Gbɛ̃́ pɔ́ yãmà
gɛ̀sisinaɔ ge tã́adeɔwa à gbãsĩkɛ̀ńnɔ sɔ̃, má fɛlɛ ń adeoɛ, mí aà bɔ aà gbɛ̃́ɔ guu mà dɛ.
7 À tó á kua àɔ adoa gbãsĩsai, asa Dii á Luan ma ũ. 8 Àliɔ ma ikoyãɔ kũa, íɔ zĩkɛwà. Ma
Dii ma á dílɛ adoaɛ.
9 Tó gbɛ̃́ a de ge a da kà, wà ade dɛ.* Lá à a de ge a da kà, à azĩa dɛ̀ɛ. 10 Tó gbɛ̃́ wùlɛ ń
gbɛ̃pãle nɔo, wàli ń dɛ ḿpla ḿpii. 11 Tó gbɛ̃́ wùlɛ ń a mae nɔo à a mae kpɛbɔ̀ɛ, wàli ń dɛ

† **19:11** Bɔa 20.15, Iko 5.19 ‡ **19:12** Bɔa 20.7, Iko 5.11, Mat 5.33 § **19:13** Iko 24.14-15 * **19:14** Iko 27.18
† **19:15** Iko 16.19 ‡ **19:17** Mat 18.15 § **19:18** Mat 5.43, 19.19, 22.39, Lom 13.9, Gal 5.14, Zaa 2.8 * **19:19** Iko 22.9-11 † **19:26** Daa 9.4, Iko 12.16, 23 ‡ **19:26** Iko 18.10 § **19:28** Iko 14.1 * **19:29** Iko 23.18 † **19:31** Iko 18.10-11, 1Sam 28.3, Isa 8.19 ‡ **19:34** Bɔa 22.20, Iko 24.17, 27.19 § **19:35** Iko 25.13-15, Yaa 20.10, Eze 45.10
* **20:9** Bɔa 21.17, Mat 15.4

ḿpla ḿpii. Aa ńzi̍a dɛ̀ɛ. 12 Tó gbɛ̃́ wùlɛ ń a nɛ́ nao, wàli ń dɛ ḿpii. Aa yãdɔɔsai kɛ̀ɛ, aa ńzi̍a
dɛ̀ɛ. 13 Tó gɔ̃ɛ wùlɛ ń a gɔ̃ɛ deeo lán nɔɛwa, an pla ḿpii aa dàa bɛ̃̀ɛ kɛ̀, wàli ń dɛdɛ. Aa ńzi̍a
dɛ̀dɛɛ. 14 Tó gbɛ̃́ nɔsɛ̀ mɛ́ à ɛ̀a à aà da nàwà lɔ, dàa vãiɛ.† Wàli ń kpasa ḿpii aa tɛ́kũ, kɛ́ dàa
vãie su àɔ kú á guuo yấi. 15 Tó gɔ̃ɛ kù pɔtuowa, wàli ade dɛ,‡ wi nɔ̀ɔpi dɛ lɔ. 16 Tó nɔɛ tò
pɔtuo kpáwa'òwa, wàli ń dɛdɛ, kɛ́ aa ńzi̍a dɛ̀dɛɛ nɔɔ. 17 Tó gɔ̃ɛ a dãe sɛ̀, aà de nɛ́ ge aà da
nɛ́n lò, mɛ́ aa kɔ̃ dɔ̃̀, ásooɛ.§ Wàli ń bɔ ń gbɛ̃́ɔ guu wà ń dɛdɛ. Lá à a dãe dầakpà, à azi̍a dɛ̀ɛ.
18 Tó gbɛ̃́ wùlɛ ń nɔɛ pɔ́ ɔkũao, à kằ aà aubɔki̍iwa. Wàli ń bɔ ń gbɛ̃́ɔ guu, wà ń dɛdɛ ḿpla
ḿpii. 19 A̍suli á da vĩ̀i ge aà dãuna dầakpao ge á dasɛ̃, asa daɛ fɛ̃̀ɛɛ kpɛbɔan we. An tàae a
wi ń musuɛ. 20 Tó gbɛ̃́ wùlɛ ń a mae vĩ̀i ge aà dãuna nɔo, à a mae vĩ̀i ge aà dãuna kpɛbɔ̀n
we. An tàae a wi ń musuɛ, aai ga fi̍i. 21 Tó gbɛ̃́ a vĩ̀i ge a dãuna nɔ sɛ̀, wíyãɛ. A̍ a vĩ̀i ge a
dãuna kpɛbɔ̀ɛ. Aa gɔ̃ fi̍iɛ.

22 Aliɔ ma ikoyãɔ ń ma yãdilɛaɔ kũa, íɔ zi̍kɛwà, kɛ́ bùsu pɔ́ málɛ gɛ́uánɔ à zɔ̃lɛu su á yáo
yấi. 23 A̍su bui pɔ́ málɛ ń yáɛ́ɔ ɔlɛsɛo. Aa yấpiɔ kɛ̀ píiɛ, ɔ̃ má ye ń gi̍yãio. 24 Má òɛ́, ámɛ á
gɔ̃ ń bùsu pɔ́ vi̍ ń zɔ́'io diupi vi̍. Má kpáwá á pɔ́ ũɛ. Mámɛ má Dii á Lua, ma á dílɛ adoa ń
buipãleɔɛ.

25 A̍liɔ nɔ̀ɔ ń bã pɔ́ áli sóɔ ń pɔ́ pɔ́ áli sóoɔ dɔ̃kɔ̃ɛ. A̍ suli tó à gbãlɛ nɔ̀ɔ ge bã ge
pɔ́taa'onkuawa pɔ́ má di̍lɛɛ́ tɛ̃ ũɔ yấ musuo. 26 A̍li tó á kua àɔ adoa mɛɛ, asa ma Dii ma kua
adoaɛ. Ma á dílɛ adoa ń buipãleɔ, kɛ́ àɔ dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũɛ. 27 Tó gɔ̃ɛ ge nɔɛ kú á guu gɛ̀sisina ge
tấade ũ, wàli ade pápa ń gbɛo wà dɛ. A̍ azi̍a dɛ̀ɛ.

21

Yãdilɛa sa'onaɔnɛ

1 Dii ò Mɔiziɛ aà yã'o Aalona nɛ́ sa'onaɔnɛ aà mɛ: Sa'onae suli tó à gbãlɛ a gbɛ̃́ pɔ́ gà yấ
musuo, 2 mɛ́ i kɛ aà daɛ fɛ̃̀ɛɛ bàasio, aà da, aà de, aà nɛ́, aà vĩ̀i, aà dãuna 3 ge aà dãe nɛ́na
pɔ́ kú a gbáa, i zãkɛ yãao. 4 Baa tó uabeleɛ, asu to à gbãlɛ a bɛdeɔ yấ musuo.

5 Aasuli tó gɛ̃ táa'o ń miwao. Aasuli ń lɛkãna kpaai̍o. Aasuli ń mɛ lílio.* 6 An kua líɔ
adoa mapi ń Luaɛ. Aasuli ma tɔ́ ɔ̃̀ɔkpao. An kua líɔ adoa, asa mámɛmaa Dii ń Lua. Aali
sa pɔ́ wi̍ a pɔ́ nísikatɛu à tɛ́kũ oa ma blɛ ũ.

7 Kɛ́ an kua líɔ adoa mapi ń Luaɛ yấi, aasuli nɔɛ pɔ́ káaluakà a ɔ̃̀ɔkpà sɛo ge nɔɛ pɔ́ wa
yà. 8 Isailiɔ, àli ń dilɛa ńdoakɛ dɔ̃nɛ́, asa aamɛ aai̍ mɔ blɛ kpái mapi á Luawa. A̍li ń dilɛa
ńdoakɛpi dɔ̃, asa ma Dii ma gbɛ̃́ pɔ́ ma á dílɛ ádoa, ma kua adoaɛ. 9 Tó sa'on nɛnɔɛ azi̍a
ɔ̃̀ɔkpà ń káaluakaao à a mae kpɛbɔ̀ɛ̀, wàli aà kpasa aà tɛ́kũ.

10 Gbɛ̃́ pɔ́ wà nísikà aà miwa à gɔ̃̀ sa'onkia ũ, wà aà dàzi̍u aà kɛ ń zi̍pi pɔkasaɔ daa, asuli
tó i̍ana a mikã páo. Asuli a ula ga kɛ̃o. 11 Asuli sɔ̃ gɛio. Asuli tó à gbãlɛ baa a de ge a da
gɛ yấ musuo. 12 Asuli bɔ ma kúki̍i gɛ yấio, kɛ́ asu ma kúki̍i ɔ̃̀ɔkpao yấi, asa ma nísi pɔ́ wa
kàwà tò à gɔ̃̀ ma pɔ́ ũɛ. Mámɛmaa Dii. 13 Nɔɛ lɛ́so ɔ̃ àli sɛ́ nɔ ũ. 14 Asuli gyaa ge nɔɛ pɔ́ wa
yà sɛo ge nɔɛ pɔ́ káaluakà a ɔ̃̀ɔkpà, sema aà bui nɔɛ lɛ́so, 15 kɛ́ asu a bui ɔ̃̀ɔkpao yấi. Mámɛ
má Dii pɔ́ ma aà di̍lɛ adoa ũ.

16 Dii ò Mɔiziɛ 17 aà o Aalonaɛ: E n buiwa n bui pɔ́ su sãa vi̍ suli sɔ̃mazi blɛ kpáiao. 18 Gbɛ̃́
pɔ́ sãae vi̍ suli sɔ̃mazio, vi̍a ge ɛɛ ge gbɛ̃́ pɔ́ aà oa dɔ̀ɔ vi̍o ge a gue kɛ̃́sãakɔ̃i 19 ge gbɛ̃́ pɔ́ a
gbá ge a ɔ kũdɔa, 20 ge kɔ̃́ɔde ge gbɛ̃́ pɔ́ a gue imia ge gbɛ̃́ pɔ́ a wɛ́ diua ge kásande ge sɛ́ɛde
ge gbɛ̃́ pɔ́ a lɛ wia. 21 Sa'ona Aalona bui pɔ́ sãae vi̍ suli sɔ̃mazi à sa pɔ́ wi̍ a pɔ́ nísikatɛu à
tɛ́kũ oao. Sãadeɛ, asuli sɔ̃mazi blɛ kpáiao. 22 Ali fɔ̃ ma blɛ ble, sa'onɔɔ ń pɔ́ pɔ́ wa ma gbaɔ

† **20:14** Iko 27.23 ‡ **20:15** Bɔa 22.18, Iko 27.21 § **20:17** Iko 27.22 * **21:5** Iko 14.1

píi, 23 ãma asuli sɔ̃ zwãa pɔ́ wa kpàmaziio ge ma gbagbakȉi, asa sãadeɛ. Asuli ma kúkȉi
ɔ̃̀ɔkpao. Mámɛ má Dii pɔ́ ń dílɛ ńdoa ũ. 24 Ɔ Mɔizi yá̃pi ò Aalonaɛ ń aà nɛ́ɔ ń Isailiɔ píi.

22

1 Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 2 O Aalonaɛ ń aà nɛ́ɔ, aaliɔ ńzȉa kũa dɔ̃ pɔ́ pɔ́ Isailiɔ lɛ́ ma gbaɔ yá̃
musu, kɛ́ aasu ma tɔ́ pɔ́ a kua adoa ɔ̃̀ɔkpao yá̃i. Mámɛmaa Dii.
3 Onɛ́, e an buiwa tó an gbɛ̃e gbã̃lɛ̀ mɛ́ à sɔ̃̀ pɔ́ pɔ́ Isailiɔ sa'òoai, wàli ade kɛ̃a. Mámɛmaa
Dii. 4 Tó Aalona buie mɛbaagyã ge kɛ̃nu vȉ, asuli sa'oblɛ bleo e aà gbã̃sȉ gɛ̀ wòlowà. Tó gbɛ̃́
ɔkà̃ pɔ́ pɔ́ gbã̃lɛa gɛ yá̃ musuwa, ge à azȉa è, à gbã̃lɛ̀n we. 5 Màaɛ lɔ, tó à ɔkà̃ pɔ́ kelena pɔ́
ȉ táa'o tɔɔlɛwa ge gbɛ̃́ gbã̃lɛa ge gbã̃sȉ píi lé. 6 Gbɛ̃́ pɔ́ ɔkà̃ pɔ́ bee taawa, aliɔ gbã̃lɛaɛ e oosi.
Asuli sa'oblɛ bleo, mɛ́ i kɛ à zu'ò bàasio. 7 Tó ȉatɛ̃ gɛ̃̀ kpɛ́u, mɛ́ à zúpi ò, ɔ̃ aà gbã̃sȉ a láa, i
gbasa sa'oblɛ ble sa, asa aà pɔbleaɛ. 8 Asuli pɔgɛ ge pɔ́ pɔ́ wài dɛ so à gbã̃lɛo. Mámɛmaa
Dii. 9 Sa'onaɔ líɔ ma yã̃dilɛnɛpiɔ kũa, kɛ́ aasu dɔ́ɛ ń ma blɛo, an duuna wi ń musu aa gao
yá̃i. Mámɛ má Dii pɔ́ ń dílɛ ńdoa ũ.
10 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ sa'ona ua gbɛ̃́ ũo suli sa'oblɛ bleo, baa gbɛ̃́ pɔ́ pȉla sa'ona bɛ ge aà zȉkɛna.
11 Tó sa'ona zɔ lù ge tó wà zɔpi ȉ aà bɛɛ, a zɛvȉ à blɛpi ble. 12 Tó sa'ona nɛnɔɛ zã̃kɛ̀ ń gbɛ̃́
pɔ́ dɛ sa'ona ũoo, nɔɛpi zɛvȉ à sa'onaɔ blɛ ble lɔo. 13 Tó sa'ona nɛnɔɛ gɔ̃̀ gyaa ũ ge wà aà yà
zadɔ̃ i nɛ'io, mɛ́ à ɛ̀a sù a mae bɛ lá aà wɛ̃́ndiagɔɔwa, a a mae blɛ blea zɛ́ vȉ. Nibɔe suli bleo.
14 Tó gbɛ̃́ zã̀zã à sa'oblɛ blè, aàli a ȉabo sa'onaɛ, i a ɔ̃a sɔode nawà. 15 Sa'onaɔ suli tó sa'oblɛ
pɔ́ Isailiɔ kà̃aakã̃aa Diiɛ gbã̃lɛo. 16 Tó aa tò gbɛ̃́ pɔ́ a blea zɛ́ vȉo blè, aa yã̃'ȉɛ̀ɛ. Mámɛ má Dii
pɔ́ ń dílɛ ńdoa ũ.

Pɔtuo pɔ́ wali sa'oò

17 Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 18 O Aalonaɛ ń aà nɛ́ɔ ń Isailiɔ píi, Isaili bui ge bòmɔ pɔ́ kú á guun
lò, tó á gbɛ̃e mòmɛɛ ń sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔo lɛ́gbã̃dɔa ge gban lò, 19 tó a ye mà
siɛ, sema aàli mɔ́ ń pɔ sà sã̃asaio, zu ge sã ge ble. 20 Ásuli mɔmɛɛ ń pɔ́ sã̃adeoo,* asa má
sio. 21 Tó gbɛ̃́ mɔ̀ sáaukpa sa'oia ń zuo ge sã ge ble lɛ́gbã̃dɔa ge gban lò, tó a sã̃a vȉo, má sí.
22 Ayã̃mɛto ásuli sa'oa ń pɔ́ vȉaoo ge a kɔ̃̀ɔkũa ge a pɔ́ pɔ́ wà a kaikɛ̀ ge a bɔde ge a yȉade ge
a sɛ́ɛde. Ásuli sa pɔ́ wȉ a pɔ́ nísikatɛu ma gbagbakȉiwa à tɛ́kũ oòo. 23 Á zɛvȉ à ma gba zu ge
sã kɔ̃̀ɔ ge a giana. Tó álɛ lɛ́gbã̃ dɔoaɛ sɔ̃, má sio. 24 Ásuli sa'oa ń pɔ́ pɔ́ wà a lɛba bòlɛoo ge
pɔ́ pɔ́ wà a lɛ wȉ ge a taia ge a paaa. Ásuli bee kɛ á bùsuuo, 25 mɛ́ ásuli pɔtuo bee taa sí bui
zȉloe kȉ́i à sa'oò mapi á Luawa blɛ ũo. A sã̃a vȉɛ, a ɔ̃̀ɔkpaaɛ. Má sio.
26 Dii ò Mɔiziɛ: 27 Tó zu ge sã ge ble nɛ'ȉ, nɛ́pi a kɛ a dawa gɔɔ soplaɛ. Sɛa za a gɔɔ swaaɔ̃de
zȉ́ áli fɔ̃ sa pɔ́ wȉ a pɔ́ nísikatɛu à tɛ́kũ ooa. 28 Ásuli zu ge sã kòlokpa ń a nɛ́o gɔɔ doũ zȉ́o.
29 Tó álɛ sáaukpa sa'oa, àli o a zɛ́wa, mí sí. 30 Ali a nɔ̀ɔ so zȉbeezȉ, ásuli a kee to gu dɔwào.
Mámɛmaa Dii.
31 Aliɔ ma yã̃dilɛaɔ kũa à zȉkɛwà. Mámɛmaa Dii. 32 Ásuli ma tɔ́ ɔ̃̀ɔkpao, a adoaɛ. Á Isailiɔ
lí dɔ̃ kɛ́ ma kua adoa. Mámɛ má Dii pɔ́ á dílɛ ádoa ũ. 33 Ma á bɔ́lɛ Egipi, kɛ́ màɔ dɛ á Lua ũɛ.
Mámɛmaa Dii.

23

Dikpɛɔ

1 Dii ò Mɔiziɛ 2 aà o Isailiɔnɛ: Dikpɛ pɔ́ má dȉlɛɔn kɛ: Ali ma dikpɛ pɔ́ wàli gbɛ́ɔ kã̃aamɛɛɛ
beeɔ kpàwakɛ. 3 Ali zȉkɛ gɔɔ soolo, a gɔɔ soplade í ká̃mabo kã̃aaamɛɛ yá̃i. Ásuli zȉe kɛo.
Ká̃mabogɔɔzȉpiá Dii pɔ́ɛ gu pɔ́ á kúu píi.* 4 Dikpɛ pɔ́ Dii dȉlɛɔn kɛ: Ali a kpàwakɛ a gɔɔwa,
í kɔ̃ kã̃aamɛɛ.

---

* **22:20** Iko 17.1 * **23:3** Bɔa 20.8-10, 31.12-17, 35.2-3

Gɛ̃amusu dikpɛ ń Kàaso dikpɛo
(Nao 28.16-25)

5 Mɔ sɛ̃́ia gɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosaide zi̋ oosiɛlɛ àli Gɛ̃amusu dikpɛkɛmɛɛ.† 6 Mɔpi gɔɔ gɛ̃ode zi̋ àli
Kàaso dikpɛkɛ, íɔ kàa pɔ́ wi a sɛ'ɛsɛ káuo so e gɔɔ sopla.‡ 7 Dikpɛpi gɔɔ sɛ̃́ia zi̋ àli kɔ̃ kãaamɛɛ.
A̋suli zi̋ gbãae kɛo. 8 Aliɔ sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ nísi kátɛu à tɛ́kũ oa e gɔɔ sopla, a gɔɔ sopladepi zi̋ í
kɔ̃ kãaamɛɛ. A̋suli zi̋ gbãae kɛ zi̋beezi̋o.

Bua pɔ́ káauɔ dikpɛ
(Nao 28.26-31)

9 Dii ò Mɔiziɛ 10 aà o Isailiɔnɛ: Tó a gɛ̃ bùsu pɔ́ málɛ kpáwáu, mɛ́ a á buapɔ́ káauɔ kɛ̀kɛ,
àli a bàaa ye mɔò sa'onaɛ. 11 Tó kámabogɔɔzi̋ gu dɔ̀, sa'onapi lí pɔ́ bàaapi mɔmɛɛ, mí síánɔ.
12 Gɔɔ doũpi zi̋ aàli sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oa ń sã wɛ̃dona sãasaio 13 ń a pɔ́wɛntio
kiloo síiɔ̃ yãalɛa ń nísio pɔ́ pɔ́ wi̋ kátɛu à tɛ́kũ a gi̋ ì kɛmɛɛ na ũ, i vɛ̃ɛ ɛ́lɛwà litili do. 14 A̋suli
pɔ́wɛn dafu blɛ bleo, a pɛ̃ɛ ge a kpasaa e gɔɔ pɔ́ a mɔ mapi á Luaɛ ń pɔ́ káau bàaapio. Yápiɔá
yãdilɛaɛ́ɛ e á buiwa gu pɔ́ á kúu píi.

Pɔkɛkɛ dikpɛ
(Nao 28.16-25)

15 Kámabogɔɔ pɔ́ a mɔ ń pɔ́ bàaapio gbɛa, àli ãsɔ̃a dɔdɔ e sopla. 16 Ali gɔɔdɔdɔ blakwi
e kámabogɔɔ soplade gu dɔ, í gbasa mɔmɛɛ ń pɔ́wɛn dafuo. 17 Ali pɛ̃ɛkɛ mɛ̀n plapla ua ń
uao ń pɛ̃ɛtio litili plapla ń a sɛ'ɛsɛo. A̋ buapɔ́ káau ɔ̃ áli pɔ́piɔ kɛò, í mɔomɛɛ.§ 18 Ili mɔ́ ń
pɛ̃ɛpiɔ ń sã wɛ̃dona sãasaiɔ mɛ̀n sopla ń gáaenao mɛ̀ndo ń sãsakaoɔ mɛ̀n pla, í sa pɔ́ wi̋
a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ooa ń a pɔ́wɛntio ń a vɛ̃ɛo pɔ́ pɔ́ wi̋ kátɛu a gi̋ ì kɛmɛɛ na ũ. 19 Ili sa'o ń
blesanao mɛ̀ndo duun awakpabɔ ũ ń sã wɛ̃donaɔ mɛ̀n pla sáaukpasa ũ. 20 Sa'ona lí sãpiɔ
mɔmɛɛ ń buapɔ́ káauɔ pɛ̃ɛpio. Sa'oblɛpiá ma pɔ́ɛ, sa'onapi mɛ́ ali ble. 21 Gɔɔ doũpi zi̋ àli
kɔ̃kãaa kpàwakɛ. A̋suli zi̋ gbãae kɛo. Yápiɔá yãdilɛaɛ́ɛ e á buiwa gu pɔ́ á kúu píi.

22 Tó álɛ pɔkɛkɛ á bùsuu, ásuli kɛkɛ e á bú lɛ́wao, mɛ́ ásuli a kɔ̃nwɛo. Ali tó taasideɔnɛ ń
bɔ̀mɔɔ.* Mámɛmaa Dii á Lua.

Kàaepɛa dikpɛ sa'oa ń Duunkɛ̃ama dikpɛ pɔ́o
(Nao 29.1-11)

23 Dii ò Mɔiziɛ 24 aà o Isailiɔnɛ: Mɔ soplade gɔɔ sɛ̃́ia zi̋ àli kámabo, í kàaepɛ à kãaamɛɛ,
ma yá i dɔágu. 25 A̋suli zi̋ gbãae kɛo, í sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ nísi kátɛu à tɛ́kũ oa.

26 Dii ò Mɔiziɛ: 27 Mɔ sopladepi gɔɔ kwide zi̋ líɔ dɛ Duunkɛ̃magɔɔ ũ. Ali kɔ̃ kãaamɛɛ, í
lɛye, í sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ nísi kátɛu à tɛ́kũ oa. 28 A̋suli zi̋e kɛ zi̋beezi̋o, asa Duunkɛ̃magɔɔɛ, zi̋ pɔ́
wi̋ á duuna kɛ́wá ma Dii á Lua aɛɛ. 29 Wà gbɛ̃́ pɔ́ i lɛye zi̋beezi̋o bɔ a gbɛ̃́ɔ guu. 30 Má gbɛ̃́
pɔ́ zi̋e kɛ̀ zi̋beezi̋ bɔ a gbɛ̃́ɔ guu mà dɛɛ. 31 A̋suli zi̋e kɛ zi̋beezi̋o. Yápiá yãdilɛaɛ́ɛ e á buiwa
gu pɔ́ á kúu píi. 32 Aliɔ dɛɛ́ kámabogɔɔzi̋ ũ, í lɛyeu, íɔ kámabo sɛa za mɔpi gɔɔ kɛ̃okwide zi̋
oosi e a gu si̋a dɔa oosi.

Lákpɛdɔa dikpɛ
(Nao 29.12-39, Iko 16.13-15)

33 Dii ò Mɔiziɛ 34 aà o Isailiɔnɛ: Mɔ sopladepi gɔɔ gɛ̃ode zi̋ àli Lákpɛdɔa dikpɛkɛmɛɛ gɔɔ
sopla. 35 A gɔɔ sɛ̃́ia zi̋ àli kɔ̃ kãaamɛɛ. A̋suli zi̋ gbãae kɛo. 36 Aliɔ sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ nísi kátɛu à
tɛ́kũ oa e gɔɔ sopla, a gɔɔ swaaɔ̃de zi̋ í kɔ̃ kãaamɛɛ, í sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ nísi kátɛu à tɛ́kũ oa. A̋suli
zi̋ gbãae kɛo, kɔ̃kãaa midɛgɔɔɛ.

---

† **23:5** Bɔa 12.1-14, Iko 16.1-2 ‡ **23:6** Bɔa 12.14-20, Iko 16.3-8 § **23:17** Bɔa 23.16, 34.22, Iko 16.9-12 * **23:22** Iko 24.19-22

37 Dikpɛ pɔ́ má dı̀lɛɔn we. Ali a kpàwakɛ, ı́ kɔ̃ kãaamɛɛ, ı́ sa'oa lá gu lɛ́ dɔ lá má dı̀lɛwa,
sa pɔ́ wı̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ń pɔ́wɛntio ń sa'obɔ pãleɔ ń vɛ̃ɛo. 38 Ali sapiɔ oa kǻmabogɔɔ pɔ́
pɔ́ má dı̀lɛ bàasi, á gbaɔ ń á lɛ́gbãdɔa pɔ́ɔ ń á pɔeã pɔ́ɔ bàasi.
39 Sɛa za mɔ soplade gɔɔ gɛ̃ode zı̋ á bùsu pɔ́ɔ kɛkɛa gbɛa àli dikpɛpi kɛmɛɛ e gɔɔ sopla.
A gɔɔ sɛ̋ia zı̋ ń a gɔɔ swaaɔ̃de zı̋o líɔ dɛɛ́ kǻmabogɔɔ ũ. 40 A gɔɔ sɛ̋ia zı̋ àli libɛ maaɔ sɛ́ ń
daminalaɔ ń ligɔ̃n ladeɔ ń swagbalagɔ̃naɔ, ı́ɔ pɔnakɛ mapi Dii á Lua aɛ e gɔɔ sopla. 41 Wɛ̃ ń
wɛ̃o mɔ soplade guu àliɔ dikpɛpi kɛmɛɛ e gɔɔ sopla. Yǻpiá yãdilɛaɛ́ɛ e á buiwa. 42 Ǻ Isailiɔ
líɔ ku lákpɛ pɔ́ á dɔɔ guu e gɔɔ sopla, 43 kɛ́ á buiɔ e dɔ̃ má tò an deziɔ ı̀ lákpɛɔ guu ma ń bɔlɛa
Egipi bùsuu gbɛa. Mámɛmaa Dii á Lua. 44 Ɔ Mɔizi dikpɛ pɔ́ Dii dı̀lɛpiɔ yã'ònɛ́.

24

Kpaaũkpɛ filia

1 Dii ò Mɔiziɛ: 2 O Isailiɔnɛ aa mɔnɛ ń nísi wásawasao filiaɔ nabɔ ũ, kɛ́ aaɔ naa gɔɔpii.
3 Aalona mɛ́ ali filiapi kɛkɛ kpaaũkpɛu ma aɛ zwãa pɔ́ kpaa ikoyã kpagoloi saɛ za oosi e
gu gɛ lí dɔò gɔɔpii. Yǻpiá yãdilɛaɛ́ɛ e á buiwa. 4 Aàliɔ filia pɔ́ kú vua dauwaɔ kɛkɛ ma aɛ
gɔɔpii.

Pɛ̃ɛ pɔ́ wı̀ kpa Diiwa

5 Níli pɛ̃ɛti sɛ́ ǹ pɛ̃ɛkɛò mɛ̀n kuɛpla, pɛ̃ɛ mɛ̀ndo tí kiloo sı́iɔ̃siiɔ̃. 6 Níli pɛ̃ɛpiɔ kálɛ ma aɛ vua
táabũnuwa mɛ̀n soolosoolo dɔ̀ɔ pla.* 7 Níli tulaleti zálala fǻfãwà dɔ̀ɔdɔɔ, ní kámɛɛ tɛ́u pɛ̃ɛ
gbɛu á yãdɔamagu yǻi. 8 Kǻmabogɔɔ ń kǻmabogɔɔo píi waliɔ kálɛ dɔ̀ɔdɔɔ ma aɛ Isailiɔ pɔ́
ũ ma bàakuańnɔ gɔɔpii yǻi. 9 Pɛ̃ɛpi líɔ dɛ Aalona ń a nɛ́ɔ pɔ́ ũ, aali só gu pɔ́ wa dı̀lɛ a zɛ́iu,
asa ma pɔ́ɛ a zɛ́i.† Aliɔ dɛ ń baa ũ sa pɔ́ wı̀ a pɔ́ nísi kátɛu à tɛ́kũ oaa guu.

Dii tɔbɛ̃ɛsina pápaa ń gbɛo

10 Gɔ̃ɛe ku, aà da á Isailiɛ, aà mae sɔ̃ Egipiɛ. Kɛ́ à gɛ̀ Isailiɔ bòou, ɔ̃ sòle ń daa ń Isailieo.
11 Ɔ gɔ̃ɛ pɔ́ aà da á Isailiɛpi Dii tɔbɛ̃ɛsı̀ à dɔ̀ɛaànɔ, ɔ̃ wà gɛ̀aànɔ Mɔizi kı̋i. Aà dapi tɔ́n Selomi,
Dibeli nɛ́ɛ, Dã buiɛ. 12 Ɔ wà aà dàkpɛu gı̀a e wà ma Dii lɛ́u lá wa sɛaànɔ.
13 Ɔ Dii ò Mɔiziɛ: 14 Bɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̀ɛmanɔpio bòo kpɛ, gbɛ̃́ pɔ́ aa yǻpi mà aà lɛ́uɔ i ɔnana aà
miwa gı̀a, wi gbasa aà pápa ń gbɛo wà dɛ. 15 Ní o Isailiɔnɛ, tó gbɛ̃́ dɔ̀ɛmanɔ, à yã'ı̀ azı̀aɛɛ.
16 Wàli gbɛ̃́ pɔ́ ma tɔbɛ̃ɛsı̀ pápa ń gbɛo wà dɛ. Bɔ̀mɔ ge belen lò, tó à ma tɔbɛ̃ɛsı̀, à gàn we.
17 Tó gbɛ̃́ gbɛ̃dɛ̀, wàli ade dɛ.‡ 18 Tó gbɛ̃́ gbɛ̃́ pɔtuo dɛ̀, aàli a gɛ̃ɛ kpá. 19 Tó gbɛ̃́ ı̀akpà a
gbɛ̃́deezi, wà ı̀a doũpi kpaaàzi sɔ̃. 20 Tó gbɛ̃́ gbɛ̃́ wá ɛ̀, wa ade wá ɛ́ sɔ̃. Tó wɛ́ a wı̀, wa aà pɔ́
wı́ sɔ̃. Tó swaa a ɛ̀, wa aà pɔ́ ɛ́ sɔ̃. Wàli kɛ̀ɛ lá a kɛ̀nɛ́wa.§ 21 Tó gbɛ̃́ gbɛ̃́ pɔtuo dɛ̀, a a gɛ̃ɛ kpaɛ.
Gbɛ̃́ pɔ́ gbɛ̃dɛ̀ sɔ̃, wa aà dɛɛ. 22 Bɔ̀mɔ ge belen lò, yãdilɛa doũpiɛ. Mámɛmaa Dii á Lua.
23 Mɔizi yǻpi ònɛ́, ɔ̃ aa bɔ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̀ɛ ń Diiopio bòo kpɛ, aa aà pàpa ń gbɛo aa dɛ̀. Màa
aa kɛ̀ lá Dii ò Mɔiziɛwa.

25

Tɔɔlɛ gbaa ı̀̋ampaa wɛ̃
(Iko 15.1-11)

1 Dii ò Mɔiziɛ Sinai gbɛ musu 2 aà o Isailiɔnɛ aà mɛ: Tó a gɛ̃ bùsu pɔ́ málɛ kpáwá guu,
àli tó bùsupi ı̀̋ampamɛɛ. 3 Ali pɔ́tɔ̃ á bua e wɛ̃̀ soolo, àli á vɛ̃ɛliɔ midãɛ, ı́ á pɔ́ɔ kɛkɛ, 4 a wɛ̃̀
soplade íli tó bùsupi ı̀̋ampamɛɛ. Ǻsuli pɔ́tɔ̃ á bua wɛ̃piuo, mɛ́ ǻsuli á vɛ̃ɛliɔ midãɛo. 5 Ǻsuli
á bua pɔzãɔ kɛkɛ à a kákı̀i kɛo. Ǻsuli á vɛ̃ɛligɔ̃na pɔ́ kɛ̀ yàayaaɔ kɔ́ zɔ̃zɔ̃o. Tɔɔlɛ gbaa ı̀̋ampaa

* **24:6** Bɔa 25.30 † **24:9** 1Sam 21.1-6, Mat 12.4 ‡ **24:17** Bɔa 21.12 § **24:20** Bɔa 21.23-25, Iko 19.21, Mat 5.38

wɛ̃ɛ. [6] Pɔzã pɔ́ bɔ̀lɛ tɔɔlɛ ɨ́ampaa guuɔ líɔ dɛɛ́ á blɛ ũ, ápiɔ ń á zɔ̀blenaɔ ń á gbɛ̀winaɔ ń nibɔ
pɔ́ dɛ bɔ̀mɔ ũ á guuɔ [7] ń á pɔtuoɔ ń sɛ̃̀anɔbɔɔ.* Pɔzãpiɔ líɔ dɛ á pɔblea ũ.

Gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃̀

[8] Aliɔ ɨ́ampaa wɛ̃piɔ dɔdɔ wɛ̃̀ soplapla lɛɛ sopla, à kɛ̀ píi wɛ̃̀ blakwi mɛ̀ndosai. [9] Ali kuupɛ
wɛ̃pi mɔ soplade gɔɔ kwide zɨ́ á bùsu gupiiu Duunkɛ̃magɔɔzɨ̀pi. [10] Ili wɛ̃pi dilɛ ma pɔ́ ũ, í
gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ kpàwakɛ á bùsu gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔnɛ píi. Iɔ dɛɛ́ gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃ ũ, á baade i su azɨ̀a
bùsuu a bui kɨ́i. [11] Wɛ̃̀ blakwide líɔ dɛɛ́ gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃ ũ. Ásuli pɔ́tɔ̃o. Ásuli pɔzã kɛkɛo.
Ásuli vɛ̃ɛ ligɔ̃na pɔ́ kɛ̀ yàayaaɔ kɔ́ zɔ̃zɔ̃o, [12] asa gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃ɛ. Iɔ adoaɛ́, í pɔbɔlɛnzɨ̀aɛɔ ble.
[13] Gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃pi guu á baade lí su a tɔɔlɛwa.

[14] Tó álɛ á bú yia ge álɛ lúkɔ̃wa, ásuli ɔ̃nɔkɛkɔ̃ɛo. [15] Ali wɛ̃ pɔ́ gɔ̃̀ sɛa za gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃wa
da wɛ̃naoa guu, í lú. Búde sɔ̃ ɨ̀li wɛ̃ pɔ́ gɔ̃̀ wà pɔkɛkɛ da wɛ̃naoa guu, i gbasa yía. [16] A ɔ̃a
lí kɑ́ɨ̃ wɛ̃ pɔ́ gɔ̃̀ dasilɛu. Tó wɛ̃ pɔ́ gɔ̃̀ bílao, a ɔ̃a lí lao, asa pɔkɛkɛa wɛ̃naoa ɔ̃ wàlɛ yiawà.
[17] Ásuli ɔ̃nɔkɛkɔ̃ɛo. Aliɔ ma vɨ̀a vɨ̀. Mámɛmaa Dii á Lua.
[18] Ali zɨ̀kɛ ma ikoyãɔwa, íɔ ma yãdilɛaɔ kũa, íɔ kú á bùsuu dɔdɔa. [19] Bùsupi ali blɛkɛɛ́, à
mɔ́wáɛ, íɔ ku a guu dɔdɔa. [20] Á mɛ, tó wi pɔ́tɔ̃ wa pɔ́ kɛ̀kɛo, bɔ́ wá ble wɛ̃̀ sopladepi guui?
[21] Mámɛ máli báaadaágu a wɛ̃̀ soolodepi guu, tɔɔlɛ i blɛkɛɛ́ wɛ̃̀ àaɔ̃ pɔ́ ũ. [22] A wɛ̃̀ swaaɔ̃de
guu íli pɔ́tɔ̃, mɛ́ áli pɔ́wɛn zi ble e a gɛ pɛɔ̀ a wɛ̃̀ kɛ̃okwi pɔkɛkɛawaɛ.

Tɔɔlɛ tɔ̀ɔmaboa

[23] Wasuli tɔɔlɛ yía, i gɔ̃ we e gɔɔpiio, asa bùsupiá ma pɔ́ɛ, mɛ́ á dɛmɛɛ a guu bɔ̀mɔɔ ń nibɔɔ
ũɛ. [24] Bùsu pɔ́ á kũa á pɔ́ ũ guu píi àli tó wà a tɔɔlɛ tɔ̀ɔmabo. [25] Tó á gbɛ̃e gɔ̃̀ taaside ũ, mɛ́
à a tɔɔlɛ kɨ̀ni yɨ̀a, aà daɛ fɛ̃̀ɛɛ lí mɔ́ pɔ́ pɔ́ a yɨ̀api tɔ̀ɔmabo. [26] Tó gbɛ̃́ daɛ fɛ̃̀ɛɛ vɨ̀ aà a tɔ̀ɔmabo
sɔ̃o, mɛ́ à gbãa è à kà à a tɔ̀ɔmabo, [27] aà wɛ̃ pɔ́ gɛ̃̀ sɛa za gɔɔ pɔ́ á yɨ̀a nao, i wɛ̃ pɔ́ gɔ̃̀ fɨ̃abo gbɛ̃́
pɔ́ á yɨ̀awàɛ, i a pɔ́ sí. [28] Tó aà gbãa i ka aà fɨ̃aboɛ̀ sɔ̃o, tɔɔlɛpi lí gɔ̃ a lunaɛ a ɔzɨ̀ e gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ
wɛ̃u. Wɛ̃piu ɔ̃ a lunapi a sɔaaɛ̀, i a pɔ́ sí.

[29] Tó gbɛ̃́ kpɛ́ yɨ̀a wɛ̃́lɛ bɨ́ideu, e wɛ̃̀ do àɔ gɛ́ kũaai, aɔ a boa zɛ́ vɨ̀. Gɔɔ bee ɔ̃ a a boa zɛ́ vɨ̀.
[30] Tó i a tɔ̀ɔmaboo e wɛ̃̀ dopi gɛ̀ kũ̀aaɔ̀, kpɛ́pi a gɔ̃ a lunaɛɛ ń a buiɔ e gɔɔpii. Wàli sɔaaɛ̀ baa
gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃uo. [31] Wàli kpɛ́ pɔ́ kú zɔ̃ɛwia bɨ́isaide guu dilɛ lán bugbɛwaɛ. A tɔ̀ɔmaboa zɛ́
kú, mɛ́ wàli sɔaanɛ́ gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃uɛ.

[32] Levii buiɔ ń kpɛ́ pɔ́ kú ń wɛ̃́lɛ guuɔ tɔ̀ɔmaboa zɛ́ vɨ̀ gɔɔpiiɛ. [33] Levii buiɔ wɛ̃́lɛ kpɛ́ pɔ́ aa
yɨ̀a tɔ̀ɔmaboa zɛ́ kú, mɛ́ wàli sɔaanɛ́ gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃uɛ, asa Levii buiɔ wɛ̃́lɛ kpɛ́ɔ dɛ kpaalɛ pɔ́
aa sɛ̀ Isailiɔ guu ũɛ. [34] Aasuli ń wɛ̃́lɛ dɑ́dɑ̃kɛkɨ̀iɔ yiao, asa an baan we e gɔɔpii.

Pɔsɛ̃aanɛ́

[35] Tó taasi á gbɛ̃e kũ̀, mɛ́ a fɔ̃ azɨ̀a gwa lɔo, àliɔ aà kũa lán bɔ̀mɔ ge nibɔwa, kɛ́ aà e àɔ kú
á guu yɑ́i.† [36] Ásuli ɔ'idiaɛ̀o, ásuli a í gbaɛ̀o. Aliɔ ma vɨ̀a vɨ̀, kɛ́ á gbɛ̃́pi e àɔ kú á guu yɑ́i.
[37] Ásuli ɔ̃a sɛ̃aɛ̀ à a igbao.‡ Ásuli blɛ yɨ̀awà à ài wɛɛlɛ a guuo. [38] Mámɛmaa Dii á Lua. Ma á
bɔ́lɛ Egipi, kɛ́ mà Kanaa bùsu kpáwáɛ, míɔ dɛ á Lua ũ.

Zɔboa

[39] Tó taasi á gbɛ̃e kũ̀ mɛ́ à azɨ̀a yɨ̀awá, ásuli zɔzɨ̀daɛ̀o.§ [40] A gɔ̃ á guu lán gbɛ̀wina ge
nibɔwaɛ, iɔ zɨ̀kɛɛ́ e gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃u. [41] Aàpi ń a nɛ́ɔ aai gbasa bɔ á bɛ, aai tá ń buiɔ kɨ́i tɔɔlɛ
pɔ́ an deziɔ sɛ̀ kpaalɛ ũ guu. [42] Lá á gbɛ̃́ pɔ́ ma á bɔ́lɛ Egipi bùsuuɔ á dɛ ma zɔ̀blenaɔ ũ, i kũ
wà á yía zɔɔ ũ lɔo. [43] Ásuli gbãablemáo. Aliɔ ma vɨ̀a vɨ̀.

* **25:7** Bɔa 23.10-11 † **25:35** Iko 15.7-8 ‡ **25:37** Bɔa 22.24, Iko 23.20-21 § **25:39** Bɔa 21.2-6, Iko 15.12-18

44 Bui pɔ́ liaaáziɔ gɔ̃ɛɔ ń ń nɔɛɔ ɔ̃ áliɔ ń vȉ zɔɔ ũ. Ampiɔ ɔ̃ áli ń lúlu zɔɔ ũ. 45 Ấli fɔ̃ nibɔ pɔ́
kú á guuɔ lu lɔ ń nɛ́ pɔ́ aa i á bùsuuɔ, aai gɔ̃ á àizɛɛɔ ũ, 46 aai gɔ̃ á nɛ́ɔnɛ túbi ũ, aaiɔ zɔbleɛ́ e
ń wɛ̃ni lɛ́u, ãma ásuli wɛ́tɛ̃amɔ á gbɛ̃́ Isailiɔnɛo.
47 Tó bɔ̀mɔ ge nibɔ pɔ́ kú á guu ɔ lɛ́ a kpɛ le, mɛ́ taasi sù á gbɛ̃e kȕ, mɛ́ à azȉa yȉa bɔ̀mɔpiwa
ge aà buie, 48 aà boa zɛ́ kú. Aà daɛe a fɔ̃ à aà bo, 49 aà maee ge aà mae nɛ́e ge aà daɛ fɛ̃̀ɛɛe.
Tó aà ɔ nȉniɛ sɔ̃, aà azȉa bo. 50 Aàpi ń a lunao lí wɛ̃ nao sɛa za aàzȉa yíagɔɔ e gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ
wɛ̃u, aà yía ɔ̃a iɔ doũ ń gɔɔ bee gbɛwizȉ ɔ̃ao. 51 Tó wɛ̃ pɔ́ gɔ̃̀ e gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃ àɔ gɛ́ kái dasi,
aà boa ɔ̃a aɔ zɔ̃ɔɛ. 52 Tó wɛ̃ pɔ́ gɔ̃̀ bíla sɔ̃o, aà nao, i ȉabo màa. 53 I gɔ̃ a diiɛ gbɛ̀wina ũ wɛ̃ ń
wɛ̃o. Ấsuli tó aà dii wɛ́tɛ̃amɔɛ̀o.
54 Baa tó aà boa i zɛkɛ màao, aàpi ń a nɛ́ɔ gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũ gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃uɛ, 55 asa Isailiɔ mɛ́ ma
zɔ̀blena pɔ́ ma ń bɔ́lɛ Egipi bùsuuɔ ũ. Mámɛmaa Dii á Lua.

26

Bɑ́aadaańgu
(Iko 7.12-24, 28.1-14)
1 Ấsuli pɔe kɛ tɑ̃́a ũo.* Ấsuli gbɛ'ɑ̃ ge à pɛ́lɛ á bùsuu à kúlɛɛ̀o,† asa mámɛmaa Dii á Lua.
2 Ấliɔ kɑ̃́mabogɔɔ pɔ́ má dȉlɛɔ yɑ̃da, íli ma kúkȉi dilɛ gbia. Mámɛmaa Dii. 3 Tó á tɛ́ ma
ikoyɑ̃ɔi mɛ́ á ma yɑ̃dilɛaɔ kũa, álɛ zȉkɛwà, 4 máli tó lou ma á bùsuu a gɔɔwaɛ, tɔɔlɛ ali blɛkɛɛ́,
líɔ i nɛ'ié.‡ 5 Ấɔ pɔ́wɛmbɔzȉkɛɛ e à gɛ pɛò vɛ̃ɛkɔzɔ̃zɔ̃gɔɔwa, vɛ̃ɛkɔzɔ̃zɔ̃a sɔ̃, e à gɛ pɛò pɔ́tɔ̃gɔɔwa.
Ấli pɔble à kɑ̃́, íɔ kú á bùsuu dɔdɔa.
6 Má tó àɔ ku aafia á bùsuu. Ấ wúlɛ mɛ́ yɑ̃e a to vȉa á kũo. Má wàiɔ midɛ á bùsuu mɛ́
zȉ a gɛ̃ weo. 7 Ấ pɛ́lɛ á ibɛɛɔziɛ, í ń dɛdɛ ń fɛ̃ndao. 8 Ấ gbɛ̃ɔn sɔɔɔ a ń gbɛ̃ɔn basɔɔɔ yá, mɛ́ á
gbɛ̃ɔn basɔɔɔ a ń gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwiɔ (10.000) yá, í ń dɛdɛ ń fɛ̃ndao.
9 Má á wɛgwa, mí tó à nɛ'i à kɑ̃́ȉ, ma bàakuaánɔ iɔ gɛ́. 10 Ấliɔ blɛble e a zi bɔ, í a zipi kɔ́lɛ
a dafu káua yɑ̃́i. 11 Ma kúkȉi aɔ kú á guu, mɛ́ ma nisȉna a gíázio. 12 Máɔ bɛbɛ á guu á Lua
ũɛ, íɔ dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũ.§ 13 Mámɛmaa Dii á Lua. Mámɛ ma á bɔ́lɛ Egipi, kɛ́ ásu àɔ dɛ ń zɔɔ ũ lɔo
yɑ̃́i. Ma zuu pɔ́ aa dàɛ́ kɛ̀ kɛ́lɛkɛlɛ, ɔ̃ a gɔ̃ bɛ ń mio daa ía.

Lɑ́ai yɑ̃́ɔ
(Iko 28.15-68)
14 Tó i ma yɑ̃dilɛaɔ ma, álɛ zȉkɛwà píio, 15 tó a gi ma ikoyɑ̃ɔi, mɛ́ á nisȉna ye ma
yɑ̃dilɛnɛio, tó álɛ ma ɔtondɔkȉi gwao, mɛ́ a ma bàakuaánɔ yɑ̃dilɛaɛ́ gbòo, 16 àɔ dɔ̃ lá má
kɛɛ́n kɛ: Má tó gili gɛ̃águ, mí tɔɔn vɑ̃i káágu ń sionao, á wɛ́ iɔ wo, á yɛ̃̀ɛɛ i lɑ́a. Ấ pɔ́tɔ̃ pɑ̃ɛ,
asa á ibɛɛɔ mɛ́ aa ble. 17 Má fɛlɛánɔ, á ibɛɛɔ i á fu, á zangudepiɔ iɔ gbɑ̃ablewá. Baa tó gbɛ̃e
lɛ́ á yáo, áli tílɛɛ.
18 Bee gbɛa tó i ma yɑ̃mao, má ɛa mà á swɑ̃́gagaɛ lɔ gɛ̃n sopla á duuna yɑ̃́i. 19 Má á wala
gbɑ̃a kɔ'ɛ. Luabɛ i gɔ̃ɛ́ gii mɔ̀sɛsai lán mɔsiwa, á tɔɔlɛ i gbɑ̃akũ lán mɔgotɛ̃wa. 20 Ấ á gbɑ̃a
kɔ́lɛ pɑ̃ɛ, asa tɔɔlɛ a blɛkɛɛ́o, mɛ́ líɔ nɛ'iɛ́o. 21 Tó a gi lɛ́ swɑ̃́gbɑ̃akɛmanɔ, mɛ́ i ma yɑ̃mao, má
á swɑ̃́gagaa kɑ̃́ȉ lɔ lɛɛ soplaɛ e á duuna lɛ́wa. 22 Má wàiɔ gbaɛwá, aai to à gɔ̃ nɛ́sai, aai á
pɔtuoɔ dɛdɛ, í lao, á zɛ́e a sɛa kɛ lɔo.
23 Tó á wɛ́ i kɛ̃ yɑ̃́piɔ musuo, mɛ́ a gi lɛ́ swɑ̃́gbɑ̃akɛmanɔ, 24 mámɛ má fɛlɛánɔ mazȉa sa,
mí ȉadawá gɛ̃n sopla á duuna yɑ̃́i. 25 Má tó wà mɔ lɛ́lɛwá ń zȉo, kɛ́ a ma bàakuaánɔ yɑ̃́
gbòo yɑ̃́i. Tó a si á wɛ̃́lɛɔ guu, má gagyɑ̃kaáguɛ, mí á na á ibɛɛɔnɛ ń ɔzȉ. 26 Má tó á blɛ lɑ́a,
nɔɛ gbɛ̃ɔn kwiɔ mɛ́ aali pɛ̃ɛkɛɛ́ kȉna doũwa, aai kpáwá tɑ̃mitɑ̃mi, a pɔe bɔwá sɔ̃o.
27 Tó i ma yɑ̃ma yɑ̃́piɔ musuo, mɛ́ a gi lɛ́ swɑ̃́gbɑ̃akɛmanɔ, 28 má ɛa fɛlɛánɔ ń pɔfɛ̃aoɛ, mí
á swɑ̃́gaga gɛ̃n sopla á duuna yɑ̃́i. 29 Nɔanapi a to à á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛɔ só. 30 Má gulɛsȉ pɔ́

* **26:1** Bɔa 20.4 † **26:1** Iko 16.21-22, 27.15 ‡ **26:4** Iko 11.13-15 § **26:12** 2Kln 6.16

á bòɔ daaaȉ, mí á tulaletikatɛakȉiɔ gboo, mí á gɛɔ ká á diiɔ gɛɔla. Ma nisȉna aɔ ye á yáio.
31 Má tó á wɛ̃́lɛɔ gɔ̃ bɛziaɔ ũɛ, mí á sa'okȉiɔ dúuzɔ̃. Á sa'oa pɔ́ tɛ́kũa gȉ a kamagu lɔo. 32 Má á
bùsu dɛɛ, a yá i di á ibɛɛ pɔ́ kú weɔwa. 33 Má a fɛ̃nda woɛ, mí á yáò mà á fãaa buiɔ guu. Á
bùsu i gɔ̃ gii, á wɛ̃́lɛɔ i gɔ̃ bɛziaɔ ũ. 34 Gɔɔ pɔ́ á kú á ibɛɛɔ bùsuu mɛ́ á bùsu gɔ̃̀ da gii, á bùsu
a ȉampa sa. Bùsupi á ȉampa, a ȉampaa lɛ́ i ká. 35 Gɔɔ pɔ́ á kú we, ȉana pɔ́ a giè à pa ȉampaa
wɛ̃ guu, gɔɔ pɔ́ a gɔ̃ da yàaa a ȉanapi pa sa.

36 Á gbɛ̃́ kɔ̃naɔ sɔ̃, má tó aa sɔ̃̀deedeekɛ ń ibɛɛɔ bùsuu. Baa ȉana lásɛa kɔ̃fȉ a to aa tílɛ, aai
tílɛ lán fɛ̃nda wàlɛ ń yáòwa. Aa kpagua, baa kɛ́ gbɛ̃e lɛ́ ń yáo. 37 Aa kwɛ kákɔ̃a lán fɛ̃nda
wà ń kwɛ́òwa. Aa fɔ̃ zɛ gí ń ibɛɛɔ aɛo. 38 Màa á midɛ buiɔ guu. Á ibɛɛɔ bùsu a á mɔ́mɔ. 39 Á
gbɛ̃́ kɔ̃napiɔ i ibaba ń ibɛɛɔ bùsuu ampiɔ ń ń deziɔ yãvãiɔ yái.

40 Tó á buipiɔ ń yãvãiɔ ń ń deziɔ pɔ́ɔ dɔ̃̀, an náaisaiyã pɔ́ aa kèmɛɛ ń swáɡbãa pɔ́ aa
kèmanɔpio, 41 ɔ̃ ma fɛlɛńnɔ, ma ń kpá ń ibɛɛɔ bùsuu, tó aa ń nɔ̀sɛvãipi tò mɛ́ aa ńzȉa bùsa,
tó an yãvãi go ń gbɛ̃a lɛ́ kà, 42 ma bàa kua ń Yakɔbuo* ń Izaakio† ń Ablahaũo‡ yá a dɔmagu
ń bùsu pɔ́ má kpàmá yáo. 43 Bùsu pɔ́ aa tò we aɔ da gii ń kpɛ, i ȉampa a ȉampaa wɛ̃u. An
yãvãi go a ń gbɛ̃ɛ, asa aa gȉ ma yãdilɛaɔiɛ, an nisȉna ye ma ikoyãio. 44 N̄ beeo gɔɔ pɔ́ aa
kú ń ibɛɛɔ bùsuu, má ń midɛo. Má gíńzi mà a bàakuańnɔ yá gbooo, asa mámɛmaa Dii an
Lua. 45 Ma bàa kua ń ń dezi pɔ́ ma ń bɔ́lɛ Egipi buiɔ wáa kɛ́ màɔ dɛ ń Lua ũ yá dɔmagu, mí
ń bɔ. Mámɛmaa Dii.
46 Ikoyã ń yãdilɛa pɔ́ Dii ò Mɔiziɛ Sinai gbɛ musu a dà Isailiɔnɛɔn we.

27

Lɛ́gbãdɔa Diiwa

1 Dii ò Mɔiziɛ, 2 ɔ̃ a ò Isailiɔnɛ à mè: Tó gbɛ̃́ lɛkè Diiwa à mè, á aà gba gbɛ̃nazȉna, aà bo'ɔ̃an
kɛ: 3 Sɛa za wɛ̃̀ bao e à gè pè wɛ̃̀ bàaɔ̃wa, tó gɔ̃ɛɛ, kpaaũkpɛ ánusu ɔwatɛ̃ blakwiɛ, 4 nɔɛ sɔ̃
baakwi. 5 Sɛa za wɛ̃̀ sɔo e à gè pè wɛ̃̀ baowa, tó nɛgɔ̃ɛɛ, ánusu ɔwatɛ̃ baoɛ, nɛnɔɛ sɔ̃ kwi. 6 Sɛa
za mɔ do e à gè pè wɛ̃̀ sɔowa, tó nɛgɔ̃ɛnaɛ, ánusu ɔwatɛ̃ sɔoɛ, nɛnɔɛna sɔ̃ àaɔ̃. 7 Tó gɔ̃ɛ dɛ wɛ̃̀
bàaɔ̃la, ánusu ɔwatɛ̃ gɛ̃oɛ, nɔɛ sɔ̃ kwi. 8 Tó taasidɛɛ, mɛ́ aà gbãa i ka màao, aàli gɛ́ sa'ona
le, sa'ona lí a bo'ɔ̃a dilɛ lá lɛgbɛ̃na a fɔ̃wa.

9 Tó pɔtuo pɔ́ wȉ sa'oò Diiwaɛ sɔ̃, pɔ́ pɔ́ wà aà gbà ali gɔ̃ aà pɔ́ ũɛ. 10 Wasuli lilɛo. Wasuli
a maa lɛũkpakɛ ń a vãioo, ge a vãi ń a maaoo. Tó wà pɔtuo lɛũkpakè, a pla píi a gɔ̃ Dii pɔ́
ũɛ. 11 Tó pɔtuo pɔ́ wȉli sa'oò Diiwaoɛ sɔ̃, wàli gɛò sa'ona kȉi, 12 sa'ona i a taa gwa, tó a maa
ge a vãiɛ. Lá sa'ona dȉlɛ, màa a ɔ̃a aɔ dɛ. 13 Tó pɔde ye bo, aàli a ɔ̃a sɔode nawà.

14 Tó gbɛ̃́ Dii gbà a kpɛ́, sa'ona lí a taa gwa, tó a maa ge a vãiɛ. Lá sa'ona dȉlɛ, màa a ɔ̃a
aɔ dɛ. 15 Tó kpɛde ye à a kpɛ́ sí, aàli a ɔ̃a sɔode nawà, kpɛ́pi i ɛa gɔ̃ aà pɔ́ ũ.

16 Tó gbɛ̃́ Dii gbà tɔɔlɛ pɔ́ á sè kpaalɛ guu kȉni, a ɔ̃a líɔ doũ ń pɔ́wɛna pɔ́ a mɔ búpiwa ɔ̃ao.
Pɔ́wɛna koko do ɔ̃a kà ánusu ɔwatɛ̃ sɔo. 17 Tó gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃ ɔ̃ à Dii gbàu sɔ̃, a ɔ̃a a gi àɔ ku a
lɛgbɛuɛ. 18 Tó gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃ gɛ̃̀, sa'ona lí a ɔ̃a dilɛ wɛ̃ pɔ́ gɔ̃̀ e gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃̀ sȉa lɛ́u, i a ɔ̃a lao
màa. 19 Tó búde ye a bú sí, aàli a ɔ̃a sɔode nawà, i gɔ̃ aà pɔ́ ũ. 20 Tó i búpi boo, ge tó a yȉa
gbɛ̃pãlewaɛ, a boa zɛ́ kú lɔo. 21 Tó wàlɛ pɔ́ sɔaasɔaané gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃u, buapi a gɔ̃ Dii pɔ́ ũɛ,
lán pɔ́ pɔ́ wà Dii gbà ń a mȉbaowaɛ, tɔɔlɛpi i gɔ̃ sa'onaɔnɛ.

22 Tó gbɛ̃́ Dii gbà tɔɔlɛ pɔ́ á lù, mɛ́ tɔɔlɛ pɔ́ a sè kpaalɛ guu no, 23 sa'ona lí a ɔ̃a dilɛ wɛ̃ pɔ́ gɔ̃̀
e gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃̀ dasilɛu, gbɛ́pi i tɔɔlɛpi bo zȉbeezȉ gɔ̃̀ɔ, ɔ̃api i gɔ̃ Dii pɔ́ ũ. 24 Gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ wɛ̃ ɔ̃
wàli buapi sɔaa a yȉana pɔ́ tɔɔlɛpi vȉ yãaɛ. 25 Lá wà ánusu lɛ́ dȉlɛ kpaaũkpɛu, màa sa'onaɔ
lí pɔ́ ɔ̃a dilɛ. Ánusu do galaũ baoɛ.

* **26:42** Daa 28.13-14 † **26:42** Daa 26.3-4 ‡ **26:42** Daa 17.7-8

26 Pɔtuo nɛ́ sɛ̃́iaɔá Dii pɔ́ɛ kɔ̀. Gbɛ̃e suli aà gbao zu ge sãn lò, asa Dii pɔ́ɛ. 27 Tó pɔtuo pɔ́
wl̀i sa'oòo nɛ́ sɛ̃́iaɛ sɔ̃, aàli bo lá sa'ona dl̀lɛ lɛ́u, i a ɔ̃a sɔode nawà. Tó i boo, wàli yía ɔ̃a
pɔ́ sa'ona dl̀lɛ lɛ́u. 28 Pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ vl̀ à Dii gbà ń a mìbao, gbɛ̃nazl̀na ge pɔtuo ge tɔɔlɛ pɔ́ dɛ a
buiɔ pɔ́ ũn lò, asuli yíao, asu bo sɔ̃o. Pɔ́ pɔ́ wà Dii gbà ń a mìbao á pɔ́ pɔ́ wl̀li booɛ.* 29 Baa
gbɛ̃nazl̀na pɔ́ wà Dii gbà ń a mìbao, wà fɔ̃ boo, sema wà ade dɛ.
30 Bua pɔ́ɔ kwide líɔ dɛ Dii pɔ́ ũ, pɔ́wɛna ge libɛɔn lò.† Aliɔ dɛ Dii pɔ́ ũɛ. 31 Tó gbɛ̃́ ye a pɔ́
kwidepiɔ bo, aàli a ɔ̃a sɔode nawà. 32 Pɔtuo kwide á Dii pɔ́ɛ. Tó wa nào, a kwideɔ líɔ dɛ aà
pɔ́ ũ. 33 Wasuli a maa ge a vãi boo, mɛ́ wasuli a kee boo. Tó wà a lɛũkpakɛo. Tó wà a lɛũkpakɛ̀, a pla píi
gɔ̃̀ Dii pɔ́ ũɛ, mɛ́ wa fɔ̃ a kee boo.
34 Yɑ́ pɔ́ Dii dà Mɔiziɛ Sinai gbɛ musu a dl̀lɛ Isailiɔnɛn we.

* 27:28 Nao 18.14 † 27:30 Nao 18.21, Iko 14.22-29

NAOKƐA
Mɔizi lá sĩiɔ̃de
Yɑ́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Kɛ́ Isailiɔ ikoyɑ̃ pɔ́ Lua kpà Mɔiziwa Sinai gbɛ musu yɑ̃mà, aa sɔukɛ̀ wà da bùsu pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀nɛ́ zɛ́u (1.1-10.10). Aa táa'ò wà kà Kadɛsi Baanɛa, we aa gɛ̃u bùsupiu, ɔ̃ aalɛ vĩakɛ bùsupi gɛ̃aɛ, aa ɛ̀a mipɛ̀ gɛɔmidɔkĩiwa, ɔ̃ aa kɛ̀ gbáau wɛ̃̀ bla. Tá gbɑ̃̀a oa gbɛa aa Mɔabu bùsu lè Ĩsia Wiside gukpɛ oi (10.11-21.35). Lápi yɑ́ gbɛzɑ̃ɔ yɑ́ pɔ́ kɛ̀ Mɔabu bùsuuɔ òwɛ̃ɛ. Bɔa we gbɛzɑ̃ ɔ̃ Isailiɔ è gɛ̃̀ Kanaa bùsuu (22.1-36.13).

Lápi tɛ Bɔa láiɛ, mɛ́ à Lua gbɛ̃́ɔ gbɛ̃nazĩnkɛ ɔ̀lɔwɛ̃ɛ. Zĩeɔ aaĩ Lua náaikɛ, zĩeɔ aaĩ seakɛ, zĩeɔ yɑ̃eɔ ĩ ń kɑ̃́si, zĩeɔ yɑ̃eɔ ĩ ń kɑ̃dɛ, zĩeɔ aaĩ ńzĩa sɛ lɛsĩ, zĩeɔ aaĩ lɛ́lɛ zĩ́lɛ. Lápi ɔ̀lɔwɛ̃ɛ lɔ kɛ́ Lua ĩɔ dɛ a gbɛ̃́ɔnɛ náaide ũ gɔɔpii, ĩɔ yɑ̃kɛ a zɛ́wa, ɑ̃ma zĩeɔ ĩɔ pɑ̃sĩńnɔ.

Yɑ́ zĩ'ũ Mɔizi lè a dɛa kɔ́ɔ ũ Dii ń a gbɛ̃́ɔ zɑ̃nguo yɑ́ musu. Ɔmɛ Lua lɛdɔɛkɛna ũ, ɔ̃ ĩɔ sɔ̃ Luazi. Ɔmɛ ĩ awakpa Luaɛ a gbɛ̃́ɔnɛ, asa náaisaideɔnɛ.

Isailiɔ naokɛa Sinai guwaiwaiu

1 Isailiɔ bɔa Egipi wɛ̃̀ plaade, a mɔ plaade gɔɔ sɛ̃́ia zĩ́, Dii yɑ̃'ò Mɔiziɛ kpaaũkpɛu Sinai
guwaiwaiu à mɛ̀: 2 A Isailiɔ naokɛ daɛdaɛ ualɛ ń ualɛo, ní gɔ̃ɛɔ tɔ́ dalau píi. 3 Mpi ń Aalonao
à Isaili gɔ̃ɛ pɔ́ kà wɛ̃̀ bao ge aa dɛaɔ kɑ̃aa, í gbɛ̃́ pɔ́ kà zĩkaapiɔ nao gɑ̃ ń gɑ̃o. 4 A gbɛ̃́ pɔ́ dɛ
uabele ũɔ sɛ bui ń buio guu dodo aa dɔálɛ. 5 Gbɛ̃́ pɔ́ aaɔ kúánɔpiɔ tɔ́n kɛ:
Lubɛni buiɔ guu Sedeu nɛ́ Ɛlizuu.
6 Simɛɔ buiɔ guu Zulisadai nɛ́ Selumiɛ.
7 Yuda buiɔ guu Aminadabu nɛ́ Naasɔ̃.
8 Isakaa buiɔ guu Zuaa nɛ́ Nɛtanɛli.
9 Zabulɔni buiɔ guu Heloni nɛ́ Ɛliabu.
10 Yosɛfu nɛ́ Ɛflaiũ buiɔ guu Amihudu nɛ́ Ɛlisama.
Yosɛfu nɛ́ Manase buiɔ guu Pedazuu nɛ́ Gamaliɛli.
11 Bɛ̃yɑ̃mɛɛ buiɔ guu Gidoni nɛ́ Abidɑ̃.
12 Dɑ̃ buiɔ guu Amisadai nɛ́ Ahiɛzɛɛ.
13 Asɛɛ buiɔ guu Ɔkɛlana nɛ́ Pagiɛli.
14 Gada buiɔ guu Deuɛli nɛ́ Ɛliasafa.
15 Nɛfatali buiɔ guu Enana nɛ́ Ahila.
16 Gbɛ̃́ pɔ́ wà ń sɛ́ gbɛ̃́ɔ guu ń deziɔ buiɔ kía ũɔn we. Aamɛ Isaili bui dɔaanaɔ ũ. 17 Mɔizi ń
Aalonao gbɛ̃́ pɔ́ Dii ń tɔ́ dòdɔpiɔ sɛ̀, 18 ɔ̃ aa gbɛ̃́ɔ kɑ̃̀aa píi mɔ plaade gɔɔ sɛ̃́iazĩ. Aa gbɛ̃́ pɔ́ kà
wɛ̃̀ bao ge aa dɛaɔ tɔ́ dàlau píi daɛdaɛ ualɛ ń ualɛo. 19 Mɔizi ń nao Sinai guwaiwaiu lá Dii
dĩlɛɛwa.
20 Wà gɔ̃ɛ pɔ́ kà wɛ̃̀ bao ge aa dɛaɔ nào, ɔ̃ wà gbɛ̃́ pɔ́ kà zĩkaapiɔ tɔ́ dàlau dodo baade iawa
daɛdaɛ ualɛ ń ualɛo.
21 Isaili nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia Lubɛni buiɔ guu, gbɛ̃́ pɔ́ kà zĩkaaɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bla ń sooloo ń
ɔ̀aa pla ń basɔooɛ (46.500).
22-23 Simɛɔ buiɔ guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃ mɛ̀ndosai ń ɔ̀aa do ń basɔooɛ (59.300).
24-25 Gada buiɔ guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blasɔo ń ɔ̀aa àaɔ̃ ń blakwioɛ (45.650).
26-27 Yuda buiɔ guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃kwi ń síiɔ̃o ń ɔ̀aa àaɔ̃oɛ (74.600).
28-29 Isakaa buiɔ guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blakwi ń síiɔ̃o ń ɔ̀aa plaoɛ (54.400).
30-31 Zabulɔni buiɔ guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blakwi ń soplao ń ɔ̀aa plaoɛ (57.400).
32-33 Yosɛfu nɛ́ Ɛflaiũ buiɔ guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bla ń ɔ̀aa pla ń basɔooɛ (40.500).

34-35 Yosɛfu nɛ́ Manase buiɔ guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi ń plao ń ɔ̀aa dooɛ (32.200).
36-37 Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi ń sɔoo ń ɔ̀aa plaoɛ (35.400).
38-39 Dã buiɔ guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃ ń plao ń ɔ̀aa àaɔ̃ ń basɔooɛ (62.700).
40-41 Asɛɛ buiɔ guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bla ń mɛ̀ndoo ń ɔ̀aa pla ń basɔooɛ (41.500).
42-43 Nɛfatali buiɔ guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blakwi ń àaɔ̃o ń ɔ̀aa plaoɛ (53.400).
44 Gbɛ̃́ pɔ́ Mɔizi ń Aalonao ń Isailiɔ kía gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ ń naoɔn we. Wà kíapiɔ sɛ̀ bui ń
buio guu mɛ̀ndodoɛ. 45 Kɛ́ aa Isaili gɔ̃ɛ pɔ́ kà wɛ̃̀ bao ge aa dɛaɔ nào ualɛ ń ualɛo, Isaili pɔ́
kà zi̋kaapiɔ 46 gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa àaɔ̃ ń àaɔ̃o ń ɔ̀aa pla ń basoplakwioɛ (603.550).
47 Wì Levii bui uadeɔ da nao guuo, 48 asa Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 49 Nsu Levii buiɔ naoo. Nsu
ǹ ń tɔ́ dalau ń Isaili bui ki̋niɔo. 50 Ikoyã zwã̀akpɛ zi̋ na Levii buiɔnɛ ń ɔzi̋ ń a pɔkeleɔ ń
pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ píi. Aamɛ aaliɔ zwã̀akpɛ sɛa ń a pɔkeleɔ píi, aaiɔ dɛ zwã̀akpɛpi zi̋kɛnaɔ ũ,
aali bòokpa aa liai. 51 Tó álɛ fɛlɛ, aamɛ aali zwã̀akpɛpi woɛwoɛ. Tó a ka bòokpaki̋i, aali ɛa
pɛ́ɛpɛɛ. Tó gbɛ̃pãle sɔ̃̀i, à gàɛ. 52 Isailiɔ lí bòokpakpa gã ń gão, baade ń a dàlapooo. 53 Levii
buiɔ mɛ́ aali bòokpa aa lia ikoyã zwã̀akpɛi, kɛ́ másu pɔkũmabɔbɔ Isailiɔwao yã̋i. Ikoyã
zwã̀akpɛ gwaa mɛ́ Levii buiɔ zi̋ ũ. 54 Ɔ Isailiɔ kɛ̀ lá Dii ò Mɔiziɛwa.

2

Bòokpaa zɛ́kalɛa

1 Dii yã'ò Mɔiziɛ ń Aalonao à mɛ̀: 2 Isailiɔ baade lí bòokpa a dàlapoo gbáu ń a ua seelao
pɛ́lɛa. Aali bòokpa wà lia kpaaũkpɛi kɛ̃awà yɔɔ.
3 Yuda bui gãliɔ mɛ́ aali bòokpa gukpɛ oi ń ń dàlapooo. An dɔaanan Aminadabu nɛ́
Naasɔ̃ ũ. 4 Aà zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃kwi ń síiɔ̃o ń ɔ̀aa àaɔ̃oɛ (74.600). 5 Isakaa bui
gãliɔ lí bòokpa ń saɛ. An dɔaanan Zuaa nɛ́ Nɛtanɛli ũ. 6 Aà zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blakwi
ń síiɔ̃o ń ɔ̀aa plaoɛ (54.400). 7 An saɛ Zabulɔni buiɔ. An dɔaanan Heloni nɛ́ Ɛliabu ũ. 8 Aà
zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blakwi ń soplao ń ɔ̀aa plaoɛ (57.400). 9 Ampii an bòo wì mɛ Yuda
buiɔ bòo, aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do, gɛ̃o mɛ̀ndosai mɛ́ kuo, ń ɔ̀aa plaoɛ. (186.400) Aamɛ
aali dazɛu káau.
10 Lubɛni bui gãliɔ mɛ́ aali bòokpa gɛɔmidɔki̋i oi ń ń dàlapooo. An dɔaanan Sedeu
nɛ́ Ɛlizuu ũ. 11 Aà zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blakwi ń sooloo ń ɔ̀aa pla ń basɔooɛ (46.500).
12 Simɛɔ buiɔ lí bòokpa ń saɛ. An dɔaanan Zulisadai nɛ́ Selumiɛ ũ. 13 Aà zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃ mɛ̀ndosai ń ɔ̀aa do ń basɔooɛ (59.300). 14 An saɛ Gada buiɔ. An dɔaanan
Deuɛli nɛ́ Ɛliasafa ũ. 15 Aà zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blasɔo ń ɔ̀aa àaɔ̃ ń blakwioɛ (45.650).
16 Ampii an bòo wì mɛ Lubɛni buiɔ bòo, aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basoplakwi ń mɛ̀ndoo ń ɔ̀aa
pla ń blakwioɛ (151.450). Aamɛ aali dazɛu plaade ũ.
17 Levii bui bòodeɔ mɛ́ aali kpaaũkpɛ sɛ aa daò zɛ́u, aaiɔ bɛ guoguo. Lá an bòo kálɛa dɛ,
màa aaliɔ bɛ zɛ́u. Baade iɔ ku a ɔi tɛa a dàlapoozi.
18 Ɛflaiũ bui gãliɔ lí bòokpa bɛ'aɛ oi ń ń dàlapooo. An dɔaanan Amihudu nɛ́ Ɛlisama ũ.
19 Aà zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bla ń ɔ̀aa pla ń basɔooɛ (40.500). 20 Manase buiɔ líɔ kú ń saɛ.
An dɔaanan Pedazuu nɛ́ Gamaliɛli ũ. 21 Aà zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi ń plao ń ɔ̀aa
dooɛ (32.200). 22 An saɛ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ. An dɔaanan Gidoni nɛ́ Abidã ũ. 23 Aà zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi ń sɔoo ń ɔ̀aa plaoɛ (35.400). 24 Ampii an bòo wì mɛ Ɛflaiũ buiɔ bòo,
aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basɔokwi plasai ń basɔooɛ (108.100). Aamɛ aali dazɛu àaɔ̃de ũ Levii
buiɔ gbɛa.
25 Dã bui gãliɔ mɛ́ aali bòokpa gugbãntoo oi ń ń dàlapooo. An dɔaanan Amisadai nɛ́
Ahiɛzɛɛ ũ. 26 Aà zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃ ń plao ń ɔ̀aa àaɔ̃ ń basɔooɛ (62.700). 27 Asɛɛ
buiɔ mɛ́ aali bòokpa ń saɛ. An dɔaanan Ɔkɛlana nɛ́ Pagiɛli ũ. 28 Aà zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
bla ń mɛ̀ndoo ń ɔ̀aa pla ń basɔooɛ (41.500). 29 An saɛ Nɛfatali buiɔ. An dɔaanan Enana nɛ́
Ahila ũ. 30 Aà zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blakwi ń àaɔ̃o ń ɔ̀aa plaoɛ (53.400). 31 Ampii an bòo

wȉ mɛ Dã buiɔ bòo, aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basoplakwi ń soplao ń ɔ̀aa àaɔ̃oɛ (157.600). Aali
dazɛu gbɛzã ń ń dàlapooo.
32 Isaili pɔ́ wà ń nao ualɛ ń ualɛoɔn we. An zȉgɔ̃ɔ píi gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa àaɔ̃ ń àaɔ̃
ń basoplakwioɛ (603.550). 33 Kási wi Levii buiɔ da naopi guu ń ń Isaili deeɔo, lá Dii ò
Mɔiziɛwa. 34 Isailiɔ kɛ̀ lá Dii ò Mɔiziɛwa, aa bòokpà ń ń dàlapooo màa, ɔ̃ aa dàzɛu daɛdaɛ
ualɛ ń ualɛo.

3

Levii buiɔ

1 Mɔizi ń Aalonao buiɔ yɑ̃́n kɛ gɔɔ pɔ́ Dii yã'ò Mɔiziɛ Sinai gbɛ musu. 2 Aalona nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n
kɛ: Aà nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia Nadabu, Abiu, Ɛleazaa, Itamaa. 3 Aalona nɛ́ pɔ́ wà ń dílɛ sa'onaɔ ũ wà
sa'ozȉ nàné ń ɔzȉɔ tɔ́n we. 4 Nadabu ń Abiuo gàga Dii aɛ Sinai guwaiwaiuɛ, kɛ́ aa mɔ̀ aà aɛ
ń tɛ́ zȉ̀loo yɑ̃́i.* Aai nɛ'i yãao, ɔ̃ Ɛleazaa ń Itamaao gɔ̃̀ sa'onaɔ ũ ń mae Aalona gɔɔ.
5 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 6 Mɔ́ ń Levii buiɔ, ní ń na Aalonaɛ a ɔzȉ, aali zȉkɛaànɔ. 7 Aali
kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ zȉ pɔ́ má dà Aalonaɛ ń Isailiɔ píi kɛ ń zwɑ̃̀akpɛpi zȉo lɔ. 8 Aali laaidɔ
kpaaũkpɛ pɔkeleɔwa, aaiɔ zwɑ̃̀akpɛpi zȉ pɔ́ má dà Isailiɔnɛ kɛò. 9 Levii buiɔ na Aalona
ń a nɛ́ɔnɛ ń ɔzȉ. Isaili pɔ́ wa kpàwà míɔmiɔɔn we. 10 Aalona ń a nɛ́ɔ dilɛ ma gbàgbanaɔ ũ.
Tó gbɛ̃́ zȉ̀loe sɔ̃̀mazi, à gàɛ.
11 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 12 Mámɛ ma Levii buiɔ sɛ̀ Isailiɔ guu Isaili nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ gbɛu. Levii
buipiɔ iɔ dɛ ma pɔ́ ũ, 13 asa za gɔɔ pɔ́ ma Egipi nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ dɛ̀dɛ, ma Isaili nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ ń ń
pɔtuo nɛsana sɛ̃́iaɔ dȉlɛ ma pɔ́ ũɛ.† Mámɛmaa Dii.
14 Dii yã'ò Mɔiziɛ Sinai guwaiwaiu à mɛ̀: 15 Levii buiɔ nao daɛdaɛ ualɛ ń ualɛo. An gɔ̃ɛɔ
nao píi sɛa za nɛ́ mɔ doɔwa. 16 Ɔ Mɔizi ń nao lá Dii òɛwa. 17 Levii nɛ́ɔ tɔ́n kɛ: Geesɔ̃, Kɛata
ń Mɛlalio. 18 Geesɔ̃ nɛ́ɔ tɔ́n kɛ daɛdaɛ: Libeni ń Simɛio. 19 Kɛata nɛ́ɔ tɔ́n kɛ daɛdaɛ: Amlaũ,
Isaa, Hɛblɔ̃ ń Uziɛlio. 20 Mɛlali nɛ́ɔ tɔ́n kɛ daɛdaɛ: Mali ń Musio. Levii buiɔn we daɛdaɛ
ualɛ ń ualɛo.
21 Libeni buiɔ ń Simɛi buiɔ mɛ́ Geesɔ̃ buiɔ ũ. 22 Gɔ̃ɛ pɔ́ wà ń nao sɛa za nɛ́ mɔ doɔwaɔ
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sopla ń ɔ̀aa pla ń basɔooɛ (7.500). 23 Geesɔ̃ buipiɔ lí bòokpa zwɑ̃̀akpɛpi
kpɛ naa bɛ'aɛ oi. 24 Laɛli nɛ́ Ɛlisafa mɛ́ ń kía ũ. 25 Geesɔ̃ buiɔ líɔ zwãa ń báa pɔ́ wàli kú
kpaaũkpɛaɔ zȉ kɛ ń a kpɛɛlɛ zwãao 26 ń kaa lɛ́ zwãao ń kaa pɔ́ lia zwɑ̃̀akpɛpi ń sa'okȉiozi
zwãao ń a baɔ píi.
27 Amlaũ buiɔ ń Isaa buiɔ ń Hɛblɔ̃ buiɔ ń Uziɛli buiɔ mɛ́ Kɛata buiɔ ũ. 28 Sɛa za nɛ́ mɔ
doɔwa, an gɔ̃ɛɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ swaaɔ̃ ń ɔ̀aa àaɔ̃oɛ (8.600). Aamɛ aaliɔ zȉkɛ zwɑ̃̀akpɛu.
29 Kɛata buipiɔ mɛ́ aali bòokpa zwɑ̃̀akpɛpi saɛ naa gɛɔmidɔkȉi oi. 30 Uziɛli nɛ́ Ɛlizafã mɛ́ ń
kía ũ. 31 Aaliɔ kpagolo ń táabũnuo ń dauo ń sa'okȉio ń tulaletikatɛakȉio ń zwɑ̃̀akpɛ zȉkɛbɔɔ
ń suunao zȉ kɛ píi. 32 Sa'onkia Aalona nɛ́ Ɛleazaa mɛ́ Levii bui kíaɔ dɔaana ũ. Aàpi mɛ́ ȉ wɛ́tɛ
zwɑ̃̀akpɛ zȉkɛnaɔzi.
33 Mali buiɔ ń Musi buiɔ mɛ́ Mɛlali buiɔ ũ. 34 Kɛ́ wà ń nao sɛa za nɛ́ mɔ doɔwa, an gɔ̃ɛɔ
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ soolo ń ɔ̀aa dooɛ (6.200). 35 Abihaili nɛ́ Zuliɛli mɛ́ ń kía ũ. Aali bòokpa
zwɑ̃̀akpɛ saɛ naa gugbãntoo oi. 36 Wà Mɛlali buiɔ dȉlɛ aaliɔ wɛ́tɛ zwɑ̃̀akpɛ lipɛpɛɛɔzi ń a
lipɔ̃ɔɔ ń a lipɛlɛɔ ń lipɛlɛpi zɛbɔɔ ń a pɔkeleɔ píi. 37 Aaliɔ kaa pɔ́ liaa zwɑ̃̀akpɛi lipɛlɛɔ ń a
zɛbɔɔ ń a kũbɔɔ ń a baɔ zȉ kɛ lɔ.
38 Mɔizi ń Aalonao ń Aalonapi nɛ́ɔ lí bòokpa kpaaũkpɛ aɛ naa gukpɛ oi. Aamɛ aaliɔ
luakukȉi zȉ kɛ Isailiɔnɛ. Tó gbɛ̃́ zȉ̀loe sɔ̃̀i, à gàɛ. 39 Levii bui pɔ́ Mɔizi ń Aalonao ń nao daɛdaɛ
lá Dii òwaɔn we. Sɛa za nɛ́ mɔ doɔwa, aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao ń plaoɛ (22.000).
40 Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀: Isaili nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ nao píi sɛa za nɛ́ mɔ doɔwa, ní ń tɔ́ dalau. 41 Bee
gbɛa ní Levii buiɔ dilɛ ma pɔ́ ũ Isaili nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ gbɛu ḿpii, ní Levii buiɔ pɔtuoɔ dilɛ ma pɔ́

* **3:4** Lev 10.1-2, Nao 26.61 † **3:13** Bɔa 13.2

ũ Isailiɔ pɔtuo nɛsana sɛ̃iaɔ gbɛu píi. Mámɛmaa Dii. 42 Ɔ Mɔizi Isaili nɛgɔ̃ɛ sɛ̃iaɔ nào lá Dii
ò̀ɛwa, 43 sɛa za nɛ́ mɔ doɔwa. Kɛ́ wà ń tɔ́ kà láu píi, an dasi kè gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao ń ɔ̀aa
do ń bàaɔ̃kwi ń àaɔ̃oɛ (22.273).

44 Ɔ Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 45 Levii buiɔ dilɛ ma pɔ́ ũ Isaili nɛgɔ̃ɛ sɛ̃iaɔ gbɛu, ní Levii buiɔ
pɔtuoɔ dilɛ ma pɔ́ ũ Isailiɔ pɔtuo nɛsana sɛ̃iaɔ gbɛu. Mámɛmaa Dii. 46 Isaili nɛgɔ̃ɛ sɛ̃iaɔ dasi
dɛ Levii buiɔla gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń bàaɔ̃kwi ń àaɔ̃o. Gbɛ̃́ pɔ́ dìapiɔ boa yɑ̃́ musu, 47-48 ɑ̃́nusu
ɔwatɛ̃ sɔ́sɔo símá an baade miwa, lá wà a gbia dìlɛ ma kúkìiwa, ní kpá Aalona ń a nɛ́ɔwa.
Ɑ̃nusu do gela baoɛ. 49 Ɔ Mɔizi gbɛ̃bo'ɔ̃api sì gbɛ̃́ pɔ́ an dasi dè Levii buiɔlapiɔwa. 50 Ɑ̃
ɔ̃asì Isaili nɛgɔ̃ɛ sɛ̃iapiɔwa ɑ̃́nusu ɔwatɛ̃ ɔ̀aa soolo ń baswaaɔ̃sɔoo (1.365), lá wà a gbia dìlɛ
luakukìiwa. 51 Ɔ a kpà Aalona ń a nɛ́ɔwa lá Dii ò̀ɛwa.

4

Kɛata buiɔ

1 Dii yã'ò Mɔiziɛ ń Aalonao à mɛ̀: 2 Levii nɛ́ Kɛata buiɔ nao daɛdaɛ ualɛ ń ualɛo, 3 gɔ̃ɛ pɔ́
kà wɛ̃̀ baakwi e blakwi, aaì mɔ zìkɛi kpaaũkpɛuɔ. 4 Zì pɔ́ Kɛata buipiɔ lí kɛ kpaaũkpɛu á
ma pɔ́ɛ ń a mìbao.

5 Tó wàlɛ fɛlɛ bòou, Aalona lí mɔ́ ń a nɛ́ɔ, aali suuna zwãa polo aa ku ikoyã kpagoloa.
6 Aali ayo báa kua, aai gbasa zwãa pɔ́ wa kè ń pɔ́lɛ búuna tɛ̃ɛtɛ̃ɛo kua. Bee gbɛa aali
kpagolo lipɔ̃ɔɔ sɔlɔu.

7 Aali zwɑ̃̀a búuna kú táabũnu pɔ́ kú ma aɛa, aai tapɛlɛntiɔ kálɛwà ń toonaɔ ń imibɔɔ ń
lo pɔ́ wì vɛ̃ɛ kauɔ, aai pɛ̃ɛ pɔ́ wìɔ kpaa gɔɔpii kálɛ we lɔ. 8 Aali zwɑ̃̀a tɛ̃a ku pɔ́piɔla, aai ayo
báa kua. Bee gbɛa aali táabũnupi lipɔ̃ɔɔ sɔlɔu.

9 Aali zwɑ̃̀a búuna sɛ ku daua ń a filiaɔ ń a dɛbɔɔ ń a túfukabɔɔ ń a nísikabɔɔ, 10 aai daupi
ye ayo báau ń a pɔkelepiɔ píi, aai ye a lipɔ̃ɔɔwa.

11 Aali zwɑ̃̀a búuna kú tulaletikatɛakìia, aai ayo báa kua. Bee gbɛa aali a lipɔ̃ɔɔ sɔlɔu.
12 Aali zìkɛbɔ pɔ́ wàli zìkɛò ma kúkìiɔ sɛ́lɛ píi, aai ka zwɑ̃̀a búunau, aai ye ayo báau, aai
gbasa ye a lipɔ̃ɔɔpiɔwa.

13 Aali sa'okìi túfu bɔlɛ, aai zwɑ̃̀a gàalulade ku sa'okìipia, 14 aai pɔkele pɔ́ wì zìkɛoɔ ka
sa'okìipia, tɛ́sibɔɔ ń saaɔ ń pɛ́ɛluɔ ń au'ɛlɛbɔɔ ń sa'okìi pɔkeleɔ píi, aai gbasa ye ayo báau,
aai a lipɔ̃ɔɔ sɔlɔu.

15 Tó Aalona ń a nɛ́ɔ pɔkù ma kpɛ́ pɔ́ɔ ń a pɔkeleɔla píi aa làa, tó wàlɛ fɛlɛ bòou, Kɛata
buiɔ lí gbasa mɔ́ pɔ́piɔ sɛ́lɛ. Aasuli ɔkã ma kpɛ́ pɔewao, kɛ́ aasu gagao yɑ̃́i. Kɛata buiɔ mɛ́
aaliɔ kpaaũkpɛ pɔ́piɔ sɛa.

16 Sa'onkia Aalona nɛ́ Ɛleazaa mɛ́ aliɔ wɛ́tɛ filia nísii ń tulaleti gìnanao ń pɔ́wɛnti pɔ́ wìɔ
mɔ ma gbai lá gu lɛ́ dɔo ń nísi pɔ́ wì pɔ́ dilɛò à gɔ̃ ma pɔ́ ũo, ìli wɛ́tɛ zwɑ̃̀akpɛi lɔ ń a pɔ́ɔ ń a
pɔkeleɔ píi.

17 Dii yã'ò Mɔiziɛ ń Aalonao à mɛ̀: 18 Ɑ̃su to Kɛata buiɔ midɛ Levii buiɔ guuo. 19 Tó aa sɔ̃̀
ma kpɛ́ pɔ́piɔzi, Aalona ń a nɛ́ɔ mɛ́ aali dɔaa gɛ̃ zwɑ̃̀akpɛu, aai ń baade zɛ̃́ pɔ́ a kɛ ń aso pɔ́
a sɛo ɔlɔ̀ɛ, kɛ́ aasu gagao yɑ̃́i. 20 Kɛata buipiɔ suli gɛ̃ wɛ́kpalɛi ma kpɛ́ pɔ́piɔzi gɔɔ pɔ́ wàlɛ
zwãa kuao, kɛ́ aasu gagao yɑ̃́i.

Geesɔ̃ buiɔ

21 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 22 Geesɔ̃ buiɔ nao lɔ daɛdaɛ ualɛ ń ualɛo. 23 Gɔ̃ɛ pɔ́ kà wɛ̃̀ baakwi
e blakwi, aaiɔ mɔ zìkɛi kpaaũkpɛuɔ ɔ̃ ńyɔ̃ ń nao. 24 Zì pɔ́ Geesɔ̃ buiɔ lí kɛ ń aso pɔ́ aali sɛon
kɛ: 25 Aali kpaaũkpɛzwãaɔ sɛ́ ń zwãa pɔ́ wì kuao ń ayo báa pɔ́ wì kuaɔ ń a kpɛɛlɛ zwãao
26 ń kaa pɔ́ liaa zwɑ̃̀akpɛ ń sa'okìiozi zwãaɔ ń a lɛ zwãao ń a baɔ ń a pɔkeleɔ píi. Aali zì pɔ́
wì kɛoɔ kɛ píi. 27 Aalona ń a nɛ́ɔ mɛ́ aaɔ dɛ zì pɔ́ Geesɔ̃ buiɔ lí kɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũ, asosɛan nò, zì

pãle kɛan nò. Ampiɔ mɛ́ aali aso pɔ́ aa sɛ ɔlɔnɛ́. 28 Kpaaũkpɛ zi̋ pɔ́ Geesɔ̃ buiɔ líɔ kɛn we.
Sa'onkia Aalona nɛ́ Itamaa mɛ́ aliɔ wɛ́tɛ an zi̋ɔi.

Mɛlali buiɔ

29 Mɛlali buiɔ nao daɛdaɛ ualɛ ń ualɛo. 30 Gbɛ̃́ pɔ́ kà wɛ̃̀ baakwi e blakwi, aaiɔ mɔ zi̋kɛi
kpaaũkpɛuɔ ɔ̃ ńyɔ̃ ń nao. 31 Kpaaũkpɛ zi̋ pɔ́ aaliɔ kɛn kɛ: Aamɛ aaliɔ zwɛ̃̀akpɛ lipɛpɛɛɔ sɛa
ń a lipɔ̃ɔɔ ń a lipɛlɛɔ ń lipɛlɛpiɔ zɛbɔɔ 32 ń kaa pɔ́ liaai lipɛlɛɔ ń a zɛbɔɔ ń a kũbɔɔ ń a baɔ ń a
pɔkele pɔ́ wi̋ zi̋kɛoɔ píi. Ali baade aso pɔ́ a sɛ ɔlɔɛ̀. 33 Kpaaũkpɛ zi̋ pɔ́ Mɛlali buiɔ lí kɛn we.
Sa'onkia Aalona nɛ́ Itamaa mɛ́ aliɔ wɛ́tɛ an zi̋ɔi.

Levii buiɔ naoa

34 Ɔ Mɔizi ń Aalonao ń Isaili kíaɔ Kɛata buiɔ nào daɛdaɛ ualɛ ń ualɛo, 35 sɛa gbɛ̃́ pɔ́ kà
wɛ̃̀ baakwi e blakwi, aaiɔ mɔ zi̋kɛi kpaaũkpɛuɔ. 36 Aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aa kuɛ'aaɔ̃ ń basoplakwioɛ
(2.750). 37 Kɛata bui pɔ́ aai̋ zi̋kɛ kpaaũkpɛuɔ dasilɛn we. Mɔizi ń Aalonao ń nao lá Dii ò
Mɔiziɛwa.
38 Ɔ aa Geesɔ̃ buiɔ nào daɛdaɛ ualɛ ń ualɛo, 39 sɛa gbɛ̃́ pɔ́ kà wɛ̃̀ baakwi e blakwi, aaiɔ
mɔ zi̋kɛi kpaaũkpɛuɔ. 40 Aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aa kuɛ'aaɔ̃ ń baakwioɛ (2.630). 41 Geesɔ̃ bui pɔ́ aai̋ zi̋kɛ
kpaaũkpɛuɔ dasilɛn we. Mɔizi ń Aalonao ń nao lá Dii òwa.
42 Ɔ aa Mɛlali buiɔ nào daɛdaɛ ualɛ ń ualɛo, 43 sɛa gbɛ̃́ pɔ́ kà wɛ̃̀ baakwi e blakwi, aaiɔ mɔ
zi̋kɛi kpaaũkpɛuɔ. 44 Aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aa gɛ̃o ń mɛ̀ndooɛ (3.200). 45 Mɛlali buiɔ dasilɛn we. Mɔizi
ń Aalonao ń nao lá Dii ò Mɔiziɛwa.
46 Màa Mɔizi ń Aalonao ń Isaili kíaɔ Levii buiɔ nào daɛdaɛ ualɛ ń ualɛo, 47 sɛa gbɛ̃́ pɔ́ kà
wɛ̃̀ baakwi e blakwi, aai̋ mɔ zi̋kɛi kpaaũkpɛu aaiɔ a aso sɛaɔ. 48 Ampii an dasi fɛ̀lɛ ɔ̀aasɔsɔo
lɛɛ swaaɔ̃ ń ɔ̀aa àaɔ̃ baosaioɛ (8.580). 49 Kɛ́ Dii yãdi̋lɛ Mɔiziɛ, a ò gbɛ̃́ɔnɛ, wà baade zi̋ ɔ̀lɔɛ̀ ń
aso pɔ́ a sɛo. Ɔ wà ń nao màa lá Dii ò Mɔiziɛwa.

5

Bòo kua gbãlɛsai

1 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 2 O Isailiɔnɛ aa kusudeɔ ń kɛ̃nudeɔ ya bòou ń gbɛ̃́ pɔ́ kà̃ gɛwa aa
gbãlɛ̀ɔ. 3 A ń yá à ń kpá bòo kpɛ gɔ̃ɛ ń nɔɛo, kɛ́ aasu Isailiɔ bòo pɔ́ má kú a guu gbãlɛo yái.*
4 Ɔ Isailiɔ kɛ̀ màa, aa ń yá ń kpá bòo kpɛ, lá Dii ò Mɔiziɛwa.
5 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 6 O Isailiɔnɛ, tó gɔ̃ɛ ge nɔɛ duunakɛ̀ a gbɛ̃́ɛ à náaisaiyãkɛ̀ Diiɛ, à
tàaekɛ̀n we. 7 Sema ade duuna pɔ́ a kɛ̀pi o gupuau, i a fi̋abo gbɛ̃́ pɔ́ à tàaekɛ̀ɛpiɛ, i a ɔ̃a sɔode
nawà. 8 Tó pɔde gà mɛ́ a daɛ fɛ̃̀ɛɛ vi̋ wà fi̋api boɛ̀o, pɔ́pi a gɔ̃ ma pɔ́ ũɛ, wi kpa sa'onawa sãnu
ń sãsakao pɔ́ wa lákaò aà duunapiao.† 9 Sa pɔ́ Isailiɔ lí oa aliɔ dɛ sa'ona pɔ́ wà mɔ̀ɔɛ̀ pɔ́ ũɛ.
10 Pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ kpà Diiwa ali gɔ̃ sa'ona pɔ́ wà nàɛ̀ a ɔzi̋ pɔ́ ũɛ.

Nɔ náaisaide yɑ̃́

11 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 12 O Isailiɔnɛ ǹ mɛ, tó gbɛ̃e nɔ pà̃zɛa à náaisaiyãkɛ̀ɛ̀, 13 gɔ̃ɛ pãle
wùlɛaànɔ, aà zɑ̃́ a yɑ̃́ dɔ̃o, tó nɔɛpi gbãsi̋kɛ̀ màa mɛ́ gbɛ̃e i aà eo, seelade kuo, kɛ́ wi aà kũòo
yɑ̃́i, 14 tó gɔ̃ɛpi nɔ̀sɛ fɛ̀lɛ, mɛ́ àlɛ seakɛ a nɔpi yɑ̃́wa, àlɛ e à gbãsi̋kɛ̀ yɑ̃̀, ge i gbãsi̋kɛoa, 15 gɔ̃ɛpi
i gɛ́ ń a napio sa'ona kɑ̃́i ń pɔ́wɛnti kiloo plao gba pɔ́ nɔɛpi a mɔò ũ. Asu nísikawào, mɛ́ asu
tulaleti fɑ̃́wào, kɛ́ nɔ̀sɛfɛlɛgbaɛ yɑ̃́i. A dɛ dɔ̃́akpaagba pɔ́ ì to wà dɔ̃ tó wà tàaekɛ̀ si̋anaɛ
ũɛ. 16 Sa'ona i mɔ́ ń nɔɛpio, i aà zɛ ma aɛ. 17 Sa'ona i ma kpɛ́ í dã ka oo nɛ́nau, i zwɛ̃̀akpɛ
bùsu dã à zua. 18 I nɔɛpi falana go, i dɔ̃́akpaagba pɔ́ wi̋ da nɔ̀sɛfɛlɛa yɑ̃́i na nɔɛpiɛ a ɔzi̋.
Sa'onapi iɔ í pãsi̋ pɔ́ ì láaizi̋mápi kũa. 19 Sa'onapi i to nɔɛpi dɔ̃́akpa, i oɛ̀ à mɛ: Tó gɔ̃ɛe i
wúlɛnnɔo, tó ni pã n zɑ̃́ ikoyãa n gbãsi̋kɛ̀o, í pãsi̋ pɔ́ ì láaizi̋mápi a yãe inɛo. 20 Ãma tó n
pã n zɑ̃́ ikoyãa, n gɛ n wulɛ ń gɔ̃ɛ pãleo n gbãsi̋kɛ̀ɛ sɔ̃, 21 Dii a to n gbalaɔ ibaba, n gbɛɛ i sɛ́,

* **5:3** Zia 21.27 † **5:8** Lev 5.20-26

n gbɛ̃́ɔ i láaizi̋ma, aai n ká. 22 I pɔ́ i̋ láaizi̋máɛ beepi a taalɛ n mɛuɛ, i n gbɛɛ sɛ́, n gbalaɔ i
ibaba. Nɔɛpi i gbasa mɛ: A̋mi! Aà kɛ mȁa! 23 Sa'ona i láai yã́piɔ kɛ̃ láwa, i pípi ń í pãsi̋pio,
24 i í pãsi̋ pɔ́ i̋ láaizi̋mápi kpa nɔɛpiwa aà mi, i taalɛ aà mɛu à yãpãsi̋ iɛ̀. 25 A̋ma sa'ona lí
nɔ̀sɛfɛlɛpɔwɛntipi si nɔɛpi ɔzi̋ gi̋a, i mɔ Diiɛ, i gbasa gɛò sa'oki̋i. 26 Sa'onapi i pɔ́wɛntipi dã
ɔkũ do yãdɔa Diigu gba ũ, i kpasa sa'oki̋iwa, i gbasa ípi kpa nɔɛpiwa aà mi sa. 27 Tó nɔɛpi
gbãsi̋kɛ̀ à náaisaiyãkɛ̀ a zã́ɛɛ, gɔɔ pɔ́ à í pɔ́ i̋ láaizi̋mápi mi̋, a taalɛ aà mɛuɛ, i yã'iɛ̀, aà gbɛɛ
i sɛ́, aà gbalaɔ i ibaba, nɔɛpi i gɔ̃ láaipɔ ũ a gbɛ̃́ɔ guu. 28 A̋ma tó nɔɛpi i gbãsi̋kɛo mɛ́ a ku
tàaesai, a bɔ aafiaɛ, iɔ nɛ'i.
29 Ikoyã pɔ́ má di̋lɛ nɔ̀sɛfɛlɛa yã́ musun we. Tó nɔɛ pȁ a zã́ baa à náaisaiyãkɛ̀ɛ̀, 30 ge tó
gɔ̃ɛ nɔ̀sɛ mɛ́ fɛ̀lɛ, àlɛ seakɛ a nɔ yã́wa, a kɛkɛan we. Sa'ona lí mɔ́ ń nɔɛpio, i aà zɛ ma aɛ, i
gbasa ikoyãpi kɛ̀ɛ píi. 31 Aà gɔ̃pi aɔ tàae vi̋ a guuo, ãma nɔɛpi duunapi a wi aàzi̋a musuɛ.

6

Gbɛ̃́ pɔ́ azi̋a kpà Luawa yã́

1 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 2 O Isailiɔnɛ, tó gɔ̃ɛ ge nɔɛ lɛkɛ̀a à mɛ̀ a azi̋a kpàa ma gbɛ̃́ ũɛ zálala,
3 ade vɛ̃ɛ ń í gbãao tɛ̃́.* Asu vɛ̃ɛbɛ'i buie kã a lɛ́wao, mɛ́ asu vɛ̃ɛbɛ ísi ge a gii bleo. 4 Gɔɔ pɔ́
a ku ma gbɛ̃́ ũ zálala, asuli vɛ̃ɛli pɔe bleo, baa a wɛ́na ge a tɛɛ.
5 E lɛ́ pɔ́ a kɛ̀api gɔɔ gɛ paò, gɛ̃ su táa'o aà miwao. Aɔ dɛ ma pɔ́ ũ e gɔɔ pɔ́ à azi̋a kpàapi lɛ́
gɛ paòɛ, i to a mikã gbã a laaiwa. 6 E gɔɔ pɔ́ à azi̋a kpàa ma gbɛ̃́ zálala ũpi lɛ́ gɛ paò, asu sɔ̃
gɛio. 7 Baa tó aà mae ge aà da ge aà vi̋i ge aà dãuna gà, asu sɔ̃ aà gɛi à gbãlɛo, asa aàzi̋a
kpaaa seela ku aà miwaɛ. 8 Aɔ dɛ ma pɔ́ ũɛ e gɔɔ pɔ́ à azi̋a kpàa ma gbɛ̃́ zálala ũpi lɛ́ gɛ
paò. 9 Tó gbɛ̃e gà aà wáa kã́ndo, mɛ́ aà kua ma pɔ́ ũ mikã gbãlɛ̀, aà a mipi bo gbáigbai a
gbãbɔgɔɔ, gɔɔ sopla gbɛa. 10 A gɔɔ swaaɔ̃de zi̋ i mɔ sa'onaɛ ń felenaɔ ge felenguulu bɔlɔnaɔ
mɛ̀n pla kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, 11 sa'ona i sa'o ń a mɛ̀ndoo duun awakpabɔ ũ, i sa pɔ́ wi̋ a pɔ́
kátɛu à tɛ́kũ o ń a mɛ̀ndoo, i gbãbɔɛ̀ aà kua gɛ saɛ yã́i. Zi̋beezi̋ i a mi bo, 12 i ɛa à azi̋a kpaa
e a kua ma pɔ́ ũ gɔɔ lɛ́u, i mɔ́ ń sãsa wɛ̃donao tàae fi̋abobɔ ũ. Wasu aà kua ma gbɛ̃́ zálala
ũ sɛ̃́ia gɔɔ dauo, asa aà kua ma gbɛ̃́ zálala ũ káaupi ɔ̃ɔkpàɛ.
13 Ikoyã pɔ́ má di̋lɛ gbɛ̃́ pɔ́ azi̋a kpàaɛn kɛ lɔ. Tó gɔɔ pɔ́ a di̋lɛ àɔ ku ma pɔ́ ũ pà, wà mɔaànɔ
kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, 14 i sa'oa ń sãsa wɛ̃dona pɔ́ sãa vi̋oo sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔ ũ ń
sãda wɛ̃dona pɔ́ sãa vi̋oo duun awakpabɔ ũ ń sãsakao pɔ́ sãa vi̋oo sáaukpa sa'obɔ ũ 15 apii
ń a pɔ́wɛntio ń a vɛ̃ɛo ń kàao gbí do, kàa pɔ́ wa tòto ń nísiɔ ń kàawana pɔ́ wà nísi fȁwàɔ.
16 Sa'ona i mɔ́ ń pɔ́piɔ ma aɛ píi, i sa pɔ́ wi̋ o duuna awakpabɔ ũ o ń sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à
tɛ́kũo, 17 i sáaukpa sa'oa ń sãsakaoo ń a pɔ́wɛntio ń a vɛ̃ɛo ń kàao gbí do. 18 Gbɛ̃́ pɔ́ azi̋a
kpàapi i a mi bo† kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ we, i a kua ma pɔ́ ũ mikã sɛ́lɛ kátɛu sáaukpasa nísi zi̋lɛ.
19 Tó à a mi bò mȁa, sa'ona i sãsakao ɔ do pɔ́ wà a fùukɛ̀ sɛ́ ń kàa pɔ́ a bɔ̀ gbíuo mɛ̀ndo ń
kàawanao mɛ̀ndo, i na gbɛ̃́ pɔ́ mibòpiɛ a ɔzi̋. 20 Sa'onapi i ɛa sí, i mɔmɛɛ. Lá pɔ́piɔá ma pɔ́ɛ,
a gɔ̃ sa'onapi pɔ́ ũɛ ń a kùla pɔ́ wi̋ mɔmɛɛo ń a gbá pɔ́ wi̋ bɔ adoao. Bee gbɛa gbɛ̃́ pɔ́ azi̋a
kpàapi i gbasa ɛa na vɛ̃ɛmiawa.
21 Ikoyã pɔ́ má di̋lɛ gbɛ̃́ pɔ́ azi̋a kpàaɛn we ń sa pɔ́ a oa a lɛkɛa yã́io, pɔ́ pɔ́ asu ye kã́fi̋ a
gbãa lɛ́u bàasi. Lɛ́ pɔ́ a kɛ̀ gɔɔ pɔ́ à azi̋a kpàa, sema aà a fi̋abo.

Sa maa pɔ́ sa'onaɔ li o gbɛ̃́ɔnɛ

22 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 23 O Aalonaɛ ń a nɛ́ɔ, tó aalɛ samaa'o Isailiɔnɛ, aali mɛ:
24 Dii báaadaágu, i ɔkuála,
25 Dii á gwa, i gbɛ̃kɛkɛɛ́,
26 Dii wɛ́tɛázi, i á nɔ̀sɛ daɛ́ doũ.

* 6:3 Luk 1.15 † 6:18 Zìn 18.18

27 Aali samaa'o Isailiɔnɛ ń ma tɔ́o màa, míli báaadańgu.

7

Isaili kíaɔ gbadaa zwȁakpɛ sakɛ̃gɔɔ

1 Gɔɔ pɔ́ Mɔizi zwȁakpɛ dɔ̀ a làa, à nísikàwà ń a pɔkeleɔ píi, à a sakɛ̏, ɔ̃ à nísikà sa'okȉiwa
ń a pɔkeleɔ píi, à a sakɛ̏. 2 Ɔ Isaili kíaɔ mɔ̀ ń gbao. Aamɛ aa ń deziɔ buiɔ kía pɔ́ wà ń dȉlɛ
gbɛ̃naon dɔaanaɔ ũ. 3 Aa mɔ̀ ń ń gbao Diiɛ, zugo mɛ̀n soolo ń zuɔ mɛ̀n kuɛpla. Kía gbɛ̃ɔn
plapla zugo mɛ̀ndodo, baade miwa zù mɛ̀ndodo, ɔ̃ aa gɛ̀ò zwȁakpɛ kpɛɛlɛ.
4 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 5 Gba pɔ́ aa mɔ̀opiɔ sí, iɔ dɛ kpaaũkpɛ zȉkɛbɔɔ ũ, ní kpá Levii
buiɔwa, lá a mɔ́má ń zȉ guuwa. 6 Ɔ Mɔizi zugoɔ ń zupiɔ sȉ a kpà Levii buiɔwa. 7 A̋ zugo
mɛ̀n pla ń zù mɛ̀n síiɔ̃o kpà Geesɔ̃ buiɔwa ń zȉ lɛ́u. 8 A̋ zugo mɛ̀n síiɔ̃ ń zù mɛ̀n swaaɔ̃o kpà
Mɛlali buiɔwa ń zȉ lɛ́u. Sa'onkia Aalona nɛ́ Itamaa mɛ́ ń dɔaana ũ. 9 I asosɛbɔe kpa Kɛata
buiɔwao, asa aa Dii kpɛ́ pɔ́ɔ sɛ́ ń gȁuɛ.
10 Zȉ pɔ́ wà nísikà sa'okȉiwa, ɔ̃ kíapiɔ mɔ̀ ń ń gbaɔ sa'okȉipi aɛ sa'okȉipi sakɛ̃a yȁi. 11 Dii ò
Mɔiziɛ yãa à mɛ̀, lá gu lɛ́ dɔ kíapiɔ líɔ mɔ dodo sa'okȉi sakɛ̃a yȁi.
12-83 Gɔɔ sɛ̃́ia zȉ Aminadabu nɛ́ Naasɔ̃, Yuda bui mɛ́ mɔ̀ ń a gbao.
Gɔɔ plaade zȉ Zuaa nɛ́ Nɛtanɛli, Isakaa buiɔ kía mɔ̀ ń a gbao.
Gɔɔ àaɔ̃de zȉ Heloni nɛ́ Ɛliabu, Zabulɔni buiɔ kía mɔ̀ ń a gbao.
Gɔɔ síiɔ̃de zȉ Sedeu nɛ́ Ɛlizuu, Lubɛni buiɔ kía mɔ̀ ń a gbao.
Gɔɔ sɔode zȉ Zulisadai nɛ́ Selumiɛ, Simɛɔ buiɔ kía mɔ̀ ń a gbao.
Gɔɔ soolode zȉ Deuɛli nɛ́ Ɛliasafa, Gada buiɔ kía mɔ̀ ń a gbao.
Gɔɔ soplade zȉ Amihudu nɛ́ Ɛlisama, Ɛflaiũ buiɔ kía mɔ̀ ń a gbao.
Gɔɔ swaaɔ̃de zȉ Pedazuu nɛ́ Gamaliɛli, Manase buiɔ kía mɔ̀ ń a gbao.
Gɔɔ kɛ̃okwide zȉ Gidoni nɛ́ Abidã, Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ kía mɔ̀ ń a gbao.
Gɔɔ kwide zȉ Amisadai nɛ́ Ahiɛzɛɛ, Dã buiɔ kía mɔ̀ ń a gbao.
Gɔɔ kuɛdode zȉ Ɔkɛlana nɛ́ Pagiɛli, Asɛɛ buiɔ kía mɔ̀ ń a gbao.
Gɔɔ kuɛplade zȉ Enana nɛ́ Ahila, Nɛfatali buiɔ kía mɔ̀ ń a gbao.
Gba pɔ́ an baade mɔ̀on kɛ: A̋nusu tapɛlɛnti pɔ́ a gbia kiloo do ń kȉnio, au'ɛlɛbɔ pɔ́ wa pȉ ń
ánusuo a gbia galaũ ɔ̀aa síiɔ̃ɛ, lá wà a gbia lɛ́ dȉlɛ luakukȉiwa. Wà pɔ́wɛnti yãalɛa ń nísio kà
tapiɔ pai pɔ́wɛn gba ũ. Vua toona pɔ́ a gbia galaũ basɔokwi, wà tulaletikà a pai. Sa pɔ́ wȉ
a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔɔn kɛ: Zugaaena do, sãsakao do, sãsa wɛ̃dona do. Duun awakpabɔn
kɛ: Blesana do. Sáaukpasaɔn kɛ: Zu pla, sãsakao sɔo, blesana sɔo, sãsa wɛ̃dona sɔo.
84 Gba pɔ́ Isaili kíaɔ dà sa'okȉi sakɛ̃a yȁi nísikaa sa'okȉipiwa gbɛapiɔ dasilɛn kɛ: A̋nusu
tapɛlɛnti mɛ̀n kuɛpla, au'ɛlɛbɔ pɔ́ wa pȉ ń ánusuo mɛ̀n kuɛpla, vua toona mɛ̀n kuɛpla.
85 Tapɛlɛntipiɔ gbia kiloo dodo ń kȉnioɛ, au'ɛlɛbɔɔ sɔ̃ galaũ ɔ̀aa síiɔ̃siiɔ̃. Apii fɛ̀lɛ ánusu
kiloo baasɔo ń plao ń galaũ ɔ̀aa àaɔ̃o, lá wà a gbia lɛ́ dȉlɛ luakukȉiwa. 86 Vua toona pɔ́ wà
tulaletikà a pai mɛ̀n kuɛplaɔ gbia galaũ basɔokwikwi, lá wà a gbia lɛ́ dȉlɛ luakukȉiwa. A̋
kɛ̀ píi galaũ ɔ̀aa soolo ń basooloo (1.320). 87 Sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔɔ dasilɛn kɛ:
Zugaaena kuɛpla, sãsakao kuɛpla, sãsa wɛ̃dona kuɛpla, apii ń a pɔ́wɛntio. Blesan mɛ̀n
kuɛpla ɔ̃ wà duuna awakpàò. 88 Pɔ́ pɔ́ wà sáaukpa sa'òɔ̀ɔ dasilɛn kɛ: Zu baasɔo mɛ̀ndosai,
sãsakao bàaɔ̃, blesana bàaɔ̃, sãsa wɛ̃dona bàaɔ̃. Sa pɔ́ wa ò sa'okȉi sakɛ̃a yȁi nísikaawà
gbɛan we.
89 Kɛ́ Mɔizi gɛ̀ kpaaũkpɛu yã'oi ń Diio, à aà lɔɔ mà duunkɛ̃makȉi pɔ́ kú ikoyã kpagoloa
musu malaika gȁsȉade mɛ̀n plaɔ zãnguo, Dii lɛ́ yã'ò̀ɛ.

8

Filianaa

1 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 2 O Aalonaɛ, tó à filia mɛ̀n soplaɔ nà, aà to aali gupu dau aɛ.* 3 Ɔ
Aalona kɛ̀ màa, à filiaɔ nà, aa gupù dau aɛ lá Dii ò Mɔiziɛwa. 4 Wà daupi pì ń vua pɔ́ wa
gbɛ̃̀gbɛ̃ maannɔ za a zĩ́lɛ e à gɛ̀ pɛ̀ò a vúɔwaɛ. Wà daupi pì lá Dii a taa ɔ̀lɔ Mɔiziɛwaɛ.

Levii buiɔ dilɛa ńdoa

5 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 6 Levii buiɔ sɛ Isaili kĩ̀niɔ guu, ní gbãbɔnɛ́. 7 Lá ńyɔ̃ ń gbãbɔnɛ́n
kɛ: Duunwolo'i fáfãmá, aai ń mɛkã bo píi, aai gbasa ń pɔkasaɔ pí. Aa gbãbɔ̀ ńzĩaɛn we.
8 Aai zugaaena sɛ́ ń pɛ̃ɛti yãalɛa ń nísio a pɔ́wɛnti gba ũ ń zugaaena plaade pɔ́ ńyɔ̃ si duun
awakpabɔ ũo. 9 Mɔ́ ń Levii buiɔ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, ní Isailiɔ kãaa píi, 10 ní mɔ́ ń Levii buiɔ
ma aɛ, Isailiɔ i ɔnamá. 11 Aalona i Levii buiɔ mɔmɛɛ gba pɔ́ Isailiɔ mɔ̀mɛɛ ũ, kɛ́ aaɔ dɛ ma
zĩkɛnaɔ ũ. 12 Levii buiɔ i ɔna gáaenapiɔ miwa. Sa'o ń zupiɔ mɛ̀ndoo duun awakpabɔ ũ, ní
sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oa ń adoo duunakɛ̃a Levii buiɔwa yã́i. 13 To Levii buiɔ zɛ Aalona
ń a nɛ́ɔ aɛ, ní ń mɔmɛɛ. 14 Màa ńyɔ̃ Levii buiɔ bɔ Isailiɔ guu ńdoa, aaiɔ dɛ ma pɔ́ ũ.
15 Bee gbɛa tó n gbãbɔ̀ Levii buiɔnɛ, mɛ́ n ń mɔmɛɛ, aali mɔ zĩkɛ kpaaũkpɛu. 16 Isaili
pɔ́ wa kpàaɔn ń ũ. Ma ń dílɛ ma pɔ́ ũ Isaili nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ gbɛuɛ. 17 Asa Isaili nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ ń ń
pɔtuo nɛsana sɛ̃́iaɔá ma pɔ́ɛ. Ma ń dílɛ ma pɔ́ ũ za gɔɔ pɔ́ ma nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ dɛ̀dɛ Egipiɛ, 18 ɔ̃ ma
Levii buiɔ dìlɛ Isaili nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ gbɛu. 19 Ma Levii buiɔ bɔ̀ Isailiɔ guu, ɔ̃ ma ń kpá Aalona
ń a nɛ́ɔwa, kɛ́ aaɔ kpaaũkpɛ zĩ kɛ Isailiɔnɛ. Aali láka Isailiɔ duunaa, kɛ́ gɔɔ pɔ́ aalɛ sɔ̃ ma
kúkĩizi, gagyã su ń leo yã́i.
20 Ɔ Mɔizi ń Aalonao ń Isailiɔ píi kɛ̀ Levii buiɔnɛ lá Dii ò Mɔiziɛ ń yã́ musuwa. 21 Levii
buiɔ gbãbɔ̀ ńzĩaɛ aa ń pɔkasaɔ pì. Ɔ Aalona ń mɔ́ Diiɛ, à ń duuna kɛ̃̀má à gbãbɔ̀nɛ́. 22 Ɔ
Levii buiɔ nà ń zĩwa kpaaũkpɛu ń Aalonao ń a nɛ́ɔ dɔ̃ao. Màa wa kɛ̀ Levii buiɔnɛ lá Dii ò
Mɔiziɛ ń yã́ musuwa.
23 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 24 Levii buiɔ yã́n kɛ lɔ. Gbɛ̃́ pɔ́ kà wɛ̃̀ baasɔo ge a dɛa lí mɔ́
kpaaũkpɛ zĩ kɛi. 25 Tó à kà wɛ̃̀ blakwi, ili kã́mabo, asuli zĩpi kɛ lɔo. 26 Aàliɔ dɔ a gbɛ̃́ɔlɛ,
iliɔ wɛ́tɛ kpaaũkpɛ zĩɔi, ãma asuli zĩpi kɛo. Dilɛ Levii buiɔnɛ màa ń zĩ yã́ musu.

9

Gɛ̃amusu dikpɛkɛa

1 Dii yã'ò Mɔiziɛ Sinai guwaiwaiu Isailiɔ bɔa Egipi wɛ̃̀ plaade mɔ sɛ̃́ia guu à mɛ̀: 2 Isailiɔ
lí Gɛ̃amusu dikpɛkɛ a gɔɔwa. 3 A dikpɛpi kɛ mɔɛ bee gɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosaide zĩ́ oosiɛlɛ. A kɛ lá
má dàɛ́wa píi ń a ikoyã pɔ́ má dìlɛɛ́ɔ.*
4 Mɔizi ò Isailiɔnɛ aa Gɛ̃amusu dikpɛkɛ, 5 ɔ̃ aa dikpɛpi kɛ̀ Sinai guwaiwaiu mɔ sɛ̃́ia gɔɔ
gɛ̃o mɛ̀ndosaide zĩ́ oosiɛlɛ. Aa kɛ̀ lá Dii ò Mɔiziɛwa píi. 6 Gbɛ̃ɛɔ ku we aa gbãlɛa, kɛ́ aa kà̀
gɛwa yã́i, ɔ̃ aai e Gɛ̃amusu dikpɛkɛ̀ zĩbeezĩo. Ɔ aa gɛ̀ Mɔizi ń Aalonao lè zĩbeezĩ gɔ̃̀ɔ, 7 aa
ò Mɔiziɛ: Gɛ yã́ musu wa gbãlɛ̀. Bɔ́yãi wà gĩwɛ̃ɛ wà mɔ́ ń gbaɔ Diiɛ ń wá gbɛ̃́ɔ a gɔɔwai?
8 Mɔizi wɛ̀má à mɛ̀: A zɛ e mà ma lá Dii a o á yã́ musu. 9 Ɔ Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 10 O Isailiɔnɛ,
tó an gbɛ̃ɛɔ ge an buiɔ ń kpɛ́ gbãlɛ̀ gɛ yã́ musu, ge aa gɛ̀ wɛ́lɛ zà̃zãeu, aa zɛ'e aa Gɛ̃amusu
dikpɛkɛmɛɛ gbɛzã. 11 Mɔ plaade gɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosaide zĩ́ oosiɛlɛ ɔ̃ aali dikpɛpi kɛ. Aali sã
só ń kàao ń lá kĩ̀são. 12 Aasuli a kee to gu dɔwào, mɛ́ aasuli sãpi wáe ɛo.† Aali Gɛ̃amusu
dikpɛpi kɛ lá má dìlɛɛ́wa píi. 13 Gbɛ̃́ pɔ́ i gbãlɛo mɛ́ i gɛ́ wɛ́lɛeu no, tó à gĩ Gɛ̃amusu dikpɛpi
kɛi, wà ade bɔ a gbɛ̃́ɔ guu, asa i mɔmɛɛ ń gbao a gɔɔwao. Aà tàae a wi aà musuɛ. 14 Bɔ̀mɔ

* **8:2** Bɔa 25.37 * **9:3** Bɔa 12.1-13 † **9:12** Bɔa 12.46, Zãa 19.36

pɔ́ kú á guu mɛ́ a ye Gẽamusu dikpɛkɛmɛɛ, sema aà kɛ lá ma ikoyã dȉlɛɛ́wa. Bɔ̀mɔ ń beleo píi, yã́ doũɛ.

Tɛlu kua zwȁakpɛa
(Bɔa 40.34-38)

15 Zȉ́ pɔ́ wà zwȁakpɛ dɔ̀, tɛlu kùlɛ ikoyã kpɛ́piaɛ. Sɛa za oosi e gu gɛ̀ dɔ̀ò tɛlupi ku
zwȁakpɛpi musu lán tɛ́wa. 16 Iɔ ku màa gɔɔpiiɛ, ȉɔ ku zwȁakpɛpia, gwãasȉna ȉɔ dɛ lán tɛ́wa.
17 Tó à gò zwȁakpɛa, ɔ̃ Isailiɔ ȉ fɛlɛ bòou. Gua pɔ́ tɛlupi zɛ̀u, we aaȉ bòokpau. 18 Tó Dii ɔ̀lɔné
màa, aaȉ ń pɔ́ɔ naaa aa fɛlɛ. Tó a ɔ̀lɔné lɔ, aaȉ ɛa bòokpa. Tó tɛlupi zɛa zwȁakpɛpia sɔ̃, an bòo
ȉɔ kálɛaɛ. 19 Tó tɛlupi lɛ́ gɔɔplakɛ zwȁakpɛa, aaiɔ Dii yãma, aali fɛlɛ bòouo. 20 Zȉeɔ tɛlupi lí
gɔɔplakɛ zwȁakpɛao. Tó Dii ɔ̀lɔné, aaȉ bòokpa, tó Dii ɛ̀a ɔ̀lɔné lɔ, ɔ̃ aaȉ ń pɔ́ɔ naaa. 21 Zȉeɔ sɔ̃
tɛlupi ȉ zɛ gudoũ yɔɔ za oosi e kɔɔ. Tó à gòa kɔɔ, ɔ̃ aaȉ fɛlɛ bòou. Fãanɛ ge gwãasȉnan nò,
tó tɛlupi gòa, aaȉ ń pɔ́ɔ naaaɛ. 22 Tó tɛlupi gɔ̃̀ zɛa zwȁakpɛa gɔɔ do ge mɔ do ge wɛ̃̀ don nò,
aaiɔ kálɛa bòouɛ, aali fɛlɛo. Tó à gòa, ɔ̃ aaȉ fɛlɛ. 23 Aali bòokpa ge aa fɛlɛ bòou Dii lɛ́ saio.
Aaȉɔ Dii yãma lá a dà Mɔiziɛ a ònɛ́waɛ.

10

Ȁnusu kȁae mɛ̀n plaɔ

1 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 2 Kȁae pí mɛ̀n pla ń ȁnusu pɔ́ wa gbɛ̀gbɛ̃ maannɔo gbɛ̃́ɔ kãaabɔ ũ,
kɛ́ aali fɛlɛ bòou. 3 Tó wà kȁaepiɔ pɛ̀, gbɛ̃́pii i mɔ kãaanzi kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ. 4 Tó kȁae mɛ̀ndo
wa pɛ̀, Isaili bui dɔaana pɔ́ aa dɛ kía ũɔ mɛ́ aali mɔ kãaanzi. 5 Tó wà kȁaepiɔ pɛ̀ gbȁugbãu,
gbɛ̃́ pɔ́ an bòo ku gukpɛ oiɔ mɛ́ aali fɛlɛ káau. 6 Tó wà a gɛ̃n plaade pɛ̀ gbȁugbãu, gbɛ̃́ pɔ́
an bòo ku gɛɔmidɔkȉi oiɔ mɛ́ aali fɛlɛ. Kȁaepɛa gbȁugbãupi mɛ́ gbɛ̃́ɔ daa zɛ́u seela ũ. 7 Tó
wàlɛ gbɛ̃́ɔ kãaa, wàli pɛ́ gbȁugbãu.

8 Aalona nɛ́ sa'onaɔ mɛ́ aali kȁaepiɔ pɛ́. Aɔ dɛɛ́ ikoyã ũ gɔɔpiiɛ, ápiɔ ń á buiɔ. 9 Gɔɔ pɔ́ a
ka á bùsuu, tó álɛ gɛ́ zȉkai ń á wɛ̀lɛ pɔ́ sù fɛ̀lɛánɔɔ, àli kȁaepiɔ pɛ́ gbȁugbãu, kɛ́ á yã́ e dɔ ma
Dii á Luagu, mí á bɔ á wɛ̀lɛpiɔ ɔzȉ. 10 Gɔɔ pɔ́ álɛ pɔnakɛ sɔ̃, dikpɛn lò, mɔ dafu gɔɔ sɛ̃́ia zȉ́n lò,
àli kȁaepiɔ dɔ á sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũɔwa ń á sáaukpasaɔ, á yã́ i dɔmagu. Mámɛmaa
Dii á Lua.

Isailiɔ fɛlɛa Sinai

11 Wɛ̃̀ plaade mɔ plaade gɔɔ baode zȉ́, tɛlu gò ikoyã zwȁakpɛa, 12 ɔ̃ Isailiɔ ń pɔ́ɔ nàaa aa
fɛ̀lɛ bòou Sinai guwaiwaiu, aalɛ bòokpakpa e tɛlu gɛ̀ zɛ̀ Palana guwaiwaiu. 13 An fɛlɛa
bòou sɛ̃́ian we. Aa kɛ̀ lá Dii dà Mɔiziɛ a ònɛ́wa.

14 Yuda zȉgɔ̃ɔ mɛ́ fɛ̀lɛ ń bòou gã ń gão sɛ̃́ia ń ń dàlapooo. Aminadabu nɛ́ Naasɔ̃ mɛ́ ń
dɔaana ũ. 15 Zuaa nɛ́ Nɛtanɛli mɛ́ Isakaa zȉgɔ̃ɔ dɔaana ũ. 16 Heloni nɛ́ Ɛliabu mɛ́ Zabulɔni
zȉgɔ̃ɔ dɔaana ũ. 17 Geesɔ̃ buiɔ ń Mɛlali buiɔ zwȁakpɛ wòɛwoɛ, ɔ̃ aa sɛ̀ aa dàò zɛ́u.

18 Ɔ Lubɛni zȉgɔ̃ɔ fɛ̀lɛ ń bòou gã ń gão ń ń dàlapooo. Sedeu nɛ́ Ɛlizuu mɛ́ ń dɔaana ũ.
19 Zulisadai nɛ́ Selumiɛ mɛ́ Simɛɔ zȉgɔ̃ɔ dɔaana ũ. 20 Deuɛli nɛ́ Ɛliasafa mɛ́ Gada zȉgɔ̃ɔ dɔaana
ũ. 21 Ɔ Kɛata buiɔ Lua pɔ́ɔ sɛ̀ aa dàò zɛ́u. Wà zwȁakpɛpi pɛ̀ɛpɛɛ e aaɔ gɛ́ kái.

22 Ɔ Ɛflaiũ zȉgɔ̃ɔ fɛ̀lɛ ń bòou gã ń gão ń ń dàlapooo. Amihudu nɛ́ Ɛlisama mɛ́ ń dɔaana ũ.
23 Pedazuu nɛ́ Gamaliɛli mɛ́ Manase zȉgɔ̃ɔ dɔaana ũ. 24 Gidoni nɛ́ Abidã mɛ́ Bɛ̃yãmɛɛ zȉgɔ̃ɔ
dɔaana ũ.

25 Ɔ Dã zȉgɔ̃ɔ fɛ̀lɛ ń bòou gã ń gão ń ń dàlapooo. Aamɛ aa ku gbɛzã. Amisadai nɛ́ Ahiɛzɛɛ
mɛ́ ń dɔaana ũ. 26 Ɔkɛlana nɛ́ Pagiɛli mɛ́ Asɛɛ zȉgɔ̃ɔ dɔaana ũ. 27 Enana nɛ́ Ahila mɛ́ Nɛfatali
zȉgɔ̃ɔ dɔaana ũ. 28 Lá Isailiɔ ȉ fɛlɛ ń bòon we gã ń gão.

29 Obaba mɛ́ Mɔizi ȁnsue Leuɛli nɛ́ ũ, Madiã buiɛ. Mɔizi ò̀ɛ: Wálɛ dazɛu, wálɛ gɛ́ bùsu
pɔ́ Dii mɛ̀ á wá gbau. Mɔ ǹ gɛ́wanɔ, wí maakɛnɛ, asa Dii namablea we lɛgbɛ̃̀wɛ̃ɛɛ. 30 Ɔ a

ɔ̀ɛ̀: Má gɛo. Má tá ma bùsuu ma bɛdeɔ kɩ̃́iɛ. 31 Mɔizi mɛ̀: N yɑ̃́ na. Nsu wá tó weo, asa ń
bòokpakɩ̃i maa dɔ̃, mɛ́ ńyɔ̃ fɔ̃ kɛ wá wɛ́ ũ. 32 Tó n gɛwanɔ, wá maa pɔ́ Dii a kɛwɛ̃ɛ kɛnɛ sɔ̃ɛ.*
33 Isailiɔ fɛ̀lɛ Dii gbɛ saɛ, aa táa'ò gɔɔ àaɔ̃. Wà dɔ̀aa ń Dii bàakuańnɔ kpagoloo bòokpakɩ̃i
wɛɛlɛiné. 34 Kɛ́ aa fɛ̀lɛ aa dàzɛu, Dii tɛlupi kúńla fɑ̃anɛ. 35 Tó wà dàzɛu ń kpagoloo, Mɔizi ɩ̀
mɛ:
Fɛlɛ Dii, n ibɛɛɔ i fɑ̃aa,
n zangudeɔ i bàalɛnɛ.†
36 Tó wa dɩ̃lɛ, Mɔizi ɩ̀ mɛ:
Dii, ɛa su Isaili dasidasiɔwa.

11

Dii tɛ́ gbaɛa

1 Isailiɔ zɔakà Diizi ń taasikɛa yɑ̃́i. Kɛ́ Dii mà, aà pɔ pà, ɔ̃ à tɛsɔ̃̀má, an bòo saalo tɛkũ̀. 2 Ɔ
gbɛ́ɔ wiilɛ̀ Mɔiziwa. Kɛ́ à wabikɛ̀ Diiwa, ɔ̃ tɛ́pi zɛ̀. 3 Ɔ wà tɔkpà gupiɛ Tabela,* kɛ́ Dii tɛsɔ̃̀má
we yɑ̃́i.

Dii bùuɔ gbaɛa

4 Buipɑ̃leɔ ku Isailiɔ guu, aalɛ blɛ maa bɛɛkɛ, ɔ̃ Isailiɔ lɛ́ ɔ́ɔlɔ sɔ̃ aa mɛ̀: Má wá nɔ̀ɔ eu wà
soi? 5 Wálɛ kpɔ pɔ́ wá sò Egipi wá pɔeɑ̃wa bɛɛkɛ ń gólaɔ ń blebusunaɔ ń ɛfɔɔ ń ɛmasaɔ ń
ɛmasa gisoɔ. 6 Tiasa wá lɛ́ gà, asa wili pɔe eo, sema mana bàasio.
7 Manapi wɛ́ keleũ, a dɛ lán lí'ɔwaɛ. 8 Isailiɔ ɩ̀ sɛ́lɛ wà lɔ gbɛu ge aaɩ̀ zɔ̃ góu. Aaɩ̀ disa aa
kàa kɛò. A í na lán kàagbaalawa. 9 Tó fii kpà bòou gwɑ̃́, ɔ̃ manapi ɩ̀ bɔ.†
10 Mɔizi mà wàlɛ ɔ́ɔlɔ ualɛ ń ualɛo. Dii pɔ pà maamaa, ɔ̃ à kɛ̀ Mɔiziɛ ɩ̃́i, 11 a ɔ̀ɛ̀: Bɔ́yɑ̃i ńlɛ
ɩ̀adaai? Bɔ́yɑ̃i ma yɑ̃́ i kanguo, ɔ̃ n gbɛ̃́piɔ gwaa aso dɩ̃mɛɛi? 12 Mámɛ ma gbɛ̃́piɔ nɔsɩ̃a?
Mámɛ ma ń ía? Bɔ́yɑ̃i ń òmɛɛ mà ń kuɛ lán nɔe nɛadewa, mà gɛ́ńnɔ bùsu pɔ́ n a lɛgbɛ̃̀ an
deziɔnɛ guui? 13 Mákɩ̃i má nɔ̀ɔ eu mà kpa gbɛ̃́piɔwa píii? Asa aalɛ wiilɛa, aalɛ mɛ mà ń
gba nɔ̀ɔ wà soɛ. 14 Má fɔ̃ gbɛ̃́piɔ kuɛ píi madoo, asa an aso dɛmalaɛ. 15 Tó màa ńyɔ̃ kɛmɛɛ,
ma wɛgwa, ní ma dɛ gɔ̃̀ɔ. Nsu to mà taasipi kɛ lɔo.
16 Ɔ Dii ɔ̀ɛ̀: Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ ń ń dɔ̃ dɔaana ũɔ kɑ̃aa gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi, ní mɔ́ńnɔ kpaaũkpɛu,
aaiɔ kunnɔ we. 17 Má pila mà yɑ̃'onɛ we, mí Nisɩ̃na pɔ́ kuma kɩ̃ni go mà diné, aai gbɛ̃́ɔ
gwaa aso sɛnnɔ, kɛ́ ńsu ǹyɔ̃ ń sɛa ndo lɔo yɑ̃́i. 18 O gbɛ̃́ɔnɛ aa gbɑ̃bɔ ńzɩ̃aɛ zia yɑ̃́i, aai nɔ̀ɔ e
só. Asa aa wiilɛ̀a aa mɛ̀, má wa nɔ̀ɔ eu la wà soi? Aa mɛ̀ wa dáamavɩ̃ Egipi. A yɑ̃́i tò má ń
gba nɔ̀ɔ aa só. 19 Aa só, i kɛ gɔɔ do no, gɔɔ pla no, gɔɔ sɔo no, gɔɔ kwi no, gɔɔ bao no. 20 Aa
so mɔ gbɑ̃a doɛ e à bɔ ń níu, a ni i bɔńla. Asa ma Dii má kú ń guuɛ, ɔ̃ aa pɑ̃kpàmazi. Aa
zɔadɔ̀a aa mɛ̀, bɔ́yɑ̃i wa bɔi Egipii? 21 Ɔ Mɔizi mɛ̀: Gɔ̃ɛɔ kumanɔ tá guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
ɔ̀aa àaɔ̃ɛ (600.000), ɔ̃ n mɛ̀ ńyɔ̃ ń gba nɔ̀ɔ aa so e mɔ gbɑ̃a doa? 22 Baa tó wà sɑ̃ɔ ń zuɔ dèdɛ
dasidasi, a mɔ́máe? Tó wa ísia kpɔɔ sɛ̀lɛ píi, a mɔ́máe? 23 Dii wèwà à mɛ̀: Ma gbɑ̃a a ka
noa? Nyɔ̃ e tia, tó yɑ̃́ pɔ́ má ònɛ a kɛ ge a kɛo.
24 Mɔizi bɔ̀ à Dii yɑ̃́piɔ òné. A Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kɑ̃̀aa gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi à ń lia zwɑ̃̀akpɛi. 25 Ɔ
Dii pɩ̃la tɛlu guu à yɑ̃'ɔ̀aànɔ. A Nisɩ̃na pɔ́ kuwà kɩ̃ni go dɩ̀ gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwipiɔnɛ. Kɛ́
Nisɩ̃napi dɩ̃né, aa ɑ̃nabikɛkɛ̀, bee gbɛa aai ɛa kɛ̀ lɔo. 26 Gbɛ̃́ pɔ́ Mɔizi ń sɛ́ɔ, an gbɛ̃ɔn plaɔ gɔ̃̀
bòou, gbɛ̃do tɔ́n Ɛledada, gbɛ̃do sɔ̃ Mɛdada. Aai gɛ́ zwɑ̃̀akpɛ kɩ̃́io, kási Lua Nisɩ̃napi dɩ̃né sɔ̃ɛ,
ɔ̃ aa ɑ̃nabikɛkɛ̀ bòou. 27 Ɛwaasoe bàalɛ̀ gɛ ò Mɔiziɛ à mɛ̀: Ɛledada ń Mɛdadao lɛ́ ɑ̃nabikɛkɛ
bòou. 28 Nuni nɛ́ Yozuee dɛ Mɔizi zɔbɑ̃na ũ za a ɛ̀waasogɔɔɛ, ɔ̃ à mɛ̀: Ba Mɔizi, giné. 29 Ɔ
Mɔizi ɔ̀ɛ̀: N nɔ̀sɛ fɛ̀lɛ ma yɑ̃́ musu yɑ̃̀? Tó Dii a Nisɩ̃na dɩ̀ a gbɛ̃́ɔnɛ aa gɔ̃̀ ɑ̃nabiɔ ũ píi, a maao
lé? 30 Ɔ Mɔizi ɛ̀a bòou ń Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ.

* 10:32 Dɔa 1.16 † 10:35 Soũ 68.1 * 11:3 Bee mɛ̀ tɛ́kũ. † 11:9 Bɔa 16.14

31 Dii tò ɩ̃ana bɔ̀ ísia oi à mɔ̀ ń bùuɔ, aa lɩ̃ bòoa. Aa lɩ̃a bòoi gupiiu à kà tagɔɔ do ũ, mɛ́ an
daa lɛsɩ̃ kà gɑ̃̀sɩ̃suu pla. 32 Fɑ̃anɛ bee ń gwɑ̃asɩ̃nao ń a gu sɩ̃a dɔao aa fɛ̀lɛ gɛ̀ bùuɔ sɛ̀lɛ. Gbɛ̃́
pɔ́ i sɛ́lɛ bílao sɛ̀lɛ koto bao. Ɔ aa fɑ̃̀lɛ, aa a giikà. 33 Kɛ́ aa a nɔ̀ɔ dà ń lɛ́u gɔ̃̀ɔ aai e sò bílao,
ɔ̃ Dii pɔ pàńzi à gagyɑ̃kàńgu.‡ 34 Ɔ wà tɔkpà gupiɛ Lɛ́'udeɔ Mia, asa wekɩ̃i wà gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́'u ń
kṹɔ vɩ̃u. 35 Ɔ Isailiɔ fɛ̀lɛ we, aa gɛ̀ Azelo aa gɔɔplakɛ̀ we.

12

Miliaũ ń Aalonao Mɔizi tàae'ea

1 Miliaũ ń Aalonao Mɔizi tàae è Etiopi nɔ pɔ́ a sɛ̀ yɑ̃́ musu, asa à Etiopi nɔ sɛ̀ɛ. 2 Aa mɛ̀:
Mɔizi ado ɔ̃ Dii dɩ̃lɛ à a yɑ̃'òa? A tò wá ò sɔ̃o lé? Dii yɑ̃́pi mà. 3 Mɔizi sɔ̃ nɔ̀sɛdoũdeɛ, aà sáa kú
dṹnia guuo. 4 Wegɔ̃ɔ Dii ò Mɔizi ń Aalonao ń Miliaũoɛ: A bɔlɛ gɛ́ kpaaũkpɛu á gbɛ̃ɔn àaɔ̃.
Ɔ aa gɛ̀ ń gbɛ̃ɔn àaɔ̃ ḿpii. 5 Dii pɩ̃la tɛlu guu à zɛ̀ kpɛ́pi kpɛɛlɛ. A Aalona ń Miliaũo sɩ̃si, ɔ̃ aa
sɔ̃̀aàzi ḿpla ḿpii. 6 A ònɛ́: A ma yɑ̃ma. Tó ma ɑ̃nabie kú á guu, mi bɔ mɔwà wɛ́pungu'ea
guu, mi yɑ̃'oɛ̀ nana guuɛ. 7 Kási a dɛ màa ń ma zɔ̀blena Mɔizioo. Zɩ̃kɛn náaideɛ ma ua.*
8 Wi yɑ̃bɔ kɔ̃ lɛ́u. Mili yɑ̃'oɛ̀ ma a bakũaanakɛ̀ɛo. I wɛsi ma taalɛ. Akɛa i ma zɔ̀blena Mɔizi
tàae'ea vɩ̃akɛo ni? 9 Ɔ Dii pɔ pàńzi à ɛ̀a tà.

10 Kɛ́ tɛlupi gò kpɛ́pia, kusu lɩ̃ Miliaũla gɔ̃̀ɔ, à puakṹ lán buawa. Kɛ́ Aalona gwà, a è kusu
lɩ̃aàla, 11 ɔ̃ a ò Mɔiziɛ: N yɑ̃́ na Baa! Nsu to wà mɩ̃saikɛ tàae pɔ́ wá kɛ̀ gbɛ'eo. 12 Nsu to aàɔ
dɛ lán nɛ́ pɔ́ wa ɩ̃ gɛ̀, aà mɛgueɔ yaikɛ̀wao. 13 Mɔizi wiilɛ̀ Diiwa à mɛ̀: Lua, n yɑ̃́ na! N aà
gbɑ̃́gbɑ̃. 14 Ɔ Dii òɛ̀: Tó aà mae lɛ́'ikà aà oawa, aɔ dɛɛ̀ wíyɑ̃ ũ gɔɔ soplao lé? Wà aà ya bɔ
bòo kpɛ gɔɔ sopla gɩ̃a, wi gbasa wà aà sí. 15 Miliaũ ku bòo kpɛ e gɔɔ sopla. Isailiɔ i dazɛuo
e wà ɛ̀a wà aà sɩ̃. 16 Bee gbɛa aa fɛ̀lɛ Azelo aa gɛ̀ bòokpà Palana guwaiwaiu.

13

Asiigwana gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ zɩ̃a
(Iko 1.19-33)

1 Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃́ɔ zɩ̃ aa gɛ́ Kanaa bùsu pɔ́ málɛ kpá Isailiɔwa kɛɛlɛi. N ń deziɔ
bui gbɛ̃́ pɔ́ dɛ dɔaana ũɔ sɛ mɛ̀ndodo ǹ ń zɩ̃. 3 Ɔ à ń gbáɛ màa bɔa Palana guwaiwaiu lá Dii
òwa. Gbɛ̃́piɔá Isaili dɔaanaɔnɛ ḿpii. 4 An tɔ́ɔn kɛ:
Lubɛni buiɔ guu Zakuu nɛ́ Samua,
5 Simɛɔ buiɔ guu Oli nɛ́ Safata,
6 Yuda buiɔ guu Yefũnɛ nɛ́ Kalɛbu,
7 Isakaa buiɔ guu Yosɛfu nɛ́ Igali,
8 Ɛflaiũ buiɔ guu Nuni nɛ́ Ozee,
9 Bɛ̃yɑ̃mɛɛ buiɔ guu Lafu nɛ́ Paleti,
10 Zabulɔni buiɔ guu Sodi nɛ́ Gadiɛli,
11 Yosɛfu nɛ́ Manase buiɔ guu Susi nɛ́ Gadi,
12 Dɑ̃ buiɔ guu Gemali nɛ́ Amiɛli,
13 Asɛɛ buiɔ guu Mikaila nɛ́ Setuu,
14 Nɛfatali buiɔ guu Vofesi nɛ́ Nabi,
15 Gada buiɔ guu Maki nɛ́ Geuɛli.
16 Gbɛ̃́ pɔ́ Mɔizi ń zɩ̃́ bùsu gwaiɔn we. Mɔizi tɔkpà Nuni nɛ́ Ozeeɛ Yozuee.

17 Kɛ́ Mɔizi lɛ́ ń zɩ̃ Kanaa bùsu gwai, a ònɛ́: A bɔ ń Nɛgɛvɛ guwaiwaio, ɩ́ sɩ̃̀sɩ̃ɔ kṹ. 18 A gwa
lá bùsupi dɛ, tó a gbɛ̃́ɔ gbɑ̃a ge aa busɛ, tó aa dasi ge aa bílao, 19 tó an bùsu maa ge a vɑ̃i,
tó an wɛ̃́lɛɔ bɩ̃́i vɩ̃ ge a vɩ̃o, 20 tó a tɔɔlɛ tàae vɩ̃ ge a nao, tó a líɔ vɩ̃ ge a vɩ̃o. A kɔaikɛ, ɩ́ bùsupi
libɛɔ sɛ́lɛ suò. Asa vɛ̃ɛ káauɔ magɔɔɛ. 21 Ɔ aa gɛ̀ bùsupi gwàgwa za Zini guwaiwai lɛ́u e

‡ **11:33** Soũ 78.26-31 * **12:7** Ɛbɛ 3.2, 5

Leobɛ, Amata bɔlɛu. 22 Kɛ́ aa pȁ Nɛgɛvɛ guwaiwaia, aa kà Hɛblɔ̃, gu pɔ́ Anaki buiɔ Aimani
ń Sesaio ń Talemaio kuu. Hɛblɔ̃ kálɛa dɔaaa Zoã pɔ́ kú Egipiɛ wɛ̃̀ soplaɛ. 23 Kɛ́ aa kà Ɛsikɔli
guzulɛu, aa vɛ̃ɛ ligɔ̃n nɛde zɔ̃̀ we aa kà lía, ɔ̃ gbɛ̃ɔn plaɔ sɛa. Aa gbɛafu ń kaadɔɛnao sɛ̀ lɔ.
24 Wà tɔkpà gupiɛ Ɛsikɔli* guzulɛ, vɛ̃ɛ ligɔ̃n nɛde pɔ́ Isailiɔ zɔ̃̀ we yɑ̃́i. 25 Kɛ́ aa bùsupi gwà
gɔɔ bla, ɔ̃ aa ɛ̀a sù.

Asiigwanaɔ ń bao kpaa

26 Kɛ́ aa sù Kadɛsi, Palana guwaiwaiu, aa gɛ̀ Mɔizi ń Aalonao ń Isailiɔ píi kɛ̃́i. Aa sù ń
baoo Isailiɔnɛ píi, ɔ̃ aa bùsupi libɛɔ ɔ̀lɔnɛ́. 27 Aa ò Mɔiziɛ: Wa gɛ bùsu pɔ́ ń wá zɛ̃́u. Vĩ ń
zɔ́'io di weɛ. A a libɛɔ gwa kɛ. 28 Ãma bùsupideɔ gbãa. An wɛ́lɛɔ bɛ̃́i vĩ mɛ́ an wɛ́lɛpiɔ zɔ̃ɔ
maamaaɛ. Wa Anaki buiɔ è we. 29 Amalɛkiɔ ku Nɛgɛvɛ guwaiwaiu. Itiɔ ń Yebusiɔ ń Amɔleɔ
ku gusĩsĩdeu, mɛ́ Kanaaɔ ku ísia saɛ ń Yuudɛ̃ saɛo. 30 Kalɛbu tò gbɛ̃́ pɔ́ lia Mɔiziziɔ nĩlɛ, ɔ̃ à
mɛ̀: Wà gɛ bùsupi síi, asa wá zĩblemáɛ. 31 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa gɛ̀aànɔɔ mɛ̀: Wá fɔ̃ gɛ̃ gbɛ̃́piɔzio, asa
an gbãa dɛwálaɛ. 32 Ɔ aa sakà Isailiɔnɛ bùsu pɔ́ aa gwàgwapiu aa mɛ̀: Bùsu pɔ́ wa pãa wa
gɛ a asiigwaipiá bùsu pɔ́ ì a gbɛ̃́ɔ mɔ́mɔɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ wa ń é weɔ píiá gbɛ̃́ gbȁaɔnɛ. 33 Wa gbɛ̃́
gbȁagbãaɔ† è we Anaki buiɔ ũ. Wálɛ e kɔ̀ɔtɛ̃ɔn wá ũ, màa wá dɛ ń wɛ́u sɔ̃.

14

Isailiɔ bɔa Dii kpɛ

1 Isailiɔ lɛ́ wii gbãa lɛ ḿpii, aalɛ ɔ́ɔlɔ gwã́ bee. 2 Aa zɔadò Mɔizi ń Aalonaowa ḿpii, aa
ònɛ́: Tó wa gaga Egipi ge guwaiwaiu la, bee mɛ́ maa. 3 Bɔ́yãi Dii lɛ́ táwanɔ bùsupiui? Wa
wá dɛdɛ ń fɛ̃ndaoɛ, wi wá nɔɛɔ ń wá nɛ́ɔ kṹkũ. Wá ɛa taa Egipi sȁɔo lé? 4 Ɔ aa òkɔ̃ɛ: Wà
dɔaana dilɛ, wí ɛa ta Egipi.
5 Mɔizi ń Aalonao wùlɛ tɔɔlɛ bíla wáa. 6 Ɔ asiigwana gbɛ̃ɔn plaɔ Nuni nɛ́ Yozuee ń
Yefũnɛ nɛ́ Kalɛbuo ń ulaɔ gà aa kɛ̃̀kɛ̃, 7 aa ò bílaɛ: Bùsu pɔ́ wa pãa wa gɛ a asiigwaipi
maa maamaaɛ. 8 Tó wá yɑ̃́ kà Diiguɛ, a gɛ́wanɔ bùsupiuɛ, bùsu pɔ́ vĩ ń zɔ́'io diupi, i wá
gba. 9 Ãsu bɔ Dii kpɛo.* Ãsu vĩakɛ bùsupideɔnɛo, asa wá muu doɔnɛ, aa ulɛkĩi vĩ lɔo. Dii
kúwanɔɛ, ásu vĩakɛo.
10 Gbɛ̃́pii lɛ́ ń pápaa ń gbɛo yã'o, ɔ̃ Dii gawi bò Isailiɔwa kpaaũkpɛu. 11 Dii ò Mɔiziɛ à
mɛ̀: Gbɛ̃́piɔ aaɔ sakamagu gɔɔpii yȁ? Baa ń dabudabu dasi pɔ́ má kɛ̀ ń guuɔ, aaɔ ku ma
náaikɛsai gɔɔpii yȁ? 12 Má gagyãkańgu mà ń kaalɛɛ, mí n buiɔ kɑ̃́fĩ aaɔ dasi, an gbãa iɔ
dɛ gbɛ̃́piɔla. 13 Ɔ Mɔizi ò Diiɛ: Mmɛ n gbɛ̃́piɔ bɔ̀lɛ Egipi ń n gbãao. Tó Egipiɔ mà, 14 aa gí
oi bùsupideɔnɛo. Aa dɔ̃ kɛ́ ń kúwanɔ, ni bɔ mɔ́wá. Aa dɔ̃ kɛ́ n tɛlu ìɔ kú wá musu, niɔ
dɔaaawɛ̃ɛ a guu fãanɛ, gwãasĩna sɔ̃ tɛ́ guu. 15 Tó n gbɛ̃́piɔ dèdɛ lán gbɛ̃́ mɛ̀ndo dɛawa, bui
pɔ́ aa yɑ̃́pi màɔ mɛ: 16 Dii gbãa i ka aà gɛ́ ń gbɛ̃́piɔ bùsu pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀nɛ́ guuo, a yɑ̃́i ɔ̃ à ń dɛdɛi
guwaiwaiu. 17 Dii, ǹ n gbãa zɔ̃ɔ ɔlɔnɛ́ sa, lá ń òwa n mɛ̀, 18 n pɔ lí pa kpaao, ń gbɛ̃kɛ vĩ zɔ̃ɔ,
ni gbɛ̃́ɔ yãvãiɔ ń ń tàaeɔ kɛ̃́má, ãma nili tó tàaede bò pão. Ni maeɔ yãvãiɔ wi ń buiɔ musu
e à gɛ pɛ́ ń sĩ́wɛnaɔ ń ń sɔ̃kpaɛɔwa.† 19 Lá n sùuukɛ̀ ń gbɛ̃́piɔ za Egipi e aa gɛ̀ kàò la, ǹ ń
duuna kɛ̃́má n gbɛ̃kɛ zɔ̃ɔ guu.

Zɔakanaɔ ĩadama
(Iko 1.34-46)

20 Ɔ Dii mɛ̀: Lá n wabikɛ̀a, má sùuukɛńnɔ. 21 Ãma lá miɔ ku mɛ́ ma gawi lĩ dṹniaa
píi, 22 gbɛ̃́ pɔ́ ma gawi è ń dabudabu pɔ́ má kɛ̀ Egipi ń guwaiwai guuo, aa ma lɛ aa ma
gwa gɛ̃n kwi aa gĩ ma yãmaiɔ, 23 an gbɛ̃e a wɛsi bùsu pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀ ń deziɔnɛpilɛo. Gbɛ̃́
pɔ́ sakàmaguɔ, an kee a wɛsiɛo.‡ 24 Lá ma zɔ̀blena Kalɛbu làasoo maa kɛ̀, a tɛmazi ń

* 13:24 Bee mɛ̀ kɔ. † 13:33 Daa 6.4 * 14:9 Ɛbɛ 3.16 † 14:18 Bɔa 20.5-6, 34.6-7 ‡ 14:23 Ɛbɛ 3.18

nɔ̀sɛmɛndoo, má tó aà gɛ̃ bùsu pɔ́ à gèupi guu, aà buiɔ iɔ vĩ.[§] 25 Amalɛkiɔ ń Kanaaɔ ku
guzulɛu we. Á ɛa da guwaiwai zɛ́u zia Isia Tɛ̃a oi.

26 Dii ò Mɔiziɛ ń Aalonao à mɛ̀: 27 Gbɛ̃vãipiɔ aaɔ zɔakamazi gɔɔpii yɛ̀? Ma zɔa pɔ́ aalɛ
kamazi mà. 28 Onɛ́ ma Dii ma mɛ̀ má kú. Lá aa wabikɛ̀a, má kɛnɛ́. 29 An gɛɔ gɔ̃ kálɛ
guwaiwaiu laɛ,[*] an gbɛ̃́ pɔ́ kà wɛ̃̀ bao ge a dɛaɔ píi. An gbɛ̃́ pɔ́ wà ń nao mɛ́ aa zɔakàmaziɔ
30 aa gɛ̃ bùsu pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀nɛ́ guuo, sema Yefũnɛ nɛ́ Kalɛbu ń Nuni nɛ́ Yozueeo bàasio.
31 An nɛ́ pɔ́ aa mɛ̀ wa ń kṹkũɔ ɔ̃ má ń dau, aai bùsu pɔ́ an maeɔ gĩ̀ síipi dɔ̃. 32 An maepiɔ
sɔ̃, an gɛɔ gɔ̃ kálɛ guwaiwaiu laɛ. 33 An nɛ́ɔ i pɔ́ɔ dã́dã guwaiwaiu la e wɛ̃̀ bla, aai ń maeɔ
náaisai gbɛ'e. An maeɔ gɛɔ gɔ̃ guwaiwaiu la ḿpiiɛ.[†] 34 Lá wà bùsupi gwàgwa gɔɔ bla, màa
aaɔ ń yãvãi gbɛ'e e wɛ̃̀ bla, wɛ̃̀ dodo gɔɔ dodo, aaiɔ dɔ̃ lá íbɛlɛsɛamanɔ dɛ. 35 Ma Dii mámɛ
ma yã́pi ò, mɛ́ má kɛ gbɛ̃vãi pɔ́ kɛ̀aamazipiɔnɛɛ. Aa gaga guwaiwaiu la ḿpiiɛ.

36 Gbɛ̃́ pɔ́ Mɔizi ń zĩ́ aa bùsu gwà aa sù aa sakà bùsupiu, aa tò wà zɔadɔ̀wàɔ, 37 Dii
gagyãkà gbɛ̃́piɔgu, ɔ̃ aa gàga. 38 Gbɛ̃́ pɔ́ aa gè bùsu gwàpiɔ guu, Nuni nɛ́ Yozuee ń Yefũnɛ
nɛ́ Kalɛbuo mɛ́ gɔ̃̀ bɛ̃́ɛ.

39 Mɔizi yã́piɔ sɛ̀lɛ sĩ̀u Isailiɔnɛ píi, ɔ̃ aa ɔ́ɔlɔ̀ maamaa. 40 Aa fɛ̀lɛ kɔɔkɔɔ, aa mipɛ̀ sĩ̀sĩ̀ɔwa aa
mɛ̀: Gwa, wálɛ gɛ́ gu pɔ́ Dii òu. Wa wá duuna dɔ̃̀ sa. 41 Mɔizi mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ pã Dii yã́ai? Bee
a kɛo. 42 Ásu gɛo, asa Dii kú á guuo. Á ibɛɛɔ zĩ̀blewáɛ. 43 Amalɛkiɔ ń Kanaaɔ kú á aɛ we. Aa
á dɛdɛ ń fɛ̃ndao. Dii aɔ kúánɔo, kɛ́ a gi tɛ́iaàzi yã́i. 44 Ɔ aai aà yãmao, aa mipɛ̀ sĩ̀sĩ̀ɔwa, baa
kɛ́ Dii bàakuańnɔ kpagolo ń Mɔizio gɔ̃̀ bòou. 45 Ɔ Amalɛkiɔ ń Kanaa pɔ́ kú gusĩ̀sĩ̀depiuɔ
pĩ̀lamá, aa zĩ̀blèmá aa ń yá e Ɔɔma.

15

Sa'oyã

1 Yã́ pɔ́ Dii ò Mɔiziɛ 2 a ò Isailiɔnɛn kɛ: Tó a gɛ̃ bùsu pɔ́ málɛ kpáwá á bɛ ũ guu, 3 mɛ́ a zu
ge sã sɛ̀ à sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ge sa pãle oòa, sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gĩ̀ ĩ̀ kɛmɛɛ na ũ, lɛ́gbãdɔa
pɔ́n nò, gban nò, dikpɛ pɔ́n nò, 4 àli ma gba ń pɔ́wɛntio kiloo do yãalɛa ń nísio litili do, 5 í
vɛ̃ɛ kpa litili dodo sã ge ble bɔlɔna pɔ́ álɛ sapi oò miwa. 6 Tó sãsaɛ sɔ̃, pɔ́wɛnti kiloo pla
yãalɛa ń nísio litili do ń kĩ̀nio, 7 í vɛ̃ɛ kpaoa litili do ń kĩ̀nio sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gĩ̀ ĩ̀ kɛmɛɛ na
ũ. 8 Tó a zugaae yãkɛ̀kɛ sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ge sa pɔ́ wĩ̀ lɛ́gbã dɔoa ge sáaukpa sa'obɔ
ũ, 9 àli ma gba ń pɔ́wɛntio kiloo àaɔ̃ yãalɛa ń nísio litili pla, 10 í vɛ̃ɛ kpaoa litili pla sa pɔ́ a
pɔ́ tɛ́kũa gĩ̀ ĩ̀ kɛmɛɛ na obɔ ũ. 11 Áli kɛ màa zu ge sãsa ge sãnɛbɔlɔ ge blenɛbɔlɔ miwa. 12 Áli
kɛ màa pɔ́ pɔ́ a a yãkɛ̀kɛ dasilɛu.
13 Tó á bùsu gbɛ̃e lɛ́ sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gĩ̀ ĩ̀ kɛmɛɛ na oa, aàli kɛ màa. 14 E á buiwa tó bɔ̀mɔ ge
gbɛ̃pãle kúánɔ, mɛ́ a ye sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gĩ̀ ĩ̀ kɛmɛɛ na oa, sema aà kɛ lá i kɛwa. 15 Á kɔ̃kãaa
guu ikoyãpi doũ ápiɔnɛ ń bɔ̀mɔ pɔ́ kúánɔɔɛ. Ikoyãpi iɔ ku e á buiwa. Ápiɔ ń bɔ̀mɔɔ á doũ
mɛɛɛ. 16 Ikoyã pɔ́ má dĩ̀lɛ doũ ápiɔnɛ ń bɔ̀mɔ pɔ́ kúánɔɔɛ.
17 Yã́ pɔ́ Dii ò Mɔiziɛ 18 a ò Isailiɔnɛn kɛ lɔ. Tó a gɛ̃ bùsu pɔ́ málɛ táuánɔ guu, 19 mɛ́ a bùsupi
blɛ blè, àli ma gba. 20 Ali kàa kɛ ń pɔ́wɛn káau tío, í ma gba pɔgbɛ̃zɛ pɔ́ ũ. 21 Áliɔ ma gba á
pɔ́wɛn káau típi e á buiwa.

Zãa yã́wa sa'oa

22 Tó a zãmɛɛ yã́wa, mɛ́ á yãdilɛa pɔ́ má ò Mɔiziɛpi kee kũao, 23 yã́ pɔ́ má dĩ̀lɛ Mɔizi òɛ́ za
a dilɛzĩ̀ e á buiwapi, 24 tó a zã yã́piwa, mɛ́ i gĩ̀kɛ no, àli sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ a pɔ́ tɛ́kũa
gĩ̀ ĩ̀ kɛmɛɛ na o ń zugaaeo ń a pɔ́wɛntio ń a vɛ̃ɛo, lá má òwa ń blesanao duun awakpabɔ ũ.
25 Sa'ona lí mɔa awau Isaili pii yã́ musu, mí ń duuna kɛ̃́má, asa aa zɛ̃̀ yã́waɛ, ɔ̃ aa mɔ̀mɛɛ

§ **14:24** Yoz 14.9-12 * **14:29** Ɛbɛ 3.17 † **14:33** Zĩ̀n 7.36

ń sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ nísi kátɛu à tɛ́kũo ń duun awakpabɔo. [26] Má sùuukɛ ń á Isailiɔ píi ń bɔ̀mɔ
pɔ́ kúánɔɔ, asa zãayãwapiá ápii yɑ̃́ɛ.
[27] Tó gbɛ̃e zɑ̃̀ yɑ̃́wa à duunakɛ̀, aàli blè núnu wɛ̃dona kpa duun awakpabɔ ũ, [28] sa'ona lí
awagbɛaa adeɛ. Tó à awagbɛ̀aa, má aà kɛ̃́.* [29] Gbɛ̃́ pɔ́ zɑ̃̀ yɑ̃́wa píi, ikoyã doũpiɛ, Isaili bùsu
gbɛ̃́n nò, bɔ̀mɔ pɔ́ kúńnɔn nò. [30] Ɑma gbɛ̃́ pɔ́ duunakɛ̀ ń mio daa ía, bùsu gbɛ̃́ ge bɔ̀mɔn nò,
à dɔ̀ɛmanɔɛ, wa ade bɔ a gbɛ̃́ɔ guu wà dɛ. [31] Asa a sakà ma yɑ̃́u, à bɔ̀ ma yãdilɛa kpɛɛ. Wà
ade dɛ, aàpi ń a tàaeo.

Kɑ̃́mabogɔɔ yɑ̃́

[32] Gɔɔ pɔ́ Isailiɔ ku guwaiwaiu, aa ń gbɛ̃́dee kũ̀ ń yàawɛo kɑ̃́mabogɔɔzı̃. [33] Gbɛ̃́ pɔ́ aa aà
èɔ gɛ̀aànɔ Mɔizi ń Aalonao kı̃́i ń gbɛ̃́ kı̃niɔ. [34] Ɔ aa aà dàkpɛu, asa aa yɑ̃́ pɔ́ aa kɛɛ̀ sɑ̃́asã dɔ̃o.
[35] Ɔ Dii ò Mɔiziɛ: Sema wà aà dɛ. Gbɛ̃́pii aà pápa ń gbɛo bòo kpɛ. [36] Ɔ wà aà sɛ̀ bɔ̀ò bòo kpɛ,
wà aà pàpa ń gbɛo wa dɛ̀ lá Dii ò Mɔiziɛwa.

Tufadaa pɔkasai yɑ̃́

[37] Yɑ̃́ pɔ́ Dii ò Mɔiziɛ [38] a ò Isailiɔnɛn kɛ lɔ: Ɑliɔ tufada á pɔkasa lɛ́i e á buiwa. Ɑli tufapiɔ
dai ń babuunao, [39] iɔ dɛɛ́ tùfa pɔ́ áliɔ gwa ũ, kɛ́ ma yãdilɛaɔ àɔ dɔágu, íɔ kũa, kɛ́ ásu gbãsı̃kɛ
yɑ̃́ pɔ́ a á wɛ́ ge a á sɔ̃ ble musuo yɑ̃́i. [40] Ma yãdilɛaɔ iɔ dɔágu, íɔ kũa, íɔ dɛ ma gbɛ̃́ pɔ́ an kua
ńdoaɔ ũ. [41] Mámɛmaa Dii á Lua. Ma á bɔ́lɛ Egipi bùsuu kɛ́ màɔ dɛ á Lua ũ. Mámɛmaa Dii
á Lua.

16

Kole ń Datanio ń Abilaũo fɛlɛa ń Mɔizio

[1] Isaa nɛ́ Kole,* Kɛata tɔũna, Levii bui, ń Ɛliabu nɛ́ɔ Datani ń Abilaũo ń Pɛlɛti nɛ́ Onio,
Lubɛni buiɔ, bɑ̃̀nkũ [2] aa fɛ̀lɛ Mɔiziwa. Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔ tɔde pɔ́ wı̃ ń sísi kɔ̃kãaauɔ kúńnɔ gbɛ̃ɔn
ɔ̀aa do ń blakwio. [3] Aa kɑ̃̀aa Mɔizi ń Aalonaozi aa ònɛ́: Ɑ yɑ̃́ɔ kɛ̀ zài! Isailiɔ píiá Dii gbɛ̃́ɔnɛ,
a kúńnɔ. Bɔ́yãi i ázı̃a dilɛ dɛ Dii gbɛ̃́piɔlai? [4] Kɛ́ Mɔizi yɑ̃́pi mà, à wùlɛ a gbɛɛu, [5] a ò Koleɛ
ń a gbɛ̃́ɔ à mɛ̀: Zia kɔɔ Dii a gbɛ̃́ pɔ́ dɛ a gbɛ̃́ ũ ɔlɔ́, a to gbɛ̃́ pɔ́ a sɛ sɔ̃azi. [6] Mpi ń n gbɛ̃́ɔ, lá á
kɛn la: Ɑ baade tɛ́sibɔ sɛ [7] à tɛ́siò zia, í tulaletikaa Dii aɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ Dii a sɛ mɛ́ aɔ dɛ aà gbɛ̃́ ũ.
Ɑ yɑ̃́ɔ kɛ̀ zài Levii buiɔ.
[8] Ɔ Mɔizi ɛ̀a ò Kole buipiɔnɛ: Levii buiɔ, à yãma. [9] Lá Isailiɔ Lua á sɛ́ a gbɛ̃́ɔ guu, a tò i
dɔaanɛ́ a sísia guu, i sɔ̃azi a zwɑ̃̀akpɛ zı̃ kɛi, bee i mɔ́wáoa? [10] A tò i sɔ̃azi, mpi ń n Levii
deeɔ, ɔ̃ álɛ sa'onkɛ wɛɛlɛ lɔa? [11] Mpi ń n gbɛ̃́ɔ a kãaa Diiziɛ. Dén Aalona ũ kɛ́ álɛ zɔadɔwài?
[12] Mɔizi gbɛ̃́ zı̃̀ Ɛliabu nɛ́ɔ Datani ń Abilaũo sísii, ɔ̃ aa mɛ̀: Wá mɔo. [13] N bɔwanɔ bùsu pɔ́
vı̃ ń zɔ́'io diu, kɛ́ wà gaga guwaiwaiuɛ. Bee i mɔmao, ɔ̃ ń ye ǹ gbãablewá lɔa? [14] I kɛ bùsu
pɔ́ vı̃ ń zɔ́'io diu ɔ̃ n gɛuwanɔo. I kɛ bua ń vɛ̃ɛbuɔ ɔ̃ n wá gbáo. N ye wɛzɛ̃ kɛwɛ̃ɛ yɑ̃̀? Wá
mɔo. [15] Ɔ Mɔizi pɔ fɛ̃̀ maamaa, a ò Diiɛ: Nsu ǹ ń gba sio. Baa zàa'ı̃na mi símáo, mi yãvãikɛ
an gbɛ̃eɛo.
[16] Ɔ Mɔizi ò Koleɛ: Mpi ń n gbɛ̃́ɔ píi, à gɛ́ Dii kı̃́i zia. Aalona a gɛ́ sɔ̃ɛ. [17] Ɑ baade a tɛ́sibɔ sɛ
à tɛsi à tulaletikaa, í sɔ̃ò Diizi. Gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń blakwio, baade ń a tɛ́sibɔo. Mpi ń Aalonao
sɔ̃, baade ń a tɛ́sibɔo. [18] Ɔ an baade a tɛ́sibɔ sɛ̀, à tɛsı̃ à tulaletikàa. Aa gɛ̀ zɛ̀ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ
ń Mɔizio ń Aalonao. [19] Kɛ́ Kole gbɛ̃́pii kɑ̃̀aa Mɔizi ń Aalonaozi kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, ɔ̃ Dii gawi
bɔ̀ Isailiɔwa píi. [20] Ɔ Dii ò Mɔiziɛ ń Aalonao à mɛ̀: [21] Ɑ ázı̃a kɛ̃ gbɛ̃́piɔwa mà ń midɛ gɔ̃̀ɔ.
[22] Ɔ Mɔizi ń Aalonao wùlɛ ń gbɛɛu aa mɛ̀: Lua! Lua pɔ́ ì wɛ̃ni kpa pɔ́piiwa! Gbɛ̃́ mɛ̀ndo mɛ́
duunakɛ̀, ɔ̃ ńyɔ̃ pɔfɛ̃bɔbɔ gbɛ̃́ pɔ́ kãaaapiɔwa píia? [23] Ɔ Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: [24] O bílaɛ aa go
Kole ń Datanio ń Abilaũo fɑ̃́ani oi.

* **15:28** Lev 4.27-31 * **16:1** Yud 11

25 Ɔ Mɔizi fɛ̀lɛ à gɛ̀ Datani ń Abilaũo bɛ. Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ tɛaàzi. 26 A ò bílaɛ à mɛ̀: Á go
gbɛ̃vãipiɔ fɑ̃ani. Ásu ɔkã an pɔewao, kɛ́ ásu gagańnɔ an duuna yɑ̃io. 27 Ɔ aa gò Kole ń
Datanio ń Abilaũo fɑ̃ani. Kɛ́ Datani ń Abilaũo bɔ̀lɛ, aa zɛ̀zɛ ń kpɛɛlɛ ń ń naɔ ń ń nɛ́ɔ ń ń
nɛ́fɛ̃nɛnaɔ. 28 Ɔ Mɔizi mɛ̀: Aɔ dɔ̃ kɛ́ Dii mɛ́ ma zi̋ mà yɑ̃ɛ beeɔ kɛ píi, i kɛ mazi̋a pɔeã no. 29 Tó
gbɛ̃ɛ beeɔ gaa kɛ̀ lán gbɛ̃pii gaawa, tó ga doũpiɛ, i kɛ Dii mɛ́ ma zi̋o. 30 Tó Dii yɑ̃ pɔ́ wi̋ kaa
yãao kɛ̀ sɔ̃, tó tɔɔlɛ lɛ'ɛ̀lɛ à ń mɔmɔ ń ń pɔ́ɔ píi, mɛ́ aa tà miau bɛ̃ɛ, áɔ dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃ beeɔ sakà
Diiguɛ.
31 Kɛ́ à yɑ̃ beeɔ ò a làa, tɔɔlɛ pɔ́ aa zɛwà wɛ̃̀aa. 32 Tɔɔlɛ lɛ'ɛ̀lɛ à ń mɔmɔ ń ń bɛdeɔ ń Kole
zi̋kɛnaɔ ń ń àizɛɛɔ píi. 33 Aa tà miau bɛ̃ɛ, tɔɔlɛ kũ̀aamá ń ń pɔ́ɔ píi, aa gɛ̃̀lɛ. 34 Kɛ́ aa wiilɛ̀,
Isaili pɔ́ liańziɔ bàalɛ̀ píi, asa aa mɛ̀: Tɔɔlɛ lɛ́ wá mɔmɔɛ fá! 35 Ɔ tɛ́ bɔ̀ Dii ki̋i à gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do
ń blakwi pɔ́ aalɛ tulaletikatɛaɔ kàalɛ.

17

1 Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 2 O sa'ona Aalona nɛ́ Ɛleazaaɛ aà tɛ́sibɔɔ bɔlɛ tɛ́u, aà ń tɛ́ fɑ̃aa zɑ̃̀, asa
ma pɔ́ɔnɛ. 3 Aà gbɛ̃ pɔ́ aa duunakɛ̀ aa gàgaɔ mɔgotɛ̃ tɛ́sibɔpiɔ poopoo pɛpɛɛpɛpɛɛ, i kúlɛkulɛ
ma gbagbaki̋iwa. Lá wà sɔ̃̀mazi ń tɛ́sibɔpiɔ, aa gɔ̃̀ ma pɔ́ ũɛ, iɔ dɛ seela ũ Isailiɔnɛ. 4 Ɔ
sa'ona Ɛleazaa gbɛ̃ pɔ́ tɛkũ̀ɔ tɛ́sibɔpiɔ sɛ̀lɛ, wa pòopoo wa kùlɛkulɛ gbagbaki̋ipiwa 5 lá Dii ò
Mɔiziɛwa. A dɛ dɔngubɔ ũ Isailiɔnɛ, kɛ́ gbɛ̃ pɔ́ dɛ Aalona bui ũo su sɔ̃ Diizi tulaletikaiɛ̀ tɛ́a,
i ga lán Kole ń a gbɛ̃ɔwao yɑ̃i.

Isailiɔ Mɔizi ń Aalonao tàae'ea

6 Kɛ́ gu dɔ̀, Isailiɔ píi zɔadɔ̀ Mɔizi ń Aalonaowa aa mɛ̀: Á tò Dii gbɛ̃ɔ gàga. 7 Kɛ́ aa kɑ̃̀aa
Mɔizi ń Aalonaozi, aa aɛdɔ̀ kpaaũkpɛwa, ɔ̃ aa è tɛlu kùlɛwà, Dii gawi bɔ̀. 8 Mɔizi ń Aalonao
gɛ̀ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, 9 ɔ̃ Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 10 Á kɛ̃ gbɛ̃piɔwa mà ń kaalɛ gɔ̃̀ɔ. Ɔ Mɔizi ń
Aalonao wùlɛ ń gbɛɛu. 11 Mɔizi ò Aalonaɛ: Tɛ́sibɔ sɛ́, gbagbaki̋i tɛ́ káu, ní tulaletikaa ǹ
gɛò bíla ki̋i kpakpa. Awakpa Diiɛnɛ́, asa àlɛ pɔkũmabɔbɔmáɛ, gagyã dàalɛ kɔ̀. 12 Ɔ Aalona
tɛ́sibɔ sɛ̀ lá Mɔizi òɛwa, à bàalɛ̀ gɛ̀ò bíla guu. A è gagyã kàńgu kɔ̀, ɔ̃ Aalona tulaletikàtɛa,
à awakpàò Diiɛ gbɛ̃piɔnɛ. 13 A zɛ̀ gɛɔ ń gbɛ̃ bɛ̃ɛɔ zãnguo, ɔ̃ gagyãpi zɛ̀. 14 Gbɛ̃ pɔ́ gagyãpi ń
dɛdɛɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ gɛ̃o mɛ̀ndosai ń àaɔ̃oɛ ń basɔoo (14.700), gbɛ̃ pɔ́ aa gàga Kole yɑ̃iɔ
bàasi. 15 Kɛ́ gagyãpi làa, Aalona ɛ̀a gɛ̀ Mɔizi ki̋i kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ.

Aalona lípana kɔpapaa

16 Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 17 Yɑ̃'o Isailiɔnɛ, ní lípana símá mɛ̀ndodo an deziɔ buiɔwa, an kía
gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ pɔ́ ũ, ní baade tɔ́ kɛ̃ a pɔ́wa. 18 Aalona tɔ́ kɛ̃ Levii buiɔ lípanawa, bui píi
kíaɔ lípana iɔ ku mɛ̀ndodo. 19 Ní lípanapiɔ kálɛ kpaaũkpɛu ikoyã kpagolo aɛ, gu pɔ́ mi
kpaaũuánɔ. 20 Gbɛ̃ pɔ́ má sɛ̀ lípana a kɔpapa, mí zɔa pɔ́ Isailiɔ lɛ́ dɔwá midɛ.
21 Mɔizi yɑ̃'ò Isailiɔnɛ, ɔ̃ an dɔaanaɔ baade a lípana kpàwà an deziɔ buiɔwa, ɔ̃ lípana kɛ̀
mɛ̀n kuɛpla. Aalona pɔ́ kú a guu. 22 Mɔizi lípanapiɔ kàlɛ Dii aɛ ikoyã zwɑ̃̀akpɛu.
23 Kɛ́ gu dɔ̀, Mɔizi gɛ̃̀ kpɛ́u, a è Aalona lípana pɔ́ dɛ Levii buiɔ pɔ́ ũ kɔpàpa. A kɔpàpa à
vukɛ̀, à bɛkɛ̀ lán gɔɔɔwa à mà. 24 Ɔ Mɔizi lípanapiɔ sɛ̀lɛ Dii aɛ píi, à gɛ ɔ̀lɔ Isailiɔnɛ. Kɛ́ aa è,
an baade a pɔ́ sɛ̀. 25 Ɔ Dii ò Mɔiziɛ: Ɛa gɛ ǹ Aalona lípana dilɛ ikoyã kpagolo aɛ,* iɔ dɛ seela
ũ swɑ̃gbãadepiɔnɛ, aai zɔakaamazi tó, kɛ́ aasu gagao yɑ̃i. 26 Ɔ Mɔizi kɛ̀ màa lá Dii dàɛwa.
27 Ɔ Isailiɔ ò Mɔiziɛ: Wa gagaɛ, wa kaalɛn we. Wá kaalɛ wápiiɛ. 28 Gbɛ̃ pɔ́ sɔ̃̀ Dii zwɑ̃̀akpɛi
i̋ gaɛ. Wá gaga wápii yɑ̃̀?

18

Sa'onaɔ ń Levii buiɔ zi̋

---
* **17:25** Ɛbɛ 9.4

1 Dii ò Aalonaɛ: Mpi ń n nɛ́ɔ ń Levii buiɔ píi, ma kúkȉi kua gbãlɛsai gɔ̏ á yã́ ũɛ, mɛ́
sa'onkɛkɛa gbãlɛsai dɛ mpi ń n nɛ́ɔ yã́ ũ. 2 Tó mpi ń n nɛ́ɔ álɛ zȉkɛ ikoyã zwȁakpɛ kpɛɛlɛ, nȉli
n gbɛ̃́ Levii buiɔ sɛ nama aa kɛnnɔ. 3 Aali zȉkɛnɛ aa laaidɔ kpɛ́piwa, ãma aasuli sɔ̃ ma kúkȉi
pɔ́ɔzio ge gbagbakȉi, kɛ́ ampiɔ ń ápiɔ ásu gagao yã́i. 4 Aali nawá aa laaidɔ kpaaũkpɛwa ń
kpɛ́pi zȉo píi, ãma gbɛ̃pãle suli sɔ̃ázio. 5 Laaidɔa ma kúkȉi ń gbagbakȉiowa gɔ̏ á yã́ ũɛ, kɛ́
másu pɔkũmabɔbɔ Isailiɔwa lɔo yã́i. 6 Mámɛ ma á Levii deeɔ sɛ̀ Isailiɔ guu, ma ń díləɛ́ aaɔ
dɛ ma zȉkɛnaɔ ũ, aaɔ kpaaũkpɛ zȉ kɛ. 7 Mpi ń n nɛ́ɔ ámɛ á sa'ozȉ kɛ gbagbakȉi ń pɔ́ pɔ́ kú
zwȁakpɛuɔ yã́ musu. Málɛ sa'ozȉ naɛ́ á ɔzȉ gba ũɛ. Tó gbɛ̃pãle sɔ̏i, à gàɛ.

Sa'onaɔ ń Levii buiɔ baa

8 Dii ò Aalonaɛ: Ma pɔ́ pɔ́ wȉ ma gba zȉ nànɛ n ɔzȉɛ. Ma sa pɔ́ Isailiɔ ȉ oa kpàmaɛ ń n
nɛ́ɔ á baa ũ e gɔɔpii. 9 Ma pɔ́ pɔ́ i tɛ́kũoɔá n pɔ́ɛ. Pɔ́ pɔ́ wa ma gbaɔ píi, pɔ́wɛntin nò, duun
awakpabɔn nò, tàae ȁabobɔn nò, n pɔ́ɛ ń n nɛ́ɔ. 10 Á gɔ̃ɛɔ píi í ble gu pɔ́ a kua adoau, íɔ dɔ̃
kɛ́ ma pɔ́ɛ. 11 Kɛ́ beeá n pɔ́ɛ lɔ: Sa pɔ́ wȉ a pɔ́ mɔmɛɛ, Isailiɔ lí ma gba. Ma n gbaɛ, á baan
we gɔɔpii, mpi ń n gbɛ̃́ɔ, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ. N bɛ gbɛ̃́ pɔ́ i gbãlɛo píi aàli ble. 12 Nísi maa píi ń vɛ̃ɛ
maa píio ń pɔ́wɛna káau pɔ́ aaȉ kpaao, máli n gbaɛ. 13 An buapɔ́ káau pɔ́ aaȉ mɔomɛɛ á
n pɔ́ɛ píi. N bɛ gbɛ̃́ pɔ́ i gbãlɛo píi a ble. 14 Pɔ́ pɔ́ Isailiɔ dȉlɛ ma pɔ́ ũ ń a mȉbao á n pɔ́ɛ píi.
15 Gbɛ̃nazȉn nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ ń pɔtuo nɛsana sɛ̃́ia pɔ́ wà mɔ̀omɛɛɔá n pɔ́ɛ. To aali nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ ń
pɔtuo pɔ́ dɛ tɛ̃ ũ nɛsana sɛ̃́iaɔ bo. 16 Tó nɛ́ kà mɔ do, wàli bo ánusu ɔwatɛ̃ sɔo, lá wà a gbia lɛ́
dȉlɛ ma kúkȉiwa. 17 Nsu to wà zu ge sã ge blè nɛsana sɛ̃́ia boo, asa beeá ma pɔ́ɛ. N a au ká
gbagbakȉiwa, ní a nísi kpasa pɔ́ pɔ́ wȉ kátɛu à tɛ́kũ a gȉ ȉ kɛmɛɛ na ũ. 18 A nɔ̀ɔ iɔ dɛ n pɔ́ ũ, lá
sáaukpa sa'obɔ kùla ń a ɔplaa gbáo dɛ n pɔ́ ũwa. 19 Pɔ́ pɔ́ Isailiɔ ȉ ma gba píi, máli kpamaɛ
ń n gbɛ̃́ɔ, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ e gɔɔpii. Ma bàa aɔ kunnɔ ń n buiɔ e gɔɔpiiɛ, aɔ lɛ́ vȉo.
20 Dii ɛ̀a ò Aalonaɛ: Nyɔ̃ɔ tɔɔlɛ vȉ Isaili bùsuuo, ńyɔ̃ baa e a guuo. Mámɛ má n baa ũ, n
asea ũ.
21 Pɔ́ kwide pɔ́ Isailiɔ ȉ bɔ, má dȉlɛ Levii buiɔ pɔ́ ũ píiɛ. Kpaaũkpɛ zȉ pɔ́ aaȉ kɛ asean we.*
22 Isailiɔ su sɔ̃ kpaaũkpɛi lɔo. Tó aa sɔ̏i, aa ń duuna gbɛ'ɛɛ, aai ga. 23 Levii buiɔ lí kpaaũkpɛ
zȉ kɛ, kpɛ́pi kua gbãlɛsai gɔ̏ ń yã́ ũɛ e an buiwa. Aa e kpaalɛsɛ ń Isaili bui kȉniɔo, 24 asa pɔ́
kwide pɔ́ Isailiɔ ȉ bɔmɛɛ, máli kpá Levii buiɔwa píiɛ. Bee yã́i ma mɛ̀ aa e kpaalɛsɛ ń Isaili
bui kȉniɔo.
25 Yã́ pɔ́ Dii ò Mɔizíɛ, 26 a ò Levii buiɔnɛn kɛ lɔ: Tó a Isailiɔ pɔ́ kwide pɔ́ máli kpáwá á pɔ́
ũpi è, àli a kwide bɔmɛɛ sɔ̃. 27 Bee aɔ dɛɛ́ lán pɔgbɛ̃zɛ ń vɛ̃ɛfɛ̃kȉio gbawaɛ. 28 Màa ápiɔ sɔ̃ áli
ma gba pɔ́ kwide pɔ́ Isailiɔ ȉ bɔɛ́. Àli sa'ona Aalona gba ma pɔ́ ũ. 29 Pɔ́ pɔ́ wà á gbáɔ píi, àli
ma gba a maa. 30 O Levii buiɔnɛ: Tó a ma gba a maa, a kȉni iɔ dɛɛ́ lán pɔgbɛ̃zɛ ń vɛ̃ɛfɛ̃kȉio
pɔ́wa. 31 A a kȉnipi ble gu pɔ́ á yeiu, ápiɔ ń á bɛdeɔ, asa bee mɛ́ kpaaũkpɛ zȉ pɔ́ i kɛ asea ũ.
32 Tó a ma gba a maa, áɔ tàae vȉ a yã́ musuo, á pɔ́ pɔ́ Isailiɔ kpàa gbãlɛ à gao.

19

Gbãbɔ'i

1 Dii yã'ò Mɔizíɛ ń Aalonao à mɛ̀: 2 Ikoyã pɔ́ má dȉlɛn kɛ: O Isailiɔnɛ aa zununu tɛ̃a sãasai
pɔ́ aafia mɛ́ wȉ zuudaɛ̀ yãao sɛ mɔonɛ. 3 Kpa sa'ona Ɛleazaawa, i bɔɔ̀ bòo kpɛ, wi dɛ aà wáa,
4 i ɔtona zɔ̃ a auwa à fã́ɛ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ oi gɛ̃n sopla. 5 Wi zupi kpasa à tɛ́kũ aà wáa, a
báa ń a nɔ̀ɔ ń a auo ń a guupɔɔ i tɛ́kũ píi. 6 Sa'onapi i sɛdɛ yàa ń ése ṹao ń sãkã tɛ̃ao sɛ zu
tɛ́ pɔ́ kȕ zupiwa guu. 7 Bee gbɛa i a pɔkasaɔ pí, i zu'o, i gbasa su bòou. Kási aɔ gbãlɛaɛ e
oosi. 8 Gbɛ̃́ pɔ́ zupi kpàsa sɔ̃, aà a pɔkasaɔ pí, i zu'o. Kási aɔ gbãlɛaɛ e oosi. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ gbãlɛao
i zununupi túfu sɛ́lɛ, i ka gugbãlɛsaiu bòo kpɛ. Isailiɔ ȉɔ kũa gbãbɔbɔ pɔ́ wȉ íkaɛ̀ wà duuna

* 18:21 Lev 27.30-33, Iko 14.22-29

woloomá ũ.* 10 Gbɛ̃́ pɔ́ túfupi sɛ̀lɛ aà a pɔkasaɔ pí. Kási aɔ gbãlɛaɛ e oosi. Yã́pi i gɔ̃ ikoyã ũ
Isailiɔnɛ ń bɔ̀mɔ pɔ́ kú ń guuɔ píi.
11 Gbɛ̃́ pɔ́ ɔnà gɛwa aɔ gbãlɛaɛ e gɔɔ sopla. 12 Ali gbãbɔ azĩaɛ ń ípio a gɔɔ àaɔ̃de ń a gɔɔ
soplade zĩ́o, i gɔ̃ gbãlɛsai. Tó i gbãbɔ azĩaɛ a gɔɔ àaɔ̃de ń a gɔɔ soplade zĩ́oo, a gi àɔ gbãlɛaɛ.
13 Gbɛ̃́ pɔ́ ɔnà gɛwa mɛ́ i gbãbɔ azĩaɛo, a tò Dii kpɛ́ gbãlɛ̀ɛ. Wà ade bɔ Isailiɔ guu, kɛ́ wi
gbãbɔ'i káwào yã́i. Á gbãlɛ̀ɛ mɛ́ a kú ń a gbãsĩoɛ.
14 Tó gbɛ̃́ gà kpɛ́u, yã́ pɔ́ wa dĩ̀lɛ a musun kɛ: Gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̃̀ kpɛ́piu ń gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔ, aaɔ
gbãlɛaɛ e gɔɔ sopla. 15 Pɔ́ pɔ́ da lɛ́'ɛ, wĩ̀ a nɛ́ taɛo gbãlɛa lɔɛ. 16 Tó gbɛ̃́ ɔnà gbɛ̃́ pɔ́ wa dɛ̀ ń
fɛ̃ndaowa ge gɛ ge gɛwa ge mia, aɔ gbãlɛaɛ e gɔɔ sopla. 17 Tó gbɛ̃́ gbãlɛ̀ màa, wà zù gbãbɔbɔ
pɔ́ tɛkũ̀ túfu dã, wi í maa kaɛ̀ ta guu. 18 Gbɛ̃́ pɔ́ gbãlɛao ése ṹa sɛ zɔ̃ ípiwa, i fã́ɛ kpɛ́wa ń
pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ píi ń gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔ ge gbɛ̃́ pɔ́ ɔnà gɛwawa ge gbɛ̃́ pɔ́ wa dɛ̀ ge gɛ ge mia.
19 Gbɛ̃́ pɔ́ gbãlɛao i ípi fã́ gbɛ̃́ pɔ́ gbãlɛ̀wa a gɔɔ àaɔ̃de ń a gɔɔ soplade zĩ́o. I gbãbɔ adeɛ a gɔɔ
sopladepi zĩ́, ade i a pɔkasaɔ pí, i zu'o, i gɔ̃ gbãlɛsai oosi. 20 Tó gbɛ̃́ gbãlɛ̀ mɛ́ i gbãbɔ azĩaɛo,
wà ade bɔ a gbɛ̃́ɔ guu, asa à Dii kúkĩi gbãlɛ̀ɛ. 21 Aaɔ ikoyãpi kũa gɔɔpiiɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ gbãbɔ'ipi
fã̀ lí a pɔkasaɔ pí. Gbɛ̃́ pɔ́ ɔkã̀ gbãbɔ'ipiwa aɔ gbãlɛaɛ e oosi. 22 Pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ pɔ́ gbãlɛa ɔkã̀wà ĩ̀
gbãlɛɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ɔkã̀ pɔ́piwa ĩ̀ɔ gbãlɛaɛ e oosi.

20

I bɔa gbɛu
(Bɔa 17.1-7)

1 Isailiɔ kà Zini guwaiwaiu ḿpii mɔ sɛ̃́ia guu, ɔ̃ aa zɔ̃̀lɛ Kadɛsi. Wekĩi Miliaũ gàu, wà aà
vĩ̀. 2 I kú aa mio, ɔ̃ aa kã̀aa Mɔizi ń Aalonaozi. 3 Aa zɔadɔ̀ Mɔiziwa aa mɛ̀: Tó wa gaga yãa ń
gbɛ̃́ pɔ́ gàga Dii aɛɔ, bee sã̀ɔ. 4 Bɔ́yãi a mɔwanɔ guwaiwaiɛ beeu kɛ́ wà gaga ń wá pɔtuoɔi?
5 Bɔ́yãi a wá bɔ́lɛ Egipi a mɔwanɔ guvãiɛ beeui? Pɔ́wɛna ge kaadɔɛna ge vɛ̃ɛbɛ ge gbɛafu
ku lao, mɛ́ í kú la wà mio. 6 Mɔizi ń Aalonao kɛ̃̀ bílawa, aa gɛ̀ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ aa wũ̀lɛ ń
gbɛɛu, ɔ̃ Dii gawi bɔ̀má. 7 Dii yã'ɔ̀ Mɔiziɛ à mɛ̀: 8 Lípana sɛ́, mpi ń n vĩ̀i Aalonao à gbɛ̃́piɔ
kãaa, í yã'o gbɛsi keeɛ ń wáa, í i bɔu. Beewa ńyɔ̃ ibɔnɛ́ gbɛu aa mi ń ń pɔtuoɔ.
9 Mɔizi lípana sɛ̀ Dii kpɛ́u lá a ɔ̀ɛwa. 10 Mɔizi ń Aalonao ń kãaa gbɛpi pɔlɛu, ɔ̃ a ɔ̀nɛ́: Á
ma swã́gbãadeɔ! Gbɛɛ bee guu ɔ̃ wá ibɔuɛ́a? 11 Ɔ Mɔizi ɔsɛ̀ musu à gbɛpi lɛ̀ ń a lípanao gɛ̃n
pla. Í bɔ̀ maamaa, ɔ̃ aa mĩ̀ ń ń pɔtuoɔ.* 12 Ɔ Dii ɔ̀ Mɔiziɛ ń Aalonao: Lá i ma náaikɛ a ma
luakɛ ɔ̀lɔ Isailiɔnɛo, á gɛ̃ńnɔ bùsu pɔ́ málɛ kpámá guuo. 13 Wà tɔkpà ípiɛ Mɛliba í, kɛ́ Isailiɔ
zɔakàu Diizi yã́i, ɔ̃ à a luakɛ ɔ̀lɔnɛ́.

Ɛdɔũɔ gia Isailiɔnɛ aa gɛ̃ ń ń bùsuo

14 Mɔizi gbɛ̃́ɔ zĩ̀, aa bɔ̀ Kadɛsi aa gɛ̀ Ɛdɔũɔ kía kĩ́i aa mɛ̀: N daɛ Isailiɔ mɛ̀ ń taasi pɔ́ wá lɛ́ɔ
dɔ̃ píi. 15 Wá deziɔ gɛ̀ Egipi, ɔ̃ wa gɛ̃gɛ̃ we. Egipiɔ ĩadàwá ń wá deziɔ. 16 Wa wiilɛ̀ Diiwa, ɔ̃
a sĩwanɔ. Á Malaika zĩ̀ à wá bɔ́lɛ Egipi. Tiasa wá kú Kadɛsi n bùsu zɔ̃lɛu. 17 Wá gba zɛ́ wà
gɛ̃ ń n bùsuo. Wá pã buaɔ ge vɛ̃ɛbuɔlao, wá á lɔ̀ɔ'i mio. Wáɔ bɛ kía zɛ́kpaa guuɛ. Wá lilɛ
ɔplaai ge ɔzɛɛio e wà gɛ vĩ̀ɔ n bùsua. 18 Ɔ Ɛdɔũɔ ɔ̀nɛ́: Á e bɔlɛ ń wá bùsuoo. Tó a gi, wá bɔ
daálɛ ń fɛ̃ndaoɛ. 19 Isailiɔ ɔ̀nɛ́: Wá bɔ ń zɛ́kpaaoɛ. Tó wa á í mĩ̀ ge wá pɔtuoɔ, wá a fĩabo.
Gɛ̃a wálɛ wɛɛlɛ ado. 20 Ɛdɔũɔ mɛ̀: Á e gɛ̃o. Ɔ an zĩgɔ̃ɔ bɔ̀lɛ dasidasi aa mɔ̀ daińlɛ ń gbãao.
21 Lá Ɛdɔũɔ gĩ̀ Isailiɔnɛ aa gɛ̃ ń ń bùsuo, ɔ̃ Isailipiɔ pã̀alɛnɛ́.

Aalona gaa

22 Isailiɔ bɔ̀lɛ Kadɛsi ḿpii, aa gɛ̀ Oo gbɛ saɛ 23 Ɛdɔũ bùsu lɛ́u. Wekĩi Dii yã'ɔ̀u Mɔiziɛ ń
Aalonao à mɛ̀: 24 Aalona a ta a deziɔ kĩ́i tia, a gɛ̃ bùsu pɔ́ málɛ Isailiɔ gba guuo, kɛ́ á gbɛ̃ɔn

---

* **19:9** Ɛbɛ 9.13 * **20:11** 1Kln 10.4

pla a gi ma yãmai Mɛliba yɑ̃́i. 25 Aalona ń a nɛ́ Ɛleazaao sɛ dɛdɛńnɔ Oo gbɛwa, 26 ní Aalona
pɔkasaɔ wolowà, ní da aà nɛ́ Ɛleazaaɛ we. We Aalona a gau, i ta a deziɔ kɩ̃́i.
27 Mɔizi kɛ̀ lá Dii ɔ̀ɛwa. A dɛ̀dɛ Oo gbɛwa gbɛ̃́pii wáa, 28 à Aalona pɔkasaɔ wòlowà, a dà
aà nɛ́ Ɛleazaaɛ,† ɔ̃ Aalona gà gbɛpi musu we. Kɛ́ Mɔizi ń Ɛleazaao pɩ̃la gbɛpiwa, 29 mɛ́ Isailiɔ
mà Aalona gà, ɔ̃ aa aà gɛ'ĩanabɔ̀ gɔɔ baakwi.

21

Zɩ̃blea Kanaaɔwa Nɛgɛvɛ

1 Alade pɔ́ kú Nɛgɛvɛ bùsuu kía á Kanaa gbɛ̃́ɛ. Kɛ́ a mà Isailiɔ bɛ Ataliũ zɛ́u, aalɛ mɔ́, ɔ̃ à
bɔ̀ dàńlɛ ń zɩ̃o, à ń gbɛ̃eɔ kṹkũ. 2 Ɔ Isailiɔ lɛkɛ̀ Diiwa aa mɛ̀: Tó n gbɛ̃́piɔ nàwɛ̃ɛ wá ɔzɩ̃, wá
ń wɛ̃́lɛɔ kaalɛ míɔmiɔɛ. 3 Dii Isailiɔ yãmà, ɔ̃ à Kanaapiɔ kpàmá. Aa ń kaalɛ ń ń wɛ̃́lɛɔ píi, ɔ̃
wà tɔkpà gupiɛ Ɔɔma.*

Mɔgotɛ̃ mlɛ̃

4 Kɛ́ aa fɛ̀lɛ Oo gbɛpi saɛ, aa Isia Tɛ̃a zɛ́ sɛ̀, kɛ́ aa dɔ Ɛdɔũ bùsuzi yɑ̃́i. Ɔ aa fù mɛnawa zɛ́u,
5 aa Lua ń Mɔizio tàae è aa mɛ̀: Bɔ́yãi a wá bɔ́lɛ Egipi, kɛ́ wà gaga guwaiwaiui? Pɔblea kuo,
í kuo, wá ye blɛ giaɛ bee gɩ̃yãi lɔo. 6 Ɔ Dii mlɛ̃̀ pãsɩ̃naɔ zɩ̃̀má, aa ń soso, ɔ̃ aa gàga dasidasi.†
7 Bíla mɔ̀ Mɔizi kɩ̃́i aa mɛ̀: Wa duunakɛ̀, asa wa Dii ń mpio tàae è. Awakpaɛ̀wɛ̃ɛ aà mlɛ̃ɔ
kɛ̃́wá. Ɔ à awakpàɛ̀nɛ́. 8 Dii ɔ̀ɛ̀: Mlɛ̃ pi ǹ na líwa ǹ pɛ́lɛ. Tó mlɛ̃ gbɛ̃́ sò mɛ́ a gwà, a gao. 9 Ɔ
à mlɛ̃ pɩ̃ ń mɔgotɛ̃o, a nà líwa a pɛ̀lɛ. Tó mlɛ̃ gbɛ̃́ sò, mɛ́ à mɔgotɛ̃ mlɛ̃pi gwà, ɩ̃li gao.‡

Isailiɔ dɔa Ɛdɔũ ń Mɔabu bùsuɔzi

10 Isailiɔ dàzɛu, ɔ̃ aa bòokpà Obo. 11 Bɔa Obo aa gɛ̀ bòokpà Iye'abaliũ bɛzia guwaiwaiu
Mɔabu bùsu gukpɛ oi. 12 Bɔa we aa gɛ̀ bòokpà Zeledi guzulɛu. 13 Bɔa we aa bòokpà
Aanɔ baale, guwaiwai pɔ́ kú Amɔle bùsu zɔ̃lɛu. Aanɔpi mɛ́ Mɔabu ń Amɔle bùsuɔ kɔɔ ũ.
14 Ayãmɛto wa ò Dii zɩ̃kataala guu wà mɛ̀:
Waɛbu pɔ́ kú Sufa bùsuu ń Aanɔ swa'ɔnaɔ,
15 ń a í bàasizɛ pɔ́ ɩ̃ gɛ́ e Aa ń Mɔabu bùsu zɔ̃lɛo.
16 Bɔa we lɔ aa gɛ̀ Lɔ̀ɔ, gu pɔ́ Dii ò Mɔiziɛ: Bíla kãaa, mí í kpámá. 17 We ɔ̃ Isailiɔ lɛɛ bee sɩ̃u:
Lɔ̀ɔ, ibɔ, wí lɛsi n yɑ̃́ musu.
18 Dɔaanaɔ lɔ̀ɔ yɔ̃̀ ń ń goɔ,
wá kíaɔ lɔ̀ɔ bɔ̀ ń ń lípanaɔ.
Bɔa guwaiwaiu aa gɛ̀ Matana. 19 Matana gbɛa Naaliɛli, Naaliɛli gbɛa Bamɔti. 20 Bamɔti
gbɛa guzulɛ pɔ́ kú Mɔabu bùsuu Pisiga gbɛpɔlɛu bɔaa ń guwaiwaio.

Zɩ̃blea Siɔ̃ ń Oguowa
(Iko 2.26-3.11)

21 Isailiɔ gbɛ̃́ɔ zɩ̃̀ Amɔleɔ kí Siɔ̃wa aa mɛ̀: 22 Wá gba zɛ́ wà gɛ̃ ń n bùsuo. Wá pã buaɔ ge
vɛ̃ɛbuɔlao, wá á lɔ̀ɔ'i mio. Wáɔ bɛ kía zɛ́kpaa guuɛ e wà gɛ vɩ̃ò n bùsua. 23 Siɔ̃ i ń gba zɛ́ aa
bɔ ń a bùsuoo. A a zɩ̃gɔ̃ɔ kɑ̀aa píi, aa bɔ̀lɛ lɛ́ gɛ́má guwaiwaiu. Kɛ́ aa kà Yaaza, aa zɩ̃kà ń
Isailiɔ, 24 ɔ̃ Isailiɔ ń dɛdɛ ń fɛ̃ndao, aa ń bùsu sɩ̃má za Aanɔ e Yabokoi Amɔni bùsuu, asa
Amɔni bùsu zɔ̃lɛpi pãsɩ̃ɛ. 25 Isailiɔ Amɔle wɛ̃́lɛɔ sɩ̃ píi ń Ɛsɛbɔ̃o ń a zɔ̃ɛwiaɔ píi, ɔ̃ aa zɔ̃̀lɛu.
26 Ɛsɛbɔ̃ mɛ́ Amɔleɔ kí Siɔ̃ mɛɛwia ũ. Siɔ̃ zɩ̃kà yãa ń Mɔabuɔ kía káauo, ɔ̃ à aà bùsu sɩ̃wà e
Aanɔ swai. 27 Ayãmɛto kɛɛɔ ɩ̃ mɛ:
A mɔ Ɛsɛbɔ̃,
wà Siɔ̃ wɛ̃́lɛpi kɛkɛ kálɛ!
28 Tɛ́ bɔ̀ Ɛsɛbɔ̃ yãa,
zɩ̃gɔ̃ɔ bɔ̀ Siɔ̃ wɛ̃́lɛpiu,

† 20:28 Bɔa 29.29 * 21:3 Bee mɛ̀ kaalɛa. † 21:6 1Kln 10.9 ‡ 21:9 2Kia 18.4, Zãa 3.14

aa Mɔabu bùsu mɛɛwia Aa kàalɛ
ń Aanɔ mi sȉsȉ gbɛ̃́ɔ.
29 Waiyoo Mɔabuɔ!
Kɛmɔsi gbàgbanaɔ, a kaalɛɛ!
Kɛmɔsi tò á gɔ̃ɛɔ fȁaa,
à á nɔɛɔ kpà Amɔleɔ kí Siɔ̃wa zȉzɔɔ ũ.
30 Ɔ wa ń pȁlɛ,
wa ń dɛdɛ za Ɛsɛbɔ̃ e Dibɔ̃.
Wa ń dɛdɛ e Nɔfa ń Mɛdebao.
31 Màa Isailiɔ zɔ̏lɛ Amɔle bùsuu. 32 Mɔizi gbɛ̃́ɔ zȉ Yazɛɛ asiigwai, ɔ̃ Isailiɔ sȉ ń a zɔ̃ɛwiaɔ píi,
aa Amɔle pɔ́ kú weɔ yà.
33 Ɔ Isailiɔ lȉlɛ aa Basana zɛ́ sɛ̀. Ɔ Basana kí Ogu gɛ̀má ń a zȉgɔ̃ɔ píi, aa zȉkàńnɔ Ɛdɛlɛi.
34 Dii ò Mɔiziɛ: Nsu vȉakɛɛ̀o, asa ma aà kpàmaɛ ń aà gbɛ̃́ɔ ń aà bùsuo píi. Kɛɛ̀ lá ń kɛ̀ Amɔleɔ
kí Siɔ̃ pɔ́ kía blè Ɛsɛbɔ̃ɛwa. 35 Ɔ aa Ogu dɛ̀ ń aà nɛ́ɔ ń aà gbɛ̃́ɔ píi, baa gbɛ̃́ mɛ̀ndo i bɔo, ɔ̃ aa
aà bùsupi sȉ.§

22

Mɔabuɔ kí Balaki Balaaũ sisia

1 Isailiɔ dàzɛu, ɔ̃ aa bòokpà Mɔabu bùsu sɛ̃u Yuudɛ̃ baale bɔaa ń Yelikoo. 2 Zipoo nɛ́
Balaki, Mɔabuɔ kía è lá Isailiɔ kɛ̀ Amɔleɔnɛ, 3 ɔ̃ sɔ̃ kɛ̏ Mɔabuɔgu, vȉa ń kṹ Isailiɔ dasi yȁi. 4 Ɔ
Mɔabuɔ ò Madiã gbɛ̃zɔ̃ɔɔnɛ: Bílaɛ a pɔ́ pɔ́ liaawázìɔ ble píiɛ lán zù sɛ̃soawa. 5 Ɔ Balaki gbɛ̃́ɔ
zȉ Bɛɔɔ nɛ́ Balaaũwa Petoo, Uflata saɛ a bɛ bùsuu. A mɛ̀ aa aà sísi, aai oɛ̀: Buie bɔ̀ Egipi,
aa lȉgua píi, aa zɔ̏lɛ ma saɛ. 6 N yȁ na! Mɔ láaizȉmámɛɛ, asa an gbãa dɛmalaɛ. Wȉliɔ dɔ̃o tó
beewa má e zȉblemá mà ń yá bùsuu la. Má dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ n samaa'òɛ̀, iɔ dɛ ɛ̀fãaide ũɛ. Gbɛ̃́
pɔ́ n savãi'òɛ̀ sɔ̃, iɔ dɛ láaipɔ ũɛ.
7 Mɔabu ń Madiã gbɛ̃zɔ̃ɔ dàzɛu, aa màsokɛgba pɔ́ aa da Balaaũɛ kũa. Kɛ́ aa kà aà kȉ́i,
aa yȁ pɔ́ Balaki ń zȉo òɛ̀. 8 A ònɛ́: A i la, mí yȁ pɔ́ Dii a omɛɛ oɛ́. Ɔ Mɔabu kíapiɔ ȉ Balaaũ
bɛ. 9 Ɔ Lua bɔ̀ mɔ̀ Balaaũwa à aà là à mɛ̀: Deɔn gbɛ̃́ pɔ́ aa kunnɔɛ beeɔ ũi? 10 A wèwà à
mɛ̀: Zipoo nɛ́ Balaki, Mɔabuɔ kía mɛ́ ń zȉa. Aa mɛ̀ 11 buie bɔ̀ Egipi, aa lȉgua píi. Ɔ à mɛ̀
mà mɔ láaizȉɛmá, kɛ́ à e zȉblemá à ń yá. 12 Ɔ Lua òɛ̀: Nsu gɛ́ńnɔo. Nsu savãi'onɛ́o, asa ma
báaadàńguɛ. 13 Kɛ́ Balaaũ fɛ̀lɛ kɔɔ, a ò Balaki kíaɔnɛ: A ta á bùsuu, asa Dii gȉ mà gɛ́ánɔɛ.
14 Ɔ Mɔabu kíapiɔ fɛ̀lɛ tà Balakiwa aa mɛ̀: Balaaũ gȉ mɔ́iwanɔɛ.
15 Balaki ɛ̀a kía pãleɔ zȉ lɔ, an dasi ń ń gawio dɛ gbɛ̃́ káauɔla. 16 Kɛ́ aa kà Balaaũ kȉ́i aa
mɛ̀: Zipoo nɛ́ Balaki mɛ̀ ńsu to pɔe kpanɛ mɔa a kȉ́iɛo, 17 asa a n kpɛla maamaaɛ. Lá ń òɛ̀
píi, a kɛ. N yȁ na! Mɔ láaizȉɛ̀ gbɛ̃́piɔwa. 18 Ɔ Balaaũ ò Balaki zȉnapiɔnɛ à mɛ̀: Baa tó Balaki
ȁnusu ń vua pɔ́ kú a bɛo kpàa píi, má fɔ̃ bɔ Dii ma Lua yȁ kpɛo, baa yɔɔ. 19 A i la gwȁa e
mà ma lɔ yȁ pɔ́ Dii a kȁfȉmɛɛ. 20 Lua bɔ̀ mɔ̀wà gwȁ à mɛ̀: Lá gbɛ̃́ɛɔ mɔ̀ n sísiiɛ, fɛlɛ gɛ́ńnɔ,
ãma yȁ pɔ́ má o kɛ ado.

Balaaũ zàa'ȉna yã'oa

21 Balaaũ fɛ̀lɛ kɔɔ, à káoyè a zàa'ȉnaɛ, ɔ̃ à gɛ̀ ń Mɔabu kíapiɔ. 22 Lua pɔ pà kɛ́ à gɛ̀ yȁi,
ɔ̃ Dii Malaika zɛzɔ̏ɛ̀. Balaaũ di zàa'ȉna kpɛ, aà zȉkɛna plaaɔ kuaànɔ. 23 Kɛ́ zàa'ȉnapi è Dii
Malaika zɛa zɛ́ guu à fɛ̃nda wò a kũa, ɔ̃ à lȉlɛ sɛ̃u. Balaaũ aà lɛ̀, ɔ̃ à ɛ̀a dàzɛu. 24 Dii Malaika
gɛ̀ zɛ̀ zɛ́wɛwɛnau vɛ̃ɛbu pɔ́ gbɛ̀ kaa liaaiɔ zãnguo. 25 Kɛ́ zàa'ȉnapi Dii Malaika è, à nà gbɛwa,
à Balaaũ gbá lɔ̀wà. Ɔ Balaaũ ɛ̀a à aà lɛ̀ lɔ. 26 Dii Malaika ɛ̀a gɛ̀ aɛ lɔ, à zɛ̀ gukpaoloona pɔ́
liaakȉi vȉou. 27 Kɛ́ zàa'ȉnapi Dii Malaikapi è, à kùlɛ ń Balaaũo. Ɔ Balaaũ pɔ pà, à aà lɛ̀ ń

§ **21:35** Soũ 136.19-20

goo. 28 Ɔ Dii zàa'ĩnapi gbà lɛ́, à yã'ò Balaaũɛ* à mɛ̀: Bɔ́ má kɛ̀ n ma lɛ gɛ̃n àaɔ̃ kɔ̀i? 29 Balaaũ
wèwà à mɛ̀: Kɛ́ n kɔ̃̀ɔ'òmanɔ yã́iɛ. Tó má fɛ̃na kũa, dɔ̃ ma n dɛ gɔ̃̀ɔ. 30 Ɔ zàa'ĩnapi òɛ̀: N
zàa'ĩna pɔ́ niɔ dikpɛ gɔɔpii e gbãn ma ũo lò? Má kɛ̀nɛ màa yãae? A mɛ̀: Aawo. 31 Ɔ Dii
Balaaũ wɛ́ kɛ̃̀ɛ̀, à aà Malaika è zɛa zɛ́u à fɛ̃nda wò a kũa. Ɔ à mipɛ̀lɛ tɔɔlɛ à kùlɛɛ̀.

32 Dii Malaika aà là à mɛ̀: Bɔ́yãi n n zàa'ĩna lɛ̀ gɛ̃n àaɔ̃i? Ma mɔ zɛzɔ̃inɛɛ, asa ń wãmɛɛɛ.
33 Kɛ́ zàa'ĩnapi ma e gɛ̃n àaɔ̃, ɔ̃ à lĩlɛmɛɛ píi. Tó i lilɛmɛɛ yãao, dɔ̃ ma n dɛ, ma aà tò. 34 Balaaũ
ò Dii Malaikapiɛ: Ma duunakɛ̀, asa mi dɔ̃ kɛ́ n zɛzɔ̃̀mɛɛo. Lá ma gɛa kɛ̀nɛ ĩ́iɛ, má ɛa taɛ sa.
35 Ɔ Dii Malaika ò Balaaũɛ: Gɛ́ ń gbɛ̃́piɔ, ní yã́ pɔ́ má danɛ o ado. Ɔ Balaaũ gɛ̀ ń Balaki
kíapiɔ.

36 Kɛ́ Balaki mà Balaaũ lɛ́ mɔ́, ɔ̃ à gɛ̀ daiaàlɛ wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Aanɔ baa, Mɔabu bùsu zɔ̃lɛu. 37 Ɔ
a ò Balaaũɛ: Kɛ́ ma gbɛ̃́ɔ zĩ̀ n sísii yãa, bɔ́yãi ni mɔo ni? Má fɔ̃ mà n kpɛla noa? 38 Balaaũ
wèwà à mɛ̀: Ma mɔ sa, ãma má yã́pii oa zɛ́ vĩo. Yã́ pɔ́ Lua a damɛɛ ɔ̃ má o. 39 Ɔ Balaki gɛ̀ ń
Balaaũo Kilia'uzo. 40 A sa'ò ń zuɔ ń sãɔ, à a nɔ̀ɔ kpà Balaaũwa ń kía pɔ́ aa ku sãnuɔ. 41 Kɛ́
gu dɔ̀, à Balaaũ sɛ̀ gɛ̀aànɔ Bamɔti Baali. Wekĩi Balaaũ Isailiɔ bòo lɛ́ èu.

23

Balaaũ yã́ sɛ̃́ia pɔ́ a è oa

1 Balaaũ ò Balakiɛ: Gbagbakĩi bomɛɛ la mɛ̀n sopla, ní mɔmɛɛ ń gáaeɔ mɛ̀n sopla ń sãsaɔ
mɛ̀n sopla. 2 Balaki kɛ̀ lá Balaaũ òɛwa, ɔ̃ aa sa'ò ń gáaeɔ ń sãsaɔ gbagbakĩipiɔwa píi. 3 Ɔ
Balaaũ òɛ̀: Zɛ n sa'obɔi. Má gɛ́ mà gwa tó Dii a mɔ yã'omɛɛ, mí yã́ pɔ́ a omɛɛ onɛ. Ɔ à gɛ̀ zɛ̀
gbɛ̀ misonawa. 4 Lua mɔ̀ aà lè, ɔ̃ Balaaũ òɛ̀: Ma gbagbakĩi bò mɛ̀n sopla, ɔ̃ ma sa'òmá píi
ń gáaeɔ ń sãsaɔ. 5 Dii yãdàɛ̀, ɔ̃ à mɛ̀: Ɛa gɛ ǹ Balaki le, ní oɛ̀ màa. 6 Kɛ́ à ɛ̀a gɛ̀ aà lè zɛa a
sa'obɔi ń Mɔabu kíaɔ píi, 7 ɔ̃ à yã́ pɔ́ á è òné à mɛ̀:
Mɔabuɔ kí Balaki ma sisi Sili bùsuu,
ɔ̃ ma bɔ gukpɛ gbɛ̀sĩsĩɔ musu ma mɔ.
A mɛ̀ mà bɔɛ Isailiɔ kpɛ,
mà mɔ savãi'oɛ Yakɔbu buipiɔnɛ.
8 Kpelewa má gbɛ̃́ pɔ́ Lua i ń kaoɔ kai?
Kpelewa má bɔ gbɛ̃́ pɔ́ Dii i bɔ ń kpɛoɔ kpɛi?
9 Za gbɛ̀ misonaa málɛ ń e,
za gbɛ̀sĩsĩ musu málɛ wɛsińlɛ.
Gbɛ̃́piɔ kua ńdoa,
aa dodoa kɔ̃ɛ ń buipãleɔɛ.
10 Yakɔbu buiɔ dasi lán ũfãawa,
wa fɔ̃ Isailiɔ nao wà ń lɛ́ dɔ̃o.
Lua to mà ga a gbɛ̃́ɔ gaawa,
mà láa an láaawa.
11 Ɔ Balaki òɛ̀: N kɛ̀mɛɛ kpelewan wei? Ma mɔnnɔ ǹ ma ibɛɛɔ kamɛɛ, ɔ̃ samaa ń ònɛ́a? 12 A
wèwà à mɛ̀: Yã́ pɔ́ Dii dàmɛɛ ma lɛ́u ɔ̃ má oo lò?

Balaaũ yã́ plaade pɔ́ a è oa

13 Balaki òɛ̀: Mɔ wà gɛ́ gupãlei, gu pɔ́ ńyɔ̃ ń eu, ní ń kámɛɛ we, asa an kpɛdo ń è, ni ń e
píio. 14 Ɔ à gɛ̀aànɔ gudɔ̃anaɔ bua Pisiga gbɛ musu. A gbagbakĩi bò mɛ̀n sopla, ɔ̃ à sa'òmá
píi ń gáaeo ń sãsao. 15 Ɔ Balaaũ òɛ̀: Zɛ n sa'obɔi la, mí gɛ Dii le we mà gwa. 16 Ɔ Dii mɔ̀ à
yãdàɛ̀, ɔ̃ a òɛ̀: Ɛa gɛ ǹ Balaki le, ní oɛ̀ màa. 17 Ɔ à ɛ̀a gɛ̀ à aà lè zɛa a sa'obɔi ń Mɔabu kíaɔ.
Balaki aà là à mɛ̀: Dii mɛ̀ kpelewa ni? 18 Ɔ à yã́ pɔ́ á è òné à mɛ̀:
Zipoo nɛ́ Balaki,

---

* **22:28** 2Piɛ 2.15-16, Yud 11

swá̃kpa ǹ ma yã̄ma!
19 Luaá gbɛ̃nazi̋naɛ kɛ́ aà gbasa ɛɛtoo,
i̋li lɛlilɛ lán gbɛ̃nazi̋nawao.
Ili yá̃ pɔ́ á ò kɛo lé?
Ili zi̋kɛ lɛ́ pɔ́ á gbɛ̃̀wao lé?
20 A òmɛɛ mà samaa'onɛ́ɛ.
A̋ báaadàńguɛ, má fɔ̃ gio.
21 Mi yã̄'i̋ae e Yakɔbu buiɔwao,
mi yã̄'ɔ̃mae e Isailiɔwao.
Dii an Lua kúńnɔ,
Kía kúkua dɔ ń guu.
22 Lua ń bɔ́lɛ Egipi,
aa gbã̄a vi̋ lán zùsɛ̃lɛwa.
23 Wa fɔ̃ pɔda Yakɔbu buiɔwao,
wa fɔ̃ àsi bɛ̃̀ɛ kpaai̋ ń Isailiɔo.
Za gbã̄ waɔ o ń yá̃ musu,
yá̃ pɔ́ Lua kɛ̀n we.
24 Buipi i̋ fɛlɛ lán nɔ̀ɔmusuwa,
i̋ azi̋a sɛ lán gbɛaanawa.
Ili wúlɛo e à gɛ pɔ́ kũ soò,
e à gɛ pɔ́ pɔ́ a dɛ̀ɔ au miò.
25 Balaki òɛ̀: N̋su ǹ ń kao. Nsu samaa'onɛ́ sɔ̃o. 26 Balaaũ òɛ̀: Mi onɛ yá̃ pɔ́ Dii dàmɛɛ ɔ̃ má
oo lé?

Balaaũ yá̃ àaɔ̃de pɔ́ a è oa

27 Balaki ò Balaaũɛ: Mɔ, má gɛnnɔ gupã̄leiɛ sa. Wi̋liɔ dɔ̃o tó a maa Luaɛ ǹ gbɛ̃́piɔ kamɛɛ
we sa. 28 Ɔ Balaki gɛ̀aànɔ Peoo gbɛ musu bɔaa ń guwaiwaio. 29 Balaaũ òɛ̀: Gbagbaki̋i
bomɛɛ la mɛ̀n sopla, ní mɔmɛɛ ń gáaeɔ mɛ̀n sopla ń sã̄saɔ mɛ̀n sopla. 30 Balaki kɛ̀ lá a
òɛwa, à sa'òmá ń gáaepiɔ ń sã̄sapiɔ.

24

1 Kɛ́ Balaaũ è samaa'oa Isailiɔnɛ kà Diigu, i gɛ́ màsokɛi lɔo, ɔ̃ à aɛdò guwaiwaiwa. 2 Kɛ́ à
wɛzù, ɔ̃ à Isailiɔ è kálɛa ń buiwa. Lua Nisi̋na di̋ɛ̀, 3 ɔ̃ à yá̃ pɔ́ á è ò à mɛ̀:
Bɛɔɔ nɛ́ Balaaũ yá̃n kɛ,
ma gbɛ̃́ pɔ́ ma wɛ́ zɛ̃a, ma yá̃n kɛ.
4 Ma gbɛ̃́ pɔ́ mi Lua yã̄ma, ma yá̃n kɛ:
Ma Gbã̄apiide wɛ́pungu è,
má kúlɛa, ma wɛ́ kɛ̃a.
5 Yakɔbuɔ bòokpaa maa fá!
Isaili zwã̀akpɛɔ kɛfɛũ!
6 Aa kálɛa lán swadɔɔɔwa,
lán swaluɔwa.
Aa dɛ lán zà lí pɔ́ Dii bàɔwa,
lán sɛdɛ lí pɔ́ kú í saɛɔwa.
7 I ali ń olaɔ pa yɛlɛlɛɛ,
aali pɔ́tɔ̃ tɔɔlɛ mɔ̀sɛdewaɛ.
An kía gbã̄a aɔ dɛ Agagala,
an kpala a tɔbɔ.
8 Lua ń bɔ́lɛ Egipi,
aa gbã̄a vi̋ lán zùsɛ̃lɛwa.

Aai̋ zi̋ble bui pɔ́ íbɛlɛsɛ̀ŕńnɔɔwa,
aai̋ ń wáɔ wíwi, aai̋ ń pápa ń kaɔ.
9 Aai̋ gaɛ, aai̋ wúlɛ lán nɔ̀ɔmusuwa,
démɛ a fɔ̃ ń vui?*
Lua báaada gbɛ̃́ pɔ́ aa samaa'onɛ́ɔgu,
aà gbɛ̃́ pɔ́ aa savãi'onɛ́ɔ ká.†
10 Balaki pɔ pà Balaaũzi, à ɔtona dɔ̀wà à mɛ̀: Ma ibɛɛɔ kaa yái̋ ma n sisii, ɔ̃ n samaa'ònɛ́
gɛ̃n àaɔ̃a? 11 Ta n bɛ gɔ̃̀ɔ. Ma mɛ̀ yãa má n kpɛlaɛ, ɔ̃ Dii gi̋nɛ ǹ asea e. 12 Balaaũ òɛ̀: Má ò
gbɛ̃́ pɔ́ n ń zi̋aɔnɛɛ fá! 13 Ma mɛ̀, baa tó n ánusu ń vua pɔ́ kú n bɛo kpàa píi, má bɔ Dii yá
kpɛ mà yãkɛ ń mazi̋aoo, a maa ge a vãi. Yá pɔ́ Dii a omɛɛ ɔ̃ má o. 14 Málɛ tá ma gbɛ̃́ɔ ki̋i sa.
Mɔ mà onɛ lá gbɛ̃́piɔ kɛ n gbɛ̃́ɔnɛ zia.

Balaaũ yá siiɔ̃de pɔ́ a è oa

15 Ɔ Balaaũ yá pɔ́ á è ò à mɛ̀:
Bɛɔɔ nɛ́ Balaaũ yán kɛ,
ma gbɛ̃́ pɔ́ ma wɛ́ zɛ̃a yán kɛ:
16 Ma gbɛ̃́ pɔ́ mi Lua yãma, ma yán kɛ:
Má Lua Musude pɔeã dɔ̃.
Ma Gbãapiide wɛ́pungu è,
má kúlɛa, ma wɛ́ kɛ̃a.
17 Málɛ Isailiɔ e, i kɛ tia no,
málɛ ń gwa, a gɔɔ i ka gi̋ao.
Saana a bɔ Yakɔbu buiɔ guu,
kpalablena a bɔ Isailiɔ guu,
i Mɔabuɔ mi wíwi,
i zɔakanapiɔ dɔ́ fɔ̃́fɔ̃.
18 Ɛdɔũ bùsu a gɔ̃ aà pɔ́ ũ,
aà ibɛɛ Sei bùsu a gɔ̃ aà pɔ́ ũ,
Isailiɔ gbãa iɔ kɑ̃́fi̋ɛ.
19 Yakɔbu buie a kiblemá,
a mɛɛwiade pɔ́ bɔ̀ɔ kaalɛ.
20 Balaaũ Amalɛki buiɔ è, ɔ̃ à yá pɔ́ á è ò à mɛ̀:
Amalɛki buiɔá buiɔ mideɛ,
kási aa kaalɛ zia.
21 Kɛ́ Balaaũ Keniɔ è, ɔ̃ à yá pɔ́ á è ò à mɛ̀:
Á kúki̋i gbãa gíũgiũ,
á sakpɛ kú gbɛ musu.
22 N beeo wa á kaalɛɛ,
Asiliɔ mɛ́ aa á kṹkũ zi̋zɔɔ ũ.
23 Balaaũ yá pɔ́ á è ò lɔ à mɛ̀:
Wàlɛ kɔ̃ kãaa gugbãntoo oi,
24 gó'ilɛnaɔ lɛ́ bɔ Sipi bùsuu,
aa zi̋ble Asiliɔ ń Ɛbɛluɔwa,
kási ampiɔ kaalɛ sɔ̃ɛ.
25 Balaaũ fɛ̀lɛ tà a bɛ, ɔ̃ Balaki dàzɛu sɔ̃.

25

Isailiɔ naakɔ̃wa ń Peoo tɑ̃́ao

* 24:9 Daa 49.9 † 24:9 Daa 12.3

1 Isailiɔ ku Sitiũ, ɔ̃ aa nà gbãsi̋kɛawa ń Mɔabu nɔɛɔ. 2 Aa Isailiɔ si̋si ń tá̃a sa'o guu, ɔ̃ aa
pɔblè aa kùlɛ ń tá̃aɔnɛ.* 3 Màa Isailiɔ nàkɔ̃wa ń Baali Peooo, ɔ̃ Dii pɔ pàńzi. 4 A ò Mɔiziɛ:
Isaili kíaɔ kãaa píi, ní ń loo ma aɛ i̋atɛ̃ gbãai, kɛ́ ma pɔ e wee Isailiɔwa. 5 Mɔizi ò Isaili
dɔaanaɔnɛ: Á baade a gbɛ̃́ pɔ́ aa nàkɔ̃wa ń Baali Peoooɔ dɛdɛ.
6 Isailie Madiã nɔɛ sè mɔ̀ò a bɛ Mɔizi ń Isailiɔ píi wáa, gɔɔ pɔ́ aalɛ ɔ́ɔlɔ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ.
7 Kɛ́ Ɛleazaa nɛ́ Finɛasi, Aalona tɔũna è màa, à fɛ̀lɛ ń guu à sɔ̃na sɛ̀, 8 à gɛ̀̃ gɔ̃ɛpizi a kpɛ́u, ɔ̃ à
Isaili gɔ̃ɛpi zɔ̀̃ à ń naaa ḿpla ḿpii, gɔ̃ɛpi ń nɔɛpio, ɔ̃ gagyã pɔ́ kà Isailiɔgu zɛ̀. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ gàga
ń gyãpioɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baasɔo mɛ̀ndosaiɛ.† (24.000)
10 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 11 Finɛasi mɛ́ tò ma pɔ wèe Isailiɔwa. Á zɛ̀ gi̋ ma yá̃ musu, ɔ̃ a tò
ma pɔ wèemá. A yá̃i mi Isailiɔ midɛ ma pɔfɛ̃a guuo. 12 A yá̃i tò oɛ̀ ma bàa aɔ kuaànɔ, aà
kua iɔ na. 13 Aàpi ń a buiɔ aaɔ dɛ sa'onaɔ ũ gɔɔpiiɛ, kɛ́ à zɛ̀ gi̋ ma yá̃ musu yá̃i, ɔ̃ bee tò ma
Isailiɔ kɛ̀̃. 14 Isaili pɔ́ wa dɛ̀ ń Madiã nɔɛopi tɔ́n Zimli, Simɛɔ buiɔ uabele Salu nɛ́ɛ. 15 Madiã
nɔɛ pɔ́ wa dɛ̀pi tɔ́n Kɔzɛbi, Madiãɔ uabele Zuu nɛ́ɛ.
16 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 17 Á fɛlɛ ń Madiãɔ, í ń dɛdɛ, 18 asa aa íbɛlɛsɛ̀ánɔ ń kɔ̃nikɛaɛ́oɛ.
Aa kɔ̃nikɛ̀ɛ́ Peoo yá̃ musu, Madiãɔ kíae nɛnɔɛ Kɔzɛbi pɔ́ wa dɛ̀ gɔɔ pɔ́ gagyã kàágu Peoo yá̃
musuɛ.

26

Isailiɔ naoa gɛ̃n plaade

1 Gagyãpi gbɛa Dii yã'ò Mɔiziɛ ń sa'onkia Aalona nɛ́ Ɛleazaao à mɛ̀: 2 Á Isailiɔ nao ualɛ ń
ualɛo píi, an gɔ̃ɛ pɔ́ kà wɛ̀̃ bao ge aa dɛa aa kà zi̋kaaɔ.* 3 Ɔ Mɔizi ń sa'onkia Ɛleazaao yã'ò
Isailiɔnɛ Mɔabu bùsu sɛ̃u, Yuudɛ̃ baale bɔaa ń Yelikoo aa mɛ̀: 4 Wà gɔ̃ɛ pɔ́ kà wɛ̀̃ bao ge aa
dɛaɔ nao, lá Dii ò Mɔiziɛwa.
Isaili pɔ́ bɔ̀ Egipiɔn kɛ: 5 Isaili nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia Lubɛni buiɔn kɛ: Anɔki buiɔ ń Palu buiɔ 6 ń
Ɛzɔ̃nɔ buiɔ ń Kaami buiɔ. 7 Lubɛni buiɔn we. An dasi gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bla ń àaɔ̃o ń ɔ̀aa
àaɔ̃ ń basoolokwioɛ (43.730). 8 Palupi mɛ́ Ɛliabu i̋, 9 ɔ̃ Ɛliabu Nɛmuɛli ń Datanio ń Abilaũo
i̋. Datani ń Abilaũpio mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ wi̋ ń gbɛa kãaauɔ ũ, ɔ̃ aa zɔadɔ̀ Mɔizi ń Aalonaowa. Aa ku
Kole gbɛ̃́ pɔ́ aa zɔadɔ̀ Diiwaɔ guu lɔɛ. 10 Ɔ tɔɔlɛ wɛ̀̃aa à ń mɔmɔ ń Kolepio sãnu. Zi̋beezi̋ ɔ̃
tɛ́ kṹ aà gbɛ̃́ɔwa gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń blakwio, aa gàga gbɛ̃́ ki̋niɔ gbaa laai yá̃iɛ. 11 N beeo Kole
buiɔ i midɛo.
12 Simɛɔ buiɔn kɛ daɛdaɛ: Nɛmuɛli buiɔ, Yamini buiɔ, Yakɛ̃ buiɔ, 13 Zela buiɔ ń Saulu
buiɔ. 14 Simɛɔ buiɔn we. Aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao ń plao ń ɔ̀aa dooɛ (22.200).
15 Gada buiɔn kɛ daɛdaɛ: Zɛfɔ̃ buiɔ, Agi buiɔ, Suni buiɔ, 16 Ɔzeni buiɔ, Eli buiɔ, 17 Aloda
buiɔ ń Aleli buiɔ. 18 Gada buiɔn we. An dasi gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bla ń ɔ̀aa pla ń basɔoo
(40.500).
19 Yuda nɛ́ɔ Ɛɛ ń Onanio gàga yãa Kanaa bùsuuɛ. 20 Yuda buiɔn kɛ daɛdaɛ: Sela buiɔ,
Pɛlɛzi buiɔ ń Zela buiɔ. 21 Pɛlɛzi buiɔn Ɛzɔ̃nɔ buiɔ ń Amulu buiɔ ũ. 22 Yuda buiɔn we. An
dasi gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃kwi ń sooloo ń ɔ̀aa pla ń basɔooɛ (76.500).
23 Isakaa buiɔn kɛ daɛdaɛ: Tola buiɔ ń Pua buiɔ 24 ń Yasubu buiɔ ń Simɛlɔni buiɔ.
25 Isakaa buiɔn we. An dasi gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃ ń síiɔ̃o ń ɔ̀aa do ń basɔoo (64.300).
26 Zabulɔni buiɔn kɛ daɛdaɛ: Sɛlɛdi buiɔn Eloni buiɔ ń Yalee buiɔ. 27 Zabulɔni buiɔn we.
An dasi gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃ ń ɔ̀aa pla ń basɔoo (60.500).
28 Yosɛfu nɛ́ɔ Manase ń Ɛflaiũo buiɔn kɛ daɛdaɛ: 29 Manase nɛ́ Makii buiɔ ń Makii nɛ́
Galada buiɔ. 30 Galada buiɔn kɛ: Yɛzɛɛ buiɔ ń Elɛki buiɔ 31 ń Asiɛli buiɔ ń Sikɛũ buiɔ 32 ń
Semida buiɔ ń Efɛɛ buiɔ. 33 Efɛɛ nɛ́ Zelofada i nɛgɔ̃ɛ io, sema nɛnɔɛɔ. An tɔ́n kɛ: Mala, Nɔa,
Ɔgɛla, Milika, Tiiza. 34 Manase buiɔn we. An dasi gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blakwi ń plao ń ɔ̀aa
àaɔ̃ ń basɔoo (52.700). 35 Ɛflaiũ buiɔn kɛ daɛdaɛ: Sutɛla buiɔ ń Bɛkɛɛ buiɔ ń Taani buiɔ 36 ń

* 25:2 Zia 2.14 † 25:9 1Kln 10.8 * 26:2 Nao 1.2

Sutɛla nɛ́ Elani buiɔ. 37 Ɛflaiũ buiɔn we. An dasi gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi ń plao ń ɔ̀aa pla
ń basɔoo (32.500). Yosɛfu buiɔn we daɛdaɛ.
38 Bɛ̃yãmɛɛ buiɔn kɛ daɛdaɛ: Bɛla buiɔ ń Asebe buiɔ ń Ailaũ buiɔ 39 ń Sufaũ buiɔ ń Ufaũ
buiɔ. 40 Bɛla buiɔn Aada buiɔ ń Naamani buiɔ ũ. 41 Bɛ̃yãmɛɛ buiɔn we. An dasi gbɛ̃ɔn
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blasɔo ń ɔ̀aa àaɔ̃ɛ (45.600).
42 Dã buiɔn Suaũ buiɔ ũ. Dã buiɔ lɛ́n we. 43 Suaũ buiɔ dasi gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃ ń síiɔ̃o
ń ɔ̀aa plaoɛ (64.400).
44 Asɛɛ buiɔn kɛ daɛdaɛ: Imɛna buiɔ ń Isevi buiɔ ń Bɛlia buiɔ. 45 Bɛlia buiɔn Ɛbɛɛ buiɔ ń
Malakiɛ buiɔ ũ. 46 Asɛɛ nɛnɔɛ vȉ lɔ, aà tɔ́n Sela. 47 Asɛɛ buiɔn we. An dasi gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo
lɛɛ blakwi ń àaɔ̃o ń ɔ̀aa plaoɛ (53.400).
48 Nɛfatali buiɔn kɛ daɛdaɛ: Yazee buiɔ ń Guni buiɔ 49 ń Yezɛɛ buiɔ ń Sileũ buiɔ.
50 Nɛfatali buiɔn we. An dasi gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blasɔo ń ɔ̀aa plaoɛ (45.400). 51 Isaili gɔ̃ɛ pɔ́
wà ń naoɔ píi gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa àaɔ̃ ń mɛ̀ndoo ń ɔ̀aa àaɔ̃ ń basoolokwio (601.730).
52 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 53 Wà bùsu kpaalɛ buipiɔnɛ ń pɔ́ ũ an dasilɛu.† 54 Bui pɔ́ a gbɛ́ɔ
dasi tɔɔlɛ mɛ́ aɔ zɔ̃ɔ, bui pɔ́ a gbɛ́ɔ bílao tɔɔlɛ aɔ bílao. Bui píi a tɔɔlɛ e lá wà ń nao lɛ́uɛ.
55 Sema wà bùsu kpaalɛnɛ́ ń gbɛlaao, an baade i kpaalɛsɛ a dezi bui tɔ́wa. 56 N gbɛlaao ɔ̃
wa bùsu kpaalɛnɛ́, aa dasi ge aa bílaon nò.
57 Levii pɔ́ wà ń nao daɛdaɛɔn kɛ: Geesɔ̃ buiɔ ń Kɛata buiɔ ń Mɛlali buiɔ. 58 Levii buiɔn
kɛ lɔ: Libeni buiɔ ń Hɛblɔ̃ buiɔ ń Mali buiɔ ń Musi buiɔ ń Kole buiɔ.
Kɛata mɛ́ Amlaũ ȉ. 59 Amlaũ na tɔ́n Yokɛbɛdɛ, Levii buiɛ. Egipi wà aà ȉu. Yokɛbɛdɛ mɛ́
Aalona ń Mɔizio ȉ ń Amlaũo. An dãen Miliaũ ũ. 60 Aalona mɛ́ Nadabu ȉ ń Abiuo ń Ɛleazaao
ń Itamaao. 61 Nadabu ń Abiuo gàga gɔɔ pɔ́ aa mɔ̀ ń tɛ́ zȉloo Dii aɛɛ.‡
62 Levii nɛgɔ̃ɛ pɔ́ kà mɔ do ge a dɛa, kɛ́ wà ń nao píi, aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao ń àaɔ̃ɛ
(23.000). Wi ń da Isaili bui kȉniɔ nao guuo, asa aai e kpaalɛsɛ̀ láńwao.
63 Isaili pɔ́ Mɔizi ń sa'onkia Ɛleazaao ń nao Mɔabu bùsu sɛ̃u, Yuudɛ̃ baale bɔaa ń
Yelikooɔn we. 64 An gbɛ̃e ku gbɛ́ pɔ́ Mɔizi ń sa'onkia Aalonao ń nao Sinai guwaiwaiu
yãaɔ guuo. 65 Asa Dii ònɛ́ aa gaga guwaiwaiu weɛ. Mɛ́ i kɛ Yefũnɛ nɛ́ Kalɛbu ń Nuni nɛ́
Yozueeo§ bàasio, an gbɛ̃e i gɔ̃o, baa do.

27

Zelofada nɛnɔɛɔ túbiblea

1 Manase bui Efɛɛ nɛ́ Zelofada nɛnɔɛɔ tɔ́n kɛ: Mala, Nɔa, Ɔgɛla, Milika, Tiiza. Galada
tɔũnaɔnɛ, Makii sȉwɛnaɔnɛ, Manase sɔ̃kpaɛɔnɛ, Yosɛfu sȉsȉɔnɛ. Aamɛ aa mɔ̀ 2 zɛ̀ Mɔizi ń
sa'onkia Ɛleazaao ń kíaɔ ń bílao aɛ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ aa mɛ̀: 3 Wá mae gà guwaiwaiuɛ. A ku
Kole gbɛ́ pɔ́ aa kȁaa aa bɔ̀ Dii yã́ kpɛ́ɔ guuo. A gà azȉa tàae yã́iɛ, a nɛgɔ̃ɛ vȉ sɔ̃o. 4 A maa wá
mae tɔ́ ga a buiɔ guu a nɛgɔ̃ɛ'isai yã́ie? Tɔɔlɛ kpáwá ń wá mae bɛdeɔ sãnu.
5 Mɔizi ń yã́ sɛ̀ gɛ̀ò Dii kȉi. 6 Ɔ Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 7 Zelofada nɛnɔɛɔ yã́ naɛ. Tɔɔlɛ kpámá
ń pɔ́ ũ ń ń mae bɛdeɔ sãnu an mae kpaalɛ ũ. 8 O Isailiɔnɛ ǹ mɛ tó gɔ̃ɛe gà nɛgɔ̃ɛ'isai, aà
nɛnɔɛ mɛ́ ali aà túbible. 9 Tó a nɛnɔɛ vȉ sɔ̃o, aà vȉiɔ ń aà dãunaɔ mɛ́ aali ble. 10 Tó a vȉi ń
dãunaɔ vȉ sɔ̃o, aà mae vȉiɔ ń aà dãunaɔ mɛ́ aali ble. 11 Tó aà mae vȉi ge dãuna vȉo, aà daɛ
fɛ̏ɛɛ mɛ́ ali ble. Bee aɔ dɛ ikoyã ũ Isailiɔnɛ, lá má ònɛwa.

Mɔizi Yozuee dilɛa a gɛ̃ɛ ũ
(Iko 31.1-8)

12 Dii ò Mɔiziɛ: Dɛdɛ Abaliũ gbɛɛ beewa, ní bùsu pɔ́ má kpà Isailiɔwa gwa. 13 Tó n wɛsȉɛ,
ɔ̃ ńyɔ̃ ta n deziɔ kȉi lá n vȉi Aalona tàwa.* 14 Asa a gi ma yãmai Zini guwaiwaiuɛ, gɔɔ pɔ́
Isailiɔ lɛkpaakɛ̀manɔ, i luakɛ dɔ̃mɛɛ ń aɛ Mɛliba í pɔ́ kú Kadɛsi, Zini guwaiwaiu yã́ musuo.

† 26:53 Yoz 14.1-2 ‡ 26:61 Lev 10.1-2 § 26:65 Nao 14.29-30 * 27:13 Iko 3.23-27, 32.48-52

15 Mɔizi yã'ò Diiɛ à mɛ̀: 16 Dii Lua pɔ́ ì wɛ̃ni kpa pɔ́piiwa gbɛ̃́ dilɛ gbɛ̃́piɔnɛ, 17 aàɔ ń
yã́gɔ̃gɔ̃nɛ́, aàɔ dɔaanɛ́ gɛa ń suao, kɛ́ ń gbɛ̃́ɔ su aaɔ dɛ lán sã pɔ́ dãna vĩ̀oɔwao.† 18 Ɔ Dii
ò Mɔiziɛ: Nuni nɛ́ Yozuee sɛ́, asa a ma Nisĩ̀na vĩ̀ɛ, ní ɔnawà. 19 N aà zɛ sa'onkia Ɛleazaa ń
Isailiɔ pii aɛ, ní yãdilɛɛ̀ ń wáa. 20 N n iko kpawà, kɛ́ Isailiɔ pii aaɔ aà yãma, 21 ĩ̀li gɛ́ sa'onkia
Ɛleazaa kĩ́i aà yãgbɛaɛ̀ ń Uliũo ń Tumiũo.‡ Beewa Yozuee ń Isailiɔ pii aali gɛ́ aali su, lá
Ɛleazaa ònɛ́wa.
22 Mɔizi kɛ̀ lá Dii dàɛwa. A Yozuee sɛ zɛ̀ Ɛleazaa ń gbɛ̃́piio aɛ, 23 ɔ̃ à ɔnàwà à yãdĩ̀lɛɛ̀ lá Dii
òɛwa.§

28

Lá gu lɛ́ dɔ sa'oa
(Bɔa 29.38-46)
1 Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 2 Yãdilɛ Isailiɔnɛ aali ma gba blɛ pɔ́ a tɛ́kũa gĩ̀ ì kɛmɛɛ na a gɔɔwa.
3 Onɛ́ sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ nísi kátɛu à tɛ́kũn kɛ: Lá gu lɛ́ dɔ aaliɔ mɔmɛɛ ń sãnɛbɔlɔ wɛ̃dona sãasaio
mɛ̀n pla sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔɔ ũ. 4 Aali sa'o ń a mɛ̀ndoo kɔɔ, mɛ̀ndo oosiɛlɛ 5 ń
pɔ́wɛntio kiloo do yãalɛa ń nísi íwa wásawasao litili do. 6 Lá gu lɛ́ dɔ sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu a
pɔ́ tɛ́kũa gĩ̀ ì kɛmɛɛ na, má dĩ̀lɛ Sinai gbɛ musun we. 7 Aali vɛ̃ɛ ka sãpiwa litili do zwã̀akpɛu
ma imia ũ. 8 Aali a plaade o oosiɛlɛ ń pɔ́wɛnti gbao ń vɛ̃ɛ gbao lán kɔɔ pɔ́waɛ. Sa pɔ́ wĩ̀ a
pɔ́ nísi kátɛu a pɔ́ tɛ́kũa gĩ̀ ì kɛmɛɛ nan we.

Kã́mabogɔɔ sa'oa ń mɔ dafu gɔɔ sɛ̃́ia pɔ́o
9 Kã́mabogɔɔzĩ̀ àli sa'o ń sãsa wɛ̃dona sãasaio mɛ̀n plapla ń pɔ́wɛntio kiloo pla yãalɛa ń
nísio ń a vɛ̃ɛo. 10 Kã́mabogɔɔ sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔɔn we, lá gu lɛ́ dɔ sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́
kátɛu à tɛ́kũ oa ń a vɛ̃ɛo bàasi.
11 Mɔ gɔɔ sɛ̃́ia zĩ́ pii àli mɔmɛɛ ń gáaenao pla ń sãsakaoo do ń sãsa wɛ̃donao sopla sa pɔ́
wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔ sãasaiɔ ũ. 12 Ili pɔ́wɛnti kiloo àaɔ̃ yãalɛa ń nísio kpa gáaena pii
miwa, sãsakao pɔ́wɛnti kiloo plapla, 13 sãnɛbɔlɔ sɔ̃ kiloo dodo. Iɔ dɛ sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gĩ̀ ì
kɛmɛɛ na ũ. 14 Ili vɛ̃ɛ kpa gáaena pii miwa litili plapla, sãsakao litili dodo ń kĩ̀nio, sãnɛbɔlɔ
sɔ̃ litili dodo. Sa pɔ́ wàli a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ mɔ gɔɔ sɛ̃́ia zĩ́n we mɔ ń mɔo pii. 15 Bee gbɛa àli
sa'o ń blesanao mɛ̀ndodo duun awakpabɔ ũ, lá gu lɛ́ dɔ sa pɔ́ wĩ̀ o ń a vɛ̃ɛo bàasi.

Gɛ̃amusu dikpɛ sa'oa
(Lev 23.5-14)
16 Mɔ sɛ̃́ia gɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosaide zĩ́ àli Gɛ̃amusu sã dɛmɛɛ.* 17 Mɔpi gɔɔ gɛ̃ode zĩ́ líɔ dɛ dikpɛ
ũ. Aliɔ kàa so e gɔɔ sopla. 18 Dikpɛpi gɔɔ sɛ̃́ia zĩ́ àli kãaa à ma sísi. Asuli zĩ̀e kɛ zĩ̀beezĩ̀o.
19 Ali sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oa ń gáaenao pla ń sãsakaoo do ń sãsa wɛ̃donao sopla,
apii iɔ dɛ pɔ́ sãasaiɔ ũ. 20 Ili pɔ́wɛnti kiloo àaɔ̃ yãalɛa ń nísio kpa gáaena pii miwa pɔ́wɛnti
gba ũ, sãsakao pɔ́wɛnti kiloo plapla, 21 sã mɛ̀n soplapiɔ sɔ̃ pɔ́wɛnti kiloo dodo. 22 Ili sa'o ń
blesanao mɛ̀ndo lɔ duun awakpabɔ ũ á duunakɛ̃awá yái. 23 Ili sapiɔ o, sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu
à tɛ́kũ lá gu lɛ́ dɔ oa bàasi. 24 Iliɔ sa'o màa lá gu lɛ́ dɔ e gɔɔ sopla, iɔ dɛ sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gĩ̀ ì
kɛmɛɛ na ũ. Aliɔ sapi o lá gu lɛ́ dɔ sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oa ń a vɛ̃ɛo bàasi. 25 Gɔɔ soplade
zĩ́ àli kɔ̃ kãaa à ma sísi. Zĩ́ bee ásuli zĩ̀e kɛo.

Pãteko dikpɛ sa'oa
(Lev 23.15-22)
26 Bua pɔ́ káauɔ dikpɛgɔɔzĩ̀, tó álɛ mɔmɛɛ ń pɔ́wɛn dafuo Pãteko dikpɛpi kɛbɔ ũ,† àli kɔ̃
kãaa à ma sísi. Zĩ̀beezĩ̀ ásuli zĩ̀e kɛo. 27 Ili sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oa ń gáaenao pla ń
sãsakaoo do ń sãsa wɛ̃donao sopla. Apii iɔ dɛ pɔ́ sãasaiɔ ũ. 28 Ili ma gba pɔ́wɛnti kiloo àaɔ̃
yãalɛa ń nísio gáaena pii miwa, sãsakao pɔ́ kiloo plapla, 29 sã mɛ̀n soplapiɔ sɔ̃ kiloo dodo.

† **27:17** 1Kia 22.17, Eze 34.5, Mat 9.36 ‡ **27:21** Bɔa 28.30 § **27:23** Iko 31.7 * **28:16** Bɔa 12.1-20, Iko 16.1-8
† **28:26** Iko 16.9-12

30 Ili sa'o ń blesanao mɛ̀ndo lɔ á duunakɛ̃awá yái̋. 31 Aliɔ sapiɔ o lá gu lɛ́ dɔ sa pɔ́ wi̋ a pɔ́
kátɛu à tɛ́kũ oa ń a pɔ́wɛntio bàasi, íli o ń pɔtuo sãasaiɔ ń vɛ̃ɛ pɔ́ wi̋ kpaoo.

29

Kȁaepɛa dikpɛ sa'oa
(Lev 23.23-25)

1 Mɔ soplade gɔɔ sɛ́ia zi̋ àli kɔ̃ kãaa à ma sísi. Zi̋beezi̋ ásuli zi̋e kɛo. Iɔ dɛɛ́ kȁaepɛgɔɔ ũ.
2 Ali sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gi̋ i̋ kɛmɛɛ na o ń gáaenao do ń sãsakaoo do ń sãsa wɛ̃donao sopla.
Apii iɔ dɛ pɔ́ sãasaiɔ ũ. 3 Ili ma gba pɔ́wɛnti kiloo àaɔ̃ yãalɛa ń nísio gáaenapi pɔ́ ũ, sãsakao
pɔ́ kiloo pla, 4 sã mɛ̀n soplapiɔ sɔ̃ kiloo dodo. 5 Ili mɔ́ ń blesanao mɛ̀ndo lɔ duun awakpabɔ
ũ á duunakɛ̃awá yái̋. 6 Aliɔ sapiɔ o mɔ dafu sa'oa ń a pɔ́wɛntio bàasi, lá gu lɛ́ dɔ sa'oa ń a
pɔ́wɛntio ń a vɛ̃ɛo lá wa di̋lɛwa bàasi.

Duunkɛ̃ma dikpɛ sa'oa
(Lev 23.26-32)

7 Mɔ soplade gɔɔ kwide zi̋ àli kɔ̃ kãaa à ma sísi, í lɛye.* Zi̋beezi̋ ásuli zi̋e kɛo. 8 Ali sa
pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gi̋ i̋ kɛmɛɛ na o ń gáaenao do ń sãsakaoo do ń sãsa wɛ̃donao sopla. Apii iɔ
dɛ pɔ́ sãasaiɔ ũ. 9 Aliɔ ma gba pɔ́wɛnti kiloo àaɔ̃ yãalɛa ń nísio gáaenapi pɔ́ ũ, sãsakao pɔ́
kiloo pla, 10 sã mɛ̀n soplapiɔ sɔ̃ kiloo dodo. 11 Ili sa'o ń blesanao mɛ̀ndo lɔ duun awakpabɔ
ũ, duun awakpabɔ pɔ́ i̋ á duuna kɛ̋wá bàasi, lá gu lɛ́ dɔ sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oa ń a
pɔ́wɛntio ń a vɛ̃ɛo bàasi.

Lɑ́kpɛdɔa dikpɛ sa'oa
(Lev 23.33-44)

12 Mɔ soplade gɔɔ gɛ̃ode zi̋ àli kɔ̃ kãaa à ma sísi. Zi̋ bee ásuli zi̋e kɛo. Ali dikpɛkɛmɛɛ e
gɔɔ sopla. 13 Ili sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gi̋ i̋ kɛmɛɛ na o ń gáaenao kuɛ'aaɔ̃ ń sãsakaoo pla ń sãsa
wɛ̃donao gɛ̃o mɛ̀ndosai. Apii iɔ dɛ pɔ́ sãasaiɔ ũ. 14 Ili ma gba pɔ́wɛnti kiloo àaɔ̃'aaɔ̃ yãalɛa ń
nísio gáaena píi miwa, sãsakao pɔ́ kiloo plapla, 15 sã mɛ̀n gɛ̃o mɛ̀ndosaipiɔ sɔ̃ kiloo dodo.
16 Ili sa'o ń blesanao mɛ̀ndo lɔ duun awakpabɔ ũ, lá gu lɛ́ dɔ sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oa
ń a pɔ́wɛntio ń a vɛ̃ɛo bàasi.

17-19 Dikpɛ gɔɔ plaade zi̋ àli sa'o màa ń gáaenao kuɛpla ń sãsakaoo pla ń sãsa wɛ̃donao
gɛ̃o mɛ̀ndosai.

20-22 Dikpɛ gɔɔ àaɔ̃de zi̋ àli sa'o màa ń gáaenao kuɛdo ń sãsakaoo pla ń sãsa wɛ̃donao
gɛ̃o mɛ̀ndosai.

23-25 Dikpɛ gɔɔ síiɔ̃de zi̋ àli sa'o màa ń gáaenao kwi ń sãsakaoo pla ń sãsa wɛ̃donao gɛ̃o
mɛ̀ndosai.

26-28 Dikpɛ gɔɔ sɔode zi̋ àli sa'o màa ń gáaenao kɛ̃okwi ń sãsakaoo pla ń sãsa wɛ̃donao
gɛ̃o mɛ̀ndosai.

29-31 Dikpɛ gɔɔ soolode zi̋ àli sa'o màa ń gáaenao swaaɔ̃ ń sãsakaoo pla ń sãsa wɛ̃donao
gɛ̃o mɛ̀ndosai.

32-34 Dikpɛ gɔɔ soplade zi̋ àli sa'o màa ń gáaenao sopla ń sãsakaoo pla ń sãsa wɛ̃donao
gɛ̃o mɛ̀ndosai.

35 Dikpɛ gɔɔ swaaɔ̃de zi̋ àli kɔ̃ kãaa. Zi̋ bee ásuli zi̋e kɛo. 36-38 Ali sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gi̋ i̋
kɛmɛɛ na o màa ń gáaenao do ń sãsakaoo do ń sãsa wɛ̃donao sopla.

39 Sa pɔ́ áliɔ oa á dikpɛɔ guun we, á lɛ́gbȁdɔa pɔ́ɔ ń á gbaɔ ń sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũɔ ń
a pɔ́wɛntio ń a vɛ̃ɛo ń sáaukpasaɔ bàasi.

30

Lɛkɛa Diiwa ń lɛ́gbȁdɔawȁo

* **29:7** Lev 16.29-34

[1] Mɔizi yɑ̃́ pɔ́ Dii òɛ sɛ̀lɛ sl̃u Isailiɔnɛ píi. [2] A ò Isaili bui dɔaanaɔnɛ à mɛ̀: Yɑ̃́ pɔ́ Dii òn kɛ:
[3] Tó gɔ̃ɛe lɛkɛ̀ Diiwa ge à lɛ́gbɑ̃ dɔ̀wàn nò, asu bɔ a kpɛo. Lá à bò aà lɛ́u, màa a kɛ píi.*
[4] Tó nɔɛ mɛ́ lɛkɛ̀ Diiwa a wɛ̃́ndiagɔɔ, gɔɔ pɔ́ a ku a mae bɛ, ge à lɛ́gbɑ̃ dɔ̀wàn nò, [5] tó aà
mae yɑ̃́pi mà, mɛ́ i yɑ̃e oɛ̀o, lɛ́ pɔ́ a kɛ̀ ge lɛ́gbɑ̃ pɔ́ a dɔ̀wàpi a a fl̃aboɛ. [6] Ama zl̃́ pɔ́ aà mae
yɑ̃́pi mà mɛ́ à gl̃ɛ̀, nɔɛpi ɔ aɔ ku a yɑ̃́u lɔo. Dii a aà kɛ̃ɛ̀, asa aà mae gl̃ɛ̀.
[7] Tó wɛ̃́ndiae lɛkɛ̀ Diiwa ge à yɑ̃'ò làasoosai à lɛ́gbɑ̃ dɔ̀wà, ɔ̃ à gbàsa zɑ̃kɛ̀, [8] zl̃́ pɔ́ aà zɑ̃́
yɑ̃́pi mà mɛ́ i yɑ̃e oɛ̀o, nɔɛpi a a fl̃aboɛ. [9] Ama tó aà zɑ̃́ gl̃ɛ̀ za zl̃́ pɔ́ à a yɑ̃mà gɔ̃̀, a aà lɛkɛa
ge lɛ́gbɑ̃ pɔ́ a dò làasoosaipi midɛ, Dii i aà kɛ̃́.
[10] Tó gyaa ge nɔɛ pɔ́ wa yà mɛ́ lɛkɛ̀ Diiwa sɔ̃, ge à lɛ́gbɑ̃ dɔ̀wà, a a fl̃aboɛ.
[11] Tó nɔzɑ̃e lɛkɛ̀ Diiwa ge à lɛ́gbɑ̃ dɔ̀wà, [12] tó aà zɑ̃́ yɑ̃́pi mà mɛ́ a nílɛ, i giɛ̀o, lɛ́ pɔ́ a kɛ̀ ge
lɛ́gbɑ̃ pɔ́ a dɔ̀wàpi, a a fl̃aboɛ. [13] Tó aà zɑ̃́ yɑ̃́ pɔ́ a òpi bɑ̃dɛ̀ zl̃́ pɔ́ á mà gɔ̃̀, nɔɛpi ɔ aɔ ku a
guu lɔo. Lá aà zɑ̃́ a bɑ̃dɛ̀, Dii a aà kɛ̃ɛ. [14] Tó nɔɛ lɛkɛ̀ Diiwa ge à azl̃a kɛ̃̀ yɑ̃ewa ń lɛgbɛ̃aon
lò, aà zɑ̃́ a fɔ̃ weiɛ̀ ge a giɛ̀. [15] Tó aà zɑ̃́ lɛ́ yɑ̃e oɛ̀ lá gu lɛ́ dɔo, à wèiɛ̀ ń lɛ́ pɔ́ a kɛ̀ Diiwaon we,
ge lɛ́gbɑ̃ pɔ́ a dɔ̀wà. A zɛ̀aànɔɛ, asa zl̃́ pɔ́ a mà i yɑ̃e oo. [16] Tó gɔ̃ɛpi yɑ̃́pi mà, ɔ̃ gbɛzɑ̃ à gbàsa
gl̃ɛ̀, a yɑ̃́ a wi gɔ̃ɛpi musuɛ.
[17] Ikoyɑ̃ pɔ́ Dii ò Mɔiziɛ gɔ̃ɛ ń a nao yɑ̃́ musu, ge mae ń a nɛ́ wɛ̃́ndia pɔ́ kú a bɛo yɑ̃́ musun
we.

31

Tɔsia Madiɑ̃ɔwa

[1] Dii yɑ̃'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: [2] Tɔ si Madiɑ̃ɔwa Isailiɔnɛ, ní tá n deziɔ kl̃́i. [3] Ɔ Mɔizi ò gbɛ̃́ɔnɛ: A
gbɛ̃ɛɔ ń gɔ̃kɛbɔɔ sɛ́lɛ aa gɛ́ Madiɑ̃ɔwa ń zl̃o, aai tɔsimá Diiɛ. [4] A gbɛ̃́ɔ sɛ́ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo bui ń
buio, í ń gbaɛ zl̃kai. [5] Ɔ Isaili bui píi gbɛ̃́ɔ kpà ɔ̀aasɔsɔo, ɔ̃ zl̃gɔ̃ɔ kɛ̀ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
(12.000). [6] Mɔizi ń gbáɛ zl̃kai bui ń buio gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo. Sa'ona Ɛleazaa nɛ́ Finɛasi gɛ̀ńnɔ, a
zwɑ̃̀akpɛ pɔ́ɔ kũa ń kuu pɔ́ wl̃ yɑ̃'oɔ̀ɔ.
[7] Aa zl̃kà ń Madiɑ̃ɔ lá Dii dà Mɔiziɛwa, aa ń gɔ̃ɛɔ dɛ̀dɛ píi. [8] Madiɑ̃ kíaɔ ku gbɛ̃́ pɔ́ aa ń
dɛdɛɔ guu gbɛ̃ɔn sɔo, Ɛvi ń Lɛkɛũo ń Zuuo ń Huluo ń Lɛbao. Aa Bɛɔɔ nɛ́ Balaaũ dɛ̀ lɔ. [9] Aa
Madiɑ̃ nɔɛɔ ń ń nɛ́ɔ kũ̀kũ, mɛ́ aa ń pɔtuoɔ ń ń pɔ́ɔ sɛ̀lɛ píi. [10] Ɔ aa tɛsɔ̃̀ an wɛ̃́lɛɔwa ń ń bualoũɔ
ń ń kpàsaɔ píi. [11] Aa ń pɔ́ɔ sɛ̀lɛ píi ń zl̃̀zɔɔ ń pɔtuoɔ, [12] aa gɛ̀ò Mɔizi ń sa'ona Ɛleazaao kl̃́i ń
Isailiɔ píi an bòou Mɔabu bùsu sɛ̃u Yuudɛ̃ baale bɔaa ń Yelikoo.
[13] Mɔizi ń sa'ona Ɛleazaao ń Isaili dɔaanaɔ píi gɛ̀ dainlɛ bòo kpɛ. [14] Ɔ Mɔizi pɔ pà zl̃gɔ̃
dɔaana pɔ́ lɛ́ su ń zl̃oɔzi, gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔɔ dɔaanaɔ ń gbɛ̃ɔn basɔobasɔɔ dɔaanaɔ. [15] A ń lá à
mɛ̀: Bɔ́yɑ̃i a nɔɛɔ tòi bɛ̃́ɛi? [16] Ampiɔ mɛ́ Balaaũ yɑ̃mà aa tò Isailiɔ bò Dii kpɛ Peoo yɑ̃́ musu,*
ɔ̃ Dii gagyɑ̃kà gbɛ̃́ɔgu. [17] A nɛgɔ̃ɛɔ dɛdɛ píi ń nɔɛ pɔ́ gɔ̃ɛ dɔ̃ɔ píi. [18] Nɛnɔɛ pɔ́ i gɔ̃ɛ dɔ̃ yɑ̃aoɔ sɔ̃,
à tó á pɔ́ ũ bɛ̃́ɛ. [19] A gbɛ̃́ pɔ́ a gbɛ̃dɛ̀ɔ ń á gbɛ̃́ pɔ́ a ɔkɑ̃̀ gɛwaɔ, à gɔ̃ bòo kpɛ gɔɔ sopla. A gɔɔ
àaɔ̃de ń a gɔɔ soplade zl̃o, à gbɑ̃bɔ ázl̃aɛ ń á zl̃̀zɔɔ. [20] A gbɑ̃bɔ á pɔkasaɛ píi ń pɔ́ pɔ́ wa kɛ̀
ń báaoɔ ń blekɑ̃ɔ ń líɔ píi. [21] Ɔ sa'ona Ɛleazaa ò zl̃gɔ̃ pɔ́ gɛ̀ zl̃lauɔnɛ: Ikoyɑ̃ pɔ́ Dii dà Mɔiziɛn
kɛ: [22] Vua ń ɑ̃́nusuo ń mɔgotɛ̃o ń mɔsio ń mɔpuo ń bɛɔmao [23] ń pɔ́ pɔ́ a tɛ́ fɔ̃́ɔ píi, à dɔdɔ téa,
i gɔ̃ gbɑ̃lɛsai. Pɔ́ pɔ́ a tɛ́ fɔ̃́oɔ sɔ̃, à málɛ íu. [24] A á pɔkasaɔpi a gɔɔ àaɔ̃de ń a gɔɔ soplade zl̃o, í
gɔ̃ gbɑ̃lɛsai, í gbasa gɛ̃ bòou.

Pɔ́ pɔ́ Isailiɔ sl̃ Madiɑ̃ɔwa kpaalɛa

[25] Dii ò Mɔiziɛ à mɛ̀: [26] Mpi ń sa'onkia Ɛleazaao ń Isaili uabeleɔ, à gbɛ̃́ pɔ́ aa kũ̀ zl̃lauɔ
nao ń pɔtuoɔ, [27] í kpaalɛ sáasaa lɛɛ pla, gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ zl̃lauɔ lɛɛ do, gbɛ̃́ kl̃ni pɔ́ kú bɛɔ lɛɛ do.
[28] Falu bɔmɛɛ gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ zl̃lauɔ pɔ́ guu. Pɔ́ mɛ̀ndo bɔ ma pɔ́ ũ pɔ mɛ̀n ɔ̀aa pla ń basɔoo guu,
gbɛ̃nazl̃na ge zu ge zàa'l̃na ge sɑ̃ ge blen nò. [29] Sɛ an pɔ́ɔ guu màa, ní kpá sa'onkia Ɛleazaawa

* **30:3** Iko 23.21-23, Mat 5.33 * **31:16** Nao 25.2

ma baa ũ. 30 Isaili kĩniɔ pɔ́ɔ sɔ̃, pɔ́ mɛ̀n blakwi guu pɔ́ mɛ̀ndo, gbɛ̃nazĩna ge zu ge zàa'ĩna
ge sã ge ble ge pɔtuo pãlen nò, ní kpá Levii pɔ́ aaĩ laaidɔ ma zwã̀akpɛwaɔwa.
31 Ɔ Mɔizi ń sa'onkia Ɛleazaao kɛ̀ lá Dii ònɛ́wa. 32 Pɔ́ pɔ́ zĩ̀kanaɔ sĩmá aa sùòɔn kɛ: Sã
ń bleo ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa àaɔ̃ ń bàaɔ̃kwi ń sɔoo (675.000). 33 Zuɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃kwi ń
plao (72.000). 34 Zàa'ĩnaɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃ ń mɛ̀ndoo (61.000). 35 Nɔɛ pɔ́ aai gɔ̃ɛ dɔ̃ yãaoɔ
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi ń plao (32.000). 36 A guo mɛ́ zĩ̀kanaɔ baa ũ, sãɔ ń bleɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa
do ń basoolokwi ń soplao ń ɔ̀aa pla ń basɔoo (337.500). 37 A guu wà falubɔ̀u Diiɛ ɔ̀aa àaɔ̃ ń
bàaɔ̃kwi ń sɔoo (675). 38 Zuɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi ń sooloɔɛ (36.000). A guu wà falubɔ̀u Diiɛ
bàaɔ̃kwi ń plao (72). 39 Zàa'ĩnaɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi ń ɔ̀aa pla ń basɔooɛ (30.500). A guu
wà falubɔ̀u Diiɛ bàaɔ̃ ń mɛ̀ndoo (61). 40 Gbɛ̃nazĩnaɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ gɛ̃o ń mɛ̀ndooɛ (16.000).
An guu wà falubɔ̀u Diiɛ baakwi ń plao. 41 Mɔizi falupi kpà sa'onkia Ɛleazaawa Dii baa ũ lá
Dii òɛwa.
42 Ɔ à a lɛɛ do dĩ̀lɛ adoa Isaili kĩniɔ pɔ́ ũ. 43 Sãɔ ń bleɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do ń basoolo
ń soplaoɛ ń ɔ̀aa pla ń basɔoo (337.500). 44 Zuɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi ń sooloo (36.000).
45 Zàa'ĩnaɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi ń ɔ̀aa pla ń basɔoo (30.500). 46 Gbɛ̃nazĩnaɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
gɛ̃o ń mɛ̀ndoo (16.000). 47 Isaili kĩniɔ baa guu, Mɔizi kɛ̀ lá Dii òɛwa. A gbɛ̃́ mɛ̀ndo bɔ̀
gbɛ̃ɔn blakwiɔ guu, à pɔtuo mɛ̀ndo bɔ̀ pɔtuo blakwiɔ guu, ɔ̃ a kpà Levii pɔ́ aaĩ laaidɔ Dii
zwã̀akpɛwaɔwa.
48 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ dɛ zĩgɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔoɔ dɔaanaɔ ge zĩgɔ̃ gbɛ̃ɔn basɔobasɔoɔ dɔaanaɔ ũ sɔ̃̀
Mɔizizi 49 aa òɛ̀: Wápiɔ n zɔ̀blenaɔ, wa zĩgɔ̃ pɔ́ wálɛ wɛ́tɛńziɔ nào, gbɛ̃e i kɛ́sã ń guuo.
50 Bee yãí wa mɔ ń gbaɔ Diiɛ lákaa wá duunaa aà aɛ yãí. Baade mɔ̀ ń vua zãblebɔ pɔ́ á
sɛ̀lɛɔ ń gã̀sĩgbɛɔ ń zãɔ ń tãanaɔ ń swãĺiɔ ń ɔ̃nɛɛɔ. 51 Ɔ Mɔizi ń sa'onkia Ɛleazaao pɔ́ pɔ́ wa
pĩ ń vuaopiɔ sĩ. 52 Vua pɔ́ zĩgɔ̃ dɔaanapiɔ mɔ̀ò Diiɛ kà kiloo ɔ̀aa do kwisai (190). 53 Kɛ́
zĩgɔ̃piɔ pɔ́piɔ sɛ̀lɛ yãa, aa dĩ̀lɛ ńzĩa pɔ́ ũɛ. 54 Kɛ́ Mɔizi ń sa'onkia Ɛleazaao vua pɔ́piɔ sĩ zĩgɔ̃
dɔaanapiɔwa, aa gɛ̃̀ò kpaaũ̀kpɛu, kɛ́ Isailiɔ yã́ líɔ dɔ Diigu yãí.

32

Isaili buieɔ zɔ̃lɛa Yuudɛ̃ baale
(Iko 3.12-22)

1 Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔ pɔtuoɔ vĩ dasidasi. Kɛ́ aa è Yazɛɛ bùsu ń Galada bùsuo á
dã́dãkɛkĩi maaɛ, 2 ɔ̃ aa gɛ̀ Mɔizi ń sa'onkia Ɛleazaao ń Isaili dɔaanaɔ lè aa ònɛ́: 3 Atalo
ń Dibɔ̃o ń Yazɛɛo ń Nimɛlao ń Ɛsɛbɔ̃o ń Ɛlealeo ń Sebaũo ń Nɛboo ń Beona 4 pɔ́ Dii
zĩblɛ̀wàwɛ̃ɛɔ, wɛ̃́lɛpiɔ bùsu á dã́dãkɛkĩi maaɛ, mɛ́ wápiɔ n zɔ̀blenaɔ, pɔdeɔn wá ũ. 5 Aa ɛ̀a ò
lɔ: Tó n wá wɛgwà, to bùsuɛ beepi àɔ dɛ wápiɔ n zɔ̀blenaɔ pɔ́ ũ. Nsu to wà bua Yuudɛ̃wao.
6 Ɔ Mɔizi wè Gada buiɔ ń Lubɛni buiɔwa à mɛ̀: Á gbɛ̃́ɔ gɛ́ zĩkai, ápiɔ í gɔ̃ laa? 7 Bɔ́yãi álɛ á
gbɛ̃́ɔ kúsu kwɛ́ buaa Yuudɛ̃wa gɛ̃a bùsu pɔ́ Dii kpàmáu yã́ musui? 8 Màa á maeɔ kɛ̀ Kadɛsi
Baanɛa gɔɔ pɔ́ ma ń zĩ bùsu gwagwai. 9 Aa gɛ̀ e Ɛsikɔli guzulɛu aa bùsupi gwàgwa, ɔ̃ aa
ń gbɛ̃́ɔ kúsu kwɛ̀ gɛ̃a bùsu pɔ́ Dii kpàmáupi yã́ musu.* 10 Zĩbeezĩ Dii pɔ fɛ̃̀ńzi, à ɔlɛ̀lɛ́nɛ́ à
mɛ̀: 11 Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ Egipi aa kà wɛ̃̀ bao ge aa dɛaɔ, an gbɛ̃e a bùsu pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀ Ablahaũɛ
ń Izaakio ń Yakɔbuo eo.† Aa tɛmazi ń nɔ̀sɛmɛndooo, 12 sema Yefũnɛ nɛ́ Kalɛbu, Kenazi
bui ń Nuni nɛ́ Yozueeo bàasio, aamɛ tɛmazi ń nɔ̀sɛmɛndoo. 13 Ɔ Dii pɔ fɛ̃̀ Isailiɔzi, a tò
aa lĩaaliaa guwaiwaiu wɛ̃̀ bla e gbɛ̃́ pɔ́ tàaekɛ̀ɛpiɔ gɛ̀ mĩdɛò píi. 14 Bui duunkɛnaɔ, a ɛa
álɛ á maeɔ tàaaba, a ɛa álɛ Dii pɔfɛlɛa Isailiɔzi kãflo lò? 15 Tó a bɔ Dii kpɛɛ, a ɛa Isailiɔ to
guwaiwaiu píiɛ, aai kaalɛ we á yãí.
16 Ɔ aa sɔ̃̀ Mɔizizi aa mɛ̀: Wá ye wà kaa da wá pɔtuoɔnɛ la, wí wɛ̃́lɛɔ kɛkɛ kálɛ wá
nɛ́fɛ̃nɛnaɔnɛ ń ń daɔ. 17 Wápiɔ sɔ̃ wá wá gɔ̃kɛbɔɔ sɛ́lɛ, wí zɛ́sɛ ń wá gbɛ̃́ kĩniɔ e wà gɛ kãńnɔ

* 32:9 Nao 13.32 † 32:11 Nao 14.29

ń zɔ̃lɛkɩ̃i. Wá nɛ́fɛ̃nɛnaɔ ń ń daɔ iɔ ku wɛ̃lɛ bɩ̃ideɔ guu la bùsupideɔ yã́i. 18 Mɛ́ i kɛ wá gbɛ̃́ɔ
ń bùsu è píi bàasio, wá su bɛo. 19 Bee kpɛ wá baa aɔ kúńnɔ Yuudɛ̃ baale lɔo, asa wá wá pɔ́
e Yuudɛ̃ baa gukpɛ oi laɛ.
20 Ɔ Mɔizi ònɛ́: Tó á yã́pi kɛ, à á gɔ̃kɛbɔɔ sɛ à gɛ zɩ̃kai Diiɛ, 21 á zɩ̃gɔ̃ɔ bua Yuudɛ̃wa Dii aɛ
píi, íɔ ku we e Dii gɛ́ a ibɛɛɔ bùsu siomá píi. 22 Tó Dii gbãamɔ̀ bùsupiɛ, í gbasa su, bùsuɛ
bee i gɔ̃ á pɔ́ ũ ń Dii dɔ̃ao, áɔ tàae vɩ̃ Diiɛ ge á gbɛ̃́ɔnɛ lɔo. 23 Tó i su kè màao, a duunakè
Diiɛɛ. Aɔ dɔ̃ kɛ́ á duunapi a wi á musuɛ. 24 A wɛ̃́lɛɔ kɛkɛ kálɛ á nɛ́fɛ̃nɛnaɔnɛ ń ń daɔ, í kaa
da á pɔtuoɔnɛ, í kɛ lá á ò ń ázɩ̃a lɛ́owa.
25 Ɔ Gada buiɔ ń Lubɛni buiɔ ò Mɔiziɛ: Baa, wápiɔ n zɔ̀blenaɔ wá kɛ lá ń òwa. 26 Wá
nɛ́fɛ̃nɛnaɔ ń wá nɔɛɔ ń wá sãɔ ń wá zuɔ gɔ̃ Galada wɛ̃lɛɔ guu la píiɛ. 27 Baa, wápiɔ n zɔ̀blenaɔ
wápii sɔ̃ wí bua Yuudɛ̃wa wà gɛ́ zɩ̃kai Diiɛ ń wá gɔ̃kɛbɔɔ kũa lá ń òwa.
28 Ɔ Mɔizi yãdɩ̃lɛ sa'onkia Ɛleazaaɛ ń Nuni nɛ́ Yozueeo ń Isaili bui dɔaanaɔ gbɛ̃́piɔ yã́
musu, 29 a ònɛ́: Tó Gada buiɔ ń Lubɛni buiɔ bùaánɔ Yuudɛ̃wa Dii aɛ ń ń gɔ̃kɛbɔɔ kũa, mɛ́ a
gbãamɔ̀ bùsupiɛ, à Galada bùsuɛ bee kpámá ń pɔ́ ũ. 30 Tó aai ń gɔ̃kɛbɔɔ sɛ aa bùaánɔ sɔ̃o,
Kanaa bùsu baa ɔ̃ aa bleánɔ.
31 Ɔ Gada buiɔ ń Lubɛni buiɔ mɛ̀: Wápiɔ n zɔ̀blenaɔ, wá kɛ lá Dii òwaɛ. 32 Wá wá gɔ̃kɛbɔɔ
sɛ wà gɛ́ Kanaa bùsuu Dii aɛ, wá baa iɔ ku Yuudɛ̃ baalaɛ.
33 Ɔ Mɔizi Amɔleɔ kí Siɔ̃ bùsu ń kí Ogu bùsu pɔ́ wɩ̃ mɛ Basanao kpà Gada buiɔ ń Lubɛni
buiɔ ń Yosɛfu nɛ́ Manase bui kɩ̃niɔwa, bùsupi ń a wɛ̃́lɛɔ ń a tɔɔlɛɔ. 34 Gada buiɔ kɛ̀kɛ Dibɔ̃
kàlɛ wɛ̃́lɛ bɩ̃́ide ũ ń Ataloo ń Aloeeo 35 ń Atalosofão ń Yazɛɛo ń Yɔgbɔao 36 ń Bɛnimɛlao ń
Bɛtalanao. Aa kaa dà ń kpàsaɔi. 37 Lubɛni buiɔ kɛ̀kɛ Ɛsɛbɔ̃ kàlɛ ń Ɛlealeo ń Kiliataiũo 38 ń
Nɛboo ń Baali Mɛonao ń Sibemao. Aa tɔ́ dafu kpà wɛ̃́lɛ pɔ́ aa kɛ̀kɛ kàlɛpiɔnɛ. 39 Manase nɛ́
Makii buiɔ gɛ̀ lɛ̀lɛ Galada bùsuwa, aa sɩ̃ aa Amɔle pɔ́ kú weɔ yà. 40 Ɔ Mɔizi Galada bùsupi
kpà Manase nɛ́ Makii buiɔwa, aa zɔ̃̀lɛu. 41 Manase bui Yaii gɛ̀ lɛ̀lɛ Amɔle kpàsaɔwa a sɩ̃, ɔ̃
aa kpàsapiɔ tɔ́ lɩ̃lɛ Avoyaii. 42 Nɔba gɛ̀ lɛ̀lɛ Kenati ń a bualoũɔwa a sɩ̃, ɔ̃ à azɩ̃a tɔ́ kpà wɛ̃́lɛpiɛ.

33

Isailiɔ bòokpakpaa bɔa Egipi gbɛa

1 Gua pɔ́ Isailiɔ bòokpàkpau an bɔa Egipi gbɛaɔn kɛ: Aa táa'ò gãgã, Mɔizi ń Aalonao
mɛ́ ń dɔaanaɔ ũ. 2 Mɔizi ń bòokpakɩ̃iɔ tɔ́ kà láu lá Dii òɛwa. Ɔn kɛ: 3 Mɔ sɛ̃́ia gɔɔ gɛ̃ode zɩ̃́
Gɛ̃amusu dikpɛkɛa gbɛa Isailiɔ bɔ̀ Lamɛsɛ ń mio daa ía Egipiɔ wáa píi, 4 gɔɔ pɔ́ aalɛ ń nɛgɔ̃ɛ
sɛ̃́iaɔ vɩ̃, asa Dii yã́kpalɛkɛ̀ ń Egipi tã́aɔɛ, ɔ̃ à Egipi nɛ́piɔ dɛ̀dɛ.
5 Bɔa Lamɛsɛ Isailiɔ gɛ̀ bòokpà Suko. 6 Bɔa Suko aa gɛ̀ bòokpà Etani guwaiwai lɛ́wa.
7 Bɔa Etani aa ɛ̀a gɛ̀ Pi'ailo, Baalizɛfɔ̃ gukpɛ oi, ɔ̃ aa gɛ̀ bòokpà Midoli saɛ. 8 Bɔa Pi'ailo
aa bùa ísiawa gugiiu, ɔ̃ aa sɩ̃ guwaiwaiu. Kɛ́ aa táa'ò Etani guwaiwaipiu gɔɔ àaɔ̃, ɔ̃ aa
bòokpà Mala. 9 Bɔa Mala aa gɛ̀ bòokpà Eliũ. Wekɩ̃i nibɔnaɔ kuu mɛ̀n kuɛpla ń daminaliɔ
mɛ̀n bàaɔ̃kwi. 10 Bɔa Eliũ aa gɛ̀ bòokpà Isia Tɛ̃a saɛ. 11 Bɔa Isia Tɛ̃a saɛ, aa gɛ̀ bòokpà
Sini guwaiwaiu. 12 Bɔa Sini guwaiwaiu aa gɛ̀ bòokpà Dɔfɛka. 13 Bɔa Dɔfɛka aa gɛ̀ bòokpà
Alusu. 14 Bɔa Alusu aa gɛ̀ bòokpà Lefidiũ. Wekɩ̃i aa kùau íwa aa mi. 15 Bɔa Lefidiũ aa
gɛ̀ bòokpà Sinai guwaiwaiu. 16 Bɔa Sinai guwaiwaiu aa gɛ̀ bòokpà Kibelo Ataava. 17 Bɔa
Kibelo Ataava aa gɛ̀ bòokpà Azelo. 18 Bɔa Azelo aa gɛ̀ bòokpà Litema. 19 Bɔa Litema aa gɛ̀
bòokpà Limɔ Pɛlɛzi. 20 Bɔa Limɔ Pɛlɛzi aa gɛ̀ bòokpà Libena. 21 Bɔa Libena aa gɛ̀ bòokpà
Lisa. 22 Bɔa Lisa aa gɛ̀ bòokpà Keelata. 23 Bɔa Keelata aa gɛ̀ bòokpà Sɛfɛɛ gbɛzɩ̃. 24 Bɔa
Sɛfɛɛ gbɛ zɩ̃́ aa gɛ̀ bòokpà Alada. 25 Bɔa Alada aa gɛ̀ bòokpà Makelo. 26 Bɔa Makelo aa gɛ̀
bòokpà Taatu. 27 Bɔa Taatu aa gɛ̀ bòokpà Tɛla. 28 Bɔa Tɛla aa gɛ̀ bòokpà Miteka. 29 Bɔa
Miteka aa gɛ̀ bòokpà Asemɔna. 30 Bɔa Asemɔna aa gɛ̀ bòokpà Mɔselo. 31 Bɔa Mɔselo aa gɛ̀
bòokpà Bɛnɛyaakã. 32 Bɔa Bɛnɛyaakã aa gɛ̀ bòokpà Oo Agigada. 33 Bɔa Oo Agigada aa gɛ̀
bòokpà Yɔbata. 34 Bɔa Yɔbata aa gɛ̀ bòokpà Ablona. 35 Bɔa Ablona aa gɛ̀ bòokpà Ɛziɔ̃gɛbɛɛ.

36 Bɔa Ɛziɔ̃gɛbɛɛ aa gɛ̀ bòokpà Kadɛsi, Zini guwaiwaiu. 37 Bɔa Kadɛsi aa gɛ̀ bòokpà Oo gbɛ
saɛ Ɛdɔũ bùsu lɛ́wa. 38 Ɔ sa'onkia Aalona dɛ̀dɛ Oo gbɛwa lá Dii òɛwa. We à gàu Isailiɔ bɔa
Egipi wɛ̃̀ blade a mɔ sɔode gɔɔ sɛ̃́iazi̋. 39 Aà wɛ̃̀ basoolo ń àaɔ̃de guu ɔ̃ à gà.* 40 Alade pɔ́
kú Nɛgɛvɛ bùsuu kía pɔ́ dɛ Kanaa bui ũ mà Isailiɔ lɛ́ mɔ́.

41 Bɔa Oo gbɛ zi̋ aa gɛ̀ bòokpà Zalamɔna. 42 Bɔa Zalamɔna aa gɛ̀ bòokpà Punɔ. 43 Bɔa
Punɔ aa gɛ̀ bòokpà Obo. 44 Bɔa Obo aa gɛ̀ bòokpà Iye'abaliũ, Mɔabu bùsu lɛ́wa. 45 Bɔa
Iye'abaliũ aa gɛ̀ bòokpà Dibɔ̃ Gada. 46 Bɔa Dibɔ̃ Gada aa gɛ̀ bòokpà Alemɔ Diblataiũ. 47 Bɔa
Alemɔ Diblataiũ aa gɛ̀ bòokpà Abaliũ bùsu si̋si̋deu Nɛbo saɛ. 48 Bɔa Abaliũ bùsu si̋si̋deu
aa gɛ̀ bòokpà Mɔabu bùsu sɛ̃u Yuudɛ̃ saɛ bɔaa ń Yelikoo. 49 Aa bòokpà sɛ̃piu za Bɛyɛsimɔ
e Abɛli Sitiũ.

Dii Isailiɔ gbaa laai Yuudɛ̃ baa

50 Dii yã'ò Mɔiziɛ Mɔabu bùsu sɛ̃piu à mɛ̀: 51 O Isailiɔnɛ: Tó a bua Yuudɛ̃wa a gɛ̃ Kanaa
bùsuu, 52 à bùsupideɔ yá, ì ń tã́a pɔ́ aa ã̀ɔ ń tã́a pɔ́ aa kàsaɔ wíwi, ì ń gbagbaki̋iɔ dɛɛlɛ. 53 A̋
bùsupi símá, ì zɔ̃lɛu, asa má kpàwá á pɔ́ ũɛ. 54 A̋ bùsupi kpaalɛkɔ̃ɛ ń gbɛlaao daɛdaɛ. A̋
tɔɔlɛ zɔ̃ɔ kpá á bui pɔ́ aa dasiɔwa, ì tɔɔlɛ nɛ́na kpá á bui pɔ́ aa dasioɔwa. Tɔɔlɛ pɔ́ gbɛ̃́ sɛ̀ iɔ dɛ
ń pɔ́ ũ. A̋ kpaalɛkɔ̃ɛ daɛdaɛ. 55 Tó i bùsupideɔ yao, gbɛ̃́ pɔ́ a ń tóɔ zu á wɛ́u lán kɔ̀ɔwaɛ, aai
gɔ̃ lán lɛwa á saalou. Aa i̋adawá bùsu pɔ́ á zɔ̃lɛupiuɛ, 56 mí kɛɛ́ lá ma zɛò mà kɛnɛ́wa.

34

Kanaa bùsu zɔ̃lɛɔ

1 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 2 O Isailiɔnɛ ǹ mɛ, tó a gɛ̃ Kanaa bùsuu mɛ́ álɛ kpaalɛkɔ̃ɛ, bùsupi
zɔ̃lɛɔn kɛ: 3 Gɛɔmidɔki̋i oi, Zini guwaiwai pɔ pã̀ Ɛdɔũ bùsu lɛ́i mɛ́ á bùsu lɛ́ ũ. Sɛa za gukpɛ
oi á bùsu lɛ́pi a daalɛ I̋sida Wiside lɛ́waɛ, 4 i pã Sóigbɛbɔlɛi ɔzɛɛi, i ta Zini guwaiwaiwa, i
pãi Kadɛsi Baanɛa ɔzɛɛi, i gɛ̃ ń Azaa'adaao, i gɛ́ Azemɔ. 5 Bɔa Azemɔ i pã Egipi zɛ́ swai e à
gɛ pɛ ísiawa. 6 I̋sia zɔ̃ɔ pɔ́ kú bɛ'aɛ oi mɛ́ á bùsu lɛ́ ũ. A̋ bùsu lɛ́n we bɛ'aɛ oi.

7 Lá á bùsu lɛ́ aɔ dɛ gugbãntoo oin kɛ: Bɔa za ísia zɔ̃ɔi, à a iada e Oo gbɛ saɛ. 8 Bɔa Oo gbɛ
saɛ, à a iada e Amata bɔlɛi, ì gɛò Zedada. 9 Bùsupi lɛ́ a gɛ̃ ń Ziflonaoɛ, i gɛ pɛ Azaa'enanawa.
Lá á bùsu lɛ́ aɔ dɛ gugbãntoo oin we.

10 Gukpɛ oi à á bùsu lɛ́ iada bɔa Azaa'enana e Sefaũ. 11 Bɔa Sefaũ i gɛ̃ Libla, Aini gukpɛ
oi, i gɛ pã Gɛnɛzalɛti I̋sida gbɛpɔlɛi gukpɛ oi. 12 Bɔa we i pã Yuudɛ̃i, i gɛ pɛ I̋sida Wisidewa.
Lá á bùsu lɛ́ aɔ dɛn we.

13 Ɔ Mɔizi yã́pi di̋lɛ Isailiɔnɛ à mɛ̀: A̋ bùsupi kpaalɛkɔ̃ɛ ń gbɛlaao.* Dii di̋lɛ á bui lɛɛ
kɛ̃okwi ń ki̋nioɔ pɔ́ ũɛ, 14 asa Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔ ń Manase buiɔ lɛɛ doo ń baa è kɔ̀
ualɛ ń ualɛo. 15 Bui lɛɛ pla ń ki̋niopiɔ ń baa è Yuudɛ̃ baa gukpɛ oi bɔaa ń Yelikoo.

16 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 17 Gbɛ̃́ pɔ́ aa bùsu kpaalɛɛ́ ń gbɛlaaoɔ tɔ́n kɛ: Sa'onkia Ɛleazaa
ń Nuni nɛ́ Yozueeo. 18 Bee gbɛa í dɔaanaɔ sɛ bui ń buio guu mɛ̀ndodo aa dɔ́nlɛ bùsu
kpaalɛapi guu. 19 Gbɛ̃́ pɔ́ á ń sɛ́piɔ tɔ́n kɛ:

Yuda buiɔ guu Yefũnɛ nɛ́ Kalɛbu.
20 Simɛɔ buiɔ guu Amihudu nɛ́ Semuɛli.
21 Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ guu Kiseloni nɛ́ Ɛlidada.
22 Dã buiɔ guu Yɔgɛli nɛ́ Buki.
23 Yosɛfu nɛ́ Manase buiɔ guu Efodu nɛ́ Aniɛli.
24 Yosɛfu nɛ́ Ɛflaiũ buiɔ guu Sifitã nɛ́ Kɛmuɛ.
25 Zabulɔni buiɔ guu Paanaki nɛ́ Ɛlizafã.
26 Isakaa buiɔ guu Azã nɛ́ Palɛtiɛ.
27 Asɛɛ buiɔ guu Selomi nɛ́ Aihudu.
28 Nɛfatali buiɔ guu Amihudu nɛ́ Pedaɛ.

* **33:39** Nao 20.22-28 * **34:13** Yoz 14.2

29 Gbɛ̃́ pɔ́ Dii ń dílɛ aa Kanaa bùsu kpaalɛ Isailiɔnɛɔn we.

35

Levii buiɔ wɛ̃́lɛɔ

1 Dii yã'ò Mɔiziɛ Mɔabu bùsu sɛ̃u Yuudɛ̃ baale bɔaa ń Yelikoo à mɛ̀: 2 O Isailiɔnɛ aa bùsu
pɔ́ aa a kpaalɛsɛ wɛ̃́lɛeɔ kpa Levii buiɔwa, kɛ́ aa e wàɔ kú ń guu, aai tɔɔlɛ pɔ́ liaa wɛ̃́lɛpiɔi
kpámá lɔ.* 3 Wɛ̃́lɛpiɔ iɔ dɛ ń zɔ̃lɛkĩi ũ, mɛ́ tɔɔlɛ pɔ́ kú wɛ̃́lɛpiɔ saɛɔ iɔ dɛ ń zuɔ ń ń sãɔ ń ń
pɔtuo pãleɔ kúkĩi ũ píi. 4 Tɔɔlɛ pɔ́ liaa wɛ̃́lɛpiɔi yàasa i ka gã̀sĩsuu ɔ̀aa sɔɔ. 5 A ba yɔ̃ wɛ̃́nkpɛ
gukpɛ oi kiloo do, í yɔ̃ gɛɔmidɔkĩi oi kiloo do, í yɔ̃ bɛ'aɛ oi kiloo do, í yɔ̃ gugbãntoo oi kiloo
do à pɛɛ píi, wɛ̃́lɛ iɔ ku guoguo, tɔɔlɛ pɔ́ liaai sɔ̃ iɔ dɛ wɛ̃́lɛdeɔ dã́dãkɛkĩi ũ.

6 Wɛ̃́lɛ pɔ́ á kpá Levii buiɔwapiɔ guu, a mɛ̀n soolo iɔ dɛ misiwɛ̃lɛɔ ũ. Tó gbɛ̃́ gbɛ̃dɛ̀, ĩli
bàalɛ ta wɛ̃́lɛpiɔ dou. An wɛ̃́lɛ kĩniɔ iɔ bla ń plao. 7 Wɛ̃́lɛ mɛ̀n blakwi plasai ɔ̃ á kpámá, wɛ̃́lɛ
píi ń a tɔɔleo liaai. 8 Lá á buiɔ tɔɔlɛ e lɛ́u, a guu ɔ̃ aa wɛ̃́lɛpiɔ kpa Levii buiɔwa. Bui pɔ́ wɛ̃́lɛ
vĩ dasi aa kpa dasi, bui pɔ́ wɛ̃́lɛ vĩ bílao aa kpa bílao.

Misiwɛ̃lɛɔ
(Iko 19.1-13, Yoz 20.1-9)

9 Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 10 O Isailiɔnɛ ǹ mɛ, tó a bua Yuudɛ̃wa a gɛ̃ Kanaa bùsuu, 11 à
wɛ̃́lɛeɔ dilɛ á misiwɛ̃lɛɔ ũ. Tó kai mɛ́ mɔ̀, ɔ̃ gbɛ̃́ gbɛ̃dɛ̀, ade lí bàalɛ ta we. 12 Wɛ̃́lɛpi iɔ dɛɛ́
misiwɛ̃lɛɔ ũ, kɛ́ gbɛ̃dɛna e bàasi aà daɛ pɔ́ a tɔsiwàɛ à tau. Tó a kɛ̀ màa, a gao, sema wà
yã́kpalɛkɛ̀aànɔ bàasio. 13 Wɛ̃́lɛ mɛ̀n soolo pɔ́ á kpá Levii buiɔwa á misiwɛ̃lɛ ũɔ, 14 mɛ̀n àaɔ̃
iɔ ku Yuudɛ̃ baala, mɛ̀n àaɔ̃ iɔ ku baale Kanaa bùsuu. 15 Tó kai mɛ́ mɔ̀, ɔ̃ gbɛ̃́ gbɛ̃dɛ̀, ade lí
bàalɛ tau. Wɛ̃́lɛ mɛ̀n soolopiɔ iɔ dɛ misikĩi ũ á Isailiɔnɛ ń bɔ̀mɔ ge nibɔ pɔ́ kúánɔɔ.

16 Tó gbɛ̃́ gbɛ̃́ lɛ̀ ń mɔo a dɛ̀, ade á gbɛ̃dɛnaɛ. Sema wà ade dɛ sɔ̃. 17 Tó gbɛ̃́ gbɛ kũa mɛ́ à
gbɛ̃́ lɛ̀ò a dɛ̀, gbɛ̃dɛnan aà ũ, sema wà aà dɛ sɔ̃. 18 Tó lí a kũa mɛ́ à gbɛ̃́ lɛ̀ò a dɛ̀, gbɛ̃dɛnan aà
ũ, sema wà aà dɛ. 19 Daɛ pɔ́ a tɔsiwà mɛ́ ali gbɛ̃́ pɔ́ gbɛ̃dɛ̀pi dɛ, tó à kpàaũaànɔ. 20 Tó gbɛ̃́ gbɛ̃́
kpàkpa, ɔ̃ à ɔzɔ̃̀aàzi, ge à aà pà ń pɔ́o, kɛ́ a zaaàgu yã́i, a dɛ̀, 21 ge tó à aà lɛ̀ ń ɔkũo a dɛ̀ ĩ́i pɔ́
a sɛ̀aànɔ yã́i, gbɛ̃dɛnan aà ũ, sema wà aà dɛ. Daɛ pɔ́ a tɔsiwà mɛ́ a aà dɛ, tó à kpàaũaànɔ.

22 Tó i aà kpákpa sɔ̃o, ɔ̃ à ɔzɔ̃̀aàzi, ge à aà pà ń pɔ́o kã́ndo ĩ́isɛaaànɔ sai, 23 ge i aà eo, ɔ̃
gbɛ sĩwà à gà, lá i íbɛlɛsɛaànɔoɛ, mɛ́ àlɛ wɛɛlɛ à aà kɛ'ĩao, 24 wa yã́gɔ̃gɔ̃ gbɛ̃dɛnapi ń daɛ pɔ́
a tɔsiwàoɛ ikoyãɛ beeɔ musuɛ. 25 Wi gbɛ̃dɛnapi si daɛ pɔ́ a tɔsiwàwa, aai aà gbaɛ misiwɛ̃lɛ
pɔ́ à bàalɛ̀ tàu yãa guu, iɔ ku wɛ̃́lɛpiu e sa'onkia pɔ́ wa dĩlɛ gɛ́ gaò. 26 Tó gbɛ̃dɛnapi kɛ̀sɛ sù
vĩ̀ wɛ̃́lɛpi lɛ́a, 27 mɛ́ daɛ pɔ́ a tɔsiwàpi kpàaũaànɔ, a ku misiwɛ̃lɛpi guuo, aà aà dɛ, aɔ tàae
vĩ aà dɛa guuo. 28 Sema gbɛ̃dɛnapi aàɔ ku misiwɛ̃lɛpiu e sa'onkia gɛ gaò. Sa'onkiapi gaa
gbɛa ɔ̃ a gbasa ta a bɛ. 29 Gu pɔ́ á kúu píi e á buiwa, àɔ ikoyãpi kũa.

30 Gbɛ̃dɛa yã́ guu, wa gbɛ̃dɛna dɛ gbɛ̃́ɔ seeladekɛ yã́ musu, ãma ásu gbɛ̃dɛ gbɛ̃́ mɛ̀ndo
seeladekɛ yã́io.† 31 Ásu to gbɛ̃dɛna pɔ́ kũ̀ wà dɛ azĩa boo, sema wà aà dɛ. 32 Tó sa'onkia i
ga gĩao, ásu ɔ̃asi gbɛ̃́ pɔ́ bàasi tà misiwɛ̃lɛuwa à aà gba zɛ́ aà ta a bɛo. 33 Ásu to bùsu pɔ́ áɔ
kuu gbãlɛo. Gbɛ̃dɛa mɛ́ ĩ bùsu gbãlɛ. Wa fɔ̃ gbãbɔ bùsu pɔ́ wà gbɛ̃dɛ̀uɛo, mɛ́ i kɛ wà gbɛ̃́ pɔ́
gbɛ̃́pi dɛ̀ dɛ bàasio. 34 Ásu to bùsu pɔ́ áɔ kuu, mɛ́ mapi sɔ̃ máɔ kuu gbãlɛo, asa má Dii má
kú á Isailiɔ guuɛ.

36

Zelofada nɛnɔɛɔ tɔɔlɛ

1 Galada buiɔ uabeleɔ mɔ̀ Mɔizi kĩ́i. Galadapiá Makii nɛ́ɛ, Manase tɔũnaɛ, Yosɛfu buiɛ. Ɔ
aa ò Mɔiziɛ ń Isaili bui dɔaanaɔ 2 aa mɛ̀: Baa, kɛ́ Dii ònɛ ǹ bùsu kpaalɛ Isailiɔnɛ ń gbɛlaao,

* **35:2** Yoz 21.1-42 † **35:30** Iko 17.6, 19.15

a ònɛ ǹ wá gbɛ̃do Zelofada tɔɔlɛ kpá aà nɛnɔɛɔwa.[*] 3 Tó nɛnɔɛpiɔ zãkɛ̀ ń Isaili buipãleɔ, wa
ń tɔɔlɛ sí wá buiɔwa wà kã́fĩ bui pɔ́ aa zãkɛ̀ńnɔɔnɛ, tɔɔlɛ pɔ́ wa kpàwá ń gbɛlaao i lao. 4 Tó
Kuu'ɔwɛ̃[†] kà sɔ̃, wa ń tɔɔlɛ sí kpaalɛ pɔ́ wá deziɔ sɛ̀ guuɛ, wi kã́fĩ bui pɔ́ aa zãkɛ̀ńnɔɔnɛ.

5 Ɔ Mɔizi yã́ pɔ́ Dii òɛ dìlɛ Isailiɔnɛ à mɛ̀: Yosɛfu buipiɔ yã́ naɛ. 6 Yã́ pɔ́ Dii dìlɛ Zelofada
nɛnɔɛɔ yã́ musun kɛ: A mɛ̀ nɛnɔɛpiɔ zãkɛ ń gɔ̃ pɔ́ kɛ̀nɛ́ maaɔ, ãma gɔ̃ pɔ́ aa zãkɛòɔ, sema aaɔ
dɛ ń dezi káau Manase buiɔ ũ. 7 Tɔɔlɛ pɔ́ Isailiɔ vĩ ń buiwaɔ su gɛ̃ kɔ̃ pɔ́uo. Isaili píi zɛ ń a
dezi káau tɔɔlɛ pɔ́ á è túbi ũo. 8 Isaili buiɔ guu, sema nɔɛ pɔ́ tɔɔlɛ vĩ túbi ũ zãkɛ ń gɔ̃ pɔ́ dɛ a
dezi káau bui ũo. Beewa Isaili píi a gɔ̃ tɔɔlɛ pɔ́ wà kpaalɛ̀ a deziɔnɛ vĩ. 9 Isaili buiɔ tɔɔlɛ su
gɛ̃kɔ̃uo. Isaili bui píi zɛ ń tɔɔlɛ pɔ́ á è kpaalɛ guuo.

10 Ɔ Zelofada nɛnɔɛɔ kɛ̀ lá Dii ò Mɔiziɛwa. 11 Mala ń Tiizao ń Ɔgɛlao ń Milikao ń Nɔao
zãkɛ̀ ń ń desɛ̃ nɛ́ɔ. 12 Aa zãkɛ̀ ń Yosɛfu nɛ́ Manase buiɔ, ɔ̃ tɔɔlɛ pɔ́ wà kpaalɛ̀nɛ́ɔ gi dɛ ń dezi
káau buiɔ pɔ́ ũ. 13 Ikoyãɔ ń yãdilɛa pɔ́ Dii dà Mɔiziɛ a dìlɛ Isailiɔnɛɔn we gɔɔ pɔ́ aa ku Mɔabu
bùsu sɛ̃u Yuudɛ̃ baale bɔaa ń Yelikoo.

* 36:2 Nao 27.7 † 36:4 Lev 25.8-10

IKOYÃ
Mɔizi lá sɔode
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Naokɛa lá láakĩ̀i Isailiɔ kaa bùsu pɔ́ Lua à a lɛgbɛ̃̀nɛ́ zɔ̃lɛu yã'òwɛ̃ɛ. Ikoyã lá tɛ́ Naokɛa lápizi, ɔ̃ Mɔizi yã́ mɛ̀n àaɔ̃ pɔ́ a ò Isailiɔnɛ kuu (1.1-4.43, 4.44-28.68, 28.69-30.20). Mɔizi yã́ pɔ́ Lua kɛ̀ Isailiɔnɛ ń lá a yeńzio dɔ̀ńgu, lá aà bàa kúńnɔ, à dɔaanɛ́ guwaiwaiu wɛ̃̀ bla, à ɔlĩ̀ańzi, à ń bɔ́ ń ibɛɛɔ ɔzĩ̀, ɔ̃ à a ikoyãɔ dĩ̀lɛnɛ́, à yã́ɔ lɛgbɛ̃̀nɛ́. I kɛ yãzi pɔ́ kɛ̀ lá káauɔ guu ɔ̃ à ɛ̀a lɛ́ dɔńgu lɔo, àlɛ waasokɛnɛ́ ń nɔ̀sɛmɛndoo, àlɛ o a gbɛ̃́ɔnɛ aa dɔ̃ kɛ́ Luaá náaideɛ, aai gbɛ̃́kpaaaànɔ zɛ́ sɛ́, asa Lua sĩ̀andeɛ. A mɛ̀: Isailiɔ, à swã́kpa. Dii wá Lua mɛ́ Dii mɛ̀ndona ũ. Aɔ ye Dii á Luazi ń nɔ̀sɛmɛndoo teasisai á gbãa pua lɛ́u. (6.4-5) Mat 22.37 gwa lɔ. Dɔ̀ɔpiɔ yã́ ɔ̃ Isailiɔ ĩ̀ lousisia daalɛò lá gu lɛ́ dɔ.

Lɛ pɔ́ Mɔizi Lua táasilɛ̀ò ku lápi láakĩ̀i (32). Bee gbɛa Mɔizi sa'olɛkɛ̀ Isaili buiɔnɛ (33). Lɛɛ 31 guu wà Yozuee dĩ̀lɛ Mɔizi gɛ̃ɛ ũ kɛ́ aà dɔaa Isailiɔnɛ bùsu pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀nɛ́ guu. Lɛɛ 34 ãnabi Mɔizi gaa yã'ò.

Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ lápi kyokɛ gbãɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa kɛ̀ yãaɔ, ikoyã lápi lɛ́ dɔńgu kɛ́ Luapi mɛ́ ń Suabana ũ, an bona ũ. Tó gbɛ̃́ɔ Lua yã́ kũa mɛ́ aa aà náai vĩ̀ gɔɔpii gupiiu yã́pii guu, bee a bɔa maa pɔ́ gbɛ̃nazĩ̀na ĩ̀ɔ wɛɛlɛ inɛ́.

Mɔizi yã'oa Isailiɔnɛ Mɔabu bùsuu

1 Yã́ pɔ́ Mɔizi ò Isailiɔnɛ guwaiwaiu Yuudɛ̃ baalen kɛ. A ku Alaba sɛ̃u bɔaa ń Sufaoɛ,
Palana zãnguo ń Tofɛlio ń Libenao ń Azeloo ń Dizaabuo. 2 Bɔa Olebu gɛa Kadɛsi Baanɛa
ń Sei gbɛ zɛ́o á tá gɔɔ kuɛdoɛ. 3 Bɔa Egipi wɛ̃̀ blade guu, a mɔ kuɛdode gɔɔ sɛ́ia zĩ̀ Mɔizi yã́
pɔ́ Dii dàɛ Isailiɔ yã́ musu ònɛ́ píi. 4 Bee kɛ̀ aà zĩ̀blea Amɔlɛɔ kí Siɔ̃ pɔ́ kpalablè Ɛsɛbɔ̃ gbɛa ń
Basana kí Ogu pɔ́ kpalablè Asalo ń Ɛdɛlɛioɛ.* 5 Mɔizi fɛ̀lɛ ikoyãɛ bee pílokɛ̃̀ Mɔabu bùsuu
Yuudɛ̃ baale à mɛ̀: 6 Dii wá Lua yã'òwɛ̃ɛ Olebu à mɛ̀, wa gɛ̃gɛ̃ gbɛpi saɛ. 7 Wà fɛlɛ dazɛu wà
mipɛ Amɔle bùsu sĩ̀sĩ̀dewa ń gbɛ̃́ pɔ́ kú Alaba sɛ̃uɔ ń gusĩ̀sĩ̀deuɔ ń gusalaladeɔ ń Nɛgɛvɛdeɔ
ń ísialɛdeɔ. A mɛ̀ wà gɛ́ Kanaa bùsuu ń Libã bùsuo e swa zɔ̃ɔ Uflatai. 8 A mɛ̀ a bùsupi kàlɛ
wá aɛ, wà gɛ sí, bùsu pɔ́ a a lɛgbɛ̃̀ wá deziɔnɛ Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo a mɛ̀ á kpámá,
i gɔ̃ ń buiɔnɛ ń kpɛ.

Mɔizi yãgɔ̃gɔ̃naɔ dilɛa
(Bɔa 18.13-27)

9 Gɔɔ bee má òɛ́ má fɔ̃ màɔ á sɛa lán asowa mado lɔo. 10 Dii á Lua tò a dasikũ̀, á dasi
kà saanaɔwa sa. 11 Dii á deziɔ Lua ɛa to à dasikũ lɛɛ ɔ̀aa sɔo, i báaadaágu lá à a lɛgbɛ̃̀ɛ́wa.
12 Mámɛ máɔ á sɛa lán asowa, màɔ á yã́gɔ̃gɔ̃ɛ́ madoa? 13 A ɔ̃nɔnaɔ sɛ́ á guu bui ń buio, gbɛ̃́
pɔ́ wa ń dɔ̃ laaide ũɔ, mí ń dilɛ á dɔaanaɔ ũ.
14 Ɔ á wèa a mɛ̀, yã́ pɔ́ má ò wà kɛpi maaɛ. 15 Ɔ ma á bui dɔaanaɔ sɛ̀, ɔ̃nɔna pɔ́ wa ń
dɔ̃ laaideɔ ũ, ma ń dílɛɛ́ á buiɔ yãgɔ̃gɔ̃naɔ ũ. Gbɛ̃ɛɔ ĩ̀ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔɔ dɔaanaɔ ũ, gbɛ̃ɛɔ
sɔ̃ gbɛ̃ɔn basɔobasɔo, gbɛ̃ɛɔ gbɛ̃ɔn blakwikwi, gbɛ̃ɛɔ gbɛ̃ɔn kwikwi. 16 Gɔɔbeezĩ̀ ma yãdĩ̀lɛ
yãgɔ̃gɔ̃napiɔnɛ ma mɛ̀: Ali yã́ pɔ́ á gbɛ̃́ɔ mɔ̀owá ma, íli yã́gɔ̃gɔ̃nɛ́ a zɛ́wa, gbɛ̃́ ń a gbɛ̃́deeo ge
ń bɔ̀mɔon nò. 17 Ásuli gbɛ̃e wɛgwa yã́kpalɛuo. Ali yãma gbɛ̃́ yãfũna ń gbɛ̃́ gbiaowa sáasaa.
Ásuli vĩ̀akɛ gbɛ̃e wɛ́ɛo, asa yã́kpalɛkɛaá Lua yã́ɛ. Tó yãe kɛ̀ɛ́ zĩ̀'ũ, àli mɔoa, mí wɛ́tɛi. 18 Gɔɔ
bee ma yã́ pɔ́ á kɛɔ dĩ̀lɛɛ́ píi.

* **1:4** Nao 21.21-35

Asiigwanaɔ zi̋a
(Nao 13.1-33)

19 Bɔa Olebu wa dazɛu, wa guwaiwai zɔ̃ɔ pãsi̋ pɔ́ á dɔ̃pi baa vi̋. Wa mipɛ̀ Amɔle bùsu
si̋si̋dewa, lá Dii wá Lua òwɛ̃ɛwa, ɔ̃ wa ka Kadɛsi Baanɛa. 20 Ɔ má òɛ́ ma mɛ̀: A ka Amɔle
bùsu si̋si̋de pɔ́ Dii wá Lua lɛ́ kpáwáu. 21 A bùsu pɔ́ Dii á Lua kpàwápi gwa á aɛ. A gɛ si lá Dii
á deziɔ Luapi di̋lɛɛ́wa. Á su to vi̋a á kũo. Á su bílikɛo. 22 Ɔ ápii a mɔ ma le, a mɛ̀ wà gbɛ̃́ɔ zi̋,
aai gɛ́ bùsupi gwagwaiwɛ̃ɛ. Tó aa sù, aai zɛ́ pɔ́ wá sɛ́ ń wɛ̃́lɛ pɔ́ wá káuɔ owɛ̃ɛ. 23 Yã́pi kɛ̀mɛɛ
maa, ɔ̃ ma gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ sɛ̀ á guu bui ń buio mɛ̀ndodo. 24 Kɛ́ aa gɛ̀, aa dɛ̀dɛ gusi̋si̋dewa, ɔ̃
aa kà Ɛsikɔli guzulɛu aa gwàgwa. 25 Ɔ aa sùwɛ̃ɛ ń bùsupi libɛɔ, aa bùsupi yã́ sɛ̀lɛ aa si̋uwɛ̃ɛ
aa mɛ̀ bùsu pɔ́ Dii wá Lua lɛ́ kpáwápiá bùsu maaɛ.

26 Kási á ye gɛa weio, ɔ̃ a gi Dii á Lua yãmai. 27 A yã́kũtɛ̃kàka á kpɛ́ɔ guu, a mɛ̀ Dii
zawáguɛ, ɔ̃ à wá bɔ́lɛ Egipi kɛ́ à e wá na Amɔleɔnɛ ń ɔzi̋ aa wá dɛdɛ. 28 A mɛ̀ má á táu sai?
Á gbɛ̃́ɔ tò á kúsu kwɛ̀, aa mɛ̀ bùsupi gbɛ̃́ɔ gbãa dɛála, mɛ́ an gbȁa ɛa dɛála lɔ. An wɛ̃́lɛɔ zɔ̃ɔ,
a bi̋iɔ zɔ̃̀ Luawaɛ. Aa mɛ̀ wà Anaki buiɔ è we lɔ. 29 Ɔ má òɛ́, ásu to sɔ̃ kɛ̃́águo, ásu vi̋akɛnɛ́o.
30 Dii á Lua dɔaaaɛ́, ɔ̃mɛ a zi̋kaɛ́ lá a kàɛ́ Egipi ń guwaiwaiuo á wɛ́ èwa. 31 Á è we lá Dii á
Lua á zɔ̃a a gȁu, lá mae i̋ɔ a nɛ́ zɔ̃a a gȁuwa. Á zɛkɛ̀ɛlɛánɔ píi e a gɛ kaò guɛ beeu. 32 Gia ń
beeo i Dii á Lua náaikɛo.† 33 A dɔ̀aaɛ́ zɛ́ guu, à bòokpaki̋i kɛ̀kɛɛ́. A dɔ̀aaɛ́ tɛ́ guu gwã́, kɛ́ à
zɛ́ pɔ́ áli sɛ́ ɔlɔɛ́. Fãanɛ sɔ̃ à dɔ̀aaɛ́ tɛlu guu.

Dii Isailiɔ swã́gagaa
(Nao 14.20-45)

34 Kɛ́ Dii yã́ pɔ́ á ò mà, aà pɔ fɛ̃̀, ɔ̃ à lɛgbɛ̃̀ à mɛ̀: 35 Bílaɛ bee gbɛ̃e a wɛsi bùsu maa pɔ́ má
ò má kpá an deziɔwalɛo, 36 mɛ́ i kɛ Yefũnɛ nɛ́ Kalɛbu bàasio. Ɔmɛ a wɛsiɛ. Má tɔɔlɛ pɔ́ aà
gbá pɛ̀lɛu kpawàɛ, aàpi ń a nɛ́ɔ, kɛ́ a tɛmazi ń nɔ̀sɛmɛndoo yã́i. 37 Dii pɔ pàmazi á yã́i lɔ, ɔ̃
à mɛ̀ mapi sɔ̃ má gɛ̃ bùsupiuo. 38 Ma dɔnlɛde Nuni nɛ́ Yozuee mɛ́ a gɛ̃u. Dii mɛ̀ mà aà gba
sɔ̃, asa ɔ̃mɛ a bùsupi na Isailiɔnɛ ń ɔzi̋. 39 Ɔ Dii ɛ̀a òɛ́ à mɛ̀ á nɛ́fɛ̃nɛna pɔ́ a mɛ̀ wà ń kṹkũ
zi̋zɔ ũɔ, á nɛ́ pɔ́ aa vãi dɔ̃kɔ̃ɛ ń maao gi̋aopiɔ, aamɛ aa gɛ̃u, i̋ kpámá, aai gɔ̃ vi̋. 40 Ápiɔ sɔ̃, Dii
òɛ́ à ɛa Isia Tɛ̃a zɛ́ sɛ́ guwaiwaiu.

41 Ɔ á wèa a mɛ̀ a duunakɛ̀ Diiɛ, á gɛ́ zi̋kai saɛ lá Dii á Lua òɛ́wa. Ɔ á baade a gɔ̃kɛbɔɔ dɔ̀ a
pi, álɛ e bùsu si̋si̋de kũaáfaaiɛ. 42 Ɔ Dii òmɛɛ mà oɛ́ ásu gɛ́ zi̋pi káio, kɛ́ á wɛ̀lɛɔ su zi̋blewáo
yã́i, asa à mɛ̀ áɔ kúánɔo. 43 Ɔ má òɛ́, a gi mai, a pã Dii yã́a. Á wala guu ɔ̃ a gɛ dɛdɛ bùsu
si̋si̋depiwa. 44 Ɔ Amɔle pɔ́ kú weɔ bɔ̀ dàálɛ aa á yá lán zɔ́ɔ gbɛ̃yaawa. Aa zi̋blɛ̀wá za Sei e
Ɔɔma. 45 Kɛ́ a su, a ɔ́ɔlɔ̀ Diiɛ, ɔ̃ à gi̋ swã́sɛiázi. 46 Ɔ a gɔɔplakɛ̀ Kadɛsi, weki̋i a gɔɔ gàgau.

2

Isailiɔ liaaliaaa guwaiwaiu

1 Wa ɛa wa Isia Tɛ̃a zɛ́ sɛ̀ guwaiwaiu,* lá Dii òwɛ̃ɛwa, ɔ̃ wa liaaliaa Sei bùsu si̋si̋deu
gɔɔpla. 2 Ɔ Dii òmɛɛ à mɛ̀, 3 wá liaaliaaa gusi̋si̋depiu mɔ̀. Wà ɛa gɛ́ gugbãntoo oi sa. 4 A
mɛ̀ mà oɛ́ álɛ bɔlɛ ń á daɛ Esau buiɔ Sei bùsuoɛ.† Aa vi̋akɛɛ́, ń beeo à laaika maamaa,
5 ásu ń lɛ́wɛo, asa Dii a ń bùsu saaloe kpáwáo, baa kɛ̀sɛ do, asa à Sei bùsu si̋si̋de kpà Esau
buiɔwaɛ, ɔ̃ aa gɔ̃̀ vi̋. 6 Dii mɛ̀ à blɛ lúmá, i̋ ble. Baa i̋ɛ, à lú, i̋ mi. 7 Dii á Lua báaadà zi̋ pɔ́ á
kɛ̀u píiɛ, mɛ́ à wɛtɛ̀ázi guwaiwai zɔ̃ɔɛ bee baa vi̋a guu. Dii á Lua kúánɔ a wɛ̃̀ blan kɛ, pɔe i
kɛ̃́sãwáo. 8 Ɔ wa dɔ wá daɛ Esau buiɔ Sei bùsuzi. Bɔa Elata ń Ɛziɔ̃gɛbɛɛo wa lilɛ, wa Alaba
sɛ̃ zɛ́ sɛ̀, ɔ̃ wa Mɔabu guwaiwai zɛ́ sɛ̀.

9 Dii òmɛɛ wásu íbɛlɛsɛ ń Mɔabuɔ wà ń lɛwɛ wà zi̋kańnɔo, asa a ń bùsu saaloe kpáwá
wá pɔ́ ũo. A bùsupi kpà Lɔtu buipiɔwa, à gɔ̃̀ ń pɔ́ ũɛ.‡ 10 Bùsupi guu ɔ̃ Ɛmi buiɔ ku yãa. Aa

† 1:32 Ɛbɛ 3.19 * 2:1 Nao 21.4 † 2:4 Daa 36.8 ‡ 2:9 Daa 19.37

gbãa mɛ́ aa dasi. An gbȁa kà Anaki buiɔwa. 11 Wȉ ń dilɛ Lefai buiɔ ũ lán Anaki buiɔwaɛ,
ãma Mɔabuɔ ȉ oné Ɛmiɔɛ. 12 Oliɔ ku Sei yãaɛ, ɔ̃ Esau buiɔ mɔ̀ wa sȉmá aa ń dɛdɛ, ɔ̃ aa zɔ̏lɛ ń
gbɛu, lá Isailiɔ kɛ̀ bùsu pɔ́ Dii kpàmá aa gɔ̏ vȉɛwa.
13 Dii òwɛ̃ɛ wà bua Zelediwa, ɔ̃ wa buawà. 14 Za gɔɔ pɔ́ wa bɔ Kadɛsi Baanɛa e wa gɛ
bua Zelediwa, wɛ̃̏ bla plasai gɛ̏. Gbɛ̃́ pɔ́ aa kà zȉkaa yãaɔ gàga píi, lá Dii ònɛ́wa.§ 15 Dii mɛ́
ɔtɔ̏ɔlɛmá e à gɛ̀ ń kaalɛ míɔmiɔ.
16 Kɛ́ á gbɛ̃́ pɔ́ aa kà zȉkaa yãapiɔ gàga píi, 17 ɔ̃ Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀, 18 wà bua Mɔabu bùsu
pɔ́ wȉ mɛ Aa bùsu lɛ́wa sa. 19 Tó wa mɔ Amɔniɔ lè, wásu íbɛlɛsɛńnɔ wà ń lɛ́wɛo, asa á ń
bùsu saaloe kpáwáo. A kpà Lɔtu buipiɔwa à gɔ̏ ń pɔ́ ũɛ.*
20 Wà bùsupi dȉlɛ Lefaiɔ pɔ́ ũ lɔɛ, asa aa ku we yãaɛ. Amɔniɔ ȉ oné Zaũzumiɔ. 21 Buipiɔ
gbãa mɛ́ aa dasi, an gbȁa kà Anaki buiɔwa. Dii mɛ́ ń kaalɛ Amɔniɔnɛ, ɔ̃ aa ń bùsu sȉ, aa
zɔ̏lɛ ń gbɛu. 22 Màa Dii kɛ̀ Esau buiɔnɛ Sei lɔ. A Oliɔ kàalɛnɛ́, ɔ̃ aa ń bùsu sȉ aa zɔ̏lɛ ń gbɛu e
ń a gbão. 23 Avii pɔ́ aa wɛ́lɛ kàlɛkalɛ e za Gazaɔ sɔ̃, Kɛlɛtiɔ bɔ̀ Kɛlɛti aa mɔ̀ ń kaalɛ, ɔ̃ aa zɔ̏lɛ
ń gbɛu.
24 Dii mɛ̀ wà dazɛu wà bua Aanɔwa. A mɛ̀ a Ɛsɛbɔ̃ kí Siɔ̃, Amɔle bui nàwɛ̃ɛ wá ɔzȉɛ ń aà
bùsuo. A mɛ̀ wà fɛlɛ zɛ ń aà bùsu siao, i fɛlɛwá ń zȉo. 25 Sɛa za gbã á tó vȉa dṹnia buiɔ kũ
píi, sɔ̃ i kɛ́ńgu á yãi. Tó aa á bao mà, aa sɔ̏deedeekɛ, gili i gɛ̃ńgu á yãi.

Zȉblea Ɛsɛbɔ̃ kí Siɔ̃wa
(Nao 21.21-30)

26 Kua Kedemɔ guwaiwaiu ma gbɛ̃́ɔ zȉ Ɛsɛbɔ̃ kí Siɔ̃wa ń aafia yão, ma mɛ̀ 27 aà wá gba
zɛ́ wà pã a bùsua. Zɛ́kpaa wáɔ bɛu, wá lilɛ ɔplaai ge ɔzɛɛio. 28 Ma mɛ̀ aà blɛ yíawá wà ble,
aà í yíawá wà mi, wí ñaboɛ̀ ń ã́nusuo. Aà to wà pã a bùsua kɛ̀sɛ lé. 29 Má òɛ̀ Esau buiɔ
wá gbá zɛ́ Sei, mɛ́ Mɔabuɔ wá gbá zɛ́ Aa, ɔ̃ wálɛ gɛ́ buai Yuudɛ̃wa e bùsu pɔ́ Dii wá Lua lɛ́
kpáwáu. 30 Ɔ Ɛsɛbɔ̃ kí Siɔ̃ i wá gba zɛ́ wà pã a bùsuao, asa Dii á Lua aà swãfɛ̏ɛ̀, ɔ̃ à fèe, kɛ́ à
e à aà naɛ́ á ɔzȉ, lá a dɛ gbãɛwa. 31 Ɔ Dii òmɛɛ mà gwa lá álɛ Siɔ̃ ń a bùsuo nawɛ̃ɛ wá ɔzȉ. A
mɛ̀ wà fɛlɛ wà aà bùsupi sí, i gɔ̃ wá pɔ́ ũ. 32 Siɔ̃ ń a gbɛ̃́ɔ bòlɛ dàwálɛ ń zȉo Yaaza. 33 Dii wá
Lua aà kpàwá, ɔ̃ wà aà dɛ̀ ń a nɛ́ɔ ń a gbɛ̃́ɔ píi. 34 Gɔɔ bee ɔ̃ wa aà wɛ́lɛɔ sȉ píi, wa wɛ́lɛpiɔ
gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ ń nɛ́ɔ dèdɛ píi. Wi gbɛ̃e to bɛ̃́ɛo. 35 Ɔ wa ń pɔtuoɔ nàaa, wa wɛ́lɛ pɔ́ wá sȉpiɔ pɔ́ɔ
sèlɛ wá pɔ́ ũ. 36 Sɛa za Aloee wɛ́lɛu Aanɔ baa ń mɛɛwia pɔ́ kú guzulɛpiuo e Galada, wɛ́lɛe
ku a gbãa dɛwálao. Dii wá Lua ń náwɛ̃ɛ wá ɔzȉ píiɛ. 37 Wi sɔ̃ Amɔni bùsuio, Yaboko baan
nò, gusȉsȉde wɛ́lɛɔn nò, lá Dii wá Lua òwɛ̃ɛwa.

3

Zȉblea Basana kí Oguwa
(Nao 21.31-35)

1 Bee gbɛa wa ɛa da Basana bùsu zɛ́u. Ɔ Basana bùsu kí Ogu bɔ̀ dàwálɛ ń zȉo ń a gbɛ̃́ɔ
píi Ɛdɛlɛi. 2 Dii òmɛɛ másu vȉakɛɛ̀o, asa a aà nàmɛɛ ma ɔzȉ ń a gbɛ̃́ɔ píi ń a bùsuoɛ. A mɛ̀
mà kɛɛ̀ lá má kɛ̀ Amɔleɔ kí Siɔ̃ pɔ́ kpalablè Ɛsɛbɔ̃ɛwa. 3 Ɔ Dii wá Lua Basana bùsu kí Ogu
nàwɛ̃ɛ wá ɔzȉ ń a gbɛ̃́ɔ píi. Wa ń dɛdɛ, wi ń gbɛ̃e to bɛ̃́ɛo. 4 Gɔɔ bee ɔ̃ wa aà wɛ́lɛɔ sȉ píi. A kee
ku wa gí síimáo. Wa zȉblè Aagobu bùsuwa píi ń a wɛ́lɛ mɛ̀n bàaɔ̃o, bùsu pɔ́ Basana bùsu
kí Ogu vȉpi. 5 Wɛ́lɛpiɔá wɛ́lɛ bȉideɔnɛ píi. Wɛ́lɛpiɔ bȉi lɛsȉ, wȉ a bɔlɛɔ tata wà gbãa dauɛ.
Wa zɔ̃ɛwiaɔ sȉ dasidasi lɔ. 6 Wa ń mȉdɛ píi, lá wá kɛ̀ Ɛsɛbɔ̃ kí Siɔ̃ gbɛ̃́ɔnɛwa. Wa wɛ́lɛpiɔ gɔ̃ɛɔ
dèdɛ ń nɔɛɔ ń nɛ́ɔ píi. 7 Ɔ wa pɔtuoɔ ń àizɛɛ pɔ́ wá è wɛ́lɛpiɔ guu nàaa wá pɔ́ ũ píi.
8 Gɔɔ bee wa Amɔleɔ kía gbɛ̃ɔn plapiɔ bùsu sȉmá, bùsu pɔ́ kú Yuudɛ̃ baala za Aanɔi e
Ɛɛmɔ gbɛi. 9 Sidɔ̃deɔ ȉ o gbɛpiɛ Siliɔ̃, Amɔleɔ sɔ̃ Senii. 10 Wa Basana kí Ogu bùsu sȉ píi,

§ **2:14** Nao 14.29 * **2:19** Daa 19.38

gusalala wɛ̃́lɛɔ ń Galada bùsuo píi ń Basana bùsuo píi e Saleka ń Ɛdɛlɛio. 11 Lefai kɔ̃naɔ
guu Ogu mɛ́ gɔ̃̀ yãa ado. Wà aà wúlɛbɔ kɛ̀ ń mɔɔɛ. A gbȁa gȁsỉsuu kɛ̃okwiɛ, a yàasa sɔ̃
gȁsỉsuu síiɔ̃. A ku Amɔni mɛɛwia Labaɛ.

Yuudɛ̃ baa gukpɛ oi bùsu kpaalɛa
(Nao 32.1-42)

12 Kɛ́ wa bùsupi sỉ, ma Galada bùsu sỉ̀sỉde guo kpà Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔwa, sɛa za
Aloee, Aanɔ baa. 13 Galada bùsu pɔ́ gɔ̃̀ ń Ogu bùsu Basanao ɔ̃ má kpà Manase bui kỉniɔwa.
Aagobu bùsu pɔ́ kú Basana bùsuu yãa píi, ɔ̃ wỉ mɛ Lefaiɔ bùsu. 14 Manase bui Yaii mɛ́
Aagobu bùsupi sɛ̀ píi e Gesuu buiɔ ń Maaka buiɔ bùsu lɛ́u. Ɔ à azỉa tɔ́ kpàɛ̀. A yɑ̃́i wỉ mɛ
Basanaɛ Yaii zɔ̃ɛwiaɔ e ń a gbão.

15 Ma Galada bùsu kpà Manase nɛ́ Makii buiɔwa. 16 Bùsu pɔ́ kú Galada bùsu zãnguo ń
Aanɔ dɔ̀ɔo ɔ̃ má kpà Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔwa. Aanɔ dɔ̀ɔpi mɛ́ ń bùsu lɛ́ ũ, mɛ́ Yaboko dɔ̀ɔ
mɛ́ ń bùsu lɛ́ ũ Amɔni bùsu oi. 17 Yuudɛ̃ dɔ̀ɔ mɛ́ ń bùsu lɛ́ ũ bɛ'aɛ oi za Gɛnɛzalɛti e Alaba
Ỉsida pɔ́ wỉ mɛ lɔ Ỉsida Wiside, Pisiga gbɛpɔlɛu.

18 Ma yã'ònɛ́ gɔɔ bee ma mɛ̀, Dii ń Lua bùsupi kpàmá à gɔ̃̀ ń pɔ́ ũɛ. An gbɛ̃́ pɔ́ kà zỉkaaɔ
sɔ̃ aa ń gɔ̃kɛbɔɔ sɛ aa bua Yuudɛ̃wa aa dɔaa Isaili kỉniɔnɛ. 19 Ma mɛ̀ má dɔ̃ an nɔɛɔ ń ń nɛ́ɔ
ń ń pɔtuoɔ dasi, aamɛ aa gɔ̃ ń wɛ̃́lɛ pɔ́ má kpàmáɔ guu. 20 Ma mɛ̀ tó Dii tò an gbɛ̃́ɔ ỉampakỉi
è láńwa, mɛ́ aa bùsu pɔ́ Dii ń Lua lɛ́ kpámá sỉ ń pɔ́ ũ Yuudɛ̃ baa bɛ'aɛ oi, an baade i gbasa
su bùsu pɔ́ má kpàmáɛ bee guu sa.

21 Gɔɔ bee má ò Yozueeɛ aà wɛ́ è lá Dii á Lua kɛ̀ kía gbɛ̃ɔn plapiɔnɛ. Màa Dii a kɛ kía pɔ́
álɛ gɛ́ ń lei weɔnɛ píi. 22 Ásu vỉakɛnɛ́o, asa Dii á Lua mɛ́ a zỉkaɛ́ńnɔ.

23 Gɔɔ bee ma awakpà Diiɛ ma mɛ̀, 24 Dii Lua, n na n zɔ̃ɔkɛ ń n gȁsa gbãao ɔlɔa mapi n
zɔ̀blenaɛwa. Dii kpele mɛ́ kú musu ge tɔɔlɛ la, a fɔ̃ yãzɔ̃ɔkɛ lanwai? 25 Ma gba zɛ́ mà bua
Yuudɛ̃wa mà e wɛsi bùsu maa sỉ̀sỉde pɔ́ kú wepilɛ ń Libão píi. 26 Ɔ Dii pɔ pàmazi á yɑ̃́i, i
swɑ̃́sɛ ma yɑ̃́io. A òmɛɛ à mɛ̀, bee mɔ̀ màa lɛ. Másu yãe oɛ yɑ̃́ bee musu lɔo. 27 Ả mɛ̀ mà dɛdɛ
Pisiga gbɛwa e a misonaa, mí wɛzu mà gugwa bɛ'aɛ ń gugbãntoo ń gukpɛo ń gɛɔmidɔkỉi
oio. Ả mɛ̀ mà gwa ń wɛ́oɛ, asa má e bua Yuudɛ̃wa mà gɛ́ weo. 28 Ả mɛ̀ mà yãdilɛ Yozueeɛ,
mí aà gba sɔ̃, mí aà gba gbãa, asa aàpi mɛ́ a dɔaaɛ́ à bua Yuudɛ̃wa, i bùsu pɔ́ má wɛsiɛ naɛ́
á ɔzỉ. 29 Ɔ wa gɔ̃ guzulɛɛ beeu Bɛpeoo saɛ la.

4

Laaidɔa Dii ikoyɑ̃wa

1 Isailiɔ, à laaidɔ yãdilɛaɔ ń ikoyã pɔ́ málɛ daɛ́ɔwa. Ả zỉkɛwà, íɔ ku, í gɛ́ bùsu pɔ́ Dii á deziɔ
Lua lɛ́ kpáwápi síi. 2 Ásu yãe kɑ̃́fỉ yɑ̃́ pɔ́ málɛ dilɛɛ́ guuo, mɛ́ ásu yãe bɔuo.* Ảɔ Dii á Lua
yɑ̃́ pɔ́ málɛ daɛ́ kũa. 3 Ả wɛ́ yɑ̃́ pɔ́ Dii kɛ̀ Baali Peooɛ è. Dii á Lua á gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ tɛ Peoo tɑ̃́aziɔ
kàalɛ píi,† 4 á gbɛ̃́ pɔ́ a na Dii á Luapiziɔ sɔ̃ á kú e gbɑ̃. 5 Ả ma! Ma yãdilɛaɔ ń ikoyãɔ dàɛ́
lá Dii ma Lua òmɛɛwa. Ả zỉkɛwà bùsu pɔ́ álɛ gɛ́ síi guu. 6 Ảɔ yɑ̃́piɔ kũa ń laaio, buipãleɔ
i ma, aaiɔ dɔ̃ kɛ́ á ɔ̃nɔ mɛ́ á wɛ́ kɛ̃a, aai mɛ gbɛ̃́piɔ ɔ̃nɔ fáe, bui zɔ̃ɔpi wɛ́ kɛ̃aɛ! 7 Lá Dii wá
Lua ỉɔ kúwanɔ kãi tó wálɛ wabikɛwà, bui zɔ̃ɔe ku kɛ́ an tɑ̃́aɔ kúńnɔ kãi màae? 8 Bui zɔ̃ɔe
ku kɛ́ aa yãdilɛaɔ ń ikoyã zɛdeɔ vỉ lán ikoyã pɔ́ málɛ dilɛɛ́ gbɑ̃wae? 9 Ả laaika, íɔ ázỉa kũa
dɔ̃ maamaa. Ásu to yɑ̃́ pɔ́ á wɛ́ èpi sɑ̃́águo, asu bɔ á nɔ̀sɛuo e á wɛ̃ni lɛ́u. Ả da á nɛ́ɔnɛ ń á
tɔũnaɔ.

10 Ásu to gɔɔ pɔ́ a sỉ Dii á Lua aɛ Olebu sɑ̃́águo. A òmɛɛ mà á kãaaɛ, ɔ̃ à a yɑ̃́ dàɛ́ kɛ́ àɔ a
vỉa vỉ tɔɔlɛ la e á wɛ̃ni lɛ́u, í dada á nɛ́ɔnɛ. 11 A sɔ̃ kãi, ɔ̃ a sỉ gbɛpi saɛ. Tɛ́ kú gbɛpi musu e à
gɛ̀ zɔ̃̀ luawa. Gusia ń luabɛsiao ń guduuduuo lỉai. 12 Ɔ Dii yã'òɛ́ za tɛ́u. A yã'opi mà, ãma i
wɛsi pɔelɛo, lɔɔ á mà.‡ 13 Ả a bàakuaánɔ yã'òɛ́, à mɛ̀ àɔ yɑ̃́ mɛ̀n kwipiɔ kũa, ɔ̃ a kɛ̃̀ gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ

* **4:2** Zia 22.18-19 † **4:3** Nao 25.1-9 ‡ **4:12** Bɔa 19.16-18, Ɛbɛ 12.18-19

mɛ̀n plaɔwa.§ 14 Zi̍beezi̍ Dii òmɛɛ mà a yãdilɛaɔ ń a ikoyãɔ dadaɛ́,* íɔ kũa bùsu pɔ́ álɛ bua
Yuudɛ̃wa álɛ gɛ́ síipi guu.

Isailiɔ gbaa laai tɑ́a yɑ́ musu

15 Kɛ́ Dii yã'òɛ́ za tɛ́u Olebu, i wɛsi pɔelɛ weo. A yɑ̃́i tò àɔ ázi̍a kũa dɔ̃. 16 Ɑ́su ázi̍a ɔ̀̃ɔkpa à
pɔe kɛ à mɛ aàpin weo.† Ɑ́su pɔe ɑ̃́ lán gɔ̃ɛ ge nɔɛwao 17 ge nɔ̀bɔ ge bã 18 ge pɔ́taa'onkuawa
ge kpɔ.‡ 19 Ɑ́su wɛ́sɛ musu à i̍atɛ̃ ń mɔvuao ń saanaɔ gwa, luabɛ pɔ́piɔ i á wɛ́ ble, í kúlɛ à
zɔblenɛ́o. Buipãle pɔ́ kú dɯ̃́nia guuɔ píi ɔ̃ Dii á Lua ń tó aaɔ kɛ. 20 Ɑ́piɔ sɔ̃, Dii á sɛ́ à á bɔ́
Egipiɔ tɛ́mɔaɛ́u, kɛ́ àɔ dɛ a kpaalɛ ũ, lá á dɛ tiaɛwa. 21 Dii á Lua pɔ pàmazi á yɑ̃́i, ɔ̃ à mɛ̀ má
e bua Yuudɛ̃wa mà gɛ̃ bùsu maa pɔ́ álɛ kpáwá á pɔ́ ũ guuo.§ 22 Ma gbɛ̃́ bee má ga bùsuɛ
beeuɛ, má e bua Yuudɛ̃wao. Ɑ́ gbɛ̃́ beeɔ á buawà, í bùsu maapi sí. 23 A laaika! Ɑ́su to Dii
á Lua bàakuaánɔ yɑ̃́ɔ sɑ̃́águo. Ɑ́su pɔe kɛ à mɛ aàpin weo. Asa Dii á Lua gi̍ɛ́ yɑ̃́pizіɛ. 24 Dii
á Luaá tɛ́ pɔ́ i̍ kɯ̃́máɛ,* i̍li sí sàao.

25 Tó a nɛ́ɔ i̍, a tɔũnaɔ bɔ̀ mɛ́ a zikù̃ bùsupi guu, tó a pɔe kɛ̀ dii ũ a ázi̍a ɔ̀̃ɔkpàò, mɛ́ a yɑ̃́ pɔ́
Dii á Lua yeio kɛ̀, a aà pɔ fɛ̀lɛɛ̀, 26 á midɛ bùsu pɔ́ álɛ bua Yuudɛ̃wa álɛ gɛ́ síipi guuɛ. Luabɛ
ń tɔɔlɛo mɛ́ ma seeladeɔ ũ gbã. Ɑ́ wɛ̃ni kɛ weo, wa á kaalɛɛ. 27 Dii a á yá, í fãaa ta buipãleɔ
guuɛ. Ɑ́ kɔ̃naɔ mɛ́ a gɔ̃ bùsu pɔ́ Dii a á yáupi guu. 28 Weki̍i á zɔble dii pɔ́ gbɛ̃nazi̍na à̃ ń líо
ń gbɛoɔnɛ. Aali gu'eo, aali yãmao, aali pɔbleo, aali pɔ́ gi̍mao. 29 Tó a Dii á Lua ki̍́i wɛ̀ɛlɛ,
mɛ́ a aà aɛyà we ń nɔ̀sɛmɛndoo teasisai, á bɔwà. 30 Tó álɛ taasikɛ, mɛ́ yɑ̃́piɔ á lé píi, á ɛa
zɛ ń Dii á Luao gɔɔgbɛzãzi̍, í aà yãma. 31 Asa Dii á Luaá Lua sósobidɛɛ, a pãkpaázio, a á
kaalɛo. Aà bàa kua ń á deziɔ yɑ̃́ pɔ́ a ò ń lɛgbɛ̃ao a sãaàguo.

Dii yãzɔ̃ɔkɛa

32 A yɑ̃́ pɔ́ kɛ̀ zadɔ̃ wi á io, za gɔɔ pɔ́ Lua gbɛ̃nazi̍na kɛ̀ tɔɔlɛ gbɛagbɛamá dɯ̃́nia gola síiɔ̃u
píi, à ma tó wà yãkɛ̀ a zɔ̃ɔ kà yɑ̃́ɛ beewa. 33 Buie Lua lɔɔ mà tɛ́ guu lá á mà i gaowae? 34 Diie
fɔ̃ yɔ̃̀ buie sia buiewa à gɔ̃ a pɔ́ ũ, lá Dii á Lua kɛ̀ɛ́ Egipi á wɛ́ èwae? Dii seelaɔ ń dabudabuɔ
kɛ̀ à ń gbãa lɛgwàò. A zi̍kà ń a gà̃sa gbãao, à a gà̃si̍ pòo à yãzɔ̃ɔ pɔ́ i̍ to vi̍a ń kɯ̃́ kɛ̀. 35 Dii
tò a yɑ̃́piɔ è, kɛ́ àɔ dɔ̃ ámɛ á Lua ũ, Lua plaade kuo, a bàasio.† 36 A tò a a lɔɔ mà za musu á
totoa yɑ̃́i. A a tɛ́ zɔ̃ɔ ɔ̀lɔɛ́ tɔɔlɛ, ɔ̃ a aà yã'o mà tɛ́piu. 37 Lá a ye á dezi káauɔzi à ń buiɔ sɛ̀, ɔ̃ à á
bɔ́ Egipi ń a kuao ń a gbãa zɔ̃ɔo. 38 A bui pɔ́ an zɔ̃ɔ ń ń dasio dɛálaɔ yàɛ́, ɔ̃ à gɛ̃̀ánɔ ń bùsuu,
à gɔ̃̀ á pɔ́ ũ lá a dɛ tiaɛwa. 39 Aɔ kũa á sɔ̃u gbã, íɔ dɔ̃ kɛ́ Dii mɛ́ Lua ũ musu ń zi̍́lɛo, a pãlee
kuo. 40 Aɔ aà ikoyãɔ ń aà yãdilɛa pɔ́ málɛ daɛ́ gbãɔ kũa, íɔ aafia ń á buiɔ, á buiɔ i wɛ̃ni kɛ
bùsu pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpáwáu gɔɔpii.

Misiwɛ̃lɛɔ

41 Ɔ Mɔizi wɛ́lɛ mɛ̀n àaɔ̃ pɔ́ kú Yuudɛ̃ baa gukpɛ oiɔ di̍lɛ, 42 kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ kai mɛ́ mɔ̀ à a gbɛ̃́dee
dɛ̀, i kɛ a i̍́ikũaaànɔo, ade e bàalɛ ta we. 43 A Bɛzɛɛ pɔ́ kú gusalala wáiwaiu di̍lɛ Lubɛni
buiɔnɛ. Ɔ à Lamɔtu pɔ́ kú Galada bùsuu di̍lɛ Gada buiɔnɛ. Ɔ à Golana pɔ́ kú Basana bùsuu
di̍lɛ Manase buiɔnɛ.

44 Ikoyã pɔ́ Mɔizi dà Isailiɔnɛn kɛ. 45 Ikoyãɔ ń yɑ̃́ pɔ́ Mɔizi di̍lɛ Isailiɔnɛ an bɔa Egipi
gbɛaɔn kɛ. 46 Aa ku guzulɛu Bɛpeoo saɛ Yuudɛ̃ baale Amɔleɔ kí Siɔ̃ pɔ́ kía blè Ɛsɛbɔ̃ bùsuu.
Mɔizi ń Isailiɔ zi̍blèwà an bɔa Egipi gbɛa. 47 Aa aà bùsu si̍ ń Basana kí Ogu bùsuo. Amɔleɔ
kía gbɛ̃ɔn plapiɔ ku Yuudɛ̃ baa gukpɛ oi 48 sɛa za Aloee pɔ́ kú Aanɔ baa e Siliɔ̃ gbɛ pɔ́ wi̍ mɛ
lɔ Ɛɛmɔ 49 ń sɛ̃ pɔ́ kú Yuudɛ̃ gukpɛ baao e Isida Wisidei, Pisiga gbɛpɔlɛu.

§ **4:13** Bɔa 31.18 * **4:14** Bɔa 21.1 † **4:16** Bɔa 20.4 ‡ **4:18** Lom 1.23 § **4:21** Nao 20.12 * **4:24** Ɛbɛ 12.29
† **4:35** Maa 12.32

5

Yãdilɛa mɛ̀n kwiɔ
(Bɔa 20.1-21)

1 Mɔizi Isailiɔ sȉsi píi, ɔ̃ a òné: Isailiɔ, à laaidɔ Dii yā́ pɔ́ málɛ dilɛɛ́ɔwa ń ikoyã pɔ́ málɛ
kā́ɛ́ á swā́wa gbãɔ. A yā́piɔ dada, íɔ kũa à zȉkɛwà. 2 Dii wá Lua a bàakuawanɔ yãdȉlɛwɛ̃ɛ
Olebu. 3 I kɛ wá dezi káauɔ ɔ̃ a dȉlɛnéo, wámɛ, wá gbɛ̃́ pɔ́ wá kú la gbãɔ píi. 4 Dii bɔ̀ mɔ̀wá,
à yã'òé té guu za gbɛ musu. 5 Zȉbeezȉ má kú kɔ́ɔ ũ Dii ń ápiɔ zãnguo, ma Dii yã'òé, asa vȉa
á kṹ tépi yā́iɛ, á fɔ̃ dɛdɛ gbɛpiwao. Dii mɛ̀:
6 Mámɛmaa Dii á Lua. Ma á bɔ́ zɔbleu Egipi. 7 Ásu àɔ diie vȉo, ma bàasio.
8-9 Ásuli pɔe taa kɛ à kúlɛ à zɔbleèo, pɔ́ pɔ́ kú musu ge tɔɔlɛ ge í guun nò, asa ma Dii á
Lua, mili sí sàao. Mi mae pɔ́ yemazioɔ yãvãi wi an buiɔnɛ ń musu e à gɛ pé ń sȉwɛnaɔ ń ń
sɔ̃kpaɛɔwa. 10 Gbɛ̃́ pɔ́ yemazi aa ma yãdilɛaɔ kũaɔ sɔ̃, miɔ gbɛ̃kɛ vȉńnɔɛ e ń bui léwa.*
11 Ásuli ma Dii á Lua tɔ́ sí pão, asa gbɛ̃́ pɔ́ ma tɔ́ sȉ pã a bɔ pão.
12 Áli kā́mabogɔɔzȉ dɔ̃ ma pɔ́ ũ, lá ma Dii á Lua má dȉlɛɛ́wa.† 13 Áli á buazȉ ń á zȉ píio
kɛ gɔɔ soolo, 14 a soplade iɔ dɛɛ́ kā́mabozȉ ũ, asa ma Dii á Lua ma pɔ́ɛ. Ásuli zȉe kɛ gɔɔpi
zȉo, ápiɔ ge á nɛgɔ̃ɛ ge á nɛnɔɛ ge á zȉkɛna gɔ̃ɛ ge nɔɛ, ge á zu ge á zàa'ȉna ge á pɔtuo pãle,
ge nibɔ pɔ́ kú á bɛ, ké á zȉkɛna gɔ̃ɛ ge nɔɛ lí kā́mabo láawa.‡ 15 Aɔ dɔ̃ ké zɔɔn á ũ Egipi yãa,
ɔ̃ ma Dii á Lua ma a gȁsȉ pòo, ma á bɔ́ ń ma gȁsa gbãao. A yā́i tò ma Dii á Lua ma mɛ̀, à
kā́mabogɔɔzȉ dilɛ.
16 Áli á de ń á dao kpɛla,§ lá ma Dii á Lua má dȉlɛɛ́wa, ké à e wɛ̃ni kɛ bùsu pɔ́ málɛ
kpáwáu, íɔ aafia.
17 Ásuli gbɛ̃dɛo.*
18 Ásuli wúlɛ ń gbɛ̃pãle nɔoo.†
19 Ásuli kpā́i'oo.‡
20 Ásuli yãdɔ á gbɛ̃́deewao.§
21 Ásuli lua á gbɛ̃́dee nɔzio. Ásu à aà ua bȉikɛo* ge aà bua ge aà zȉkɛna gɔ̃ɛ ge nɔɛ ge pɔ́
pɔ́ a vȉɔ píi.
22 Yā́ pɔ́ Dii ò bílaɛ ń lɔɔ gbãao té ń luabɛsianao ń guduuduuo guu za gbɛ musun we. I
yãe kā́fȉ a guuo. A kɛ̃̀ gbɛ̀ pɛ̀pɛɛɔwa mɛ̀n pla, ɔ̃ a kpàa. 23 Ké a lɔɔpi mà dɔ gusiau gɔɔ pɔ́ té
kulu kù gbɛpi musu, á bui dɔaanaɔ ń á gbɛ̃zɔ̃ɔ mɔ̀ ma kȉi 24 aa mɛ̀: Dii wá Lua a gawi ń a
zɔ̃ɔkɛo ɔ̀lɔwɛ̃ɛ, wa aà lɔɔ mà dɔ téu. Wá mà Lua yã'ò ń wá gbɛ̃nazȉnaɔ gbã, ɔ̃ wi gao. 25 N
beeo wá kú ga lézȉɛ, asa tó wa ɛa Dii wá Lua lɔɔ mà, té zɔ̃ɔpi a kṹwáɛ, wí gaga. 26 Démɛ
Lua bɛ̃́ɛ yã'o mà, aà lɔɔ dɔ téu, mé i gao láwáwai? 27 Gɛ ǹ yā́ pɔ́ Dii wá Lua lé o ma ndo, ní
mɔ yā́ pɔ́ a ònɛ owɛ̃ɛ, wí ma wà zȉkɛwà.†
28 Dii yā́ pɔ́ á òmɛɛ mà, ɔ̃ a òmɛɛ a yā́ pɔ́ á òmɛɛpi mà, a maa. 29 Tó á dȉlɛ á sɔ̃u màa mé á
aà vȉa vȉ, á aà yãdilɛaɔ kũa gɔɔpii lé, áɔ ku aafiaɛ gɔɔpii ń á buiɔ. 30 A òmɛɛ mà gɛ oé à ɛa ta
á zwȁakpɛɔ guu, 31 mí ɛa mɔ màɔ kuanɔ we, i a yãdilɛaɔ ń a ikoyãɔ omɛɛ, mí daé, íɔ zȉkɛwà
bùsu pɔ́ álɛ kpáwá à gɔ̃ vȉ guu.
32 Tɔ̀ɔ, àɔ yā́ pɔ́ Dii á Lua dȉlɛɛ́ɔ kũa, íɔ zȉkɛwà. Ásu pãalɛ ɔplaai ge zɛɛio. 33 A zé pɔ́ Dii á
Lua dàé sé, íɔ ku aafia, í gɛ̃gɛ̃ bùsu pɔ́ álɛ gé síipi guu.

6

Yea Dii á Luazi

* 5:10 Bɔa 34.6-7, Nao 14.18 † 5:12 Bɔa 16.23-30 ‡ 5:14 Bɔa 23.12, 34.21 § 5:16 Mat 15.4, Ɛfɛ 6.2-3 * 5:17 Daa 9.6, Mat 5.21 † 5:18 Mat 5.27, Zaa 2.11 ‡ 5:19 Maa 10.19, Luk 18.20 § 5:20 Bɔa 23.1, Mat 19.18-19 * 5:21 Lom 7.7, 13.9 † 5:27 Ɛbɛ 12.18-19

1 Yɑ́ pɔ́ Dii á Lua dȉlɛɔ ń aà ikoyã pɔ́ a òmɛɛ mà daɛ́ àɔ kũa bùsu pɔ́ álɛ gɛ́ síipi guuɔn kɛ.
2 Ɑ́piɔ ń á nɛ́ɔ ń á tɔũnaɔ àɔ Dii á Lua vȉa vȉ, íɔ aà yãdilɛaɔ ń aà ikoyã pɔ́ málɛ daɛ́ɔ kũa
gɔɔpii, kɛ́ à e gɛ̃gɛ̃ yɑ̃́i. 3 Isailiɔ, à yɑ̃́pi ma, íɔ zȉkɛwà, kɛ́ à e àɔ ku aafia, í dasikũ maamaa*
bùsu pɔ́ vȉ ń zɔ́'io diupi guu, lá Dii á dezi káauɔ Lua a lɛgbɛ̃̀wa. 4 A ma Isailiɔ! Dii wá Lua
mɛ́ Dii mèndona ũ.† 5 Aɔ ye Dii á Luazi ń nɔ̀sɛmɛndoo teasisai á gbãa pua lɛ́u.‡ 6 Sema àɔ
yɑ̃́ pɔ́ málɛ daɛ́ gbãɔ kũa á nɔ̀sɛu. 7 A gãnaò á nɛ́ɔwa, í onɛ́ gɔɔ pɔ́ á zɔ̃lɛa bɛ ge á bɛ zɛ́un nò,
ge gɔɔ pɔ́ álɛ wúlɛ ge álɛ fɛlɛn nò. 8 A da á ɔwa seela ũ, í ye á mi'aɛwa a dɔaágu yɑ̃́i. 9 I kɛ̃́ á
kpɛ́ kpɛɛlɛ gȉɔwa ń á bɔlɛɔ.
10 Dii á Lua lɛ́ gɛ̃ánɔ bùsu pɔ́ á ò á dezi káauɔnɛ Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo, à mὲ á
kpáwá guu.§ Wɛ̃́lɛ zɔ̃ɔ maaɔ ku we, i kɛ ámɛ á kàlɛo. 11 Kpɛ́ pɔ́ pɔmaaɔ ká ń paiɔ ku we, i kɛ
ámɛ á kàuo. Lɔ̀ɔɔ ku we, i kɛ ámɛ á yɔ̃̀o. Vɛ̃ɛbuɔ ń kù kpɛ́ɔ ku we, i kɛ ámɛ á bào. Tó a pɔblè
a kã, 12 à laaika Dii yɑ́ sãaágui. Ɔmɛ á bɔ́ zɔbleu Egipi. 13 Aliɔ Dii á Lua vȉa vȉ, íli zɔbleè
ado,* íli lɛgbɛ̃ ń aà tɔ́o. 14 Ɑ́su tɛ dii pãleɔzio, bui pɔ́ liaaázipiɔ diiɔ, 15 asa Dii á Lua pɔ́ kú
á guu lí sí sàao. Tó á tɛ́ńzi, Dii á Lua pɔ a paázìɛ, i á midɛ bùsupiu. 16 Ɑ́suli Dii á Lua lɛ à
gwa,† lá á kè Masawao. 17 Aliɔ Dii á Lua yãdilɛaɔ kũa ń aà ikoyã pɔ́ a dàɛ́ɔ, íɔ aà ɔtondɔkȉi
gwa. 18 Aliɔ yɑ̃́zɛde pɔ́ Dii yei kɛ, í e àɔ aafia, í gɛ́ bùsu maa pɔ́ Dii a lɛgbɛ̃̀ á dezi káauɔnɛpi
síi, 19 í á wɛ̀lɛɔ ya à ń bɔlɛ bùsupiu, lá Dii òwa.
20 Tó á nɛ́ɔ á lá zia, bɔ́mɛ ikoyãɔ ń yãdilɛaɔ ń ɔtondɔkȉi pɔ́ Dii wá Lua dàwɛ̃ɛo ũi, 21 à onɛ́
Falaɔ̃ɔ zɔɔn á ũ Egipi yãa, ɔ̃ Dii á bɔ́ ń a gbãa zɔ̃ɔo. 22 A seela zɔ̃ɔɔ ń dabudabu pãsȉɔ kὲ á wɛ́
è, a kpà Falaɔ̃ɔzi ń a bɛdeɔ ń Egipiɔ píi. 23 A wá bɔ́lɛ we, kɛ́ à e gɛ̃wanɔ bùsu pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀ wá
dezi káauɔnɛ guu, i kpáwá. 24 Ɔ a òwɛ̃ɛ wàɔ ikoyãpiɔ kũa, wɔ́ɔ a vȉa vȉ, wɔ́ e wàɔ aafia lá
wá kú tiaɛwa. 25 Wáɔ maa Dii wá Luaɛ, tó wá ikoyãpi kũa, mɛ́ wálɛ zȉkɛwà lá a òwɛ̃ɛwa.

7

Dii gbɛ̃́ɔ
(Bɔa 34.11-16)

1 Tó Dii á Lua gɛ̃ánɔ bùsu pɔ́ álɛ gɛ́ síipi guu, a buiɔ yáɛ́ dasi, Itiɔ ń Giigasiɔ ń Amɔlɛɔ ń
Kanaaɔ ń Pɛlɛziɔ ń Iviɔ ń Yebusiɔ, baa kɛ́ bui mὲn soplapiɔ* dasi ń ń gbãao dɛála. 2 Tó Dii á
Lua ń náɛ́ á ɔzȉ mɛ́ a zȉblèmá, à ń kaalɛ míɔmiɔ. Ɑ́su lɛdoũkɛńnɔo, ásu ń wɛ̃nagwao. 3 Ɑ́su
ń nɛnɔɛɔ sɛ nɔ ũo. Ɑ́su á nɛnɔɛ kpɑ̃́sã ń nɛgɔ̃ɛɔwao, mɛ́ ásu ń nɛnɔɛɔ sɛ́ á nɛgɔ̃ɛɔnɛo, 4 asa
aa tó á nɛgɔ̃ɛɔ bɔ Dii kpɛ, aai zɔble dii pãleɔnɛ, Dii pɔ i paázi à á kaalɛ gɔ̃̀ɔɛ. 5 Yɑ́ pɔ́ á kɛnɛ́n
kɛ: A ń sa'okȉiɔ gboo, à ń gbὲpɛlɛɔ wíwi, à ń Asetaati lipɛlɛɔ zɔ̃zɔ̃, í ń tɑ̃́aɔ kátɛu aa tɛ́kũ.
6 Asa Dii á Lua gbɛ̃́ pɔ́ an kua ńdoaɔn á ũ. Ɑ́mɛ à á sɛ́ dṹnia buiɔ guu a gbɛ̃́ yenzideɔ ũ.†
7 Dii pɔ dɔwá à á sɛ́, i kɛ á dasi mɛ́ dɛ buipãleɔlao, asa yãa ámɛ á kɛ̃́sãańzi píi. 8 Ɔ à á bɔ́
Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔ ɔzȉ, à á bɔ́ zɔbleu, kɛ́ a yeázi yɑ̃́iɛ, ń lɛ́ pɔ́ a gbɛ̃̀ á dezi káauɔnɛ yɑ̃́io. 9 Aɔ dɔ̃
kɛ́ Dii á Lua mɛ́ Lua ũ. Ɔmɛ Lua náaide pɔ́ ȉɔ zɛa ń a bàakuaánɔo ũ. Iɔ gbɛ̃kɛ vȉ ń gbɛ̃́ pɔ́
yeazi aa a yãdilɛaɔ kũaɔ e ń buiwaɛ. 10 I ȋabo a zangudeɔnɛ ńzȉapiwa, ȉ ń kaalɛ. Aɔ kɔɔũ
ń ȋaboanɛoo. 11 A yɑ̃́i tò àɔ aà yãdilɛaɔ ń aà ikoyã pɔ́ málɛ daɛ́ gbãɔ kũa, íɔ aà ɔtondɔkȉi
gwa.

Ɛfãai yɑ̃́ɔ
(Iko 28.1-14)

12 Tó álɛ laaidɔ ikoyãpiɔwa, tó á kũa álɛ zȉkὲwà, Dii á Lua bàa aɔ kúánɔ aà gbɛ̃kɛ guu,
lá à a lɛgbɛ̃̀ á dezi káauɔnɛwaɛ. 13 Aɔ yeázi, i báaadaágu. A ὲfãaikɛɛ́, i báaada á nɛ́ɔgu ń
á buapɔ́ɔ: Pɔ́wɛna, vɛ̃ɛ, nísi, á zuɔ ń á pɔtuoɔ píi bùsu pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀ á dezi káauɔnɛ à mὲ á

* **6:3** Daa 12.1 † **6:4** Maa 12.29 ‡ **6:5** Mat 22.37 § **6:10** Daa 12.7, 26.3, 28.13 * **6:13** Mat 4.10 † **6:16** Bɔa 17.1-7, Mat 4.7 * **7:1** Zȉn 13.19 † **7:6** Bɔa 19.5, Tit 2.14, 1Piɛ 2.9

kpáwáu. 14 Aɔ dɛ ɛ̀fãaideɔ ũ dɛ bui píia. Fĩiɔ kú á guuo, gɔ̃ɛ ge nɔɛ ge pɔtuon nò. 15 Dii a
gyã píi kɛ̃́wáɛ. A gyãvãi pɔ́ á dɔ̃ Egipi kááguo, sema á zangudeɔ. 16 A bui pɔ́ Dii lɛ́ naɛ́ á ɔzĩɔ
kaalɛ píi. Ásu ń wɛ̃nagwao. Ásu zɔble ń diiɔnɛo, asa bee aɔ dɛɛ́ bai ũɛ.
17 A gí lààsookɛi à mɛ, buipiɔ zɔ̃ɔ dɛála, kpelewa á fɔ̃ à ń yái, 18 kási ásu vĩakɛnɛ́o. A to yã́
pɔ́ Dii á Lua kɛ̀ Falaɔ̃ɔɛ ń Egipiɔ píi dɔágu. 19 A wɛ́ è lá Dii á Lua a gɑ̃̀sĩ pòo à á bɔ́ bùsupiu ń a
gbãa zɔ̃ɔo. A seelaɔ ń dabudabuɔ kɛ̀ à ń gbãa lɛgwàò. Dii á Lua a kɛ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ vĩakɛnɛ́ɔnɛ
màa sɔ̃. 20 A bɛɔɔ káńgu e an kɔ̃na pɔ́ aa ulɛɛ́ɔ gɛ midɛò. 21 Ásu to sɔ̃ kɛ̃́águ an yã́io, asa Dii á
Lua kú á guu. A zɔ̃ɔ mɛ́ ì tó ń mɛ séenata. 22 Dii á Lua aɔ buipiɔ yáɛ́ busɛbusɛɛ. A e ń midɛ
gɔ̃̀ɔgɔ̃ɔo, kɛ́ wàiɔ su dasikũ aa liálao yã́i. 23 Dii á Lua a buipiɔ naɛ́ á ɔzĩɛ, i to gili gɛ̃ńgu e aa
gɛ kaalɛò. 24 A ń kíaɔ naɛ́ á ɔzĩ lɔɛ, í ń tɔ́ dɛ dṹniau. Gbɛ̃e a fɔ̃ gíɛ́o e à gɛ ń kaalɛò. 25 A ń tɑ̃́aɔ
kátɛu aa tɛ́kũ. Ásu ã́nusu ń vua pɔ́ wa kùlɛmáɔ nidɛ à sɛo, kɛ́ mɔpi su á kṹ lán baiwao yã́i,
asa Dii á Lua ye a gĩyãio. 26 Ásu pɔ́ pɔ́ Dii ye a gĩyãio sɛ gɛ̃ò á uao, kɛ́ ásu gɔ̃ pɔ́ kaalɛaɔ ũ
láńwao yã́i. Aɔ zau, ásu àɔ ye a gĩyãio, asa pɔ kaalɛaɛ.

8

Ásu to Dii yã́ sã́águo

1 Aɔ yã́ pɔ́ málɛ dilɛɛ́ gbãɔ kũa píi, í zĩkɛwà kɛ́ àɔ ku, í dasikũ, í gɛ́ bùsu pɔ́ Dii a lɛgbɛ̃̀ á
dezi káauɔnɛ síi. 2 Lá Dii á Lua dɔ̀aaɛ́ guwaiwaiu, à to a yã́ dɔágu. A zɛmikṹɛ́ e wɛ̃̀ bla, kɛ́ à
á wɛtã̀. A á yɔ̃́ à e yã́ pɔ́ kú á sɔ̃u dɔ̃, tó áɔ a yãdilɛaɔ kũa ge áɔ kũao. 3 A á wɛtã̀, a tò nɔana á
dɛ́, ɔ̃ à mana pɔ́ ápiɔ ń á deziɔ dɔ̃ yãao kpàwá á blè, kɛ́ àɔ dɔ̃ pɔblea ɔ̃ gbɛ̃nazĩna kuò adoo,
sema yã́ pɔ́ Dii lɛ́ o píi.* 4 Wɛ̃̀ blapi guu á zwãaɔ i yaao, á gbá i sɛ́sɛo. 5 Aɔ dɔ̃ á sɔ̃u, kɛ́ Dii á
Lua ì á toto, lá mae ì a nɛ́ totowaɛ. 6 Aɔ Dii á Lua yãdilɛaɔ kũa, àɔ tɛ aà yã́i, íɔ aà vĩa vĩ, 7 asa
Dii á Lua lɛ́ gɛ́ánɔ bùsu maauɛ, bùsu pɔ́ swaɔ ń nibɔnaɔ diu, aaĩ bɔ tɔɔlɛ nɔnau guzulɛɔ ń
sĩsĩɔ guu. 8 Mase ń éseo ń vɛ̃ɛo ń kaadɔɛnao ń gbɛafuo ń kuo ń zɔ́'io di bùsupiuɛ. 9 A pɔble
ń taasio weo, pɔe a kɛ̃́sãwáo. Mɔ̀si ku bùsupi gbɛɔ guu, íɔ mɔgotɛ̃ yɔ̃́ a gusĩsĩdeu.
10 Tó a pɔblè a kã, à Dii á Lua sáaukpa bùsu maa pɔ́ a kpàwápi yã́ musu. 11 A laaika!
Ásu to Dii á Lua yã́ sã́águo. Aɔ aà yãdilɛaɔ ń aà ikoyã pɔ́ málɛ daɛ́ gbãɔ kũa, í aà ɔtondɔkĩi
gwa. 12 Tó a kpɛ́ maa dɔ̀dɔ a zɔ̃lɛu, mɛ́ a pɔblè a kã, 13 tó á zuɔ ń á pɔtuo kĩniɔ dasikũ̀, mɛ́
á ã́nusu ń á vuao kɔ̃̀ ń á àizɛɛɔ píi, 14 ásu ázĩa sɛ lɛsĩo. Dii á Lua pɔ́ á bɔ́lɛ zɔbleu Egipi yã́
su sã́águo.† 15 A dɔ̀aaɛ́ guwaiwai zɔ̃ɔ pãsĩ guu, gugii pɔ́ mlɛ̃̀ sɛwɛdeɔ ń sóiɔ kuu. I kú weo,
ɔ̃ à ibɔ̀ɛ́ gbɛ̀ gbãau. 16 A mana pɔ́ á deziɔ dɔ̃o kpàwá guwaiwaiu we á blè. A á wɛtã̀ò, à á
yɔ̃̀ò, kɛ́ à e bɔ maa gbɛzã yã́i. 17 Ásu o á sɔ̃ guu à mɛ ázĩa gbãa ń zĩ pɔ́ á kèo mɛ́ tò a àizɛɛpi
èo. 18 A to Dii á Lua yã́ dɔágu, asa ɔ̃mɛ ì á gba zɛ́ à àizɛɛ e, kɛ́ aà bàa gi kú ń á dezi káauɔ e
tia yã́i. 19 Tó Dii á Lua yã́ sã̀águ, mɛ́ á tɛ́ dii pãleɔzi, a kulɛ a zɔblènɛ́, málɛ oɛ́ gbã, a kaalɛɛ.
20 Lá Dii lɛ́ buipãleɔ kaalɛɛ́, tó i Dii á Luapi yãmao, a á kaalɛ màa sɔ̃ɛ.

9

Isailiɔ Dii yãmasai

1 Isailiɔ, à ma! A bua Yuudɛ̃wa tia, í gɛ bui pɔ́ an zɔ̃ɔ ń ń gbãao dɛálaɔ bùsu símá. An
wɛ̃́lɛɔ zɔ̃ɔ, a bĩ́iɔ zɔ̃̀ Luawa. 2 Gbɛ̃́piɔ gbãa mɛ́ aa gbã̀a. Anaki buiɔnɛ! A ń dɔ̃, á mà wĩ mɛ,
démɛ a fɔ̃ kpa Anaki buiɔnɛi? 3 Aɔ dɔ̃ gbã kɛ́ Dii á Lua mɛ́ dɔaaaɛ́ lán tɛ́ pɔ́ ì kṹmáwa. Ɔmɛ a
gbãamɔnɛ́, i ń dɛdɛ, í ń midɛ, í ń bùsu símá gɔ̃̀ɔ, lá a òɛ́wa. 4 Tó Dii á Lua ń yáɛ́, ásu lààsookɛ
à mɛ á maa yã́i Dii mɔ̀iánɔ a bùsupi sĩo. Buipiɔ vãi yã́i ɔ̃ Dii lɛ́ ń yáiɛ́. 5 I kɛ á nɔ̀sɛmaa ge
á maakɛa mɛ́ tò álɛ gɛ́ ń bùsupi síimáo. Buipiɔ vãi yã́i ɔ̃ Dii á Lua lɛ́ ń yáiɛ́ ń lɛ́ pɔ́ a gbɛ̃̀ á

* **8:3** Mat 4.4, Luk 4.4 † **8:14** Ozee 13.5-6

dezi káau Ablahaũɛ ń Izaakio ń Yakɔbuo yã́io. 6 Aɔ dɔ̃ kɛ́ Dii á Lua lɛ́ bùsu maapi kpáwá
à gɔ̃ vĩ á maa yã́i no, asa swã́gbãadeɔn á ũ.
7 Lá a Dii á Lua pɔ fɛ̀lɛɛ̀ guwaiwaiu, à to a yã́ dɔágu. Ásu to à sã́águo. Za gɔɔ pɔ́ a bɔ
Egipi e a gɛ ka guɛ beeu, iɔ bɔ Dii yã́ kpɛɛ. 8 A Dii pɔ fɛ̀lɛɛ̀ Olebu, ɔ̃ à fɛ̃̀ánɔ, a ye á kaalɛ.
9 Kɛ́ ma dɛdɛ gbɛwa, ma gɛ Dii bàakuaánɔ gbɛ̀ pɛ̀pɛɛɔ síi, má kú gbɛpi musu we gɔɔ bla
fãanɛ ń gwãasĩnao pɔblesai imisai.* 10 Dii gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ mɛ̀n pla pɔ́ à yãkɛ̃̀wà ń ɔtonaoɔ kpàa.
Yã́ pɔ́ Dii òɛ́ tɛ́ guu za gbɛ musu gɔɔ pɔ́ a kãaaɔ ku gbɛ̀ pɛ̀pɛɛpiɔwa píi. 11 Gɔɔ blapi gbɛa
Dii bàakuaánɔ gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ mɛ̀n plapiɔ kpàa. 12 A òmɛɛ mà fɛlɛ pila gɔ̃̀ɔ, asa ma gbɛ̃́ pɔ́ ma
ń bɔ́lɛ Egipiɔ ɔ̃̀ɔkpàɛ, aa kɛ̃̀ zɛ́ pɔ́ á dànɛ́wa kɔ̀, aa tã́a pĩ̀ ń dii ũ. 13 Ɔ Dii òmɛɛ a gbɛ̃́piɔ è,
swã́gbãadeɔnɛ fá! 14 A mɛ̀ mà to à gɛ gbɛ̃́piɔ kaalɛ, an tɔ́ i midɛ dṹniau, i ma buiɔ kɛ bui pɔ́
an gbãa ń ń dasioɔ dɛńla ũ.
15 Ɔ ma ɛa pila gbɛ pɔ́ tɛ́ kuwàpiwa, má Dii bàakuaánɔ gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ mɛ̀n plapiɔ kũa. 16 Má
è a duunakɛ̀ Dii á Luaɛ, a kɛ̃ zɛ́ pɔ́ a dàɛ́wa gɔ̃̀ɔ, a mɔkàsa zugaae ũ. 17 Ɔ ma gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ mɛ̀n
pla pɔ́ má kũapiɔ pã̀lɛ, má wĩ̀wi á wáa. 18 Ɔ ma ɛa gɛ wulɛ Dii aɛ gɔɔ bla fãanɛ ń gwãasĩnao
lán káauwa.† Mi pɔbleo, mi imio duuna pɔ́ á kɛ̀ yã́i. A yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀, a aà pɔ fɛ̀lɛɛ̀. 19 Má
Dii pɔkũma ń aà zafɛ̃ao vĩ̀a vĩ̀,‡ asa aà pɔ pàázi maamaaɛ, a ye á kaalɛɛ. Ɔ Dii ɛ̀a ma yãmà
gɔɔ bee lɔ. 20 Dii pɔ pà Aalonazi maamaa, a ye aà dɛ, ɔ̃ ma awakpàɛ́ Diiɛ gɔɔbeezĩ̀ lɔ. 21 Ma
zugaae pɔ́ á pĩ̀ duunkɛbɔ ũpi sɛ̀, má kpàsa à tɛkũ̀, ɔ̃ má gbɛ̃̀gbɛ̃ kɛ́lɛkɛlɛ e a tí bɔ̀, ɔ̃ ma a típi
zù í pɔ́ lɛ́ bàalɛ gbɛpi pɔlɛua.
22 A Dii pɔ fɛ̀lɛɛ̀ Tabela§ ń Masao* ń Lɛ́'udeɔ Miao.† 23 Kɛ́ Dii á gbáɛ Kadɛsi Baanɛa, a òɛ́
à gɛ́ bùsu pɔ́ á kpàwá síi, ɔ̃ a bɔ Dii á Luapi yã́ kpɛ, i aà náaikɛo, i aà yãmao.‡ 24 Iɔ bɔ Dii yã́
kpɛɛ sɛa za gɔɔ pɔ́ má á dɔ̃ e gbã. 25 Ma wulɛ Dii aɛ gɔɔ bla fãanɛ ń gwãasĩnao, kɛ́ Dii òmɛɛ
á á kaalɛ yã́i. 26 Ma wabikɛ̀ Diiwa ma mɛ̀: Dii Lua, ńsu ǹ ń gbɛ̃́ɔ midɛo, n gbɛ̃́ pɔ́ n ń bó ń n
iko zɔ̃ɔo, n ń bɔ́lɛ Egipi ń n gã̀sa gbãaopiɔ. 27 To n zɔ̀blenaɔ Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo
yã́ dɔngu. Nsu gbɛ̃́piɔ swã́gbãa ń ń vãikɛo ń ń duunao yãdao. 28 Tó ni kɛ màao, bùsu pɔ́
n ń bɔu gbɛ̃́ɔ mɛ n fua gɛ́ińnɔ bùsu pɔ́ ń a lɛgbɛ̃̀nɛ́ guuɛ. Aa mɛ lɔ n gɛńnɔ guwaiwaiu, kɛ́ n
zańgu yã́iɛ. 29 Kási n gbɛ̃́ɔnɛ sɔ̃, ḿmɛ ń ń vĩ̀. N n gã̀sĩ̀ pòo, n ń bɔ́lɛ ń n iko zɔ̃ɔo.

10

Gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ dafuɔ
(Bɔa 34.1-9)

1 Zĩ̀beezĩ̀ Dii òmɛɛ mà gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ mɛ̀n plaɔ ã́ lá a káauɔwa, mí dɛdɛ gbɛwa mà mɔò a kɛ̃́i.
Á mɛ̀ lɔ mà kpagolo kɛ ń lío. 2 Á mɛ̀ á ɛa yã́ pɔ́ á kɛ̃̀ gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ káau pɔ́ má wĩ̀wiɔwa kɛ̃ a
dafupiɔwa lɔɛ, mí gɛ ka kpagolopi guu. 3 Ma kpagolopi kɛ̀ ń lɛpusialio, ɔ̃ ma gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ ã̀
mɛ̀n pla lá a káauɔwa. Ma dɛdɛ gbɛpiwa, má gbɛ̀ pɛ̀pɛɛpiɔ kũa, 4 ɔ̃ à yãdilɛa mɛ̀n kwi pɔ́ a
òɛ́ tɛ́ guu za gbɛ musu gɔɔ pɔ́ a kãaa weɔ kɛ̃̀wà lɔ, a kpàa. 5 Ɔ ma ɛa ma pila gbɛpiwa, ma
gbɛ̀ pɛ̀pɛɛpiɔ kà kpagolo pɔ́ má kɛ̀pi guu lá Dii òmɛɛwa. Aa ku we e ń a gbão. 6 A bɔ Yaakãɔ
lɔ̀ɔ'ɛa, a táa'ò gɛ̀ Mɔsela, we ɔ̃ Aalona gàu. Wà aà vĩ̀, ɔ̃ aà nɛ́ Ɛleazaa gɔ̃̀ sa'onkia ũ aà gbɛu.*
7 Bɔa we a gɛ Gudegoda, ɔ̃ a gɛ Yɔbata bùsu swadeu. 8 Gɔɔ bee Dii Levii buiɔ dĩ̀lɛ aaɔ a
bàakuaánɔ kpagolo sɛa, aaliɔ a gbagba, aaliɔ samaa'o gbɛ̃́ɔnɛ ń a tɔ́o lá aalɛ kɛ e gbãwa.
9 A yã́i tò Levii buiɔ bùsu kpaalɛsɛ ń ń gbɛ̃́ɔo, asa Dii mɛ́ ń baa ũ, lá Dii á Lua ònɛ́wa.
10 Má kú gbɛ musu gɔɔ bla fãanɛ ń gwãasĩnao lán káauwa.† Dii ma yãmà gɔɔ bee lɔ, ɔ̃
i á kaalɛ lɔo. 11 Dii òmɛɛ mà pila mà gɛ dɔaa gbɛ̃́ɔnɛ, kɛ́ aa e gɛ bùsu pɔ́ a a lɛgbɛ̃̀ ń dezi
káauɔnɛ à mɛ̀ á kpámápi sí.

* **9:9** Bɔa 24.18 † **9:18** Bɔa 34.28 ‡ **9:19** Ɛbɛ 12.21 § **9:22** Nao 11.3 * **9:22** Bɔa 17.7 † **9:22** Nao 11.34 ‡ **9:23** Nao 13.31-14.9 * **10:6** Nao 20.28 † **10:10** Bɔa 34.28

Aɔ Dii vı̃a vı̃

12 Isailiɔ, yá̃ kpele Dii á Lua lɛ́ gbɛawá sai? Sema àɔ Dii á Luapi vı̃a vı̃, íɔ tɛ aà iai, íɔ
yeaàzi, íɔ zɔbleɛ̀ ń nɔ̀sɛmɛndoo teasisai, 13 íɔ aà yãdilɛaɔ kũa ń aà ikoyã pɔ́ málɛ daɛ́ gbã
á aafia yá̃iɔ. 14 Luabɛá Dii á Lua pɔ́ɛ e musumusu. Dú̃niaá aà pɔ́ɛ lɔ ń pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ píi.
15 Ǹ beeo Dii pɔ dɔ á dezi káauɔwa, a yeńzi, ɔ̃ à á sɛ́, á gbɛ́̃ pɔ́ á dɛ ń bui ũɔ, lá á dɛ gbã̀wa.
16 Ayãmɛto à á sɔ̃̀ gbãsı̃ wolo, á kua su àɔ gbãa lɔo. 17 Asa Dii á Lua mɛ́ luaɔ Lua ũ. Ɔmɛ
diiɔ Dii ũ. Lua zɔ̃ɔ gbãapiide pɔ́ ì tó ń mɛ séenatan aà ũ. Ili gbɛ́̃ zãboo,‡ ìli gbagusaɛsio. 18 I
yãnakpa tonɛ pɔ́ gwana vı̃oɔ ń gyaa gbɛ̃andoɔwaɛ. A ye bɔ̀mɔɔzi, ì pɔblea ń zwãao kpámá.
19 Á̃piɔ sɔ̃ àɔ ye bɔ̀mɔɔzi, asa bɔ̀mɔɔn á ũ Egipi yãa sɔ̃. 20 Áliɔ Dii á Lua vı̃a vı̃, íli zɔbleɛ̀. Áli
naaàzi, íli lɛgbɛ̃ ń aà tɔ́o, 21 íliɔ aà táasilɛ. Ɔmɛ á Lua ũ, à yãzɔ̃ɔ pɔ́ ì to vı̃a ń kú̃ɔ kɛ̀ɛ́, a wɛsı̃ɛ.
22 Á̃ dezi pɔ́ tà Egipiɔ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwiɛ,§ ɔ̃ Dii á Lua tò aa dasikũ̀ lán saanaɔwa.*

11

Yea Diizi ń misiilɛaɛ̀o

1 Aɔ ye Dii á Luazi, íɔ aà yãdilɛnɛ kũa gɔɔpii ń aà ikoyãɔ ń aà yãdilɛaɔ, íɔ aà ɔtondɔkı̃i
gwa. 2 Aɔ dɔ̃ gbã, i kɛ á nɛ́ɔ ɔ̃ Dii á Lua ń wɛtã̀o, aamɛ aa wɛsı̃aàlɛo, ámɛ. A wɛsı̃ aà zɔ̃ɔkɛlɛ
ń aà gã̀sa gbãao ń aà gã̀sı̃ pɔ́ a pòoo 3 ń seela pɔ́ a kɛ̀ɔ ń yá̃ pɔ́ a kɛ̀ Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔ ń a bùsuoɛ
píi 4 ń yá̃ pɔ́ a kɛ̀ Egipi zı̃gɔ̃ɔnɛ ń ń sɔ́̃ɔ ń ń sɔ́̃goɔ. A Isia Tɛ̃a kũ̀aamá gɔɔ pɔ́ aalɛ pélɛázi, à
ń mı̃dɛ mı́ɔ.* 5 Á̃ yá̃ pɔ́ a kɛ̀ɛ́ guwaiwaiu e a gɛ kaò guɛ beeu dɔ̃ 6 ń yá̃ pɔ́ a kɛ̀ Lubɛni bui
Ɛliabu nɛ́ɔ Datani ń Abilaũɔɔnɛ. Tɔɔlɛ wɛ̃̀aa á guu à ń mɔmɔ ń ń bɛdeɔ ń ń zwã̀akpɛɔ ń ń
gbɛ́̃ɔ píi.† 7 A wɛsı̃ yãzɔ̃ɔ pɔ́ Dii kɛ̀piɔlɛ píi.
8 Aɔ yá̃ pɔ́ málɛ daɛ́ gbãɔ kũa, kɛ́ àɔ gbãa, í bua Yuudɛ̃wa à gɛ́ bùsu pɔ́ álɛ gɛ́upi síi, 9 í
wɛ̃ni kɛ bùsu pɔ́ Dii a lɛgbɛ̃̀ á dezi káauɔnɛ à mɛ̀ á kpámá ń ń buiɔpi guu, bùsu pɔ́ vı̃ ń zɔ́'io
diupi. 10 Bùsu pɔ́ álɛ gɛ́ síipi dɛ lán Egipi bùsu pɔ́ a bɔuwao. Egipipi a pɔtɔ̃̀, a itɔ̀ á kàwà lán
kaa pɔ́waɛ. 11 Bùsu pɔ́ álɛ gɛ́ síipi sı̃̀sı̃ vı̃ ń guzulɛoɛ, lou mɛ́ ì ma we. 12 Dii á Lua mɛ́ ìɔ ɔlia
bùsupizi gɔɔpii. Iɔ wɛ́tɛi za wɛ̃̀ daalɛawa e a midɛawa. 13 Tó a yá̃ pɔ́ málɛ daɛ́ gbãɔ mà, tó á
nisı̃na ye Dii á Luazi mɛ́ álɛ zɔbleɛ̀ ń nɔ̀sɛmɛndoo, 14 a to lou ma á bùsuu a gɔɔwa. A daalɛ
káabuana, i bɔlɛi, á pɔ́wɛna ń á vɛ̃eo ń á nísio i kɛɛ́ maamaa, 15 í pɔble à ká̃. A to sɛ̃ bɔlɛ á
zuɔnɛ lɔ. 16 A laaika! Á̃su to wà á sá̃sã, à zɛ ń dii pãleɔ à kúlɛ à zɔbleńɛ́o. 17 Tó á kɛ̀ màa, Dii
pɔ a paázie, i musu zɛ́ taɛ́, kɛ́ lou su maɛ́o yá̃i. Tɔɔlɛ a blɛkɛo, í kaalɛ ká̃ndo bùsu maa pɔ́
Dii lɛ́ kpáwápiu. 18 Aɔ yá̃piɔ kũa á sɔ̃u ń á nɔ̀sɛo, í da á ɔwa ń á mi'aɛo seela ũ. 19 Áliɔ dada
á nɛ́ɔnɛ, íli onɛ́ gɔɔ pɔ́ á kú ua ge á bɛ zɛ́u, ge tó álɛ wúlɛ ge álɛ fɛlɛn nɔ̀. 20 A kɛ́̃ á kpɛ́ kpɛɛlɛ
gı̃ɔwa ń á bɔlɛɔ, 21 kɛ á́piɔ ń á nɛ́ɔ e gɛ̃gɛ̃ bùsu pɔ́ Dii a lɛgbɛ̃̀ á dezi káauɔnɛ à mɛ̀ á kpámá e
dú̃nia gɛ́ láaopi guu.
22 Tó á yá̃ pɔ́ málɛ dilɛɛ́ kũa, álɛ zı̃kɛwà píi, tó á ye Dii á Luazi, mɛ́ á tɛ́ aà iai, a naaàzi, 23 a
buipiɔ yáɛ́ píiɛ, í bui pɔ́ an zɔ̃ɔ dɛálapiɔ bùsu símá. 24 Gu pɔ́ á gbá a pɛ́lɛu a gɔ̃ á pɔ́ ũ píiɛ,
sɛa za guwaiwaiu e Libã bùsuu, sɛa za Uflata dɔ̀ɔi e ísia pɔ́ kú bɛ'aɛ oiwa. Á̃ bùsu zɔ̃lɛɔn
we.‡ 25 Gbɛ̃e a fɔ̃ gíɛ́o. Gu pɔ́ a kɛ̀sɛ lɛ́ a zɛu píi, Dii á Lua a to gili ń vı̃ao gɛ̃ bùsupideɔguɛ,
lá à a lɛgbɛ̃̀ɛ́wa.
26 A ma! Málɛ báaadangu yá̃ ń láaizı̃ama yá̃o dilɛɛ́ gbã. 27 Tó a Dii yãdilɛa pɔ́ málɛ
daɛ́ gbãɔ mà, a báaadaáguɛ. 28 Tó i Dii á Lua yãdilɛapiɔ mao, mɛ́ á tɛ́ dii pɔ́ á ń dɔ̃ɔɔzi,
a láaizı̃wáɛ. 29 Tó Dii á Lua gɛ̃̀ánɔ bùsu pɔ́ álɛ gɛ́ síipi guu, à báaadangu yá̃pi kpàwakɛ
Galiziũ gbɛ musu, í láaizı̃ama yá̃pi kpàwakɛ Ebali gbɛ musu.§ 30 Gbɛpiɔ ku Yuudɛ̃ bɛ'aɛ
baa, gu pɔ́ Kanaa pɔ́ kú Yuudɛ̃ sɛ̃uɔ kuu. A zã̀ ń Mɔle líɔo, bɔaa ń Giligalio. 31 Á̃ bua

‡ **10:17** Zı̃n 10.34, Lom 2.11 § **10:22** Daa 46.27 * **10:22** Daa 15.5, 22.17 * **11:4** Bɔa 14.28 † **11:6** Nao 16.31-32 ‡ **11:24** Yoz 1.3-4 § **11:29** Yoz 8.33

Yuudɛ̃wa tia, í gɛ́ bùsu pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpáwápi síi. Tó á sì a zɔ̃lɛu, 32 íɔ ikoyãɔ ń yãdilɛa
pɔ́ málɛ daɛ́ gbãɔ kũa, àɔ zìkɛwà.

12

Lousisikìi mɛ̀ndona

1 Ikoyãɔ ń yãdilɛa pɔ́ áɔ kũa bùsu pɔ́ Dii á dezi káauɔ Lua kpàwá guuɔn kɛ: Gɔɔ pɔ́ á kú
we píi àɔ zìkɛwà. 2 A bui pɔ́ álɛ ń bùsu símápiɔ gulɛsì pɔ́ aa bɔ̀ɔ gboo píi, gu pɔ́ aaì zɔbleu ń
tãaɔnɛ gbɛ̀ lɛsìɔ ń sìsìɔ musu ń lí yɛ̀lɛlɛɔ gbáuo píi. 3 A ń sa'okìipiɔ gboo, í ń gbɛ̀pɛlɛɔ wíwi,
í ń Asetaati lipɛlɛɔ kpasa à tɛ́kũ, í ń pɔ́ pɔ́ aa dìlɛ ń dii ũɔ dúuzɔ̃, í ń tɔ́ dɛ gupiɔu. 4 Ásuli
kɛ Dii á Luaɛ, lá aaì kɛ ń diiɔnɛwao. 5 Dii á Lua a gu dilɛ á buie tɔɔlɛu, aà tɔ́ iɔ kuwà, íɔ aà
sisiu. We áli gɛ́u 6 ń sa pɔ́ wì a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũɔ ń sáaukpasaɔ ń á pɔ́ kwideɔ ń á gbaɔ ń pɔ́
pɔ́ a a lɛgbɛ̃ Diiɛɔ ń á pɔeã gbaɔ ń á pɔtuo nɛ́ sɛ̃́iaɔ, 7 íli pɔble Dii á Lua aɛ we ń á bɛdeɔ, í
pɔnakɛ zì pɔ́ á kɛ̀ɔ yã́ musu píi, kɛ́ Dii á Lua báaadàágu yã́i.
8 Ásu kɛ lá wálɛ kɛ la gbãɛwao, asa lá à wá baade pɔ gbà ɔ̃ àlɛ kɛ, 9 kɛ́ i ka bùsu pɔ́ Dii
á Lua lɛ́ kpáwá à kã́maboupi guu yãao yã́i. 10 Tó a bua Yuudɛ̃wa, mɛ́ a zɔ̃lɛ bùsu pɔ́ Dii
á Lua lɛ́ kpáwá á pɔ́ ũpi guu, a to à ĩampakìi e á wɛ̀lɛ pɔ́ liaaáziɔ yã́ musu, íɔ ku dɔdɔa.
11 Dii á Lua a gu pɔ́ a tɔ́ aɔ kuwà dilɛɛ́, íli gɛ́ we ń pɔ́ pɔ́ málɛ dilɛɛ́ɔ píi, sa pɔ́ wì a pɔ́ kátɛu à
tɛ́kũɔ ń sáaukpasaɔ ń á pɔ́ kwideɔ ń á gbaɔ ń pɔmaa pɔ́ a a lɛgbɛ̃̀ɛ̀ɔ. 12 Wekìi á pɔ aɔ na Dii
á Luawa, ápiɔ ń á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛɔ ń á zìkɛnaɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ ń Levii bui pɔ́ kú á bɛ wɛ̃́lɛu aai
bùsu kpaalɛsɛánɔɔɔ. 13 A laaika! Ásu sa'o gu pɔ́ kɛ̀ɛ́uo, 14 sema gu pɔ́ Dii a dilɛ á buie tɔɔlɛ
guu bàasio. Wekìi áli sa'ou, í yã́ pɔ́ málɛ daɛ́ɔ kɛu píi. 15 N beeo àli pɔ́ pɔ́ álɛ só kòlokpa gu
pɔ́ kɛ̀ɛ́u, lá Dii á Lua báaadàágu lɛ́u. Gbɛ̃́ pɔ́ aa gbãlɛaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa gbãlɛaoɔ píi aali só ń bɛ
wɛ̃́lɛu, lá i tue ge bana sowa. 16 Áli pɔ́ kòlokpa a au bɔlɛ kɔ́lɛ tɔɔlɛ lán íwa. Ásu aupi bleo.
17 Ásu á pɔ́wɛna kwide pɔ́ á kpàa ble á wɛ̃́lɛuo ge vɛ̃ɛ ge nísi ge á pɔtuo nɛsana sɛ̃́iaɔ ge pɔ́
pɔ́ a a lɛgbɛ̃̀mɛɛɔ ge á pɔeã gbaɔ ge pɔ́ pɔ́ má dìlɛ àli ma gbaɔ. 18 Ali ble Dii á Lua aɛ gu pɔ́ a
sɛu, ápiɔ ń á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛɔ ń á zìkɛnaɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ ń Levii bui pɔ́ kú á wɛ̃́lɛuɔ. A tó á pɔ
líɔ na Dii á Luawa zì pɔ́ á kɛ̀ɔ yã́ musu píi. 19 A laaika! Ásu niazìkpa Levii buiɔzi gɔɔ pɔ́ á
kú bùsupi guuo.
20 Tó Dii á Lua á bùsu kã̀fìɛ́ lá a ɔ̀ɛ́wa, tó nɔ̀ɔ ni lɛ́ á dɛ, mɛ́ á ye só, àli só á pɔeãwa. 21 Tó
gu pɔ́ Dii á Lua a sɛ a tɔ́ aɔ kuwà zã̀ánɔ, àli pɔ́ pɔ́ Dii kpàwá kòlokpa lá má dìlɛɛ́wa, í só á bɛ
wɛ̃́lɛu á pɔeãwa. 22 Lá i tue ge bana só, àli so màa, gbɛ̃́ pɔ́ aa gbãlɛaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa gbãlɛaoɔ
píi. 23 Ásuli pɔ́ kòlokpasai sóo fá! Asa a au mɛ́ a wɛ̃ni ũ. Ásuli nɔ̀ɔ só ń a wɛ̃nioo.* 24 Áli pɔ́
kòlokpa a au bɔlɛ kɔ́lɛ tɔɔlɛ lán íwa. Ásuli aupi bleo. 25 Ásuli bleo, kɛ́ à e àɔ yã́ pɔ́ Dii yei kɛ
yã́i, íɔ aafia, ápiɔ ń á buiɔ á kpɛ.
26 Ali pɔ́ pɔ́ á dìlɛ Dii pɔ́ ũ a a lɛgbɛ̃̀ɛ̀ɔ sɛ́ gɛɔ̀ gu pɔ́ a sɛu. 27 Ali sa pɔ́ wì a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ
o Dii á Luawa aà gbagbakìi, a nɔ̀ɔ ń a auo píi. Ali sáaukpasa nɔ̀ɔ só, íli a au ɛ́lɛ Dii á Lua
gbagbakìipiwa. 28 Aɔ yã́ pɔ́ málɛ daɛ́piɔ kũa, íɔ zìkɛwà. Aɔ yã́ pɔ́ maa mɛ́ a zɛvì Diiɛ kɛ, kɛ́
à e àɔ aafia, ápiɔ ń á buiɔ e gɔɔpii.
29 Dii á Lua a bui pɔ́ álɛ gɛ́ ń bùsu síimápiɔ midɛɛ́, í ń bùsu si à zɔ̃lɛu. 30 A laaika! An
kaalɛa gbɛa ásu zu bai guuo. Ásu ń diiɔ yãgbɛa à mɛ, kpelewa buipiɔ ì zɔble ń diiɔnɛ, wà
kɛ màa sɔ̃o bá! 31 Ásu kɛ Dii á Luaɛ màao, asa yãbɛ̃ɛ pɔ́ Dii zau píi ɔ̃ aaì kɛ ń diiɔnɛ, aaì sa
pɔ́ wì a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o ń ń nɛgɔ̃ɛɔ ń ń nɛnɔɛɔ lɔ se.

13

Zɔblea dii pãleɔnɛ

1 Aɔ yã́ pɔ́ málɛ daɛ́ɔ kũa píi, íɔ zìkɛwà. Ásu yãe kã́fì a guuo, mɛ́ ásu yãe bɔuo.* 2 Tó ãnabi

* **12:23** Daa 9.4, Lev 17.10-14, Zìn 15.20 * **13:1** Zia 22.18-19

ge nana'ona fɛ̀lɛ á guu à mɛ̀, á seela ge dabudabu kɛɛ́, 3 tó seela ge dabudabu pɔ́ a ò̃ɛ́ kɛ̀, mɛ́
a ò̃ɛ́ à tɛ dii pɔ́ á dɔ̃ yãaoɔzi, íɔ zɔblenɛ́, 4 ásu ãnabipi ge nana'onapi yãmao. Dii á Lua mɛ́ á
lɛ́, àlɛ á gwa, tó á nisĩna yeazi ń nɔ̀sɛmɛndoo. 5 Aɔ tɛ Dii á Luazi, íɔ aà vĩa vĩ. Aɔ aà yãdilɛaɔ
kũa, íɔ aà yãma. Aɔ zɔbleɛ̀, íɔ naaaàzi. 6 Sema wà ãnabipi ge nana'onapi dɛ, asa àlɛ oɛ́ à
bɔ Dii á Lua pɔ́ á bɔ́lɛ zɔbleu Egipi à á bó kpɛɛ. Alɛ á kɛ̃́ zɛ́ pɔ́ Dii á Lua ɔ̀lɔɛ́ à bɛuwaɛ. Sema
à vãipi midɛ á guu. 7 Tó n vɩ̃̀i ge n dãuna dadoũde ge n nɛgɔ̃ɛ ge n nɛnɔɛ ge n nɔ yenzide ge
n kpàasia n swãfɛ̃̀ asii guu à mɛ̀, wà gɛ́ zɔblei dii pɔ́ ápiɔ ge á deziɔ dɔ̃ɔɔnɛ, 8 bui pɔ́ kúánɔ
kãi ge zɔ̃̀ɔ diin nò, dṹnia lɛ́la e a lɛ́le diiɔn nò, 9 ńsu weiɛ̀ ǹ aà yãmao. Nsu ǹ aà wɛ̃nagwa ǹ
sùuukɛaànɔo. Nsu kàedaaàzio. 10 N aà dɛ. Dɔaa ǹ aà pa ń gbɛo, gbɛ̃́ kĩniɔ i gbasa aà pápa.
11 A aà pápa ń gbɛo à dɛ, asa a wɛ̀ɛlɛ à á kɛ̃́ Dii á Lua pɔ́ á bɔ́lɛ zɔbleu Egipiwaɛ. 12 Tó Isailiɔ
mà, vĩa a ń kṹ ḿpiiɛ, aa we yãvãi bee taa kɛ á guu lɔo.
13 Tó á mà wɛ̃́lɛ pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpáwá àɔ ku a guuɔ dou wà mɛ̀, 14 gbɛ̃pãɔ fɛ̀lɛ wɛ̃́lɛdeɔ
swãfɛ̃̀, aa mɛ̀ wà gɛ́ zɔblei dii pɔ́ á dɔ̃ɔɔnɛ, 15 à yã́pi gbɛagbɛa, í gbɛ̃́ɔ lala maamaa à ma. Tó
wà yãbɛ̃ɛpi kɛ̀ á guu sĩanaɛ, 16 à wɛ̃́lɛpideɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao míɔmiɔ, í wɛ̃́lɛpideɔ ń ń pɔtuoɔ
kaalɛ píi. 17 A ń pɔ́ɔ naaa kálɛ gãaɛ, í tɛsɔ̃ wɛ̃́lɛpiwa ń pɔ́piɔ píi sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ
Dii á Luaɛ ũ. Wɛ̃́lɛpi i gɔ̃ bɛzia ũ e gɔɔpii, wasu ɛa kálɛ bauo. 18-19 Asuli pɔ́ pɔ́ Dii á Lua dĩlɛ
kaalɛpɔ ũ kee sɛo, kɛ́ aà pɔkũma pãsĩ e weewà yã́i. Tó a Dii á Lua yãmà, mɛ́ á aà yãdilɛa
pɔ́ málɛ daɛ́ gbãɔ kũa, mɛ́ a yã́ pɔ́ a yei kɛ̀, a wɛ̃nadɔ̃ɛ́, i sùuukɛánɔ, i to à dasikũ, lá à a lɛgbɛ̀
á dezi káauɔnɛwa.

14

Pɔ́ pɔ́ Dii dĩlɛ tɛ̃ ũɔ
(Lev 11.1-47)

1 Dii á Lua nɛ́ɔn á ũ. Asu à á mɛ líli ge à á mi bo gɛ yã́ musuo, 2 asa Dii á Lua gbɛ̃́ pɔ́ an
kua adoaɔn á ũ. A á sɛ́ dṹnia buiɔ guu a gbɛ̃́ yenzideɔ ũɛ. 3 Asu tɛ̃e bleo. 4 Nɔ̀ɔ pɔ́ áli sóɔn
kɛ: Zu, sã, ble, 5 bana, tue, bua, sae, yaa, gbɔ, kpasaa. 6 Nɔ̀ɔ pɔ́ a swɛ paaa pla mɛ́ ĩ pɔbɔ a
kòlou à ɛa àɔ só, àli beeɔ só. 7 Tó a swɛ paaa plao, ge ĩli pɔbɔ a kòlou à ɛ̀a sòo, ásuli sóo.
Asu yiongo ge kífɛ̃nɛna ge ɛ̃́n'ui'uina soo. Aaĩ pɔbɔ ń kòlou aa ɛa só, ãma an swɛ paaao. A
nɔ̀ɔ beeɔ tɛ̃́. 8 Sàwa swɛ paaa, kási ásu soo, asa ĩli pɔbɔ a kòlou à ɛ̀a sòo. A nɔ̀ɔ beeɔ tɛ̃́. Asu
ɔkã a gɛwa seo.
9 Pɔ́ pɔ́ kú í guu, tó a ka ń tɛɛo vĩ, àli só. 10 Pɔ́ pɔ́ ka ń tɛɛo vĩ sɔ̃o, à tɛ̃́, ásuli sóo. 11 Ali bã
pɔ́ wi dilɛ tɛ̃ ũoɔ só píi. 12 Bã pɔ́ áli sóoɔ tɔ́n kɛ: Yãamusu, kúu, bãso, 13 baɛ, zabã, bleaa bui
píi, 14 gbagbaa bui píi, 15 koohũhũna, taataa, yaabɛɛ bui píi, 16 koo bui píi, bãyakpa, fana,
17 gáu, tɛɛpili, kpɔbɔ'ilɛna, 18 wàaliana, yaapuna bui píi, wɛlɛmbã, sasi. 19 A kɔ̀ɔ gɔ̃̀sĩadeɔ
tɛ̃ píi, ásu soo, 20 a gɔ̃̀sĩade pɔ́ dɛ tɛ̃ ũoɔ bàasi. 21 Asu pɔ́ pɔ́ gà ń azĩao soo.* A kpa bɔ̀mɔ pɔ́
kú á uawa aà so ge à yía buipãlewa. Apiɔ, Dii á Lua gbɛ̃́ pɔ́ an kua adoaɔn á ũ. Asuli blenɛ
nɔ̀ɔ kuu ń a da yɔ̃́'ioo.†

Pɔ́ kwide yãdilɛa

22 Aliɔ á bua pɔ́wɛna kwide kpa wɛ̃ ń wɛ̃o.‡ 23 Ali ble Dii á Lua aɛ gu pɔ́ a sɛ àli a sísiu, á
pɔ́wɛna ń á vɛ̃ɛo ń á nísio ń á pɔtuo nɛsana sɛ̃́iaɔ, kɛ́ à e àɔ Dii á Lua vĩa vĩ gɔɔpii yã́i. 24 Tó
gu pɔ́ Dii a sɛpi asu àɔ zɔ̃̀ɛ, mɛ́ á fɔ̃ sɛ à gɛò we píio báaa pɔ́ a dàágupi yã́i, 25 à yía, í gɛ́ ń a
ɔ̃ao we. 26 Ali pɔ́ pɔ́ á yei lú ń ɔ̃apio, zu ge sã ge vɛ̃ɛ ge wɛ̃ ge pɔ́ pɔ́ á pɔ gbà píi, í ble Dii á
Lua aɛ we à pɔnakɛò, ápiɔ ń á bɛdeɔ píi.
27 Asu niazĩkpa Levii bui pɔ́ kú á wɛ̃́lɛuɔzio, asa aa bùsu kpaalɛsɛánɔo. 28 Ali wɛ̃̀ àaɔ̃de
pɔ́ kwide kálɛ á wɛ̃́lɛɔu, 29 á wɛ̃́lɛ Levii bui pɔ́ aa bùsu kpaalɛsɛánɔɔɔ ń bɔ̀mɔɔ ń nɛtonɛ pɔ́

---
* 14:21 Lev 17.12-15, Zĩn 15.20 † 14:21 Bɔa 23.19, 34.26 ‡ 14:22 Nao 18.21

gwana vĩoɔ ń gyaa taasideɔ aai mɔ ble aa kã́, Dii á Lua i báaadaágu zĩ pɔ́ álɛ kɛ yã́ musu píi.

15

Fĩatoanɛ
(Lev 25.1-7)

1 Wɛ̃̀ sopla ń wɛ̃̀ soplao àliɔ fĩadeɔ kɛ̃́. 2 Lá áli kɛ a yã́ musun kɛ: Gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́ sɛ̃̀a a gbɛ̃́deeɛ,
aà ade kɛ̃́. Asu fĩala a gbɛ̃́deepi ge a gbɛ̃́wao, asa wà fĩatoanɛ kpàwakɛ̀ Dii yã́iɛ. 3 Nibɔ ɔ̃ àli
fĩalawà, íli fĩa pɔ́ kú a gbɛ̃́deewa toɛ̀. 4-5 Tó a Dii á Lua yãmà, mɛ́ álɛ zĩkɛ yãdilɛa pɔ́ málɛ
oɛ́ gbãɔwa ń laaio lé, taaside aliɔ kú á guuo, asa Dii á Lua a báaadaágu bùsu pɔ́ àlɛ kpáwá
à gɔ̃ vĩpi guuɛ. 6 Dii á Lua a báaadaágu lá à a lɛgbɛ̃̀ɛ́waɛ. Ámɛ á fĩadɔ buiɔwa, áɔ fĩasɛamá
ni vĩo. Ámɛ á kiblemá, i kɛ aamɛ aa kiblewáo.
7 Tó á gbɛ̃e su gɔ̃̀ taaside ũ á guu bùsu pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpáwá wɛ̃́lɛe guu, ásu á nɔ̀sɛ kṹkpaɛ̀
à gí pɔ́ sɛ̃aiɛ̀o. 8 Ali ɔ pooɛ̀, à pɔ́ pɔ́ kɛ̃̀sãwà sɛ̃aɛ̀. 9 A laaika! Ásu làasoo vãi kɛ à mɛ wɛ̃̀ soplade
pɔ́ wĩ fĩadeɔ kɛ̃́u kà kãiɛo. Tó a bĩ̀ikɛ̀ ń á gbɛ̃́ pɔ́ dɛ taaside ũo, mɛ́ i pɔe kpawào, tó à wiilɛ̀
Diiwa á yã́ musu, a gɔ̃ɛ́ duuna ũɛ. 10 A kpawà sɔũ̀sɔũ, i kɛ ń nɔ̀sɛmɛmplao no. Tó á kɛ̀ màa,
Dii á Lua a báaada zĩ pɔ́ á kɛɔu ń yã́ pɔ́ á kɛɔ píi. 11 Taasideɔ láa á bùsuuo.* A yãi tò málɛ
oɛ́, àli ɔ poo á bùsu gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ wɛ̃nadeɔ ge taasideɔ ũɔnɛ.

Zɔgbaɛa yã́
(Bɔa 21.1-11)

12 Tó wà á Ɛbɛlu dee gɔ̃ɛ ge nɔɛ yĩawá, àli zɔbleɛ́ wɛ̃̀ sooloɛ, a wɛ̃̀ soplade guu à aà bɔ
zɔkɛu, i gɔ̃ azĩaɛ. 13 Tó álɛ aà gbaɛ sɔ̃, ásu à aà gbaɛ ɔgiio. 14 A aà gba á kpàsa pɔ́ɔ ń á dɔ̃ pɔ́ɔ
ń á vɛ̃ɛ pɔ́ á fɛ̃̀o. Lá Dii á Lua báaadàágu, à kpawà màa sɔ̃. 15 Lá a zɔblè Egipi, ɔ̃ Dii á Lua
á bó, à to a yã́ dɔágu. Bee yãi ma yãɛ bee dĩ̀lɛiɛ́ gbã.
16 Tó á zɔe òɛ́ á kɛ̃́wáo, kɛ́ a yeázi ń á bɛdeɔ, àlɛ namama á kĩ́i yãi, 17 à ka sɛ́, í aà swã́ fɔ̃ò
kpɛɛlɛ gbawa, i gɔ̃ á zɔ ũ gɔɔpii. A yã́ doũpi kɛ ń zɔnɔɛo lɔ. 18 Ásu to zɔgbaɛa yã́pi kɛɛ́ zĩ'ũo,
asa zĩ pɔ́ a kɛ̀ɛ́ e wɛ̃̀ soolo ài dɛ gbɛ̀wina pɔ́a lɛɛ pla. A aà gbaɛ, i gɔ̃ azĩaɛ, Dii á Lua i báaada
zĩ pɔ́ á kɛɔu píi.

Pɔtuo nɛsana sɛ̃́iaɔ

19 A á pɔtuo nɛsana sɛ̃́iaɔ dilɛ Dii á Lua pɔ́ ũ. Ásuli zĩkɛ ń a zù nɛsana sɛ̃́iaoo. Ásuli á sã
nɛsana sɛ̃́ia kãkɛ̃ɛlɛo. 20 Wɛ̃ ń wɛ̃o àli só ń á bɛdeɔ Dii á Lua aɛ gu pɔ́ a sɛu. 21 Tó pɔtuo nɛ́piɔ
kee sãa vĩ, ɛɛ ge vĩ̀a ge sãa vãi pãle a vĩn lò, ásu sa'oò Dii á Luawao. 22 Ali só bɛ, gbɛ̃́ pɔ́ aa
gbãlɛaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa gbãlɛaoɔ píi, lá i tue ge bana sowa. 23 Ásu só ń a auoo. Ali a kòlokpa a
au bɔlɛ kɔ́lɛ tɔɔlɛ lán íwa.

16

Dikpɛɔ yã́
(Bɔa 12.1-20, Lev 23.15-21)

1 Tó mɔ pɔ́ wĩ mɛ Abibu bɔ̀, àli Gɛ̃amusu dikpɛkɛ Dii á Luaɛ, asa mɔpi guu ɔ̃ à bɔ̀ánɔ Egipi
gwãasĩna. 2 A sa'o Dii á Luawa ń zuo ge sã Gɛ̃amusu sa'obɔ ũ gu pɔ́ Dii a sɛu a tɔ́ iɔ kuwàu.
3 Ásu pɛ̃ɛ soòo. Aliɔ kàa so e gɔɔ sopla wɛ̃na blɛ ũ, asa a bɔlɛ Egipi ń wãaoɛ, á bɔa Egipi yã́
iɔ dɔágu gɔɔpii. 4 Pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ su àɔ ku guei á bùsuuo e gɔɔ soplapi gɛ paò. Sa pɔ́ á o dikpɛgɔɔ
sɛ̃́ia oosi, ásu a nɔ̀ɔ kĩni to gu dɔwào. 5 Á Gɛ̃amusu sa'oa zɛ́ vĩ bùsu pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpáwá
wɛ̃́lɛe guuo, 6 sema gu pɔ́ a sɛ a tɔ́ iɔ kuwà bàasio. Wekĩi áli Gɛ̃amusu sa'ou oosiɛlɛ á bɔlɛa

* **15:11** Zãa 12.8

Egipi dikpɛgɔɔ. 7 Ali sa'onɔɔ fùukɛ, ì só gu pɔ́ Dii á Lua a sɛu. Tó gu dɔ̀, ì tá bɛ. 8 Aliɔ kàa so
e gɔɔ soolo, a gɔɔ soplade zĩ́ ì kãaa Dii á Luaɛ. Ásuli zĩe kɛ zĩbeezĩo.
9 Za gɔɔ pɔ́ a na pɔkɛkɛawa, àliɔ ãsɔ̃a nao, a soplade 10 ì gbasa Pãteko dikpɛkɛ Dii á Luaɛ.
Lá à báaadàágu lɛ́u, àli gbadaɛ̀ màa. 11 Ali pɔnakɛ Dii á Luaɛ gu pɔ́ a sɛ a tɔ́ iɔ kuwàu,
ápiɔ ń á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛɔ ń á zɔgɔ̃ɛnaɔ ń á zɔnɔɛnaɔ ń Levii bui pɔ́ kú á wɛ̃́lɛuɔ ń bɔ̀mɔɔ ń
tonɛ pɔ́ gwana vĩoɔ ń gyaa taaside pɔ́ kú á guuɔ. 12 A tó á zɔblea Egipi yã́ àɔ dɔágu, ì zĩkɛ
ikoyãpiɔwa ń laaio.
13 Pɔgbẽa ń vɛ̃ɛbɛ'ifɛ̃ao gbɛa àli Lákpɛdɔa dikpɛkɛ e gɔɔ sopla. 14 Ali pɔnakɛ dikpɛpi guu,
ápiɔ ń á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛɔ ń á zɔgɔ̃ɛnaɔ ń á zɔnɔɛnaɔ ń Levii buiɔ ń bɔ̀mɔɔ ń nɛtonɛɔ ń
gyaa pɔ́ kú á wɛ̃́lɛuɔ. 15 Aliɔ dikpɛpi kɛ Dii á Luaɛ e gɔɔ sopla, gu pɔ́ a sɛu, asa Dii á Lua a
báaadaágu ń á buapɔ́ɔ ń zĩ pɔ́ á kɛɔ píi, á pɔna i kɛ zài.
16 Wɛ̃ ń wɛ̃o gɛ̃n àaɔ̃ á gɔ̃ɛɔ lí gɛ́ ńzĩa ɔlɔi Dii á Luaɛ gu pɔ́ a sɛu, Kàaso dikpɛ zĩ́ ń Pãteko
dikpɛ zĩo ń Lákpɛdɔa dikpɛ zĩo. Gbɛ̃e su azĩa ɔlɔ Diiɛ ɔgiio. 17 Baade lí gɛ́ ń gbao báaa pɔ́
Dii á Lua dàaàgu lɛ́u.

Yã́gɔ̃gɔ̃a

18 A yã́kpalɛkɛnaɔ ń gbãadeɔ dilɛdilɛ á bui ń buio guu wɛ̃́lɛ pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpáwáɔ guu
píi. Aali yã́kpalɛkɛ ń gbɛ̃́ɔ a zɛ́wa. 19 Ásuli yã́gɔ̃gɔ̃ koleao. Ásuli gbagusaɛsio, asa gbagusaɛ
ì ɔ̃nɔnaɔ vĩakũɛ, mɛ́ ì gbɛ̃maaɔ yã́ fuangba. 20 Aliɔ tɛ yã́zɛdei, ì e àɔ ku, ì gɔ̃ bùsu pɔ́ Dii á Lua
lɛ́ kpáwápi vĩ. 21 Ásuli Asetaati lí pélɛ sa'okĩi pɔ́ á bo Dii á Lua pɔ́ ũ saɛo. 22 Ásuli gbɛpɛlɛ
we tã́a ũo, asa Dii á Lua zauɛ.

17

1 Ásuli sa'o Dii á Luawa ń zu ge sã vãi ge a sãadeoo, asa Dii á Lua ye yã́ bee taa gĩyãio.
2 Tó gbɛ̃e ku wɛ̃́lɛ pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpáwáɔ guu, gɔ̃ɛ ge nɔɛ, mɛ́ àlɛ yã́ pɔ́ Dii á Lua yeio kɛ,
àlɛ Dii bàakuaánɔ yã́ gboo, 3 àlɛ zɔble dii pãleɔnɛ, àlɛ kúlɛnɛ́ ge ĩatɛ̃ ge mɔvua ge saanaɛn
nò, lá má ɔ̀ɛ́ ásu kɛowa, 4 tó á mà màa, à yã́pi gbɛagbɛa maamaa. Tó wà yãbɛ̃ɛpi kɛ̀ á guu
sĩanaɛ, mɛ́ a sea vĩo, 5 à gɔ̃ɛ ge nɔɛ pɔ́ yãvãipi kɛ̀ sɛ bɔaànɔ bĩ́ibɔlɛu, ì aà pápa ń gbɛo à dɛ.*
6 Tó seeladeɔ ku gbɛ̃ɔn pla ge àaɔ̃,† à gbɛ̃́pi dɛ. Ásuli gbɛ̃dɛ gbɛ̃́ mɛ̀ndo seeladekɛ yã́ musuo.
7 Seeladeɔ mɛ́ aa dɔaa aà pá, gbɛ̃́pii i gbasa aà pápa, kɛ́ vãi e láa á guu yã́i.‡
8 Tó wà mɔ̀ ń gbɛ̃́ káalao á bɛ wɛ̃́lɛu, mɛ́ yã́pi kɛ̀ɛ́ zĩ'ũ, i fɔ̃ á kɛ̀kɛo, gbɛ̃dɛa ge yã́gɔ̃gɔ̃a ge
gbɛ̃kɛ a ĩan nò, à gɛ́ńnɔ gu pɔ́ Dii á Lua a sɛu. 9 I gɛ́ńnɔ sa'ona Levii buiɔ kĩ́i ń gbɛ̃́ pɔ́ dɛ
yã́kpalɛkɛna ũ gɔɔ beeo. A yã́pi gbɛagbɛamá, aai oɛ́ lá wa yã́pi gɔ̃́gɔ̃. 10 A kɛ lá aa oɛ́ gu pɔ́
Dii a sɛuwa. A laaika! A kɛ lá aa daɛ́wa píi. 11 A zĩkɛ ikoyã pɔ́ aa dàɛ́wa ń lá aa yã́kpalɛ
mĩdɛo. Ásuli pãalɛ ɔplaai ge zɛɛio. 12 Tó gbɛ̃́ kàamai vĩ, mɛ́ i yã́kpalɛkɛna ge sa'ona pɔ́ lɛ́
zĩkɛ Dii á Luaɛ yãmao, à gbɛ̃́pi dɛ à vãi bɔ á guu. 13 Tó Isailiɔ mà píi, vĩa a ń kṹ, aa dɔ́ɛńnɔ
lɔo.

Kia yã́

14 Tó a gɛ̃ bùsu pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpáwá guu, á sĩ a zɔ̃lɛu, á mɛ wà gbɛ̃́ dilɛ wá kía ũ, lá bui
pɔ́ liaawáziɔ kɛ̀wa.§ 15 A gbɛ̃́ pɔ́ Dii á Lua a sɛ á guu dilɛ á kía ũ. Ásuli buipãle dilɛ a ũo.
16 Kíapi suli sɔ̃́ kãaaazi dasio. Asu to gbɛ̃́ɔ gɛ́ sɔ̃́ dasi wɛɛlɛi Egipio,* asa Dii ɔ̀ɛ́ à mɛ̀, ásu
ɛa gɛ́ we lɔoɛ. 17 Asu nɔsɛ dasio,† kɛ́ an yã́ su aà sɔ̃ bleo yã́i. Asu ã́nusu ń vuao kãaaazi
zɔ̃ɔzɔ̃ɔo.‡ 18 Tó à kpalablè, aà ikoyã pɔ́ na sa'ona Levii buiɔ ɔzĩɛ bee kɛ̃ láu azĩa pɔ́ ũ, 19 iɔ
kũa, iɔ a kyokɛ e a wɛ̃ni lɛ́u, kɛ́ à e vĩakɛa Dii á Luaɛ dada, iɔ aà ikoyãɛ beeɔ kũa píi, i aà

* **17:5** Bɔa 22.19 † **17:6** Mat 18.16, 2Kln 13.1, 1Tim 5.19, Ɛbɛ 10.28 ‡ **17:7** 1Kln 5.13 § **17:14** 1Sam 8.5 * **17:16**
1Kia 10.28 † **17:17** 1Kia 11.1-8 ‡ **17:17** 1Kia 10.14-22

ɔtondɔkĩi gwa. 20 Asu azĩa sɛ lɛsĩ dɛ a gbɛ̃́ɔla à pãalɛ ikoyãɛ ɔplaai ge zɛɛio, kɛ́ aàpi ń a buiɔ
e gɛ̃gɛ̃ Isaili kpalau yãí.

18

Sa'onaɔ ń Levii buiɔ baa

1 Sa'onaɔ ń Levii buiɔ píi su bùsu kpaalɛsɛ lán Isaili kĩniɔwao. Sa pɔ́ wĩ o Diiwa wà a pɔ́
nísi kátɛu à tɛ́kũ pɔ́ kĩniɔ ń pɔ́ pɔ́ wĩ aà gbao iɔ dɛ ń pɔblea ũ. 2 Aa bùsu kpaalɛsɛ ń ń gbɛ̃́ɔ.
Dii mɛ́ ń baa ũ lá a ònɛ́wa.* 3 Tó gbɛ̃́ lɛ́ sáaukpa sa'o ń zuo ge sã ge ble, aàli a ɔ do ń a gɛɛ'uɔ
ń a basaao kpa sa'onaɔwa ń pɔ́ ũ. 4 A á pɔ́wɛn káau ń á vɛ̃ɛ káauo ń á nísi káauo ń sãkã
pɔ́ á kɛ̃̀ɛlɛ sɛ́iaɔ kpámá, 5 asa ampiɔ Dii á Lua ń sɛ́ á buiɔ guu, aaɔ sa'ozĩ kɛ ń a tɔ́o gɔɔpii,
ampiɔ ń ń buiɔ.

6 Tó Levii bui bɔ̀ Isaili wɛ̃́lɛ pɔ́ a kuu, kɛ́ àlɛ gu pɔ́ Dii a sɛu nidɛ yãí, mɛ́ à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ we, 7 ali
sa'ozĩ kɛ ń Dii a Lua tɔ́o, lá a gbɛ̃́ Levii bui pɔ́ lɛ́ zĩkɛ Diiɛ weɔwaɛ. 8 Ali a baa ble lánwaɛ,
pɔ́ pɔ́ aà mae bɛdeɔ lí kpã́sãɛ̀ bàasi.

Luayãdɔ̃nsaiɔ yãbɛ̃ɛkɛa

9 Tó a gɛ̃ bùsu pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpáwá guu, ásu bui pɔ́ kú weɔ yãbɛ̃ɛkɛa dadao. 10 Á gbɛ̃e
su sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o ń a nɛgɔ̃e ge nɔɛoo. Màsokɛna ge gbɛ̃kɔɔlɛkɛna ge wɛɛlɛkɛna
ge pɔdamade† su àɔ kú á guuo 11 ge ɛsɛbɛ̃ɛde ge wɛlɛnde ge tã́ade ge gɛ̀sisina. 12 Asa
yãbeetaakɛnaɔ bɛ̃̀ɛ Diiɛɛ. Yãbɛ̃ɛ beeɔ kɛa yãí ɔ̃ Dii á Lua lɛ́ buipiɔ yáiɛ́. 13 Áɔ ku tàaesai
Dii á Luaɛ.‡

Ãnabi zɔ̃ɔe a mɔ́

14 Bui pɔ́ álɛ ń bùsu símápiɔ, aaĩ tã́adeɔ ń màsokɛnaɔ yãma, ãma ápiɔ, Dii á Lua i weiɛ́o.
15 Dii á Lua a á bui gbɛ̃e sɛ ãnabi ũ lamawa. Aà yã́ ɔ̃ áli ma.§ 16 Yã́ pɔ́ á gbɛ̀a Dii á Luawa
gɔɔ pɔ́ a kɔ̃ kã̀a Olebun we. A mɛ̀ Dii á Lua su yã'oɛ́ lɔo, á ye tɛ́ zɔ̃ɔpi gwaaio, kɛ́ ásu gao
yãí.* 17 Dii òmɛɛ à mɛ̀ á yã́ pɔ́ á òpi maa. 18 A mɛ̀ á tó á gbɛ̃e gɔ̃ ãnabi ũ lamawa, i a yã́ sóso
kaɛ̀ aà lɛ́u, ãnabipi i yã́ pɔ́ Dii dàɛpi oɛ́ píi. 19 Tó gbɛ̃́ i swã́sɛ Dii yã́ pɔ́ ãnabipi a o ń aà tɔ́oio,
Dii a yã́pi la adewaɛ.† 20 Tó gbɛ̃́ kàamai vĩ, mɛ́ à yã́ pɔ́ Dii i daɛo ò ń aà tɔ́o, ge à yã'ò ń dii
pãle tɔ́o, wàli ãnabi bee taa dɛ. 21 Á gí làasookɛi à mɛ: Kpelewa wá e yã́ pɔ́ i bɔ Dii kĩ́io dɔ̃i?
22 Tó gbɛ̃́ yã'ò ń Dii tɔ́o, mɛ́ yã́pi i kɛo ge i gbɛsuo, yã́ pɔ́ Dii i oon we. Gbɛ̃́pi kàamai mɛ́ tò
à yã́pi ò. Ásu vĩakɛɛ̀o.

19

Misiwɛ̃lɛɔ
(Nao 35.9-28, Yoz 20.1-9)

1 Tó Dii á Lua bui pɔ́ álɛ ń bùsu kpáwáɔ mĩdɛɛ́, mɛ́ a ń bùsupi sĩ, a zɔ̃lɛ ń wɛ̃́lɛɔ ń ń kpɛ́ɔ
guu, 2-3 à bùsu pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpáwápi kpaalɛ̀ lɛɛ àaɔ̃, í wɛ̃́lɛ mɛ̀n àaɔ̃ dilɛ dodo bùsupiɔ
guo, í zɛbɔ pɛ́pɛ wɛ̃́lɛpiɔwa, kɛ́ gbɛ̃dɛna lí e bàalɛ ta we. 4 Tó kai mɛ́ mɔ̀, ɔ̃ gbɛ̃́ a gbɛ̃́dee dɛ̀,
mɛ́ ĩ́ie ku aàpi ń gbɛ̃́ pɔ́ a dɛ̀o zãnguo za zio, lá ali kɛn kɛ. Aàli bàalɛ ta wɛ̃́lɛpiɔ dou azĩa
misia yãí.

5 Tó gbɛ̃́ su gɛ̀ lizɔ̃i líkpɛu ń a gbɛ̃́deeo, mɛ́ à mɔɔ sɛ̀, àlɛ mɔ́ lí lɛ́i, tó a wɛ́tɛ̃ wò gɛ̀ aà gbɛ̃dopi
pà à gà, gbɛ̃́ pɔ́ yã́ bee taa aà lɛ̀, aàli bàalɛ ta wɛ̃́lɛpiɔ dou azĩa misia yãí. 6 Tó i wɛ̃́lɛ dilɛ
màao, daɛ pɔ́ a tɔsiwà a pɛ́lɛ gbɛ̃dɛnapizi ń pɔfɛ̃oɛ, i aà dɛ, kɛ́ wɛ̃́lɛ pɔ́ wa dĩ̀lɛ kɛ̀ zã̀ yãí. I ka
wà aà dɛ sɔ̃o, asa a ĩ́ikũa ń gbɛ̃́ pɔ́ á dɛ̀o no. 7 Bee yãí má òɛ́ à wɛ̃́lɛ mɛ̀n àaɔ̃ dilɛ. 8-9 Tó álɛ
zĩkɛ yã́ pɔ́ málɛ dilɛɛ́ gbãɛ beeɔwa, mɛ́ á kũa píi, tó á ye Dii á Luazi, mɛ́ á bɛ aà zɛ́u gɔɔpii, a

* **18:2** Nao 18.20 † **18:10** Bɔa 22.17 ‡ **18:13** Mat 5.48 § **18:15** Zĩn 7.37 * **18:16** Bɔa 20.19 † **18:19** Zĩn 3.22-23

tó á bùsu zɔ̃ɔkũ, lá à a lɛgbɛ̃̀ á dezi káauɔnɛwaɛ. Tó à bùsupi kpàwá píi, à ɛa wɛ̃́lɛ dilɛ mɛ̀n
àaɔ̃ lɔ, à kɑ̃́ĩ àaɔ̃ pɔ́ á dı̃̀lɛ káau guu, 10 kɛ́ wasu tàaesaide dɛ, aà gaa yɑ̃́ i wí á musu bùsu
pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpáwá àɔ vı̃̀pi guuo yɑ̃́i. 11 Tó gbɛ̃́ ı̃̀isɛ̀ ń a gbɛ̃́deeo, mɛ́ àlɛ aà kpakpa e à gɛ̀
kùsiwà à aà dɛ̀, ɔ̃ à gbàsa bàalɛ̀ tà wɛ̃́lɛpiɔ dou, 12 aà wɛ̃́lɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛ̃́ɔ zı̃̀ aa aà kũ suonɛ́,
wi aà kpa daɛ pɔ́ a tɔsiwàwa, i aà dɛ. 13 Ḿsu à aà wɛ̃nagwao, ı́ gbɛ̃dɛa tàae bɔ á bùsuu, á
kua iɔ na.

Seeladeɔ

14 Bùsu pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpáwá à sipi guu, tó a tɔɔlɛ kpaalɛsɛ̀, á gbɛ̃e su a gbɛ̃́dee kɔɔ pɔ́ gbɛ̃́
káauɔ dà sɛ sɔ̃ɔ̀o.*
15 Ḿsuli yɑ̃da gbɛ̃́ pɔ́ tàae ge duunakɛ̀la gbɛ̃́ mɛ̀ndo seeladekɛ yɑ̃́ musuo. Tó seelade kà
pla ge àaɔ̃, àli yɑ̃́pi sí.† 16 Tó seelade pɑ̃sı̃̀ lɛ́ bɔbɔ ń gbɛ̃́o, 17 sema gbɛ̃ɔn pla pɔ́ aa yɑ̃vı̃̀ ń
kɔ̃opiɔ gɛ́ sa'onaɔ ń yɑ̃́kpalɛkɛna pɔ́ kú gɔɔ beeɔ le Dii kı̃̀i, 18 yɑ̃́kpalɛkɛnapiɔ i wɛ́tɛ yɑ̃́pizi
maamaa. Tó aa è ɛɛ ɔ̃ seeladepi lɛ́ to, à yɑ̃dɔ̀ a gbɛ̃́deewaɛ, 19 wa yɑ̃́ pɔ́ àlɛ wɛɛlɛ wà kɛ a
gbɛ̃́deeɛpi kɛɛ̀. Màa áliɔ kɛ, vɑ̃i i láa á guu. 20 Tó gbɛ̃́ kı̃̀niɔ yɑ̃́pi mà, vı̃̀a a ń kṹ, aa we yɑ̃vɑ̃i
bee taa kɛ á guu bau lɔo. 21 Ḿsuli gbɛ̃e wɛ̃nagwao. Ali ga ñabo ń gao, wɛ́ ń wɛ́o, swaa ń
swaao, ɔ ń ɔo, gbá ń gbáo.‡

20

Zı̃̀kaa yɑ̃́

1 Tó a gɛ á wɛ̀lɛɔwa zı̃̀u, mɛ́ a ń sɔ̃́ɔ ń ń sɔ̃́goɔ ń ń zı̃̀gɔ̃ pɔ́ an dasi dɛálaɔ è kpá, ásu vı̃̀akɛnɛ́o,
asa Dii á Lua pɔ́ á bɔ́lɛ Egipi kúánɔ. 2 Tó álɛ zı̃̀̀ sɔukɛ, sa'ona lí mɔ́ yɑ̃'oi zı̃̀gɔ̃ɔnɛ 3 à mɛ: Isaili
zı̃̀gɔ̃ɔ, à swɑ̃́kpa à ma! Ḿlɛ gɛ́ á wɛ̀lɛɔwa zı̃̀u gbɑ̃. Ḿsu to sɔ̃ kɛ̃́águo. Ḿsu to vı̃̀a á kũo. Ḿsu to
gili gɛ̃águo. Ḿsu to iwɑ̃a ká á pɔao. 4 Dii á Lua mɛ́ lɛ́ gɛ́ánɔ lélɛi á wɛ̀lɛɔwaɛ, a to à zı̃̀ble.
5 Gbɛ̃zɔ̃ɔ i o gbɛ̃́ɔnɛ aa mɛ: Ḿ démɛ kpɛ́ dafu dɔ̀, mɛ́ i iu yɑ̃ao ni? Ade ɛa ta a bɛ, kɛ́ asu ga
zı̃̀lau, gbɛ̃pɑ̃le iɔ iuo yɑ̃́i. 6 Ḿ démɛ vɛ̃ɛbu vı̃̀, i a mɔaokɛ yɑ̃ao ni? Ade ɛa ta a bɛ, kɛ́ asu ga
zı̃̀lau, gbɛ̃pɑ̃le iɔ a mɔaokɛo yɑ̃́i. 7 Ḿ démɛ nɔkpama vı̃̀, i sɛ yɑ̃ao ni? Ade ɛa ta a bɛ, kɛ́ asu
ga zı̃̀lau, gbɛ̃pɑ̃le sɛo yɑ̃́i. 8 Gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ i ɛa yɑ̃́kɑ̃ı̃̀ gbɛ̃́ɔnɛ aa mɛ: Ḿ démɛ vı̃̀a vı̃̀ sɔ̃ kɛ̃̀aàgui?
Ade ɛa ta a bɛ, kɛ́ aà gbɛ̃́ɔ kúsu su kwɛ laaàwao yɑ̃́i. 9 Tó gbɛ̃zɔ̃ɔ yɑ̃'òn ɛ́ aa làa, aali zı̃̀gɔ̃
dɔaanaɔ dilɛ aa dɔaa gbɛ̃́ɔnɛ.
10 Tó a gɛ lélɛi wɛ̃́lɛewa, àli o wɛ̃́lɛpideɔnɛ gı̃̀a aa ńzı̃̀a kpáwá zı̃̀kasai. 11 Tó aa wèi, mɛ́
aa ń wɛ̃́lɛ gba wɛ̃̀ɛ́, wɛ̃́lɛpideɔ i gɔ̃ á zı̃̀gbɑ̃akɛnaɔ ũ, aaiɔ zɔbleɛ́. 12 Tó aai á yɑ̃ma sɔ̃o, mɛ́ aa
fɛ̃̀lɛwá ń zı̃̀oɛ, à ń káka ń wɛ̃́lɛpiu. 13 Tó Dii á Lua wɛ̃́lɛpi nàɛ́ á ɔzı̃̀, à a gɔ̃ɛɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao
píi. 14 Nɔɛɔ ń nɛ́ɔ ń pɔtuoɔ ń wɛ̃́lɛpi pɔ́ɔ sɔ̃, à sɛ́lɛ ázı̃̀a pɔ́ ũ píi. Ali á wɛ̀lɛɔ pɔ́ pɔ́ Dii á Lua
kpàwáɔ mɔaokɛ. 15 Màa á kɛ ń wɛ̃́lɛ pɔ́ zɑ̃̀ánɔ maamaaɔ, i kɛ bui pɔ́ kú kɑ̃iɛ beeɔ wɛ̃́lɛɔ no.
16 Bui pɔ́ Dii á Lua lɛ́ ń bùsu kpáwápiɔ wɛ̃́lɛɔ sɔ̃, ásu pɔe to a guu bɛ̃́ɛo, baa gbɛ̃nazı̃̀na. 17 A
Itiɔ ń Amɔleɔ ń Kanaaɔ ń Pɛliziɔ ń Iviɔ ń Yebusiɔ midɛ míɔmiɔ, lá Dii á Lua dı̃̀lɛ́ɛwa, 18 kɛ́
aasu yɑ̃bɛ̃ɛ pɔ́ aaı̃̀ zɔbleò ń diiɔnɛ daɛ́, ı́ duunakɛ Dii á Luaɛo yɑ̃́i.
19 Tó a koezɔ̃̀ wɛ̃́lɛei gɔɔpla, álɛ zı̃̀kańnɔ kɛ́ à wɛ̃́lɛpi si yɑ̃́i, ásu mɔo tɔ̃ lí pɔ́ wı̃̀ a bɛ bleɔwao.
Aliɔ lípiɔ bɛ ble, ásu zɔ̃o. Líɔnɛ, i kɛ gbɛ̃nazı̃̀na pɔ́ a mɔmá zı̃̀uɔ no. 20 N beeo á fɔ̃ lí pɔ́ á dɔ̃
wı̃̀li a bɛ bleoɔ zɔ̃zɔ̃, kɛ́ à e gbà lɛsı̃̀ daò e wɛ̃́lɛde pɔ́ aalɛ zı̃̀kaánɔɔ gɛ fuò.

21

Gbɛ̃dɛa gusaɛ yɑ̃́

---

* 19:14 Iko 27.17 † 19:15 Nao 35.30, Iko 17.6 ‡ 19:21 Bɔa 21.23-25, Lev 24.19-20, Mat 5.38

1 Tó wà bɔ̀ gɛwa bùsu pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpáwápiu, mɛ́ wa aà dèna dɔ̃o, 2 á gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń á
yɑ̃́kpalɛkɛnaɔ gɛ́ wɛ̃́lɛ pɔ́ kú weɔ gwagwa, lá a zɑ̃̀ dɛ ń gɛpio. 3 Wɛ̃́lɛ pɔ́ aa è a kɑ̃i ń gɛpio,
wɛ̃́lɛpi gbɛ̃zɔ̃ɔɔ zununu pɔ́ wi zuudaè à zĩ̀kè yɑ̃ao sɛ 4 gɛò swa pɔ́ a í lí bao mɛ́ wi gupi kàsakɛ̃
wà pɔtɔ̃̀ we yɑ̃ao saɛ. Wekĩ̀i aa zupi waa fĩ̀u aa dɛ. 5 Sa'ona Levii buiɔ i sɔ̃ kɑ̃i sa, asa Dii
á Lua ń sɛ́ a gbàgbanaɔ ũɛ, aa samaa'oɛ́ ń a tɔ́oɛ. Tó yɑ̃kele fɛ̀lɛ ge tó wà gbɛ̃e kɛ̀'ĩ̀a, aamɛ
aaliɔ yɑ̃́ bee kɛkɛa zɛ́ vĩ̀. 6 Wɛ̃́lɛ pɔ́ kɑ̃i ń gɛo gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ ń ɔ pípi zu pɔ́ wà a waa fĩ̀ swa saɛpi
musu, 7 aai mɛ: Wámɛ wa gbɛ̃́pi dèo, wi wɛsiɛo. 8 Dii, sùuukɛ ń n gbɛ̃́ Isaili pɔ́ n ń bɔ́ɔ. Nsu
to tàaesaide dɛa yɑ̃́ wí n gbɛ̃́ Isailiɔ musuo. Màa aa láka gbɛ̃́pi dɛaa, 9 í bɔ tàaesaide dɛa
yɑ̃́u, asa a yɑ̃́ pɔ́ maa Diiɛ kɛ̀.

Zĩ̀zɔ nɔɛ sɛa nɔ ũ

10 Tó a gɛ á wɛ̀lɛɔwa zĩ̀u, mɛ́ Dii á Lua ń náɛ́ á ɔzĩ̀, a ń kũkũ zĩ̀zɔɔ ũ, 11 tó á gbɛ̃e nɔ è ń guu,
aà kákaa kɛ̀ɛ̀ maa, mɛ́ a yeaàzi, ali aà sɛ nɔ ũ, 12 i aà dilɛ a bɛ, nɔɛpi i a mi bo, i a ɔkɔɔ zɔ̃zɔ̃,
13 i a zɔkɛzwɑ̃a polo kɔ́lɛ. Nɔɛpi iɔ ku gɔ̃pi bɛ, i a de ń a dao gaa ɔ́ɔlɔ mɔ do. A gbɛa gɔ̃pi i
ɔnawà à aà sɛ nɔ ũ sa. 14 Tó nɔɛpi i kaaàguo, aà aà gbaɛ i gɔ̃ azĩ̀aɛ. Asu à aà yíao. Asu à aà
dilɛ zɔ ũo, asa à aà dɔ̃ nɔɛ ũ kɔ̀.

Yoakɛzɛ

15 Tó gɔ̃e nɔ vĩ̀ pla, mɛ́ a ye adozi dɛ adoa, tó aa nɛgɔ̃ɛɔ ĩ̀aànɔ ḿpla ḿpii, tó nɔ pɔ́ a yeio
mɛ́ nɛ'ĩ̀aànɔ káau, 16 gɔ̃pi su yoakɛ di nɔ pɔ́ a yei nɛ́ɛ nɔ pɔ́ a yeio yoa gbɛu túbi kpaalɛa
yɑ̃́io. 17 Sema aà yoakɛ dɔ̃ a nɔ pɔ́ a yeio nɛ́ɛ, i aà baa kpawà lɛɛ pla a pɔ́ɔ kpaalɛa guu, asa
nɛ́pi mɛ́ aà gɔ̃sakɛnɛ sɛ̃́ia ũ, ɔ̃mɛ yoakɛzɛ vĩ̀.

Nɛgɔ̃ɛ swɑ̃́gbɑ̃ade

18 Tó gɔ̃e nɛgɔ̃ɛ swɑ̃́gbɑ̃a sòlede vĩ̀, mɛ́ ĩ̀li a de ń a dao yɑ̃mao, baa kɛ́ aaĩ̀ aà swɑ̃́gagaɛ,
19 aà de ń aà dao aai aà kũ wà gɛaànɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kĩ̀i wɛ̃́lɛ bɔlɛu, 20 aai onɛ́: Wá nɛ́ɛ beeá
swɑ̃́gbɑ̃adeɛ, mɛ́ a sòle vĩ̀. Ili swɑ̃́sɛ wá yɑ̃́io. Lɛ́'udeɛ mɛ́ wɛ̃min saɛ. 21 Wɛ̃́lɛ gɔ̃ɛɔ i aà
pápa ń gbɛo ḿpii wà aà dɛ, kɛ́ vɑ̃i e láa á guu yɑ̃́i. Isailiɔ i yɑ̃́pi ma ḿpii, vĩ̀a i ń kṹ.
22 Tó gbɛ̃e duunakɛ̀, à kà wà aà dɛ, mɛ́ a aà dɛ̀, a aà gɛ lòo líwa, 23 ásu to gusi à aà gɛ le
líwao. A aà vĩ̀ zĩ̀beezĩ̀, asa gbɛ̃́ pɔ́ wa lòo líwa á gbɛ̃́ pɔ́ Lua láaikɛ̀wàɛ.* Ásu to bùsu pɔ́ Dii
á Lua lɛ́ kpáwá gbɑ̃lɛ màao.

22

Gbɛ̃pɑ̃le pɔ́ɔ yɑ̃́

1 Tó n bɔ n gbɛ̃́dee zu ge aà sɑ̃wa à vũ̀aa, ńsu pɔ́pi to weo. Kũ suoè. 2 Tó n gbɛ̃́deepi bɛ
ku kɑ̃io, ge tó ń aà dɔ̃oɛ, pɔ́pi dilɛ n bɛ e aà mɔ̀ wɛɛlɛi, ní gbasa ǹ kpawà. 3 Màa ńyɔ̃ kɛ ń aà
zàa'ĩ̀nao ge aà zwɑ̃a ge pɔ́ pɔ́ sù vũ̀aa ń gbɛ̃́deewan nò, mɛ́ n bɔwà. Nsuli tó weo.
4 Tó n n gbɛ̃́dee zàa'ĩ̀na ge aà zu è, à lɛ̀lɛwà zɛ́u, ńsu dɔaàzio, ǹ aà fɛlɛaànɔ.*

Ikoyɑ̃ pɑ̃lɛɔ

5 Nɔɛe suli gɔ̃ɛ pɔkasa dao, mɛ́ gɔ̃ɛe suli nɔɛ pɔkasa dao, asa Dii á Lua ye yɑ̃́pikɛna gĩ̀yɑ̃io.
6 Tó ń bɛ zɛ́u, mɛ́ n bɑ̃ sakpɛ è lí musu ge zĩ̃́lɛ, a nɛ́ vĩ̀ kau ge gbe, mɛ́ an da kúńla, ńsu bɑ̃pi
kṹ ń a nɛ́ɔ píi sɑ̃nuo. 7 To bɑ̃pi gɛ̃zɛa, ní aà nɛ́ɔ sɛ́lɛ, kɛ́ n kua e àɔ na, ní wɛ̃ni kɛ.
8 Tó n kpɛ́ dafu dɔ̀, gĩ̀bo a musu yɔɔnnɔ ǹ liai, kɛ́ gbɛ̃e su bɑ̃ɛ a musu, aà gaa yɑ̃́ i wí n
musuo yɑ̃́i.

Pɔbui yɑ̃alɛa

---

* **21:23** Gal 3.13 * **22:4** Bɔa 23.4-5

9 Ásuli pɔpãle bui ba á vɛ̃ɛbuuo. Tó a gi, á vɛ̃ɛbɛɔ ń pɔ́wɛnapio a gɔ̃ɛ́ tɛ̃ ũɛ. 10 Ásuli zu
nakɔ̃wa ń zàa'ĩnao à sapańnɔo. 11 Ásuli pɔkasa pɔ́ wa tã̀ ń sãkão ń buao yãalɛa dao.† 12 Áli
tufada á pɔkasaɔ lɛ́i.‡

Widaa nɔɛwa yã́

13 Tó gɔ̃ɛ nɔsɛ̀ mɛ́ à wùlɛò, ɔ̃ à gbàsa yeio, 14 tó à yã́ dasi dɔ̀wà, à aà tɔ́ ɔ̃̀ɔkpà à mɛ̀: Ma nɔɛɛ
bee sɛ̀, kɛ́ ma wulɛaànɔ, mi aà ɔ eo, 15 nɔɛpi de ń aà dao aa gɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ le wɛ̃́lɛ bɔlɛu ń ń nɛ́
ɔ'ea seelao. 16 Nɔ mae i o gbɛ̃zɔ̃ɔɔnɛ a mɛ: Ma a nɛ́ kpà gɔ̃ɛɛ beewaɛ. Kɛ́ a sɛ̀, ɔ̃ a yei lɔo. 17 Ɔ̃
à yã́ dasi dɔ̀ ma nɛ́piwa à mɛ̀, i aà ɔ eo. Ma nɛ́ ɔ'ea seelan kɛ. Nɔ de ń aà dao i aà daa zwããu
zwã̀a audepi poo wɛ̃́lɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ aɛ. 18 Wɛ̃́lɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ i gɔ̃pi kṹ, aai aà wɛtã, 19 aai ã́nusu ɔwatɛ̃
basɔo siwà, aai kpa nɔpi maewa, kɛ́ à Isaili nɛnɔɛ lɛ́so tɔ́ ɔ̃̀ɔkpà yã́i. Gɔ̃pi iɔ nɔpi kũa a bɛ.
A nɔpi yaa zɛ́ vĩ̀o e à gɛ gaò.
20 Tó yã́piá sĩanaɛ, mɛ́ wi nɔpi ɔ'ea seela eo, 21 wà nɔpi sɛ gɛò aà mae kpɛ́ kpɛɛlɛ, wɛ̃́lɛ
gɔ̃ɛɔ i aà pápa ń gbɛo wà aà dɛ, asa à wíyã kɛ̀ Isaili bùsuu, à káaluakà a mae uaɛ, vãi i láa
á guu.
22 Tó wà gɔ̃ɛ kũ̀ ń nɔzãeo, wàli ń dɛ ḿpla ḿpii, nɔɛpi ń gɔ̃ɛ pɔ́ wùlɛaànɔpio, vãi i láa á
Isailiɔ guu.
23 Tó wà gɔ̃ kɛ̀ wɛ̃́ndia lɛ́soɛ, mɛ́ gɔ̃ɛe kpàaũaànɔ wɛ̃́lɛ guu, à wùlɛaànɔ, 24 àli gɛ́ńnɔ wɛ̃́lɛ
bɔlɛu an pla ḿpii, í ń pápa ń gbɛo à ń dɛ. Wa wɛ̃́ndiapi dɛ, kɛ́ wɛ̃́lɛ guuɛ, mɛ́ à gĩ̀ wiidɔiwà
yã́i. Gɔ̃pi sɔ̃, kɛ́ à kùsi a gbɛ̃́dee nɔwa yã́i. Màa áli kɛ, vãi i láa á guu. 25 Tó sɛ̃u ɔ̃ gɔ̃ɛ kpàaũ ń
wɛ̃́ndia lɛ́so pɔ́ wà gɔ̃ kɛ̀ɛ̀o, à kùsiwà à wùlɛaànɔ, gɔ̃ɛpi a ga adoɛ. 26 Ásu yãe kɛ wɛ̃́ndiapiɛo,
asa i yã́ pɔ́ kà wà aà dɛ kɛo. Yã doũpiɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ gbɛ̃dɛ̀o, 27 asa à bɔ̀ wɛ̃́ndia gɔ̃depiwa sɛ̃uɛ.
Baa kɛ́ nɔɛpi wiidɔ̀wà, gbɛ̃e ku we à aà suabao.
28 Tó gɔ̃ɛ kpàaũ ń wɛ̃́ndia lɛ́so gɔ̃saideo, mɛ́ à kùsiwà à wùlɛaànɔ, tó wà bɔ̀má, 29 gɔ̃ɛpi a
ã́nusu ɔwatɛ̃ blakwi kpa aà maewaɛ, i aà sɛ nɔ ũ, kɛ́ à kùsiwà yã́i.§ A nɔɛpi yaa zɛ́ vĩ̀o e à
gɛ gaò.

23

1 Gbɛ̃e su a mae nɔ sɛ à gɛ̃ a mae gɛ̃kĩ̀io.*

Gbɛ̃́ pɔ́ zɛvĩ̀ aà gɛ̃ Isailiɔ kɔ̃kãaa guuo

2 Gbɛ̃́ pɔ́ a lɛ wia ge a gɔ̃ɛkɛbɔ zɔ̃ɛa zɛvĩ̀ à gɛ̃ Dii gbɛ̃́ɔ kɔ̃kãaa guuo. 3 Naaenɛ zɛvĩ̀ aà gɛ̃
Dii gbɛ̃́ɔ kɔ̃kãaa guuo, baa bui pɔ́ nɛ́pi a kɛ e an buiwa. 4 Amɔniɔ ń Mɔabuɔ zɛvĩ̀ aa gɛ̃ Dii
gbɛ̃́ɔ kɔ̃kãaa guuo, baa an buiɔ e an buiwa.† 5 Asa gɔɔ pɔ́ á bɛ zɛ́u á bɔa Egipi gbɛa, aai mɔ
á yàaekɛi ń pɛ̃ɛoo, aai í kpáwá á mĩ̀o. Aa ĩ̀abò Bɛɔɔ nɛ́ Balaaũ, Petoo pɔ́ kú Mɛsɔpɔtami
bùsu gbɛ̃́ɛ aà láaizĩ̀wáɛ,‡ 6 kási Dii á Lua i we Balaaũ yãmào, ɔ̃ à savãipi lĩ̀lɛ samaa ũ, kɛ́
a yeázi yã́i.§ 7 E à gɛ àɔ kuo, ásu buipiɔ aafia ge an bɔa maa wɛɛlɛo. 8 Ásu Ɛdɔũɔ bɔlɔboo,
asa á daɛɔnɛ. Ásu Egipiɔ bɔlɔboo, asa á kú an bùsuu bɔ̀mɔɔ ũ yãaɛ. 9 Sɛa za ń sĩ́wɛnaɔwa
aamɛ aali e gɛ̃ Dii gbɛ̃́ɔ kɔ̃kãaa guu.

Kua zĩ̀lau gbã̀lɛsai

10 Tó a gɛ á wɛ̀lɛɔwa zĩ̀u, mɛ́ á kú bòou, à laaika gbã̀lɛai. 11 Tó á gbɛ̃e azĩ̀a è gwããsĩ̀na, à
gbã̀lɛ̀n we. Ade bɔ bòou, iɔ ku we. Asu gɛ̃ bòouo. 12 Tó oosi kɛ̀, aà zu'o, i su bòou ĩ̀atɛ̃ gɛ̃a
kpɛ́u gbɛa. 13 A gu pɔ́ áli gɛ́ bĩ́ikpɛkɛui dilɛ bòo kpɛ. 14 Áliɔ ɛyɔ̃bɔ kũa á gɔ̃kɛbɔɔ guu. Tó a gɛ
bĩ́ikpɛkɛi, àli ɛyɔ̃, tó a bĩ́ikpɛkɛ̀ á làa, íli bùsukaa. 15 Asa Dii á Lua ĩ̀ɔ bɛ á bòou, àɔ á dɔ̃́aɛ, i
á wɛ̀lɛɔ naɛ́ á ɔzĩ̀. Sema á bòoɔ ku gbã̀lɛsai, kɛ́ Dii su gbã̀sĩ̀ eu, i bɔ á kpɛo yã́i.

† 22:11 Lev 19.19 ‡ 22:12 Nao 15.37-41 § 22:29 Bɔa 22.15-16 * 23:1 Lev 18.8, 20.11 † 23:4 Nɛɛ 13.1-2
‡ 23:5 Nao 22.1-6 § 23:6 Nao 23.7-24.9

Ikoyãeɔ

16 Tó zɔe bàalɛ̀ a diiɛ, à mɔ̀ azi̋a kpàwá, ásu à aà kpa a diiwao. 17 A to aàɔ kúánɔ gu pɔ́ a
yeiu, á wɛ̃́lɛ pɔ́ kɛ̀ɛ̀ maau. Ásu à aà wɛtão.
18 Isaili nɔɛe ge gɔ̃ɛe su gɔ̃ tã́akpɛ káalua ũo.* 19 Ásu mɔ Dii á Lua kpɛ́u ń káaluaka'ɔ̃ao
à lɛ́gbã dɔowào, asa Dii á Lua ye káaluaɔ gi̋yãio.
20 Tó a pɔe sɛ̃̀a á gbɛ̃́deeɛ, ɔ̃a ge blɛ ge pɔpãlen nò, ásu a idiaɛ̀o. 21 A a idia bui zi̋loɛ, ãma
ásu dia á gbɛ̃́deeɛo, Dii á Lua i báaadaɛ́ á zi̋ píiu bùsu pɔ́ álɛ gɛ́ síipi guu.†
22 Tó a lɛkɛ̀ Dii á Luawa, ásu to a i̋aboa gɔɔ gágao, asa Dii a á lá a yã́i, í gɔ̃ duundeɔ ũɛ.‡
23 Tó i lɛkɛwào, á gɔ̃ duundeɔ ũo. 24 Yã́ pɔ́ bɔ̀ á lɛ́u, àli zi̋kɛwà ń laaio, asa a lɛkɛ̀ Dii á Luawa
ń pɔeãoɛ.
25 Tó a gɛ̃ á gbɛ̃́dee vɛ̃ɛbuu, à vɛ̃ɛbɛ ble we lá á yeiwa à kã́, ãma ásu bobo ka gbíu à suò.
26 Tó a gɛ̃ á gbɛ̃́dee pɔ́wɛmbuu, à a sáoɔ wɛ ń ɔo, ãma ásu kɔma ká á gbɛ̃́dee pɔ́wɛnai à kɛ̃o.

24

Gia nɔzi yã́

1 Tó gɔ̃ɛe nɔsɛ̀, mɛ́ nɔpi yã́ i kaaàguo, kɛ́ a è a dɔ́ɛ'i̋i vi̋ yã́i, mɛ́ à gi̋nzila* kɛ̃̀ kpàwà à aà
yàò, 2 tó nɔɛpi bɔ̀ aà bɛ, à gɛ̀ zã pãle kɛ̀, 3 mɛ́ gɔ̃ plaadepi yeaàzio, tó à gi̋nzila kɛ̃̀ a kpàwà à
aà yàò sɔ̃, ge gɔ̃ plaade pɔ́ aà sɛ̀pi gàn lò, 4 gɔ̃ pɔ́ aà yà sɛ̃́ia zɛ́ vi̋ à aà sɛ nɔ ũ lɔo, asa à dɔaa
à aà ɔ̃̀ɔkpàɛ. Dii ye yã́ bee gi̋yãio. Ásu bùsu pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpáwá á pɔ́ ũ ɔ̃̀ɔkpao.

Ikoyãeɔ

5 Tó gbɛ̃́ nɔsɛ̀ dafu, asu gɛ́ zi̋lauo, mɛ́ wasu zi̋daɛ̀ zɛ̀o. Wa aà kɛ̃́, iɔ ku bɛ wɛ̃̀ do, kɛ́ aà nɔ
pɔ́ a sɛ̀pi pɔ e àɔ na.
6 Wasu gbɛ̃e wi̋silɔgbɛ tɔ̀ɔmasio, baa a nɛ́, asa aà wɛ̃ni tɔ̀ɔmasian we.
7 Tó gbɛ̃́ a Isaili dee sɛ̀ kpã́i, à aà kɛ̀ zɔ ũ ge à aà yi̋an nò, sema à kpã́ipi dɛ, vãi i láa á
guu.†
8 A láai ka kusui, í laaidɔ a yã́ pɔ́ sa'ona Levii buiɔ ò́ɛwa maamaa. Lá má di̋lɛnɛ́wa, àɔ
kũa màa.‡ 9 A to yã́ pɔ́ Dii á Lua kɛ̀ Miliaũɛ zɛ́u á bɔa Egipi gbɛa dɔágu.§
10 Tó n pɔ́ sɛ̃̀a n gbɛ̃́deeɛ, ńsu gɛ̃ aà kpɛ́u ǹ aà zwãa sí tɔ̀ɔma ũo. 11 Zɛ ǹ aà dã bàasi, i bɔnɛ
ń n zwãapio bàasi we. 12 Tó taasideɛ, ńsu ǹyɔ̃ kũa e n gɛ taò kpɛ́uo. 13 Gɛ ǹ kpawà e i̋atɛ̃
àɔ gɛ́ gɛ̃i kpɛ́u, i e i ń a zwãapio. A fɔkpama, yã́ pɔ́ ń kɛ̀pi i kɛ Dii á Luaɛ na.*
14 Ásu á gbɛ̀wina pɔ́ dɛ taaside wɛ̃nade ũ wɛtão, á gbɛ̃́ Isaili ge bɔ̀mɔ pɔ́ kú á bùsu wɛ̃́lɛun
nò. 15 Aliɔ aà i̋abɔɛ̀ lá gu lɛ́ dɔ e i̋atɛ̃ àɔ gɛ́ gɛ̃i kpɛ́u, asa taasideɛ, mɛ́ aà wɛ́ dɔ a ɔ̃ai. Tó màa
no, a wiilɛ Diiwaɛ, í gɔ̃ tàaedeɔ ũ.†
16 Maeɔ ga ń nɛ́ɔ duuna yã́io, mɛ́ nɛ́ɔ ga ń maeɔ duuna yã́io. Baade a ga azi̋a duuna
yã́iɛ.‡
17 Ásuli yã́gɔ̃gɔ̃ bɔ̀mɔ ge tonɛ pɔ́ gwana vi̋oɛ ɔkpɛaio. Ásuli gyaa gbɛ̃ando pɔkasa
tɔ̀ɔmasio. 18 Kɛ́ a zɔblɛ̀ Egipi, ɔ̃ Dii á Lua á bɔ́u, à to a yã́ɔ dɔágu. Bee yã́i málɛ yã́ɛ bee
dilɛiɛ́ àɔ kũa.§
19 Tó álɛ pɔkɛkɛ bua, mɛ́ á pɔ́ bàaae yã́ sɛ̀águ, ásu ɛa gɛ́ sɛ́io. A bee to bɔ̀mɔɔnɛ ń nɛtonɛ
pɔ́ gwana vi̋oɔ ń gyaa taasideɔ, Dii á Lua i báaadaágu ń zi̋ pɔ́ álɛ kɛo píi. 20 Tó álɛ kukɛ, ásu
a bɛ kɔ̃nwɛo. A bee to bɔ̀mɔɔnɛ ń nɛtonɛɔ ń gyaaɔ. 21 Tó álɛ vɛ̃ɛ bobo, ásu a bɛ kɔ̃nwɛo. A
bee to bɔ̀mɔɔnɛ ń nɛtonɛɔ ń gyaaɔ.* 22 A tó á zɔblea Egipi yã́ɔ dɔágu. Bee yã́i málɛ yã́ɛ bee
dilɛiɛ́ àɔ kũa.

* **23:18** Lev 19.29 † **23:21** Bɔa 22.24, Lev 25.36-37, Iko 15.7-11 ‡ **23:22** Nao 30.1-16, Mat 5.33 * **24:1** Mat 5.31, Maa 10.4 † **24:7** Bɔa 21.16 ‡ **24:8** Lev 13.1-14.54 § **24:9** Nao 12.10 * **24:13** Bɔa 22.26-27 † **24:15** Lev 19.13 ‡ **24:16** 2Kia 14.6, 2Lad 25.4, Eze 18.20 § **24:18** Bɔa 23.9, Lev 19.33-34, Iko 27.19 * **24:21** Lev 19.9-10

25

1 Tó lɛkpaa gɛ̃̀ gɔ̃ɛɔ zãnguo, aa gé yã́kpalɛkɛkĩi wà yã́pi gɔ̃́gɔ̃ńnɔ, wàli yãnakpa gbɛ̃́ pɔ́ a
yã́ nawa, wi tàaede yã́'ĩiikpawà. 2 Tó à kũ̀ wà tàaedepi gbɛ̃ɛ sɔ̃, yã́kpalɛkɛna lí tó aà wúlɛ,
i aà gbɛ̃ tàae pɔ́ a kɛ̀ lɛ́u. 3 Wasuli aà gbɛ̃ dɛ flã̀ lɛ blalao.* Tó wà sù wà aà gbɛ̃̀ dɛ beea, a
widà a gbɛ̃́deewaɛ.
4 Ã́suli lɛsɔkpa zu pɔ́ lɛ́ pɔgbɛ̃ɛo.†
5 Tó vĩ̀i ń dãunao ku gudoũ, mɛ́ an gbɛ̃́ mɛ̀ndo gà nɛ́sai, aà gyaa su gɛ́ zãkɛi gupãleio. Aà
zã́ vĩ̀i ge dãuna mɛ́ a aà sɛ nɔ ũ, i aà da'uakɛ. 6 Wa nɛgɔ̃ɛ pɔ́ a i sɛ̃́ia dilɛ aà gɔ̃ pɔ́ gà gɛ̃ɛ ũ, kɛ́
aà tɔ́ e àɔ ku Isailiɔ guu.‡
7 Tó gɔ̃ɛpi ye a vĩ̀i ge a dãuna nɔpi sɛaio, nɔpi i gɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ le yã́kpalɛkɛkĩi, i onɛ́ a zã́ gbɛ̃do
gĩ a da'uakɛiɛ, kɛ́ a zã́ tɔ́ su àɔ ku Isailiɔ guuo. 8 Wɛ̃́lɛ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ i aà sísi, aai aà la. Tó gia
nɔpi sɛai ɔ̃ à zɛ̀ò, 9 nɔɛpi i sɔ̃aàzi gbɛ̃zɔ̃ɔɔ aɛ, i aà kyale gbá do bɔ, i lɛ́'ika aà oawa, i mɛ: Màa
wàli kɛ gbɛ̃́ pɔ́ gĩ a gbɛ̃do ua vuiɛ.§ 10 Za zĩbeezĩ waliɔ o aà uaɛ kyalesai'ua.
11 Tó gbɛ̃ɔn plaɔ lɛ́ sòlekɛ, mɛ́ an gbɛ̃́ mɛ̀ndo na mɔ̀ a zã́ suabai, mɛ́ à gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ sòlekɛ ń a
zã́opi kũ̀ aà gɔ̃ɛkɛbɔwa, 12 à nɔɛpi ɔzɔ̃, ásu à aà wɛ̃nagwao.
13 Pɔ́gbiayɔ̃bɔ zɔ̃ɔ ń a nɛ́nao su àɔ kaa á bɔ̀ɔ guu pla píio. 14 Zaa zɔ̃ɔ ń a nɛ́nao su àɔ kú á
bɛ pla píio. 15 Ã to pɔ́gbiayɔ̃bɔɔ ń á zaaɔ líɔ maa wásawasa, kɛ́ à e gɛ̃gɛ̃ bùsu pɔ́ Dii á Lua lɛ́
kpáwápiu. 16 Asa Dii á Lua ye gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ yãfaasai bee taa kɛɔ gĩyãio.*
17 Ã to yã́ pɔ́ Amalɛki buiɔ kɛ̀ɛ́ zɛ́u á bɔa Egipi gbɛaɔ dɔágu.† 18 Gɔɔ pɔ́ a kpasa, á yɛ̃̀ɛɛ làa,
aai vĩakɛ Luaɛo, aa lɛ̀lɛ á gbɛ̃́ busɛ pɔ́ tɛ́ gbɛzãɔwa zɛ́uɛ. 19 Tó Dii á Lua á ibɛɛ pɔ́ liaaáziɔ
nàɛ́ á ɔzĩ, à á gba ĩ́ampakĩi bùsu pɔ́ àlɛ kpáwá à sipi guu, à Amalɛki buipiɔ tɔ́ dɛ dṹniau. A
yã́ su sã́águo.‡

26

Pɔ́ káauɔ ń pɔ́ kwideɔ kpaa Luawa

1 Tó a gɛ̃ bùsu pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpáwá á pɔ́ ũpi guu, mɛ́ á sĩ a zɔ̃lɛu, 2 àli a buapɔ́ káauɔ dã
ká gbíu, í̃ gɛò gu pɔ́ Dii á Lua a sɛ a tɔ́ àɔ kuwàu.* 3 Ã gɛ sa'ona pɔ́ kú zĩbeezĩ le, í̃ oɛ̀ à mɛ:
Málɛ o gbã Dii n Luaɛ, ma ka bùsu pɔ́ Dii a lɛgbɛ̃̀ wá deziɔnɛ à mɛ̀ á kpáwápiu. 4 Sa'ona i
gbí sí á ɔzĩ, i dilɛ Dii á Lua gbagbakĩi aɛ, 5 í̃ o Dii á Lua aɛ à mɛ: Sili gbɛ̃́ bɛbɛnan ma dezi
ũ. Ã tà Egipi à zɔ̃̀lɛu ń a gbɛ̃́ pɔ́ aa dasioɔ, ɔ̃ aa gɔ̃̀ bui zɔ̃ɔ pɔ́ aa dasi mɛ́ aa gbãaɔ ũ. 6 Egipiɔ
ĩadàwá aa wɛ́tɛ̃amɔ̀wɛ̃ɛ, aa wá dá zɔbleu pãsĩpãsĩ, 7 ɔ̃ wa wiilɛ̀ Dii wá deziɔ Luawa. Ɔ̃ à
wá wiilɛawapi mà, à wɛ́tɛ̃a ń taasio ń gbãa pɔ́ wa mɔ̀wɛ̃ɛo è, 8 ɔ̃ à wá bɔ́lɛ Egipi ń a gã̀sa
gbãao. Ã a gã̀sĩ pòo à yã́ pɔ́ ĩ to vĩa ń kṹ kɛ̀ maamaa ń seelaɔ ń dabudabuɔ. 9 Ɔ̃ à mɔ̀wanɔ
guɛ beeu, à bùsuɛ bee kpàwá, bùsu pɔ́ vĩ ń zɔ́'io diu. 10 Tia kɛ́wa Dii, málɛ mɔ́ ń tɔɔlɛ pɔ́ ń
kpàa pɔ́ káauɔ. Ãli dilɛ Dii á Lua aɛ, í̃ kúlɛɛ̀. 11 Ã́piɔ ń Levii buiɔ ń bɔ̀mɔ pɔ́ kú á guuɔ, á pɔ
lí kɛ na pɔmaa pɔ́ Dii á Lua kpàwáɔ ń á bɛdeɔwa píi.
12 Tó a á buapɔ́ɔ kwide bɔ̀ a wɛ̃̀ àaɔ̃de guu, á làa píi, àli kpá Levii buiɔwa ń bɔ̀mɔɔ ń
nɛtonɛɔ ń gyaaɔ, aai ble á wɛ̃́lɛɔ guu aa kã́.† 13 Ĩ o Dii á Luaɛ à mɛ: Ma n asea bɔ̀nɛ ma bɛ,
má kpà Levii buiɔwa ń bɔ̀mɔɔ ń nɛtonɛɔ ń gyaaɔ, lá ń òwa píi. Mi pã n yãdilɛaao, a kee i
sãmagu sɔ̃o. 14 Mi n asea ble ma taasikɛa guuo. Mi n asea bɔnɛ ń gbãsĩoo. Mi a kee kpa
gɛvĩ yã́ musuo. Dii ma Lua ma n yãmà, má kɛ̀ lá ń dĩ̀lɛmɛɛwa. 15 Wɛ́kpalɛ za n kúkĩiu
musu, ní báaada n gbɛ̃́ Isailiɔgu ń bùsu pɔ́ ń kpàwáo, bùsu pɔ́ vĩ ń zɔ́'io diu, lá n a lɛgbɛ̃̀
wá deziɔnɛwa.

---

* **25:3** 2Kln 11.24 † **25:4** 1Kln 9.9, 1Tim 5.18 ‡ **25:6** Mat 22.24 § **25:9** Lut 4.7-8 * **25:16** Lev 19.35-36
† **25:17** Bɔa 17.8-14 ‡ **25:19** 1Sam 15.2-9 * **26:2** Bɔa 23.19 † **26:12** Iko 14.28-29

[16] Dii á Lua lɛ́ yãdilɛɛ́ gbã, àliɔ aà ɔtondɔkĩi gwa, íɔ aà ikoyãpiɔ kũa ń laaio ń nɔ̀sɛmɛndoo
ń pɔeão. [17] A ò gbã Dii mɛ́ á Lua ũ, a mɛ̀ áliɔ táa'o aà zɛ́uɛ, íɔ aà ikoyãɔ kũa ń aà yãdilɛaɔ, íɔ
aà ɔtondɔkĩi gwa, íɔ aà yãma. [18] Dii òɛ́ gbã áɔ dɛ a gbɛ̃ yenzideɔ ũ‡ lá à a lɛgbɛ̃ɛ́waɛ. A mɛ̀
àɔ a yãdilɛaɔ kũa, [19] i á sɛ́ lɛsĩ dɛ bui pɔ́ a kɛ̀ɔla píi, wi á táasilɛ, wi á tɔbɔ, wi á maabo, íɔ dɛ
Dii á Lua gbɛ̃ pɔ́ an kua ńdoaɔ ũ, lá à a lɛgbɛ̃wa.

27

Yãdilɛa Ebali sĩsĩpɔlɛu

[1] Mɔizi ń Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔ yãdĩlɛ ń gbɛ̃ɔnɛ. Mɔizi mɛ̀: Aɔ yã́ pɔ́ málɛ dilɛɛ́ gbãɔ kũa. [2] Tó a
bua Yuudɛ̃wa, a gɛ̃ bùsu pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpáwáu, à gbɛ̀ gbɛ̃nɛɔ pɛ́lɛpɛlɛ à soolɛwà, [3] í ikoyãɛ
beeɔ kɛ̃wà píi. Tó a gɛ̃ bùsu pɔ́ vĩ ń zɔ́'io diupiu, lá Dii á Lua a lɛgbɛ̃ á dezi káauɔnɛwa, [4] à
gbɛpiɔ pɛ́lɛpɛlɛ Ebali gbɛ̀sĩsĩwa Yuudɛ̃ baale, lá málɛ daɛ́ gbãwa, í soolɛwà. [5] A Dii á Lua
gbagbakĩi bo we ń gbɛo. Asu gã́pɛlɛ gbɛpiɔwao, [6] à bo ń gbɛ̀ ãsaiɔ,* í sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu
à tɛ́kũ o Dii á Luawa we. [7] A sáaukpa sa'o we lɔ, í pɔnakɛ Dii á Lua aɛ. [8] A ikoyãɛ beeɔ kɛ̃
gbɛpiɔwa píi wásawasa.†
[9] Ɔ Mɔizi ń sa'ona Levii buiɔ ò Isaili buiɔnɛ píi aa mɛ̀: Isailiɔ, à kɛ kílikili! A swã́kpa
yãma! A gɔ̃ Dii á Lua gbɛ̃ɔ ũɛ sa. [10] A Dii á Lua yãma, íɔ aà ɔtondɔkĩi gwa, íɔ zĩkɛ aà yãdilɛa
pɔ́ málɛ daɛ́ gbãɔwa.

Láai yã́ɔ

[11] Gɔɔ doũpi zĩ ɔ̃ Mɔizi yãdĩlɛnɛ́ à mɛ̀: [12] Tó a bua Yuudɛ̃wa, buiɛ beeɔ mɛ́ aa zɛ Galiziũ
sĩsĩpɔlɛu, aai báaadaágu: Simɛɔ, Levii, Yuda, Isakaa, Yosɛfu, Bɛ̃yãmɛɛ. [13] Buiɛ beeɔ mɛ́ aa
zɛ Ebali sĩsĩpɔlɛu, aai láai yã'o: Lubɛni, Gada, Asɛɛ, Zabulɔni, Dã, Nɛfatali. [14] Levii buiɔ
aai yã́ɛ beeɔ o Isaili buiɔnɛ píi ń lɔɔ gbãao,‡ aa mɛ:
[15] Láaipɔn gbɛ̃ pɔ́ tã́a ã̀ ge a kàsa,§ a pɛ̀lɛ asii guu ũ. Dii ye ɔzĩ bee taa gĩyãio. Gbɛ̃́pii i
mɛ, ãmi!
[16] Láaipɔn gbɛ̃ pɔ́ a de ge a da kpɛbɔ̀ ũ.* Gbɛ̃́pii i mɛ, ãmi!
[17] Láaipɔn gbɛ̃ pɔ́ a gbɛ̃́dee kɔɔ sɛ sɔ̃ò ũ. Gbɛ̃́pii i mɛ, ãmi!
[18] Láaipɔn gbɛ̃ pɔ́ tò vĩa zã̀ zɛ́wa ũ. Gbɛ̃́pii i mɛ, ãmi!
[19] Láaipɔn gbɛ̃ pɔ́ yãkɛ̀kɛ bɔ̀mɔ ge nɛtonɛ ge gyaaɛ ɔkpɛai ũ.† Gbɛ̃́pii i mɛ, ãmi!
[20] Láaipɔn gbɛ̃ pɔ́ gɛ̃̀ a mae gɛ̃kĩi à wũ̀lɛ ń aà nao ũ.‡ Gbɛ̃́pii i mɛ, ãmi!
[21] Láaipɔn gbɛ̃ pɔ́ pɔtuo dã̀akpà ũ.§ Gbɛ̃́pii i mɛ, ãmi!
[22] Láaipɔn gbɛ̃ pɔ́ wũ̀lɛ ń a dãeo ũ.* Gbɛ̃́pii i mɛ, ãmi!
[23] Láaipɔn gbɛ̃ pɔ́ wũ̀lɛ ń a ã̀nsueo ũ.† Gbɛ̃́pii i mɛ, ãmi!
[24] Láaipɔn gbɛ̃ pɔ́ a gbɛ̃́dee dɛ̀ asii guu ũ. Gbɛ̃́pii i mɛ, ãmi!
[25] Láaipɔn gbɛ̃ pɔ́ tàaesaide dɛ̀ gbagusaɛ yã́i ũ. Gbɛ̃́pii i mɛ, ãmi!
[26] Láaipɔn gbɛ̃ pɔ́ i zɛ ń ikoyãɛ beeɔ àlɛ zĩkɛwào ũ.‡ Gbɛ̃́pii i mɛ, ãmi!

28

Ɛfãai yã́ɔ
(Lev 26.3-13, Iko 7.12-24, 11.13-17)

[1] Tó a Dii á Lua yãmà, tó á aà yãdilɛa pɔ́ málɛ daɛ́ gbãɔ kũa, álɛ zĩkɛwà, Dii á Lua a á
kã́fĩ dɛ dṹnia bui píia. [2] Tó a Dii á Lua yãmà, a báaaɛ beeɔ daágu píiɛ. [3] A báaadaágu wɛ̃́lɛ
guu, a báaadaágu bua. [4] A báaada á nɛ́ɔ ń á buapɔ́ɔ ń á pɔtuoɔgu, á zuɔ ń á sãɔ ń á bleɔ píi.

‡ **26:18** Bɔa 19.5, Iko 4.20, 7.6, Tit 2.14, 1Piɛ 2.9 * **27:6** Bɔa 20.25 † **27:8** Yoz 8.30-32 ‡ **27:14** Yoz 8.33-35
§ **27:15** Bɔa 20.4, 34.17 * **27:16** Bɔa 20.12 † **27:19** Bɔa 22.21, 23.9 ‡ **27:20** Lev 18.8 § **27:21** Bɔa 22.18, Lev
18.23 * **27:22** Lev 18.9 † **27:23** Lev 18.17 ‡ **27:26** Gal 3.10

5 A báaada á taɔ ń á góɔgu. 6 A báaadaágu á gɛa guu ń á suao. 7 Dii a to à zi̋ble á ibɛɛ pɔ́ aa
fɛlɛánɔɔwa. Aa dɔkɔ̃wa aa mɔ lɛ́lɛiwá, aai fãaa ń bao aa tá. 8 Dii a báaada á dɔ̃ɔgu ń zi̋ pɔ́
á kɛ̀o píi. Dii á Lua a báaadaágu bùsu pɔ́ àlɛ kpáwá guu.

9 Tó á Dii á Lua yãdilɛaɔ kũa, mɛ́ á tɛ́ aà iai, a á dɛa a gbɛ̃́ pɔ́ an kua ńdoaɔ ũ zɛdɔ, lá a
ɔ̀ɛ́wa, 10 dṹnia bui píi i dɔ̃ kɛ́ Dii tɔ́ kúwá, aai vi̋akɛɛ́. 11 Dii a to pɔ́ kɛɛ́, á nɛ́ɔ ń á pɔtuo nɛ́ɔ ń
á buanɛɔ liála bùsu pɔ́ à a lɛgbɛ̀̃ á dezi káauɔnɛ à mɛ̀ á kpáwá guu. 12 Dii a a àizɛɛ làasi wɛ̃ɛ́
za musu, i to lou maɛ́ á bùsuu à bɔlɛi, i báaada zi̋ pɔ́ álɛ kɛu, i̋ pɔ́ sɛ̃a bui dasideɔnɛ. A̋ɔ pɔe
sɛ̃aamá ni vi̋o. 13 Dii a to àɔ dɛ mideɔ ũɛ, i kɛ áɔ kpɛɛ no. Tó a Dii á Lua yãdilɛa pɔ́ málɛ daɛ́
gbãɔ mà á kũa, álɛ zi̋kɛwà, áɔ ku musuɛ, i kɛ zi̋́lɛ no. 14 A̋ɔ yã́ pɔ́ málɛ daɛ́ gbãɔ kũa. A̋su
pãalɛ ɔplaai ge zɛɛio. A̋su tɛ dii pãleɔzi à zɔblenɛ́o.

Láai yã́ɔ
(Lev 26.14-46)

15 Tó i Dii á Lua yãmao, tó i aà ɔtondɔki̋i gwao, tó á aà yãdilɛa pɔ́ málɛ daɛ́ gbãɔ kũao,
yã́ɛ beeɔ mɛ́ a á le. 16 A̋ wɛ̃́lɛɔ ń á buaɔ i gɔ̃ láaipɔ ũ. 17 A̋ taɔ ń á góɔ i gɔ̃ láaipɔ ũ. 18 A̋ nɛ́ɔ
ń á bua pɔ́ɔ ń á zuɔ ń á sãɔ ń a bleɔ i gɔ̃ láaipɔ ũ. 19 I gɔ̃ láaipɔ ũ á gɛa ń á suao. 20 Dii a
láaizi̋wáɛ, a ɔtɔ̃wá, i wɛbiiwá zi̋ pɔ́ álɛ kɛ píi guu e a gɛ kaalɛ à midɛ kã́ndo yãvãi pɔ́ á kɛ̀
a pãkpàaàzi yã́i. 21 Dii a gagyãkaágu e à gɛ láa bùsu pɔ́ álɛ gɛ́ síi guuɛ. 22 Dii a to tɔɔn vãi
á le ń sionao ń kákagyão ń mɛ̀wãao ń nɔanao. Pɔ́ piaa gbɔ̃si ń pɔ́ fukpaao i á buapɔ́ɔ le.
Gyãpiɔ pɛ́lɛázie e à gɛ midɛò. 23 Luabɛ aɔ kú á musu gii lán mɔgotɛ̃waɛ. Tɔɔlɛ iɔ kú á zíɛ
gbã́ugbãu lán mɔsiwa. 24 Luutɛ̃ ń bùsutio ɔ̃ Dii a to à e lou gɛ̃ɛ ũ. Aɔ bɔ za musuɛ e à gɛ á
dɛdɛò.

25 Dii a tó á wɛ̀lɛɔ zi̋blewáɛ. A̋ dɔdɔkɔ̃wa à gɛ́ lɛ́lɛimá, i̋ fãaa ń bao à tá. Sɔ̃ i kɛ̃ dṹnia bui
píigu yã́ pɔ́ á lé yã́i. 26 A̋ gɛɔ i gɔ̃ bãɔ ń wàiɔ pɔblea ũ, gbɛ̃e a ń yáo. 27 Dii a to Egipi sã́nɛɔ
á le ń gbɛnao ń yiao ń kásanao. A̋ɔ gbã́gbãa vi̋o. 28 I to i̋ana káwá, i to à vi̋akũ, i tó á mi
liaa, 29 i̋ɔ ɔmalɛmalɛ fãanɛ lán vi̋a pɔ́ kú gusiauwa. A̋ yãe ali bɔ maao. Wa gbãamɔɛ́, wi á
pɔ́ɔ síwá, kási gbɛ̃e a á suabao. 30 A̋ɔ nɔkpama vi̋, gbɛ̃pãle i kusiwà. A̋ kpɛdɔ, á e iuo. A̋
vɛ̃ɛbu kɛ, á e à a bɛ mɔaokɛo. 31 Wa á zuɔ kòlokpa á wáa, á e à a nɔ̀ɔ soo. Wa á zàa'i̋naɔ
síwá, mɛ́ á e lɔo. Wa á sãɔ kpá á wɛ̀lɛɔwa, kási gbɛ̃e a á suabao. 32 Wa á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛɔ
kpa buipãleɔwa, á wɛ́ iɔ dɔńzi e á wɛ́ wo. A̋ gbãa a pɔe kɛo. 33 Bui pɔ́ á dɔ̃ɔɔ á buazi̋ pɔ́ á kɛ̀
pɔble. Waɔ gbãamɔɛ́, wiɔ á wɛtã gɔɔpii. 34 I̋ana a káwá yã́ pɔ́ á wɛ́ a e yã́i. 35 Dii a to bɔ̀kɔɔ
á le á koso ń á gbásaonaɔwa. Aa liála sɛa za á gbakpɛa e á minanguo.

36 Dii a táánɔ ń á kía pɔ́ á aà dilɛo bui pɔ́ ápiɔ ń á deziɔ dɔ̃ɔɔ ki̋i. Weki̋i á zɔbleu líɔnɛ ń
gbɛɔ á diiɔ ũ. 37 A̋ gɔ̃ sɔ̃kɛ̃ngu pɔ́ ũ, láanipɔ ũ bui pɔ́ Dii a á yá ń ki̋iɔnɛ píi, aai yãadaánɔ.
38 A̋li pɔ́tɔ̃ maamaaɛ, kási ali kɛkɛ yɔɔnnɔɛ. Kwaɔ mɛ́ aa so píi. 39 A̋ vɛ̃ɛbu ba, i̋ a sɛ̃wa, kási
á e à a kɔ́ zɔ̃zɔ̃ à a imio. Kɔ̀ɔɔ mɛ́ aa á vɛ̃ɛlipiɔ zɔ̃zɔ̃. 40 Kuliɔ di á bùsuuɛ, kási á e a nísi
mɔaokɛo, asa aa nɔbɔlɛkɛ píiɛ. 41 A̋ nɛgɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ i'i, kási aaɔ kúánɔo. Wa táńnɔ zi̋zɔɔ ũɛ.
42 Kwasutɛ̃ɔ i á bùsu líɔ ń á buapɔ́ɔ síwá. 43 Bɔ̀mɔ pɔ́ kú á guuɔ kúkuála musumusuɛ, á vlã́
iɔ naua. 44 Aa pɔ́ sɛ̃aɛ́, kási á e pɔ́ sɛ̃anɛ́o. Aaɔ dɛ mideɔ ũ, i̋ɔ kú ń guu kpɛɛ.

45 Yã́ beeɔ á le píiɛ, aaiɔ tɛ́ázi. Aa kɛ̃́wáo e à gɛ midɛò, kɛ́ i Dii á Lua yãmao, i aà ɔtondɔki̋i
gwao, mɛ́ á aà yãdilɛa pɔ́ a dàɛ́ɔ kũao yã́i. 46 Yã́ pɔ́ aa á lepiɔ aaɔ dɛ seela pɔ́ i̋ dimá ũɛ e á
buiwa. 47 Tó i zɔble Dii á Luaɛ ń pɔnao ń nɔ̀sɛnao á namablegɔɔo, 48 á wɛ̀lɛ pɔ́ Dii a ń zi̋wáɔ
ɔ̃ á zɔblenɛ́ bṹu ń nɔanao ń imio pɔ́kɛ̃sãma guu. Dii i mɔ̀ zuu daɛ́ á nɔɛ e à gɛ á kaalɛò.
49 Bui pɔ́ kú za tɔɔlɛ lɛ́wa zã̀zã ili ń yãmaoɔ ɔ̃ Dii a to aa kúu'o aa mɔ́wá. 50 Buipiɔ aaɔ pãsi̋,
aa gbɛ̃zɔ̃ɔɔ wɛgwao, aa wɛ̃nadɔ̃ nɛ́ɔnɛo. 51 Aa á pɔtuoɔ sóso ń á buapɔ́ɔ e à gɛ kaalɛɔ̀ɛ. Aa á
pɔ́wɛna ge á vɛ̃ɛ ge á nísi ge á zu ge á sã tóɛ́o e à gɛ midɛò. 52 Aa koezɔ̃ á bùsu pɔ́ Dii á Lua
lɛ́ kpáwá wɛ̃́lɛɔzi píi e á bi̋i gbãa lɛsi̋ pɔ́ álɛ a náaikɛɔ gɛ kwɛɔ̀ɛ.

[53] A á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛ pɔ́ Dii á Lua a kpáwáɔ so taasi pɔ́ á wɛ̀lɛɔ á dau koezɔ̃aázi guu yá̰i.
[54] Baa á gɔ̃ɛ busɛ wɛ̃nadɔ̃nɛde a bi̋ikɛ ń a gbɛ̃́deeo ń a nɔ yenzideo ń a nɛ́ pɔ́ gɔ̃̀ɔ [55] ń a nɛ́ pɔ́
àlɛ sópio. A li an gbɛ̃ɛɛo, kɛ́ pɔe i gɔ̃ɛ̀o taasi pɔ́ á wɛ̀lɛɔ á dau koezɔ̃aázi guu yá̰i. [56] Baa á nɔɛ
busɛ wɛ̃nadɔ̃nɛde, nɔɛ pɔ́ lí we kɛ̀sɛ tɔ̃̀ bùsuwao kɛ́ a busɛ mɛ́ wɛ̃nadɔ̃nɛdeɛ yá̰i, a bi̋ikɛ ń a
gɔ̃ yenzideo ń a nɛgɔ̃ɛo ń a nɛnɔɛo [57] a nɛ́ pɔ́ a ì ń a bio yá̰ musu. A so asii guuɛ* pɔ́kɛ̃sãma
ń taasi pɔ́ á wɛ̀lɛɔ á dau koezɔ̃aázi guuo yá̰i.
[58] Tó á ikoyã pɔ́ kú láɛ bee guuɔ kũa, álɛ zi̋kɛwào, tó á Dii á Lua tɔ́ gbia pɔ́ ì ń mɛ séenata
bɛɛɛ dɔ̃o, [59] Dii a gaga pɔ́ á a fãn vi̋oɔ káágu ń á buiɔɛ, gaga pãsi̋ pɔ́ ì gɔɔplakɛɔ ń gyãvãi pɔ́
lí láaoɔ. [60] A to Egipi gyã pɔ́ á a vi̋a vi̋ɔ á le, a kɛ̃́wáo. [61] Baa gaga ń gyã pɔ́ a yá̰ kú ikoyã
láɛ bee guuoɔ, Dii a káágu píi e à gɛ kaalɛ̀ɔɛ. [62] Tó i Dii á Lua yãmao, baa ń á dasi lán
saanaɔwa kɛo, á gɔ̃ bílao. [63] Lá à kà Diigu à yãmaakɛ̀ɛ́, a tò a dasikṵ̀, màa a kaaàgu à á
dɛdɛ, i á kaalɛ. A á wo bùsu pɔ́ álɛ gɛ́ síi guu, [64] i á fãaa buiɔ guu za dṵ́nia lɛ́la e a lɛ́le. We
á zɔbleu líɔnɛ ń gbɛɔ, dii pɔ́ ápiɔ ń á deziɔ á dɔ̃oɔ. [65] A i̋ampaki̋i e buipiɔ guuo, á pɔ̀ɔpɛki̋i e
gueio. Weki̋i Dii a to àɔ sɔ̃̀deedeekɛu, á wɛ́ iɔ wo, á yɛ̃̀ɛɛ i láa. [66] A nisi̋na iɔ naa líwa, vi̋a iɔ
á kṵ́ gwãasi̋na ń fãanɛo, áɔ á kua náai vi̋o. [67] Vi̋a pɔ́ a á kṵ́ yá̰ pɔ́ a wɛsi̋ɛ yá̰i áli mɛ kɔɔɛ à
to oosi kɛ, íli mɛ oosiɛ à to gu dɔ. [68] Dii a á ká gó'ilɛnaɔ guu à táánɔ Egipiɛ, tá pɔ́ má ɗɛ́ ásu
o lɔopi. We á wɛɛlɛ à ázi̋a yíau á wɛ̀lɛɔwa zɔɔ ũ, kási gbɛ̃e a á lúo.
[69] Dii bàa kua ń Isailiɔ yá̰ pɔ́ a di̋lɛ Mɔiziɛ Mɔabu bùsuun we, yá̰ pɔ́ a di̋lɛɛ̀ Olebu bàasi.

29

Dii bàa kua ń Isailiɔ zɛdɔa Mɔabu bùsuu

[1] Mɔizi Isailiɔ si̋si píi à mɛ̀: A yá̰ pɔ́ Dii kɛ̀ Egipi Falaɔ̃ɔɛ ń aà i̋waɔ ń aà bùsuo è píi. [2] A
wɛsi̋ɛ lá à seelaɔ ń dabudabu zɔ̃ɔɔ kɛ̀, à aà gbãa lɛgwàò. [3] Kási e gbã Dii i á nɔ̀sɛ wɛ̃ɛ́ a
ɔ̃nɔkṵ̀o. I á wɛ́ kɛ̃́ɛ́ a gu'èo. I á swá̰ wɛ̃ɛ́ a yãmào. [4] Kɛ́ ma dɔaaɛ́ guwaiwaiu wɛ̃̀ bla, á
pɔkasaɔ ń á kyaleɔ i yaao. [5] I pɛ̃ɛ soo, i vɛ̃ɛ ge í gbãa mio. Dii á gwá, kɛ́ à e dɔ̃ ɔ̃mɛ Dii á Lua
ũ. [6] Kɛ́ wa ka guɛ beeu, Ɛsɛbɔ̃ kí Siɔ̃ ń Basana kí Oguo bɔ̀lɛwá ń zi̋o, ɔ̃ wa zi̋blèmá.* [7] Wa ń
bùsu si̋ wá kpà Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔ ń Manase bui ki̋niɔwa ń pɔ́ ũ.
[8] Ayãmɛto àɔ Dii bàakuaánɔ yãdilɛaɛ beeɔ kũa, íɔ zi̋kɛwà, yá̰ pɔ́ álɛ kɛ píi i bɔ maa. [9] Ápii
á si̋a Dii á Lua aɛ gbã, á dɔaanaɔ ń á kíaɔ ń á gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń á zi̋gɔ̃ badeɔ ń á gɔ̃ɛɔ píi [10] ń á néɔ ń
á nɔɛɔ ń bɔ̀mɔ pɔ́ kú á bòou yàawɛnaɔ ń itɔnaɔ ũɔ. [11] A si̋a la kɛ́ à zɛ ń Dii á Lua bàakuaánɔ
yá̰o. Dii á Lua lɛ́ a bàakuaánɔ lɛgbɛ̃ ń a kuao gbã, [12] kɛ́ à á dɛa a gbɛ̃́ɔ ũ zɛdɔ gbã. Aɔ dɛ
á Lua ũ lá a ɗɛ́wa, lá à a lɛgbɛ̃̀ á deziɔnɛ Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuowa. [13] I kɛ átɛ̃ɛ ɔ̃
málɛ yá̰pi lɛgbɛ̃ɛ́o. [14] I kɛ á gbɛ̃́ pɔ́ á kúwanɔ gbã Dii wá Lua aɛɔ átɛ̃ɛ no, ń wá bui pɔ́ wi ń i
yãaoɔɛ.
[15] A dɔ̃ ázi̋awa lá á kú yãa Egipi, mɛ́ lá a bɔlɛ ń buipãlɛɔ bùsuɔ. [16] A ń pɔ́ pɔ́ aa kɛ̀ ń líо
ń gbɛo ń á̰nusuo ń vuao tá̰aɔ ũ è, pɔ́ pɔ́ Dii ye a gi̋yãio. [17] A gbɛ̃e su bɔ Dii wá Lua kpɛ à
gɛ́ zɔblei buipãle diipiɔnɛo, á gɔ̃ɛe ge á nɔɛen nò, á buie ge á ualɛen nò. Yãvãi zi̋na su àɔ
kú á guu kona ge gɔ̃i ṵ̃o.† [18] Tó gbɛ̃e láai yá̰ɛ beeɔ mà, asu azi̋a sáaukpa à mɛ, baa tó a
swá̰ gbãa, áɔ ku aafiaɛo. Bee a to wà iwãa tɔ́tɔ káɛ́ á í niɛuɛ. [19] Dii a we sùuukɛaànɔo. Aɔ
pɔkũma ń pɔfɛ̃o bɔbɔwà gɔɔpiiɛ. Láai yá̰ pɔ́ kú láɛ bee guu a aà le píiɛ, Dii i aà tɔ́ dɛ dṵ́niau.
[20] Dii a aà bɔ Isaili buiɔ guuɛ, i láaipɔ wà a yãkɛ̃̀ ikoyã láɛ bee guuɔ zi̋wà píi i̋adaawà yá̰i.
[21] A bui pɔ́ aa mɔ á kpɛɔ ń buipãle gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ bùsu zã̰zãuɔ aa gaga pɔ́ kà bùsuɛ beeuɔ e ń
gyã pɔ́ Dii kààguɔ. [22] I̋atɛ̃gbɔ̃ ń wisio a bùsuɛ bee tɛ́kṵ̃ píiɛ. Wa pɔ́tɔ̃ weo, pɔe a bɔlɛo, baa
sɛ̃. Aɔ dɛ lán Sɔdɔṵ̃ ń Gɔmɔɔo ń Adamao ń Zeboiṵ̃ pɔ́ Dii ń suumpà ń pɔkũma pãsi̋ɔwaɛ.‡
[23] Bui píi a mɛ: Bɔ́yãi Dii yá̰ bee taa kɛ̀ bùsuɛ beeɛi? Aà pɔfɛ̃ zɔ̃ɔ bee taa dɛa ni? [24] Wi

* **28:57** 2Kia 6.28-29, Wɛ̃n 4.10 * **29:6** Nao 21.21-35 † **29:17** Ɛbɛ 12.15 ‡ **29:22** Daa 19.24-25

wemá wà mɛ: Kɛ́ aa pãkpà Dii ń deziɔ Luapi bàakuańnɔ yã́zi an bɔa Egipi gbɛa yã́iɛ. 25 Aa
gɛ̀ zɔblè dii pãleɔnɛ, aa kùlɛ dii pɔ́ aa dɔ̃ yãaoɔnɛ, i kɛ Dii mɛ́ dĩlɛnɛ́o. 26 Ɔ Dii pɔkũmabɔ̀bɔ
bùsupiwa, à láaipɔ kú láɛ bee guuɔ zĩwà píi. 27 A ń wó ń bùsuu à ɔzɔ̃ńzi e bùsu pãleu, lá
aa ku tiaɛwa.

28 Yã́ pɔ́ ulɛaɔ dɛ Dii wá Lua yã́ ũɛ. A pɔ́ pɔ́ à bɔ̀ò gupuau sɔ̃, wápiɔ ń wá nɛ́ɔ yã́ɛ gɔɔpii,
kɛ́ wà e wàɔ zĩkɛwà.

30

Dii sua ń Isailiɔ ń pá ziu

1 Tó ɛ̀fãai ń láai yã́ pɔ́ málɛ daɛ́ɛ beeɔ kɛ̀ɛ́ píi, tó á wɛ́ kɛ̃̀ bui pɔ́ Dii á Lua a á yá à á fãaa
ń guuɔ guu, 2 tó ápiɔ ń á nɛ́ɔ a ɛa zɛ̀ ń Dii á Luao, tó a aà yã́ pɔ́ málɛ dilɛɛ́ gbã mà píi ń
nɔ̀sɛmɛndoo ń pɔeão, 3 Dii á Lua a á wɛ̃nagwa, i ɛa á kãaa za bui pɔ́ a á fãaa ń guuɔ guu, i
suánɔ á pá ziu. 4 Baa tó à á yá à á fãaa bùsuɔ guu e dṹnia lɛ́wa, a á buiɔ kãaa we, i suńnɔ.
5 A suńnɔ bùsu pɔ́ an deziɔ vĩ za yãau. Tó aa ɛ̀a bùsupi sĩ, a ɛ̀fãaikɛnɛ́, i to aa dasikũ dɛ
ń dezipiɔla. 6 Dii á Lua a á sɔ̃̀ gbãsĩ woloɛ́ ń á buiɔ, á nisĩna iɔ yeaàzi ń nɔ̀sɛmɛndoo, íɔ
ku aafia. 7 Dii á Lua i láaiɛ beeɔ zĩ á wɛ̀lɛɔwa ń á zangude pɔ́ aa ĩadàwáɔ, 8 í ɛa Dii yãma,
íɔ zĩkɛ aà yãdilɛa pɔ́ málɛ oɛ́ gbãɔwa. 9 Dii á Lua a ɛ̀fãaidaɛ́ á zĩ píi guu, i tó á nɛ́ɔ kɔ̃́ ń á
pɔtuoɔ ń á buanɛɔ, aà pɔ i ɛa kɛwá na, i maakɛɛ́, lá aà pɔ kɛ̀na á deziɔwawa. 10 Tó a Dii á
Lua yãmà, a aà ɔtondɔkĩi gwà, mɛ́ á aà yãdilɛa pɔ́ kú ikoyã láɛ bee guuɔ kũa, tó a zɛ ń Dii
á Luao ń nɔ̀sɛmɛndoo ń pɔeão, a bee kɛɛ́ píiɛ.

Wɛ̃ni ge ga

11 Yã́ pɔ́ málɛ dilɛɛ́ gbãpi zĩ'ũ dɛ á gbãa lɛ́ao. A zɔ̃̀ánɔo. 12 A ku luabɛo. Ásu mɛ, démɛ
a gɛ́ luabɛ à pila ń yã́pio, i oɛ́ à zĩkɛwàio. 13 A ku ísia baaleo. Ásu mɛ, démɛ a bua ísia
baale i suò à oɛ́ à maio. 14 Yã́pi kúánɔ kãinnɔ, a dɔ á lɛ́u, a kú á nɔ̀sɛu,* kɛ́ à e zĩkɛwà. 15 A
ma! Málɛ wɛ̃ni ń yãmaao kálɛɛ́ gbã ń gao ń yãvãio. 16 Málɛ dilɛɛ́ gbã, àɔ ye Dii á Luazi,
àɔ tɛ aà iai, à aà ɔtondɔkĩi gwa, àɔ aà yãdilɛaɔ ń aà ikoyãɔ kũa, íɔ ku, í dasikũ, Dii á Lua i
báaadaágu bùsu pɔ́ álɛ gɛ́ síi guu. 17 Áma tó a bɔ aà kpɛ, mɛ́ i aà yãmao, tó a kɛ̃wà, mɛ́ a
zɔblè dii pãleɔnɛ a kulɛnɛ́, 18 málɛ oɛ́ gbã, a kaalɛn we! Á gɛ̃gɛ̃ bùsu pɔ́ álɛ bua Yuudɛ̃wa
álɛ gɛ́ síi guuo. 19 Luabɛ ń tɔɔlɛo mɛ́ ma seeladeɔ ũ gbã á yã́ musu. Ma wɛ̃ni ń gao dɔ̀ɛ́ á
aɛ, báaa yã́ ń láai yã́o. A wɛ̃ni sɛ́, kɛ́ ápiɔ ń á nɛ́ɔ à e àɔ aafia. 20 Áɔ ye Dii á Luazi, íɔ aà
yãma, í nawà, asa ɔ̃mɛ á wɛ̃ni ũ, i to à gɛ̃gɛ̃ bùsu pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀ á deziɔnɛ Ablahaũ† ń Izaakio‡
ń Yakɔbuo§ à mɛ̀ á kpámá guu.

31

Yozuee dilɛa Mɔizi gɛ̃ɛ ũ

1 Mɔizi gɛ̀ yã́ɛ beeɔ ò Isailiɔnɛ 2 à mɛ̀: Tia kɛ́wa ma ka wɛ̃̀ basoolo, má fɔ̃ dɔaaɛ́ lɔo. Dii
òmɛɛ à mɛ̀ má bua Yuudɛ̃wao.* 3 Dii á Lua mɛ́ a dɔaaɛ́ à buawà, i bui pɔ́ kú weɔ kaalɛɛ́, í
ń bùsu sí. Yozuee mɛ́ aɔ dɔaaɛ́ sa lá Dii òwa. 4 Dii a kɛnɛ́ lá a kɛ̀ Amɔleɔ kí Siɔ̃ɛ ń kí Oguo ń
ń bùsuowa, à ń kaalɛ. 5 Dii a ń naɛ́ á ɔzĩɛ, í kɛnɛ́ lá má dĩlɛɛ́wa píi. 6 A sɔ̃dilɛ, íɔ wɔ́ɔ vĩ! Ásu
to vĩa á kũo, ásu to sɔ̃ kɛ̃́águ ń yã́io, asa Dii á Lua mɛ́ lɛ́ gɛ́ánɔ. A á tó weo, a pãkpaázio.

7 Ɔ Mɔizi Yozuee sĩsi, a ɔ̀ɛ Isailiɔ píi wáa à mɛ̀: Sɔ̃dilɛ, níɔ wɔ́ɔ vĩ, asa ḿmɛ ńyɔ̃ gɛ́ ń gbɛ̃́ɛ
beeɔ bùsu pɔ́ Dii a lɛgbɛ̃̀ ń dezi káauɔnɛ à mɛ̀ á kpámá guu. Mmɛ ńyɔ̃ bùsupi kpaalɛnɛ́.
8 Dii mɛ́ a dɔaanɛ. Ɔmɛ aɔ kunnɔ, a n to weo, a pãkpanzi bauo.† Nsu to vĩa n kũo, ńsu
bílikɛo.

* 30:14 Lom 10.6-8 † 30:20 Daa 12.7 ‡ 30:20 Daa 26.3 § 30:20 Daa 28.13 * 31:2 Nao 20.12 † 31:8 Yoz
1.5, Ɛbɛ 13.5

[9] Mɔizi ikoyãpi kɛ̃̀ lá guu, a kpà sa'ona Levii bui pɔ́ aai̋ɔ Dii bàakuańnɔ kpagolo sɛaɔwa
ń Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ píi. [10] Mɔizi yãdi̋lɛnɛ́ à mɛ̀: Wɛ̃̀ sopla gbɛa, wɛ̃ pɔ́ wi̋ fiadeɔ kɛ̃́, Lákpɛdɔa
dikpɛgɔɔ, [11] tó Isailiɔ mɔ̀ ńzi̋a ɔ̀lɔ Dii ń Luaɛ ḿpii gu pɔ́ a sɛu, àli ikoyã láɛ bee kyokɛnɛ́ aa
ma. [12] Ali ń kãaa, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ ń nɛ́fɛ̃nɛnaɔ ń bɔ̀mɔ pɔ́ kú á wɛ̃́lɛuɔ, aa ma, aai dada, kɛ́ aa
e wàɔ Dii á Lua vi̋a vi̋, aaiɔ ikoyãpiɔ kũa píi, aaiɔ zi̋kɛwà. [13] An nɛ́ pɔ́ yã́pi dɔ̃ɔɔ i ma, aaiɔ
vi̋akɛa Dii á Luaɛ dada gɔɔ pɔ́ á kú bùsu pɔ́ álɛ bua Yuudɛ̃wa álɛ gɛ́ síipi guu.

Dii dɔaaa Isailiɔ pɔ̀ɔbɔzã́kɛa oa

[14] Dii ò Mɔiziɛ: N gagɔɔ kãikṹ. Yozuee sísi, í gɛ zɛ kpaaũkpɛu, mí aà dilɛ. Ɔ Mɔizi ń
Yozueeo gɛ̀ zɛ̀ kpaaũkpɛu. [15] Dii bɔ̀ mɔ̀má we tɛlu pɔ́ zɛa kpɛ́pi kpɛɛlɛa guu. [16] Ɔ Dii ò
Mɔiziɛ: Tó n zu n deziɔ guu, gbɛ̃́piɔ fɛlɛ gbãsi̋kɛ ń bùsu pɔ́ aalɛ gɛ̃u dii zi̋̀lɔɔɛ. Aa pãkpamazi,
aai ma bàakuańnɔ yã́ɔ gbooɛ. [17] Gɔɔ bee ma pɔ a pańzi, mí bɔńkpɛ, wi ń mɔ́mɔ. Yã̋i̋a a ń
le dasi, aai taasikɛ. Gɔɔ bee aa mɛ: Yã̋i̋apiɔ wá le, kɛ́ wá Lua kúwanɔo yã́i yà̋? [18] Gɔɔ bee
má bɔńkpɛ yã̋vãi pɔ́ aa kɛ̀ aa zɛ̀ ń dii pãleɔ yã́i.
[19] Lɛɛ bee kɛ̃ láu sa, ní dada Isailiɔnɛ aa sí, kɛ́ àɔ dɛmɛɛ an bɔa ma kpɛ seela ũ. [20] Tó ma
gɛńnɔ bùsu pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀ ń dezi káauɔnɛ guu, bùsu pɔ́ vi̋ ń zɔ́'io diupi, tó aa kà̋ aa mɛ̀kpa,
aa zɛ ń dii pãleɔɛ, aai zɔblenɛ́. Aa pãkpamazi, aai ma bàakuańnɔ yã́ gbooɛ. [21] Tó yã̋i̋apiɔ
ń lé dasi, mɛ́ aalɛ taasikɛ, lɛpi mɛ́ a ń yã́i̋ikpamá, asa a yã́ a sã́ ń buiɔguo. Má làasoo pɔ́
aalɛ kɛ gbã dɔ̃, e màɔ gɛ́ gɛ́ińnɔ bùsu pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀nɛ́ guu. [22] Mɔizi lɛpi kɛ̃̀ láu gɔɔ bee, ɔ̃ a
dà Isailiɔnɛ.
[23] Dii yãdi̋lɛ Nuni nɛ́ Yozueeɛ à mɛ̀: Sɔ̃dilɛ, níɔ wɔ́ɔ vi̋!‡ Mmɛ ńyɔ̃ gɛ́ ń Isailiɔ bùsu pɔ́ ma
a lɛgbɛ̃̀nɛ́ guu, mɛ́ mapi máɔ kunnɔɛ.
[24] Kɛ́ Mɔizi ikoyãpiɔ kɛ̃̀ láu píi míɔmiɔ, [25] à yãdi̋lɛ Levii bui pɔ́ aai̋ɔ Dii bàakuańnɔ
kpagolo sɛaɔnɛ à mɛ̀: [26] A ikoyã láɛ bee si dilɛ Dii á Lua bàakuańnɔ kpagolo saɛ, iɔ ku
we á bɔa Dii kpɛ seela ũ. [27] Asa má á swã́gbãa dɔ̃, lá i gi yã́i. Za gɔɔ pɔ́ má kúánɔ iɔ bɔ Dii
yã́ kpɛɛ e ń a tiao. Wa ma gaa gbɛa pɔ́ o lɔa? [28] A á bui gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń á dɔaanaɔ kãaamɛɛ, kɛ́
mà yã́ɛ beeɔ kã́nɛ́ ń swã́wa, luabɛ ń tɔɔlɛo iɔ dɛ ma seeladeɔ ũ á yã́ musu. [29] Asa má dɔ̃ kɛ́
á ázi̋a ɔ̃̀ɔkpa ma gaa gbɛaɛ, í kɛ̃́ zɛ́ pɔ́ má ɔ̀lɔ́ɛwa. A gbɛa yã̋i̋a a á le, asa á yã́ pɔ́ vãi Diiɛ kɛ,
aà pɔ i paázi tã́a pɔ́ á kɛ̀ɔ yã́iɛ.
[30] Ɔ Mɔizi lɛpi yã́ dàu a si̋u Isaili pɔ́ kãaaaɔnɛ míɔmiɔ.

32

Mɔizi lɛ

[1] Musudeɔ, à swã́kpa, mí yã'o,
á gbɛ̃́ pɔ́ á kú zi̋̃lɛɔ, à ma yãma.
[2] A to ma yãdanɛ kã́fiakɛɛ́ lán louwa,
à to ma yã'onɛ ɛ̀fãaikɛɛ́ lán fiiwa,
lá sɛ̃ ń láo i̋ mɔ̀sɛ ewa.
[3] Má Dii tɔbɔ.
A zɔ̃ɔkɛ dɔ̃ wá Luaɛ!
[4] Gbɛsin aà ũ,
aà yãkɛaɔ wásawasa,
i̋ yã́pii kɛ a zɛ́waɛ.
Lua náaiden aà ũ, vãie kuwào,
a súsu mɛ́ a maa.
[5] Aà gbɛ̃́ɔ yãdɔɔsai kɛ̀ɛ̀,
aa dɛ aà nɛ́ɔ ũ lɔo.
Bui vãi koleaɔnɛ, aa gɔ̃̀ wí sɛa.

‡ **31:23** Yoz 1.6

6 Màa á fiabo Diiɛa?
Á sɔũɛ, á ɔ̃nɔ vi̋o.
Á Mae pɔ́ á sɛ́n weo lò?
Aàpi mɛ́ á kɛ́, à á zɛ̀dɔ.
7 Á làasookɛ yã́ pɔ́ kú za káauɔwa,
à wɛ̃ pɔ́ gɛ̃̀ za ziɔ yãda.
Á gbɛa á maeɔwa, aai dau wà siuɛ́,
maezɔ̃ɔɔ mɛ́ aa a galikɛɛ́.
8 Kɛ́ Lua Musude gbɛ̃nazi̋naɔ kpaalɛ̀,
mɛ́ à bui píi bùsu kpàwà,
à ń baade bùsu zɔ̃lɛ iadànɛ́.*
Á bùsu kpà Isailiɔwa ń dasilɛu,
9 asa Dii gbɛ̃́ɔ dɛ aà baa ũ,
Yakɔbu buiɔ mɛ́ aà kpaalɛ ũ.
10 Á ń lé bùsu giinau,
guwaiwai pɔ́ da pã, wàiɔ ì ɔ́ɔlɔu.
Á ɔli̋ańzi à ń gwá,
à laaidɔ̀má lá a wɛbɛsianawa.
11 Lá kúu ì a sakpɛ vu,
ì yàada a nɛ́ɔla,
màa Dii a gã̀sia pòo,
à ń kṹ ń a gã̀sia kã́o à ń sɛ́.
12 Dii mɛ́ dɔ̀aanɛ́ ado,
dii zȉloe ɔ ku a guuo.
13 A tò aa bɛ bùsu gulɛsi̋ɔwa,
ɔ̃ aa buapɔ́ɔ blè.
A ń gwá ń gbɛsi zɔ́'io
ń ku pɔ́ bɔ̀ gu gbɛdeu nísio
14 ń zùkpasa vi̋fãaio ń sã kpàsa vi̋'ipuo
ń sãnɛbɔlɔ mɛkpaaɔ ń Basana bùsu sãsakaoɔ
ń pɔ́wɛn maaɔ ń vɛ̃ɛbɛ'i pɔ́ á mi̋ vɛ̃ɛ ũo.
15 Bui maapiɔ mɛ̀kpa, ɔ̃ aalɛ gbá dɛ.
Aa kã̀, aa gbɛ̃̀nɛkũ̀ aa nísi kpà,
ɔ̃ aa pãkpà Lua ń Kɛnazi,
aa sakà gbɛsi pɔ́ dɛ ń Suabana ũ pigu.
16 Aa aà pɔ fɛ̃̀ɛ̀ dii zȉloɔ yã́ musu,
aa tò aà pɔ pà ń tã́a pɔ́ à zàuɔ.
17 Aa tã́aɔ gbàgbaɛ, i kɛ Lua no,†
dii pɔ́ aa ń dɔ̃ yãaoɔ,
aa bɔ̀má dafuɛ,
dii pɔ́ an deziɔ lí vi̋akɛnɛ́oɔ.
18 Aa gbɛsi pɔ́ ń í tò we,
Lua dɛ̃ɛkànɛ́, ɔ̃ aà yã́ sã̀ńgu.
19 Kɛ́ Diipi è màa, ɔ̃ à ń bɔlɔbò,
asa aà pɔ pà a nɛgɔ̃ɛɔ ń a nɛnɔɛpiɔziɛ à mɛ̀:
20 Má bɔńkpɛ, mí ń midɛa e,
bui koleaɔn ń ũ, nɛ́ náaisaideɔnɛ.
21 Aa ma pɔ fɛ̀lɛmɛɛ ń pɔ́ pɔ́ dɛ Lua ũoo,

* **32:8** Zi̋n 17.26 † **32:17** 1Kln 10.20

aa tò ma pɔ pà ń tɑ̃́aɔ yɑ́ musu.‡
Má tó bui pɔ́ aa dɛ ma gbɛ̃́ ũoɔ ń pɔ fɛlɛné,
má tó an pɔ pa bui wɛ́siadeɔ yɑ́ musu.§
22 Asa ma pɔkũma tɛ́ kà,
mɛ́ tɛ́pi aɔ kũɛ e bɛdau zi̋lɛ.
Má tɛmɔ dṹniaɛ ń a pɔ́ɔ,
a kũ gbɛ̀si̋si̋ zi̋naɔwa.
23 Má yɑ̃'i̋a kɑ̃aańziɛ,
mí a kaɔ zuńzi píi.
24 Imina a káńgu,
Lua i sumá, gagyɑ̃ i ń dɛdɛ.
Má wàiɔ zi̋má aa ń taitai,
mí mlɛ̃̀ pɑ̃si̋naɔ gbaɛmá aa ń sóso.
25 Wa ń nɛ́ɔ dɛdɛ gɑ̃aɛ ń fɛ̃ndaoɛ,
gili i gɛ̃́ńgu ń kpɛaɔ guu.
Ɛwaasoɔ ń wɛ̃́ndiaɔ gaga ḿpii
ń nɛ́ yɔ̃minaɔ ń maezɔ̃ɔ mikɑ̃puadeɔ.
26 Ma mɛ̀ má ń fɑ̃aaɛ,
mí tó an tɔ́ ga dṹniau,
27 ɑ̃ma ma vi̋akɛ̀ an ibɛɛɔ i̋andɑ̃aɛ.
Aaɔ e wa mɛ́ wà bee kɛ̀,
aa mɛ wa mɛ́ wà zi̋blɛ̀má,
i kɛ Dii mɛ́ bee kɛ̀ píio.
28 Isailiɔ yɑ̃e dɔ̃o,
bui ɔ̃nɔkɛ̃sɑ̃madeɔnɛ!
29 Tó aa ɔ̃nɔ vi̋ɛ, aa bee dɔ̃,
aa dɔ̃ gu pɔ́ ń yɑ̃kɛaɔ mipɛ̀uńnɔ.
30 Kpelewa gbɛ̃́ mɛ̀ndo tò gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔo tilɛ̀i?
Kpelewa gbɛ̃ɔn pla gbɛ̃ɔn ɔ̀aa blakwi yài?
Mɛ́ i kɛ Dii pɔ́ dɛ ń gbɛsi ũ ń kpámá bàasio.
31 Asa wá ibɛɛɔ gbɛsi dɛ lán wá gbɛsiwao,
baa ampiɔ aa dɔ̃ ńzi̋awa.
32 Aa muaa ń Sɔdɔũdeɔ ń Gɔmɔɔdeɔɛ.
Aa dɛ lán vɛ̃ɛli pɔ́ a nɛ́ dɛ kona ũ
mɛ́ a kɔ́ dɛ gɔ̃i ũwaɛ.
33 An vɛ̃ɛá mlɛ̃̀ sɛwɛɛ
lán kyɑ́ lɛ́'i pɑ̃si̋wa.
34 Dii mɛ̀: Má ń yɑ́pi kũa ma dɔ̃uo lé?
Má kũ̀kũ ń kɑ́n'ɔo ma làasiu.
35 Mámɛ má tɔsimá,
mámɛ má fi̋abonɛ́.*
Gɔɔewa aa tii guwa,
asa an kaalɛgɔɔ kɑ̃ikũ̀ɛ,
pɔ́ pɔ́ lɛ́ ń dɑ́ wɑ̃a, àlɛ mɔ́.
36 Asa Dii a yɑ̃kɛkɛ ń a gbɛ̃́ɔ,†
i wɛ̃nadɔ̃ a zɔ̀blenaɔnɛ.
Tó a è an gbɑ̃a làa,
gbɛ̃e kuo, zɔ ge wɛ̃́ɛ,

‡ **32:21** 1Kln 10.22 § **32:21** Lom 10.19 * **32:35** Lom 12.19, Ɛbɛ 10.30 † **32:36** Soũ 135.14

37 a mɛ: An diiɔ ku máɛ?
An gbɛsi pɔ́ aa nàaàzi ku má ni?
38 Diipiɔ ń sa'obɔ nísi sò,
aa vɛ̃ɛ pɔ́ aa tɔ̀lɛmá mi̍.
Aa fɛlɛ dɔálɛ sa, aa ɔkuála.
39 A̍ɔ dɔ̃ tiasa kɛ́ mámɛ má a ũ,
diie kuo, ma bàasio.
Mámɛ mi to wà ga,
mámɛ mi to wàɔ ku,
mámɛ mi gbɛ̃́ kɛ'i̍a,
mámɛ mi ń gbã́gbã.
Gbɛ̃e a fɔ̃ ń bɔ ma ɔzi̍o.
40 Ma a ɔ sɛ̀ musu,
má ò ń ma kua gɔɔpiio,
41 tó ma a fɛ̃nda pɔ́ i̍ tɛkɛ lɛkɛ̀,
mɛ́ má kũa mà yã́kpalɛkɛò,
má tɔsi ma ibɛɛɔwa,
mà fi̍abo gbɛ̃́ pɔ́ zamaguɔnɛɛ.
42 Ma kaɔ ga ń auo,
gbɛ̃́ pɔ́ gàɔ ń zi̍̀zɔɔ pɔ́o píi.
Ma fɛ̃nda a gɛ̃ mɛbaasiu
sɛa za ibɛɛ dɔaanaɔwa.
43 Buiɔ, à gulakɛ Dii gbɛ̃́ɔ yã́ musu,‡
asa a a zɔ̀blenaɔ au tɔsi.§
A tɔsi a ibɛɛɔwa,
i a bùsu ń a gbɛ̃́ɔ duuna kɛ̃́má.

44 Mɔizi mɔ̀ ń Nuni nɛ́ Yozueeo, à lɛpi yã́ dàu a si̍u Isailiɔnɛ. 45 Kɛ́ Mɔizi lɛpi yã́ si̍unɛ́ ḿpii
a làa, 46 a ònɛ́: A̍ yã́ pɔ́ má di̍̀lɛɛ́ gbã da á sɔ̃u píi, kɛ́ à e o á nɛ́ɔnɛ aa laaika, aaɔ ikoyãpiɔ
kũa píi. 47 Asa a dɛɛ́ yãpã ũo, á wɛ̃niɛ. Tó á yã́piɔ kũa, á gɛ̃gɛ̃ bùsu pɔ́ álɛ bua Yuudɛ̃wa álɛ
gɛ́ si̍i guuɛ.
48 Gɔɔ doũpi zi̍́ Dii yã'ò Mɔiziɛ à mɛ̀: 49 Dɛdɛ Abaliũ gbɛ̀si̍si̍ɛ beewa Mɔabu bùsuu la e
Nɛbo gbɛ̀si̍si̍ musu bɔaa ń Yelikoo, ní wɛsi Kanaa bùsu pɔ́ málɛ kpá Isailiɔwa aa sílɛ. 50 Ñyɔ̃
ga gbɛ̀si̍si̍ pɔ́ n dɛdɛwàpi musuɛ, ní zu ń deziɔ guu, lá n vi̍̀i Aalona gà Oo gbɛ̀si̍si̍ musu à zù
a deziɔ guuwa. 51 Asa n bɔ ma kpɛ Isailiɔ wáa Mɛliba i̍ pɔ́ kú Kadɛsi ki̍́i Zini guwaiwaiuɛ,
ni ma kuaadoakɛ dɔ̃mɛɛ ń guuo.* 52 Ayãmɛto ńyɔ̃ bùsupi e kãaaɛ, ńyɔ̃ gɛ̃uo.

33

Mɔizi Isaili buiɔ gbaa sa'olɛ
(Daa 49.1-28)

1 Sa maa pɔ́ Lua gbɛ̃́ Mɔizi ò Isailiɔnɛ e àɔ gɛ́ gain kɛ, 2 à mɛ̀:
Dii bɔ̀ Sinai à mɔ̀wá,
aà gawi bi̍lɛwá za Sei,
à pi̍piwɛ̃ɛ za Palana gbɛ musu,
à bɔ̀ a gbɛ̃́ dasidasiɔ ki̍́i,
lou lɛ́ pílɛpilɛ aà ɔplaai.
3 Dii ye a gbɛ̃́ɔzi,
gbɛ̃́ pɔ́ an kua ńdoapiɔ ku aà ɔzi̍.

‡ **32:43** Lom 15.10 § **32:43** Zia 19.2 * **32:51** Nao 27.12-14

Aaȉ kãaaaàzi wà aà yãma.
4 Mɔizi ikoyã dȉlɛwɛ̃ɛ,
wá Yakɔbu buiɔ pɔ́ ũ.
5 Dii mɛ́ gɔ̏ wá bui maa kía ũ,
kɛ́ wá Isaili bui dɔaanaɔ kɔ̃ kȁaa.
6 Mɔizi mɛ̀:
Lubɛni buiɔ aaɔ kuɛ, aa gao,
kási aaɔ dasio.
7 A yã́ɛ bee ò Yuda buiɔ yã́ musu:
Dii, Yuda buiɔ wii ma,
ní suńnɔ ń gbɛ̃́ɔ guu.
Aalɛ gí ń ńzȉao,
dɔńlɛ an ibɛɛɔ yã́ musu.
8 Levii buiɔ yã́ musu à mɛ̀:
N Tumiũ ń Uliũo kpà n gbɛ̃́ náaideɔwa.*
N ń lɛ́ n ń gwá Masa,
n zɔakàńzi Mɛliba í kȉ́i.†
9 Aai ń de ń ń dao yãdao,
aai ń vȉ̀iɔ ń ń dãunaɔ dɔ̃o ge an nɛ́ɔ.
Aa n yã́ kũa,
aa zɛ̀ ń n bàakuańnɔ yã́o.‡
10 Aaȉ n yã́ɔ da Yakɔbu buiɔnɛ,
aaȉ n ikoyã da Isailiɔnɛ.
Aaȉ tulaletikatɛa n aɛ,
aaȉ sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o ń gbagbakȉ́iwa.
11 Dii, báaadańgu, ní ń gba gbãa,
kɛ́ zȉ pɔ́ aalɛ kɛɔ e kangu.
Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ fɛlɛńnɔɔ lɛ́ ń wɔ́wa,
ǹ ń zangudeɔ gbɛ̃, aasu fɛlɛ lɔo.
12 Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ yã́ musu à mɛ̀:
Dii gbɛ̃́ yenzideɔ zɔ̃lɛaaànɔ dɔdɔa.
Dii aɔ kàedańzi,
aɔ kú ń guu gɔɔpiiɛ.
13 Yosɛfu buiɔ yã́ musu à mɛ̀:
Dii báaada ń bùsuu
ń fii maa pɔ́ ȉ bɔ musu à kpao
ń í pɔ́ kálɛa tɔɔlɛ zíɛo
14 ń pɔmaa pɔ́ ȉatɛ̃ ȉ to aa bɔlɛɔ
ń pɔmaa pɔ́ ȉ bɔlɛ mɔ ń mɔɔɔ
15 ń gbɛ̀sȉsȉ zi musupɔɔ
ń sȉ̀sȉ pɔ́ kú za káauɔ pɔmaaɔ
16 ń pɔmaa pɔ́ kú tɔɔlɛɔ píi.
Yosɛfu buiɔ na ń Lua pɔ́ kú yãa kàelɛuo,
ɛ̀fãaipiɔ i su ń miwa,
asa Yosɛfu á bɛɛɛdeɛ a gbɛ̃́ɔ guu.
17 Aà buiɔ aaɔ zɔ̃ɔkɛ vȉ
lán zuswana nɛsana sɛ̃́iawa,
aaɔ gbãa vȉ lán zùsɛ̃lɛ kɔ́baɔwa,

* **33:8** Bɔa 28.30 † **33:8** Bɔa 17.7, Nao 20.13 ‡ **33:9** Bɔa 32.26-29

aa málɛ buiɔzi e dṹnia lɛ́wa.
Màa Ɛflaiũ bui aɔ dasi,
màa Manase bui aɔ dasi.
18 Zabulɔni buiɔ yã́ musu à mɛ̀:
Zabulɔni buiɔ,
à pɔnakɛ laa pɔ́ álɛ taɔ guu.
Isakaa buiɔ, à pɔnakɛ bɛ.
19 Aa gbɛ̃́ɔ sísi Dii gbɛ̀sȉsȉwa,
aai samaa'owà we,
asa aa àizɛɛ pɔ́ di ísiauɔ ble
ń pɔ́ pɔ́ ulɛa bùsu'ṹfãa guuɔ.
20 Gada buiɔ yã́ musu à mɛ̀:
Wà Gada buiɔ bùsu Kãfȉna sáaukpa!
Aaɔ wúlɛa we lán nɔ̀ɔmusuwaɛ,
aa gbɛ̃́ɔ taitai ń gã̀sȉɔwa ń ń miɔ.
21 Aa tɔɔlɛ sɛ̃́ia sɛ̀ ńzȉa pɔ́ ũ,§
wa gbɛ̃zɔ̃ɔ baapi kũané we.
Kɛ́ Isailiɔ dɔaanaɔ kã̀aa,
Gada buiɔ zȉkɛ̀ Dii ikoyã zɛdewa
ń yã́ pɔ́ a dȉlɛ Isaili bui píiɛo.
22 Dã buiɔ yã́ musu à mɛ̀:
Dã buiɔá nɔ̀ɔmusu nɛ́ bɔlɔɔnɛ,
aai bɔ Basana bùsuu aa kusimá.
23 Nɛfatali buiɔ yã́ musu à mɛ̀:
Nɛfatali buiɔ na ń Diio maamaa,
à báaadàńgu à kɛ̀ zài.
Isida ń gɛɔmidɔkȉi oi bùsuo
a gɔ̃ ń pɔ́ ũɛ.
24 Asɛɛ buiɔ yã́ musu à mɛ̀:
Pɔnadeɔ Asɛɛ buiɔ dɛ bui kȉniɔla,
aaɔ naaànɔ dɛ ń gbɛ̃́ɔla,
aa ń gbá pípi ń nísio.
25 Aa ń bɔlɛ gbã́aɔ pi
ń mɔsio ń mɔgotɛ̃o,
aaɔ ku dɔdɔaɛ e ń wɛ̃ni lɛ́u.
26 Bui maaɔ, gbɛ̃e muaa ń á Luaoo,
ȉ di luabɛpuana kpɛ musu,
ȉ mɔ dɔiálɛ a zɔ̃ɔkɛ guu.
27 Lua pɔ́ kú za zipi mɛ́ á ulɛkȉi ũ,
ȉɔ ɔliaázi zȉ́lɛ la gɔɔpiiɛ.
I á ibɛɛɔ yáɛ́, ȉ oɛ́ à ń kaalɛ.
28 Isailiɔ iɔ ku dɔdɔa ńtɛ̃ɛ,
Yakɔbu buipiɔ iɔ ku
bùsu pɔ́ pɔ́wɛna ń vɛ̃ɛo diu,
gu pɔ́ a mɔ̀sɛ ȉɔ bɔ musu.
29 Báaadeɔn á Isailiɔ ũ,
asa Dii á suabà.
Démɛ kú lááwai?
Ɔmɛ á sɛ̀ngbao ń á dɔnlɛo

§ **33:21** Nao 32.1-5, 31-32

ń á fɛ̃nda gawideo ũ.
Á ibɛɛɔ vlãnaué á aɛɛ,
íɔ bɛ ń bùsu gulɛsi̋ɔwa.

34

Mɔizi gaa

1 Mɔizi bɔ̀ Mɔabu bùsu sɛ̃u, à dɛ̀dɛ Nɛbo gbɛwa e Pisiga misonaa bɔaa ń Yelikoo, ɔ̃
Dii bùsupi ɔ̀lɔɛ̀ píi za Galada bùsu e Dã 2 ń Nɛfatali buiɔ bùsuo píi ń Ɛflaiũ buiɔ bùsuo
ń Manase buiɔ bùsuo ń Yuda buiɔ bùsuo píi e ísia pɔ́ kú bɛ'aɛ 3 ń Nɛgɛvɛo ń wɛ̃́lɛ
daminalikpɛde Yeliko guzulɛo e Zoaa. 4 Ɔ Dii ò̀ɛ̀: Bùsu pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀ Ablahaũɛ ń Izaakio
ń Yakɔbuo, ma mɛ̀ má kpá ń buiɔwapin we. Má tò n wɛsi̋ɛ, ã̋ma ńyɔ̃ bua Yuudɛ̃wa ǹ gɛ̃uo.
5 Ɔ Dii zɔ̀blena Mɔizi gà Mɔabu bùsuu we lá Dii ò̀wa. 6 Ɔ Dii aà vi̋ si̋si̋pɔlɛu we bɔaa ń
Bɛpeooo. Gbɛ̃e aà mia dɔ̃o e ń a gbão. 7 Mɔizi gà a wɛ̃̀ basoolode guuɛ. Aà wɛ́ na, mɛ́ aà
gbãa i laoo. 8 Isailiɔ aà gɛ'i̋anabɔ̀ gɔɔ baakwi sɛ̃u Mɔabu bùsuu, ɔ̃ gɛ'i̋anabɔa ń ɔɔlɔo làa.
9 Ɔnɔ pà Nuni nɛ́ Yozueeɛ, kɛ́ Mɔizi ɔnàwà yã̋i. Isailiɔ misi̋ilɛɛ̀, aa kɛ̀ lá Dii dà Mɔiziɛwa
10 Ánabie i bɔ Isailiɔ guu lán Mɔiziwa lɔo. Aai̋ yã̋bɔ kɔ̃ lɛ́u ń Diioɛ,* 11 mɛ́ à seelaɔ ń
dabudabu pɔ́ Dii a zi̋oɔ kɛ̀ Egipi, Falaɔ̃ɔ ń a i̋waɔ ń a gbɛ̃́ɔ aɛ píi. 12 Gbɛ̃e i yã̋bɔnsaɛ zɔ̃ɔ
pɔ́ Mɔizi kɛ̀ ń iko gbãao Isailiɔ wɛsi̋ɛ kɛ lɔo.

* **34:10** Bɔa 33.11

YOZUEE
Yɑ̃́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Yozuee lápi lɛ́ a bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ lá Mɔizi gɛ̃ɛ Yozuee dɔ̀aa Isailiɔnɛ, lá aa Kanaa bùsu sɨ̀ ń lá wà bùsupi kpaalɛnɛ́ bui ń buio, aa zɔ̃̀lɛzɔ̃lɛu. Lápi kpaalɛa lɛɛ àaɔ̃ɛ ɔ̃n kɛ:

Kanaa bùsu sia (1-12)
Bùsupi kpaalɛa (13-21)
Yozuee yɑ̃́ gbɛzɑ̃ɔ (22-24)

Kɛ́ Lua bùsu kpà a gbɛ̃́ɔwa, à lɛ́ pɔ́ a gbɛ̃̀ ń deziɔnɛ ń a pɔ́ pɔ́ a gbɛ̃̀ Mɔiziɛɔ pàpaɛ. Yɑ̃a Lua kua ń a gbɛ̃́ɔ guu, an Kanaa bùsu sia yɑ̃́ gbianɛ́, lá an bɔa Egipi bùsuu yɑ̃́ gbianɛ́wa. Lua mɛ́ zɨ̃kà a gbɛ̃́ɔnɛ, ɔ̃mɛ tò aa zɨ̃blè aa bɔ̀ aafia.

Bùsu pɔ́ aa zɨ̃blèwàɔ ń bùsu pɔ́ gɔ̃̀ aa siɔ, a kpaalɛanɛ́ bui ń buio ua ń uao lɛ́ ɔlɔwɛ̃ɛ lá Lua ɨ̀ laaidɔmá, asa a tò an baade azɨ̃a tɔɔlɛ vɨ̃ɛ.

Kanaa bùsu sia ń a kpaalɛao dau siuawɛ̃ɛ guu wi dɔ̃ kɛ́ Lua náai vɨ̃, ɨ̀ lɛ́ pɔ́ a gbɛ̃̀nɛ́ɔ papa, mɛ́ à kũ̀ aa ńzɨ̃a kpawàɛ, aaliɔ aà yɑ̃́ kũa. Isailiɔ zɔ̃lɛa buipɑ̃le luadɔ̃nsaiɔ guuá kaiɛ, asa ɨ̀ ń luanaaikɛa bɑ̃dɛɛ. Bee yɑ̃́i Yozuee fɛ̀lɛ zɛ̀ à Luabaakuańnɔ yɑ̃́ bɔɔlɛkɛ̀nɛ́ gɔɔ pɔ́ aa kɑ̃aaa Sikɛũ (24). A ń gbálaai maamaa, ɔ̃ gbɛ̃́ɔ zɛ̀o wà zɔble Diiɛ. A gbɛa Isailiɔ ń ń bùsuo yɑ̃ziɔ dàalɛ. Za gɔɔ bee an ibɛɛ pɔ́ liaańziɔ ɨ̀ɔ ye ń bùsupi símáɛ gɔɔpii. Isailiɔ sɔ̃, lá Lua mɛ́ ń gbá bùsupi mɛ́ aà bàa kúńnɔ, bee ɔ̃ ɑ̃nabiɔ ɨ̀ɔ dɔńgu mɔ̀ɔmɔɔ. Sema aaɔ yɑ̃́ pɔ́ Luapi dɨ̃lɛnɛ́ɔ kũa.

Dii yɑ̃dilɛa Yozueeɛ

1 Dii zɔ̀blena Mɔizi gaa gbɛa Dii yɑ̃'ò Mɔizi zɔbɑ̃na Yozuee, Nuni nɛ́ɛ à mɛ̀: 2 Ma zɔ̀blena
Mɔizi gà. Fɛlɛ bua Yuudɛ̃wa la sa, mpi ń Isailiɔ píi, í gɛ̃ bùsu pɔ́ má kpàwáu. 3 Gu pɔ́ á gbá
pɛ̀lɛu píi, má kpàwá lá má ò Mɔiziɛwaɛ.[*] 4 Sɛa za guwaiwaiu e gɛa Libɑ̃ bùsuu, sɛa za swa
zɔ̃ɔ pɔ́ wɨ̃ mɛ Uflata e gɛa ísia pɔ́ kú bɛ'aɛ oi, Itiɔ bùsupi a gɔ̃ á bùsu ũ píiɛ. 5 E ǹ gɛ ǹ gaò
gbɛ̃e a e n gɑ̃ fĩo. Lá má kú ń Mɔizio, màa máɔ kunnɔ. Má n to weo, má pɑ̃kpanzi bauo.[†]
6 Sɔ̃dilɛ, níɔ wɔ́ɔ vɨ̃, asa ḿmɛ ńyɔ̃ bùsu pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀ á dezi káauɔnɛ ma mɛ̀ má kpámá[‡]
sí, ní kpá gbɛ̃́ɛ beeɔwa. 7 Sɔ̃dilɛ, níɔ wɔ́ɔ vɨ̃ lé! Laaidɔ ikoyɑ̃ pɔ́ ma zɔ̀blena Mɔizi dànɛwa,
níɔ kũa píi. Nsu kɛ̃wà ǹ na ɔplaai ge zɛɛ oio, n tá ali kɛ naɛ. 8 To Mɔizi ikoyɑ̃ lápi yɑ̃́ àɔ dɔ
ń lɛ́u, níɔ làasookɛwà fɑ̃anɛ ń gwɑ̃asɨ̃nao. Laaidɔ yɑ̃́ pɔ́ kú a guuwa píi, ní zɨ̃kɛwà, n tá iɔ
na, n yɑ̃́ iɔ bɔ maa. 9 Mámɛ ma yɑ̃dɨ̃lɛnɛo lò? Sɔ̃dilɛ, níɔ wɔ́ɔ vɨ̃. Nsu to vɨ̃a n kũo. Nsu to sɔ̃
kɛ̃nguo, asa ma Dii n Lua, máɔ kunnɔ gu pɔ́ ńlɛ gɛ́u píiɛ.
10 Ɔ Yozuee ò Isaili dɔaanaɔnɛ à mɛ̀: 11 A bòo kɛɛlɛ, í o gbɛ̃́ɔnɛ aa kũ̀sũa sɔukɛ, asa gɔɔ àaɔ̃
gbɛa aa bua Yuudɛ̃wa la, aai gɛ́ bùsu pɔ́ Dii ń Lua kpàmá aaɔ vɨ̃ síi. 12 Yozuee ò Lubɛni
buiɔnɛ ń Gada buiɔ ń Manase buiɔ lɛɛ doo à mɛ̀: 13 A to yɑ̃́ pɔ́ Dii zɔ̀blena Mɔizi dɨ̃lɛɛ́ɛ bee
dɔágu, à mɛ̀ Dii á Lua a to à kɑ̃́mabokɨ̃i e, à bùsuɛ bee kpàwáɛ. 14 Ayɑ̃mɛto á nɔɛɔ ń á
nɛ́fɛ̃nɛnaɔ ń á pɔtuoɔ gɔ̃ bùsu pɔ́ Mɔizi kpàwáu Yuudɛ̃ baala, á zɨ̃gɔ̃ɔ i dɔaa bua á gbɛ̃́ɔnɛ
ḿpii, aaiɔ ń gɔ̃kɛbɔɔ kũa, aai dɔńlɛ́ 15 e Dii àɔ tó á gbɛ̃́ɔ kɑ̃́mabokɨ̃i e lá a kɛ̀ɛ́wa, ampiɔ sɔ̃
aai gɔ̃ bùsu pɔ́ Dii á Lua lɛ́ kpámá vɨ̃. Bee gbɛa í su bùsu pɔ́ gɔ̃̀ á pɔ́ ũɛ beeu, í zɔ̃lɛ bùsu pɔ́
Dii zɔ̀blena Mɔizi kpàwá Yuudɛ̃ baala gukpɛ oipiu.[§] 16 Ɔ aa wèwà aa mɛ̀: Yɑ̃́ pɔ́ ń dɨ̃lɛwɛ̃ɛ
píi wá kɛɛ. Gu pɔ́ n wá zɨ̃́u píi wá gɛɛ. 17 Lá wa zɨ̃kɛ̀ Mɔizi yɑ̃́wa píi, màa wá zɨ̃kɛ n yɑ̃́wa
lɔ. Dii n Lua aàɔ kunnɔ, lá a kú ń Mɔiziowaɛ. 18 Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ n yɑ̃́ kpɛ à gɨ̃ yɑ̃́ pɔ́ ń dɨ̃lɛɛ kɛi, à
gàɛ. Sɔ̃dilɛ, níɔ wɔ́ɔ vɨ̃ lé!

---

[*] **1:3** Iko 11.24 [†] **1:5** Iko 31.6-8, Ɛbɛ 13.5 [‡] **1:6** Daa 15.7, 28.13 [§] **1:15** Nao 32.28-30, Iko 3.18-20

2

Asiigwanaɔ zi̍a Yeliko

1 Kua Sitiũ Nuni nɛ́ Yozuee asiigwanaɔ zi̍ gbɛ̃ɔn pla asii guu à mɛ̀: A gɛ wɛ́kpalɛ bùsupizi
ń Yelikoo. Ɔ aa gɛ̀ we, aa gɛ̀ pi̍la káalua pɔ́ wi̍ mɛɛ̀ Lahabu kpɛ́u.* 2 Ɔ wa ò Yeliko kíaɛ wà
mɛ̀: Isailieɔ gɛ̃̀ la oosia wá bùsu asiigwai. 3 Ɔ kíapi gbɛ̃́ɔ zi̍ Lahabu bɛ aa mɛ̀: Bɔ ń gɔ̃ɛ pɔ́
mɔ̀ n ki̍́iɔ, asa wá bùsu asiigwagwaa yá̰i aa mɔ̀i. 4 A mɔ lè nɔɛpi gbɛ̃ɔn plapiɔ sɛ ùlɛ kɔ̀, ɔ̃ à
mɛ̀: Gbɛ̃́piɔ mɔ̀ ma ki̍́i la si̍anaɛ. Má dɔ̃ gu pɔ́ aa bɔ̀uo. 5 Kɛ́ gu si̍ bi̍́izɛtagɔɔ, aa bɔ̀lɛ. Má dɔ̃
má aa tàuo. A ń gbɛsɛlɛ kpakpa, á ń leɛ. 6 A mɔ lè à ń sɛ́ gɛ̀ńnɔ kpɛ́ musu, à ń úlɛ gbɔ̃̀ɔna pɔ́
kálɛa weu kɔ̀. 7 Zi̍naɔ pɛ̀lɛńzi Yuudɛ̃ zɛ́u e a buaki̍i, mɛ́ wà bi̍́i zɛ́ tà ń kpɛ.

8 E asiigwanapiɔ aaɔ gɛ́ wúlɛi, Lahabu dɛ̀dɛ ń ki̍́i kpɛ́ musu, 9 a ònɛ́: Má dɔ̃ kɛ́ Dii bùsuɛ
bee kpàwáɛ. Gili gɛ̃̀wágu á yá̰ musu, ɔ̃ bùsuɛbeedeɔ ká̰ gà ḿpii. 10 Wá mà lá Dii Isia Tɛ̃a
í zɔ̃̀ɛɛ́ gɔɔ pɔ́ a bɔlɛ Egipi† ń yá̰ pɔ́ á kɛ̀ Siɔ̃ ń Oguoɛ, a Amɔleɔ kía gbɛ̃ɔn plapiɔ kɛ̀ kɛ́lɛkɛlɛ
Yuudɛ̃ baale.‡ 11 Kɛ́ wá mà, sɔ̃ kɛ̃̀wágu, wá nisi̍na nà líwa á yá̰i, asa Dii á Lua mɛ́ musu ń
zi̍́lɛo Lua ũ. 12 Lá ma gbɛ̃kɛkɛ̀ɛ́, ápiɔ sɔ̃ à lɛgbɛ̃mɛɛ sa ń Dii tɔ́o à gbɛ̃kɛkɛ ma de bɛdeɔnɛ. A
seelakɛmɛɛ màɔ dɔ̃ sá̰asã 13 kɛ́ á ma mae ń ma dao ń ma vi̍̀iɔ ń ma dãunaɔ ń wá gbɛ̃́ɔ bɔ
píi, í wá bɔ ga lɛ́zi̍. 14 Ɔ gɔ̃ɛpiɔ wèwà aa mɛ̀: Mmɛ ń wá wɛ̃ni ũ, wámɛ wá n wɛ̃ni ũ sɔ̃. Tó ni
wá yã'o gbɛ̃e mào, tó Dii bùsuɛ bee kpàwá, wá gbɛ̃kɛkɛnɛ si̍ana.

15 Ɔ à ń bɔ́lɛ fɛnɛntiu, à ń píla bi̍́i kpɛ ń bao, asa aà kpɛ́ pɔ́ a kuu ku wɛ̃́lɛ bi̍́iwaɛ. 16 A ònɛ́:
A mipɛ gusi̍si̍dewa, kɛ́ á gbɛ̀sɛlɛnaɔ su kpaaũánɔo yá̰i. Aɔ ulɛa we gɔɔ àaɔ̃ e á gbɛ̀sɛlɛnaɔ
su, í gbasa dazɛu. 17-18 Ɔ gɔ̃ɛpiɔ òɛ̀: Tó wa ɛa gɛ̃ á bùsuu, ní bà tɛ̃aɛ bee dɔ fɛnɛnti pɔ́ ńlɛ
wá bɔlɛuɛ beewa, ní n mae ń n dao ń n vi̍̀iɔ ń n dãunaɔ ń n de bɛdeɔ kãaanzi píi n kpɛ́ɛ
beepiu. Tó ni kɛ màao, wá bàa àɔ ku lɛ́ pɔ́ ń tò wá gbɛ̃̀nɛ guu lɔo. 19 Tó an gbɛ̃e bò n kpɛ́u
à gɛ̀ gãaɛ, à azi̍a dɛ̀n we, wá yá̰n lɔo. Tó an gbɛ̃e kunnɔ kpɛ́u, mɛ́ wà aà dɛ̀, wámɛ aà gaa
a wi wá musu. 20 Tó n wá kɔmalɛkɛ̀ gbɛ̃́ɔnɛ sɔ̃, wá bàa aɔ ku lɛ́ pɔ́ ń tò wá gbɛ̃̀nɛpi guu lɔo.
21 Ɔ Lahabu mɛ̀: Aɔ dɛ màa lá á òwa. Ɔ à ń gbáɛ, aa tà. Ɔ à bà tɛ̃api dɔ̀ a fɛnɛntiu.

22 Kɛ́ aa pi̍la bi̍́iwa màa, aa mipɛ̀ gusi̍si̍dewa, ɔ̃ aa i̍ we gɔɔ àaɔ̃ e an gbɛ̀sɛlɛnaɔ gɛ̀ sùò.
An gbɛ̀sɛlɛnapiɔ ń wɛɛlɛ zɛ́ saɛ píi, aai ń eo. 23 Ɔ gbɛ̃ɔn plapiɔ dàzɛu, aa pi̍la si̍̀si̍piɔwa aa
bùa swawa. Kɛ́ aa kà Nuni nɛ́ Yozuee ki̍́i, aa yá̰ pɔ́ ń lé dàu a si̍uɛ̀ píi 24 aa mɛ̀: Dii bùsupi
nàwɛ̃ɛ wá ɔzi̍ píiɛ. Bùsupideɔ ká̰ gà ḿpii wá yá̰i.

3

Isailiɔ buaa Yuudɛ̃wa

1 Yozuee fɛ̀lɛ kɔɔ káaukaau ń Isailiɔ píi. Bɔa Sitiũ aa gɛ̀ Yuudɛ̃i, ɔ̃ aa bòokpà we e aaɔ gɛ
buaiwà. 2 Gɔɔ àaɔ̃ gbɛa Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ bòo kɛ̀ɛlɛ, 3 aa yãdi̍lɛ gbɛ̃́ɔnɛ aa mɛ̀: Tó á è Levii bui
sa'onaɔ Dii á Lua bàakuaánɔ kpagolo sɛa, à dazɛu, íɔ tɛ́ ń kpɛ, 4 kɛ́ à e dɔ̃ zɛ́ pɔ́ á sɛ́, asa i
zɛ́pi sɛ yãao. Aɔ bɛ zã̀zã lán londo taawa yòoo! Ásu sɔ̃ kpagolopizio. 5 Ɔ Yozuee ò gbɛ̃́ɔnɛ:
A gbãbɔ ázi̍aɛ, asa Dii a yãbɔnsaɛkɛ á zãnguo zia. 6 Ɔ à ɛ̀a ò sa'onaɔnɛ: A Dii bàakuawanɔ
kpagolo sɛ́ à dɔaa buaò gbɛ̃́ɔnɛ. Ɔ aa kpagolopi sɛ̀ aa dɔ̀aaò gbɛ̃́ɔnɛ.

7 Dii ò Yozueeɛ à mɛ̀: Má na n ká̰fi̍awa Isailiɔnɛ gbã, aaiɔ dɔ̃ kɛ́ má kunnɔ, lá má kú ń
Mɔiziowa. 8 O sa'ona pɔ́ aa ma bàakuaánɔ kpagolo sɛaɔnɛ, tó aa kà Yuudɛ̃ gɔ̃sɔ̃lɛ, aa gɛ̃ zɛ
íu. 9 Ɔ Yozuee ò Isailiɔnɛ à mɛ̀: A sɔ̃ kãi la, í Dii á Lua yãma. 10 Ɔ à ɛ̀a mɛ̀: Beewa áɔ dɔ̃ kɛ́
Lua bɛ̃́ɛ kúánɔ, mɛ́ a Kanaaɔ yáɛ́ ń Itiɔ ń Iviɔ ń Pɛliziɔ ń Giigasiɔ ń Amɔleɔ ń Yebusiɔ. 11 A
ma! Wa gɛ̃ Yuudɛ̃ íu ń dṹnia bṹu Dii bàakuaánɔ kpagoloo á wáa. 12 A gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ sɛ́

* 2:1 Ɛbɛ 11.31, Zaa 2.25 † 2:10 Bɔa 14.21 ‡ 2:10 Nao 21.21-35

á guu, bui ń buio gbɛ̃́ mɛ̀ndodo. 13 Tó sa'ona pɔ́ aa dṹnia bṹu Dii kpagolo sɛaɔ gbapɛ̀lɛ
Yuudɛ̃ íu, ípi a zɔ̃ɛɛ, í pɔ́ lɛ́ bɔ swa musu i gɔ̃ yea gudoũ.
14 Kɛ́ gbɛ̃́ɔ fɛ̀lɛ bòou aa dàzɛu, aalɛ gɛ buai Yuudɛ̃wa, sa'ona pɔ́ aa Dii bàakuańnɔ kpagolo
sɛaɔ bɛ ń aɛ màa. 15 Pɔkɛkɛgɔɔ píi swapi ì pa e à sì̃sì̃ sɛɛ. Gɔɔ pɔ́ kpagolosɛnapiɔ kà swapii,
kɛ́ aa gbapɛ̀lɛ íu, 16 ɔ̃ í pɔ́ lɛ́ bɔ swapi musu zɔ̃̀ɛ, à gɔ̃̀ yea gudoũ za zɑ̃̀zɑ̃ wɛ̃́lɛ pɔ́ wì̃ mɛ Adamu
saɛ Zalɛtɑ̃ bùsuu. Ì pɔ́ lɛ́ tá Isida Wisideu zɔ̃̀ɛ míɔ, ɔ̃ gbɛ̃́ɔ bùa bɔaa ń Yelikoo. 17 Sa'ona pɔ́ aa
Dii bàakuańnɔ kpagolo sɛaɔ gɔ̃̀ zɛa Yuudɛ̃ ɛu tɔɔlɛ giiwa gíũgiũ, ɔ̃ Isaili bui píi bɛ gugiipiu
e aa gɛ̀ bùawà aa làa ḿpii.

4

Gbɛ̀ mɛ̀n kuɛplaɔ didiakɔ̃a seela ũ

1 Kɛ́ Isaili bui píi bùa Yuudɛ̃wa aa làa, ɔ̃ Dii yɑ̃'ò Yozueeɛ à mɛ̀: 2 Á bui kuɛplaɔ guu à
gbɛ̃́ɔ sɛu dodo, 3 ní onɛ́ aa gbɛ sɛ́lɛ swa'ɛu mɛ̀n kuɛpla gu pɔ́ sa'onaɔ zɛu súsu, aai buaò aa
kálɛ gu pɔ́ á iu gwɑ̃́a. 4 Ɔ Yozuee gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ dì̃lɛ Isaili buiɔ guu dodo, ɔ̃ à ń sisi. 5 A ònɛ́:
Á gɛ́ Yuudɛ̃ ɛu Dii á Lua kpagolo aɛ, á baade i gbɛ sɛ di a gɑ̃̀u á Isaili bui dasilɛu. 6 Gbɛ beeɔ
i gɔ̃ɛ́ seela ũ. Tó á nɛ́ɔ á lá zia, gbɛ beeɔ dɛɛ́ kpelewa ni, 7 à onɛ́, kɛ́ wà bùa ń Dii bàakuaánɔ
kpagoloo, ɔ̃ a í zɔ̃̀ɛ, ɔ̃ gbɛpiɔ gɔ̃̀ Isailiɔnɛ a yɑ̃dɔngubɔ ũ gɔɔpii. 8 Ɔ Isailiɔ kɛ̀ màa lá Yozuee
ònɛ́wa. Aa gbɛ sɛ̀lɛ Yuudɛ̃ ɛu mɛ̀n kuɛpla Isaili bui dasilɛu, lá Dii ò Yozueeɛwa. Aa bùaò
aa kàlɛ gu pɔ́ aa ì̃u. 9 Gbɛ̀ mɛ̀n kuɛpla pɔ́ wa sɛ̀lɛ swa'ɛu sa'ona pɔ́ aa Dii kpagolo sɛapiɔ
zɛkì̃i ɔ̃ Yozuee dì̃dikɔ̃a, aa ku we e ń a gbɑ̃o.
10 Sa'ona pɔ́ aa kpagolopi sɛaɔ gɔ̃̀ zɛa swa'ɛu e yɑ̃́ pɔ́ Dii dì̃lɛ Yozueeɛ a ò gbɛ̃́ɔnɛ gɛ̀ làaò
píi, lá Mɔizi dì̃lɛɛ̀wa. Gbɛ̃́ɔ kɛ̀ kpakpa aa bùa. 11 Kɛ́ aa bùa ḿpii aa làa, ɔ̃ sa'onaɔ gbàsa bùa
ń Dii kpagoloo gbɛ̃́ɔ wáa. 12 Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔ ń Manase buiɔ lɛɛ doo mɛ́ dɔ̀aa bùa
Isaili bui kì̃niɔnɛ, lá Mɔizi ònɛ́ yɑ̃awa. Aa ń gɔ̃kɛbɔɔ kũa. 13 An zì̃gɔ̃ɔ kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
bla (40.000) taawa. Aa bùa ń Dii dɔ̃ao, aa gɛ̀ Yeliko sɛ̃u ń zì̃ sɔuo. 14 Gɔɔbeezì̃ Dii Yozuee
kɑ̃̀fì̃ Isailiɔnɛ ḿpii, ɔ̃ aa aà yɑ̃mà e à gɛ̀ gàò, lá aa Mɔizi yɑ̃màwa.
15 Ɔ Dii yɑ̃'ò Yozueeɛ à mɛ̀: 16 O sa'ona pɔ́ aa ikoyɑ̃ kpagolo sɛaɔnɛ aa bɔ swa'ɛu. 17 Ɔ
Yozuee ònɛ́ aa bɔ swa'ɛu, 18 ɔ̃ aa bɔ̀u. Kɛ́ aa gbapɛ̀lɛ sì̃sì̃a, ɔ̃ swa'i ɛ̀a sù a gbɛu gɔ̃̀ɔ. Á pà à
dàgua e à sì̃sì̃ sɛ̀ lá a káauwa.
19 Mɔ sɛ̃́ia gɔɔ kwide zì̃́ ɔ̃ Isailiɔ bɔ̀ Yuudɛ̃ swa'ɛu, aa gɛ̀ bòokpà Giligali, Yeliko gukpɛ.
20 Yozuee gbɛ̀ mɛ̀n kuɛpla pɔ́ wa sɛ̀lɛ Yuudɛ̃ ɛupiɔ dì̃dikɔ̃a Giligali we. 21 A ò gbɛ̃́ɔnɛ: Tó á
buiɔ sù ń maeɔ là zia aa mɛ̀, gbɛ beeɔ yáasi dɛa ni, 22 à onɛ́ á buaa Yuudɛ̃wa gugii ũ seelaɛ,
23 asa Dii á Lua a í bàɛ́ á táa'ozɛuɛ, ɔ̃ a bua lá a bua Ìsia Tɛ̃a pɔ́ à a í bàɛ́wawa. 24 Dii kɛ̀ màa,
kɛ́ dṹnia bui píi e dɔ̃ kɛ́ á gbɑ̃a vì̃, ápiɔ sɔ̃ íɔ Dii á Lua vì̃a vì̃ gɔɔpii.

5

1 Kɛ́ Amɔleɔ kía pɔ́ kú Yuudɛ̃ bɛ'aɛ oiɔ ń Kanaaɔ kía pɔ́ kú ísia saɛɔ mà lá Dii Yuudɛ̃ í zɔ̃̀ɛ
Isailiɔnɛ aa bùawà, ɔ̃ sɔ̃ kɛ̃̀ńgu, an kɑ̃́ gà ḿpii Isailiɔ yɑ̃́i.

Tɔ̃zɔ̃a Isailiɔnɛ Giligali

2 Gɔɔ bee Dii ò Yozueeɛ: Gbɛ̀ fɛ̃naɔ kɛ, ní tɔ̃zɔ̃ Isailiɔnɛ. 3 Ɔ Yozuee ò wà gbɛ̀ fɛ̃naɔ kɛ, ɔ̃ wà
tɔ̃zɔ̃̀ò Isailiɔnɛ gu pɔ́ wì̃ mɛ tia Gyafɔɔsì̃sì̃. 4 Yɑ̃́ pɔ́ tò à tɔ̃zɔ̃̀nɛ́n kɛ: Isailiɔ bɔlɛa Egipi gbɛa,
an tá guu gɔ̃gbɑ̃aɔ gàga guwaiwaiu píiɛ. 5 Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀lɛ Egipiɔ tɔ̃zɔ̃a ḿpiiɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ wà ń í
guwaiwaiu zɛ́ guu bɔa Egipi gbɛaɔ, aamɛ aai tɔ̃zɔ̃ gì̃ao. 6 Isailiɔ bɛ guwaiwaiu wɛ̃̀ bla e gbɛ̃́
pɔ́ dɛ gɔ̃gbɑ̃aɔ ũ gɔɔ pɔ́ aa bɔ̀lɛ Egipiɔ gɛ̀ gàgaò píi, asa aai Dii yɑ̃mao. Dii ònɛ́ aa wɛsi bùsu
pɔ́ a a lɛgbɛ̃̀ ń deziɔnɛ à kpámálɛ bauo, bùsu pɔ́ vì̃ ń zɔ́'io diupi.* 7 An nɛ́ pɔ́ Dii tò aa fɛ̀lɛ ń

* 5:6 Nao 14.28-35

gbɛaɔ ɔ̃ Yozuee tɔ̃zɔ̃nɛ́, asa gyafɔɔdeɔnɛ, wi tɔ̃zɔ̃nɛ́ zɛ́uo. 8 Kɛ́ Isailiɔ tɔ̃zɔ̃ ḿpii aa làa, aa gɔ̃
gu pɔ́ aa bòokpàu we e a bɔ gɛ̀ làaò. 9 Ɔ Dii ò Yozueeɛ: Ma wí pɔ́ Egipiɔ dàwá bɔ̀ɛ́ gbãn we.
Ɔ wɩ̃ o gupiɛ Giligali† e ń a gbão.
10 Isailiɔ bòokpaa Giligali ɔ̃ aa Gɛ̃amusu dikpɛ‡ kɛ̀ Yeliko sɛ̃u we mɔpi gɔɔ gɛ̃o
mɛ̀ndosaide zɩ̃́ oosi. 11 Dikpɛpi kaa'isizɩ̃ ɔ̃ aa bùsupi buapɔ́ɔ blè, kàaɔ ń pɔ́wɛn kpasaao.
12 An bùsupi buapɔ́ɔ blea gbɛa, kɛ́ gu dɔ̀, manakwɛa§ zɛ̀, i kwɛ́nɛ́ lɔo, ɔ̃ aa Kanaa bùsu blɛ
blè wɛ̃ bee sa.

Dii zɩ̃gɔ̃ɔ dɔaana

13 Kɛ́ Yozuee kãikũ̀ ń Yelikoo, à wɛsɛ̀ gugwà, ɔ̃ à gɔ̃e è zɛa a aɛ, à a fɛ̃nda wò kũa. Ɔ
Yozuee sɔ̃aàzi à aà là à mɛ̀: N kú wá kpɛ yã̀, ge wá ibɛɛɔ kpɛɛ? 14 A wèwà à mɛ̀: Màa no.
Dii zɩ̃gɔ̃ɔ dɔaanan ma ũ, ma kaa lan kɛ. Ɔ Yozuee kùlɛɛ̀ à wùlɛ a gbɛɛu, ɔ̃ à aà là à mɛ̀: Yã́
kpele ma Dii a o mapi a zɔ̀blenaɛi? 15 Dii zɩ̃gɔ̃ɔ dɔaanapi wèwà à mɛ̀: N n kyale bɔbɔ, asa
gu pɔ́ ń zɛu kua adoaɛ.* Ɔ Yozuee kɛ̀ màa.

6

Yeliko bɩ̃́i kwɛa

1 Wà Yeliko bɩ̃́ibɔlɛ gbaɔ tàta gíũgiũ Isailiɔ yã́i. Gbɛ̃e è lɛ́ bɔo, mɛ́ gbɛ̃e è lɛ́ gɛ̃o. 2 Ɔ Dii
ò Yozueeɛ à mɛ̀: Gwa, ma Yeliko nànɛ ń ɔzɩ̃ɛ ń a kíao ń a zɩ̃gɔ̃ɔ. 3 Mpi ń n zɩ̃gɔ̃ɔ, à gɛ lia
wɛ̃́lɛpizi gɛ̃n do ápii, í su. Aɔ liai gɛ̃n dodo màa e gɔɔ soolo. 4 Sa'ona gbɛ̃ɔn soplaɔ aaɔ
dɔaaa kpagoloɛ, aaiɔ kuu kũa. A gɔɔ soplade zɩ̃́ à lia wɛ̃́lɛpizi gɛ̃n sopla gɔɔ pɔ́ sa'onapiɔ lɛ́
kuupɛ. 5 Tó aa kuupɛ̀, aalɛ a ba gá, mɛ́ a a ɔ́ mà, gbɛ̃́pii i kúkuakɛ gbã́ugbãu, wɛ̃́lɛ bɩ̃́i i kwɛ́
kákɔ̃a, á baade i mipɛ lá a aɛ dɔawa à gɛ̃u.
6 Ɔ Nuni nɛ́ Yozuee sa'onaɔ sìsi, a ònɛ́: A Dii bàakuawanɔ kpagolo sɛ́, á gbɛ̃ɔn soplaɔ í
dɔaaɛ̀, á baade iɔ kuu kũa. 7 Ɔ a ò gbɛ̃́ɔnɛ: A fɛlɛ gɛ lia wɛ̃́lɛi gɛ̃n do. Zɩ̃gɔ̃ɔ mɛ́ aa dɔaa Dii
kpagoloɛ. 8 Kɛ́ Yozuee yã'ò gbɛ̃́ɔnɛ, ɔ̃ sa'ona gbɛ̃ɔn sopla pɔ́ aa kuu kũapiɔ fɛ̀lɛ dɔaaa Dii
bàakuańnɔ kpagoloɛ, aalɛ kuupɛ. 9 Zɩ̃gɔ̃ɔ bɛ sa'onapiɔ aɛ, dasi tɛ́ kpagolo kpɛ, mɛ́ kuuɔ ɔ́
dɔ. 10 A mɔ lè Yozuee ò gbɛ̃́ɔnɛ à mɛ̀: Ásu kúkuakɛo. Ásu to wà á kɩ̃́i mao. Ásu to yãe bɔ á
lɛ́uo e gɔɔ pɔ́ má oɛ́ à kúkuakɛ, í gbasa kɛ. 11 Aa gɛ̀ lɩ̃a wɛ̃́lɛpizi ń kpagoloo gɛ̃n do màa, ɔ̃
aa ɛ̀a tà ń bòou, aa ì we.
12 Yozuee fɛ̀lɛ kɔɔ káaukaau, ɔ̃ sa'onaɔ Dii kpagolo sɛ̀. 13 Sa'ona gbɛ̃ɔn sopla pɔ́ aa kuu
kũapiɔ dɔaaa Dii kpagoloɛ, aalɛ pɛ́. Zɩ̃gɔ̃ɔ dɔaaanɛ́, dasi tɛ́ kpagolopi kpɛ, mɛ́ kuuɔ ɔ́ dɔ.
14 Aa lɩ̃a wɛ̃́lɛpizi gɛ̃n do a gɔɔ plaade zɩ̃́, ɔ̃ aa ɛ̀a tà ń bòou. Aa kɛ̀ màa e gɔɔ soolo. 15 A gɔɔ
soplade zɩ̃́ aa fɛ̀lɛ káaukaau gudɔlɛia, ɔ̃ aa ɛ̀a gɛ̀ lɩ̃a wɛ̃́lɛpizi lá aaɩ̃ kɛwa. Zɩ̃beezɩ̃ aa lɩ̃ai gɛ̃n
soplaɛ. 16 A gɛ̃n sopladepi gɔɔ pɔ́ sa'onaɔ lɛ́ gɛ́ kuupɛi gbã́ugbãu, ɔ̃ Yozuee ò gbɛ̃́ɔnɛ à mɛ̀:
A kúkuakɛ, asa Dii wɛ̃́lɛpi kpàwáɛ. 17 Dii wɛ̃́lɛpi ń pɔ́ pɔ́ kúuɔ dɩ̃lɛ a pɔ́ ũɛ. Wà ń kaalɛ ḿpii.
Káalua Lahabu ń gbɛ̃́ pɔ́ kuaànɔ a kpɛ́uɔ mɛ́ aa bɔ ńtɛ̃ɛ, asa ɔ̃mɛ asiigwana pɔ́ wà ń zɩ̃́ɔ ùlɛ.
18 A laaika! Ásu pɔ́ pɔ́ Dii dɩ̃lɛ a pɔ́ ũ kee sɛo, kɛ́ ásu kaalɛo yã́i. Tó á sɛ̀, a yã'i á bòoɛ, i gɔ̃
kaalɛpɔ ũ. 19 Ánusu ń vuao ń mɔgotɛ̃ pɔ́ɔ ń mɔsi pɔ́ɔ píiá Dii pɔ́ɛ. Sema wà ka Dii àizɛɛ guu.
20 Kɛ́ wà kuupɛ̀, mɛ́ Isailiɔ kúkuakɛ̀ gbã́ugbãu màa, wɛ̃́lɛ bɩ̃́iɔ kwɛ̀ kàkɔ̃a.* Ɔ an baade
sɩ̃u a aɛdɔawa, ɔ̃ aa wɛ̃́lɛpi sɩ̃. 21 Aa pɔ́ pɔ́ kúuɔ dɩ̃lɛ Dii pɔ́ ũ, ɔ̃ aa gbɛ̃́pii kàalɛ ń fɛ̃ndao, gɔ̃ɛɔ
ń nɔɛɔ, nɛ́fɛ̃nɛnaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ píi ń zuɔ ń sãɔ ń zàa'ɩ̃naɔ.
22 Yozuee ò gbɛ̃ɔn pla pɔ́ gɛ̀ bùsupi asiigwàɔnɛ à mɛ̀: A gɛ̃ káaluapi kpɛ́u, í bɔaànɔ ń
aà gbɛ̃́ɔ, lá a a lɛgbɛ̀ɛ̀wa. 23 Ɔ ɛ̀waasopiɔ gɛ̀ bɔ̀ ń Lahabuo ń aà maeo ń aà dao ń aà vɩ̃iɔ
ń aà dãunaɔ ń aà gbɛ̃́ɔ píi. Aa bɔ̀lɛ ń aà daɛɔ píi, ɔ̃ aa ń kálɛ Isailiɔ bòo saɛ. 24 Ɔ aa tɛsɔ̃
wɛ̃́lɛpiwa ń pɔ́ pɔ́ kúuɔ píi, mɛ́ i kɛ ã́nusu ń vuao ń mɔgotɛ̃ pɔ́ɔ ń mɔsi pɔ́ pɔ́ aa sɛ̀lɛ kàlɛ ń

† 5:9 Bee mɛ̀ bɔ̀nɛ́. ‡ 5:10 Bɔa 12.1-13 § 5:12 Bɔa 16.35 * 5:15 Bɔa 3.5 * 6:20 Ɛbɛ 11.30

Dii zwȁakpɛ àizɛɛo bàasio. 25 Yozuee tò káalua Lahabu bɔ̀ aafia† ń aà de bɛdeɔ ń aà gbɛ̃́ɔ
píi, kɛ́ à asiigwana pɔ́ Yozuee ń zɩ̃́ Yeliko asiigwaiɔ ùlɛ yɑ̃́i, ɔ̃ aa gɔ̃̀ Isailiɔ guu e ń a gbɑ̃o.
26 Gɔɔ bee Yozuee lɛkɛ̀ à mɛ̀: Dii láaikɛ gbɛ̃́ pɔ́ a fɛlɛ Yeliko wɛ̃́lɛɛ bee kɛkɛ kálɛwa. Tó à a bɩ̃́i
ɛ̃ kpàlɛ, aà nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia mɛ́ a ga. Gɔɔ pɔ́ à a gbaɔ pɛ̀lɛ sɔ̃, aà nɛ́ gbɛzɑ̃na mɛ́ a ga.‡ 27 Dii kú ń
Yozueeo, ɔ̃ aà tɔ́ lɩ̃ bùsupia píi.

7

Akɑ̃a duuna

1 Isailiɔ bɔ̀ yɑ̃́ pɔ́ Dii dɩ̃̀lɛnɛ́pi kpɛ. Kaami nɛ́ Akɑ̃a, Zabedi tɔũna, Zela sɩ̃́wɛna, Yuda bui
mɛ́ pɔ́ pɔ́ Dii dɩ̃̀lɛ a pɔ́ ũ sɛ̀, ɔ̃ Dii pɔ fɛ̃̀ Isailiɔzi.

2 Yozuee gbɛ̃́ɔ zɩ̃̀ à mɛ̀ aa bɔ Yeliko aa gɛ́ Ai pɔ́ kú Bɛtavɛ̃ saɛ Bɛtɛli gukpɛ oi, aa bùsupi
asiigwa. Ɔ aa gɛ̀, aa Ai asiigwà. 3 Kɛ́ aa sù Yozueewa, aa ò̀ɛ: Aideɔ bílao, i ka wà gɛ́ we
píio. Tó gbɛ̃ɔn ɔ̀aa kwi ge gɛ̃o gɛ̀, aa wɛ̃́lɛpi siɛ. Nsu gbɛ̃́ɔ da taasiu píio. 4 Kɛ́ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa gɛ̃oɔ
gɛ̀ we, ɔ̃ Aideɔ ń fú, 5 aa ń yá bɔa za ń wɛ̃́lɛ bɩ̃́ibɔlɛu e gbɛyɔ̃kɩ̃i, aa ń dɛdɛ sɩ̃̀sɩ̃pɔlɛu gbɛ̃ɔn
blakwi ń sooloo. Ɔ sɔ̃ kɛ̃̀ Isailiɔgu, an nisɩ̃na nà líwa.

6 Yozuee a ula ga kɛ̃̀, a wúlɛa a gbɛɛu Dii kpagolo aɛ e oosi. Aàpi ń Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔ bùsu
zùzu ń mia. 7 Ɔ Yozuee mɛ̀: Ɑ́'a Dii Lua! Akɛa n wá bua Yuudɛ̃wa n wá ná Amɔleɔnɛ ń ɔzɩ̃
aa wá midɛi? Tó wá zɔ̃lɛa Yuudɛ̃ baale yɑ̃a lé! 8 N yɑ̃́ na Dii! Lá Isailiɔ kpɛkpà ń ibɛɛɔnɛ,
má o kpelewa sa ni? 9 Kanaaɔ ń bùsuɛbeedeɔ aa yɑ̃́pi ma ḿpii, aai liawázi, aai wá midɛ
dṹniau. N tɔ́ zɔ̃ɔɛ sɔ̃ bɛ? Nyɔ̃ kɛò kpelewa ni? 10 Ɔ Dii ò Yozueeɛ: Fɛlɛ zɛ! Bɔ́yɑ̃i ń wúlɛa
n gbɛɛui? 11 Isailiɔ duunakɛ̀ɛ, aa ma bàakuaánɔ yɑ̃́ gbòo. Aa pɔ́ pɔ́ má dɩ̃̀lɛ ma pɔ́ ũ sɛ̀, aa
kpɑ̃́i'ò, aa mɔafilikɛ̀, aa pɔ́pi dà ń pɔ́ɔ guu. 12 A yɑ̃́i tò aai fɔ̃ ń ibɛɛɔ gɑ̃ fɩ̃̀o. Aa kpɛkpànɛ́,
kɛ́ aa gɔ̃̀ kaalɛpɔ ũ yɑ̃́i. Máɔ kúánɔ lɔo, mɛ́ i kɛ a ma pɔ́ pɔ́ kú á guu kàalɛ bàasio. 13 Fɛlɛ
gɛ gbɑ̃bɔ n gbɛ̃́ɔnɛ. Onɛ́ aa gbɑ̃bɔ ńzɩ̃aɛ e gu àɔ gɛ́ dɔi, asa ma Dii Isailiɔ Lua ma mɛ̀ ma pɔ́
kú á guuɛ. Ɑ́ fɔ̃ kaakaanakɛ á ibɛɛɔ aɛo e à gɛ pɔ́pi bɔò á guu. 14 Tó gu dɔ̀, à sɔ̃mazi bui ń
buio. Bui pɔ́ má sɛ̀ lí sɔ̃mazi daɛdaɛ, daɛ pɔ́ má sɛ̀ɔ lí sɔ̃mazi ualɛ ń ualɛo, ualɛ pɔ́ má sɛ̀ sɔ̃,
a gɔ̃ɛɔ lí sɔ̃mazi dodo. 15 Gbɛ̃́ pɔ́ wà sù ma pɔ́pi èwà, wa ade kpasa ń a gbɛ̃́ɔ píiɛ, asa à ma
bàakuaánɔ yɑ̃́ gbòoɛ, à widà Isailiɔwaɛ.

16 Yozuee fɛ̀lɛ káaukaau, a tò Isailiɔ sɔ̃̀ Diizi bui ń buio, ɔ̃ gbɛ Yuda buiɔ sɛ̀. 17 Ɔ a tò Yuda
buiɔ sɔ̃̀aàzi daɛdaɛ, ɔ̃ gbɛ Zela buiɔ sɛ̀. A tò Zela buiɔ sɔ̃̀aàzi ualɛ ń ualɛo, ɔ̃ gbɛ Zabedi ua
sɛ̀. 18 Ɔ a tò aà ua gɔ̃ɛɔ sɔ̃̀aàzi dodo, ɔ̃ gbɛ Kaami nɛ́ Akɑ̃a, Zabedi tɔũna, Zela sɩ̃́wɛna, Yuda
bui sɛ̀. 19 Ɔ Yozuee ò Akɑ̃aɛ: Nɛ́, sɩ̃ana'o, bɛɛɛ dɔ̃ Dii Isailiɔ Luaɛ. Yɑ̃́ pɔ́ ń kɛ̀ omɛɛ. Nsu ǹ a
kee ulɛmɛɛo. 20 Ɔ Akɑ̃a wɛ̀wà à mɛ̀: Sɩ̃anaɛ, ma duunakɛ̀ Dii Isailiɔ Luaɛ. Yɑ̃́ pɔ́ má kɛ̀n kɛ:
21 Ma Babiloni gomusu kɛfɛna è ń pɔ́ɔ guuɛ ń ɑ̃́nusuo kiloo pla ń vua kiloo kɩ̃nio, ɔ̃ a bɩ̃́i
gɛ̃̀magu, má sɛ̀. A ulɛa ɛu ma kpɛ́u, ɑ̃́nusu ku zɩ̃́lɛ. 22 Ɔ Yozuee gbɛ̃́ɔ zɩ̃̀ we. Aa kɛ̀ kpakpa
aa gɛ̀ gɛ̃̀ aà kpɛ́u, ɔ̃ aa è ulɛa we, ɑ̃́nusu ku zɩ̃́lɛ. 23 Ɔ aa sɛ̀lɛ mɔ̀ò Yozueeɛ Isailiɔ kɩ̃́i, aa kàlɛ
Dii aɛ. 24 Ɔ Yozuee ń Isailiɔ Zela sɩ̃́wɛna Akɑ̃a sɛ̀ ń ɑ̃́nusupio ń gomusupio ń vuapio ń aà
nɛgɔ̃ɛɔ ń aà nɛnɔɛɔ ń aà zuɔ ń aà zàa'ɩ̃naɔ ń aà sɑ̃ɔ ń aà zwȁakpɛo ń aà pɔ́ɔ píi, aa gɛ̀ńnɔ
Akoo guzulɛu. 25 Ɔ Yozuee mɛ̀: N yɑ̃'ɩ̃wɛ̃ɛ fá! Dii a yɑ̃mɔnɛ gbɑ̃ sɔ̃. Ɔ Isailiɔ aà pàpa ń gbɛo
ḿpii, aa aà dɛ̀ ń aà gbɛ̃́ɔ píi, ɔ̃ aa ń kpasa. 26 Aa gbɛ kɛ̀aawà, gbɛ̀zɛ zɔ̃ɔpi ku we e ń a gbɑ̃o.
Ɔ Dii pɔfɛ̃ kpàlɛ. A yɑ̃́i tò wɩ̃ o gupiɛ Akoo* guzulɛ.

8

Ai kɛa kɛ́lɛkɛlɛ

† 6:25 Ɛbɛ 11.31 ‡ 6:26 1Kia 16.34 * 7:26 Bee mɛ̀ yɑ̃'ianɛ́.

[1] Dii ò Yozueeɛ: Nsu to vi̋a n kũo. Nsu bílikɛo. Zi̋gɔ̃ɔ sélɛ géńnɔ ḿpii, i̋ lélɛ Aiwa, asa ma
Ai kía nànɛ ń ɔzi̋ɛ ń aà gbɛ̃́ɔ ń aà wɛ̃́lɛo ń aà tɔɔlɛo. [2] Kɛ Aiɛ ń a kíao lá ń kɛ̀ Yelikoɛ ń a
kíaoɛwa, i̋ ń pɔ́ɔ ń ń pɔtuoɔ naaa á pɔ́ ũ sa. Bɔnsaɛ kɛnɛ́ ń wɛ̃́lɛ kpɛ. [3] Ɔ Yozuee ń a zi̋gɔ̃ɔ fɛ̀lɛ
gɛ̀ lélɛi Aiwa ḿpii. A̋ nɛgɔ̃naɔ sɛ̀ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi (30.000), ɔ̃ à ń gbáɛ gwã̋asi̋na,
[4] a ònɛ́: A̋ swã̋kpa! A̋ bɔnsaɛkɛnɛ́ ń wɛ̃́lɛ kpɛ. A̋su kɛ̃ wɛ̃́lɛwa zã̀zão. A̋ɔ ku sɔu guu ápii.
[5] Mapi ń gbɛ̃́ pɔ́ kumanɔɔ, wá sɔ̃ wɛ̃́lɛi. Tó aa bɔ̀lɛ daiwálɛ, wíɔ bàalɛnɛ́ lán káauwa. [6] Aai
pɛ́wá e aa kɛ̃́ ń wɛ̃́lɛwa zã̀, asa aaɔ e wálɛ bàalɛnɛ́ lán káauwaɛ. Tó wálɛ bàalɛnɛ́ màa, [7] i̋
fɛlɛ á ulɛki̋i à wɛ̃́lɛpi ble. Dii á Lua nàɛ́ á ɔzi̋ɛ. [8] Tó a wɛ̃́lɛpi blè, i̋ tɛsɔ̃wà lá Dii òwa. A̋ laaika
à kɛ lá má di̋lɛɛ́wa.
[9] Ɔ Yozuee ń gbáɛ, aa gɛ̀ gu pɔ́ aa e ń zã̀makɛu. Aa ńzi̋a yè Bɛtɛli ń Aipio zã̀nguo Ai bɛ'aɛ
oi. Gwã̋ bee Yozuee ì bòou weɛ ń a gbɛ̃́ɔ. [10] A fɛ̀lɛ káaukaau à gbɛ̃́ɔ kã̀aa, ɔ̃ aàpi ń Isaili
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ dɔaaanɛ́ e aa gɛ̀ kàò Ai. [11] Zi̋gɔ̃ pɔ́ kuaànɔɔ sɔ̃̀ wɛ̃́lɛpizi ḿpii. Kɛ́ aa kã̀ikũ̀ ń wɛ̃́lɛpio,
aa bòokpà a gugbã̀ntoo oi bɔaa ń a bɔlɛo. Guzulɛ da Ai ń ḿpiɔ zã̀nguo. [12] Yozuee gbɛ̃́ɔ sɛ̀
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo (5.000). A̋ mɔ lè à ń úlɛ Bɛtɛli ń Aio zã̀nguo kɔ̀ Ai bɛ'aɛ oi. [13] Isailiɔ bòokpà
wɛ̃́lɛ gugbã̀ntoo oi, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ulɛapiɔ ku wɛ̃́lɛ bɛ'aɛ oi. Gwã̋ bee Yozuee ì guzulɛuɛ.
[14] Kɛ́ Ai kía Isailiɔ è màa, aàpi ń a wɛ̃́lɛdeɔ fɛ̀lɛ kɛ̀ kpakpa, aa gɛ̀má ń zi̋o gu pɔ́ bɔaa ń
Alaba sɛ̃o. A dɔ̃ gbɛ̃́ɔ ulɛa a wɛ̃́lɛ kpɛo. [15] Yozuee ń Isailiɔ lɛ́ kɛ lá Aideɔ lɛ́ ń fuwa, aalɛ
bàalɛnɛ́, aa mipɛ̀ gbáawa. [16] Aideɔ kɔ̃ si̋si píi aa bɔlɛ pɛ Yozueeɔwa, ɔ̃ aa pɛ̀má e aa gɛ̀ kɛ̃̀
ń wɛ̃́lɛwa zã̀. [17] Gɔ̃ɛe i gɔ̃ wɛ̃́lɛ guuo, aa bɔ̀lɛ pɛ̀ Isailiɔwa ḿpiiɛ, ɔ̃ aa ń wɛ̃́lɛ bi̋ibɔlɛ tò wɛ̃a,
aalɛ Isailiɔ yá.
[18] Dii ò Yozueeɛ: Sɔ̃na pɔ́ ń kũa dɔ Aiwa, asa má nànɛ n ɔzi̋ɛ. Ɔ Yozuee a sɔ̃napi dɔ̀ Aiwa.
[19] Kɛ́ à ɔ pòo màa, ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ ulɛaɔ fɛ̀lɛ si̋ wɛ̃́lɛu gɔ̃̀ɔ, aa blè, ɔ̃ aa kɛ̀ kpakpa aa tɛsɔ̃̀wà. [20] Kɛ́
Aideɔ li̋li aa ń kpɛ gwà, ɔ̃ aa è tɛlu gbã̋ da ń wɛ̃́lɛa, ɔ̃ aai gɛ́ki̋i e lɔo, asa Isaili pɔ́ bàalɛ̀ mipɛ̀
gbáawaɔ li̋aa ń yanapiɔwaɛ. [21] Kɛ́ Yozuee ń Isailiɔ è ń gbɛ̃́ pɔ́ ulɛaɔ wɛ̃́lɛ si̋, mɛ́ tɛlu gbã̋ daa,
ɔ̃ aa ɛ̀a lɛ̀lɛ Aidepiɔwa. [22] Isaili ki̋niɔ bɔ̀lɛ wɛ̃́lɛu, aa gɛ̀ Aideɔwa ń zi̋o, ɔ̃ aa koezɔ̃̀ńzi. Aa
lɛ̀lɛmá, ɔ̃ an gbɛ̃e i e bɔ̀o, an gbɛ̃e i e bàalɛ̀o. [23] Ɔ aa Ai kía kũ̀ bɛ̃́ɛ, aa gɛ̀ò Yozueeɛ.
[24] Isailiɔ Aideɔ dɛ̀dɛ míɔmiɔ buaɔ ń sɛ̃saoo an pɛamapi guu. Kɛ́ aa Aideɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao
màa, ɔ̃ aa ɛ̀a gɛ̃̀ wɛ̃́lɛpiu, aa gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ weɔ dɛ̀dɛ lɔ. [25] Gbɛ̃́ pɔ́ gàga gɔɔbeezi̋ɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ píi
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛplaɛ (12.000). Aideɔ sɔ̃, an lɛ́n we. [26] Yozuee ɔ pɔ́ a sɔ̃na kũaopi gi̋ dɔ
e wà gɛ̀ Aideɔ míɔnzɔ̃ò. [27] Isailiɔ wɛ̃́lɛpi pɔtuoɔ ń a pɔ́ɔ nàaa tàò lá Dii ò Yozueeɛwa. [28] Màa
Yozuee tɛsɔ̃̀ Aiwa, a tò à gɔ̃̀ bɛzia ũ, ɔ̃ à gɔ̃̀ da gii màa e ń a gbã̀o. [29] Ɔ à Ai kía lòo líwa e
oosi. Kɛ́ i̋atɛ̃ lɛ́ gɛ̃ kpɛ́u, à mɛ̀ wà aà gɛ bua líwa wà zu wɛ̃́lɛ bi̋ibɔlɛu we. Ɔ wà gbɛ kã̀aawà
dasidasi, gbɛ̀zɛpi ku we e ń a gbã̀o.

Dii bàa kua ń Isailiɔ Ebali gbɛ̀si̋si̋ musu

[30] Yozuee Dii Isailiɔ Lua gbagbaki̋i bò Ebali gbɛ̀si̋si̋ musu, [31] lá Dii zɔ̀blena Mɔizi di̋lɛ
Isailiɔnɛwa.* A bò lá Mɔizi kɛ̃̀ a ikoyã̀ guuwa, à mɛ̀ wà bo ń gbɛ pɔ́ wi gã̋pɛlɛwà wa ã̀ɔ.†
Ɔ wà sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò Diiwa we ń sáaukpasaɔ. [32] Ɔ Yozuee ikoyã̀ pɔ́ Mɔizi
kɛ̃̀pi kɛ̃̀ gbɛpiɔwa we Isailiɔ wáa. [33] Isaili píi, beleɔ ń bɔ̀mɔɔ ń ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń ń dɔaanaɔ
ń ń yã̋kpalɛkɛnaɔ zɛa kpagolo saɛ ɔplaai ń zɛɛio. An aɛ dɔa Levii bui sa'ona pɔ́ aai̋ɔ
Dii bàakuańnɔ kpagolo sɛaɔwa. Gbɛ̃́piɔ ki̋ni aɛ dɔa Galiziũ gbɛ̀si̋si̋wa, an ki̋ni sɔ̃ Ebali
gbɛ̀si̋si̋wa, lá Dii zɔ̀blena Mɔizi dɔ̀aa di̋lɛ‡ wà samaa'o Isailiɔnɛwa. [34] Bee gbɛa Yozuee
ikoyã̀piɔ kyokɛ̀nɛ́ píi, báaa pɔ́ Dii ì dańguɔ ń láaipɔ ì kɛmáɔ, lá a ku Mɔizi ikoyã̀ guuwa.§
[35] Yá pɔ́ Mɔizi di̋lɛɔ guu píi, a kee ku Yozuee gi̋ a kyokɛi bílaɛo. Baa nɔɛɔ ń néfɛ̃nɛnaɔ ń
bɔ̀mɔ pɔ́ kú ń guuɔ píi kú weɛ.

* **8:31** Iko 27.2-8 † **8:31** Bɔa 20.25 ‡ **8:33** Iko 11.29, 27.11-14 § **8:34** Iko 27-28

9

Gabaɔ̃ɔdeɔ kɔ̃nikɛa Isailiɔnɛ

1 Bui pɔ́ kú Yuudɛ̃ bɛ'aɛ oiɔ, gbɛ̀sɪ̃sɪ̃deɔ ń gusalaladeɔ ń ísialɛdeɔ e à gɛ̀ pɛ̀ Libã bùsuwa,
Itiɔ ń Amɔleɔ ń Kanaaɔ ń Pɛliziɔ ń Iviɔ ń Yebusiɔ, kɛ́ an kíaɔ Ai yã́pi bao mà 2 ɔ̃ aa kɔ̃ kã̀aa
ḿpii, kɛ́ aa gɛ zɪ̃ka ń Yozueeo ń aà gbɛ̃́ Isailiɔ.
3 Ãma kɛ́ Gabaɔ̃ɔdeɔ yã́ pɔ́ Yozuee kɛ̀ Yelikoɛ ń Aio bao mà, 4 aa kɔ̃nikɛ̀. Aa kũ̀sũa kàka
sakili yaaaɔ guu, aa kàka zàa'ĩnaɔnɛ ń vɛ̃ɛ tùu zi paaa naminamiaɔ. 5 Aa kyale yaaa kɛkɛaɔ
kpákpaa, aa ulakasaɔ dadaa. An pɛ̃ɛ kũ̀sũa giigagaa, mɛ́ a fukpaa.
6 Aa fɛ̀lɛ gɛ̀ Yozuee lè ń a gbɛ̃́ɔ Giligali bòou, ɔ̃ aa ònɛ́ aa mɛ̀: Bùsu pɔ́ wa bɔu zã̀. Wá ye
à lɛdoũkɛwanɔ. 7 Ɔ Isailiɔ ò Ivipiɔnɛ: Tó á bɛ ku la kãiɛ, wá lɛdoũkɛánɔo yòoo!* 8 Ɔ aa ò
Yozueeɛ. N zɔ̀blenaɔn wá ũ. Ɔ Yozuee ń lá à mɛ̀: Deɔn á ũi? A bɔ má ni? 9 Aa wèwà aa
mɛ̀: Wápiɔ n zɔ̀blenaɔ, wa bɔ bùsu zã̀zãuɛ Dii n Lua tɔ́ pɔ́ lĩgua yã́i. Wa aà bao mà ń yã́
pɔ́ a kɛ̀ Egipiɔ píi 10 ń yã́ pɔ́ a kɛ̀ Amɔleɔ kía gbɛ̃ɔn pla pɔ́ kú Yuudɛ̃ baaleɔnɛ, Ɛsɛbɔ̃ kí Siɔ̃ ń
Basana kí Ogu pɔ́ kú Asaloo.† 11 Wá gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń wá bùsudeɔ mɛ̀ wà kũ̀sũa sɛ́, wí mɔ́ wà á le
wà oɛ́ á zɔ̀blenaɔn wá ũ. Ayã̂mɛto à lɛdoũkɛwanɔ. 12 Wá kũ̀sũan kɛ. Wa bɔò bɛ pɛ̃ɛ wãa ũɛ
gɔɔ pɔ́ wa dazɛu, wálɛ mɔ́ á kɪ̃́i. Gwa lá à giigàga à fù kpà. 13 Wá vɛ̃ɛ tùuɔn kɛ. Wa vɛ̃ɛ kàu
tùu dafu ũɛ. Gwa lá aa pàapaa. Wá ulaɔ ń wá kyaleɔ gwa. Aa yàayaa tá gbã̀a pɔ́ wá ò yã́i.
14 Ɔ Isailiɔ ń kũ̀sũa blɛ̀ńnɔ Dii lɛ́ sai. 15 Yozuee lɛdoũkɛ̀ńnɔ à mɛ̀ á ń dɛdɛo, ɔ̃ Isaili dɔaanaɔ
lɛgbɛ̃̀ a yã́ musu.
16 An lɛdoũkɛańnɔ gbɛa a gɔɔ àaɔ̃de, ɔ̃ aa mà an bɛ zã̀ńnɔo, wa ku kɔ̃ saɛɛ. 17 Ɔ Isailiɔ
dàzɛu, a gɔɔ àaɔ̃de zɪ̃́ aa kà ń wɛ̃́lɛɔ kɪ̃́i, Gabaɔ̃ɔ ń Kefilao ń Beeloo ń Kiliayaaliũo. 18 Aai
lɛ́lɛmáo, asa an dɔaanaɔ lɛgbɛ̃̀nɛ́ ń Dii ń Lua tɔ́oɛ, ɔ̃ gbɛ̃́pii lɛ́ yã́kũtɛ̃ka ń dɔaanaɔzi. 19 Ɔ
dɔaanapiɔ ònɛ́: Wámɛ wa lɛgbɛ̃̀nɛ́ ń Dii wá Lua tɔ́o. I kũ wà ɔkãmá lɔo. 20 Yã́ pɔ́ wá kɛnɛ́n
kɛ: Wá ń tó we lɛ́ pɔ́ wá gbɛ̃̀nɛ́ yã́iɛ, kɛ́ Dii su pɔkũmabɔbɔwáo. 21 Ɔ aa ɛ̀a mɛ̀: Wà ń tó, aaiɔ
dɛ wá yàawɛnaɔ ń wá itɔnaɔ ũ. Ɔ Isailiɔ zɛ̀ ń ń dɔaanaɔ yã́pio.
22 Ɔ Yozuee Gabaɔ̃ɔdeɔ sɪ̃si a ònɛ́: Bɔ́yãi a ɛɛtòwɛ̃ɛ màai? Asi wá kálɛ kɔ̃ gbáaɛ, ɔ̃ a mɛ̀
á kúkɪ̃i zã̀wanɔɛa? 23 Ma Lua láaikɛ̀wáɛ sa. Ãɔ dɛ aà kpɛ́ yàawɛnaɔ ń aà itɔnaɔ ũɛ gɔɔpii.
24 Ɔ aa òɛ̀: Wa ò wápiɔ n zɔ̀blenaɔnɛ wásawasaɛ lá Dii n Lua ò a zɔ̀blena Mɔiziɛwa. A mɛ̀ á
bùsu bṹupi kpáwáɛ, í gbɛ̃́ pɔ́ kúuɔ midɛɛ́ píi. A yã́i vɪ̃a wá kṹi maamaa wá wɛ̃ni yã́ musu,
ɔ̃ wa yã́pi kɛ̀. 25 Gwa! Wá kú n ɔzɪ̃ɛ sa. Yã́ pɔ́ kɛ̀nɛ maa mɛ́ a zɛvɪ̃ kɛwɛ̃ɛ. 26 Ɔ Yozuee ń bɔ́
Isailiɔ ɔzɪ̃, aai ń dɛdɛo. 27 Zɪ̃beezɪ̃ à ń dílɛ Isailiɔ yàawɛnaɔ ń ń itɔnaɔ ũ, aaiɔ yàawɛ, aaiɔ ítɔ
Dii gbagbakɪ̃iɛ gu pɔ́ Dii su dilɛu. Ɔ aa dɛ a ũ e ń a gbão.

10

Ĩatɛ̃ zɛa gudoũ

1 Yelusalɛũ kí Adonizɛdɛki mà Yozuee Ai sɪ̃ a kɛ̀ kɛ́lɛkɛlɛ, a kɛ̀ Aiɛ ń a kíao lá a kɛ̀ Yelikoɛ
ń a kíaowa. A mà lɔ Gabaɔ̃ɔdeɔ kɔ̃ yãmà ń Isailiɔ, mɛ́ aa ku kɔ̃ saɛ. 2 Ɔ vɪ̃a Yelusalɛũdeɔ kũ̀,
asa Gabaɔ̃ɔá mɛɛwiaɛ lán kíae wɛ̃́lɛwa. A zɔ̃ɔ dɛ Aia, mɛ́ a gɔ̃ɛɔá nɛgɔ̃naɔnɛ. 3 Ɔ Yelusalɛũ
kí Adonizɛdɛki lɛ́kpãsãkɛ̀ Hɛblɔ̃ kí Oaũɛ ń Yaamu kí Pilaũo ń Lakisi kí Yafiao ń Ɛgɛlɔni
kí Dɛbiio à mɛ̀: 4 Ã mɔ dɔmalɛ, wí gɛ́ lɛ́lɛi Gabaɔ̃ɔdeɔwa, asa aa kɔ̃ yãmà ń Yozueeoɛ ń
Isailiɔ. 5 Ɔ Amɔleɔ kía gbɛ̃ɔn sɔopiɔ, Yelusalɛũ kía ń Hɛblɔ̃ kíao ń Yaamu kíao ń Lakisi kíao
ń Ɛgɛlɔni kíao ń ń zɪ̃gɔ̃ɔ kɔ̃ kã̀aa. Aa gɛ̀ bòokpà Gabaɔ̃ɔ saɛ, aa sɪ̃ngu ń zɪ̃o.
6 Ɔ Gabaɔ̃ɔdeɔ gbɛ̃́ɔ zɪ̃̀ Yozueewa Giligali bòou aa mɛ̀: Nsu pãkpa wápiɔ n zɔ̀blenaɔzio.
Kɛ kpakpa mɔ ǹ wá suaba. Mɔ ǹ dɔwálɛ, asa Amɔleɔ kía pɔ́ kú gusɪ̃sɪ̃deuɔ kã̀aawázi ḿpiiɛ.
7 Ɔ Yozuee ń a nɛgɔ̃naɔ ń a zɪ̃gɔ̃ɔ bɔ̀lɛ Giligali, aalɛ mɔ́ ḿpii. 8 Ɔ Dii ò Yozueeɛ: Nsu vɪ̃akɛnɛ́o.

* 9:7 Bɔa 23.32-33, 34.12 † 9:10 Nao 21.21-35

Ma ń nánɛ n ɔzĩɛ, an gbɛ̃e a fɔ̃ n gã fĩo. 9 Bɔa Giligali Yozuee táa'ò gwɑ́ e gu gɛ̀ dɔ̀ò, à sùmá
kɑ́ndo zɛzɛsai. 10 Ɔ Dii tò gili gɛ̃̀ńgu Isailiɔ yɑ́ musu, ɔ̃ Isailipiɔ lɛ̀lɛmá aa ń dɛdɛ maamaa
Gabaɔ̃ɔ we, ɔ̃ aa pɛ̀má Bɛtoloni zɛ́u lɔ. Aa ń dɛdɛ e à gɛ̀ pɛ̀ò Azeka ń Makedaowa. 11 Kɛ́
aalɛ bàalɛ Isailiɔnɛ zɛ́ pɔ́ bɔ̀ Bɛtoloni à gɛ̀ Azeka, Dii lougbɛ gbɛ̃̀nɛ kàńgu. Gbɛ̃́ pɔ́ lougbɛpi
ń dɛdɛɔ dasi dɛ gbɛ̃́ pɔ́ Isailiɔ ń dɛdɛ ń fɛ̃ndaoɔla.

12 Gɔɔ pɔ́ Dii Amɔlepiɔ nà Isailiɔnɛ ń ɔzĩ, ɔ̃ Yozuee ò Diipiɛ Isailiɔ wáa à mɛ̀:
To ĩatɛ̃ zɛ gudoũ Gabaɔ̃ɔa!
To mɔvua zɛ tɛɛɛ Ayaloni guzulɛa!
13 Ɔ ĩatɛ̃ zɛ̀ gudoũ màa, mɛ́ mɔvua zɛa tɛɛɛ e Isailiɔ gɛ̀ tɔsĩ ń ibɛɛɔwa. Yɑ̃́pi ku Gbɛ̃ Maaɔ*
taalau. Ĩatɛ̃ gɔ̃̀ zɛa minanguo, i sɔ̃ a tíao e gɔɔ do bɯ́u taawa. 14 Wi gɔɔ bee taa e yɑ̃ao, mɛ́
wi e a gbɛao. Dii gbɛ̃nazĩna yɑ̃mà, asa àlɛ zĩka Isailiɔnɛɛ. 15 Ɔ Yozuee tà Giligali bòou ń a
gbɛ̃́ɔ píi.

Yozuee Amɔleɔ kiaɔ dɛdɛa

16 Kɛ́ kía gbɛ̃ɔn sɔopiɔ bàalɛ̀ gɛ̀ ùlɛ gbɛ̀'ɛu Makeda, 17 ɔ̃ wa ò Yozueeɛ wà mɛ̀: Wà bɔ̀ kía
gbɛ̃ɔn sɔopiɔwa gbɛ̀'ɛu Makeda. 18 Ɔ Yozuee mɛ̀: A gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛɔ gálɛ ta ɛpilɛ, ĩ gbɛ̃́ɔ dilɛ we
aaɔ dɔ̃́a. 19 Ásu kɑ́maboo. A pɛ́lɛ á ibɛɛɔzi, ĩ lɛ́lɛmá ń kpɛ oi, ásu to aa ń wɛ̃́lɛɔ leo. Dii á Lua
ń náɛ́ á ɔzĩɛ.

20 Yozuee ń a gbɛ̃́ɔ ń dɛdɛ e aa ye láai, an gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ɔ mɛ́ tà ń wɛ̃́lɛ bĩ́ideɔ guu. 21 Ɔ Isailiɔ
sù Yozueewa bòou Makeda, aa aafia ḿpii. Gbɛ̃e i fɔ̃ yɑ̃e ò ń yɑ́ musu lɔo. 22 Ɔ Yozuee mɛ̀:
A pɔ́ go gbɛ̀'ɛpilɛ, ĩ bɔlɛmɛɛ ń kía gbɛ̃ɔn sɔopiɔ. 23 Ɔ aa kɛ̀ màa, aa bɔ̀lɛɛ̀ ń kía gbɛ̃ɔn sɔopiɔ,
Yelusalɛũ kía ń Hɛblɔ̃ kíao ń Yaamu kíao ń Lakisi kíao ń Ɛgɛlɔni kíao. 24 Kɛ́ wà ń bɔ́lɛ màa,
ɔ̃ à Isaili zĩgɔ̃ɔ sĩsi píi, a ò ń dɔaana pɔ́ aa gɛ̀anɔɔnɛ à mɛ̀: A sɔ̃ kãi, ĩ gbá zɛzɛ kíaɛ beeɔ
waawa. Ɔ aa mɔ̀ gbá zɛ̀zɛ ń waawa. 25 Yozuee ònɛ́: Ásu to vĩa á kũo. Ásu bílikɛo. A sɔ̃dilɛ,
ĩɔ wɔ́ɔ vĩ, asa màa Dii a kɛ ń á ibɛɛ pɔ́ á su álɛ zĩkańnɔɔ píi. 26 Bee gbɛa Yozuee ń dɛdɛ à ń
looloo líwa, baade ń a lío, ɔ̃ aa gɔ̃̀ loolooa we e oosi. 27 Kɛ́ ĩatɛ̃ lɛ́ gɛ̃ kpɛ́u, à mɛ̀ wà ń gɛɔ bua
lípiɔwa wà zuzu gbɛ̀'ɛ pɔ́ aa ùlɛupiu. Ɔ wa kɛ̀ màa, wà gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛɔ tà ɛpilɛ, a ku we e ń a
gbão. 28 Zĩbeezĩ Yozuee Makeda sĩ. A a kía ń a gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ píi ń fɛ̃ndao, à ń míɔnzɔ̃. Baa gbɛ̃́
mɛ̀ndo i bɔo. Ɔ a kɛ̀ Makeda kíaɛ lá a kɛ̀ Yeliko kíaɛwa.

Yozuee zĩblea Amɔle bùsuwa

29 Yozuee ń Isailiɔ bɔ̀lɛ Makeda ḿpii, ɔ̃ aa gɛ̀ Libena aa lɛ̀lɛwà. 30 Dii wɛ̃́lɛpi ń a kíao
nànɛ́ ń ɔzĩ, ɔ̃ aa ń dɛdɛ ń fɛ̃ndao píi, an gbɛ̃e i bɔo. Ɔ aa kɛ̀ a kíaɛ lá aa kɛ̀ Yeliko kíaɛwa. 31 Ɔ
Yozuee ń a gbɛ̃́ɔ bɔ̀lɛ Libena, aa gɛ̀ Lakisi. Aa koezɔ̃̀i aa lɛ̀lɛwà. 32 Dii Lakisi nànɛ́ ń ɔzĩ, a
gɔɔ plaade zĩ́ ɔ̃ aa sĩ. Aa gbɛ̃́ pɔ́ kúuɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao píi lá aa kɛ̀ Libenaɛwa. 33 Kɛ́ Gɛzɛɛ kí
Olaũ mɔ̀ dɔi Lakisideɔlɛ, ɔ̃ Yozuee zĩblɛ̀wà ń aà zĩgɔ̃ɔ, an gbɛ̃e i bɔo. 34 Aa bɔ̀ Lakisi, ɔ̃ aa gɛ̀
koezɔ̃̀ Ɛgɛlɔnizi aa lɛ̀lɛwà. 35 Aa wɛ̃́lɛpi sĩ zĩbeezĩ gɔ̃̀ɔɛ, ɔ̃ aa gbɛ̃́ pɔ́ kúuɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao, aa
ń míɔnzɔ̃ lá aa kɛ̀ Lakisiɛwa. 36 Kɛ́ aa bɔ̀lɛ Ɛgɛlɔni, ɔ̃ aa gɛ̀ Hɛblɔ̃ aa lɛ̀lɛwà. 37 Aa wɛ̃́lɛpi sĩ,
aa a gbɛ̃́ɔ ń a kíao dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao ń a zɔ̃ɛwiadeɔ. Aa gbɛ̃́ pɔ́ kúuɔ míɔnzɔ̃ɛ, an gbɛ̃e i bɔo, lá
aa kɛ̀ Ɛgɛlɔniɛwa. 38 Ɔ aa gɛ̀ Dɛbii aa lɛ̀lɛwà. 39 Aa wɛ̃́lɛpi sĩ ń a kíao ń a zɔ̃ɛwiaɔ píi. Ɔ aa ń
dɛdɛ ń fɛ̃ndao, aa gbɛ̃́ pɔ́ kúuɔ míɔnzɔ̃ɛ lá aa kɛ̀ Hɛblɔ̃ɛwa, an gbɛ̃e i bɔo. Aa kɛ̀ Dɛbiiɛ ń a
kíao lá aa kɛ̀ Libenaɛ ń a kíaowa.

40 Yozuee bùsupideɔ ń a kíaɔ dɛ̀dɛ píi, gusĩsĩde gbɛ̃́ɔ ń Nɛgɛvɛdeɔ ń gusalaladeɔ ń
sĩsĩpɔlɛdeɔ píi. I gbɛ̃e to bɛ̃́ɛo, à gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔ míɔnzɔ̃ɛ lá Dii Isailiɔ Lua òɛwa. 41 A ń dɛdɛ
sɛa za Kadɛsi Baanɛa e à gɛ̀ pɛ̀ Gazawa, za Gosɛ̃ bùsuu píi e à gɛ̀ pɛ̀ Gabaɔ̃ɔwa. 42 Yozuee
zĩblɛ̀ kíapiɔwa ń ń bùsuɔ sãnu gɔ̃̀ɔɛ, kɛ́ Dii Isailiɔ Lua lɛ́ zĩkanɛ́ yɑ̃́i. 43 Ɔ à tà ń a gbɛ̃́ɔ Giligali
bòou.

* **10:13** 2Sam 1.18

11

Yozuee zȉblea Kanaa bùsuwa midɛa

1 Kɛ́ Azoo kí Yabɛ̃ a baomà, à gbɛ̃́ɔ zȉ Madɔ̃ kí Yobababawa ń Akesafa kíao ń Simɛlɔni kíao
2 ń kía pɔ́ kú gugbãntoo oiɔ píi, kía pɔ́ kú gusȉsȉdeuɔ ń sɛ̃gbã pɔ́ kú Galile gɛɔmidɔkȉi oio ń
gusalalao ń Doo sȉsȉ pɔ́ kú bɛ'aɛ oio. 3 A gbɛ̃́ɔ zȉ Kanaa pɔ́ kú gukpɛ oiɔ ń bɛ'aɛ oiɔwa píiɛ,
Amɔleɔ ń Itiɔ ń Pɛliziɔ ń Yebusi pɔ́ kú gusȉsȉdeuɔ ń Ivi pɔ́ kú Mizipa bùsuu Ɛɛmɔ gbɛ saɛɔ.
4 Aa bɔ̀lɛ ń ń zȉgɔ̃ɔ píi dasidasi lán ísialɛ ũfãawa. An sɔ̃́ɔ ń ń sɔ̃́goɔ kɛ̀ zài. 5 Ɔ kíapiɔ kɔ̃ kȁaa
aa mɔ̀ bòokpà sãnu Mɛloũ í saɛ, kɛ́ aa zȉka ń Isailiɔ.

6 Ɔ Dii ò Yozueeɛ: Ǹsu vȉakɛnɛ́o. Zia maa'i kɛ́wa má ń na Isailiɔnɛ ń ɔzȉ aa ń dɛdɛɛ. Ǹ ń sɔ̃́ɔ
kȉzã zɔ̃zɔ̃, ní ń sɔ̃́goɔ kpasa. 7 Ɔ Yozuee ń a zȉgɔ̃ɔ gɛ̀má ń zȉo ḿpii, aa lɛ̀lɛmá zɛzɛsai Mɛloũ
í saɛ we. 8 Dii ń nánɛ́ ń ɔzȉ, ɔ̃ aa ń dɛdɛ aa pɛ̀ ń gbɛ̃eɔwa e Sidɔ̃ mɛɛwiau ń Misefomaiũo ń
Mizipa guzulɛ pɔ́ kú gukpɛ oio. Aa ń dɛdɛ, an gbɛ̃e i bɔo. 9 Yozuee kɛ̀nɛ́ lá Dii òɛwa, à ń sɔ̃́ɔ
kȉzã zɔ̃̀zɔ̃ à ń sɔ̃́goɔ kpàsa.

10 Zȉbeezȉ Yozuee ɛ̀a gɛ̀ Azoo sȉ, ɔ̃ à a kía dɛ̀ ń fɛ̃ndao. Azoopi mɛ́ kíapiɔ wɛ̃́lɛ mide ũ yãa.
11 Isailiɔ gbɛ̃́ pɔ́ kúuɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao, aa ń míɔnzɔ̃ɛ, an gbɛ̃e i gɔ̃o, ɔ̃ aa tɛsɔ̃̀wà. 12 Yozuee
wɛ̃́lɛpiɔ sȉ píi ń ń kíaɔ, à ń dɛdɛ ń fɛ̃ndao, à ń míɔnzɔ̃ lá Dii zɔ̀blena Mɔizi òwa. 13 Ȁma
Isailiɔ i tɛsɔ̃ wɛ̃́lɛ pɔ́ wà ɛ̀a kàlɛ ń bɛzia gbɛuɔwao, sema Azoo pɔ́ Yozuee tɛsɔ̃̀wàpi bàasio.
14 Isailiɔ wɛ̃́lɛpiɔ pɔ́ɔ nàaa ń pɔ́ ũ ń ń pɔtuoɔ, aa tàò. Aa ń gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao píi e aa ń
míɔnzɔ̃, aai gbɛ̃e to bɛ̃́ɛo. 15 Yã́ pɔ́ Dii ò a zɔ̀blena Mɔiziɛ, Mɔizi yã́pi ò Yozueeɛ, ɔ̃ Yozuee kɛ̀
màa píi, i yã́ pɔ́ Dii ò Mɔiziɛ kee kpá swã́ao.

16 Màa Yozuee bùsupi sȉ píi, a gusȉsȉde ń Nɛgɛvɛo píi ń Gosɛ̃ bùsuo píi ń bùsu pɔ́ kú
gusalalauo ń sɛ̃gbão píi. A Isaili bùsu gusȉsȉde ń gusalalao sȉ 17 sɛa za gbɛ̀ wáiwai pɔ́ kú
Sei bùsuu e à gɛ̀ pɛ̀ò Baali Gada pɔ́ kú Libã bùsu guzulɛu Ɛɛmɔ gbɛ saɛ. A ń kíaɔ kȕkũ píi, à
ń dɛdɛ. 18 A zȉkà ń kíapiɔ píi à gɛ̃̀gɛ̃. 19 Ivi pɔ́ kú Gabaɔ̃ɔɔ bàasio wɛ̃́lɛe i e kɔ̃ yãmà ń Isailiɔo,
aa ń sí zȉ guu píiɛ. 20 Dii mɛ́ tò an swã́ gbãakȕ, ɔ̃ aa zȉkà ń Isailiɔ, kɛ́ Isailiɔ e ń míɔnzɔ̃ ń
wɛ̃nagwasai, à ń midɛ míɔmiɔ lá a ò Mɔiziɛwa.*

21 Zȉbeezȉ Yozuee gɛ̀ Anaki buiɔ† dɛ̀dɛ gusȉsȉdeu ń Hɛblɔ̃o ń Dɛbiio ń Anabuo. A ń míɔnzɔ̃
à ń wɛ̃́lɛɔ kɛ̀ kɛ́lɛkɛlɛ Yuda bùsu gusȉsȉdeu ń Isaili bùsu gusȉsȉdeo píi. 22 Anaki buie i gɔ̃
Isaili bùsuu lɔo, sema Gaza ń Gatao ń Asedodao. 23 Yozuee bùsupi sȉ píi lá Dii ò Mɔiziɛwaɛ,
ɔ̃ a kpà Isailiɔwa, a kpaalɛ̀nɛ́ daɛdaɛ. Ɔ bùsupi gɔ̃̀ kílikili zȉkasai.

12

Kía pɔ́ Isailiɔ zȉblɛ̀mápɔ

1 Yuudɛ̃ gukpɛ baa kía pɔ́ Isailiɔ ń fú aa ń bùsuɔ sȉmáɔ tɔ́ɔn kɛ: Ampii aa ku yãa sɛ̃gbãuɛ
sɛa Aanɔ dɔ̀ɔi e à gɛ̀ pɛ̀ò Ɛɛmɔ gbɛwa. 2 Amɔleɔ kí Siɔ̃* pɔ́ kú Ɛsɛbɔ̃. Ɔmɛ bùsu vȉ sɛ́ia za
Aloee pɔ́ kú swa pɔ́ wȉ mɛ Aanɔ baa, za guzulɛpi guoguo e à gɛ̀ pɛ̀ Yaboko dɔ̀ɔwa Amɔni
bùsu zɔ̃lɛu. Galada bùsu kȉni kú we 3 ń Yuudɛ̃ baa gukpɛo za Gɛnɛzalɛti ísidawa e à gɛ̀ pɛ̀
Isida Wisidewa ń Bɛyɛsimɔ pɔ́ kú gɛɔmidɔkȉi oio e gbɛ̀sȉsȉ pɔ́ wȉ mɛ Pisiga pɔlɛu.

4 Basana bùsu kí Ogu† pɔ́ dɛ Lefai bui pɔ́ gɔ̃̀ɔ gbɛ̃́ ũ mɛ́ Asalo ń Ɛdɛlɛio kía ũ. 5 Ɔmɛ Ɛɛmɔ
gbɛ vȉ ń Salekao ń Basana bùsuo píi e à gɛ̀ pɛ̀ Gesuu buiɔ ń Maaka buiɔ bùsu lɛ́wa. Galada
bùsu kpɛdo ku we e à gɛ̀ pɛ̀ Ɛsɛbɔ̃ kí Siɔ̃ bùsuwa. 6 Kɛ́ Dii zɔ̀blena Mɔizi ń Isailiɔ ń fú, ɔ̃
Mɔizi ń bùsupiɔ kpaalɛ̀ Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔ ń Manase buiɔ lɛɛ doɔnɛ.‡

7 Yuudɛ̃ baa bɛ'aɛ oi kía pɔ́ Yozuee ń a gbɛ̃́ɔ ń fú wɛ̃́lɛɔ tɔ́ɔn kɛ, sɛa za Baali Gada, Libã
guzulɛu e à gɛ̀ pɛ̀ gbɛ̀ wáiwai pɔ́ kú Sei bùsuwa. Bùsupi ɔ̃ Yozuee kpaalɛ̀ Isailiɔnɛ daɛdaɛ,
8 a gusȉsȉde ń a gusalalao ń sɛ̃gbão ń a gbɛpɔlɛɔ ń a guwaiwaio ń Nɛgɛvɛo, bùsu pɔ́ Itiɔ ń

* **11:20** Iko 7.16 † **11:21** Nao 13.33 * **12:2** Nao 21.21-25, Iko 2.26-37 † **12:4** Nao 21.33-35, Iko 3.1-11 ‡ **12:6** Nao 32.33, Iko 3.12-13

Amɔleɔ ń Kanaaɔ ń Pɛliziɔ ń Iviɔ ń Yebusiɔ kuu yãa. Wɛ̃́lɛ pɔ́ aa dɛ a kíaɔ ũɔ tɔ́ɔn kɛ: 9 Yeliko,
Ai pɔ́ kú Bɛtɛli saɛ, 10 Yelusalɛũ, Hɛblɔ̃, 11 Yaamu, Lakisi, 12 Ɛgɛlɔni, Gɛzɛɛ, 13 Dɛbii, Gɛdɛɛ,
14 Ɔɔma, Alade, 15 Libena, Adulaũ, 16 Makeda, Bɛtɛli, 17 Tapua, Efɛɛ, 18 Afɛki, Lasaloni,
19 Madɔ̃, Azoo, 20 Simɛlɔni Mɛlɔni, Akesafa, 21 Taanaki, Mɛgido, 22 Kɛdɛsi, Yɔkenaũ pɔ́ kú
Kaamɛli bùsuu, 23 Doo pɔ́ kú Doo gusĩ̀sĩ̀deu, Goiũ pɔ́ kú Giligali 24 ń Tiizao. Kíapiɔ píi
gbɛ̃ɔn baakwi ń mɛ̀ndooɛ.

13

Bùsu pɔ́ Isailiɔ i e zĩ̀blɛ̀wàɔɔ

1 Yozuee zikṹ̀ à kà zã̀, ɔ̃ Dii òɛ̀: N zikṹ̀ n ka zã̀, mɛ́ bùsu pɔ́ gɔ̃̀ ni sioɔ zɔ̃ɔ maamaaɛ. 2 Bùsu
pɔ́ gɔ̃̀piɔn kɛ: Filitɛ̃ɔ bùsu ń Gesuuɔ bùsuo píi 3 sɛa za Sikoo dɔ̀ɔ pɔ́ kú Egipi gukpɛ oi e à
gɛ̀ pɛ̀ò Ɛkɛloni bùsu zɔ̃lɛu gugbãntoo oiwa. Bùsupi wĩ̀ mɛ Kanaa bùsu. Filitɛ̃ɔ kía gbɛ̃ɔn
sɔɔɔ ku Gaza ń Asedodao ń Asekelonio ń Gatao ń Ɛkɛlonio. Aviiɔ bùsu 4 ku gɛɔmidɔkĩ̀i oi lɔ.
Kanaa bùsu ku lɔ sɛa za Sidɔ̃ gbɛ̀'ɛɔ e à gɛ̀ pɛ̀ò Afɛkiwa ń Amɔleɔ bùsuo píi. 5 Gebaliɔ bùsu ń
Libã bùsu gukpɛ oio sɛa za Baali Gada, Ɛɛmɔ gbɛpɔlɛu e à gɛ̀ pɛ̀ Amata bɔlɛu. 6 Sidɔ̃de pɔ́ kú
gusĩ̀sĩ̀deu sɛa za Libã bùsuu e Misefomaiũɔ, mámɛ má ń yá Isailiɔnɛ. N ń bùsu kpaalɛnɛ́
ń gbɛlaao lá má ònɛwa.* 7 Bùsuɛ bee kpaalɛ Isaili bui mɛ̀n kɛ̃okwiɔnɛ sa ń Manase buiɔ
lɛɛ doo.

Yuudɛ̃ baa gukpɛ bùsu kpaalɛa

8 Manase buiɔ lɛɛ do ń Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔ ń bùsu vĩ̀ kɔ̀. Dii zɔ̀blena Mɔizi mɛ́
kpaalɛ̀nɛ́ Yuudɛ̃ gukpɛ oi.† 9 Sɛa Aloee pɔ́ kú Aanɔ dɔ̀ɔ saɛ ń wɛ̃́lɛ pɔ́ kú guzulɛpi guoguoo ń
Mɛdeba gusalalao e Dibɔ̃ 10 ń Amɔleɔ kí Siɔ̃ pɔ́ dɛ Ɛsɛbɔ̃ kía ũ wɛ̃́lɛɔ píi e Amɔniɔ bùsu zɔ̃lɛu.
11 Galada bùsu ku we lɔ ń Gesuuɔ bùsuo ń Maakaɔ bùsuo ń gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ pɔ́ wĩ̀ mɛ Ɛɛmɔo píi ń
Basana bùsuo píi e Saleka. 12 Lefai bui kɔ̃naɔ gbɛ̃́ Ogu pɔ́ dɛ Asalo ń Ɛdɛlɛio kía ũ bùsun
we. Mɔizi mɛ́ ń fú, ɔ̃ à ń bùsu sĩ̀má. 13 Isailiɔ i Gesuuɔ ń Maakaɔ bùsu símáo, ɔ̃ buipiɔ ku
Isailiɔ guu e ń a gbão. 14 Mɔizi i bùsu kpaalɛ Levii buiɔnɛo. Sa pɔ́ wĩ̀ o Dii Isailiɔ Luawa
wĩ̀ a pɔ́ nísi kátɛu à tɛ́kũ nɔ̀ɔ mɛ́ ń pɔ́ ũ lá a ònɛ́wa.‡
15 Kpaalɛ pɔ́ Mɔizi kɛ̀ Lubɛni buiɔnɛ daɛdaɛɔn kɛ: 16 Sɛa za Aloee pɔ́ kú Aanɔ dɔ̀ɔ saɛ ń
wɛ̃́lɛ pɔ́ kú guzulɛpi guoguoo ń Mɛdeba gusalalao píi 17 e Ɛsɛbɔ̃ ń wɛ̃́lɛ pɔ́ kú gusalalauɛ
beeɔ píi: Dibɔ̃, Bamɔti Baali, Bɛbaali Mɛona, 18 Yaaza, Kedemɔ, Mɛfaa, 19 Kiliataiũ,
Sibema, Zɛlɛti Sahaa pɔ́ kú guzulɛ sĩ̀sĩ̀wa, 20 Bɛpeoo, Pisiga gbɛpɔlɛɔ ń Bɛyɛsimɔo.
21 Gusalalapi wɛ̃́lɛɔ píi ń Amɔleɔ kí Siɔ̃ pɔ́ dɛ Ɛsɛbɔ̃ kía ũ bùsu píion we. Mɔizi mɛ́ aà fù
ń Madiãɔ kía pɔ́ Siɔ̃pi iko vĩ̀má aa ku bùsupiuɔ: Ɛvi, Lɛkɛũ, Zuu, Hulu ń Lɛbao. 22 Isailiɔ
Bɛɔɔ nɛ́ Balaaũ pɔ́ dɛ màsokɛna ũ dɛ̀ we lɔ. 23 Yuudɛ̃ dɔ̀ɔ mɛ́ Lubɛni buiɔ bùsu zɔ̃lɛ ũ. Kpaalɛ
pɔ́ aa sɛ̀ daɛdaɛ ń a wɛ̃́lɛɔ ń a bualoũɔn we.
24 Kpaalɛ pɔ́ Mɔizi kɛ̀ Gada buiɔnɛ daɛdaɛɔn kɛ: 25 Yazɛɛ bùsu, Galada bùsu wɛ̃́lɛɔ,
Amɔniɔ bùsu kpɛdo e Aloee pɔ́ kú Laba oi 26 sɛa Ɛsɛbɔ̃ e Lama Mizipa ń Betoniũo, sɛa
Maanaiũ e Dɛbii bùsuu. 27 Bɛtalaũ, Bɛnimɛla, Suko ń Zafɔ̃o ku guzulɛu we ń Ɛsɛbɔ̃ kí Siɔ̃
bùsu kĩ̀nio Yuudɛ̃ baa gukpɛ e Gɛnɛzalɛti ísida saɛ. 28 Kpaalɛ pɔ́ Gada buiɔ sɛ̀ daɛdaɛ wɛ̃́lɛɔ
ń a bualoũɔn we.
29 Kpaalɛ pɔ́ Mɔizi kɛ̀ Manase buiɔ lɛɛ doɔnɛ daɛdaɛɔn kɛ: 30 Sɛa Maanaiũ aa Basana kí
Ogu bùsu è píi ń Yaii zɔ̃ɛwia mɛ̀n bàaɔ̃ pɔ́ kú weɔ 31 ń Galada bùsu kpɛdoo ń kí Ogu wɛ̃́lɛɔ
Asalo ń Ɛdɛlɛio. Kpaalɛ pɔ́ Manase nɛ́ Makii buiɔ lɛɛ do sɛ̀ daɛdaɛɔn we.
32 Bùsu pɔ́ Mɔizi kpaalɛ̀nɛ́ gɔɔ pɔ́ a ku Mɔabuɔ bùsu sɛ̃gbãu Yuudɛ̃ gukpɛ baa bɔaa ń
Yelikoon we. 33 I bùsue kpa Levii buiɔwao. Dii Isailiɔ Lua mɛ́ ń baa ũ lá a ònɛ́wa.§

* **13:6** Nao 33.54 † **13:8** Nao 32.33, Iko 3.12 ‡ **13:14** Iko 18.1 § **13:33** Nao 18.20, Iko 18.2

14

Yuudɛ̃ baa bɛ'aɛ bùsu kpaalɛa

1 Kpaalɛ pɔ́ Isailiɔ sè Kanaa bùsu guuɔn kɛ. Sa'ona Ɛleazaa ń Nuni nɛ́ Yozueeo ń Isaili
bui uabeleɔ mɛ́ kpaalɛ̀nɛ́. 2 Isaili bui mɛ̀n kɛ̃okwi ń kĩnioɔ ɔ̃ wà kpaalɛ̀nɛ́ ń gbɛlaao* lá Dii
dà Mɔiziɛ a òwa. 3 Yuudɛ̃ baa gukpɛ ɔ̃ Mɔizi kpaalɛ̀ bui mɛ̀n pla ń kĩnioɔnɛ.† I kpa Levii
buiɔwańnɔo, 4 Yosɛfu nɛ́ɔ Manase ń Ɛflaiũo buiɔ mɛ́ gɔ̃ bui mɛ̀n pla ũ. Levii buiɔ i bùsu
kpaalɛsɛo, sema wɛ̃́lɛ pɔ́ aaɔ kuuɔ ń ń dã́dãkɛkĩiɔ. 5 Màa Isailiɔ bùsu kpaalɛ̀kɔ̃ɛ lá Dii dà
Mɔiziɛwa.

Hɛblɔ̃ kpaa Kalɛbuwa

6 Yuda buiɔ mɔ̀ Yozuee kĩ́i Giligali, ɔ̃ Yefũnɛ nɛ́ Kalɛbu, Kenazi bui òè: Ǹ yã́ pɔ́ Dii ò a
gbɛ̃́ Mɔiziɛ Kadɛsi Baanɛa mapi ń mpio yã́ musu dɔ̃.‡ 7 Kɛ́ ma ka wɛ̃̀ bla, Dii zɔ̀blena Mɔizi
ma gbaɛ Kadɛsi Baanɛa, ɔ̃ ma mɔ bùsuɛ bee asiigwà. Ma ɛa ta aà kĩ́i, má òè lá a ku ma sɔ̃
guuwa,§ 8 ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ gèmanɔɔ tò sɔ̃ kɛ̃̀ ń gbɛ̃́ɔgu. Mapi lé, má tɛ́ Dii ma Luazi ń nɔ̀sɛmɛndooɛ.
9 Gɔɔ bee ɔ̃ Mɔizi lɛgbɛ̃̀mɛɛ à mè, lá má tɛ́ Dii ma Luazi ń nɔ̀sɛmɛndoo, tɔɔlɛ pɔ́ ma gbapɛ̀lɛwà
a gɔ̃ mapi ń ma buiɔ pɔ́ ũɛ e gɔɔpii.* 10 Dii tò má kú e tia lá à a lɛgbɛ̃̀wa. Za gɔɔ pɔ́ à yã́pi
ò Mɔiziɛ gɔɔ pɔ́ Isailiɔ bɛ guwaiwaiu, a wɛ̃̀ blasɔon kɛ. Tia kɛ́wa ma kɛ wɛ̃̀ basiiɔ̃sɔo, 11 mɛ́
má gbãa vĩ e ń a tiao, lá má vĩ gɔɔ pɔ́ Mɔizi ma zĩwa. Má yɛ̃̀ɛɛ vĩ e ń a tiao mà gɛ́ zĩkai lán
yãawa. 12 Ma gba gusĩsĩde pɔ́ Dii a yã'ò gɔɔbeezĩpi sa. Nzĩawa n swã́ mà gɔɔ bee Anaki
buiɔ ku we, mɛ́ aa wɛ̃́lɛ zɔ̃ɔ bĩ́ideɔ vĩ. Dii aɔ kumanɔ, mí ń bùsu símá lá Dii òwa.
13 Ɔ Yozuee samaa'ò Yefũnɛ nɛ́ Kalɛbuɛ, ɔ̃ à Hɛblɔ̃ kpàwà kpaalɛ ũ. 14 Ayãmɛto Hɛblɔ̃ gɔ̃
Yefũnɛ nɛ́ Kalɛbu buiɔnɛ e ń a gbão, asa à tɛ̀ Dii Isailiɔ Luazi ń nɔ̀sɛmɛndooɛ. 15 Wĩ o Hɛblɔ̃ɛ
yãa Kiliataabaɛ, Anaki bui tɔde pɔ́ wĩ mɛɛ̀ Aaba yã́i.

Bee gbɛa bùsu gɔ̃ da kílikili, wàlɛ zĩkauo.

15

Yuda buiɔ kpaalɛsɛa

1 Kpaalɛ pɔ́ Yuda buiɔ sè daɛdaɛɔ gè pè Ɛdɔũɔ bùsuwaɛ e guwaiwai pɔ́ wĩ mɛ Ziniwa, Isaili
bùsu zɔ̃lɛu gɛɔmidɔkĩi oi. 2 Sɛa za Isida Wiside lɛ́u gɛɔmidɔkĩi oi an bùsu lɛ́pi tà gɛɔmidɔkĩi
oiɛ, 3 à pà̃ Sóigbɛbɔlɛ ɔzɛɛi, à tà Zini oi, à pà̃ Kadɛsi Baanɛa ɔzɛɛi, à tà e Ɛzɔ̃nɔ ń Adaao, à gè
lĩa Kaakai. 4 Bɔa Azemɔ à pà̃ Egipi zɛ́ swaa e à gè pè ísiawa. An bùsu lɛ́n we gɛɔmidɔkĩi oi.
5 Gukpɛ oi an bùsu lɛ́ mɛ́ Isida Wiside ũ e Yuudɛ̃ lɛ́i. Gugbãntoo oi sɔ̃, sɛa za gu pɔ́ Yuudɛ̃
kàu ísidapiwa, 6 à tà Dɔ̃nkpɛa, à tà Bɛtalaba ɔplaai e Lubɛni nɛ́ Bohana gbɛi. 7 Za Akoo
guzulɛu à tà Dɛbii, ɔ̃ à lĩaa gugbãntoo oi e Giligali pɔ́ bɔaa ń Adumiũ gbɛbɔlɛo, swadɔɔ
gɛɔmidɔkĩi oi. Za we à pà̃ Sɛmɛsi nibɔna ía e à tàò Logɛli nibɔnai. 8 A pà̃ Inɔũ guzulɛa sĩsĩ
pɔ́ Yebusiɔ wɛ̃́lɛ Yelusalɛũ kuwà gɛɔmidɔkĩi oi pɔlɛu. Za we à sĩsĩ pɔ́ kú Inɔũ guzulɛ bɛ'aɛ oi
kũ̀ Lefai gusalala lɛ́u gugbãntoo oi. 9 Za sĩsĩpi misonaa à mipɛ̀ Nɛfetoa nibɔnawa, à mipɛ̀
Ɛfɔ̃nɔ gbɛ wɛ̃́lɛɔwa e Baala pɔ́ wĩ mɛ lɔ Kiliayaaliũ. 10 Bɔa Baala à lĩai bɛ'aɛ oi e gbɛ̀sĩsĩ pɔ́ wĩ
mɛ Seiwa, à tà gbɛ̀sĩsĩ pɔ́ wĩ mɛ Yaaliũ pɔlɛu gugbãntoo oi, ɔ̃ wĩ mɛ lɔ Kesaloni, e Bɛsɛmɛsi
ń Timinao. 11 A tà Ɛkɛloni gbɛpɔlɛu gugbãntoo oi, à tà Sikelona, à pà̃ Baala gbɛa e Yabenɛ,
ɔ̃ à mĩdɛ ísiai.
12 Bɛ'aɛ oi Isia Zɔ̃ɔ mɛ́ Yuda buiɔ bùsu zɔ̃lɛ ũ. An bùsu zɔ̃lɛɔn we daɛdaɛ.

Kalɛbu zĩblea Hɛblɔ̃ ń Dɛbiiowa
(Dɔa 1.11-15)

13 Yozuee tɔɔlɛ pɔ́ kú Yuda buiɔ bùsuu kpà Yefũnɛ nɛ́ Kalɛbuwa lá Dii dĩlɛɛ̀wa. Ɔmɛ
Anaki buiɔ dezi Aaba wɛ̃́lɛ pɔ́ wĩ mɛ Hɛblɔ̃ ũ. 14 Kalɛbu Anaki bui pɔ́ kú weɔ yà gbɛ̃ɔn

* **14:2** Nao 26.52-56 † **14:3** Nao 32.33, Iko 3.12-17 ‡ **14:6** Nao 14.30 § **14:7** Nao 13.30 * **14:9** Nao 14.24

àaɔ̃, Sesai, Aimani ń Talemaio. 15 Bɔa we à gɛ̀ lɛ̀lɛ Dɛbiideɔwa. Dɛbii tɔ́n yãa Kiliasɛfɛɛ.
16 Ɔ Kalɛbu mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ̀lɛ Kiliasɛfɛɛpiwa a sì ɔ̃ má a nɛnɔɛ Akesa kpawà nɔ ũ. 17 Kalɛbu
dãuna Kenazi nɛ́ Ɔniɛli mɛ́ sì, ɔ̃ Kalɛbu a nɛnɔɛpi kpàwà. 18 Kɛ́ à aà sɛ̀, à nàɛwà aà gɛ tɔɔlɛ
wabikɛ a maewa. Kɛ́ nɔpi pìla a zàa'ìnawa, ɔ̃ aà mae Kalɛbu aà là à mɛ̀: Bɔ́ ń yeii? 19 Ɔ a
wèwà à mɛ̀: Gbɛ̃kɛkɛmɛɛ. Lá tɔɔlɛ pɔ́ n ma gba ku gbáauɛ, ma gba a nibɔnade sa. Ɔ Kalɛbu
aà gbà tɔɔlɛ pɔ́ a nibɔna ku sìsìɔna musu ń pɔ́ pɔ́ a nibɔna ku guzulɛuo.

20 Kpaalɛ pɔ́ Yuda buiɔ sɛ̀ daɛdaɛɔn kɛ: 21 Wɛ̃́lɛɛ beeɔ ku Yuda bùsu lɛ́ pɔ́ kú gbáau
Ɛdɔũɔ bùsu oiɛ: Kabazee, Edɛɛ, Yaguu, 22 Kina, Dimɔna, Adada, 23 Kɛdɛsi, Azoo, Itena,
24 Zifi, Teleũ, Bealo, 25 Azoo Adata, Kelio Ɛzɔ̃nɔ pɔ́ wì mɛ lɔ Azoo, 26 Amaũ, Sɛma, Mɔlada,
27 Azaagada, Ɛsɛmɔ, Bɛpele, 28 Azaasuali, Bɛɛsɛba, Biziotia, 29 Baala, Iiũ, Ɛsɛũ, 30 Ɛlolada,
Kesili, Ɔɔma, 31 Zikilaga, Mademana, Sansana, 32 Lebao, Siliũ, Aini ń Limɔo. Wɛ̃́lɛ kɛ̀ píi
baakwi mɛ̀ndosai, an baade ń a bualoũɔ.

33 Wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Yuda bùsu gusalalauɔ tɔ́n kɛ: Ɛsɛtao, Zɔla, Asena, 34 Zanɔa, Ɛnganiũ, Tapua,
Enaũ, 35 Yaamu, Adulaũ, Soko, Azeka, 36 Saalaiũ, Aditaiũ ń Gedela ge Gedelotaiũo. Wɛ̃́lɛ
kɛ̀ gɛ̃o mɛ̀ndosai, an baade ń a bualoũɔ.

37 A gbɛa Zena, Adasa, Midala Gada, 38 Dilana, Mizipa, Yɔkeeli, 39 Lakisi, Bɔzeka,
Ɛgɛlɔni, 40 Kabɔ̃, Lamasa, Kitelisi, 41 Gedelo, Bɛdagɔ̃, Naama ń Makedao. Wɛ̃́lɛ kɛ̀ gɛ̃o ń
mɛ̀ndoo, an baade ń a bualoũɔ.

42 A gbɛa Libena, Ɛtɛɛ, Asã, 43 Ifeta, Asena, Nɛzibu, 44 Kɛila, Akazibu ń Malesao. Wɛ̃́lɛ kɛ̀
kɛ̃okwi, an baade ń a bualoũɔ.

45 Ɛkɛloni ń a zɔ̃ɛwiaɔ ń a bualoũɔ. 46 Wɛ̃́lɛ pɔ́ aa ku Ɛkɛloni bɛ'aɛ Asedoda oiɔ, an baade
ń a bualoũɔɛ. 47 Asedoda ń a zɔ̃ɛwiaɔ ń a bualoũɔ. Gaza ń a zɔ̃ɛwiaɔ ń a bualoũɔ e à gɛ̀ pɛ̀
Egipi zɛ́ swawa ń ísialɛo.

48 Wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Yuda bùsu gusìsìdeuɔ tɔ́n kɛ: Samii, Yatii, Soko, 49 Dana, Kiliasana, Dɛbii,
50 Anabu, Ɛsɛmɔ, Aniũ, 51 Gosɛ̃, Olona ń Giloo. Wɛ̃́lɛ kɛ̀ kuɛdo, an baade ń a bualoũɔ.

52 A gbɛa Alabu, Duma, Ɛsã, 53 Yaniũ, Bɛtapua, Afɛka, 54 Humɛta, Kiliataaba pɔ́ wì mɛ lɔ
Hɛblɔ̃ ń Ziooo. Wɛ̃́lɛ kɛ̀ kɛ̃okwi, an baade ń a bualoũɔ.

55 A gbɛa Maɔni, Kaamɛli, Zifi, Yuta, 56 Yezɛlɛɛ, Yɔkedaũ, Zanɔa, 57 Kainu, Gibɛa ń
Timinao. Wɛ̃́lɛ kɛ̀ kwi, an baade ń a bualoũɔ.

58 A gbɛa Halula, Bɛzuu, Gedoo, 59 Maalata, Bɛtanɔ ń Ɛlekonio. Wɛ̃́lɛ kɛ̀ soolo, an baade
ń a bualoũɔ.

60 Kiliabaali pɔ́ wì mɛ lɔ Kiliayaaliũ ń Labao. Wɛ̃́lɛ kɛ̀ pla, an baade ń a bualoũɔ.

61 Yuda bùsu wɛ̃́lɛ pɔ́ kú gbáauɔ tɔ́n kɛ sa. Bɛtalaba, Midini, Sekaka, 62 Nibesã, Wisiwɛ̃lɛ
ń Ɛngɛdio. Wɛ̃́lɛ kɛ̀ soolo, an baade ń a bualoũɔ.

63 Yuda buiɔ i fɔ̃ Yebusi pɔ́ kú Yelusalɛũɔ yào, ɔ̃ aa ku Yelusalɛũ ń Yuda buiɔ sãnu e ń a
gbão.

16

Ɛflaiũ buiɔ kpaalɛsɛa

1 Yosɛfu buiɔ ń kpaalɛ sɛ̀ sɛa za Yuudɛ̃i bɔaa ń Yelikoo, Yeliko nibɔna gukpɛ oi. Za we à
pà gbáaa e Bɛtɛli bùsu gusìsìdeu. 2 Bɔa Bɛtɛli à tà Luzu, ɔ̃ à tà e Aaki buiɔ bùsuu e Atalo.
3 A gbɛa an bùsu zɔ̃lɛ pìla bɛ'aɛ oi e Yaflɛti buiɔ bùsuu e Bɛtoloni zĩ́lɛpɔ ń Gɛzɛɛo, ɔ̃ à gɛ̀ pɛ̀
ísialɛwa. 4 Bùsu pɔ́ Yosɛfu nɛ́ɔ Manase ń Ɛflaiũo buiɔ sɛ̀n we.

5 Bùsu pɔ́ Ɛflaiũ buiɔ sɛ̀ daɛdaɛɔn kɛ: Sɛa za Atalo Adaa gukpɛ oi à tà e Bɛtoloni
musupɔwa, 6 ɔ̃ à gɛ̀ pɛ̀ ísiawa. Za Mikɛmɛta gugbãntoo oi an bùsu zɔ̃lɛ pài gukpɛ oiɛ e
Taanaki Silo, ɔ̃ à pài e Yanɔa gukpɛ oi. 7 Bɔa we à tà Atalo ń Naalatio, ɔ̃ à nà Yelikowa e
à gɛ̀ pɛ̀ Yuudɛ̃wa. 8 Sɛa za Tapuawa an bùsu zɔ̃lɛ tà bɛ'aɛ oi Kana dɔ̀ɔi e à gɛ̀ kà ísiawa.

Kpaalɛ pɔ́ Ɛflaiũ buiɔ sɛ̀ daɛdaɛɔn we. 9 Ɛflaiũ buiɔ wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Manase buiɔ bùsuuɔ vı̃̀ lɔ, an
baade ń a bualoũɔ. 10 Aai fɔ̃ Kanaa pɔ́ kú Gɛzɛɛɔ bùsu sı̃̀máo, ɔ̃ aa gɔ̃̀ we sãnu ń Ɛflaiũ buiɔ
e ń a gbão, ãma an zɔɔnɛ.

17

Manase buiɔ kpaalɛsɛa

1 Kpaalɛ pɔ́ Manase buiɔ sɛ̀n kɛ. Manaseá Yosɛfu yoaɛ. Galada bùsu ń Basana bùsuo gɔ̃̀
Manase yoa Makii pɔ́ ũ, asa zı̃̀gɔ̃ɛ. Ɔmɛ Galada mae ũ. 2 Yosɛfu nɛ́ Manase nɛ́ kı̃̀niɔn kɛ:
Abiɛzɛɛ, Elɛki, Asiɛli, Sikɛũ, Efɛɛ ń Semidao. An buiɔ mɛ́ kpaalɛɛ bee sɛ̀ daɛdaɛ. 3 Manase
nɛ́ Makii Galada ı̃̀, Galada Efɛɛ ı̃̀, ɔ̃ Efɛɛ Zelofada ı̃̀. Zelofadapi i nɛgɔ̃ɛ io, sema nɛnɔɛɔ.
An tɔ́n kɛ: Mala, Nɔa, Ɔgɛla, Milika ń Tiizao. 4 Aa gɛ̀ sa'ona Ɛleazaa ń Nuni nɛ́ Yozueeo ń
dɔaanaɔ lè aa mɛ̀: Dii dı̃̀lɛ Mɔiziɛ aà bùsu kpaalɛwɛ̃ɛ sãnu ń wá dãɔɔ. Ɔ Yozuee kpaalɛ̀nɛ́
ń ń desɛ̃ɔ sãnu, lá Dii òwa.* 5 Ɔ wà tɔɔlɛ kpaalɛ̀ Manase buiɔnɛ lɛɛ kwi, Galada bùsu ń
Basana bùsu pɔ́ kú Yuudɛ̃ baa gukpɛo bàasi, 6 asa Manase bui Zelofada nɛnɔɛɔ kpaalɛsɛ̀
sãnu ń Manase nɛgɔ̃ɛɔɛ. Galada bùsu mɛ́ gɔ̃̀ Manase buiɔ lɛɛ do pɔ́ ũ.
7 Sɛa za Asɛɛ Manase buiɔ bùsu gɛ̀ Mikɛmɛta pɔ́ kú Sikɛũ gukpɛ oi. Sɛa za we an bùsu zɔ̃lɛ
tà gɛɔmidɔkı̃̀i oi e Tapua nibɔnai. 8 Tapua bùsuá Manase buiɔ pɔ́ɛ, ãma wɛ̃́lɛpi kú ń bùsu
zɔ̃lɛwaɛ, Ɛflaiũ buiɔ mɛ́ vı̃̀. 9 Manase buiɔ bùsu zɔ̃lɛ tà swa pɔ wı̃̀ mɛ Kana baa gɛɔmidɔkı̃̀i
oi. Ɛflaiũ bui wɛ̃́lɛɛɔ kú ń Manase bui wɛ̃́lɛɔ we. Manase buiɔ bùsu zɔ̃lɛ bùa Kana baa
gugbãntoo oi e à gɛ̀ pɛ̀ ísiawa. 10 Ɛflaiũ buiɔ bùsu ku swapi gɛɔmidɔkı̃̀i oi, Manase buiɔ
pɔ́ sɔ̃ gugbãntoo oi e ísialɛ. Gugbãntoo oi an bùsu zɔ̃lɛ gɛ̀ pɛ̀ Asɛɛ buiɔ bùsuwa, gukpɛ oi
sɔ̃ Isakaa buiɔ bùsuɛ. 11 Wà wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Isakaa buiɔ bùsuuɛ beeɔ ń wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Asɛɛ buiɔ
bùsuuɛ beeɔ kpà Manase buiɔwa: Bɛtɛsã, Ibleaũ, Doo, Ɛndoo, Taanaki ń Mɛgidoo, ampii
ń a zɔ̃ɛwiaɔ. 12 Kási aai fɔ̃ wɛ̃́lɛpiɔ sı̃̀o, asa Kanaaɔ gı̃̀ zɔ̃lɛa bùsupiuɛ. 13 Kɛ́ Isailiɔ gbãa è, ɔ̃
aa Kanaapiɔ dà zɔzı̃̀u, aai e ń bùsupi sı̃̀má wásawasao.
14 Yosɛfu buiɔ ò Yozueeɛ: Dii báaadàwágu, wa dasikũ̀ maamaa kɛ́wa, ɔ̃ bùsu lɛɛ do ń
kpàwáa? 15 Ɔ Yozuee wèmá à mɛ̀: Tó á dasi, mɛ́ á bùsu gusı̃̀sı̃̀de kɛ̀ɛ́ fɛ̃́nɛũ, à gɛ́ líkpɛu, gu
pɔ́ Pɛliziɔ ń Lefai buiɔ kuu, í a gbáala kɛ. 16 Ɔ Yosɛfu buipiɔ mɛ̀: Gusı̃̀sı̃̀depi a mɔ́wáo, à mɔ
lè sɔ̃ Kanaa pɔ́ kú gusalalauɔ zı̃̀kasɔ̃go mɔpɔɔ vı̃̀, an gbɛ̃́ pɔ́ kú Bɛtɛsã ń a zɔ̃ɛwiaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́
kú Yezɛlɛɛ guzulɛuɔ píi. 17 Ɔ Yozuee ò Yosɛfu nɛ́ Ɛflaiũ ń Manase buipiɔnɛ à mɛ̀: Á dasi mɛ́
á gbãa maamaa. Á kpaalɛsɛ lɛɛ doo, 18 asa gusı̃̀sı̃̀deɔ dɛ á pɔ́ ũɛ. Á a gbáala kɛ, i gɔ̃ á pɔ́ ũ e
a lɛ́wa. Baa kɛ́ Kanaaɔ sɔ̃́go mɔpɔɔ vı̃̀ mɛ́ aa gbãa, á ń bùsu símáɛ.

18

Bùsu kı̃̀ni kpaalɛa

1 Isailiɔ kã̀a Silo ḿpii, ɔ̃ aa kpaaũkpɛ dɔ̀ we. Aa zı̃̀blè bùsupiwa, 2 ãma Isaili bui soplaɔ
mɛ́ gɔ̃̀ kpaalɛsɛsai. 3 Ɔ Yozuee ònɛ́: Á ɔ aɔ dɔázi e bɔɛ ni? Á gɛ bùsu pɔ́ Dii á deziɔ Lua kpàwá
sí á pɔ́ ũ. 4 Á á gbɛ̃́ɔ dilɛ àaɔ̃'aaɔ̃ bui ń buio, mí ń gbaɛ. Aa fɛlɛ ń bùsu kɛɛlɛ, aai a yã́ dalau
a kpaalɛa yã́ musu, aai suomɛɛ. 5 Á kpaalɛ lɛɛ soplaɛ. Yuda buiɔ gɔ̃ ń bùsuu gɛɔmidɔkı̃̀i
oi, mɛ́ Yosɛfu buiɔ gɔ̃ ń bùsuu gugbãntoo oi. 6 Tó a á bùsu kpaalɛa lɛɛ sopla yã́ dàlau, à
suomɛɛ la, mí kpaalɛɛ́ ń gbɛlaao Dii wá Lua aɛ. 7 Levii buiɔ kpaalɛsɛánɔo, asa Dii gbagbaa
mɛ́ ń baa ũ. Gada buiɔ ń Lubɛni buiɔ ń Manase buiɔ lɛɛ doo sɔ̃ aa ń kpaalɛ sɛ̀ kɔ̀ Yuudɛ̃ baa
gukpɛ. Dii zɔ̀blena Mɔizi mɛ́ kpàmá.
8 Kɛ́ gbɛ̃́ɔ fɛ̀lɛ lɛ́ dazɛu bùsu yã́ dai láu, ɔ̃ Yozuee yãdı̃̀lɛnɛ́ à mɛ̀: Á gɛ bùsu kɛɛlɛ, í a yã́
dalau, à suomɛɛ, mí kpaalɛɛ́ ń gbɛlaao Dii aɛ Silo la. 9 Ɔ gbɛ̃́piɔ pã̀ bùsupia, aa a yã́ dàlau

* **17:4** Nao 27.1-7

wɛ̃lɛ ń wɛ̃lɛo lɛɛ sopla, ɔ̃ aa tàò Yozuee kɩ̃i bòou Silo. 10 Ɔ Yozuee bùsupi kpaalɛ̀ Isaili
buipiɔnɛ Dii aɛ ń gbɛlaao.

Bɛ̃yɑ̃mɛɛ buiɔ kpaalɛsɛa

11 Bɛ̃yɑ̃mɛɛ buiɔ kpaalɛsɛ̀ Yuda buiɔ bùsu ń Yosɛfu buiɔ bùsuo zɑ̃nguo daɛdaɛ. 12 Sɛa
za Yuudɛ̃i an bùsu zɔ̃lɛ dɔ̀ Yelikozi gɛɔmidɔkɩ̃i oi, à mipɛ̀ gusɩ̃sɩ̃dewa bɛ'aɛ oi, ɔ̃ à tà Bɛtavɛ̃
gbáau. 13 Sɛa za we à tà Luzu pɔ́ wɩ̃ mɛ lɔ Bɛtɛli gɛɔmidɔkɩ̃i oi, ɔ̃ à tà Atalo Adaa pɔ́ kú sɩ̃sɩ̃
musu Bɛtoloni zɩ̃lɛpɔ gɛɔmidɔkɩ̃i oi. 14 Sɛa za sɩ̃sɩ̃pi bɛ'aɛ oi à lɩ̃a gɛɔmidɔkɩ̃i oi e Kiliabaali
pɔ́ wɩ̃ mɛ lɔ Kiliayaaliũ. Wɛ̃lɛpiá Yuda buiɔ pɔ́ɛ. An bùsu zɔ̃lɛ pɔ́ kú bɛ'aɛn we. 15 Sɛa za
Kiliayaaliũ wɛ̃nkpɛ gɛɔmidɔkɩ̃i a zɔ̃lɛ tà gukpɛ oi e Nɛfetoa nibɔnai. 16 A pɩ̃la sɩ̃sɩ̃ pɔ́ bɔaa ń
Bɛninɔũ guzulɛo Lefai guzulɛ gugbɑ̃ntoo oi. A dɔ̀ Inɔũ guzulɛi Yebusiɔ wɛ̃lɛ saɛ gɛɔmidɔkɩ̃i
oi e Logɛli nibɔnai. 17 Sɛa za we à pɑ̃i à tà gugbɑ̃ntoo oi e Sɛmɛsi nibɔnai ń Gelilo pɔ́ bɔaa
ń Adumiũ gbɛbɔlɛoo ń Lubɛni nɛ́ Bohana gbɛo. 18 A tà sɩ̃sɩ̃ pɔ́ kú Alaba sɛ̃ saɛ gugbɑ̃ntoo
oi, ɔ̃ à pɩ̃la sɛ̃piu. 19 A dɔ̀ Dɔ̃nkpɛa sɩ̃sɩ̃i gugbɑ̃ntoo oi, à gɛ̀ pɛ̀ Isida Wisidewa a gugbɑ̃ntoo
oi, gu pɔ́ Yuudɛ̃ kàuwa. An bùsu zɔ̃lɛ pɔ́ kú gɛɔmidɔkɩ̃i oin we. 20 Yuudɛ̃ mɛ́ Bɛ̃yɑ̃mɛɛ buiɔ
bùsu zɔ̃lɛ ũ gukpɛ oi. An bùsu zɔ̃lɛɔn we.
21 Wɛ̃lɛ pɔ́ Bɛ̃yɑ̃mɛɛ buiɔ vɩ̃ daɛdaɛɔn kɛ: Yeliko, Dɔ̃nkpɛa, Emɛkɛzizi, 22 Bɛtalaba,
Zemalaiũ, Bɛtɛli, 23 Aviũ, Pala, Ɔfɛla, 24 Kefaa, Amɔni, Ɔfini ń Gɛbao. Wɛ̃lɛ kɛ̀ kuɛpla, an
baade ń a bualoũɔ. 25 A gbɛa Gabaɔ̃ɔ, Lama, Beelo, 26 Mizipa, Kefila, Mɔza, 27 Lɛkɛũ, Iipɛɛli,
Talala, 28 Zela, Ɛlɛfi, Yebusiɔ wɛ̃lɛ pɔ́ wɩ̃ mɛ Yelusalɛũ, Gibɛa ń Kiliao. Wɛ̃lɛ kɛ̀ gɛ̃o mɛ̀ndosai,
an baade ń a bualoũɔ. Kpaalɛ pɔ́ Bɛ̃yɑ̃mɛɛ buiɔ sɛ̀ daɛdaɛɔn we.

19

Simɛɔ buiɔ kpaalɛsɛa

1 Gbɛlaa gɛ̃n plaade Simɛɔ buiɔ sɛ̀ daɛdaɛ. An bùsu mɛ́ kú Yuda buiɔ bùsu guo. 2 An
wɛ̃lɛɔ tɔ́n kɛ: Bɛɛsɛba pɔ́ wɩ̃ mɛ lɔ Sɛba, Mɔlada, 3 Azaasuali, Bala, Ɛsɛũ, 4 Ɛlolada, Bɛtuɛ,
Ɔɔma, 5 Zikilaga, Bɛmaakabo, Azaasusa, 6 Bɛlebao ń Saluɛ̃o. Wɛ̃lɛ kɛ̀ kuɛ'aaɔ̃, ampii ń ń
bualoũɔ. 7 A gbɛa Aini, Limɔ, Ɛtɛɛ ń Asɑ̃o. Wɛ̃lɛ kɛ̀ síiɔ̃, ampii ń ń bualoũɔ 8 ń bualoũ pɔ́
liaiɔ e Baalabɛɛ ń Lama Nɛgɛvɛo. Kpaalɛ pɔ́ Simɛɔ buiɔ sɛ̀ daɛdaɛɔn we. 9 Wà Simɛɔ buiɔ
bùsupi sɩ̃ Yuda buiɔ kpaalɛ guuɛ, asa Yuda buiɔ pɔ́ zɔ̃ɔɛ. Màa Simɛɔ buiɔ ń kpaalɛ è Yuda
buiɔ pɔ́ guu.

Zabulɔni buiɔ kpaalɛsɛa

10 Gbɛlaa gɛ̃n àaɔ̃de Zabulɔni buiɔ sɛ̀ daɛdaɛ. An bùsu zɔ̃lɛ tà e Salidi. 11 Sɛa za we à tà
bɛ'aɛ oi e Malala, ɔ̃ à pɛ̀ Dabɛsɛwa ń swadɔɔ pɔ́ kú Yɔkenaũ saɛo. 12 Sɛa za Salidi à tà gukpɛ
oi e Kiselo Taboo bùsuu, ɔ̃ à tà Dabela ń Yafiao. 13 Sɛa za we à tà gukpɛ oi e Gatefɛɛ ń
Etakazinio. Ɔ à gɛ̃ ń Limɔo ń Nɛao. 14 Sɛa za we à dɔ̀ Ɑ̃natɔ̃i gugbɑ̃ntoo oi e à gɛ̀ pɛ̀ Ifataɛli
guzulɛwa. 15 Kata, Naalala, Simɛlɔni, Idala ń Bɛtɛlɛũo ku a guu lɔ. Wɛ̃lɛ kɛ̀ kuɛpla, ampii
ń ń bualoũɔ. 16 Wɛ̃lɛpiɔ ń ń bualoũɔ mɛ́ kpaalɛ pɔ́ Zabulɔni buiɔ sɛ̀ daɛdaɛɔ ũ.

Isakaa buiɔ kpaalɛsɛa

17 Gbɛlaa gɛ̃n síiɔ̃de Isakaa buiɔ sɛ̀ daɛdaɛ. 18 An bùsu wɛ̃lɛɔn kɛ: Yezɛlɛɛ, Kesulo, Sunɛũ,
19 Afalaiũ, Sioni, Anaala, 20 Labiti, Kisioni, Ɛbezi, 21 Lɛmɛti, Ɛnganiũ, Ɛnada ń Bɛpazɛzio.
22 An bùsu zɔ̃lɛ lɔ̀ Taboowa ń Saazumao ń Bɛsɛmɛsio e à gɛ̀ pɛ̀ Yuudɛ̃wa. Wɛ̃lɛ kɛ̀ gɛ̃o ń
mɛ̀ndoo, ampii ń ń bualoũɔ. 23 Wɛ̃lɛpiɔ ń ń bualoũɔ mɛ́ kpaalɛ pɔ́ Isakaa buiɔ sɛ̀ daɛdaɛɔ
ũ.

Asɛɛ buiɔ kpaalɛsɛa

24 Gbɛlaa gɛ̃n sɔode Asɛɛ buiɔ sɛ̀ daɛdaɛ. 25 An bùsu wɛ̃lɛɔn kɛ: Ɛleka, Hali, Bɛtɛ̃, Akesafa,
26 Alamɛlɛki, Amada ń Misalao. Bɛ'aɛ oi an bùsu zɔ̃lɛ lɔ̀ Kaamɛliwa ń Sikoo Libenao. 27 Sɛa

za we à ɛ̀a gukpɛ oi e Bɛdagɔ̃, à pɛ̀ Zabulɔni buiɔ bùsuwa ń Ifataɛli guzulɛo, à tà Bɛtɛmɛki
ń Nɛiɛlio, ɔ̃ à dɔ̀ Kabului ɔzɛɛ oi 28 e Abadɔ̃ ń Leobɛo ń Hamɔo ń Kanao ń Sidɔ̃ pɔ́ dɛ mɛɛwia
ũo. 29 Sɛa za we à tà Lama ń Tii wɛ̃́lɛ bɩ̃́ideo, ɔ̃ à pɛ̀̃i, à tà Osa oi e à gɛ̀ pɛ̀ ísiawa Akazibu saɛ.
30 Ɔ à gɛ̃̀ ń Umao ń Afɛkio ń Leobɛo. Wɛ̃́lɛ kɛ̀ mɛ̀n bao ń plao, ampii ń ń bualoũ̀ɔ. 31 Wɛ̃́lɛpiɔ
ń ń bualoũ̀ɔ mɛ́ kpaalɛ pɔ́ Asɛɛ buiɔ sɛ̀ daɛdaɛɔ ũ.

Nɛfatali buiɔ kpaalɛsɛa

32 Gbɛlaa gɛ̃n soolode Nɛfatali buiɔ sɛ̀ daɛdaɛ. 33 Sɛa za Hɛlɛfi ń Zaananiũ gbɛ̃́nɛ kpɛ́o
an bùsu tà Adami Nɛkɛbu ń Yabenɛo e Lakuũ, a zɔ̃lɛn Yuudɛ̃i. 34 Ɔ à ɛ̀a bɛ'aɛ oi e Azenɔ
Taboo, ɔ̃ à gɛ̃̀ ń Hukokoo. Gɛɔmidɔkɩ̃i oi à pɛ̀ Zabulɔni buiɔ bùsuwa, bɛ'aɛ oi sɔ̃ Asɛɛ
buiɔ bùsuwa, gukpɛ oi sɔ̃ Yuudɛ̃wa. 35 An wɛ̃́lɛ bɩ̃́ideɔ tɔ́n kɛ: Zidiũ, Zɛɛ, Amata, Laka,
Gɛnɛzalɛti, 36 Adama, Lama, Azoo, 37 Kɛdɛsi, Ɛdɛlɛi, Ɛnazoo, 38 Iloni, Midala'ɛli, Ɔlɛũ, Bɛtana
ń Bɛsɛmɛsio. Wɛ̃́lɛ kɛ̀ kɛ̃okwi, ampii ń ń bualoũ̀ɔ. 39 Wɛ̃́lɛpiɔ ń ń bualoũ̀ɔ mɛ́ kpaalɛ pɔ́
Nɛfatali buiɔ sɛ̀ daɛdaɛɔ ũ.

Dã buiɔ kpaalɛsɛa

40 Gbɛlaa gɛ̃n soplade Dã buiɔ sɛ̀ daɛdaɛ. 41 An bùsu wɛ̃́lɛɔ tɔ́n kɛ: Zɔla, Ɛsɛtao, Iisɛmɛsi,
42 Saalebiũ, Ayaloni, Itela, 43 Eloni, Timɛna, Ɛkɛloni, 44 Ɛleke, Gibetɔ̃, Baalata, 45 Yehuda,
Bɛnɛbɛla, Gata Limɔ, 46 Mɛyaakɔ̃ ń Lakɔ̃o ń bùsu pɔ́ bɔaa ń Zopeo. 47 Dã buiɔ i fɔ̃ ń bùsupi
sɩ̃máo, ɔ̃ aa gɛ̀ lɛ̀lɛ Lɛsɛũdeɔwa. Aa sɩ̃ aa a gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao aa zɔ̃̀lɛu, ɔ̃ aa ń dezi Dã tɔ́
kpàɛ̀.* 48 Wɛ̃́lɛpiɔ ń ń bualoũ̀ɔ mɛ́ kpaalɛ pɔ́ Dã buiɔ sɛ̀ daɛdaɛɔ ũ.

Yozuee kpaalɛsɛa

49 Kɛ́ Isailiɔ ń bùsu kpaalɛkɛ̀ aa làa, ɔ̃ aa gbàsa Nuni nɛ́ Yozuee pɔ́ kpàwà 50 lá Dii òwa.
Timɛna Sɛla pɔ́ kú Ɛflaiũ bùsu gusɩ̃sɩ̃deu ɔ̃ a gbɛ̀a, ɔ̃ aa kpàwà. A kɛ̀kɛ kàlɛ, ɔ̃ à zɔ̃̀lɛu.
51 Kpaalɛ pɔ́ sa'ona Ɛleazaa ń Nuni nɛ́ Yozueeo ń Isaili bui uabeleɔ kɛ̀nɛ́ ń gbɛlaao Silo
Dii aɛ a kpɛ́ kpɛɛlɛn we. Màa ɔ̃ aa bùsupi kpaalɛ̀.

20

Misiwɛ̃lɛɔ
(Nao 35.9-34, Iko 19.1-13)

1 Ɔ Dii ò Yozueeɛ à mɛ̀: 2 O Isailiɔnɛ aa ń wɛ̃́lɛeɔ dilɛ ń misiwɛ̃lɛɔ ũ, lá má dà Mɔiziɛ a
òwa, 3 kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ kai mɛ́ mɔ̀ à gbɛ̃dɛ̀ lí e bàasi tau azɩ̃a misikɩ̃i ũ ade daɛ pɔ́ asu tɔsiwà yã́i.
4 Tó gbɛ̃́ bàasi tà wɛ̃́lɛpiɔ doe guu, aàli zɛ wɛ̃́lɛpi bɔlɛu, i a yã́'o wɛ̃́lɛpi gbɛ̃zɔ̃ɔɔnɛ. Aali aà sí
ń wɛ̃́lɛ guu, aai kpɛ́ kpawà aàɔ kúńnɔ. 5 Tó tɔ̀sina pɛ̀lɛaàzi, aasu gbɛ̃dɛnapi naɛ̀ a ɔzɩ̃o, asa
kai mɛ́ mɔ̀ ɔ̃ à a gbɛ̃́dee dɛ̀, ɩ̃ie kú ń zãnguo za zio. 6 Iɔ ku wɛ̃́lɛpiu e wà yã́kpalɛkɛaànɔ, e
sa'onkia pɔ́ kú gɔɔ bee gɛ gaò, i gbasa ta a bɛ wɛ̃́lɛ pɔ́ à bɔ̀u.
7 Ɔ Isailiɔ Kɛdɛsi dɩ̃lɛ ado ũ Galile bùsuu Nɛfatali buiɔ bùsu sɩ̃̀sɩ̃deu ń Sikɛũo lɔ Ɛflaiũ
buiɔ bùsu sɩ̃̀sɩ̃deu ń Kiliataaba pɔ́ wɩ̃ mɛ lɔ Hɛblɔ̃o Yuda buiɔ bùsu sɩ̃̀sɩ̃deu. 8 Yuudɛ̃ baa
gukpɛ aa Bɛzɛɛ pɔ́ kú gusalala wáiwaiu dɩ̃lɛ Lubɛni buiɔ bùsuu ń Gada buiɔ wɛ̃lɛ Lamɔtuo
Galada bùsuu ń Manase buiɔ wɛ̃lɛ Golanao Basana bùsuu. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ kai mɛ́ mɔ̀ à gbɛ̃dɛ̀,
Isailie ge bɔ̀mɔ pɔ́ kú ń guun nò, aàli bàasi ta wɛ̃́lɛ pɔ́ wa dɩ̃lɛpiɔ dou. Beewa gbɛ̃́ pɔ́ gà daɛ
pɔ́ dɛ aà tɔsiwà a e gbɛ̃́pi dɛo e wà yã́kpalɛkɛaànɔ gɩ̃a.

21

Levii buiɔ wɛ̃́lɛɔ
(1Lad 6.39-66)

---

* **19:47** Dɔa 18.27-29

1-2 Levii bui uabeleɔ gɛ̀ sa'ona Ɛleazaa ń Nuni nɛ́ Yozueeo ń Isaili bui kĩni uabeleɔ lè Silo,
aa òǹɛ́: Dii dà Mɔiziɛ, ɔ̃ a òɛ́ à wɛ̃́lɛɔ kpáwá wàɔ kuu ń wá pɔ́ɔ dắdãkɛkĩio.* 3 Ɔ Isailiɔ wɛ̃́lɛɛ
beeɔ ń a dắdãkɛkĩiɔ kpà Levii buipiɔwa ń pɔ́ ũ. 4 Kɛata buiɔ ɔ̃ gbɛlaa sɛ̃́ia ń sɛ́ káau, ɔ̃ wà
Yuda buiɔ ń Simɛɔ buiɔ ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ wɛ̃́lɛ mɛ̀n kuɛ'aaɔ̃ɔ kpà Levii bui pɔ́ aa dɛ sa'ona
Aalona bui ũɔwa daɛdaɛ ń kpaalɛ ũ. 5 Ɔ wà Ɛflaiũ buiɔ ń Dã buiɔ ń Manase buiɔ lɛɛ do wɛ̃́lɛ
mɛ̀n kwiɔ kpà Kɛata bui kĩniɔwa ń kpaalɛ ũ. 6 Ɔ wà Isakaa buiɔ ń Asɛɛ buiɔ ń Nɛfatali buiɔ
ń Manase buiɔ lɛɛ do pɔ́ kú Basana bùsuuɔ wɛ̃́lɛ mɛ̀n kuɛ'aaɔ̃ɔ kpà Geesɔ̃ buiɔwa ń kpaalɛ
ũ. 7 Ɔ wà Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔ ń Zabulɔni buiɔ wɛ̃́lɛ mɛ̀n kuɛplaɔ kpà Mɛlali buiɔwa
daɛdaɛ ń kpaalɛ ũ. 8 Màa Isailiɔ wɛ̃́lɛpiɔ kpà Levii buiɔwa ń a dắdãkɛkĩiɔ, lá Dii dà Mɔiziɛ
a òwa.
9 Yuda buiɔ ń Simɛɔ buiɔ wɛ̃́lɛ pɔ́ wa kpàmáɔ tɔ́n kɛ: 10 Levii nɛ́ Kɛata bui Aalona buiɔ
mɛ́ vĩ, asa ampiɔ ɔ̃ gbɛlaa sɛ̃́ia ń sɛ́. 11 Wà Kiliataaba pɔ́ wĩ mɛ lɔ Hɛblɔ̃ ń dắdãkɛkĩi pɔ́ liaio
kpàmá. A ku Yuda buiɔ bùsu gusĩsĩdeuɛ. Aaba mɛ́ Anaki buiɔ dezi ũ. 12 A mɔ lè wà Hɛblɔ̃
buaɔ ń a bualoũɔ kpà Yefũnɛ nɛ́ Kalɛbuwa kɔ̀. 13 Màa wà Hɛblɔ̃ pɔ́ dɛ gbɛ̃dɛna misiwɛ̃lɛ ũ
kpà sa'ona Aalona buiɔwa ń Libenao 14 ń Yatiio ń Ɛsɛmɔao 15 ń Olonao ń Dɛbiio 16 ń Ainio
ń Yutao ń Bɛsɛmɛsio, wɛ̃́lɛpiɔ píi ń a dắdãkɛkĩioɛ. Bui lɛɛ plapiɔ wɛ̃́lɛɔ kɛ̀ kɛ̃okwi. 17 Wà
Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ wɛ̃́lɛɛ beeɔ kpàmá: Gabaɔ̃ɔ, Gɛba, 18 Anato ń Alemɔo. Wɛ̃́lɛ kɛ̀ síiɔ̃, ampii ń
ń dắdãkɛkĩio. 19 Aalona bui sa'onaɔ wɛ̃́lɛ kɛ̀ píi kuɛ'aaɔ̃, ampii ń ń dắdãkɛkĩio.
20 Wà Ɛflaiũ buiɔ wɛ̃́lɛɛ beeɔ kpà Levii nɛ́ Kɛata bui kĩniɔwà ń kpaalɛ ũ. 21 Gbɛ̃dɛna
misiwɛ̃lɛ Sikɛũ pɔ́ kú gusĩsĩdeu ń Gɛzɛɛo 22 ń Kibezaiũo ń Bɛtolonio. Wɛ̃́lɛ kɛ̀ síiɔ̃, ampii ń ń
dắdãkɛkĩio. 23 Aa Dã bui wɛ̃́lɛɔ è mɛ̀n síiɔ̃ lɔ, Ɛleke, Gibetɔ̃, 24 Ayaloni ń Gata Limɔo. Wɛ̃́lɛ kɛ̀
síiɔ̃, ampii ń ń dắdãkɛkĩio. 25 Aa Manase buiɔ lɛɛ do wɛ̃́lɛɔ è pla, Taanaki ń Bileaũo, ampii
ń ń dắdãkɛkĩio. 26 Wà wɛ̃́lɛ mɛ̀n kwipiɔ kpà Kɛata bui kĩniɔwaɛ, ampii ń ń dắdãkɛkĩio.
27 Manase buiɔ lɛɛ do wɛ̃́lɛ mɛ̀n plaɔ kpà Levii nɛ́ Geesɔ̃ buiɔwa ń kpaalɛ ũ, Golana pɔ́
dɛ gbɛ̃dɛna misiwɛ̃lɛ ũ Basana bùsuu ń Bɛsɛtɛlao, ampii ń ń dắdãkɛkĩio. 28 Aa Isakaa buiɔ
wɛ̃́lɛɔ è mɛ̀n síiɔ̃, Kisioni, Dabela, 29 Yaamu ń Ɛnganiũo, ampii ń ń dắdãkɛkĩio. 30 Aa Asɛɛ
buiɔ wɛ̃́lɛɔ è lɔ mɛ̀n síiɔ̃, Misala, Abedɔ̃, 31 Ɛleka ń Leobɛo, ampii ń ń dắdãkɛkĩio. 32 Aa
Nɛfatali buiɔ wɛ̃́lɛɔ è lɔ mɛ̀n àaɔ̃, gbɛ̃dɛna misiwɛ̃lɛ Kɛdɛsi pɔ́ kú Galile bùsuu ń Amɔdooo
ń Kaatão, ampii ń ń dắdãkɛkĩio. 33 Geesɔ̃ buiɔ wɛ̃́lɛpiɔ kɛ̀ kuɛ'aaɔ̃, ampii ń ń dắdãkɛkĩio.
34 Levii nɛ́ Mɛlali buiɔ mɛ́ gɔ̃̀. Wà Zabulɔni buiɔ wɛ̃́lɛeɔ kpàmá ń kpaalɛ ũ, Yɔkenaũ,
Kaata, 35 Dimɛna ń Naalalao. Wɛ̃́lɛ kɛ̀ síiɔ̃, ampii ń ń dắdãkɛkĩio. 36 Aa Lubɛni buiɔ wɛ̃́lɛeɔ
è lɔ, Bɛzɛɛ, Yaaza, 37 Kedemɔ ń Mɛfaao. Wɛ̃́lɛ kɛ̀ síiɔ̃, ampii ń ń dắdãkɛkĩio. 38 Aa Gada buiɔ
wɛ̃́lɛeɔ è lɔ, gbɛ̃dɛna misiwɛ̃lɛ Lamɔtu pɔ́ kú Galada bùsuu, Maanaiũ, 39 Ɛsɛbɔ̃ ń Yazɛɛo.
Wɛ̃́lɛ kɛ̀ síiɔ̃, ampii ń ń dắdãkɛkĩio. 40 Levii nɛ́ Mɛlali buiɔ wɛ̃́lɛpiɔ kɛ̀ kuɛpla. 41 Levii
buiɔ wɛ̃́lɛpiɔ ku Isaili bui kĩniɔ bùsuuɛ. Aa kɛ̀ píi blakwi plasai, ampii ń ń dắdãkɛkĩio.
42 Wɛ̃́lɛpiɔ dɛ ń pɔ́ ũɛ ń dắdãkɛkĩi pɔ́ lialiańziɔ. Màa wɛ̃́lɛpiɔ dɛ píi.
43 Dii bùsu pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀ Isailiɔ deziɔnɛ kpàmá, ɔ̃ à gɔ̃̀ ń pɔ́ ũ, aa zɔ̃̀lɛu. 44 Dii ń gbá zɛ́ aalɛ
kắmabo gupiiu, lá à a lɛgbɛ̃̀ ń deziɔnɛwa.† An ibɛɛɛ i fɔ̃ ń gã ɦ̃o, Dii ń ibɛɛɔ nànɛ́ ń ɔzĩ píiɛ.
45 Yãmaa pɔ́ Dii ò Isailiɔnɛ kɛ̀ píi, a kee i lɛ́lɛ pão, baa do.

22

Isaili buieɔ taa Yuudɛ̃ baale

1 Yozuee Lubɛni buiɔ sĩsi ń Gada buiɔ ń Manase buiɔ lɛɛ doo, 2 a òǹɛ́: A yắ pɔ́ Dii zɔ̀blena
Mɔizi dĩlɛɛ́ kũa, mɛ́ a zĩkɛ̀ yắ pɔ́ má òɛ́wa* píi. 3 A gɛ̀gɛ̃ e ń a gbão i pãkpa á gbɛ̃́ɔzio. A zĩkɛ̀

---

* **21:1-2** Nao 35.1-8 † **21:44** Bɔa 33.14, Ɛbɛ 4.1 * **22:2** Nao 32.20-32, Yoz 1.12-15

yã́ pɔ́ Dii á Lua dĩ̀lɛɛ́wa. 4 Lá Dii á Lua á gbɛ̃́piɔ gbà zɛ́ aa kã́mabò sa lá à a lɛgbɛ̃̀nɛ́wa, à ɛa
ta á bɛ sa, bùsu pɔ́ Dii zɔ̀blena Mɔizi kpàwá Yuudẽ baaleu. 5 A laaika maamaa àɔ yãdilɛnɛɔ
ń ikoyã pɔ́ Dii zɔ̀blena Mɔizi dàɛ́ɔ kũa, íɔ ye Dii á Luazi. A aà zɛ́ sɛ́ súsu, íɔ yã́ pɔ́ a dĩ̀lɛɔ kũa.
A naaàzi, í zɔbleɛ̀ ń nɔ̀sɛmɛndoo teasisai.
6 Yozuee samaa'ònɛ́ à ń gbáɛ, ɔ̃ aa tà ń bɛ. 7 Mɔizi Basana bùsu saalo kpà Manase buiɔ
lɛɛ dowa yãa kɔ̀, ɔ̃ Yozuee bùsu kpà an gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ɔwa Yuudẽ bɛ'aɛ oi ń ń gbɛ̃́ Isaili bui kĩ̀niɔ.
Kɛ́ Yozuee samaa'ònɛ́, 8 à mɛ̀: A ɛa ta á bɛ ń á àizɛɛ zɔ̃ɔɔ, pɔtuoɔ dasidasi ń ã́nusuo ń vuao
ń mɔgotẽo ń mɔsi pɔ́ɔ ń pɔkasaɔ dasidasi. A gɛ à á ibɛɛɔ pɔ́piɔ kpaalɛkɔ̃ɛ ń á gbɛ̃́ɔ we.
9 Ɔ Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔ ń Manase buiɔ lɛɛ do Isaili bui kĩ̀niɔ tò Silo Kanaa bùsuu, aa
ɛ̀a tà Galada bùsuu, bùsu pɔ́ aa gɔ̃̀ vĩ̀ yã́ pɔ́ Dii dà Mɔiziɛ a ò yã́i. 10 Kɛ́ aa kà Yuudẽ kòolou
Kanaa bùsuu, aa sa'okĩ̀i bò Yuudẽ saɛ we. Sa'okĩ̀ipi zɔ̃ɔ. 11 Kɛ́ Isaili bui kĩ̀niɔ mà aa mɛ̀: A
gwa! Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔ ń Manase buiɔ lɛɛ doo sa'okĩ̀i bò Kanaa bùsu zɔ̃lɛu, Yuudẽ
kòolou. 12 Ɔ Isaili bui kĩ̀nipiɔ kã̀aa ḿpii aa gɛ́má ń zĩ̀o.
13 Ɔ aa sa'ona Ɛleazaa nɛ́ Finɛasi zĩ̀ Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔ ń Manase buiɔ lɛɛ dopiwa
Galada bùsuu. 14 Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ gɛ̀aànɔ gbɛ̃ɔn kwi, bui ń buio dodo, Isaili bui uabeleɔnɛ
ḿpii. 15 Kɛ́ aa kà Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔ ń Manase buiɔ lɛɛ dopi kĩ́i Galada bùsuu, aa
ònɛ́: 16 Yã́ pɔ́ Dii gbɛ̃́ɔ ò ḿpiin kɛ, aa mɛ̀: Náaisaiyã kpeletaan wei? A bɔ Isailiɔ Lua kpɛ. A
gi Dii yã́i gbã, a ázĩ̀a sa'okĩ̀i bò.† 17 Duuna pɔ́ wá kɛ̀ Peoo‡ i mɔ́wáo lé? Baa kɛ́ gaga gɛ̃̀wágu,
duunapi sãma gĩ̀ lɛ́ wá lɛ́ e ń a tiaoɛ. 18 Alɛ bɔ Dii yã́ kpɛ gbãɛ. Tó a gi Dii yãmai gbã, aà pɔ a
fɛ̃ Isaili bui píizi ziaɛ. 19 Tó bùsu pɔ́ a gɔ̃ vĩ̀ gbãlɛ̀, à bua su Dii bùsuu, gu pɔ́ aà zwã̀akpɛ kuu,
í bùsu kpaalɛsɛwanɔ la. Asu bɔ Dii ge wá yã́ kpɛ à ázĩ̀a sa'okĩ̀i boo, Dii wá Lua gbagbakĩ̀ipi
bàasio. 20 Kɛ́ Zela sĩ́wɛna Akãa náaisaiyãkɛ̀ láaipɔ yã́ musu, Dii pɔ i fɛ̃ Isaili bui píizio lé?§
Akãa i ga a duuna yã́i ado sɔ̃o.
21 Ɔ Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔ ń Manase buiɔ lɛɛ doo ò Isaili bui uabelepiɔnɛ: 22 Dii mɛ́
Lua Zɔ̃ɔde ũ! Dii mɛ́ Lua Zɔ̃ɔde ũ! A wá yã́pi dɔ̃, mɛ́ wá ye ápiɔ àɔ dɔ̃ sɔ̃. Tó wa bɔ Dii kpɛ,
wa gi aà yãmai, ásu wá wẽnagwa gbão. 23 Tó wa wá sa'okĩ̀ipi bò bɔa Dii kpɛ yã́iɛ, mɛ́ wa
sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ òwà ń sáaukpasao ń pɔ́wɛnti gbaɔ, Dii to à wi wá musu. 24 I kɛ
màa no. Bĩ́li mɛ́ wá kṹ, ɔ̃ wá bò. Wa mɛ̀, yã́ pɔ́ á buiɔ o wá buiɔnɛ zian kɛ: Bɔ́ á vĩ̀ ń Dii
Isailiɔ Luaoi? 25 Dii mɛ́ Yuudẽ dà wápiɔ ń ápiɔ zãnguo wá bùsu zɔ̃lɛ ũ. A baa kú ń Diioo.
Lá á buiɔ gi wá buiɔnɛ aa misiilɛ Diiɛn we. 26 Ɔ wa mɛ̀ wà wázĩ̀a sa'okĩ̀i boɛ. I kɛ wá sa'owà
no, 27 a dɛ wá zɔblea Diiɛ seela ũ wápiɔ ń ápiɔ zãnguoɛ ń wá bui pɔ́ tɛ́ wá kpɛɔ, wí sa pɔ́ wĩ̀
a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ń sáaukpasao o aà ua. Beewa á buiɔ e o wá buiɔnɛ zia, an baa kú ń Diio
lɔoo. 28 Ɔ wa mɛ̀: Tó a bee òwɛ̃ɛ ge wá buiɔnɛ zia, wá oɛ́ à Dii gbagbakĩ̀i taa pɔ́ wá deziɔ bò
gwa. I kɛ sa'oa yã́i no, seelaɛ ápiɔ ń wápiɔ zãnguo. 29 Kai! Wá fɔ̃ gí Dii yãmai wà bɔ aà yã́
kpɛ gbã wà sa'okĩ̀i pɔ́ wá sa'owà ń pɔ́wɛntio boo. Dii wá Lua gbagbakĩ̀i ku gueio, pɔ́ pɔ́ kú
aà kpɛ́ kpɛɛlɛ bàasio.
30 Kɛ́ sa'ona Ɛleazaa nɛ́ Finɛasi ń Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ kuaànɔ bui uabele ũɔ yã́ pɔ́ Lubɛni buiɔ
ń Gada buiɔ ń Manase buiɔ lɛɛ doo ò mà, à kɛ̀nɛ́ na. 31 Ɔ Finɛasi ònɛ́: Wá dɔ̃ kɛ́ Dii kú wá
guu gbã. Lá i bɔ aà kpɛo, a Isailiɔ bɔ Dii wɛ́tɛ̃amɔanɛun we. 32 Ɔ Finɛasi ń gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ Lubɛni
buiɔ ń Gada buiɔ ń Manase buiɔ lɛɛ doo tò Galada bùsuu we, aa ɛ̀a tà Isaili pɔ́ kú Kanaa
bùsuuɔnɛ ń a baoo. 33 Yã́pi kɛ̀ Isailiɔnɛ na, ɔ̃ aa Lua sáaukpà, aai gɛa zĩ̀kai ń Lubɛni buiɔ ń
Gada buiɔ ń ń bùsu ɔ̃̀ɔkpaao yã'o lɔo. 34 Ɔ Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔ tɔkpà sa'okĩ̀ipiɛ Seela.
Aa mɛ̀: A dɛ seela ũ wá zãnguoɛ kɛ́ Dii mɛ́ Lua ũ.

23

Yozuee lɛzaa Isailiɔwa

† **22:16** Iko 12.13-14 ‡ **22:17** Nao 25.1-9 § **22:20** Yoz 7.1-26

1 Kɛ́ Dii tò Isailiɔ kámabò ń ibɛɛ pɔ́ liaańziɔ yá musu, a gɔɔ gɛ̀gɛ̃. A gbɛa Yozuee zikũ̀
táotao. 2 Ɔ à Isailiɔ sı̀si, an gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń ń dɔaanaɔ ń ń yákpalɛkɛnaɔ ń ń lakɛ̃naɔ píi, a òné:
Ma zikũ̀ táotao. 3 A yá pɔ́ Dii á Lua kɛ̀ buiɛ beeɔnɛ á yái è. Dii á Lua mɛ́ zı̀kàɛ́. 4 Ma bui pɔ́
gɔ̃̀ Yuudɛ̃ ń bɛ'aɛ ísia zɔ̃ɔo zãnguoɔ bùsu kpaalɛ̀ á buiɔnɛ ń bui pɔ́ ma ń dɛdɛɔ pɔ́o. 5 Dii á
Lua a ɔzɔ̃ɛ́ńzi a ń yáɛ́, i ń bùsuɔ símáɛ́, íɔ vı̀ lá à a lɛgbɛ̀ɛ́wa. 6 A sɔ̃dilɛ maamaa. Áɔ laai vı̀,
íɔ zı̀kɛ yá pɔ́ kú Mɔizi ikoyã lá guuwa. Ásu pãalɛ ɔplaai ge zɛɛio. 7 Á baa su àɔ kú ń bui pɔ́
gɔ̃̀ á guupiɔo. Ásuli ń tááɔ gbagbao. Ásuli mɛ á síńnɔo. Ásuli zɔblenɛ́ à kúlɛnɛ́o. 8 Áɔ naa
Dii á Luazi ado, lá á kɛ̀ e ń a gbãowa. 9 Dii ɔzɔ̃̀ɛ́ bui zɔ̃ɔ gbãaɔzi, gbɛ̃e i e á gã fı̃̀o e ń a gbão.
10 Á gbɛ̃́ mɛ̀ndo ı̀ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔɔɔ fu, kɛ́ Dii á Lua lɛ́ zı̀kaɛ́, lá à a lɛgbɛ̀ɛ́wa yái.* 11 Áɔ laai vı̀
maamaa, íɔ ye Dii á Luazi.

12 Tó a pɔ̀ɔbɔzãkɛ̀, mɛ́ a na bui pɔ́ gɔ̃̀ á guupiɔwa, mɛ́ a ń nɔɛɔ sɛ̀, mɛ́ a á baa dàaańnɔ, 13 àɔ
dɔ̃ sáasã kɛ́ Dii á Lua a ɛa buipiɔ yáɛ́ lɔo. Aa gɔ̃ɛ́ bai ge mɔ ũ ge flàalaɔ ũ á kpɛsɛaɛ ge kɔ̀ɔɔ
ũ á wɛ́u e a gɛ midɛ bùsu maa pɔ́ Dii á Lua kpàwáɛ beepi guu. 14 A gwa! Málɛ gɛ́ gɛ́kı̃̀i sa.
Á dɔ̃ á nɔ̀sɛu ń á làasooɔ píi kɛ àsi maa pɔ́ Dii á Lua òɛ́ɔ guu, baa mɛ̀ndo i kɛ famao. Aa kɛ̀
píiɛ, an kee i lɛ́lɛ pão. 15-16 Lá àsi maa pɔ́ Dii á Lua òɛ́ kɛ̀ɛ́ píi, tó a Dii á Lua bàakuaánɔ yá
pɔ́ a dı̀lɛɛ́ gbòo, a gɛ zɔblè tááɔnɛ a kulɛnɛ́, Dii a to àsi bɛ̀ɛ pɔ́ á ò á leɛ e à gɛ á midɛ bùsu
maa pɔ́ a kpàwáɛ beepi guu. Dii a pɔkũmabɔbɔwá, í láa gɔ̃̀ɔ bùsu maa pɔ́ a kpàwáɛ beepi
guu.

24

Yozuee gbɛ̃́ɔ gbaa laai Sikɛũ

1 Yozuee Isaili buiɔ kàaa Sikɛũ. A Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń ń dɔaanaɔ ń ń yákpalɛkɛnaɔ ń ń lakɛ̃naɔ
sı̀si, ɔ̃ aa mɔ̀ sı̀ Lua aɛ. 2 Ɔ Yozuee ò bílaɛ: Dii Isailiɔ Lua mɛ̀, wá deziɔ ku yãa Uflata baaleɛ,
aa zɔblè tááɔnɛ. Ablahaũ ń Nakɔɔo mae Tela kú ń guu.* 3 Ɔ à wá dezi káau Ablahaũ sɛ̀
Uflata baale, à Kanaa bùsu kɛɛlɛaànɔ,† ɔ̃ á tò aà bui kɔ̃̀. A aà gbà Izaaki,‡ 4 ɔ̃ à Izaaki gbà
Yakɔbu ń Esauo.§ Á Esau gbà Sei bùsu sı̀sı̀de.* Yakɔbu ń a nɛ́ɔ sɔ̃ aa tà Egipi.†

5 Dii Mɔizi ń Aalonao zı̀,‡ ɔ̃ à ı̀adà Egipiɔwa ń yá pɔ́ a kɛ̀ ń guuɔ, ɔ̃ à wá bɔ́lɛu. 6 Kɛ́ à wá
deziɔ bɔ̀lɛ Egipi, kɛ́ wa ka ísiai, ɔ̃ Egipiɔ pɛ̀lɛwázi ń zı̀kasɔ̃gɔɔ ń sɔ̃deɔ e Ísia Tɛ̃ai. 7 Kɛ́ wa
wiilɛ̀aàzi, ɔ̃ à gusia dà wá zãnguo ń Egipipiɔ, ɔ̃ a tò ísia kũ̀aamá míɔ.§ Wá wɛ́ yá pɔ́ a kɛ̀
Egipiɔnɛ è. Bee gbɛa wa gɔɔplakɛ̀ guwaiwaiu.

8 Dii mɔ̀wanɔ Amɔle pɔ́ kú Yuudɛ̃ gukpɛ oiɔ bùsuu. Kɛ́ aa fɛ̀lɛwá ń zı̀o, ɔ̃ Dii ń náwɛ̃ɛ wá
ɔzı̀. A ń mı̀dɛ, ɔ̃ an bùsu gɔ̃̀ wá pɔ́ ũ.* 9 Kɛ́ Zipoo nɛ́ Balaki, Mɔabuɔ kía fɛ̀lɛwá ń zı̀o, à Bɛɔɔ
nɛ́ Balaaũ sı̀si aà láaikɛwá. 10 Ɔ Dii gı̀ Balaaũ yãmai, a tò à samaa'òwɛ̃ɛ, à wá bɔ́ Balaki ɔzı̀.†
11 Bee gbɛa wa bua Yuudɛ̃wa‡ wa ka Yeliko. Ɔ Yelikodepiɔ zı̀kàwanɔ. Amɔleɔ ń Pɛliziɔ ń
Kanaaɔ ń Itiɔ ń Giigasiɔ ń Iviɔ ń Yebusiɔ zı̀kàwanɔ lɔ, ɔ̃ Dii ń náwɛ̃ɛ wá ɔzı̀. 12 A bɛɔɔ gbàɛ
wá aɛ,§ aa Amɔleɔ kía gbɛ̃ɔn plaɔ yàwɛ̃ɛ. I kɛ wá fɛ̃nda ge wá ka mɛ́ ń yáo. 13 A tɔɔlɛ pɔ́
wámɛ wa a zı̀kɛ̀o kpàwá ń wɛ́lɛ pɔ́ wámɛ wá kàlɛoɔ, ɔ̃ wá kú wɛ́lɛpiɔ guu. Wálɛ vɛ̃ɛbu ń kù
kpɛ́ pɔ́ wámɛ wá bàoɔ bɛ ble.

14 Ɔ Yozuee mɛ̀: Aɔ Dii vı̀a vı̀, íɔ zɔblɛ̀ɛ sı̀ana ń nɔ̀sɛmɛndoo. A táa pɔ́ á deziɔ zɔblɛ̀nɛ́
Uflata baale ń Egipiɔ bɔ á guu, í zɔble Diiɛ. 15 Tó zɔblea Diiɛ kɛ̀ɛ́ı̃̀i, à zɛ ń táa pɔ́ á ye zɔblɛ̀o
gbã, táa pɔ́ á deziɔ zɔblɛ̀nɛ́ Uflata baaleɔn nò, Amɔle pɔ́ á kú ń bùsuuɔ pɔ́n nò. Mapi ń ma
bɛdɛɔ sɔ̃, Dii wáɔ zɔbleɛ̀. 16 Ɔ gbɛ̃́ɔ wèwà aa mɛ̀: Kai! Wá fɔ̃ pãkpa Diizi wà zɔble tááɔnɛo.
17 Dii wá Lua mɛ́ wá bɔ́ zɔbleu Egipi bùsuu ń wá maeɔ. Ɔmɛ dabudabu zɔ̃ɔpiɔ kɛ̀ wá wáa,

* 23:10 Iko 3.22, 32.30 * 24:2 Daa 11.27 † 24:3 Daa 12.1-6 ‡ 24:3 Daa 21.1-3 § 24:4 Daa 25.24-26 * 24:4 Daa 36.8 † 24:4 Daa 46.1-7 ‡ 24:5 Bɔa 3.7-10 § 24:7 Bɔa 14.1-31 * 24:8 Nao 21.21-35 † 24:10 Nao 24.10 ‡ 24:11 Yoz 3.14-17 § 24:12 Bɔa 23.28

à wá dɔ̃́a wá táa'oa guu píi, à wá bɔ́ bui pɔ́ wa gɛ̃ńlaɔ ɔzɩ̃ píi. 18 Dii mɛ́ Amɔleɔ ń bui pɔ́ kú
bùsuɛ beeuɔ yàwɛ̃ɛ. Dii wáɔ zɔbleɛ̀ sɔ̃, ɔ̃mɛ wá Lua ũ.

19 Ɔ Yozuee ò gbɛ̃́ɔnɛ: Á e zɔble Diiɛo. Asa aà kua adoaɛ, ɩ̀li sí sàao. A á tàaeɔ ń á duuna
kɛ̃́wáo. 20 Baa kɛ́ à yãmaakɛ̀ɛ́ yãa, tó a pãkpàaàzi, álɛ zɔble dii zɩ̃̀loɔnɛ, a ɛa yã́yiawáɛ, i á
midɛ. 21 Ɔ gbɛ̃́ɔ ò Yozueeɛ: Màa no! Dii wáɔ zɔbleɛ̀. 22 Ɔ Yozuee ònɛ́: Ámɛ á ázɩ̃a seeladeɔ
ũ, a zɛò àɔ zɔble Diiɛ. Ɔ aa mɛ̀: A seeladeɔn wá ũ. 23 Ɔ Yozuee mɛ̀: Tó màaɛ, à dii zɩ̃̀lo pɔ́
kúánɔɔ bɔ á guu, í á sɔ̃ kpa Dii Isailiɔ Luawa. 24 Ɔ gbɛ̃́ɔ òɛ̀: Dii wá Lua ɔ̃ wáɔ zɔbleɛ̀, wíɔ aà
yãma.

25 Zɩ̃beezɩ̃ Yozuee idàda Dii bàakuańnɔ yã́wa gbɛ̃́ɔnɛ Sikɛũ we. Á ɛ̀a à aà ikoyãɔ ń yã́ pɔ́
a dɩ̃lɛɔ ònɛ́, 26 ɔ̃ à yã́piɔ kɛ̃̀ Lua ikoyã láu. Ɔ à gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛ sɛ pɛ̀lɛ gbɛ̃́nɛli gbáu Dii sísikɩ̃i* we.
27 Ɔ a ò gbɛ̃́ɔnɛ: Á gwa! Gbɛɛ bee mɛ́ aɔ dɛwɛ̃ɛ seelade ũ. Gbɛpi yã́ pɔ́ Dii òwɛ̃ɛ mà píi. Aɔ
dɛɛ́ seelade ũ, kɛ́ ásu mɔafilikɛ á Luaɛo. 28 Yozuee gbɛ̃́ɔ gbàɛ, ɔ̃ baade tà a wɛ̃́lɛu.

29 Yã́ beeɔ gbɛa Dii zɔ̀blena Yozuee, Nuni nɛ́ gà a wɛ̃̀ basɔokwide guu. 30 Wà aà vɩ̃̀ bùsu
pɔ́ dɛ aà kpaalɛ ũ guu Timɛna Sɛla, Ɛflaiũ buiɔ bùsu sɩ̃̀sɩ̃deu Gaasi gbɛ̀sɩ̃sɩ̃ gugbãntoo oi.
31 Isailiɔ zɔblè Diiɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo Yozuee gɔɔ ń gɔɔ pɔ́ gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ gɛ̃̀gɛ̃ dɛaàlaɔ kuo. Gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ
wɛsɩ̃ yã́ pɔ́ Dii kɛ̀ Isailiɔnɛlɛ píiɛ.

32 Yosɛfu gɛwa pɔ́ Isailiɔ bɔ̀ò Egipi sɔ̃,† aa vɩ̃̀ Sikɛũ tɔɔlɛ pɔ́ Yakɔbu lù guuɛ. A lù Sikɛũ
mae Amɔɔ nɛ́ɔwa ɑ̃́nusu ɔwatɛ̃ basɔoɛ.‡ Tɔɔlɛpi ku Yosɛfu buiɔ kpaalɛ guuɛ. 33 Kɛ́ Aalona
nɛ́ Ɛleazaa gà, ɔ̃ wà aà vɩ̃̀ sɩ̃̀sɩ̃ pɔ́ dɛ aà nɛ́ Finɛasi kpaalɛ ũ pɔlɛu Ɛflaiũ buiɔ bùsu gusɩ̃̀sɩ̃deu.

* **24:26** Daa 12.6-7, 33.18-20, 35.4 † **24:32** Daa 50.24-25, Bɔa 13.19 ‡ **24:32** Daa 33.19, Zɩ̃n 7.16

DƆAANAƆ
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Dɔaanaɔ lá yãbuubuu pɔ́ Isailiɔ kɛ̀ za gɔɔ pɔ́ aa zɔ̃̀lɛ Kanaa bùsuu e à gɛ̀ pɛ̀ gɔɔ pɔ́ Isailiɔ kía kpà ɔ̃̀lɔwɛ̃ɛɛ. Láɛ bee Isaili dɔaanaɔ yãkɛaɔ ń ń kuao òwɛ̃ɛ lɔ. Isailiɔ kía vĩ̀ gɔɔ beeo, an dɔaanaɔ mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ Lua iko kpàmáɔ ũ. Aamɛ Isaili gbɛ̃ zɔ̃ɔ pɔ́ aaĩ̀ yã́ gɔ̃́gɔ̃ Isailiɔnɛ mɛ́ aaĩ̀ dɔaanɛ́ an zĩ̀kaa ń buipãleɔ guuɔ ũ.

Dɔaanaɔ lá kpaalɛa lɛɛ àaɔ̃ɛ:

Yã́ pɔ́ kɛ̀ Isailiɔ zɔ̃lɛa Kanaa bùsuu gɔɔ e à gɛ̀ pɛ̀ò gɔɔ pɔ́ Yozuee gàwa (1.1-2.10).

Lá Lua ĩ̀ dɔaanaɔ sɛ à ń zĩ̀ aa a gbɛ̃́ɔ bɔ ń ibɛɛɔ ɔzĩ̀ (2.11-16.31).

Yãbuubuu lɛɛ pla pɔ́ Isailiɔ kɛ̀ e à gɛ̀ pɛ̀ an kía kpaawa. (17-21).

Dɔaanaɔ lá guu yã́ pɔ́ Isailiɔ lè píi bɔ̀ an luayãmasai kĩ́iɛ. Tó aa bɔ̀ Lua kpɛ aa pã kpàaàzi, ɔ̃ buipãleɔ ĩ̀ ɔtɔ̃má. A̋ma tó aa ɛ̀a zɛ̀ ń Luao aa wiilɛ̀wà, ĩ̀ ń wɛ̃nagwa à ń sí ń ibɛɛpiɔwaɛ. N̋ beeo aaĩ̀ gi wàɔ zɔble Kanaa bùsu tã́aɔnɛɛ, aaĩ̀ wɛɛlɛ wàɔ kɔ̃ni kɛ Luaɛ (17-18), aà yãdilɛnɛɔ ĩ̀ sã́ńguɛ (19-21).

An kua beewa tò aa gɛ̃̀ ńzĩ̀azi ń yã́o. Lápi láakĩ́i lɛ́ ɔlɔwɛ̃ɛ, tó Dii ń tó ńzĩ̀aɛ mɛ́ i mɔ́ ń misii yãao, lá an buiɔ aaɔ dɛn we. Sema Lua gbɛ̃́ɔ aaɔ dɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ wa misiilɛɛ̀. Wá baade ali misiilɛ Luaɛ yã̀, ge yã́ pɔ́ ali káwágu ɔ̃ wáliɔ kɛ?

Isailiɔ zĩ̀kaa ń Kanaa bui pɔ́ gɔ̃̀ɔ

1 Yozuee gaa gbɛa Isailiɔ Dii là à mɛ̀: Démɛ a gɛ́ zĩ̀kaiwɛ̃ɛ ń Kanaaɔ káaui? 2 Ɔ Dii mɛ̀:
Yuda buiɔ mɛ́ aa gɛ́. A̋ ma! Ma bùsupi nànɛ́ ń ɔzĩ̀ɛ. 3 Ɔ Yuda buiɔ ò ń gbɛ̃́ Simɛɔ buiɔnɛ: A̋ mɔ
gɛ zɛwɛ̃ɛ bùsu pɔ́ wa kpàwáu, wà zĩ̀ka ń Kanaaɔ, wí gbasa gɛ́ zɛiɛ́ bùsu pɔ́ wa kpàwáu. Ɔ
Simɛɔ buiɔ gɛ̀ńnɔ. 4 Kɛ́ Yuda buiɔ gɛ̀ màa, Dii Kanaaɔ ń Pɛliziɔ nànɛ́ ń ɔzĩ̀, ɔ̃ aa ń dɛdɛ Bɛzɛki
ɔ̃̀aasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000). 5 Wekĩ́i aa Adonibɛzɛki lè, aa zĩ̀kàaànɔ, ɔ̃ aa Kanaaɔ ń Pɛlizipiɔ
dɛ̀dɛ. 6 Kɛ́ kíapi lɛ́ bàalɛ, ɔ̃ aa pɛ̀wà. Aa aà kũ̀, ɔ̃ aa aà ɔnɛmiaɔ ń aà gbánɛmiaɔ zɔ̃̀zɔ̃. 7 Ɔ
Adonibɛzɛki mɛ̀: Ma kía gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwiɔ ɔnɛmiaɔ ń ń gbánɛmiaɔ zɔ̃̀zɔ̃, ɔ̃ aa ma táabũnu
blɛ kasonaɔ pɛ̀ɛlɛ aa blè. Lá má kɛ̀ gbɛ̃́piɔnɛ fĩa ɔ̃ Lua bòmɛɛ. Ɔ aa tàaànɔ Yelusalɛũ, we à
gàu.

8 Kɛ́ Yuda buiɔ lɛ̀lɛ Yelusalɛũwa aa sĩ̀, ɔ̃ aa a gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao, aa tɛsɔ̃̀wà. 9 Bee
gbɛa Yuda buiɔ gɛ̀ zĩ̀kai ń Kanaa pɔ́ kú bùsu gusĩ̀sĩ̀deuɔ ń Nɛgɛvɛo ń gusalalao. 10 Aa gɛ̀
lɛ̀lɛ Kanaa pɔ́ kú Hɛblɔ̃ɔwa. Yãa Hɛblɔ̃ tɔ́n Kiliataaba. We aa zĩ̀blèu Sesai ń Aimanio ń
Talemaiowa.*

11 Bɔa we aa gɛ̀ lɛ̀lɛ Dɛbiideɔwa. Yãa Dɛbii tɔ́n Kiliasɛfɛɛ. 12 Ɔ Kalɛbu mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ̀lɛ
Kiliasɛfɛɛpiwa a sĩ̀ ɔ̃ má a nɛnɔɛ Akesa kpawà nɔ ũ. 13 Kalɛbu dãuna Kenazi nɛ́ Ɔniɛli mɛ́
sĩ̀, ɔ̃ Kalɛbu a nɛnɔɛpi kpàwà. 14 Kɛ́ à aà sɛ̀, à nàɛwà aà gɛ tɔɔlɛ wabikɛ a maewa. Kɛ́ nɔɛpi
pĩ̀la a zàa'ĩ̀nawa, ɔ̃ aà mae Kalɛbupi aà là à mɛ̀: Bɔ́ ń yeii? 15 Ɔ a wèwà à mɛ̀: Gbɛ̃kɛkɛmɛɛ.
Lá tɔɔlɛ pɔ́ n ma gba ku Nɛgɛvɛ guwaiwaiuɛ, ma gba a nibɔnade sa. Ɔ Kalɛbu aà gbà tɔɔlɛ
pɔ́ a nibɔna ku sĩ̀sĩ̀ɔna musu ń a nibɔna pɔ́ kú guzulɛuo.†

16 Mɔizi ã̀nsue bui pɔ́ wĩ̀ mɛ Keniɔ bɔ̀ wɛ̃́lɛ daminalikpɛdeu‡ ń Yuda buiɔ, aa gɛ̀ zɔ̃̀lɛńnɔ
ń bùsuu Alade saɛ Nɛgɛvɛ guwaiwaiu.

17 Ɔ Yuda buiɔ ń ń gbɛ̃́ Simɛɔ buiɔ gɛ̀ lɛ̀lɛ Kanaa pɔ́ kú Zefataɔwa. Aa wɛ̃́lɛpi kɛ̀ kɛ́lɛkɛlɛ,
ɔ̃ aa tɔkpàɛ̀ Ɔɔma.§ 18 Yuda buiɔ Gaza ń Asekelonio ń Ɛkɛlonio ń ń tɔɔlɛɔ sĩ̀. 19 Dii kúńnɔ,
ɔ̃ aa ń bùsu gusĩ̀sĩ̀de sĩ̀, ãma aai fɔ̃ a gusalaladeɔ yào, kɛ́ gbɛ̃́piɔ zĩ̀kasɔ̃goɔ vĩ̀ mɔpɔ ũ yã́i.

---

* **1:10** Nao 13.22 † **1:15** Yoz 15.13-19 ‡ **1:16** Yelikon we. § **1:17** Bee mɛ̀ wíwia.

20 Wà Hɛblɔ̃ kpà Kalɛbuwa lá Mɔizi a lɛgbɛ̀wa, ɔ̃ a sì Anaki bui gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔwa. 21 Bɛ̃yãmɛɛ
buiɔ sɔ̃ aai Yebusi pɔ́ kú Yelusalɛũɔ yao, ɔ̃ Yebusiɔ kúńnɔ Yelusalɛũ e ń a gbão.*
22 Yosɛfu buiɔ sɔ̃ aa lɛ̀lɛ Bɛtɛliwa, mɛ́ Dii kúńnɔ. 23 Yãa Bɛtɛli tɔ́n Luzu. Kɛ́ aa gbɛ̃́ɔ zì Bɛtɛli
asiigwai, 24 asiigwanapiɔ gɔ̃ɛe è, àlɛ bɔ wɛ̃́lɛpiu, ɔ̃ aa ɔ̀ɛ: Lá wá kɛ wà gɛ̃ wɛ̃́lɛ guu owɛ̃ɛ, wí
gbɛ̃kɛkɛnɛ. 25 Kɛ́ à gɛ̃kɩ̃i ɔ̀lɔnɛ́, ɔ̃ aa wɛ̃́lɛpideɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao, ɔ̃ aa gɔ̃ɛpi tò ń aà daɛɔ píi.
26 Gɔ̃ɛpi gɛ̀ Iti bùsuu, à wɛ̃́lɛ kàlɛ we, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Luzu. Tɔ́ bee mɛ́ gɔ̃̀ɛ̀ e ń a gbão. 27 Manase
buiɔ i fɔ̃ Bɛtɛsã ń Taanakio ń Dooo ń Ibleaũo ń Mɛgidoo ń ń bualoũɔ sì Kanaaɔwao, aa gì
wa zɔ̃lɛa bùsupiuɛ.
28 Kɛ́ Isailiɔ gbãa è, ɔ̃ aa Kanaaɔ dà zɔzìu, aai ń yá píio.† 29 Màa Ɛflaiũ buiɔ i Kanaa pɔ́ kú
Gɛzɛɛɔ yao, ɔ̃ aa ku we sãnu.‡ 30 Zabulɔni buiɔ sɔ̃ aai Kanaa pɔ́ kú Keloni ń Naalolioɔ yao, ɔ̃
aa ń dá zɔzìu. 31 Asɛɛ buiɔ i gbɛ̃́ pɔ́ kú Ako ń Sidɔ̃o ń Alabɛo ń Akazibuo ń Ɛlɛbao ń Afɛkio ń
Leobɛo yao, 32 ɔ̃ aa ku sãnu ń Kanaa bùsudepiɔ. 33 Nɛfatali buiɔ i Bɛsɛmɛsideɔ ń Bɛtanadeɔ
yao, ɔ̃ aa ku sãnu ń Kanaa bùsudepiɔ, aa ń dá zɔzìu. 34 Ɔ Amɔleɔ ɔzɔ̃̀ Dã buiɔzi, aa ń kpá
gusìsìdeu, aai weinɛ́ aa mɔ̀ zɔ̃̀lɛ gusalalauo. 35 Amɔlepiɔ gi zɔ̃lɛa Ɛlɛsi gbɛzì ń Ayalonio ń
Saalebiũo. Kɛ́ Yosɛfu buiɔ gbãa è, ɔ̃ aa ń dá zɔzìu. 36 Amɔle bùsu zɔ̃lɛ dàalɛ za Sóigbɛbɔlɛiɛ
e à gɛ̀ pɛ̀ò Selawa e à gɛ̀ò aɛ.

2

Dii Malaika bɔ mɔa Isailiɔwa Bokiũ

1 Dii Malaika bò Giligali,* à gɛ̀ Bokiũ à mɛ̀: Ma á bɔ́lɛ Egipi, ma gɛ̃ánɔ bùsu pɔ́ ma a lɛgbɛ̀
á deziɔnɛɛ bee guu. Ma mɛ̀ ma bàa aɔ kúánɔ gɔɔpiiɛ, a gbooa vìo. 2 Má ɔ̀ɛ́, ásu makɔ̃ɛ ń
bùsuɛbeedeɔo. Má ɔ̀ɛ́ à ń sa'okìiɔ gboo,† ɔ̃ i ma yãmao. Bɔ́yãi á kɛ̀i màai? 3 Too! Málɛ oɛ́,
má ń yáɛ́ lɔo. Aaɔ dɛɛ́ lɛ ũ á gbàtɛ̃ɛuɛ, mɛ́ an tɛ̃́aɔ aaɔ dɛɛ́ bai ũɛ. 4 Kɛ́ Dii Malaika yãpi ò
Isailiɔnɛ, aa ɔ́ɔlɔ̀ maamaaɛ. 5 Ɔ aa tɔkpà gupiɛ Bokiũ,‡ ɔ̃ aa sa'ò Diiwa we.

Isailiɔ pɔ̀ɔbɔzãkɛa

6 Yozuee gbɛ̃́ɔ gbaɛa gbɛa baade gɛ̀ bùsu pɔ́ a kpaalɛ̀nɛ́ sì. 7 Aa zɔblè Diiɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo
Yozuee gɔɔ ń gɔɔ pɔ́ gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ gɛ̀gɛ̃ dɛaàlaɔ kuo. Gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ wɛsì yãzɔ̃ɔ pɔ́ Dii kɛ̀ Isailiɔnɛlɛ
píi. 8 Dii zɔ̀blena Nuni nɛ́ Yozuee kɛ̀ wɛ̃̀ basɔokwiɛ, ɔ̃ à gbàsa gà. 9 Wà aà vì bùsu pɔ́ dɛ aà
baa ũ guu Timɛna Sɛla, Ɛflaiũ buiɔ bùsu sìsìdeuɛ, Gaasi gbɛ̀sìsì gugbãntoo oi.§
10 Kɛ́ Yozuee gɔɔdeɔ gàga píi, an nɛ́ pɔ́ fɛ̀lɛ ń kpɛɔ Dii dɔ̃o, mɛ́ aa yã́ pɔ́ a kɛ̀ ń deziɔnɛ dɔ̃o.
11 Ɔ aa yã́ pɔ́ vãi Diiɛ kɛ̀, aa zɔblè tɛ̃́aɔnɛ. 12 Aa pãkpà ń deziɔ Dii pɔ́ ń bɔ́lɛ Egipizi, aa tɛ̀ bui
pɔ́ liaańziɔ tɛ̃́aɔzi aa kùlɛnɛ́, ɔ̃ aa Dii pɔ fɛ̀lɛɛ̀. 13 Aa pãkpàaàzi, aa zɔblè Baaliɛ ń Asetaatio.
14 Ɔ Dii pɔ fɛ̀ńzi à ń ná ń wɛtãnaɔnɛ ń ɔzì, aa ń wáa. A ń kpá ń ibɛɛ pɔ́ liaańziɔwa, ɔ̃ aai fɔ̃
gì ń ńzìao ń ibɛɛpiɔ ɔzìo. 15 Lá aa gɛ̀ zìkai píi, Dii ì bɔ ń kpɛɛ, kɛ́ asu bɔńnɔ nao, lá a ònɛ́wa,
ɔ̃ aa gɔ̃̀ yooyea.
16 Ɔ Dii ìɔ dɔaanaɔ dilɛnɛ́ sa, kɛ́ aa ń bɔ ń wɛtãnaɔ ɔzì. 17 Kási aali ń dɔaanapiɔ yãmao,
aa gbãsìkɛ̀ ń tɛ̃́aɔ aa kùlɛnɛ́. Aa kɛ̃̀ zɛ́ pɔ́ ń deziɔ sɛ̀wa àannɔ, aaliɔ yã́ pɔ́ Dii dìlɛnɛ́ɔ kũa lá
ń dezipiɔwao. 18 Tó Dii dɔaana dìlɛnɛ́, ìɔ kú ń dɔaanapio, ɔ̃ ìɔ ń sí ń ibɛɛɔwa e dɔaanapi
wɛ̃ni lɛ́u, asa tó aa aaukɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ń wɛtã aalɛ ɔtɔ̃máɔ yãi, Dii ì ń wɛ̃nagwaɛ. 19 Tó dɔaana
gà sɔ̃, aaì ɛa ɔ̃̀okpa dɛ ń maeɔlaɛ. Aaì tɛ́ tɛ̃́aɔzi, aaì zɔblenɛ́, aaì kúlɛnɛ́. Aali ń yãkɛapiɔ ń ń
swã́gbãao too.
20 Ɔ Dii pɔ fɛ̀ńzi à mɛ̀: Lá buipi ma bàakuańnɔ ń ń deziɔ yã́ gbòo, aai ma yãmao, 21 má
bui pɔ́ Yozuee gà à ń tó ń bùsuuɔ kee yánɛ́ lɔo. 22 Má ń tó wɛɛ, buipiɔ ɔ̃ má Isailiɔ yɔ̃ò, tó

* **1:21** Yoz 15.63, 2Sam 5.6 † **1:28** Yoz 17.11-13 ‡ **1:29** Yoz 16.10 * **2:1** Yoz 5.13 † **2:2** Bɔa 34.12-13, Iko
7.2-5 ‡ **2:5** Bee mɛ̀ ɔɔlɔnaɔ. § **2:9** Yoz 19.49-50

aa ma zɛ́ sɛ́ aaɔ ma yɑ̃́ kũa lá ń deziɔ kɛ̀wa, ge tó aa kɛo. 23 A yɑ̃́i Dii buipiɔ tòi we. I ń na
Yozueeɛ a ɔzĩ à ń yáɛ̀ gɔ̃̀ɔ.

3

1 Dii buipiɔ tò we, kɛ́ à Isaili pɔ́ aa Kanaa bùsu zĩkaa dɔ̃ɔɔ yɔ̃ɔ̀ɛ, 2 i zĩ dada ń gbɛ̃́ pɔ́ aa
Kanaa zĩ dɔ̃ yɑ̃apiɔnɛ. Buipiɔn kɛ: 3 Filitɛ̃ɔ kía gbɛ̃ɔn sɔɔɔ. Kanaaɔ ń Sidɔ̃deɔ ń Ivi pɔ́ kú
Libɑ̃ bùsu sĩsĩdeu za Baali Ɛɛmɔ gbɛzĩ e à gɛ̀ pɛ̀ Amata bɔlɛwaɔ. 4 A ń tó we, kɛ́ à Isailiɔ yɔ̃ɔ̀
à gwa tó aaɔ a yɑ̃́ pɔ́ á dà Mɔizíɛ, a dĩ̀lɛ ń deziɔnɛ kũa. 5 A yɑ̃́i tò Isailiɔ ku sɑ̃nu ń Kanaaɔ ń
Itiɔ ń Amɔleɔ ń Pɛliziɔ ń Iviɔ ń Yebusiɔ. 6 Aa ń nɛnɔɛɔ sɛ̀ nɔ ũ, mɛ́ aa ń nɛnɔɛɔ kpɑ̃̀sɑ̃ buipiɔ
nɛgɔ̃ɛɔwa, ɔ̃ aa zɔblè ń tɑ̃́aɔnɛ.

Ɔniɛli

7 Isailiɔ yɑ̃́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀. Dii ń Lua yɑ̃́ sɑ̃̀ńgu, ɔ̃ aa zɔblè Baaliɛ ń Asetaatio. 8 Ɔ Dii pɔ
fɛ̃̀ńzi à ń ná Mɛsɔpɔtami bùsu kí Kusɑ̃ Lisataiũɛ a ɔzĩ, ɔ̃ aa zɔblèɛ̀ wɛ̃̀ swaaɔ̃. 9 Kɛ́ aa wiilɛ̀
Diiwa, ɔ̃ à suabana dĩ̀lɛnɛ́, ɔ̃n Kalɛbu dɑ̃una Kenazi nɛ́ Ɔniɛli ũ. Ɔmɛ ń bɔ́. 10 Dii Nisĩna dĩ̀ɛ̀,
ɔ̃ à dɔ̀aa Isailiɔnɛ zĩ guu. Dii Mɛsɔpɔtami bùsu kí Kusɑ̃ Lisataiũ nàɛ̀ a ɔzĩ, ɔ̃ à gbɑ̃amɔ̀ɛ̀. 11 Ɔ
an bùsu gɔ̃̀ dɔdɔa wɛ̃̀ bla e Kenazi nɛ́ Ɔniɛli gɛ̀ gàɔ̀.

Ehudu

12 Isailiɔ ɛ̀a yɑ̃́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ lɔ, ɔ̃ Dii tò Mɔabuɔ kí Ɛgɛlɔni gbɑ̃amɔ̀nɛ́ vɑ̃i pɔ́ aa kɛ̀pi yɑ̃́i.
13 Ɛgɛlɔni Amɔniɔ ń Amalɛki buiɔ nàwa, ɔ̃ aa mɔ̀ lɛ̀lɛ Isailiɔwa aa wɛ̃́lɛ daminalikpɛde*
sĩ. 14 Isailiɔ zɔblè Mɔabuɔ kí Ɛgɛlɔniɛ e wɛ̃̀ bao plasai. 15 Ɔ aa wiilɛ̀ Diiwa, ɔ̃ à suabana
dĩ̀lɛnɛ́, ɔ̃n Gela nɛ́ Ehudu, Bɛ̃yɑ̃mɛɛ bui ũ. Ɔzɛɛdeɛ. Isailiɔ aà zĩ̀ falubɔi Mɔabuɔ kí Ɛgɛlɔniɛ.
16 Ehudu fɛ̃na lɛkpɛpla pĩ, a gbɑ̃̀a kà gɑ̃̀sĩsuu do. A nà a gbala ɔplaawa a ula zíɛ, 17 ɔ̃ à gɛ̀
falubɔ̀ɛ̀. Ɛgɛlɔni sɔ̃ à mɛ̀kpa maamaaɛ. 18 Kɛ́ Ehudu ń gbɛ̃́ pɔ́ falu sɛ̀ mɔ̀ɔ̀ɔ falu kpàwà aa
làa, aalɛ tá, ɔ̃ Ehudu a gbɛ̃́piɔ gbàɛ. 19 Ɔ à ɛ̀a tɑ̃́a pɔ́ kú Giligali saɛ, à sù kíapiwa à mɛ̀: Má
asiiyɑ̃ vĩ mà onɛ. Ɔ kípi mɛ̀: A to mà yɑ̃ma, ɔ̃ aà ĩwa pɔ́ kuaànɔɔ bɔ̀lɛ. 20 Ɛgɛlɔni zɔ̃lɛa ado
kpɛ́ musu kpɛa niɛu, ɔ̃ Ehudu sɔ̃̀aàzi à mɛ̀: Má yɑ̃́ pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i vĩ mà onɛ. Kɛ́ kípi fɛ̀lɛ a
kĩlau, 21 ɔ̃ Ehudu a fɛ̃na ga wò a ɔplaa gbalawa ń ɔzɛɛo, à aà zɔ̃̀ò a gbɛɛu. 22 Ɔ fɛ̃na gɛ̃̀ aà
gbɛɛu ń a páo píi e à gɛ̀ bɔ̀ kpɛ. Ehudu i fɛ̃napi woo, ɔ̃ nísi kũ̀aawà. 23 Ehudu bɔ̀ kpɛɛlɛ, à
kpɛa musupi zɛ́ tà, à kilidàu.

24 Aà bɔa gbɛa Ɛgɛlɔni ĩwaɔ mɔ̀, aa è kpɛapi zɛ́ taa, wà kilidàu, ɔ̃ aa mɛ̀: Alɛ bĩ́ikpɛkɛ kpɛa
niɛ guu yɑ̃̀ mɔɔɔ? 25 Aalɛ aà dɑ̃́, aalɛ aà dɑ̃́ e aa bílikɛ̀. Kɛ́ aa è i zɛwɛ̃nɛ́o, ɔ̃ aa kili sɛ̀ aa wɛ̃̀,
aa sù ń dii è wúlɛa zĩ́lɛ gɛ̀. 26 Gɔɔ pɔ́ aalɛ gɛ̃gɛ̃ màa, Ehudu bàalɛ̀ à dɔ̀ tɑ̃́apiɔzi à tà Seila.
27 Kɛ́ à kà we, a tò wà kuupɛ̀ Ɛflaiũ bùsu sĩsĩdeu, ɔ̃ Isailiɔ pĩlaaànɔ gbɛ̀sĩsĩɔwa, Ehudu mɛ́
dɔaaa. 28 A ònɛ́: A tɛmazi, asa Dii á ibɛɛ Mɔabuɔ nàɛ́ á ɔzĩɛ. Aa tɛaàzi, ɔ̃ aa Yuudɛ̃ buakĩi
pɔ́ ĩ gɛ́ Mɔabu bùsuu sĩ, aai wei gbɛ̃e bùa lɔo. 29 Zĩbeezĩ aa Mɔabuɔ dɛ̀dɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
kwi (10.000) taawa, an gbɛ̃e i bɔo. 30 Gɔɔ bee Isailiɔ gbɑ̃amɔ̀ Mɔabuɔnɛ, ɔ̃ an bùsu gɔ̃̀ dɔdɔa
e wɛ̃̀ basiiɔ̃.

Samɛgaa

31 Aà gbɛa Anata nɛ́ Samɛgaa Filitɛ̃ɔ dɛ̀dɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń zù zĩkɛna totobɔo, à Isailiɔ
suabà lɔ.

4

Debolaa ń Balakuo

---

* **3:13** Yeliko.

1 Kɛ́ Ehudu gà, Isailiɔ ɛ̀a yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ lɔ. 2 Ɔ Dii ń ná Kanaaɔ kí Yabɛ̃ pɔ́ zɔ̃lɛa Azooɛ
a ɔzỉ. Aà zỉgɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ tɔ́n Sisela. Aà bɛn Alose Goiũ. 3 A zỉkasɔ̃go mɔpɔɔ vỉ mɛ̀n ɔ̀aa síiɔ̃ ń
basɔoo (900). Ả gbãamɔ̀ Isailiɔnɛ pãsỉpãsỉ e wɛ̃̀ bao, ɔ̃ Isailiɔ wiilɛ̀ Diiwa.

4 Gɔɔ bee nɔɛ ãnabi Debolaa, Lapido na dɛ Isailiɔ dɔaana ũ. 5 I yã́gɔ̃gɔ̃nɛ́ a daminali gbáu
Lama ń Bɛtɛlio zãnguo, Ɛflaiũ buiɔ bùsu sỉ̀sỉdeu. Isailiɔ ỉɔ gɛ́ aà kỉ̃i we. 6 Ɔ à Abinɔaũ nɛ́
Balaku pɔ́ kú Kɛdɛsi, Nɛfatali buiɔ bùsuu sỉsi, a ɔ̀ɛ̀: Dii Isailiɔ Lua mɛ̀, fɛlɛ gɛ́ Nɛfatali buiɔ
ń Zabulɔni buiɔ sɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000), ní gɛ́ńnɔ Taboo gbɛzỉ. 7 Dii a Yabɛ̃ zỉgɔ̃ɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔ Sisela gálɛ mɔaànɔ Kisɔ̃ swai ń aà sɔ̃́goɔ ń aà zỉgɔ̃ɔ dasidasi, i aà nanɛ n ɔzỉ we. 8 Ɔ
Balaku ɔ̀ɛ̀: Tó ńyɔ̃ gɛmanɔ lé, má gɛ́. Tó ńyɔ̃ gɛmanɔ sɔ̃o, má gɛo. 9 Ɔ Debolaa mɛ̀: Má gɛnnɔ,
ãma lá ń ɔ̀ màa, i kɛ ń tɔ́ mɛ́ a bɔo. Nɔɛ ɔ̃ Dii a Sisela naɛ̀ a ɔzỉ sa. Ɔ Debolaa fɛ̀lɛ gɛ̀aànɔ
Kɛdɛsi.

10 Ɔ Balaku Zabulɔni buiɔ ń Nɛfatali buiɔ kɑ̃̀aa Kɛdɛsi, ɔ̃ à dàzɛu kɛ̀sɛ ń gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
kwipiɔ. Debolaa kú ń guu. 11 Keni bui Ɛbɛɛ bɔ̀ Keniɔ bùsuu yãa, à mɔ̀ bɔ̀okpà gbɛ̃́nɛli pɔ́ kú
Zaananiũ gbáu Kɛdɛsi saɛ. Keniɔá Mɔizi ɑ̃̀nsue Obaba buiɔ doɛ. 12 Wa ɔ̀ Siselaɛ Abinɔaũ
nɛ́ Balaku gɛ̀ Taboo gbɛzỉ, 13 ɔ̃ à a sɔ̃́go mɔpɔɔ kɑ̃̀aa mɛ̀n ɔ̀aa síiɔ̃ ń basɔoo ń zỉgɔ̃ pɔ́ kuanɔɔ.
Bɔańnɔ Alose Goiũ aa gɛ̀ Kisɔ̃ swai. 14 Ɔ Debolaa ɔ̀ Balakuɛ: Gɛ́, asa gbã Dii a Sisela nanɛ
n ɔzỉ. Dii dɔaaanɛ noa? Ɔ Balaku pỉla Taboo gbɛwa ń zỉgɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwipiɔ.

15 Dii tò Sisela ń aà sɔ̃́godeɔ ń aà zỉgɔ̃ɔ kpɛkpà Balaku fɛ̃ndaɛ, ɔ̃ Sisela bɔ̀ a sɔ̃́gou à bàalɛ̀.
16 Balaku pɛ̀lɛ Sisela zỉgɔ̃ɔ ń ń sɔ̃́goɔzi e Alose Goiũ. We à ń dɛdɛu ń fɛ̃ndao píi, baa gbɛ̃́
mɛ̀ndo i bɔo. 17 Ɔ Sisela tilɛ̀ à gɛ̀ sỉ Keni bui Ɛbɛɛ na Yaeli kpɛ́u, asa Azoo kí Yabɛ̃ ń Ɛbɛɛ
bɛdeɔ kɔ̃ yãmà yãaɛ. 18 Yaeli bɔ̀ dàaàlɛ à mɛ̀: Mɔ gɛ̃ kpɛ́u Baa. Gɛ̃! Nsu to vỉa n kũo. Kɛ́ à gɛ̃̀,
ɔ̃ nɔɛpi kũ̀ntu kùaàla, 19 ɔ̃ Sisela ɔ̀ɛ̀: Imi lɛ́ ma dɛ, ma gba í mà mi. Ɔ à vỉ tùu sɛ̀ a dɑ̃̀ɛ̀ a mỉ, ɔ̃
à ɛ̀a kũ̀ntu kùaàla. 20 Sisela ɔ̀ɛ̀: Zɛ kpɛɛlɛ. Tó gbɛ̃e mɔ̀ n la, gbɛ̃e ku laoa, oɛ̀ aawo. 21 Ả gɛ̃̀ ń
kpasa'io, kɛ́ aà yɛ̃̀ɛɛ làa yã́i. Ɔ Ɛbɛɛ na Yaeli zwɑ̃̀akpɛ kálo sɛ̀ ń masanao, à sɔ̃̀ɔ̀ Siselazi tɛɛɛ,
ɔ̃ à kálopi pɛ̀ aà swãgɛ̃zỉwa, a pà e à gɛ̃̀ gɛ̀ tɔɔlɛ kũ̀, ɔ̃ à gà. 22 A mɔ lɛ̀ Balaku lɛ́ pɛ́lɛ Siselazi,
ɔ̃ Yaeli bɔ̀ gɛ̀ dàaàlɛ à mɛ̀: Mɔ mà gbɛ̃́ pɔ́ ńlɛ wɛɛlɛ ɔlɔnɛ. Kɛ́ à gɛ̃̀ kpɛ́u, ɔ̃ à Sisela è wúlɛa, à
gà ń káloo pɛa aà swãgɛ̃zỉ. 23 Zỉbeezỉ Lua Kanaaɔ kí Yabɛ̃ bùsa Isailiɔnɛ. 24 Ɔ Isailiɔ pãsỉ lɛ́
dɛdɛ e aa gɛ̀ Kanaaɔ kí Yabɛ̃ dɛ̀ɔ̀.

5

Lɛ pɔ́ Debolaa dà

1 Zỉbeezỉ Debolaa ń Abinɔaũ nɛ́ Balakuo lɛɛ bee sỉ:
2 Kɛ́ Isaili dɔaanaɔ bɔ̀ dɔ̀aa,
gbɛ̃́ kỉ̃niɔ tɛ́ńzi teasisai.
A Dii sáaukpa!
3 Kíaɔ, à yã́ɛ bee ma!
Gbãadeɔ, à swã́kpa!
Má lɛsi Dii yã́ musu,
má Dii Isailiɔ Lua táasilɛ.
4 Kɛ́ Dii bɔ̀ Sei gbɛ musu,
tɔɔlɛ lùalua,
kɛ́ àlɛ pã Ɛdɔũɔ bùsupia,
loupɔɔ fɔ̃̀, lou mà maamaa.
5 Gbɛ̀sỉsỉɔ dèedee Dii aɛ,
Isailiɔ Lua pɔ́ bɔ̀ mɔ̀má Sinaipi.*
6 Anata nɛ́ Samɛgaa gɔɔ, Yaeli gɔɔ,
gbɛ̃e lí zɛda sɛ lɔo,

* 5:5 Bɔa 19.18

zɛ́wɛwɛna ɔ̃ wɛ̃́lɛgɛna ɩ̀ sɛ́.
7 Kíaɔ lɛ́ midɛ Isaili bùsuu,
ɔ̃ ma Debolaa ma gɔ̃ Isailiɔ da ũ.
8 Kɛ́ aa zɛ̀ ń dii dafuɔ,
ɔ̃ zɩ̃ kɔ̃ kṹ wɛ̃́lɛ bɩ̃́ibɔlɛu.
Baa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bla (40.000) guu
gbɛ̃e sɛ̀ngbao ge sɔ̃na vɩ̃o.
9 Ma pɔ dɔ Isailiɔ dɔaanaɔwa
ń gbɛ̃́ pɔ́ tɛ́ńzi teasisaiɔ.
Á Dii sáaukpa!
10 Á gbɛ̃́ pɔ́ á di zàa'ɩ̃n pua kpɛɔ
á gbɛ̃́ pɔ́ á zɔ̃lɛ tɛfɛniwapiɔ
ń á gbɛ̃́ pɔ́ á bɛ kɛ̀sɛɔ, à a yã'o.
11 Gbɛ̃́ pɔ́ kãaaa ítɔkɩ̃iɔ zɔa dɔ,
aa Dii maakɛaɔ dàu lɛ́ siunɛ́,
Isailiɔ kíaɔ zɩ̃blè,
ɔ̃ Dii gbɛ̃́ɔ sù ń wɛ̃́lɛɔ guu.
12 Fɛlɛ Debolaa! Fɛlɛ!
Fɛlɛ lɛsi! Fɛlɛ!
Abinɔaũ nɛ́ Balaku,
fɛlɛ dɔaa n zɩ̃̀zɔɔnɛ.
13 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ɔ bɔ̀ mɔ̀ kíaɔ kɩ̃́i,
Dii gbɛ̃́ɔ mɔ̀ ma kɩ̃́i ń nɛgɔ̃naɔ.
14 Ɛflaiũ bui pɔ́ aa Amalɛki buiɔ fùɔ
ń Bɛ̃yãmɛɛ buieɔ tɛnzi.
Makii buieɔ dɛ dɔaanaɔ ũ,
Zabulɔni buieɔ gopana kũa.
15 Isakaa bui kíaɔ kú ń Debolaao,
Isakaa buiɔ kú ń Balakuo,
aa sɩ̃aànɔ gusalalau.
Lubɛni bui gãliɔ seakɛ̀.
16 Akɛa a gɔ̃ kɩ̃naɔ saɛ,
álɛ kulɛpɛa sãɔnɛ mai?
Lubɛni bui gãliɔ seakɛ̀ maamaaɛ.
17 Galada bùsudeɔ gɔ̃̀ Yuudɛ̃ baale.
Akɛa Dã buiɔ zɛ̀ ń ń gó'ilɛnaɔi?
Asɛɛ buiɔ zɔ̃lɛ ísialɛ,
aa gɔ̃̀ ń godɔkɩ̃iɔ.
18 Zabulɔni buiɔ fɛ̃na wò,
aa a kpɛ́ vṹaa,
Nɛfatali buiɔ kɛ̀ gulɛsɩ̃ɔu màa lɔ.
19 Kanaa bùsu kíaɔ mɔ̀,
aa zɩ̃kà Taanaki Mɛgido swa saɛ,
kási aai àizɛɛ sɛ́lɛ tàòo.
20 Za musu saanaɔ zɩ̃kà,
aa bɔ̀ ń zɛ́u, aa zɩ̃kà ń Siselao.
21 Kisɔ̃ swa zipi tàńnɔ.
Má gɛ́ aɛ, mí gɛ́ ń gbãao.
22 Sɔ̃́ gbãaɔ lɛ́ bàalɛ,
an kɛ̀sɛ kɔ̃fɩ̃ dɔ.

23 Dii Malaika mɛ̀: A Mɛlozu ká,
à lɛkɛ Mɛlozudeɔnɛ maamaa,
asa aai mɔ dɔ̀ Diilɛo,
aai dɔ Dii nɛgɔ̃naɔlɛo.
24 Nɔɛ báaaden Ɛbɛɛ na Yaeli ũ̀,
Keni bui nɔɛpi báaa vɩ̀ zwɛ̃̀akpɛdeɔ guu.
25 Sisela í gbɛ̀awà,
ɔ̃ à vɩ̀ kpàwà,
à vɩ̀fãai kpàwà ta ɔde guu.
26 A ɔbɔ̀ zwɛ̃̀akpɛ kálo sɛ̀,
à masana kũ̀ ń a ɔplaao,
ɔ̃ à Sisela lɛ̀ò à aà mi wɩ̀,
à aà swãgɛ̃zɩ̀ fɔ̃̀ à aà tɔ̀lɔzɔ̃̀.
27 Sisela gofanlɛ à lɛ̀lɛ aà gbá saɛ,
ɔ̃ à gɔ̃̀ wúlɛa we.
A gofanlɛ à lɛ̀lɛ aà gbá saɛ,
gu pɔ́ à gofanlɛ à lɛ̀lɛu, we à gàu.
28 Sisela da wɛkpàlɛ fɛnɛntiu,
à wiilɛ̀ fɛnɛnti mɔɔ fòou à mɛ̀:
Bɔ́yãi aà sɔ̃́go kpɛ́ e tiai?
Akɛa aà gbɛ̃́ɔ sɔ̃́goɔ kɔ̃fɩ̃ dɔo ni?
29 Aà nɔɛ zɩ̃̀kɛna ɔ̃nɔnaɔ lɛ́ oɛ̀,
ɔ̃ a tɛ́ ń lɛgbɛi láasai à mɛ̀:
30 Aalɛ pɔ́ɔ naaaɛ,
aalɛ kpaalɛkɔ̃ɛɛ,
baade ń a wɛ̃́ndiao mɛ̀ndodo ge plapla.
Aalɛ zwɛ̃̀a wɛdeɔ naaa Siselaɛɛ,
zwɛ̃̀a wɛde wɛ̃̀sãdeɔnɛ,
pɔlɔgãu pɔ́ wà ba kɛ̃̀wàɔɛ.
31 Dii, to n ibɛɛɔ ga màa ḿpii,
gbɛ̃́ pɔ́ aa yenziɔ gbãa iɔ dɛdɛ
lán ɩ̃atɛ̃ dɛdɛawa.
Ɔ an bùsu gɔ̃̀ dɔdɔa e wɛ̃̀ bla.

6

Madiãɔ ɔtɔ̃a Isailiɔwa

1 Isailiɔ ɛ̀a yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ lɔ, ɔ̃ Dii ń ná Madiãɔnɛ ń ɔzɩ̀ e wɛ̃̀ sopla. 2 Kɛ́ Madiãɔ lɛ́ ɔtɔ̃má,
ɔ̃ Isailiɔ ulɛkɩ̃iɔ kɛ̀kɛ bùsu sɩ̃̀sɩ̃deɔu ń gbɛ̀'ɛɔ ń sɛ̃gbão. 3 Tó aa pɔtɔ̃̀, Madiãɔ ń Amalɛki buiɔ
ń gukpɛ oi buipãleɔ ɩ̀ mɔ́ lɛ́lɛmáɛ. 4 Aaɩ̀ mɔ bòokpa ń bùsuu, ɔ̃ aaɩ̀ ń buapɔ́ɔ ɔ̃̀ɔkpanɛ́ e à gɛ
pɛò Gazawa. Aali blɛ to Isailiɔnɛo ge sã ge zu ge zàa'ɩ̃na. 5 Aaɩ̀ mɔ́ ń ń pɔtuoɔ ń ń zwɛ̃̀akpɛɔ
dasidasi lán kwaɔwa. Gbɛ̃e líɔ ń lɛ́ dɔ̃o, baa ń yiongoɔ lɛ́. Aaɩ̀ mɔ bùsu ɔ̃̀ɔkpaiɛ. 6 Madiãɔ
Isailiɔ bùsa dúuduu, ɔ̃ aa wiilɛ̀ Diiwa.

7 Kɛ́ aa wiilɛ̀ Diiwa Madiãɔ yã́ musu màa, 8 ɔ̃ Dii ãnabi dɩ̀lɛnɛ́ à mɛ̀: Ma Dii Isailiɔ Lua
ma mɛ̀, ma á bɔ́ zɔbleu, ma á bɔ́lɛ Egipi. 9 Ma á bɔ́ Egipiɔ ɔzɩ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ ɔtɔ̃̀wáɔ píi, ma ń yáɛ́,
ɔ̃ ma ń bùsu kpàwá. 10 Kɛ́ má òɛ́ mámɛmaa Dii á Lua, ásu Amɔle pɔ́ á kú ń bùsuuɔ tã́aɔ
gbagbao, ɔ̃ a gi ma yãmai.

Dii Malaika bɔ mɔa Gedeɔ̃ɔwa

11 Dii Malaika* mɔ̀ zɔ̃̀lɛ gbɛ̃́nɛli gbáu Ɔfɛla, Abiɛzɛɛ bui Yoasi bɛ wɛ̃́lɛu. Aà nɛ́ Gedeɔ̃ɔ lɛ́
pɔ́wɛnagbɛ̃ vɛ̃ɛfɛ̃kɩ̃i kɛ́ Madiɑ̃ɔ su a eo yɑ̃́i. 12 Kɛ́ Dii Malaika bɔ̀ mɔ̀wà, a ɔ̀ɛ̀: Nɛgɔ̃na, Dii
kunnɔ. 13 Ɔ Gedeɔ̃ɔ ɔ̀ɛ̀: Baa, tó Dii kúwanɔɛ, bɔ́yɑ̃i yɑ̃́ɛ beeɔ wá léi píii? Dabudabu pɔ́ wá
maeɔ a yɑ̃́ dàu a sɩ̃uwɛ̃ɛ ku máɛ? Aa mɛ̀ Dii wá bɔ́lɛ Egipi, ɑ̃ma tia kɛ́wa à pɑ̃kpàwázìɛ,
ɔ̃ à wá ná Madiɑ̃ɔnɛ ń ɔzɩ̃. 14 Ɔ Dii aɛdɔ̀wà à mɛ̀: Gɛ́ ń gbɑ̃a pɔ́ ń vɩ̃o, ní Isailiɔ bɔ Madiɑ̃ɔ
ɔzɩ̃. Mámɛ ma n zɩ̃. 15 Ɔ Gedeɔ̃ɔ aà là à mɛ̀: Baa, kpelewa má Isailiɔ bɔi? Ma bui mɛ́ kɛ̃́sɑ̃a
Manase buiɔzi, mɛ́ mámɛ má fɛ̃́nɛũ dɛ́ńla ma de bɛdeɔ guu. 16 Dii wɛ̀wà à mɛ̀: Máɔ kunnɔɛ,
ní Madiɑ̃ɔ kwɛ lán gbɛ̃́ mɛ̀ndowa. 17 Ɔ Gedeɔ̃ɔ ɔ̀ɛ̀: Tó n ma wɛ̃nagwàɛ, seelakɛmɛɛ mà dɔ̃
kɛ́ ḿmɛ ńlɛ yɑ̃'omɛɛ. 18 Nsu go lakɩ̃io e mà su. Má mɔnɛ ń gbao, mí dilɛnɛ. A wɛ̀wà à mɛ̀:
Má gɔ̃ la e ǹ su.
19 Gedeɔ̃ɔ gɛ̀ blenɛ dɛ̀ a kɛ̀kɛ, à kàa kɛ̀ ń pɔ́wɛnti kiloo kwio. A nɔ̀ɔ kà gbíu, à do kà tau,
à mɔ̀ɔɛ̀ gbɛ̃́nɛli gbáu we, ɔ̃ a dɩ̃lɛɛ̀. 20 Lua Malaika ɔ̀ɛ̀: Nɔ̀ɔ ń kàapio sɛ kálɛ gbɛɛ beewa, ní
do ɛ́lɛwà. Ɔ a kɛ̀ màa. 21 Kɛ́ Dii Malaika lípana pɔ́ á kũa zɔ̃̀ nɔ̀ɔ ń kàapiowa, ɔ̃ tɛ́ bɔ̀ gbɛpi
guu, a kũ̀ nɔ̀ɔ ń kàapiowa, ɔ̃ Dii Malaikapi gusikɛ̀. 22 Kɛ́ Gedeɔ̃ɔ dɔ̃̀ Dii Malaikaɛ, à mɛ̀: A'a
Dii Lua, asa ma wɛsɩ̃ Dii Malaikalɛɛ. 23 Ɔ Dii ɔ̀ɛ̀: N n laai kpálɛ! Nsu to vɩ̃a n kũo. Nyɔ̃ gao.
24 Gedeɔ̃ɔ Dii gbagbakɩ̃i bɔ̀ we, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Dii Aafiakpamade. A ku Ɔfɛla Abiɛzɛɛ we e ń a
gbɑ̃o.

Gedeɔ̃ɔ Baali gbagbakɩ̃i gbooa

25 Zɩ̃beezɩ̃ gwɑ̃asɩ̃na Dii ɔ̀ɛ̀: N n mae zuswana pɔ́ kà wɛ̃̀ sopla sɛ́, Baali gbagbakɩ̃i pɔ́ n
mae vɩ̃ gboo, ní Asetaati lí pɔ́ pɛ́lɛa a saɛ zɔ̃. 26 Ma Dii n Lua gbagbakɩ̃i bo a zɛ́wa† sɩ̃sɩ̃ɛ bee
musu. Asetaati lí pɔ́ ń zɔ̃̀ sɛ́lɛ yàa ũ, ní sa pɔ́ wɩ̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oa ń zupio. 27 Ɔ Gedeɔ̃ɔ
a zɩ̃kɛnaɔ sɛ̀ gbɛ̃ɔn kwi, a kɛ̀ lá Dii ɔ̀ɛwa. Kɛ́ àlɛ vɩ̃akɛ a de bɛdeɔnɛ ń wɛ̃́lɛdeɔ yɑ̃́i, i we kɛ̀
fɑ̃anɛo, gwɑ̃asɩ̃na ɔ̃ a kɛ̀.
28 Kɛ́ wɛ̃́lɛdeɔ fɛ̀lɛ kɔɔ, aa è wà Baali gbagbakɩ̃i gbɔ̀o, wà Asetaati lí pɔ́ zɛ a saɛ zɔ̃̀, wà sa'ɔ̀
ń zuo sa'okɩ̃i dafu pɔ́ wa bɔ̀wa. 29 Ɔ aalɛ kɔ̃ lala aa mɛ̀: Démɛ kɛ̀ màai? Ɔ wà mɛ̀: Yoasi nɛ́
Gedeɔ̃ɔ mɛ́ kɛ̀. 30 Ɔ wɛ̃́lɛdeɔ gɛ ɔ̀ Yoasiɛ: Bɔ́ ń n nɛ́o wà aà dɛ, asa à Baali gbagbakɩ̃i gbɔ̀oɛ,
mɛ́ à Asetaati lí pɔ́ zɛ a saɛ zɔ̃̀. 31 Ɔ Yoasi ɔ̀ gbɛ̃́ pɔ́ liaaaziɔnɛ: Amɛ á yɑ̃́si ń Baalioa? Amɛ
á aà bɔa? Wa gbɛ̃́ pɔ́ yɑ̃sɩ̃aànɔ dɛ e gu àɔ gɛ́ dɔi. Tó diin aà ũ, aà gí ń azɩ̃ao. Aà gbagbakɩ̃i
wa gbɔ̀o lɔ̀? 32 Zɩ̃beezɩ̃ wà tɔkpà Gedeɔ̃ɔɛ Yelubaali,‡ wà mɛ̀: Wà ń tókɔ̃ɛ ń Baalio, asa aà
gbagbakɩ̃i ɔ̃ a gbɔ̀o.

Gedeɔ̃ɔ seelagbɛaa Diiwa

33 Madiɑ̃ɔ ń Amalɛki buiɔ ń gukpɛdeɔ kɔ̃ kɑ̃̀a píi, aa bùa Yuudɛ̃wa, ɔ̃ aa bɔ̀okpà Yezɛlɛɛ
guzulɛu. 34 Dii Nisɩ̃na dɛ̀dɛ Gedeɔ̃ɔwa, ɔ̃ à Abiɛzɛɛ buiɔ sɩ̃si ń kuuo aa mɔ tɛazi. 35 A gbɛ̃́ɔ zɩ̃̀
aa Manase buiɔ bùsu kɛ̀ɛlɛ, ɔ̃ aa ń sisi aa mɔ tɛazi lɔ. Ɔ à gbɛ̃́ɔ zɩ̃̀ Asɛɛ buiɔ bùsuu ń Zabulɔni
buiɔ bùsuo ń Nɛfatali buiɔ bùsuo. Ɔ aa mɔ̀ nàwà.
36 Gedeɔ̃ɔ ɔ̀ Luaɛ: Tó ńyɔ̃ Isailiɔ bɔ ma sabai lá n a lɛgbɛ̃̀mɛɛwa sɩ̃anaɛ, 37 gwa, málɛ sɑ̃kɑ̃
kálɛ pɔ́wɛngbɛ̃zɛu. Tó fĩi kpà sɑ̃kɑ̃piwa ado, mɛ́ tɔɔlɛ gɔ̃̀ gii, má dɔ̃ sa kɛ́ ńyɔ̃ Isailiɔ bɔ ma
sabai lá ń ɔ̀wa. 38 Ɔ à kɛ̀ màa. Kɛ́ gu dɔ̀, ɔ̃ à fɛ̀lɛ káaukaau, à sɑ̃kɑ̃pi fɛ̃̀, a í ta pà. 39 Ɔ Gedeɔ̃ɔ
ɔ̀ Luaɛ: Nsu to n pɔ pamazio. Má ye mà yɑ̃gbɛama gɛ̃n do lɔ. To mà gwa sɑ̃kɑ̃wa gɛ̃n do
lɔ mà gwa. Kɛ́ bee sa, to fĩi kpá tɔɔlɛwa ado, sɑ̃kɑ̃ i gɔ̃ gii. 40 Gwɑ̃asɩ̃na bee Lua kɛ̀ màa. Fíi
kpà tɔɔlɛwa gupiiu, sɑ̃kɑ̃ mɛ́ gɔ̃̀ gii ado.

7

Gedeɔ̃ɔ ń a gbɛ̃́ɔ zɩ̃blea Madiɑ̃ɔwa

---

* **6:11** Dii lia malaika ũn we. † **6:26** Bɔa 20.25 ‡ **6:32** Bee mɛ̀ tokɔ̃ɛ ń Baalio.

1 Gedeɔ̃ɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ kuaànɔɔ fɛ̀lɛ kɔɔkɔɔ, aa gɛ̀ bòokpà Alodi nibɔnai. Madiãɔ bòo ku
guzulɛu gugbãntoo oi Mɔle sȉsi̋pɔlɛu. 2 Dii ò Gedeɔ̃ɔɛ: Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛnnɔɔ kɛ̀ dasi, má Madiãɔ
nanɛ́ ń ɔzi̋o. Tó má nànɛ́ ń ɔzi̋, aa i̋anadãɛ, aai mɛ ńzi̋a gbãa mɛ́ ń bɔ́. 3 Kpàwakɛ gi̋a, ní
onɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ vi̋a lɛ́ aà kũ àlɛ lualua, aà ɛa tá.* Ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao ń plaoɔ (22.000) ɛ̀a
tà, gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000) mɛ́ gɔ̏̃. 4 Ɔ Dii ò Gedeɔ̃ɔɛ: E tia aa kɛ̀ dasi. Gɛńnɔ í kɪ̋i, mí
ń plɛnɛ we. Gbɛ̃́ pɔ́ má onɛ aa gɛnnɔɔ mɛ́ aa gɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ má onɛ aa gɛnnɔoɔ sɔ̃ aa gɔ̃. 5 Kɛ́ à
gɛ̀ńnɔ í kɪ̋i, Dii òɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ ń è aa lɛ́ pɛ̀lɛ íu lán gbɛ̃waɔ kɛ̃aa ń gbɛ̃́ pɔ́ aa kùlɛ ń kosowa aa
idȁ, aalɛ miɔ. 6 Gbɛ̃́ pɔ́ idȁ ń ɔo aa lɛ́ pɛ̀lɛuɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń basɔooɛ (300). Gbɛ̃́ ki̋niɔ kùlɛ ń
kosowa, aa imi̋. 7 Ɔ Dii ò Gedeɔ̃ɔɛ: Má Madiãɔ na gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń basɔo pɔ́ lɛ́ pɛ̀lɛ íuɔnɛ ń
ɔzi̋ sa, mí á bɔ. Gbɛ̃́ ki̋niɔ gbaɛ, an baade tá a bɛ. 8 Gedeɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń basɔopiɔ sɛ̀, ɔ̃ aa
gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ táɔ kȕsũaɔ ń ń kuuɔ si̋má, ɔ̃ à ń gbáɛ bɛ.

Gedeɔ̃ɔ ku sȉsi̋ musu, Madiãɔ bòo ku aà zi̋lɛ guzulɛu. 9 Dii yã'òɛ̀ gwãasi̋na à mɛ̀: Fɛlɛ gɛ
lɛ́lɛmá ń bòou, asa ma ń nánɛ n ɔzi̋ɛ. 10 Tó lɛ́lɛama vi̋a lɛ́ n kũɛ, pila ń n zi̋kɛna Pulao, 11 ní
swãdɔ yã̋ pɔ́ wàlɛ oi. Yã̋pi a n gba sɔ̃ kɛ́ ǹ lɛ́lɛmá ń bòou. Ɔ à pi̋la ń a zi̋kɛna Pulao, aa lɔ̀ɔlɛ
zi̋gɔ̃ pɔ́ kú bòo lɛ́iɔzi. 12 Madiãɔ ń Amalɛki buiɔ ń gukpɛdeɔ píi kálɛa guzulɛu, aa dasi lán
kwaɔwa. Wi fɔ̃ ń yiongoɔ nàoo, aa dasi lán ísialɛ ũfãawaɛ.

13 Kɛ́ Gedeɔ̃ɔ kà we, à gbɛ̃e lè, à a nana dàu lɛ́ siu a gbɛ̃doɛ à mɛ̀: Nana pɔ́ má ò ma. Má è
pɛ̃ɛ boolo zɔzɔna lɛ́ gbeembo, ɔ̃ à si̋ wá bòou à pȁ zwȁakpɛwa, ɔ̃ kpɛ́pi lɛ̀lɛ à fuangba. 14 Ɔ
aà gbɛ̃dopi òɛ̀: Yoasi nɛ́ Gedeɔ̃ɔ, Isaili bui fɛ̃nda ń è we, i kɛ pɔpãle no. Lua Madiãɔ ń wá
bòoo nàɛ̀ aà ɔzi̋ píiɛ. 15 Kɛ́ Gedeɔ̃ɔ nanapi yãmà ń a bɔɔlɛo, à kùlɛ Diiɛ. Ɔ à ɛ̀a Isailiɔ bòou à
mɛ̀: A̋ fɛlɛ! Dii Madiãɔ nàwɛ̃ɛ wá ɔzi̋ɛ.

16 A̋ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń basɔopiɔ kpaalɛ̀ gãli àaɔ̃, ɔ̃ à kuu ń lo giio kpà ń baadewa. Ɔ wà sɛ̃tɛɔ
sɔ̀lɔsɔlɔ lopiɔ guu. 17 A ònɛ́: Málɛ gɛ́ e ń bòo lɛ́iɛ. A̋ɔ ma gwa. Lá á e málɛ kɛ, íɔ kɛ màa.
18 A̋ lia ń bòoi píi. Tó mapi ń gbɛ̃́ pɔ́ kumanɔɔ wa kuupɛ̀, ápiɔ sɔ̃ í a pɔ́ pɛ́, í wiilɛ à mɛ:
Dii ń Gedeɔ̃ɔo pɔ́ɛ. 19 Gedeɔ̃ɔ ń gbɛ̃ɔn basɔo pɔ́ kuaànɔɔ kà bòo lɛ́i wɛɛdo taawa gudɔ̃anaɔ
kɔ̃lɛũkpakɛa gbɛa gɔ̏̃ɔ. Ɔ aa ń kuu pɛ̀ ḿpii, aa lo pɔ́ aa kũaɔ wi̋wi. 20 Ɔ gãli àaɔ̃piɔ baade
a kuu pɛ̀, aa ń loɔ wi̋wi. Aa sɛ̃tɛɔ kũa ɔzɛɛu, aa kuu pɔ́ aalɛ pɛ́ɔ kũa ɔplaau. Ɔ aa wiilɛ̀
aa mɛ̀: Dii ń Gedeɔ̃ɔo fɛ̃ndaɛ. 21 Baade zɛa a gbɛu liaa bòoi, ɔ̃ bòodeɔ fɛ̀lɛ lɛ̀kɔ̃wa ń wiio,
aa tilɛ̀. 22 Kɛ́ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń basɔopiɔ baade ɔtɔ̏̃ a kuuwa màa, Dii tò bòopideɔ kɔ̃ dɛ̀dɛ
kɔ̃tɛ̃ɛ ń fɛ̃ndao. Zi̋gɔ̃piɔ bàalɛ̀ tà Bɛsita ń Zelelao e Abɛli Mɛɔla lɛ́i Taba oi. 23 Wà Nɛfatali
buiɔ ń Asɛɛ buiɔ si̋si ń Manase buiɔ píi, ɔ̃ aa pɛ̀lɛ Madiãɔzi. 24 Ɔ Gedeɔ̃ɔ gbɛ̃́ɔ zȉ aa Ɛflaiũ
buiɔ bùsu sȉsi̋de kɛɛlɛ aa mɛ: A̋ pila gɛ́ Madiãɔwa ń zi̋o. A̋ zɛzɔ̃nɛ́ swabɔlɛɔu ń aɛ e à gɛ pɛ
Bɛbala ń Yuudɛ̃owa. Ɔ wà Ɛflaiũ buiɔ si̋si píi, aa gɛ̀ zɛzɔ̏̃nɛ́ ń aɛ swabɔlɛɔu e à gɛ̀ pɛ̀ Bɛbala
ń Yuudɛ̃owa. 25 Ɔ Ɛflaiũ buiɔ Madiã kíaɔ kȕkũ gbɛ̃ɔn pla, Ɔlɛbu ń Zeebuo. Aa Ɔlɛbu dɛ̀
gbɛ saɛ, ɔ̃ wi̋ mɛ tia Ɔlɛbu gbɛ. Aa Zeebu dɛ̀ lɔ, gupi wi̋ mɛ tia Zeebu vɛ̃ɛfɛ̃ki̋i. Ɔ aa ɛ̀a pɛ̀
Madiãɔwa. Ɔ wà kíapiɔ mi zɔ̏̃zɔ̃ wà gɛ̀ò Gedeɔ̃ɔɛ Yuudɛ̃ baale.

8

1 Ɛflaiũ buiɔ Gedeɔ̃ɔ là aa mɛ̀: Bɔ́yãi ń kɛ̀wɛ̃ɛ màai? Kɛ́ ńlɛ gɛ́ zi̋kai ń Madiãɔ, mɛ́ ni wá
sísi sɔ̃o bɛ? Màa aa zɔadɔ̀wà pãsi̋pãsi̋, 2 ɔ̃ a ònɛ́: Bɔ́ má kɛ̀ à kà á pɔ́wai? A̋ Ɛflaiũ buiɔ vɛ̃ɛ
kɔ̃nwɛa zɔ̃ɔ dɛ̀ wá Abiɛzɛɛ buiɔ vɛ̃ɛkɔzɔ̃zɔ̃ala. 3 Lua Madiã kíaɔ Ɔlɛbu ń Zeebuo nàɛ́ á ɔzi̋ɛ.
Bɔ́ má kɛ̀ à kà á pɔ́wai? Kɛ́ a ònɛ́ màa, ɔ̃ an pɔ gbàsa wèe sa.

Gedeɔ̃ɔ Zɛba ń Zalemunao dɛdɛa

4 Gedeɔ̃ɔ ń a gbɛ̃́ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń basɔoɔ lɛ́ pɛ́lɛ Madiãɔzi. Kɛ́ aa kà Yuudɛ̃i, ɔ̃ aa bùa, nɔana
lɛ́ ń dɛ. 5 Ɔ a ò Sukodeɔnɛ: A̋ ma gbɛ̃́ɔ gba pɛ̃ɛ. Nɔana lɛ́ ń dɛɛ, mɛ́ málɛ pɛ́lɛ Madiã kíaɔ Zɛba
ń Zalemunaoziɛ.* 6 Ɔ Suko gbɛ̃zɔ̃ɔɔ mɛ̀: Zɛba ń Zalemunao ku n ɔzi̋ kɔ̀ɛ, ɔ̃ wà gbasa wà

* **7:3** Iko 20.8 * **8:5** Soũ 83.11

n zi̋gɔ̃ɔ gba pɛ̃ɛa? 7 Gedeɔ̃ɔ wèmá à mɛ̀: Lá á ò màa, tó Dii Zɛba ń Zalemunao nàmɛɛ ma
ɔzi̋, má á taitai ń gbáa lɛoɛ. 8 Bɔa we à gɛ̀ Pɛnuɛli, ɔ̃ à wabikɛ̀má màa lɔ. Pɛnuɛlideɔ òɛ̀ lá
Sukodeɔ òɛ̀waɛ lɔ, 9 ɔ̃ a òné sɔ̃ à mɛ̀: Tó ma su aafia, má kalangaɛ bee kwɛɛ.
10 Zɛba ń Zalemunao ku Kaakoo ń ń zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ gɛ̃o (15.000). Gukpɛ oi zi̋gɔ̃
pɔ́ gɔ̃̀ɔn we, an fɛ̃ndadeɔ gàga gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basoolo (120.000). 11 Gedeɔ̃ɔ dấdãkɛnaɔ
zɛ́ sɛ̀ Nɔba ń Yɔgbɔao gukpɛ oi, ɔ̃ à lɛ̀lɛ zi̋gɔ̃piɔwa gɔɔ pɔ́ an gbɛ̃e kú ń yãe làasoooo. 12 Madiã
kíapiɔ Zɛba ń Zalemunao tilɛ̀, ɔ̃ à pɛ̀lɛńzi, à ń kũkũ, ɔ̃ à ń zi̋gɔ̃ɔ fù píi.
13 Kɛ́ Yoasi nɛ́ Gedeɔ̃ɔ lɛ́ su ń zi̋lao, à bɔ̀lɛ ń Ɛlɛsi gbɛbɔlɛo, 14 ɔ̃ à Suko ɛ̀waasoe kũ̀
à yãlàlawà, ɔ̃ ɛ̀waasopi Suko gbɛ̃zɔ̃ɔɔ tɔ́ kɛ̃̀ɛ láu gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi ń soplao. 15 Gedeɔ̃ɔ gɛ̀
Sukodeɔ lɛ̀ à mɛ̀: Zɛba ń Zalemunaon kɛ. A ma láanikɛ̀ yãa a mɛ̀, Zɛba ń Zalemunao ku
ma ɔzi̋ kɔ̀ɛ, à gbasa ma gbɛ̃́ pɔ́ nɔana lɛ́ ń dɛɔ gba pɛ̃ɛa? 16 Ɔ à wɛ̃́lɛpi gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ kũ̀kũ, à ń
taitai ń gbáa lɛo, aa dɔ̃̀.
17 Ɔ à gɛ̀ Pɛnuɛli kalanga kwɛ̀ à wɛ̃́lɛpi gɔ̃ɛɔ dɛ̀dɛ. 18 Ɔ à Zɛba ń Zalemunao là à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́
a ń dɛdɛ Tabooɔ dɛ kpelewa ni? Aa wèwà aa mɛ̀: Aa dɛ lanwaɛ, an kákaa dɛ lán kíanɛɔwa.
19 Ɔ Gedeɔ̃ɔ òné: Ma vi̋i dadoũdeɔn we. Tó a ń tó yãa, ń Diio má á dɛdɛo. 20 Ɔ a ò a nɛgɔ̃ɛ
sɛ̃́ia Yɛtɛɛɛ à mɛ̀: Fɛlɛ ǹ ń dɛdɛ. Nɛ́pi i a fɛ̃nda woo, asa ɛ̀waasonaɛ, mɛ́ vi̋a lɛ́ aà kṹ. 21 Ɔ
Zɛba ń Zalemunao mɛ̀: Fɛlɛ ǹ wá dɛdɛ nzi̋a. Baade ń a gbãaoɛ. Ɔ Gedeɔ̃ɔ fɛ̀lɛ ń dɛdɛ, à
mɔkampɛɛ pɔ́ kú ń yiongoɔ waawaɔ bɔ̀lɛ.

Gedeɔ̃ɔ dilɛa gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ

22 Isailiɔ ò Gedeɔ̃ɔɛ: Gɔ̃ wá kía ũ ń n buiɔ. Mmɛ n wá bɔ́ Madiãɔ ɔzi̋. 23 Ɔ Gedeɔ̃ɔ òné: Má gɔ̃
á kía ũo, baa ma buiɔ. Dii mɛ́ aɔ dɛ á kía ũ. 24 Ɔ à ɛ̀a òné: Málɛ wabikɛwá. Á baade a swáli
pɔ́ á si̋má kpaa mɛ̀ndodo. Madiãɔ i̋ɔ swáli pɔ́ wa pi̋ ń vuao daaɛ, asa Isimaɛlaɔnɛ. 25 Aa òɛ̀:
Wá kpama. Aa zwãa kpàlɛ, ɔ̃ baade swáli pɔ́ á si̋máɔ zùzu a guu mɛ̀ndodo. 26 Swáli pɔ́ à
a wabikɛ̀mápiɔ vua gbia kà kiloo bao, mɔkampɛɛɔ ń swáliɔ ń gomusu tɛ̃a pɔ́ Madiã kíaɔ
daaɔ ń mɔ̀yabaa pɔ́ kú ń yiongoɔ waawaɔ bàasi. 27 Ɔ a pi̋ dii ũ, a pɛ̀lɛ a bɛ wɛ̃́lɛu Ɔfɛla. Ɔ
Isailiɔ gbãsi̋kɛ̀ò ḿpii, ɔ̃ à gɔ̃̀ bai ũ Gedeɔ̃ɔɛ ń aà bɛdeɔ.
28 Màa Isailiɔ Madiãɔ bùsa. Madiãɔ i e mifùńla lɔo. Ɔ Isailiɔ bùsu gɔ̃̀ dɔdɔa Gedeɔ̃ɔ gɔɔ e
wɛ̃̀ bla.

Gedeɔ̃ɔ gaa

29 Yoasi nɛ́ Gedeɔ̃ɔ gɛ̀ zɔ̃̀lɛ a bɛ. 30 Aà nɛgɔ̃ɛ pɔ́ à ń íɔ bàaɔ̃kwiɛ, asa aà nɔɔ dasiɛ. 31 A nɔ
pɔsɛ vi̋ lɔ Sikɛũ, à nɛgɔ̃ɛ i̋aànɔ, ɔ̃ wà tɔkpàɛ̀ Abimɛlɛki. 32 Yoasi nɛ́ Gedeɔ̃ɔ gà a zikũ guuɛ, ɔ̃
wà aà mia kpàkɔ̃i ń a mae Yoasio Ɔfɛla Abiɛzɛɛ.
33 Kɛ́ Gedeɔ̃ɔ gà, ɔ̃ Isailiɔ ɛ̀a gbãsi̋kɛ̀ ń Baalio. Ɔ aa tɛ̃́a pɔ́ wi̋ mɛ Baalibaakuwanɔ pɛ̀lɛ ń
dii ũ, 34 ɔ̃ Dii ń Lua pɔ́ ń bɔ́ ń ibɛɛ pɔ́ liaańziɔ ɔzi̋ yɛ̃́ sɛ̃̀ńgu. 35 Aai gbɛ̃kɛkɛ Yelubaali Gedeɔ̃ɔ
bɛdeɔnɛ yãmaa pɔ́ a kɛ̀nɛ́ musuo.

9

Abimɛlɛki

1 Gedeɔ̃ɔ nɛ́ Abimɛlɛki gɛ̀ a desɛ̃ɔ kɛ̃́i Sikɛũ, ɔ̃ a òné ń a dezi bɛdeɔ píi à mɛ̀: 2 A gɛ Sikɛũdeɔ
lala píi, Gedeɔ̃ɔ nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwiɔ kpalablea ń gbɛ̃́ mɛ̀ndo kpalableao, a kpele mɛ́
maanɛ́i? Aaɔ dɔ̃ kɛ́ an aun ma ũ. 3 Kɛ́ aà desɛ̃ɔ yɛ̃́pi kã̀ Sikɛũdeɔnɛ ń swã́wa, ɔ̃ aa zɛ̀ ń
Abimɛlɛkio aa mɛ̀, ń gbɛ̃́n aà ũ. 4 Aa ã́nusu ɔwatɛ̃ bàaɔ̃kwi sɛ̀ Baalibaakuwanɔ kpɛ́u, aa
aà gbà, ɔ̃ à fi̋abòò gbɛ̃pã faasaiɔnɛ, aa gɔ̃̀ aà i̋waɔ ũ. 5 A gɛ̀ńnɔ a de bɛ Ɔfɛla, ɔ̃ à a vi̋̀iɔ ń a
dãunaɔ, Gedeɔ̃ɔ nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwipiɔ dɛ̀dɛ gbɛ̀ doũwa. Gedeɔ̃ɔ nɛgɔ̃ɛ gbɛzãna Yotaũ mɛ́
bɔ̀ ado, asa à ùlɛ̀ɛ. 6 Ɔ Sikɛũdeɔ ń Bɛmilodeɔ píi aa gɛ̀ Abimɛlɛki di̋lɛ kía ũ gbɛ̃́nɛli pɔ́ kú
Sikɛũ saɛ.

7 Kɛ́ Yotaũ yã́pi mà, à gɛ̀ zɛ̀ Galiziũ gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ musu. Ɔ a ònɛ́ gbã́ugbãu à mɛ̀: A ma yãma
Sikɛũdeɔ, Lua i á yãma sɔ̃. 8 Líɔ ku yãa, aa gɛ̀ kɔ̃ dilɛi kía ũ, ɔ̃ aa ò kuɛ aà kpalable. 9 Ɔ ku
mɛ̀: Mà a nɛ́ pɔ́ wĩ̀ tã́aɔ ń gbɛ̃nazĩ̀naɔ kpɛla ń a nísio ia tó, mí gɛ́ màɔ deedee líɔ musua?
10 Ɔ líɔ ò kaadɔenaɛ aà mɔ kpalable. 11 Ɔ kaadɔena ònɛ́: Mà a nɛ pɔ́ ĩ̀ɔ maa mɛ́ a blea ĩ̀ɔ na
ia tó, mí gɛ́ màɔ deedee líɔ musua? 12 Ɔ líɔ ò vɛ̃ɛɛ aà mɔ kpalable. 13 Ɔ vɛ̃ɛ ònɛ́: Mà a vɛ̃ɛ pɔ́
ĩ̀ tã́aɔ ń gbɛ̃nazĩ̀naɔ pɔ kɛ na nɛ'ia tó, mí gɛ́ màɔ deedee líɔ musua? 14 Ɔ líɔ ò lɛaaɛ aà mɔ
kpalable. 15 Ɔ lɛaa ònɛ́: Tó álɛ ma kpa kpalau sĩ̀anaɛ, à mɔ mikpa ma uenai. Tó màan sɔ̃o,
tɛ́ a bɔ ma láu à kũ Libã bùsu sɛdɛ líɔwaɛ.
16 Á Sikɛũdeɔ, kɛ́ a Abimɛlɛki kpà kpalau, a yã́kɛ̀ a zɛ́wa ń nɔ̀sɛmɛndoon wea? A
yãmaakɛ̀ Gedeɔ̃ɔɛ ń a bɛdeɔa? Á kɛ̀ɛ̀ aà yã́kɛawaa? 17 Ma mae zĩ̀kàɛ́ à gĩ̀ a wɛ̃nii, à á bɔ́
Madiãɔ ɔzĩ̀, 18 ɔ̃ a fɛlɛ ń aà bɛdeɔ gbã sa. A aà nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwiɔ dɛ̀dɛ gbɛ̀ doũwa, ɔ̃ a
aà zɔ nɛ́ Abimɛlɛki kpà Sikɛũ kía ũ, kɛ́ a dɛ á gbɛ̃́ ũ yã́i. 19 Tó a yã́kɛ̀ a zɛ́wa ń nɔ̀sɛmɛndoo
Gedeɔ̃ɔ ń a bɛdeɔnɛɛ gbã, à tó á pɔ kɛ Abimɛlɛkiwa na, aàpi sɔ̃ aà pɔ i kɛwá na. 20 Tó màan
sɔ̃o, tɛ́ a bɔ Abimɛlɛki kĩ́i à kṹ á Sikɛũdeɔ ń á Bɛmilodeɔwaɛ, tɛ́ i bɔ á kĩ́i sɔ̃, i kũ Abimɛlɛkiwa.
21 Ɔ Yotaũ bàalɛ̀ à a taa kɛ̀, à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ wɛ̃́lɛ pɔ́ wĩ̀ mɛ Lɔ̀ɔu, kɛ́ àlɛ vĩ̀akɛ a vĩ̀i Abimɛlɛkiɛ yã́i.

22 Abimɛlɛki kɛ̀ Isailiɔ kía ũ wɛ̃̀ àaɔ̃ɛ, 23 ɔ̃ Lua tò Abimɛlɛki ń Sikɛũdeɔ ĩ́isɛ̀ ń kɔ̃o, ɔ̃ aa bɔ̀
aà kpɛ. 24 Lua kɛ̀ màa kɛ́ Gedeɔ̃ɔ nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwiɔ dɛdɛa yã́ e wi Abimɛlɛki musu ń aà
gbɛ̃́ Sikɛũde pɔ́ an ɔ ku a guuɔ yã́iɛ. 25 Sikɛũdeɔ íbɛlɛsɛ̀aànɔ. An gbɛ̃ɛɔ ùlɛ sĩ̀sĩ̀ɔ musu, kɛ́ aa
gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ dɔńzi zɛ́uɔ dã́dã, aai ń pɔ́ɔ símá, ɔ̃ wà gɛ̀ wa ò Abimɛlɛkiɛ.

26 Ɛbɛdɛ nɛ́ Gaala ń a gbɛ̃́ɔ mɔ̀ zɔ̃̀lɛ Sikɛũ, ɔ̃ Sikɛũdeɔ aà náaikɛ̀. 27 Aa gɛ̀ vɛ̃ɛ zɔ̃̀zɔ̃ bua aa
ɔ̃zɔ̃̀wà, ɔ̃ aa dikpɛkɛ̀. Aa gɛ̃̀ ń tã́akpɛu, aa pɔblè aa imĩ̀, ɔ̃ aa Abimɛlɛki kà. 28 Ɛbɛdɛ nɛ́ Gaala
mɛ̀: Dén Abimɛlɛki ũi? Dén wá Sikɛũdeɔ ũ wà zɔbleɛ̀i? Gedeɔ̃ɔ nɛ́o lò? Zebulu mɛ́ aà
kwàasi ũo lò? A zɔble Sikɛũ mae Amɔɔ buiɔnɛ. Bɔ́yãi wà zɔble Abimɛlɛkiɛi? 29 Tó wà gbɛ̃́ɛ
beeɔ nàmɛɛ ma ɔzĩ̀ yãa lé, má aà yaɛ. Má oɛ̀ aà a zĩ̀gɔ̃ɔ kãaa, aà bɔlɛńnɔ.

30 Kɛ́ wɛ̃́lɛ kía Zebulu Ɛbɛdɛ nɛ́ Gaala yã́pi mà, aà za fɛ̃̀. 31 Ɔ à gbɛ̃́ɔ zĩ̀ Abimɛlɛkiwa asii
guu à mɛ̀: Ɛbɛdɛ nɛ́ Gaala ń a gbɛ̃́ɔ mɔ̀ Sikɛũ la, ɔ̃ aalɛ wɛ̃́lɛdeɔ swã̀fɛ̃nɛ. 32 Fɛlɛ gwãasĩ̀naa
gɔ̃̀ɔ, mpi ń gbɛ̃́ pɔ́ kunnɔɔ, ní mɔ ulɛ sɛ̃u. 33 Tó gu lé dɔ, í fɛlɛ mɔ lélɛ wɛ̃́lɛwa. Tó aàpi ń aà
gbɛ̃́ɔ bɔ̀ zĩ̀kaiánɔ, í kɛɛ̀ lá ń yeiwa.

34 Ɔ Abimɛlɛki ń gbɛ̃́ pɔ́ kuaànɔɔ dàzɛu, aa ùlɛ'ulɛ Sikɛũ bĩ́i kpɛ gãli síiɔ̃. 35 Ɛbɛdɛ nɛ́ Gaala
bɔ̀ zɛ̀ wɛ̃́lɛ bĩ́ibɔlɛu, ɔ̃ Abimɛlɛki ń a gbɛ̃́ɔ fɛ̀lɛ ń ulɛkĩ́i. 36 Kɛ́ Gaala gbɛ̃́piɔ è, a ò Zebuluɛ: Gbɛ̃́ɔ
gwa za sĩ̀sĩ̀ɔ musu, aalɛ pila. Zebulu wèwà à mɛ̀: Sĩ̀sĩ̀ nisĩ̀naɔ ɔ̃ ńlɛ e lán gbɛ̃nazĩ̀naɔwa
we. 37 Ɔ Gaala ɛ̀a ò lɔ: Gwa, wàlɛ pila sĩ̀sĩ̀wa we, mɛ́ gãli do lɛ́ mɔ́ za màsokɛnaɔ gbɛ̃́nɛli
kĩ́i. 38 Ɔ Zebulu òɛ̀: Ǹ ò kpelewa yãaa? Kɛ́ ń mɛ̀ démɛ Abimɛlɛki ũ wà zɔbleɛ̀i? Gbɛ̃́ pɔ́
n sakàńguɔn weo lé? Gɛ ǹ zĩ̀kaaànɔ sa. 39 Ɔ Gaala dɔ̀aa Sikɛũdeɔnɛ, aa bɔ̀ wà zĩ̀kà ń
Abimɛlɛkio. 40 Abimɛlɛki ń yá, ɔ̃ aa bàalɛ̀ɛ̀. Gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̀'ĩa aa lɛ̀lɛɔ dasi maamaaɛ e wɛ̃́lɛ
bĩ́ibɔlɛu. 41 Abimɛlɛki gɔ̃̀ Aluma, ɔ̃ Zebulu Gaala ń a gbɛ̃́ɔ yà ń bɔ́lɛ Sikɛũ.

42 Kɛ́ gu dɔ̀, Sikɛũdeɔ gɛ̀ bua, ɔ̃ wà gɛ̀ wa ò Abimɛlɛkiɛ. 43 Ɔ à a gbɛ̃́ɔ kpaalɛ̀ gãli àaɔ̃, aa gɛ̀
ń dã́dãi sɛ̃u. Kɛ́ à ń é, aalɛ bɔlɛ wɛ̃́lɛu, ɔ̃ à fɛ̀lɛ gɛ̀ lélɛimá. 44 Abimɛlɛki ń zĩ̀gɔ̃ gãli pɔ́ kuanɔɔ
kɛ̀ kpakpa, aa bɔ̀lɛ gɛ̀ sĩ̀ wɛ̃́lɛ bɔlɛu, ɔ̃ gãli lɛɛ plaɔ gɛ̀ lɛ̀lɛ gbɛ̃́ pɔ́ kú buaɔwa, aa ń dɛdɛ píi.
45 Màa à zĩ̀kà ń wɛ̃́lɛpideɔ za kɔɔ e oosi, ɔ̃ a sĩ̀ à gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔ dɛ̀dɛ. Á wɛ̃́lɛpi kɛ̀ kɛ́lɛkɛlɛ,
ɔ̃ à wisi fã̀wà.

46 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ kú Midala Sikɛũɔ mà, aa gɛ̀ ùlɛ Baalibaakuwanɔ kpɛ́u. 47 Kɛ́ wa ò Abimɛlɛkiɛ
Midala Sikɛũdeɔ kã̀aa we, 48 aàpi ń a gbɛ̃́ɔ aa dɛ̀dɛ Zalamɔ gbɛwa. Ɔ à mɔo sɛ̀ à ligɔ̃na zɔ̃̀ a
dà a gã̀u, ɔ̃ a ò a gbɛ̃́ɔnɛ: Lá á è má kɛ̀, à kɛ màa kpakpa. 49 Ɔ aa ligɔ̃na zɔ̃̀zɔ̃ ḿpii, aa tɛoaàzi.
Aa gɛ kã̀aa kpɛ́piwa, aa tɛsɔ̃̀wà, ɔ̃ Midala Sikɛũde pɔ́ kú a guuɔ kpàsa. Gbɛ̃́ pɔ́ gàgaɔ, gɔ̃ɛɔ ń
nɔɛo píi kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔo.

[50] Abimɛlɛki gɛ̀ koezɔ̃̀ Tebezizi, ɔ̃ a sɩ̃̀. [51] Kalanga gbã̀a ku wɛ́lɛpi guo, ɔ̃ wɛ́lɛdeɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ
bàalɛ̀ tàu píi. Aa zɛtàńlɛ gíũgiũ, ɔ̃ aa dɛ̀dɛ e kalangapi musu. [52] Abimɛlɛki gɛ̀ kalangapi
kɩ̃́i, àlɛ zɩ̃̀kańnɔ. Kɛ́ à sɔ̃̀ kalangapi bɔlɛi, àlɛ mɔ́ tɛsɔ̃iwà, [53] ɔ̃ nɔɛe ɔzɔ̃̀ wísilɔgbɛi, à sɩ̃̀wà* à
aà mi pàa. [54] Ɔ à lɛzù a zɩ̃̀kabɔkũnazi kpakpa à mɛ̀: N n fɛ̃nda wo ǹ ma dɛò, kɛ́ wasu mɛ
nɔɛ mɛ́ ma dɛo yã́i. Ɔ aà ɩ̃̀wapi aà zɔ̃̀ò, à gà. [55] Kɛ́ Isailiɔ è Abimɛlɛki gà, ɔ̃ an baade tà a bɛ.
[56] Beewa Lua vãi pɔ́ Abimɛlɛki kɛ̀ a maeɛ yã́ wɩ̃̀ aà musu, kɛ́ à a vɩ̃̀iɔ ń a dãuna gbɛ̃ɔn
bàaɔ̃kwiɔ dɛ̀dɛ yã́i. [57] Lua vãi pɔ́ Sikɛũdeɔ kɛ̀ wɩ̃̀nɛ́ ń musu sɔ̃. Láaipɔ Gedeɔ̃ɔ nɛ́ Yotaũ
kɛ̀má mɛ́ ń lé we.

10

Tola ń Yaiio

[1] Abimɛlɛki gaa gbɛa Pua nɛ́ Tola, Isakaa bui Dodo tɔũna fɛ̀lɛ Isailiɔ suabà. A ku Samii,
Ɛflaiũ buiɔ bùsu sɩ̃̀sɩ̃̀deuɛ. [2] A dɔ̀aa Isailiɔnɛ wɛ̃̀ bao ń àaɔ̃oɛ, ɔ̃ à gbàsa gà, ɔ̃ wà aà vɩ̃̀ Samii.
[3] Aà gaa gbɛa Galada bùsu gbɛ̃́ Yaii dɔaa Isailiɔnɛ wɛ̃̀ bao ń plao. [4] A nɛgɔ̃ɛ vɩ̃́ baakwi,
an baade ń a zàa'ɩ̃̀nao ń a wɛ́lɛo Galada bùsuu, ɔ̃ wɩ̃̀ mɛ wɛ́lɛpiɔnɛ Yaii zɔ̃ɛwiaɔ e ń a gbão.
[5] Kɛ́ Yaii gà, ɔ̃ wà aà vɩ̃̀ Kamɔ.

Amɔniɔ fɛlɛa ń Isailiɔ

[6] Isailiɔ ɛ̀a yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ lɔ, aalɛ zɔble Baaliɛ ń Asetaatio ń Siliɔ diiɔ ń Sidɔ̃deɔ diiɔ ń
Mɔabuɔ diiɔ ń Amɔniɔ diiɔ ń Filitɛ̃ɔ diiɔ. Aa pãkpà Diizi, aalɛ zɔbleɛ̀ lɔo, [7] ɔ̃ Dii pɔ pàńzi à ń
nà Filitɛ̃ɔ ń Amɔniɔnɛ ń ɔzɩ̃̀. [8] Ɔ Amɔniɔ ɩ̃̀adà Isaili pɔ́ aa ku Yuudɛ̃ baale, Amɔleɔ bùsu pɔ́
wɩ̃̀ mɛ Galada guuɔwa. Aa wɛ́tɛ̃amɔ̀nɛ́ e wɛ̃̀ bao plasai. [9] Amɔniɔ bùa Yuudɛ̃wa aa gɛ̀ zɩ̃̀kai
ń Yuda buiɔ ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ ń Ɛflaiũ buiɔ, ɔ̃ Isailipiɔ gɔ̃̀ yooyea. [10] Ɔ aa wiilɛ̀ Diiwa aa mɛ̀:
Wa duunakɛ̀nɛ, wa pãkpànzi wá Lua, wa zɔblè Baaliɛ. [11] Ɔ Dii ònɛ́: Kɛ́ Egipiɔ ń Amɔleɔ
ń Amɔniɔ ń Filitɛ̃ɔ [12] ń Sidɔ̃deɔ ń Amalɛki buiɔ ń Madiãɔ gbãamɔ̀ɛ́, a wiilɛ̀a, ɔ̃ ma á bɔ́ ń
ɔzɩ̃̀. [13] Ɔ a pãkpàmazi, a zɔblè tã́aɔnɛ. A yã́i tò má ɛa mà á suaba lɔo. [14] A gɛ wiilɛ tã́a pɔ́ a
zɛńnɔɔwa aa á suaba ń á taasio mɛ! [15] Ɔ aa ò Diiɛ: Wa duunakɛ̀. Kɛwɛ̃ɛ lá à kɛ̀nɛ maawa,
ãma wá bɔ gbã. Wálɛ wabikɛmaɛ. [16] Ɔ aa dii zɩ̃̀loɔ bɔ̀ ń guu aa zɔblè Diiɛ, ɔ̃ an taasipi tò
Dii i fɔ̃ wɛvɩ̃̀ńla lɔo.
[17] Amɔni zɩ̃̀gɔ̃ɔ kɔ̃ kã̀aa aa bòokpà Galada, ɔ̃ Isailiɔ kã̀aa aa bòokpà Mizipa. [18] Ɔ Isaili pɔ́
kú Galadaɔ dɔaanaɔ òkɔ̃ɛ aa mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̀aa gɛ̀ zɩ̃̀kai ń Amɔniɔ ɔ̃mɛ a gɔ̃ wá Isaili pɔ́ kú
Galadaɔ píi swana ũ.

11

Zɛfɛte

[1] Galada bùsu gbɛ̃́ Zɛfɛteá nɛgɔ̃naɛ. Aà da'iaá káaluaɛ, aà mae tɔ́n Galada. [2] Galadapi
na nɛgɔ̃ɛɔ ɩ̃̀ lɔ. Kɛ́ aa zɔ̃ɔkũ̀, aa Zɛfɛte yà aa mɛ̀: Nyɔ̃ e wá mae túbibleo, asa n da adoɛ. [3] Ɔ
Zɛfɛte bàalɛ̀ a gbɛ̃́piɔnɛ, à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ Tobu bùsuu. Gbɛ̃pãɔ kã̀aaaàzi, ɔ̃ aa nàwà.
[4] Bee gbɛa Amɔniɔ fɛ̀lɛ Isailiɔwa ń zɩ̃̀o. [5] Kɛ́ Amɔniɔ fɛ̀lɛmá ń zɩ̃̀o màa, Galada bùsu
gbɛ̃zɔ̃ɔ gɛ̀ Tobu bùsuu Zɛfɛte gbɛsii. [6] Aa òɛ̀: Mɔ kɛ wá dɔaana ũ, kɛ́ wà e zɩ̃̀ka ń Amɔniɔ.
[7] Ɔ a wɛ̀má à mɛ̀: A zamagu, a ma ya ma mae bɛ. Kɛ́ a wɛ́tɛ̃a è sa, bɔ́yãi a mɔi ma kɩ̃́ii? [8] Aa
òɛ̀: N beeo lé, ḿmɛ ńyɔ̃ wá gwa sa. Mɔ zɩ̃̀kawɛ̃ɛ ń Amɔniɔ, ní gɔ̃ wá Isaili pɔ́ wá kú Galada
bùsuuɔ píi swana ũ. [9] A ònɛ́: Tó a ma gbɛ̀si a tamanɔ zɩ̃̀kai ń Amɔniɔ, mɛ́ Dii ń námɛɛ ma
ɔzɩ̃̀, mámɛ máɔ dɛ á swana ũa? [10] Aa òɛ̀: Dii mɛ́ wá seelade ũ. Lá ń òwa, màa wá kɛnɛ. [11] Ɔ
Zɛfɛte gɛ̀ńnɔ. Gbɛ̃́ɔ aà dɩ̃̀lɛ ń swana ũ, ń dɔaana ũ, ɔ̃ à ɛ̀a yã́pi ò Dii aɛ Mizipa lɔ.

---

* **9:53** 2Sam 11.21

12 Zɛfɛte gbɛ̃́ɔ zi̍ Amɔniɔ kíawa à mɛ̀: Bɔ́mɛ wá daaa, ɔ̃ n mɔ zi̍kai wá bùsuui? 13 Ɔ Amɔniɔ
kía wèwà à mɛ̀: Kɛ́ Isailiɔ bɔ̀lɛ Egipi, aa ma bùsu si̍a sɛa za Aanɔ dɔ̀ɔi e Yaboko dɔ̀ɔi ń
Yuudɛ̃o. A bùsupi sɔaamɛɛ yãkelesai sa.

14 Ɔ Zɛfɛte ɛ̀a gbɛ̃́ɔ zi̍ Amɔniɔ kíawa, 15 a ò̀ɛ̀: Zɛfɛte mɛ̀ Isailiɔ i Mɔabuɔ ge Amɔniɔ bùsu
símáo. 16 Kɛ́ aa bɔ̀ Egipi, aa bɛ guwaiwaiuɛ e I̍sia Tɛ̃ai, ɔ̃ aa gɛ̀ Kadɛsi. 17 Ɔ aa lɛ́kpãsãkɛ̀
Ɛdɔũɔ kíaɛ aa mɛ̀: Wá gba zɛ́ wà gɛ̃ ń n bùsuo, ɔ̃ i swã́sɛ ń yá̍io.* Aa lɛ́kpãsãkɛ̀ Mɔabuɔ kíaɛ,
ɔ̃ i weinɛ́o, ɔ̃ aa gɔ̃̀ Kadɛsi. 18 Aa bɛ guwaiwaiu, aa dɔ̀ Ɛdɔũɔ bùsu ń Mɔabuɔ bùsuozi, ɔ̃ aa
gɛ̃̀ Mɔabuɔ bùsu gukpɛ oi, aa bòokpà Aanɔ baale. Aai gɛ̃ Mɔabuɔ bùsu guuo, asa Aanɔ mɛ́
Mɔabu bùsu zɔ̃lɛ ũ. 19 Ɔ aa lɛ́kpãsãkɛ̀ Amɔleɔ kí Siɔ̃ pɔ́ zɔ̃lɛa Ɛsɛbɔ̃ɛ aa mɛ̀: Wá gba zɛ́ wà gɛ̃ ń
n bùsuo e wá bùsuu. 20 Ɔ Siɔ̃ i ń náaikɛ aa gɛ̃ ń a bùsuoo. A a zi̍gɔ̃ɔ kɛ̃̀aa, aa bòokpà Yaaza,
ɔ̃ aa zi̍kà ń Isailiɔ. 21 Dii Isailiɔ Lua Siɔ̃ ń a gbɛ̃́ɔ nà Isailiɔnɛ ń ɔzi̍, ɔ̃ aa zi̍blèmá. Aa bùsu pɔ́
Amɔleɔ ku a guu si̍ píi, 22 sɛa za Aanɔ dɔ̀ɔi e Yaboko dɔ̀ɔi, sɛa za guwaiwaiu e Yuudɛ̃i.†
23 Kɛ́ Dii wá Isailiɔ Lua mɛ́ Amɔleɔ yàwɛ̃ɛ, ḿmɛ ńyɔ̃ síwá saa? 24 Ni ɔdidi bùsu pɔ́ n dii
Kɛmɔsi kpàmawao lé? Màa wá ɔdidi bùsu pɔ́ Dii wá Lua kpàwáwa sɔ̃. 25 N dɛ Zipoo nɛ́
Balaki, Mɔabuɔ kíalae? A wè lɛkpaakɛ̀wanɔa? A wè zi̍kàwanɔa?‡ 26 Wá Isailiɔ wá zɔ̃lɛa
Ɛsɛbɔ̃ ń Aloeeo ń a zɔ̃ɛwiaɔ ń wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Aanɔ saɛɔ wɛ̃̀ ɔ̀aa do ń basɔoo (300). Bɔ́yãi i ɛa á
si̍wá gɔɔ beeo ni? 27 Mi tàaekɛnɛo, ɔ̃ ńlɛ yãvãikɛmɛɛ, ńlɛ fɛlɛmanɔ ń zi̍o. Dii wá yãgɔ̃gɔ̃na
mɛ́ a yã́gɔ̃gɔ̃wɛ̃ɛ gbã. 28 Ɔ Amɔniɔ kía gi̍ Zɛfɛte lɛ́kpãsã mai.

29 Dii Nisi̍na di̍ Zɛfɛteɛ, ɔ̃ à pã̀ Galada buiɔ bùsua ń Manase buiɔ bùsuo e Mizipa Galada.
Bɔa we à gɛ̀ Amɔniɔwa ń zi̍o. 30 Ɔ à lɛkɛ̀ Diiwa à mɛ̀: Tó n Amɔniɔ nàmɛɛ ma ɔzi̍, 31 tó ma
ta bɛ zi̍blea Amɔniɔwa gbɛa, gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ ma kpɛ́u à mɔ̀ daimalɛ a gɔ̃ n pɔ́ ũɛ. Má sa pɔ́ wi̍ a
pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oma ń adeoɛ.

32 A gɛ̀ zi̍kai ń Amɔniɔ, ɔ̃ Dii ń náɛ̀ aà ɔzi̍. 33 A zi̍blè ń wɛ̃́lɛ mɛ̀n baoɔwa, sɛa za Aloee e
à gɛ̀ pɛ̀ Miniti ń Abɛli vɛ̃ɛbuowa. A zi̍blèmá maamaaɛ, Isailiɔ ń busa. 34 Kɛ́ Zɛfɛte tà a bɛ
Mizipa, aà nɛnɔɛ mɛ́ bɔ̀ daiaàlɛ, àlɛ ɔ̃wã, àlɛ sɛ̃́sɛ̃napa. A mɔ lè aà nɛ́n we mɛ̀ndo, i nɛgɔ̃ɛ ge
nɛnɔɛ pãle io. 35 Kɛ́ à aà è, à a pɔkasaɔ ga kɛ̃̀ à mɛ̀: A'a ma nɛ́, n ma pɔ yà, n i̍akpàmazi. Ma
lɛkɛ̀ Diiwaɛ, mɛ́ a gbooa vi̍o.§ 36 Ɔ a ò̀ɛ̀: Baa, tó n lɛkɛ̀ Diiwaɛ, lá a tò n tɔsi̍ ń ibɛɛ Amɔniɔwa,
kɛmanɔ lá ń ò̀ɛ̀wa. 37 Ɔ à ɛ̀a ò a maeɛ: Ma gba zɛ́ mɔ pla gi̍a mà gɛ bɛbɛ gusi̍si̍deu, mí ɔ́ɔlɔ ń
ma gbɛ̃naɔ ma lɛ́sokɛ yã́ musu. 38 A mɛ̀: Gɛ́! Ɔ à aà gbàɛ mɔ pla. A gɛ̀ ń a gbɛ̃naɔ gusi̍si̍deu,
à ɔ́ɔlɔ̀ a lɛ́sokɛ yã́ musu. 39 Kɛ́ mɔ plapi pà, ɔ̃ à ɛ̀a sù a maewa, ɔ̃ aà mae yã́ pɔ́ à a lɛkɛ̀
Diiwapi kɛ̀aànɔ. Nɔɛpi gɔ̃ɛ dɔ̃o, ɔ̃ yápi gɔ̃̀ fɛlɛkaa ũ Isailiɔ guu. 40 Wɛ̃ ń wɛ̃o Isaili nɛnɔɛnaɔ
i̍ gɛ Galada bùsu gbɛ̃́ Zɛfɛte nɛnɔɛ gaa yã́ bɔɔlɛkɛkɔ̃ɛ e gɔɔ síiɔ̃ɛ.

12

Zɛfɛte ń Ɛflaiũ buiɔ

1 Ɛflaiũ buiɔ kɔ̃ kɛ̃̀aa, aa bùa swawa aa gɛ̀ Zafɔ̃, ɔ̃ aa ò Zɛfɛteɛ: Bɔ́yãi n gɛ n zi̍kà ń Amɔniɔ,
mɛ́ ni wá sísi wà gɛnnɔo ni? Wá tɛsɔ̃ma ń n kpɛ́o sãnuɛ. 2 Zɛfɛte wèmá à mɛ̀: Mapi ń ma
gbɛ̃́ɔ wá sòle vi̍ ń Amɔniɔ maamaaɛ. Ma lɛzùázi, i ma bɔ ń ɔzi̍o. 3 Kɛ́ má è i ma suabao,
ɔ̃ ma gi ma wɛ̃nii, ma bua swawa ma zi̍kà ń Amɔniɔ, ɔ̃ Dii ń námɛɛ ma ɔzi̍. Bɔ́yãi a mɔ
zi̍kaimanɔ gbãi?

4 Zɛfɛte Galada bùsudeɔ kɛ̃̀aa ḿpii, ɔ̃ aa zi̍kà ń Ɛflaiũ buiɔ aa ń dɛdɛ, asa Ɛflaiũ buipiɔ òǹɛ́:
A Galada bùsudeɔ, Ɛflaiũ bui pɔ́ bàalɛ̀ gɛ̀ Manase buiɔ bùsuuɔn á ũ. 5 Galada bùsudepiɔ
Yuudɛ̃ buaki̍iɔ si̍ kɛ́ Ɛflaiũ buiɔ su bua wà tá ń bùsuuo yá̍i. Tó Ɛflaiũ bui bɔ̀ mɔ̀ à mɛ̀ á ye
bua, Galada bùsudepiɔ i̍ aà la: Ɛflaiũ buin n ũa? Tó à mɛ̀, aawo, 6 aai̍ oɛ̀: Tò, o shibolɛ! Tó

* 11:17 Nao 20.14-21 † 11:22 Nao 21.21-24 ‡ 11:25 Nao 22.1-6 § 11:35 Nao 30.3

i fɔ̃ ò màao, mɛ́ à mɛ̀ sibolɛ, ɔ̃ aaĩ̀ aà kũ aa dɛ Yuudɛ̃ buakĩ̀i we. Zĩ̀beezĩ̀ ɔ̃ Ɛflaiũ buiɔ gàga
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bla ń plao (42.000).
7 Galada bùsu gbɛ̃́ Zɛfɛte dɔ̀aa Isailiɔnɛ wɛ̃̀ sooloɛ. Kɛ́ à gà, ɔ̃ wà aà vĩ̀ Galada bùsu wɛ́lɛeu.

Ibezã ń Elonio ń Abedɔ̃o

8 Bee gbɛa Bɛtɛlɛũ gbɛ̃́ Ibezã dɔ̀aa Isailiɔnɛ. 9 A nɛgɔ̃ɛɔ vĩ̀ gbɛ̃ɔn baakwi ń nɛnɔɛɔ baakwi.
A a nɛnɔɛɔ kpɛ̃̀sã Isaili buieɔwa, ɔ̃ à nɔsɛ̀sɛ we a nɛgɔ̃ɛpiɔnɛ. A dɔ̀aa Isailiɔnɛ wɛ̃̀ soplaɛ.
10 Kɛ́ à gà, ɔ̃ wà aà vĩ̀ Bɛtɛlɛũ.
11 Bee gbɛa Zabulɔni bui Eloni dɔ̀aa Isailiɔnɛ wɛ̃̀ kwiɛ. 12 Kɛ́ à gà, ɔ̃ wà aà vĩ̀ Ayaloni,
Zabulɔni buiɔ bùsuu.
13 Bee gbɛa Ileli nɛ́ Abedɔ̃, Pilatɔ̃ gbɛ̃́ dɔ̀aa Isailiɔnɛ. 14 A nɛgɔ̃ɛɔ vĩ̀ gbɛ̃ɔn bla ń tɔũnaɔ
baakwi, an baade ń a zàaĩ̀nao. A dɔ̀aa Isailiɔnɛ wɛ̃̀ swaaɔ̃ɛ. 15 Kɛ́ à gà, ɔ̃ wà aà vĩ̀ Pilatɔ̃,
Ɛflaiũ buiɔ bùsu pɔ́ kú Amalɛki buiɔ bùsu sĩ̀sĩ̀de guu.

13

Sãusɔ̃ɔ ia

1 Isailiɔ ɛ̀a yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ lɔ, ɔ̃ Dii ń ná Filitɛ̃ɔnɛ ń ɔzĩ̀ e wɛ̃̀ bla. 2 Gɔ̃ɛe ku Zɔla, Dã buiɛ,
aà tɔ́n Manɔa. Aà naá fĩ̀iɛ, a nɛ́ vĩ̀o. 3 Dii Malaika bɔ̀ mɔ̀ nɔɛpiwa à mɛ̀: Ma! Fĩ̀in n ũ, ń nɛ́
vĩ̀o, kási ńyɔ̃ nɔsi, ní nɛ'i gɔ̃ɛ ũ. 4 Laaika! Nsu vɛ̃ɛ ge í gbãae mio. Nsu tɛ̃ pɔ́ Lua dĩ̀lɛe bleo.
5 Nyɔ̃ nɔsi, ní nɛ'i gɔ̃ɛ ũ. Gɛ̃ suli táa'o nɛ́pi miwao, asa aɔ dɛ Lua gbɛ̃́ ũ za a igɔɔɛ.* Ɔmɛ a na
Isailiɔ bɔa Filitɛ̃ɔ ɔzĩ̀wa.
6 Ɔ nɔɛpi gɛ ò a zɑ̃́ɛ à mɛ̀: Lua gbɛ̃e mɔ̀ ma kĩ̀i. Aà oa dɛ lán Lua Malaika oawa, a tò ma
mɛ séenatà. Mi aà la gu pɔ́ à bɔ̀uo, mɛ́ i a tɔ́ omɛɛ sɔ̃o. 7 A òmɛɛ má nɔsi, mí nɛ'i gɔ̃ɛ ũ. A
òmɛɛ másu vɛ̃ɛ ge í gbãae mio, mɛ́ másu tɛ̃e bleo, asa nɛ́pi aɔ dɛ Lua gbɛ̃́ ũ za a igɔɔɛ e aà
wɛ̃ni lɛ́u. 8 Ɔ Manɔa wabikɛ̀ Diiwa à mɛ̀: N yã́ na Dii! To gbɛ̃́ pɔ́ ń zĩ̀ ɛa mɔ lɔ, i yã́ pɔ́ wá kɛ ń
nɛ́pio aà ia gbɛa dawɛ̃ɛ. 9 Lua Manɔa yãmà, ɔ̃ malaikapi ɛ̀a bɔ̀ mɔ̀ nɔɛpiwa gɔɔ pɔ́ a ku bua.
Aà zɑ̃́ Manɔa kuaànɔo, 10 ɔ̃ à kɛ̀ kpakpa, à bàalɛ̀ gɛ òɛ̀ à mɛ̀: Gɔ̃ɛ pɔ́ mɔ̀ ma kĩ̀i zĩ̀a ɛ̀a mɔ̀a
gbã lɔ laɔ! 11 Manɔa fɛ̀lɛ tɛ̀ a nazi. Kɛ́ à kà gɔ̃ɛpi kĩ̀i, à aà là à mɛ̀: Mmɛ n yã'ò ma naɛa? A
wɛ̀wà à mɛ̀: Mámɛ! 12 Ɔ Manɔa aà là à mɛ̀: Tó n yã́pi gbɛsù, nɛ́pi aɔ dɛ kpelewa ni? Bɔ́ zĩ̀ a
kɛi? 13 Dii Malaikapi wɛ̀wà à mɛ̀: Yã́ pɔ́ má ò n naɛ, aà kɛ píi. 14 Asu vɛ̃ɛbɛ bleo. Asu vɛ̃ɛ ge
í gbãae mio. Asu tɛ̃e bleo. Yã́ pɔ́ má dĩ̀lɛɛ, aà kɛ píi. 15 Ɔ Manɔa òɛ̀: Gɔ̃wanɔ la wà blenɛbɔlɔ
kɛkɛnɛ. 16 Dii Malaika wɛ̀wà à mɛ̀: Baa tó ma gɔ̃ la, má n blɛ bleo. Tó n sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu
à tɛ́kũ sɔukɛ̀, o Diiwa. Manɔa i dɔ̃ kɛ́ Dii Malaikaɛo, 17 ɔ̃ à aà là à mɛ̀: N tɔ́n kpelewai? Tó
yã́ pɔ́ ń òpi kɛ̀, wá n kpɛla. 18 Dii Malaika wɛ̀wà à mɛ̀: Bɔ́yãi ńlɛ ma tɔ́ gbɛai?† Tɔ́ bɔnsaɛɛ.
19 Ɔ Manɔa blenɛbɔlɔ sɛ̀ ń pɔ́wɛntio, à Dii gbàgbaò gbɛwa. Kɛ́ Manɔa ń a nao lɛ́ gwa màa,
ɔ̃ Dii yãbɔnsaɛkɛ̀ɛ. 20 A tò tɛ́ bɔ̀ sa'okĩ̀ipiu à fɛ̀lɛ musu, ɔ̃ Dii Malaika fɛ̀lɛ tà tɛ́vuapi guu, gɔɔ
pɔ́ Manɔa ń a nao lɛ́ gwa. Ɔ aa wùlɛ ń gbɛɛu.
21 Dii Malaika i ɛa mɔ̀ Manɔa ń a naowa lɔo, ɔ̃ Manɔa dɔ̃̀ sa kɛ́ Dii Malaikaɛ. 22 Manɔa ò
a naɛ: Wá gaɛ, asa wa wɛsĩ̀ Lualɛɛ. 23 Ɔ aà na òɛ̀: Tó Dii ye wá dɛ yãaɛ, a sa pɔ́ wá òwa ń
pɔ́wɛntio sio, mɛ́ a yã́pi owɛ̃ɛo, a to wà yã́pi e màao.
24 Nɔɛpi nɛ'ĩ̀ gɔ̃ɛ ũ, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Sãusɔ̃ɔ. Nɛ́pi zɔ̃ɔkũ̀ mɛ́ Dii báaadàaàgu. 25 Dii Nisĩ̀na nà
tɛ́kpaaaàguwa gɔɔ pɔ́ a ku Dãbuiɔboou, Zɔla ń Ɛsɛtaoo zãnguo.

14

Sãusɔ̃ɔ yea Filitɛ̃ nɔɛezi

1 Sãusɔ̃ɔ gɛ̀ Timɛna, ɔ̃ à Filitɛ̃ nɔɛe è we. 2 Kɛ́ à sù, a ò a maeɛ ń a dao à mɛ̀: Ma Filitɛ̃ nɔɛe
è Timɛna. A wɛɛlɛmɛɛ mà sɛ́. 3 Ɔ aà mae ń aà dao òɛ̀: Nɔ ku n daɛɔ ge n buiɔ guu noa, ɔ̃ ńyɔ̃

---

* **13:5** Nao 6.1-5 † **13:18** Daa 32.30

gɛ́ nɔsɛi Filitɛ̃ gyafɔɔdeɔ guua? Ɔ Sãusɔ̃ɔ ò a maeɛ: N aà wɛɛlɛmɛɛ, asa nɔɛpi kàmaguɛ. 4 Aà
mae ń aà dao i dɔ̃ kɛ́ yã́pi bɔ̀ Dii kĩ́iɛo, asa àlɛ Filitɛ̃ɔ lɛ́wɛɛ. Gɔɔ bee Filitɛ̃ɔ lɛ́ kible Isailiɔwaɛ.
5 Ɔ Sãusɔ̃ɔ lɛ́ gɛ́ Timɛna ń a maeo ń a dao. Kɛ́ aa kà Timɛna vɛ̃ɛbua, nɔ̀ɔmusu nɛ́ bɔlɔ guzɔ̃̀
Sãusɔ̃ɔɛ, àlɛ pũna. 6 Dii Nisĩna dɛ̀dɛwà, ɔ̃ à nɔ̀ɔmusupi gyawĩ, lá wĩ blenɛbɔlɔ goaawa. Kási
a pɔe kũa sɔ̃o. I yã́ pɔ́ á kɛ̀pi o a mae ge a daɛo. 7 Ɔ à gɛ̀ faaibò ń nɔɛpio, nɔpi kàaàgu.
8 Kɛ́ à gɔɔplakɛ̀, à fɛ̀lɛ lɛ́ gɛ́ nɔpi sɛ́i sa, ɔ̃ à lĩlɛ gɛ̀ nɔ̀ɔmusu gɛpi gwai. A è zɔ́ɔ í dɔ̀ a gɛu. 9 Ɔ
à ɔsĩu à a sa gà a bɔ̀, àlɛ ble, ɔ̃ àlɛ gɛò. Kɛ́ à a mae ń a dao lè, a lĩnɛ́ aa blè, ãma i onɛ́ á bò
nɔ̀ɔmusu gɛuɛo.

Sãusɔ̃ɔ yáasikɛa Filitɛ̃ɔnɛ

10 Aà mae gɛ̀ nɔpi bɛ, ɔ̃ Sãusɔ̃ɔ blɛsakɛ̀nɛ́ we, lá wĩ kɛ nɔsɛuwa. 11 Kɛ́ ã̀nsueɔ aà è, aa
ɛ̀waasoɔ sĩsi gbɛ̃ɔn baakwi aaɔ kuaànɔ. 12 Ɔ Sãusɔ̃ɔ ònɛ́: Má yãe vĩ mà oɛ́. E blɛblea gɔɔ
soplaɛ bee àɔ láa, tó a a yáasi pòlomɛɛ, má zwãa kwáwá pi baakwi ń ulao baakwi. 13 Tó
i fɔ̃ á pòlomɛɛ sɔ̃o, ámɛ á zwãa pi baakwi ń ula mɛ̀n baakwiɔ kpaa. Ɔ aa òɛ̀: Su ń yã́o wà
ma. 14 A ònɛ́:
Pɔblea bɔ̀ pɔsona guu,
pɔ́ na bɔ̀ pɔ́ pãsĩ guu.
Ɔ aai fɔ̃ yáasipi pòloo e gɔɔ àaɔ̃. 15 A gɔɔ síiɔ̃de zĩ́ aa ò Sãusɔ̃ɔ naɛ: Kɔ̃nikɛ n zã́ɛ aà yã́pi
yáasi polowɛ̃ɛ. Tó ni kɛɛ̀o, wá n kpasa ń n de bɛdeɔɛ. Asi a wá sisi à wá pɔ́ɔ síwá yɔ̃oo? 16 Ɔ
Sãusɔ̃ɔ na lɛ́ ɔ́ɔlɔɛ̀ à mɛ̀: N zamaguɛ fá! N yemazio. N yãe ò ma gbɛ̃́ɔnɛ, mɛ́ ni a yáasi omɛɛ
sɔ̃o bɛ. Ɔ a òɛ̀: Mi o ma mae ge ma daɛo, ɔ̃ ḿmɛ má onɛa? 17 Alɛ ɔ́ɔlɔɛ̀ e gɔɔ soplapi gɛ̀ lɛ́ paò.
A gɔɔ sopladepi zĩ́ ɔ̃ Sãusɔ̃ɔ yã́pi òɛ̀, kɛ́ à giiyèwà yã́i, ɔ̃ à gɛ̀ a ò a gbɛ̃́ɔnɛ. 18 A gɔɔ sopladepi
zĩ́ e ĩatɛ̃ àɔ gɛ́ gɛ̃i kpɛ́u wɛ̃́lɛpi ɛ̀waasoɔ òɛ̀:
Bɔ́ na mɛ́ dɛ zɔ́ai?
Bɔ́ pãsĩ mɛ́ dɛ nɔ̀ɔmusuai?
Ɔ Sãusɔ̃ɔ ònɛ́: Tó i sapa ń ma zununuo yãao, á fɔ̃ à ma yã́pi yáasi poloe? 19 Dii Nisĩna
dɛ̀dɛwa, ɔ̃ à gɛ̀ Asekeloni à gɔ̃ɛɔ dɛ̀dɛ gbɛ̃ɔn baakwi, à ń pɔkasaɔ wòlomá, ɔ̃ à gɛ kpà gbɛ̃́
pɔ́ aa a yã́pi yáasi pòloɛɔwa. Aà pɔ pà, ɔ̃ à tà a mae bɛ. 20 Ɔ wà Sãusɔ̃ɔ nɔpi kũ̀ wa kpà aà
gbɛ̃na pɔ́ zɛ̀ aà saɛ nɔpi sɛ́zĩwa aà pɔ́ ũ.

15

Sãusɔ̃ɔ tɛsɔ̃a Filitɛ̃ɔ buawa

1 Kɛ́ à kɛ̀ gɔɔpla, pɔkɛkɛgɔɔ kà, ɔ̃ Sãusɔ̃ɔ blenɛbɔlɔ kũ̀, à gɛ̀ a nɔpi gwaiò à mɛ̀: Má ye gɛ́ ma
na kĩ́i kpɛa. Ɔ aà nɔpi mae i aà gba zɛ́o 2 à mɛ̀: Málɛ e ń zaaàguɛ, ɔ̃ ma aà kpà n gbɛ̃nawa.
Aà dãuna kɛfɛũ dɛaàla. N aà sɛ aà gɛ̃ɛ ũ. 3 Sãusɔ̃ɔ ònɛ́: Tó ma yãvãikɛ̀ á Filitɛ̃ɔnɛ sa, máɔ
tàae vĩ lɔo.
4 Sãusɔ̃ɔ gɛ̀ gbɛ̃gbonaɔ kũ̀kũ ɔ̀aa do ń basɔoo (300), ɔ̃ à sɛ̃yèye sɔlɔɔsɔlɔɔnnɔ. A
gbɛ̃gbonapiɔ vlã́ yèyekɔ̃wa plapla, ɔ̃ à sɛ̃pi yèye ń vlã́piɔwa. 5 A tɛsɔ̃̀ sɛ̃piɔwa, ɔ̃ à
gbɛ̃gbonapiɔ gbàɛ Filitɛ̃ɔ bua. An pɔ́wɛna tɛkũ̀ píi ń ń pɔgbaɔ ń ń vɛ̃ɛbuɔ ń ń kù kpɛ́ɔ píi.
6 Ɔ Filitɛ̃ɔ mɛ̀: Démɛ yã́ɛ taa kɛ̀wɛ̃ɛi? Ɔ wà mɛ̀: Timɛna gbɛ̃́ nɛ́ zã́ Sãusɔ̃ɔɛ. Aà ã̀nsue aà nɔ
sĩwàɛ, ɔ̃ a kpà aà gbɛ̃nawa. Ɔ Filitɛ̃ɔ gɛ̀ nɔpi ń a maeo kpàsa. 7 Sãusɔ̃ɔ ònɛ́: Lá màa á kɛ̀mɛɛ,
má kã́maboo e ma gɛ tɔsĩowá. 8 A sĩńgu à ń kɛ́ dúuduu, an dɛdɛapi gɛ̃agɛ̃̀, ɔ̃ à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ Etaũ
gbɛ̀'ɛu.

Sãusɔ̃ɔ Filitɛ̃ɔ dɛdɛa ń zàa'ĩn gyaɔwao

9 Filitɛ̃ɔ gɛ̀ bòokpà Yuda bùsuu, aa lĩ gu pɔ́ wĩ mɛ Gyaɔwaa. 10 Ɔ Yuda buiɔ ń lá aa mɛ̀:
Bɔ́yãi a mɔwá ń zĩoi? Ɔ aa mɛ̀: Wa mɔ Sãusɔ̃ɔ kṹi wà kɛɛ̀ lá a kɛ̀wɛ̃ɛwaɛ. 11 Ɔ Yuda buiɔ
gbɛ̃ɔn ɔ̀aa gɛ̃oɔ (3.000) gɛ̀ Etaũ gbɛ̀'ɛ kĩ́i, aa ò Sãusɔ̃ɔɛ: N dɔ̃ kɛ́ Filitɛ̃ɔ mɛ́ lɛ́ kiblewáo lé? Bɔ́
yã́ ń kɛ̀wɛ̃ɛ wei? A wèmá à mɛ̀: Lá aa kɛ̀mɛɛ ɔ̃ má kɛ̀nɛ́. 12 Ɔ aa mɛ̀: Wa mɔ n yei wà n

kpámáɛ. Ɔ Sãusɔ̃ɔ mɛ̀: A lɛgbɛ̃mɛɛ à mɛ á ma dɛo. 13 Ɔ aa ò̀ɛ̀: Wá n dɛo. Wá n ye ń baoɛ,
wí n nanɛ́ ń ɔzɨ̃. Ɔ aa aà yè ń bà dafuo mɛ̀n pla, aa bɔ̀aànɔ gbɛ̀'ɛpiu. 14 Kɛ́ aalɛ ká Gyaɔwa,
Filitɛ̃ɔ mɔ̀ daiaàlɛ, aalɛ kúkuakɛ. Dii Nisɨ̃na dɛ̀dɛ Sãusɔ̃ɔwa, ɔ̃ ba pɔ́ wa yè aà gãsɨ̃ɔwa gɔ̃
lán bà mùaawa, ɔ̃ bapiɔ wòlo aà ɔwa. 15 A zàa'ɨ̃n gaa dafu gyaɔwa è, ɔ̃ à nàalɛ a sɛ̀ à gbɛ̃ɔn
ɔ̀aa sɔɔɔ (1.000) dɛ̀dɛò. 16 Sãusɔ̃ɔ mɛ̀:
Zàa'ɨ̃n gyaɔwa ɔ̃ ma gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔɔɔ dɛ̀dɛò,
zàa'ɨ̃n gyaɔwa ɔ̃ ma ń kaokɔ̃a.
17 Kɛ́ à yã́pi ò a làa, ɔ̃ à gyaɔwapi vũ̀aa. Ɔ wà tɔkpà gupiɛ Gyaɔwasɨ̃sɨ̃.
18 Imi aà kũ̀ gbãa, ɔ̃ à lɛzù Diizi à mɛ̀: N tò mapi n zɔ̀blena ma zɨ̃blè maamaa, ɔ̃ máɔ ga
ń imio mà lɛ́lɛ da Filitɛ̃ gyafɔɔdɛɔ ɔu saa? 19 Lua Gyaɔwa tɔɔlɛ pàa, ɔ̃ í bɔ̀u. Sãusɔ̃ɔ mɨ̃, ɔ̃ aà
mɛ sù à gbãa è. A yái tò e gbã wɨ̃ mɛ Gyaɔwa nibɔnapiɛ Lɛzuna Nibɔna. 20 Sãusɔ̃ɔ dɔ̀aa
Isailiɔnɛ wɛ̃̀ baoɛ Filitɛ̃ɔ kibleamagɔɔ.

16

Sãusɔ̃ɔ Gaza bɔlɛ gba gbooa

1 Sãusɔ̃ɔ gɛ̀ Gaza, à káaluae è we, ɔ̃ à gɛ̃̀ wúlɛiaànɔ. 2 Wa ò Gazadeɔnɛ wà mɛ̀: Sãusɔ̃ɔ mɔ̀
la. Ɔ aa lɨ̃a gupizi, wàlɛ aà dãdã wɛ̃́lɛ bɔlɛu gwãasɨ̃na aa mɛ̀: Tó gu dɔ̀, wá aà dɛɛ. 3 Sãusɔ̃ɔ
wùlɛ we e wɛɛdo, ɔ̃ à fɛ̀lɛ. A gɛ̀ wɛ̃́lɛ bɨ̃́ibɔlɛ gba kũ̀ ń a lipɛlɛ mɛ̀n plaɔ, a bɨ̃̀lɛ ń a kákabɔo
sãnu. A dà a gãu, à gɛ vũ̀aa sɨ̃̀sɨ̃ pɔ́ bɔaa ń Hɛblɔ̃o musu.

Sãusɔ̃ɔ ń Dalilao

4 Bee gbɛa Sãusɔ̃ɔ yè nɔɛezi Vɛ̃ɛbu guzulɛu. Aà tɔ́n Dalila. 5 Ɔ Filitɛ̃ kíaɔ gɛ̀ nɔpi lè, aa ò̀ɛ̀:
Kɔ̃nikɛɛ̀, kɛ́ ǹ e ǹ aà gbãa zɔ̃ɔpi asii dɔ̃ ń lá wá kɛ wà aà nɛo. Tó wa ba dɔ̀wà wa aà fù, wá
baade a n gba ã́nusu ɔwatɛ̃ ɔ̀aa sɔo ń basɔoo (1.100). 6 Ɔ Dalila ò Sãusɔ̃ɔɛ: Pɔ́ pɔ́ tò ń gbãa
kɛ́wa omɛɛ. Ba kpele wa dɔma, ńyɔ̃ fɔ̃ kɛ̃o ni? 7 A wèwà à mɛ̀: Tó wà ma ye ń saba niɛo
mɛ̀n sopla, bee mɛ́ a ma busa, mí gɔ̃ lán gbɛ̃́piiwa. 8 Filitɛ̃ kíaɔ mɔ̀ Dalilaɛ ń saba niɛ pɔ́ i
giigaga yãaoɔ mɛ̀n sopla, ɔ̃ à aà yèò. 9 Aà kpàkpanaɔ ulɛa kpɛa, ɔ̃ Dalila ò Sãusɔ̃ɔɛ: Sãusɔ̃ɔ!
Filitɛ̃ɔ lɛ́ mɔma fá! Ɔ à sabapiɔ kɛ̃̀ lán bà mùaawa, wi aà gbãa bɔkɨ̃i dɔ̃o.
10 Ɔ Dalila ò̀ɛ̀: Ǹlɛ ma kpánguakɛɛ, n ɛɛtòmɛɛɛ. Omɛɛ sa. Ba kpele wa n yeòi? 11 A ò̀ɛ̀:
Tó wà ma ye ń balɛɛna dafu gèele pɔ́ wi zɨ̃kɛò yãaoɔ, a ma busa, mí gɔ̃ lán gbɛ̃́piiwa. 12 Ɔ
Dalila bapiɔ sɛ̀ à aà yèò. Aà kpàkpanaɔ ulɛa kpɛa, ɔ̃ à mɛ̀: Sãusɔ̃ɔ! Filitɛ̃ɔ lɛ́ mɔma fá! Ɔ
Sãusɔ̃ɔ ba pɔ́ dɔdɔ a gãsɨ̃wapiɔ kɛ̃̀kɛ̃ lán bapunawa. 13 Dalila ò̀ɛ̀: Ǹlɛ ma kpánguakɛ e tiaɛ.
N ɛɛtòmɛɛ. Omɛɛ sa. Ba kpele wa n yeòi? Ɔ a ò̀ɛ̀: Tó n ma mikã tãa lán balɛɛnawa mɛ̀n
soplaɔ kà dã́au ń tã̀, 14 mɛ́ n kálo pàwà, má busaɛ, má gɔ̃ lán gbɛ̃́piiwaɛ. Dalila tò i dàaàla,
ɔ̃ à aà mikã tãa mɛ̀n soplapiɔ kà dã́au a tã̀, ɔ̃ a fɨ̃̀ àsaliwa. Ɔ à mɛ̀: Sãusɔ̃ɔ! Filitɛ̃ɔ lɛ́ mɔma
fá! Ɔ à vù, à a mikã gà a wòlo dã́api ń àsalio guu.
15 Dalila ɛ̀a ò̀ɛ̀ lɔ: Niɔ omɛɛ ń yemazi, mɛ́ ń ma náai vɨ̃o sɔ̃ bɛ? N ma kpánguakɛ̀ à kà gɛ̃n
àaɔ̃. Ni n gbãa zɔ̃ɔ bɔkɨ̃i omɛɛo. 16 Màa ɨ̃ɔ naɛwà ń yã́ bee taao láasai. A aà nɔ̀sɛ yàɛ̀ e à gɛ̀ fù
mɛnawa, a ye ga. 17 Ɔ à yã́ pɔ́ kú a sɔ̃u ò̀ɛ̀ píi sa à mɛ̀: Gɛ̃ i táa'o ma miwao, asa wà ma kpa
Luawaɛ. Tó wà ma mi bò lé, ma gbãa làon we. Má busa mà gɔ̃ lán gbɛ̃́piiwaɛ. 18 Kɛ́ Dalila
è à yã́ pɔ́ kú a sɔ̃u òɛ píi, ɔ̃ à lɛ́kpãsãkɛ̀ Filitɛ̃ kíaɔnɛ à mɛ̀: A ɛa mɔ gɛ̃n do lɔ, asa à apii òmɛɛ
sa. Ɔ aa ɛ̀a mɔ̀ aà kɨ̃́i, aa ã́nusupi kũa. 19 Dalila tò i Sãusɔ̃ɔ lɛ̀ a gbáa, ɔ̃ à gɔ̃ɛe sɨ̃si. A aà mikã
gbã̀a tãa mɛ̀n soplapiɔ bò, ɔ̃ à nà busaawa, aà gbãapi gɛ̃̀zɛa. 20 Dalila mɛ̀: Sãusɔ̃ɔ! Filitɛ̃ɔ lɛ́
mɔma fá! Ɔ à vù, à làasookɛ̀ à mɛ̀: Má kɛ lán yãawa mà azɨ̃a bɔɛ. A dɔ̃ kɛ́ Dii gòwao. 21 Ɔ
Filitɛ̃ɔ aà kũ̀ aa aà wɛ́ bɔ̀bɔ, ɔ̃ aa gɛ̀aànɔ Gaza. Aa mɔgotɛ̃ gala kpàɛ̀, ɔ̃ àlɛ wɨ́silɔ kpɛ́ pɔ́ wà
aà dàu we. 22 Aà mipi nà kã́kpalɛawa sa.

Sãusɔ̃ɔ gaa

23 Filitẽ kíaɔ kɔ̃ kɔ̀aa aa gɛ̀ ń dii Dagɔ̃ gbagbai, aalɛ pɔnakɛ, aalɛ mɛ: Wá dii wá ibɛɛ Sãusɔ̃ɔ
nàwɛ̃ɛ wá ɔzi̇̀ɛ. 24 Kɛ́ Filitẽɔ aà è, aa ń dii sáaukpà aa mɛ̀:
Wá ibɛɛ wá bùsu dɛ̀,
à wá gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ dúuduu,
ɔ̃ wá dii aà nàwɛ̃ɛ wá ɔzi̇̀.
25 Lá an pɔ kɛ̀na màa aa mɛ̀: A Sãusɔ̃ɔ sísi aà kɔ̃̀ɔ'owɛ̃ɛ. Ɔ wà aà bɔ̀ kpɛ́ pɔ́ wà aà dàupiu, à
yaalɔ kpàńzi. Ɔ wà aà zɛ̀ kpɛ́ gbapɛlɛɔ zãnguo.
26 Sãusɔ̃ɔ ò ɛ̀waasona pɔ́ a ɔ kũaɛ: Gɛmanɔ kpɛ́ gbapɛlɛ pɔ́ kpɛ́ sɛaɔ saɛ mà ɔnanawà, mí
gbãa'ewà. 27 Tɑ̃́akpɛpi pà. Gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ ku we ń Filitẽ kíaɔ píi. Gbɛ̃́ pɔ́ kú kpɛ́pi musuɔ kà
gbɛ̃ɔn ɔ̀aa gɛ̃o (3.000), aa mɔ̀ Sãusɔ̃ɔ kɔ̃̀ɔ gwai.
28 Sãusɔ̃ɔ wiilɛ̀ Diiwa à mɛ̀: Dii Lua, to ma yɑ̃́ dɔngu. Lua, ma gba gbãa gɛ̃n doɛ bee
mà tɔsiò Filitẽɔwa ma wɛ́ mɛ̀n pla yɑ̃́ musu. 29 A ɔnàna kpɛ́ gbapɛlɛ mɛ̀n pla pɔ́ kpɛ́pi sɛa
guoguoɔwa, aà ɔplaa ku adowa, zɛɛ ku adowa. 30 A mɛ̀: To mà ga ń Filitẽɔ! A kulu kù, ɔ̃
à ɔpɛ̀wà ń gbãao, ɔ̃ kpɛ́pi kwɛ̀ kà Filitẽ kíaɔla ń gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔ. Gbɛ̃́ pɔ́ Sãusɔ̃ɔ ń dɛdɛ a
gagɔɔɔ dasi dɛ gbɛ̃́ pɔ́ à ń dɛdɛ a bɛ̃́ɛzi̇̀ɔla. 31 Aà dãunaɔ ń aà de bɛdeɔ píi mɔ̀ aà gɛ sɛ̀ wà tàò,
ɔ̃ aa aà mia kpàkɔ̃i ń a mae Manɔao, Zɔla ń Ɛsɛtaoo zãnguo. A dɔ̀aa Isailiɔnɛ wɛ̃̀ baoɛ.

17

Mika tɑ̃́aɔ

1 Ɛflaiũ buiɔ bùsu si̇̀si̇̀de gɔ̃ɛe ku, aà tɔ́n Mika. 2 A ò a daɛ: Ɑ̃nusu ɔ̀aa sɔo ń basɔoo (1.100)
pɔ́ wa sɛ̀ma kpɑ̃́i, kɛ́ n ade kà, má mà. Ɑ̃nusupi ku ma ki̇̃́ɛ. Mámɛ má sɛ̀. Ɔ aà da òɛ̀: Dii
báaadangu, nɛ́.
3 Kɛ́ à ɑ̃́nusupi sɔ̀aa a daɛ, ɔ̃ aà dapi mɛ̀: Ma ɑ̃́nusuɛ bee di̇̀lɛ Dii pɔ́ ũɛ, wi tɑ̃́a píò, wi ado
kásaonɛ. Má ɛa kpamaɛ. 4 Kɛ́ Mika ɑ̃́nusupi sɔ̀aa a daɛ màa, aà da ɑ̃́nusu ɔwatẽ ɔ̀aa do sɛ
kpà siawa, ɔ̃ à tɑ̃́a pi̇̀oɛ̀, à ado kàsaoɛ̀. Ɔ wà gɛ kàlɛ Mika kpɛ́u. 5 Mikapi sɔ̃ a tɑ̃́akpɛ vi̇̀. A
sa'o'ula ń tɑ̃́aɔ kɛ̀ yãa, ɔ̃ à a nɛgɔ̃ɛe di̇̀lɛ a sa'ona ũ. 6 Gɔɔ bee Isailiɔ kía vi̇̀o, yɑ̃́ pɔ́ kɛ̀ gbɛ̃́ɛ, ɔ̃ i̇̀
a pɔ́ kɛ.
7 A mɔ lè Levii bui ɛ̀waasoe ku Yuda buiɔ guu Bɛtɛlɛũ, Yuda buiɔ bùsuu. 8 Ɔ à fɛ̀lɛ we,
àlɛ gu pɔ́ á zɔ̃lɛu wɛɛlɛ. Gɔɔ pɔ́ a bɛ zɛ́u, à kà Ɛflaiũ buiɔ bùsu si̇̀si̇̀deu e Mika bɛ. 9 Ɔ Mika
aà là à mɛ̀: N bɔ má ni? A wɛ̀wà à mɛ̀: Levii buin ma ũ, ma bɔ Bɛtɛlɛũ, Yuda buiɔ bùsuuɛ.
Gu pɔ́ má zɔ̃lɛu ɔ̃ málɛ wɛɛlɛ. 10 Mika òɛ̀: Zɔ̃lɛmanɔ, ní gɔ̃ ma mae ũ, ma sa'ona ũ. Máliɔ
fi̇̃abonɛ wɛ̃ ń wɛ̃o ɑ̃́nusu ɔwatẽ kwikwi ń pɔkasaɔ ń pɔbleao. Ɔ Levii buipi wɛ̀i. 11 Levii bui
ɛ̀waasopi zɔ̃̀lɛ ń gɔ̃ɛpio, a gɔ̃̀ɛ̀ lá a nɛgɔ̃ɛwa. 12 Mika aà di̇̀lɛ sa'ona ũ, ɔ̃ a ku Mika bɛ màa.
13 Mika mɛ̀: Má dɔ̃ kɛ́ Dii a ɛ̀fãaikɛmɛɛ sa, asa má sa'ona vi̇̀ Levii bui ũ.

18

Dã buiɔ Mika tɑ̃́aɔ naaa

1 Gɔɔ bee Isailiɔ kía vi̇̀o, mɛ́ Dã buiɔ lɛ́ bùsu wɛɛlɛ wà zɔ̃lɛu, asa e tia kpaalɛ pɔ́ aa sɛ̀ Isaili
bui ki̇̀niɔ guu i gɔ̃ ń pɔ́ ũo. 2 Ɔ aa ń nɛgɔ̃naɔ zi̇̀ gbɛ̃ɔn sɔo, aa ònɛ́: A gɛ bùsu kɛɛlɛ. Ɔ aa bɔ̀ Zɔla
ń Ɛsɛtaoo, aa gɛ̀ bùsu kɛɛlɛi, aalɛ a asiigwa. Ɔ aa mɔ̀ Ɛflaiũ bùsu si̇̀si̇̀deu e Mika bɛ wɛ́lɛu,
aa i̇̀ we. 3 Gɔɔ pɔ́ aa ku kãi ń aà bɛo, aa Levii bui ɛ̀waasopi lɔɔ dɔ̃̀, ɔ̃ aa li̇̀lɛ we, aa aà là aa
mɛ̀: Démɛ mɔ̀nnɔ lai? Bɔ́ ńlɛ kɛ guɛ beeui? Akɛa ń kú lai? 4 Ɔ à yɑ̃́ pɔ́ Mika kɛ̀ɛ ònɛ́ à mɛ̀: Alɛ
fi̇̃abomɛɛ. Aà sa'onan ma ũ. 5 Ɔ aa òɛ̀: Gbɛawɛ̃ɛ Luawa wà dɔ̃ tó wá tá a kɛ na. 6 Ɔ sa'onapi
wɛ̀má à mɛ̀: A gɛ́ aafia. Dii dɔaaaɛ́ á tápi guu.
7 Gbɛ̃ɔn sɔopiɔ dàzɛu, ɔ̃ aa kà Laisi. Aa è gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔ dɔdɔa lá Sidɔ̃deɔ i̇̀ɔ kuwa. Aa
ku dɔdɔa we yãkelesai. Pɔe lɛ́ kɛ̃́sãmáo, an bùsu pɔ́pii vi̇̀ɛ. Aa kãi ń Sidɔ̃deɔo, mɛ́ an baa
kú ń gbɛ̃eoo. 8 Kɛ́ aa ɛ̀a sù ń gbɛ̃́ɔ ki̇̃́i Zɔla ń Ɛsɛtaoo, an gbɛ̃́ɔ ń lá aa mɛ̀: Bɔ́ á è wei? 9 Aa

wèmá aa mɛ̀: A fɛlɛ wà gɛ lɛ́lɛmá. Asa wa bùsupi è, a maa kɛ̀ zài, mɛ́ álɛ pɔe wo lao. Ásu
zígbiakɛo. Wà gɛ bùsupi símá! 10 Tó wa ka we, wá gbɛ̃́ɔ le dɔdɔaɛ. Bùsu pɔ́ Lua kpàwápi
zɔ̃ɔ, mɛ́ pɔe lɛ́ kɛ̃́sãwào.
11 Ɔ Dã bui pɔ́ kú Zɔla ń Ɛsɛtaooɔ dàzɛu gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃, aa ń gɔ̃kɛbɔɔ kṹkũa. 12 Kɛ́ aalɛ gɛ́,
aa bòokpà Kiliayaaliũ saɛ Yuda buiɔ bùsuu. Ayãmɛto wì mɛ gupiɛ Dãbuiɔboo e ń a gbão.
A ku Kiliayaaliũ bɛ'aɛ oiɛ. 13 Bɔa we aa gɛ̀ Ɛflaiũ buiɔ bùsu sì̃sì̃deu e Mika bɛ wɛ̃́lɛu. 14 Ɔ
gbɛ̃ɔn sɔo pɔ́ aa gɛ̀ Laisi bùsu asiigwàɔ ò ń gbɛ̃́ɔnɛ: Á dɔ̃ kɛ́ sa'o'ula ń ua tã́aɔ ń tã́a pɔ́ wa
pì̃o ń tã́a pɔ́ wa kàsao ku kpɛ́ɛ beeɔ do guua? Áɔ dɔ̃ sa lá á kɛ. 15 Aa lì̃lɛ we, aa gɛ̀ Levii bui
ɛ̀waasopi lè Mika bɛ, ɔ̃ aa aà aafia gbɛ̀a. 16 Dã bui gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ pɔ́ aa ń gɔ̃kɛbɔɔ kṹkũapiɔ
zɛa ua lɛ́u, 17 ɔ̃ gbɛ̃ɔn sɔopiɔ gɛ̃̀ kpɛ́u, aa sa'o'ulapi ń ua tã́apiɔ ń tã́a pɔ́ wa pì̃pio ń tã́a pɔ́ wa
kàsapio sɛ̀lɛ. Sa'onapi zɛa ua lɛ́u ń gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ pɔ́ aa ń gɔ̃kɛbɔɔ kṹkũapiɔ. 18 Kɛ́ gbɛ̃́piɔ
gɛ̃̀ Mika bɛ aa pɔ́piɔ sɛ̀lɛ, ɔ̃ sa'onapi ń lá à mɛ̀: Bɔ́ álɛ kɛ wei? 19 Ɔ aa wèwà aa mɛ̀: Nílɛ! N
n lɛ́ kpaaũ! Mɔ gɛ́wanɔ, ní gɔ̃ wá mae ũ, wá sa'ona ũ. Dɛa gbɛ̃́ mɛ̀ndo bɛ sa'ona ũ ge Isaili
bui lɛɛ do sa'ona ũ, a kpele mɛ́ maanɛi? 20 Sa'onapi pɔ kɛ̀na. A sa'o'ulapi sɛ̀ ń tã́apiɔ, à nà
gbɛ̃́piɔwa. 21 Aa dàzɛu, an nɛ́ɔ mɛ́ dɔaaa ń ń pɔtuoɔ ń ń àizɛɛɔ píi.
22 Kɛ́ aa kà zã̀ ń Mika bɛo, ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ an bɛ kãi ń Mika bɛoɔ kɔ̃ kã̀aa, aa pɛ̀lɛ Dã buipiɔzi.
23 Aalɛ zɔadɔmá, ɔ̃ Dã buiɔ lì̃aa aɛdɔ̀má, aa ò Mikaɛ: Kpelewa ń kɛ̀ n gbɛ̃́ɔ kã̀aai? 24 A wèmá
à mɛ̀: A tã́a pɔ́ má pì̃ɔ sɛ̀lɛ, ɔ̃ a ta ń ma sa'onao. Bɔ́mɛ gɔ̃̀mɛɛ lɔi? Bɔ́yãi álɛ ma la yã́ pɔ́ ma
leii? 25 Ɔ Dã buiɔ wèwà aa mɛ̀: Ńsu lɛkpaakɛwanɔo, kɛ́ pɔkũmadeɔ su kusima ń n bɛdeɔ
aa á dɛdɛo yã́i. 26 Ɔ Dã buipiɔ dàzɛu. Kɛ́ Mika è gbɛ̃́piɔ gbãa dɛalaɛ, ɔ̃ à ɛ̀a tà bɛ.

Dã buiɔ zɔ̃lɛa Laisi

27 Dã buipiɔ sɔ̃ aa gɛ̀ Laisi ń tã́a pɔ́ Mika pì̃piɔ ń aà sa'onao. Aa gɛ̀ lɛ̀lɛ gbɛ̃́ pɔ́ kú dɔdɔa
yãkelesaipiɔwa. Aa ń dɛdɛ ń fɛ̃ndao, ɔ̃ aa tɛsɔ̃̀ ń wɛ̃́lɛwa. 28 Gbɛ̃e i e ń suabào, asa aa kãi ń
Sidɔ̃oo, mɛ́ an baa kú ń gbɛ̃eoo. Wɛ̃́lɛpi ku gusalalau kãi ń Bɛleobɛoɛ. Ɔ aa wɛ̃́lɛpi kɛ̀kɛ kàlɛ
aa zɔ̃̀lɛu. 29 Aa ń dezi Dã, Isaili nɛ́ tɔkpàɛ̀, ãma wɛ̃́lɛpi tɔ́n Laisi káau. 30 Dã buipiɔ tã́apiɔ
pɛ̀lɛ we, ɔ̃ aa Mɔizi nɛ́ Geesoũ bui Yonatãapi ń aà nɛ́ɔ dì̃lɛ ń sa'onaɔ ũ e gɔɔ pɔ́ wà bùsupi
sì̃má. 31 Gɔɔ pɔ́ Lua kpɛ́ kú Silo, gɔɔ bee ɔ̃ tã́a pɔ́ Mika pì̃piɔ pɛ́lɛa Laisi.

19

Levii bui ń a nɔ pɔ́ i mɛ́sɛdilɛ̀oo

1 Gɔɔ bee Isailiɔ kía vì̃o. Levii buie mɛ́ kú Ɛflaiũ buiɔ bùsu sì̃sì̃de lɛ́wa, ɔ̃ à nɔsɛ̀ Bɛtɛlɛũ,
Yuda buiɔ bùsuu, i mɛ́sɛdilɛ̀o. 2 Ɔ nɔɛpi dɔ́ɛ'ì̃i kɛ̀, ɔ̃ à bɔ̀ a zã́ bɛ à tà a mae bɛ Bɛtɛlɛũ, Yuda
buiɔ bùsuu, a ku we e mɔ síiɔ̃. 3 Ɔ aà zã́ fɛ̀lɛ gɛ̀ aà gbɛsii. A gɛ̀ we ń a zì̃kɛnao ń zàa'ì̃n
mɛ̀n plao. Kɛ́ à kà nɔpi kɛ̃́i, nɔpi gɛ̃̀aànɔ a mae kpɛ́u. Kɛ́ nɔpi mae aà è, à gbãakpàaàzi ń
pɔnao. 4 Aà ã̀nsuepi aà dì̃lɛ, ɔ̃ à ì̃ we gɔɔ àaɔ̃, aalɛ pɔble, aalɛ igbɛ̃. 5 A gɔɔ síiɔ̃de zì̃ ɔ̃ aa fɛ̀lɛ
káaukaau, gɔ̃pi lɛ́ taa sɔukɛ à dazɛu, ɔ̃ aà ã̀nsuepi ò̀ɛ: Zɛ ǹ pɔble, ní gbasa dazɛu. 6 Ɔ à zɔ̃̀lɛ
pɔblè ń a ã̀nsuepio, aa igbɛ̃̀ sãnu. Ɔ nɔpi mae ò̀ɛ: N yã́ na! I la gbã, ní pɔnakɛ. 7 Kɛ́ gu dɔ̀, à
fɛ̀lɛ lɛ́ dazɛu lɔ, ɔ̃ aà ã̀nsuepi gì̃ɛ lɔ, ɔ̃ à gɔ̃̀. 8 Kɛ́ gu dɔ̀ a gɔɔ sɔode, à fɛ̀lɛ lɛ́ dazɛu, ɔ̃ aà ã̀nsuepi
mɛ̀: N yã́ na! Zɛ ǹ pɔble, ní gɔ̃ e ì̃atɛ̃ busa. Ɔ aa pɔblè ḿpla sãnu.
9 Kɛ́ gɔ̃ɛpi fɛ̀lɛ lɛ́ dazɛu ń a nɔpio ń a zì̃kɛnao, aà ã̀nsue ò̀ɛ: Gwa, oosi kɛ̀, mɛ́ ì̃atɛ̃ i gɔ̃ bílao.
I la gbã lɔ! Gwa, gu lɛ́ gɛ̃kɔ̃u. I la, ní pɔnakɛ, zia kɔɔ káaukaau ní da n bɛ zɛ́u. 10 Gɔ̃ɛpi ye ia
we yã́i lɔo, ɔ̃ à fɛ̀lɛ dàzɛu, à mipɛ̀ Yebusi pɔ́ wì mɛ lɔ Yelusalɛũwa ń a nɔpio ń a zàa'ì̃n mɛ̀n
plaɔ.
11 Kɛ́ aa kà kãi ń Yebusio, ì̃atɛ̃ gɛ̃a kpɛ́u, ɔ̃ zì̃kɛnapi ò a diiɛ: Wà lilɛ gɛ̃ Yebusi buiɔ wɛ̃́lɛɛ
beeu wà i we laɔ! 12 Ɔ aà dii ò̀ɛ: Wá gɛ̃ bui zì̃loɔ wɛ̃́lɛuo. Isaili buiɔ ku weo. Wà gɛ́ e Gibɛa.

13 Ɔ à ɛ̀a mɛ̀: Wà gɛ́ ii Gibɛa ge Lama, wá gupiɔ do le. 14 Ɔ aalɛ gɛ́. Kɛ́ aa kà Gibɛa, Bɛ̃yãmɛɛ
buiɔ bùsuu, ɨatɛ̃ gɛ̃̀ kpɛ́u. 15 Aa lɨ̀lɛ gɛ̀ ii we, ɔ̃ aa kàlɛ gãaɛ, gbɛ̃e i ń dilɛo.
16 Mae zie sù ń buao oosi. Ɛflaiũ buiɔ bùsu sɨ̀sɨ̀de gbɛ̃́ɛ, ɔ̃ à zɔ̃̀lɛ Gibɛa. Wɛ̃́lɛpideɔá
Bɛ̃yãmɛɛ buiɔnɛ. 17 Kɛ́ à wɛzù, à nibɔɔ è kálɛ gãaɛ, ɔ̃ à nɔpi zã́ là à mɛ̀: Nlɛ gɛ́ má ni? N
bɔ má ni? 18 A wèwà à mɛ̀: Wa bɔ Bɛtɛlɛũ, Yuda buiɔ bùsuuɛ, ɔ̃ wálɛ tá Ɛflaiũ buiɔ bùsu
sɨ̀sɨ̀de lɛ́wa. Ma bɛn we. Ma gɛ Bɛtɛlɛũɛ, ɔ̃ málɛ tá bɛ sa, ɔ̃ gbɛ̃e i ma dilɛo. 19 Wá zàa'ɨ̀naɔ
sɛ̃ ń tàaao vɨ̀, mɛ́ mapi ń ma nɔɛo ń ma zɨ̀kɛnao wá pɛ̃ɛ ń vɛ̃ɛo vɨ̀. Wápiɔ n zɔ̀blenaɔ, pɔe
kɛ̃́sãawáo. 20 Ɔ maezipi mɛ̀: Má á dilɛ, mí pɔ́ pɔ́ á yei kpáwá. Ásu i gãaɛo fá! 21 Ɔ à tàńnɔ a
bɛ, à sɛ̃ kpà ń zàa'ɨ̀naɔwa. Aa gbá pɨ̀pi, ɔ̃ aa pɔblè aa imɨ̀.
22 Aalɛ pɔnakɛ, ɔ̃ wɛ̃́lɛ gbɛ̃vãiɔ mɔ̀ lɨ̀a kpɛ́pii, aalɛ a gba gbɛ̃gbɛ̃, aalɛ wiidɔ maezi pɔ́ kpɛ́pi
vɨ̀wa, aalɛ mɛ: Bɔwɛ̃ɛ ń gɔ̃ɛ pɔ́ pɨ̀la n bɛo wà wúlɛaànɔ!* 23 Ɔ uabelepi bɔ̀má à mɛ̀: Ma
gbɛ̃́ɔ, ásu yãvãikɛo. Lá gɔ̃ɛpi pɨ̀laaɛ, ásu wíyãpi kɛo. 24 Gɔ̃ɛpi na ku la ń ma nɛnɔɛ lɛ́soo.
Má bɔɛ́ńnɔ, ɨ́ kɛńnɔ lá á yeiwa. Áma ásu yãkpaanlapi kɛ gɔ̃ɛpiɛo.† 25 Gbɛ̃́piɔ i we aà yɛ̃́io,
ɔ̃ Levii buipi bɔ̀nɛ́ ń a nɔo. Ɔ aalɛ aà dãakpakpa ń gbãao e ko gɛ̀ lɛ́ sɛ̃́ia zùò, ɔ̃ aa gbàsa wà
aà gbàɛ. 26 Kɛ́ ko lɛ́ plaade zù, nɔɛpi fɛ̀lɛ gɛ̀ lɛ̀lɛ kpɛ́ pɔ́ a zã́ kúu kpɛɛlɛ, ɔ̃ a wúlɛa we e gu dɔ̀.
27 Kɛ́ aà zã́pi fɛ̀lɛ zɛwɛ̃̀ kɔɔ à dazɛu, ɔ̃ à su è a nɔpi wúlɛa kpɛɛlɛ, aà ɔ mɛ́ didia kpɛɛlɛ
bèewa. 28 Ɔ a ɔ̀ɛ̀: Fɛlɛ wà tá! Kɛ́ i aà wea mao, ɔ̃ à aà sɛ dà zàa'ɨ̀na kpɛ, à dàzɛu. 29 Kɛ́ à kà
bɛ, ɔ̃ à fɛ̃na sɛ̀, à a nɔ gɛpi zɔ̃ɛzɔ̃ɛ kɔ̃̀ɔ kuɛpla, à kpɑ̃̀sãkpãsã Isaili bùsuɔ guu píi.‡ 30 Gbɛ̃́ pɔ́
èɔ píi mɛ̀: Za gɔɔ pɔ́ wá Isailiɔ wa bɔlɛ Egipi e gbã, wi yɑ̃́ɛ bee taa eo. Á làasookɛ yɑ̃́piwa, à
gwa lá wá sɛ́.

20

Isailiɔ zɨ̀kaa ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ

1 Ɔ Isaili pɔ́ aa ku za Dã e Bɛɛsɛba ń Galada bùsuoɔ mɔ̀ kɑ̃̀aa Dii aɛ Mizipa ń lɛdoũo ḿpii.
2 Isaili bui píi dɔaanaɔ zɛ̀zɛ balu guu we ń zɨ̀gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa pla (400.000), baade
a fɛ̃nda kũa. 3 A mɔ lè Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ mà Isaili bui kɨ̀niɔ gɛ̀ Mizipa. Ɔ Isailiɔ Levii buipi là
à mɛ̀: Yɑ̃́pi dau siuwɛ̃ɛ lá a dɛ. 4 Ɔ nɔ pɔ́ wa dèpi zɑ̃́ mɛ̀: Mapi ń ma nɔo wa gɛ ii Gibɛa,
Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ bùsuuɛ. 5 Ɔ Gibɛadeɔ fɛ̀lɛmanɔ, aa mɔ̀ lɨ̀a kpɛ́ pɔ́ má kúu gwɑ̃́ beezi, aa ye
ma dɛ. Ɔ aa wùlɛwulɛ ń ma nao, à gà. 6 Ɔ ma a nɔ gɛpi sɛ̀ má zɔ̃̀ɛzɔ̃ɛ, má kpɑ̃̀sãkpãsã Isaili
bùsuɔ guu píi, asa aa wíyã vãi kɛ̀ wá Isaili bùsuuɛ. 7 Á Isailiɔ, lá á sɛ́ à sɛ́. 8 Ɔ gbɛ̃́pii fɛ̀lɛ ń
lɛdoũo aa mɛ̀: Wá gbɛ̃e a ta bɛo. Wá gbɛ̃e a ta a bɛ wɛ̃́lɛuo. 9 Lá wá kɛ Gibɛadeɔnɛn kɛ: Wà
gbɛla wá lɛ́lɛama yɑ̃́ musu. 10 Wà gbɛ̃́ɔ plɛplɛ Isaili buiɔ guu píi, gbɛ̃ɔn basɔo guu gbɛ̃ɔn
kwikwi, gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔo guu gbɛ̃ɔn basɔobasɔo, gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi guu, gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo.
Gbɛ̃́piɔ i gɛ kũ̀sũa wɛɛlɛ zɨ̀gɔ̃ɔnɛ, kɛ́ aa e gɛ́ Gibɛa, Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ bùsuu, aai wíyã pɔ́ aa kɛ̀
wá bùsuu ɨabonɛ́. 11 Màa Isailiɔ kɑ̃̀aa píi ń lɛdoũo, kɛ́ wa gɛ́ lɛ́lɛi wɛ̃́lɛpiwa.
12 Isailiɔ gbɛ̃́ɔ zɨ̀zɨ̀ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ wɛ̃́lɛɔ guu píi aa mɛ̀: Dàa vãi pɔ́ wa kɛ̀ á bùsuu sɔ̃ bɛ?
13 Á Gibɛa gbɛ̃vãipiɔ kpáwá wà ń dɛdɛ, wí tàaepi bɔ wá guu. Ɔ Bɛ̃yãmɛɛ buipiɔ i we ń gbɛ̃́
Isailiɔ yɑ̃màò. 14 Aa bɔ̀lɛ ń wɛ̃́lɛɔ guu aa kɑ̃̀aa Gibɛa, kɛ́ aa zɨ̀ka ń Isaili bui kɨ̀niɔ. 15 Gɔɔ
bee Bɛ̃yãmɛɛ bui fɛ̃ndadeɔ kɑ̃̀aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baasɔo ń mɛ̀ndooɛ (26.000) ń Gibɛadeɔ
zɨ̀gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń basɔoo (700). 16 Gbɛ̃́piɔ guu zɨ̀gɔ̃ ɔzɛɛdeɔ ku gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń basɔoo.
Baa mikã mɛ̀ndo an gbɛ̃e lí gbɑ̃́ ń gbɛmao à zɑ̃̀wào. 17 Isaili bui kɨ̀niɔ sɔ̃ aa zɨ̀gɔ̃ fɛ̃ndadeɔ
kɑ̃̀aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa pla (400.000).
18 Isailipiɔ fɛ̀lɛ gɛ̀ Bɛtɛli, ɔ̃ aa gbɛ̀a Luawa aa mɛ̀: Wá bui kpele mɛ́ a gɛ́ zɨ̀kai ń Bɛ̃yãmɛɛ
buiɔ káaui? Dii mɛ̀: Yuda buiɔ mɛ́ aa gɛ́ sɛ̃́ia. 19 Kɛ́ a gu dɔ̀, Isailiɔ fɛ̀lɛ gɛ̀ bòokpà Gibɛa saɛ.

* 19:22 Daa 19.5 † 19:24 Daa 19.7-8 ‡ 19:29 1Sam 11.7

20 Ɔ aa bɔ̀lɛ gὲ zi̋kai ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ, aa zi̋'ɔpòońzi Gibɛa we. 21 Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ bɔ̀lɛ Gibɛa, ɔ̃
aa Isailipiɔ dὲdɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao ń plao (22.000). 22 Isailiɔ kɔ̃ gbà sɔ̃, ɔ̃ aa ὲa zi̋'ɔpòo
gu pɔ́ aa pòou yãa lɔ. 23 Isailieɔ gὲ lɛ́ ɔ́ɔlɔ Dii aɛ e oosi, ɔ̃ aa gbὲawà aa mὲ: Wà ɛa gɛ́ zi̋kai ń
wá gbɛ̃́ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ yȁ? Ɔ Dii mὲ: A gɛ́!
24 Ɔ Isailiɔ sɔ̃ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔzi zi̋gɔɔ plaadepizi̋. 25 Kɛ́ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ bɔ̀lɛ Gibɛa aa mɔ̀ dàńlɛ,
aa Isailiɔ dὲdɛ lɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao plasai (18.000), ampii fɛ̃ndadeɔnɛ sɔ̃. 26 Ɔ Isailiɔ
fὲlɛ gὲ Bɛtɛli ḿpii, aa zɔ̏lɛ lɛ́ ɔ́ɔlɔ Dii aɛ. Aa lɛyè we e oosi, ɔ̃ aa sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ
ń sáaukpasaɔ ò'o Diiwa. 27-28 Gɔɔ bee Luabaakuańnɔ kpagolo kú we. Ɛleazaa nɛ́ Finɛasi,
Aalona tɔũna mɛ́ sa'ona ũ. Ɔ aa yãgbὲa Diiwa aa mὲ: Wà ɛa gɛ́ zi̋kai ń wá gbɛ̃́ Bɛ̃yãmɛɛ
buiɔ yȁ ge wà kámaboɛ? Ɔ Dii mὲ: A gɛ́! Má ń naɛ́ á ɔzi̋ zia.
29 Ɔ Isailiɔ gὲ gbɛ̃́ɔ ùlɛ'ulɛ aa li̋a Gibɛai. 30 Zi̋gɔɔ àaɔ̃de zi̋ aa gὲ zi̋'ɔpòo Bɛ̃yãmɛɛ buiɔzi lá
aa kὲ yãawa. 31 Ɔ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ bɔ̀lɛ gὲ daińlɛ e aa gὲ kɛ̏ ń wɛ̃́lɛwa. Aa nà Isailiɔ dɛdɛawa
lán yãa wà lɔ, ɔ̃ aa gbɛ̃ɔn baakwi taa dὲdɛ Bɛtɛli zɛ́u ń Gibɛa zɛ́uo sɛ̃u we. 32 Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ
lɛ́ mɛ: Wálɛ ń fu lán yãawa. Isailiɔ sɔ̃ aalɛ mɛ: Wà bàalɛnɛ́, kɛ́ aa e kɛ̃́ ń wɛ̃́lɛwa e zɛ́kpaaɔu.
33 Isailiɔ gò ń tía ḿpii, aa gὲ zi̋'ɔpòo Baali Tamaa, ɔ̃ Isaili pɔ́ ulɛaɔ bɔ̀lɛ ń ulɛki̋i Gibɛa bɛ'aɛ
oi. 34 Ɔ Isaili zi̋gɔ̃ maa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwiɔ (10.000) gὲ lɛ́lɛi Gibɛawa a bɔlɛu. Ɔ zi̋ pãsi̋kȕ,
mɛ́ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ dɔ̃ yá a ń leo. 35 Dii tò Isailiɔ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ fù. Zi̋beezi̋ Isailiɔ ń dɛdɛ gbɛ̃ɔn
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baasɔo ń basɔoo (25.100), fɛ̃ndadeɔnɛ ḿpii. 36 Ɔ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ è wà ń fú.
Isailiɔ gubɔ̀ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔnɛ yãa, kɛ́ aa daa gbɛ̃́ pɔ́ aa ń úlɛ'ulɛ Gibɛa saɛɔ gȁu yái̋. 37 Ɔ
gbɛ̃́ pɔ́ ulɛ'ulɛapiɔ bɔ̀lɛ ń wãao, aa gɛ̏ wɛ̃́lɛu aa fȁau, ɔ̃ aa wɛ̃́lɛdeɔ dὲdɛ ń fɛ̃ndao míɔmiɔ.
38 A mɔ lè Isailiɔ lɛkpàai̋ ń gbɛ̃́ pɔ́ ulɛapiɔ yãaɛ aa mὲ: Tó a súɛlɛ dà wɛ̃́lɛa, 39 wápiɔ wá liaa
ń wá yanaɔ zi̋lauɛ.
Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ nà Isailiɔ dɛdɛawa, aa ń dɛdɛ gbɛ̃ɔn baakwi taawa, ɔ̃ aa mὲ: Wálɛ ń fu lán
káauwaɛ. 40 Ɔ tɛlu fὲlɛ wɛ̃́lɛu. Kɛ́ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ sù ń kpɛ gwà, aa è tɛlu gbȃ́ dau. 41 Isailiɔ
li̋aamá, ɔ̃ gili gɛ̏ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔu, kɛ́ aa è yȃ́ ń lé yái̋. 42 Ɔ aa ὲa lɛ́ bàalɛ Isailiɔnɛ, aa sὲlɛ gbáa
oi, ɔ̃ wà pὲmá ń zi̋o. Ɔ Isailiɔ bɔ̀lɛ ń wɛ̃́lɛɔ guu, aa ń dɛdɛ we. 43 Aa koezɔ̏ńzi, ɔ̃ aa pὲmá, aai
zɛnɛ́o e aa gὲ ń lé Gibɛa gukpɛ oi. 44 Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ gàga we gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao plasai
(18.000), zi̋gɔ̃ɔnɛ ḿpii. 45 An gbɛ̃eɔ ὲa bàalὲ sὲlɛ gbáau e aa gὲ tàò Limɔ gbɛ oi, ɔ̃ Isailiɔ ń
kɔ̃naɔ dὲdɛ zɛ́ɔ guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo (5.000). Aa ń gbɛsὲlɛ e Gidoũ, aa ń dɛdɛ we lɔ
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ pla (2.000).
46 Zi̋beezi̋ Bɛ̃yãmɛɛ bui fɛ̃ndade pɔ́ gàgaɔ píi kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baasɔo (25.000),
zi̋gɔ̃ɔnɛ ḿpii. 47 An gbɛ̃́ pɔ́ aa ὲa bàalὲ sὲlɛ gbáau aa tà Limɔ gbɛ ki̋iɔ bɔ̀ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃.
Aa kὲ we mɔ síiɔ̃ɛ. 48 Ɔ Isailiɔ gὲ Bɛ̃yãmɛɛ bui pɔ́ gɔ̏ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛɔɔ dὲdɛ ń fɛ̃ndao. Aa pɔ́ pɔ́
aa è weɔ dὲdɛ píiɛ, gbɛ̃nazi̋naɔ ń pɔtuoɔ, ɔ̃ aa tɛsɔ̏ ń wɛ̃́lɛpiɔwa píi.

21

Nɔwɛɛlɛa Bɛ̃yãmɛɛ bui kɔ̃naɔnɛ

1 A mɔ lè Isailiɔ ladà Mizipa aa mὲ: Wá gbɛ̃e a a nɛ́ kpȃ́sã Bɛ̃yãmɛɛ buiewao. 2 Aa gὲ
Bɛtɛli aa zɔ̏lɛ Lua aɛ we e oosi, ɔ̃ aa wii gbãa lὲ, aalɛ ɔ́ɔlɔ maamaa 3 aa mὲ: Dii Isailiɔ Lua,
bɔ́yãi yȃ́pi wá lé, ɔ̃ wá bui lɛɛ do ku gbã lɔo ni?
4 Kɛ́ a gu dɔ̀, aa fὲlɛ sa'oki̋i bò, ɔ̃ aa sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ń sáaukpasaɔ ò'owà. 5 Ɔ aa
mὲ: Wá Isaili bui kpele mɛ́ i mɔ kãaawanɔ Dii aɛo ni? Asa aa si̋ ń Luao yãa aa mὲ: Gbɛ̃́ pɔ́
gi̋ mɔ́i Dii ki̋i Mizipa, wa ade dɛɛ. 6 An gbɛ̃́ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ kὲnɛ́ wɛ̃na, ɔ̃ aa mὲ: Wá Isailiɔ bui
lɛɛ do mi̋dɛ fá. 7 Lá wá si̋ ń Diio wa mὲ, wá wá nɛ́ɔ kpȃ́sãmáo, kpelewa wá kɛ an gbɛ̃́ pɔ́
gɔ̏ɔ nɔ ei? 8 Ɔ aa mὲ: Wá Isaili bui kpele mɛ́ i mɔ Dii aɛ Mizipao ni? Gwa, gbɛ̃e i bɔ Yabɛsi
Galada à mɔ̀ baluuo. 9 Aa gbɛ̃́ɔ dɔ̀dɔ, ɔ̃ aa è Yabɛsi Galada gbɛ̃e kú ń guuo.

[10] Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ kãaaa weɔ zı̃gɔ̃ɔ gbàɛ we gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla (12.000), aa ònɛ́: A gɛ
Yabɛsi Galadadeɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao ń ń nɔɛɔ ń ń nɛ́ɔ. [11] Tó a ka, à gɔ̃ɛɔ dɛdɛ píi ń nɔɛ pɔ́ gɔ̃ɛ dɔ̃̀ɔ.
[12] Aa wɛ̃́ndia lɛ́sɔɔ è Yabɛsi Galadadeɔ guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla, ɔ̃ aa tàńnɔ ń bòou Silo, Kanaa
bùsuu. [13] Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ kãaaa weɔ gbɛ̃́ɔ zı̃̀, aa gɛ̀ awakpà Bɛ̃yãmɛɛ bui pɔ́ kú Limɔ gbɛzı̃ɔnɛ.
[14] Zı̃beezı̃ Bɛ̃yãmɛɛ buipiɔ sù, ɔ̃ Isailiɔ Yabɛsi Galada nɔɛ pɔ́ aai ń dɛdɛɔɔ kpàmá, kási nɔɛpiɔ
i pɛɛmáo.
[15] Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ kɛ̀nɛ́ wɛ̃na, asa Dii tò gupua bɔ̀ Isaili buiɔ guuɛ. [16] Ɔ balu gbɛ̃zɔ̃ɔ mɛ̀: Lá
Bɛ̃yãmɛɛ bui nɔɛe ku lɔo, kpelewa wá kɛ an gɔ̃ɛ pɔ́ gɔ̃̀ɔ nɔ ei? [17] Sema Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ bùsu
gɔ̃ an gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ɔ pɔ́ ũ, kɛ́ Isaili bui lɛɛ doe su bãdɛo yã́i. [18] Wá e wà wá nɛ́ɔ kpã́sãmáo, asa
wá sı̃̀ ń Luao wa mɛ̀ Lua láaizı̃ gbɛ̃́ pɔ́ a nɛ́ kpã̀sã Bɛ̃yãmɛɛ buiewawaɛ. [19] A gwa! Dii dikpɛ
pɔ́ wı̃̀ kɛ Silo wɛ̃ ń wɛ̃o kà kãi. Silo ku Bɛtɛli gugbãntoo oiɛ, zɛ́ pɔ́ ı̃̀ bɔ Bɛtɛli ı̃̀ gɛ́ Sikɛũ gukpɛ
oi, Lebona gɛɔmidɔkı̃́i oi.
[20] Ɔ aa lɛdà Bɛ̃yãmɛɛ buiɔwa aa mɛ̀: A gɛ ulɛ'ulɛ vɛ̃ɛbuɔ guu, [21] íɔ gugwagwa. Tó Silo
nɛnɔɛɔ bɔ̀lɛ ɔ̃wãi, à bɔlɛ vɛ̃ɛbupiu kpakpa, á baade i a pɔ́ kṹ nɔ ũ à taò a bùsuu. [22] Tó an
maeɔ ge an dãɔɔ mɔ̀wá ń zɔao, wí onɛ́ aa gbɛ̃kɛkɛɛ́, asa wi nɔ eɛ́ zı̃ pɔ́ wá kà guuo. Lá aamɛ
aa nɛ́piɔ kpã̀sãwáo, aa tàae vı̃ lɔo. [23] Ɔ Bɛ̃yãmɛɛ buipiɔ kɛ̀ màa. Kɛ́ nɛnɔɛɔ bɔ̀lɛ lɛ́ ɔ̃wã, ɔ̃ an
baade a pɔ́ kũ̀, aa tàńnɔ ń bùsuu. Aa ń wɛ̃́lɛɔ kɛ̀kɛ kàlɛ, ɔ̃ aa zɔ̃̀lɛu. [24] Bee gbɛa kɛ́ Isailiɔ
fã̀aa Silo, an baade tà a bùsuu a gbɛ̃́ɔ kı̃́iɛ. [25] Gɔɔ bee sɔ̃ Isailiɔ kía vı̃o, yã́ pɔ́ kɛ̀ gbɛ̃́ɛ ɔ̃ ı̃̀ a pɔ́
kɛ.

LUTU
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Lutuá Mɔabu nɔɛ pɔ́ kú dɔaanaɔ gɔɔɛ. Yá̃ gbia pɔ́ kú a guu mɛ́ dɛ buipã̀le nɔɛ gɛ̃a Lua gbɛ́̃ɔ guu ũ. Beewa lápi lɛ́ Lutu yã̀kɛa a zɛ́wa yá̃ bɔɔlɛkɛ. Nɔɛpiá Mɔabu buiɛ, aà zã̀kɛa ń Isaili gɔ̃ɛo mɛ́ tò a gɔ̃̀ Isailiɔ Lua gbɛ́̃ ũ. Lutu zɛ̀ ń a zá̃ da Naomio, ɔ̃ Lua ɦ̃abɔ̀ɛ náai yá̃ pɔ́ a kɛ̀pi yá̃i. Lutu ń a zá̃ da Naomio lɛ́ taasikɛ káau, ɔ̃ aa gɛ̃̀ nama guu gbɛzã̃. Lápi ɔ̀lɔwɛ̃ɛ lá gbɛ́̃ɔ ı̃̀ Lua náaikɛ mɛ́ aaı̃̀ɔ kɔ̃ náai vı̃̀ lɔ.

Lutu nɛ́ pɔ́ a ı̃̀ yá̃ mɛ́ lápi yá̃zı̃̀nda ũ. Nɛ́ pɔ́ a ı̃̀pi mɛ́ kí Davidi dezi ũ. Mɔabu bui Lutupiá Davidi daziɛ, mɛ́ aà tɔ́ kú bui pɔ́ Yesu Kilisi bɔ̀ ń guuɔ tɔ́ guu. (Mat 1.5).

Naomi ń Lutuo

1 Gɔɔ pɔ́ dɔaanaɔ lɛ́ kible Isaili bùsuu, imina kà, ɔ̃ gɔ̃ɛe bɔ̀ Bɛtɛlɛũ Yuda bùsuu, à gɛ̀
gɔɔplakɛi Mɔabu bùsuu ń a nao ń a nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn plaɔ. 2 Gɔ̃ɛpi tɔ́n Ɛlimɛlɛki. Aà na tɔ́n
Naomi. Aà nɛ́ɔ tɔ́n Maloni ń Kilionio. Ɛflata bùsudeɔnɛ. Aa gɛ̀ Mɔabu bùsuu, ɔ̃ aa ku we.
3 We Naomi zá̃ Ɛlimɛlɛki gàu, aàpi mɛ́ gɔ̃̀ ń a nɛ́ gbɛ̃ɔn plapiɔ. 4 Aa Mɔabu nɔɛɔ sɛ̀ nɔ ũ, ado
tɔ́n Ɔɔfa, ado sɔ̃ Lutu. An kua we wɛ̃̀ kwi taa gbɛa 5 ɔ̃ Maloni ń Kilionio gà ḿpla ḿpii, ɔ̃
Naomi gɔ̃̀ zá̃sai nɛ́sai.

6 Aà kua Mɔabu bùsuu we a mà Dii a gbɛ́̃ɔ wɛ̃nagwà à ń gbá blɛ, ɔ̃ à sɔukɛ̀ à tá ń a nɛ́
napiɔ. 7 Ɔ à fɛ̀lɛ gu pɔ́ á kuu, à dàzɛu ń a nɛ́ gyaapiɔ, aalɛ tá Yuda bùsuu. 8 Ɔ a ò a nɛ́piɔnɛ:
Á ɛa tá á daɔwa, Dii i gbɛ̃kɛkɛɛ́ lá á kɛ̀ á gɔ̃ pɔ́ gàɔnɛ ń mapiowa. 9 Dii tó á baade ɛa zã̃kɛ à
zɔ̃lɛkı̃̀i e. Kɛ́ à lɛzàmá, ɔ̃ aa ɔ́ɔlɔ̀ gbá̃ugbã̃u. 10 Aa òɛ̀: Wá tannɔ n gbɛ́̃ɔ kı̃́ɛ. 11 Ɔ a ò a nɛ́piɔnɛ:
Á ɛa! Bɔ́yã̃i á táimanɔi? Má ɛa nɛgɔ̃ɛɔ i à e zã̃kɛńnɔ lɔ yà?* 12 Á ɛa tá! Ma zikũ̀, má e zã̃kɛ
lɔo. Baa tó ma mɛ̀ má wɛdɔ zã̃kɛai, mɛ́ má è oosia ma nɛgɔ̃ɛɔ ı̃̀aànɔ, 13 á fɔ̃ ń dá̃ e aa zɔ̃ɔkũɛ?
Á fɔ̃ àɔ ku pɔsɛ ń yá̃ie? Aawo, ma nɛ́ɔ! Dii bɔ̀ ma kpɛɛ. Yá̃ pɔ́ á lépi i kɛmɛɛ nao fá!

14 Aa ɛ̀a nà ɔɔlɔwa, ɔ̃ Ɔɔfa lɛzà a zã̃dapiwa, ã̃ma Lutu gı̃̀ nàwà. 15 Ɔ Naomi òɛ̀: Gwa, n
gbɛ̃do lɛ́ tá a gbɛ́̃ɔ ń a tá̃aɔwa. Ɛa taaànɔ. 16 Ɔ Lutu òɛ̀: Ǹsu naɛnaɛa mà n to we mà tao. Gu
pɔ́ n kɛ̀sɛpɛ̀lɛu, wáɔ sã̃nuɛ. Gu pɔ́ n pilau, we má pilau. N gbɛ́̃ɔ gɔ̃ ma gbɛ́̃ɔ ũɛ, mɛ́ n Lua a
gɔ̃ ma Lua ũɛ. 17 Gu pɔ́ n gau, we má gau, wi ma vı̃̀ we. Ga bàasio pɔe a wá kɛ́̃kɔ̃wao. Tó
ma kɛ̃ma, Dii yã̃pã̃sı̃̀kɛmɛɛ bɛ̃̀ɛbɛ̃ɛ. 18 Kɛ́ Naomi è à zɛ̀ò à taanɔɛ, i yã̃e oɛ̀ lɔo.

19 Ɔ an pla ḿpii aa gɛ̀ aɛ e aa kà Bɛtɛlɛũ. Kɛ́ aa kà we, wɛ́̃lɛ lòo ń yá̃ musu. Gbɛ́̃ɔ mɛ̀:
Naomin wee? 20 Ɔ a ònɛ́: Ásuli omɛɛ Naomi† lɔo, sema Mala,‡ asa Gbã̃apiide yá̃'ı̃̀kɛ̀mɛɛɛ.
21 Ma gɛ wɛ́̃lɛu ń pɔ́o, ɔ̃ Dii sùmanɔ ɔgii. Bɔ́yã̃i áɔ omɛɛ Naomii? Dii bɔ̀ ma kpɛɛ, Gbã̃apiidepi
yã̃'ɔ̃ma kpàmaziɛ. 22 Lá Naomi sù ń Mɔabu bùsuo ń a nɛ́ gyaa Lutu, Mɔabu buion we. Aa
kà Bɛtɛlɛũ gɔɔ pɔ́ wà ɔkpà naakɛkɛawaɛ.

2

Lutu kpaaũa ń Bɔazuo

1 Naomi zá̃ Ɛlimɛlɛki bɛ gɔ̃ɛe ku, gbɛ̃zɔ̃ɔ ɔdeɛ, aà tɔ́n Bɔazu. 2 Mɔabu nɔɛ Lutu ò Naomiɛ:
To mà gɛ́ bua naa kɔ̃nwɛi, míɔ tɛ gbɛ́̃ pɔ́ ma wɛgwà kpɛ. Ɔ a ò a nɛ́ gyaapiɛ: Gɛ́! 3 Ɔ à fɛ̀lɛ gɛ̀
naa kɔ̃nwɛi bua, ı̃̀ɔ tɛ pɔkɛkɛnaɔ kpɛ. Bua pɔ́ à gɛ̀upi sɔ̃ Ɛlimɛlɛki daɛ Bɔazu buaɛ. 4 Ɔ Bɔazu
bɔ̀ Bɛtɛlɛũ. Kɛ́ à kà we, à fɔkpà pɔkɛkɛnaɔwa à mɛ̀: Dii àɔ kúánɔ! Ɔ aa òɛ̀: Dii báaadangu!
5 Bɔazu ò a zı̃̀kɛna pɔ́ dɛ a pɔkɛkɛnaɔ ziia ũɛ: Démɛ wɛ́̃ndia bee vı̃̀i? 6 Ɔ a wèwà à mɛ̀:

---

* **1:11** Iko 25.5, Mat 22.24 † **1:20** Bee mɛ̀ pɔna. ‡ **1:20** Bee mɛ̀ pɔ'ı̃̀i.

Wɛ̃ndiapiá Mɔabu nɔɛ pɔ́ Naomi bɔ̀ò Mɔabu bùsuu à sùòɛ. 7 A mɛ̀ mà to àɔ naa kɔ̃nwɛ
pɔkɛkɛnaɔ kpɛ, ɔ̃ àlɛ zi̋kɛ za kɔɔ. Tia ɔ̃ à mɔ̀ kã́mabò yɔɔnnɔ kpéu la.
8 Ɔ Bɔazu gɛ ò Lutuɛ: Ma yã̀ma. Nsu gé naa kɔ̃nwɛi bú pãleuo. Nsu gɛ̃wálao. Gɔ̃ la ń ma
nɔɛ zi̋kɛnaɔ. 9 Wétɛ bú pɔ́ aalɛ kɛkɛi, níɔ té ń kpɛ. Má ò ma ɛ̀waasoɔnɛ aasu i̋adamao. Tó
imi lé n dɛ, ní gɛ í pɔ́ aa kà olaɔu mi. 10 Ɔ Lutu kùlɛ̀ɛ̀ à mipɛ̀lɛ à mɛ̀: Akɛa ma gbɛ̃́ pɔ́ buipãle
nɔɛn ma ũ, n laaidɔ̀a n yã̀maakɛ̀mɛɛi? 11 Ɔ Bɔazu wɛ̀wà à mɛ̀: Wà yã́ pɔ́ ń kɛ̀ n zãdaɛ n zã́
gaa gbɛa òmɛɛ píi, lá n n mae ń n dao tò we ń n bùsuo, ɔ̃ n mɔ n zɔ̃lɛ gbɛ̃́ pɔ́ ń ń dɔ̃ yãaoɔ
guu. 12 Dii n pɔ́ kɛkɛnɛ yã́ pɔ́ ń kɛ̀pi musu. Lá n mɔ n sɔlɔ Dii Isailiɔ Lua kúlukulunau, aà
n pɔ́ kɛkɛnɛ maamaa. 13 Lutu mɛ̀: Baa, n yã̀maakɛ̀mɛɛ fá! N ma nɔ̀sɛ ni̋nimɛɛ, n yãna ò
mapi n zi̋kɛnaɛ, baa ké n zi̋kɛnaɔ don ma ũo.
14 Pɔblegɔɔ Bɔazu òɛ̀: Mɔ ǹ pɔble la, níɔ pɔ́ zɔ̃ dowa. Ɔ à zɔ̃̏lɛ pɔkɛkɛnaɔ saɛ. Bɔazu naa
kpasaa kpàwà, ɔ̃ à pɔblè à kã̀ e a ki̋ni gɔ̃̀. 15 Ké à fɛ̀lɛ lé gé pɔ́ kɔ̃nwɛi, Bɔazu ò ɛ̀waasoɔnɛ à
mɛ̀: Baa tó àlɛ pɔ́ kɔ̃nwɛ naa pɔ́ kálɛa guu, ásu aà sɔ̃́sɔ̃o. 16 A a sáoeɔ woɛ̀ naa guu, í tó aà a
kɔ̃nwɛ. A̋su zɔadɔwào.
17 Ɔ à pɔ́ kɔ̃nwɛ̀ e oosi. Ké à a ṹa bò, à kà koko lɛ pla taawa. 18 Ké a sɛ̀ à tàò bɛ, ɔ̃ à pɔ́ pɔ́ à
a kɔ̃nwɛ̀pi ɔ̀lɔ a zãdaɛ. A blɛ pɔ́ a fùpi kpàwà lɔ. 19 Ɔ aà zãda aà là à mɛ̀: Máki̋i n pɔ́ kɔ̃nwɛ̀u
gbãi? N zi̋kɛ̀ má ni? Lua báaada gbɛ̃́ pɔ́ laaidɔ̀mau. Ɔ à gbɛ̃́ pɔ́ à zi̋kɛ̀ aà bua yã'òɛ̀ à mɛ̀:
Gbɛ̃́ pɔ́ ma zi̋kɛ̀ aà bua gbã tɔ́n Bɔazu. 20 Ɔ Naomi mɛ̀: Ma Dii sáaukɛ̀! A gi̋ lé gbɛ̃kɛkɛ wá
gbɛ̃́ pɔ́ wá bɛ̃́ɛɔnɛ ń wá gbɛ̃́ pɔ́ gàɔ. Ɔ à ɛ̀a mɛ̀: Gbɛ̃́piá wá daɛ fɛ̃̀ɛɛ gbɛ̃bonaɔ doɛ.* 21 Ɔ Mɔabu
nɔɛ Lutupi mɛ̀: A òmɛɛ, sema mà na a zi̋kɛnaɔwa e aa gɛ pɔkɛkɛ aa láaòɛ. 22 Ɔ Naomi ò a
né gyaapiɛ: A maa ǹ gé ń aà nɔɛ zi̋kɛnaɔ, ké wasu i̋adama bua pãleuo yã́i. 23 Ɔ à nà Bɔazu
nɔɛ zi̋kɛnapiɔwa, iɔ pɔ́ kɔ̃nwɛ ń kpɛ e wà gɛ̀ naa ń maseo kɛ̀kɛ wa làaò. A ku a zãda bɛɛ.

3

Lutu ń Bɔazuo kua pɔ́wɛngbɛ̃zɛa

1 Naomi ò a né gyaapiɛ: A maa mà bɛ wɛɛlɛnɛ, gu pɔ́ ńyɔ̃ e ǹyɔ̃ kuu aafia. 2 Bɔazu pɔ́ ń
kú ń aà zi̋kɛnaɔá wá daɛ nolo? Ɔmɛ lé pɔ́wɛnagbɛ̃ oosia. 3 Zu'o. Nísidɔɔ. N n pɔmaaɔ da,
ní gé pɔ́wɛngbɛ̃zɛa. Nsu to aà n yã́ dɔ̃o e à gɛ pɔble à imi láaò. 4 Tó à wùlɛ, gu pɔ́ à wùlɛu
gwa, ní gɛ ǹ aà dábi lé sɛ ǹ wúlɛ aà gbázi̋. A yã́ pɔ́ ńyɔ̃ kɛ onɛ. 5 Ɔ a òɛ̀: Yã́ pɔ́ ń ò píi, má kɛɛ.
6 Ɔ à gɛ̀ pɔ́wɛngbɛ̃zɛa à yã́ pɔ́ a zãda òɛpi kɛ̀ píi.
7 Bɔazu pɔblè à imi̋, aà pɔ kɛ̀na. A gɛ̀ wùlɛ pɔ́wɛnzɛ kpɛ, ɔ̃ Lutu lɔ̀ɔlɛaàzi tɛɛɛ, à aà dábi
gò aà gbáa à wùlɛ we. 8 Wɛɛdo ké Bɔazu gbãlɛ, à vù ń io à li̋lɛ, ɔ̃ a è nɔɛ mé wúlɛa a gbázi̋.
9 A mɛ̀: Dé ni? Ɔ Lutu wɛ̀wà à mɛ̀: Mámɛmaa Lutu n zi̋kɛna. N n dábi lé kumala, asa ma
daɛ fɛ̃̀ɛɛ pɔ́ a ma bon n ũ. 10 A òɛ̀: Dii báaadangu! Gbɛ̃kɛ pɔ́ ń kɛ̀ gbɛzãɛ bee dɛ a káaua. Ni
gé ɛ̀waasoɔ wɛɛlɛio, taasideɔ ge ɔdeɔ. 11 Nsu to vi̋a n kũo. Yã́ pɔ́ ń gbɛ̀a píi, má kɛnɛ, asa
wɛ́lɛdeɔ dɔ̃ píi ké nɔ maan n ũ. 12 Si̋anaɛ! N daɛn ma ũ, ãma n daɛ fɛ̃̀ɛɛ pãle ku, a daɛfɛ̃ɛɛkɛ
dɛmala. 13 I la gwã́a, zia kɔɔ tó a ye n boɛ, a maaɛ, aà n bo. A̋ma tó i weio, má si̋ ń Diio má
n bo. I la e gu dɔ.
14 A wúlɛa aà gbázi̋ we e gufɛ̃nɛ, ɔ̃ à fɛ̀lɛ e guwɛ àɔ gé kɛ̃́i, asa Bɔazu òɛ̀ asu to gbɛ̃e dɔ̃ ké
a mɔ pɔ́wɛngbɛ̃zɛaoɛ. 15 A òɛ̀ lɔ: N n pɔlɔgãu poo ǹyɔ̃ kũa. Ké a kũa, ɔ̃ Bɔazu naa kàuɛ̀ koko
lɛ do taawa a di̋ɛ̀, ɔ̃ à tàò bɛ. 16 Ké à kà bɛ, aà zãda aà là à mɛ̀: Yã́ kɛ̀ai? Ɔ à yã́ pɔ́ gɔ̃ɛpi kɛ̀ɛ
òɛ̀ píi. 17 A mɛ̀: A ma gba naa zaa lɛ sooloɛ beeɛ. A mɛ̀ a maa mà ta ma zãdawa ɔgiio. 18 Ɔ
Naomi mɛ̀: Zɔ̃lɛ tɛɛɛ e ǹ yã́pi midɛa dɔ̃, asa gɔ̃ɛpi a kã́mabo gbã yã́pi midɛsaio.

4

Bɔazu Lutu sɛa

* **2:20** Lev 25.25

1 Bɔazu gɛ̀ zɔ̃̀lɛ wɛ́lɛ bĩ́ibɔlɛu, ɔ̃ a è daɛ fɛ̃̀ɛɛ gbɛ̃bona pɔ́ a a yã'òpi lɛ́ mɔ́. Ɔ à mɛ̀: Ma gbɛ̃́, mɔ
ǹ zɔ̃lɛ. 2 Ɔ à wɛ̃́lɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ sĩ̀si gbɛ̃ɔn kwi à mɛ̀ aa zɔ̃lɛ. 3 Ɔ a ò daɛ fɛ̃̀ɛɛ pɔ́ a aà bopiɛ: Naomi pɔ́
sù ń Mɔabu bùsuo lɛ́ wá vĩ̀i Ɛlimɛlɛki tɔɔlɛ saalo yia. 4 Ɔ má è a maa mà a yã'onɛ, ní lú wá
gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ zɔ̃lɛa laɔ wáa. Tó ń ye ǹ boɛ, bo. Tó ń ye ǹ bo sɔ̃o, omɛɛ mà ma, asa ḿmɛ ń a boa
zɛ́ vĩ̀. Tó n baa gɛ̃̀, mapi. Ɔ gɔ̃ɛpi mɛ̀: Má bo. 5 Ɔ Bɔazu mɛ̀: Tó n tɔɔlɛpi lù Naomi ń Mɔabu
nɔɛ Lutuowa, ńyɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ gà gyaa e lɔ, kɛ́ aà tɔ́ e gɔ̃ a túbiwa. 6 Ɔ daɛ fɛ̃̀ɛɛ gbɛ̃bonapi mɛ̀: Tó
màaɛ, má boo, kɛ́ másu mà azĩa túbi ɔ̃̀ɔkpao yã́i. N n pɔ́ bo, asa má fɔ̃ boo. 7 Isaili bùsuu
yãa tó gbɛ̃́ lɛ́ tɔɔlɛ bo ge àlɛ a lɛũkpakɛ, tó àlɛ yã́ midɛ, ĩ̀ a kyale gba do bɔ à dɔ gbɛ̃́waɛ yã́pi
midɛa seela ũ Isailiɔnɛ. 8 Kɛ́ daɛ gbɛ̃bonapi ò Bɔazuɛ aà lú, ɔ̃ à a kyale bɔ̀ a kpà Bɔazuwa.*
9 Ɔ Bɔazu ò gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔnɛ ń gbɛ̃́ kĩ̀niɔ píi: Ámɛ á seeladeɔ ũ gbã, ma Ɛlimɛlɛki ń Malonio ń
Kilionio pɔ́ɔ lù Naomiwa píi. 10 Ɔ ma Maloni gyaa Lutu, Mɔabu nɔɛ èu nɔ ũ lɔ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́
gàpi tɔ́ e àɔ ku a túbiwa, kɛ́ aà tɔ́ su ga aà gbɛ̃́ɔ guu ge aà wɛ́lɛɛ bee guuo.† Ámɛ á yã́pi
seeladeɔ ũ gbã.
11 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú bɔlɛ guuɔ píi mɛ̀: Wámɛ wá a seeladeɔ ũ. Dii to nɔɛ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ n
uapi gɔ̃ lán Lasɛli ń Leaowa.‡ An pla ḿpii aamɛ aa Isailiɔ kàlɛ. Aà to n gbãa àɔ kã́fĩ Ɛflata
bùsuu, ní tɔbɔ Bɛtɛlɛũ. 12 Dii to bui pɔ́ á kpama ń nɔɛpioɔ aa gɔ̃ lán Pɛlɛzi pɔ́ Tamaa ĩ̀ ń
Yudao§ buiɔwa.

Davidi buibɔkĩ̀i

13 Ɔ Bɔazu Lutu sɛ̀ a nɔ ũ. A wùlɛaànɔ, ɔ̃ Dii aà gbà nɔ, ɔ̃ à nɛ'ĩ̀ gɔ̃ɛ ũ. 14 Ɔ nɔɛɔ ò Naomiɛ:
Wa Dii sáaukɛ̀, i n to bonasai gbão. Nɛ́pi tɔbɔ Isailiɔ guu. 15 A n nɔ̀sɛ níninɛ, i n gwa n zikũ
guu, asa n nɛ́ gyaa pɔ́ yenzi mɛ́ a maanɛ dɛ nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn soplaɔla mɛ́ nɛ'ĩ̀. 16 Ɔ Naomi nɛ́pi
sɛ̀ a kpà a kùɛ, à gɔ̃̀ aà gwana ũ. 17 Ɔ nɔɛ pɔ́ kú weɔ mɛ̀: Wà nɛgɔ̃ɛ ĩ̀ Naomiɛ. Ɔ aa tɔkpàɛ̀
Ɔbɛdi. Ɔmɛ Yɛse mae, Davidi dezi ũ.
18 Pɛlɛzi buiɔ tɔ́n kɛ:
Pɛlɛzi mɛ́ Ɛzɔ̃nɔ ĩ̀,
19 Ɛzɔ̃nɔ Laũ ĩ̀, Laũ Aminadabu ĩ̀,
20 Aminadabu Naasɔ̃ ĩ̀, Naasɔ̃ Salamɔ ĩ̀,
21 Salamɔ Bɔazu ĩ̀, Bɔazu Ɔbɛdi ĩ̀,
22 Ɔbɛdi Yɛse ĩ̀, Yɛse Davidi ĩ̀.*

* **4:8** Iko 25.9 † **4:10** Iko 25.5-6 ‡ **4:11** Daa 29.31 § **4:12** Daa 38.29 * **4:22** Mat 1.3-5, Luk 3.31-33

SAMUƐLI LA SƐIA
Yá̰ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

A̰nabi Samuɛli pɔ́ wà aà tɔ́ kpà láɛ beeɛ ń a lá pɔ́ téio mɛ́ dɔaana gbɛzãna ũ. Dɔaanapiɔ mɛ́ gbɛ̃́ɔ mḭ̀sina pɔ́ Lua ń dílɛ Isailiɔnɛ, tó yá̰ ń léɔ ũ. Aa zḭ̀kɛ̀ lɛɛ plaplaɛ: Aa dɛ bùsu gbãadeɔ ũ, mɛ́ aa ɛa dɛ lousisikpɛ gbɛ̃ zɔ̃ɔɔ ũ lɔ e wàɔ gɛ́ kía kpái Isailiɔnɛ. (1-7). Isailiɔ ye dɔaana bee taaɔi lɔo, aa ye wàɔ kía vḭ̀ɛ sa. Samuɛli dɔ̃ kɛ́ Lua mɛ́ Isailiɔ kía ũ, ãma Isailiɔ gá̰ nàwà, ɔ̃ à kía kpànɛ́, aà tɔ́n Saulu (8-10). I gɛ̃gɛ̃o, Saulu pãkpà Luazi, ɔ̃ Lua gḭ̀ aà kíakɛi. (11-15). Bee gbɛa Lua ɛ̀waasona Davidi sɛ̀ aà zɔ̃lɛ Saulupi gbɛu. Davidi nà zḭ̀kɛa kí Sauluɛwa, ɔ̃ à dɔ́ɛkɛ̀ ń kíakɛyãɔ, e à gɛ̀ bàalɛ̀ Saulupiɛ, asa Saulu ye à aà dɛɛ. (16-30) lɛ́ Lua Saulu gbãalaoa ń Luapi gbãakãfḭa Davidiɛo yá̰ bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ. Lápi láakḭ̀i Saulu ń a nɛ́ɔ gàga sḭ̀sḭ̀pɔlɛu gɔɔ pɔ́ aalɛ zḭ̀ka ń Filitɛ̃ɔɛ (31).

Lápi lɛ́ dadawɛ̃ɛ kɛ́ Lua mɛ́ a gbɛ̃́ɔ kía ũ ado. Lua mɛ́ iko vḭ̀má, mɛ́ ḭ̀ yá̰gɔ̃gɔ̃nɛ́. Sema Lua gbɛ̃́piɔ ń ń kíao lí misiilɛ̀ɛ̀, aaliɔ zḭ̀kɛ aà yá̰wa.

Ɛlikana ń a gbɛ̃́ɔ

1 Gɔ̃ɛ ku Lama, Ɛflaiũ bùsu gusḭ̀sḭ̀deu. Zufi buiɛ, aà tɔ́n Ɛlikana, Yeloaũ nɛ́ɛ. Ɛflaiũ bui pɔ́
wḭ̀ mɛ Zufipi mɛ́ Tou ḭ̀, ɔ̃ Tou Ɛlihu ḭ̀, ɔ̃ Ɛlihu Yeloaũpi ḭ̀. 2 Ɛlikana nɔ vḭ̀ mɛ̀n plaɛ, a sɛ̃́ia tɔ́n
A̰na, a plaade Penina. Penina mɛ́ nɛade ũ, A̰na sɔ̃ fḭiɛ. 3 Wɛ̃ ń wɛ̃o gɔ̃ɛpi ḭ̀ bɔ a wɛ̃́lɛu à gɛ́
Silo Dii Zḭ̀gɔ̃de sísii, ɔ̃ ḭ̀ sa'owà. Ɛli nɛgɔ̃ɛ mɛ̀n plaɔ Ɔfini ń Finɛasio ku we Dii gbàgbanaɔ ũ.
4 Gɔɔ pɔ́ Ɛlikana sa'ò, ḭ̀ a nɔ̀ɔ kpa a na Peninawa ń a nɛgɔ̃ɛɔ ń a nɛnɔɛɔ píi, 5 ɔ̃ ḭ̀ a lɛɛ pla kpa
A̰nawa, asa a yeaàziɛ, baa kɛ́ Dii aà kɛ̀ fḭi ũ. 6 Aà gɔ̃api sɔ̃ ḭ̀ɔ aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ aà fḭikɛ yá̰i, kɛ́ aà
nɔ̀sɛ e fɛlɛ. 7 Màa ḭ̀ɔ kɛɛ̀ wɛ̃ ń wɛ̃o. Tó A̰na gɛ̀ Dii kpɛ́u, aà gɔ̃api ḭ̀ aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ, ɔ̃ ḭ̀ ɔ́ɔlɔ à fua
pɔble. 8 Ɔ aà zá̰ ḭ̀ aà lá: Bɔ́mɛ n le, ńlɛ ɔ́ɔlɔ, ni pɔbleo ni? A̰kɛa n nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpài? Má dɛnɛ nɛgɔ̃ɛ
mɛ̀n kwiao lɛ́?
9 Zḭ̀ewa kɛ́ aa ku Silo, aa pɔblè aa làa, sa'ona Ɛli zɔ̃lɛa kḭ̀lau Dii kpɛ́ kpɛɛlɛ, ɔ̃ A̰na fɛ̀lɛ 10 ń
nɔ̀sɛyaa zɔ̃ɔo, à wabikɛ̀ Diiwa ń ɔɔlɔo maamaa. 11 Ɔ à lɛkɛ̀ Diiwa à mɛ̀: Dii Zḭ̀gɔ̃de, to mapi
n zɔ̀blena yá̰ dɔngu! Ma wɛ̃nagwa! Tó ma yá̰ i sãnguo, mɛ́ n ma gba nɛgɔ̃ɛ, má aà kpama
n pɔ́ ũɛ e aà wɛ̃ni lɛ́u, gɛ̃ a táa'o aà miwa bauo.* 12 Kɛ́ aà wabikɛa Diiwapi lɛ́ láao, ɔ̃ Ɛli lɛ́ aà
gwa soee. 13 A̰na lɛ́ yá̰pi o a sɔ̃uɛ, aà lɛ́ mɛ́ lɛ́ kɛ úi'ui, i yã'o à bɔ̀ a lɛ́wa gbɛ̃e mào. Ɛli lɛ́ e vɛ̃ɛ
lɛ́ aà dɛɛ, 14 ɔ̃ a òɛ̀: Nyɔ̃ɔ vɛ̃ɛdɛ kɛ e bɔɛ ni? Mikɛ̃ vɛ̃ɛwa. 15 Ɔ A̰na wɛ̀wà à mɛ̀: I kɛ màa no
Baa! Nɔɛ pɔsiaden ma ũ, mi vɛ̃ɛ ge í gbãae mio. Málɛ a yã'ɔ̃maɔ siu Diiɛɛ. 16 Nsu mapi n
zɔ̀blena dilɛ nɔɛ pã ũo. Ma nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpaa ń ma kua bíli guuo mɛ́ tò málɛ wabikɛ la e tia. 17 Ɔ
Ɛli òɛ̀: Ta niɛ musu. Isailiɔ Lua n gba pɔ́ pɔ́ n a wabikɛ̀wa. 18 Ɔ A̰na mɛ̀: To mapi n zɔ̀blena
yá̰ kángu. Ɔ à tà à pɔblè, aà oosisi làa.

Samuɛli ia

19 Kɛ́ gu dɔ̀, aa fɛ̀lɛ káaukaau aa gɛ̀ kùlɛ Diiɛ. Ɔ aa ɛ̀a tà ń bɛ wɛ̃́lɛu Lama. Kɛ́ Ɛlikana wùlɛ
ń a na A̰napio, aà yá̰ dɔ̀ Diigu. 20 Wɛ̃ bee ɔ̃ à nɔsḭ̀ à nɛ'ḭ̀ gɔ̃ɛ ũ, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Samuɛli,† asa à mɛ̀:
Ma aà wabikɛ̀ Diiwaɛ.
21 Ɔ Ɛlikana fɛ̀lɛ ń a bɛdeɔ píi, aa ɛ̀a gɛ̀ sa pɔ́ wḭ̀ o wɛ̃ ń wɛ̃o oi Diiwa, aai lɛ́ pɔ́ wa kɛ̀wà
fḭabo. 22 A̰ma A̰na i gɛo. A ò a zá̰ɛ: Tó nɛ́pi kɛ̃̀, ɔ̃ má gɛ́ aà ɔlɔi Diiɛ, i gɔ̃ àɔ ku we gɔɔpii. 23 Ɔ
aà zá̰ òɛ̀: Lá à kɛ̀nɛ maa kɛ. Ká̰ma bo e aà kɛ̃́. Dii to yá̰pi kɛnɛ. Ɔ nɔɛpi a nɛ gwà e à gɛ̀ kɛ̃̀.
24 Kɛ́ à kɛ̃̀, ɔ̃ à aà sɛ̀ gɛ̀ò Lua kpɛ́u Silo ń zugaae wɛ̃̀ àaɔ̃o ń pɛ̃ɛtio koko do ń vɛ̃ɛo tùu
do. Nɛ́pi kɛ̀ gɔ̃gbãana ũ. 25 Aa gáaepi kòlokpa, ɔ̃ aa gɛ̀ ń nɛ́pio Ɛli kḭ̀i. 26 Ɔ A̰na òɛ̀: Baa,
gáafaakɛmɛɛ! N n kuao, mámɛ má nɔɛ pɔ́ zɛ lɛ́ wabikɛ Diiwa ń wáa la ũ. 27 Nɛ́ɛ bee wabi

* 1:11 Nao 6.5 † 1:20 Bee mɛ̀ Dii mà.

má kɛ̀ Diiwa, ɔ̃ à ma gba pɔ́ pɔ́ má gbɛ̀awapi. 28 A yɑ̃́i ma mɔ aà kpái Diiwa, aàɔ ku aà pɔ́ ũ
e a wɛ̃ni lɛ́u. Ɔ aa kùlɛ Diiɛ we.

2

Ãna Dii sɑ́aukpaa
(Luk 1.46-55)

1 Ɔ Ãna Dii sìsi à mɛ:
Ma nɔ̀sɛ lɛ́ yáalɔ Diiwa,
ma mi daa ía Dii yɑ̃́i.
Málɛ pɔnakɛ ma ibɛɛɔwa,
ma pɔ kɛ̀na kɛ́ à ma suabà.
2 Gbɛ̃e kua adoa lán Diiwao,
gbɛ̃e ku laaàwao,
gbɛsie ku lán wá Luawao.
3 Ɑ́su yɑ̃bɔlɛ ń yɔ̃̀ɔoo,
ásu to walayɑ̃ bɔ á lɛ́uo,
asa Dii Lua mɛ́ yɑ̃́piidɔ̃na ũ,
ɔ̃mɛ ì wá yɑ̃kɛaɔ yɔ̃.
4 Nɛgɔ̃naɔ sá ɛ̀'ɛ,
funaɔ gbɑ̃a dɔ ń pi.
5 Gbɛ̃́ pɔ́ kɑ̃̀ yɑ̃aɔ lɛ́ gbɛwi blɛ yɑ̃́i,
nɔa lɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ ń dɛ yɑ̃aɔ dɛ lɔo.
Fĩ̀iɔ nɛ'ĩ̀ soplapla,
mɛ́ nɛgɔ̃ɛdasi'inaɔ lɛ́ ibaba.
6 Dii mɛ́ ì to gbɛ̃́ ga,
mɛ́ ì to gbɛ̃́ àɔ ku.
Ɔmɛ ì to gbɛ̃́ gɛ̃ tíu,
mɛ́ ì gɛ vu.
7 Dii mɛ́ ì mɔ́ ń taasio ń namao,
ì ɔtɔ̃ɔlɛ gbɛ̃eɔwa, ì gbɛ̃eɔ kɑ̃́fĩ.
8 I wɛ̃nadeɔ bɔ luutɛ̃u,
ì taasideɔ bɔ tùu'ɛu.
I ń zɔ̃lɛ gudoũ ń kíabuiɔ,
ì to aa kpalable ń gawio.
Asa tɔɔlɛ zĩ́mpɛlɛá Dii pɔ́ɛ,
ɔ̃ à dṹnia kàlɛwà.
9 I a yɑ̃manaɔ dɛdɛkĩ̀i dɔ̃́anɛ́,
ì vɑ̃ikɛnaɔ dɛ̃ɔnzɔ̃ gusiau.
Gbɛ̃e a fɔ̃ dɛ̃ɛnɛ ń azĩa gbɑ̃aoo,
10 Dii a a ibɛɛɔ úlɔ.
A pala a ibɛɛɔwa za musu,
a yɑ̃́kpalɛkɛńnɔ dṹnia lɛ́ lɛ́u.
A gbɑ̃a pisi kía pɔ́ á kpàɛ,
a gbɛ̃́ pɔ́ á sɛ̀pi mi daɛ̀ ía.
11 Ɔ Ɛlikana tà a bɛ wɛ̃́lɛu Lama, ɔ̃ nɛgɔ̃ɛpi gɔ̃̀, àlɛ zĩkɛ Diiɛ ń sa'ona Ɛlio.

Ɛli nɛgɔ̃ɛɔ

12 Ɛli nɛgɔ̃ɛɔá nɛ́ pɑ̃ɔnɛ, aa Dii dɔ̃o. 13 Yɑ̃́ pɔ́ sa'onapiɔ ì kɛnɛ́n kɛ: Tó gbɛ̃́ sa'ò, gɔɔ pɔ́ àlɛ
nɔ̀ɔ fùukɛ, sa'ona ĩwae ì mɔ́ ń saa gɛ̃n àaɔ̃o kũa. 14 Ɔ ì si ta ge oo ge mɔ̀ oo guu, ɔ̃ sa'ona ì pɔ́
pɔ́ saapi bɔ̀o sɛ a pɔ́ ũ píi. Màa aaĩ kɛ Isaili pɔ́ mɔ̀ Silɔɔnɛ píi. 15 Baa e wàɔ gɛ́ nɔ̀ɔ kpasai a

nísi láa, sa'ona ǐwae ǐ mɔ o gbɛ̃́ pɔ́ sa'ɔ̀piɛ: Nɔ̀ɔ kpa sa'onawa aà kpasa, asa a we nɔ̀ɔ fùukɛa
simao, sema a bùsu. 16 Tó gbɛ̃́pi ɔ̀ɛ̀: Má nɔ̀ɔ kpasa gǐa a nísi láaɛ, pɔ́ pɔ́ ń yei ní sɛ́ sa, ɔ̃ ǐwapi
ǐ mɛ: Aawo! Kpaa gɔ̀̃ɔ! Tó n gi, má sí ń gbãaoɛ. 17 Ɛwaasopiɔ duuna zɔ̃ɔ Diiɛ maamaaɛ,
asa aalɛ saka aà sa'onɔɔuɛ.
18 Nɛgɔ̃ɛna Samuɛli sɔ̃ ǐɔ zǐkɛ Diiɛ ń sa'o'ulao daa. 19 Aà da ǐ gomusu néna zɔ̃ɛ̀. Lá àlɛ mɔ́
sa'oi ń a zã́o wɛ̃ ń wɛ̃o, ɔ̃ ǐ mɔoɛ̀. 20 Ɛli ǐ samaa'o Ɛlikanaɛ ń a napio ǐ mɛ: Dii n gba né lɔ ń n
nɔpio, né pɔ́ à aà wabikɛ̀ a kpà Diiwapi gɛ̃ɛ ũ. Ɔ aaǐ tá ń bɛ. 21 Ɔ Dii ɛ̀fãaikɛ̀ Ãnaɛ, à ɛ̀a nɛ'ǐ
mɛ̀n sɔo, gɔ̃ɛ àaɔ̃, nɔɛ pla. Nɛgɔ̃ɛna Samuɛli sɔ̃ àlɛ zɔ̃ɔkũ Dii ɔzǐ.
22 Ɛli zikũ̀ maamaa, à yã́ pɔ́ a nɛ́ɔ lɛ́ kɛ Isailiɔnɛ mà píi ń lá aaǐ wúlɛ ń nɔɛ pɔ́ aaǐɔ zǐkɛ
kpaaũkpɛ kpɛɛlɛɔ. 23 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́mɛ tò álɛ yãkɛ màai? Má mà gbɛ̃́pii lɛ́ á yãvãipi o.
24 Ãsu kɛ màao ma nɛ́ɔ! Bao pɔ́ má mà, àlɛ fãaa Dii gbɛ̃́ɔ guupi maao. 25 Tó gbɛ̃́ duunakɛ̀ a
gbɛ̃́deeɛ, Lua a aà misi, ãma tó gbɛ̃́ duunakɛ̀ Diiɛ, démɛ a aà misii? Ɔ aa gǐ ń mae yãmai,
asa Dii zɛ̀ ń ń dɛdɛa yã́oɛ. 26 Nɛgɔ̃ɛ Samuɛli sɔ̃ àlɛ zɔ̃ɔkũ, àlɛ kã́ǐ. Iɔ na ń Diio ń gbɛ̃́piio.*

Asi bɛ̃̀ɛ oa Ɛli nɛ́ɔ yã́ musu

27 Ɔ Lua gbɛ̃e mɔ ò Ɛliɛ: Dii mɛ̀, gɔɔ pɔ́ ń dezi Aalona bɛdeɔ lɛ́ zɔble Falaɔ̃ɔɛ Egipi, a bɔ
mɔmá wásawasa, 28 Isaili buiɔ guu píi ɔ̃ a n dezi Aalonapi sɛ̀ a gbàgbana ũ. Ɔ à a gbagba
à tulaletikàɛ tɛ́a ń sa'o'ulao daa. A mɛ̀ a sa pɔ́ Isailiɔ ǐ a pɔ́ nísi kátɛu à tɛ́kũ kpà aà buiɔwa
píiɛ.† 29 A mɛ̀ bɔ́mɛ tò i a sa'onɔɔ zɔ̃ ń gbáo ń gba pɔ́ á dǐlɛ wàli mɔoɛ a kpɛ́uoi? A mɛ̀ bɔ́yãi
ni n nɛ́ɔ dilɛ dɛala, ɔ̃ álɛ mɛkpa ń a gbɛ̃́ Isailiɔ sa'onɔɔ maaoi? 30 Bee yã́i Dii Isailiɔ Lua mɛ̀,
á dǐlɛ yãa n buiɔ ń n dezi buiɔ mɛ́ aaliɔ a gbagba gɔɔpii, ãma tia i we beei lɔo. A mɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ a
kpɛlà ɔ̃ á aà kpɛla, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ sakàagu a kɛ pɔ́ ũo. 31 Ma! A mɛ̀ gɔɔɛ a mɔ́, á kɛ n bɛ gɔ̃gbãaɔnɛ
sàabu ń n de bɛdeɔ. Mae zie aɔ ku n ua lɔo. 32 Nyɔ̃ taasi e n bɛ. Baa tó a ɛ̀fãai pǐsi Isailiɔnɛ
píi, maezie aɔ ku n uao e gɔɔpii. 33 N uadeɔ ɛɛ gaga píiɛ. N gbɛ̃́ pɔ́ i aà bɔ a gbagbazǐuo, a
to n wɛ́ wo ń ɔɔlɔo, n pɔ i siakũ. 34 N né gbɛ̃ɔn pla Ɔfini ń Finɛasio aa gaga gɔɔ doũ zǐ an pla
ḿpiiɛ. Bee aɔ dɛnɛ seela ũ kɛ́ yã́ pɔ́ má ò a kɛ píiɛ. 35 Dii mɛ̀ á gbɛ̃́ sɛ́ sa'on náaide ũ, i a pɔeã
kɛ lá á yeiwa. Ã aà buiɔ zɛdɔ gíũgiũ, aɔ zǐkɛ gbɛ̃́ pɔ́ á kpá kía ũɛ gɔɔpii. 36 N bui pɔ́ gɔ̀̃ɔ mɔ
kulɛkɛɛ̀ ɔ̃a ge pɛ̃ɛ yã́i, aai mɛ: Sa'onzǐe dawɛ̃ɛ wà kɛ, wǐ e wàɔ blɛ yɔɔna ble.

3

Dii lɛzua Samuɛlizi

1 Nɛgɔ̃ɛ Samuɛli lɛ́ zǐkɛ Diiɛ ń Ɛlio. Gɔɔ bee Dii yã́ lí dɛdɛ gbɛ̃́wa mɔ̀ɔmɔɔo, mɛ́ wɛ́pungu'ea
i liguao. 2 Gɔɔewa Ɛli wúlɛa a kpɛa. Aà wɛ́ bùsa, àlɛ gu'e maamaa lɔo. 3 Samuɛli wúlɛa Dii
kpɛ́u, gu pɔ́ Lua kpagolo kúu. Lua kpɛ́ filia i gao. 4 Ɔ Dii lɛzù Samuɛlizi. A wɛ̀wà à mɛ̀: Má
kɛ́! 5 Ɔ à bàalɛ̀ gɛ̀ Ɛli kǐi à mɛ̀: N lɛzùmazi nolo? Ma mɔ. Ɔ a ɔ̀ɛ̀: Mi lɛzunzio. Gɛ ǹ wúlɛ. Ɔ à
ɛ̀a gɛ̀ wùlɛ. 6 Dii ɛ̀a lɛzùaàzi lɔ, ɔ̃ à ɛ̀a gɛ̀ Ɛli kǐi à mɛ̀: N lɛzùmazi nolo? Ma mɔ. Ɔ à mɛ̀: Ma
nɛ́, mi lɛzunzio. Gɛ ǹ wúlɛ. 7 Samuɛli Dii dɔ̃ gǐao, Dii yã́ i dɛdɛwà yãao. 8 Dii ɛ̀a lɛzùaàzi a
gɛ̃n àaɔ̃de, ɔ̃ à fɛ̀lɛ gɛ̀ Ɛli kǐi lɔ à mɛ̀: N lɛzùmazi nolo? Ma mɔ. Ɔ Ɛli dɔ̃̀ sa kɛ́ Dii mɛ́ lɛ́ lɛzu
ɛ̀waasonapizi. 9 Ɔ a ɔ̀ɛ̀: Gɛ ǹ wúlɛ. Tó à lɛzùnzi sa, ní mɛ: Yã'o Dii, n zɔ̀blena swã́ dɔ. Ɔ
Samuɛli gɛ̀ wùlɛ a wúlɛkǐi.
10 Dii mɔ̀ zɛ̀ we, à lɛzùaàzi lá a kɛ̀ yãawa à mɛ̀: Samuɛli! Samuɛli! Ɔ Samuɛli mɛ̀: Yã'o
Dii, mapi n zɔ̀blena ma swã́ dɔ. 11 Ɔ Dii ɔ̀ɛ̀: Ma! Má yãkɛ Isailiɔ guu, gbɛ̃́ pɔ́ a baomà a kɛkɛ
swãwɛ̃ɛ. 12 Gɔɔ bee má àsi pɔ́ má ò Ɛli bɛdeɔ yã́ musu kɛ pii za a daalɛawa e a midɛawa.
13 Má ɔ̀ɛ̀ má tó yã́ líɔ wi aà bɛdeɔ musuɛ e gɔɔpii vãi pɔ́ a a yã́ dɔ̃ yã́i, kɛ́ aà nɛ́ɔ ńzǐa kpɛbɔ̀,
mɛ́ i ń zùukɛo yã́i. 14 Bee yã́i ma lɛgbɛ̃̀ Ɛli bɛdeɔ yã́ musu ma mɛ̀: Sa'oa ge gbadaa a Ɛli
bɛdeɔ tàae kɛ̃́má bauo.

* 2:26 Luk 2.52 † 2:28 Nao 18.1-10

15 Samuɛli wȕlɛ e gu dɔ̀, ɔ̃ à Dii kpɛ́ gbaɔ wɛ̃̏wɛ̃. A wɛ́pungu pɔ́ á è oa Ɛliɛ vȉa vȉ. 16 Ɔ Ɛli
aà sȉsi à mɛ̀: Samuɛli ma nɛ́! A wèwà à mɛ̀: Má kɛ́! 17 Ɔ à aà là à mɛ̀: A ònɛ kpelewa ni?
Ɲsu yã́pi ulɛmɛɛo. Tó ń yã́ pɔ́ a ònɛ kee ȕlɛmɛɛ, Lua yãpãsȉkɛnɛ bɛ̃̏ɛbɛ̃ɛ! 18 Ɔ Samuɛli yã́pi
sȉuɛ̀ píi, i a kee ulɛɛ̀o. Ɔ Ɛli mɛ̀: Diin aà ũ. Lá à kɛ̀ɛ̀ maa, aà kɛ.

19 Samuɛli lɛ́ zɔ̃ɔkũ mɛ́ Dii kuaànɔ, i to yã́ pɔ́ a ò lɛ̀lɛ pão. 20 Ɔ Isaili pɔ́ kú za Dã e Bɛɛsɛbaɔ
dɔ̃̏ píi sa kɛ́ Samuɛliá Dii ãnabiɛ sȉana. 21 Dii ȉɔ bɔ àɔ mɔ Samuɛliwa Silo, gu pɔ́ à azȉa ɔ̀lɔuɛ̀
káau. I yã'oɛ̀, ɔ̃ Isailiɔ lɛ́ aà yãma píi.

4

Filitɛ̃ɔ Dii kpagolo sia

1 Isailiɔ bɔ̀lɛ gɛ̀ Filitɛ̃ɔwa zȉu. Aa bòokpà Ɛbɛnɛzɛɛ, Filitɛ̃ɔ sɔ̃ Afɛki. 2 Filitɛ̃ɔ zȉ'ɔpòo aa
gɛ̀ò Isailiɔwa. Kɛ́ zȉ gbãakȕ, ɔ̃ Filitɛ̃ɔ Isailiɔ blè, aa ń dɛdɛ zȉlau we gbɛ̃ɔn ɔ̀aa bao (4.000)
taawa. 3 Kɛ́ Isailiɔ sù ń bòou, an gbɛ̃zɔ̃ɔ mɛ̀: Bɔ́yãi Dii tò Filitɛ̃ɔ wá blé gbãi? Wà gɛ Dii
bàakuawanɔ kpagolo sɛ́ Silo wà suò àɔ kúwanɔ, kɛ́ aàli wá bɔ wá ibɛɛɔ ɔzȉ. 4 Ɔ aa gbɛ̃́ɔ
zȉ Silo aa gɛ̀ Dii bàakuańnɔ kpagolo sɛ̀ sȕò. Ɔmɛ Dii Zȉgɔ̃de kiblekȉi ũ malaika gȁsȉadeɔ
zãnguo.[*] Ɛli nɛ́ gbɛ̃ɔn plaɔ Ɔfini ń Finɛasio kú ń kpagolopio we. 5 Kɛ́ wà kàò Isailiɔ bòou,
aa kȁa wiiwa ḿpii e tɔɔlɛ dèe. 6 Kɛ́ Filitɛ̃ɔ wiipi mà, aa mɛ̀: Bɔ́ wii gbãa mɛ́ dɔ Ɛbɛluɔ bòoui?
Kɛ́ aa dɔ̃̏ Dii kpagolo mɛ́ pȉla ń bòou, 7 vȉa ń kṹ aa mɛ̀: Diie pȉla ń bòouɛ. Yã́ gȉwáɛ sa!
Yã́ bee taa i kɛ yãao. 8 Yã́ gȉwáɛ! Démɛ a wá bɔ dii gbãapi ɔzȉi? Diipi mɛ́ yãmɔ̀ Egipiɔnɛ
guwaiwaiu. 9 Wá Filitɛ̃ɔ wà sɔ̃dilɛ wà gɔ̃ɛkɛkɛ. Tó wi kɛ màao, wá zɔble Ɛbɛluɔnɛ lá aalɛ
blewɛ̃ɛwaɛ. Wà gɔ̃ɛkɛkɛ, wí zȉkańnɔ.

10 Ɔ Filitɛ̃ɔ fɛ̀lɛ Isailiɔwa ń zȉo aa ń fú, ɔ̃ an baade bàalɛ̀ tà a bɛ, an dɛdɛa kɛ̀ zài. Filitɛ̃ɔ ń
kɛ̀sɛdeɔ dɛ̀dɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi (30.000). 11 Aa Lua kpagolo sȉ mɛ́ Ɛli nɛ́ gbɛ̃ɔn plaɔ
Ɔfini ń Finɛasio gàga.

12 Bɛ̃yãmɛɛ bui gbɛ̃e bɔ̀ zȉlau, à bàalɛ̀ gɛ̀ Silo zȉbeezȉ. Ȁ a pɔkasaɔ ga kɛ̃̏kɛ̃, à bȕsukà a
miu. 13 Kɛ́ à kà, à Ɛli lè zɔ̃lɛa kȉlau zɛ́ saɛ, àlɛ gudã, asa aà sɔ̃ daa doũo Lua kpagolo yã́i. Kɛ́
gbɛ̃́pi gɛ̃̏ wɛ̃́lɛu, à baokpà wɛ̃́lɛdeɔnɛ, ɔ̃ aalɛ ɔ́ɔlɔ ḿpii. 14 Kɛ́ Ɛli wiipi mà à mɛ̀: Búbua bee
bɔ̀ máɛ? Ɔ gbɛ̃́pi kɛ̀ kpakpa à gɛ oɛ̀. 15 Ɛli zi kà wɛ̃̏ basɔo plasai, aà wɛ́ gɔ̃̏ sȕii, àlɛ gu'e lɔo.
16 Ɔ gbɛ̃́pi òɛ̀: Tia ma bɔ zȉlau, ma bɔ za we ń bao gbãɛ. Ɔ Ɛli aà là à mɛ̀: Bɔ́mɛ kɛ̀ wei ma
gbɛ̃́? 17 Baokpanapi wèwà à mɛ̀: Isailiɔ bàalɛ̀ Filitɛ̃ɔnɛ, ɔ̃ Filitɛ̃ɔ ń dɛdɛ dasidasi. N nɛ́ gbɛ̃ɔn
plaɔ Ɔfini ń Finɛasio gàga lɔ. Filitɛ̃piɔ Lua kpagolo sȉmá lɔ. 18 Kɛ́ à Lua kpagolo yã'ò, Ɛli bɔ̀
a kȉlau à lɛ̀lɛ kpaanla wɛ̃́lɛ bȉ́ibɔlɛ saɛ, ɔ̃ aà waa gbòo à gà, asa à zikȕ mɛ́ gbɛ̃́ kã́aɛ. Ȁ dɔ̀aa
Isailiɔnɛ e wɛ̃̏ blaɛ.

19 Ɛli nɛ́ Finɛasi na nɔsia, à kà nɛ'ia. Kɛ́ à Lua kpagolo sia bao mà ń a zãde gaao ń a zã́
gaao, ɔ̃ à kȕlɛ à nɛ'ȉ, asa nɔwãwã mɔ̀wàɛ. 20 Kɛ́ àlɛ kãsãnkɛ, gbɛ̃́ pɔ́ aa aà kṹkũaɔ òɛ̀: Ɲsu to
vȉa n kũo, n nɛ'ȉ gɔ̃ɛ ũ. Ȁma i wemáo, i ń yãdao. 21 Ɔ à tɔkpà nɛ́piɛ Ikabodu[†] à mɛ̀: Isailiɔ
gawi kɔ'ɛ̀, asa wà Lua kpagolo sȉmáɛ, mɛ́ aà zãde ń aà zã́o gàga lɔ. 22 Ȁ mɛ̀: Isailiɔ gawi
kɔ'ɛ̀, asa wà Lua kpagolo sȉmáɛ.

5

Lua kpagolo kua Filitɛ̃ɔ kȉ́i

1 Kɛ́ Filitɛ̃ɔ Lua kpagolo sȉ, aa bɔ̀ò Ɛbɛnɛzɛɛ aa tàò Asedoda. 2 Ɔ aa gɛ̃̏ò ń dii Dagɔ̃ kpɛ́u, aa
dȉlɛ aà saɛ. 3 Kɛ́ gu dɔ̀, Asedodadeɔ fɛ̀lɛ káaukaau, ɔ̃ aa è Dagɔ̃ lɛ̀lɛ zȉ́lɛ a gbɛɛu Dii kpagolo
aɛ. Ɔ aa Dagɔ̃ sɛ pɛ̀lɛ a gbɛu. 4 Kɛ́ gu dɔ̀ lɔ, aa fɛ̀lɛ káaukaau, ɔ̃ aa è Dagɔ̃ lɛ̀lɛ zȉ́lɛ a gbɛɛu lɔ

[*] **4:4** Bɔa 25.22 [†] **4:21** Bee mɛ̀ gawi kɔ'ɛ̀.

Dii kpagolo aɛ. Aà mi ń aà ɔɔ wòɛ kálɛa kpɛɛlɛ bèewa. Aà gbɔ̃u gɔ̃̀ dilɛ ado. 5 Bee yấi Dagɔ̃
gbàgbanaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ aà kpɛ́u Asedodaɔ lí kèsɛpɛlɛ aà kpɛ́ kpɛɛlɛ bèewao e ń a gbão.
6 Dii ɔtɔ̃̀ Asedodadeɔwa, à ń ásookɛ̀ à gbɛna kàńgu, Asedodadeɔ ń a zɔ̃ɛwiadeɔ píi. 7 Kɛ́
Asedodadeɔ è màa, aa mɛ̀: Isailiɔ dii kpagolo a e àɔ kúwanɔ la lɔo, asa àlɛ ɔtɔ̃wá ń wá dii
Dagɔ̃o pãsĩpãsĩɛ. 8 Ɔ aa gbɛ̃́ɔ zĩ̀ aa ń kíaɔ kɛ̃̀aa píi, ɔ̃ aa ń lá à mɛ̀: Kpelewa wá kɛ ń Isailiɔ
dii kpagolooi? Ɔ aa mɛ̀: Wà gɛò Gata. Ɔ aa gɛ̀ò.
9 Kɛ́ aa kàò we, Dii ɔtɔ̃̀ wɛ̃́lɛwedeɔwa lɔ, ɔ̃ wɛ̃́lɛpi lòo. Dii gagyãkàńgu, gbɛna lĩ̀ńla píi
nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ. 10 Ɔ aa gɛ̀ ń Lua kpagolopio Ɛkɛloni. Kɛ́ aalɛ gɛ̃ò, wɛ̃́lɛpideɔ wiilɛ̀ aa mɛ̀:
Wà gɛ̃̀wázi ń Isailiɔ dii kpagoloo, kɛ́ aa wá dɛdɛ wá buiwaɛ. 11 Ɔ aa gbɛ̃́ɔ zĩ̀ aa ń kíaɔ kɛ̃̀aa
píi, aa ònɛ́: A Isailiɔ dii kpagolo sɛ à taò a gbɛu, kɛ́ asu wá dɛdɛ wá buiwao yấi. Asa gaga
tò wɛ̃́lɛpi lòoɛ, Lua ɔtɔ̃̀má we maamaaɛ. 12 Gbɛna kà gbɛ̃́ pɔ́ aai gaoɔgu, ɔ̃ wɛ̃́lɛpideɔ wii nà
luawa.

6

Ɛa taa ń kpagoloo Isaili bùsuu

1 Dii kpagolo kú Filitɛ̃ɔ bùsuu e mɔ sopla, 2 ɔ̃ aa sa'onaɔ ń màsokɛnaɔ kɛ̃̀aa, aa ń lá aa
mɛ̀: Kpelewa wá kɛ ń Dii kpagolooi? A owɛ̃ɛ lá wá kɛ wà taò a gbɛu. 3 Ɔ aa wèmá aa mɛ̀:
Tó álɛ tá ń Isailiɔ dii kpagoloo, ásu taò giio. A aà gba pɔ́ á tàae yấi, í gbấgbã, í yấ pɔ́ tò i ɔ
gowáo dɔ̃. 4 Ɔ aa ń lá aa mɛ̀: Bɔ́ wá aà gba wà taò wá tàae yấii? Aa wèmá aa mɛ̀: A vua pi
lán gbɛnawa mɛ̀n sɔo ń ɛ̃́nao lɔ mɛ̀n sɔo á kíaɔ dasilɛu, asa gyã doũpi á lé ń á kíaɔ píiɛ. 5 A
á gbɛnaɔ taa pí ń ɛ̃́na pɔ́ lɛ́ á bùsu ɔ̃̀ɔkpaɔ, í Isailiɔ dii kpɛlaò. A gí ɔ goiwá ń wá diiɔ ń wá
bùsuoa? 6 Bɔ́yãi á ye swấgbãakɛ lá Egipiɔ ń Falaɔ̃ɔ kɛ̀wai? Lá à ń wɛtã̀ e aa Isailiɔ gbàɛ
aa tà, i dɔáguo lé? 7 Tiasa à gɛ zugo dafu kɛ, í mɔ́ ń zù nɛade mɛ̀n pla pɔ́ wi zuudanɛ́ yãaoɔ.
A gópi dɔnɛ́, í ń nɛ́ pɔ́ tɛ́ńziɔ kɛ̃́má, à táńnɔ ń kaau. 8 A Dii kpagolo sɛ́ da gópi guu, í vua
pɔ́ pɔ́ álɛ kpấsã á tàae yấiɔ ka balɔu, í dilɛ kpagolopi saɛ, í zuɔ ka zɛ́u aa gɛò, 9 íɔ gwa. Tó
kpagolo a bùsu zɛ́ sɛ̀, àlɛ gɛ́ Bɛsɛmɛsi oi, ɔ̃mɛ vãi zɔ̃ɔpi zĩ̀wá. Tó i sɛ́lɛ we sɔ̃o, wíɔ dɔ̃ kɛ́ ɔ̃mɛ
ɔtɔ̃̀wáo, mi'ĩiɛ.
10 Ɔ aa kɛ̀ màa, aa godɔ̀ zù nɛade mɛ̀n plaɔnɛ, aa ń nɛ́ɔ kà kaau, 11 ɔ̃ aa Dii kpagolo dà
gópiu ń balɔ pɔ́ vua ɛ̃́naɔ ń gbɛna taaɔ ku a guuo. 12 Ɔ zupiɔ zɛsɛ̀ tululu, aa Bɛsɛmɛsi zɛ́ sɛ̀,
aalɛ gɛ́, aalɛ ɔ́ɔ̃lɔ, aai lilɛ ɔplaai ge zɛɛio. Filitɛ̃ kíaɔ tɛ́ ń kpɛ e Bɛsɛmɛsi zɔ̃lɛu. 13 Bɛsɛmɛsideɔ
lɛ́ pɔ́wɛna kɛkɛ guzulɛu. Kɛ́ aa wɛsɛ̀ musu, aa kpagolopi è, ɔ̃ an pɔ kɛ̀na a eawa. 14-15 Kɛ́
gópi kà Bɛsɛmɛsi gbɛ̃́ Yozuee bugbɛa, ɔ̃ à zɛ̀ gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛ saɛ we. Ɔ Levii buiɔ Dii kpagolopi
bɔ̀ ń balɔ pɔ́ vua pɔ́ɔ ku a guuo, aa kàlɛ gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛpiwa. Ɔ Bɛsɛmɛsideɔ gópi lí zɛ̃̀ɛzɔ̃ɛ yàa
ũ, aa sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò Diiwa ń zupiɔ. Gɔɔbeezĩ aa sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò
Diiwa ń sa pãleɔ. 16 Filitɛ̃ kía gbɛ̃ɔn sɔɔ yấpi è, ɔ̃ aa ɛ̀a tà Ɛkɛloni zĩbeezĩ. 17 Vua gbɛna
pɔ́ Filitɛ̃ɔ kpãsã Diiɛ ń tàae yấiɔn kɛ: Asedoda pɔ́ do, Gaza pɔ́ do, Asekeloni pɔ́ do, Gata
pɔ́ do, Ɛkɛloni pɔ́ do. 18 Vua ɛ̃́naɔ ku lɔ Filitɛ̃ mɛɛwiapiɔ dasilɛu, an kía gbɛ̃ɔn sɔɔ pɔ́ ũ.
An mɛɛwia bĩ̀idepiɔ baade ń a zɔ̃ɛwiaɔ. Gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛ pɔ́ wà Dii kpagolo dĩ̀lɛwà Bɛsɛmɛsi gbɛ̃́
Yozuee bugbɛapi mɛ́ a seela ũ e ń a gbão. 19 Ɔ Dii Bɛsɛmɛsideeɔ dɛ̀dɛ, kɛ́ aa a kpagolo
guu gwà yấi. A ń dɛdɛ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwiɛ, ɔ̃ wà búbuapɛ̀, kɛ́ Dii kaalɛ zɔ̃ɔ kpàńzi yấi. 20 Ɔ
Bɛsɛmɛsidepiɔ mɛ̀: Démɛ a fɔ̃ zɛ Dii Lua Kuaadoadepi aɛi? Wá kpagolopi kpấsã deɔ kɛ̃́i sa
ni? 21 Ɔ aa gbɛ̃́ɔ zĩ̀ Kiliayaaliũdeɔwa aa mɛ̀: Filitɛ̃ɔ sù ń Dii kpagoloo. A mɔ gɛ sɛ à suò á kɛ̃́i.

7

1 Ɔ Kiliayaaliũdeɔ mɔ̀ Dii kpagolopi sɛ̀ aa tàò Abinadabu bɛ sĩ̀sĩ musu. Ɔ aa aà nɛ́ Ɛleazaa
dĩ̀lɛ a dɔ̃̀ana ũ.

Samuɛli dɔaaa Isailiɔnɛ

2 Kpagolopi ku Kiliayaaliũ à gɛ̀gɛ̃, à kɛ̀ we wɛ̃̀ baoɛ.*
Isailiɔ lɛ́ wiilɛ Diiwa ḿpii, aalɛ aà kɛ̃̀i wɛɛlɛ. 3 Ɔ Samuɛli ò Isailiɔnɛ píi à mɛ̀: Tó a zɛ ń
Diio ń nɔ̀sɛmɛndoo, à dii zɛ̃̀loɔ ń Asetaatiɔ bɔlɛ á guu, í ázĩa kpa Diiwa, íɔ zɔbleɛ̀ ado, i á bɔ
Filitɛ̃ɔ ɔzĩ. 4 Ɔ Isailiɔ Baaliɔ ń Asetaatiɔ bɔ̀lɛ ń guu, aalɛ zɔble Diiɛ ado.
5 Ɔ Samuɛli mɛ̀: Á Isailiɔ píi, à kãaa Mizipa, mí awakpaɛ́ Diiɛ. 6 Kɛ́ aa kãaa we, ɔ̃ aa itɔ̀ aa
kɔ̀lɛ Dii aɛ. Gɔɔbeezĩ aa lɛyè aa mɛ̀: Wa duunakɛ̀ Diiɛ. Ɔ Samuɛli yãgɔ̃̀gɔ̃ Isailiɔnɛ Mizipa
we.
7 Kɛ́ Filitɛ̃ɔ mà Isailiɔ kãaa Mizipa, ɔ̃ an kíaɔ gɛ̀ lɛ́lɛimá. Kɛ́ Isailiɔ mà, vĩa ń kṹ, 8 ɔ̃ aa ò
Samuɛliɛ: Nsu ǹyɔ̃ nílɛo! Wii lɛ Dii wá Luawa aà wá sí Filitɛ̃ɔwa. 9 Ɔ Samuɛli sãnɛ yɔ̃mina
sɛ̀, à sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu bũu à tɛ́kũ oò Diiwa, ɔ̃ à wiilɛ̀wà Isailiɔnɛ. Ɔ Dii sĩaànɔ. 10 Kɛ́
Samuɛli lɛ́ sapi o, Filitɛ̃ɔ lɛ́ mɔ́ Isailiɔwa ń zĩo. Zĩbeezĩ Dii tò loupũnaa gbãa kɛ̀ Filitɛ̃ɔwa.
Gili gɛ̀ńgu, ɔ̃ Isailiɔ ń ásookɛ̀. 11 Kɛ́ Isailiɔ bɔ̀lɛ Mizipa, aa pɛ̀ Filitɛ̃ɔwa aa ń dɛdɛ, aa ń kpá e
Bɛtɛkaa. 12 Ɔ Samuɛli gbɛpɛ̀lɛ Mizipa ń Senio zãnguo, à tɔkpàɛ̀ Ɛbɛnɛzɛɛ,† asa à mɛ̀: Dii mɛ́
dɔ̀wálɛ e wa kaò la.
13 Beewa aa Filitɛ̃ɔ fù, ɔ̃ aai fɔ̃ ɛ̀a mɔ̀má zĩu ń bùsuu lɔo. Dii ɔnàalɛ Filitɛ̃ɔwa e Samuɛli
wɛ̃ni lɛ́u. 14 Wɛ́lɛ pɔ́ Filitɛ̃ɔ sĩ Isailiɔwa yãaɔ ɛ̀a gɔ̃̀ ń pɔ́ ũ za Ɛkɛloni e à gɛ̀ pɛ̀ò Gatawa. Isailiɔ
wɛ́lɛpiɔ ń ń tɔɔlɛɔ sĩ Filitɛ̃ɔwa píi. Isailiɔ ń Amɔlɛɔ sɔ̃ aa kú ń kɔ̃o yãkelesai.
15 Samuɛliá Isailiɔ dɔaanaɛ e a wɛ̃ni lɛ́u. 16 Wɛ̃ ń wɛ̃o ĩɔ gɛ́ Bɛtɛli ń Giligalio ń Mizipao, ĩ
yãgɔ̃gɔ̃ Isailiɔnɛ wɛ́lɛpiɔ guu. 17 Ɔ ĩ ɛa ta Lama, asa aà bɛn we. I yãgɔ̃gɔ̃ Isailiɔnɛ we lɔɛ. We
ɔ̃ à Dii gbagbakĩi bòu.

8

Isailiɔ kía gbɛaa

1 Kɛ́ Samuɛli zikũ̀, à a nɛ́ɔ dĩlɛ Isailiɔnɛ dɔaanaɔ ũ. 2 Aà nɛgɔ̃ɛ sɛ̃ia tɔ́n Yoɛli, a plaade
Abia. Aamɛ aaĩ yãgɔ̃gɔ̃nɛ́ Bɛɛsɛba. 3 Áma aà nɛ́piɔ i tɛ aà tufaio. Ɔa yã bakànɛ́ ń níu, aaĩ
gbagusaɛsi, aali yãgɔ̃gɔ̃ a zɛ́wao. 4 Ɔ Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kɔ̃ kãaa aa gɛ̀ Samuɛli lè Lama 5 aa mɛ̀:
Gwa, n zikũ̀, mɛ́ ń nɛ́ɔ tɛ n tufaio. Kía dilɛwɛ̃ɛ sa aàɔ dɛ wá dɔaana ũ, lá bui píi a pɔ́ vĩwa.
6 Kɛ́ aa mɛ̀ aà kía kpánɛ́ aàɔ dɛ ń dɔaana ũ, yãpi i ka Samuɛliguo, ɔ̃ à wabikɛ̀ Diiwa. 7 Ɔ Dii
ò Samuɛliɛ: Gbɛ̃piɔ yãma, asa ḿmɛ aa gĩnzio. Mámɛ aa gĩmazi, kɛ́ másu kiblemáo yãi.
8 Lá aalɛ kɛ za gɔɔ pɔ́ ma ń bɔ́lɛ Egipi e gbã, aa pãkpàmazi, aa zɔblè dii pãleɔnɛ píi, màa
aalɛ kɛnɛ lɔ. 9 N ń yãma sa, ní lɛzamá maamaa. Onɛ́ lá gbɛ̃ pɔ́ a kiblemá ikoyã aɔ dɛ.
10 Ɔ Samuɛli Dii yãpi sɛ̀lɛ sĩu gbɛ̃ pɔ́ aalɛ kía gbɛawaɔnɛ kɛ́lɛkɛlɛ 11 à mɛ̀: Lá gbɛ̃ pɔ́ a
kiblewá ikoyã aɔ dɛn kɛ: A á nɛgɔ̃ɛɔ si à ń dilɛ a zĩkasɔ̃godeɔ ń a sɔ̃deɔ ũɛ. Aaɔ bɛ aà sɔ̃go aɛ
ń bao. 12 A ń dilɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo ge gbɛ̃ɔn blakwikwiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũ. Aaɔ aà sa paɛ̀, aaɔ aà pɔ́
kɛkɛɛ̀, aaɔ aà zĩkabɔɔpiɛ̀ ń aà sɔ̃go pɔ́ɔ. 13 A á nɛnɔɛɔ si à ń dilɛ nísigĩnakɛnaɔ ń blɛkɛnaɔ ń
pɛ̃ɛkɛnaɔ ũɛ. 14 A á buaɔ ń á vɛ̃ɛbuɔ ń á kù kpɛ́ maaɔ síwá à kpa a ĩwaɔwaɛ. 15 A á pɔ́wɛna
ń á vɛ̃ɛbɛɔ kwide síwá à kpa a ziiaɔ ń a ĩwaɔwa. 16 A á zɔgɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ sí ń á zù maaɔ ń á
zàa'ĩnaɔ aaɔ zĩkɛɛ. 17 A á pɔtuoɔ kwide síwá, ápiɔ í gɔ̃ aà zɔɔ ũ. 18 Gɔɔ bee sa á wiilɛ Diiwa
gbɛ̃ pɔ́ á sɛ̀ á kía ũpi yãi, asi sɔ̃ a wewá gɔɔ bee lɔo.
19 Ɔ aa gĩ Samuɛli yãmai aa mɛ̀: Aawo! Wá ye wàɔ kía vĩɛ, 20 wíɔ dɛ lán bui píi kĩniɔwa sɔ̃.
Wá kía líɔ yãgɔ̃gɔ̃wɛ̃ɛ, ili dɔaawɛ̃ɛ zĩ guu. 21 Kɛ́ Samuɛli ń yãmà píi, a kã Diiɛ a swãwa. 22 Ɔ
Dii òɛ̀: N ń yãma, kía dilɛnɛ́. Ɔ Samuɛli ò Isailipiɔnɛ: Á baade tá a wɛ́lɛu.

9

Samuɛli kɔ̃'ea ń Sauluo

* **7:2** 2Sam 6.2-4 † **7:12** Bee mɛ̀ dɔnlɛ gbɛ.

[1] Bɛ̃yãmɛɛ buie ku, aà tɔ́n Kisi. Nɛgɔ̃naɛ mɛ́ à tɔbɔ̀. Bɛ̃yãmɛɛ bui mɛ́ Afia ì̃, ɔ̃ Afia Bekola
ì̃, ɔ̃ Bekola Zeloo ì̃, ɔ̃ Zeloo Abiɛli ì̃. Abiɛli mɛ́ Kisipi ì̃. [2] A nɛgɔ̃ɛ vì̃, aà tɔ́n Saulu. Ɛwaaso
kɛfɛnaɛ. Aà sáa kú Isailiɔ guuo. An gbɛ̃e gbầa i vì̃ aà gãuao.

[3] Kɛ́ Kisipi zàa'ìnaɔ vù̃aa, ɔ̃ a ò a népiɛ: Fɛlɛ zì̃kɛnaɔ do sɛ à gɛ́ zàa'ìnaɔ wɛɛlɛi. [4] Ɔ aa pầ
Ɛflaiũ bùsu gusìsìdea ń Salisa bùsuo, ãma aa ku weo, ɔ̃ aa pầ Bɛ̃yãmɛɛ bùsua, aai ń eo. Ɔ aa
pầ Saalima bùsua, aai zàa'ìnapiɔ eo. [5] Kɛ́ aa kà Zufi bùsuu, Saulu ò zì̃kɛna pɔ́ aa sãnupiɛ:
Mɔ wà ɛa. Tó wi tao, ma mae a bílikɛ wá yã́ musuɛ, a zàa'ìnaɔ yãda lɔo. [6] Ɔ zì̃kɛnapi òɛ̀:
Ma! Lua gbɛ̃́ kú wɛ̃́lɛɛ bee guu. A bɛɛɛ vì̃, yã́ pɔ́ à mɛ̀ a kɛ, ì̃ kɛɛ. Wà gɛ́ we. A gí zɛ́ pɔ́ wá
sɛ wà wá zàa'ìnapiɔ e oiwɛ̃ɛa? [7] Ɔ Saulu a zãsìwà: Tó wálɛ gɛ́, bɔ́ wá gɛoɛ̀i? Blɛ i gɔ̃ wá
bɔ̀ɔu lɔo. Wá pɔe vì̃ wà Lua gbɛ̃́pi gbao. Ge bɔ́ wá vì̃i? [8] Ɔ zì̃kɛnapi ɛ̀a ò Sauluɛ: Gwa! Má ɔ
yɔɔnae kũa la. Má aà gba, i wá da zɛ́ pɔ́ wá sɛ́wa. [9-11] Ɔ Saulu ò a zì̃kɛnaɛ: N yãmaa ò. Wà
gɛ́. Ɔ aalɛ gɛ́ wɛ̃́lɛ pɔ́ Lua gbɛ̃́pi kuu.

Kɛ́ aalɛ wɛ̃́lɛpi sìsì kṹ, aa kpàaũ ń wɛ̃́ndiaɔ, aalɛ gɛ́ ítɔi. Ɔ aa ń lá aa mɛ̀: Gu'ena ku bɛa?
(Isaili bùsuu yãa, tó gbɛ̃́ lɛ́ gɛ́ yãgbɛai Luawa ì̃ mɛ: Mɔ wà gɛ́ gu'ena kì̃i. Asa gbɛ̃́ pɔ́ wì̃ o
gbã ãnabi ɔ̃ wì̃ o yãa gu'ena.) [12] Aa wèmá aa mɛ̀: Ao, a ku aɛ we. A kɛ kpakpa. Gbã à sù,
asa wa ye sa'o gulɛsìuɛ. [13] Tó a gɛ̃ wɛ̃́lɛu, á aà e e aàɔ gɛ́ géi pɔblei gulɛsìpiu, asa wa pɔbleo
e aà mɔ́. Aàpi mɛ́ a báaada sa'oblɛu gì̃a, gbɛ̃́ pɔ́ wà ń sisiɔ i gbasa ble. Aɔ wãa, asa aà egɔɔ
zaan la.
[14] Kɛ́ aa gɛ̃̀ wɛ̃́lɛpiu, ɔ̃ aa kpàaũ ń Samuɛlio gɔ̃̀ɔ, à bɔ̀ lɛ́ gɛ́ gulɛsìpiu. [15] E Saulu àɔ gɛ́ mɔ́i,
Dii dɔ̀aa à yã́pi kầ Samuɛliɛ a swã́wa à mɛ̀: [16] Zia maa'i má Bɛ̃yãmɛɛ bùsu gbɛ̃́ zì̃ma. Ní
nísikawà ǹ aà dilɛ ma gbɛ̃́ Isailiɔ dɔaana ũ, i ma gbɛ̃́piɔ bɔ Filitɛ̃ɔ ɔzì̃. Ma a gbɛ̃́piɔ wii mà,
ɔ̃ ma ń wɛgwà.
[17] Kɛ́ Samuɛli Saulu è, Dii òɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ ma aà yã'ònɛpin we. Ɔmɛ a kible ma gbɛ̃́ɔwa. [18] Ɔ
Saulu sɔ̃̀ Samuɛlizi wɛ̃́lɛ bɔlɛu, à aà là à mɛ̀: Gu'ena bɛ ku má ni? Ɔlɔmɛɛ. [19] Ɔ Samuɛli
wèwà à mɛ̀: Mámɛ má aà ũ. Dɔaa wà gɛ́ gulɛsìu, ńyɔ̃ pɔblemanɔ gbãɛ. Zia kɔɔ má n nɔ̀sɛ
yã'onɛ píi, mí n gbaɛ. [20] Nsu bílikɛ n zàa'ìna pɔ́ kɔ̀lɛ a gɔɔ àaɔ̃den gbãɔ yã́wao, asa wà ń
é. Isaili bùsu pɔmaaɔ píi a gɔ̃ dé pɔ́ ũɛ, mɛ́ i kɛ mpi ń n de bɛdeɔ píi bàasio? [21] Ɔ Saulu
mɛ̀: Bɛ̃yãmɛɛ buin ma ũo lò? Ma bui mɛ́ fɛ̃́nɛũ dɛ Isaili buiɔla píi, mɛ́ ma daɛɔ mɛ́ kɛ̃́sãańzi
Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ guu. Bɔ́yãi ńlɛ yã́ bee taa oimɛɛi?
[22] Ɔ Samuɛli Saulu ń a zì̃kɛnao sɛ̀ à gɛ̃̀ńnɔ pɔblekpɛu, à zɔ̃lɛkì̃i maa kpàmá gbɛ̃́ pɔ́ wà ń
sisiɔ guu. Gbɛ̃́piɔ kà gbɛ̃ɔn baakwi taa. [23] Ɔ Samuɛli ò blɛkɛnaɛ: Nɔ̀ɔ pɔ́ má kpàma ma mɛ̀ ǹ
a dilɛkì̃i kɛpi sɛ mɔò. [24] Ɔ blɛkɛnapi mɔ̀ ń nɔ̀ɔ gbadɔmplɛwapio, a dì̃lɛ Saulu aɛ. Ɔ Samuɛli
mɛ̀: Pɔ́ pɔ́ wa dì̃lɛnen kɛ. Só, asa wa dì̃lɛnɛ ǹ so maa'iɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ ma ń sisiɔ. Ɔ Saulu pɔblè ń
Samuɛlio zì̃beezì̃.
[25] Kɛ́ aa pì̃la gulɛsìpiwa aa gɛ̃̀ wɛ̃́lɛ ɛu, ɔ̃ Samuɛli gɛ̀ yã'ò ń Sauluo a kpɛ́ musu. [26] Ɔ aa ì̃
we. Kɛ́ gu ye dɔi, ɔ̃ Samuɛli lɛzù Sauluzi kpɛ́ musu we à mɛ̀: Fɛlɛ mà gɛ́ zɛinɛ. Kɛ́ Saulu fɛ̀lɛ,
aàpi ń Samuɛlio aa bɔ̀ bàasi ḿpla. [27] Kɛ́ aa kà wɛ̃́nkpɛ, ɔ̃ Samuɛli ò Sauluɛ: O n zì̃kɛnaɛ
aàɔ gɛ́, mpi ǹ zɛ gì̃a mà yã́ pɔ́ Dii ò onɛ.

10

Samuɛli nísikaa Saulu miwa
[1] Ɔ Samuɛli nísi tùu sɛ̀ à nísikà Saulu miwa, ɔ̃ à lɛpɛ̀wà à mɛ̀: Dii mɛ́ n dilɛ dɔaana ũ a
gbɛ̃́ Isailiɔnɛ. Nyɔ̃ kible Dii gbɛ̃́ɔwa, ní ń bɔ ń ibɛɛ pɔ́ liaańziɔ ɔzì̃. Seela pɔ́ a to ǹ dɔ̃ kɛ́ Dii
mɛ́ n dilɛ a gbɛ̃́ɔ dɔaana ũn kɛ. [2] Tó wa kɛ̃kɔ̃wa la tia, ńyɔ̃ da gbɛ̃ɔn plaɔlɛ Zɛlɛza, Lasɛli mia
saɛ, Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ bùsu zɔ̃lɛu. Aa onɛ: Wà zàa'ìna pɔ́ n gɛ wɛɛlɛiɔ è. An yã́ n mae kũa gbãa
lɔo, n yã́ àlɛ a kầakɛ sa, àlɛ mɛ, kpelewa á kɛ a nɛ́ yã́ musui? [3] Bɔa we, tó n gɛ aɛ mɛ́ n ka

gbɛ̃́nɛli kɩ̃́i Taboo, gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ danlɛ we lɔ, aalɛ gɛ́ Lua gbagbai Bɛtɛli. An gbɛ̃do blenɛɔ kũa
mɛ̀n àaɔ̃, an gbɛ̃do pɛ̃ɛ kũa mɛ̀n àaɔ̃, mɛ́ an gbɛ̃do vɛ̃ɛ kũa tùu do. 4 Aa n aafia gbɛa, aai pɛ̃ɛ
mɛ̀n pla kpama, ní sí. 5 Bee gbɛa tó n ka Lua sɩ̃̀sɩ̃ pɔ́ kú Gibɛa, gu pɔ́ Filitɛ̃ɔ gudɔ̃akɩ̃i kúu,
tó n kãikʊ̃̀ ń wɛ̃́lɛpio, ńyɔ̃ kpaaʊ̃ ń ãnabiɔ dɔdɔakɔ̃wa, aalɛ pila gulɛsɩ̃piwa. Wa dɔaaanɛ́ ń
mɔɔnaɔ ń gʊ̃̀aɔ ń domaɔ ń kulɛɔ, aalɛ ãnabikɛkɛ. 6 Dii Nisɩ̃na a dinɛ, ní ãnabikɛkɛńnɔ, ní li
gbɛ̃́ dafu ũ. 7 Tó seela beeɔ kɛ̀ma, yã́ pɔ́ n a kɛa zɛ́ è kɛ, asa Lua kunnɔɛ. 8 Dɔaamɛɛ Giligali,
má n le we, mí sa pɔ́ wɩ̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o ń sáaukpasao. Nyɔ̃ ma dã we e gɔɔ sopla, mí
mɔ mà n le we, mí yã́ pɔ́ ńyɔ̃ kɛ onɛ.
9 Kɛ́ Saulu kpɛlɩ̃ Samuɛliɛ, àlɛ tá, Lua aà nɔ̀sɛ lɩ̃lɛɛ̀, mɛ́ seelapiɔ kɛ̀ zɩ̃beezɩ̃ píi. 10 Kɛ́ aa kà
Gibɛa, ãnabiɔ dàaàlɛ dɔdɔakɔ̃wa, ɔ̃ Lua Nisɩ̃na dɩ̃ɛ̀, àlɛ ãnabikɛkɛńnɔ. 11 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa aà dɔ̃ɔ
aà è, àlɛ ãnabikɛkɛ ń ãnabiɔ, aa kɔ̃ làla aa mɛ̀: Bɔ́mɛ Kisi nɛ́ lèi? Saulu ku ãnabiɔ guu sɔ̃
nɛe? 12 Ɔ Gibɛa gbɛ̃e yã́zãsɩ̃má à mɛ̀: Gbɛ̃́ kɩ̃niɔ maeɔn deɔ ũ sɔ̃i? Ɔ à gɔ̃̀ yãa ũ wɩ̃ mɛ: Saulu
ku ãnabiɔ guu sɔ̃ nɛe? 13 Kɛ́ Saulu ãnabikɛkɛ̀ a làa, ɔ̃ à gɛ̀ gulɛsɩ̃u.
14 Kɛ́ Saulu tà bɛ ń a zɩ̃kɛnao, Saulupi desɛ̃ ń lá à mɛ̀: A gɛ má ni? Saulu wèwà à mɛ̀: Wa
gɛ zàa'ɩ̃naɔ wɛɛlɛiɛ. Kɛ́ wi ń eo, ɔ̃ wa gɛ Samuɛli kɩ̃́i. 15 Ɔ Saulu desɛ̃pi òɛ̀: Yã́ pɔ́ Samuɛli òɛ́
siumɛɛ. 16 Ɔ Saulu mɛ̀: A òwɛ̃ɛ wà zàa'ɩ̃napiɔ è. Ãma i kpala yã́ pɔ́ Samuɛli òɛ galikɛɛ̀o.

Samuɛli bɔa ń Saulu kpalablea yã́o gupuau

17 Ɔ Samuɛli Isailiɔ kʊ̃̀aa Dii aɛ Mizipa. 18 A ònɛ́: Dii á Lua mɛ̀ a á bɔ́lɛ Egipi, a á símá ń
bui pɔ́ ɔtɔ̃̀wáɔ píi. 19 Lua á bɔ́ á yã'ɔ̃maɔ ń á taasikɛaɔ guu píi, ɔ̃ a giaàzi gbã, á òɛ̀ aà kía
kpáɛ́. Tɔ̀ɔ, à mɔ zɛ Dii aɛ sa bui ń buio, ualɛ ń ualɛo. 20 Kɛ́ Samuɛli mɔ̀ ń Isaili buiɔ píi, ɔ̃
Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ tɛ́lɛblè. 21 Ɔ à mɔ̀ ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ ualɛ ń ualɛo. Ɔ Matili ua tɛ́lɛblè. Uadepiɔ
guu Kisi nɛ́ Saulu mɛ́ blè. Kɛ́ wà aà wɛ̀ɛlɛ, wi aà eo. 22 Ɔ wà ɛ̀a Dii là lɔ wà mɛ̀: Gɔ̃ɛpi mɔ̀ la
kɔ̀a? Ɔ Dii mɛ̀: A ulɛa asoɔ sɔ̀ɔu. 23 Ɔ wà bàalɛ̀ gɛ̀ aà bɔ̀ wà sùò ń guu. Kɛ́ à zɛ̀ ń guu, ampii
an gbʊ̃̀a zɛ̀ aà gʊ̃̀uɛ. 24 Ɔ Samuɛli ònɛ́ píi: A gbɛ̃́ pɔ́ Dii sɛ̀ èa? Gbɛ̃e ku laaàwa á guuo. Ɔ
gbɛ̃́pii wiilɛ̀ aa mɛ̀: Lua wá kía dɔ̃ ń aafiao! 25 Ɔ Samuɛli kpalablea zɛ́ bɔɔlɛkɛ̀nɛ́, ɔ̃ a kɛ̃̀ láu
a dɩ̃lɛ Dii kpɛ́u. Ɔ à ń gbáɛ, baade tà a bɛ. 26 Saulu sɔ̃ à tà a bɛ Gibɛa. Gɔ̃ gbãa pɔ́ Lua zɩ̃kɛ̀
ń sɔ̃uɔ tàaànɔ. 27 Ɔ gbɛ̃pãeɔ mɛ̀: Gbɛ̃́ bee taa mɛ́ a wá suabaa? Ɔ aa sakàaàgu, aai mɔɛ̀ ń
pɔeoo, ɔ̃ Saulu a nílɛakɛ.

11

Saulu Amɔniɔ fua

1 Amɔni bui Naasa mɔ̀ ń a zɩ̃gɔ̃ɔ, aa bòokpà Yabɛsi Galada saɛ, ɔ̃ Yabɛsideɔ ò Naasaɛ:
Lɛdoũ kɛwanɔ, wí misiilɛnɛ. 2 Ɔ Naasa ònɛ́: Tó ma á ɔplaa wɛ́ bɔ̀bɔ ápii mɛ́ wí Isailiɔ kʊ̃̀
ḿpii, ɔ̃ má gbasa mà lɛdoũkɛánɔ. 3 Ɔ Yabɛsi gbɛ̃zɔ̃ɔɔ òɛ̀: Wá gba gɔɔ sopla wà gbɛ̃́ɔ zɩ̃ Isaili
bùsu guu píi. Tó gbɛ̃e ku à wá suabao, wá mikpama.
4 Kɛ́ zɩ̃napiɔ kà Saulu bɛ Gibɛa, aa yã́pi ònɛ́, ɔ̃ wà búbuapʊ̃̀lɛ. 5 Gɔɔ bee Saulu lɛ́ su ń
buaoɛ, a tɛ a zuɔi, ɔ̃ à mɛ̀: Bɔ́ yã́ mɛ́ mɔ̀ ɔ̃ wàlɛ ɔ́ɔlɔi? Ɔ wà Yabɛsidepiɔ yã́ dàu wa sɩ̃uɛ. 6 Kɛ́
Saulu yã́pi mà, Lua Nisɩ̃na dɛ̀dɛwa, ɔ̃ aà pɔ pà maamaa. 7 A zu sɛ̀ mɛ̀n pla a dɛ̀ a zɔ̃̀ɛzɔ̃ɛ, ɔ̃ à
gbɛ̃́ɔ zɩ̃ò Isaili bùsu guu píi aa mɛ̀: Màa wa kɛ gbɛ̃́ pɔ́ aai tɛ Saulu ń Samuɛliozioɔ zuɔnɛ. Ɔ
vɩ̃a ń kʊ̃́ Dii yã́ musu, aa bɔ̀ tɛ́ńzi sãnu ḿpii. 8 Saulu ń nao Bɛzɛki. Isailiɔ kɛ̀ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo
lɛɛ ɔ̀aa do ń basɔooɛ (300.000), mɛ́ Yudaɔ kú ń guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi (30.000).
9 Ɔ wa ò zɩ̃na pɔ́ mɔ̀piɔnɛ: A gɛ o á gbɛ̃́ɔnɛ, zia e ɩ̃atɛ̃ àɔ gɛ́ gbãakũi, wá ń suaba. Kɛ́ zɩ̃naɔ
tà, aa yã́pi baokpà Yabɛsideɔnɛ, ɔ̃ an pɔ kɛ̀na. 10 Aa ò Amɔniɔnɛ: Wá wázɩ̃a kpáwá zia, í á
pɔeã kɛwá.
11 Saulu a gbɛ̃́ɔ kpaalɛ̀ gãli àaɔ̃. Gufɛ̃nɛ ɔ̃ aa sɩ̃ Amɔniɔgu ń bòou, aa ń dɛdɛ e ɩ̃atɛ̃ gɛ̀
gbãakʊ̃̀ò. Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ɔ fʊ̃̀aa gbándodo mindodo. 12 Ɔ wa ò Samuɛliɛ: Deɔ mɛ́ mɛ̀ Saulu a

kiblewáo ni? A bɔlɛńnɔ wà ń dɛdɛ. 13 Ɔ Saulu mɛ̀: Wa gbɛ̃e dɛ gbão, asa Dii Isailiɔ suabà
gbãɛ. 14 Ɔ Samuɛli ò bílaɛ: A mɔ wà gɛ́ Giligali wà ɛa Saulu kpa kpalau we lɔ. 15 Ɔ aa gɛ̀
Giligali ḿpii, aa ɛ̀a Saulu kpà kpalau Dii aɛ we, aa sáaukpa sa'ò Diiwa, ɔ̃ Saulu ń Isailiɔ
pɔnakɛ̀ we ḿpii maamaa.

12

Samuɛli migoa kpalai

1 Samuɛli ò Isailiɔnɛ píi: Ma yã́ pɔ́ á òmɛɛ mà píi, ma kía kpàɛ́. 2 Aàpi mɛ́ a dɔaaɛ́ sa.
Mapi sɔ̃ ma zikṳ̀, ma mikã puakṳ̀ mɛ́ ma nɛ́ɔ kúánɔ. Ma dɔaaɛ́ za ma ɛ̀waasogɔɔ e ń a
gbão. 3 Má kɛ́! A kɛ ma seeladeɔ ũ Dii ń kía pɔ́ a kpào aɛ. Ma zu ge zàà̰ina sḭ̀ á gbɛ̃ewae?
Ma á gbɛ̃e blèe? Ma á gbɛ̃e wɛtã̀e? Gbagusaɛ ma wɛ́ blè ma bɔ á gbɛ̃e kpɛe? Tó má kɛ̀ màa,
má a fḭaboɛ. 4 Ɔ aa wèwà aa mɛ̀: Ni wá bleo, ni wá wɛtão, ni pɔe sí wá gbɛ̃ewao. 5 Samuɛli
ònɛ́ lɔ: Dii ń kía pɔ́ a kpào mɛ́ á seeladeɔ ũ gbã, kɛ́ i tàae'eao. Aa mɛ̀: Dii mɛ́ wá seelade ũ.
6 Ɔ Samuɛli ònɛ́: Dii mɛ́ Mɔizi ń Aalonao dḭ̀lɛ, ɔ̃ aa bɔ̀ ń á deziɔ Egipi.* 7 A kɛ kílikili Dii aɛ,
mí yãmaa pɔ́ a kɛ̀ɛ́ ń á deziɔ siuɛ́. 8 Yakɔbuɔ gɛa Egipi gbɛa á deziɔ wiilɛ̀ Diiwa,† ɔ̃ à Mɔizi
ń Aalonao dḭ̀lɛ, aa ń bɔ́lɛ Egipi, ɔ̃ aa ń kálɛ bùsuɛ beeu. 9 Kɛ́ Dii an Lua yã́ sã̀ńgu yã́i, ɔ̃ à
ń kpá Azoo zḭ̀gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ Siselawa‡ ń Filitɛ̃ɔ§ ń Mɔabuɔ kíao,* aalɛ zḭ̀kańnɔ. 10 Ɔ aa wiilɛ̀
Diiwa aa mɛ̀: Wa duunakɛ̀, wa pãkpànzi, wa zɔblè Baaliɔnɛ ń Asetaatiɔ.† Wá bɔ wá ibɛɛɔ
ɔzḭ̀ sa, wíɔ zɔblenɛ. 11 Ɔ Dii Gedeɔ̃ɔ‡ dḭ̀lɛ ń Balakuo§ ń Zɛfɛteo* ń Sãusɔ̃ɔo† aa á bɔ́ á ibɛɛpiɔ
ɔzḭ̀ gupiiu, ɔ̃ a gɔ̃ kálɛa dɔdɔa.
12 Kɛ́ á è Amɔniɔ kí Naasa lɛ́ mɔ́ lɛ́lɛiwá, baa kɛ́ Dii á Lua mɛ́ á kía ũ, á òmɛɛ: Aawo! Kía
mɛ́ a ikokɛwá fá!‡ 13 Tia kɛ́wa kía pɔ́ á gbɛ̀a á sɛ̀ ɔ̃ Dii dḭ̀lɛɛ́n kɛ. 14 Tó á Dii vḭa vḭ mɛ́ álɛ
zɔbleɛ̀, tó álɛ aà yãma mɛ́ i bɔ aà yã́ kpɛo, tó ápiɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ kiblewáo tɛ Dii á Luazi, áɔ
aafiaɛ. 15 Tó i Dii yãma sɔ̃o, mɛ́ a bɔ aà yã́ kpɛ, a ɔtɔ̃wáɛ lá a kɛ̀ á deziɔnɛwa. 16 A mɛnafɔ̃, í
yãzɔ̃ɔ pɔ́ Dii a kɛɛ́ e. 17 Saɛ wá kuwà lao lò? Má Dii sísi, i to lou vḭ à ma, íɔ dɔ̃ kɛ́ á kíagbɛaa
kɛ̀ Diiɛ ḭ́i maamaaɛ.
18 Ɔ Samuɛli Dii sḭ̀si, ɔ̃ Dii tò lou vḭ̀ à mà zḭ̀beezḭ̀. Ɔ gbɛ̃́pii vḭakɛ̀ Diiɛ ń Samuɛlio maamaa.
19 Ɔ aa òɛ̀: Wabikɛwɛ̃ɛ Dii n Luawa, kɛ́ wápiɔ n zɔ̀blenaɔ wásu gagao yã́i. Wa yãvãi kã̀fḭ
wá duunaaɛ, asa wa kía gbɛ̀aɛ.
20 Samuɛli ònɛ́: Ásu to vḭa á kũo. A vãipi kɛ̀ píiɛ, ãma ásu kɛ̃ Diiwao. Aɔ zɔbleɛ̀ ń
nɔ̀sɛmɛndoo. 21 Ásu kɛ̃wà à tɛ tã́aɔzio. Aa ài vḭo, aa fɔ̃ gbɛ̃́ bɔo, asa pɔpãɔnɛ. 22 Dii a a
gbɛ̃́ɔ vũaao a tó zɔ̃ɔ yã́i, asa aà á kɛa a gbɛ̃́ɔ ũ kàaàguɛ. 23 Mapi sɔ̃, Dii su to mà duunakɛɛ
mà wabikɛaɛ́ tóo. Aawo, má zɛ́ maa pɔ́ dɛ à sɛ ɔlɔɛ́. 24 A vḭakɛ Diiɛ, àɔ zɔbleɛ̀ ń náaio ń
nɔ̀sɛmɛndoo. A làasookɛ yãzɔ̃ɔ pɔ́ a kɛ̀ɛ́ɔwa. 25 Tó a gi tɛ vãiwa, ápiɔ ń á kíao, wa á kaalɛ
ápiiɛ.

13

Samuɛli Saulu lelea

1 Saulu kɛ̀ Isailiɔ kía ũ wɛ̃̀ pla, 2 à ń zḭ̀gɔ̃ɔ sɛ̀ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ àaɔ̃ (3.000). Gbɛ̃ɔn ɔ̀aa
kwi aaɔ kuaànɔ Mimasa ń Bɛtɛli gusḭ̀sḭ̀deo. Gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔo aaɔ kú ń aà nɛ́ Yonatãao Gibɛa,
Bɛ̃yãmɛɛ bùsuu. Ɔ à gbɛ̃́ kḭ̀niɔ gbàɛ, baade tà a bɛ.
3 Yonatãa lɛ̀lɛ Filitɛ̃ gudɔ̃ana pɔ́ kú Gɛbaɔwa, ɔ̃ Filitɛ̃ɔ a baomà. Ɔ Saulu zḭ̀gãalɛ̀ Isaili
bùsu gupiiu à mɛ̀: Ɛbɛluɔ, à yãe ma! 4 Ɔ Isailiɔ mà píi wà mɛ̀, Saulu lɛ̀lɛ Filitɛ̃ gudɔ̃anaɔwa,
ɔ̃ Filitɛ̃ɔ ye Isailiɔ gḭ̀yãio. Ɔ wà Isailiɔ sḭ̀si, aa mɔ̀ nà Sauluwa Giligali. 5 Ɔ Filitɛ̃ɔ kã̀aa aa zḭ̀ka
ń Isailiɔ. An sɔ̃́goɔ kà ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ àaɔ̃ (3.000), an sɔ̃́godeɔ kà ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sooloɛ (6.000), mɛ́

---

* 12:6 Bɔa 6.26 † 12:8 Bɔa 2.23 ‡ 12:9 Dɔa 4.2 § 12:9 Dɔa 13.1 * 12:9 Dɔa 3.12 † 12:10 Dɔa 10.10
‡ 12:11 Dɔa 6-8 § 12:11 Dɔa 4.6 * 12:11 Dɔa 11.29 † 12:11 Dɔa 15 ‡ 12:12 1Sam 8.19

an kɛ̀sɛdeɔ dasi lán ísialɛ ũfãawa. Ɔ aa fɛ̀lɛ gɛ̀ bòokpà Mimasa, Bɛtavɛ̃ gukpɛ. 6 Kɛ́ Isailiɔ è
wà gɔ̃̀ yeelɛa, wàlɛ naaańnɔ, ɔ̃ aa ùlɛ gbɛ̀'ɛɔ ń dàoɔ ń gbɛ̀sɔɔnaɔ ń gbã́oɔ ń ɛɔ guu. 7 An gbɛ̃eɔ
gulɛ̀ aa bùa Yuudɛ̃wa e Gada buiɔ bùsuu ń Galada bùsuo. E tia Saulu ku Giligali, vĩ̀a lɛ́
gbɛ̃́ pɔ́ kuaànɔɔ kũ maamaa.
8 A Samuɛli dã̀ gɔɔ sopla lá a dĩ̀lɛɛwa.* Kɛ́ i mɔo, ɔ̃ aà gbɛ̃́ɔ lɛ́ fãaa, aalɛ aà to we. 9 Ɔ Saulu
mɛ̀: A mɔmɛɛ ń sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔo ń sáaukpa sa'obɔɔ. Ɔ à sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à
tɛ́kũpi ò. 10 Kɛ́ a làa, Samuɛli lɛ́ ká, ɔ̃ Saulupi gɛ̀ dàaàlɛ à gbãakpàaàzi. 11 Ɔ Samuɛli òɛ̀: Bɔ́
yã́ ń kɛ̀ màai? Saulu wèwà à mɛ̀: Kɛ́ má è ma gbɛ̃́ɔ lɛ́ fãaa aalɛ ma to we, mɛ́ ni mɔ gɔɔ pɔ́ ń
dĩ̀lɛwao yã́iɛ. Filitɛ̃ɔ lɛ́ kɔ̃ kãaa Mimasa, 12 ɔ̃ ma mɛ̀, aasu lɛ́lɛa Giligali la Dii sísisaio. Ɔ ma
sapi ò teasi. 13 Ɔ Samuɛli òɛ̀: N faasaiyã kɛ̀! N yã́ pɔ́ Dii n Lua dĩ̀lɛnɛ kũao. Tó ń kũa yãaɛ,
Dii a to n buiɔ aaɔ kpalable gɔɔpiiɛ. 14 Tia kɛ́wa ńyɔ̃ gɛ̃gɛ̃ kpalauo. Lá ń yã́ pɔ́ Dii dĩ̀lɛnɛ
kũao, a gbɛ̃́ pɔ́ aà nɔ̀sɛ muaaanɔ wɛɛlɛ à aà dilɛ a gbɛ̃́ɔ dɔaana ũɛ.† 15 Ɔ Samuɛli fɛ̀lɛ Giligali
à gɛ̀ Gibɛa, Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ bùsuu. Ɔ Saulu a zĩ̀gɔ̃ pɔ́ kuanɔɔ nào, aa kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ taa.
16 Saulu ń a nɛ́ Yonatãao ń a zĩ̀gɔ̃ pɔ́ kúńnɔɔ ku Gibɛa, mɛ́ Filitɛ̃ɔ bòokpà Mimasa. 17 Zĩ̀gɔ̃
gãli àaɔ̃ɔ bɔ̀lɛ Filitɛ̃ɔ bòou, aa gɛ̀ lɛ́lɛi Isailiɔwa. Gãli do gɛ̀ Ɔfɛla oi Suali bùsuu. 18 Gãli do
gɛ̀ Bɛtoloni oi, mɛ́ a àaɔ̃de gɛ̀ Isaili bùsu zɔ̃lɛu, sĩ̀sĩ̀ pɔ́ bɔaa ń Semaiɔ Guzulɛo ń gbáao.
19 Sia ku Isaili bùsuuo, asa Filitɛ̃ɔ mɛ̀ Ɛbɛluɔ su fɛ̃nda ge sɔ̃napioɛ. 20 Filitɛ̃ɔ kɛ̃́i ɔ̃ Isailiɔ
ĩ̀ gɛ́ soonaɔ ń zusoonaɔ ń mɔoɔ ń kɔmaɔ lɛdɛdɛui. 21 Soona ń zusoonlɛo kà ã́nusu ɔwatɛ̃
plapla, saaɔ ń mɔoɔ sɔ̃ ã́nusu ɔwatɛ̃ dodo. 22 Ayãmɛto zĩ̀pi kagɔɔ Saulu ń Yonatãao zĩ̀gɔ̃ɔ
fɛ̃nda ge sɔ̃na kũao, sema Saulu ń Yonatãapio bàasio.
23 Filitɛ̃ gudɔ̃anaɔ gɛ̀ Mimasa gbɛbɔlɛu.

14

Yonatãa zĩ̀blea Filitɛ̃ɔwa

1 Gɔɔewa Saulu nɛ́ Yonatãa ò ɛ̀waaso pɔ́ a a zĩ̀kabɔɔ kũaɛ: Mɔ wà gɛ Filitɛ̃ gudɔ̃anaɔ kɛ̃́i le.
I o a maeɛ sɔ̃o. 2 Saulu ku gbɛafuli gbáu Migɔ̃nɔ, Gibɛa saɛ ń zĩ̀gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃. 3 Sa'ona
Ahia kú ń guu, a a sa'o'ula daa. Ikabodu vĩ̀i Aitubu nɛ́ɛ. Aitubupiá Finɛasi nɛ́ɛ, Ɛli pɔ́ dɛ
Lua gbàgbana ũ Silo tɔũnaɛ. An gbɛ̃e dɔ̃ Yonatãa gɛ̀ gueio.
4 Gbɛbɔlɛ pɔ́ Yonatãa ye gɛ̃u à Filitɛ̃ gudɔ̃anaɔ le, gbɛ pɛ́lɛpɛlɛu lán swaawa ɔplaai ń zɛɛio.
Ado tɔ́n Bozezu, ado sɔ̃ Sɛnɛ. 5 Ado ku gugbãntoou Mimasa oi, ado sɔ̃ gɛɔmidɔkĩ̀i Gɛba oi.
6 Ɔ Yonatãa ò ɛ̀waasopiɛ: Mɔ wà gɛ́ gyafɔɔde gudɔ̃anapiɔ kɛ̃́i. Dii a gí dɔiwálɛa? Asa yãe a
fɔ̃ kpa Diiɛ à to wà gí zĩ̀bleio, wá dasi ge wá dasion lò. 7 Ɔ aà zĩ̀kabɔkũnapi òɛ̀: Lá à ń pɔ
gbà píi lé, kɛ. Lá ń sɛ̀, má làaɛ. 8 Ɔ Yonatãa mɛ̀: Tɔ̀ɔ, wà gɛ́má wà wázĩ̀a mɔnɛ́. 9 Tó aa òwɛ̃ɛ
wà zɛ́ wà ń dãɛ, wí zɛ wá gbɛu, wá gɛ́má lɔo. 10 Tó aa mɛ̀ wà mɔɛ sɔ̃, wí gɛ́má, asa bee mɛ́
aɔ dɛ Dii ń kpaawá seela ũ.
11 Ɔ aa ńzĩ̀a mɔ̀ Filitɛ̃ gudɔ̃anapiɔnɛ. Ɔ Filitɛ̃piɔ mɛ̀: Gwa! Ɛbɛluɔ lɛ́ bɔ ɛ pɔ́ aa ulɛauɔ guu
kee. 12 Ɔ gudɔ̃anapiɔ lɛzù Yonatãa ń a zĩ̀kabɔkũnaozi aa mɛ̀: A mɔ wà yãe oɛ́ kɛ. Ɔ Yonatãa
ò a zĩ̀kabɔkũnaɛ: Nyɔ̃ tɛ ma kpɛ, asa Dii ń kpá Isailiɔwaɛ. 13 Ɔ Yonatãa lɛ́ dɛdɛ àlɛ lɔɔga, mɛ́
aà zĩ̀kabɔkũna tɛ aà kpɛ. Kɛ́ Yonatãa ń kwɛ́, ɔ̃ aà zĩ̀kabɔkũnapi ń dɛdɛ aà kpɛ. 14 Lɛ́lɛama
sɛ̃́iapi guu Yonatãa ń a zĩ̀kabɔkũnao ń dɛdɛ gbɛ̃ɔn bao taawaɛ. Gupi bàluma kà gu bà do
taawa. 15 Ɔ gili gɛ̃̀ Filitɛ̃ɔgu ń bòou ń sɛ̃uo píi. Vĩ̀a ń zĩ̀gɔ̃ɔ kũ̀, gudɔ̃anaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ̀ gɛ́ lɛ́lɛi
Isailiɔwaɔ píi. Ɔ tɔɔlɛ lùalua. Lua mɛ́ gili gɛ̃̀ńgu màa.
16 Kɛ́ Saulu gudɔ̃ana pɔ́ kuaànɔ Gibɛaɔ è Filitɛ̃ zĩ̀gɔ̃ɔ bàalɛ̀ lɛ́ fãaa gupiiu, 17 ɔ̃ Saulu ò gbɛ̃́
pɔ́ kuanɔɔnɛ: A wɛ́tɛ wá gbɛ̃́ɔzi à gwa, wí dɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ wá guu. Kɛ́ aa gwà, aa è Yonatãa ń
a zĩ̀kabɔkũnao mɛ́ kú ń guuo. 18 Ɔ Saulu ò Ahiaɛ: Mɔ́ ń n sa'o'ulao wà Dii laò. Asa zĩ̀beezĩ̀
a sa'o'ulapi daa Isailiɔ guu weɛ. 19 Gɔɔ pɔ́ Saulu lɛ́ yã'o sa'onapiɛ, zɔa pɔ́ dɔ Filitɛ̃ɔ bòou lɛ́

* **13:8** 1Sam 10.8 † **13:14** Zĩ̀n 13.21-22

ká̰fḭ, àlɛ dɛdɛ, ɔ̃ Saulu ò̀ɛ̀ aà to we. 20 Saulu a zḭgɔ̃ɔ kà̰aa píi aa gɛ̀ zḭu, ɔ̃ aa è gili gɛ̃̀ Filitɛ̃ɔgu
maamaa, aalɛ fɛ̃na kakɔ̃ɛ. 21 Ɛbɛlu pɔ́ zɔ̃̀lɛ Filitɛ̃ɔ guu yãa aa mɔ̀ńnɔ zḭu ń bòouɔ ɛ̀a nà ń
gbɛ̃́ pɔ́ kú ń Sauluo ń Yonatãaowa. 22 Kɛ́ Isaili pɔ́ ulɛa Ɛflaiũ bùsu gusḭsḭdeu weɔ mà Filitɛ̃ɔ
lɛ́ bàalɛ, aa nà ń gbɛ̃́ɔwa zḭu lɔ, aa nàaańnɔ. 23 Màa Dii zɛ̀ ń Isailiɔ gɔɔ bee, ɔ̃ aa zḭblè e za
Bɛtavɛ̃.

Yonatãa zɔ́blea

24 Isailiɔ taasikɛ̀ gɔɔ bee, asa Saulu yãdḭ̀lɛ ń Lua tɔ́o a zḭgɔ̃ɔnɛ à mɛ̀: E oosi gɛ kɛò, gbɛ̃́
pɔ́ pɔblè e màɔ gɛ́ tɔsii ma ibɛɛɔwa, ade gɔ̃̀ láaipɔ ũɛ. Ɔ an gbɛ̃e i pɔbleo. 25 Zḭgɔ̃ɔ sḭ lákpɛu
ḿpii, we zɔ́ lḭ lɛ́ lɛ́lɛ zḭ́lɛ. 26 Kɛ́ aa sḭ lákpɛu màa, aa è zɔ́'i lɛ́ bàalɛ, ãma an gbɛ̃e i ɔzɔ̃wà a
dà a lɛ́uo, kɛ́ aalɛ vḭakɛ yãdilɛaɛ yá̰i. 27 Yonatãa sɔ̃ i yá̰ pɔ́ a mae dḭlɛ a zḭgɔ̃ɔnɛ mao, ɔ̃ à a
lípana pɔ́ á kũa zɔ̃̀ zɔsapiwa. Á ɔmài a dà a lɛ́u, ɔ̃ aà wɛ́ kɛ̃̀. 28 Ɔ zḭgɔ̃e ò̀ɛ̀: N mae yãdḭ̀lɛ a
zḭgɔ̃ɔnɛ à mɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ pɔblè gbã, ade gɔ̃̀ láaipɔ ũɛ. A yá̰i tò gbɛ̃́pii yɛ̃̀ɛɛ làa. 29 Ɔ Yonatãa mɛ̀:
Ma mae lɛ́ ḭadamáɛ. Gwa lá ma wɛ́ kɛ̃̀, kɛ́ ma zɔ́pi mɔ̀sɔ yɔɔ yá̰i mɛ̀. 30 Tó gbɛ̃́ɔ pɔ́ pɔ́ aa sḭ ń
ibɛɛɔwa blè gbã yãa lé, dɔ̃ aa Filitɛ̃ɔ dɛ̀dɛ dɛ beea.

31 Zḭbeezḭ Isailiɔ Filitɛ̃ɔ dɛ̀dɛ sɛa za Mimasa e Ayaloni. Aa kpàsa dúuduuɛ, 32 ɔ̃ aa sḭ ń
pɔtuoɔ guu, aa sãɔ ń zuɔ ń zunɛbɔlɔɔ kṵ̀kṵ aa dɛ̀dɛ wegɔ̃ɔ, aalɛ só ń a auo. 33 Ɔ wà a baokpà
Sauluɛ wà mɛ̀: Gwa! Wàlɛ duunakɛ Diiɛ, wàlɛ nɔ̀ɔ só ń a auo.* Ɔ Saulu mɛ̀: A bɔ Dii yá̰ kpɛ.
A gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛ gálɛ mɔò ma aɛ la kpakpa. 34 Ɔ à mɛ̀: A fãaa ń guu, i oné an baade mɔ́ ma kḭ́i ń
a zuo ge a sã, aai a kòlokpakpa la, aai só. Ásu duunakɛ Diiɛ à nɔ̀ɔ só ń a auoo. Ɔ baade mɔ̀
ń a zuo gwá̰ bee, à a kòlokpa we. 35 Saulu Dii gbagbakḭi bò we. Sa'okḭi pɔ́ a bò sɛ́ian we.

36 Ɔ Saulupi mɛ̀: Wà pɛ́lɛ Filitɛ̃ɔzi gwá̰a wàɔ ń dɛdɛ e gu gɛ dɔò. Wásu ń kee too. Ɔ wa
ò̀ɛ̀: Kɛ́ lá à kɛ̀nɛ maawa. Ɔ sa'ona mɛ̀: Wà sɔ̃ Luazi la gḭa. 37 Ɔ Saulu gbɛ̀a Luawa: Wà pɛ́lɛ
Filitɛ̃ɔzi, ńyɔ̃ ń kpáwáa? Ɔ i wewà zḭbeezḭo. 38 Ɔ Saulu mɛ̀: A zḭgɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ píi, à sɔ̃mazi
la, kɛ́ wà e dɔ̃ duuna pɔ́ wa kɛ̀ gbã. 39 N Dii Isailiɔ Suabana tɔ́o, baa tó ma nɛ́ Yonatãa mɛ́
duunakɛ̀, sema aà ga. Ɔ gbɛ̃e i lɛ́sio. 40 Ɔ a òné: A zɛ saalo le, mapi ń ma nɛ́o wíɔ ku saalo
la. Ɔ wa ò̀ɛ̀: Kɛ́ lá à kɛ̀nɛ maawa. 41 Saulu ò Dii Isailiɔ Luaɛ: To wà sḭana dɔ̃. Ɔ yá̰ Yonatãa
ń Sauluo blè, ɔ̃ bíla mi bɔ̀ bau. 42 Saulu mɛ̀: A gbɛla† mapi ń ma nɛ́o musu. Kɛ́ yá̰ Yonatãa
blè, 43 ɔ̃ Saulu ò̀ɛ̀: Yá̰ pɔ́ ń kɛ̀ omɛɛ. Ɔ Yonatãa ò̀ɛ̀: Ma lípana lɛ́bana ɔ̃ má zɔ̃̀ zɔ́wa, yɔɔnnɔ
má mɔ̀sɔ. Má kɛ́! Tó a ma dɛɛ, à ma dɛ. 44 Ɔ Saulu mɛ̀: Yonatãa, tó ni gao, Lua yãpãsḭkɛmɛɛ
bɛ̃̀ɛbɛ̃ɛ. 45 Ɔ wa ò Sauluɛ: Yonatãa ga lo! Aà gbɛ̃́ pɔ́ ɔ̃mɛ tò wa zḭblèa? Aawo! N Luao wi
wei kɛ́ baa aà mikã mɛ̀ndo lɛ́lɛ zḭ́lɛo, asa Lua dɔnlɛ ɔ̃ à bee kɛ̀ò gbã. Beewa ɔ̃ wà Yonatãa
mḭsi, i gao. 46 Ɔ Saulu ká̰mabò ń pɛ́lɛa Filitɛ̃ɔzio, ɔ̃ Filitɛ̃ɔ tà ń bùsuu.

47 Kɛ́ Saulu zɔ̃̀lɛ Isaili kpalau a làa, à zḭkà ń a ibɛɛɔ gupiiuɛ: Mɔabuɔ ń Amɔniɔ ń Ɛdɔũɔ ń
Zoba kḭaɔ ń Filitɛ̃ɔ. Kpɛ pɔ́ à lḭliu píi, ḭ zḭblemáɛ. 48 Aà wɔ́ɔkɛ tɔbɔ̀, à zḭblè Amalɛkiɔwa, à
Isailiɔ sḭ ń wɛtãnaɔwa. 49 Yonatãa ń Isibosɛo ń Malakisuao mɛ́ Saulu nɛgɔ̃ɛɔ ũ. A nɛnɔɛɔ vḭ
gbɛ̃ɔn pla. A sɛ́ia tɔ́n Mɛlabu, a plaade Mikali. 50 Aà na tɔ́n Ainɔaũ, Aimaaza nɛ́ɛ. Aà zḭgɔ̃ɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔ tɔ́n Abinɛɛ. Saulupi dãunaɛ, aà desɛ̃ Nɛɛ nɛ́ɛ. 51 Saulu mae Kisi ń Abinɛɛ mae Nɛɛo
mɛ́ Abiɛli nɛ́ɔ ũ. 52 Saulu gɔɔ ḭɔ pãsḭ ń Filitɛ̃ɔ gɔɔpiiɛ. Tó Saulu nɛgɔ̃na ge wɔ́ɔde è, ḭ aà si à
nawa a zḭgɔ̃ ũɛ.

15

Dii gia Sauluzi

1 Samuɛli ò Sauluɛ: Mámɛ Dii ma zḭ, ɔ̃ ma nísikàma ń kpalablea aà gbɛ̃́ Isailiɔwa seela
ũ. Too! Swá̰kpa Dii yá̰i sa. 2 Dii Zḭgɔ̃de mɛ̀ á fḭabo Amalɛkiɔnɛ yá̰ pɔ́ aa kɛ̀ Isailiɔnɛ aa

---
* **14:33** Daa 9.4, Lev 17.10-14 † **14:42** Nao 27.21

zɛzɔ̃̀nɛ́ an bɔa Egipi gbɛa yɑ̃́i.* 3 Gɛ́ lɛ́lɛimá sa, ní ń midɛ ḿpii. Nsu ǹ ń gbɛ̃e too. N ń dɛdɛ
píi, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ ń nɛ́ gbɑ̃aɔ ń nɛ́ yɔ̃minaɔ ń zuɔ ń sɑ̃ɔ ń yiongoɔ ń zàa'ǐnaɔ.

4 Ɔ Saulu a gbɛ̃́ɔ sǐsi à ń kɑ̃aa Telaiũ. Aà zǐgɔ̃ kɛ̀sɛdeɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa doɛ (200.000).
Yudaɔ ku lɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000). 5 Ɔ Saulu gɛ̀ Amalɛkiɔ wɛ̃́lɛu, àlɛ ń dɑ̃dɑ̃ swa'ɛu.
6 Saulu lɛ́kpɑ̃sɑ̃kɛ̀ Keniɔnɛ à mɛ̀: A bɔlɛ Amalɛkiɔ guu, kɛ́ másu mà á dɛdɛ́ńnɔo yɑ̃́i, asa
ámɛ a yɑ̃maakɛ̀ Isailiɔnɛ an bɔa Egipi gbɛa. Kɛ́ Keniɔ bɔ̀lɛ Amalɛkiɔ guu, 7 ɔ̃ Saulu gɛ̀ lɛ̀lɛ
Amalɛkipiɔwa za Avila e à gɛ̀ pɛ̀ Suluwa Egipi gukpɛ. 8 A Amalɛkiɔ kí Agaga kũ̀ bɛ̃́ɛ, ɔ̃ à aà
gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao ḿpii. 9 Saulu ń a zǐgɔ̃ɔ i Agaga dɛo, mɛ́ aa sɑ̃ maaɔ sɛ̀lɛ ń zuɔ ń zunɛ
mɛkpaaɔ ń sɑ̃nɛbɔlɔɔ ń pɔmaaɔ píi, aai we ń dɛdɛo. Pɔ́ gianaɔ ń pɔ fɛ̃́fɛ̃aɔ ɔ̃ aa dɛ̀dɛ píi.

10 Ɔ Dii yɑ̃'ò Samuɛliɛ à mɛ̀: 11 Ma Saulu kpaa kpalau tò ma pɔ yà, asa à bɔ̀ ma kpɛɛ. Lá
má dàɛ̀, ǐli kɛo. Yɑ̃́pi dǐ Samuɛliwa, ɔ̃ à wiilɛ̀ Diiwa e gu gɛ̀ dɔ̀ò. 12 Kɛ́ Samuɛli fɛ̀lɛ kɔɔkɔɔ, à
gɛ̀ dai Saululɛ, ɔ̃ wa ò̀ɛ̀: Saulu gɛ̀ Kaamɛli. A seelapɛ̀lɛ we a yɑ̃dɔangu yɑ̃́i, ɔ̃ à ɛ̀a gɛ̀ Giligali.
13 Kɛ́ Samuɛli Saulu lɛ̀, ɔ̃ Saulupi òɛ̀: Dii báaadangu! Má kɛ̀ lá Dii òmɛɛwa. 14 Ɔ Samuɛli aà
là à mɛ̀: Pɔ́ wii pɔ́ ma swɑ̃́lɛ̀wà lán sɑ̃ wiiwa dɛ kpelewa ni? Zu pɔ́ málɛ ń ɔɔlɔ ma bɔ̀ má
ni? 15 Ɔ Saulu wɛ̀wà à mɛ̀: Amalɛkiɔ pɔ́ɔnɛ, asa wà ń sɑ̃ɔ ń ń zù maaɔ sɛ̀lɛ wà sùò wà sa'oò
Dii n Luawaɛ. Wa ń kǐniɔ dɛ̀dɛ. 16 Ɔ Samuɛli òɛ̀: Nílɛ màa, mí yɑ̃́ pɔ́ Dii òmɛɛ gwɑ̃asǐnaa
onɛ. Ɔ Saulu mɛ̀: O. 17 Ɔ Samuɛli mɛ̀: Kɛ́ n nzǐa fɛ̃́nɛmbo yɑ̃a, ni gɔ̃ Isaili buiɔ dɔaana ũo lɛ́?
Dii n kpa Isailiɔ kía ũ, 18 ɔ̃ à n zǐ ǹ a bɔɔlɛkɛɛ à mɛ̀: Gɛ ǹ Amalɛkiɔ dɛdɛ, asa duunkɛnaɔnɛ.
Zǐkańnɔ e ǹ gɛ ǹ ń midɛ. 19 Akɛa n gi Dii yɑ̃mai, n lɛlɛ ń pɔ́ɔwa, ń yɑ̃́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀i? 20 Ɔ
Saulu òɛ̀: Ma Dii yɑ̃mà, ma bɔɔlɛ pɔ́ à ma zǐ kɛi kɛ̀. Ma Amalɛkiɔ dɛ̀dɛ píi, ɔ̃ ma su ń ń kí
Agagao. 21 Ɔ wà sɑ̃ maaɔ ń zù maaɔ sɛ̀ pɔ́ pɔ́ wa dɛ̀dɛpiɔ guu wà sa'oò Dii n Luawa Giligali
la. 22 Ɔ Samuɛli mɛ̀:
Dii yɑ̃́ kũa maaɛ̀ dɛ sa pɔ́ wǐ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oaa.
Misiilɛaɛ̀ dɛ sa'oaa.
Aà yɑ̃maa dɛ sa'oa ń sɑ̃sa mɛkpaaola.
23 Gia aà yɑ̃mai duuna sáa ń màsokɛaoɛ.
Dɔ́ɛaaànɔ vɑ̃i sáa ń tɑ̃́agbagbaaoɛ.
Lá n gi Dii yɑ̃mai,
aàpi sɔ̃ à gǐ ń kíakɛiɛ.
24 Ɔ Saulu òɛ̀: Ma duunakɛ̀. Ma pɑ̃ Dii yɑ̃́ pɔ́ ń òmɛɛa, asa ma vǐakɛ̀ gbɛ̃́ɔnɛɛ, ɔ̃ ma ń yɑ̃mà.
25 Sùuukɛmanɔ ń ma duunapio sa. Ɛa gɛmanɔ, kɛ́ mà e kúlɛ Diiɛ. 26 Ɔ Samuɛli òɛ̀: Má
gɛnnɔo, asa n gi Dii yɑ̃́iɛ, mɛ́ à gǐnɛ ǹyɔ̃ dɛ Isailiɔ kía ũɛ.

27 Kɛ́ Samuɛli kpɛlǐ, àlɛ ta, ɔ̃ Saulu aà kũ̀ a ula lɛ́wa, à kɛ̃̀. 28 Ɔ Samuɛli òɛ̀: Dii n bɔ Isaili
kpalau gbɑ̃ɛ, ɔ̃ à gbɛ̃́ pɔ́ a maa dɛnla kpàu.† 29 Isailiɔ Lua gawide lí ɛɛtoo, ǐli a làasoo lilɛo,
asa a dɛ gbɛ̃nazǐna ũ kɛ́ à a làasoo lilɛo. 30 Ɔ Saulu ɛ̀a òɛ̀: Ma duunakɛ̀. N beeo n yɑ̃́ na, ma
kpɛla Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔ ń gbɛ̃́piio aɛ. Gɛ́ zɛimɛɛ kɛ́ mà e kúlɛ Dii n Luaɛ. 31 Ɔ Samuɛli ɛ̀a gɛ̀ zɛ̀ɛ̀,
ɔ̃ Saulupi kùlɛ Diiɛ.

32 Ɔ Samuɛli mɛ̀: A mɔ́ ń Amalɛkiɔ kí Agagao. Kɛ́ kíapi lɛ́ mɔ́, a dɔ̃ yɑ̃e kuo, asa àlɛ e a bɔ
ga lɛ́zǐɛ. 33 Ɔ Samuɛli mɛ̀: Lá n fɛ̃nda tò nɔɛ daside kùa a nɛ́wa, màa n da a kua a nɛ́wa sɔ̃.
Ɔ à Agaga zɔ̃̀ɛzɔ̃ɛ Dii aɛ Giligali we. 34 Ɔ à tà Lama. Saulu tà sɔ̃ a bɛ Gibɛa. 35 Baa kɛ́ Saulu
kɛ̀ Samuɛliɛ wɛ̃naũ, Samuɛlipi i gɛ́ aà gwai lɔo e à gɛ̀ gàò, asa Dii pɔ yà a Saulu kpaa Isailiɔ
kpalau yɑ̃́ musuɛ.

16

Samuɛli nǐsikaa Davidi miwa

* **15:2** Bɔa 17.8-14 † **15:28** 1Sam 13.14, 28.17

1 Dii ò Samuɛliɛ: Nyɔ̃ɔ ɔ́ɔlɔ Saulu yɑ̃́ musu e bɔɛ ni? Ma gi aà kible Isailiɔwaɛ. Nísika kɔ́ba
pai, ní dazɛu. Ma n zi̋ Bɛtɛlɛũ gbɛ̃́ Yɛse kɩ̃́iɛ, asa aà nɛ́ do ɔ̃ má sɛ̀ aà gɔ̃ kía ũ. 2 Ɔ Samuɛli
mɛ̀: Kpelewa má kɛ mà gɛ́ wei? Tó Saulu mà, a ma dɛɛ. Ɔ Dii ɔ̀ɛ̀: Zununu sɛ ǹ gɛò, ní mɛ n
mɔ ma gbagbaiɛ. 3 Yɛse sísi sapi oa guu, mí yɑ̃́ pɔ́ ńyɔ̃ kɛ onɛ, ní nísikamɛɛ gbɛ̃́ pɔ́ má ɔlɔnɛ
miwa.
4 Samuɛli yɑ̃́ pɔ́ Dii ɔɛ kɛ̀. Kɛ́ àlɛ ká Bɛtɛlɛũ, wɛ̃́lɛpi gbɛ̃zɔ̃ɔɔ gɛ̀ daiaàlɛ. Vi̋a ń kṹ, ɔ̃ aa aà là
à mɛ̀: Aafia n mɔ laa? 5 A mɛ̀: Aafiaɛ. Ma mɔ Dii gbagbaiɛ. A gbɑ̃bɔ ázi̋aɛ, í gɛmanɔ sa'oi.
Ɔ à gbɑ̃bɔ̀ Yɛse ń a nɛgɔ̃ɛɔnɛ, à ń sisi sa'o guu. 6 Kɛ́ aa kà, Samuɛli Ɛliabu è, ɔ̃ à làasookɛ̀ à
mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ Dii sɛ̀ mɛ́ zɛ aà aɛ we. 7 Ɔ Dii ɔ̀ɛ̀: Nsu ǹ aà zɛa ge aà gbɑ̃̀a gwao, ma giaàziɛ.
Mili gbɛ̃́ gwa lá gbɛ̃nazi̋na ì gwawao. Gbɛ̃nazi̋na ì gbɛ̃́ gwa a mɛkaawaɛ, mapi sɔ̃, sɔ̃ ɔ̃ mi
gwa. 8 Ɔ Yɛse Abinadabu si̋si, à mɔ̀ Samuɛli aɛ, ɔ̃ à mɛ̀: Dii i gbɛ̃́ɛ bee sɛo. 9 Ɔ Yɛse Sɑ̃ma
si̋si, à mɔ̀ Samuɛli aɛ lɔ, ɔ̃ à mɛ̀: Dii i gbɛ̃́ɛ bee sɛo. 10 Ɔ Yɛse a nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn soplaɔ si̋si, aa mɔ̀
Samuɛli aɛ, ɔ̃ à mɛ̀: Dii i ń gbɛ̃ɛ sɛo. 11 Ɔ à Yɛse là à mɛ̀: N ɛ̀waasoɔ lɛ́n laa? A wèwà à mɛ̀:
An gɔ̃zɑ̃na mɛ́ kú lao, àlɛ sɑ̃dɑ̃ɛ. Ɔ Samuɛli ɔ̀ɛ̀: Gbɛ̃́ zi̋ aà sísii. Wá sa'oo e aà ka la. 12 Ɔ à gbɛ̃́
zi̋wà, à mɔ̀. Nɛ́piá gbɛ̃́ tɛ̃aɛ, aà wɛ́ maa mɛ́ aà oa kɛfɛũ. Ɔ Dii mɛ̀: Fɛlɛ ǹ nísika aà miwa, asa
aàpin we. 13 Ɔ Samuɛli kɔ́bapi sɛ̀ à nísikà aà miwa aà vi̋iɔ wáa. Za zi̋beezi̋ ɔ̃ Dii Nisi̋na di̋
Davidiɛ. Bee gbɛa Samuɛli ɛ̀a tà Lama.

Davidi zi̋kɛa Sauluɛ

14 Dii Nisi̋na gò Sauluwa, ɔ̃ Dii tò tɑ̃́a pɑ̃si̋ di̋ɛ̀. 15 Aà i̋waɔ ɔ̀ɛ̀: Lua tò tɑ̃́a pɑ̃si̋ di̋nɛ.
16 Lá màaɛ Baa, tó wápiɔ n i̋waɔ gbɛ̃́ pɔ́ mɔɔna dɔ̃ wɛɛlɛ. Tó Lua tò tɑ̃́a pɑ̃si̋pi dɛ̀dɛma,
ili mɔɔnalɛnɛ, níli e ǹ kɛ sɑ̀ɔ. 17 Ɔ a ò a i̋waɔnɛ. A gbɛ̃́ pɔ́ mɔɔna dɔ̃ maamaa wɛɛlɛ mɔomɛɛ.
18 Ɔ aà i̋wae ɔ̀ɛ̀: Ma Bɛtɛlɛũ gbɛ̃́ Yɛse nɛ́e è, a mɔɔna dɔ̃. Nɛgɔ̃n zi̋kanaɛ, mɛ́ a yɑ̃'o dɔ̃. Gɔ̃
kɛfɛnaɛ, mɛ́ Dii kuaànɔ. 19 Ɔ Saulu gbɛ̃́ɔ zi̋ Yɛsewa, aa ɔ̀ɛ̀: Saulu mɛ̀ ǹ n nɛ́ Davidi pɔ́ i̋ sɑ̃ɔ
dɑ̃ gbaɛwa.
20 Ɔ Yɛse pɛ̃ɛ di̋ zàa'i̋naɛ ń vɛ̃ɛo tùu do ń blesan bɔlɔo, à a nɛ́ Davidi gbàɛò Sauluwa. 21 Kɛ́
à kà Saulu kɩ̃́i, à gɔ̀ aà zi̋kɛna ũ. Saulu yeaàzi maamaaɛ, ɔ̃ à aà di̋lɛ a zi̋kabɔkũna ũ. 22 Ɔ
Saulu gbɛ̃́ zi̋ Yɛsewa à mɛ̀: To Davidi gɔ̃ ma zi̋kɛna ũ, asa aà yɑ̃́ i̋ kamaguɛ. 23 Tó Lua tò
tɑ̃́api dɛ̀dɛ Sauluwa, ɔ̃ Davidi i̋ a mɔɔna sɛ àɔ lɛɛ̀. Tó tɑ̃́api tà, ɔ̃ i̋ kɛ sɑ̀ɔ, i̋ su a laaiwa.

17

Davidi ń Goliatio

1 Filitɛ̃ɔ ń zi̋gɔ̃ɔ kɑ̃̀aa, aalɛ zi̋ sɔukɛ Soko, Yuda bùsuu, ɔ̃ aa bòokpà Ɛfɛdamiũ, Soko ń
Azekao zɑ̃nguo. 2 Saulu ń Isailiɔ sɔ̃ aa kɔ̃ kɑ̃̀aa aa bòokpà Ela gusalalau, aalɛ sɔukɛ aa
gɛ́ Filitɛ̃ɔwa zi̋u. 3 Filitɛ̃ɔ ku si̋si̋wa le, Isailiɔ ku si̋si̋wa la, guzulɛ kú ń zɑ̃nguo. 4 Ɔ Gata
nɛgɔ̃na pɔ́ wi̋ mɛ Goliati bɔ̀ Filitɛ̃ɔ bòou. Aà gbɑ̃̀a kà gɑ̃̀si̋suu soolo. 5 A mɔgotɛ̃ fùa kpaa,
mɛ́ a mɔgotɛ̃ ula pɔ́ dɛ lán kpɔ̀tɛɛwa daa, a gbia kiloo bàaɔ̃ɛ. 6 A mɔgotɛ̃ sòolo yea lɔ, mɛ́ a
mɔgotɛ̃ sɔ̃mpɛpɛɛ looa a kpɛ. 7 A sɔ̃n sɔ̃́nɛ kũa, a pá dɛ lán zwɑ̃̀atɑ̃na àsaliwa. A wɛ́tɛ̃ gbia
kiloo soplaɛ. Aà sɛ̀ngbaokũna bɛ aà aɛ.
8 Goliati zɛa, ɔ̃ à lɛzù Isaili zi̋gɔ̃ɔzi à mɛ̀: Bɔ́yɑ̃i a bɔlɛ ń zi̋oi? A̋ dɔ̃ Filitɛ̃n ma ũoa? A̋piɔ sɔ̃,
Saulu zɔɔ. A gbɛ̃ɛ wɛɛlɛ á guu aà pila mɔ ma kɩ̃́i. 9 Tó a fɔ̃ zi̋kamanɔ, tó à ma dɛ, ma gbɛ̃́ɔ gɔ̃
á zɔɔ ũɛ. Tó mámɛ ma aà dɛ̀ sɔ̃, á gɔ̃ wá zɔɔ ũɛ, íɔ zɔblewɛ̃ɛ. 10 Ɔ Filitɛ̃pi ɛ̀a mɛ̀: Málɛ kuabii
Isaili zi̋gɔ̃ɔwa gbɑ̃. A gbɛ̃́ wɛɛlɛmɛɛ wà zi̋ka ń kɔ̃o. 11 Kɛ́ Saulu ń Isailiɔ píi aa aà yɑ̃́pi mà,
aa bílikɛ̀, sɔ̃ kɛ̀ŋ́gu.
12 Davidiá Ɛflata gbɛ̃́ Yɛse nɛ́ɛ. Yɛsepiá Bɛtɛlɛũ pɔ́ kú Yuda bùsuu gbɛ̃́ɛ. A nɛgɔ̃ɛɔ i̋ gbɛ̃ɔn
swaaɔ̃ɛ, mɛ́ Saulu gɔɔ à maezɔ̃ɔkṹ, à zikṹ táotao. 13 Aà nɛ́ gbɑ̃a gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ ku zi̋lau ń
Sauluo. Aà nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia tɔ́n Ɛliabu, a plaade tɔ́n Abinadabu, a àaɔ̃de tɔ́n Sɑ̃ma. 14 Davidi

mɛ́ Yɛse nɛ́ gɔ̃zãna ũ. Aà vȉipiɔ tɛ Sauluzi, 15 ɔ̃ aàpi ȉ gɛ Saulu kȉ́i, ȉ ɛa su Bɛtɛlɛũ a mae sãɔ
dȁ́i. 16 Filitɛ̃pi ȉ bɔ à azȉa ɔlɔnɛ́ kɔɔ ń oosio e gɔɔ bla.

17 Zȉewa Yɛse ò a nɛ́ Davidiɛ: Ese kpasaa pɛ̃n doɛ́ ń pɛ̃ɛ mèn kwiɛ́ɔ sɛ ǹ gɛò kpakpa n
vȉiɔnɛ ń bòou. 18 Gàse mèn kwiɛ́ɔ sɛ ǹ kpá ń gãli gbɛ̃zɔ̃ɔwa. Gɛ ǹ ń gwa tó aa aafia, ní su ń
ń aafia seelao. 19 Aa kú ń Sauluo ń Isailiɔ píi Ela gusalalau, aalɛ zȉka ń Filitɛ̃ɔ.

20 Davidi fɛ̀lɛ kɔɔ káaukaau, à a sãɔ tò ń sãdãn pãleo. A a aso sɛ̀, ɔ̃ à dàzɛu lá Yɛse dȉlɛɛwa.
Kɛ́ à kà zȉgɔ̃ɔ bòou, à mɔ lè aalɛ gé zȉlau, aalɛ wii gbãa lɛ́. 21 Isailiɔ ń Filitɛ̃ɔ lɛ́ sɔukɛ, aa
aɛdɔkɔ̃wa. 22 Ɔ Davidi a aso nà pɔ́ɔ dɔ̃anaɛ aà ɔzȉ, ɔ̃ à bàalɛ̀ gɛ̀ zȉlau. A a vȉiɔ lè we, ɔ̃ à
fɔkpàmá. 23 Kɛ́ àlɛ yã'ońnɔ, Filitɛ̃ɔ nɛgɔ̃na Goliati, Gata gbɛ̃́ bɔ̀ Filitɛ̃ zȉgɔ̃ɔ guu, à ɛ̀a fɛ̀lɛ ń a
yȁ́pio. Davidi yȁ́pi mà. 24 Kɛ́ Isailiɔ aà è, sɔ̃ kɛ̀ńgu lɔ, aa lɛ̀kɔ̃wa ḿpii. 25 Aalɛ okɔ̃ɛ aa mɛ̀: I
gɔ̃ɛpi e à bɔ̀o lé? Tó à bɔ̀, ȉ kuabiiwáɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ aà dɛ̀, kía a ade gba àizɛɛ zɔ̃ɔ, i aà gba a nɛnɔɛ
lɔ nɔ ũ, mɛ́ aà bɛdeɔ wɛ̃̀'ɔ̃a kpá lɔo.

26 Ɔ Davidi gbɛ̃́ pɔ́ zɛa a saɛɔ là à mɛ̀: Bɔ́ wa kɛ gbɛ̃́ pɔ́ Filitɛ̃pi dɛ̀ à Isailiɔ bɔ̀ wíuɛi? Dén
Filitɛ̃ gyafɔɔdepi ũ, à gbàsa lɛ́ kuabiibii Lua bɛ̃́ɛ zȉgɔ̃ɔwai? 27 Ɔ wa òɛ̀ lá gbɛ̃́ɔ lɛ́ okɔ̃ɛwa wà
mɛ̀: Màa wa kɛ gbɛ̃́ pɔ́ aà dɛ̀ɛ. 28 Kɛ́ aà vȉi zɔ̃ɔde Ɛliabu mà Davidi lɛ́ yã'o ń gbɛ̃́ɔ, aà pɔ pàaàzi
à mɛ̀: Akɛa n mɔ lai? Dé n sã yɔɔnaɔ gɔ̃̀ɛ̀ zȉ gbáaui? Má ń kàamai ń n nɔ̀sɛvãio dɔ̃. N mɔ zȉ
gwaiɛ. 29 Davidi mɛ̀: Bɔ́ má kɛ̀i? Baa yȁ́ má ooa? 30 Ɔ à kpɛlȉɛ̀ à gɛ̀ yȁ́ doũpi là gbɛ̃pãlewa.
Lá gbɛ̃́ káau òɛ̀, màa wa òɛ̀ lɔ. 31 Wà yȁ́ pɔ́ Davidi òpi sɛ̀lɛ sȉu Sauluɛ, ɔ̃ à aà sȉsi.

32 Kɛ́ Davidi mɔ̀, a ò Sauluɛ: Gbɛ̃ɛ su to sɔ̃ kɛ̃agu Filitɛ̃pi yȁ́ musuo. Mapi n zɔ̀blena, má
gé zȉkaiaàǹɔɛ. 33 Ɔ Saulu òɛ̀: Nyɔ̃ fɔ̃ gé zȉkai ń Filitɛ̃pioo. Nɛbɔlɔnan n ũ. Gɔ̃ɛpi sɔ̃, zȉgɔ̃ɛ za a
ɛ̀waasogɔɔ. 34 Ɔ Davidi òɛ̀: Mapi n zɔ̀blena, mámɛ miɔ ma mae sãɔ dȁ́. Tó nɔ̀ɔmusu ge mai
mɔ̀ sã kȕ kpàsau, 35 mi a gbɛsɛlɛ mà gbɛ̃ mà sãpi bɔ a lɛ́zȉɛ. Tó à lȉaamanɔ, ɔ̃ mi kũ a lɛtãwa
mà gbɛ̃ mà dɛ. 36 Mapi n zɔ̀blena, ma nɔ̀ɔmusu ń maio dɛ̀ píi, mɛ́ Filitɛ̃ gyafɔɔdepi a gɔ̃ lán
pɔ́piɔwaɛ, asa àlɛ kuabiibii Lua bɛ̃́ɛ zȉgɔ̃ɔwaɛ. 37 Davidi ɛ̀a mɛ̀: Lá Dii ma bɔ nɔ̀ɔmusu ń
maio lɛ́zȉ, màa a ma bɔ Filitɛ̃pi ɔzȉ. Ɔ Saulu òɛ̀: Gɛ́! Dii kunnɔ.

38 Saulu a zȉka'ula dàɛ̀, à a mɔgotɛ̃ fùa kpàɛ̀, ɔ̃ à a mɔ̀ ula dàɛ̀. 39 Davidi Saulu fɛ̃nda lòo
zȉka'ulapiwa. Kɛ́ à yɔ̃̀ táwa, ɔ̃ à fùa, asa a a dɔ́ɛ dɔ̃o. Ɔ a ò Sauluɛ: Má fɔ̃ gé ń pɔ́piɔo, asa má
a dɔ́ɛ dɔ̃o. Ɔ à pɔ́piɔ bɔ̀lɛ píi a kàlɛ. 40 A a gopana sɛ̀, ɔ̃ à gɛ̀ gbɛ̀ boolona sɛ̀lɛ swa'ɛu mèn sɔo,
a kà a dȁ́dãkɛbɔɔu. Ɔ àlɛ sɔ̃ Filitɛ̃pizi, a a gbɛma kũa.

41 Ɔ Filitɛ̃pi lɛ́ sɔ̃ Davidizi, aà sèngbaokũna bɛ aà aɛ. 42 Kɛ́ à Davidi gwà, a è nɛ́ bɔlɔ tɛ̃a
kɛfɛnaɛ, ɔ̃ à dɔ̀ɛwà. 43 A òɛ̀: Gbɛ̃n ma ũ, ɔ̃ n gbasa ńlɛ mɔa ń gooa? Ɔ à aà kà ń a tȁ́a tɔ́o. 44 Ɔ
à ɛ̀a mɛ̀: Sɔ̃mazi, bãɔ n ble, wàiɔ i n só. 45 Davidi òɛ̀: Fɛ̃nda ń sɔ̃mpɛpɛɛo ń sɔ̃n sɔ̃́nɛo ɔ̃ ńlɛ
mɔoa. Mapi sɔ̃, Dii Zȉgɔ̃de Isailiɔ Lua pɔ́ ńlɛ kuabiibiiwà tɔ́ ɔ̃ málɛ mɔoma. 46 Dii a n namɛɛ
ma ɔzȉ gbãɛ. Má n nɛɛ, mí n mi zɔ̃, mí Filitɛ̃ zȉgɔ̃ɔ gɛɔ kpa bãɔ ń wàiɔwa gbã aa só, dȕ́nia i
dɔ̃ kɛ́ Lua kú ń Isailiɔ. 47 Gbɛ̃́ pɔ́ kãaaa laɔ i dɔ̃ kɛ́ Dii lí zȉble ń fɛ̃nda ge ń sɔ̃naoo. Dii mɛ́ zȉ
gbãa vȉ, a á nawɛ̃ɛ wá ɔzȉɛ.

48 Gɔɔ pɔ́ Filitɛ̃pi lɛ́ sɔ̃ Davidizi, àlɛ mɔ́ aà wíwii, ɔ̃ Davidi bàalɛ̀ lɛ́ suwà gu pɔ́ wa zȉkau.
49 Ɔ à ɔgɛ̃̀ a bɔ̀ɔu, à gbɛ bɔ dà a gbɛmau. Kɛ́ à Filitɛ̃pi gbȁ̀ò, ɔ̃ à aà pà a mi'aɛwa. Gbɛpi vȉlɛ
aà mi'aɛpiu, ɔ̃ à lɛ̀lɛ a gbɛɛu. 50 Gbɛma ɔ̃ Davidi zȉblèò Filitɛ̃piwa. A aà pà a nɛ̀, baa fɛ̃nda
a kũao. 51 Ɔ à bàalɛ̀ gɛ̀ lòoaàla, à aà fɛ̃nda wò aà kpɛ, à aà dɛ̀ à aà mi zɔ̃̀ò. Kɛ́ Filitɛ̃ɔ è ń
nɛgɔ̃napi gà, aa lɛ̀kɔ̃wa. 52 Ɔ Isailiɔ ń Yudaɔ pèmá ń wiio, aa ń yá e Gata bɔlɛu ń Ɛkɛloni
bȉ́ibɔlɛo. Gbɛ̃́ pɔ́ aa ń dɛdɛɔ gɛɔ gɔ̃̀ kálɛa sɛa za Saalaiũ zɛ́u e Gata ń Ɛkɛlonio. 53 Kɛ́ aa sù ń
Filitɛ̃ɔ yaao, ɔ̃ aa ń bòo pɔ́ɔ nàaa. 54 Davidi Filitɛ̃pi mi sɛ̀ à gɛ̀ò Yelusalɛũ, à aà gɔ̃kɛbɔɔ kàlɛ
a kpɛ́u.

55 Gɔɔ pɔ́ Davidi lɛ́ sɔ̃ Filitɛ̃pizi, Saulu lɛ́ aà gwa, ɔ̃ à a zȉgɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ Abinɛɛ là à mɛ̀: Dé nén
nɛgɔ̃ɛnapi ũi? A wèwà à mɛ̀: Kí, ń n kuao, má dɔ̃o. 56 Ɔ kía mɛ̀: Gbɛa ǹ ma gbɛ̃́ pɔ́ a nén

ɛ̀waasopi ũ. 57 Kɛ́ Davidi sù ń Filitɛ̃pi dɛao, Abinɛɛ aà sè gèò Saulu kɨ̃́i, a Filitɛ̃pi mi kũa.
58 Ɔ Saulu aà là à mɛ̀: Nɛ́, dé nɛ́n n ũi? A wèwà à mɛ̀: N zɔ̀blena Yɛse, Bɛtɛlɛũ gbɛ̃́ nɛ́n ma
ũ.

18

Saulu íbɛlɛsɛa ń Davidio

1 Kɛ́ Davidi yã'ò ń Sauluo a làa, ɔ̃ Yonatãa gbɛ̃kpàaànɔ, a yeaàzi lá azɨ̃a wɛ̃niwa. 2 Za
zɨ̃beezɨ̃ ɔ̃ Saulu aà dɨ̃lɛ a bɛ, i wei aà ta a mae bɛ lɔo. 3 Yonatãa yãyèaànɔ, kɛ́ a yeaàzi lá
azɨ̃a wɛ̃niwa yãi. 4 Ɔ à a ulada pɔ́ á daa bɔ̀ à aà gbà ń a zɨ̃ka'ulao ń a fɛ̃ndao ń a sáo ń a
asanao. 5 Gua pɔ́ Saulu Davidi gbàɛu zɨ̃kai píi, ɨ̃ saasɛɛ, ɔ̃ à aà dɨ̃lɛ zɨ̃gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. Aà yã́ ɨ̃
kɛ gbɛ̃́piiɛ naɛ ń Saulu ɨ̃waɔ píi.

6 Kɛ́ zɨ̃gɔ̃ɔ lɛ́ su Davidi Filitɛ̃pi dɛa gbɛa, nɔɛɔ bɔ̀ Isaili wɛ̃́lɛɔ guu píi, aa gè dai ń kí Saululɛ,
aalɛ lɛsi, aalɛ ɔ̃wã, aalɛ gã̀alɛ, aalɛ pɔnakɛ, aalɛ sɛ̃́sɛ̃napa. 7 Aalɛ lɛsi, aalɛ dɔkɔ̃ɛ, aalɛ ɔ̃wã,
aalɛ mɛ:
Saulu gbɛ̃́ɔ dèdɛ ɔ̀aa sɔoɛ (1.000),
Davidi sɔ̃ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000).
8 Yã́pi kè Sauluɛ ɨ̃́i maamaaɛ, ɔ̃ aà pɔ pà à mɛ̀: Wà ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi kpà Davidiwa, mapi sɔ̃
ɔ̀aa sɔonaɛ. Kpala mɛ́ gɔ̃̀ aà si sa. 9 Za zɨ̃beezɨ̃ ɔ̃ à wɛdɔ̀ɛ̀.

10 Kɛ́ a gu dɔ̀, ɔ̃ Lua tò Saulu tã́a pãsɨ̃pi dèdɛ, àlɛ yãyaaa'o a kpɛ́u, ɔ̃ Davidi a mɔɔna sɛ̀, àlɛ
lɛ́ lá ɨ̃ɔ kɛ gɔɔpiiwa. Saulu a sɔ̃na kũa, 11 ɔ̃ à aà gbã̀ò à mɛ̀: Má Davidi paò mà naaa ń gɨ̃oɛ.
Ɔ Davidi azɨ̃a ɛ̃̀ɛ̀ gɛ̃n pla. 12 Saulu ɨ̃ vɨ̃akɛ Davidiɛ, kɛ́ Dii kuaànɔ mɛ́ à pãkpàazi yãi. 13 Ɔ à
Davidi yà à aà dɨ̃lɛ zɨ̃gɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. Ɔmɛ ɨ̃ɔ dɔaaanɛ́ zɨ̃lau. 14 Gu pɔ́ à gèu píi ɨ̃
saasɛɛ, kɛ́ Dii kuaànɔ yãi. 15 Kɛ́ Saulu è ɨ̃ɔ saasɛ, ɔ̃ à vɨ̃akɛ̀ɛ̀ dɛ yãala. 16 Isailiɔ ń Yudaɔ sɔ̃ aa
ye Davidizi ḿpiiɛ, kɛ́ ɨ̃ɔ dɔaanɛ́ zɨ̃lau yãi.

17 Ɔ Saulu òɛ̀: Má a nɛnɔɛ sɛ̃́ia Mɛlabu kpama nɔ ũ. Nɛgɔ̃nkɛa kɛ, ní zɨ̃kamɛɛ Diiɛ. Asa
Saulu làasookɛ̀ à mɛ̀: Má ɔkã̀wào, Filitɛ̃ɔ mɛ́ aa aà dɛ. 18 Ɔ Davidi òɛ̀: Dén ma ũi? Deɔn ma
bɛdeɔ ń ma mae buiɔ ũ kɛ́ mà gbasa mà gɔ̃ n nɛ́ zã́ ũi? 19 Kɛ́ Mɛlabu kà wà kpa Davidiwa,
ɔ̃ Saulu aà kpà Mɛɔla gbɛ̃́ Adiɛliwa.

20 Saulu nɛnɔɛ Mikali ye Davidizi. Kɛ́ wà yã́pi ò Sauluɛ, à kɛ̀ɛ̀ na 21 à mɛ̀: Má aà kpawàɛ,
i gɔ̃ɛ̀ bai ũ, Filitɛ̃ɔ i aà dɛ. Ɔ a ò Davidiɛ: Ǹyɔ̃ ma nɛ́ pãle e ǹ sɛ sa. 22 Ɔ a ò a ɨ̃waɔnɛ: A yã'o
Davidiɛ asii guu, à oɛ̀ aà yã́ kàmagu, mɛ́ ma ɨ̃waɔ yeaàzi píi. Aà ma nɛnɔɛ sɛ́. 23 Aà ɨ̃waɔ
yã́pi kã̀ Davidiɛ a swã́wa, ɔ̃ a ònɛ́: Gɔ̃a kíanɛ zã́ ũ á yã́ àa nɛɛ? Táaa taasiden ma ũ. 24 Kɛ́
Saulu ɨ̃waɔ sù, aa Davidi yã́pi sèlɛ sɨ̃uɛ̀. 25 Ɔ Saulu mɛ̀: À oɛ̀ má ye ã̀nsue pɔeio, sema aà
tɔsimɛɛ ma ibɛɛ Filitɛ̃ɔwa, i sumɛɛ ń ń gyafɔɔo mɛ̀n basɔo. Alɛ e Filitɛ̃ɔ aà dɛɛ.

26 Kɛ́ ɨ̃wapiɔ yã́pi dàu a sɨ̃u Davidiɛ, gɔ̃a kíanɛ zã́ ũ kɛ̀ɛ na sa. E nɔpi sɛgɔɔ àɔ gɛ́ kái,
27 Davidi ń a zɨ̃gɔ̃ɔ fɛ̀lɛ gɛ̀ Filitɛ̃ɔ dɛ̀dɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do, ɔ̃ à sù ń ń gyafɔɔo, a kpà kíawa píi, kɛ́
à e gɔ̃ aà nɛ́ zã́ ũ yãi. Ɔ Saulu a nɛ́ Mikali kpàwà nɔ ũ. 28 Kɛ́ Saulu è màa, a dɔ̃̀ kɛ́ Dii kú
ń Davidioɛ, mɛ́ a nɛ́ Mikali yeaàzi, 29 ɔ̃ aà vɨ̃akɛaɛ̀ kã̀ñ, à gɔ̃̀ aà ibɛɛ ũ e à gɛ̀ gàò. 30 Gɔɔ pɔ́
Filitɛ̃ kíaɔ bɔ̀lɛ gɛ̀ zɨ̃kai, Davidi ɨ̃ saasɛ dɛ Saulu ɨ̃wa kɨ̃niɔlaɛ, ɔ̃ à tɔbɔ̀ maamaa.

19

Saulu Davidi wɛa

1 Saulu ò a nɛ́ Yonatãaɛ ń a ɨ̃waɔ píi aa Davidi dɛ. Ama Yonatãa yeaàzi à kɛ̀ zài, 2 ɔ̃ à aà
gbà laai à mɛ̀: Ma mae lɛ́ n wɛɛ. Ǹyɔ̃ nzɨ̃a kũa dɔ̃ zia kɔɔ. Ulɛkɨ̃i wɛɛlɛ ǹyɔ̃ kuu. 3 Má bɔ
wɛ̃́nkpɛ ń ma maeo, wí zɛ gu pɔ́ n ulɛu. Má n yã'oɛ̀. Lá a òmɛɛ, mí onɛ.

4 Ɔ Yonatãa gɛ̀ Davidi maabò a maeɛ à mɛ̀: Baa, ńsu vãikɛ n zɔ̀blena Davidiɛo, asa i vãie
kɛnɛo. Aà yãkɛaɔ ài vɨ̃nɛ maamaaɛ. 5 Kɛ́ à Filitɛ̃pi dɛ̀, à gɨ̃ a wɛ̃niiɛ, ɔ̃ Dii tò wa zɨ̃̀ zɔ̃ɔ blè

wápii. N è, ɔ̃ n pɔ kɛ̀na. Bɔ́yãi ń ye vãikɛ yãesaidepiɛ ǹ aà dɛ pãi? [6] Saulu aà yãmà, ɔ̃ à
lɛgbɛ̃̀ à mɛ̀: N Diio wa aà dɛo. [7] A gbɛa Yonatãa Davidi sı̃si à yápi sı̃uè píi, ɔ̃ à gɛ̀ ń Davidio
Saulu kı̃́i, ɔ̃ àlɛ zı̃kɛ̀ɛ lán yãawa.
[8] Zı̃ ɛ̀a fɛ̀lɛ, ɔ̃ Davidi gɛ̀ zı̃kai ń Filitɛ̃ɔ. A sı̃ńgu à zı̃blɛ̀má dúuduu, ɔ̃ aa bàalɛ̀ɛ̀.
[9] Dii tò Saulu tãá pãsı̃pi ɛ̀a dɛ̀dɛ gɔɔ pɔ́ a zɔ̃lɛa a kpéu. A a sɔ̃na kũa, ɔ̃ Davidi lɛ́ a mɔɔnalɛɛ̀.
[10] Saulu wɛ̀ɛlɛ à Davidi paò à naaa ń gı̃o. Kɛ́ à ɛ̃̀ɛ̀, ɔ̃ sɔ̃napi gɛ̀ gı̃ pà.
Gwãası̃na bee ɔ̃ Davidi bàalɛ̀ tà. [11] Ɔ Saulu gbɛ̃́ɔ zı̃̀ Davidi bɛ aa aà dãdã, aai aà dɛ kɔɔ,*
ɔ̃ aà na Mikali aà gbà laai à mɛ̀: Tó ni bàasi gwãao, wa ń dɛ ziaɛ. [12] Ɔ Davidi bɔ̀ fɛnɛntiu,
Mikali aà gbàɛ ń bao zı̃́lɛ, ɔ̃ à bàalɛ̀ gɛ̃̀zɛa. [13] Ɔ Mikali tãa† sɛ wùlɛ liiwa, à blè báa sɛ kà
tãapi mia, ɔ̃ à zwãa kùa. [14] Kɛ́ Saulu gbɛ̃́ɔ zı̃̀ Davidi kṹi, Mikali mɛ̀ àlɛ gyãkɛɛ. [15] Ɔ Saulu
ɛ̀a gbɛ̃́ɔ zı̃̀ Davidi gwai, a ònɛ́: A aà sɛ́ ń a liio sãnu, à suomɛɛ mà dɛ. [16] Kɛ́ aa gɛ̃̀ kpéu, tãapi
ɔ̃ aa è liiwa, blè báa kuwà a mia. [17] Ɔ Saulu Mikali là à mɛ̀: Bɔ́yãi n bɔ ma kpɛ n ma ibɛɛ
gbàɛ à pı̃lia màai? Mikali wèwà à mɛ̀: A òmɛɛ mà to à gɛ̃zɛaɛ. Tó ma gi, á ma dɛɛ.
[18] Kɛ́ Davidi bàalɛ̀ gɛ̃̀zɛa, à gɛ̀ Samuɛli gwai Lama. A yã́ pɔ́ Saulu kɛ̀ɛ dàu a sı̃uè píi, ɔ̃
aa gɛ̀ zɔ̃̀lɛ Naio sãnu. [19] Kɛ́ wa ò Sauluɛ, Davidi ku Naio Lama, [20] ɔ̃ Saulu gbɛ̃́ɔ zı̃̀ aà kṹi.
Kɛ́ aa kà we, aa lè ãnabi gãli lɛ́ ãnabikɛkɛ, Samuɛli kú ń guu an dɔaana ũ. Ɔ Lua Nisı̃na
dı̃ zı̃napiɔnɛ, aalɛ ãnabikɛkɛ sɔ̃. [21] Kɛ́ wa ò Sauluɛ, ɔ̃ à gbɛ̃pãlɛɔ zı̃̀, ɔ̃ aa ãnabikɛkɛ̀ màa lɔ.
Saulu ɛ̀a gbɛ̃́ɔ zı̃̀ a gɛ̃n àaɔ̃dei, ɔ̃ aa ãnabikɛkɛ̀ màa lɔ. [22] Ɔ Saulupi fɛ̀lɛ lɛ́ gɛ́ Lama azı̃a sa.
Kɛ́ à kà lɔ̀ɔ zɔ̃ɔ pɔ́ kú Sɛku saɛ, à gbɛ̃́ɔ là à mɛ̀: Samuɛli ń Davidio ku má ni? Ɔ wa òɛ̀: Aa ku
Naio Lama. [23] Kɛ́ àlɛ gɛ́ we, ɔ̃ Lua Nisı̃na dı̃ aàpiɛ sɔ̃, àlɛ gɛ́, àlɛ ãnabikɛkɛ e à gɛ̀ kàò Naio
Lama. [24] A a pɔkasaɔ bɔ̀ala, à ãnabikɛkɛ̀ Samuɛli wáa. Gɔɔ bee fãanɛ ń gwãası̃nao píi ı̃ɔ
wúlɛa puiziɛ. A yãi tò wı̃ mɛ: Saulu ku ãnabiɔ guu sɔ̃ nɛɛ?‡

20

Davidi ń Yonatãao

[1] Davidi bɔ̀ Naio Lama à bàalɛ̀ gɛ̀ Yonatãa lè, ɔ̃ à aà là à mɛ̀: Bɔ́ má kɛ̀i? Dàa kpele má kɛ̀i?
Vãi kpele má kɛ̀ ń maeɛ ɔ̃ àlɛ ma wɛi? [2] A wèwà à mɛ̀: Gyaũ! Nyɔ̃ gao. Gwa, ma mae lı́ɔ yãe
kɛ à gı̃ kãimɛɛ ma swãwao, yãzɔ̃ɔ ge a yɔɔnan nò. Ma mae aɔ yã́ bee taa kɛ à gí oimɛɛe?
Màa no bá! [3] Ɔ Davidi ò lɔ: N mae dɔ̃ sãasã kɛ́ n ma wɛgwàɛ. A yãi i to n yãpi mào, kɛ́ n
pɔ su yao yãi. N Dii kuao ń n kuao má kú ga lɛ́zı̃ɛ. [4] Ɔ Yonatãa òɛ̀: Yã́ pɔ́ ń gbɛ̀aa píi má
kɛnɛ. [5] Ɔ Davidi òɛ̀: Gwa, mɔ dafu dikpɛ ku zia. A kũ̀ mà zɔ̃lɛ mà pɔble ń kíaoɛ. To mà gɛ
ulɛ sɛ̃u e zia bàasi oosi. [6] Tó n mae ma gbɛa, oè ma zɛ́ gbɛ̀ama ma gɛ ma bɛ wɛ́lɛu Bɛtɛlɛũ
zɛazɛaɛ, kɛ́ ma bɛdeɔ píi lɛ́ sa pɔ́ wı̃ o wɛ̃ ń wɛ̃o o we yãi. [7] Tó à mɛ̀ a maaɛ, máɔ aafia, ãma
tó aà pɔ pà maamaaɛ, ǹyɔ̃ dɔ̃ kɛ́ yãvãi à zɛ̀ò à kɛmɛɛ we. [8] Gbɛ̃kɛkɛ mapi n zɔ̀blenaɛ, asa
n yãyèmanɔ ń Dii dɔ̃aoɛ. Tó má tàae vı̃, ma dɛ nzı̃a. Nsu ma kpa n maewao. [9] Ɔ Yonatãa
mɛ̀: Gyaũ! Tó má dɔ̃ kɛ́ ma mae zɛ̀ò à vãikɛnɛɛ, má onɛo lɛ́? [10] Ɔ Davidi aà là à mɛ̀: Tó n
mae sù yãpãsı̃ ònɛ, démɛ a omɛɛi? [11] Ɔ Yonatãa òɛ̀: Mɔ wà gɛ́ sɛ̃u. Ɔ aa bɔ̀lɛ gɛ̀ sɛ̃u ḿpla.
[12] Ɔ Yonatãa mɛ̀: N Dii Isailiɔ Luao, e zia bàasi maa'i má a mae lɛ́ mà gwa. Tó n yã́
kàaàgu, má lɛ́kpãsãkɛnɛ. [13] Tó ma mae ye vãikɛnɛɛ, mɛ́ mi lɛ́kpãsãkɛnɛ ma n gbaɛ n ta
aafiao, Dii yãpãsı̃kɛmɛɛ bɛ̃̀ɛbɛ̃ɛ. Dii kunnɔ lá a kú ń ma maeo yãawa. [14] Tó ma su má kuɛ,
gbɛ̃kɛkɛmɛɛ lá Dii ı̃ kɛwa. Tó ma su ma gaɛ sɔ̃, [15] n gbɛ̃kɛ su láa ń ma bɛdeɔ bauo, baa tó
Dii tò n ibɛɛɔ làa dṹniau.* [16] Màa Yonatãa yãyè ń Davidio, ɔ̃ à mɛ̀: Dii fiabo n ibɛɛɔnɛ. [17] Ɔ
Yonatãa tò Davidi ɛ̀a a lɛgbɛ̃̀ɛ lɔ kɛ́ a yeaàzi yãi, asa a yeaàzi lá azı̃a wɛ̃niwaɛ.
[18] Ɔ Yonatãa òɛ̀: Mɔ dafu dikpɛ ku zia. Tó wi gbɛ̃e e n kı̃lauo, wa n gbɛaɛ. [19] Zia bàasi
gɛ́ ulɛi gu pɔ́ n ulɛu yãpi daalɛgɔɔ, níɔ ku gbɛ pɔ́ dɛ kɔɔ ũ saɛ we. [20] Má kazu gbɛpi saɛ wɛ́n

* **19:11** Soũ 59 † **19:13** Tãapiá lí pɔ́ wa ã̀ lán gbɛ̃nazı̃nawaɛ. ‡ **19:24** 1Sam 10.10-12 * **20:15** 2Sam 9.1

àaɔ̃, lándɔ̃ málɛ pɔ́ gbɔ̃́wa, [21] mí nɛgɔ̃ɛnae zĩ aà gɛ kapiɔ wɛɛlɛ. Tó má ò̃è, kaɔ ku aà kpɛ, aà
sɛ́lɛ mɔò, ní mɔ́, asa ń Diio ńyɔ̃ɔ aafiaɛ, kai kuo. [22] Tó má ò̃è kaɔ ku aà aɛ sɔ̃, gɛ́i, asa Dii mɛ́
n gbaɛ. [23] Yɑ̃́ pɔ́ wá yè ń kɔ̃o sɔ̃, Dii mɛ́ aɔ dɛ yɑ̃́pi seelade ũ gɔɔpii.

[24] Ɔ Davidi gɛ̀ ùlɛ sɛ̃u. Kɛ́ mɔ dafu bɔ̀, kía zɔ̃̀lɛ pɔbleai. [25] A zɔ̃̀lɛ a zɔ̃lɛkĩ̀i gĩ saɛ. Yonatɑ̃a
zɔ̃̀lɛ aà aɛ, mɛ́ Abinɛɛ ku aà saɛ. Davidi zɔ̃lɛkĩ̀i sɔ̃, gbɛ̃e ku weo. [26] Saulu i yɑ̃e o zĩbeezĩo,
asa àlɛ e yɑ̃e mɛ́ aà lè, à gbɑ̃lɛ̀, bee mɛ́ gĩɛ̀. [27] Kɛ́ a gu dɔ̀ mɔ gɔɔ plaade zĩ́, Davidi zɔ̃lɛkĩ̀i gi
da giiɛ, ɔ̃ Saulu a nɛ́ là à mɛ̀: Bɔ́yɑ̃i Yɛse nɛ'i mɔ pɔbleio za gĩai? [28] Ɔ a ò̃è: A zɛ́ gbɛ̀aa, à gɛ̀
Bɛtɛlɛũɛ. [29] A mɛ̀ mà to à gɛ́, asa a bɛdeɔ lɛ́ sa'o wɛ̃́lɛpiuɛ, ɔ̃ a vĩ̀i òɛ à mɔ́. A mɛ̀ tó à kɛ̀mɛɛ,
mà a gbaɛ à gɛ́ a vĩ̀iɔ gwai. A yɑ̃́i tò i mɔ pɔbleinnɔo. [30] Ɔ Saulu pɔ pà Yonatɑ̃azi à mɛ̀: Nɛ́
faasai swɑ̃́gbɑ̃ade! Má dɔ̃ kɛ́ n zɛ ń Yɛse nɛ́oɛ. N widà nzĩa ń n daowa. [31] Tó Yɛse nɛ́pi ku
wɛ̃ni guu, ńyɔ̃ e ǹ kpalableo. Gbɛ̃́ɔ zĩ aa aà kũ suomɛɛ tia. A gàɛ we. [32] Ɔ Yonatɑ̃a aà là à
mɛ̀: Bɔ́yɑ̃i a gaii? Bɔ́ a kɛ̀i? [33] Ɔ Saulu Yonatɑ̃a gbɑ̃̀ ń sɔ̃nao à e dɛ, ɔ̃ Yonatɑ̃a dɔ̃̀ sa kɛ́ a mae
zɛ̀ ń Davidi dɛaoɛ.

[34] Yonatɑ̃a fɛ̀lɛ gò pɔbleaa ń pɔfɛ̃o, i pɔble mɔ gɔɔ plaade zĩ́pio, asa aà nɔ̀sɛ yà Davidi yɑ̃́
musuɛ, kɛ́ aà mae aà dĩ̀lɛ yɑ̃fũu yɑ̃́i.

[35] Kɛ́ a gu dɔ̀, Yonatɑ̃a bɔ̀ gɛ̀ Davidi lei gupiu. Nɛgɔ̃ɛnae tɛaàzi. [36] Ɔ a ò nɛ́piɛ. Bàalɛ ǹ
gɛ́ le. Má kazu, ní wɛɛlɛ. Kɛ́ nɛ́pi bàalɛ̀ lɛ́ gɛ́, ɔ̃ Yonatɑ̃a ka mà aà mia. [37] Kɛ́ nɛ́pi kà gu pɔ́
Yonatɑ̃a ka gbàɛpiu, ɔ̃ à lɛzù nɛ́pizi à mɛ̀: Kapiɔ ku n aɛ le. [38] Ɔ Yonatɑ̃a ɛ̀a lɛzùaàzi lɔ à
mɛ̀: Gɛ́ kpakpa, ńsu zɛo. Ɔ nɛ́pi kapiɔ sɛ̀lɛ à sùò a diiɛ. [39] Nɛ́pi yɑ̃́pi dɔ̃o, sema Yonatɑ̃a ń
Davidio. [40] Ɔ Yonatɑ̃a a gɔ̃kɛbɔɔ kpà nɛ́piwa à mɛ̀: Si ǹ taò bɛ.

[41] Kɛ́ nɛ́pi tà, Davidi fɛ̀lɛ gɛɔmidɔkĩ̀i oi, à mɔ̀ kùlɛ Yonatɑ̃aɛ gɛ̃n àaɔ̃, à wùlɛ a gbɛɛu. Ɔ aa
lɛpɛ̀kɔ̃wa, aa ɔ́ɔlɔ̀ ḿpla ḿpii, Davidi pɔ́ mɛ́ kɛ̀ zài. [42] Ɔ Yonatɑ̃a ò̃è: Gɛ́ aafia, asa wa lɛgbɛ̃̀ ń
Dii tɔ́o wa mɛ̀, Dii mɛ́ wá seelade ũ ma buiɔ ń n buiɔ zɑ̃nguo e gɔɔpii.

21

Davidi kua Nɔbu

[1] Davidi bɔ̀ we, ɔ̃ Yonatɑ̃a ɛ̀a tà bɛ. [2] Kɛ́ Davidi lɛ́ gɛ́ sa'onkia Aimɛlɛki kĩ̀i Nɔbu, Aimɛlɛkipi
bɔ̀ gɛ̀ daiaàlɛ. Vĩa aà kũ̀, ɔ̃ à aà là à mɛ̀: Bɔ́mɛ tò ń bɛ ndo gbɛ̃e kunnɔo ni? [3] Davidi wɛ̀wà
à mɛ̀: Kí mɛ́ zĩdàmɛɛ, à mɛ̀ másu to gbɛ̃e yɑ̃́ pɔ́ a dĩ̀lɛmɛɛ à ma zĩ kɛi dɔ̃o. Ɔ wa gudɔ̀kɔ̃ɛ
ń ma ĩwaɔ aa dɔaamɛɛ. [4] Blɛ kpele ń vĩ la tiai? Ma gba pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔo ge pɔ́ pɔ́ ń vĩ píi lé.
[5] Ɔ sa'onkiapi mɛ̀: Pɛ̃ɛ pɑ̃ kuo, sema pɔ́ pɔ́ wa kàlɛ Luaɛ bàasio. Tó n gbɛ̃́ɔ gbɑ̃lɛa nɔɛ yɑ̃́
musuo,* má kpama. [6] Ɔ Davidi ò̃è: Màaɛ, wá wázĩa kũa nɔɛɔ yɑ̃́ musu, lá wi kɛ wà gbasa
da zĩkazɛuwa. Ma gbɛ̃́ɔ pɔ́ɔ gbɑ̃lɛao. Baa gɔɔ pɔ́ wálɛ pɔeɑ̃ táa'o, aaliɔ gbɑ̃lɛao, belenkɛ tá
pɔ́ wálɛ o gbɑ̃. [7] Ɔ sa'onkiapi Lua pɛ̃ɛ sɛ̀ a kpàwà, asa pɛ̃ɛe ku weo, sema pɔ́ pɔ́ wa kàlɛ
Luaɛpi.† Wĩ pɛ̃ɛpi sɛ Dii aɛɛ, ɔ̃ wĩ a lɛũkpakɛ ń pɛ̃ɛ dafuo.‡

[8] Saulu ĩwae ku we gɔɔpi, aà tɔ́n Doegu. Ɛdɔ̃ buiɛ, aàpi mɛ́ Saulu sɑ̃dɑ̃nki ũ. [9] Ɔ Davidi
Aimɛlɛki là à mɛ̀: N sɔ̃na ge fɛ̃nda vĩ laa? Mi e ma a fɛ̃nda ge gɔ̃kɛbɔe sɛ̀o, asa kí zĩpi dàmɛɛ
zɛazɛaɛ. [10] Sa'onkiapi wɛ̀wà à mɛ̀: Filitɛ̃ pɔ́ ń dɛ̀ Ela guzulɛu Goliati fɛ̃nda gwa kɛ. A ku
sa'o'ula kpɛ, zwɑ̃a fĩfĩwa. Tó ń yei, sɛ́, asa a pɑ̃le ku la lɔo, sema bee. Ɔ Davidi mɛ̀: Kpaa,
a sáa kuo.

Davidi ĩandekɛkɛa

[11] Davidi bàalɛ̀ Sauluɛ zĩbeezĩ, à tà Gata kí Akisi kĩ̀i. [12] Ɔ Akisipi ĩwaɔ ò̃è: Isaili bùsu kí
Davidin weo lò? Aàpi ɔ̃ wĩ ɔ̃wɑ̃ wĩ lɛsi aà yɑ̃́ musuo lò? Wĩ mɛ:
Saulu gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ ɔ̀aa sɔoɛ (1.000),
Davidi sɔ̃ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000).
[13] Yɑ̃́pi Davidi kũ̀ gbɑ̃a, àlɛ vĩakɛ Akisiɛ maamaa.§ [14] Ɔ à azĩa lĩ̀lɛ, àlɛ ĩandekɛ kɛ ń wáa.

* **21:5** Lev 15.18 † **21:7** Mat 12.3-4 ‡ **21:7** Bɔa 40.22-23 § **21:13** Soũ 56

A ɔgbɛ gàlɛgalɛ bĩ́ibɔlɛ gbaɔwa, a tò lɛ́'i dà a lɛkpɛa. 15 Ɔ Akisi ò a ı̃waɔnɛ: A gwa! Gbɛ̃́piá
ı̃́andeɛ. Bɔ́yãi a aà sɛ̀ a mɔoai? 16 Iandeɔ kɛ̃̀sãaɛ, ɔ̃ a gbɛ̃́pi sɛ̀ a mɔoa aà ı̃́andekɛ kɛmɛɛa? A
e gɛ̃ ma uao.*

22

Saulu Nɔbu sa'onaɔ dɛdɛa

1 Davidi bɔ̀ we, à bàalɛ̀ à gɛ̀ gɛ̃̀ Adulaũ gbɛ̀'ɛu.* Kɛ́ aà vı̃̀iɔ ń aà de bɛdeɔ aà bao mà, aa gɛ̀
aà lè we. 2 Yã'ɔ̃madeɔ ń ı̃́adeɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ yã́ lɛ́ káńguoɔ kã̀aaaàzi píi, ɔ̃ à gɔ̃̀ ń dɔaana ũ. Aa
kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla taa. 3 Bɔa za we Davidi gɛ̀ Mizipa, Mɔabu bùsuu, a ò Mɔabuɔ kíaɛ: Ma
mae ń ma dao gba zɛ́ aaɔ kunnɔ e mà dɔ̃ lá Lua a kɛmɛɛ. 4 Ɔ à ń tó ń Mɔabuɔ kíao we. Aa
kuaànɔ gɔɔ pɔ́ Davidi ku sɛ̃gbãu. 5 Bee gbɛa ãnabi Gada mɔ̀ yã'ò Davidiɛ à mɛ̀: Nsu ǹyɔ̃ ku
sɛ̃gbãu lɔo. Ɛa ta Yuda bùsuu. Ɔ à fɛ̀lɛ gɛ̀ Ɛlɛtu líkpɛu.
6 Zı̃ewa Saulu zɔ̃lɛa baali gbáu Gibɛa sı̃̀sı̃ musu. A a sɔ̃na kũa, aà ı̃waɔ liaaaàzi píi. Ɔ a
mà wà Davidi ń gbɛ̃́ pɔ́ kuaànɔɔ kúkı̃i dɔ̃̀. 7 Ɔ a ò a ı̃wapiɔnɛ: Á Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ, à ma yãma
ápii. Yɛse nɛ́ a buaɔ ń vɛ̃ɛbuɔ kpáwáe? A á dilɛ zı̃gɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo ge gbɛ̃ɔn basɔobasɔoɔ
dɔaanaɔ ũe? 8 Ápii a lɛkpàaı̃mazie. Kɛ́ ma nɛ́ yãyè ń Yɛse néo, á gbɛ̃e i omɛɛo. Á gbɛ̃e i
wɛ̃nadɔ̃mɛɛo. I kãmɛɛ ma swã́wa kɛ́ ma nɛ́ ma ı̃wapi nɔ̀sɛ fɛ̀lɛ aàɔ ma wɛ, lá àlɛ kɛ tiaɛwao.
9 Ɛdɔũ bui Doegu kú ń Saulu ı̃waɔ we, ɔ̃ à mɛ̀: Ma Yɛse nɛ́ è, à mɔ̀ Aitubu nɛ́ Aimɛlɛki kı̃́i
Nɔbu. 10 A yãe wɛɛlɛ kɛ̀ɛ Diiwa, ɔ̃ à kũ̀sũa kpàwà ń Filitɛ̃ bui Goliati fɛ̃ndao.†
11 Ɔ kía gbɛ̃́ɔ zı̃̀ aa sa'onkia Aimɛlɛki sísi ń a de bɛde pɔ́ dɛ sa'onaɔ ũ Nɔbuɔ píi. Ɔ aa mɔ̀
kía kı̃́i ḿpii. 12 Ɔ Saulupi ò̀ɛ: Swã́kpa ǹ ma, Aitubu nɛ́. A wèwà à mɛ̀: Ma swã́ wɛ̃̀, Baa.
13 Ɔ Saulu aà là à mɛ̀: Bɔ́yãi mpi ń Yɛse néo a lɛkpàaı̃mazii? Bɔ́yãi n blɛ kpàwà ń fɛ̃ndao, n
yãe wɛɛlɛ kɛ̀ɛ Luawa, kɛ́ aà fɛlɛmanɔ aàɔ ma wɛ, lá àlɛ kɛ tiaɛwai? 14 Aimɛlɛki wèwà à mɛ̀:
N ı̃waɔ guu píi, dé náai mɛ́ kà Davidiwai? N nɛ́ zã́ɛ, nzı̃a dɔ̃̀anaɔ kíaɛ. Á tɔbɔ̀ n bɛ. 15 Mi
wɛɛlɛ kɛ̀ɛ Luawa yãao lé? Kai! Baa, ńsu yãdɔ mapi n zɔ̀blenawao ge ma de bɛdeɔ, asa má
yãe dɔ̃ yã́pi musuo, baa yɔɔ. 16 Ɔ kípi ò̀ɛ: N gaɛ, mpi ń n de bɛdeɔ píi. 17 Ɔ a ò dɔai pɔ́ kú
weɔnɛ à mɛ̀: A fɛlɛ à Dii gbàgbanaɔ dɛdɛ, asa an ɔ ku Davidi yã́uɛ. Aa aà bàalɛa yã́ dɔ̃, ɔ̃
aai omɛɛo. Áma aà ı̃wapiɔ i we ɔsɛ̀ aa Dii gbàgbanapiɔ dɛ̀dɛo. 18 Ɔ kípi ò Doeguɛ: Fɛlɛ ǹ
sa'onapiɔ dɛdɛ. Ɔ à fɛ̀lɛ à ń dɛdɛ gɔ̃̀ɔ. A bàabaa sa'o'uladanapiɔ dɛ̀dɛ gbɛ̃ɔn basiiɔ̃sɔo. 19 Ɔ
Saulu ɛ̀a sa'onapiɔ wɛ̃́lɛ Nɔbudeɔ dɛ̀dɛ lɔ, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ ń nɛ́ gbãaɔ ń nétɛ̃naɔ ń zuɔ ń zàa'ı̃naɔ
ń sãɔ. Wà ń dɛdɛ ń fɛ̃ndao ḿpii.
20 Ɔ Aimɛlɛki nɛ́ do pı̃limá, aà tɔ́n Abiataa. A bàalɛ̀ à gɛ̀ tɛ̀ Davidizi. 21 A ò Davidiɛ, Saulu
Dii gbàgbanaɔ dɛ̀dɛ píiɛ. 22 Ɔ Davidi ò̀ɛ: Kɛ́ ma Ɛdɔũ bui Doegu è we gɔɔ bee, má dɔ̃ sã́asã
kɛ́ a o Sauluɛ. Tàaeden ma ũ n de bɛdeɔ gagaa píi yã́ musu. 23 Nyɔ̃ kumanɔ. Nsu to vı̃a n
kũo. Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ n wɛ lɛ́ ma wɛ sɔ̃ɛ. Yãe a n le ma ɔzı̃o.

23

Davidi Kɛiladeɔ misia

1 Wa ò Davidiɛ wà mɛ̀: Gwa, Filitɛ̃ɔ lɛ́ zı̃ka ń Kɛiladeɔ, aalɛ ń pɔ́wɛnaɔ naaa. 2 Ɔ Davidi
gbɛ̀a Diiwa à mɛ̀: Mà gɛ́ lɛ́lɛi Filitɛ̃piɔwa yã̀? Ɔ Dii ò̀ɛ: Gɛ́ lɛ́lɛimá, ní Kɛiladeɔ misi. 3 Ɔ
Davidi gbɛ̃́ɔ ò̀ɛ: Lá vı̃a lɛ́ wá kṹ Yuda bùsuu la, wá fɔ̃ gɛ́ zı̃kai ń Filitɛ̃ɔ Kɛilae? 4 Davidi ɛ̀a
gbɛ̀a Diiwa lɔ, ɔ̃ Dii ò̀ɛ: Fɛlɛ gɛ́ Kɛila, asa má Filitɛ̃ɔ nanɛ n ɔzı̃ɛ. 5 Ɔ Davidi gɛ̀ Kɛila ń a gbɛ̃́ɔ,
à zı̃kà ń Filitɛ̃ɔ, ɔ̃ à ń pɔtuoɔ sı̃mã́. A Filitɛ̃ɔ dɛ̀dɛ dasidasi, à Kɛiladeɔ mı̃̀si.

Saulu pɛ́lɛa Davidizi

* **21:16** Soũ 34 * **22:1** Soũ 57, 142 † **22:10** Soũ 52

6 Kɛ́ Aimɛlɛki nɛ́ Abiataa bàalɛ̀, àlɛ gɛ́ Davidi kĩ́i yãa, a a sa'o'ula kũaɛ, ɔ̃ à gɛ̀ò Kɛila. 7 Kɛ́
Saulu mà Davidi gɛ̀ Kɛila, à mɛ̀: Lua gĩaàziɛ, ɔ̃ à aà nàmɛɛ ma ɔzĩ, asa à azĩa kàka wɛ̃́lɛ
bĩ́ideuɛ. 8 Saulu a zĩgɔ̃ɔ kã̀aa píi aa gɛ koezɔ̃ Davidi ń a gbɛ̃́ɔzi Kɛila. 9 Kɛ́ Davidi mà Saulu
lɛ́ vãikpaaĩanɔ, ɔ̃ a ò sa'ona Abiataaɛ aà mɔ́ ń sa'o'ulao. 10 Ɔ Davidi mɛ̀: Dii Isailiɔ Lua, mapi
n zɔ̀blena, má mà Saulu lɛ́ zɛwɛɛlɛ à mɔ Kɛila à wɛ̃́lɛɛ beepi dúuzɔ̃ ma yã́i. 11 Kɛiladeɔ ma
kpawà yà̃? Saulu a mɔ la lá má màwa yà̃? Dii Isailiɔ Lua, o mapi n zɔ̀blenaɛ. Ɔ Dii ò̀ɛ: A
mɔ́. 12 Ɔ Davidi aà là lɔ: Kɛiladeɔ ma kpawà ń ma gbɛ̃́ɔ yà̃? Ɔ Dii mɛ̀: Aa á kpawàɛ. 13 Ɔ
Davidi ń a gbɛ̃́ɔ fɛ̀lɛ, aa kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ taawa. Kɛ́ aa bɔ̀ Kɛila, ɔ̃ aa gɛ̀ gu pɔ́ aa yei. Kɛ́
Saulu mà Davidi bɔ̀ Kɛila, i gɛ́ we lɔo.
14 Davidi ku zɛgikĩ̀iɔu gbáau Zifi bùsu gbɛ̀sĩsĩdeu. Lá gu lɛ́ dɔ Saulu ĩ̀ɔ aà wɛɛ, ãma Lua
i Davidi naɛ̀ aà ɔzĩo. 15 Gɔɔ pɔ́ Davidi ku Zifi bùsu líkpɛu, a mà Saulu ń aà gbɛ̃́ɔ lɛ́ mɔ́ a dɛi.
16 Ɔ Saulu nɛ́ Yonatãa fɛ̀lɛ gɛ̀ Davidi lè za líkpɛpiu, à aà gbà sɔ̃ ń Lua tɔ́o. 17 A ò̀ɛ: Ñsu to vĩa
n kũo, asa ma mae a e ɔkãmao. Mmɛ ńyɔ̃ kible Isailiɔwa, mapi sɔ̃ míɔ dɛ n plaade ũ. Ma
maepi bee dɔ̃ se. 18 Ɔ aa yãyè ń kɔ̃o ḿpla Dii aɛ. Davidi ku líkpɛu we, ɔ̃ Yonatãa tà bɛ.
19 Bee gbɛa Zifideɔ gɛ̀ Saulu lè Gibɛa aa mɛ̀: Davidi ulɛa wá bùsu sɛ̃gbãu. A ku líkpɛu
Hakila sĩ̀sĩpɔlɛu Yɛsimɔ gɛɔmidɔkĩi oi.* 20 Kí, gɔɔ pɔ́ ń yei píi, mɔ we, wí aà kpama. 21 Ɔ
Saulu mɛ̀: Dii báaadaágu, kɛ́ a ma wɛ̃nagwà yã́i. 22 Ã tá, í ɛa sɔukɛ. Ã gu pɔ́ ĩ gɛ́u gbɛagbɛa
ń gbɛ̃́ pɔ́ aa aà èɔ, asa má mà wà mɛ̀ aà ɔ̃nɔá ɔ̃nɔ no. 23 Ã gbɛagbɛa kɛ́ à e à aà ulɛkĩiɔ dɔ̃ píi,
í ɛa mɔ ma le mà a sã́asã ma, mí gɛ́ánɔ. Tó a kú á bùsuu weɛ, má kpálɛkɛaàzi Yuda buiɔ
guu píiɛ. 24 Ɔ aa dàzɛu aa dɔ̀aa Sauluɛ Zifi. Gɔɔ bee sɔ̃ Davidi ń a gbɛ̃́ɔ ku Maɔni gbáau sɛ̃
pɔ́ kú Yɛsimɔ gɛɔmidɔkĩi oiu.
25 Kɛ́ Saulu ń a gbɛ̃́ɔ lɛ́ mɔ́ kpálɛkɛiaàzi, à a baomà, ɔ̃ à pĩla gbɛpiwa, a ku Maɔni gbáau.
Kɛ́ Saulu mà, ɔ̃ à pɛ̀lɛaàzi Maɔni gbáau we. 26 Sauluɔ bɛ gbɛ̀sĩsĩ kpɛle, Davidiɔ bɛ a kpɛla,
aalɛ olo'olobo aalɛ bàalɛ Sauluɛ. Gɔɔ pɔ́ Saulu ń a gbɛ̃́ɔ lɛ́ lia Davidiɔzi aa ń kṹ, 27 ɔ̃ gbɛ̃e mɔ̀
baokpà Sauluɛ à mɛ̀: Kɛ kpakpa, Filitɛ̃ɔ mɔ̀ lɛ́lɛi wá bùsuwa. 28 Ɔ Saulu zɛ̀ pɛ́lɛa Davidiziɛ,
à gɛ̀ Filitɛ̃ɔ lei. A yã́i tò wĩ mɛ gupiɛ Kɔ̃kpaalɛgbɛ.

24

Davidi gia Saulu dɛai gbɛ̀'ɛu

1 Bee gbɛa Davidi bɔ̀ we à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ sɛ̃gbãu, gu pɔ́ wĩ mɛ Ɛngɛdi. 2 Kɛ́ Saulu sù ń Filitɛ̃ɔ yaao,
wa ò̀ɛ Davidi ku Ɛngɛdi gbáau. 3 Ɔ à Isaili zĩgɔ̃ɔ sɛ̀lɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa gɛ̃o, à dàńnɔ zɛ́u kpálɛkɛi
Davidiɔzi gu pɔ́ wĩ mɛ Tueɔ gbɛ̀sĩsĩ. 4 Kɛ́ à kà sãɔ kaa pɔ́ kú zɛ́ saɛ kĩ́i, à gbɛ̀'ɛ è we, ɔ̃ à gɛ̃̀u
bĩ́ikpɛkɛi. Davidi ń a gbɛ̃́ɔ sɔ̃ aa ku gbɛ̀'ɛpiu za a lɛ́wa.* 5 Ɔ Davidi gbɛ̃́ɔ ò̀ɛ: Gwa, gɔɔ pɔ́ Dii
mɛ̀ á n ibɛɛ nanɛ n ɔzĩ ǹ yãkɛɛ̀ lá ń yeiwan gbã. Ɔ Davidi fɛ̀lɛ tɛɛɛ, à Saulu ulada lɛ́ zɔ̃̀ aà
saɛ. 6 A gbɛa Davidi làasoo lɛ́ ĩadawà Saulu ula lɛ́ pɔ́ a zɔ̃̀pi yã́i, 7 a ò a gbɛ̃́ɔnɛ: Kai! Dii su
to mà yã́ bee taa kɛ ma dii pɔ́ á kpàɛo. Má ɔkãwào, asa Dii mɛ́ aà kpà kía ũ.
8 Davidi a gbɛ̃́ɔ lèle ń yã́pi yã́i, i to aa Saulu dɛ̀o. Kɛ́ Saulu bɔ̀ gbɛ̀'ɛu, àlɛ gɛ̃zɛa, 9 ɔ̃ Davidi
bɔ̀ gbɛ̀'ɛpiu à lɛzùaàzi à mɛ̀: Ma dii kí! Kɛ́ Saulu lĩ̀li à a kpɛ gwà, ɔ̃ Davidi kùlɛ à a mipɛ̀lɛɛ̀.
10 Ɔ a ò Sauluɛ: Tó wà mɛ̀ ma vãi ò ń musu, bɔ́yãi ni síi? 11 Gwa! N wɛ́ è gbã lá Dii n namɛɛ
ma ɔzĩ gbɛ̀'ɛu. Wa òmɛɛ mà n dɛ, ɔ̃ ma n wɛ̃nagwà, ma mɛ̀ má ɔkã ma diiwao, asa Dii mɛ́
aà kpà kía ũ. 12 Gwae Baa! Gwa, má n ulada lɛ́ kũa kɛ! Ma n ula lɛ́ zɔ̃̀, ãma mi n dɛo. Ñ dɔ̃̀
sa kɛ́ má vãi geĩ́i kũannɔo. Mi tàaekɛnɛo, ɔ̃ ńlɛ ma wɛ. 13 Dii mɛ́ a yã́gɔ̃gɔ̃wɛ̃ɛ, i tɔsimamɛɛ,
ãma mapi, má ɔkãmao. 14 Lá wà yáasikɛ̀ za ziwa wà mɛ̀: Yãvãi ĩ bɔ vãikɛnaɔ kĩ́iɛ. Má
ɔkãmao. 15 N Isailiɔ kía, dé yã́i n bɔii? Dé ńlɛ pɛ́lɛaàzii? Gbɛ̃ gɛ yà̃? Kɔ̀ɔtɛ̃ yà̃? 16 Dii mɛ́ a
ma yã́ gwa, i yã́gɔ̃gɔ̃wɛ̃ɛ, i yãnakpaa, i zɛmanɔ, i ma bɔ n ɔzĩ.

---
* **23:19** Soũ 54 * **24:4** Soũ 142

17 Kɛ́ Davidi yá̰ bee ò Sauluɛ a làa, Saulu mɛ̀: Ma nɛ́ Davidi, n lɔɔn wee? Ɔ Saulu wii pà̰lɛ
à ɔ́ɔlɔ̀. 18 A ò Davidiɛ: N yá̰ na dɛmala, asa vãi má kɛ̀nɛ, ɔ̃ n ɦabòmɛɛ ń maao. 19 N maa pɔ́
ń kɛ̀mɛɛ ò tia. Kɛ́ Dii ma nanɛ n ɔzi̋, ni ma dɛo. 20 Tó gbɛ̃́ bɔ̀ a ibɛɛwa, ì to aà ta aafiae? Dii
maa pɔ́ ń kɛ̀mɛɛ gbã ɦabonɛ. 21 Má dɔ̃ sa kɛ́ ńyɔ̃ gɔ̃ kía ũ, níɔ kible Isailiɔwa. 22 Lɛgbɛ̃mɛɛ ń
Dii tɔ́o, kɛ́ ńyɔ̃ ma bui kaalɛo, ńyɔ̃ ma de bɛdeɔ tɔ́ midɛo. 23 Ɔ Davidi lɛgbɛ̀̃ Sauluɛ. Kɛ́ Saulu
tà bɛ, ɔ̃ Davidi ń a gbɛ̃́ɔ ɛ̀a aa tà sɛ̃gbãu.

25

Nabali gia dɔnlɛkɛi Davidiɛ

1 Samuɛli gà, ɔ̃ Isailiɔ kà̰aa píi, aalɛ ɔ́ɔlɔ aà gaa yá̰ musu, ɔ̃ wà aà vḭ̀ a bɛ Lama. Bee gbɛa
Davidi gɛ̀ Palana sɛ̃u. 2 Maɔni gbɛ̃e ku, a bɔɔlɛ vi̋ Kaamɛli we. Ɔde saɛ, a sãɔ vi̋ mɛ̀n ɔ̀aa
gɛ̃o ń bleɔ mɛ̀n ɔ̀aa sɔo. Ɔ à mɔ̀ Kaamɛli a sãɔ kãkɛ̃ɛlɛi. 3 Aà tɔ́n Nabali,* aà na tɔ́n Abigaili.
Nɔɛpi laai vi̋ mɛ́ aà kákaa maa, ãma aà gɔ̃pi pãsi̋ mɛ́ aà yãkɛaɔ dɔ̀ɔ vi̋o. Kalɛbu buiɛ.
4 Gɔɔ pɔ́ Davidi ku sɛ̃u, a mà Nabali mɔ̀ a sãɔ kãkɛ̃ɛlɛi. 5 Ɔ à a ì̋waɔ zì̋ gbɛ̃ɔn kwi, a ònɛ́:
Á fɛlɛ gɛ́ Nabali kḭ̀i Kaamɛli, í fɔkpawàmɛɛ, 6 í oɛ̀ à mɛ: Lua n dɔ̃ ń aafiao ń n uao ń n gbɛ̃́ɔ
píi. 7 Má mà n mɔ ń sãkãkɛ̃ɛlɛnaɔ. Kɛ́ n sãdãnaɔ kúwanɔ, wi ì̋adamáo, mɛ́ an kua Kaamɛli
guu, pɔe i kɛ̃́sãmáo. 8 N n zi̋kɛnapiɔ la, aa onɛ. Ma ì̋waɔ wɛgwa, asa dikpɛ zi̋́ɛ. N zɔ̀blenapiɔ
ń mapi n nɛ́o wá gba pɔ́ pɔ́ ń è.
9 Kɛ́ Davidi ì̋wapiɔ kà, aa yá̰pi sɛ̀lɛ si̋u Nabaliɛ ń Davidi tɔ́o, ɔ̃ aa sɔ̃̀aaàzi. 10 Ɔ Nabali ònɛ́:
Dén Davidi ũi? Bɔ́n Yɛse nɛ́pi ũi? Zɔ pɔ́ aa kɛ̀̃ ń diiɔwa gbãɔ dasi. 11 Á ye mà a pɛ̃ɛ ń ma ío
ń nɔ̀ɔ pɔ́ má dɛ̀ ma sãkãkɛ̃ɛlɛnaɔnɛo sɛ́lɛ mà kpa gbɛ̃́ pɔ́ má ń bɔki̋i dɔ̃ɔɔwa yà̰? 12 Ɔ Davidi
gbɛ̃́ɔ ɛ̀a dàzɛu aa tà. Kɛ́ aa kà, aa yá̰piɔ sɛ̀lɛ si̋uɛ̀ píi. 13 Ɔ Davidi ò a gbɛ́piɔnɛ: Á baade a
fɛ̃nda loo. Ɔ an baade a fɛ̃nda lòo ń Davidipio sɔ̃. Gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ ń Davidioɔ kà ɔ̀aa pla taa, ɔ̃
gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do gɔ̃̀ ń asoɔ.

Abigaili awakpaa Davidiɛ a zá̰ Nabali yá̰ musu

14 Á mɔ lè zi̋kɛnapiɔ do gɛ ò Nabali na Abigailiɛ à mɛ̀: Davidi gbɛ̃́ɔ zi̋ aa bɔ̀ sɛ̃u, aa mɔ̀
fɔkpà wá diiwa, ɔ̃ à pàlamá. 15 Gbɛ̃́piɔ sɔ̃ aa maakɛ̀wɛ̃ɛ maamaaɛ, aai ì̋adawáo. Wá kuańnɔ
sɛ̃u guu, pɔe lí kɛ̃́sãwáo. 16 Gɔɔ pɔ́ wálɛ sãdã ń saɛ fãanɛ ń gwãasi̋naо píi aai̋ɔ liaawázi lán
bi̋iwaɛ. 17 Làasookɛ yá̰ pɔ́ ńyɔ̃ kɛwa, asa aa zɛ̀ò wà vãikɛ wá diiɛ ń aà uadeɔ píiɛ. Aàpi
maao, ì̋li gbɛ̃́ yã'onɛ mao.
18 Ɔ Abigaili pɛ̃ɛ nàaa kpakpa mɛ̀n ɔ̀aa do ń vɛ̃ɛo tùu pla ń sã pɔ́ wa kɛ̀kɛɔ mɛ̀n sɔo ń
pɔ́wɛna kpasaao pɛ̃n sɔo ń vɛ̃ɛbɛ kàaɔ mɛ̀n basɔo ń kaadɔɛmbɛ gii kàaɔ mɛ̀n ɔ̀aa do, aa yè
zàa'i̋naɔnɛ. 19 Ɔ a ò a zi̋kɛnaɔnɛ: Aɔ dɔaa, máɔ tɛ́ á kpɛɛ. I yãe o a zã Nabaliɛo. 20 Ɔ a di a
zàa'i̋na kpɛ, àlɛ pila si̋̀si̋wa. Kɛ́ à bɔ̀ si̋̀si̋ kpɛ, à kpàaũ ń Davidio, àlɛ pila si̋̀si̋wa sɔ̃ ń a gbɛ̃́ɔ,
aalɛ mɔ́. 21 Davidi lɛ́ o a gbɛ̃́ɔnɛ: Ma gbɛ̃́pi pɔ́ɔ dɔ̃̀aɛ̀ sɛ̃u pãɛ. Wi aà pɔe sɛo, ɔ̃ à maa ɦabòmɛɛ
ń vãio. 22 Tó ma aà gɔ̃ɛe tò bɛ̃́ɛ e gu àɔ gɛ́ dɔi, Lua yãpãsi̋kɛmɛɛ bɛ̃̀ɛbɛ̃ɛ.
23 Kɛ́ Abigaili aà è, ɔ̃ à pi̋la a zàa'i̋nawa kpakpa, à kùlɛ Davidiɛ à wùlɛ a gbɛɛu. 24 Ɔ à kùlɛ
aà gbázi̋ à mɛ̀: Baa, mámɛ má tàae vi̋ mado. Mapi n zɔ̀blena gba zɛ́ mà yã'onɛ. Swãdɔ
mapi n zɔ̀blena yái. 25 Baa, Nabali maao. Nsu ǹ aà yãdao. A dɛ lá a tɔ́waɛ. Aà tɔ́n Mi̋saide,
mɛ́ mi̋saiyã ɔ̃ ì̋ɔ kɛ. Mapi n zɔ̀blena sɔ̃ mi gbɛ̃́ pɔ́ n ń zi̋́ɔ eo. 26 Baa, lá Dii ku mɛ́ ń ku, Dii gi̋nɛ
ǹ gbɛ̃dɛ ǹ tɔsi nzi̋aɛɛ. Dii to n ibɛɛɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ n vãi wɛɛlɛɔ gɔ̃ lán Nabaliwa. 27 Tiasa Baa,
gba pɔ́ mapi n zɔ̀blena ma mɔonɛɛ bee si ǹ kpa n ì̋waɔwa. 28 Sùuukɛ ń mapi n zɔ̀blenao ń
ma tàaeo. Dii a to n buiɔ aaɔ kible gɔɔpiiɛ, asa ni zi̋ka Diiɛɛ, mɛ́ wa vãie ema bauo. 29 Baa
tó gbɛ̃e fɛ̀lɛ lɛ́ pɛ́lɛnzi n dɛi, Dii n Lua a n wɛ̃ni dɔnɛ ń mɔgalaoɛ, i n ibɛɛɔ wɛ̃ni da a gbɛmau,
i zu. 30 Baa, tó Dii yãmaakɛ̀nɛ lá à a lɛgbɛ̀̃wà píi, mɛ́ à n dilɛ Isailiɔ dɔaana ũ, 31 n làasoo

---
* **25:3** Bee mɛ̀ mi̋saide.

su ȉadama, i n dayãu gbɛ̃dɛa pã ge tɔsia nzȉaɛ yá́ musuo. Baa, tó Dii maakɛ̀nɛ, to mapi n
zɔ̀blena ma yá́ àɔ dɔngu.
32 Ɔ Davidi ò Abigailiɛ: Wà Dii Isailiɔ Lua sáaukpa. Ɔmɛ n zȉ daimalɛ gbã. 33 Ma n sáaukɛ̀
sɔ̃ ń laai pɔ́ n ma gbao, asa ḿmɛ n ma zùukɛ̀ gbã, ɔ̃ mi gbɛ̃dɛ ma tɔsȉ mazȉaɛo. 34 Tó bee no,
ń Dii Isailiɔ Lua pɔ́ gȉmɛɛ mà vãikɛnɛo, tó ni wã n mɔ daimalɛ yãao, dɔ̃ yãa gu a dɔ Nabali
gɔ̃ɛewao. 35 Ɔ Davidi pɔ́ pɔ́ Abigaili mɔ̀oɛ sȉ à mɛ̀: Ka bɛ aafia. Ma n yãmà, ma yɔlaakɛ̀nɛ.

Nabali gaa ń Davidi Abigalio sɛao

36 Kɛ́ Abigaili kà Nabali kȉ́, a è àlɛ pɔnablɛble lán kíawa. Aà pɔ kɛ̀na, à vɛ̃ɛ gbɛ̀̃ à kȁ. Ɔ
aà napi i lɛbɔ à yãe òɛ̀ baa yɔɔo e gu gɛ̀ dɔ̀ò. 37 Kɛ́ gu dɔ̀, vɛ̃ɛ wèe Nabaliwa, ɔ̃ aà na yá́ pɔ́
kɛ̀pi sɛ̀lɛ sȉuɛ̀. Ɔ sɔ̃ kɛ̀̃aàgu, à gɔ̀̃ lán gbɛwa. 38 Gɔɔ kwi taa gbɛa Dii gotɔ̀̃wà, ɔ̃ à gà.
39 Kɛ́ Davidi Nabali gaa bao mà à mɛ̀: Wà Dii pɔ́ zɛ̀manɔ sáaukpa, à wí pɔ́ Nabali dàa
bɔ̀mɛɛ. A gȉmɛɛ mà vãikɛ, ɔ̃ a tò Nabali vãikɛa wȉ aàzȉa musu. Bee gbɛa Davidi gbɛ́̃ɔ zȉ̀
Abigailiwa aa oɛ̀ á ye aà sɛ nɔ ũ. 40 Kɛ́ Davidi ȉwapiɔ kà Abigaili kȉ́ Kaamɛli, aa òɛ̀: Davidi
mɛ́ wá zȉ́ma, a ye n da'uakɛ. 41 Ɔ à fɛ̀lɛ kùlɛ à a mipɛ̀lɛ à mɛ̀: Aà zɔ̀blenan ma ũ, ma sɔu mà
mà a dii ȉwaɔ gbá pípiné. 42 Ɔ à fɛ̀lɛ dȉ zàa'ȉna kpɛ gɔ̃̀ɔ. Aà nɔɛ zȉkɛnaɔ gɛ̀aànɔ gbɛ̃ɔn sɔo. Aa
dàzɛu ń Davidi zȉnaɔ, ɔ̃ à gɔ̀̃ aà nɔ ũ. 43 Davidi Yezɛlɛɛ gbɛ́̃ Ainɔaũ kũa nɔ ũ lɔ. An pla ḿpii
aà naɔnɛ. 44 Ɔ Saulu a nɛ́ Mikali pɔ́ dɛ Davidi nɔ ũ yãa kpà Laisi nɛ́ Palɛtiɛ, Galiũ gbɛ́̃wa.

26

Davidi gia Saulu dɛai gɛ̃n plaade

1 Zifideɔ gɛ̀ Saulu lè Gibɛa, aa òɛ̀: Davidi ulɛa Hakila sȉsȉpɔlɛu bɔaa ń Yɛsimɔɔ.* 2 Ɔ Saulu
gɛ̀ Zifi sɛ̃u ń Isaili zȉgɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa gɛ̃o, aalɛ Davidi wɛ sɛ̃piu. 3 Saulu bòokpà zɛ saɛ Hakila
sȉsȉpɔlɛ pɔ́ bɔaa ń Yɛsimɔo, mɛ́ Davidi ku sɛ̃u. Kɛ́ a mà Saulu lɛ́ pɛ́lɛazi, 4 ɔ̃ à asiigwanaɔ
zȉ, ɔ̃ a dɔ̃̀ sa kɛ́ Saulu kà. 5 Ɔ Davidi fɛ̀lɛ gɛ̀ gu pɔ́ Saulu bòokpàu. A Saulu ń a zȉgɔ̃ɔ dɔaana
Nɛɛ nɛ́ Abinɛɛo wúlɛkȉi è. Saulu wúlɛa bòo guoguo, aà gbɛ́̃ɔ kálɛa liaaaàzi. 6 Ɔ Davidi Iti
bui Aimɛlɛki ń Zeluia nɛ́ Abisaio là à mɛ̀: Démɛ a gɛmanɔ bòopiu Saulu kȉ́ii? Ɔ Abisai òɛ̀:
Mámɛ má gɛnnɔ. 7 Kɛ́ Davidi ń Abisaio lɔ̀ɔlɛ zȉgɔ̃piɔzi gwá́, ɔ̃ aa Saulu è wúlɛa, àlɛ i'o bòo
guoguo, aà sɔ̃na pɛ́lɛa aà mizȉ. Abinɛɛ ń a gbɛ́̃ɔ wúlɛa liaaaàzi ḿpii.
8 Ɔ Abisai ò Davidiɛ: Lua n ibɛɛ nànɛ n ɔzȉ gbãɛ. To mà aà zɔ̃ ń sɔ̃nao mà naaa ń tɔɔlɛo.
Má aà zɔ̃ gɛ̃n doɛ, i kɛ gɛ̃n pla no. 9 Ɔ Davidi òɛ̀: Nsu ǹ aà dɛo. Démɛ a ɔkã kía pɔ́ Dii kpàwa
ade bɔ pãi? 10 Ɔ Davidi ɛ̀a mɛ̀: Dii ku! Dii mɛ́ a gotɔ̃wà, aà gɔɔ pà à gàn nò, à gà zȉlaun nò.
11 Kai! Dii su to mà ɔkã kía pɔ́ á kpàwao. Wà gɛ wà sɔ̃na pɔ́ kú aà mizȉ sɛ́ ń aà ituuo, wí gɛ̃ò
zɛ́a. 12 Davidi sɔ̃na ń ituu pɔ́ kú Saulu mizȉo sɛ̀, ɔ̃ aa gɛ̀̃ò zɛ́a. An gbɛ̃e i ń eo, aa ń yá́ dɔ̃o,
aalɛ i'o ḿpiiɛ. An gbɛ̃e i vuo, asa Dii mɛ́ tò í zɔ̃ɔ dàńla.
13 Kɛ́ Davidi bùa swa baale, ɔ̃ à zɛ̀ sȉsȉ musu za zȁ̃zã, gu yàasa daa ń zãnguo. 14 Ɔ à lɛzù
Abinɛɛ ń a gbɛ́̃ɔzi à mɛ̀: Abinɛɛ yòoo! N nílɛ yȁ? Abinɛɛ wèwà à mɛ̀: Démɛ lɛ́ lɛzu kíazii?
15 Davidi òɛ̀: Nɛgɔ̃nan n ũo lò? Gbɛ̃e kànwa Isaili bùsuue? Gbɛ̃e mɔ̀ n dii kí dɛi. Bɔ́yãi ńlɛ
aà dɔ̃́ao ni? 16 Ni yá́ dɔ̃ ń kɛ̀o. N Diio a ka gaaɛ, asa i á dii kí pɔ́ Dii kpàɛ́ dɔ̃́ao. Gwae! Kí sɔ̃na
ń aà ituu pɔ́ kú aà mizȉo ku máɛ? 17 Saulu Davidi lɔɔ dɔ̃̀, ɔ̃ à mɛ̀: Davidi ma nɛ́, n lɔɔn wee?
A wèwà à mɛ̀: Ma dii kí, ma lɔɔɛ. 18 Davidi ɛ̀a mɛ̀: Bɔ́yãi ma dii lɛ́ pɛ́lɛ mapi a zɔ̀blenazii?
Bɔ́ má kɛ̀i? Bɔ́ má wȉwii? 19 Ma dii kí, swá́kpa mapi n zɔ̀blena yá́i sa. Tó Dii mɛ́ n sóikɛ̀a,
aà ma sa'oa gȉma. Tó gbɛ̃nazȉnaɔnɛ sɔ̃, Dii láaikɛmá, asa aa ma ya ma bɔ Dii gbɛ́̃ɔ guu, aa
mɛ̀ mà gɛ́ zɔblei dii zȉ̀loɔnɛɛ. 20 Nsu to wà ma dɛ zȁ̃ ń Diioo. Isailiɔ kía bɔ̀ kɔ̀ɔtɛ̃ wɛi lá wȉɔ
dɔ̃na ya gbɛ̀sȉsȉɔ musuwa. 21 Ɔ Saulu mɛ̀: Ma duunakɛ̀. Ma nɛ́ Davidi, ɛa su. Má ȉadama
lɔo, asa n ma wɛ̃ni dà gbia gbã. Sȉanaɛ, ma mȉsaiyã kɛ̀, ma zã yá́wa maamaaɛ. 22 Ɔ Davidi

* **26:1** Soũ 54

ɔ̀ɛ̀: N sɔ̃nan kɛ. To n ȉwae bua mɔ síi. 23 Dii ȉ fȉabo baadeɛ a maakɛ ń a náaio musu. Dii n
namɛɛ ma ɔzȉ gbãɛ, ãma mi we ɔkȁmao, kɛ́ Diipi mɛ́ n kpa kía ũ yấi. 24 Lá ma n wɛ̃ni bɛɛɛ
dɔ̏ gbã, Dii ma wɛ̃ni bɛɛɛ dɔ̃ màa, i ma si vãi píiwa. 25 Ɔ Saulu ɔ̀ɛ̀: Lua báaadangu ma nɛ́
Davidi. N̏yɔ̃ yãzɔ̃ɔkɛ, n mi aɔ daa íaɛ fá. Kɛ́ Davidi gɛ̏zɛa, ɔ̃ Saulu tà bɛ.

27

Davidi kua Filitɛ̃ɔ bùsuu

1 Davidi làasookɛ̀ à mɛ̀: Saulu a ma dɛ gɔɔewa. Tó mi bàalɛ ma ta Filitɛ̃ɔ bùsuuo, a
bɔmanɔ nao. Tó ma bàalɛ̀, Saulu a ma wɛa tó, mí bɔ aà ɔzȉ. 2 Ɔ Davidi fɛ̀lɛ gɛ̀ Gata kí Akisi,
Maɔki nɛ́ kı̋i. Gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ɔ gɛ̀aànɔ. 3 Ɔ Davidi ń a gbɛ̋ɔ zɔ̏lɛ Gata ń Akisio, baade ń a
bɛdeɔ. Davidi ku we ń a na gbɛ̃ɔn plaɔ, Yezɛlɛɛ gbɛ̋ Ainɔaũ ń Kaamɛli gbɛ̋ Abigaili pɔ́ dɛ
Nabali nɔ ũ yãao. 4 Kɛ́ wa ɔ̀ Sauluɛ Davidi bàalɛ̀ tà Gata, i pɛ́lɛaàzi lɔo.

5 Davidi ɔ̀ Akisiɛ: Tó n ma wɛgwàɛ, ma gba zɛ́ mà zɔ̃lɛ guei n zɔ̃ɛwiaɔ do guu. Mapi n
zɔ̀blena má ye màɔ kunnɔ n mɛɛwiauo. 6 Zȉbeezȉ ɔ̃ Akisi Zikilaga kpàwà, ɔ̃ à gɔ̏ Yuda kíaɔ
pɔ́ ũ e ń a gbão. 7 Davidi kua Filitɛ̃ɔ bùsuu kà wɛ̏ do ń mɔ síiɔ̃o.

8 Ɔ Davidi ń a gbɛ̋ɔ gɛ̀ lɛ̀lɛ Gesuuɔwa ń Giiziɔ ń Amalɛkiɔ. Gbɛ̋piɔ ku bùsupiu za ziɛ bɔa
za Sulu e à gɛ̀ pɛ̀ Egipiwa. 9 Tó Davidi zȉblè bùsupi wɛ̋lɛɔwa, ȉli gɔ̃ɛe ge nɔɛe to bɛ̋ɛo, sãɔ ń
zuɔ ń zàa'ȉnaɔ ń yiongoɔ ń pɔkasaɔ ɔ̃ ȉ naaa. Tó à tà, ȉ gɛ́ Akisi kı̋i, 10 ɔ̃ Akisi ȉ aà la gu pɔ́ à
lɛ̀lɛu gbɛ̋ɔwa zȉbeezȉ. Davidi ȉ oɛ̀ a gɛ Nɛgɛvɛ bùsuu, Yudaɔ ge Yelamɛli buiɔ ge Keniɔ kı̋iɛ.
11 Davidi lí gɔ̃ɛe ge nɔɛe to bɛ̋ɛ wà suò Gatao, asa à mɛ̀: Gbɛ̃e asu wá kɔmalɛkɛ à mɛ má kɛ̀
kɛ́wa ge kɛ́wao. Màa ȉɔ kɛ gɔɔ pɔ́ a ku Filitɛ̃ɔ bùsuu. 12 Akisi Davidi náaikɛ̀ à mɛ̀: Isailiɔ ye
aà gȉyãio. Aɔ dɛ ma zɔ̀blena ũɛ gɔɔpii.

28

Saulu ń nɔɛ wɛlɛnde gɛ̀sisinao

1 Zȉbeezȉ Filitɛ̃ɔ ń zȉgɔ̃ɔ kȁaa, aa ye gɛ́ zȉkai ń Isailiɔ. Ɔ Akisi ɔ̀ Davidiɛ: Asa ń dɔ̃ kɛ́ mpi
ń n gbɛ̋ɔ á gɛmanɔ zȉkaió? 2 Ɔ Davidi ɔ̀ɛ̀: Too, ńyɔ̃ e sa lá mapi n zɔ̀blena má kɛ. Ɔ Akisi ɔ̀ɛ̀:
Tó màaɛ, má n kɛ ma dɔ̏ana ũɛ e gɔɔpii.

3 Ȁ mɔ lè Samuɛli gà kɔ̀, Isailiɔ kȁaa píi, aa ɔ́ɔlɔ̀ aà gaa yấ musu, ɔ̃ aa aà vȉ a bɛ wɛ̋lɛu
Lama. Saulu wɛlɛndeɔ ń gɛ̀sisinaɔ yà Isaili bùsuu.* 4 Kɛ́ Filitɛ̃ɔ kȁaa, aa mɔ̀ bòokpà Sunɛũ.
Ɔ Saulu Isailiɔ kȁaa píi, aa bòokpà Giliboa. 5 Kɛ́ Saulu Filitɛ̃ zȉgɔ̃ɔ è, vȉa aà kȕ, sɔ̃ kɛ̏aàgu
maamaa. 6 A gbɛ̀a Diiwa, ɔ̃ Dii i wewà nana guu ge ń gbɛlaao† ge ń ãnabioo. 7 Ɔ Saulu ɔ̀ a
ȉwaɔnɛ: Ȁ nɔɛ wɛlɛnde gɛ̀sisina wɛɛlɛmɛɛ mà gɛ́ yãgbɛaiwà. Ɔ aa ɔ̀ɛ̀: Nɔɛ wɛlɛnde gɛ̀sisinae
ku Ɛndoo.

8 Ɔ Saulu azȉa lȉlɛ à pɔkasa pȁleɔ dà, ɔ̃ à gɛ̀ nɔɛpi lè gwãasȉna ń a gbɛ̃ɔn plaɔ sãnu. A ɔ̀ɛ̀:
To n tấa mɔ́, ní gɛ pɔ́ ma aà tɔ́ ònɛ sísimɛɛ. 9 Ɔ nɔɛpi ɔ̀ɛ̀: N̏ dɔ̃ sấasã yấ pɔ́ Saulu kɛ̀. Ȁ a bùsu
zɔ̏ wɛlɛndeɔ ń gɛ̀sisinaɔnɛ. Bɔ́yãi ńlɛ baikpamɛɛ wà ma dɛi? 10 Ɔ Saulu lɛgbɛ̏ɛ̀ ń Dii tɔ́o à
mɛ̀: Má sȉ ń Diio wa ȉadama yấɛ bee musuo. 11 Ɔ nɔɛpi mɛ̀: Gɛ kpele mà sísinɛi? Ȁ mɛ̀:
Samuɛliɛ. 12 Kɛ́ nɔɛpi Samuɛli è, à wii pȁlɛ a ɔ̀ Sauluɛ: Mmɛnn Saulu. Bɔ́yãi n ɔ̃nɔkɛ̀imɛɛi?
13 Ɔ kípi ɔ̀ɛ̀: N̏su to vȉa n kũo. Bɔ́ ń èi? A ɔ̀ɛ̀: Gyaade má è, àlɛ bɔ tɔɔlɛu. 14 Saulu aà là à mɛ̀:
Kpelewa a dɛi? A ɔ̀ɛ̀: Mae zie mɛ́ lɛ́ mɔ́, a ulada daa.

Ɔ Saulu dɔ̏ kɛ́ Samuɛliɛ, ɔ̃ à kùlɛ à wùlɛ a gbɛɛu. 15 Ɔ Samuɛli aà là à mɛ̀: Bɔ́yãi n ȉadàa,
ńlɛ ma sísii? A wèwà à mɛ̀: Ma wɛ́tɛ̃a zɔ̃ɔ èɛ. Filitɛ̃ɔ mɛ́ mɔ̀ zȉkaimanɔ, mɛ́ Lua bɔ̀ ma kpɛɛ.
Ili wea ń ãnabio ge nana guu lɔo. A yấi ma n sisi. Omɛɛ lá má kɛ. 16 Samuɛli ɔ̀ɛ̀: Dii bɔ̀ n
kpɛ à gɔ̏ n ibɛɛ ũɛ, mɛ́ ńlɛ yãgbɛaa sɔ̃ bɛ? 17 Dii kɛ̀nɛ lá a dàmɛɛ má ɔ̀waɛ. Ȁ n bɔ kpalau à

* **28:3** Lev 20.27, Iko 18.10-11 † **28:6** Nao 27.21

n gbɛ̃́dee Davidi kpàu.[‡] 18 Dii bee kɛ̀nɛ gbã, kɛ́ ni aà yãmao yã́iɛ. Ni pɔkũma pãsĩ bɔbɔ̀ɛ
Amalɛkiɔwao.[§] 19 Dii a Isailiɔ ń mpio kpa Filitɛ̃ɔwaɛ. Mpi ń n nɛgɔ̃ɛɔ áɔ kumanɔ la zia. Dii
a Isaili zĩgɔ̃ɔ kpa Filitɛ̃ɔwa. 20 Samuɛli yã́pi tò vĩa Saulu kũ̀ maamaa, ɔ̃ à lɛ̀lɛ a gbɛɛu sɔlɔlɔ
gɔ̃̀ɔ. Aà yɛ̃̀ɛɛ làa, asa i pɔe ble gɔɔ bee ge gwã́ beeo.
21 Kɛ́ nɔɛpi mɔ̀ Saulu kĩ́i, a è gili gɛ̃̀aàgu maamaa, ɔ̃ a ò̀ɛ: Mapi n zɔ̀blena ma n yãmà,
ma azĩa kaikɛ̀, ma yã́ pɔ́ ń òmɛɛ kɛ̀. 22 N n zɔ̀blena yãma sa. To mà blɛ dilɛnɛ, ní ble, kɛ́ ǹ
gbãakũ, ní gɛ̃zɛa. 23 Ɔ Saulu gĩ à mɛ̀: Má pɔbleo. Kɛ́ aà ĩwaɔ nàɛwà sãnu ń nɔɛpio, ɔ̃ à ń
yãmà. Ɔ à fɛ̀lɛ bùsuu à zɔ̃̀lɛ liiwa. 24 Nɔɛpi zunɛbɔlɔ mɛkpaa vĩ dɔa a bɛ. A gɛ̀ a dɛ̀ gɔ̃̀ɔ, ɔ̃ à
pɛ̃ɛti sɛ̀ a dɛ̀ à kàa kɛ̀ò. 25 A dĩ̀lɛ Saulu ń a ĩwaɔnɛ. Aa blè, ɔ̃ aa fɛ̀lɛ tà gwã́ bee gɔ̃̀ɔ.

29

Filitɛ̃ kĩaɔ Davidi gbaɛa Zikilaga

1 Filitɛ̃ɔ ń zĩgɔ̃ɔ kã̀aa Afɛki, mɛ́ Isailiɔ bòo ku Yezɛlɛɛ nibɔnai. 2 Filitɛ̃ kíaɔ lɛ́ gɛ̃ ń ń zĩgɔ̃
gãliɔ, an keeɔ gbɛ̃ɔn basɔobasɔo, an keeɔ ɔ̀aasɔsɔo. Davidi ń a gbɛ̃́ɔ tɛ́ ń kpɛ ń Akisio. 3 Ɔ
Filitɛ̃ kíapiɔ Akisi là à mɛ̀: Ɛbɛluɛ beeɔ sɔ̃ bɛ? A wèmá à mɛ̀: Davidin kɛ. Isailiɔ kí Saulu
ĩwaeɛ yãa. A gɔɔplakɛ̀manɔ. A wɛ̃ kɛ̀manɔ se. Sɛa za gɔɔ pɔ́ à mɔ̀ ma kĩ́i e gbã, mi yãe ewào.
4 Ɔ kípiɔ kpɛ̃nɛkɛ̀aànɔ aa mɛ̀: Gɔ̃ɛpi gbaɛ aà ta gu pɔ́ ń kpàwàu. A e gɛ́wanɔ zĩlauo, kɛ́ asu
liaawanɔ weo yã́i. Kpelewa a e kɛ na ń a diioi, mɛ́ i kɛ aà tá ń wá gbɛ̃ɛɔ mio bàasioa?
5 Davidi pɔ́ wà lɛsĩ wà ɔ̃wã̀ aà yã́ musun weo lò? Wà mɛ̀:
Saulu gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ ɔ̀aa sɔo (1.000),
Davidi sɔ̃ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000).
6 Ɔ Akisi Davidi sĩsi a ò̀ɛ: Má sĩ ń Diio n kɛmɛɛ gbɛ̃maa ũɛ, mɛ́ n gɛamanɔ zĩlau kɛ̀mɛɛ na,
asa sɛa za gɔɔ pɔ́ n mɔ ma kĩ́i e gbã, mi yãe emao. Ãma ń maa kíaɔnɛo. 7 Ɛa tá ń n aafianao,
kɛ́ ńsu yãe kɛ à kɛ ĩ́io. 8 Ɔ Davidi Akisi là à mɛ̀: Bɔ́ má kɛ̀i? Sɛa za gɔɔ pɔ́ ma mɔ n kĩ́i e gbã,
bɔ́ ń èai? Bɔ́yãi má e gɛ́ zĩkai ń ma dii kí ibɛɛɔo ni? 9 Ɔ Akisi ò̀ɛ: Má dɔ̃ kɛ́ ń maamɛɛ lán
Lua malaikaewa, ãma wá kíaɔ mɛ̀ ńsu gɛ́wanɔ zĩlauoɛ. 10 Tó gu dɔ̀, fɛlɛ kɔɔkɔɔ ń n dii Saulu
zɔ̀blena pɔ́ mɔ̀nnɔɔ, í tá. 11 Ɔ Davidi fɛ̀lɛ kɔɔkɔɔ ń a gbɛ̃́ɔ, aalɛ tá Filitɛ̃ɔ bùsuu. Filitɛ̃ɔ sɔ̃ aa
gɛ̀ Yezɛlɛɛ.

30

Davidi Amalɛkiɔ midɛa

1 Davidi ń a gbɛ̃́ɔ kà Zikilaga a gɔɔ àaɔ̃dezĩ. A mɔ lè Amalɛkiɔ mɔ̀ lɛ́lɛi Nɛgɛvɛ bùsuwa
ń Zikilagao ń kpɛ. Aa lɛ̀lɛ Zikilagawa, aa tɛsɔ̃̀wà. 2 Aa nɔɛ pɔ́ kú weɔ kũ̀kũ, nɛnɔɛnaɔ ń
nɔɛzɔ̃ɔɔ píi. Aai ń gbɛ̃e dɛo, aa ń sɛ́lɛ aa zɛsɛ̀ńnɔɛ. 3 Kɛ́ Davidi ń a gbɛ̃́ɔ kà ń bɛ wɛ̃́lɛu, aa è
wà tɛsɔ̃̀wà, wà ń nɔɛɔ ń ń nɛgɔ̃ɛɔ ń ń nɛnɔɛɔ kũ̀kũ. 4 Ɔ Davidi ń gbɛ̃́ pɔ́ kuanɔɔ wiilɛ̀ aa ɔ́ɔlɔ̀
e an yɛ̃̀ɛɛ làa, e aa fɔ̃̀ lɛ́ ɔ́ɔlɔ lɔo. 5 Wà Davidi nɔ mɛ̀n plaɔ Ainɔaũ ń Abigailio kũ̀ wà tàńnɔ.
6 Davidi wɛ́tɛ̃a è maamaaɛ, asa wàlɛ mɛ wà aà pápa ń gbɛo wà dɛɛ. Gbɛ̃́pii nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpà an
nɛgɔ̃ɛɔ ń ń nɛnɔɛɔ yã́ musu. Davidi gbãa'è Dii a Luawa, 7 ɔ̃ a ò sa'ona Abiataaɛ: Mɔ́ ń n
sa'o'ulao. Kɛ́ à mɔ̀oɛ, 8 ɔ̃ Davidi yãgbɛ̀aò Diiwa à aà là à mɛ̀: Mà pɛ́lɛ gbãamɔnɛdepiɔzi má
ń lea? A ò̀ɛ: Pɛ́lɛńzi, ńyɔ̃ ń leɛ, ní n gbɛ̃́ɔ suaba. 9 Ɔ Davidi dàzɛu ń gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ɔ. Kɛ́ aa
kà Besoo swai, gbɛ̃ɛɔ gɔ̃̀ we. 10 Gbɛ̃ɔn ɔ̀aa doɔ yɛ̃̀ɛɛ làa, aai fɔ̃ bùa swapiwao, ɔ̃ Davidi bùa
à pɛ̀lɛ ń gbɛwa ń gbɛ̃ɔn ɔ̀aa plaɔ.
11 Aa Egipi gbɛ̃e è sɛ̃u, ɔ̃ aa gɛ̀aànɔ Davidi kĩ́i. Aa blɛ kpàwà a blè. Aa í kpàwà a mĩ. 12 Ɔ
aa kaadɔɛmbɛ gii kpàwà ń vɛ̃ɛbɛ kàao mɛ̀n pla a sò. Ɔ aà mɛ sù, asa à kɛ̀ fãanɛ àaɔ̃ gwãasĩn
àaɔ̃ pɔblesai imisaiɛ. 13 Ɔ Davidi aà là à mɛ̀: Dé gbɛ̃́n n ũi? N bɔ máɛ? Ɔ Egipi gbɛ̃́pi mɛ̀:

‡ **28:17** 1Sam 15.28 § **28:18** 1Sam 15.3-9

Amalɛki zɔn ma ũ. A gɔɔ àaɔ̃n kɛ, ma dii pãkpàmaziɛ, kɛ́ málɛ gyãkɛ yấi. 14 Wa lɛlɛ Nɛgɛvɛ
bùsuwaɛ, gu pɔ́ Kɛlɛtiɔ kuu ń Yudaɔ ń Kalɛbu buiɔ, ɔ̃ wà tɛsɔ̃̀ Zikilagawa. 15 Ɔ Davidi aà là
à mɛ̀: Nyɔ̃ fɔ̃ gɛmanɔ gbɛ̃́piɔ kĩ́ia? A wèwà à mɛ̀: Tó n lɛgbɛ̃̀mɛɛ ń Lua tɔ́o kɛ́ ńyɔ̃ ma dɛo,
mɛ́ ńyɔ̃ ma kpa ma diiwao, má gɛnnɔ ń kĩ́i.
16 Ɔ à gɛ̀aànɔ. Kɛ́ aa kà, aa ń lé aa fãaaa gupiiu, aalɛ pɔble aalɛ imi, aalɛ pɔnakɛ ń pɔzɔ̃ɔ
pɔ́ aa sɛ̀lɛ Filitɛ̃ɔ bùsuu ń Yuda bùsuoɔ yấi. 17 Ɔ Davidi sĩ̀ngu à ń dɛdɛ sɛa za oosiɛlɛ e gu sĩ̀a
dɔa oosi. An gbɛ̃e i bɔkĩ̀i eo, sema ɛ̀waaso gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla pɔ́ di yiongo kpɛ aa bàalɛ̀ɔ bàasio.
18 Davidi gbɛ̃́ pɔ́ Amalɛkiɔ ń kũkũɔ suabà píi ń a nɔ mɛ̀n plaɔ. 19 An gbɛ̃e i kɛ̃́são, nɛ́fɛ̃nɛn
gbɛ̃zɔ̃ɔ, nɛgɔ̃ɛɔ ń nɛnɔɛɔ píi. Baa pɔ́ pɔ́ aa sɛ̀lɛɔ, Davidi ɛ̀a pɔ́piɔ sĩ̀ píiɛ. 20 Â sãɔ ń zuɔ nàaa, ɔ̃
aà gbɛ̃́ɔ pɔtuopiɔ kpán'aɛkɛ̀ aa mɛ̀: Davidi pɔ́ɔn kɛ.
21 Kɛ́ Davidi kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do pɔ́ an yɛ̀ɛɛ làa, aai fɔ̃ gɛ̀anɔo, aa gɔ̃̀ Besoo swaiɔ kĩ́i, aa bɔ̀lɛ
dàaàlɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ kuaànɔɔ. Kɛ́ Davidi sɔ̃̀ńzi, à fɔkpàmá, 22 ɔ̃ gbɛ̃pã nɔ̀sɛvãide pɔ́ tɛ́ Davidiziɔ
mɛ̀: Lá aai gɛ́wanɔo, wá pɔ́ pɔ́ wá sĩ̀ɔ kee kpámáo, mɛ́ i kɛ an baade na ń a nɛ́ɔ bàasio.
Aa ń sɛ táńnɔ. 23 Ɔ Davidi mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ, ásu kɛ màa ń pɔ́ pɔ́ Dii kpàwáɔo, asa à wá dɔ̃́a, à
gbãamɔnɛde pɔ́ lɛ̀lɛwáɔ nàwɛ̃ɛ wá ɔzĩ̀ɛ. 24 Gbɛ̃e a yấ pɔ́ á ò̀ɛ bee sio fá. Gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ aalɛ pɔ́ɔ
dɔ̃́aɔ asea aɔ doũ ń gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ zĩ̀lauɔ pɔ́ɔɛ. Wá kpaalɛkɔ̃ɛ sáasaa. 25 Kɛ́ Davidi yấpi dĩ̀lɛ, ɔ̃ à
gɔ̃̀ ikoyã ũ Isailiɔnɛ za gɔɔ bee e ń a gbão.
26 Kɛ́ Davidi kà Zikilaga, à pɔ́ pɔ́ a sĩ̀ keeɔ kpɛ̀̃sã Yudaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ dɛ a gbɛ̃na ũɔnɛ à mɛ̀:
Gba pɔ́ á è pɔ́ pɔ́ wá sĩ̀ Dii ibɛɛɔwa guuɔn we. 27 A kpɛ̀̃sãnɛ́ Bɛtɛli ń Lamɔtu Nɛgɛvɛo ń Yatiio
28 ń Aloeeo ń Sifɛmɔo ń Ɛsɛmɔao 29 ń Lakalao ń Yelamɛli bui wɛ̃́lɛɔ ń Keni wɛ̃́lɛɔ 30 ń Ɔɔmao
ń Boo'asão ń Atakao 31 ń Hɛblɔ̃o ń gu pɔ́ Davidi bɛu ń a gbɛ̃́ɔ píi.

31

Saulu ń a nɛgɔ̃ɛɔ gagaa
(1Lad 10.1-12)

1 Filitɛ̃ɔ zĩ̀kà ń Isailiɔ, ɔ̃ Isailiɔ bàalɛ̀nɛ́, an daside gàga Giliboa gbɛpɔlɛu. 2 Filitɛ̃ɔ pɛ̀lɛ
Saulu ń a nɛgɔ̃ɛɔzi, ɔ̃ aa aà nɛ́piɔ Yonatãa ń Abinadabuo ń Malakisuao dɛ̀dɛ. 3 Zĩ̀ pɔ́ wàlɛ
ká Saulu saɛ pãsĩ̀kũ̀, ɔ̃ kàzunaɔ aà pà, à kɛ̀'ĩ̀a maamaaɛ. 4 A ò a zĩ̀kabɔkũnaɛ: N̄ n fɛ̃nda wo,
ní ma zɔ̃ ǹ ma dɛò. Tó màa no, gyafɔɔdɛɛ beeɔ ma zɔ̃, aai kɔ̃̀ɔ'omanɔ. Ɔ vĩ̀a aà zĩ̀kabɔkũna
kũ̀, i weio, ɔ̃ Saulu a fɛ̃nda sɛ̀ à azĩ̀a ò'oa. 5 Kɛ́ aà zĩ̀kabɔkũna è à gà, ɔ̃ à azĩ̀a ò'o a fɛ̃ndaa sɔ̃,
à gàaànɔ. 6 Màa Saulu ń a nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn àaɔ̃ ń a zĩ̀kabɔkũnao ń a gbɛ̃́ɔ gàga sãnu gɔɔ doũpi
zĩ́ píi.
7 Kɛ́ Isaili pɔ́ kú guzulɛu weɔ ń ń gbɛ̃́ pɔ́ kú Yuudɛ̃ baaleɔ è ń zĩ̀gɔ̃ɔ bàalɛ̀, mɛ́ Saulu ń a nɛ́ɔ
gàga, aa bàalɛ̀ aa ń wɛ̃́lɛɔ tò we, ɔ̃ Filitɛ̃ɔ mɔ̀ zɔ̃̀lɛu. 8 Kɛ́ a gu dɔ̀, ɔ̃ Filitɛ̃ɔ mɔ̀, aalɛ pɔ́ɔ wolo
gbɛ̃́ pɔ́ gàgaɔwa, ɔ̃ aa Saulu ń a nɛ́ mɛ̀n àaɔ̃piɔ gɛ è kálɛa Giliboa gbɛpɔlɛu. 9 Ɔ aa Saulu
mi zɔ̃̀ aa aà gɔ̃kɛbɔɔ wòlowà, ɔ̃ aa gbɛ̃́ɔ zĩ̀ aa a baokpàkpa Filitɛ̃ɔ bùsu gupiiu ń ń tãakpɛɔ.
10 Wà aà gɔ̃kɛbɔɔ kàlɛ tãa pɔ́ wĩ̀ mɛ Asetaati kpɛ́u, ɔ̃ wà aà gɛ lòo Bɛtɛsã bĩ̀iwa.
11 Kɛ́ Yabɛsi Galadadeɔ yấ pɔ́ Filitɛ̃ɔ kɛ̀ Sauluɛpi mà, 12 ɔ̃ an nɛgɔ̃naɔ fɛ̀lɛ píi, aa táa'ò
gwãasĩ̀n bṹu bee, aa Saulu ń a nɛ́ɔ gɛɔ bùa Bɛtɛsã bĩ̀iwa, ɔ̃ aa tàò Yabɛsi, aa kàtɛu we.
13 Aa ń wáɔ sɛ̀lɛ aa vĩ̀ baali gbáu Yabɛsi, ɔ̃ aa lɛyè gɔɔ sopla.

SAMUƐLI LA̋ PLAADE
Yá̋ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Láɛ bee Isailiɔ kíaɔ mide Davidi kpalablea yá̋ bɔɔlɛkɛ̀.

A daalɛki̋i kí Davidi kí Saulu ń a nɛ́ Yonatãao gaa wɛ̃nakɛ̀, bee gbɛa Davidi gɔ̃̀ Yudaɔ kía ũ (1-4). Saulu nɛ́ɔ do Isibosɛ kigɔɔsoplana blè Yuda bùsu gugbãntoo oi, ãma kɛ́ à gà, aà gbɛ̃́ɔ lɛdoũkɛ̀ ń Davidio, à gɔ̃̀ ń kía ũ ɔ̃ aa misi̋ilɛɛ̀. Davidi gɔ̃̀ Isaili bui kuɛplaɔ píi kía ũ (5-20).

Wà Kí Davidi yã'ò bakũaanakɛsai. A zi̋kà ń a ibɛɛɔ, buipãleɔ ń azi̋a buiɔ píi. Wà aà gbãakɛ ń aà busaao ɔ̀lɔwɛ̃ɛ. A Lua náai vi̋ mɛ́ a ye Luapizi maamaa, mɛ́ aà gbɛ̃́ɔ yeaàzi. N beeo wi aà busaa ń duuna pɔ́ a kɛ̀o ń aà uadeɔ pãpãakɔ̃wao ulɛo. Kɛ́ ãnabi Natãa Davidi duuna bɔ̀ɛ̀ gupuau, Davidipi awakpà Luaɛɛ, i gi Lua a swá̋gagaaio.

Gbɛzã tó yá̋ lɛ́ i̋ada Isailiɔwa, aai̋ Davidi bɛɛkɛɛ. Suabana pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀nɛ́ bee taa ɔ̃ an wɛ́ dɔi. Iɔ dɔńgu kɛ́ Dii lɛgbɛ̃̀nɛ ãnabi Natãa sabai à mɛ̀: Aà buiɔ do aɔ kpalable gɔɔpiiɛ. Aà kpalapi aɔ láaa vi̋o (7.16). Bee yá̋ mɛ́ tò wi̋ o Lua zi̋na Yesu Kilisiɛ Davidi bui. (Mat 20.29-34, 21.9).

Davidi Saulu gaa baomaa

1 Saulu gaa gbɛa Davidi sù ń Amalɛkiɔ kaalɛao, ɔ̃ à gɔ̃̀ Zikilaga gɔɔ pla. 2 A gɔɔ àaɔ̃de zi̋
gɔ̃ɛe bɔ̀ Saulu bòou à mɔ̀. Aà pɔkasaɔ kɛ̃́kɛ̃a, mɛ́ bùsu ka aà miu. Kɛ́ à kà Davidi ki̋i, à kùlɛɛ̀
à wùlɛ a gbɛɛu. 3 Davidi aà là à mɛ̀: N bɔ má ni? A wèwà à mɛ̀: Ma bɔ Isailiɔ bòouɛ. 4 Ɔ
Davidi aà là lɔ: A kɛ̀ kpelewa wei? Omɛɛ. Ɔ a wèwà à mɛ̀: Isailiɔ bɔ̀ zi̋lau aa bàalɛ̀. An
daside kwɛ̀ aa gàga. Saulu ń a nɛ́ Yonatãao gà lɔ.* 5 Ɔ Davidi ɛ̀waaso pɔ́ lɛ́ baopi kpaɛ là
à mɛ̀: Kpelewa ɔ̃ ń dɔ̃ Saulu ń a nɛ́ Yonatãao gài? 6 A wèwà à mɛ̀: A mɔ lè má kú Giliboa
gbɛpɔlɛu weɛ, ɔ̃ ma Saulu è, àlɛ gbãa'e a sɔ̃nawa. Sɔ̃́godeɔ ń sɔ̃deɔ lɛ́ kãikũaànɔ. 7 A li̋lɛ ma
ki̋i oi, à ma e, ɔ̃ à ma sisi. Ma mɛ̀: Má kɛ́! 8 Ɔ à ma la, mámɛmaa déi? Ɔ má wèwà Amalɛki
buin ma ũ. 9 Ɔ a òmɛɛ mà sɔ̃azi, mí a dɛ, asa gu lɛ́ liwaɛ, baa kɛ́ a wɛ́ gi kɛ̃a yɔɔ. 10 Ɔ ma
sɔ̃aàzi ma aà dɛ̀, asa má dɔ̃ a fɔ̃ ble a zɔ̃api gbɛa lɔo. Ɔ ma aà kíafua pɔ́ a kpaa sɛ̀ ń zã pɔ́ a
daao, ɔ̃ ma mɔonɛ kɛ ma dii. 11 Ɔ Davidi a pɔkasaɔ gà a kɛ̃̀, ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ kuaànɔɔ ń pɔ́ kɛ̃̀kɛ̃ sɔ̃.
12 Aa Saulu ń a nɛ́ Yonatãao gaa ɔ́ɔlɔ̀ ń Dii gbɛ̃́ Isailiɔ, asa zi̋ ń bléɛ. Wɛ́'i bɔ̀má, ɔ̃ aa lɛyè e
oosi.
13 Davidi ɛ̀waaso pɔ́ baopi kpàɛ là à mɛ̀: N bɛ ku má ni? Ɔ a òɛ̀: Bɔ̀mɔ nɛ́n ma ũ, Amalɛki
bui. 14 Ɔ Davidi aà là à mɛ̀: Akɛa kía pɔ́ Dii kpà dɛa vi̋a i n kũo ni? 15 Ɔ Davidi ɛ̀waasoe si̋si
à mɛ̀: N aà lɛ ǹ aà dɛ sɔ̃. Ɔ à aà lɛ̀ a dɛ̀. 16 Ɔ Davidi mɛ̀: N nzi̋a dɛ̀ɛ, asa nzi̋a lɛ́ mɛ́ n dayãu,
n mɛ̀ n kía pɔ́ Dii kpà dɛ̀.

Wɛ̃nalɛ pɔ́ Davidi si̋ Saulu ń Yonatãao gaa yá̋ musu

17 Davidi wɛ̃nalɛɛ bee si̋ Saulu ń a nɛ́ Yonatãao gaa yá̋ musu. 18 A mɛ̀ wà lɛpi dada
Yudaɔnɛ. A ku Gbɛ̃ Maaɔ taalau.†
19 Isaili gawideɔ gàga si̋si̋pɔlɛu,
nɛgɔ̃naɔ i'òɛ fá!
20 A̋su a baokpa Gata zɛauo,
kɛ́ Filitɛ̃ nɔɛɔ su a pɔnakɛo yá̋i.
A̋su a kpàwakɛ Asekelonio,
kɛ́ gyafɔɔde nɛnɔɛɔ su kúkuakɛo.
21 Fi̋i su kpa Giliboa gbɛwa lɔo,

---

* **1:4** 1Sam 31.1-6 † **1:18** Yoz 10.13

lou su ma bua pɔ́ kú weɔ lɔo.
We wà ɔzɔ̃̀u nɛgɔ̃naɔ sɛ̀ngbaoɔi,
nísidɔɔa Saulu sɛ̀ngbaowa lɛ́ kà!
22 Tó wàlɛ nɛgɔ̃naɔ au fã́ gua,
wàlɛ ń gbɛɛ pui,
kàzun pãsĩ̀ Yonatãa lí kpɛkpao,
fɛ̃ndade pãsĩ̀ Saulu lí su giio.
23 Saulu ń Yonatãao,
gbɛ̃́pii yeńziɛ, wĩ̀ɔ kɛnɛ́ kɛ̀kɛ.
Aai kɛ̃kɔ̃wa wɛ̃ni ge gaa guuo.
An wãa dɛ kúula,
an gbãa dɛ nɔ̀ɔmusuɔla.
24 Isaili nɔɛɔ,
à wɛ́'ikau Saulu gaa yã́ musu.
À á ká zwã̀a tɛ̃a yeawa ń namablebɔɔ,
aà sabai a pɔkasa maaɔ dà ń vua nɔamblebɔɔ.
25 Nɛgɔ̃naɔ i'ò zĩ̀lauɛ fá!
Wà Yonatãa dɛ̀ ń fɛ̃ndao sĩ̀sĩ̀pɔlɛu.
26 Ma gbɛ̃́ Yonatãa,
ma gɔ̃ yeelɛa n yã́i,
ń maamɛɛ wásawasaɛ.
N yeamazi sáa vĩ̀o,
a dɛ nɔɛ yea gɔ̃ɛzia.
27 Nɛgɔ̃naɔ i'òɛ fá!
An gɔ̃kɛbɔɔ kàalɛ.

2

Davidi kpaa Yudaɔ kpalau

1 Bee gbɛa Davidi Dii gbɛ̀a à mɛ̀: Mà gɛ́ Yuda wɛ̃́lɛe guua? Dii ò̀ɛ aà gɛ́, ɔ̃ Davidi ɛ̀a aà là
à mɛ̀: Mákĩ̀i mà gɛ́ui? Dii wɛ̀wà à mɛ̀: Hɛblɔ̃ɛ. 2 Ɔ Davidi gɛ̀ we ń a na gbɛ̃ɔn plaɔ, Yezɛlɛɛ
gbɛ̃́ Ainɔaũ ń Nabali gyaa Abigaili, Kaamɛli gbɛ̃́o.* 3 Davidi gɛ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ kuanɔɔ lɔ, baade
ń a bɛdeɔ, ɔ̃ aa zɔ̃̀lɛ Hɛblɔ̃ ń a zɔ̃ɛwiaɔ. 4 Ɔ Yudaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ mɔ̀ nísikà Davidi miwa we, aa aà
kpà Yudaɔ kía ũ.
Kɛ́ Davidi mà Yabɛsi Galadadeɔ mɛ́ Saulu vĩ̀,† 5 à gbɛ̃́ɔ zĩ̀mà, aa ònɛ́: Dii báaadaágu! A
gbɛ̃kɛkɛ̀ Saulu á diiɛ, a aà vĩ̀. 6 Dii gbɛ̃kɛ ń náaiyão kɛɛ́, kɛ́ a yã́pi kɛ̀ yã́i. 7 À sɔ̃dilɛ à zɛ gbãa.
À dii Saulu gà, ɔ̃ Yudaɔ ma kpa ń kía ũ.
8 Nɛɛ nɛ́ Abinɛɛ, Saulu zĩ̀gɔ̃ɔ dɔaana gɛ̀ ń Saulu nɛ́ Isibosɛo Maanaiũ. 9 Ɔ à aà kpà kía ũ
Galada bùsuu ń Asɛɛ buiɔ bùsuo ń Yezɛlɛɛo ń Ɛflaiũ buiɔ bùsuo ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ bùsuo ń
Isaili bùsu kĩ̀niɔ píi. 10 Saulu nɛ́ Isibosɛ wɛ̃̀ blade guu à gɔ̃̀ Isailiɔ kía ũ. À kpalablè wɛ̃̀ plaɛ.
Yudaɔ sɔ̃, Davidi ɔ̃ aa zɛ̀ò. 11 Davidi mɛ́ Yudaɔ kía ũ Hɛblɔ̃ e wɛ̃̀ sopla ń mɔ sooloo.

Isailiɔ zĩ̀kaa ń Yudaɔ

12 Nɛɛ nɛ́ Abinɛɛ ń Saulu nɛ́ Isibosɛ zĩ̀gɔ̃ɔ bɔ̀ Maanaiũ aa gɛ̀ Gabaɔ̃ɔ. 13 Zeluia nɛ́ Yoabu ń
Davidi zĩ̀gɔ̃ɔ fɛ̀lɛ gɛ̀ daińlɛ Gabaɔ̃ɔ íkalɛkĩ̀i saɛ. An gãli do ku í baala, an gãli do ku í baale.
14 Ɔ Abinɛɛ ò Yoabuɛ: To ɛ̀waasoɔ fɛlɛ aa kɔ̃̀ɔ'owɛ̃ɛ. Ɔ Yoabu mɛ̀: Aa gɛ́. 15 Ɔ Bɛ̃yãmɛɛ zĩ̀gɔ̃ɔ
fɛ̀lɛ gbɛ̃ɔn kuɛpla Isibosɛ pɔ́ ũ, ɔ̃ Davidi zĩ̀gɔ̃ɔ fɛ̀lɛ gbɛ̃ɔn kuɛpla sɔ̃. 16 Baade ɔkà a dɛ̃ɛkan
dee mikpɛi, ɔ̃ aa kɔ̃ zɔ̃̀zɔ̃ kɔ̃ saalowa ń fɛ̃nao, aa kwɛ̀ sãnusãnu. Ɔ wà tɔkpà Gabaɔ̃ɔ gupiɛ
Fɛ̃nlɛnaɔbua. 17 Zĩ pɔ́ wa kà gɔɔ bee pãsĩ̀ maamaaɛ, ɔ̃ Davidi zĩ̀gɔ̃ɔ zĩ̀blè Abinɛɛ ń Isailiɔwa.

* **2:2** 1Sam 25.43 † **2:4** 1Sam 31.11-13

[18] Zeluia nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ ku we, Yoabu ń Abisaio ń Asaɛlio. Asaɛli sɔ̃, aà ba na lán
tuewaɛ. [19] Ɔ à pɛ̀lɛ Abinɛɛzi, i lilɛ ɔplaai ge zɛɛio. [20] Kɛ́ Abinɛɛ a kpɛ gwà, à aà è, ɔ̃ à mɛ̀:
Asaɛli, ḿmɛnn wee? A wèwà à mɛ̀: Mámɛ. [21] Ɔ Abinɛɛ ò̀ɛ̀: Lilɛ ɔplaai ge zɛɛi, ní ɛ̀waasoe
kũ ǹ aà pɔ́ɔ siwà. Ǻma Asaɛli i zɛ̀ɛo. [22] Abinɛɛ ɛ̀a òɛ̀ lɔ à mɛ̀: Nsu sɔ̃mazio. Ǹ ye mà n dɛ
yȁ? Tó ma n dɛ, má we wá wɛ́ kɛ síiɔ̃ ń n vȉi Yoabuo lɔe? [23] Ǻma Asaɛli gȉ, i zɛ̀ɛo, ɔ̃ Abinɛɛ
aà zɔ̏ a gbɛɛu ń a sɔ̃mpao e à bɔ̀ kpɛ. We à lɛ̀lɛ à gàu, i go a tíao. Kɛ́ gbɛ̃́pii kà gu pɔ́ à lɛ̀lɛ à
gàupiu, aa zɛ̀ wàlɛ gwa.

[24] Ɔ Yoabu ń Abisaio pɛ̀ Abinɛɛwa e ȉatɛ̃ gɛ̀ gɛ̏ kpɛ́u. Aa kà Ama sȉsȉ pɔ́ bɔaa ń Giao musu
Gabaɔ̃ɔ gbáa zɛ́ saɛ. [25] Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ kȁaa Abinɛɛzi gȁli do, ɔ̃ aa gɛ̀ lɛ́ gí ń ńzȉao sȉsȉ misonaa.
[26] Ɔ Abinɛɛ lɛzù Yoabuzi à mɛ̀: Wá zɛ kɔ̃ dɛdɛaɛo lɛ́? Ǹ dɔ̃ kɛ́ yȁpi a midɛ ń pɔsiaoo lɛ́? Nyɔ̃
o n gbɛ̃́ɔnɛ aa zɛwɛ̃ɛ aa ɛa taoa? [27] Ɔ Yoabu wèwà à mɛ̀: Lua ku! Tó ni lɛ́si yãao, ma gbɛ̃́ɔ
zɛɛ́o e gu gɛ̀ dɔ̀ɔ̀. [28] Kɛ́ Yoabu kuupɛ̀, ɔ̃ aà gbɛ̃́ɔ kȁmabò, aai gɛ́ Isailiɔwa ń zȉo lɔo.

[29] Gwãasȉna bee Abinɛɛ ń a gbɛ̃́ɔ bɛ sɛ̃u, aa bùa Yuudɛ̃wa, ɔ̃ aa pȁ swadɔɔi e aa gɛ̀ kà
Maanaiũ. [30] Kɛ́ Yoabu sù ń pɛa Abinɛɛwao, ɔ̃ à a zȉgɔ̃ɔ kȁaa píi. Davidi gbɛ̃́ɔ guu gbɛ̃ɔn
bao mɛ̀ndosai mɛ́ kuo, Asaɛli bàasi. [31] Aa Bɛ̃yãmɛɛ pɔ́ kú ń Abinɛɛoɔ dɛ̀dɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do
ń baswaaɔ̃ɛ (360). [32] Aa Asaɛli gɛ sɛ̀ aa vȉ aà mae miau Bɛtɛlɛũ. Ɔ Yoabu ń a gbɛ̃́ɔ táa'ò
gwãasȉna, gudɔlɛia ɔ̃ aa kà Hɛblɔ̃.

3

[1] Zȉ pɔ́ Saulu bɛdeɔ kà ń Davidi bɛdeɔ gɛ̏gɛ̃. Davidi gbãa lɛ́ dɛdɛɛ, Saulu bɛdeɔ sɔ̃, an gbãa
lɛ́ busaɛ.

Davidi nɛgɔ̃ɛɔ
(1Lad 3.1-4)

[2] Nɛgɔ̃ɛ pɔ́ Davidi ȉ Hɛblɔ̃ɔ tɔ́n kɛ: A sɛ̃́ia tɔ́n Aminɔ, aà da tɔ́n Ainɔaũ, Yezɛlɛɛ gbɛ̃́ɛ. [3] A
plaade tɔ́n Kilabu, aà da tɔ́n Abigaili, Nabali gyaa, Kaamɛli gbɛ̃́ɛ. A àaɔ̃de tɔ́n Abisaloũ, aà
da tɔ́n Maaka, Gesuu kía Talemai nɛ́ɛ. [4] A síiɔ̃de tɔ́n Adonia, aà da tɔ́n Agita. A sɔode tɔ́n
Sefatia, aà da tɔ́n Abitali. [5] A soolode tɔ́n Iteaũ, aà da tɔ́n Egela. Davidi naɔ népiɔ ȉ Hɛblɔ̃ɛ.

Abinɛɛ naa Davidiwa

[6] Gɔɔ pɔ́ Saulu bɛdeɔ lɛ́ zȉka ń Davidi bɛdeɔ, Abinɛɛ lɛ́ gbãakũ Saulu bɛdeɔ guu. [7] Saulu
nɔ pɔ́ i mɛ́sɛdilɛ̀ɛo vȉ yãa, aà tɔ́n Lizipa, Aya nɛ́ɛ. Isibosɛ ò Abinɛɛɛ: Bɔ́yãi n wulɛ ń ma mae
nɔoi? [8] Abinɛɛ pɔ pà maamaa Isibosɛ yȁpi yȁi à mɛ̀: Yudaɔ gbɛ̃ min ma ũa? Málɛ gbɛ̃kɛkɛ
n mae Saulu bɛdeɔnɛ ń aà dãunaɔ ń aà gbɛ̃naɔ e ń a gbão. Mi n na Davidiɛ a ɔzȉo, ɔ̃ ńlɛ
ma tàae e nɔɛpi yȁ musu saa? [9] Tó mi lɛ́ pɔ́ Dii gbɛ̏ Davidiɛ* kɛ̀ɛo, Lua yãpãsȉkɛmɛɛ bɛ̏ɛbɛ̃ɛ.
[10] Á Saulu bɛdeɔ, má kpala síwáɛ, mí tó Davidi gɔ̃ Isailiɔ ń Yudaɔ kía ũ za Dã e à gɛ pɛò
Bɛɛsɛbawa. [11] Isibosɛ i we yȁzãsȉ Abinɛɛwa lɔo, kɛ́ àlɛ vȉakɛ̀ɛ yȁi.

[12] Abinɛɛ gbɛ̃́ɔ zȉ Davidiwa ń a tɔ́o a ò̀ɛ̀: Démɛ bùsu vȉi? Wà lɛdoũkɛ, mí dɔnlɛ, kɛ́ Isailiɔ
e nama ḿpii. [13] Ɔ Davidi mɛ̀: A maa, má lɛdoũkɛnnɔ, ãma yȁ mɛ̀ndo málɛ gbɛama. Tó
ńlɛ mɔ́ ma gwai, tó ni mɔmɛɛ ń Saulu nɛnɔɛ Mikalioo, ńsu tó wá wɛ́ kɛ síiɔ̃o. [14] Davidi
lɛ́kpãsãkɛ̀ Saulu nɛ́ Isibosɛɛ à mɛ̀: Ma na Mikali sɔaamɛɛ. Ma ȁnsueblè ń Filitɛ̃ɔ gyafɔɔo
mɛ̀n basɔoɛ.† [15] Ɔ Isibosɛ gbɛ̃́ɔ zȉ, aa nɔɛpi sȉ a zã Palɛtiɛ, Laisi nɛ́wa. [16] Ɔ aà zápi lɛ́ gɛaànɔ,
a tɛaàzi e Bauliũ, àlɛ ɔ́ɔlɔ. Ɔ Abinɛɛ ò̀ɛ̀ aà ɛa tá, ɔ̃ à tà.

[17] Abinɛɛ yȁ'ò ń Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ à mɛ̀: Za zi álɛ wɛɛlɛ Davidi àɔ dɛ á kía ũɛ. [18] A aà kpa sa, asa
Dii lɛgbɛ̏ɛ̀ à mɛ̀ á a gbɛ̃́ Isailiɔ bɔ Filitɛ̃ɔ ń ń ibɛɛɔ píi ɔzȉ a zɔ̀blena Davidipi sabaiɛ. [19] Abinɛɛ
yȁpi kȁ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔnɛ ń swȁwa lɔ. Ɔ à gɛ̀ Hɛblɔ̃ yȁ pɔ́ kà Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ ń Isailiɔgupi oi
Davidiɛ. [20] Kɛ́ à kà Davidi kȉi Hɛblɔ̃ ń gbɛ̃ɔn bao pɔ́ kuanɔɔ, ɔ̃ Davidi blɛsakɛ̀nɛ́. [21] Ɔ Abinɛɛ

* **3:9** 1Sam 15.28 † **3:14** 1Sam 18.25, 27

ò Davidiɛ: Ma dii kí, to mà fɛlɛ mà gɛ Isailiɔ kãaanɛ píi, aa lɛdoũkɛnnɔ, níɔ dɛ bùsu pɔ́ n pɔ gbàpi píi kía ũ. Ɔ Davidi Abinɛɛ gbàɛ, àlɛ tá aafia.

Yoabu Abinɛɛ dɛa

22 Gɔɔbeezĩ Yoabu ń Davidi gbɛ̃ɔ sù ń lɛ́lɛamáo. Aa pɔ́ɔ sĩ gbɛ̃ɔwa maamaa aa sùò. Abinɛɛ
kú ń Davidio we lɔo, asa à aà gbàɛ, àlɛ tá aafiaɛ. 23 Kɛ́ Yoabu ń zĩgɔ̃ pɔ́ kuaànɔɔ kà, wa òɛ̀
Nɛɛ nɛ́ Abinɛɛ mɔ̀ kía gwai, ɔ̃ à aà gbàɛ à tà aafia. 24 Ɔ Yoabu gɛ̀ kía lè à mɛ̀: Bɔ́ yã́ ń kɛ̀
màai? Kɛ́ Abinɛɛ mɔ̀ n kĩ́i, bɔ́yãi ń tò à tài? 25 N Nɛɛ nɛ́ Abinɛɛ dɔ̃o lé? Á mɔ̀ ɔ̃nɔkɛinɛ, kɛ́ à
e àɔ n gugɛgɔɔ ń n sugɔɔo dɔ̃ɛ ń n yãkɛaɔ píi. 26 Kɛ́ Yoabu bɔ̀ Davidi kĩ́i, ɔ̃ à gbɛ̃ɔ zĩ aa pɛ̀lɛ
Abinɛɛpizi. Aa aà lè Sila lɔ̀ɔ kĩ́i, ɔ̃ aalɛ suaànɔ, ãma Davidi a yã́ dɔ̃o. 27 Kɛ́ wà kà ń Abinɛɛo
Hɛblɔ̃ wɛ̃́lɛ bɔlɛu, ɔ̃ Yoabu aà sĩsi lándɔ̃ a ye bũnuboaànɔwa, ɔ̃ à aà zɔ̃̀ a gbɛɛu a dɛ̀. Aà
dãuna dɛa tɔ ɔ̃ a sĩwà.
28 Bee gbɛa kɛ́ Davidi mà, à mɛ̀: Mapi ń ma kíakɛo, máɔ tàae vĩ Diiɛ Nɛɛ nɛ́ Abinɛɛ dɛa
yã́ musuo. 29 Yã́pi a wi Yoabu musuɛ ń aà de bɛdeɔ píi. Yoabu bɛdeɔ aaɔ ku kɛ̃nude ge
kusude ge ɛɛ ge gbɛ̃́ pɔ́ zĩ aà blè ge nɔandɛna saio. 30 Yoabu ń Abisaio mɛ́ Abinɛɛ dɛ̀, kɛ́
aàpi mɛ́ ń dãuna Asaɛli dɛ̀ zĩlau Gabaɔ̃ɔ yãi. 31 Ɔ Davidi ò Yoabuɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ kuaànɔɔ píi: Á á
pɔkasaɔ ga à kɛ̃́, í zwã̀nkasaɔ kákaála, íɔ tɛ Abinɛɛ gɛi ń ɔɔlɔo. Kí Davidi mɛ́ gɛpi kpán'aɛkɛ̀.
32 Ɔ wà aà vĩ̀ Hɛblɔ̃. Kí ɔ́ɔlɔ̀, à búbuapɛ̀ Abinɛɛ miaa, ɔ̃ gbɛ̃́pii ɔ́ɔlɔ̀ sɔ̃. 33 Ɔ kí wɛ̃nalɛɛ bee sĩ
Abinɛɛ yã́ musu à mɛ̀:
Abinɛɛ gaa lán mĩsaidewaɛ maan wea?
34 Wi aà gã liɛ̀ a kpɛo, wi galakpaɛ̀o,
ɔ̃ à gà lán gbɛ̃́ pɔ́ zù vãikɛnaɔ ɔuwa.
Ɔ gbɛ̃́pii ɛ̀a ɔ́ɔlɔ̀ lɔ. 35 Gbɛ̃́pii mɔ ò Davidiɛ aà pɔble e gu àɔ gɛ́ síi, ãma à lakpà azĩala à mɛ̀:
Tó ma pɛ̃ɛ ge blɛe kã̀ ma lɛ́wa ĩatɛ̃gɛ̃kpɛu sai, Lua yãpãsĩkɛmɛɛ bɛ̃̀ɛbɛ̃ɛ. 36 Gbɛ̃́pii wɛtɛ̀ yápii,
ɔ̃ à kɛ̀nɛ́ maa. Yã́ pɔ́ kípi lɛ́ kɛ píi ĩ kɛ gbɛ̃́ɔnɛ maaɛ. 37 Gɔɔ bee ɔ̃ Davidi gbɛ̃́ɔ ń Isailiɔ píi dɔ̃̀
sa kɛ́ kí lɛ́ kú Nɛɛ nɛ́ Abinɛɛ dɛa yã́uo. 38 Ɔ a ò a gbɛ̃́piɔnɛ: Á dɔ̃ kɛ́ Isaili dɔaana zɔ̃ɔ gà gbão
lé? 39 Mapi sɔ̃, baa kɛ́ Lua ma kpa kía ũ, ma busa gbã. Zeluia nɛ́piɔ yãkɛa pãsĩ dɛ ma pɔ́a.
Dii mɛ́ a ĩabo vãikɛnaɛ.

4

Isibosɛ gaa

1 Kɛ́ Saulu nɛ́ Isibosɛ mà Abinɛɛ gà Hɛblɔ̃, aà kã́ gà, mɛ́ Isailiɔ gɔ̃̀ bíli guu ḿpii. 2 Saulu
nɛ́pi zĩgɔ̃ dɔaanaɔ vĩ gbɛ̃ɔn pla, ado tɔ́n Baana, ado sɔ̃ Lekabu. Beelo gbɛ̃́ Limɔ, Bɛ̃yãmɛɛ
bui nɛ́ɔnɛ. Wà Beelo dĩlɛ Bɛ̃yãmɛɛ pɔ́ ũ yãaɛ, 3 asa Beelodeɔ bàalɛ̀ tà Gitaiũɛ, aa ku we e ń
a gbão. 4 Saulu nɛ́ Yonatãa sɔ̃ a nɛ́ vĩ ɛɛ ũ. Gɔɔ pɔ́ nɛ́pi kà wɛ̃̀ sɔo, ɔ̃ Saulu ń Yonatãao gaa
Yezɛlɛɛ bao sù. Kɛ́ aà gwana aà sɛ̀, àlɛ bàalɛaànɔ, aà wãa guu ɔ̃ nɛ́pi pĩliwà à lɛ̀lɛ. Bee mɛ́
tò à ɛɛ kũ̀. Aà tɔ́n Mɛfibosɛ.
5 Beelo gbɛ̃́ Limɔ nɛ́piɔ Lekabu ń Baanao fɛ̀lɛ, ĩatɛ̃ gbãa zã́ ɔ̃ aa kà Isibosɛ bɛ, gɔɔ pɔ́ àlɛ i
fãanɛ o. 6 Ɔ Lekabu ń a dãuna Baanao gɛ̃̀ kpɛ́u, aa kɛ̀ lándɔ̃ wàlɛ gɛ́ pɔ́wɛna dã́iwa. 7 Kɛ́ aa
gɛ̃̀ kpɛ́u, Isibosɛ wúlɛa a liiwa, ɔ̃ aa gɛ̃̀aàzi kpɛa, aa aà zɔ̃̀ wa dɛ̀. Ɔ aa aà mi zɔ̃̀ aa sɛ̀ wà tàò.
Aa tɔ̃̀u Yuudɛ̃ sɛ̃u, ɔ̃ aa bɛu e gu gɛ̀ dɔ̀ò. 8 Aa mɔ̀ Davidi kĩ́i Hɛblɔ̃ ń Isibosɛ mio aa òɛ̀: Gwa,
n ibɛɛ Saulu pɔ́ wɛ̀ɛlɛ à n dɛ nɛ́ Isibosɛ min kɛ. Wá dii kí, Dii tɔsĩnɛ Saulu ń a buiɔwa gbã.
9 Davidi wèmá à mɛ̀: Dii ku! Á ma bɔ ma taasikɛa guu píi. 10 Kɛ́ gbɛ̃e mɔ̀ ma kĩ́i Zikilaga
yãa à mɛ̀ Saulu gà, àlɛ e baona álɛ kpá, ɔ̃ ma aà kũ̀ má dɛ̀. Aà bao àin we.* 11 Azaiasa lá
á gbɛ̃vãiɔ a tàaesaide dɛ̀ a liiwa a kpɛ́u, má aà dɛa tɔsiwá mà á wɛ̃ni bɔɛ. 12 Ɔ Davidi yã'ò

* **4:10** 2Sam 1.1-16

a ɛ̀waaso zi̇̀kanaɔnɛ, ɔ̃ aa ń dɛdɛ. Aa ń ɔla ń ń gbálao zɔ̀zɔ̃, ɔ̃ aa ń gɛɔ lòo Hɛblɔ̃ ítɔki̇̃i saɛ. Ɔ
wà Isibosɛ mi sɛ̀ wa vi̇̀ Abinɛɛ miau Hɛblɔ̃.

5

Davidi kpaa Isailiɔ kpalau
(1Lad 11.1-9, 3.5-9, 14.1-17)

1 Isailiɔ mɔ̀ ń buiwa píi Davidi ki̇̃i Hɛblɔ̃ aa mɛ̀: Wá au doũɛ. 2 Za zi gɔɔ pɔ́ Saulu dɛ wá
kía ũ, ḿmɛ ni dɔaawɛ̃ɛ zi̇̀lau, gɛa ń suao. Ɔ Dii ònɛ ḿmɛ ńyɔ̃ dɛ a gbɛ̃́ Isailiɔ dɔaana ũ, an
kía ũ. 3 Kɛ́ Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ mɔ̀ kí Davidi ki̇̃i Hɛblɔ̃ ḿpii, we à lɛdoũkɛ̀uńnɔ Dii aɛ, ɔ̃ aa nísikà
aà miwa, aa aà kpà Isailiɔ kpalau. 4 Davidi wɛ̃̀ baakwide guu ɔ̃ à kpalablè, à kɛ̀ kpalapiu
wɛ̃̀ blaɛ. 5 A dɛ Yudaɔ kía ũ Hɛblɔ̃ wɛ̃̀ sopla ń mɔ soolooɛ, ɔ̃ a dɛ Yudaɔ ń Isailiɔ píi kía ũ
Yelusalɛũ wɛ̃̀ baakwi ń àaɔ̃o.
6 Kí ń a gbɛ̃́ɔ tɔ̃̀u Yelusalɛũ zi̇̀kai ń Yebusi pɔ́ kú weɔ.* Ɔ aa ò Davidiɛ: Nyɔ̃ gɛ̃ lao, baa vi̇̀laɔ
ń ɛɛɔ aa n yaɛ. Aalɛ e Davidi a e gɛ̃ weo. 7 N beeo Davidi wɛ́lɛ bi̇̃ide pɔ́ wi̇̀ mɛ lɔ Siɔnapi si̇̀,
ɔ̃ à gɔ̃̀ aà wɛ́lɛ ũ. 8 Gɔɔ bee Davidi mɛ̀: Tó gbɛ̃́ ye Yebusiɔ dɛdɛ, sema aà gɛ̃ ízɛ pɔ́ wa sɔ̀ gbɛu
guu, i ɛɛɔ ń vi̇̀lapiɔ le. Davidi ibɛɛɔnɛ. A yɑ̃́i wi̇̀ mɛ vi̇̀laɔ ń ɛɛɔ gɛ̃ kibɛo. 9 Ɔ Davidi bɛkpà wɛ́lɛ
bi̇̃idepiu, à azi̇̀a tɔ́ kpàɛ̀ Davidi Wɛ̃́lɛ. A kpɛ́ɔ dɔ̀dɔ a li̇̀ai za gu pɔ́ wà ɛ kàkau wi̇̀ mɛ Milo e
a ɛdau. 10 Davidi gbãa lɛ́ dɛdɛɛ, asa Dii Lua Zi̇̀gɔ̃de kuaànɔɛ.
11 Tii kí Hilaũ gbɛ̃́ɔ zi̇̀ Davidiwa ń sɛdɛ líɔ ń li'ãnaɔ ń gbɛ̀'ãnaɔ, ɔ̃ aa kpɛdɔ̀ɛ. 12 Ɔ Davidi dɔ̃̀
sa kɛ́ Dii a kpa Isailiɔ kía ũɛ, mɛ́ à a kpala kɑ̃̀i̇̃ɛ, kɛ́ Isailiɔ dɛ Diipi gbɛ̃́ɔ ũ yɑ̃́i.
13 Davidi bɔa Hɛblɔ̃ gbɛa à ɛ̀a nɔeɔ sɛ̀ Yelusalɛũ lɔ ń nɔɛ pɔ́ i mɛ́sɛdilɛnɛ́ɔɔ, ɔ̃ à nɛgɔ̃ɛɔ ń
nɛnɔɛɔ i̇̀ńnɔ. 14 Nɛgɔ̃ɛ pɔ́ à ń í Yelusalɛũpiɔ tɔ́n kɛ: Samua, Sobabu, Natã, Salomɔɔ, 15 Ibaa,
Ɛlisua, Nɛfɛgi, Yafia, 16 Ɛlisama, Ɛliada, Ɛlifele.
17 Kɛ́ Filitɛ̃ɔ mà wà Davidi kpà Isailiɔ kía ũ, ɔ̃ aa gɛ̀ lɛ́ aà wɛ ḿpii. Kɛ́ à ń bao mà, ɔ̃ à gɛ̀
sɛ̃gbãu. 18 Filitɛ̃ɔ zi̇̀'ɔpòo Lefai guzulɛu, 19 ɔ̃ Davidi gbɛ̀a Diiwa à mɛ̀: Mà gɛ́ lɛ́lɛi Filitɛ̃ɔwa,
ńyɔ̃ ń namɛɛ ma ɔzi̇̀a? Ɔ Dii wɛ̀wà à mɛ̀: Gɛ́, má ń nanɛ ń ɔzi̇̀. 20 Ɔ Davidi gɛ̀ Baali Pelaziũ, à
zi̇̀blɛ̀má we. Ɔ à mɛ̀: Dii dɔ̀aamɛɛ, à bɔ̀ mɔ̀ ma ibɛɛɔwa ń gbãao, lá í i̇̀ gufɔ̃ bùiwa. Ɔ à tɔkpà
gupiɛ Baali Pelaziũ.† 21 Filitɛ̃ɔ ń tɑ̃́aɔ tò we, ɔ̃ Davidi ń a gbɛ̃́ɔ sɛ̀lɛ aa tàò.
22 Filitɛ̃ɔ ɛ̀a mɔ̀ lɔ aa zi̇̀'ɔpòo Lefai guzulɛu. 23 Ɔ Davidi ɛ̀a gbɛ̀a Diiwa lɔ. Ɔ Dii wɛ̀wà à
mɛ̀: Ǹsu gɛ́má súsuo. Sɛ́lɛ ń kpɛ oi, ní lɛ́lɛmá bɔaa ń kpɛ̃̀ kpɛ́o. 24 Tó a táa'oki̇̃i mà lípiɔ mia,
à kɛ kpakpa, asa mámɛ ma bɔ ma dɔaaɛ́ we, kɛ́ mà zi̇̀bleɛ́ Filitɛ̃ zi̇̀gɔ̃ɔwa yɑ̃́i. 25 Davidi kɛ̀
màa lá Dii òɛwa, ɔ̃ à zi̇̀blè Filitɛ̃ɔwa za Gabaɔ̃ɔ e à gɛ̀ pɛ̀ Gɛzɛɛwa.

6

Sua ń Dii kpagoloo Yelusalɛũ
(1Lad 13.1-14, 15.25-16.3)

1 Davidi ɛ̀a Isaili pɔ́ à ń sɛ́ɔ kɑ̃̀aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi (30.000). 2 Ɔ à fɛ̀lɛ dàńnɔ
zɛ́u, aa gɛ̀ Baala pɔ́ kú Yuda bùsuu, kɛ́ aa Lua kpagolo sɛ́ wà suò. Dii Zi̇̀gɔ̃de i̇̀ɔ zɔ̃lɛa kible
kpagolopi musu malaika gɑ̃̀si̇̀adeɔ zɑ̃nguo,* ɔ̃ wi̇̀ mɛ aà tɔ́ kuwà. 3 Aa kpagolopi dà zugo
dafu guu† Abinadabu bɛ si̇̀si̇̀ musu, ɔ̃ aa dàò zɛ́u. Abinadabu nɛ́ɔ Uza ń Ahioo mɛ́ lɛ́ gɛ́ ń
zugopio, 4 Lua kpagolo kú a guu. Ahio mɛ́ dɔaaa, 5 ɔ̃ Davidi ń Isailiɔ lɛ́ ɔ̃wɑ̃ ḿpii Dii aɛ ń
gbãa pua lɛ́u ń lɛsiao. Wàlɛ mɔɔnalɛ, wàlɛ kúulɛ, wàlɛ gɑ̃̀alɛ, wàlɛ faapa, wàlɛ sɛ́sɛ̃napa.
6 Kɛ́ aa kà Nakɔ̃ ésegbɛ̃ki̇̃i, zuɔ gɛ̃nalɛ̀, ɔ̃ Uza ɔbɔ pɛ̀ Lua kpagolopiwa. 7 Ɔ Dii pɔ pàaàzi,
à aà lɛ̀ a dɛ̀ kpagolo saɛ we dàa pɔ́ a kɛ̀pi yɑ̃́i.‡ 8 Davidi pɔ pà kɛ́ Dii pɔ fɛ̃̀ Uzazi yɑ̃́i, ɔ̃ wi̇̀ mɛ

---

* **5:6** Dɔa 1.21 † **5:20** Bee mɛ̀ Dii bɔ̀ bùi. * **6:2** 1Sam 4.4, Soũ 99.1 † **6:3** 1Sam 7.1-2 ‡ **6:7** Nao 4.15

gupiɛ Pɔfɛ̃a'uzazi e ń a gbão. 9 Gɔɔ bee ɔ̃ vı̃a Davidi kṹ Dii yã́ musu à mɛ̀: Kpelewa má kɛ
mà Dii kpagolo sɛ mà taȍi? 10 Ɔ i we sùò a wɛ̃́lɛu lɔo, à lı̃lɛ tàò Gata gbɛ̃́ Ɔbɛdɛdɔũ bɛɛ.
11 Dii kpagolo kú aà bɛ e mɔ àaɔ̃, ɔ̃ Dii ɛ̀fãaikɛ̀ɛ̀ ń aà bɛdeɔ píi. 12 Wa ò kí Davidiɛ wà mɛ̀:
Dii ɛ̀fãaikɛ̀ Ɔbɛdɛdɔũ bɛdeɔnɛ ń pɔ́ pɔ́ a vı̃ɔ píi a kpagolo yã́i. Ɔ Davidi gɛ̀ we, à Lua kpagolo
sɛ̀ lɛ́ suò a wɛ̃́lɛ guu ń pɔnao. 13 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ Dii kpagolo sɛaɔ gbasɛ̀ gɛ̃n soolo, ɔ̃ Davidi sa'ò ń
gáaeo ń zunɛbɔlɔ mɛkpaao. 14 Davidi bàabaa sa'o'ula daa, àlɛ ɔ̃wã Dii aɛ a gbãa pua lɛ́u.
15 Aàpi ń Isailiɔ píi aalɛ su ń Dii kpagoloo, aalɛ kúkuakɛ, aalɛ kuupɛ. 16 Kɛ́ Dii kpagolo lɛ́
gɛ̃ Davidi wɛ̃́lɛu, ɔ̃ Saulu nɛ́ Mikali lɛ́ zı̃́lɛ gwa fɛnɛntiu. Kɛ́ a è kí Davidi lɛ́ vı̃̀vı̃̀, àlɛ ɔ̃wã Dii
aɛ, à sakàaàgu a sɔ̃ guu. 17 Kɛ́ wà sù ń Dii kpagoloo, wa dı̃̀lɛ a gbɛu zwɛ̃̀akpɛ pɔ́ Davidi
dɔ̀ɛ̀ guu. Ɔ à sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò Dii aɛ ń sáaukpasao. 18 Kɛ́ à sa'ò a làa, à samaa'ò
gbɛ̃́ɔnɛ ń Dii Zı̃gɔ̃de tɔ́o. 19 Ɔ à pɛ̃ɛ bı̃̀ilɛ Isaili pɔ́ kãaaa weɔnɛ mɛ̀ndodo gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ píi ń
damina kàao mɛ̀ndodo ń vɛ̃ɛbɛ kàao mɛ̀ndodo.
20 Kɛ́ Davidi lɛ́ tá samaa'oi a bɛdeɔnɛ, ɔ̃ Saulu nɛ́ Mikali bɔ̀ gɛ̀ daiaàlɛ à mɛ̀: N Isailiɔ kía,
n kɛ gbian we gbãa? N nzı̃a mɛ mɔ̀ n ı̃̀waɔ nɔɛ zı̃kɛnaɔnɛ, lá wisaide ı̃̀ azı̃a mɛ mɔnɛ́wa. 21 Ɔ
Davidi ò Mikaliɛ: Dii ma ɔ̃wɛ̃̀ɛ̀. Dii mɛ́ ma sɛ n mae ń a bɛdeɔ gbɛu, à ma kpa a gbɛ̃́ Isailiɔ
dɔaana ũ. 22 Má yãfũkũ dɛ beea, mí azı̃a sɔaanɛ n ea guu, ãma nɔɛ zı̃kɛna pɔ́ n ń yã'òpiɔ
mɛ́ aa ma kpɛla.§ 23 Ɔ Saulu nɛ́ Mikali i nɛ'io e à gɛ̀ gàò.

7

Lua lɛgbɛ̃a Davidiɛ
(1Lad 17.1-15)

1 Kɛ́ kí zɔ̃̀lɛ a bɛ, Dii aà bɔ̀ ibɛɛ pɔ́ liaaaàziɔ ɔzı̃, à aà gbà ı̃́ampakı̃i, 2 ɔ̃ kí ò ãnabi Natãɛ:
Ee! Kpɛ́ pɔ́ wa dɔ̀ ń sɛdɛ lío ɔ̃ máɔ zɔ̃lɛu, Lua kpagolo iɔ dilɛa zwɛ̃̀akpɛua? 3 Natã wèwà à
mɛ̀: Lá à n pɔ gbà ǹ kɛ, asa Dii kunnɔɛ. 4 Gwãası̃na bee Dii yã'ò Natãɛ à mɛ̀: 5 Gɛ ǹ o ma
zɔ̀blena Davidiɛ ma mɛ̀, ɔ̃mɛ a kpɛ́ pɔ́ máɔ kuu dɔmɛɛo. 6 Za gɔɔ pɔ́ ma Isailiɔ bɔ̀lɛ Egipi e
gbã mi bɛkpao. Miɔ sɔ̃kı̃ikpakpaɛ, zwɛ̃̀akpɛ mɛ́ ma kúkı̃i ũ. 7 Gu pɔ́ ma sɔ̃kı̃ikpàu ń ma gbɛ̃́
Isailiɔ píi mi dɔaanaɔ dilɛ aa dɔaanɛ́ɛ, kási mi o ń gbɛ̃ɛɛ, bɔ́yãi i kpɛdɔmɛɛ ń sɛdɛ líoo nio.
8 Gɛ ǹ o ma zɔ̀blena Davidipiɛ, ma Dii Zı̃gɔ̃de ma mɛ̀, ma aà sɛ̀ sãdãdãkı̃i, kɛ́ aàɔ dɛ ma gbɛ̃́
Isailiɔ dɔaana ũɛ. 9 Má kuaànɔ gu pɔ́ à gɛ̀u píi, ɔ̃ ma aà ibɛɛɔ dɛ̀dɛɛ̀. Má tó aà tɔbɔ maamaa
saɛ, iɔ dɛ dṹnia tɔdeɔ do ũ. 10 Má bùsu kpa ma gbɛ̃́ Isailiɔwa, mí ń kálɛu, aai zɔ̃lɛu ń pɔ́ ũ.
Aa sɔ̃̀deedeekɛ lɔo. Gbɛ̃vãiɔ e ń wɛtã lá aa ń wɛtã̀ káau 11 gɔɔ pɔ́ ma dɔaanaɔ dı̃̀lɛnɛ́wa lɔo.
Má aà bɔ a ibɛɛpiɔ ɔzı̃ píiɛ.
Ma Dii málɛ oɛ̀, mámɛ má bɛkpaɛ̀ aà buiɔ gbãa'ekı̃i ũ. 12 Tó aà gɔɔ pà, à gà, má aà bui pɔ́
bɔ̀ aà plɛue sɛ lɛsı̃, mí aà kpa kpalau.* 13 Aàpi mɛ́ a kpɛdɔ, ma tɔ́ iɔ kuwà, mí tó aàɔ zɔ̃lɛa
kpalau e gɔɔpii. 14 Mámɛ máɔ dɛ aà mae ũ, aàpi iɔ dɛ ma nɛ́ ũ.† Tó à tàaekɛ̀, má ı̃adawà ń
gooɛ, lá gbɛ̃nazı̃na ı̃̀ gbɛ̃́ gbɛ̃wa.‡ 15 Kasi má gbɛ̃kɛ bɔaaaànɔ lá má bɔ̀aa ń Saulu pɔ́ má wò
kpalau Davidi aɛwao. 16 Aà buiɔ aaɔ kpalable gɔɔpii. Aà kpalapi aɔ láaa vı̃o.§
17 Ɔ Natã yã́pi dàu a sı̃u Davidiɛ lá Dii òɛwa píi.

Davidi wabikɛa Diiwa
(1Lad 17.16-27)

18 Ɔ kí Davidi gɛ̃̀ zɔ̃̀lɛ Dii aɛ à mɛ̀: Dii Lua, bɔ́n ma ũi? Deɔn ma bɛdeɔ ũ ɔ̃ n ma ka gweaɛ
taawai? 19 Dii Lua, bee kɛ̀nɛ fɛ̃́nɛũ e tia, ɔ̃ n mapi n zɔ̀blena bui pɔ́ aaɔ ku ziaɔ yã'ò lɔa?
Màa ńlɛ kɛmɛɛa, Dii Lua? 20 Dii Lua, má mɛnɛ kpelewa lɔɛ? Mapi n zɔ̀blena ń ma dɔ̃. 21 N
yãzɔ̃ɔpi kɛ̀ lá ń yeiwa lɛ́ pɔ́ ń gbɛ̀ yã́i, ɔ̃ ń tò mapi n zɔ̀blena má dɔ̃. 22 Dii Lua, ń zɔ̃ɔ fá!
Gbɛ̃e muaannɔo. N bàasio diie kuo, lá wá mà ń swã́owa. 23 Démɛ muaa ń n gbɛ̃́ Isailiɔi?

§ **6:22** Mat 23.12 * **7:12** Soũ 89.3-4, 132.11, Zãa 7.42, Zı̃n 2.30 † **7:14** Soũ 2.7, 89.26-27, 2Kln 6.18, Ɛbɛ 1.5 ‡ **7:14**
Soũ 89.30-33 § **7:16** Soũ 89.36-37

Dʋ́nia buiɔ guu bui mɛ̀ndopi ɔ̃ ń bò n gbɛ̃́ɔ ũ. N nzǐa tɔbɔ̀, n yãzɔ̃ɔ bɔnsaɛɔ kɛ̀ n gbɛ̃́piɔnɛ, n
buieɔ ń ń tã́aɔ yà n gbɛ̃́ pɔ́ n ń bó Egipiɔnɛ. 24 N Isailiɔ dǐlɛ aaɔ dɛ n gbɛ̃́ɔ ũ e gɔɔpii. Dii, n
gɔ̃ ń Lua ũ. 25 Dii Lua, lɛ́ pɔ́ ń gbɛ̃̀ mapi n zɔ̀blenaɛ ń ma buiɔ yã́ musu, ǹyɔ̃ zǐkɛwà gɔɔpii.
Kɛ lá ń òwa, 26 ní tɔbɔ maamaa e gɔɔpii. Gbɛ̃́ɔ i mɛ Dii Zǐgɔ̃de mɛ́ Isailiɔ Lua ũ, mɛ́ mapi n
zɔ̀blena Davidi, ńyɔ̃ ma buiɔ zǐ́napɛlɛ, 27 asa Dii Zǐgɔ̃de Isailiɔ Lua, ń òmɛɛ n mɛ̀ ńyɔ̃ ma bɛ
kpamɛɛ ma buiɔ gbãa'ekǐi ũ. A yái tò mapi n zɔ̀blena ma sɔ̃dǐlɛ, ma wabiɛ bee kɛ̀ma. 28 Dii
Lua, ḿmɛnn Lua, n yã́ náai vǐ, ɔ̃ n yãmaapi ò mapi n zɔ̀blenaɛ. 29 Báaada mapi n zɔ̀blena
buiɔgu sa, níɔ wɛ́tɛńzi gɔɔpii. Dii Lua, n yã'ò, n báaadà mapi n zɔ̀blena buiɔgu, aaɔ báaa
vǐ e gɔɔpii.

8

Davidi zǐblea buipãleɔwa
(1Lad 18.1-17)

1 Bee gbɛa Davidi zǐblè Filitɛ̃ɔwa à ń busa à ń mɛɛwia Gata sǐmá. 2 A zǐblè Mɔabuɔwa, ɔ̃ a
tò aa wùlɛ kɔ̃ saɛ tɔɔlɛ, à ba yɔ̃̀má. Tó à bà pla zãnguo dɛ̀dɛ, ǐ bà do zãnguo to bɛ̃́ɛ. Ɔ Mɔabuɔ
gɔ̃̀ Davidi zɔ̀blenaɔ ũ, ɔ̃ aaǐɔ falubɔ̀ɛ. 3 Davidi zǐblè Leobɛ nɛ́ Adadɛzɛɛ, Zoba kíawa, gɔɔ pɔ́
kípi ɛ̀a lɛ́ gɛ́ ɔtɔ̃ɔlɛi Uflata swasaɛdeɔwa. 4 Ɔ à aà sɔ̃́goɔ kʋ̃̀kũ mɛ̀n ɔ̀aa sɔo (1.000) ń sɔ̃́godeɔ
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃kwi (70.000) ń kɛ̀sɛdeɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao (20.000). Ɔ à ń sɔ̃́ɔ
kǐzã zɔ̃̀zɔ̃ píi, mɛ̀n basɔo mɛ́ è bɔ̀. 5 Sili pɔ́ kú Damasiɔ mɔ̀ dɔi Adadɛzɛɛlɛ, ɔ̃ Davidi ń gbɛ̃́ɔ
dɛ̀dɛ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao ń plao (22.000). 6 A gudɔ̃anaɔ dǐlɛdilɛ Sili bùsuu, ɔ̃ aa gɔ̃̀ aà zɔ̀blenaɔ
ũ, aaǐɔ falubɔ̀ɛ. Dii tò Davidi zǐblè gu pɔ́ à gɛ̀u píi. 7 Davidi Adadɛzɛɛ ǐwaɔ vua sɛ̀ngbao sɛ̀lɛ
à tàò Yelusalɛũ. 8 A mɔgotɛ̃ sɛ̀lɛ zɔ̃ɔzɔ̃ɔ Adadɛzɛɛ wɛ̃́lɛ pɔ́ wǐ mɛ Teba ń Belotaio guu.
9 Kɛ́ Amata kí Tou mà Davidi zǐblè Adadɛzɛɛ zǐgɔ̃ɔwa píi, 10 ɔ̃ à a nɛ́ Adolaũ zǐ fɔkpaiwà.
A aà sáaukpà zǐ pɔ́ a blè Adadɛzɛɛwa yã́i, asa Tou zǐkàaànɔ yãaɛ. Adolaũ mɔ̀ ń vua pɔ́ɔ ń
ã́nusu pɔ́ɔ ń mɔgotɛ̃ pɔ́ɔ, 11 ɔ̃ kí Davidi kàlɛ Dii pɔ́ ũ, lá a kɛ̀ ń bui pɔ́ à gbãablɛ̀máɔ ã́nusuɔ
ń vuaɔwa píi, 12 Ɛdɔũɔ ń Mɔabuɔ ń Amɔniɔ ń Filitɛ̃ɔ ń Amalɛkiɔ. Màa a kɛ̀ ń pɔ́ pɔ́ a sǐ
Zoba kí Adadɛzɛɛ, Leobɛ nɛ́wao. 13 Beewa ɔ̃ Davidi tɔbɔ̀. Kɛ́ à zǐblè Siliɔwa à sù, à Ɛdɔũɔ
dɛ̀dɛ Guzulɛ Wisideu* gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao plasai (18.000). 14 Ɔ à gudɔ̃anaɔ dǐlɛdilɛ Ɛdɔũ
bùsuu lɔ, ɔ̃ Ɛdɔũpiɔ gɔ̃̀ aà zɔ̀blenaɔ ũ. Gu pɔ́ Davidi gɛ̀u píi Dii tò à zǐblɛ̀ɛ.
15 Davidi mɛ́ Isaili bui píi kía ũ, à yãmaakɛ̀ a gbɛ̃́ɔnɛ a zɛ́wa. 16 Zeluia nɛ́ Yoabu mɛ́ aà
zǐgɔ̃ɔ dɔaana ũ. Ailudi nɛ́ Yosafa mɛ́ aà kpàwakɛna ũ. 17 Aitubu nɛ́ Zadoki ń Abiataa nɛ́
Aimɛlɛkio mɛ́ sa'onkiaɔ ũ. Selaia mɛ́ aà lakɛ̃na ũ. 18 Yoiada nɛ́ Benaia mɛ́ aà dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ
ũ. Davidipi zǐa nɛgɔ̃ɛɔ mɛ́ aà kwàasiɔ ũ.

9

Davidi gbɛ̃kɛkɛa Mɛfibosɛɛ

1 Davidi gbɛ̃́ɔ là à mɛ̀: Saulu buie i gɔ̃o lé? Má ye gbɛ̃kɛkɛɛ̀ Yonatãa yái.* 2 Saulu bɛ
zǐkɛnae ku, aà tɔ́n Ziba, ɔ̃ wà aà sǐsi kí Davidiɛ. A aà là à mɛ̀: Mmɛnn Zibaa? A wɛ̀wà à
mɛ̀: Ao, n zɔ̀blenan ma ũ. 3 Ɔ kípi aà là à mɛ̀: Saulu buie ku e tiaa? Má ye gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua vǐ
kɛɛ̀ɛ. Ɔ Ziba wɛ̀wà à mɛ̀: Yonatãa nɛ́e ku e tia. Ɛɛɛ. 4 Ɔ kí aà là à mɛ̀: A ku má ni? Ziba wɛ̀wà
à mɛ̀: A ku Amiɛli nɛ́ Makii bɛ Lodebaa. 5 Kí Davidi gbɛ̃́ɔ zǐ, ɔ̃ wà mɔ̀aànɔ. 6 Kɛ́ Yonatãa
nɛ́ Mɛfibosɛ, Saulu tɔũna kà Davidi kǐ́i, à kùlɛɛ̀ à wùlɛ a gbɛɛu. Ɔ Davidi mɛ̀: Mɛfibosɛ! A
wɛ̀wà à mɛ̀: N zɔ̀blenan ma ũ. 7 Ɔ Davidi òɛ̀: Nsu to vǐa n kũo, asa má gbɛ̃kɛkɛnɛ n mae
Yonatãa yáiɛ. Má n dezi Saulu buaɔ sɔaanɛ píi, níliɔ mɔ pɔbleimanɔ gɔɔpii. 8 Mɛfibosɛ
kùlɛɛ̀ à mɛ̀: Bɔ́n mapi n zɔ̀blena ũ kɛ́ n ma wɛgwài? Má dɛ lán gbɛ̃ gɛwaɛ.

* 8:13 Soũ 60 * 9:1 1Sam 20.14-16

9 Ɔ kí Saulu zi̋kɛna Ziba si̋si, a ɔ̀ɛ̀: Pɔ́ pɔ́ dɛ Saulu pɔ́ ũ̋ ń a bɛdeɔ pɔ́o píi, má kpà n dii
tɔũ̋nawaɛ. 10 Mpi ń n nɛ́ɔ ń n zi̋kɛnaɔ, àli aà tɔɔlɛ zi̋ kɛɛ̀, í a pɔ́ɔ kɛkɛ, kɛ́ aà e àɔ kũ̋sũa vi̋. N
dii tɔũ̋na Mɛfibosɛpi aliɔ pɔblemanɔ gɔɔpiiɛ. Ziba sɔ̃ a nɛgɔ̃ɛɔ vi̋ gbɛ̃ɔn gɛ̃o ń zi̋kɛnaɔ gbɛ̃ɔn
bao. 11 Ɔ Ziba ò kípiɛ: Yá̋ pɔ́ ma dii kí ò mapi n zɔ̀blenaɛ, má kɛ píiɛ. Ɔ Mɛfibosɛ i̋ɔ pɔble
ń kípio, à gɔ̃̀ lán kíanɛɔ dowa. 12 Mɛfibosɛ nɛgɔ̃ɛna vi̋, aà tɔ́n Mika, mɛ́ Ziba bɛdeɔ mɛ́ aà
zi̋kɛnaɔ ũ̋ ḿpii. 13 A ku Yelusalɛũ̋, asa i̋ɔ pɔble ń kío gɔɔpiiɛ. Aàpiá ɛɛɛ.

10

Davidi zi̋blea Amɔniɔwa
(1Lad 19.1-19)

1 Bee gbɛa Amɔniɔ kía gà, ɔ̃ aà nɛ́ Anuni zɔ̃̀lɛ aà gbɛu. 2 Davidi mɛ̀: Má gbɛ̃kɛkɛ Naasa nɛ́
Anuniɛ lá aà mae gbɛ̃kɛkɛ̀mɛɛ yã̋awaɛ. Ɔ Davidi a i̋waeɔ zi̋wà, aa gɛ Amɔni bùsuu aa aà
nɔ̀sɛ níniɛ̀ aà mae gaa yá̋ musu. Kɛ́ Davidi i̋wapiɔ kà we, 3 Amɔniɔ kíaɔ ò ń dii Anuniɛ: Nlɛ
e Davidi gbɛ́ɔ zi̋ n mae gɛ̀ kpɛlaa yá̋i aà ń nɔ̀sɛ níninɛ nɛe? A ń zí̋ aa mɔ wá wɛ́lɛ asiigwaiɛ,
aai ɛa mɔ a músikɛi. 4 Ɔ Anuni Davidi i̋wapiɔ kũ̋kũ à ń lɛkã̋na saaloɔ wàwa, à ń pɔkasaɔ
zɔ̃̀ɛzɔ̃ɛ a guo ń pɔ̀ɔwa súsu, ɔ̃ à ń gbáɛ. 5 Kɛ́ wa ò Davidiɛ, ɔ̃ à gbɛ́ɔ zi̋ aa gɛ́ daińlɛ, asa wí ń
kú̋ maamaaɛ. Aa ònɛ́: Kí mɛ̀, à zɔ̃lɛ Yeliko e á lɛkã̋na ká̋ bɔlɛ, í gbasa su.

6 Kɛ́ Amɔniɔ è Davidi ye ń gi̋yá̋i lɔo, ɔ̃ aa fi̋abò gbɛ́ɔnɛ aa zi̋kanɛ́: Sili pɔ́ kú Leobɛ ń Zobaoɔ
kɛ̀sɛdeɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao (20.000) ń kí Maaka zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔo (1.000) ń Tobudeɔ
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla (12.000). 7 Kɛ́ Davidi a baomà, ɔ̃ à Yoabu gbàɛmá ń zi̋gɔ̃ɔ píi.
8 Amɔniɔ bɔ̀ zi̋'ɔpɔ̀o ń wɛ́lɛ bi̋ibɔlɛu, ɔ̃ Zoba ń Leobɛ Siliɔ ń Tobudeɔ ń Maaka gbɛ́ɔ ku sɛ̃u
ńtɛ̃ɛ. 9 Kɛ́ Yoabu è wà zi̋'ɔpɔ̀o a aɛ ń a kpɛo, ɔ̃ à Isaili zi̋gɔ̃ maaɔ plɛ̀ à ń gbáɛ aa gɛ́ lɛ́lɛi
Siliɔwa. 10 Ɔ à zi̋gɔ̃ ki̋niɔ nà a dã̋una Abisaiɛ a ɔzi̋, ɔ̃ à ń gbáɛ aa gɛ́ lɛ́lɛi Amɔniɔwa. 11 A mɛ̀:
Tó Siliɔ gbã̋a su lɛ́ ma fu, mɔ dɔmalɛ. Tó Amɔniɔ gbã̋a su lɛ́ n fuɛ sɔ̃, má mɔ́ dɔinlɛ. 12 Sɔ̃dilɛ,
wà gɔ̃ɛkɛ kɛ wá gbɛ́ɔ ń wá Dii wɛ́lɛɔ yá̋ musu. Dii a yá̋ pɔ́ kɛ̀ɛ maa kɛ. 13 Ɔ Yoabu ń zi̋gɔ̃ pɔ́
kuanɔɔ gɛ̀ Siliɔwa ń zi̋o, ɔ̃ Silipiɔ bàalɛ̀nɛ́. 14 Kɛ́ Amɔniɔ è Siliɔ bàalɛ̀, ɔ̃ aa bàalɛ̀ Abisaiɛ sɔ̃,
aa si̋ wɛ́lɛ guu, ɔ̃ Yoabu ń tó we, à tà Yelusalɛũ̋.

15 Kɛ́ Siliɔ è Isailiɔ zi̋blɛ̀má, ɔ̃ aa ɛ̀a kɔ̃ kã̋aa. 16 Ɔ Adadɛzɛɛ gbɛ́ɔ zi̋, aa sù ń Sili pɔ́ kú
Uflata baaleɔ, ɔ̃ aa gɛ̀ Helaũ̋. Sobaki mɛ́ Adadɛzɛɛ zi̋gɔ̃pi ɔ dɔaana ũ̋. 17 Kɛ́ Davidi a baomà,
ɔ̃ à Isailiɔ kã̋aa píi, à bùańnɔ Yuudɛ̃wa à gɛ̀ Helaũ̋. Ɔ Siliɔ zi̋'ɔpɔ̀oaàzi, ɔ̃ aa si̋kɔ̃u. 18 Kɛ́
aalɛ bàalɛ Isailiɔnɛ, ɔ̃ Davidi ń dɛdɛ sɔ́̃godeɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń basɔoo (700) ń kɛ̀sɛdeɔ gbɛ̃ɔn
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bla (40.000). We wà ń zi̋gɔ̃ɔ dɔaana Sobaki dɛ̀u. 19 Kɛ́ kía pɔ́ aa dɛ Adadɛzɛɛ
zɔ̀blenaɔ ũ̋ɔ è Isailiɔ zi̋blɛ̀má màa, ɔ̃ aa lɛdoũ̋kɛ̀ ń Isailiɔ, aa gɔ̃̀ n zɔ̀blenaɔ ũ̋. Vi̋a Siliɔ kũ̋,
aai gɛ́ dɔi Amɔniɔlɛ lɔo.

11

Davidi yea Basɛbazi

1 Kɛ́ í bɔ̀ ɛu, gɔɔ pɔ́ kíaɔ i̋ gɛ́ zi̋kai, ɔ̃ Davidi Yoabu zi̋ ń a i̋waɔ ń Isailiɔ píi. Aa Amɔniɔ
ásookɛ̀, ɔ̃ aa koezɔ̃̀ Labazi. Davidi sɔ̃ a ku Yelusalɛũ̋. 2 Kɛ́ oosi kɛ̀, ɔ̃ Davidi fɛ̀lɛ a liiwa, àlɛ
bɛbɛ a kpɛ́ musu. Za kpɛ́ musu we ɔ̃ à nɔɛe è, àlɛ zu'o. Nɔɛpiá nɔ kɛfɛnaɛ maamaa, 3 ɔ̃ à gbɛ́̃
zi̋ nɔɛpi yã̋gbɛai. Ɔ wa ɔ̀ɛ̀: Ɛliaũ̋ nɛ́ Basɛban we, Iti bui Uli naɛ. 4 Ɔ Davidi gbɛ́ɔ zi̋ aà sísii. Kɛ́
à mɔ̀, ɔ̃ Davidi wùlɛaànɔ, ɔ̃ nɔɛpi tà bɛ. Aàpi sɔ̃ à ɔkũ̋ gbã̋bɔ̀ dafuɛ. 5 Kɛ́ à nɔsi̋, ɔ̃ à lɛ́kpã̋sã̋kɛ̀
Davidiɛ à mɛ̀ a nɔsi̋.

6 Ɔ Davidi gbɛ́̃ zi̋ Yoabuwa à mɛ̀: Iti bui Uli gbaɛmɛɛ. Ɔ Yoabu aà gbàɛɛ̀. 7 Kɛ́ Ulipi mɔ̀, ɔ̃
Davidi Yoabu aafia gbɛ̀a ń zi̋gɔ̃ɔ ń zi̋ pɔ́ aalɛ kao. 8 Ɔ Davidi ɔ̀ɛ̀: Ta bɛ zu'oi. Kɛ́ Uli bɔ̀ kibɛ,
ɔ̃ kí gbɛ́̃ zi̋ɛ̀ ń blɛo. 9 A̋ma Uli i ta a bɛo, kibɛ gɔ̃u ɔ̃ à i̋u ń a zi̋kɛnki̋niɔ. 10 Ɔ wa ò Davidipiɛ
wà mɛ̀: Uli i ta a bɛo. Ɔ à Uli là à mɛ̀: Madɔ̃ n su ń wɛ́lɛo dafu ni? Akɛa ni ta bɛo ni? 11 Uli

wèwà à mɛ̀: Kpagolo ń Isailiɔ ń Yudaɔ ku zwȁakpɛɔ guu. Ma dii Yoabu ń a gbɛ̋ɔ ku sɛ̃u.
Má fɔ̃ ta bɛ mà pɔble mà imi, mà wúlɛ ń ma naoo. N̄ n kuao má yắpi kɛo. 12 Ɔ Davidi òɛ̀: Gɔ̃
la gbã lɔ, zia mí n gbaɛ. Ɔ Uli gɔ̏ Yelusalɛũ zỉbeezỉ ń a gɔɔ sỉao lɔ. 13 Davidi aà sỉsi, à pɔblè à
imỉaànɔ, ɔ̃ Davidi ikàkaɛ̀. Kási kɛ́ à bɔ̀ oosi, à gɛ̀ ỉ ń a dii kía zỉkɛnaɔɛ, i ta a bɛo. 14 Kɛ́ gu dɔ̀,
Davidi lakɛ̃ Yoabuɛ, ɔ̃ à Uli gbàɛò. 15 Lápi guu à mɛ̀: A̋ Uli dɔaa gu pɔ́ zỉ pãsỉu, í pɔ̀ɔbɔzãkɛ
aà kpɛ, kɛ́ wà e wà aà dɛ.

16 Gɔɔ pɔ́ Yoabu lɛ́ koezɔ̃ wɛ̋lɛpizi, ɔ̃ à Uli dà gu pɔ́ a dɔ̃ nɛgɔ̃naɔ kuu. 17 Kɛ́ wɛ̋lɛdeɔ bɔ̀lɛ lɛ́
zỉka ń Yoabuo, aa Davidi zỉgɔ̃eɔ dɛ̀dɛ. Iti bui Uli kú ń guu.

18 Ɔ Yoabu gbɛ̋ zỉ Davidiwa aà zỉ yắ dau siuɛ̀ píi. 19 A ò zỉnapiɛ: Tó n zỉ yắ dàu ń sỉu kíɛ
píi ń làa, 20 tó aà nɔ̀sɛ fɛ̀lɛ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́mɛ tò a sɔ̃ wɛ̋lɛzi kãikãi ń zỉoi? A̋ dɔ̃ kɛ́ bỉ̋imusudeɔ
lí ka gbaɛmá zỉ̋lɛo lé? 21 Démɛ Gedeɔ̃ɔ nɛ́ Abimɛlɛki dɛ̀i? Nɔɛ mɛ́ ɔzɔ̏ wísilɔgbɛi za bỉ̋i musu,
ɔ̃ à aà dɛ̀ Tebezio lò?* A̋kɛa a sɔ̃ bỉ̋izi kãikãi màai? Tó a ònɛ màa, ní oɛ̀ aà zɔ̀blena Uli, Iti
bui gà lɔ. 22 Ɔ zỉnapi dàzɛu. Kɛ́ à kà Davidi kỉ̋i, à yắ pɔ́ Yoabu dàɛ òɛ̀ píi. 23 A̋ mɛ̀: Gbɛ̋ɔ
bɔ̀lɛ wɛ̋lɛu, aalɛ gbãamɔwɛ̃ɛ wɛ̋nkpɛɛ, ɔ̃ wa ń yá e ń wɛ̋lɛ bỉ̋ibɔlɛu. 24 An kàzunaɔ ku za bỉ̋i
musuɛ, ɔ̃ aa ka fȁ n gbɛ̋ɔgu zỉ̋lɛ, aa ń gbɛ̃eɔ dɛ̀dɛ. N zɔ̀blena Uli, Iti bui gà lɔ. 25 Ɔ Davidi ò
zỉnapiɛ: O Yoabuɛ asu to yắpi kɛɛ ỉ̋io. Wỉliɔ gbɛ̋ pɔ́ zỉ a ń bleɔ dɔ̃o. Aà zỉka ń wɛ̋lɛpideɔ ń
gbãao, i kwɛ́. N̄ aà gba sɔ̃ màa. 26 Kɛ́ Uli na mà a zắ gà, à ɔ́ɔlɔ̀. 27 Kɛ́ gɛ'ɔɔlɔgɔɔ làa, Davidi
gbɛ̋ɔ zỉ, aa sùaànɔ Davidipi bɛ, ɔ̃ à gɔ̏ aà na ũ. A̋ nɛ'ỉaànɔ gɔ̃ɛ ũ, ɔ̃ yắ pɔ́ Davidi kɛ̀pi kɛ̀ Diiɛ
ỉ̋i.

12

A̋nabi Natã Davidi gbaa laai

1 Dii Natã zỉ Davidiwa.* Kɛ́ à kà, a òɛ̀: Gɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn plaeɔ mɛ́ kú wɛ̋lɛ doũ, gbɛ̃doá ɔdeɛ,
gbɛ̃do sɔ̃ taasideɛ. 2 Ɔdepi sãɔ ń zuɔ vỉ dasidasi, 3 taasidepi sɔ̃ a pɔe vỉo, sãnununa mɛ̀ndoe
a lù. Ɔ à ɔlỉai, à zɔ̃ɔkȕ ń aà nɛ́ɔ sãnu aà bɛ. Aaỉɔ blɛ doũ ble, aaỉɔ imi ta doũ, ỉ wúlɛ aà
pɔlɛu, ɔ̃ àlɛ gwa lán azỉa nɛnɔɛnawa. 4 Kɛ́ nibɔ pỉla ɔdepiwa, ɔ̃ i we sã ge zu kȕ a kpàsa
guu à nibɔpi yàaekɛòo, taaside sãnununapi ɔ̃ a sỉwà, à a nibɔpi yàaekɛ̀ò. 5 Ɔ Davidi pɔ pà
ɔdepi yắ musu maamaa, a ò Natãɛ: Dii ku! A̋ kȕ wà gbɛ̋ pɔ́ yắpi kɛ̀ dɛɛ. 6 Lá màa a kɛ̀, i aà
wɛ̃nagwao, aà sãpi ñabo lɛɛ síiɔ̃. 7 Ɔ Natã ò Davidipiɛ: Mmɛ ń gbɛ̋pi ũ. Dii Isailiɔ Lua mɛ́
yắɛ bee ò à mɛ̀: Ma n kpa Isailiɔ kía ũɛ, ma n bɔ Saulu ɔzỉ, 8 ɔ̃ ma n diipi bɛ kpàma, ma aà
naɔ nànɛ n ɔzỉ. Ma Isailiɔ ń Yudaɔ kpàma n gbɛ̋ɔ ũ. Tó bee kɛ̀nɛ fɛ̋nɛũ, má a pãleɔ kắñnɛ.
9 Bɔ́yãi n sakà ma yắui? N yắ pɔ́ má yeio kɛ̀, n Iti bui Uli dɛ̀ ń fɛ̃ndao, n aà nɔsỉ ń sɛ̀. N̄ tò
Amɔniɔ aà dɛ̀ zỉ guu. 10 Za gbã yãpãsỉ a kɛ̃ n bɛwa bau lɔo, asa n sakàmaguɛ, n Iti bui Uli
nɔ sỉ ń sɛ̀. 11 Ɔ Dii ɛ̀a yắɛ bee ò à mɛ̀: Ma! Má tó nzỉa bɛdeɔ yã'inɛ. Má n naɔ sima, mí ń kpá
n gbɛ̋deewa n wáa, i wúlɛńnɔ gupuau. 12 N yãkɛ̀ asii guuɛ. Mapi sɔ̃ má yắpi kɛnɛ gupuau
Isaili píi wáaɛ.†

13 Ɔ Davidi ò Natãɛ: Ma duunakɛ̀ Diiɛ. Ɔ Natã òɛ̀: Dii n duuna kɛ̃̀ma, ńyɔ̃ gao. 14 A̋ma
lá n dɔɛ Diiwa maamaa yắpi kɛa musu, nɛgɔ̃ɛ pɔ́ nɔɛpi ỉnnɔ a gaɛ. 15 Kɛ́ Natã tà bɛ, ɔ̃ Dii tò
nɛ́ pɔ́ Uli na ỉ ń Davidiopi gyã kȕ. 16 Ɔ Davidi lɛ́ Lua sisi nɛ́pi yắ musu ń lɛyeo, gwắ ỉ wúlɛ
bùsuuɛ. 17 Aà bɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ỉɔ zɛaàla aà fɛlɛ bùsuu, ãma ỉli weio, mɛ́ ỉli pɔbleńnɔo. 18 A gɔɔ
soplade zỉ̋ ɔ̃ nɛ́pi gà. Vỉa Davidi ỉwaɔ kȕ, aai fɔ̃ òɛ̀ nɛ́pi gào. Aa mɛ̀: Gɔɔ pɔ́ nɛ́pi ku, wa yã'òɛ̀,
i wá yãmao. Kpelewa wá oɛ̀ sa nɛ́pi gài? A yãvãikɛ. 19 Davidi è a ỉwaɔ lɛ́ yắkpãina'okɔ̃ɛ,
ɔ̃ a dɔ̏ kɛ́ nɛ́pi gàɛ. A̋ ń lá à mɛ̀: Nɛ́pi gà yȁ? Ɔ aa wèwà aa mɛ̀: Ao! A̋ gàɛ. 20 Davidi fɛ̀lɛ
bùsuu, à zu'ò à nísidɔ̀ɔ à a pɔkasaɔ lỉlɛ, ɔ̃ à gɛ̀ kùlɛ Diiɛ a kpɛ́u. Kɛ́ à ɛ̀a tà bɛ, à pɔblea gbɛ̀a,
ɔ̃ wa kpàwà, a blè. 21 Aà ỉwaɔ aà là à mɛ̀: A̋kɛa ńlɛ yãkɛ màai? Gɔɔ pɔ́ nɛ́pi ku, n lɛyè n ɔ́ɔlɔ̀.

---

* **11:21** Dɔa 9.53 * **12:1** Soũ 51 † **12:12** 2Sam 16.22

Kɛ́ à gà sa, n fɛlɛ n pɔblè. 22 A wèmá à mɛ̀: Gɔɔ pɔ́ nɛ́pi ku, ma lɛyè ma ɔ́ɔlɔ̀, asa ma mɛ̀, tó
Dii a ma wɛgwa à to nɛ́pi àɔ kun no, démɛ dɔ̃i? 23 Lá à gà sa, bɔ́yãi máɔ lɛyea lɔi? Má fɔ̃ mà
aà vu yȁ? Má gɛ́ aà kı̏i, ãma aàpi a e ɛa mɔ ma kı̏io.
24 Davidi a na Basɛba nɔ̀sɛ nı̏niɛ̀, ɔ̃ à gɛ̀ wùlɛaànɔ. A nɛ'ı̏ gɔ̃ɛ ũ, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Salomɔɔ. Dii
yeaàzi, 25 ɔ̃ à ãnabi Natã zı̏wà à tɔkpà nɛ́piɛ Yedidia‡ Dii yeaaàzipi yãi.

Laba sia Amɔniɔwa
(1Lad 20.1-3)

26 Yoabu zı̏kà ń Amɔniɔ Laba, ɔ̃ à kibɛ sı̏. 27 Ɔ à gbɛ̃ɔ zı̏ Davidiwa à mɛ̀: Ma zı̏kà ń
Labadeɔ, ɔ̃ ma ń ítɔkı̏i sı̏. 28 Zı̏gɔ̃ kı̏niɔ kãaa sa, ní mɔ koezɔ̃ wɛ̃lɛpizi, ní sí. Tó màa no,
má sí, wi ma tɔ́kpaɛ̀. 29 Ɔ Davidi zı̏gɔ̃ɔ kȁaa píi, à gɛ̀ lɛ̀lɛ Labawa a sı̏. 30 Wà ń tãa Mɔlɔku
vua fùa gò aà miwa, wa kpà Davidiɛ. A gbia kà kiloo baakwi, mɛ́ gbɛ̀ bɛɛɛde kuwà. A
wɛ̃lɛpi pɔ́ɔ nàaa dúuduu, 31 ɔ̃ à gbɛ̃ pɔ́ kú weɔ kũ̀kũ bɔ̀lɛńnɔ, à ń da síi zı̏u ń dúuduusu zı̏o
ń mɔo zı̏o, mɛ́ a tò aa bilikibɔ̀. Màa a kɛ̀ Amɔni wɛ̃lɛɔnɛ píi, ɔ̃ à ɛ̀a tà Yelusalɛũ ń a zı̏gɔ̃ɔ píi.

13

Aminɔ yea Tamaazi

1 Bee gbɛa Davidi nɛ́ Abisaloũ dãe kɛfɛna vı̏, aà tɔ́n Tamaa, ɔ̃ Davidi nɛ́ Aminɔ yeaàzi.
2 Yãpi lɛ́ ı̏ada Aminɔpiwa, à kà gyãkɛa a dãe Tamaapi yãi, asa nɔɛ lɛ́soɛ, a fɔ̃ yãe kɛɛ̀o.
3 Aminɔpi gbɛ̃na vı̏, aà tɔ́n Yonadabu, Davidi vı̏i Simɛa nɛ́ɛ. Yonadabu ɔ̃nɔ gbãa, 4 ɔ̃ à
Aminɔ lȁ à mɛ̀: Akɛa n kíanɛ'ia n kúsu ı̏ɔ kwɛa lá gu lɛ́ dɔi? Nyɔ̃ omɛɛo lé? Ɔ Aminɔ wèwà
à mɛ̀: Má ye ma dãuna Abisaloũ dãe Tamaaziɛ. 5 Ɔ Yonadabu ò̀ɛ̀: Gɛ ǹ wúlɛ n liiwa lán
gyãewa. Tó n mae mɔ̀ n gwai, ní oɛ ń ye n dãe Tamaa mɔ blɛ kpamaɛ. Aà mɔ kɛkɛ n wáa
kɛ́ ǹyɔ̃ e, i gbasa nanɛ n ɔzı̏. 6 Ɔ Aminɔ wùlɛ lán gyãewa. Kɛ́ kí mɔ̀ aà gwai, ɔ̃ a ò̀ɛ̀: To ma
dãe Tamaa mɔ kàa kɛmɛɛ ma wáa, i namɛɛ ma ɔzı̏. 7 Ɔ Davidi gbɛ̃ zı̏ Tamaawa a bɛ à mɛ̀:
Gɛ́ n vı̏i Aminɔ kpéu, ní blɛkɛɛ̀. 8 Kɛ́ Tamaa gɛ̀ aà kpéu, à aà lè wúlɛa, ɔ̃ à pɔ́wɛnti dɛ̀ à kàa
kɛ̀ò aà wáa, ɔ̃ a dı̏sa. 9 Ɔ à ta sɛ̀ à kàapi kàuɛ̀. Aminɔ gı̏ sói à mɛ̀: Gbɛ̃ɔ ya aa bɔlɛ ḿpii. Kɛ́
gbɛ̃ pɔ́ kuaànɔɔ bɔ̀lɛ píi, 10 ɔ̃ a ò Tamaaɛ: Mɔ́ ń blɛpio kpɛa la, ní namɛɛ ma ɔzı̏. Ɔ Tamaa
kàa pɔ́ á kɛ̀ sɛ̀ à gɛ̃ò a vı̏i Aminɔpi kı̏i kpɛa. 11 Kɛ́ à sɔ̃aàzi, àlɛ kpawà à só, ɔ̃ à a dãepi kũ̀ à
mɛ̀: To mà wúlɛnnɔ.
12 Ɔ a ò a vı̏ipiɛ: Aawo! Nsu gbãamɔmɛɛo. Asa wá Isailiɔ wı̏li yã bee taa kɛo. Nsu
yãdɔɔsai bee taa kɛmɛɛo. 13 Mapi, má má gɛ́u ń wí beeoi? Mpi sɔ̃, Isailiɔ n dilɛ gbɛ̃pã ũ.
Suɛ! N a yã'o kíɛ, a gí ma kpáimao. 14 I we aà yãmào. A gbãamɔ̀ɛ̀, ɔ̃ à kùsiwà à wùlɛaànɔ.
15 Ɔ Aminɔpi zàaàgu pãsı̏pãsı̏. Aà zaaaàgu dɛ aà yeaaàzi yãala. Ɔ a ò̀ɛ̀: Fɛlɛ bɔ. 16 Ɔ nɔɛpi
ò a vı̏ipiɛ: Aawo! Tó n ma ya n ma bɔ, a tàae aɔ zɔ̃ɔ dɛ pɔ́ pɔ́ ń kɛ̀mɛɛa. N beeo i we à aà
yãmào. 17 Ɔ Aminɔpi a zı̏kɛnɛ̀waasona sı̏si à mɛ̀: Nɔɛɛ bee ya bɔomɛɛ, ní gbata ǹ kilidau.
18 Ɔ aà zı̏kɛnapi aà sɛ̀ bɔ̀ò bàasi, à gbatà à kilidàu. Nɔɛpi ula gbȁa daa, asa ula bee taa kía
nɛnɔɛ lɛ́sɔɔ ı̏ɔ daa. 19 Ɔ Tamaa túfu gbɛ̃̀ a miwa, à a ula gbȁa pɔ́ á daapi gà a kɛ̃̀, ɔ̃ àlɛ ɔ́ɔlɔ
àlɛ tá, à ɔdı̏ a musu.
20 Aà dãɔ dadoũde Abisaloũ ò̀ɛ̀: N dãɔ Aminɔ làanɛ yȁ? Nsu o gbɛ̃e mao, asa n dãɔɛ. Nsu
ǹyɔ̃ yãpi kũa n sɔ̃ guuo. Ɔ Tamaa zɔ̃̀lɛ a dãɔ Abisaloũ bɛ yãkpaa. 21 Kɛ́ kí Davidi yãpi mà,
aà pɔ pà maamaa. 22 Abisaloũ i yãe o Aminɔɛo, yãvãi ge a maa, asa aà za fɛ̃̀ɛ̀, kɛ́ à kùsi a
dãe Tamaawa yãi.

Abisaloũ Aminɔ dɛa

23 Wɛ̃̀ pla gbɛa Abisaloũ ku Baali Azoo, Ɛflaiũ bùsu zɔ̃lɛu ń a sãkãkɛ̃ɛlɛnaɔ, ɔ̃ à kíanɛɔ sı̏si
blɛsawa ḿpii. 24 Ɔ à gɛ̀ kí lè à mɛ̀: Kí, wàlɛ mapi n zɔ̀blena sãɔ kãkɛ̃ɛlɛ. Mpi ń n ı̏waɔ á
gɛmanɔ weo lé? 25 Ɔ kí wè a nɛ́piwa à mɛ̀: Aawo! Wá fɔ̃ gɛ́ wápiio. Wá kɛnɛ aso ũɛ. A

‡ **12:25** Bee mɛ̀ Dii gbɛ̃ yenzide.

nàɛwà, ãma i gɛo, ɔ̃ à samaa'òɛ̀. 26 Ɔ Abisaloũ mɛ̀: Tó ńlɛ gɛo, to ma vȉi Aminɔ gɛ́wanɔ. Kí
aà là à mɛ̀: Bɔ́yãi ń ye aà gɛnnɔi? 27 Abisaloũ nàɛwà, ɔ̃ kí tò Aminɔ gɛ̀aànɔ ń a nɛ́ kȉniɔ píi.
28 Abisaloũ yãdȉlɛ a gbɛ̃́ɔnɛ à mɛ̀: A̋ swã́kpa! Tó Aminɔ pɔ kɛ̀ vɛ̃ɛwa na, tó má òɛ́ à aà
zɔ̃, à aà dɛ. A̋su to vȉa á kũo. Mámɛ ma á dáu! A̋ sɔ̃dilɛ, í gɔ̃ɛkɛ kɛ. 29 Abisaloũ gbɛ̃́ɔ kɛ̀
lá a dȉlɛnɛ́wa, ɔ̃ kíanɛ kȉniɔ fɛ̀lɛ dȉ ń sɔ̃baonaɔ kpɛ, aa bàalɛ̀. 30 Gɔɔ pɔ́ aa ku zɛ́u, Davidi a
baomà wà mɛ̀: Abisaloũ kíanɛɔ dɛ̀dɛ píi, an kee i gɔ̃o. 31 Davidi fɛ̀lɛ à a pɔkasaɔ gà a kɛ̏, ɔ̃
à wùlɛ bùsuu. Aà ȉwaɔ sȉaaàzi ń ń pɔkasaɔ kɛ̃́kɛ̃a. 32 Ɔ Davidi vȉi Simɛa nɛ́ Yonadabu mɛ̀:
Baa, ńsu ǹyɔ̃ e wà n nɛ́ ɛ̀waasoɔ dɛ̀dɛ píi no, Aminɔ mɛ́ gà ado. Wà yã́pi dɔ̃̏ Abisaloũ wɛ́wa
za gɔɔ pɔ́ Aminɔ kùsi a dãe Tamaawaɛ. 33 Ma dii kí, ńsu ǹyɔ̃ yã́pi kũa n sɔ̃uo. N nɛgɔ̃ɛɔ i
gaga píio, sema Aminɔ ado. 34 Abisaloũ sɔ̃ à bàalɛ̀.
Kɛ́ ɛ̀waaso gudɔ̃ana wɛzù, a è wa bɛ Olonaiũ zɛ́u sȉsȉpɔlɛu dasidasi. A gɛ̀ a ò kíɛ: Ma gbɛ̃́ɔ
è bɛ sȉsȉpɔlɛu Olonaiũ oi. 35 Ɔ Yonadabu ò kíɛ: N èa? N nɛ́ɔ mɛ́ lɛ́ su we lá má ònɛwa. 36 Kɛ́
à yã́pi ò a làa, ɔ̃ kíanɛpiɔ kà gɔ̃̏ɔ, aalɛ búbuapɛ. Kí ń a ȉwaɔ ɔ́ɔlɔ̀ ḿpii maamaaɛ lɔ.
37 Abisaloũ bàalɛ̀ à tà Amihudu nɛ́ Talemai, Gesuu kía kí̋i,* ɔ̃ kí Davidi sɔ̃ ȉɔ a nɛ́ gaa ɔ́ɔlɔ
gɔɔpii. 38 Kɛ́ Abisaloũ bàalɛ̀ à tà Gesuu, a ku we e wɛ̏ àaɔ̃. 39 Kɛ́ kí Davidi nɔ̀sɛ nȉni Aminɔ
gaa yã́ musu, ɔ̃ àlɛ Abisaloũ bɛɛkɛ sa.

14

Abisaloũ sua Yelusalɛũ

1 Zeluia nɛ́ Yoabu dɔ̃ kɛ́ kí pɔ dɔ Abisaloũwa, 2 ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ zȉ Tekoa, aa nɔɛ ɔ̃nɔna sɛ̀ aa sùò. Ɔ
a òɛ̀: Kɛ lá ńlɛ gɛwiipɛwa. Gyaa pɔkasaɔ da. Ńsu nísidɔɔo. Kɛ lán nɔɛ pɔ́ a gbɛ̃́ gà àlɛ a ɔ́ɔlɔ
à gɛ̀gɛ̃wa. 3 Gɛ́ kí kí̋i màa, ní yã́ɛ bee oɛ̀. Ɔ Yoabu yã́ sòso kà nɔɛpiɛ a lɛ́u. 4 Kɛ́ Tekoa nɔɛpi
gɛ̀ kí lè, à kùlɛɛ̀ à wùlɛ a gbɛɛu à mɛ̀: Kí, ma suaba! 5 Ɔ kípi aà là à mɛ̀: Bɔ́ ń yeii? A wèwà
à mɛ̀: Gyaan ma ũ, ma zã́ gàɛ. 6 Mapi n zɔ̀blena, má nɛgɔ̃ɛɔ vȉ gbɛ̃ɔn pla. Kɛ́ aalɛ sòlekɛ
kɔ̃tɛ̃ɛ bua, gbɛ̃e ku à ń yoaao. Ɔ an gbɛ̃do a gbɛ̃do lɛ dɛ̀. 7 Ɔ ma bɛdeɔ fɛ̀lɛ ḿpii, aa ò mapi n
zɔ̀blenaɛ aa mɛ̀ mà a nɛ́ pɔ́ a gbɛ̃do dɛ̀pi kpámá wà dɛ, kɛ́ à a gbɛ̃do dɛ̀ yã́i. Aa ye yàa miɔn
tɛde pɔ́ gɔ̃̏mɛɛ túbiblena ũpi tɛdɛɛ, kɛ́ ma zã́ su àɔ tɔ́ ge bui vȉ dṹnia guu lɔo. 8 Ɔ kí ò nɔɛpiɛ:
Ta bɛ, má yãdilɛ n yã́pi musu. 9 Ɔ Tekoa nɔɛpi mɛ̀: Ma dii kí, tàaepi wi ma musu ń ma de
bɛdeɔ, mpi níɔ ku tàaesai ń n kíakɛo. 10 Ɔ kí mɛ̀: Tó gbɛ̃e lɛkȁ yã́piwa, mɔaànɔ ma kí̋i la,
a e ȉadama lɔo. 11 Ɔ nɔɛpi mɛ̀: Kí, lɛgbɛ̃ ń Dii n Lua tɔ́o, kɛ́ tɔ̀sina su ma nɛ́ dɛ kɛmapla ma
leo yã́i. Ɔ kípi mɛ̀: N Diio n nɛ́pi mikãe a lɛ́lɛ zȉ̋lɛo.
12 Ɔ nɔɛpi mɛ̀: Ma dii kí, mapi n zɔ̀blena ma gba zɛ́ mà ɛa yã'onɛ. A wèwà à mɛ̀: O! 13 Ɔ
a òɛ̀: Bɔ́yãi n yã́ bee taa kpàaȉ ń Lua gbɛ̃́ɔi? Yã́ pɔ́ ń òmɛɛ mɛ́ n dayãu, asa ni gbɛ̃́ pɔ́ ń yà
gbɛsi n suòo. 14 Wápii wá ga, wíɔ dɛ lán í pɔ́ kɔ̀lɛ tɔɔlɛ gbɛ̃e i e sɛ̀lɛ lɔowa. Lua lí gbɛ̃́ pɔ́ wa
yà wɛ̃ni bɔo, ȉ zɛwɛɛlɛ ade ɛa suwaɛ. 15 Ma mɔ yã́pi oi ma dii kíɛɛ, asa gbɛ̃́ɔ tò vȉa ma kũɛ.
Ɔ mapi n zɔ̀blena ma mɛ̀ má yã'onɛ. Wȉliɔ dɔ̃o tó ńyɔ̃ ma wabikɛama sí, 16 ní ma bɔ gbɛ̃́ pɔ́
ye mapi ń ma nɛ́o tɔɔlɛ pɔ́ Lua tòwɛ̃ɛ síwá ɔzȉ. 17 Ma dii kí, mapi n zɔ̀blena ma mɛ̀ n yã́ a
to ma sɔ̃ dadoũ, asa ń dɛ lán Lua malaikaewaɛ, ni swã́sɛ yãmaa ń a vãiozi píiɛ. Dii n Lua
aɔ kunnɔ.
18 Ɔ kí òɛ̀: Ńsu gí yã́ pɔ́ málɛ n lai zã́ síiao. Ɔ nɔɛpi mɛ̀: O ma dii kí! 19 Ɔ kí aà là à mɛ̀:
Yoabu lɛ́ kú yã́pi guu yȁ? Nɔɛpi wèwà à mɛ̀: Ma dii kí, ń n kuao yã́ pɔ́ ń òpi gɛa aɛ ń kpɛo
vȉo. Ao, n zɔ̀blena Yoabu mɛ́ yã́pi sòso kàmɛɛ ma lɛ́u píi. 20 N zɔ̀blena Yoabu kɛ̀ màa, kɛ́ à e
yã́ pɔ́ daa líwa tiaɛ bee kɛkɛ yã́iɛ. Ma dii, ń ɔ̃nɔ lán Lua malaikaewaɛ, ń yã́ pɔ́ kɛ̀ dṹniau dɔ̃
píi. 21 Ɔ kí gɛ ò Yoabuɛ: Too, má yã́pi kɛ sa. Gɛ ǹ ɛ̀waaso Abisaloũ gbɛsi ǹ suò. 22 Ɔ Yoabu

* 13:37 2Sam 3.3

kùlɛ kípiɛ, à wùlɛ a gbɛɛu à aà sáaukpà à mɛ̀: Ma dii kí, mapi n zɔ̀blena, má dɔ̃̀ gbã sa kɛ́
ma yã́ kàngu, asa n ma yãmà.
23 Ɔ Yoabu fɛ̀lɛ gɛ̀ Abisaloũ gbɛ̀si Gesuu, à sùò Yelusalɛũ. 24 Ɔ kí mɛ̀: Oɛ̀ aà gɛ zɔ̃lɛ azĩa
bɛ, wá wɛ́ a kɛ síiɔ̃o. Ɔ Abisaloũ gɛ̀ zɔ̃̀lɛ a bɛ, aai wɛsikɔ̃lɛ ń kíoo. 25 Gɔ̃ kɛfɛnae ku Isailiɔ
guu lán Abisaloũwao. Wĩɔ aà maabo maamaaɛ. Sɛa za aà gbá zĩ́lɛ e à gɛ̀ pɛ̀ aà minanguo
sãae kuo. 26 Iɔ a mi bo wɛ̃ ń wɛ̃oɛ. I a gbia ma. Tó a bò, ì yɔ̃ kiloowa, ìɔ dɛ kiloo plaa. 27 A
nɛgɔ̃ɛɔ ì gbɛ̃ɔn àaɔ̃ ń nɛnɔɛo do. Nɛnɔɛpi tɔ́n Tamaa. Nɔ kɛfɛnaɛ. 28 Abisaloũ ku Yelusalɛũ
e wɛ̃̀ pla wɛsia kílɛ sai.
29 Ɔ à Yoabu sìsi aà gɛɛ kí kĩ́i, ãma Yoabu i we mɔ̀ aà kĩ́io. Ɔ à ɛ̀a à aà sìsi lɔ, i we mɔ̀o. 30 Ɔ
a ò a ìwaɔnɛ: A Yoabu bua pɔ́ kú ma pɔ́ saɛ gwa, aà naa mà. A gɛ tɛsɔ̃wà. Ɔ Abisaloũ ìwaɔ
gɛ̀ tɛsɔ̃̀ Yoabu buapiwa. 31 Ɔ Yoabu fɛ̀lɛ gɛ̀ Abisaloũ bɛ, à aà là à mɛ̀: Bɔ́yãi n ìwaɔ tɛsɔ̃̀i ma
buawai? 32 Ɔ Abisaloũ wɛ̀wà à mɛ̀: Gwa, ma gbɛ̃́ zĩ̀ma, ma mɛ̀ mɔ mà n zĩ kíwaɛ, kɛ́ ǹ aà
la bɔ́mɛ tò à ma gbɛ̀si Gesuu à sùmanɔi? Kua we sɔ̀ɔmɛɛ dɛ laa! Má ye mà kɔ̃'e ń kío tia.
Tó má tàae vĩɛ, aà ma dɛ. 33 Ɔ Yoabu gɛ̀ yã́pi ò kíɛ. Ɔ kípi Abisaloũ sìsi. Kɛ́ à mɔ̀, à kùlɛɛ̀ à
wùlɛ a gbɛɛu. Ɔ kí lɛpɛ̀wà.

15

Abisaloũ bɔa Davidi kpɛ

1 Bee gbɛa Abisaloũ sɔ̃́go è ń sɔ̃́ɔ ń gɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn blakwi pɔ́ aaɔ bàalɛ a aɛɔ. 2 I fɛlɛ kɔɔkɔɔ àɔ
zɛa bĩ́ibɔlɛzɛ saɛ. Tó gbɛ̃́ yãvĩ ń a gbɛ̃́deeo, àlɛ gɛò kí kĩ́i aà kɛkɛɛ, Abisaloũ ì ade sísi ì oɛ̀:
Wɛ̃́lɛ kpele n bɔui? Tó a wɛ̀wà à mɛ̀: Mapi n zɔ̀blena ma bɔ Isaili buiɛ beeuɛ, 3 ɔ̃ Abisaloũ
ì oɛ̀: N yã́ naɛ, a zɛvĩ, ãma kí gbɛ̃ɛ ku à swã́sɛ n yã́io. 4 Abisaloũ ì ɛa mɛ: Tó wà ma kɛ
yã́kpalɛkɛna ũ wá bùsuu, gbɛ̃́ pɔ́ yãvĩ ge gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gbɛ̃́ gbɛa yã́kpalɛu píi ali mɔ́ ma kĩ́i, máli
aà yãkɛkɛɛ̀ a zɛ́waɛ. 5 Tó gbɛ̃́ mɔ̀ kùlɛ aà aɛ, ì ɔbɔ ade kũ à lɛ́pɛwà. 6 Màa ìɔ kɛ Isaili pɔ́ lɛ́ mɔ́
yã́kpalɛkɛi kí kĩ́iɔnɛ píi, ɔ̃ an sɔ̃ tàwà.
7 Wɛ̃̀ síiɔ̃ gbɛa a ò kíɛ: Ma gba zɛ́ mà gɛ́ lɛ́ pɔ́ má kɛ̀ Diiwa sa'oi Hɛblɔ̃. 8 Mapi n zɔ̀blena ma
lɛ́gbã dɔ̀wà gɔɔ pɔ́ má kú Gesuu, Sili bùsuu ma mɛ̀: Tó Dii tò ma su Yelusalɛũ, má sa'owà
Hɛblɔ̃ɛ. 9 Kí òɛ̀: Gɛ ǹ su aafia! Ɔ à fɛ̀lɛ gɛ̀ Hɛblɔ̃. 10 A gbɛ̃́ɔ zĩ̀ Isaili buiɔwa píi à mɛ̀: Tó a kuu'ɔ
mà dɔ, à o Abisaloũ mɛ́ kpalablè Hɛblɔ̃. 11 Gɔɔ pɔ́ àlɛ fɛlɛ Yelusalɛũ, à gbɛ̃́ɔ sìsi gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do
aa gɛ́ánɔ, ɔ̃ aa gɛ̀ ń nɔ̀sɛmɛndoo, aa yã́ asii dɔ̃o. 12 Gɔɔ pɔ́ àlɛ sa'o, à Gilo gbɛ̃́ Aitofɛli, Davidi
lɛdamade sìsi za aà bɛ wɛ̃́lɛu, ɔ̃ lɛkpaaĩa Davidizi lɛ́ dɛdɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ aa kú ń Abisaloũoɔ dasi
lɛ́ kã́fĩɛ.

Davidi bàalɛa

13 Baokpana mɔ ò Davidiɛ à mɛ̀: Isailiɔ ń sɔ̃ kpà Abisaloũwa. 14 Ɔ Davidi ò a ìwa pɔ́
kuanɔ Yelusalɛũɔnɛ: A fɛlɛ wà bàasi. Tó wi kɛ màao, wá pili Abisaloũwao. Wà kɛ kpakpa.
Tó wi kɛ kpakpao, a wá le la à wá ásookɛ, i wɛ̃́lɛdeɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao. 15 Kí ìwaɔ òɛ̀: Wá dii
kí, yã́ pɔ́ n zɛò píi, wápiɔ n zɔ̀blenaɔ wá làaɛ. 16 Ɔ kí dàzɛu. Aà bɛdeɔ bɔ̀ tɛaàzi ḿpii, ãma
aà nɔ mɛ̀n kwi pɔ́ i mɛ́sɛdilɛnɛ́oɔ ɔ̃ à ń tó we aaɔ bɛgwa. 17 Kí dàzɛu ń a gbɛ̃́ɔ màa. Kɛ́ aa kà
wɛ̃́nkpɛ, à lìlɛ zɛ̀ 18 a ìwaɔnɛ píi ń aà dɔaiɔ ń Gatade gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ pɔ́ tɛaàzi za Gataɔ, aa gɛ̃̀
píi.
19 Ɔ kí ò Gata gbɛ̃́ Itaiɛ: Bɔ́yãi ńlɛ gɛ́wanɔi? Ɛa tá, níɔ kú ń kí dafuo, asa bɔ̀mɔn n ũ, n bɔ
n bùsuuɛ. 20 N kaa i gɔɔplakɛo, ɔ̃ ń ye ǹyɔ̃ liaaliaawanɔa? Má dɔ̃ gu pɔ́ málɛ gɛ́uo. N n gbɛ̃́ɔ
kãaa ǹ táńnɔ. Dii gbɛ̃kɛ ń náaiyão kɛnɛ. 21 Ɔ Itai wɛ̀wà à mɛ̀: Ma dii kí, ń Dii kuao ń n
kuao, gu pɔ́ ń kúu píi, mapi n zɔ̀blena máɔ ku weɛ, má gan nò máɔ kun nò. 22 Ɔ Davidi òɛ̀:
Dɔaa wà gɛ́! Ɔ Gata gbɛ̃́ Itai ɛ̀a dàzɛu ń a gbɛ̃́ɔ ń a daɛ pɔ́ kuanɔɔ píi. 23 Kɛ́ aalɛ gɛ̃zɛa ḿpii,
ɔ̃ bùsudeɔ wii pà̀lɛ. Kɛ́ kí bùa Sedɔ̃wa, ɔ̃ ampii aa gbáa zɛ́ sɛ̀.

[24] Zadoki ku we lɔ ń Levii buiɔ píi. Aa Luabaakuańnɔ kpagolo sɛa. Aa kpagolopi dȉlɛ
Abiataa saɛ e gbɛ́ɔ bɔ̀lɛ wɛ́lɛu aa làa píi. [25] Ɔ kí ò Zadokiɛ: Lua kpagolo sɛ́ ǹ gɛ̃ò wɛ́lɛu. Tó
Dii ma wɛgwà, a to mà su, mí wɛsiɛ ń a kúkȉio. [26] Tó asu mɛ ma yã́ i kaaguoɛ sɔ̃, má làa. Aà
kɛmɛɛ lá à kɛ̀ɛ̀ maawa. [27] Ɔ kí ɛa ò sa'ona Zadokiɛ: Gu'enan n ũo lò? Ɛa ta wɛ́lɛ guu aafia
ń n nɛ́ Aimaazao ń Abiataa nɛ́ Yonatãao. A tá ń á nɛ́ gbɛ̃ɔn plapiɔ. [28] Máɔ zɛa swabɔlɛu
sɛ̃u e mà baomawáɛ. [29] Ɔ Zadoki ń Abiataao Lua kpagolo sɛ̀ aa tàò Yelusalɛũ, ɔ̃ aa gɔ̃̀ we.
[30] Davidi lɛ́ Kùkpɛ sȉsȉ kṹ, àlɛ ɔ́ɔlɔ. A pɔkù a mia, a kyalekpaao. Gbɛ́ pɔ́ kuaànɔɔ pɔkù ń mia
píi, aalɛ ɔ́ɔlɔ aalɛ gɛò. [31] Kɛ́ wa ò Davidiɛ Aitofɛli ku gbɛ́ pɔ́ zɛ̀ ń Abisaloũoɔ guuɛ, ɔ̃ Davidi
wabikɛ̀ Diiwa à mɛ̀: To aà lɛdama àɔ dɛ yãfaasai ũ.

[32] Kɛ́ Davidi kà sȉsȉ misonaa, gu pɔ́ lousisikȉi kúu, Aaki gbɛ́ Usai mɔ̀ dàaàlɛ, aà ula kɛ̃a,
mɛ́ bùsu kaa aà miu. [33] Davidi òɛ̀: Tó n gɛmanɔ, ńyɔ̃ɔ dɛmɛɛ aso ũɛ. [34] Tó n ɛa n ta wɛ́lɛu,
mɛ́ ń ò Abisaloũɛ aà zɔ̀blenan n ũ sɔ̃, ńyɔ̃ Aitofɛli lɛdama bãdɛmɛɛɛ. Oɛ̀ aà mae zɔ̀blenan
n ũ yãa, ãma tia n gɔ̃ aà zɔ̀blena ũɛ sa. [35] Sa'onaɔ Zadoki ń Abiataao aaɔ kunnɔ we. Yã́ pɔ́
ń mà kibɛ sɛ́lɛ siuné píi. [36] An nɛ́ gbɛ̃ɔn plaɔ kunnɔ we, Zadoki nɛ́ Aimaaza ń Abiataa nɛ́
Yonatãao. Tó n yãe mà, nɛ́piɔ zȉ aa mɔ omɛɛ. [37] Ɔ Davidi gbɛ̃na Usaipi tà, à kà Yelusalɛũ
gɔɔ pɔ́ Abisaloũ lɛ́ gɛ̃u.

16

Davidi ń Zibao ń Simɛio

[1] Kɛ́ Davidi vȉ sȉsȉ misonaa yɔɔ, a è Mɛfibosɛ ziia Ziba káoyè zàa'ȉnaɔnɛ mɛ̀n pla, àlɛ mɔ́
daialɛ. Aa pɛ̃ɛ sɛa mɛ̀n ɔ̀aa do ń vɛ̃ɛbɛ kàao mɛ̀n basɔo ń kaadɔɛn kàao mɛ̀n basɔo ń vɛ̃ɛo
tùu do. [2] Ɔ Davidi Ziba là à mɛ̀: Bɔ́mɛ tò n mɔ ń beeoi? Ziba wèwà à mɛ̀: Kí, zàa'ȉnaɔá n
bɛdeɔ pɔ́ɛ aa dikpɛ. Pɛ̃ɛ ń kàaɔá n gbɛ́ɔ pɔbleaɛ. Vɛ̃ɛ sɔ̃, gbɛ́ pɔ́ kpàsa guwaiwaiuɔ imiaɛ.
[3] Kí aà là à mɛ̀: N dii pɔ́ ȉ kɛsai tɔũna ku má ni? Ziba wèwà à mɛ̀: A gɔ̃̀ Yelusalɛũ, asa àlɛ e
Isailiɔ a kpa a dezi kpalau gbãɛ. [4] Ɔ kí òɛ̀: Pɔ́ pɔ́ Mɛfibosɛ vȉ píi gɔ̃̀ n pɔ́ ũɛ. Ɔ Ziba mɛ̀: Ma
kulɛ kɛ! Ma dii kí, ǹyɔ̃ ma wɛgwa màa.

[5] Kɛ́ kí Davidi sɔ̃̀ Bauliũzi, a è gɔ̃ɛe bɔ̀u. Aà tɔ́n Simɛi, Gela nɛ́ɛ. Aamɛ aa bui doũ ń Saulu
bɛdeɔ. A bɔ̀ wɛ́lɛu, àlɛ Davidi ká. [6] Alɛ kí Davidi ń aà gbɛ́ɔ kɛ̃kɛ̃ ń gbɛo, baa kɛ́ aà zȉgɔ̃ɔ ń
aà dɔaiɔ ku aà ɔplaai ń ɔzɛɛio ḿpii. [7] Alɛ aà sɔ̃sɔ̃ àlɛ mɛ: Géi! Géi! Gbɛ̃dɛna! Pɔ́ pãɛ! [8] Dii
ȋabònɛ Saulu pɔ́ n kpalablè aà gbɛu bɛdeɔ dɛdɛa yã́ musu. Dii n bɔ kpalau, à n nɛ́ Abisaloũ
kpàu. Asoo kɛ̀maɛ sa, asa gbɛ̃dɛnan n ũ. [9] Ɔ Zeluia nɛ́ Abisai ò kíɛ: Ma dii kí, a maa gbɛ̃
gɛɛ bee àɔ n sɔ̃sɔ̃o. To mà gɛ́ aà mi zɔ̃i. [10] Ɔ kí mɛ̀: Zeluia nɛ́ɔ, bɔ́mɛ wá daaai? Tó Dii mɛ́
òɛ̀ aà ma sɔ̃́sɔ̃, ɔ̃ àlɛ ma sɔ̃sɔ̃, démɛ a fɔ̃ aà la, bɔ́yãi àlɛ kɛi màaii? [11] Ɔ Davidi ò Abisaiɛ ń a
ȉwaɔ píi à mɛ̀: A gwa, mazȉa nɛ'ia mɛ́ lɛ́ wɛɛlɛ ma dɛ. Wa Bɛ̃yãmɛɛ buiɛ bee pɔ́ o lɔe? A aà to
we. Tó Dii mɛ́ òɛ̀ aà ma sɔ̃́sɔ̃, a maaɛ. [12] Wȉliɔ dɔ̃o tó Dii asu ma taasi e, i ȋabomɛɛ ń maao
sɔ̃́sɔ̃a pɔ́ wàlɛ kɛmɛɛ gbã yãi. [13] Kɛ́ Davidi bɛ zéu ń a gbɛ́ɔ, Simɛi bɛ sȉsȉpɔlɛu aà saɛ. Alɛ aà
sɔ̃sɔ̃, àlɛ aà kɛ̃kɛ̃ ń gbɛo, àlɛ bùsu fãaàgu. [14] Kɛ́ kí ń a gbɛ́ pɔ́ kuanɔɔ kà swai, aa kpàsa, ɔ̃ aa
kã́mabò we.

Abisaloũ kaa Yelusalɛũ

[15] Abisaloũ kà Yelusalɛũ ń Isailiɔ píi. Aitofɛli kuaànɔ. [16] Ɔ Davidi gbɛ̃na Usai, Aaki gbɛ́
gɛ̀ Abisaloũ lè a òɛ̀: Lua n dɔ̃ ń aafiao Záai! Lua n dɔ̃ ń aafiao Záai! [17] Abisaloũ aà là à mɛ̀:
Gbɛ̃kɛ pɔ́ ń vȉ ń n gbɛ̃naon wea? Bɔ́yãi ni gɛ́ ń n gbɛ̃naoo ni? [18] Usai wèwà à mɛ̀: Màa no!
Má dɛ gbɛ́ pɔ́ Dii ń gbɛ́ɛ beeɔ sɛ̀ pɔ́ ũɛ. Ma zɛ ń kía pɔ́ Isailiɔ kpàpioɛ. [19] Bee gbɛa lɔ, démɛ
maa mà zɔbleɛ̀i, n bàasio? Lá ma zɔblè n maeɛ yãa, a maa mà blenɛ sɔ̃ɛ.
[20] Abisaloũ ò Aitofɛliɔnɛ: A lɛdaa. Bɔ́ wá kɛi? [21] Ɔ Aitofɛli wèwà à mɛ̀: Gɛ́ wúlɛi ń n
mae nɔ pɔ́ à ń tó la aalɛ bɛgwaɔ. Isaili píi a ma ń tò n mae ye n gȉyãio, gbɛ́ pɔ́ kunnɔɔ gbãa i

kɑ̃́fĩ. 22 Ɔ wà zwɑ̃̀akpɛ dɔ̀ Abisaloũɛ kpɛ́ musu, ɔ̃ à gɛ̀ wùlɛ ń a mae nɔpiɔ we Isailiɔ píi wáa.*
23 Gɔɔ beeɔ lɛ́ pɔ́ Aitofɛli ĩ damá dɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ yɑ̃gbɛ̀a Luawawaɛ. Màa Aitofɛli lɛdama dɛ
Davidiɛ ń Abisaloũo píi.

17

Usai ɔ̃nɔkɛa Abisaloũɛ

1 Aitofɛli ò Abisaloũɛ: To mà zĩgɔ̃ɔ sɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla (12.000), mí gɛ́ pɛ́lɛińnɔ
Davidizi gwɑ̃́a. 2 Má lɛ́lɛwà gɔɔ pɔ́ à kpàsa, aà ɔ bùsaɛ, mí aà fu, aà gbɛ̃́ɔ i bàalɛ píi, mí aà dɛ
ado, 3 mí sunɛ ń gbɛ̃́ɔ píi. Ampii sua yɑ̃́ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ ńlɛ wɛ yɑ̃́ ũɛ. Tó à gà, ɔ̃ gbɛ̃́ɔ gɔ̃ yɑ̃kelesai
ḿpii. 4 Yɑ̃́pi kà Abisaloũgu ń Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔ píi. 5 Ɔ Abisaloũ mɛ̀: Aaki gbɛ̃́ Usai sísi lɔ, wà
ma lá a o sɔ̃. 6 Kɛ́ Usai kà, Abisaloũ òɛ̀: Lá Aitofɛli òn kɛ. Wà kɛ lá a òwa yɑ̃̀, ge wásu kɛ
màao? N è kpelewai? 7 Usai wèwà à mɛ̀: Lɛ́ pɔ́ Aitofɛli dàwá gbɑ̃ maao. 8 N n mae dɔ̃ ń
aà gbɛ̃́ɔ. Zĩ̀kan maaɔn ń ũ, aa pɑ̃sĩ lán wài nɛade pɔ́ wà a nɛ́ɔ sĩwàwaɛ. N maeá zĩgɔ̃ɛ, a
we i gudoũ ń a gbɛ̃́ɔo. 9 Kɛ́ a ku tia, àɔ ulɛa gbɛ̀'ɛ guu ge gupɑ̃leiɛ. Tó à sù dɔ̀aa a lɛ̀lɛ wá
gbɛ̃́ɔwaɛ, gbɛ̃́ pɔ́ a baomà a mɛ, wà zĩblè Abisaloũ zĩgɔ̃ɔwaɛ. 10 Baa nɛgɔ̃na pɔ́ wɔ́ɔ vĩ lán
nɔ̀ɔmusuwaɔ sɔ̃ a kɛ́ńguɛ, asa Isailiɔ dɔ̃ píi kɛ́ n maeá zĩ̀kan maaɛ, mɛ́ nɛgɔ̃naɔ kuaànɔ.
11 Ayɑ̃mɛto lɛdama pɔ́ má vĩn kɛ: Isailiɔ kɑ̃aanzi píi za Dɑ̃ e za Bɛɛsɛba, aaiɔ dasi lán ísialɛ
ũfɑ̃awa, ní dɔaanɛ́ zĩlau. 12 Wá aà le gu pɔ́ a kuu píi, wí lɛ́lɛwà lán fĩi kwɛa tɔɔlɛwawa.
Aàpi ń gbɛ̃́ pɔ́ kuaànɔɔ píi, an gbɛ̃e a bɔo. 13 Tó à sù gɛ̃̀ wɛ̃́lɛeuɛ sɔ̃, Isaili baade píi ba sɛ gɛò
we, aai pɔ́ pɔ́ wà wɛ̃́lɛpi kàlɛwàɔ gálɛ taò guzulɛu. Baa a gbɛ̀ kasonae, wasu e we lɔo. 14 Ɔ
Abisaloũ ń Isailiɔ píi mɛ̀: Usai lɛdama maa dɛ Aitofɛli pɔ́a. Dii mɛ́ zɛ̀ò à Aitofɛli lɛdama
maapi bɑ̃dɛ, kɛ́ à e Abisaloũ ásookɛ yɑ̃́i.
15 Ɔ Usai ò sa'ona Zadokiɛ ń sa'ona Abiataao à mɛ̀: Aitofɛli lɛdà Abisaloũwa ń Isaili
gbɛ̃zɔ̃ɔ lá aa kɛ kɛ́wa, ɔ̃ mapi sɔ̃ ma lɛdàmá ma mɛ̀ lá á kɛn la. 16 A gbɛ̃́ɔ zĩ kpakpa aa gɛ
o Davidiɛ asu i swabɔlɛuo, aà bua kpakpa, kɛ́ wasu aàpi ń gbɛ̃́ pɔ́ kuaànɔɔ míɔnzɔ̃o yɑ̃́i.
17 Yonatɑ̃a ń Aimaazao ku Logɛli nibɔnai, asa aa fɔ̃ bɔ gupuau Yelusalɛũo. Ɔ nɔɛ zĩkɛna gɛ
ònɛ́ aa gɛ baopi kpa kí Davidiɛ. 18 A mɔ lè ɛ̀waasoe ń é, ɔ̃ à gɛ̀ a ò Abisaloũɛ. Gbɛ̃ɔn plapiɔ
dàzɛu gɔ̃̀ɔ, aa gɛ̀ gbɛ̃e bɛ Bauliũ. Lɔ̀ɔ ku ua we, ɔ̃ aa gɛ̃̀u. 19 Ɔ nɔɛɛ lɔ̀ɔpi nɛ́ tàɛ à pɔ́wɛna
fɑ̃̀lɛwà, gbɛ̃e a yɑ̃́ dɔ̃o. 20 Kɛ́ Abisaloũ gbɛ̃́ɔ mɔ̀ nɔɛpi bɛ aa mɛ̀: Aimaaza ń Yonatɑ̃ao ku má
ni? A wèmá à mɛ̀: Aa bùa swa'ɔnawa. Aa ń wɛɛlɛ, aai ń eo, ɔ̃ aa ɛ̀a tà Yelusalɛũ. 21 Kɛ́ aa
tà, ɔ̃ gbɛ̃ɔn plapiɔ bɔ̀lɛ lɔ̀ɔpiu, aa gɛ̀ wa ò kí Davidiɛ aa mɛ̀: Bua swawa kpakpa, asa Aitofɛli
lɛkpàaĩnziɛ. 22 Davidi dàzɛu ń gbɛ̃́ pɔ́ kuanɔɔ píi, aa bùa Yuudɛ̃wa. Kɛ́ gu dɔ̀, an gbɛ̃e i gɔ̃o,
aa bùa ḿpiiɛ. 23 Kɛ́ Aitofɛli è wi zĩkɛ a lɛdamawao, à fɛ̀lɛ káoyè a zàa'ĩnaɛ, à tà a bɛ wɛ̃́lɛu.
A a bɛ yɑ̃gɔ̃̀gɔ̃, ɔ̃ à azĩa lòo à gà, ɔ̃ wà aà vĩ̀ a mae mia'ɛu.
24 Davidi gɛ̀ Maanaiũ, ɔ̃ Abisaloũ bùa Yuudɛ̃wa ń Isailiɔ píi. 25 Abisaloũ Amasa dìlɛ zĩgɔ̃ɔ
dɔaana ũ Yoabu gbɛu. Amasaá Isimaɛla bui Yɛtɛɛ nɛ́ɛ. Aà dan Yɛse nɛ́ Abigaili ũ, Yoabu
da Zeluia dɑ̃unaɛ. 26 Isailiɔ ń Abisaloũo bòokpà Galada bùsuu.
27 Kɛ́ Davidi kà Maanaiũ, Naasa nɛ́ Sobi, Laba wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Amɔni bùsuu gbɛ̃́ mɔ̀ ń
Lodebaa gbɛ̃́ Amiɛli nɛ́ Makiio ń Logɛliũ pɔ́ kú Galada bùsuu gbɛ̃́ Baazilaio. 28 Aa mɔ̀ ń
wúlɛbɔɔ ń taɔ ń ooɔ ń éseo ń naao ń pɛ̃ɛtio ń pɔ́wɛna kpasaao ń bláao ń dopɔɔ 29 ń zɔ́o ń
vĩfɑ̃aio ń sɑ̃ nɔ̀ɔo ń gàseo, aa kpà Davidiwa ń gbɛ̃́ pɔ́ kuaànɔɔ aa ble, asa aa mɛ̀: Nɔana ń
imio gbɛ̃́piɔ dɛ̀ gbáau, aa kpàsaɛ.

18

Abisaloũ gaa

* **16:22** 2Sam 12.11-12

1 Davidi gbɛ̃́ pɔ́ kuanɔɔ kȁaa, ɔ̃ à dɔaanaɔ dȉlɛdilɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔɔnɛ ń gbɛ̃ɔn basɔobasɔɔ.
2 Ɔ à a zȉgɔ̃piɔ kpaalɛ̀ gãli àaɔ̃. A gãli do nà Zeluia nɛ́ Yoabuɛ a ɔzȉ, ado sɔ̃ Yoabupi dãuna
Abisaiɛ a ɔzȉ, ado sɔ̃ Gata gbɛ̃́ Itaiɛ a ɔzȉ. Ɔ kí ò a zȉgɔ̃ɔnɛ à mɛ̀: Mámɛ má dɔaaɛ́. 3 Ɔ gbɛ̃́ɔ mɛ̀:
Nsu gɛo. Tó wa su wa bàalɛ̀, aa wá yãdao. Baa tó wá gbɛ̃́ kȉniɔ gàga, aa wá yãdao. Mpi
aalɛ n gwa dɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwia (10.000). N dɔawálɛ wɛ̃́lɛ guu mɛ́ maa. 4 Ɔ kí ònɛ́:
Lá à kɛ̀ɛ́ maa ɔ̃ má kɛ. Kí gɛ̀ zɛ̀ bȉ́ibɔlɛ saɛ, ɔ̃ zȉgɔ̃ɔ bɔ̀lɛ gã ń gão gbɛ̃ɔn basɔobasɔɔ ń gbɛ̃ɔn
ɔ̀aasɔsɔɔ. 5 Ɔ kí yãdȉlɛ Yoabuɛ ń Abisaio ń Itaio à mɛ̀: Kɛ ɛ̀waaso Abisaloũɛ busɛbusɛ ma
yȁ́i. Zȉgɔ̃ɔ yȁ́ pɔ́ kí dȉlɛ dɔaanaɔnɛ Abisaloũ yȁ́ musu mà ḿpii. 6 Zȉgɔ̃ɔ bɔ̀lɛ gɛ̀ sɛ̃u zȉkai ń
Isailiɔ, ɔ̃ aa sȉkɔ̃u Ɛflaiũ lákpɛu. 7 Davidi zȉgɔ̃ɔ zȉblè Isailiɔwa. Gbɛ̃́ pɔ́ gàga gɔɔ beeɔ dasi,
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baoɛ (20.000). 8 Zȉpi lȉ bùsupia píiɛ, ɔ̃ gɔɔ bee sɛ̃ gbɛ̃́ɔ blè dasi dɛ fɛ̃ndaa.
9 Kɛ́ Abisaloũ kpàaũ ń Davidi gbɛ̃́ɔ, a di sɔ̃baona kpɛ. Ɔ sɔ̃baonapi gɛ̀ gbɛ̃́nɛli gbɛ̀̃nɛ gɔ̃n
kelede gbáu, ɔ̃ aà waa pà ligɔ̃n taau gíũgiũ, ɔ̃ aà sɔ̃́pi gɛ̀̃zɛa, ɔ̃ à gɔ̃̀ looa gugbɔ̃u we. 10 Kɛ́ gbɛ̃e
aà è, à gɛ̀ a ò Yoabuɛ à mɛ̀: Ma Abisaloũ è paa ligɔ̃n taau. 11 Ɔ Yoabu ò gbɛ̃́ pɔ́ baopi kpàɛɛ̀:
Bɔ́ɔɔ? N aà èa? Bɔ́yãi ni aà lɛ́ ń nɛ̀o ni? Dɔ̃ ma n gba yãa ȁ́nusu ɔwatɛ̃ kwi ń nɛgɔ̃n asanao.
12 Ɔ gbɛ̃́pi wè Yoabuwa: Baa tó wà ȁ́nusu kà ma ɔu mɛ̀n ɔ̀aa sɔo, má fɔ̃ ɔkã kíanɛpiwao,
asa kí yãdȉlɛnɛ ń Abisaio ń Itaio wá swȁ́ mà, à mɛ̀ wà ɔlia ɛ̀waaso Abisaloũpizi. 13 Tó ma
aà dɛ̀, ma ásookɛ̀ mazȉaɛɛ. A kee ulɛa kíɛo, mpi sɔ̃ ńyɔ̃ zɛmanɔo. 14 Yoabu mɛ̀: Má fɔ̃ màɔ
n dã màao. Ɔ à lí sɔ̃́nɛ sɛ̀ mɛ̀n àaɔ̃, à gɛ̀ Abisaloũ zɔ̃̀ò a sɔ̃u gɔɔ pɔ́ a paa ligɔ̃n taau bɛ̃́ɛ. 15 Ɔ
Yoabu zȉkabɔkũna gbɛ̃ɔn kwiɔ lȉaaàzi aa aà dɛ̀.
16 Ɔ Yoabu kuupɛ̀ à a zȉgɔ̃ɔ zùukɛ̀, ɔ̃ aa zɛ̀ pélɛa Isailiɔziɛ. 17 Aa Abisaloũ gɛ sɛ̀ wa zù ɛ̀ zɔ̃ɔ
guu lákpɛu we, ɔ̃ aa gbɛ kȁaawa, à gɔ̃̀ gbɛ̀zɛ zɔ̃ɔ ũ. Ɔ Isailiɔ bàalɛ̀, baade tà a bɛ.
18 Gɔɔ pɔ́ Abisaloũ ku, à gbɛpɛ̀lɛ azȉaɛ Kía guzulɛu, asa à mɛ̀ á nɛgɔ̃ɛ vȉo, mɛ́ á ye a tɔ́ gao.
A azȉa tɔ́ kpà gbɛ pɔ́ a pɛ̀lɛpiɛ, ɔ̃ wȉɔ sísi Abisaloũ Dɔngubɔ e ń a gbão.

Davidi Abisaloũ gaa baomaa

19 Zadoki nɛ́ Aimaaza mɛ̀: To mà bàalɛ mà gɛ́ baokpai kíɛ, lá Dii yãnakpàwà à aà bɔ̀ a
ibɛɛɔ ɔzȉ. 20 Ɔ Yoabu òɛ̀: Nyɔ̃ e ǹ baokpa gbão, sema gɔɔ pãle zȉ́ɛ. Gbã pɔ́ɛ bee ńyɔ̃ kpao,
kɛ́ kíanɛ gà yȁ́i. 21 Ɔ Yoabu ò Etiopi buiɛ: Gɛ ǹ yȁ́ pɔ́ ń è o kíɛ. Ɔ Etiopi buipi kùlɛ Yoabuɛ,
à fɛ̀lɛ ń bao. 22 Zadoki nɛ́ Aimaaza ɛ̀a ò Yoabuɛ: Baa tó à kɛ̀ kpelewaɛ, to mà bàalɛ màɔ tɛ
Etiopi buipi kpɛ. Ɔ Yoabu òɛ̀: Nɛ́, bɔ́yãi ń ye bàalɛi? Baopi aɔ ài vȉnɛo. 23 Ɔ Aimaaza mɛ̀:
Baa tó à kɛ̀ kpelewa, má ye mà bàalɛɛ. Ɔ Yoabu òɛ̀: Bàalɛ! Ɔ à bàalɛ̀, à bɔ̀ ń swa saɛ zéo, à
Etiopi buipi kɛ̀̃.
24 Davidi zɔ̃lɛa wɛ̃́lɛ bȉ́ibɔlɛ gbà mɛ̀n plaɔ zãnguo. Gudɔ̃ana dɛ̀dɛ bȉ́iwa e bɔlɛpi musu.
Kɛ́ à wɛzù, à gbɛ̃e è bɛ ado ń bao. 25 A lɛzù kízi, a òɛ̀. Ɔ kí mɛ̀: Lá a bɛ adoɛ, àlɛ mɔ́ ń
baonaoɛ. Ɔ àlɛ mɔ́, à kãikȕ̃. 26 Ɔ gudɔ̃anapi gbɛ̃pãle è lɔ, àlɛ bàalɛ. A lɛzù bȉ́ibɔlɛdɔ̃anazi à
mɛ̀: Gbɛ̃pãle bɛ aà kpɛ ń bao, àlɛ mɔ́ kee lɔ. Ɔ kí mɛ̀: Alɛ mɔ́ ń baonao sɔ̃ɛ. 27 Ɔ gudɔ̃anapi
mɛ̀: Má è gbɛ̃́ sɛ̃́ia bàalɛa dɛ lán Zadoki nɛ́ Aimaaza bàalɛawaɛ. Ɔ kí mɛ̀: Gbɛ̃maaɛ, baona
ɔ̃ àlɛ suò. 28 Aimaaza lɛzù kízi à mɛ̀: Aafia ku! Ɔ à kùlɛ kíɛ, à mipɛ̀lɛ tɔɔlɛ à mɛ̀: Wà Dii n
Lua sáaukpa, à gbɛ̃́ pɔ́ kuabȉimaɔ kpàma, ma dii kí. 29 Ɔ kí aà là à mɛ̀: Ɛwaaso Abisaloũ
ku aafiaa? Aimaaza wèwà à mɛ̀: Kɛ́ Yoabu lɛ́ n zɔ̀blena zȉ ń mapi n zɔ̀blenao, má mà zɔa
fɛ̀lɛ maamaa, ãma má dɔ̃ bɔ́mɛ kɛ̀o. 30 Kí mɛ̀: Zɛ la gȉa. Ɔ à zɛ̀ we.
31 Kɛ́ Etiopi buipi kà à mɛ̀: Ma dii kí, ma mɔnɛ ń baonaoɛ. Dii yãnakpàma gbã, à n bɔ
gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ n kpɛɔ ɔzȉ. 32 Ɔ kí aà là à mɛ̀: Ɛwaaso Abisaloũ ku aafiaa? Etiopi buipi wèwà à
mɛ̀: Ma dii kí, Lua to n ibɛɛɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa fɛ̀lɛ aalɛ ȉadamaɔ gɔ̃ lán ɛ̀waasopiwa.

19

Yoabu zɔakaa Davidizi

1 Sɔ̃ kɛ̃ kígu, à dèdɛ gɛ̃ kpɛ́ pɔ́ kú bɔlɛpi musuu, ɔ̃ à ɔ́ɔlɔ̀ we. Gɔɔ pɔ́ àlɛ dɛdɛ we à mɛ̀: Ma
nɛ́ Abisaloũ! Ma nɛ́ Abisaloũ! Ma gaa n gɛ̃ɛ ũ sɔ̀ɔ yãa! Abisaloũ ma nɛ́! Ma nɛ́! 2 Wa ò
Yoabuɛ: Kí lɛ́ ɔ́ɔlɔ àlɛ wɛ̃nakɛ Abisaloũ yɑ̃́ musu. 3 Gɔɔ bee zĩgɔ̃ɔ zĩblepɔnakɛa lĩ wɛ̃nakɛa
ũ, asa aa mà wà mɛ̀, kí nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpà a nɛ́ yɑ̃́ musuɛ. 4 Gɔɔ bee zĩgɔ̃ɔ gɛ̃ wɛ́lɛu sɔɔsɔɔ lán gbɛ̃́ pɔ́
bàalɛ̀ zĩlau, wí ń kṹɔwaɛ. 5 Kí pɔkù a oaa, àlɛ búbuapɛ, àlɛ mɛ: Ma nɛ́ Abisaloũ! Abisaloũ
ma nɛ́! Ma nɛ́!
6 Ɔ Yoabu gɛ̀ kí lè kpɛu à mɛ̀: N widà n gbɛ̃́ɔwa gbã. Aa n bɔ gbã ń n nɛgɔ̃ɛɔ ń n nɛnɔɛɔ ń
n naɔ ń n nɔ pɔ́ ni mɛ́sɛdilɛnɛ́oɔ. 7 N zangudeɔ ɔ̃ ń yeńzi, ɔ̃ ń za n yenzideɔgu. N ɔ̀lɔwɛ̃ɛ gbã,
wápiɔ n zĩgɔ̃ dɔaanaɔ ń wá gbɛ̃́ɔ wá dɛnɛ pɔe ũo. Má è sa, tó Abisaloũ ku gbã, mɛ́ wápiɔ
wa gaga píi, bee mɛ́ a kɛnɛ na. 8 Fɛlɛ bɔ sa. Gɛ ǹ n gbɛ̃́ɔ gba sɔ̃. Má sĩnɛ ń Diio, tó ni gɛo, an
gbɛ̃e a innɔ la gwɑ̃́ao. Bee a kɛnɛ vãi, aɔ dɛ vãi pɔ́ n le za n ɛ̀waasogɔɔ e gbãa. 9 Ɔ kí fɛ̀lɛ gɛ̀
zɔ̃̀lɛ bĩ́ibɔlɛu. Kɛ́ wa ò gbɛ̃́ɔnɛ kí zɔ̃lɛa bɔlɛu, ɔ̃ aa mɔ̀ sĩ̀ aà aɛ ḿpii.

Davidi gbɛsia

Isailiɔ bàalɛ̀, baade tà a bɛ. 10 Isaili buiɔ guu píi gbɛ̃́ɔ lɛ́ lɛkpaakɛ kɔ̃tɛ̃ɛ aa mɛ̀: Kí wá sí
wá ibɛɛɔwa, à wá bɔ́ Filitɛ̃ɔ ɔzĩ, ɔ̃ à bàalɛ̀ bɔ̀ wá bùsuu Abisaloũ yɑ̃́i. 11 Wa Abisaloũ kpà
kpalau, ɔ̃ à gà zĩlau. Bɔ́ álɛ dɑ̃́ ń kía gbɛsiaoi?
12 Kí Davidi gbɛ̃́ɔ zĩ̀ sa'ona Zadoki ń sa'ona Abiataaowa à mɛ̀: Yɑ̃́ pɔ́ Isailiɔ lɛ́ o píi gɛ̃
ma swɑ̃́u za ma kúkĩi la. Yɑ̃́ɛ bee gbɛa Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa ǹ mɛ: Bɔ́yãi a gbɛzɑ̃kpà ń ma
gbɛsia yɑ̃́oi? 13 Ma gbɛ̃́ɔ, ma daɛɔn á ũ, wá au doũɛ. Bɔ́yãi a gbɛzɑ̃kpà ń ma gbɛsiaoi? 14 O
Amasaɛ ma daɛn aà ũ, wá au doũɛ. Tó mi to à gɔ̃̀ ma zĩgɔ̃ɔ dɔaana ũ Yoabu gbɛu za gbão,
Lua yãpãsĩkɛmɛɛ bɛ̃̀ɛbɛ̃ɛ. 15 Aà yɑ̃́ Yudaɔ sɔ̃ blè, an lɛ́ kɛ̀ doũ, ɔ̃ aa lɛ́kpãsɑ̃kɛ̀ɛ aa mɛ̀: Su ń n
gbɛ̃́ɔ píi.
16 Kí lɛ́ su, à kà Yuudɛ̃i, ɔ̃ Yudaɔ gɛ̀ daiaàlɛ Giligali aa buaaànɔ swapiwa. 17 Gela nɛ́
Simɛi,* Bɛ̃yãmɛɛ bui pɔ́ kú Bauliũ wɑ̃̀ à gɛ̀ dai kí Davidilɛ ń Yudaɔ. 18 Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ kuaànɔ
gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔo. Saulu bɛ ziia Ziba gɛ̀ lɔ ń a nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn gɛ̃oɔ ń a zĩkɛna gbɛ̃ɔn baoɔ. Aa sĩ̀
Yuudɛ̃u kí ãa, 19 kɛ́ wa e wà bua ń kípi bɛdeɔ, wi e yɑ̃́ pɔ́ a ka kígu kɛ yɑ̃́i. Ɔ Gela nɛ́ Simɛi
wùlɛ kí aɛ e àɔ gɛ́ buai Yuudɛ̃wa. 20 A òɛ̀: Ma dii, ńsu ǹ ma tàae yãdao. Nsu to yɑ̃vãi pɔ́
mapi n zɔ̀blena má kɛ̀nɛ gɔɔ pɔ́ n bɔ Yelusalɛũ dɔnguo. Ma dii kía, ńsu ǹyɔ̃ yɑ̃́pi kũa n sɔ̃
guuo. 21 Mapi n zɔ̀blena, má dɔ̃ kɛ́ ma duunakɛ̀. Yosɛfu buiɔ guu píi, mámɛ ma dɔaa ma
mɔ dainlɛ gbã ma dii kí. 22 Ɔ Zeluia nɛ́ Abisai mɛ̀: Simɛi kía pɔ́ Dii kpà kàɛ. I ka wà aà dɛo
lé? 23 Ɔ Davidi mɛ̀: Zeluia nɛ́ɔ, bɔ́mɛ wá daaai? A ye zɛzɔ̃mɛɛ gbã yɑ̃̀? Wá gbɛ̃e dɛ Isaili
bùsuu gbão, asa má dɔ̃ gbã kɛ́ má dɛ Isailiɔ kía ũ. 24 Ɔ kí ò Simɛiɛ: Nyɔ̃ gao. Ɔ kí lɛgbɛ̃̀ɛ.
25 Saulu tɔũna Mɛfibosɛ† gɛ̀ dai kílɛ. Za gɔɔ pɔ́ kí bɔ̀ wɛ́lɛu e gɔɔ pɔ́ à sù aafia, Mɛfibosɛ i
a gbá pípio, i a lɛkãna kɛkɛo, i a pɔ́ɔpio. 26 Kɛ́ à bɔ̀ Yelusalɛũ à mɔ̀ dà kílɛ màa, ɔ̃ kí aà là à
mɛ̀: Mɛfibosɛ, bɔ́yãi ni gɛmanɔo ni? 27 A wèwà à mɛ̀: Ma dii kí, ma zĩkɛna mɛ́ ɔ̃nɔkèmɛɛ.
Má òɛ̀ aà káoyemɛɛ ma zàa'ĩnaɛ mà dikpɛ mà gɛnnɔ, asa ɛɛn ma ũ. 28 Ma dii kí, ɔ̃ à gɛ̀ mapi
n zɔ̀blena ɔ̃̀ɔkpà n kĩ́i.‡ Ma dii kí dɛ lán Lua malaikaewaɛ. Kɛ lá à kɛ̀nɛ maawa. 29 Ma dii
kí, a dɛ yãa ǹ ma de bɛdeɔ dɛdɛ ḿpiiɛ, ɔ̃ n mapi n zɔ̀blena baa dàa ń n blɛblenaɔ. Má zɛvĩ
mà wiilɛnzi lɔo. 30 Ɔ kí òɛ̀: Yɑ̃́ kpele ńyɔ̃ o lɔi? Má dĩlɛ mpi ń Zibao, à tɔɔlɛ kpaalɛkɔ̃ɛɛ. 31 Ɔ
Mɛfibosɛ ò kíɛ: Ma dii kí, lá n su bɛ aafia, aà sɛ píi.
32 Galada bùsu gbɛ̃́ Baazilai§ bɔ̀ Logɛliũ à gɛ̀ zɛi kíɛ e Yuudɛ̃ baale. 33 Baazilai zikũ̀
maamaaɛ, à kà wɛ̃̀ basiiɔ̃. A kí yàaekɛ̀ gɔɔ pɔ́ a ku Maanaiũ, asa ɔde sà gbãngbooɛ. 34 Ɔ
kí òɛ̀: Buamanɔ, mí n gwa ma bɛ Yelusalɛũ. 35 Baazilai wèwà à mɛ̀: Ma wɛ̃ni i gɔ̃ bíla kɛ́
mà tannɔ Yelusalɛũo. 36 Ma ka wɛ̃̀ basiiɔ̃ kɔ̀. Má pɔmaa ń pɔvãio dɔ̃kɔ̃ɛ lɔe? Mapi n zɔ̀blena

* 19:17 2Sam 16.5-13 † 19:25 2Sam 9.1-13 ‡ 19:28 2Sam 16.1-4 § 19:32 2Sam 17.27-29

mi blɛ pɔ́ má ble ge í pɔ́ má mi na mae? Má gɔ̃ɛ ge nɔɛ lèsinaɔ lɔɔ ma lɔe? Ma dii kí, má aso
ká̃fĩnɛɛ. 37 Mapi n zɔ̀blena má buannɔ Yuudɛ̃wa, mí zɛnɛ kãinnɔ we. Akɛa ń ye ǹ fĩabomɛɛ
màai? 38 Mapi n zɔ̀blena, to mà ɛa ta ma bɛ wɛ̃́lɛu, kɛ́ másu ga ma de ń ma da miao zã̀o
yá̃i. Ma nɛ n zɔ̀blena Kimaũ gwa kɛ. Ma dii kí, to aà buannɔ. Kɛɛ̀ lá à kɛ̀nɛ maawa. 39 Ɔ kí
mɛ̀: Kimaũ a buamanɔɛ. Má yá̃ pɔ́ kɛ̀nɛ maa kɛɛ̀, mɛ́ yá̃ pɔ́ ń gbɛ̀aa píi má kɛnɛ.

40 Gbɛ̃́pii bùa Yuudɛ̃wa, ɔ̃ kí bùa. Kí lɛpɛ̀ Baazilaiwa à samaa'ɔ̀ɛ̀, ɔ̃ Baazilai ɛ̀a tà bɛ. 41 Kɛ́
kí bùa à gɛ̀ Giligali, Kimaũ bùaaànɔ.

Yuda zĩ̀gɔ̃ɔ píi ń Isaili zĩ̀gɔ̃ kĩ̀niɔ bùa ń kípio. 42 Ɔ Isaili bui píi mɔ̀ kí lè, aa ɔ̀ɛ̀: Akɛa wá
gbɛ̃́ Yudaɔ bùaánɔ kpá̃i, mpi ń n bɛdeɔ ń n gbɛ̃́ɔ píii? 43 Ɔ Yudaɔ a zãsĩ̀má aa mɛ̀: Kɛ́ kí dɛ
wá daɛ ũ yá̃iɛ. Bɔ́yãi yá̃ bee kɛ̀ɛ́ ĩ́ii? Wi kí kũ̀sũa bleo, wi aà pɔe si wá pɔ́ ũo. 44 Ɔ Isailiɔ
ɔ̀ Yudaɔnɛ: Lá wá bui lɛɛ kwiɛ, wá ɔ kú ń kí Davidio dɛ á pɔ́a. Bɔ́yãi a wá dílɛ yãfũnnɔi?
Wámɛ wa kí gbɛsia yã'ɔ̀ káauo lò? Ãma Yudaɔ yá̃zãsia Isailiɔwa dɛ ń pɔ́a.

20

Sɛba bɔa Davidi kpɛ

1 A mɔ lè gbɛ̃pãe ku we, aà tɔ́n Sɛba, Bikili nɛ́ɛ, Bɛ̃yãmɛɛ buiɛ. Ɔ à kuupɛ̀ à mɛ̀:
Wá baa daaa ń Davidioo,
wá bàa kú ń Yɛse nɛ́oo,
á Isailiɔ, á baade tá a bɛ.*
2 Ɔ Isailiɔ kɛ̃̀ Davidiwa píi, aa gɛ̀ nà Bikili nɛ́ Sɛbawa, ãma Yudaɔ zɛ̀ ń ń kío bɔa za Yuudɛ̃i
e Yelusalɛũ. 3 Kɛ́ Davidi sù a bɛ Yelusalɛũ, à a nɔ pɔ́ i mɛ́sɛdilɛnɛ́ɔ gbɛ̃ɔn kwi pɔ́ á tò aalɛ
bɛgwaɔ sɛ̀ à ń kálɛ gudɔ̃ana bɛ. Davidi ń gwá, ãma i wúlɛńnɔ lɔo. Wà ń kaka kpɛ́u gyaaɔ
ũɛ e aa gɛ̀ gàgaɔ̀.

4 Ɔ kí ɔ̀ Amasaɛ: Yuda zĩ̀gɔ̃ɔ sísi ǹ ń kãaamɛɛ e gɔɔ àaɔ̃ àɔ pa, níɔ ku la. 5 Amasa gɛ̀ Yudaɔ
sĩ̀si, ãma à gɛ̃̀gɛ̃ dɛ gɔɔ pɔ́ kí dĩ̀lɛɛla. 6 Ɔ Davidi ɔ̀ Abisaiɛ: Bikili nɛ́ Sɛba a ĩ̀adawá tia dɛ yá̃
pɔ́ Abisaloũ kɛ̀la. Ma gbɛ̃́ɔ sɛ́lɛ à pɛ́lɛaàzi, kɛ́ asu si wɛ̃́lɛ bĩ́ideu à bèebeetɛ̃ kɛwɛ̃ɛo yá̃i. 7 Ɔ
Yoabu gbɛ̃́ɔ ń kí dɔaiɔ ń zĩ̀gɔ̃ɔ píi bɔ̀lɛ Yelusalɛũ, aa pɛ̀lɛ Bikili nɛ́ Sɛbazi.

8 Gɔɔ pɔ́ aa ku gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛ pɔ́ kú Gabaɔ̃ɔ saɛ, ɔ̃ Amasa mɔ̀ daińlɛ. Yoabu zĩka'ula daa, mɛ́
aà fɛ̃na dɔa aà pi. Kɛ́ à sɔ̃̀ Amasazi, à fɛ̃napi wɔ̀, 9 a ɔ̀ɛ̀: Ma gbɛ̃́, ń aafiaa? Ɔ à Amasa kũ̀ a
lɛkãnawa ń a ɔplaao, lá a ye lɛ́pɛwàwa. 10 Amasa fɛ̃na pɔ́ kú Yoabu ɔu fãn vĩ̀o, ɔ̃ Yoabu aà
zɔ̃̀ɔ̀ a gbɛɛu, aà nɔnaɔ bɔ̀lɛ kàlɛ zĩ́lɛ. Yoabu i a gɛ̃n plaade kɛ lɔo, asa à gà kɔ̀ɛ. Ɔ Yoabu ń a
dãuna Abisaio pɛ̀lɛ Bikili nɛ́ Sɛbazi.

11 Yoabu ĩ̀waɔ do gɔ̃̀ zɛa Amasala à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ ń Yoabuo ń Davidio, aà tɛ Yoabuzi.
12 Au daa Amasa gɛa zɛdau, ɔ̃ zĩ̀gɔ̃ pɔ́ lɛ́ mɔ́ɔ zɛ̀ lɛ́ gwa píi. Kɛ́ Yoabu ĩ̀wapi è gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́
weɔ píi zɛ̀ lɛ́ gwa, ɔ̃ à Amasa gɛ gàlɛ gòò zɛ́u a dĩ̀lɛ sɛ̃u, ɔ̃ à ula kùaàla. 13 Kɛ́ a gàlɛ gòò zɛ́u,
gbɛ̃́pii bɔ̀ tɛ Yoabuzi, ɔ̃ aa pɛ̀lɛ Bikili nɛ́ Sɛbazi.

14 Sɛba Isaili bùsu baa vĩ̀ e Abɛli Bɛmaaka, ɔ̃ Beli buiɔ mɔ̀ kã̀aaaàzi we. 15 Yoabuɔ mɔ̀
koezɔ̃̀aàzi Abɛli Bɛmaaka. Wà bùsu kàlɛkalɛ wɛ̃́lɛ bĩ́i saɛ, ɔ̃ aalɛ wɛɛlɛ wà bĩ́ipi gboo. 16 Ɔ
nɔɛ ɔ̃nɔdee lɛzù za wɛ̃́lɛ guu à mɛ̀: A swá̃kpa! A swá̃kpa! O Yoabuɛ aà mɔ la mà yã'oɛ̀. 17 Kɛ́
Yoabu sɔ̃̀ nɔɛpizi, ɔ̃ à aà là à mɛ̀: Mmɛ ń Yoabua? A wɛ̀wà à mɛ̀: Mámɛ! Ɔ a ɔ̀ɛ̀: Swá̃kpa
mapi n zɔ̀blena yá̃i. A mɛ̀: Ma swá̃ wɛ̃̀. 18 Ɔ nɔɛpi mɛ̀: Wĩ mɛ yãa, yãgbɛa Abɛlideɔwa, yá̃
i midɛ. 19 Wá kú yãkelesai Isaili gbɛ̃́ náaideɔ ũ, ɔ̃ ńlɛ wɛɛlɛ ǹ Isaili wɛ̃́lɛdadeɛ beeɔ dɛdɛa?
Bɔ́yãi ń ye ǹ Dii wɛ̃́lɛ dɛi? 20 Yoabu wɛ̀wà à mɛ̀: Gyaũ! Aawo! Má ye mà á dɛdɛo. Má ye
mà á wɛ̃́lɛ dɛo. 21 Màa no! Gbɛ̃́ pɔ́ wĩ mɛ Bikili nɛ́ Sɛba, Ɛflaiũ buiɔ bùsu sĩ̀sĩ̀de gbɛ̃́ mɛ́ fɛ̀lɛ
ń kí Davidio. A gbɛ̃́ mɛ̀ndopi kpaa, mí go á wɛ̃́lɛa. Ɔ nɔɛpi ɔ̀ɛ̀: Ma! Wa aà mi zunɛ bĩ́ia.

* **20:1** 1Kia 12.16

22 Nɔɛpi gè a gbɛ̃́ɔ lè ń a ɔ̃nɔo, ɔ̃ wà Bikili nɛ́ Sɛba mi zɔ̃̀ wa zù Yoabuɛ bĩ́ia. Yoabu kuupè, ɔ̃
wà fã̀aa wà wɛ̃́lɛpi tò we. Baade tà a bɛ, ɔ̃ Yoabupi tà kí kĩ́i Yelusalɛũ.

Davidi ĩ̀waɔ

23 Yoabu mɛ́ Isaili zĩ̀gɔ̃ɔ píi dɔaana ũ. Yoiada nɛ́ Benaia mɛ́ dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. 24 Adonilaũ mɛ́
zɔɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. Ailudi nɛ́ Yosafa mɛ́ kpàwakɛna ũ. 25 Seva mɛ́ lakɛ̃na ũ. Zadoki ń Abiataao
mɛ́ sa'onkiaɔ ũ. 26 Yaii gbɛ̃́ Ila mɛ́ Davidi kwà̀asi ũ.

21

Tɔsia Gabaɔ̃ɔdeɔnɛ

1 Imina ku Davidi gɔɔ, à gɛ̃̀gɛ̃ e wɛ̃̀ àaɔ̃. Davidi Dii aɛyà, ɔ̃ Dii mɛ̀: Saulu yã́iɛ. Gbɛ̃dɛyã
wĩ̀ aà bɛdeɔ musu kɛ́ à Gabaɔ̃ɔdeɔ dɛ̀dɛ yã́i. 2 Ɔ kí Gabaɔ̃ɔdeɔ sĩ̀si à yã'ònɛ́. Gabaɔ̃ɔdeɔ dɛ
Isailiɔ ũo, Amɔle bui kɔ̃naɔnɛ. Isailiɔ lɛgbɛ̃̀nɛ́ yãa aa mɛ̀ wa ń dɛdɛo,* ɔ̃ Saulu wɛ̀ɛlɛ à ń bã̀dɛ
a ãiakɛa Isailiɔnɛ ń Yudaɔ guu. 3 Ɔ Davidi Gabaɔ̃ɔdeɔ là à mɛ̀: Bɔ́ á ye mà kɛɛ́i? Kpelewa
má awakpaɛ́, kɛ́ à e Dii gbɛ̃́ɔ sáaukpai? 4 Aa wèwà aa mɛ̀: Wá zɛvĩ̀ wà ã́nusu ge vua gbɛa
Saulu ge a bɛdeɔwao, mɛ́ wá zɛvĩ̀ wà Isaili gbɛ̃e dɛo. Ɔ Davidi ń lá à mɛ̀: Ɑlɛ o kpelewa ni?
Bɔ́ má kɛɛ́i? 5 Aa wèwà aa mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ wá dɛdɛ, à lɛkpà̀aĩ̀wázi à wá midɛɛ, kɛ́ à e wá buibɔ
Isailiɔ guu yã́i, 6 to wà aà bui gɔ̃ɛ soplaɔ kpáwá, wí ń loo líwa Dii aɛ Gibɛa, kí Saulu pɔ́ Dii
kpàpi bɛ wɛ̃́lɛu. Ɔ kí mɛ̀: Má ń kpáwáɛ. 7 Kí i Yonatã̀a nɛ́ Mɛfibosɛ, Saulu tɔũna kpámáo,
lɛ́ pɔ́ aa kè Diiwa sãnu ń Yonatã̀ao yã́i.† 8 A nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn pla pɔ́ Aya nɛnɔɛ Lizipa ì ń Sauluo
sɛ̀. An tɔ́n kɛ: Aamɔni ń Mɛfibosɛo. A nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn sɔo pɔ́ Saulu nɛnɔɛ Mɛlabu ì ń Mɛɔla
gbɛ̃́ Baazilai nɛ́ Adiɛlioɔ‡ sè lɔ. 9 A ń ná Gabaɔ̃ɔdeɔnɛ ń ɔzĩ̀, ɔ̃ aa ń loo líwa sĩ̀sĩ̀ musu Dii aɛ.
Gbɛ̃ɔn soplapiɔ gà sãnuɛ, wà ń dɛdɛ pɔkɛkɛ daalɛgɔɔɛ.

10 Aya nɛ́ Lizipa zwã̀nkasaɔ sɛ kpàlɛ azĩ̀aɛ gbɛwa we. Za pɔkɛkɛ daalɛgɔɔ e lou gè gɛpiɔ
gbɛ̃̀, ĩ̀ɔ gi bã̀ɔnɛ aa pɛ́má fãanɛ, ĩ̀ɔ gi sɛ̃̀anɔbɔɔnɛ aa sɔ̃́ńzi gwã́. 11 Wà yã́ pɔ́ Saulu nɔ pɔ́ i
mɛ́sɛdilɛɛ̀opi kè ò Davidiɛ, 12 ɔ̃ à gè Saulu ń aà nɛ́ Yonatã̀ao wáɔ bĩ̀lɛ Yabɛsi Galadadeɔ kĩ́i.
A mɔ lè wà ń gɛ sè yãa kpã́i Bɛtɛsã gãaɛ, gu pɔ́ Filitɛ̃ɔ ń loo bĩ́iwa Saulu dɛa Giliboa gbɛaɛ.§
13 Davidi tò wà ń gɛwapiɔ sɛ̀lɛ wà tàò, wa kã̀aa ń gbɛ̃́ pɔ́ wà ń loopiɔ gɛwaɔ, 14 ɔ̃ wa vĩ̀
Saulu mae Kisi miau Zɛla, Bɛ̃yã̀mɛɛ buiɔ bùsuu. Wà yã́ pɔ́ kía dĩ̀lɛ kè píi, ɔ̃ Lua wabi pɔ́ wa
kè bùsupi yã́ musu sĩ̀ńnɔ.

Gbɛ̃́ gbã̀agbã̀aɔ dɛdɛa
(1Lad 20.4-8)

15 Filitɛ̃ɔ ɛ̀a zĩ̀kà ń Isailiɔ lɔ. Davidi ń a gbɛ̃́ɔ gè zĩ̀kàńnɔ. Kɛ́ Davidi yɛ̃̀ɛɛ là̀a, 16 ɔ̃ gbɛ̃́ gbã̀aɔ
bui Isibenɔbi mɛ̀ á Davidi dɛɛ. Aà mɔgotɛ̃ sɔ̃na gbia dɛ kiloo àaɔ̃a, mɛ́ a fɛ̃nda dafu looa.
17 Ɔ Zeluia nɛ́ Abisai dɔ̀aàlɛ, à Filitɛ̃pi dɛ̀. Ɔ Davidi gbɛ̃́ɔ lɛgbɛ̃̀ɛ̀ aa mɛ̀: Nyɔ̃ gɛ́wanɔ zĩ̀lau lɔo,
kɛ́ wá Isailiɔ filia su gao yã́i.

18 Bee gbɛa aalɛ zĩ̀ka ń Filitɛ̃ɔ Gobu, ɔ̃ Usa gbɛ̃́ Sibekai gbɛ̃́ gbã̀a bui pɔ́ wĩ̀ mɛ Safa dɛ̀. 19 Zĩ̀
ɛ̀a fɛ̀lɛ ń Filitɛ̃ɔ Gobu lɔ, ɔ̃ Bɛtɛlɛũ gbɛ̃́ Yaii nɛ́ Ɛlana Gata gbɛ̃́ Goliati dã̀una Lami dɛ̀. Lami
sɔ̃mpa dɛ lán zwã̀atã̀na àsaliwaɛ. 20 Kɛ́ aalɛ zĩ̀kańnɔ Gata lɔ, gbɛ̃́ tĩ̀isie ku we, aà ɔnɛɔ ń
aà gbánɛɔ soolosooloɛ, à kè píi baasɔo mɛ̀ndosai. Gbɛ̃́ gbã̀aɔ buiɛ lɔ. 21 A kuabĩ̀i Isailiɔwa,
ɔ̃ Davidi vĩ̀i Simɛa nɛ́ Yonatã̀a aà dɛ̀. 22 Gbɛ̃ɔn síiɔ̃piɔá Gata gbɛ̃́ gbã̀aɔ buiɔnɛ. Davidi ń a
gbɛ̃́ɔ mɛ́ ń dɛdɛ.

---

* **21:2** Yoz 9.3-15 † **21:7** 1Sam 20.14-17, 2Sam 9.1-7 ‡ **21:8** 1Sam 18.19 § **21:12** 1Sam 31.8-13

22

Davidi Dii sáaukpaa a zi̋blea yɑ́ musu
(Soŭ 18)

1 Kɛ́ Dii kí Davidi bɔ̀ Saulu ń a ibɛɛ kı̋niɔ ɔzı̋, à lɛdà ń Diio 2 à mɛ̀:
Dii mɛ́ ma gbɛsi ũ ń ma zɛgikı̋io,
ı̋ ma misi.
3 Ma Lua mɛ́ ma gbɛsi ũ,
mi naaàzi.
Ɔmɛ ma sɛ̀ngbao ũ
ma Suaban gbãa ń ma gulɛsı̋o ũ,
ma ulɛkı̋i ń ma bɔkı̋io ũ,
ı̋ ma si gbɛ̃́ pãsı̋ɔwa.
4 Dii kà wà aà sáaukpa.
Mi lɛzuaàzi,
ı̋ ma bɔ ma ibɛɛɔ ɔzı̋.
5 Gó kpàlɛmanɔ,
kaalɛ swa lɛ́ ma ble.
6 Mia baɔ galakpàmɛɛ,
ga baikpà ma aɛ.
7 Ma yeelɛa guu ma Dii sı̋si,
ma lɛzù ma Luazi,
ɔ̃ à ma yãmà za a bɛ,
ma wii kàwà, à gɛ̃̀ aà swɑ́u.
8 Tɔɔlɛ lùalua à zı̋azı̋a,
gbɛ̀sı̋sı̋ɔ dèedee ń zı̋́nau.
Aa lùalua kɛ́ aà pɔ pà yɑ́i.
9 Súɛlɛ bɔ̀ aà níu,
tɛ́ pɔkaalɛna bɔ̀ aà lɛ́u,
a yɔ̃ɔ lɛ́ pipi aà aɛ.
10 A gu kɛ̃̀aa musu à pı̋la,
lou sı̋si aà gbá zíɛ.
11 Alɛ vua dia malaika gɑ̃̀sı̋ade kpɛ,
àlɛ yàakpa ń ı̋́anao.
12 A gusia kù azı̋ala,
à luabɛsiana kɛ̀ a kúkı̋́i ũ.
13 Za aà gawi pílɛau
lou lɛ́ pílɛ pãsı̋pãsı̋.
14 Dii pàla za musu,
Lua Musude lɔɔ dɔ louvı̋a ũ.
15 A ka fɑ̃̀ ma ibɛɛɔgu à ń fãaa,
Lua sùmá à ń yá.
16 Kɛ́ Dii pàlamá,
ísia tɔɔlɛ bɔ̀ gupuau,
kɛ́ à pɔbɔ̀ a níu,
dṹnia zı̋́na bɔ̀ puizi.
17 A ɔbɔ̀ za musu à ma kũ,
à ma bɔ ísiu.
18 A ma si ma ibɛɛ gbãawa
ń ma wɛ̀lɛ pɔ́ an gbãa dɛmalaɔ.
19 Aa ɑ̃̀naa ma wɛ̃nakɛgɔɔ,

ɔ̃ Dii zɛ̀manɔ.
20 A ma bɔ à ma gba dɛ̀ɛpookĩi,
à ma mĩsi kɛ́ a yemazi yɑ̃́i.
21 Dii yɑ̃kɛ̀mɛɛ ma nɔ̀sɛmaa lɛ́uɛ,
à ɓabòmɛɛ ma gbɑ̃sĩsai lɛ́u.
22 Asa má Dii yɑ̃́ kũa,
mi vɑ̃ikɛ ma a Lua tò weo.
23 Aà ikoyɑ̃ ĩɔ dɔaaamɛɛ píi,
mi bɔ yɑ̃́ pɔ́ a dĩlɛɔ kpɛo.
24 Ma kua tàae vĩ Diiɛo,
má azĩa kũa duunasai.
25 Dii ɓabòmɛɛ ma maakɛ lɛ́uɛ,
asa a è má kú gbɑ̃sĩsai.
26 N náai vĩ náaideɔnɛ,
tàaesaiden n ũ tàaesaideɔnɛ.
27 N wásawasa gbɛ̃́ wásawasaɔnɛ,
ɑ̃ma ni kɔ̃nikɛ gbɛ̃́ dɔ̀ɔsaiɔnɛ.
28 Ni zĩabusanaɔ suaba,
ni gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ ńzĩa sɛ lɛsĩɔ busa.
29 Mpi Dii, ḿmɛ ń ma filia ũ,
Dii, ni ma gusia lilɛ gupua ũ.
30 N n gbɑ̃ao má fɔ̃ kuadi kaawa,
ń ma Lua dɔnlɛo má fɔ̃ vĩ gĩa.
31 Luapi sɔ̃, aà yɑ̃kɛaɔ bɔ̀lɛi,
Dii yɑ̃́ sɑ̃a vĩo.
A dɛ sɛ̀ngbao ũ gbɛ̃́ pɔ́ nàaziɔnɛ.
32 Dii bàasio, démɛ Lua ũi?
Wá Lua bàasio, démɛ ulɛkĩi ũi?
33 Lua mɛ́ ĩ ma gba gbɑ̃a,
ɔ̃mɛ ĩ zɛpoomɛɛ súsu.
34 I to ma wá nakũ lán tuewa,
ĩ to màɔ bɛ bùsu gulɛsĩɔ musu.
35 I zĩkaa dadamɛɛ,
e ma gɑ̃̀sĩ a fɔ̃ mɔgotɛ̃ sá gá.
36 Ni n zĩblesɛ̀ngbao kpaa,
ni naalɛ ǹ ma tɔbɔ.
37 Ni ma zɛ́ yàasa kũmɛɛ,
ɔ̃ ma gbá lí gbɑ̃lɛo.
38 Ma pɛlɛ ma wɛ̀lɛɔzi ma ń bɑ̃dɛ̀,
mi kpɛkpao e ma gɛ ma ń dɛdɛò.
39 Ma ń wiwi míɔmiɔɛ, aai e fɛ̀lɛo,
aa kwɛ̀ gɔ̃̀ kálɛa ma gbá zíɛ.
40 N ma gba gbɑ̃a ma zĩkàò,
ń tò ma ibɛɛɔ mikpàa.
41 N tò ma wɛ̀lɛɔ kpɛkpà,
ɔ̃ ma a zangudepiɔ kàalɛ.
42 Aa wiilɛ̀, gbɛ̃e i ń suabao,
aa lɛzù Diizi, i yɑ̃mamáo.
43 Ma ń kɛ́ búɛbuɛ lán bùsutiwa,
ma táa'òmá lán zɛ́ guu pɛ̀lɛawa.

44 N ma bɔ ma gbɛ̃́ pɔ fɛ̀lɛmanɔɔ ɔzi̋,
n ma kɛ buiɔ mide ũ.
Gbɛ̃́ pɔ́ má ń dɔ̃ɔɔ i̋ zɔblemɛɛ,
45 bui zi̋loɔ i̋ vlãnaumɛɛ.
Tó aa ma yã'o mà, aai̋ misiilɛmɛɛ.
46 Buipãleɔ kúsu i̋ kwɛ́,
aai̋ bɔ ń zɛgiki̋iɔu ń lualuao.
47 Dii ku! Báaaden ma gbɛsi ũ!
Wà Lua ma gbɛsi ma Suabana tɔbɔ!
48 Lua mɛ́ i̋ tɔsimɛɛ,
i̋ buiɔ totomɛɛ,
49 i̋ to mà pili ma ibɛɛɔwa.
N ma gba gbãa dɛ ma wɛ̀lɛɔla,
n ma bɔ gbɛ̃́ pãsi̋ɔ ɔzi̋.
50 A yái tò má ń sáaukpa buiɔnɛ,
má n táasilɛ Dii.*
51 I zi̋ zɔ̃ɔ ble kí pɔ́ á sɛ̀ɛ,
i̋ gbɛ̃kɛkɛ kía pɔ́ a kpàpiɛ,
ma Davidi ń ma buiɔ e gɔɔpii.

23

Yã́ gbɛzã pɔ́ Davidi ò

1 Yã́ gbɛzã pɔ́ Davidi òn kɛ:
Yɛse nɛ́ Davidi yã́n kɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà gbà gbãa yã'oaɛ.
Yakɔbu Lua aà kpà kía ũ,
ɔ̃mɛ Isailiɔ lɛ̀dan maa ũ.
2 Dii Nisi̋na yãdàmɛɛ,
aà yã́ dɔ ma lɛ́u.
3 Isailiɔ Lua yã'ò,
Isailiɔ gbɛsi òmɛɛ:
Tó kí yãgɔ̃̀gɔ̃ gbɛ̃́ɔnɛ a zɛ́wa,
mɛ́ à kía blè vi̋akɛa Luaɛ guu,
4 i̋ɔ dɛ lán i̋atɛ̃ bilɛa gupuawaɛ,
lán gudɔa guduuduusaiwa,
lán lou pɔ́ i̋ to sɛ̃ bɔlɛwa.
5 Ma bɛdeɔ na ń Luaoo lé?
Aà bàa aɔ kumanɔ e gɔɔpiiɛ.
A a yã́ dɔ̀dɔ píi, a sea vi̋o.
A bɔ ń ma suabaaoo lé?
A pɔ́ pɔ́ má a ni vi̋ kpaa píio lé?
6 Gbɛ̃pãɔ dɛ lán lɛwaɛ,
wi̋ ń vũaaɛ, wi̋li kú kyàuo.
7 Gbɛ̃́ pɔ́ ye kã́má,
sema aàɔ gɔ̃kɛbɔ ge go kũa,
i tɛsɔ̃má ń kúki̋i.

Davidi nɛgɔ̃naɔ (1Lad 11.10-41)

* **22:50** Lom 15.9

8 Davidi nɛgɔ̃naɔ tɔ́n kɛ: Akemɔ gbɛ̃́ Yasɔbaṹá nɛgɔ̃n tɔde gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ dɔaanaɛ. Ɔmɛ sɔ̃na
sɛ̀ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa síiɔ̃ɔzi, à ń zɔ̃zɔ̃ò píi gɔɔdoũzi̋. 9 Gbɛ̃́ bee gbɛa Dodai nɛ́ Ɛleazaa, Ahoa gbɛ̃́ kú
nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ guu lɔ. A kú ń Davidio gɔɔ pɔ́ Isailiɔ kȁaa aa zi̋kà ń Filitɛ̃ɔ Pasadamiũ.
Isailiɔ pɔ̀ɔbɔzãkɛ̀, 10 ɔ̃ aàpi fɛ̀lɛ à Filitɛ̃ɔ dɛ̀dɛ e aà ɔ wȁ, à gɔ̃̀ fɛ̃nda pá kũa. Dii tò à zi̋blè
maamaa gɔɔ bee. Zi̋gɔ̃ ki̋niɔ ɛ̀a sù aa aà lè, ãma pɔ́ɔ woloa gɛɔwa yã̋iɛ. 11 Gbɛ̃́ bee gbɛa Age
nɛ́ Sãma gusi̋si̋de gbɛ̃́ kú. Kɛ́ Filitɛ̃ɔ gãli kȁaa gu pɔ́ bláa bú kúu, Isailiɔ bàalɛ̀nɛ́, 12 aàpi mɛ́
zɛ̀ gi̋ búpi guoguo. A búpi si̋má, à Filitɛ̃ɔ dɛ̀dɛ. Dii tò à zi̋blè maamaa.
13 Pɔkɛkɛgɔɔ nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn baakwiɔ guu, gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ bɔ̀ gɛ̀ Davidi ki̋i Adulaũ gbɛ̀'ɛu. Filitɛ̃ɔ
gãli bòo kálɛ Lefai guzulɛu. 14 Gɔɔ bee Davidi ku sɛ̃gbãu, Filitɛ̃ gudɔ̃anaɔ ku Bɛtɛlɛũ.
15 Davidi lɛ́ a bɛ í nidɛ à mɛ̀: Démɛ a gɛ́ Bɛtɛlɛũ bɔlɛ lɔ̀ɔ'i tɔ́imɛɛi? 16 Nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ
mɛ́ gɛ̀ gɛ̃̀ Filitɛ̃ɔ bòou, aa Bɛtɛlɛũ bɔlɛ lɔ̀ɔ'i tò aa sùò Davidiɛ. Ɔ i we mi̋o, a tɔ̃̀lɛ Diiɛ sa'o'i ũɛ.
17 A mɛ̀: Kai Dii, má fɔ̃ íɛ bee mio. Gbɛ̃́ pɔ́ aa gi̋ ń wɛ̃niiɔ auɛ. I we mi̋o. Nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ
yãkɛan we.
18 Zeluia nɛ́ Abisai, Yoabu dãuna mɛ́ nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn baakwiɔ dɔaana ũ. Ɔmɛ sɔ̃na sɛ̀ gbɛ̃ɔn
ɔ̀aa do ń basɔɔoɔzi à ń dɛdɛ, ɔ̃ à tɔbɔ̀ gbɛ̃ɔn baakwipiɔ guu. 19 A tɔbɔ̀ dɛ nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔla,
ɔ̃ à gɔ̃̀ ń dɔaana ũ, kási a ku nɛgɔ̃n tɔde gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ guuo. 20 Yoiada nɛ́ Benaia, Kabazee
gbɛ̃́á zi̋kan wɔ́ɔdeɛ. Aà yãkɛaɔ dasi. A Mɔabu nɛgɔ̃n tɔdeɔ dɛ̀ gbɛ̃ɔn pla. A gɛ̃̀ ɛ guu gɔɔ pɔ́
lougbɛ kwɛ̀, à nɔ̀ɔmusu dɛ̀u. 21 A Egipi gɔ̃sa ti̋isi pɔ́ sɔ̃na kũa dɛ̀. A sɔ̃̀aàzi ń goo, à aà sɔ̃na
si̋wà à aà dɛ̀ò. 22 Yoiada nɛ́ Benaia mɛ́ yã̋piɔ kɛ̀, ɔ̃ à tɔbɔ̀ nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn baakwipiɔ guu. 23 A
tɔbɔ̀ dɛ nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn baakwipiɔla, kási a ku nɛgɔ̃n tɔde gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ guuo. Ɔ Davidi aà di̋lɛ
a dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ.
24 Gbɛ̃́ɔ baakwipiɔ tɔ́n kɛ:
Yoabu dãuna Asaɛli,
Dodo nɛ́ Ɛlana Bɛtɛlɛũ gbɛ̃́,
25 Alodi gbɛ̃́ɔ Sãma ń Ɛlikao,
26 Paleti gbɛ̃́ Ɛlɛzi,
Tekoa gbɛ̃́ Ikesi nɛ́ Ila,
27 Anato gbɛ̃́ Abiɛzɛɛ,
Usa gbɛ̃́ Mɛbuni,
28 Ahoa gbɛ̃́ Salamɔ,
Nɛtofa gbɛ̃́ Malai,
29 Nɛtofa gbɛ̃́ Baana nɛ́ Ɛlɛbu,
Gibɛa pɔ́ kú Bɛ̃yãmɛɛ bùsuu gbɛ̃́ Libai nɛ́ Itai,
30 Pilatɔ̃ gbɛ̃́ Benaia,
Gaasi guzulɛ gbɛ̃́ Idai,
31 Alaba gbɛ̃́ Abialebɔ̃,
Bauliũ gbɛ̃́ Azemavɛ,
32 Saaleboni gbɛ̃́ Ɛliaba,
Yasɛ̃ nɛ́ɔ,
33 gusi̋si̋de gbɛ̃́ Sãma nɛ́ Yonatãa,
gusi̋si̋de gbɛ̃́ Salaa nɛ́ Ahiaũ,
34 Maaka gbɛ̃́ Aasebai nɛ́ Ɛlifele,
Gilo gbɛ̃́ Aitofɛli nɛ́ Ɛliaũ,
35 Kaamɛli gbɛ̃́ Ɛzɛlo,
Laalubu bui Paalai,
36 Zoba gbɛ̃́ Natã nɛ́ Igali,

Gada bui Bani,
37 Amɔni bui Zɛlɛki,
Beelo gbɛ̃́ Naalai, Zeluia nɛ́ Yoabu zi̋kabɔkũna,
38 Yɛtɛɛ buiɔ Ila ń Galebuo
39 ń Iti bui Ulio.
Ampii aa gbɛ̃ɔn bla àaɔ̃saiɛ.

24

Davidi a zi̋gɔ̃ɔ naoa
(1Lad 21.1-26)

1 Dii pɔ ɛ̀a pà Isailiɔzi, ɔ̃ à Davidi swãfɛ̃̀nɛ́ à mɛ̀: Gɛ́ Isailiɔ ń Yudaɔ naoi. 2 Ɔ kí ò Yoabuɛ
ń zi̋gɔ̃ dɔaana pɔ́ kuaànɔɔ à mɛ̀: A Isaili buiɔ bùsu kɛɛlɛ píi za Dã e à gɛ pɛò Bɛɛsɛbawa, í
ń nao, kɛ́ mà e mà ń dasilɛ dɔ̃. 3 Ɔ Yoabu ò kíɛ: Ma dii kí, Dii n Lua n gbɛ̃́ɔ kɔ̃nɛ lɛɛ basɔo,
ní wɛsiɛ, ãma ma dii kí, àkɛa ń ye ǹ kɛ màai? 4 N beeo kí yá̃ Yoabu ń zi̋gɔ̃ dɔaanaɔ blè,
ɔ̃ aa bɔ̀lɛ kí ki̋i, aa gɛ̀ Isailiɔ naoi. 5 Aa bùa Yuudɛ̃wa, aa bòokpà Aloee saɛ. Wɛ́lɛpi ku
guzulɛuɛ. Ɔ aa Gada bùsu kɛ̀ɛlɛ e Yazɛɛ. 6 Aa Galada bùsu kɛ̀ɛlɛ aa gɛ̀ Kadɛsi, Iti bùsuu e
Dãyaani, ɔ̃ aa gɛ̀ Sidɔ̃ oi. 7 Aa gɛ̀ Tii wɛ́lɛ bi̋ideu ń Iviɔ ń Kanaaɔ wɛ́lɛɔ guu píi, ɔ̃ aa gɛ̀ Yuda
bùsu gɛɔmidɔki̋i oi e Bɛɛsɛba. 8 Aa bùsupi kɛ̀ɛlɛ píi. Mɔ kɛ̃okwi ń gɔɔ baoo gbɛa aa ɛ̀a sù
Yelusalɛũ. 9 Ɔ Yoabu gbɛ̃́ pɔ́ à ń naoɔ lɛ́ ò kíɛ. Isaili gɔ̃ɛ pɔ́ aa fɛ̃nda dɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
ɔ̀aa síiɔ̃ɛ (800.000). Yudaɔ sɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa pla ń basɔoo (500.000).

10 Gbɛ̃́piɔ naoa gbɛa Davidi ku déndɔ̃mɛɛ guu, ɔ̃ a ò Diiɛ: Ma duunakɛ̀ yá̃pi kɛa guu
maamaaɛ. Dii, mapi n zɔ̀blena, ma tàae kɛ̃a sa, asa ma sɔũyã kɛ̀ɛ. 11 Kɛ́ Davidi fɛ̀lɛ kɔɔ,
Dii yã'ò ãnabi Gada, Davidi gu'enaɛ à mɛ̀: 12 Gɛ ǹ o Davidiɛ ma mɛ̀, má yá̃ mɛ̀n àaɔ̃ kpálɛ
aà gɛ̃zi̋, aà yá̃piɔ do gwa à sɛ́, mí kɛɛ̀. 13 Ɔ Gada gɛ̀ Davidi lè, a òɛ̀ à mɛ̀: Imina kaa ń bùsuu
wɛ̃̀ sopla ge n ibɛɛɔ pélɛanzi n bàalɛanɛ́ mɔ àaɔ̃ ge gagyãkaa n bùsuu gɔɔ àaɔ̃, a kpele ń sɛ̀i?
Làasookɛwà ǹ gwa, mí gɛ o Lua pɔ́ ma zi̋ɛ. 14 Ɔ Davidi ò Gadaɛ: Má kú yeelɛa zɔ̃ɔ guuɛ.
Má si̋ wà lɛ́lɛ wà da Dii ɔzi̋, asa a sósobi vi̋ maamaaɛ. Asu to mà lɛ́lɛ da gbɛ̃nazi̋na ɔzi̋o.
15 Ɔ Dii gagyãkà Isailiɔgu za kɔɔ bee e gɔɔ pɔ́ à zɛ̀ò. Sɛa za Dã e à gɛ̀ pɛ̀ò Bɛɛsɛbawa Isailiɔ
gàga gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃kwi (70.000). 16 Kɛ́ Dii Malaika ɔbɔ̀ àlɛ yá̃yia Yelusalɛũdeɔwa,
Dii a nɔ̀sɛ suumpà yá̃pi musu, ɔ̃ a ò malaikapiɛ: Zɛ màa! N n ɔ sɔaa sa. Yebusi bui Alauna
pɔ́wɛngbɛ̃zɛ ɔ̃ Dii malaikapi kuu. 17 Gɔɔ pɔ́ Davidi malaikapi è, àlɛ ń dɛdɛ, a ò Diiɛ: Mámɛ
ma duunapi kɛ̀ ma tàaekɛ̀. Gbɛ̃́piɔá ma kpàsa sãɔnɛ, aai yãe kɛo. To n ɔ su mapi ń ma de
bɛdeɔwa.

18 Gɔɔbeezi̋ Gada gɛ̀ Davidi lè a òɛ̀: Gɛ́ Dii gbagbaki̋i boi Yebusi bui Alauna pɔ́wɛngbɛ̃zɛu.
19 Ɔ Davidi gɛ̀ lá Dii a yã'ò Gadaɛwa. 20 Kɛ́ Alauna wɛzù, a è kí ń a gbɛ̃́ɔ lɛ́ mɔ́ a ki̋i, ɔ̃ à gɛ̀
kùlɛɛ̀ à wùlɛ a gbɛɛu 21 à mɛ̀: Ma dii kí, àkɛa ńlɛ mɔ́ mapi n zɔ̀blena ki̋ii? Davidi wèwà à
mɛ̀: Ma mɔ n pɔ́wɛngbɛ̃zɛ lúima, mà Dii gbagbaki̋i bouɛ, kɛ́ gagyãpi e go gbɛ̃́ɔwa yái. 22 Ɔ
Alauna ò Davidiɛ: Ma dii kí, pɔ́ pɔ́ kɛ̀nɛ maa sɛ ǹ sa'oò. Zuɔ gwa sa'obɔ ũ. Pɔ́wɛngbɛ̃goɔ
ń zuuɔ sɛ́lɛ yàa ũ. 23 Kí, ma n gba píiɛ. Alauna ɛ̀a ò lɔ: Dii n Lua sinnɔ. 24 Ɔ kí òɛ̀: Aawo!
Má lúmaɛ, mí a fi̋abonɛ. Má sa'o Dii ma Luawa pã fi̋abosaio. Ɔ à pɔ́wɛngbɛ̃zɛpi ń zuɔ
lùwà ánusu ɔwatɛ̃ blakwi. 25 Ɔ à Dii gbagbaki̋i bò we, à sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ òwà ń
sáaukpasaɔ. Dii si̋aànɔ aà bùsu yá̃ musu, ɔ̃ gagyãpi zɛ̀.

KIAƆ LA̋ SƐIA
Yá̰ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Láɛ bee kí Salomɔɔ kpalablea yá̰ bɔɔlɛkɛ̀ ń gbɛ̰́ pɔ́ aa kpalablè aà gbɛaɔ. Gɔɔ pɔ́ Davidi zikʋ̰̀ táotao, a fɔ̰ lɛ́ kpala yá̰ɔ gɔ̰gɔ̰ lɔo, ɔ̰ aà nɛ́ gbɛ̰ɔn plaɔ wɛ̀ɛlɛ wà e wà aà gɛ̰ɛ ble (1.1-2.12), ɔ̰ aà nɛ́ Salomɔɔ zɔ̰̀lɛ báawa. Aà kíakɛ guu à gbãakpà Lua kpɛ́ dɔawa ń azi̋a bɛo. A̋ma aà yá̰ pɔ́ kɛ̀ vãi mɛ́ dɛ à a dʋ̰́niablea mi̋dɛ ń luanaaikɛsaioɛ ń zɔblea tá̰aɔnɛo (2.13-11.43). Ɔ Lua tò kpalapi kɛ̰̀aa pla. Isaili bui pɔ́ aa ku gugbãntoo oiɔ gi̋ misiilɛi kí Salomɔɔ nɛ́ɛ, ɔ̰ aa ńzi̋a kía kpà (12.1-14.20). Bee tò Isailiɔ kpalapi kɛ̰̀aa lɛɛ pla e wɛ̰̀ ɔ̀aa pla taawa, Isailiɔ kpala ń Yudaɔ kpalao. Aa kálɛa kɔ̰ saɛɛ, ãma aaliɔ na gbã wàɔ na ziao (14.21-22.53).

Lápi lɛ́ dadawɛ̰ɛ à kʋ̰̀ kíaɔ aaɔ dɛ náaideɔ ʋ̰ Luaɛɛ. An náai bee i̋ to bùsu kua àɔ na, ãma kúlɛa tá̰aɔnɛ ń luayãmasaio i̋ mipɛńnɔ kaalɛwaɛ. Lua ãnabiɔ zi̋má dasi, aai̋ɔ Lua yãdilɛnɛɔ dɔńgu. A̋nabi Elia mɛ́ ń mide ʋ̰ (17-19, 21).

Adonia azi̋a dilɛa kía ʋ̰

1 Kí Davidi zikʋ̰̀ táotao. Baa tó wà zwãa kùaàla, i̋ana i̋ gi àɔ aà dɛɛ. 2 Ɔ aà i̋waɔ òɛ̀: Wá
dii kí, to wà wɛ̰́ndia wɛɛlɛnɛ, aàɔ zi̋kɛnɛ, iɔ n gwa, iɔ wúlɛ n saɛ, kɛ́ i̋ana su n dɛ lɔo yá̰i. 3 Ɔ
wà gɛ̀ kpálɛkɛ̀ wɛ̰́ndia kɛfɛnai Isaili bùsuu píi, ɔ̰ wà bɔ̀ Sunɛʋ̰ nɔɛ Abisagawa, wa sɛ̀ sùò
kíɛ. 4 Wɛ̰́ndiapiá nɔanaɛ. Iɔ kí gwa àɔ zi̋kɛɛ̀, ãma kí i aà dɔ̰ nɔɛ ʋ̰o.
5 Agita nɛ́ Adonia* azi̋a di̋lɛ a ka, à mɛ̀ ámɛ á kpalable tia. Ɔ à sɔ̰́goɔ sɛ̀ ń sɔ̰deɔ ń gɔ̰ɛ
gbɛ̰ɔn blakwi pɔ́ aaɔ bàalɛ aaɔ dɔaaɛɔ. 6 Zaa a ku, aà mae i aà lele à mɛ bɔ́yãi ńlɛ kɛ màaio.
Aàpi sɔ̰ gɔ̰ kɛfɛnaɛ. Abisaloʋ̰ mɛ́ yɔ̰́ mi̋ a kpàwà. 7 Ɔ à lɛkpàai̋ ń Zeluia nɛ́ Yoabuo ń sa'ona
Abiataao, ɔ̰ aa zɛ̀aànɔ. 8 Kási sa'ona Zadoki ń Yoiada nɛ́ Benaiao ń ãnabi Natão ń Simɛio
ń Davidi gbɛ̰̀naɔ ń aà dɔai nɛgɔ̰naɔ aai zɛaànɔo. 9 Adonia sa'ò ń sãɔ ń zuɔ ń zunɛ mɛkpaaɔ
Gbɛ̀mlɛ̰ pɔ́ kú Logɛli nibɔna saɛwa. A̋ a dãuna kíanɛɔ si̋si píi ń Yuda pɔ́ dɛ kía i̋wa ʋ̰ɔ píi.
10 I ãnabi Natã sísio ge Benaia ge Davidi dɔai nɛgɔ̰naɔ ge azi̋a dãuna Salomɔɔ.
11 Ɔ Natã gɛ̀ Salomɔɔ da Basɛba† là à mɛ̀: Ni ma Agita nɛ́ Adonia kpalablè wá dii kí Davidi
dɔ̰a saio lé? 12 To mà lɛdama, lá ńyɔ̰ kɛ, ǹ nzi̋a misi ń n nɛ́ Salomɔɔ pɔ́o. 13 Fɛlɛ gɛ́ kí Davidi
kʋ̰́i, ní oɛ̀, kɛ́ à lɛgbɛ̰̀nɛ yãa sɔ̰ à mɛ̀ n nɛ́ Salomɔɔ mɛ́ a kpalable a gbɛu a gɛ̰ɛ ʋ̰ sɔ̰ bɛ? Akɛa
Adonia mɛ́ kpalablèi? 14 Gɔɔ pɔ́ ńlɛ yá̰pi oɛ̀ ɔ̰ má mɔ́ sɔ̰, mí yá̰'idia. 15 Ɔ Basɛba gɛ̀ kí lè aà
kpɛa, asa kí zikʋ̰̀ɛ. Sunɛʋ̰ nɔɛ Abisaga kuaànɔ we. 16 Basɛba kùlɛ mipɛ̀lɛɛ̀, ɔ̰ kí aà là à mɛ̀:
Bɔ́ ń yeii? 17 A wɛ̀wà à mɛ̀: Baa, ḿmɛ n lɛgbɛ̰̀ mapi n zɔ̀blenaɛ ń Dii n Lua tɔ́o n mɛ̀ ma nɛ́
Salomɔɔ mɛ́ a kpalable, iɔ dɛ kía ʋ̰ n gɛ̰ɛ ʋ̰o lò? 18 Gwa ma dii kí, Adonia mɛ́ kpalablè tia, mɛ́
ń a yá̰ dɔ̰o. 19 A̋ sa'ò ń zuɔ ń zunɛ mɛkpaaɔ ń sãɔ dasidasi, à n nɛ́ɔ si̋si píi ń sa'ona Abiataao
ń zi̋gɔ̰ɔ dɔaana Yoabuo, ɔ̰ i n zɔ̀blena Salomɔɔ sísio. 20 Ma dii kí, ḿmɛ Isailiɔ sɔ̰́anzi ḿpii,
wà e ma gbɛ̰́ pɔ́ a gɔ̰ kía ʋ̰ n gbɛu. 21 Ma dii kí, tó n ta n deziɔ guu, mapi ń ma nɛ́ Salomɔɔo,
waɔ wá gwa tàaedeɔ ʋ̰ɛ.
22 Kɛ́ àlɛ yã'o ń kío màa, ɔ̰ ãnabi Natã kà. 23 Wa ò kíɛ wà mɛ̀, ãnabi Natã kɛ́. Ɔ Natãpi mɔ̀
kùlɛ kíɛ, à wùlɛ a gbɛɛu 24 à mɛ̀: Ma dii kí, ḿmɛ n mɛ̀ Adonia kpalable, iɔ dɛ kía ʋ̰ n gɛ̰ɛ ʋ̰a?
25 Asa à gɛ̀ sa'ò gbã ń zuɔ ń zunɛ mɛkpaaɔ ń sãɔ dasidasi. A̋ n nɛ́ɔ si̋si píi ń n zi̋gɔ̰ɔ dɔaanao ń
sa'ona Abiataao. Aalɛ pɔble, aalɛ imiaànɔ tia, aalɛ mɛ: Lua kí Adonia dɔ̰ ń aafiao! 26 A̋ma
i mapi n zɔ̀blena sísio ge sa'ona Zadoki ge Yoiada nɛ́ Benaia ge n zɔ̀blena Salomɔɔ. 27 Ma
dii kí, asi ḿmɛ n yá̰pi kɛ̀, ɔ̰ n gi gbɛ̰́ pɔ́ a zɔ̰lɛ kpalau n gɛ̰ɛ ʋ̰ oi wápiɔ n zɔ̀blenaɔnɛa?

Salomɔɔ kpaa kpalau

* 1:5 2Sam 3.4 † 1:11 2Sam 12.24

28 Ɔ kí Davidi mɛ̀: A Basɛba sísimɛɛ. Kɛ́ Basɛba mɔ̀ gɛ̀, à mɔ̀ zɛ̀ kí aɛ. 29 Ɔ kí lɛgbɛ̀ɛ̀ à mɛ̀:
Dii ku! A ma bɔ taasi píi guu. 30 Lɛ́ pɔ́ má gbɛ̀nɛ ń Dii Isailiɔ Lua tɔ́o, ma mɛ̀ n nɛ́ Salomɔɔ
mɛ́ a kpalable ma gbɛu, iɔ dɛ kía ũ ma gɛ̃ɛ ũ, má kɛ gbã kɑ̃́ukɑ̃u. 31 Ɔ Basɛba kùlɛ mipɛ̀lɛ
tɔɔlɛ kíɛ à mɛ̀: Ma dii kí Davidi, Lua n dɔ̃ ń aafiao gɔɔpii!

32 Ɔ kí Davidi mɛ̀: A sa'ona Zadoki sísimɛɛ ń ãnabi Natão ń Yoiada nɛ́ Benaiao. Kɛ́ aa
kà kí kĩ̀i, 33 a ònɛ́: A ma ìwaɔ naaa à gɛ́ ma nɛ́ Salomɔɔ dii ma sɔ̃baona kpɛ, í gɛaànɔ Giɔ̃.
34 Wekĩ̀i sa'ona Zadoki ń ãnabi Natão aa nísikauwà, aai aà dilɛ Isailiɔ kía ũ, í kuupɛ à wiilɛ
à mɛ: Lua kí Salomɔɔ dɔ̃ ń aafiao! 35 Bee kpɛ í suaànɔ, i zɔ̃lɛ kpalau, iɔ dɛ kía ũ ma gbɛu.
Aàpi má dìlɛ Isailiɔ ń Yudaɔ dɔaana ũ. 36 Ɔ Yoiada nɛ́ Benaia ò kíɛ: A kɛ màa! Dii n Lua
n lɛ́si, ma dii kí! 37 Lá Dii kunnɔ ma dii kí, aàɔ kú ń Salomɔɔo màa sɔ̃, i aà kíakɛ kɑ̃́fĩ dɛ n
pɔ́a.

38 Ɔ sa'ona Zadoki ń ãnabi Natão ń Yoiada nɛ́ Benaiao ń dɔaiɔ gɛ̀ Salomɔɔ dì kí Davidi
sɔ̃baona kpɛ, aa gɛ̀aànɔ Giɔ̃. 39 Ɔ sa'ona Zadoki nísi tùu sɛ̀ Dii zwɑ̃̀akpɛu, à nísipi kà
Salomɔɔwa. Kɛ́ wà kuupɛ̀, ɔ̃ gbɛ̃́pii wiilɛ̀ aa mɛ̀: Lua kí Salomɔɔ dɔ̃ ń aafiao! 40 Ɔ gbɛ̃́pii
bɔ̀ tɛaàzi, aalɛ su, aalɛ kulɛpɛ, aalɛ pɔnakɛ maamaa, ɔ̃ tɔɔlɛ lùa kɔ̃fĩ pɔ́ aalɛ kɛpi yɑ̃́i.

41 Kɛ́ Adonia ń gbɛ̃́ pɔ́ à ń sisiɔ pɔblè aa làa, aalɛ fɛlɛ, aa kɔ̃fĩpi mà. Kɛ́ Yoabu kuu'ɔpi mà,
ɔ̃ à mɛ: Bɔ́ zɔa mɛ́ dɔ wɛ̃́lɛ guu màai? 42 I yɑ̃́pi o a làao, ɔ̃ sa'ona Abiataa nɛ́ Yonatãa kàò gɔ̃̀ɔ.
Ɔ Adonia mɛ̀: Mɔ ǹ gɛ̃. Bɛɛɛden n ũ, baona n mɔò. 43 Ɔ Yonatãa ò Adoniaɛ: Aawo! Wá dii
kí Davidi mɛ́ Salomɔɔ kpà kpalau. 44 A sa'ona Zadoki ń ãnabi Natão ń Yoiada nɛ́ Benaiao
ń a dɔaiɔ gbàɛ aa gɛaànɔ, ɔ̃ aa gɛ̀ aà dì kí sɔ̃baona kpɛ. 45 Ɔ sa'ona Zadoki ń ãnabi Natão
nísikàwà, aa aà kpà kía ũ Giɔ̃. Bɔa we aa sù ń pɔnakɛao, ɔ̃ wɛ̃́lɛ lòo. Kɔ̃fĩ pɔ́ á màn we.
46 Salomɔɔ zɔ̃lɛa kpalau kɔ̀. 47 Ɔ wá dii kí Davidi ìwaɔ mɔ̀ fɔkpàwà sɔ̃, aa mɛ̀ Lua Salomɔɔ
tɔbɔ dɛ aà pɔ́a! Lua aà kíakɛ gba gbãa dɛ aà pɔ́a! Ɔ Davidi misĩ̀ilɛ Diiɛ a liiwa, 48 à mɛ̀: Wà
gbãakpa Dii Isailiɔ Luazi! Asa a tò ma wɛsĩ̀ ma gɛ̃ɛ kpaa ma kpalaulɛ gbã.

49 Kɛ́ vĩ̀a gbɛ̃́ pɔ́ Adonia ń sisiɔ kũ̀, ɔ̃ aa tilɛ̀, baade a taa kɛ̀. 50 Kɛ́ Adonia lɛ́ vĩ̀akɛ Salomɔɔɛ,
à fɛ̀lɛ gɛ̀ nà Dii gbagbakĩ̀izi, à a kɔ́ba kũ̀. 51 Ɔ wa ò Salomɔɔɛ wà mɛ̀: Gwa, Adonia lɛ́
vĩ̀akɛnɛɛ, à gɛ̀ nà Dii gbagbakĩ̀izi a a kɔ́ba kũa, àlɛ mɛ ǹ lɛgbɛ̃ n zɔ̀blenaɛ gbã, kɛ́ ńyɔ̃ a
dɛo. 52 Ɔ Salomɔɔ mɛ̀: Tó a azĩ̀a kũa dɔ̃ gbɛ̃́ bɛɛɛde ũ, baa aà mikãe a lɛ́lɛ zĩ̃́lɛo. Tó wà sù
vãie èwà sɔ̃, à gàɛ. 53 Ɔ kí Salomɔɔ gbɛ̃́ɔ zĩ̀ aa Adonia gò Dii gbagbakĩ̀iwa. Kɛ́ Adoniapi mɔ̀
kùlɛɛ̀, ɔ̃ Salomɔɔ òɛ̀: Ta n bɛ.

2

Davidi lɛdilɛa Salomɔɔɛ

1 Kɛ́ Davidi gagɔɔ kãikũ̀, à lɛdĩ̀lɛ a nɛ́ Salomɔɔɛ à mɛ̀: 2 Málɛ gɛ́ gɛ́kĩ̀i. Sɔ̃dilɛ, níɔ dɛ gbɛ̃́
kàsaa ũ! 3 Nĩ̀liɔ Dii ń Lua yãdilɛnɛɔ kũa, níɔ táa'o lá a yeiwa, níɔ aà ɔtondɔkĩ̀i gwa, níɔ aà
yãdilɛaɔ kũa ń aà ikoyãɔ ń aà yã'onɛɔ, lá a ku Mɔizi ikoyã láuwa, yɑ̃́ pɔ́ ńlɛ kɛ píi iɔ bɔ maa,
n tá píi iɔ na. 4 Màa Dii a yɑ̃́ pɔ́ a òmɛɛ papa à mɛ̀, tó ma nɛ́ɔ ńzĩ̀a kũa dɔ̃, mɛ́ aalɛ táa'o lá á
yeiwa sĩ̀ana, mɛ́ an sɔ̃ kuwa, ma buiɔ aaɔ kpaa Isailiɔ kpalau gɔɔpiiɛ.

5 N yɑ̃́ pɔ́ Zeluia nɛ́ Yoabu kɛ̀mɛɛ dɔ̃, lá à Isaili zĩ̀gɔ̃ɔ dɔaana gbɛ̃ɔn plaɔ dɛ̀dɛ, Nɛɛ nɛ́
Abinɛɛ* ń Yɛtɛɛ nɛ́ Amasao.† A gbɛ̃́piɔ dɛ̀dɛ, an au fɑ̃̀ aà asana ń aà kyaleɔwa. I kɛ sɔ̃ zĩ̀
guu no. 6 Yɑ̃́ kɛɛ̀ n ɔ̃nɔ lɛ́u. Nsu to aà mikã dadau, i gbasa ta bɛdau niɛ guuo. 7 Gbɛ̃kɛkɛ
Galada gbɛ̃́ Baazilai nɛgɔ̃ɛɔnɛ. N ń dilɛ gbɛ̃́ pɔ́ áɔ pɔble sãnuɔ guu, asa aamɛ aa zɛ̀manɔ gɔɔ
pɔ́ málɛ bàalɛ n vĩ̀i Abisaloũɛ.‡ 8 Bɛ̃yãmɛɛ bui Gela nɛ́ Simɛi, Bauliũ gbɛ̃́ kunnɔ lɔ. A ma ka
pãsĩ̀pãsĩ̀ gɔɔ pɔ́ málɛ gɛ́ Maanaiũ.§ Kɛ́ à mɔ̀ dàmalɛ Yuudɛ̃i, ma lɛgbɛ̀ɛ̀ ma mɛ̀ ń Diio má aà
dɛo.* 9 N beeo ńsu ǹ aà to we swɑ̃́gagasaio. N ɔ̃nɔ, lá ńyɔ̃ kɛ ǹ tɔsiwà aà ta bɛdau, ń dɔ̃.

* 2:5 2Sam 3.27 † 2:5 2Sam 20.10 ‡ 2:7 2Sam 17.27-29 § 2:8 2Sam 16.5-13 * 2:8 2Sam 19.16-23

10 Ɔ Davidi gà. Yelusalɛũ fɑ̃́ani pɔ́ wà aà vı̃̀u ɔ̃ wı̃ mɛ Davidi wɛ̃́lɛ.† 11 A dɛ Isailiɔ kía ũ wɛ̃̀
blaɛ, Hɛblɔ̃ wɛ̃̀ sopla,‡ Yelusalɛũ wɛ̃̀ baakwi ń àaɔ̃o. 12 Salomɔɔ mɛ́ gɔ̃̀ kía ũ a mae gbɛu, a
ku kpalau gíũgiũ.

Adonia gaa

13 Agita nɛ́ Adonia gɛ̀ Salomɔɔ da Basɛba lè, ɔ̃ Basɛba aà là à mɛ̀: Aafia n mɔa? A wèwà à
mɛ̀: Aafiaɛ! 14 Adonia ɛ̀a mɛ̀: Má yɑ̃vı̃ mà onɛ. Basɛba mɛ̀: O! 15 Ɔ Adonia mɛ̀: N dɔ̃ kɛ́ kpala
dɛ ma pɔ́ ũ yɑ̃aɛ. Isailiɔ wɛ́ dɔmazi ḿpii mà gɔ̃ kía ũ, ɔ̃ yɑ̃́ lı̃lɛ, ma dɑ̃una mɛ́ kpalablè, asa
Dii mɛ́ aà kpàu. 16 Tiasa yɑ̃́ mèndo málɛ gbɛama, ńsu gí kɛimɛɛo. Basɛba mɛ̀: O! 17 Ɔ à mɛ̀:
Gbɛamɛɛ kí Salomɔɔwa aà Sunɛũ nɔɛ Abisaga§ kpaa nɔ ũ, asa a ginɛo. 18 Basɛba ò̀ɛ: Tɔ̀ɔ,
má oɛ̀nɛ.

19 Kɛ́ Basɛba gɛ̀ kí Salomɔɔ lei Adonia yɑ̃́pi musu, ɔ̃ kípi fɛ̀lɛ gɛ̀ dàaàlɛ à kùlɛɛ̀, ɔ̃ à ɛ̀a mɔ̀
zɔ̃̀lɛ a gı̃́naa. Ɔ wà mɔ̀ Basɛbaɛ ń kı̃̀lao, ɔ̃ à zɔ̃̀lɛ kí ɔplaai. 20 Basɛbapi mɛ̀: Yɑ̃́ yɔɔnae má vı̃́
mà gbɛama, ńsu gí kɛimɛɛo. Ɔ kí mɛ̀: Gbɛa Naa, má gio. 21 Ɔ Basɛba mɛ̀: To wà Sunɛũ nɔɛ
Abisaga kpa n vı̃̀i Adoniawa nɔ ũ. 22 Ɔ kí Salomɔɔ a da là à mɛ̀: Bɔ́yɑ̃i ńlɛ Sunɛũ nɔɛ Abisaga
gbɛa Adoniaɛi? Kpala ńlɛ gbɛaɛ̀ we mɛ̀, asa ma vı̃̀iɛ. Ńlɛ kpala gbɛaɛ̀ ń sa'ona Abiataao ń
Zeluia nɛ́ Yoabuoɛ. 23 Ɔ kí Salomɔɔpi lɛgbɛ̃̀ à mɛ̀: Má sı̃ ń Diio, tó Adonia i ga yɑ̃́ pɔ́ a gbɛ̀api
yɑ̃́io, Lua yɑ̃pɑ̃sı̃kɛmɛɛ bɛ̃̀ɛbɛ̃ɛ. 24 Lá Dii ma kpa kpalau, à ma dilɛ ma mae Davidi gɛ̃ɛ ũ,
à ma bui zɛ̀dɔ lá à a lɛgbɛ̃̀wa, má sı̃ ń Diipio Adonia gà gbɑ̃ɛ. 25 Ɔ kí Salomɔɔpi Yoiada nɛ́
Benaia zı̃̀, à gɛ̀ ɔtɔ̃̀ Adoniawa, ɔ̃ à gà.

Salomɔɔ Abiataa yaa ń Yoabu gaao

26 Kí ò sa'ona Abiataaɛ: Ɛa ta n bualoũ Anato. A kũ̀ ǹ gaɛ, ɑ̃ma má n dɛ gbɑ̃o, asa ḿmɛ
n Dii Lua kpagolo sɛ̀ n dɔaa ma mae Davidiɛ,* mɛ́ n zɛaànɔ aà wɛtɑ̃a píi guu.† 27 Màa
Salomɔɔ Abiataa ya bɔ̀ Dii gbagbazı̃u, kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ Dii ò Ɛli bɛdeɔ musu‡ Silo e pa yɑ̃́i.

28 Kɛ́ Yoabu a feena mà, ɔ̃ à bàalɛ̀ gɛ̃̀ Dii zwɑ̃̀akpɛ ua, à nà Dii gbagbakı̃izi à a kɔ́ba kũ̀.
Yoabupi zɛ̀ ń Adoniao yɑ̃aɛ, ɑ̃ma i zɛ ń Abisaloũoo. 29 Kɛ́ wa ò kí Salomɔɔɛ, Yoabu bàalɛ̀
gɛ̃̀ Dii zwɑ̃̀akpɛ ua, a ku sa'okı̃ipi saɛ, ɔ̃ Salomɔɔ ò Yoiada nɛ́ Benaiaɛ aà gɛ ɔtɔ̃wà we. 30 Kɛ́
Benaia gɛ̃̀ Dii zwɑ̃̀akpɛ ua, a ò̀ɛ: Kí mɛ̀, mɔ ǹ bɔ! Ɔ Yoabu mɛ̀: Aawo! Lakı̃i má gau. Ɔ
Benaia gbɛ̃́ɔ zı̃̀ kíwa à mɛ̀: Lá Yoabu yɑ̃́zɑ̃sı̃an kɛ. 31 Ɔ kí ò̀ɛ: Kɛɛ̀ lá a òwa. N aà dɛ, ní aà
vı̃́, kɛ́ aà gbɛ̃dɛa pɑ̃ yɑ̃́ su wi mapi ń ma de bɛdeɔ musuo yɑ̃́i. 32 Dii a to aà gbɛ̃dɛa yɑ̃́ wí
aà musuɛ, asa à ɔtɔ̃̀ yɑ̃esaide gbɛ̃́ɔn pla pɔ́ an maa dɛalaɔwaɛ. A Nɛɛ nɛ́ Abinɛɛ, Isaili zı̃́gɔ̃ɔ
dɔaana ń Yɛtɛɛ nɛ́ Amasa, Yuda zı̃́gɔ̃ɔ dɔaanao dɛ̀ ma mae lɛ́ saiɛ. 33 An dɛa yɑ̃́ aɔ wi Yoabu
ń a buiɔ musu gɔɔpiiɛ, kási Dii aɔ Davidi ń a buiɔ ń a uao ń a kpalao gba aafia gɔɔpiiɛ. 34 Ɔ
Yoiada nɛ́ Benaia gɛ̀ ɔtɔ̃̀ Yoabuwa, ɔ̃ wà aà vı̃́ a bɛ gbáau. 35 Ɔ kí Yoiada nɛ́ Benaia dı̃̀lɛ zı̃́gɔ̃ɔ
dɔaana ũ aà gbɛu, sa'ona Zadoki sɔ̃ Abiataa gbɛu.

Simɛi gaa

36 Kí gbɛ̃́ɔ zı̃̀ aa Simɛi sı̃́si, ɔ̃ a ò̀ɛ: Bɛkpa Yelusalɛũ la, níɔ ku a guu. Nsu bɔ wɛ̃́lɛu la ǹ gɛ́
gueio. 37 Nyɔ̃ dɔ̃ sɑ̃́asɑ̃ kɛ́ gɔɔ pɔ́ n bua Sedɔ̃wa, n gan we. Kási n nzı̃a dɛ̀ɛ. 38 Ɔ Simɛi ò kíɛ:
Yɑ̃maaɛ, ma dii kí. Mapi n zɔ̀blena má kɛ lá ń òwaɛ. Ɔ à gɔ̃̀ Yelusalɛũ màa gı̃a gɔɔpla.

39 Wɛ̃̀ àaɔ̃ gbɛa Simɛi zɔ̀ gbɛ̃́ɔn plaɔ bàalɛ̀ aa tà Maaka nɛ́ Akisi, Gata kía kı̃́i, ɔ̃ wa ò Simɛiɛ:
N zɔɔ ku Gata. 40 Ɔ Simɛi fɛ̀lɛ káoyè a zàa'ı̃naɛ, à gɛ̀ Akisi kı̃́i Gata a zɔpiɔ wɛɛlɛi. Kɛ́ à ń é, ɔ̃
à ń sɛ́lɛ Gata à sùńnɔ. 41 Ɔ wa ò Salomɔɔɛ, Simɛi bɔ̀ Yelusalɛũ, à gɛ̀ Gata à ɛ̀a sù. 42 Ɔ kí gbɛ̃́ɔ
zı̃̀ aa Simɛi sı̃́siɛ, ɔ̃ a ò̀ɛ: Má tò ń lɛgbɛ̃̀ n mɛ̀ ń sı̃ ń Diio, ɔ̃ ma lɛzàma ma mɛ̀, zı̃́ pɔ́ n bɔ la n gɛ
guei, ǹyɔ̃ dɔ̃ kɛ́ n gan we. Ɔ ń òmɛɛ, yɑ̃maaɛ, ń mà. 43 Bɔ́yɑ̃i n bɔ lɛ́ pɔ́ ń gbɛ̃̀ n mɛ̀ ń sı̃ ń Diio

† **2:10** Zı̃n 2.29 ‡ **2:11** 2Sam 5.4-5 § **2:17** 1Kia 1.3-4 * **2:26** 2Sam 15.24 † **2:26** 1Sam 22.20-23 ‡ **2:27**
1Sam 2.27-36

n yã́ pɔ́ má dl̃ilɛnɛo kpɛi? 44 Ɔ kí ɛ̀a ò̃ɛ̀ lɔ: Vãi pɔ́ ń kɛ̀ ma mae Davidiɛ dɔngu píi. Dii mɛ́ a
to vãipi wi n musu sa, 45 kási a báaadamaguɛ, i Davidi kpala zl̃́inapɛlɛ gíũgiũ, aɔ láaa vl̃io.
46 Kí yã'ò Yoiada nɛ́ Benaiaɛ, ɔ̃ à gɛ̀ ɔtɔ̃̀ Simɛiwa. Màa Salomɔɔ kpala zl̃́inapɛ̀lɛ.

3

Salomɔɔ ɔ̃nɔ gbɛaa
(2Lad 1.1-13)

1 Salomɔɔ lɛdoũkɛ̀ ń Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔo, à aà nɛnɔɛ sɛ̀ nɔ ũ, à sùò Davidi wɛ̃́lɛu e àɔ gɛ́ a
kpɛ́ ń Dii kpɛ́o ń Yelusalɛũ bl̃́io midɛi. 2 Gɔɔ bee wi kpɛdɔ Diiɛ gl̃iao, ɔ̃ wl̃̀ɔ sa'o gulɛsl̃ pɔ́ wa
bòɔwa. 3 Salomɔɔ ye Diizi, a a mae Davidi yãdilɛnɛɔ kũa, kási sɔ̃ l̃ sa'o gulɛsl̃ipiɔwaɛ, ɔ̃ l̃ɔ
tulaletikatɛa we.
4 Ɔ à gɛ̀ Gabaɔ̃ɔ sa'oi, asa gulɛsl̃ bee mɛ́ dɛńla. A sa pɔ́ wl̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò we ń sa'obɔɔ
mɛ̀n ɔ̀aa sɔo. 5 Ɔ Dii bɔ̀ mɔ̀wà nana guu we gwãasl̃na à mɛ̀: Pɔ́ pɔ́ ń yei gbɛaa. 6 Ɔ Salomɔɔ
mɛ̀: N gbɛ̃kɛkɛ̀ n zɔ̀blena ma mae Davidiɛ maamaaɛ, kɛ́ a dɛnɛ gbɛ̃maa náaide nɔ̀sɛpuade
ũ yái. N gbɛ̃kɛ zɔ̃ kɛ̀ɛ̀, ń tò mapi aà nɛ́ lɛ́ kible aà gɛ̃ɛ ũ e ń a gbão. 7 Tia kɛ́wa Dii ma Lua,
n mapi n zɔ̀blena kpà kía ũ ma mae Davidi gbɛu. Ɛwaasonan ma ũ, má dɔaanakɛ dɔ̃o.
8 Mapi n zɔ̀blena, má kú ń n gbɛ̃́ pɔ́ ń sɛ̀ɔ, gbɛ̃́ dasi pɔ́ wa fɔ̃ ń nao wà ń lɛ́ dɔ̃ɔɔ. 9 To mapi
n zɔ̀blena màɔ laai vl̃, to màli yã́gɔ̃gɔ̃ n gbɛ̃́ɔnɛ mà maa dɔ̃kɔ̃ɛ ń vãio. Tó màa no, kpelewa
má kɛ mà yã́gɔ̃gɔ̃ n gbɛ̃́ dasipiɔnɛi? 10 Yã́ pɔ́ Salomɔɔ gbɛ̀api kà Diigu, 11 ɔ̃ a ò̃ɛ̀: Lá yã́ pɔ́ ń
gbɛ̀aan we, ni wɛ̃ni gbã̀a gbɛao ge àizɛɛ ge n ibɛɛɔ gaa, sema yã́gɔ̃gɔ̃a a zɛ́wa dɔ̃a ɔ̃ ń gbɛ̀a,
12 má kɛ lá ń gbɛ̀awa, má n gba ɔ̃nɔ ń laaio. Gbɛ̃́ pɔ́ kú n ãae ge gbɛ̃́ pɔ́ aɔ ku n gbɛae ɔ̃nɔ
a kanwao. 13 Má pɔ́ pɔ́ ni gbɛao kpama lɔ, má n gba àizɛɛ ń gawio píi, kíae a kanwao e ǹ
gɛ ǹ gaò. 14 Tó ńlɛ táa'o lá má yeiwa, mɛ́ ń ma yã'onɛɔ ń ma yãdilɛaɔ kũa, lá n mae Davidi
kũa yãawa, má n wɛ̃ni dɔnɛ ń mɔgalao. 15 Ɔ Salomɔɔ vù, asa nana àlɛ o. Ɔ à tà Yelusalɛũ à
gɛ̀ zɛ̀ Dii bàa kua ń Isailiɔ kpagolo aɛ, à sa pɔ́ wl̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ń sáaukpasao ò we, ɔ̃ à
blɛsakɛ̀ a l̃waɔnɛ.

Salomɔɔ yã́gɔ̃gɔ̃a káaluaɔnɛ

16 Zl̃ewa káalua gbɛ̃ɔn plaɔ mɔ̀ Salomɔɔ kl̃́i, aa sl̃̀ aà aɛ. 17 An gbɛ̃do mɛ̀: Gáafaakɛmɛɛ
Baa. Mapi ń nɔɛɛ beeo wá kú kpɛ́ doũɛ. Ɔ ma nɛ'l̃, wámɛwawa pla kpɛ́piu. 18 A gɔɔ àaɔ̃de zl̃́
ɔ̃ nɔɛpi nɛ'l̃ sɔ̃. Wámɛwawa pla kpɛ́pi guu, gbɛ̃e kúwanɔ weo. 19 Kɛ́ nɔɛpi wùlɛ a nɛgɔ̃ɛpiwa
gwãasl̃na, à gà. 20 Ɔ à fɛ̀lɛ gwãasl̃n wɛɛdo, à ma nɛgɔ̃ɛ sɛ̀ ma saɛ gɔɔ pɔ́ mapi n zɔ̀blena málɛ
i'o, a wùlɛ a kùɛ, ɔ̃ à nɛ́ pɔ́ gàpi sɛ̀, a wùlɛmɛɛ ma kùɛ. 21 Kɛ́ ma vu kɔɔ mà yɔ̃́ kpá ma nɛ́wa,
ɔ̃ má è gɛ̀. Kɛ́ má gwàgwa, mi e ma nɛ'ia ũo. 22 Ɔ nɔɛpi gbɛ̃do mɛ̀: Ɛgɛɛ! Ma nɛ́ mɛ́ bɛ̃́ɛ, n nɛ́
mɛ́ gà. Ɔ nɔɛ sɛ̃́ia mɛ̀: Ɛgɛɛ! N nɛ́ mɛ́ gà, ma nɛ́ mɛ́ bɛ̃́ɛ. Ɔ aalɛ lɛkpaakɛ kí aɛ.
23 Ɔ kí mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ bee mɛ̀ a nɛ́ mɛ́ bɛ̃́ɛ, n nɛ́ mɛ́ gà, mɛ́ gbɛ̃́ kee mɛ̀, ɛgɛɛ, n nɛ́ mɛ́ gà, a nɛ́ mɛ́
bɛ̃́ɛ. 24 Ɔ à ɛ̀a mɛ̀: A mɔmɛɛ ń fɛ̃ndao. Ɔ wà mɔ̀oɛ̀. 25 Kí mɛ̀: A nɛ́ pɔ́ bɛ̃́ɛ zɔ̃ɛ pla, í a kpɛdo
kpa gbɛ̃dowa, í a kpɛdo kpa gbɛ̃dowa. 26 Ɔ nɔɛ pɔ́ a nɛ́ mɛ́ bɛ̃́ɛ, nɛ́pi kɛ̀ɛ̀ wɛ̃naũ, a ò kíɛ: Baa,
nɛ́ pɔ́ bɛ̃́ɛpi kpawà, ńsu ǹ aà dɛo. Ɔ aà gbɛ̃do mɛ̀: Aɔ dɛ ma pɔ́ ũo, aɔ dɛ n pɔ́ ũ sɔ̃o, wà aà
zɔ̃ɛ pla. 27 Ɔ kí yãgɔ̃̀gɔ̃ à mɛ̀: Wà nɛ́ pɔ́ bɛ̃́ɛpi kpa nɔɛ sɛ̃́iawa. Ásu à aà dɛo, aà dan we. 28 Kɛ́
Isailiɔ yã́kpalɛ pɔ́ kí kɛ̀pi mà, aa aà yãdà gbia, asa aa è Lua aà gbà ɔ̃nɔ aà yã́gɔ̃gɔ̃nɛ́ a zɛ́wa.

4

Salomɔɔ l̃waɔ

1 Kí Salomɔɔ mɛ́ Isaili bui píi kía ũ. 2 Aà bùsu dɔaanaɔ tɔ́n kɛ: Zadoki nɛ́ Azalia mɛ́
sa'ona ũ. 3 Sisa nɛ́ɔ Ɛliolɛfu ń Ahiao mɛ́ aà lakɛ̃naɔ ũ. Ailudi nɛ́ Yosafa mɛ́ aà kpàwakɛna
ũ. 4 Yoiada nɛ́ Benaia mɛ́ aà zl̃gɔ̃ɔ dɔaana ũ. Zadoki ń Abiataao mɛ́ sa'onaɔ ũ. 5 Natã nɛ́

Azalia mɛ́ aà bùsu dɔaanaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. Sa'ona Zabudu, Natã nɛ́ mɛ́ aà kwàasi ũ. 6 Ahisaa
mɛ́ aà bɛ ziia ũ. Abeda nɛ́ Adonilaũ mɛ́ zɔzi̋ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ.
7 Kí Salomɔɔ Isaili bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ dı̏lɛdilɛ gbɛ̃ɔn kuɛpla. Wɛ̃ ń wɛ̃o an baade ì kípi ń a
uadeɔ gwa ń blɛo mɔ dodo. 8 An tɔ́n kɛ: Hulu nɛ́ mɛ́ Ɛflaiũ buiɔ bùsu sı̏sı̏de vı̏. 9 Dɛkɛɛ nɛ́
mɛ́ Makaza ń Saalebiũo ń Bɛsɛmɛsio ń Elonio ń Bɛkanao vı̏. 10 Hɛsɛ nɛ́ mɛ́ Alubo vı̏. Soko
ń Efɛɛ bùsu bű̃uoá aà pɔ́ɛ lɔ. 11 Abinadabu nɛ́ mɛ́ Doo gusı̏sı̏de vı̏. Salomɔɔ nɛnɔɛ Tafa mɛ́
aà nɔ ũ. 12 Ailudi nɛ́ Baana mɛ́ Taanaki ń Mɛgidoo ń Bɛtɛsã bùsu pɔ́ kú Zalɛtã saɛ ń Yezɛlɛɛ
zı̏́lɛo vı̏ píi sɛa za Bɛtɛsã e Abɛli Mɛɔla e Yɔkemaũ kpɛle. 13 Gɛbɛɛ nɛ́ mɛ́ Lamɔtu Galada
vı̏. Manase nɛ́ Yaii mɛ́ zɔ̃ɛwia pɔ́ kú Galada bùsuuɔ vı̏ ń Aagobu bùsu pɔ́ kú Basanao ń a
mɛɛwia bı̏́ideɔ mɛ̀n bàaɔ̃. Wà ń bɔlɛ gbã́aɔ kɛ̀ ń mɔgotɛ̃ɔɛ. 14 Ido nɛ́ Ainadabu mɛ́ Maanaiũ
vı̏. 15 Aimaaza mɛ́ Nɛfatali bùsu vı̏. Ɔmɛ Salomɔɔ nɛnɔɛ Basɛma sɛ̀ nɔ ũ. 16 Usai nɛ́ Baana
mɛ́ Asɛɛ buiɔ bùsu vı̏ ń Alotio. 17 Palua nɛ́ Yosafa mɛ́ Isakaa buiɔ bùsu vı̏. 18 Ɛla nɛ́ Simɛi
mɛ́ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ bùsu vı̏. 19 Uli nɛ́ Gɛbɛɛ mɛ́ Galada bùsu vı̏. Amɔleɔ kí Siɔ̃ ń Basana kí
Oguo mɛ́ kú we yãa. Gɛbɛɛpi mɛ́ bùsupi dɔaana ũ ado. 20 Yudaɔ ń Isailiɔ dasi lán ísialɛ
ũfãawaɛ. Aaı̏ɔ pɔble, aaı̏ɔ imi, aaı̏ɔ pɔnakɛ.

5

Salomɔɔ namablea ń aà ɔ̃nɔo

1 Sɛa za Uflatai e Filitɛ̃ bùsuu ń Egipi bùsu lɛ́o,* Salomɔɔ mɛ́ bùsupiɔ kía ũ píiɛ. Bùsupiɔ
gbɛ́ɔ̃ ìɔ falubɔ̀ɛ e aà wɛ̃ni lɛ́uɛ. 2 Salomɔɔ ua gɔɔ do blɛn kɛ: Pɛ̃ɛti koko ɔ̀aa do ń basɔoo,
pɔ́wɛnti koko ɔ̀aa àaɔ̃. 3 Zu pɔ́ wa gwà bɛ à mɛ̀kpa mɛ̀n kwi, kpàsa zu bao, sã basɔo ń
banaɔ ń tueɔ ń buaɔ ń ko maaɔ lɔ. 4 Asa ɔ̃mɛ bùsu pɔ́ kú Uflata bɛ'aɛɔ píi kía ũ za Tifasa
e Gaza, mɛ́ yãkele ku gueio. 5 Salomɔɔ gɔɔ Yudaɔ ń Isaili pɔ́ kú za Dã e Bɛɛsɛbaɔ kálɛa ń
bùsuu dɔdɔaɛ, baade ń a vɛ̃ɛliɔ ń a kaadɔenliɔ.
6 Salomɔɔ sɔ̃́ pɔ́ aaı̏ gó gálɛɔ kɛ̃́ɛ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ɛ (4.000), a pɔ́ pɔ́ wı̏ dikpɛɔ sɔ̃ ɔ̀aasɔsɔo
lɛɛ kuɛpla (12.000). 7 Bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ à ń dílɛdilɛpiɔ sɔ̃, an baade ìɔ mɔɛ̀ ń blɛo mɔ pɔ́ wa
dı̏lɛɛwa, kí Salomɔɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aaı̏ mɔ́ pɔbleiaànɔɔ pɔ́ ũ. Pɔe lí kɛ̃́sãmáo. 8 Aaı̏ɔ mɔ sɔ̃́piɔnɛ ń
éseo ń tàaao lɔ gu pɔ́ aa kuu, lá wa dı̏lɛ ń baadeɛwa.
9 Lua Salomɔɔ gbà ɔ̃nɔ ń wɛzɛ̃o maamaa à kɛ̀ zài. Wa fɔ̃ aà dɔ̃a lɛ́ dɔ̃o, lá wa fɔ̃ ísialɛ ũfãa
lɛ́ dɔ̃owa. 10 Salomɔɔ ɔ̃nɔ dɛ gukpɛdeɔ ń Egipiɔ pɔ́a píi. 11 Aà ɔ̃nɔ dɛ gbɛ̃́piia. A dɛ Ɛzala bui
Etanila† ń Maɔli nɛ́ɔ Emani ń Kalolio ń Daadao. A tɔbɔ̀ bùsu pɔ́ liaaaàziɔ guu píi. 12 A
yáasikɛ̀ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ àaɔ̃ɛ (3.000),‡ mɛ́ lɛ pɔ́ a dàɔ kà ɔ̀aa sɔo ń sɔoo (1.005). 13 A líɔ ń láɔ yã́
bɔɔlɛkɛ̀, sɛa za sɛdɛ lí pɔ́ kú Libã bùsuu e à gɛ̀ pɛ̀ lá pɔ́ ì bɔlɛ bı̏́iwaɔwa. A nɔ̀bɔɔ yãdànɛ́ lɔ ń
bãɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ ń kpɔɔ. 14 Kía pɔ́ kú dű̃nia guuɔ aà ɔ̃nɔ bao mà ḿpii. Bùsu ń bùsuo
píi aa ń gbɛ̃́ɔ zı̏, aa gɛ̀ aà ɔ̃nɔ mà.

Salomɔɔ Dii kpɛ́ sɔukɛa
(2Lad 2.1-17)

15 Kɛ́ Tii kí Hilaũ mà wà Salomɔɔ kpà kía ũ a mae gbɛu, à a ìwaeɔ zı̏wà, asa Davidi
gbɛ̃naɛ yãa. 16 Ɔ Salomɔɔ gbɛ̃́ɔ zı̏ Hilaũpiwa à mɛ̀: 17 N dɔ̃ kɛ́ ma mae Davidi i e kpɛdɔ̀ Dii
a Luaɛo, kɛ́ bui pɔ́ liaaaàziɔ lɛ́ zı̏kaaànɔ yã́i, e Dii gɛ̀ ń kɛɛ̀ gbadibɔ ũ. 18 Tia kɛ́wa sɔ̃ Dii ma
Lua tò ma ı̏́ampakı̏i è. Ibɛlɛ kú gueio, músi kuo. 19 A yã́i tò má ye kpɛdɔ Dii ma Luaɛ, lá Dii
ò ma mae Davidiɛwa à mɛ̀, aà nɛ́ pɔ́ á kpá kpalau aà gɛ̃ɛ ũ mɛ́ a kpɛdɔɛ.§ 20 Yãdilɛ gbɛ̃́ɔnɛ
aa Libã sɛdɛ líɔ zɔ̃zɔ̃mɛɛ. Ma zı̏kɛnaɔ zı̏pi kɛ ń n zı̏kɛnaɔ sãnuɛ, mí n zı̏kɛnapiɔ fiabonɛ lá
ń òwa píi. N dɔ̃ kɛ́ wá gbɛ̃e vı̏ à lizɔ̃ dɔ̃ lá á Sidɔ̃deɔwao.
21 Kɛ́ Hilaũ Salomɔɔ yã́pi mà, aà pɔ kɛ̀na maamaa à mɛ̀: Wà gbãakpa Diizi gbã, asa à
Davidi gbà nɛ́ ɔ̃nɔna, àlɛ dɔaa a gbɛ̃́ dasipiɔnɛ. 22 Ɔ Hilaũ gbɛ̃́ɔ zı̏ Salomɔɔwa à mɛ̀: Ma

* **5:1** Daa 15.18 † **5:11** Soũ 89 ‡ **5:12** Yaa 1.1, 10.1, 25.1 § **5:19** 2Sam 7.12-13

lɛ́kpãsã pɔ́ ń kèmɛɛ mà. Má kɛ lá ń yeiwa sɛdɛ líɔ ń pɛ̃liɔ yá̃ musu. 23 Ma zi̋kɛnaɔ lípiɔ sɛ za
Libã si̋si̋ɔ musu, aa pilaò ísialɛ, mí yeye mà gbɛ́̃ɔ zi̋onɛ ísiaa. Gu pɔ́ ń òmɛɛ, we má tó wà
kálɛunɛ, ní taò. Mpi sɔ̃, yá̃ pɔ́ má ye ǹ kɛmɛɛ mɛ́ blɛkpaa ma uadeɔwa ű. 24 Màa Hilaű i̋ɔ
sɛdɛ líɔ ń pɛ̃liɔ kpa Salomɔɔwa lá a yeiwa. 25 Salomɔɔ sɔ̃ i̋ɔ pɔ́wɛna kpawà wɛ̃ ń wɛ̃o koko
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do (200.000) ń nísio koko ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao (20.000). 26 Dii Salomɔɔ gbà ɔ̃nɔ
lá à a lɛgbɛ̀̃ɛ̀wa. Hilaű ń Salomɔɔo na ń kɔ̃o, ɔ̃ aa lɛdoűkè.

27 Kí Salomɔɔ gbɛ́̃ɔ sɛ̀sɛ Isaili buiɔ guu píi, à ń dá zi̋piu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi (30.000).
28 Iɔ ń zi̋ Libã mɔ ń mɔo gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000). Gbɛ́̃piɔ i̋ kɛ Libã mɔ do, ɔ̃ aai̋ su
aa kɛ bɛ mɔ plapla. Adonilaű mɛ́ zɔzi̋pi gbɛ̃zɔ̃ɔ ű. 29 Salomɔɔ gbɛ̀'ãnaɔ vi̋ gusi̋si̋deu gbɛ̃ɔn
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basiiɔ̃ (80.000), a sɛ̀sɛnaɔ sɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃kwi (70.000). 30 Gbɛ́̃piɔ
bàasi, Salomɔɔ gbɛ́̃ɔ di̋lɛdilɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ àaɔ̃ ń ɔ̀aa àaɔ̃o (3.600), aaɔ wɛ́tɛ zi̋pizi. 31 Kí
yãdi̋lɛ, ɔ̃ wà gbɛ̀ gbɛ̀̃nɛ maaɔ pàapaa, wa à̃ wa sɛ̀lɛ sùò kpɛ́pi ɛ̃daalɛbɔɔ ű. 32 Màa Salomɔɔ
zi̋kɛnaɔ ń Hilaű zi̋kɛnaɔ ń Gebalideɔ lizɔ̀̃zɔ̃ aa kɛ̀kɛ, aa gbɛ kɛ̀kɛ kpɛ́pi dɔbɔ ű.

6

Salomɔɔ Dii kpɛ́ dɔa
(2Lad 3.1-14)

1 Isailiɔ bɔa Egipi wɛ̀̃ ɔ̀aa pla ń basiiɔ̃o (480) gbɛa, Salomɔɔ kpalablea wɛ̀̃ síiɔ̃de, a mɔ
plaade pɔ́ wi̋ mɛ Zivi guu, ɔ̃ à nà Dii kpɛ́ boawa. 2 Kpɛ́ pɔ́ a bò Diiɛpi gbà̃a gà̃si̋suu bàaɔ̃ɛ, a
yàasa bao, a lɛsi̋ baakwi. 3 Kpɛ́pi bilandaa vi̋, a yàasa sáaò gà̃si̋suu bao, a gbà̃a kwi. 4 A̋ a
fɛnɛntiɔ bɔ̀bɔ, a lɛ́ɔ dɛ yaasannɔ, a guu oi tuuuű. 5 A̋ kpɛ́nɛɔ bòbo a li̋a kpɛ́pi ń a luakuki̋iozi
gbà̃tɛ̃ɛ ń gbà̃tɛ̃ɛo ń a kpɛo. 6 A di̋dikɔ̃a àaɔ̃, kpɛ́nɛ pɔ́ kú zi̋́lɛɔ yàasa gà̃si̋suu sɔ́sɔo, pɔ́ pɔ́ kú
guoɔ soolosoolo, pɔ́ pɔ́ kú musuɔ soplapla. Dii kpɛ́ gbɛ pɔ́ kú musuɔ yàasa kɛ̀̃sã zi̋́lɛpɔi, kɛ́
wà e kpɛapi zaɔ didiwà kpɛ́pi gi̋fɔ̃sai yá̃i.

7 Kɛ́ wàlɛ kpɛ́pi bo, wa bò ń gbɛ pɔ́ wa à̃ za a paaki̋ioɛ. Wi masana ge gá̃ ge zi̋kɛbɔe kɔ̃fi̋
ma kpɛ́pi boki̋io. 8 Kpɛ́nɛ pɔ́ kú zi̋́lɛɔ píi lɛ́ ɛlɛa mɛ̀ndoɛ gɛɔmidɔki̋i oi. Dɛdɛki̋i gɛ̀ kpɛ́nɛ
pɔ́ kú guoɔ ń kpɛ́nɛ pɔ́ di a musuɔ ki̋́i. 9 Kɛ́ à kpɛ́pi bò a làa, a dɔ̀ ń zaɔ ń sɛdɛ lipɛpɛɛɔɛ.
10 A̋ kpɛ́nɛpiɔ dɔ̀ kpɛ́pi gbà̃a lɛ́uɛ. Apii lɛsi̋ gà̃si̋suu sɔ́sɔoɛ, mɛ́ wa pɛ̀kɔ̃wa ń sɛdɛ lío Lua
kpɛ́piwaɛ.

11 Ɔ Dii yã'ò Salomɔɔpiɛ à mɛ̀: 12 Kpɛ́ pɔ́ ńlɛ boɛ bee yá̃ musu, tó ńlɛ ma ɔtondɔki̋i gwa,
mɛ́ ń ma ikoyãɔ kũa, mɛ́ n ma yãdilɛnɛɔ kɛ̀, ńlɛ zi̋kɛwà, má lɛ́ pɔ́ má gbɛ̀̃ n mae Davidiɛ
kɛnɛ. 13 Máɔ kú ń ma gbɛ́̃ Isailiɔ, má ń tó weo.

14 Kɛ́ Salomɔɔ kpɛ́pi dɔ̀ à a mi̋dɛ, 15 à sɛdɛ lipɛpɛɛɔ kpà a gi̋wa a guu kpɛ́kpɛ za zi̋́lɛ e
a balazaɔwa, ɔ̃ à pɛ́̃ lipɛpɛɛɔ kpàlɛ a zi̋́lɛ píi. 16 A̋ kpɛa kɛ̀ kpɛ́pi guu luakuki̋i ű, a gbà̃a
gà̃si̋suu bao, ɔ̃ à sɛdɛ lipɛpɛɛɔ kpà a gi̋wa kpɛ́kpɛ za zi̋́lɛ e a zaɔwa. 17 Kpɛ́pi kpɛɛlɛ pɔ́ gɔ̀̃
gbà̃a gà̃si̋suu blaɛ. 18 Sɛdɛ lí pɔ́ wa kpà kpɛ́pi guu, wà gɔ̃inakɛ̀wà lán tùu ń lávu piaaɔwa.
Apii sɛdɛ líɛ, a gbɛe i gɔ̃ guei wa èo. 19 A̋ kpɛ́pi kpɛa kɛ̀kɛ Dii bàa kua ń Isailiɔ kpagolo
dilɛki̋i ű. 20 Kpɛapi gbà̃a gà̃si̋suu baoɛ, a yàasa lɔ bao, a lɛsi̋ bao. A̋ vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ kpà kpɛapi
gi̋wa píi. A̋ tulaletikatɛaki̋i pɔ́ wa kɛ̀ ń sɛdɛ lío kpà ń vuao lɔ. 21 A̋ vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ kpà kpɛɛlɛ
gi̋wa lɔ, ɔ̃ à mɔdaona pɔ́ wa pi̋ ń vuaoɔ pà̃pã kpɛa gi̋ pɔ́ à vua kpàwàpiwa kpɛɛlɛ oi. 22 A̋
vua kpà kpɛ́pi guu kpɛ́kpɛ ń tulaletikatɛaki̋i pɔ́ kú kpɛapi suuna saɛo.

23 A̋ kùli à̃ malaika gà̃si̋adeɔ ű mɛ̀n pla, a di̋lɛ kpɛa. Malaikapiɔ lɛsi̋ gà̃si̋suu kwiɛ.
24 An gà̃si̋a gbà̃a gà̃si̋suu sɔ́sɔoɛ. Za gà̃si̋a do lɛ́wa la e ado lɛ́wa le a gbà̃a gà̃si̋suu kwiɛ.
25 Malaika mɛ̀n plapiɔ bɔ̀kɔ̃waɛ, aa doũɛ zálala. 26 An pla ḿpii lɛsi̋ gà̃si̋suu kwikwiɛ. 27 Ɔ
à ń kálɛ kpɛ́pi kpɛau. An gà̃si̋aɔ poopooa, ado gà̃si̋a gɛ̀ pɛ̀ gi̋wa le, ado pɔ́ pɛ̀ gi̋wa la, ɔ̃ an

gȁsȉa pɔ́ gɔ̃̀ɔ pɛ̀kɔ̃wa kpɛapi guoguo. 28 A malaikapiɔ kpà ń vuaoɛ lɔ. 29 A gɔ̃inakɛ̀ kpɛ́pi
gȉɔwa kpɛa ń kpɛɛlɛo píi lán malaika gȁsȉadeɔ ń daminaliɔ ń lávu piaaɔwa. 30 A vua kpàlɛ
kpɛ́pi zȉ́lɛwa lɔ, kpɛa ń kpɛɛlɛo píi. 31 A kpɛapi lɛ́ gbaɔ ń a lipɛlɛɔ kɛ̀ ń kulioɛ. 32 A gɔ̃inakɛ̀
kùli gbà mɛ̀n plapiɔwa lán malaika gȁsȉadeɔ ń daminaliɔ ń lávu piaaɔwa, ɔ̃ a kpà ń vuao,
gɔ̃inapiɔ bɔ̀ɛ̀ wásawasa. 33 Màa à kpɛɛlɛ lipɛlɛɔ kɛ̀ ń kulio lɔ. 34 Ɔ à a gba kɛ̀ mɛ̀n pla ń pɛ̃lio.
Gbapiɔ ȉ kpaaũ a guo plapla. 35 Ɔ à gɔ̃inakɛ̀ gbapiɔwa lán malaika gȁsȉadeɔ ń daminalio
ń lávu piaaowa, ɔ̃ a kpà ń vuao, gɔ̃inapiɔ bɔ̀ wásawasa.

36 A kaa da lȉai. Kaapi gbɛ pɔ́ wa ȁɔ vȉ didiakɔ̃a dɔ̀ɔ àaɔ̃, ɔ̃ sɛdɛ lí pɔ́ wa zɔ̃̀ɔ kálɛa a musu.
37 Wà Dii kpɛ́pi ɛ̃ kpàlɛ Salomɔɔ kpalablea wɛ̃̀ síiɔ̃de mɔ pɔ́ wȉ mɛ Zivi guuɛ, 38 ɔ̃ wà a mȉdɛ
a wɛ̃̀ kuɛdode mɔ swaaɔ̃de pɔ́ wȉ mɛ Bulu guu lá à kpɛ́pi zȉ dȉlɛwa. A boa ń a kɛkɛao kà wɛ̃̀
sopla.

7

Salomɔɔ uakpaa

1 Salomɔɔ uakpaa zȉ kɛ̀ píi wɛ̃̀ kuɛ'aaɔ̃ɛ. 2 A Libã líkpɛ kpɛ́ bò, a gbȁa gȁsȉsuu basɔo, a
yàasa blakwi, a lɛsȉ baakwi. A sɛdɛ líɔ pɛ̀lɛpɛlɛ dɔ̀ɔ síiɔ̃, ɔ̃ à sɛdɛ lí pɔ́ wa ȁɔ dàdaa 3 mɛ̀n
blasɔo, dɔ̀ɔ ń dɔ̀ɔo mɛ̀n gɛ̃ogɛ̃o, ɔ̃ à sɛdɛ líɔ kpàkpa sɛdɛ lí pɔ́ wa dàdapiɔla. 4 A a fɛnɛntiɔ
bɔ̀bɔ dɔ̀ɔ àaɔ̃ didiakɔ̃a bɔaabɔaa ń kɔ̃o. 5 Kpɛ́pi lɛ́ɔ lɛsȉ ń a yàasao píi sáasaaɛ. A lɛ́ɔ àaɔ̃'aaɔ̃
kpɛle ń kpɛlao bɔaabɔaa ń kɔ̃o.

6 A lí pɛ̀lɛpɛlɛ kpɛ́pi kpɛɛlɛ, kpɛɛlɛpi gbȁa gȁsȉsuu blakwiɛ, a yàasa baakwi. A gɔ̃u bò
lipɛlɛpiɔ aɛ, ɔ̃ à líɔ pɛ̀lɛpɛlɛ à bilandaa kɛ̀ gɔ̃upi kpɛɛlɛ.

7 A gȉ́na bò gɔ̃upiu. Wekȉi ȉ yɑ́gɔ̃gɔ̃u, ɔ̃ wȉ mɛ Yɑ́kpalɛkɛgɔ̃u. A sɛdɛ lipɛpɛɛɔ kpà a gȉwa za
zȉ́lɛ e a balawa. 8 Aà kpɛ́ pɔ́ ȉ iu ku aɛ. A bɔ̀kɔ̃wa ń gɔ̃upioɛ. Màa kpɛ́ pɔ́ a dɔ̀ Falaɔ̃ɔ nɛnɔɛ pɔ́
a sɛ̀ nɔ ũɛ dɛ lɔ. 9 Kpɛ́piɔ boa, gbɛ̀ maaɔ ɔ̃ wa dàalɛò e à gɛ̀ pɛ̀ò a saawa. Wà gbɛpiɔ pàapaaɛ,
ɔ̃ wà gbàsa zɔ̃̀ɛzɔ̃ɛ ń siio kpɛ plapla píi. Màaɛ ua ń bàasio píi. 10 Wà kpɛ́piɔ ɛ̃ kpàlɛ ń gbɛ̀
gbɛ̃̀nɛ maaɔ, a keeɔ gbȁa gȁsȉsuu kwi, a keeɔ swaaɔ̃. 11 Ɔ wà gbàsa bò ń gbɛ̀ maa pɔ́ wa
pàapaa wa ȁɔ ń sɛdɛ líɔ. 12 A kaa da lȉa ua zɔ̃ɔpizi, a gbɛ pɔ́ wa ȁɔ vȉ didiakɔ̃a dɔ̀ɔ àaɔ̃, ɔ̃ sɛdɛ
lí pɔ́ wa ȁɔ kálɛa a musu, lán Dii kpɛ́ ń a kpɛɛlɛo ua kaawa.

Dii kpɛ́ pɔ́ɔ
(2Lad 2.12-13, 3.15-17, 4.1-5.1)

13 Kí Salomɔɔ gbɛ̃́ɔ zȉ̀ Hulaũ sísii Tii, ɔ̃ wà sùaànɔ. 14 Hulaũpi daá Nɛfatali buiɛ, mɛ́ gyaaɛ.
Aà maeá Tii gbɛ̃́ɛ, mɛ́ mɔgotɛ̃ ɔzȉkɛnaɛ. Hulaũpi ɔ̃nɔ ń wɛzɛ̃o ń dɔ̃ao vȉ mɔgotɛ̃ zȉ píi guu.
Kɛ́ à mɔ̀ kí Salomɔɔ kȉ́i, ɔ̃ à zȉ pɔ́ kípi dàɛ kɛ̀ píi. 15 A mɔ̀pɛlɛ pȉ mɛ̀n pla ń mɔgotɛ̃o. Apii lɛsȉ
gȁsȉsuu bao plasaiɛ, a zɔ̃ɔ kuɛpla. 16 A fùa pȉ ń mɔgotɛ̃o mɛ̀n pla, a kùlɛ mɔ̀pɛlɛpiɔ musu.
Fùapiɔ lɛsȉ gȁsȉsuu sɔ́sɔɔɛ. 17 A mɔdaonaɔ pȉ, ɔ̃ a fȉ̀ fùapiɔwa yàbaa ũ, aa loolooa mɛ̀n sopla.
18 A gɔ̃inakɛ̀ a lȉa fùapiɔzi lán gbɛafu bɛɔwa dɔ̀ɔ pla, mɔdaonapiɔ zȉ́lɛ ń musuo. Fùapiɔ doũ
píiɛ. 19 A fùapiɔ pȉ ń gɔ̃io lán kɔ̀lɔwɛɛvuwa, lán Dii kpɛ́ kpɛɛlɛ pɔ́wa. Kɔ̀lɔwɛɛ gɔ̃inapi lɛsȉ
gȁsȉsuu síiɔ̃ɛ. 20 A gɔ̃inakɛ̀ lán gbɛafu bɛwa mɔ̀pɛlɛ fùapiɔ kũdɔkȉi musu mɛ̀n ɔ̀aa dodo liaa
mɔdaonapiɔi dɔ̀ɔdɔɔ. 21 Ɔ à mɔpiɔ pɛ̀lɛpɛlɛ Dii kpɛ́ kpɛɛlɛ ɔplaai ń zɛɛio. A tɔkpà ɔplaa pɔ́ɛ
Yakɛ̃,* ɔzɛɛ pɔ́ sɔ̃ Bɔazu.† 22 Mɔ̀pɛlɛpi fùa bɔ̀ lán kɔ̀lɔwɛɛvuwaɛ. Màa à mɔ̀pɛlɛpiɔ pȉ píi.

23 A mɔkàsa íkakȉi ũ bòoloo. A lɛ́la e a lɛ́le gȁsȉsuu kwiɛ, a lɛsȉ sɔo, a zɔ̃ɔ sɔ̃ baakwi. 24 A
gɔ̃inakɛ̀ íkakȉipiwa lán tùuɔwa, a lȉa a lɛ́i zȉ́lɛ dɔ̀ɔ pla, gȁsȉsuu dodo tùu mɛ̀n kwikwi. A
íkakȉipi pȉ sãnu ń tùu gɔ̃inapiɔɛ. 25 Ikakȉipi di zuswana mɛ̀n kuɛplaɔwa. Zù mɛ̀n àaɔ̃ɔ mi
dɔ gugbãntoo oi, mɛ̀n àaɔ̃ɔ bɛ'aɛ oi, mɛ̀n àaɔ̃ɔ gɛɔmidɔkȉi oi, mɛ̀n àaɔ̃ɔ lɔ gukpɛ oi. Ikakȉipi

* 7:21 Bee mɛ̀ ȉ ń zɛdɔ. † 7:21 Bee mɛ̀ gbãa kuwà.

di ń musuɛ, mɛ́ an pɔ̀ɔɔ dɔdɔ guo. 26 Īkakǐipi gèele ɔtã doɛ. A swã́ dɛ lán ta swã́wa, lán
tɔ̃́ɔngbelezǐwa. Galuba zɔ̃ɔ lɛ ɔ̀aa do í ɔ̃ tapi ǐ sí.

27 A tadibɔɔ pǐ ń mɔgotɛ̃o mɛ̀n kwi, apii gbȁa gȁsǐsuu síiɔ̃siiɔ̃ɛ, a yàasa síiɔ̃siiɔ̃, a
lɛsǐ àaɔ̃'aaɔ̃. 28 Kɛ́ wà tadibɔpiɔ pǐ, wà a gbapɛlɛ zãnguoɔ tàta ń mɔ̀pɛpɛɛɔɛ. 29 Ɔ wà
gɔ̃inakɛ̀ mɔ̀pɛpɛɛpiɔwa lán nɔ̀ɔmusu ń zuswanao ń malaika gȁsǐadeowa píiɛ. Wà gɔ̃inakɛ̀
nɔ̀ɔmusupiɔ ń zuswanapiɔ musu ń a zǐlɛo lán lávutãawa. 30 Tadibɔpiɔ mɔgotɛ̃ wuluu ń
goo vǐ mɛ̀n síiɔ̃siiɔ̃. Aa gbá vǐ síiɔ̃siiɔ̃ lɔ. Gbápiɔ musu ɔ̃ wǐ ta diu. Wà tapiɔ kàsa wà
gɔ̃inakɛ̀wà lán lávutãawa gbȁtɛ̃ɛ ń gbȁtɛ̃ɛo. 31 Tadibɔpiɔ pɔ́ bòoloo vǐ, à bɔ̀ musu gȁsǐsuu
do mɛ́ à gɛ̃̀u zǐlɛ ɔtã do. Wà gɔ̃inakɛ̀ a pɔ́ pɔ́ bɔ̀ musuwa lɔ. Tadibɔpiɔ mɔ̀pɛpɛɛɔ gola vǐ, aa
dɛ bòolooo. 32 Wuluupiɔ ku mɔ̀pɛpɛɛpiɔ zíɛ. A goɔ pɛ́pɛa tadibɔpiɔ gbáɔwa. Wuluupiɔ lɛsǐ
gȁsǐsuu do ń kǐnioɛ. 33 Wà wuluupiɔ pǐ lán sɔ̃́go pɔ́waɛ. Wà a goɔ ń a gukṹbɔɔ ń a àliyɔ̃ɔɔ ń
a ooɔ kàsa píiɛ. 34 Tadibɔpiɔ kṹkǐi vǐ mɛ̀n síiɔ̃siiɔ̃ a golaɔwa. 35 Tadibɔpiɔ musu dɛ bòolooo,
a lɛsǐ ɔtã doɛ. A gbapɛlɛɔ ń a mɔ̀pɛpɛɛɔ nana tadibɔpiɔ musu. 36 A gɔ̃inakɛ̀ a gbapɛlɛpiɔ ń
a mɔ̀pɛpɛɛpiɔwa lán malaika gȁsǐadeɔ ń nɔ̀ɔmusuɔ ń daminaliɔwa, gu pɔ́ à zɛ'ɛ̀u píi. Ɔ à
gɔ̃inakɛ̀ a lǐai lán lávutãawa lɔ. 37 Màa à tadibɔpiɔ pǐ. A kàsa pɔ doũ guuɛ, an zɔ̃ɔ ń ń bɔao
doũɛ wásawasa.

38 Ɔ à dàa pǐ ń mɔgotɛ̃o mɛ̀n kwi. Apii ǐ í sí galuba lɛ síiɔ̃siiɔ̃ɛ. Tapiɔ yàasa sɔ̃ gȁsǐsuu
síiɔ̃siiɔ̃ɛ. Kɛ́ à tapiɔ dǐdi tadibɔ mɛ̀n kwipiɔwa, 39 ɔ̃ a kàlɛ Dii kpɛ́ kpɛɛlɛ, mɛ̀n sɔo ɔplaai,
mɛ̀n sɔo ɔzɛɛi. A íkakǐipi dǐlɛ ɔzɛɛ oi lɔ Dii kpɛ́ gola pɔ́ kú gukpɛ ń gɛɔmidɔkǐio zãnguo saɛ.
40 Hulaũpi oo túfukabɔɔ ń pɛ́ɛluɔ ń ta au'ɛlɛbɔɔ pǐ lɔ. Màa à Dii kpɛ́ zǐ pɔ́ kí Salomɔɔ dàɛ kɛ̀,
à a lɛkpàaǐ píi. 41 Zǐ pɔ́ a kɛ̀piɔn kɛ: Mɔ̀pɛlɛɔ pla, fùa pɔ́ bɔ̀ lán lowa a ku mɔ̀pɛlɛpiɔ musuɔ
pla, mɔdaona pɔ́ à zãblɛ̀ò fùapiɔwaɔ pla, 42 gɔ̃ina pɔ́ a dɔ̀dɔ mɔdaonapiɔwa lán gbɛafu
bɛwaɔ ɔ̀aa pla. A kɛ̀ dɔ̀ɔ plaplaɛ à zãblɛ̀ò fùapiɔwa. 43 Tadibɔɔ kwi ń a taɔ kwi. 44 Īkakǐi
do ń zuswana pɔ́ kú a zíɛɔ kuɛpla. 45 Túfukabɔɔ ń pɛ́ɛluɔ ń ta au'ɛlɛbɔɔ. Pɔ́ pɔ́ Hulaũ pǐ kí
Salomɔɔɛ Dii kpɛ́ pɔ́ ũɔ píi, a pǐ ń mɔgotɛo, ɔ̃ wa yɔ̀ɔ. 46 Kí mɛ̀ wà kása ń Yuudɛ̃ dȁna gǐ pɔ́
kú Suko ń Zalɛtão zãnguooɛ. 47 Salomɔɔ i pɔ́ pɔ́ wa pǐ ń mɔgotɛ̃opiɔ yɔ̃ kiloowa à a gbia
dɔ̃̀o, kɛ́ a dasi kɛ̀ zài yã́i.

48 Salomɔɔ pɔ́ pɔ́ kú Dii kpɛ́ guuɔ pǐ lɔ, tulaletikatɛakǐi pɔ́ wa kɛ̀ ń vuao ń vua táabũnu pɔ́
wǐ Dii pɛ̃ɛ kálɛwào, 49 ń dau pɔ́ wa kàlɛ kpɛɛlɛ kpɛa lɛ́u ɔplaai ń zɛɛio sɔ́sɔɔɔ. Wa pǐ ń vua
tɛ̃ɛtɛ̃ɛoɛ ń a filiaɔ ń a kpàoɔ píi, wà gɔ̃inakɛ̀wà lán lávu piaaɔwa. 50 Vua imibɔɔ ń filiadɛbɔɔ
ń taɔ ń gɔ̃̀ɔnaɔ ń tàasoɔ ń kpɛa pɔ́ wǐ mɛ luakukǐi gbà lipɛlɛ sɔɔ ń kpɛɛlɛ pɔ́ɔ. 51 Kɛ́ kí Salomɔɔ
Dii kpɛ́ zǐpi kɛ̀ a làa píi, ɔ̃ à mɔ̀ ń vuao ń ã́nusuo ń pɔ́ pɔ́ a mae Davidi dǐlɛ Dii pɔ́ ũɔ,‡ ɔ̃ a kà
Dii kpɛ́ làasiu.

8

Taa ń Dii kpagoloo a kpɛ́u
(2Lad 5.2-6.11)

1 Ɔ kí Salomɔɔ Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ sǐsi Yelusalɛũ, an bui dɔaanaɔ ń ń uabeleɔ píi, aa mɔ Dii
bàakuańnɔ kpagolo* sɛ́ Davidi wɛ̃́lɛ pɔ́ wǐ mɛ Siɔna wa suò. 2 Ɔ Isailiɔ kȁaaaàzi ḿpii
mɔ soplade Etaniũ dikpɛgɔɔzǐ. 3 Kɛ́ Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kà píi, ɔ̃ sa'onaɔ Dii kpagolopi sɛ̀ 4 ń
kpaaũkpɛo ń Dii pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ. Sa'onaɔ ń Levii buiɔ mɛ́ pɔ́piɔ sɛ̀, 5 ɔ̃ kí Salomɔɔ ń Isaili
pɔ́ kȁaaaàziɔ sa'ò ń sãɔ ń zuɔ kpagolopi aɛ. Pɔ́ pɔ́ aa sa'òopiɔ dasi kɛ̀ zài, wi fɔ̃ nàoo. 6 Ɔ
sa'onaɔ gɛ̃̀ ń Dii bàakuańnɔ kpagoloo a kpɛ́u e kpɛa pɔ́ wǐ mɛ luakukǐiu. Aa dǐlɛ a dilɛkǐi
we malaika gȁsǐadeɔ zíɛ. 7 Malaikapiɔ gȁsǐaɔ poopooa kpagolopi ń a sɛ́liɔla. 8 A sɛ́lipiɔ
gbȁa, wǐ ń lɛ́ e Dii kpɛ́pi kpɛɛlɛ, ãma wǐli e uao. Lípiɔ ku we e ń a gbão. 9 Pɔe ku kpagolopi

‡ **7:51** 2Sam 8.11 * **8:1** 2Sam 6.12-16

guuo, mɛ́ i kɛ gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ mɛ̀n pla pɔ́ Mɔizi dàu Olebu, gu pɔ́ Dii mɛ̀ a bàa aɔ kú ń Isailiɔ an
bɔa Egipi gbɛa bàasio.
10 Kɛ́ sa'onaɔ bɔ̀lɛ Dii kpɛ́u, tɛlu kpɛ́pi pà, 11 aai fɔ̃ gɛ̃̀ zi̋kɛi weo tɛlupi yã́i, asa Dii gawi
a kpɛ́pi pàɛ.† 12 Ɔ Salomɔɔ mɛ̀: Dii mɛ̀ áɔ ku tɛlu sia guuɛ.‡ 13 Ɔ a ò Diiɛ: Ma kpɛ́ lɛsi̋ɛ bee
dɔ̀nɛɛ. Nyɔ̃ ku a guu gɔɔpii. 14 Ɔ à li̋li aɛdɔ̀ bílawa à samaa'ònɛ́. 15 Ɔ à mɛ̀: Wà gbãakpa Dii
Isailiɔ Luazi! A lɛgbɛ̃̀ ma mae Davidiɛ, ɔ̃ à kɛ̀ɛ̀. Asa à mɛ̀, 16 za gɔɔ pɔ́ a a gbɛ̃́ Isailiɔ bɔ̀lɛ
Egipi, i Isaili wɛ̃́lɛe dilɛ wà kpɛdɔuɛo. Davidi ɔ̃ a sɛ̀ a gbɛ̃́ Isailiɔ dɔaana ũ.§ 17 Kɛ́ ma mae
Davidi ye kpɛdɔ Dii Isailiɔ Luaɛ, 18 ɔ̃ Dii ò̀ɛ̀, kpɛdɔaɛ kɛ́ a tɔ́ àɔ kuwà làasoo pɔ́ a kɛ̀pi maaɛ,
19 ãma i kɛ aàpi mɛ́ a dɔɛo, aàzi̋a nɛ́e mɛ́ a dɔɛ.* 20 Ɔ Dii kɛ̀ lá à a lɛgbɛ̃̀ɛ̀wa. Ma gɔ̃ ma mae
Davidi gɛ̃ɛ ũ, ma zɔ̃lɛ kpalau Isailiɔ guu, lá Dii Isailiɔ Lua a lɛgbɛ̃̀wa, ɔ̃ ma kpɛ́pi dɔ̀ɛ̀, kɛ́ aà
tɔ́ àɔ kuwà yã́i. 21 We ma Dii kpagolo dilɛki̋i kɛ̀kɛu. Dii bàa kua ń wá deziɔ an bɔa Egipi
gbɛa yã́ kú a guu.

Salomɔɔ wabikɛa a gbɛ̃́ɔnɛ
(2Lad 6.12-40)

22 Salomɔɔ gɛ̀ zɛ̀ Dii gbagbaki̋i aɛ Isaili pɔ́ kãaaa weɔ wáa píi, ɔ̃ à ɔsɛ̀ musu plapla 23 à
mɛ̀: Dii Isailiɔ Lua, gbɛ̃e muaannɔ musu ge zi̋lɛo. N gbɛ̃kɛ guu n bàa kú ń n zɔ̀blena pɔ́ aai̋
táa'o lá ń yeiwa ń nɔ̀sɛmɛndooɔ. 24 N yã́ pɔ́ n a lɛgbɛ̃̀ n zɔ̀blena ma mae Davidiɛ kɛ̀. N ò
ń lɛ́o yãaɛ, gbã sa ɔ̃ ń kɛ̀. 25 Tia kɛ́wa Dii Isailiɔ Lua, n lɛgbɛ̃̀ n zɔ̀blena ma mae Davidiɛ n
mɛ̀, tó aà buiɔ ńzi̋a kũa dɔ̃ mɛ́ aalɛ táa'o lá ń yeiwa, aaɔ zɔ̃lɛa kpalau Isaili bùsuu gɔɔpiiɛ.
26 Isailiɔ Lua, to yã́ pɔ́ ń ò n zɔ̀blena ma mae Davidiɛ kɛ si̋ana ũ sa. 27 Lua, ńyɔ̃ɔ ku zi̋lɛ la
yãma yà̃? Musu ń a lɛsi̋kɛo a fɔ̃ n sio, belenkɛ kpɛ́ pɔ́ má dɔ̀nɛɛ bee sa.† 28 Dii ma Lua, mapi
n zɔ̀blena wɛgwa, ní ma wabikɛa ń ma sùuugbɛaamao sí. Swã́sɛ wii pɔ́ mapi n zɔ̀blena
málɛ lɛ́ma ń wabi pɔ́ málɛ kɛmaozi gbã. 29 To n wɛ́ àɔ pɛa kpɛ́ɛ beewa gwãasi̋na ń fãanɛo,
gu pɔ́ n mɛ̀ n tɔ́ aɔ kuwàɛ beepi. Wabi pɔ́ mapi n zɔ̀blena málɛ kɛ ń aɛo dɔa gupiwa ma.
30 Tó mapi n zɔ̀blena ge n gbɛ̃́ Isailiɔ aɛdɔ̀ guɛ beewa mɛ́ wa wabikɛ̀ma, níli wá wabikɛa si
za n kúki̋i musu, ní sùuukɛwanɔ.
31 Tó gbɛ̃́ tàaekɛ̀ a gbɛ̃́deeɛ, mɛ́ wa ò̀ɛ̀ aà sí ń n tɔ́o, tó à mɔ si̋ ń n tɔ́o n gbagbaki̋i aɛ kpɛ́ɛ
bee ua, 32 níli síńnɔ kua za musu, ní ɔlɔnɛ́. Níli yã́gɔ̃gɔ̃ n zɔ̀blenaɔnɛ, ní yãda tàaedela, aà
yãkɛa i wi aà musu, ní yãnakpa yãesaidewa, wí e dɔ̃ i yãe kɛo. 33 Tó n gbɛ̃́ Isailiɔ ibɛɛɔ
zi̋blèmá mɛ́ wà tàńnɔ duuna pɔ́ aa kɛ̀nɛ yã́i, tó aa ɛ̀a aɛdɔ̀ma aa ń sisi, tó aa wabikɛ̀ma aa
sùuugbɛ̀ama kpɛ́ɛ bee ua, 34 kua za musu níli síńnɔ, ní sùuukɛńnɔ ń duuna yã́ musu, ní
suńnɔ bùsu pɔ́ ń kpà ń deziɔwaɛ beepiu.
35 Tó luabɛ gɔ̃̀ da wáiwai, lou lɛ́ mao, kɛ́ aa duunakɛ̀nɛ yã́i, tó aa aɛdɔ̀ guɛ beewa aa
wabikɛ̀ma aa n sisi, mɛ́ aa mikɛ̃̀ ń duunaɔnɛ kɛ́ n ń wɛtà̃ yã́i, 36 kua za musu níli síńnɔ, ní
sùuukɛńnɔ ń duuna yã́ musu. Níli ń da zɛ́ maawa, ní tó lou ma ń bùsu pɔ́ ń kpà n gbɛ̃́ɔwa
an pɔ́ ũɛ beepiu. 37 Tó nɔana ge gagyã kà bùsuɛ beepiu, ge pɔ́wɛn gbɔ̃si ge pɔ́ fukpaa ge
kwasutɛ̃ɔ ge sɛ̃sɛwɛkwaɔ ge tó ibɛɛɔ koezɔ̃̀ ń wɛ̃́lɛezi ge tó músi ge gyã gɛ̃̀ńgu, 38 tó an gbɛ̃e
yã́ pɔ́ a le dɔ̃̀ mɛ́ à ɔdɔ̀ kpɛ́ɛ bee ki̋i oi, mɛ́ à wabikɛ̀ma à sùuugbɛ̀ama, 39 kua za musu níli
siaànɔ. Níli sùuukɛaànɔ, ní aà yã́ kɛkɛ. Níli fi̋aboɛ̀ a yãkɛawa, asa ń aà nɔ̀sɛ dɔ̃. Mmɛ ń
gbɛ̃́pii nɔ̀sɛ dɔ̃. 40 Màa aaliɔ vi̋akɛnɛ e ń wɛ̃ni lɛ́u bùsu pɔ́ ń kpà ń deziɔwaɛ beeu.
41-42 Tó wà sù wà n tɔ́ zɔ̃ɔ ń n gà̃sa gbãao ń n ɔ pɔ́ pooao bao mà, tó bɔ̀mɔ pɔ́ dɛ n gbɛ̃́
Isaili bui ũo bɔ̀ bùsu zà̃zãu à mɔ̀ n tɔ́ yã́i, tó à aɛdɔ̀ kpɛ́ɛ beewa à wabikɛ̀ma, 43 kua za
musu níli siaànɔ, ní yã́ pɔ́ a gbɛ̀ama kɛɛ̀, kɛ́ dṹnia bui píi e n tɔ́ dɔ̃, aai vi̋akɛnɛ, lá n gbɛ̃́
Isailiɔ i̋ kɛnɛwa, aaiɔ dɔ̃ kɛ́ n tɔ́ kú kpɛ́ pɔ́ má dɔ̀ɛ beewa.

† **8:11** Bɔa 40.34-35 ‡ **8:12** Soũ 18.11, 97.2 § **8:16** 2Sam 7.4-11 * **8:19** 2Sam 7.12-13 † **8:27** Zi̋n 7.48-50

44 Tó n gbɛ̃́ɔ bɔ̀lɛ gè zi̋kai ń ń wɛ̀lɛɔ gu pɔ́ ń ń zi̋u píi, tó aa aɛdɔ̀ wɛ̃́lɛ pɔ́ ń di̋lɛɛ bee ń kpɛ́
pɔ́ má dɔ̀nɛɛ beeowa, mɛ́ aa wabikɛ̀ma, 45 kua za musu níli síńnɔ sùuu pɔ́ aa gbɛ̀ama yã́
musu, ní yãnakpámá. 46 Lá gbɛ̃e ku à gí duunakɛio, tó aa duunakɛ̀nɛ mɛ́ n pɔ pàńzi, n ń ná
ń wɛ̀lɛɔnɛ ń ɔzi̋ mɛ́ aa tàńnɔ ń bùsuu zi̋zɔɔ ũ bùsu zã̀zã ge a kãina guun nò, 47 tó aa nɔ̀sɛli̋lɛ
bùsu pɔ́ aalɛ zɔbleupi guu, mɛ́ aa ɛ̀a sùuugbɛ̀ama we aa mɛ̀, wa duunakɛ̀, wa tàaekɛ̀, wa
yã̋vãikɛ̀, 48 tó aa ɛ̀a sùma ń nɔ̀sɛmɛndoo ń pɔeão píi za bùsu pɔ́ aalɛ zɔbleu ń wɛ̀lɛɔnɛpi
guu, tó aa aɛdɔ̀ bùsu pɔ́ ń kpà ń deziɔwa ń wɛ̃́lɛ pɔ́ ń di̋lɛo ń kpɛ́ pɔ́ má dɔ̀nɛɛ beeowa, mɛ́
aa wabikɛ̀ma, 49 kua za musu níli síńnɔ sùuu pɔ́ aa gbɛ̀ama yã́i, ní yãnakpámá. 50 Níli
sùuukɛ ń n gbɛ̃́ pɔ́ aa duunakɛ̀nɛɔ ń tàae pɔ́ aa kɛ̀o, ní tó gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ zɔblenɛ́ɔ ń wɛgwa,
51 asa gbɛ̃́piɔá n gbɛ̃́ pɔ́ n ń bɔ́lɛ Egipiɔ mua tɛ́uɔnɛ, n àizɛɛɔnɛ.

52 To n wɛ́ àɔ pɛa mapi n zɔ̀blenawa, ní swã́sɛ sùuu pɔ́ má gbɛ̀amai ń sùuu pɔ́ n gbɛ̃́
Isailiɔ gbɛ̀amao, ní swã́sɛńzi gɔɔ pɔ́ aa lɛzùnzi píi. 53 Dii Lua, asa dṹnia bui píi guu ampiɔ
ɔ̃ n ń sɛ́ n gbɛ̃́ɔ ũ, lá ń dà n zɔ̀blena Mɔizɛ a ò gɔɔ pɔ́ n wá deziɔ bɔ̀lɛ Egipiwa.

54 Gɔɔ pɔ́ Salomɔɔ lɛ́ wabikɛ Diiwa màa, a kúlɛa a kosowaɛ, ɔ̃ aà ɔ pooa musu. Kɛ́ à
sùuugbɛ̀awà màa a làa, ɔ̃ à fɛ̀lɛ zɛ̀ Dii gbagbaki̋i we, 55 ɔ̃ à samaa'ò Isaili pɔ́ kãaaa weɔnɛ
a ò gbã́ugbãu à mɛ̀: 56 Wà gbãakpa Diizi, asa wápiɔ aà gbɛ̃́ Isailiɔ, à wá gbá i̋ampaki̋i lá á
òwa. Yã̋maa pɔ́ a dà a zɔ̀blena Mɔizɛ a òɔ kɛ̀ píi, a kee i lɛ́lɛ pão.‡ 57 Dii wá Lua aɔ kúwanɔɛ,
lá a kú ń wá deziɔwa. A wá tó weo, a pãkpawázio. 58 A to wà wá sɔ̃ kpawa, wíɔ táa'o lá á
yeiwa, wíɔ aà yãdilɛaɔ kũa ń yã́ pɔ́ a dà wá deziɔnɛɔ, wíɔ aà ɔtondɔki̋i gwa. 59 Sùuu pɔ́ má
gbɛ̀a Dii wá Luawa, aɔ dɔaàgu fãanɛ ń gwãasi̋naoɛ, iɔ yãnakpa mapi a zɔ̀blenawa ń a gbɛ̃́
Isailiɔ lá gu lɛ́ dɔ, 60 dṹnia bui píi i dɔ̃ kɛ́ Dii á Luaɛ, a pãle kuo. 61 Sema à á sɔ̃ kpa Dii wá
Luawa míɔmiɔ, íɔ aà ɔtondɔki̋i gwa, íɔ aà yãdilɛaɔ kũa lá wá kũa gbãɛwa.

Dii kpɛ́ sakɛ̃a
(2Lad 7.4-10)

62 Ɔ kí ń Isailiɔ píi sa'ò Diiwa. 63 Salomɔɔ sáaukpa sa'ò Diiwa ń zuɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao ń
plao (22.000) ń sãɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa soolo (120.000). Màa kí ń Isailiɔ píi aa Dii kpɛ́ sakɛ̃̀.
64 Zi̋beezi̋ kí gbã̀bɔ̀ ua pɔ́ kú Dii kpɛ́ kpɛɛlɛɛ, ɔ̃ à sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò we ń pɔ́wɛn
gbao ń sáaukpasa nísio, asa sa'oki̋i pɔ́ a kɛ̀ ń mɔgotɛ̃o a ku Dii kpɛ́ kpɛɛlɛ bílao, i fɔ̃ si̋ píio.
65 Zi̋beezi̋ Salomɔɔ ń Isailiɔ píi aa dikpɛkɛ̀ Dii ń Luaɛ e gɔɔ sopla, ɔ̃ aa Lákpɛdɔa dikpɛkɛ̀ gɔɔ
sopla lɔ. Apii kɛ̀ gɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosai. Wa dasi maamaaɛ, wà bɔ̀ za Amata bɔlɛi e à gɛ̀ pɛ̀ Egipi
zɛ́ swawa. 66 A gɔɔ swaaɔ̃de zi̋ ɔ̃ à ń kɛ̃́, ɔ̃ aa lɛzàwà, aa tà ń bɛ ń pɔnao. An pɔ kɛ̀na yãmaa
pɔ́ Dii kɛ̀ a zɔ̀blena Davidi ń a gbɛ̃́ Isailiɔnɛ píi yã́ musu.

9

Dii bɔ mɔa Salomɔɔwa
(2Lad 7.11-22)

1 Kɛ́ Salomɔɔ Dii kpɛ́ dɔ̀ ń a bɛo ń zi̋ pɔ́ a pɔ dɔwàɔ a làa píi, 2 ɔ̃ Dii ɛ̀a bɔ mɔ̀wà Gabaɔ̃ɔ a
gɛ̃n plaade, 3 a òɛ: Ma wabi pɔ́ ń kɛ̀ ń sùuu pɔ́ ń gbɛ̀aao mà. Ma kpɛ́ pɔ́ ń dɔ̀pi di̋lɛ ma pɔ́ ũ,
ma tɔ́ aɔ kuwà láasaiɛ. Ma wɛ́ aɔ pɛwàɛ, ma pɔ iɔ dɔwà gɔɔpii. 4 Mpi sɔ̃, tó ń kúmɛɛ súsu ń
nɔ̀sɛpuao lá n mae Davidiwa, mɛ́ ń ma yãdilɛnɛɔ kũa ń ma yã'onɛɔ, mɛ́ ńlɛ ma ɔtondɔki̋i
gwa, 5 má n zɔ̃lɛa kpalau Isailiɔ guu zɛdɔ, aɔ láaa vi̋o, lá ma lɛgbɛ̃̀ n mae Davidiɛwa ma mɛ̀,
aà buiɔ aaɔ zɔ̃lɛa kpalau Isailiɔ guu gɔɔpiiɛ. 6 Tó mpi ge n nɛ́ɔ bɔ̀ ma kpɛ sɔ̃, tó á ma ikoyãɔ
ń yã́ pɔ́ má di̋lɛɛ́ɔ kũao, mɛ́ a gɛ lɛ́ zɔble dii pãleɔnɛ, álɛ ń sisi, 7 má Isailipiɔ bɔlɛ bùsu pɔ́
má kpàmáuɛ, mí gí kpɛ́ pɔ́ má di̋lɛ ma pɔ́ ũpizi, aai gɔ̃ láanipɔ ũ, bui píi i yãadańnɔ. 8 Baa
ń kpɛ́pi lɛsi̋kɛo, a yã́ a di gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ weɔwaɛ. Aa fionada aa mɛ: Bɔ́yãi Dii kɛ̀ bùsuɛ beeɛ

‡ **8:56** Iko 12.10, Yoz 21.45

ń kpɛ́ɛ beeoɛ màai?* 9 Wi onɛ́: Kɛ́ aa pãkpà Dii ń Lua pɔ́ ń deziɔ bɔ̀lɛ Egipizi yã́iɛ. Aa zɛ̀ ń
dii pãleɔ, aa ń sisi, aa zɔblɛ̀nɛ́. A yã́i Dii músi bee zı̃̀imá píi.

Salomɔɔ yã́ kı̃niɔ
(2Lad 8.1-18)

10 Salomɔɔ kpɛ́ mɛ̀n plapiɔ dɔ̀ wɛ̃̀ baoɛ, Dii kpɛ́ ń azı̃a kpɛ́o. A gbɛa 11 à Galile bùsu wɛ̃́lɛ
kpà Tii kí Hilaũwa mɛ̀n bao, asa Hilaũ sɛdɛ lí ń pɛ̃lio ń vuao kpàwà lá a yeiwaɛ. 12 Kɛ́
Hilaũ bɔ̀ Tii à gɛ̀ wɛ̃́lɛ pɔ́ Salomɔɔ kpàwaɔ gwà, i kɛ̀ɛ̀o, 13 ɔ̃ à mɛ̀: Ma gbɛ̃́, wɛ̃́lɛ kpeletaaɔ ń
kpàa wei? Ɔ wà tɔkpà bùsupiɛ Kabulu† e ń a gbão. 14 Hilaũ vua kpã̀sã Salomɔɔɛ yãa tɔnu
síiɔ̃ɛ.
15 Gbɛ̃́ pɔ́ Salomɔɔ ń dá zɔzı̃uɔ yã́n kɛ. Gbɛ̃́piɔ Dii kpɛ́ ń Salomɔɔ kpɛ́o zı̃ kɛ̀. Aa Milo ɛ kàka
ń bùsuo aa Yelusalɛũ bı̃́i bɔ̀, aa ɛ̀a Azoo ń Mɛgidoo ń Gɛzɛɛo kɛ̀kɛ kàlɛ. 16 Egipi kí Falaɔ̃ɔ
mɛ́ lɛ̀lɛ Gɛzɛɛwa yãa, ɔ̃ a sı̃ à tɛsɔ̃̀wà, à Kanaa pɔ́ kú a guuɔ dɛ̀dɛ, ɔ̃ a kpà a nɛnɔɛwa zãkɛgba
ũ, gɔɔ pɔ́ à aà kpã̀sã Salomɔɔwa. 17 Ɔ Salomɔɔ ɛ̀a Gɛzɛɛpi kɛ̀kɛ a kàlɛ ń Bɛtoloni Zı̃́lɛo 18 ń
Baalatao ń Tamɔɔ pɔ́ kú a bùsu gbáauo, 19 ń wɛ̃́lɛ pɔ́ a kũ̀sũa kàlɛuɔ ń wɛ̃́lɛ pɔ́ a sɔ̃́goɔ kuuɔ
ń wɛ̃́lɛ pɔ́ a sɔ̃́ɔ kuuɔ ń kpɛ́ pɔ́ a ye dɔ Yelusalɛũɔ ń Libão ń bùsu pɔ́ àlɛ kiblewàɔ píi. 20 Bui
pɔ́ dɛ Isaili ũoɔ: Amɔleɔ, Itiɔ, Pɛliziɔ, Iviɔ ń Yebusi kɔ̃naɔ píi, 21 gbɛ̃́ pɔ́ Isailiɔ i fɔ̃ ń dɛdɛoɔ,
an bui pɔ́ gɔ̃̀ ń bùsupiuɔ ɔ̃ Salomɔɔ ń dá zɔzı̃u, ɔ̃ aaı̃̀ɔ zı̃pi kɛ màa e ń a gbão. 22 I Isailiɔ da
zɔzı̃piuo. Ampiɔ ɔ̃ à ń dílɛ a zı̃gɔ̃ɔ ũ ń a ı̃waɔ ń a kía deeɔ ń a gbɛ̃́ɔ dɔaanaɔ ń a zı̃kasɔ̃godeɔ
ń a sɔ̃deɔ. 23 Aamɛ zı̃ pɔ́ wàlɛ kɛpi gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũ lɔ, aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla ń basoplakwioɛ (550).
24 Kɛ́ Falaɔ̃ɔ nɛnɔɛ bɔ̀ Davidi wɛ̃́lɛu à tà a kpɛ́ pɔ́ Salomɔɔ dɔ̀ɛu, ɔ̃ Salomɔɔ Milo ɛ kàka.
25 Wɛ̃ ń wɛ̃o Salomɔɔ ı̃ɔ sa'o Diiwa gɛ̃n àaɔ̃'aaɔ̃ɛ.‡ I sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ń sáaukpasao
o sa'okı̃i pɔ́ a bɔ̀ Diiɛwa, ı̃ tulaletikatɛa Dii aɛ we lɔ. Màa à Dii kpɛ́ zı̃ɔ kɛ̀ lá a maawa.
26 Kí Salomɔɔ gó'ilɛnaɔ kɛ̀ Ɛziɔ̃gɛbɛɛ, Elata saɛ Ɛdɔũ bùsuu ı̃sia Tɛ̃a léi. 27 Hilaũ a gode pɔ́
ísia dɔ̃ɔ zı̃̀ we, ɔ̃ aa dà ísiaa sãnu ń Salomɔɔ gbɛ̃́ɔ. 28 Aa gɛ̀ Ofii aa vua nàaa we tɔnu gɛ̃o, aa
sùò kí Salomɔɔɛ.

10

Seba bùsu nɔɛ kia mɔa Salomɔɔ gwai
(2Lad 9.1-12)

1 Kɛ́ Seba bùsu nɔɛ kía* Salomɔɔ bao mà Dii tɔbɔa yã́ musu, ɔ̃ à mɔ̀ aà léi à gwa ń yã́ zı̃'ũ
laawàò. 2 Kɛ́ à kà Yelusalɛũ ń a ı̃waɔ dasidasi ń pɔ́ gı̃nanaɔ ń vua sà zɔ̃ɔ ń gbɛ̀ bɛɛɛde pɔ́
yiongoɔ sɛaɔ, ɔ̃ à gɛ̀ Salomɔɔ kı̃́i, à yã́ pɔ́ kú a nɔ̀sɛ guu faai bɔ̀aànɔ píi. 3 Ɔ Salomɔɔ yã́ pɔ́
a làwaɔ bɔɔlɛkɛ̀ɛ̀ píi. A kee bɔɔlɛ i aà fuo. 4 Kɛ́ nɔɛpi Salomɔɔ ɔ̃nɔyã mà píi, mɛ́ à kpɛ́ pɔ́ a
dɔ̀ è 5 ń blɛ pɔ́ ı̃ bleo ń aà ı̃waɔ gweao ń aà bɛ zı̃kɛnaɔ kuao ń ń pɔkasaɔ ń aà vɛ̃ɛbɔlɛnaɔ ń
sa pɔ́ a ò Dii kpɛ́uɔ, yã́pi dı̃wà, ɔ̃ aà lɛ́ gɔ̃̀ ɛlɛa. 6 Ɔ a ò kíɛ: N yãkɛaɔ ń n ɔ̃nɔ bao pɔ́ má mà
za ma bùsuuoá sı̃anaɛ. 7 Mi yã́piɔ sio e ma gɛ kaò la, ɔ̃ ma wɛsı̃ɛ sa. Wi omɛɛ píio fá! N
ɔ̃nɔ ń n àizɛɛɔ dɛ lá ma a baomàa. 8 Minadeɔn n gbɛ̃́ɔ ũ ń n ı̃wa pɔ́ aaı̃ɔ kunnɔ gɔɔpii, aaı̃
swãdɔ n ɔ̃nɔyãiɔ! 9 Wà Dii n Lua sáaukpa, asa n yã́ kàaàguɛ, ɔ̃ à n kpa Isailiɔ kpalau. Dii
yea Isailiɔzi gɔɔpii yã́ mɛ́ tò à n kpa kía ũ, kɛ́ ǹyɔ̃ yã́gɔ̃gɔ̃nɛ́ a zɛ́wa yã́i. 10 Ɔ nɔɛpi kí gbà vua
tɔnu síiɔ̃ ń pɔ́ gı̃nanaɔ dasidasi maamaa ń gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ. Pɔ́ gı̃nana pɔ́ à kí Salomɔɔ gbàpiɔ
zɔ̃ɔ, gbɛ̃e i mɔɔɛ̀ à kà màa lɔo.
11 Hilaũ gó'ilɛna pɔ́ sù ń Ofiio ń vuaoɔ sù ń lí bɛɛɛdeɔ maamaaɛ ń gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ lɔ. 12 Ɔ kí
Dii kpɛ́ ń azı̃a kpɛ́o pɔ́ɔ kɛ̀ò, à mɔɔnaɔ ń kúuɔ kɛ̀ò lɛ̀sinaɔnɛ lɔ. Wi mɔ́ ń lípi buio à kà màa
lɔo, wi wɛsiɛ màa lɔo e ń a gbão.

* **9:8** 2Kia 25.9 † **9:13** Bee mɛ̀ pɔpã. ‡ **9:25** Bɔa 23.17 * **10:1** Mat 12.42

13 Pɔ́ pɔ́ Seba bùsu nɔɛ kía yei píi, a gbɛ̀a kí Salomɔɔwaɛ, ɔ̃ à aà gbà, gba pɔ́ a dàɛ̀ sɔũsɔũɔ
bàasi. Ɔ à ɛ̀a tà a bùsuu ń a ǐwaɔ.

Salomɔɔ àizɛɛɔ
(2Lad 1.13-17, 9.13-28)
14 Vua pɔ́ Salomɔɔ ǐ e wɛ̃ ń wɛ̃o ǐ ka tɔnu bao ń àaɔ̃o, 15 falu pɔ́ tagɛnaɔ ń laatanaɔ ń
Laalubu kíaɔ ń bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ǐ bɔɛ̀ bàasi. 16 A sèngbao zɔ̃ɔɔ kɛ̀ ń vua pɔ́ wa gbɛ̀gbɛ̃o mɛ̀n
ɔ̀aa do, an baade gbia kà kiloo àaɔ̃'aaɔ̃ ń kǐnio. 17 A sèngbao nɛ́naɔ kɛ̀ò lɔ, an baade gbia ye
kai kiloo plapla. A sèngbaopiɔ kàlɛ kpɛ́ pɔ́ wǐ mɛ Libã Líkpɛuɛ. 18 Kí kiblekila zɔ̃ɔ kɛ̀ ń wesa
swaao, ɔ̃ à vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ kùlɛwà. 19 Kǐlapi dɛdɛkǐi vǐ, a gbápɛpɛkǐi soolo. A kpɛnakǐi musu dɛ
mɔ̀ɔɔ golasai. A gȁsǐdikǐiɔ vǐ, nɔ̀ɔmusu pɔ́ wa kɛ̀ɔ zɛzɛ gȁsǐdikǐipiɔ saɛ. 20 Nɔ̀ɔmusu kɛapiɔ
zɛzɛ gbápɛpɛkǐipiɔwa plapla ɔplaai ń zɛɛio, apii kɛ̀ kuɛpla. Wi kǐlapi taa kɛ bùsueu yãao.
21 Kí Salomɔɔ imibɔɔá vuaɛ píi. Kpɛ́ pɔ́ wǐ mɛ Libã Líkpɛ pɔ́ɔ píiá vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛɛ. Ánusu pɔe ku
weo, asa wǐli ánusu dilɛ pɔe ũ Salomɔɔ gɔɔo.
22 Kí ísia gó'ilɛnaɔ ǐɔ daa ísiaa ń Hilaũ gɔ́ɔ. Wɛ̃ àaɔ̃ ń wɛ̃ àaɔ̃o ɔ̃ aaǐɔ su ń vuao ń ánusuo
ń wesa swaao ń gbaũɔ ń bã bui maaɔ. 23 Kí Salomɔɔ àizɛɛ ń aà ɔ̃nɔo zɔ̃ɔ dɛ dúnia kíaɔ pɔ́la
píi. 24 Gbɛ́pii lɛ́ zɛwɛɛlɛ à wɛsi Salomɔɔlɛ, aai swásɛ aà ɔ̃nɔyã pɔ́ Lua dàɛ̀ aà sɔ̃uzi. 25 Wɛ̃
ń wɛ̃o wǐɔ mɔɛ̀, baade ń a gbao: Ánusu pɔ́ɔ, vua pɔ́ɔ, ulaɔ, gɔ̃kɛbɔɔ, pɔ́ gǐnanaɔ, sɔ́ɔ ń a
baonaɔ. 26 Salomɔɔ zǐkasɔ̃goɔ ń sɔ́ɔ kȁaa, aà sɔ́gopiɔ ɔ̀aa soplaɛ (1.400), aà sɔ́ɔ sɔ̃ ɔ̀aasɔsɔo
lɛɛ kuɛpla (12.000). Wǐ aà sɔ́piɔ gwa aà sɔ́go wɛ́lɛɔ guuɛ ń aà bɛ Yelusalɛũo. 27 Kí tò ánusu
di Yelusalɛũ lán gbɛwa, mɛ́ sɛdɛ lí pɔ́ wà kpɛdɔ̀ò dasi lán bɛ̀lɛ líwa sɛ̃u. 28 Salomɔɔ sɔ́piɔ
bɔ̀ Egipi† ń Silisi bùsuoɛ. Kí laatanaɔ mɛ́ ǐ gɛ́ lúlui we. 29 Aaǐ sɔ́goɔ lúlu Egipi ánusu kiloo
soplaplaɛ, sɔ́ɔ sɔ̃ kiloo plapla taa, ɔ̃ ǐ ɛa sɔ́piɔ yía Iti kíaɔ ń Siliɔ kíaɔwa lɔ.

11

Salomɔɔ naɔ
1 Kí Salomɔɔ yè buipãle nɔɛɔzi dasi.* Falaɔ̃ɔ nɛnɔɛ bàasi, ɔ̃ à Mɔabuɔ ń Amɔniɔ ń Ɛdɔũɔ
ń Sidɔ̃deɔ ń Itiɔ nàaa nɔ ũ. 2 Dii ò Isailiɔnɛ aasu buipiɔ sɛo, asa aa ń sásãɛ, aaiɔ sa'o ń
tɛ́ɛ́aɔwa.† N beeo Salomɔɔ nàmá kɛ́ a yeńzi yái. 3 A kíabuiɔ sɛ̀ nɔ ũ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń basɔoo,
mɛ́ a nɔ pɔ́ i mɛ́sɛdilɛnɛ́oɔ vǐ lɔ ɔ̀aa do ń basɔoo. Ɔ aà nɔpiɔ aà sȁsã. 4 Kɛ́ à zikũ, aà naɔ tò à
tɛ̀ tɛ́ɛ́aɔzi, i a sɔ̃ kpa Dii a Luawa míɔmiɔ lá a mae Davidiwao. 5 A tɛ̀ Sidɔ̃deɔ dii Asetaatizi
ń Amɔniɔ dii Mɔlɔku pɔ́ Lua ye a gǐyãioo. 6 A yá pɔ́ Dii yeio kɛ̀, i tɛaàzi ń nɔ̀sɛmɛndoo lá
a mae Davidiwao. 7 Ɔ à gɛ̀ gulɛsǐ bò sǐsǐ pɔ́ kú Yelusalɛũ gukpɛ oi musu Mɔabuɔ dii vãi
Kɛmɔsi pɔ́ Lua ye a gǐyãioɛ ń Amɔniɔ dii vãi Mɔlɔkuo. 8 Màa a kɛ̀ a buipãle nɔɔnɛ píi, ɔ̃ aa
tulaletikàtɛa ń diiɔnɛ aa sa'òmá.
9 Ɔ Dii Isailiɔ Lua pɔ pà Salomɔɔzi, kɛ́ à bɔ̀ a kpɛ, aà sɔ̃ kuwa lɔo yái, asa Dii bɔ̀ mɔ̀wà yãa
gɛ̃n plaɛ. 10 Baa kɛ́ Dii òɛ̀ asu tɛ dii pãleɔzio, i yá pɔ́ Dii dǐlɛɛpi mao. 11 Ɔ Dii òɛ̀: Lá màa ń
sɛ̀, ni zɛ ń ma bàakuannɔ yá pɔ́ má dǐlɛnɛoo, má n bɔ kíakɛuɛ, mí n zɔ̀blenae dilɛ n gbɛu.
12 Áma n mae Davidi yái má kɛ n gɔɔo, n nɛ́ ɔ̃ má kɛɛ̀. 13 N beeo má aà bɔ kíakɛu míɔmiɔo.
Bui lɛɛ do ɔ̃ má tó n nɛ́piɛ ma zɔ̀blena Davidi ń Yelusalɛũ pɔ́ má sɛ̀ ma pɔ́ ũo yái.

Salomɔɔ ibɛɛɔ
14 Ɔ Dii tò Ɛdɔũ gbɛ́ Adada pɔ́ dɛ kíabui ũ íbɛlɛsɛ̀ ń Salomɔɔo. 15 Gɔɔ pɔ́ Davidi lɛ́ zǐka
ń Ɛdɔũɔ yãa, aà zǐgɔ̃ɔ dɔaana Yoabu mɛ́ gɛ̀ Isailiɔ gɛɔ vǐ, ɔ̃ àlɛ Ɛdɔũ bùsu gɔ̃ɛɔ dɛdɛ we píi.
16 Aàpi ń a gbɛ́ɔ ku we e mɔ soolo e aa gɛ̀ Ɛdɔũɔ bùsu gɔ̃ɛpiɔ dɛ̀dɛò píi. 17 Ɔ Adada bàalɛ̀ lɛ́
tá Egipi ń a mae ǐwaeɔ. Gɔɔ bee sɔ̃ Adadaá ɛ̀waasonaɛ. 18 Aa bɔ̀ Madiã aa gɛ̀ Palana, ɔ̃ aa
Palana gbɛ̃eɔ sɛ̀ gɛ̀ńnɔ Egipi kí Falaɔ̃ɔ kǐi. Falaɔ̃ɔ kpɛ́ kpàwà ń blɛo ń tɔɔlɛo. 19 Adada yá kà

† **10:28** Iko 17.16 * **11:1** Iko 17.17 † **11:2** Bɔa 34.16

Falaɔ̃ɔgu maamaaɛ, ɔ̃ à a na Tapɛnɛsi dãuna kpàwà nɔ ũ. [20] Ɔ Tapɛnɛsi dãunapi nɛ'ĩ gɔ̃ɛ ũ,
wĩ mɛ Genuba, ɔ̃ Tapɛnɛsi népi gwà Falaɔ̃ɔ ua ń Falaɔ̃ɔ néɔ sãnu. [21] Gɔɔ pɔ́ Adada ku Egipi,
a mà Davidi gà mɛ́ aà zĩgɔ̃ɔ dɔaana Yoabu gà lɔ. Ɔ a ò Falaɔ̃ɔɛ à mɛ̀: Ma gba zɛ́ mà ta ma
bùsuu. [22] Ɔ Falaɔ̃ɔ aà là à mɛ̀: Bɔ́mɛ lɛ́ kɛ̃́sãma ma kĩ́i, ɔ̃ n gbasa ń ye ta n bùsuui? A wèwà
à mɛ̀: Pɔe lɛ́ kɛ̃́sãao, ma gba zɛ́ lé!

[23] Lua tò Ɛliada nɛ́ Lɛzɔ̃ fèlɛ ń Salomɔɔo lɔ. A bàalɛ̀ a dii Zoba kí Adadɛzɛɛɛ yãaɛ. [24] Kɛ́
Davidi Adadɛzɛɛɔ dèdɛ, Lɛzɔ̃ gbɛ̃́ɔ kɛ̃̀aaazi gbãamɔnɛdeɔ gãli ũ, à gɔ̃̀ ń dɔaana ũ. Aa gè zɔ̃̀lɛ
Damasi, ɔ̃ à gɔ̃̀ a kía ũ. [25] Aàpi sɔ̃ Isailiɔ ibɛɛɛ e Salomɔɔ wɛ̃ni léu, yãkele pɔ́ Adada fèlɛò
bàasi. A kpalablè Sili bùsuu, a ye Isailiɔ gĩyãio.

Yeloboaũ bɔa Salomɔɔ kpɛ

[26] Nɛba nɛ́ Yeloboaũ, Ɛflaiũ bui pɔ́ bɔ̀ Zeledaá Salomɔɔ ĩwaɔ doɛ, ɔ̃ à bɔ̀ Salomɔɔpi kpɛ. Aà
daá gyaaɛ, aà tɔ́n Zelua. [27] Lá à bɔ̀ kí kpɛ taan kɛ: Salomɔɔ bùsu kàka ɛ pɔ́ wĩ mɛ Milou, ɔ̃
à a mae Davidi wɛ̃́lɛ bĩ́i bò a pɛ̀ɛ. [28] Yeloboaũá gɔ̃sa laaideɛ. Kɛ́ Salomɔɔ è ɛ̀waasopi ãiavĩ,
ɔ̃ à aà dĩlɛ zĩ gbãa pɔ́ Yosɛfu buiɔ lɛ́ kɛpi gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. [29] Zĩbeezĩ Yeloboaũpi bɔ̀ Yelusalɛũ, ɔ̃ à
kpàaũ ń ãnabi Ahia, Silo gbɛ̃́o zéu, a ula dafu daa. Aa ku sɛ̃u we ńtɛ̃ɛ. [30] Ɔ Ahia a ula dafupi
ga kɛ̃̀, a pàapaa kuɛpla. [31] Ɔ a ò Yeloboaũɛ aà a paaapi sélɛ mèn kwi. Ɔ Dii yã'òɛ̀ à mɛ̀: Ma
Dii Isailiɔ Lua má Salomɔɔ bɔ kíakɛuɛ, mí Isaili bui lɛɛ kwiɔ kpama. [32] Mí bui lɛɛ do toɛ̀ ma
zɔ̀blena Davidi ń Yelusalɛũo yã́i, asa wɛ̃́lɛpi má sɛ̀ Isaili buiɔ wɛ̃́lɛɔ guu. [33] Má kɛɛ̀ màa, kɛ́
à ma vũaa à gɛ̀ lɛ́ Sidɔ̃deɔ dii Asetaati ń Mɔabuɔ dii Kɛmɔsio ń Amɔniɔ dii Mɔlɔkuo sisi yã́iɛ.
I tɛmazio, i yã́ pɔ́ maamɛɛ kɛo, i ma ɔtondɔkĩi gwao, a ma ikoyãɔ kũa lá a mae Davidiwao.
[34] N beeo má aà bɔ kpalau ĩ̃afĩao, asa má tò à gɔ̃̀ kía ũ e a wɛ̃ni léu ma zɔ̀blena Davidi yã́iɛ,
asa kɛ́ ma Davidi sɛ̀, a yã́ pɔ́ má dĩlɛɔ kũaɛ, mɛ́ à ma ɔtondɔkĩi gwà. [35] Má Salomɔɔ nɛ́ bɔ
kpalau saɛ, mí Isaili bui lɛɛ kwiɔ kpama. [36] Isaili bui lɛɛ do ɔ̃ má tó aà népiɛ, kɛ́ ma zɔ̀blena
Davidi filia àɔ dɔ ma aɛ gɔɔpii Yelusalɛũ, wɛ̃́lɛ pɔ́ má dĩlɛ ma tɔ́ àɔ kuwàu. [37] Mpi sɔ̃, ma n sɛ
Isailiɔ kía ũɛ. Nyɔ̃ kible lá à n pɔ gbàwa. [38] Tó ńlɛ yã́ pɔ́ má dĩlɛnɛ kɛ píi, tó ń tɛmazi, ńlɛ yã́
pɔ́ maamɛɛ kɛ, tó ńlɛ ma ɔtondɔkĩi gwa mɛ́ ń ma yãdilɛaɔ kũa lán ma zɔ̀blena Davidiwa,
máɔ kunnɔɛ, míɔ n buiɔ kpa Isailiɔ kpalau gɔɔpii, lá ma Davidi buiɔ kpàuwa. [39] Má ɔtɔ̃ɔlɛ
Davidi buiɔwa yã́ pɔ́ kèpi yã́iɛ, ãma i kɛ gɔɔpii no.

[40] Salomɔɔ zɛwɛ̀ɛlɛ à Yeloboaũ dɛ, ɔ̃ à fèlɛ tilɛ̀ à tà Egipi kí Sisaki kĩ́i, ɔ̃ a ku we e Salomɔɔ
gɛ̀ gàò. [41] Salomɔɔ yã́ kĩniɔ ń ɔ̃nɔ pɔ́ a vĩ́ɔ píi ku aàzĩapi yãkɛaɔ láu. [42] Salomɔɔpi dɛ Isaili
bui píi kía ũ Yelusalɛũ wɛ̃̀ blaɛ. [43] Kɛ́ à gà, wà aà vĩ̀ aà mae Davidi wɛ̃́lɛu, ɔ̃ aà nɛ́ Lɔbɔaũ
zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

12

Isailiɔ bɔa Lɔbɔaũ kpɛ
(2Lad 10.1-11.4)

[1] Lɔbɔaũ gɛ̀ Sikɛũ, asa wekĩi Isaili bui píi gɛ̀u aà kpái kpalau. [2] Kɛ́ Nɛba nɛ́ Yeloboaũ a
baomà, ɔ̃ à bɔ̀ Egipi à sù, asa wekĩi a kuu za gɔɔ pɔ́ à tilɛ̀ Salomɔɔɛ. [3] Ɔ Isaili pɔ́ kãaaapiɔ aà
sĩsi, ɔ̃ aa gɛ̀ yã'ò Lɔbɔaũɛ sãnu aa mɛ̀: [4] N mae zĩ gbãa dàwɛ̃ɛ pãsĩpãsĩɛ. Mpi sɔ̃, zĩ gbãa ń
aso gbia pɔ́ a dĩwɛ̃ɛpio lao, wí misiilɛnɛ. [5] Ɔ a wèmá à mɛ̀: A tá gĩa e gɔɔ àaɔ̃, í ɛa mɔ́. Ɔ aa
tà.

[6] Kí Lɔbɔaũ yã́pi kpàlɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ aa dɛ a mae Salomɔɔ ĩwa ũɔ gɛ̃zĩ à mɛ̀: Yã́ kpele á è a
maa mà a zã́ sí gbɛ̃́piɔwai? [7] Ɔ aa wèwà aa mɛ̀: Tó n misĩilɛnɛ́ gbã, mɛ́ n yãmaa zãsĩmá, aaɔ
dɛ n zɔ̀blenaɔ ũ gɔɔpiiɛ. [8] Ɔ Lɔbɔaũ gĩ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ lɛdama mai, à gɛ̀ yã́pi kpàlɛ a ĩwa ɛ̀waaso
pɔ́ aa nɛblè sãnuɔ gɛ̃zĩ. [9] A ń là à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ aa òmɛɛ mà zĩ gbãa pɔ́ ma mae dànɛ́ laonépiɔ,
yã́ kpele á è a maa wà a zã́ símái? [10] Ɔ ɛ̀waasopiɔ wèwà aa mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ aa ònɛ n mae aso

gbia dĩnɛ́, laonɛ́piɔ, onɛ́ n ɔnɛnzãna gèele dɛ n mae gbɔ̃ua. 11 N mae aso gbia dĩnɛ́, mpi sɔ̃
ńyɔ̃ asopi kɑ̃́fĩnɛ́ɛ. N mae ń wɛtɑ̃̀ ń flɑ̃oɛ, kási flàala lɛde ńyɔ̃ ń wɛtɑ̃ò.
12 A gɔɔ àaɔ̃de zĩ́ Yeloboaũ ń Isailiɔ ɛ̀a mɔ̀ Lɔbɔaũ lè ḿpii, lá a ònɛ́ à mɛ̀ aa ɛa mɔ gɔɔ àaɔ̃
gbɛapiwa. 13 Ɔ kí gĩ gbɛ̃zɔ̃ɔ lɛdama mai, à yɑ̃pɑ̃sĩ ònɛ́. 14 A ònɛ́ lá ɛ̀waasoɔ lɛdàwawa à mɛ̀:
Aso gbia ma mae dĩɛ́, mapi sɔ̃ má asopi kɑ̃́fĩɛ́ɛ. Flɑ̃ ɔ̃ ma mae á wɛtɑ̃̀ò, mapi sɔ̃, flàala lɛde
ɔ̃ má á wɛtɑ̃ò. 15 Beewa kí i Isailiɔ yɑ̃mao, asa yɑ̃́pi bɔ̀ Dii kĩ́iɛ, kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ a dà ɑ̃nabi Ahia,
Silo gbɛ̃́ɛ a ò Nɛba nɛ́ Yeloboaũɛ e kɛ yɑ̃́i.
16 Kɛ́ Isailiɔ è kí gĩ ń yɑ̃mai, aa òɛ̀:
Wá bàa kú ń Davidioo,
wá lɛ́ kú Yɛse nɛ́ yɑ̃́uo.
Isailiɔ, á baade tá a bɛ!*
Davidi bui, laaidɔ nzĩa bɛwa!
Ɔ Isailipiɔ tà ń bɛ. 17 Isaili pɔ́ kú Yuda wɛ̃́lɛ guuɔ ɔ̃ Lɔbɔaũ gɔ̃̀ ń kía ũ ńtɛ̃ɛ. 18 Kí Lɔbɔaũ a zɔɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔ Adonilaũ zĩ̀ Isailiɔwa, ɔ̃ aa aà pàpa ń gbɛo wà aà dɛ̀. Ɔ kí Lɔbɔaũ fɛ̀lɛ ń wɑ̃ao, à sĩ̀
a sɔ̃́go guu, à bàalɛ̀ Yelusalɛũ. 19 Beewa Isailiɔ gĩ Davidi buiɔzi e ń a gbɑ̃o. 20 Kɛ́ Isailiɔ mà
píi Yeloboaũ sù, ɔ̃ aa aà sĩsi kɔ̃kɑ̃aa guu, ɔ̃ aa aà kpà Isailiɔ kía ũ. Isaili buie i zɛ ń Davidi
buiɔo, sema Yuda buiɔ bàasio.
21 Kɛ́ Lɔbɔaũ kà Yelusalɛũ, à Yudaɔ kɑ̃̀aa píi ń Bɛ̃yɑ̃mɛɛ buieɔ. Zĩgɔ̃piɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
ɔ̀aa do baosaiɛ (180.000). Ɔ aalɛ gɛ́ zĩkai ń Isailiɔ, kɛ́ aa e Salomɔɔ nɛ́ Lɔbɔaũ kpa kpalapiu
lɔ. 22 Ɔ Lua yɑ̃'ò Lua gbɛ̃́ pɔ́ wĩ mɛ Semaiaɛ à mɛ̀: 23 O Yudaɔ kí Salomɔɔ nɛ́ Lɔbɔaũɛ ń Yudaɔ
píi ń Bɛ̃yɑ̃mɛɛ buiɔ ń gbɛ̃́ kĩniɔ, 24 ma Dii ma mɛ̀, ásu gɛ́ zĩkai ń á gbɛ̃́ Isailiɔo. Á baade tá a
bɛ, asa yɑ̃́ pɔ́ kèpi bɔ̀ ma kĩ́iɛ. Ɔ aa yɑ̃́ pɔ́ Dii ònɛ́ mà aa tà.
25 Yeloboaũ Sikɛũ pɔ́ kú Ɛflaiũ bùsu sĩsĩdeu bĩ́i bò, ɔ̃ à zɔ̃̀lɛu. Za we ɔ̃ à gɛ̀ Pɛnuɛli kèkɛ a
kàlɛ. 26 Ɔ à làasookɛ̀ à mɛ̀: Wa ɛa Davidi bɛ gbɛ̃́ kpá kpalauɛ. 27 Tó Isailiɔ lɛ́ gɛ́ sa'oi Dii kpɛ́u
Yelusalɛũ, aa ɛa zɛ ń ń dii Yudaɔ kí Lɔbɔaũoɛ, aai ma dɛ, aai zɛaànɔ. 28 Kɛ́ kí yɑ̃́pi gwà, ɔ̃ à
vua gáaena pĩ mèn pla, ɔ̃ a ò gbɛ̃́ɔnɛ: Isailiɔ, á gɛa Yelusalɛũ kè zài. Á Lua pɔ́ á bɔ́lɛ Egipin
kɛ!† 29 Ɔ à ado dĩlɛ Bɛtɛli, ado sɔ̃ Dɑ̃. 30 Ɔ yɑ̃́pi duuna ĩnɛ́, aaĩ gɛ́ kúlɛi adoɛ Bɛtɛli, ado sɔ̃ za
Dɑ̃. 31 Yeloboaũ kpɛdɔ̀ zupiɔnɛ gulɛsĩɔwa, ɔ̃ à gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ Levii bui ũoɔ dĩlɛ sa'onaɔ ũ. 32 Ɔ
à mɔ swaaɔ̃de gɔɔ gɛ̃ode dĩlɛ dikpɛ ũ lán Yudaɔ pɔ́wa sɔ̃, ɔ̃ à sa'ò sa'okĩi pɔ́ kú Bɛtɛlipiwa. Á
sa'ò gáae pɔ́ a pĩpiɔwa, ɔ̃ à sa'onaɔ dĩlɛ we aaɔ gulɛsĩpiɔ gbagba. 33 Ɔ à sa'ò sa'okĩi pɔ́ á kè
Bɛtɛlipiwa mɔ swaaɔ̃de gɔɔ gɛ̃odezĩ. Á gɔɔpi dĩlɛ azĩa pɔeɑ̃wa dikpɛ ũ Isailiɔnɛ.

13

Ɑ̃nabi pɔ́ i Dii yɑ̃mao

1 Lua gbɛ̃e bɔ̀ Yuda bùsuu à mɔ̀ Bɛtɛli lá Dii dàɛwa, gɔɔ pɔ́ Yeloboaũ zɛa sa'okĩipi saɛ, a
súɛlɛ lɛ́ fɛlɛ. 2 Ɔ à àsi'ò sa'okĩipi musu à mɛ̀: Sa'okĩi, sa'okĩi, Dii mɛ̀ wa nɛ'i Davidi bɛ, wi
tɔ́kpaɛ̀ Yosia. Aàpi mɛ́ a sa'oma ń gulɛsĩ sa'ona pɔ́ lɛ́ zĩkɛ laɔ, i sa'onapiɔ wáɔ kpasama.*
3 Wegɔ̃ɔ Lua gbɛ̃́pi yɑ̃́pi kɛa seela ònɛ́ à mɛ̀: Seela pɔ́ Dii òn kɛ: Sa'okĩipi a paaɛ, a túfu i
kɔ́lɛ.
4 Kɛ́ kí Yeloboaũ àsi pɔ́ Lua gbɛ̃́pi ò Bɛtɛli sa'okĩipi musu mà, ɔ̃ à ɔdɔ̀wà za sa'okĩi we à
mɛ̀: A aà kṹ! Ɔ ɔ pɔ́ a dɔ̀wàpi imĩ, i fɔ̃ kòo lɔo. 5 Ɔ sa'okĩipi pàa a túfu kɔ̀lɛ lá Dii dà Lua
gbɛ̃́piɛ a òwa. 6 Ɔ kí ò Lua gbɛ̃́piɛ: Awakpamɛɛ Dii n Luaɛ. Wabikɛwàmɛɛ ma ɔ e su a gbɛu.
Ɔ Lua gbɛ̃́pi awakpàɛ̀ Diiɛ, ɔ̃ aà ɔ sù a gbɛu lán yɑ̃awa. 7 Ɔ kí ò Lua gbɛ̃́piɛ: Mɔ wà gɛ́ ma bɛ
wà pɔble, mí gbadanɛ. 8 Ɔ a ò kípiɛ: Baa tó n n àizɛɛ guo kpàa, má gɛnnɔo. Má pɔble mà
imi guɛ beeuo, 9 asa Dii òmɛɛ à mɛ̀ másu pɔble lao, másu imi lao, mɛ́ másu tá ń zɛ́ pɔ́ ma
mɔooo. 10 Ɔ à zɛ́ pɑ̃le sɛ̀, i zɛ́ pɔ́ à mɔ̀ò Bɛtɛli sɛ lɔo.

* 12:16 2Sam 20.1 † 12:28 Bɔa 32.4 * 13:2 2Kia 23.15-16

11 A̋nabi zie ku Bɛtɛli we. Kɛ́ aà nɛ́ɔ sù, aa yɑ̃́ pɔ́ Lua gbɛ̃́pi kɛ̀ we zi̋beezi̋ dàu aa si̋u ń
maeɛ ń yɑ̃́ pɔ́ a ò kíɛo píi. 12 Ɔ an mae ń lá à mɛ̀: Zɛ́ kpele a sɛ̀i? Ɔ aà nɛ́ɔ zɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃́ pɔ́
bɔ̀ Yuda bùsuupi sɛ̀ òɛ̀. 13 Ɔ a òné: A káoyemɛɛ zàa'i̋naɛ. Ɔ aa yɛ̀ɛ̀ aa aà di̋kpɛ. 14 Kɛ́ à pɛ̀lɛ
Lua gbɛ̃́pizi, ɔ̃ à aà lè zɔ̃lɛa gbɛ̃́nɛli gbáu. Ɔ à aà là à mɛ̀: Lua gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ Yuda bùsuun n ũa?
A wèwà à mɛ̀: Mámɛ! 15 Ɔ ɑ̃nabi zipi òɛ̀: Mɔ wà gɛ́ ma bɛ, ní pɔble. 16 A wèwà à mɛ̀: Má fɔ̃
ɛa tannɔo. Má fɔ̃ pɔble mà iminnɔ guɛ beeuo, 17 asa Dii òmɛɛ à mɛ̀, másu pɔble ge mà imi
lao, mɛ́ másu tá ń zɛ́ pɔ́ ma mɔooo. 18 Ɔ ɑ̃nabi zipi òɛ̀: A̋nabin ma ũ lanwa. Malaikae mɛ́
Dii yɑ̃'òmɛɛ à mɛ̀ mà pɛ́lɛnzi mà sunnɔ ma bɛ, kɛ́ ǹ pɔble, ní imi. A mɔ lè ɛɛ ɑ̃nabipi lɛ́ tó.

19 Ɔ Lua gbɛ̃́pi ɛ̀a gɛ̀aànɔ, à pɔblè aà bɛ, à imi̋. 20 Gɔɔ pɔ́ aa zɔ̃lɛ pɔbleai, Dii yɑ̃'ò ɑ̃nabi zi pɔ́
sùaànɔpiɛ, 21 ɔ̃ à wiidɔ̀ Lua gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ Yuda bùsuupiwa à mɛ̀: Dii n Lua mɛ̀, lá n gi a yɑ̃mai,
ni yɑ̃́ pɔ́ á ònɛ mao, 22 n ɛa n mɔ n pɔblè, n imi̋ gu pɔ́ á ònɛ ńsu bleuo, ńsu miuopi, wa n vi̋
n deziɔ mia'ɛuo. 23 Aà pɔblea ń aà imiao gbɛa, ɑ̃nabi pɔ́ sùaànɔpi káoyèɛ̀ zàa'i̋anaɛ. 24 Kɛ́ à
dàzɛu, ɔ̃ à kpàaũ ń nɔ̀ɔmusuo, nɔ̀ɔmusupi aà dɛ̀. Aà gɛ gɔ̃̀ dilɛa zɛ́u, ɔ̃ zàa'i̋na ń nɔ̀ɔmusuo
gɔ̃̀ si̋ aà gɛpizi. 25 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ɔ aà gɛ è wúlɛa zɛ́u we ń nɔ̀ɔmusu pɔ́ zɛio, ɔ̃ aa gɛ̀ a baokpà
wɛ̃́lɛ pɔ́ ɑ̃nabi zipi kuu.

26 Kɛ́ ɑ̃nabi pɔ́ sùaànɔpi a baomà, à mɛ̀: Lua gbɛ̃́ pɔ́ gi̋ Dii yɑ̃main we. Ɔ Dii aà kpà
nɔ̀ɔmusuwa, à aà ɛ̀'ɛ a dɛ̀ lá Dii òɛ̀wa. 27 Ɔ a ò a nɛ́ɔnɛ: A káoyemɛɛ zàa'i̋naɛ. Ɔ aa yɛ̀ɛ̀. 28 A
dàzɛu, ɔ̃ à gɛ̀ à aà gɛ lè wúlɛa zɛ́u. Zàa'i̋na ń nɔ̀ɔmusuo aa si̋aàzi. Nɔ̀ɔmusupi i gɛpi soo, mɛ́
i zàa'i̋napi ɛ́'ɛ sɔ̃o. 29 Ɔ ɑ̃nabipi Lua gbɛ̃́pi gɛ sɛ di̋ zàa'i̋naɛ à sùò a bɛ wɛ̃́lɛu, kɛ́ à aà gaa ɔ́ɔlɔ,
i aà vi̋. 30 Ɔ à aà vi̋ azi̋a mia'ɛu, à ɔ́ɔlɔ̀ à mɛ̀: Waiyoo ma gbɛ̃́! 31 Kɛ́ à aà vi̋ màa, a ò a nɛ́ɔnɛ:
Tó ma ga, à ma vi̋ mia'ɛ pɔ́ ma Lua gbɛ̃́pi vi̋upiu, í wá gɛ kpakɔ̃i. 32 Asa àsi pɔ́ Dii dàɛ̀ a ò
Bɛtɛli sa'oki̋i musu ń tɑ̃́akpɛ pɔ́ kú Samali bùsu wɛ̃́lɛ gulɛsi̋uɔ a kɛ si̋anaɛ.

33 Yɑ̃́pi gbɛa Yeloboaũ i a yɑ̃vɑ̃ikɛa too, baa se à ɛ̀a Isaili bui píi di̋lɛ gulɛsi̋ sa'onaɔ ũ lɔ.
Gbɛ̃́ pɔ́ aa ye gɔ̃ gulɛsi̋ sa'onaɔ ũ ɔ̃ à ń kpá a ũ. 34 Duuna pɔ́ tò wà Yeloboaũ buiɔ tɔ̀lɔzɔ̃̀ aa
mi̋dɛ dṹniaun we.

14

A̋nabi Ahia yɑ̃́ pɔ́ a Yeloboaũ le oa

1 Gɔɔ bee gyɑ̃ Yeloboaũ nɛgɔ̃ɛ Abia lè. 2 Ɔ Yeloboaũpi ò a naɛ: Fɛlɛ ǹ nzi̋a lilɛ, kɛ́ wasu n
dɔ̃ ma nɔ ũo, ní gɛ́ Silo. A̋nabi Ahia ku we. Ɔmɛ òmɛɛ máɔ dɛ Isailiɔ kía ũ. 3 Pɛ̃ɛ sɛ mɛ̀n kwi
ń kàaɔ ń zɔ́ tùuo, ní gɛoɛ̀. A yɑ̃́ pɔ́ a nɛ́pi le onɛɛ. 4 Ɔ Yeloboaũ nɔ kɛ̀ màa, à fɛ̀lɛ gɛ̀ Silo à gɛ̃̀
Ahia bɛ. Ahia wɛ́ lɛ́ gu'e lɔo, asa à zikṹ̀ɛ, aà wɛ́ gɔ̃̀ sùii. 5 A mɔ lè Dii ò Ahiaɛ: Yeloboaũ nɔ
nɛ́ lɛ́ gyɑ̃kɛ, ɔ̃ àlɛ mɔ́ a yɑ̃gbɛaima. Lá ńyɔ̃ wewàn kɛ, asa tó à mɔ̀, a azi̋a lilɛnɛ gbɛ̃pɑ̃le ũɛ.

6 Kɛ́ Ahia aà kɛ̀sɛ kɔ̃fi̋ mà, àlɛ gɛ̃ kpɛ́u, à mɛ̀: Gɛ̃ Yeloboaũ na! Bɔ́yɑ̃i n nzi̋a li̋lɛ màai?
Yɑ̃pɑ̃si̋ Lua mɛ̀ mà onɛ. 7 Gɛ ǹ o Yeloboaũɛ, Dii Isailiɔ Lua mɛ̀ ámɛ a n sɛ n gbɛ̃́ɔ guu, a n
dilɛ a gbɛ̃́ Isailiɔ dɔaana ũ. 8 A Davidi buiɔ bɔ kpalau, ɔ̃ a n kpau, kási ń dɛ lá a zɔ̀blena
Davidiwao. Aàpi a yɑ̃dilɛaɔ kũa, a tɛazi ń nɔ̀sɛmɛndoo, à yɑ̃́ pɔ́ á yei kɛ̀. 9 N vɑ̃ikɛ̀ dɛ gbɛ̃́
pɔ́ dɔ̀aanɛɔla, n gɛ n dii pɑ̃leɔ kɛ̀ nzi̋aɛ, mɔ pɔ́ ń kàsa tɑ̃́a ũɔ, ɔ̃ n bɔ aà kpɛ, n a pɔ fɛ̀lɛɛ.
10 Ayɑ̃mɛto á yɑ̃́yia n buiɔwa, á n gɔ̃ɛɔ kaalɛ Isailiɔ guu zɔɔ ń wɛ̃́ɛɔ píi, í tɛsɔ̃ n bɛwa, lá wi̋
tɛsɔ̃ zùgbɔ̃wa e à tɛ́kũ láa píiwa. 11 Gbɛ̃ɔ n bui pɔ́ aa gaga wɛ̃́lɛuɔ só, bɑ̃ɔ i n gbɛ̃́ pɔ́ aa gaga
sɛ̃uɔ ble. Dii mɛ́ ò. 12 Mpi sa sɔ̃ nɔɛ, fɛlɛ ta bɛ. Tó n kɛ̀sɛpɛ̀lɛ wɛ̃́lɛ guu gɔ̃̀ɔ, nɛ́pi a gaɛ. 13 Isailiɔ
i aà gɛ ɔ́ɔlɔ, aai aà vi̋. Yeloboaũ buiɔ guu píi, aàpi wa vi̋ ado, asa aàpi ado ɔ̃ Dii Isailiɔ Lua
yɑ̃maa ɛ̀wà Yeloboaũ ua. 14 Dii a kía pɑ̃le dilɛ a gbɛ̃́ Isailiɔnɛ. Ɔmɛ a Yeloboaũ buiɔ dɛdɛ.
Gbɑ̃ɛ! Bɔ kɛ ló? Ee, tiatiaɛ! 15 Dii a gotɔ̃ Isailiɔwa, aai gɔ̃ lán fee pɔ́ lɛ́ deedee í guuwa.
A Isailiɔ bɔlɛ bùsu maa pɔ́ a kpà ń deziɔwaɛ beeu, i ń fɑ̃aa Uflata baale, kɛ́ aa Asetaati lí

pɛ̀lɛpɛlɛ, aa Dii pɔ fɛ̀lɛoɛ̀ yái. 16 A Isailiɔ kpámá duuna pɔ́ Yeloboaũ kɛ̀ à Isailiɔ dà a kɛau
yái.
17 Ɔ Yeloboaũ na fɛ̀lɛ lɛ́ tá. Kɛ́ à kà Tiiza, àlɛ gɛ̃ kpɛ́u, ɔ̃ nɛgɔ̃ɛnapi gà. 18 Wà aà vì, ɔ̃ Isailiɔ
ɔ́ɔlɔ̀ ḿpii, lá Dii dà a zɔ̀blena ãnabi Ahiaɛ a ɔ̀wa. 19 Yeloboaũ yá kìniɔ ku Isaili kíaɔ ladau,
zì pɔ́ a kàɔ ń aà kíakɛyão píi. 20 Yeloboaũ zɔ̃lɛa kpalau píi wɛ̃ bao ń plaoɛ. Kɛ́ à gà, ɔ̃ aà nɛ́
Nadabu zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

Yudaɔ kí Lɔbɔaũ
(2Lad 12.1-16)

21 Salomɔɔ nɛ́ Lɔbɔaũ mɛ́ Yudaɔ kía ũ. À kpalablè a wɛ̃ bla ń mɛ̀ndoode guuɛ, ɔ̃ à kɛ̀
kpalau Yelusalɛũ wɛ̃ gɛ̃o ń plao, wɛ́lɛ pɔ́ Dii dìlɛ Isaili bui píi wɛ́lɛɔ ũ guu, kɛ́ a tɔ́ àɔ kuwà.
Aà da tɔ́n Naama, Amɔni buiɛ. 22 Yudaɔ yá pɔ́ Dii yeio kɛ̀, aa aà zafɛ̃̀ɛ̀ dɛ ń deziɔla píi ń
duuna pɔ́ aa kɛ̀o. 23 Aa gulɛsìɔ bò sa'okìiɔ ũ sìsì lɛsìɔ musu píi ń lí yɛ̀lɛlɛɔ gbáuo píi, aa gbɛɔ
ń líɔ pɛ̀lɛpɛlɛu. 24 Baa se táakpɛ káaluaɔ* ku Isaili bùsuu gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ ũ. Isailiɔ bui pɔ́ Dii ń
yánɛ́ɔ yãbɛ̃ɛkɛaɔ sɛ̀ píiɛ.
25 Kí Lɔbɔaũ kpalablea wɛ̃ sɔode guu ɔ̃ Egipi kí Sisaki mɔ̀ lɛ̀lɛ Yelusalɛũwa. 26 À Dii kpɛ́
àizɛɛɔ ń kibɛ pɔ́ɔ nàaa, à vua sɛ̀ngbao pɔ́ Salomɔɔpiɔ sɛ̀lɛ píi. 27 Ɔ kí Lɔbɔaũ sɛ̀ngbaopiɔ gɛ̃ɛ
pì ń mɔgotɛ̃o, a nà dɔai pɔ́ aaìɔ a bɛ zɛ́ dɔ̃́aɔ dɔaanaɔnɛ ń ɔzì. 28 Tó kí lɛ́ gɛ́ Dii kpɛ́u, dɔaipiɔ
ìɔ sɛ̀ngbaopiɔ kũa. Tó dɔaipiɔ sù, ɔ̃ aaì ɛa kálɛ ń kpɛ́u.
29 Lɔbɔaũ yá kìniɔ ku Yuda kíaɔ ladau. 30 Lɔbɔaũ ń Yeloboaũo aaìɔ zìka ń kɔ̃o gɔɔpiiɛ.
31 Kɛ́ Lɔbɔaũ gà, wà aà mia kpàkɔ̃i ń aà deziɔ Davidi wɛ́lɛu. Aà da tɔ́n Naama, Amɔni buiɛ.
Ɔ aà nɛ́ Abia zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

15

Yudaɔ kí Abia
(2Lad 13.1-3, 22-23)

1 Nɛba nɛ́ Yeloboaũ kpalablea wɛ̃ bao plasaide guu ɔ̃ Abia gɔ̃̀ Yudaɔ kía ũ, 2 à zɔ̃̀lɛ kpalau
Yelusalɛũ wɛ̃ àaɔ̃ɛ. Aà da tɔ́n Maaka, Abisaloũ buiɛ. 3 À duuna pɔ́ a mae kɛ̀ɔ kɛ̀ píiɛ, i azìa
kpa Dii a Luawa lá a dezi Davidiwao. 4 Ãma Davidi yái ɔ̃ Dii aà Lua tò aà bui zɔ̃̀lɛ kpalau
Yelusalɛũ, à aà buipi dìlɛ aà gɛ̃ɛ ũ, a tò Yelusalɛũ zɛdɔa. 5 Asa Davidi yá pɔ́ Dii yei kɛ̀, i gí
yá pɔ́ Dii dìlɛɛ maio e a wɛ̃ni lɛ́u, mɛ́ i kɛ Iti bui Uli yá* bàasio.
6 Abia ń Yeloboaũo aaìɔ zìka ń kɔ̃oɛ e Abia wɛ̃ni lɛ́u. 7 Abia yá kìniɔ ku Yuda kíaɔ ladau.
8 Kɛ́ à gà, wà aà vì Davidi wɛ́lɛu, ɔ̃ aà nɛ́ Asa zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

Yudaɔ kí Asa
(2Lad 14.1-2, 15.16-19, 16.1-6, 11-14)

9 Isailiɔ kí Yeloboaũ kpalablea wɛ̃ baode guu ɔ̃ Asa gɔ̃̀ Yudaɔ kía ũ, 10 ɔ̃ à zɔ̃̀lɛ kpalau
Yelusalɛũ wɛ̃ bla ń mɛ̀ndoo. Aà dazi tɔ́n Maaka, Abisaloũ buiɛ. 11 Kí Asa yá pɔ́ Dii yei kɛ̀ lá
a dezi Davidiwa. 12 À táakpɛ káaluaɔ yà a bùsuu, ɔ̃ à dii pɔ́ a deziɔpiɔ kɔ̀lɛ píi. 13 Baa se à
a dazi Maaka bɔ̀ kíakɛu, kɛ́ à Asetaati lí pɔ́ Lua ye a gìyãio pɛ̀lɛ yái. Kí Asa lípi zɔ̃̀ à tɛsɔ̃̀wà
Sedɔ̃ guzulɛu. 14 À azìa kpà Diiwa e a wɛ̃ni lɛ́uɛ, ãma i gulɛsì pɔ́ wa bɔ̀ɔ daaìo. 15 À vua ń
ánusuo ń pɔpãle pɔ́ api ń a maeo dìlɛ Dii pɔ́ ũɔ sɛ̀lɛ kàlɛ Dii kpɛ́u.
16 Asapi ń Isailiɔ kí Baasao aaìɔ zìka ń kɔ̃oɛ e ń kpalablea lɛ́wa. 17 Baasapi mɛ́ gɛ̀ lɛ̀lɛ
Yuda bùsuwa, ɔ̃ àlɛ bìibo Lamai, kɛ́ gbɛ̃ɛ suli bɔ ge àli gɛ̃ Yudaɔ kí Asa bùsuuo yái. 18 Ɔ
Asa ánusu ń vua pɔ́ gɔ̃̀ Dii kpɛ́ làasiuɔ sɛ̀lɛ ń pɔ́ pɔ́ kú a bɛ làasiuɔ, a nà a ìwaɔnɛ ń ɔzì, ɔ̃ à
ń zì Damasi, Sili bùsu kí Bɛnadada, Tablemɔ nɛ́, Eziɔ̃ tɔũna kìi à mɛ̀: 19 Wà lɛdoũkɛ, lá ma
mae ń n maeo kɛ̀ yãawa. À ánusu ń vuaon kɛ. Lɛdoũ pɔ́ ń vì ń Isailiɔ kí Baasao gboo, i

---
* **14:24** Iko 23.18 * **15:5** 2Sam 11.1-27

gomala ń a zi̋gɔ̃ɔ. 20 Ɔ Bɛnadada lɛdoũkɛ̀ ń Asao, à a zi̋gɔ̃ɔ gbàɛ aa gɛ́ lɛ́lɛi Isaili wɛ̋lɛɔwa.
Aa Iyoni si̋ ń Dão ń Abɛli Bɛmaakao ń Gɛnɛzalɛti bùsuo ń Nɛfatali buiɔ bùsuo píi. 21 Kɛ́
Baasa a baomà, ɔ̃ à bi̋iboa Lamai tò à tà Tiiza. 22 Ɔ kí Asa kpàwakɛ̀ Yudaɔnɛ píi, i gbɛ̃e
tɛ̃boo à mɛ̀, aa Lama gbɛɔ ń lí pɔ́ Baasa lɛ́ bi̋iboòɔ sɛ́lɛ. Ɔ à bi̋ibòò Gɛba pɔ́ kú Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ
bùsui ń Mizipao. 23 Kí Asa yɑ̋ ki̋niɔ ku Yuda kíaɔ ladau, aà nɛgɔ̃nkɛyãɔ ń yɑ̋ pɔ́ a kɛ̀ɔ píi ń
wɛ̋lɛ bi̋i pɔ́ a bɔ̀ɔ. Kɛ́ à zikũ̏, gyã aà kũ̏ a gbálaɔwa. 24 Kɛ́ à gà, wà aà mia kpàkɔ̃i ń aà deziɔ
Davidi wɛ̋lɛu, ɔ̃ aà nɛ́ Yosafa zɔ̏lɛ aà gbɛu.

Isailiɔ ki Nadabu

25 Yudaɔ kí Asa kpalablea wɛ̏ plaade guu ɔ̃ Yeloboaũ nɛ́ Nadabu gɔ̏ Isailiɔ kía ũ, à zɔ̏lɛ
kpalau wɛ̏ plaɛ. 26 A yɑ̋ pɔ́ Dii yeio kɛ̀, à zɛ̀ ń yɑ̋ pɔ́ a mae kɛ̀ à Isailiɔ dà duunauo. 27 Ahia
nɛ́ Baasa, Isakaa bui lɛkpàai̋aàzi gɔɔ pɔ́ aàpi ń Isailiɔ lɛ́ koezɔ̃ Filitɛ̃ wɛ̋lɛ Gibetɔ̃i, ɔ̃ Baasapi
aà dɛ̀ we. 28 A aà dɛ̀ Yudaɔ kí Asa kpalablea wɛ̏ àaɔ̃de guuɛ, ɔ̃ à zɔ̏lɛ aà gbɛu. 29 Kɛ́ à nà
kpalableawa, ɔ̃ à Yeloboaũ buipiɔ dɛ̀dɛ píi, i ń gbɛ̃e too, à ń mi̋dɛ lá Dii dà a zɔ̀blena Ahia,
Silo gbɛ̋ɛ a òwaɛ. 30 Yɑ̋pi kɛ̀ màa duuna pɔ́ Yeloboaũ kɛ̀ à Isailiɔ dà a kɛau, à Dii Isailiɔ Lua
pɔ fɛ̀lɛoɛ̀ yɑ̋iɛ. 31 Nadabu yɑ̋ ki̋niɔ ku Isaili kíaɔ ladau. 32 Kí Asa ń Isailiɔ kí Baasao aai̋ɔ
zi̋ka ń kɔ̃o e an kpalablea lɛ́waɛ.

Isailiɔ ki Baasa

33 Yudaɔ kí Asa kpalablea wɛ̏ àaɔ̃de guu ɔ̃ Ahia nɛ́ Baasa gɔ̏ Isailiɔ kía ũ. A zɔ̏lɛ kpalau
Tiiza wɛ̏ baasɔo mɛ̀ndosaiɛ. 34 A yɑ̋ pɔ́ Dii yeio kɛ̀, à zɛ̀ ń Yeloboaũ yãkɛao ń duuna pɔ́ à
Isailiɔ dà a kɛauo.

16

1 Dii yã'ò Anani nɛ́ Yehuɛ, ɔ̃ à àsi'ò Baasaɛ à mɛ̀: 2 Ma n sɛ luutɛ̃u, ma n dilɛ ma gbɛ̋ Isailiɔ
dɔaana ũ, ɔ̃ n zɛ ń Yeloboaũ yãkɛao, n ma gbɛ̋ Isailiɔ dà duunau, ɔ̃ an duunapiɔ ma pɔ fɛ̀lɛ.
3 Mpi ń n buiɔ, má á dɛ̃ɔnzɔ̃ saɛ. Má kɛ n uaɛ lá má kɛ̀ Nɛba nɛ́ Yeloboaũ uaɛwaɛ. 4 Gbɛ̃ɔ n
gbɛ̋ pɔ́ aa gaga wɛ̋lɛuɔ só, bãɔ i n gbɛ̋ pɔ́ aa gaga sɛ̃uɔ ble. 5 Baasa yɑ̋ ki̋niɔ ń aà nɛgɔ̃nkɛyãɔ
ku Isaili kíaɔ ladau. 6 Kɛ́ Baasa gà, wà aà vi̋ Tiiza, ɔ̃ aà nɛ́ Ela zɔ̏lɛ aà gbɛu.
7 Dii yɑ̋pi dà ãnabi Yehu, Anani nɛ́ɛ, ɔ̃ a ò Baasaɛ ń a buiɔ vãi pɔ́ a kɛ̀ à Dii pɔ fɛ̀lɛoɛ̀ lá
Yeloboaũ buiɔ kɛ̀wa yɑ̋i ń Yeloboaũ bui pɔ́ à ń mi̋dɛɔ yɑ̋o lɔ.

Isailiɔ ki Ela

8 Yudaɔ kí Asa kpalablea wɛ̏ baasɔo ń mɛ̀ndoode guu ɔ̃ Baasa nɛ́ Ela gɔ̏ Isailiɔ kía ũ, à zɔ̏lɛ
Tiiza wɛ̏ plaɛ. 9 Aà i̋waɔ do Zimli mɛ́ aà zi̋kasɔ̃gɔɔ lɛɛ do gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, ɔ̃ à gbɛ̋ɔ lè aa lɛkpàai̋aàzi.
Kɛ́ vɛ̃ɛ lɛ́ Ela dɛ a bɛ ziia Aaza kpɛ́u Tiiza, 10 ɔ̃ Zimli gɛ̏ à aà dɛ̀ Asa kpalablea wɛ̏ baasɔo ń
plaode guu, ɔ̃ à zɔ̏lɛ aà gbɛu. 11 Kɛ́ à zɔ̏lɛ kpalau a làa, ɔ̃ à Baasa buiɔ dɛ̀dɛ píi, i gɔ̃ɛe to aà
daɛɔ ge aà gbɛ̃naɔ guuo. 12 A Baasa buipiɔ mi̋dɛ píiɛ, lá Dii dà ãnabi Yehuɛ a òwa. 13 Baasa
ń a nɛ́ Elao Dii Isailiɔ Lua pɔ fɛ̀lɛɛ̀ duuna pɔ́ aa kɛ̀ tɑ̋aɔ yɑ̋ musu, mɛ́ kɛ́ aa ɛ̀a Isailiɔ dà a
kɛau yɑ̋i. 14 Ela yɑ̋ ki̋niɔ ku Isaili kíaɔ ladau.

Isailiɔ ki Zimli

15 Yudaɔ kí Asa kpalablea wɛ̏ baasɔo ń plaode guu ɔ̃ Zimli zɔ̏lɛ kpalau Tiiza gɔɔ sopla.
Gɔɔ bee Isaili zi̋gɔ̃ɔ bòo ku Filitɛ̃ wɛ̋lɛ Gibetɔ̃ saɛ. 16 Kɛ́ zi̋gɔ̃piɔ mà Zimli lɛkpàai̋ ń gbɛ̋ɔ
kízi à aà dɛ̀, ɔ̃ aa ń dɔaana Ɔmɛli di̋lɛ Isailiɔ kía ũ ń bòou wegɔ̃ɔ. 17 Ɔ Ɔmɛli ń Isaili zi̋gɔ̃ɔ
kɛ̏ Gibetɔ̃wa, aa gɛ̀ koezɔ̏ Tiizai. 18 Kɛ́ Zimli è aa a wɛ̋lɛ si̋wa, ɔ̃ à dɛ̀dɛ si̋ a bɛ kpɛdiakɔ̃au
musu, à tɛsɔ̏wà, ɔ̃ tɛ́pi kũ̏wà. A gà 19 duuna pɔ́ a kɛ̀ yɑ̋iɛ. A yɑ̋ pɔ́ Dii yeio kɛ̀, à zɛ̀ ń Yeloboaũ
yãkɛaoɛ. A duunakɛ̀ mɛ́ à ɛ̀a Isailiɔ dà a kɛau. 20 Zimli yɑ̋ ki̋niɔ ń lɛ́ pɔ́ a kpàai̋ńnɔ Elazio
ku Isaili kíaɔ ladau.

Isailiɔ kĩ Ɔmɛli

21 Isailiɔ kɔ̃kpaalɛ̀ lɛɛ pla. An gbɛ̃́ kĩ̀niɔ ye Gina nɛ́ Tibeni kpá kía ũ, gbɛ̃́ kĩ̀niɔ sɔ̃ Ɔmɛli.
22 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa zɛ̀ ń Ɔmɛlioɔ gbãa dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa zɛ̀ ń Gina nɛ́ Tibenioɔla, ɔ̃ wà Tibenipi dɛ̀,
Ɔmɛli mɛ́ kpalablɛ̀. 23 Yudaɔ kí Asa kpalablea wɛ̃̀ baakwi ń mɛ̀ndoode guu ɔ̃ Ɔmɛli gɔ̃̀ Isailiɔ
kía ũ, à zɔ̃̀lɛ kpalau wɛ̃̀ kuɛplaɛ. A ku Tiiza wɛ̃̀ sooloɛ, 24 ɔ̃ à Samali sĩ̀sĩ lù Sɛmɛɛwa ń ɑ̃́nusuo
kiloo bàaɔ̃kwi, ɔ̃ à wɛ̃́lɛ kàlɛwa, à tɔkpàɛ̀ Samali, kɛ́ Sɛmɛɛ mɛ́ sĩ̀sĩpi vĩ yãa yɑ̃́i. 25 Ɔmɛli yɑ̃́
pɔ́ Dii yeio kɛ̀, à duunakɛ̀ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̀aaɛɔla píi. 26 A zɛ̀ ń Nɛba nɛ́ Yeloboaũ yãkɛao píiɛ.
A Dii Isailiɔ Lua pɔ fɛ̀lɛɛ̀ ń duuna pɔ́ a kɛ̀ tɑ̃́aɔ yɑ̃́ musu, à ɛ̀a Isailiɔ dà a kɛauo. 27 Ɔmɛli yɑ̃́
kĩ̀niɔ ń a nɛgɔ̃nkɛyãɔ ku Isaili kíaɔ ladau. 28 Kɛ́ à gà, wà aà vĩ̀ Samali, ɔ̃ aà nɛ́ Ahabu zɔ̃̀lɛ
aà gbɛu.

Isailiɔ kĩ Ahabu

29 Yudaɔ kí Asa kpalablea wɛ̃̀ bla plasaide guu ɔ̃ Ɔmɛli nɛ́ Ahabu gɔ̃̀ Isailiɔ kía ũ, à zɔ̃̀lɛ
kpalau Samali wɛ̃̀ bao ń plaoɛ. 30 A yɑ̃́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̀aaɛɔla píi. 31 Zɛa ń Nɛba
nɛ́ Yeloboaũ duunakɛao i kɛɛ̀ yãe ũo, ɔ̃ à Sidɔ̃deɔ kí Ɛbaali nɛnɔɛ Zezabɛli sɛ̀ nɔ ũ, ɔ̃ à nà
zɔblea Baaliɛwa, ĩ̀ɔ aà sisi. 32 A kpɛdɔ̀ Baalipiɛ Samali, ɔ̃ à aà gbagbakĩ̀i pɛ̀lɛ kpɛ́piu. 33 A
Asetaatili pɛ̀lɛu lɔ, à ɛ̀a Dii Isailiɔ Lua pɔ fɛ̀lɛɛ̀ dɛ Isaili kía pɔ́ dɔ̀aaɛɔla píi.

34 Ahabupi gɔɔ ɔ̃ Bɛtɛli gbɛ̃́ Hiɛli Yeliko kɛ̀kɛ kàlɛ. Kɛ́ à a bĩ̀i ɛ̃ kpàlɛ, ɔ̃ aà nɛgɔ̃ɛ sɛ́ia Abilaũ
gà. Kɛ́ à a bɔlɛ gbaɔ pɛ̀lɛ, ɔ̃ aà nɛ́ gbɛzãna Segubu gà, lá Dii dà Nuni nɛ́ Yozueeɛ a ɔ̀wa.*

17

Gbagbaaɔ ɑ̃nabi Ɛlia gwaa

1 Tisɛbɛ gbɛ̃́ Ɛlia bɔ̀ a bɛ Galada bùsuu, à gɛ̀ Ahabu lɛ̀ à mɛ̀: N Dii Isailiɔ Lua pɔ́ málɛ
zɔbleɛ̀ kuao, sɛa za wɛ̃a ĩi a kpao, lou a mao. Sema gɔɔ pɔ́ má ɔ̀ bàasio.*

2 Ɔ Dii yɑ̃'ɔ̀ Ɛliapiɛ à mɛ̀: 3 Fɛlɛ gɛ́ gukpɛ oi, ní ulɛ Kɛliti swa'ɛu Yuudɛ̃ baale, 4 níɔ swapi
í mi. Má dĩ̀lɛ gbagbaaɔnɛ aaɔ n gwa we. 5 Ɔ à gɛ kɛ̀ lá Dii ɔ̀ɛwa, a ku Kɛliti swa'ɛu Yuudɛ̃
baale. 6 Gbagbaaɔ ĩ̀ɔ mɔɛ̀ ń pɛ̃ɛo ń nɔ̀ɔo kɔɔ ń oosio, ɔ̃ ĩ̀ɔ swapi í mi.

Salɛpa gyaa Ɛlia gwaa

7 Gɔɔpla gbɛa swapi í bà, kɛ́ lou lɛ́ ma bùsupiuo yɑ̃́i. 8 Ɔ Dii yɑ̃'ɔ̀ɛ̀ à mɛ̀: 9 Fɛlɛ gɛ́ Salɛpa,
Sidɔ̃ saɛ, níɔ ku we. Má dĩ̀lɛ gyaa taasideeɛ aàɔ n gwa we.† 10 Ɔ à fɛ̀lɛ lɛ́ gɛ́ Salɛpa. Kɛ́ à kà
wɛ̃́lɛpi lɛ́i, à gyaae lɛ̀, àlɛ yàawɛ we. Ɔ Ɛlia lɛzù gyaapizi à mɛ̀: Gɛ ǹ mɔmɛɛ ń ío, baa yɔɔ,
mà mi. 11 Kɛ́ àlɛ gɛ́ dɑ̃́i, Ɛlia ɛ̀a lɛzùaàzi à mɛ̀: Ní mɔmɛɛ ń pɛ̃ɛ miɔnao lɔ. 12 Ɔ nɔɛpi ɔ̀ɛ̀: N Dii
n Lua kuao, baa kàa má vĩ̀o, sema pɔ́wɛnti ɔkũ do pɛ̃na guu ń nísi yɔɔnao tùu guu bàasio.
A yàa málɛ wɛ kɛ, mí tá bɛ mà blɛkɛɔ̀ wà ble ń ma nɛ́o, wíɔ ga dɑ̃́. 13 Ɔ Ɛlia ɔ̀ɛ̀: Nsu to vĩ̀a
n kũo. Gɛ ǹ kɛ lá ń ɔ̀wa, ɑ̃ma kàa kɛɔ̀ yɔɔnnɔ ǹ mɔomɛɛ gĩ̀a, ní gbasa ǹ n pɔ́ kɛ, á ń n nɛ́o.
14 Asa Dii Isailiɔ Lua mɛ̀ pɔ́wɛnti a láa pɛ̃na guuo, mɛ́ nísi a láa tùupiuo e gɔɔ pɔ́ a to lou
ma bùsu la gɛ kaɔ̀. 15 Gyaapi gɛ kɛ̀ lá Ɛlia ɔ̀ɛwa, ɔ̃ aalɛ pɔble màa e gɔɔ ũma, aàpi ń a bɛdeɔ
ń Ɛliao. 16 Pɔ́wɛnti i láa pɛ̃napiuo, mɛ́ nísi i láa tùupiuo, lá Dii dà Ɛliaɛ a ɔ̀wa.

17 Bee gbɛa nɔɛ uabelepi nɛ́pi lɛ́ gyãkɛ. Kɛ́ gyãpi gbãakũ̀ maamaa, ɔ̃ nɛ́pi gà. 18 Ɔ nɔɛpi
ɔ̀ Ɛliaɛ: Lua gbɛ̃́, bɔ́mɛ wá daaa, ɔ̃ n mɔ ma bɛi? N mɔ ma duuna dɔi Luagu, kɛ́ aà ma nɛ́ dɛ
yɑ̃́i yɑ̃̀? 19 Ɔ Ɛlia ɔ̀ɛ̀: N n nɛ́pi kpaa. Ɔ à nɛ́pi sĩ nɔɛpi ɔzĩ̀, à dɛ̀dɛɔ̀ kpɛdiakɔ̃a kpɛa pɔ́ à pĩ̀lau.
A aà wùlɛ a liiwa we, 20 ɔ̃ à wiilɛ̀ Diiwa à mɛ̀: Dii ma Lua, ḿmɛ ń tò gyaa pɔ́ ma pila aà bɛ
nɛ́ gà, n pɔsia kpàaàzia? 21 Ɔ à kùa kɑ̃́ màma nɛgɔ̃ɛnapiwa gɛ̃n àaɔ̃,‡ à wiilɛ̀ Diiwa à mɛ̀:
Dii ma Lua, to aà wɛ̃ni ɛa su aà mɛu. 22 Dii Ɛlia wiilɛa mà, ɔ̃ wɛ̃ni ɛ̀a sù nɛ́pi mɛu, à vù. 23 Kɛ́
Ɛlia nɛgɔ̃ɛnapi sɛ̀ à pĩ̀laɔ̀, à gɛ̃̀ɔ̀ kpɛ́u, ɔ̃ à aà kpà aà dawa à mɛ̀: Gwa, n nɛ́ bɛ̃́ɛ! 24 Ɔ nɔɛpi ɔ̀
Ɛliaɛ: Má dɔ̃ sa kɛ́ Lua gbɛ̃́n n ũ. Dii yɑ̃́ pɔ́ bɔ̀ n lɛ́uá sĩ̀anaɛ.

* **16:34** Yoz 6.26 * **17:1** Zaa 5.17 † **17:9** Luk 4.25-26 ‡ **17:21** 2Kia 4.34-35

18

Ɛlia ń Obadiao

1 Ɛlia gɔɔplakɛ̀ we. A wɛ̃̀ àaɔ̃de guu ɔ̃ Dii yã'ɔ̀ɛ̀ à mɛ̀: Gɛ ǹ nzĩa ɔlɔ Ahabuɛ, mí tó lou ma
aà bùsuu. 2 Ɔ Ɛlia fɛ̀lɛ lɛ́ gɛ́ azĩa ɔlɔi Ahabuɛ.

Nɔana sɔ̃ à pãsĩkũ̀ Samali, 3 ɔ̃ Ahabu a bɛ ziia Obadia sĩ̀si. Obadiapi sɔ̃ ì misiilɛ Diiɛ
maamaaɛ. 4 Gɔɔ pɔ́ Zezabɛli lɛ́ Dii ãnabiɔ dɛdɛ, Obadia ń sɛ́lɛ gbɛ̃ɔn basɔo, à ń úlɛ gbɛ̀'ɛɔ
guu gbɛ̃ɔn blakwikwi, ɔ̃ à ń gwá ń blɛo ń ío. 5 Ɔ Ahabu ò Obadiapiɛ: Wà bùsu kɛɛlɛ wà gɛ́
nibɔnaɔ ń swa'ɛɔu píi. Wĩliɔ dɔ̃o tó wá sɛ̃ e wà wá sɔ̃́ɔ ń wá sɔ̃baonaɔ gwaò. 6 Ɔ aa bùsu
kpaalɛ̀kɔ̃ɛ, an baade a zɛ́ sɛ̀. 7 Kɛ́ Obadia kpàaũ ń Ɛliao zɛ́u, à aà dɔ̃̀, ɔ̃ à wùlɛ a gbɛɛu à mɛ̀:
Ma dii Ɛlia, ḿmɛnn wea? 8 Ɛlia wèwà à mɛ̀: Mámɛ! Gɛ ǹ o n diiɛ ma su. 9 Ɔ Obadia mɛ̀:
Tàae kpele má kɛ̀, ɔ̃ ńlɛ mapi n zɔ̀blena na Ahabuɛ a ɔzĩ aà ma dɛi? 10 N Dii n Lua kuao
buie ge bùsue ku kɛ́ ma dii gĩ gbɛ̃́ɔ zĩuimá n wɛɛlɛio. Tó wà mɛ̀ ń kú weo, ì to aa mɛ wa sĩ
ń pɔeoɛ. 11 Ɔ ńlɛ omɛɛ sa mà gɛ o ma dii Ahabuɛ n sua? 12 Tó ma gɛ̃zɛa, máɔ dɔ̃ gu pɔ́ Dii
Nisĩna a n sɛ taunnɔo. Tó ma gɛ má ò Ahabuɛ, mɛ́ i n eo, a ma dɛɛ. Mapi n zɔ̀blena sɔ̃ ma
misĩilɛ Diiɛ za ma ɛ̀waasogɔɔɛ. 13 Ma dii Ɛlia, kɛ́ Zezabɛli lɛ́ Dii ãnabiɔ dɛdɛ, ni yã́ pɔ́ má kɛ̀
mao lé? Mámɛ ma ń gbɛ̃ɛɔ sɛ̀lɛ gbɛ̃ɔn basɔo, ma ń úlɛ gbɛ̀'ɛɔ guu gbɛ̃ɔn blakwikwi, ma ń
gwá ń blɛo ń ío. 14 Ɔ ńlɛ omɛɛ sa mà gɛ o ma dii Ahabuɛ n sua? A ma dɛɛ. 15 Ɔ Ɛlia mɛ̀: N
Dii Zĩgɔ̃de pɔ́ málɛ zɔblɛɛ̀ kuao má gɛ́ aà ma e gbãɛ.

Ɛlia ń tã́adeɔ kua Kaamɛli gbɛ musu

16 Ɔ Obadia gɛ̀ dà Ahabulɛ, à yã́pi òɛ̀, ɔ̃ Ahabu gɛ̀ dai Ɛlialɛ. 17 Kɛ́ Ahabu Ɛlia è, a òɛ̀: Isaili
bùsudɛna, ḿmɛnn wea? 18 Ɔ Ɛlia mɛ̀: I kɛ mámɛ ma Isaili bùsu dɛ̀o, mpi ń n mae bɛdeɔ
ámɛ á dɛ̀, asa a pãkpà Dii yãdilɛaɔi, á tɛ́ Baaliziɛ. 19 Isailiɔ sísi píi sa aa kãaamazi Kaamɛli
gbɛ musu sãnu ń Baali tã́ade gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla ń blakwiɔ ń Asetaati tã́ade gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla pɔ́
aaĩ pɔble ń Zezabɛlioɔ.

20 Ahabu Isailiɔ sĩsi píi, ɔ̃ à tã́adepiɔ kã̀aa Kaamɛli gbɛ musu. 21 Ɔ Ɛlia sɔ̃̀ Isailiɔzi à ń lá à
mɛ̀: Áɔ yã́ kũa ɔkpɛai e bɔɛ ni? Tó Dii mɛ́ Lua ũ, à tɛaàzi. Tó Baaliɛ sɔ̃, à tɛaàzi. Aai yãe zã́
síwào, 22 ɔ̃ Ɛlia ònɛ́: Dii ãnabiɔ guu mámɛ ma gɔ̃ mado. Baali tã́adeɔ sɔ̃ aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla ń
blakwioɛ. 23 A zuswana kpáwá mɛ̀n pla, tã́adepiɔ i a mɛ̀ndo sɛ aa zɔ̃ɛzɔ̃ɛ aa ka yàaa, aasu
tɛ́ dauo. Mapi sɔ̃ má ado kɛkɛ, mí ká yàaa, má tɛ́ dau sɔ̃o. 24 Ampiɔ aa Baali sísi, mapi sɔ̃ má
Dii sísi. An gbɛ̃́ pɔ́ yãmà à tɛsɔ̃̀wà ɔ̃mɛ Lua ũ. Ɔ gbɛ̃́pii mɛ̀: A maaɛ! 25 Ɔ Ɛlia ò tã́adepiɔnɛ: A
zuswana mɛ̀ndo sɛ kɛkɛ káau, asa ámɛ á dasi. A á dii sísi, kási ásu tɛ́ dauo. 26 Ɔ aa zuswana
pɔ́ wa kpàmá sĩ aa kɛ̀kɛ, ɔ̃ aalɛ Baali sisi za kɔɔ e ĩatɛ̃ gɛ̀ kàò minanguo. Aalɛ ɔ̃wã, aalɛ lia
sa'okĩi pɔ́ aa bòi, aalɛ mɛ: Baali, yãmawáe! N beeo aai yãe mao, i yãmamáo. 27 Kɛ́ ĩatɛ̃ kà
minanguo, ɔ̃ Ɛlia lɛ́ ń láanikɛ à mɛ̀: A wiilɛ gbãa, ɔ̃mɛ diie ũo lò? Aà làasoo tà saalon nò,
á dɔ̃a? A gɛ̀ bĩikpɛkɛi yã̀? A gɛ̀ wɛ̃́lɛu yã̀? Alɛ i'oɛ, ɔ̃ álɛ aà vua? 28 Ɔ aalɛ wiilɛ ń lɔɔ gbãtɛ̃o,
aalɛ ńzĩa lili ń fɛ̃ndao ń sɔ̃nao lá aaĩ kɛwa, e au lɛ́ bàalɛ ń mɛwa. 29 Kɛ́ ĩatɛ̃ gɛ̀ aua pilai, ɔ̃
aalɛ yãyaaabɔlɛ e sa oosi ogɔɔ gɛ̀ kàò. N beeo i yãe zã́ símáo, i yãmamáo, i swã́sɛńzio.

30 Ɔ Ɛlia ò bílaɛ: A sɔ̃mazi! Kɛ́ aa sɔ̃̀aàzi ḿpii, ɔ̃ à Dii gbagbakĩi pɔ́ wa gbòo kɛ̀kɛ lɛ́ bo. 31 A
gbɛ sɛ̀sɛ mɛ̀n kuɛpla Yakɔbu buiɔ dasilɛu. Yakɔbupi Dii yã'ɔ̀ɛ̀ yãa à mɛ̀, wàli oɛ̀ sa Isaili.*
32 Kɛ́ à Dii gbagbakĩipi bò, ɔ̃ à ɛyɔ̃ lĩai. Ɛpi kà à í sí litili gɛ̃o. 33 A yàakà sa'okĩipia, à zupi
zɔ̃̀ɛzɔ̃ɛ a kà yàapia 34 à mɛ̀: A ítɔ lo síiɔ̃, í ka sa'obɔpiwa ń yàapio. Kɛ́ aa tɔ̀, ɔ̃ à mɛ̀: A ɛa tɔ
lɔ. Kɛ́ aa tɔ̀, ɔ̃ à mɛ̀: A ɛa tɔ à kɛ gɛ̃n àaɔ̃. Ɔ aa tɔ̀ e gɛ̃n àaɔ̃. 35 Ipi bàalɛ̀ lĩa sa'okĩipizi e ɛpi pà.
36 Sa oosi ogɔɔ ɔ̃ ãnabi Ɛlia sɔ̃̀i à mɛ̀: Dii, Ablahaũ ń Izaakio ń Isailio Lua, to wà dɔ̃ gbã kɛ́
ḿmɛnn Isailiɔ Lua, mɛ́ n zɔ̀blenan ma ũ, málɛ yã́ɛ bee kɛ, kɛ́ ḿmɛ ń òmɛɛ yã́i. 37 Yãmaa
Dii! Yãmaa, kɛ́ gbɛ̃́ɛ beeɔ e dɔ̃ kɛ́ n Dii ḿmɛnn Lua, mɛ́ ńlɛ ń nɔ̀sɛ lilɛnɛ́, kɛ́ aa ɛa sumaɛ. 38 Ɔ

* 18:31 Daa 32.28

Dii tɛ́ sù sa'obɔ ń yàao ń gbɛɔ ń bùsuopiwa, aa tɛkȕ, ɔ̃ ȉ pɔ́ kú ɛupi bà. 39 Ké gbɛ̋ɔ è, aa wùlɛ
ń gbɛɛu aa mɛ̀: Dii mɛ́ Lua ũ! Dii mɛ́ Lua ũ! 40 Ɔ Ɛlia òné: A Baali tã́adeɔ kṹkũ, an gbɛ̃e su
piliwáo. Ké aa ń kũkũ, ɔ̃ Ɛlia gɛ̀ńnɔ Kisɔ̃ guzulɛu, à ń dɛdɛ we.
41 Ɛlia ò Ahabuɛ: Gɛ ǹ pɔble, ní imi, asa ma lou kɔ̃ȉ mà dɔ. 42 Ɔ Ahabu gɛ̀ lɛ́ pɔble, àlɛ imi.
Ɔ Ɛlia dɛ̀dɛ gɛ̀ Kaamɛli misonaa, à sionkpa à wɛpɛ̀lɛ a gbáu. 43 A ò a zȉkɛnaɛ: Gɛ ǹ gugwa
ísia oi. Ɔ à gɛ gwà. Ké à sù, à mɛ̀: Pɔe ku weo. Ɔ Ɛlia òɛ̀ aà ɛa gé gwai lɔ, ɔ̃ à gɛ̀ màa e gɛ̃n
soolo. 44 A gɛ̃n soplade guu ɔ̃ zȉkɛnapi mɛ̀: Ma lou è na sɛsɛɛnnɔ lán ɔlawa, àlɛ fɛlɛ ísiaa.
Ɔ Ɛlia òɛ̀: Gɛ ǹ o Ahabuɛ aà a sɔ̃́go dɔ sɔ̃́ɔnɛ, i gɛ̃u à pila gbɛwa e lou àɔ gé gíiɛ̀. 45 Lou lɛ́ sisi
busɛbusɛ, zàa'ȉana fɛ̀lɛ, ɔ̃ lou kwɛ̀.† Ahabu ku sɔ̃́gou, àlɛ tá Yezɛlɛɛ. 46 Dii gbãa dɛ̀dɛ Ɛliawa,
ɔ̃ à a ulada kȁaa a kȕ, à bàalɛ̀ dɔ̀aa Ahabuɛ e à gɛ̀ kàò Yezɛlɛɛ.

19

Dii bɔ mɔa Ɛliawa Olebu

1 Ké Ahabu yã́ pɔ́ Ɛlia kɛ̀ dàu a sȉu Zezabɛliɛ píi, lá à tã́adepiɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao ḿpii,
2 ɔ̃ Zezabɛli lɛ́kpãsãkɛ̀ Ɛliaɛ à mɛ̀: E zia maa'i, tó mi kɛnɛ lá ń kɛ̀ tã́adeɔnɛwao, adeɔ
yãpãsȉkɛmɛɛ bɛ̏ɛbɛ̃ɛ! 3 Ɔ vȉa Ɛlia kȕ, ɔ̃ à fɛ̀lɛ bàalɛ̀ à azȉa mibɔkȉi wɛ̀ɛlɛ. Ké à kà Bɛɛsɛba,
Yuda bùsuu, we à a zȉkɛnapi tòu, 4 ɔ̃ à táa'ò gbáau gɔɔ do. A gɛ̀ zɔ̏lɛ sɛ́li gbáu, ɔ̃ à wabikɛ̀ à
e ga à mɛ̀: Dii, ké bee mɔ̀a. Ma sɛ gɔ̏ɔ, asa má dɛ ma deziɔlao.* 5 Ɔ à wùlɛ lɛ́ i'o sɛ́lipi gbáu.
Malaika mɔ̀ we, à ɔnàwà à mɛ̀: Fɛlɛ pɔble. 6 Ké Ɛlia gugwà, ɔ̃ à kàa asaa ń ituuo è kálɛa
a mizȉ. Ɔ à pɔblè à imȉ à ɛ̀a wùlɛ. 7 Dii Malaika ɛ̀a mɔ̀ a gɛ̃n plaadei, à ɔnàwà à mɛ̀: Fɛlɛ
pɔble, asa tá gbȁa ńlɛ mɔ́ oi. 8 Ɔ à fɛ̀lɛ pɔblè à imȉ. Blɛpi tò à gbãa'è, ɔ̃ à táa'ò gɔɔ bla fãanɛ
ń gwãasȉnao e à gɛ̀ kà Lua gbɛ pɔ́ wȉ mɛ Olebui.† 9 Ké à gɛ̏ lɛ́ i gbɛpi ɛu, we ɔ̃ Dii yã'òuɛ̀ à
mɛ̀: Ɛlia, bɔ́ ńlɛ kɛ lai? 10 A wèwà à mɛ̀: Dii Lua Zȉgɔ̃de, ma zɛ ma gi fȉafȉa n yã́ musu, asa
Isailiɔ pãkpà ń bàakuańnɔ yãi, ɔ̃ aa ń gbagbakȉiɔ gbòo aa ń ãnabiɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao. Mámɛ
ma gɔ̃ mado, ɔ̃ aalɛ ma wɛ sa.‡ 11 Ɔ Dii mɛ̀: Bɔ gɛ zɛ ma aɛ gbɛ musu le, mí gɛ̃ n aɛ.
Zàa'ȉan gbãa fɛ̀lɛ, àlɛ gbɛ̀sȉsȉpiɔ paa, àlɛ gbɛsiɔ wíwi Dii aɛ, kási Dii ku ȉ́anapi guuo.
Ȉanapi gbɛa tɔɔlɛ lùalua, kási Dii ku tɔɔlɛ lualuaapi guuo. 12 Tɔɔlɛ lualuaapi gbɛa sa tɛ́ɛ,
kási Dii ku tɛ́pi guuo. Tɛ́pi gbɛa yã́kpãina mɛ́ dɔ busɛnnɔ. 13 Ké Ɛlia yã́pi mà, à a ulada kù
a wɛ́a, ɔ̃ à bɔ̀ gɛ̀ zɛ̀ gbɛ̀'ɛpi lɛ́, a mà wa òɛ: Ɛlia, bɔ́ ńlɛ kɛ lai? 14 A wèwà à mɛ̀: Dii Lua Zȉgɔ̃de,
ma zɛ ma gi fȉafȉa n yã́ musu, asa Isailiɔ pãkpà ń bàakuańnɔ yãi, ɔ̃ aa n gbagbakȉiɔ gbòo
aa n ãnabiɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao. Mámɛ ma gɔ̃ mado, ɔ̃ aalɛ ma wɛ sa. 15 Ɔ Dii òɛ̀: Ɛa ta Damasi
guwaiwaiu. Tó n ka we, ní Azaeli dilɛ Siliɔ kía ũ,§ 16 ní Nimisi tɔũna Yehu dilɛ Isailiɔ kía
ũ,* ní Abɛli Mɛɔla gbɛ̃́ Safata né Ɛlizi dilɛ n gbɛu ãnabi ũ. 17 Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ Azaeli fɛ̃nda lɛ́zȉɔ,
Yehu mɛ́ a ń dɛdɛ. Tó aa bɔ̀ Yehu fɛ̃nda lɛ́zȉ sɔ̃, Ɛlizi mɛ́ a ń dɛdɛ. 18 N beeo má Isailiɔ vȉ
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sopla (7.000). An gbɛ̃e i kúlɛ Baaliɛ à lɛpɛ̀wào.†

Ɛlizi sȉsia

19 Ɔ Ɛlia fɛ̀lɛ bɔ̀ we, à gɛ̀ Safata né Ɛlizi lɛ̀, àlɛ sapa ń zuɔ ń a gbɛ̃́ɔ soon kuɛpla. Aàpi mɛ́ tɛ́
zã́. Ɔ Ɛlia sɔ̏aàzi, à a ulada kàaàla. 20 Ɔ Ɛlizi a zuɔ tò we, à bàalɛ̀ bɔ̀ tɛ Ɛliazi, ɔ̃ a òɛ̀: To mà gé
lɛzai ma de ń ma daowa gȉa, mí gbasa mɔ tɛnzi sa. Ɛlia mɛ̀: Gɛ́, ní ɛa su. N yã́ pɔ́ má kɛ̀nɛ
dɔ̃. 21 Ɔ Ɛlizi ɛ̀a à a zupiɔ kòlokpa, à tɛkà ń zù zȉkɛbɔɔ, ɔ̃ à zupiɔ nɔ̀ɔ fùukɛ̀ a kpà gbɛ̃́ɔwa aa
sò. Ɔ à bɔ̀ tɛ Ɛliazi, à gɔ̏ aà zɔbãna ũ.

20

Bɛnadada ń a zȉgɔ̃ɔ koezɔ̃a Samalizi

† 18:45 Zaa 5.18 * 19:4 Yon 4.3 † 19:8 Bɔa 3.1 ‡ 19:10 Lom 11.3 § 19:15 2Kia 8.7-13 * 19:16 2Kia 9.1-6
† 19:18 Lom 11.4

1 Siliɔ kí Bɛnadada a zi̋gɔ̃ɔ kȁaa píi. Kía gbɛ̃ɔn baakwi ń plaoɔ kuaànɔ ń ń sɔ̃ɔ́ ń ń
zi̋kasɔ̃goɔ. Ɔ aa gɛ̀ koezɔ̃̀ Samalizi aalɛ lɛ́lɛwà. 2 Ɔ à gbɛ̃́ɔ zi̋ Ahabuwa wɛ̃́lɛ guu 3 à mɛ̀:
Ma Bɛnadada ma mɛ̀, n ã́nusu ń n vuao gɔ̃̀ ma pɔ́ ũɛ. N nɔ maaɔ ń n nɛ́ maaɔ gɔ̃̀ ma pɔ́ ũɛ lɔ.
4 Ɔ Isailiɔ kía mɛ̀: Ma dii kí, mapi ń pɔ́ pɔ́ má vi̋ɔ gɔ̃̀ n pɔ́ ũɛ píi lá ń òwa. 5 Ɔ Bɛnadada ɛ̀a gbɛ̃́ɔ
zi̋wà lɔ à mɛ̀: Ma Bɛnadada ma mɛ̀, ma gbɛ̃́ɔ zi̋ n ã́nusu ń n vuao ń n nɔɔ ń n nɛ́ɔ gbɛaimaɛ.
6 Zia maa'i má a gbɛ̃́ɔ zi̋ma, aa n bɛ yɔɛ ń n gbɛ̃́ɔ bɛɔ, aai á pɔ́ bɛɛɛdeɔ sɛ́lɛ suomɛɛ píi. 7 Ɔ
Isailiɔ kía a bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔɔ si̋si píi à mɛ̀: A̋ è lá àlɛ ma lɛ́wɛó? Kɛ́ à gbɛ̃́ɔ zi̋a, à ma naɔ ń ma
nɛ́ɔ ń ma ã́nusuo ń ma vuao gbɛ̀a, mi gioɛ̀o. 8 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ ń gbɛ̃́ ki̋niɔ òɛ̀: N̋su ǹ aà yãmao,
ńsu weiɛ̀o. 9 Ɔ a ò Bɛnadada zi̋naɔnɛ: A̋ gɛ o ma dii kíɛ, yã́ pɔ́ a gbɛ̀a mapi a zɔ̀blena wa
káau ɔ̃ má kɛ. Yã́ pɔ́ a gbɛ̀a gbɛzãɛ bee má kɛo. Ɔ zi̋napiɔ ɛ̀a tà Bɛnadadawa ń yã́pio. 10 Ɔ à
ɛ̀a gbɛ̃́ɔ zi̋ Ahabuwa lɔ à mɛ̀: Tó Samali bùsuti gɔ̃̀ à kà kɛ́ ma zi̋gɔ̃ɔ e sɛ́lɛ ń miwa ɔkũ dodo,
adeɔ yãpãsi̋kɛmɛɛ bɛ̃̀ɛbɛ̃ɛ! 11 Ɔ Isailiɔ kía mɛ̀: A̋ gɛ oɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a zi̋ka'ula da su i̋anadã lá
à ulapi bɔ̀ lɛ́ kálɛwao. 12 Kɛ́ Bɛnadada yã́pi mà, àlɛ vɛ̃ɛmi ń a kía deeɔ lákpɛɔ guu, ɔ̃ a ò a
gbɛ̃́ɔnɛ aa sɔukɛ. Ɔ aa gɛ̀ sɔukɛi.

Ahabu zi̋blea Bɛnadadawa

13 A̋nabie mɔ̀ Isailiɔ kí Ahabu lè à mɛ̀: Dii mɛ̀, n zi̋gɔ̃ dasiɔ è wea? A ń nanɛ n ɔzi̋ gbãɛ,
níɔ dɔ̃ kɛ́ ámɛ á a Dii. 14 Ɔ Ahabu aà là à mɛ̀: Démɛ a bee kɛi? A wèwà à mɛ̀: Dii mɛ̀ n bùsu
kíaɔ i̋waɔ mɛ́ aa kɛ. Ɔ Ahabu aà là lɔ: Démɛ a lɛ́lɛmái? A wèwà à mɛ̀: Mmɛ! 15 Ɔ Ahabu a
bùsu kíaɔ i̋waɔ kȁaa, aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń baakwi ń plaoɛ (232). Ɔ à a zi̋gɔ̃ɔ kȁaa píi, aa kɛ̀
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sopla (7.000). 16 Aa bɔ̀ wɛ̃́lɛu i̋atɛ̃ minanguo, gɔɔ pɔ́ vɛ̃ɛ lɛ́ Bɛnadada ń a
kía deepiɔ dɛ lákpɛpiɔ guu. 17 Ahabu bùsu kíaɔ i̋wapiɔ mɛ́ bɔ̀lɛ káau. Ɔ Bɛnadada zi̋naɔ gɛ
òɛ̀, gbɛ̃́ɔ lɛ́ bɔlɛ Samali. 18 Ɔ Bɛnadada mɛ̀: Tó aafia aalɛ mɔ́ ge ń zi̋on nò, à ń kṹkũ bɛ̃́ɛ. 19 Kɛ́
bùsu kíaɔ i̋wapiɔ bɔ̀lɛ wɛ̃́lɛu, ɔ̃ zi̋gɔ̃ɔ tɛ́ ń kpɛ, 20 an baade gbɛ̃dɛ̀. Kɛ́ Siliɔ lɛ̀kɔ̃wa, ɔ̃ Isailiɔ
pɛ̀má, ɔ̃ Siliɔ kí Bɛnadada ń a sɔ̃deeɔ ń kɛ̃́ dia ń sɔ̃́ɔ kpɛ. 21 Ɔ Isailiɔ kía bɔ̀ gɛ̀ sɔ̃deɔ ń sɔ̃́godeɔ
dɛ̀dɛ, à Siliɔ ásookɛ̀ maamaaɛ.
22 A̋nabipi ɛ̀a mɔ̀ Isailiɔ kía lè à mɛ̀: Sɔ̃dilɛ, ní làasookɛ yã́ pɔ́ ńyɔ̃ kɛwa, asa tó i̋ bɔ̀ ɛu, Siliɔ
kía a ɛa mɔ lɛ́lɛima lɔɛ.
23 Ɔ Siliɔ kía i̋waɔ òɛ̀: Isaili tã́aɔá si̋si̋ tã́aɔnɛ. A yã́i tò an gbãa dɛwála. Tó wálɛ zi̋kańnɔ
gusalalau, wá gbãa aɔ dɛńlaɛ. 24 N̋ n kía deeɔ lɛũkpakɛ, ní dɔaana pãleɔ dilɛdilɛ ń gbɛu.
25 Sema n zi̋gɔ̃ɔ ń n sɔ̃ɔ ń n sɔ̃́goɔ aaɔ dasi lán yãawa, wí zi̋kańnɔ gusalalau, wá gbãa i
dɛńla. Kí ń yãmà, ɔ̃ a kɛ̀ màa.
26 Kɛ́ i̋ bɔ̀ ɛu, Bɛnadada Siliɔ kȁaa, ɔ̃ à gɛ̀ zi̋kai ń Isailiɔ Afɛki. 27 Wà Isailiɔ kȁaa wà
kũ̀sũakɛ̀nɛ́, ɔ̃ aa gɛ̀má. Siliɔ li̋gua, ɔ̃ Isailiɔ bòokpà bɔaańnɔ lán blè kpàsa nɛ́na lɛɛ plaɔwa.
28 Ɔ Lua gbɛ̃́pi mɔ ò Isailiɔ kíaɛ à mɛ̀: Dii mɛ̀ lá Siliɔ lɛ́ e si̋si̋ɔ diin a ũ, guzulɛ diin a ũo, á aà
zi̋gɔ̃ wiilaɛ beeɔ nanɛ ń ɔzi̋ɛ, níɔ dɔ̃ kɛ́ ámɛaa Dii. 29 An bòoɔ bɔaa ń kɔ̃o màa e gɔɔ sopla, a
gɔɔ sopladepi zi̋ ɔ̃ aa nà zi̋wa. Ɔ Isailiɔ Sili kɛ̀sɛdeɔ dɛ̀dɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basɔo (100.000)
gɔɔ doũpizi̋. 30 Kɛ́ an gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ɔ lɛ̀kɔ̃wa Afɛki wɛ̃́lɛu, ɔ̃ a bi̋i kwɛ̀ńla. Gbɛ̃́piɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo
lɛɛ baasɔo ń plao (27.000). Bɛnadada bàalɛ̀ si̋ wɛ̃́lɛu sɔ̃, à ùlɛ kpɛ́u kpɛa. 31 Aà i̋waɔ òɛ̀: Wá
mà Isaili kíaɔ gbɛ̃kɛ vi̋. Wà zwã̀nkasaɔ dɔ wá pi, wà ba dɔ wá nɔɛ, wí bɔ gɛ aà le. Wi̋liɔ dɔ̃o
tó a n tó. 32 Ɔ aa zwã̀nkasaɔ dɔ̀ ń pi, aa ba dɔ̀ ń nɔɛ, aa gɛ̀ Isailiɔ kía lè aa mɛ̀: N zɔ̀blena
Bɛnadada mɛ̀ ǹ a tó. Ɔ Isailiɔ kía mɛ̀: Asi a ku fá! Ma gbɛ̃́ɛ. 33 Yã́pi kɛ̀ gbɛ̃́piɔnɛ àsi na ũ, ɔ̃
aa yã́pi gbã̀ wà kũ̀ aa mɛ̀: Ao, Bɛnadadaá n gbɛ̃́ɛ. Ɔ kí mɛ̀: A̋ gɛ à aà sɛ mɔò. Kɛ́ Bɛnadada
mɔ̀, ɔ̃ Ahabu òɛ̀ aà gɛ̃anɔ a sɔ̃́gou. 34 Ɔ Bɛnadada òɛ̀: Wɛ̃́lɛ pɔ́ ma mae si̋ n maewaɔ, má ɛa
sɔaanɛ, níɔ laata Damasi lá ma mae kɛ̀ Samaliwa. Ɔ Ahabu mɛ̀: Wà lɛdoũkɛ bee musu, mí
n gbaɛ. Ɔ à lɛdoũkɛ̀aànɔ à aà gbàɛ.

A̋nabi ki Ahabu daa yã́u

35 Dii ò ãnabi gãli gbɛ̃ɛɛ à o a gbɛ̃́deeɛ aà a lɛ́. Kɛ́ ãnabipi òɛ̀, ɔ̃ à gĩ̀. 36 Ɔ a òɛ̀: Lá ni Dii
yãmao, tó n kɛ̃a, nɔ̀ɔmusu a n dɛɛ. Kɛ́ à gɛ̃̀zɛa, ɔ̃ nɔ̀ɔmusu aà è a dɛ̀.* 37 Ãnabipi gbɛ̃e è lɔ, ɔ̃
a òɛ̀ aà a lɛ́. Ɔ à aà lɛ̀, à kɛ̀'ĩa. 38 Ɔ ãnabipi zwãa kù a wɛ́a à azĩ̀a lĩ̀lɛ, ɔ̃ à gɛ̀ lɛ́ kí dã́ zɛ́ lɛ. 39 Kɛ́
kí lɛ́ gɛ̃, ɔ̃ ãnabipi lɛzùaàzi à mɛ̀: Mapi n zɔ̀blena, kɛ́ ma gɛ zĩ̀lau, ɔ̃ gbɛ̃e mɔ̀ ma kĩ́i ń gɔ̃ɛeo,
à mɛ̀ màɔ aà dɔ̃́aɛ. Tó má tò à pĩ̀lia, ma wɛ̃ni gɛ̃̀ yã́uɛ, ge má ĩ̀abo ã́nusu kiloo bla sɔosaiɛ.
40 Kɛ́ ma laai tà gupãlei, ɔ̃ gɔ̃ɛpi gɛ̃̀zɛa. Ɔ Isailiɔ kía òɛ̀: Lá wa ĩ̀adama ɔ̃ ń ò we. 41 Ã zwãapi
gò a wɛ́a kpakpa, ɔ̃ Isailiɔ kía aà dɔ̃̀ ãnabi ũ. 42 Ɔ ãnabipi òɛ̀: Dii mɛ̀ lá n gɔ̃ɛ pɔ́ á dĩ̀lɛ aà ga
gbàɛ, n wɛ̃ni gɛ̃̀ yã́uɛ, n zĩ̀gɔ̃ɔ i gaga aà zĩ̀gɔ̃ɔ gɛ̃ɛ ũ. 43 Ɔ Isailiɔ kía dàzɛu, àlɛ tá a bɛ Samali.
Aà nɔ̀sɛ yà, à oosĩ̀si.

21

Nabɔti vɛ̃ɛbu

1 Bee gbɛa Yezɛlɛɛ gbɛ̃e ku, aà tɔ́n Nabɔti. A vɛ̃ɛbu vĩ̀ Yezɛlɛɛ, Samali kí Ahabu bɛ saɛ.
2 Ɔ Ahabu òɛ̀: N n vɛ̃ɛbu kpaa mà kɛ dò kaa ũ, asa a ku ma bɛ saɛɛ, mí vɛ̃ɛbu pɔ́ a maa dɛ
beea kpama a gɛ̃ɛ ũ. Tó ń yei, má ĩ̀abonɛ ń ã́nusuo a bɛɛɛ lɛ́u. 3 Ɔ Nabɔti ò Ahabuɛ: Kai, a
kɛo! Má fɔ̃ túbi pɔ́ ma deziɔ tòmɛɛ kpamao. 4 Ɔ Ahabu nɔ̀sɛ yà, à tà bɛ ń oosisio, kɛ́ Yezɛlɛɛ
gbɛ̃́ Nabɔtipi òɛ̀ á túbi pɔ́ a deziɔ tòɛ kpawào yã́i. Ɔ à wùlɛ a liiwa, à aɛdɔ̀ gĩ̀wa, à gĩ̀ pɔblei.
5 Aà na Zezabɛli mɔ̀ aà là à mɛ̀: Bɔ́mɛ n le n oosĩ̀si, ńlɛ pɔbleo ni? 6 Ɔ a wèwà à mɛ̀: Má ò
Yezɛlɛɛ gbɛ̃́ Nabɔtiɛ ma mɛ̀ aà a vɛ̃ɛbu kpaa, mí ĩ̀aboɛ̀ ń ã́nusuoɛ. Tó vɛ̃ɛbu pãle a yei sɔ̃,
mí kpawà a gɛ̃ɛ ũ. Ɔ à mɛ̀ á kpao. 7 Ɔ Zezabɛli òɛ̀: N Isailiɔ kíakɛ yãkɛan wea? Fɛlɛ pɔble ń
pɔnao, má Yezɛlɛɛ gbɛ̃́ Nabɔti vɛ̃ɛbu enɛ.

8 Ɔ à láɔ kɛ̃̀kɛ̃ ń Ahabu tɔ́o, à aà tãana seela kɛ̀wà, a kpɛ̃̀sãkpãsã gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń kíabui pɔ́
kú Nabɔti wɛ̃́lɛ guuɔnɛ. 9 Lápiɔ guu à mɛ̀: A lɛyegɔɔ dilɛ, í a kpàwakɛ. A zɔ̃lɛkĩ̀i maa kpa
Nabɔtiwa gbɛ̃́ɔ guu, 10 í gbɛ̃́ giaɔ wɛɛlɛ gbɛ̃ɔn pla à ń kálɛ aà aɛ. Aai yãdɔwà aa mɛ à Lua
ń kíao tɔbɛ̃ɛsĩ̀ɛ, í aà kũ bɔaànɔ wɛ̃́nkpɛ à aà pápa ń gbɛo à dɛ. 11 Ɔ Nabɔti wɛ̃́lɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń
kíabuiɔ kɛ̀ lá Zezabɛli ò taala pɔ́ á kpɛ̃̀sãnɛ́ɔ guuwa. 12 Aa lɛyegɔɔ dĩ̀lɛ, ɔ̃ aa zɔ̃lɛkĩ̀i maa kpà
Nabɔtiwa gbɛ̃́ɔ guu. 13 Ɔ gbɛ̃́ gia gbɛ̃ɔn plapiɔ mɔ̀ zɔ̃̀lɛ aà aɛ, aa yãdɔ̀wà gbɛ̃́ɔ wáa aa mɛ̀ à
Lua ń kíao tɔbɛ̃ɛsĩ̀ɛ. Ɔ wà aà kũ̀ wà bɔ̀aànɔ wɛ̃́nkpɛ, wà aà pàpa ń gbɛo wa dɛ̀. 14 Ɔ wà
lɛ́kpãsãkɛ̀ Zezabɛliɛ wà mɛ̀ wà Nabɔti pàpa ń gbɛo wa dɛ̀.

15 Kɛ́ Zezabɛli mà wà Nabɔti pàpa ń gbɛo wa dɛ̀, ɔ̃ à gɛ̀ a ò Ahabuɛ à mɛ̀: Fɛlɛ gɛ Nabɔti
vɛ̃ɛbu pɔ́ à gĩ̀onɛ́pi sɛ n pɔ́ ũ, asa a ku lɔo, à gà. 16 Kɛ́ Ahabu mà Nabɔti gà, ɔ̃ à fɛ̀lɛ lɛ́ gɛ́ aà
vɛ̃ɛbu sɛ́i a pɔ́ ũ.

17 Ɔ Dii yã'ò Tisɛbɛ gbɛ̃́ Ɛliaɛ à mɛ̀: 18 Fɛlɛ gɛ́ Samali kí Ahabu lei. A gɛ̀ Nabɔti vɛ̃ɛbu sɛ́i,
a ku we. 19 Oɛ̀ ma Dii ma mɛ̀, gbɛ̃́ ɔ̃ a dɛ̀ à mɔ̀ a túbi sɛ́io lò? Ní oɛ̀ lɔ, gu pɔ́ gbɛ̃ɔ Nabɔti au
sɛ̃̀sãu, we aa aàpi pɔ́ sãsãu sɔ̃.

20 Kɛ́ Ahabu Ɛlia è à mɛ̀: Ma ibɛɛ, n bɔa fá! Ɔ Ɛlia òɛ̀: Ee, ma bɔma kài! Asa n nzĩ̀a kpà
yã́ pɔ́ kɛ̀ Diiɛ vãiwaɛ. 21 Ɔ Dii mɛ̀ á vãikɛnɛ, á kɛ n buiɔnɛ sàabu. N gɔ̃ɛe a gɔ̃ Isaili bùsuuo,
wɛ̃́ɛn nò, zɔn nò. 22 A kɛ n uaɛ lá á kɛ̀ Nɛba nɛ́ Yeloboaũ uaɛwaɛ, lá á kɛ̀ Ahia nɛ́ Baasa
uaɛwa, asa n Isailiɔ daa duunkɛau aà pɔ fɛ̀lɛɛ̀. 23 Zezabɛli sɔ̃, Dii mɛ̀ gbɛ̃ɔ aà so Yezɛlɛɛ bĩ́i
saɛɛ.* 24 Gbɛ̃ɔ n gbɛ̃́ pɔ́ aa gaga wɛ̃́lɛuɔ só, bãɔ i n gbɛ̃́ pɔ́ aa gaga sɛ̃uɔ ble.

25 Gbɛ̃e ku yãa lán Ahabuwao, à azĩ̀a kpà yã́ pɔ́ Dii yeiowaɛ, mɛ́ aà na Zezabɛli ĩ̀
tɛ́kpaaàgu. 26 A yã́ pɔ́ wa ye a gĩ̀yãio kɛ̀ maamaaɛ, à tɛ̀ tã́aɔzi lán Amɔle pɔ́ Dii ń yá
Isailiɔnɛɔwaɛ.

* **20:36** 1Kia 13.24 * **21:23** 2Kia 9.36

27 Kɛ́ Ahabu yá̃pi mà, à a ula ga kɛ̃̀ à zwà̃nkasaɔ dà, ɔ̃ à lɛyè. A ì ń zwà̃nkasapiɔ daa, à
táa'ò busɛbusɛ. 28 Ɔ Dii ò Ɛliaɛ: 29 N è lá Ahabu azĩ̀a bùsamɛɛa? Lá à azĩ̀a bùsamɛɛ, má
vãipi kɛ aà uaɛ aà gɔɔo. Aà nɛgɔ̃ɛ ɔ̃ má vãipi kɛ aà uaɛ.

22

A̋nabi Mise yá̃ pɔ́ a su oa Ahabuɛ
(2Lad 18.1-27)

1 A̋ kà wɛ̃̀ àaɔ̃ kɛ́ Siliɔ ń Isailiɔ i zĩ̀ka ń kɔ̃oo. 2 A wɛ̃̀ àaɔ̃depi guu ɔ̃ Yudaɔ kí Yosafa gɛ̀
Isailiɔ kía lè. 3 A mɔ lè Isailiɔ kía ò a gbɛ̃́ɔnɛ yãa à mɛ̀: A̋ dɔ̃ kɛ́ Lamɔtu Galada á wá pɔ́ɛ
yãao lò? Kási wi a sia Siliɔ kíawa yãkɛkɛo. 4 Ɔ à Yosafa là à mɛ̀: Nyɔ̃ gɛmanɔ zĩ̀u Lamɔtu
Galadao lé? Ɔ Yosafa wèwà à mɛ̀: Wá doũɛ, ma gbɛ̃́ɔá n gbɛ̃́ɔnɛ. Ma sɔ̃́ɔá n sɔ̃́ɔnɛ. 5 Ɔ à
ɛ̀a mɛ̀: Dii la gĩ̀a. 6 Isailiɔ kíapi ãnabi ɛgɛnaɔ kà̃aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla taawa, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Mà
gɛ́ zĩ̀u Lamɔtu Galadadeɔwa yà̃, ge mà ká̃maboɛ? Ɔ aa wèwà aa mɛ̀: Gɛ́! Dii a ń nanɛ n
ɔzĩ̀ɛ. 7 Ɔ Yosafa mɛ̀: Dii ãnabi ku la, wà e wà aà laoa? 8 Ɔ Isailiɔ kía wèwà à mɛ̀: Gɔ̃ɛe
ku lɔ, aà tɔ́n Mise, Imɛla nɛ́ɛ. A fɔ̃ yãgbɛawɛ̃ɛ Diiwa, ãma má yeaàzi no, asa ĩ̀li àsi maa
omɛɛ ziio, sema a bɛ̃̀ɛ. Ɔ Yosafa mɛ̀: Nsu o màao kí! 9 Ɔ Isailiɔ kía a ĩ̀wae sĩ̀si, a òɛ̀: Gɛ ǹ
Imɛla nɛ́ Mise sísi aà mɔ kpakpa. 10 Isailiɔ kía ń Yudaɔ kí Yosafao baade a kible'ula daa,
aa zɔ̃lɛa ń báaɔwa pɔ́wɛngbɛ̃zɛ pɔ́ kú Samali bĩ́ibɔlɛ saɛ, ɔ̃ ãnabi ɛgɛnapiɔ lɛ́ yãyaaa'o ń aɛ.
11 Kenaana nɛ́ Zedekia mɔsi pĩ̀ lán kɔ́baɔwa à mɛ̀: Dii mɛ̀ kɔ́baɛ beeɔ ɔ̃ ńyɔ̃ Siliɔ zɔ̃zɔ̃ò ǹ ń
dɛdɛò píi. 12 Ɔ ãnabipiɔ lɛ́ yá̃ doũ o ḿpii aalɛ mɛ: Gɛ́ lɛ́lɛi Lamɔtu Galadawa, ńyɔ̃ fuao. Dii
ń nánɛ n ɔzĩ̀ɛ. 13 Gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ Mise sísii òɛ̀: A̋nabi dãɔ lɛ́ kɛ̀ doũɛ laɔ! A̋si maa aalɛ o kíɛ. Yã
doũpi o sɔ̃, àsi maa oɛ̀. 14 Ɔ Mise mɛ̀: N Dii kuao, yá̃ pɔ́ Dii òmɛɛ, bee má o kípiɛ.
15 Kɛ́ à kà, ɔ̃ kí aà là à mɛ̀: Mise, wà gɛ́ zĩ̀u Lamɔtu Galadawa yà̃, ge wà ká̃maboɛ? Ɔ
a wèwà à mɛ̀: Gɛ́ lɛ́lɛiwà mɛ̀! Nyɔ̃ fuao. Dii ń nánɛ n ɔzĩ̀ɛ. 16 Ɔ kí òɛ̀: Gɛ̃n ũma ń ye mà
onɛ ńsu ɛɛtomɛɛo ni? Sĩ̀ana o ń Diio. 17 Ɔ Mise mɛ̀: Ma Isailiɔ è fãaaa sĩ̀sĩ̀ɔ pɔlɛu lán sã pɔ́
dãna vĩ̀oɔwa.* Ɔ Dii òmɛɛ, gbɛ́piɔ dɔaana vĩ̀o, an baade tá a bɛ ń a aafiao. 18 Ɔ Isailiɔ kía
ò Yosafaɛ: Ni ma we ya? Mi onɛ ĩ̀li àsi maa omɛɛo, sema a bɛ̃̀ɛo lò? 19 Ɔ Mise ɛ̀a mɛ̀: Dii
yãma! Ma Dii è zɔ̃lɛa a gĩ́naa,† luabɛ gbɛ̃́ɔ zɛa aà saɛ píi ɔplaai ń zɛɛio.‡ 20 Ɔ Dii mɛ̀: Démɛ a
e kɔ̃nikɛmɛɛ Ahabuɛ aà gɛ́ lɛ́lɛi Lamɔtu Galadawa, i ga wei? Ɔ wá̃anɛ ò kɛ́wa, lootɛ̃ ò kɛ́wa.
21 Ɔ nisĩ̀nae bɔ̀ mɔ̀ zɛ̀ Dii aɛ à mɛ̀: Mámɛ má gɛ́ kɔ̃nikɛɛ̀. Ɔ Dii aà là à mɛ̀: Nyɔ̃ kɛ kpelewa ni?
22 Ɔ a wèwà à mɛ̀: Má gɛ sóso ká aà ãnabiɔnɛ ń lɛ́u nisĩ̀n ɛɛde ũɛ.§ Ɔ Dii mɛ̀: Nyɔ̃ kɔ̃nikɛɛ̀,
ńyɔ̃ fuao. Gɛ ǹ kɛ màa. 23 Màa nisĩ̀n ɛɛdepi sòso kà n ãnabiɛ beeɔnɛ ń lɛ́u ḿpii, kási sɔ̃ àsi
bɛ̃̀ɛ ɔ̃ Dii ò n yá̃ musu. 24 Ɔ Kenaana nɛ́ Zedekia gɛ̀ Mise sãnkɛ à mɛ̀: Zɛ́ kpele Dii Nisĩ̀na sɛ̀
à gòa à gɛ̀ yã'ònɛi? 25 Ɔ Mise wèwà à mɛ̀: Gɔɔ pɔ́ n gɛ ulɛi kpɛ́u kpɛa, gɔɔ bee ńyɔ̃ dɔ̃. 26 Ɔ
Isailiɔ kía mɛ̀: A Mise kũ taò wɛ́lɛ kía Amɔ ń ma nɛ́ Yoasio kĩ́i. 27 I onɛ́ ma mɛ̀ aa aà dakpɛu,
aaiɔ pɛ̃ɛ ń ío kpawà yɔɔyɔɔ e mà gɛ suò aafia. 28 Ɔ Mise mɛ̀: Tó n su aafia, Dii mɛ́ i damɛɛ
má ònɛo. Ɔ Mise ɛ̀a mɛ̀: A̋ baade píi ma yá̃pi màò lò?

Ahabu gaa Lamɔtu Galada
(2Lad 18.28-34)

29 Isailiɔ kía ń Yudaɔ kí Yosafao gɛ̀ Lamɔtu Galada. 30 Ɔ Isailiɔ kía ò Yosafaɛ: Má azĩ̀a
lilɛɛ, mí si zĩ̀u. Mpi sɔ̃ ǹyɔ̃ ku la ń n kible'ulao daa. Ɔ Isailiɔ kía azĩ̀a lĩ̀lɛ à sĩ̀ zĩ̀u. 31 A mɔ
lè Siliɔ kía ò a sɔ̃́go dɔaana gbɛ̃ɔn baakwi ń plaoɔnɛ à mɛ̀: A̋su gbɛ̃e wɛ zĩ̀piuo, nɛ́fɛ̃nɛnan
nò, gbɛ̃zɔ̃ɔn nò, sema Isailiɔ kía ado. 32 Kɛ́ sɔ̃́go dɔaanapiɔ Yosafa è, aalɛ e Isailiɔ kíaɛ. Kɛ́
aa sùwà, ɔ̃ Yosafa wiilɛ̀. 33 Kɛ́ aa è Isailiɔ kía no, ɔ̃ aa aà tò we.

---

* **22:17** Nao 27.17 † **22:19** Isa 6.1 ‡ **22:19** Yob 1.6 § **22:22** 2Tɛs 2.11-12

34 Kɛ́ gbɛ̃e ka tɔ̃̀ Isailiɔgu pã yã́i, ɔ̃ à gɛ̀ Isailiɔ kíapi pà à gɛ̃̀ aà mɔ̀ ula pɛɛkĩ̀iɔ zãnguo. Ɔ̃ a
ò a sɔ̃́godeɛ: Lɛliaa wà bɔ zĩ̀u, wà ma wiwiɛ we. 35 Zĩ̀pi gbãakũ̀ gɔɔ bee, mɛ́ wa kípi kṹkũa
zɛa a sɔ̃́go guu, aà aɛ dɔa Siliɔwa. Gu pɔ́ wà aà wĩ̀wiupi lɛ́ aubɔ, àlɛ ká sɔ̃́go guu. Oosi ɔ̃ à
gà. 36 Kɛ́ ĩ̀atɛ̃ lɛ́ gɛ̃ kpɛ́u, zĩ̀gɔ̃ɔ wiilɛ̀kɔ̃i aa mɛ̀ baade tá a bùsuu e a bɛ wɛ̃́lɛu. 37 Màa kípi gà,
ɔ̃ wà aà gɛ sɛ̀ sùò Samali wa vĩ̀. 38 Wà aà sɔ̃́go pĩ̀pi Samali íkalɛkĩ̀i, gu pɔ́ káaluaɔ ĩ̀ zu'ou, ɔ̃
gbɛ̃ɔ mɔ̀ aà au sã̀sã lá Dii òwa.
39 Ahabu yã́ kĩ̀niɔ ku Isaili kíaɔ ladau, yã́ pɔ́ a kɛ̀ɔ píi ń kpɛ́ pɔ́ a dɔ̀ ń wesa swaao ń wɛ̃́lɛ
pɔ́ a kɛ̀kɛ kàlɛɔ. 40 Kɛ́ Ahabu gà, ɔ̃ aà nɛ́ Aazia zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

Yudaɔ kí Yosafa
(2Lad 20.31-21.1)

41 Isailiɔ kí Ahabu kpalablea wɛ̃̀ síiɔ̃de guu ɔ̃ Asa nɛ́ Yosafa gɔ̃̀ Yudaɔ kía ũ. 42 Aà wɛ̃̀ bla
sɔosaide guu ɔ̃ à kpalablèu, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ baasɔoɛ. Aà da tɔ́n Azuba, Seli nɛ́ɛ.
43 Ã̀ zɛ̀ ń a mae Asa yãkɛaɔ yã́pii musuɛ, i pãalɛo, à yã́ pɔ́ Dii yei kɛ̀. 44 Ŋ̀ beeo i gulɛsĩ̀ pɔ́
wa bòɔ daaĩ̀o. E tia wĩ̀ɔ sa'owàɛ, wĩ̀ɔ tulaletikatɛa we.
45 Yosafa na ń Isailiɔ kíao. 46 Aà yã́ kĩ̀niɔ ku Yuda kíaɔ ladau, aà nɛgɔ̃nkɛyãɔ ń zĩ̀ pɔ́ a kàɔ
píi. 47 Tã́akpɛ káalua kĩ̀ni pɔ́ gɔ̃̀ aà bùsuu za a mae Asa gɔɔɔ, à ń mĩ̀dɛ píiɛ. 48 Ɛdɔũ bùsu
kía vĩ̀o, ɔ̃ Yosafa dɔaana dĩ̀lɛnɛ́.
49 Ã̀ ísia gó'ilɛnaɔ kɛ̀ aa gɛ́ vua sɛ́i Ofii, kási aai e bɔ̀ ń táo ísiaao, ɔ̃ aa wĩ̀wi Ɛziɔ̃gɛbɛɛɛ.
50 Gɔɔ bee ɔ̃ Ahabu nɛ́ Aazia ò Yosafaɛ aà to a gbɛ̃́ɔ da ísiaa ń aà gbɛ̃́ɔ sãnu, ɔ̃ Yosafa i weio.
51 Kɛ́ Yosafa gà, wà aà mia kpàkɔ̃i ń aà deziɔ Davidi wɛ̃́lɛu, ɔ̃ aà nɛ́ Yolaũ zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

Isailiɔ kí Aazia

52 Yudaɔ kí Yosafa kpalablea wɛ̃̀ gɛ̃o ń plaode guu ɔ̃ Ahabu nɛ́ Aazia gɔ̃̀ Isailiɔ kía ũ
Samali, à zɔ̃̀lɛ báawa wɛ̃̀ plaɛ. 53 Ã̀ yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ à zɛ̀ ń a de ń a dao yã́o ń Nɛba nɛ́
Yeloboaũ pɔ́ Isailiɔ dà duunau yãkɛaɔ. 54 Ã̀ zɔblè Baaliɛ à aà sĩ̀si, ɔ̃ à Dii Isailiɔ Lua pɔ fɛ̀lɛɛ̀
lá a mae kɛ̀wa.

KIAƆ LA̋ PLAADE
Yá̰ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Láɛ bee Isailiɔ ń Yudaɔ kpala yá̰ gbɛzã̀ɔ bɔɔlɛkɛ̀wɛ̃ɛ.

Lɛɛ 1 e 17 lɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa kpalablè e Isailiɔ kpala àɔ gɛ́ midɛi owɛ̃ɛ. Isaili kíapiɔ swá̰ gbãa, aa pãkpà Luazi, ɔ̃ Lua tò Asiliɔ kí Samanasaa Isailiɔ mɛɛwia Samali sḭ̀, à tà ń Isaili gbɛ̃eɔ a bùsuu. Yá̰pi kɛ̀ e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̃̀ 720 taawa. Gɔɔ bee ã̀nabi Ɛlia gɛ̃ɛ Elizi mɛ́ lɛ́ zḭ̀kɛ (2-13).

Lɛɛ 18 e 25 Yudaɔ kpala pɔ́ gɔ̃̀ ado e wɛ̃̀ basoplakwi yã'ò, e Babiloni kí Nɛbukanɛza gɛ̀ Yelusalɛũ sìò e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̃̀ 587. Kí Nɛbukanɛza Lua kpɛ́ wḭ̀wi, ɔ̃ à tà ń Yuda bui gbɛ̃maaɔ a bùsuu ḿpii (25).

Ɛlia ń kí Aaziao

1 Ahabu gaa gbɛa Mɔabuɔ ńzḭ̀a sḭ̀ Isailiɔwa. 2 Gɔɔ pɔ́ Aazia bã̀ɛ za a kpɛdiakɔ̃a fɛnɛntiu
Samali, àlɛ gyã̰kɛ. Ɔ à gbɛ̃́ɔ zḭ̀ à mɛ̀: A gɛ́ Ɛkɛloni dii Baalizɛbu laimɛɛ, tó má gbã̰gbã ń gyãɛ
beeo. 3 Ɔ Dii Malaika ò Tisɛbɛ gbɛ̃́ Ɛliaɛ: Fɛlɛ gɛ́ dai Samali kía zḭ̀naɔlɛ, ní ń la, Lua ku Isaili
bùsuuoɛ, ɔ̃ aalɛ gɛ́ yãgbɛai Ɛkɛloni dii Baalizɛbuwaa? 4 A yá̰i ma mɛ̀ Aazia a fɛlɛ lii pɔ́ a
wúlɛwàwao, a gaɛ. Ɔ Ɛlia gɛ ò màa.

5 Kɛ́ zḭ̀napiɔ ɛ̀a tà kí kḭ́i, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Akɛa a ɛa sui? 6 Ɔ aa wèwà aa mɛ̀: Gɔ̃ɛe mɛ́ mɔ̀
dàwálɛ, a òwɛ̃ɛ wà ɛa su, wí onɛ, Dii mɛ̀ á kú Isaili bùsuuoɛ, ɔ̃ n gbɛ̃́ɔ zḭ̀ yãlai Ɛkɛloni dii
Baalizɛbuwaa? A yá̰i ńyɔ̃ fɛlɛ lii pɔ́ ń wúlɛwàwao, ńyɔ̃ gaɛ. 7 Ɔ kí ń lá à mɛ̀: Gɔ̃ɛ pɔ́ mɔ̀ dàálɛ
à yã'òɛ́pi dɛ kpelewa ni? 8 Aa wèwà aa mɛ̀: Pɔ́kã ula gɔ̃ɛpi daa, mɛ́ a báa asana dɔa.* Ɔ kí
mɛ̀: Tisɛbɛ gbɛ̃́ Ɛlian we.

9 Kí a zḭ̀gɔ̃ gbɛ̃ɔn blakwi ń ń dɔaanao zḭ̀ Ɛlia kṹi, ɔ̃ aa gɛ̀ aà lè zɔ̃lɛa sḭ̀sḭ̀ musu. Dɔaanapi
òɛ̀: Lua gbɛ̃́, kí mɛ̀ pila! 10 Ɛlia wèwà à mɛ̀: Tó Lua gbɛ̃́n ma ũ, tɛ́ bɔ luabɛ, i kũma† ń n zḭ̀gɔ̃
gbɛ̃ɔn blakwiɔ. Ɔ tɛ́ bɔ̀ luabɛ, à kũ̀má ḿpii. 11 Ɔ kí ɛ̀a zḭ̀gɔ̃ gbɛ̃ɔn blakwi pãleɔ ń ń dɔaanao
zḭ̀ lɔ. Dɔaanapi mɛ̀: Lua gbɛ̃́, kí mɛ̀ pila kpakpa! 12 Ɛlia òɛ̀: Tó Lua gbɛ̃́n ma ũ, tɛ́ bɔ luabɛ,
i kũma ń n zḭ̀gɔ̃ gbɛ̃ɔn blakwiɔ. Ɔ Lua tɛ́ gbàɛ, à kũ̀má ḿpii. 13 Ɔ kí ɛ̀a zḭ̀gɔ̃ gbɛ̃ɔn blakwi
pãleɔ ń ń dɔaanao zḭ̀ a gɛ̃n àaɔ̃dei. Dɔaanapi gɛ̀ kùlɛ Ɛliaɛ à awakpàɛ̀ à mɛ̀: Lua gbɛ̃́, mapi
ń n zɔ̀blena gbɛ̃ɔn blakwiɛ beeɔ, wá wɛ̃ni da gbia. 14 Tɛ́ bɔ̀ luabɛ à kũ̀ dɔaana gbɛ̃ɔn pla
káauɔwa ń ń zḭ̀gɔ̃ɔ píi. Tiasa sɔ̃ ma wɛ̃ni da gbia. 15 Ɔ Dii Malaika ò Ɛliaɛ: Pila gɛaànɔ, ńsu
vḭ̀akɛɛ̀o. Ɔ à pḭ̀la, aa gɛ̀ kípi kḭ́i sãnu. 16 Ɔ Ɛlia ò kípiɛ: Dii mɛ̀ á kú Isaili bùsuuoɛ, ɔ̃ n gbɛ̃́ɔ
zḭ̀ yãlai Ɛkɛloni dii Baalizɛbuwaa? A yá̰i tò ńyɔ̃ fɛlɛ lii pɔ́ ń wúlɛwàwao, ńyɔ̃ gaɛ. 17 Ɔ kí
Aaziapi gà lá Dii dà Ɛliaɛ a òwa.

Yudaɔ kí Yeholaũ, Yosafa nɛ́ kpalablea wɛ̃̀ plaade guu ɔ̃ Yolaũ zɔ̃̀lɛ Aazia gbɛu, kɛ́
Aaziapi nɛgɔ̃ɛ vḭ̀o yá̰i. 18 Aazia yá̰ kḭ̀niɔ ku Isaili kíaɔ ladau.

2

Dii Ɛlia sɛ suaò a kḭ́i

1 Lá Dii Ɛlia sɛ̀ ń zàao à sùò a kḭ́in kɛ: Kɛ́ Ɛlia ń Ɛlizio bɔ̀ Giligali, aa bɛ zɛ́u. 2 Ɔ Ɛlia ò Ɛliziɛ:
Zɛ laaɔ! Dii ma zḭ̀ Bɛtɛliɛ. Ɔ Ɛlizi mɛ̀: N̄ Dii kuao ń n kuao má kɛ̃mao. Kɛ́ aalɛ gɛ́ Bɛtɛli, 3 ɔ̃
ã̀nabiɔ gãlide pɔ́ kú Bɛtɛliɔ bɔ̀ mɔ̀ Ɛlizi là aa mɛ̀: Asa ń dɔ̃ kɛ́ Dii lɛ́ n dii sima gbão lò? A
wèmá à mɛ̀: Má dɔ̃. A nílɛ! 4 Ɔ Ɛlia ò Ɛliziɛ: Zɛ laaɔ! Dii ma zḭ̀ Yelikoɛ. A wèwà à mɛ̀: N̄ Dii
kuao ń n kuao má kɛ̃mao. Ɔ aa gɛ̀ Yeliko. 5 Ã̀nabiɔ gãlide pɔ́ kú Yelikoɔ bɔ̀ mɔ̀ Ɛlizi là aa

* 1:8 Mat 3.4, Maa 1.6 † 1:10 Luk 9.54

mɛ̀: Asa ń dõ kɛ́ Dii lɛ́ n dii sima gbão lò? A wèmá à mɛ̀: Má dõɛ bɛ! A nílɛ! 6 Ɔ Ɛlia òɛ̀: Zɛ
laaɔ! Dii ma zi̍ Yuudẽiɛ. A wèwà à mɛ̀: N Dii kuao ń n kuao má kẽmao.
Ɔ aa tɛkõi, 7 ãnabi gbẽɔn blakwiɔ tɛ́ńzi. Kɛ́ gbẽɔn plapiɔ zɛ̀ Yuudẽ baa, õ ãnabipiɔ zɛ̀ kãaa.
8 Ɔ Ɛlia a ulada bɔ kpàaũ à í lɛ̀ò, õ ípi zɔ̃̀ɛ za baala e baale, à gɔ̃̀ gugii ũ, õ gbẽɔn plapiɔ bùawà.
9 Kɛ́ aa bùa, Ɛlia Ɛlizi là à mɛ̀: Bɔ́ ń ye mà kɛnɛ e Lua àɔ gɛ́ ma síimai? Ɛlizi wèwà à mɛ̀: To
n ãnabikɛgbãa pɔ́ ń vi̍ gõmɛɛ e lɛɛ pla.* 10 Ɔ Ɛlia òɛ̀: Yã́ pɔ́ ń gbɛ̀api zi̍'ũ. Gɔɔ pɔ́ Lua lɛ́ ma
sima, tó n ma e, a gõnɛɛ. Tó ni ma e sõo, ǹyõ eo. 11 Kɛ́ aalɛ yã́pi o, aalɛ gɛ́ màa, õ sɔ̃́go tɛde
ń sɔ̃́ tɛdeɔ ń kɛ́kõwa, õ Ɛlia tà musu ń zàao. 12 Kɛ́ Ɛlizi è, à wiilɛ̀ à mɛ̀: Baa! Baa! N ka Isailiɔ
zi̍kasõgoɔ ń a sõdeɔwa.† I aà e lɔo, õ à a pɔkasaɔ ga pàa. 13 A Ɛlia ulada pɔ́ wòlowà à kwɛ̀
sɛ̀lɛ, õ à ɛ̀a gɛ̀ zɛ̀ Yuudẽ baa. 14 A í lɛ̀ ń Ɛlia ulada pɔ́ á kũapio à mɛ̀: Dii Ɛlia Lua ku máɛ? Kɛ́
à í lɛ̀ò màa, õ à zɔ̃̀ɛ za baala e baale, õ à bùa.
15 Ãnabiɔ gãlide pɔ́ bɔ̀ Yelikoɔ lɛ́ gwa, õ aa mɛ̀: Ɛlia ãnabikɛgbãa gɔ̃̀ Ɛliziɛ. Ɔ aa mɔ̀ dàaàlɛ
aa kùlɛɛ̀ 16 aa mɛ̀: Wápiɔ n zɔ̀blenaɔ, wá gõsa gbãa gbẽɔn blakwiɔ vi̍. Aa gɛ́ n dii wɛɛlɛi.
Wi̍liɔ dõo tó Dii Nisi̍na aà sɛ zù gbɛ̀si̍sie musu ge guzulɛeuɛ. Ɔ Ɛlizi mɛ̀: Ásu ń zi̍o. 17 Aa
nàɛwà e à kɛ̀ɛ̀ gɛɛkpanwɛia yã́ ũ, õ à mɛ̀: A ń zi̍. Ɔ aa gbẽɔn blakwipiɔ gbàɛ, aa kpálɛkɛ̀
Ɛliazi gɔɔ àaõ, aai bɔwào. 18 Kɛ́ aa ɛ̀a sù, aa Ɛlizi lɛ̀ Yeliko, õ a òné: Mi oɛ́ ásu gɛoo lé?

Ɛlizi dabudabu sɛ̃́iaɔ

19 Wɛ̃́lɛpideɔ ò Ɛliziɛ: Gwa dii! Wá wɛ̃́lɛ kálɛa maa lá ń èwa. A í mɛ́ nao, a tɔɔlɛ lí pɔe kɛo.
20 Ɔ à mɛ̀: A wisika ta dafuu à mɔomɛɛ. Ɔ wà mɔ̀oɛ̀. 21 A gɛ̀ nibɔnai, õ à wisipi kàu à mɛ̀:
Dii mɛ̀ a ípi yɔ̀ɔkɛ̀. Ipi a mɔ́ ń gaga ge tɔɔlɛ pɔekɛsaio lɔo.‡ 22 Ɔ ípi maakũ̀ e ń a gbão lá Ɛlizi
òwa.
23 Kɛ́ Ɛlizi bɔ̀ we, àlɛ gɛ́ Bɛtɛli. Gɔɔ pɔ́ a bɛ zɛ́u, õ ɛ̀waasonaeɔ bɔ̀lɛ wɛ̃́lɛ guu, aa aà kɛ̀ pɔ́ɔpɔɔ
aa òɛ̀: Migbaa, ǹyõ gɛ́! Migbaa, ǹyõ gɛ́! 24 A li̍li wɛbi̍imá, à ń ká ń Dii tɔ́o. Ɔ wàiɔ bɔ̀lɛ líkpɛu
mɛ̀n pla, aa né gbẽɔn bla ń plaopiɔ zɔ̃̀ɛzõɛ. 25 Kɛ́ Ɛlizi bɔ̀ we, à gɛ̀ Kaamɛli, õ à ɛ̀a tà Samali.

3

Mɔabuɔ ńzi̍a sia Isailiɔwa

1 Yudaɔ kí Yosafa kpalablea wɛ̃̀ bao plasaide guu õ Ahabu né Yolaũ gɔ̃̀ Isailiɔ kía ũ
Samali, à zɔ̃̀lɛ kpalau wɛ̃̀ kuɛplaɛ. 2 A yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀, ãma i ka a de ń a dao pɔ́wao. A
Baali gbɛ pɔ́ a mae pɛ̀lɛ bi̍lɛ, 3 ãma à zɛ̀ ń duuna pɔ́ Nɛba né Yeloboaũ Isailiɔ dà a kɛauo, i
pãalɛɛ̀o.
4 Mɔabuɔ kí Mɛsa sã kpàsaɔ vi̍, i̍ɔ sãnɛbɔlɔnaɔ falubɔ Isailiɔ kíaɛ mɛ̀n ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basɔo
(100.000) ń sãsa mɛ̀n ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basɔo (100.000) kã́o. 5 Kɛ́ Ahabu gà, õ Mɔabuɔ kía azi̍a si̍
Isailiɔ kíawa. 6 Wegõɔ kí Yolaũ bɔ̀ Samali à Isailiɔ kã̀aa píi. 7 A gbɛ̃́ɔ zi̍̀ Yudaɔ kí Yosafawa
à mɛ̀: Mɔabuɔ kía azi̍a si̍a. Nyõ gɛmanɔ zi̍kai ń Mɔabuɔo lé? A wèwà à mɛ̀: Má gɛ́, asa wá
doũɛ. Ma zi̍gõɔá n zi̍gõɔnɛ, ma sɔ̃́ɔá n sɔ̃́ɔnɛ.
8 Kɛ́ Yosafa mɔ̀, õ à Yolaũ là à mɛ̀: Má oi wà sélɛu wà gɛ lɛ́lɛmái? Yolaũ wèwà à mɛ̀: Wá
sélɛ Ɛdɔũ guwaiwaiuɛ. 9 Ɔ Isailiɔ kía dàzɛu ń Yudaɔ kíao ń Ɛdɔũɔ kíao. Kɛ́ aa pã̀ gui gɔɔ
sopla, õ í làa zi̍gõɔwa ń ń pɔtuoɔ. 10 Ɔ Isailiɔ kía mɛ̀: Yã́ gi̍! Dii wá kía gbẽɔn àaõɔ kã̀aa, õ
à wá ná Mɔabuɔnɛ ń ɔzi̍a? 11 Ɔ Yosafa mɛ̀: Dii ãnabie ku la aà Dii lawẽɛo lé? Ɔ Isailiɔ kía
i̍wae mɛ̀: Safata né Ɛlizi ku la. Ɔmɛ i̍ íka Ɛliaɛ a ɔwa yãa. 12 Ɔ Yosafa mɛ̀: Dii yã́ kuwà. Ɔ
Isailiɔ kía ń Yosafao ń Ɛdɔũɔ kíao gɛ̀ Ɛlizi ki̍́i. 13 Ɔ Ɛlizi ò Isailiɔ kíaɛ: Wá yã́ kõ'è má ni? Gɛ́
n de ń n dao tã́adeɔ ki̍́i. Ɔ Isailiɔ kía wèwà à mɛ̀: Aawo! Wá kía gbẽɔn àaõ, Dii mɛ́ wá
kãaa, àlɛ wá na Mɔabuɔnɛ ń ɔzi̍. 14 Ɔ Ɛlizi òɛ̀: N Dii Zi̍gõde pɔ́ mi zi̍kɛɛ̀ kuao, mɛ́ i kɛ Yudaɔ
kí Yosafa wɛ́ yã́i no, má wɛsɛ mà n gwa seo. 15 A mɔmɛɛ ń mɔɔnlɛnao. Kɛ́ mɔɔnlɛnapi nà a
lɛawa, õ Dii gbãamɔ̀ Ɛliziwa 16 à mɛ̀: Dii mɛ̀ à ɛyõyõ swa'ɛɛ beeu. 17 Dii mɛ̀ á zàa'i̍ana ń louo

---

* 2:9 Iko 21.17 † 2:12 2Kia 13.14 ‡ 2:21 Bɔa 15.22-26

eo, kási ì a swa'ɛɛ bee paɛ, ì mi ń á zuɔ ń á zàa'ìnaɔ. 18 Dii kɨ̃i yápiá faaiɛ. A Mɔabuɔ naɛ́ á
ɔzì lɔɛ. 19 Á lɛ́lɛ an wɛ̃́lɛ maa bɨ̃́ideɔwa píi, ì lí pɔ́ wì a bɛ bleɔ zɔ̃zɔ̃ píi, ì nibɔnaɔ wɛna píi, ì
bugbɛ kɛfɛnaɔ ɔ̃̀kpa ń gbɛo píi. 20 Kɛ́ gu dɔ̀ sa kɔɔ ogɔɔ, ɔ̃ ì bɔ̀ Ɛdɔũ bùsu oi à dà tɔɔlɛa píi.

21 Kɛ́ Mɔabuɔ mà kípiɔ mɔ̀ zìkaińnɔ, aa gbɛ̃́ pɔ́ kà pɔ́ naańziɔ sìsi píi nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ, ɔ̃ aa
ń kãaa ń bùsu zɔ̃lɛu. 22 Kɛ́ aa fɛ̀lɛ kɔɔ, ìatɛ̃ dɔa ípiwa ń aɛ, a dɛnɛ́ tɛ̃́ɛɛ lán auwa. 23 Ɔ aa mɛ̀:
Aun we! Kípiɔ lìaa ń kɔ̃o aa kɔ̃ dɛ̀dɛɛ fá! Mɔabuɔ, wà gɛ́ ń pɔ́ɔ sɛ́lɛi! 24 Kɛ́ aa kà Isailiɔ bɔ̀ou,
ɔ̃ Isailiɔ fɛ̀lɛ lɛ̀lɛmá, ɔ̃ Mɔabupiɔ lɛ̀kɔ̃wa. Ɔ Isailiɔ sì ń bùsuu aa ń dɛdɛ. 25 Aa ń wɛ̃́lɛɔ wìwi,
baade gbɛ sɛ̀lɛ zùzu bugbɛ kɛfɛnaɔu aa dà bugbɛpiɔla píi. Aa nibɔnaɔ wɛnà píi, aa lí pɔ́
wì a bɛ bleɔ zɔ̃̀zɔ̃ píi. An mɛɛwia Kilalɛsɛ mɛ́ gɔ̃̀ ado lɛ́solɛso, ɔ̃ gbɛ̀zunaɔ lìai, aalɛ wɛ̃́lɛpi
bɨ̃́i papa ń gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛo. 26 Kɛ́ Mɔabuɔ kía è wa ye zìblewa, ɔ̃ à fɛ̃ndadeɔ sɛ̀ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń
basɔoo (700), aa gbɛ̃́piɔ kɛ̃aaɛ Ɛdɔũɔ kía tufawa, ɔ̃ aa fùa. 27 Ɔ à a nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia pɔ́ a kpalable
a gbɛu sɛ̀ sa'ɔ̀ɔ bɨ̃́iwa. Ɔ gili gɛ̃̀ Isailiɔgu, aa gɔ̀ Mɔabuɔla aa tà ń bùsuu.

4

Gyaa nisi tùu yɑ̃́

1 Ánabiɔ gãli gbɛ̃ɛ na wiilɛ̀ Ɛliziwa à mɛ̀: Ma zɑ̃́ pɔ́ dɛ n gbɛ̃́ ũ gà. N dɔ̃ kɛ́ n gbɛ̃́pi Dii vìa
vì. Aà fìade lɛ́ mɔ́ ma nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn plaɔ sɛ́lɛi a zɔɔ ũɛ. 2 Ɔ Ɛlizi ɔ̀ɛ: Bɔ́ ń ye mà kɛnɛi? Bɔ́ ń vì
n kpɛ́ui? A mɛ̀: Mapi n zɔ̀blena, nísi pɔ́ kú tùu guu we bàasio má pɔe vìo. 3 Ɔ Ɛlizi mɛ̀: Bɔ
gãaɛ, ní ta giiɔ gbɛagbɛa n gbɛ̃́deeɔwa píi, i kɛ yɔɔnnɔ no, 4 ní gɛ̃ kpɛ́u ǹ zɛtaálɛ ń n nɛ́ɔ, níɔ
nísika tapiɔ guu, ta pɔ́ pà niɔ dilɛ saalo.

5 Ɔ nɔɛpi fɛ̀lɛ bɔ̀ aà kɨ̃́i, à gɛ̀ lɛ́ kɛ màa. A gɛ̃̀ kpɛ́u ń a nɛ́ɔ à zɛtà, aalɛ ta dɔɛ̀, ɔ̃ àlɛ nísikakau.
6 Kɛ́ tapiɔ pà píi, a ò a nɛ́ doɛ aà ta dɔ, ɔ̃ a ɔ̀ɛ ta ku lɔo, ɔ̃ nísipi zɛ̀ kyó. 7 A gɛ̀ a ò Lua gbɛ̃́piɛ,
ɔ̃ Lua gbɛ̃́pi mɛ̀: Gɛ ǹ nísipi yía, ní fìaboò, mpi ń n nɛ́ɔ íɔ pɔble ń a kìni pɔ́ gɔ̃̀o.

Ɛlizi Sunɛũ nɔɛ nɛ́ vua

8 Gɔɔewa Ɛlizi gɛ̀ Sunɛũ. Nɔɛ tɔdee ku we, à nàɛwà aà pɔble a bɛ, ɔ̃ a blè. Za gɔɔ bee tó àlɛ
gɛ̃ we, ì bɔlɛ pɔble weɛ. 9 Ɔ nɔɛ tɔdepi ò a zɑ̃́ɛ: Má dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ìɔ gɛ̃ la mɔ̀ɔmɔɔpiá Lua gbɛ̃́
zálalaɛ. 10 Wà kpɛ́ nɛ́na di wá kpɛ́ musu, wí lii dilɛɛ̀ we ń táabũnuo ń kìlao ń fìliao. Tó à
mɔ̀ wá gwai, ìli pila we.

11 Gɔɔewa kɛ Ɛlizi mɔ̀ we, à pìla a kpɛ́piu, a wúlɛau. 12 Ɔ a ò a zìkɛna Geaziɛ. Sunɛũ nɔɛpi
sísi. Kɛ́ à aà sìsi, ɔ̃ à mɔ̀ zɛ̀ Ɛlizi aɛ. 13 Ɔ Ɛlizi ò Geaziɛ: Oɛ̀ à dɛ̃ɛkà à pɔ́ɛ beeɔ kɛ̀wɛ̃ɛ píi. Bɔ́ a
ye wà kɛɛ sɔ̃i? A ye wà a yɑ̃'o kí ge zìgɔ̃ɔ dɔaanaɛa? Ɔ nɔɛpi mɛ̀: Kua ma ua pɔe lɛ́ kɛ́sãao.
14 Kɛ́ nɔɛpi bɔ̀, ɔ̃ Ɛlizi mɛ̀: Bɔ́ wà kɛɛ̀i? Ɔ Geazi wɛ̀wà à mɛ̀: A nɛgɔ̃ɛe vìo, mɛ́ aà zɑ̃́ zikũ̀. 15 Ɔ
Ɛlizi mɛ̀: N aà sísi. Kɛ́ à aà sìsi, ɔ̃ à mɔ̀ zɛ̀ kpɛɛlɛ. 16 Ɔ Ɛlizi ɔ̀ɛ: Zii maa'i ńyɔ̃ɔ nɛgɔ̃ɛ kpaa n
kùɛ.* Ɔ nɔɛpi mɛ̀: Aawo Lua gbɛ̃́ ma dii, ńsu ɛɛto mapi n zɔ̀blenaɛo.

17 Ɔ nɔɛpi nɔsì. Kɛ́ wɛ̃ sù, à nɛ'ì gɔ̃ɛ ũ lá Ɛlizi ɔ̀ɛwa. 18 Nɛ́pi gbãakũ̀. Gɔɔewa à gɛ̀ a mae
lɛ̀ bua pɔkɛkɛnaɔ kɨ̃́i. 19 Ɔ a ò a maepiɛ: Ma miɛ! Ma miɛ! Ɔ aà maepi ò a zìkɛnaɛ: Nɛ́pi
sɛ taò a daɛ. 20 Kɛ́ à aà sɛ̀ tàò a daɛ, ɔ̃ aà dapi aà sɛ kpà a gbáa. Kɛ́ ìatɛ̃ kà minanguo, ɔ̃ à
gà. 21 A dɛ̀dɛaànɔ Lua gbɛ̃́pi kpɛ́u, à aà wùlɛ aà liiwa, ɔ̃ à bɔ̀ à zɛtàaàlɛ. 22 A a zɑ̃́ sìsi, ɔ̃ a
ɔ̀ɛ: Zìkɛnaɔ do gbaɛmɛɛ ń zàa'ìnao. Má ye gɛ́ Lua gbɛ̃́pi kɨ̃́i kpakpaɛ. Má su tia. 23 Ɔ à aà
là à mɛ̀: Bɔ́yãi ńlɛ gɛ́ aà kɨ̃́i gbãi? Mɔ dafu ge kɑ̃́mabogɔɔzìn gbão. Ɔ nɔɛpi mɛ̀: Yãe kuo.
24 A káoyè zàa'ìnaɛ à dìkpɛ, ɔ̃ a ò a zìkɛnaɛ: N a lɛ́ kṹ wà gɛ́. Nsu zɛo, sema má ònɛ bàasio.
25 Aa dàzɛu aa gɛ̀ Lua gbɛ̃́pi kɨ̃́i Kaamɛli gbɛ̀sìsì musu. Kɛ́ Lua gbɛ̃́pi aà è kãaa, a ò a zìkɛna
Geaziɛ: Sunɛũ nɔɛ gwa, àlɛ mɔ́ kee! 26 Bàalɛ gɛ́ daiaàlɛ, ní aà la, tó a aafia ń a zɑ̃́o ń a nɛ́o.
Ɔ nɔɛpi wɛ̀wà à mɛ̀: Aafiaɛ! 27 Kɛ́ à kà Lua gbɛ̃́pi kɨ̃́i gbɛ̀sìsìpi musu, ɔ̃ à aà kṹ a gbáwa. Kɛ́

* **4:16** Daa 18.14

Geazi mɔ̀ ɔzɔ̃iaàzi, ɔ̃ Lua gbɛ̃́pi mɛ̀: N aà to we. Aà nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpàɛ, ɔ̃ Dii ùlɛmɛɛ, i a yɑ̃'omɛɛo.
28 Ɔ nɔɛpi mɛ̀: Ma dii, ma nɛgɔ̃ɛ gbɛ̀ama yɑ̃̀? Mi mɛ ńsu ma wɛtotonkɛoo lé?
29 Ɔ Ɛlizi ò Geaziɛ: N n ula kɑ̃aa ǹ kṹ. Ma lípana sɛ bàalɛ. Tó n kpaaũ ń gbɛ̃ɛo, ńsu
fɔkpawào. Tó gbɛ̃ɛ fɔkpàma sɔ̃, ńsu weo. Gɛ ǹ ma lípanapi di nɛ́pi oaa. 30 Ɔ nɛ́pi da mɛ̀:
N Dii kuao ń n kuao má tá n saio. Ɔ à bɔ̀ tɛaàzi. 31 Geazi dɔ̀aanɛ́ à gɛ̀ lípanapi dì nɛ́pi oaa,
ɑ̃ma i kɩ̃́ikɛo, i yɑ̃e kɛo. Ɔ Geazi ɛ̀a gɛ̀ dà Ɛlizilɛ, a òɛ̀: Nɛ́pi i vuo. 32 Kɛ́ Ɛlizi kà kpɛ́pi kɩ̃́i, à
nɛ́pi è wúlɛa a liiwa gɛ̀. 33 Ɔ à gɛ̃̀ à zɛtà, à wabikɛ̀ Diiwa. 34 Ɔ à wùlɛ nɛ́piwa. A lɛpɛ̀ aà lɛ́wa,
à wɛpɛ̀ aà wɛ́u, à ɔdàda aà ɔɔu, à kùa kɑ̃́ màmawà e aà mɛ gɛ̀ wɑ̃a kṹ. 35 Ɛlizi fɛ̀lɛwà, àlɛ
táa'o kpɛ́piu, à gɛ́ le à su la, ɔ̃ à ɛ̀a gbɛsɛdì nɛ́piwa lɔ.† Ɔ nɛ́pi nisɑ̃̀ gɛ̃n sopla à a wɛ́ wɛ̃̀. 36 Ɔ
Ɛlizi Geazi sìsi a òɛ̀: Sunɛũ nɔɛpi sísi. Kɛ́ à mɔ̀, ɔ̃ Ɛlizi òɛ̀: N n nɛ́ sɛ́. 37 A gɛ̃̀ kùlɛ aà gbázì à
wùlɛɛ̀, ɔ̃ à a nɛ́pi sɛ̀ bɔ̀ò.

Ɑ̃nabiɔ gɑ̃li blɛ yɑ̃́

38 Ɛlizi tà Giligali. Gɔɔ bee imina kà bùsupiu. Ɑ̃nabiɔ kɑ̃aaa aà aɛ, ɔ̃ a ò a zìkɛnapiɛ: Dàa
ditɛ. Do kuu ɑ̃nabipiɔnɛ. 39 Kɛ́ an gbɛ̃e gɛ̀ dopɔɔ wɛɛlɛi bua, ɔ̃ à bɔ̀ bòbo sɛ̃̀ pɔ́wa. A a bɛ
bòbo kà a ula pai. Kɛ́ à sùò, ɔ̃ wa pàapaa wa kà dou, gbɛ̃e dɔ̃ lá a dɛo. 40 Kɛ́ wà dopi dɑ̃̀
gbɛ̃́piɔnɛ aa pɔbleò, kɛ́ aa ìɛ, aa wiilɛ̀ aa mɛ̀: Lua gbɛ̃́, ga ku dàapiuɛ. Ɔ aai fɔ̃ blèò. 41 Ɔ Ɛlizi
mɛ̀: A pɛ̃ɛti sɛ́ mɔò. Ɔ a dɑ̃ kà dàapiu à mɛ̀: Dɑ̃nɛ́ aa ble. Ɔ pɔvɑ̃ipi làa dàapiu.
42 Gbɛ̃e bɔ̀ Baali Salisa à mɔ̀ Lua gbɛ̃́piɛ ń pɛ̃ɛ pɔ́ wa kɛ̀ ń pɔ́wɛn sɛ̃́iao mɛ̀n bao ń mase
dafuo. Ɔ Ɛlizi mɛ̀: Kpa gbɛ̃́piɔwa aa só. 43 Ɔ aà zìkɛna aà là à mɛ̀: Gbɛ̃́piɔ gbɛ̃ɔn basɔoɛ,
kpelewa má bee dilɛnɛ́i? A wɛ̀wà à mɛ̀: Kpámá aa só, asa Dii mɛ̀ aa soɛ, a kɩ̃̀ni i ɛa gɔ̃. 44 Ɔ
a dìlɛnɛ́ aa sò a kɩ̃̀ni gɔ̃̀ lá Dii òwa.

5

Naama gbɑ̃́gbɑ̃a ń a kusuo

1 Naama mɛ́ Siliɔ kía zìgɔ̃ɔ dɔaana ũ. A bɛɛɛ vì a diiɛ mɛ́ tɔdɛɛ, asa aà sabai Dii tò Siliɔ
zìblè. Nɛgɔ̃naɛ zì guu, ɔ̃ kusu aà lè. 2 Gɔɔ pɔ́ Sili zìgɔ̃ gbɑ̃amɔnɛdɛɔ gɛ̀ Isaili bùsuu yɑ̃a, aa
nɛnɔɛnae kṹ, ɔ̃ à gɔ̃̀ Naama na zìkɛna ũ. 3 Ɔ nɛnɔɛnapi ò a diipiɛ: Tó n zɑ̃́ gɛ̀ ɑ̃nabi pɔ́ kú
Samali kɩ̃́i lé, ɑ̃nabipi a aà gbɑ̃́gbɑ̃ ń a kusuoɛ. 4 Ɔ Naama gɛ̀ kí kɩ̃́i à mɛ̀: Wɛ̃́ndia pɔ́ bɔ̀
Isaili bùsuu ò kɛ́wa kɛ́wa. 5 Ɔ Siliɔ kía mɛ̀: Fɛlɛ gɛ́. Má lákɛ̃ Isailiɔ kíaɛ. Ɔ Naama ɑ̃́nusu
nàaa kiloo ɔ̀aa do ń basoplao ń vuao kiloo bàaɔ̃kwi ń uladaɔ mɛ̀n kwi. 6 A gɛ̀ ń taala pɔ́
kí kɛ̃̀ Isailiɔ kíaɛpio lɔ. Lápi guu kí mɛ̀: Ma láɛ bee kpɑ̃̀sɑ̃nɛ ń ma ìwa Naamao, kɛ́ ǹ e ǹ aà
gbɑ̃́gbɑ̃mɛɛ ń a kusuoɛ. 7 Kɛ́ Isailiɔ kía lápi kyokɛ̀, à a ulada ga kɛ̃̀ à mɛ̀: Luan ma ũ kɛ́ mà
to gbɛ̃́ ga ge mà to gbɛ̃́ àɔ aafiaa? Bɔ́yɑ̃i à gbɛ̃́pi gbàɛa mà aà gbɑ̃́gbɑ̃ ń a kusuoi? A gwa à
gwae, àlɛ ma lɛ́wɛɛ fá!
8 Kɛ́ Lua gbɛ̃́ Ɛlizi mà Isailiɔ kía a ulada ga kɛ̃̀, à lɛ́kpɑ̃sɑ̃kɛ̀ɛ̀ à mɛ̀: Bɔ́yɑ̃i n n ulada gà ń
kɛ̃̀i? To gbɛ̃́pi mɔ ma kɩ̃́i, iɔ dɔ̃ kɛ́ ɑ̃nabi ku Isaili bùsuu. 9 Ɔ Naama gɛ̃̀ a sɔ̃́gou, à gɛ̀ zɛ̀ Ɛlizi
kpɛ́ kpɛɛlɛ. 10 Ɔ Ɛlizi gbɛ̃́ zìwà à mɛ̀: Gɛ ǹ nzìa kpálɛ Yuudɛ̃ íu gɛ̃n sopla, n mɛ i ɛa su a gbɛu
wásawasa. 11 Ɔ Naama pɔ pà, àlɛ tá à mɛ̀: Málɛ e a bɔ a kpɛ́u à mɔ zɛ ma aɛ, i Dii a Lua sísi,
i ɔdɔdɔmala, ma kusupi i láaɛa? 12 Damasi swaɔ Abana ń Faapaao í maa dɛ Isaili swaɔ íao
lé? Má fɔ̃ mà azìa kpálɛkpalɛu we mà gɔ̃ wásawasao lé? Ɔ à ɛ̀a ń pɔfɛ̃o, àlɛ tá.
13 Ɔ aà ìwaɔ sɔ̃̀aàzi aa mɛ̀: Baa, tó ɑ̃nabipi yɑ̃́ zì'ũ dànɛ yɑ̃a, ńyɔ̃ kɛo lé? Lá a ònɛ ǹ nzìa
kpálɛ íu, ní gɔ̃ wásawasa, bee mɛ́ a n fua? 14 Ɔ à gɛ̀ azìa kpàlɛkpalɛ Yuudɛ̃ íu e gɛ̃n sopla lá
Lua gbɛ̃́pi òɛ̀wa. Ɔ aà mɛ ɛ̀a sù a gbɛu wásawasa lán ɛ̀waasonawa.* 15 Ɔ Naama ń a ìwaɔ
ɛ̀a gɛ̀ Lua gbɛ̃́pi kɩ̃́i ḿpii, à zɛ̀ aà aɛ à mɛ̀: Má dɔ̃ sa kɛ́ diie ku guei dṹnia guuo, sema Isaili
bùsuu bàasio. Gba pɔ́ mapi n zɔ̀blena ma mɔɔ̀ɛ bee sí. 16 Ɔ Ɛlizi mɛ̀: N Dii pɔ́ mi zìkɛɛ̀ kuao

† **4:35** 1Kia 17.21 * **5:14** Luk 4.27

má sio. Naama nàɛwà aà sí, ń beeo à gǐ síi. [17] Ɔ Naama mὲ: Tó ni sio, mapi n zɔ̀blena ma
gba zέ mà bùsu sɛ sɔ̃baon aso pla, asa má sa'o dii pãlewa lɔo, sema Dii. [18] Dii sùuukɛmanɔ
ń yã́ɛ beeo. Tó ma kía gɛ̃̀ kúlɛi Limɔɛ a kpέu mέ ma gɛ aà kpái, tó ma kulɛaànɔ Limɔ kpέpiu,
Dii lí sùuukɛmanɔ ń yã́pio. [19] Ɔ Ɛlizi òὲ: Ka bɛ aafia!

Kέ à dàzɛu, à táa'ò yɔɔ, [20] ɔ̃ Lua gbɛ̃́ Ɛlizipi zǐkɛna Geazi làasookὲ à mὲ: Ma dii tò Sili gbɛ̃́
Naamapi lέ tá pã, i pɔ́ pɔ́ à mɔ̀oɛ sio. N Dii kuao má pέlɛaàzi mà pɔe siwàɛ. [21] Ɔ Geazi pὲlɛ
Naamazi. Kέ Naama è a tέ ń kpɛ ń bao, ɔ̃ à bɔ̀ a sɔ̃́gou, àlɛ aà dã́. Kέ à kà, ɔ̃ Naama aà là à
mὲ: Aafiaa? [22] A wèwà à mὲ: Aafiaɛ. Ma dii mέ ma zǐma, à mὲ ãnabiɔ gãli ὲwaaso gbɛ̃ɔn
plaeɔ mέ bɔ̀ Ɛflaiũɔ buiɔ bùsu gusǐsǐdeu aa mɔ̀ a kǐ́i tia. N ń gba ã́nusu kiloo bla ń uladao
mὲn pla. [23] Ɔ Naama mὲ: Ã́nusu kiloo basiiɔ̃ sí. Ã nàɛwà a kàὲ bãniu mὲn pla ń uladao
mὲn pla. A kpà a ǐwa gbɛ̃ɔn plaɔwa, ɔ̃ aa sὲ aa dɔaaa Geaziɛ. [24] Kέ aa kà Ɛlizi bɛ sǐ̀sǐ musu,
ɔ̃ Geazi pɔ́piɔ sǐmá a kàlɛ a kpέu, ɔ̃ à gbɛ̃́piɔ gbàɛ aa tà. [25] Kέ à gὲ zὲ a dii Ɛlizi kǐ́i, ɔ̃ Ɛlizipi
aà là à mὲ: Geazi, má n gɛui? A wèwà à mὲ: Mapi n zɔ̀blena, mi gέ gueio. [26] Ɔ Ɛlizi òὲ: Kέ
gɔ̃ɛpi bɔ̀ a sɔ̃́gou, àlɛ n dã́, ń dɔ̃ ma nisǐna kunnɔ weo lé? Ã́nusu ge uladaɔ siama gɔɔn lao,
ge kù kpέɔ ge vɛ̃ɛbuɔ ge sãɔ ge zuɔ ge gɔ̃ɛ ń nɔɛ zǐkɛnaɔ. [27] Naama kusu a gɔ̃nɛɛ ń n buiɔ e
gɔɔpii. Kέ à bɔ̀ Ɛlizi kǐ́i, ɔ̃ kusupi lǐaàla púuu lán buawa.

6

Mɔo fua ia

[1] Ãnabiɔ gãli gbɛ̃e ò Ɛliziɛ: Gu pɔ́ wǐ kɔ̃kãaakɛunnɔ gwa, à kὲwɛ̃ɛ fɛ̃́nɛũ. [2] Wà gέ Yuudɛ̃i,
wá baade i za paa, wí wá kɔ̃kãaakɛkpɛ dɔ we. Ɔ Ɛlizi mὲ: A gέ. [3] Ɔ an gbɛ̃e mὲ: Nyɔ̃ gέwanɔo
lé? A wèwà à mὲ: Má gέ. [4] Ɔ aa gὲ sãnu. Kέ aa kà Yuudɛ̃i, aalɛ lizɔ̃zɔ̃. [5] Kέ an gbɛ̃e lέ za zɔ̃, ɔ̃
aà mɔo wò zù íu potoũ, ɔ̃ à wiilὲ Ɛlizizi à mὲ: O'o dii, ma mɔopi sὲmáɛ fá! [6] Ɔ Lua gbɛ̃́pi mὲ:
Mákǐ́i à zùu súsui? Kέ a ɔ̀lɔὲ, ɔ̃ Ɛlizi lizɔ̃̀ a zù íu we, ɔ̃ mɔopi fù. [7] Ɛlizi mὲ: Sέ! Ɔ gbɛ̃́pi ɔbɔ̀ a
kṹ̀.

Sili zǐgɔ̃ gbãamɔnɛdeɔ vǐ̀akũa

[8] Siliɔ kía fὲlɛ Isailiɔwa ń zǐo. A lɛkpàaǐ ń a ǐwaɔ, ɔ̃ a ònέ gu pɔ́ á bòokpau. [9] Ɔ Lua gbɛ̃́pi
lέkpãsãkὲ Isailiɔ kíaɛ à mὲ aàɔ gupi dɔ̃́a, asu gɛ̃ao, asa Siliɔ lέ mɔ́ weɛ. [10] Ɔ Isailiɔ kía gbɛ̃́ɔ
zǐ gu pɔ́ Lua gbɛ̃́pi a yã'òɛpiu. Màa Ɛlizi ǐɔ lɛdawà mɔ̀ɔmɔɔ, ɔ̃ ǐ to wàɔ gupiɔ dɔ̃́a. [11] Ɔ Siliɔ
kía pɔ pà yã́pi musu. A a ǐwaɔ kǎ̀aa, ɔ̃ à ń lá à mὲ: Wá gbɛ̃́ kpele mέ dɛ Isailiɔ kía gbɛ̃́ ũi? A
omɛɛ. [12] Aà ǐwapiɔ do wèwà à mὲ: Ma dii kí, i kɛ wá gbɛ̃eá aà gbɛ̃́ no. Isaili bùsu ãnabi Ɛlizi
mέ ǐ yã́ pɔ́ ni o za n kpɛa dau siu Isailiɔ kíaɛ. [13] Ɔ kíapi mὲ: A gɛ aà wɛɛlɛ gu pɔ́ a kuu, mí
gbɛ̃́ɔ zǐ aà kṹi. Ɔ wa òὲ: A ku Dotaniɛ. [14] Ɔ kía zǐgɔ̃ɔ gbàɛ we dasidasi ń sɔ̃deɔ ń zǐkasɔ̃goɔ.
Aa gὲ we gwãasǐna, aa lǐa wɛ̃́lɛpizi.

[15] Kέ Lua gbɛ̃́pi zǐkɛna fὲlɛ káaukaau, à gὲ bǐ́i kpɛ, ɔ̃ à zǐgɔ̃piɔ è liaa wɛ̃́lɛi ń sɔ̃deɔ ń
zǐkasɔ̃goɔ. Ɔ a ò Ɛlizipiɛ: O'o dii, wá kɛ kpelewa ni? [16] A wèwà à mὲ: Nsu to vǐa n kũo. Gbɛ̃́
pɔ́ kúwanɔɔ dasi dɛ gbɛ̃́ pɔ́ kúńnɔɔla. [17] Ɔ Ɛlizi wabikὲ à mὲ: Dii, ǹ aà wέ kɛ̃ὲ. Ɔ Dii zǐkɛnapi
wέ kɛ̃̀ὲ. Kέ à gugwà lɔ, ɔ̃ à sɔ̃deɔ ń sɔ̃́go tɛdeɔ è liaa Ɛlizizi, aa lǐ sǐ̀sǐpia. [18] Kέ Siliɔ lέ mɔ́ Ɛlizi
kṹi, ɔ̃ à wabikὲ Diiwa à mὲ: To gbɛ̃́piɔ vǐ̀akũ. Ɔ Dii tò aa vǐ̀akũ̀ lá Ɛlizi a wabikὲwawa. [19] Ɔ
Ɛlizi ò Sili zǐgɔ̃piɔnɛ: Zέɛ bee no! Wɛ̃́lɛɛ bee no! A tɛmazi, mí gέánɔ gbɛ̃́ pɔ́ álɛ wɛɛlɛ kǐ́i. Ɔ
à gὲńnɔ Samali. [20] Kέ aa gɛ̃̀ wɛ̃́lɛpiu, ɔ̃ Ɛlizi mὲ: Dii, ǹ ń wέ wɛ̃nέ sa. Kέ Dii ń wέ wɛ̃̀nέ, aa
gugwà aa è Samali wa kuu. [21] Kέ Isailiɔ kía ń é, à Ɛlizi là à mὲ: Mà ń dɛdɛ yà̃? Baa, mà ń
dɛdɛa? [22] Ɔ Ɛlizi wèwà à mὲ: Nsu ǹ ń dɛdɛo. Ni gbɛ̃́ pɔ́ n ń kũkũ zǐlauɔ dɛdɛ yà̃? Pɛ̃ɛ kpámá
aa só, i kpámá aa mi, aai gbasa tá ń diiwa. [23] Ɔ kí blɛsakὲnέ, aa pɔgbɛ̃̀ aa imǐ, ɔ̃ aa ń gbáɛ,
aa tà ń diiwa. A gbɛa Sili zǐgɔ̃ gbãamɔnɛdeɔ i ɛa mɔ síi Isaili bùsuu lɔo.

Siliɔ koezɔ̃a Samalizi

[24] Gɔɔpla gbɛa Siliɔ kí Bɛnadada a zi̋gɔ̃ɔ kȁaa píi, ɔ̃ aa mɔ̀ koezɔ̏ Samalizi. [25] Ɔ nɔana
gbãakȕ Samali wɛ̋lɛu. Wà koezɔ̏ńzi e wàlɛ zàa'i̋n mi yia ánusu kiloo do, felenguulu gbɔ̏
zaa nɛ́na lɛ do sɔ̃ ánusu ɔwatɛ̃ sɔo. [26] Kɛ́ Isailiɔ kía bɛ bi̋i musu, ɔ̃ nɔɛe wiilɛ̀wà à mɛ̀: Ma
dii kí, ma suaba. [27] Ɔ kípi òɛ̀: Tó Dii i n suabao, má e mà n suaba má ni? Pɔ́wɛngbɛ̃ki̋i ge
vɛ̃ɛfɛ̃ki̋i pɔe vi̋e? [28] Ɔ à ɛ̀a aà là à mɛ̀: Bɔ́mɛ n lei? Ɔ nɔɛpi wèwà à mɛ̀: Nɔɛe mɛ́ òmɛɛ mà mɔ́
ń ma nɛgɔ̃ɛo wà so gbã, zia sɔ̃ wí a pɔ́ só. [29] Ɔ wa ma nɛ́ fùukɛ̀ wá sò. Kɛ́ gu dɔ̀, ɔ̃ má òɛ̀ aà
mɔ́ ń a pɔ́o sɔ̃ wà só,* asi za gɔɔ bee à a pɔ́ ùlɛ kɔ̀ɛ. [30] Kɛ́ kí nɔɛpi yãmà, à a ulada ga kɛ̏. Lá
a bɛ bi̋i musu màa, kɛ́ wà wɛsɛ̀ wà aà gwà, wa è a ulakasaɔ daa a uladapi zíɛ. [31] Ɔ kí mɛ̀:
Tó mi Safata nɛ́ Ɛlizi mi zɔ̃ gbão, Lua yãpãsi̋kɛmɛɛ bɛ̏ɛbɛ̃ɛ.

[32] Ɛlizi zɔ̃lɛa a kpɛ́u ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ. Ɔ kí gbɛ̋ zi̋ aà dɔaa gɛ́ Ɛlizi kűiɛ e àɔ ká. E zi̋napi àɔ gɛ́ kái
we, ɔ̃ Ɛlizi ò gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔnɛ à mɛ̀: Gbɛ̃dɛnaɔ̀ gbɛ̋ zi̋, àlɛ mɔ́ ma mi zɔ̃i. A laaika! Tó zi̋napi kà,
à zɛtaɛ̀, ásu to aà gɛ̃o. I aà dii kɛ̀sɛ kɔ̃fi̋ ma dɔ aà kpɛo lé? [33] Gɔɔ pɔ́ àlɛ yã'onɛ́, zi̋napi kà. Ɔ
kípi kà à mɛ̀: Dii mɛ́ yãɛ bee yi̋awá, bɔ́yãi ma wɛ́ dɔaàzi lɔi?

7

[1] Ɔ Ɛlizi mɛ̀: A Dii yãma! A mɛ̀ zia maa'i wa pɛ̃ɛti yi̋a Samali bi̋ibɔlɛu zaa lɛ do ánusu
ɔwatɛ̃ do, pɔ́wɛna zaa lɛ pla sɔ̃ ánusu ɔwatɛ̃ do. [2] Ɔ kí kwàasi a zãsi̋ Lua gbɛ̋piwa à mɛ̀: Baa
tó Dii loupɔɔ fɔ̏, yãpi a kɛe? Ɔ Ɛlizipi mɛ̀: Nyɔ̃ wɛsiɛ, kási ńyɔ̃ e ǹ bleo.

Kusudeɔ baonakpaa

[3] Kusude gbɛ̃ɔn síiɔ̃ɔ ku bi̋ibɔlɛu. Aa òkɔ̃ɛ: Bɔ́yãi wáɔ zɔ̃lɛa la e wà gɛ gagai? [4] Tó wa mɛ̀
wá gɛ̃ wɛ̋lɛ ɛu, nɔana ku we, wá gagaɛ. Tó wa gɔ̃ la sɔ̃, ga doũpiɛ. Wà fɛlɛ wà gɛ na Siliɔ
bòowa. Tó aa wá tó bɛ̋ɛ, wáɔ ku. Tó aa wá dɛdɛɛ sɔ̃, wa gagan we. [5] Ɔ aa fɛ̀lɛ oosiɛlɛ, aalɛ
gɛ́ Siliɔ bòou. Kɛ́ aa kà bòo lɛ́i, aa è gbɛ̃e ku weo. [6] Dii tò Sili bòodeɔ sɔ̋goɔ ń sɔ̋ɔ ń zi̋gɔ̃ dasiɔ
ki̋a màɛ, ɔ̃ aa òkɔ̃ɛ, Isailiɔ kía fi̋abò Iti kíaɔ ń Egipi kíaɔnɛ aa mɔ lɛ́lɛwáɛ. [7] Ɔ aa tilɛ̀ oosiɛlɛpi
gɔ̏ɔ, aa ń zwȁakpɛɔ tò we ń ń sɔ̋ɔ ń ń zàa'i̋naɔ. Aa ń bòo tò we lá a dɛwa, aa lɛ̀kɔ̃wa aa ńzi̋a
mibɔki̋i wɛ̀ɛlɛ.

[8] Kɛ́ kusudepiɔ kà bòopiu we, aa gɛ̏ zwȁakpɛpiɔ do guu, aa pɔblɛ̀ aa imi̋, ɔ̃ aa ánusu
ń vuao ń pɔkasaɔ sɛ̀lɛ aa gɛ ùlɛ. Kɛ́ aa ɛ̀a sù, aa gɛ̏ zwȁakpɛ pãleu lɔ, aa pɔ́ɔ nàaa aa gɛ
ùlɛ. [9] Ɔ aa òkɔ̃ɛ: Yã́ pɔ́ wálɛ kɛpi maao. Gbã mɛ́ dɛ wà baonakpa, ɔ̃ wá nílɛa? Tó wa nilɛ
màa e gu gɛ̀ dɔ̀ò, a go a wá gbɛ̃ɛ. Wà fɛlɛ gɔ̏ɔ wà gɛ o kibɛdeɔnɛ. [10] Kɛ́ aa kà we, aa lɛzù
wɛ̋lɛ bi̋ibɔlɛdɔ̃anaɔzi aa mɛ̀: Wa gɛ Siliɔ bòou, wi gbɛ̃e e weo, wi gbɛ̃e ki̋a mao. An sɔ̋ɔ ń ń
zàa'i̋naɔ mɛ́ dɔdɔa we, mɛ́ an zwȁakpɛɔ kú ń gbɛu gboosai. [11] Kɛ́ bi̋ibɔlɛdɔ̃anapiɔ lɛzù aa
ònɛ́ wɛ̋lɛu, ɔ̃ wà a baokpà kibɛ ua. [12] Ɔ kí fɛ̀lɛ gwãasi̋na, a ò a i̋waɔnɛ. Má yã́ pɔ́ Siliɔ kɛ̀wɛ̃ɛ
oɛ́. Kɛ́ aa dɔ̃ nɔana wá kű gbãa, a yãi ɔ̃ aa bɔ̀lɛ ń bòou, aa gɛ̀ ùlɛ sɛ̃u. Aalɛ e wá bɔlɛ wɛ̋lɛuɛ,
wi wá kűkũ bɛ̋ɛ, wi si wɛ̋lɛu. [13] Ɔ aà i̋waɔ do òɛ̀: Lá wá Isaili pɔ́ wa gɔ̃ɔ wa gɔ̃ lɛɛ wà gagaɛ,
to wà sɔ̋ pɔ́ gɔ̏ɔ sɛ mɛ̀n sɔo, wí ń zi̋ yã́ pɔ́ kɛ̀pi gwai. [14] Ɔ aa sɔ̋go sɛ̀ mɛ̀n pla ń sɔ̋ɔ, ɔ̃ kí ń gbáɛ à
mɛ̀: A gɛ Sili zi̋gɔ̃ɔ gbɛsɛlɛ à gwa! [15] Ɔ aa ń gbɛsɛ̀lɛ e Yuudɛ̃i. Aa è kɛ́ Siliɔ tilɛ̀ɛ, aa ń pɔkasaɔ
ń ń gɔ̃kɛbɔɔ fȁaa zɛ́ guu we. Ɔ zi̋napiɔ ɛ̀a sù aa yã́pi si̋u kíɛ.

[16] Ɔ wà bɔ̀lɛ gɛ̀ Siliɔ bòou wà pɔ́ɔ nàaa, ɔ̃ wàlɛ pɛ̃ɛti yia zaa lɛ do ánusu ɔwatɛ̃ do, pɔ́wɛna
zaa lɛ pla ánusu ɔwatɛ̃ do, lá Dii òwa. [17] Kí a kwàasipi di̋lɛ bi̋ibɔlɛdɔ̃ana ũɛ, ɔ̃ wà ɔ̃zɔ̏wà
bɔlɛpiu à gà, lá Lua gbɛ̋pi dɔ̀aa ò gɔɔ pɔ́ kí mɔ̀ aà bɛwa. [18] A kɛ̀ lá Lua gbɛ̋pi ò kíɛwa à mɛ̀:
Wa pɔ́wɛna yi̋a zia maa'i Samali bi̋ibɔlɛu zaa lɛ pla ánusu ɔwatɛ̃ do, pɛ̃ɛti zaa lɛ do ánusu
ɔwatɛ̃ do. [19] Kí kwàasipi mɛ́ a zãsi̋ Lua gbɛ̋piwa à mɛ̀: Baa tó Dii loupɔɔ fɔ̏, yã́pi a kɛe? Ɔ
Lua gbɛ̋pi òɛ̀: Nyɔ̃ wɛsiɛ, kási ńyɔ̃ e bleo. [20] Ɔ à kɛ̀ màa, wà ɔ̃zɔ̏wà bi̋ibɔlɛu, à gà.

* **6:29** Iko 28.53-57

8

Kɨ Sunɛũ nɔɛ bua sɔaaaɛ̀

1 Ɛlizi ò nɔɛ pɔ́ à aà nɛ́ vùpiɛ aà fɛlɛ ta bùsu pãleu ń a bɛdeɔ, i gɔɔplakɛ we, asa Dii dɨ̃lɛ
nɔana àɔ ku Isaili bùsuu e wɛ̃̀ soplaɛ. 2 Ɔ nɔɛpi kɛ̀ lá Lua gbɛ̃́pi òɛwa. Aàpi ń a bɛdeɔ aa
gɛ̀ zɔ̃̀lɛ Filitɛ̃ɔ bùsuu e wɛ̃̀ sopla. 3 Wɛ̃̀ soplapi gbɛa ɔ̃ à bɔ̀ Filitɛ̃ɔ bùsupiu à sù, ɔ̃ à gɛ̀ wiilɛi
kíwa a bɛ ń a buao yɑ̃́ musu. 4 Gɔɔ bee kí lɛ́ faaibo ń Lua gbɛ̃́pi zɨ̃kɛna Geazio à mɛ̀: Yɑ̃zɔ̃ɔ
pɔ́ Ɛlizi kɛ̀ɔ dau siumɛɛ. 5 Gɔɔ pɔ́ àlɛ aà gɛvua yɑ̃'o kíɛ, ɔ̃ nɔɛ pɔ́ à aà nɛgɔ̃ɛ vùɛpi mɔ̀ wiilɛi
kípiwa a bɛ ń a buao yɑ̃́ musu. Ɔ Geazi mɛ̀: Ma dii kí, nɔɛ pɔ́ Ɛlizi aà nɛ́ vùɛ̀pin kɛ. 6 Kɛ́ kí
yɑ̃́pi lànlawà, ɔ̃ nɔɛpi yɑ̃́pi sɨ̃uɛ̀. Ɔ kí ò a zɨ̃kɛnaɔ doɛ: Nɔɛpi pɔ́ɔ sɔaaɛ̀ ń blɛ pɔ́ kɛ̀ aà buapiu
za gɔɔ pɔ́ à fɛ̀lɛ la e à gɛ̀ pɛ̀ò gbɑ̃wao.

Azaeli kɨ Bɛnadada dɛa

7 Ɛlizi gɛ̀ Damasi. Gɔɔ bee Siliɔ kí Bɛnadada lɛ́ gyɑ̃kɛɛ. Kɛ́ wa òɛ̀ Lua gbɛ̃́ mɔ̀ la, 8 ɔ̃ kípi
ò Azaeliɛ: Pɔ́ sɛ gɛ́ daiò Lua gbɛ̃́lɛ ǹ aà gba, ní oɛ̀ aà Dii lamɛɛ, tó má fɛlɛ ń gyɑ̃ɛ beeo.
9 Ɔ Azaeli Damasi pɔmaaɔ nàaa yiongo aso bla, ɔ̃ à gɛ̀ daiò Ɛlizilɛ. Kɛ́ à kà aà kɨ̃́i à mɛ̀: N
zɔ̀blena Siliɔ kí Bɛnadada mɛ́ ma zɨ̃ma mà n laɛ, tó a fɛlɛ ń a gyɑ̃o. 10 Ɔ Ɛlizi wèwà à mɛ̀: Gɛ
ǹ oɛ̀ a fɛlɛ ń beeo, ɑ̃ma Dii ɔ̀lɔmɛɛ a gaɛ. 11 Ɔ Lua gbɛ̃́pi wɛbɨ̃i Azaeliwa e wí gɛ̀ aà kɨ̃̀, ɔ̃ Lua
gbɛ̃́pi nà ɔɔlɔwa. 12 Ɔ Azaeli aà là à mɛ̀: Ma dii, bɔ́yɑ̃i ńlɛ ɔ́ɔlɔi? A wèwà à mɛ̀: Kɛ́ má vɑ̃i
pɔ́ ńyɔ̃ kɛ Isailiɔnɛ dɔ̃ yɑ̃́iɛ. Nyɔ̃ tɛsɔ̃ ń zɛgikɨ̃iɔwa, ńyɔ̃ ń ɛ̀waasoɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao, ńyɔ̃ ń nɛ́ɔ
wíwi, ńyɔ̃ ń nɔsindeeɔ puipui. 13 Ɔ Azaeli mɛ̀: Mapi n zɔ̀blena, bɔ́n ma ũ mà gbasa yɑ̃zɔ̃ɔ
bee taa kɛi? Ɔ Ɛlizi òɛ̀: Dii ɔ̀lɔmɛɛ, ńyɔ̃ gɔ̃ Siliɔ kía ũɛ.*

14 Kɛ́ à bɔ̀ Ɛlizi kɨ̃́i, à ɛ̀a tà a diiwa. Kɛ́ kí yɑ̃́ pɔ́ Ɛlizi ò gbɛ̀awà, à mɛ̀: A òmɛɛ ńyɔ̃ fɛlɛ aafia.
15 Kɛ́ gu dɔ̀, Azaeli zwɑ̃̀a gèele sɛ kpàlɛ íu, a kù kí oaa, i wekɨ̃i eo, à gà. Ɔ Azaelipi zɔ̃̀lɛ aà
gbɛu.

Yudaɔ kɨ Yeholaũ
(2Lad 21.2-20)

16 Isailiɔ kí Ahabu nɛ́ Yolaũ kpalablea wɛ̃̀ sɔode guu, Yudaɔ kí Yosafa nɛ́ Yeholaũ nà
kpalableawa. 17 Aà wɛ̃̀ baakwi ń plaode guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀
swaaɔ̃ɛ. 18 A zɛ̀ ń Isaili kíaɔ yɑ̃kɛao lán Ahabu bɛdeɔwaɛ, asa à Ahabu nɛnɔɛ sɛ̀ nɔ ũɛ, ɔ̃
à yɑ̃́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀. 19 N beeo Dii i we Yudaɔ tɔ̀lɔzɔ̃̀ a zɔ̀blena Davidi yɑ̃́i, asa à lɛgbɛ̃̀ɛ à mɛ̀
aà bui filia aɔ dɔ gɔɔpiiɛ.†

20 Yeholaũpi kpalablegɔɔ ɔ̃ Ɛdɔũɔ ńzɨ̃a sɨ̃ Yudaɔwa‡ aa ńzɨ̃a kía kpà. 21 Kɛ́ Yeholaũ gɛ̀ Saii
ń a zɨ̃kasɔ̃goɔ píi, ɔ̃ Ɛdɔũɔ lɨ̃aaàzi ń a sɔ̃́godeɔ. A fɛ̀lɛ ń kɛ̃aa gwɑ̃asɨ̃na à tà, ɔ̃ aà zɨ̃gɔ̃ɔ bàalɛ̀ tà
bɛ. 22 Ɛdɔũɔ ńzɨ̃a sɨ̃ Yudaɔwa e ń a gbɑ̃o. Gɔɔ bee Libenadeɔ ńzɨ̃a sɨ̃ Yudaɔwa sɔ̃. 23 Yeholaũ
yɑ̃́ kɨ̃niɔ ń yɑ̃́ pɔ́ a kɛ̀ɔ píi kú Yuda kíaɔ ladau. 24 Yeholaũ gà, wà aà mia kpàkɔ̃i ń a deziɔ
Davidi wɛ̃́lɛu, ɔ̃ aà nɛ́ Aazia zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

Yudaɔ kɨ Aazia
(2Lad 22.1-6)

25 Isailiɔ kí Ahabu nɛ́ Yolaũ kpalablea wɛ̃̀ kuɛplade guu ɔ̃ Yudaɔ kí Yeholaũpi nɛ́ Aazia
nà kpalableawa. 26 Aà wɛ̃̀ bao ń plaode guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ doɛ.
Aà da tɔ́n Atalia, Isailiɔ kí Ɔmɛli tɔũnaɛ. 27 Aazia zɛ̀ ń Ahabu bɛdeɔ yɑ̃kɛaoɛ, à yɑ̃́ pɔ́ Dii
yeio kɛ̀ lán Ahabu bɛdeɔwa, asa aà ɑ̃̀nsueɔnɛ. 28 A gɛ̀ nà Ahabu nɛ́ Yolaũwa, ɔ̃ aalɛ zɨ̃ka ń
Siliɔ kí Azaelio sɑ̃nu Lamɔtu Galada. Kɛ́ Siliɔ Yolaũ kɛ̀'ia, 29 ɔ̃ à ɛ̀a tà Yezɛlɛɛ e a bɔpi àɔ laa.
Ɔ Aazia gɛ̀ wɛ́kpalɛiaàzi we.

---

* **8:13** 1Kia 19.15 † **8:19** 1Kia 11.36 ‡ **8:20** Daa 27.40

9

Yehu kpaa Isailiɔ kía ũ

[1] Ãnabi Ɛlizi ãnabi gãli gbɛ̃e sì̃si, ɔ̃ a òɛ̀: N n ula kãaa ǹ kṹ, nísi tùuɛ bee si gɛò Lamɔtu
Galada. [2] Tó n ka we, kpálɛkɛ Yosafa nɛ́ Yehu, Nimisi tɔũnazi, ní aà bɔ a gbɛ̃́ɔ guu, ní gɛ̃aànɔ
kpɛ́u e kpɛa. [3] Ní tùupi nísika aà miwa, ní oɛ̀ Dii mɛ̀ a aà kpà Isailiɔ kía ũɛ. Bee gbɛa ní
zɛwɛ̃ ǹ bàalɛ ǹ su. Nsu gɛ̃gɛ̃ weo. [4] Ɔ ãnabi ɛ̀waasopi gɛ̀ Lamɔtu Galada. [5] Kɛ́ à kà we, à
zì̃gɔ̃ dɔaanaɔ è kálɛa, ɔ̃ à mɛ̀: Dɔaana, má yãvì̃ mà onɛ. Ɔ Yehu aà là à mɛ̀: Wá dé ńlɛ oi?
A wèwà à mɛ̀: Mmɛ dɔaana. [6] Kɛ́ Yehu fɛ̀lɛ gɛ̃̀ kpɛ́u, ɔ̃ ɛ̀waasopi nísikà aà miwa à mɛ̀: Dii
Isailiɔ Lua mɛ̀ a n kpa a gbɛ̃́ Isailiɔ kía ũɛ.* [7] Ní Ahabu bɛdeɔ dɛdɛ, Dii i a zɔ̀blena ãnabiɔ
tɔsinɛ́ ń a zɔ̀blena pɔ́ Zezabɛli ń dɛ́ɔ píi. [8] Ní Ahabu bɛdepiɔ dɛdɛ zɔɔ ń wɛ̃́ɛɔ píi. An gɔ̃ɛe
su gɔ̃ Isaili bùsuuo, [9] Ahabu ua i gɔ̃ lán Nɛba nɛ́ Yeloboaũ uawa, lán Ahia nɛ́ Baasa uawa.
[10] Gbɛ̃ɔ Zezabɛli gɛ so Yezɛlɛɛ bĩ́i kpɛɛ,† gbɛ̃e a aà vì̃o. Ɔ ãnabipi zɛwɛ̃̀, à tilɛ̀. [11] Kɛ́ Yehu bɔ̀
gɛ̀ a dɔaana deeɔ kĩ́i, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: Bɔ́yãi ĩ́andepi mɔ̀i n kĩ́ii? A wèmá à mɛ̀: Á gbɛ̃́pi dɔ̃,
yãbɔlɛnaɛ. [12] Ɔ aa mɛ̀: Ɛgɛɛ! Owɛ̃ɛ. Ɔ à mɛ̀: Yã́ pɔ́ a òmɛɛn kɛ: Á mɛ̀ Dii mɛ̀ a ma kpa Isailiɔ
kía ũɛ. [13] Ɔ an baade kɛ̀ kpakpa à a ulada sɛ kàlɛ aà zíɛ dɛdɛkĩ́iwa, ɔ̃ aa kuupɛ̀ aa mɛ̀: Yehu
mɛ́ kí ũ.

[14] Ɔ Yehu lɛkpàaĩ ń gbɛ̃́ɔ Yolaũzi. A mɔ lè kí Yolaũpi ń Isailiɔ píi lɛ́ gí ń Lamɔtu Galadaoɛ,
ɔ̃ aalɛ zì̃ka ń Siliɔ kí Azaelio. [15] Kɛ́ Siliɔ aà kɛ̀ĩa, ɔ̃ à ɛ̀a tà Yezɛlɛɛ e à gbã́gbã. Ɔ Yehu ò a
gbɛ̃́piɔnɛ: Tó a zɛmanɔɛ, ásu to gbɛ̃e bɔ wɛ̃́lɛu à gɛ yã́pi baokpa Yezɛlɛɛo. [16] Ɔ Yehu gɛ̃̀ a
sɔ̃́gou à gɛ̀ Yezɛlɛɛ. Yolaũ wúlɛa we, Yudaɔ kí Aazia ku we lɔ, à gɛ̀ wɛ́kpalɛiaàziɛ. [17] Kɛ́
gudɔ̃ana pɔ́ kú Yezɛlɛɛ kalanga musu Yehu è ń a gbɛ̃́ɔ, aalɛ mɔ́, ɔ̃ à wiilɛ̀ à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ è,
aalɛ mɔ́. Ɔ Yolaũ mɛ̀: Sɔ̃de gbaɛ aà gɛ dańlɛ, aà ń la tó aafia aalɛ mɔ́. [18] Ɔ sɔ̃de bɔ̀ gɛ̀ Yehu
lè à mɛ̀: Kí mɛ̀ aafia ńlɛ mɔ́a? Yehu wèwà à mɛ̀: N bàa ũma ń aafiaoi? Mɔ ǹyɔ̃ tɛmazi. Ɔ
gudɔ̃anapi mɛ̀: Zì̃napi ń lé, kási i ɛa sùo. [19] Ɔ kí sɔ̃de plaade gbàɛ lɔ. Kɛ́ à ń lé, à mɛ̀: Kí mɛ̀
aafia ńlɛ mɔ́a? Ɔ Yehu wèwà à mɛ̀: N bàa ũma ń aafiaoi? Mɔ ǹyɔ̃ tɛmazi. [20] Ɔ gudɔ̃anapi
mɛ̀: A ń lé, kási i ɛa sù sɔ̃o. Gbɛ̃́pi gofia dɛ lán Nimisi tɔũna Yehuwaɛ, ì gó baa lán ĩ́andewaɛ.

[21] Ɔ kí Yolaũpi mɛ̀: Gó dɔmɛɛ sɔ̃́ɔnɛ! Kɛ́ wa dɔ̀ɛ̀, ɔ̃ aa bɔ̀ wɛ̃́lɛu ń Yudaɔ kí Aaziao, baade
ń a sɔ̃́goo, aalɛ gɛ́ dai Yehulɛ. Ɔ aa kpàaũ Yezɛlɛɛ gbɛ̃́ Nabɔti pɔ́ wa dɛ̀ yãa bua. [22] Kɛ́ Yolaũ
wɛsì̃ Yehulɛ, ɔ̃ à aà là à mɛ̀: Yehu, aafia ńlɛ mɔ́a? A wèwà à mɛ̀: Lá n da Zezabɛli gbãsì̃kɛa
tã́aɔ yã́ musu ń aà pɔdaa gbɛ̃́ɔwao lì̃gua, aafia ku máɛ? [23] Kɛ́ Yolaũ lì̃aa àlɛ bàalɛ, ɔ̃ à lɛzù
Aaziazi à mɛ̀: Bɔnkpɛyãɛ Aazia! [24] Ɔ Yehu a sá kã̀ à Yolaũ pà a káafala zãnguo. Kapi gɛ̀ aà
sɔ̃ kṹ̀, ɔ̃ à kɛ̀ a sɔ̃́gou yɔ̀gɛɛ. [25] Ɔ Yehu ò a zì̃gɔ̃ bade Bidekaaɛ: N aà gɛ sɛ zu Yezɛlɛɛ gbɛ̃́ Nabɔti
bua we, asa yã́ dɔ̀magu. Kɛ́ wá kú sɔ̃́go guu sãnu yãa wá pla, wá tɛ́ aà mae Ahabuzi, ɔ̃ Dii
àsi'ò aà yã́ musu à mɛ̀ [26] a Nabɔti ń a nɛ́ɔ dɛa è. Bua la ɔ̃ á Nabɔti pɔ́ tɔsiuɛ̀. A yã́i tò ǹ aà gɛ
sɛ vũaa bua we lá Dii òwa.‡

[27] Kɛ́ Yudaɔ kí Aazia è màa, ɔ̃ à pɛ̀lɛ Bɛtagã zɛ́u ń bao. Ɔ Yehu pɛ̀lɛaàzi à mɛ̀: A aà dɛ sɔ̃ɛ.
Ɔ wà aà pà a sɔ̃́go guu gɔɔ pɔ́ àlɛ Guu sì̃sì̃ kũ Ibleaũ saɛ. Ɔ à ń kɛ̃́ à tà Mɛgido, we à gàu.
[28] Aà ì̃waɔ aà gɛ sɛ dà sɔ̃́go guu aa tàò Yelusalɛũ, ɔ̃ aa aà mia kpàkɔ̃i ń a deziɔ Davidi wɛ̃́lɛu.
[29] Za Ahabu nɛ́ Yolaũ kpalablea wɛ̃̀ kuɛdode guu, ɔ̃ Aaziapi gɔ̃̀ Yudaɔ kía ũ.

Zezabɛli gaa

[30] Kɛ́ Yehu mɔ̀ Yezɛlɛɛ, Zezabɛli a baomà, ɔ̃ à kio kà à a mikã kɛ̀kɛ. Za bĩ́i kpɛdiakɔ̃a
fɛnɛntiu ɔ̃ àlɛ zì̃́lɛ gwa. [31] Kɛ́ Yehu gɛ̃̀ bĩ́ibɔlɛu, ɔ̃ Zezabɛli mɛ̀: N kɛ doũ ń Zimlio, n n dii dɛ̀.
Aafia n mɔ laa? [32] Kɛ́ Yehu wɛsɛ̀ musu, à fɛnɛnti gwà, ɔ̃ à mɛ̀: Démɛ zɛ̀manɔi? Démɛ kú
wei? Kɛ́ kibɛ zì̃kɛna gbɛ̃ɔn pla ge àaɔ̃ɔ mɔ̀ zì̃́lɛ gwà fɛnɛntiu, [33] ɔ̃ Yehu ònɛ́: A ɔzɔ̃aàzi. Kɛ́ aa
ɔzɔ̃̀aàzi, à lɛ̀lɛ, ɔ̃ Yehu lɛ́ aà tɔ̀ɔsɔmpa ń a sɔ̃́goo e aà au fã̀ gì̃wa ń sɔ̃́ɔ. [34] Kɛ́ Yehu gɛ̃̀ kibɛ, à

---

* **9:6** 1Kia 19.16 † **9:10** 1Kia 21.23 ‡ **9:26** 1Kia 21.19

pɔblè à imȉ, ɔ̃ à mɛ̀: Baa kɛ́ nɔɛpiá láaipɔɛ, wà aà vȉ, asa kíabuiɛ. 35 Kɛ́ wà gɛ̀ aà sɛ́i wà vȉ,
wi pɔe eo, sema aà miwa ń aà gbálaɔ ń aà ɔlaɔ bàasio. 36 Ɔ wà ɛ̀a gɛ ò Yehuɛ, ɔ̃ à mɛ̀: Yã́
pɔ́ Dii dà a zɔ̀blena Tisɛbɛ gbɛ̃́ Ɛliaɛ a òn we, à mɛ̀: Gbɛ̃ɔ Zezabɛli mɛ so Yezɛlɛɛ bȉ́i kpɛɛ.§
37 Zezabɛli gɛ a gɔ̃ fãaaa tɔɔlɛ lán pɔtuo gbɔ̃wa Yezɛlɛɛ bȉ́i kpɛɛ. Gbɛ̃e a e mɛ Zezabɛlin kɛo.

10

Yehu Ahabu buiɔ dɛdɛa

1 Ahabu buiɔ ku Samali gɔ̃ɛɔ ũ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi. Ɔ Yehu lakɛ̃ a kpȁsã Samali kíaɔnɛ ń
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ yãda Ahabu nɛ́ɔnɛɔ à mɛ̀: 2 Tó láɛ bee á lé, lá á dii Ahabu buiɔ kúánɔ,
mɛ́ á sɔ̃́goɔ vȉ ń sɔ̃́ɔ ń wɛ̃́lɛ bȉ́ideo ń gɔ̃kɛbɔɔ, 3 à á dii nɛ́ pɔ́ kɛ̀ɛ́ maa wásawasa kpá aà mae
kpalau, í zȉka á diipi bɛdeɔnɛ. 4 Ɔ iwãa pãsȉ kà ń pɔa aa mɛ̀: Lá kía gbɛ̃ɔn plaɔ i fɔ̃ gȉèo, wá
fɔ̃ giɛ̀ kpelewa ni? 5 Ɔ kibɛ ziia ń wɛ̃́lɛ dɔaanao ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń yãdanɛdepiɔ gbɛ̃́ɔ zȉ Yehuwa
aa mɛ̀: N zɔ̀blenaɔn wá ũ. Yã́ pɔ́ ń òwɛ̃ɛ píi, wá kɛɛ. Wá gbɛ̃e kpa kpalauo. Kɛ lá à kɛ̀nɛ
maawa. 6 Ɔ Yehu lá pãle kɛ̃̀nɛ́ à mɛ̀: Tó a zɛmanɔ, álɛ ma yãmaɛ, à á dii Ahabu buipiɔ mi
zɔ̃zɔ̃, í mɔomɛɛ Yezɛlɛɛ zia maa'i.
Kía nɛ́piɔ sɔ̃ aa gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwiɛ, aa kú ń wɛ̃́lɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ lɛ́ ń tòlokɛɔ. 7 Kɛ́ lápi kà, ɔ̃ aa
kíabui gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwipiɔ kȕkũ aa ń dɛdɛ píi, ɔ̃ aa ń miɔ kàka gbíu aa kpȁsãɛ̀ Yezɛlɛɛ. 8 Kɛ́
zȉnapi kà, ɔ̃ a ò Yehuɛ: Wà mɔ̀ ń kíabuipiɔ miɔ kɛ. Ɔ Yehu mɛ̀ wà kálɛ bȉ́ibɔlɛu lɛɛ pla e kɔɔ.
9 Kɛ́ gu dɔ̀, ɔ̃ Yehu bɔ̀ gɛ̀ zɛ̀ gbɛ̃́ɔ aɛ à mɛ̀: A̋piɔ á yãe vȉo, mámɛ ma bɔ ma dii kpɛ ma aà
dɛ̀, ãma mi gbɛ̃́piɔ dɛdɛo. 10 Aɔ dɔ̃ sa kɛ́ àsi pɔ́ Dii ò Ahabu bɛdeɔ yã́ musu, a kee a lɛ́lɛ pão.
Dii yã́ pɔ́ á dà a zɔ̀blena Ɛliaɛ a ò kɛ̀. 11 Ɔ Yehu Ahabu bɛde pɔ́ gɔ̃̀ Yezɛlɛɛɔ dɛ̀dɛ píi ń aà ȉwa
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń aà gbɛ̃naɔ ń aà sa'onaɔ. I aà gbɛ̃e too.*
12 Ɔ à fɛ̀lɛ dà Samali zɛ́u. Kɛ́ à kà sãdãnaɔ bòokpakȉi, 13 ɔ̃ à kpàaũ ń Yudaɔ kí Aazia daɛɔ à
ń lá à mɛ̀: Deɔn á ũi? Aa wèwà aa mɛ̀: Aazia daɛɔn wá ũ, wa mɔ fɔkpai kí Yolaũ bɛdeɔwaɛ
ń aà da Zezabɛli bɛdeɔ. 14 Ɔ Yehu ò a gbɛ̃́ɔnɛ: A ń kȕkũ bɛ̃́ɛ! Ɔ aa ń kũkũ aa ń dɛdɛ bòopiu
lɔ̀ɔ saɛ. Aa gbɛ̃ɔn bla ń plaoɛ, an gbɛ̃e i bɔo.
15 Kɛ́ à bɔ̀ we, à kpàaũ ń Lekabu nɛ́ Yonadabuo, àlɛ mɔ́ daialɛ. Ɔ Yehu aà là à mɛ̀: N sɔ̃
kua lá ma sɔ̃ kumawaa? Yonadabu wèwà à mɛ̀: Ao! Ɔ Yehu mɛ̀: Lá màaɛ, ɔdɔmazi. Kɛ́ à
ɔdɔ̀ Yehuzi, ɔ̃ Yehu aà kȕ gɛ̃̀aànɔ a sɔ̃́go guu. 16 Yehu mɛ̀: Wà gɛ́ sãnu, ní ãia pɔ́ má vȉ ń Dii
yã́o e. 17 Kɛ́ Yehu kà Samali, à Ahabu bui pɔ́ gɔ̃̀ weɔ dɛ̀dɛ mɛ́ɔ. A ń tɔ̀lɔzɔ̃̀ lá Dii dà Ɛliaɛ a
òwa.

Yehu Baali zɔ̀blenaɔ dɛdɛa

18 Yehu gbɛ̃́ɔ kȁaa píi, ɔ̃ a ònɛ́: Ahabu zɔblè Baaliɛ yɔɔnnɔɛ, ma Yehu má zɔbleɛ̀ maamaaɛ.
19 Baalideɔ sísimɛɛ píi ń aà zɔ̀blenaɔ ń aà gbàgbanaɔ píi. An gbɛ̃e su gí mɔ́io, má ye sa
zɔ̃ɔ o Baaliwaɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ gȉ mɔ́i à gàɛ. Yehu lɛ́ ɔ̃nɔkɛnɛ́, kɛ́ à e Baali zɔ̀blenapiɔ midɛɛ. 20 Ɔ
à mɛ̀: A dikpɛ dilɛ Baali pɔ́ ũ. Ɔ wà a kpàwakɛ̀. 21 A lɛ́kpãsãkɛ̀ Isaili bùsuu píi, ɔ̃ Baali
zɔ̀blenaɔ mɔ̀ píi, an gbɛ̃e i gɔ̃o. Kɛ́ aa gɛ̃̀ Baali kpɛ́u, aa kpɛ́pi pà pã́upãu, gbápɛlɛkȉi kuo.
22 Ɔ Yehu ò kpɛ́pi ula'ulɛnaɛ: Bɔlɛ ń ulaɔ Baali zɔ̀blenaɔnɛ ḿpii. Ɔ à bɔ̀lɛnɛ́ ń ulapiɔ. 23 Yehu
ń Lekabu nɛ́ Yonadabuo gɛ̃̀ Baali kpɛ́u, ɔ̃ Yehupi ò Baali zɔ̀blenapiɔnɛ: A wɛpã gbɛ̃́ɔla à ń
gwa maamaa, kɛ́ Dii zɔ̀blenaɔ su aaɔ kúánɔ lao, sema á Baali zɔ̀blenaɔ átɛ̃ɛ. 24 Ɔ Yehu ń
Yonadabuo gɛ̃̀ sa'oi. A mɔ lè Yehu gbɛ̃́ɔ kálɛa bàasi gbɛ̃ɔn basiiɔ̃. A ònɛ́ yãa, tó an gbɛ̃e tò
gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ ń nanɛ́ ń ɔzȉɔ do pȉliwa, aà wɛ̃ni gɛ̃̀ yã́uɛ. 25 Kɛ́ Yehu sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò
a làa, ɔ̃ a ò dɔaiɔ ń zȉgɔ̃ badepiɔnɛ: A gɛ̃ à ń dɛdɛ! A̋su to an gbɛ̃e piliwáo. Kɛ́ aa ń dɛdɛ ń
fɛ̃ndao, aa ń gɛɔ kɔ̀lɛ bàasi, ɔ̃ aa gɛ̃̀ Baalizi kpɛa. 26 Aa Baali kpɛ́ lipɛlɛɔ sɛ̀lɛ bɔ̀ò aa tɛsɔ̃̀wà,
27 ɔ̃ aa Baali gbɛ bȉlɛ, aa aà kpɛ́ gbòo, ɔ̃ wà gupi dȉlɛ bȉ́ikpɛkɛkȉi ũ e ń a gbão.

§ **9:36** 1Kia 21.23 * **10:11** Ozee 1.4

28 Màa Yehu Baali gbagbaa mi̍dɛ Isaili bùsuu. 29 N̄ beeo i ɔbɔlɛ duuna pɔ́ Nɛba nɛ́
Yeloboaũ Isailiɔ dà a kɛau guuo, a tɛ vua gáaena pɔ́ kú Bɛtɛli ń Dãoɔziɛ.† 30 Dii ò̀ɛ: Lá n
yãkɛ̀ maa, n yã́ pɔ́ má yei kɛ̀, ń kɛ̀ Ahabu bɛdeɔnɛ lá ma zɛòwa, n bui aɔ kpaa Isaili kpalau
e ń sɔ̃kpaɛɔwaɛ. 31 Kásile Yehu i zɛ ń Dii Isailiɔ Lua ikoyãoo, i laaidɔwà ń nɔ̀sɛmɛndooo. I
ɔbɔlɛ duuna pɔ́ Yeloboaũ Isailiɔ dà a kɛau guuo.
32 Gɔɔ bee Dii tò Isaili bùsu nà laoawa. Azaeli gbãablè Isaili bùsu 33 pɔ́ kú Yuudɛ̃ gukpɛ
oiwa píi za Aloee pɔ́ kú Aanɔ swadɔɔi e Galada ń Basana bùsuo. Gada buiɔ ń Lubɛni buiɔ
ń Manase buiɔ ku we. 34 Yehu yã́ ki̍ni pɔ́ a kɛ̀ɔ ku Isaili kíaɔ ladau ń aà nɛgɔ̃nkɛyãɔ píi.
35 Yehu gà, wà aà vi̍ Samali, ɔ̃ aà nɛ́ Yoaaza zɔ̃̀lɛ aà gbɛu. 36 Yehu zɔ̃̀lɛ Samali Isailiɔ kía ũ
wɛ̃̀ baakwi plasaiɛ.

11

Yoasi ń a dazi Ataliao
(2Lad 22.10-23.21)

1 Kɛ́ Aazia da Atalia è a nɛ́ Aaziapi gà, ɔ̃ à fɛ̀lɛ lɛ́ kíabuiɔ dɛdɛ píi. 2 Ɔ kí Yeholaũ nɛnɔɛ
Yosɛba, Aazia dãe, Aazia nɛ́ Yoasi sɛ̀ ń saɛ kíanɛ pɔ́ wàlɛ ń dɛdɛɔ guu. A aà ùlɛ Ataliaɛ kpɛa
pɔ́ liiɔ kálɛau ń nɔɛ pɔ́ lɛ́ yɔ̃́ kpawào sãnu, ɔ̃ wi e aà dèo. 3 Nɛ́pi gɔ̃̀ ulɛa Dii kpɛ́u ń a gwanapio
e wɛ̃̀ soolo. Gɔɔ bee Atalia mɛ́ Yuda bùsu kía ũ.
4 A wɛ̃̀ soplade guu ɔ̃ sa'onkia Yoiada kibɛ dɔai badeɔ ń zi̍gɔ̃ badeɔ si̍si, ɔ̃ wà mɔ̀ńnɔ aà
ki̍i Dii ua. Ɔ à yãyèńnɔ a tò aa lɛgbɛ̃̀ Dii ua we, ɔ̃ à kía nɛgɔ̃epi ɔ̀lɔné. 5 Ɔ à yãdi̍lɛné à mɛ̀:
Yã́ pɔ́ áli kɛn kɛ: Tó a mɔ gudɔ̃ai kã́mabogɔɔzi̍, á gãli sɛ́ia aɔ kibɛ dɔ̃́a, 6 á gãli plaade sɔ̃ Suu
Bɔlɛ, á gãli àaɔ̃de iɔ bɔlɛ pɔ́ kú dɔaiɔ kpɛ dɔ̃́a. 7 A gãli pla pɔ́ lɛ́ kã́mabo kã́mabogɔɔzi̍ɔ iɔ nɛ́
kíapi dɔ̃́a Dii ua. 8 A liaaàzi á baade ń a gɔ̃kɛbɔo kũa. Gbɛ̃́ pɔ́ sù sɔ̃̀ázi, à aà dɛ. Aɔ tɛ kípizi
gu pɔ́ àlɛ gɛ́u píi.
9 Zi̍gɔ̃ badeɔ kɛ̀ lá sa'onkia Yoiada ònɛ́wa. An baade a gbɛ̃́ɔ sɛ̀ gɛ̀ńnɔ Yoiada ki̍i, gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́
kã́maboɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń lɛũkpakɛiɔ píi. 10 Ɔ Yoiada kí Davidi sɔ̃naɔ ń aà sɛ̀ngbao pɔ́ kú
Dii kpɛ́uɔ kpà zi̍gɔ̃ badepiɔwa. 11 Ɔ dɔaipiɔ mɔ̀ aa kàlɛ Dii kpɛ́ ń sa'oki̍io kpɛɛlɛ, sɛa za Dii
kpɛ́pi ɔplaa oi e a zɛɛ oi, baade ń a gɔ̃kɛbɔo kũa, kɛ́ aaɔ nɛ́ kíapi dɔ̃́aò. 12 Ɔ Yoiada bɔ̀ ń kía
nɛgɔ̃ɛpio à kíafua kpàɛ̀, à ikoyã lá kpàwà. Kɛ́ wà nísikà aà miwa wà aà kpà kía ũ, ɔ̃ wà
ɔtaalɛ̀ wà wiilɛ̀ wà mɛ̀: Lua kí dɔ̃ ń aafiao! 13 Kɛ́ Atalia dɔaiɔ ń gbɛ̃́ ki̍niɔ ki̍api mà, ɔ̃ à fɛ̀lɛ
gɛ̀ ń ki̍i Dii ua. 14 Kɛ́ à wɛzù, à kípi è zɛa mɔ̀pɛlɛ saɛ lá wi̍ kɛwa. Zi̍gɔ̃ badeɔ ń kã̀aepɛnaɔ zɛa
aà saɛ, mɛ́ gbɛ̃́pii lɛ́ pɔnakɛ, aalɛ kã̀aepɛ. Ɔ Atalia a pɔkasaɔ ga kɛ̃̀ à wii pã̀lɛ à mɛ̀: Wà bɔ̀
ma kpɛɛ! Wà bɔ̀ ma kpɛɛ! 15 Ɔ sa'onkia Yoiada ò zi̍gɔ̃ badepiɔnɛ: A nɔɛpi sɛ bɔaànɔ bàasi, í
gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ tɛaàziɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao. Asa à mɛ̀ wasu aà dɛ Dii uaoɛ. 16 Gɔɔ pɔ́ nɔɛpi kà kibɛ bɔlɛ
pɔ́ sɔ̃́ɔ i̍ gɛ̃u zɛ́u, ɔ̃ wà ɔpɛ̀lɛwà, we wà aà dèu.
17 Yoiada tò kí ń gbɛ̃́ɔ lɛdoũkɛ̀ ń Diio ḿpii, kɛ́ aa e wàɔ dɛ Diipi gbɛ̃́ɔ ũ yã́i. A tò kí ń gbɛ̃́ɔ
lɛdoũkɛ̀ ń kɔ̃o lɔ. 18 Ɔ wà gɛ̀ Baali kpɛ́ gbòo, aa a gbagbaki̍iɔ ń a tã́aɔ wi̍wi kɛ́lɛkɛlɛ, ɔ̃ aa
Baali gbàgbana Matã dɛ̀ gbagbaki̍ipiɔ saɛ.
Yoiadapi Dii kpɛ́ nà gudɔ̃anaɔnɛ ń ɔzi̍, 19 ɔ̃ à zi̍gɔ̃ badeɔ sɛ̀ ń dɔaiɔ ń gbɛ̃́ ki̍niɔ píi, aa bɔ̀ Dii
kpɛ́u ń kíapio, aa kibɛ bɔlɛ pɔ́ dɔaiɔ i̍ gɛ̃u zɛ́ sɛ̀. Kɛ́ aa kà kibɛ, ɔ̃ kípi zɔ̃̀lɛ gi̍naa, 20 ɔ̃ bùsupi
gbɛ̃́pii pɔ kɛ̀na, mɛ́ wɛ̃́lɛ gɔ̃̀ yãkelesai. Lá wà Atalia dɛ̀ ń fɛ̃ndao kibɛn we.

12

Yoasi Dii kpɛ́ kɛkɛa
(2Lad 24.1-14, 23-27)

† **10:29** 1Kia 12.28-30

[1] Yoasi kpalablè a wɛ̃̀ soplade guuɛ. [2] A gɔ̃̀ kía ũ Yehu kpalablea wɛ̃̀ soplade guu, ɔ̃ à
zɔ̃̀lɛ kpalau Yelusalɛũ wɛ̃̀ bla. Aà da tɔ́n Zibia, Bɛɛsɛba nɔɛɛ. [3] Gɔɔ pɔ́ sa'onkia Yoiada lɛdà
Yoasiwa, Yoasipi yã́ pɔ́ maa Diiɛ kɛ̀. [4] Kási i gulɛsĩ̀ pɔ́ wa bɔ̀ɔ daaĩo, wĩ̀ gi wàɔ sa'o we, wàɔ
tulaletikatɛa weɛ.
[5] Yoasi ò sa'onaɔnɛ: A ɔ̃a pɔ́ wà mɔ̀ò Dii kpɛ́u kãaa, naokɛ'ɔ̃a ń tɔ̀ɔmabo'ɔ̃ao ń ɔ̃a pɔ́ wĩ̀
mɔò Dii kpɛ́u ń pɔeãwaɔ píi. [6] Sa'onaɔ lí ɔ̃api si ɔsinaɔwa, wi Dii kpɛ́ guyaaaɔ kɛkɛò. [7] Kási e
Yoasi kpalablea wɛ̃̀ bao ń àaɔ̃ode guu, sa'onaɔ i Dii kpɛ́ guyaaaɔ kɛkɛo, [8] ɔ̃ kí Yoasi sa'onkia
Yoiada sĩ̀si ń sa'onaɔ píi, à ń lá à mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ Dii kpɛ́ guyaaaɔ kɛkɛo ni? Ã́su ɔ̃a si ɔsinaɔwa
lɔo. Ali tó wà Dii kpɛ́ guyaaaɔ kɛkɛò. [9] Ɔ sa'onaɔ wèi, aai ɔ̃asi gbɛ̃́ɔwa lɔo. Aamɛ wa Dii kpɛ́
guyaaaɔ kɛkɛo. [10] Ɔ sa'onkia Yoiada kpagolo sɛ̀ à a nɛ́ fɔ̃̀, ɔ̃ a dĩ̀lɛ sa'okĩ̀i saɛ Dii kpɛ́ kpɛɛlɛ
ɔplaa oi. Ɔ sa'ona pɔ́ lɛ́ kpɛ́ zɛ́ dɔ̃́aɔ ĩ̀ ɔ̃a pɔ́ wà mɔ̀ò Dii ua kau we píi. [11] Tó aa è kpagolopi
ɔ̃a zɔ̃ɔkṹ̀, ɔ̃ kí lakɛ̃na ń sa'onkiao ĩ̀ nao, aai káka bãniu. [12] Aaĩ̀ ɔ̃a pɔ́ wa yɔ̃̀pi na gbɛ̃́ pɔ́ wà
Dii kpɛ́ zĩ̀ dànɛ́ɔnɛ ń ɔzĩ̀, ɔ̃ aaĩ̀ ĩ̀aboò li'ãnaɔnɛ ń kpɛdɔnaɔ [13] ń gĩ̀bonaɔ ń gbɛ̀'ãnaɔ. Ɔ aa lí
ń gbɛ̀ ãaɔ lùluò lɔ, kɛ́ wà Dii kpɛ́ guyaaaɔ kɛkɛò yã́i ń kpɛ́kɛkɛa zĩ̀ pãleɔ píi. [14] Wi Dii kpɛ́
ã́nusu taɔ pí ń ɔ̃a pɔ́ wà mɔ̀ò Dii uapioo, ge filia tɛdɛbɔɔ ge au'ɛlɛbɔɔ ge kã̀aeɔ ge vua pɔ́ɔ ge
ã́nusu pɔ́ɔ. [15] Dii kpɛ́kɛkɛnaɔ ɔ̃ wà ĩ̀abòonɛ́. [16] Gbɛ̃́ pɔ́ aa ɔ̃api kpàmá aa ĩ̀abo zĩ̀kɛnaɔnɛɔ,
aali ń lala ɔ̃api yã́ musuo, asa gbɛ̃́piɔá náaideɔnɛ. [17] Ɔ̃a pɔ́ wa kpà tàae ĩ̀abobɔ ge duun
awakpabɔ ũɔ, wĩ̀li gɛ̃ò Dii kpɛ́uo. Sa'onaɔ pɔ́ɛ.
[18] Gɔɔ bee Siliɔ kí Azaeli gɛ̀ lɛ̀lɛ Gatawa, ɔ̃ à ɛ̀a lɛ́ mɔ́ lɛ́lɛi Yelusalɛũwa lɔ. [19] Ɔ Yudaɔ kí
Yoasi pɔ́ pɔ́ api ń a dezi Yuda kíaɔ Yosafa ń Yolaũo ń Aaziao kpà Diiwaɔ sɛ̀lɛ ń vua pɔ́ kú Dii
kpɛ́ làasiuo ń a bɛ làasiuo píi, a kpã̀sã Azaeliɛ, ɔ̃ Azaeli gò Yelusalɛũla. [20] Yoasi yã́ kĩ̀niɔ ń
yã́ pɔ́ a kɛ̀ɔ píi kú Yuda kíaɔ ladau. [21] Aà ĩ̀waɔ lɛkpàaĩ̀aàzi, ɔ̃ aa aà dɛ̀ Bɛmilo Sila zɛ́u. [22] Aà
dɛnapiɔ tɔ́n kɛ: Simɛata nɛ́ Yozaba ń Somɛɛ nɛ́ Yozabao. Kɛ́ Yoasi gà, wà aà mia kpàkɔ̃i ń
a deziɔ Davidi wɛ̃́lɛu, ɔ̃ aà nɛ́ Amazia zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

13

Isailiɔ kí Yoaaza

[1] Yudaɔ kí Aazia nɛ́ Yoasi kpalablea wɛ̃̀ bao ń àaɔ̃ode guu ɔ̃ Yehu nɛ́ Yoaaza gɔ̃̀ Isailiɔ
kía ũ, à zɔ̃̀lɛ kpalau Samali wɛ̃̀ gɛ̃o ń plaoɛ. [2] A yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ à zɛ̀ ń duuna pɔ́ Nɛba nɛ́
Yeloboaũ Isailiɔ dà a kɛauo, i pãalɛ̀ò. [3] Ɔ Dii pɔ pà Isailiɔzi, à ń ná Siliɔ kí Azaeliɛ a ɔzĩ̀
ń a nɛ́ Bɛnadadao e Yoaaza kpalablea lɛ́wa. [4] Yoaaza awakpà Diiɛ, ɔ̃ Dii sĩ̀aànɔ, asa a è
lá Siliɔ kíapi lɛ́ Isailiɔ wɛtã. [5] Dii tò aa suabana è, ɔ̃ aa bɔ̀ Siliɔ ɔzĩ̀, ɔ̃ baade ku a ua lá a
ziwa. [6] Kási aai ɔbɔlɛ duuna pɔ́ Nɛba nɛ́ Yeloboaũ ń dá a kɛau guuo, aa zɛ̀ò. Asetaati lí
gĩ̀ pɛ́lɛa Samali. [7] Yoaaza zĩ̀gɔ̃ɔ ye láai, mɛ́ i kɛ sɔ̃de gbɛ̃ɔn blakwiɔ ń zĩ̀kasɔ̃go mɛ̀n kwiɔ ń
zĩ̀gɔ̃ kɛ̀sɛde gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwiɔ (10.000) bàasio, asa Siliɔ kía ń kɛ́ kɛ́lɛkɛlɛɛ, ɔ̃ aa gɔ̃̀ lán
bùsuti pɔ́ wà ɔ̃zɔ̃̀wàwa. [8] Yoaaza yã́ kĩ̀niɔ, yã́ pɔ́ a kɛ̀ɔ ń a nɛgɔ̃nkɛyãɔ ku Isaili kíaɔ ladau.
[9] Kɛ́ Yoaaza gà, ɔ̃ wà aà vĩ̀ Samali, ɔ̃ aà nɛ́ Yehoasi zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

Isailiɔ kí Yehoasi

[10] Yudaɔ kí Yoasi kpalablea wɛ̃̀ bla àaɔ̃saide guu ɔ̃ Yoaaza nɛ́ Yehoasi gɔ̃̀ Isailiɔ kía ũ, à
zɔ̃̀lɛ kpalau wɛ̃̀ gɛ̃o ń mɛ̀ndooɛ. [11] A yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀, i ɔbɔlɛ duuna pɔ́ Nɛba nɛ́ Yeloboaũ
Isailiɔ dà a kɛau guuo, à zɛ̀ò. [12] Yehoasi yã́ kĩ̀ni pɔ́ a kɛ̀ɔ ń a nɛgɔ̃nkɛyãɔ ń zĩ̀ pɔ́ a kà ń
Yudaɔ kí Amaziao ku Isaili kíaɔ ladau. [13] Kɛ́ à gà, wà aà mia kpàkɔ̃i ń Isaili kíaɔ Samali, ɔ̃
Yeloboaũ zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

Ɛlizi gaa

14 Ɛlizi lɛ́ gyãkɛ, a bleo, ɔ̃ Isailiɔ kí Yehoasi gɛ̀ aà lè, àlɛ ɔ́ɔlɔ̀ɛ̀ à mɛ̀: Baa! Baa! Isaili
zĩkasɔ̃goɔ ń a sɔ̃deɔn n ũ.* 15 Ɔ Ɛlizi òɛ̀: Sá sɛ́ ń kaɔ. Kɛ́ a sɛ̀, 16 ɔ̃ Ɛlizi òɛ̀: Ka kpa sáa. Kɛ́
a kpà sáa, ɔ̃ Ɛlizi ɔnàna kípi ɔɔwa 17 à mɛ̀: Gukpɛ fɛnɛnti wɛ̃. Kɛ́ a wɛ̃̀, ɔ̃ Ɛlizi mɛ̀: Kapi zu. Kɛ́
a zù, ɔ̃ Ɛlizi mɛ̀: Dii zĩblekan we. Zĩblea Siliɔwa kaɛ. Nyɔ̃ Siliɔ fu Afɛki míɔmiɔɛ. 18 Ɔ Ɛlizi
mɛ̀: Kapiɔ sɛ́lɛ. Kɛ́ a sɛ̀lɛ, ɔ̃ Ɛlizi òɛ̀: Tɔɔlɛ lɛ́ò. A lɛ̀ò gɛ̃n àaɔ̃, ɔ̃ à zɛ̀. 19 Ɔ Lua gbɛ̃́pi pɔ pàaàzi
à mɛ̀: A maa ǹ tɔɔlɛ lɛ́ò yãa gɛ̃n sɔo ge sooloɛ, ní zĩble Siliɔwa míɔmiɔ. Tiasa ńyɔ̃ zĩblemá
gɛ̃n àaɔ̃ɛ.
20 Ɛlizi gà, ɔ̃ wà aà vĩ̀.
Kɛ́ a wɛ̃ sù, ɔ̃ Mɔabu gbãamɔnɛdeɔ sĩ̀ Isaili bùsuu. 21 Gɔɔ bee gbɛ̃́ɔ lɛ́ gɛ vĩ̀ɛ. Kɛ́ aa
gbãamɔnɛdepiɔ è, ɔ̃ aa gɛpi sɛ̀ ɔzɔ̃̀i Ɛlizi miau. Kɛ́ gɛpi lɛ̀lɛ Ɛlizi wáɔwa, ɔ̃ à vù à fɛ̀lɛ zɛ̀.
22 Siliɔ kí Azaeli Isailiɔ wɛtã̀ e Yoaaza kpalablea lɛ́waɛ. 23 Ɔ Dii sùuukɛ̀ńnɔ à wɛ̃nadɔ̃̀nɛ́,
à ń wɛgwà a bàa pɔ́ kú ń Ablahaũo ń Izaakio ń Yakɔbuo yãí. I we ń tɔ̀lɔzɔ̃̀o, i ń vũaao e ń a
gbão. 24 Kɛ́ Siliɔ kí Azaeli gà, ɔ̃ aà nɛ́ Bɛnadada zɔ̃̀lɛ aà gbɛu. 25 Kɛ́ Yoaaza nɛ́ Yehoasi zĩkà
ń Azaeli nɛ́ Bɛnadadapio, à ɛ̀a wɛ̃́lɛ pɔ́ Azaeli sĩ̀ a mae Yoaazawaɔ sĩ̀wà. Yehoasi zĩblɛ̀wà
gɛ̃n àaɔ̃ɛ, ɔ̃ à Isaili wɛ̃́lɛpiɔ sĩ̀wà.

14

Yudaɔ kí Amazia
(2Lad 25.1-28)

1 Isailiɔ kí Yoaaza nɛ́ Yehoasi kpalablea wɛ̃̀ plaade guu ɔ̃ Yoasi nɛ́ Amazia gɔ̃̀ Yudaɔ kía
ũ. 2 Aà wɛ̃̀ baasɔode guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ baakwi mɛ̀ndosaiɛ. Aà
da tɔ́n Yoadã, Yelusalɛũ nɔɛɛ. 3 A yã́ pɔ́ Dii yei kɛ̀, ãma i ka a mae Davidi pɔ́wao. A a mae
Yoasi ɔlɛsɛ̀ɛ wásawasa. 4 Ãma i gulɛsĩ̀ pɔ́ wa bɔ̀ɔ daaĩo, wĩ̀ɔ sa'o wàɔ tulaletikatɛa we e
tiaɛ. 5 Kɛ́ à zɛ̀dɔ kpalau, ɔ̃ à a ĩ̀wa pɔ́ aa a mae dɛ̀ɔ dɛ̀dɛ sɔ̃. 6 Lá a ku Mɔizi ikoyã láuwa, i
gbɛ̃dɛnapiɔ nɛ́ɔ dɛdɛo. Lápi guu Dii mɛ̀ wasu maeɔ dɛdɛ ń nɛ́ɔ duuna yã́io, mɛ́ wasu nɛ́ɔ
dɛdɛ ń maeɔ duuna yã́io. Baade a ga azĩa duuna yã́iɛ. 7 Amazia mɛ́ zĩblɛ̀ Ɛdɔũɔwa Guzulɛ
Wisideu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000). Zĩpi guu à Sela sĩ̀u, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Yɔkeeli e ń a gbão.
8 Bee gbɛa Amazia gbɛ̃́ɔ zĩ̀ Isailiɔ kí Yoaaza nɛ́ Yehoasi, Yehu tɔũnawa, a òɛ̀: Mɔ wà kɔ̃ le
zĩ̀lau. 9 Isailiɔ kí Yoasi wèwà à mɛ̀: Libã bùsu lɛaa lɛ́kpãsãkɛ̀ Libã bùsu sɛdɛ líɛ à mɛ̀, aà a
nɛnɔɛ kpã́sã a nɛ́wa, ɔ̃ Libã bùsu wài mɔ̀ ɔ̃zɔ̃̀ lɛaapiwa. 10 N zĩblè Ɛdɔũɔwa, ɔ̃ n nzĩ̀a sɛ̀ lɛsĩ̀.
N tɔbɔ̀, ãma ǹ nzĩ̀a to tɛɛɛ. Tó n sòle dà, ńyɔ̃ fua, mpi ń Yudaɔ píi. 11 Kási Amazia i swã́sɛio,
ɔ̃ Yehoasi mɔ̀ lɛ́lɛiwà. Aa kɔ̃ lè Yuda bùsu wɛ̃́lɛu Bɛsɛmɛsi. 12 Kɛ́ Isailiɔ Yudaɔ fù, ɔ̃ Yudaɔ
bàalɛ̀, baade tà a bɛ. 13 Bɛsɛmɛsi we ɔ̃ Yehoasi Amazia kũ̀u à taò Yelusalɛũ. A a bĩ̀i gbòo
gã̀sĩ̀suu ɔ̀aa pla za Ɛflaiũ Bɔlɛ e Gola Bɔlɛ. 14 A vua ń ã́nusuo ń pɔ́ pɔ́ kú Dii kpɛ́uɔ ń pɔ́ pɔ́
kú kibɛ làasiuɔ sɛ̀lɛ píi, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ kũ̀kũ à tàńnɔ Samali zĩ̀zɔɔ ũ. 15 Yehoasi yã́ kĩ̀ni pɔ́ a kɛ̀ɔ ń a
nɛgɔ̃nkɛyãɔ ku Isaili kíaɔ ladau ń lá à zĩ̀kà ń Yudaɔ kí Amaziaoo. 16 Kɛ́ Yehoasi gà, wà aà
mia kpàkɔ̃i ń Isaili kíaɔ Samali, ɔ̃ aà nɛ́ Yeloboaũ zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.
17 Yudaɔ kí Amazia ku Yehoasi gaa gbɛa e wɛ̃̀ gɛ̃oɛ. 18 Amazia yã́ kĩ̀niɔ ku Yuda kíaɔ
ladau. 19 Wà lɛkpàaĩ̀aàzi Yelusalɛũɛ, ɔ̃ à bàalɛ̀ tà Lakisi. Ɔ wà gbɛ̃́ɔ gbàɛ, aa pɛ̀lɛaàzi aa aà
dɛ̀ we. 20 Ɔ wà aà gɛ sɛ̀ ń sɔ̃́o wà sùò Yelusalɛũ, wà aà mia kpàkɔ̃i ń a deziɔ Davidi wɛ̃́lɛu.
21 Ɔ Yudaɔ Uzia kpà kía ũ aà mae Amazia gbɛu. Uzia wɛ̃̀ gɛ̃o ń mɛ̀ndooɛ. 22 Ɔmɛ Elata kɛ̀kɛ
kàlɛ Yudaɔnɛ a mae gaa gbɛa.

Isailiɔ kí Yeloboaũ

23 Yudaɔ kí Yoasi nɛ́ Amazia kpalablea wɛ̃̀ gɛ̃ode guu ɔ̃ Yoasi nɛ́ Yeloboaũ gɔ̃̀ Isailiɔ kía
ũ Samali, à zɔ̃̀lɛ kpalau wɛ̃̀ bla ń mɛ̀ndooɛ. 24 A yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀, i ɔbɔlɛ duuna pɔ́ Nɛba nɛ́

---
* **13:14** 2Kia 2.12

Yeloboaũ Isailiɔ dà a kɛau guuo. 25 Ɔmɛ ɛ̀a Isaili bùsu sĩ̀ za Amata bɔlɛi e Ĩsia Wisidei, lá
Dii Isailiɔ Lua dà a zɔ̀blena Amitai nɛ́ Yonasi,* Gatefɛɛ gbɛ̃́ɛ a òwa. 26 Asa Dii è Isailiɔ lɛ́
taasikɛ maamaaɛ, zɔɔ ń wɛ̃́ɛɔ píi, mɛ́ aa gbɛ̃e vĩ̀ à dɔńlɛo. 27 Dii i mɛ á Isailiɔ tɔ́ dɛ dṹniauo,
ɔ̃ à ń suabà Yehoasi nɛ́ Yeloboaũ sabai. 28 Yeloboaũ yã́ kĩ̀ni pɔ́ a kɛ̀ɔ ń zĩ̀ pɔ́ a kàɔ ku Isailiɔ
kíaɔ ladau ń lá à ɛ̀a Damasi ń Amatao sĩ̀ Isailiɔnɛo. 29 Kɛ́ à gà, wà aà mia kpàkɔ̃i ń a dezi
Isaili kíaɔ, ɔ̃ aà nɛ́ Zakali zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

15

Yudaɔ kí Uzia
(2Lad 26.1-4, 21-23)

1 Isailiɔ kí Yeloboaũ kpalablea wɛ̃̀ baasɔo ń plaode guu Amazia nɛ́ Uzia gɔ̃̀ Yudaɔ kía ũ.
2 Aà wɛ̃̀ gɛ̃o ń mɛ̀ndoode guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ blakwi ń plaoɛ. Aà
da tɔ́n Yekolia, Yelusalɛũ nɔɛɛ. 3 A yã́ pɔ́ Dii yei kɛ̀ lá a mae Amazia kɛ̀waɛ. 4 Ama i gulɛsĩ̀
pɔ́ wa bɔ̀ɔ daaĩo, gbɛ̃́ɔ ĩ̀ɔ sa'o wàɔ tulaletikatɛa we e tiaɛ. 5 Ɔ Dii tò kusu aà lè, a vĩ̀ɛ e à gɛ̀
gàò. Aà kpɛ́ kú adoaɛ, aà nɛ́ Yotaũ mɛ́ kú kibɛ. Ɔmɛ Yudaɔ dɔaana ũ. 6 Uzia yã́ kĩ̀niɔ ku
Yuda kíaɔ ladau ń yã́ pɔ́ a kɛ̀ɔ píi. 7 Kɛ́ à gà,* wà aà vĩ̀ kãi ń kíapiɔ Davidi wɛ̃́lɛu, ɔ̃ aà nɛ́
Yotaũ zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

Isailiɔ kí Zakali

8 Yudaɔ kí Uzia kpalablea wɛ̃̀ bla plasaide guu ɔ̃ Yeloboaũ nɛ́ Zakali gɔ̃̀ Isailiɔ kía ũ
Samali, à zɔ̃̀lɛ kpalau mɔ sooloɛ. 9 A yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ lá a deziɔ kɛ̀waɛ. I ɔbɔlɛ duuna pɔ́
Nɛba nɛ́ Yeloboaũ Isailiɔ dà a kɛau guuo. 10 Ɔ Yabɛsi nɛ́ Saluũ lɛkpàaĩaàzi ń gbɛ̃́ɔ, à aà dɛ̀
Ibleaũ, ɔ̃ à zɔ̃̀lɛ aà gbɛu. 11 Zakali yã́ kĩ̀niɔ ku Isaili kíaɔ ladau. 12 Màa yã́ pɔ́ Dii ò Yehuɛ kɛ̀,
à mɛ̀ aà buiɔ mɛ́ aaɔ Isaili kpalable e à gɛ pɛ aà sɔ̃kpaɛɔwa.†

Isailiɔ kí Saluũ

13 Yabɛsi nɛ́ Saluũ gɔ̃̀ kía ũ Yudaɔ kí Uzia kpalablea wɛ̃̀ bla mɛ̀ndosaide guuɛ, à zɔ̃̀lɛ
kpalau Samali mɔ doɛ. 14 Kɛ́ Gadi nɛ́ Mɛnaeũ bɔ̀ Tiiza à gɛ̀ Samali, ɔ̃ à Yabɛsi nɛ́ Saluũpi
lɛ̀ we a dɛ̀, ɔ̃ à zɔ̃̀lɛ aà gbɛu. 15 Saluũ yã́ kĩ̀niɔ ń lɛ́ pɔ́ a kpàaĩ ń gbɛ̃́ɔ Zakalizio ku Isaili kíaɔ
ladau. 16 Mɛnaeũpi bɔ̀ Tiiza à gɛ̀ lɛ̀lɛ Tifasawa ń gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú a bùsuuɔ píi,
asa aa gĩ̀ zɛwɛ̃iɛ̀ɛ. Kɛ́ à lɛ̀lɛmá, ɔ̃ à nɔsindeeɔ pùipui píi.

Isailiɔ kí Mɛnaeũ

17 Yudaɔ kí Uzia kpalablea wɛ̃̀ bla mɛ̀ndosaide guu ɔ̃ Gadi nɛ́ Mɛnaeũpi gɔ̃̀ Isailiɔ kía ũ,
à zɔ̃̀lɛ kpalau Samali wɛ̃̀ kwiɛ. 18 A yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ e a wɛ̃ni lɛ́uɛ. I ɔbɔlɛ duuna pɔ́ Nɛba nɛ́
Yeloboaũ Isailiɔ dà a kɛau guuo.

19 Kɛ́ Asiliɔ kí Pulu sĩ̀ Isaili bùsuu, ɔ̃ Mɛnaeũ aà gbà ã́nusu tɔnu baakwi ń síiɔ̃o, kɛ́ Pulupi
e ɔdawa, i zɛdɔ kpalau yã́i. 20 Mɛnaeũ tò Isailiɔ ã́nusupi ĩ̀abò, ɔ̃ ɔdeɔ ã́nusu kpà ń miwa
ɔwatɛ̃ blakwikwi Asiliɔ kía pɔ́ ũ. Ɔ Asiliɔ kíapi ɛ̀a tà, i zɛ ń bùsu weo. 21 Mɛnaeũ yã́ kĩ̀niɔ
ku Isaili kíaɔ ladau ń yã́ pɔ́ a kɛ̀ɔ píi. 22 Kɛ́ à gà, ɔ̃ aà nɛ́ Pekaia zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

Isailiɔ kí Pekaia

23 Yudaɔ kí Uzia kpalablea wɛ̃̀ blakwide guu ɔ̃ Mɛnaeũ nɛ́ Pekaia gɔ̃̀ Isailiɔ kía ũ, à zɔ̃̀lɛ
kpalau Samali wɛ̃̀ plaɛ. 24 A yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀, i ɔbɔlɛ duuna pɔ́ Nɛba nɛ́ Yeloboaũ Isailiɔ dà
a kɛau guuo. 25 Aà zĩ̀gɔ̃ bade Lemalia nɛ́ Pɛka lɛkpàaĩaàzi ń gbɛ̃́ɔ. Ɔ à Galada bùsudeɔ sɛ̀
gbɛ̃ɔn blakwi à sĩ̀ńnɔ kípizi aà zɛgikĩ̀i Samali, à aà dɛ̀ ń Aagobuo ń Alieo, ɔ̃ à zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.
26 Pekaia yã́ kĩ̀niɔ ku Isaili kíaɔ ladau ń yã́ pɔ́ a kɛ̀ɔ píi.

Isailiɔ kí Pɛka

---
* **14:25** Yon 1.1 * **15:7** Isa 6.1 † **15:12** 2Kia 10.30

27 Yudaɔ kí Uzia kpalablea wɛ̃̀ blakwi ń plaode guu ɔ̃ Lemalia nɛ́ Pɛka gɔ̃̀ Isailiɔ kía ũ,
à zɔ̃̀lɛ kpalau Samali wɛ̃̀ baoɛ. 28 A yā́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀, i ɔbɔlɛ duuna pɔ́ Nɛba nɛ́ Yeloboaũ
Isailiɔ dà a kɛau guuo. 29 Pɛka gɔɔ ɔ̃ Asiliɔ kí Pulu mɔ̀ Iyoni sĩ ń Abɛli Bɛmaakao ń Yanɔao
ń Kɛdɛsio ń Azooo. A Nɛfatali bùsu sĩ lɔ, Galada ń Galileo píi, ɔ̃ à bùsupideɔ kũ̀kũ tàńnɔ
Asili. 30 Ela nɛ́ Ozee lɛkpàaĩ ń gbɛ̃́ɔ Pɛkazi, ɔ̃ à aà dɛ̀ à zɔ̃̀lɛ aà gbɛu Uzia nɛ́ Yotaũ kpalablea
wɛ̃̀ baode guu. 31 Pɛka yā́ kĩniɔ ku Isaili kíaɔ ladau ń yā́ pɔ́ a kɛ̀ɔ píi.

Yudaɔ kí Yotaũ
(2Lad 27.1-9)

32 Isailiɔ kí Lemalia nɛ́ Pɛka kpalablea wɛ̃̀ plaade guu ɔ̃ Uzia nɛ́ Yotaũ gɔ̃̀ Yudaɔ kía ũ.
33 Aà wɛ̃̀ baasɔode guu ɔ̃ à nà kpalableawa, à zɔ̃̀lɛ kpalau Yelusalɛũ wɛ̃̀ gɛ̃o ń mɛ̀ndooɛ. Aà
da tɔ́n Yelusa, Zadoki nɛ́ɛ. 34 A yā́ pɔ́ Dii yei kɛ̀ lá a mae Uzia kɛ̀waɛ. 35 Ama i gulɛsĩ pɔ́ wa
bɔ̀ɔ daaĩo, wĩɔ sa'o wàɔ tulaletikatɛa we e tiaɛ. Ɔmɛ Dii ua bɔlɛ pɔ́ kú musu kɛ̀kɛ. 36 Yotaũ
yā́ kĩniɔ ku Yuda kíaɔ ladau ń yā́ pɔ́ a kɛ̀ɔ píi. 37 Gɔɔ bee Dii tò Siliɔ kí Lezini ń Lemalia nɛ́
Pɛkao nà lɛ́lɛa Yudaɔwawa. 38 Kɛ́ Yotaũ gà, wà aà mia kpàkɔ̃i ń a deziɔ Davidi wɛ́lɛu, ɔ̃ aà
nɛ́ Aaza zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

16

Yudaɔ kí Aaza
(2Lad 28.1-27)

1 Lemalia nɛ́ Pɛka kpalablea wɛ̃̀ gɛ̃o ń plaode guu ɔ̃ Yotaũ nɛ́ Aaza gɔ̃̀ Yudaɔ kía ũ. 2 Aà
wɛ̃̀ baode guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ gɛ̃o ń mɛ̀ndooɛ. I yā́ pɔ́ Dii a Lua
yei kɛ lá a dezi Davidiwao. 3 A zɛ̀ ń Isaili kíaɔ yãkɛaoɛ. A sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò ń
a nɛgɔ̃ɛo se.* A yãbɛ̃ɛkɛ̀, lá bui pɔ́ Dii ń yá Isailiɔnɛɔ ĩ kɛ yãawaɛ. 4 A sa'ò à tulaletikàtɛa
gulɛsĩ pɔ́ wa bɔ̀ɔwa ń sĩ̀sĩɔ musuɔ ń lí yɛ̀lɛlɛɔ gbáuɔ píi.

5 Bee gbɛa Siliɔ kí Lezini ń Isailiɔ kí Lemalia nɛ́ Pɛkao mɔ̀ zĩkai Yelusalɛũ.† We aa koezɔ̃̀u
Aazazi, kási aai fɔ̃ zĩblɛ̀wào. 6 Zĩbeezĩ Lezini Yudaɔ yà ń bɔ́lɛ Elata, à ɛ̀a sĩmá, ɔ̃ Ɛdɔũɔ mɔ̀
zɔ̃̀lɛ we e ń a gbão. 7 Ɔ Aaza gbɛ̃́ɔ zĩ Asiliɔ kí Puluwa à mɛ̀: N zɔ̀blenan ma ũ, mɛ́ n nɛ́n ma
ũ. Mɔ ǹ ma bɔ Siliɔ kía ń Isailiɔ kía pɔ fɛ̀lɛmanɔɔ ɔzĩ. 8 Aaza ánusu ń vua pɔ́ kú Dii kpɛ́uo
ń a bɛ làasiuo sɛ̀lɛ à Asiliɔ kía gbà a kpɑ̃̀sɑ̃ɛ̀. 9 Ɔ Asiliɔ kíapi aà yãmà, à gɛ̀ lɛ̀lɛ Damasiwa a
sĩ. A Lezini dɛ̀, ɔ̃ à tà ń Damasideɔ Kii. 10 Kí Aaza gɛ̀ dà Asiliɔ kí Pulupilɛ Damasi. A sa'okĩi
è we, ɔ̃ à a taa kɛ̀ lá guu, a kpɑ̃̀sɑ̃ sa'ona Uliaɛ ń a kɛa taao píi. 11 Sa'ona Ulia sa'okĩipi kɛ̀
lá kí Aaza kpɑ̃̀sɑ̃ɛwa wásawasa, à a mĩdɛ e kí Aazapi àɔ gɛ́ sui ń Damasio. 12 Kɛ́ à sù, à
tɑ̃́agbagbakĩipi è, ɔ̃ à sɔ̃̀i à dɛ̀dɛwà. 13 A sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ òwà, à pɔ́wɛnti kàwà, à
itɔ̃̀lɛwà, à sáaukpasa au ɛ̀lɛwà. 14 Dii gbagbakĩi pɔ́ wa pĩ ń mɔgotɛ̃o ku sa'okĩi dafupi ń Dii
kpɛ́o zãnguo, ɔ̃ Aazapi sɛ dĩlɛ sa'okĩi dafupi saɛ ɔplaa oi. 15 Ɔ kí Aazapi yãdĩlɛ sa'ona Uliaɛ
à mɛ̀: Nĩli sa kɔɔ pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o sa'okĩi zɔ̃ɔpiwa ń pɔ́wɛnti oosio ń kí sa pɔ́ wĩ a pɔ́
kátɛu à tɛ́kũo ń aà pɔ́wɛnti gbao ń gbɛ̃́ɔ sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũo ń ń pɔ́wɛnti gbao ń í pɔ́
aĩ tɔ̃́lɛo. Nĩli sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ń sáaukpasao au ɛ́lɛwà. Sa'okĩi pɔ́ wa pĩ ń mɔgotɛ̃o
sɔ̃ aɔ dɛmɛɛ màsokɛkĩi ũɛ. 16 Ɔ sa'ona Ulia kɛ̀ lá kí Aaza òɛwa.

17 Kí Aaza mɔ̀pɛpɛɛɔ gògo tadibɔɔwa à ń taɔ bùa. A íkakĩi gò mɔgotɛ̃ zuswana pɔ́ kú a
zíɛɔwa,‡ a dĩlɛ gbɛɔwa. 18 A kí gĩna pɔ́ wa bò Dii ua ń aà bɔlɛ pɔ́ kú weo gbòo misiilɛa Asiliɔ
kíaɛ yãi. 19 Aaza yā́ kĩniɔ ku Yuda kíaɔ ladau ń yā́ pɔ́ a kɛ̀ɔ píi. 20 Aaza gà,§ ɔ̃ wà aà mia
kpàkɔ̃i ń a deziɔ Davidi wɛ́lɛu, ɔ̃ aà nɛ́ Ezekia zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

* **16:3** Iko 12.31 † **16:5** Isa 7.1 ‡ **16:17** 1Kia 7.23-29 § **16:20** Isa 14.28

17

Isailiɔ kí gbɛzãna Ozee

1 Yudaɔ kí Aaza kpalablea wɛ̃̏ kuɛplade guu ɔ̃ Ela nɛ́ Ozee gɔ̃̏ Isailiɔ kía ũ Samali, à zɔ̃̏lɛ
kpalau wɛ̃̏ kɛ̃okwiɛ. 2 A yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀, ãma i kɛ lá Isailiɔ kía pɔ́ dɔ̀aaɛɔ kɛ̀wao. 3 Asiliɔ kí
Samanasaa mɔ̀ lɛ̀lɛwà, ɔ̃ Ozee gɔ̃̏ aà zɔ̀blena ũ, àlɛ falubɔɛ̀. 4 Ozee gbɛ̃́ɔ zȉ Egipiɔ kí Sowa,
ɔ̃ i falu pɔ́ ȉ bɔ Samanasaaɛ wɛ̃ ń wɛ̃o bɔɛ̀ lɔo. Kɛ́ Samanasaa è Ozee bɔ̀ a kpɛ, ɔ̃ à aà kũ̏ à
mɔkàwà à aà dàkpɛu. 5 Ɔ Samanasaa lɛ̀lɛ Isaili bùsuwa píi. Aà gbɛ̃́ɔ mɔ̀ koezɔ̃̏ Samalizi, aa
ku we e wɛ̃̏ àaɔ̃. 6 Ozee kpalablea wɛ̃̏ kɛ̃okwide guu ɔ̃ Samanasaapi Samali sȉ à tà ń Isailiɔ
a bùsuu, à ń kálɛkalɛ Ala ń Gozã pɔ́ kú Aboo baao ń Mɛdɛ bùsu wɛ̃́lɛɔ guuo.

Isailiɔ gɔ̃a zȉzɔɔ ũ ń duuna yã́i

7 Yã́pi kɛ̀ màa kɛ́ Isailiɔ duunakɛ̀ Dii ń Lua pɔ́ ń bɔ́ Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔ ɔzȉɛ yã́iɛ. Aa misȉilɛ dii
pãleɔnɛ, 8 aa bui pɔ́ Dii ń yánɛ́ɔ ɔlɛsɛ̀, aa zɛ̀ ń yã́ pɔ́ Isailiɔ kíaɔ dànɛ́ɔɛ. 9 Aa yãdɔɔsai dȉlɛ Dii
ń Lua yã́ gbɛu, aa gulɛsȉɔ bò ńzȉaɛ ń wɛ̃́lɛɔ guu píi sɛa za bualoũɔ ń wɛ̃́lɛ bȉideɔ. 10 Aa gbɛɔ
ń líɔ pɛ̀lɛpɛlɛ sȉsȉ lɛsȉɔwa píi ń lí yɛ̀lɛlɛɔ gbáuɔ píi.* 11 Aa tulaletikàtɛa gulɛsȉ pɔ́ aa bòpiɔwa
píi, lá bui pɔ́ Dii ń yánɛ́ɔ kɛ̀wa. Yãvãi pɔ́ aa kɛ̀piɔ mɛ́ Dii pɔ fɛ̀lɛɛ̀. 12 Aa zɔblè tã́aɔnɛ. Dii ònɛ́
yãa sɔ̃ aasu kɛo. 13 Dii dà ãnabiɔ ń gu'enaɔnɛ píi, ɔ̃ aa lɛnàwà Isailiɔ ń Yudaɔnɛ, aa mɛ̀ aa
mikɛ̃ ń yãvãiɔwa, aaiɔ Dii yãdilɛaɔ ń aà yãdanɛo kũa, lá a ku ikoyã pɔ́ a dȉlɛ ń deziɔnɛ guu,
à ɛ̀a dà a zɔ̀blena ãnabiɔnɛ aa òwa.

14 N̏ beeo Isailiɔ i swã́sɛio, an swã́ gbãa lá ń dezi pɔ́ aai Dii ń Lua náaikɛoɔ pɔ́waɛ. 15 Aa
gȉ aà ɔtondɔkȉi gwai, aa aà bàakuańnɔ yã́ gbòo, aai lɛ́ pɔ́ a nàwànɛ́ yãdao. Aa tɛ̀ pɔpãɔzi,
ɔ̃ aa gɔ̃̏ pã. Aa bui pɔ́ liaańziɔ ɔlɛsɛ̀, bui pɔ́ Dii mɛ̀ aasu ń kɛa kɛopiɔ. 16 Aa pãkpà Dii ń Lua
yãdilɛaɔzi, aa mɔkàsa mɛ̀n pla lán gáaenaɔwa ń diiɔ ũ,† aa Asetaati lí pɛ̀lɛ, aa kùlɛ luabɛ
pɔ́ɔnɛ, aa zɔblè Baaliɛ. 17 Aa sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò ń ń nɛ́ɔ,‡ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ, aa màsokɛ̀,
aa wɛlɛna gà, aa ńzȉa kpà yã́ pɔ́ Dii yeiowa, aa aà pɔ fɛ̀lɛɛ̀. 18 Ɔ Dii pɔ pàńzi maamaa à ń
yá. Yuda bui mɛ́ gɔ̃̏ ado. 19 Baa se Yudaɔ i Dii ń Lua yãdilɛaɔ mao, aa Isailiɔ ɔlɛsɛ̀ɛ. 20 Ɔ Dii
gȉ Isaili buipiɔzi píi. A ń wɛtã̏ à ń ná gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ gbãamɔnɛ́ɔnɛ ń ɔzȉ e à gɛ̀ ń yáò.

21 Kɛ́ Dii Isailiɔ kɛ̃̏ Davidi buiɔwa, ɔ̃ aa Nɛba nɛ́ Yeloboaũ dȉlɛ ń kía ũ. Yeloboaũpi mɛ́
Isailiɔ swãfɛ̃̏ Diiɛ, a tò aa duun sà zɔ̃ɔ kɛ̀. 22 Isailiɔ gȉ lɛ́ duuna pɔ́ Yeloboaũ kɛ̀ɔ kɛ, aai
mikɛ̃wào, 23 ɔ̃ Dii ń yá, lá a dà a zɔ̀blena ãnabiɔnɛ aa òwa. Asiliɔ Isailiɔ nàaa ń bùsuu aa
tàńnɔ zȉzɔɔ ũ, ɔ̃ aa ku we e ń a gbão.

Samaliɔ yã́

24 Asiliɔ kía tò gbɛ̃́ɔ bɔ̀lɛ Babɛli ń Kutao ń Avao ń Amatao ń Sefavaiũo, ɔ̃ à ń kálɛkalɛ
Samali wɛ̃́lɛɔ guu Isailiɔ gbɛu. Màa aa Samali bùsu sȉ aa zɔ̃̏lɛ a wɛ̃́lɛɔ guu. 25 Kɛ́ aa kà we
káau, aali Dii sísio, ɔ̃ à nɔ̀ɔmusuɔ gbàɛmá, aalɛ ń dɛdɛ. 26 Ɔ wa ò Asiliɔ kíaɛ wà mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́
n ń sɛ́ n ń kálɛkalɛ Samali wɛ̃́lɛɔ guuɔ, aa bùsupi tã́akɛkɛa dɔ̃o, ɔ̃ à nɔ̀ɔmusuɔ gbàɛmá, aalɛ
ń dɛdɛ. 27 Ɔ Asiliɔ kía mɛ̀: Wà Samali sa'ona pɔ́ wa suńnɔɔ do gbaɛ aà ta we, i bùsupi tã́a
yãdadanɛ́. 28 Ɔ Samali sa'onae ɛ̀a tà we à zɔ̃̏lɛ Bɛtɛli. A dàda gbɛ̃́ɔnɛ lá aa kɛ aali Dii sísi.

29 Gɔɔ bee gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ zɔ̃̏lɛ wɛ̃́lɛpiɔ guuɔ, bui píi ń a tã́aoɛ, ɔ̃ aa ń tã́apiɔ taa kɛ̀ aa pɛ̀lɛpɛlɛ
gulɛsȉ pɔ́ Isailiɔ bòɔ kpɛ́ɔ guu. 30 Babɛlideɔ Sukobenɔ pȉ, Kutadeɔ Nɛɛgali pȉ, Amatadeɔ
Asima pȉ, 31 Avadeɔ Nibaza ń Taatakio pȉ, Sefavaiũdeɔ sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò ń ń nɛ́ɔ
ń tã́a Adamɛlɛki ń Anamɛlɛkiowa. 32 Ɔ aa ɛ̀a Dii sȉsi lɔ. Aa ń gbɛ̃́ɔ dilɛa gulɛsȉpiɔ gbàgbanaɔ
ũ tɛ̃ vȉo, ɔ̃ aaȉɔ sa'onɛ́ gulɛsȉpiɔ kpɛ́ɔ guu. 33 Aa Dii sȉsi, ɔ̃ aalɛ zɔble ń tã́aɔnɛ lá bùsu pɔ́
aa bɔ̀u fɛlɛkaayã dɛwa. 34 Màa aa ń fɛlɛkaayã kũa e ń a gbão. Aalɛ Dii sisio, asa aali aà

* **17:10** 1Kia 14.23 † **17:16** 1Kia 12.28 ‡ **17:17** Iko 18.10

ɔtondɔkɩ̃i gwao, aaliɔ aà yãdanɛ kũao ge aà ikoyã ge yɑ̃́ pɔ́ a dɩ̃lɛ Yakɔbu pɔ́ à ɛ̀a tɔkpàɛ̀ Isaili
buiɔnɛɔ.§ 35 Kɛ́ Dii mɛ̀ a bàa aɔ kú ń Isailipiɔ yãa, à mɛ̀ aasu dii pãleɔ sísio, aasu kúlɛnɛ́o,*
aasu zɔblenɛ́o, aasu sa'omáo, 36 sema a gbɛ̃́ pɔ́ a ń bɔ́lɛ Egipi ń a iko zɔ̃ɔo ń a gɑ̃̀sa gbãao.
Api ámɛ aaɔ a sisi, aaɔ kúlɛɛ,† aai sa'owa. 37 A mɛ̀ aaɔ a ɔtondɔkɩ̃i gwa, aaiɔ a yãdanɛɔ kũa
ń a ikoyãɔ ń yãdilɛa pɔ́ a kɛ̃̀nɛ́ lá guuɔ e gɔɔpii. Aasu dii pãleɔ sísio. 38 Aasu to a bàakuańnɔ
yɑ̃́ lí sɑ́ńguo. Aasu dii pãleɔ sísio. 39 Aali a Dii ń Lua sísi ado. Ámɛ á ń bɔ ń wɛ̀lɛɔ ɔzɩ̃ ḿpii.
40 N̄ beeo aai swɑ̃́sɛio, ɔ̃ aa zɛ̀ ń ń fɛlɛkaayão. 41 Buipiɔ Dii sɩ̃si, kási aa gɩ̃ lɛ́ zɔble ń tɑ̃́aɔnɛ
lɔɛ, ɔ̃ an nɛ́ɔ ń ń tɔũnaɔ lɛ́ kɛ lá ń maepiɔ kɛ̀wa e ń a gbão.

18

Yudaɔ kí Ezekia

1 Isailiɔ kí Ela nɛ́ Ozee kpalablea wɛ̃̀ àaɔ̃de guu ɔ̃ Aaza nɛ́ Ezekia gɔ̃̀ Yudaɔ kía ũ. 2 Aà
wɛ̃̀ baasɔode guu ɔ̃ à kpalablɛ̀, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ baakwi mɛ̀ndosaiɛ. Aà da tɔ́n
Abi, Zakali nɛ́ɛ. 3 A yɑ̃́ pɔ́ Dii yei kɛ̀ lá a dezi Davidi kɛ̀wa píiɛ. 4 A gulɛsɩ̃ pɔ́ wa bɔ̀ɔ gbòo,
à tɑ̃́agbɛɔ wɩ̃wi, à Asetaati lipɛlɛɔ zɔ̃̀zɔ̃. A mɔgotɛ̃ mlɛ̃ pɔ́ Mɔizi pi* gbɛ̃̀gbɛ̃, asa e gɔɔ bee
Isailiɔ lɛ́ tulaletikatɛawàɛ, aa tɔkpàɛ̀ Nɛusetã. 5 Ezekia Dii Isailiɔ Lua náaikɛ̀, Yudaɔ kíae
muaaaànɔo, an gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̀aaɛɔ ge an gbɛ̃́ pɔ́ tɛ́ aà gbɛaɔ. 6 A nà Diiwa, i bɔ aà kpɛo. A yɑ̃́ pɔ́
Dii dà Mɔiziɛɔ kũaɛ. 7 Dii kuaànɔ, ɔ̃ yɑ̃́ pɔ́ a kɛ̀ɔ bɔ̀ maa píi. A bɔ̀ Asiliɔ kía yɑ̃́ kpɛ, i zɔbleɛ̀
lɔo. 8 A zɩ̃blè Filitɛ̃ɔwa e Gaza ń bùsu pɔ́ liaaiɔ sɛa za bualoũɔ ń wɛ̃́lɛ bɩ̃́ideɔ píi.
9 Kí Ezekia kpalablea wɛ̃̀ àaɔ̃de guu, Isailiɔ kí Ela nɛ́ Ozee kpalablea wɛ̃̀ soplade guu,
ɔ̃ Asiliɔ kí Samanasaa mɔ̀ koezɔ̃̀ Samalizi. Aa kálɛa we 10 e wɛ̃̀ àaɔ̃, aa wɛ̃́lɛpi sɩ̃ Ezekia
kpalablea wɛ̃̀ soolode guuɛ. Isailiɔ kí Ozee kpalablea wɛ̃̀ kɛ̃okwiden we. 11 Asiliɔ kía tà ń
Isailiɔ a bùsuu, à ń kálɛkalɛ Ala ń Gozã pɔ́ kú Aboo baa ń Mɛdɛ bùsu wɛ̃́lɛɔ guuo. 12 Yɑ̃́pi kɛ̀
màa, kɛ́ aai Dii ń Lua yɑ̃mao yɑ̃́iɛ. Aa aà bàakuańnɔ yɑ̃́ɔ kũao, aai yɑ̃́ pɔ́ Dii zɔ̀blena Mɔizi
dɩ̃lɛ ma aa zɩ̃kɛ̀wào.

Asiliɔ kia vɩ̃adadaa Yelusalɛũdeɔzi (2Lad 32.1-16, Isa 36.1-22)

13 Kí Ezekia kpalablea wɛ̃̀ gɛ̃o mɛ̀ndosaide guu ɔ̃ Asiliɔ kí Sɛnakelibu mɔ̀ lɛ̀lɛ Yuda wɛ̃́lɛ
bɩ̃́ideɔwa, a sɩ̃ pii. 14 Ɔ Yudaɔ kí Ezekia gbɛ̃́ɔ zɩ̃̀ Asiliɔ kíawa Lakisi à mɛ̀: Ma tàaekɛ̀. Nsu
mɔao, míɔ falubɔnɛ lá ńyɔ̃ zɔ̃mɛɛwa. Ɔ Asiliɔ kía ɑ̃́nusu zɔ̃̀ Ezekiaɛ tɔnu kwi ń vuao tɔnu
do. 15 Ɔ Ezekia ɑ̃́nusu pɔ́ a è Dii kpɛ́u ń a bɛ làasiuo kpàwà píi. 16 Gɔɔ bee à vua gò Dii kpɛ́
gbaɔwa ń pɔ́ pɔ́ a kùlɛ gbapiɔ lipɛlɛwao, a kpà Asiliɔ kíapiwa.
17 Ɔ Asiliɔ kía a kwàasi ń a ɩ̃waɔ gbɛ̃zɔ̃ɔo ń a zɩ̃gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔo zɩ̃̀, aa bɔ̀ Lakisi aa mɔ̀ Yelusalɛũ
kí Ezekia kɩ̃́i ń zɩ̃gɔ̃ɔ dasidasi. Kɛ́ aa kà Yelusalɛũ, aa mɔ̀ zɛ̀ íkalɛkɩ̃i pɔ́ kú musu saɛ, pɔpinaɔ
bua zɛ́u. 18 Aa lɛzù kípizi, ɔ̃ kibɛ ziia Ilikia nɛ́ Ɛliakiũ ń aà lakɛ̃na Sɛbenao ń aà kpàwakɛna
Asafa nɛ́ Yoao bɔ̀ gɛ̀ ń kɩ̃́i. 19 Ɔ zɩ̃gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi ònɛ́: A gɛ o Ezekiaɛ, Asiliɔ kía zɔ̃ɔ mɛ́ lɛ́ aà la,
bɔ́ àlɛ a náaikɛ màai? 20 A mɛ̀ á zɩ̃gbasɛlɛa dɔ̃ mɛ́ á gbãa, kási yɑ̃pã giiɛ. Dé àlɛ a náaikɛ, ɔ̃
àlɛ bɔ a yɑ̃́ kpɛi? 21 Egipiɔ kía pɔ́ àlɛ a náaikɛpi gwa. A dɛ lán fee lípan wíwiawaɛ. Gbɛ̃́ pɔ́
gbãa'ɛ̀wà, ɩ̃ aà zɔ̃ a ɔuɛ. 22 Ezekia Dii gulɛsɩ̃ɔ ń aà gbagbakɩ̃iɔ gbòoo lò? A ò Yelusalɛũdeɔ
ń Yudaɔnɛ píi aa mɔ kúlɛ gbagbakɩ̃i aɛ Yelusalɛũ la, ɔ̃ àlɛ omɛɛ Dii a Luapi náai ɔ̃ álɛ kɛa?
23 Aà lɛdoũkɛ ń ma dii Asiliɔ kíao, mí aà gba sɔ̃́ ɔ̀aa kwi, tó a gbɛ̃́ vɩ̃ aa diɛ̀ kpɛ. 24 Lá àlɛ
Egipi zɩ̃kasɔ̃goɔ ń sɔ̃deɔ náaikɛ, kpelewa a fɔ̃ zɛzɔ̃ baa ma dii zɩ̃gɔ̃ gɑ̃li pɔ́ kɛ̃̀sɑ̃ńziɔ doɛi?
25 Alɛ e ma dii mɔ̀ lɛ́lɛi guɛ beewa à wíwi Dii lɛ́ sai yɑ̃̀? Dii mɛ́ ò̀ɛ aà lɛ́lɛ bùsuɛ beepiwa, i
wíwi.

§ **17:34** Daa 32.28, 35.10 * **17:35** Bɔa 20.5, Iko 5.9 † **17:36** Iko 6.13 * **18:4** Nao 21.9

26 Ɔ Ɛliakiũ ń Sɛbenao ń Yoao ò zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɛ: Yã'o wápiɔ n zɔ̀blenaɔnɛ ń Sili yáo, asa
wi maɛ. Nsu yã'owɛ̃ɛ ń Ɛbɛlu yáoo, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ kú bi̋iwaɔ su mao yái. 27 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi wèmá à
mɛ̀: Ma dii i ma zi̋ mà yápi ɔ̀ɛ́ ń á diio átɛ̃o, ń gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa bi̋iwaɔɛ lɔ, asa aa ńzi̋a bi̋ikpɛ pɔ́
aa kɛ̀ bleɛ, aai ńzi̋a osoo mi lááwa. 28 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi fɛ̀lɛ pũ̀na ń Ɛbɛlu yáo à mɛ̀: A Asiliɔ kía
zɔ̃ɔ yãma! 29 Kípi mɛ̀, ásu to Ezekia á sásão, asa a fɔ̃ á bɔ a ɔzi̋o. 30 Ezekia mɛ̀ Dii a á bɔ, a á
wɛ̃́lɛɛ bee kpa Asiliɔ kíawao. Ásu Ezekiapi yãma à Dii náaikɛ yá bee musuo. 31 Ásu Ezekia
yãmao. Asiliɔ kía mɛ̀ à lɛdoũkɛanɔ, à mikpawa, á baade i azi̋a vɛ̃ɛbɛ ń azi̋a kaadɔɛmbɛo
ble, i azi̋a bia'i mi, 32 e àɔ mɔ́ á sɛ́lɛi à táánɔ bùsu pɔ́ dɛ lá á pɔ́wau. Pɔ́wɛna ń vɛ̃ɛ nao
pàlawà, pɛ̃ɛ ń vɛ̃ɛbuo ń kuliɔ ń zɔ́'io diuɛ. A zɛ ń wɛ̃nio. Ásu zɛ ń gaoo. Ezekia mɛ̀ Dii a
á bɔɛ, kási ásu weio, ásu to aà á sásão. 33 Buipãleɔ táae fɔ̃̀ gi̋ Asiliɔ kíaɛ aà ń bùsu símáe?
34 Amata ń Aapadao táaɔ gɛ̀ máɛ? Sefavaiũ ge Ena ge Iva táaɔ gɛ̀ má ni? Samali táaɔ è gi̋ɛ̀
ń ń wɛ̃́lɛoe? 35 Bùsupiɔ kpele táa mɛ́ fɔ̃̀ gi̋ɛ̀ ń a bùsuoi? Kpelewa Dii a fɔ̃ giɛ̀ ń Yelusalɛũoi?
36 Gbɛ̃́ɔ nílɛa kílikili, aai yãwewào, asa an kía ònɛ́ aasu yázãsiwàoɛ. 37 Ɔ kibɛ ziia Ilikia
nɛ́ Ɛliakiũ ń aà lakɛ̃na Sɛbenao ń Asafa nɛ́ Yoa aà kpàwakɛnao ń pɔkasaɔ kɛ̃̀kɛ̃, aa ɛ̀a sù
Ezekiapiwa aa zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ yápi dàu a si̋uɛ̀.

19

Ezekia wabikɛa Diiwa
(Isa 37.1-20)

1 Kɛ́ kí Ezekia yápi mà, à a ula ga kɛ̃̀, ɔ̃ à zwãnkasa kàkaala, à gɛ̀ Dii kpɛ́u. 2 A a bɛ ziia
Ɛliakiũ ń a lakɛ̃na Sɛbenao ń sa'onkiaɔ zi̋ ãnabi Isaia, Amɔzu nɛ́wa, zwãnkasaɔ kákaańla.
3 Aa ɔ̀ɛ̀: Ezekia mɛ̀ yá gi̋ gbãɛ, wà wá da taasiu wà wá lele wà widàdawá. Wa gɔ̃ lán nɔɛ
pɔ́ a nɛ́ kà bɔa, mɛ́ yɛ̃̀ɛɛ ku a fɔ̃ iowaɛ. 4 Asiliɔ kía a zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ zi̋, à mɔ̀ Lua bɛ̃́ɛ láanikɛ̀. Dii
n Lua yápi mà, a aà lele yápi oa yáia, wá dɔ̃o. Wabikɛwà wá gbɛ̃́ kɔ̃na pɔ́ wa gɔ̃ɔnɛ.
5 Kɛ́ kí Ezekia zi̋napiɔ gɛ̀ Isaia lè màa, 6 a ònɛ́: A gɛ o á diiɛ, Dii mɛ̀ asu to vi̋a a kũ Asiliɔ
kía i̋waɔ dɔ́ɛaanɔ yá pɔ́ a màpi yáio. 7 A ma! Tó Asiliɔ kía baoe mà, Dii a to làasoo gɛ̃aàgu,
i ta a bùsuu, Dii i to wà aà dɛ ń fɛ̃ndao we.
8 Kɛ́ zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ mà Asiliɔ kía fɛ̀lɛ Lakisi, ɔ̃ à ɛ̀a tà à aà lè, àlɛ zi̋ka ń Libenadeɔ. 9 Kɛ́ Asiliɔ
kía mà Etiopiɔ kí Tilaka lɛ́ mɔ́ zi̋kaianɔ, ɔ̃ à ɛ̀a zi̋naɔ gbàɛ Ezekiawa à mɛ̀: 10 A o Yudaɔ kí
Ezekiaɛ, dii pɔ́ àlɛ a náaikɛ à gbàsa mɛ̀ á Yelusalɛũ namɛɛ ma ɔzi̋o, asu to diipi a sásão. 11 I
ma lá Asiliɔ kíaɔ kɛ̀ bùsuɔnɛ à ń kɛ́ kɛ́lɛkɛlɛ píio lɛ́? Ɔmɛ a bɔ ado saa? 12 Wɛ̃́lɛ pɔ́ ma deziɔ
kàalɛɔ, Gozã ń Halanao ń Lɛzɛfio ń Edɛni pɔ́ kú Telasaaɔ, an táaɔ fɔ̃̀ ń bɔ́e? 13 Amata kía
kú mái? Aapadaɛ kía kú máɛ? Sefavaiũ ge Ena ge Iva kíaɔ ku mái?
14 Zi̋napiɔ Asiliɔ lá kpà Ezekiawa. Kɛ́ à a kyokɛ̀, ɔ̃ à gɛ̀ Dii kpɛ́u a pòo aà aɛ, 15 à wabikɛ̀wà
à mɛ̀: Dii Isailiɔ Lua, ń kú malaika gàsi̋adeɔ zãnguo,* ḿmɛ ń Lua ũ bùsu pɔ́ kú dúnia guu
píiɛ. Mmɛ ń musu kɛ̀ ń tɔɔlɛo. 16 Swákpa ǹ yãma, Dii. Wɛ́sɛ ǹ gugwa, Dii. Dɔ́ɛa ń Lua
bɛ̃́ɛo lɛ́kpãsã pɔ́ Sɛnakelibu kɛ̀ ma fá! 17 Si̋anaɛ Dii, Asili kíaɔ buipiɔ kàalɛ píiɛ, an bùsuɔ
gɔ̃̀ bɛzia ũ. 18 Aa ń diiɔ kàtɛu aa ń kpasa, asa pɔ́piɔá Lua no, pɔ́ pɔ́ gbɛ̃nazi̋na kɛ̀ ń lío ń
gbɛoɔnɛ. 19 Dii wá Lua, wá bɔ aà ɔzi̋, bùsu pɔ́ kú dúnia guu píi iɔ dɔ̃ kɛ́ n Dii, ḿmɛ ń Lua ũ
ndo.

Sɛnakelibu gaa
(Isa 37.21-38)

20 Ɔ Amɔzu nɛ́ Isaia lɛ́kpãsãkɛ̀ Ezekiaɛ à mɛ̀: Dii Isailiɔ Lua mɛ̀ a wabi pɔ́ ń kɛ̀ Asiliɔ kí
Sɛnakelibu yá musu mà, 21 ɔ̃ à àsiɛ bee ò aà musu:
Siɔna nɛnɔɛ lɛ́so lɛ́ sakangu,
àlɛ n láanikɛ n kpɛ.

---

* **19:15** 1Sam 4.4

Gbɛ̃e i zi̋ble Yelusalɛũwa yã́ao
ɔ̃ àlɛ a mi dada a gầu.
22 Dé n dɔɛwà ń sɔ̃̀sɔ̃i?
Dé n kãaɛ, n n mi dàɛ̀ íai?
Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoa n bee kɛ̀ɛ.
23 N dà n zi̋naɔnɛ aa Dii sɔ̃̀sɔ̃,
n mɛ̀ n dɛdɛ sı̏sı̏ɔ musu
ń n zi̋kasɔ̃goɔ dasidasi
e Libã bùsu gbɛ̀sı̏sı̏ misonau.
N sɛdɛ lí gbầaɔ zɔ̃̀zɔ̃,
n pɛ̃li zɔ̃ɔɔ kwɛ̀,
n ka a lɛ́wa musu e a líkpɛ sisiu.
24 N lɔ̀ɔ yɔ̃̀ buipãleɔ bùsuu,
n a imi̋,
n kɛ̀sɛ Egipi swaɔ í bà.
25 Kɛ́ ma Dii má di̋lɛ màa za zi,
ni mao lé?
Ma zɛò à gɛ̃̀gɛ̃, ɔ̃ má tò à kɛ̀.
Má tò n ń wɛ̃́lɛ bi̋ideɔ kwɛ̀ wi̋liũ,
aa gɔ̃̀ daai̋a.
26 Wɛ̃́lɛpideɔ gbãa kɛ̃̀sã,
aa gɔ̃̀ suuu, wí ń kṹ,
aa dɛ lán sɛ̃saowa,
lán sɛ̃la bɔlɔwa,
lán sɛ̃ pɔ́ bɔ̀lɛ kpɛ́wa à gàga gɔ̃̀ɔwa.
27 Má n kúki̋i dɔ̃,
má n gɛa ń n suao dɔ̃,
má n kãaamazi dɔ̃.
28 N kãamazi,
n kàamai pɔ́ ń vi̋ yã́ gɛ̃̀ ma swã́u.
Má bakanɛ n níuɛ,
má ầasi̋na kanɛ n lɛ́uɛ,
mí tó ǹ ɛa tá ń zɛ́ pɔ́ n mɔòo.
29 Ezekia, yã́ɛ bee aɔ dɛnɛ seela ũ:
Ã́ pɔzã blɛ ble wɛ̃a, zii lɔ í ble we.
Zii kee sa à pɔ́tɔ̃ í pɔkɛkɛ,
à vɛ̃ɛli pɛ́pɛ í a bɛ ble.
30 Yuda kɔ̃na pɔ́ bɔ̀ɔ zi̋na a ɛa gɛ̃ tíu,
an nɛ́ iɔ kpa musu.
31 Asa gbɛ̃́ kɔ̃naɔ bɔ Yelusalɛũ,
Siɔna gbɛ̀si̋si̋depiɔ gɔ̃.
Ma Dii Zi̋gɔ̃de ma ãia mɛ́ a bee kɛ.
32 Ayãmɛto ma yã́ɛ bee ò Asiliɔ kía musu:
A gɛ̃ wɛ̃́lɛɛ beeuo,
a kazuuo,
a a sɛ̀ngbao dɔɛ̀o,
a koezɔ̃i à gbà lɛsi̋ daio.
33 A ɛa tá ń zɛ́ pɔ́ à mɔ̀òo,
a gɛ̃ wɛ̃́lɛɛ beeuo.

Ma Dii mámɛ má ò.
34 Má gí ń wɛ̃́lɛpioɛ,
mí a suaba maziа yɑ̃́i
ń ma zɔ̀blena Davidi yɑ̃́io.
35 Gwɑ̃́ bee Dii Malaika bɔ̀ gɛ̀ Asiliɔ bòou, à gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do gɛ̃osai (185.000).
Kɛ́ aa fɛ̀lɛ kɔɔ, aa gɛɔ è kálɛa gupiiu. 36 Ɔ Asiliɔ kí Sɛnakelibu fɛ̀lɛ a bòopiu à ɛ̀a tà Niniva,
a ku we. 37 Gɔɔ pɔ́ a kúlɛa a tɑ̃́a Nisoki kpɛ́u, ɔ̃ aà nɛ́ɔ Adamɛlɛki ń Salɛzɛɛo aà dɛ̀ ń fɛ̃ndao.
Aa bàasi tà Alalata bùsuu, ɔ̃ aà nɛ́ Esaadɔ̃ zɔ̀lɛ aà gbɛu.

20

Ezekia gyɑ̃kɛa
(Isa 38.1-8)

1 A gbɛa Ezekia gyɑ̃kɛ̀ à kà gaa, ɔ̃ ɑ̃nabi Isaia, Amɔzu nɛ́ gɛ̀ aà lè a òɛ̀: Dii mɛ̀, lɛdilɛ n
gbɛ̃́ɔnɛ, asa ńlɛ mɔ́ gaiɛ, ńyɔ̃ fɛlɛ lɔo. 2 Ɔ Ezekia aɛdɔ̀ gi̋wa à wabikɛ̀ Diiwa 3 à mɛ̀: Dii, n yɑ̃́
na! Lá ma táa'ònnɔ ń náaio, mɛ́ ma yɑ̃́ pɔ́ ń yei kɛ̀ ń nɔ̀sɛmɛndoo, to à dɔngu. Ɔ à wɛ̃na
ɔ́ɔlɔ̀. 4 E Isaia àɔ gɛ́ bɔi ua, ɔ̃ Dii yɑ̃'òɛ̀ à mɛ̀: 5 Gɛ ǹ o ma gbɛ̃́ɔ dɔaana Ezekiaɛ, ma Dii aà dezi
Davidi Lua ma mɛ̀, ma aà wabikɛa mà, ma aà wɛ́'i è. Má aà gbɑ̃́gbɑ̃, a gɔɔ àaɔ̃de zi̋ i gɛ́ ma
kpɛ́u. 6 Ma aà gɔɔ kɑ̃̀fi̋ɛ̀ wɛ̃̀ gɛ̃o. Má aà si Asiliɔ kíawa ń wɛ̃́lɛɛ beeo. Má gí ń wɛ̃́lɛpio maziа
yɑ̃́iɛ ń ma zɔ̀blena Davidi yɑ̃́io.
7 Isaia mɛ̀ wà kaadɔɛmbɛ lɔ. Kɛ́ wa lɔ̀, wa dɔ̀ɔ aà sɑ̃́nɛpiwa, ɔ̃ à gbɑ̃̀gbɑ̃. 8 Ɔ Ezekia Isaia
là à mɛ̀: Lá Dii mɛ̀ á ma gbɑ̃́gbɑ̃, mí gɛ́ a kpɛ́u a gɔɔ àaɔ̃de zi̋, bɔ́mɛ aɔ dɛ a seela ũi? 9 Ɔ
Isaia wèwà à mɛ̀: Seela pɔ́ Dii a kɛnɛ lɛ́ pɔ́ a gbɛ̃̀nɛ yɑ̃́ musun kɛ: Uena pɔ́ i̋atɛ̃ lɛ́ suò Aaza
dɛdɛki̋iɔwa, ń ye à gɛ́ e a gbápɛki̋i mɛ̀n kwiɔwa yɑ̃̀, ge à ɛa kpɛ oi mɛ̀n kwiɔwaɛ? 10 Ɔ Ezekia
wèwà à mɛ̀: Uena pilaa gbápɛki̋i mɛ̀n kwiɔwa zi̋'ũo. Aà to à ɛa dɛdɛ kpɛ oi mɛ̀n kwi. 11 Kɛ́
ɑ̃nabi Isaia lɛzù Diizi, ɔ̃ uena pɔ́ i̋atɛ̃ lɛ́ suò ɛ̀a dɛ̀dɛ gbápɛki̋i mɛ̀n kwi pɔ́ à pi̋lawà yɑ̃aɔwa.

Babɛli bùsu zi̋naɔ mɔa Yelusalɛũ
(Isa 39.1-8)

12 Gɔɔ bee Baladɑ̃ nɛ́ Mɛlodaki Baladɑ̃, Babɛli kía lá kpɑ̃̀sɑ̃ Ezekiaɛ ń gbao, kɛ́ à aà gyɑ̃kɛa
bao mà yɑ̃́i. 13 Ezekia gbɑ̃akpà zi̋napiɔzi, à gɛ̀ńnɔ a làasiu, à a ɑ̃́nusuɔ ɔ̀lɔnɛ́ ń vuaɔ ń pɔ́
gi̋nanaɔ ń nísi maao. A gɛ̀ńnɔ a gɔ̃kɛbɔkalɛkpɛu lɔ, à a àizɛɛɔ ɔ̀lɔnɛ́ míɔmiɔ. Pɔe ku aà bɛ ge
aà bùsuu kɛ à gi̋ ɔlɔinɛ́o. 14 Ɔ ɑ̃nabi Isaia gɛ̀ aà lè à aà là à mɛ̀: Kpelewa gbɛ́piɔ ònɛi? Za má
aa bɔ̀u aa mɔ̀ n ki̋i? Ɔ Ezekia wèwà à mɛ̀: An bɔki̋i zɑ̃̀, Babɛli aa bɔ̀u. 15 Ɔ Isaia aà là à mɛ̀:
Bɔ́ aa è n bɛi? A wèwà à mɛ̀: Aa ma bɛpɔ́ píi èɛ. Ma àizɛɛe ku kɛ́ ma gi ɔ̀lɔinɛ́o. 16 Ɔ Isaia
òɛ̀: Yɑ̃́ pɔ́ Dii ò ma: 17 Gɔɔ lɛ́ mɔ́ wa ń bɛpɔ píi ń àizɛɛ pɔ́ n deziɔ tònɛ ń kũa e gbɑ̃ɔ sɛ́lɛ taò
Babɛliɛ. Dii mɛ̀ a kee a gɔ̃o. 18 Wa nɛ́ pɔ́ ńyɔ̃ ń ieɔ sɛ́lɛ táńnɔ, aai gɔ̃ Babɛli kibɛ zi̋kɛnaɔ ũ.*
19 Ɔ Ezekia ò Isaiaɛ: Dii yɑ̃́ pɔ́ ń òmɛɛpi maaɛ. Asa àlɛ e áɔ ku aafia niɛ guu e a wɛ̃ni lɛ́uɛ.
20 Ezekia yɑ̃́ ki̋niɔ ń a nɛgɔ̃nkɛyɑ̃ɔ ku Yuda kíaɔ ladau ń lá à íkalɛki̋i ń ízɛ pɔ́ a sɔ̀ gbɛu i̋ mɔ́
ń ío wɛ̃́lɛ guuo kèo. 21 Kɛ́ à gà, ɔ̃ aà nɛ́ Manase zɔ̀lɛ aà gbɛu.

21

Yudaɔ ki̋ Manase
(2Lad 33.1-10, 18-20)

1 Manase wɛ̃̀ kuɛplade guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ bàaɔ̃ sɔosaiɛ. Aà da
tɔ́n Ɛfɛziba. 2 A yɑ̃́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀, à zɛ̀ ń bui pɔ́ Dii ń yá Isailiɔnɛɔ yɑ̃bɛ̃ɛɔ.* 3 A ɛ̀a gulɛsi̋ pɔ́ a
mae Ezekia dàai̋ɔ bò ń Baali gbagbaki̋iɔ. A Asetaati lí pɛ̀lɛ lá Isailiɔ kí Ahabu kɛ̀ yɑ̃awa. A

* **20:18** 2Kia 24.13-15, Dan 1.1-7 * **21:2** Zel 15.4

kùlɛ luabɛ pɔ́ɔnɛ à zɔblènɛ́. 4 A sa'okĩ̀iɔ bò Dii kpɛ́u Yelusalɛũ, gu pɔ́ Dii mɛ̀ a tɔ́ aɔ kuwàpi.†
5 A luabɛ pɔ́ɔ gbagbakĩ̀iɔ bò Dii ua ń a kaa guuo píi. 6 A sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò ń a
nɛgɔ̃ɛo, à pɔdà gbɛ̃́ɔwa, à màsoɔ kɛ̀, à yãgbɛ̀a gɛ̀sisinaɔwa ń wɛlɛndeɔ, à yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀
maamaaɛ, ɔ̃ à aà pɔ fɛ̀lɛɛ̀. 7 A Asetaati tã́a pɔ́ á kɛ̀pi dĩ̀lɛ Dii ua, gu pɔ́ Dii ò Davidiɛ ń aà nɛ́
Salomɔɔo a tɔ́ aɔ kuwà gɔɔpiipi, asa Isaili wɛ̃́lɛɔ guu píi Yelusalɛũ ɔ̃ a sɛ̀. 8 A mɛ̀ tó Isailiɔ yã́
pɔ́ á dĩ̀lɛnɛ́ɔ kũa píi, mɛ́ aa zɛ̀ ń ikoyã pɔ́ a zɔ̀blena Mɔizi kpàmáo píi, á ɛa ń bɔlɛ bùsu pɔ́ á
kpà ń deziɔwauo, á tó aa liaaliaa lɔo.‡ 9 N beeo aai swã́sɛio. Manase ń sãsã, ɔ̃ aa vãikɛ̀ dɛ
bui pɔ́ Dii ń mĩ̀dɛ ń deziɔnɛɔla.
10 Ɔ Dii yãdà a zɔ̀blena ãnabiɔnɛ aa mɛ̀: 11 Lá Yudaɔ kí Manase yã́ pɔ́ má ye a gĩ̀yãioɔ kɛ̀,
à vãikɛ̀ dɛ Amɔle pɔ́ kú a ãaɔla, à Yudaɔ dà duunkɛau tã́a pɔ́ a kɛ̀ɔ yã́ musu, 12 a yã́i tò ma
Dii Isailiɔ Lua ma mɛ̀, má yã́yia Yelusalɛũwa ń Yuda bùsuo píi. Gbɛ̃́ pɔ́ a baomà a kɛkɛ
swãwɛ̃ɛ. 13 Má guyɔ̃bɔ poo Yelusalɛũwa mà wíwi, lá má pòo Samaliwawa. Má kɛɛ̀ lá má
kɛ̀ Ahabu bɛɛwaɛ. Má plɛ málɛ Yelusalɛũu lá wĩ̀ málɛ tau wà kúlɛwa. 14 Má pãkpa ma gbɛ̃́
kɔ̃napiɔzi mà ń na ń wɛ̀lɛɔnɛ ń ɔzĩ̀ɛ. Aa ń naaa, aai ń pɔ́ɔ sɛ́lɛ, 15 asa aa yã́ pɔ́ má yeio kɛ̀ɛ,
aaĩ̀ɔ ma pɔ fɛlɛmɛɛ za gɔɔ pɔ́ an deziɔ bɔ̀ Egipiɛ e ń a gbão.
16 Manase yãesaideɔ dɛ̀dɛ dasidasi e an gɛɔ Yelusalɛũ pà za a lɛ́la e a lɛ́le, duuna pɔ́ a kɛ̀
à Yudaɔ dà yã́ pɔ́ Dii yeio kɛau bàasi. 17 Manasepi yã́ kĩ̀niɔ ń duuna pɔ́ a kɛ̀o píi kú Yuda
kíaɔ ladau. 18 Kɛ́ à gà, wà aà vĩ̀ a bɛ, Uza kaa pɔ́ à li'bàbau, ɔ̃ aà nɛ́ Amɔ zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

Yudaɔ kí Amɔ
(2Lad 33.21-25)

19 Amɔ wɛ̃̀ bao ń plaode guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ plaɛ. Aà da tɔ́n
Mɛsulɛmɛ, Aluzu nɛ́, Yɔteba gbɛ̃́ɛ. 20 A yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ lá a mae Manase kɛ̀waɛ. 21 A a
maepi ɔlɛsɛ̀ píiɛ. A zɔblè tã́a pɔ́ a mae zɔblènɛ́ɔnɛ à kùlɛnɛ́. 22 A Dii a deziɔ Lua tò we, i aà
zɛ́ sɛo. 23 Ɔ aà ĩ̀waɔ lɛkpàaĩ̀aàzi aa aà dɛ̀ a bɛ. 24 Kɛ́ Yudaɔ gbɛ̃́ pɔ́ lɛkpàaĩ̀aàzipiɔ dɛ̀dɛ píi,
ɔ̃ aa aà nɛ́ Yosia kpà kía ũ aà gbɛu. 25 Amɔ yã́ kĩ̀niɔ ku Yuda kíaɔ ladau ń yã́ pɔ́ a kɛ̀ɔ píi.
26 Kɛ́ wà aà vĩ̀ Uza kaau, ɔ̃ aà nɛ́ Yosia zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

22

Yudaɔ kí Yosia
(2Lad 34.1-2, 8-28)

1 Yosia wɛ̃̀ swaaɔ̃de guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa* Yelusalɛũ wɛ̃̀ baakwi ń mɛ̀ndooɛ.
Aà da tɔ́n Yedida, Adaia nɛ́, Bɔzeka gbɛ̃́ɛ. 2 A yã́ pɔ́ Dii yei kɛ̀, à a dezi Davidi ɔlɛsɛ̀ píiɛ,
i pãalɛ ɔplaai ge zɛɛio. 3 Aà kpalablea wɛ̃̀ bao plasaide guu ɔ̃ à a lakɛ̃na Safana, Asalia
nɛ́, Mɛsulaũ tɔũna zĩ̀ Dii kpɛ́u à mɛ̀: 4 Gɛ́ sa'onkia Ilikia le, ní oɛ̀ aà ɔ̃a pɔ́ wa kpà Dii kpɛ́
bĩ̀ibɔlɛdɔ̃anaɔwa nao, 5 wi na gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dílɛ Dii kpɛ́ zĩ̀ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũɔnɛ ń ɔzĩ̀, aai ĩ̀abo gbɛ̃́ pɔ́
aalɛ Dii kpɛ́ guyaaaɔ kɛkɛɔnɛ, 6 li'ãnaɔ ń kpɛbonaɔ ń kpɛdɔnaɔ. Aa lí lúò lɔ ń gbɛ̀ ãaɔ, aai
kpɛ́pi kɛkɛò. 7 Asu ɔ̃a pɔ́ wa nànɛ́ ń ɔzĩ̀ kã̀akɛo, asa gbɛ̃́piɔá náaideɔnɛ.
8 Sa'onkia Ilikia ò lakɛ̃na Safanaɛ a bɔ Mɔizi ikoyã láwa Dii kpɛ́u, ɔ̃ a kpàwà. Kɛ́ à a
kyokɛ̀, 9 ɔ̃ à gɛ̀ò kí kĩ̀i, à a yã́ dàu a sĩ̀uɛ̀ à mɛ̀: N ĩ̀waɔ ɔ̃a pɔ́ kú Dii kpɛ́u bɔ̀lɛ aa nà Dii kpɛ́
gbɛ̃zɔ̃ɔnɛ ń ɔzĩ̀. 10 A ɛ̀a òɛ̀ sa'ona Ilikia lá kpàwa, ɔ̃ à a kyokɛ̀ kíɛ. 11 Kɛ́ kí Mɔizi ikoyã lápi
yãmà, à a ulada ga kɛ̃̀. 12 Ɔ a ò sa'ona Ilikiaɛ ń Safana nɛ́ Aikaũo ń Mise nɛ́ Akabooo ń
lakɛ̃na Safanao ń a ĩ̀wa Asaiao à mɛ̀: 13 A gɛ Dii lamɛɛ ń Yudaɔ píi lá pɔ́ wa bɔwàɛ bee yã́
musu. Dii pɔpaawázi à kɛ̀ zài, asa wá deziɔ i wá yã́ pɔ́ kú láɛ bee guu ma aa zĩ̀kɛ̀wào. 14 Ɔ
sa'ona Ilikia ń Aikaũo ń Akabooo ń Safanao ń Asaiao gɛ̀ yã́pi ò nɔɛ ãnabi Uledaɛ. Nɔɛpi
ku Yelusalɛũ fã́ani plaade guuɛ, aà zã́ tɔ́n Saluũ, Tikeva nɛ́, Halasa tɔũnaɛ. Halasapi mɛ́

† 21:4 2Sam 7.13 ‡ 21:8 1Kia 9.3-5 * 22:1 Zel 3.6

Dii kpɛ́ ula'ulɛna ũ. 15 Dii Isailiɔ Lua yã'ò nɔɛpiɛ à mɛ̀: A gɛ o gbɛ̃́ pɔ́ á zĩ́aɛ, 16 ma Dii ma
mɛ̀ má yã́yia guɛ beewa ń gbɛ̃́ pɔ́ kúuɔ, lá a ku lá pɔ́ Yudaɔ kía a kyokɛ̀pi guuwa. 17 Má
pɔkũmabɔbɔ guɛ beewaɛ, ma pɔkũmapi a kpálɛo, asa aa ma to we, aa tulaletikàtɛa dii
pãleɔnɛɛ, aa ma pɔ fɛ̀lɛmɛɛ tã́a pɔ́ aa kɛ̀piɔ yã́i. 18 A o Yudaɔ kía pɔ́ á zĩ́ ma laiɛ, yã́ pɔ́ a
màpi musu, ma Dii Isailiɔ Lua ma mɛ̀, 19 yã́ pɔ́ má ò guɛ bee musu ń gbɛ̃́ pɔ́ kúuɔ, ma mɛ̀ a
gɔ̃ yàaa láaipɔ ũɛ, lá à swãsɛ̀i à azĩ́a bùsamɛɛ, à a ulada ga kɛ̃̀ à ɔ́ɔlɔ̀, ma aà yãmà má sĩ́aànɔ.
Ma Dii mámɛ má ò. 20 A yã́i tò má tó aà ga, wi aà vĩ́ niɛ guu. Aà wɛ́ a si yã́ pɔ́ má yía guɛ
beewapilɛo. Ɔ zĩ́napiɔ ɛ̀a tà kí kĩ́i ń yã́pio.

23

Yosia ɛa zɛa ń Dii bàa kua ń Isailiɔ yã́ɔ
(2Lad 34.3-7, 29-32, 35.1-27)

1 Kí Yelusalɛũ gbɛ̃zɔ̃ɔ ń Yudaɔ sĩ́si, ɔ̃ aa kã̀aaaàzi ḿpii. 2 A gɛ̀ńnɔ Dii ua ń sa'onaɔ ń
ãnabiɔ ń Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi, nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ, ɔ̃ a tò wà Dii bàakuańnɔ lá pɔ́ wa è aà
kpɛ́upi kyokɛ̀ ń wáa píi. 3 Kí zɛa mɔ̀pɛlɛ saɛ, ɔ̃ à ɛ̀a zɛ̀ ń Dii bàakuańnɔ yã́ɔ. A mɛ̀ á té Diizi,
íɔ aà yãdilɛaɔ ń aà yãdanɛɔ kũa, íɔ aà ɔtondɔkĩ́i gwa ń nɔ̀sɛmɛndoo teasisai, lá a ku lápi
guuwa. Ɔ gbɛ̃́pii zɛ̀ ń Dii bàakuańnɔ yã́o lɔ.

4 Kí ò sa'onkia Ilikiaɛ ń aà kwàasio ń Dii kpɛ́ bĩ́ibɔlɛdɔ̃anaɔ, aa pɔ́ pɔ́ wa kɛ̀ Baaliɛ ń
Asetaatio ń luabɛ pɔ́ɔ sɛ́lɛ bɔò Dii kpɛ́u. Ɔ à gɛ̀ tɛsɔ̃̀wà Yelusalɛũ bĩ́i kpɛ Sedɔ̃ guzulɛ bugbɛu,
ɔ̃ wà a túfu sɛ̀lɛ tàò Bɛtɛli. 5 Ɔ kí tã́agbagbana pɔ́ Yuda kíaɔ dĩ́lɛ aa sa'ò Yuda wɛ̃́lɛ gulɛsĩ́ɔwaɔ
ń pɔ́ pɔ́ lĩ́a Yelusalɛũziɔ yà ḿpii ń tã́agbagbana pɔ́ aa sa'ò Baali ń ĩ́atɛ̃o ń mɔvuao ń saan
tɔdeɔ ń luabɛ pɔ́ɔwaɔ píi. 6 A Asetaati lipɛlɛ sɛ̀ Dii ua à bɔ̀ò à gɛ̀ tɛsɔ̃̀wà Yelusalɛũ bĩ́i kpɛ
Sedɔ̃ guzulɛu, ɔ̃ à a tibò a fã̀ɛ táaaɔ miaɔwa. 7 A gɔ̃ɛ káaluaɔ kpɛ́ pɔ́ kú Dii uaɔ gbòo lɔ.
Kpɛ́piɔ guu nɔɛɔ Asetaati zwã̀akpɛɔ tã̀u. 8 A tò sa'ona pɔ́ kú Yuda wɛ̃́lɛuɔ sù Yelusalɛũ, ɔ̃
à gulɛsĩ́ pɔ́ wa bò sa'onapiɔ tulaletikàtɛawàɔ gbã̀lɛ̀ za Gɛba e Bɛɛsɛba. A tã́agbagbakĩ́i pɔ́
kú wɛ̃́lɛ dɔaana Yozuee bɔlɛu wɛ̃́lɛ bɔlɛ ɔzɛɛ oiɔ gbòo. 9 I we gulɛsĩ́ gbàgbanapiɔ sa'ò Diiwa
Yelusalɛũo, ãma aa kàa só ń ń gbɛ̃́ɔ. 10 A tò sa'okĩ́i pɔ́ kú Tofɛti, Bɛninɔũ guzulɛu gbã̀lɛ̀, kɛ́
gbɛ̃e su sa pɔ́ wĩ́ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o Mɔlɔkuwa ń a nɛgɔ̃e ge ń a nɛnɔɛo lɔo.* 11 A gò ń sɔ̃́ pɔ́
Yuda kíaɔ dĩ́lɛ ĩ́atɛ̃ pɔ́ ũɔ Dii kpɛ́ kpɛɛlɛ, ɔ̃ à sɔ̃́piɔ gɔ́ɔ kpàsa. Sɔ̃́piɔ ku yãa Dii ua Natãmɛlɛki
kpɛ́ saɛɛ. 12 A sa'okĩ́i pɔ́ Yuda kíaɔ bò Aaza kpɛdiakɔ̃a musuɔ gbòo ń pɔ́ pɔ́ Manase bò Dii ua
sɛ̃́ia ń a plaadeoɔ. Ɔ a wĩ́wi kɛ́lɛkɛlɛ, à a buuna sɛ̀lɛ kɔ̀lɛ Sedɔ̃ guzulɛu. 13 Ɔ à gulɛsĩ́ pɔ́ wa bò
Yelusalɛũ gukpɛ oi Kùkpɛ sĩ́sĩ́pɔlɛu gɛɔmidɔkĩ́i oiɔ gbã̀lɛ̀. Isailiɔ kí Salomɔɔ mɛ́ sa'okĩ́ipiɔ bò
Sidɔ̃deɔ dii Asetaatiɛ ń Mɔabuɔ dii Kɛmɔsio ń Amɔniɔ dii Mɔlɔkuo.† 14 A a gbɛ̀pɛlɛɔ wĩ́wi, à
a lipɛlɛɔ zɔ̃̀zɔ̃, ɔ̃ à gbɛ̃nazĩ́n gɛwaɔ kàlɛkalɛ gupiɔu à pà.

15 Baa gulɛsĩ́ pɔ́ Nɛba nɛ́ Yeloboaũ bò sa'okĩ́i ũ Bɛtɛli à Isailiɔ dàò duunkɛaupi,‡ Yosia
gulɛsĩ́pi ń a sa'okĩ́io gbòo. A gulɛsĩ́pi gbɛɔ wĩ́wi à a tibò, à tɛsɔ̃̀ Asetaati lipɛlɛwa lɔ. 16 Kɛ́
à wɛzù, à miaɔ è sĩ́sĩ́wa we, ɔ̃ à gɛwaɔ bɔ̀lɛu a kpàsa sa'okĩ́ipiwa à a gbã̀lɛ̀, lá Dii dà Lua
gbɛ̃́ɛ à dɔ̀aa òwa.§ 17 Ɔ kí mɛ̀: Dé mia wà seelakɛ̀wà keei? Ɔ wɛ̃́lɛpideɔ mɛ̀: Lua gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀
Yuda bùsuuɛ. Ɔmɛ dɔ̀aa yã́ pɔ́ ń kɛ̀ Bɛtɛli sa'okĩ́iɛ beeɛ ò.* 18 Ɔ kí mɛ̀: A to we. Gbɛ̃e su
aà wá sɛ́ sɔ̃ò. Ɔ wà aà wáɔ tò we ń ãnabi pɔ́ bɔ̀ Samali wáo. 19 Gulɛsĩ́ kpɛ́ pɔ́ Isaili kíaɔ
dɔ̀ Samali bùsu wɛ̃́lɛɔ guu aa Dii pɔ fɛ̀lɛoɛ̀ɔ ɔ̃ Yosia wĩ́wi píi, a kɛ̀ sa'okĩ́ipiɔnɛ lá a kɛ̀ Bɛtɛli
pɔ́ɛwaɛ. 20 Ɔ à gulɛsĩ́piɔ gbàgbanaɔ kòlokpakpa sa'okĩ́i pɔ́ aaĩ sa'owàɔwa píi, à gbɛ̃nazĩ́n
gɛwaɔ kpàsawà, ɔ̃ à ɛ̀a tà Yelusalɛũ.

---

* 23:10 Lev 18.21, Zel 7.31, 19.1-6 † 23:13 1Kia 11.7 ‡ 23:15 1Kia 12.33 § 23:16 1Kia 13.2 * 23:17 1Kia
13.30-32

21 Kí ò gbɛ̃́piiɛ à mɛ̀: A Gɛ̃amusu dikpɛkɛ Dii á Luaɛ, lá a ku Dii bàakuawanɔ taalaɛ bee
guuwa. 22 Za gɔɔ pɔ́ dɔaanaɔ dɔ̀aa Isailiɔnɛ ń gɔɔ pɔ́ Isaili kíaɔ ń Yuda kíaɔ lɛ́ kpalableo
píi, wi Gɛ̃amusu dikpɛpi kɛ à kà màao. 23 Kí Yosia kpalablea wɛ̃̀ bao plasaide guu ɔ̃ wà
Gɛ̃amusu dikpɛpi kɛ̀ Yelusalɛũ. 24 Bee gbɛa à gɛ̀sisinaɔ ń wɛlɛndeɔ mı̀dɛ, à kpɛ́ guu tã́aɔ ń
ua tã́aɔ ń tã́a pɔ́ pɔ́ wa è Yelusalɛũ ń Yuda bùsuoɔ dúuzɔ̃̀ píi míɔmiɔ, kɛ́ à zı̀kɛ ikoyã pɔ́ kú
taala pɔ́ sa'onkia Ilikia bɔ̀wà Dii kpɛ́upiɔwa. 25 Kí pɔ́ dɔ̀aaɛɔ ń kí pɔ́ kú aà gbɛaɔ guu, an
gbɛ̃e i zɛ ń Diio ń nɔ̀sɛmɛndoo ń a pɔeão píi laaàwao. A Mɔizi ikoyã kũa píi a gbãa lɛ́uɛ.
26 Gia ń beeo Dii pɔfɛ̃a Yudaɔzi ń pɔkũma pãsı̀o vãi pɔ́ Manase kɛ̀ yã́i i kpálɛo. 27 Dii mɛ̀:
Má Yudaɔ yá mà ń gomala, lá ma Isailiɔ yà ma ń gomalawaɛ. Má gí Yelusalɛũ pɔ́ má sɛ̀i ń
kpɛ́ pɔ́ ma mɛ̀ ma tɔ́ aɔ kuwàoɛ. 28 Yosia yã́ kı̀niɔ ku Yuda kíaɔ ladau ń yã́ pɔ́ a kɛ̀ɔ píi.
29 Kí Yosia gɔɔ kɛ́ Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔ Nɛko lɛ́ gɛ́ Asiliɔ kía lei Uflatai, ɔ̃ Yosia gɛ̀ zı̀kaiaànɔ
Mɛgido. Kɛ́ aa kɔ̃ lè, ɔ̃ Nɛko aà dɛ̀. 30 Aà ı̀waɔ aà gɛ sɛ dà sɔ̃́go guu, aa sùò Yelusalɛũ wa vı̀.
Ɔ Yudaɔ aà nɛ́ Yoaaza kpà kía ũ aà gbɛu.

Yudaɔ kí Yoaaza
(2Lad 36.1-4)

31 Yoaaza wɛ̃̀ bao ń àaɔ̃ode guu à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ mɔ àaɔ̃ɛ. Aà da tɔ́n
Amutali, Zelemii nɛ́, Libena gbɛ̃́ɛ. 32 A yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ lá a deziɔ kɛ̀waɛ. 33 Ɔ Falaɔ̃ɔ Nɛko
mɔkàwà Libla, Amata bùsuu, kɛ́ asu àɔ dɛ kía ũ Yelusalɛũo yã́i, ɔ̃ à mɛ̀ Yuda bùsudeɔ
falubɔɛ ã́nusu tɔnu àaɔ̃ ń kı̀nio ń vuao kiloo bla sɔosai. 34 Ɔ à Yosia nɛ́ Ɛliakiũ dı̀lɛ kía ũ
a mae Yosia gɛ̃ɛ ũ, ɔ̃ à aà tɔ́ lı̀lɛ̀ɛ Yoakiũ. Ɔ à Yoaaza sɛ̀ tàò Egipi, we à gàu. 35 Yoakiũ ã́nusu
ń vua pɔ́ Falaɔ̃ɔ Nɛko gbɛ̀awa sı̀ a bùsudeɔwa baade gbãa lɛ́u, ɔ̃ a kpàwà.

Yudaɔ kí Yoakiũ
(2Lad 36.5-8)

36 Yoakiũ wɛ̃̀ baasɔode guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa† Yelusalɛũ wɛ̃̀ kuɛdoɛ. Aà da tɔ́n
Zebuda, Pedaia nɛ́, Luma gbɛ̃́ɛ. 37 A yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ lá a deziɔ kɛ̀waɛ.

24

1 Yoakiũ kiblegɔɔ ɔ̃ Babɛli kí Nɛbukanɛza mɔ̀ lɛ̀lɛ Yuda bùsuwa, ɔ̃ Yoakiũ gɔ̃̀ aà zɔ̀blena ũ
e wɛ̃̀ àaɔ̃.* A gbɛa à nɔ̀sɛ pãle sɛ̀, ɔ̃ à bɔ̀ aà yã́u. 2 Dii Babiloni gbãamɔnɛdeɔ gbàɛwà ń Siliɔ
ń Mɔabuɔ ń Amɔniɔ. A ń gbáɛ Yudaɔ bùsuu aa kaalɛ, lá a dà a zɔ̀blena ãnabiɔnɛ aa òwa.
3 Yã́pi Yudaɔ lè, kɛ́ Dii mɛ́ ò yã́i, kɛ́ à ń yá ń goala duuna pɔ́ Manase kɛ̀ yã́i 4 ń yãesaide pɔ́
à ń dɛdɛɔ yã́io. Manasepi tò Yelusalɛũ pà ń yãesaide pɔ́ à ń dɛdɛɔ auo. Bee yã́i Dii i we
sùuukɛ̀o. 5 Yoakiũ yã́ kı̀niɔ ku Yuda kíaɔ ladau ń yã́ pɔ́ a kɛ̀ɔ píi. 6 Kɛ́ à gà, ɔ̃ aà nɛ́ Yɛkɔnia
zɔ̃̀lɛ aà gbɛu. 7 Egipiɔ kía i ɛa bɔ̀ a bùsuu lɔo, asa Babɛli kía bùsu pɔ́ dɛ Egipi pɔ́ ũ yãa sı̀wà
píiɛ za Egipi zɛ́ swai e Uflatai.

Yudaɔ kí Yɛkɔnia
(2Lad 36.9-10)

8 Yɛkɔnia wɛ̃̀ bao plasaide guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ mɔ àaɔ̃ɛ. Aà da tɔ́n
Nɛuseta, Ɛlenatã nɛ́, Yelusalɛũ gbɛ̃́ɛ. 9 A yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ lá a mae kɛ̀waɛ. 10 Zı̀beezı̀ Babɛli
kí Nɛbukanɛza zı̀gɔ̃ɔ mɔ̀ Yelusalɛũ aa koezɔ̃̀i, aa ku we. 11 Ɔ Nɛbukanɛza mɔ̀ we gɔɔ pɔ́ aà
ı̀wapiɔ liaai. 12 Ɔ Yudaɔ kí Yɛkɔnia bɔ̀ gɛ̀ azı̀a kpàwà, aàpi ń a dao ń a ı̀waɔ ń a kía deeɔ
ń a kwàasiɔ. Babɛli kíapi Yɛkɔnia kũ̀ a kpalablea wɛ̃̀ swaaɔ̃de guuɛ.† 13 Ɔ à Dii kpɛ́ àizɛɛɔ
nàaa à bɔ̀ò we ń kibɛ àizɛɛɔ. A vua pɔ́ pɔ́ Isailiɔ kí Salomɔɔ kɛ̀ Dii kpɛ́ pɔ́ ũɔ zɔ̃̀ɛzɔ̃ɛ lá Dii
dɔ̀aa òwa. 14 A Yelusalɛũ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń zı̀gɔ̃ɔ kũ̀kũ tàńnɔ zı̀zɔɔ ũ píi, aa kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
kwi (10.000). A tà ń li'ãnaɔ ń siaɔ lɔ. Gbɛ̃e i gɔ̃o, sema taasideɔ bàasio. 15 Màa à Yɛkɔnia

† 23:36 Zel 26.1-6 * 24:1 Zel 25.1-38, Dan 1.1-2 † 24:12 Zel 24.1-10

kṹ Yelusalɛũ ń aà dao ń aà naɔ ń aà kwàasiɔ ń bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ, à tàńnɔ Babɛli zɩ̃̀zɔɔ ũ. 16 A
tà Babɛli ń gɔ̃gbãaɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sopla (7.000) ń li'ãnaɔ ń siaɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔo. Ampii
gɔ̃sa giiɔnɛ. 17 A Yɛkɔnia desɛ̃ Matania dɩ̃̀lɛ kía ũ aà gbɛu, ɔ̃ à aà tɔ́ lɩ̃̀lɛɛ̀ Zedekia.‡

Yudaɔ kí Zedekia
(2Lad 36.11-12, Zel 52.1-3)

18 Zedekia wɛ̃̀ bao ń mɛ̀ndoode guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ kuɛdoɛ. Aà
da tɔ́n Amutali, Zelemii nɛ́, Libena gbɛ̃́ɛ. 19 A yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ lá Yoakiũ kɛ̀waɛ. 20 Dii
pɔkũma mɛ́ tò yã́pi Yelusalɛũ ń Yuda bùsuo lè píi e à gɛ̀ ń yá ń goala. Ɔ Zedekia bɔ̀ Babɛli
kía yã́u.

25

Yelusalɛũ dúuzɔ̃a
(2Lad 36.15-21, Zel 39.1-10, 52.1-30)

1 Zedekia kpalablea wɛ̃̀ kɛ̃okwide guu, a mɔ kwide gɔɔ kwide zɩ̃́ ɔ̃ Babɛli kí Nɛbukanɛza
mɔ̀ lɛ́lɛi Yelusalɛũwa, aàpi ń a zɩ̃gɔ̃ɔ píi.* Aa bòokpà a bɩ̃́i saɛ, ɔ̃ aa gbà lɛsɩ̃ɔ dà aa lɩ̃ai. 2 Aa
liaa wɛ̃́lɛpizi mǎa e kí Zedekia kpalablea wɛ̃̀ kuɛdode guu. 3 A mɔ síiɔ̃de gɔɔ kɛ̃okwide zɩ̃́
nɔana gbãakṹ wɛ̃́lɛu, gbɛ̃e pɔblea vɩ̃ lɔo. 4 Kɛ́ wà bɩ̃́i fɔ̃̀, ɔ̃ Yuda zɩ̃gɔ̃ɔ lɛ̀kɔ̃wa píi, aa bɔ̀lɛ ń
kibɛ kaao, aa bɔ̀lɛ wɛ̃́lɛ bɔlɛu gwã́, ɔ̃ aa pɛ̀lɛ Yuudɛ̃ sɛ̃u. 5 Ɔ Babiloni zɩ̃gɔ̃ɔ pɛ̀lɛ kí gbɛwa, aa
aà lè sɛ̃piu Yeliko oi. Kɛ́ Zedekia zɩ̃gɔ̃ɔ fã̀aa, aa aà tò we, 6 ɔ̃ wà aà kṹ tàò Babɛli kíaɛ Libla.
We wà yãdàuaàla, 7 wà aà nɛ́ɔ dɛ̀dɛ aà wáa, ɔ̃ wà aà wɛ́ wɩ̃wi, wà mɔgotɛ̃ gala kpàɛ̀, wà
tàaànɔ Babɛli.
8 Babɛli kía kpalablea wɛ̃̀ bao mɛ̀ndosaide guu, a mɔ sɔode gɔɔ soplade zɩ̃́ ɔ̃ aà ɩ̃wa
Nɛbuzaladã mɔ̀ Yelusalɛũ. Aàpi mɛ́ Nɛbukanɛza dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. 9 A tɛsɔ̃̀ Dii kpɛ́wa ń kibɛo
ń Yelusalɛũ kpɛ́ɔ píi. Kpɛ́ pɔ́ dɛ kpɛ́ zɔ̃ɔ ũ píi lé, à tɛsɔ̃̀wàɛ. 10 Ɔ a tò Babiloni zɩ̃gɔ̃ɔ Yelusalɛũ
bɩ̃́i gbòo ḿpii.† 11 A gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ wɛ̃́lɛpiuɔ nàaa tàńnɔ Babɛli ń gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ nà Babɛli kíawaɔ ń
gbɛ̃́ kɩ̃niɔ. 12 Taasideɔ ɔ̃ à ń tɔ́ we aaɔ vɛ̃ɛbuɔ ń bugbɛɔ sɛ̃wa.
13 Babiloniɔ Dii kpɛ́ mɔgotɛ̃ pɛ́lɛɔ ń tadibɔɔ ń íkakɩ̃i zɔ̃ɔo wɩ̃wi‡ aa tàò Babɛli. 14 Aa
túfukabɔɔ ń pɛ́ɛluɔ ń filiadɛbɔɔ ń gɔ̃̀ɔnaɔ ń mɔgotɛ̃ pɔpãle pɔ́ wɩ̃ Dii kpɛ́ zɩ̃ kɛòɔ nàaa tàò
lɔ.§ 15 Ɔ dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi tàasoɔ ń au'ɛlɛbɔɔ ń pɔ́ pɔ́ wa pɩ̃ ń vuao ge ń ã́nusuoɔ sɛ̀lɛ píiɛ.
16 Mɔ̀pɛlɛ mɛ̀n pla ń íkakɩ̃ipio ń tadibɔ pɔ́ Salomɔɔ pɩ̃ Dii kpɛ́ pɔ́ ũɔ, wi fɔ̃ wà a mɔgotɛ̃ yɔ̃̀
kiloowao, a gbia kɛ̀ zài. 17 Mɔ̀pɛlɛpiɔ lɛsɩ̃ gã̀sɩ̃suu bao plaplasaiɛ, mɛ́ a fùa pɔ́ kú musuɔ lɛsɩ̃
gã̀sɩ̃suu sɔ́sɔoɛ. Mɔdaona tãa ń gɔ̃ina pɔ́ wa kɛ̀ lán gbɛafu bɛwaɔ liaa fùapiɔzi píiɛ. Mɔ̀pɛlɛ
mɛ̀n plapiɔ doũɛ.
18 Dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi sa'onkia Selaia kṹ ń aà plaade Zefaniao ń bɩ̃́ibɔlɛdɔ̃ana gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ. 19 A
zɩ̃gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ kṹ wɛ̃́lɛ guu ń kí ɩ̃wa gbɛ̃ɔn sɔo pɔ́ à bɔ̀má wɛ̃́lɛ guuɔ lɔ ń zɩ̃gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ lakɛ̃na
pɔ́ ɩ̃ gbɛ̃́ɔ tɔ́ dalauo ń gɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃ pɔ́ wà bɔ̀má wɛ̃́lɛ guuɔ. 20 Nɛbuzaladãpi ń naaa tàńnɔ
Babɛli kíaɛ Libla, 21 ɔ̃ Babɛli kíapi ń dɛdɛ Libla we Amata bùsuu. Màa wà Yudaɔ nàaa ń
bùsuu wà tàńnɔ.

Gedalia dilɛa Yuda bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ
(Zel 40.7-41.18)

22 Babɛli kí Nɛbukanɛza Aikaũ nɛ́ Gedalia, Safana tɔũna dɩ̃̀lɛ gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ Yuda bùsuuɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. 23 Kɛ́ zɩ̃gɔ̃ɔ dɔaanaɔ ń ń gbɛ̃́ɔ mà Babɛli kía Gedalia dɩ̃̀lɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, ɔ̃ aa mɔ̀ aà kɩ̃́i
Mizipa. Nɛtania nɛ́ Isimaɛla kú ń guu ń Kalea nɛ́ Yohananio ń Tanumɛ nɛ́ Selaia, Nɛtofa
gbɛ̃́o ń Maaka gbɛ̃́ nɛ́ Yazaniao ń ń gbɛ̃́ɔ. 24 Ɔ Gedalia lɛgbɛ̃̀nɛ́ ń ń gbɛ̃́piɔ à mɛ̀: Ã́su vɩ̃akɛ
Babiloni gbãadeɔnɛo. A zɔ̃̀lɛ wá bùsuu la à zɔble Babɛli kíaɛ, íɔ aafia. 25 Ã́ma a mɔ soplade

‡ **24:17** Zel 37.1 * **25:1** Zel 34.1-5 † **25:10** Eze 33.21 ‡ **25:13** 1Kia 7.15-26 § **25:14** 1Kia 7.45

guu õ Nɛtania nɛ́ Isimaɛla, Ɛlisama tɔũna pɔ́ dɛ kíabui ũ mɔ̀ ń gbɛ̃ɔn kwiɔ, à Gedalia dɛ̀ ń
Yuda pɔ́ kuaànɔ Mizipaɔ ń Babiloni pɔ́ kuaànɔ weɔ. 26 Ɔ̃ Yudaɔ fɛ̀lɛ, nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ píi ń
zi̋gɔ̃ɔ dɔaanapiɔ, aa bàalɛ̀ tà Egipi, kɛ́ aalɛ vi̋akɛ Babiloniɔnɛ yã́i.

Yɛkɔnia gbaɛa
(Zel 52.31-34)

27 Yudaɔ kí Yɛkɔnia taa Babɛli wɛ̃̀ bla àaɔ̃saide, a mɔ kuɛplade gɔɔ baasɔo ń plaode zi̋ õ
Babɛli kí Ɛvili Mɛlodaki aà bɔ̀ kpɛ́u a kpalablea wɛ̃̀ sɛ̃́ia guu, à aà sɛ̀ lɛsi̋. 28 A̋ yãmaa ɔ̀ɛ̀, õ à
zɔ̃lɛki̋i pɔ́ dɛ a kía dee pɔ́ kuanɔ Babɛliɔ pɔ́a kpàwà. 29 Ɔ̃ Yɛkɔnia ɔzɔ̃̀ a dakpɛunakɛ'ulai, ı̏ɔ
pɔble ń kío sãnu e a wɛ̃ni lɛ́u. 30 Lá gu lɛ́ dɔ kí ı̏ɔ pɔ́ pɔ́ a yei kpawàɛ e à gɛ̀ gàò.

LADA SƐIA
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Láɛ bee Isailiɔ kua káau yã'ò̃wɛ̃ɛ e wàɔ tàńnɔ zɔɔ ũ Babiloni. Lua gbàgbanaɔ mɛ́ kɛ̃̀. Aa yã́ pɔ́ kú Samuɛli láɔ ń Kíaɔ láɔ guu sɛ̀, ãma lousisiyã mɛ́ gbãanɛ́, ɔ̃ aa gbãakpà Lua ua ń Lua yã́owa. Lua mɛ́ kũ̀ àɔ dɛ Isailiɔ kía ũ ado, kíaɔ dɛ aà zĩ̀kɛnaɔ ũɛ, aamɛ aaĩ̀ kíablea yã́gɔ̃gɔ̃ aà gɛ̃ɛ ũ. Yã́ bee guu Davidiá kía náaideɛ, ɔ̃mɛ Yelusalɛũ sĩ̀, ɔ̃ wɛ̃́lɛpi gɔ̃̀ Lua wɛ̃́lɛ ũ Lua kpɛ́ pɔ́ kú we yã́i. Ɔmɛ kíablea yã́ɔ ń lousisiyãɔ dà Isailiɔnɛ. Kía maapi gaa gbɛa lápi kɛ̃na gbãakpà aà bui pɔ́ aa gɔ̃̀ Yudaɔ bùsu kpalablenaɔ ũɔ yã́wa.

Lápi daalɛkĩ̀i wà gbɛ̃́ɔ tɔdɔ̀dɔ sɛa za Adamuwa e à gɛ̀ pɛ̀ò Davidiwa (1-9). Bee gbɛa wà Davidi kpalablea yã́ bɔɔlɛkɛ̀ (10-29), ãma wi aà yãkɛaeɔ oo: Aà ɛ̀waasoblea, Saulu aà wɛa, aà kpalablea wɛ̃̀ sopla ń kĩ̀nio Hɛblɔ̃, aà Basɛba sɛa, Abisaloũ fɛlɛaaànɔ ń yãpãleɔ. Lápi Davidi Lua kpɛdɔa Yelusalɛũ sɔukɛa yã́ bɔɔlɛkɛ̀ lɔ: Sua ń Dii kpagoloo Yelusalɛũ, Davidi Isaili zĩ̀gɔ̃ɔ naoa, Levii buiɔ ń sa'onaɔ ń lɛ̀sinaɔ ń bɔlɛdɔ̃anaɔ zĩ̀ zɛ́kalɛa.

Sɛa Adamu e Ablahaũwa
(Daa 5.1-32, 10.1-32, 11.10-26)

1 Adamu, Sɛti, Ɛnɔsi, 2 Kena, Maalalee, Yɛlɛdi, 3 Ɛnɔki, Mɛtusela, Lemɛki, 4 Nɔee ń a
nɛgɔ̃ɛɔ Sɛũ ń Haũo ń Yafɛtio.
5 Yafɛti nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Gomɛɛ, Magɔgu, Mɛdɛ, Gɛlɛsi, Tubali, Mɛsɛki ń Tilasio. 6 Gomɛɛ
nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Asɛnazi, Lifa ń Tɔgaamao. 7 Gɛlɛsi nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Ɛlisa, Taasisi, Sipi ń
Lodanio.
8 Haũ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Etiopi, Egipi, Libii ń Kanaao. 9 Etiopi nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Saba, Avila,
Sabata, Laama ń Sabatɛkao. Laama nɛgɔ̃ɛɔn Seba ń Dedão ũ. 10 Niũlodiá Etiopi buiɛ lɔ.
Ɔmɛ dṹnia nɛgɔ̃n tɔde sɛ̃́ia ũ. 11 Egipi buiɔ tɔ́n kɛ: Ludiɔ, Anaũɔ, Lɛabaɔ, Nafɛtuɔ, 12 Patusiɔ,
Kasuluɔ ń Kɛlɛti pɔ́ Filitɛ̃ɔ bɔ̀ ń guuɔ. 13 Kanaa nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ian Sidɔ̃ ũ. Aà bui kĩ̀niɔn kɛ: Iti buiɔ,
14 Yebusi buiɔ, Amɔle buiɔ, Giigasi buiɔ, 15 Ivi buiɔ, Aaka buiɔ, Sini buiɔ, 16 Aavadi buiɔ,
Zɛmali buiɔ ń Amata buiɔ.
17 Sɛũ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Elaũ, Asili, Aapasa, Ludi ń Alaũo. Alaũ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Uzu, Hulu,
Getɛɛ ń Mɛsɛkio. 18 Aapasa mɛ́ Sela ì, ɔ̃ Sela Ɛbɛlu ì. 19 Ɛbɛlupi nɛgɔ̃ɛ ì plaɛ. Ado tɔ́n Pɛlɛgi,
asa aà gɔɔ ɔ̃ wà kɛ̃̀kɔ̃wa dṹniau. Aà dãuna tɔ́n Yotã. 20 Yotãpi buiɔ tɔ́n kɛ: Alɛmɔda, Sɛlɛfi,
Azemavɛ, Yela, 21 Adolaũ, Uzali, Dikala, 22 Obali, Abimaɛ, Seba, 23 Ofii, Avila ń Yobabao.
Yotã buiɔn we píi.
24 Sɛũ, Aapasa, Sela, 25 Ɛbɛlu, Pɛlɛgi, Leu, 26 Selugi, Nakɔɔ, Tela 27 ń Ablaũ pɔ́ wĩ̀ mɛ lɔ
Ablahaũo.

Ablahaũ buiɔ
(Daa 25.12-16, 36.1-19)

28 Ablahaũ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Izaaki ń Isimaɛlao. 29 An buiɔ tɔ́n kɛ: Isimaɛla nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ian
Nɛbai ũ. A gbɛa Kedaa, Adibɛɛli, Mibisã, 30 Misima, Duma, Masa, Adada, Tema, 31 Yetuu,
Nafisi ń Kedemao. Isimaɛla nɛgɔ̃ɛɔn we.
32 Ablahaũ nɔ Kɛtula pɔ́ i mɛ́sɛdilɛɛ̀o nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Zimana, Yosã, Mɛdã, Madiã, Isebaki
ń Suao. Yosã nɛgɔ̃ɛɔn Seba ń Dedão ũ. 33 Madiã nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Efa, Efɛɛ, Anɔki, Abida ń
Ɛlɛdaao. Kɛtulapi buiɔn we ḿpii.
34 Ablahaũ nɛ́ Izaaki nɛgɔ̃ɛɔn Esau ń Yakɔbuo ũ. 35 Esau nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Ɛlifaza, Leuɛli,
Yeusi, Yalaũ ń Kolao. 36 Ɛlifaza nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Temani, Omaa, Zefo, Gataũ, Kenazi ń
Amalɛki pɔ́ a ì ń Timinao. 37 Leuɛli nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Naata, Zela, Sãma ń Mizao.

Sei buiɔ
(Daa 36.20-43)
38 Sei nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Lotani, Sobala, Zibɛɔ̃, Ana, Disɔ̃, Ezɛɛ ń Disão. 39 Lotani nɛgɔ̃ɛɔn
Oli ń Omaũo ũ. Lotani dãen Timina ũ. 40 Sobala nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Alavã, Manaata, Ebali,
Sefo ń Onaũo. Zibɛɔ̃ nɛgɔ̃ɛɔn Aya ń Anao ũ. 41 Ana nɛ́n Disɔ̃ ũ. Disɔ̃ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Ɛmadã,
Ɛsebã, Ilana ń Kelanao. 42 Ezɛɛ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Bilana, Zaavã ń Akanao. Disã nɛgɔ̃ɛɔn Uzu ń
Alanao ũ.
43 Kía pɔ́ aa kpalablè Ɛdɔũ bùsuu Isaili kíaɔ ãaɔ tɔ́n kɛ: Bɛɔɔ nɛ́ Bɛla, Dinaba gbɛ̃́ɛ. 44 Kɛ́
Bɛla gà, ɔ̃ Bɔzɛla gbɛ̃́ Zela nɛ́ Yobaba zɔ̃̀lɛ aà gbɛu, 45 Kɛ́ Yobaba gà, ɔ̃ Temani bùsu gbɛ̃́ Usaũ
zɔ̃̀lɛ aà gbɛu. 46 Kɛ́ Usaũ gà, ɔ̃ Aviti gbɛ̃́ Bedada nɛ́ Adada zɔ̃̀lɛ aà gbɛu. Ɔmɛ zĩ̀blè Madiãɔwa
Mɔabu bùsuu. 47 Kɛ́ Adada gà, ɔ̃ Maseleka gbɛ̃́ Samala zɔ̃̀lɛ aà gbɛu. 48 Kɛ́ Samala gà, ɔ̃
Leobo pɔ́ kú Uflata saɛ gbɛ̃́ Saulu zɔ̃̀lɛ aà gbɛu. 49 Kɛ́ Saulu gà, ɔ̃ Akaboo nɛ́ Baalanana zɔ̃̀lɛ
aà gbɛu. 50 Kɛ́ Baalanana gà, ɔ̃ Pau gbɛ̃́ Adada zɔ̃̀lɛ aà gbɛu. Aà na tɔ́n Mɛtabɛli, Malɛdi nɛ́ɛ,
Mɛzaaba tɔũnaɛ. 51 Adadapi gà sɔ̃.
Ɛdɔũ bui dezi káauɔn kɛ: Timina, Alava, Yɛtɛti, 52 Ɔhɔlibama, Ela, Pinɔ, 53 Kenazi,
Temani, Mibizaa, 54 Magadiɛ ń Ilaũo. Ɛdɔũ bui dezi káauɔn we.

2

Isaili buiɔ
1 Isaili nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Lubɛni, Simɛɔ, Levii, Yuda, Isakaa, Zabulɔni, 2 Dã, Yosɛfu, Bɛ̃yãmɛɛ,
Nɛfatali, Gada ń Asɛɛo.

Yuda buiɔ
3 Yuda nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Ɛɛ, Onani ń Selao. A nɛ́ mɛ̀n àaɔ̃piɔ ì ń Kanaa bùsu nɔɛ Sua nɛ́oɛ.
Yuda nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia Ɛɛ yã́ i ka Diiguo, ɔ̃ à aà dɛ̀. 4 Yuda mɛ́ Pɛlɛzi ń Zelao ì ń a nɛ́pi gyaao, ɔ̃ aà
nɛgɔ̃ɛɔ kɛ̀ píi sɔo.
5 Pɛlɛzi nɛgɔ̃ɛɔn Ɛzɔ̃nɔ ń Amuluo ũ. 6 Zela nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Zimli, Etani, Emani, Kaloli ń
Daadao. Aà nɛ́piɔ kɛ̀ píi sɔo. 7 Kaami nɛgɔ̃en Akãa* ũ. A yã̀ì Isailiɔnɛ, à bɔ̀ Dii yã́ kpɛ à
láaipɔ sɛ̀.
8 Etani nɛgɔ̃ɛn Azalia ũ.
9 Ɛzɔ̃nɔ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Yelamɛli, Laũ ń Kalɛbuo.
10 Laũ Aminadabu ì, Aminadabu Yudaɔ kía Naasɔ̃ ì, 11 Naasɔ̃ Salamɔ ì, Salamɔ Bɔazu ì,
12 Bɔazu Ɔbɛdi ì, Ɔbɛdi Yɛse ì,
13 Yɛse nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ian Ɛliabu ũ, a plaade Abinadabu, a àaɔ̃de Sãma, 14 a síiɔ̃de Nɛtanɛli, a
sɔode Ladai, 15 a soolode Ozɛũ, a soplade Davidi. 16 An dãeɔn Zeluia ń Abigailio ũ. Zeluia
nɛgɔ̃ɛ àaɔ̃ɛ: Abisai, Yoabu ń Asaɛlio. 17 Abigaili mɛ́ Amasa ì. Amasapi den Isimaɛla bui
Yɛtɛɛ ũ.
18 Ɛzɔ̃nɔ nɛ́ Kalɛbu nɛ́ɔ ì ń a na Azubao. Aà nɛnɔɛn Yelio ũ. Aà nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Yesɛɛ,
Sobabu ń Aadɔ̃o. 19 Kɛ́ Azuba gà, ɔ̃ Kalɛbu Ɛflata sɛ̀ à Hulu ìò. 20 Hulu Uli ì, ɔ̃ Uli Bezalɛli ì.
21 Bee gbɛa kɛ́ Ɛzɔ̃nɔ kà wɛ̃̀ bàaɔ̃, ɔ̃ à Makii nɛ́ pɔ́ dɛ Galada da ũ sɛ̀ à Segubu ìò.
22 Segubupi mɛ́ Yaii ì. Yaiipi wɛ̃́lɛ vĩ̀ Galada bùsuu mɛ̀n bao ń àaɔ̃o. 23 Ɔ Gesuuɔ ń Alaũɔ
lɛ̀lɛ Yaii wɛ̃́lɛpiɔwa ń Kenatio ń a bualoũɔ. Wɛ̃́lɛpiɔ kɛ̀ píi bàaɔ̃. Galada mae Makii buiɔn
we píi. 24 Kɛ́ Ɛzɔ̃nɔ gà Kalɛbu Ɛflata, ɔ̃ aà na Abia Asuli ì. Asulipi mɛ́ Tekoa kàlɛ.
25 Ɛzɔ̃nɔ yoa Yelamɛli nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: A sɛ̃́ian Laũ ũ, a gbɛa Buna, Olɛni, Ozɛũ ń Ahiao.
26 Yelamɛli nɔ pãle vĩ̀, aà tɔ́n Atala. Ɔmɛ Onaũ da ũ. 27 Yelamɛli yoa Laũ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: A
sɛ̃́ian Maaza ũ, a gbɛa Yamini ń Ekɛɛo. 28 Onaũ nɛgɔ̃ɛɔn Samai ń Yadao ũ. Samai nɛgɔ̃ɛn
Nadabu ń Abisuuo ũ.
29 Abisuu na tɔ́n Abihaili, ɔ̃ à Abani ń Mɔlidio ì. 30 Nadabu nɛgɔ̃ɛɔn Sɛlɛdi ń Apaiũo ũ.
Sɛlɛdi gà nɛ́saiɛ. 31 Apaiũ mɛ́ Isi ì, ɔ̃ Isi Sesã ì, ɔ̃ Sesã Alai ì.

* **2:7** Yoz 7.1

32 Samai dãuna Yada nɛgɔ̃ɛɔn Yɛtɛɛ ń Yonatãao ũ. Yɛtɛɛ gà nɛ́saiɛ. 33 Yonatãa nɛgɔ̃ɛɔn
Pɛlɛti ń Zazao ũ. Yelamɛli buiɔn we.
34 Sesã nɛgɔ̃ɛ vĩo, sema nɛnɔɛ. Sesã Etiopi gbɛ̃́ vĩ zɔ ũ, aà tɔ́n Yala. 35 Ɔ Sesãpi a nɛnɔɛ
kpà a zɔ Yalapiwa, ɔ̃ à Atai ìò. 36 Atai Natã ì, Natã Zabada ì, 37 Zabada Ɛflala ì, Ɛflala Ɔbɛdi ì,
38 Ɔbɛdi Yehu ì, Yehu Azalia ì, 39 Azalia Ɛlɛzi ì, Ɛlɛzi Ɛlasa ì, 40 Ɛlasa Sisemai ì, Sisemai Saluũ
ì, 41 Saluũ Yekamia ì, Yekamia Ɛlisama ì.

Kalɛbu buiɔ

42 Yelamɛli dãuna Kalɛbu nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: A sɛ̃́ia Mɛsa mɛ́ Zifi ì, a plaade Malesa mɛ́ Hɛblɔ̃
ì. 43 Hɛblɔ̃ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Kola, Tapua, Lɛkɛũ ń Sɛmao. 44 Sɛma Lahaũ ì, Lahaũ Yɔɔkaũ
ì, Lɛkɛũ Samai ì. 45 Samaipi mɛ́ Maɔni pɔ́ Bɛzuu kàlɛ ì. 46 Kalɛbu mɛ́ Halana ń Mɔzao ń
Gazezio ì ń a nɔ Efa pɔ́ i mɛ́sɛdilɛ̀oo, ɔ̃ Halanapi Gazezi ì.
47 Yadai nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Lɛgɛũ, Yotaũ, Gesã, Pɛlɛti, Efa ń Saafao.
48 Kalɛbu mɛ́ Sɛbɛɛ ń Tilanao ì ń a nɔ Maaka pɔ́ i mɛ́sɛdilɛ̀oo. 49 Ɔ à Mademana mae
Saafa ìò ń Gibɛa mae Mabenao. Kalɛbu nɛnɔɛn Akesa ũ. 50 Kalɛbu buiɔn kɛ lɔ.
Aà na Ɛflata nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia Hulu nɛ́ɔ tɔ́n kɛ: Sobala pɔ́ Kiliayaaliũ kàlɛ 51 ń Salɛma pɔ́ Bɛtɛlɛũ
kàlɛo ń Alefa pɔ́ Bɛgadee kàlɛo.
52 Sobala pɔ́ Kiliayaaliũ kàlɛ buiɔ tɔ́n kɛ: Aloedeɔ ń Manaata gbɛ̃́ kĩniɔ 53 ń Kiliayaaliũ
buiɛ beeɔ: Yɛtɛɛ buiɔ ń Pu buiɔ ń Suma buiɔ ń Misela buiɔ. Zɔladeɔ ń Ɛsɛtaodeɔ bɔ̀ buipiɔ
guuɛ.
54 Salema buiɔ tɔ́n kɛ: Bɛtɛlɛũdeɔ, Nɛtofadeɔ, Atalobɛyoabudeɔ ń Manaata gbɛ̃́ kĩniɔ ń
Zɔladeɔ 55 ń lakɛ̃na pɔ́ kú Yabɛziɔ. Aamɛ Tila buiɔ ń Simɛa buiɔ ń Suka buiɔ ũ. Keni buipiɔ
bɔ̀ Lekabu buiɔ guuɛ. Amata mɛ́ ń dezi káau ũ.

3

Davidi buiɔ

1 Davidi nɛ́ pɔ́ a ì Hɛblɔ̃ɔn kɛ: A a nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia Aminɔ ì ń Yezɛlɛɛ gbɛ̃́ Ainɔaũoɛ. A a plaade
ì ń Kaamɛli gbɛ̃́ Abigailioɛ, ɔ̃n Daniɛli ũ. 2 A a àaɔ̃de ì ń Gesuu kí Talemai nɛ́ Maakaoɛ, ɔ̃n
Abisaloũ ũ. A a síiɔ̃de ì ń Agitaoɛ, ɔ̃n Adonia ũ. 3 A a sɔode ì ń Abitalioɛ, ɔ̃n Sefatia ũ. A a
soolode ì ń a nɔ Egelaoɛ, ɔ̃n Iteaũ ũ. 4 A nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn soolopiɔ ì Hɛblɔ̃ɛ. A kpalablè we wɛ̃̀
sopla ń mɔ soolooɛ, mɛ́ à kpalablè Yelusalɛũ wɛ̃̀ baakwi ń àaɔ̃o.*
5 Nɛ́ pɔ́ a ì Yelusalɛũɔ tɔ́n kɛ: A nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn síiɔ̃ɛ beeɔ ì ń Amiɛli nɛ́ Basɛbaoɛ: Simɛa,
Sobabu, Natã ń Salomɔɔo. 6 Bee gbɛa Ibaa, Ɛlisua, Ɛlifele, 7 Nɔga, Nɛfɛgi, Yafia, 8 Ɛlisama,
Ɛliada ń Ɛlifeleo. Aà nɛgɔ̃ɛɔ kɛ̀ kɛ̃okwin we. 9 Davidi nɛgɔ̃ɛɔn we píi nɔ pɔ́ i mɛ́sɛdilɛ nɛ́ɔ nɛ́ɔ
bàasi. An dãen Tamaa ũ.

Yuda kiaɔ

10 Salomɔɔ Lɔbɔaũ ì, Lɔbɔaũ Abia ì, Abia Asa ì, Asa Yosafa ì, 11 Yosafa Yolaũ ì, Yolaũ Aazia
ì, Aazia Yoasi ì, 12 Yoasi Amazia ì, Amazia Azalia ì, Azalia Yotaũ ì, 13 Yotaũ Aaza ì, Aaza
Ezekia ì, Ezekia Manase ì, 14 Manase Amɔ ì, Amɔ Yosia ì. 15 Yosiapi nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: A sɛ̃́ia
Yohanani, a plaade Yoakiũ, a àaɔ̃de Zedekia, a síiɔ̃de Saluũ. 16 Yoakiũ nɛ́ Yɛkɔnia mɛ́ zɔ̃̀lɛ
aà gbɛu, ɔ̃ Zedekia zɔ̃̀lɛ Yɛkɔnia gbɛu.

Taa ń Yudaɔ Babiloni bùsuu gbɛa kiabuiɔ

17 Wà tà ń Yɛkɔniapio zĩ̀zɔ ũɛ. Aà nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Salatiɛli, 18 Malakilaũ, Pedaia, Sɛnazaa,
Yekamia, Osama ń Nɛdabiao. 19 Pedaia nɛgɔ̃ɛɔn Zolobabɛli ń Simɛio ũ. Zolobabɛlipi mɛ́
Mɛsulaũ ń Ananiao ì ń ń dãe Selomio. 20 A nɛgɔ̃ɛɔ ì lɔ gbɛ̃ɔn sɔo: Asuba, Oɛli, Bɛlɛkia,
Asadia ń Yusabɛsɛdio.
21 Anania nɛgɔ̃ɛɔn Pelatia ń Yesaiao ũ. Aà buiɔn Lefaia buiɔ ũ lɔ ń Aanana buiɔ ń Obadia
buiɔ ń Sekania buiɔ. 22 Sekania nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Semaia, Atusu, Igali, Balia, Nɛalia ń Safatao,

* **3:4** 2Sam 5.4-5, 1Kia 2.11, 1Lad 29.27

aa kὲ soolo. 23 Nεalia nεgɔ̃εɔ tɔ́n kε: Ɛlioenai, Izikia ń Azikaũo, aa kὲ ȁaɔ̃. 24 Ɛlioenai nεgɔ̃εɔ
tɔ́n kε: Odavia, Ɛliasibu, Pelaia, Akubu, Yohanani, Delaia ń Ananio, aa kὲ sopla.

4

Yuda bui kĩ̀niɔ

1 Yuda nεgɔ̃εɔ tɔ́n kε: Pεlεzi, Ɛzɔ̃nɔ, Kaami, Hulu ń Sobalao. 2 Sobalapi nέ Leaia mέ Yaata
ȉ, ɔ̃ Yaata Ahumai ń Laadio ȉ. Zɔla buiɔn we.
3 Etaũ nεgɔ̃εɔn Yezεlεε, Isema ń Ibasio ũ. An dãe tɔ́n Azεlεponi. 4 Ɔ à Penuεli pɔ́ Gedoo
kàlε ȉ ń Ezεε pɔ́ Usa kàlεo. Ɛflata yoa Hulu pɔ́ Bεtεlεũ kàlε buiɔn we.
5 Asuli pɔ́ Tekoa kàlε nɔ vȉ plaε, aan Ɛla ń Naalao ũ. 6 Naala mέ Ahuzaũ ń Efεεo ń Temεnio
ń Aasetalio ȉ. 7 Ɛla mέ Zεlεti ń Zohaao ń Ɛnanio ȉ.
8 Kozu Anubi ń Zobebao ȉ. An guu ɔ̃ Aluũ nέ Ahaleli buiɔ bɔ̀u.
9 Yabεsi bεεε vȉ dε a gbɛ́ɔla. Aà da mέ tɔkpàὲ Yabεsi,* kε à aà ȉ ń wãwã zɔ̃ɔ yái̋. 10 Yabεsi
wiilὲ Isailiɔ Luawa à mὲ: Báaadamagu, ní ma bùsu kã́fimεε. Ɔdaa, ní ma bɔ vãiu, kέ másu
wãwãmao yái̋. Ɔ Lua sȉaànɔ.
11 Suha dãuna Kelubu mέ Mεhii ȉ, ɔ̃ Mεhii Ɛsitoni ȉ. 12 Ɛsitoni mέ Bεlafa ń Paseao ń
Tehinao ȉ. Tehinapi mέ Naasa kàlε. Lekadeɔn we.
13 Kenazi nεgɔ̃εɔn Ɔniεli ń Selaiao ũ. Ɔniεli nεgɔ̃εɔn Hata ń Mεɔnɔtaio ũ. 14 Mεɔnɔtaipi
mέ Ɔfεla ȉ. Selaia mέ Yoabu ȉ. Ɔmε sia pɔ́ kú Siaɔ Guzulεuɔ dezi ũ.
15 Yefũnε nέ Kalεbu nεgɔ̃εɔ tɔ́n kε: Ilu, Ela ń Naaũo. Elapi mέ Kenazi ȉ.
16 Yalεlεli nεgɔ̃εɔ tɔ́n kε: Zifi, Zifa, Tilia ń Asalεo.
17-18 Ɛzala nεgɔ̃εɔ tɔ́n kε: Yεtεε, Mεlεdi, Efεε ń Yalonio. Mεlεdi mέ Falaɔ̃ɔ nέ Bitia sὲ, ɔ̃ à
Miliaũ ń Samaio ȉò ń Ɛsεmɔa mae Isebao. Aà Yuda nɔ ɔ̃ à Gedoo mae Yεlεdi ń Soko mae
Ɛbεε ń Zanɔa mae Yekutiεo ȉò.
19 Odia na Nahaũ dãe buiɔ tɔ́n kε: Gaami bui pɔ́ kú Kεilaɔ ń Maaka bui pɔ́ kú Ɛsεmɔaɔ.
20 Simɔɔ nεgɔ̃εɔ tɔ́n kε: Aminɔ, Lina, Bεnana ń Tilonio. Isi buiɔn Zoeti ń aà nεgɔ̃εo ũ.
21 Yuda nέ Sela buiɔ tɔ́n kε: Ɛε pɔ́ Leka kàlε, Laada pɔ́ Malesa kàlε ń zwȁatãnaɔ bui pɔ́
kú Bεtasebeaɔ 22 ń Yokiũo ń Kozebadeɔ ń Yoasio ń Salafa pɔ́ aa dε Mɔabu bùsu kíaɔ ũɔ ń
Yasubilεmao. Yá̋piɔ kεgɔɔ zi. 23 Gbɛ́piɔá oobonaɔnε, aa ku Nεtaiũ ń Gedelao. We aaȉ zȉkεu
kíaε.

Simεɔ buiɔ

24 Simεɔ nεgɔ̃εɔ tɔ́n kε: Nεmuεli, Yamini, Yalibu, Zela ń Sauluo. 25 Saulu Saluũ ȉ, Saluũ
Mibisã ȉ, Mibisã Misima ȉ. 26 Misima Amuεli ȉ, Amuεli Zakuu ȉ, Zakuu Simεi ȉ. 27 Simεipi
nεgɔ̃ε ȉ gẽo ń mὲndooε, nεnɔε soolo. Aà gbɛ́piɔ sɔ̃ aai nε'i dasio. Bee yái̋ Simεɔ buiɔ dasi lán
Yudaɔwao.
28 Wɛ́lε pɔ́ aa zɔ̃̀lεuɔn kε: Bεεsεba, Mɔlada, Azaasuali, 29 Bila, Ɛsεũ, Tolada, 30 Bεtuε, Ɔɔma,
Zikilaga, 31 Bεmaakabo, Azaasusiũ, Bεbili ń Saalaiũo. An wɛ́lεɔn we† e à gὲ pὲò Davidi
kpalableawa. 32 Aa wɛ́lεɔ vȉ mὲn sɔo lɔ: Etaũ, Aini, Limɔ, Tokẽ ń Asão 33 ń ń bualoũ pɔ́ liaa
wɛ́lεpiɔziɔ e à gὲ pὲò Baalawa. An wɛ́lεɔn we. Aa ń buiɔ tɔ́ dàlau, ɔ̃n kε:
34 Mεsoba, Yamεlεki, Amazia nέ Yosa, 35 Yoεli, Yosibia nέ, Selaia tɔũna, Asiε sȉwεna
Yehu, 36 Ɛlioenai, Yaakoba, Yesohaia, Asaia, Adiεli, Yesimiε, Benaia 37 ń Zizao. Zizapi mέ
Sifi nέ, Aloni tɔũna, Yedaia sȉwεna, Simεli sɔ̃kpaε, Semaia sȉsȉ ũ.
38 Gbɛ̃ pɔ́ wà ń tɔ́ dàda láupiɔ mέ ń bui dɔaanaɔ ũ. An bεdeɔ dasikṹ maamaa, 39 ɔ̃ aa fὲlε
gὲ dã́dãkεkȉi wεεlεi Gedoo bε'aε oi guzulε gukpε oi. 40 Ɔ aa bɔ̀ dã́dãkεkȉi maa táaedewa we.
Bùsupi yàasa mέ a yãkele vȉo. Haũ buieɔ mέ kú we yãa. 41 Gbɛ́piɔ gὲ we Yudaɔ kí Ezekia
gɔɔε. Aa sȉ Haũ buipiɔzi ń kpέɔ guu ń Mεu bui pɔ́ kú weɔ. Aa ń dεdε míɔ, ɔ̃ aa zɔ̃̀lε we aa kὲ
ń dã́dãkεkȉi ũ e ń a gbão. 42 Ɔ Simεɔ bui gbẽɔn ɔ̀aa pla ń basɔɔ lὲlε Sei bùsu sȉsȉdewa. Isi

* 4:9 Bee mὲ wãwã. † 4:31 Yoz 19.2-8

nɛgɔ̃ɛɔ Pelatia ń Nɛaliao ń Lefaiao ń Uziɛlio mɛ́ dɔaanɛ́. 43 Aa Amalɛki bui kɔ̃na pɔ́ bɔ̀ yãaɔ
dɛ̀dɛ, ɔ̃ aa ku we e ń a gbão.

5

Lubɛni buiɔ

1 Isaili nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia Lubɛni buiɔ tɔ́n kɛ: Ɔmɛ yoa ũ, ãma kɛ́ à gbadà a mae nawa yɑ̃́i,* ɔ̃ aà
maepi aà yoakɛzɛ kpà Yosɛfu nɛgɔ̃ɛɔwa, wi aà tɔ́ dalau yoa ũ lɔo. 2 Baa kɛ́ Yuda gbãa a
gbɛ̃́ɔ guu, mɛ́ dɔaana bɔ̀ aà buiɔ guu, Yosɛfu mɛ́ yoakɛzɛ vĩ̀. 3 Isaili yoa Lubɛni nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n
kɛ: Anɔki, Palu, Ɛzɔ̃nɔ ń Kaamio.
4 Yoɛli Semaia ĩ̀, Semaia Gɔgu ĩ̀, Gɔgu Simɛi ĩ̀, 5 Simɛi Mika ĩ̀, Mika Leaia ĩ̀, Leaia Baali ĩ̀,
6 Baali Beela ĩ̀. Ɔmɛ Lubɛni buiɔ dɔaana ũ, ɔ̃ Asiliɔ kí Pulu aà kũ̀ tàò zĩ̀zɔ ũ.†
7 Beela gbɛ̃́ pɔ́ wà ń tɔ́ dàda láu daɛdaɛɔn kɛ: Kí Yeiɛli, Zakali 8 ń Azaza nɛ́, Sɛma tɔũ̃na,
Yoɛli sɛ̃́wɛna Bɛlao. Aa zɔ̃̀lɛ Aloee ń Nɛboo ń Baali Mɛonao. 9 Aa zɔ̃̀lɛ gukpɛ oi e aa gɛ̀ nà
guwaiwai pɔ́ pɛ̀ Uflatawa, kɛ́ an pɔtuoɔ dasikũ̀ Galada bùsuu yɑ̃́i. 10 Saulu gɔɔ aa zĩkà ń
Ageli buiɔ, ɔ̃ aa zĩblɛ̀má aa zɔ̃̀lɛ ń wɛ̃́lɛɔ guu bùsu pɔ́ kú Galada gukpɛ oi píiu.

Gada buiɔ

11 Gada buiɔ kú ń saɛ Basana bùsuu e à gɛ̀ pɛ̀ Salekawa. 12 Yoɛli mɛ́ ń dɔaana ũ Basana
we, Safaũ mɛ́ aà plaade ũ, a gbɛa Yanai ń Safatao. 13 An gbɛ̃ɔn kɛ daɛdaɛ gbɛ̃ɔn sopla:
Mikaila, Mɛsulaũ, Sɛba, Yolai, Yakã, Zia ń Ɛbɛluo. 14 Buzu Yado ĩ̀, Yado Yesisai ĩ̀, Yesisai
Mikaila ĩ̀, Mikaila Galada ĩ̀, Galada Yaloa ĩ̀, Yaloa Huli ĩ̀, Huli Abihaili ĩ̀, Abihaili mɛ́ gbɛ̃́piɔ
ĩ̀. 15 Abidiɛli nɛ́, Guni tɔũ̃na Ahi mɛ́ gbɛ̃́piɔ uabele sɛ̃́ia ũ. 16 Gada buiɔ ku Galada ń Basana
bùsu wɛ̃́lɛɔ guu ń Salɔna dɑ̃́dɑ̃kɛkĩ̀io e a zɔ̃lɛwa. 17 Wà gbɛ̃́piɔ tɔ́ dàlau Yudaɔ kí Yotaũ ń
Isailiɔ kí Yeloboaũo gɔɔɛ.
18 Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔ ń Manase buiɔ lɛɛ doo gbɛ̃́ gbãa pɔ́ kú zĩ̀ sɔu guuɔ gbɛ̃ɔn
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bla ń síiɔ̃o ń ɔ̀aa àaɔ̃ ń baswaaɔ̃ɔɛ (44.760). Wà zĩkaa dànɛ́, aa sɛ̀ngbao ń
fɛ̃ndao vĩ̀, mɛ́ aa ka dɔ̃. 19 Aa zĩkà ń Ageli buiɔ ń Yetuuo ń Nafisio ń Nɔdabao. 20 Lua
dɔ̀ńlɛ à Ageli buiɔ nànɛ́ ń ɔzĩ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ kúńnɔɔ píi, kɛ́ aa wiilɛ̀wa zĩ̀lau yɑ̃́i. A sĩ̀ńnɔ, kɛ́ aa a
náaikɛ̀ yɑ̃́i. 21 Ɔ aa Ageli buiɔ pɔtuoɔ nàaa, yiongoɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blakwi (50.000), sãɔ ń bleɔ
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do ń blakwio (250.000), zàaʼĩnaɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ pla (2.000). Aa gbɛ̃́ɔ kũ̀kũ bɛ̃́ɛ
lɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basɔo (100.000), 22 mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ gàga zĩ̀pi guuɔ dasi, asa zĩ̀pi bɔ̀ Dii kĩ̀́iɛ. Aa zɔ̃̀lɛ
ń gbɛu e wà gɛ̀ Isailiɔ kũ̀kũ tàńnɔ.‡

Manase bui pɔ́ kú gukpɛ oiɔ

23 Manase buiɔ lɛɛ do zɔ̃̀lɛ bùsupiu za Basana e Baali Ɛɛmɔ ń Seniio ń Ɛɛmɔ gbɛo. Aa
dasi. 24 An uabele káauɔn kɛ: Efɛɛ, Isi, Ɛliɛli, Azeliɛ, Zelemii, Odavia ń Yadiɛlio. Gɔ̃sa gbãa
tɔdeɔnɛ, mɛ́ uabeleɔnɛ lɔ.
25 Kási aa náai vĩ̀ ń deziɔ Luaɛo, aa gbãsĩ̀kɛ̀ ń bùsupi gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń mĩ̀dɛnɛ́ɔ tɑ̃́aɔɛ. 26 Ɔ
Isailiɔ Lua tɛkpà Asiliɔ kí Pulu pɔ́ wĩ̀ mɛ lɔ Tigela Pilɛsɛɛgu, ɔ̃ Pulupi mɔ̀ Lubɛni buiɔ ń Gada
buiɔ ń Manase buiɔ lɛɛ dopio kũ̀kũ tàńnɔ Ala ń Abooo ń Halao ń swa pɔ́ wĩ̀ mɛ Gozã saɛo.

Levii buiɔ

27 Levii nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Geesɔ̃, Kɛata ń Mɛlalio.
28 Kɛata nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Amlaũ, Isaa, Hɛblɔ̃ ń Uziɛlio. 29 Amlaũ nɛ́ɔ tɔ́n kɛ: Aalona, Mɔizi
ń Miliaũo. Aalona nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Nadabu, Abiu, Ɛleazaa ń Itamaao.
30 Ɛleazaa Finɛasi ĩ̀, Finɛasi Abisua ĩ̀, 31 Abisua Buki ĩ̀, Buki Uzi ĩ̀, 32 Uzi Zelaia ĩ̀, Zelaia
Mɛlaio ĩ̀, 33 Mɛlaio Amalia ĩ̀, Amalia Aitubu ĩ̀, 34 Aitubu Zadoki ĩ̀, Zadoki Aimaaza ĩ̀,
35 Aimaaza Azalia ĩ̀, Azalia Yohanani ĩ̀, 36 Yohanani Azalia ĩ̀. Ɔmɛ Lua gbàgba kpɛ́ pɔ́
Salomɔɔ dɔ̀ Yelusalɛũ ua. 37 Azalia Amalia ĩ̀, Amalia Aitubu ĩ̀, 38 Aitubu Zadoki ĩ̀, Zadoki

* 5:1 Daa 35.22, 49.3-4 † 5:6 2Kia 15.29 ‡ 5:22 2Kia 15.29

Saluũ ì̃, 39 Saluũ Ilikia ì̃, Ilikia Azalia ì̃, 40 Azalia Selaia ì̃, Selaia Yozada ì̃. 41 Kɛ́ Dii tò
Nɛbukanɛza mɔ̀ Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi kũ̀kũ tàńnɔ zì̃zɔɔ ũ, Yozadapi kú ń guuɛ.

6

1 Levii nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Geesɔ̃, Kɛata ń Mɛlalio. 2 Geesɔ̃ nɛgɔ̃ɛɔn Libeni ń Simɛio ũ. 3 Kɛata
nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Amlaũ, Isaa, Hɛblɔ̃ ń Uziɛlio. 4 Mɛlali nɛgɔ̃ɛɔn Mali ń Musio ũ.* Levii buiɔn
kɛ an dezi káauɔwa:
5 Geesɔ̃ Libeni ì̃, Libeni Yaata ì̃, Yaata Zima ì̃, 6 Zima Yoa ì̃, Yoa Ido ì̃, Ido Zela ì̃, Zela
Yealai ì̃.
7 Kɛata Aminadabu ì̃, Aminadabu Kole ì̃, Kole Asii ì̃, 8 Asii Ɛlikana ì̃, Ɛlikana Abiasafa ì̃,
Abiasafa Asii ì̃, 9 Asii Taatu ì̃, Taatu Uliɛli ì̃, Uliɛli Uzia ì̃, Uzia Saulu ì̃. 10 Ɛlikana nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n
kɛ: Amasai ń Aimɔo. 11 Aimɔ Ɛlikana ì̃, Ɛlikana Zofai ì̃, Zofai Naata ì̃, 12 Naata Ɛliabu ì̃, Ɛliabu
Yeloaũ ì̃, Yeloaũ Ɛlikana ì̃, Ɛlikana Samuɛli ì̃. 13 Samuɛli nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ian Yoɛli ũ, a plaade Abia.
14 Mɛlali Mali ì̃, Mali Libeni ì̃, Libeni Simɛi ì̃, Simɛi Uza ì̃, 15 Uza Simɛa ì̃, Simɛa Agia ì̃,
Agia Asaia ì̃.

Lua kpɛ́

16 Gbɛ̃́ pɔ́ Davidi ń dílɛ Dii kpɛ́ lèsin gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũ kpagolo sua we gbɛaɔn kɛ: 17 Aaì̃ɔ lɛsizì̃ kɛ
zwà̃akpɛ pɔ́ wì̃ mɛ Kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ e Salomɔɔ gè kpɛdɔ̀ò Diiɛ Yelusalɛũ. Aa zì̃kè a zɛ́wa
lá wa dì̃lɛnɛ́wa. 18-23 Gbɛ̃́ pɔ́ aa zì̃pi kèɔ ń ń nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Lèsin dɔaana Emani, Kɛata
bui deziɔ tɔ́n kɛ maeɔ ń ń nɛ́ɔ daalɛa Isailiwa: Isaili, Levii, Kɛata, Isaa, Kole, Abiasafa,
Asii, Taatu, Zefania, Azalia, Yoɛli, Ɛlikana, Amasai, Maatu, Ɛlikana, Zufi, Toa, Ɛliɛli, Yeloaũ,
Ɛlikana, Samuɛli ń Yoɛli pɔ́ Emanipi ì̃o.
24-28 Emani gbɛ̃do Asafa mɛ́ ì̃ lɛsi aà ɔplaai. Aà deziɔ tɔ́n kɛ maeɔ ń ń nɛ́ɔ: Levii, Geesɔ̃,
Yaata, Simɛi, Zima, Etani, Adaia, Zela, Ɛteni, Malakia, Baaseia, Mikaila, Simɛa ń Bɛlɛkia
pɔ́ Asafapi ì̃o.
29-32 An gbɛ̃́ Mɛlali buiɔ dɔaana Etani mɛ́ ì̃ɔ kú ń ɔzɛɛi. Aà deziɔ tɔ́n kɛ: Levii, Mɛlali,
Musi, Mali, Sɛmɛɛ, Bani, Amɛzi, Ilikia, Amazia, Asabia, Maluku, Abadi ń Kisi pɔ́ Etanipi
ì̃o.
33 An Levii deeɔ mɛ́ zwà̃akpɛ pɔ́ dɛ Lua kpɛ́ ũ zì̃ kì̃niɔ kè píi.
34 Aalona ń a buiɔ mɛ́ ì̃ pɔ́ɔ kpasa sa'okì̃iwa ń tulaletikatɛakì̃io. Aamɛ aaì̃ɔ luakukì̃i zì̃
kɛ, aaì̃ Isailiɔ duuna kɛ̃́má lá Lua zɔ̀blena Mɔizi dì̃lɛnɛ́wa. 35 Aalona buiɔ tɔ́n kɛ: Ɛleazaa
Finɛasi ì̃, Finɛasi Abisua ì̃, 36 Abisua Buki ì̃, Buki Uzi ì̃, Uzi Zelaia ì̃, 37 Zelaia Mɛlaio ì̃, Mɛlaio
Amalia ì̃, Amalia Aitubu ì̃, 38 Aitubu Zadoki ì̃, Zadoki Aimaaza ì̃.

Levii buiɔ wɛ̃́lɛɔ
(Yoz 21.4-39)

39 Wɛ̃́lɛ pɔ́ wa kpàmá ń zɔ̃lɛkì̃i ũɔn kɛ: Kɛata tɔũna Aalona buiɔ ɔ̃ wà gbɛlànɛ́ káau. 40 Ɔ
aa Hɛblɔ̃ pɔ́ kú Yuda bùsuu blè ń a dɛ̃́dɛ̃kɛkì̃i pɔ́ liaaiɔ. 41 Ama wà wɛ̃́lɛpi buaɔ ń a bualoũɔ
kpà Yefũnɛ nɛ́ Kalɛbuwaɛ. 42 Aalona buiɔ mɛ́ Hɛblɔ̃ pɔ́ dɛ misiwɛ̃lɛ ũ blè ń Libenao ń Yatiio
ń Ɛsɛmɔao 43 ń Ilɛnio ń Dɛbiio 44 ń Asão ń Bɛsɛmɛsio, ampii ń a dɛ̃́dɛ̃kɛkì̃ioɛ. 45 Aa Bɛ̃yɛ̃mɛɛ
buiɔ wɛ̃́lɛɔ blè lɔ, Gɛba ń Alemɛo ń Anatoo, ampii ń a dɛ̃́dɛ̃kɛkì̃ioɛ. Wɛ̃́lɛ mèn kuɛ'aaɔ̃piɔá
Aalona buiɔ pɔ́ɛ. 46 Kɛata bui kì̃niɔ mɛ́ Manase bui pɔ́ kú bɛ'aɛ oiɔ wɛ̃́lɛɔ blè mèn kwi
gbɛlaa guu. 47 Geesɔ̃ buiɔ mɛ́ Isakaa buiɔ ń Asɛɛ buiɔ ń Nɛfatali buiɔ ń Manase bui pɔ́
kú Basana bùsuuɔ wɛ̃́lɛɔ blè daɛdaɛ mèn kuɛ'aaɔ̃. 48 Mɛlali buiɔ mɛ́ Lubɛni buiɔ ń Gada
buiɔ ń Zabulɔni buiɔ wɛ̃́lɛɔ blè daɛdaɛ mèn kwi gbɛlaa guu. 49 Ɔ Isaili buipiɔ wɛ̃́lɛpiɔ ń ń
dɛ̃́dɛ̃kɛkì̃iɔ kpà Levii buiɔwa. 50 Yudaɔ ń Simɛɔ buiɔ ń Bɛ̃yɛ̃mɛɛ buiɔ wɛ̃́lɛ pɔ́ wà ń tɔ́ sì̃piɔ
kpàmá lɔ. 51 Kɛata buieɔ mɛ́ Ɛflaiũ buiɔ wɛ̃́lɛɔ blè lɔ.

* **6:4** Bɔa 6.16-19

52 Wà Ɛflaiũ bùsu sȉsȉde misiwɛ̃lɛ pɔ́ wȉ mɛ Sikɛũ kpàmá ń Gɛzɛɛo 53 ń Yɔkemaũo ń
Bɛtolonio 54 ń Ayalonio ń Galimɔo, ampii ń a dá̃dãkɛkȉioɛ. 55 Manase bui pɔ́ kú bɛ'aɛ oiɔ
mɛ́ Anɛɛ ń Bileaũo ń ń dá̃dãkɛkȉio kpà Kɛata bui kȉniɔwa.

56 Wɛ̃́lɛ pɔ́ Geesɔ̃ buiɔ èn kɛ: Manase bui pɔ́ kú gukpɛ oi wɛ̃́lɛɔ Golana pɔ́ kú Basana
bùsuu ń Asaloo ń ń dá̃dãkɛkȉio. 57 Isakaa bui wɛ̃́lɛɔ Kɛdɛsi, Dabela, 58 Lamɔtu ń Anɛũo
ń ń dá̃dãkɛkȉiɔ. 59 Asɛɛ bui wɛ̃́lɛɔ Masala, Abedɔ̃, 60 Hukoko ń Leobɛo ń ń dá̃dãkɛkȉiɔ.
61 Nɛfatali bui wɛ̃́lɛɔ Kɛdɛsi pɔ́ kú Galile, Hamɔ, Kiliataiũ ń ń dá̃dãkɛkȉiɔ.

62 Levii nɛ́ Mɛlali buiɔ mɛ́ gɔ̃̀. Ɔ aa Zabulɔni bui wɛ̃́lɛɛ beeɔ è: Yɔkenaũ, Kaata, Limɔnɔ
ń Tabooo, ampii ń a dá̃dãkɛkȉiɔ. 63 Aa Lubɛni bui pɔ́ kú Yuudɛ̃ baa bɔaa ń Yelikooɔ wɛ̃́lɛɛ
beeɔ è lɔ: Bɛzɛɛ pɔ́ kú guwaiwaiu, Yaza, 64 Kedemɔ ń Mɛfaao, ampii ń a dá̃dãkɛkȉiɔ. 65 Aa
Gada bui wɛ̃́lɛɛ beeɔ è lɔ: Lamɔtu pɔ́ kú Galada bùsuu, Maanaiũ, 66 Ɛsɛbɔ̃ ń Yazɛɛo, ampii
ń a dá̃dãkɛkȉiɔ.

7

Isakaa buiɔ

1 Isakaa nɛgɔ̃ɛɔ síiɔ̃ɛ: Tola, Pua, Yasubu ń Simɛlɔnio. 2 Tola nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Uzi, Lefaia,
Yeliɛ, Yamai, Ibisaũ ń Samuɛlio. Uabeleɔnɛ ḿpii. Davidi gɔɔ Tola bui gɔ̃sa pɔ́ wà ń tɔ́
dàlauɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao ń plao ń ɔ̀aa àaɔ̃oɛ (22.600).

3 Uzi mɛ́ Izilahia ȉ. Izilahia nɛgɔ̃ɛɔn Mikaila, Obadia, Yoɛli ń Isiao ũ. An gbɛ̃ɔn sɔo píiá
uabeleɔnɛ. 4 An bui zȉgɔ̃ pɔ́ wà ń tɔ́ dàlau daɛdaɛɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi ń soolooɛ
(36.000), kɛ́ an nɔɔ ń ń nɛ́ɔ dasi yá̃i.

5 Isakaa bui gɔ̃sa pɔ́ wà ń tɔ́ dàlauɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basiiɔ̃ ń soplaoɛ (87.000).

Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ

6 Bɛ̃yãmɛɛ nɛgɔ̃ɛɔ àaɔ̃ɛ: Bɛla, Bɛkɛɛ ń Yediaɛo. 7 Bɛla nɛgɔ̃ɛɔ sɔoɛ: Ɛzɛbɔ̃, Uzi, Uziɛli, Yelimɔ
ń Ilio. Uabeleɔnɛ ḿpii. An bui gɔ̃sa pɔ́ wà ń tɔ́ dàlauɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao n plao ń
baakwi ń síiɔ̃oɛ (22.034).

8 Bɛkɛɛ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Zemila, Yoasi, Ɛliɛzɛɛ, Ɛlioenai, Ɔmɛli, Yelemɔ, Abia, Anato ń
Alemɛo. Bɛkɛɛ nɛgɔ̃ɛɔn we píi. 9 Wà ń uabeleɔ tɔ́ dàlau, mɛ́ an gɔ̃saɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
bao ń ɔ̀aa dooɛ (20.200).

10 Yediaɛ mɛ́ Bilana ȉ. Bilana nɛ́ɔ tɔ́n kɛ: Yeusi, Bɛ̃yãmɛɛ, Ehudu, Kenaana, Zetã, Taasisi ń
Aisahaao. 11 Yediaɛ buipiɔá uabeleɔnɛ ḿpii. An bui gɔ̃sa pɔ́ aaȉ bɔ gɛ́ zȉkaiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo
lɛɛ gɛ̃o ń plao ń ɔ̀aa dooɛ (17.200). 12 Supiũ ń Hupiũoá Ili buiɔnɛ, mɛ́ Husiũá Ahee buiɔnɛ.

Nɛfatali buiɔ

13 Bila nɛ́ Nɛfatali nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Yaziɛli, Guni, Yezɛɛ ń Sileũo.

Manase buiɔ

14 Manase nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: A̋ Asiɛli ń Makiio ȉ ń Sili bui nɔ pɔ́ i mɛ́sɛdilɛɛ̀ooɛ. Makii mɛ́
Galada ȉ. 15 Makii nɔsɛ̀ Hupiũɛ ń Supiũo. Aà dãe tɔ́n Maaka. Makii buie tɔ́n Zelofada.
Nɛnɔɛɔ a ȉ atɛ̃ɛ.

16 Makii nɛgɔ̃ɛ ȉ ń a na Maakao, ɔ̃ à tɔkpàɛ̀ Pɛlɛsi. Aà dãuna tɔ́n Sɛlɛsi, aà nɛgɔ̃ɛɔn Ulaũ ń
Lakɛũo ũ. 17 Ulaũ mɛ́ Bedã ȉ. Makii nɛ́ Galada, Manase tɔũna nɛgɔ̃ɛɔn we.

18 Aà dãe Amɔlɛkɛ nɛgɔ̃ɛɔn Isodo, Abiɛzɛɛ ń Malao ũ. 19 Semida nɛgɔ̃ɛɔn Ahiana, Sikɛũ,
Liki ń Aniaũo ũ.

Ɛflaiũ buiɔ

20 Ɛflaiũ Sutɛla ȉ, Sutɛla Bɛlɛdi ȉ, Bɛlɛdi Taatu ȉ, Taatu Ɛlada ȉ, Ɛlada Taatu ȉ, 21 Taatu
Zabada ȉ, Zabada Sutɛla ȉ. Ezɛɛ ń Ɛladuo gɛ̀ Gatadeɔ pɔtuoɔ kṹkũi, ɔ̃ wà ń dɛdɛ we. 22 An
mae Ɛflaiũ pɔsia kɛ̀ ń gaa yá̃ musu à gɔɔplakɛ̀, ɔ̃ aà daɛɔ mɔ̀ aà nɔ̀sɛ nȉniɛ̀. 23 Kɛ́ Ɛflaiũpi ɛ̀a

wùlɛ ń a nao, ɔ̃ à nɔsì à nɛgɔ̃ɛ ì lɔ. Ɔ à tɔkpàɛ̀ Bɛlia,* kɛ́ yɑ̃'ɔ̃ma aà bɛdeɔ lè yɑ̃́i. 24 Aà nɛnɔɛ
tɔ́n Sɛɛla. Ɔmɛ Bɛtoloni Musu ń Bɛtoloni Zɑ̃́lɛo kàlɛ ń Uzɛni Sɛɛlao.
25 Lɛfa Lɛsɛfa ì, Lɛsɛfa Tɛla ì, Tɛla Taani ì, 26 Taani Ladɑ̃ ì, Ladɑ̃ Amihudu ì, Amihudu
Ɛlisama ì, 27 Ɛlisama Nuni ì, Nuni Yozuee ì.
28 An bùsu wɛ̃́lɛɔ tɔ́n kɛ: Bɛtɛli ń a bualoũɔ, Naalana pɔ́ kú gukpɛ oi, Gɛzɛɛ pɔ́ kú bɛ'aɛ
oi ń a bualoũɔ, Sikɛũ ń a bualoũɔ e à gɛ̀ pɛ̀ Aya ń a bualoũɔwa. 29 Bɛtɛsɑ̃ ń Taanakio ń
Mɛgidoo ń Dooo, ampii ń a bualoũɔ ku Manase buiɔ bùsuuɛ, ɔ̃ Isaili nɛ́ Yosɛfu buipiɔ ku
wɛ̃́lɛpiɔ guu.

Asɛɛ buiɔ

30 Asɛɛ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Imɛna, Iseva, Isevi ń Bɛliao. An dɑ̃en Sela ũ. 31 Bɛlia nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ:
Ɛbɛɛ ń Biizai mae Malakiɛo. 32 Ɛbɛɛ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Yaflɛti, Somɛɛ ń Otaũo. An dɑ̃en Sua ũ.
33 Yaflɛti nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Pasaki, Bimali ń Asevao. 34 Somɛɛ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Ahi, Lɔga, Uba ń
Alaũo. 35 Aà dɑ̃una Otaũ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Zofa, Imɛna, Selɛsi ń Amaluo. 36 Zofa nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ:
Sua, Aanɛfɛɛ, Suali, Beli, Imla, 37 Bɛzɛɛ, Odo, Sɑ̃ma, Silesa, Yɛtɛɛ ń Beelao. 38 Yɛtɛɛ nɛgɔ̃ɛɔ
tɔ́n kɛ: Yefũnɛ, Pisipa ń Elao. 39 Ula nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Ala, Aniɛli ń Liziao.
40 Asɛɛ buiɔn we, mɛ́ uabeleɔnɛ ḿpii. Gɔ̃sa gbɑ̃a tɔdeɔnɛ mɛ́ dɔaana maaɔnɛ. An zɑ̃́gɔ̃ pɔ́
wà ń tɔ́ dàlauɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baasɔo ń mɛ̀ndooɛ (26.000).

8

Bɛ̃yɑ̃mɛɛ buiɔ

1 Bɛ̃yɑ̃mɛɛ nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ian Bɛla ũ, a plaade Asebe, a àaɔ̃de Ahala, 2 a síiɔ̃de Nɔha, a sɔode
Lafa. 3 Bɛla nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Adaa, Ehudu mae Gela, 4 Abisua, Naamani, Ahoa, 5 Gela, Sefufɑ̃
ń Hulaũo. 6-7 Ehudu nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Naamani, Ahia ń Gelao. Gelapi nɛgɔ̃ɛɔn Uza ń Aihuduo
ũ. Uabeleɔn ń ũ Gɛba, ɔ̃ Gela tò aa fɛ̀lɛ tà Manaata.
8 Saalaiũ a naɔ Husiũ ń Baalao yà, ɔ̃ à nɛ́ɛ beeɔ ì Mɔabu bùsuu 9 ń a na Odɛsio: Yobaba,
Zibia, Mɛsa, Malekaũ, 10 Yeuzi, Sakia ń Miimao. Aà nɛ́piɔn we, ampii uabeleɔnɛ. 11 A
Abitubu ń Ɛlipaao ì ń a na Husiũpio zadɔ̃ i aà yao. 12 Ɛlipaa nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Ɛbɛlu, Misaũ ń
Sɛmɛdi pɔ́ Onɔ ń Lodio kàlɛ ń a bualoũɔ.
13 A Bɛlia ń Sɛmao ì lɔ. Uabeleɔn ń ũ Ayaloni. Aamɛ Gatadeɔ yà. 14-16 Bɛlia nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ:
Ahio, Sasaki, Yelemɔ, Zebadia, Alade, Edɛɛ, Mikaila, Isepa ń Yohao.
17-18 Ɛlipaa nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Zebadia, Mɛsulaũ, Iziki, Ɛbɛɛ, Isimɛlai, Izilia ń Yobabao.
19-21 Simɛi nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Yakiũ, Zikeli, Zabedi, Ɛlienai, Ziletai, Ɛliɛli, Adaia, Bɛlaia ń
Simɛlao.
22-25 Sasaki nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Isepɑ̃, Ɛbɛlu, Ɛliɛli, Abedɔ̃, Zikeli, Anana, Anania, Elaũ,
Anɛtotia, Ifedea ń Penuɛlio.
26-27 Yeloaũ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Samɛselai, Sealia, Atalia, Yaalɛsia, Ɛlia ń Zikelio.
28 Wà gbɛ̃́piɔ tɔ́ dàlau. Uabeleɔnɛ ḿpii. Aa kú ń gbɛ̃́ɔ saɛ Yelusalɛũɛ.

Saulu buiɔ

29 Kɛ́ Yeiɛli Gabaɔ̃ɔ kàlɛ, ɔ̃ a ku we. Aà na tɔ́n Maaka. 30 Aà nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ian Abedɔ̃ ũ. A gbɛa
Zuu, Kisi, Baali, Nɛɛ, Nadabu, 31 Gedoo, Ahio, Zekɛɛ 32 ń Simɛa mae Mikeloo. Aa kú ń gbɛ̃́ɔ
saɛ Yelusalɛũɛ.
33 Nɛɛ Kisi ì, Kisi Saulu ì, Saulu Yonatɑ̃a ì ń Malakisuao ń Abinadabuo ń Isibosɛo.
34 Yonatɑ̃a mɛ́ Mika mae Mɛfibosɛ ì. 35 Mikapi nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Pitɔ̃, Mɛlɛki, Talea ń Aazao.
36 Aaza Yoada ì, Yoada Alemɛ ì ń Azemavɛo ń Zimlio. Zimli Mɔza ì, 37 Mɔza Binɛa ì,
Binɛa Lafa ì, Lafa Ɛlasa ì, Ɛlasa Aseli ì.
38 Aseli nɛgɔ̃ɛ ì sooloɛ. An tɔ́n kɛ: Azikaũ, Bokelu, Isimaɛla, Sealia, Obadia ń Ananio.
Aseli nɛgɔ̃ɛɔn we píi. 39 Aà gbɛ̃do Ɛsɛki nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Aà nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ian Ulaũ ũ, a plaade

* 7:23 Bee mɛ̀ yɑ̃'ɔ̃ma guu.

Yeusi, a àaɔ̃de Ɛlifele. 40 Ulaũ nɛgɔ̃ɛɔá gɔ̃sa gbãa kàdɔ̃naɔnɛ. Aa nɛgɔ̃ɛɔ ń tɔũnaɔ vȉ dasi,
aa kà basoplakwi.

Gbɛ̃́piɔá Bɛ̃yãmɛɛ buiɔnɛ ḿpii.

9

Yuda pɔ́ aa sù ń Babɛliɔɔ

1 Wà Isailiɔ tɔ́ dà Isaili kíaɔ ladau ḿpiiɛ.

Wà Yudaɔ kȕkũ tàńnɔ Babɛli, kɛ́ aa bɔ̀ Lua kpɛ yã́i. 2 Sa'onaɔ ń Levii buiɔ ń Lua ua
zȉkɛnaɔ ń Isaili kȉniɔ mɛ́ ɛ̀a sù ń bùsuu ń ń wɛ̃́lɛɔ guuo káau.

3 Yuda buiɔ ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ ń Ɛflaiũ buiɔ ń Manase bui pɔ́ sù Yelusalɛũɔn* kɛ:

4 Amihudu nɛ́ Utai, Ɔmɛli tɔũna, Imɛli sȉ́wɛna, Bani sɔ̃kpaɛ mɛ́ Yuda nɛ́ Pɛlɛzi buiɔ
dɔaana ũ. 5 Asaia ń a dãunaɔ mɛ́ Yuda nɛ́ Sɛla buiɔ dɔaanaɔ ũ. 6 Yeuɛli mɛ́ Yuda nɛ́ Zela
buiɔ dɔaana ũ. Yuda buipiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń basiiɔ̃kwioɛ (690).

7 Mɛsulaũ nɛ́ Salu, Odavia tɔũna, Asenua sȉ́wɛna mɛ́ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ dɔaana ũ 8 ń Yeloaũ
nɛ́ Ibinɛiao ń Uzi nɛ́ Ela, Mikeli tɔũnao ń Sefatia nɛ́ Mɛsulaũ, Leuɛli tɔũna, Ibinia sȉ́wɛnao.
9 Bɛ̃yãmɛɛ bui pɔ́ wà ń tɔ́ dàlauɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa síiɔ̃ ń basoplakwi ń soolooɛ (956). Uabeleɔnɛ
ḿpii.

10 Yedaia ń Yoialibuo ń Yakɛ̃o mɛ́ sa'onaɔ dɔaanaɔ ũ 11 ń Lua kpɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔ Azalia, Ilikia nɛ́,
Mɛsulaũ tɔũna, Zadoki sȉ́wɛna, Mɛlaio sɔ̃kpaɛ, Aitubu sȉsȉo 12 ń Yeloaũ nɛ́ Adaia, Pasuu
tɔũna, Malakia sȉ́wɛnao ń Adiɛli nɛ́ Maasai, Yazela tɔũna, Mɛsulaũ sȉ́wɛna, Mɛsilemi
sɔ̃kpaɛ, Imɛɛ sȉsȉo. 13 Sa'on uabeleɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa swaaɔ̃ ń baswaaɔ̃oɛ (1.760). Gɔ̃sa gbãaɔnɛ,
Lua ua zȉkɛnaɔnɛ.

14 Mɛlali bui Asubu nɛ́ Semaia, Azikaũ tɔũna, Asabia sȉ́wɛna mɛ́ Levii buiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ
15 ń Bakebakaao ń Ɛlɛsio ń Galalio ń Mika nɛ́ Matania, Zikeli tɔũna, Bɛlɛkia sȉ́wɛnao 16 ń
Semaia nɛ́ Obadia, Galali tɔũna, Yedutu sȉ́wɛnao ń Asa nɛ́ Bɛlɛkia, Ɛlikana pɔ́ kú Nɛtofa
tɔũnao.

17 Bȉ́ibɔlɛdɔ̃anaɔ tɔ́n kɛ: Saluũ, Akubu, Talemɔ, Aimani ń ń gbɛ̃́ɔ. Saluũ mɛ́ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ.
18 Ɔmɛ ȉɔ Kí Bȉ́ibɔlɛ pɔ́ kú gukpɛ oi dɔ̃́a e ń a gbão. Gbɛ̃́piɔ mɛ́ Levii buiɔ fã́ani bȉ́ibɔlɛdɔ̃anaɔ
ũ. 19 Kole nɛ́ Saluũ, Abiasafa tɔũna, Kole sȉ́wɛna ń a gbɛ̃́ Kole buiɔ mɛ́ Lua kpɛ́ kpɛɛlɛ
dɔ̃̀anaɔ ũ lá ń deziɔ dɛ Dii bòo bɔlɛdɔ̃anaɔ ũ yãawa. 20 Ɛleazaa nɛ́ Finɛasi mɛ́ ń dɔaana ũ
gɔɔ bee, mɛ́ Dii kuaànɔ. 21 Mɛsɛlɛmia nɛ́ Zakali mɛ́ Kpaaũkpɛ bȉ́ibɔlɛdɔ̃ana ũ.

22 Gbɛ̃́ pɔ́ wà ń sɛ́ bȉ́ibɔlɛdɔ̃anaɔ ũɔ píi gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń kuɛplaoɛ (212). An tɔ́ɔ ku taalau ń
wɛ̃́lɛɔ guu. Davidi ń gu'ena Samuɛlio mɛ́ zȉ gbiapi dà ń deziɔnɛ. 23 Ampiɔ ń ń buiɔ mɛ́ Dii ua
bȉ́ibɔlɛdɔ̃anaɔ ũ. 24 Aaȉɔ zɛzɛa kpɛ́pi gola síiɔ̃ɔwa, gukpɛ, bɛ'aɛ, gugbãntoo ń gɛɔmidɔkȉio.
25 Zȉeɔ an gbɛ̃́ pɔ́ aa ku wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛoɔ ȉɔ mɔ zȉkɛińnɔ gɔɔ soplapla. 26 Zȉpiá bȉ́ibɔlɛdɔ̃anaɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn síiɔ̃piɔ yã́ɛ. Levii buipiɔ mɛ́ ȉ Lua ua kpɛ́nɛɔ ń a làasiɔ dɔ̃́a. 27 Aaȉ zɛzɛ lia Lua
uai gwã́, aaȉɔ dɔ̃́a. Ampiɔ mɛ́ aaȉɔ a zɛ́ kili kũa, aaȉɔ wɛ̃ lá gu lɛ́ dɔ.

28 An gbɛ̃eɔ ȉɔ laaidɔ Lua ua zȉkɛbɔɔwa. Tɔ́ wà gɛ̃̀ò ge tɔ́ wà bɔ̀ò, aamɛ aaȉɔ nao. 29 Wà
ń gbɛ̃eɔ dȉlɛ aaɔ laaidɔ Lua kpɛ́ kpɛɛlɛ pɔ́ɔ ń a zȉkɛbɔɔwa ń pɔ́wɛntio ń vɛ̃eo ń nísio ń
tulaletio ń pɔ́ gȉnanaɔ. 30 Sa'onaeɔ mɛ́ aaȉ pɔ́ gȉnanapiɔ yãalɛkɔ̃u. 31 Pɛ̃ɛkɛa† mɛ́ Levii nɛ́
Kole bui Saluũ nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia Matitia zȉ ũ. 32 Aà gbɛ̃́ Kole buieɔ mɛ́ aaȉɔ pɛ̃ɛ pɔ́ wȉ kálɛ dɔ̀ɔdɔɔ
kã́mabogɔɔzȉ kɛ.‡

33 Levii bui uabele lɛ̀sinaɔ mɛ́ aaȉɔ ku Lua ua kpɛ́nɛɔ guu. Wȉli zȉ pãle danɛ́o, asa aaȉɔ ń
zȉ kɛ fãanɛ ń gwãasȉnaoɛ. 34 Ampiɔ mɛ́ Levii bui uabele pɔ́ kú Yelusalɛũɔ ũ, gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ wà
ń tɔ́ dàlauɔ ũ.

Saulu buiɔ

* **9:3** Ɛza 2.1 † **9:31** Lev 2.4-6 ‡ **9:32** Lev 24.5-9

35 Yeiɛli mɛ́ Gabaɔ̃ɔ kàlɛ, ɔ̃ a ku we. Aà na tɔ́n Maaka. 36 Aà yoan Abedɔ̃ ũ. A gbɛa Zuu,
Kisi, Baali, Nɛɛ, Nadabu, 37 Gedoo, Ahio, Zakali 38 ń Simɛa mae Mikeloo. Aa kú ń gbɛ́ɔ saɛ
Yelusalɛũɛ.
39 Nɛɛ Kisi ì, Kisi Saulu ì, Saulu Yonatãa ì ń Malakisuao ń Abinadabuo ń Isibosɛo.
40 Yonatãa mɛ́ Mika mae Mɛfibosɛ ì. 41 Mikapi nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Pitɔ̃, Mɛlɛki, Talea ń Aazao.
42 Aaza Yada ì, Yala Alemɛ ì ń Azemavɛo ń Zimlio. Zimli Mɔza ì, 43 Mɔza Binɛa ì, Binɛa
Lefaia ì, Lefaia Ɛlasa ì, Ɛlasa Aseli ì.
44 Aseli nɛgɔ̃ɛ ì sooloɛ. An tɔ́n kɛ: Azikaũ, Bokelu, Isimaɛla, Sealia, Obadia ń Ananio.
Aseli nɛgɔ̃ɛɔn we píi.

10

Kì Saulu gaa
(1Sam 31.1-13)

1 Filitɛ̃ɔ zìkà ń Isailiɔ, ɔ̃ Isailiɔ bàalɛ̀nɛ́, an daside gàga Giliboa gbɛpɔlɛu. 2 Kɛ́ Filitɛ̃ɔ pɛ̀lɛ
Saulu ń a nɛgɔ̃ɛɔzi, ɔ̃ aa aà nɛ́ɔ Yonatãa ń Abinadabuo ń Malakisuao dɛ̀dɛ. 3 Zì pɔ́ lìaa
Sauluzi pãsìkũ̀, ɔ̃ kàzunaɔ aà pà, à kɛ̀'ìa. 4 Ɔ a ò a zìkabɔkũnaɛ: N ń fɛ̃nda wo, ní ma zɔ̃ ǹ
ma dɛò. Tó ni kɛ màao, gyafɔɔdeɛ beeɔ mɔ kɔ̃̀ɔ'omanɔɛ. Ɔ vìa aà zìkabɔkũnapi kũ̀, i weio,
ɔ̃ Saulu a fɛ̃nda sɛ̀ à azìa ò'oa. 5 Kɛ́ aà zìkabɔkũnapi è à gà, ɔ̃ à azìa ò'o a fɛ̃ndaa sɔ̃, aa gà
ḿpii. 6 Màa Saulu ń a nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ ń a bɛdeɔ gàga ḿpii sãnu.
7 Kɛ́ Isaili pɔ́ kú guzulɛu weɔ è ń zìgɔ̃ɔ bàalɛ̀ mɛ́ Saulu ń a nɛgɔ̃ɛɔ gàga, ɔ̃ aa bàalɛ̀ sɔ̃, aa ń
wɛ̃́lɛɔ tò we, ɔ̃ Filitɛ̃ɔ mɔ̀ zɔ̃̀lɛu. 8 Kɛ́ a gu dɔ̀, ɔ̃ Filitɛ̃ɔ mɔ̀ pɔ́ɔ woloi gbɛ̃́ pɔ́ gàgaɔwa, ɔ̃ aa Saulu
ń a nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ gɛ è kálɛa Giliboa gbɛpɔlɛu. 9 Ɔ aa Saulu mi zɔ̃̀ aa aà gɔ̃kɛbɔɔ wòlowà,
ɔ̃ aa gbɛ́ɔ zì aa a bao fã̀ɛ Filitɛ̃ɔ bùsuu píi ń ń tã́akpɛɔ. 10 Wà aà gɔ̃kɛbɔɔ kàlɛ ń tã́aɔ kpɛ́u, ɔ̃
wà aà mi lòo Dagɔ̃ kpɛ́u.
11 Kɛ́ Yabɛsi Galadadeɔ yã́ pɔ́ Filitɛ̃ɔ kɛ̀ Sauluɛpi mà màa, 12 ɔ̃ an nɛgɔ̃naɔ fɛ̀lɛ píi, aa Saulu
ń a nɛgɔ̃ɛɔ gɛɔ sɛ̀lɛ tàò Yabɛsi. Aa ń vĩ́ gbɛ̃́nɛli gbáu we, ɔ̃ aa lɛyè e gɔɔ sopla.
13 Saulu gà kɛ́ à bɔ̀ Dii kpɛ yã́iɛ. I Dii yãdao,* à gɛ̀ yãgbɛ̀a gɛ̀sisinawa se.† 14 I yãgbɛa
Diiwao. A yã́i Dii aà dɛ̀i, ɔ̃ à Yɛse nɛ́ Davidi kpà kpalau aà gbɛu.

11

Davidi kpaa Isailiɔ kpalau
(2Sam 5.1-10)

1 Isailiɔ mɔ̀ Davidi kĩ́i ḿpii Hɛblɔ̃ aa mɛ̀: Wá au doũɛ. 2 Za zi, baa gɔɔ pɔ́ Saulu dɛ kía ũ,
ḿmɛ ni dɔaawɛ̃ɛ zìlau gɛa ń suao. Ɔ Dii n Lua ònɛ ḿmɛ ńyɔ̃ɔ dɛ a gbɛ̃́ Isailiɔ dɔaana ũ, an
kía ũ. 3 Kɛ́ Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ mɔ̀ kí Davidi kĩ́i Hɛblɔ̃ ḿpii, we à lɛdoũkɛ̀uńnɔ Dii aɛ, ɔ̃ aa nísikà
aà miwa aa aà kpà Isailiɔ kpalau, lá Dii dà Samuɛliɛ a òwa.
4 Davidi ń Isailiɔ tɔ̃̀u Yelusalɛũ pɔ́ wì mɛ lɔ Yebusi* ḿpii. Ɔ Yebusideɔ 5 ò Davidiɛ: Nyɔ̃ gɛ̃
lao. N beeo Davidi wɛ̃́lɛ bĩ́ide pɔ́ wì mɛ lɔ Siɔnapi sì, ɔ̃ à gɔ̃̀ aà wɛ̃́lɛ ũ. 6 Gɔɔ bee Davidi mɛ̀:
Gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̀aa lɛ̀lɛ Yebusideɔwa káau mɛ́ a gɔ̃ zìgɔ̃ɔ swana ũ, an gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. Zeluia nɛ́ Yoabu
mɛ́ gɛ̀ káau, ɔ̃ à gɔ̃̀ ń swana ũ. 7 Davidi bɛkpà wɛ̃́lɛ bĩ́idepiu, ɔ̃ wà tɔkpàɛ̀ Davidi Wɛ̃́lɛ. 8 A
kpɛ́ɔ dɔ̀dɔ lìai za gu pɔ́ wà Milo ɛ kàka ń bùsuo e a bĩ́iwa, mɛ́ Yoabu wɛ̃́lɛpi gu pɔ́ gɔ̃ɔ kɛ̀kɛ.
9 Davidi gbãa lɛ́ dɛdɛɛ, asa Dii Zìgɔ̃de kuaànɔɛ.

Davidi nɛgɔ̃naɔ
(2Sam 23.8-39)

* **10:13** Lev 19.31, 20.6 † **10:13** 1Sam 28.7-8 * **11:4** Dɔa 1.21

10 Davidi nɛgɔ̃naɔ kíaɔ yán kɛ. Ampiɔ ń Isailiɔ píi aa zɛ̀aànɔ aà kíakɛ yá musu. Aa aà
kpà Isailiɔ kía ũ lá Dii òwa. 11 Davidi nɛgɔ̃napiɔ tón kɛ: Akemɔ gbɛ́ Yasɔbaũ mɛ́ nɛgɔ̃n tɔde
gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ swana ũ. Aàpi mɛ́ sɔ̃na sɛ̀ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń basɔɔɔzi, à ń zɔ̃zɔ̃ò píi gɔɔdoũzì.
12 Aà gbɛa Dodai nɛ́ Ɛleazaa, Ahoa gbɛ́ kú nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ guu lɔ. 13 A kú ń Davidio
gɔɔ pó Filitɛ̃ɔ kàaa aa zìkà Pasadamiũ. Isailiɔ pɔ̀ɔbɔzãkɛ̀ gu pó naa bú kúu. 14 Aàpi ń a gbɛ́ɔ
aamɛ zɛ̀ wà gì búpi guoguo. Aa Filitɛ̃ɔ dɛ̀dɛ, ɔ̃ Dii tò aa zì zɔ̃ɔ blè gɔɔ bee.
15 Nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn baakwiɔ guu, gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ mɛ́ bɔ̀ gɛ̀ Davidi kìi Adulaũ gbɛ̀'ɛu. Filitɛ̃ɔ gãli
bòo kálɛa Lefai guzulɛu. 16 Gɔɔ bee Davidi ku sɛ̃gbãu mɛ́ Filitɛ̃ gudɔ̃anaɔ ku Bɛtɛlɛũ.
17 Davidi lɛ́ a bɛ í nidɛ à mɛ̀: Démɛ a gɛ́ Bɛtɛlɛũ bɔlɛ lɔ̀ɔ'i tóimɛɛi? 18 Ɔ gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ gɛ̀ gɛ̀
Filitɛ̃ɔ bòou, aa Bɛtɛlɛũ bɔlɛ lɔ̀ɔpi í tɔ̀ sùò Davidiɛ. Ɔ i we mìo, a tɔ̀lɛ Diiɛ sa'o'i ũɛ. 19 A mɛ̀:
Kai ma Lua, má fɔ̃ íɛ bee mio. Gbɛ́ pó aa gì ń wɛ̃niiɔ auɛ! I we mìo. Nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ
yãkɛan we.
20 Yoabu dãuna Abisai mɛ́ nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn baakwipiɔ swana ũ. Aàpi mɛ́ sɔ̃na sɛ̀ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa
do ń basɔɔozi à ń dɛdɛ, ɔ̃ à tɔbɔ̀ gbɛ̃ɔn baakwipiɔ guu. 21 A tɔbɔ̀ dɛ nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔla, ɔ̃
à gɔ̀ ń dɔaana ũ, kási a ku nɛgɔ̃n tɔde gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ guuo.
22 Yoiada nɛ́ Benaia, Kabazee gbɛ́á zìkan wɔ́ɔdeɛ. Aà yãkɛaɔ dasi. A Mɔabu nɛgɔ̃n tɔdeɔ
dɛ̀ gbɛ̃ɔn pla. A gɛ̀ ɛ guu gɔɔ pó lougbɛ kwɛ̀, à nɔ̀ɔmusu dɛ̀u. 23 A Egipi gbɛ́ pó a gbàa kà
gàsìsuu sɔɔ dɛ̀. Egipi gbɛ́pi sɔ̃mpa dɛ lán zwàatãn àsaliwaɛ, ɔ̃ Benaia sɔ̀aàzi ń goo, à aà
sɔ̃napi sìwà à aà dɛ̀ò. 24 Yoiada nɛ́ Benaia mɛ́ yápiɔ kɛ̀, ɔ̃ à tɔbɔ̀ nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn baakwipiɔ guu.
25 A tɔbɔ̀ dɛ nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn baakwipiɔla, kási a ku nɛgɔ̃n tɔde gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ guuo. Ɔ Davidi aà
dìlɛ a dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ.
26 Nɛgɔ̃napiɔ tón kɛ:
Yoabu dãuna Asaɛli,
Dodo nɛ́ Ɛlana Bɛtɛlɛũ gbɛ́,
27 Alodi gbɛ́ Samɔ,
Peloni gbɛ́ Ɛlɛzi,
28 Tekoa gbɛ́ Ikesi nɛ́ Ila,
Anato gbɛ́ Abiɛzɛɛ,
29 Usa gbɛ́ Sibekai,
Ahoa gbɛ́ Ilai,
30 Nɛtofa gbɛ́ Malai,
Nɛtofa gbɛ́ Baana nɛ́ Ɛlɛbu,
31 Gibɛa pó kú Bɛ̃yãmɛɛ bùsuu gbɛ́ Libai nɛ́ Itai,
Pilatɔ̃ gbɛ́ Benaia,
32 Gaasi guzulɛ gbɛ́ Idai,
Alaba gbɛ́ Abiɛli,
33 Bauliũ gbɛ́ Azemavɛ,
Saaleboni gbɛ́ Ɛliaba,
34 Gizoni gbɛ́ Asɛũ nɛgɔ̃ɛɔ,
gusìsìde gbɛ́ Sage nɛ́ Yonatãa,
35 gusìsìde gbɛ́ Sakaa nɛ́ Ahiaũ,
Ulu nɛ́ Ɛlifala,
36 Mɛkɛla gbɛ́ Efɛɛ,
Peloni gbɛ́ Ahia,
37 Kaamɛli gbɛ́ Ɛzɛlo,
Ɛzɛbai nɛ́ Naalai,

38 Natã dãuna Yoɛli,
Ageli nɛ́ Mibaa,
39 Amɔni bui Zɛlɛki,
Beelo gbɛ̃́ Naalai, Zeluia nɛ́ Yoabu zı̃kabɔkũna,
40 Yɛtɛɛ buiɔ Ila ń Galebuo
41 Iti bui Uli,
Alai nɛ́ Zabada,
42 Siza nɛ́ Adina, Lubɛni buiɔ swana
ń a gbɛ̃́ɔ gbɛ̃ɔn baakwi.
43 Maaka nɛ́ Anana,
Miti gbɛ̃́ Yosafa,
44 Asalo gbɛ̃́ Uzia,
Aloee gbɛ̃́ Otaũ nɛgɔ̃ɛɔ Sãma ń Yeiɛlio,
45 Simɛli nɛ́ Yediaɛ
ń a dãuna Yoha Tizi gbɛ̃́o,
46 Maava gbɛ̃́ Ɛliɛli,
Ɛlinaaũ nɛgɔ̃ɛɔ Yelibai ń Yosaviao,
Mɔabu gbɛ̃́ Itamaa,
47 Ɛliɛli ń Ɔbɛdio
ń Mɛzobi gbɛ̃́ Yaasiɛo.

12

Zı̃gɔ̃ pɔ́ nà Davidiwa Saulu gɔɔɔ

1 Kɛ́ Kisi nɛ́ Saulu Davidi yà, gbɛ̃́ pɔ́ aa nà Davidiwa Zikilagaɔ tɔ́n kɛ. Aa ku nɛgɔ̃na pɔ́
dɔ̀aàlɛ zı̃lauɔ guuɛ. 2 Aa sáɔ ń gbɛmaɔ kũa, aaı̀ ka ge gbɛ zu ń ɔplaao ń ɔzɛɛo píiɛ. Saulu zı̃a
bui Bɛ̃yãmɛɛ buiɔnɛ, aan kɛ:
3 An swana Ahiɛzɛɛ, Gibɛa gbɛ̃́ Semaanɛ ń aà dãuna Yoasio, Azemavɛ nɛgɔ̃ɛɔ Yeziɛli
ń Pɛlɛtio, Belaka ń Anato gbɛ̃́ Yehuo, 4 Gabaɔ̃ɔ gbɛ̃́ Isimaia pɔ́ dɛ nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn baakwiɔ
dɔaanaɔ do ũ, 5 Selemia, Yaaziɛ, Yohanani, Gedela gbɛ̃́ Yozaba, 6 Ɛluzai, Yelimɔ, Bealia,
Semalia, Alufi bui Sefatia, 7 Ɛlikana, Isia, Azalɛli, Kole buiɔ Yoɛzɛɛ ń Yasɔbaũo 8 ń Gedoo
gbɛ̃́ Yeloaũ nɛgɔ̃ɛɔ Yoela ń Zebadiao.
9 Gada buieɔ ńzı̃a kpà Davidiwa sɛ̃gbãu. Gɔ̃sa gbãaɔnɛ. Aaı̀ɔ ku zı̃̀ sɔu guuɛ, mɛ́ aa
sɛ̀ngbao ń sɔ̃nao dɔ̃. An oa bɔ̀ nɔ̀ɔmusuwa, mɛ́ aaı̀ɔ wãa gusı̃sı̃deu lán tuewa. 10 Ezɛɛ
mɛ́ ń swana ũ, a plaade Obadia, a àaɔ̃de Ɛliabu, 11 a síiɔ̃de Misimana, a sɔode Zelemii,
12 a soolode Atai, a soplade Ɛliɛli, 13 a swaaɔ̃de Yohanani, a kɛ̃okwide Ɛlizaba, 14 a kwide
Zelemii, a kuɛdode Mabanai.
15 Gada buipiɔá zı̃gɔ̃ swanaɔnɛ. An gbɛ̃́ pɔ́ a gbãa kɛ̃́sãańzi gbãa mɛ́ sáa ń gbɛ̃ɔn basɔɔ
gbãao. An gbɛ̃́ pɔ́ dɛńlaɔ sɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔo pɔ́. 16 Ɔmɛ bùa Yuudɛ̃wa mɔ sɛ̃́ia guu gɔɔ pɔ́ à pà,
aa tò guzulɛdeɔ tilɛ̀ gukpɛ ń bɛ'aɛo píi.
17 Bɛ̃yãmɛɛ buieɔ ń Yudaeɔ mɔ̀ nà Davidiwa sɛ̃gbãu lɔ. 18 Davidi gɛ̀ dàńlɛ à mɛ̀: Tó aafia
álɛ mɔa à dɔmalɛ, mí gbãakpaázi ń nɔ̀sɛmɛndoo. Tó álɛ mɔ́ ma kpái ma ibɛɛɔwa, baa kɛ́ mi
yãpãsı̃kɛ́ɛ́oɛ sɔ̃, wá deziɔ Lua a e, i yɛ̃́gɔ̃gɔ̃wɛ̃ɛ. 19 Ɔ Lua Nisı̃na dɛ̀dɛ nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn baakwipiɔ
swana Amasaiwa à mɛ̀:
N gbɛ̃́ɔn wá ũ, Davidi,
wa zɛnnɔɛ, Yɛse nɛ́.
Lua aafia kɛ̃́fı̃nɛ,
Lua n dɔnlɛdeɔ gba aafia lɔ,
asa n Lua a dɔnlɛɛ.
Ɔ Davidi ń dílɛ à ń kɛ́ a zı̃gɔ̃ gbãamɔnɛdeɔ swanaɔ ũ.

[20] Manase buieɔ nà Davidiwa gɔɔ pɔ́ aàpi ń Filitɛ̃ɔ lɛ́ gɛ́ zi̍kai ń Sauluo. Ɔ Davidi ń a gbɛ̃́ɔ
i dɔ Filitɛ̃ɔlɛo, asa Filitɛ̃ kíaɔ mɛ́ lɛkpàai̍, ɔ̃ aa aà gbàɛ aa mɛ̀: Tó à zɛ̀ ń a dii Sauluoɛ, aa wá
mi zɔ̃zɔ̃ɛ. [21] Manase bui pɔ́ nà Davidiwa gɔɔ pɔ́ à tà Zikilagaɔn kɛ: Adena, Yozaba, Yediaɛ,
Mikaila, Yozaba, Ɛlihu ń Ziletaio. Aamɛ Manase bui zi̍gɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔɔ dɔaanaɔ ũ. [22] Aa
dɔ̀ Davidilɛ gbãamɔnɛdeɔ yã́ musu, asa gɔ̃sa gbãaɔnɛ ḿpii, Davidi zi̍gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔnɛ. [23] Lá
gu lɛ́ dɔ wi̍ɔ mɔ Davidi kĩ́i dɔiaàlɛ e aà zi̍gɔ̃ɔ gɛ̀ dasikũ̀ lán Lua i̍waɔwaɛ.

Gbɛ̃́ pɔ́ nà Davidiwa Hɛblɔ̃ɔ

[24] Gbɛ̃́ pɔ́ aa gɔ̃kɛbɔɔ kũa aa mɔ̀ Hɛblɔ̃ Davidi kpái kpalau Saulu gbɛu lá Dii ò̀waɔ dasilɛn
kɛ: [25] Yuda pɔ́ sɛ̀ngbao ń sɔ̃naɔ kũaɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ soolo n ɔ̀aa síiɔ̃oɛ (6.800). [26] Simɛɔ
buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sopla ń basɔooɛ (7.100). [27] Levii buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ ń ɔ̀aa
àaɔ̃oɛ (4.600). [28] Aalona buiɔ dɔaana Yoiada ń a gbɛ̃́ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ àaɔ̃ ń ɔ̀aa àaɔ̃
ń basɔooɛ (3.700). [29] Ɛwaaso nɛgɔ̃n Zadoki kú ń guu ń a bɛ'uabeleɔ gbɛ̃ɔn bao ń plao.
[30] Saulu zi̍a bui Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ àaɔ̃ɛ (3.000). Bɛ̃yãmɛɛ bui dasideɔ ku
Saulu kpɛ e tiaɛ. [31] Ɛflaiũ buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao ń ɔ̀aa síiɔ̃oɛ (20.800). Gɔ̃sa gbãa
tɔdeɔnɛ ń gbɛ̃́ɔ guu. [32] Manase bui pɔ́ kú bɛ'aɛ oiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao plasaiɛ (18.000).
Gbɛ̃́piɔ wà ń plɛ́ aa gɛ́ Davidi kpái kpalau. [33] Isakaa bui dɔaanaɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa doɛ. Aa gɔɔ
bee yã́ dɔ̃ mɛ́ aa laai vi̍ a yã́ musu, aa dɔ̃ lá à kũ̀ Isailiɔ kɛ. Aa kú ń ń i̍waɔ píi. [34] Zabulɔni
bui pɔ́ aa zi̍ dɔ̃ mɛ́ aa gɔ̃kɛbɔ dɔ́ɛ dɔ̃ɔ píi gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blakwiɛ (50.000). Aa ku aà kpɛ
ń nɔ̀sɛmɛndooɛ [35] Nɛfatali bui dɔaanaɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔoɛ ń ń i̍waɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi
ń soplao (37.000), baade ń a sɛ̀ngbaoo ń a sɔ̃nao. [36] Dã bui pɔ́ aa ku zi̍̀ sɔu guuɔ gbɛ̃ɔn
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi plasaio ń ɔ̀aa àaɔ̃oɛ (28.600). [37] Asɛɛ bui pɔ́ zi̍ dɔ̃ mɛ́ aa ku sɔu guuɔ
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blaɛ (40.000). [38] Lubɛni buiɔ ń Gada buiɔ ń Manase bui pɔ́ kú Yuudɛ̃
baaleɔ gbɛ̃ɔn sɔ́sɔo lɛɛ basooloɛ (120.000). An baade ń a gɔ̃kɛbɔɔ.

[39] Gbɛ̃́piɔá zi̍gɔ̃ɔnɛ ḿpii, aai̍ɔ ku sia zi̍lau sɔu guuɛ. Aa mɔ̀ Hɛblɔ̃ ń nɔ̀sɛmɛndoo Davidi
kpái kpalau, i gɔ̃ Isaili bui píi kía ũ. Ɔ Isaili ki̍niɔ làasoo doũpi kɛ̀ lɔ, aa ye Davidi kpaa
kpalaui. [40] Ɔ aa gɔɔ àaɔ̃ kɛ̀ ń Davidio we, aa pɔblè aa vɛ̃ɛmi̍, asa an bɛdeɔ kũ̀sũakɛ̀nɛ́ɛ.
[41] Bee gbɛa an saɛde pɔ́ kú Isakaa buiɔ bùsuu ń Zabulɔni buiɔ bùsuo e à gɛ̀ pɛ̀ Nɛfatali bui
pɔ́ kú zɔ̃̀ɔ bùsuwaɔ aa pɔblea di̍ zàa'i̍naɔnɛ ń yiongoɔ ń sɔ̃baonaɔ ń zuɔ aa mɔ̀ɔnɛ́ɛ. Pɔ́wɛnti
diɛ ń kaadɔɛmbɛ giiɔ ń vɛ̃ɛbɛ giiɔ ń vɛ̃ɛo ń nísio ń zuɔ ń sãɔ, kɛ́ Isailiɔ lɛ́ pɔnakɛ yã́i.

13

Sua ń Dii kpagoloo Yelusalɛũ
(2Sam 6.1-11)

[1] Davidi lɛkpàai̍ ń a zi̍gɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔɔ dɔaanaɔ ń a gbɛ̃ɔn basɔobasɔɔ dɔaanaɔ píi. [2] Ɔ
a ò Isailiɔnɛ píi: Tó à kɛ̀ɛ́ maa, mɛ́ a dɛ Dii wá Lua pɔeã ũɛ, wà lɛ́kpãsãkɛ wá gbɛ̃́ ki̍ni pɔ́ kú
Isaili bùsuuɔnɛ píi ń sa'onaɔ ń Levii bui pɔ́ kúńnɔ ń wɛ̃́lɛɔ guuɔ, aa mɔ kãaawanɔ, [3] wí gɛ
wá Lua kpagolo sɛ́ suò wá kĩ́i, asa wi yãgbɛawà Saulu gɔɔo. [4] Gbɛ̃́ pɔ́ kãaaapiɔ wèi màa,
asa à kɛ̀ ḿpiiɛ maaɛ.

[5] Ɔ Davidi Isailiɔ kɔ̃̀aa za Egipi swa Sikooi e à gɛ̀ pɛ̀ Amata bɔlɛwa, kɛ́ aa Lua kpagolo sɛ́
Kiliayaaliũ aa suò. [6] Ɔ Davidi ń Isailiɔ gɛ̀ Kiliayaaliũ pɔ́ wi̍ mɛ lɔ Baala, Yuda bùsuu ḿpii,
kɛ́ aa gɛ wà Dii Lua kpagolo sɛ́ wà suò. Dii i̍ɔ kible kpagolopi musu malaika gã̀si̍adeɔ
zãnguo* ɔ̃ aà tɔ́ kuwà. [7] Ɔ aa kpagolopi sɛ̀ Abinadabu bɛ,† aa dà zugo dafu guu aa dàò
zɛ́u, Uza ń Ahio mɛ́ lɛ́ gɛò. [8] Davidi ń Isailiɔ lɛ́ ɔ̃wã Lua aɛ ń gbãa pua lɛ́u ḿpii ń lɛsiao.
Wàlɛ mɔɔnalɛ ń kúuo ń gã̀ao ń sɛ̃́sɛ̃naɔ ń kã̀aeɔ.

---

* **13:6** 1Sam 4.4, Soũ 99.1 † **13:7** 1Sam 7.1-2

9 Kɛ́ aa kà Kidɔ̃ ésegbɛ̃kỉi, zuɔ gɛ̃nalɛ̀, ɔ̃ Uza ɔbɔ̀ kpagolopi kȕ. 10 Ɔ Dii pɔ pàaàzi à aà lɛ̀
we, kɛ́ à ɔnà kpagolopiwa ya̋i, ɔ̃ à gà‡ Lua aɛ we. 11 Davidi pɔ pà, kɛ́ Dii pɔ fɛ̏ Uzazi ya̋i, ɔ̃ wỉ
mɛ gupiɛ Pɔfɛ̃a'uzazi e ń a gbão. 12 Gɔɔ bee ɔ̃ vỉa Davidi kȕ Lua ya̋ musu à mɛ̀: Kpelewa
má kɛ mà Lua kpagolo sɛ́ mà taòi? 13 Ɔ i sɛ sùò a wɛ̋lɛu lɔo, à lỉlɛ tàò Gata gbɛ̋ Ɔbɛdɛdɔũ bɛ.
14 Lua kpagolopi ku aà bɛ e mɔ àaɔ̃, ɔ̃ Dii ɛ̀fãaikɛ̀ aà bɛdeɔnɛ ń pɔ́ pɔ́ a vỉɔ píi.§

14

Davidi zỉblea Filitɛ̃ɔwa
(2Sam 5.11-25)

1 Tii kí Hilaũ gbɛ̋ɔ zỉ Davidiwa ń sɛdɛ líɔ ń gbɛ̀'ãnaɔ ń li'ãnaɔ kpɛdɔiɛ̀. 2 Ɔ Davidi dɔ̏ sa kɛ́
Dii a kpa Isailiɔ kía ũɛ, mɛ́ à a kpala kȁfiɛ maamaa, kɛ́ Isailiɔ dɛ Luapi gbɛ̋ɔ ũ ya̋i.
3 Davidi ɛ̀a nɔeɔ sɛ̀ Yelusalɛũ lɔ, ɔ̃ à nɛgɔ̃ɛɔ ń nɛnɔɛɔ ỉ'ińnɔ. 4 Nɛgɔ̃ɛ pɔ́ à ń í Yelusalɛũpiɔ
tɔ́n kɛ: Samua, Sobabu, Natã, Salomɔɔ, 5 Ibaa, Ɛlisua, Ɛlifele, 6 Nɔga, Nɛfɛgi, Yafia, 7 Ɛlisama,
Ɛliada ń Ɛlifeleo.
8 Kɛ́ Filitɛ̃ɔ mà wà Davidi kpà Isaili bui píi kía ũ, ɔ̃ ampii aa gɛ̀ lɛ́ aà wɛ. Kɛ́ Davidi a
baomà, ɔ̃ à gɛ̀ daińlɛ. 9 Filitɛ̃ɔ mɔ̀ lɛ̀lɛ Lefai guzulɛdeɔwa, 10 ɔ̃ Davidi gbɛ̀a Luawa à mɛ̀: Mà
gɛ́ lɛ́lɛi Filitɛ̃ɔwa, ńyɔ̃ ń namɛɛ ma ɔzỉa? Dii wèwà à mɛ̀: Gɛ́, má ń nanɛ n ɔzỉ. 11 Ɔ Davidi
ń a gbɛ̋ɔ gɛ̀ Baali Pelaziũ, ɔ̃ à zỉblèmá we. Davidi mɛ̀: Lua dɔ̀aamɛɛ à bɔ̀ mɔ̀ ma ibɛɛɔwa ń
gbãao, lá í ỉ gufɔ̃ bùiwa. Ɔ à tɔkpà gupiɛ Baali Pelaziũ.* 12 Filitɛ̃ɔ ń ta̋aɔ tò we, ɔ̃ Davidi mɛ̀
wà kpasa.
13 Ɔ Filitɛ̃ɔ ɛ̀a mɔ̀ lɛ̀lɛ Lefai guzulɛdeɔwa lɔ. 14 Ɔ Davidi ɛ̀a gbɛ̀a Luawa lɔ. Lua wèwà à
mɛ̀: N̉su gɛ́má súsuo. Liańzi, ní lɛ́lɛmá bɔaa ń kpɛ̏ kpɛ́o. 15 Tó a táa'okỉi mà lípiɔ mia, à
bɔmá ń zỉo, asa ma bɔ dɔaaɛ́n we, kɛ́ mà zỉble Filitɛ̃ zỉgɔ̃ɔwa ya̋i. 16 Davidi kɛ̀ màa lá Lua
ɔ̀ɛwa, ɔ̃ aa zỉblè Filitɛ̃ zỉgɔ̃ɔwa za Gabaɔ̃ɔ e à gɛ̀ pɛ̀ Gɛzɛɛwa. 17 Davidi tɔ́ lỉ bùsuɔla píi, ɔ̃ Dii
tò bui píi vỉakɛ̀ɛ̀.

15

Sua ń Dii kpagoloo Yelusalɛũ
(2Sam 6.12-22)

1 Kɛ́ Davidi kpɛdɔ̀dɔ azỉaɛ a wɛ̋lɛ guu, ɔ̃ à gukɛ̀kɛ Lua kpagoloɛ, à zwȁakpɛ dɔ̀ɛ̀ 2 à mɛ̀:
Gbɛ̃e Lua kpagolo sɛa zɛ́ vỉo, sema Levii buiɔ bàasio, asa Dii mɛ́ ń dílɛ a sɛnaɔ ũ, aaiɔ a zỉ
kɛ gɔɔpii.
3 Ȁ Isaili bui píi kȁaa Yelusalɛũ, kɛ́ aa gɛ Dii kpagolopi sɛ suò gu pɔ́ a kɛ̀kɛɛ̀u. 4 Ɔ à
Aalona buiɔ ń Levii buiɔ sỉsi: 5 Kɛata buiɔ dɔaana Uliɛli ń a gbɛ̋ gbɛ̃ɔn basooloɔ. 6 Mɛlali
buiɔ dɔaana Asaia ń a gbɛ̋ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń baooɔ. 7 Geesɔ̃ buiɔ dɔaana Yoɛli ń a gbɛ̋ gbɛ̃ɔn
basoolokwiɔ. 8 Ɛlizafã buiɔ dɔaana Semaia ń a gbɛ̋ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa doɔ. 9 Hɛblɔ̃ buiɔ dɔaana Ɛliɛli
ń a gbɛ̋ gbɛ̃ɔn basiiɔ̃ɔ. 10 Uziɛli buiɔ dɔaana Aminadabu ń a gbɛ̋ gbɛ̃ɔn basɔokwi ń plaoɔ.
11 Ɔ Davidi sa'onkiaɔ Zadoki ń Abiataao sỉsi ń Levii buiɔ Uliɛli, Asaia, Yoɛli, Semaia,
Ɛliɛli ń Aminadabuo. 12 A ɔ̀nɛ́: Levii bui dɔaanaɔn á ũ. Ápiɔ ń á gbɛ̋ɔ à gbãbɔ ázỉaɛ, í gɛ́
Dii Isailiɔ Lua kpagolo sɛ́ à suò gu pɔ́ má kɛ̀kɛɛ̀u. 13 Dii wá Lua pɔ fɛ̏wázi káau, kɛ́ á Levii
buiɔ ámɛ á sɛao ya̋i. Wi yãgbɛawà a zɛ́wao. 14 Ɔ Sa'onaɔ ń Levii bui kỉniɔ gbãbɔ̀ ńzỉaɛ, kɛ́
aa Dii Isailiɔ Lua kpagolo sɛ suò ya̋i. 15 Ɔ Levii buipiɔ gɛ̀ Lua kpagolo sɛ dà ń gȁu, aalɛ suò
ń a sɛ́liɔ lá Dii ò Mɔiziɛwa.
16 Ɔ Davidi ò Levii bui dɔaanaɔnɛ aa ń gbɛ̃eɔ dilɛ aaɔ lɛsi ń pɔ́'ɔbɔnaɔ: Domaɔ ń mɔɔnaɔ
ń sɛ̋sɛ̃naɔ, an pɔna súu iɔ dɔ. 17 Ɔ Levii buipiɔ Yoɛli nɛ́ Emani dỉlɛ ń Bɛlɛkia nɛ́ Asafao
ń Mɛlali bui Kusaia nɛ́ Etanio. 18 An kwàasiɔn kɛ: Zakali, Yaaziɛ, Semilamɔ, Yeiɛli, Uni,

‡ **13:10** Nao 4.15 § **13:14** 1Lad 26.4-5 * **14:11** Bee mɛ̀ Dii bɔ̀ bùi.

Ɛliabu, Benaia, Maasea, Matitia, Ɛlifeleu, Mikinɛia, Ɔbɛdɛdɔũ, Yeiɛli ń Azaziao. 19 Lɛ̀sin
dɔaanaɔ Emani, Asafa ń Etanio lɛ́ mɔgotɛ̃ sɛ̃́sɛ̃naɔ lɛ́. 20 Zakali, Aziɛli, Semilamɔ, Yeiɛli,
Uni, Ɛliabu, Maasea ń Benaiao lɛ́ doma'ɔ gèele lɛ́. 21 Matitia, Ɛlifeleu, Mikinɛia, Ɔbɛdɛdɔũ,
Yeiɛli ń Azaziao lɛ́ mɔɔna'ɔ kelena lɛ́.
22 Levii bui dɔaana Kenania mɛ́ kpagolosɛnaɔ dɔaana ũ. I yãdanɛ́, kɛ́ a dɔ̃a vĩ̀ a guu yã́i.
23 Bɛlɛkia ń Ɛlikanao mɛ́ kpagolopi dɔ̃̀anaɔ ũ. 24 Sa'onaɛ beeɔ mɛ́ lɛ́ kã̀aepɛ Lua kpagolo
aɛ: Sebania, Yosafa, Nɛtanɛli, Amasai, Zakali, Benaia ń Ɛliɛzɛɛo. Ɔbɛdɛdɔũ ń Yehiao dɛ a
dɔ̃̀anaɔ ũɛ lɔ.
25 Màa Davidi ń Isailiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ń zĩ̀gɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔɔ dɔaanaɔ gɛ̀ Dii bàakuańnɔ kpagolo
sɛ̀ Ɔbɛdɛdɔũ bɛ, aalɛ suò ń pɔnao. 26 Lua dɔ̀ Levii bui pɔ́ kpagolopi sɛaɔlɛ, ɔ̃ wà sa'ò ń
zuswanaɔ mɛ̀n sopla ń sãsakaoɔ mɛ̀n sopla lɔ. 27 Davidi bàabaa gomusu daa ń Levii bui
pɔ́ kpagolo sɛaɔ ń ń dɔaana Kenaniao ń lɛ̀sinaɔ píi. Davidi bàabaa sa'o'ula daa lɔ. 28 Màa
Isaili bui píi lɛ́ su ń Dii kpagoloo ń kúkuakɛao ń kuu'ɔo ń kã̀ae'ɔo ń sɛ̃́sɛ̃n ɔ́o ń domalɛao
ń mɔɔnlɛao.
29 Kɛ́ Dii kpagolo lɛ́ gɛ̃ Davidi wɛ̃́lɛu, Saulu nɛ́ Mikali lɛ́ zĩ́lɛ gwa fɛnɛntiu. Kɛ́ a è kí Davidi
lɛ́ ɔ̃wã, àlɛ pɔnakɛ Dii aɛ, ɔ̃ à sakàaàgu a sɔ̃ guu.

16

1 Wà sù ń Lua kpagoloo wa dĩ̀lɛ zwã̀akpɛ pɔ́ Davidi dɔ̀ɛ̀ guu. Ɔ wà sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à
tɛ́kũ ò Lua aɛ ń sáaukpasaɔ. 2 Kɛ́ Davidi sa'ò a làa, à báaadà gbɛ̃́ɔgu ń Dii tɔ́o. 3 Ɔ à pɛ̃ɛ ń
damina kàao ń vɛ̃ɛbɛ kàao bĩ̀ilɛ Isaili pɔ́ kãaaa weɔnɛ ń miwa mɛ̀ndodo gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ.
4 A̋ Levii buieɔ dĩ̀lɛ aaɔ zĩ̀kɛ Dii kpagolo aɛ, aaiɔ Dii Isailiɔ Lua tɔbɔ, aaiɔ aà sáaukpa,
aaiɔ aà táasilɛ. 5 Asafa mɛ́ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, Zakali mɛ́ aà plaade ũ, bee gbɛa Yaaziɛ, Semilamɔ,
Yeiɛli, Matitia, Ɛliabu, Benaia, Ɔbɛdɛdɔũ ń Yeiɛlio. Aaliɔ domaɔ lɛ́ ń mɔɔnaɔ. Asafa sɔ̃ aliɔ
sɛ̃́sɛ̃napa. 6 Sa'onaɔ Benaia ń Yaaziɛo mɛ́ aaliɔ kã̀aepɛ Luabaakuańnɔ kpagolo aɛ gɔɔpii.

Lua a gbɛ̃́ɔ suabaa
(Soũ 105.1-15)

7 Gɔɔ bee ɔ̃ Davidi Dii sáaukpazĩ̀ dàalɛ, a nà Asafa ń a gbɛ̃́ɔnɛ ń ɔzĩ̀.
8 A̋ Dii sáaukpa, í aà sísi,
à to bui píi aà yãkɛaɔ dɔ̃.
9 A̋ lɛsi à aà táasilɛ,
í aà yãbɔnsaɛkɛaɔ galikɛ píi,
10 í ĩ́anadã ń aà tɔ́ pɔ́ a kua adoao.
A̋ Dii kĩ́i wɛ̀ɛlɛnaɔ à pɔnakɛ,
11 à gɛ Dii le à gbãa gbɛawà,
íɔ aà aɛya gɔɔpii.
12 A̋ to yãbɔnsaɛ pɔ́ a kɛ̀ɔ dɔágu,
aà dabudabukɛaɔ ń yã́ pɔ́ a dĩ̀lɛɔ.
13 A̋ Dii zɔ̀blena Isaili buiɔ,
á Yakɔbu bui pɔ́ à á sɛ́piɔ,
14 Dii mɛ́ wá Lua ũ,
ɔ̃mɛ ĩ̀ yãdilɛ gbɛ̃́piiɛ.
15 Aà bàakuawanɔ yã́ lí sãaaguo,
yã́ pɔ́ a òpi aɔ ku e wá buiwaɛ.
16 Aà bàa kú ń Ablahaũo,*
à ɛ̀a yã́ doũpi lɛgbɛ̃̀ Izaakiɛ lɔ.†
17 Aà bàa ɛ̀a kú ń Yakɔbuo iko ũ,

---
* 16:16 Daa 12.7, 17.8 † 16:16 Daa 26.3

ɔ̃ a kú ń Isailiɔ e gɔɔpii.
18 A mɛ̀ á Kanaa bùsu kpámá,
aɔ dɛ pɔ́ pɔ́ aa sɛ kpaalɛ guu ũ.‡
19 Gɔɔ bee aa dasio, wi̋li ń yãdao,
aa ku Kanaa bùsuu bɔ̀mɔɔ ũɛ.
20 Aai̋ɔ liaaliaa bui ń buio guuɛ,
aai̋ɔ bɛbɛ bùsu ń bùsuo.
21 I we gbɛ̃e ń wɛtà̰o,
à kíaɔ lèle an yã́ musu à mɛ̀:
22 Aasu ɔkã gbɛ̃́ pɔ́ a ń sɛ́piɔwao,
aasu i̋ada a ãnabipiɔwao.§

Dii mɛ́ kia zɔ̃ɔ ũ
(Soũ 96.1-13, 106.1, 47-48)

23 Dṹnia gbɛ̃́pii, à lɛsi Diiɛ.
Aɔ aà zi̋blea baokpa lá gu lɛ́ dɔ.
24 A aà gawi yã'o buiɔnɛ,
à aà yãbɔnsaɛɔ galikɛ gbɛ̃́piiɛ.
25 Dii zɔ̃ɔ, à kà wà aà táasilɛ,
à kà wà vi̋akɛɛ̀ dɛ diiɔla píi.
26 Buipãleɔ diiɔá pɔ́ gianaɔnɛ,
Dii mɛ́ musu kɛ̀.
27 A zɔ̃ɔkɛ ń bɛɛɛo vi̋,
gbãa ń pɔnao ku aà kḯiɛ.
28 A gawi ń gbãao dɔ̃ Diiɛ,
bùsu píi gbɛ̃́ɔ, à dɔ̃ Diiɛ.
29 A Dii tɔ́ gawi dɔ̃ɛ̀,
à mɔ aà aɛ, í aà gba pɔ́,
à kúlɛ Diiɛ ń lousisi'ulaɔ daa.
30 Zḯlɛdeɔ à tó á mɛ àɔ kukɛ aà aɛ.
A dṹnia kàlɛ gíũgiũ, a deea vi̋o.
31 Musudeɔ, à pɔnakɛ,
zḯlɛdeɔ, à vi̋ àɔ kɛ̃aa,
í o buiɔ guu Dii mɛ́ lɛ́ kible.
32 Isia ń pɔ́ pɔ́ kúuɔ, à kɔ̃fi̋kɛ,
sɛ̃̀a ń pɔ́ pɔ́ kúuɔ, à kúkuakɛ píi,
33 lí pɔ́ kú lákpɛuɔ i gulakɛ,
aai pɔnakɛ Dii aɛ,
asa àlɛ mɔ́ yã́kpalɛkɛi ń dṹniaoɛ.
34 A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
35 A mɛ: Lua wá Suabana, wá suaba!
Wá bɔlɛ buiɔ guu, ní wá kãaa,
wí n tɔ́ kã́fi̋, asa a kua adoa,
wí i̋́anadã ń n táasilɛao.
36 Wà Dii Isailiɔ Lua sáaukpa
za asi̋nizi̋ e gɔɔpii!
Ɔ gbɛ̃́pii mɛ̀: Ami! Aleluya!

‡ **16:18** Daa 28.13 § **16:22** Daa 20.3-7

37 Davidi Asafa ń a gbɛ̃́ɔ dɩ̃lɛ Dii bàakuańnɔ kpagoloi, kɛ́ aaliɔ zɩ̃kɛ a aɛ lá gu lɛ́ dɔ lá wa
dɩ̃lɛwa. 38 A Ɔbɛdɛdɔũ ń a gbɛ̃́ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi plasaiɔ dɩ̃lɛ we lɔ. Yedutu nɛ́ Ɔbɛdɛdɔũpi ń
Osao mɛ́ bɔlɛdɔ̃anaɔ ũ. 39 A sa'onkia Zadoki ń a gbɛ̃ sa'onaɔ dɩ̃lɛ Dii zwɛ̀akpɛ kɩ̃́i Gabaɔ̃ɔ
gulɛsɩ̃ pɔ́ wa bòu, 40 kɛ́ aaliɔ sa pɔ́ wɩ̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o Dii gbagbakɩ̃iwa kɔɔ ń oosio, lá a
ku Dii ikoyã pɔ́ a dɩ̃lɛ Isailiɔnɛ lá guuwa. 41 Emani ń Yedutuo kúńnɔ we ń gbɛ̃́ kɩ̃ni pɔ́ wà ń
tɔ́ sɩ̃ wà ń sɛ́ɔ, kɛ́ aaɔ Dii sáaukpa, asa aà gbɛ̃kɛ láaa vɩ̃o. 42 Kɛ̃̀aeɔ ń sɛ́sɛ̃naɔ ń pɔ́'ɔbɔn pãleɔ
dɛ Emani ń Yedutupio yã́ ũɛ, kɛ́ wàli lɛsiò Luaɛ. Yedutupi nɛgɔ̃ɛɔ mɛ́ bɔlɛdɔ̃anaɔ ũ. 43 Kɛ́
baade tà a bɛ, ɔ̃ Davidi ɛ̀a tà à samaa'ò a uadeɔnɛ.

17

Lua lɛgbɛ̃a Davidiɛ
(2Sam 7.1-17)

1 Kɛ́ kí zɔ̃̀lɛ a bɛ, a ò ãnabi Natãɛ: Ee! Kpɛ́ pɔ́ wa dɔ̀ ń sɛdɛ líoɔ̃ máɔ zɔ̃lɛu, Dii bàakuawanɔ
kpagolo iɔ dilɛa zwɛ̀akpɛua? 2 Natã wèwà à mɛ̀: Lá à n pɔ gbàn kɛ, asa Lua kunnɔɛ.
3 Gwãasɩ̃na bee Dii yã'ò Natãɛ à mɛ̀: 4 Gɛ ǹ o ma zɔ̀blena Davidiɛ ma mɛ̀ ɔ̃mɛ a bɛ pɔ́ máɔ
ku a guu kpamɛɛo. 5 Za gɔɔ pɔ́ ma bɔ ń Isailiɔ Egipi e gbã mi bɛkpao. Miɔ sɔ̃kɩ̃ikpakpaɛ,
zwɛ̀akpɛ mɛ́ ma zɔ̃lɛkɩ̃i ũ. 6 Gu pɔ́ ma sɔ̃kɩ̃ikpàu ń ma gbɛ̃́ Isailiɔ píi mi dɔaanaɔ dilɛ aa
dɔaanɛ́ɛ, kási mi o ń gbɛ̃ɛɛ, bɔ́yãi i kpɛdɔmɛɛ ń sɛdɛ líoo nio. 7 Gɛ ǹ o ma zɔ̀blena Davidipiɛ,
ma Dii Zɩ̃gɔ̃de ma mɛ̀ ma aà sɛ̀ sãdãdãkɩ̃i, kɛ́ aàɔ dɛ ma gbɛ̃́ Isailiɔ dɔaana ũɛ. 8 Gu pɔ́ à gɛ̀u
píi miɔ kuaànɔɛ, ɔ̃ ma aà ibɛɛɔ dɛ̀dɛɛ̀. Má aà tɔbɔ maamaa saɛ, iɔ dɛ dṹnia tɔdeɔ do ũ. 9 Ma
bùsu kpà ma gbɛ̃́ Isailiɔwa ma ń káĺɛu, ɔ̃ aa zɔ̃̀lɛu aa gɔ̃̀ vɩ̃. Aa sɔ̃̀deedeekɛ lɔo. Gbɛ̃vãiɔ e ń
wɛtã lá aa ń wɛtɛ̃̀ káau 10 gɔɔ pɔ́ ma dɔaanaɔ dɩ̃lɛnɛ́wa lɔo. Má aà ibɛɛpiɔ busaɛ̀ píiɛ.
Ma Dii málɛ oɛ̀, mámɛ má bɛkpaɛ̀ aà buiɔ gbãa'ekɩ̃i ũ. 11 Tó aà gɔɔ pà à gà, má aà nɛgɔ̃ɛ
mɛ̀ndo sɛ lɛsɩ̃ɛ, mí aà kpa kpalau.* 12 Aàpi mɛ́ a kpɛdɔmɛɛ, iɔ ku kpalau e gɔɔpii. 13 Mámɛ
máɔ dɛ aà mae ũ, aàpi iɔ dɛ ma nɛ́ ũ.† Má gbɛ̃kɛ bɔaaaànɔ lá má bɔ̀aa ń gbɛ̃́ pɔ́ kú aà ãawao.
14 Má aà buipi kpa kpala pɔ́ bɔ̀ ma kɩ̃́iu, iɔ ku we e gɔɔpii, iɔ dɛ ma gbɛ̃́ɔ kía ũ, mɛ́ aà kpalapi
aɔ láaa vɩ̃o.‡
15 Ɔ Natã yã́pi dàu a sɩ̃u Davidiɛ lá Dii òɛwa píi.

Davidi wabikɛa Diiwa
(2Sam 7.18-29)

16 Ɔ kí Davidi gɛ̃̀ zɔ̃̀lɛ Dii aɛ à mɛ̀: Dii Lua, bɔ́n ma ũi? Deɔn ma bɛdeɔ ũ ɔ̃ n ma ka gweaɛ
taawai? 17 Lua, bee kɛ̀nɛ fɛ̃́nɛũ e tia, ɔ̃ n mapi n zɔ̀blena bui pɔ́ aɔ ku zia yã'ò lɔ. Dii Lua,
ɔ̃ n ma dilɛ lándɔ̃ má dɛ gbɛ̃́piilawaa? 18 Dii Lua, kpelewa má o sa mapi n zɔ̀blena kã́ɩ̃a
yã́ musu lɔi? N ma dɔ̃. 19 Dii, n yãzɔ̃ɔpi kɛ̀ lá ń yeiwa ma yã́iɛ, ɔ̃ ń tò mapi n zɔ̀blena má
yãzɔ̃ɔpiɔ dɔ̃ píi. 20 Dii, gbɛ̃e muaannɔo. Diie kuo, n bàasio, lá wá màwa. 21 Démɛ muaa ń n
gbɛ̃́ Isailiɔi? Dṹnia buiɔ guu bui mɛ̀ndopi ɔ̃ ń bò n gbɛ̃́ɔ ũ. N nzɩ̃a tɔbɔ̀, n yãzɔ̃ɔ bɔnsaɛɔ kɛ̀ n
gbɛ̃́piɔnɛ, n buieɔ yà n gbɛ̃́ pɔ́ n ń bó Egipiɔnɛ. 22 N Isailiɔ dɩ̃lɛ aaɔ dɛ n gbɛ̃́ɔ ũ e gɔɔpiiɛ. Dii,
n gɔ̃ ń Lua ũ. 23 Dii, to lɛ́ pɔ́ ń gbɛ̃̀ mapi n zɔ̀blena ń ma buiɔ yã́ musu àɔ ku gɔɔpii. Kɛ lá ń
òwa, 24 ní tɔbɔ maamaa e gɔɔpii, wi mɛ Dii Zɩ̃gɔ̃deá Isailiɔ Luaɛ, mɛ́ mapi n zɔ̀blena Davidi,
ńyɔ̃ ma buiɔ zɩ̃́napɛlɛ, 25 asa mpi ma Lua, ń òmɛɛ n mɛ̀ ńyɔ̃ bɛkpamɛɛ ma buiɔ gbãa'ekɩ̃i ũɛ.
A yã́i tò mapi n zɔ̀blena ma sɔ̃dɩ̃lɛ ma wabiɛ bee kɛ̀ma. 26 Dii, ḿmɛnn Lua, ɔ̃ n yãmaapi ò
mapi n zɔ̀blenaɛ. 27 Báaada mapi n zɔ̀blena ma buiɔgu sa, níɔ wɛ́tɛńzi gɔɔpii. Dii, ḿmɛ n
báaadàńgu, aaɔ báaa vɩ̃ e gɔɔpiiɛ.

* **17:11** Soũ 89.3-4, 132.11, Zãa 7.42, Zɩ̃n 2.30 † **17:13** Soũ 2.7, 89.26-27, 2Kln 6.18, Ɛbɛ 1.5 ‡ **17:14** Soũ 89.36-37

18

Davidi zĩblea buipãleɔwa
(2Sam 8.1-18)

1 Bee gbɛa Davidi zĩblè Filitɛ̃ɔwa, à ń busa à Gata ń a wɛ̃́lɛɔ sĩmá. 2 A zĩblè Mɔabuɔwa, ɔ̃
aa gɔ̃̀ aà zɔ̀blenaɔ ũ, aaiɔ falubɔ̀ɛ̀. 3 Davidi zĩblè Zoba kí Adadɛzɛɛwa Amata gɔɔ pɔ́ à ɛ̀a lɛ́ gɛ́
ɔtɔ̃i Uflata swasaɛdeɔwa. 4 A aà sɔ̃́goɔ kũ̀kũ mɛ̀n ɔ̀aa sɔo (1.000) ń sɔ̃́godeɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo
lɛɛ sopla (7.000) ń kɛ̀sɛdeɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao (20.000). A ń sɔ̃́ɔ kĩzã zɔ̃̀zɔ̃ píi, mɛ̀n basɔo
mɛ́ è bɔ̀. 5 Kɛ́ Sili pɔ́ kú Damasi bùsuuɔ mɔ̀ dɔi Adadɛzɛɛlɛ, ɔ̃ Davidi ń gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
bao ń plao (22.000). 6 A gudɔ̃anaɔ dĩ̀lɛdilɛ Sili bùsuu, ɔ̃ aa gɔ̃̀ aà zɔ̀blenaɔ ũ, aaiɔ falubɔ̀ɛ̀.
Dii tò Davidi zĩblè gu pɔ́ à gɛ̀u píiɛ. 7 Davidi vua sɛ̀ngbao pɔ́ Adadɛzɛɛ ĩ̀waɔ kũaɔ sɛ̀lɛ tàò
Yelusalɛũ. 8 A mɔgotɛ̃ sɛ̀lɛ zɔ̃ɔzɔ̃ɔ Adadɛzɛɛ wɛ̃́lɛ Teba ń Kunio guu. Salomɔɔ íkakĩ̀i pĩ̀ò ń
mɔ̀pɛlɛɔ ń Lua kpɛ́ pɔ́ɔ.
9 Kɛ́ Amata kí Tou mà Davidi zĩblè Zoba kí Adadɛzɛɛ zĩgɔ̃ɔwa píi, 10 ɔ̃ à a nɛ́ Adolaũ zĩ̀
fɔkpaiwà. A aà sáaukpà zĩ pɔ́ a blè Adadɛzɛɛwa yã́i, asa Tou zĩkàaànɔ yãaɛ. Ɔ Adolaũpi
mɔ̀ ń vua pɔ́ɔ ń ã́nusu pɔ́ɔ ń mɔgotɛ̃ pɔ́ɔ, 11 ɔ̃ kí Davidi dĩ̀lɛ Dii pɔ́ ũ, lá a kɛ̀ ń buipãle pɔ́
à gbãablɛ̀máɔ ã́nusuɔ ń vuaɔwa píi, Ɛdɔũɔ ń Mɔabuɔ ń Amɔniɔ ń Filitɛ̃ɔ ń Amalɛki buiɔ.
12 Zeluia nɛ́ Abisai Ɛdɔũɔ dɛ̀dɛ Guzulɛ Wisideu* gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao plasai (18.000). 13 A
gudɔ̃anaɔ dĩ̀lɛdilɛ Ɛdɔũ bùsuu lɔ, ɔ̃ Ɛdɔũɔ gɔ̃̀ aà zɔ̀blenaɔ ũ. Dii tò Davidi zĩblè gu pɔ́ à gɛ̀u
píiɛ.
14 Davidi mɛ́ Isaili bui píi kía ũ, à yãmaa gɔ̃̀gɔ̃ a gbɛ̃́ɔnɛ a zɛ́wa. 15 Zeluia nɛ́ Yoabu mɛ́ aà
zĩgɔ̃ɔ dɔaana ũ. Ailudi nɛ́ Yosafa mɛ́ aà kpàwakɛna ũ. 16 Aitubu nɛ́ Zadoki ń Abiataa nɛ́
Aimɛlɛkio mɛ́ sa'onkiaɔ ũ. Selaia mɛ́ aà lakɛ̃na ũ. 17 Yoiada nɛ́ Benaia mɛ́ aà dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ
ũ. Davidipi nɛgɔ̃ɛɔ mɛ́ aà kwàasiɔ ũ aà saɛ.

19

Davidi zĩblea Amɔniɔwa
(2Sam 10.1-19)

1 Bee gbɛa kɛ́ Amɔniɔ kí Naasa gà, ɔ̃ aà nɛ́ zɔ̃̀lɛ aà gbɛu. 2 Davidi mɛ̀: Má gbɛ̃kɛkɛ Naasa
nɛ́ Anuniɛɛ, kɛ́ aà mae gbɛ̃kɛkɛ̀mɛɛ yãa yã́i. Ɔ Davidi a ĩ̀waeɔ zĩ̀ aa gɛ́ Amɔni bùsuu aa aà
nɔ̀sɛ níniɛ̀ aà mae gaa yã́ musu. Kɛ́ Davidi ĩ̀wapiɔ kà Anuni kĩ́i we aa aà nɔ̀sɛ níniɛ̀, 3 ɔ̃
Amɔni kíaɔ ò Anuniɛ: Nlɛ e Davidi gbɛ̃́ɔ zĩ̀ n mae gɛ̀ kpɛlaa yã́i aà n nɔ̀sɛ níninɛ nɛe? Aa
mɔ̀ wá bùsu asiigwaiɛ, aai ɛa mɔ lɛ́lɛwá. 4 Ɔ Anuni Davidi ĩ̀wapiɔ kũ̀kũ à ń lɛkãna wà, à ń
pɔkasaɔ zɔ̃̀ɛzɔ̃ɛ a guo an zí lɛ́u, ɔ̃ à ń gbáɛ. 5 Kɛ́ wà mɔ̀ wa ò Davidiɛ, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ zĩ̀ aa gɛ́ daińlɛ,
asa wí ń kṹ maamaaɛ. Aa ònɛ́: Kí mɛ̀ à zɔ̃lɛ Yeliko e á lɛkãna kã́ bɔlɛ, í gbasa su.
6 Kɛ́ Anuni ń Amɔniɔ píi è Davidi ye ń gĩyãi lɔo, ɔ̃ aa gbɛ̃́ɔ zĩ̀ Mɛsɔpɔtami bùsuu ń Maaka
bùsuo ń Zoba bùsuo ń ã́nusuo tɔnu bla sɔosai, aa ĩ̀aboò zĩkasɔ̃goɔ yã́i. 7 Ɔ aa ĩ̀abò sɔ̃́go
mɛ̀n ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi ń plao (32.000) ń ń diiɔ yã́ musu. Aa ĩ̀abò Maaka kíaɛ ń a zĩgɔ̃ɔ
lɔ. Aa mɔ̀ bòokpà Mɛdeba saɛ, ɔ̃ wà Amɔniɔ kã̀aa wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo, aa gɛ̀ zĩlau. 8 Kɛ́ Davidi a
baomà, ɔ̃ à Yoabu zĩ̀ ń zĩgɔ̃ɔ píi. 9 Amɔniɔ bɔ̀ zĩ'ɔpòo ń wɛ̃́lɛ bĩ́ibɔlɛu mɛ́ kía pɔ́ mɔ̀piɔ ku
sɛ̃u ńtɛ̃ɛ. 10 Kɛ́ Yoabu è wà zĩ'ɔpòo a aɛ ń a kpɛo, ɔ̃ à Isaili zĩgɔ̃ maaɔ plɛ̀ à ń kálɛ aa gɛ́ lɛ́lɛiɛ
Siliɔwa. 11 A zĩgɔ̃ kĩ̀niɔ nà a dãuna Abisaiɛ a ɔzĩ, à ń kálɛ aa gɛ́ lɛ́lɛi Amɔniɔwa 12 à mɛ̀: Tó
Siliɔ gbãa sù lɛ́ ma fu, mɔ dɔmalɛ. Tó Amɔni buiɔ gbãa mɛ́ sù lɛ́ n fu sɔ̃, má mɔ́ dɔnlɛ. 13 A
sɔ̃dilɛ! Wà gɔ̃ɛkɛ kɛ wá gbɛ̃́ɔ ń wá Dii wɛ̃́lɛɔ yã́ musu. Dii a yã́ pɔ́ kɛ̀ɛ maa kɛ. 14 Ɔ Yoabu ń
zĩgɔ̃ pɔ́ kuanɔɔ gɛ̀ lɛ́ zĩka ń Siliɔ, ɔ̃ Siliɔ bàalɛ̀nɛ́. 15 Kɛ́ Amɔniɔ è Siliɔ bàalɛ̀, ɔ̃ aa bàalɛ̀ Abisaiɛ
sɔ̃, aa sĩ wɛ̃́lɛ guu, ɔ̃ Yoabu tà Yelusalɛũ.

* **18:12** Soũ 60

16 Kɛ́ Siliɔ è Isailiɔ zi̋blèmá, ɔ̃ aa gbɛ̋ɔ zi̋ Uflata baa, aa gɛ̀ ń gbɛ̋ ki̋niɔ nàaa sùńnɔ.
Adadɛzɛɛ zi̋gɔ̃ɔ dɔaana Sofaki mɛ́ dɔaaa. 17 Kɛ́ Davidi a baomà, à Isailiɔ kȁaa píi, ɔ̃ à bùańnɔ
Yuudɛ̃wa. Davidi gɛ̀ Siliɔ ki̋i, à zi̋'ɔpòońzi, ɔ̃ aa si̋kɔ̃u. 18 Aalɛ bàalɛ Isailiɔnɛ, ɔ̃ Davidi ń dɛdɛ
sɔ̋godeɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sopla (7.000) ń kèsɛdeɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bla (40.000). We wà
ń zi̋gɔ̃ɔ dɔaana Sofaki dɛ̀u. 19 Kɛ́ Adadɛzɛɛ zɔ̀blenaɔ è Isailiɔ zi̋blèmá màa, ɔ̃ aa lɛdoũ̋kè ń
Davidio, aa gɔ̋ aà zɔ̀blenaɔ ũ. Ɔ Siliɔ i we dɔ̀ Amɔniɔlɛ lɔo.

20

Laba sia Amɔniɔwa
(2Sam 12.26-31)

1 Kɛ́ í bɔ̀ ɛu, gɔɔ pɔ́ kíaɔ ì gɛ́ zi̋kai, ɔ̃ Yoabu dɔ̀aa zi̋gɔ̃ɔnɛ zi̋lau. A Amɔni bùsu ásookè, ɔ̃ à gɛ̀
koezɔ̋ Labazi. Gɔɔ bee Davidi ku Yelusalɛũ. Ɔ Yoabu lɛ̀lɛ Labawa a gbɔ̀o. 2 Ɔ Davidi mɔ̀ ń
kía vua fùa gò aà miwa. A gbia kà kiloo baakwi, mɛ́ gbɛ̀ bɛɛɛde kuwà. Ɔ wa kpà Davidiɛ.
A wɛ̋lɛpi pɔ́ɔ nàaa dúuduuɛ, 3 ɔ̃ à gbɛ̋ pɔ́ kú weɔ kũ̋kũ bɔ̀lɛńnɔ, à ń dá síi zi̋u ń dúuduusu
zi̋o ń mɔo zi̋o. Màa à kɛ̀ Amɔni wɛ̋lɛɔnɛ píi, ɔ̃ à ɛ̀a tà Yelusalɛũ ń a zi̋gɔ̃ɔ píi.

Zi̋kaa ń Filitɛ̃ɔ
(2Sam 21.15-22)

4 Bee gbɛa kɛ́ zi̋ fɛ̀lɛ ń Filitɛ̃ɔ Gɛzɛɛ, Usa gbɛ̋ Sibekai mɛ́ gbɛ̋ gbȁa bui pɔ́ wi̋ mɛ Sipai dɛ̀, ɔ̃
Isailiɔ gbãablè Filitɛ̃ɔwa. 5 Kɛ́ zi̋ ɛ̀a fɛ̀lɛ ń Filitɛ̃ɔ lɔ, Yaii nɛ́ Ɛlana mɛ́ Gata gbɛ̋ Goliati dãuna
Lami dɛ̀. Lami sɔ̃mpa dɛ lán zwȁatãna àsaliwaɛ. 6 Aalɛ zi̋kańnɔ Gata lɔ. Gɔ̃sa ti̋isie ku
we, aà ɔnɛɔ soolosooloɛ, mɛ́ aà gbánɛɔ soolosoolo, apii kɛ̀ baasɔo mɛ̀ndosai, mɛ́ gbɛ̋ gbȁa
buiɛ lɔ. 7 A kuabi̋i Isailiɔwa, ɔ̃ Davidi vi̋i Simɛa nɛ́ Yonatãa aà dɛ̀. 8 Gbɛ̋piɔá Gata gbɛ̋ gbȁa
buiɔnɛ. Davidi ń a gbɛ̋ɔ mɛ́ ń dɛdɛ.

21

Davidi a zi̋gɔ̃ɔ naoa
(2Sam 24.1-25)

1 Setãu fɛ̀lɛ Isailiɔwa, ɔ̃ à kɔ̃nikɛ̀ Davidiɛ aà Isailiɔ nao. 2 Ɔ Davidi ò Yoabuɛ ń zi̋gɔ̃
dɔaanaɔ: A gɛ Isailiɔ nao za Bɛɛsɛba e à gɛ pɛò Dãwa, í ɛa su ma ki̋i, kɛ́ mà e ń dasilɛ dɔ̃.
3 Ɔ Yoabu wèwà à mɛ̀: Dii a gbɛ̋ɔ kɔ̃nɛ lɛɛ basɔo! Ma dii kí, má dɔ̃ n gbɛ̋ɔnɛ píi. Akɛa ń ye
kɛ màai? Bɔ́yãi ń ye yã'i Isailiɔnɛi? 4 N beeo kí yã̋ Yoabu blè, ɔ̃ à bɔ̀ gɛ̀ Isaili bùsu kɛ̀ɛlɛ, à
ɛ̀a sù Yelusalɛũ. 5 Ɔ Yoabu gbɛ̋ pɔ́ a ń naoɔ lɛ́ ò Davidiɛ. Isaili bùsu guu píi gɔ̃ɛ pɔ́ aa fɛ̃nda
dɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn miliɔ̃ do ń ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basɔooɛ (1.100.000). Yudaɔ sɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa pla ń
bàaɔ̃kwioɛ (470.000). 6 Yoabu i Levii buiɔ ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ da nao guuo, asa yã̋ pɔ́ kí dàɛpi
i kaaàguo.

7 Yã̋ pɔ́ Davidi kɛ̀pi kɛ̀ Luaɛ i̋i, ɔ̃ à ɔtɔ̋ Isailiɔwa. 8 Ɔ Davidi ò Luaɛ: Ma duunakɛ̀ maamaa
yã̋pi kɛa guu. Mapi n zɔ̀blena, ma tàae kɛ̃a sa, asa ma sɔũ̋yã kɛ̀ɛ. 9 Dii yã'ò Davidi gu'ena
Gadaɛ à mɛ̀: 10 Gɛ ǹ o Davidiɛ ma mɛ̀ má yã̋ mɛ̀n àaɔ̃ kpaai̋ɛ̀. Aà yã̋ mɛ̀ndo sɛ a guu, mí kɛɛ̀.
11 Ɔ Gada gɛ̀ Davidi lɛ̀ a òɛ̀: Dii mɛ̀ yã̋ɛ beeɔ do gwa ǹ sɛ́. 12 Imina wɛ̋ àaɔ̃ ge bàalɛa n ibɛɛɔnɛ
á dɛdɛa ń fɛ̃ndao mɔ àaɔ̃ ge Dii Malaika gagyãkaa Isaili bùsu gupiiu gɔɔ àaɔ̃ Dii fɛ̃nda ũ.
A kpele ń sɛ̀i? Gwa ǹ sɛ́, mí dɔ̃ lá má gɛ́ o ma Zi̋naɛ. 13 Ɔ Davidi ò Gadaɛ: Má kú yeelɛa
zɔ̃ɔ guuɛ. Má si̋ wà lɛ́lɛ da Dii ɔzi̋, asa a sósobi vi̋ maamaaɛ. Asu to mà lɛ́lɛ da gbɛ̃nazi̋na
ɔzi̋o. 14 Ɔ Dii gagyãkà Isailiɔgu, ɔ̃ Isailiɔ gàga gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃kwi (70.000). 15 Ɔ
Lua malaikae zi̋ aà gɛ́ yã̋yiai Yelusalɛũdeɔwa. Gɔɔ pɔ́ àlɛ ń dɛdɛ, ɔ̃ Dii a nɔ̀sɛ suumpà an
dɛdɛapi yã̋ musu, ɔ̃ a ò malaika pɔ́ lɛ́ ń dɛdɛpiɛ: Zɛ màa! N n ɔ sɔaa sa. Yebusi bui Alauna
pɔ́wɛngbɛ̃zɛa ɔ̃ Dii Malaikapi kuu. 16 Kɛ́ Davidi wɛzù, ɔ̃ à malaikapi è zɛa gugbɔ̃u a musu
yã̋io a zi̋lɛ yã̋io, à a fɛ̃nda ɔ pooa Yelusalɛũa. Ɔ Davidi ń gbɛ̃zɔ̃ɔ wùlɛ ń gbɛɛu zwȁnkasaɔ

kákaańla. 17 Ɔ Davidi ò Luaɛ: Mámɛ má ò wà gbɛ̃́ɔ nao. Mámɛ ma duunapi kɛ̀ ma tàaekɛ̀.
Gbɛ̃́piɔá ma kpàsa sãɔnɛ. Aai yãe kɛo. Dii ma Lua, to n ɔ sua ń ma de bɛdeɔ. Nsu ǹ n gbɛ̃́ɔ
dɛdɛ ń gagyãpioo.
18 Ɔ Dii Malaikapi ò Gadaɛ aà o Davidiɛ aà gɛ́ Dii gbagbakĩi boi Yebusi bui Alauna
pɔ́wɛngbɛ̃zɛu. 19 Ɔ Davidi gɛ̀ lá Gada òɛ ń Dii tɔ́o kɛi. 20 Alauna lɛ́ ése gbɛ̃. Kɛ́ à lĩli, à
malaikapi è. Aà nɛ́ gbɛ̃ɔn síiɔ̃ pɔ́ kuaànɔɔ bɔ̀zã. 21 Kɛ́ Alauna gugwà, a è Davidi lɛ́ mɔ́ a kĩ́,
ɔ̃ à bɔ̀ pɔ́wɛngbɛ̃zɛa, à gɛ̀ kùlɛ Davidiɛ à wùlɛ a gbɛɛu. 22 Ɔ Davidi òɛ̀: N n pɔ́wɛngbɛ̃zɛ yíaa
mà Dii gbagbakĩi bou, kɛ́ gagyãpi e go gbɛ̃́ɔla. Yíaa a ɔ̃awa. 23 Ɔ Alauna ò Davidiɛ: Sɛ́! Ma
dii kí, lá à kɛ̀nɛ maa, kɛò. Gwa, má zuɔ kpa sa'obɔ ũ ń pɔ́wɛngbɛ̃goɔ yàa ũ ń éseo pɔ́wɛn
gba ũ. Má n gba píiɛ. 24 Ɔ kí Davidi òɛ̀: Aawo! Má lúmáɛ, mí a ĩabonɛ píi. Má pɔ́ pɔ́ dɛ
n pɔ́ ũ sɛ mà kpa Diiwao. Má sa'oowà pã ĩabosaio. 25 Ɔ à pɔ́wɛngbɛ̃zɛpi lùwà vua ɔwatɛ̃
mɛ̀n ɔ̀aa àaɔ̃. 26 A Dii gbagbakĩi bò we, ɔ̃ à sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ òwà ń sáaukpasao.
Kɛ́ à lɛzù Diizi, ɔ̃ Dii wèwà à tɛ́ gbàɛ za musu, à sù gbagbakĩipiwa.
27 Dii yã'ò malaikapiɛ, ɔ̃ à a fɛ̃nda sɔ̀lɔ a kpɛ́u. 28 Kɛ́ Davidi è Dii sĩanɔ Yebusi bui Alauna
pɔ́wɛngbɛ̃zɛa, ɔ̃ à ɛ̀a sa'òwà we lɔ. 29 Gɔɔ bee Dii zwɛ̃̀akpɛ pɔ́ Mɔizi kɛ̀ guwaiwaiu ń a
gbagbakĩio ku Gabaɔ̃ɔ gulɛsĩ pɔ́ wa bòu. 30 Davidi lí fɔ̃ gɛ̀ yãgbɛai Diiwa weo, asa àlɛ vĩakɛ
Dii malaika fɛ̃ndaɛɛ.

22

1 Ɔ Davidi mɛ̀: Lakĩi Dii Lua kpɛ́ aɔ kuu ń sa pɔ́ Isailiɔ ĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ okĩio.

Lua kpɛ́ dɔa sɔukɛa

2 Davidi ò wà bɔ̀mɔ pɔ́ kú Isaili bùsuuɔ kãaa píi, ɔ̃ à ń gbɛ̃eɔ dĩlɛ gbɛ̀'ãnaɔ ũ aa gbɛɔ ã wà
Lua kpɛ́ boò. 3 A mɔ kpà siaɔwa maamaa aa kusaɔ ń sanɛɛɔ kɛò gãmɔɔ ń bɔlɛɔ pɔ́ ũ. Mɔgotɛ̃
pɔ́ a kpà sɔ̃, à gɛ̃̀ oaa. 4 Sɛdɛ lí pɔ́ a kpàɔ dasi, wa a lɛ́ dɔ̃o, asa Sidɔ̃deɔ ń Tiideɔ mɔ̀ɛ̀ ń sɛdɛ líɔ
à kɛ̀ zài. 5 Davidi mɛ̀: Ma nɛ́ Salomɔɔá ɛ̀waasonaɛ, a yãe yáasi dɔ̃ gĩao. A kṹ kpɛ́ pɔ́ wa dɔ
Diiɛ aɔ zɔ̃ɔɛ, i ɛa aɔ kɛfɛũ lɔ maamaa, gbɛ̃́pii i a maabo. A yãi tò málɛ a dɔa sɔukɛ. Ɔ Davidi
kpɛ́pi dɔa sɔukɛ̀ maamaa e àɔ gɛ́ gai.
6 Ɔ à a nɛ́ Salomɔɔ sĩsi, a òɛ̀ aà kpɛdɔ Dii Isailiɔ Luaɛ. 7 A òɛ̀: Ma nɛ́, ma zɛò ma sɔ̃ guu mà
kpɛdɔ Dii ma Luaɛ, aà tɔ́ iɔ kuwà. 8 Ɔ Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀ ma gbɛ̃dɛ̀dɛ dasi zĩ pɔ́ má kàɔ guu.
Má e kpɛ́pi dɔeo gbɛ̃́ dasi pɔ́ ma ń dɛdɛ a aɛ yãi. 9 A mɛ̀ nɛ́ pɔ́ má i mɛ́ aɔ dɛ aafia gbɛ̃́ ũ, asa á
tó aà kãmabo aà ibɛɛ pɔ́ liaiɔ yã musuɛ. Wa tɔ́kpa nɛ́piɛ Salomɔɔ.* A mɛ̀ á tó Isailiɔ kua àɔ
na kílikili aà gɔɔɛ. 10 Aàpi mɛ́ a kpɛdɔɛ, iɔ dɛ a nɛ́ ũ, íɔ dɛ aà mae ũ. A aà zɔ̃lɛa kpalau Isailiɔ
guu zɛdɔ, aà kpala aɔ láaa vĩo. 11 Tia sɔ̃ ma nɛ́, Dii aɔ kunnɔ, i n daɛ ń gòmio, ní kpɛdɔ Dii
n Luapiɛ, lá a ò n yã musuwa. 12 Dii n gba ɔ̃nɔ ń wɛzɛ̃o gɔɔ pɔ́ a n dilɛ Isailiɔnɛ, kɛ́ ǹyɔ̃ aà
ikoyã kũa. 13 Tó ń ikoyã pɔ́ Dii dà Mɔiziɛ a dĩlɛ Isailiɔnɛ kũa, mɛ́ ńlɛ aà ɔtondɔkĩi gwa, ńyɔ̃
kãĩa e. Sɔ̃dilɛ, níɔ wɔ́ɔ vĩ. Nsu to vĩa n kũo. Nsu to sɔ̃ kɛ̃nguo.
14 Ma dɛ̃ɛkà ma vua kàlɛ Dii kpɛ́ pɔ́ ũ tɔnu ɔ̀aa gɛ̃o ń plao, ãnusu sɔ̃ tɔnu ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
baakwi ń síiɔ̃o. Mɔ́ ń mɔgotɛ̃o sɔ̃, wa a lɛ́ dɔ̃o, a gbia kɛ̀ zài. Ma lí ń gbɛo kàlɛ we lɔ. Pɔ́piɔ
kãĩ lɔ. 15 N zĩkɛnaɔ vĩ dasi, gbɛ̀'ãnaɔ ń li'ãnaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃i vĩ ɔzĩ píi guuɔ, 16 vua zĩ, ãnusu
zĩ, mɔgotɛ̃ zĩ ń mɔsi zĩo. N ɔzĩkɛnaɔ lɛ́ vĩo. Na zĩpiwa! Dii aɔ kunnɔ!
17 Ɔ Davidi ò Isaili kíaɔnɛ aa mɔ dɔ a nɛ́ Salomɔɔlɛ 18 à mɛ̀: Dii á Lua kúánɔo lɛ́? I á gba
ĩampakĩi gupiiuo lɛ́? A gbɛ̃́ pɔ́ kú bùsuɛ beeu za káauɔ nàmɛɛ ma ɔzĩɛ, ɔ̃ bùsupi gɔ̃̀ Diipi ń
a gbɛ̃́ɔ pɔ́ ũ sa. 19 A Dii á Lua kĩ́i wɛɛlɛ teasisai ń nɔ̀sɛmɛndoo sa, í na Dii Lua kúkĩi boawa,
í su ń Dii bàakuaánɔ kpagoloo ń aà pɔ́ keleɔ kpɛ́ pɔ́ álɛ dɔɛ̀, aà tɔ́ iɔ kuwàpi guu.

23

1 Kɛ́ Davidi zikṹ táotao, ɔ̃ à Salomɔɔ kpà Isailiɔ kía ũ.*

* 22:9 Bee mɛ̀ aafia. * 23:1 1Kia 1.38-39

Levii buiɔ zi̋

2 Davidi Isaili kíaɔ kȁaa ń sa'onaɔ ń Levii buiɔ píi. 3 Wà Levii bui gɔ̃ɛ pɔ́ kà wɛ̏ baakwi
ge aa dɛaɔ nào, aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bla plasaiɛ (38.000). 4 Ɔ Davidi gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
baasɔo mɛ̀ndosaiɔ (24.000) dȉlɛ aaɔ wɛ́tɛ Dii ua yɑ̋ɔi, à gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sooloɔ (6.000)
dȉlɛ lakɛ̃naɔ ń yɑ̃gɔ̃gɔ̃naɔ ũ. 5 Ɔ à gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ɔ (4.000) dȉlɛ bɩ̋ibɔlɛdɔ̃anaɔ ũ, mɛ́
à gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ɔ (4.000) dȉlɛ Dii táasilɛnaɔ ũ, aaliɔ aà táasilɛ ń pɔ́'ɔbɔna pɔ́ Davidi
kpàɔ. 6 Davidi ń kpaalɛ̀ ń buiɔwa gã ń gão, Geesɔ̃ buiɔ, Kɛata buiɔ ń Mɛlali buiɔ.
7 Geesɔ̃ nɛgɔ̃ɛɔn Ladã ń Simɛio ũ. 8 Ladã nɛgɔ̃ɛɔ àaɔ̃ɛ: A sɛ̋ia Yeiɛli, a gbɛa Zetaũ ń Yoɛlio.
9 Simɛi nɛgɔ̃ɛɔ àaɔ̃ɛ: Selomɔ, Haziɛli ń Halanao. Ladã bui uabele káauɔn we. 10 Simɛi
nɛgɔ̃ɛɔ síiɔ̃ɛ: Yaata, Ziza, Yeusi ń Bɛliao. 11 A sɛ̋ia Yaata, a plaade Ziza. Yeusi ń Bɛliao buiɔ
dasio, ɔ̃ wà ń dílɛ bui doũ zi̋ doũ guu.
12 Kɛata nɛgɔ̃ɛɔ síiɔ̃ɛ: Amlaũ, Isaa, Hɛblɔ̃ ń Uziɛlio. 13 Amlaũ nɛgɔ̃ɛɔn Aalona ń Mɔizio ũ.
Wà Aalona ń a buiɔ dȉlɛ ń zɛ́i, aaɔ laaidɔ Lua pɔ́ɔwa, aaɔ Luapi gbagba, aaɔ tulaletikatɛaɛ̀,
aaɔ zi̋kɛ aà kúkȉi, aaɔ samaa'o gbɛ̋ɔnɛ ń aà tɔ́o gɔɔpii.† 14 Wà Lua gbɛ̋ Mɔizi buiɔ dȉlɛ lán
Levii bui kȉniɔwa. 15 Mɔizi nɛgɔ̃ɛɔn Geesoũ ń Ɛliɛzɛɛo ũ. 16 Geesoũ nɛgɔ̃ɛ sɛ̋ian Sebuɛli ũ.
17 Ɛliɛzɛɛ nɛgɔ̃ɛ sɛ̋ian Lɛabia ũ. I nɛgɔ̃ɛe i lɔo, ãma Lɛabiapi nɛgɔ̃ɛɔ ȉ dasi maamaaɛ.
18 Isaa nɛgɔ̃ɛ sɛ̋ian Selomi ũ. 19 Hɛblɔ̃ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: A sɛ̋ia Yelia, a plaade Amalia, a àaɔ̃de
Yaaziɛ, a síiɔ̃de Yekamaũ. 20 Uziɛli nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: A sɛ̋ia Mika, a plaade Isia.
21 Mɛlali nɛgɔ̃ɛɔn Mali ń Musio ũ. Mali nɛgɔ̃ɛɔn Ɛleazaa ń Kisio ũ. 22 Ɛleazaa gà nɛgɔ̃ɛsaiɛ,
nɛnɔɛɔ a ȉ tɛ̃ɛtɛ̃ɛ. An desɛ̃ Kisi nɛgɔ̃ɛɔ mɛ́ ń sɛsɛ. 23 Musi nɛgɔ̃ɛɔ àaɔ̃ɛ: Mali ń Edɛɛo ń Yelemɔo.
24 Levii buiɔn we sɛa an dezi pɔ́ dɛ uabele káau ũɔwa. Lua ua zi̋kɛna pɔ́ kà wɛ̏ bao ge
aa dɛaɔ, wà ń baade tɔ́ dàlau an buipiɔwaɛ. 25 Davidi mɛ̀: Lá Dii Isailiɔ Lua a gbɛ̋ɔ gbà
ɩ̋ampakȉi mɛ́ à sù Yelusalɛũ àɔ ku we gɔɔpiiɛ, 26 Levii buiɔ zwȁakpɛ ń a zi̋kɛbɔɔ sɛ táa'oò
lɔo. 27 Yɑ̋ pɔ́ Davidi ò gbɛzã yɑ́i ɔ̃ wȉ Levii bui pɔ́ kà wɛ̏ bao ge aa dɛaɔ naoi.
28 Levii buipiɔ líɔ dɔ Aalona buiɔlɛ ń Dii ua zi̋o. Aaliɔ wɛ́tɛ Lua uai ń a kpɛ́ɔ ń gbãbɔa
Lua pɔ́ɔnɛɔ ń zi̋ pɔ́ wȉ kɛ weo 29 ń pɛ̃ɛ pɔ́ wȉ kpa Luawao ń pɔ́wɛnti gbao ń kàawanao ń a
totoao ń a zaao ń a zɔ̃ɔ lɛ́o. 30 Aaliɔ Dii sáaukpa ń aà táasilɛao kɔɔ ń oosio 31 ń gɔɔ pɔ́ wàlɛ
sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o Diiwa kɑ̋mabogɔɔzi̋ɔ ń mɔ gɔɔ sɛ̋ia zi̋ɔ ń dikpɛ pɔ́ wa dȉlɛɔ. Aaliɔ
zi̋kɛ Diiɛ gɔɔpii màa, mɛ́ an dasi lí ká lá wa dȉlɛnɛ́wa. 32 Ampiɔ mɛ́ aali laaidɔ kpaaũkpɛ ń
a pɔkeleɔ zi̋wa, mɛ́ an gbɛ̋ Aalona buiɔ lí laaidɔ Dii kpɛ́ zi̋wa.‡

24

Sa'onaɔ zi̋

1 Aalona bui gãliɔn kɛ: Aalona nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Nadabu, Abiu, Ɛleazaa ń Itamaao. 2 Nadabu
ń Abiuo gàga ń mae wáaɛ,* aai nɛgɔ̃ɛ i sɔ̃o. Ɔ Ɛleazaa ń Itamaao gɔ̏ sa'onaɔ ũ. 3 Davidi
ń Ɛleazaa bui Zadokio ń Itamaa bui Aimɛlɛkio sa'onaɔ kpaalɛ̀ gã ń gão, aaɔ kɔ̃ gba zɛ́ zi̋
yɑ̋ musu. 4 Aa dɔaanaɔ è dasi Ɛleazaa buiɔ guu dɛ Itamaa buiɔ guula, ɔ̃ aa Ɛleazaa bui
uabeleɔ sɛ̀ gbɛ̃ɔn gɛ̃o ń mɛ̀ndoo, Itamaa bui uabeleɔ sɔ̃ swaaɔ̃. 5 Aa ń kpaalɛ̀ ń gbɛlaaoɛ
an wɛgwasai, asa Ɛleazaa buieɔ ń Itamaa buieɔ dɛ Lua kpɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń sa'onkiaɔ ũ ḿpiiɛ.
6 Levii bui lakɛ̃na Semaia, Nɛtanɛli nɛ́ ń tɔ́ dàlau kía ń aà ȉwaɛ beeɔ wáaɛ: Sa'onkia Zadoki,
Abiataa nɛ́ Aimɛlɛki, sa'ona uabeleɔ ń Levii bui uabeleɔ. Tó wà gbɛ̋ sɛ̀ Ɛleazaa bui guu do,
ɔ̃ wȉ sɛ Itamaa bui guu do.
7 Yoialibu mɛ́ sɛ̋ia,
a plaade Yedaia,
8 a àaɔ̃de Aliũ,
a síiɔ̃de Seoliũ,

† **23:13** Bɔa 28.1 ‡ **23:32** Nao 3.5-9 * **24:2** Lev 10.1-2

9 a sɔode Malakia,
a soolode Miamɛ,
10 a soplade Akozi,
a swaaɔ̃de Abia,
11 a kɛ̃okwide Yesua,
a kwide Sekania,
12 a kuɛdode Ɛliasibu,
a kuɛplade Yakiũ,
13 a kuɛ'aaɔ̃de Hupa,
a gɛ̃o mɛ̀ndosaide Yɛsɛba,
14 a gɛ̃ode Bilega,
a gɛ̃o ń mɛ̀ndoode Imɛɛ,
15 a gɛ̃o ń plaode Ezii,
a bao plasaide Apisɛsi,
16 a bao mɛ̀ndosaide Petaia,
a baode Yeezekɛli,
17 a bao ń mɛ̀ndoode Yakɛ̃,
a bao ń plaode Gamulu,
18 a bao ń àaɔ̃ode Delaia,
a baasɔo mɛ̀ndosaide Maazia.
19 Lá aali gɛ́ zĩ̀kɛi Dii kpɛ́u aaɔ kɔ̃ gba zɛ́n we, lá Dii Isailiɔ Lua dà an dezi Aalonaɛ a dĩ̀lɛwa.

Levii bui kĩ̀niɔ

20 Levii bui kĩ̀niɔn kɛ: Amlaũ bui Sebuɛli nɛ́ Yedeia.
21 Lɛabia yoa Isia.
22 Isaa bui Selomɔ nɛ́ Yaata.
23 Hɛblɔ̃ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Yelia, Amalia, Yaazie ń Yekamaũo.
24 Uziɛli bui Mika nɛ́ Samii.
25 Mika dɑ̃una Isia nɛ́ Zakali.
26 Mɛlali nɛgɔ̃ɛɔ Mali ń Musio. 27 Mɛlali bui Yaazia nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Bɛnɔ, Soaũ, Zakuu ń
Ibelio. 28 Mali nɛ́ Ɛleazaa i nɛgɔ̃ɛ io. 29 Mali nɛ́ Kisi bui Yelamɛli. 30 Musi nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Mali,
Edɛɛ ń Yelimɔo. Levii buiɔn we an dezi buiɔwa.
31 Ampiɔ sɔ̃ aa gbɛlà lá an gbɛ̃́ Aalona buiɔ kɛ̀wa kí Davidi ń Zadokio ń Aimɛlɛkio ń
sa'ona uabeleɔ ń Levii bui uabeleɔ wáaɛ. Vĩ̀i buiɔ ń dɑ̃una buiɔ, yɑ̃́ doũ wa kɛ̀nɛ́.

25

Lɛ̀sinaɔ

1 Davidi ń Isaili kíaɔ mɛ́ Asafa nɛgɔ̃ɛɔ ń Emani nɛgɔ̃ɛɔ ń Yedutu nɛgɔ̃ɛɔ dĩ̀lɛ ń zɛ́i aa
ɑ̃nabikɛkɛ ń mɔɔnaɔ ń domaɔ ń sɛ̃́sɛ̃naɔ. Zĩ̀pikɛnaɔ tɔ́n kɛ:
2 Asafa nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Zakuu, Yosɛfu, Nɛtania ń Asalɛlao. Asafa mɛ́ aɔ wɛ́tɛ a nɛ́piɔzi, kía
sɔ̃ iɔ wɛ́tɛ ń ɑ̃nabikɛkɛai.
3 Yedutu nɛgɔ̃ɛɔ sooloɛ: Gedalia, Zeli, Yesaia, Simɛi, Asabia ń Matitiao. An mae Yedutu
mɛ́ ĩ̀ɔ wɛ́tɛńzi, ɔ̃ ĩ̀ɔ ɑ̃nabikɛkɛ ń mɔɔnlɛao, ĩ̀ɔ Dii sáau kpa àɔ aà táasilɛò.
4 Emani nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: Bukia, Matania, Uziɛli, Sebuɛli, Yelemɔ, Anania, Anani, Ɛliata,
Gidaleti, Lomantiɛzɛɛ, Maloti, Yɔsebekasa, Otii ń Maazioo. 5 Gbɛ̃́piɔá kí gu'ena Emani
nɛgɔ̃ɛɔnɛ ḿpii. Lua lɛgbɛ̀ɛ̀ à mɛ̀ á aà gba gbɑ̃a, ɔ̃ à aà gbà nɛgɔ̃ɛɔ gɛ̃o mɛ̀ndosai ń nɛnɔɛɔ lɔ
àaɔ̃. 6 Gbɛ̃́piɔ ĩ̀ɔ lɛsi Dii ua ń sɛ̃́sɛ̃naɔ ń domaɔ ń mɔɔnaɔ ḿpiiɛ. An maeɔ Asafa ń Yedutuo ń
Emanio mɛ́ aaĩ̀ɔ wɛ́tɛńzi Lua ua zĩ̀pi guu. Kí sɔ̃ ĩ̀ɔ wɛ́tɛ ń maepiɔzi. 7 Ampiɔ ń ń gbɛ̃́ pɔ́ aa
lɛsia Diiɛ dàda aa dɔ̃ɔ, ampii gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń basiiɔ̃kwi plasaioɛ (288). 8 Wà likpà lá aali kɔ̃
gba zɛ́ zĩ̀pi yɑ̃́ musuɛ, nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ, yɑ̃danɛdeɔ ń yɑ̃dadanaɔ píi. 9 Wà gbɛ̃́piɔ sɛ̀ baade ń
a nɛgɔ̃ɛɔ ń a dɑ̃unaɔ gbɛ̃ɔn kuɛplaplaɛ:
A sɛ̃́ia Asafa nɛ́ Yosɛfu,

a plaade Gedalia,
10 a àaɔ̃de Zakuu,
11 a síiɔ̃de Zeli,
12 a sɔode Nɛtania,
13 a soolode Bukia,
14 a soplade Yesalela,
15 a swaaɔ̃de Yesaia,
16 a kɛ̃okwide Matania,
17 a kwide Simɛi,
18 a kuɛdode Azalɛli,
19 a kuɛplade Asabia,
20 a kuɛ'aaɔ̃de Sebuɛli,
21 a gɛ̃o mɛ̀ndosaide Matitia,
22 a gɛ̃ode Yelimɔ,
23 a gɛ̃o ń mɛ̀ndoode Anania,
24 a gɛ̃o ń plaode Yɔsebekasa,
25 a bao plasaide Anani,
26 a bao mɛ̀ndosaide Maloti,
27 a baode Ɛliata,
28 a bao ń mɛ̀ndoode Otii,
29 a bao ń plaode Gidaleti,
30 a bao ń àaɔ̃ode Maazio,
31 a baasɔo mɛ̀ndosaide Lomantiɛzɛɛ.

26

Lua kpɛ bɪ̃́ibɔlɛdɔ̃anaɔ

1 Bɪ̃́ibɔlɛdɔ̃anaɔ gãliɔn kɛ:

Sɛ̃́ia Kole buiɔ.
Kole nɛ́ Mɛsɛlɛmia, Abiasafa tɔũna.
2 Mɛsɛlɛmia nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ:

A sɛ̃́ia Zakali,
a plaade Yediaɛ,
a àaɔ̃de Zebadia,
a síiɔ̃de Yaniɛli,
3 a sɔode Elaũ,
a soolode Yohanani,
a soplade Ɛlioenai.
4 Ɔbɛdɛdɔũ nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ:

A sɛ̃́ia Semaia,
a plaade Yozaba,
a àaɔ̃de Yoa,
a síiɔ̃de Sakaa,
a sɔode Nɛtanɛli,
5 a soolode Amiɛli,
a soplade Isakaa,
a swaaɔ̃de Puletai.
Asa Lua mɛ́ ɛ̀fãaikɛ̀ Ɔbɛdɛdɔũpiɛ.[*] 6 Aà nɛ́ Semaia nɛgɔ̃ɛɔ ì lɔ, aa kpalablɛ̀ ń dezi buiɔ guu,
asa bɛɛɛdeɔnɛ. 7 Semaia nɛ́piɔn kɛ: Ɔtɛni, Lefaɛli, Ɔbɛdi ń Ɛlizabao. Aà dãunaɔ Ɛlihu ń
Semakiaoá bɛɛɛdeɔnɛ lɔ. 8 Gbɛ̃́piɔá Ɔbɛdɛdɔũ buiɔnɛ ḿpii. Ampiɔ ń ń nɛgɔ̃ɛɔ ń ń dãunaɔá

* **26:5** 1Lad 13.14

bɛɛɛdeɔnɛ, an gbãa kà zı̃pi kɛa. Aa gbɛ̃ɔn bàaɔ̃ ń plaoɛ. 9 Mɛsɛlɛmia nɛgɔ̃ɛɔ ń a dãunaɔá
bɛɛɛdeɔnɛ lɔ. Aa gbɛ̃ɔn bao plasaiɛ.
10 Mɛlali bui Osa nɛgɔ̃ɛɔ tɔ́n kɛ: A sɛ̃́ia Simɛli, ãma nɛ́ sɛ̃́ia no, aà mae mɛ́ aà dı̃̀lɛ yoa ũ.
11 A plaade Ilikia, a àaɔ̃de Tabalia, a síiɔ̃de Zakali. Osa nɛgɔ̃ɛɔ ń a dãunaɔ gbɛ̃ɔn kuɛ'aaɔ̃ɛ.
12 Wà zı̃dà bui dɔaanapiɔnɛ, baade ń a bı̃́ibɔlɛdɔ̃an gãliɔ, lá wa dà ń daɛ pɔ́ lɛ́ zı̃kɛ Dii
uaɔnɛwa. 13 Wà likpànɛ́ ń buiwaɛ, nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ ń bɔlɛ pɔ́ an baade aɔ dɔ̃́ao. 14 Mɛsɛlɛmia
gukpɛ oi bɔlɛ blè, ɔ̃ aà nɛ́ Zakali pɔ́ dɛ lɛdamade ɔ̃nɔna ũ gugbãntoo oi bɔlɛ blè. 15 Ɔbɛdɛdɔũ
gɛɔmidɔkı̃i oi bɔlɛ blè, mɛ́ aà nɛgɔ̃ɛɔ mɛ́ dɔ̃ɔ dɔ̃́aa blè. 16 Osa bɛ'aɛ oi bɔlɛ blè ń zɛda pɔ́ kú
musu bɔlɛ pɔ́ wı̃ mɛ Salɛkɛ Bɔlɛo.
Bı̃́ibɔlɛdɔ̃anaɔ ı̃ɔ kɔ̃ lɛũkpakɛɛ. 17 Levii buipiɔ ı̃ɔ ku gukpɛ oi lá gu lɛ́ dɔ gbɛ̃ɔn soolosoolo,
gugbãntoo oi gbɛ̃ɔn síiɔ̃siiɔ̃, gɛɔmidɔkı̃i oi gbɛ̃ɔn síiɔ̃siiɔ̃, dɔ̃ɔ saɛ gbɛ̃ɔn plapla. 18 Bɛ'aɛ oi
gbɛ̃ɔn síiɔ̃siiɔ̃ ı̃ɔ ku zɛdau, ua oi sɔ̃ gbɛ̃ɔn plapla. 19 Kole buiɔ ń Mɛlali bui bı̃́ibɔlɛdɔ̃ana
gãliɔn we.

Làasi dɔ̃̀anaɔ ń yãgɔ̃gɔ̃naɔ

20 An gbɛ̃́ Levii buiɔ mɛ́ Lua kpɛ́ làasiɔ ń pɔ́ pɔ́ wı̃ Lua gba làasiɔ dɔ̃̀anaɔ ũ. 21 Geesɔ̃ bui
Ladã bui uabeleɔn kɛ: Yeiɛli 22 ń a nɛ́ Zetaũo ń Zetaũpi dãuna Yoɛlio. Ampiɔ mɛ́ aaı̃ɔ wɛ́tɛ
Dii kpɛ́ làasiɔi.
23 Amlaũ bui gbɛ̃eɔ ń Isaa bui gbɛ̃eɔ ń Hɛblɔ̃ bui gbɛ̃eɔ ń Uziɛli bui gbɛ̃eɔ ku we lɔ.
Ampiɔn kɛ: 24 Mɔizi nɛ́ Geesoũ bui Sebuɛli mɛ́ làasi gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. 25 Aà deziɔ do Ɛleazaa mɛ́
Lɛabia ı̃, Lɛabia Yesaia ı̃, Yesaia Yolaũ ı̃, Yolaũ Zikeli ı̃, Zikeli Selomi ı̃. 26 Selomipi ń a daɛɔ
mɛ́ pɔ́ pɔ́ wa Lua gbà làasiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. Kí Davidi ń uabele pɔ́ dɛ zı̃gɔ̃ dɔaanaɔ ũɔ mɛ́ gbapiɔ
dà. 27 Aa pɔ́ pɔ́ aa nàaa zı̃ guuɔ kpà Luawa wà aà kpɛ́ kɛkɛò. 28 Selomi ń a daɛɔ mɛ́ aaı̃ɔ
wɛ́tɛ pɔ́ pɔ́ gu'ena Samuɛli ń Kisi nɛ́ Sauluo ń Nɛɛ nɛ́ Abinɛɛo ń Zeluia nɛ́ Yoabuo kpàɔi ń
pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ kı̃niɔ kpàɔ píi.
29 Wà bàasi zı̃ dà Isaa bui Kenaniaɛ ń a nɛgɔ̃ɛɔ. Aamɛ Isailiɔ lakɛ̃naɔ ń ń yãgɔ̃gɔ̃naɔ ũ.
30 Hɛblɔ̃ bui Asabia ń a daɛɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa swaaɔ̃ ń basɔɔoɛ (1.700). Bɛɛɛdeɔnɛ ḿpii. Aaı̃ɔ wɛ́tɛ
Isaili bùsu pɔ́ kú Yuudɛ̃ baa bɛ'aɛzi Dii yã́ musu ń zı̃ pɔ́ kí dànɛ́ yã́ musuo píi. 31 Yelia mɛ́
Hɛblɔ̃ buiɔ kía ũ. Davidi kpalablea wɛ̃̀ blade guu ɔ̃ à wɛtɛ̀tɛ Hɛblɔ̃ buipi tɔ́ pɔ́ wa kà láuɔzi,
ɔ̃ wà gɛ̀ bɔ̀ an bɛɛɛdeɔwa an bɛ wɛ̃́lɛu Yazɛɛ, Galada bùsuu. 32 Yelia daɛ uabeleɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa
kuɛ'aaɔ̃ ń basɔɔoɛ (2.700). Bɛɛɛdeɔnɛ ḿpii, ɔ̃ kí Davidi ń dílɛ aaɔ wɛ́tɛ Lubɛni buiɔzi ń Gada
buiɔ ń Manase bui pɔ́ kú gukpɛ oi weɔ Lua yã́ ń azı̃a yã́o kɛkɛa yã́i.

27

Zı̃gɔ̃ɔ

1 Isaili uabeleɔ ń zı̃gɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔɔ dɔaanaɔ ń zı̃gɔ̃ gbɛ̃ɔn basɔobasɔɔ dɔaanaɔ ń ń
lakɛ̃na pɔ́ aaı̃ɔ zı̃kɛ kíaɛ yã́pii musuɔn kɛ: Zı̃gɔ̃ gãliɔ ı̃ɔ kɔ̃ lɛũkpakɛ mɔ ń mɔoɛ e wɛ̃ gɛ́ bɔlɛi,
gãlipiɔ baade zı̃gɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baasɔo mɛ̀ndosaiɛ (24.000).
2 Zadiɛli nɛ́ Yasɔbaũ mɛ́ mɔ sɛ̃́iadeɔ gãli dɔaana ũ. 3 Pɛlɛzi buiɛ. Ɔmɛ zı̃gɔ̃ɔ dɔaana píi
gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ mɔ sɛ̃́ia guu.
4 Ahoa nɛ́ Dodai mɛ́ mɔ plaadeɔ gãli dɔaana ũ. Mikelo mɛ́ aà plaade ũ.
5 Sa'ona Yoiada nɛ́ Benaia mɛ́ mɔ àaɔ̃deɔ gãli dɔaana ũ. 6 Benaiapi mɛ́ nɛgɔ̃n gbɛ̃ɔn
baakwiɔ dɔaana ũ lɔ. Aà nɛ́ Amizaba ku aà gãli guuɛ.
7 Yoabu dãuna Asaɛli mɛ́ mɔ síiɔ̃deɔ gãli dɔaana ũ. Kɛ́ à gà, ɔ̃ aà nɛ́ Zebadia gɔ̃̀ aà gɛ̃ɛ ũ.
8 Izala bui Samu mɛ́ mɔ sɔodeɔ gãli dɔaana ũ.
9 Tekoa gbɛ̃́ Ikesi nɛ́ Ila mɛ́ mɔ soolodeɔ gãli dɔaana ũ.
10 Ɛflaiũ bui Ɛlɛzi, Peloni gbɛ̃́ mɛ́ mɔ sopladeɔ gãli dɔaana ũ.
11 Zela bui Sibekai, Usa gbɛ̃́ mɛ́ mɔ swaaɔ̃deɔ gãli dɔaana ũ.

12 Bɛ̃yãmɛɛ bui Abiɛzɛɛ, Anato gbɛ́ mɛ́ mɔ kɛ̃okwideɔ gãli dɔaana ũ.

13 Zela bui Malai, Nɛtofa gbɛ́ mɛ́ mɔ kwideɔ gãli dɔaana ũ.

14 Ɛflaiũ bui Benaia, Pilatɔ̃ gbɛ́ mɛ́ mɔ kuɛdodeɔ gãli dɔaana ũ.

15 Ɔniɛli bui Ɛlɛdai, Nɛtofa gbɛ́ mɛ́ mɔ kuɛpladeɔ gãli dɔaana ũ.

Isaili buiɔ dɔaanaɔ

16 Isaili buiɔ kíaɔn kɛ:
Lubɛni buiɔ kí Ɛliɛzɛɛ, Zikeli nɛ́,
Simɛɔ buiɔ kí Sefatia, Maaka nɛ́,
17 Levii buiɔ kí Asabia, Kɛmuɛ nɛ́,
Aalona buiɔ kí Zadoki,
18 Yudaɔ kí Ɛlihu, Davidi vɛ̀i,
Isakaa buiɔ kí Ɔmɛli, Mikaila nɛ́,
19 Zabulɔni buiɔ kí Isimaia, Obadia nɛ́,
Nɛfatali buiɔ kí Yelimɔ, Azeliɛ nɛ́,
20 Ɛflaiũ buiɔ kí Ozee, Azazia nɛ́,
Manase bui pɔ́ kú bɛ'aɛ oiɔ kí Yoɛli, Pedaia nɛ́,
21 Manase bui pɔ́ kú Galada bùsuuɔ kí Ido, Zakali nɛ́,
Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ kí Yaasiɛ, Abinɛɛ nɛ́,
22 Dã buiɔ kí Azalɛli, Yeloaũ nɛ́.
Isaili buiɔ kíaɔn we.

23 Davidi i gbɛ́ pɔ́ kà wɛ̃̀ bao ge aai kaoɔ naoo, asa Dii mɛ̀ á tó Isailiɔ dasikũ lán
saanaɔwaɛ.* 24 Kɛ́ Zeluia nɛ́ Yoabu nà ń naoawa,† i a midɛo. Naopi yã́i Lua pɔ fɛ̃̀i Isailiɔzi,
ɔ̃ wĩ̀ ń dasilɛ kɛ́ kí Davidi ladauo.

Kía ĩwaɔ

25 Adiɛli nɛ́ Azemavɛ mɛ́ kibɛ làasi gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ.
Uzia nɛ́ Yonatãa mɛ́ dɔ̃ pɔ́ kú bua ń mɛɛwiaɔ ń zɔ̃ɛwiaɔ ń gudɔ̃akĩ̀iɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ.
26 Kelubu nɛ́ Ɛzali mɛ́ buazĩ̀kɛnaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ.
27 Lama gbɛ́ Simɛi mɛ́ vɛ̃ɛbudeɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ.
Sefã gbɛ́ Zabedi mɛ́ ziia ũ vɛ̃ɛbɛ ń vɛ̃ɛ kũ̀sũao yã́ musu.
28 Gɛdɛɛ gbɛ́ Baalanana mɛ́ kuliɔ ń kaadɔɛnliɔ zĩ̀kɛnaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ.
Yoasi mɛ́ ziia ũ kù nísi yã́ musu.
29 Salɔna gbɛ́ Sitelai mɛ́ Salɔna zùdãnaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ.
Adelai nɛ́ Safata mɛ́ guzulɛ zùdãnaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ.
30 Isimaɛla bui Obili mɛ́ yiongodãnaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ.
Mɛlɔnɔ gbɛ́ Yedeia mɛ́ zàa'ĩ̀ndãnaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ.
31 Ageli bui Yazizi mɛ́ sãɔ ń blɛɔ dãnaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. Gbɛ́piɔ́ kí Davidi ziiaɔnɛ ḿpii.
32 Davidi desɛ̃ Yonatãaá lɛdamadeɛ. Aà wɛ́ zɛ̃a mɛ́ lakɛ̃naɛ. Aàpi ń Akemɔ nɛ́ Yeiɛlio mɛ́
Davidi nɛgɔ̃ɛɔ gwana ũ. 33 Aitofɛli mɛ́ Davidi lɛdamade ũ. Aaki gbɛ́ Usai mɛ́ kí kwàasi ũ.
34 A gbɛa Benaia nɛ́ Yoiada ń Abiataao gɔ̃̀ Aitofɛli gɛ̃ɛ ũ.
Yoabu mɛ́ kí zĩ̀gɔ̃ɔ dɔaana ũ.

28

Davidi Lua kpɛ́ dɔa zɛ́kalɛa Salomɔɔɛ

1 Davidi Isaili kíaɔ kã̀aa Yelusalɛũ píi, Isaili bui kíaɔ ń zĩ̀gɔ̃ɔ dɔaana pɔ́ lɛ́ zĩ̀kɛɛ̀ɔ, zĩ̀gɔ̃
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔɔ dɔaanaɔ ń gbɛ̃ɔn basɔobasɔɔ dɔaanaɔ ń gbɛ́ pɔ́ dɛ kía ń a nɛgɔ̃ɛɔ àizɛɛ ziia
ũɔ ń a ĩwaɔ ń a nɛgɔ̃naɔ ń a gɔ̃ gɛ̀bɛɛɔ píi. 2 Ɔ kí Davidi fɛ̀lɛ zɛ̀ à mɛ̀: Ma gbɛ́ɔ, à swã́sɛmazi!
Ma zɛò ma sɔ̃u mà kpɛdɔ Dii wá Lua bàakuawanɔ kpagolo pɔ́ dɛ aà gbadibɔ ũɛ, ɔ̃ ma sɔu mà

* 27:23 Daa 15.5, 22.17, 26.4 † 27:24 2Sam 24.1-15, 1Lad 21.1-14

ń a dɔao. 3 Ɔ Lua òmɛɛ i kɛ mámɛ mà kpɛ́pi dɔɛo, asa zi̋gɔ̃n ma ũ, ma gbɛ̃dɛ̀dɛ dasidasiɛ.
4 N beeo Dii wá Isailiɔ Lua ma sɛ ma bɛdeɔ guu, kɛ́ mapi ń ma buiɔ wàɔ dɛ Isailiɔ kía ũ
gɔɔpiiɛ. A Yuda sɛ̀ yãa dɔaana ũ, ɔ̃ à ma bɛdeɔ sɛ̀ aà buiɔ guu. A kàaàgu, ɔ̃ à ma kpa Isailiɔ
kía ũ. 5 Dii ma gba nɛgɔ̃ɛɔ dasi, ɔ̃ à Salomɔɔ sɛ̀ ń guu, à aà kpà kpala pɔ́ a di̋lɛ Isailiɔnɛu. 6 A
òmɛɛ à mɛ̀: N nɛ́ Salomɔɔ mɛ́ a kpɛdɔmɛɛ ń a uao, asa ma aà sɛ̀ ma nɛ́ ũɛ, míɔ dɛ aà mae ũ.
7 Tó a ma yãdilɛaɔ ń ma ikoyãɔ kũa lá a kũa gbãwa, má tó aà kpala àɔ ku gɔɔpiiɛ.*
8 Ma gbɛ̃́ɔ, ma naɛ́ wá Luazi Isailiɔ bui pɔ́ kãaaa Dii aɛɔ wáa píi, àɔ tɛ Dii wá Lua yãdilɛaɔi
ń laaio, kɛ́ àɔ ku bùsu maaɛ beeu, i gɔ̃ á buiɔnɛ e gɔɔpii. 9 Mpi sɔ̃, ma nɛ́ Salomɔɔ, ǹyɔ̃ ma
Lua dɔ̃, ní zɔbleɛ̀ ń nɔ̀sɛmɛndoo teasisai, asa Dii ì wá sɔ̃ yɔɛ à wá làasooɔ ń yã́ pɔ́ wa zɛòɔ
dɔ̃. Tó n aà ki̋i wɛ̀ɛlɛ, ńyɔ̃ aà e. Tó n pãkpàaàzi sɔ̃, à gi̋nzin we e gɔɔpii. 10 Nyɔ̃ dɔ̃ kɛ́ Dii n sɛ
ǹ kpɛdɔɛ a kúki̋i ũɛ. Sɔ̃dilɛ, ní zi̋pi kɛ.
11 Ɔ Davidi Lua kpɛ́ ń a kpɛɛlɛo taa pɔ́ a kɛ̀ taalau kpà a nɛ́ Salomɔɔwa ń a làasiɔ ń a kpɛa
pɔ́ kú musu ń zi̋lɛoɔ ń a duunkɛ̃maki̋io. 12 Yã́ pɔ́ kú aà sɔ̃u Dii ua ń a kpɛ́nɛ pɔ́ liaaiɔ musu,
à a taataa pɔ́ a kɛ̀ taalau kpàwà lɔ: Lua kpɛ́pi làasiɔ, pɔ́ pɔ́ wi̋ Lua gba kálɛki̋iɔ, 13 Dii kpɛ́
zi̋kɛbɔɔ ń lá wa sa'onaɔ ń Levii bui gãliɔ dilɛdilɛ aa Dii kpɛ́ zi̋ kɛo. 14 A vua ń ã́nusu pɔ́ wa
zi̋kɛbɔpiɔpiò gbia di̋lɛdilɛ: 15 Vua dauɔ ń a filiaɔ, ã́nusu dauɔ ń a filiaɔ, 16 vua táabũnu pɔ́
wi̋ pɛ̃ɛ kálɛwàɔ, ã́nusu táabũnuɔ, 17 vua saaɔ, au'ɛlɛbɔ pɔ́ wa pi̋ ń vuaoɔ, vua loɔ, vua taɔ,
ã́nusu taɔ 18 ń tulaletikatɛaki̋i pɔ́ wa pi̋ ń vuao. A vua malaika gã̀si̋ade pɔ́ an gã̀si̋a aɔ pooa
Dii bàa kua ń Isailiɔ kpagoloa aà zi̋kasɔ̃go ũ taa pɔ́ a kɛ̀ taalau kpàwà lɔ.
19 Davidi mɛ̀: Ma yã́piɔ taa dàlau píi, asa Dii gbãa mɔ̀a à ma wɛ́ kɛ̃̀mɛɛɛ. 20 Ɔ Davidi
ò a nɛ́ Salomɔɔɛ: Sɔ̃dilɛ, zi̋pi kɛ ń wɔ́ɔo. Nsu to vi̋a n kũo. Nsu bílikɛo, asa Dii ma Lua a
pãkpanzio, a n to weo. Aɔ kunnɔɛ e ǹ gɛ ǹ kpɛ́ zi̋pi midɛò. 21 Sa'onaɔ ń Levii buiɔ gãliɔ ku
sɔu guu wà Dii kpɛ́pi zi̋ kɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa gɔ̃i vi̋ mɛ́ an pɔ gbàɔ kunnɔ aa zi̋pi kɛ. Gbɛ̃́pii ń ń
kíaɔ aa n yãma.

29

Gbadaa Lua kpɛ́ dɔa yã́ musu

1 Ɔ kí Davidi ò gbɛ̃́ pɔ́ kãaaaɔnɛ píi: Ma nɛ́ Salomɔɔ pɔ́ Lua aà sɛ̀piá ɛ̀waason bɔlɔnaɛ.
Zi̋pi zɔ̃ɔ, asa uapiá gbɛ̃nazi̋na pɔ́ no, Dii Lua pɔ́ɛ. 2 Ma Lua kpɛ́pi dɔa sɔukɛ̀ maamaa ma
gbãa lɛ́uɛ, ma vua kpà vua zi̋ pɔ́ ũ ń ã́nusuo ã́nusu zi̋ pɔ́ ũ ń mɔgotɛ̃o mɔgotɛ̃ zi̋ pɔ́ ũ ń mɔsio
mɔsi zi̋ pɔ́ ũ ń lío lí zi̋ pɔ́ ũ ń gbɛo gbɛ̀ zi̋ pɔ́ ũ ń onisio ń tiikɔazio ń gbɛ̀ bɛɛɛde bui píio ń
gbɛpuao. 3 Bee gbɛa lá ma Lua kpɛ́ yã́ kàmagu, vua ń ã́nusu àizɛɛ pɔ́ má vi̋ɔ, ɔ̃ má kpá ma
Lua kpɛ́ pɔ́ ũ pɔ́ pɔ́ ma a sɔukɛ̀ɔ bàasi: 4 Ofii bùsu vua tɔnu basɔo ń ã́nusu tɛ̃ɛtɛ̃o tɔnu ɔ̀aa
do ń blao, kɛ́ wà kpa kpɛ́pi gi̋ɔwa a guu. 5 Vuaá vua zi̋ pɔ́ɛ, ã́nusuá ã́nusu zi̋ pɔ́ɛ ń zi̋ pɔ́
gɔ̃ideɔ kɛɔ píi. A démɛ zɛ̀ò gbã à kpa Diiwa sɔũsɔũi?
6 Ɔ uabeleɔ ń Isaili bui kíaɔ ń zi̋gɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔɔ dɔaanaɔ ń gbɛ̃ɔn basɔobasɔɔ dɔaanaɔ
ń kíapi ziiaɔ vua ń ã́nusuo kpà. 7 Aa vua kpà tɔnu baswaaɔ̃kwi (170) wà Lua kpɛ́pi zi̋ kɛò
ń ã́nusuo tɔnu ɔ̀aa do ń basoplao (340) ń mɔgotɛ̃o tɔnu ɔ̀aa àaɔ̃ ń kwio (610) ń mɔsio tɔnu
ɔ̀aa gɛ̃o ń plao (3.400). 8 Gbɛ̃́ pɔ́ gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ vi̋ɔ nà Geesɔ̃ bui Yeiɛliɛ a ɔzi̋ Dii kpɛ́ làasiu.
9 Gbɛ̃́pii pɔ kɛ̀na pɔ́ pɔ́ wa kpàpi yã́ musu, asa aa kpà Diiwa ń nɔ̀sɛmɛndooɛ. Kí Davidi pɔ
kɛ̀na maamaa, 10 ɔ̃ à Dii sáaukpà gbɛ̃́ pɔ́ kãaaa weɔ wáa à mɛ̀:
Ɛfãaide Dii wá dezi Isaili Lua
za asi̋nizi̋ e gɔɔpii!
11 Dii, ḿmɛ ń zɔ̃ɔkɛ ń gbãao
ń bɛɛɛo ń dɛnlao ń gawio vi̋,
asa pɔ́ pɔ́ kú musu ń zi̋lɛoɔá n pɔ́ɛ píi.

* 28:7 2Sam 7.5-16, 1Lad 17.4-14

Mmɛ ń kía ũ,
ḿmɛ ń pɔ́pii mide ũ.
12 Aizɛɛ ń bɛɛɛo ȉ bɔ n kȉ́iɛ,
ni kible pɔ́piiwa.
Iko ń gbãao ku n ɔzȉɛ,
ń gbɛ̃́pii kã́ȁa zɛ́ vȉ,
mɛ́ ń ń gbaa gbãa zɛ́ vȉ lɔ.
13 Tiasa wá Lua, wálɛ n sáaukpa,
wálɛ n tɔ́ bɛɛɛde bɔ.
14 Ee, dén ma ũ ge ma gbɛ̃́ɔ, kɛ́ wà gbasa pɔ́ kpama màai? Pɔ́pii ȉ bɔ n kȉ́iɛ. Pɔ́ pɔ́ wa kpàma
bɔ̀ n ɔzȉɛ. 15 Wá dɛnɛ bɔ̀mɔɔ ũ, nibɔɔ ũ lán wá deziɔwaɛ. Wá kua dṹniau dɛ lán uenawa
tãmaasaiɛ. 16 Dii wá Lua, pɔzɔ̃ɔ pɔ́ wá kpà n kpɛ́ dɔa yã́i, kɛ́ n tɔ́ pɔ́ a kua adoa e àɔ kuwà,
apii bɔ̀ n ɔzȉɛ, n pɔ́ɛ. 17 Ma Lua, má dɔ̃ kɛ́ sɔ̃̀ tàasikanan n ũ, yãkɛa a zɛ́wa mɛ́ ȉ kangu. Ma
pɔ́piɔ kpàma píi ń nɔ̀sɛpuaoɛ, ɔ̃ má è n gbɛ̃́ pɔ́ kú laɔ pɔ́ kpàma ń pɔnao sɔ̃. 18 Dii wá deziɔ
Ablahaũ ń Izaakio ń Isailio Lua, to n gbɛ̃́ɔ lí zɛò beewa ń sɔ̃ guu, ní tó an sɔ̃ àɔ kuma gɔɔpii.
19 Ma nɛ́ Salomɔɔ gba zɛ́ aàɔ n yãdilɛaɔ ń n ikoyãɔ kũa ń nɔ̀sɛmɛndoo, i n ɔtondɔkȉi gwa à
zȉkɛwà píi, i n kpɛ́ pɔ́ ma a sɔukɛ̀ dɔ.

20 Ɔ Davidi ò gbɛ̃́ pɔ́ kãaaa weɔnɛ: A Dii á Lua sáaukpa! Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ kãaaa weɔ Dii ń deziɔ
Lua sáaukpà, aa mipɛ̀lɛ aa kùlɛ Diiɛ, aa kùlɛ kíaɛ lɔ.

Salomɔɔ kpaa kía ũ

21 Kɛ́ gu dɔ̀ aa sa'ò Diiwa. Aa sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ òwà ń zuswanaɔ mɛ̀n ɔ̀aa sɔo ń
sãsakaoɔ mɛ̀n ɔ̀aa sɔo ń sãsa bɔlɔnaɔ mɛ̀n ɔ̀aa sɔo. Aa vɛ̃ɛ ɛ̀lɛwà aa sáaukpa sa'òwà dúuduu
Isaili píi pɔ́ ũ. 22 Gɔɔ bee aa pɔblè aa vɛ̃ɛmȉ Dii aɛ ń pɔna zɔ̃ɔ.

Ɔ aa Davidi nɛ́ Salomɔɔ kpaa kía ũ gbãa kȁȁ.* Aa aà kpà kía ũ Dii aɛ sa, ɔ̃ aa Zadoki dȉlɛ
sa'onkia ũ. 23 Ɔ Salomɔɔ zɔ̃̀lɛ kpalau a mae gbɛu kía pɔ́ Dii kpà ũ.† A gwea è mɛ́ Isaili bui
píi misȉilɛɛ̀. 24 Kíaɔ ń nɛgɔ̃naɔ ń kí Davidi nɛgɔ̃ɛɔ píi mikpà kí Salomɔɔwa. 25 Dii tò Salomɔɔ
zɔ̃ɔkɛ kȁȁ maamaa, Isaili bui píi wɛ́ è. Dii kíakɛgawi kpàwà, Isailiɔ kía pɔ́ dɔaaaɛ̀ɔ, an kee
i kaaàwao.

Davidi gaa

26 Yɛse nɛ́ Davidiá Isaili buiɔ píi kíaɛ. 27 A kɛ̀ kpalau wɛ̃̀ blaɛ, Hɛblɔ̃ wɛ̃̀ sopla, Yelusalɛũ
sɔ̃ wɛ̃̀ baakwi ń àaɔ̃o.‡ 28 A zikṺ táotaoɛ, ɔ̃ à gà. Ɔdeɛ mɛ́ a bɛɛɛ vȉ. Ɔ aà nɛ́ Salomɔɔ zɔ̃̀lɛ aà
gbɛu. 29 Kí Davidi yãkɛaɔ ku gu'ena Samuɛli taalau ń ãnabi Natã láo ń gu'ena Gada láo za
a daalɛawa e a midɛawa, 30 aà kpalablea yã́ɔ ń aà nɛgɔ̃nkɛyãɔ ń yã́ pɔ́ aà lɛ̀ɔ ń yã́ pɔ́ Isailiɔ
ń bùsu pɔ́ liaai kíaɔ lɛ̀ɔ.

* **29:22** 1Lad 23.1 † **29:23** 1Kia 2.12 ‡ **29:27** 2Sam 5.4-5

LADA PLAADE
Yá̰ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Láɛ bee Davidi nɛ́ Salomɔɔ kpalablea yá̰ bɔɔlɛkɛ̀wɛ̃ɛ (1-9). Bee gbɛa aà bui pɔ́ aa gɔ̰̀ Yudaɔ kía ũɔ e à gɛ̀ pɛ̀ò Nɛbukanɛza Yelusalɛũ siawa ń taańnɔ Babilonio (10-36).

Láɛ bee dɔ̀ɔ gbɛzã mɛ̀n plaɔ yá̰ gɛ̰̀ à Ɛzala lá ń Nɛɛmii láo kṵ̀ɛ. Bee lɛ́ owɛ̃ɛ wà Isailiɔ yãziɔ kyokɛ aɛ we, asa wekı̰̀i Pɛɛsiɔ kí Kilusi Yudaɔ gbà zɛ́ aa ɛa gɛ́ Lua kpɛ́ dɔi Yelusalɛũ.

Salomɔɔ ɔ̃nɔ gbɛaa
(1Kia 3.1-15, 10.26-29)

1 Davidi nɛ́ Salomɔɔ kpala zı̰́napɛ̀lɛ gíũgiũ, asa Dii aà Lua kuaànɔɛ, ɔ̃ à aà zɔ̃ɔkɛ kà̰fı̰
maamaa. 2 Salomɔɔ yãdı̰̀lɛ Isailiɔnɛ píi, gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔɔɔ dɔaanaɔ ń gbɛ̃ɔn basɔobasɔɔɔ
dɔaanaɔ ń yá̰kpalɛkɛnaɔ ń kíaɔ píi ń Isailiɔ uabeleɔ píi, 3 ɔ̃ à gɛ̀ńnɔ gulɛsı̰̀ pɔ́ wa bò Gabaɔ̃ɔ,
asa kpaaũkpɛ pɔ́ Dii zɔ̀blena Mɔizi kɛ̀ guwaiwaiu kú weɛ. 4 Davidi tò wà Dii kpagolo sɛ̀
yãa Kiliayaaliũ,* wà gɛ̀ò gu pɔ́ a kɛ̀kɛɛ̀u Yelusalɛũ, asa we à zwà̰akpɛ dɔ̀uɛ̀. 5 Mɔgotɛ̃ sa'okı̰̀i
pɔ́ Uli nɛ́ Bezalɛli, Hulu tɔũna pı̰̀† sɔ̃ a ku Gabaɔ̃ɔ Dii zwà̰akpɛ kpɛɛlɛ, ɔ̃ Salomɔɔ ń gbɛ̰́ pɔ́
kãaaapiɔ yãgbɛ̀awà we. 6 Salomɔɔ sɔ̰̀ kpaaũkpɛ sa'okı̰̀ipizi Dii aɛ, ɔ̃ à sa pɔ́ wı̰̀ a pɔ́ kátɛu à
tɛ́kũ òwà ń pɔ́ mɛ̀n ɔ̀aa sɔɔɔ. 7 Ɔ Lua bɔ̀ mɔ̀wà gwãası̰̀na à mɛ̀: Pɔ́ pɔ́ ń yei gbɛaa. 8 Salomɔɔ
wè Luawa à mɛ̀: N gbɛ̃kɛkɛ̀ ma mae Davidiɛ maamaaɛ, ɔ̃ n ma kpa kpalau aà gɛ̃ɛ ũ. 9 Dii
Lua, lɛ́ pɔ́ ń gbɛ̰̀ ma mae Davidiɛ kɛ sa, asa n ma dilɛ gbɛ̰́ pɔ́ aa dasi lán dṵ́nia bùsu'ũfãawaɔ
kía ũ.‡ 10 Ma gba ɔ̃nɔ ń dɔ̃ao sa, kɛ́ mà e dɔaaò gbɛ̰́piɔnɛ. Tó màa no kpelewa máli yá̰gɔ̃gɔ̃
n gbɛ̰́ dasipiɔnɛi?

11 Ɔ Lua òɛ̀: Lá yá̰ bee mɛ́ kú n sɔ̃u, mɛ́ ni ɔda ge àizɛɛ ge gawi ge n ibɛɛɔ gaa ge wɛ̃ni
gbà̰a gbɛaao, sema ɔ̃nɔ ń dɔ̃ao, kɛ́ ǹ e yá̰gɔ̃gɔ̃ ma gbɛ̰́ pɔ́ ma n dilɛ ń kía ũɛ beeɔnɛ, 12 má n
gba ɔ̃nɔ ń dɔ̃apio, mí ɛa mà n gba ɔda ń àizɛɛo ń gawio lɔ. Kí pɔ́ kú n ãae ge kí pɔ́ aɔ ku n
gbɛae a kanwao. 13 Ɔ Salomɔɔ bɔ̀ kpaaũkpɛ pɔ́ kú gulɛsı̰̀pia kı̰́i Gabaɔ̃ɔ, à tà Yelusalɛũ, ɔ̃ àlɛ
kible Isailiɔwa.

14 Salomɔɔ zı̰̀kasɔ̃goɔ ń sɔ̰́ɔ kà̰aa, aà sɔ̰́gopiɔ kà ɔ̀aa sopla (1.400), aà sɔ̰́ɔ sɔ̃ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
kuɛpla (12.000). Wı̰̀ aà sɔ̰́piɔ gwa aà sɔ̰́go wɛ̰́lɛɔ guu ń aà bɛ Yelusalɛũoɛ. 15 Kí tò á̰nusu ń
vuao di Yelusalɛũ lán gbɛwa, mɛ́ sɛdɛ lí pɔ́ wà kpɛdɔ̀ò dasi lán bɛ̀lɛ líwa sɛ̃u. 16 Salomɔɔ
sɔ̰́piɔ bɔ̀ Egipi§ ń Silisi bùsuoɛ. Kí laatanaɔ mɛ́ lùlu Silisi. 17 Aaı̰̀ sɔ̰́goɔ lúlu Egipi á̰nusu
kiloo soplaplaɛ, sɔ̰́ɔ sɔ̃ kiloo plapla taawa, ɔ̃ aaı̰̀ ɛa sɔ̰́piɔ yía Itiɔ ń Siliɔ kíaɔwa lɔ. 18 Ɔ
Salomɔɔ dı̰̀lɛ wà kpɛdɔ Diiɛ ń azı̰̀a bɛo.

2

Salomɔɔ Dii kpɛ́ sɔukɛa
(1Kia 5.15-32)

1 Salomɔɔ gbɛ̰́ɔ dà gbɛ'ãzı̰̀u gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basiiɔ̃ (80.000), a sɛ̀sɛnaɔ sɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo
lɛɛ bàaɔ̃kwi (70.000) ń ń dɔaanaɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ àaɔ̃ ń ɔ̀aa àaɔ̃o (3.600).

2 Ɔ à gbɛ̰́ɔ zı̰̀ Tii kí Hilaũwa à mɛ̀: Sɛdɛ líɔ kpá̰sãmɛɛ lá ń kpà̰sã ma mae Davidiɛ ɔ̃ à
bɛkpàòwa. 3 Málɛ kpɛdɔ Dii ma Luaɛ. Aà pɔ́ɛ, we waɔ tulaletikauɛ̀ tɛ́a, wiɔ pɛ̃ɛ kálɛɛ̀, wiɔ
sa pɔ́ wı̰̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ owà kɔɔ ń oosio ń ká̰mabogɔɔzı̰̀o ń mɔ dafu gɔɔɔ ń Dii wá Lua
dikpɛɔ. Ɔ Luapi dı̰̀lɛ Isailiɔnɛ aaɔ kɛ màa gɔɔpii. 4 Kpɛ́ pɔ́ málɛ dɔɛ̀pi zɔ̃ɔ, asa wá Lua zɔ̃ɔ dɛ
diiɔla píi. 5 N beeo dɛ́mɛ kpɛdɔaɛ̀ gbãa vı̰̀i? Asa musu a fɔ̃ aà sio, baa musumusu. Dɛ́n ma
ũ mà kpɛdɔɛ̀i, mɛ́ i kɛ àɔ dɛ aà gbagbakı̰̀i ũ bàasio.

* 1:4 2Sam 6.1-17 † 1:5 Bɔa 38.1-7 ‡ 1:9 Daa 13.16, 28.14 § 1:16 Iko 17.16

6 Bee yấi gɔ̃ide kpấsãmɛɛ aà zɨ̃kɛ ń vuao ń ấnusuo ń mɔgotẽo ń mɔsio ń wɔ̃ɔtẽnao ń bà
gàaluladeo ń babuunao ń wɛ̃̀sãkẽa pɔ́ɔwao, i zɨ̃kɛ Yelusalɛũ ń Yuda bùsuo ń gɔ̃ide pɔ́ ma
mae Davidi dɨ̃̀lɛmɛɛɔ. 7 Ǹ n Libã bùsu sɛdɛ líɔ kpấsãmɛɛ ń pɛ̃liɔ ń lí bɛɛɛde pãleɔ, asa má dɔ̃
kɛ́ n bùsu zɨ̃kɛnaɔ lizɔ̃ dɔ̃. Ma zɨ̃kɛnaɔ lí zɨ̃kɛ ń n zɨ̃kɛnaɔ, 8 aai lí kɛkɛmɛɛ dasidasi, asa kpɛ́
pɔ́ málɛ dɔpi, sema àɔ zɔ̃ɔ mɛ́ àɔ muaa ń kpɛ́eoo. 9 Má mase kpa n zɨ̃kɛna pɔ́ lɛ́ lizɔ̃piɔwa
koko ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do (200.000) ń naao koko ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do (200.000) ń vɛ̃ɛo sela
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao (20.000) ń nísio koko ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao (20.000).

10 Ɔ Tii kí Hilaũ lá kpɛ̀sã Salomɔɔɛ à mɛ̀: Kɛ́ Dii ye a gbɛ̃́ɔzi yấi, ɔ̃ à n kpa ń kía ũ. 11 Ǹ ɛ̀a
ò lɔ: Wà Dii Isailiɔ Lua pɔ́ musu ń zɨ̃́lɛo kɛ̀ sáaukpa! Asa à kí Davidi gbà nɛ́ ɔ̃nɔna pɔ́ dɔ̃a
ń wɛzẽo vɨ̃, ɔ̃ àlɛ kpɛdɔɛ̀ ń azɨ̃a bɛo. 12 Málɛ gɔ̃ide pɔ́ zɨ̃ dɔ̃ gbaɛnɛ, aà tɔ́n Hulaũ Abi. 13 Aà
daá Dã buiɛ, mɛ́ aà maeá Tii gbɛ̃́ɛ. Ǹ vua ń ấnusuo ń mɔgotẽo ń mɔsio ń gbɛo ń líɔ ń bà
gàaluladeo ń babuunao ń wɔ̃ɔtẽnao ń bàabaao zɨ̃ dɔ̃. Ǹ wɛ̃̀sãkẽa pɔ́ɔwa dɔ̃, mɛ́ zɨ̃ pɔ́ wa
dàɛ̀ píi ɨ̃̀ kɛɛ. Ǹli zɨ̃kɛ ń n ɔzɨ̃kɛnaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ dɛ n mae Davidi ɔzɨ̃kɛna ũ yãaɔ. 14 Kí, mase ń
naao ń nísio ń vɛ̃ɛ pɔ́ n a lɛgbɛ̃̀o kpấsã wápiɔ ń zɨ̃kɛnaɔnɛ, 15 wí Libã bùsu lí zɔ̃zɔ̃nɛ lá ń yei
lɛ́u, wí yeye wà gbɛ̃́ɔ zɨ̃ò ísiaa e Zope, ní taò Yelusalɛũ.

16 Salomɔɔ bɔ̀mɔ pɔ́ kú Isaili bùsuuɔ nào píi, aà mae Davidi gbɛ̃́ɔ naoa bàasi. Aa kà gbɛ̃ɔn
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basoplakwi ń àaɔ̃o ń ɔ̀aa àaɔ̃o (153.600). 17 Ǹ ń gbɛ̃ɛɔ dɨ̃̀lɛ gbɛ̀'ãnaɔ ũ gusɨ̃ɨ̃deu
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basiiɔ̃ (80.000), a sɛ̀sɛnaɔ sɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃kwi (70.000), an
dɔaana pɔ́ aaɔ wɛ́tɛ zɨ̃piziɔ sɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ àaɔ̃ ń ɔ̀aa àaɔ̃ɔɛ (3.600).

3

Salomɔɔ Dii kpɛ́ dɔa
(1Kia 6.1-38)

1 Ɔ Salomɔɔ nà Dii kpɛ́ boawa Mɔlia* gbɛ musu Yelusalɛũ, gu pɔ́ Dii bɔ̀ mɔ̀u a mae
Davidiwau. Davidi mɛ́ Yebusi bui Alauna pɔ́wɛngbɛ̃zɛpi dɨ̃̀lɛ kpɛ́pi dɔkɨ̃i ũ. 2 Ǹ nà zɨ̃piwa
a kpalablea wɛ̃̀ síiɔ̃de mɔ plaade gɔɔ plaade zɨ̃́ɛ. 3 Ɛ pɔ́ a bò Lua kpɛ́ pɔ́ ũ gbɛ̀a kà gɛ̀sɨ̃suu
bàaɔ̃, a yàasa bao. 4 Kpɛ́pi bilandaa vɨ̃, a yàasa sáa ń kpɛ́pioɛ gɛ̀sɨ̃suu bao, a lɛsɨ̃ kwi.

Ǹ vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ kpà kpɛ́pi guu. 5 Ǹ pɛ̃́ lipɛpɛɛɔ kpà kpɛɛlɛ gɨ̃wa, ɔ̃ à vua maa kùlɛwà. Ǹ
gɔ̃inakɛ̀wà lán daminaliɔwa ń mɔdaonaɔ. 6 Ǹ zãblè kpɛ́piwa ń gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ. Vuapi sɔ̃ à bɔ̀
Paavaiũɛ. 7 Ǹ vua kùlɛ kpɛ́pi balazaɔwa ń a kpɛɛlɛ líɔ ń a gɨ̃ɔ ń a bɔlɛ gbaɔ, mɛ́ à gɔ̃inakɛ̀
gɨ̃piɔwa lán malaika gɛ̀sɨ̃adeɔwa.

8 Ǹ luakukɨ̃i kɛ̀, a gbɛ̀a sáa ń kpɛ́pi yàasao gɛ̀sɨ̃suu bao, a yàasa bao. Ǹ vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ kùlɛwà
tɔnu bao. 9 Vua kusaɔ gbia dɛ kiloo kɨ̃nia. Ǹ vua kùlɛ kpɛa pɔ́ kú musuɔwa lɔ.

10 Ǹ li'à malaika gɛ̀sɨ̃adeɔ ũ mɛ̀n pla, a kpà ń vuao. 11-12 Malaikapiɔ gɛ̀sɨ̃a pooa, a gbɛ̀a
gɛ̀sɨ̃suu sɔ́sɔo, ampii gɛ̀sɨ̃suu baoɛ. Ado gɛ̀sɨ̃a gɛ̀ pɛ̀ gɨ̃wa le, ado pɔ́ pɛ̀ gɨ̃wa la, ɔ̃ an gɛ̀sɨ̃a
pɔ́ gɔ̃̀ɔ pɛ̀kɔ̃wa. 13 Malaikapiɔ gɛ̀sɨ̃aɔ poopooa màa e gɛ̀sɨ̃suu bao. Aa zɛa mɛ́ an aɛ dɔa
kpɛɛlɛ oi.† 14 Ǹ zwãa pɔ́ wa da tɛ̀ ń babuunao ń bà gàaluladeo ń wɔ̃ɔtẽnao ń bàabaao, ɔ̃ à
gɔ̃inakɛ̃̀wà lán malaika gɛ̀sɨ̃adeɔwa.‡

15 Ǹ mɔ̀pɛlɛ pɨ̃ mɛ̀n pla kpɛ́pi kpɛɛlɛ pɔ́ ũ. Ǹ pla píi lɛsɨ̃ gɛ̀sɨ̃suu bao plaplasaiɛ, a fùa lɛsɨ̃
sɔ̃ gɛ̀sɨ̃suu sɔ́sɔo. 16 Ǹ mɔdaonaɔ pɨ̃, ɔ̃ a fɨ̃ fùapiɔwa yàbaa ũ. Ǹ pɔ́ɔ pɨ̃ lán gbɛafu bɛɔwa mɛ̀n
basɔobasɔo, a dɔ̀dɔ mɔdaonapiɔwa. 17 Ǹ mɔpiɔ pɛ̀lɛ kpɛ́ kpɛɛlɛ ɔplaai ń zɛɛio. Ǹ tɔkpà ɔplaa
pɔ́ɛ Yakɛ̃,§ ɔzɛɛ pɔ́ sɔ̃ Bɔazu.*

* **3:1** Daa 22.2 † **3:13** Bɔa 25.18-20 ‡ **3:14** Bɔa 26.31 § **3:17** Bee mɛ̀ ɨ̃ ń zɛdɔ. * **3:17** Bee mɛ̀ gbãa kuwà.

4

Lua kpɛ́ pɔ́ɔ
(1Kia 7.23-51)

1 Salomɔɔ sa'okl̃i kɛ̀ ń mɔgotɛ̃o.* A gbȁa ń a yàasao gȁsl̃isuu baobao, a lɛsl̃i kwi. 2 A íkakl̃ii
bò bòoloo. A léla e a léle gȁsl̃isuu kwiɛ, a lɛsl̃i sɔo, a zɔ̃ɔ sɔ̃ baakwi. 3 A gɔ̃inakɛ̀ íkakl̃iipiwa
lán tùuɔwa, a l̃ia a léi zl̃ilɛ dɔ̀ɔ pla, gȁsl̃isuu dodo tùu mɛ̀n kwikwi. A íkakl̃iipi pl̃i sãnu ń tùu
gɔ̃inapioɛ. 4 Ikakl̃iipi di zuswana mɛ̀n kuɛplaɔwa. Zù mɛ̀n àaɔ̃ɔ mi dɔ gugbãntoo oi, mɛ̀n
àaɔ̃ɔ bɛ'aɛ oi, mɛ̀n àaɔ̃ɔ gɛɔmidɔkl̃ii oi, mɛ̀n àaɔ̃ɔ lɔ gukpɛ oi. Ikakl̃iipi di ń musu, ɔ̃ an pɔ̀ɔɔ
dɔdɔ guo. 5 Ikakl̃iipi gèele ɔtã doɛ, mɛ́ a swɑ̃́ dɛ lán ta swɑ̃́wa, lán tɔ̃́ɔngbelezl̃iwa. Galuba
zɔ̃ɔ lɛ ɔ̀aa do ń basɔoo í ɔ̃ ta sapi l̃i sí.
6 Ɔ à dàa pl̃i mɛ̀n kwi nɔ̀ɔpipibɔɔ ũ, a kàlɛ Lua kpɛ́ ɔplaa oi mɛ̀n sɔo, ɔzɛɛi mɛ̀n sɔo. Sa'onaɔ
l̃i dàapiɔ idada sa pɔ́ wl̃i a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ nɔ̀ɔwa. Sa'onapiɔ sɔ̃ aal̃i zu'o ń íkakl̃iipi íoɛ.†
7 A vua dau‡ pl̃i mɛ̀n kwi lá wà a kɛa dl̃ilɛwa. A kàlɛ Lua kpɛ́u, mɛ̀n sɔo ɔplaa oi, mɛ̀n
sɔo zɛɛi. 8 A táabũnu§ kɛ̀ mɛ̀n kwi, a kàlɛ Lua kpɛ́u, mɛ̀n sɔo ɔplaa oi, mɛ̀n sɔo zɛɛi. A ta
au'ɛlɛbɔɔ pl̃i ń vuao mɛ̀n basɔo. 9 A sa'onaɔ ua kpàné ń Lua kpɛ́ uadao ń a bɔlɛ gbaɔ, ɔ̃ à
mɔgotɛ̃ kùlɛ gbapiɔwa. 10 Ɔ à íkakl̃iipi dl̃ilɛ Lua kpɛ́ kpɛɛlɛ ɔplaa oi gɛɔmidɔkl̃ii oi ń gukpɛo
zãnguo. 11 A túfukabɔɔ ń pɛ́ɛluɔ ń ta au'ɛlɛbɔɔ pl̃i lɔ.
Màa Hulaũ Lua kpɛ́ zl̃i kɛ̀ kí Salomɔɔɛ, à a lɛkpàal̃i. Zl̃i pɔ́ a kɛ̀piɔn kɛ:
12 Mɔ̀pɛlɛɔ pla.
Fùa pɔ́ bɔ̀ lán lowa, a ku mɔ̀pɛlɛpiɔ musuɔ pla.
Mɔdaona pɔ́ à zãblèò fùapiɔwaɔ pla.
13 Gɔ̃ina pɔ́ a dɔ̀dɔ mɔdaonapiɔwa lán gbɛafu bɛɔwaɔ ɔ̀aa pla. A kɛ̀ dɔ̀ɔ plapla, à zãblèò
fùapiɔwa.
14 Tadibɔɔ ń a taɔ.
15 Ikakl̃ii do ń zuswana pɔ́ kú a zíɛɔ kuɛpla.
16 Túfukabɔɔ ń pɛ́ɛluɔ ń saaɔ ń a pɔkeleɔ píi.
Pɔ́ pɔ́ Hulaũ pl̃i kí Salomɔɔɛ Dii kpɛ́ pɔ́ ũɔ píi, a pl̃i ń mɔgotɛ̃ pɔ́ wa yɔ̀ɔoɛ. 17 Kí mɛ̀ wà kása
ń Yuudɛ̃ dȁna gl̃i pɔ́ kú Suko ń Zalɛtão zãnguoo. 18 Pɔ́ pɔ́ Salomɔɔ pl̃i ń mɔgotɛ̃opiɔ, wi yɔ̃
kiloowa wà a gbia dɔ̃̀o, kɛ́ a dasi kɛ̀ zài yɑ̃́i.
19 Salomɔɔ pɔ́ pɔ́ kú Lua kpɛ́ guuɔ pl̃i lɔ, tulaletikatɛakl̃ii pɔ́ wa kɛ̀ ń vuao ń vua táabũnu
pɔ́ wl̃i Dii pɛ̃ɛ kálɛwàɔ 20 ń dau pɔ́ wa pl̃i ń vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛoɔ ń a filia pɔ́ l̃iɔ naa luakukl̃ii aɛɔ lá
wa dl̃ilɛwa. 21 Wà gɔ̃inakɛ̀ daupiɔwa lán kɔpɛkl̃ii fùaɔwa. Wà a filiaɔ ń a kpàoɔ pl̃i ń vua
tɛ̃ɛtɛ̃ɛoɛ. 22 Vua filiadɛbɔɔ ń taɔ ń gɔ̃̀ɔnaɔ ń tàasoɔ ń kpɛa pɔ́ wl̃i mɛ luakukl̃ii gbaɔ ń kpɛɛlɛ
pɔ́ɔ.

5

1 Kɛ́ Salomɔɔ Dii kpɛ́ zl̃ipi kɛ̀ a làa píi, ɔ̃ à mɔ̀ ń vuao ń ɑ̃́nusuo ń pɔ́ pɔ́ a mae Davidi dl̃ilɛ
Lua pɔ́ ũɔ,* a kà Lua kpɛ́ làasiu.

Taa ń Dii kpagoloo a kpɛ́u
(1Kia 8.1-9)

2 Ɔ kí Salomɔɔ Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ sl̃isi Yelusalɛũ, an bui dɔaanaɔ ń ń uabeleɔ píi, aa mɔ Dii
bàakuańnɔ kpagolo† sɛ́ Davidi wɛ́lɛ Siɔna wà suò. 3 Ɔ Isailiɔ kȁaaaàzi ḿpii mɔ soplade
dikpɛgɔɔzl̃i. 4 Kɛ́ Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kà píi, ɔ̃ Levii buiɔ Dii kpagolopi sɛ̀ 5 ń kpaaũkpɛo ń Dii pɔ́
pɔ́ kú a guuɔ. Levii bui pɔ́ dɛ sa'onaɔ ũ mɛ́ pɔ́piɔ sɛ̀, 6 ɔ̃ kí Salomɔɔ ń Isaili pɔ́ kȁaaàziɔ
sa'ò ń sãɔ ń zuɔ kpagolopi aɛ. Pɔ́ pɔ́ à sa'òopiɔ dasi kɛ̀ zài, wi fɔ̃ nàoo. 7 Ɔ sa'onaɔ gɛ̃̀ ń
Dii bàakuańnɔ kpagoloo a kpɛ́u e kpɛa pɔ́ wl̃i mɛ luakukl̃ii. Aa dl̃ilɛ a dilɛkl̃ii we malaika

* 4:1 Bɔa 27.1-2 † 4:6 Bɔa 30.17-21 ‡ 4:7 Bɔa 25.31-40 § 4:8 Bɔa 25.23-30 * 5:1 2Sam 8.11 † 5:2 2Sam
6.12

gầsîadeɔ zíɛ. 8 Malaikapiɔ gầsîa poopooa gu pɔ́ kpagolo ń a sɛ́liɔ kuua. 9 A sɛ́lipiɔ gbầa,
wî a lɛ́ e kpɛ́pi kpɛɛlɛ, wîli e uao. Lípiɔ ku we e gbã. 10 Pɔe ku kpagolopi guuo, mɛ́ i kɛ
gbɛ̀ pɛ̀pɛɛ mɛ̀n pla pɔ́ Mɔizi dàu Olebu,‡ gu pɔ́ Dii mɛ̀ a bàa aɔ kú ń Isailiɔ ń bɔa Egipi gbɛa
bàasio.
11 Ɔ sa'onaɔ bɔ̀lɛ Dii kpɛ́u. Gɔɔ bee sa'ona gãli pɔ́ kú we gbãbɔ̀ ńzîaɛ píi kɔ̀. 12 Levii bui
pɔ́ dɛ lɛ̀sina ũɔ, Asafa ń Emanio ń Yedutuo ń ń nɛ́ɔ ń ń dãunaɔ sî píi sa'okîi gukpɛ oi ń
bàabaa pɔkasaɔ dadaa, aalɛ sɛ́sɛ̃naɔ lɛ́ ń mɔɔnaɔ ń domaɔ. Sa'on kầaepɛnaɔ kú ń guu lɔ
gbɛ̃ɔn basoolo. 13 Kầae'ɔ ń lɛo dàkɔ̃i lán pɔ mɛ̀ndowa, aalɛ Dii táasilɛ, aalɛ lɛ́mawà. Aalɛ
lɛsi ń kầaeɔ ń sɛ́sɛ̃naɔ ń pɔ́'ɔbɔn pãleɔ, aalɛ Dii táasilɛ aalɛ mɛ:
A maa, aà gbɛ̃kɛ láaa vîo.
Tɛlu Dii kpɛ́pi pà, 14 ɔ̃ sa'onaɔ i fɔ̃ gɛ̀ zîkɛi weo tɛlupi yấi, asa Dii gawi kpɛ́pi pàɛ.§

6

Salomɔɔ yã'oa gbɛ̃́ɔnɛ

1 Ɔ Salomɔɔ mɛ̀: Dii mɛ̀ áɔ ku tɛlu sia guuɛ.* 2 Ɔ a ò Diiɛ: Ma kpɛ́ lɛsîɛ bee dɔ̀nɛ kɛ́ ǹyɔ̃ kuu
gɔɔpiiɛ. 3 Ɔ à lìli aɛdɔ̀ bílawa à samaa'ònɛ́. 4 Ɔ à mɛ̀: Wà gbãakpa Dii Isailiɔ Luazi! A lɛgbɛ̀
ma mae Davidiɛ, ɔ̃ à kɛ̀ɛ̀ lá a òwa. Asa à mɛ̀† 5 za gɔɔ pɔ́ a a gbɛ̃́ɔ bɔ̀lɛ Egipi, i Isaili wɛ̃́lɛe dilɛ
wà kpɛdɔuɛo, mɛ́ i gbɛ̃e dilɛ a gbɛ̃́ Isailiɔ dɔaana ũo, 6 ɔ̃ à Yelusalɛũ dìlɛ kɛ́ a tɔ́ àɔ kuwà, mɛ́
à Davidi dìlɛ a gbɛ̃́ Isailiɔ dɔaana ũ.‡ 7 Kɛ́ ma mae Davidi ye kpɛdɔ Dii Isailiɔ Luaɛ, 8 ɔ̃ Diipi
òɛ̀ kpɛdɔaɛ kɛ́ a tɔ́ e àɔ kuwà làasoo pɔ́ a kɛ̀pi maaɛ, 9 ãma i kɛ aàpi mɛ́ a dɔɛo, aàzîa nɛ́e
mɛ́ a dɔɛ.§ 10 Dii kɛ̀ lá à lɛgbɛ̀ɛ̀wa, ɔ̃ ma gɔ̃ ma mae Davidi gɛ̃ɛ ũ, ma zɔ̃lɛ kpalau Isailiɔ guu,
lá Dii Isailiɔ Lua a lɛgbɛ̀wa, ɔ̃ ma kpɛ́pi dɔ̀ɛ̀, kɛ́ aà tɔ́ e àɔ kuwà yấi. 11 We ma Dii kpagolo
dìlɛu. Dii bàa kua ń a gbɛ̃́ Isailiɔ yấ kú a guu.

Salomɔɔ wabikɛa a gbɛ̃́ɔnɛ
(1Kia 8.22-53)

12 Salomɔɔ gɛ̀ zɛ̀ Dii gbagbakîi kpɛɛlɛ Isaili pɔ́ kãaaa weɔ wáa píi, ɔ̃ à ɔsɛ̀ musu plapla.
13 Salomɔɔpi gî́na bò yãa ń mɔgotẽo ua guoguoɛ. A gbầa ń a yàasao gầsîsuu sɔ́sɔɔɛ, a lɛsî
sɔ̃ àaɔ̃. Ɔ à dɛ̀dɛ gî́napiwa à kùlɛ a kosowa Isaili pɔ́ kãaaa weɔ aɛ, à ɔsɛ̀ musu 14 à mɛ̀: Dii
Isailiɔ Lua, gbɛ̃e muaannɔ musu ge zî́lɛo. N gbɛ̃kɛ guu n bàa kú ń n zɔ̀blena pɔ́ aa ku lá ń
yeiwa ń nɔ̀sɛmɛndooɔɛ. 15 N yấ pɔ́ n a lɛgbɛ̀ n zɔ̀blena ma mae Davidiɛ kɛ̀. N ò ń lɛ́o yãaɛ,
gbã sa ɔ̃ ń kɛ̀. 16 Tia kɛ́wa Dii Isailiɔ Lua, n lɛgbɛ̀ n zɔ̀blena ma mae Davidiɛ n mɛ̀, tó aà
buiɔ ńzîa kũa dɔ̃ mɛ́ aa ku lá ń yeiwa, aa n ikoyã kũa laaàwa, aaɔ zɔ̃lɛa kpalau Isailiɔ guu
gɔɔpiiɛ.* 17 Dii Isailiɔ Lua, to yấ pɔ́ ń ò n zɔ̀blena Davidiɛ kɛ sîana ũ sa. 18 Lua, ńyɔ̃ɔ kú ń
gbɛ̃nazînaɔ zî́lɛ la yãma yầ? Gwa, n bɛ pɔ́ kú musu ń gu pɔ́ kú musumusuo píi a fɔ̃ n sio,
belenkɛ kpɛ́ pɔ́ má dɔ̀nɛɛ bee sa.† 19 Dii ma Lua, mapi n zɔ̀blenawa wɛgwa, ní ma wabikɛa
ń ma sùuugbɛaamao sí. Swấsɛ wii pɔ́ mapi n zɔ̀blena málɛ lɛ́ma ń wabi pɔ́ málɛ kɛmaozi.
20 To n wɛ́ àɔ pɛa kpɛ́ɛ beewa gwãasîna ń fãanɛo, gu pɔ́ n mɛ̀ n tɔ́ aɔ kuwàɛ beepi. Wabi pɔ́
mapi n zɔ̀blena málɛ kɛ ń aɛo dɔa gupiwa ma. 21 Tó mapi n zɔ̀blena ge n gbɛ̃́ Isailiɔ aɛdɔ̀
guɛ beewa, mɛ́ wa wabikɛ̀ma, nìli wá wabikɛa si za n kúkîi musu, ní sùuukɛwanɔ.
22 Tó gbɛ̃́ tàaekɛ̀ a gbɛ̃́deeɛ, mɛ́ wa òɛ̀ aà mɛ á sî ń n tɔ́o, tó à mɔ̀ mɛ́ à mɛ̀ á sî ń n tɔ́o n
gbagbakîi kpɛɛlɛ kpɛ́ɛ beeu, 23 nìli síńnɔ kua za musu, ní ɔlɔnɛ́. Nìli yấgɔ̃gɔ̃ n zɔ̀blenaɔnɛ,
ní fîabo tàaedeɛ, aà yãkɛa i wi aà musu, ní tó yấ bɔ ń yãesaideo na, wí e dɔ̃ kɛ́ i yãe kɛo.

‡ **5:10** Iko 10.5 § **5:14** Bɔa 40.34-35 * **6:1** Soũ 18.11, 97.2 † **6:4** 2Sam 7.1-13 ‡ **6:6** 2Sam 7.4-11 § **6:9** 2Sam 7.12-13 * **6:16** 1Kia 2.4 † **6:18** Zîn 7.48-50

[24] Tó n gbɛ̃́ Isailiɔ ibɛɛɔ zĩblèmá duuna pɔ́ aa kɛ̀ yáĩ, mɛ́ aa tàńnɔ, mɛ́ aa ɛ̀a sùma aa n sisi,
tó aa wabikɛ̀ma aa sùuugbɛ̀ama kpɛ́ɛ beeu, [25] kua za musu nĩ́li síńnɔ, ní ń duuna kɛ̃́má,
ní suńnɔ bùsu pɔ́ ń kpà ń deziɔwaɛ beeu.
[26] Tó luabɛ gɔ̃̀ da wáiwai, lou lɛ́ mao kɛ́ aa duunakɛ̀nɛ yáĩ, tó aa aɛdɔ̀ guɛ beewa, aa
wabikɛ̀ma aa n sisi, mɛ́ aa mikɛ̃̀ ń duunaɔnɛ kɛ́ n ń wɛtã̀ yáĩ, [27] kua za musu nĩ́li síńnɔ,
ní ń duuna kɛ̃́má. Nĩ́li ń da zɛ́ maawa, ní tó lou ma bùsu pɔ́ ń kpà n gbɛ̃́ɔwa an pɔ́ ũɛ
beeu. [28] Tó nɔana ge gagyã kà bùsuɛ beeu, ge pɔ́wɛn gbɔ̃si ge pɔ́ fukpaa ge kwasutɛ̃ɔ ge
sɛ̃sɛwɛkwaɔ ge tó ibɛɛɔ koezɔ̃̀ ń wɛ̃́lɛezi ge tó músi ge gyã gɛ̀ńgu, [29] tó an gbɛ̃e yã́ pɔ́ a le dɔ̃̀
ń wã̀wã pɔ́ à̀lɛ kɛo, mɛ́ à ɔdɔ̀ kpɛ́ɛ bee oi, mɛ́ à wabikɛ̀ma à sùuugbɛ̀ama, [30] kua za musu
nĩ́li siaà̀nɔ. Nĩ́li sùuukɛaà̀nɔ, ní ĩ́aboɛ̀ aà yã̀kɛawa, asa ń aà nɔ̀sɛ dɔ̃. Mmɛ ń gbɛ̃́pii nɔ̀sɛ
dɔ̃. [31] Màa aaliɔ vĩ́akɛnɛ, aaɔ ku lá ń yeiwa e ń wɛ̃ni lɛ́u bùsu pɔ́ ń kpà ń deziɔwaɛ beeu.
[32] Tó bɔ̀mɔ pɔ́ dɛ n gbɛ̃́ Isaili bui ũo bɔ̀ bùsu zà̃zã̀u à mɔ̀ n tɔ́ zɔ̃ɔ yáĩ ń n ikoyão ń n ɔ pɔ́
poaa yã́o, tó à aɛdɔ̀ kpɛ́ɛ beewa à wabikɛ̀ma, [33] kua za musu nĩ́li siaà̀nɔ, ní yã́ pɔ́ a gbɛ̀ama
kɛɛ̀, kɛ́ dṹnia bui píi e n tɔ́ dɔ̃, aai vĩ́akɛnɛ, lá n gbɛ̃́ Isailiɔ ì kɛnɛwa, aaiɔ dɔ̃ kɛ́ n tɔ́ kú kpɛ́
pɔ́ má dɔ̀ɛ beewa.
[34] Tó n gbɛ̃́ɔ bɔ̀lɛ gɛ̀ zĩkai ń ń wɛ̀lɛɔ zĩlau, gu pɔ́ n ń zĩ́u píi, tó aa aɛdɔ̀ wɛ̃́lɛ pɔ́ ń dĩ̀lɛɛ bee ń
kpɛ́ pɔ́ má dɔ̀nɛɛ beeowa, mɛ́ aa wabikɛ̀ma, [35] kua za musu nĩ́li síńnɔ sùuu pɔ́ aa gbɛ̀ama
yã́ musu, ní tó yã́ bɔńnɔ na. [36] Tó aa duunakɛ̀nɛ, lá gbɛ̃e ku à gí duunakɛio, mɛ́ n pɔ pàńzi
n ń ná ń wɛ̀lɛɔnɛ ń ɔzĩ, mɛ́ aa tàńnɔ ń bùsuu zĩ̀zɔɔ ũ bùsu zà̃zã ge a kã̃ina guun nò, [37] tó aa
nɔ̀sɛlĩ̀lɛ bùsu pɔ́ aalɛ zɔblepiu, mɛ́ aa ɛ̀a sùuugbɛ̀ama we aa mɛ̀ wà duunakɛ̀, wà tàaekɛ̀,
wà yã̀vã̀ikɛ̀, [38] tó aa ɛ̀a sùma ń nɔ̀sɛmɛndoo ń pɔeão píi za bùsu pɔ́ wà tàuńnɔ, aalɛ zɔbleu,
tó aa aɛdɔ̀ bùsu pɔ́ ń kpà ń deziɔwa ń wɛ̃́lɛ pɔ́ ń dĩ̀lɛo ń kpɛ́ pɔ́ má dɔ̀nɛɛ beeowa, mɛ́ aa
wabikɛ̀ma, [39] kua za musu nĩ́li síńnɔ sùuu pɔ́ aa gbɛ̀ama yã́ musu, ní tó yã́ bɔńnɔ na, ní
sùuukɛ ń n gbɛ̃́ pɔ́ aa duunakɛ̀nɛɔ.
[40] Tia kɛ́wa ma Lua, to n wɛ́ à̀ɔ pɛa guɛ beewa, ní swã́sɛ wabi pɔ́ wa su kɛma lai.
[41] Dii Lua, pila su n kúkĩ́i sa,
mpi ń n gbã̀a kpagoloo.
Dii Lua, to gbɛ̃́ɔ suabaa à̀ɔ dɔ n sa'onaɔ sɔ̃wa,
to n yã̀manaɔ pɔnakɛ n maa yáĩ.
[42] Dii Lua, ńsu bɔ kía pɔ́ ń kpà kpɛo.
To gbɛ̃kɛ pɔ́ ń kɛ̀ n zɔ̀blena Davidiɛ yã́ à̀ɔ dɔngu.‡

7

Dii kpɛ́ sakɛ̃a
(1Kia 8.62-66)

[1] Kɛ́ Salomɔɔ wabikɛ̀ a làa, tɛ́ bɔ̀ luabɛ à sù sa pɔ́ a ò pɔ́ɔwa à tɛkũ̀, ɔ̃ Dii gawi kpɛ́pi pà.*
[2] Sa'onaɔ i fɔ̃ gɛ̀uo, Dii gawi pɔ́ kpɛ́pi pà yáĩ. [3] Kɛ́ Isailiɔ tɛ́pi sua è ń Dii gawipio a kpɛ́ musu,
aa wùlɛ ń gbɛɛu aa misĩ̀ilɛɛ̀, aa Dii sáaukpà aa mɛ̀:
A maa, aà gbɛ̃kɛ láaa vĩ́o.
[4] Ɔ kí ń gbɛ̃́piio sa'ò Diiwa. [5] Kí Salomɔɔ sa'òwà ń zuɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao ń plao (22.000) ń
sã̃ɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basoolo (120.000). Màa kí ń gbɛ̃́piio Dii kpɛ́ sakɛ̃̀. [6] Sa'onaɔ zɛa ń zɛkĩ́i, mɛ́
Levii buiɔ ku we, aalɛ Dii sáaukpa ń pɔ́'ɔbɔna pɔ́ kí Davidi kɛ̀, à Dii táasilɛ̀ɔ̀ɔ à mɛ̀:
Aà gbɛ̃kɛ láaa vĩ́o.
Sa'on kã̀aepɛnaɔ kú ń aɛ, mɛ́ Isaili bui píi gɔ̃̀ sĩ́a. [7] Salomɔɔ gbã̀bɔ̀ ua pɔ́ kú Dii kpɛ́ kpɛɛlɛɛ,
ɔ̃ à sa pɔ́ wĩ́ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ̃ ò we ń pɔ́wɛn gbao ń sáaukpaa sa'obɔ nísio, asa sa'okĩ́i pɔ́
a kɛ̀ ń mɔgotɛ̃o i fɔ̃ pɔ́piɔ sĩ́ píio. [8] Zĩbeezĩ Salomɔɔ ń Isailiɔ píi aa dikpɛkɛ̀ e gɔɔ sopla. Wa

‡ **6:42** Soũ 132.8-11 * **7:1** Lev 9.23-24

dasi maamaaɛ, wà bɔ̀ za Amata bɔlɛi e à gɛ̀ pɛ̀ Egipi zɛ́ swawa. 9 A gɔɔ swaaɔ̃de zɨ̃́ wà kɔ̃
kɨ̀aa, asa wà sa'okɨ̃i sakɛ̃a dikpɛkɛ̀ gɔɔ soplaɛ, ɔ̃ wà ɛ̀a wà Lákpɛdɔa dikpɛkɛ̀ gɔɔ sopla lɔ.
10 Mɔ soplade gɔɔ bao ń àaɔ̃ode zɨ̃́ ɔ̃ à ń kɛ̃́, aa tà ń bɛ ń pɔnao. An pɔ kɛ̀na yã̀maa pɔ́ Dii kɛ̀
Davidi ń Salomɔɔo ń a gbɛ̃́ Isailiɔnɛ yã́ musu.

Dii bɔ mɔa Salomɔɔwa
(1Kia 9.1-9)

11 Kɛ́ Salomɔɔ Dii kpɛ́ mɨ̀dɛ ń azɨ̀a bɛo ń zɨ̀ pɔ́ a pɔ dɔwà à kɛ Dii kpɛ́u ń a bɛpio, a làa píi,
12 ɔ̃ Dii bɔ̀ mɔ̀wà gwã̀asɨ̃na, a òɛ̀: Ma wabi pɔ́ ń kɛ̀a mà, ma guɛ bee dɨ̀lɛ ma kpɛ́ pɔ́ wàli
sa'oua ũɛ.
13 Tó ma musu zɛ́ tà mɛ́ lou lɛ́ mao, ge tó ma kwaɔ gbàɛwá, aalɛ á bùsu pɔ́ɔ ble, ge tó ma
gagyã̀kà ma gbɛ̃́ɔgu, 14 tó ma gbɛ̃́ pɔ́ ma tɔ́ kúmápiɔ ńzɨ̀a bùsa, aalɛ wabikɛa, aalɛ ma aɛya,
aalɛ ń zɛ́ vã̀iɔ tó, kua za musu má sɨ́ńnɔ, mí ń duuna kɛ̃́má, mí ń bùsu gba aafia. 15 Ma wɛ́
iɔ pɛa guɛ beewa, mí swã́sɛ wabi pɔ́ wàlɛ kɛui. 16 Ma kpɛ́ɛ bee sɛ̀ má dɨ̀lɛ ma pɔ́ ũɛ, kɛ́ ma
tɔ́ e àɔ kuwà gɔɔpii. Ma wɛ́ iɔ pɛwà, ma pɔ iɔ dɔwà gɔɔpii.
17 Mpi sɔ̃, tó ń tɛmazi lá n mae Davidiwa, mɛ́ ń yã́ pɔ́ má dɨ̀lɛnɛɔ kũa ń ma yã̃'onɛɔ, mɛ́
ńlɛ ma ɔtondɔkɨ̃i gwa, 18 má n zɔ̃lɛa kpalau zɛdɔ, lá ma a lɛgbɛ̃̀ n mae Davidiɛwa, ma mɛ̀ aà
buiɔ aaɔ zɔ̃lɛa kpalau Isailiɔ guu gɔɔpiiɛ.† 19 Tó a bɔ ma kpɛ sɔ̃, tó a pã̀kpà ma ikoyã̀ɔ ń yã́
pɔ́ má dɨ̀lɛɛ́ɔzi, mɛ́ a gɛ lɛ́ zɔble dii pã̀leɔnɛ, álɛ ń sisi, 20 má á bɔlɛ bùsu pɔ́ má kpàwáuɛ, mí
gí kpɛ́ pɔ́ má dɨ̀lɛ ma pɔ́ ũpizi, i gɔ̃ láanipɔ ũ, bui píi i yã̀adaò. 21 Baa ń kpɛ́pi lɛsɨ̃kɛo, a yã́ a
di gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ weɔwa, aa mɛ: Bɔ́ yã́ mɛ́ tò Dii kɛ̀ bùsuɛ bee ń kpɛ́ɛ beeoɛ màai?‡ 22 Wi onɛ́:
Kɛ́ aa pã̀kpà Dii ń deziɔ Lua pɔ́ ń bɔ́lɛ Egipizi yã́iɛ. Aa zɛ̀ ń dii pã̀leɔ, aa ń sisi aa zɔblɛ̀nɛ́ɛ.
Bee mɛ́ yã́piɔ ɨ̀nɛ́ píi.

8

Salomɔɔ yã́ kɨ̃niɔ
(1Kia 9.10-28)

1 Salomɔɔ Dii kpɛ́ ń azɨ̀a kpɛ́o dɔ̀ wɛ̃̀ baoɛ. A gbɛa 2 à wɛ̃́lɛ pɔ́ Hilaũ kpàwaɔ kɛ̀kɛ kàlɛ, ɔ̃ a
kpà Isailiɔwa, aa zɔ̃̀lɛu. 3 A gɛ̀ ń zɨ̀o Amata Zoba, ɔ̃ a sɨ̃̀. 4 A Tamɔɔ pɔ́ kú guwaiwaiu kɛ̀kɛ
kàlɛ lɔ ń kũ̀sũakalɛwɛ̃lɛ pɔ́ a kàlɛ Amata bùsuuɔ. 5 A Bɛtoloni Musu ń Bɛtoloni Zɨ̃́lɛo kɛ̀kɛ
kàlɛ wɛ̃́lɛ bɨ̃́ideɔ ũ. Bɨ̃́ipiɔ bɔlɛ gbaɔ ń gbã́aɔ vɨ̃̀. 6 Màa a kɛ̀ Baalata ń wɛ̃́lɛ pɔ́ a kũ̀sũa kálɛuɔ
píi ń wɛ̃́lɛ pɔ́ aà sɔ̃́goɔ kuuɔ. Kpɛ́ pɔ́ a ye dɔ Yelusalɛũ ń Libã̀o ń bùsu pɔ́ àlɛ kiblewàɔ píi, a
dɔ̀.
7 Bui pɔ́ dɛ Isaili ũoɔ: Itiɔ, Amɔlɛɔ, Pɛliziɔ, Iviɔ ń Yebusi kɔ̃naɔ píi, 8 gbɛ̃́ pɔ́ Isailiɔ i ń
midɛoɔ, an bui pɔ́ gɔ̃̀ ń bùsuupiɔ ɔ̃ Salomɔɔ ń dá zɔzɨ̀u, ɔ̃ aaɨ̀ɔ zɨ̀kɛ màa e ń a gbã̀o. 9 I Isailiɔ
da zɔzɨ̀piuo. Ampiɔ ɔ̃ à ń dílɛ a zɨ̀gɔ̃ɔ ń a kía deeɔ ń a gbɛ̃́ɔ dɔaanaɔ ń a zɨ̀kasɔ̃godeɔ ń a sɔ̃deɔ
ũ. 10 An gbɛ̃́ɔ mɛ́ zɨ̀ pɔ́ kí Salomɔɔ lɛ́ kɛpi gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũ lɔ, aa gbɛ̃on ɔ̀aa do ń blakwioɛ.
11 Salomɔɔ bɔ̀ Davidi wɛ̃́lɛu ń a nɔ Falaɔ̃ɔ nɛnɔɛo, à mɔ̀aànɔ kpɛ́ pɔ́ a dɔ̀ɛu, asa à mɛ̀: Ma
napi a e àɔ ku Isailiɔ kí Davidi bɛo, asa gu pɔ́ Dii kpagolo gɛ̃̀u a kua adoaɛ. 12 Salomɔɔ ɨ̀ɔ
sa pɔ́ wɨ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o Dii gbagbakɨ̃i pɔ́ a bò Dii kpɛ́ bilandaa kpɛɛlɛwa. 13 Iɔ o lá gu
lɛ́ dɔ lá Mɔizi dɨ̀lɛ wà owa ń kã́mabogɔɔzɨ̀ pɔ́ɔ ń mɔ dafu pɔ́ɔ ń dikpɛ mɛ̀n àaɔ̃ pɔ́ wɨ̀ kɛ wɛ̃ ń
wɛ̃o pɔ́ɔ, Kàaso dikpɛ ń Pɔkɛkɛ dikpɛo ń Lákpɛdɔa dikpɛo.* Màa à Dii kpɛ́ yã́ɔ kɛ̀ lá à kũ̀wa.
14 A sa'on gã̀liɔ dɨ̀lɛdilɛ baade ń a zɨ̀o lá a mae Davidi òwa. A Levii bui kɨ̃niɔ dɨ̀lɛdilɛ lɔ, an
gbɛ̃ɛɔ lí dɔaa ń Dii táasilɛao, an gbɛ̃ɛɔ lí dɔ sa'onaɔlɛ ń zɨ̀ pɔ́ aalɛ kɛ lá gu lɛ́ dɔo. A ń gbɛ̃ɛɔ
dɨ̀lɛ bɨ̃́ibɔlɛdɔ̃anaɔ ũ gã ń gão, bɔlɛ ń bɔlɛo, asa màa Lua gbɛ̃́ Davidi ò. 15 Sa'onaɔ ń Levii

† 7:18 1Kia 2.4 ‡ 7:21 2Kia 25.9 * 8:13 Bɔa 23.14-17

buiɔ i bɔ yā́ pɔ́ kí dl̀lɛnɛ́e kpɛo, baa làasi yā́. 16 Wà zl̀ pɔ́ Salomɔɔ dànɛ́ kɛ̀ píiɛ, za gɔɔ pɔ́ wà
Dii kpɛ́ ɛ̃ kpàlɛ e wà gɛ̀ a ml̀dɛò. Màa wà Dii kpɛ́ dɔ̀ wa làa.

17 Kí Salomɔɔ gɛ̀ Ɛziɔ̃gɛbɛɛ ń Elatao Ɛdɔũ bùsuu ísia saɛ. 18 Hilaũ a gode pɔ́ ísia dɔ̃ɔ zl̀wà ń
gó'ilɛnaɔ, ɔ̃ aa dà ísiaa sãnu ń Salomɔɔ gbɛ̃́ɔ. Aa gɛ̀ Ofii aa vua nàaa we tɔnu gɛ̃o ń mɛ̀ndoo,
ɔ̃ aa sùò kí Salomɔɔɛ.

9

Seba bùsu nɔɛ kia mɔa Salomɔɔ gwai
(1Kia 10.1-13)

1 Kɛ́ Seba bùsu nɔɛ kía* Salomɔɔ bao mà, ɔ̃ à mɔ̀ aà lɛ́i à gwa Yelusalɛũ ń yā́ zl̀'ũ laawào. A
kà ń a l̀waɔ dasidasi ń pɔ́ gl̀nanaɔ ń vuao zɔ̃ɔzɔ̃ɔ ń gbɛ̀ bɛɛɛde pɔ́ yiongo sɛaɔ, ɔ̃ à gɛ̀ Salomɔɔ
kl̀i à yā́ pɔ́ kú a nɔ̀sɛ guu faai bòaànɔ píi. 2 Salomɔɔ yā́ pɔ́ a làwaɔ bɔɔlɛkɛ̀ɛ píi. A kee poloa
i aà fuo. 3 Kɛ́ nɔɛ kíapi Salomɔɔ ɔ̃nɔyã mà, mɛ́ à kpɛ́ pɔ́ a dɔ̀ è 4 ń blɛ pɔ́ l̀ bleo ń aà l̀waɔ
gweao ń aà bɛ zl̀kɛnaɔ kuao ń ń pɔkasaɔ ń vɛ̃ɛbɔlɛnaɔ ń ń pɔkasaɔ ń sa pɔ́ a ò Dii uaɔ, yā́pi
dl̀wà, ɔ̃ aà lɛ́ gɔ̀ ɛlɛa. 5 Ɔ a ò kíɛ: N yãkɛaɔ ń n ɔ̃nɔ bao pɔ́ má mà za ma bùsuuoá sl̀anaɛ.
6 Mi n yā́piɔ sio e ma gɛ kaò la, tia ɔ̃ ma wɛsl̀ɛ sa. Wi n ɔ̃nɔ zɔ̃ɔ yã'omɛɛ píio fá! N dɛ lá ma
n bao màa. 7 Minadeɔn n gbɛ̃́ɔ ũ, n l̀wa pɔ́ aal̀ɔ kunnɔ gɔɔpii aal̀ swãdɔ n ɔ̃nɔyãiɔ! 8 Wà Dii
n Lua sáaukpa, asa n yā́ kàaàguɛ, ɔ̃ à n kpa kpala pɔ́ a dl̀lɛu kía ũ. Kɛ́ n Lua ye Isailiɔzi, l̀ɔ
zɛńnɔ gɔɔpii yā́ mɛ́ tò à n kpa ń kía ũ, kɛ́ ǹ yā́gɔ̃gɔ̃nɛ́ a zɛ́wa. 9 Ɔ à kía gbà vua tɔnu síiɔ̃ ń
pɔ́ gl̀nanaɔ dasidasi ń gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ. Pɔ́ gl̀nana pɔ́ à kí Salomɔɔ gbàpiɔ zɔ̃ɔ, gbɛ̃e i mɔoɛ̀ à kà
màa lɔo.
10 Hilaũ gó'ilɛna pɔ́ sù ń Ofiio ń vuaoɔ sù ń lí bɛɛɛdeo maamaa ń gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ lɔ. 11 Kí Dii
kpɛ́ ń azl̀a kpɛ́o pɔ́ɔ kɛ̀ò, mɛ́ à mɔɔnaɔ ń kúuɔ kɛ̀ò lɛ̀sinaɔnɛ lɔ. Wi mɔ́ ń lípi buio à kà màa
lɔo, wi wɛsiɛ beewa lɔo e gbã.
12 Pɔ́ pɔ́ Seba bùsu nɔɛ kía yei, a gbɛ̀a kí Salomɔɔwa, ɔ̃ à aà gbà. A gbadàɛ̀ dɛ pɔ́ pɔ́ à
mɔ̀oɛa. Ɔ nɔɛpi ɛ̀a tà a bùsuu ń a l̀waɔ.

Salomɔɔ àizɛɛɔ
(1Kia 10.14-25, 11.41-43)

13 Vua pɔ́ Salomɔɔ l̀ɔ e wɛ̃ ń wɛ̃oɔ l̀ ka tɔnu bao ń àaɔ̃o, 14 falu pɔ́ tagɛnaɔ ń laatanaɔ l̀ bɔɛ̀
bàasi. Laalubu kíaɔ ń bùsu gbãadeɔ l̀ mɔɛ̀ ń vuao ń ā́nusuo lɔ. 15 A sɛ̀ngbao zɔ̃ɔ kɛ̀ ń vua
pɔ́ wa gbɛ̃̀gbɛ̃o mɛ̀n ɔ̀aa do, an baade gbia kiloo àaɔ̃'aaɔ̃ ń kl̀nioɛ. 16 A sɛ̀ngbao nɛ́naɔ kɛ̀ò
lɔ, an baade gbia ye kai kiloo plapla. A sɛ̀ngbaopiɔ kàlɛ kpɛ́ pɔ́ wl̀ mɛ Libã Líkpɛu. 17 Kí a
kiblekila zɔ̃ɔ kɛ̀ ń wesa swaao, ɔ̃ à vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ kùlɛwà. 18 Kl̀lapi dɛdɛkl̀i vl̀, a gbápɛkl̀iɔ sooloɛ,
mɛ́ à gbadibɔ kɛ̀ kl̀lapiwa ń vuao. A gȁsl̀dikl̀iɔ vl̀, nɔ̀ɔmusu pɔ́ wa kɛ̀ɔ zɛzɛ gȁsl̀dikl̀ipiɔ saɛ.
19 Nɔ̀ɔmusu kɛapiɔ zɛzɛ gbápɛkl̀ipiɔwa plapla ɔplaai ń zɛɛo, apii kɛ̀ kuɛpla. Wi kl̀lapi taa
kɛ bùsueu yãao. 20 Kí Salomɔɔ imibɔɔá vuaɛ píi. Kpɛ́ pɔ́ wl̀ mɛ Libã Líkpɛ pɔ́ɔ píiá vua
tɛ̃ɛtɛ̃ɛɛ, ā́nusu pɔe ku weo, asa wl̀li ā́nusu dilɛ pɔe ũ Salomɔɔ gɔɔo.
21 Kí ísia gó'ilɛnaɔ l̀ɔ daa ísiaa ń Hilaũ gbɛ̃́ɔ. Wɛ̃̀ àaɔ̃ ń wɛ̃̀ àaɔ̃o ɔ̃ aal̀ɔ su ń vuao ń ā́nusuo
ń wesa swaao ń gbaũɔ ń bã bui maaɔ. 22 Kí Salomɔɔ àizɛɛ ń a ɔ̃nɔo zɔ̃ɔ dɛ dū́nia kíaɔ pɔ́a
píi. 23 Dū́nia kíaɔ zɛwɛ̀ɛlɛ píi wà wɛsi Salomɔɔlɛ, wi swā́sɛ ɔ̃nɔ pɔ́ Lua dàɛ̀ aà sɔ̃uzi. 24 Wɛ̃ ń
wɛ̃o wl̀ɔ mɔɛ̀ baade ń a gbao: Ā́nusu pɔ́ɔ, vua pɔ́ɔ, ulaɔ, gɔ̃kɛbɔɔ, pɔ́ gl̀nanaɔ, sɔ̃́ɔ ń a baonaɔ.
25 Salomɔɔ sɔ̃́ pɔ́ l̀ gó gálɛɔ kɛ̃́ɛ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ɛ (4.000), a pɔ́ wl̀ dikpɛɔ sɔ̃ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
kuɛpla (12.000). Aa ku sɔ̃́go wɛ̃́lɛɔ guu ń aà bɛ Yelusalɛũo. 26 Sɛa za Uflatai ń Filitɛ̃ bùsuo e
à gɛ̀ pɛ̀ Egipi bùsu lɛ́wa, ɔ̃mɛ bùsupiɔ píi kía ũ.† 27 Kí tò ā́nusu di Yelusalɛũ lán gbɛwa, mɛ́
sɛdɛ lí pɔ́ wà kpɛdɔ̀ò dasi lán bɛ̀lɛ líwa sɛ̃u. 28 Salomɔɔ sɔ̃́piɔ bɔ̀ Egipi‡ ń bùsu pãleɔɛ.

* 9:1 Mat 12.42 † 9:26 Daa 15.18 ‡ 9:28 Iko 17.16

29 Yɑ̃́ pɔ́ Salomɔɔ kɛ̀ za a daalɛawa e a midɛawa kĩni kú ãnabi Natã taalau ń Silo gbɛ̃́
Ahia ãnabikɛlao ń gu'ena Ido wɛ́pungu pɔ́ a è Nɛba nɛ́ Yeloboaũ yɑ̃́ musu láo. 30 Salomɔɔ
mɛ́ Isaili buiɔ píi kía ũ Yelusalɛũ e wɛ̃̀ bla. 31 Kɛ́ à gà, wà aà vĩ̀ a mae Davidi wɛ̃́lɛu, ɔ̃ aà nɛ́
Lɔbɔaũ zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

10

Isailiɔ bɔa Lɔbɔaũ kpɛ
(1Kia 12.1-24)
1 Lɔbɔaũ gɛ̀ Sikɛũ, asa wekĩi Isaili bui píi gɛ̀u aà kpái kpalau. 2 Kɛ́ Nɛba nɛ́ Yeloboaũ a
baomà, à sù ń Egipio. Wekĩi a kuu za gɔɔ pɔ́ à tilɛ̀ Salomɔɔɛ. 3 Wà aà sĩsi, ɔ̃ à gɛ̀ Lɔbɔaũ
lè ń Isaili buiɔ píi aa ɗɛ̀: 4 N mae zĩ gbãa dàwɛ̃ɛ pãsĩpãsĩ. Mpi sɔ̃, zĩ gbãa ń aso gbia pɔ́ a
dĩwɛ̃ɛpio lao, wí misiilɛnɛ. 5 Ɔ a wèmá à mɛ̀: E gɔɔ àaɔ̃, í ɛa mɔ́. Ɔ aa tà.
6 Kí Lɔbɔaũ yɑ̃́pi kpàlɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ aa dɛ a mae Salomɔɔ ĩwa ũɔ gɛ̃zĩ à mɛ̀: Yɑ̃́ kpele á è a
maa mà a zɑ̃́ sí gbɛ̃́piɔwai? 7 Ɔ aa wèwà aa mɛ̀: Tó n maakɛ̀nɛ́, n yɑ̃́ a káńgu. Tó n yãmaa
zãsĩmá, aaɔ dɛ n zɔ̀blenaɔ ũ gɔɔpiiɛ. 8 Ɔ Lɔbɔaũ gĩ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ lɛdama mai, à gɛ̀ yɑ̃́pi kpàlɛ a
ĩwa ɛ̀waaso pɔ́ aa nɛblè sãnuɔ gɛ̃zĩ. 9 A ń lá à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ aa òmɛɛ mà zĩ gbãa pɔ́ ma mae
dànɛ́ laonɛ́piɔ, yɑ̃́ kpele á è a maa wà a zɑ̃́simái? 10 Ɔ ɛ̀waasopiɔ wèwà wà mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ aa
ònɛ n mae aso gbia dĩnɛ́, laonɛ́piɔ, onɛ́ n ɔnɛnzãna gèele dɛ n mae gbɔ̃ua. 11 N mae aso
gbia dĩnɛ́, mpi sɔ̃ ńyɔ̃ asopi kɑ̃́fĩnɛɛ. N mae ń wɛtɑ̃̀ ń flão, kási flàala lɛde ɔ̃ ńyɔ̃ ń wɛtãò.
12 A gɔɔ àaɔ̃de zĩ́ Yeloboaũ ń Isailiɔ ɛ̀a mɔ̀ Lɔbɔaũ lè ḿpii, lá a ònɛ́ à mɛ̀ aa ɛa mɔ gɔɔ àaɔ̃
gbɛawa. 13 Ɔ kí gĩ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ lɛdama mai, à yãpãsĩ ònɛ́. 14 A ònɛ́ lá ɛ̀waasoɔ lɛdàwawa à mɛ̀:
Aso gbia ma mae dĩɛ́, mapi sɔ̃ má asopi kɑ̃́fĩɛ́ɛ. Flã ɔ̃ ma mae á wɛtɑ̃̀ò, mapi sɔ̃, flàala lɛde
ɔ̃ má á wɛtãò. 15 Beewa kí i Isailiɔ yãmao, asa yɑ̃́pi bɔ̀ Lua kĩ́iɛ, kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ a dà ãnabi Ahia,
Silo gbɛ̃́ɛ, a ò Nɛba nɛ́ Yeloboaũɛ e kɛ yɑ̃́i.
16 Kɛ́ Isailiɔ è kí gĩ ń yãmai, aa ɗɛ̀:
Wá bàa kú ń Davidioo,
wá lɛ́ kú Yɛse nɛ́ yɑ̃́uo,
á Isailiɔ, á baade tá a bɛ!*
Davidi buiɔ, à laaidɔ á bɛwa!
Ɔ Isailipiɔ tà ń bɛ. 17 Isaili pɔ́ kú Yuda wɛ̃́lɛ guuɔ ɔ̃ Lɔbɔaũ gɔ̃̀ ń kía ũ ńtɛ̃ɛ. 18 Kí Lɔbɔaũ zɔɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔ Adonilaũ zĩ̀ Isailiɔwa, ɔ̃ aa aà pàpa ń gbɛo wa dɛ̀. Ɔ kí Lɔbɔaũ fɛ̀lɛ ń wãao, à sĩ a
sɔ̃́go guu à bàalɛ̀ tà Yelusalɛũ. 19 Beewa Isailiɔ gĩ Davidi buiɔzi e ń a gbão.

11

1 Kɛ́ Lɔbɔaũ kà Yelusalɛũ, à Yudaɔ kɑ̃̀aa ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ. Zĩgɔ̃piɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do
baosaiɛ (180.000). Ɔ aalɛ gɛ́ zĩkai ń Isailiɔ, kɛ́ aa e Lɔbɔaũ kpa kpalapiu lɔ. 2 Ɔ Dii yɑ̃'ò Lua
gbɛ̃́ Semaiaɛ à mɛ̀: 3 O Yudaɔ kí Salomɔɔ nɛ́ Lɔbɔaũɛ ń Isaili pɔ́ kú Yuda bùsuu ń Bɛ̃yãmɛɛ
bùsuoɔnɛ 4 ma Dii ma mɛ̀ aasu gɛ́ zĩkai ń ń gbɛ̃́ Isailiɔo. An baade tá a bɛ, asa yɑ̃́ pɔ́ kɛ̀pi bɔ̀
ma kĩ́iɛ. Ɔ aa yɑ̃́ pɔ́ Dii ònɛ́ mà aa tà, aai gɛ́ Yeloboaũwa ń zĩo lɔo.

Lɔbɔaũ gbãakɑ̃́fĩa Yudaɔnɛ
5 Lɔbɔaũ ĩɔ ku Yelusalɛũ, ɔ̃ à bĩ́ibò Yuda bùsu wɛ̃́lɛeɔzi:
6 Bɛtɛlɛũ, Etaũ, Tekoa,
7 Bɛzuu, Soko, Adulaũ,
8 Gata, Malesa, Zifi,
9 Adolaiũ, Lakisi, Azeka,
10 Zɔla, Ayaloni ń Hɛblɔ̃o.

---

* **10:16** 2Sam 20.1

Wɛ̃lɛ bĩide pɔ́ kú Yuda bùsuu ń Bɛ̃yãmɛɛ bùsuoɔn we. 11 A gbãa kȁfi wɛ̃́lɛpiɔnɛ, à zi̋gɔ̃
dɔaanaɔ kàlɛu ń pɔblea kȕsũao ń nísio ń vɛ̃ɛo. 12 A sɛ̀ngbaoɔ ń sɔ̃naɔ kàlɛkalɛ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo
píi, à gbãa kȁfi wɛ̃́lɛpiɔnɛ maamaaɛ. Màa Yuda bùsu ń Bɛ̃yãmɛɛ bùsuo dɛò aà pɔ́ ũ.
13 Sa'ona ń Levii bui kȉni pɔ́ kú Isaili bùsu gupiiuɔ zɛ̀aànɔ. 14 Levii buiɔ ń dã́dãkɛkȉiɔ
ń ń wɛ̃́lɛɔ tò we aa sù Yuda bùsuu ń Yelusalɛũo, asa Yeloboaũ ń a buiɔ i weiné aaɔ dɛ Dii
gbàgbanaɔ ũ lɔo. 15 Gbɛ̃pãlɛɔ ɔ̃ à ń dílɛ gulɛsi̋ pɔ́ a bòɔ gbàgbanaɔ ũ aa sa'o tã́aɔwa ń gáaena
pɔ́ a pȉɔ. 16 Isaili bui píi gbɛ̃́ pɔ́ aa zɛ̀ò ń sɔ̃u wà Dii Isailiɔ Lua kȉi wɛɛlɛɔ pɛ̀lɛńzi Yelusalɛũ,
kɛ́ aa e Dii ń deziɔ Lua gbagba yȃi. 17 Aa Yuda bùsu zɛ̀dɔ, aa Salomɔɔ nɛ́ Lɔbɔaũ gbà gbãa
wɛ̃̀ àaɔ̃, kɛ́ aa Davidi ń Salomɔɔo tufasɛ̀ yȃi.

Lɔbɔaũ daɛɔ

18 Lɔbɔaũ Yelimɔ nɛ́ Maalata, Davidi tɔũna sɛ̀ nɔ ũ. Aà da tɔ́n Abihaili, Ɛliabu nɛ́, Yɛse
tɔũnaɛ. 19 Nɛgɔ̃ɛ pɔ́ a ȉaànɔɔn kɛ: Yeusi, Semalia ń Zahaũo. 20 Maalata gbɛa ɔ̃ à Abisaloũ
tɔũna Maaka sɛ̀, ɔ̃ à Abia ń Ataio ń Zizao ń Selomio ȉò. 21 Lɔbɔaũ ye Abisaloũ nɛ́ Maakapizi
dɛ a nɔ kȉniɔ ń nɔ pɔ́ i mɛ́sɛdilɛnɛ́oɔla píi. A nɔsɛ̀ bao plasaiɛ, nɔ pɔ́ i mɛ́sɛdilɛnɛ́oɔ sɔ̃ bàaɔ̃.
A nɛgɔ̃ɛɔ ȉ baakwi plasaiɛ, nɛnɔɛɔ sɔ̃ bàaɔ̃.
22 Lɔbɔaũ dȉlɛ Maaka nɛ́ Abia mɛ́ aɔ dɛ kía ũ aà gbɛ̃́ɔ guu, kɛ́ aà zɔ̃lɛ a gbɛu yȃi. 23 A
ɔ̃nɔsɔpɛ̀lɛ a nɛgɔ̃ɛ kȉnipiɔnɛ, à ń dílɛdilɛ wɛ̃́lɛ bĩide pɔ́ kú Yuda bùsu ń Bɛ̃yãmɛɛ bùsuoɔ guu
píi. A kȕsũakɛ̀nɛ́ maamaa, mɛ́ à nɔsɛ̀sɛnɛ́ dasidasi.

12

Sisaki lɛ́lɛa Yelusalɛũwa
(1Kia 14.25-31)

1 Kɛ́ Lɔbɔaũ zĩ́napɛ̀lɛ kpalau mɛ́ à gbãakȕ, à pãkpà Dii ikoyãi, aàpi ń a gbɛ̃́ɔ píi. 2 Kí
Lɔbɔaũ kpalablea wɛ̃̀ sɔode guu ɔ̃ Egipiɔ kí Sisaki mɔ̀ lɛ̀lɛ Yelusalɛũwa, kɛ́ aa bɔ̀ Dii kpɛ
yȃi. 3 A mɔ̀ ń sɔ̃́goɔ mɛ̀n ɔ̀aa soolo (1.200) ń sɔ̃deɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bàaɔ̃ (60.000). Aà zi̋gɔ̃
pɔ́ bɔ̀aànɔ Egipiɔ lɛ́ vȉo ń Libiiɔ ń Sukiɔ ń Etiopiɔ. 4 A Yuda bùsu wɛ̃́lɛ bĩideɔ si̋ e à gɛ̀ pɛ̀
Yelusalɛũwa.
5 Ɔ ãnabi Semaia mɔ̀ Lɔbɔaũ ń Yudaɔ kía pɔ́ kãaaa Yelusalɛũ Sisaki yȃiɔ lɛ̀ a ònɛ́: Dii mɛ̀
a pãkpàazi. Ayãmɛto á pãkpaázi sɔ̃, í á na Sisakiɛ a ɔzi̋. 6 Ɔ Yuda kíaɔ ń kípio ńzi̋a bùsa aa
mɛ̀: Dii maa! 7 Kɛ́ Dii è aa ńzi̋a bùsa, à yã'ò Semaiaɛ à mɛ̀: Lá aa ńzi̋a bùsa, má ń midɛo,
má tó aa bɔkȉi e tia. I kɛ Sisaki sabai ɔ̃ má mɛ aà pɔkũmabɔbɔmɛɛ Yelusalɛũwao. 8 Ǹ beeo
aa zɔbleɛ̀, kɛ́ aa e zɔbleamɛɛ dɔ̃kɔ̃ɛ ń zɔblea dṹnia kíaɔnɛo.
9 Kɛ́ Egipiɔ kí Sisaki lɛ̀lɛ Yelusalɛũwa, à Dii kpɛ́ àizɛɛɔ ń kibɛ pɔ́ɔ nàaa, à vua sɛ̀ngbao pɔ́
Salomɔɔpiɔ sɛ̀lɛ píi. 10 Ɔ kí Lɔbɔaũ sɛ̀ngbaopiɔ gɛ̃ɛ pi̋ ń mɔgotɛ̃o, a nà dɔai pɔ́ aaȉɔ a bɛ zɛ́
dɔ̃́aɔ dɔaanaɔnɛ ń ɔzi̋. 11 Tó kí lɛ́ gɛ́ Dii ua, dɔaipiɔ ȉ gɛaànɔ ń sɛ̀ngbaopiɔ kũa. Tó dɔaipiɔ sù,
aai̋ ɛa kálɛ ń kpɛ́u. 12 Dii pɔ wèe Lɔbɔaũwa, kɛ́ à azi̋a bùsa yȃi, ɔ̃ i aà kɛ kɛ́lɛkɛlɛo. Yudaɔ
yãeɔ maa.
13 Kí Lɔbɔaũ a gbãa kȁfi Yelusalɛũ, aà kpala lɛ́ gɛ́. A kpalablè a wɛ̃̀ bla ń mɛ̀ndoode guuɛ,
ɔ̃ à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ gɛ̃o ń plao, wɛ̃́lɛ pɔ́ Dii dȉlɛ Isaili bui píi wɛ̃́lɛɔ guu, kɛ́ a tó àɔ
kuwà. Lɔbɔaũ da tɔ́n Naama, Amɔni buiɛ. 14 A yãvãikɛ̀, asa i zɛò a sɔ̃u à Dii kȉi wɛɛlɛo.
15 Lɔbɔaũ yãkɛaɔ za a daalɛawa e a midɛawa ku ãnabi Semaia taalau ń gu'ena Ido láo.
Lɔbɔaũ ń Yeloboaũo aaȉɔ zi̋ka ń kɔ̃o gɔɔpiiɛ. 16 Kɛ́ Lɔbɔaũ gà, wà aà vȉ Davidi wɛ̃́lɛu, ɔ̃ aà
nɛ́ Abia zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

13

Yudaɔ kí Abia
(1Kia 15.1-8)

[1] Yeloboaũ kpalablea wɛ̃ bao plasaide guu ɔ̃ Abia gɔ̃ Yudaɔ kía ũ, [2] à kɛ̀ báawa Yelusalɛũ
wɛ̃ àaɔ̃ɛ. Aà da tɔ́n Maaka, Gibɛa gbɛ́ Uliɛli tɔũnaɛ.

Abia ń Yeloboaũo aaì̃ɔ zì̃ka ń kɔ̃oɛ. [3] Abia gɛ̀ zì̃lau ń zì̃gɔ̃ na maaɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa
pla (400.000). Ɔ Yeloboaũ bɔ̀ zì̃'ɔpòoaàzi ń gɔ̃sa gbãaɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa síiɔ̃ (800.000).
[4] Ɔ Abia dɛ̀dɛ Zemalaiũ gbɛ pɔ́ kú Ɛflaiũ bùsu gusì̃sì̃deuwa à mɛ̀: Yeloboaũ ń Isailiɔ píi, à
ma yãma. [5] Á dɔ̃ kɛ́ Dii Isailiɔ Lua Davidi ń aà buiɔ kpà kpalau aa kible Isailiɔwa gɔɔpiio
lé? Dii bàakuaaànɔ lɛ́ vì̃o. [6] N beeo Nɛba nɛ́ Yeloboaũ, Davidi nɛ́ Salomɔɔ ì̃wae bɔ̀ a diipi
kpɛ. [7] Gbɛ̃pã giaeɔ kã̀aaaàzi, aa gbãamɔ̀ Salomɔɔ nɛ́ Lɔbɔaũɛ gɔɔ pɔ́ a dɛ ɛ̀waasona ũ, a yã́ɔ
yáasi dɔ̃o, aà gbãa i ka à gínɛ́o. [8] Tia kɛ́wa ápiɔ sɔ̃ a zɛò à gi Davidi bui pɔ́ Dii kpà kpala
pɔ́ a dì̃lɛuɔnɛ. Á zì̃gɔ̃ɔ dasi maamaa, mɛ́ vua gáaena pɔ́ Yeloboaũ pì̃ɛ́ dii ũɔ kúánɔ. [9] A Dii
gbàgbana Levii buiɔ ń Levii bui kì̃niɔ yà, ɔ̃ a azì̃a sa'onaɔ dì̃lɛ lá buipãleɔ ì̃ kɛwa. Gbɛ́ pɔ́
mɔ̀ ń gáaenao ń sãsakaoɔ mɛ̀n sopla ɔ̃mɛ ì̃ gɔ̃ pɔ́ pɔ́ dɛ Lua ũo gbàgbana ũ.

[10] Wápiɔ sɔ̃, Dii mɛ́ wá Lua ũ, wi pãkpaaàzio. Sa'ona pɔ́ aaì̃ zì̃kɛ Diiɛɔ mɛ́ Aalona buiɔ ũ,
ɔ̃ Levii buiɔ ì̃ dɔńlɛ. [11] Aaì̃ɔ sa pɔ́ wì̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o Diiwa lá gu lɛ́ dɔ kɔɔ ń oosio, aaì̃ɔ
tulaletikaɛ̀ tɛ́a. Aaì̃ pɛ̃ɛ kálɛ táabũnu gbãlɛsaiwa, aaì̃ vua dau filiaɔ nana oosi ń oosio.
Wámɛ wá Dii wá Lua yãdilɛaɔ kũa, ápiɔ sɔ̃ ɔ̃ a pãkpàaàzi. [12] Lua kúwanɔ wá dɔaana ũ.
Aà gbàgbanaɔ mɛ́ aa zì̃kawii dɔwá ń kã̀aepɛao. Isailiɔ, ásu zì̃ka ń Dii á deziɔ Luaoo, asa a
bɔ́ánɔ nao.

[13] Yeloboaũ zì̃gɔ̃ɔ gbàɛ aa lɔɔlɛ Yudaɔzi ń kpɛ. Aàpi ń a gbɛ́ɔ kú ń aɛ, mɛ́ lɔɔlɛnapiɔ kú ń
kpɛ. [14] Kɛ́ Yudaɔ lì̃li, ɔ̃ aa è wàlɛ sumá kpɛ ń aɛo píi, ɔ̃ aa wiilɛ̀ Diiwa. Sa'onaɔ lɛ́ kã̀aepɛ, [15] ɔ̃
Abia ń Yuda zì̃gɔ̃ɔ kúkuakɛ̀. Kɛ́ aa kúkuakɛ̀, ɔ̃ Lua tò aa Yeloboaũ ń Isaili zì̃gɔ̃ɔ fù. [16] Gɔɔ
pɔ́ aalɛ bàalɛnɛ́, ɔ̃ Lua ń nánɛ́ ń ɔzì̃. [17] Ɔ Abia ń a gbɛ́ɔ Isailiɔ kɛ̀ kɛ́lɛkɛlɛ, an zì̃gɔ̃ na maa
pɔ́ gàgaɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa pla ń basɔooɛ (500.000). [18] Yudaɔ Isailiɔ bùsa gɔɔ bee, aa
gbãamɔ̀nɛ́, kɛ́ aa sɔ̃kpàlɛ Dii ń deziɔ Luazi yã́i.

[19] Abia pɛ̀lɛ Yeloboaũ zì̃gɔ̃ɔzi, ɔ̃ à ń wɛ́lɛeɔ sì̃má, Bɛtɛli ń Yesanao ń Ɛfɔ̃nɔo ń zɔ̃ɛwia pɔ́
liaaiɔ. [20] Yeloboaũ i dɔkɔ̃wa Abia gɔɔ lɔo, ɔ̃ Dii aà lɛ̀ a dɛ̀.

[21] Abia gbãa kã̀fì̃. Aà nɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosaiɛ, aà nɛgɔ̃ɛɔ bao ń plao, nɛnɔɛɔ sɔ̃ gɛ̃o ń mɛ̀ndoo.
[22] Abia yã́ kì̃niɔ ku ãnabi Ido taalau, yã́ pɔ́ a kɛ̀ɔ ń yã́ pɔ́ a òɔ píi. [23] Abia gà, ɔ̃ wà aà vì̃
Davidi wɛ́lɛu, ɔ̃ aà nɛ́ Asa zɔ̃lɛ aà gbɛu. Aà gɔɔ bùsu ku kílikiliɛ e wɛ̃ kwi.

14

Yudaɔ ki Asa
(1Kia 15.11-12)

[1] Kí Asa yã́zɛde pɔ́ Dii a Lua yei kɛ̀. [2] A tã́a sa'okì̃iɔ gbòo, à gulɛsì̃ pɔ́ wa bòɔ dàaì̃, à
gbɛ̀pɛlɛɔ wì̃wi, à Asetaati líɔ zɔ̃zɔ̃. [3] Ɔ a ò Yudaɔnɛ aa Dii ń deziɔ Lua kì̃i wɛɛlɛ, aaiɔ aà
ikoyã ń aà yãdilɛaɔ kũa. [4] A gulɛsì̃ pɔ́ wa bò Yuda wɛ́lɛɔ guu dàaì̃, à tulaletikatɛakì̃iɔ gbòo,
ɔ̃ bùsu gɔ̃ dɔdɔa aà gɔɔ. [5] Kɛ́ bùsu gɔ̃ dɔdɔa màa, ɔ̃ à Yuda bùsu wɛ́lɛ bì̃ideɔ kɛ̀kɛ kàlɛ. Gbɛ̃e
i zì̃kaaànɔ gɔɔ beeo, asa Dii tò à ì̃ampakì̃i ɛ̀ɛ. [6] A ò Yudaɔnɛ: Bùsu da wá pɔ́ ũ gbã, asa
wa Dii wá Lua kì̃i wɛ̀ɛlɛɛ. Wà wɛ́lɛpiɔ kɛkɛ kálɛ, wí bì̃i liai ń gugwakì̃i lɛsì̃ɔ a musu ń bɔlɛ
gbaɔ ń a gbã́ao. Wa aà kì̃i wɛ̀ɛlɛɛ, ɔ̃ a tò wa ì̃ampakì̃i è gupiiu. Ɔ aa wɛ́lɛpiɔ kɛ̀kɛ kàlɛ, aalɛ
namableu.
[7] Kí Asa Yuda zì̃gɔ̃ɔ vì̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do ń basɔoo (300.000), baade ń a sɛ̀ngbao
zɔ̃ɔo ń a sɔ̃nao. A Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ vì̃ zì̃gɔ̃ɔ ũ lɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do ń basiiɔ̃o (280.000),
baade ń a sɛ̀ngbao nɛ́nao ń a sáo. Ampii gɔ̃sa gbãaɔnɛ.

[8] Etiopi gbɛ́ Zela bɔ̀ lɛ́ mɔ́ ń zì̃gɔ̃ gbɛ̃ɔn miliɔ̃ doɔ (1.000.000) ń sɔ̃́goɔ mɛ̀n ɔ̀aa do ń basɔoo
(300), aa mɔ̀ e Malesa. [9] Kí Asa bɔ̀ gɛ̀ daiaàlɛ, ɔ̃ aa zì̃'ɔpòokɔ̃i Zefata guzulɛu Malesa saɛ.
[10] Ɔ kí Asa lɛzù Dii a Luazi à mɛ̀: Dii, gbɛ̃e muaannɔ à dɔ gbãasaidelɛ gbãade wáao. Dii

wá Lua, dɔwálɛ, asa ḿmɛ wa sɔ̃kpàlɛnzi. Wa mɔ zi̋kai ń gbɛ̃́ dasidasiɛ beeɔ ń n tɔ́oɛ. Dii, ḿmɛ ń wá Lua ũ, ńsu to gbɛ̃nazi̋na gbãamɔnɛo.
11 Ɔ Dii tò Asa ń Yudaɔ Etiopiɔ fù. Kɛ́ aalɛ bàalɛ, 12 ɔ̃ Asa ń a zi̋gɔ̃ɔ pɛ̀má e Gelaa. Aa
Etiopipiɔ dɛ̀dɛ dasidasi, ɔ̃ an gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ɔ i fɔ̃ fɛ̀lɛńnɔ lɔo, asa Dii ń a zi̋gɔ̃ɔ ń tɔ̀ɔsɔmpaɛ. Ɔ
Yudaɔ ń pɔ́ɔ nàaa dúuduu. 13 Aa lɛ̀lɛ wɛ̃́lɛ pɔ́ liaa Gelaaziɔwa, asa Dii tò vi̋a wɛ̃́lɛpideɔ kũ̀,
ɔ̃ Yudaɔ wɛ̃́lɛpiɔ pɔ́ɔ nàaa píi, asa wɛ̃́lɛpiɔ pɔ́ɔ dasi. 14 Aa lɛ̀lɛ pɔdãnaɔ bòoɔwa lɔ, ɔ̃ aa ń sãɔ
ń ń yiongoɔ nàaa tàò Yelusalɛũ.

15

Ki̋ Asa azi̋a kpaa Luawa
(1Kia 15.13-16)

1 Lua Nisi̋na dɛ̀dɛ Odede nɛ́ Azaliawa, 2 ɔ̃ à bɔ̀ gɛ̀ dai Asalɛ a ò̀ɛ: Ki̋ Asa ń Yudaɔ ń Bɛ̃yãmɛɛ
buiɔ, à ma yãma ápii. Dii kúánɔ, tó a zɛaànɔ. Tó a aà ki̋i wɛ̀ɛlɛ, á aà e. Tó a pãkpàaàzi sɔ̃,
a pãkpaázíɛ. 3 Isailiɔ ku Lua si̋ande sai a gɔɔplakɛ̀, sa'on yãdanɛdeɔ kuo, ikoyãɔ kuo. 4 An
taasikɛa guu aa ɛ̀a sù Dii ń Luawa, aa aà ki̋i wɛ̀ɛlɛɛ, ɔ̃ aa aà è. 5 Gɔɔ bee gɛa ge sua náai vi̋o,
dṹnia buiɔ píi kú gili zɔ̃ɔ guuɛ. 6 Bui ń buio kɔ̃ tɔ̀ɔsɔmpa, wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo kɔ̃ dɛ̃ɔnzɔ̃, kɛ́ Lua
i̋adàmá ń taasi píio yãi. 7 Ápiɔ sɔ̃ à sɔ̃dilɛ, ásu tó á ɔ gɔ̃ dɔázio, asa á a yãkɛa asea e.
8 Kɛ́ Asa ãnabikɛyã pɔ́ ãnabi Azalia, Odede nɛ́ ò mà, à sɔ̃di̋lɛ, ɔ̃ à tãa pɔ́ kú Yuda bùsuu
ń Bɛ̃yãmɛɛ bùsuoɔ wòlɛwolɛ píi ń pɔ́ pɔ́ kú Ɛflaiũ bùsu gusi̋si̋de wɛ̃́lɛ pɔ́ a si̋ɔ guuɔ. A Dii
gbagbaki̋i pɔ́ kú Dii kpɛ́ bilandaa aɛ kɛ̀kɛ, 9 ɔ̃ à Yudaɔ ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ kã̀aa píi ń Ɛflaiũ bui
pɔ́ mɔ̀ zɔ̃̀lɛ ń guuɔ ń Manase buiɔ ń Simɛɔ buiɔ, asa wa è Dii aà Lua kuaànɔɛ, ɔ̃ wà bɔ̀lɛ Isaili
bùsuu dasidasi, wà mɔ̀ nàwà.
10 Ki̋ Asa kpalablea wɛ̃̀ gɛ̃ode mɔ àaɔ̃de guu ɔ̃ aa kã̀aa Yelusalɛũ. 11 Zi̋beezi̋ aa sa'ò Diiwa
ń pɔ́ pɔ́ aa nàaa aa sùòeɔ, zù mɛ̀n ɔ̀aa àaɔ̃ ń basɔoo (700) ń sãɔ mɛ̀n ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sopla
(7.000). 12 Aa lɛgbɛ̃̀ aa mɛ̀ wà Dii ń deziɔ Lua ki̋i wɛɛlɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo, ń sɔ̃ iɔ kuwà. 13 Gbɛ̃́
pɔ́ gi̋ Dii Isailiɔ Lua ki̋i wɛɛlɛi à gàɛ, nɛ́fɛ̃nɛnan nò, gbɛ̃zɔ̃ɔn nò, gɔ̃ɛn nò, nɔɛn nò. 14 Aa lɛ́pi
gbɛ̃̀ Diiɛ ń kɔ̃fi̋ gbãao ń pɔna wiio ń kã̀aepɛao ń kuupɛaoɛ. 15 Yuda bùsudeɔ pɔ kɛ̀na lɛ́ pɔ́
wa gbɛ̃̀pi yãi, asa aa lɛ́pi gbɛ̃̀ ń nɔ̀sɛmɛndooɛ. Aa aà ki̋i wɛ̀ɛlɛ ń pɔeão, ɔ̃ aa aà è, ɔ̃ a tò aa
i̋ampaki̋i è gupiiu.
16 Ki̋ Asa a dazi Maaka bɔ̀ kíakɛu se, kɛ́ à Asetaati lí pɔ́ Lua ye a gi̋yãio pɛ̀lɛ yãi. Ki̋ Asa
lípi zɔ̃̀ a pàa kɛ́lɛkɛlɛ, ɔ̃ à tɛsɔ̃̀wà Sedɔ̃ guzulɛu. 17 A azi̋a kpà Diiwa e a wɛ̃ni lɛ́uɛ, ãma i e
gulɛsi̋ pɔ́ wa bò sa'oki̋i ũ Isaili bùsuuɔ dàai̋ píio. 18 A vua ń ãnusuo ń pɔpãle pɔ́ aàpi ń a
maeo di̋lɛ Dii pɔ́ ũɔ sɛ̀lɛ kàlɛ Dii kpɛ́u. 19 Zi̋ kuo e aà kpalablea wɛ̃̀ bla sɔosaideu.

16

Ki̋ Asa kpalablea yã́ gbɛzãɔ
(1Kia 15.17-24)

1 Ki̋ Asa kpalablea wɛ̃̀ bla síiɔ̃saide guu ɔ̃ Isailiɔ ki̋ Baasa mɔ̀ lɛ̀lɛ Yuda bùsuwa, ɔ̃ àlɛ
bi̋ibo Lamai, kɛ́ gbɛ̃e suli bɔ ge àli gɛ̃ Yudaɔ ki̋ Asa bùsuuo yãi. 2 Ɔ ki̋ Asa ãnusu ń vua pɔ́
kú Dii kpɛ́ làasiuɔ sɛ̀lɛ ń pɔ́ pɔ́ kú a bɛ làasiuɔ, à gbɛ̃́ɔ zi̋ò Sili bùsuu Bɛnadada pɔ́ lɛ́ kible
Damasiwa à mɛ̀: 3 Wà lɛdoũkɛ, lá ma mae ń n maeo kɛ̀ yãawa. A ãnusu ń vuaon kɛ. Lɛdoũ
pɔ́ ń vi̋ ń Isailiɔ ki̋ Baasao gboo, i gomala ń a zi̋gɔ̃ɔ. 4 Ɔ Bɛnadada lɛdoũkɛ̀ ń Asao, à a zi̋gɔ̃ɔ
gbàɛ aa gɛ́ lɛ́lɛi Isaili wɛ̃́lɛɔwa. Aa Iyoni si̋ ń Dão ń Abɛli Bɛmaakao ń Nɛfatali bui wɛ̃́lɛ pɔ́
wi̋ kũ̀sũa kálɛuɔ píi. 5 Kɛ́ Baasa a baomà, à bi̋iboa Lamai tò à kã́mabò ń zi̋pio. 6 Ɔ ki̋ Asa
mɔ̀ ń Yudaɔ píi, aa Lama gbɛɔ ń lí pɔ́ Baasa lɛ́ bi̋iboɔ̀ɔ sɛ̀lɛ à gɛ̀ bi̋ibòò Gɛbai ń Mizipao.

7 Zĩbeezĩ gu'ena Anani mɔ̀ Yudaɔ kí Asa lè, a ɔ̀ɛ̀: Lá n sɔ̃kpàlɛ Siliɔ kíazi, ni sɔ̃kpalɛ Dii n
Luazio, Siliɔ kía zĩgɔ̃ɔ pĩlimaɛ. 8 Etiopi ń Libiio zĩgɔ̃ɔ ń ń sɔ̃́goɔ ń sɔ̃deɔ dasi fá! Ké n sɔ̃kpàlɛ
Diizi, i ń nanɛ n ɔzĩo lé? 9 Asa Dii ì wétɛ dṹniazi píiɛ, ké à e gbãa kã́fĩ gbɛ̃́ pɔ́ aa ńzĩa nàɛ a
ɔzĩɔnɛ. N sɔũkɛkɛ̀ɛ we fá! Za gbã waɔ zĩkannɔɛ. 10 Ɔ kí Asa pɔ pà gu'enapizi à aà dàkpɛu,
ké aà za fɛ̃̀aàzi yã́ pɔ́ a ò yã́i. Gɔɔpi kí Asa wétɛ̃amɔ̀ gbɛ̃́ɔnɛ maamaaɛ.
11 Kí Asa yãkɛaɔ ku Yudaɔ ń Isaili kíaɔ ladau za a daalɛawa e a midɛawa. 12 Aà kpalablea
wɛ̃̀ bla mɛ̀ndosaide guu ɔ̃ gyã aà lè a gbálaɔwa. Aà gyãpi pãsĩ, ãma i Dii kĩ́i wɛɛlɛo, sema
ɛsɛdeɔ. 13 Aà kpalablea wɛ̃̀ bla ń mɛ̀ndoode guu ɔ̃ à gà. 14 Wà aà gɛ wùlɛ wúlɛkĩi pɔ́ wà pɔ́
gĩnana bui píi ń tulaleti bui yãalɛaɔ wĩawa, ɔ̃ wà aà vĩ̀ mia pɔ́ wa yɔ̃̀ɛ̀ Davidi wɛ́lɛu. Wà tɛ́
zɔ̃ɔ kà, wà pɔ́piɔ kàu aà gɛ̀ kpɛlaa yã́i.

17

Yudaɔ kí Yosafa

1 Aà nɛ́ Yosafa zɔ̃̀lɛ aà gbɛu, ɔ̃ à sɔukɛ̀ Isailiɔ yã́ musu. 2 A zĩgɔ̃ɔ kàlɛkalɛ Yuda bùsu wɛ́lɛ
bĩ́ideɔ guu píi, mɛ́ à gudɔ̃akĩiɔ dĩlɛdilɛ Yuda bùsuu ń Ɛflaiũ bui wɛ́lɛ pɔ́ aà mae kí Asa sĩɔ.
3 Dii kuaànɔ, asa à Dii zɛ́ sɛ̀ lá a dezi Davidi sɛ̀ káauwaɛ, i tã́aɔ kĩ́i wɛɛlɛo. 4 A a mae Lua kĩ́i
wɛ̀ɛlɛ, a aà yãdilɛaɔ kũa, i Isailiɔ ɔlɛsɛo. 5 Dii tò à zĩ́napɛ̀lɛ kpalau, ɔ̃ Yudaɔ gbadàɛ̀ ḿpii, aà
àizɛɛɔ ń aà gawio zɔ̃ɔ. 6 Aà mi daa ía Dii yã́ musu, ɔ̃ à gulɛsĩ pɔ́ wa bò Yuda bùsuuɔ dàaĩ, à
Asetaati lipɛlɛɔ zɔ̃̀zɔ̃.
7 Aà kpalablea wɛ̃̀ àaɔ̃de guu ɔ̃ à a ĩwaɛ beeɔ gbàɛ yãdadainɛ́ Yuda wɛ́lɛɔ guu: Bɛnaili,
Obadia, Zakali, Nɛtanɛli ń Mikaiao. 8 Levii buiɛ beeɔ kú ń guu: Semaia, Nɛtania, Zebadia,
Asaɛli, Semilamɔ, Yonatãa, Adonia, Tobia ń Tobadoniao. N sa'onaɛ beeɔ lɔ: Ɛlisama ń
Yolaũo. 9 Aa Dii ikoyã lá sɛ̀ aa gɛ̀ Yuda bùsu wɛ́lɛɔ kɛ̀ɛlɛò píi, aa yãdàdaonɛ́. 10 Ɔ vĩa bùsu
pɔ́ liaa Yuda bùsuziɔ deɔ kũ̀kũ Dii yã́ musu píi, aai fɛlɛ Yosafawa ń zĩoo. 11 Filitɛ̃ɔ mɔ̀ aà
gbà ã́nusu, mɛ́ Laalubuɔ mɔ̀ɛ̀ ń sãsakaoɔ mɛ̀n ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sopla ń ɔ̀aa àaɔ̃ ń basɔoo (7.700)
ń blesanaɔ mɛ̀n ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sopla ń ɔ̀aa àaɔ̃ ń basɔoo (7.700).
12 Yosafa lɛ́ kã́fĩ, aà gwea lɛ́ dɛdɛ. A zɛgikĩi gbãaɔ bò, à kũ̀sũakalɛwɛ̃lɛɔ kàlɛ Yuda bùsuu.
13 A zĩ zɔ̃ɔ kɛ̀ Yuda wɛ́lɛɔ guu, mɛ́ a zĩgɔ̃ gɔ̃sa gbãaɔ vĩ Yelusalɛũ. 14 Wà zĩgɔ̃piɔ nào an
deziɔ uawaɛ. Yuda zĩgɔ̃ dɔaanaɔn kɛ: Adena ń a zĩgɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do ń basɔoo
(300.000). 15 A gbɛa Yohanani ń a zĩgɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do ń basiiɔ̃o (280.000). 16 A
gbɛa Amasia, Zikeli nɛ́ pɔ́ dɔ̀aa azĩa kpà Diiwa ń a zĩgɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do (200.000).
17 Bɛ̃yãmɛɛ bui nɛgɔ̃na Ɛliada ń a zĩgɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do (200.000), baade ń a sáo ń
a sɛ̀ngbaoo. 18 A gbɛa Yozaba ń a zĩgɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do baosai (180.000), baade
ń a gɔ̃kɛbɔɔ.
19 Dɔaanapiɔ ku kía ĩwaɔ guuɛ, gbɛ̃́ pɔ́ kía ń dílɛ Yuda bùsu wɛ́lɛ bĩ́ideɔ guuɔ bàasi.

18

Ãnabi Mise yã́ pɔ́ a su oa Ahabuɛ
(1Kia 22.1-28)

1 Yosafa àizɛɛɔ ń aà gawio zɔ̃ɔ, ɔ̃ à Ahabu nɛnɔɛ sɛ̀ a nɛ́ɛ. 2 Gɔɔpla gbɛa à gɛ̀ Ahabu gwai
Samali. Ɔ Ahabu sãɔ ń zuɔ dɛ̀dɛ̀ dasidasi ń gbɛ̃́ pɔ́ aa kuaànɔɔ, à nàɛwà aà gɛ lɛ́lɛɛ Lamɔtu
Galadawa. 3 Ahabu Yosafa là à mɛ̀: Nyɔ̃ gɛmanɔ zĩu Lamɔtu Galadao lé? Yosafa wɛ̀wà
à mɛ̀: Wá doũɛ, ma gbɛ̃́ɔá n gbɛ̃́ɔnɛ. Wá gɛnnɔ zĩuɛ. 4 Ɔ à ɛ̀a mɛ̀: Dii la gĩa. 5 Isailiɔ kíapi
ãnabi ɛgɛnaɔ kã̀aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Wà gɛ́ zĩu Lamɔtu Galadadeɔwa yà, ge wà
kã́maboɛ? Aa wɛ̀wà aa mɛ̀: Gɛ́! Lua a ń nanɛ n ɔzĩɛ. 6 Ɔ Yosafa mɛ̀: Dii ãnabi ku la wà aà
laoa? 7 Isailiɔ kía wɛ̀wà à mɛ̀: Gɔ̃ɛ ku lɔ, wĩ mɛɛ̀ Mise, Imɛla nɛ́ɛ. A fɔ̃ yãgbɛawɛ̃ɛ Diiwa

fá, ãma má yeaàzi no, asa ȉli àsi maa omɛɛ ziio, sema a bɛ̏ɛ̀. Ɔ Yosafa mɛ̀: Nsu o màao kí!
8 Ɔ Isailiɔ kía a ȉwaɔ do sȉsi à mɛ̀: Gɛ ǹ Imɛla nɛ́ Mise sísi aà mɔ kpakpa.
9 Isailiɔ kía ń Yudaɔ kí Yosafao baade a kible'ula daa, aa zɔ̃lɛa ń báaɔwa pɔ́wɛngbɛ̃zɛ pɔ́
kú Samali bȉ̀ibɔlɛ saɛ, ɔ̃ ãnabi ɛgɛnapiɔ lɛ́ yãyaaa'o ń aɛ. 10 Kenaana nɛ́ Zedekia mɔ pȉ lán
kɔ́baɔwa à mɛ̀: Dii mɛ̀ kɔ́baɛ beeɔ ńyɔ̃ Siliɔ zɔ̃zɔ̃ò ǹ ń dɛdɛò píi. 11 Ɔ ãnabipiɔ lɛ́ yá̃ doũ o
ḿpii aalɛ mɛ: Gɛ ǹ lɛ́lɛ Lamɔtu Galadawa, ńyɔ̃ fuao. Dii ń nánɛ n ɔzȉɛ. 12 Gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ Mise
sísii òɛ̀: Ãnabi dãɔ lɛ́ kɛ̀ doũɛ laɔ! Asi maa aalɛ o kíɛ. Yã doũpi o sɔ̃. Asi maa oɛ̀. 13 Ɔ Mise
mɛ̀: N Dii kuao, yá̃ pɔ́ Lua ò, bee ɔ̃ má o.
14 Kɛ́ à kà, kí aà là à mɛ̀: Mise, wà gɛ́ zȉu Lamɔtu Galadadeɔwa yà̃, ge wà ká̃maboɛ? A
wèwà à mɛ̀: Gɛ ǹ lɛ́lɛwà mɛ! Nyɔ̃ fuao. Lua ń nánɛ n ɔzȉɛ. 15 Ɔ kí òɛ̀: Gɛ̃n ũma ń ye mà
onɛ, ńsu ɛɛtomɛɛo ni? Sȉana o ń Diio. 16 Ɔ Mise mɛ̀: Ma Isailiɔ è fãaaa sȉsȉɔ pɔlɛu lán sã pɔ́
dãna vȉoɔwa.* Ɔ Dii òmɛɛ, gbɛ̃́piɔ dɔaana vȉo, an baade tá a bɛ ń a aafiao. 17 Ɔ Isailiɔ kía ò
Yosafaɛ: Ni ma we ya? Mi onɛ ȉli àsi maa omɛɛo, sema a bɛ̏ɛo lò?
18 Ɔ Mise ɛ̀a mɛ̀: Dii yãma! Ma Dii è zɔ̃lɛa báawa,† luabɛ gbɛ̃́ dasiɔ zɛa aà saɛ ɔplaai ń
zɛɛio.‡ 19 Ɔ Dii mɛ̀: Démɛ a e kɔ̃nikɛmɛɛ Ahabuɛ aà gɛ́ lɛ́lɛi Lamɔtu Galadawa, i ga wei?
Wá̃anɛ ò kɛ́wa, lootɛ̃ ò kɛ́wa, 20 ɔ̃ nisȉnae bò mɔ̀ zɛ̀ Dii aɛ à mɛ̀: Má gɛ kɔ̃nikɛɛ̀. Ɔ Dii aà là
à mɛ̀: Nyɔ̃ kɛ kpelewa ni? 21 Ɔ a wèwà à mɛ̀: Má gɛ soso ka aà ãnabiɔnɛ ń lɛ́u nisȉn ɛɛde
ũɛ.§ Ɔ Dii mɛ̀: Nyɔ̃ fɔ̃ kɔ̃nikɛɛ̀, ńyɔ̃ fuao. Gɛ ǹ kɛ màa. 22 Màa nisȉn ɛɛdepi sòso kà n ãnabiɛ
beeɔnɛ ń lɛ́u, kási sɔ̃ àsi bɛ̏ɛ ɔ̃ Dii ò n yá̃ musu. 23 Ɔ Kenaana nɛ́ Zedekia gɛ̀ Mise sãnkɛ à
mɛ̀: Zɛ́ kpele Dii Nisȉna sɛ̀ à gòa à gɛ̀ yã'ònɛi? 24 Ɔ Mise wèwà à mɛ̀: Gɔɔ pɔ́ n gɛ ulɛi kpɛ́u
kpɛa, ńyɔ̃ zɛ́pi dɔ̃. 25 Ɔ Isailiɔ kía mɛ̀: A Mise kũ taò wɛ́̃lɛ kí Amɔ ń ma nɛ́ Yoasio kȉ́i. 26 A
onɛ́ ma mɛ̀ aa aà dakpɛu. Aasu pɔe kpawào, sema pɛ̃ɛ ń ío e mà gɛ suò aafia. 27 Mise mɛ̀:
Tó n su aafia, Dii mɛ́ i damɛɛ má ònɛo. Ɔ Mise ɛ̀a mɛ̀: A baade píi ma yá̃pi mào lò?

Ahabu gaa Lamɔtu Galada
(1Kia 22.29-35)

28 Isailiɔ kía ń Yudaɔ kí Yosafao gɛ̀ Lamɔtu Galada. 29 Ɔ Isailiɔ kía ò Yosafaɛ: Má azȉa
lilɛɛ, mí si zȉu. Mpi sɔ̃ ǹyɔ̃ ku la ń n kible'ulao daa. Ɔ Isailiɔ kía azȉa lȉlɛ à sȉ zȉu. 30 A mɔ
lè Siliɔ kía ò a sɔ̃́go dɔaanaɔnɛ à mɛ̀: Asu gbɛ̃e wɛ zȉpiuo, nɛ́fɛ̃nɛna ge gbɛ̃zɔ̃ɔ, sema Isailiɔ
kía ado. 31 Kɛ́ sɔ̃́go dɔaanapiɔ Yosafa è, aalɛ e Isailiɔ kíaɛ. Kɛ́ aa sùwà, ɔ̃ Yosafa wiilɛ̀, ɔ̃ Dii
dɔ̀aàlɛ a tò aa gòaàla. 32 Asa kɛ́ aa è Isailiɔ kía no, ɔ̃ aa aà tò we.
33 Gbɛ̃e ka tɔ̏ Isailiɔgu pã yá̃i, ɔ̃ à gɛ̀ Isailiɔ kíapi pà à gɛ̏ aà mɔ̀ ula pɛɛkȉ́iɔ zãnguo. A ò a
sɔ̃́gobaanaɛ: Lɛliaa wà bɔ zȉu, ma kɛ'ȉaɛ we. 34 Zȉpi gbãakũ̏ gɔɔ bee, mɛ́ Isailiɔ kíapi zɛa a
sɔ̃́go guu à dȉdiwà, aà aɛ dɔa Siliɔwa e oosi. Kɛ́ ȉatɛ̃ gɛ̏ kpɛ́u, ɔ̃ à gà.

19

1 Kɛ́ Yudaɔ kí Yosafa lɛ́ su a bɛ Yelusalɛũ aafia, 2 gu'ena Yehu, Anani nɛ́ bɔ̀ gɛ̀ daiaàlɛ, a
òɛ̀: N dɔa gbɛ̃vãiɔlɛ maaa? N yea gbɛ̃́ pɔ́ za Diiguɔzi maaa? A yá̃i Dii pɔ fɛ̃anzi. 3 N beeo à
yãmaa èma lɔ, kɛ́ n zɛò ǹ a kȉ́i wɛɛlɛ, ɔ̃ n wá bùsu Asetaati lipɛlɛɔ zɔ̏zɔ̃.

Yosafa yá̃kpalɛkɛnaɔ dilɛdilɛa

4 Yosafa ȉɔ ku Yelusalɛũ, ãma ȉɔ bɛ gbɛ̃́ɔ guu za Bɛɛsɛba e Ɛflaiũ bùsu gusȉsȉdeuɛ, a tò gbɛ̃́ɔ
ɛ̀a sù Dii ń deziɔ Luawa. 5 A yá̃kpalɛkɛnaɔ dȉlɛdilɛ Yuda bùsu wɛ́lɛ bȉ́ideɔ guu. 6 A ònɛ́: A
laaidɔ yá̃ pɔ́ álɛ kɛwa, asa i kɛ gbɛ̃nazȉna álɛ kɛɛ̀o, Diiɛ. Aɔ kúánɔ á yá̃gɔ̃gɔ̃anɛ guuɛ. 7 Aliɔ
Dii vȉa vȉ. A laaika! Dii wá Lua lí yãfaasai kɛo, ȉli gbɛ̃́ zãboo, ȉli gbagusaɛsio.

* 18:16 Nao 27.17 † 18:18 Isa 6.1 ‡ 18:18 Yob 1.6 § 18:21 2Tɛs 2.11-12

8 Yosafa Levii buieɔ ń sa'onaeɔ ń Isaili uabeleeɔ dɪ̃lɛ Yelusalɛũ Dii yáŋ́kpalɛkɛnaɔ ũ aaɔ
lɛkpaaɔ bɔaa. Ɔ aa ku Yelusalɛũ. 9 A yãdɪ̃lɛnɛ́ à mɛ̀: Aɔ Dii vɪ̃a vɪ̃, í zɪ̃kɛɛ̀ ń náaio ń
nɔ̀sɛmɛndoo. 10 Tó á gbɛ̃́ pɔ́ kú ń wɛ̃́lɛɔ guuɔ mɔ̀wá ń yáo, gbɛ̃dɛa yá ge ikoyã pãlen nò,
yãdilɛa ge ɔtondɔkɪ̃i ge yãdilɛnɛn nò, àli lɛdamá, kɛ́ aasu tàaekɛ Diiɛ, i pɔkũmabɔbɔwá
ń á gbɛ̃́ɔo yái. Aɔ kɛ màa, kɛ́ ásu duunakɛo yái. 11 Sa'onkia Amalia mɛ́ á gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ Dii
yáŋ́pii musu. Isimaɛla nɛ́ Zebadia, Yudaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ mɛ́ á gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ kí yá musu. Levii buiɔ mɛ́ á
lakɛ̃naɔ ũ. A sɔ̃dilɛ àɔ zɪ̃kɛ yáŋ́piɔwa, Dii iɔ kú ń gbɛ̃maaɔɛ.

20

Yosafa zɪ̃blea Mɔabuɔwa

1 Bee gbɛa Mɔabuɔ ń Amɔniɔ ń Mɛu buieɔ mɔ̀ zɪ̃kai ń Yosafao. 2 Wà mɔ̀ wa ò Yosafaɛ:
Zɪ̃gɔ̃ dasiɔ bɔ̀ Ɛdɔũ bùsuu Isida Wiside baale, aalɛ mɔ́ zɪ̃kainnɔ. Aa kà Asasɔ̃ Tamaa kɔ̀.
Ɔmɛ Ɛngɛdi ũ. 3 Vɪ̃a Yosafa kṹ, ɔ̃ à zɛ̀ò à dɔnlɛ gbɛa Diiwa, ɔ̃ à gɔɔdɪ̃lɛ Yudaɔnɛ aa lɛye
ḿpii. 4 Ɔ Yudaɔ kã̀a dɔnlɛ gbɛaa Diiwa yái. Aa bɔ̀ Yuda bùsu wɛ̃́lɛ píi guu aa mɔ̀ aà kɪ̃́i
wɛɛlɛi. 5 Yosafa fɛ̀lɛ zɛ̀ Yelusalɛũdeɔ ń Yuda pɔ́ kãaaa Dii ua dafu guuɔ kpɛɛlɛ 6 à mɛ̀: Dii wá
deziɔ Lua, Lua Musuden n ũo lò? Niɔ kible bui píi bùsuwa. Gbãa ń ikoo ku n ɔzɪ̃ɛ, gbɛ̃e
lí fɔ̃ kpànɛo. 7 Wá Lua, n gbɛ̃́ pɔ́ kú yãa bùsuɛ beeuɔ yà n gbɛ̃́ Isailiɔnɛ, ɔ̃ ń kpà n gbɛ̃na
Ablahaũ* buipiɔwa e gɔɔpii. 8 Wá kú a guu, wa kpɛ́ɛ bee dɔ̀unɛ wa mɛ̀, 9 tó ń tò músi wá
lé, kɛ́ ńlɛ wá wɛtã yái, fɛ̃nda ge gagyã ge nɔanan nò, wá zɛ n aɛ kpɛ́ pɔ́ n tɔ́ kuwàɛ bee kpɛɛlɛ,
wí wiilɛma wá taasikɛa guu, ní síwanɔ, ní wá suaba. 10 Tia kɛ́wa, Amɔniɔ ń Mɔabuɔ ń Sei
gbɛ̀sɪ̃sɪ̃deɔ fɛ̀lɛwanɔ. Kɛ́ Isailiɔ bɔ̀lɛ Egipi, ni we aa lɛ̀lɛ ń bùsuɔwao, ɔ̃ aa pã̀alɛnɛ́, aai ń
midɛo.† 11 Gwa lá aalɛ kɛwɛ̃ɛ sa, aa mɔ̀ lɛ́ wá yá aalɛ wá bɔlɛ bùsu pɔ́ ń kpàwáu. 12 Wá Lua,
ńyɔ̃ yágɔ̃gɔ̃ńnɔo lé? Wápiɔ, wá gbãa vɪ̃ zɪ̃gɔ̃ dasidasi pɔ́ fɛ̀lɛwáɛ beeɔ ɔzɪ̃o. Wá dɔ̃ lá wá kɛo.
Wá wɛ́ dɔnzi.
13 Yudaɔ sɪ̃ Dii aɛ we ń ń nɔɛɔ ń ń nɛ́ɔ. 14 Levii nɛ́ Asafa bui Yaaziɛ, Zakali nɛ́, Benaia
tɔũna, Yeiɛli sɪ̃́wɛna, Matania sɔ̃kpaɛ ku zã guu we, ɔ̃ Dii Nisɪ̃́na dɛ̀dɛwà 15 à mɛ̀: Kí Yosafa
ń Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi, à swã́kpa! Yá pɔ́ Dii ɔ̀ɛ́n kɛ: Ásu to vɪ̃a á kũo. Ásu bílikɛ zɪ̃gɔ̃
dasidasipiɔ yá musuo, asa zɪ̃pi dɛ á yá ũo, Lua yáɛ. 16 A gɛ́má zia. Zizi gbɛbɔlɛ ɔ̃ aa sɛ́, á
ń le guzulɛ lɛ́wa bɔaa ń Yeluɛli gbáao. 17 I kɛ á zɪ̃ka we no. A zɛ tɛɛɛ, í e lá Dii a á suaba.
Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi, ásu to vɪ̃a á kũo, ásu bílikɛo. A gɛ́má zia, Dii aɔ kúánɔɛ.‡
18 Yosafa kùlɛ à mipɛ̀lɛ, ɔ̃ Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi kùlɛ Diiɛ aa wùlɛ ń gbɛɛu. 19 Ɔ Levii
nɛ́ Kɛata ń Koleo buiɔ fɛ̀lɛ lɛ́ Dii Isailiɔ Lua sáaukpa gbáugbãu.
20 Aa fɛ̀lɛ kɔɔ káaukaau, ɔ̃ aa Tekoa gbáa zɛ́ sɛ̀. Kɛ́ aalɛ dazɛu, ɔ̃ Yosafa mɛ̀: Yelusalɛũdeɔ
ń Yudaɔ, à ma yãma. A Dii á Lua náaikɛ, i á gba gbãa. A aà ãnabiɔ yásí, á tá i kɛ na. 21 Kɛ́
à lɛkpàaɪ̃ńnɔ, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ dɪ̃lɛ aa dɔaa zɪ̃gɔ̃ɔnɛ, aaɔ lɛsi Diiɛ ń ń lousisi'ulaɔ daa, aaɔ mɛ:
A Dii sáaukpa,
asa aà gbɛ̃kɛ láaa vɪ̃o.
22 Gɔɔ pɔ́ aa nà lɛsiawa ń gulakɛao ń Dii táasilɛao, ɔ̃ Diipi tò Amɔniɔ ń Mɔabuɔ ń Sei
gbɛ̀sɪ̃sɪ̃de pɔ́ aalɛ lɛ́lɛ Yuda bùsuwapiɔ kpàkpakɔ̃a, ɔ̃ zɪ̃ zɔ̃̀lɛmá. 23 Ɔ Amɔniɔ ń Mɔabuɔ lɛ̀lɛ
Sei gbɛ̀sɪ̃sɪ̃deɔwa, kɛ́ aa e ń dɛdɛ míɔmiɔ yái. Kɛ́ aa ń dɛdɛ aa làa, aa lɪ̃aa ń kɔ̃o, aalɛ kɔ̃
dɛdɛ. 24 Kɛ́ Yudaɔ kà gugwakɪ̃i gbáau, kɛ́ aa zɪ̃gɔ̃ɔ kɪ̃́i gwà, ɔ̃ aa ń gɛɔ è kpálɛ tɔɔlɛ, gbɛ̃e i
bɔo. 25 Yosafa ń a gbɛ̃́ɔ gɛ̀ ń pɔ́ɔ naaai, ɔ̃ aa pɔtuoɔ ń kṹsũaɔ ń pɔkasaɔ ń pɔ́ bɛɛɛdeɔ è zɔ̃ɔzɔ̃ɔ.
Aa nàaa, aai fɔ̃ sɛ̀ píio. Aa ń pɔ́ɔ sɛ̀lɛ e gɔɔ àaɔ̃ɛ, kɛ́ a zɔ̃ɔ yái. 26 A gɔɔ síiɔ̃de zɪ̃́ aa kã̀a
Sáaukpaguzulɛu, asa wekɪ̃i aa Dii sáaukpàu. Ɔ wɪ̃ mɛ gupiɛ Sáaukpaguzulɛ e ń a gbão.
27 Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi ɛ̀a lɛ́ tá Yelusalɛũ ń pɔnao, Yosafa mɛ́ dɔaaa, asa Dii tò aa
pɔnakɛ̀ ń ibɛɛɔ yá musuɛ. 28 Kɛ́ aa kà Yelusalɛũ, aa gɛ̀ Dii ua ń mɔɔnlɛao ń domalɛao ń

* **20:7** Isa 41.8, Zaa 2.23 † **20:10** Iko 2.4-19 ‡ **20:17** Bɔa 14.13-14, Iko 20.1-4

kȁaepɛao. [29] Kɛ́ bùsu píi kíaɔ mà lá Dii zȉkà ń Isailiɔ ibɛɛɔ, Lua tò vȉa ń kṹ ḿpii. [30] Ɔ
Yosafa zɔ̃̀lɛa báawa yãkelesai, aà Lua aà gbà ȉampakȉi gupiiu.

Yosafa kpalablea yã́ gbɛzã̀
(1Kia 22.41-50)

[31] Lá Yosafa dɛ Yudaɔ kía ũn we. Aà wɛ̃̀ bla sɔosaide guu ɔ̃ à kpalablèu à zɔ̃̀lɛ báawa
Yelusalɛũ wɛ̃̀ baasɔo. Aà da tɔ́n Azuba, Seli nɛ́ɛ. [32] A zè ń a mae kí Asa yãkɛaɔ, i pãalɛo,
à yã́ pɔ́ Dii yei kɛ̀. [33] N beeo i gulɛsȉ pɔ́ wa bòɔ daaȉo. E tia gbɛ̃́ɔ i ń sɔ̃ wɛ̃ ń deziɔ Luaɛo.
[34] Yosafa yã́ kȉniɔ ku Anani nɛ́ Yehu yã́ pɔ́ kú Isaili kíaɔ ladau za a kpalablea daalɛawa e
a midɛawa.
[35] Gbɛzã̀ Yudaɔ kí Yosafa lɛdoũ̀kɛ̀ ń Isailiɔ kí Aazia pɔ́ dɛ yãvãikɛna ũo. [36] Yosafa
lɛdoũ̀kɛ̀aànɔ gó'ilɛna laatabɔɔ kɛa yã́ musuɛ. Kɛ́ wà gópiɔ kɛ̀ Ɛziɔ̃gɛbɛɛ, [37] Dodava nɛ́ Ɛliɛzɛɛ,
Malesa gbɛ̃́ ã̀nabikɛkɛ̀ Yosafaɛ à mɛ̀: Lá n lɛdoũ̀kɛ̀ ń Aaziao, Dii a zȉ pɔ́ ń kɛ̀ɔ gbooɛ. Ɔ gópiɔ
wȉwi, aai e bɔ̀ ń táo ísiaa wà laataȍ seo.

21

Yudaɔ kí Yeholaũ
(2Kia 8.16-24)

[1] Kɛ́ Yosafa gà, wà aà mia kpàkɔ̃i ń a deziɔ Davidi wɛ́lɛu, ɔ̃ aà nɛ́ Yeholaũ zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.
[2] Yeholaũ dãunaɔn kɛ: Azalia, Yeiɛli, Zakali, Azaliahu, Mikaila ń Sefatiao. Isailiɔ kí Yosafa
nɛ́ɔn we píi. [3] An mae ń gbá ã́nusu ń vuao ń pɔ́ bɛɛɛdeɔ maamaaɛ ń Yuda bùsu wɛ́lɛ bȉ́ideɔ,
ɔ̃ à Yeholaũ kpà kpalau, kɛ́ aà yoaɛ yã́i. [4] Kɛ́ Yeholaũ zȉ́napɛ̀lɛ gíũgiũ a mae kpalau, ɔ̃ à a
dãunapiɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao ḿpii ń Yuda kíaeɔ lɔ.
[5] Aà wɛ̃̀ baakwi ń plaode guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ swaaɔ̃ɛ. [6] A Isaili
kíaɔ ɔlɛsɛ̀ lán Ahabu bɛdeɔwaɛ, asa à Ahabu nɛnɔɛ sɛ̀ nɔ ũɛ, ɔ̃ à yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀. [7] Dii i we
Davidi buiɔ kàalɛo, kɛ́ aà bàa kú ń Davidio yã́i, asa à lɛgbɛ̃̀ɛ̀ à mɛ̀ aà bui aɔ dɛ kía ũ gɔɔpiiɛ.*
[8] Yeholaũpi kpalablea gɔɔ Ɛdɔũɔ ńzȉa sȉ Yudaɔwa,† ɔ̃ aa ńzȉa kía kpà. [9] Ɔ Yeholaũ gɛ̀ we
ń a ȉwaɔ ń a sɔ́gɔɔ píi, ɔ̃ Ɛdɔũɔ koezɔ̃̀aàzi ń a sɔ́godeɔ. Ɔ à fɛ̀lɛ gwãasȉna, à ń kɛ̃aa à tà. [10] Ɔ
Ɛdɔũɔ ńzȉa sȉ Yudaɔwa e ń a gbão. Gɔɔ bee ɔ̃ Libenadeɔ ńzȉa sȉ Yudaɔwa lɔ, kɛ́ Yeholaũ
pãkpà Dii a deziɔ Luazi yã́i. [11] A gulɛsȉɔ bò Yuda bùsu sȉsȉɔwa se, ɔ̃ a tò Yelusalɛũdeɔ gbã̀lɛ̀
tã́a yã́ musu e Yudaɔ gɛ̀ kɛ̃̀ Diiwa.
[12] Ãnabi Ɛlia lá kpȁsãɛ̀ à mɛ̀: Dii n dezi Davidi Lua mɛ̀, ni n mae Yosafa ge Yudaɔ kí
Asa ɔlɛsɛo. [13] N Isaili kíaɔ ɔlɛsɛ̀, ń tò Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi gbã̀lɛ̀ tã́a yã́ musu lá Ahabu
bɛdeɔ kɛ̀wa. N n dãunaɔ dɛ̀dɛ lɔ, n mae bɛde pɔ́ an maa dɛnlapiɔ. [14] Dii a to kȉsia zɔ̃ɔ n gbɛ̃́ɔ
le ń n nɛgɔ̃ɛɔ ń n naɔ ń n àizɛɛɔ píiɛ. [15] Mpi sɔ̃, gyã zɔ̃ɔ a n le, i gɔɔplakɛnnɔ. Nyɔ̃ nɔ̀sɛ gyã kɛ
e ǹ n nɔna pa gbɔ̃ ũ.
[16] Dii Filitɛ̃ɔ ń Laalubu pɔ́ kú Etiopi saɛɔ sóikɛ̀ Yeholaũwa. [17] Ɔ aa lɛ̀lɛ Yudaɔwa aa sȉ ń
bùsuu, aa kibɛ pɔ́ɔ sɛ̀lɛ píi ń aà nɛ́ɔ ń aà naɔ. Aà nɛgɔ̃ɛ i gɔ̃ɛ̀o, mɛ́ i kɛ aà nɛ́ gbɛzãna Aazia
bàasio. [18] Yã́piɔ píi gbɛa Dii tò gyã pɔ́ a gbã́gbãȍo aà lè a nɔnau. [19] Gyãpi gɔɔplakɛ̀aànɔ,
a ye kaiaànɔ wɛ̃̀ pla, ɔ̃ gyãpi aà nɔnaɔ bɔ̀lɛ, à gà ń wãwã zɔ̃ɔo. Aà gbɛ̃́ɔ i tɛ́ zɔ̃ɔ kaɛ̀ aà gɛ̀
kpɛlaa yã́i lá aa kɛ̀ aà deziɔnɛwao. [20] Yeholaũ wɛ̃̀ baakwi ń plaode guu ɔ̃ à kpalablèu, à
zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ swaaɔ̃ɛ. Kɛ́ à ã́nuatò, gbɛ̃e i aà bɛɛkɛo, ɔ̃ wà aà vȉ Davidi wɛ́lɛu,
wi aà mia kpakɔ̃i ń kía kȉniɔo.

22

Yudaɔ kí Aazia
(2Kia 8.25-29, 9.27-29)

* **21:7** 1Kia 11.36 † **21:8** Daa 27.40

[1] Yelusalɛũdeɔ aà nɛ́ gbɛzãna Aazia kpà kpalau aà gbɛu, kɛ́ gbãamɔnɛde pɔ́ sì ń bòou
ń Laalubuɔ aà vĩ̀iɔ dɛ̀dɛ píi yã́i. Ɔ Yudaɔ kí Aazia, Yeholaũ nɛ́ nà kpalableawa. [2] Aà wɛ̃̀
bao ń plaode guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ doɛ. Aà da tɔ́n Atalia, Ɔmɛli
tɔũnaɛ. [3] Aàpi sɔ̃ à Ahabu bɛdeɔ ɔlɛsɛ̀, asa aà da mɛ́ nàɛwà ń vãikɛao. [4] A yã́ pɔ́ Dii yeio
kɛ̀ lán Ahabu bɛdeɔwa, asa aamɛ aa gɔ̃̀ aà lɛdamadeɔ ũ aà mae gaa gbɛa, ɔ̃ aa aà ɔ̃̀ɔkpà.
[5] A ń lɛdama mà, ɔ̃ à gɛ̀ nà Isailiɔ kí Ahabu nɛ́ Yolaũwa, aa gɛ̀ zĩ̀kai ń Siliɔ kí Azaelio sãnu
Lamɔtu Galada. Siliɔ Yolaũ kɛ̀'ĩa, [6] ɔ̃ à ɛ̀a tà Yezɛlɛɛ e a bɔ àɔ láa. Ɔ Aazia gɛ̀ wɛ́kpalɛiaàzi
we.
[7] Aazia gɛa Yolaũ gwai bɔ̀ Lua kɛ̃́iɛ, kɛ́ wà e aà dɛ yã́i. Kɛ́ à kà, à bɔ̀ ń Yolaũo, aa gɛ̀ dai
Nimisi nɛ́ Yehulɛ. A mɔ lè Dii Yehu dĩ̀lɛ aà Ahabu bɛdeɔ midɛɛ. [8] Gɔɔ pɔ́ Yehupi lɛ́ sɛ́ ń
Ahabu bɛdeɔ màa, à kpàaũ ń Yuda kíaɔ ń Aazia vĩ̀i nɛ́ pɔ́ dɛ aà ĩ̀waɔ ũɔ, ɔ̃ à ń dɛdɛ. [9] Wà gɛ̀
Aazia wɛ̀ɛlɛ, ɔ̃ wà aà è ulɛa Samali, ɔ̃ wà aà kũ̀ wà sùò Yehuɛ, ɔ̃ wà aà dɛ̀. Wà aà vĩ̀, asa wà
mɛ̀ Yosafa pɔ́ Dii kɛ̃́i wɛ̀ɛlɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo tɔũnaɛ. Aazia bɛ gbɛ̃e ku à zɔ̃ɔkũ̀ à kà kpalableao.

Yoasi ń a dazi Ataliao
(2Kia 11.1-20)

[10] Kɛ́ Aazia da Atalia è a nɛ́ Aaziapi gà, ɔ̃ à nà Yuda kíabuiɔ dɛdɛawa, [11] ɔ̃ kí Yeholaũ nɛnɔɛ
Yosɛba Aazia nɛ́ Yoasi sɛ̀ ń saɛ kíanɛ pɔ́ wàlɛ ń dɛdɛpiɔ guu, ɔ̃ à aà ùlɛ kpɛa pɔ́ liiɔ kálɛau ń
nɔɛ pɔ́ lɛ́ yɔ̃́ kpawào. Kí Yeholaũ nɛ́ Yosɛbapi mɛ́ sa'onkia Yoiada nɔ ũ, Aazia dãɛɛ. A nɛ́pi
ùlɛ Ataliaɛ, i e aà dɛ̀o. [12] Ɔ nɛ́pi ulɛa Dii ua we ń nɔɛpiɔ e wɛ̃̀ soolo, gɔɔ pɔ́ Atalia lɛ́ kible
Yuda bùsuwa.

23

[1] A wɛ̃̀ soplade guu sa'onkia Yoiada bɔ̀ à sɔ̃dilɛ, ɔ̃ à lɛdoũkɛ̀ ń zĩ̀gɔ̃ badeɛ beeɔ: Yeloaũ nɛ́
Azalia, Yohanani nɛ́ Isimaɛla, Ɔbɛdi nɛ́ Azalia, Adaia nɛ́ Maasea ń Zikeli nɛ́ Ɛlisafao. [2] Aa
Yuda bùsu kɛ̀ɛlɛ aa Levii buiɔ ń Isaili uabeleɔ kã̀aa wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo, ɔ̃ aa sù sãnu Yelusalɛũ.
[3] Gbɛ̃́ pɔ́ wà ń kãaapiɔ yãyè ń kío Lua ua. Ɔ Yoiada mɛ̀: Kía nɛ́pi a kpalable, lá Dii a
lɛgbɛ̃̀ Davidi buiɔ yã́ musuwa.* [4] Yã́ pɔ́ á kɛn kɛ: Tó á sa'onaɔ ń Levii buiɔ mɔ̀ gudɔ̃ai
kã́mabogɔɔzĩ, á gãli sɛ̃́iadeɔ aaɔ Lua kpɛ́ bɔlɛɔ dɔ̃́a, [5] á gãli plaadeɔ sɔ̃ íɔ kibɛ dɔ̃́a, á gãli
àaɔ̃deɔ íɔ Ɛkpalɛa Bɔlɛ dɔ̃́a, á gbɛ̃́ kĩ̀niɔ sɔ̃, àɔ ku Dii ua. [6] Gbɛ̃e su gɛ̃ Dii kpɛ́uo, mɛ́ i kɛ
sa'onaɔ ń Levii bui pɔ́ lɛ́ zĩ̀kɛ weɔ bàasio. Aamɛ aa gɛ̃u, asa aa gbãlɛao, gbɛ̃́ kĩ̀niɔ sɔ̃ à zɛ ń
zĩ̀ pɔ́ Dii dàɛ́o. [7] Levii buiɔ lia kízi, baade ń a gɔ̃kɛbɔɔ kũa, aai gbɛ̃́ pɔ́ sù gɛ̃̀ Dii kpɛ́u dɛ. Aɔ
kú ń kío gu pɔ́ àlɛ gɛ́u píi.
[8] Levii buiɔ ń Yudaɔ kɛ̀ lá sa'onkia Yoiada ònɛ́wa. An baade ń a gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ kã́maboɔ
ń gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ mɔ́ ń lɛũkpakɛiɔ píi, asa Yoiada ĩ̀ ń gãlie gbaɛo. [9] Ɔ Yoiada kí Davidi sɔ̃naɔ
kpà zĩ̀gɔ̃ badepiɔwa ń a sèngbao pɔ́ kú Dii kpɛ́uɔ, a nɛ́na ń a zɔ̃ɔo. [10] A gbɛ̃́ɔ kàlɛ Dii kpɛ́ ń
a sa'okĩ̀io kpɛɛlɛ, sɛa za Dii kpɛ́pi ɔplaa oi e a zɛɛ oi, baade ń a gɔ̃kɛbɔo kũa nɛ́ kíapi dɔ̃́aa
yã́i. [11] Ɔ Yoiada ń a nɛ́ɔ bɔ̀ ń nɛ́pio, aa kíafua kpàɛ̀, aa Lua ikoyã lá kpàwà. Aa nísikà aà
miwa aa aà kpà kía ũ, ɔ̃ baade mɛ̀: Lua kía dɔ̃ ń aafiao!
[12] Kɛ́ Atalia kɛ̃́a pɔ́ gbɛ̃́ɔ lɛ́ kɛ, aalɛ bàalɛ aalɛ wiilɛpi mà, ɔ̃ à fɛ̀lɛ gɛ̀ ń kɛ̃́i Dii ua. [13] Kɛ́ à
wɛzù, à kí è zɛa a mɔ̀pɛlɛ saɛ Dii kpɛ́ kpɛɛlɛ. Zĩ̀gɔ̃ badeɔ ń kã̀aepɛnaɔ sĩ̀ aà saɛ, mɛ́ gbɛ̃́pii
lɛ́ pɔnakɛ aalɛ kã̀aepɛ, mɛ́ lɛ̀sinaɔ dɔaaa ń táasilɛao ń pɔ́'ɔbɔnaɔ. Ɔ Atalia a pɔkasaɔ ga kɛ̃̀
à wii pã̀lɛ à mɛ̀: Wà bɔ̀ ma kpɛɛ! Wà bɔ̀ ma kpɛɛ! [14] Sa'onkia Yoiada ò zĩ̀gɔ̃ badepiɔnɛ: A
nɔɛpi sɛ bɔò bàasi, í gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ tɛaàziɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao. Asu à aà dɛ Dii uao. [15] Gɔɔ pɔ́ nɔɛpi kà
kibɛ bɔlɛ pɔ́ wĩ̀ mɛ Sɔ̃́ Bɔlɛ guu, we wà aà kũ̀u wà aà dɛ̀.
[16] Ɔ Yoiada lɛdoũkɛ̀ ń Diio, kɛ́ aàpi ń kío ń gbɛ̃́piio e aaɔ dɛ Dii gbɛ̃́ɔ ũ yã́i. [17] Ɔ wà gɛ̀ Baali
kpɛ́ gbòo ḿpii, wà a sa'okĩ̀iɔ ń a tã́aɔ wĩ̀wi, ɔ̃ wà Baali sa'ona Matã dɛ̀ sa'okĩ̀ipiɔ saɛ.

* **23:3** 2Sam 7.12

18 Yoiada Dii ua nà Levii bui sa'onaɔnɛ ń ɔzɩ̃ aaɔ wɛ́tɛi. Davidi mɛ́ ń díledilɛ yãa à mɛ̀,
aali sa pɔ́ wɩ̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o Diiwa a ua ń pɔnakɛao ń lɛsiao, lá a ku Mɔizi ikoyã guuwa.
19 A bɩ̃́ibɔlɛdɔ̃anaɔ dɩ̃ledilɛ Dii ua bɔlɛɔu, kɛ́ gbɛ̃́ gbãlɛae su gɛ̃uo, baa gbãlɛa kpele buin nò.
20 Ɔ à zɩ̃gɔ̃ badeɔ sɛ̀ ń gbãadeɔ ń kpalablenaɔ ń gbɛ̃́ kɩ̃niɔ píi, aa bɔ̀ Dii ua ń kío, aa bɔ̀lɛ ń
Musu Bɔlɛo aa gɛ̀ kibɛ, ɔ̃ aa kípi zɔ̃̀lɛ gɩ̃́naa, 21 ɔ̃ gbɛ̃́pii pɔ kɛ̀na bùsupiu. Atalia dɛa ń fɛ̃ndao
gbɛa, wɛ̃́lɛpi gɔ̃̀ yãkelesai.

24

Yoasi Dii kpɛ́ kɛkɛa
(2Kia 12.1-17)

1 Yoasi wɛ̃̀ soplade guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ blaɛ. Aà da tɔ́n Zibia,
Bɛɛsɛba nɔɛɛ. 2 Yoasi yã́ pɔ́ Dii yei kɛ̀ sa'onkia Yoiada gɔɔ. 3 Yoiada nɔsɛ̀ Yosiaɛ plaɛ, ɔ̃ à
nɛgɔ̃ɛɔ ń nɛnɔɛɔ ɩ̃'ińnɔ.
4 Bee gbɛa Yoasi zɛ̀ò à Dii kpɛ́ kɛkɛ. 5 A sa'onaɔ ń Levii bui kɩ̃niɔ sɩ̃si, a ònɛ́: A gɛ́ Yuda
wɛ̃́lɛɔ guu, í Isailiɔ wɛ̃̀'ɔ̃a kãaa à á Lua kpɛ́ kɛkɛò. A kɛ kpakpa. Levii buipiɔ i kɛ kpakpa
sɔ̃o. 6 Ɔ kí sa'onkia Yoiada sɩ̃si, à aà là à mɛ̀: Wɛ̃̀'ɔ̃a pɔ́ Dii zɔ̀blena Mɔizi ń Isailiɔ píi dɩ̃lɛ
wà kpa ikoyã zwɛ̃̀akpɛ yã́i, bɔ́yãi ni gbɛa Levii buiɔwa aa si Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔwa píio
ni?* 7 Asa nɔɛ vãi Atalia nɛ́ɔ mɛ́ Lua kpɛ́ gbaɔ gbòo yãa. Baa se aa zɔblè tã́aɔnɛ ń Lua kpɛ́
zɩ̃kɛbɔɔ.
8 Kí mɛ̀ wà ɔkakpagolo kɛ, ɔ̃ wa kɛ̀ wa dɩ̃lɛ Dii kpɛ́ kpɛɛlɛ bɔlɛu. 9 Wà kpàwakɛ̀
Yelusalɛũ ń Yuda bùsuo, wà mɛ̀ baade mɔ́ Diiɛ ń wɛ̃̀'ɔ̃a pɔ́ Lua zɔ̀blena Mɔizi gbɛ̀a Isailiɔwa
guwaiwaiuo. 10 Ɔ kíaɔ ń gbɛ̃́piio mɔ̀ò ń pɔnao aa kà kpagolopiu e à pà. 11 Tó Levii buiɔ è
kpagolopi ɔ̃a zɔ̃ɔkṹ, ɔ̃ aaɩ̃ sɛ gɛò kí ɩ̃waɔnɛ, ɔ̃ kí lakɛ̃na ń sa'onkia plaadeo aaɩ̃ mɔ a ɔ̃a bɔlɛ,
aaɩ̃ kpagolopi sɛ gɛ dilɛ a gbɛu. Màa aaɩ̃ɔ kɛ lá gu lɛ́ dɔ e ɔ̃a gɛ̀ zɔ̃ɔkṹ. 12 Kí ń Yoiadao ɔ̃api
kpà Dii uazɩ̃kɛnaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa, ɔ̃ aaɩ̃ɔ ɩ̃abo gbɛ̀'ãnaɔ ń li'ãnaɔ ń kpɛdɔnaɔnɛ, aaɔ Dii kpɛ́
kɛkɛò. Aaɩ̃ ɩ̃abo gbɛ̃́ pɔ́ aaɩ̃ mɔsi ń mɔgotɛ̃opiɔnɛ lɔ.
13 Zɩ̃pi dɔaanaɔ zɩ̃kɛ̀, ɔ̃ Lua kpɛ́ kɛkɛa táa'ò ń ɔzɩ̃, aa tò kpɛ́pi sù a gbɛu lá a káauwa. 14 Kɛ́
aa zɩ̃pi mɩ̃dɛ, aa mɔ̀ ɔ̃a pɔ́ gɔ̃̀ kpà kí ń Yoiadaowa, ɔ̃ wà Dii kpɛ́ zɩ̃kɛbɔɔ pɩ̃ò, sa pɔ́ wɩ̃ a pɔ́
kátɛu à tɛ́kũ okɩ̃i pɔ́ɔ ń toonaɔ ń vua pɔeɔ ń ã́nusu pɔeɔ. Wɩ̃ɔ sa pɔ́ wɩ̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o
Dii ua mɔ̀ɔmɔɔ Yoiada gɔɔɛ.
15 Yoiada zikṹ táotaoɛ. Aà wɛ̃̀ basoolokwide guu ɔ̃ à gà. 16 Wà aà vɩ̃ Davidi wɛ̃́lɛu, wà aà
mia kpàkɔ̃i ń kíaɔ, asa à yãmaakɛ̀ Isaili bùsuu Luaɛ ń Luapi kpɛ́o yã́ musuɛ.

Yoasi yãvãikɛa
(2Kia 12.18-22)

17 Yoiada gaa gbɛa Yuda kíaɔ mɔ̀ kulɛkɛ̀ kíɛ, ɔ̃ à ń yãmà. 18 Aa pãkpà Dii ń deziɔ Lua
kpɛ́zi, aa zɔblè Asetaati lipɛlɛɔnɛ ń tã́a pãleɔ. Ɔ Dii pɔ pà Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píizi tàae
pɔ́ aa kɛ̀pi yã́i. 19 A ãnabiɔ zɩ̃̀má aa ɛa suwa, aalɛ ń tàaeɔ onɛ́, aai swã́sɛio. 20 Lua Nisɩ̃na
dɛ̀dɛ sa'onkia Yoiada nɛ́ Zakaliwa, ɔ̃ à zɛ̀ gbɛ̃́ɔ aɛ, a ònɛ́: Lua mɛ̀, àkɛa a pã a yã́ai? A bɔánɔ
nao. Lá a pãkpà Diizi, à pãkpàázi sɔ̃ɛ. 21 Ɔ aa lɛkpàaɩ̃aàzi, aa aà pàpa ń gbɛo Dii ua, kɛ́ kí
mɛ́ ò yã́i, ɔ̃ à gà.† 22 Gbɛ̃kɛ pɔ́ Zakali mae Yoiada kɛ̀ kí Yoasiɛ yã́ i dɔaàguo, ɔ̃ à aà nɛ́pi dɛ̀.
Gɔɔ pɔ́ nɛ́pi lɛ́ ga à mɛ̀: Dii a yã́ pɔ́ wa kɛ̀mɛɛ e, i a tɔsimɛɛ.
23 Kɛ́ wɛ̃̀ sù, Sili zɩ̃gɔ̃ɔ fɛ̀lɛ ń Yoasio, ɔ̃ aa lɛ̀lɛ Yuda bùsuwa ń Yelusalɛũo. Aa Yuda dɔaanaɔ
dɛ̀dɛ píi, ɔ̃ aa pɔ́ɔ nàaa aa kpɛ̃̀sã ń kíaɛ Damasi. 24 Baa kɛ́ Sili zɩ̃gɔ̃ɔ dasio, Dii Yoasi zɩ̃gɔ̃ pɔ́
aa dasi maamaaɔ nàné ń ɔzɩ̃, asa aa pãkpà Dii an deziɔ Luaziɛ. Màa yã́ zɔ̃̀lɛ Yoasiwa. 25 Kɛ́
Siliɔ tà, aa Yoasi tò we, à kɛ̀'ɩ̃a maamaaɛ, ɔ̃ aà ɩ̃waɔ lɛkpàaɩ̃aàzi, kɛ́ à sa'ona Yoiada nɛ́ dɛ̀ yã́i,

* **24:6** Bɔa 30.11-16 † **24:21** Mat 23.35, Luk 11.51

ɔ̃ aa aà dɛ̀ a liia. Kɛ́ à gà, wà aà vı̃̀ Davidi wɛ̃́lɛu, ãma wı̃ aà mia kpakɔ̃i ń kíaɔ. 26 Amɔni
nɔɛ Simɛata nɛ́ Yozaba ń Mɔabu nɔɛ Somɛɛ nɛ́ Yozabao mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛkpàaı̃aàzipiɔ ũ. 27 Aà
nɛ́ɔ yã́ ń ãnabikɛyã pɔ́ wa ò aà musuo ń Lua kpɛ́ kɛkɛa yã́o, yã́piɔ ku kíaɔ ladau. Aà nɛ́
Amazia mɛ́ zɔ̃̀lɛ kpalau aà gbɛu.

25

Yudaɔ kí Amazia
(2Kia 14.1-20)

1 Amazia wɛ̃̀ baasɔode guu ɔ̃ à nà kpalableawa, à zɔ̃̀lɛ kpalau Yelusalɛũ wɛ̃̀ baakwi
mɛ̀ndosaiɛ. Aà da tɔ́n Yoadã, Yelusalɛũ nɔɛɛ. 2 A yã́ pɔ́ Dii yei kɛ̀, ãma i kɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo
no. 3 Kɛ́ à zı̃́napɛ̀lɛ kpalau, à a ı̃wa pɔ́ aa a mae dɛ̀ɔ dɛ̀dɛ. 4 Lá a ku Mɔizi ikoyã láuwa, i
ń nɛ́ɔ dɛdɛo. Lápi guu Dii mɛ̀, maeɔ ga ń nɛ́ɔ duuna yã́io, mɛ́ nɛ́ɔ ga ń maeɔ duuna yã́io.
Baade a ga azı̃a duuna yã́iɛ.*

5 Amazia Yudaɔ kã̀aa, ɔ̃ à Yudaɔ ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ kpaalɛ̀ gã ń gão an uaɔwa. A zı̃gɔ̃ gbɛ̃ɔn
basɔoɔ dɔaanaɔ dı̃lɛdilɛ ń zı̃gɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔoɔ pɔ́o. Ɔ à gbɛ́ pɔ́ kà wɛ̃̀ bao ge a dɛaɔ nào, aa
kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do ń basɔoo (300.000). An sɔu mà aa gɛ́ zı̃lau, baade ń a sɔ̃nao ń
a sɛ̀ngbaoo. 6 A Isaili zı̃gɔ̃ɔ sɛ̀ à ı̃abònɛ́ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basɔo (100.000) ń ã́nusuo tɔnu
àaɔ̃ ń kı̃nio. 7 Ɔ Lua gbɛ̃e mɔ ɔ̀ɛ̀: Kí, ńsu gɛ́ ń Isaili zı̃gɔ̃piɔo, asa Dii kú ń Isailiɔ lɔo, a kú ń
Ɛflaiũ buipiɔo. 8 Baa tó n gɛ n nɛgɔ̃nkɛ kɛ̀ zı̃lau, Lua a to n ibɛɛɔ n fuɛ, asa Lua mɛ́ gbãa vı̃̀
à n misi ge à n sɔ̃ɔlɛ. 9 Ɔ Amazia Lua gbɛ̃́pi là à mɛ̀: Ãnusu pɔ́ ma ı̃abòò Isaili zı̃gɔ̃piɔnɛ
sɔ̃ bɛ? Ɔ Lua gbɛ̃́pi wèwà à mɛ̀: Dii a a gɛ̃ɛ kpama dɛ beea. 10 Ɔ Amazia Ɛflaiũ zı̃gɔ̃ pɔ́ mɔ̀ a
kı̃́ipiɔ gbàɛ ń bɛ. An pɔ pà Yudaɔzi maamaa, ɔ̃ aa tà ń bɛ ń pɔfɛ̃ zɔ̃ɔo.

11 Amazia sɔ̃dı̃lɛ à dɔ̀aa a gbɛ̃́ɔnɛ Guzulɛ Wisideu, ɔ̃ à Ɛdɔũɔ dɛ̀dɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi
(10.000). 12 Yuda zı̃gɔ̃ɔ gbɛ̃́ɔ kũ̀kũ bɛ̃́ɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000), aa gɛ̀ńnɔ gbɛ musu,
ɔ̃ aa ń zuzu zı̃́lɛ, aa pũ̀napũna ḿpii. 13 Zı̃gɔ̃ pɔ́ Amazia ń gbáɛ, i we aa gɛ̀anɔ zı̃lauopiɔ,
kɛ́ aalɛ tá, aa lɛ̀lɛ Yuda bùsu wɛ̃́lɛɔwa za Samali e à gɛ̀ pɛ̀ Bɛtoloniwa, aa gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ gbɛ̃ɔn
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ àaɔ̃ (3.000), ɔ̃ aa ń pɔ́ɔ nàaa dúuduu.

14 Kɛ́ Amazia sù ń Ɛdɔũɔ dɛdɛao, à sù ń ń tã́aɔ. A ń pɛ̀lɛpɛlɛ azı̃aɛ, ɔ̃ ı̃ɔ kúlɛnɛ́, ı̃ɔ
tulaletikanɛ́ tɛ́a. 15 Ɔ Dii pɔ pà Amaziazi, à ãnabi zı̃̀wà à mɛ̀: Akɛa ńlɛ kɛ Ɛdɔũɔ tã́aɔnɛ
kɛ̀kɛi? Pɔ́ pɔ́ aai fɔ̃ Ɛdɔũɔ bɔ̀ n ɔzı̃oa? 16 Gɔɔ pɔ́ àlɛ yã'o kíɛ, ɔ̃ kípi ɔ̀ɛ̀: Wa n dilɛ ma lɛdamade
ũ yã̀? Nílɛ! Tó n gi, wa n wɛtã fá! E ãnabipi àɔ gɛ́ nílɛi, à mɛ̀: Má dɔ̃ kɛ́ Dii zɛ̀ ń n dɛaoɛ, asa
n yã́pi kɛ̀, ɔ̃ ni ma lɛdama mao.

17 Yudaɔ kí Amazia lɛkpàaı̃ ń a gbɛ̃́ɔ, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ zı̃̀ Isailiɔ kí Yehoasi, Yoaaza nɛ́, Yehu
tɔũnawa, a ɔ̀ɛ̀: Mɔ wà wɛsikɔ̃lɛ zı̃lau. 18 Isailiɔ kí Yehoasi wèwà à mɛ̀: Libã bùsu lɛaa
lɛ́kpãsãkɛ̀ Libã bùsu sɛdɛ líɛ, à mɛ̀ aà a nɛnɔɛ kpã́sã a nɛ́wa, ɔ̃ Libã bùsu wài mɔ̀ ɔ̃zɔ̃̀
lɛaapiwa. 19 N zı̃blè Ɛdɔũɔwa, ɔ̃ n nzı̃a sɛ̀ lɛsı̃, ńlɛı̃́anadã. N nzı̃a to tɛɛɛ fá! Ɔ ń ye ǹ sòle da ǹ
yã'i nzı̃aɛ ń Yudaɔ píia? 20 Ɔ Amazia i swã́sɛio. Bee bɔ̀ Lua kı̃́iɛ, kɛ́ à e Yudaɔ na Yehoasiɛ a
ɔzı̃, kɛ́ aa kɛ̀ Ɛdɔũɔ tã́aɔnɛ kɛ̀kɛ yã́i. 21 Ɔ Isailiɔ kí Yehoasi mɔ̀ lɛ́lɛiwà. Aa wɛsı̃kɔ̃lɛ Yuda bùsu
wɛ̃́lɛu Bɛsɛmɛsi. 22 Isailiɔ Yudaɔ fù, ɔ̃ Yudapiɔ lɛ̀kɔ̃wa, baade tà a bɛ. 23 Yehoasi Amazia kũ̀
Bɛsɛmɛsi we, à bɔ̀lɛaànɔ Yelusalɛũ, ɔ̃ à a bı̃́i gbòo gã̀sı̃suu ɔ̀aa pla za Ɛflaiũ Bɔlɛu e à gɛ̀ pɛ̀
Gola Bɔlɛwa. 24 A vua ń ã́nusuo ń pɔ́ pɔ́ kú Ɔbɛdɛdɔũ kı̃́i Lua ua sɛ̀lɛ píi ń pɔ́ pɔ́ kú kibɛ
làasiuɔ. Ɔ à gbɛ̃́ɔ kũ̀kũ tàńnɔ Samali zı̃̀zɔɔ ũ.

25 Yudaɔ kí Amazia kɛ̀ Yehoasi gaa gbɛa wɛ̃̀ gɛ̃oɛ. 26 Amazia yã́ kı̃niɔ ku Yuda kíaɔ ń Isaili
kíaɔ ladau za a daalɛa e a midɛawa. 27 Za gɔɔ pɔ́ à bɔ̀ Dii kpɛ, wà lɛkpàaı̃aàzi Yelusalɛũ, ɔ̃

* 25:4 Iko 24.16

à bàalὲ tà Lakisi. Wà gbɛ́ɔ̃ gbàɛ aa pὲlɛaàzi, ɔ̃ wà aà dὲ we. 28 Wà aà gɛ sὲ ń sɔ̃́o wà sùò, ɔ̃
wà aà mia kpàkɔ̃i ń a deziɔ Davidi wɛ́lɛu.

26

Yudaɔ kĩ Uzia
(2Kia 14.21-22, 15.1-7)

1 Ɔ Yudaɔ Uzia kpà kía ũ aà mae Amazia gbɛu aà wɛ̃̀ gɛ̃o ń mὲndoode guu. 2 Ɔmɛ Elata
kὲkɛ kàlɛ Yudaɔ pɔ́ ũ a mae gaa gbɛa. 3 Aà wɛ̃̀ gɛ̃o ń mὲndoode guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ
báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ blakwi ń plaoɛ. Aà da tɔ́n Yekolia, Yelusalɛũ nɔɛɛ. 4 A yã́ pɔ́ Dii yei kὲ
lá a mae Amazia kὲwa. 5 A Lua kɩ̃́i wὲɛlɛ gɔɔ pɔ́ Zakali lɛ́ vĩakɛa Luaɛ daɛ, ɔ̃ gɔɔ pɔ́ àlɛ Dii
kɩ̃́i wɛɛlɛ, Dii tò aà yã́ɔ bɔ̀ maa.

6 A gὲ zĩkà ń Filitɛ̃ɔ, à Gata bɩ̃́i gbòo ń Yabenɛ pɔ́o ń Asedoda pɔ́o. Ɔ à ὲa wɛ́lɛɔ kàlɛ
Asedoda fã́ani ń gupãlɛɔ Filitɛ̃ bùsuu. 7 Lua dɔàlɛ Filitɛ̃ɔ ń Laalubu pɔ́ kú Guubaaliɔ
ń Mɛu buiɔ yã́ musu. 8 Amɔniɔ lɛ́ falubɔ Uziaɛ, ɔ̃ à tɔbɔ̀ e à gὲ pὲ Egipi zɔ̃lɛwa, asa à gbãakũ̀
lɛ́ gɛɛ.

9 Uzia gugwakɩ̃i lɛsĩɔ bòbo Yelusalɛũ bɩ̃́i wa Gola Bɔlɛ ń Guzulɛ Bɔlɛo ń gola pãleo musu,
mɛ́ a boa gbãa. 10 A gugwakɩ̃i lɛsĩɔ bòbo gbáau lɔ, mɛ́ à lɔ̀ɔ yɔ̃̀yɔ̃ dasi, kɛ́ a pɔtuoɔ vĩ dasi
gusĩsĩdeu ń gusalalao yã́i. A buazĩkɛnaɔ ń vɛ̃ɛbu zĩkɛnaɔ vĩ gusĩsĩdeu ń gutaaedeo, asa a
ye buaiɛ.

11 A zĩgɔ̃ɔ vĩ, aaĩ gɛ́ zĩlau gã ń gão an dasilɛu. Gbɛ́ɔ̃ tɔdɔdɔna Yeiɛli ń lakɛ̃na Maaseao ĩ ń tɔ́
dalau. Kĩ ĩwaɔ do Anania mɛ́ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. 12 Uabele pɔ́ dɛ zĩgɔ̃piɔ dɔaana ũɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo
lɛɛ pla ń ɔ̀aa àaɔ̃oɛ (2.600). 13 An zĩgɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do ń basɔo ń soplao ń ɔ̀aa pla ń
basɔooɛ (307.500). Zĩdɔ̃n saɔnɛ, mɛ́ aa gbãa vĩ aa dɔ kílɛ a ibɛɛɔ yã́ musu. 14 Uzia sὲngbaoɔ
ń sɔ̃naɔ ń mɔ̀ fùaɔ ń mɔ̀ ulaɔ ń sáɔ ń gbɛmaɔ kpà ń baadewa. 15 A masĩni pɔ́ dɔ̃naɔ a taataa
kὲɔ kὲ, a kàlɛ Yelusalɛũ bɩ̃́i gulɛsĩɔ ń bɩ̃́i golaɔwa aaɔ kaɔ ń gbὲ gbɛ̃̀nɛɔ zuzu. Aà tɔ́ tà zã̀, asa
Lua dɔnlɛ zɔ̃ɔ kὲὲ, ɔ̃ à gbãakũ̀.

16 Kɛ́ Uzia gbãa'è màa, ɔ̃ à azĩa sὲ lɛsĩ e à lὲlɛ. A dɔɛ Dii a Luawa, à gɛ̃̀ aà kpɛ́u tulaletikaiὲ
tɛ́a a kátɛakɩ̃iwa. 17 Sa'onkia Azalia pὲlɛaàzi ń Dii gbàgban wɔ́ɔdeɔ gbɛ̃ɔn basiiɔ̃. 18 Aa gĩὲ
aa mὲ: Uzia, ń zɛvĩ ǹ tulaletikatɛa Diiɛo, sema Aalona bui sa'ona pɔ́ wà gbãbɔ̀nɛ́ɔ bàasio.[*]
Go aà kúkɩ̃i la. N dɔɛ Dii Luawaɛ, a n kpɛla lɔo. 19 Uzia tɛ́sibɔ kũa à tulaletikatɛao. Aà pɔ fɛ̃̀,
ɔ̃ gɔɔ pɔ́ àlɛ kãa sa'onapiɔzi, ɔ̃ kusu bĩlɛ aà mi'aɛwa ń wáa tulaletikatɛakɩ̃i pɔ́ kú Dii kpɛ́u
saɛ we. 20 Kɛ́ sa'onkia Azalia ń sa'onaɔ aà gwà, aa è kusu bĩlɛ aà mi'aɛwa, ɔ̃ aa kὲ kpakpa
aa bɔ̀lɛ. Aàpi sɔ̃ à kὲ kpakpa à bɔ̀, kɛ́ Dii kusu zĩwà yã́i.

21 Kĩ Uzia gà ń kusupioɛ. Aà kpɛ́ kú adoaɛ, mɛ́ wà Dii kpɛ́ zɔ̃̀è lɔ. Aà nɛ́ Yotaũ mɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ
kibɛ. Ɔmɛ gɔ̃̀ Yudaɔ dɔaana ũ. 22 Uzia yã́ kĩni kú ãnabi Isaia, Amɔzu nɛ́ taalau za a daalɛa e
a midɛawa. 23 A gà,[†] ɔ̃ wà aà vĩ̀ kíaɔ vĩkɩ̃i, ãma wi aà mia kpakɔ̃ińnɔo, asa wà mὲ, kusudeɛ.
Ɔ aà nɛ́ Yotaũ zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

27

Yudaɔ kĩ Yotaũ
(2Kia 15.32-38)

1 Yotaũ wɛ̃̀ baasɔode guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ gɛ̃o ń mὲndooɛ. Aà
da tɔ́n Yelusa, Zadoki nɛ́ɛ. 2 A yã́ pɔ́ Dii yei kὲ lá a mae Uzia kὲwa. I gɛ̃ Dii kpɛ́u lá a mae
gɛ̃̀uwao. Gbɛ́ɔ̃ gĩ lɛ́ ńzĩa ɔ̃̀ɔkpa e tiaɛ. 3 Ɔmɛ Dii kpɛ́ Bɔlɛ Musu kὲkɛ, mɛ́ à bɩ̃́i pɔ́ kú Ofɛli sĩsĩ

---

[*] **26:18** Nao 3.10 [†] **26:23** Isa 6.1

musu kɛ̀kɛ bò maamaa. 4 A wɛ́lɛɔ kàlɛ Yuda bùsu gusi̋si̋deu, mɛ́ à zɛgikĩi gbãaɔ ń gugwakĩi
lɛsi̋ɔ bò si̋si̋ líkpɛdeɔ musu.
5 Yotaũ zi̋kà ń Amɔniɔ kíao, ɔ̃ à gbãamɔ̀nɛ́. Wɛ̃ bee aa ã́nusu kpàwà tɔnu àaɔ̃ ń kĩnio.
Ese ń naao sɔ̃ koko ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basɔobasɔo (100.000). Wɛ̃̀ plaade ń a àaɔ̃deo guu màa aa
mɔ̀ɔɛ̀. 6 Yotaũ gbãa lɛ́ dɛdɛɛ, kɛ́ aà yãkɛaɔ maa Dii a Luaɛ yã́i.
7 Yotaũ yã́ kĩniɔ ku Isaili kíaɔ ń Yuda kíaɔ ladau, zi̋ pɔ́ a kàɔ ń yã́ pɔ́ a kɛ̀ɔ píi. 8 Aà wɛ̃̀
baasɔode guu ɔ̃ à kpalablèu, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ gɛ̃o ń mɛ̀ndooɛ. 9 Kɛ́ Yotaũ gà, wà
aà vi̋ Davidi wɛ́lɛu, ɔ̃ aà nɛ́ Aaza zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

28

Yudaɔ kí Aaza
(2Kia 16.1-20)

1 Aaza wɛ̃̀ baode guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ gɛ̃o ń mɛ̀ndooɛ. I yã́ pɔ́ Dii
a Lua yei kɛ lá a dezi Davidiwao. 2 A zɛ̀ ń Isaili kíaɔ yãkɛaoɛ, à mɔkàsakasa Baaliɔ ũ. 3 A
sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò Bɛninɔũ guzulɛu ń a nɛgɔ̃ɛɔ se.* A yãbɛ̃ɛkɛ̀ lá bui pɔ́ Dii ń yá
Isailiɔnɛɔ i̋ kɛ yãawa. 4 A sa'ò à tulaletikàtɛa gulɛsi̋ pɔ́ wa bɔ̀ɔwa ń si̋si̋ɔ musuo ń lí yɛ̀lɛlɛɔ
gbáuo píi. 5 Ɔ Dii aà Lua aà nà Siliɔ kíaɛ a ɔzi̋. Siliɔ zi̋blèwà, aa aà gbɛ̃́ɔ kũ̀kũ dasidasi, aa
tàńnɔ Damasi.
Dii aà nà Isailiɔ kíaɛ aà ɔzi̋ lɔ, ɔ̃ Isailiɔ aà gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ dúuduu. 6 Isailiɔ kí Pɛka,† Lemalia
nɛ́ aà gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ Yuda bùsuu gɔɔ do gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basoolo (120.000), kɛ́ Yudaɔ pãkpà
Dii ń deziɔ Luazi yã́i. 7 Ɛflaiũ bui nɛgɔ̃n Zikeli kíanɛ Maasea dè ń kibɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ Azikaũo ń kí
kwàasi Ɛlikanao. 8 Isailiɔ ń daɛ Yuda nɔɛɔ kũ̀kũ ń ń nɛgɔ̃ɛɔ ń ń nɛnɔɛɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa
do (200.000). Aa ń pɔ́ɔ nàaa lɔ maamaa, aalɛ taò Samali.
9 Dii ãnabi Odede ku we. A gè dai zi̋gɔ̃ pɔ́ lɛ́ su Samaliɔlɛ, a ònɛ́: Dii á deziɔ Lua Yudaɔ
nàɛ́ á ɔzi̋ɛ, kɛ́ aà pɔ pàńzi yã́i. Ɔ a ń dɛdɛ ń pɔfɛ̃ pɔ́ gbã̀ zɔ̃̀ luawao. 10 Ɔ á ye Yudaɔ kɛ á zɔɔ
ũ gɔ̃ɛ ń nɔɛo saa? Ápiɔ i tàaekɛ Dii á Luaɛ sɔ̃o lé? 11 A ma yãma sa! A á gbɛ̃́ pɔ́ a ń kũkũ
zi̋̀zɔ ũɛ beeɔ gbaɛ, asa Dii pɔ fɛ̃aázi maamaaɛ. 12 Ɔ Ɛflaiũ bui dɔaanaɛ beeɔ fɛ̀lɛ gi̋ gbɛ̃́ pɔ́
lɛ́ su ń zi̋laoɔnɛ: Yohanani nɛ́ Azalia, Mɛsilemɔ nɛ́ Bɛlɛkia, Saluũ nɛ́ Yezekia ń Hadelai nɛ́
Amasao. 13 Aa ònɛ́: Ásu su ń zi̋gɔ̃ɛ beeɔ lao, kɛ́ wásu tàaekɛ Diiɛo yã́i. A ye wá duuna
ń wá tàaeɔ kã́fi̋ yà? Wa tàaekɛ̀ɛ maamaa kɔ̀, ɔ̃ aà pɔ fɛ̃a wá Isailiɔzi maamaa. 14 Ɔ zi̋gɔ̃ɔ
zi̋̀zɔɔ ń pɔ́ pɔ́ aa nàaaɔ tò we gbɛ̃́ pɔ́ kãaaa weɔ ń ń kíaɔ wáa. 15 Gbɛ̃́ pɔ́ wà ń tɔ́ si̋ɔ zi̋̀zɔɔ
sɛ̀, ɔ̃ aa pɔ́ pɔ́ wa nàaaɔ sɛ nà gbɛ̃́ pɔ́ kú puiziɔi. Aa pɔkasaɔ kpàmá ń kyaleɔ ń pɔbleao ń
imiao, aa nísimàma ń bɔɔwa. Aa ń gbɛ̃́ pɔ́ gbãaoɔ di̋ zàa'i̋naɔ kpɛ, aa gèńnɔ ń gbɛ̃́ɔ kĩi wɛ́lɛ
daminalikpɛdeu Yeliko, ɔ̃ aa sù Samali.
16 Zi̋beezi̋ kí Aaza gbɛ̃́ɔ zi̋ Asiliɔ kíawa à mɛ̀, aà mɔ dɔalɛ, 17 asa Ɛdɔũɔ mɔ̀ lɛ̀lɛ Yudaɔwa lɔ,
aa zi̋̀zɔɔ kũ̀kũ. 18 Filitɛ̃ɔ sɔ̃ aa lɛ̀lɛ Yuda bùsu gusi̋si̋de wɛ́lɛɔ ń Nɛgɛvɛ wɛ́lɛɔwa, aa Bɛsɛmɛsi
si̋ ń Ayalonio ń Gedeloo ń Sokoo ń Timinao ń Gimɛzoo ń a zɔ̃ɛwiaɔ, aa zɔ̃̀lɛu. 19 Dii ɔtɔ̃̀ɔlɛ
Yudaɔwa an kí Aaza yã́i, asa à bɔ̀ Dii kpɛɛ maamaa, a Ayãmɛto Yudaɔ mɛkpà vãikɛawa.
20 Asiliɔ kí Tigela Pilɛsɛɛ mɔ̀ Aaza kĩi, kási i dɔnlɛkɛ̀ɛo, à aà tò yooyeaɛ. 21 Kí Aaza Dii kpɛ́ pɔ́ɔ
ń azi̋a bɛ pɔ́ɔ ń Yuda kíaɔ pɔ́ɔ sɛ̀lɛ kpà Asiliɔ kíapiwa, kási a kee i gbɛsuo. 22 Kua yooyeapi
guu kí Aaza gi̋ lɛ́ bɔ Dii kpɛɛ. 23 A sa'ò Siliɔ kía pɔ́ aa a fuɔ tã́aɔwa, asa à mɛ̀, lá Damasi
tã́apiɔ dɔ̀ńlɛ, má sa'omáɛ, aai dɔmalɛ sɔ̃. Áma aà ɔ̃̀ɔkpakĩin we ń a gbɛ̃́ɔ píi. 24 Kí Aaza Lua
kpɛ́ pɔ́ɔ nàaa a zɔ̃̀ɛzɔ̃ɛ. A Dii kpɛ́ zɛ́ tà, ɔ̃ à sa'okĩiɔ pɛ̀lɛpɛlɛ Yelusalɛũ zɛ́kpaaɔ guu píi. 25 A
gulɛsi̋ɔ bòbo wɛ́lɛ ń wɛ́lɛo Yuda bùsuu, kɛ́ wàli tulaletikatɛa we dii pãleɔnɛ, ɔ̃ à Dii a deziɔ
Lua pɔ fɛ̀lɛò.

* **28:3** Iko 12.31 † **28:6** Isa 7.1

[26] Yá̃ pɔ́ a kɛ̀ za a daalɛawa e a midɛawa kĩni kú Yuda kíaɔ ń Isaili kíaɔ ladau. [27] Kɛ́ à gà,
ɔ̃ wà aà vĩ̀ Yelusalɛũ, ãma wi aà mia kpakɔ̃i ń Yuda kíaɔo. Ɔ aà nɛ́ Ezekia zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

29

Ezekia gbãbɔa Lua kpɛ́ɛ
(2Kia 18.1-3)

[1] Ezekia wɛ̃̀ baasɔode guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ baakwi mɛ̀ndosaiɛ.
Aà da tɔ́n Abia, Zakali nɛ́ɛ. [2] A yá̃ pɔ́ Dii yei kɛ̀ lá a dezi Davidi kɛ̀wa píiɛ. [3] Aà kpalablea
wɛ̃̀ sɛ́ia mɔ sɛ̃́ia guu, à Dii kpɛ́ zɛ́ wɛ̃̀, à a gbaɔ kɛ̀kɛ. [4] A sa'onaɔ ń Levii buiɔ sĩ̀si, ɔ̃ à ń kãaa
gãaɛ Lua kpɛ́ gukpɛ oi. [5] A ònɛ́: Á Levii buiɔ, à ma yãma! Á gbãbɔ ázĩ̀aɛ, í gbãbɔ Dii á
deziɔ Lua kpɛ́ɛ. A bɔlɛ ń pɔ́ pɔ́ ì luakukĩ̀i gbãlɛo píi. [6] Asa wá maeɔ bɔ̀ Dii wá Lua kpɛɛ, aa
yá̃ pɔ́ a yeio kɛ̀ɛ, aa pãkpàaàzi. Aa bɛ̃̀nɛbɔ̀ aà kpɛ́ɛ, aa mikpɛlĩ̀ɛ̀. [7] Aa a kpɛɛlɛ zɛ́ tà, aa a
filiaɔ dɛ̀, aai tulaletikatɛa ń Luaɛ a kúkĩ̀io, aai sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ owà lɔo. [8] Ɔ Dii
pɔkũmabɔ̀bɔ Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔwa, a tò aa gɔ̃̀ sɔ̃kɛ̃ngu pɔ́ɔ ũ, láanipɔɔ ũ, pɔ́sɔ̃sɔ̃aɔ ũ, lá
á wɛ́ lɛ́ e gbãɛwa. [9] A yá̃i wà wá maeɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao, mɛ́ wá nɛgɔ̃ɛɔ ń wá nɛnɔɛɔ ń wá nɔɛɔ
gɔ̃̀ zĩ̀zɔɔ ũ. [10] Má ye mà lɛdoũkɛ ń Dii Isailiɔ Luaoɛ sa, kɛ́ aà pɔkũma pãsĩ̀ e weewá. [11] Ma
gbɛ̃́ɔ, ásu pãkpaaàzi lɔo, asa Dii á sɛ́ àɔ ku a aɛ, íɔ a gbagbaɛ. Ámɛ i aà gbagba, i tulaletikaɛ̀
tɛ́a.

[12] Ɔ Levii buiɛ beeɔ fɛ̀lɛ:
Kɛata buiɔ Amasai nɛ́ Maatu
ń Azalia nɛ́ Yoɛlio.
Mɛlali buiɔ Abadi nɛ́ Kisi
ń Yalɛlɛli nɛ́ Azaliao.
Geesɔ̃ buiɔ Zima nɛ́ Yoa
ń Yoapi nɛ́ Edɛnio.
[13] Ɛlizafã buiɔ Yeiɛli ń Simɛlio.
Asafa buiɔ Zakali ń Mataniao.
[14] Emani buiɔ Yeiɛli ń Simɛio.
Yedutu buiɔ Semaia ń Uziɛlio.

[15] Kɛ́ aa ń gbɛ̃́ɔ kɛ̃̀aa, aa gbãbɔ̀nɛ́, ɔ̃ aa gɛ̀ gbãbɔ̀ Dii uaɛ lá Dii dà kíɛ a òwa. [16] Sa'onaɔ gɛ̃̀
gbãbɔi Dii kpɛ́ɛ, ɔ̃ aa pɔ́ gbãlɛa pɔ́ aa èuɔ nàaa wà bɔ̀o Dii ua, ɔ̃ Levii buiɔ sĩ̀ aa bɔ̀ò bĩ́i kpɛ e
Sedɔ̃ guzulɛu. [17] Mɔ sɛ́ia gɔɔ sɛ̃́ia zĩ́ ɔ̃ aa nà gbãbɔa uapiɛwa. A gɔɔ swaaɔ̃de zĩ́ aa kà kpɛ́pi
kpɛɛlɛ, ɔ̃ aa gbãbɔ̀ɛ̀ e gɔɔ swaaɔ̃ lɔ. Mɔ sɛ̃́ia gɔɔ gɛ̃o ń mɛ̀ndoode zĩ́ ɔ̃ aa làa.

[18] Ɔ aa gɛ̀ kí Ezekia lè aa mɛ̀: Wa gbãbɔ̀ Dii kpɛ́ɛ, sa'okĩ̀i ń a pɔkeleɔ píi ń táabũnu pɔ́ wĩ̀
pɛ̃ɛ kálɛwà ń a pɔkeleɔ píi. [19] Pɔ́ pɔ́ kí Aaza sakàu a náaisaikɛ guuɔ píi wá kɛ̀kɛ wa gbãbɔ̀nɛ́,
aa kálɛ Dii gbagbakĩ̀i aɛ.

[20] Kɛ́ gu dɔ̀, Ezekia fɛ̀lɛ káaukaau, à wɛ̃́lɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kɛ̃̀aa, ɔ̃ aa gɛ̀ Dii ua. [21] Aa gɛ̀ ń gáaenaɔ
mɛ̀n sopla ń sãsakaoɔ sopla, ń sãnɛbɔlɔɔ sopla ń blesanaɔ sopla duun awakpabɔɔ ũ Yudaɔ
ń ń bùsuo ń Lua kpɛ́o yá̃ musu. Ɔ kí ò Aalona bui sa'onaɔnɛ aa sa'oò Dii gbagbakĩ̀iwa.
[22] Wà zupiɔ kòlokpakpa, ɔ̃ sa'onaɔ a au sĩ̀ wa lɛ̀ sa'okĩ̀iwa. Ɔ wà sãsakaopiɔ kòlokpakpa lɔ,
wà a au lɛ̀ sa'okĩ̀iwa. Ɔ wà sãnɛbɔlɔpiɔ kòlokpakpa, wà a au lɛ̀ sa'okĩ̀iwa. [23] Wà gɛ̀ ń blesan
duun awakpabɔɔ kí kĩ́i ń gbɛ̃́ pɔ́ kãaaa weɔ, aa ɔnàna blepiɔwa. [24] Ɔ sa'onaɔ a kòlokpakpa,
aa gɛ̀ ń a auo sa'okĩ̀i duun awakpabɔ ũ Isailiɔ duunakɛ̃ama yá̃i, asa kí mɛ́ mɛ̀ wà sa pɔ́ wĩ̀
a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ń sa pɔ́ wĩ̀ o duun awakpabɔ ũo o Isaili bui píiɔnɛ.

[25] A Levii buiɔ kàlɛ Dii ua, aa sɛ̃́sɛ̃naɔ ń mɔɔnaɔ ń domaɔ kũa lá Davidi ń aà gu'ena Gadao
ń ãnabi Natão dĩ̀lɛwa, asa Dii mɛ́ dà a ãnabipiɔnɛ, ɔ̃ aa ò. [26] Ɔ Levii buiɔ sĩ̀ we, aa Davidi
pɔ́'ɔbɔnapiɔ kṹkũa. Sa'onaɔ ku we lɔ, aa kɛ̃̀aeɔ kṹkũa. [27] Ɔ Ezekia mɛ̀ wà sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́
kátɛu à tɛ́kũ o'o sa'okĩ̀iwa. Kɛ́ wà nà sapi oawa, ɔ̃ wà nà lɛsia Diiɛwa ń kɛ̃̀aeɔ ń Isailiɔ kí
Davidi pɔ́'ɔbɔnapiɔ. [28] Gɔɔ pɔ́ lɛ̀sinaɔ lɛ́ lɛsi, mɛ́ kɛ̃̀aepɛnaɔ lɛ́ ń kɛ̃̀aepɛ, gbɛ̃́ pɔ́ kãaaa weɔ lɛ́

kúlɛ Diiɛ e wà gɛ̀ sapi ò wa làa píi. 29 Kɛ́ wà sapi ò wa làa, kí ń gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔ kùlɛɛ̀ aa wùlɛ
ń gbɛɛu. 30 Ɔ kí Ezekia ń a ȉwaɔ ò Levii buiɔnɛ aa Dii táasilɛ ń lɛ pɔ́ Davidi ń gu'ena Asafao
dàɔ. Aa aà táasilɛ̀ ń pɔnao, ɔ̃ aa mipɛ̀lɛ aa kùlɛɛ̀.

31 Ɔ Ezekia mɛ̀: Lá a ázȉa kpà Diiwa gbã, à mɔ Dii ua ń á sa'obɔɔ ń á sáaukpasaɔ. Ɔ gbɛ̃́
pɔ́ kãaaaɔ mɔ̀ ń ń sa'obɔɔ ń ń sáaukpasaɔ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ an pɔ́ gbàɔ mɔ̀ ń pɔ́ pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu
à tɛ́kũɔ. 32 Sa'obɔ pɔ́ aa mɔ̀opiɔn kɛ: Zu bàaɔ̃kwi, sãsakao basɔo ń sãsa bɔlɔɔ ɔ̀aa do. Aa
sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ òò píi. 33 Sa'obɔ pãleɔn kɛ: Zu ɔ̀aa àaɔ̃ (600) ń sãɔ ń bleɔ ɔ̀aa gɛ̃o
(3.000). 34 Sa'onaɔ dasio, aai fɔ̃ sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔɔ báa bò píio, ɔ̃ an gbɛ̃́ Levii
buiɔ lɛ́ dɔńlɛ́ e sa'on kȉniɔ aaɔ gɛ́ gbãbɔi ńzȉaɛ, zȉpi e láa, asa Levii buiɔ laai vȉ gbãbɔa ńzȉaɛ
yã́ musu dɛ sa'onaɔla. 35 Sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔɔ dasi, mɛ́ sáaukpasaɔ nísi di lɔ ń
vɛ̃ɛ pɔ́ wȉ ɛ́lɛwào.

Màa wà ɛ̀a nà Dii ua zȉwa. 36 Ezekia ń a gbɛ̃́ɔ pɔ kɛ̀na yã́ pɔ́ Lua kɛ̀ a gbɛ̃́ɔnɛwa, asa yã́pi
kɛ̀ gɔ̃̀ɔgɔ̃ɔɛ.

30

Ezekia Gɛ̃amusu dikpɛkɛa

1 Ezekia lɛ́kpãsãkɛ̀ Yudaɔnɛ ń Isailiɔ píi, mɛ́ à lá kɛ̃ kpã̀sã Ɛflaiũ ń Manase buiɔnɛ. A òné
aa mɔ Gɛ̃amusu dikpɛkɛ Dii Isailiɔ Luaɛ a ua Yelusalɛũ. 2 Kí ń a ȉwaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú Yelusalɛũɔ
zɛ̀ò wà dikpɛpi kɛ mɔ plaade guuɛ. 3 Aai e kɛ̀ a gɔɔo,* asa sa'ona pɔ́ aa gbãbɔ̀ ńzȉaɛɔ an dasi
i kao, mɛ́ gbɛ̃́ɔ i kãaa Yelusalɛũo. 4 Yã́pi kɛ̀ kíɛ maa ń gbɛ̃́ pɔ́ kãaaa weɔ píi, 5 ɔ̃ aa lɛ́kpãsãkɛ̀
Isailiɔnɛ píi za Bɛɛsɛba e Dã, aa mɛ̀ wà mɔ Gɛ̃amusu dikpɛkɛ Dii Isailiɔ Luaɛ Yelusalɛũ, asa
wi mɔ dikpɛpi kɛi dasidasi lá a ku taalauwao. 6 Ɔ kí ń a ȉwaɔ gbɛ̃́ɔ zȉ, aa bàalɛ̀ gɛ̀ò Yuda
bùsuu ń Isaili bùsuo píi. Lápi mɛ̀: Isailiɔ, à zɛ ń Dii Ablahaũ ń Izaakio ń Isailio Luao, i
zɛ ń á gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ Asiliɔ kía ɔzȉ aa gɔ̃̀ɔwa. 7 Ásu àɔ dɛ lá á maeɔ ń á gbɛ̃́ pɔ́ aa bɔ̀ Dii ń Lua
kpɛɔwao. Lua ń kɛ́ sɔ̃kɛ̃ngu pɔ́ ũ lá á èwa. 8 Ásu swã́gbãakɛ lá á maeɔwao. A ɔdɔ Diizi, í
mɔ aà ua pɔ́ a dȉlɛ a pɔ́ ũ gɔɔpii guu. A zɔble Dii á Luaɛ, aà pɔkũma zɔ̃ɔ i weewá. 9 Tó a zɛ̀
ń Diio, gbɛ̃́ pɔ́ aa á gbɛ̃́ɔ ń á nɛ́ɔ kũ̀kũ zȉ̀zɔɔ ũɔ wɛ̃nadɔ̃nɛ́, aai su bùsuɛ beeu, asa Dii á Luaá
sósobide sùuudeɛ. Tó a zɛaànɔ, a bɔ á kpɛo.

10 Kpàwakɛnaɔ gɛ̀ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo Ɛflaiũ buiɔ bùsuu ń Manase buiɔ bùsuo e Zabulɔni buiɔ
bùsuu, ɔ̃ gbɛ̃́ɔ ń yáalɔ̀, aa ń àlafiikɛ̀. 11 N beeo Asɛɛ buieɔ ń Manase buieɔ ń Zabulɔni buieɔ
ńzȉa bùsa, ɔ̃ aa gɛ̀ Yelusalɛũ. 12 Dii zȉkɛ̀ Yudaɔ bùsuu, a tò an làasoo doũ, kɛ́ aa e yã́ pɔ́ á dà
kí ń a ȉwaɔnɛ aa ò kɛ yã́i.

13 Gbɛ̃́ɔ kàaa Yelusalɛũ dasidasi Kàaso dikpɛkɛa yã́i mɔ plaade guu. Gbɛ̃́piɔ dasi
maamaaɛ. 14 Aa fɛ̀lɛ sa'okȉiɔ ń tulaletikatɛakȉi pɔ́ kú Yelusalɛũɔ dàaȉ píi, aa sɛ̀lɛ kɔ̀lɛ Sedɔ̃
guzulɛu. 15 Aa Gɛ̃amusu sã kòlokpakpa mɔ plaade gɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosaidezȉ. Yã́pi kɛ̀ sa'onaɔ
ń Levii buiɔnɛ wí ũ, ɔ̃ aa gbãbɔ̀ ńzȉaɛ, aa sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũɔ ò Dii ua. 16 Aa gɛ̀ zɛ̀
ń kȉi lá a ku Lua gbɛ̃́ Mɔizi ikoyã láuwa. Sa'onaɔ au sȉ Levii buiɔwa, ɔ̃ aa lɛ̀ sa'okȉiwa.
17 Kɛ́ gbɛ̃́ dasideɔ i gbãbɔ ńzȉaɛ yãao yã́i ɔ̃ aai fɔ̃ Gɛ̃amusu sãɔ kòlokpa Diiɛo, ɔ̃ Levii buiɔ a
kòlokpakpanɛ́. 18 Ɛflaiũ buiɔ ń Manase buiɔ ń Isakaa buiɔ ń Zabulɔni buiɔ, an gbɛ̃́ daside
i gbãbɔ azȉaɛo, ɔ̃ aa Gɛ̃amusu sã nɔ̀ɔ sò, aa bɔ̀ yã́ pɔ́ kú lápiu kpɛ. A yã́i tò Ezekia wabikɛ̀nɛ́
à mɛ̀: Dii maa, aà sùuukɛ 19 ń gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ò à Dii a deziɔ Lua kȉi wɛɛlɛo, baa kɛ́ i gbãbɔ azȉaɛo.
20 Ɔ Dii sȉ ń Ezekiao, à ń tó aafia. 21 Isaili pɔ́ kú Yelusalɛũpiɔ Kàaso dikpɛkɛ̀ e gɔɔ sopla ń
pɔna zɔ̃ɔo, mɛ́ Levii buiɔ ń sa'onaɔ ȉɔ Dii táasilɛ lá gu lɛ́ dɔ ń gbãa pua lɛ́u. 22 Ezekia Levii
buiɔ gbà sɔ̃ ḿpii, kɛ́ aa zȉkɛ̀ Diiɛ ń dɔ̃ao yã́i.

---
* **30:3** Nao 9.9-11

Wà sáaukpa sa'ò e gɔɔ sopla, wà dikpɛ pɔ́piɔ sò, wà Dii ń deziɔ Lua sáaukpà. 23 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́
kãaaaɔ zɛ̀ò wà ɛa dikpɛkɛ e gɔɔ sopla lɔ, ɔ̃ wà ɛ̀a wa kɛ̀ ń pɔnao lɔ. 24 Yudaɔ kí Ezekia gbɛ̃́ɔ
kámasa kà ń gáaeɔ ɔ̀aa sɔo (1.000) ń sãɔ ń bleɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sopla (7.000), ɔ̃ aà ı̃waɔ kpà
lɔ gáae ɔ̀aa sɔo (1.000) ń sãɔ ń bleɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000). Sa'ona pɔ́ aa gbãbɔ̀ ńzı̃aɛ
zı̃beezı̃ɔ dasi. 25 Yuda pɔ́ kãaaaɔ pɔnakɛ̀ ḿpii ń sa'onaɔ ń Levii buiɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ Isaili
bùsuuɔ ń bɔ̀mɔ pɔ́ kú Isaili bùsuu ń Yuda bùsuoɔ. 26 Wà pɔnakɛ̀ Yelusalɛũ maamaaɛ, asa
za Isailiɔ kí Davidi nɛ́ Salomɔɔ gɔɔ, wi dikpɛkɛ à kà màao. 27 Sa'onaɔ ń Levii buiɔ fɛ̀lɛ zɛ̀ aa
samaa'ò gbɛ̃́ɔnɛ, ɔ̃ Lua sı̃ńnɔ, asa an wabikɛa aà lè za musu aà kúkı̃iɛ.

31

1 Kɛ́ wa làa píi, Isaili pɔ́ kú weɔ bɔ̀lɛ gè Yuda wɛ̃́lɛɔ guu, ɔ̃ aa tã́agbɛ pɔ́ wa pɛ̀lɛɔ wı̃wi,
aa Asetaati lipɛlɛɔ zɔ̃̀zɔ̃, aa gulɛsı̃ pɔ́ wa bɔ̀ɔ dàaı̃, aa sa'okı̃i pɔ́ kú Yuda bùsuuɔ gbòo ń
Bɛ̃yãmɛɛ bùsuo ń Ɛflaiũ bùsuo ń Manase bùsuo píi. Kɛ́ aa làa, ɔ̃ an baade tà a bɛ wɛ̃́lɛu.

Ezekia lousisiyã kɛkɛa

2 Ezekia sa'onaɔ ń Levii buiɔ kpaalɛ̀ gã ń gão, baade ń a zı̃o, kɛ́ aa sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à
tɛ́kũ o ń sáaukpasaɔ, aai zı̃kɛ Dii kpɛ́ kpɛɛlɛ, aai aà sáaukpa, aai aà táasilɛ. 3 Kí ı̃ɔ pɔ́ pɔ́ dɛ
à kpa bɔ a àizɛɛɔ guu lá gu lɛ́ dɔ sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔɔ ũ. Iɔ kpa sa kɔɔ obɔɔ ũ ń
sa oosi pɔ́o ń kɑ̃́mabogɔɔ pɔ́o ń mɔ dafu pɔ́o ń dikpɛgɔɔ pɔ́o, lá a ku Dii ikoyã láuwa. 4 A ò
Yelusalɛũdeɔnɛ aa sa'onaɔ ń Levii buiɔ asea kpámá,* kɛ́ aa e mɛkpa Dii ikoyãwa yɑ̃́i. 5 Kɛ́
yɑ̃́pi lı̃gua gɔ̃̀ɔ, Isailiɔ ń pɔ́ káauɔ kpà sɔũsɔũ, pɔ́wɛna ń vɛ̃ɛo ń nísio ń zɔ́'io ń ń buapɔ́ɔ píi.
Aa mɔ̀ ń ń pɔ́ kwideɔ píi à kɛ̀ zài. 6 Isailiɔ ń Yuda pɔ́ kú Yuda wɛ̃́lɛɔ guuɔ mɔ̀ ń zù kwideɔ lɔ
ń ń sã kwideɔ ń pɔ́ pɔ́ aalɛ kpá Dii ń Luawaɔ kwideɔ, aa kàlɛ zɛ́zɛ. 7 Aa nà a kãaaa zɛ́zɛwa
mɔ àaɔ̃de guu, ɔ̃ aa a mı̃dɛ mɔ soplade guu. 8 Kɛ́ Ezekia ń a ı̃waɔ mɔ̀ pɔ́piɔ è kãaaa zɛ́zɛ
màa, aa Dii sáaukpà mɛ́ à a gbɛ̃́ Isailiɔ sáaukpà lɔ. 9 Ezekia yãlàla sa'onaɔ ń Levii buiɔwa
pɔ́piɔ musu, 10 ɔ̃ sa'onkia Azalia, Zadoki bui wèwà à mɛ̀: Za gɔɔ pɔ́ gbɛ̃́ɔ nà mɔa Dii ua ń ń
gbaɔwa, wa pɔblè wa kã, à fɛ̃̀. Báaa pɔ́ Dii dà a gbɛ̃́ɔgu mɛ́ tò pɔ́piɔ fɛ̃̀ kálɛa màa.
11 Ɔ Ezekia mɛ̀, wà Dii kpɛ́ làasiɔ kɛkɛ, ɔ̃ wa kɛ̀kɛ. 12 Ɔ aa mɔ̀ ń gbapiɔ ń pɔ kwidepiɔ ń
pɔ́ pɔ́ wa kpà Diiwapiɔ ń náaio. Levii bui Kɔnania mɛ́ pɔ́piɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, mɛ́ aà dãuna Simɛi
mɛ́ aà plaade ũ. 13 Kí Ezekia ń Dii kpɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔ Azaliao mɛ́ gbɛ̃́ɛ beeɔ dı̃lɛ Kɔnania ń Simɛio
dɔnlɛdeɔ ũ:
Yeiɛli, Azazia, Naata, Asaɛli,
Yelimɔ, Yozaba, Ɛliɛli,
Isemakia, Maatu ń Benaiao.
14 Pɔ́ pɔ́ wà Lua gbàɔ zı̃ dɛ Gukpɛ Bɔlɛ dɔ̃̀ana Levii bui Imɛna nɛ́ Kole yɑ̃́ ũɛ. Ɔmɛ ı̃ɔ gba
pɔ́ wa dà Diiɛɔ ń sa pɔ́ wa òwàɔ pɔ́ kpaalɛnɛ́. 15 Edɛni, Miamɛ, Yesua, Semaia, Amalia ń
Sekaniao mɛ́ aaı̃ɔ dɔaàlɛ ń náaio sa'ona wɛ̃́lɛɔ guu. Aa kpaalɛ̀ ń gbɛ̃́ɔnɛ gã ń gão nɛ́fɛ̃nɛn
gbɛ̃zɔ̃ɔ. 16 Bee gbɛa aa kpaalɛ̀ gɔ̃ɛ pɔ́ kà wɛ̃̀ àaɔ̃ ge aa dɛa an tɔ́ kú taalauɔnɛ, gbɛ̃́ pɔ́ aa gɛ̃
Dii ua lá gu lɛ́ dɔ yãkɛkɛi gã ń gãoɔ baade ń a zı̃o. 17 Aa kpaalɛ̀ sa'ona pɔ́ an tɔ́ kú taalau
daɛdaɛɔnɛ ń Levii bui pɔ́ kà wɛ̃̀ bao ge aa dɛaɔ gã ń gão baade ń a zı̃o. 18 Aa ń nɔɛɔ ń ń
nɛgɔ̃ɛɔ ń ń nɛnɔɛɔ tɔ́ dàlau píi, kɛ́ aa ńzı̃a kpà Luawa ń náaio yɑ̃́i. 19 Aalona bui sa'ona pɔ́
kú ń wɛ̃́lɛ bualoũɔ ge wɛ̃́lɛ pãle bualoũɔ sɔ̃, wà gbɛ̃́ɔ dı̃lɛ aa gɛ́ sa'on gɔ̃ɛ píiɛ ń a aseao ń
Levii pɔ́ wà ń tɔ́ dàlauɔ.
20 Yɑ̃́ pɔ́ Ezekia kɛ̀ Yuda bùsu píi guun we. A yɑ̃́zɛde náaide pɔ́ Dii a Lua yei kɛ̀. 21 Zı̃ pɔ́ à
ɔkpàwà Dii kpɛ́ yɑ̃́ musu ge aà ikoyã ge aà yãdilɛaɔ yɑ̃́i, à a Lua kı̃́i wɛ̀ɛlɛò ń nɔ̀sɛmɛndoo,
ɔ̃ yɑ̃́ pɔ́ a kɛ̀ɔ bɔ̀ maa píi.

---

* **31:4** Nao 18.12-13, 21

32

Asiliɔ kia vi̋adadaa Yelusalɛũdeɔzi
(2Kia 18.13-37, Isa 36.1-22)

1 Ezekia yá̃piɔ kɛa ń náaio gbɛa Asiliɔ kí Sɛnakelibu lɛ̀lɛ Yuda bùsuwa, à koezɔ̃̀ a wɛ̃́lɛ
bi̋ideɔzi, à mɛ̀ á gbooɛ, wɛ̃́lɛpiɔ i gɔ̃ a pɔ́ ũ. 2 Kɛ́ Ezekia è Sɛnakelibu mɔ̀ mɛ́ à mipɛ̀
Yelusalɛũwa ń zi̋o, 3 à lɛkpàai̋ ń a i̋waɔ ń a zi̋gɔ̃ɔ lá wa kɛ wà nibɔna pɔ́ kú bi̋i kpɛ tata,
ɔ̃ aa dɔàálɛ. 4 Gbɛ̃́ɔ kã̀aa dasidasi, ɔ̃ aa nibɔnaɔ ń ízɛ pɔ pã̀ buaɔlao tàta píi aa mɛ̀: Tó Asiliɔ
kía mɔ̀, a í e la zɔ̃ɔɔ. 5 Ezekia ã̋iakɛ̀ à bi̋i pɔ́ gbòo kɛ̀kɛ píi, ɔ̃ à gugwaki̋i lɛsi̋ɔ bòwà. A̋ bi̋ibò
bi̋izi lɔ mɛ́ à Davidi wɛ̃́lɛ gu pɔ́ wa kàkaɔ gbã̋a kã̋fi̋. A̋ gɔ̃kɛbɔɔ ń sɛ̀ngbaoɔ pi̋ dasidasi. 6 A̋
gbɛ̃́ɔ di̋lɛdilɛ zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũ, ɔ̃ à ń kã̋aaazi wɛ̃́lɛ bɔlɛ kpɛɛlɛ, ɔ̃ à ń gbá sɔ̃ à mɛ̀: 7 A̋ sɔ̃dilɛ, í
wɔ́ɔ kɛ. A̋su to vi̋a á kũo. A̋su bílikɛ Asiliɔ kía ń a zi̋gɔ̃ dasiɔ yá̃wao, asa gbã̋a pɔ́ kúwanɔ
dɛ ń pɔ́a. 8 Gbɛ̃nazi̋na gbã̋a ɔ̃ aa vi̋, wápiɔ sɔ̃, Dii wá Lua kúwanɔ. A dɔwálɛ, i zi̋kawɛ̃ɛ. Ɔ
Yudaɔ kí Ezekia yá̃pi gbɛ̃́ɔ gbà sɔ̃.
9 Bee gbɛa Asiliɔ kí Sɛnakelibu ń a zi̋gɔ̃ɔ koezɔ̃̀ Lakisizi píi, aa ku we, ɔ̃ à a i̋waeɔ zi̋ Yudaɔ
kí Ezekiawa Yelusalɛũ, aa òɛ ń Yuda pɔ́ kú weɔ: 10 Yá̃ pɔ́ Asiliɔ kí Sɛnakelibu òn kɛ: A̋ gbɛ̃́
pɔ́ ma á kaka Yelusalɛũɔ, bɔ́ álɛ a náaikɛ màai? 11 Kɛ́ Ezekia mɛ̀ Dii á Lua a á bɔ ma ɔzi̋, á dɔ̃
àlɛ á sã̋sã̋ noa? A ga ń nɔao ń imion we. 12 Ezekiapi i Diipi gulɛsi̋ɔ ń aà gbagbaki̋iɔ gbòoo
lé? A ò Yelusalɛũdeɔnɛ ń Yudaɔ píi aa mɔ kúlɛ gbagbaki̋i mɛ̀ndo aɛ, aai sa'owà. 13 A̋ yá̃ pɔ́
ma Sɛnakelibu ń ma maeɔ wá kɛ̀ bui pɔ́ kú bùsu pã̋leuɔnɛ dɔ̃o lé? Buipiɔ tá̃aɔ fɔ̃̀ gi̋mɛɛ mà
ń bùsu símáe? 14 Bui pɔ́ ma mae ń kaalɛɔ píi, an kpele tá̃a mɛ́ fɔ̃̀ gi̋ɛ̀ ń a gbɛ̃́ɔi? Kpelewa á
dii a fɔ̃ á bɔ ma ɔzi̋i? 15 A̋su to Ezekia ɔ̃nɔkɛɛ́ lɔo fá! A̋su to aà á sá̃sã̋ màao. A̋su à aà yá̃ sio,
asa buie ge bùsue tá̃a i fɔ̃ a gbɛ̃́ɔ bɔ̀ ma ɔzi̋o ge ma maeɔ ɔzi̋o, belenkɛ á diiɔ. Aa fɔ̃ á bɔ ma
ɔzi̋o.
16 Sɛnakelibu i̋wapiɔ ɛ̀a dɔ̀ɛ ń Dii Luao ń aà zɔ̀blena Ezekiao lɔ. 17 Ɔ à lakɛ̃ a kpã̀sã̋ɛ̀, à
Dii Isailiɔ Lua sɔ̃̀sɔ̃ a guu à mɛ̀: Lá buie tá̃aɔ i fɔ̃ ń gbɛ̃́ɔ bɔ̀ ma ɔzi̋o, màa Ezekia Lua a fɔ̃ a
gbɛ̃́ɔ bɔ ma ɔzi̋o. 18 Ɔ i̋wapiɔ lé gbã̋a zù Yelusalɛũ gbɛ̃́ pɔ́ kú bi̋iwaɔzi ń Ɛbɛlu yá̃o, kɛ́ iwã̋a e
ká ń pɔa, sɔ̃ i kɛ̃́ngu yá̃i, aai gbasa ń wɛ̃́lɛ sí. 19 Aa Yelusalɛũ Lua di̋lɛ lán buiɔ tá̃aɔwaɛ, dii
pɔ́ gbɛ̃nazi̋na mɛ́ ń kɛ́piɔ.
20 Kí Ezekia ń ã̋nabi Isaia, Amɔzu nɛ́o wabikɛ̀ yá̃pi musu aa wiilɛ̀ Luawa. 21 Ɔ Dii
malaikae zi̋ à gɛ̀ zi̋gɔ̃ɔ ń ń badeɔ ń ń dɔaana pɔ́ kú Asiliɔ kía bòouɔ tɔ̀lɔzɔ̃̀. Ɔ Asiliɔ kía
ɛ̀a tà a bùsuu, aà gɛɛ gɔ̃̀ kpa a wɛ́i. Kɛ́ à gɛ̃̀ a tá̃aɔ kpɛ́u, ɔ̃ aà nɛ́ɛɔ aà dɛ̀ we ń fɛ̃ndao. 22 Dii
Ezekia ń Yelusalɛũdeɔ bɔ̀ Asiliɔ kí Sɛnakelibu ɔzi̋ ń gbɛ̃́piio, à ɔli̋ańzi gupiiu. 23 Ɔ wà mɔ̀
dasidasi wà Dii gbà pɔ́ Yelusalɛũ, wà pɔ́ bɛɛɛdeɔ kpà Yudaɔ kí Ezekiawa. Za gɔɔ bee bui
píi zɔ̃ɔkɛ dɔ̃̀ɛ̀.

Ezekia gyã̋kɛa
(2Kia 20.1-3, 12-21, Isa 38.1-8, 39.1-8)

24 A gbɛa Ezekia gyã̋kɛ̀ à kà gaa. Kɛ́ à wabikɛ̀ Diiwa, ɔ̃ Dii si̋aànɔ, à dabudabukɛ̀ɛ̀ a seela
ũ. 25 N beeo Ezekia azi̋a sɛ̀ lɛsi̋, i maa pɔ́ Dii kɛ̀ɛ fi̋aboɛ̀o, ɔ̃ Dii fɛ̃̀ Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔzi píi.
26 Ɔ Ezekia azi̋a bùsa ń Yelusalɛũdeɔ píi, ɔ̃ Dii i pɔkũmabɔbɔmá Ezekiapi gɔɔo.
27 Ezekia àizɛɛ ń gawio vi̋ maamaaɛ. A làasiɔ bòbo à a á̃nusu kàkau ń a vuao ń a gbɛ̀
bɛɛɛdeɔ ń a tulaleti gi̋nanaɔ ń a sɛ̀ngbaoɔ ń pɔ́ ɔde bui píio. 28 A blɛwɛkaki̋iɔ bòbo, ɔ̃ à
pɔ́wɛnaɔ kàkau ń vɛ̃ɛo ń nísio. A̋ kpɛ́ɔ dɔ̀dɔ a zù bui dodoaɔnɛ, à kaa dàda pɔ́ kelenaɔnɛ.
29 A kpàsaɔ kàlɛ, ɔ̃ à sã̋ɔ ń zuɔ lùlu dasidasi a kã̋fi̋, asa Lua àizɛɛɔ pi̋siɛ̀ zɔ̃ɔzɔ̃ɔɛ.
30 Ezekia mɛ́ Giɔ̃ nibɔna musu tà, ɔ̃ à a í gbàɛ zi̋lɛ Davidi wɛ̃́lɛ bɛ'aɛ oi. Yá̃ pɔ́ a kɛ̀ píi bɔ̀
maa. 31 Kɛ́ Babɛli kíaɔ gbɛ̃́ɔ zi̋ dabudabu pɔ́ kɛ̀ aà bùsu gbɛaiwà, Lua aà tò a laaiwa, kɛ́ à
aà lɛ à gwa, í yá̃ pɔ́ kú aà sɔ̃u dɔ̃.

32 Ezekia yɑ̃́ kɩ̃niɔ ń yɑ̃́ pɔ́ a kɛ̀ Luaɛɔ ku ɑ̃nabi Isaia, Amɔzu nɛ́ wɛ́pungu pɔ́ a è taalau ń
Yuda kíaɔ ń Isaili kíaɔ láo. 33 A gà, ɔ̃ wà aà mia kpàkɔ̃i ń Davidi buiɔ sɩ̃sɩ̃ musu. Kɛ́ à gà,
Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi aà gɛ kpɛlà, ɔ̃ aà nɛ́ Manase zɔ̃lɛ aà gbɛu.

33

Yudaɔ kɩ Manase
(2Kia 21.1-18)

1 Manase wɛ̃ kuɛplade guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃ bàaɔ̃ sɔosaiɛ. 2 A yɑ̃́
pɔ́ Dii yeio kɛ̀ à zɛ̀ ń bui pɔ́ Dii ń yá Isailiɔnɛɔ yɑ̃bɛ̃ɛkɛaɔ.* 3 A ɛ̀a gulɛsɩ̃ pɔ́ a mae Ezekia dàaɩ̃ɔ
bòbo ń Baali gbagbakɩ̃iɔ. A Asetaati líɔ pɛ̀lɛpɛlɛ, à kùlɛ luabɛ pɔ́ɔnɛ, à zɔblɛ̀nɛ́. 4 A sa'okɩ̃iɔ
bò Dii kpɛ́u Yelusalɛũ, gu pɔ́ Dii mɛ̀ á tɔ́ aɔ kuwà gɔɔpiipi.† 5 A luabɛ pɔ́ɔ gbagbakɩ̃iɔ bò Dii
uaɔ guu píi. 6 A sa pɔ́ wɩ̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò ń a nɛgɔ̃ɛɔ Bɛninɔũ guzulɛu, à pɔ dà gbɛ̃́ɔwa, à
màsoɔ kɛ̀, à gbɛ̃́ɔ kɔ̀ɔlɛkɛ̀, à yɑ̃gbɛ̀a gɛ̀sisinaɔwa ń wɛlɛndeɔ, à yɑ̃́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ maamaa, ɔ̃
à aà pɔ fɛ̀lɛɛ̀. 7 A tɑ̃́a pɔ́ a ɑ̃̀ dɩ̃lɛ Dii kpɛ́u, gu pɔ́ Dii ò Davidiɛ ń aà nɛ́ Salomɔɔo a tɔ́ aɔ kuwà
gɔɔpii, asa Isaili wɛ̃́lɛɔ guu píi Yelusalɛũ ɔ̃ a sɛ̀. 8 A mɛ̀ tó Isailiɔ yɑ̃́ pɔ́ á dɩ̃lɛnɛ́ɔ kũa píi, aalɛ
a ɔtondɔkɩ̃i gwa, mɛ́ aa zɛ̀ ń a ikoyɑ̃ɔ ń yɑ̃'onɛ pɔ́ a zɔ̀blena Mɔizi kpàmáo píi, á ń bɔlɛ bùsu
pɔ́ á kpà ń deziɔwauo.‡ 9 N beeo Manase Yelusalɛũdeɔ sɑ̃̀sɑ̃ ń Yudaɔ píi, ɔ̃ aa yɑ̃vɑ̃ikɛ̀ dɛ
bui pɔ́ Dii ń kaalɛ ń deziɔnɛɔla.

10 Dii yɑ̃'ò Manaseɛ ń aà gbɛ̃́ɔ, kási aai swɑ̃́sɛio. 11 Ɔ Dii mɔ̀ ń Asiliɔ kía zɩ̃gɔ̃ dɔaanaɔ,
aa aà kũ̀ wà bakàɛ̀ a níu wà mɔgotɛ̃ gala kpàɛ̀, ɔ̃ wà tàaànɔ Babɛli. 12 Aà yooyeapi guu à
awakpà Dii a Luaɛ, à azɩ̃a bùsa a deziɔ Luapiɛ maamaa. 13 Kɛ́ à wabikɛ̀ Diiwa, ɔ̃ Dii sɩ̃aànɔ,
à aà awa sɩ̃ à ɛ̀a aà kpà kpalau Yelusalɛũ. Manase dɔ̃̀ sa kɛ́ Dii á Luaɛ.

14 Bee gbɛa à Davidi wɛ̃́lɛ bɩ̃i pɔ́ wa bò bɩ̃́izi kɛ̀kɛ za Giɔ̃ nibɔna pɔ́ kú guzulɛu bɛ'aɛ oi e à
gɛ̀ pɛ̀ò Kpɔ̀ Bɔlɛwa. A bɩ̃́ipi bò lɩ̃a Ofɛli sɩ̃sɩ̃i, mɛ́ a lɛsɩ̃ dɛ a káaua. Ɔ à zɩ̃gɔ̃ dɔaanaɔ dɩ̃lɛdilɛ
Yuda bùsu wɛ̃́lɛ bɩ̃ideɔ guu píi. 15 A dii zɩ̃loɔ ń tɑ̃́a pɔ́ a pɩ̃o bɔlɛ Dii kpɛ́u, à sa'okɩ̃i pɔ́ a bò
Dii kpɛ́ sɩ̃sɩ̃wa ń wɛ̃́lɛ ɛuoɔ gbòo a kɔ̀lɛ bɩ̃i kpɛ. 16 A Dii gbagbakɩ̃i kɛ̀kɛ, ɔ̃ à sa'òwà ń lɛ́gbɑ̃
ɩ̃abobɔɔ ń sáaukpasaɔ. A ò Yudaɔnɛ aa zɔble Dii Isailiɔ Luaɛ. 17 Gbɛ̃́ɔ gɩ̃ lɛ́ sa'o gulɛsɩ̃ɔwa,
ɑ̃ma Dii ń Lua aalɛ owà.
18 Manase yɑ̃́ kɩ̃niɔ ń wabi pɔ́ a kɛ̀ a Luawao ń yɑ̃́ pɔ́ gu'enaɔ òɛ̀ ń Dii Isailiɔ Lua tɔ́ɔɔ aa
ku Isaili kíaɔ ladau. 19 Wabi pɔ́ a kɛ̀ ń lá Dii sɩ̃aànɔo ku gu'enaɔ taalau sɑ̃nu ń duuna pɔ́ a
kɛ̀ à bɔ̀ Dii kpɛ e àɔ gɛ́ azɩ̃a busaio. Gu pɔ́ à gulɛsɩ̃ɔ bòuɔ ku lápi guu lɔ ń gu pɔ́ à Asetaati lí
ń tɑ̃́a pɑ̃leɔ pɛ̀lɛpɛlɛuɔ. 20 Kɛ́ à gà, wà aà vɩ̃ a bɛ, ɔ̃ aà nɛ́ Amɔ zɔ̃lɛ aà gbɛu.

Yudaɔ kɩ Amɔ
(2Kia 21.19-26)

21 Amɔ wɛ̃ bao ń plaode guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃ plaɛ. 22 A yɑ̃́ pɔ́ Dii
yeio kɛ̀ lá a mae Manase kɛ̀waɛ. A sa'ò tɑ̃́a pɔ́ a mae pɩ̃piɔwa píi, à zɔblɛ̀nɛ́. 23 Kási i azɩ̃a
busa Diiɛ lá a mae kɛ̀wao, a tò a tàaeɔ dɛ̀dɛ. 24 Ɔ aà ɩ̃waɔ lɛkpàaɩ̃aàzi aa aà dɛ̀ a bɛ. 25 Ɔ
Yudaɔ gbɛ̃́ pɔ́ lɛkpàaɩ̃aàzipiɔ dɛ̀dɛ píi, aa Amɔpi nɛ́ Yosia kpà kía ũ aà gbɛu.

34

Yudaɔ kɩ Yosia
(2Kia 22.1-20, 23.4-20)

1 Yosia wɛ̃ swaaɔ̃de guu ɔ̃ à kpalablè, à zɔ̃lɛ báawa* Yelusalɛũ wɛ̃ baakwi ń mɛ̀ndooɛ.
2 A yɑ̃́ pɔ́ Dii yei kɛ̀ à a dezi Davidi ɔlɛsɛ̀ píi, i pɑ̃alɛ ɔplaai ge zɛɛio.

---

* **33:2** Zel 15.4 † **33:4** 2Sam 7.13 ‡ **33:8** 1Kia 9.3-5 * **34:1** Zel 3.6

[3] Aà kpalablea wɛ̃̀ swaaɔ̃de guu, gɔɔ pɔ́ a dɛ ɛ̀waasona ũ ɔ̃ à nà a dezi Davidi Lua kɔ̃́i
wɛɛlɛawa. A wɛ̃̀ kuɛplade guu ɔ̃ à nà gbãbɔa Yelusalɛũɛwa ń Yuda bùsuo píi. A gulɛsĩ̀
pɔ́ wa bòɔ dàaĩ̀, à Asetaati lipɛlɛɔ zɔ̃̀zɔ̃, à tã́a pɔ́ wa ã̀ɔ ń pɔ́ pɔ́ wa kàsaɔ sɛ̀lɛ. [4] Wà Baali
gbagbakĩ̀iɔ gbòo aà wáa, ɔ̃ a tò wà tulaletikatɛakĩ̀i pɔ́ kú gbagbakĩ̀ipiɔ musu zɔ̃̀zɔ̃. A
Asetaati lipɛlɛɔ ń tã́a pɔ́ wa ã̀ɔ ń pɔ́ pɔ́ wa kàsaɔ wĩ̀wi, ɔ̃ à a tibò a fã̀fã tã́apiɔ gbàgbanaɔ
miaɔwa. [5] A tã́apiɔ sa'onaɔ wáɔ kpàsa ń sa'okĩ̀iɔwa.† Màa à gbãbɔ̀ Yelusalɛũ ń Yuda
bùsuoɛ. [6-7] A sa'okĩ̀iɔ ń Asetaati lipɛlɛɔ gbòo Manase buiɔ wɛ̃́lɛɔ guu ń Ɛflaiũ buiɔ pɔ́ɔ ń
Simɛɔ buiɔ pɔ́ɔ e à gɛ̀ pɛ̀ Nɛfatali buiɔ pɔ́ɔ ń a bɛzia pɔ́ liaiɔwa. A tã́aɔ gbɛ̃̀gbɛ̃ à a tibò, à
tulaletikatɛakĩ̀iɔ gbòo Isaili bùsu gupiiu, ɔ̃ à ɛa tà Yelusalɛũ.

[8] Aà kpalablea wɛ̃̀ bao plasaide guu, gɔɔ pɔ́ àlɛ gbãbɔ Yelusalɛũɛ ń Yuda bùsuo, à Asalia
nɛ́ Safana ń wɛ̃́lɛ kí Maaseao ń kpàwakɛna Yoa, Yoaaza néo gbàɛ Dii a Lua kpɛ́ kɛkɛi. [9-10] Ɔa
pɔ́ wà mɔ̀ò Lua ua, Levii bui bĩ́ibɔlɛdɔ̃anaɔ sĩ̀ ɔ̃ aa gɛ̀ò sa'onkia Ilikia kɔ̃́i, ɔ̃ ampii aa gɛ̀
nà gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dílɛ Dii kpɛ́ zĩ̀ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũɔnɛ ń ɔzĩ̀. Manase buiɔ ń Ɛflaiũ buiɔ ń Isaili kɔ̃naɔ
píi ń Yudaɔ píi ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ ń Yelusalɛũdeɔ mɛ́ ɔ̃api kpà. Ɔ Dii kpɛ́ zĩ̀ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ ĩ̀abòò
zĩ̀kɛnaɔnɛ wà Dii kpɛ́ kɛkɛ wà a gbãa kã́ĩ̀. [11] Aa ɔ̃a kpà kpɛbonaɔwa wà gbɛ̀ ãaɔ luò. Aa kpà
li'ãnaɔwa lɔ wà kpɛɛlɛ líɔ ń zaɔ luò, wi kpɛ́ pɔ́ Yuda kíaɔ tò we yàaaɔ kɛkɛò. [12] Gbɛ̃́piɔ zĩ̀kɛ̀
ń náaio. Gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dílɛ aa wɛtɛ̀ zĩ̀pizìɔn kɛ: Levii nɛ́ Mɛlali buiɔ Yaata ń Obadiao ń Levii
nɛ́ Kɛata buiɔ Zakali ń Mɛsulaũo. Levii buiɔ pɔ́'ɔbɔnaɔ lɛa dɔ̃ ḿpiiɛ. [13] Aamɛ aa asosɛnaɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũ, aa wɛtɛ̀tɛ zĩ̀kɛnaɔzi zɛ́zɛ. Levii buieɔ mɛ́ tɔdɔdɔnaɔ ń lakɛ̃naɔ ń bĩ́ibɔlɛdɔ̃anaɔ ũ.

Yosia bɔa ikoyã láwa
(2Kia 22.8-23.3)

[14] Gɔɔ pɔ́ wàlɛ bɔ Dii kpɛ́u ń ɔ̃a pɔ́ wà gɛ̃̀uo, sa'onkia Ilikia bɔ̀ ikoyã pɔ́ Dii ò Mɔizìɛ
taalawa. [15] Ɔ Ilikia ò lakɛ̃na Safanaɛ a ikoyã lá è Dii kpɛ́u, ɔ̃ a kpàwà. [16] Safana gɛ̀ò kí
kɔ̃́i, à yã́ dàu a sĩ̀uɛ̀ à mɛ̀: N ĩ̀waɔ lɛ́ zĩ̀ pɔ́ ń nànɛ́ ń ɔzĩ̀pi kɛ píi. [17] Aa ɔ̃a pɔ́ kú Dii kpɛ́u nà
zĩ̀kɛnaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔnɛ ń ɔzĩ̀ ń zĩ̀pikɛnaɔ. [18] Ɔ à ɛa òɛ̀ sa'onkia Ilikia lá kpàwa, ɔ̃ à a kyokɛ̀ kíɛ.

[19] Kɛ́ kí ikoyã lápi yãmà, à a ulada ga kɛ̃̀. [20] Ɔ a ò sa'ona Ilikiaɛ ń Safana nɛ́ Aikaũo ń
Mika nɛ́ Abedɔ̃o ń lakɛ̃na Safanao ń a ĩ̀wa Asaiao à mɛ̀: [21] A gɛ Dii laimɛɛ ń Isaili kɔ̃naɔ ń
Yudaɔ taala pɔ́ wa bɔwàɛ bee yã́ musu. Dii pɔkũmabɔ̀bɔwá à kɛ̀ zài, asa wá deziɔ Dii yã́
kũao, aai yã́ pɔ́ kú taalaɛ bee guu ma aa zĩ̀kɛ̀wào. [22] Ɔ sa'ona Ilikia ń gbɛ̃́ pɔ́ kí ń zĩ̀ sãnuɔ
gɛ̀ yã'ò nɔɛ ãnabi Uledaɛ. Nɔɛpi ku Yelusalɛũ fã́ani plaade guuɛ, aà zã́ tɔ́n Saluũ, Tikeva
nɛ́, Halasa tɔũnaɛ. Gɔ̃ɛpiá Dii kpɛ́ pɔkasaɔ ùlɛnaɛ.

[23] Dii Isailiɔ Lua yã'ò nɔɛpiɛ à mɛ̀: A gɛ o gbɛ̃́ pɔ́ á zĩ̀́aɛ, [24] ma Dii ma mɛ̀, má yã́yia guɛ
beewa ń gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔ, láai yã́ pɔ́ kú taala pɔ́ wà a kyokɛ̀ Yudaɔ kíaɛupiɔ píi. [25] Má
pɔkũmabɔbɔ guɛ beewa, ma pɔkũmapi a kpáleo, asa aa pãkpàmazi aa gɛ̀ sa'ò dii pãleɔwa,
aa ma pɔ fɛ̀lɛmɛɛ tã́a pɔ́ aa kɛ̀piɔ yã́ musuɛ. [26] A gɛ o Yudaɔ kía pɔ́ á zĩ̀ ma laiɛ, yã́ pɔ́ a màpi
musu, ma Dii Isailiɔ Lua ma mɛ̀, [27] yã́ pɔ́ má ò guɛ bee ń gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔ musu, lá à swãsɛ̀i
à a ulada ga kɛ̃̀ à ɔ́ɔlɔ̀, má mà. Ma Dii mámɛ má ò. [28] Má tó aà ã́nuatoɛ, wi aà vĩ̀ niɛ guu.
Aà wɛ́ a si yã́ pɔ́ má yía guɛ bee ń gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔwaleo. Ɔ zĩ̀napiɔ ɛ̀a tà kíwa ń yã́pio.

[29] Kí Yelusalɛũ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Yudaɔ sĩ̀si, ɔ̃ aa kã̀aaaàzi píi. [30] A gɛ̀ńnɔ Dii ua ń sa'onaɔ ń Levii
buiɔ ń Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi, néfɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ, ɔ̃ a tò wà Dii bàakuańnɔ taala pɔ́ wa è aà
kpɛ́u kyokɛ̀ píi ń wáa. [31] Kí zɛa a mɔ̀pɛlɛ saɛ, ɔ̃ à ɛa zɛ̀ ń Dii bàakuańnɔ yãdilɛaɔ. A mɛ̀ á tɛ́
Diizi, iɔ aà yãdilɛaɔ ń aà yãdaneo kũa, iɔ aà ɔtondɔkĩ̀i gwa ń nɔ̀sɛmɛndoo ń a pɔeão píi, iɔ
Dii bàakuańnɔ yã́ pɔ́ kú lápi guu ma. [32] Ɔ a tò Yelusalɛũdeɔ ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ fɛ̀lɛ zɛ̀ ḿpii, ɔ̃
aa zɛ̀ ń ń deziɔ Lua bàakuańnɔ yáo.

† **34:5** 1Kia 13.2

33 Yosia tã́aɔ nàaa Isaili bùsu gupiiu a kɔ̀lɛ, a tò gbɛ̃́ pɔ́ kú Isaili bùsuuɔ zɔblè Dii ń Luaɛ
ḿpii. Yosia gɔɔ aa tɛ Dii ń dezìɔ Luazi, aai pãalɛɛ̀o.

35

Yosia Gɛ̃amusu dikpɛkɛa
(2Kia 23.21-23)

1 Yosia Gɛ̃amusu dikpɛkɛ̀ Diiɛ Yelusalɛũ, ɔ̃ wà Gɛ̃amusu sa'obɔɔ kòlokpakpa mɔ sɛ̃́ia gɔɔ
gɛ̃o mɛ̀ndosaidezì. 2 A sa'onaɔ dàzìu, à ń gba sɔ̃ Dii kpɛ́ zì pɔ́ aa kɛ yã́ musu. 3 A ò Levii bui
pɔ́ wà ń kpá Diiwa, aaì yãdada Isailiɔnɛɔnɛ: A Lua kpagolo dilɛ kpɛ́ pɔ́ Isailiɔ kí Davidi nɛ́
Salomɔɔ dɔ̀u, ásu da á gã̀u lɔo. Ali zɔble Dii á Luaɛ ń a gbɛ̃́ Isailiɔ. 4 A baade sɔukɛ gã ń gão
á deziɔ uawa, lá Isailiɔ kí Davidi ń aà nɛ́ Salomɔɔo dàlauwa. 5 Aɔ sìa Dii ua, á gbɛ̃eɔ iɔ kú
ń á gbɛ̃́ Isailiɔ gã ń gão, 6 ì ń Gɛ̃amusu sa'obɔɔ kòlokpakpanɛ́. A gbãbɔ ázìaɛ, ì sãpiɔ kɛkɛ á
gbɛ̃́ɔnɛ, kɛ́ aa e kɛ lá Dii dà Mɔiziɛ a òwa.

7 Yosia azìa sãɔ ń a bleɔ kpà gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔwa Gɛ̃amusu sa'obɔɔ ũ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baakwi
(30.000) ń zuɔ ɔ̀aa gɛ̃o (3.000). 8 Aà ìwaɔ gbɛ̃́ɔ gbà pɔ́ ń sa'onaɔ ń Levii buiɔ sɔ̃. Lua ua
dɔaanaɔ Ilikia ń Zakalio ń Yeiɛlio sa'onaɔ gbà Gɛ̃amusu sa'obɔɔ ɔ̀aa kuɛ'aaɔ̃ (2.600) ń zuɔ
ɔ̀aa do ń basɔoo (300). 9 Kɔnania ń Semaiao ń a dãuna Nɛtanɛlio ń Asabiao ń Yeiɛlio ń
Yozabao mɛ́ Levii bui kíaɔ ũ. Aa Levii buiɔ gbà Gɛ̃amusu sa'obɔɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo (5.000)
ń zuɔ ɔ̀aa pla ń basɔoo (500).

10 Ɔ wà Lua gbagbazì sɔukɛ̀, sa'onaɔ sìa ń zɛkìi, mɛ́ Levii bui kìniɔ ku we gã ń gão lá kí
dìlɛwa. 11 Aa Gɛ̃amusu sa'obɔɔ kòlokpakpa, ɔ̃ sa'onaɔ a au sì wa lɛ̀ sa'okìiwa. Levii bui
pɔ́piɔ báa bò, 12 ɔ̃ aa pɔ́ pɔ́ wì a pɔ́ kàtɛu à tɛ́kũ bɔ̀ adoa, aa kpà ń gbɛ̃́ Isailiɔwa gã ń gão aa
sɔ̃ò Diizi, lá a ku Mɔizi taalauwa. Màaɛ lɔ ń zuɔ. 13 Levii buiɔ Gɛ̃amusu sa'obɔ̀ɔ kpàtɛa lá
wa dìlɛwa,* ɔ̃ aa zùnɔɔ kà taɔ ń ooɔ ń dàaɔ guu, aa a fùukɛ̀, ɔ̃ aa gɛ̀ò gbɛ̃́ɔnɛ kpakpa. 14 Bee
gbɛa ɔ̃ aa ńzìa pɔ́ kɛ̀kɛ ń sa'onaɔ, asa Aalona bui sa'onapiɔ lɛ́ sa pɔ́ wì a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũɔ ń
sa pɔ́ wì a pɔ́ nísi tɛ́kũɔ o e gu gɛ̀ sìòɛ. 15 Asafa bui lɛ̀sinaɔ kú ń zɛkìi lá Davidi dìlɛwa, Asafa
buiɔ ń Emani buiɔ ń kí gu'ena Yedutu buiɔ. Bĩ́ibɔlɛdɔ̃ana pɔ́ kú bɔlɛ ń bɔlɛo aai go ń tíao,
an gbɛ̃́ Levii buiɔ mɛ́ ń pɔ́ kɛ̀kɛnɛ́.

16 Zìbeezì wà Dii gbàgba a zɛ́wa, wà Gɛ̃amusu dikpɛkɛ̀, mɛ́ wà sa pɔ́ wì a pɔ́ kátɛu à
tɛ́kũ ò aà gbagbakìiwa, lá kí Yosia dìlɛwa. 17 Gɔɔ bee Isaili pɔ́ kú weɔ Gɛ̃amusu dikpɛkɛ̀, ɔ̃
aa Kàaso dikpɛkɛ̀ gɔɔ sopla.† 18 Za ãnabi Samuɛli gɔɔ wi Gɛ̃amusu dikpɛpi kɛ à kà màao.
Isailiɔ kíae i dikpɛpi kɛ lá Yosia kɛ̀wao. Sa'onaɔ ku we ń Levii buiɔ ń Yudaɔ píi ń Isaili
pɔ́ kú weɔ ń Yelusalɛũdeɔ. 19 Wà Gɛ̃amusu dikpɛpi kɛ̀ kí Yosia kpalablea wɛ̃̀ bao plasaide
guuɛ.

Yosia gaa
(2Kia 23.28-30)

20 Yosia Lua kpɛ́ yãkɛkɛa gbɛa píi Egipiɔ kí Nɛko lɛ́ gɛ́ zìkai Kaakemi, Uflata saɛ, ɔ̃ Yosia
bɔ̀ gɛ̀wà ń zìo. 21 Nɛko gbɛ̃́ɔ zìwà à mɛ̀: Yudaɔ kía, bɔ́mɛ wá daaai? I kɛ ḿmɛ ɔ̃ málɛ mɔ́
zìkainnɔ gbão, ma ibɛɛɔnɛ. Lua mɛ̀ mà kɛ kpakpa. Lá a kumanɔ, ńsu kpaɛ̀o, kɛ́ asu n
dɛo yã́i. 22 Kási Yosia i mikɛ̃wào, i yã́ pɔ́ Lua dà Nɛkoɛ a ɔ̀ɛ mao, ɔ̃ à azìa lìlɛ, à gɛ̀wà ń zìo
Mɛgido gusalalau. 23 Kɛ́ kàzunaɔ kí Yosia pà, ɔ̃ a ò a ìwaɔnɛ: A ma sɛ tamanɔ, wà ma wiwiɛ
we. 24 Ɔ aà ìwapiɔ aà bɔ̀ a sɔ̃́go guu wà aà dà a sɔ̃́go plaade guu wà tàò Yelusalɛũ. A gà, ɔ̃
wà aà mia kpàkɔ̃i ń aà deziɔ. Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ aà gɛ ɔ́ɔlɔ̀ ḿpii.

25 Ɔ Zelemii wɛ̃nalɛ dà ń Yosiao. E gbã gɔ̃ɛ ń nɔɛo lɛ̀sinaɔ ì lɛpi si Yosia yã́ musuɛ, tó aalɛ
wɛ̃nalɛ sí. Ɔ wɛ̃nalɛsia gɔ̃̀ fɛlɛkaa ũ Isaili bùsuu, lɛpiɔ ku wɛ̃nalɛ taalau.

---

* **35:13** Bɔa 12.8 † **35:17** Bɔa 12.1-20

26-27 Yosia yɑ̃́ kĩni pɔ́ a kɛ̀ za a daalɛawa e a midɛawa ku Isaili kíaɔ ń Yuda kíaɔ ladau ń
gbɛ̃kɛ pɔ́ a kɛ̀ Diiɛ à zĩkɛ̀ yɑ̃́ pɔ́ kú aà ikoyɑ̃ láuwao.

36

Yudaɔ kĩ Yoaaza
(2Kia 23.31-34)

1 Ɔ Yudaɔ Yosia nɛ́ Yoaaza kpà kía ũ aà gbɛu Yelusalɛũ. 2 Yoaaza wɛ̃̀ bao ń àaɔ̃ode guu ɔ̃
à kpalablèu, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ mɔ àaɔ̃ɛ. 3 Ɔ Egipiɔ kí Nɛko aà bɔ̀ kpalau Yelusalɛũ, ɔ̃
à mɛ̀ Yuda bùsudeɔ falubɔɛ ɑ̃́nusu tɔnu àaɔ̃ ń kĩnio ń vuao kiloo bla sɔosai. 4 A Yoaaza vĩ̀i
Ɛliakiũ kpà Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ kía ũ, ɔ̃ à aà tɔ́ lĩlɛɛ̀ Yoakiũ. Ɔ à Ɛliakiũ dɑ̃una Yoaaza kũ̀
tàò Egipi.*

Yudaɔ kĩ Yoakiũ
(2Kia 23.36-24.7)

5 Yoakiũ wɛ̃̀ baasɔode guu ɔ̃ à kpalablèu, à zɔ̃̀lɛ báawa† Yelusalɛũ wɛ̃̀ kuɛdoɛ. A yɑ̃́ pɔ́
Dii a Lua yeio kɛ̀. 6 Babɛli kí Nɛbukanɛza mɔ̀ lɛ̀lɛwà, à mɔgotɛ̃ gala kpàɛ̀ à taaànɔ Babɛli.
7 Nɛbukanɛza Dii kpɛ́ pɔeɔ sɛ̀lɛ tàò, a kàlɛ a bɛ Babɛli.‡ 8 Yoakiũ yɑ̃́ kĩniɔ ku Isaili kíaɔ ń
Yuda kíaɔ ladau ń yɑ̃bɛ̃ɛ pɔ́ a kɛ̀ɔ ń vɑ̃i pɔ́ wa èwàɔ. Ɔ aà nɛ́ Yɛkɔnia zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

Yudaɔ kĩ Yɛkɔnia ń kĩ Zedekiao
(2Kia 24.8-20, Zel 52.1-2)

9 Yɛkɔnia wɛ̃̀ bao plasaide guu ɔ̃ à kpalablèu, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ mɔ àaɔ̃ ń gɔɔ kwioɛ.
A yɑ̃́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀. 10 Kɛ́ í bɔ̀ ɛu, kí Nɛbukanɛza gbɛ̃́ɔ zĩ̀, ɔ̃ wà aà kũ̀ sùò Babɛli ń Dii kpɛ́ pɔ́
ɔdeɔ. A aà desɛ̃ Zedekia kpà Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ kía ũ.
11 Zedekia wɛ̃̀ bao ń mɛ̀ndoode guu ɔ̃ à kpalablèu, à zɔ̃̀lɛ báawa Yelusalɛũ wɛ̃̀ kuɛdoɛ.
12 A yɑ̃́ pɔ́ Dii a Lua yeio kɛ̀, i azĩa busa ɑ̃nabi Zelemii pɔ́ Dii yɑ̃'òɛɛo. 13 Kí Nɛbukanɛza tò
à lɛgbɛ̃̀ɛ à mɛ̀ á sĩ̀ ń Luao a bɔ aà kpɛo, ɔ̃ à bɔ̀ aà kpɛ. Aà swɑ̃́ gbɑ̃akũ̀, à gĩ̀ ɛa sui Dii Isailiɔ
Luawa fĩ̀afĩa. 14 Ɔ sa'on dɔaanaɔ ń gbɛ̃́ɔ dɔaanaɔ bɔ̀ Dii yɑ̃́ kpɛ sɔ̃, aa zɛ̀ ń yɑ̃bɛ̃ɛ pɔ́ buipɑ̃leɔ
kɛ̀ɔ, aa kpɛ́ pɔ́ Dii dĩ̀lɛ a pɔ́ ũ gbɑ̃lɛ̀.

Yelusalɛũ dúuzɔ̃a
(2Kia 25.1-21, Zel 39.1-10, 52.3-11)

15 Dii an dezio Lua ĩ̀ɔ ɑ̃nabiɔ zĩmá mɔ̀ɔmɔɔ, asa à a gbɛ̃́ɔ wɛ̃nagwà ń a kpɛ́o, 16 ɔ̃ aa Lua
zĩnapiɔ kɛ̀ pɔ́ɔpɔɔ, aa sakà Luapi yɑ̃́u. Aa aà ɑ̃nabipiɔ àlafiikɛ̀ e aà pɔ gɛ̀ pàńzi, a weea
vĩ̀o. 17 Ɔ à Babiloniɔ kía gbàɛmá, à gɛ̀ lɛ̀lɛmá. Kíapi ń ɛ̀waasoɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao Dii ua. Dii
i ɛ̀waasoɔ ń wɛ̃́ndiaɔ wɛ̃nagwao ge maezɔ̃ɔɔ ge gbɛ̃ ziɔ, à ń náɛ̀ a ɔzĩɛ. 18 Ɔ à Dii kpɛ́ pɔ́ɔ
sɛ̀lɛ tàò Babɛli píi, a zɔ̃ɔ ń a nɛ́nao, ń Dii kpɛ́ àizɛɛɔ ń kí ń a ĩ̀waɔ àizɛɛɔ píi. 19 Ɔ aa tɛsɔ̃̀ Lua
kpɛ́wa, aa Yelusalɛũ bĩ̀i gbòo. Aa tɛsɔ̃̀ a ua maaɔwa, aa pɔ́ bɛɛɛdeɔ ɔ̃̀ɔkpà píi.
20 Kíapi gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ bɛ̃́ɛ, wi ń dɛdɛ ń fɛ̃ndaoɔ kũ̀kũ zɔɔ ũ api ń a nɛ́ɔ, à tàńnɔ Babɛli e Pɛɛsiɔ
gɛ̀ kpalablèò. 21 Isaili bùsu ĩ̀ampakĩ̀i è sa. Kɛ́ à gɔ̃̀ da gii, a ĩ̀ampaa e wɛ̃̀ bàaɔ̃kwi gɛ̀ pàò, lá
Dii dà Zelemiiɛ a òwa.§

Kilusi Isailiɔ gbaɛa
(Ɛza 1.1-4)

22 Pɛɛsiɔ kí Kilusi kpalablea wɛ̃̀ sɛ̃́ia guu ɔ̃ Dii tɛkpàaàgu, kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ a dà Zelemiiɛ a ò e kɛ
yɑ̃́i.* Ɔ Kilusi kpàwakɛ̀ a bùsu gupiiu, ɔ̃ à gbàsa kɛ̃̀ láu à mɛ̀: 23 Yɑ̃́ pɔ́ ma Pɛɛsiɔ kí Kilusi
má òn kɛ: Dii Lua Musude tò dṹnia kpala píi gɔ̃̀ ma pɔ́ ũ, ɔ̃ a dĩ̀lɛmɛɛ mà kpɛdɔɛ Yelusalɛũ,
Yuda bùsuu.† A gbɛ̃́ pɔ́ á dɛ aà gbɛ̃́ ũɔ, à fɛlɛ à á taananke we, Dii á Lua iɔ kúánɔ.

* **36:4** Zel 22.11-12 † **36:5** Zel 26.1-6 ‡ **36:7** Dan 1.1-2 § **36:21** Zel 25.11 * **36:22** Zel 29.10 † **36:23** Isa 44.28

ƐZALA
Yá́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Pɛɛsiɔ kí Kilusi Yudaɔ gbà zɛ́ aa gɛ́ Dii kpɛ́ kɛkɛ dɔi Yelusalɛũ (1). Gbɛ̃́ pɔ́ wà tàńnɔ yãa Babiloniɔ ɛ̀a lɛ́ tá ń bɛ (2). Yá sɛ̃́ia pɔ́ aa kɛ̀ an ɛa sua guu mɛ́ Lua gbagbakĩi kɛkɛ boa ũ, kɛ́ wàli e wàɔ sa'owà lán yãawa (3). Ámа Lua kpɛ́ kɛkɛ dɔa yá́ musu buipãleɔ íbɛlɛsɛ̀ńnɔ, ɔ̃ aa lɛ́kpãsãkɛ̀ Pɛɛsi gbãadeɔnɛ, kɛ́ wà e dɔ̃ tó aa ń gbá zɛ́ wà kpɛ́pi dɔ sĩanaɛ (4-6).

Bee gbɛa Pɛɛsiɔ kí Aatasasa sa'ona Ɛzala zĩ we, ɔ̃ à lousisiyã vù Yelusalɛũ, a tò Yudaɔ nɔ̀sɛlĩlɛ aa Lua yá́ kũ ɔplapla. (7-10).

Ɛzala lá gbãakpà luanaaikɛa yá́waɛ ń kua gbãsĩsaio. Sa'ona Ɛzala wɔ́ɔ vĩ, ɔ̃ á kɔaikɛ̀ a tò gbɛ̃́ɔ nɔ̀sɛlĩlɛ wà gɔ̃ luayãmanaɔ ũ. Ɛzala gɔɔ ɔ̃ Yudaɔ kɛ̀kɛ wà lousisiyã kũ ɔplapla. Wɛ̃ɔ gɛ̀ dasi, a gbɛa ɔ̃ wà Yesu Kilisi ì.

Kilusi Isailiɔ gbaɛa

1 Pɛɛsiɔ kí Kilusi kpalablea wɛ̃ sɛ̃́ia guu Dii tɛkpàaàgu, kɛ́ yá́ pɔ́ a dà Zelemiiɛ a ò e kɛ
yái.[*] Ɔ Kilusi kpàwakɛ̀ a bùsuu píi, ɔ̃ à gbàsa kɛ̃ láu à mɛ̀: 2 Yá́ pɔ́ ma Kilusi, Pɛɛsiɔ kía má
òn kɛ: Dii Lua Musude tò dṹnia kpala píi gɔ̃ ma pɔ́ ũ, ɔ̃ a dĩlɛmɛɛ mà kpɛdɔɛ Yelusalɛũ,
Yuda bùsuu.[†] 3 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ aà gbɛ̃́ ũ á guu, Lua kuaànɔ, i ta Yelusalɛũ, Yuda bùsuu, i kpɛdɔ
Dii Isailiɔ Lua pɔ́ dɛ Dii ũ Yelusalɛũɛ we. 4 An gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃piɔ saɛdeɔ dɔńlɛ ń ánusuo ń vuao ń
àizɛɛɔ ń pɔtuoɔ ń Lua kpɛ́ pɔ́ aalɛ gɛ́ dɔi Yelusalɛũ gbaɔ.
5 Ɔ Yudaɔ ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ uabeleɔ ń sa'onaɔ ń Levii buiɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ Lua tɛkpàńguɔ fɛ̀lɛ
lɛ́ gɛ́ Dii kpɛ́ dɔi Yelusalɛũ. 6 An saɛdeɔ ɔdàmá, aa ń gbá ánusu pɔ́ɔ ń vua pɔ́ɔ ń àizɛɛɔ ń
pɔtuoɔ ń pɔ́ ɔdeɔ ń Dii kpɛ́ gbaɔ píi. 7 Ɔ Pɛɛsiɔ kí Kilusi bɔ̀ ń Dii kpɛ́ pɔ́ pɔ́ Nɛbukanɛza sɛ̀lɛ
yãa Yelusalɛũ a kàlɛ a tá́a kpɛ́uɔ. 8 A ò a ɔ'ulɛna Miledaɛ aà pɔ́piɔ nao aà kpa Yudaɔ kí
Sesebazaawa, ɔ̃ a kɛ̀ màa. 9 Pɔ́piɔ dasin kɛ: Vua ta baakwi, ánusu ta ɔ̀aa sɔo, tapɛlɛnti
baakwi mɛ̀ndosai, 10 vua imibɔ baakwi, ánusu imibɔ ɔ̀aa pla ń kwio, ta buipãle ɔ̀aa sɔo.
11 Vua ń ánusu taɔ fɛ̀lɛ píi ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo ń ɔ̀aa plao (5.400). Kɛ́ zĩzɔpiɔ bɔ̀lɛ Babɛli aa sù
Yelusalɛũ, ɔ̃ Sesebazaa mɔ̀ ń pɔ́piɔ píi.

2

Zĩzɔ pɔ́ sùɔ

1 Babɛli kí Nɛbukanɛza Isailiɔ kũkũ zĩzɔɔ ũ yãa, à tàńnɔ Babɛli, ɔ̃ an gbɛ̃ɛɔ bɔ̀ zĩzɔkɛpiu aa
sù Yelusalɛũ, Yuda bùsuu sa, ɔ̃ baade tà a bɛ wɛ̃́lɛu. 2 An dɔaanaɔn kɛ: Zolobabɛli, Yesua,
Nɛɛmii, Selaia, Leelaia, Maadose, Bilisã, Misipaa, Bigivai, Leuũ ń Baanao. Isaili gɔ̃ɛ pɔ́
sùɔ dasilɛn kɛ:
3 Palɔsi buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ pla ń baswaaɔ̃kwi ń plao (2.172). 4 Sefatia buiɔ gbɛ̃ɔn
ɔ̀aa do ń baswaaɔ̃kwi ń plao (372). 5 Ala buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń baswaaɔ̃kwi ń sɔoo (775).
6 Paata Mɔabu bui pɔ́ dɛ Yesua ń Yoabuo buiɔ ũɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ pla ń ɔ̀aa síiɔ̃ ń kuɛplao
(2.812). 7 Elaũ buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa soolo ń blakwi ń síiɔ̃o (1.254). 8 Zatu buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa síiɔ̃ ń
basoplasɔoo (945). 9 Zakai buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń baswaaɔ̃o (760). 10 Bani buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa
àaɔ̃ ń bla ń plao (642). 11 Bebai buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń bao ń àaɔ̃o (623). 12 Azegada buiɔ
gbɛ̃ɔn ɔ̀aa soolo ń bao ń plao (1.222). 13 Adonikaũ buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń bàaɔ̃sɔo ń mɛ̀ndoo
(666). 14 Bigivai buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ pla ń bàaɔ̃ síiɔ̃saio (2.056). 15 Adini buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa
pla ń blakwi ń síiɔ̃o (454). 16 Atee buiɔ gbɛ̃ɔn basɔo plasai (98). 17 Bezai buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do

[*] **1:1** Zel 25.11, 29.10 [†] **1:2** Isa 44.28

ń basoolo ń àaɔ̃o (323). 18 Yola buiɔ gbɛ̃ɔn basɔokwi ń plao (112). 19 Asuũ buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa
do ń bao ń àaɔ̃o (223). 20 Gibaa buiɔ gbɛ̃ɔn basɔɔ sɔosai (95).
21 Bɛtɛlɛũdeɔ gbɛ̃ɔn basoolo ń àaɔ̃o (123). 22 Nɛtofadeɔ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃ síiɔ̃sai (56).
23 Anatodeɔ gbɛ̃ɔn basoolosɔo ń àaɔ̃o (128). 24 Azemavɛdeɔ gbɛ̃ɔn bla ń plao (42).
25 Kiliayaaliũdeɔ ń Kefiladeɔ ń Beelodeɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń basopla ń àaɔ̃o (743). 26 Lamadeɔ
ń Gɛbadeɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń bao ń mɛ̀ndoo (621). 27 Mimasadeɔ gbɛ̃ɔn basoolo ń plao
(122). 28 Bɛtɛlideɔ ń Aideɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń bao ń àaɔ̃o (223). 29 Nɛbodeɔ gbɛ̃ɔn blakwi ń
plao (52). 30 Magbisideɔ gbɛ̃ɔn baswaaɔ̃ síiɔ̃sai (156). 31 Elaũ pãle buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa soolo ń
blakwi ń síiɔ̃o (1.254). 32 Aliũ buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń basooloo (320). 33 Lodideɔ ń Adidadeɔ ń
Onɔdeɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń basoolosɔoo (725). 34 Yelikodeɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń basoplasɔoo (345).
35 Senaadeɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ àaɔ̃ ń ɔ̀aa àaɔ̃ ń baakwio (3.630).
36 Sa'ona bui pɔ́ sùɔn kɛ: Yesua bui Yedaia buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa síiɔ̃ ń baswaaɔ̃kwi ń àaɔ̃o
(973). 37 Imɛɛ buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔo ń blakwi ń plao (1.052). 38 Pasuu buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa soolo ń
blasɔo ń plao (1.247). 39 Aliũ buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔo ń gɛ̃o ń plao (1.017).
40 Levii bui pɔ́ sùɔn kɛ: Odavia bui Yesua ń Kamiɛlio buiɔ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi ń síiɔ̃o (74).
41 Asafa bui lɛ̀sinaɔ gbɛ̃ɔn basoolosɔo ń àaɔ̃o (128). 42 B̃ĩibɔlɛdɔ̃ana pɔ́ dɛ Saluũ ń Ateeo ń
Talemɔo ń Akubuo ń Atitao ń Sobaio bui ũɔ gbɛ̃ɔn basopla mɛ̀ndosai (139).
43 Gbɛ̃́ɛ beeɔ buiɔ mɛ́ Lua ua zĩkɛnaɔ ũ: Ziha, Asufa, Tabao, 44 Kelosi, Siaa, Padoni,
45 Lebana, Agaba, Akubu, 46 Agabu, Salemai, Anana, 47 Gideli, Gaaa, Leaia, 48 Lezini,
Nɛkoda, Gaaũ, 49 Uza, Pasea, Besai, 50 Asena, Mɛuniũ, Nɛfusiũ, 51 Babuku, Akufa, Aluu,
52 Bazelu, Mɛida, Aasa, 53 Baakosi, Sisela, Tɛma, 54 Nɛzia ń Atifao.
55 Gbɛ̃́ɛ beeɔ mɛ́ Salomɔɔ zɔ̀blenaɔ buiɔ ũ: Sotai, Sofɛlɛ, Peludao, 56 Yala, Daakɔ̃, Gideli,
57 Sefatia, Atili, Pokɛlɛ Azebaiũ ń Amio. 58 Lua ua zĩkɛnapiɔ ń Salomɔɔ zɔ̀blenapiɔ kà gbɛ̃ɔn
ɔ̀aa pla swaaɔ̃sai (392).
59 Gbɛ̃ɛɔ bɔ̀ Tɛmɛla ń Tɛlaasao ń Kelubuo ń Adɔ̃o ń Imɛɛo, ɔ̃ aai e ń buibɔkĩi ɔ̀néo, tó
Isailiɔn ń ũ. 60 Delaia ń Tobiao ń Nɛkodao buiɔnɛ, mɛ́ aa kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń blakwi ń
plao (652). 61 Sa'ona bui pɔ́ dɛ Ɔbaia ń Akozio ń Baazilaio buiɔ ũ sù lɔ. Baazilaipi Galada
bùsu gbɛ̃́ Baazilai nɛ́ sɛ̀ yãa, ɔ̃ à a ã̀nsuepi tɔ́ sɛ̀. 62 Gbɛ̃́piɔ ń tɔ́ wɛ̀ɛlɛ buibɔkĩi taalau, kási aai
bɔwào, ɔ̃ wà gĩnɛ́ ń sa'ozĩo. 63 Bùsu dɔaana ɔ̀nɛ́, mɛ́ i kɛ sa'ona ń yã́ gwà ń Uliũo ń Tumiũo*
bàasio, aasu sa'oblɛ bleo.
64 Gbɛ̃́piɔ píi gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bla ń plao ń ɔ̀aa doo ń baswaaɔ̃oɛ (42.360). 65 An zɔ̀blenaɔ
gɔ̃ɛ ń nɔɛo ku lɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sopla ń ɔ̀aa doo ń basopla àaɔ̃saio (7.337). Lɛ̀sinaɔ gɔ̃ɛ ń
nɔɛo kúńnɔ lɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do. 66 Aa sɔ̃́ vĩ mɛ̀n ɔ̀aa àaɔ̃ ń basopla síiɔ̃saio (736), sɔ̃baona ɔ̀aa
do ń blasɔoo, 67 yiongo ɔ̀aa pla ń bla sɔosaio (435), zàa'ĩna ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ soolo ń ɔ̀aa àaɔ̃o ń
basooloo (6.720).
68 Kɛ́ aa kà Dii kpɛ́ dɔkĩi Yelusalɛũ, an uabeleeɔ gbadàda, kɛ́ aa e Lua kpɛ́ kɛkɛ dɔ̀ɔ a
gbɛu. 69 Aa gbadà kpɛ́ zĩ kpagolo guu ń gbãa lɛ́u, vua kiloo ɔ̀aa pla ń basɔoo (500), ã́nusu
tɔnu àaɔ̃ ń sa'ona ulataoɔ basɔo. 70 Sa'onaɔ ń Levii buiɔ ń lɛ̀sinaɔ ń b̃ĩibɔlɛdɔ̃anaɔ ń Lua ua
zĩkɛnaɔ ń gbɛ̃pãleeɔ zɔ̃̀lɛzɔ̃lɛ wɛ̃́lɛ pɔ́ wa kɛ̀kɛnɛ́ɔ guu, ɔ̃ Isaili kĩniɔ zɔ̃̀lɛ ń wɛ̃́lɛɔ guu.†

3

Dii gbagbakĩi boa

1 Kɛ́ wɛ̃̀ mɔ soplade kà, Isailiɔ sù zɔ̃̀lɛ ń wɛ̃́lɛɔ guu píi. Ɔ aa kã̀aa Yelusalɛũ lán gbɛ̃́
mɛ̀ndowa. 2 Yozada nɛ́ Yesua ń a sa'on deeɔ ń Salatiɛli nɛ́ Zolobabɛlio ń a gbɛ̃́ Isailiɔ Lua
gbagbakĩi bò, kɛ́ aa sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ owà, lá Lua gbɛ̃́ Mɔizi ò a ikoyã guuwa. 3 Baa
kɛ́ aalɛ vĩakɛ gbɛ̃́ pɔ́ kú bùsupi guuɔnɛ, aa gbagbakĩipi bò a gbɛuɛ, ɔ̃ aa sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu
à tɛ́kũ ò Diiwa kɔɔ ń oosio.* 4 Aa Lákpɛdɔa dikpɛkɛ̀ lá a ku lápi guuwa, aaĩɔ sa pɔ́ wĩ a pɔ́

* **2:63** Bɔa 28.30, Iko 33.8 † **2:70** 1Lad 9.2-3, Nɛɛ 11.1-3 * **3:3** Nao 28.1-8

kátɛu à tɛ́kũ o lá gu lɛ́ dɔ, lá wà a lɛ́ dȉlɛwa.† 5 Bee gbɛa aa sa pɔ́ wȉɔ o gɔɔpii ò ń mɔ dafu pɔ́o
ń dikpɛ pɔ́ Dii dȉlɛɔ pɔ́o ń gba pɔ́ wȉ mɔoɛ̀ɔ.‡ 6 Mɔ soplade gɔɔ sɛ̃́ia zɩ̃́ ɔ̃ aa nà Dii gbagbaawa
màa, baa kɛ́ wi aà kpɛ́ dɔ yãao.
7 Aa ɔ̃a kpà gbɛ̀'ãnaɔ ń li'ãnaɔwa, ɔ̃ aa pɔblea ń imiao ń nísio kpà Sidɔ̃deɔ ń Tiideɔwa, kɛ́
aa sɛdɛ lí zɔ̃zɔ̃ Libã bùsuu, aa yeye gɛò Zope daa ísiaa, lá Pɛɛsiɔ kía Kilusi ń gbá zɛ́wa. 8 An
kaa Lua kpɛ́ dɔkȉi Yelusalɛũ wɛ̃̀ plaade mɔ plaade guu, Salatiɛli nɛ́ Zolobabɛli ń Yozada nɛ́
Yesuao nà zȉwa ń ń gbɛ̃́ kȉniɔ, sa'onaɔ ń Levii buiɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ zȉzɔkɛu aa sù Yelusalɛũɔ píi.
Aa Levii bui pɔ́ kà wɛ̃̀ bao ge aa dɛaɔ dȉlɛ Dii kpɛ́ zȉpi gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũ. 9 Yesua ń a buiɔ nàkɔ̃wa ń
Kamiɛlio ń aà nɛ́ Odavia buiɔ, ɔ̃ aa gɔ̃̀ zȉpi gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũ ń Enadao ń aà buiɔ. Levii buiɔnɛ ḿpii.
10 Kɛ́ Dii kpɛbonaɔ lɛ́ kpɛ́pi ɛ̃ kpálɛ, sa'onaɔ zɛzɛ we sa'on pɔkasaɔ dadaa, aa ń kuuɔ kṹkũa,
mɛ́ Levii nɛ́ Asafa buiɔ ku we lɔ ń sɛ̃́sɛ̃naɔ aa Dii táasilɛò, lá Isailiɔ kí Davidi ò yãawa.§
11 Aa lɛsȉ aa Dii táasilɛ̀, aa aà sáaukpà aa mɛ̀: Dii maa, aà gbɛ̃kɛkɛa wá Isailiɔnɛ láaa vȉo.
Ɔ gbɛ̃́pii wii gbãa lɛ̀ aa Dii táasilɛ̀, kɛ́ wà Dii kpɛ́ ɛ̃ kpàlɛ yãi. 12 Kási sa'on daside ń Levii
buiɔ ń uabele pɔ́ zikṹ aa wɛsȉ kpɛ́ káaulɛɔ, kɛ́ aa kpɛ́pi ɛ̃boa è, aa búbuapɛ̀ɛ. Gbɛ̃́ dasideɔ
sɔ̃ aalɛ pɔna wii lɛ. 13 Gbɛ̃e pɔna wii dɔ̃kɔ̃ɛ ń búbua pɔ́ wàlɛ péo lɔo, kɛ́ baade lɛ́ wii gbãa lɛ
yãi, mɛ́ wà kɔ̃fȉpi mà zɛ̃̀.

4

Ibɛlɛsɛa ń Dii kpɛbonaɔ

1 Kɛ́ Yudaɔ ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ ibɛɛɔ mà zȉzɔ pɔ́ sùɔ lɛ́ kpɛ́ bo Dii Isailiɔ Luaɛ, 2 aa mɔ̀
Zolobabɛli ń uabeleɔ lɛ̀, aa ònɛ́: A to wà kpɛ́ boánɔ, asa wi á Lua kȉ́i wɛɛlɛ láawa sɔ̃ɛ. Wiɔ
aà gbagbaɛ za gɔɔ pɔ́ Asiliɔ kí Esaadɔ̃ sùwanɔ la.* 3 Ɔ Zolobabɛli ń Yesuao ń Isaili uabele
kȉniɔ ònɛ́: Wá Lua kpɛ́ boa dɛ á yã́ ũo. Wá wá pɔ́ bo Dii Isailiɔ Luaɛ wátɛ̃ɛ, lá Pɛɛsiɔ kí Kilusi
dȉlɛwɛ̃ɛwaɛ. 4 Ɔ bùsupideɔ lɛ́ wɛɛlɛ Yudaɔ kãdɛ, aalɛ ȉadamá, kɛ́ aasu kpɛ́pi boo yãi. 5 Aa
ñabò kía lɛdamadeɔnɛ za Kilusi gɔɔ e à gɛ̀ pɛ̀ Pɛɛsiɔ kí Daliusi kpalablegɔɔwa, ɔ̃ aa gȉnɛ́ ń
yã́ pɔ́ aalɛ yáo.
6 Aa lakɛ̃ Aasueluɛ† aà kpalablea daalɛgɔɔ, aa gbɛ̃́ pɔ́ kú Yelusalɛũɔ ń Yuda bùsuo píi
káalakɛ̀ɛ̀. 7 Biselaũ ń Miledao ń Tabeelio ń ń gbɛ̃́ kȉniɔ lakɛ̃ Pɛɛsiɔ kí Aatasasaɛ lɔ aà
kpalablegɔɔ. Aa kɛ̃̀ɛ ń Sili yã́o, ɔ̃ wà a bɔɔlɛkɛ̀ɛ. 8 Bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ Leuũ ń a lakɛ̃na Simɛsaio
lakɛ̃ kí Aatasasaɛ Yelusalɛũ yã́ musu lɔ aa mɛ̀: 9 Bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ Leuũ ń a lakɛ̃na Simɛsaio ń ń
gbɛ̃́ kȉni Dinadeɔ ń Afaasatadeɔ ń Taapɛlideɔ ń Afaasideɔ ń Ɛlɛkideɔ ń Babɛlideɔ ń Susade
pɔ́ bɔ̀lɛ Elaũ bùsuuɔ 10 ń gbɛ̃́ pɔ́ kía zɔ̃ɔ bɛɛɛde Asenapa ń bólɛ ń bùsuu aa ń zɔ̃́lɛzɔ̃lɛ Samali
wɛ̃́lɛu ń Uflata baala gupãleuɔ, 11 wá Uflata baaladeɔ n zɔ̀blenaɔ mɛ́ lápi kɛ̃̀nɛ kí Aatasasa,
wa mɛ̀:
12 Kí, ǹyɔ̃ dɔ̃ kɛ́ Yuda pɔ́ bɔ̀ n kȉ́i aa sù laɔ gɛ̀ lɛ́ Yelusalɛũ wɛ̃́lɛ vãi pãsȉpi kálɛ, aa ɛ̀a lɛ́ a
bȉ́ibo lɔ, aalɛ a bɛzia fɛlɛ. 13 Kí, ǹyɔ̃ dɔ̃ lɔ, tó aa ɛ̀a wɛ̃́lɛpi kàlɛ aa a bȉ́ibò wa làa, aa falubɔnɛ
lɔo ge ɛlɛ'ɔ̃a ge wɛ̃̀'ɔ̃a, aai n ɔ̃a pɔ́ ni si kɛ́sã. 14 Tia kɛ́wa kí, lá ḿmɛ ń wá ũ, i kũ wà n kpɛ
eo. A yã́i wa láɛ bee kpɛ̃̀sãinɛ kɛ́ wà yã́pi onɛ. 15 Wɛɛlɛ n deziɔ láɔ guu ǹ gwa, ní e dɔ̃ lá
wɛ̃́lɛpideɔ swã́ gbãa, aa ȉadà kíaɔwa ń bùsu gbãadeɔ. Za zi wɛ̃́lɛpideɔ yãkele kɛ̀ zài. Bee
yã́ mɛ́ tò wà wɛ̃́lɛpi dúuzɔ̃̀i. 16 Kí, wálɛ onɛ, tó wà ɛ̀a wɛ̃́lɛpi fɛ̀lɛ, wà ɛ̀a a bȉ́ibò wa làa, ńyɔ̃ɔ
pɔe vȉ Uflata baala lɔo.
17 Bee gbɛa kía lá kpɛ̃̀sãnɛ́ à mɛ̀: Bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ Leuũ ń a lakɛ̃na Simɛsaio ń á gbɛ̃́ kȉni pɔ́
kú Samali ń Uflata baaleɔ, ma fɔkpàwá. 18 Lá pɔ́ á kpɛ̃̀sãmɛɛ, wà a kyokɛ̀ wà a bɔɔlɛkɛ̀mɛɛ.
19 Má ò wà wɛɛlɛ lá ziɔ guu, ɔ̃ wa è sȉanaɛ, wɛ̃́lɛpideɔ ȉɔ bɔ kíaɔ kpɛɛ. Za zi yãkeledeɔnɛ.

† 3:4 Nao 29.12-38 ‡ 3:5 Nao 28.11-29.11 § 3:10 1Lad 25.1 * 4:2 2Kia 17.24-41 † 4:6 Ɛsi 1.1

20 Kía zɔ̃ɔɔ kpalablè Yelusalɛũ we, aa gbãablè Uflata baaledeɔwa píi, wà falubɔ̀nɛ́ ń ɛlɛ'ɔ̃ao
ń wɛ̃̀'ɔ̃ao. 21 Ã yãdilɛ gbɛ̃́piɔnɛ aa kã́mabo sa. Aasu ɛa wɛ̃́lɛpi vuo e mà ń gba lɛ́. 22 Ã laaika!
Ãsu niazĩ̀kpa yã́pizio, kɛ́ vãipi su ɔta, aa wá ásookɛo yã́i.
23 Kɛ́ wà kí Aatasasa lápi kyokè, wà a bɔɔlɛkè Leuũɛ ń a lakɛ̃na Simɛsaio ń ń gbɛ̃́ kĩ̀niɔ, ɔ̃
aa fɛ̀lɛ gɛ̀ Yudaɔ lè Yelusalɛũ gɔ̃̀ɔ. Aa gĩ̀nɛ́ pãsĩ̀pãsĩ̀ aa mɛ̀ aa kã́mabo. 24 Beewa aa kã́mabò
ń Lua kpɛ́ zĩ̀ pɔ́ aalɛ kɛ Yelusalɛũo e Pɛɛsiɔ kí Daliusi kpalablea wɛ̃̀ plaade guu.

5

Tatɛnai lákɛ̃a kí Daliusiɛ

1 Ãnabi Age* ń ãnabi Zakali,† Ido nɛ́o ãnabikɛkɛ̀ Yuda pɔ́ kú Yelusalɛũɔ ń Yuda bùsuo
píi ń Isailiɔ Lua tɔ́o. 2 Ɔ Salatiɛli nɛ́ Zolobabɛli ń Yozada nɛ́ Yesuao fɛ̀lɛ nà Lua kpɛ́ boawa
Yelusalɛũ.‡ Lua ãnabipiɔ kúńnɔ, aalɛ dɔńlɛ.§ 3 Wegɔ̃ɔ Uflata baala dɔaana Tatɛnai ń Setaa
Bozenaio ń ń gbɛ̃́ɔ mɔ̀ ń lé, aa ń lá aa mɛ̀: Démɛ á gbá zɛ́ à kpɛ́ɛ bee kɛkɛ boi? 4 Aa gbɛ̃́ pɔ́
lɛ́ kpɛ́pi boɔ tɔ́ gbɛ̀a lɔ. 5 N beeo Lua lɛ́ wɛ́tɛ Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔzi, ɔ̃ aai onɛ́ aa kã́maboo. Aa
mɛ̀ wà lɛ́kpãsãkɛ Daliusiɛ gĩ̀a, aai lá pɔ́ a kɛ̃ a yã́ musu e. 6 Uflata baala dɔaana Tatɛnai ń
Setaa Bozenaio ń ń gbɛ̃́ Pɛɛsi buiɔ lakɛ̃, ɔ̃ aa kpàsã kí Daliusiɛ. 7 Lɛ́kpãsã pɔ́ aa kɛ̀ɛ̀n kɛ, aa
mɛ̀:
Kí Daliusi, wa fɔkpàma maamaa. 8 Kí, ǹyɔ̃ dɔ̃ kɛ́ wa gɛ Yuda bùsuu e Lua zɔ̃ɔde kpɛ́u.
Wàlɛ kpɛ́pi bo ń gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛɔ, wàlɛ lí da kpɛ́pi gĩ̀ɔwa. Wàlɛ zĩ̀pi kɛ ń laaio, àlɛ táa'o. 9 Wa
yãlàla ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa wa mɛ̀: Démɛ á gbá zɛ́ à kpɛ́ɛ bee kɛkɛ boi? 10 Wa ń tɔ́ gbɛ̀a kɛ́ wà e onɛ,
ɔ̃ wa ń dɔaanapiɔ tɔ́ dàlau. 11 Lá aa yã́zãsĩ̀wán kɛ: Aa mɛ̀ musu ń zĩ̀́lɛo Lua zɔ̀blenaɔn ń ũ.
Kpɛ́ pɔ́ wa bò yãa à wɛ̃ kɛ̀, ɔ̃ wa kɛ̀kɛ lɛ́ bo lɔ. Isailiɔ kí zɔ̃ɔ mɛ́ bò yãa. 12 Aa mɛ̀ ń deziɔ Lua
Musude pɔ fɛ̀lɛ, ɔ̃ à ń ná Babiloni bui Nɛbukanɛza, Babɛli kíaɛ a ɔzĩ̀, ɔ̃ à kpɛ́pi wĩ̀wi à gbɛ̃́piɔ
sɛ̀lɛ tàńnɔ Babɛli.* 13 Bee gbɛa Babɛli kí Kilusi kpalablea wɛ̃̀ sɛ̃́ia guu à yãdĩ̀lɛ à mɛ̀ wà ɛa
Lua kpɛ́pi bo lɔ. 14 Baa vua ń ã́nusu pɔ́ pɔ́ Nɛbukanɛza sɛ̀lɛ Lua kpɛ́u Yelusalɛũ, a kàlɛ a
tã́akpɛu Babɛliɔ, kí Kilusi bɔ̀lɛ kpà Sesebazaa pɔ́ à aà dĩ̀lɛ bùsu dɔaana ũwaɛ.† 15 A ɔ̀ɛ̀ aà
pɔ́piɔ sɛ gɛ kálɛ Lua kpɛ́u Yelusalɛũ, tó wà kpɛ́pi kɛ̀kɛ dɔ̀. 16 Ɔ Sesebazaa mɔ̀ Lua kpɛ́ ɛ̃ kpàlɛ.
Wàlɛ kpɛ́pi bo za gɔɔ beeɛ e gbã, kási i láa yãao. 17 Kí, tó à kɛ̀nɛ maa, lá wɛɛlɛ kíaɔ lákalɛkĩ̀i
Babɛli, ní gwa tó kí Kilusi yãdĩ̀lɛ wà Lua kpɛ́ dɔ Yelusalɛũɛ. Lá ń è, ní lɛ́kpãsãkɛwɛ̃ɛ.

6

Daliusi yãdilɛa Lua kpɛ́ boa yã́ musu

1 Kí Daliusi yãdĩ̀lɛ, ɔ̃ wà lápi wɛ̀ɛlɛ taala pɔ́ wa kàlɛ Babɛli lákalɛkĩ̀iɔ guu. 2 Ɔ wà bɔ̀ lá
kooawa Ɛbatana wɛ̃́lɛ bĩ̀́ideu Mɛdɛ bùsuu. Yã́ɛ bee ku a guu, kɛ́ asu sã́ńguo yã́i:
3 Kí Kilusi kpalablea wɛ̃̀ sɛ̃́ia guu à yãdĩ̀lɛ Lua kpɛ́ pɔ́ kú Yelusalɛũ musu, à mɛ̀ wà kpɛ́pi
dɔ sa'okĩ̀i ũ. Wà a ɛ̃bo a lɛsĩ̀ ká gàsĩ̀suu bàaɔ̃, a yàasa gàsĩ̀suu bàaɔ̃. 4 Wàli gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛ di àaɔ̃,
lí mɛ̀ndo, gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛ àaɔ̃, lí mɛ̀ndo. Wa a ĩ̀abo ń kibɛ ɔ̃ao. 5 Vua ń ã́nusu pɔ́ pɔ́ Nɛbukanɛza
sɛ̀lɛ Lua kpɛ́u Yelusalɛũ à sùò Babɛliɔ sɔ̃, wa ɛa gɛ kálɛ a gbɛu Lua kpɛ́u Yelusalɛũ.
6 Ɔ kí Daliusi lɛ́kpãsãkɛ̀ à mɛ̀: Tiasa Uflata baale dɔaana Tatɛnai ń Setaa Bozenaio ń á
gbɛ̃́ pɔ́ kú Uflata baa weɔ, à ázĩ̀a ga we. 7 Ã Lua kpɛ́ dɔ̀na dãɔ to tɛɛɛ. Ã to Yudaɔ dɔaana ń
ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ Lua kpɛ́pi kɛkɛ dɔ. 8 Málɛ yã́ pɔ́ ásu kɛ Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔnɛ Lua kpɛ́pi dɔa musu dilɛ́ɛ.
Ã pɔ́ pɔ́ aa yeiɔ sɛ́lɛ ma làasiu we ń Uflata baale falu pɔ́ wa bɔ̀o, í kpámá píi, kɛ́ zĩ̀pi su zɛ
lɔo yã́i. 9 Pɔ́ pɔ́ aa yei píi, zugaae, sãsakao, sãnɛbɔlɔ pɔ́ aaĩ Lua Musude gbagbaò, pɔ́wɛna,
wisi, vɛ̃ɛ, nísi, àɔ kpa Yelusalɛũ sa'onaɔwa lá gu lɛ́ dɔ lá aa gbɛ̀awáwa pãkpaisai, 10 kɛ́ aa
e sa pɔ́ kà Lua Musudegu owà, aai wabikɛwàmɛɛ ń ma nɛ́ɔ. 11 Tó gbɛ̃e yã́ pɔ́ má dĩ̀lɛɛ bee

* 5:1 Age 1.1 † 5:1 Zkl 1.1 ‡ 5:2 Age 1.12 § 5:2 Zkl 4.6-9 * 5:12 2Kia 25.8-12 † 5:14 Ɛza 1.2-11

lɩ̀lɛ, wa ade kpɛ́ lí wo, wi aà pawà wà pɛ́lɛ, wi aà bɛ kɛ tufua ũ. 12 Tó kíae ge buie lɛ́ wɛɛlɛ
yã́pi lilɛ ge àlɛ wɛɛlɛ Lua kpɛ́ pɔ́ kú Yelusalɛũpi wí, Lua pɔ́ tò a tɔ́ kú gupiwa, aà ade fu. Ma
Daliusi mámɛ ma yã́pi dɩ̀lɛ. Wà zɩ̃́kɛwà maamaa.

Lua kpɛ́ sakɛ̃a

13 Kɛ́ kí Daliusi lɛ́kpãsãpi kè màa, Uflata baala dɔaana Tatɛnai ń Setaa Bozenaio ń ń
gbɛ̃́ɔ yã́pi kè ń laaio. 14 Ɔ Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kpɛdɔa lɛ́ gɛ́ aɛ lá ãnabi Age* ń ãnabi Zakali Ido
nɛ́o† ãnabikɛkɛ̀wa. Aa kpɛ́pi dɔ̀ wa làa lá Isailiɔ Lua òwa, lá Pɛɛsiɔ kíaɔ Kilusi ń Daliusio
ń Aatasasao a yãdɩ̀lɛwa. 15 Aa Lua kpɛ́ mɩ̀dɛ Adaa gɔɔ àaɔ̃de zɩ̃́ kí Daliusi kpalablea wɛ̃̀
soolode guuɛ. 16 Ɔ Isailiɔ Lua kpɛ́ sakɛ̃̀ ń pɔnao, sa'onaɔ ń Levii buiɔ ń gbɛ̃́ kɩ̃ni pɔ́ sù ń
zɩ̃̀zɔkɛoɔ píi. 17 Lua kpɛ́ sakɛ̃api yã́i aa sa'ò ń zuswanaɔ mɛ̀n basɔo ń sãsakaoɔ mɛ̀n ɔ̀aa do
ń sãnɛbɔlɔɔ mɛ̀n ɔ̀aa pla, ɔ̃ aa sa'ò ń blesanaɔ mɛ̀n kuɛpla Isaili bui dasilɛu ampii duun
awakpabɔ ũ. 18 Aa sa'onaɔ dɩ̀lɛdilɛ gã ń gão, mɛ́ aa Levii buiɔ dɩ̀lɛdilɛ gã ń gão lɔ, kɛ́ aa zɩ̃́kɛ
Luaɛ Yelusalɛũ, lá a ku Mɔizi lá guuwa.
19 Mɔ sɛ̃́ia gɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosaide zɩ̃́, zɩ̃̀zɔ pɔ́ sùpiɔ Gɛ̃amusu dikpɛ‡ kɛ̀. 20 Sa'onaɔ ń Levii
buiɔ gbãbɔ̀ ńzɩ̃aɛ aa gɔ̃̀ gbãlɛsai ḿpii, ɔ̃ aa Gɛ̃amusu sã kɔ̀lokpakpa zɩ̃̀zɔ pɔ́ sùɔnɛ ń ń sa'on
deeɔ pɔ́o ń ńzɩ̃a pɔ́o. 21 Isaili zɩ̃̀zɔ pɔ́ sùpiɔ mɛ́ sò ń gbɛ̃́ pɔ́ aa gbãlɛa buipãleɔ yã́ musu tò,
aalɛ Dii Isailiɔ Lua kɩ̃́i wɛɛlɛɔ. 22 Ɔ aa Kàaso dikpɛkɛ̀ ń pɔnao e gɔɔ sopla. Dii tò an pɔ kɛ̀na,
asa a tò Asiliɔ kía nɔ̀sɛlɩ̀lɛ ń yã́ musuɛ, ɔ̃ à dɔ̀ńlɛ a kpɛdɔa zɩ̃ guu, Isailiɔ Luapi.

7

Ɛzala sua Yelusalɛũ sɔukɛa

1-5 Yã́ beeɔ gbɛa Pɛɛsiɔ kí Aatasasa kpalablegɔɔ Ɛzala bɔ̀ Babɛli à sù. Sa'onkia Aalona mɛ́
Ɛleazaa ì, Ɛleazaa Finɛasi ì, Finɛasi Abisua ì, Abisua Buki ì, Buki Uzi ì, Uzi Zelaia ì, Zelaia
Mɛlaio ì, Mɛlaio Azalia ì, Azalia Amalia ì, Amalia Aitubu ì, Aitubu Zadoki ì, Zadoki Saluũ
ì, Saluũ Ilikia ì, Ilikia Azalia ì, Azalia Selaia ì, ɔ̃ Selaia Ɛzalapi ì. 6 Ɛzalaá yãdanɛdeɛ, a Mɔizi
ikoyã pɔ́ Dii Isailiɔ Lua dɩ̀lɛ dɔ̃ sã́asã. Lá Dii aà Lua ɔkùaàla, kía pɔ́ pɔ́ à a wabikɛ̀wa kpàwà
píiɛ. 7 Kí Aatasasa kpalablea wɛ̃̀ soplade guu Isailieɔ sù Yelusalɛũ lɔ. Sa'onaɔ kú ń guu ń
Levii buiɔ ń lɛ̀sinaɔ ń bɩ̃́ibɔlɛdɔ̃anaɔ ń Lua ua zɩ̃́kɛnaɔ. 8 Ɛzala kà Yelusalɛũ kí kpalablea
wɛ̃̀ soplade mɔ sɔode guu. 9 A fɛ̀lɛ Babɛli mɔ sɛ̃́ia gɔɔ sɛ̃́ia zɩ̃́ɛ, ɔ̃ à kà Yelusalɛũ mɔ sɔode
gɔɔ sɛ̃́iazɩ̃. Aà Lua ɔ kuaàla, 10 asa Ɛzala mɛkpà Dii ikoyã wàaipaawa ń a kɛao, kɛ́ à e aà
yãdilɛnɛɔ ń aà ikoyãɔ dada Isailiɔnɛ.

Lá pɔ́ kí Aatasasa kpà Ɛzalawa

11 Taala pɔ́ kí Aatasasa kpà sa'on Ɛzala pɔ́ ì Dii yãdilɛaɔ ń aà yãdilɛnɛɔ da Isailiɔnɛwa yã́n
kɛ: 12 Aatasasa, kíaɔ kía mɛ́ lɛ́ɛ bee kɛ̃̀ sa'ona Ɛzala, Lua Musude ikoyãdanaɛ. Ma fɔkpàma.
13 Ma yãdɩ̀lɛ ma mɛ̀ Isaili bui ge sa'ona ge Levii bui pɔ́ kú ma bùsuu aa ye gɛnnɔ Yelusalɛũɔ
píi, aa gɛ́. 14 Mapi ń ma lɛdamade gbɛ̃ɔn soplaɔ mɛ́ n gbaɛ, kɛ́ ǹ gɛ́ Yelusalɛũ ń Yuda bùsuo
píi yã́ gwagwai n Lua ikoyã pɔ́ ń kũa musu. 15 Ãnusu ń vua pɔ́ mapi ń ma lɛdamadeɔ wa
Isailiɔ Lua pɔ́ aà bɛ ku Yelusalɛũ gbà sɛ́lɛ wà gɛò 16 ń ãnusuo ń vua pɔ́ ń è Babɛli bùsuuo píi
ń pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ɔ ń sa'onaɔ kpà ń Lua kpɛ́ pɔ́ ũ Yelusalɛũo. 17 Zuswanaɔ ń sãsakaoɔ ń sãnɛbɔlɔɔ
lúlu ń ɔ̃apio n laaiwa, ní sa pɔ́ wɩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oò n Lua kpɛ́ gbagbakɩ̃iwa Yelusalɛũ ń
pɔ́wɛnti gbao ń imia gbao. 18 Mpi ń n gbɛ̃́ɔ à kɛ ń ãnusuo ń vua pɔ́ gɔ̃̀o lá à kɛ̀ɛ́ maawa, lá á
Lua yeiwa. 19 Pɔ́ pɔ́ wà nànɛ n ɔzɩ̃ lousisia Lua kpɛ́u pɔ́ ũɔ kpa n Luapiwa Yelusalɛũ. 20 Tó
ń ye Lua kpɛ́ pɔ́ kɩ̃niɔi, tó a kɛkɛa gɔ̃̀ n yã́ ũɛ, sɛ ma làasiu we. 21 Mámɛmaa kí Aatasasa, ma
yãdɩ̀lɛ Uflata baale ɔ'ulɛnaɔnɛ píiɛ. A wabi pɔ́ sa'ona Ɛzala, Lua Musude ikoyãdana kɛ̀wá
kpawà gɔ̃̀ɔ píi. 22 Ãnusu su dɛ tɔnu àaɔ̃ao. Pɔ́wɛna su dɛ tɔnu baakwiao. Vɛ̃ɛ ń nísio su dɛ

* 6:14 Age 1.1 † 6:14 Zkl 1.1 ‡ 6:19 Bɔa 12.1-20

litili ɔ̀aa baobaoao. Wisi sɔ̃, lá a yei lɛ́u. 23 Lá Lua Musude dȉlɛ píi, à kpa gɔ̀̃ aà kpɛ́ pɔ́ ũ̀,
kɛ́ asu kpɛ̃nɛkɛ ń ma kíakɛo ge ma nɛ́ɔo. 24 Aɔ dɔ̃ sɔ̃ kɛ́ á zɛvȉ à falu ge ɛlɛ'ɔ̃a ge wɛ̃̀'ɔ̃a sí Lua
ua zȉkɛnaɔ ge sa'onaɔ ge Levii buiɔ ge lɛ̀sinaɔ ge bȉibɔlɛdɔ̃anaɔ ge zȉkɛnpãleɔwao.

25 Mpi sɔ̃ Ɛzala, yã́kpalɛkɛnaɔ ń yãgɔ̃gɔ̃naɔ dilɛdilɛ ɔ̃nɔ pɔ́ n Lua kpàma lɛ́u, kɛ́ aa yãkɛkɛ
a zɛ́wa gbɛ̃́ pɔ́ kú Uflata baaleɔnɛ píi. Aaɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa n Lua ikoyã́ dɔ̃ɔ ũ. Gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̃ɔɔ sɔ̃,
dadanɛ́. 26 Gbɛ̃́ pɔ́ n Lua ikoyã ń bùsu ikoyão kũa ɔplaplao, wa yãdaaàla, aà dɛa ge aà ya
bɔa bùsuu ge aà àizɛɛ siawà ge aà daakpɛun nò.

27 Ɔ Ɛzala mɛ̀: Wà Dii wá deziɔ Lua sáaukpa! A làasoo maa dà kíɛ a sɔ̃u, ɔ̃ kípi gbãakpà
aà kpɛ́ pɔ́ kú Yelusalɛũwa màa. 28 A tò ma yã́ kà kía ń a lɛdamadeɔgu ń aà ȉwa gbãaɔ píi.
Lá Dii ma Lua ɔ kuamala, ma sɔ̃dȉlɛ, ɔ̃ ma Isaili dɔaanaɔ kȁaa aa gɛmanɔ.

8

Uabele pɔ́ sù ń Ɛzalaoɔ

1 Uabele pɔ́ wa bɔ Babɛli bùsuu Aatasasa kpalablegɔɔ wa su sãnuɔ tɔ́ɔn kɛ ń ń buibɔkȉio:
2 Finɛasi buiɔ uabele Geesoũ,
Itamaa buiɔ uabele Daniɛli,
Davidi buiɔ uabele Atusu.
3 Palɔsi bui Zakali ń a gbɛ̃́ɔ gbɛ̃ɔn basoplakwi.
4 Paata Mɔabu bui Zelaia nɛ́ Ɛlioenai ń a gbɛ̃́ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do.
5 Zatu bui Yaaziɛ nɛ́ Sekania ń a gbɛ̃́ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń basɔoo.
6 Adini bui Yonatãa nɛ́ Ɛbɛdɛ ń a gbɛ̃́ɔ gbɛ̃ɔn blakwi.
7 Elaũ bui Atalia nɛ́ Yesaia ń a gbɛ̃́ɔ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi.
8 Sefatia bui Mikaila nɛ́ Zebadia ń a gbɛ̃́ɔ gbɛ̃ɔn basiiɔ̃.
9 Yoabu bui Yeiɛli nɛ́ Obadia ń a gbɛ̃́ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń gɛ̃o ń àaɔ̃o.
10 Bani bui Yosifia nɛ́ Selomi ń a gbɛ̃́ɔ gbɛ̃ɔn baswaaɔ̃.
11 Bebai bui Bebai nɛ́ Zakali ń a gbɛ̃́ɔ gbɛ̃ɔn baasɔo ń àaɔ̃o.
12 Azegada bui Akatã nɛ́ Yohanani ń a gbɛ̃́ɔ gbɛ̃ɔn basɔokwi.
13 Adonikaũ bui pɔ́ sù gbɛzãɔ, Ɛlifele ń Yeiɛlio ń Semaiao ń ń gbɛ̃́ɔ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃.
14 Bigivai buiɔ Zakuu ń Utaio ń ń gbɛ̃́ɔ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi.

Ɛzalaɔ daa Yelusalɛũ zɛ́u

15 Ma ń kãaa swa pɔ́ ȉ dɔ Aavai, ɔ̃ wa bòokpà we gɔɔ àaɔ̃. Kɛ́ ma gbɛ̃́ɔ fãnkɛ ń sa'onaɔ, má
è Levii buiɔ kú ń guuo. 16 Ɔ ma dɔaanaɛ beeɔ sȉsi: Ɛliɛzɛɛ, Aliɛli, Semaia, Ɛlenatã, Yalibu,
Ɛlenatã, Natã, Zakali ń Mɛsulaũo. Ma yãdanɛdeɔ Yoialibu ń Ɛlenatão sȉsi lɔ. 17 Ma ń zȉ Ido
pɔ́ dɛ dɔaana ũ gu pɔ́ wȉ mɛ Kasifia kȉi. Ma yã́ pɔ́ aa oɛ̀ ń aà gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔ dànɛ́, kɛ́ aa suwɛ̃ɛ
ń wá Lua ua zȉkɛnaɔ. 18 Lá wá Lua ɔ kuawála maannɔ, aa sùwɛ̃ɛ ń gbɛ̃́ laaideo, Levii tɔũna
Mali bui Selebia ń aà nɛ́ɔ ń aà dãunaɔ gbɛ̃ɔn bao plasai. 19 Aa sù ń Mɛlali buiɔ Asabia ń
Yesaiao lɔ ń ń dãunaɔ ń ń nɛ́ɔ gbɛ̃ɔn bao. 20 Aa sù ń Lua ua zȉkɛna pɔ́ Davidi ń a ȉwaɔ ń dílɛ
aa dɔ Levii buiɔlɛɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń baoo. Wà ń tɔ́ dàlau ḿpii.

21 Ma lɛye kpàwakɛ̀ Aava swa saɛ we, kɛ́ wà wázȉa busa wá Luaɛ, wȉ tá na wabikɛwà
wápiɔ ń wá nɛ́ɔ ń wá àizɛɛɔ yã́ musu. 22 Ma sosaɔ ń sɔ̃deɔ gbɛaa kíawa aa kàedawázi zɛ́u
ibɛɛɔ yã́i oa widɛ̀, asa wá ò kíaɛ wa mɛ̀: Wá Lua ȉ ɔku gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ a kȉi wɛɛlɛɔla maannɔɛ, ɔ̃
ȉ a pɔkũma zɔ̃ɔ bɔbɔ gbɛ̃́ pɔ́ pãkpàaziɔwa. 23 Wa lɛyɛ̀ wa wabikɛ̀ wá Luawa yã́piɔ musu, ɔ̃
a sȉwanɔ.

24 Ma sa'on dɔaanaɔ sɛ̀ gbɛ̃ɔn kuɛpla ń Selebiao ń Asabiao ń ń gbɛ̃́ɔ gbɛ̃ɔn kwi. 25 Ɔ ma
ã́nusu ń vuao yɔ̃̀nɛ́ kiloowa ń pɔ́ pɔ́ kí ń a lɛdamadeɔ ń aà ȉwaɔ ń Isaili pɔ́ kú weɔ a labakɛ̀
wá Lua kpɛ́ gba ũo. 26 Wa ã́nusu yɔ̃̀nɛ́ kiloowa tɔnu bao ń plao ń ã́nusu pɔ́ɔ tɔnu àaɔ̃ ń

vuao tɔnu àaɔ̃. 27 Vua taɔ ku lɔ mèn bao, aa kà kiloo swaaɔ̃, mɛ́ mɔgotɛ̃ ta maa tɛkɛaɔ ku
mèn pla, a bɛɛɛ kà vuawa. 28 Má òné: A̋piɔ ń pɔ́piɔá Dii pɔ́ɛ. A̋nusu ń vuaoá pɔ́ pɔ́ wà Dii
á deziɔ Lua gbàɛ. 29 A itɛ̃̀kɛ à pɔ́piɔ dɔ̃́a e a gɛ yɔ̃ kiloowa Dii kpɛ́ kpɛ́nɛɔ guu Yelusalɛũ
sa'onaɔ ń Levii buiɔ ń uabeleɔ wáa. 30 Ɔ sa'onaɔ ń Levii buiɔ ánusu ń vuao ń pɔ́ pɔ́ wa yɔ̃̀
kiloowapiɔ sì aa gɛò wá Lua kpɛ́u Yelusalɛũ. 31 Wa fɛlɛ Aavai, wa da Yelusalɛũ zɛ́u mɔ sɛ̃́ia
gɔɔ kuɛpladezì. Wá Lua ɔkùwála, à kàedàwázi zɛ́u ibɛɛɔ ń kpáiwɛliwɛɔ yái. 32 Kɛ́ wa ka
Yelusalɛũ, wa káma bò we gɔɔ àaɔ̃. 33 A gɔɔ síiɔ̃de zì wa ánusu ń vuao ń pɔ́piɔ yɔ̃̀ kiloowa
wá Lua kpɛ́u, ɔ̃ wá kpà sa'ona Ulia nɛ́ Mɛlemɔwa. Finɛasi nɛ́ Ɛleazaa kuaànɔ ń Yesua nɛ́
Yozabao ń Binui nɛ́ Nɔadiao. Levii buiɔnɛ ḿpii. 34 Wà apii nào wa yɔ̃̀ kiloowa, ɔ̃ wà a
gbia lɛ́ dàlau zìbeezì. 35 Ɔ zìzɔ pɔ́ sùɔ sa pɔ́ wì a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò'o Isailiɔ Luawa, zuswana
kuɛpla Isaili bui píi pɔ́ ũ, sãsakao basɔo síiɔ̃sai, sãnɛbɔlɔɔ basiiɔ̃ àaɔ̃sai, blesanaɔ kuɛpla
duun awakpabɔ ũ. Wà sa pɔ́ wì a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ òò Diiwa píiɛ. 36 Wà yá pɔ́ kía dìlɛ taala
kpà aà ìwaɔ ń Uflata baala dɔaanaɔwa, ɔ̃ aa gbãkà Isailiɔnɛ ń Lua kpɛ́ dɔao.

9

Isailiɔ buipãleɔ sɛa nɔ ũ

1 Yápi kɛa gbɛa kíaɔ mɔ̀ ma kíi aa mɛ̀: Wá gbɛ́ɔ ń sa'onaɔ ń Levii buiɔ aai kɛ̃kɔ̃wa ń
bui pɔ́ liaawáziɔ ń ń yãbɛ̃ɛkɛaɔo, Kanaaɔ, Itiɔ, Pɛliziɔ, Yebusiɔ, Amɔniɔ, Mɔabuɔ, Egipiɔ
ń Amɔleɔ. 2 Aa nɔsɛ̀ ń guu, aa sɛ̀ ń nɛ́ɔnɛ lɔ. Aa wá bui pɔ́ wá dɛ Lua gbɛ̃́ ũɔ kɛ̀ kɔ̃gbɛ̃ ũ ń bui
pɔ́ liaawáziɔ. Kíaɔ ń dɔaanaɔ mɛ́ bɔ̀ Lua kpɛ màa. 3 Kɛ́ ma yápi mà, ma a ula ń ma ulataoo
gà má kɛ̃̀, ma a mikãeɔ ń ma lɛkãna káeɔ wò. Ɔ ma zɔ̃lɛ, yápi dìa. 4 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ yá pɔ́ Isailiɔ
Lua ò vìa vìɔ kàaamazi píi zìzɔ pɔ́ sùɔ bɔa Lua kpɛpi yái. Lá yápi dìa, ma gɔ̃ zɔ̃lɛa we e sa
oosi ogɔɔ. 5 Kɛ́ sa oosi ogɔɔ kà, ma fɛlɛ mazìa busaa guu, ma ula ń ma ulataoo kɛ̃a, ɔ̃ ma gɛ
kulɛ ma kosowa, ma a ɔ pòopoo Dii ma Luaɛ 6 ma mɛ̀:
Ma Lua, wí ma kũ, ma gɛɛ gɔ̃̀ kpa ma wɛ́i. Ma Lua, má fɔ̃ wɛ́sɛ mà n gwao, asa wá duuna
kùwála, wá tàaeɔ zɔ̃̀ma. 7 Za wá deziɔ gɔɔ e ń a gbão wá tàae zɔ̃ɔ. Wá duuna yái ɔ̃ n wá ná
buipãleɔ kíaɔnɛ ń ɔzì, wápiɔ ń wá kíaɔ ń wá sa'onaɔ, ɔ̃ aa wá gbɛ̃eɔ dèdɛ ń fɛ̃ndao, aa wá
gbɛ̃eɔ kũ̀ zìzɔɔ ũ, aa wá pɔ́ɔ nàaa, ɔ̃ wí wá kṹ lá à wá kṹ gbãɛwa. 8 Dii wá Lua, tia kɛ́wa n
wá wɛgwà gìa yɔɔ, n gbɛ̃́ kɔ̃naɔ tòwɛ̃ɛ, ɔ̃ ń wá gbá tepɛkìi n kpɛ́u. Wá Lua, ń tò wá oa wèe, n
wá lɛ́ ń láo yɔɔ wá zɔbleu. 9 Wá Lua, baa kɛ́ zɔɔn wá ũ, ni wá tó wá zɔbleuo. N tò Pɛɛsiɔ kíaɔ
gbɛ̃kɛkèwɛ̃ɛ. N wá lɛ́ ń láo, ɔ̃ wa n kpɛ́ gbooaɔ kèkɛ wá dɔ̀. Wá Lua, n kàedàwázi Yelusalɛũ
ń Yuda bùsuo píi. 10 Tia kɛ́wa wá Lua, yá kpele wá fɔ̃ onɛ lɔi? Asa wa pãkpà n yá 11 pɔ́ ń
dìlɛ n zɔ̀blena ãnabiɔnɛ aa òziɛ. Aa mɛ̀ bùsu pɔ́ wá deziɔ lɛ́ gɛ́ síi dɛ bùsu pɔ́ gbãlɛ̀ bui pɔ́
kú weɔ yãbɛ̃ɛkɛa yái ũɛ. An bɔlɔ bùsupi pà za a lɛ́le ń a lɛ́lao an yãbɛ̃ɛkɛa yáiɛ. 12 Aa mɛ̀
wásu wà wá nɛnɔɛɔ kpásãmáo, mɛ́ wásu ń nɔ sɛ́ wá nɛ́ɔnɛo. Wásu wɛdɔ ń aafia ń ń gwea
maaozi bauo, kɛ́ wà e gbãakũ, wí bùsu pɔmaaɔ ble, wà tó wá nɛ́ɔnɛ e gɔɔpii.* 13 Yápiɔ wá
lɛ́ píi wá vãikɛa ń wá tàae zɔ̃ɔo yáiɛ. N beeo wá Lua, ni ìadawá e wá duuna lɛ́wao, n gbɛ̃́
kɔ̃naɔ tòwɛ̃ɛ kɛ́wa. 14 Ɔ wa ɛa n yãdilɛaɔ gbòo, wa bui yãbɛ̃ɛkɛnaɔ sɛ̀ nɔ ũ. Lá wá kɛ̀ màa,
n pɔ a pawázi, ní wá dɛdɛ míɔmiɔɛ, gbɛ̃́ kɔ̃nae a bɔ lɔo. 15 Dii Isailiɔ Lua, n yá kuɛ, ɔ̃ wa gɔ̃
gbãgbɛ̃ kɔ̃naɔ ũ. Tàaedeɔn wá ũ. A yái wá gbɛ̃e a fɔ̃ wɛsɛ à n gwao.

10

Isailiɔ ń duunaɔ oa Luaɛ

1 Gɔɔ pɔ́ Ɛzala lɛ́ lousisi màa, a kúlɛa Lua kpɛ́ kpɛɛlɛ, àlɛ ń duunaɔ o Luaɛ, àlɛ ɔ́ɔlɔ, Isailiɔ
kàaaaàzi dasidasi, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ ń nɛ́fɛ̃nɛnaɔ, ɔ̃ aalɛ ɔ́ɔlɔ maamaa. 2 Ɔ Elaũ bui Yeiɛli nɛ́

---

* **9:12** Bɔa 34.12-16, Iko 7.1-4

Sekania fɛ̀lɛ yã'ɔ̀ Ɛzalaɛ à mɛ̀: Wa bɔ wá Lua kpɛ, wa bui pɔ́ liaawáziɔ sɛ̀ nɔ ũ. N beeo bɔkĩi
kú wá Isailiɔnɛ e tia. 3 Wà lɛdoũkɛ ń wá Luao sa, wí nɔɛpiɔ ya ń ń nɛ́ɔ, lá n a lɛdàwáwa,
mpi ń gbɛ̃́ pɔ́ aa wá Lua yãdilɛaɔ vĩa vĩɔ. Wà kɛ lá aà ikoyã'ɔ̀wa. 4 Fɛlɛ! A gɔ̃̀ n yã́ ũɛ. Wa
zɛnnɔɛ. Sɔ̃dilɛ ǹ zĩkɛ yã́piwa.
5 Ɔ Ɛzala fɛ̀lɛ, a tò kíaɔ ń sa'onaɔ ń Levii buiɔ ń Isailiɔ píi lɛgbɛ̃̀ yã́pi musu. 6 Ɔ à gò Lua
kpɛ́ kpɛɛlɛ, à gɛ̀ ì Ɛliasibu nɛ́ Yohanani kpɛ́nɛu. I pɔbleo, i imio, kɛ́ àlɛ zĩ̀zɔ pɔ́ sùɔ náaisaikɛ
ɔ́ɔlɔ yã́i.
7 Ɔ wà kpàwakɛ̀ Yelusalɛũ ń Yuda bùsuo píi wà mɛ̀, zĩ̀zɔ pɔ́ sùɔ aa kãaa Yelusalɛũ píi.
8 E gɔɔ àaɔ̃ àɔ gɛ́ pai, tó gbɛ̃́ i mɔo, aà àizɛɛɔ gɔ̃̀ Dii pɔ́ ũɛ, wi ade ya bɔ zĩ̀zɔ pɔ́ sùɔ guu. Kíaɔ
ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ mɛ́ zɛ̀ò màa. 9 Ɔ Yuda gɔ̃ɛɔ ń Bɛ̃yãmɛɛ bui gɔ̃ɛɔ kã̀aa Yelusalɛũ píi e gɔɔ àaɔ̃pi gɛ̀
pàò. Mɔ kɛ̃okwi gɔɔ baode zĩ́ aa zɔ̃lɛa Lua kpɛ́ gãaɛ ḿpii, aalɛ lualua yã́pi ń lou pɔ́ lɛ́ mao
yã́i. 10 Ɔ sa'ona Ɛzala fɛ̀lɛ yã'ɔ̀nɛ́ à mɛ̀: A bɔ Lua kpɛ, a wá Isailiɔ tàae kã̀fĩ, a buipãleɔ sɛ̀ nɔ
ũ. 11 A á duunaɔ o Dii á deziɔ Luaɛ, í aà pɔeã kɛ sa. A kɛ̃kɔ̃wa ń bui pɔ́ liaaáziɔ ń nɔ pɔ́ á
sɛ̀ ń guuɔ. 12 Bíla wɛ̀wà ń lɔɔ gbãao aa mɛ̀: Màaɛ, wá kɛ lá ń ɔ̀wɛ̃ɛwa. 13 Ãma wá dasi mɛ́
lou ku, wá fɔ̃ wàɔ zɛa bàasi lao. Wá fɔ̃ yã́pi kɛkɛ gɔɔ do ge gɔɔ plao, asa wá tàae kɛ̀ zɔ̃ɔ yã́pi
musu. 14 Tó wá kíaɔ gɔ̃ la bíla gɛ̃ɛ ũ. Gbɛ̃́ pɔ́ buipãleɔ sɛ̀ nɔ ũɔ i bɔ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo, aai mɔ gɔɔ pɔ́
wa dĩlɛnɛ́wa ń ń wɛ̃́lɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń yã́kpalɛkɛnaɔ, wá Lua pɔ i weewá yã́pi musu. 15 Asaɛli nɛ́
Yonatãa ń Tikeva nɛ́ Yaziao mɛ́ bɔ̀ yã́pi kpɛ ḿpla, ɔ̃ Levii buiɔ Mɛsulaũ ń Sabetaio zɛ̀ńnɔ.
16 Ɔ zĩ̀zɔ pɔ́ sùɔ kɛ̀ lá wa ɔ̀wa. Sa'ona Ɛzala uabeleɔ sɛ̀ daɛdaɛ mɛ̀ndodo. A ń tɔ́ dàlau píi.
Mɔ kwide gɔɔ sɛ̃́ia zĩ́ ɔ̃ gbɛ́piɔ zɔ̃̀lɛ yã́pi gwàgwa. 17 Mɔ sɛ̃́ia gɔɔ sɛ̃́ia zĩ́ aa buipãle sɛnapiɔ yã́
gwàgwa aa làa píi.

Gbɛ̃́ pɔ́ aa buipãle nɔ sɛ̀ɔ

18 Sa'ona pɔ́ aa buipãle nɔ sɛ̀ɔn kɛ: Yozada nɛ́ Yesua buiɔ ń a dãunaɛ beeɔ Maasea, Ɛliɛzɛɛ,
Yalibu, Gedalia. 19 Aa ɔdà kɔ̃ ɔu aa mɛ̀ wa ń nɔpiɔ yá, ɔ̃ an baade sãsa kpà ń tàae fĩabobɔ
ũ. 20 Imɛɛ buiɔ Anani ń Zebadiao. 21 Aliũ buiɔ Maasea, Ɛlia, Semaia, Yeiɛli, Uzia. 22 Pasuu
buiɔ Ɛlioenai, Maasea, Isimaɛla, Nɛtanɛli, Yozaba, Ɛlasa. 23 Levii buiɔ Yozaba, Simɛi, Kelaia
pɔ́ wĩ mɛ lɔ Kelita, Petaia, Yuda, Ɛliɛzɛɛ. 24 Lɛ̀sina Ɛliasibu ń bĩ́ibɔlɛdɔ̃anaɔ Saluũ ń Teleũo
ń Ulio.
25 Isaili kĩni pɔ́ aa buipãle nɔ sɛ̀ɔn kɛ: Palɔsi buiɔ Lamia, Izia, Malakia, Miamɛ, Ɛleazaa,
Malakia, Benaia. 26 Elaũ buiɔ Matania, Zakali, Yeiɛli, Abadi, Yelemɔ, Ɛlia. 27 Zatu buiɔ
Ɛlioenai, Ɛliasibu, Matania, Yelemɔ, Zabada, Aziza. 28 Bebai buiɔ Yohanani, Anania, Zabai,
Atalai. 29 Bani buiɔ Mɛsulaũ, Maluku, Adaia, Yasubu, Seali, Yelemɔ. 30 Paata Mɔabu buiɔ
Adena, Kelala, Benaia, Maasea, Matania, Bezalɛli, Binui, Manase. 31 Aliũ buiɔ Ɛliɛzɛɛ,
Isia, Semaia, Simɛɔ, 32 Bɛ̃yãmɛɛ, Maluku, Semalia. 33 Asuũ buiɔ Matenai, Matata, Zabada,
Ɛlifele, Yelemai, Manase, Simɛi. 34 Bani buiɔ Maadai, Amlaũ, Uɛli, 35 Benaia, Bedea, Kelui,
36 Vania, Mɛlemɔ, Ɛliasibu, 37 Matania, Matenai, Yaasu. 38 Binui buiɔ Simɛi, 39 Selemia,
Natã, Adaia, 40 Manadebai, Sasai, Salai, 41 Azalɛli, Selemia, Semalia, 42 Saluũ, Amalia,
Yosɛfu. 43 Nɛbo buiɔ Yeiɛli, Matitia, Zabada, Zebina, Yadai, Yoɛli, Benaia. 44 Gbɛ̃́piɔ
buipãle nɔ sɛɛ ḿpii, mɛ́ an nɔpi keeɔ nɛ́ɔ ĩ'íńnɔ.

NƐƐMII
Yá̋ pɔ́ kú lá́ɛ bee guuɔ

Nɛɛmii lá yá̋ pɔ́ kɛ̀ Ɛzala lá guuɔ gbɛa yá̋ dàu a sȉuwɛ̃ɛ. Nɛɛmii láá yá̋ pɔ́ a kɛ̏ azȉa yá̋
musu láɛ. Nɛɛmii ku sa'ona Ɛzala gɔɔɛ, Pɛɛsiɔ kí Aatasasa ȉwaɔ doɛ. Kípi aà gbà zɛ́ aà gɛ
Yelusalɛũ kɛkɛ kálɛ. (1.1-2.10) Kɛ́ à kà we, baa kɛ́ gbɛ̃eɔ íbɛlɛsɛ̀aànɔ, aà bùsu gbɛ̃eɔ dɔ̀aàlɛ,
ɔ̃ à Yelusalɛũ bȉ́i kɛ̀kɛ a bò. (2.11-7.72) A zɛ̀ ń Ɛzalao gɔɔ pɔ́ aa kãaaa zɔ̃ɔ kɛ, ɔ̃ Ɛzala Lua ikoyã
kyokɛ̀. Levii buiɔ yá̋pi bɔɔlɛkɛ̀ gbɛ̃́ɔnɛ, ɔ̃ baade kɛ̀kɛ zɛ̀ ń Diio. (8.1-10.40) Wà yãeɔ gɔ̏gɔ̃
Isaili pɔ́ sù Yelusalɛũɔnɛ, (11.1-12.26) ɔ̃ Nɛɛmii dɔ̀aa Yelusalɛũ bȉ́i sakɛ̃a guu. (12.27-43)
Bee gbɛa à kɛ̀kɛ Lua ikoyãeɔ zɛ́ kàlɛnɛ́. (12.44-13.31)

Láɛ bee guu wá è Nɛɛmiiá ãiadeɛ. A wɔ́ɔ vȉ mɛ́ gbɛ̃maaɛ. Yá̋ pɔ́ à su lɛ́ kɛ píi guu ȉ wabikɛ
Luawa a yá̋ musuɛ.

Nɛɛmii Yelusalɛũ kȁakɛa

1 Akalia nɛ́ Nɛɛmii yá̋n kɛ: Aatasasa kpalablea wɛ̏ baode mɔ pɔ́ wȉ mɛ Kisele guu má
kú kibɛ Susa mɛɛwiau. 2 Ɔ ma dãuna Anani bɔ̀ Yuda bùsuu à mɔ̀ ń gbɛ̃eɔ. Ma yãlàlamá
Yuda gbɛ̃́ kɔ̃na pɔ́ bɔ̀ zȉzɔkɛuɔ ń Yelusalɛũo musu. 3 Aa wèa aa mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ zȉzɔkɛu aa tà
Yuda bùsuuɔ lɛ́ taasikɛ maamaaɛ, wàlɛ ń láanikɛ, asa Yelusalɛũ bȉ́i gbooaɛ, mɛ́ a bɔlɛ gbaɔ
tɛ́kũa. 4 Kɛ́ ma yá̋pi mà, ma zɔ̃lɛ, ɔ̃ wɛ́'i bɔ̀a. Ma ɔ́ɔlɔ̀ gɔɔpla, málɛ lɛye, málɛ wabikɛ Lua
Musudewa 5 ma mɛ̀: N yá̋ na Dii Lua Musude. Lua zɔ̃ɔ pɔ́ ȉ tó ń mɛ séenatan n ũ. Gbɛ̃kɛ
guu n bàa ȉɔ kú ń gbɛ̃́ pɔ́ yenzi aaȉɔ n yãdilɛaɔ kũaɔ. 6 Wɛ́tɛ mapi n zɔ̀blenai. Swá̋kpa wabi
pɔ́ málɛ kɛma fãanɛ ń gwãasȉnao n zɔ̀blena Isailiɔnɛzi. Málɛ duuna pɔ́ wá kɛ̀nɛ o. Baa
mapi ń ma de bɛdeɔ wa duunakɛ̀ sɔ̃ɛ. 7 Wa yãvãikɛ̀nɛ maamaaɛ, wi n yãdilɛaɔ dao, wi n
ɔtondɔkȉi gwao, wá n ikoyã pɔ́ ń dȉlɛ n zɔ̀blena Mɔiziɛ kũao. 8 To yá̋ pɔ́ ń dȉlɛ n zɔ̀blena
Mɔiziɛɛ bee dɔngu. N mɛ̀ tó wa bɔ n kpɛ, ńyɔ̃ wá fãaa buipãleɔ guuɛ. 9 N mɛ̀ lɔ, tó wa ɛa
suma, mɛ́ wá n yãdilɛaɔ kũa wálɛ zȉkɛwà, baa kɛ́ n wá yá e dú̋nia lɛ́wa, ńyɔ̃ wá kãaa, ńyɔ̃
suwanɔ gu pɔ́ ń sɛ̀ n tɔ́ kuwàu.* 10 Gbɛ̃́piɔá n zɔ̀blenaɔnɛ, n gbɛ̃́ pɔ́ n ń bó ń n iko zɔ̃ɔo ń n
gȁsa gbãaoɔnɛ. 11 N yá̋ na Dii, swãdɔ mapi n zɔ̀blena wabikɛai ń n zɔ̀blena pɔ́ n yá̋ ȉ kɛnɛ́
na aa n vȉa vȉɔ wabikɛao. Mapi n zɔ̀blena ma daɛ ń gòmio gbã, kí i ma wɛgwa.
Gɔɔ bee sɔ̃ kípi vɛ̃ɛbɔlɛnan ma ũ.

2

Kí Aatasasa Nɛɛmii zȉa Yelusalɛũ

1 Aatasasa kpalablea wɛ̏ baode mɔ pɔ́ wȉ mɛ Nisã guu kí ye vɛ̃ɛmi, ɔ̃ má sɛ̀ má kpàwà.
A ma dɔ̃ ń oosisio yãao, 2 ɔ̃ à ma la à mɛ̀: Bɔ́yãi n oosȉsii? N̏lɛ gyãkɛo. N pɔ mɛ́ yàa? Vȉa
ma kũ maamaa, 3 ɔ̃ má ò̀ɛ̀: Lua n dɔ̃ ń aafiao, Záai! Ma oosȉsi, asa wɛ̃́lɛ pɔ́ ma deziɔ mia
kuu gɔ̏ bɛzia ũɛ. A bȉ́ibɔlɛ gbaɔ tɛ́kũa.* 4 Ɔ a òmɛɛ: N̏ ye mà kɛ kpelewa ni? Ma wabikɛ̀ Lua
Musudewa gȉa, 5 ɔ̃ má wèwà ma mɛ̀: Kí, tó à kɛ̀nɛ maa, mɛ́ mapi n zɔ̀blena ma yá̋ kànguɛ,
ma zȉ Yuda bùsu wɛ̃́lɛ pɔ́ ma deziɔ mia kuupi, kɛ́ mà e kɛkɛ kálɛ. 6 Kípi na zɔ̃lɛa aà saɛ, ɔ̃ à
ma la à mɛ̀: N̏yɔ̃ kɛ we gɔɔ ũma ni? Gɔɔ kpele ńyɔ̃ sui? Kɛ́ kí wè ma gɛai, ɔ̃ ma gɔɔdȉlɛɛ̀. 7 Má
ò̀ɛ̀: Tó à kànguɛ, lákɛ̃ Uflata baale dɔaanaɔnɛ ǹ kpaa. Onɛ́ aa to mà pá̋ ń bùsua e mà gɛ
kaò Yuda bùsuu. 8 Lákɛ̃ n líkpɛ dɔ̏ana Asafaɛ lɔ. Oɛ̀ aà ma gba lí mà zɛgikȉi pɔ́ kú Lua kpɛ́
saɛ gbaɔ kɛò ń bȉ́ibɔlɛ gbaɔ ń kpɛ́ pɔ́ máɔ kuu pɔ́o. Ɔ kí lá pɔ́ má gbɛ̀awaɔ kpàa, asa ma Lua
ɔ kuamalaɛ. 9 Kí sosa badeɔ ń sɔ̃deɔ dàmɛɛ aa gɛmanɔ. Ɔ ma gɛ Uflata baale dɔaanaɔ lè,

* **1:9** Iko 28.64, 30.2-5 * **2:3** 2Kia 25.8-10

ma kí láɔ kpàmá. 10 Kɛ́ Oloni gbɛ̃́ Sambala ń a ȉwa Tobia, Amɔni buio mà gbɛ̃e mɔ̀ Isailiɔ
gwea kã́ȉi, à kɛ̀nɛ́ ȉi maamaaɛ.
11 Kɛ́ ma ka Yelusalɛũ, ma kã́mabò gȉa gɔɔ àaɔ̃. 12 Ɔ ma fɛlɛ gwãasȉna ń gbɛ̃eɔ, mi yã́ pɔ́
ma Lua dà ma sɔ̃u mà kɛ Yelusalɛũ o gbɛ̃eɛo. Ma di zàa'ȉna kpɛ, gbɛ̃́ kȉniɔ bɛ kɛ̀sɛ. 13 Ma
bɔ Guzulɛ Bɔlɛu gwã́, ma mipɛ̀ Gbɛ̃gbon lɔ̀ɔwa ń Tufua Bɔlɛo. Málɛ Yelusalɛũ bȉi pɔ́ daȁa
gwagwa ń a bɔlɛ gbà tɛ́kũaɔ. 14 Ɔ ma gɛ aɛ e Nibɔna Bɔlɛ ń kí íkalɛkȉio. Gue ku we, ma
zàa'ȉna i fɔ̃ gɛ̏uo, 15 ɔ̃ má bɛ swa'ɛu gwã́, málɛ bȉi gwagwa. Ɔ ma ɛa su, ma gɛ̃ Guzulɛ Bɔlɛu.
16 Gbãadeɔ gu pɔ́ ma gɛu ge yã́ pɔ́ má kɛ̀ dɔ̃o, asa mi yãe o Yudaɔnɛ gȉao, baa sa'onaɔ ge
kíabuiɔ ge gbãadeɔ ge gbɛ̃́ kȉni pɔ́ aa zȉpi kɛɔ. 17 Ɔ máònɛ́: A taasi pɔ́ wá lé èó? Yelusalɛũ
gɔ̏ bɛzia ũ, a bȉibɔlɛɔ tɛ́kũa. A to wà ɛa bȉiboi lɔ, kɛ́ wásu wàɔ dɛ láanipɔ ũ lɔo yã́i. 18 Má ònɛ́
lɔ lá ma Lua ɔkùmala ń yã́ pɔ́ kí òmɛɛo. Ɔ aa mɛ̀: Wà fɛlɛ na a boawa. Ɔ aa nà zȉ maapiwa
ɔplapla.
19 Kɛ́ Oloni gbɛ̃́ Sambala ń a ȉwa Tobia, Amɔni buio ń Laalubu bui Gɛsɛũo a baomà, aa
wá àlafiikɛ̀, aa sakàwágu aa mɛ̀: Bɔ́ álɛ kɛ wei? Álɛ bɔ kí yã́ kpɛ yɔ̃oo? 20 Ɔ ma a zãsȉmá
ma mɛ̀: Lua Musude a wá daɛ ń gòmio. Wápiɔ aà zɔ̀blenaɔ, Yelusalɛũ bȉiboa wálɛ nawà
kɛ. Ápiɔ sɔ̃ á baa ku lao. Á yã́ kú la lɔo, á tɔ́ àɔ dɔ gbɛ̃egu wɛ́lɛpi guu la lɔo.

3

Yelusalɛũ bȉibonaɔ

1 Sa'ona Ɛliasibu ń a gbɛ̃ sa'onaɔ ɛ̀a Sã Bɔlɛ bò. Aa a sakɛ̏, ɔ̃ aa a gbaɔ pɛ̀lɛpɛlɛ. Aa bȉi
sakɛ̏ e za Basɔo Kalanga ń Ananɛli Kalangao. 2 An saɛ Yelikodeɔ bȉibò. An saɛ Imɛli nɛ́
Zakuu bȉibò. 3 Asenaa bɛdeɔ ɛ̀a Kpɔ̀ Bɔlɛ bò, aa a zaɔ dàda, aa a gbaɔ pɛ̀lɛpɛlɛ, aa a mɔɔ ń
a gbã́aɔ dàu. 4 An saɛ Ulia nɛ́ Mɛlemɔ, Akozi tɔũna bȉi kɛ̀kɛ bò. Aà saɛ Bɛlɛkia nɛ́ Mɛsulaũ,
Mɛsezabɛli tɔũna kɛ̀kɛ bò. Aà saɛ Baana nɛ́ Zadoki kɛ̀kɛ bò. 5 Aà saɛ Tekoadeɔ bȉi kɛ̀kɛ bò,
kási an gbɛ̃zɔ̃ɔ gȉ zȉ gbãa pɔ́ dɔaana dànɛ́ kɛiɛ.
6 An saɛ Pasea nɛ́ Yoiada ń Besodia nɛ́ Mɛsulaũo Bɔlɛ Zi bò. Aa a zaɔ dàda aa a gbaɔ
pɛ̀lɛpɛlɛ, aa a mɔɔ ń a gbã́aɔ dàu. 7 An saɛ Gabaɔ̃ gbɛ̃́ Mɛlatia ń Mɛlɔnɔ gbɛ̃́ Yadɔ̃o bȉi kɛ̀kɛ
bò ń Gabaɔ̃deɔ ń Mizipadeɔ e za Uflata baala dɔaana bɛ. 8 An saɛ Alaia nɛ́ Uziɛli pɔ́ ȉ vua
zȉ kɛ bȉi kɛ̀kɛ bò. Aà saɛ tulalekɛna Anania kɛ̀kɛ bò e za bȉi yàasa kȉi. 9 Aà saɛ Hulu nɛ́
Lefaia, Yelusalɛũ kpɛdo kía, bȉi kɛ̀kɛ bò. 10 Aà saɛ Alumafa nɛ́ Yedaia bȉi pɔ́ bɔaa ń a bɛo
kɛ̀kɛ bò. Aà saɛ Asabana nɛ́ Atusu kɛ̀kɛ bò. 11 Aliũ nɛ́ Malakia ń Paata Mɔabu nɛ́ Asubuo
gupãle kɛ̀kɛ bò ń Kȉna Kalangao. 12 An saɛ Aloese nɛ́ Saluũ, Yelusalɛũ kpɛdo kía, bȉi kɛ̀kɛ
bò sãnu ń a nɛnɔɛɔ. 13 Anuni ń Zanɔadeɔ Guzulɛ Bɔlɛ kɛ̀kɛ. Aa ɛ̀a bò aa a gbaɔ pɛ̀lɛpɛlɛ, aa
a mɔɔ ń a gbã́aɔ dàu. Aa bȉi kɛ̀kɛ bò lɔ gȁsȉsuu ɔ̀aa sɔo e à gɛ̀ pɛ̀ Pɔtuogbɔ̃ Bɔlɛwa. 14 Lekabu
nɛ́ Malakia, Bɛtakɛlɛũ fã́ani kí, Pɔtuogbɔ̃ Bɔlɛ kɛ̀kɛ. A ɛ̀a bò, à a gbaɔ pɛ̀lɛpɛlɛ, à a mɔɔ ń a
gbã́aɔ dàu. 15 Kɔloze nɛ́ Saluũ, Mizipa fã́ani kí, Nibɔna Bɔlɛ kɛ̀kɛ. A ɛ̀a bò a dɔ̀, à a gbaɔ
pɛ̀lɛpɛlɛ, à a mɔɔ ń a gbã́aɔ dàu. A bȉi pɔ́ kú Siloe Ikalɛkȉi saɛ kɛ̀kɛ bò lɔ za kibɛ kaa saɛ e à
gɛ̀ pɛ̀ Davidi Wɛ́lɛ dɛdɛkȉiwa. 16 A gbɛa Azebu nɛ́ Nɛɛmii, Bɛzuu fã́ani kpɛdo kí, bȉi kɛ̀kɛ bò
e Davidi bɛ gɛvȉkȉi saɛ ń íkalɛkȉi pɔ́ wa yɔ̏o ń Nɛgɔ̃naɔ Kpɛ́o.
17 A gbɛa Bani nɛ́ Leuũ ń Levii buiɔ bȉi kɛ̀kɛ bò. A gbɛa Asabia, Kɛila fã́ani kpɛdo kí, a
fã́ani bȉi kɛ̀kɛ bò. 18 A gbɛa Enada nɛ́ Bavai, Kɛila fã́ani kpɛdo kí, a fã́ani bȉi kɛ̀kɛ bò. 19 Aà
saɛ Yesua nɛ́ Ezɛɛ, Mizipa kí, bȉi pɔ́ bɔaa ń gɔ̃kɛbɔkpɛo kɛ̀kɛ bò e bȉi golawa. 20 A gbɛa Zabai
nɛ́ Baluku kɔaikɛ̀ à bȉi kɛ̀kɛ bò za golawa e à gɛ̀ pɛ̀ sa'onkia Ɛliasibu bɛ kpɛɛlɛwa. 21 A gbɛa
Ulia nɛ́ Mɛlemɔ, Akozi tɔũna gupãle kɛ̀kɛ bò za Ɛliasibu bɛ kpɛɛlɛ e aà ua lɛ́wa.
22 A gbɛa sa'ona pɔ́ kãi ń Yelusalɛũɔ bȉi kɛ̀kɛ bò. 23 A gbɛa Bɛ̃yãmɛɛ ń Asubuo bȉi pɔ́ bɔaa
ń ń bɛo kɛ̀kɛ bò. A gbɛa Maasea nɛ́ Azalia, Anania tɔũna bȉi pɔ́ kú a bɛ saɛ kɛ̀kɛ bò. 24 A gbɛa

Enada nɛ́ Binui gupãle kɛ̀kɛ bò za Azalia bɛ e à gɛ̀ pɛ̀ bĩ́i golawa. 25 Uzai nɛ́ Palala bĩ́i kɛ̀kɛ
bò za golawa e kalanga pɔ́ bɔaa ń kibɛo dakpɛunaɔ ua saɛ. A gbɛa Palɔsi nɛ́ Pedaia 26 ń Lua
ua zĩ̀kɛna pɔ́ kú Ofɛli sĩ̀sĩ musuɔ bĩ́i kɛ̀kɛ bò I Bɔlɛ kpɛɛlɛ gukpɛ oi e à gɛ̀ pɛ̀ kalangapiwa.
27 A gbɛa Tekoadeɔ bĩ́i kɛ̀kɛ bò za kalanga zɔ̃ɔpi saɛ e sĩ̀sĩpi bĩ́iwa. 28 Sa'onaɔ bĩ́i pɔ́ kú Sɔ̃́
Bɔlɛ saɛ kɛ̀kɛ bò, baade ń bĩ́i pɔ́ kú a bɛ saɛo. 29 A gbɛa Imɛɛ nɛ́ Zadoki bĩ́i pɔ́ kú a bɛ saɛ kɛ̀kɛ
bò. A gbɛa Sekania nɛ́ Semaia pɔ́ dɛ Gukpɛ Bɔlɛ dɔ̃̀ana ũ bĩ́i kɛ̀kɛ bò. 30 A gbɛa Selemia nɛ́
Anania ń Zalafa nɛgɔ̃ɛ soolode Anunio gupãle kɛ̀kɛ bò. A gbɛa Bɛlɛkia nɛ́ Mɛsulaũ bĩ́i pɔ́
kú a kpɛ́ saɛ kɛ̀kɛ bò. 31 A gbɛa vuazĩ̀kɛna Malakia bĩ́i kɛ̀kɛ bò e Lua ua zĩ̀kɛnaɔ ń laatanaɔ
bɛ Mifɛka Bɔlɛ saɛ e à gɛ̀ pɛ̀ kpɛ́ pɔ́ kú bĩ́i golawa. 32 Vuazĩ̀kɛnaɔ ń laatanaɔ mɛ́ bĩ́i kɛ̀kɛ bò
kpɛ́ pɔ́ kú bĩ́i golawa ń Sã Bɔlɛo zãnguo.

Ibɛlɛsɛa ń Yelusalɛũ bĩ́ibonaɔ

33 Kɛ́ Sambala mà wá Yudaɔ wálɛ Yelusalɛũ bĩ́i bo, aà pɔ pà, aà za fɛ̃̀ maamaa, ɔ̃ àlɛ wá
awiambɔ. 34 A ò a gbɛ́ɔ ń Samali zĩ̀gɔ̃ɔ wáa à mɛ̀: Bɔ́ Yuda gianapiɔ lɛ́ kɛɛɛɛ? Aa fɔ̃ ɛa bĩ́ipi
boe? Aa sa'o aai zĩ̀pi nɛ gɔɔ do nia? Aa fɔ̃ wɛ́lɛpi vu ń gbɛ pɔ́ tɛkũ̀ à dàaĩ̀piɔe? 35 Amɔni bui
Tobia ku aà saɛ, ɔ̃ à mɛ̀: Bĩ́i pɔ́ aalɛ bopi, tó gbɛ̃gbona dɛ̀dɛwà, a gbɛɔ gbooɛ fá!
36 Ɔ ma mɛ̀: Wá Lua, wá yãma, asa aa nifɛ̃̀wázie. Tó wá awiana pɔ́ aalɛ bɔ wi ń musu. To
wà ń kṹkũ wà táńnɔ zĩ̀zɔɔ ũ. 37 Nsu láka ń tàaeɔlao. Nsu ǹ ń duuna bãdɛo, asa aa bĩ́ibonaɔ
sɔ̃̀sɔ̃ɛ. 38 Màa wa bĩ́ipi bò e à pɛ̀kɔ̃wa mɛ́ a lɛsĩ kà guo, asa gbɛ́ɔ lɛ́ zĩ̀pi kɛ ń nɔ̀sɛmɛndooɛ.

4

1 Kɛ́ Sambala ń Tobiao ń Laalubuɔ ń Amɔniɔ ń Asedodadeɔ mà Yelusalɛũ bĩ́ikɛkɛa lɛ́ gɛ́
aɛ mɛ́ gufooɔ lɛ́ tata, an pɔ pà maamaa. 2 Ɔ aa lɛkpàaĩ̀ ḿpii, aa mɛ̀ wa mɔ lɛ́lɛ Yelusalɛũwa,
wi yãkele liańzi. 3 Ɔ wa wabikɛ̀ wá Luawa, mɛ́ wa gudɔ̃anaɔ dĩ̀lɛdilɛ fãanɛ ń gwãasĩ̀nao
an yãi. 4 Ɔ wá Yudaeɔ mɛ̀: Asosɛnaɔ yɛ̃̀ɛɛ lɛ́ láa. Gbɛ pɔ́ wa gbòo wa dàaĩ̀ zɔ̃ɔ, wá fɔ̃ bĩ́ipi
bo wà a midɛo. 5 Wá ibɛɛɔ mɛ̀, e wàɔ gɛ́ ń yã́ dɔ̃i, wa siwágu, wi wá dɛdɛɛ, zĩ̀pi i gɔ̃ kpaa
zɛ́u. 6 Wá gbɛ̃́ pɔ́ kú ń saɛɔ mɔ òwɛ̃ɛ à kà gɛ̃n kwi aa mɛ̀: Aalɛ bɔ gupiiu, aa ye mɔ lɛ́lɛiwáɛ.
7 Ɔ ma gbɛ́ɔ dĩ̀lɛdilɛ bĩ́ifooɔ guu ń a gu pɔ́ ɛɛũɔ. Ma ń dílɛdilɛ daɛdaɛ, baade ń a fɛ̃ndao ń
a sɔ̃nao ń a sáo. 8 Kɛ́ ma wɛtɛ̀ guɔi, ma fɛlɛ ò kíabuiɔnɛ ń gbãadeɔ ń gbɛ̃́ kĩ̀niɔ ma mɛ̀: Ásu
vĩ̀akɛnɛ́o. Aɔ dɔ̃ kɛ́ Dii zɔ̃ɔ, ì tó ń mɛ séenata. A zĩ̀ka á gbɛ́ɔnɛ ń á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛɔ ń á naɔ
ń á bɛɔ. 9 Kɛ́ wá ibɛɛɔ mà Lua ń fú, a tò wa ń lɛkpaaĩ̀ feena mà, ɔ̃ wápii wa ɛa na bĩ́iboawa,
baade ń a zĩ̀o.
10 Za gɔɔ bee ma gbɛ́ɔ kpaalɛ̀ lɛɛ pla. Gbɛ̃ɛɔ lɛ́ zĩ̀kɛ mɛ́ gbɛ̃ɛɔ sɔ̃na kũa ń sɛ̀ngbaoo ń sáo
ń mɔ̀ ulao daa. Kíaɔ sĩ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ bĩ́iboɔ kpɛ. 11 Gbɛ̃́ pɔ́ aso sɛaɔ aso kũa ɔ do, gɔ̃kɛbɔ ɔ do.
12 Bĩ́ibonaɔ fɛ̃nda dɔa ń pi ḿpii. Kuupɛna ĩ̀ɔ ku ma saɛ. 13 Ɔ má ò kíabuiɔnɛ ń gbãadeɔ ń
gbɛ̃́ kĩ̀niɔ: Zĩ̀ dasi mɛ́ bĩ́ipi gbà̃a, ɔ̃ wa kɔ̃kpaalɛ̀kpaalɛ a lɛ́u. 14 Gu pɔ́ á mà wàlɛ kuupɛu, à
kãaawázi we, wá Lua i zĩ̀kawɛ̃ɛ. 15 Ɔ wa ɛa na zĩ̀wa, gbɛ̃ɛɔ sɔ̃na kũa za guluuluui e saanaɔ
gɛ̀ bĩ̀lɛò. 16 Zĩ̀beezĩ̀ má ò gbɛ́ɔnɛ: Á baade lí i Yelusalɛũ la ń a ĩ̀waɔ, kɛ́ aàli e gudɔ̃a gwã́,
aàli zĩ̀kɛ fãanɛ. 17 Mapi ń ma dãunaɔ ń ma ĩ̀waɔ ń gudɔ̃ana pɔ́ kumanɔɔ, wili wá pɔkasa
bɔo, baade ĩ̀ɔ a gɔ̃kɛbɔ kũa a ɔplaauɛ.

5

Nɛɛmii zɛa ń taasideɔ

1 Gɔɔ bee wá Yudaeɔ ń ń naɔ lɛ́ wiilɛ ń gbɛ́ɔwa maamaa. 2 An gbɛ̃ɛɔ mɛ̀: Wápiɔ ń wá nɛ́ɔ,
wá dasi. Wá ye pɔ́wɛnai wà pɔble, wí e wàɔ aafia. 3 An gbɛ̃ɛɔ mɛ̀ lɔ: Nɔana ku, ɔ̃ wa wá
buaɔ ń wá vɛ̃ɛbuɔ ń wá kpɛ́ɔ tɔ̀ɔma dĩ̀lɛ pɔ́wɛna yã́i. 4 An gbɛ̃ɛɔ mɛ̀: Wa ɔ̃a sɛ̀a, kɛ́ wà wá
buaɔ ń wá vɛ̃ɛbuɔ falu kpa kíwa yã́i. 5 Baa tó wá bui doũɛ, mɛ́ wá nɛ́ɔ doũ ń ń nɛ́ɔ, wálɛ

wá néɔ yiamá zɔɔ ũ teasi. Wá nɛnɔɛeɔ lɛ́ zɔble kɔ̀, mɛ́ wá gbãa i ka wà pɔe kɛo, asa wá buaɔ
ń wá vɛ̃ɛbuɔ gɔ̃̀ ń pɔ́ ũɛ.
[6] Kɛ́ ma ń wiipi mà ń gbɛ̃́ɔ káala pɔ́ aa kɛ̀o, ma pɔ pà maamaa. [7] Ma yã́pi wàaipà ma sɔ̃
guu, ɔ̃ ma zɔadɔ̀ kíabuiɔ ń gbãadeɔwa má ònɛ́: A̋ baade lɛ́ ɔ'idia a gbɛ̃́deeɛ.* Ɔ ma mɛ̀ wà
bíla kãaa an yã́pi yã́i. [8] Má ònɛ́: Wa wá gbɛ̃́ Yuda pɔ́ gɔ̃̀ buipãleɔ pɔ́ ũɔ bò wá gbãa lɛ́u, ɔ̃ á tò
á gbɛ̃́ɔ lɛ́ ńzi̋a yiawá lɔa? Ɔ aa nílɛ kpɛ̃́, aai yãe e ò̀o. [9] Ɔ ma ɛa ma mɛ̀: Yã́ pɔ́ álɛ kɛpi maao.
A̋ɔ wá Lua vi̋a vi̋, kɛ́ wá ibɛɛ buipãleɔ su wá sɔ̃́sɔ̃o yã́i. [10] Mapi ń ma daɛɔ ń ma i̋waɔ, wa
ɔ̃a ń pɔ́wɛnao sɛ̃̀anɛ́ sɔ̃. A ɔ'idianɛ́ tó sa, [11] í ń buaɔ ń ń vɛ̃ɛbuɔ ń ń kù kpɛ́ɔ ń ń kpɛ́ɔ sɔaanɛ́
ń pɔ́ basɔode pɔ́ álɛ símá ɔ'i ũo, ɔ̃a ń pɔ́wɛnao ń vɛ̃ɛo ń nísio píi. [12] Ɔ aa mɛ̀: Wá sɔaanɛ́,
wá pɔe wɛɛlɛmá lɔo. Wá kɛ lá ń òwa. Ɔ ma sa'onaɔ si̋si, má tò gbɛ̃́piɔ lakpà ńzi̋ala lá aa a
lɛgbɛ̃̀wa. [13] Ma a ulada kpòɛ ma mɛ̀: Lua gbɛ̃́ pɔ́ i zi̋kɛ lɛ́ pɔ́ á gbɛ̃̀piwao kpoɛ màa, i aà bɛ ń
aà àizɛɛɔ siwà. Lua aà kpoɛ aà gɔ̃ gii màa. Bíla mɛ̀: A̋mi! Ɔ aa Dii sáaukpà. Ɔ gbɛ̃́ɔ kɛ̀ lá aa
a lɛgbɛ̃̀wa.
[14] Bee gbɛa za gɔɔ pɔ́ Aatasasa ma dilɛ Yuda bùsu dɔaana ũ a kpalablea wɛ̃̀ baode
zi̋ e a wɛ̃̀ baakwi ń plaode guu, à kà wɛ̃̀ kuɛpla, mapi ń ma daɛɔ wi dɔaanakɛblɛ bleo.
[15] Dɔaana káau pɔ́ dɔ̀aamɛɛɔ aso gbia tɔ̃̀ gbɛ̃́ɔwa, aa pɔblea ń vɛ̃ɛo si̋ baadewa ń ánusu
ɔwatɛ̃ blablao. An i̋waɔ gbãablɛ̀má lɔ. Mapi sɔ̃ mi kɛ màao, asa má Lua vi̋a vi̋. [16] Ma
mɛkpà bi̋ipi boawa, mi tɔɔlɛ sɛ́ ma pɔ́ ũo. Ma i̋waɔ kãaaa we zi̋pi yã́iɛ. [17] Yudaɔ i̋ɔ pɔble
ma bɛ gbɛ̃ɔn basoplakwikwi, gbãadeɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ bò bui pɔ́ liaawázìɔ ki̋iɔ. [18] Lá gu lɛ́ dɔ wi̋ɔ
zu kɛkɛmɛɛ mɛ̀ndodo ń sã mɛkpaaɔ mɛ̀n soolosoolo ń kɔɔ, mɛ́ wi̋ɔ vɛ̃ɛ ba zɔ̃ɔzɔ̃ɔ gɔɔ kwi
ń gɔɔ kwio. Gia ń beeo mi dɔaanakɛblɛ gbɛamáo, asa zi̋ pɔ́ gbɛ̃́ beeɔ lɛ́ kɛ zɔ̃ɔ. [19] Ma Lua,
yãmaa pɔ́ má kɛ̀ gbɛ̃́ beeɔnɛ píi àɔ dɔngu.

6

Nɛɛmii ibɛɛɔ wɛɛlɛ ɔ̃nɔkɛaɛ̀

[1] Ma bi̋ibò má làa, a fòo ku guei lɔo, ãma mi a bɔlɛ gbaɔ pélɛpɛlɛ gi̋ao. Kɛ́ Sambala ń To-
biao ń Laalubu bui Gɛsɛũo ń ma ibɛɛ ki̋niɔ a baomà, [2] Sambala ń Gɛsɛũpio lɛ́kpãsãkɛ̀mɛɛ
aa mɛ̀ mà mɔ dańlɛ Onɔ guzulɛ wɛ̃́lɛe guu. Vãi ɔ̃ aalɛ wɛɛlɛmanɔ. [3] Ma gbɛ̃́ɔ zi̋mà ma mɛ̀:
Málɛ zi̋ zɔ̃ɔ kɛɛ, má e mà mɔo. Má e mà zi̋pi to we mà mɔ á ki̋io. [4] Aa lɛ́kpãsãpi kɛ̀mɛɛ gɛ̃n
síiɔ̃ɛ, mɛ́ ma yã́pi zãsi̋má màa píi. [5] A gɛ̃n sɔode Sambala a i̋wae zi̋a. A taala pɔ́ wi kã́n'ɔ
nawào kũa. [6] Wa kɛ̃̀ lápi guu wà mɛ̀: Wà yãe feena mà buipãleɔ ki̋i, ɔ̃ Gɛsɛũ mɛ̀ si̋anaɛ. A̋
mɛ̀ mpi ń Yuda ki̋niɔ a zɛò à bɔ kí yã́ kpɛɛ. A yã́i álɛ bi̋ipi boi. Wà mɛ̀ lɔ ń ye ǹ gɔ̃ Yudaɔ
kía ũɛ, [7] ɔ̃ n ãnabiɔ di̋lɛ aa o Yelusalɛũ ḿmɛ ń dɛ ń kía ũ. Kí a yã́pi ma. Ayãmɛto mɔ wà
lɛkpaai̋. [8] Ɔ ma lɛ́kpãsãkɛ̀ɛ ma mɛ̀: Yã́ pɔ́ ńlɛ o kuo. Mmɛ n yã́pi ò nzi̋awa. [9] Ampii aa ye
vi̋a ma kũ aa mɛ̀ wá ɔ a gɔ̃ dɔwázìɛ, wá e zi̋pi midɛo. Ma Lua, ma ɔ gba gbãa.
[10] Gɔɔewa ma gɛ Delaia nɛ́ Semaia, Mɛtabɛli tɔũna bɛ, asa à azi̋a yè a kpɛ́u. A̋ mɛ̀: Wà
kpaaũ Lua kpɛ́u, wí a gbatawálɛ, asa gbɛ̃́ɔ lɛ́ mɔ́ n dɛiɛ. Aa mɔ n dɛi gwã́aɛ. [11] Ɔ ma mɛ̀: Ma
taa i̋ bàalɛa? Ma taa a fɔ̃ gɛ ulɛ Lua kpɛ́u mazi̋a misia yã́ia? Má gɛo. [12] Má dɔ̃ mazi̋awa aà
yã́pi i bɔ Lua ki̋io. A ãnabikɛpi kɛ̀ ma yã́ musu, kɛ́ Tobia ń Sambalao fi̋abòɛ̀ yã́iɛ. [13] Màa
à fi̋abòɛ̀, kɛ́ vi̋a e ma kũ mà duunakɛ mà gɛ́ we, aai gbasa ma tɔ́ ɔ̃̀ɔkpa aa ma sɔ̃́sɔ̃. [14] Ma
Lua, to Tobia ń Sambalao yãkɛapi àɔ dɔngu. To nɔɛ ãnabi Nɔadia yã́ àɔ dɔngu lɔ ń ãnabi
ki̋ni pɔ́ aa ye vi̋a ma kũɔ.

Yelusalɛũ bi̋i midɛa

* **5:7** Bɔa 22.24

15 Gɔɔ blakwi ń plao gbεa wa bĩ́ipi mĩ̀dε mɔ pɔ́ wĩ̀ mε Ɛlulu gɔɔ baasɔodezĩ̀. 16 Kέ wá ibεεɔ
a baomà, mέ bui pɔ́ liaawázìɔ wεsĩ̀ε, an kã́ gà, aa dɔ̃̀ sa kέ wa zĩ̀pi kὲ ń wá Lua gbãaoε.
17 Gɔɔbeezĩ̀ Yuda kíabuiɔ lέ lá kpã́sã Tobiaε mɔ̀ɔmɔɔ, mέ Tobiapi lέ kpã́sãnέ. 18 Yudaɔ
yãyèaànɔ dasi, asa Ala nέ Sekania mέ aà ã̀nsue ũ, mέ Bεlεkia nέ Mεsulaũ mέ Tobiapi nέ
Yohanani ã̀nsue ũ. 19 Aaĩ̀ aà sáaukpa ma wáa lɔ, ɔ̃ aaĩ̀ εa ma yã́ dau siuὲ. Tobiapi láɔ
kpã̀sãmεε lɔ, kέ vĩ̀a e ma kṹ.

7

1 Kέ wà bĩ́ibò mέ ma a bɔlε gbaɔ pèlεpεlε, wà bĩ́ibɔlεdɔ̃anaɔ ń lèsinaɔ ń Levii buiɔ dĩ̀lε.
2 Ɔ ma a dãuna Anani dĩ̀lε Yelusalεũ gbε̃zɔ̃ɔ ũ ń kibε ziia Ananiao, asa gbε̃́ náaideε. A Lua
vĩ̀a vĩ̀ dε gbε̃́ dasidela. 3 Má ònέ: Wasuli Yelusalεũ bɔlε gbaɔ wε̃o e ĩ̀atε̃ gε lí gbãakũ. Wàli
zεtata wà gbã́aɔ dau e bĩ́ibɔlεdɔ̃anaɔ tá. Wà Yelusalεũdeɔ dilεdilε gudɔ̃anaɔ ũ lɔ, an gbε̃eɔ
aaɔ ku gudɔ̃akĩ̀i, an gbε̃eɔ ń bε saε. 4 Wε̃́lεpi zɔ̃ɔ mέ a bàlumaɔ vĩ̀, mέ gbε̃́ pɔ́ kú weɔ bílao.
Wi e ὲa a kpέɔ dɔ̀dɔ yãao. 5 Ma Lua làasoo dàmεε ma sɔ̃u, ɔ̃ ma kíabuiɔ kã̀a ń gbãadeɔ ń
gbε̃́ kĩ̀niɔ píi, kέ wà ń tɔ́ dalau ń buiwa yã́i.

6 Babεli kí Nεbukanεza Isailiɔ kũ̀kũ zĩ̀zɔɔ ũ yãa, à tàńnɔ Babεli. An gbε̃́ pɔ́ bɔ̀ zĩ̀zɔkεpiu aa
sù Yelusalεũ ń Yuda bùsuo, baade ń a bεoɔn kε: 7 Aa sù ń Zolobabεlio ń Yesuao ń Nεεmiio
ń Azaliao ń Laamiao ń Naamanio ń Maadoseo ń Bilisão ń Misipaao ń Bigivaio ń Leuũo
ń Baanao sãnu.

Isaili gɔ̃ε pɔ́ sùpiɔ naoan kε: 8 Palɔsi buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lεε pla ń baswaaɔ̃kwi ń plao
(2.172). 9 Sefatia buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa do ń baswaaɔ̃kwi ń plao (372). 10 Ala buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa
àaɔ̃o ń blakwi ń plao (652). 11 Paata Mɔabu bui pɔ́ dε Yesua ń Yoabuo buiɔ ũɔ gbε̃ɔn
ɔ̀aasɔsɔo lεε pla ń ɔ̀aa síiɔ̃ ń bao plasaio (2.818). 12 Elaũ buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa soolo ń blakwi
ń síiɔ̃o (1.254). 13 Zatu buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa síiɔ̃ ń blasɔoo (845). 14 Zakai buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń
baswaaɔ̃o (760). 15 Binui buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń blakwi plasaio (648). 16 Bebai buiɔ gbε̃ɔn
ɔ̀aa àaɔ̃ ń baasɔo ń àaɔ̃o (628). 17 Azegada buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lεε pla ń ɔ̀aa do ń basoolo
ń plao (2.322). 18 Adonikaũ buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń bàaɔ̃sɔo ń plao (667). 19 Bigivai buiɔ
gbε̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lεε pla ń bàaɔ̃sɔo ń plao (2.067). 20 Adini buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń bàaɔ̃ sɔosaio
(655). 21 Atee pɔ́ dε Ezekia bui ũ buiɔ gbε̃ɔn basɔo plasai (98). 22 Asuũ buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa do ń
basoolosɔo ń àaɔ̃o (328). 23 Bezai buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa do ń basoolosɔo mὲndosaio (324). 24 Alifi
buiɔ gbε̃ɔn basɔokwi ń plao (112). 25 Gabaɔ̃ɔ buiɔ gbε̃ɔn basɔo sɔosai (95). 26 Bεtεlεũdeɔ
ń Nεtofadeɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa do kuεplasai (188). 27 Anatodeɔ gbε̃ɔn basoolosɔo ń àaɔ̃o (128).
28 Bεtazamavεdeɔ gbε̃ɔn bla ń plao (42). 29 Kiliayaaliũdeɔ ń Kefiladeɔ ń Beelodeɔ gbε̃ɔn
ɔ̀aa àaɔ̃ ń basopla ń àaɔ̃o (743). 30 Lamadeɔ ń Gεbadeɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń bao ń mὲndoo
(621). 31 Mimasadeɔ gbε̃ɔn basoolo ń plao (122). 32 Bεtεlideɔ ń Aideɔ gbε̃ɔn basoolo ń
àaɔ̃o (123). 33 Nεbo pãle buiɔ gbε̃ɔn blakwi ń plao (52). 34 Elaũ pãle buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa soolo
ń blakwi ń síiɔ̃o (1.254). 35 Aliũ buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa do ń basooloo (320). 36 Yelikodeɔ gbε̃ɔn
ɔ̀aa do ń basoplasɔoo (345). 37 Lodideɔ ń Adidadeɔ ń Onɔdeɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń basoolo ń
mὲndoo (721). 38 Senaadeɔ gbε̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lεε àaɔ̃ ń ɔ̀aa síiɔ̃ ń basoolokwio (3.930).

39 Sa'ona bui pɔ́ sùɔn kε: Yesua bui Yedaia buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa sɔo baasɔo ń plao sai (973).
40 Imεε buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa sɔo ń blakwi ń plao (1.052). 41 Pasuu buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa soolo ń blasɔo
ń plao (1.247). 42 Aliũ buiɔ gbε̃ɔn ɔ̀aa sɔo ń gε̃o ń plao (1.017).

43 Levii bui pɔ́ sùɔn kε: Odeva bui Yesua ń Kamiεlio buiɔ gbε̃ɔn bàaɔ̃kwi ń síiɔ̃o (74).
44 Asafa bui lèsinaɔ gbε̃ɔn basoplasɔo ń àaɔ̃o (148). 45 Saluũ ń Ateeo ń Talemɔo ń Akubuo
ń Atitao ń Sobaio bui bĩ́ibɔlεdɔ̃anaɔ gbε̃ɔn basopla plasai (138).

46 Lua ua zĩ̀kεnaɔá gbε̃́ε beeɔ buiɔnε: Ziha, Asufa, Tabao, 47 Kelosi, Siaa, Padoni,
48 Lebana, Agaba, Salemai, 49 Anana, Gideli, Gaaa, 50 Leaia, Lezini, Nεkoda, 51 Gazaũ,

Uza, Pasea, 52 Besai, Mɛuniũ, Nɛfusiũ, 53 Babuku, Akufa, Aluu, 54 Bazelu, Mɛida, Aasa,
55 Baakosi, Sisela, Tɛma, 56 Nɛzia ń Atifao.
57 Salomɔɔ zɔ̀blena buiɔá gbɛ̃́ɛ beeɔ buiɔnɛ: Sotai, Sofɛlɛ, Peluda, 58 Yala, Daakɔ̃, Gideli,
59 Sefatia, Atili, Pokɛlɛ Azebaiũ ń Amɔo. 60 Lua ua zi̋kɛnapiɔ ń Salomɔɔ zɔ̀blena buipiɔ
gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla swaaɔ̃saiɛ (392).
61 Gbɛ̃ɛɔ bɔ̀ Tɛmɛla ń Tɛlaasao ń Kelubuo ń Adɔ̃o ń Imɛɛo, ɔ̃ aai e ń buibɔki̋i ɔ̀lɔnɛ́o, tó
Isailiɔn ń ũ. 62 Delaia ń Tobiao ń Nɛkodao buiɔnɛ, aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aa ɑ̀aɔ̃ ń bla ń plaoɛ (642).
63 Sa'ona bui pɔ́ dɛ Ɔbaia ń Akozio ń Baazilaio buiɔ ũ sù lɔ. Baazilaipi Galada bui Baazilainɛ
sɛ̀ yɑ̃a nɔ ũ, ɔ̃ à a ɑ̃̀nsue tɔ́pi sɛ̀. 64 Gbɛ̃́piɔ ń tɔ́ wɛ̀ɛlɛ buibɔki̋i taalau, aai bɔwɑ̀o, ɔ̃ wɑ̀ gi̋né ń
sa'ozi̋o. 65 Bùsu dɔaana ɔ̀nɛ́, mɛ́ i kɛ sa'ona ń yɑ̃́ gwɑ̀ ń Uliũo ń Tumiũo* bɑ̀asio, aasu Lua
blɛ bleo.
66 Gbɛ̃́piɔ píi gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bla ń plao ń ɔ̀aa do ń baswaaɔ̃o (42.360). 67 An zɔ̀blenaɔ
gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ ku lɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sopla ń ɔ̀aa do ń basopla ɑ̀aɔ̃saio (7.337). Lɛ̀sinaɔ
gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ kúńnɔ lɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń blasɔoo (245). 68 Aa sɔ̃́ɔ vi̋ ɔ̀aa ɑ̀aɔ̃ ń basooloo ń gɛ̃o
ń mɛ̀ndoo (736), sɔ̃baonaɔ ɔ̀aa do ń blasɔoo (245), yiongoɔ ɔ̀aa pla ń bla sɔosaio (435),
zɑ̀a'i̋naɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ soolo ń ɔ̀aa ɑ̀aɔ̃ ń basooloo (6.720).
69 An uabeleeɔ gbadɑ̀da zi̋ yɑ̃́ musu. Bùsu dɔaana gbadɑ̀ Lua kpɛ́ zi̋ kpagolo guu vua
kiloo swaaɔ̃ ń ki̋nio ń vua taɔ mɛ̀n blakwi ń sa'on ulataoɔ mɛ̀n ɔ̀aa pla ń basoolokwio
(530). 70 Uabeleeɔ gbadɑ̀da Lua kpɛ́ zi̋ kpagolo guu, vua kiloo baswaaɔ̃kwi (170) ń ɑ̃́nusuo
tɔnu do ń kiloo ɔ̀aa doo. 71 Gbɛ̃́ ki̋niɔ gbadɑ̀da lɔ, vua kiloo baswaaɔ̃kwi (170) ń ɑ̃́nusuo
tɔnu do ń kiloo basɔoo ń sa'on ulataoɔ mɛ̀n bɑ̀aɔ̃sɔo ń plao (67). 72 Sa'onaɔ ń Levii buiɔ ń
bi̋ibɔlɛdɔ̃anaɔ ń lɛ̀sinaɔ ń gbɛ̃pɑ̃leeɔ ń Lua ua zi̋kɛnaɔ ń Isaili ki̋niɔ zɔ̃̀lɛzɔ̃lɛ ń wɛ̃́lɛɔ guu.†

8

Ɛzala Mɔizi ikoyɑ̃ kyokɛa

1 Gbɛ̃́pii kɑ̃̀aa ń lɛdoũo gɑ̃aɛ pɔ́ kú I Bɔlɛ saɛ, ɔ̃ wa ò yɑ̃danɛde Ɛzalaɛ aɑ̀ bɔ ń Mɔizi ikoyɑ̃
pɔ́ Dii di̋lɛ Isailiɔnɛ láo. 2 Mɔ sopla gɔɔ sɛ̃́ia zi̋ sa'ona Ɛzala bɔ̀ ń Mɔizi ikoyɑ̃o bíla aɛ. Gɔ̃ɛɔ
ń nɔɛɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa fɔ̃ yɑ̃maɔ píi kú we. 3 A aɛdɔ̀ gɑ̃aɛ pɔ́ kú I Bɔlɛpi saɛwa, ɔ̃ ɑ̀lɛ lápi kyokɛ
za kɔɔkɔɔ e i̋atɛ̃ minanguo gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa fɔ̃ maɔ wáa. Gbɛ̃́pii swɑ̃́dɔ̀ Mɔizi ikoyɑ̃
lápi kyokɛai. 4 Yɑ̃danɛde Ɛzala zɛ gbɑ̀ lɛsi̋ pɔ́ wa dɑ̀ ń lío lápi kyokɛa yɑ̃́i musu. Matitia ń
Sɛmao ń Anaiao ń Uliao ń Ilikiao ń Maaseao ku aɑ̀ ɔplaai. Pedaia ń Misaɛlio ń Malakiao
ń Asuũo ń Asadanao ń Zakalio ń Mɛsulaũo ku aɑ̀ ɔzɛɛi. 5 Kɛ́ Ɛzala lá wɛ̃̀, gbɛ̃́pii è, asa aɑ̀
zɛki̋i lɛsi̋ dɛńla. Kɛ́ a wɛ̃̀, gbɛ̃́pii fɛ̀lɛ zɛ̀. 6 Ɛzala Dii Lua zɔ̃ɔde sáaukpɑ̀, ɔ̃ gbɛ̃́pii ɔsɛ̀ musu aa
mɛ̀: Ɑ̃mi! Ɑ̃mi! Ɔ aa mipɛ̀lɛ tɔɔlɛ, aa kùlɛ Diiɛ. 7 Gɔɔ pɔ́ gbɛ̃́ɔ zɛa we, Levii buieɔ Mɔizi ikoyɑ̃
dɑ̀danɛ́. Levii buipiɔ tɔ́n kɛ: Yesua, Bani, Selebia, Yamini, Akubu, Sabetai, Odia, Maasea,
Kelita, Azalia, Yozaba, Anana ń Pelaiao. 8 Aa Lua ikoyɑ̃ lápi kyokɛ̀, ɔ̃ aa a bɔɔlɛkɛ̀, aa a wɛ́
wɛ̃̀nɛ́, kɛ́ aa e kyɔ́pi ma.
9 Ɔ bùsu gbɑ̃ade Nɛɛmii ń yɑ̃danɛde sa'ona Ɛzalao ń Levii bui pɔ́ lɛ́ yɑ̃dada gbɛ̃́ɔnɛɔ ɔ̀nɛ́:
Gɔɔɛ beeá Dii á Lua pɔ́ɛ. Ɑ̃su wɛ̃nakɛo, ásu ɔ́ɔlɔo. Asa kɛ́ aalɛ Mɔizi ikoyɑ̃ ma, aalɛ ɔ́ɔlɔ
ḿpiiɛ. 10 Nɛɛmii mɛ̀: A gɛ pɔ́ níside ble, í í nana mi. A li gbɛ̃́ pɔ́ pɔe vi̋oɔnɛ. Gɔɔɛ beeá wá
Dii pɔ́ɛ. Ɑ̃su búbuapɛo, asa pɔna pɔ́ Dii i̋ kpámá dɛ á gbɑ̃a'eki̋i ũ. 11 Levii buiɔ gɛ̀ gbɛ̃́ɔ nɔ̀sɛ
ni̋niné aa mɛ̀: A nílɛ! Gɔɔɛ beeá Lua pɔ́ɛ, ásu búbuapɛo. 12 Ɔ aa fɛ̀lɛ gɛ̀ pɔblɛ̀ aa imi̋, aa li̋kɔ̃ɛ
aa pɔnakɛ̀ maamaa, asa aa yɑ̃́ pɔ́ wa ɔ̀nɛ́ mɑ̀ sa.
13 Mɔpi gɔɔ plaade zi̋ uabeleɔ ń sa'onaɔ ń Levii buiɔ kɑ̃̀aa yɑ̃danɛde Ɛzalazi, kɛ́ aa e wɛ́tɛ
Mɔizi ikoyɑ̃i. 14 Ɔ aa yɑ̃́ pɔ́ Dii di̋lɛ Mɔiziɛ è we ɑ̀ mɛ̀, Isailiɔ aaɔ ku lákpɛɔ guu mɔ soplade
dikpɛgɔɔzi̋,* 15 mɛ́ aa yɑ̃́ɛ bee kpɑ̀wakɛ ń zɔ̃ɛwiaɔ guu ń Yelusalɛũo aa mɛ: A bɔlɛ gɛ́ sɛ̃u,

* 7:65 Bɔa 28.30, Iko 33.8 † 7:72 1Lad 9.2-3 * 8:14 Lev 23.33-43

í kulaɔ kaso suò ń baalalaɔ ń gbélaɔ ń daminalaɔ ń lí uede láɔ, ké à lákpɛɔ dɔò lá a ku
taalauwa. 16 Ɔ gbɛ̃́ɔ gɛ̀ kàsokaso aa sùò, baade lákpɛ dɔ̀ò a kpɛ́ musu ge ua ge Lua ua ge
Ĩ Bɔlɛ gãaɛ ge Ɛflaiũ Bɔlɛ gãaɛ. 17 Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ zĩ̀zɔkɛupiɔ lákpɛɔ dɔ̀dɔ ḿpii, ɔ̃ aa ku a guu. Za
Nuni nɛ́ Yozuee gɔɔ e gɔɔ bee Isailiɔ i dikpɛpi kɛ màao. Ɔ aa pɔnakɛ̀ maamaa. 18 Ɛzala ì̃ɔ
Lua ikoyã lá kyokɛ lá gu lɛ́ dɔ sɛa za dikpɛgɔɔ sɛ̃́ia zĩ́ e à gɛ midɛò. Aa dikpɛpi kɛ̀ gɔɔ soplaɛ.
A gɔɔ swaaɔ̃de zĩ́ ɔ̃ aa kɔ̃kãaakɛ̀ lá wa dĩ̀lɛwa.

9

Isailiɔ ń duunaɔ oa Luaɛ

1 Mɔ doũpi gɔɔ baasɔo mɛ̀ndosaide zĩ́ Isailiɔ kɔ̃ kàaa ń lɛyeo ń zwã̀nkasaɔ dadaa, mɛ́
bùsu kákaa ń miu. 2 Aa ńzĩa kɛ̃̀ buipãleɔwa ɔ̃ aa sĩa, aalɛ ń duunaɔ ń ń deziɔ yãvãikɛaɔ o.
3 Aa gɔ̃̀ sĩa gu pɔ́ aa kuu, ɔ̃ wà Dii ń Lua ikoyã lá kyokɛ̀nɛ́ e mɔ̀ àaɔ̃, ɔ̃ aa ń duunaɔ ò aa kùlɛ
Dii ń Luaɛ e mɔ̀ àaɔ̃. 4 Levii buieɔ zɛ gba pɔ́ wa dànɛ́ musu, aa lɛzù Dii ń Luazi gbã́ugbãu.
An tɔ́ɔn kɛ: Yesua, Bani, Kamiɛli, Sebania, Buni, Selebia, Bani ń Kenanio. 5 Levii buiɔ
Yesua ń Kamiɛlio ń Banio ń Asaniao ń Selebiao ń Odiao ń Sebaniao ń Petaiao mɛ̀: A fɛlɛ
Dii á Lua táasilɛ! A ku za asĩnizĩ e gɔɔpii. To wà n tɔbɔ, asa n gawi dɛ lɛ́maama ń táasiola
píi. 6 Mmɛ ń Dii ũ ndo. N bàluma kɛ̀ ń n bɛ pɔ́ kú musuo ń pɔ́ pɔ́ kú weɔ píi. N dṹnia kɛ̀ ń
pɔ́ pɔ́ kuwàɔ, n ísia kɛ̀ ń pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ. Ni wɛ̃ni kpa ḿpiiwa, n bɛ malaika dasiɔ ì kúlɛnɛ.
7 Mmɛ ń Dii Lua pɔ́ Ablaũ sɛ̀ ũ, n bɔaànɔ Ulu, Babiloni bùsuu,* n aà tɔ́ lĩ̀lɛɛ̀ Ablahaũ.† 8 N
è a n náai vĩ a sɔ̃ guu, ɔ̃ n mɛ̀ n bàa aɔ kuaànɔ, ńyɔ̃ Kanaa bùsu kpawà ń aà buiɔ, bùsu pɔ́
Itiɔ ń Amɔleɔ kuu ń Pɛliziɔ ń Yebusiɔ ń Giigasiɔ.‡ Ɔ n lɛ́ pɔ́ ń gbɛ̀ɛ̀pi kɛ̀, kɛ́ ń maa yái.
9 N taasi pɔ́ wá deziɔ kɛ̀ Egipi è,§ n wii pɔ́ aa lɛ̀ Ĩsia Tɛ̃ai mà.* 10 N seelaɔ ń dabudabuɔ kɛ̀
Falaɔ̃ɔɛ,† ń kpàaàzi ń aà ĩ̀waɔ ń aà bùsudeɔ píi, asa ń dɔ̃ lá aa ãiapãsĩ̀kɛ̀ ń wá deziɔ. N tɔbɔ̀
lá a ku e ń a gbãowa. 11 N ísia zɔ̃̀ɛnɛ́, ɔ̃ aa táa'ò gugiiu aa bùa.‡ N gbɛ̃́ pɔ́ pɛ̀lɛńziɔ zù ísiu, n
ń zú lán gbɛwa í zɔ̃ɔpi guu.§ 12 N dɔaa n gbɛ̃́ɔnɛ tɛlu guu fãanɛ, gwãasĩ̀na sɔ̃ tɛ́ guu.* N zɛ́
pɔ́ dɛ aa sɛ pùnɛ́.
13 N pila Sinai gbɛ̀sĩ̀sĩ musu, n yã'ònɛ́ za musu.† N ikoyã zɛde sĩ̀ande kpàmá ń yãmaa
pɔ́ ń dĩ̀lɛɔ. 14 N tò aa kɛ̃́mabogɔɔ dɔ̃̀ ń pɔ́ ũ.‡ N n yãdilɛaɔ ń n ɔtondɔkĩ̀io ń n ikoyão dà n
zɔ̀blena Mɔizìɛ, ɔ̃ a kpàmá. 15 Kɛ́ nɔana ń dɛ́, n blɛ gbàɛnɛ́ za musu.§ Kɛ́ imi ń dɛ́, n ibɔ̀nɛ́
gbɛsiu.* Bùsu pɔ́ n a lɛgbɛ̃̀nɛ́ n mɛ̀ ńyɔ̃ kpámá ɔ̃ ń ònɛ́ aa gɛ sí ń pɔ́ ũ.
16 N beeo wá dezipiɔ kàamai vĩ, an swã́ gbãakũ̀, aaliɔ n yãdilɛaɔ kũao. 17 Aa gĩ n yãmai,
dabudabu pɔ́ ń kɛ̀nɛ́ɔ yã́ sã̀ńgu. An swã́ gbãakũ̀, aa bɔ̀ n yã́ kpɛ, aa dɔaana dĩ̀lɛ aà ɛa táńnɔ
zɔbleu.† Lua, ni gbɛ̃́ɔ duuna kɛ̃́má, ń sùuu vĩ ń sɔ́sobio, n pɔ lí pa kpaao, ń gbɛ̃kɛ vĩ zɔ̃ɔ, ɔ̃
ni pãkpańzio.‡ 18 Baa kɛ́ aa mɔkàsa lán gáaenawa, aa mɛ̀ ń dii pɔ́ ń bɔ́lɛ Egipin we,§ mɛ́ aa
dɔ̀ɛnnɔ maamaa, 19 ni pãkpańzi guwaiwaiuo n sɔ́sobi zɔ̃ɔ yái. Tɛlupi dɔ̀aa zɛ'ɔ̀lɔnɛ́ fãanɛ,
tɛ́pi zɛ́ pɔ́ dɛ aa sɛ pùnɛ́ gwã́, i ń tɔ́ we ziio. 20 N n Nisĩ̀na kpàmá à yãdànɛ́. Ni ń tɛ̃́ manao.
Kɛ́ imi lɛ́ ń dɛ, n ń gbá í. 21 N ń gwá guwaiwaiu wɛ̃̀ bla, pɔe i kɛ̃́sãmáo. An pɔkasaɔ i yaao,
an gbá i sɛ́sɛo.
22 N buiɔ kpàmá ń ń bùsuɔ, n ń bùsupiɔ kpaalɛ̀nɛ́ míɔ. Aa Ɛsɛbɔ̃ kí Siɔ̃ bùsu sĩ ń pɔ́ ũ ń
Basana kí Ogu pɔ́o.* 23 N tò an bui dasikũ̀ lán saanaɔwa,† n gɛ̃́ńnɔ bùsu pɔ́ ń ò ń maeɔnɛ
aa gɛ sí ń pɔ́ ũ guu. 24 Kɛ́ an nɛ́ɔ gɛ̀ bùsupi sĩ ń pɔ́ ũ, ɔ̃ n Kanaa pɔ́ kú weɔ kãdɛ̀nɛ́, n ń nánɛ́
ń ɔzĩ ń ń kíaɔ píi, n bùsupi buiɔ kpàmá, aa ń pɔeã kɛ̀má.‡ 25 Aa wɛ́lɛ bĩ́ideɔ sĩ ń tɔɔlɛ maao,

---

* 9:7 Daa 11.31, 12.1 † 9:7 Daa 17.5 ‡ 9:8 Daa 15.18-21 § 9:9 Bɔa 3.7 * 9:9 Bɔa 14.10 † 9:10 Bɔa 7-12
‡ 9:11 Bɔa 14.21-29 § 9:11 Bɔa 15.4-5 * 9:12 Bɔa 13.21-22 † 9:13 Bɔa 19.18-20 ‡ 9:14 Bɔa 20.8-11 § 9:15
Bɔa 16.14-15 * 9:15 Bɔa 17.6-7 † 9:17 Nao 14.4 ‡ 9:17 Bɔa 34.6 § 9:18 Bɔa 32.1-4 * 9:22 Nao 21.21-35
† 9:23 Daa 15.5 ‡ 9:24 Yoz 11.23

aa kpɛ́ɔ sɩ̃ ń pɔmaa pɔ́ kúuɔ ń lɔ̀ɔ pɔ́ wa yɔ̃̀ɔ ń vɛ̃ɛbuɔ ń kù kpɛ́ɔ ń lí pɔ́ wɩ̃ a bɛ bleɔ à kɛ̀ zài.
Aa pɔblè aa kɑ̃̀ aa mɛ̀kpa, aa namablè n ɛ̀fãai zɔ̃ɔ yɑ̃́i.
26 N beeo an swɑ̃́ gbãakũ̀, ɔ̃ aa bɔ̀ n yɑ̃́ kpɛ, aa gɩ̃ n ikoyãi. Aa ãnabi pɔ́ lɛdàmá aa sumaɔ
dɛ̀dɛ, aa dɔ̀ɛnnɔ maamaa. 27 N ń ná ń ibɛɛɔnɛ ń ɔzɩ̃, aa gbãamɔ̀nɛ́, ɔ̃ aa wiilɛ̀nzi ń taasikɛa
guu. Kua za musu ń sɩ̃ńnɔ n sósobi zɔ̃ɔ yɑ̃́i, n suabanaɔ dɩ̃lɛnɛ́, ɔ̃ aa ń bɔ́ ń ibɛɛpiɔ ɔzɩ̃. 28 Tó
aa niɛ è, aaɩ̃ ɛa yɑ̃́ pɔ́ vãinɛ kɛɛ, ɔ̃ n ń kpá ń ibɛɛɔwa aa gbãablèmá. Aa ɛ̀a wiilɛ̀nzi, ɔ̃ kua za
musu ń sɩ̃ńnɔ, n ń bɔ́ gɛ̃n ũma'ũma n sósobi yɑ̃́i.§
29 N lɛdàmá aa zɛ ń n ikoyão, kási aa zazakũ̀ma, aaliɔ n yãdilɛaɔ kũao, n yɑ̃́ pɔ́ tó gbɛ̃́
kũa, aɔ ku a sabaiɛ.* Aa zɑ̃̀ n yɑ̃́piɔwa aa mikpɛlɩ̃nɛ, an swɑ̃́ gbãakũ̀ aa gɩ̃ n yãmai. 30 N
mɛnakɛ̀ńnɔ a wɛ̃ dasi, n Nisɩ̃na yãdà ń ãnabiɔnɛ, ɔ̃ aa lɛdàomá, aai swãdɔio, ɔ̃ n ń ná
buipãleɔnɛ ń ɔzɩ̃.† 31 N sósobi zɔ̃ɔ guu ni ń midɛo, Lua sùuude sósobiden n ũ, ni pãkpańzio.
32 Ayãmɛto wá Lua, Lua zɔ̃ɔ gbãade pɔ́ ni tó ń mɛ séenata, lá n bàa ɩ̃ɔ kúwanɔ gbɛ̃kɛ guu,
taasi pɔ́ wá lé ń wá kíaɔ ń wá dɔaanaɔ ń wá sa'onaɔ ń wá ãnabiɔ ń wá deziɔ ń n gbɛ̃́ɔ píi za
Asili kíaɔ gɔɔ e ń a gbão, ńsu to à kɛnɛ fɛ̃́nɛũo. 33 Yɑ̃́ pɔ́ wá léɔ píi musu ń maa, baa kɛ́ wa
yãvãikɛ̀, ń náai vɩ̃. 34 Wá kíaɔ ń wá dɔaanaɔ ń wá sa'onaɔ ń wá deziɔ aai zɩ̃kɛ ń ikoyãwao,
aai laaidɔ ń yãdilɛaɔwao ge lɛ́ pɔ́ ń dàmáɔ. 35 Baa gɔɔ pɔ́ aa ńzɩ̃a vɩ̃, mɛ́ aa pɔmaa dasi pɔ́ n
ń gbáɔ vɩ̃ ń bùsu yàasa táaede pɔ́ ń kpàmáo, aai zɔbleneo, aai mikɛ̃ ń yãvãiɔwao.
36 Gwa! Zɔɔn wá ũ gbã. Bùsu pɔ́ ń kpà wá deziɔwa aa a libɛɔ ń a pɔmaaɔ ble, zɔɔn wá ũ
a guu. 37 Wá bugbɛ yàasaɔ gɔ̃̀ kí pɔ́ ń tò aa gbãablèwáɔ pɔ́ ũ wá duuna yɑ̃́i. Aaɩ̃ kiblewá ń
wá pɔtuoɔ lá aa yeiwa. Wá kú wɛ́tɛ̃a zɔ̃ɔ guu.

10

Isailiɔ lɛdoũkɛa ń Luao

1 Yɑ̃́ beeɔ yɑ̃́i píi wálɛ lɛdoũkɛnnɔ ń sɩ̃anao, wálɛ kɛ̃́ lá guu. Wá dɔaanaɔ ń Levii buiɔ ń
wá sa'onaɔ lɛ́ ń seela kɛwà. 2 Gbɛ̃́ pɔ́ aa ń seela kɛ̀wàɔn kɛ: Bùsu gbãade Nɛɛmii Akalia nɛ́,
Zedekia, 3 Selaia, Azalia, Zelemii, 4 Pasuu, Amalia, Malakia, 5 Atusu, Sebania, Maluku,
6 Aliũ, Mɛlemɔ, Obadia, 7 Daniɛli, Ginɛtɔ̃, Baluku, 8 Mɛsulaũ, Abia, Miamɛ, 9 Maazia,
Bilegai ń Semaiao. Gbɛ̃́piɔ́ sa'onaɔnɛ.
10 Levii buiɔn kɛ: Azania nɛ́ Yesua, Enada nɛ́ Binui, Kamiɛli 11 ń ń gbɛ̃́ɔ: Sebania, Odia,
Kelita, Pelaia, Anana, 12 Mise, Leobɛ, Asabia, 13 Zakuu, Selebia, Sebania, 14 Odia, Bani ń
Beninuo.
15 Isaili dɔaanaɔn kɛ: Palɔsi, Paata Mɔabu, Elaũ, Zatu, Bani, 16 Buni, Azegada, Bebai,
17 Adonia, Bigivai, Adini, 18 Atee, Ezekia, Azuu, 19 Odia, Asuũ, Bezai, 20 Alifi, Anato, Nɛbai,
21 Mapiasi, Mɛsulaũ, Ezii, 22 Mɛsezabɛli, Zadoki, Yadua, 23 Pelatia, Anana, Anaia, 24 Ozee,
Anania, Asubu, 25 Aloese, Pila, Sobɛki, 26 Leuũ, Asabana, Maasea, 27 Ahia, Anana, Ana,
28 Maluku, Aliũ ń Baanao.
29 Isaili kɩ̃niɔ, sa'onaɔ ń Levii buiɔ ń bɩ̃ibɔlɛdɔ̃anaɔ ń lɛ̀sinaɔ ń Lua ua zɩ̃kɛnaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́
aa kɛ̃̀ bui pɔ́ liaańziɔwa aa Lua ikoyã kũaɔ nàkɔ̃wa ń ń gbɛ̃́ pɔ́ dɛ gbãade ũɔ. An naɔ ń ń
nɛgɔ̃ɛɔ ń ń nɛnɔɛɔ nàmá lɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ yɑ̃́pi mà mɛ́ aa dɔ̃ɔ píi. 30 Aa lɛgbɛ̃̀ aa mɛ̀: Wá sɩ̃ ń Luao,
wáɔ tɛ Lua ikoyã pɔ́ a kpà a zɔ̀blena Mɔiziwai. Wáɔ Dii wá Lua yãdilɛaɔ kũa ń aà yãdanɛɔ,
wíɔ aà ɔtondɔkɩ̃i gwa. 31 Wá wá nɛnɔɛɔ kpɑ̃́sã bui pɔ́ liaawáziɔwa lɔo. Wá ń nɛnɔɛɔ sɛ́ wá
nɛ́ɔnɛ sɔ̃o.* 32 Aa mɛ̀ lɔ: Tó bui pɔ́ liaawáziɔ mɔ̀ ń laao ge pɔ́wɛnae aa yía kɑ̃́mabogɔɔ, wá
lúmá kɑ̃́mabogɔɔzɩ̃ ge lousisigɔɔzío. Wɛ̃̀ sopla ń wɛ̃̀ soplao wáli tó tɔɔlɛ ɩ̃ampa,† wíli gbɛ̃́ɔ
kɛ̃́ ń ń fiaɔ.‡
33 Wá dɩ̃lɛ wázɩ̃a yɑ̃́ ũɛ, wá baade lí ɑ̃́nusu kpa wɛ̃ ń wɛ̃o galaũ síiɔ̃ wá Lua ua zɩ̃ yɑ̃́ musu.
34 Iɔ dɛ pɛ̃ɛ pɔ́ wɩ̃ kpa Luawa pɔ́ ũ ń pɔ́wɛnti pɔ́ wɩ̃ɔ kpawà lá gu lɛ́ dɔo ń sa pɔ́ wɩ̃ɔ a pɔ́ kátɛu

§ 9:28 Dɔa 2.11-16 * 9:29 Lev 18.5 † 9:30 2Kia 17.13-18 * 10:31 Bɔa 34.16 † 10:32 Bɔa 23.10-11 ‡ 10:32 Iko 15.1-2

à tɛ́kũ lá gu lɛ́ dɔo ń sa pɔ́ wȉɔ o kám̋abogɔɔ ń mɔ dafu dikpɛgɔɔo ń dikpɛ pãle zȉo ń sa pɔ́
wȉ o sáaukpaa yáio ń Isailiɔ duun awakpabɔɔ ń wá Lua ua yá kȉniɔ píi. 35 Wá sa'onaɔ ń
Levii buiɔ ń gbɛ́ kȉniɔ píi, wa gbɛlà mɔa ń yàao wá Lua ua yá musu, wàli mɔò ualɛ ń ualɛo
gɔɔ pɔ́ wa dȉlɛwa wɛ̃ ń wɛ̃o. A dɛ Dii wá Lua gbagbakȉi pɔ́ ũɛ lá a ku Mɔizi ikoyã guuwa.
36 Wáliɔ mɔ Dii kpɛ́u wɛ̃ ń wɛ̃o ń wá buapɔ́ káauɔ ń libɛ sɛ̃́iaɔ píi.§ 37 Wáliɔ mɔ wá Lua ua
ń wá nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ ń wá zunɛ sɛ̃́iaɔ ge sã ge ble, wíli kpá sa'ona pɔ́ lɛ́ zȉkɛ weɔwa, lá a ku
Mɔizi ikoyã guuwa.* 38 Wáli mɔ́ ń wá pɔ́wɛn sɛ̃́iao ń wá kàa sɛ̃́iaɔ ń wá libɛ sɛ̃́iaɔ ń wá vɛ̃ɛ
sɛ̃́iaɔ ń wá nísi sɛ̃́iao, wí kálɛ làasiu wá Lua ua sa'onaɔnɛ. Wáli wá buapɔ́ɔ kwide bɔ Levii
buiɔnɛ,† asa Levii buiɔ mɛ́ ȉ a kwide si zɔ̃ɛwia ń zɔ̃ɛwiao. 39 Tó Levii buiɔ lɛ́ a kwide sí,
Aalona bui sa'onaeɔ líɔ kúńnɔ. Levii buiɔ sɔ̃ aali pɔ́ kwide pɔ́ aa sȉpi kwide sɛ gɛò wá Lua
ua, aali kálɛ làasiu.‡ 40 Levii buiɔ ń Isaili kȉniɔ píi lí pɔ́wɛna ń vɛ̃ɛo ń nísio labakɛ, aali kálɛ
làasiu Lua ua, gu pɔ́ luakukȉi pɔ́ɔ kuu ń sa'ona pɔ́ lɛ́ zȉkɛ weɔ ń bȉibɔlɛdɔ̃anaɔ ń lɛ̀sinaɔ.
Màa wáli pãkpa wá Lua uaio.

11

Isaili pɔ́ zɔ̏lɛ Yelusalɛũɔ

1 Isaili dɔaanaɔ zɔ̏lɛ Yelusalɛũ, ɔ̃ gbɛ́ kȉniɔ gbɛlà an gbɛ́ɔ kwide mɔ zɔ̃lɛa Lua wɛ́lɛpi guu
yá musu, an gbɛ́ kȉniɔ i gɔ̃ zɔ̃ɛwiaɔ guu. 2 Wà uabele pɔ́ dɔ̀aa zɛ̀ ń kua Yelusalɛũoɔ sáaukpà.
3 Yuda bùsu dɔaana pɔ́ zɔ̏lɛ Yelusalɛũɔ tɔ́ɔn kɛ: Isaili kȉniɔ, sa'onaɔ ń Levii buiɔ ń Lua
ua zȉkɛnaɔ ń Salomɔɔ zɔ̀blen buiɔ zɔ̏lɛ Yuda bùsu wɛ́lɛɔ guu, baade ń a tɔɔlɛo, 4 ɔ̃ Yudaeɔ ń
Bɛ̃yãmɛɛ buieɔ zɔ̏lɛ Yelusalɛũ.
Yudaɔ dɔaanaɔ tɔ́n Ataia ń Maaseao. Pɛlɛzi Maalalee ȉ, Maalalee Sefatia ȉ, Sefatia
Amalia ȉ, Amalia Zakali ȉ, Zakali Uzia ȉ, ɔ̃ Uzia Ataiapi ȉ. 5 Sela Zakali ȉ, Zakali Yoialibu
ȉ, Yoialibu Adaia ȉ, Adaia Azaia ȉ, Azaia Kɔloze ȉ, Kɔloze Baluku ȉ, ɔ̃ Baluku Maaseapi ȉ.
6 Pɛlɛzi bui gɔ̃gbãa pɔ́ kú Yelusalɛũɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla ń bàaɔ̃kwi plasaioɛ (468).
7 Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ dɔaana Salu. Yesaia Itiɛli ȉ, Itiɛli Maasea ȉ, Maasea Kolaia ȉ, Kolaia
Pedaia ȉ, Pedaia Yoedi ȉ, Yoedi Mɛsulaũ ȉ, ɔ̃ Mɛsulaũ Salupi ȉ. 8 Aàpi gbɛa Gabai ń Salaio.
Ampii gbɛ̃ɔn ɔ̀aa síiɔ̃ ń basoolokwi plasaioɛ (928). 9 Zikeli nɛ́ Yoɛli mɛ́ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, mɛ́
Asenua nɛ́ Yuda mɛ́ wɛ́lɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ plaade ũ.
10 Sa'on dɔaanaɔ Yoialibu nɛ́ Yedaia ń Yakɛ̃o 11 ń Selaiao. Lua ua dɔaana Aitubu Mɛlaio
ȉ, Mɛlaio Zadoki ȉ, Zadoki Mɛsulaũ ȉ, Mɛsulaũ Ilikia ȉ, ɔ̃ Ilikia Selaiapi ȉ. 12 An gbɛ́ pɔ́ aalɛ
Lua kpɛ́ zȉ kɛɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa síiɔ̃ ń bao ń plaoɛ (822).
Sa'on dɔaana Adaia. Malakia Pasuu ȉ, Pasuu Zakali ȉ, Zakali Amɛzi ȉ, Amɛzi Pelalia ȉ,
Pelalia Yolaũ ȉ, ɔ̃ Yolaũ Adaiapi ȉ. 13 Aà gbɛ́ pɔ́ aa dɛ uabeleɔ ũɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń bla ń plaoɛ
(242). Sa'on dɔaana Amasai. Imɛɛ Mɛsilemɔ ȉ, Mɛsilemɔ Azai ȉ, Azai Azalɛli ȉ, ɔ̃ Azalɛli
Amasaipi ȉ. 14 Aà gbɛ́ɔá gɔ̃sa gbãaɔnɛ, aa gbɛ̃ɔn basoolokwi plasaiɛ (128). Agedoliũ nɛ́
Zadiɛli mɛ́ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ.
15 Levii buiɔ dɔaana Semaia. Buni Asabia ȉ, Asabia Azikaũ ȉ, Azikaũ Asubu ȉ, ɔ̃ Asubu
Semaiapi ȉ. 16 Levii buiɔ dɔaanaɔ Sabetai ń Yozabao mɛ́ Lua ua gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũ. 17 Lɛ̀sin dɔaana
Matania pɔ́ dɛ lousisin dɔaana ũ. Asafa Zabedi ȉ, Zabedi Mise ȉ, ɔ̃ Mise Mataniapi ȉ.
Babukia mɛ́ aà plaade ũ. Bee gbɛa Samua nɛ́ Abeda, Galali tɔũna, Yedutu bui. 18 Levii
bui pɔ́ kú Lua wɛ́lɛuɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń basiiɔ̃sɔo mɛ̀ndosaioɛ (284).
19 Bȉibɔlɛdɔ̃anaɔ Akubu ń Talemɔo ń ń gbɛ́ɔ gbɛ̃ɔn baswaaɔ̃kwi ń plaoɛ. 20 Isaili kȉniɔ ń
sa'onaɔ ń Levii buiɔ ku Yuda bùsu wɛ́lɛɔ guu, baade ń a tɔɔlɛo. 21 Lua ua zȉkɛnaɔ ku Ofɛli
sȉsȉ musu. Ziha ń Gisepao mɛ́ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. 22 Levii bui pɔ́ kú Yelusalɛũɔ dɔaanan Uzi ũ.
Mise Matania ȉ, Matania Asabia ȉ, Asabia Bani ȉ, ɔ̃ Bani Uzipi ȉ. Aàpi mɛ́ Asafa bui pɔ́ aaȉ

§ **10:36** Bɔa 23.19 * **10:37** Bɔa 13.2, Nao 18.15-16 † **10:38** Nao 18.21 ‡ **10:39** Nao 18.26

dɔaa ń lɛsiyãɔ Lua uaɔ gbɛ̃do ũ. 23 Pɛɛsiɔ kía mɛ́ yãdi̋lɛ lɛ̀sinaɔnɛ, à yá̃ pɔ́ aa kɛ lá gu lɛ́ dɔ
dànɛ́. 24 Mɛsezabɛli nɛ́ Petaia pɔ́ dɛ Yuda nɛ́ Zela bui ũ ku kíapi kí̃i Isailiɔ yá̃gɔ̃gɔ̃a yá̃i.
25 Yudaeɔ zɔ̃̀lɛ zɔ̃ɛwiaɛ beeɔ guu ń ń fá̃anio: Kiliataaba ń a bualoũɔ, Dibɔ̃ ń a bualoũɔ,
Kabazee ń a bualoũɔ, 26 Yesua, Mɔlada, Bɛpele, 27 Azaasuali, Bɛɛsɛba ń a bualoũɔ,
28 Zikilaga, Mɛkona ń a bualoũɔ, 29 Ɛnilimɔ, Zɔla, Yaamu, 30 Zanɔa, Adulaũ ń a zɔ̃ɛwiaɔ,
Lakisi ń a fá̃anio ń Azekao ń a bualoũɔ. Aa bɛkpà za Bɛɛsɛba e Bɛninɔũ guzulɛu.
31 Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ bɛkpà wɛ́̃lɛɛ beeɔ guu: Gɛba, Mimasa, Ai, Bɛtɛli ń a bualoũɔ, 32 Anato,
Nɔbu, Anania, 33 Azoo, Lama, Gitaiũ, 34 Adida, Zeboiũ, Nɛbala, 35 Lodi, Onɔ ń Siaɔ guzulɛo.
36 Levii bui gãli pɔ́ kú Yuda bùsuu yãaeɔ bɛkpà Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ bùsuu.

12

Sa'onaɔ ń Levii buiɔ yá̃

1 Sa'onaɔ ń Levii bui pɔ́ aa sù ń Salatiɛli nɛ́ Zolobabɛlio ń Yesuaoɔn kɛ: Selaia, Zelemii,
Ɛzala, 2 Amalia, Maluku, Atusu, 3 Sekania, Leuũ, Mɛlemɔ, 4 Ido, Ginɛtɔ̃, Abia, 5 Miamɛ,
Maadia, Bilega, 6 Semaia, Yoialibu, Yedaia, 7 Salu, Amɔku, Ilikia, Yedaia. Gbɛ́̃piɔ mɛ́ sa'ona
ń ń gbɛ́̃ Levii buiɔ dɔaanaɔ ũ sa'onkia Yesua gɔɔ.
8 Levii buiɔ dɔaanaɔn kɛ: Yesua, Binui, Kamiɛli, Selebia, Yuda, Matania. Matania ń
a gbɛ́̃ɔ mɛ́ aai̋ dɔaa ń táasilɛao, 9 mɛ́ Babukia ń Unio ń ń gbɛ́̃ɔ mɛ́ lɛ̀sinaɔ gãli plaade ũ.
10 Yesua Yoakiũ i̋, Yoakiũ Ɛliasibu i̋, Ɛliasibu Yoiada i̋, 11 Yoiada Yonatãa i̋, ɔ̃ Yonatãa Yadua
i̋.
12 Sa'ona pɔ́ aa dɛ uabeleɔ ũ Yoakiũ gɔɔɔn kɛ: Selaia bui Mɛlaia, Zelemii bui Anania,
13 Ɛzala bui Mɛsulaũ, Amalia bui Yohanani, 14 Maluku bui Yonatãa, Sebania bui Yosɛfu,
15 Aliũ bui Adena, Mɛlaio bui Ɛlekai, 16 Ido bui Zakali, Ginɛtɔ̃ bui Mɛsulaũ, 17 Abia
bui Zikeli, Miyãmɛ bui, Maadia bui Piletai, 18 Bilega bui Samua, Semaia bui Yonatãa,
19 Yoialibu bui Matenai, Yedaia bui Uzi, 20 Salu bui Kalai, Amɔku bui Ɛbɛɛ, 21 Ilikia bui
Asabia ń Yedaia bui Nɛtanɛlio.
22 Wà sa'ona uabeleɔ tɔ́ dàlau za gɔɔ pɔ́ Ɛliasibu ń Yoiadao ń Yohananio ń Yaduao dɛ
sa'onkiaɔ ũ e Pɛɛsiɔ kí Daliusi kpalablegɔɔɛ. 23 Wà Levii bui uabeleɔ tɔ́ dà ladau e Ɛliasibu
tɔũna Yohanani gɔɔ. 24 Levii bui dɔaanaɔ tɔ́n kɛ: Asabia, Selebia, Binui, Kamiɛli ń Yesuao.
An gbɛ́̃ɔ i̋ yãwemá táasilɛa ń sáaukpaao guu gã ń gãoɛ, lá Lua gbɛ́̃ Davidi di̋lɛwa. 25 Gbɛ́̃ɛ
beeɔ mɛ́ bí̃ibɔlɛdɔ̃ana pɔ́ aai̋ Lua ua làasiɔ ń a bɔlɛɔ dɔ́̃aɔ ũ: Matania, Babukia, Obadia,
Mɛsulaũ, Talemɔ ń Akubuo. 26 Gbɛ́̃piɔ ku gɔɔ pɔ́ Yesua nɛ́ Yoakiũ, Yozada tɔũna dɛ sa'onkia
ũɛ. Nɛɛmii mɛ́ bùsu dɔaana ũ, sa'ona Ɛzala mɛ́ yãdanɛde ũ.

Yelusalɛũ bí̃i sakɛ̃a

27 Yelusalɛũ bí̃i sakɛ̃gɔɔ wà Levii buiɔ wɛ̀ɛlɛwɛɛlɛ gu pɔ́ aa kuu, wà gɛ̀ńnɔ Yelusalɛũ aa bí̃i
sakɛ̃ ń pɔnao ń sáaukpaao ń lɛsiao ń sɛ́̃sɛ̃naɔ ń mɔɔnaɔ ń kúuɔ. 28 Lɛ̀sina pɔ́ kãi ń Yelusalɛũɔ
kɔ̃ kã̀aa we, Nɛtofa bualoũdeɔ 29 ń Bɛgiligalideɔ ń gbɛ́̃ pɔ́ kú Gɛba ń Azemavɛo saɛɔ, asa
lɛ̀sinaɔ ńzi̋a bualoũɔ kpà Yelusalɛũ saɛ weɛ. 30 Sa'onaɔ ń Levii buiɔ gbãbɔ̀ ńzi̋aɛ, ɔ̃ aa gbãbɔ̀
gbɛ́̃ kí̃niɔnɛ, ɔ̃ aa gbãbɔ̀ bí̃iɛ ń a bɔlɛɔ.
31 Má tò Yuda dɔaanaɔ dɛ̀dɛ bí̃iwa, ɔ̃ ma lɛ̀sinaɔ kã̀aa gãli zɔ̃ɔ lɛɛ pla, aa dɔaanɛ́ bí̃i musu.
An gãli do bɛ ɔplaa oi, aa bɛ bí̃i musu Tufua Bɔlɛ oi. 32 Osaia ń Yuda dɔaana lɛɛ doɔ tɛ́ ń kpɛ
33 ń Azaliao ń Ɛzalao ń Mɛsulaũo 34 ń Yudao ń Bɛ̃yãmɛɛo ń Semaiao ń Zelemiio. 35 Sa'onaeɔ
kúńnɔ lɔ, aa kùuɔ kú̃kũa. Bee gbɛa Yonatãa nɛ́ Zakali. Asafa mɛ́ Zakuu i̋, Zakuu Mise i̋,
Mise Matania i̋, Matania Semaia i̋, Semaia Yonatãapi i̋. 36 Aà gbɛ́̃ beeɔ kuaànɔ: Semaia,
Azalɛli, Milalai, Gilalai, Maai, Nɛtanɛli, Yuda ń Ananio. Aa Lua gbɛ́̃ Davidi pɔ́'ɔbɔnaɔ kũa.
Yãdanɛde Ɛzala mɛ́ dɔaaanɛ́. 37 Kɛ́ aa kà Nibɔna Bɔlɛ musu, aa dɛ̀dɛ Davidi wɛ́̃lɛ dɛdɛki̋i pɔ́
kú ń aɛɔwa, gu pɔ́ bí̃i si̋si̋ kũ̀u. Aa dɔ̀ Davidi bɛi, ɔ̃ aa kà I Bɔlɛ musu gukpɛ oi.

38 Lɛ̀sinaɔ gãli plaadeɔ gɛ̀ ɔzɛɛ oi. Má tɛ́ńzi bı̃́i musu ń gbɛ̃́ kı̃niɔ. Wa dɔ Kı̃na kalangai,
wa gɛ e bı̃́i yàasa kı̃́i. 39 Ɔ wa gɛ̃ Ɛflaiũ Bɔlɛa ń Bɔlɛ Zio ń Kpɔ̀ Bɔlɛo. Wa dɔ Ananɛli kalangai
ń Basɔo kalangao e Sã Bɔlɛ musu, ɔ̃ aa zɛ̀ Dakpɛunaɔ Bɔlɛ musu. 40 Ɔ lɛ̀sinaɔ gãli plapiɔ kɔ̃
kà̃a Lua ua. Má kú we lɔ ń gbãade lɛɛ dɔɔ 41 ń sa'onaɛ beeɔ: Ɛliakiũ, Maasea, Miyãmɛ,
Mise, Ɛlioenai, Zakali ń Ananiao. Aa ń kùuɔ kṹkũa. 42 Maasea ku we lɔ ń Semaiao ń
Ɛleazaao ń Uzio ń Yohananio ń Malakiao ń Elaũo ń Ezɛɛo. Lɛ̀sinaɔ lɛ́ lɛsi, Yezahia mɛ́ ń
dɔaana ũ. 43 Gɔɔ bee aa sa'ò maamaa, ɔ̃ aa pɔnakɛ̀, asa Lua tò an pɔ kɛ̀na à kɛ̀ zàiɛ. Nɔɛɔ ń
nɛ́ɔ lɛ́ pɔnakɛ lɔ. Wà Yelusalɛũdeɔ pɔnakɛapi súu mà zà̃.
44 Zı̃beezı̃ aa gɔ̃ɛɛɔ dı̃lɛ làasi gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, gu pɔ́ gbaɔ ń buapɔ káauɔ ń pɔ́ kwideɔ kálɛu.
Gbɛ̃́piɔ lí buapɔ́ pɔ́ Mɔizi ikoyã dı̃lɛ a dɛ sa'onaɔ ń Levii buiɔ baa ũ sɛ́lɛ zɔ̃ɛwia ń zɔ̃ɛwiao
aa kãaa we, asa sa'onaɔ ń Levii bui pɔ́ aaı̃ zı̃kɛ weɔ yã́ kà Yudaɔguɛ. 45 Lua ua zı̃ ń
gbãbɔanɛ́o dɛ ń yã́ ũɛ. Lɛ̀sinaɔ ń bı̃́ibɔlɛdɔ̃anaɔ líɔ ń zı̃ kɛ lá Davidi ń a nɛ́ Salomɔɔo dı̃lɛwa.
46 Asa za Davidi ń Asafao gɔɔ lɛ̀sin dɔaanaɔ kuɛ, aaı̃ dɔaa ń Lua táasilɛao ń aà sáaukpaao.
47 Zolobabɛli ń Nɛɛmiio gɔɔ Isailiɔ píi ı̃ɔ lɛ̀sinaɔ ń bı̃́ibɔlɛdɔ̃anaɔ kámasa ká lá gu lɛ́ dɔɛ. Aaı̃
Levii buiɔ asea kpámá, mɛ́ Levii buiɔ ı̃ Aalona buiɔ asea kpámá sɔ̃.

13

Nɛɛmii yã́gɔ̃gɔ̃a Isailiɔnɛ gbɛzã

1 Zı̃beezı̃ wà Mɔizi lá kyokɛ̀ gbɛ̃́ɔnɛ, ɔ̃ wa è we kɛ́ Amɔni ge Mɔabu buie suli gɛ̃ Lua gbɛ̃́ɔ
guuo, 2 asa aai da Isailiɔlɛ ń pɔbleao ń íoo. Aa ı̃abò Balaaũɛ aà láaikɛmáɛ, ɔ̃ wá Lua aà yã́
lı̃lɛ samaa'oa ũ.* 3 Kɛ́ aa ikoyãpi mà, aa buipãleɔ bɔ̀lɛ ń guu.
4 E yã́pi àɔ gɛ́ kɛi wà sa'ona Ɛliasibu dı̃lɛ wá Lua ua làasi gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. Amɔni bui Tobia
daɛɛ, 5 à kpɛ́nɛ zɔ̃ɔ kpà Tobiapiwa. Wı̃ pɔ́wɛnti kálɛu we yãa ń tulaletio ń Lua ua pɔ́ɔ ń
pɔ́wɛna kwideo ń vɛ̃ɛo ń nísi pɔ́ dɛ Levii buiɔ ń lɛ̀sinaɔ ń bı̃́ibɔlɛdɔ̃anaɔ pɔ́ ũo ń laba pɔ́ wa
kɛ̀ sa'onaɔnɛo. 6 Gɔɔ bee má kú Yelusalɛũo, asa Babɛli kí Aatasasa kpalablea wɛ̃̀ baakwi
ń plaode guu ma ɛa gɛ aà kı̃́i. Gɔɔpla gbɛa ma wabikɛ̀wà, 7 ɔ̃ ma su Yelusalɛũ. Ma yãvãi
pɔ́ Ɛliasibu kɛ̀ bao mà, lá à Lua ua kpɛ́nɛ kpà Tobiawa. 8 Yã́pi kɛ̀mɛɛ ı̃́i maamaaɛ, ɔ̃ ma aà
pɔ́ɔ sɛ̀lɛ kɔ̀lɛɛ̀ bàasi. 9 Ma mɛ̀ wà gbãbɔ kpɛ́nɛpiɛ, ɔ̃ ma ɛa Lua ua pɔ́ɔ kàlɛ we ń pɔ́wɛntio ń
tulaletio.
10 Má mà lɔ wı̃li Levii buiɔ ń lɛ̀sinaɔ asea kpámáo, ɔ̃ aa ɔbɔ̀lɛ Lua ua zı̃u, an baade tà
bua. 11 Ma zɔadɔ̀ gbãadeɔwa ma mɛ̀: Akɛa a pãkpà Lua uaii? Ɔ ma Levii buiɔ kà̃a, ma
ń baade dà a zı̃u. 12 Ɔ Yudaɔ mɔ̀ ń pɔ́wɛn kwide bɔ̀ ń vɛ̃ɛo ń nísio ḿpii, aa kàka làasiu.†
13 Ma sa'ona Selemia ń lakɛ̃na Zadokio ń Levii bui Pedaiao dı̃lɛ làasipiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, ɔ̃ ma
Zakuu nɛ́ Anana, Matania tɔũna dı̃lɛ ń dɔnlɛde ũ, asa wa ń dɔ̃ gbɛ̃́ náaideɔ ũɛ. Làasi pɔ́ɔ
biilɛa ń gbɛ̃́ɔnɛ dɛ ń yã́ ũɛ. 14 Ma Lua, ma yã́pi àɔ dɔngu. Nsu yãmaa pɔ́ má kɛ̀ n kpɛ́ zı̃ yã́
musu suumpao.
15 Gɔɔbeezı̃ ma Yudaeɔ è, aalɛ ɔ̃zɔ̃ vɛ̃ɛwa a ífɛ̃kı̃i kã́mabogɔɔzı̃. Ma gbɛ̃eɔ è lɔ, aalɛ su
Yelusalɛũ ń pɔ́wɛnao kã́mabogɔɔzı̃. Aa yè zàa'ı̃naɔnɛ ń vɛ̃ɛbɛ'io ń vɛ̃ɛbɛo ń kaadɔɛmbɛo ń
aso pãleɔ, ɔ̃ ma ń gba laai blɛyiaa gɔɔpi zı̃́ yã́ musu.‡ 16 Tiideɔ ku Yelusalɛũ, aaı̃ su ń kpɔo ń
laa bui píio, ɔ̃ aaı̃ yía Yudaɔwa kã́mabogɔɔzı̃. 17 Ma zɔadɔ̀ Yuda gbãadeɔwa ma mɛ̀: Yãvãi
pɔ́ álɛ kɛɛ bee sɔ̃ bɛ! Alɛ kã́mabogɔɔ gbãlɛɛ. 18 Màa á deziɔ lɛ́ kɛ, ɔ̃ wá Lua yãyı̃a wɛ́lɛɛ
beewao lò? Ɔ álɛ kã́mabogɔɔ gbãlɛ, álɛ aà pɔ fɛlɛ sɔ̃a? 19 Má dı̃lɛ tó gu sı̃ ãsɔ̃adazı̃ oosi, wàli
Yelusalɛũ bɔlɛ gbaɔ tata, wasuli wɛ̃o e kã́mabogɔɔ gɛ̃. Ma azı̃a gbɛ̃́ɔ kàlɛ bɔlɛpiɔu, kɛ́ gbɛ̃e
su gɛ̃ ń asoo kã́mabogɔɔo yã́i. 20 Laatanaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ pɔ́ yiaɔ ı̃ bı̃́i kpɛ gɛ̃n do ge gɛ̃n pla.
21 Ɔ ma lɛzàmá ma mɛ̀: Tó a i we sa, má á kṹkũɛ. Za gɔɔ bee ɔ̃ aai mɔ kã́mabogɔɔzı̃ lɔo. 22 Ɔ

* 13:2 Nao 22.1-6 † 13:12 Mal 3.10 ‡ 13:15 Bɔa 20.8-10

má ò Levii buiɔnɛ aa gbã̀bɔ ńzı̃aɛ, aai gɛ́ bɔlɛdɔ̃ai, kɛ́ wà kã́mabogɔɔ dɔ̃ Lua pɔ́ ũ yã́i. Ma
Lua, to ma yã́pi àɔ dɔngu, ní ma wɛgwa n gbɛ̃kɛ zɔ̃ɔ lɛ́u.
23 Gɔɔbeezı̃ lɔ ma Yudaeɔ è, aa nɔɔ sɛ̀ Asedodadeɔ ń Amɔniɔ ń Mɔabuɔ guu. 24 Ɔ an nɛ́eɔ ı̃̀
Asedoda yã́ ge buipãle yã́ ma, aali Ɛbɛlu yãmao. 25 Ɔ ma zɔadɔ̀má ma ń ká, ma ń gɔ̃ɛeɔ gbɛ̃̀,
ma ń gbɛ̃eɔ mikã gà má wò. Ɔ má tò aa mɛ̀ wa sı̃̀ ń Luao, wa ń nɛnɔɛɔ kpã́sã ń nɛgɔ̃ɛnaɔwao.
Wa ń nɛnɔɛɔ sɛ́ ń nɛgɔ̃ɛɔnɛ ge ńzı̃a pɔ́ ũo. 26 Màa Isailiɔ kí Salomɔɔ duunakɛ̀o lò? Buie kía
i kaaàwao. Aà Lua yeaàzi,§ ɔ̃ à aà kpà Isailiɔ píi kía ũ, kási baa aàpi, buipãle nɔɛɔ mɛ́ aa
aà dà duunau.* 27 Ɔ wá mà ápiɔ sɔ̃ a yãvãi zɔ̃ɔpi kɛ̀, a zı̃bɔnkpɛkɛ̀ wá Luaɛ, a buipãleɔ sɛ̀
nɔ ũ. 28 Yoiada nɛ́ɔ do pɔ́ dɛ sa'onkia Ɛliasibu tɔũna ũ mɛ́ Oloni gbɛ̃́ Sambala nɛ́ sɛ̀ yãa, ɔ̃ ma
aà yà. 29 Ma Lua, to an yã́ àɔ dɔngu, asa aa sa'onkɛ gbã̀lɛ̀ɛ, aa n bàa kua ń sa'onaɔ ń Levii
buiɔ yãdilɛa gbòo. 30 Ma buipãleɔ yã́ɔ píi bɔ̀ sa'onaɔ ń Levii buiɔnɛ, ɔ̃ ma ń baade dàzı̃u.
31 Ma ɛa yàa labakɛa gɔɔ dı̃̀lɛ gbɛ̃́ɔnɛ ń buapɔ́ káauɔ kpaao. Ma Lua, to ma yã́ àɔ dɔngu a
maa ũ.

§ **13:26** 2Sam 12.24-25 * **13:26** 1Kia 11.1-8

ƐSITƐƐ

Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Láɛ bee yá̃ pɔ́ wa sɛ̀ ń Yuda buiɔ wa dɨ̃lɛ wà ń midɛ yá̃ bɔɔlɛkɛ̀wɛ̃ɛ, ɔ̃ Lua ń bɔ́. Yá̃pi kɛ̀ gɔɔ pɔ́ Pɛɛsiɔ lɛ́ ikokɛ sɛa za India bùsuu e à gɛ̀ pɛ̀ò Egipiwaɛ. Yuda bui kɔ̃na pɔ́ wà ń kũkũ wà tàńnɔ Babiloniɔ, an gbɛ̃eɔ i su ń bùsuuo e à gɛ̀ pɛ̀ò gɔɔ pɔ́ Babiloni kpala mɨ̀dɛ e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̃̀ 539. Yudapiɔ lí we bui pɔ́ aa kú ń guuɔ nàmáo, asa an yá̃ɔ adoaɛ, aaɨ̀ɔ zɨ̃̀kɛ ń ikoyã ń ń fɛlɛkaayã̃ɔwaɛ. Lápi ɨ̃́i pɔ́ kí Aasuelu gbãade sɛ̃́ia Amani sɛ̀ ǹ Yuda gbãadeɔ do Maadoseo yá̃ bɔɔlɛkɛ̀. Ɛsitɛɛá Maadose nɛ́ɛ, ɔ̃ Maadose lɛdàwà e à gɔ̃̀ Pɛɛsi kía nɔ ũ, ɔ̃ a zɛ'è à kpà vãi pɔ́ a a bui Yudaɔ leɛ. Bee lɛ́ ɔlɔwɛ̃ɛ yá̃ pɔ́ wa sɛ̀ ń Yudaɔ píi ɨ̀ lɛ́lɛ pãɛ. Gɔɔ pɔ́ wa dɨ̃lɛ wà Yudaɔ dɛdɛwà gɔ̃̀ zɨ̃̀blea an ibɛɛpiɔwa gɔɔ ũ, ɔ̃ gɔɔpi gɔ̃̀ Yudaɔ dikpɛgɔɔ ũ e ń a gbão, aaɨ̀ dikpɛpi kɛ e Paki àɔ gɛ́ káiɛ. Yá̃ pɔ́ wa dàu wa sɨ̃u Ɛsitɛɛ láu lɛ́ dikpɛpi bɔkɨ̃i ɔlɔwɛ̃ɛɛ. Yudaɔ zɛ̀ wà gɨ̀ ń ńzɨ̃̀ao, asa kua bùsu pãleu wà gɨ̀ńziɛ. Wi Lua tɔ́ sí láɛ bee guuo, ã̃ma Lua i a gbɛ̃́ɔ to weo, à ń suabà Ɛsitɛɛ sabai.

Kí Aasuelu a na Vasiti bɔa kpalau

1 Kí Aasuelu* gɔɔ bùsu mɛ̀n basoolo ń soplaoɔ ɔ̃ a dɛ a kía ũ sɛa za India bùsuu e à gɛ̀ pɛ̀
Etiopi bùsuwa. 2 Zɔ̃lɛa a bɛ Susa mɛɛwiau 3 aà kpalablea wɛ̃̀ àaɔ̃de guu à gbãadeɔ ń a ɨ̀waɔ
kɛ̃̀aa píi blɛsableawa. Pɛɛsi ń Mɛdɛo bùsu zɨ̃̀gɔ̃ badeɔ ku we ń gbɛ̃́ gbiaɔ ń bùsu gbãadeɔ.
4 Ȁ a kpala àizɛɛ zɔ̃ɔɔ ń a zɔ̃ɔkɛ gawio ɔ̀lɔnɛ́ e mɔ soolo. 5 Kɛ́ gɔɔ beeɔ pà, à blɛsakɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́
kú Susaɔnɛ, kíabuiɔ ń táaaɔ píi. Wà blɛsapi blè e gɔɔ sopla aà bɛ'ua líkpɛu. 6 Wà zwã̀a pua
ń zwã̀a búunao dɔ̀dɔ ã́nusu tãanaɔwa ń bà puaɔ ń bà gàaluladeɔ, ɔ̃ wa lòo kpɛ́ gbapɛlɛ
pɔ́ wa kɛ̀ ń gbɛpuɔwa. Vua ń ã́nusu wúlɛbɔɔ kálɛa gusalala pɔ́ wa kɛ̀ ń gbɛpuo ń gbɛtɛ̃o ń
gbɛsio ń gbɛ̀ búunaowa. 7 Wà vɛ̃ɛ kpàkpamá we ń vua imibɔɔ. Imibɔpiɔ dodoa kɔ̃ɛ píiɛ.
Kí vɛ̃ɛpi kpàmá sɔũsɔũ. 8 Kí dɨ̃lɛ wasu vɛ̃ɛminaɔ wɛtão. A ò a bɛ ziiaɛ aà kpa baadewa lá
ade yei.
9 Kí Aasuelu na Vasiti blɛsakɛ̀ nɔɛɔnɛ kibɛ lɔ. 10 A gɔɔ soplade zɨ̃́ kí pɔ kɛ̀na vɛ̃ɛ yã́i, ɔ̃ a ò
a dɔai gbɛ̃ɔn soplaɔnɛ: Mɛumanu, Bizita, Aabona, Bigita, Abaga, Zetaa ń Kaakasio, 11 aa
mɔɛ ń a na Vasitio ń a kía na fùao kpaa, kɛ́ à aà kɛfɛnkɛ ɔlɔ gbɛ̃́ɔnɛ ń gbãadeɔ, asa nɔɛpiá
nɔɛ. 12 Kɛ́ kí dɔaipiɔ yá̃pi ò aà naɛ, à gɨ̀ mɔ́i, ɔ̃ kí pɔ pà à fɛ̃̀aàzi maamaa. 13 Kí yá̃pi ò wɛzɛ̃n
saanyã̃dɔ̃naɔnɛ, asa ɨ̀ɔ yá̃pii gbɛa gbɛ̃́ pɔ́ bùsu ikoyã dɔ̃ɔwaɛ. 14 Pɛɛsi ń Mɛdɛo gbãade pɔ́
aaɨ̀ɔ ku aà saɛ gbɛ̃ɔn soplaɔ tɔ́n kɛ: Kaasena, Setaa, Ademata, Taasisi, Mɛlɛsi, Maasena ń
Mɛmukão. Ampiɔ mɛ́ aa aà kwàasiɔ ũ, aà kpala ikodeɔ ũ. 15 A ònɛ́: Ma a dɔaiɔ zɨ̀ aa yã̃dɨ̃lɛ
ma na Vasitiɛ, ɔ̃ à gɨ̀ mai. Wá sɛaànɔ kpelewa ni? Ikoyã mɛ̀ kpelewa ni?
16 Ɔ Mɛmukã ò kíɛ ń gbãadepiɔ à mɛ̀: Kí, ḿmɛ n na Vasiti tàaekɛ̀nɛ ndoo, à tàaekɛ̀
gbãadeɔnɛ ń n bùsu gbɛ̃́piiɔɛ. 17 Yá̃ pɔ́ n napi kɛ̀ a ligua, nɔɛ píi i ma, aai saka ń zã́ɔgu
aa mɛ: Kí Aasuelu mɛ̀ wà a na Vasiti sísiɛ, ɔ̃ à gɨ̀ gɛ́i. 18 Pɛɛsi ń Mɛdɛo bùsu gbãadeɔ nɔ pɔ́ n
na yá̃pi màɔ, aa yã̃bɔbɔ ń zã́ɔ lɛ́zɨ̃̀ tia. Lɛ́'ɛakɔ̃wa ń zɔao a kɛ zài. 19 Kí, tó à kànguɛ, yã̃dilɛ
Vasitiɛ asu tó á wɛsikɔ̃lɛ lɔo, ní nɔɛ pɔ́ dɛaàla kpa aà kpalau. Wa yá̃pi kɛ̃ Pɛɛsi ń Mɛdɛo
ikoyã pɔ́ wɨ̀li a bã̃dɛo lá guu. 20 Tó wà yá̃ pɔ́ ń dɨ̃lɛ kpàwakɛ̀ n bùsu zɔ̃ɔ guu píi, nɔɛɔ bɛɛɛ
dɔ̃ ń zã́ɔnɛ, nɔgbãaɔ ń nɔ nɛ́naɔ píi. 21 Yá̃pi kà kíagu ń gbãadeɔ píi, ɔ̃ a kɛ̀ lá Mɛmukã òɛwa.
22 Ɔ à lɛ́kpãsãkɛ̀ bùsu pɔ́ a dɛ ń kía ũ gbɛ̃́ɔnɛ píi, bùsu ń bùsuo ń a lákɛ̃ao, bui ń buio ń ń
yã́o. Ȁ mɛ̀ gɔ̃ɛ mɛ́ aɔ a ua kía ũ mɛ́ aà buiyã ɔ̃ wàli o uapiu.

---

* **1:1** Ɛza 4.6

2

Ɛsitɛɛ gɔ̃a kia na ũ

1 Yấ beeɔ gbɛa kɛ́ kí Aasuelu pɔ wèe, yấ pɔ́ Vasiti kɛ̀ɛ̀ ń yấ pɔ́ a dı̃̀lɛ aà yấ musuo i sãaàguo.
2 Ɔ kí ı̃̀waɔ òɛ̀: Kí, to wà wɛ̃́ndia kɛfɛnaɔ wɛɛlɛnɛ. 3 Gbɛ̃zɔ̃ɔɔ dilɛ n bùsuɔ guu píi aa wɛ̃́ndia
kɛfɛnaɔ naaa mɔ ka n nɔɛɔ guu Susa la. N nɔɛɔ ziia Ege i ń gwa ń n naɔ, wi ń kɛkɛ ń
nɔamblebɔɔ wásawasa. 4 Nɔɛ pɔ́ kàngu i gɔ̃ n na ũ Vasiti gɛ̃ɛ ũ. Yấpi kɛ̀ kíɛ na, ɔ̃ à zɛ̀ò.
5 Yudae ku Susa Bɛ̃yãmɛɛ bui ũ, aà tɔ́n Maadose, Yaii nɛ́ɛ. Simɛi ń Kisio ku aà deziɔ
guu. 6 A ku zı̃̀zɔ pɔ́ Babɛli kí Nɛbukanɛza ń kũkũ Yelusalɛũ ń Yudaɔ kí Yɛkɔniao à tàńnɔɔ
guuɛ.* 7 Alɛ a desɛ̃ nɛ́ Adasa pɔ́ wı̃̀ mɛ lɔ Ɛsitɛɛ gwa, asa aà de ń aà dao kuo. Wɛ̃́ndiapi
kákaa maa mɛ́ a kɛfɛũ. Kɛ́ aà de ń aà dao gà, Maadose aà sɛ̀ a nɛ́ ũ. 8 Kɛ́ wà yấ pɔ́ kí dı̃̀lɛpi
mà, ɔ̃ wà gɛ̀ ń wɛ̃́ndiaɔ dasidasi Susa, wà ń ná Egeɛ a ɔzı̃̀. Ɔ wà Ɛsitɛɛ sɛ̀ gɛ̀ò kibɛ kí nɔɛɔ
ziiapiɛ. 9 Wɛ̃́ndiapi kɛ̀ɛ̀ maa, ɔ̃ à gbɛ̃kɛkɛ̀ɛ̀ à mɛ̀, wà aà kɛkɛ ń nɔamblebɔɔ wásawasa gɔ̃̀ɔ,
wi blɛ maa kpawà. A kibɛ wɛ̃́ndia pɔ́ a sɛ̀ gbɛ̃ɔn soplaɔ kpàwà, ɔ̃ à kpɛ́ maa kpàwà kí nɔɛɔ
bɛ. 10 Ɛsitɛɛ i a bui ge a bɛ bùsu o gbɛ̃eɛo, asa Maadose òɛ̀ asu to gbɛ̃e dɔ̃o. 11 Lá gu lɛ́ dɔ
Maadose ı̃̀ɔ kí nɔɛɔ bɛ gãaɛ baa vı̃̀vı̃̀, kɛ́ à e àɔ Ɛsitɛɛ kua dɔ̃ ń yấ pɔ́ lɛ́ aà leo.
12 E wɛ̃́ndiaɔ aaɔ zɛ'e aaɔ gɛ́ ii ń kí Aasueluo, sema aa yấ pɔ́ wa dı̃̀lɛnɛ́ kɛ gı̃̀a e mɔ kuɛpla.
Wı̃̀ɔ nísi pɔ́ wa kɛ̀ ń lí'ɔ gı̃̀ nao dɔɔmá e mɔ soolo, ɔ̃ wı̃̀ɔ ń kɛkɛ ń tulaleɔ ń nɔɛ mɛkɛkɛbɔɔ e mɔ
soolo. 13 Wɛ̃́ndia pɔ́ kí mɛ̀ ia kàwà, nɔɛɔ bɛpɔ pɔ́ a gbɛ̀a píi wı̃̀ kpawà aà gɛòɛ̀. 14 I gɛ́ oosi, ı̃̀
su nɔɛɔ bɛ kɔɔ ziia pɔ́ wı̃̀ mɛ Saasagaza fấani. Aàpi mɛ́ ı̃̀ ɔlia kí nɔ pɔ́ i mɛ́sɛdilɛnɛ́opiɔzi. Ili e
ɛ̀a gɛ̀ kí kı̃̀i lɔo, sema aà yấ kà kípigu à aà gbɛ̀a aà tɔ́wa bàasio. 15 Kɛ́ ia kà Abihaili nɛ́ Ɛsitɛɛ
pɔ́ aà desɛ̃ Maadose aà sɛ̀ a nɛ́ ũpiwa, i pɔe gbɛao, sema pɔ́ pɔ́ kí nɔɛɔ ziia Ege òɛ̀ bàasio.
Ɛsitɛɛ yấ kà gbɛ̃́ pɔ́ wɛsı̃̀aàlɛɔgu píi. 16 Kí kpalablea wɛ̃̀ soplade guu wà gɛ̀aànɔ aà bɛ mɔ
kwide Tebe guu. 17 Kí ye Ɛsitɛɛzi dɛ a nɔ kı̃̀niɔla píi. Aà yấ kàaàgu, à kɛ̀ɛ̀ na dɛ wɛ̃́ndia
kı̃̀niɔla píi, ɔ̃ à kía na fùa kpàɛ̀, à aà dı̃̀lɛ a na Vasiti gɛ̃ɛ ũ. 18 Ɔ kípi blɛsakɛ̀, à gbãadeɔ ń a
ı̃̀waɔ kã̀a Ɛsitɛɛ sɛa yấ musu. A dı̃̀lɛ wà dikpɛ zɔ̃ɔ kɛ, ɔ̃ wà a kpàwakɛ̀ bùsu ń bùsuo, ɔ̃ à
gbadà gbɛ̃́ɔnɛ sɔũsɔũ.

Maadose ń Amanio

19 Wɛ̃́ndiaɔ kãaaa gɛ̃n plaade, Maadose zɔ̃lɛa kibɛ bɔlɛu. 20 Ɛsitɛɛ i a bɛ bùsu ge a buiyã'ò
gbɛ̃e mào lá Maadose òɛ̀wa. Iɔ Maadose yãmaɛ, lá ı̃̀ɔ ma za gɔɔ pɔ́ àlɛ aà gwawa. 21 Kɛ́
Maadose zɔ̃lɛa kibɛ bɔlɛu màa, kí Aasuelu dɔai bɔlɛdɔ̃ana gbɛ̃ɔn plaɔ pɔ pà kízi, ɔ̃ aa
lɛkpàaı̃̀aàzi. An tɔ́n kɛ: Bigana ń Tɛlɛsio. 22 Kɛ́ Maadose yấpi feena mà, a ò kía na Ɛsitɛɛɛ, ɔ̃
Ɛsitɛɛ ò kíɛ ń Maadose tɔ́o. 23 Kɛ́ wà yấpi gwàgwa, wa è sı̃̀anaɛ, ɔ̃ wà gbɛ̃ɔn plapiɔ lòo líwa
aa gà. Wà yấpi kɛ̃̀ bùsu ladau kí wáa.

3

1 Yấ beeɔ gbɛa kí Aasuelu Amɛdata nɛ́ Amani, Agaga* bui kpɛlà, à aà gbà gbãa, à zɔ̃lɛkı̃̀i
pɔ́ dɛ gbãade pɔ́ kuaànɔɔ pɔ́a píi kpàwà. 2 Kí ı̃̀wa pɔ́ kú aà bɛ bɔlɛuɔ ı̃̀ wúlɛ ń gbɛɛu ge
aa misiilɛ Amaniɛ, lá kí dı̃̀lɛwa, kási Maadose lí wúlɛ a gbɛɛu à misiilɛ̀ò. 3 Ɔ kí ı̃̀wapiɔ
Maadose là aa mɛ̀: Akɛa ńlɛ kí yãmao ni? 4 Lá gu lɛ́ dɔ aaı̃̀ɔ oɛ̀ màa, kási ı̃̀li ń yãmao, à mɛ̀
Yudan a ũ. Ɔ aa ò Amaniɛ kɛ́ aa e dɔ̃ tó a Maadose yãkɛapi fɔ̃́. 5 Kɛ́ Amani è Maadose lí
wúlɛ a gbɛɛu à misiilɛɛo, ɔ̃ aà pɔ pà. 6 Kɛ́ wà Maadose bui òɛ̀, aà dɛa ado kɛ̀ɛ̀ fɛ̃́nɛũ, ɔ̃ àlɛ
zɛwɛɛlɛ à Maadose bui Yuda pɔ́ kú Aasuelu bùsuɔ guuɔ míɔnzɔ̃ píi.

Amani vãi lɛkpaaı̃̀a Yudaɔzi

7 Kí Aasuelu kpalablea wɛ̃̀ kuɛplade guu a mɔ sɛ̃́ia pɔ́ wı̃̀ mɛ Nisãnu guu, Amani gbɛ pɔ́
wı̃̀ mɛ puliũ là, kɛ́ à e mɔ pɔ́ á yấpi kɛwà dɔ̃ ń a gɔɔo. Ɔ mɔ kuɛpla Adaa bɔ̀ àsi guu. 8 Ɔ

* 2:6 2Kia 24.10-16 * 3:1 1Sam 15.1-9, 32-35

Amani ò kí Aasueluɛ: Buie ku, a gbɛ́ɔ fȁaa buipãleɔ guu n bùsu dasiɔu píi. An fɛlɛkaayãɔ
dodo ń buipãleɔɛ píi, aali n ikoyã dao. I kũ ǹ ń tó tɛɛɛo. 9 Kí, tó à kènɛ naɛ, yãdilɛ wà ń
midɛ, mí ánusu tɔnu ɔ̀aa pla kpá yápikɛnaɔwa aa ka n làasiu. 10 Kí a tãana seela kɛbɔ bɔ̀
a kpà Amɛdata nɛ́ Amani, Agaga bui Yudaɔ wɛ̀lɛpiwa 11 à mɛ̀: Kɛ buipiɛ lá à kènɛ maawa,
níɔ ánusupi kũa n pɔ́ ũ.

12 Mɔ sɛ́ia gɔɔ kuɛ'aaɔ̃de zȉ Amani kí lakɛ̃naɔ sȉsi. Aa yá pɔ́ Amani dȉlɛ kí ȉwaɔ ń kía pɔ́ kú
bùsu ń bùsuoɔ ń bui ń buio gbãadeɔnɛ dàlau. Aa kɛ̏ bui ń buioɛ ń baade buiyão, bùsu ń
bùsuo ń a lákɛ̃ao. Aa kɛ̏ ń kí Aasuelu tɔ́o, ɔ̃ aa aà seela kɛ̀ láwa ń aà tãanao. 13 Aa lápiɔ nà
zȉnaɔnɛ ń ɔzȉ, aa ń gbáɛ kí bùsu dasiɔ guu. Lápi guu wà mɛ̀ wà Yudaɔ dɛdɛ wà ń midɛ wà
ń buibɔ, nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ gɔɔ doũ zȉ, mɔ kuɛplade pɔ́ wȉ mɛ Adaa gɔɔ kuɛ'aaɔ̃de
zȉ, wi ń pɔ́ɔ naaa. 14 Wa yá pɔ́ a dȉlɛpi lá kpásã bùsu ń bùsuo píi, kɛ́ àɔ dɛ ikoyã ũ, wi a
kpàwakɛ bui píiɛ, kɛ́ aaɔ ku sɔu guu gɔɔpizȉ. 15 Zȉnaɔ wȁ gɛ̀ màa yá pɔ́ kí dȉlɛpi yái, ɔ̃ wà a
kpàwakɛ̀ Susa mɛɛwiau. Kí ń Amanio zɔ̃̀lɛ lɛ́ imi. Susadeɔ sɔ̃ aa bílikɛ̀ yápiwa.

4

Maadose wabikɛa Ɛsitɛɛwa aà lɛdau

1 Kɛ́ Maadose yá pɔ́ wa kɛ̀pi mà, à a pɔkasaɔ ga kɛ̏, ɔ̃ à zwȁnkasaɔ dà à túfu gbɛ̏ a miwa,
ɔ̃ a bɛ wɛ́lɛ guu, àlɛ wɛ̃na'ɔ gbãa dɔ. 2 A gɛ̀ e za kibɛ gãaɛ, asa gbɛ̃e a fɔ̃ gɛ̃ kibɛ bɔlɛu ń
zwȁnkasaɔ daao. 3 Wà yá pɔ́ kí dȉlɛ iko ũpi kpàwakɛ̀ bùsu ń bùsuo píi, ɔ̃ Yudaɔ nà ɔɔlɔwa
maamaa gupiiu ń lɛyeo. An wɛ́'i lɛ́ kwɛ́, aalɛ búbuapɛ. An gbɛ́ daside zwȁnkasaɔ daa, aa
túfu gbɛ̏ ń miwa.

4 Kɛ́ Ɛsitɛɛ ȉwaɔ, nɔɛ ń gɔ̃ɛo píi, mɔ ɔ̀ɛ̀, à pelembò. A pɔkasaɔ kpȁsã Maadoseɛ aà da
zwȁnkasaɔ gbɛu, kási i we sȉo. 5 Ataki mɛ́ dɔai pɔ́ kí dȉlɛ aàɔ ku aà saɛ ũ. Ɛsitɛɛ aà sȉsi
à aà zȉ Maadosewa, aà gɛ́ aà laiɛ: Bɔ́ yá mɛ́ mɔ̀? Bɔ́yãi àlɛ kɛi màai? 6 Ataki bɔ̀ kibɛ gãaɛ
à Maadose lè. 7 Maadose yá pɔ́ a le sȉuè píi, ɔ̃ à ánusu pɔ́ Amani mɛ̀ á ká kí làasiu Yudaɔ
dɛdɛa yái lɛ́ ɔ̀ɛ̀ kyáukyau. 8 A yá pɔ́ wa dȉlɛ Yudaɔ dɛdɛa yá musu wà a kpàwakɛ̀ Susa taala
kpàwà lɔ, aà ɔlɔ Ɛsitɛɛɛ, i a bɔɔlɛkɛ̀ɛ̀. A mɛ̀ aà o Ɛsitɛɛɛ aà gɛ́ kí kȉi, aà awakpaɛ̀, i wabikɛwà
a gbɛ́ɔnɛ. 9 Ataki tà à yá pɔ́ Maadose ò dàu a sȉuè.

10 Ɔ Ɛsitɛɛ ɔ̀ɛ̀ aà gɛ o Maadoseɛ. 11 Kí ȉwaɔ ń a bùsu gbɛ́ɔ dɔ̃ píi, tó gɔ̃ɛ ge nɔɛ sɔ̃̀ kízi aà
kpɛ́u, mɛ́ i aà sísio, ikoyã kú mɛ̀ndoɛ. Wȉ ade dɛɛ, mɛ́ i kɛ kí a vua gopana dɔ̀ɛ̀ kɛ́ à e àɔ
ku bàasio. Mapi sɔ̃, à kà gɔɔ baakwi wi ma sísi mà gɛ́ kí kȉio. 12 Kɛ́ à gɛ̀ Ɛsitɛɛ yápi dàu a
sȉu Maadoseɛ, 13 ɔ̃ Maadose ɛ̀a lɛ́kpãsãkɛ̀ɛ̀ à mɛ̀: Nsu ǹyɔ̃ e ḿmɛ ńyɔ̃ bɔ ndo Yudaɔ guu n
kua kibɛ yáio. 14 Tó ń nílɛ yá bee taa gɔɔzȉ, suabana a bɔ guei à Yudaɔ misi, aai bɔ. Mpi
ń n de bɛdeɔ sɔ̃, á gaga. Tó gɔɔɛ bee taa yái n gɔ̃i kía na ũ, démɛ dɔ̃i? 15 Ɔ Ɛsitɛɛ lɛ́kpãsãkɛ̀
Maadoseɛ à mɛ̀: 16 Gɛ ǹ Yuda pɔ́ kú Susaɔ kãaa píi, í lɛye ma yá musu. Ásu pɔbleo, ásu
imio gɔɔ àaɔ̃ fãanɛ ń gwãasȉnao. Mapi ń ma ȉwaɔ wá lɛye màa sɔ̃. Bee gbɛa mí gɛ́ kí kȉi,
baa tó má gɛa zɛvȉo. Tó má su gaɛ, ma gan we. 17 Ɔ Maadose tà à yá pɔ́ Ɛsitɛɛ ɔɛ kɛ̀ píi.

5

Ɛsitɛɛ gɛa wabikɛi kíwa

1 A gɔɔ àaɔ̃de zȉ Ɛsitɛɛ a kíanakɛ zwãaɔ yè, ɔ̃ à gɛ̀ zɛ̀ kípi bɛ'ua, kpɛ́ pɔ́ a kuu kpɛɛlɛ. Kí
zɔ̃lɛa a gȉnaa kpɛ́u we, aà aɛ dɔa kpɛɛlɛwa. 2 Kɛ́ à a na Ɛsitɛɛ è zɛa kpɛɛlɛ, à aà wɛgwà, ɔ̃ à a
vua gopana pɔ́ á kũa dɔ̀ɛ̀. Ɛsitɛɛ sɔ̃̀aàzi à ɔkȁ aà gopanapi lɛ́wa. 3 Kí aà là à mɛ̀: Ɛsitɛɛ, bɔ́ ń
yeii? Bɔ́ ńlɛ gbɛaai? Baa ma kpala guo má n gba. 4 A wèwà à mɛ̀: Kí, tó à kènɛ maa, Amani
sísi blɛ pɔ́ málɛ kɛnɛ gbãwa. 5 Ɔ kí mɛ̀ wà mɔ́ ń Amanio gɔ̃̀ɔ, kɛ́ aa gɛ yá pɔ́ Ɛsitɛɛ gbɛ̀a kɛ. Ɔ
kí ń Amanio gɛ̀ blɛ pɔ́ Ɛsitɛɛ lɛ́ kɛnɛ́pi blei.

6 Kɛ́ aalɛ vɛ̃ɛmi, kí Ɛsitɛɛ là à mɛ̀: Bɔ́ ńlɛ a wabikɛai? Má kɛnɛ. Yɑ̃́ kpele ńlɛ gbɛaai? Baa
ma kpala guo má n gba. 7 Ɛsitɛɛ wèwà à mɛ̀: Yɑ̃́ pɔ́ málɛ a wabikɛman kɛ: 8 Kí, tó n ma
wɛgwàɛ, tó à kàngu ǹ yɑ̃́ pɔ́ málɛ a wabikɛma kɛmɛɛɛ, à mɔ blɛ pɔ́ má kɛɛ́ zia blei, mí yɑ̃́ pɔ́
n ma lai onɛ.
9 Kɛ́ Amani bɔ̀ gɔɔ bee, aà pɔ kɛ̀na, àlɛ yáalɔ. Kási kɛ́ à Maadose è kibɛ bɔlɛu, i fɛlɛɛo, a aà
vi̇a vi̇o, ɔ̃ aà pɔ fɛ̃̀aàzi. 10 A azi̇a kũa à tà bɛ. Kɛ́ à a gbɛ̃naɔ si̇si ń a na Zɛlɛsio, 11 ɔ̃ àlɛ i̇̃anadɑ̃
a àizɛɛ sà zɔ̃ɔ ń a nɛgɔ̃ɛ dasiɔ yɑ̃́ musu. A mɛ̀ kí a kpɛlà, à a gba gbɑ̃a dɛ a i̇waɔ ń gbɑ̃adeɔla
píi. 12 A mɛ̀ lɔ: Kía na Ɛsitɛɛ ma sisi, à blɛkɛ̀mɛɛ ń kío sɑ̃nu, gbɛ̃pɑ̃le kuo. A ɛ̀a ma sisi mà
ble ń kío zia lɔ. 13 N beeo tó ma Yuda bui Maadose è zɔ̃lɛa kibɛ bɔlɛu, yɑ̃́ beeɔ píi lí kɛmɛɛ
pɔe ũo. 14 Ɔ aà na Zɛlɛsi ń aà gbɛ̃naɔ òɛ̀: To gbɛ̃́ɔ lípɛlɛnɛ a lɛsi̇ kà gɑ̃̀si̇suu blakwi, ní wabikɛ
kíwa zia kɔɔ aà n gba zɛ ǹ Maadose loowà, ní gbasa gɛ́ ń kío blɛpi blei ń pɔnao. Yɑ̃́pi kà
Amanigu maamaa, ɔ̃ à lípi pɛ̀lɛ.

6

Kí Maadose gbaa gbɑ̃a

1 Gwɑ̃asi̇na bee kí i fɔ̃ i'òo. Ɔ à mɛ̀ wà mɔ́ ń a bùsu ladao. Wà a kyokɛ̀ɛ̀, 2 ɔ̃ wà Maadose
yɑ̃́ è we, lá kí dɔai bɔlɛdɔ̃ana gbɛ̃ɔn plaɔ Bigana ń Tɛlɛsio lɛkpàai̇aàzi, ɔ̃ Maadose bɔ̀ò. 3 Kí
a i̇waɔ là à mɛ̀: Wà Maadose kpɛlà wà aà gbà gbɑ̃a yɑ̃́pi yɑ̃́i kpeletaawa ni? Aa wèwà aa
mɛ̀: Wi yɑ̃e kɛɛ̀o. 4 Ɔ kí mɛ̀: Démɛ kú ua wei? A mɔ lè Amani gɛ̃̀ kibɛ ua gɔ̃̀ɔ Maadose looa
lí pɔ́ á pɛ̀lɛɛpiwa yɑ̃'oiɛ̀. 5 Ɔ kí i̇waɔ wèwà aa mɛ̀: Amani mɛ́ kú ua we. Ɔ kí mɛ̀ aà mɔ gɛ̃.
6 Kɛ́ à gɛ̃̀, kí aà là à mɛ̀: Bɔ́ wa kɛ gɔ̃ɛ pɔ́ má ye aà kpɛlaɛi? Amani làasookɛ̀ à mɛ̀: Dé kí ye
aà kpɛla, mɛ́ i kɛ ma bàasio ni? 7 Ɔ a wèwà à mɛ̀: Tó ń ye ǹ gbɛ̃́ kpɛlaɛ, 8 wa kía gomusu pɔ́
ń dà yɑ̃a sɛ mɔò ń n sɔ̃́ pɔ́ kíafua kpaao. 9 Gomusupi ń sɔ̃́pio kpa n gbɑ̃ade bɛɛɛdeɔ dowa,
i gomusupi da gbɛ̃́ pɔ́ ń ye ǹ aà kpɛlaɛ, i aà di sɔ̃́pi kpɛ, iɔ bɛ aà aɛ wɛ̃́lɛ zɛaɔ guu, iɔ pũna àɔ
mɛ: Màa kí i̇ kɛ gbɛ̃́ pɔ́ á ye à aà kpɛlaɛ. 10 Ɔ kí òɛ̀: Gɛ ǹ gomusupi sɛ gɔ̃̀ɔ ń sɔ̃́o lá ń òwa, ní
yɑ̃́pi kɛ Yuda bui Maadose pɔ́ i̇ɔ zɔ̃lɛ ma bɛ bɔlɛuɛ. Nsu yɑ̃́ pɔ́ n mɛ̀ wà kɛɛ̀pi kee too.
11 Amani gɛ̀ gomusupi sɛ̀ ń sɔ̃́pio à sùò. Ɔ à gomusupi dà Maadoseɛ, à aà di̇ sɔ̃́pi kpɛ, a
bɛ aà aɛ wɛ̃́lɛ zɛaɔ guu, àlɛ pũna àlɛ mɛ: Màa kí i̇ kɛ gbɛ̃́ pɔ́ á ye à aà kpɛlaɛ. 12 Kɛ́ aa sù,
Maadose gɛ̀ zɔ̃̀lɛ kibɛ bɔlɛu, ɔ̃ Amani ɔkù a wɛ́wa, àlɛ tá a bɛ ń ɔɔlɔo. 13 A yɑ̃́ pɔ́ a le dàu a si̇u
a na Zɛlɛsiɛ ń a gbɛ̃naɔ píi. Ɔ aà lɛdamadepiɔ ń Zɛlɛsio òɛ̀: Lá Maadose pɔ́ ńlɛ gɔ̃ kpɛɛ aà yɑ̃́
musupiá Yuda buiɛ, ńyɔ̃ aà fɔ̃ lɔo, ńyɔ̃ɔ kɛ́sɑ̃aàzi ǹyɔ̃ gɛɛ. 14 Gɔɔ pɔ́ aalɛ yɑ̃́pi oɛ̀, kí dɔaiɔ kà,
ɔ̃ aa aà sɛ̀ ń wɑ̃ao, aa gɛ̀aànɔ blɛ pɔ́ Ɛsitɛɛ kɛ̀ blei.

7

Amani looa li̇wa

1 Ɔ kí ń Amanio gɛ̀ pɔblei ń Ɛsitɛɛo. 2 Kɛ́ aalɛ vɛ̃ɛmi a gɔɔ plaadepi zi̇́, ɔ̃ kí Ɛsitɛɛ là à mɛ̀:
Ɛsitɛɛ, bɔ́ ńlɛ a wabikɛai? Má kɛnɛ. Yɑ̃́ kpele ńlɛ gbɛaai? Baa ma kpala guo má n gba. 3 A
wèwà à mɛ̀: Tó n ma wɛgwà, mɛ́ yɑ̃́pi kànguɛ, to màɔ ku wɛ̃ni guu. Wabi pɔ́ má kɛ̀man
we. To ma gbɛ̃́ɔ aaɔ wɛ̃ni vi̇. Yɑ̃́ pɔ́ má gbɛ̀an we. 4 Asa mapi ń ma gbɛ̃́ɔ, wa di̇lɛ wà wá
dɛdɛ wà wá midɛ wà wá buibɔɛ. Tó wàlɛ wá yia zɔɔ ũ yɑ̃aɛ, dɔ̃ má nílɛ. Taasi bee taa i
ka mà i̇adamao. 5 Ɔ kí aà là à mɛ̀: Dé ni? Démɛ a fɔ̃ yɑ̃́ bee taa kɛa làasoo da a sɔ̃ui? 6 A
wèwà à mɛ̀: Amani bɛ̃̀ɛɛ bee mɛ́ ibɛɛ pɔ́ zawágupi ũ. Sɔ̃ kɛ̃̀ Amanigu kí ń a napio yɑ̃́ musu.
7 Kí fɛ̀lɛ a vɛ̃ɛa ń pɔkũmao, à gɛ̀ líkpɛu a ua. Amani gɔ̃̀ we ń Ɛsitɛɛo, ɔ̃ Amani lɛ́ kulɛkɛ̀ɛ a
wɛ̃ni yɑ̃́ musu, asa a è kí zɛ̀ò à vɑ̃ikɛɛɛ. 8 Amanipi kùlɛ Ɛsitɛɛ gbázi̇ wúlɛbɔ pɔ́ a zɔ̃lɛwà saɛ.
Wegɔ̃ɔ kí bɔ̀ líkpɛu à sù pɔblɛki̇i, ɔ̃ à mɛ̀: A ye kusi ma nawa ma wáa kpɛ́u la yɑ̃̀? Kɛ́ yɑ̃́pi
bɔ̀ kí lɛ́u gɔ̃̀ɔ, wà mɔ̀ pɔ́ yè Amani oawa. 9 Kí dɔaiɔ do Aabona òɛ̀: Lí pɛ́lɛa Amanipi bɛ saɛ

à kà gȁsȉsuu blakwi. Aàpi lípi pɛ̀lɛ kɛ́ à e Maadose pɔ́ yãmaakɛ̀nɛ loowàɛ. Ɔ kí mɛ̀: A aàpi
loowà. 10 Kɛ́ aa Amani lòo lí pɔ́ a pɛ̀lɛ Maadoseɛpiwa, kí pɔ wèe.

8

Kí yȁpȁle dilɛa Yudaɔ yȁ musu

1 Gɔɔbeezȉ kí Aasuelu Yudaɔ wɛ̀lɛ Amani bɛ kpà a na Ɛsitɛɛwa. Ɛsitɛɛ ò kíɛ Maadose mɛ́ a
daɛ ȕ, ɔ̃ Maadose sɔ̏ kízi. 2 Kí a tãana pɔ́ à ɛ̀a sȉ Amaniwa bɔ̀ à dà Maadoseɛ, ɔ̃ Ɛsitɛɛ Amani
bɛ nàɛ̀ aà ɔzȉ.
3 Ɛsitɛɛ ɛ̀a gɛ̀ yȁ'oi kíɛ lɔ. A wùlɛ aà gbázȉ, aà wɛ́'i lɛ́ kwɛ́, à awakpàɛ̀ aà vȃi pɔ́ Agaga bui
Amani a lɛkpàaȉ Yudaɔzi gboo. 4 Kí vua gopana dɔ̀ɛ̀, ɔ̃ à fɛ̀lɛ zɛ̀ aà aɛ 5 à mɛ̀: Tó n ma wɛgwà,
mɛ́ ma yȁ kànguɛ, tó yȁɛ bee kɛ̀nɛ zɛ́ vȉ, mɛ́ ma yȁ kànguɛ, lá Amɛdata nɛ́ Amani, Agaga
bui, zɛ̀ò à Yuda pɔ́ kú n bùsuuɔ dɛdɛ píiɛ, o n lakɛ̃naɔnɛ aa lákɛ̃ aa Amani yȁpi fuangba.
6 Má fɔ̃ yȁ pɔ́ a yȉa ma gbɛ̃́ɔwapi gwao. Má fɔ̃ wɛsi ma buiɔ dɛdɛalɛo. 7 Ɔ kí Aasuelu ò a
na Ɛsitɛɛɛ ń Maadoseo: A gwa, ma Amani bɛ kpà Ɛsitɛɛwa, ɔ̃ ma Amanipi lòo líwa, kɛ́ à
vȃikpàaȉ ń Yudaɔ yȃi. 8 A lákɛ̃ Yudaɔ yȁ musu lá à kɛ̀ɛ́ maawa. A kɛ̃́ ń ma tɔ́o, í ma tãana
seela kɛwà, asa lá pɔ́ wa kɛ̃̀ ń ma tɔ́o wà ma tãana seela kɛ̀wà suumpaa vȉo. 9 Wegɔ̃ɔ aa kí
lakɛ̃naɔ sȉsi. Mɔ àaɔ̃de Sivã gɔɔ bao ń àaɔ̃ode zȉ́ ɔ̃ aa yȁ pɔ́ Maadose dȉlɛ Yudaɔnɛ ń kí ȉwaɔ
ń kíaɔ ń bùsu gbãadeɔ kɛ̃̀ píi bùsu mɛ̀n basoolo ń soplaoɔnɛ sɛa za India bùsuu e à gɛ̀ pɛ̀
Etiopi bùsuwa. Aa lakɛ̃ bùsu ń bùsuo ń a lákɛ̃ao, bui ń buio ń ń buiyão. Aa lakɛ̃ Yudaɔnɛ
lá aaȉ lákɛ̃wa ń ń buiyão lɔ. 10 Maadose kɛ̃̀ ń kí Aasuelu tɔ́o, à kí tãana seela kɛ̀wà, à lápiɔ
nà zȉnaɔnɛ ń ɔzȉ, ɔ̃ aa dȉ sɔ̃koelɛɛna pɔ́ bɔ̀ kí sɔ̃gɔ̃u guuɔ kpɛ aa gɛ̀ò.
11 Yȁ pɔ́ kí dȉlɛpi Yuda pɔ́ kú wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛoɔ gbà zɛ́ aa kɔ̃ kãaa aa gí ń ńzȉao. A ń gba zɛ́
aa bui ge bùsu zȉgɔ̃ pɔ́ íbɛlɛsɛ̀ńnɔ ń ń nɛ́ɔ ń ń nɔɛɔ kɛ́ aa ń pɔ́ɔ sɛ́lɛɔ dɛdɛ, aa ń míɔnzɔ̃ aa ń
midɛ. 12 A ń gba zɛ́ aa bee kɛ kí Aasuelu bùsu daside guu píi mɔ kuɛplade pɔ́ wȉ mɛ Adaa
gɔɔ kuɛ'aaɔ̃dezȉ. 13 Wà yȁ pɔ́ a dȉlɛpi lá kpȁsã bùsu ń bùsuoɛ píi ikoyã ȕ. Wà a kpàwakɛ̀
bui píiɛ, kɛ́ Yudaɔ aaɔ ku sɔu guu aa yȁyia ń ibɛɛɔwa gɔɔ bee yȃi. 14 Kí yȁdilɛapi yȃi zȉnaɔ
kɛ̀ kpakpa dia kí sɔ̃koelɛɛnaɔ kpɛ, aa gɛ̀. Ɔ wà yȁpi kpàwakɛ̀ Susa mɛɛwiau. 15 Maadose bɔ̀
kibɛ kíakɛ pɔ́ pua ń pɔ́ búunao daa, a kíafua zɔ̃ɔ pɔ́ wa pȉ ń vuao kpaa. A bàabaa gomusu
tɛ̃a daa lɔ, ɔ̃ Susadeɔ gulakɛ̀ ń pɔnao. 16 Gu pù Yudaɔnɛ gɔɔ bee, aalɛ pɔnakɛ ń yaalɔo, asa
wà ń gbá gbãaɛ. 17 Bùsu ń bùsuo wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo, gu pɔ́ kí yȁ pɔ́ a dȉlɛpi lè píi Yudaɔ pɔnakɛ̀
ń yaalɔo, aa dikpɛkɛ̀ ń blɛbleao. Buipȁleɔ gɔ̏ Yudaɔ ȕ dasi, kɛ́ vȉa ń kȕ Yudaɔ yȁ musu yȃi.

9

Yudaɔ yȁyiaa ń ibɛɛɔwa

1 Mɔ kuɛplade Adaa gɔɔ kuɛ'aaɔ̃de zȉ́ mɛ́ kí yȁ pɔ́ a dȉlɛ kɛgɔɔ ȕ. Gɔɔ bee Yudaɔ ibɛɛɔ wɛ́
dɔi yȃa wà gbãamɔ Yudaɔnɛɛ, ãma wà yȁpi lȉlɛ, ɔ̃ Yudaɔ gbãamɔ̀ ń ibɛɛɔnɛ. 2 Kí Aasuelu
bùsuɔ guu píi Yudaɔ kɔ̃ kȁaa wɛ̃́lɛ pɔ́ aa kuu, kɛ́ aa lɛ́lɛ gbɛ̃́ pɔ́ vȃikpaaȉńnɔɔwa. Gbɛ̃e i fɔ̃
ń fúo, asa buipȁleɔ vȉakɛ̀nɛ́ píiɛ. 3 Bùsu gbãadeɔ, kí ȉwaɔ ń kíaɔ ń aà zȉkɛnaɔ píi gbãakpà
Yudaɔwa, kɛ́ aalɛ vȉakɛ Maadoseɛ yȃi. 4 Maadose gbia kibɛ, ɔ̃ aà tɔ́ lȉ bùsu píia, asa aà gbãa
lɛ́ dɛdɛɛ.
5 Yudaɔ ń ibɛɛɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao, aa ń míɔnzɔ̃ píi, aa pɔeã kɛ̀ ń zangudepiɔwa. 6 Aa gɔ̃ɛɔ dɛ̀dɛ
Susa mɛɛwiau gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla ń basɔoo. 7 Aa Paasãdata ń Dalɛfɔ̃o ń Asepatao 8 ń Polatao
ń Adaliao ń Alidatao 9 ń Paamasetao ń Alisaio ń Alidaio ń Vaizatao dɛ̀dɛ lɔ. 10 Gbɛ̃́piɔá
Amɛdata nɛ́ Amani, Yudaɔ wɛ̀lɛ nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn kwiɔnɛ. N beeo aai ɔkã ń pɔewao.
11 Gɔɔ doȗpi zȉ́ kí gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dɛdɛ Susaɔ dasilɛ mà. 12 Ɔ a ò a na Ɛsitɛɛɛ: Yudaɔ gɔ̃ɛɔ dɛ̀dɛ
Susa la gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla ń basɔoo ń Amani nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn kwiɔ. Bɔ́ aa kɛ̀ ma bùsu kȉniɔ guui
mɔɔ! Yȁ kpele ńlɛ a wabikɛa lɔi? Má kɛnɛ. Bɔ́ yȁ ńlɛ gbɛaai? Má n gba. 13 Ɛsitɛɛ wɛ̀wà à mɛ̀:

Kí, tó à kὲnɛ maa, Yuda pɔ́ kú Susa laɔ gba zɛ́ aa yɑ̃́ pɔ́ ń dl̀lɛ aa kɛ gbɑ̃ kɛ zia lɔ, wi Amani
nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn kwipiɔ loo líwa. 14 Kí mὲ wà kɛ màa. Wà a kpàwakὲ Susa, ɔ̃ wà Amani nɛ́piɔ
gɛ lòoloo. 15 Yuda pɔ́ kú Susaɔ kɔ̃ kɑ̃̀aa Adaa gɔɔ gɛ̃o mὲndosaide zĺ́, ɔ̃ aa gɔ̃ɛɔ dὲdɛ lɔ gbɛ̃ɔn
ɔ̀aa do ń basɔoo. Ǹ beeo aai ɔkɑ̃ ń pɔewao.

16 Yuda kl̀ni pɔ́ kú kí bùsuɔ guuɔ píi kɔ̃ kɑ̃̀aa, kɛ́ aa gí ń ńzl̀ao, aai bɔ ń ibɛɛɔ yɑ́u yɑ̃́i, ɔ̃ aa
ń zangudeɔ dὲdɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basiiɔ̃ sɔosai (75.000). Ǹ beeo aai ɔkɑ̃ ń pɔewao. 17 Aa
bee kὲ Adaa gɔɔ kuɛ'aaɔ̃de zĺ́ɛ, a gɔɔ gɛ̃o mὲndosaide zĺ́ ɔ̃ aa kɑ̃́mabò. Aa gɔɔpi dl̀lɛ dikpɛ ũ,
kɛ́ aa blɛsakɛ, wi pɔnakɛ gɔɔpizl̀.

18 Yuda pɔ́ kú Susaɔ kɔ̃ kɑ̃̀aa a gɔɔ kuɛ'aaɔ̃de zĺ́ ń a gɔɔ gɛ̃o mὲndosaideo, ɔ̃ aa kɑ̃́mabò
a gɔɔ gɛ̃odezl̀. Aa gɔɔpi dl̀lɛ dikpɛ ũ, ɔ̃ aa blɛsablè aa pɔnakὲu. 19 Ayɑ̃mɛto Yuda zɔ̃ɛ pɔ́ kú
zɔ̃ɛwiaɔ aal̀ dikpɛpi kɛ Adaa gɔɔ gɛ̃o mὲndosaide zĺ́, aal̀ blɛsable, aal̀ pɔnakɛ, aal̀ blɛlikɔ̃ɛ.

Puliũ dikpɛ dilɛa

20 Maadose yɑ̃́piɔ kɛ̃̀ lá guu, ɔ̃ à lá kpɑ̃̀sɑ̃ Yuda pɔ́ kú kí Aasuelu bùsu guuɔnɛ píi, gbɛ̃́ pɔ́
kú kɑ̃iɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú zɑ̃̀ɔ píi. 21 A dl̀lɛnɛ́ aaliɔ dikpɛpi kɛ wɛ̃ ń wɛ̃o mɔ pɔ́ wl̀ mɛ Adaa gɔɔ gɛ̃o
mὲndosaide zĺ́ ń a gɔɔ gɛ̃odeo. 22 Gɔɔpiɔ mɛ́ Yudaɔ bɔa ń ibɛɛɔ yɑ́u dikpɛ ũ. Mɔpi guu an
pɔsia ll̀lɛ pɔna ũ, mɛ́ an wɛ̃nakɛa ll̀lɛ dikpɛkɛa ũ. Aali dikpɛpi kɛ gɔɔ beeɔ zĺ́, aali blɛsakɛ,
aali pɔnakɛ, aali blɛlikɔ̃ɛ, aali gbada taasideɔnɛ. 23 Yudaɔ zὲ ń yɑ̃́ pɔ́ Maadose kɛ̃̀nɛ́o, ɔ̃
dikpɛ pɔ́ aa kὲpi gɔ̃̀nɛ́ fɛlɛkaa ũ.

24 Amɛdata nɛ́ Amani, Agaga bui Yudaɔ píi wὲlɛ vɑ̃i lɛkpàal̀ńzi à ń dɛdɛ, ɔ̃ à gbɛ pɔ́ wl̀ mɛ
puliũ gbὲa à e ń fu, i ń dɛdɛ. 25 Kási kɛ́ kí a feena mà, à yɑ̃dl̀lɛ lá guu, kɛ́ vɑ̃i pɔ́ à a lɛkpàal̀
Yudaɔzipi wi aà musu. Ɔ wà aà lòo líwa ń a nɛgɔ̃ɛɔ sɑ̃nu. 26 Ayɑ̃mɛto wl̀ o gɔɔpiɔnɛ Puliũ,
asa gbɛ pɔ́ a là tɔ́n we. Yɑ̃́ pɔ́ Maadose kɛ̃̀ lápi guu ń yɑ̃́ pɔ́ à ń léo yɑ̃́i 27 aa sl̀ wà dikpɛkɛ gɔɔ
plapiɔ guu wɛ̃ ń wɛ̃o. Aa mὲ ḿpiɔ ń ń nɛ́ɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ nàmáɔ gí dikpɛpi kɛio, wàli kɛ a gɔɔwa
lá wa kɛ̃̀ láuwaɛ. 28 Wɛ̃ ń wɛ̃o gɔɔpiɔ yɑ̃́ líɔ dɔ́ngu, aali a dikpɛkɛ ualɛ ń ualɛo, wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo,
bùsu ń bùsuo. Puliũ dikpɛpi su bɑ̃dɛ Yudaɔ kĺ́io, a kɛgɔɔ su midɛ ń buiɔ kĺ́io.

29 Kía na Ɛsitɛɛ, Abihaili nɛ́, la plaade kɛ̃̀ ń a ikoo píi Puliũ yɑ̃́ musu, à gbɑ̃akpàò lá pɔ́
Yuda bui Maadose kɛ̃̀wa. 30 Maadose lápi kpɑ̃̀sɑ̃ Yuda pɔ́ kú kí Aasuelu bùsu mὲn basoolo
ń soplao guuɔnɛ. A kua aafia niɛ guu yɑ̃'ònɛ́, 31 ɔ̃ à Puliũ dikpɛpi dl̀lɛ a gɔɔwa, lá aàpi ń kía
na Ɛsitɛɛo dl̀lɛnɛ́wa, lá ampiɔ sɔ̃ aa sl̀ wà kɛ ń ń buiɔ ń kpɛ ń lɛyeo ń ɔɔlɔo. 32 Yɑ̃́ pɔ́ Ɛsitɛɛ
dl̀lɛpi gbɑ̃akpà Puliũ yɑ̃́ beeɔwa, ɔ̃ wa kɛ̃̀ láu.

10

Kí Aasuelu ń Maadoseo yɑ̃́

1 Kí Aasuelu tò gbɛ̃́ pɔ́ kú a bùsu guuɔ píi ń ísia gũgũnaɔ falubɔ̀ɛ. 2 Yɑ̃zɔ̃ɔ pɔ́ a kὲɔ ń a
ikokɛyɑ̃ɔ ku Mɛdɛɔ ń Pɛɛsiɔ kíaɔ ladau. Lá kí Maadose gbà gbɑ̃a à gɔ̃ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, a ku lápi
guu lɔ. 3 Yuda bui Maadose mɛ́ kí Aasuelu plaade ũ. A tɔbɔ̀ Yudaɔ guu, mɛ́ aà yɑ̃́ kà ń gbɛ̃́
dasidegu, asa à a gbɛ̃́ɔ aafia wὲɛlɛɛ, mɛ́ à kuana zɛ́ kὲkɛ a buipiɔnɛ.

YOBU
Yấ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Yobu lá dàalɛ ń yấ pɔ́ Yobupi lèoɛ (1-2). Yobuá gbɛ̃maaɛ mɛ́ dṹnia pɔ́pii pɛ̀ɛwà. Ǹ beeo a gi dɛ náaide ũ Luaɛ. Kɛ́ Lua báaadàaàgu yấi yầ? Gwa lá aà pɔ́piɔ mỉdɛ píi, aà àizɛɛɔ ń aà nɛ́ɔ ń aafia pɔ́ a vỉo ń pɔ́ pɔ́ a vỉɔ píi. Baa kɛ́ àlɛ taasikɛ, à gỉ lɛ́ Lua náaikɛɛ.

Lua ỉ sɛ́wanɔ kpelewa ni? Lá Yobu ỉ yãkɛ a zɛ́wa, bɔ́yãi yãvãipi aà lèii? Aà gbɛ̃na gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ ɔ̀ɛ̀ aa mɛ̀, tàae pɔ́ a kɛ̀ go mɛ́ lɛ́ aà gbɛ̃. Beewa ɔ̃ aalɛ yấgaga ń kɔ̃o, yấpi ku lápi guoguo (3-31). Gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ lɛ́ fɛlɛkaayãɔ o'o. Yobu sɔ̃ à gỉ an yấ pɔ́ aalɛ o beei, ɔ̃ à yấzãsỉmá à mɛ̀: Yấzɛde kuo, vãikɛnaɔ yấ mɛ́ ỉ gɛ́ aɛ. A gỉ yấ pɔ́ a gbɛ̃naɔ zɛ̀opiɔi, ɔ̃ à zɛ̀ ń a tàaesaidekɛo.

Gbɛ̃pãle yãsɛ̀ lɔ, aà tɔ́n Ɛlihu (32-37), ɔ̃ àlɛ wɛɛlɛ à yấ pɔ́ Yobu lɛ́ oɔ ɛɛbo. A mɛ̀ Lua ỉ yã'ỉa zỉ gbɛ̃nazỉnawa lɛzaawà yấiɛ, gbɛ̃e a fɔ̃ o Luaɛ̀ aà azỉa yấɔ sɛ́lɛ siuɛ sɔ̃o.

Gbɛzã ɔ̃ Lua lɛdà yấpiu azỉa sa (38.1-42.6). I we Yobuwao, ãma à yãgbɛ̀agbɛawà. Yobu yấ pɔ́ a zãwàɔ dɔ̃̀ sa, à yấ pɔ́ á a gbadɔ̃o ò.

Lápi yấ làa ń yấ pɔ́ Yobu lè gbɛzãoɛ (42.7-17). Lua mɛ̀ Yobu yấ na dɛ aà gbɛ̃napiɔ pɔ́la, ɔ̃ à ɛ̀a pɔ́ pɔ́ Yobu vỉ yãa kầfỉɛ̀ lɛɛ pla.

Setãu kɔ̃nikɛa Yobuɛ sɛ̃́ia

1 Gɔ̃ɛe ku yãa Uzu bùsuu, aà tɔ́n Yobu. Gbɛ̃maaɛ, a tàae vỉo. A Lua vỉa vỉ mɛ́ à mikɛ̃̀
yãvãiwa. 2 A nɛgɔ̃ɛɔ vỉ gbɛ̃ɔn sopla, nɛnɔɛɔ gbɛ̃ɔn àaɔ̃. 3 A sãɔ vỉ mɛ̀n ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sopla,
yiongoɔ ɔ̀aa gɛ̃o, zuɔ ɔ̀aa sɔo, zàa'ỉnaɔ ɔ̀aa pla ń basɔoo, mɛ́ aà zỉkɛnaɔ dasi maamaa. Aà
zɔ̃ɔ dɛ gukpɛ oi gbɛ̃́piia. 4 Aà nɛgɔ̃ɛɔ ỉ blɛkɛkɔ̃ɛ bɛ ń bɛo, aaỉ ń dãepiɔ sísi aa mɔ pɔble aa
vɛ̃ɛmińnɔ. 5 Tó aa blɛblè wa làa píi, Yobu ỉ ń sísi à gbãbɔnɛ́ɛ. I fɛlɛ kɔɔkɔɔ ỉ sa pɔ́ wỉ a pɔ́
kátɛu à tɛ́kũ o an baadeɛ, ỉ mɛ: Wỉliɔ dɔ̃o ma nɛ́ɔ duunakɛ̀ aa dɔ̀ɛ ń Luao ń sɔ̃u. Màa Yobu
ỉɔ kɛ gɔɔpii.

6 Gɔɔewa luabɛ gbãadeɔ* mɔ̀ sỉ̀ Dii aɛ, mɛ́ Setãu kú ń guu. 7 Ɔ Dii ò Setãuɛ: N bɔ má ni?
A wèwà à mɛ̀: Málɛ bɛbɛ, málɛ liaa dṹniauɛ. 8 Ɔ Dii ɔ̀ɛ̀: N ma zɔ̀blena Yobu èa? Aà sáa kú
dṹniauo. Gbɛ̃maaɛ, a tàae vỉo. A ma vỉa vỉ mɛ́ à mikɛ̃̀ yãvãiwa. 9 Ɔ Setãu† ò Diiɛ: Yobu n
vỉa vỉ pã nɛe? 10 Ni ɔliaaàzi ń aà bɛo ń pɔ́ pɔ́ a vỉ gupiiuɔo lé? N báaadà aà zỉu, ɔ̃ aà pɔ́ɔ
lỉgua. 11 Ɔbɔ na aà pɔ́ɔwa píi ǹ gwa, a yãvãi o n musuɛ. 12 Ɔ Dii ɔ̀ɛ̀: Ma aà pɔ́ɔ nànɛ ń ɔzỉ
píi, ãma ńsu ɔkã aà mɛwao. Ɔ Setãu bɔ̀ Dii kɛ̃́i.

13 Gɔɔewa Yobu nɛgɔ̃ɛɔ ń aà nɛnɔɛɔ lɛ́ pɔble, aalɛ vɛ̃ɛmi ń vȉi bɛ. 14 Ɔ gbɛ̃e mɔ̀ Yobu kɛ̃́i à mɛ̀:
Zuɔ lɛ́ sapa mɛ́ zàa'ỉnaɔ lɛ́ sɛ̃ ble ń saɛ, 15 ɔ̃ Sebaɔ lɛ̀lɛmá aa ń naaa wà tàò, aa ń dãnaɔ dɛ̀dɛ ń
fɛ̃ndao. Mámɛ ma bɔ mado, ma mɔ a baokpainɛ. 16 I yã'o a làao, ɔ̃ gbɛ̃pãle mɔ̀ à mɛ̀: Lua sù
n sã kpàsaɔwa, aa tɛkũ̀, an dãnaɔ gàga. Mámɛ ma bɔ mado, ma mɔ a baokpainɛ. 17 I yã'o
a làao, ɔ̃ gbɛ̃pãle mɔ̀ à mɛ̀: Kaladeɔ kɔ̃kpaalɛ̀ gãli àaɔ̃, aa mɔ̀ lɛ̀lɛ n yiongoɔwa, aa ń dãnaɔ
dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao. Mámɛ ma bɔ mado, ma mɔ a baokpainɛ. 18 I yã'o a làao, ɔ̃ gbɛ̃pãle mɔ̀ à mɛ̀:
N nɛgɔ̃ɛɔ ń n nɛnɔɛɔ lɛ́ pɔble, aalɛ vɛ̃ɛmi ń vȉi bɛ, 19 ɔ̃ zàa'ỉan gbãa kàka à bɔ̀ guwaiwaiu, à
sù ń kpɛ́ gola síiɔ̃wa, ɔ̃ à kwɛ̀ kà nɛ́piɔla, aa gàga. Mámɛ ma bɔ mado, ma mɔ a baokpainɛ.

20 Yobu fɛ̀lɛ à a ula ga kɛ̃̀, à a mi bò. Ɔ à wùlɛ a gbɛɛu à misỉilɛ Luaɛ 21 à mɛ̀:
Ma bɔ ma da gbɛɛu ɔgiiɛ,
mɛ́ má ɛa ta ɔgiiɛ.‡
Dii kpàa, ɔ̃ à ɛ̀a sỉa,
ma sáaukɛ̀ ń Diio.
22 Apii guu Yobu i duunakɛo, i Lua tàae eo.

---

* **1:6** Ǹ Ɛbɛlu yấo wà mɛ̀ Lua nɛ́ɔ. Daa 6.2 gwa. † **1:9** Zia 12.10 ‡ **1:21** 1Tim 6.7

2

Setãu kɔ̃nikɛa Yobuɛ gɛ̃n plaade

[1] Gɔɔewa luabɛ gbãadepiɔ ɛ̀a mɔ̀ sì̃ Dii aɛ mɛ́ Setãu kú ń guu. A zɛ̀ Dii aɛ, [2] ɔ̃ Dii aà là à
mɛ̀: N bɔ má ni? A wèwà à mɛ̀: Málɛ bɛbɛ, málɛ liaa dṹniauɛ. [3] Ɔ Dii ò̀ɛ̀: N ma zɔ̀blena
Yobu ɛ̀a? Aà sáa kú dṹniauo. Gbɛ̃maaɛ, a tàae vĩo. A ma vĩa vĩ mɛ́ à mikɛ̃̀ yãvãiwa. Baa
kɛ́ n ma swãfɛ̃̀ɛ̀, ma músi kpàaàzi pã, à gĩ ku tàaesai e tia. [4] Ɔ Setãu ò̀ɛ̀: Kɛmɛɛ, má kɛnɛ.
Pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ vĩ píi a kpa a misia yã́i. [5] Ɔbɔ na aà mɛwa ǹ gwa. A yãvãi o n musuɛ. [6] Ɔ Dii ò̀ɛ̀:
Ma aà nànɛ n ɔzĩ, ãma ńsu ǹ aà dɛo.
[7] Setãu bɔ̀ Dii kĩ́i, ɔ̃ à sã́nɛ vãi zĩ̀ Yobuwa sɛa za aà kɛ̀sɛwa e à gɛ̀ pɛ̀ aà minanguo. [8] Ɔ
Yobu tàaso sɛ̀ à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ tufua, àlɛ azĩa waò. [9] Aà na ò̀ɛ̀: Nyɔ̃ gi ǹyɔ̃ ku tàaesai e tia yà̃? Yãvãi
o Lua musu, ní ga. [10] Ɔ a ò̀ɛ̀: Nlɛ yã'o lán nɔɛ sɔũwa. Maa wáɔ e Luawa, wá vãi e lɔo yó?
Apii guu Yobu i duunakɛ a yã'oa guuo.

Yobu gbɛ̃naɔ mɔa aà gwai

[11] Kɛ́ Yobu gbɛ̃na gbɛ̃ɔn àaɔ̃ taasi pɔ́ aà lèɔ bao mà, an baade bɔ̀ a bɛ aa kɔ̃ kà̃a, ɔ̃ aa gɛ̀
sósobi kɛiɛ̀, wi aà nɔ̀sɛ níniɛ̀. An tɔ́n kɛ: Temani gbɛ̃́ Ɛlifaza, Sua gbɛ̃́ Bilidada ń Naama gbɛ̃́
Zofaao. [12] Kɛ́ aa aà wɛpà za kãaa, aai aà dɔ̃ lɔo, ɔ̃ aa ɔ́ɔlɔ̀, baade a ula ga kɛ̃̀, ɔ̃ aa bùsu dã
zù musu ń mia. [13] Ɔ aa zɔ̃̀lɛaànɔ tɔɔlɛ gɔɔ sopla fãanɛ ń gwãasĩnao. An gbɛ̃e i yãe oɛ̀o, asa
aa è lá aà wɛ̃nakɛa kɛ̀ zɔ̃ɔ maamaa.

3

Yobu sakaa a igɔɔu

[1] Bee gbɛa Yobu yãsɛ̀ à sakà a igɔɔu [2] à mɛ̀:
[3] To ma igɔɔ bãdɛ
gwãasĩna pɔ́ wà mɛ̀ wà ma iupi.*
[4] To gɔɔpi li gusia ũ.
Kua musu Lua su a yãdao,
asu to gupuuo.
[5] To gusia níinii kũaa gɔɔpiwa,
to luabɛsiana kúlɛwà,
to gusia gèele daala.
[6] Gwãasĩnapi sɔ̃, aà siakũ maamaa,
wasu da wɛ̃̀ gɔɔ guu lɔo,
wasu nao mɔ gɔɔ guuo.
[7] To gwãasĩnapi fiikũ,
gula su àɔ dɔ gɔɔ beeo.
[8] Pɔdamade pɔ́ aali tó ĩatɛ̃ gupuoɔ
láaizĩ gɔɔpiwa.
[9] To a gudɔlɛia saanaɔ siakũ,
wi gudɔa dã pã, gu a kɛ̃o.
[10] Asa gɔɔpi i ma da nɛasakpɛ zɛ́ tamɛɛo,
a tò ma wɛsĩ taasilɛ.

[11] Akɛa wi ma i gɛ ũ yãao ni?
Bɔ́yãi mi bɔ gbɛɛu mà ta gɔ̃̀ɔ ni?
[12] Akɛa wà ma kpa gbáai?
Bɔ́yãi wà yɔ̃́ kpàa má mĩi?
[13] Tó ma ga yãa, dɔ̃ má kú kílikili,

---
* **3:3** Zel 20.14

dɔ̃ ma i'ò ma kấmabò
14 ń kíaɔ ń dṹnia lɛdamade
pɔ́ aa kpɛ́ ziɔ kɛ̀kɛ dɔ̀ ńzı̏aɛɔ,
15 kía pɔ́ aa vua kȁaańziɔ,
mɛ́ aa ấnusu kà ń kpɛ́ paiɔ.
16 A maa yãa wà ma vı̏ lán nɔbɔlɛawa,
lán nɛ́ pɔ́ mɔ̀ gɛ̀, i dṹnia eowa.
17 Wekı̏i vãikɛnaɔ ı̏ ń zɔa tóu,
mɛ́ yɛ̃̀ɛɛsaideɔ ı̏ kấmabou.
18 Zı̏zɔɔ ı̏ ı̏̋ampakı̏i e we,
aali ń wɛtãnaɔ lɔɔ ma lɔo.
19 Gbȁadeɔ ń táaaɔ ku we píi,
mɛ́ zɔ líɔ dɛ a dii pɔ́ ũ we lɔo.

20 Bɔ́yãi Lua ı̏ gupu wɛ̃nadeɔnɛ
ń gbɛ̃́ pɔ́ an nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpaaɔi?
21 Aai wɛɛlɛ ga mɔ́ ń sɛ́, ı̏li mɔo,†
aaı̏ kpálɛkɛi dɛ lá wı̏ kɛ ɔdaila.
22 Tó aa gɛ̃̀ tɛ̃́ɛnau, an pɔ ı̏ kɛ na,
an nɔ̀sɛ ı̏ yáalɔ maamaa.
23 Gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̃ gu pɔ́ á kúuon ma ũ,
Lua kaa lı̏amazi gupiiu.
24 Wea zàũzaũ mɛ́ ma pɔblea ũ,
ma aaukɛa ı̏ bɔlɛ ma lɛ́u lán íwa.
25 Yấ pɔ́ má a vı̏a vı̏ mɛ́ ma le,
yấ pɔ́ ma kấ gı̏i mɛ́ pı̏laa.
26 Má kú niɛo, má kú kílikilio.
Mi e kấmabòo, gili mɛ́ gɛ̃̀magu.

4

Gbɛ̃́ pɔ́ Lua ı̏ aȁ toto mɛ́ bɑ́aa vı̏

1 Ɔ Temani gbɛ̃́ Ɛlifaza yấzãsı̏wà à mɛ̀:
2 Tó gbɛ̃́ wɔ́ɔ fɔ̃̀ yã'ònɛ, ńyɔ̃ mɛnaȍoa?
Asa ma lɛ́ a fɔ̃ àɔ kpaaũao.
3 Gwa, n lɛdà gbɛ̃́ɔwa dasi,
n gbɛ̃́ pɔ́ an yɛ̃̀ɛɛ làaɔ gbà sɔ̃.
4 N yấ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ fuɔ sɛ̀ lɛsı̏,
n gbɛ̃́ pɔ́ naalɛaɔ gbà gbãa.
5 Kɛ́ yấ n le sa sɔ̃, ńlɛ fu,
kɛ́ à n le, ɔ̃ bíli n kũ.
6 N vı̏akɛa Luaɛ lí tó n mi àɔ daa íao lé?
N kua tàaesai lí tó n nɔ̀sɛ àɔ daa doũo lé?
7 Làasookɛ!
Démɛ i yãe kɛo, ɔ̃ à mı̏dɛi?
Gbɛ̃maa ku má ɔ̃ wà aȁ suumpai?
8 Gbɛ̃́ pɔ́ vãi sa pà à yãkele tɔ̃̀wà,
málɛ e bee mɛ́ ı̏ bɔlɛ̀ɛ.
9 Lua lɛ́'ı̏ana ı̏ aȁ midɛ,

† **3:21** Zia 9.6

aà pɔbɔa a níu ì aà tɔ̀lɔzɔ̃.
10 Aà kãaa lán nɔ̀ɔmusuwa lɛ́ ì ká,
Lua ì aà swaa ɛ́'ɛɛ̀.
11 I ga lán nɔ̀ɔmusu pɔ́ nɔ̀ɔ wɛ̀ɛlɛ kùawàwa,
aà nɛ́ɔ i fãaa.

12 Yáؘkpãina mɔ̀a ìana guu,
yáؘpi feena gɛ̃̀ ma swáؘu,
13 gɔɔ pɔ́ málɛ nana yàaa o gwãasìna,
gɔɔ pɔ́ izɔ̃ɔ daa gbɛ̃́ɔla.
14 Vìa ma kũ, málɛ lualua,
ma mɛ̀ búؘu lɛ́ dee.
15 Ìana ma oa pà,
ma mɛkã fɛ̀lɛ sì.
16 A zɛ̀, mi a taa dɔ̃o,
pɔ́pi ku ma aɛ,
ɔ̃ ma aà lɔɔ kpáؘina mà à mɛ̀:
17 Gbɛ̃nazìna yáؘ aɔ na Luaɛe?
Démɛ a fɔ̃ àɔ zɛ̃a a Kɛna aɛi?
18 Lá Lua lí a malaikaɔ náaikɛo,
mɛ́ ì a zɔ̀blenapiɔ tàae e,
19 wa wá gbɛ̃́ pɔ́ wá mɛ dɛ gì kpɛ́ ũ,
mɛ́ wá daalɛa dɛ bùsu giina ũ,*
wì wá suumpa lán kitolowa pɔ́ oa?
20 Za kɔɔ e oosi gbɛ̃́ɔ ì gaga,
aaì sãalɛ e gɔɔpii, wìli ń fãnkɛo.
21 Lua ì ń kpɛ́pi gbapɛlɛ wolɛnɛ́,
ɔ̃ aaì ga ɔ̃nɔkũsai.

5

1 Lɛzu sa ǹ ma, tó gbɛ̃e a wema.
Malaika kpele ńyɔ̃ liliwài?
2 Sɔũ ì ga a yáؘkũańnɔ yáؘi,
mìsaide ì kpagua a wɛdɔanɛ yáؘi.
3 Má è sɔũ zíؘnapɛ̀lɛ,
ɔ̃ zíؘnapi yɔ̀ káؘndo.
4 Aà nɛ́ɔ kɛ̃̀ aafia zɛ́wa,
wì ń yáؘ málɛnɛ́ yáؘkpalɛkɛkìi,
gbɛ̃e lí zɛńnɔo.
5 Nɔandɛnaɔ aà buapɔɔ blè,
baa pɔ́ pɔ́ à lɛkaa lìai,
imidɛnaɔ lùa aà àizɛɛi.
6 Yãˈìa lí bɔlɛ bùsuwao,
yãˈɔ̃ma lí bɔlɛ tɔɔlɛwao.
7 Kási lá tɛkɔna gɛa musu sea vìo,
màa gbɛ̃́ pɔ́ wa ì píi ì yãˈìa e.

8 Tó mámɛ sɔ̃, má gbɛa Luawa,
mí a yáؘ kpálɛ aà gɛ̃zì.

* 4:19 Daa 2.7, 3.19

9 I yãzɔ̃ɔ pɔ́ wa fɔ̃ a gbadɔ̃o kɛ,
wa fɔ̃ aà yãbɔnsaɛkɛaɔ lɛ́ dɔ̃o.
10 I to lou ma dṹniau,
ȉ to a í dagua sɛ̃saou.
11 I gbɛ̃́ kpɛɛnaɔ sɛ lɛsȉ,
ȉ oosisinaɔ da pɔnau.
12 I yã́ pɔ́ kɔ̃nideɔ lɛ́ yá gboo,
kɛ́ an ɔ su àɔ báaa vȉo yã́i.
13 I ɔ̃nɔnaɔ kṹ ń kɔ̃nikɛa guu,*
ȉ to yãfuangbanaɔ lɛdama kɛ pã.
14 Gu ȉɔ sianɛ́ fãanɛ,
aaȉ ɔmalɛmalɛ ȉatɛ̃ gbãa zã́ lán gwã́wa.
15 I taasideɔ bɔ ga lɛ́zȉ,
ȉ ń bɔ gbãamɔnɛdeɔ ɔzȉ.
16 Ayãmɛto gbãasaideɔ wɛ́ aɔ dɔaàzi,
yãkpaanlakɛnaɔ i kɛ kyɔ̃́.

17 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ Lua ȉ aà toto ũ.
Tó Gbãapiide lɛ́ n swãgaga, ńsu gio.†
18 Asa ȉ gbɛ̃́ kɛ'ȉa, ɔ̃ ȉ aà bɔ gwa,
ȉ gbɛ̃́ wíwi, ɔ̃ ȉ aà gbã́gbã.‡
19 A n bɔ taasiu gɛ̃n soolo,
baa tó a dɛa, a n nɛo.
20 A n si gawa nɔana gɔɔ,
a n bɔ fɛ̃nda lɛ́zȉ zȉlau.
21 Dii a kàedanzi kɛ́ wasu yãdɔmao yã́i.
Tó músi mɔ̀, vȉa a n kũo.
22 Nyɔ̃ músi ń nɔanao yáalɔ,
ńyɔ̃ vȉakɛ wàiɔnɛo.
23 Asa á kɔ̃ yãma ń gbɛɔ, n bú a gbɛ kao,
ńyɔ̃ɔ na ń sɛ̃̀anɔbɔɔ,
24 níɔ dɔ̃ kɛ́ n ua aɔ na.
Tó n gɛ n kpàsau, pɔe a kɛ̃́são.
25 Nyɔ̃ dɔ̃ kɛ́ n nɛ́ɔ aaɔ dasi,
n buiɔ ligua lán sɛ̃wa.
26 Nyɔ̃ zikũɛ, ní gbasa ga
lán ése pɔ́ wa kɛ̃̀ a gɔɔwawa.
27 Kɛ́ wa ɔlȉ yã́piu, lá wá èn we.
Yã́pi sí, ní dɔ̃ nzȉa yã́ ũ.

6

Yobu zɔadɔa a gbɛ̃nawa

1 Yobu yã́zãsȉwà à mɛ̀:
2 Tó wa fɔ̃ zaada ma yã'ɔ̃mau wà yɔ̃,
tó wa fɔ̃ músi pɔ́ ma le yɔ̃ lé,
3 a gbia aɔ dɛ ísialɛ ũfãala.
A yã́i tò ma yãyaaa'ò.

* **5:13** 1Kln 3.19 † **5:17** Yaa 3.11, Ɛbɛ 12.5 ‡ **5:18** Oze 6.1

4 Gbãapiide kaɔ ma kũ,
a sɛwɛ lɛ́ taalɛ ma nisĩnau.
Pɔ́ pɔ́ Lua ĩ ĩadaomáɔ lĩamazi.
5 Tó zàaĩna sɛ̃ è lɛ́ ble, ì wiilɛe?
Tó zu lɛ́ pɛ̀lɛ tàaau, ì ɔ́ɔlɔe?
6 Wĩ pɔ́ sùusuu ble wisisaie?
Kogbepuana í ìɔ nae?
7 Ma nisĩna ye blɛ bee taaio,
ì to ma gua àɔ ye kpaaaɛ.

8 Tó ma yã́ pɔ́ má gbɛ̀a è lé!
Lua ma ka yã́ pɔ́ ma wɛ́ dɔipiwa.
9 Lua ma suumpa lé!
Aà ɔtɔ̃a aà ma gyawi!
10 Ma nɔ̀sɛ i gbasa níni,
ma pɔ iɔ na,
baa kɛ́ ma wãwã gi ku,
asa mi lelekpa Lua pɔ́ a kua adoazio.
11 Ma yɛ̃̀ɛɛ kà mà gi màɔ kue?
Ma wɛ̃ni gɔ̃a kà mà mɛnakɛe?
12 Ma gbãa kà gbɛwa yã̀?
Ma mɛ á mɔgotɛ̃ yã̀?
13 Má fɔ̃ kaakaanakɛ lɔo,
wà ma bɔa maa zɛ́ tà.

14 A kũ̀ pɔsiade gbɛ̃naɔ gbɛ̃kɛkɛɛ̀,
kɛ́ asu vĩakɛa Gbãapiideɛ too yã́i.
15 Ma gbɛ̃́ɔ náai dɛ lán swa pɔ́ a í ì bawa,
lán swa'ɔna pɔ́ a í ì gɛ̃zɛawa.
16 I pa buziɛ, a í ì kɛ dùuduu
lougbɛ ń nɛɛzio yɔa yã́i,
17 ɔ̃ a í ì ba saɛ, a ɛ ì tɛ́kũ,
a í ì sãalɛ ĩatɛ̃ gbãa zã́.
18 Tágɛnaɔ ì kɛ̃ zɛ́wa,
aaĩ si guwaiwaiu aa ga we.
19 Tema tagɛnaɔ ì í wɛɛlɛ swapiu,
Seba laatanaɔ wɛ́ ìɔ dɔ ípizi.
20 Tó aa kà, an gɛɛ ì gɔ̃ kpá ń wɛ́i,
aa í'ea náai vĩ we, ɔ̃ tãmaa ń nɛ́.
21 Màa ápiɔ sɔ̃, mi pɔe ewáo,
kɛ́ a yãpãsĩ pɔ́ ma le è, vĩa á kṹ.
22 Ma pɔe gbɛ̀awá yã̀?
Má ɔ̀ɛ́ à ma gba pɔ́ á gbãa lɛ́u yã̀?
23 Ma mɛ̀ à ma bɔ ibɛɛɔ ɔzĩ yã̀?
Má ɔ̀ɛ́ à ma si gbɛ̃́ pãsĩɔwae?

24 A yã́ pɔ́ ma zãwà ɔlɔmɛɛ,
í ma wɛ́ kɛ̃́mɛɛ, mí nílɛ.
25 Yã́zɛde oanɛ́ mɛ́ zɛvĩ,

ãma ma bɛ̃ɛ pɔ́ á bò zɛvǐo.
26 Á ye yáasi pɔ́ má kɛ̀ɔ bɛ̃ɛbo yã̀?
I tãmaasaide yã́ gwa yãbɔlɛ ũ yã̀?
27 Á líkpa nɛtonɛ sɛa yã́ musu,
á á gbɛ̃na kpámá ɔda'ea yã́i.
28 Á yã́ na, à lili à ma gwa.
Ma wɛ́ aɔ pɛ á wɛ́u, míɔ ɛɛtoɛ́a?
29 Á suɛ! Ásu ma yã́ gwa koleao.
Á ɛa làasookɛ, ma yã́ mɛ́ zɛvǐ.
30 Ma lɛdà yãkpaanlau yãae?
Má yãvãi dɔ̃ noa?

7

Yobu zɔadɔa Luawa

1 Gbɛ̃nazǐna kua dṹniauá dɛ̃ɛɛ.
Aà kua dɛ lán gbɛ̀wina kuawaɛ,
2 lán zɔ pɔ́ lɛ́ ue nidɛ kuawa,
ge gbɛ̀wina pɔ́ a wɛ́ ǐɔ dɔ a aseai.
3 Ma luakpama mɛ́ kua pã ũ mɔ ń mɔo,
Lua ma da taasiu gwã́ ń gwã́o.
4 Tó ma wulɛ, mi mɛ má fɛlɛ bɔɛ ni?
Gwããsǐna ǐɔ gbã̀a, miɔ pelembo e gu gɛ dɔ̀ò.
5 Kɔ̀ɔ ń bɔtɛɛo ǐ̃ǐ̃ ma mɛwa,
ma mɛbaa kàsaakṹ̀, ǐɔ ibɔ.
6 Ma gɔɔɔ ǐɔ gɛ̃ ń bao lán zwã̀atãna kɔɔzuawa,
ǐɔ gɛ̃zɛa wɛdɔa pɔ́i sai.

7 Lua, dɔ̃ kɛ́ ma wɛ̃ni dɛ lán lɛ́ǐanawaɛ,
má aafia'e bau lɔo.
8 Lá ńlɛ ma e, ńyɔ̃ ma e lɔo.
Nyɔ̃ wɛ́kpalɛmazi, kási máɔ ku lɔo.
9 Lá luabɛpuana ǐ gusikɛ à gɛ̃zɛa,
màa gbɛ̃́ pɔ́ tà bɛdau lí fɛlɛo.
10 Ili ɛa su a bɛ lɔo,
aà yã́ lí dɔ aà bɛdeɔgu lɔo.
11 Ayãmɛto má a lɛ́ kpaaũo,
má yã'o ma yeelɛa guu,
má zɔaka ma nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpaa yã́i.
12 Isia ge kpɔ̀ gbɛ̃̀nɛn ma ũ
kɛ́ ni ma dɔ̃́aa?
13 Tó ma mɛ̀ ma lii a ma sɔ̃ dadoũ,
ge ma wúlɛbɔ a ma nɔ̀sɛ nínimɛɛ,
14 ɔ̃ ni to vǐa ma kũ nana guu,
ni to gili gɛ̃magu wɛ́pungu'eau.
15 Ma waa ǐ̃a a kɛmɛɛ na dɛ kɛ́ beea,
ga maamɛɛ dɛ ma wãwãɛ beea.
16 Mi saka ma wɛ̃nigu,
má ye màɔ ku gɔɔpiio.
Ma tó tɛɛɛ, asa ma kua ku pɔe lɛ́io.

17 Bɔ́n gbɛ̃nazi̋na ũ kɛ́ niɔ aà ka̋fi̋,
niɔ làasookɛ aà ya̋wai?*
18 Niɔ aà tàasika lá gu lɛ́ dɔ,
niɔ aà lɛ ǹ aà gwa gɔɔpii.
19 Nyɔ̃ n wɛ́ woa baa yɔɔ
mà e lɛ́'i mɔ́ yá?
20 Ma duunakɛ̀ yȁ? Bɔ́ má kɛ̀nɛi?
Gbɛ̃nazi̋ngwana, àkɛa n ma kɛ n pɔdɛa ũi?
Ma gɔ̃nɛ aso ũ yȁ?
21 Bɔ́yãi nili ma tàaeɔ kɛ̃a
ǹ ma duuna woloao ni?
Asa má gɛ̃ tɛ̋ɛnau tia, máɔ ku lɔo,
ńyɔ̃ kpálɛkɛmazi, ńyɔ̃ ma eo.

8

Baade i̋ a tàae gbɛ'eɛ

1 Ɔ Sua gbɛ̋ Bilidada ya̋za̋si̋wà à mɛ̀:
2 Nyɔ̃ɔ ya̋ bee taa o e bɔɛ ni?
Ǹlɛ ya̋bɔlɛ bùuu.
3 Lua i̋ ya̋zɛde fuangbaa?
Gbãapiide i̋ yãmaa ba̋dɛa?
4 Lá n nɛ́ɔ duunakɛ̀ɛ̀,
a tò aa ń tàaeɔ gbɛ'è.
5 Tó n Lua kı̋i wɛ̀ɛlɛ,
mɛ́ n sùuugbɛ̀a Gbãapiidepiwa,
6 tó ń gba̋si̋ vi̋o mɛ́ ń maa,
baa e tia a fɛlɛ n wɛ̃nagwa,
i n bɛ ya̋ gɔ̋gɔ̃nɛ a zɛ́wa.
7 N gwea káau a kɛnɛ pɔe ũo,
n gwea gbɛzã aɔ ka̋fi̋a vi̋ maamaaɛ.

8 Gbɛ̋ ziɔ la,
ní ɔ̃nɔ pɔ́ an deziɔ kpálɛkɛ̀i dɔ̃.
9 Asa nɛ́ zi̋anaɔn wá ũ, wá yãe dɔ̃o,
wá kua dűniau i̋ gɛ̃zɛa lán uenawaɛ.
10 Gbɛ̋ zipiɔ ya̋ a n wɛ́ kɛ̃o lé?
Aa ń nɔ̀sɛ guu yã'onɛ.
11 Kɛfu i̋ kɛ maa da̋nasaie?
Fee i̋ zɔ̃ɔkũ isaia?
12 Tó wi zɔ̃o, baa ń a lá'isikɛo,
a lá i̋ giigaga àa dɛ sɛ̃ɔla píi.
13 Màa a dɛ ń gbɛ̋ pɔ́ Lua ya̋ sa̋aàguo,
beewa tãmaa a luayãdansai nɛ́.
14 Sɔuba nian do ɔ̃ i̋ a náaikɛ,
da̋nsaba ɔ̃ i̋ gbãa'ewà.
15 I sɔ̃kpalɛ bapizi,
ɔ̃ bapi lí fɔ̃ aà kűo.
I didi bapiwa, ɔ̃ bapi i̋ fua.

* **7:17** Soũ 8.4, 144.3

16 A gɔ̃naɔ ì dagua káau
lán lí pɔ́ ìɔ í vì̃ ìatɛ̃ gbãaiwa,
17 ɔ̃ a zí̃naɔ ì ĩiakɔ̃i gu gbɛdeu,
ì gɛ̃ gbɛɔu.
18 Tó wa ga wòlɛ a pɛ́kì̃i,
gupi ì lelekpaaàzi à mɛ:
Má n dɔ̃ yãao.
19 Zɛ́ pɔ́ a sɛ̀pi pɔna lɛ́n we,
ɔ̃ pɔpãleɔ ì bɔlɛ tɔɔlɛpiwa.

20 Lua lí gí tàaesaidezio fá,
mɛ́ ìli vãikɛnaɔ gba gbãao.
21 A to ǹ yáalɔ tia,
ní kúkuakɛ.
22 A wida n zangudeɔwa,
gbɛ̃vãipiɔ bɛ a gɔ̃ bɛzia ũ.

9

Lua gbãa dɛmala

1 Ɔ Yobu mɛ̀:
2 Sìanaɛ, má dɔ̃ màa.
Kpelewa gbɛ̃nazìna yá̃ aɔ na Luaɛi?
3 Tó gbɛ́̃ ye lɛkpaakɛaànɔ,
yá̃ mɛ̀n ɔ̀aa sɔo guu a fɔ̃ mɛ̀ndo zá̃siwào.
4 Aà ɔ̃nɔ kɛ̀ zài mɛ́ aà gbãa zɔ̃ɔ.
Démɛ a fɔ̃ giɛ̀, ade i bɔ aafiai?
5 I gbɛ̀sìsìɔ sɔ̃, aaliɔ dɔ̃o,
ì ń fuangba ń pɔkũmao.
6 I tɔɔlɛ lualua à sɔ̃,
ì to a gbapɛlɛɔ zìazìa.
7 I yã'o ìatɛ̃ɛ, ɔ̃ ì gí bilɛi,
ì pɔ́ku saanaɔla.
8 Ɔmɛ musu kpàlɛ ado,
ì táa'o ísia ikooaɔwa.
9 A saanaɔ kɛ̀ gudoũ,
Kífɛ̃nɛna ń Ko nɛadeo*
ń pɔ́ pɔ́ kú gɛɔmidɔkì̃i oiɔ píi.
10 I yãzɔ̃ɔkɛ, wìli fɔ̃ dɔ̀o,
ì yãbɔnsaɛɔ kɛ, a lɛ́ vìo.
11 I gɛ̃mala, mili aà eo,
ì gɛ̃zɛa, mili aà wɛ́pao.
12 I pɔ́ símá, démɛ a fɔ̃ giɛ̀i?
Démɛ a fɔ̃ oɛ̀, bɔ́ ńlɛ kɛ màaii?
13 Lua lí to a pɔkũma kpàlɛo,
baa Ìlɛnɔbɔ zɔ̃ɔ† dɔnlɛdeɔ vlãnàuɛ̀.

14 Mapi sɔ̃ má fɔ̃ yá̃zã̃siwàe?
Má fɔ̃ lɛkpaakɛaànɔe?
15 Baa tó ma yá̃ na,

---

* **9:9** Amɔ 5.8 † **9:13** Isa 30.7

má fɔ̃ wewào.
Ɔ̃mɛ ma yákpalɛkɛna ũ,
sema mà sùuugbɛawà.
16 Tó ma lɛzùaàzi mɛ́ a wèa,
a yãmaae? Mi sio.
17 I ma gbɛ̃gbɛ̃ yá yɔɔna yáiɛ,
ì ma kɛ'ìa kpélɛkpɛlɛ pã.
18 Ili tó ma wekìi eo,
ì ma tó ń nɔ̀sɛpusuoɛ.
19 Tó gbãa yáɛ, aàpi mɛ́ zɔ̃ɔ.
Tó yágɔ̃gɔ̃aɛ sɔ̃, démɛ a aà sísii?
20 Tó ma mɛ̀ ma yá mɛ́ na,
ma lɛ́ a yãdamalaɛ.
Tó ma mɛ̀ má tàae vìo,
a ma ɛɛboɛ.
21 Má tàae vìoa? A yãe vì lɔo,
mi saka mazìa wɛ̃niu.
22 Yã doũɛ, asa lá málɛ o,
ì tàaesaidɛɔ ń gbɛ̃vãiɔ midɛ píi.
23 Tó yá mɔ̀ ga ìnɛ́ kándo,
ì tàaesaidɛɔ láanikɛ ń yã'ea guu.
24 Tó bùsu gɔ̃ gbɛ̃vãiɔ ɔzì,
ì pɔ́ku yákpalɛkɛnaɔ wɛ́aɛ.
Tó aàpi no, dé ni?

25 Ma gɔɔɔ gɛ̃a wãa dɛ bàalɛnala,
aalɛ tá ń bao, a kee nao.
26 Aalɛ gu baa vì lán kɛfu gó'ilɛnawa,
lán kúu sua pɔ́wawa.
27 Baa tó ma mɛ̀ má yá pɔ́ má kũa bɔ ma nɔ̀sɛu,
mí a oa wee mà yákpãinadɔ,
28 ma wãwã a iwãa ka ma pɔaɛ.
Má dɔ̃ kɛ́ ńyɔ̃ to yá bɔmanɔ nao.
29 Lá wàlɛ ma gwa tàaede ũ,
bɔ́yãi má ìada mazìawa pã lɔi?
30 Baa tó ma zu'ò ń mɔsɔnao,
ge ma a ɔ pìpi ń kasagbɔ̃o,
31 ńyɔ̃ ma zu ɛ̀ pɛ̀lɛadeuɛ.
Baa ma pɔkasaɔ aaɔ ye ma gìyãio.
32 A dɛ gbɛ̃nazìna ũ lamawao.
Má fɔ̃ yázãsiwà
wà gbasa gɛ́ yákpalɛkɛkìi sãnuo.
33 Tó gbɛ̃e kú wá kɔ́ɔ ũ,
aɔ iko vìwá wá gbɛ̃ɔn pla wápii,
34 i aà go'ɔ zɛ lé,
vìa zɔ̃ɔ pɔ́ málɛ kɛɛ̀ a gɛ́ aɛ lɔo.
35 Má vìakɛɛ̀ lɔo, míɔ yã'o,
asa má dɔ̃ mazìawa,
má dɛ lá wàlɛ ewao.

10

Ma dɛa yấi Lua tò wà ma ii

1 Ma kpasa ń ma wɛ̃nio,
má yấ pɔ́ má kũa o sa.
Pɔsia guu má yãbɔlɛ sa.
2 Má o Luaɛ: Nsu yãdamalao.
Yấ pɔ́ ń èa omɛɛ.
3 Gbãamɔa mapi n ɔgbɛɛ kàngu yầ?
N bɔ ma kpɛ,
ɔ̃ n zɛ ń gbɛ̃vãiɔ lɛkpaaĩaoa?
4 Wá wɛ́ doũ yầ?
Gudoũ ni e ń gbɛ̃nazĩnaoa?
5 N wɛ̃ni geseũ lán wá pɔ́wa yầ?
N kua muaa ń wá gbɛ̃nazĩnaɔ yầ?
6-7 Lá ń dɔ̃̀ tàaeden ma ũo,
mɛ́ gbɛ̃e ku aà ma bɔ n ɔzĩo,
a yấi n kpálɛkɛ̀ ma yãvãiɔi,
n ma duuna tàasikàa?

8 N ma ikàsa ń nzĩa ɔo,
ɔ̃ ńyɔ̃ ɛa ǹ ma tɔ̀lɔzɔ̃ saa?
9 Kɛ́ n ma kɛ ń bɛ̀lɛo, a yấ dɔngu.
Nyɔ̃ ɛa ǹ ma kɛ bùsuti ũ lɔ yầ?
10 Ni ma kása nɔ'itɛ̃na ũ lán vĩ'ipuwao lé?
Ni to ma i lán vĩ iawao lé?
11 N báa ń bàasio dàmala,
n ma wáɔ pɛ̀pɛkɔ̃wa ń kĩɔ.
12 N gbɛ̃kɛ guu n ma gba wɛ̃ni,
n ma dɔ̃a, n ɔkù ma nisĩnala.
13 Ma n làasoo dɔ̃̀ sa,
yấ pɔ́ ulɛa n sɔ̃un kɛ:
14 Tó ma duunakɛ̀, niɔ wɛ́tɛmazi,
nili tó ma bɔ pã ma tàaeɔ yấ musuo.
15 Waiyoo mapi, tó tàaeden ma ũ.
Baa tó ma yấ na, má fɔ̃ mida íao,
asa wí ma kũ, taasi ma kũ gbãa.
16 Tó ma su midà ía,
ni lɔɔlɛmazi lán nɔ̀ɔmusuwa,
ní ɛa ǹ n gbãa bɔnsaɛ mɔmɛɛ.
17 Ní ma kpakɔ̃a ń seelade pãleɔ,
n pɔfɛ̃amazi i kấfĩ,
ní tó yã'ĩa ma le mɔ̀ɔmɔɔ.

18 Bɔ́yãi n ma bɔ ma da gbɛɛui?
A maa yãa mà kɛsaiɛ,
kɛ́ gbɛ̃e su wɛsimalɛo.
19 A maa màɔ ku yãao.
A maa yãa ma bɔa nɛasakpɛu
wàɔ ma da mia'ɛu gɔ̃̀ɔɛ.

20 Gɔɔ yɔɔna pɔ́ gɔ̃̀mɛɛ a láa tia.
Gomala, ma pɔ e kɛ na, baa yɔɔ
21 e màɔ gɛ́ gɛ́i gɛ́kɨ̃i,
gu pɔ́ gugɛ̃akɔ̃u ń gusiao kuu.
22 Gupi sɨ̃ níinii lán gwã́wa,
pɔe ku we zɛ́zɛo,
wɛɛdo mɛ́ a fãanɛ ũ.

11

Nɔ̀sɛwɛ̃ Luaɛ!
1 Ɔ Naama gbɛ̃́ Zofaa yãsɛ̀ à mɛ̀: 2 Aà yã́ dasi, wá wewào lé?
Yãbɔlɛnapi a bɔ maa yã̀?
3 N yãpã oa a gbɛ̃́ɔ lɛ́ kũa?
N yãyaaabɔ̀lɛ, ɔ̃ wa zɔadɔmaoa?
4 N mɛ̀ n yãdanɛ sãa vɨ̃o,
ń kú Luaɛ tàaesai.
5 Tó Lua yã'ò lé,
a n ɛɛboɛ.
6 A ɔ̃nɔ asii bɔɔlɛkɛnɛ,
asa Lua ɔ̃nɔ zɔ̃ɔ dɛwála.
N dɔ̃ Lua lɛ́ ɨ̃adama n vãi lɛ́u nɛe?

7 Nyɔ̃ fɔ̃ ǹ Lua asii dɔ̃a?
Nyɔ̃ bɔ Gbãapiide zɔ̃ɔkɛ lɛ́wae?
8 A lɛsɨ̃ dɛ luabɛa, ńyɔ̃ kɛ kpelewa ni?
A zã dɛ bɛdaa, ńyɔ̃ fɔ̃ ǹ dɔ̃e?
9 A zɔ̃ɔ dɛ tɔɔlɛa, a lɛ́ vɨ̃o,
a yàasa dɛ ísiaa maamaa.
10 Tó à mɔ̀ gbɛ̃́ kũ̀ a dàkpɛu,
mɛ́ àlɛ yã́kpalɛkɛaànɔ,
démɛ a fɔ̃ gii?
11 A mɔafilideɔ dɔ̃ fá!
Tó à vãikɛa è, ɨ̃li a yãdao lé?
12 Lá zàa'ɨ̃na lí nɛ'i gbɛ̃nazɨ̃na ũo,
màa nɔ̀sɛsaide lí ɔ̃nɔkũo.

13 Tó n n nɔ̀sɛ wɛ̃̀ Luaɛ,
mɛ́ n ɔsɛ̀ musu wabikɛa guu,
14 tó n nzɨ̃a gà duunaɛ,
mɛ́ yãvãi i zɔ̃lɛkɨ̃i e n bɛo,
15 n mi aɔ daa ía sãasaiɛ,
ńyɔ̃ zɛdɔ vɨ̃asai.
16 N taasi yã́ i sãngu,
a dɔangu iɔ dɛ lán í gɛ̃a zɛ́awa.
17 N kua i tɛkɛ dɛ fãanɛ ɨ̃atɛ̃a,
gusia pɔ́ ń kúu i pu lán gudɔawa.
18 N sɔ̃ aɔ dilɛa, n nɔ̀sɛ iɔ daa doũ,
n laai aɔ kpalɛa, níɔ i'o ń a nao kau.
19 Nyɔ̃ ɔli nzɨ̃au,
gbɛ̃e yã́ a iwãa ka n pɔao,
baade a wɛɛlɛ àɔ nannɔ.

20 Gbɛ̃vãiɔ yiongo lɛ́baa dɔ̃́a,
aa bɔkɩ̃i eo, yɑ̃́ pɔ́ gɔ̃̀nɛ́ mɛ́ ga ũ.

12

Lua mɛ́ gbãa vɩ̃

1 Ɔ Yobu yɑ̃sɛ̀ à mɛ̀:
2 Sɩ̃anaɛ, ámɛ a maa gbɛ̃́ɔnɛ sa lá!
Ɔ álɛ e tó a ga, ɔ̃nɔ mɩ̃dɛn we.
3 Mapi sɔ̃ má nɔ̀sɛ vɩ̃ lááwaɛ,
má kɛ̃́sããázio,
démɛ a fu yɑ̃́ pɔ́ álɛ oɔwai?
4 Ma gbɛ̃́ pɔ́ ma lɛzù Luazi a wèa,
ma gɔ̃ pɔ́ yáalɔa ũ ma gbɛ̃naɔnɛ.
Ma gbɛ̃́ pɔ́ ma yɑ̃́ na mɛ́ má tàae vɩ̃o,
ma gɔ̃ pɔ́ yáalɔa ũ.
5 Gbɛ̃́ pɔ́ aa ku niɛniɛɔ
ɩ̃ gbɛ̃́ pɔ́ músi ń léɔ gwa pãɛ,
aaɩ̃ saka gbɛ̃́ pɔ́ kpàguaɔgu.
6 Gbɛ̃blenaɔ sɔ̃ aaɩ̃ɔ zɔ̃lɛa ń bɛ ń laaiwa,
lualɛwɛna pɔ́ an gbãa dɛ ń lua ũpiɔ ɩ̃ɔ ku dɔdɔa.

7 A gɛ nɔ̀bɔɔ la, aai yɑ̃daɛ́,
à gbɛa bãɔwa, aai oɛ́.
8 A yɑ̃'o ń tɔɔlɛo, i ɔ̃nɔ daɛ́,
à to kpɔɔ sɛ́lɛ siuɛ́.
9 Pɔ́piɔ píi, an kpele mɛ́ gí dɔ̃i
kɛ́ Lua mɛ́ pɔ́pii kɛ̀ ń a gbãaoi?
10 Pɔ́pii wɛ̃ni ku aà ɔzɩ̃ɛ
ń gbɛ̃́pii nisɩ̃nao.
11 Lá lɛ́na ɩ̃ pɔ́ í dɔ̃,
màa swɑ̃́ ɩ̃ yɑ̃́ dɔ̃kɔ̃ɛ.
12 Gbɛ̃́ ziɔ mɛ́ ɔ̃nɔ vɩ̃,
gbɛ̃́ pɔ́ wɛ̃ kɛ̀ɔ wɛ́ mɛ́ zɛ̃a.

13 Ɔnɔ ń gbãaoá Lua pɔ́ɛ,
lɛdama ń wɛzɛ̃o ɩ̃ bɔ aà kɩ̃́iɛ.
14 I pɔ́ gboo, wɩ̃li fɔ̃ kɛ̀kɛo,
ɩ̃ zɛtańlɛ, wɩ̃li fɔ̃ wɛ̃̀o.
15 I lou zɛ, gu i giigaga,
ɩ̃ to loupɔɔ fɔ̃, tɔɔlɛ i foofɔ̃.
16 Aàpi mɛ́ iko vɩ̃ ń dɛnlao,
gbɛ̃sãsãnaɔ ń gbɛ̃́ sɑ́sããɔ ku aà ɔzɩ̃ ḿpiiɛ.
17 I to lɛdamadeɔ ta kyalesai,
ɩ̃ to yɑ̃́kpalɛkɛnaɔ gɔ̃ mɩ̃saideɔ ũ.
18 I gala pɔ́ kíaɔ kpà gbɛ̃́ɔnɛ polo,
ɔ̃ ɩ̃ bɛlɛona ye kíapiɔnɛ.
19 I to sa'onaɔ ta kyalesai,
ɩ̃ gbɛ̃́ pɔ́ an zɩ̃́na pɛ̀lɛɔ fuangba.

20 I to náaideɔ lɛ́ gɔ̃ kpaaũa,
ì yáِzɛdɔ̃a si maezɔ̃ɔɔwa.
21 I saikɛ kpalablenaɔwa,
ì nɛgɔ̃naɔ gɔ̃kɛbɔɔ polomá.
22 I asiiyã pɔ́ kú gusiau biiwànɛ́,
ì bɔ ń yã́ pɔ́ wa a gbadɔ̃oo gupuau.
23 I to buiɔ tɔbɔ, ɔ̃ ì ń midɛ,
ì to aa ligua, ɔ̃ ì ń fãaa.
24 I to dṹnia dɔaanaɔ gɔ̃ mìsai,
ì to aa sã́sã gugii zɛsaideu.
25 Aaìɔ ɔmalɛmalɛ gusiau filiasai,
aaìɔ tàlaatalaabo lán idɛnaɔwa.

13

Yobu ye yã'o ń Luao

1 Ma wɛ́ yã́piɔ è píi,
ma swã́ mà ɔ̃ má dɔ̀.
2 Lá á dɔ̃a vì, màa má dɔ̃a vì sɔ̃,
i kɛ má kɛ̃́sãaázi no.
3 Áma Gbãapiide ɔ̃ má ye mà yã'oɛ̀ sa,
má ye gɛ́ ń ma yã́o Luawaɛ.
4 Ápiɔ sɔ̃ i ɛɛ liamazi,
gyãegwan giaɔn á ũ ápii.
5 Tó á lɛ́ kpaaũa yãa lé,
wa á dilɛ ɔ̃nɔnaɔ ũɛ.
6 A ma yáِzɛ ma,
à swã́sɛ ma yã́zãsiawái.
7 Yázɛsai ɔ̃ á o Lua gɛ̃ɛ ũa?
Sã́sãyã ɔ̃ á o Lua gbɛua?
8 Á yãnakpa Luawa yã̀?
Á yã́siaànɔ yã̀?
9 Tó à wɛtɛ̀ á yái, a bɔánɔ nae?
Á dɔ́ɛwà lá wì dɔ́ɛ gbɛ̃nazìnawawa yã̀?
10 Tó álɛ yãnakpawà a gbadɔ̃sai,
a á swã́gagaɛ.
11 Aà zɔ̃ɔkɛ a kã̀adaálao lé?
Vìakɛaɛ̀ a tɔ̃́wáo lé?
12 Á yã'onɛɔá túfuɛ,
yã́ pɔ́ a giiyèoaá pɛ̀lɛaɛ.

13 A nílɛmɛɛ mà yã'o,
yã́ pɔ́ a ma le aà ma le.
14 Bɔ́yãi má azìa pa swaai?
Máɔ a wɛ̃ni naa ma ɔzì yã̀?
15 Gwa, a ye ma dɛɛ, ma wɛ́ dɔ pɔei lɔo.
Ǹ beeo má gí ń mazìao aà aɛ.
16 Bee a ma bɔ,
asa aà yãdansaiɔ we mɔ zɛ aà aɛo.

17 A̋ laaidɔ ma yá̃wa maamaa,
à swá̃sɛmazi.
18 Ma yá̃ pɔ́ má o zɛ́ kàlɛ,
má dɔ̃ kɛ́ ma yá̃ naɛ.
19 Démɛ a fɔ̃ bɔbɔmanɔi?
Tó wa fɔ̃, má nílɛɛ, mí ga.

20 Lua, yá̃ mɛ̀n plaɛ beeɔ kɛmɛɛ,
má ulɛnɛo.
21 N̄ n ɔ goa,
ń́su to iwãakampɔa kà̃adamalao.
22 Bee gbɛa lɛzumazi, mí mɔ́,
ma gba zɛ́ mà yã'o, ní yá̃zãsia.
23 Ma yãvãiɔ ń ma tàaeɔ kà ũmai?
To mà a tàae ń ma duunao dɔ̃.
24 Akɛa ńlɛ nzi̋a ulɛmɛɛ,
ńlɛ ma dilɛ n ibɛɛ ũi?
25 Lakɛɛ pɔ́ lɛ́ í̋ansɛ ɔ̃ ń ye wíwia?
Sɛ̃̀ gii ɔ̃ ń ye ɛ́'ɛa?
26 Ni yá̃'i̋ikpaa,
ni ma ɛ̀waasogɔɔ duuna wi ma musu.
27 Ni ma daliu,
ni ma táa'oa lɛ́ damɛɛ,
ni wɛ́tɛ ma yãvãiɔi píi.
28 Ɔ ma gɔ̃ lán pɔ́ vlá̃a pɔ́ li̋ àlɛ lɛ́lɛlɛlɛwa,
lán pɔkasa pɔ́ blɛɔ lɛ́ blewa.

14

Gbɛ̃nazi̋na kua wɛ̃naũ

1 Gbɛ̃nazi̋na i̋ bɔ nɔɛ kí̋iɛ,
aà wɛ̃ni kuluũ, i̋liɔ ku yãkelesaio.
2 I pia lán lávuwa, i̋ giigaga,
i̋ gɛ̃zɛa lán uenawa, i̋li gɛ̃gɛ̃o.
3 Gbɛ́̃ bee taa ɔ̃ ńyɔ̃ wɛdɔɛ̀
ǹ yákpalɛkɛaànɔa?
4 Gbɛ́̃ gbãlɛa a fɔ̃ nɛ́ gbãlɛsai io,
baa do.
5 N gbɛ̃nazi̋na gɔɔ di̋lɛɛ̀,
aà mɔ dasilɛ dɛ n yá̃ ũɛ,
n aà wɛ̃ lɛ́ dàɛ̀, a fɔ̃ vi̋ao.
6 Wɛwowà ǹ aà to we,
e aà gɔɔ pa lán gbɛ̀winawa.

7 Baa lí i̋ saasɛ,
asa tó wa zɔ̃̀, i̋ ɛa vlá̃paɛ,
mɛ́ a vlà̃ dafupi lí golɛo.
8 Baa tó a zí̋na zikṹ tɔɔlɛ guu,
mɛ́ a miɔna gà tɛ́̃ɛnau,
9 tó à í gi̋mà, a bɔlɛɛ,
a gɔ̃nakɛ̃ lán lí pɔ́ wa bàwaɛ.

10 Tó gbɛ̃́ gà sɔ̃, ɩ̀ɔ wúlɛa tèlele,
ɩ̀ tá, ɩ̀liɔ ku lɔo.
11 Lá ísida'i ɩ̀ lao,
mɛ́ swa'i ɩ̀ ba à gɛ̃zɛa,
12 màa gbɛ̃nazɩ̃na ɩ̀ wúlɛ, ɩ̀li fɛlɛ lɔo.
E luabɛ gɛ àɔ kuo, a vuo,
a vu ń ipioo.
13 Nyɔ̃ ma ulɛ bɛdauo lé?
Nyɔ̃ ɔkumala e n pɔ wèeao lé?
Gɔɔ dilɛmɛɛ we, ma yã́ i gbasa dɔngu.

14 Tó gbɛ̃́ gà, a ɛa àɔ kua?
Tó màaɛ, ma wɛ́ aɔ dɔ ma vuai
ma dɛ̃ɛkaa guu gɔɔpiiɛ.
15 Nyɔ̃ lɛzumazi, mí wema,
ńyɔ̃ n pɔkɛa ea nidɛ.
16 Tia ńlɛ wɛ́tɛ ma yãkɛaɔi,
gɔɔ bee ńyɔ̃ ma duuna yãda lɔo.
17 Nyɔ̃ ma tàaeɔ ka bɔ̀ɔu, ní ye ǹ dilɛ,
ńyɔ̃ kã́n'ɔ lɛ́ ma vãikɛapiɔwa.

18 Lá gbɛ̀sɩ̃sɩ̃ ɩ̀ gboo à yɔ́ɔlɛ,
mɛ́ sɩ̃̀sɩ̃ musu gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛ ɩ̀ sɔ̃,
19 lá swa'i ɩ̀ gbɛ yɔɔ,
mɛ́ í ɩ̀ bùsu sɛ́lɛ taò,
màa ni to tãmaa gbɛ̃nazɩ̃na nɛ́.
20 Ni gbãamɔɛ̀, ɔ̃ ɩ̀ tá, ɩ̀li su lɔo,
ni to aà ã́nuato, aà wɛ́ ɩ̀ lilɛ.
21 Tó aà nɛ́ɔ gɔ̃̀ gbɛ̃́ gbiaɔ ũ, a mao,
tó gbɛ̃́ yãfũnaɔnɛ sɔ̃, aɔ dɔ̃o.
22 Wãwã ɔ̃ aɔ ma ado,
aàzɩ̃a ɔ́ ɔ̃ aɔ dɔ.

15

Vãikɛna lí bɔ pão

1 Ɔ Temani gbɛ̃́ Ɛlifaza wèwà à mɛ̀:
2 Ɔnɔna a yãpã gii bee taa oa?
A lɛ́ ɛlɛ yã́ɔ bɔlɛwà yã̀?
3 A lɛkpaakɛ yã́ àisai musua?
A yã́ kã́fɩ̃asai oa?
4 Mpi sɔ̃ ńlɛ vɩ̃akɛa Luaɛ bãdɛ sa,
ńlɛ kpá gbɛ̃́ɔnɛ aa làasookɛwà.
5 Vãi pɔ́ ń kũa mɛ́ dɔ n lɛ́u,
kɔ̃nide lɛ́ mɛ́ dɔma.
6 N lɛ́ mɛ́ n dayãu, i kɛ mámɛo,
n lɛ́ mɛ́ n kalikɛ̃̀.

7 Gbɛ̃nazɩ̃n sɛ̃́ian n ũa?
Wà n i e wàɔ gɛ́ gbɛ̀sɩ̃sɩ̃ɔ kɛia?
8 N Lua lɛkpaaɩ̃a ń a gbɛ̃́ɔ màa?

Mmɛ ń ɔ̃nɔ vi̍ ndoa?
9 Yá̃ kpele ń dɔ̃ mɛ́ wá dɔ̃o ni?
N wɛzɛ̃ dɛwála yà̃?
10 Gbɛ̃zɔ̃ɔ ń mikãpuadeɔ kúwanɔ,
gbɛ́̃ pɔ́ an zɔ̃ɔ dɛ n maelaɔ.
11 Lua ye n nɔ̀sɛ níninɛ,
ɔ̃ à kɛ̀nɛ fɛ́̃nɛũa?
Wálɛ yã'onɛ busɛbusɛo lé?
12 Bɔ́mɛ n sɔ̃ blèi?
Bɔ́yãi ńlɛ wá gwa ń wɛpãsi̍oi?
13 N pɔ paa Luazi,
ɔ̃ yá̃ dasi i̍ bɔlɛ n lɛ́u.
14 Bɔ́n gbɛ̃nazi̍na ũ kɛ́ àɔ ku gbã̃lɛsaii?
Gbɛ́̃ pɔ́ nɔɛ aà i̍ aɔ maaa?
15 Lá Lua i̍ a malaikaɔ náaikɛo,
mɛ́ aà bɛ i kɛɛ̀ gbã̃lɛsaio,
16 wa gbɛ̃nazi̍na pɔ́ o lɔe?
A bɛ̀̃ɛ, a ɔ̀̃ɔkpaa, i̍ yãvãi mi lán íwa.

17 Má yã'onɛ, swá̃sɛi!
Má yá̃ pɔ́ ma swá̃ mà sɛ́lɛ mà siunɛ.
18 Ɔnɔnaɔ mɛ́ bɔ̀ ń yá̃pio,
aai yá̃ pɔ́ an deziɔ ò kee ulɛwɛ̃ɛo.
19 Aamɛ ń bùsu vi̍ ńtɛ̃ɛ,
zi̍loe i zɔ̃lɛ ń guuo.
20 Gbɛ̃vãi i̍ɔ ku dɛ̃ɛu e a wɛ̃ni lɛ́uɛ,
gbɛ́̃ pãsi̍ gɔɔ lɛ́ kuɛ.
21 Kɔ̃fi̍ iwããkampɔade i̍ɔ dɔ aà swá̃u,
aà aafia gɔɔ gbããmɔnɛdeɔ i̍ lɛ́lɛwà.
22 A ɛa bɔa gusiau náai vi̍ lɔo,
dɛa ń fɛ̃ndao mɛ́ lɛ́ aà dá̃.
23 Iɔ liaaliaa, i̍ɔ mɛ blɛ ku má ni?
A dɔ̃ kɛ́ a kua bɛda gusiau kãikù̃.
24 Taasi ń yeelɛao i̍ɔ aà vi̍akũ,
a daaàla lán kía pɔ́ a lɛ́lɛama sɔu màwa.
25 Asa à ɔsɛ̀ Luaziɛ,
à kuabi̍i Gbããpiidewaɛ.
26 A̍ sùwà ń waaki̍ba bɔbɔawào
ń a sɛ̀ngbao gèele kɔdeo.
27 Baa kɛ́ aà oa nísi bɔa,
mɛ́ a mɛkpaa, aà gbɔ̃u lɛ̀ɛlɛ,
28 a zɔ̃lɛ uazi̍ pɔ́ wi̍li gɛ̃uoɔ guu,
wɛ́̃lɛ pɔ́ wa wi̍, a kpɛ́ɔ gɔ̀̃ wɛ̀ɛwɛɛɔu.
29 Aà àizɛɛ a gɔɔplakɛo,
aɔ dɛ ɔde ũo,
pɔ́ pɔ́ a vi̍oɔ ligua lɔo.
30 A e bɔ gusiauo,
tɛ́lɛpiɔ a aà vlãpaa sãsã,
Lua lɛ́'i̍ana i aà sɛ gɛò zɛ́a.

31 Asu pɔ́ gia náaikɛ à azi̋a sấsão,
asa pɔ́ gia mɛ́ aɔ aà asea ũ.
32 Yấpi a aà le e aà gɔɔ àɔ gɛ́ pai,
aà gɔ̃naɔ e ɔtao.
33 A gɔ̃ lán kuli pɔ́ a vú wòlowaɛ,
lán vɛ̃ɛli pɔ́ a nɛsoena wòlowa.
34 Luayãdansaiɔ gãli a báaa kɛo,
tɛ́ a kũ gbagusaɛdanaɔ kpɛ́wa.
35 Aai̋ yãkele nɔsi, aai̋ nɛ'i yã'i̋a ũ,
mɔafili mɛ́ i̋ bɔ ń nɛasakpɛu.

16

Má seelade vi̋ luabɛ

1 Ɔ Yobu mɛ̀:
2 Ma yấ bee taa mà à dasikũ̀,
gbɛ̃nɔsɛnininaɔn á ũ wea?
3 A zɛ á lɛ́'i̋anagbaaɛ bɔɛ ni?
Bɔ́ yấ mɛ́ lɛ́ ɔ̃wá, ɔ̃ álɛ yấzãsiai?
4 Tó ámɛ á kú ma kuawa yãa,
má yã'o lááwa sɔ̃ɛ,
mí á dɛ ń yã'oo,
mí a mi kɛɛ́ déũdeũ.
5 Kási ma yấ a á gbãa kấñɛ́ɛ,
ma lɛdama a á nɔ̀sɛ níniɛ́ɛ.

6 Tó málɛ yã'o, ma wãwã a láao,
tó má nílɛ sɔ̃, a kpálɛe?
7 Lua, ń tò ma gɔ̃ gbãasai sa,
n ma gbɛ̃́ɔ dɛ̃ɔnzɔ̃ píi.
8 Ŋ tò ma gɔ̃ yooyea seela ũ,
ma ibabaa gɔ̃̀mɛɛ seela bɛ̃̀ ũ.
9 Lua i̋ fɛlɛmanɔ ń pɔfɛ̃o,
i̋ ma zɔ̃ɛzɔ̃ɛ,
i̋ɔ a swaa lɔlɔmɛɛkɔ̃wa,
ma ibɛɛpi i̋ wɛbiibiia.
10 Wi̋ lɛ́'ɛ'ɛa, wi̋ yãzɔ̃zɔ̃mɛɛ,
wi̋ ma sãnkɛkɛ, wi̋ fɛlɛmanɔ píi.
11 Lua ma na faasaideɔnɛ ń ɔzi̋,
à ma zu gbɛ̃vãiɔ ɔu.
12 Ma a kuanankɛ kílikiliɛ,
ɔ̃ à mɔ̀ yãyi̋aa.
A ma kũ ma waa kpɛ
à ma pã pɔ́wa,
à ma kɛ a pɔdɛa ũ.
13 Aà kàzunaɔ li̋amazi,
à ma papaò ma pɔawa ma wɛ̃nagwasai,
ma sɛtɛ̃na wi̋, a í lɛ́ fấɛ tɔɔlɛ.
14 Iɔ pũnaa ń pɔkũmao mɔ̀ɔmɔɔ,
i̋ sɔ̃́ daa lá nɛgɔ̃na i̋ kɛwa.

15 Ma zwȁnkasaɔ nàminami má kàkamala,
ma a mi sɔ̀lɔ bùsuu.
16 Ma ɔ́ɔlɔ̀ e ma wɛ́ wò,
ma wɛ́ tà loȗloȗ.
17 Kási ma ɔ ku yãpãsȉe guuo,
mɛ́ ma wabikɛa Luawa mɔafili vȉo.

18 Bùsu, ńsu ka ma auao,
ma wii su kpálɛo.*
19 Baa tia má seelade vȉ luabɛ,
ma zɛnnɔde ku musu we.†
20 Ma gbɛ̃napi mɛ́ ma kɔ́ɔ ũ
gɔɔ pɔ́ málɛ wɛ́'i bɔ Luaɛ.
21 A zɛmanɔ Lua aɛ,
lá gbɛ̃́ ȉ zɛ ń a gbɛ̃naowa.
22 Asa ma gɛa gɛ́kȉi wɛ̃ i gɔ̃ bílao,
gu pɔ́ wȉli gɛ́u wà sù lɔopi.

17

Yobu wɛ́ dɔ pɔei lɔo

1 Ma nisȉna lɛ́ gɛ̃zɛa,
ma gɔɔ lɛ́ mɔ pai,
mia'ɛ lɛ́ ma dã́.
2 Gbɛ̃́laanikɛnaɔ kálɛmazi,
ma wɛ́ ȉ ma lɛwɛnapiɔ e.
3 Lua, ǹyɔ̃ dɛ ma kɔ́ɔ ũ.
N bàasio, démɛ a zɛmanɔi?
4 Lá ń tò aa gɔ̃̀ nɔ̀sɛsaideɔ ũ,
ńsu to aa tidɔmalao.
5 Gbɛ̃́ pɔ́ ȉ a gbɛ̃na kpámá pɔ́ yã́i,
aà nɛ́ɔ wɛ́ aɔ dɔ pɔ́i e an wɛ́ woɛ.

6 Lua tò gbɛ̃́ɔ yãadàmanɔ,
ma gɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ wȉ lɛ́'ikakawà ũ.
7 Pɔsia tò ma wɛ́ lɛ́ gu'e lɔo,
ma guɔ gɔ̃̀ záazaannɔ.
8 Ma yã́ dȉ gbɛ̃maaɔwa,
tàaesaideɔ nɔ̀sɛ fɛ̀lɛ luayãmansaiɔ yã́ musu.
9 Gbɛ̃maa a gɛ àɔ kú ń a yãkɛaɔ,
yãesaide gbãa aɔ dɛdɛɛ.
10 Ápiɔ sɔ̃ à ɛa na yã́wa lɔ ápii,
mi á gbɛ̃e e ɔ̃nɔna ũo.

11 Ma gɔɔ pà,
yã́ pɔ́ ma a zɛ́ kàlɛ kɛ̀ fama,
yã́ pɔ́ ma pɔ dɔmápiɔ.
12 Aaȉɔ e gwãasȉnaá fãanɛɛ,
tó gu lɛ́ gɛ̃kɔ̃u,
aaȉ mɛ guwɛ lɛ́ kɛ̃ɛ.

---
* **16:18** Daa 4.10 † **16:19** Yob 19.25

13 Tó bɛda ɔ̃ ma wɛ́ dɔi,
mɛ́ ma a pɛ kpàlɛ gusiau,
14 tó má ò mia'ɛ mɛ́ ma de ũ,
mɛ́ má ò kɔ̀ɔɔ mɛ́ ma da ń ma dãeɔ ũ,
15 bɔ́ ma wɛ́ aɔ dɔi lɔi?
Wa ma e ń gweao lɔi?
16 Tãmaa aɔ ma nɛ e bɛdau nɛe?
Wá si tɛ̃́ɛnau sãnu yã̀?

18

Bai ì vãikɛna kṹ

1 Ɔ Sua gbɛ̃́ Bilidada yã́zãsìwà à mɛ̀:
2 Nyɔ̃ n yã́ midɛ bɔɛ ni?
Su n laaiwa, wí gbasa faaibo.
3 Bɔ́yãi ńlɛ wá gwa lán pɔtuoɔwai?
N wá dílɛ sɔũɔ ũ yã̀?
4 N gbɛ̃́ pɔ́ ni to n pɔfɛ̃ nzìa taitaiɛ,
dṹnia a gɔ̃ bɛzia ũ n yã́i nɛe?
Gbɛsi a sɔ̃ n yã́ musu nɛe?

5 Gbɛ̃vãi gupua ì láa,
aà tɛ́vua ì midɛ.
6 Aà kpɛ́ gupua ì li gusia ũ,
filia pɔ́ kú aà saɛ ì ga.
7 Aà táa'oa ń sɔ̃o dilɛa ì gɔ̃ sea tá ũ,
aà yã́zɛkalɛa ì aà fuangba.
8 Aà tá ì aà kpa baia,
aà gbá ì si balɛtãu.
9 Mɔ ì aà kũ a kɛ̀sɛwoũ lɛ́u,
baipi ì kúlɛwà búlu.
10 Ba kpaa aà aɛ tɔɔlɛu,
kúsɛ lɛ́ aà dã a táa'ozɛu.
11 Kìsia ì koezɔ̃aàzi,
àlɛ aà gbɛsɛlɛ.
12 Nɔana ì aà gbãa kɔ'ɛ,
músi ìɔ aà kpaa gua dã́.
13 I aà mɛ̀ gueɔ ble,
gagyã ì aà mɛguɔ yɔ́.
14 Wì aà ga wà bɔ kpɛ́ pɔ́ a kuu aafiau,
wì aà gálɛ gɛò pɔ́ pɔ́ ì to vìa ń kṹɔ midɛɛ.
15 Aà kpɛ́ gɔ̃̀ gii,
ìatɛ̃gbɔ̃ lì aà uaa.
16 Aà zĩ́naɔ i giigaga tíu,
aà gɔ̃naɔ i imi musu.
17 Aà yã́ i sã́ńgu dṹniau,
aà tɔ́ i midɛ tɔɔlɛ.
18 Wi aà ya gupuau wà aà kpa gusiau,
wi ɔzɔ̃aàzi aà ã́nuato.
19 A nɛ́ ge buie to a gbɛ̃́ɔ guuo,
aà bɛ gbɛ̃e a bɔo.

20 Yá̃ pɔ́ aà lè dì̃ bɛ'aɛdeɔwa,
gukpɛdeɔ kā̃sì̃ aà yá̃ musu.
21 Yá̃ pɔ́ ì̃ faasaide ua len we,
luadɔ̃nsai gwean we.

19

Ma mì̃sina a mɔ gbɛzā̃

1 Ɔ Yobu wèwà à mɛ̀:
2 E gɔɔ ũma áɔ ì̃adaa
àɔ ma nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpamɛɛi?
3 A ma sɔ̃sɔ̃ à kɛ̀ gɛ̃n kwi sa,
i ma taiinkɛ, wí lí á kũo.
4 Tó ma sā̃sā̃ sì̃ana,
ma tàae dɛ mazì̃a yá̃ ũɛ.
5 Tó a gi lɛ́ ázì̃a maabo dɛmala,
mɛ́ álɛ ma duuna kamɛɛ ma ɔzì̃,
6 àɔ dɔ̃ kɛ́ Lua mɛ́ ma yá̃ fuangba,
à filifilimbakpàmɛɛ à ma kũ.
7 Mi a taiinakɛa ɔ́ɔlɔ, gbɛ̃e lí weao,
mi suaba wiilɛ, yá̃zɛde kuo.
8 Lua zɛzɔ̃̀mɛɛ, dɔikì̃i kuo,
à gusia dà ma zɛ́a.
9 A̋ ma kpɛbɔ̀,
à ma fùa gò.
10 I ma dɛɛlɛmpa gupiiu e mà láa,
ì̃ to tā̃maa ma nɛ lán lí bilɛawa.
11 I a pɔkũmabɔbɔa,
ì̃ ma gwa a ibɛɛɔ do ũ.
12 Aà zì̃gɔ̃ɔ ì̃ sɔ̃mazi sā̃nu,
aaì̃ koezɔ̃mazi, aaì̃ bòokpa lia ma kpɛ́i.

13 A tò ma gbɛ̃́ɔ lí kā̃aamanɔ lɔo,
gbɛ̃́ pɔ́ ma dɔ̃ɔ lɛzɔ̃ tàmalɛ.
14 Ma daɛɔ fùa,
ma yá̃ sà̃ ma gbɛ̃naɔgu.
15 Ma gɔ̃ nibɔ ũ ma bɛ zì̃kɛnaɔnɛ,
ma gɔ̃nɛ́ lán bui zì̃̀lowa.
16 Tó ma a ziia sì̃si, ì̃li wea lɔo,
baa kɛ́ ma awakpàɛ̀, à bɔ̀ ma lɛ́wa.
17 Ma lɛ́'ì̃ana ì̃ kɛ ma naɛ gbɔ̃ɔ gì̃ ũɛ,
ma vì̃̀iɔ ń ma dā̃unaɔ yemazi lɔo.
18 Baa nɛgɔ̃ɛnaɔ ì̃ sakamagu,
tó málɛ mɔ́, aaì̃ɔ ma kɛ pɔ́ɔpɔɔ.
19 Ma kpàasiaɔ ye ma gì̃yā̃io,
ma gbɛ̃́ yenzideɔ bɔ̀ ma kpɛ.
20 Ma gɔ̃ wá ń báao ũ,
à gɔ̃̀ lɛɛ mà gaɛ.

21 A̋ ma wɛ̃nagwa ma gbɛ̃naɔ,

à ma wɛ̃nagwa, asa Lua ɔtɔ̃̀aɛ.
22 Bɔ́yãi i pɛ́lɛmazi lán Luawai?
Ili kpasa ń ma kɛ̃́kɛ̃akɔ̃ɛoa?
23 Má ye wà ma yɑ́ɔ kɛ̃́,
má ye wà dalau.
24 Wà kɛ̃ gbɛwa ń lákɛ̃bɔo,
wi bɛɔma kpálɛu àɔ ku gɔɔpii.
25 Mapi, má dɔ̃ kɛ́ ma mı̃̀sina ku,
a fɛlɛ zɛ tɔɔlɛ gbɛzã.
26 Ma bɔa sɔuɛ bee gbɛa,
má wɛsi Lualɛ mɛsai.
27 Má wɛsiaàlɛ mazı̃̀a,
mazı̃̀a wɛ́ɛ, i kɛ gbɛ̃pãle no.
Málɛ a nidɛ ma nɔ̀sɛ guu.
28 A mɛ̀ kpelewa á kɛ à kãaamazi,
kɛ́ à e yɑ̃́pi sɑ̃́asã ma ma lɛ́u.
29 A vı̃̀akɛ fɛ̃ndaɛ.
Lua a pɔkũ̃mabɔbɔ̀ vãikɛnaɔwaɛ,
í dɔ̃ kɛ́ yɑ̃́kpalɛ lɛ́ á dɑ̃́.

20

Vãikɛna ı̃̀ yã'ɔ̃ma e

1 Ɔ Naama gbɛ̃́ Zofaa yɑ̃́zɑ̃sı̃̀wà à mɛ̀:
2 Yɑ̃́ pɔ́ ń ò ɔ̃̀a,
ma mɛ wɑ̃̀ mà wema.
3 N ma lele n ma kpɛbɔ̀,
má wema ma wɛzɛ̃ guu.
4 N dɔ̃ lá a dɛ za zio lé?
Za gɔɔ pɔ́ Lua gbɛ̃nazı̃̀na kɛ̀ dṹniau,
5 vãikɛna kúkuakɛa lí gɛ̃gɛ̃o,
luayɑ̃dansai pɔnakɛaá gɔɔpla yɑ̃́ɛ.
6 Baa tó aà ı̃̀andãa zɔ̃̀ luawa,
mɛ́ aà mi kɑ̃̀ luabɛpuanawa,
7 a gɛ̃zɛa lá azı̃̀a bı̃̀́ikpɛwaɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ aa aà è yãaɔ mɛ:
A ku má ni?
8 A sãalɛ lán nanawa, wa aà e lɔo,
a gɛ̃lɛ lán wɛ́pungu'eawaɛ.
9 Gbɛ̃́ pɔ́ wɛsı̃̀aàlɛ yãaɔ aà e lɔo,
aà bɛdeɔ aà wɛ́pa lɔo.
10 Aà nɛ́ɔ awakpa taasideɔnɛ,
aai aà àizɛɛ sɔaanɛ́.
11 Aà ɛ̀waasogɔɔ gbãa pɔ́ a vı̃̀ yãa
a gɛ̃aànɔ tɛ̃́ɛnau.

12 Baa kɛ́ yãvãi ı̃̀ɔ na aà lɛ́ɛ,
mɛ́ ı̃̀ɔ ulɛa aà lɛ́na zíɛ,
13 baa kɛ́ à gı̃̀ ɔkpaii,
mɛ́ ı̃̀ɔ dɔ aà lɛ́u,

14 blɛ pɔ́ a blè a li aà nɔ̀sɛu,
i gɔ̃ aà mɛu mlɛ̃̀ sɛwɛ ũ.
15 A blɛ níside pɔ́ a gbɛ̃̀ pisi,
Lua mɛ́ a to à bɔlɛ aà gbɛɛu.
16 Pɔ́ pɔ́ àlɛ mi a gɔ̃ɛ̀ mlɛ̃̀ sɛwɛ ũ,
i aà dɛ lán sɔ̀gbala swaawa.
17 Zɔ́ ń vĩ̀fãaio aɔ diaàzi lán íwa
lá aà wɛ́ dɔiwao.
18 A pɔ́ pɔ́ á sĩ̀máɔ sɔaanɛ́ɛ,
a e pɔnakɛ ń a laata'aioo.
19 Asa à gbãamɔ̀ taasideɔnɛ à ń tó giiɛ,
à ń kpɛ́ɔ sĩ̀má, ɔ̃mɛ dɔ̀ sɔ̃o.
20 Aà yea pɔ́i lí to à ĩ́ampakĩ̀i èo,
pɔ́ pɔ́ aà pɔ dɔwàpiɔ lí aà bɔo.
21 Ã́ pɔ́pii è, pɔe kpɛ́ lɔo,
ń beeo aà nama a la ń lao leo.
22 Aà pɔdekɛ guu a gɔ̃ yooyeaɛ,
ń aà ɔniɛkɛo taasi a ɔgbagoɛ̀ɛ.
23 Gɔɔ pɔ́ à kã̀ a làa,
Lua a pɔkũmabɔbɔwà pãsĩ̀pãsĩ̀,
a wɛ́tɛ̃amɔɛ̀, i dɔ̃ a mɛwa.
24 Baa kɛ́ à bàalɛ̀ mɔsi gɔ̃kɛbɔɛ,
mɔgotɛ̃ ka mɛ́ a aà pá.
25 A kapi wo a kpɛsɛa,
i kà lɛ́ tɛkɛapi wo a pɔawa,
ga vĩ̀a i aà kṹ.
26 Gusia yã́ i aà àizɛɛ le,
tɛ́ pɔ́ gbɛ̃e mɛ́ kào i kũwà,
tɛ́pi i pɔ́ pɔ́ gɔ̃̀ aà kpɛ́uɔ sãsã.
27 Luabɛdeɔ aa aà tàaeɔ bɔ gupuau,
zĩ́lɛdeɔ bɔ aà kpɛ.
28 Aà bɛpɔɔ gusikɛ píi,
aa gɛ̃lɛ luapɔkũmagɔɔ.
29 Fĩ̀a pɔ́ Lua a boɛ̀n we,
baa pɔ́ gbɛ̃vãi ĩ̀ e Lua kĩ́in we.

21

Vãikɛna ĩ̀ namable

1 Ɔ Yobu mɛ̀:
2 Ã́ swã́kpa à ma yãma,
ɔ̃mɛ a ma nɔ̀sɛ nínimɛɛ.
3 Ã́ mɛnakɛmɛɛ mà yã'o,
ma yã'oa gbɛa í ma àlafiikɛ.
4 I kɛ gbɛ̃nazĩ̀na málɛ zɔakaio.
Ma pɔyaa zɛvĩ̀o lé?
5 Ã́ ma gwa, yã́pi i diwá,
í ɔku á lɛ́wa.
6 Tó ma làasookɛ̀ ma yã́wa,
gili ĩ̀ gɛ̃magu, mi lualua.

7 Akɛa vãikɛnaɔ ȉɔ ku,
aaȉ zi kű, an gbãa ȉɔ kắfii?
8 An nɛ́ɔ ȉ zȉ́napɛlɛ ń wáa,
aaȉ wɛsi ń buiɔ gbãakũalɛ.
9 An bɛdeɔ ȉɔ ku aafia,
vȉa lí ń kũo, Lua lí gotɔ̃máo.
10 An gáaeɔ ȉ ku zudaɔwa, aali fuao,
an zudapiɔ lí nɔbɔlɛo, aaȉ nɛ'i.
11 Aaȉ ń nɛ́ɔ gbaɛ kɔ̏ɔ'oi lán sã kpàsawa,
an nɛ́fɛ̃nɛnaɔ ȉ vȉvȉ lán blenɛɔwa.
12 Aaȉ lɛsi ń gȁao ń mɔɔnao,
aaȉ kɔ̏ɔ'o ń kulɛpɛao.
13 Aaȉ zikũ ń namao,
aaȉ ta bɛdau niɛniɛ.
14 Kási aaȉ o Luaɛ: Gowála,
wá ye wàɔ bɛ n zɛ́uo.
15 Démɛ Gbãapiide ũ wà zɔbleɛ̀i?
Tó wa kulɛkɛ̀ɛ̀, bɔ́ ài wá ei?
16 Kási an nama lɛ́ bɔ ń kȉ́io.
A yắi mi gbɛ̃vãiɔ lɛdama bee sio.
17 Vãikɛnaɔ filia ȉ gamá mɔ̀ɔmɔɔe?
Lua pɔkũma lí tó músi ń lé dasio.
18 Ȉana ȉ ń sɛ́lɛ lán ése ű awae?
Zàa'ȉana ȉ ń waa lán sɛ̃wae?
19 Lua ȉ vãi pɔ́ gbɛ̃́ kɛ̀ wi aà nɛ́ɔ musuɛ.
Lua fȉabo adeɛ gɔ̏ɔ, aà dɔ̃!
20 Aà wɛsi azȉa ɔ̏ɔkpaalɛ!
Gbãapiide pɔkũma imibɔ dɔɛ̀ aà mi!
21 Yắ pɔ́ a aà bɛdeɔ le aà gaa gbɛa,
ȉli a kȁakɛo.
22 Lá Lua ȉ yắgɔ̃gɔ̃ musudeɔnɛ,
wa fɔ̃ yãdaɛ̀e?

23 Gbɛ̃eɔ ȉ ga ń àizɛɛ zɔ̃ɔo,
aa namablè bɛ́lɛbɛlɛ.
24 Vȉ ȉɔ di, an taɔ pai yɛlɛlɛ,
an wá ȉɔ gbãa, aaȉɔ mɛkpaa maamaa.
25 Gbɛ̃eɔ ȉ ga ń nɔ̀sɛyaao,
zaa aa ku, aai pɔmaa e wa blèo.
26 Aaȉ wúlɛ gudoũ tɛ̃́ɛnauɛ,
aaȉ kɔ̀ɔka ḿpla ḿpii.

27 Á èa? Má á làasooɔ dɔ̃
ń kɔ̃ni pɔ́ álɛ kɛmɛɛo.
28 Asa i mɛ: Gbɛ̃zɔ̃ɔ bɛ kú má saɛ?
Vãikɛnaɔ ua gɔ̏ bɛzia ũ.
29 Ili yãlala wɛ̃́lɛgɛnaɔwao lé?
Á yắ pɔ́ aaȉ o fãn vȉo lé?
30 Gbɛ̃vãi ȉ bɔ músikɛgɔɔ,
pɔe lí aà le taasikɛgɔɔo.

31 Démɛ ì zɔadɔwài?
Démɛ ì ɦaboɛ̀ aà yãkɛawai?
32 Wì aà sɛ wà gɛò gɛvìkɦi,
wì itɛ̃kɛ aà mia dɔngubɔwa.
33 Swa saɛ bùsukɔ̃ɔtɛ̃ɔ ì kɛɛ̀ na,
gbɛ̃́pii tɛaàzi we, mɛ́ wì dɔaaɛ̀ dasi.

34 Á fɔ̃ ma nɔ̀sɛ níni ń á yãpãoe?
Yã́ pɔ́ álɛ weaá zìbɔnkpɛ yã́ɛ.

22

Yobu tàae vì

1 Ɔ Temani gbɛ̃́ Ɛlifaza mɛ̀:
2 Gbɛ̃nazìna a fɔ̃ àɔ ài vì Luaɛe?
Baa ɔ̃nɔde kã́ɦa vìɛ̀e?
3 Baa tó n yã́ na,
ńyɔ̃ fɔ̃ ǹ Gbãapiide pɔ kɛ nae?
Baa tó ń kú tàaesai,
bɔ́ ài a vì Luaɛi?
4 Nlɛ e àlɛ zɔadɔma àlɛ bɔbɔnnɔ
kɛ́ ń dɛ aà yãmana ũ yã́i nɛe?
5 N vãikɛa zɔ̃ɔo lé?
N duuna lɛ́ vìo.
6 N tɔ̀ɔmasì n gbɛ̃́ɔwa pã,
n gbɛ̃́ɔ pɔkasaɔ wòlomá, aa gɔ̃̀ puizi.
7 Ni í kpá yɛ̃̀ɛɛsaideɔwa aa mìo,
n nɔandɛnaɔ tɛ̃̀ blɛ.
8 Mmɛ ń gbãade ũ, ń tɔɔlɛ vì,
ń dɛ n bùsu bɛɛɛde ũ.
9 Ɔ n gyaa gbɛ̃andoɔ yà ɔgii,
n tonɛ pɔ́ gwana vìoɔ gbãa mìdɛ.
10 Bee yã́i músi dasi n le,
ásoo kɛ̀ma kã́ndo.
11 A yã́i gu sìma, ńlɛ gu'eo,
í kṹaama à dànla.

12 Lua ku musu a bɛo lé?
Saanaɔ pɛ́kɦi gwa, lá à zà̃!
13 Ɔ ńlɛ o: Bɔ́ Lua dɔ̃i?
Kua luabɛpuana kpɛle a fɔ̃ yágɔ̃gɔ̃wɛ̃ɛe?
14 Lousisia kpaaɛ̀, àlɛ wá eo,
ìɔ bɛ musumusu weɛ.
15 Zɛ́ pɔ́ gbɛ̃vãiɔ bɛu à gɛ̃̀gɛ̃
ɔ̃ ń ye ǹ sɛ sɔ̃a?
16 Wà gɛ̃̀ńnɔ zɛ́a kpóo,
í dàńla à tà ń ń zĩ́mpɛlɛo.
17 Aa ò Luaɛ: Gowála!
Bɔ́ Gbãapiide a kɛwɛ̃ɛi?
18 Kási ɔ̃mɛ ń ká pɔmaawa ń ua.
Mi gbɛ̃vãiɔ lɛdama bee sio.
19 Tó gbɛ̃maaɔ yã́ pɔ́ ń lé è, an pɔ ì kɛ na,

tàaesaideɔ ì ń láanikɛ aaì mɛ:
20 Wá ibɛɛɔ mìdɛ bɛ!
Tɛ́ kǜ pɔ́ pɔ́ dińziɔwa.

21 Misiilɛ Luaɛ, níɔ naaànɔ,
ní gbasa nama e.
22 Yã́ pɔ́ àlɛ onɛ ma,
ní da n sɔ̃u.
23 Tó n ɛa n su Gbãapiidewa,
mɛ́ ń tò vãi kɛ̃̀ n uawa zã̀,
a ń zɛdɔ.
24 Tó n n mɔ̀ bɛɛɛdeɔ kɔ̀lɛ bùsuu,
mɛ́ n n vua maaɔ vũ̀aa swa'ɛ gbɛɔ guu,
25 Gbãapiide a gɔ̃ n mɔ̀ bɛɛɛde ũ,
aɔ dɛnɛ n pɔeã ã́nusu ũ.
26 N pɔ i gbasa kɛ na Gbãapiidewa,
n wɛ́ iɔ pɛ Luawa.
27 Ní wabikɛwà, i sinnɔ,
ní lɛ́gbã pɔ́ ń dɔ̀wà ɓ̀abo.
28 Yã́ pɔ́ n zɛò i zɛkɛɛ,
n zɛ́ i pu.
29 Lua ì ɓ̃́andãnaɔ fu,
ì gbɛ̃́ pɔ́ an mi gɔ̃̀ pɛ́lɛaɔ suaba.
30 Baa tàaede, Lua a aà misi.
A n misi n ɔbɔlɛa vãi guu yã́i.

23

Yobu yea kɔ̃'ea ń Luaoi

1 Ɔ Yobu mɛ̀:
2 Baa e tia málɛ yã́kũtɛ̃ka wɛ̃nannɔ,
Lua ɔtɔ̃̀a gbã́ugbãu, málɛ aaukɛ.
3 Tó má dɔ̃ gu pɔ́ má aà eu,
dɔ̃ ma gɛ aà kɓ̃́i.
4 Má a yã́ɔ dɔdɔɛ̀,
má lɛkpaakɛaànɔ,
5 mí ma lá a wea,
míɔ yã́ pɔ́ a omɛɛ tàasi kũa.
6 A sòlekɛmanɔ a gbãa pua lɛ́u nɛe?
Aawo! A íbɛlɛsɛmanɔo.
7 Wekɓ̃̀i gbɛ̃maa a e yã'ouɛ̀,
ma yã́kpalɛkɛnapi i ma kɛ̃ e gɔɔpii.

8 Tó ma gɛ gukpɛ oi, a ku weo,
tó bɛ'aɛɛ sɔ̃, mili aà e weo.
9 Tó àlɛ zĩ̀kɛ gugbãntoo oi, mili wɛsiaàlɛo,
tó à lĩ̀lɛ gɛɔmidɔkɓ̃̀i oi, mili aà wɛ́pao.
10 Ama a zɛ́ pɔ́ má sɛ̀ dɔ̃,
tó à ma yɔ̃, má bɔ lán vuawaɛ.
11 Ma aà kɛ̀sɛ kũ̀,
ma aà zɛ́ sɛ̀, mi lilɛo.

12 Mi bɔ aà yãdilɛaɔ kpɛo,
yã́ pɔ́ bɔ̀ aà lɛ́u kɛ̀mɛɛ na dɛ ma pɔbleaa.

13 A ku ado, démɛ a fɔ̃ zɛ gìɛ̀i?
Yã́ pɔ́ kàaàgu ɔ̃ ì kɛ.
14 A zĩ̀kɛ yã́ pɔ́ a dĩ̀lɛmɛɛwa,
mɛ́ a yã́ɔ kũa a nɔ̀sɛu dasi lɔ.
15 Bee yã́i gili ì gɛ̃magu aà aɛ,
tó ma làasookɛ̀wà, iwãa ì ka ma pɔaɛ.
16 Lua ma kãdɛ̀,
Gbãapiide vĩ̀adàdamazi.
17 Gusia kù ma wɛ́a,
ãma i to ma nilɛo.

24

Lua ì vãikɛnaɔ to we

1 Bɔ́yãi Gbãapiide ĩ̀adamagɔɔ dilɛao ni?
Gɔɔpi lí ká aà dɔ̃naɔnɛo bɛ!
2 Gbɛ̃́ɔ ì kɔɔɔ sɛ wà sɔ̃ò,
aaĩ̀ pɔtuoɔ kpã́i'o aaɔ dã́.
3 Aaĩ̀ tonɛ pɔ́ gwana vĩ̀o zàa'ĩ̀na síwà,
aaĩ̀ gyaa gbɛ̃ando zu tɔ̀ɔmasi.
4 Aaĩ̀ yɛ̃̀ɛɛsaideɔ yá zɛ́u,
ɔ̃ bùsu taasideɔ ì ńzĩ̀a kpagui.
5 Taasidepiɔ ì bɛbɛbɛbɛ sɛ̃u
lán sɛ̃̀a zàa'ĩ̀naɔwa,
aaĩ̀ɔ blɛ wɛɛlɛwɛɛlɛ ń laaio,
aaĩ̀ɔ blɛ kpálɛkɛ sɛ̃u ń nɛ́ɔnɛ.
6 Aaĩ̀ tàaa kɛ̃ bugbɛ ziu,
aaĩ̀ vɛ̃ɛ kɔ̃nwɛ gbɛ̃vãiɔ vɛ̃ɛbuu.
7 Aaĩ̀ i bṹu kɛ́ aa pɔkasa vĩ̀o yã́i,
aa zwãa vĩ̀ wà kúńla tó ĩ́ana bɔ̀lɛo.
8 Lou ì ń gbɛ̃ gbɛ̀sĩ̀sĩ́ musu,
aa ulɛkĩ̀i vĩ̀o, ɔ̃ aaĩ̀ na gbɛwa.
9 Wĩ̀ nɛ́ desai sí a dawa,
wĩ̀ taaside nɛ́ sí tɔ̀ɔma ũ.
10 Aa pɔkasaɔ vĩ̀o, ɔ̃ aaĩ̀ɔ bɛ bṹu,
ń ń pɔ́ bàaa sɛ́sɛanɛ́kɛo, nɔa ì ń dɛɛ.
11 Aaĩ̀ɔ nísi zɔ̃nɛ́ ń kaau,
aaĩ̀ɔ ɔ̃zɔ̃nɛ́ vɛ̃ɛwa,
kási imi ĩ̀ɔ ń dɛɛ.
12 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gaɔ lɛ́ aaukɛ wɛ̃́lɛu,
gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̀'ĩ̀aɔ lɛ́ wiilɛ,
kási Lua lí gbɛ̃e tàae eo.

13 Gbɛ̃eɔ ku aa ye gupua yã́io,
aa a gbadɔ̃o, aai a zɛ́ sɛo.
14 Gbɛ̃dɛna ì fɛlɛ gufɛ̃nɛ,
ì wɛ̃nadeɔ ń taasideɔ dɛdɛ,
ĩ̀ɔ gusia yeyewa lán kpã́iwa.

15 Gbãsi̍kɛna i̍ɔ gubeebee dãɛ,
i̍liɔ e gbɛ̃e a a eo,
ɔ̃ i̍ pɔ́ku a oaa.
16 Gbɛ̃́ɔ i̍ kpɛ́ gboo gusiai,
aai̍ ńzi̍a sɔlɔ kpɛ́u fãanɛ,
aa gupua dɔ̃o.
17 Gusia níinii mɛ́ ń fãanɛ ũ,
aa kɔ̃ dɔ̃̀ ń gwãasi̍n pɔ́ɔ.

18 Aa gbiao lán í fùlawa,
wà lɛkɛ̀ ń tɔɔlɛɛ,
ɔ̃ aali ń vɛ̃ɛbu kɔɔ sɛ lɔo.
19 Lá tɔɔlɛ gii i̍ imi guantɛ̃na,
màa bɛda i̍ duunkɛnaɔ mɔ́mɔ.
20 An yã́ i̍ sã́ ń da'iaɔgu,
aa gɔ̃̀ kɔ̀ɔɔ blɛ ũ.
Faasaidepiɔ yã́ lí dɔ gbɛ̃egu lɔo,
aa gɔ̃̀ kálɛa lán yàamiɔnaɔwa.
21 Gbɛ̃́piɔ i̍ fi̍iɔ pɔ́ɔ símá,
aali yãmaakɛ gyaa gbɛ̃andoɔnɛo.
22 Lua i̍ gbɛ̃vãipiɔ gálɛ táńnɔ ń a gbãao,
baa tó aa zɛ̀dɔ, an kua náai vi̍o.
23 I to aaɔ dɔdɔa aaɔ ńzi̍a náai vi̍,
ɔ̃ i̍ɔ wɛ́tɛ an yãkɛaɔzi.
24 Aai̍ tɔbɔ gɔɔpla, ɔ̃ aai̍ sãalɛ,
aai̍ wulɛ ga lán gbɛ̃́piiwa,
aai̍ mipɛlɛ lán ése sáowa.
25 Tó màan sɔ̃o, démɛ a ma ɛɛboi?
Démɛ a yã́ pɔ́ má ò dilɛ pãi?

25

Luaɗ Gbãapiideɛ

1 Ɔ Sua gbɛ̃́ Bilidada mɛ̀:
2 Lua i̍ a bɛ gwa musu we yãkelesai,
ki̍akɛ dɛ aà yã́ ũ, à kà wà vi̍akɛɛ̀.
3 Aa zi̍gɔ̃ɔ lɛ́ vi̍e?
Ali gupu gbɛ̃́piiɛo lé?
4 Kpelewa gbɛ̃́ a fɔ̃ bɔ maa Luaɛi?
Kpelewa gbɛ̃́ pɔ́ nɔɛ kùlɛ i̍ a fɔ̃ àɔ ku gbãsi̍saii?
5 Lá mɔvua lí tɛkɛ iwesasaio,
mɛ́ saanaɔ pípiaɛ̀o,
6 wa gbɛ̃nazi̍na pɔ́ dɛ kɔ̀ɔbii
ge kɔ̀ɔtɛ̃ ũ yã'o lɔe?

26

Yobu dɔ̃ Luaɗ Gbãapiideɛ

1 Ɔ Yobu mɛ̀:
2 N dɔ yɛ̃̀ɛɛsaidelɛn wee?
N ɔdà gbãasaidewan wea?

3 N lɛdà ɔ̃nɔsaidewan wee?
N bɔ ń wɛzɛ̃ zɔ̃ɔon wee?
4 N yá̃pi ò ń dé gbã̃ao ni?
Démɛ dɔ̀aanɛ n yá̃ bee òi?

5 Gyaadeɔ lɛ́ pelembo
ísia ń pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ zíɛ.
6 Bɛda yã̃e ulɛa Luaɛo,
pɔe daaɛ̀ gɛɔbɛlao.
7 I gugbã̃ntoo musu kpálɛ bàlumaa,
a tò dú̃nia gola síiɔ̃ looa pɔewao.
8 I í ye a bɛ puanau.
N ípi gbiakɛo luabɛpuanapi lí pũnao.
9 I pɔ́ku mɔvuala,
ì̃ luabɛsiana na azì̃ai.
10 Á iadà ísiaɛ gu'ea lɛ́ zɛlɛu,
a dɛ kɔɔ ũ gupua ń gusiao zã̃nguo.
11 Tó Lua pù̃na, gu ì̃ dee,
tó à kà̃a, ì̃ bɔ ń saɛ.
12 Á ísia yà ń a gbã̃ao,
à kwã̃sa wì̃wi ń a dɔ̃ao.
13 A tò gu wèe ń a lɛ́'ì̃anao,
à mlɛ̀̃ kɔ̀̃nikɔ̃ni bàwã̃ade zɔ̀̃ɛ ń ɔo.*
14 Aà yã̃kɛaeɔn we,
a yɔɔna wálɛ ma we.
Wá fɔ̃ wà aà gɔ̃sakɛyã̃ɔ gbadɔ̃ píio.

27

Yobu yã̃nakpaa azì̃awa

1 Yobu ɛ̀a pɛ̀ a yá̃lɛ lɔ à mɛ̀:
2 Lua ku! Á gì̃ yã̃nakpáia,
Gbã̃apiidepi tò ma pɔ yà.
3 Gɔɔ pɔ́ Lua í̃an wɛ̃nide ku ma mɛu,
e ma wɛ̃ni lɛ́u,
4 yã̃faasai a bɔ ma lɛ́uo,
máɔ mɔafili vì̃o.
5 Kai! Má o á yá̃ mɛ́ kú bauo.
E mà gɛ gaò má zɛ ń ma yã̃nakɛoɛ.
6 Ma maakɛ ɔ̃ ma zɛò, má bɔ a kpɛo,
ma làasoo a ma dayã̃uo e ma wɛ̃ni lɛ́u.

7 Lua to gbɛ́̃ pɔ́ íbɛlɛsɛ̀manɔ gɔ̃ lán gbɛ̃vã̃iwa,
aà to gbɛ́̃ pɔ́ fɛ̀lɛmanɔ gɔ̃ lán faasaidewa.
8 Tó Lua tò a yã̃mansai á̃nuatò,
bɔ́ aà wɛ́ aɔ dɔii?
9 Lua a swá̃sɛ aà wiilɛai
gɔɔ pɔ́ wɛ́tɛ̃a aà lèe?
10 Aà pɔ a kɛ na Gbã̃apiidewae?
Aɔ Lua sisi mɔ̀ɔmɔɔe?

---
* **26:13** Isa 27.1

11 Má Lua gbãa yấ bɔɔlɛkɛɛ́,
má Gbãapiide yãkɛae ulɛɛ́o.
12 Ápii á è lá a dɛ.
Bɔ́yãi álɛ yãpã bɔlɛi?

13 Baa pɔ́ Lua dìlɛ gbɛ̃́ pãsìɛn kɛ,
zia pɔ́ Gbãapiide dìlɛ gbɛ̃vãiɛ.
14 Baa tó aà nɛ́ɔ dasi,
wa ń dɛdɛ ń fɛ̃ndaoɛ,
blɛ ali mɔ́ aà buiɔwao.
15 Gagyã a aà nɛ́ pɔ́ gɔ̃̀ aà kpɛɔ sɛ́lɛ,
aà gyaaɔ nɛ́piɔ ga ɔ́ɔlɔ.
16 Baa tó à ấnusu kầaaazi lán bùsuwa,
mɛ́ à pɔkasa nɔ̀nɔaaazi lán bɛ̀lɛ zɛwa,
17 gbɛ̃maaɔ mɛ́ aa aà pɔ́piɔ da,
yãesaideɔ mɛ́ aa aà ấnusupiɔ kpaalɛkɔ̃ɛ.
18 Kpɛ́ pɔ́ a dɔ̀ dɛ lán dầnsakpɛwaɛ,
lán gudɔ̃ana kolakpɛwa.
19 A wúlɛ ɔde ũ, ãma a fɛlɛ lɔo,
tó aà wɛ́ wɛ̃̀, a e á kú ấnuau lɔo.
20 Pɔ́ pɔ́ ì to vìa ń kṹɔ daaàla lán íwa,
zàa gwãasìna a aà sɛ́.
21 Gukpɛ ìana a aà sɛ gɛ̃ò zɛ́a,
i aà go a tía.
22 Lua a kakpálɛwà aà wɛ̃nagwasai,
gbɛ̃vãipi i tílɛ àɔ bɔ Lua ɔzì.
23 Wì ɔtaakãaawà,
wìɔ fionadadawà e aà go a tía.

28

Ɔnɔ sáaukpaa

1 Ánusuyɔ̃kìi kú,
vuabaasakìi kú lɔ.
2 Wì mɔsi bɔ tɔɔlɛu,
wì mɔgotɛ̃ bɔ gbɛu.
3 Gbɛ̃nazìna ì gusia yá,
ì tɔɔlɛ yɔɛ e a lɛ́ lɛ́u,
ì gbɛ pɔ́ kú gusia níiniiu wɛɛlɛ.
4 Wì ɛyɔ̃ tɔɔlɛ nɔnau wà zɛbɔ we,
gu pɔ́ gbɛ̃e lí bɛbɛ à kauo.
Ba wì loowà wà gɛ̃ò ɛpiu.
5 Blɛ ì bɔlɛ tɔɔlɛwaɛ,
ɔ̃ gbɛ̃nazìna ì tɔɔlɛ títiu lilɛ
lá tɛ́ ì pɔ́ lilɛwa.
6 Safii ku a gbɛɔ guu,
vua ku a bùsuti guu.
7 Bã nɔ̀ɔsonaɔ a zɛ́ dɔ̃o,
bleaa lí wɛsi zɛ́pilɛo.
8 Sɛ̃̀a nɔ̀bɔ tɔdeɔ lí zɛ́pi sɛo,
nɔ̀ɔmusuɔ lí bɛbɛuo.

9 Gbɛ̃nazi̋na ȉ gbɛkão wíwi we,
ȉ gbɛ̀sȉsȉɔ zi̋lɛ sɔ.
10 I zɛ́ da gbɛu we,
ȉ wɛsi gupi pɔ́ bɛɛɛdeɔlɛ píi.
11 I zɛzɔ̃ swa'iɛ,
ȉ bɔ ń pɔ́ pɔ́ ulɛaɔ gupuau.

12 Ɔnɔ sɔ̃, wȉ e má ni?
Dɔ̃a kúkȉin mái?
13 Gbɛ̃nazi̋na a bɛɛɛ dɔ̃o,
wȉli e dű́nia guuo.
14 Isi ȉ mɛ á vȉo,
ísia ȉ mɛ a ku a ki̋io.
15 Wa fɔ̃ lú ń vua maaoo,
wa fɔ̃ a lɛũkpakɛ ń ǘnusuoo.
16 A bɛɛɛ dɛ Ofii bùsu vuaa
ge safii gbɛ bɛɛɛde ge onisi.
17 Wa fɔ̃ lɛɛũ ń vuao ge bȉsãgbɛo,
wa fɔ̃ a fiabo ń vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ pɔ́oo.
18 Wa ɔpua ge gbɛdii yã'o lɔe?
Ɔnɔkũa bɛɛɛ dɛ ɔ̀soweɛlɛaa.
19 Wa fɔ̃ lɛɛũ ń Etiopi bùsu topazaoo,
wa fɔ̃ lú ń vua maaoo.

20 Ɔnɔ ȉ bɔ má ni?
Wɛzɛ̃ kúkȉin mái?
21 A ulɛa pɔ́piiɛ,
baa bã pɔ́ ȉ vua musu lí a wɛ́pao.
22 Kaalɛ ń gao ȉ mɛ,
wá swǘ a feena mɔ̀ɛ.
23 Lua mɛ́ a zɛ́ dɔ̃,
aàpi mɛ́ a kúkȉi dɔ̃.
24 Asa ȉ gugwa e dű́nia lɛ́waɛ,
ȉ pɔ́ pɔ́ kú zi̋lɛ e píi.
25 Kɛ́ Lua gbãa dȉlɛ i̋anaɛ,
mɛ́ à ísia í lɛ́ dàɛ̀,
26 kɛ́ à lou ikoyã dȉlɛ,
mɛ́ à zɛbɔ̀ loupilɛaɛ,
27 zȉbeezȉ à ɔ̃nɔ laai gwà à a maabò,
a dȉlɛ, ɔ̃ à a sáaukpà.
28 Ɔ a ò gbɛ̃nazi̋naɔnɛ:
Vȉakɛa Diiɛ mɛ́ ȉ mɔ́ ń ɔ̃nɔo,
mikɛ̃a yãvãiwa mɛ́ ȉ ń wɛ́ kɛ̋.*

29

Yobuá bɛɛɛdɛɛ yãa

1 Yobu ɛ̀a pɛ̀ a yǘlɛ à mɛ̀:
2 Tó má e mɔ̀ɔ ku ma kua yãa
gɔɔ pɔ́ Lua lɛ́ ma dɔ̋awa lé!
3 Gɔɔ bee aà filia ȉɔ dia ma mi'aɛwaɛ,

* **28:28** Soũ 111.10, Yaa 1.7, 9.10

ɔ̃ miɔ bɛ aa gupuau gwá̃.
4 Gɔɔ bee má kú ma gɔɔ soplawa,
Lua gbɛ̃naɔn wá ũ ma ua.
5 Gɔɔ bee Gbãapiide kumanɔɛ,
ma nɛ́ɔ liaamazi.
6 Gɔɔ bee vĩ̀ dimaziɛ,
mɛ́ ma gu gbɛde ku bɔ̀, nísi dĩ̀ɛ.

7 Tó ma gɛ wɛ̃́lɛ bĩ́ibɔlɛu,
ge ma zɔ̃lɛkĩ̀i kũ̀ gãaɛ,
8 tó málɛ mɔ́, ɛ̀waasoɔ ĩ̀ gubɔmɛɛɛ,
maezɔ̃ɔɔ ĩ̀ fɛlɛ aaɔ zɛaɛ.
9 Gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ĩ̀ kɛ kyɔ̃́,
aaĩ̀ ɔku ń lɛ́wa.
10 Dɔaanaɔ yã'o ĩ̀ busa,
an lɛ́ ĩ̀ gɔ̃ kpaaũa.

11 Gbɛ̃́ pɔ́ swãsɛ̀ ma yá̃i ĩ̀ ma tɔnasi,
gbɛ̃́ pɔ́ wɛsĩ̀malɛ ĩ̀ ma sáaukpa.
12 Asa ma taaside pɔ́ wiilɛ̀ mĩ̀si
ń tonɛo ń gbɛ̃́ pɔ́ ɔdamade vĩ̀oo.
13 Gbɛ̃́ pɔ́ kú ga lɛ́zĩ̀ samaa'òmɛɛ,
má tò gyaa gbɛ̃ando guladɔ̀a.
14 Ma yãkɛa a zɛ́wa dà pɔkasa ũ,
maakɛa dɛmɛɛ ulada ũ fùa ũ.
15 Vĩ̀aɔ wɛ́n ma ũ,
ɛɛɔ gbán ma ũ,
16 taaside maen ma ũ.
Kɛ́ wàlɛ yá̃gɔ̃gɔ̃ ń nibɔo, ma lɛdau.
17 Ma faasaideɔ kãnkãnaɔ ɛ̀'ɛ,
ma gbɛ̃́ pɔ́ kpá aà lɛ́zĩ̀ gà má bɔ̀.

18 Ɔ̃ ma mɛ̀ ma gɔɔ aɔ dasi lán ũfãawaɛ,
mí ga niɛ guu ma bɛ.
19 Ma zĩ́na a í le,
fĩi iɔ kpa ma gɔ̃naɔwa gwá̃.
20 Ma gawi aɔ diadiɛ,
ma sá iɔ naa ma ɔzĩ̀ dafudafu.

21 Wĩ̀ zɛ wà swãdɔ ma yá̃i,
wĩ̀ kɛ kílikili wà ma lɛdama ma.
22 Ma yã'oa gbɛa gbɛ̃e lí yã'o lɔo,
ma yá̃ mɛ́ ĩ̀ tɔ̃́má.
23 An wɛ́ ĩ̀ɔ dɔmazi lá an wɛ́ ĩ̀ɔ dɔ louziwa,
aaĩ̀ɔ lua ma yá̃i lá wĩ̀ɔ lua káabuan louziwa.
24 Tó ma yamɔsɛkpàmá, ĩ̀ bɔ ń saɛ,
ma oa weeama ĩ̀ kɛnɛ́ na,
gbɛ̃e lí fɔ̃ tò ma oosĩ̀sio.
25 Ma zɛmikũ̀nɛ́,
má kú ń guu dɔaana ũ.

Má dɛ pɔsiadeɔ nɔ̀sɛninina ũ
lá kía ì̃ɔ kú ń a ì̃waɔwa.

30

Yobuá̃ bɛɛɛsaideɛ sa

1 Tiasa ma gɔ̃ pɔ́ yáalɔa ũ gbɛ́̃ pɔ́ aai kamawaoɔnɛ,
gbɛ́̃ pɔ́ an maeɔ bɛɛɛ i ka aa yãalɛ ń ma gbɛ̃ɔo.
2 Bɔ́ gbɛ́̃piɔ wòmɛɛi?
Aa yɛ̀̃ɛɛ vì̃ lɔo.
3 Aa gɔ̀̃ kóũkoũnnɔ nɔana ń pɔ́kɛ̃sãmao yá̃i,
aaì̃ blɛ wɛɛlɛwɛɛlɛ gugiiu,
aaì̃ i gugbaigbaiu.
4 Aaì̃ libɛɔ wɛɛlɛ sɛ̃u,
lízì̃na mɛ́ ń pɔblea ũ.
5 Wà ń yá ń gbɛ́̃ɔ guuɛ,
wà wiidɔ̀má lá wì̃ kɛ kpá̃iɛwa.
6 Aaì̃ɔ ku swa gbá̃oɔ guu
ń tɔɔlɛ ɛɔ ń gbɛ̀'ɛɔ.
7 An wii ì̃ɔ dɔ lákpɛu,
aaì̃ fì̃fì̃kɔ̃wa sɛ̃ zíɛ.
8 Gbɛ̃pã̃ɔnɛ, tɔsaideɔnɛ,
wà ń yá ń bùsuuɛ.

9 Tiasa ma yá̃ mɛ́ gɔ̀̃nɛ́ lɛ ũ,
ma gɔ̃nɛ́ láanipɔ ũ.
10 Aa ye ma gì̃yã̃io, aaì̃ bɔmɛɛ zà̃,
an lɛ́'ikaaa líɔ kpaagui vì̃o.
11 Za gɔɔ pɔ́ Lua ma sá ì̃lo à ma busa,
aaì̃ɔ ma yã̃'o ma wáaɛ.
12 Gbɛ̃vã̃ipiɔ fɛ̀lɛmanɔ ma ɔplaai,
aaì̃ɔ gbá zɔ̃zɔ̃mɛɛ,
ma kaaũa zɛ́ ɔ̃ aaì̃ɔ wɛɛlɛ.
13 Aaì̃ zɛzɔ̃mɛɛ,
aaì̃ dɛ̃ɛka wà e ma bɔlia,
an gbɛ̃e bàa kú ń dɔamalɛoo.
14 Aa gufɔ̀̃ wàu, aalɛ mɔ́,
aa dɔ̀dɔkɔ̃wa gu pɔ́ aa yàapiu.
15 Sɔ̃ kɛ̀̃magu, ma bɛɛɛ gɛ̀̃zɛa ń ì̃́anao,
ma kuana sà̃alɛ lán luabɛpuanawa.

16 Tiasa ma wɛ̃ni lɛ́ gɛ̃zɛa,
ma si wɛ́tɛ̃au sa.
17 Wã̃wã̃ ì̃ɔ ma wá wí gwã̃asì̃na,
wã̃wã̃pi ì̃ɔ swaa kì̃kì̃a ká̃mabosai.
18 Lua ma pɔkasa kà̃aa a kṹ gbá̃ugbã̃u,
ɔ̃ ma ulatao lɛ́ ma kòlo wí.
19 À̃ ma zu bɛ̀lɛau,
ma gɔ̃ lán bùsuti ge túfuwa.

20 Lua, mi wiilɛnzi, nili weao,

mi fɛlɛ zɛ, wɛ́ ni ma gwaȍ.
21 Ni liaamanɔ pãsi̋pãsi̋,
ni fɛlɛmanɔ ń n gȁsa gbãao.
22 Ni ma sɛ ǹ ma gbaɛ i̋anau,
ni to ma sãalɛ zàa'ianau.
23 Má dɔ̃ kɛ́ ńyɔ̃ ma kpa gaiɛ.
Gbɛ̃́pii bɛɛ!
24 Gbɛ̃́ pɔ́ wi̋wi lí ɔdɔnzio lé?
Gbɛ̃́ pɔ́ si̋ wɛ́tɛ̃au i̋ wiilɛnziɛ.
25 Mi ɔ́ɔlɔ gbɛ̃́ pɔ́ yá́ ń léɔnɛo lé?
Mi pɔsia kɛ wɛ̃nadeɔnɛo lé?
26 Kɛ́ ma wɛ́ dɔ maai, ɔ̃ ma vãi è.
Málɛ gupua dá́, ɔ̃ gusia mɔ̀a.
27 Ma nɔ̀sɛ líɔ daa doũo,
wɛ́tɛ̃a miɔ e'e lá gu lɛ́ dɔ.
28 Miɔ bɛ sínkpaũkpaũ,
i kɛ i̋atɛ̃ yá́i no.
Mi fɛlɛ zɛ bíla guu mà wiilɛ.
29 Ma gɔ̃ kɔ̃gbɛ̃ ũ ń gbɛ̃gbonaɔ,
taataaɔ gbɛ̃nan ma ũ.
30 Ma mɛbaa siakȕ, àlɛ bɔ sɔu,
ma mɛ lɛ́ pí, àlɛ pusu bɔ.
31 Ma mɔɔna gɔ̃̀ pɔsiakɛbɔ ũ,
ma kulɛ'ɔ dàkɔ̃i ń ɔɔlɔnaɔ.

31

Yobu zɛa ń a tàaesaidekɛo

1 Má di̋lɛ ma wɛ́ɛ
asu àɔ biibiia wɛ̃́ndiaɔwao.
2 Lua kua za musu, ài kpele wi̋ ewài?
Asea kpele Gbãapiide i̋ kɛnɛ́i?
3 Faasaide lí wɛ́tɛ̃a eo lé?
Ki̋sia lí vãikɛna leo lé?
4 Lua lɛ́ ma yãkɛaɔ eo lé?
A ma gbásɛa lɛ́ dɔ̃o lé?

5 Miɔ bɛ ń mɔafilio yȁ?
Ma kèsɛ lɛɛũ ń gbɛ̃sãsãao yȁ?
6 Lua, ma yɔ̃ a zɛ́wa ǹ ma gwa,
tó má kú tàaesai.
7 Tó ma pãzɛa,
mɛ́ pɔ́ pɔ́ ma wɛ́ lɛ́ eɔ lɛ́ ma sɔ̃ ble,
ge tó ma ɔ ku yãvãie guu,
8 to gbɛ̃pãleɔ pɔ́ pɔ́ má tɔ̃̀ɔ ble,
aai pɔ́ pɔ́ má bàɔ bilɛbilɛ.

9 Tó ma nɔɛ bi̋ikɛ̀ ma sɔ̃u,
tó ma a gbɛ̃́dee kpɛɛlɛ baa vi̋vi̋ aà nɔ yá́i,
10 to gbɛ̃pãleɔ gbada ma nawa,
to aàɔ ki̋na kɛ gbɛ̃pãleɛ.

11 Asa tó ma yɑ̃́pi kɛ̀, dɔ́ɛ'ɩ̃iɛ,
duuna pɔ́ kà wà a yɑ̃́gɔ̃gɔ̃ɛ.
12 Yɑ̃́piá tɛ́ pɔkaalɛnaɛ,
dɔ̃ à kṹ̀ ma buapɔ́ɔwa, i ma pɔ́ɔ bilɛbilɛ.

13 Tó ma gɔ̃ɛ ge nɔɛ zɩ̃kɛna yɑ̃vɩ̃manɔ,
tó mi gɔ̃́gɔ̃ a zɛ́wao,
14 kpelewa má kɛ, tó Lua fɛ̀lɛmanɔ yɑ̃́pi yɑ̃́ii?
Tó à mɔ̀a, kpelewa má oɛ̀i?
15 Lua pɔ́ ma ikàsa nɛasakpɛu mɛ́ ade ikàsa sɔ̃o lé?
Lua doũpi mɛ́ wá baade kɛ̀ a da nɔ̀sɛuo lò?

16 Tó ma gi pɔ́ pɔ́ taaside lɛ́ a nidɛ kpáiwà,
tó ma gi gyaa gbɛ̃ando wɛgwai,
17 tó ma blɛblè ma a ta sɑ̃̀sɑ̃,
mɛ́ mi kpa tonɛ pɔ́ gwana vɩ̃owao, tɔ̀ɔ!
18 Aawo! Za ma ɛ̀waasogɔɔ tonɛɔ maen ma ũ.
Za gɔɔ pɔ́ ma bɔ ma da nɛasakpɛu
gyaa gbɛ̃andoɔ dɔnlɛden ma ũ.
19 Tó ma gbɛ̃e è, ɩ̃́ana lɛ́ aà dɛ,
ge ma wɛ̃nade è, a zwɑ̃a vɩ̃ à kualao,
20 mɛ́ mi a sɑ̃ɔ kɑ̃́ pɔkasa kuaàla
aà mɛ kɛ̀ lɔ́ɔlɔɔũ à gbàsa samaa'òmɛɛo,
21 tó ma gbɑ̃amɔ̀ nɛtonɛɛ,
kɛ́ má dɔ̃ wa zɛmanɔ yɑ̃́i,
22 Lua to ma gɑ̃u golɛ à lɛ́lɛ,
ma gɑ̃̀sɩ̃ i wo a pɛ́kɩ̃i.
23 Má Lua ɩ̃adama vɩ̃a vɩ̃,
aà zɔ̃ɔkɛ yɑ̃́i má fɔ̃ yɑ̃́ bee taa kɛo.

24 Tó vua ma gbɑ̃a'èwà,
tó ma mɛ̀ vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ má a náai vɩ̃,
25 tó ma àizɛɛ zɔ̃ɔ ma pɔ dɔwà,
ɔda pɔ́ gɛ̃̀ ma ɔzɩ̃pi,
26 tó ɩ̃atɛ̃ tɛkɛa ma wɛpɛ̀wà,
ge mɔvua táa'oa ń a kɛfɛnkɛo,
27 ɔ̃ an yɑ̃́ lɛ́ ma sɔ̃ ble tɛɛtɛɛ,
tó ma lɛpɛ̀ ma ɔwa ma fɔkpàomá,
28 beeá duuna pɔ́ kà wà a yɑ̃́gɔ̃gɔ̃ɛ,
mɔafilikɛa Lua Musudeɛn we.

29 Mi pɔnakɛ ma zangude músi'ea yɑ̃́ musuo,
mi aà yáalɔ kɛ́ yɑ̃́ aà lè yɑ̃́io.
30 Mi we ma duunakɛ̀ ma aà kào.
31 Démɛ pɩ̃̀laa, i nɔ̀ɔ so à kɑ̃̀o ni?
Ma bɛdeɔ mɛ́ ma seeladeɔ ũ.
32 Ma bɛ zɛ́ ɩ̃̀ɔ wɛ̃a nibɔɔnɛ,
mili we gɛ̃zɛa ɩ̃̀ gɑ̃aɛo.
33 Ma lakà ma tàaeɔla lán Adamuwae?

Ma a duuna ùlɛ yà̃?
34 Bíla zɔ̃̀lɛa, ɔ̃ vı̃a ma kũ ma fua yã'oe?
Mi gí bɔi kpéu sakaamagu yã́io.

35 Ẽe! Démɛ a ma yã́ɛ maai?
Ma zɛò. Gbãapiide yã́pi zã́sia sa.
Lua pɔ́ yãvı̃manɔpi aà kɛ̃ láu.
36 Má lápi da ma gà̃uɛ,
mí kpá fùa ũ,
37 mí gɛowà mà yã́ pɔ́ má kɛ̀ɔ dau mà siuɛ̀ píi,
mí sɔ̃aàzi lán kíawa.

38 Tó ma bú lɛ́ wiilɛa,
mɛ́ a gbaanaɔ lɛ́ ɔ́ɔlɔmɛɛ,
39 tó mi tɔɔlɛpi fı̃aboo mɛ́ ma a blɛ blè,
ge tó ma gbɛ̃́ pɔ́ aa vı̃ yãaɔ dɛ̀dɛɛ,
40 Lua to lɛaa bɔlɛ mase gɛ̃ɛ ũ,
papaa sɔ̃ ése gbɛu.

Yobu yã́ lɛ́n we.

32

Ɛlihu yã'oa

1 Ɔ gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ kã́mabò, aai yã́zãsi Yobuwa lɔo, asa à azı̃a dı̃lɛ gbɛ̃maa ũɛ. 2 Ɔ Buzu gbɛ̃́
Balakɛli nɛ́ Ɛlihu, Laũ bui pɔ pà. Aà pɔ pà Yobuzi, asa à yãnakpà azı̃awaɛ, i kɛ Lua no. 3 Aà
pɔ pà Yobu gbɛ̃na gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔzi lɔ, asa aa aà tàae èɛ, ãma aai fɔ̃ yã́zãsı̃wào. 4 Ɛlihu lɛ́ ń dã́ e
aa yã'ò wa làa, kɛ́ an zi dɛaàla yã́i. 5 Kɛ́ a è gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ i fɔ̃ yãe wè Yobuwa lɔo, ɔ̃ aà pɔ pà
6 à mɛ̀:
Ɛwaason ma ũ, gbɛ̃zɔ̃ɔn á ũ,
bee yã́i ma azı̃a bùsaiɛ́,
vı̃a ma kũ, mi e ma a dɔ̃a òɛ́o.
7 Ma mɛ̀ a maa gbɛ̃zɔ̃ɔ yã'oɛ,
à kũ̀ gbɛ̃ ziɔ ɔ̃nɔ danɛ́ɛ.
8 Ãma Lua Nisı̃na mɛ́ ı̃ gbɛ̃́ wɛ́ kɛ̃ɛ̀,
Gbãapiide lɛ́'ı̃anapi ı̃ aà gba ɔ̃nɔ.
9 I kɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ mɛ́ ɔ̃nɔ ńtɛ̃ɛo,
i kɛ gbɛ̃ ziɔ mɛ́ líɔ yã́zɛde dɔ̃o.

10 Bee yã́i ma mɛ̀ à ma yãma sa,
mapi, má a dɔ̃a o sɔ̃.
11 Ma sɔ̃aázi gɔɔ pɔ́ álɛ yã'o,
ma swãkpà á ɔ̃nɔyãi
gɔɔ pɔ́ álɛ yã́zãsikɔ̃wa.
12 Ma laaidɔ̀ á yã́wa maamaa,
ãma á gbɛ̃e i Yobu ɛɛboo,
i e yã́zãsı̃wào.
13 Ãsu àɔ mɛ á ɔ̃nɔ kào,
sema Lua aà fu, i kɛ gbɛ̃nazı̃na no.

14 Lá Yobu i a yā́ dɔdɔmɛɛo,
má wewà lá á ʋ̀ɛ̀wao.

15 Aa bílikɛ̀, aalɛ wewà lɔo,
aa yãe vı̃ wà oɛ̀ lɔo.
16 Aalɛ yãe oo, máɔ sɔ̃́ańzi lɔo,
aa zɛa we, aa kùa yã'okı̃iwa.
17 Mapi, má a pɔ́ o sɔ̃,
mámɛ má a dɔ̃a o sɔ̃.
18 Asa má yãvı̃ dasi mà o,
yā́piɔ lɛ́ ma nɔ̀sɛ pũna.
19 Aa ku ma guu lán vɛ̃ɛ pɔ́ kú tùu bũu guuwa,
má ye pũna lán vɛ̃ɛ tùu dafuwa.
20 Sema mapi mà yã'o, ma mɛ i su,
sema mà fɛlɛ mà wewà.
21 Má gbɛ̃́ bɔbɔ'ɔsio,
má gbɛ̃́ kɛkɛ ń lɛ́oo.
22 Tó má gbɛ̃kɛkɛa ń lɛ́o dɔ̃,
ma Kɛna a ma sɛ tamanɔ gɔ̃̀ɔɛ.

33

Lua ı̃ gbɛ̃nazı̃na gba laai

1 Ma yãma sa Yobu,
swā́kpa ma yã'oai.
2 Gwa, ma bɔ ń yā́o sa,
a dɔ ma lɛ́u.
3 Ma yā́ɔ lɛ́ bɔ ma nɔ̀sɛmaa guuɛ,
málɛ yā́ pɔ́ má dɔ̃ o ń nɔ̀sɛmɛndoo.
4 Lua Nisı̃na ma kɛ,
Gbãapiide lɛ́'ı̃anapi ma gba wɛ̃ni.
5 Tó ńyɔ̃ fɔ̃́, yãwea,
sɔukɛ, ní yā́zãsia.
6 Má kɛ́, má doũnnɔ Luaɛɛ,
à gı̃tɔ̀ à ma kɛò sɔ̃ɛ.
7 Nsu vı̃akɛmɛɛo,
má ɔtɔ̃ma gbãao.

8 N ò ma swā́ mà,
má mà n yã'ò n mɛ̀,
9 ń tàae vı̃o, ń zɛ̃a,
ń kú gbãsı̃sai, ń yãvãi vı̃o.
10 Ɔ Lua íbɛlɛsɛ̀nnɔ,
à n dilɛ a wɛ̀lɛ ũ.
11 I galakpanɛ,
ı̃ɔ n tàasika n yãkɛa píi guu.

12 Málɛ onɛ, n yā́ bee nao,
asa Lua zɔ̃ɔ dɛ gbɛ̃nazı̃naa.
13 Bɔ́yãi ńlɛ zɔadɔ Luawa
kɛ́ ı̃li yā́zãsi gbɛ̃nazı̃nawao ni?

14 Lua ȉ yã'o gɛ̃n doɛ,
ȉli a gbɛsisio.
15 I yã'onɛ́ wɛ́pungu'ea ge nana guu gwã́,
gɔɔ pɔ́ i niazȉde kpà gbɛ̃́ɔla,
aalɛ ipi o ń wúlɛkȉi.
16 Ɔ ȉ yã'o ń swã́u,
ȉ to vȉa ń kṹ ń ȉadama yã́o,
17 kɛ́ gbɛ̃́ɔ e mikɛ̃ yãvãiwa,
mɛ́ aasu ȉ́anadão.
18 I gínɛ́ màa aa ta miau,
ȉ kpánɛ́ wà ń dɛdɛ ń fɛ̃ndao.
19 I gbɛ̃́ toto ń wawãwão aà wúlɛkȉi,
ȉ ȉakpaaàzi kã́mabosai,
20 ɔ̃ pɔblea ȉ kɛɛ̀ bɔlɔ ũ,
ȉliɔ ye a pɔeã blɛi seo.
21 Aà mɛ ȉ ibaba,
aà wá pɔ́ ulɛa yãa ȉ bɔ gupuau sa,
22 e aà wɛ̃ni kãikũ ń miao,
àlɛ sɔ̃ malaika gbɛ̃dɛnaɔzi.

23 N beeo tó a malaika vȉ kɔ́ɔ ũ,
gbɛ̃́ pɔ́ dɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔoɔla,
a yã́ pɔ́ zɛvȉ ɔlɔ̀ɛ,
24 i sùuukɛaànɔ à onɛ́:
Á̃su to aà ta miauo,
ma aà misia zɛ́ è.
25 Aà mɛ i dafukũ lán nɛ́tɛ̃nawa,
iɔ tɛkɛ lán ɛ̀waasowa,
26 i wabikɛ Luawa, i kɛaànɔ na.
Tó a è Lua a wɛgwà, a kúkuakɛ,
Lua i ɛa to aàɔ naanɔ.
27 A gɛ́ gbɛ̃́ɔ kȉ́i, i mɛ:
Ma duunakɛ̀ ma yã́zɛde fuangbà,
ɔ̃ Lua i a fȉabomɛɛo.
28 Á ma mȉsi, mi ta miauo,
málɛ pɔnakɛ aà gupuau sa.

29 N èa? Lua ȉ yã́ beeɔ kɛ píi,
ȉ kɛ gbɛ̃́ɛ gɛ̃n pla, baa gɛ̃n àaɔ̃.
30 I aà si gawa,
kɛ́ gupua wɛ̃nide e biiwà.
31 Swã́kpa ǹ ma yãma, Yobu,
ǹyɔ̃ n lɛ́ kpaaũ, mapi má yã'o.
32 Tó ń yã'oa vȉ sɔ̃, o,
asa má ye mà yãnakpama.
33 Tó ń vȉ sɔ̃o, ma yãma.
Nílɛ mà ɔ̃nɔ danɛ.

34

Ɛlihu Yobu tàae'ea

1 Ɛlihu pɛ̀ a yá̃lɛ à mɛ̀:
2 Á̃ ɔ̃nɔnaɔ, à ma yã̃ma!
Á̃ yã̃dɔ̃naɔ, à swá̃kpa à ma!
3 Asa swá̃ ì̃ yá̃ dɔ̃kɔ̃ɛ,
lá lɛ́ ì̃ blɛ dɔ̃kɔ̃ɛwaɛ.
4 Wà zɛ ń yá̃zɛdeo,
wíɔ yã̃maa dɔ̃ wá zã̃nguo.

5 Yobu lɛ́ mɛ á tàae vì̃o,
ɔ̃ Lua lɛ́ gí a yã̃nakpáiwà.
6 Á̃ mɛ̀ ń a yá̃ nao,
Lua lɛ́ a dilɛ ɛɛde ũɛ,
ń a tàaesaidekɛo a bɔá fɔ̃naɛ.
7 Démɛ kú lán Yobuwa
dɔ́ɛa ń Luao ì̃ɔ dɛ aà imia ũi?
8 Á̃ gbɛ̃kpà ń duunkɛnaɔ,
à bɛ̀bɛ ń vã̃ikɛnaɔ.
9 Asa ì̃ mɛ̀
gbɛ́̃ wɛɛlɛa a yá̃ ká Luagu ài vì̃o.

10 Á̃ nɔ̀sɛdeɔ, à ma yã̃ma!
Yã̃dɔɔsai i kɔ̃'e ń Luaoo,
Gbã̃apiide lí yã̃vã̃ikɛo.
11 I ñ̃abo baadeɛ a yã̃kɛawaɛ,
gbɛ́̃pii zì̃a yá̃ ɔ̃ ì̃ wiɛ̀ a musu.*
12 Lua lí yã̃dɔɔsai kɛo fá!
Gbã̃apiide lí yá̃zɛde fuangbao.
13 Démɛ aà dì̃lɛ dú̃nia kía ũi?
Démɛ dú̃nia bú̃u nàɛ̀ aà ɔzì̃i?
14 Tó à zɛ̀ò
à nisì̃na ń í̃an wɛ̃nideo si baadewa,
15 gbɛ́̃pii a gaga gɔ̃̀ɛ,
gbɛ̃nazì̃na i ɛa gɛ̃ tíu.

16 Yobu, tó n ɔ̃nɔ kà, yá̃ɛ bee ma,
swá̃sɛ ma yái.
17 Gbɛ́̃ pɔ́ ye yá̃zɛdeio a kɛ dɔaana ũe?
Lua zɔ̃ɔ mɛ́ a maa, ɔ̃ ńyɔ̃ yã̃daaàlaa?
18 Luapi ì̃ o kíaɔnɛ, pɔ́ giaɔ,
ì̃ o kíabuiɔnɛ, gbɛ̃vã̃iɔ.
19 Ili kíaɔ dilɛ ńdoao,
ì̃li zɛ ń ɔdeɔ à bɔ̀ taasideɔ kpɛo,
asa ampiiá aà pɔkɛaɔnɛ.
20 Aaì̃ gaga ká̃ndo wɛɛdo,
aaì̃ gbã̃sì̃lɛ aa gɛ̃zɛa,
zɛdeɔ ì̃ á̃nuato gbɛ̃nazì̃na ɔ sai.

21 Lua ì̃ wɛ́tɛ gbɛ̃nazì̃naɔ yã̃kɛai,
lá aalɛ gbásɛ, ì̃ɔ e píiɛ.
22 Gusia ge gusisie ku

---
* **34:11** Soũ 62.13

kɛ́ vãikɛna ulɛuɛ̀o.
23 Lua lí gbɛ̃́ lala yấi
à gbasa yãdaaàlao.
24 I zɛdeɔ wíwi yấgɔ̃gɔ̃aŕnɔ sai,
ɔ̃ ì gbɛ̃pãleɔ dilɛ ń gbɛu.
25 Kɛ́ ìɔ ń yãkɛaɔ e yấi,
ì ń fuangba gwãasìna à ń wíwi.
26 I ń wɛtã ń vãi yấi gupuau,
27 kɛ́ aa bɔ̀ aà yấ kpɛ,
aai laaidɔ aà yấwao yấi.
28 Aa tò pɔesaideɔ wii Lua lè,
ɔ̃ à wɛ̃nadepiɔ wii mà.

29 Lua nílɛa kpɛ̃́, démɛ a fɔ̃ aà tàae ei?
A azìa kpàgui, démɛ a bɔwài?
A iko vì bui píiwa ń baadeo,
30 kɛ́ luayãdansai su kpalable,
i kɔ̃nikɛ gbɛ̃́ɔnɛo yấi.
31 Tó gbɛ̃́ ò Luaɛ tàaeden a ũ,
á yãdɔɔsai kɛ lɔo,
32 yấ pɔ́ á dɔ̃o Lua dadaɛ,
tó a duunakɛ̀ yãaɛ, á kɛ lɔo.
33 Lua a ìadawà yầ?
N Lua tàae è, ń è kpelewa ni?
Lá ńlɛ e, o, n yấɛ, i kɛ mámɛo.

34 Nɔ̀sɛdeɔ òmɛɛ,
ɔ̃nɔna pɔ́ aa ma yãmàɔ mɛ̀,
35 Yobu lɛ́ yấ pɔ́ á dɔ̃o o,
aà yã'oa dɔ̀ɔ vìo.
36 Yobu ìadama aɔ gɛɛ,
asa àlɛ yấzãsi lán gbɛ̃vãiwaɛ.
37 Alɛ tàae kấfĩ duunaa,
àlɛ ɔtaalɛ wá guu,
àlɛ lɛnakasa Luaɛ.

35

Yobu zɔadɔa Luawaá pãɛ

1 Ɛlihu ɛ̀a pɛ̀ a yấlɛ à mɛ̀:
2-3 Kɛ́ n mɛ̀ Lua a yãnakpama,
ɔ̃ n ɛa n mɛ̀ bɔ́ ài kua duunasai vìi,
ge bɔ́ má sɛ́lɛ a guui,
ńlɛ e yấ pɔ́ ń bɛopi maa yầ?
4 Mpi ń n gbɛ̃́ɔ, má yấzãsiwá.
5 Wɛ́sɛ ǹ luabɛ gwa,
gwa lá luabɛpuana zầnnɔ mɛ̀!
6 Tó n duunakɛ̀, bɔ́ a wo Luawai?
Tó n tàae lɛ́ diadi, bɔ́ a biwài?
7 Tó ń kú n dɔ̀ɔwa, bɔ́ ńlɛ aà gbai?

Bɔ́ àlɛ emai?
8 N gbɛ̃́deeɔ ɔ̃ n vãikɛa ì pɔ́ womá,
n gbɛ̃nazĩn deeɔ ɔ̃ n maakɛa ì àikɛnɛ́.

9 Gbãamɔanɛ́ pãsĩ ì to wà wiilɛ
wà mɛ wá sí gbɛ̃́ taiinkɛnaɔwa.
10 Ãma an gbɛ̃e lí mɛ Lua a Kɛna ku máɛo.
Ɔ̃mɛ ì to wàɔ lɛtɛ̃ dɔ gwã́,
11 ì yãdawɛ̃ɛ dɛ nɔ̀bɔɔla,
ì wá gba ɔ̃nɔ dɛ bãɔla.
12 Tó wà wiilɛ̀wà, ìli yãmamáo,
kɛ́ gbɛ̃vãipiɔ ìɔ dɔ́ɛwà yã́i.
13 Wii pãɛ! Lua lí swã́sɛio,
Gbãapiide lí ń yãdao.

14 Baa kɛ́ n mɛ̀ ni wɛsiaàlɛo,
n yã́ aà kĩ́i lè, sɔ̃́aaàzi.
15 Kɛ́ àlɛ pɔkũmabɔbɔmá tia kɛ́wao
ɔ̃ ńlɛ e àlɛ tàae pɔ́ wa kɛ̀ɔ yãdaoɛa?
16 Beewa Yobu yãpã ò,
à yã́ pɔ́ á a gbadɔ̃o bɔ̀lɛ.

36

Wi taasikɛ wá bɔa maa yã́iɛ

1 Ɛlihu ɛ̀a pɛ̀ a yã́lɛ à mɛ̀:
2 Mɛnakɛ yɔɔ, mí ɛa onɛ
yã́ pɔ́ tò Lua yã́ mɛ́ kú.
3 Mí bɔnɛ ń ma dɔ̃a pɔ́ i bɔ kãioo,
mí yãnakpa ma Kɛnawa.
4 Nyɔ̃ dɔ̃ sã́asã kɛ́ ma yã́ ɛɛ vĩo,
ma ɔ̃nɔpaɛmade má kunnɔ.

5 Lua zɔ̃ɔ, kási ìli saka gbɛ̃eguo,
a zɔ̃ɔ, yã́ pɔ́ à zɛ̀ò lilɛa vĩo.
6 Ili gbɛ̃vãi to aàɔ kuo,
ì yã́gɔ̃gɔ̃ wɛ̃nadeɔnɛ a zɛ́waɛ.
7 Aà wɛ́ lí go gbɛ̃maaɔwao,
ì ń kpá kpalau ń kíaɔ sãnu,
ì to aaɔ kible gɔɔpii, aai tɔbɔ.
8 Tó wà gbɛ̃́ɔ yèye ń mɔdaonaɔ,
tó wà wɛ́tɛ̃a ba kã̀nɛ́,
9 Lua ì yã́ pɔ́ aa kɛ̀ɔ onɛ́,
ɔ̃ aai dɔ̃ kɛ́ wà dɔ̀ɛwà, wà tàaekɛ̀ɛ̀.
10 I ń swã́ busanɛ́,
kɛ́ aa e yãma yã́i,
ì dilɛnɛ́ aa mikɛ̃ yãvãiwa.
11 Tó aa aà yãmà mɛ́ aa zɔblɛ̀ɛ̀,
aa láa maa, aai ká ń gɔɔwa ń namao.

12 Tó aa gɪ̃ mai,
wa ń dɛdɛ ń fɛ̃ndaoɛ,
aa kpagua dɔ̃a kɛ̃́sãma yɑ̃́i.

13 Luayɑ̃dansaiɔ ɪ̃ɔ ɪ̃́ikũa ń sɔ̃u,
baa tó Lua ń yé ń mɔdaonaɔ,
aali awakpaɛ̀o.
14 Aaɪ̃ ɛɛ wà gaga ń ɛ̀waasogɔɔ
lán gɔ̃ɛ káaluaɔ gaawa.
15 Lua ɪ̃ to wɛ̃na gbɛ̃́ le kɛ́ à aà bɔ yɑ̃́iɛ,
ɪ̃ to wà gbɑ̃amɔ gbɛ̃́ɛ, kɛ́ aà swɑ̃́ e busa.

16 Màa àlɛ n sisi à n bɔ n yooyeau,
i gɛnnɔ dɛ̀ɛpookɪ̃i, ní gɔ̃ nzɪ̃aɛ dɔdɔa,
n táabũnu aɔ fòona vɪ̃o ń blɛ maaɔ.
17 Lua tàae'ea lán gbɛ̃vɑ̃iwa lɛ́ í sima,
n aà tàae è, ɔ̃ àlɛ n swɑ̃gaga.
18 Laaika kɛ́ àizɛɛ su n wɛ́ bleo,
ńsu to gbagusaɛ zɔ̃ɔ n làasoo liaao.
19 N wiilɛa a fɔ̃ n bɔ taasiue?
Baa ń dɛ̃ɛ sa pɔ́ ńlɛ kao píi.
20 Nsu gwɑ̃asɪ̃na nidɛo,
gbɛ̃nazɪ̃na ɑ̃́nuatoa gɔɔpi.
21 Laaika zɛa ń vɑ̃ioi,
asa wɑ̃wɑ̃pi n le kɛ́ ǹ kɛ̃ vɑ̃iwa yɑ̃́iɛ.

Lua mɛ́ gbɑ̃a vɪ̃

22 Lua dɛ pɔ́piia a gbɑ̃a yɑ̃́i.
Démɛ yɑ̃danɛde ũ laaàwai?
23 Démɛ aà yɑ̃kɛaɔ zɛ́ kàlɛɛ̀i?
Démɛ a fɔ̃ oɛ̀ à vɑ̃ikɛ̀i?
24 To aà zɪ̃ maaboa àɔ dɔngu,
aà yɑ̃́ pɔ́ wà lɛdàò wɪ̃ sipiɔ.
25 Gbɛ̃́pii wɛsɪ̃ aà pɔkɛapiɔlɛ,
baade lɛ́ gwa kɑ̃aa.
26 Lua dɛ pɔ́piia,
aà zɔ̃ɔkɛ dɛ wá dɔ̃ala,
wa fɔ̃ wà aà wɛ̃ dɔdɔ wà a lɛ́ dɔ̃o.

27 I í pusu gálɛ suowa,
ɔ̃ ɪ̃ to à ma lou ũ à ɛa ta swai.
28 I to lou sisi à kwɛ
à í zɔ̃ɔ bɔ gbɛ̃nazɪ̃naɔnɛ.
29 Démɛ lousisia daa gua yáasi dɔ̃i?
Démɛ aà kɔ̃fɪ̃ gbɑ̃a bɔkɪ̃i gbadɔ̃i?
30 Gwa! I to loupilɛa dagua,
a gupua ɪ̃ kúlɛ ísiaa e títiu.
31 I kibleò bui píiwa,
ɪ̃ blɛ kpaomá àɔ dińzi.
32 A loupilɛa naa a ɔzɪ̃,
ɔ̃ ɪ̃ pɔ́ pɔ́ a yei aà suwà oɛ̀.

33 Aà kɔ̃ɓ̃ ɓ̀ɔ aà baokpa,
baa pɔtuoɔ ì dɔ̃ kɛ́ à kà kãi.

37

1 Zàa'ɓ̀ana ì to sɔ̃ kɛ̃magu,
ɓ̀ɔ vɓ̀ kpòkpokpo.
2 Á swấkpa à aà lɔɔ ma, àlɛ pũna,
louvɓ̀a lɛ́ bɔ aà lɛ́u.
3 I loupilɛa gbaɛ musu gupiiu,
ì pílɛpilɛ e dṹnia lɛ́wa.
4 A gbɛa ì pala gbấugbãu,
ì pũna ń a zɔ̃ɔkɛ lɔɔo.
Tó aà lɔɔ dɔ, ɓ̀li a pílɛa zùukɛo.
5 Lua pũnaaá yãbɔnsaɛɛ,
ì yãzɔ̃ɔkɛ, wá fɔ̃ a gbadɔ̃o.
6 I o lougbɛɛ aà kwɛ dṹniau,
ì o louɛ aà ma ń gbãao.
7 I tó gbɛ̃́pii go azɓ̀a gɓ̀a,
kɛ́ baade e dɔ̃ ámɛ álɛ zɓ̀kɛ we.
8 Sɛ̃̀a nɔ̀bɔɔ ì tá ń tòou,
aaɔ ye ń ulɛkɓ̀i.
9 Zàa'ɓ̀ana ì bɔ a kpɛ́u,
ì to ɓ́an niɛ bɔlɛ.
10 Lua lɛ́'ɓ̀anapi ì to í i,
í pɔ́ kálɛ nài i gɔ̃ lán lougbɛwa.
11 Ɔmɛ ì í aso di luabɛpuanaɛ,
ɔ̃ ì to lou àɔ pílɛpilɛ a guu.
12 Lousisia ɓ̀ɔ bilɛbilɛkɔ̃u lá a dɓ̀lɛɛ̀wa,
ɔ̃ ì da dṹniaa pii lá a òwa.
13 I mɔ́ ń a píio gotɔ̃ama ũ
ge tɔɔlɛ nínia gbɛ̃kɛkɛaɛ ũ.

14 Yấɛ bee ma Yobu,
zɛ ǹ Lua dabudabuɔ gwa.
15 N dɔ̃ lá Lua ì yãdilɛ pɔ́piɔnɛa?
N dɔ̃ lá ì to lou pílɛa?
16 N dɔ̃ lá lousisia ɓ̀ɔ looa musua?
Lua dɔ̃apaɛmade mɛ́ dabudabupi kɛ̀.
17 N gbɛ̃́ pɔ́ niɔ yɔ n pɔkasaɔ guu,
tó guantɛ̃na lɛ́ mɛ'ɔ̃ tɔɔlɛwa,
18 ńyɔ̃ fɔ̃ ɔli musuu laaàwaa?
Luabɛpi gbãaɛ lán mɔ̀ díiwa.

19 Yấ pɔ́ wá o Luaɛ dawɛ̃ɛ.
Wá yấzɛkalɛa dɔ̃o wá wɛ́sia yấi.
20 Wa oɛ̀ má ye mà yã'oɛ̀ yầ?
Gbɛ̃e a we o wà a dɛ tiaa?
21 Ɓ̀ana fɛ̀lɛ luabɛpuana yà,
ɓ̀atɛ̃ bɔ̀ musu sa, wɛ́ lɛ́ dɔwào,
a gbãa kɛ̀ zài.

22 Luabɛtɛ̃ana bɔ̀ gugbãntoo oi,
à gawi zɔ̃ɔ dà Luaɛ.
23 Wá fɔ̃ Gbãapiide leo,
aà iko zɔ̃ɔ, ì̃ɔ yãkɛ a zɛ́wa,
ì̃li yã́zɛde fuangbao.
24 Ayãmɛto gbɛ̃nazĩna ì̃ vĩakɛɛ̀,
asa ì̃li ɔ̃nɔnaɔ yãdao.

38

Dii yã́zã̀sia Yobuwa

1 Ɔ Dii yã́zã̀sì Yobuwa zàa'ì̃ana guu à mɛ̀:
2 Démɛ lɛ́ ɔ̃nɔ ɔ̃̀ɔkpa
ń yãfaasai oaoi?
3 Sɔukɛ lán gɔ̃sawa,
má n la yã́i, ní wea.

Lua mɛ́ dṹnia kɛ̀

4 Kɛ́ ma dṹnia kàlɛ, ń kú má ni?
Tó ń a dɔ̃a vĩ, omɛɛ.
5 Démɛ a kɔɔlɛ̀i?
Démɛ ba yɔ̃̀wài? N dɔ̃ nolo?
6 Wà a gbá pɛ̀lɛ bɔ́wa ni?
Démɛ a ɛ̃ dàalɛ,
7 gɔɔ pɔ́ gudɔlɛia saanaɔ lɛ́ gulakɛ,
mɛ́ luabɛ gbãadeɔ* kúkua dɔ píii?
8 Kɛ́ ísia bɔ̀ a da gbɛɛu,
démɛ kaa lì̃ai à a zùukɛ̀i?†
9 Ma luabɛpuana dàɛ̀ pɔkasa ũ,
ma sua fì̃wà ulada ũ.
10 Ma a zɛkĩi lɛ́ dàɛ̀,
ma zɛtàɛ̀ ma gbã́a dàu.
11 Má òɛ̀: Nì̃li mɔ́ la, ńsu vì̃ao,
n ikooa zɔ̃ɔɔ zɛ la.

12 N yãdì̃lɛ kɔɔɛ yãae?
N bɔkĩi ɔ̀lɔ gudɔaɛa?
13 Gudɔa ì̃ dṹnia kṹ a gola síiɔ̃wa,
ì̃ vãikɛnaɔ kpoɛ.
14 I dṹnia lilɛ lán oo pɔ́ wà seelakɛ̀wàwa,
sì̃sĩɔ ì̃ bɔ gupuau lán ula kpɔ́ũkpoũna kɛawa.
15 I gi vãikɛnaɔnɛ aa ń gusiayã kɛ,
ì̃ ń ɔ pɔ́ aa sɛ̀ musu ɛ́'ɛ.

16 N gɛ e za ísia nibɔnaɔ kĩ́ia?
N bɛbɛ ísipi nɔnau yãae?
17 Wà ga gãmɔ ɔ̀lɔnɛa?
N bɛda bĩ́ibɔlɛɔ èa?
18 N dṹnia yàasa lɛ́ tàasikàa?
Tó ń yã́ beeɔ dɔ̃ píi, omɛɛ.

---

* **38:7** Yob 1.6 † **38:8** Zel 5.22

19 Gupua bɛn mái?
N gusiakukı̀i dɔ̃e?
20 Nyɔ̃ fɔ̃ gɛ́ńnɔ ń bùsuua?
N ń bɛ zɛ́ dɔ̃o lé?
21 Ǹ dɔ̃, asa wà n i gɔɔ bee nolo?
N wɛ̃ lɛ́ vı̀o nolo?

22 N gɛ̃ làasi pɔ́ ma guniɛ kàlɛua?
N ma lougbɛ dɔ̃ èa?
23 Miɔ kũa taasikɛgɔɔ pɔ́ ũɛ,
mi gbaɛ zı̀kagɔɔ.
24 Gupua ı̀ ligua kpelewa ni?
Ìana ı̀ bɔ à li tɔɔlɛa kpelewa ni?
25 Démɛ ı̀ loukwɛa dazɛwai?
Démɛ ı̀ zɛbɔ loupilɛaɛi?
26 I to lou ma tɔɔlɛ pɔ́ gbɛ̃e kuou,
baa sɛ̃gbãu gu pɔ́ gbɛ̃nazı̀na vı̀o.
27 I bɛzia ń tàaao níni,
ı̀ to sɛ̃ bɔlɛ we.
28 Lou de'ia vı̀e?
Démɛ dɛ sua pɔ́ ı̀ kpa mae ũi?
29 Dé nɛasakpɛ lougbɛ ı̀ bɔui?
Démɛ ı̀ fii i, ɔ̃ i gbasa kpai?
30 Démɛ ı̀ to í fee lán gbɛwa
à to ísia musu gbãakũi?

31 Nyɔ̃ fɔ̃ saana pɔ́ kãaaoɔ kãaaa?
Nyɔ̃ fɔ̃ Saan kífɛ̃nɛnaɔ kɛ̃kɔ̃waa?‡
32 Nyɔ̃ fɔ̃ Saan nɔ̀ɔ'imina bilɛ a gɔɔwaa?
Nyɔ̃ fɔ̃ bɔ ń Saan ko nɛadeo ń a nɛ́ɔa?
33 N musupɔɔ ikoyã dɔ̃a?
Nyɔ̃ fɔ̃ ǹ ń kpá kpalau tɔɔlɛa?
34 Nyɔ̃ fɔ̃ lɛzu louzi à sisi
à ibɔ à n gbɛ̃a?
35 Ni loupilɛaɔ gbaɛ aa dazɛu nɛe?
Aaı̀ mɔ onɛ wa làa yȁ?
36 Démɛ ɔ̃nɔ dà kpɔbɔ'ilɛnaɛi?
Démɛ dɔ̃a kpà kosawai?
37 Dé ɔ̃nɔ mɛ́ kà à lounaaɔ naoi?
Démɛ a fɔ̃ musu olaɔ yɛɛlɛi?
38 Tó a ibɔ̀lɛ, bùsu giina ı̀ gɔ̃ bèlɛ ũ,
bùsukɔ̃ɔtɛ̃ɔ ı̀ nanakɔ̃wa.

Lua mɛ́ nɔ̀bɔɔ kɛ̀

39-40 Gɔɔ pɔ́ nɔ̀ɔmusuɔ naalɛa ń tòou,
ge aalɛ nɔ̀ɔ kpakpa dào guu,
ḿmɛ ni toekanɛ́a?
Mmɛ ni to an nɛ́ɔ kãaa?
41 Tó gbagbaa nɛ́ɔ lɛ́ liaaliaa,
aalɛ lɛzumazi blɛkɛ̃sãama yȁi,
démɛ ı̀ pɔblea kpámái?

‡ **38:31** Amɔ 5.8

39

1 N tue nɛ'igɔɔ dɔ̃e?
N bana è gɔɔ pɔ́ àlɛ nɛ'ia?
2 Ni ń nɔ mɔ dɔdɔe?
Ni ń nɛ'igɔɔ dɔ̃e?
3 Aai̇̃ kúlɛ aa nɛ'iɛ,
ɔ̃ an nɛ'iwa̋wa̋ i̇̃ kpálɛ.
4 An nɛ́ɔ i̇̃ gbãakũ sɛ̃u, aai̇̃ pɛ́lɛ,
aai̇̃ gɛ̃zɛa, aali su ń daɔwa lɔo.

5 Démɛ tò sɛ̃̀a zàa'i̇̃na gɔ̃̀ azi̇̃aɛi?
Démɛ aà pòlo gbàɛi?
6 Ma sɛ̃sao di̇̃lɛɛ̃̀ aà bɛ ũɛ,
ma tɔɔlɛ wiside kɛ̀ɛ̀ aà kúki̇̃i ũ.
7 I wɛ̃́lɛ súu kɛ pɔ́ɔpɔɔɛ,
i̇̃li gbãamɔnɛdeɔ zɔa mao.
8 Iɔ si̇̃̀si̇̃ɔ kɛɛlɛ àɔ sɛ̃ wɛɛlɛ,
i̇̃ɔ kpálɛkɛ pɔ́ ísinaɔi píi.

9 Zùsɛ̃lɛ a we zi̇̃kɛnɛe?
A we i n tàaakalɛki̇̃ie?
10 Nyɔ̃ ba dɔwà aà sa panɛe?
Nyɔ̃ zuudaɛ̃̀ aà kpase kɛ̃nɛe?
11 Nyɔ̃ aà náaikɛ aà gbãa zɔ̃ɔ yá̃ie?
Nyɔ̃ wei ǹ n zi̇̃ toɛ̃̀e?
12 Nyɔ̃ aà náaikɛ,
aà n pɔ́wɛna sɛ́sɛ suonɛ zɛue?

13 Taataa i̇̃ a gɛ̃̀si̇̃a poo ń pɔnao,
a muaa ń wàaliana gɛ̃̀si̇̃a ka̋oo.
14 I gbeda zi̇̃́lɛ,
i̇̃ to ũfãa gbepiɔ wã à pipi.
15 Kɛ́ wa su kèsɛpɛlɛwà à wíwi,
ge sɛ̃̀anɔbɔɔ ɔ̃zɔ̃wà líɔ dɔaàguo.
16 Iɔ pãsi̇̃ ń a nɛ́ɔ,
ńyɔ̃ɔ dɔ̃ se aàzi̇̃a nɛ́ɔ no,
zi̇̃ pã kɛa lí kɛɛ̃̀ yãe ũo.
17 Asa mi aà gba ɔ̃nɔo,
mi aà baa da faadeɔ guuo.
18 A̋ma tó à pòo à bɔ̀ ń bao,
i̇̃ sɔ̃́ kɛ̃ɛ, ɔ̃ i̇̃ sɔ̃́pi dikpɛna yáalɔ.

19 Mmɛ ni to sɔ̃́ àɔ gbãaa?
Mmɛ n ba̋ngasa pèpɛɛ̃̀ aà waawaa?
20 Mmɛ ni to aàɔ vi̇̃vi̇̃ lán kwawaa?
Aà pɔbɔa a níu kɔ̃fi̇̃ i̇̃ to vi̇̃a ń kű.
21 I a gbá pa̋lɛpãlɛ guzulɛu,
i̇̃ pɔnakɛ a gbãa yá̃ musu,
ɔ̃ i̇̃ gɛ́ dai zi̇̃gɔ̃ɔlɛ.
22 I pɔ́ pɔ́ wi̇̃ vi̇̃akɛɛ̃̀ yáalɔɛ,

sɔ̃ lí kɛ̃aàguo,
ɓli pɔ̀ɔbɔzãkɛ fɛ̃ndaɛo.
23 Ka ɓɔ kɔ̃fìkɛ gbàlau aà musu,
sɔ̃mpɛpɛɛ ń sɔ̃n gésedeo ɓ tɛkɛ.
24 Tó wà zɓ̀mɔ pɛ̀,
ɓliɔ azɓa dakɓi dɔ̃o,
ɓɔ tɔɔlɛ gbɛ̃ ɓɔ vɓvɓ,
ɓɔ kɛ sɛ̀ɛsɛɛsɛɛ.
25 Tó wà kuupɛ̀,
ɓ pɔbɔ a níu à mɛ̀ ɛ̃hɛ̃ɛ!
Iɔ zɓ́ɓanasɛsɛ za zɓ̀zã
ń dɔaanaɔ kɔ̃fì gbãao ń kúkuakɛao.

26 N ɔ̃nɔ mɛ́ tò bleaa ɓ vua
à a gɓ̀sɓa poo à gɛ́ gɛɔmidɔkɓi oia?
27 Mmɛ ń dɓlɛ yãamusuɛ
aɓli yàakpa, i a sakpɛ da musua?
28 Iɔ ku gbɛ musu, we ɓ iu,
ɓ pɛ gbɛ̀ misonawa a aafia'ekɓi ũ.
29 Za we ɓɔ pɔblea gwagwau,
ɓ pɔ́ɔ wɛ́pa kãaa.
30 Au mɛ́ aà nɛ́ɔ pɔblea ũ,
gu pɔ́ pɔgɛ kuu, ɓɔ ku weɛ.*

40

Gbɛ̃nazɓna li fɔ̃ Lua bɛ̀ɛbòo

1 Ɔ Dii ɛ̀a ò Yobuɛ:
2 Ma Gbãapiide,
ńyɔ̃ ma tàae e ǹ ma gba laaia?
Luabɛ̃ɛbona, yɓ́zɓ̀sia sa.

3 Ɔ Yobu wèwà à mɛ̀:
4 Má pɔe ũo, kpelewa má wemai?
Sema mà ɔku ma lɛ́wa bàasio.
5 Ma yã'ò gɛ̃n doɛ, má ɛa o lɔo,
má ò gɛ̃n pla se, má a zɓ́si lɔo.

6 Ɔ Dii ɛ̀a yã'ò Yobuɛ zàa'ɓana guu à mɛ̀:
7 Sɔukɛ lán gɔ̃sawa,
má yãlalama, ní wea.
8 Nyɔ̃ láka ma yãkɛa a zɛ́waa yɓ̀?
N ye ǹ yɓ́'ɓikpaa, n yãna bɔ yɓ̀?
9 N gɓ̀sa gbãa kàmawaa?
N lɔɔ a fɔ̃ gu dee lamawaa?
10 Zɔ̃ɔkɛ ń kíakɛo da nɔamblebɔɔ ũ,
gawi ń bɛɛɛo da ulada ũ.
11 N n pɔfɛ̃bɔbɔmá,
waladeɔ gwa ń wɛpãsɓo, widamá.
12 Waladeɔ gwa ń wɛpãsɓo, ní ń lao,

* **39:30** Mat 24.28, Luk 17.37

ɔ̃zɔ̃má gu pɔ́ aa kuu,
13 ní ń vi̋lɛ tɛ̋ɛnau píi,
ní pɔ́ fi̋ ń oawa miau,
14 mí gbasa mà n sáaukpa,
kɛ́ n fɔ̃ n zi̋blè ń n ɔplaao ya̋i.

Dalagɔ̃ɔ

15 Dalagɔ̃ɔ gwa,
mámɛ ma aà kɛ̀ lá ma n kɛwa.
I sɛ̃ ble lán zuwaɛ.
16 Aà yɛ̏ɛɛ ku aà wokpɛɛ,
aà gbãa ku aà kutɛlɛnawaɛ.
17 I a vla̋ poo lán sɛdɛ líwa,
aà gbala ki̋ dɛ lán bataɛawaɛ.
18 Aà wáɔ dɛ lán mɔgotɛ̃wa,
aà mɛguɔ dɛ lán mɔ̀ gowa.
19 Aà zɔ̃ɔ mɛ́ dɛ pɔ́ bɛ̋ɛ pɔ́ má kɛ̀ɔla,
mapi aà Kɛna ma fɛ̃nda kɛ̀ɛ̀.
20 Gbɛ̀si̋si̋ɔ mɛ́ aà blɛ'eki̋i ũ,
we sɛ̏anɔbɔɔ i̋ kɔ̏ɔ'ou píi.
21 I wúlɛ íu kɔ̀lɔwɛɛ zíɛ,
i̋ɔ ye feeu da̋na guu.
22 Kɔ̀lɔwɛɛ ue i̋ daaàla,
swagbalalaɔ i̋ kákaaàla.
23 Baa tó swa gbakàka, i̋li leelekɛo,
tó Yuudɛ̃ isukaa lɛ́ aà lɛ́ lé, i̋li deeo.
24 Nlɛ e wa fɔ̃ wà aà wɛ́ wíwi, wi aà kũ nɛe?
Nlɛ e wa e kɔ̃nikɛɛ̀, wi aà ní fɔ̋ yȁ?

Kwa̋sa

25 Nyɔ̃ fɔ̃ kwa̋sa kṹ ń kokoao ǹ gálɛ ǹ bɔòe?
Nyɔ̃ fɔ̃ ba dɔ aà lɛ́nawae?
26 Nyɔ̃ fɔ̃ bà lɛɛna ká aà níue?
Nyɔ̃ fɔ̃ ǹ aà lɛtã zíɛ fɔ̋ ń kúlaoe?
27 A awakpakpanɛe?
A ya̋ nana onɛe?
28 A lɛdoũkɛnnɔ
ǹ a sɛ n zɔ ũ e a wɛ̃ni lɛ́u nɛe?
29 Nyɔ̃ kɔ̏ɔ'oò lá wi̋ o ń bãowae?
Nyɔ̃ ba dɔwà ǹ kpa n nɛnɔɛnaɔwae?
30 Laatanaɔ kwãsapi tɔɛmáe?
Laayianaɔ aa aà tɔ̃nɔnakɛkɔ̃ɛe?
31 Nyɔ̃ fɔ̃ ǹ aà pápa ń saao ǹ aà báa fɔ̋e?
Nyɔ̃ fɔ̃ ǹ aà mi kɛ yáiyai ń sɔ̃naoe?
32 Wɛɛlɛ ɔkãwà ǹ gwa!
Dɛ̃ɛpi a sãnguo,
ńyɔ̃ si a si̋awa lɔo.

41

1 Tó ńlɛ e ńyɔ̃ aà kũɛ,
ńlɛ nzi̋a sãsãɛ,

tó n wɛsȉaàlɛ, ńyɔ̃ gɔ̃ zɛ sȁiiɛ.
2 Lá gbɛ̃e wɔ́ɔ i ka à to aà go a tíao,
démɛ a fɔ̃ zɛ ma aɛ sɔ̃i?
3 Démɛ a fɔ̃ ma le à o ma fȉaboɛi?
Pɔ́ pɔ́ kú dṹniau píiá ma pɔ́ɛ.

4 Má gí kwãsapi gbáɔ yã'oio
ge aà gɔ̃sakɛ ge aà kɛfɛnkɛ.
5 Démɛ a fɔ̃ à aà tɛɛ woloi?
Démɛ a we ȁasȉna kaɛ̀i?
6 Démɛ a we à aà lɛ́ wɛ̃aai?
Aà swaa aà lɛ́ pà mɛ́ a kai vȉ.
7 Aà tɛɛ dɛ lán sɛ̀ngbaoɔwa aà kpɛsɛa,
a daaȉa sàlala fòonasai dɔ̀ɔdɔɔ.
8 Aà tɛɛpiɔ nanaakɔ̃waɛ,
baa ȉ́ana lí gɛ̃kȉi euo.
9 Aa pɛ́pɛakɔ̃wa gíũgiũɛ,
aa kɛ̃aaakɔ̃wa vȉo.
10 Tó à nisȁ, gu ȉ puɛ,
aà wɛ́ dɛ lán ȉatɛ̃ bilɛa kɔɔkɔɔwa.
11 Tɛ́vua ȉ pípi aà lɛ́u,
tɛkɔna ȉɔ bɔlɛu.
12 Súɛlɛ ȉɔ bɔlɛ aà níu
lán lá ísi tɛ́ pɔ́ wà oo dȉwà súɛlɛwa.
13 Aà lɛ́'ȉana ȉ to sȉsȉɔna tɛ́sɛ,
tɛ́lɛpiɔ ȉ bɔ aà lɛ́u.
14 Aà gbãa ku aà waauɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ kpàaũaànɔ píi ȉ tolootolooboɛ.
15 Aà báasi ȉ didikɔ̃a,
ȉ nawà gbã́ugbãu, ȉli deeo.
16 Aà kùa gbãa lán gbɛwa,
lán wísilɔgbɛdawa.
17 Tó à fɛ̀lɛ, sɔ̃ ȉ kɛ̃ nɛgɔ̃naɔguɛ,
aaȉ kpákpakɔ̃a aaȉɔ kua gɛ́kȉiwa.
18 Fɛ̃nda pɔ́ wa lɛ̀ò píi, ȉli bɔwào
ge sɔ̃na ge ka ge saa.
19 I mɔsi dilɛ lán gàwatonawaɛ,
mɔgotɛ̃ ȉɔ dɛɛ̀ lán lí mùaawa.
20 Ili bàalɛ kaɛo,
gbɛma gbɛ ȉɔ dɛɛ̀ lán ésemisinawaɛ.
21 Iɔ go gwa lán sɛ̃̀ giiwaɛ,
sɔ̃na kɔ̃fȉ ȉɔ dɛɛ̀ yaalɔyã ũɛ.

22 Aà gbɛɛ tɛɛ dɛ lán zàkologbawaɛ,
a ia ȉɔ tɛ bɛ̀lɛau lán zusoon guwibɔwa.
23 I í bilɛ títiu lán í piaoouwa,
ȉ ísipi ya lán nísi ikpaawa.
24 I seena ȉɔ tɛ aà kpɛɛ,
ísipi ȉ ya aà kpɛ púuu.
25 Aà sáa kú dṹnia guuo,
ma pɔkɛaɔ guu ɔ̃mɛ vȉa vȉo.

26 I pɔ́ pɔ́ aalɛ e wa kaɔ dilɛ pã̄ɛ,
ɔ̃mɛ nɔ̀ɔ tɔdeɔ kía ũ.

42

Yobu misiilɛa Luaɛ

1 Ɔ Yobu ò Diiɛ à mɛ̀:
2 Má dɔ̃ kɛ́ ńyɔ̃ fɔ̃ yā́pii kɛ,
nili fu yā́ pɔ́ ńlɛ yáwao.
3 N mɛ̀ démɛ lɛ́ zɛzɔ̃ ɔ̃nɔɛ dɔ̃saii?
Sĩanaɛ, ma yā́ pɔ́ má a gbadɔ̃o ò,
yãbɔnsaɛ pɔ́ dɛ ma dɔ̃ala.
4 N mɛ̀ mà swā́kpa, ńyɔ̃ yã'o,
ńyɔ̃ yãlalaa, mí wema.
5 Ma n yā́ mà ń swā́o yãaɛ,
tiasa ɔ̃ ma wɛsĩnlɛ.
6 Ayãmɛto ma sakà maziagu,
ma nɔ̀sɛlĩlɛ zɔ̃lɛa bùsuu tufua.

Dii ɛa Yobu zɛdɔa

7 Dii yā́ beeɔ oa gbɛa à yã'ò Temani gbɛ̃́ Ɛlifazaɛ à mɛ̀: Ma pɔ pànzi ń n gbɛ̃́ gbɛ̃ɔn plaɔ,
asa i ma yã'o a zɛ́wa lán ma zɔ̀blena Yobuwao. 8 A zuswana sɛ mɛ̀n sopla ń sãsakaoo mɛ̀n
sopla, à gɛò ma zɔ̀blena Yobu kɛ̃́i, í sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oò, ma zɔ̀blena Yobu i wabikɛɛ́.
Má aà wabikɛa sí, má kɛɛ́ á sɔũkɛwao. I ma yã'o a zɛ́wa lán ma zɔ̀blena Yobuwao. 9 Ɔ
Temani gbɛ̃́ Ɛlifaza ń Sua gbɛ̃́ Bilidadao ń Naama gbɛ̃́ Zofaao gɛ kɛ̀ lá Dii ònɛ́wa, ɔ̃ Dii Yobu
wabikɛané sĩ.
10 Yobu wabikɛa a gbɛ̃naɔnɛ gbɛa Dii tò à sù a pá ziu. A ɛ̀a à pɔ́ pɔ́ a vĩ yãa kɛ̃́fĩɛ̀ lɛɛ pla.
11 Aà vĩ̀i ń aà dãunaɔ mɔ̀ aà kɛ̃́i píi ń aà gbɛ̃́ dɔ̃aɔ píi. Aa pɔblèaànɔ a bɛ, aa sósobi kɛ̀aànɔ, aa
aà nɔ̀sɛ nĩniɛ̀ yā́ pɔ́ Dii yĩawà píi musu. Ɔ an baade aà gbà ā́nusu ń vua tãanao mɛ̀ndodo.
12 Dii ɛ̀fãaikɛ̀ Yobuɛ gbɛzã dɛ a káaua. A sãɔ vĩ mɛ̀n ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ gɛ̃o mɛ̀ndosai (14.000),
yiongoɔ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ soolo (6.000), zuɔ ɔ̀aa kwi (2.000) ń zàa'ĩnaɔ ɔ̀aa sɔo (1.000). 13 A nɛgɔ̃ɛ
ĩ gbɛ̃ɔn sopla ń nɛnɔɛɔ gbɛ̃ɔn àaɔ̃ lɔ. 14 Aà nɛnɔɛ sɛ̃́ia tɔ́n Yemima,* a plaade tɔ́n Kasia,† a
àaɔ̃de tɔ́n Kɛlɛnafu.‡ 15 Bùsupi guu píi nɔɛe ku a maa kà Yobu nɛnɔɛpiɔwao. An mae ń
túbi dĩlɛnɛ́ ń ń dãɔɔɛ.
16 Yobu taasikɛa gbɛa à kɛ̀ wɛ̃̀ basoplaɛ, à wɛsĩ a tɔũnaɔ ń a sɛ̃́wɛnaɔ ń a sɔ̃kpaɛɔlɛ. 17 A
zikṹ táotaoɛ, ɔ̃ à gà.

---

* 42:14 Bee mɛ̀ felena. † 42:14 Lí gĩnana tɔ́. ‡ 42:14 Bee mɛ̀ kiopɛ̃na.

SOŬƆ
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Soŭɔá wabi mɛ̀n basoplakwi pɔ́ Isailiɔ kɛ̀ Luawaɔnɛ, mɛ́ aaȉ si lɛ ŭ ń pɔ́'ɔbɔna, mɛ́ Yesudeɔ lɛ́ zȉkɛò e ń a gbão.

Soŭ lá kpaalɛa lɛɛ sɔoɛ. Lɛ pɔ́ Davidi dàɔ ku we dasi (51-65, 67-71) bee gbɛa Kole buiɔ lɛɔ (42-49, 84-88), Asafa lɛɔ (73-83), kíablea lɛɔ (93-99), gɛa Yelusalɛŭ lɛɔ (120-134).

Soŭɔ buiɔ dasi maamaaɛ:

Lɛ pɔ́ aaȉ Dii tɔbɔ aà zɔ̃ɔkɛ ń aà maakɛo yá̃ musuɔ: 8, 19, 33, 100, 103-105, 111, 113-114, 117, 135-136, 145-149

Dii kiblea lɛɔ: Dii mɛ́ kía ŭ: 47, 93, 96-99

Kíablea Soŭɔ, wabikɛa kíaɛ ge kía wabikɛa: 2, 18, 20-21, 45, 72, 89, 101, 110, 144

Gɛ̃a Dii kpɛ́u lɛɔ: 15, 24

Gɛa Yelusalɛŭ lɛ pɔ́ Isailiɔ ȉ si gɔɔ pɔ́ aalɛ gɛ́ dikpɛkɛi we: 84, 91, 121, 122

Siɔna lɛɔ, aalɛ gu pɔ́ Dii sɛ̀ wà a kpɛ́ dɔu Yelusalɛŭ tɔbɔ: 46, 48, 76, 87, 132

Waaso Soŭɔ: 14, 50, 53, 75, 81, 95

Soŭ pɔ́ ȉ yãdada luanaaikɛnaɔnɛ: 1, 37, 49, 73, 78, 112, 119, 127, 133

Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ pɔsia kɛ aalɛ Lua sisi ń yã'ɔ̃ma guuɔ Soŭɔ: 12, 44, 58, 60, 74, 79, 80, 83, 85, 90, 94, 106, 108, 123, 126, 137

Lua gbɛ̃́ɔ wiilɛawa yã'ȉa ge ȉadama ge gudɛ ge gyã ge zȉzɔkɛ yá̃ musu lɛɔ: 5-7, 13, 17, 22, 25-26, 28, 31, 35, 38-39, 41-43, 51, 54, 57, 59, 61, 63-64, 69-71, 86, 88, 102, 109, 120, 130, 140-143

Lua sáaukpaa kɛ́ ȉ ń suaba ge ȉ duunakɛ̃má yá̃i: 9-10, 30, 32, 34, 40.1-12, 92, 107, 116, 118

Pɔna ń aafia pɔ́ luanaaikɛnaɔ vȉ lɛɔ: 3, 4, 11, 16, 23, 62, 131, 139

Yesu Soŭ lɛsȉ Maaku 14.26 guu, mɛ́ à Soŭ yã'ò a yãdanɛɔ guu (Maa 12.10, 36) ń aà wabikɛaɔ guuo (Maa 15.34, Luku 23.46).

Soŭɔ guu wà dɔ̀aa wà Kilisi yã'ò ń taasi pɔ́ a kɛɔ (22, 69). Wà aà bɔa gau yã'ò lɔ ń aà taa luabɛ yá̃o (16, 110, 118). Wà Soŭ lá yá̃ɔ ò Lua bàakuańnɔ gbɛzã láɔ guu dɛ gɛ̃n basɔola.

Isailiɔ wabikɛa, Yesu wabikɛa, Yesude káauɔ wabikɛa (Zȉn 4.24-26), Soŭɔ dɛ lá pɔ́ Yesudeɔ ȉ lousisiò ŭ e ń a gbão.

LA̋ SƐIA

1

Soŭɔ 1-41

Báaade

1 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lí gbɛ̃vãiɔ lɛdama mao ŭ.
Ili duunkɛnaɔ zɛ́ sɛo,
ȉli zɔ̃lɛ ń gbɛ̃́ àlafiikɛnaɔo.
2 Dii ikoyã mɛ́ ȉ kaaàgu,
ȉɔ làasookɛwà fãanɛ ń gwãasȉnao.
3 A dɛ lán lí pɔ́ wa bà swa saɛwa,*
a lá lí giigagao, ȉɔ nɛ'i a gɔɔwa,
yá pɔ́ ȉ kɛ píi ká̃fia vȉ.

4 A dɛ màa ń gbɛ̃vãiɔo.
Aa dɛ lán ése ŭa pɔ́ ȉana ȉ sɛ́lɛwaɛ.
5 Beewa gbɛ̃vãiɔ bɔ maa yákpalɛkɛgɔɔzȉo,

* **1:3** Zel 17.8

duunkɛnaɔ zɛ gbɛ̃maaɔ saɛo.
6 Dii ì zɛmikũ gbɛ̃maaɔnɛ,
gbɛ̃vãiɔ sɔ̃, an zɛ́ mipɛ̀ kaalɛwa.

2

Kı̂a pɔ́ Lua kpà

1 Bɔ́yãi bui ń buio lɛ́ zɔakai?
Akɛa wàlɛ lɛ́ pã kpaai?
2 Dúnia kíaɔ lɛ́ zì sɔukɛ,
kpalablenaɔ lɛ́ kãaa Dii
ń Kía pɔ́ a kpàozi.*
3 Aalɛ mɛ: Wà ń mɔdaonaɔ kɛ́kɛ̃,
wà ń ba polowá.

4 Dii lɛ́ ń àlafiikɛ,
zɔ̃lɛa musu àlɛ ń yáalɔ.
5 A palamá ń pɔfɛ̃o,
aà kpɛ̃nɛ ì to vìa ń kú.
6 A mɛ̀ a a Kía kpà
a gbɛ̀sìsì Siɔna musu.

7 Má yá pɔ́ Dii dìlɛmɛɛ o à mɛ̀:
Ma nɛ́n n ũ, n Maen ma ũ gbã.†
8 Wabikɛa, mí n gba bui píi,
mí dúnia gola síiɔ̃ kpama n pɔ́ ũ.
9 Nyɔ̃ kiblemá ń mɔ̀ gopanao,
ńyɔ̃ ń wíwi lá wì gì oo wiwa.‡

10 Kíaɔ, à lɛdamaɛ bee ma,
dúnia kpalablenaɔ, à ɔ̃nɔkũ sa.
11 A zɔble Diiɛ ń vìakɛaɛ̀o,
à kúlɛ bùsu sɛɛ̀ ń lualuao,
12 kɛ́ aà pɔ su fɛ̃ázi à gaga zɛ́uo,
asa aà pɔ ì pa kándoɛ.

Báaaden gbɛ̃ pɔ́ nàaàzi ũ.

3

Lɛzua Luazi ibɛɛɔ yá musu
(2Sam 15.13-17)

1 Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ à bàalɛ̀ a nɛ́ Abisaloũɛ.
2 Dii, ma wɛ̀lɛɔ diɛ fá,
gbɛ̃ pɔ́ íbɛlɛsɛ̀manɔɔ dasi.
3 Wàlɛ ma yã'o dasi,
wàlɛ mɛ Lua a ma suabao.
4 Mpi sɔ̃ Dii,
ńlɛ ɔliamazi sɛ̀ngbao ũ,
ma gawin n ũ,

* 2:2 Zìn 4.25-26 † 2:7 2Sam 7.14, Mat 3.17, Zìn 13.33, Ɛbɛ 1.5, 5.5 ‡ 2:9 Zia 2.26-27, 12.5, 19.15

ni to ma mi àɔ daa ía.

5 Mi lɛzu Diizi,
ǐ wea za a kpɛ́u gbɛ̀sǐsǐ musu.
6 Mi wúlɛ i'o ń a nao,
mi vu aafia, asa Dii mɛ́ ma ũ̌.
7 Gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi lɛ́ ma wɛ,
kási mili vǐakɛnɛ́o.

8 Fɛlɛ Dii,
ní ma ibɛɛɔ lɛgbeomble,
ma suaba ma Lua,
ní gbɛ̃vãipiɔ swaa ɛ́'ɛ.
9 Dii mɛ́ ǐ gbɛ̃́ suaba.
Báaada n gbɛ̃́ɔgu.

4

Wabi oosi kɛa

1 Davidi lɛ. Wǐ sí ń mɔɔnlɛaoɛ.
2 Tó ma n sisi, wea Lua ma Zɛnnɔde.
Tó má yeelɛa, ni ma gba dɛ̀ɛpookǐi.
Wɛ̃nadɔ̃mɛɛ, ní ma wabikɛa ma.

3 Gbɛ̃́ɔ, á zɛ widaa ma Lua gawidewaɛ bɔɛ ni?
Iɔ ye pɔpãɔzi, iɔ tɛ tã́aɔzi.
4 Ǎɔ dɔ̃ kɛ́ Dii a gbɛ̃́ɔ dǐlɛ adoa,
tó ma aà sǐsi, a ma yãma.
5 Ǎ kpakpanaga, ásu duunakɛo,
à làasookɛ á wúlɛkǐi, í nílɛ.
6 Ǎ sa pɔ́ dɛ à o o,
í Dii náaikɛ.

7 Dasi ǐ mɛ: Démɛ a ɛ̀fãaikɛwɛ̃ɛi?
Wá wɛgwa Dii, báaadawágu.
8 Baa tó pɔ́wɛna ń vɛ̃ɛo diń́zi,
pɔna pɔ́ ń dàmɛɛ ma sɔ̃u dɛ ń pɔ́a.
9 Mi wúlɛ i'o ń a nao kau,
asa Dii, ḿmɛ ni to màɔ ku dɔdɔa.

5

Wabi kɔɔ kɛa

1 Davidi lɛ. Wǐ sí ń kulɛpɛaoɛ.
2 Swã́kpa ma yã́i Dii,
laaidɔ ma yã́waaipaawa.
3 Ma Kía, málɛ wiilɛma,
ma Lua, málɛ wabikɛma.
4 Dii, ni ma yãma gufɛ̃nɛ,
mi a yã́ɔ dɔdɔnɛ kɔɔ,
ma wɛ́ iɔ dɔnzi.

5 Luan n ũ̌, ń ye vãizio,
nili gbɛ̃vãi dilɛo.

6 Zi̋akãfi̋na lí e zὲ n aɛo,
ń za vãikɛnaɔgu píiɛ.
7 Dii, ni ɛɛdeɔ midɛ,
ń ye gbɛ̃dɛnaɔ ń gbɛ̃blenaɔ gi̋yãio.

8 Mapi má gɛ̃ n ua n gbɛ̃kɛ zɔ̃ɔ yắi,
má kúlɛ n kpɛɛlɛ mà misiilɛnɛ.
9 Dii, dɔaamɛɛ n náai yắi,
zɛpoomɛɛ ma dầdãnaɔ yắi.
10 Asa an yãe náai vi̋o,
aai̋ lɛnakasa gbɛ̃́ɔnɛ.
An nɔ̀sɛ dɛ lán kaadɔɛmbɛwaɛ,
gbɛ̃́ ɔ̃̀kpaa yắ kɔ̃̀ ń sɔ̃u.*
11 To yắ zɔ̃lɛmá Lua,
to aa ɔzu ńzi̋a wɛ́u.
N ń yá n aɛ an tàae dasiɔ yắi,
asa aa gi̋ n yãmaiɛ.

12 To gbɛ̃́ pɔ́ nà n kpɛɔ yáalɔ,
aaiɔ wiilɛ ń pɔnao gɔɔpii.
Ɔku gbɛ̃́ pɔ́ yenziɔla,
aai vi̋ aaɔ kɛ̃aa n yắ musu.
13 Dii, ni báaada gbɛ̃maaɔgu,
n yeańzi i̋ kàedańzi.

6

Wiilɛa Luawa
1 Davidi lɛ. Wi̋ sí ń kúulɛaoɛ.
2 Dii, ńsu ma lele ń kpɛ̃nɛoo,
ńsu ma toto ń pɔkũmaoo.
3 Wɛ̃nadɔ̃mɛɛ Dii,
ma gɔ̃ déedeennɔɛ,
ma gbắgbã Dii, asa ma wá lɛ́ wíɛ.
4 Ma pɔ yà dúuduuɛ, Dii,
ńyɔ̃ dɔmalɛ bɔɛ ni?
5 Ɛa ǹ ma misi, Dii,
ma suaba n gbɛ̃kɛ yắi.
6 Asa gɛ lí e lɛmàma lɔo,
wi̋li n táasilɛ miauo.

7 Ma wɛ̃nakὲ ma kpasa,
ma mi̋bɔɔ i̋ gá ń wɛ́'io,
ma wúlɛki̋i i̋ɔ niɛɛ e gu gɛ dɔ̀ɔ.
8 Ma wɛ́ i̋ɔ bɔbɔ ń pɔsiao,
i̋ɔ wo, kɛ́ ma ibɛɛɔ dasi yắi.

9 A go ma ki̋i vãikɛnaɔ,*
asa Dii ma ɔɔlɔ mà.
10 Dii ma wiilɛa mà,

* **5:10** Lom 3.13 * **6:9** Mat 7.23, Luk 13.27

Dii ma wabikɛa sɨ̀.
11 Wɨ́ a ma ibɛɛɔ kũ píi,
aa gɔ̃ bíli guu,
aa fua kɑ̃́ndo, aai kpɛkpa.

7

Yɑ̃nakpaa, Dii!

1 Lɛ pɔ́ Davidi sɨ̀ Diiɛ Bɛ̃yɑ̃mɛɛ bui Kusi yɑ̃́ musu.
2 Dii ma Lua, ma nanziɛ,
ma suaba ǹ ma bɔ gbɛ̃́ pɔ́ pɛ̀lɛmaziɔ ɔzɨ̀.
3 Tó màa no,
aa ma taitai lán nɔ̀ɔmusuwaɛ,
aa ma kɛ̃́kɛ̃kɔ̃ɛɛ,
gbɛ̃e a ma misio.

4 Dii ma Lua, tó ma tàaekɛ̀ɛ sɔ̃,
tó ma ɔ ku yɑ̃vɑ̃iu,
5 tó ma vɑ̃ikɛ̀ ma gbɛ̃́deeɛ,
ge tó ma gbɑ̃amɔ̀ ma wɛ̀lɛɛ pɑ̃,
6 ma ibɛɛpi pɛ́lɛmazi aà ma kṹ,
i ɔ̃zɔ̃a tɔɔlɛ,
i ma tɔ́ vɨ̃lɛ bùsu'ũfɑ̃au.

7 Fɛlɛ zɛ ń pɔfɛ̃o Dii,
fɛlɛ kpɛ̃nɛbɔbɔ ma ibɛɛɔwa.
N n mɛ sɛ́, ma Lua,
ní yɑ̃́gɔ̃gɔ̃ a zɛ́wa.
8 To gbɛ̃́ɔ kɑ̃aanzi,
ní kiblemá kua za musu.
9 Dii, ni yɑ̃́kpalɛkɛ ń gbɛ̃́ɔ.
Dii, to yɑ̃́ bɔmanɔ na ma yɑ̃́zɛde lɛ́u,
Musude, kɛmɛɛ ma nɔ̀sɛpua lɛ́u.
10 Lua, ḿmɛ ń maa,
ni nɔ̀sɛ ń làasooo yɔɛ.*
Gbɛ̃vɑ̃iɔ pɑ̃sɨ̀kɛa midɛ,
ní gbɛ̃maaɔ gba zɛkɨ̀i.

11 Lua Musude mɛ́ ma sɛ̀ngbao ũ,
ɨ̀ nɔ̀sɛmaadeɔ suaba.
12 Lua ɨ̀ yɑ̃́kpalɛkɛ a zɛ́wa,
ɨ̀ to yɑ̃́ àɔ zɔ̃lɛmá gɔɔpii.

13 Tó gbɛ̃́ i nɔ̀sɛlilɛo,
Lua ɨ̀ a fɛ̃nda lɛkɛ, ɨ̀ a sá kɑ̃́.
14 I a ka gbaɛ̀,
ɨ̀ a gɔ̃kɛbɔ pɔ́ ɨ̀ ga inɛ́ɔ kɛkɛ.
15 Gwa, vɑ̃i ɨ̀ nɔdɔ gbɛ̃́piu,
ɨ̀ yɑ̃dɔnwɛia nɔsi à nɛ'ìɛ̀ ɛgɛ ũ.
16 I ɛyɔ̃ gbɛ̃́ɔnɛ zɑ̃̀zɑ̃ bai ũ,

* **7:10** Zia 2.23

ɔ̃ ĩ zu ɛ pɔ́ a yɔ̃̀pi guu.
17 Aà yãdɔnwɛia a wi aà musu,
aà gbɛ̃́ɔ wɛtãa a sɔaa aà miwa.

18 Má Dii sáaukpa aà maakɛ yã́i,
má Dii Musude tɔbɔ ń lɛsiao.

8

Lua zɔ̃ɔkɛ oa
1 Davidi lɛ.
2 Dii wá Dii, n tɔbɔ̀ dṹnia guu,
n gawi bɔ̀ gupuau musu.
3 N dà nɛ́fɛ̃nɛnaɔnɛ ń nɛ́ yɔ̃minaɔ
aa n táasilɛ,*
kɛ́ n ibɛɛɔ ń n wɛ̀lɛɔ nílɛ yã́i,
n mɔakanaɔ lɛ́ i gɔ̃ kpaaũa.

4 Kɛ́ ma n zĩ̀ gwà musu,
mɔvua ń saana pɔ́ ń pɛ̀pɛ weɔ,
5 ma mɛ̀ bɔ́n gbɛ̃nazĩ̀na ũ an yã́ ĩ̀ɔ dɔngui?
Bɔ́n ń ũ ni laaidɔmái?†
6 N aà kɛ̀ kɛ̃́sãa malaikaɔzi gɔɔpla,
n aà kpà kpalau ń gawio ń bɛɛɛo.
7 N tò à iko vĩ̀ pɔ́ pɔ́ ń kɛ̀ɔwa,
ń tò pɔ́pii misĩ̀ilɛ̀,‡
8 sãɔ ń zuɔ ń sɛ̃̀anɔbɔɔ píi,
9 bãɔ ń kpɔɔ ń pɔ́ pɔ́ kú ísia guuɔ.

10 Dii wá Dii, n tɔbɔ̀ dṹnia guu.

9

Lua sáaukpaa kɛ́ ĩ yãkɛkɛ gbɛ̃́ɔnɛ yã́i
1 Davidi lɛ.
2 Dii, má n táasilɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo,
má n yãbɔnsaɛkɛaɔ kpàwakɛnɛ́.
3 Má pɔnakɛ, má yáalɔ n yã́ musu,
Musude, má n tɔbɔ ń lɛsiao.

4 Ma ibɛɛɔ ĩ kpɛkpa,
aaĩ gɛ̃mbɔlɛ aa gaga n aɛ.
5 Asa n zɛmanɔ, n yãnakpàa,
zɔ̃lɛa n gĩ́naa n yãgɔ̃̀gɔ̃ a zɛ́wa.

6 N buipãleɔ lèle,
n gbɛ̃vãipiɔ míɔnzɔ̃,
n ń tɔ́ dɛ̀ míɔmiɔ.
7 N músi láasai kpà ma wɛ̀lɛɔzi,
n ń wɛ̃́lɛɔ kwɛ̀,
an yã́ dɔ gbɛ̃egu lɔo.

* 8:3 Mat 21.16 † 8:5 Soũ 144.3, Ɛbɛ 2.6-8 ‡ 8:7 1Kln 15.27, Ɛfɛ 1.22, Ɛbɛ 2.8

8 Dii ì kible gɔɔpii,
à a kpala dǐlɛ yáǩpalɛkɛa yǎi.
9 A yáǩpalɛkɛ ń dǘnia gbɛ̌ɔ súsu,
a kible buiɔwa a zɛ́wa.

10 Dii mɛ́ ulɛkǐi ŭ
gbɛ̌ pɔ́ wàlɛ gbãamɔnɛ́ɔnɛ,
a dɛnɛ́ aafia'ekǐi ŭ taasikɛgɔɔ.
11 Dii, gbɛ̌ pɔ́ n tɔ́ dɔ̃ɔ n náai vǐ,
nili n aɛyanaɔ vũaao.

12 A lɛsi Diiɛ, àlɛ kible Siɔna,
à aà yãkɛaɔ kpàwakɛ bui píiɛ.
13 Asa yá lí sãaaguo,
ì tɔsi gbɛ̃dɛnawa,
ì taasideɔ wiilɛa yãda.

14 Gwa lá ma ibɛɛɔ lɛ́ ǐadaa, Dii,
wɛ̃nadɔ̃mɛɛ, ní ma bɔ ga lɛ́zǐ,
15 mí lɛ́mama Siɔna bǐibɔlɛu,
mí pɔnakɛ kɛ́ n ma suabà yǎi.

16 Buiɔ sǐ ɛ pɔ́ aa yɔ̌u,
an gbá zù ba pɔ́ aa kpàu.
17 Wa Dii dɔ̃ ń yáǩpalɛkɛa a zɛ́waoɛ,
ì to gbɛ̃vãi yãkɛa labadaaàla.

18 Gbɛ̃vãiɔ ì ta bɛdau,
bui pɔ́ aali Lua yãdaopiɔ.
19 Wɛ̃nadeɔ yá a sãaàgu bauo,
taaside wɛdɔaaàzi láaa vǐo.

20 Fɛlɛ Dii,
ńsu to gbɛ̃nazǐna n gã ňo,
bui píi kãaa, ní yáǩpalɛkɛńnɔ.
21 Dii, to vǐa buiɔ kǘ,
kɛ́ aa e dɔ̃ wa dɛ gbɛ̃nazǐnaɔ ŭ.

10

Lua yágɔ̃gɔ̃a ń gbɛ̌ɔ wabikɛa

1 Dii, bɔ́yãi ń zɛa zàzãi?
Akɛa ni ulɛnɛ́ taasikɛgɔɔzǐi?
2 Gbɛ̃vãi ì gbãasaide wɛ wala guu,
ì kɔ̃nikɛɛ̀, ì aà kǘ.
3 Gbɛ̃vãi ì a pɔnidɛaɔ ǐanadã,
ì bǐide sáaukpa, ì Dii tɔbɛ̃ɛsi.
4 Gbɛ̃vãi wala mɛ́ tò ǐli Dii aɛyao,
a Lua làasoo vǐo.
5 Yá pɔ́ ì kɛ píi ì bɔɛ̀ maaɛ,
ì azǐa káǎi, ǐli n ikoyã dao,

ȉ lɛsuikɛ a ibɛɛɔwa.
6 I mɛ á kpaguao,
áɔ ku pɔnau taasikɛsai gɔɔpiiɛ.

7 Ɛɛ ȉɔ dɔ aà lɛ́u
ń gbɛ̃́kaao ń yãpãsȉo,
yãdɔnwɛia ń yãvãio mɛ́ aà lɛ́ pà.*
8 I naalɛ yãesaideɛ wɛ̃́nkpɛ,
kɛ́ à e aà dɛ asii guu,
ȉ miȉide kpákpa gusaɛna.
9 I naalɛ gbɛ̃́ɔnɛ asii guu lán nɔ̀ɔmusuwa,
ȉ naalɛ lákpɛu à e yɛ̃̀ɛɛsaide kṹ.
Tó à aà kṹ, ȉ aà gálɛ ń a bao.
10 Gbɛ̃́ pɔ́ a le a kṹ gɔ̃̀ wúlɛa yɛ̃̀mɛɛ,
gbãa mɛ́ aà nɛ̀.
11 Gbɛ̃vãipi ȉ mɛ Lua a yã́ fãn vȉo,
ȉ ɔku a wɛ́waɛ, ȉli gu'eo.

12 Dii, fɛlɛ mɔ́ ń n gbãao,
Lua, ǹyɔ̃ yɛ̃̀ɛɛsaideɔ fãnkɛ.
13 Lua, bɔ́yãi gbɛ̃vãi ȉ dɔ́ɛnnɔi?
I o a sɔ̃ guu ńyɔ̃ ȉadawao.

14 N beeo ni e sã́asã,
ni gbɛ̃́ɔ yã'ɔ̃ma ń ń pɔsiao yãda,
kɛ́ ǹ e ɔdaumá.
Yɛ̃̀ɛɛsaide ȉ azȉa kpama,
tonɛ pɔ́ gwana vȉo dɔnlɛden n ũ.
15 Gbɛ̃vãi ń gbɛ̃́ pãsȉo gã̀sȉ ɛ́nɛ́,
an vãi pɔ́ aalɛ e wa dɔ̃o wȉ ń musu.
16 Dii ȉɔ kible gɔɔpii,
aà yãdansaiɔ midɛ aà bùsuu.

17 Dii ȉ yɛ̃̀ɛɛsaideɔ wabikɛa ma,
ȉ ń gba sɔ̃, ȉ swãdɔ ń yã́i.
18 I zɛ ń tonɛ pɔ́ gwana vȉoɔ
ń gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ ȉadamáɔ,
kɛ́ gbɛ̃nazȉna pɔ́ dɛ bùsuti ũ su to sɔ̃ kɛ̃́ńgu lɔo yã́i.

11

Sɔ̃dilɛa
Davidi lɛ.
1 Ma na Diizi.
Bɔ́yãi álɛ omɛɛ mà vua
mà ta gbɛ musu lán bãwai?
2 A vãikɛnaɔ gwa, aa kakpà sáa,
aa gusaɛ yèmá aa sá gà,
aa kakpàlɛ nɔ̀sɛmaadeɔwa.
3 Tó fɛlɛkaa yãmikpalɛ gbòo,

---

* **10:7** Lom 3.14

gbɛ̃maaɔ kɛa ni?

4 Dii ku a kpɛ́u,
a zɔ̃lɛa báawa musu we.
I wɛpã gbɛ̃nazi̊naɔla,
i̊ wɛ́kpalɛńzi.
5 Dii i̊ gbɛ̃maaɔ tàasika,
ãma a za vãikɛnaɔgu
ń gbɛ̃́ pɔ́ yãpãsi̊ i̊ kɛnɛ́ naɔ.
6 A tɛyɔ̃ ń i̊atɛ̃gbɔ̃ kwɛ vãikɛnaɔwa,
i̊̃an wãa mɛ́ aɔ dɛ ń baa ũ.
7 Asa Dii i̊ yãkɛ a zɛ́wa,
yãkɛa a zɛ́wa i̊ kɛɛ̀ na,
gbɛ̃maaɔ wɛsiaàlɛ.

12

Gbɛ̃nazi̊na bɛ̃̀ɛboa

1 Davidi lɛ. Wi̊ sí ń kúulɛaoɛ.
2 Ma suaba Dii!
Asa gbɛ̃maa ku lɔo,
náaide làa gbɛ̃nazi̊naɔ guu.
3 Baade i̊ ɛɛto a gbɛ̃́deeɛɛ,
i̊ lɛna kɛɛ̀ ń nɔ̀sɛmɛmplao.
4 Dii, lɛnade gyawi
ń gbɛ̃́ pɔ́ i̊ azi̊a sɛ lɛsi̊o.
5 Aai̊ mɛ ń lɛ́ mɛ́ a tidɔ gbɛ̃́a,
wa mɛ́ wa ń lɛ́ vi̊,
démɛ a kiblemái?

6 Gbɛ̃́ busɛɔ wɛtãa
ń wɛ̃nadeɔ aaukɛao yã́i,
Dii mɛ̀ á fɛlɛ sa,
á ń gba bɔki̊i pɔ́ aalɛ a nidɛ.

7 Dii yã́ sãa vi̊o,
a dɛ lán ã́nusu pɔ́ wa yɔ̀ mua tɛ́u
wa bàasa gɛ̃n soplawa.
8 Mpi Dii, ńyɔ̃ɔ wá dɔ̃́a gɔɔpii,
ńyɔ̃ wá sí gbɛ̃́ bee taaɔwa.
9 Tó gbɛ̃́ɔ yãbɛ̃ɛ ků ɔplapla,
gbɛ̃vãiɔ i̊ɔ bɛ ń yɔ̃̀ɔo gupiiuɛ.

13

Lɛzua Luazi

1 Davidi lɛ.
2 E bɔɛ, Dii?
Ma yã́ aɔ sãangu gɔɔpii yã̀?
N mikpɛ aɔ dɔamɛɛ e bɔɛ ni?
3 Máɔ dɛ̃ɛka ń ma làasooɔ e bɔɛ ni?
Ma pɔ i̊ɔ sia lá gu lɛ́ dɔ,

ma ibɛɛ aɔ gbãablea e bɔɛ ni?

4 Dii ma Lua, ma gwa ní ma yãma.
Ma oa weemɛɛ,
kɛ́ másu ga i oo yá̃i,
5 kɛ́ ma ibɛɛ su mɛ a tidɔ̀malao,
kɛ́ ma wɛ̀lɛɔ su pɔnakɛ ma fua yá̃ musuo.

6 Málɛ n gbɛ̃kɛ náaikɛ,
ma pɔ na kɛ́ ńyɔ̃ ma suaba.
Má lɛsi Diiɛ,
asa à yãmaakɛ̀mɛɛ.

14

Mı̀saide yã'oa
(Soŭ 53)
Davidi lɛ.
1 Mı̀saideɔ ı̀ o ń sɔ̃ guu Lua kuo.
Aa ɔ̃̀ɔkpà, an yãkɛa vãi,
yãmaakɛna kú ń guuo.
2 Za musu Dii ı̀ wɛ́tɛ gbɛ̃nazı̀naɔzi,
ı̀ gwa tó gbɛ̃e ɔ̃nɔ kà a kɔ̃́i wɛɛlɛa.
3 Aa sà̃sã píi, aa gɔ̃̀ dɔ̀ɔsai míɔmiɔ,
yãmaakɛna kuo, baa do.*

4 Vãikɛna wɛ́ lí gu'eo lé?
Aaı̀ ma gbɛ̃́ɔ mɔ́mɔ lán úwa,
aali lɛzu Diizio.

5 Gwa, vı̀a a ń kṹ we maamaa,
asa Lua a zɛ ń gbɛ̃maaɔ.
6 Vãikɛna ı̀ kpa taasidɛɛ a pɔeãu,
kási sɔ̃ Dii mɛ́ taaside ulɛkı̀i ũ.

7 Lua, bɔ Siɔna mɔ ǹ Isailiɔ bɔ!
Tó Dii sù ń a gbɛ̃́ɔ ń pá ziu,
Yakɔbu buiɔ pɔnakɛ,
Isailiɔ yáalɔ.

15

Luayãmana yã'oa
Davidi lɛ.
1 Dii, démɛ zɛvı̀ à gɛ̃ n uai?
Démɛ a fɔ̃ àɔ ku n gbɛ̀sı̀sı̀ musui?
2 Gbɛ̃́ pɔ́ ı̀ɔ ku tàaesai,
mɛ́ ı̀ yãkɛ a zɛ́wa,
mɛ́ ı̀ sı̀ana'o ń nɔ̀sɛmɛndoo.
3 Ili yãdɔ gbɛ̃ewao,
ı̀li tàaekɛ a gbɛ̃́deeɛo,
ı̀li a gbɛ̃do sɔ̃́sɔ̃o.

---

* **14:3** Lom 3.10-12

4 I saka luayãdansaiɔgu,
ȉ luayãmanaɔ kpɛla.
Ili a lɛgbɛ̃a lilɛo,
baa tó à kɛ̀ɛ̀ zȉ'ũ.
5 Ili ɔ̃a sɛ̃anɛ́ à a igbào,
ȉli bɔ gbɛ̃́ pɔ́ a yã́ kú kpɛ ɔsãsãa yã́io.

Gbɛ̃́ pɔ́ ȉ kɛ màa a kpagua bauo.

16

Naa Luazi
Davidi lɛ.
1 Ma dɔ̃́a Lua,
ḿmɛ ma nanzi.
2 Má ò Diiɛ ma diin n ũ,
ḿmɛ ń ma aafia ũ.
3 N gbɛ̃́ pɔ́ kú ma bùsuuɔ
mɛ́ dɛ gawide pɔ́ ȉ kamaguɔ ũ.
4 Gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ wã gɛ́ tã́a kĩ́iɔ
aaȉ yã'ɔ̃ma kpá ńzȉazɛ.
Má sa'o'i tɔ̃́lɛńnɔo,
wa ń tã́aɔ tɔ́ ma ma lɛ́uo.
5 Dii, n ma ka ma baawa,
ma wɛ̃ni ku n ɔzȉɛ.
6 N kɔɔ dàmɛɛ gumaau,
gba pɔ́ ń dàmɛɛ kàmagu.

7 Má Dii táasilɛ kɛ́ ȉ lɛdaa,
baa gwã́ ȉ to ma sɔ̃ ma gba laai.
8 Miɔ Dii e ma wɛ́u gɔɔpii,
lá a kumanɔ, má kpaguao.
9 Bee yã́i ma pɔ ȉɔ na,
ma nɔ̀sɛ ȉɔ yáalɔ,
ma wɛ́ dɔi lɔ ma mɛ aɔ ku aafia.
10 Asa ńyɔ̃ ma to miauo,
ńyɔ̃ we n yãmana yaikɛo.*
11 N ma ka wɛ̃ni zɛ́wa,
n kĩ́i pɔna ȉɔ pɛɛau,
pɔmaaɔ ku n ɔzȉ gɔɔpii.†

17

Wabikɛa
Davidi wabikɛa.
1 Dii, ma yãma,
asa ma yã́ naɛ,
swãdɔ ma wiilɛai,
ma wabikɛa ma,
asa málɛ kɛ ń mɔafilioo.
2 N kĩ́i má yãna eu,
n wɛ́ lɛ́ yã́ pɔ́ zɛvȉ e sã́asã.

---
* 16:10 Zȉn 13.35 † 16:11 Zȉn 2.25-31

3 N ma sɔ̃ gwà, n wɛ́tɛmazi gwɑ̃́,
n ma tàasikà, ni yãe eao,
asa ma zɛò ma lɛ́ a ma kalikɛ̃o.
4 Mili tɛ́ gbɛ̃nazi̋na yãkɛaɔzio,
mili gbɛ̃́ pãsi̋ɔ ɔlɛsɛo.
5 Ma bɛ n zɛ́u súsu,
mi pãalɛ n yɑ̃́ɛo.

6 Málɛ lɛzunzi, asa ńyɔ̃ wea.
Lua, swɑ̃́sɛ ma wabikɛai.
7 N n gbɛ̃kɛ bɔnsaɛ kɛmɛɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ nànziɔ bɔ ń ibɛɛɔ ɔzi̋.
8 Laaidɔa lá ń wɛ́bɛsianawa,
ní ma sɔlɔ n kúlukulunau.
9 Ma si gbɛ̃vãi pɔ́ aai̋ i̋adaaɔwa,
ma ibɛɛ pɔ́ liaamazipiɔ.
10 Aali gbɛ̃e wɛgwao,
an lɛ́ i̋ yɔ̃̀ɔ yã'o.
11 Aa pɛ̀lɛmazi aa li̋amazi,
aa wɛbi̋ia kɛ́ aa e ma pɑ̃́lɛ zi̋́lɛ.
12 Aa ye ma taitai
lán nɔ̀ɔmusu nɔandɛnawa,
lán nɔ̀ɔkusi pɔ́ naalɛa gusaɛnawa.

13 Dii, fɛlɛ dańlɛ, ní ń kwɛ́,
ma si gbɛ̃vãipiɔwa ń n fɛ̃ndao,
14 ma bɔ gbɛ̃́piɔ ɔzi̋ ń n gbãao.
An baa ku dṹniaɛ bee guu,
an àizɛɛ i̋ɔ dińzi, an nɛ́ɔ i̋ kɑ̃́,
aai̋ pɔ́ pɔ́ fɛ̃̀ɔ kálɛ ń nɛ́piɔnɛ.
15 Má wɛsinlɛ ma nɔ̀sɛmaa yɑ̃́i,
tó ma n e ma vugɔɔ, bee a mɔa.

18

Zi̋blea sáaukpaa
(2Sam 22.1-51)

1 Lɛ pɔ́ Dii zɔ̀blena Davidi si̋ɛ̀ gɔɔ pɔ́ à aà bɔ̀ Saulu ń aà ibɛɛ ki̋niɔ ɔzi̋.
2 Má yenzi Dii,
ḿmɛ ń ma gbãa ũ.

3 Lua mɛ́ ma gbɛsi ũ,
mi naaàzi,
ma Lua mɛ́ ma zɛgiki̋i ũ,
i̋ ma misi.
A dɛ ma sɛ̀ngbao ũ,
má aà náai vi̋,
a dɛ ma suaban gbãa ũ,
i̋ ma dɔ̃́a.
4 Dii kà wà aà sáaukpa.
Mi lɛzuaàzi,

ȉ ma bɔ ma ibɛɛɔ ɔzȉ.
5 Gó kpàlɛmanɔ,
kaalɛ swa lɛ́ ma ble.
6 Mia baɔ galakpàmɛɛ,
ga baikpàmɛɛ ma aɛ.
7 Ma yeelɛa guu màa ma Dii sȉsi,
ma lɛzù ma Luazi,
ɔ̃ à ma lɔɔ mà za a bɛ,
ma wii kàwà, à gɛ̏ aà swá̃u.

8 Tɔɔlɛ lùalua à zȉazȉa,
gbɛ̀sȉsȉɔ dèedee ń zȋ́nau,
aa lùalua kɛ́ aà pɔ pà yá̃i.
9 Súɛlɛ bɔ̀ aà níu,
tɛ́ pɔ́ ȉ kṹmá bɔ̀ aà lɛ́u,
a yɔ̃ɔ lɛ́ pipi aà aɛ.
10 A̋ gu kɛ̏aa musu à pȉla,
lou sȉsi aà gbá zíɛ.
11 A̋lɛ vua dia malaika gȁsȉade kpɛ,
àlɛ yàakpa ń ȋ́anao.
12 A̋ gusia kù azȉala,
à luabɛsiana kɛ̀ a kúkȉi ũ.
13 Lousisia dɔ̀aa aà gawi pílɛaɛ,
lougbɛ kwɛ̀, lou pȉlɛpilɛ pã̀sȉpã̀sȉ.
14 Dii Musude pàla za musu,
aà lɔɔ dɔ louvȉa ũ.
15 A̋ ka fȁ ma ibɛɛɔgu à ń fã̀aa,
Lua sùmá à ń yá.
16 Kɛ́ n palamá Dii,
ísia tɔɔlɛ bɔ̀ gupuau,
kɛ́ n pɔbɔ̀ n níu,
dṹnia zȋ́na bɔ̀ puizi.

17 A̋ ɔbɔ̀ za musu à ma kũ,
à ma bɔ ísiu.
18 A̋ ma si ma ibɛɛ gbã̀awa
ń ma wɛ̀lɛ pɔ́ an gbã̀a dɛmalaɔ.
19 Aa ȁnaa ma wɛ̃nakɛgɔɔ,
ɔ̃ Dii zɛ̀manɔ.
20 A̋ ma bɔ à ma gba dɛ̀ɛpookȉi,
à ma mȉsi kɛ́ a yemazi yá̃i.

21 Dii yã̀kɛ̀mɛɛ ma nɔ̀sɛmaa lɛ́u,
à ȋ̋abòmɛɛ ma gbã̀sȉsai lɛ́u.
22 Asa má Dii yã̀dilɛaɔ kũa,
mi vã̀ikɛ ma a Lua tò weo.
23 Aà ikoyã̀ɔ ȉɔ dɔaaamɛɛ,
mi bɔ yá̃ pɔ́ a dȉlɛɔ kpɛo.
24 Ma kua tàae vȉ Diiɛo,
má azȉa kũa duunasai.
25 Dii ȋ̋abòmɛɛ ma nɔ̀sɛmaa lɛ́u,

asa a è má kú gbãsĩsaiɛ.

26 N náai vĩ náaideɔnɛ,
tàaesaiden n ũ tàaesaideɔnɛ.
27 N wásawasa gbɛ̃́ wásawasaɔnɛ,
ãma ni kɔ̃nikɛ gbɛ̃́ dɔ̀ɔsaiɔnɛ.
28 Ni zĩabusanaɔ suaba,
ni gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ ńzĩa sɛ lɛsĩɔ busa.
29 Dii, ni ma filia tɛfɛlɛ,
ma Lua, ni ma gusia lilɛ gupua ũ.
30 N n gbãao má fɔ̃ kuadi kaawa,
ń ma Lua dɔnlɛo má fɔ̃ vĩ gĩa.

31 Luapi sɔ̃, aà yãkɛa bɔ̀lɛi.
Dii yã́ sãa vĩo.
A dɛ sɛ̀ngbao ũ gbɛ̃́ pɔ́ nàaziɔnɛ.
32 Dii bàasio, démɛ Lua ũi?
Wá Lua bàasio, démɛ gbɛsi ũi?
33 Lua mɛ́ ì ma gba gbãa,
ɔ̃mɛ ì zɛpoomɛɛ súsu.
34 I to ma wá nakũ lán tuewa,
ì to màɔ bɛ bùsu gulɛsĩɔ musu.
35 I zĩkaa dadamɛɛ
e ma gã̀sĩ fɔ̃ mɔgotɛ̃ sá gá.

36 Ni n zĩblesɛ̀ngbao kpaa,
ń ma kũa ń n ɔplaao,
ni naalɛ ǹ ma tɔbɔ.
37 Ni ma zɛ́ yàasa kũmɛɛ,
ɔ̃ ma gbá lí gbãlɛo.
38 Ma pɛlɛ ma wɛ̀lɛɔzi ma ń kũkũ,
mi kpɛkpao e ma gɛ ń dɛdɛò.
39 Ma ń wiwi, aai e fɛ̀lɛo,
aa kwɛ̀ gɔ̃̀ kálɛa ma gbá zíɛ.
40 N ma gba gbãa, ma zĩkàò,
ń tò ma ibɛɛɔ mikpàa.
41 N tò ma wɛ̀lɛɔ kpɛkpà,
ɔ̃ ma a zangudepiɔ mĩdɛ.
42 Aa wiilɛ̀, gbɛ̃e i ń suabao,
aa lɛzù Diizi, i yãmamáo.
43 Ma ń kɛ́ búɛbuɛ
lán luutɛ̃ pɔ́ ĩ́ana sɛ̀wa,
ma táa'òmá lán zɛ́ guu pɛ̀lɛawa.

44 N ma bɔ gbɛ̃́ pɔ́ fɛ̀lɛmanɔɔ ɔzĩ,
n ma kɛ buiɔ mide ũ.
Gbɛ̃́ pɔ́ má ń dɔ̃ɔɔ lɛ́ zɔblemɛɛ.
45 Bui zĩ̀loɔ ì vlãnaumɛɛ,
tó aa ma yãmà, aaĩ misiilɛmɛɛ.
46 Buipãleɔ kúsu ì kwɛ́,
aaĩ bɔ ń zɛgikĩ̀iɔu ń lualuao.

47 Dii ku! Báaaden ma gbɛsi ũ!
Wà Lua ma Suabana tɔbɔ.
48 Lua mɛ́ ì tɔsimɛɛ,
ì buiɔ totomɛɛ.
49 N tò ma pili ma ibɛɛɔwa,
n ma gba gbãa dɛ ma wèlɛɔla,
n ma bɔ gbɛ̃́ pãsi̍ɔ ɔzi̍.
50 A yãi má n sáaukpa buiɔnɛ,
má n táasilɛ, Dii.*
51 Dii ì zi̍ zɔ̃ɔ ble kía pɔ́ á sɛ̀ɛ,
ì gbɛ̃kɛkɛ kía pɔ́ á kpàpiɛ,
ma Davidi ń ma buiɔ e gɔɔpii.

19

Luabɛ gawi ń Lua yã gawio

1 Davidi lɛ.
2 Musu ì Lua gawi bɔ gupuau,
bàluma pɔ́ɔ ì aà zi̍ ɔlɔnɛ́.
3 Iɔ yãdanɛ́ lá gu lɛ́ dɔ,
ì dɔ̃a kpámá gwã́ ń gwã́o.
4 Ili yã'oo, aà yã'oa bui kuo,
wi̍li a kĩ́a mao.
5 Aà lɔɔ ì gɛ́ dṹnia guu píi,
aà yã'oa ì gɛ́ e tɔɔlɛ lɛ́wa.*

Lua kpɛdɔ̀ i̍atɛ̃ɛ we,
6 ì bɔ kpɛ́u à bilɛ lán nɔsɛnawa,
ì fɛlɛ ń táo ń pɔnao lán nɛgɔ̃nawa.
7 I fɛlɛ luabɛ lɛ́la,
ì pãa gɛ́ e a lɛ́le,
pɔe líɔ ulɛa a pusuio.

8 Dii ikoyã paɛa,
ì ń nɔ̀sɛ níninɛ́.
Dii yã́ náai vi̍,
ì lɛda ɔ̃nɔsaideɔwa.
9 Dii ì ɔtona dɔnɛ́ súsu,
ì ń pɔ kɛ na.
Dii yãdilɛaɔ gbãsi̍ vi̍o,
ì ń oa weenɛ́.
10 Misiilɛa Diiɛ zɛ́pi wɛbɔa,
waɔ tɛi gɔɔpii,
Dii yã́kpalɛkɛa si̍ana vi̍,
yã́pi i̍ɔ maa wásawasa.
11 Aà yãmaa dɛ vuaa, baa vua maa,
a na dɛ zɔ́'ia, baa zɔ́ bùsu.
12 Ni lɛda mapi n zɔ̀blenawa,
gbɛ̃́ pɔ́ n yã́ kũa ài i̍ɔ zɔ̃ɔ.

---
* **18:50** Lom 15.9 * **19:5** Lom 10.18

13 Démɛ a fɔ̃ yấ pɔ́ álɛ zãwàɔ dɔ̃i?
Sùuukɛmanɔ ń ma tàae pɔ́ ulɛaɔ.
14 Nsu to mapi n zɔ̀blena dɔ́ɛnnɔo,
duuna su gbãableao,
míɔ kú wásawasa tàae zɔ̃ɔ sai.

15 To yấ pɔ́ lɛ́ bɔ ma lɛ́u
ń làasoo pɔ́ kú ma sɔ̃uo kangu
Dii, ma gbɛsi, ma Suabana.

20

Zi̋blea wabikɛa
1 Davidi lɛ.
2 Dii sinnɔ n yeelɛa guu,
Yakɔbu buiɔ Lua n sɛ lɛsi̋.
3 Kua za aà kúki̋i a n suaba,
kua za Siɔna a dɔnlɛ.
4 Aà n sa'oa píi sí,
n sa'obɔɔ i dɔaàgu.
5 Aà pɔ́ pɔ́ n pɔ gbà kpama,
aà to ǹ yấ pɔ́ ńlɛ yá le,
6 wí gulakɛ zi̋ pɔ́ ń blè yấ musu,
wí dàlapoo da ń wá Lua tɔ́o.
Dii wabi pɔ́ ń kɛ̀ sinnɔ píi.

7 Má dɔ̀ sa Dii ì kía pɔ́ a kpà suaba,
ì siaànɔ za a bɛ pɔ́ a kua adoau,
i to aà zi̋ble ń a gɜ̀sa gbãao.
8 Gbɛ̃eɔ ì zi̋kasɔ̃gɔɔ náaikɛ,
gbɛ̃eɔ ì sɔ̃́ɔ náaikɛ,
wápiɔ sɔ̃, Dii wá Lua náai wi kɛ.
9 Ampiɔ, aa kúlɛ aa lɛ́lɛ,
wápiɔ sɔ̃ wáɔ zɛa gíũgiũɛ.

10 Dii, to kí zi̋ble,
tó wa lɛzùnzi, síwanɔ.

21

Zi̋blea sáaukpaa
1 Davidi lɛ.
2 Dii, kí lɛ́ pɔnakɛ ń n gbãao,
aà pɔ na maamaa kɛ́ ń tò à zi̋blè.
3 N pɔ́ pɔ́ aà pɔ gbà kpàwà,
ni gí aà wabikɛa síiaànɔo.
4 N danlɛ kɛ̀ɛ̀ ń ɛ̀fãai zɔ̃ɔo,
n vua fùa kpàɛ̀.
5 A wɛ̃ni gbɛ̀ama, ɔ̃ ń kpàwà,
ń tò a ku e gɔɔpii.
6 Aà gawi zɔ̃ɔ kɛ́ ń tò à zi̋blè,
n gawi ń zɔ̃ɔkɛo kpàwà.
7 Niɔ báaadaaàgu gɔɔpii,

n kuaaànɔ tò aà pɔ kɛ̀na.
8 Asa kí Dii náai vȉ,
kua Musude gbɛ̃kɛu a kpaguao.

9 Nyɔ̃ ɔdiɛ n ibɛɛɔwa,
ńyɔ̃ n wɛ̀lɛɔ kṹ ń n ɔplaao.
10 Nyɔ̃ ń kɛ mua yàa ũ n mɔgɔɔ,
Dii a ń míɔnzɔ̃ a pɔfɛ̃gɔɔ,
i to tɛ́kũmá.
11 Nyɔ̃ ń nɛ́ɔ midɛ dṹnia guu,
ní ń buiɔ kɛ̃ gbɛ̃nazȉnaɔwa.
12 Baa tó aa lɛkpàaȉnzi,
an pɔeã a fɔ̃ zȉkɛo.
13 Nyɔ̃ ka dɔdɔ ń wɛ́wa,
ńyɔ̃ to aa kpɛkpa.

14 N gbãa guu, Dii, ǹ nzȉa kã́fȉ,
wí lɛsi wà n gɔ̃sakɛ táasilɛ.

22

Wiilɛa Luawa
1 Davidi lɛ.
2 Ma Lua, ma Lua,
bɔ́yãi n ma to wei?*
Ma wiilɛ̀,
àkɛa ńlɛ mɔ́ ma suabaio ni?
3 Ma Lua, ma lɛzùnzi fãanɛ,
ni weao,
ma wiilɛ̀ma gwãasȉna,
ɔ̃ ń nílɛ.

4 N kua adoa, ń zɔ̃lɛa báawa,
ɔ̃ Isailiɔ ȉ ń táasilɛ.
5 Mmɛ wá deziɔ n náaikɛ̀,
aa n náaikɛ̀ ɔ̃ n ń mȉsi.
6 Aa lɛzùnzi ɔ̃ aa bɔkȉi è,
aa n náaikɛ̀ ɔ̃ wí i ń kũo.

7 Kɔ̀ɔtɛ̃n ma ũ, gbɛ̃nazȉnan ma ũo,
wàlɛ ma sɔ̃sɔ̃, wàlɛ sakamagu.
8 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma gwaɔ lɛ́ ma yáalɔ,
aalɛ lɛsuikɛa,
aalɛ mikɛ déũdeũ aalɛ mɛ:†
9 Lá àlɛ Dii náaikɛ, aà aà bɔ,
tó aà yã́ kàaàguɛ, aà aà misi.‡
10 Mmɛ n ma bɔ ma da nɔ̀sɛu,
n ma dɔ aà yɔ̃́wa.
11 Má na n ɔzȉ za nɛasakpɛuɛ,
ń dɛ ma Lua ũ za ma da nɔ̀sɛu.
12 Nsu ǹyɔ̃ kumanɔ zȁo,
asa taasi lɛ́ mɛkpa,

* **22:2** Mat 27.46, Maa 15.34 † **22:8** Mat 27.39, Maa 15.29, Luk 23.35 ‡ **22:9** Mat 27.43

mɛ́ gbɛ̃e ku à dɔmalɛo.

13 Wa liaamazi dasidasi lán zugaaeɔwa,
wa pooamazi lán Basana zuswanaɔwa.
14 Wàlɛ lɛdɔdɔa lán nɔ̀ɔmusu ɔɔlɔna pɔ́ aalɛ pɔ́ taitaiɔwa.
15 Ma gbãa gɛ̃̀zɛa lán í kɔ́lɛawa,
ma guɔ bɔ̀ɔũ píi,
ma mɛ yɔ̀ lán zɔsawa.
16 Ma kòlo giigàga lán pɛ̃nkasowa,
ma lɛ́na nàalɛ ma lɛ́ musu.§
Wà ma wulɛ lán gɛwa bùsutiu.

17 Gbɛ̃́ɔ liaamazi dasidasi lán gbɛ̃ɔwa,
gbɛ̃vãipiɔ nɔ̀nɔaamazi,
aa ma ɔɔ ń ma gbáɔ fɔ̃̀fɔ̃.*
18 Má fɔ̃ mà a wáɔ nao píi.
Wà wɛbĩ̀ibii, wàlɛ ma gwa,
19 wàlɛ ma pɔkasaɔ kpaalɛ,
wàlɛ tɛ́lɛpa ma ulatao yã́ musu.†

20 Dii, ńsu ǹyɔ̃ kumanɔ zã̀o,
ḿmɛ ń ma gbãa ũ,
mɔ dɔmalɛ kpakpa,
21 ma bɔ an fɛ̃nda lɛ́zĩ̀,
ma wɛ̃ni si gbɛ̃piɔ swaawa,
22 ma bɔ nɔ̀ɔmusupiɔ lɛ́zĩ̀,
ma si zùsɛ̃lɛpiɔ kɔ́bawa,
23 mí n tɔbɔ ma gbɛ̃́ɔnɛ,
mí n táasilɛ kɔ̃kãa guu.‡

24 Á Dii vĩ̀akɛnaɔ, à aà táasilɛ,
á Yakɔbu buiɔ, à aà tɔbɔ,
á Isailiɔ, à misiilɛɛ̀.
25 Asa i saka taasideguo,
i aà wɛ̃nadekɛ yaboo,
i mikpɛdɔɛ̀o,
à swã̀kpà aà wiilɛai.

26 Má n táasilɛ balu guu,
má lɛ́ pɔ́ má kɛ̀ma ɦabo n vĩ̀akɛnaɔ wáa.
27 Taasideɔ pɔble aa kã́,
Dii kĩ́i wɛ̀ɛlɛnaɔ aa aà táasilɛ,
aaiɔ ku gɔɔpii.

28 Dṹnia bṹu gbɛ̃́ɔ Dii dɔ̃, aai zɛaànɔ,
bui pɔ́ kúuɔ kúlɛɛ̀ píi,
29 asa kpalableaá Dii yã́ɛ,
ĩ̀ kible bui píiwa.

§ **22:16** Zãa 19.28 * **22:17** Zãa 20.27 † **22:19** Mat 27.35, Maa 15.24, Luk 23.34, Zãa 19.24 ‡ **22:23** Ɛbɛ 2.12

30 Dṹnia gbãadeɔ kúlɛɛ̀ píi,
gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ gɛ́kĩ̀iɔ misiilɛɛ̀ píi.
31 An buiɔ zɔbleɛ̀,
aa Dii yã́ dau siu ziadeɔnɛ,
32 aai o gbɛ̃́ pɔ́ wi ń i yãaoɔnɛ
lá à yãnakpàmá,
asa a kɛ̀.

23

Dii mɛ́ ma dãna ũ
Davidi lɛ.
1 Dii mɛ́ ma dãna ũ,*
pɔe a kɛ̃́sãao.
2 I ma wúlɛ sɛ̃̀bɔlɔkĩ̀i,
ì gɛmanɔ í kílikili saɛ.†
3 I ma nɔ̀sɛ nínimɛɛ,
ì dɔaamɛɛ zɛ́ maaɔ guu a tɔ́ yã́i.

4 Baa tó má bɛ gusisi pãsĩ̀u,
má vãi vĩ̀akɛo, asa ń kumanɔ,
n sɔ̃na ń n goo ì ma gba sɔ̃.

5 Ni blɛkalɛ ma aɛ ma ibɛɛɔ wáa,
ni nísidɔɔ ma miwa,
ni íka ma toona pai yɛlɛlɛ.
6 Nama ń gbɛ̃kɛo aɔ kumanɔ gɔɔpiiɛ,
míɔ ku Dii ua e ma wɛ̃ni lɛ́u.

24

Dii gɛ̃a a kpɛ́u
Davidi lɛ.
1 Tɔɔlɛ ń pɔ́ pɔ́ kuwàɔá Dii pɔ́ɛ,*
dṹnia ń gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔ píi.
2 A tɔɔlɛ zĩ́napɛ̀lɛ ísiau,
a kàlɛ ń swaɔ.

3 Démɛ zɛvĩ̀ à dɛdɛ Dii sĩ̀sĩ̀wai?
Démɛ a fɔ̃ gɛ̃ aà uai?
4 Gbɛ̃́ pɔ́ tàae vĩ̀o mɛ́ aà nɔ̀sɛ pua,†
mɛ́ ĩ̀li zɛ ń tã́aɔo,
mɛ́ ĩ̀li lɛgbɛ̃ ń mɔafilioo.
5 Dii a báaada adegu,
Lua aà Suabana a to yã́ bɔaànɔ na.
6 Màa a dɛ ń aà kĩ̀i wɛ̀ɛlɛnaɔ,
Yakɔbu buiɔ Lua aɛyanapiɔ.

7 A bĩ́ibɔlɛɔ wɛ̃wɛ̃,
à gbà ziɔ wɛ̃wɛ̃,
í tó Kía gawide‡ gɛ̃.

---

* **23:1** Zãa 10.11, 1Piɛ 2.25 † **23:2** Zia 7.17 * **24:1** 1Kln 10.26 † **24:4** Mat 5.8 ‡ **24:7** 1Kln 2.8

8 Démɛ Kía gawidepi ũi?
Dii nɛgɔ̃n gbãaɛ,
Dii zi̋kan gbãaɛ.
9 A bi̋ibɔlɛɔ wɛ̃wɛ̃,
à gbà ziɔ wɛ̃wɛ̃,
í tó Kía gawide gɛ̃.
10 Démɛ Kía gawidepi ũi?
Dii Zi̋gɔ̃de mɛ́ Kía gawidepi ũ.

25

Lua wá dɔ̃ana
Davidi lɛ.
1 Dii, ma azi̋a kpàmaɛ,
2 ma Lua, málɛ n náaikɛ.
Ǹsu to wí ma kũo,
ńsu to ma ibɛɛɔ tidɔmalao.
3 Wí a gbɛ̃́ pɔ́ an wɛ́ dɔnziɔ kũo,
sema gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ n kpɛ pãɔ.

4 Dii, ǹ n zɛ́ ɔlɔmɛɛ,
ní n yã́ dadamɛɛ.
5 Gɛmanɔ n si̋anau, ní dadamɛɛ,
asa Lua ma Suabanan n ũ,
ma wɛ́ ìɔ dɔnziɛ gɔɔpii.
6 N sùuu ń n gbɛ̃kɛo aɔ dɔngu,
asa ń vi̋ za káauɛ, Dii.
7 Ǹsu tàae pɔ́ má kɛ̀ɔ yãdao
ge duuna pɔ́ má kɛ̀ ma ɛ̀waasogɔɔ.
Ma yã́ àɔ dɔngu gbɛ̃kɛ guu,
kɛ́ ń maa yã́i, Dii.

8 Dii maa, ì yãkɛ a zɛ́wa,
bee yã́i ì a yãdada duunkɛnaɔnɛ.
9 I zi̋abusanaɔ da a zɛ́wa,
ì yãmaa dadanɛ́.
10 Dii ìɔ gbɛ̃kɛ ń náaio vi̋
ń gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ ń a bàakuańnɔ yã́o.
11 Baa kɛ́ ma duuna zɔ̃ɔ Dii,
sùuukɛmanɔ n tɔ́ yã́i.
12 Démɛ Dii vi̋a vi̋i?
Dii ì ade da zɛ́ pɔ́ dɛ aà sɛwa.
13 Ade aɔ ku nama guu,
aà buiɔ mɛ́ aa gɔ̃ ń bùsu vi̋.
14 Dii gbɛ̃kɛ vi̋ ń a vi̋akɛnaɔ,
ì to aaɔ a bàakuańnɔ yã́ dɔ̃.
15 Ma wɛ́ ìɔ pɛ Diiwa gɔɔpii,
asa ɔ̃mɛ ì ma gbá bɔ bau.

16 Ma wɛgwa, wɛ̃nadɔ̃mɛɛ,
asa má kú mado ń taasio.

17 Ma yã'ɔ̃maɔ kɔ̃̀ ma nɔ̀sɛ guu,
ma bɔ ma wɛ́tɛ̃api guu.
18 Ma taasi ń ma pɔsiao gwa,
ní ma duuna woloa píi.
19 Gwa lá ma ibɛɛɔ lĭgua,
aa zamagu pãsĭpãsĭ.
20 Ma wɛ̃ni dɔ̃́a, ní ma misi,
ńsu to wí ma kũo, asa ma nanziɛ.
21 To sĭana ń kua maao àɔ ma dɔ̃́a,
asa ma wɛ́ ĭɔ dɔnziɛ.

22 Lua, Isailiɔ bɔ ń taasikɛaɔu píi.

26

Gbɛ̃maa wabikɛa Diiwa
Davidi lɛ.
1 Yãnakpaa Dii,
asa ma yãkɛ̀ a zɛ́wa,
ma n náaikɛ̀ seasai.
2 Ma lɛ ǹ ma gwa Dii,
ní ma nɔ̀sɛ ń ma làasooɔ gwa.

3 N gbɛ̃kɛ ĭɔ dɔaamɛɛ,
mi zĭkɛ n sĭanawa.
4 Mili zɔ̃lɛ ń ɛɛdeɔo,
mili bɛbɛ ń mɔafilideɔo.
5 Má za duunkɛnaɔ kãaaau,
mili zɔ̃lɛ ń gbɛ̃vãiɔo.

6 Ma a ɔ pĭpi tàaesai seela ŭ,*
málɛ lia n gbagbakĭizi, Dii,
7 kɛ́ mà e n sáaukpa lɛsia guu,
mí n yãbɔnsaɛɔ kpàwakɛ.
8 Dii, má ye n kpɛ́ pɔ́ niɔ kuuzi,
gu pɔ́ n gawi ĭ pilau.

9 Nsu ǹ ma naaa ń duunkɛnaɔo,
ńsu ǹ ma baa daaa ń gbɛ̃dɛnaɔo.
10 Vãi làasoo mɛ́ ĭɔ dɔaanɛ́,
an ɔ ĭɔ pai ń gbagusaɛɔ.
11 Mapi sɔ̃ mi yãkɛ a zɛ́wa,
wɛ̃nadɔ̃mɛɛ ní ma suaba.
12 Ma zɛkĭi è gumaau,
má Dii sáaukpa balu guu.

27

Dii mɛ́ ma gupua ŭ
Davidi lɛ.
1 Dii mɛ́ ma gupua ŭ, ma Suabana ŭ,
dé má vĭakɛ̀ɛ̀i?
Dii mɛ́ ma ulɛkĭi ŭ,

* **26:6** Iko 21.6-7, Mat 27.24

dé vȉa mɛ́ a ma kṹi?
2 Tó gbɛ̃vãiɔ sȉmazi ma taitaia yấi,
ge tó ma ibɛɛɔ ń ma wɛ̀lɛɔ ȁnaa,
aa gɛ̃mbɔlɛ aa lɛ́lɛ.
3 Baa tó zȉgɔ̃ɔ koezɔ̃̀mazi,
ma sɔ̃ a vȉo.
Baa tó gbɛ̃́ɔ fɛ̀lɛa ń zȉo,
ma sɔ̃ aɔ dilɛaɛ.
4 Yấ mɛ̀ndo málɛ a wabikɛ Diiwa,
yấpi málɛ wɛɛlɛ maamaa.
Má ye màɔ ku Dii ua e ma gɔɔ lɛ́waɛ,
kɛ́ màɔ aà aɛya aà kpɛ́u we,
mí wɛ́pɛ aà kɛfɛnkɛwa.
5 A ma ulɛ a kpɛ́u taasikɛgɔɔ,
a ma gwa a zwȁakpɛu,
i ma zɛ gbɛ musu aafia.
6 Ma mi a fu ma ibɛɛ pɔ́ liaamaziɔla,
mí sa'o Dii ua ń gulakɛao,
mí lɛsi mà aà táasilɛ.

7 Tó ma lɛzùnzi Dii, wea.
Ma wɛ̃nagwa ní ma yãma.
8 Ma nɔ̀sɛ lɛ́ lɛdaa mà n aɛya,
Dii, málɛ n aɛya.
9 Nsu mikpɛdɔ mapi n zɔ̀blenaɛo,
ńsu bɔ ma kpɛ ń pɔfɛ̃oo.
Ma Dɔnlɛden n ű, ńsu ma vũaao,
Lua ma Suabana, ńsu ma to weo.
10 Tó ma de ń ma dao pãkpàmazi,
Dii a ɔliamazi.
11 Dii, ma da n zɛ́wa,
dɔaamɛɛ zɛ́ súsu guu ma kpàkpanaɔ yấi.
12 Nsu to ma ibɛɛɔ ń pɔeã kɛao,
asa seelade ɛgɛnaɔ lɛ́ yãdɔa,
mɛ́ gbɛ̃́ pãsȉɔ lɛ́ pɔbɔ ń níu.
13 Má yấɛ bee náai vȉ kɛ́ má e:
Dii a maakɛmɛɛ dṹniaɛ bee guu.
14 Wɛdɔ Diizi.
Zɛ gbãa, ní sɔ̃dilɛ.
Wɛdɔ Diizi.

28

Wabikɛa ń sɑ́aukpaao

Davidi lɛ.
1 Dii ma gbɛsi, málɛ lɛzunzi,
ńsu ǹ n swấ kákamɛɛo.
Tó ń nílɛ,
má gɔ̃ lán gbɛ̃́ pɔ́ aa sȉ bɛdauɔwaɛ.
2 Málɛ wɛ̃na wii lɛma, swấsɛmazi,
málɛ ma ɔ sɛ n kúkȉi oi.

3 Nsu ma gálɛ ń gbɛ̃́ bɛ̃̀ɛɔ ge vãikɛnaɔ sãnuo.
Aaı̃ yãna o ń gbɛ̃́deeɛ,
ãma an zaa gbɛ̃́ɔu kɛ̀ zài.
4 Kɛnɛ́ ń yãkɛa ń ń vãikɛaowa,
ñabonɛ́ ń dàawa,
a gbɛ i wı̃ ń musu.*
5 Aali Dii yãkɛa ń aà zı̃kɛao yãdao,
a ń fuangba, a ń zɛdɔo.

6 Ma Dii sáaukpà,
asa à swãsɛ̀ ma wɛ̃na wiilɛai.
7 Dii mɛ́ ma gbãa ń ma sɛ̀ngbaoo ũ,
má aà náai vı̃ ma sɔ̃u.
I dɔmalɛ, ma nɔ̀sɛ ı̃ yáalɔ,
mi aà sáaukpa ń lɛsiao.
8 Dii mɛ́ a gbɛ̃́ɔ gbãa ũ,
a dɛ ulɛkı̃i ũ kía pɔ́ a kpàɛ,
ı̃ aà suaba.
9 N n gbɛ̃́ɔ suaba, ní báaadańgu.
N ń dã́dã, níɔ ń kũa gɔɔpii.

29

Dii yã́'oa zàa'ı̃ana guu

Davidi lɛ.
1 Malaikaɔ, à Dii tɔbɔ,
à gawi ń gbãao dɔ̃ Diiɛ.
2 À Dii tɔbɔ,
à kúlɛ Diiɛ ń lousisi'ulaɔ daa.

3 Dii lɔɔ kú lousisia kpɛ,
Dii gawide ı̃ to lou pũna,
Dii ku lousisia musu.
4 Dii lɔɔ gbãa dɔ,
Dii lɔɔ gawi vı̃.
5 Dii lɔɔ ı̃ sɛdɛ líɔ paa,
Dii ı̃ Libã bùsu sɛdɛ líɔ paa.
6 I to Libã gbɛ̀sı̃sı̃ɔ vı̃vı̃ lán zunɛwa,
ı̃ to Ɛɛmɔ gbɛ vı̃vı̃ lán gáaenawa.

7 Dii lɔɔ ı̃ bɔ ń loupilɛaɔ.
8 Dii lɔɔ ı̃ gbáa dee,
Dii ı̃ Kadɛsi guwaiwai dee.
9 Dii lɔɔ ı̃ líɔ zı̃a,
ı̃ líkpɛ puakũ,
gbɛ̃́ pɔ́ kú aà uaɔ i oɛ̀, Gawideɛ.
10 Dii ku í pɔ́ daa dṹniaa musu,
Dii ı̃ɔ zɔ̃lɛa Kía ũ gɔɔpii.
11 Dii ı̃ a gbɛ̃́ɔ gba gbãa,
Dii ı̃ báaadańgu aaɔ aafia.

* 28:4 2Tim 4.14

30

Dii sáaukpaa

1 Lɛ pɔ́ Davidi dà Lua kpɛ́ sakɛ̃pɔ ũ.
2 Má n kã́ĩ Dii, asa n ma sɛ lɛsĩ̀,
ni to ma ibɛɛɔ tidɔ̀malao.

3 Dii ma Lua, ma wiilɛ̀ma,
ɔ̃ n ma gbãgbã.
4 Dii, n ma si miawa,
ni to ma si bɛdauo.

5 Dii náaikɛnaɔ, à aà táasilɛ,
à aà tɔbɔ, asa a kua adoaɛ.
6 Asa aa pɔfɛ̃a lí la ń lao leo,
aà ɛ̀fãai mɛ́ ì̃ɔ ku e gbɛ̃́ wɛ̃ni lɛ́u.
Ɔɔlɔa ì̃ɔ ku gwã́,
ɔ̃ gu ì̃ dɔ ń pɔnao.
7 Kɛ́ má kú nama guu, ma mɛ̀:
Má kpagua bauo.
8 Dii, kɛ́ n ɛ̀fãaikɛ̀mɛɛ,
n ma zɛ gíũgiũ lán gbɛsiwa.
Kɛ́ n mikpɛdɔ̀mɛɛ,
ma gɔ̃ bíli guu.
9 Mmɛ ma lɛzù̃nzi Dii,
ma kulɛkɛ̀ ma diiɛ ma mɛ̀:
10 Bɔ́ ài ma gaa ge ma sia bɛdau vĩ̀i?
Ma papa a n tɔbɔe?
A n náai kpàwakɛe?
11 Ma yãma Dii, wɛ̃nadɔ̃mɛɛ.
Dii, ǹyɔ̃ dɛ ma Dɔnlɛde ũ.

12 N ma ɔ́ɔlɔa lĩ̀lɛ ɔ̃wãa ũ,
n ma zwã̀nkasaɔ wòloa,
n pɔna dàmɛɛ pɔkasa ũ.
13 Máɔ nílɛo, máɔ n táasilɛɛ,
Dii ma Lua, máɔ n sáaukpa láasaiɛ.

31

Zĩ̀akpaa Diiwa

1 Davidi lɛ.
2 Dii, ḿmɛ ma nanzi,
ńsuli tó wí ma kũo.
Lá ni yãkɛ a zɛ́wa, ma misi.
3 Swãdɔmazi, ní ma bɔ kpakpa.
Gɔ̃mɛɛ ma misigbɛ ũ,
zɛgikĩ̀i pɔ́ a ma suaba ũ.
4 Ma gbɛsi ń ma ulɛkĩ̀ion n ũ,
dɔaamɛɛ, ní gɛmanɔ n tɔ́ yã́i.
5 Nsu to mà zu ba pɔ́ wa kpàmɛɛuo,
asa ma Mĩ̀sinan n ũ.

6 Ma a wɛ̃ni nànɛ n ɔzi̇̀,*
ma bɔ, Dii Lua Si̇̀ande.
7 Má za tá̰a gbàgbanaɔgu,
Dii má aà náai vi̇̀.

8 Má yáalɔ má pɔnakɛ ń n gbɛ̃kɛo,
asa n ma gwa ma taasikɛa guu,
ń dɔ̃̀manɔ ma yooyea guu.
9 Ni ma na ma ibɛɛɔnɛ ń ɔzi̇̀o,
n ma gba dɛ̀ɛpooki̇̀i.

10 Ma wɛ̃nagwa Dii, asa má yooyeaɛ,
pɔsia tò ma wɛ́ gɔ̃̀ sùii,
ma pɔ yà, ma nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpà.
11 Pɔsia lɛ́ ma wɛ̃ni mɔsɔ,
aaukɛa lɛ́ ma wɛ̃ lao,
làasoo tò má yɛ̃̀ɛɛ vi̇̀ lɔo,
ma wáɔ kɛ̀ múumuunnɔ.
12 Ma gbɛ̃́deeɔ i̇̀ sakamagu ma ibɛɛɔ yá̰i,
ma yá̰ i̇̀ ma gbɛ̃́ɔ vi̇̀akũ maamaaɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ kpaaũmanɔ gã̀aɛɔ i̇̀ pãalɛmɛɛ.
13 Ma yá̰ i dɔ gbɛ̃egu lɔo
ma gɔ̃ lán gɛwa,
ma gɔ̃nɛ́ lán oogboowa.
14 Miɔ ma gbɛ̃́ dasiɔ lɛ́ ma pe,
vi̇̀a pɔ́ɔ liaamazi.
Aai̇̀ kãaa aa lɛkpaai̇̀mazi,
aai̇̀ lɛdoũkɛ ma wɛ̃nibɔa yá̰i.

15 Mapi sɔ̃, ḿmɛ má n náai vi̇̀, Dii,
mi mɛ ma Luan n ũ.
16 Ma wɛ̃ni i̇̀ɔ ku n ɔzi̇̀ gɔɔpiiɛ,
ma si ma ibɛɛ pɔ́ lɛ́ ma wɛɔwa.
17 Mapi n zɔ̀blenawa wɛgwa,
ma suaba n gbɛ̃kɛ yá̰i.
18 Dii, ńsu to wí ma kũo,
asa ma lɛzùnzi.
To wí vãikɛnaɔ kṹ,
to an lɛ́ àɔ kpaaũa tɛ̃́ɛnau,
19 to an lɛ́na ɛɛtonaɔ naalɛ.
Aai̇̀ dɔ́ɛ ń gbɛ̃maaɔ,
aai̇̀ sakańgu ń i̇̀́andãao.
20 Ai̇̀zɛɛ pɔ́ ń kã̀aa n vi̇̀akɛnaɔnɛ zɔ̃ɔ,
ni ɛ̀fãaikɛ gbɛ̃́ pɔ́ nanziɔnɛ gbɛ̃́pii wáa.
21 Tó gbɛ̃́ɔ lɛkpàai̇̀ńzi,
ni ɔkuńla,
tó wàlɛ lɛkpaakɛńnɔ,
ni ń ulɛ n guu.

---

* **31:6** Luk 23.46

22 Ma Dii sáaukpà,
asa a yemazi zɔ̃ɔ
wɛ̃́lɛ pɔ́ wà koezɔ̃̀i guu.
23 Gili gɛ̃̀magu we,
ɔ̃ ma mɛ̀: N ma vũaaɛ.
Kɛ́ ma suabalɛ zùnzi,
n ma wɛ̃na wiilɛa mà.

24 Dii yãmanaɔ, àɔ yeaàzi.
Dii ì a náaikɛnaɔ dɔ̃́a,
ì ĩabo zĩakãĩnaɔnɛ a lɛ́ gbɛu.
25 Á gbɛ̃́ pɔ́ á wɛ́ dɔ Diiziɔ,
àɔ gbãa à á sɔ̃dilɛ.

32

Duuna'oa Luaɛ
Davidi lɛ.
1 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ Dii aà tàae wòlowà
à aà duuna kɛ̃̀wà ũ.
2 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ Dii lí aà tàae yãda lɔo
mɛ́ mɔafili kú aà nɔ̀sɛ guuo ũ.*

3 Kɛ́ má nílɛ ń ma duunao, ma ibàba,
ma wii ìɔ dɔ za kɔɔ e oosi.
4 N ɔtɔ̃ɔlɛaa fãanɛ ń gwãasĩnao,
ma yɛ̃̀ɛɛ làa lá guantɛ̃na ĩatɛ̃ ma gbɛ̃wa.
5 Ɔ ma wenɛ ma duunai,
mi a yãvãi ulɛnɛ lɔo.
Ma mɛ̀ má a tàaeɔ onɛ Dii,
ɔ̃ n ma duuna kɛ̃̀a.

6 N náaikɛna wabikɛma a gɔɔwa,
tó yãĩa lɛ́ mɔ́, a aà le lɔo.
7 Ma ulɛkĩin n ũ,
ni ma bɔ wɛ́tɛ̃a guu,
ni liamazi ǹ ma suaba.

8 Dii òmɛɛ à mɛ̀: Má yãdanɛ,
mí n da zɛ́ pɔ́ dɛ ǹ sɛwa,
má lɛdama, míɔ wɛ́tɛnzi.
9 Nsu ǹyɔ̃ ku làasoosai
lán sɔ̃́ ge sɔ̃baonawao.
Tó ni ãasĩna káné ge kpío,
aali n dɔ̀ɔ sɛo.

10 Yã'ɔ̃ma ì li gbɛ̃vãiɔla,
Dii gbɛ̃kɛ ì li aà náaikɛnaɔla.
11 Gbɛ̃maaɔ, à pɔnakɛ ń Diio,
nɔ̀sɛpuadeɔ, à gulakɛ, í yáalɔ.

* 32:2 Lom 4.7-8

33

Lua tɑ́asilɛa

1 A̋ gulakɛ Diiɛ gbɛ̃maaɔ,
à kŭ nɔ̀sɛpuadeɔ aà tɑ́asilɛɛ.
2 A̋ Dii tɔbɔ ń domao,
à lɛsiɛ̀ ń mɔɔnao.
3 A̋ lɛ̀ dafu siɛ̀,
à pɔ́ lɛ́ ń dɔ̃ao ń pɔna wiio.
4 Asa yɑ̃́ pɔ́ Dii ò sĩana vĩ,
a náai vĩ a yɑ̃kɛa píi guu.
5 A ye yɑ̃maai ń yɑ̃́zɛdeo,
Dii gbɛ̃kɛ dṹnia pà.
6 Dii yɑ̃'oa mɛ́ musu kɛ̀,
aà lɛ́'ĩana mɛ́ musupɔɔ pɛ̀pɛ.
7 A̋ ikàlɛ gudoŭ, à gɔ̃̀ ísia ŭ,
à íɔ kɑ̃̀aa, à gɔ̃̀ ísi ŭ.
8 Dṹnia gbɛ̃́pii, à vĩakɛ Diiɛ,
gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ píi, à misiilɛɛ̀.
9 Asa à yɑ̃'ò ɔ̃ dṹnia kɛ̀,
à yɑ̃dĩlɛ ɔ̃ à gɔ̃̀ kálɛa.

10 Dii ì lɛ́ pɔ́ buiɔ kpàaĩ gboo,
ì kpa bùsudeɔnɛ ń yɑ̃́ pɔ́ aalɛ yáo.
11 Yɑ̃́ pɔ́ Dii zɛ̀ò ìɔ zɛa gíũgiũ,
yɑ̃́ pɔ́ aà pɔ gbà ìɔ ku gɔɔpii.
12 Báaaden bui pɔ́ Dii dɛ ń Lua ŭ
à ń sɛ́ a pɔ́ ŭɔ ŭ.

13 Za musu Dii ì gugwa zĩ́lɛ,
ì gbɛ̃nazĩnaɔ e píi.
14 Za aà kúkĩi ì wɛpɑ̃
gbɛ̃́ pɔ́ kú dṹnia guuɔla píi.
15 Aàpi mɛ́ sɔ̃ dɔ̀ baadeɛ,
ì wɛsi ń yɑ̃kɛaɔlɛ píi.

16 Kía lí zĩble a zĩgɔ̃ dasikɛ yɑ̃́io,
zĩ̀kanae lí bɔ a gɔ̃sakɛ yɑ̃́io.
17 Sɔ̃́ náaikɛa à ń bɔ ɛɛ vĩ,
baa ń a gbɑ̃akɛo a fɔ̃ gbɛ̃́ suabao.
18 Dii wɛ́ pɛa a vĩakɛnaɔwa,
gbɛ̃́ pɔ́ an wɛ́ dɔ aà gbɛ̃kɛziɔ.
19 A ń bɔ ga lɛ́zĩ,
a ń gwa aafia nɔana gɔɔ.
20 Wá wɛ́ ìɔ dɔ Diizi,
ɔ̃mɛ wá Dɔnlɛde ŭ, wá sɛ̀ngbao ŭ.
21 Asa Dii ɔ̃ wá pɔ ì kɛwà na,
wá aà tɔ́ pɔ́ a kua adoa náai vĩ.
22 Dii, n gbɛ̃kɛ àɔ kúwanɔ

lá wá wɛ́ dɔnziwa.

34

Dii maakɛa

1 Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ à azȉa dȉlɛ ȉande ũ Abimɛlɛki aɛ, ɔ̃ Abimɛlɛki aà yà, à tà.*

2 Máɔ Dii sáaukpa gɔɔpiiɛ,
míɔ aà táasilɛ lá gu lɛ́ dɔ.
3 Máɔ ȉanadã Dii yã́ musu,
taasideɔ i ma, aai pɔnakɛ.
4 A zɔ̃ɔkɛ dɔ̃ Diiɛmanɔ,
wí aà tɔbɔ sãnu.

5 Ma Dii kȉi wɛ̀ɛlɛ ɔ̃ a wèa,
à ma bɔ ma sɔ̃deedee guu.
6 Gbɛ̃́ pɔ́ aà wɛ́ dɔaàzi a yáalɔ,
aà gɛɛ a gɔ̃ kpa aà wɛ́i bauo.
7 Ma taasidekɛ guu ma lɛzù Diizi,
ɔ̃ à ma yãmà à ma bɔ ma yooyea píi guu.
8 Dii Malaika ȉɔ ku a vȉakɛnaɔ saɛ,
ȉ ń bɔ.

9 A iɛ àɔ dɔ̃ lá Dii maa,†
báaaden gbɛ̃́ pɔ́ nàaàzi ũ.
10 Dii gbɛ̃́ɔ, à vȉakɛɛ̀,
pɔe lí kɛ́sã aà vȉakɛnaɔwao.
11 Nɔana ȉ nɔ̀ɔmusu dɛ, pɔblea ȉ kɛ́sãwà,
ãma pɔmaae lí kɛ́sã Dii kȉi wɛ̀ɛlɛnaɔwao.

12 Gbɛ̃́ɔ, à mɔ ma yãma,
mí vȉakɛa Diiɛ dadaɛ́.
13 Gbɛ̃́ pɔ́ ye a wɛ̃ni àɔ maa,
mɛ́ a ye a kua àɔ na,
14 aà a lɛ́ fɔ̃́ ń yãvãi oao,
asu to ɛɛ bɔ a lɛ́uo.
15 Aà mikɛ̃ vãiwa, i maakɛ,
aà aafia zɛ́ wɛɛlɛ, iɔ tɛi.

16 Dii ȉɔ wɛ́tɛ gbɛ̃maaɔzi,
ȉ swã́kpa ń wiilɛai.
17 Dii ȉ mikpɛdɔ vãikɛnaɔnɛ,‡
kɛ́ an yã́ su dɔ gbɛ̃egu lɔo yã́i.
18 Tó wà lɛzù Diizi, ȉ ma,
ȉ ń bɔ ń yooyea píi guu.
19 Dii kãi ń gbɛ̃́ pɔ́ an pɔ yàɔ,
ȉ dɔ gbɛ̃́ pɔ́ an kã́ gàɔlɛ.

20 Taasi ȉɔ gbɛ̃maa le mɔ̀ɔmɔɔ,
ãma Dii ȉ aà bɔ a guu píi.
21 I aa wáɔ dɔ̃́aɛ̀ píi,

* **34:1** 1Sam 21.13-15 † **34:9** 1Piɛ 2.3 ‡ **34:17** 1Piɛ 3.10-12

ȉli ɛ́o, baa mɛ̀ndo.§
22 Kȉsia a gbɛ̃vãiɔ dɛdɛ,
yã́ a zɔ̃lɛ gbɛ̃maa ibɛɛɔwa.
23 Dii ȉ a zɔ̀blenaɔ suaba,
yã́ a zɔ̃lɛ gbɛ̃́ pɔ́ nàaàziwao.

35

Gbɛ̃maa wiilɛa Diiwa
Davidi lɛ.
1 Dii, íbɛlɛsɛ ń ma ibɛɛɔ,
zȉka ń gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ kamanɔɔ.
2 Ǹ n sɛ̀ngbao ń n gɔ̃kɛbɔɔ sɛ́lɛ,
ní fɛlɛ dɔmalɛ.
3 Ǹ n sɔ̃na ń n fɛ̃ndao sɛ dɔ,
gɛ da gbɛ̃́ pɔ́ pɛ̀lɛmaziɔlɛ.
Omɛɛ ma Suabanan n ũ.

4 To gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma wɛɔ kpɛkpa,
wí i ń kṹ.
To gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ vãikpaaȉmanɔɔ fua,
mí ń kpɛ e.
5 Aaɔ dɛ lán ése ṹa pɔ́ ȉ̃ana sɛ̀lɛwa,
Dii Malaika i pɛ́lɛńzi.
6 An zɛ́ àɔ gusia vȉ ń zãanao,
Dii Malaika i ɔzɔ̃ńzi.
7 Asa aa ɛyɔ̃̀mɛɛ pãɛ,
mi yãe kɛnɛ́o, ɔ̃ aa ba kpàmɛɛ.
8 To músi ń le, i kɛnɛ́ zãma ũ.
To ba pɔ́ aa kpàmɛɛ ń kṹ,
aai lɛ́lɛ ɛ pɔ́ aa yɔ̃̀pi guu.

9 Ma pɔ i gbasa kɛ Diiwa na,
mí pɔnakɛ kɛ́ à ma suabà yã́i.
10 Má o ń nɔ̀sɛmɛndoo,
Dii, démɛ kànwai?
Ni taasideɔ si gbãamɔnɛdeɔwa,
ni wɛ̃nadeɔ bɔ ń wɛtãnaɔ ɔzȉ.

11 Seelade ɛgɛnaɔ ȉ fɛlɛmanɔ,
aaȉ yã́ pɔ́ má a yã́ dɔ̃o lalaa.
12 Aaȉ maa ȉ̃abomɛɛ ń vãio,
ɔ̃ ma gɔ̃ gbɛ̃ando ũ.
13 Tó aalɛ gyãkɛ yãa sɔ̃,
mi zwã̀nkasa daɛ,
mi azȉa kɛ̃́sã ń lɛyeao,
mi wabikɛnɛ́ láasai,
14 lá aa dɛ ma gbɛ̃na ge ma gbɛ̃́ ũwa.
Miɔ bɛ mipɛlɛa ń oosisio,
lá ma da málɛ wɛ̃nakɛɛ̀wa.

§ **34:21** Zãa 19.36

15 Ɂma kɛ́ ma gɛ̃mbɔlɛ,
aa kȁaamazi ń pɔnao,
aa ma zãmakɛ̀ aa ȁnaa,
aa ȉadàa láasai.
16 Aa ma àlafiikɛ̀ pãsȉpãsȉ,
aa lɛ́sakȁmazi.

17 Dii, ńyɔ̃ɔ ma gwa màa e bɔɛ ni?
Nɔ̀ɔmusupiɔ lɛ́ ma taitai,
ma símá màɔ ku.
18 Má n tɔbɔ balu guu,
má n táasilɛ dasi guu.

19 Nsu to ma ibɛɛɔ tidɔmalao,
ńsu to gbɛ̃́ pɔ́ zamagu pãɔ* ma gwa ń wɛdooo.
20 Yãna lí bɔ ń lɛ́uo,
aaȉ yãdɔ yãkelesaideɔwa.
21 Aaȉ lɛ́ ɛlɛa aa mɛ:
Ɛhɛ̃, ɛ̃hɛ̃, wá wɛ́ mɛ́ è.

22 Dii, n wɛsȉɛ, ńsu ǹyɔ̃ nílɛao,
ma Dii, ńsu ǹyɔ̃ zȁmanɔo.
23 Ma Lua, fɛlɛ zɛmanɔ,
ma Dii, tó yã́ bɔmanɔ na.
24 Ni yãkɛ a zɛ́wa Dii, yãnakpaa,
ma Lua, ńsu to aa tidɔmalao.
25 Nsu to aa o ń sɔ̃u wa ma nɛo,
ńsu to aa o wa ma mɔ bɛ̏ɛo.
26 Lá aalɛ pɔnakɛ ma yã'ea musu,
to wí ń kṹ, mí ń kpɛ e.
Lá aalɛ zɔ̃ɔkɛ blea,
widamá, ní ń kpɛbɔ.

27 To gbɛ̃́ pɔ́ ma bɔa maa ȉ kɛnɛ́ naɔ pɔnakɛ, aai wiidɔi.
To gbɛ̃́ pɔ́ ma bɔa aafia ȉ káńguɔ o gɔɔpii, Dii mɛ́ zɔ̃ɔ.
28 Mapi sɔ̃ má n náaiyã'ò,
míɔ n táasilɛ gɔɔpii.

36

Gbɛ̃nazȉna vãi, Lua maa

1 Dii zɔ̀blena Davidi lɛ.
2 Gbɛ̃vãi duuna yã́ dɔ ma sɔ̃wa,
aà wɛ́ líɔ Lua wí vȉo,*
3 asa ȉɔ e gbɛ̃maan a ũ,
ȉli a duuna dɔ̃ à gbasa zauo.
4 Ɛɛ ń mɔafilio ku aà lɛ́u,
à ɔ̃nɔ ń maakɛao tò.
5 I yãvãi wàaipa a wúlɛkȉi,
ȉli gí yãpãsȉio,
ȉ azȉa pɛ́lɛ zɛ́ faasai guu.

---

* **35:19** Zãa 15.25 * **36:2** Lom 3.18

6 Dii, n gbɛ̃kɛ zɔ̃ɔ kà saanaɔwa,
ń náai vỉ maamaa à zɔ̃̀ Luawa.
7 N maakɛa zɔ̃ɔ lán gbɛ̀sỉsỉɔwa,
n yá̃gɔ̃gɔ̃a lɛ́ vỉo lán ísia ɛwa.
Dii, ni gbɛ̃nazỉnaɔ ń nɔ̀bɔɔ bɔ píi.
8 Lua, n gbɛ̃kɛ bɛɛɛ vỉ fá,
gbɛ̃nazỉnaɔ ỉ sɔlɔ ń kúlukulunau.
9 Aaỉ n ua blɛ níside ble aa ká̃,
ni n swa'i pɔnade kpámá aa mi.
10 Asa ḿmɛ ń wɛ̃ni mi ũ,
kua ń gupuau mɛ́ wá wɛ́ kɛ̃̀.

11 Nyɔ̃ gbɛ̃kɛkɛ gbɛ́̃ pɔ́ aa n dɔ̃ɔnɛ ǹyɔ̃ gɛ́,
gi ǹyɔ̃ nɔ̀sɛpuadeɔ suaba.
12 Nsu to zỉakã̃fỉnaɔ ɔ̃zɔ̃ao,
ńsu to vãikɛnaɔ ɔkɛmɛɛ yàayaao.
13 Gwa, mɔafilidepiɔ lɛ̀lɛ,
aa gɔ̃̀ kálɛa sɔlɔlɔ, aa fɔ̃ fɛlɛo.

37

Gbɛ̃maaɔ ń gbɛ̃vãiɔ zia

Davidi lɛ.
1 Nsu to gbɛ̃vãiɔ yá̃ n kũ gbãao,
ńsu vãikɛnaɔ gwea nidɛo,
2 asa aa giigaga gɔ̃̀ɔ lán sɛ̃waɛ,
an maa a láa lán sɛ̃la ísiwa.

3 Dii náaikɛ, níɔ yãmaakɛ.
Zɛ n bùsuu, níɔ inamiu.
4 To n pɔ kɛ Diiwa na,
i n gba pɔ́ pɔ́ n nɔ̀sɛ yei.

5 Zɛ ń Diio,
ǹ aà náaikɛ, i yá̃ɛ beeɔ kɛnɛ:
6 A tó yá̃ bɔnnɔ na lán gudɔawa,
a to ǹ bɔ maa lán fãanɛwa.

7 Lɛkpaaũ Dii aɛ, ní sɔ̃́aaàzi,
ńsu to saasɛna yá̃ n kũ gbãa
gɔɔ pɔ́ aà yá̃ lɛ́ bɔlɛiɛo.

8 Pɔkũma tó, mikɛ̃ pɔpaawa.
Nsu to yá̃ lí n kũ gbãao,
ỉ mɔ́ ń vãikɛaoɛ.
9 Asa gbɛ̃vãiɔ midɛ,
gbɛ́̃ pɔ́ an wɛ́ dɔ Diiziɔ mɛ́ aa gɔ̃ bùsu vỉ.
10 A gɔ̃̀ yɔɔ kɛ́ gbɛ̃vãiɔ aaɔ ku lɔo,
baa tó n ń wɛɛlɛ, ńyɔ̃ ń eo.
11 Zỉabusanaɔ mɛ́ aaɔ bùsu vỉ,*

* **37:11** Mat 5.5

aaiɔ pɔnakɛò ń aafia zɔ̃ɔo.

12 Gbɛ̃vãi ì vãikpaaì ń gbɛ̃maao,
ì lɛ́sakãaàzi.
13 Ãma Dii ìɔ aà yáalɔ,
asa a dɔ̃ aà gɔɔ a pa.

14 Gbɛ̃vãiɔ ì fɛ̃nda wo,
aaì ń kakpa sáa,
kɛ́ aa e taasideɔ ń wɛ̃nadeɔ kwɛò,
aai gbɛ̃́ pɔ́ an yãkɛa maaɔ dɛdɛ.
15 An zìa fɛ̃nda a ń zɔ̃ ń sɔ̃u,
wa ń sáɔ ɛ́'ɛnɛ́.

16 Yɔɔna pɔ́ gbɛ̃maa vì
dɛ gbɛ̃vãi dasiɔ àizɛɛa.
17 Asa gbɛ̃vãiɔ gbãa a midɛ,
ãma Dii ìɔ gbɛ̃maaɔ kũa.

18 Dii tàaesaideɔ yɑ̃́ dɔ̃,
an kpaalɛ ìɔ dɛ ń pɔ́ ũ gɔɔpiiɛ.
19 Wí a ń kṹ yãpãsìgɔɔo,
baa tó nɔana kà, aaɔ kãaɛ.

20 Ãma gaga a gɛ̃ gbɛ̃vãiɔgu,
Dii ibɛɛɔ láa lá sɛ̀bɔlɔ ì láawa,
aa gɛ̃lɛ lán súɛlɛwa.

21 Gbɛ̃vãi ì pɔ́ sɛ̃amá,
ìli a fìaboo,
gbɛ̃maa sɔ̃ ì gbada sɔũsɔũ.
22 Gbɛ̃́ pɔ́ Dii báaadàńguɔ mɛ́ aa gɔ̃ bùsu vì,
gbɛ̃́ pɔ́ à lɛkɛ̀nɛ́ɔ sɔ̃ aa midɛ.

23 Dii mɛ́ ì zɛmikũ gbɛ̃́ɛ,
aà pɔ ìɔ na aà kuawa.
24 Baa tó àlɛ lɛlɛ, a lɛ́lɛ sɔlɔlɔo,
kɛ́ Dii aà kũa yɑ̃́i.

25 Ɛwaason ma ũ yãa, ɔ̃ ma zikṹ,
mi e Lua gbɛ̃maa vũ̀aa bauo,
mi e aà nɛ́ɔ lɛ́ baakɛo.
26 Iɔ gbada gɔɔpii ìɔ pɔ́ sɛ̃anɛ́,
aà nɛ́ɔ aaɔ dɛ báaadeɔ ũɛ.

27 Mikɛ̃ yãvãiwa, níɔ yãmaakɛ,
ní e ǹyɔ̃ ku gɔɔpii.
28 Asa Dii ye maakɛai,
a a náaikɛnaɔ vũaao.

Aaɔ ku aafiaɛ gɔɔpii,
gbɛ̃vãiɔ sɔ̃ aa midɛ.

29 Gbɛ̃maaɔ mɛ́ aa gɔ̃ bùsu vı̋,
aaiɔ ku we gɔɔpii.

30 Ɔnɔyã ı̀ bɔ gbɛ̃maa lɛ́u,
aà lɛ́ ı̀ yã́zɛde o.
31 Aà Lua ikoyã dɔ aà sɔ̃wa,
aà gbá lí tii pɔewao.

32 Gbɛ̃vãi ı̀ gbɛ̃maa kpákpa
kɛ́ à e aà dɛ.
33 Dii a gbɛ̃maapi to aà ɔzı̏o,
a we yã́kpalɛ aà bleo.

34 Sɔ̃́a Diizi, níɔ aà yã́ kũa,
i n kã́fı̃, ní gɔ̃ bùsu vı̋,
ní gbɛ̃vãiɔ midɛa e.

35 Ma gbɛ̃vãi gbãadee è yãa,
àlɛ ɔta lán lí pɔ́ gu kɛ̀ɛ̀ nawa.
36 Kɛ́ tá ma kpa we, a ku we lɔo,
ma aà wɛ̀ɛlɛ, mi aà eo.

37 Tàaesaide yã́ gwa,
wɛ́tɛ gbɛ̃maa yã́i,
asa nɔ̀sɛniɛde buiɔ gɔ̃ bui ũ.
38 Ãma duunkɛnaɔ bãdɛ sãnusãnu,
gbɛ̃vãiɔ bui a midɛ.

39 Dii mɛ́ a gbɛ̃maaɔ suaba,
aɔ dɛnɛ́ ulɛkı̏i ũ taasikɛgɔɔ.
40 Dii a dɔńlɛ, i ń bɔ,
a ń sí gbɛ̃vãiɔwa, i ń suaba
kɛ́ aa nàaàzi yã́i.

38

Taaside wabikɛa
1 Davidi lɛ.
2 Dii, ńsu ma toto ń pɔfɛ̃oo,
ńsu ma lele ń pɔkũmaoo.
3 N ka ma kũ maa,
n ɔtɔ̀ɔlɛa.

4 Ma mɛ dáamavı̏o n kpɛ̃nɛ yã́i,
ma wá aafiao ma duuna yã́i.
5 Ma tàaeɔ dàmala,
aa tɔ̀a lán aso gbiawa.

6 Ma bɔɔ lı̀ fɔ̃na ũ,
aa yaikɛ̀ ma sɔũkɛ yã́i.
7 Má kooa ma gɔ̃ dɔ̀lɔlɔ,
miɔ bɛ oosisiaɛ gɔɔpii.

8 Ma wó lɛ́ wí sı̀ana,
ma mɛ dáamavı̀o.
9 Má yɛ̃̀ɛɛ vı̀o, ma mɛ kɛ̀ múɛmuɛ,
málɛ wiilɛ ma sɔ̃̀ pusubɔa yá̃i.

10 Dii, ń pɔ́ pɔ́ má yei dɔ̃ píi,
ni ma wea fɛ̀ɛɛ ma sá̃asã.
11 Ma sɔ̃ lɛ́ vı̀ gbò gbò, ma gbãa yà̃a,
ma wɛ́ lɛ́ tɛkɛ lɔo.

12 Ma gbɛ̃naɔ ń ma gbɛ́̃ɔ ì ɛ̃mɛɛɛ,
ma daɛɔ ì zɛmɛɛ zà̃zã ma bɔ yá̃i.
13 Gbɛ́̃ pɔ́ ye ma kaikɛɔ ì ma pá,
ma wɛnaɔ ì vãikpaaı̀manɔ,
aaı̀ɔ mɔafiliyã gwa ń kɔ̃o gɔɔpii.

14 Ma gɔ̃ lán swãdowa,
mili yãmao,
ma gɔ̃ lán lɛ́nanaalɛadewa,
mili lɛwɛ̃aao.
15 Má dɛ lán gbɛ́̃ pɔ́ lí yãmaowa,
mili yá̃zãsimáo.

16 Dii, ḿmɛ ma wɛ́ dɔnzi,
ńyɔ̃ ma yãma, Dii ma Lua.
17 Ma mɛ̀ ńsu to aa tidɔmalao,
ńsu to aa ı̀́anadã ma tiia guwa yá̃io.

18 Ma ka lɛ́lɛa,
miɔ ku yã'ɔ̃mauɛ gɔɔpii.
19 Má a yãvãiɔ siunɛ sa,
asa ma duuna yá̃i ma pɔ yaa.

20 Ma ibɛɛɔ gbãa mɛ́ aa aafia,
gbɛ́̃ pɔ́ zamagu pãɔ dasi.
21 Aaı̀ maa ı̀́abomɛɛ ń vãio,
maa má tɛ́i, ɔ̃ aa íbɛlɛsɛ̀manɔ.

22 Dii, ńsu ma vũaao,
ma Lua, ńsu ǹyɔ̃ kumanɔ zà̃o.
23 Mɔ dɔmalɛ kpakpa,
ma Dii, ma Suabana.

39

Taaside wiilɛa Luawa

1 Davidi lɛ.
2 Ma mɛ̀ máɔ azı̀a kũa dɔ̃ɛ,
má tó ma lɛ́ ma da duunauo.
Tó gbɛ̃vãiɔ kumanɔ, má a lɛ́ fɔ̃́.
3 Ma lɛ́ kpaaũa, má kú kílikili,
mi yãe oo, baa yãmaa,

ɔ̃ ma yã'ɔ̃ma ɛ̀a kȁfi.
4 Ma sɔ̃ pusu bɔ̀ ma guu,
kɛ́ ma làasookɛ̀, ma nɔ̀sɛ tɛ́ bɔ̀,
ɔ̃ ma yã'ò ma mɛ̀:

5 Dii, to mà a kua lɛ́ dɔ̃,
ń ma gɔɔ dasilɛo.
To mà dɔ̃ lá ma wɛ̃ni ì gɛ̃zɛa àa.
6 N ma wɛ̃ni lɛ́ yɔ̃̀ n ɔtão,
ma kua dɛ wɛ́ ń níola n kȉio.
Gbɛ̃́pii ì gɛ̃zɛa lán ȉanawaɛ,
7 gbɛ̃nazȉna bɛa ìɔ dɛ lán uenawaɛ.
I kɛ bȁabãa ì àizɛɛ kãaa,
ãma a dɔ̃ dé a gɔ̃ɛ̀o.

8 Lá màaɛ, bɔ́ má wɛ́ aɔ dɔi lɔi?
Mmɛ ma wɛ́ dɔnzi, Dii.
9 Ma tàaeɔ kɛ̃a,
ńsu to mȉsaideɔ ma àlafiikɛo.
10 Ma lɛ́ kpaaũa, mi a lɛ́ wɛ̃aao,
asa ḿmɛ n yȁpi kɛ̀.
11 Nsu ma gbɛ̃ lɔo,
n ɔgbala lɛ́ ma kãsãnkɛ.
12 Ni gbɛ̃́ toto,
ni aà wɛtã aà duuna yȁi,
ni aà àizɛɛ sóso lán blɛ́wa.
Gbɛ̃́pii ì gɛ̃zɛa lán ȉanawaɛ.

13 Ma wabikɛa si Dii,
swȁkpa ma wiilɛai.
Nsu swȁkaka ma ɔ́ɔlɔaɛo,
asa n nibɔn ma ũ,
má dɛ bɔ̀mɔ ũ lán ma deziɔwaɛ.
14 Wɛwoa kɛ́ mà e màɔ weea,
e màɔ kɛsai.

40

Dii sáaukpaa

1 Davidi lɛ.
2 Ma wɛdɔ̀ Diizi maamaa,
ɔ̃ à ma wɛgwà à ma wiilɛa mà.
3 A ma bɔ gbȁo kɔ̃ȉde guu,
à ma si dɛɛwa.
A ma gbá pɛ̀lɛ gbɛsi musu,
à ma zɛ we gíũgiũ.
4 A lɛ̀ dafu dà ma lɛ́u,
wá Lua táasilɛa pɔ́ ũ.
Gbɛ̃́ɔ e dasi, vȉa i ń kṹ,
aai Dii náaikɛ.
5 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ Dii náai vȉ
mɛ́ ȉli zɛ ń waladeɔ ń tȁagbagbanaɔo ũ.

6 Dii ma Lua, n yãbɔnsaɛkɛaɔ dasi,
wa fɔ̃ yɑ̃́ pɔ́ ńlɛ yáwanɔɔ dɔdɔo.
Tó má dàu lɛ́ siunɛ́,
a lɛ́ vı̃o, má fɔ̃ o píio.

7 N ye sa'obɔ ge gbaio,
ɔ̃ ń tò ma swɑ̃́ mà.
Ni sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ
ge duun awakpabɔ gbɛao.
8 Ɔ ma mɛ̀: Má kɛ́!
Lá a ku lá guu ma yɑ̃́ musuwa.
9 Má ye n pɔeɑ̃ kɛaiɛ, ma Lua,
n ikoyɑ̃ ku ma sɔ̃ guu.*

10 Má yɑ̃́zɛde baokpa balu guu,
má a lɛ́ kpaaũo lá ń dɔ̃wà Dii.
11 Lá ni yɑ̃nakpámá, má nílɛo,
má n náai ń n gbɛ̃suabaao yɑ̃'o.
Má gí n gbɛ̃kɛ ń n sı̃andekɛo oi balu guuo.
12 Dii, ńsu gí ma wɛ̃nagwaio,
to n gbɛ̃kɛ ń n sı̃andekɛo ma dɔ̃́a.

13 Asa vɑ̃i pɔ́ liaamazi lɛ́ vı̃o,
ma tàaeɔ dàmala, má fɔ̃ gu'eo,
a dasi dɛ ma mikɑ̃a, sɔ̃ kɛ̃̀magu.

14 Dii, suɛ, ma misi,
Dii, kɛ kpakpa, mɔ dɔmalɛ.
15 To wí ma wɛnaɔ kṹ,
aa ń mi pɛlɛ.
To gbɛ̃́ pɔ́ ye mà yɑ̃'eɔ kpɛkpa,
an gɛɛ gɔ̃ kpá ń wɛ́i.
16 Gbɛ̃́ pɔ́ aaı̃ omɛɛ, tàalɛ, tàalɛɔ,
to wí gɔ̃ ń ú ũ.
17 Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ n kı̃́i wɛɛlɛɔ,
to an pɔ kɛma na aa yáalɔ.
Gbɛ̃́ pɔ́ an wɛ́ dɔi ǹ ń suabaɔ,
aaɔ o láasai Dii zɔ̃ɔ.

18 Taaside wɛ̃naden ma ũ,
làasookɛ ma yɑ̃́wa, Dii.
Mmɛ ń ma Dɔnlɛde ũ,
ma Mı̃sina ũ.
Ma Lua, ńsu gɛ̃gɛ̃o.

41

Gyɑ̃e wabikɛa

1 Davidi lɛ.
2 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ ı̃ yɛ̃̀ɛɛsaide yɑ̃da ũ,

* **40:9** Ɛbɛ 10.5-7

Dii ı̀ aà bɔ taasikɛgɔɔ.
3 Dii a aà dɔ̃́a, a aà gba wɛ̃ni,
a báaadaaàgu aà bùsuu,
a aà kpa aà ibɛɛɔwa aa ń pɔeã daɛ̀o.
4 Dii a zɛaànɔ aà gyãkɛa guu,
a to aà gyãpi ble.

5 Ma mɛ̀: Dii, ma duunakɛ̀nɛ,
ma wɛ̃nagwa, ní ma gbã́gbã.
6 Ma ibɛɛɔ lɛ́ ga kpaaı̀manɔ aa mɛ̀:
A ga bɔɛ ni? Bɔɛ aà tɔ́ a midɛi?
7 Tó aa mɔ̀ ma gwai,
yãyaaa aaı̀ bɔlɛmɛɛ,
aaı̀ bao vãi wɛɛlɛ ma yã́ musu,
ɔ̃ aaı̀ fɛlɛ gɛ fãaa bàasi.

8 Ma zangudeɔ ı̀ vãikpaaı̀manɔ,
aaı̀ àsi bɛ̃̀ɛ dɔa aaı̀ mɛ:
9 Gagyã mɛ́ aà lɛ̀,
a fɛlɛ a wúlɛkı̀i beeu lɔo.
10 Baa ma kpàasia pɔ́ má aà náai vı̀
wi pɔble sãnu bɔ̀ ma kpɛ.*

11 Mpi sɔ̃ Dii, ma wɛ̃nagwa,
ma gbã́gbã, mí fı̀abonɛ́.
12 Tó ma ibɛɛɔ i kúkua dɔao,
máɔ dɔ̃ sa kɛ́ ma yã́ kàngu.
13 N ma kũa ma nɔ̀sɛmaa yã́i,
n aɛ ı̀ɔ dɔa gɔɔpii.
14 Báaade Dii, Isailiɔ Lua
za ası̀nizı̀ e gɔɔpii!
Ami! Ami!

LA PLAADE

Soŭɔ 42-72

42

Zı̀ızɔ ɔ́ɔlɔa

1 Kole buiɔ lɛ.
2 Lá tue ı̀ swa saɛ nidɛ,
màa n ni ku ma sɔ̃u, Lua.
3 Lua ni lɛ́ ma dɛ, Lua bɛ̃́ɛpi.
Bɔɛ má e gɛ wɛsiaàlɛi?
4 Wɛ́'i mɛ́ gɔ̀ ma pɔblea ũ fãanɛ ń gwãası̀nao.
Wı̀ɔ omɛɛ gɔɔpii:
N Lua ku máɛ la?
5 Yã́ɛ beeɔ dɔ̀magu,
ɔ̃ málɛ ma nɔ̀sɛ yã́ɔ bɔlɛ.
Miɔ gɛ́ yãa bíla guu e Lua ua,
gbɛ̃́ɔ ı̀ dɔdɔkɔ̃wa ma kpɛ ń gulao,

* **41:10** Mat 26.23, Maa 14.18, Luk 22.21, Zãa 13.18

dikpɛkɛnaɔ ì nɔnɔaa ń táasilɛao.

6 Bɔ́yãi ma sɔ̃ ɔ̏ɔkpài?
Bɔ́yãi ma nɔ̀sɛ yài?
Sema màɔ wɛdɔ Luazi,
asa má ɛa màɔ aà táasilɛ,
ma Suabana, ma Lua.

7 Ma sɔ̃ ɔ̏ɔkpà ɔ̃ n yá̃ dɔ̀magu
za Mizaa gbɛpɔlɛu Yuudɛ̃ mii,
za Ɛɛmɔ gbɛ̀sȉsȉɔ sɔ̀ɔu.
8 Ni to isukaa kɔ̃fȉ àɔ dɔ,
ísiɔ lɛ́ lɛzukɔ̃i,
ń tò í lɛ́ damala,
a sɔ̃́ lɛ́ tamanɔ.

9 Dii ì gbɛ̃kɛkɛmɛɛ fãanɛ,
aà lɛ ȉɔ dɔ ma lɛ́u gwãasȉna
wabikɛa Lua pɔ́ ma wɛ̃ni ũwa.
10 Mi o Lua ma gbɛsiɛ:
Bɔ́yãi ma yá̃ sȁngui?
Bɔ́yãi ń tò miɔ bɛ oosisia
wɛ́tɛ̃a pɔ́ ma ibɛɛ lɛ́ mɔmɛɛ yá̃ii?
11 Ma ȉadamadeɔ ì ma sɔ̃́sɔ̃,
ma wá ȉɔ wí,
aaȉɔ omɛɛ gɔɔpii:
N Lua ku máɛ la?

12 Bɔ́yãi ma sɔ̃ ɔ̏ɔkpài?
Bɔ́yãi ma nɔ̀sɛ yài?
Sema màɔ wɛdɔ Luazi,
asa má ɛa màɔ aà táasilɛ,
ma Suabana, ma Lua.

43

1 Ma yãnakpaa Lua,
zɛmanɔ bui gbɛ̃kɛsaide yá̃ musu,
ma bɔ gbɛ̃vãi koleapiɔ ɔzȉ.
2 Lua, ḿmɛ ń ma ulɛkȉi ũ,
bɔ́yãi n gimazii?
Bɔ́yãi ń tò miɔ bɛ oosisia
wɛ́tɛ̃a pɔ́ ma ibɛɛ lɛ́ mɔmɛɛ yá̃ii?
3 N n gupua ń n sȉanao zȉa,
i dɔaamɛɛ e n gbɛ̀sȉsȉ musu,
i gɛmanɔ e n kúkȉi we.
4 Mí gɛ́ n gbagbakȉi Lua,
ma pɔ i kɛma na, Lua ma pɔna,
mí n tɔbɔ ń mɔɔnao, Lua ma Lua.

5 Bɔ́yãi ma sɔ̃ ɔ̏ɔkpài?
Bɔ́yãi ma nɔ̀sɛ yài?

Máɔ wɛdɔ Luazi,
asa má ɛa màɔ aà táasilɛ,
ma Suabana, ma Lua.

44

Isailiɔ wɛ̃nakɛa
1 Kole buiɔ lɛ.
2 Lua, yɑ́ pɔ́ ń kɛ̀ wá deziɔ gɔɔ,
aa òwɛ̃ɛ wá swɑ́ mà.
3 N ɔpɛ̀ buipãleɔwa n ìadàmá,
n wá deziɔ kàlɛ ń gbɛu aa ɔtàu.
4 An fɛ̃nda mɛ́ ń ká bùsupiwao,
an gɑ̀sa gbãa ɔ̃ aa zìblèòo.
N zìa gɑ̀sa gbãa mɛ́ kɛ̀,
n kuańnɔ gupùnɛ́, kɛ́ ń yeńzi yɑ́i.

5 Mmɛ ń ma kía ũ ma Lua,
ni to Yakɔbu buiɔ zìble.
6 N n báaao wi ɔpɛ wá ibɛɛɔwa,
ń n tɔ́o wi ɔ̃zɔ̃ wá wɛ̀lɛpiɔwa.
7 I kɛ ma sá málɛ a náaikɛo,
i kɛ ma fɛ̃nda mɛ́ ì ma bɔo.
8 Asa ḿmɛ ni wá sí wá ibɛɛɔwa,
ni wida wá zangudeɔwa.
9 Lua, wiɔ n táasilɛ gɔɔpii,
wiɔ n tɔbɔ láasai.

10 N beeo n ɔpɛ̀wá ń tò wí wá kṹ,
nili bɔ ń wá zìgɔ̃ɔ lɔo.
11 N tò wa pɔ̀ɔbɔzãkɛ̀ wá ibɛɛɔnɛ,
ń tò wá zangudepiɔ wá pɔ́ɔ nàaa.
12 N ń gbá zɛ́ aa wá dɛdɛ lán sãɔwa,
n wá fãaa buipãleɔ guu.
13 N n gbɛ̃́ɔ yìa àa'aa,
ni ài'e ń yíaa yɑ́ musuo.
14 N tò wá saɛdeɔ wá sɔ̃sɔ̃,
gbɛ̃́ pɔ́ liaawáziɔ wá láanikɛ̀.
15 N tò wa gɔ̃ yãa ũ buipãleɔnɛ,
gbɛ̃́ɔ ìɔ midɛwɛ̃ɛ.
16 Miɔ kú ń wío gɔɔpiiɛ,
ma gɛɛ gɔ̃̀ kpa ma wɛ́i,
17 ma láanikɛnaɔ ń ma sɔ̃̀sɔ̃naɔ yɑ́i
ń ma ibɛɛ pɔ́ aa ye tɔsiaɔ yɑ́o.

18 Bee wá lé píi,
baa kɛ́ n yɑ́ i sɑ́wáguo,
mɛ́ wi ń bàakuawanɔ yɑ́ gbooo.
19 Wá nɔ̀sɛ i liaamao,
wi kɛ̃ n zɛ́wao.
20 N wá wiwi n wá ká gu gbɛ̃gbondeu,

n gusia zɔ̃ɔ kṹaawá.

21 Tó wá Lua tɔ́ sȁwágu,
ge tó wa wɛdɔ̀ dii zȉlozi yãaɛ,
22 Lua a gí eie?
Asa ɔ̃mɛ wá nɔ̀sɛ yấ dɔ̃ píi.
23 N yấi wá kú ga lɛ́zȉ gɔɔpii,
wȉ wá dilɛ lán sã pɔ́ wa ń kòlokpaɔwa.*

24 Vu, Dii! Ákɛa ńlɛ i'oi?
Fɛlɛ! Nsu wá vũaa gɔɔpiio.
25 Ákɛa n mikpɛlȉwɛ̃ɛi?
Wá wɛ̃nakɛa ń wá wɛtãao sȁngu yȁ?
26 Wa gɔ̃ ye bùsutiu,
wa gɔ̃ wúlɛa tɔɔlɛ.
27 Fɛlɛ dɔwálɛ!
Mɔ ǹ wá misi n gbɛ̃kɛ yấi.

45

Kȉa nɔsɛlɛ
1 Gbɛ̃́ yenzide lɛ pɔ́ Kole buiɔ dà.
2 Yãna lɛ́ pipi ma sɔ̃ guu,
ɔ̃ málɛ lɛɛ bee da ń kío.
Ma lɛ́ na lán ladɔ̃n maa lákɛ̃bɔwa.

3 N kɛfɛnkɛ dɛ gbɛ̃́piia,
n lɛgbɛ'i ȉɔ na,
báaa pɔ́ Lua dàngu láaa vȉo.
4 Zȉgɔ̃ pãsȉ, ǹ ń fɛ̃nda sɛ ǹ loo
n kíakɛgawi seela ũ.
5 Di sɔ̃́ kpɛ gɛ zȉble n gawi guu
sȉana ń yấzɛdeo yấi.
Yấ pɔ́ ȉ dimá kɛ ń n ɔplaa gbãao.
6 Kí, n kaɔ lɛ́ sɔ̃́nɛ,
a gɛ̃ n ibɛɛɔ sɔ̃ kṹ,
buiɔ kwɛ n gbázȉ.
7 Lua, ńyɔ̃ɔ zɔ̃lɛa báawa gɔɔpiiɛ,
niɔ n kíakɛ lípana kũa yấzɛde ũ.
8 N ye yấzɛdei, ń za vãigu.
A yấi tò Lua, n Lua, n kpa kpalau,
à pɔna pȉsima dɛ n gbɛ̃́ɔla.*
9 Lí'ɔ gȉnana pȉsi ń pɔkasaɔwa,
mɔɔna'ɔ a n pɔ kɛ na
n kpɛ́ pɔ́ wa kɛ̀kɛ ń wesa swaao guu.
10 Kí nɛnɔɛɔ ku n nɔ yenzideɔ guu,
n nɔ dafu kú n ɔplaai,
a Ofii bùsu vua zãblebɔɔ daa.

---
* **44:23** Lom 8.36 * **45:8** Ɛbɛ 1.8-9

11 Nɛnɔɛna, swá̃kpa ǹ ma!
N mae bɛ ń n gbɛ́ɔ̃ yá su dɔaanɛo.
12 N kɛfɛnkɛ lɛ́ kí mɛ lua,
misiilɛɛ̀, asa n diin aà ũ.
13 Tiideɔ mɔ gbadanɛ,
ɔdeɔ n aɛ wɛɛlɛ.

14 Kí nɛnɔɛpi zɔ̃lɛ kpɛa ń gawio,
wà vua ba kɛ̀̃ aà pɔkasaɔwa.
15 Wàlɛ mɔaànɔ kípiɛ
ń aà pɔkasa wɛ̀̃sã̀deɔ daa.
Nɛ́ wɛ́̃ndiapi mɔtɛnziɔ tɛaàzi,
aalɛ mɔaànɔ aà kɛ̃́i.
16 Wàlɛ gɛ̃ńnɔ kibɛ,
wàlɛ pɔnakɛ ń gulakɛao.

17 N nɛgɔ̃ɛɔ gɔ̃ n maeɔ gɛ̃ɛ ũ,
ńyɔ̃ ń dilɛdilɛ kíaɔ ũ dṹnia guu píi.
18 Má tó n tɔ́ àɔ dɔ gbɛ́̃ɔgu láasai,
bui píi iɔ n sáaukpa gɔɔpii.

46

Lua kúwanɔ
1 Kole buiɔ lɛ.
2 Lua mɛ́ wá ulɛkɛ̀̃i ń wá gbãao ũ,
ɛ̀̃ɔ dɔwálɛ gɔɔpii wá yooyeau.
3 A yã́i tò sɔ̃ lí kɛ́̃wáguo,
baa tó dṹnia yà,
mɛ́ gbɛ̀sɛ̀̃sɛ̀̃ɔ kwɛ̀ ísiau,
4 baa tó ípi sùka a fùlabɔ̀,
mɛ́ gbɛ̀sɛ̀̃sɛ̀̃ɔ dèe ń kɔ̃fɛ̃o.

5 Swa ku a í ɛ̀̃ mɔ́ ń pɔnao Lua wɛ́̃lɛu,
Musude kúkɛ̀̃i pɔ́ a kua adoapi.
6 Lua ku wɛ́̃lɛpiu, a gɔ̃ bɛzia ũo,
Lua a dɔaàlɛ gudɔlɛia.
7 Bui píi lɛ́ wiilɛ,
kpalaɔ lɛ́ bã̀dɛ.
Lua pṹ̀na ɔ̃ dṹnia yɔ̀.
8 Dii Zɛ̃̀gɔ̃de kúwanɔ,
Yakɔbu buiɔ Lua mɛ́ wá ulɛkɛ̀̃i ũ.

9 A mɔ Dii yãkɛaɔ gwa,
lá à yãyɛ̀̃a dṹniawa.
10 Ɔmɛ ɛ̀̃ zɛ̃̀ midɛ e dṹnia lɛ́u,
ɛ̀̃ sáɔ ɛ́'ɛ ɛ̀̃ sɔ̃naɔ suumpa,
ɛ̀̃ tɛsɔ̃ sɛ̀ngbaoɔwa.
11 A zɛ tɛɛɛ, íɔ dɔ̃ mámɛmaa Lua.
Bui píi a ma kã́fɛ̃,
wa ma tɔbɔ dṹnia guu píi.

12 Dii Zĩgɔ̃de kúwanɔ,
Yakɔbu buiɔ Lua mɛ́ wá ulɛkĩi ũ.

47

Lua mɛ́ dṹnia gbɛ̃́pii kia ũ

1 Kole buiɔ lɛ.
2 Bui píi, à ɔtaalɛ,
à kúkuakɛ Luaɛ ń gulao.
3 Asa Dii Musude kà wàɔ aà vĩa vĩ,
dṹnia gbɛ̃́pii Kía zɔ̃ɔn aà ũ.
4 A tò wa zĩblè buiɔwa,
a tò wa ɔ̃zɔ̃̀ gbɛ̃́piɔwa.
5 A kpaalɛsɛ̀wɛ̃ɛ,
wápiɔ aà yenzide Yakɔbu buiɔ ĩ́andãbɔ ũ.

6 Lua fɛ̃̀lɛ, wàlɛ gulakɛ,
Dii zɛa, wàlɛ kã̀aepɛ.
7 A lɛsi Luaɛ, à lɛsiɛ̀,
à lɛsi wá Kíaɛ, à lɛsiɛ̀.
8 Asa dṹnia píi Kían aà ũ.
A lɛsiɛ̀ ń dɔ̃ao.

9 Lua lɛ́ kible bui píiwa,
a zɔ̃lɛa a báa pɔ́ a kua adoawa.
10 Bui píi kpalablenaɔ lɛ́ kãaa
ń gbɛ̃́ pɔ́ dɛ Ablahaũ Lua gbɛ̃́ɔ ũɔ,
asa dṹnia kíaɔá Lua pɔ́ɛ.
A dɛńla píi.

48

Siɔnaá Lua wɛ̃́lɛɛ

1 Kole buiɔ lɛ.
2 Dii zɔ̃ɔ,
à kà wà aà táasilɛ maamaa
wá Lua wɛ̃́lɛ guu,
aà gbɛ̀sĩsĩ pɔ́ a kua adoa musu.
3 Siɔna gbɛ kálɛa maa,
a dɛ dṹnia gbɛ̃́piiɛ pɔna ũ.
Kía zɔ̃ɔ wɛ̃́lɛpi* ku Siɔna gugbãntoo oi.
4 Lua ku a gudɔ̃akĩiɔ guu,
a tò wa a dɔ̃ aafia'ekĩi ũ.

5 Kɛ́ kíaɔ lɛdoũkɛ̀,
kɛ́ aa mɔ̀ lɛ́lɛiwà sãnu,
6 kɛ́ aa è màa, ɔ̃ à dĩmá,
iwãa kà ń pɔa ɔ̃ aa tilɛ̀.
7 Aa gɔ̃̀ ń lualuao
lán nɔɛ nɔwãwãkɛnawa.
8 N ń wiwi
lá gukpɛ ĩ́ana ĩ laatanaɔ gó'ilɛnaɔ wíwiwa.

---
* **48:3** Mat 5.35

9 Yā́ pɔ́ wá mà ɔ̃ wa wɛsi̇̀ɛ
Dii Zi̇̀gɔ̃de wá Lua wɛ̃́lɛ guu.
Lua wɛ̃́lɛpi kàlɛ àɔ ku gɔɔpiiɛ.

10 Lua, wá kú n kpɛ́u,
wálɛ làasookɛ n gbɛ̃kɛwa.
11 Lua, lá n tɔ́ fā̀aa e dṹnia lɛ́u,
màa n táasilɛa fā̀aa lɔ.
Ni yā́gɔ̃gɔ̃ n gbɛ̃́ɔnɛ a zɛ́wa.
12 Siɔna gbɛ̀si̇̀si̇̀deɔ lɛ́ pɔnakɛ,
Yuda bùsu wɛ̃́lɛdeɔ pɔ kɛ̀na
yā́kpalɛ pɔ́ ń kɛ̀ɔ yā́i.

13 Ā dɔdɔkɔ̃wa à lia Siɔnai,
í a bi̇̀́i musu gudɔ̃aki̇̀i dasiɔ nao.
14 Ā a bi̇̀́iɔ tàasika ń a zɛgiki̇̀iɔ,
kɛ́ à e dau à siu ziadeɔnɛ.
15 Asa Lua dee dɛ wá Lua ũ gɔɔpii,
i̇̀ dɔaawɛ̃ɛ e wà gɛ gɛò gɛ́ki̇̀iɛ.

49

Āizɛɛ nɑ́aikɛaɑ́ mi̇̀saiyā̃ɛ

1 Kole buiɔ lɛ.
2 Bui píi, à yā̃́ɛ bee ma,
dṹnia gbɛ̃́pii, à swā̃́kpa,
3 kíaɔ ń táaaɔ,
ɔdeɔ ń taasideɔ píi.
4 Ɔnɔyã kú ma lɛ́u,
dɔ̃a ku ma sɔ̃u.
5 Má swā̃dɔ yáasi yā́i,
mí polo mɔɔnlɛa guu.

6 Má vi̇̀akɛ yā̃pā̃si̇̀gɔɔo,
baa tó ma wɛ̀lɛɔ liaamazi.
7 Aa ń àizɛɛ náai vi̇̀,
aai̇̀ ń ɔda i̇̀́anadā̃.
8 Gbɛ̃e a fɔ̃ gí ń a dee wɛ̃nioo,
a e pɔe kpa Luawa à aà wɛ̃ni boòo.
9 Asa gbɛ̃́ wɛ̃ni boa zi̇̀'ũ,
àizɛɛ a fɔ̃ bo bauo.
10 A fɔ̃ to aàɔ ku gɔɔpiio,
a fɔ̃ giɛ̀ aà wɛsi bɛdalɛo.
11 Asa wa dɔ̃ baa ɔ̃nɔnaɔ i̇̀ ga,
mi̇̀saideɔ ń sɔũɔ i̇̀ midɛ màa píi,
aai̇̀ ń àizɛɛ tó gbɛ̃pā̃leɔnɛ.
12 Baa kɛ́ wà ńzi̇̀a tɔ́ kpà bùsuɔnɛ yā̃a,
an mia aɔ dɛ ń bɛ ũɛ gɔɔpii,
an kúki̇̀i ũ e ń buiwa.
13 Gbɛ̃nazi̇̀na ń a bɛɛɛkɛo
i̇̀liɔ ku gɔɔpiio,

a ta lán nɔ̀bɔɔwaɛ.

14 Mĩsaideɔ láaan we,
màaɛ lɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ tɛ́ ń iaiɔ.
15 Aa si bɛdau lán sãɔwa,
ga mɛ́ aɔ dɛ ń dã̀dãna ũ,
mɛ́ gbɛ̃maaɔ kiblemá zia.
An mɛɔ yaikɛ miau,
aaɔ kpɛ́ vĩ̀ lɔo.
16 Ãma Lua a ma wɛ̃ni si bɛdawa,
i gbãakpamazi.

17 Tó gbɛ̃́ lɛ́ gɔ̃ ɔde ũ,
mɛ́ aà bɛ tɔ́ lɛ́ nakṹ,
ńsu to à kɛnɛ yãe ũo,
18 asa a a kee e sɛ taò a gagɔɔo,
aà àizɛɛɔ e pɛ́lɛaàzio.
19 Baa tó à azĩ̀a dɔ̃̀ ɛ̀fãaide ũ a wɛ̃nigɔɔ,
mɛ́ wà aà sáaukpà aà namablea yã́i,
20 a ta a deziɔ kĩ́i,
a wɛsi gupualɛ bau lɔo.
21 Gbɛ̃nazĩ̀na ń a bɛɛɛkɛo,
tó aà wɛ́ i kɛ̃o,
a ta lán nɔ̀bɔɔwaɛ.

50

Lousisia sĩ̀ana

Asafa lɛ.
1 Dii Lua Gbãapiide lɛ́ yã'o,
àlɛ lɛzu dṹnia gbɛ̃́ɔzi
za ĩ̀atɛ̃bilɛkĩ̀i e a gɛ̃kpɛukĩ̀i.
2 Lua gawi bĩ̀lɛ Siɔna,
wɛ̃́lɛ pɔ́ a kɛfɛnkɛ bɔlɛi.
3 Wá Luapi lɛ́ mɔ́, aɔ ku kílikilio.
Tɛ́ pɔ́ ĩ̀ kṹmá kú aà aɛ,
zàa pãsĩ̀ liaaaàzi.
4 Alɛ lɛzu musudeɔ ń zĩ́lɛdeɔzi,
kɛ́ à e yã́kpalɛkɛ ń a gbɛ̃́ɔ.
5 A mɛ̀: A ma yãmanaɔ kãaamɛɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ ma bàa kúńnɔ sa'oaa yã́iɔ.
6 Lua mɛ́ yã́kpalɛkɛna ũ,
musudeɔ ĩ̀ aà yãkɛa a zɛ́wa kpàwakɛ.

7 A ma ma gbɛ̃́ɔ, má yãvĩ̀ mà oɛ́,
Isailiɔ, má bɔbɔánɔ,
mámɛmaa Lua á Lua.
8 Málɛ zɔadɔwá á sa'oa yã́io,
asa i sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oa kɔ̃sɔ̃kɔ̃sɔ̃.
9 Má zuswana pɔ́ kú á kpàsau ni vĩ̀o,
ge ble pɔ́ kú á kaau,

10 asa sɛ̃̀anɔbɔɔá ma pɔ́ɔnɛ
ń pɔtuo wai pɔ́ kú sı̃̀sı̃ píi musuɔ.
11 Má gbɛ̀ musu bã̌ɔ dɔ̃ píi,
mɛ́ sɛ̃sao pɔkelenaɔ ku ma pɔ́ ũɛ.
12 Tó nɔa lɛ́ ma dɛ, má oɛ́o,
asa mámɛ má dṹnia vı̃̀ ń a pɔ́ɔ píi.
13 Mi zuswana nɔ̀ɔ so yã̀?
Mi blesana au mi yã̀?
14 A̋ sa'oa ma sáaukpaa ũ,
à lɛ́ pɔ́ á kɛ̀ ma Musudewa fı̃abo.
15 A̋ lɛzumazi taasikɛgɔɔ,
mí á bɔu, í ma kpɛla.

16 Ɔ Lua ò vãikɛnaɔnɛ:
Akɛa álɛ ma yãdilɛaɔ dɔdɔi,
mɛ́ ma bàakuańnɔ yã́ dɔ á lɛ́ui?
17 A̋ ye ma yãdanɛio,
a ma yã́ɔ kpà kpɛ.
18 Tó a kpã́i è, i aà kɛ á gbɛ̃́ ũɛ,
mɛ́ á bàa ı̃̀ɔ kú ń gbãsı̃̀kɛnaɔ.
19 A̋ lɛgbɛ'i vãi,
mɛ́ i lɛnakasanɛ́.
20 I zɔ̃lɛ ń á gbɛ̃do tɔ́o,
mɛ́ i á da nɛ́ bɛ̃̀ɛbo.
21 A yã́ beeɔ kɛ̀ ɔ̃ má nílɛ.
A̋lɛ e má dɛáwaɛ,
ãma má zɔadɔwá, mí bɔbɔánɔ.

22 A̋ gbɛ̃́ pɔ́ ma yã́ sã̀águɔ
à yã́pi ma.
Tó mà̀an sɔ̃o, má á taitai,
gbɛ̃e a e á siao.
23 Gbɛ̃́ pɔ́ sa'ò̀a ma sáaukpaa ũ
ade ma kpɛlàɛ,
àlɛ ma gba zɛ́ mà ɔlɔɛ
lá mi gbɛ̃́ɔ suabaɛ.

51

Sùuugbɛaa Luawa

1-2 Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ ãnabi Natã gɛ̀ aà kı̃́ aà gbãsı̃̀kɛa ń Basɛbao gbɛa.*
3 Lua, wɛ̃nadɔ̃mɛɛ n gbɛ̃kɛ guu,
ma tàaeɔ midɛ n maa zɔ̃ɔ yã́i.
4 Ma gbãsı̃̀ woloa mà gɔ̃ wásawasa,
ma duuna kɛ̃a míɔmiɔ.

5 Má a tàaeɔ dɔ̃ sa,
ma duuna lí sãmaguo.
6 Mmɛ ma duunakɛ̀nɛ,

* **51:1-2** 2Sam 12.1-15

ma yá̃ pɔ́ ń yeio kɛ̀.
Tó n fɛlɛa ń yá̃o, n yá̃ aɔ naɛ,
tó n yãdàmala, n yá̃ aɔ zɛvȉ.†
7 Za ma da nɔ̀sɛu má vãi,
má duuna vȉ za ma igɔɔɛ.
8 Nɔ̀sɛmaa mɛ́ ȉ kangu,
ɔ̃nɔ damɛɛ ma sɔ̃ guu.

9 Ma zu'o ń saoo mà zɛ̃ wásawasa,
ma nɔ̀sɛ pípi mà gɔ̃ púnvlãvlã.
10 To mà pɔnakɛ ń yaalɔo,
to ma wá pɔ́ ń bùsa wee.
11 Nsu ma duuna yãdao,
ma yãvãiɔ bɔ dilɛ píi.

12 Lua, nɔ̀sɛpua damɛɛ,
ɛa to ma sɔ̃ àɔ dilɛa.
13 Nsu ma vũaao,
ńsu ǹ n Nisȉna siao.
14 Ɛa to ma pɔ kɛ na
kɛ́ n ma suabà yá̃i.
To pɔeã maa dɔaamɛɛ,
15 mí n yá̃ dada vãikɛnaɔnɛ,
duunkɛnapiɔ i ɛa zɛnnɔ.

16 Lua, ma bɔ gbɛ̃dɛa yá̃u,
mí lɛsi n yãkɛa a zɛ́wa musu,
Lua ma Suabana.
17 Dii, ma gba lɛ́,
mí n táasilɛ.

18 Sa'oa lí kɛnɛ nao,
tó bee no, dɔ̃ má ò.
Sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ lí kánguo.
19 Sa pɔ́ málɛ oma mɛ́ nɔ̀sɛniɛ ũ,
nili saka nɔ̀sɛniɛ sùuudeguo.

20 Lua, ɛ̀fãaikɛ Siɔnaɛ n pɔeã maa guu.
Yelusalɛũ bȉi gba gbãa.
21 A gbɛa sa'oa a zɛ́wa a kangu
ń sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũo,
wi sa'o ń swanaɔ n gbagbakȉiwa.

52

Ɔde ȉandãa

1-2 Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ à gɛ̀ Aimɛlɛki bɛ, ɔ̃ Ɛdɔũ gbɛ̃́ Doegu gɛ ò Saulɛ.*
3 Nɛgɔ̃na, Lua gbɛ̃kɛ ku gɔɔpiiɛ,
àkɛa ńlɛ ȉanadã ń yãvãioi?
4 Niɔ lɛkɔɔlɛka gbɛ̃́ɔzi gɔɔpii,
n lɛ́ na lán gɛ̃ mibobɔwa,

† **51:6** Lom 3.4 * **52:1-2** 1Sam 22.9-10

ni gbɛ̃ɔ gbázĩna zɔ̃ò.
5 N ye vãii dɛ maala,
ɛɛtoa ì kɛnɛ na dɛ sĩanaa.
6 N ye gbɛ̃kaalɛa yã́i,
mɔafili mɛ́ dɔ n lɛ́u.

7 Lua a n kɔ'ɛ e gɔɔpiiɛ,
a n kũ bɔnnɔ n kpɛ́u,
a n wo, i n kɛ̃ gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔwa.
8 Tó gbɛ̃maaɔ è, vĩa a ń kṹ,
aai n láanikɛ aa mɛ:
9 Gbɛ̃́ pɔ́ i Lua si a mĩsina ũo gwa!
A a àizɛɛ zɔ̃ɔ náaikè,
à gɔ̃̀ gbãade ũ gbɛ̃kaalɛa yã́ musu.

10 Mapi sɔ̃ má dɛ lán kù lásiade pɔ́ kú Lua uawa,
má zɛ ń Lua gbɛ̃kɛo gɔɔpiiɛ.
11 Máɔ n sáaukpa gɔɔpii yã́ pɔ́ ń kè yã́i,
má n tɔbɔ n yãmanaɔ wáa kɛ́ ń maa yã́i.

53

Mĩsaide yã'oa
(Soũ 14)
1 Davidi lɛ.
2 Mĩsaideɔ ì o ń sɔ̃ guu Lua kuo,
aa ɔ̃̀ɔkpà, an yãkɛa vãi,
yãmaakɛna kú ń guuo.
3 Za musu Lua ì wɛ́tɛ gbɛ̃nazĩnaɔzi,
ì gwa tó gbɛ̃e ɔ̃nɔ kà a kĩ́i wɛɛlɛa.
4 Aa sã̀sã píi aa gɔ̃̀ dɔ̀ɔsai míɔmiɔ,
yãmaakɛna kú ń guuo, baa do.*

5 Vãikɛnaɔ wɛ́ lí gu'eo lé?
Aaĩ ma gbɛ̃́ɔ mɔ́mɔ lán úwa,
aali lɛzu Luazio.
6 Vĩa ń kṹ maamaa,
vĩa pɔ́ɔ ku we sɔ̃o.
Lua tò gbɛ̃́ pɔ́ lèlɛwáɔ gɔ̃̀ kálɛa gɛɔ ũ,
a widàmá kɛ́ Lua gĩ́nzi yã́i.

7 Lua, bɔ Siɔna mɔ ǹ Isailiɔ suaba!
Tó Lua sù ń a gbɛ̃́ɔ ń pá ziu,
Yakɔbu buiɔ pɔnakɛ,
Isailiɔ yáalɔ.

54

Gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ ĩadawà wabikɛa
1-2 Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ Zifideɔ gɛ ò Sauluɛ aa mè Davidi ulɛa ń bùsuu.*

* **53:4** Lom 3.10-12 * **54:1-2** 1Sam 23.19, 26.1

3 Lua, ma suaba n tɔ́ yá̃i,
yá̃simanɔ ń n gbãao.
4 Lua, ma wabikɛama ma,
swá̃kpa ma yã'oai.

5 Asa buipãleɔ fɛ̀lɛmanɔɛ,
gbɛ̃́ pãsĩpiɔ lɛ́ ma wɛ,
aali Lua yãdao.

6 Lua mɛ́ ma dɔnlɛde ũ,
Dii mɛ́ ma wɛ̃nikũna ũ.
7 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma wɛɔ vãi sɔaamá,
ǹ ń bãdɛ n náai yá̃i.
8 Má sa'oma ń ma pɔeãoɛ,
má n tɔbɔ Dii, asa ń maa.
9 A ma bɔ ma yooyea píi guu,
a tò ma tidɔ̀ ma ibɛɛɔla.

55

Wabikɛa Luawa kua ĩadama guu

1 Davidi lɛ. Wĩ sí ń kúuɔɛ.
2 Lua, ma wabikɛama ma,
ńsu láka ma yá̃ao.
3 Swá̃sɛ ma yá̃i, ní wea,
ma làasoo ĩiaa ma gɔ̃ bíli guu,
4 ma ibɛɛɔ yã'oa ń gbɛ̃vãiɔ wɛbiiaao yá̃i.
Asa aalɛ taasi daaɛ,
aa ma kũa ń kpɛ̃nɛo.
5 Sɔ̃ kɛ̃̀magu,
ga tòlobi zùmagu.
6 Vĩa ma kũ ń lualuaao,
iwãa pãsĩ kà ma pɔa.
7 Tó má gɑ̃̀sĩa vĩ lán felenawa,
má vua gɛ́ ká̃maboiɛ.
8 Má bàalɛ gɛ́ zɑ̃̀zãɛ,
mí gɛ zɔ̃lɛ guwaiwaiu.
9 Má wã gɛ ulɛkĩ́i wɛɛlɛ,
kɛ́ zàa'ĩan gbãa su ma leo yá̃i.
10 N ń fu Dii, ǹ ń yá̃ yãalɛnɛ́,
asa má è zɔa ń sòleo kú wá wɛ̃́lɛuɛ.
11 Aaĩ kpálɛkɛ bĩ́i musu fãanɛ ń gwãasĩnao,
yãvãi ń yá̃ gbãao di wɛ̃́lɛpiuɛ.
12 Gbɛ̃dɛdɛa yá̃ mɛ́ wɛ̃́lɛpi pà,
gbãamɔanɛ́ ń mɔafilio lí kɛ̃́lɛ a gãaɛo.

13 Tó ibɛɛ mɛ́ lɛ́ ma wɛ yãa, a sɑ̃̀ɔ,
tó ma wɛ̀lɛ mɛ́ fɛ̀lɛmanɔ, má ulɛ̀ɛ.
14 Ɛ'e mpi! N gbɛ̃́ pɔ́ wá sáa,
ma gbɛ̃do pɔ́ dɛ ma gbɛ̃na ũɛa?

15 Wi faaibo ń kɔ̃o yãa nana,
wiɔ tɛkɔ̃i dasi guu Lua uaa?

16 Ga a zãmakɛ ma ibɛɛɔnɛ,
aai si bɛdau ń gbãagɔɔ,
asa vãi zɔ̃lɛkĩi è ń guuɛ.
17 Mapi sɔ̃ mi lɛzu Luazi,
ɔ̃ Dii ì ma suaba.
18 Kɔɔ, fãanɛ ń oosio
miɔ a yã'ɔ̃maɔ bɔlɛ̀ ń aauo,
ɔ̃ ì ma yãma.
19 Baa kɛ́ ma ibɛɛɔ dasi, aali ma leo,
Lua ì ma bɔ sòleu aafia.
20 Luapi ìɔ zɔ̃lɛa báawa gɔɔpiiɛ,
a ma yãma, i widamá.
Aali nɔ̀sɛlilɛo, aaliɔ aà vĩa vĩo.

21 Gbɛ̃́pi ɔ wãa ń a gbɛ̃́ɔ,
à bɔ̀ lɛdoũ pɔ́ aa kɛ̀ ń kɔ̃o kpɛ.
22 I na o ń wáa lán zɔ́wa,
ãma sòle làasoo mɛ́ kú aà sɔ̃u.
I lɛnakasanɛ́ páipai,
ãma yaalɔma ba da bɔ̀ɔuɛ.

23 Ɔzɔ̃ Diiɛ n yã'ɔ̃maɔi, iɔ n kũa,*
ìli tó gbɛ̃maa fù bauo.

24 Gbɛ̃dɛna náaisaidepiɔ ń gɔɔ guo leo.
Lua, ńyɔ̃ to aa si bɛda gbáou.

Mapi sɔ̃ máɔ n náai vĩ.

56

Zĩakpaa Luawa

1 Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ Filitɛ̃ɔ aà kũ Gata.*
2 Ma wɛ̃nagwa Lua, wàlɛ pɛa,
wĩɔ zĩkamanɔ wàɔ ĩadaa gɔɔpiiɛ.
3 Ma kpàkpanapiɔ ìɔ pɛa gɔɔpiiɛ,
an wala yãi aalɛ zĩkaimanɔ.
4 Tó vĩa lɛ́ ma kṹ, má n náai vĩ.
5 Má Lua táasilɛ yã́ pɔ́ a ò yãi,
má Lua náai vĩ, má vĩakɛo.
Bɔ́ gbɛ̃nazĩna a fɔ̃ kɛmɛɛi?

6 Aaĩɔ ma yã́ kpaanlabo gɔɔpiiɛ,
aaĩ vãi lɛkpaaĩmazi.
7 Aaĩ sòle da, aaĩ ulɛmɛɛ,
aaĩ ma kpákpa, aaĩɔ ye ma dɛ.
8 Lua, ńsu to an gbɛ̃e bɔo,
gbɛ̃́piɔ nɛ ń pɔkũmao.

---

* **55:23** 1Piɛ 5.7 * **56:1** 1Sam 21.13-15

9 Ma bàalὲ liaaliaaaɔ yãda,
ma wɛ́'ika n tùuna guu.
A ku n taala guuo lé?
10 Tó ma lɛzù Luazi,
ma ibɛɛɔ kpɛkpa,
míɔ dɔ̃ kɛ́ à yãsi̋manɔ.
11 Má Lua táasilɛ yã́ pɔ́ a ò yã́i,
ao, má Dii táasilɛ yã́pi oa yã́i.
12 Má Lua náai vi̋, má vi̋akɛo.
Bɔ́ gbɛ̃nazi̋na a fɔ̃ kɛmɛɛi?

13 Lua, má lɛ́ pɔ́ má kὲmaɔ fi̋abo,
má sáaukpa sa'oma.
14 Asa n ma si gawa,
n ma gbá vi̋̀ lí miɔn pãsi̋a,
kɛ́ màɔ bɛnnɔ gupua pɔ́ ì wɛ̃ni kpámáu.

57

Wiilɛa Lua Musudewa

1 Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ à bàalὲ Saulɛ à ùlɛ gbὲ'ɛu.*
2 Wɛ̃nadɔ̃mɛɛ, Lua, wɛ̃nadɔ̃mɛɛ,
asa ḿmɛ mi nanzi.
Ma sɔlɔ n kúlukulunau
mi bɔ ga lɛ́zi̋.

3 Málɛ wiilɛ Lua Musudewa,
Lua ì ma yã́ píi bɔɔlɛkɛmɛɛ.
4 A to dɔnlɛ bɔ za musu à ma suaba,
a zɔadɔ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ pɛaɔwa.
A a gbɛ̃kɛ ń a náaiyão kɛmɛɛ.

5 Má kú nɔ̀ɔmusuɔ sɔ̀ɔu,
ma gɔ̃ wúlɛa wàiɔ guu.
Gbɛ̃́piɔ lɛ́na na lán fɛ̃ndawa,
an swaa dɛ lán sɔ̃naɔ ge kaɔwa.
6 Lua, ǹ ńzi̋a tɔbɔ e a zɔ̃ma,
to n gawi li dṹniaa píi.

7 Aa baikpàmɛɛ ma táa'ozɛu
ɔ̃ ma gɔ̃ yeelɛa,
aa ɛyɔ̃̀ ma aɛ ɔ̃ aa zù ɛpiu.

8 Ma sɔ̃ dilɛa Lua, ma sɔ̃ dilɛa,
má lɛsi mà n táasilɛ.
9 Ma nisi̋na, su!
Ma mɔɔna ń ma domao, vu!
Mí gbãakpa gudɔazi.
10 Dii, má n sáaukpa buiɔ guu,
má n táasilɛ gbɛ̃́ɔnɛ.
11 Asa n gbɛ̃kɛ zɔ̃ɔ zɔ̃̀ma,

* **57:1** 1Sam 22.1, 24.3

mɛ́ n náai zɔ̃̀ luabɛpuanawa.
12 Lua, ǹ nzĩa tɔbɔ e a zɔ̃ma,
to n gawi li dṹniaa píi.†

58

Gbɛ̃vãiɔ kaa Luawa

1 Davidi lɛ.
2 Gbãadeɔ, i yã'o a zɛ́waa?
I yã́kpalɛkɛ ń gbɛ̃́ɔ a zɛ́waa?
3 I yã́ kolea wàaipa á sɔ̃ guu,
i gbãamɔ gbɛ̃́ɔnɛ á bùsuu.

4 Gbɛ̃vãiɔ sã́sãa za ń igɔɔɛ,
ɛɛdeɔ ɔ̃̀ɔkpaa za ń da nɔ̀sɛuɛ.
5 An lɛgbɛ'i dɛ lán mlɛ̃̀ sɛwɛwa,
aa dɛ lán kyã́ pɔ́ a swã́ kàkawa,
6 asa ĩli a kɔ̃̀ɔ'ona kulɛ'ɔ mao,
ĩli a wɛliaanɛde gɔ̃i eo.

7 Lua, ǹ ń swaa ɛ́'ɛnɛ́ ń lɛ́u,
Dii, nɔ̀ɔmusupiɔ kã́nkã́naɔ wolo,
8 aai gɛ̃zɛa lán í bàalɛawa.
Tó aa sagòlɛ, ǹ ń kaɔ ɛ́'ɛ.
9 Aa giigaga zɛ́u lán kòlo lɛ́'iwa,
aaɔ dɛ lán nɛ́ pɔ́ wa ì gɛ̀, i ĩatɛ̃ eowa.
10 E lɛ̀ yàa miɔn tɛ́ àɔ gɛ́ oo wãi,
gbɛ̃vãiɔ gɛ̃zɛa ń ĩ́anaoɛ.

11 Tó gbɛ̃maaɔ è Lua tɔsĩnɛ́ gbɛ̃vãipiɔwa,
mɛ́ aa ń gbá pĩpi ń ń auo,
an pɔ a kɛ na.
12 Gbɛ̃́ɔ i mɛ: Gbɛ̃maaɔ ài vĩ fá!
Lua ku, ĩ yã́kpalɛkɛ dṹniau.

59

Ma si ma ibɛɛɔwa

1 Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ Saulu gbɛ̃́ɔ zĩ aa aà dã́dã aà bɛ aa aà dɛ.*
2 Ma Lua, ma si ma ibɛɛɔwa,
ma bɔ gbɛ̃́ pɔ́ fɛ̀lɛmanɔɔ guu.
3 Ma si vãikɛnaɔwa,
ma bɔ gbɛ̃dɛnaɔ ɔzĩ.
4 Gwa, aalɛ ma kpakpaɛ,
gbɛ̃́ pãsĩɔ lɛ́ sòlekɛmanɔ.
Dii, mi tàae ge duunakɛnɛ́o,
5 mi zãnɛ́ yãewao,
ɔ̃ aa kú ń naaamanɔ sɔuo.
Ma wɛgwa! Fɛlɛ mɔ dɔmalɛ!
6 Mpi Dii Lua Zĩgɔ̃de, Isailiɔ Lua,

---

† **57:12** Soũ 108.2-6 * **59:1** 1Sam 19.11

fɛlɛ ȉada bui píiwa.
Nsu bɔnkpɛde vãipiɔ wɛ̃nagwao.

7 Aaȉ ɛa su oosi lɔ, aaȉ wɛ̃́lɛ kɛɛlɛ,
aaȉ hɛ̃̀ɛkɛa lán gbɛ̃ɔwa.
8 Gwa, an lɛ́'i lɛ́ tɔ̃́,
fɛ̃na kpá ń lɛ́u.
Aaȉ mɛ ńlɛ ń yãmao.

9 Mpi sɔ̃ Dii, ni ń yáalɔ,
ni bui píi láanikɛ.
10 Lua ma gbãa, ma wɛ́ dɔnzi,
ḿmɛ ń ma aafia'ekȉi ũ.

11 Lua a dɔaamɛɛ a gbɛ̃kɛ guu,
a to mà tidɔ ma wɛ̀lɛpiɔla.
12 Dii wá sɛ̀ngbao, ńsu ǹ ń dɛdɛo,
kɛ́ an yá̃ su sã ma gbɛ̃́ɔguo yá̃i.
To aa olo'olobo,
ní ń kwɛ́ ń n gbãao.
13 Yá̃ pɔ́ ȉ bɔ ń lɛ́uá duunaɛ.
To an tòe ń pui,
asa aaȉ lɛgbɛ̃ pãɛ aaȉ gbɛ̃́ ká.
14 N ń midɛ ń pɔkũmao,
ǹ ń bãdɛ, aasu wàɔ ku lɔo.
Gbɛ̃́ pɔ́ kú e tɔɔlɛ lɛ́waɔ i dɔ̃
Lua mɛ́ lɛ́ kible Yakɔbu buiɔwa.

15 Aaȉ ɛa su oosi, aaȉ wɛ̃́lɛ kɛɛlɛ,
aaȉ hɛ̃̀ɛkɛa lán gbɛ̃ɔwa.
16 Aaȉ liaaliaa wàɔ pɔblea wɛɛlɛ,
tó aai kão, aaȉ gbokɛɛ.
17 Mapi sɔ̃ má lɛsi n gbãa yá̃ musu,
má gulakɛ kɔɔ n gbɛ̃kɛ yá̃ musu,
asa ḿmɛ ń ma aafia'ekȉi ũ,
ḿmɛ ń ma ulɛkȉi ũ taasikɛgɔɔzȉ.
18 Lua ma gbãa, má n táasilɛ,
asa ḿmɛ ń ma aafia'ekȉi ũ,
ni gbɛ̃kɛkɛmɛɛ.

60

Wá zȉble ń Lua gbãao

1-2 Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ à zȉkà ń Sili pɔ́ kú Mɛsɔpɔtami bùsuu ń Zoba bùsuuɔ, ɔ̃ Yoabu sù
à Ɛdɔũɔ dɛ̀dɛ Guzulɛ Wisideu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla (12.000).*
3 Lua, n pɔ pàwázi,
n ɔpɛ̀wá n wá vũaa,
ɛa ɔkawázi sa.
4 N tò wá bùsu lùa e à pàa,
ɛa ǹ a gbɛ tata, asa à gɔ̃̀ looaɛ.

* 60:1-2 2Sam 8.13

[5] N tò n gbɛ̃́ɔ yã́ zi̋'ũ̀ è,
n í gbãa kàkawɛ̃ɛ ɔ̃ wa pãpãzɛa.

[6] N dàlapoo dà n vi̋akɛnaɔnɛ
kɛ́ aa e bɔ gbɛ̃́ɔ ka lɛ́zi̋.
[7] Wewá, wá suaba ń n gȁsa gbãao,
kɛ́ wápiɔ n gbɛ̃́ yenzideɔ wá e bɔ.

[8] Lua yã́'ò za a kúki̋i à mɛ̀:
Má Sikɛũ kpaalɛ ń tidɔańlao,
mí Suko guzulɛ kpámá.
[9] Galada bùsuá ma pɔ́ɛ,
Manase buiɔ bùsuá ma pɔ́ɛ,
Ɛflaiũ buiɔ bùsuá ma mɔ̀ fùaɛ,
Yuda bùsuá ma lípanaɛ.
[10] Mɔabuɔ bùsuá ma zion zu'obɔɛ,
mi a kyale kálɛ Ɛdɔũɔ bùsuwa,
mi kúkua dɔ Filitɛ̃ɔ bùsuwa.

[11] Démɛ a gɛ̃manɔ wɛ̃́lɛ bi̋ideui?
Démɛ a dɔaamɛɛ e Ɛdɔũɔ bùsuui?
[12] Lua, mɛ́ i kɛ n gbɛ̃́ pɔ́ n wá vũaa
nili bɔ ń wá zi̋gɔ̃ɔ lɔo bàasio.
[13] Ɔdawá wá ibɛɛɔ yã́ musu,
asa gbɛ̃nazi̋na gbɛ̃suabaaá pãɛ.
[14] Wá zi̋ble ń Lua gbãao,
ɔ̃mɛ a ɔ̃zɔ̃ wá ibɛɛɔwa.†

61

Kia wabikɛa Luawa
[1] Davidi lɛ.
[2] Lua, swã́sɛ ma wiilɛai,
laaidɔ ma wabikɛawa.
[3] Kua za tɔɔlɛ lɛ́wa ma lɛzùnzi.
Ma sɔ̃ lɛ́ wo ɔ̃ ma n sisi.
Gɛmanɔ gbɛsi pɔ́ a lɛsi̋ dɛmala ki̋i.
[4] Asa ḿmɛ ń ma aafia'eki̋i ũ,
ma kalanga gbãa ũ ma ibɛɛɔ aɛ.
[5] Má ye màɔ ku n ua gɔɔpiiɛ,
míɔ sɔlɔa n kúlukulunau.
[6] Lua, asa n ma lɛgbɛ̃anɛ mà,
ɔ̃ n gba pɔ́ ni da n vi̋akɛnaɔnɛ dàmɛɛ.

[7] Kía wɛ̃ni dɔ̀ɛ ń mɔgalao,
to aà ka a gɔɔwa.
[8] Aàɔ kpalable n dɔ̃a guu gɔɔpii,
ǹ aà dɔ̃́a n gbɛ̃kɛ ń n náaio yã́i,
[9] míɔ n táasilɛ lá gu lɛ́ dɔ,
míɔ lɛ́ pɔ́ má kɛ̀ma fi̋abo gɔɔpii.

† **60:14** Soũ 108.7-14

62

Lua mɛ́ ulɛkɨ̃i ŭ

1 Davidi lɛ.
2 Lua ado mɛ́ tò ma sɔ̃ dilɛa,
ɔ̃mɛ ì ma suaba.
3 Ɔ̃mɛ ma gbɛsi ŭ, ma Suabana ŭ.
Mi gbãa'ewà, má fu bauo.

4 Gɛ̃n ũma áɔ ãna'ãna gbɛ̃́wai?
Á aà nɛ lán gɨ̀ yɛɛlɛa ge kaa ziwa yɨ̀?
5 Aà goa a tía lɛ́ ɔ̃ álɛ kpaaɨ̃,
ɛɛtoa mɛ́ ì kɛɛ́ na.
I samaa'o gbɛ̃́ɛ ń lɛ́oɛ,
ɔ̃ i ń ká á sɔ̃ guu.

6 Lua ado mɛ́ tò ma sɔ̃ dilɛa,
asa aàpi ma wɛ́ dɔi.
7 Ɔ̃mɛ ma gbɛsi ŭ, ma Suabana ŭ.
Mi gbãa'ewà, má fu bauo,
8 Ma aafia ń ma bɛɛɛo ì bɔ aà kɨ̃́iɛ,
ɔ̃mɛ ma gbɛsi gbãa ŭ,
ɔ̃mɛ ma ulɛkɨ̃i ŭ.
9 Gbɛ̃́ɔ, àɔ aà náai vɨ̃ gɔɔpii,
à á sɔ̃ wɛ̃è, ɔ̃mɛ wá ulɛkɨ̃i ŭ.

10 Gbɛ̃nazɨ̃naɔ dɛ lán lɛ́'ɨ̃anawaɛ,
an kee náai vɨ̃o.
Tó wà ń yɔ̃́ kiloowa,
ampii aaɔ dɛ fauunnɔɛ.
11 Ásu gbɛ̃ble'ɔ̃a náaikɛo,
ásu ɨ̃́anadã ń kpãi pɔ́oo.
Tó á àizɛɛ lɛ́ kɔ̃́,
ásu to à á sɔ̃ bleo.

12 Yã́ mɛ̀ndo Lua ò,
yã́ mɛ̀n plaɛ beeɔ má mà:
Lua mɛ́ gbãa vɨ̃,
13 mɛ́ mpi Dii, ḿmɛ ń gbɛ̃kɛ vɨ̃,
ɔ̃ ni ɱaboò baadeɛ a yãkɛawa.*

63

Lua nidɛa

1 Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ a ku Yuda gbáau.*
2 Lua, ma Luan n ŭ,
málɛ n aɛya,
ma nisɨ̃na yenzi,
málɛ n nidɛ
lán guwaiwai pɔ́ lɛ́ í nidɛwa.
3 Ma n e n kúkɨ̃i,
ma n gbãa ń n gawio gwà.

* **62:13** Mat 16.27, Lom 2.6, Zia 2.23 * **63:1** 1Sam 23.14

4 N gbɛ̃kɛ maamɛɛ dɛ wɛ̃nia,
a yắi n táasilɛa aɔ dɔ ma lɛ́u.
5 Máɔ n sáaukpa e ma wɛ̃ni lɛ́u,
má ɔsɛ musu mà n sísi.
6 Má kắ lá wȉ nɔ̀ɔ bɔ́ɔ gbɛ̃ wà kãwa,
n táasilɛa aɔ dɔ ma lɛ́u ń gulakɛao.

7 N yắ ȉ dɔmagu ma wúlɛkȉi,
mi làasookɛma gwãasȉna.
8 Málɛ lɛsi sɔlɔa ń kúlukulunau,
asa ḿmɛ ń ma dɔnlɛde ũ.
9 Ma nisȉna yenzi,
ń ma kũa n ɔplaau.

10 Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ma wɛɔ midɛ,
aa si tɔɔlɛ nɔnau.
11 Lua a to wà ń dɛdɛ ń fɛ̃ndaoɛ,
aai gɔ̃ gbɛ̃gbonaɔ blɛ ũ.
12 Kí sɔ̃ a pɔ a kɛ ń Luawa nao.
Gbɛ̃́ pɔ́ mɛ̀ amɔɔma Lua á sȉò
aɔ vȉvȉ ń pɔnaoɛ,
ɛɛdeɔ sɔ̃ an lɛ́ a gɔ̃ kpaaũaɛ.

64

Ma si gbɛ̃vãiɔwa

1 Davidi lɛ.
2 Lua, ma aaukɛa wii ma,
ma bɔ ma ibɛɛ pɔ́ má ń vȉa vȉɔ ɔzȉ.
3 Ma si gbɛ̃vãiɔ lɛkpaaȉamaziwa,
ma bɔ vãikɛnaɔ zɔau.
4 Aaȉ ń lɛ́ kɛkɛ lán fɛ̃ndawa,
aaȉ yãpãsȉɔ o lán kazuawa.
5 Aaȉ ye láu aa tàaesaide gbắ,
aaȉ aà pá kắndo, vȉa lí ń kũo.
6 Aaȉ tɛ́kpakɔ̃u ń vãikɛa guu,
aaȉ bai pɔ́ aalɛ kpánɛ́ɔ yã'o.
Aaȉ mɛ: Gbɛ̃e a wá eo.
7 An vãi lɛkpaaȉa kɔ̃sɛ̀ aa mɛ̀,
lɛ́ pɔ́ wá kpàaȉ bɔ̀lɛi.
Gbɛ̃nazȉna nɔ̀sɛ guu yắɔ asii zɔ̃ɔ.

8 Ãma Lua a ń gbắ ń kao,
a ń kɛ'ȉa kắndo.
9 A tó yắ pɔ́ aa ò wí ń musu,
gbɛ̃́ pɔ́ ń é píi iɔ mikɛ déũdeũ.
10 Vȉa a gbɛ̃́pii kú,
aai Lua yãkɛaɔ galikɛ,
aaiɔ zȉ pɔ́ a kɛ̀ɔ tàasi kũa.
11 Gbɛ̃maaɔ pɔ a kɛ Diiwa na,
aa naaàzi,

nɔ̀sɛpuadeɔ aà táasilɛ ḿpii.

65

Bui pli wɛ́ dɔ Luazi

1 Davidi lɛ.
2 Lua, à kũ̀ wà n táasilɛ Siɔnaɛ,
wi lɛ́ pɔ́ wa kɛ̀maɔ ɓabo.
3 Lá ni gbɛ̃́ wabikɛa ma,
bui píi a wi danlaɛ.
4 Wá yãvãiɔ làasoo wá kṹ gbãa,
ɔ̃ n wá tàaeɔ kɛ̃̀wá.
5 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ ń sɛ̀
n gɛ̃aànɔ n ua ũ.
N kpɛ́ pɔmaaɔ wá kã́,
n kpɛ́ pɔ́ a kua adoapi.
6 Ni wewá a zɛ́wa ń yãbɔnsaɛkɛao,
Lua wá Suabana.
Za dṹnia lɛ́wa ń ísia baaleo
gbɛ̃́ɔ wɛ́ dɔnzi.

7 N gbãa daa ula ũ,
n gbɛ̀sɛ̀isɛ̀iɔ kɛ̀ ń n ikoo.
8 Ni ísia ń a ísɔ̃ɔ kɔ̃ɓo kpálɛ,
ni buipãleɔ zɔa midɛ.
9 N dabudabukɛa dì gbɛ̃́ pɔ́ kú tɔɔlɛ lɛ́ɔwa,
wì guladɔma za ìatɛ̃bilɛkìi ń a gɛ̃kpɛukìio.

10 Ni laaidɔ dṹniawa,
ni táaekɛ tɔɔlɛɛ.
Ni aà gba í, n swaɔ pai ń ío,
ni to blɛwɛna kɛ, asa mà a n zɛò.
11 Ni idagua e bugbaanaɔ pa,
ni guɔ foofɔ̃ ń louo,
ni báaada pɔ́ pɔ́ bɔ̀lɛu.
12 Ni ɛ̀fãaida buazìu wɛ̃ ń wɛ̃o,
blɛ níside ì kwɛ n iau.
13 Sɛ̃sao dã́dãkɛkìiɔ sɛ̃̀bɔlɔ kɛ̀,
sɛ̀isɛ̀iɔ pɔna ula dà.
14 Pɔtuoɔ lì dã́dãkɛkìiɔla,
blɛwɛna daa gua sɛ̀isɛ̀ipɔlɛu.
Wàlɛ wiilɛ ń pɔnao, wàlɛ lɛsi.

66

Lua sáaukpaa

1 Dṹnia gbɛ̃́pii, à guladɔ Diiwa,
2 à lɛsi aà tɔ́ gawi yã́ musu,
à aà táasilɛ à aà tɔbɔ.
3 A o Luaɛ: N yãkɛaɔ ì dimá,
n gbãa zɔ̃ɔ ì to n ibɛɛɔ vlãnau.
4 Dṹnia gbɛ̃́pii ì kúlɛnɛ,

aal̃ n táasilɛ aa n tɔbɔ.

5 Ã mɔ Lua yãkɛaɔ gwa,
yấ pɔ́ a kɛ̀ gbɛ̃nazl̃naɔnɛ i diwá.
6 Ã ísia l̃i gugii ũ*
aa bùa swawa kɛ̀sɛ.†
Wà pɔnakɛ aà yấ musu.
7 Iɔ kible ń a gbãao gɔɔpii,
aà wɛ́ l̃ɔ ku bui píiwa.
Swấgbãadeɔ su dɔ́ɛaànɔo.

8 Buipãleɔ, à wá Lua sáaukpa,
aà táasilɛa àɔ dɔ á lɛ́u.
9 Iɔ wá wɛ̃ni dɔ̃́awɛ̃ɛ,
l̃li tó wa kpaguao.
10 Lua, asa n wá yɔ̃́,
n wá baasa lán ấnusuwa.
11 N gɛwanɔ gukpaoloonau,
n wá wó wl̃ ń aso gbiao.
12 N̄ tò wà ɔzɔ̃̀zɔ̃ wá mikpɛi,
wà tɛ́ dl̃wɛ̃ɛ, í wá kṹ wá nɔɛ,
ɔ̃ n mɔwanɔ gu namadeɛ beeu.

13 Má mɔ́ n ua ń sa pɔ́ wl̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔo,
má lɛ́ pɔ́ má kɛ̀maɔ l̃abo,
14 yấ pɔ́ bɔ̀ ma lɛ́u ma taasikɛgɔɔ.
15 Má sa'oma ń pɔ́ mɛkpaaɔ,
má sãsakaoɔ kpasanɛ,
mí n gbagba ń zuswanaɔ ń blesanaɔ.

16 Á gbɛ̃́ pɔ́ á Lua vl̃a vl̃ɔ, à mɔ ma,
mí yấ pɔ́ a kɛ̀mɛɛ oɛ́.
17 Ma wiilɛ̀wà,
aà táasilɛa dɔ ma lɛ́u.
18 Tó má yãvãi kũa ma sɔ̃u,
dɔ̃ Dii gl̃ ma yãmai.
19 Ãma à ma yãmà,
ɔ̃ à ma wabikɛa sl̃.
20 Má Lua sáaukpa,
i gí ma wabikɛa maio,
i gí gbɛ̃kɛkɛimɛɛo.

67

Bɑ́aa gbɛaa Luawa

1 Lɛ pɔ́ wl̃ sí ń kúuɔɛ.
2 Lua, wá wɛ̃nagwa,
wá wɛgwa, ní báaadawágu,
3 kɛ́ dṹnia gbɛ̃́pii n zɛ́ dɔ̃,
bui píi i dɔ̃ lá ni gbɛ̃́ suaba.

* **66:6** Bɔa 14.21 † **66:6** Yoz 3.14-17

4 Wa n táasilɛ Lua,
gbɛ̃́pii a n táasilɛ.
5 Bui píi a pɔnakɛ, i gulakɛ,
asa ni yã́kpalɛkɛ ń gbɛ̃́ɔ a zɛ́wa,
ni dɔaa buiɔnɛ píi.
6 Wa n táasilɛ Lua,
gbɛ̃́pii a n táasilɛ.

7 Tɔɔlɛ a blɛkɛ,
Lua wá Lua a báaadawágu.
8 Lua a báaadawágu,
gbɛ̃́pii i vɩ̃akɛɛ̀ e dṹnia lɛ́wa.

68

Lua zɔ̃ɔkɛ
1 Davidi lɛ.
2 Lua lɛ́ fɛlɛ, aà ibɛɛɔ lɛ́ fãaa,
aà zangudeɔ lɛ́ bàalɛɛ̀.
3 Lá súɛlɛ ɩ̃ gɛ̃ ń ɩ̃́anao,
kɛnɛ́ màa, Lua,
lá zɔ́ nísi ɩ̃ yɔ tɛ́ saɛ,
vãikɛnaɔ midɛ n aɛ màa.
4 Gbɛ̃maaɔ sɔ̃ aa pɔnakɛ,
aa yáalɔ Lua aɛ,
aa vɩ̃vɩ̃ ń pɔna zɔ̃ɔ.

5 A lɛsi Luaɛ à lɛ́mawà.
A di luabɛpuana kpɛ, à aà tɔbɔ.
Aà tɔ́n Dii, à kúkuakɛ aà aɛ.
6 Kua aà gu pɔ́ a kua adoa guu,
Luaá tonɛɔ maeɛ,
gyaaɔ zɛnnɔdeɛ.
7 Lua ɩ̃ bɛkpa zɩ̃̀loɔnɛ,
ɩ̃ zɩ̃̀zɔɔ bɔlɛ à ń da namau.
Swã́gbãadeɔ sɔ̃ aaɔ ku gugiiuɛ.

8 Lua, kɛ́ n dɔaa n gbɛ̃́ɔnɛ,
kɛ́ n bɛɛlɛ́ńnɔ guwaiwaiu,
9 tɔɔlɛ lùalua, lou kwɛ̀ n aɛ,
n Lua pɔ́ n yã'ò Sinai gbɛ musu,*
Lua, Isailiɔ Lua.
10 Lua, n ɛ̀fãai pɩ̃sinɛ́ kɔ̃sɔ̃kɔ̃sɔ̃,
ɔ̃ n ń bùsu kpɛɛna gbà gbãa.
11 N gbɛ̃́ɔ zɔ̃̀lɛ a guu Lua,
n wɛ̃nadeɔ gbà pɔ́ n maakɛa yã́i.

12 Dii yã'ò,
ɔ̃ bíla gɔ̃̀ aà baokpanaɔ ũ.
13 Kíaɔ ń ń zɩ̃gɔ̃ɔ lɛ́ tílɛ kpakpa,

* **68:9** Bɔa 19.18

gɔ̃ɛ pɔ́ gɔ̃̀ bòouɔ lɛ́ ń pɔ́ɔ kpaalɛ.
14 Baa kɛ́ a i sã kaaɔ sɔ̀ɔu,
ǻnusu kú ma felena gȁsĩ̀aa,
a kɔ̃́ lɛ́ tɛkɛ lán vuawa.
15 Kɛ́ Gbãapiide kíaɔ fȁaa,
aa lĩ̀ tɔɔlɛa lán Zalamɔ gbɛ̀ nɛɛziwa.

16 Basana gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ dɛ a kĩ̀niɔla,
Basana gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ misonaɔ dasi.
17 A̋ gbɛ̀ misonaɔ, bɔ́yãi álɛ wɛbii
gbɛ pɔ́ Lua sɛ̀ a kiblekĩ̀i ũwai?
Dii mɛ́ aɔ ku we gɔɔpii.
18 Dii sɔ̃́goɔ lɛ́ vĩ̀o, à kà miliɔ̃ do.
Dii bɔ̀ò za Sinai,
à mɔ̀ pĩ̀la a gu pɔ́ a kua adoau.
19 N dɛdɛ musu ń zĩ̀zɔɔ,†
n gba sĩ̀ gbɛ̃́ɔwa falu ũ,
baa swȁgbãadeɔ,
ɔ̃ n zɔ̃lɛ we, Dii Lua.

20 Wà Dii sáaukpa, Lua wá Suabana,
ĩ̀ɔ wá aso kũawɛ̃ɛ lá gu lɛ́ dɔɛ.
21 Wá Luaá Lua pɔ́ ĩ̀ gbɛ̃́ suabaɛ,
Dii Lua mɛ́ ĩ̀ wá bɔ ga lɛ́zĩ̀.
22 Lua a a ibɛɛɔ mi wíwinɛ́,
gbɛ̃nazĩ̀n mikã dɔ̀ɛ pɔ́ aa tɛ́ ń duunawaɔ.
23 Dii mɛ̀: Má á bɔlɛ Basana bùsuu,
má á bɔlɛ ísia títiu,
24 kɛ́ à á gbáɔ pípi ń á ibɛɛɔ auo,
á gbɛ̃ɔ lɛ́naɔ i ń baa ewà.

25 Lua, wa n gbɛ̃́ɔ è aa dɔ̀dɔkɔ̃wa,
ma Lua ma Kía, aalɛ mɔ́ n kúkĩ̀i.
26 Lɛ̀sinaɔ dɔaaa, pɔlɛnaɔ tɛ zȁ,
wɛ̃́ndia sɛ̃́sɛ̃mpanaɔ ku guo.
27 A̋ Lua tɔbɔ balu guu,
à Dii kpɛla Isailiɔ kɔ̃kãaau.
28 Nɛ́ gɔ̃zãna Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ mɛ́ dɔaaa,
bee gbɛa Yuda kíaɔ ń ń gbɛ̃́ɔ
ń Zabulɔni bui kíaɔ ń Nɛfatali bui kíaɔ.

29 A̋ Lua dĩ̀lɛɛ́ àɔ gbãa.
Lua, bɔ ń n gbãa pɔ́ ń ɔ̀lɔwɛ̃ɛo.
30 Kíaɔ mɔnɛ ń ń gbaɔ
n kpɛ́ pɔ́ kú Yelusalɛũ yȁi.
31 Zɔa dɔ ílɛnɔbɔ Egipiwa,
zɔadɔ buiɔ swanaɔ ń ń gbɛ̃́ɔwa.
A̋nusu gopana tɔ̃́má,
gbɛ̃́ pɔ́ zĩ̀kaa ĩ̀ kɛnɛ́ naɔ fãaa.

† **68:19** Ɛfɛ 4.8

32 Egipiɔ gbɛ̃́ɔ zi̇̃ma,
Etiopiɔ wã aa ɔdɔnzi, Lua.

33 Dṹnia kpalablenaɔ, à lɛsi Luaɛ,
à Dii táasilɛ.
34 A di lounaa kpɛ musumusu za zizi,
à ma, àlɛ pũna gbã́ugbãu.
35 A Lua gbãa galikɛ,
wa aà zɔ̃ɔkɛ dɔ̃ Isailiɔwa,
aà gbãa ku luabɛpuanau.
36 Lua, kua n kúki̇̃i ń zɔ̃ɔ,
Isailiɔ Lua ì gbãa ń ikoo kpa a gbɛ̃́ɔwa.
Wà Lua sáaukpa!

69

Wabikɛa Luawa kua i̇̃adama guu

1 Davidi lɛ.
2 Lua, ma suaba,
asa í ma kũ ma nɔɛɛ.
3 Dɛɛ lɛ́ ma mɔ́, ma ka zà̃,
tepɛki̇̃i kuo.
Ma kpalɛ ísiu,
ísɔ̃ lɛ́ damala.
4 Ma wiilɛ̀ ma kpasa,
ma kòlo nàaa,
ma wɛdɔ̀ ma Luazi
e ma wɛ́ gɛ̀ lɛ́ wo.
5 Gbɛ̃́ pɔ́ aa zamagu pãɔ* dasi dɛ ma mikãa,
ma ibɛɛ pɔ́ aa ye ma dɛ pɔewiwinɛ́saiɔ lɛ́ vi̇̃o.
Pɔ́ pɔ́ mi a kpã́i'oo ɔ̃ aa mɛ̀ mà a nɛ'i mà kpá.

6 Lua, ń ma mi̇̃saiyãɔ dɔ̃,
ma tàaeɔ ulɛanɛo.
7 Dii Lua Zi̇̃gɔ̃de, gbɛ̃́ pɔ́ an wɛ́ dɔnziɔ
ńsu to wí ń kṹ ma yã́io.
Isailiɔ Lua, gbɛ̃́ pɔ́ aai̇̃ n kĩ́i wɛɛlɛɔ
ńsu to an tɔ́ ɔ̃̀ɔkpa ma yã́io.
8 Asa n yã́i mi sɔ̃́sɔ̃a fɔ̃i,
ɔ̃ ma gɛɛ gɔ̃̀ kpa ma wɛ́i.
9 Ma gɔ̃ zi̇̃̀lo ũ ma gbɛ̃́ɔ guu,
ma gɔ̃ gbɛ̃ando ũ ma da bɛdeɔ guu.
10 N kpɛ́ yã́ ma kũ gbãa,
àlɛ ma ibaba,†
n sɔ̃̀sɔ̃naɔ n sɔ̃́sɔ̃a gɔ̃̀mɛɛ.‡
11 Mi lɛye pɔsia guu,
ɔ̃ wi̇̃ɔ ma sɔ̃sɔ̃.
12 Mi zwà̃nkasaɔ fi̇̃fi̇̃a,
ɔ̃ wi̇̃ɔ ma kɛ pɔ́ɔpɔɔ.
13 Gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛ gãaɛɔ ì ma pe,

* **69:5** Zãa 15.25 † **69:10** Zãa 2.17 ‡ **69:10** Lom 15.3

ígbãaminaɔ ì lɛdamanɔ.

14 Dii, málɛ wabikɛma,
ńsu to à bɔ n pɔ kpɛo,
wea Lua, n gbɛ̃kɛ zɔ̃ɔ yáí,
ní ma suaba sìana.
15 Ma bɔ bɛ̀lɛu,
ńsu to mà kpálɛuo.
Ma bɔ ísiu,
ma si ma zangudeɔwa.
16 Nsu to ísɔ̃ damalao,
ńsu to mà kpálɛ ísiuo,
ńsu to wà tɛ́ɛna kamalao.
17 Wea Dii, asa n gbɛ̃kɛ maa,
ma wɛgwa n sùuu zɔ̃ɔ guu.
18 Nsu mikpɛli n zɔ̀blenaɛo,
wea kpakpa, asa ma gɔ̃ yeelɛaɛ.
19 Sɔ̃mazi, ma misi,
ma suaba ma ibɛɛɔ yáí.

20 N ma sɔ́sɔ̃a ń widaaao ń ma kpɛbɔao dɔ̃,
ńlɛ gbɛ́ pɔ́ aa yákũamanɔɔ e.
21 Sɔ́sɔ̃a ma sɔ̃ zɔ̀, ma gɔ̃ yɛ̀ɛɛsai,
gbɛ́ pɔ́ a ma wɛgwa ɔ̃ má wɛ̀ɛlɛ, mi eo,
gbɛ́ pɔ́ a ma nɔ̀sɛ nínimɛɛ ɔ̃ ma wɛdɔ̀i, a kuo.
22 Aa ɛsɛ vãi kàmɛɛ blɛu,
kɛ́ imi ma kũ gbãa, aa vɛ̃ɛ kũma kpàa.§

23 To an dikpɛkɛa gɔ̃nɛ́ bai ũ, wà ń kṹ,
to an kua aafia yã'inɛ́.
24 To an wɛ́ siakũ, kɛ́ aasu gu'eo,
to an wó gɔ̃ koolonnɔ gɔɔpii.*
25 N n kpɛ̃nɛmuu bɔbɔmá,
ǹ n pɔkũma pãsì pisimá.
26 An bòo gɔ̃ bòo zia ũ,
an gbɛ̃e su àɔ ku kɛ́ à zɔ̃lɛ ń kpɛ́u lɔo,†
27 asa aaì ìada gbɛ́ pɔ́ ń gbɛ̀waɛ,
aaì gbɛ́ pɔ́ ń zɔ̀ wãwã galikɛ.
28 N ń yá píi tàaeɔ dańla,
an baa su àɔ ku n gbɛ̃suabaa guuo.
29 N ń tɔ́ waa wɛ̃ni taala guu,‡
an tɔ́ su àɔ ku lá doũ guu ń gbɛ̃maaɔ tɔ́oo.

30 Lua, má kú taasi ń yã'ɔ̃mao guu,
ma sɛ lɛsì mà bɔu aafia.
31 Má Lua tɔbɔ lɛsia guu,
má aà sáaukpa mà aà kã́fì.
32 Bee a ka Diigu dɛ sa'oa ń zuoa,

§ **69:22** Mat 27.48, Maa 15.36, Luk 23.36, Zãa 19.28-29 * **69:24** Lom 11.9-10 † **69:26** Zìn 1.20 ‡ **69:29** Bɔa 32.32, Zia 3.5, 13.8, 17.8

a kɛɛ̀ na dɛ zugaaena kɔ́badea.
33 Taasideɔ e, aai pɔnakɛ,
á luakɨ̃iwɛɛlɛnaɔ á sɔ̃ i níni.
34 Asa Dii ɨ̀ wɛ̃nadeɔ yãma,
ɨ̀li saka a gbɛ̃́ pɔ́ dɛ zɨ̀zɔ ũɔguo.
35 A aà táasilɛ musu ń tɔɔlɛo,
ísia ń pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ píi.
36 Asa Lua a Siɔna suaba,
a ɛa Yuda wɛ̃́lɛɔ kálɛ,
aà gbɛ̃́ɔ i zɔ̃lɛu ń pɔ́ ũ.
37 Aà zɔ̀blenaɔ nɛ́ɔ mɛ́ aa gɔ̃ vɨ̃,
gbɛ̃́ pɔ́ ye aà tɔ́ naipiɔ iɔ ku a guu.

70

Wiilɛa Suabanai
(Soũ 40.14-18)
1 Davidi lɛ.
2 Lua, ma misi,
Dii, kɛ kpakpa mɔ dɔmalɛ.
3 To wí gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma wɛɔ kṹ,
aa ń mi pɛlɛ.
To gbɛ̃́ pɔ́ ye mà taasikɛɔ kpɛkpa,
an gɛɛ gɔ̃ kpá ń wɛ́i.
4 Gbɛ̃́ pɔ́ aaɨ̀ omɛɛ, tàalɛ tàalɛɔ,
to aa ɛa ń wío.
5 Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ n kɨ̃́i wɛɛlɛɔ,
to an pɔ kɛma na aa yáalɔ.
Gbɛ̃́ pɔ́ an wɛ́ dɔi ǹ ń suabaɔ,
aa o láasai Lua zɔ̃ɔ.
6 Taaside wɛ̃naden ma ũ,
Lua, kɛ kpakpa.
Mmɛ ń ma Dɔnlɛde ũ,
ḿmɛ ń ma Mɨ̀sina ũ,
Dii, ńsu gɛ̃gɛ̃o.

71

Mae zɔ̃ɔ wabikɛa Luawa
1 Dii, ma nanziɛ,
ńsu to wí ma kũ bauo.
2 Ma misi, ma bɔ n maakɛa yái,
swãkpamazi, ma suaba.
3 Ma gbɛsi pɔ́ máli gɛ́ ulɛi a guun n ũ.
N dɨ̀lɛ ǹ ma suaba,
asa ma gbɛsi ń ma zɛgikɨ̃ion n ũ.
4 Ma Lua, ma bɔ vãikɛnaɔ ɔzɨ̃,
ma si gbɛ̃́ bɛ̀ɛ pãsɨ̃ɔwa.

5 Mmɛ ma wɛ́ dɔnzi, Dii Lua,
ḿmɛ má n náai vɨ̃ za ma ɛ̀waasogɔɔ.
6 Ma sɔ̃ kpálɛanzi za nɛasakpɛuɛ,
ḿmɛ n ma bɔ ma da nɔ̀sɛu.

N táasi miɔ lɛ gɔɔpii.
7 Ma kua dɛ yãbɔnsaɛ ũ gbɛ̃́ dasideɛ,
asa ḿmɛ ń ma ulɛkĩ̀i gbãa ũ.
8 N táasilɛa ì̃ɔ dɔ ma lɛ́u,
miɔ n maabo kɔɔ ń oosio.
9 Nsu pãkpamazi ma zikũa yã́io,
ńsu ma vũaa ma gbãa láaa yã́io.
10 Asa ma ibɛɛɔ lɛ́ ma yã'o,
ma wɛ̀lɛɔ lɛ́ lɛkpaaĩ̀ ma wɛ̃nibɔai.
11 Aa mɛ̀: Lua gĩ̀aàziɛ,
wà aà ya kṹ,
gbɛ̃e ku à aà suabao.
12 Lua, ńsu ǹyɔ̃ kumanɔ zɑ̃̀o,
ma Lua, kɛ kpakpa mɔ dɔmalɛ.
13 To wí gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ yãdɔaɔ kṹ,
aa midɛ,
to sɔ̃́sɔ̃a da gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ì̃adaaɔla,
an tɔ́ ɔ̃̀ɔkpa.
14 Mapi sɔ̃, ma wɛ́ ì̃ɔ dɔnzi láasaiɛ,
miɔ n táasilɛ màɔ gɛ́.
15 N maakɛa aɔ dɔ ma lɛ́u gɔɔpiiɛ
ń n gbɛ̃suabaa pɔ́ má a lɛ́ dɔ̃oo.
16 Má mɔ mà Dii Lua gɔ̃sakɛyãɔ galikɛ,
n mɛ̀ndo maakɛa má dɔ gbɛ̃́ɔgu.

17 N yãdàdamɛɛ za ma ɛ̀waasogɔɔ,
Lua, e tia málɛ n yãbɔnsaɛɔ o'o.
18 Baa kɛ́ ma zikũ̀, ma mikã pua,
ńsu ma to weo, Lua,
kɛ́ mà e n gbãa galikɛ tiadeɔnɛ,
mí n gɔ̃sakɛyã dau siu gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ fɛlɛɔnɛ.
19 Lua, n maakɛa zɔ̃̀ma,
n yãzɔ̃ɔkɛ̀, démɛ muaannɔi?
20 N tò taasi pãsĩ̀ ma le dasidasi,
ãma ńyɔ̃ ɛa ǹ ma gba wɛ̃ni,
ńyɔ̃ ɛa ǹ ma bɔ tɔɔlɛ nɔnau.
21 Nyɔ̃ ma bɛɛɛ kã́fĩmɛɛ,
ńyɔ̃ ɛa ma nɔ̀sɛ nínimɛɛ lɔ.
22 Ma Lua, má n sáaukpa ń mɔɔnao n náai yã́i.
Isailiɔ Lua pɔ́ n kua adoa, má n táasilɛ ń kúuo.
23 Gula aɔ dɔ ma lɛ́u.
Ma gbɛ̃́ pɔ́ n ma mĩ̀si,
má n táasilɛ.
24 Máɔ n maakɛa o gɔɔpiiɛ,
asa wí gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma vãi wɛɛlɛɔ kũ̀,
an gɛɛ gɔ̃̀ kpá ń wɛ́i.

72

Wabikɛa Luawa

Salomɔɔ lɛ.

1 Lua, ǹ n iko kpa kíawa,
ǹ n maakɛ kpa kíabuipiwa,
2 kɛ́ aà dɔaa n gbɛ̃́ɔnɛ a zɛ́wa,
i yɑ̃́gɔ̃gɔ̃ táaaɔnɛ a zɛ́wa,
3 gbɛ̀sĩsĩɔ i mɔ gbɛ̃́ɔnɛ ń aafiao,
sĩ̀sĩɔnaɔ i to aaɔ ku nama guu.
4 Kía a to yɑ̃́ bɔ ń táaaɔ na,
a taaside nɛ́ɔ suaba,
i gbɑ̃amɔnɛdeɔ wíwi.

5 Aɔ ku lá ĩatɛ̃ ĩ̀ɔ ku gɔɔpiiwa,
lán mɔvua kua wɛ̃ ń wɛ̃owa.
6 Aɔ dɛ lán zuɔ louwa,
lán mɔ̀sɛ pɔ́ ĩ̀ pisi tɔɔlɛwawa.
7 Gbɛ̃maaɔ ɔta aà gɔɔ,
nama a kɛ zài e mɔ gɛ midɛò.

8 A kible za ísialɛ la ń a lɛ́leo,
za Uflata e dṹnia lɛ́wa.*
9 Bui pɔ́ kú guwaiwaiuɔ mɔ kúlɛɛ̀,
aà ibɛɛɔ wúlɛ ń gbɛɛu aà aɛ.
10 Taasisi ń ísia baa kíaɔ falubɔɛ̀,
Seba ń Saba kíaɔ mɔ gbadaɛ̀.
11 Kíaɔ mɔ kúlɛɛ̀ ḿpii,
bui píi a misiilɛɛ̀.

12 Asa a wɛ̃nade pɔ́ an wii dɔɔ bɔɛ,
a taaside pɔ́ dɔnlɛde vĩoɔ misi.
13 A yɛ̀ɛɛsaideɔ wɛ̃nagwa,
a taasideɔ bɔ ga lɛ́zĩ.
14 A ń bɔ gbɑ̃amɔnɛdeɔ ń gbɛ̃́ pɑ̃sĩɔ ɔzĩ,
asa an kua bɛɛɛ vĩɛ̀.

15 Lua kía dɔ̃ ń aafiao!
Wiɔ aà gba Seba bùsu vua,
wiɔ wabikɛɛ̀ Luawa gɔɔpii,
wiɔ samaa'oɛ̀ láasai.
16 Bua pɔ́ɔ kɛ aà bùsuu maamaa,
a láɔ aɔ da sĩ̀sĩɔ musu síii,
aa nɛ'i aa pia lán Libɑ̃ lákpɛwa,
aa gbɑ̃ lán kàsapuwa sɛ̃saou.
17 Aà tɔ́ aɔ ku gɔɔpii lán ĩatɛ̃waɛ,
bui píi a báaa e aà sabai, aai aà tɔnasi.
18 Wà Dii Lua, Isailiɔ Lua sáaukpa!
Ɔmɛ ĩ̀ yɑ̃bɔnsaɛɔ kɛ ado.
19 Wàɔ Lua gawidepi tɔbɔ gɔɔpii,
aà gawi i li dṹniaa píi.

---

* **72:8** Zkl 9.10

Ami! Ami!

20 Yɛse nɛ́ Davidi wabikɛa lɛ́n we.

LA AAƆDE

Soŭɔ 73-89

73

Vãikɛnaɔ kấfia'ea yấ
Asafa lɛ.
1 Lua ǐ ɛ̀fãaikɛ Isailiɔnɛ sǐanaɛ,
ǐ maakɛ nɔ̀sɛpuadeɔnɛ.
2 Mapi sɔ̃ ma kãikǔ ń lɛ́lɛao,
ma gbá ye zãi guwa yãaɛ.
3 Kɛ́ ma vãikɛnaɔ kua maa è,
ma ǐandãnapiɔ gwea nidɛ̀.
4 Yãe lí kpàlikpanɛ́o,
aa aafia mɛ́ aa mɛkpaa.
5 An wá lí wã lán dãɔwao,
aali gyãkɛ lán deɔwao.
6 Aaǐ ǐandãa da ń nɔɛ yàbaa ũ,
aaǐ pãsǐ nańzi pɔkasa ũ.
7 An oa ǐɔ nísi bɔ,
an kàamai dɛ ń pia.
8 Aa gbɛ̃́laani vǐ,
aaǐ boo gbɛ̃̀nɛ onɛ́,
aaǐ naɛnaɛmá ń zɔ̃ɔkɛ yấi.
9 Aaǐ mɛ: Lua pila wà dɛ̃ɛka,
mɛ́ an yấ ǐ li dṹniaa.
10 Ayãmɛto wǐ kɛnɛ́ kɛ̀kɛ,
wǐ yấ pɔ́ aa ò píi sí sǐana ũ.
11 Aaǐ mɛ: Lua a dɔ̃ má ni?
Musude dɔ̃a kà màae?
12 Vãikɛnapiɔ gwa, aa yãe kǎa vǐo,
an gwea ǐɔ kấǐ gɔɔpiiɛ.
13 Asi ma nɔ̀sɛ pua pã yầ?
Ma a ɔbɔ̀lɛ tàaeu wásawasa pãɛa?
14 Niɔ ma gbɛ̃ gɔɔpiiɛ,
niɔ ma swấgaga lá gu lɛ́ dɔ.
15 Tó ma zɛ ń yấ bee taa oaoɛ,
bee aɔ dɛ bɔa n gbɛ́ɔ kpɛ ũɛ.
16 Kɛ́ ma làasookɛ̀ yấpiwa mà dɔ̃,
à kɛ̀mɛɛ zǐ'ũɛ,
17 e ma gɛ gɛ̃ò Lua kúkǐi,
ɔ̃ ma wɛ́ gbàsa kɛ̃̀ an láaa yấ musu.

18 Ni ń da gu zãandeu,
ni ɔzɔ̃ńzi aa gɔ̃ ń liaao.
19 Aaǐ gɔ̃ kaalɛpɔ ũ kándo,
vǐa pɔ́ɔ ǐ ń le, aa midɛ.

20 Lá nana ì gɛ̃zɛa, tó gbɛ̃́ vù,
tó n fɛlɛ Dii, ńyɔ̃ to aa gɛ̃ ń ɨ̃́anao màaɛ.

21 Kɛ́ ma nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpà,
mɛ́ ma pɔ yà,
22 ma sɔũkṹ, má yãe dɔ̃o,
ma gɔ̃ n kɨ̃́i lán nɔ̀bɔwa.
23 N beeo má kunnɔ gɔɔpiiɛ,
n ma kũ ma ɔplaawa.
24 Ni dɔaamɛɛ ń n lɛdaaao,
bee gbɛa ńyɔ̃ ma ka àizãnawa.
25 Ma wɛ́ dɔ gbɛ̃ezi musuo, n bàasio,
kuannɔ guu pɔe ni lɛ́ ma dɛ tɔɔlɛo.
26 Baa tó ma mɛ ń ma sɔ̃o yɛ̃̀ɛɛ lɛ́ láa,
Lua mɛ́ ì to ma sɔ̃ gbãakũ,
ɔ̃mɛ ma baa ũ gɔɔpii.
27 Asa gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̃̀maɔ midɛɛ,
ńyɔ̃ n gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ n kpɛɔ bãdɛ.
28 Lua, sɔ̃́aanzi mɛ́ kɛ̀mɛɛ na,
Dii Lua, ma n kɛ ma ulɛkɨ̃i ũɛ.
Má n yãkɛaɔ dau mà siunɛ́.

74

Wiilɛa Luai aà kpɛ́ wia yã́ musu

Asafa lɛ.
1 Lua, bɔ́yãi n giwázi e gɔɔpiii?
Akɛa ńlɛ pɔbɔ n níu n kpàsa sãɔ yã́ musui?
2 Gbɛ̃́ pɔ́ n ń sí za ziɔ yã́ dɔngu,
bui pɔ́ ń bò aa gɔ̃̀ ń pɔ́ ũɔ
ń Siɔna gbɛ̀sɨ̃sɨ̃ pɔ́ ń kɛ̀ n kúkɨ̃i ũo.

3 N ibɛɛɔ n kúkɨ̃i dàaɨ̃ míɔmiɔ.
Dɛdɛ ń laaio, à ɔ̃̀ɔkpà píi.
4 N wɛ̀lɛɔ kã̀aa gu pɔ́ ni dauwálɛ,
aa ńzɨ̃a seelaɔ pɛ̀lɛ we.
5 Wá è, an mɔona dɔ musu,
aalɛ kɛ lá wɨ̃ɔ dào gbɛ̃wa.
6 Lí yɔɔa kɛfɛna pɔ́ wa kpà a gɨ̃wa,
aa gbɛ̃̀ wa gbòo ń mɔoo ń fɛ̃nkɨ̃nio.
7 Aa tɛsɔ̃̀ n kúkɨ̃iwa, à kwɛ̀,
aa tò kpɛ́ pɔ́ n tɔ́ kuwàpi gbãlɛ̀.
8 Aa ò ń nɔ̀sɛu: Wà ɔtɔ̃má míɔmiɔ.
Aa tɛsɔ̃̀ wá bùsu lousisikpɛɔwa.
9 N kpɛ́ lousisibɔɔ gɛ̃̀zɛa,
ãnabie ku lɔo.
Wáɔ ku màa e bɔɛn yã̀?
Wá gbɛ̃e dɔ̃o.
10 Lua, ńyɔ̃ to n ibɛɛɔ aaɔ n yáalɔ e bɔɛ ni?
N wɛ̀lɛɔ aaɔ sakangu láasai yã̀?

11 Bɔ́yãi n ɔ kpaaũai?
Ɔgo n kùɛ, ní ń dɛdɛ.

12 Lua mɛ́ ma kía ũ za asi̋nizi̋,
ɔ̃mɛ i̋ gbɛ̃́ suaba dṹniau.
13 Mmɛ n ísia zɔ̃̀ɛ ń n gbãao,*
n kwãsa mi wi̋ í guu.
14 N Egipiɔ mi̋dɛ we,
n ń gɛɔ kpà wàiɔwa pɔblea ũ.
15 N swaɔ bɔ̀, n zɛwɛ̃̀ nibɔnaɔnɛ,
n swa pɔ́ a í baa vi̋o zɔ̃̀ɛ.
16 Fãanɛ ń gwãasi̋nao dɛ n pɔ́ ũɛ,
n mɔvua ń i̋atɛ̃o kúki̋i di̋lɛnɛ́.
17 Mmɛ n kɔɔ dàda bùsu píiu,
n saɛ ń buziɛo gɔɔ di̋lɛ.

18 Yá pɔ́ n ibɛɛɔ dɔ̀ yã́ dɔngu Dii,
mi̋saidepiɔ sakà n tɔ́uɛ.
19 Nsu ǹ n felena kpá wàiɔwao,
n wɛ̃nadeɔ yã́ su sãnguo.
20 Laaidɔ n bàakuawanɔwa,
asa wá bùsu gbɛ̀'ɛɔ pãsi̋kũ̋ píiɛ.
21 Wá gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ gbãamɔwɛ̃ɛɔ,
ńsu to wà kpɛkpa ń wíoo.
To wɛ̃nadeɔ ń taasideɔ n táasilɛ.
22 Lua, fɛlɛ gí ń nzi̋ao.
N yá pɔ́ mi̋saideɔ lɛ́ dɔ zɛsai màé!
23 Nsu zɔa pɔ́ n ibɛɛɔ lɛ́ kánzi kpa swã́ao,
n wɛ̀lɛpiɔ kɔ̃fi̋ dɔ gɔɔpiiɛ.

75

Lua mɛ́ yã́kpalɛkɛna ũ

1 Asafa lɛ.
2 Wa n sáaukɛ̀ Lua,
wa n sáaukɛ̀.
Tó wà n yãbɔnsaɛɔ galikɛ̀,
ń kú kãi.

3 Lua mɛ̀: Ma gɔɔdi̋lɛ,
má yã́kpalɛkɛ a zɛ́wa.
4 Tó dṹnia dèe, a gbɛ̃́ɔ lɛ́ kɛ sèee,
mámɛ mi a gbapɛlɛ kṹ gíũgiũ.
5 Mi o yɔ̃̀ɔdeɔnɛ aasu ń gasa fɛlɛo,
mi o vãikɛnaɔnɛ aasu káakuo.
6 Ásu à á gasa fɛlɛao,
ásu kàamai kɛmanɔo.
7 Asa gbãa lí bɔ gukpɛ ge bɛ'aɛo,
i̋li bɔ guwaiwai guu no,
8 Lua mɛ́ yã́kpalɛkɛna ũ,

* **74:13** Bɔa 14.21

ɔ̃mɛ ì gbɛ̃do sɔ̃ɔlɛ, ì gbɛ̃do fɛlɛ.
9 Imibɔ ku Dii ɔzì, í gbãa ka a pai,
àlɛ pí aà pɔkũma ũ.
I kɔ́lɛ dṹnia vãikɛnaɔwa píi,
ɔ̃ aaì mi wesai ń a gbɔ̃ɔ.

10 Mapi sɔ̃ máɔ yã́pi o gɔɔpiiɛ,
mí Yakɔbu Lua táasilɛ.
11 Má vãikɛnaɔ gasa kwɛ́,
gbɛ̃maaɔ gasa iɔ ku musu.

76

Lua mɛ́ zìblea gbãa ũ

1 Asafa lɛ. Wì sí ń kúuɔɛ.
2 Wa Lua dɔ̃ Yuda bùsuuɛ,
aà tɔ́ gbãa Isailiɔnɛ.
3 Aà zwã̀akpɛ kú Salɛma,
aà kúkìi kú Siɔna.
4 Kua we à kà wãaɔ ɛ̀'ɛ
ń sèngbaoɔ ń fɛ̃ndaɔ ń zìkabɔɔ.

5 Ni gupu, niɔ tɛkɛ,
n zɔ̃ɔ dɛ gbɛ̀sìsì pɔ́ kú gɔɔpiia.
6 N gbãa dɛnla kɛ̀ gɔ̃sa gbãaɔnɛ,
aa wúlɛa ń ń i gbɛzão,
gɔ̃ gɛ̀bɛɛpiɔ gbɛ̃e i fɔ̃ ɔsèo.
7 Yakɔbu Lua, n ń lele,
ɔ̃ sɔ̃deɔ ń ń sɔ̃́ɔ gɔ̃̀ kálɛa ń izɔ̃ɔo.
8 Mmɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ dɛ wà vìakɛɛ̀ ũ,
tó n pɔbɔ̀ n níu,
démɛ a fɔ̃ zɛ n aɛi?
9 Kua musu n yã́kpalɛkɛ̀,
ɔ̃ vìa dṹnia kũ̀, à gɔ̃̀ kílikili.
10 Lua, n fɛlɛ n yãgɔ̃̀gɔ̃ dṹniaɛ,
n yɛ̃̀ɛɛsaideɔ suabà.
11 Gbɛ̃nazìna pɔkũma ì n tɔbɔ,
n pɔkũma kìni ìɔ dɔa n piɛ.

12 A lɛkɛ Dii á Luawa, í a fìabo.
Á gbɛ̃́ pɔ́ á liaawáziɔ,
à mɔ Lua pɔ́ dɛ wàɔ aà vìa vì gba pɔ́.
13 I kpalablenaɔ kãdɛ,
ì to vìa dṹnia kíaɔ kṹ.

77

Lua dɔnlɛ bɛɛkɛa taasi guu

1 Asafa lɛ.
2 Ma lɛzù Luazi,
ma wiilɛ̀wà,
ma lɛzù Luazi aà ma yãma.

3 Kua taasi guu ma Dii kı̃́i wɛ̀ɛlɛ,
ma ɔ dɔa Luazi gwã́ kpasasai,
ma nɔ̀sɛ i nínio.
4 Kɛ́ ma làasoo tà Lua kı̃́i,
ɔ̃ málɛ kãsãnkɛ,
kɛ́ ma aà wàaipà,
ma nisı̃́na vùa.
5 N ma wɛ́ kũa, mi e i'òo,
ma gɔ̃ bíli guu, mi dɔ̃ lá má oo.
6 Ma làasookɛ̀ yãawa
ń wɛ̃̀ zizi pɔ́ gɛ̃̀ɔ yã́o.
7 Lɛ pɔ́ má dà yãa dɔ̀magu gwã́,
ma làasookɛ̀wà mà wɛɛlɛ dɔ̃.
8 Ma mɛ̀: Dii wá vũaa gɔɔpii yã̀?
Wá yã́ a kaaàgu lɔoa?
9 Aà gbɛ̃kɛ mı̃̀dɛ míɔmiɔ yã̀?
Aà yã́ aɔ gbooa gɔɔpii yã̀?
10 Wá wɛ̃nagwaa yã́ sã̀ Luagu yã̀?
Aà pɔ pàwázi, a wá wɛgwa lɔoa?
11 Ɔ ma mɛ̀: Yã́ pɔ́ má kũan kɛ:
Musude ɔzɛɛdɔ̀wɛ̃ɛɛ.

12 Má làasookɛ Dii yãbɔnsaɛɔwa,
mí aà yã́ pɔ́ a kɛ̀ yãaɔ dɔ gbɛ̃́ɔgu.
13 Má n dabudabukɛaɔ wàaipa píi,
mí n yãzɔ̃ɔkɛaɔ onɛ́.
14 Lua, n zɛ́ gbãsı̃ vı̃o.
Dii kpele mɛ́ zɔ̃ɔ lán Luawai?
15 Mmɛ ń Lua dabudabukɛna ũ,
n n gbãa ɔ̀lɔ buiɔnɛ.
16 N n gbɛ̃́ɔ mı̃si ń n gã̀sa gbãao,
wá Yakɔbu ń Yosɛfuo buiɔ.

17 Ísia wɛsı̃̀nlɛ Lua,
ísia wɛsı̃̀nlɛ ɔ̃ à kɔ̃dɛ̀,
à lùalua za a ɛu.
18 Lou kwɛ̀, a pũnaa kɔ̃fı̃ dɔ̀ luabɛ,
n kà tɛdeɔ kpa loupilɛa ũ.
19 N pũnaa kɔ̃fı̃ dɔ zàa'ı̃ana guu,
loupilɛa dṹnia pù píi.
Tɔɔlɛ gbã̀lɛ à lùalua.
20 N zɛ́ dà ísiau,
n gɛ̃kı̃i bɔ̀ í zɔ̃ɔ guu,
wi n kɛ̀sɛgbɛ eo.
21 N dɔaa n gbɛ̃́ɔnɛ lán sã waiwa
Mɔizi ń Aalonao sabai.

78

Lɛdaawá Isailiɔ yã́ musu
Asafa lɛ.

1 Ma gbɛ̃́ɔ, à ma lɛdama ma,
à swákpa ma yã́i.
2 Má yã́'oɛ́ ń yáasio,
má yã́ pɔ́ ulɛa za zi bɔɔlɛkɛɛ́,*
3 yã́ pɔ́ wá mà mɛ́ wá dɔ̃,
yã́ pɔ́ wá maeɔ a galikɛ̀wɛ̃ɛ.
4 Wá yã́pi ulɛ wá nɛ́ɔnɛo,
wá Dii táasilɛa da wá tɔũ̀naɔnɛ
ń aà gbãao ń yã̀bɔnsaɛ pɔ́ a kɛ̀ɔ.
5 A yãdìlɛ Yakɔbu buiɔnɛ,
à a ikoyã dà Isailiɔnɛ.
A ò wá deziɔnɛ aa tó ń nɛ́ɔ dɔ̃,
6 i gɔ̃ ń bui pɔ́ kpɛ́ɔnɛ fɛlɛkaa ũ,
aai fɛlɛ dada ń nɛ́ɔnɛ sɔ̃,
7 kɛ́ aa e Lua náaikɛ,
kɛ́ Lua yãkɛaɔ su sã́ńguo,
aaiɔ aà yãdilɛaɔ kũa,
8 kɛ́ aasu wàɔ dɛ lán ń deziɔwao,
asa aa swã́gbãakɛ̀ aa gì Lua yã́i,
an sɔ̃ ku Luawao, aa náai vĩ̀ɛ̀o.

9 Ɛflaiũ buiɔá kàzunaɔnɛ,
ɔ̃ aa kpɛkpà zĩ̀ guu.
10 Aai zɛ ń Luabaakuańnɔoo,
aa gì tɛ́i aà ikoyãi.
11 Aà yãkɛaɔ sã̀ńgu
ń aà yãbɔnsaɛ pɔ́ a ɔ̀lɔnɛ́ɔ.
12 A dabudabuɔ kɛ̀ an deziɔ wáa
Zoã wɛ̃́lɛu, Egipi bùsuu.†
13 A ísia zɔ̃̀ɛ à bùańnɔ,
à í bĩ̀ibò.‡
14 A dɔ̀aanɛ́ tɛlu guu fãanɛ,
gwãasĩ̀na sɔ̃ ń tɛ́ gupuao.§
15 A gbɛsi pàa guwaiwaiu,
à í kpàmá zɔ̃ɔ lán ísia íwa.
16 A tò í bɔ̀nɛ́ gbɛu,
ípi bàalɛ̀ lán swadawa.*
17 Ɔ aa gì tɛ duunawa,
aa gì Musude yãmai guwaiwaiu.
18 Aa gí kɛ̀ aa Lua lɛwɛ,
aa ń pɔeã blɛ gbɛ̀awà.†
19 Aa Lua bɛ̃̀ɛbò aa mɛ̀:
A fɔ̃ ɔpi'i dilɛwɛ̃ɛ sɛ̃u lae?
20 Gwa, à gbɛ lɛ̀, í bɔ̀ dàgua mɛ!
A fɔ̃ blɛ ge nɔ̀ɔ kpáwá sɔ̃a?
21 Kɛ́ Dii yã́pi mà, aà pɔ pà,
ɔ̃ tɛ́ kũ̀ Yakɔbu buiɔwa,

---

* **78:2** Mat 13.35 † **78:12** Bɔa 7.8-12.32 ‡ **78:13** Bɔa 14.21-22 § **78:14** Bɔa 13.21-22 * **78:16** Bɔa 17.1-7, Nao 20.2-13 † **78:18** Bɔa 16.3, Nao 11.4-5

à pɔkũmabɔ̀bɔ Isailiɔwa.
22 Asa aai Lua yá̃ sio,
aa aà gbɛ́̃ suabaa gbãa náai vĩo.
23 Ã yãdà bàlumaɛ,
à zɛwɛ̃̀ musu,
24 ɔ̃ mana kwɛ̀nɛ́ blɛ ũ,‡
à musu pɔ́wɛna gbɔ̃ yònɛ́.
25 Aa malaikaɔ blɛ blè,
à kũ̀sũakɛ̀nɛ́, à dĩ̀ńla.
26 A tò ĩ́an gbãa bɔ̀ gukpɛ,
ń aà gbãao à bɔ̀ gɛɔmidɔkĩ́i oi lɔ,
27 ɔ̃ à nɔ̀ɔ kwɛ̀nɛ́ lán luutɛ̃wa,
bãɔ lĩ̀ńla lán ísialɛ ũfãawa.§
28 A tò aa kwɛ̀ ń bòou,
aa gɔ̃̀ kálɛa liaa ń kpɛ́ɔi.
29 Lua pɔ́ pɔ́ aa a ni vĩ̀ kpàmá,
ɔ̃ aa sò aa kã̀ pá̃upãu.
30 E a ni àɔ gɛ́ bɔińla,
gɔɔ pɔ́ blɛpi da ń lɛ́u,
31 Lua fɛ̀lɛ fɛ̃̀ńnɔ,
à Isaili gɔ̃gbãaɔ dɛ̀dɛ,
à ń ɛ̀waasoɔ kwɛ̀.*

32 Gia ń beeo aa gĩ̀ tɛ duunawaɛ,
ń aà yãbɔnsaɛkɛaɔ aai aà náaikɛo.
33 Ɔ à ń wɛ̃ni kɛ̀nɛ́ lán lɛ́ĩ̀anawa,
a tò ɔ̃̀ɔnɛkɛa ń mĩ̀dɛ.
34 Tó à ń pisabò, aaĩ̀ aà aɛya,
aaĩ̀ ɛa wà aà kĩ́i wɛɛlɛ ń wãao.
35 Aa dɔ̃̀ sa Lua mɛ́ ń gbɛsi ũ,
Lua Musude mɛ́ ń Mĩ̀sina ũ.
36 Ãma aaĩ̀ lɛ́mawà,
aaĩ̀ ɛɛtoɛ̀,
37 an sɔ̃ kuwào,
aa aà bàakuańnɔ yá̃ gbòo.
38 Aàpi sɔ̃ à ń wɛ̃nagwà,
à ń duuna kɛ̃̀má, i ń midɛo.
Iɔ azĩ̀a zùukɛ mɔ̀ɔmɔɔɛ,
i a pɔkũmabɔbɔmá píio.
39 Ã ń gbɛ̃nazĩ̀nkɛ dɔ̃̀má,
asa aaĩ̀ gɛ̃zɛa susai lán ĩ́anawaɛ.

40 Aa swá̃gbãakɛ̀ guwaiwaiu gɛ̃n ũma'ũma!
Aa aà pɔ yàɛ̀ sɛ̃u we à kɛ̀ zài.
41 Aa Lua lɛwɛ,
aa Lua lɛwɛ,
aa Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoa fɛ̃̀.
42 Aà iko gbãa sã̀ńgu,

‡ **78:24** Bɔa 16.14-15, Nao 11.7-9, Zãa 6.31 § **78:27** Bɔa 16.13, Nao 11.31-32 * **78:31** Nao 11.33

lá à ń sí ń ibɛɛɔwa,
43 lá à dabudabuɔ kɛ̀ Egipi,
mɛ́ à yã̀bɔnsaɛɔ kɛ̀ Zoã bùsuu.
44 A ń swa'iɔ lı̃̀lɛ au ũ,†
ɔ̃ aai fɔ̃ aa a imı̃̀ lɔo.
45 A ũsı̃̀naɔ kàńgu, aa ń soso,‡
ń blɔɔɔ lɔ, aa yã̀yı̃̀amá.§
46 A tò kwaɔ ń pɔ́wɛnaɔ blè,
à kwasutɛ̃ kà ń buapɔ́ɔu.*
47 A tò lougbɛ ń vɛ̃ɛbuɔ kɛ̀ kɛ́lɛkɛlɛ,
a zàa'ı̃̀ana ń kaa líɔ ɛ̀'ɛ.
48 A ń pɔtuoɔ músikɛ̀ ń lougbɛpio,
lua sù ń kpàsaɔwa.†
49 A a pɔkũma zɔ̃ɔ bɔ̀bɔmá,
à ı̃̀isɛ̀ńnɔ ń pɔfɛ̃o ń kpɛ̃nɛo,
à músi malaikaɔ gbàɛmá.
50 A a pɔkũma gbà zɛ́,
i zɛzɔ̃ gaɛ lɔo, à gagyã̀kàńgu.
51 A Egipi nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ dɛ̀dɛ píi,‡
Haũ bui gɔ̃sakɛ nɛ́piɔ gàga.
52 A bɔ̀ ń a gbɛ̃́ɔ lán sãɔwa,
à dɔ̀aanɛ́ guwaiwaiu lán sã waiɔwa.§
53 A bɛńnɔ, aa ku dɔdɔa vı̃̀asai,
an ibɛɛɔ sɔ̃, ísia kũ̀aamá.*
54 A kàńnɔ a bùsu zɔ̃lɛu,†
gusı̃̀sı̃̀de pɔ́ a sı̃̀ ń a gbã̀aopiu.
55 A buipã̀lɛɔ yànɛ́,
ɔ̃ à ń bùsu kpaalɛ̀nɛ́ ń pɔ́ ũ,
à uakpàkpa Isaili buipiɔnɛ.‡

56 Ɔ aa Lua lɛwɛ aa gı̃̀ aà yã̀mai,
aa Musude yã̀dilɛaɔ kũao.§
57 Aa kpɛkpà aa bɔ̀ aà kpɛ lán ń maeɔwa,
aa náai vı̃̀o lán sá gia baiwa.
58 Aa aà pɔ fɛ̀lɛɛ̀ ń ń sa'okı̃̀io,
aa aà zafɛ̃̀ɛ̀ ń ń tã́aɔ.
59 Kɛ́ Lua è màa, ɔ̃ aà pɔ pà,
à ɔzɔ̃̀ Isailiɔzi pã̀sı̃̀pã̀sı̃̀.
60 A a zwã̀akpɛ tò Silo* we,
aà bɛ pɔ́ a kpà gbɛ̃nazı̃̀naɔ guupi.
61 A tò an wɛ̀lɛɔ mɔ̀ a kpagolo sɛ̀,†
ɔ̃mɛ aà gbãa ń aà gawio kúkı̃̀i ũ.
62 A tò wà a gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao,
aà pɔ pà bui pɔ́ a sɛ̀pizi.
63 An ɛ̀waasoɔ tɛkũ̀ zı̃̀ guu,
an wɛ̃́ndiaɔ i zã̀kɛlɛ dɔ̃ lɔo.

† 78:44 Bɔa 7.17-21 ‡ 78:45 Bɔa 8.20-24 § 78:45 Bɔa 8.1-6 * 78:46 Bɔa 10.12-15 † 78:48 Bɔa 9.22-25 ‡ 78:51 Bɔa 12.29 § 78:52 Bɔa 13.17-22 * 78:53 Bɔa 14.26-28 † 78:54 Yoz 3.14 ‡ 78:55 Yoz 11.16-23 § 78:56 Dɔa 2.11-15 * 78:60 Yoz 18.1, Zel 7.12 † 78:61 1Sam 4.4-22

64 Wà ń sa'onaɔ dὲdɛ ń fɛ̃ndao,
an gyaaɔ i fɔ̃ ɔ́ɔlɔ̀o.

65 Ɔ Dii vù ń io sa,
lán gɔ̃sa pɔ́ vù ń wɛ̃'iowa.
66 A ń wὲlɛɔ gbɛ̃̀, aa kpɛkpà,
a tò aa gɔ̃̀ ń wío gɔɔpii.
67 Ɔ à gĩ̀ Ɛflaiũ buiɔzi,
i Yosɛfu buipi sɛ lɔo.
68 Yuda bui ɔ̃ a sὲ sa
ń Siɔna gbὲsĩsĩ̀ pɔ́ á yeio.
69 A a kúkĩ̀i dɔ̀ musumusu we,
aɔ ku gɔɔpii lán dṹnia kálɛawa.
70 Ɔ à a zɔ̀blena Davidi sὲ,‡
à aà bɔ̀ sã kaau.
71 A aà bɔ̀ sãdãu, à dɔ̀aa Isailiɔnɛ,§
Lua gbɛ̃́ Yakɔbu buipiɔ kíaɛ.
72 Davidi ń kpá a kpɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo,
à dɔ̀aané ń a ɔ báaadeo.

79

Yelusalɛũ dɛɛlɛa wii
Asafa lɛ.
1 Lua, buipãleɔ sĩ̀ ń bùsuu,
aa n kpɛ́ pɔ́ a kua adoa ɔ̃̀ɔkpà,
aa Yelusalɛũ dὲɛlɛ.*
2 Aa n zɔ̀blenaɔ dὲdɛ aa ń gɛ kpà bãɔwa,
aa n yãmanaɔ gɛ tò wàiɔnɛ blɛ ũ.
3 An au bàalὲ lán íwa Yelusalɛũ bĩ́i kpɛ,
gbɛ̃e ku à ń vĩ̀o.
4 Wa gɔ̃ pɔ́ yáalɔaɔ ũ wá saɛdeɔnɛ,
láanipɔ ũ gbɛ̃́ pɔ́ liaawáziɔnɛ.

5 Dii, n pɔ aɔ paawázi e bɔɛ ni?
N kpɛ̃nɛ tɛ́ aɔ kũ gɔɔpii yã̀?
6 Pɔkũma bɔbɔ bui pɔ́ aa n dɔ̃oɔwa,
gbɛ̃́ pɔ́ aali ń sísioɔ bùsuɔwa.
7 Asa aa Yakɔbu buiɔ blè,
aa ń bùsu ɔ̃̀ɔkpàɛ.
8 Nsu wá maeɔ duuna wi wá musuo.
Wɛ̃nadɔ̃wɛ̃ɛ kpakpa,
asa wa busa dúuduuɛ.

9 Dɔwálɛ, Lua wá Suabana.
Wá misi, kɛ́ ǹ tɔbɔ,
wá duuna kɛ̃́wá n tɔ́ yã́i.
10 Bɔ́yãi ńyɔ̃ to buipãleɔ wá lá:
Wá Lua ku máɛ la?
To buipãleɔ dɔ̃ wá aɛ,

‡ **78:70** 1Sam 16.11-12 § **78:71** 2Sam 7.8 * **79:1** 2Kia 25.8-10, Zel 52.12-14

kɛ́ ni n̦ zɔ̀blenaɔ dɛdɛa tɔsimá.
11 To zì̵zɔɔ ɔɔlɔ gɛ̃ n swáu,
gbɛ̃́ pɔ́ kú ga lɛ́zi̵piɔ bɔ
ń n gâsa gbãao.
12 Láani pɔ́ wá saɛdeɔ zì̵ma,
fi̵aboné gɛ̃n sopla, Dii.

13 Wápiɔ n gbɛ̃́ɔ, n kpàsa sãɔ,
wíɔ n sáaukpa gɔɔpii,
wíɔ n tɔ́ galikɛ e wá buiwa.

80

Isailiɔ sua ń pá ziu wabikɛa

1 Asafa lɛ.
2 Swákpa Isailiɔ Dɔaana,
n gbɛ̃́ pɔ́ ni Yosɛfu buiɔ dã lán sãɔwa.
Bɔ gupuau, n gbɛ̃́ pɔ́ ń zɔ̃lɛa malaika gàsi̵adeɔ zãnguo,*
3 ní dɔaa Ɛflaiũ buiɔnɛ
ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ ń Manase buiɔ.
Fɛlɛ ń n gbãao, mɔ ǹ wá suaba!
4 Lua, to wà ɛa su wá pá ziu.
Wá wɛgwa wà aafia’e.

5 Dii Lua Zi̵gɔ̃de,
ńlɛ pɔbɔ n níu e tia,
ńyɔ̃ n gbɛ̃́ɔ wabikɛa mamá bɔɛ ni?
6 N wɛ́'i kpàmá blɛ ũ,
n ń wɛ́'i yɔ̃̀né pɔ́ pai aa mi̵.
7 N tò wa gɔ̃ láanipɔ ũ wá saɛdeɔnɛ,
wá ibɛɛpiɔ lɛ́ wá kɛ pɔ́ɔpɔɔ.
8 Lua Zi̵gɔ̃de, to wà su wá pá ziu,
wá wɛgwa wà aafia’e.

9 N vɛ̃ɛli wò Egipi,
n buipãleɔ yà ɔ̃ ń pɛ̀ ń gbɛu.
10 N gukɛ̀kɛɛ̀, à zínapɛ̀lɛ,
ɔ̃ à ɔtà à a bùsu pà.
11 A uedà gbɛ̀si̵si̵ɔla,
a gɔ̃naɔ dɛ sɛdɛ lí zɔ̃ɔɔla.
12 A ɔtà à gɛ̀ e ísialɛ,
a ɔnɛɔ gɛ̀ e Uflatai.

13 Bɔ́yãi n a kaa gbòo,
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃zɛaɔ i̵ɔ ɔmalɛii?
14 Dào sàwa i̵ lɛ́ kái,
sɛ̃̀anɔbɔɔ i̵ mɔ a lá blei.
15 N yá na! Lua Zi̵gɔ̃de, wá wɛgwa!
Kua za musu wɛzu ǹ gwa!
Laaidɔ vɛ̃ɛlipiwa,

* **80:2** Bɔa 25.22

16 bui pɔ́ ń pɛ̀ nzi̋a,
nɛ́ pɔ́ ń sı̋ n pɔ́ ũpi.
17 Wà n vɛ̃ɛlipi zɔ̃̀ wà tɛsɔ̃̀wà.
Wɛpãsı̋ biimá aa midɛ.
18 Ɔda gbɛ̃́ pɔ́ kú n ɔplaaiwa,
gbɛ̃nazı̋n nɛ́ pɔ́ ń sı̋ n pɔ́ ũ.
19 Wá kɛ̃ma lɔo.
Wá lɛ́ ń láo, wı́ n sísi.
20 Dii Lua Zı̋gɔ̃de,
to wà su wá pá ziu,
wá wɛgwa wà aafia'e.

81

Isailiɔ dikpɛ lɛ

1 Asafa lɛ.
2 A̋ guladɔ Lua wá gbãawa.
A̋ kúkuakɛ Yakɔbu buiɔ Luaɛ.
3 A̋ bɔ ń lɛo, ı́ bala lɛ́
ń mɔɔna'ɔ nao ń domao.
4 A̋ kuupɛ mɔbɔzı̋,*
ı́ pɛ́ a vua zã́ wá dikpɛgɔɔ,
5 asa a dɛ ikoyã ũ Isailiɔnɛɛ.
Yã́ pɔ́ Yakɔbu buiɔ Lua dı̋lɛn we.
6 A̋ yã́pi dà Yosɛfu buiɔnɛ
gɔɔ pɔ́ à ã̀na Egipiɔwa.

Aa lɔɔ pɔ́ aai ma yãao mà à mɛ̀:
7 Ma aso gò á gɑ̃̀u,
ma á ɔ bɔ̀ ɛ̃u.
8 A wiilɛ̀a taasikɛgɔɔ, ɔ̃ ma á bɔ́,
má wèwá asii guu ń louvı̋ao.
Ma á lɛ́ ma á gwá Mɛliba ı́ kı̋i.†
9 A̋ swã́kpa ma gbɛ̃́ɔ, mí lɛdawá.
A̋ Isailiɔ, à ma yãma lé!
10 A̋su àɔ dii pãle vı̋o,
ásu kúlɛ dii zı̋loɛo.‡
11 Mámɛ má Dii á Lua ũ,
ma á bɔ́lɛ Egipiɛ.
A á lɛ́ ɛlɛ, mí tó à kã́.

12 Ɔ Isailiɔ i ma yãmao,
ma gbɛ̃́piɔ i misiilɛmɛɛo.
13 Ɔ ma ń tó ń ń swã́gbãao,§
aa tɛ́ ńzı̋a pɔeãi.
14 Tó Isailiɔ sɔ̃́amazi,
tó ma gbɛ̃́piɔ tɛ ma yã́i,
15 dɔ̃ ma ń ibɛɛɔ bùsanɛ́ gɔ̃̀ɔgɔ̃ɔ,
ma ɔzɔ̃̀ ń wɛ̀lɛpiɔzi.

* **81:4** Nao 10.10 † **81:8** Bɔa 17.7, Nao 20.13 ‡ **81:10** Bɔa 20.2-3 § **81:13** Lom 1.24

16 Ma zangudeɔ i vlãnau ma aɛ,
an ɪ̃adama aɔ láaa vɪ̃o.
17 Mí á gwa ń pɔ́wɛn gawideo,
mí gbɛ̀ zɔ́'i kpáwá à kã́.

82

Yã́kpalɛkɛa ń gbãadeɔ

Asafa lɛ.
1 Lua zɔ̃lɛa balu guu,
àlɛ yã́gɔ̃gɔ̃ gbãadeɔnɛ à mɛ̀:
2 Bɔɛ á yã́kpalɛkɛ a zɛ́wai?
Ã́ɔ kɛ vãikɛnaɔnɛ kɛ̀kɛ gɔɔpii yà̃?
3 Ã yãnakpa yɛ̃̀ɛɛsaideɔwa
ń tonɛ pɔ́ gwana vɪ̃oɔ.
Ã zɛ ń taasideɔ
ń gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ ɪ̃adamáɔ.
4 Ã yɛ̃̀ɛɛsaideɔ ń wɛ̃nadeɔ misi
à ń bɔ vãikɛnaɔ ɔzɪ̃.

5 Gbãadepiɔ yãe dɔ̃o,
aa a kee gbáɛo.
Aa ku gusiauɛ,
ɔ̃ dṹnia zɪ̃́na lɛ́ fu.
6 Ma mɛ̀ luaɔn á ũ,*
Musude nɛ́ɔn á ũ ápii.
7 N beeo á ga gbɛ̃nazɪ̃na ũɛ,
á kpagua lán kía pãleɔwaɛ.

8 Lua, fɛlɛ yã́kpalɛkɛ ń dṹniao,
asa bui píiá n pɔ́ɛ.

83

Isailiɔ ń ibɛɛɔ kaa Luawa

1 Asafa lɛ.
2 Lua, ńsu ǹyɔ̃ nílɛao,
ń lɛ́ su àɔ kpaaũao,
ńsu ǹyɔ̃ ku kílikilio, Lua.
3 N ń ibɛɛɔ gwa, asa aalɛ kãa,
n wɛ̀lɛpiɔ lɛ́ ń mi fu.
4 Aalɛ ɔ̃nɔsɔpɛ́lɛ n gbɛ̃́ɔnɛ,
aalɛ lɛkpaaɪ̃ ń yenzideɔzi.
5 Aalɛ mɛ: Ã mɔ wà ń buibɔ,
an tɔ́ Isaili su àɔ dɔ gbɛ̃egu lɔo.
6 Aa lɛkpàaɪ̃, an lɛ́ kɔ̃sɛ̀,
aa lɛdoũkɛ̀ ń kɔ̃o aa fɛlɛnnɔ.
7 Ɛdɔũɔ ń Isimaɛla buiɔ
ń Mɔabuɔ ń Hagaa buiɔ
8 ń Gebalideɔ ń Amɔniɔ
ń Amalɛkiɔ ń Filitɛ̃ɔ ń Tiideɔ.
9 Baa se Asiliɔ nàmá lɔ,

* **82:6** Zãa 10.34

aalɛ ɔda Lɔtu buipiɔwa.

10 Kɛnɛ́ lá ń kɛ̀ Madiãɔnɛwa,*
lá ń kɛ̀ Sisela ń Yabẽoɛ Kisɔ̃i.†
11 N ń kɛ́ kɛ́lɛkɛlɛ Ɛndoo,
aa gɔ̃̀ kálɛa tɔɔlɛ lán pɔgbɔ̃wa.
12 Kɛ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔnɛ
lá wa kɛ̀ Olebu ń Zeebuoɛwa.‡
Kɛ ń kíaɔnɛ
lá wa kɛ̀ Zɛba ń Zalemunaoɛwa.§
13 Ampiɔ mɛ́ ò yãa aa mɛ̀,
wà Lua dã́dãkɛkĩ̀i sɛ́ ń pɔ́ ũ.
14 Ma Lua, to aa gɔ̃ lakɛɛ ũ
lán ése ṹa pɔ́ ĩ́ana ĩ̀ sɛ́lɛwa.
15 Lá dào ĩ̀ tɛ́kũ,
ge lá tɛ́ ĩ̀ gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ sãsã,
16 pɛ́lɛ́nzi ń n zàao màa,
n ĩ́an pãsĩ̀ i to sɔ̃ kɛ̃́ńgu.
17 To an gɛɛ gɔ̃ kpá ń wɛ́i,
aai n gbãa dɔ̃ Dii.
18 Wĩ líɔ ń kṹ gɔɔpii ń bílio,
aa kpɛbɔ aa midɛ,
19 kɛ́ aa e dɔ̃ kɛ́ n tɔ́n Dii,
ḿmɛ ń Musude ũ dṹniau píi.

84

Lua ua bɛɛkɛa
1 Kole buiɔ lɛ.
2 N kúkĩ̀i maa fá, Dii Zĩ̀gɔ̃de!
3 Málɛ Dii ua bɛɛkɛ e gu gɛ̀ lɛ́ lia,
ma nisĩ̀na ń ma mɛo lɛ́ lua Lua bɛ̃́ɛi.
4 Dii Zĩ̀gɔ̃de, ma Kía, ma Lua,
gòlegolena kpɛ́ è ń gbagbakĩ̀i saɛ,
luakibãna sakpɛdà we à a nɛ́ɔ kàu.
5 Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ kú n ua
aaĩ̀ɔ n táasilɛ gɔɔpiiɔ ũ.
6 Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ an gbãa bɔ̀ n kĩ́i
mɛ́ n kpɛ́ gɛa yã́ kú ń sɔ̃ guuɔ ũ.
7 Tó aalɛ pã Baka guzulɛa,
aaĩ̀ to à gɔ̃ lán gu nibɔnadewa,
káabuan lou ĩ̀ to ɛ̀fãai ligua.
8 An gɛa guu an gbãa ĩ̀ɔ kã́fĩɛ
e aa gɛ kaò n kĩ́i Siɔna.

9 Dii Lua Zĩ̀gɔ̃de, ma wabikɛa sí,
swã́sɛ ma yã́i, Yakɔbu buiɔ Lua.
10 Lua, kía wá sɛ̀ngbao gwa,
wɛ́tɛ kía pɔ́ ń kpài.

* **83:10** Dɔa 7.1-23 † **83:10** Dɔa 4.6-22 ‡ **83:12** Dɔa 7.25 § **83:12** Dɔa 8.12

11 Kua n kpɛ́ kpɛɛlɛ gɔɔ do maa
dɛ kua gupâlei gɔɔ ɔ̀aa sɔola.
Ma Lua ua bĩ̂ibɔlɛdɔ̃anakɛ sì̃
dɛ kua ua doũ ń vãikɛnaɔla.
12 Dii Lua dɛnɛ́ ì̃atɛ̃* ń sɛ̀ngbaoo ũ.
Dii ì̃ báaadańgu ń kã́ñao,
ì̃li gí maakɛi tàaesaideɛo.
13 Dii Zì̃gɔ̃de,
báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ n náaikɛ ũ.

85

Isailiɔ aafia wabikɛa

1 Kole buiɔ lɛ.
2 N báaadà n bùsuu, Dii,
n su ń Yakɔbu buiɔ ń pá ziu.
3 N n gbɛ̃́ɔ tàaeɔ wòlomá,
n ń duuna kɛ̃̀má píi.
4 N pɔ wèemá,
n n pɔkũma pâsì̃ kpà kpɛ.

5 Suwanɔ wá pá ziu,
Lua wá Suabana,
kpɛ̃nɛ pɔ́ ń kɛ̀wanɔ suumpa.
6 N pɔ aɔ paawázi gɔɔpii yà̃?
Nyɔ̃ɔ n pɔfɛ̃gɔɔ gága wɛ̃ ń wɛ̃o yà̃?
7 Nyɔ̃ ɛa ǹ n gbɛ̃́ɔ lɛ́ ń láo
kɛ́ an pɔ e kɛma nao lé?
8 Dii, ǹ n gbɛ̃kɛ ɔlɔwɛ̃ɛ,
wá suaba ń n gbãao.

9 Ma swã́ dɔ Dii Lua yã'oai,
asa ì̃ aafia lɛgbɛ̃ a yãmanaɔnɛɛ,
tó aai ɛa sù ń mì̃saiyãɔwao.
10 Aà vì̃akɛnaɔ suabaa zà̃o,
kɛ́ aà gawi e àɔ kú wá bùsuu yã́i.*
11 Gbɛ̃kɛ ń náaio kpàaũ,
yã́zɛde ń aafiao dàkɔ̃lɛ.
12 Náai ì̃ ɔ poo musu,
yã́zɛde ì̃ ɔnɔnɔ zĩ́lɛi.
13 Dii a maakɛwɛ̃ɛ,
wá tɔɔlɛ i blɛkɛ.
14 Yã́zɛde ì̃ɔ bɛ aà aɛ,
ì̃ zɛkɛkɛɛ̀.

86

Kowɛkɛa Luaɛ

Davidi lɛ.
1 Dii, swã́kpa ma yã́i, ní wea,

* **84:12** Mal 4.2, Zia 21.23 * **85:10** Zãa 1.14

asa taaside wɛ̃naden ma ũ.
2 Ma wɛ̃ni dɔ̃́a, asa má n yã́ɔ kũaɛ.
N n zɔ̀blena suaba,
ḿmɛ ń ma Lua ũ, málɛ n náaikɛ.
3 Sùuukɛmanɔ, Dii,
asa miɔ lɛzunzi kɔɔ ń oosioɛ.
4 N n zɔ̀blena pɔ kɛ na,
asa ma laai tà n kı̃́i, Dii.
5 N maa mɛ́ ń sùuu vı̃, Dii,
n gbɛ̃kɛ zɔ̃ɔ n sı̃sinaɔnɛ.
6 Dii, swã́kpa ma wabikɛai,
laaidɔ ma wɛ̃na wiiwa.
7 Má lɛzunzi ma taasikɛgɔɔzı̃,
asa ni wea.

8 Tã́ae muaannɔo, Dii,
gbɛ̃e lí fɔ̃ n kɛa kɛ̀o.
9 Bui pɔ́ ń kɛ̀ɔ mɔ́ kúlɛnɛ,*
aa n tɔbɔ ḿpii.
10 Asa ń zɔ̃ɔ mɛ́ ni dabudabuɔ kɛ,
ḿmɛ ń Lua ũ ndo.

11 N n zɛ́ ɔlɔmɛɛ Dii,
míɔ bɛ n sı̃ana guu.
Ma sɔ̃ damɛɛ doũ, míɔ n vı̃a vı̃.
12 Má n sáaukpa ń nɔ̀sɛmɛndoo,
Dii ma Lua, máɔ n tɔbɔ gɔɔpiiɛ.
13 Asa gbɛ̃kɛ pɔ́ ń kɛ̀mɛɛ zɔ̃ɔ,
n ma wɛ̃ni sı̃ bɛda ɛ̀ títiwa.

14 Lua, kàamaideɔ lɛ́ fɛlɛmanɔ,
gbɛ̃́ pãsı̃ɔ lɛ́ ma wɛ, aali n yãdao.
15 Mpi Dii, Lua sósobiden n ũ,
ń sùuu vı̃ mɛ́ n pɔ lí pa kpaao,
ń gbɛ̃kɛ ń náaio vı̃ zɔ̃ɔ.
16 Ma wɛgwa, wɛ̃nadɔ̃mɛɛ.
N n zɔ̀blena gba gbãa,
mapi n nɔɛ zı̃kɛna nɛ́ suaba.
17 Maakɛamɛɛ seela kɛ,
ma wɛ̀lɛɔ i e, wí i ń kṹ,
asa Dii, n dɔmalɛ,
n ma nɔ̀sɛ nı̃nimɛɛ.

87

Siɔnaɗ Lua wɛ̃́lɛɛ
Kole buiɔ lɛ.
1 Lua a wɛ̃́lɛ kàlɛ gbɛ̀sı̃sı̃ pɔ́ a kua adoa musu,
2 Dii ye Siɔna bı̃́ibɔlɛɔi
dɛ Yakɔbu buiɔ wɛ̃́lɛ kı̃niɔla píi.
3 Lua gawi yã'ɔ̀ wɛ̃́lɛpi musu à mɛ̀:

* **86:9** Zia 15.4

4 Má Egipiɔ ń Babɛlideɔ da gbɛ̃́ pɔ́ aa ma dɔ̃ɔ guu.
Filitɛ̃ɔ ku a guu lɔ ń Tiideɔ ń Etiopiɔ.
Wa mɛ wà gbɛ̃́ beeɔ ì weɛ.*
5 Wa o Siɔna yã́ musu:
Wà wã́anɛ ń wã́anɛo ì weɛ,
Musude mɛ́ ì a zɛdɔ gíũgiũ.
6 Tó Dii lɛ́ gbɛ̃́ɔ tɔ́ dalau,
a mɛ: Wà gbɛ̃́ beeɔ ì weɛ.
7 Lɛ̀sinaɔ ń ɔ̃wãnaɔ píi aa mɛ:
Wá maa píi ì bɔ Siɔnaɛ.

88

Kua ga lɛ́zì wiilɛa

1 Ɛzala bui Emani* lɛ.
2 Dii Lua ma Suabana,
málɛ wiilɛma fãanɛ ń gwãasĩ̀nao.
3 To ma wabikɛa kama,
swã́kpa ma wiilɛai.
4 Asa yã'ɔ̃ma kɔ̃̀ ma nɔ̀sɛuɛ,
ma wɛ̃ni sɔ̃̀ ɛ̀ lɛ́i.
5 Wà ma da gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ si bɛdauɔu,
ma gɔ̃ lán yɛ̃̀ɛɛsaidewa.
6 Wà ma ya ma kpa gɛɔ guu
lán gbɛ̃́ pɔ́ wúlɛa miau sɔlɔlɔɔwa.
An yã́ dɔngu lɔo, aa bɔ̀ n ɔu.
7 N ma zu ɛ̀ zɔ̀olo guu
e tɔɔlɛ nɔna gbã́o gusiau.
8 N pɔkũma tɔ̃̀a,
a ísɔ̃ lɛ́ ma lɛ́.
9 N tò ma gbɛ̃́ɔ ma vũaa,
ń tò aa ye ma gĩ̀yãio.
Wà ma kaka, bɔkĩ̀i kuo.
10 Ĩadama ma wɛ́ siakũ̀,
málɛ lɛzunzi za kɔɔ e oosi,
ma ɔɔ dɔanzi.

11 Gɛɔ ni yãbɔnsaɛkɛnɛ́a?
Gyaadeɔ mɛ́ aaì fɛlɛ n sáaukpaa?
12 Wĩ̀ n gbɛ̃kɛ galikɛ miau yã̀?
Wĩ̀ n náaiyã'ò kaalɛu yã̀?
13 Wa n dabudabuɔ dɔ̃ a gusiau yã̀?
N maakɛaɔ dɔ̃a ku wɛ́sia guu yã̀?

14 Dii, mi wiilɛma,
ma wabikɛa kɔɔ ì ka n kĩ́i.
15 Bɔ́yãi ńlɛ gímazii, Dii?
Akɛa n mikpɛlĩ̀mɛɛi?
16 Má kú ga lɛ́zì wɛ̃nannɔ za ma ɛ̀waasogɔɔ,

* 87:4 Gal 4.26 * 88:1 1Kia 5.11

n wɛ́tɛ̃amɔanɛ́ tɔ̃̀a, ma gɔ̃ sầii.
17 N pɔpaamazi mà ma mia,
n vı̃a pɔ́ɔ lɛ́ ma midɛ.
18 A daamala lán íwa za kɔɔ e oosi,
à kũ̀aaa míɔmiɔ.
19 N tò ma gbɛ̃́ yenzideɔ ma vũaa,
gusia mɛ́ gɔ̃̀ ma gbɛ̃na ũ.

89

Lua lɛgbɛ̃a Davidiɛ

1 Ɛzala bui Etani* lɛ.
2 Dii, máɔ lɛsi n gbɛ̃kɛ yã́ musu láasaiɛ,
máɔ n náaiyã kpàwakɛ wɛ̃ ń wɛ̃o.
3 Má o n gbɛ̃kɛ líɔ kpálɛa vı̃o,
n náaidekɛ zı̃́napɛlɛa musu n bɛ.

4 N mɛ̀ n bàa kú ń gbɛ̃́ pɔ́ ń sɛ̀o,
n lɛgbɛ̃̀ n zɔ̀blena Davidiɛ.
5 Nyɔ̃ to aà bui àɔ kible gɔɔpiiɛ,
ńyɔ̃ aà kpala gba gbãa e aà buiwa.†

6 Musudeɔ n dabuyãɔ sáaukpa, Dii,
malaikaɔ n náaiyã'ò balu guu.
7 Asa gbɛ̃e ku musu à kà Diiwao,
malaikae muaaaànɔo.
8 Baa malaikaɔ kầaa, Lua mɛ́ fuańla,
gbɛ̃́ pɔ́ liaaaàziɔ mɛ ì seena ta.
9 Dii Lua Zı̃gɔ̃de, démɛ muaannɔi?
N gbãa ń náaio vı̃ yã́pii guu.
10 Ni gbãamɔ ísiaɛ,
tó à fɛ̀lɛ ń vı̃vı̃ao, ni a zùukɛ.
11 N Egipiɔ suumpà aa gɔ̃̀ gɛɔ ũ,
n n wɛ̀lɛpiɔ fầaa ń n gầsa gbãao.
12 Musu ń zı̃́lɛoá n pɔ́ɛ,
n dṹnia kàlɛ ń pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ.
13 N gugbãntoo ń gɛɔmidɔkı̃io kɛ̀,
Taboo ń Ɛɛmɔ gbɛɔ ì guladɔma.
14 N gầsaá gɔ̃sa pɔ́ɛ,
n ɔ gbãa mɛ́ n ɔplaa dɔ musu.
15 Yãmaa ń yã́zɛdeo mɛ́ n gı̃́na ɛ̃kpalɛ ũ,
gbɛ̃kɛ ń náaio mɛ́ dia n aɛwa.
16 Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ aa guladɔama dɔ̃,
aaı̃ɔ bɛ n aɛ gupuauɔ ũ, Dii.
17 Aaı̃ɔ pɔnakɛ ń n tɔ́o gɔɔpii,
aaı̃ ı̃́anadã ń n maakɛao.
18 Asa an gawi ń ń gbãaon n ũ,
n zɛawanɔ yã́i wá mi daa ía.

---

* 89:1 1Kia 5.11 † 89:5 2Sam 7.12-16, Soũ 132.11, Zı̃n 2.30

19 Wá sɛ̀ngbaoá Dii pɔ́ɛ,
wá kíapiá wá Isailiɔ Lua pɔ́ɛ.

20 N yã'ò n yãmanaɔnɛ yãa
wɛ́pungu'ea guu n mɛ̀:
Ma dɔnlɛkɛ̀ nɛgɔ̃naɛ,
ma ɛ̀waasopi sɛ̀ lɛsɨ̃ a gbɛ̃́ɔ guu.
21 Ma a zɔ̀blena Davidi è,
ma a nísikàwà ma aà dɨ̃lɛ.
22 Máɔ aà kũa ma ɔzɨ̃ɛ,
ma gɨ̃̀sa gbãa aɔ kuaànɔ.
23 Ibɛɛ a fɔ̃ falusiwào,
gbɛ̃vãi a e ɔnaalɛwào.
24 Má aà wɛ̀lɛɔ wíwi aà aɛ,
má aà zangudeɔ kwɛ́.
25 Máɔ náai vɨ̃ɛ̀ ń gbɛ̃kɛo,
aà mi iɔ daa ía ń ma tɔ́o.
26 Má ísia naɛ̀ a ɔzɨ̃ɛ,
iɔ iko vɨ̃ swaɔwa.
27 A lɛzumazi à mɛ,
má dɛ a Mae ń a Luao ũ,
a gbɛsi ń a Suabanao ũ.
28 Má aà kɛ ma yoa ũ,
iɔ dɛ dṹnia kíaɔ mide ũ.‡
29 Máɔ gbɛ̃kɛ vɨ̃aànɔ gɔɔpiiɛ,
ma bàa pɔ́ kuaànɔ gbooa vɨ̃o.
30 Má tó aà bui àɔ kible gɔɔpiiɛ,
aà kpala iɔ ku e dṹnia gɛ láaò.

31 Tó aà buiɔ pãkpà ma ikoyãi,
mɛ́ aai tɛ ma yãdilɛaɔzio,
32 tó aa bɔ̀ ma yã́ kpɛ,
mɛ́ aa ma yãdanɛɔ kũao,
33 má gotɔ̃má an tàaeɔ yã́iɛ,
mí ń kɛ búubuu an vãi yã́ musu,
34 ãma gbɛ̃kɛ pɔ́ má vɨ̃aànɔ a midɛo,
má fɔ̃ náaisaiyã́kɛo.
35 Má a bàa pɔ́ kuaànɔ yã́ gbooo,
má lɛ́ pɔ́ má gbɛ̃̀ɛ̀ lilɛo.
36 Ma lɛgbɛ̃̀ ń mazɨ̃a kuao gɛ̃n do,
má ɛɛto Davidiɛo, ma mɛ̀,
37 aà bui aɔ ku gɔɔpiiɛ,
aà kpala aɔ ku ma aɛ lán ɨ̃atɛ̃wa.
38 Lá mɔvua dɛ seela náaide ũ musu,
màa aà kpala aɔ ku gɔɔpii.

39 N beeo n gi kía pɔ́ ń kpài,
n ɔkpàaàzi, n kolokɛ̀aànɔ.
40 N n bàa kua ń n zɔ̀blenao yã́ gbòo,

‡ **89:28** Zia 1.5

n sakà aà kíafuau, ń zù zȋ́lɛ.
41 N aà wɛ̋lɛ bȋ́iɔ gbòo,
n aà zɛgikȉiɔ kwɛ̀ ń dàaȉ.
42 Gɛ̃zɛadeɔ lɛ́ ń baa sɛu,
à gɔ̏ láanipɔ ŭ a saɛdeɔnɛ.
43 N tò aà wɛ̀lɛɔ gã gbȁɛ,
ń tò aà ibɛɛɔ pɔnakɛ̀.
44 N aà fɛ̃nda lɛ́ dɛ̀,
ni zɛaànɔ zȉ guuo.
45 N aà gawi kɔ'ɛ̀,
n aà báa bɔ̀aàla.
46 N tò à zikȕ a gbãau,
n widàwà.

47 Dii, ńyɔ̃ɔ ulɛawɛ̃ɛ gɔɔpii yȁ?
N pɔkũma tɛ́ aɔ kũ e bɔɛ ni?
48 Làasookɛ ma wɛ̃ni kulunkɛwa,
n gbɛ̃nazȉna kɛ̀ pã yȁ?
49 Gɔ̃sa kpele mɛ́ aɔ ku à gí gaii?
Démɛ a fɔ̃ azȉa si mia ikowai?
50 Dii, gbɛ̃kɛ pɔ́ ń vȉ yãa gɛ̀ má ni?
Lɛ́ pɔ́ ń gbɛ̏ Davidiɛ ń náaio sɔ̃ bɛ?
51 To n zɔ̀blena láanikɛa yȁ́ dɔngu,
buiɔ ma kɛa pɔ́ɔpɔɔ ma sɔ̃ zɔ̏.
52 N ibɛɛɔ kía pɔ́ ń kpà láanikɛ̀,
e gu pɔ́ aà kɛ̀sɛ zɛ̀u, Dii.
53 Wà Dii sáaukpa gɔɔpii!
Ȁmi! Ȁmi!

LȀ SIIƆDE

Soŭɔ 90-106

90

Lua ń gbɛ̃nazȉnao

Lua gbɛ̋ Mɔizi wabikɛa.
1 Dii, wá ulɛkȉin n ŭ wɛ̃ ń wɛ̃o.
2 E ǹyɔ̃ gɛ́ gbɛ̀sȉsȉɔ kɛi,
e ǹyɔ̃ gɛ́ tɔɔlɛ ń dűniao kálɛi,
Luan n ŭ za asȉnizȉ e gɔɔpii.

3 Ni dilɛ gbɛ̃nazȉnaɛ aà gɛ̃ tɛ̋ɛnau,
ni to aà ɛa gɔ̃ bùsuti ŭ.
4 Wɛ̏ ɔ̀aa sɔo dɛnɛ lán gɔɔ dowa,*
ȉ gɛ̃nɛ lán gȉa ge gwãasȉnawa.
5 Ni to i dańla aai gaga,
aa dɛ lán sɛ̃ pɔ́ ȉ bɔlɛ kɔɔwa,
6 ȉ bɔlɛ kɔɔ, i gbȁ́,
ȉ i'o oosi, i giigaga.†

7 N pɔkũma ȉ wá suumpa,

---

* 90:4 2Piɛ 3.8 † 90:6 Zaa 1.11

n kòlokɛa ì gili gɛ̃wágu.
8 Wá yãvãiɔ kálɛa n aɛ,
wá asiiyãɔ bɔ̀ gupuau n kuu.
9 Wá gɔɔ ì gɛ̃kɔ̃u n kpɛ̃nɛ yã́i,
wá wɛ̃ni ì midɛ wá wea dóũdoũnau.
10 Wá wɛ̃ ì ka bàaɔ̃kwi taawa,
tó wá gbãa sɔ̃, basiiɔ̃.
Wɛ̃piɔ guu baa a pɔ́ pɔ́ na
ì mɔ́ ń taasio ń pɔsiaoɛ,
ì gɛ̃zɛa kpakpa, ɔ̃ wi kpagui.
11 Démɛ n pɔkũma gbãa lɛ́ dɔ̃i?
Démɛ n kpɛ̃nɛ lɛ́ dɔ̃ à vĩakɛɛ̀i?
12 Dadawɛ̃ɛ wàɔ wá wɛ̃ni dɔ̃ màa,
kɛ́ wà ɔ̃nɔ e wá sɔ̃ guu.

13 Dii, ńyɔ̃ ɛa wá wɛgwa bɔɛ ni?
Wɛ̃nadɔ̃ n zɔ̀blenaɔnɛ.
14 Tó gu dɔ̀, to n gbɛ̃kɛ mɔ́wá,
wíɔ pɔnakɛ ń gulakɛao gɔɔpii.
15 Wá gba pɔna ɔ pɔ́ ń tɔ̃̀wá gɔɔ lɛ́u,
taasi pɔ́ wá kɛ̀ wɛ̃̀ lɛ́u.
16 N n yãkɛaɔ ɔlɔ n zɔ̀blenaɔnɛ,
ní tó wá nɛ́ɔ n iko gbãa dɔ̃.
17 Dii wá Lua, báaadawágu nana,
ɛ̀fãaida wá zĩu wàɔ kã́fĩakɛ,
ao, ɛ̀fãaida wá zĩu wàɔ kã́fĩakɛ.

91

Lua mɛ́ wá dɔ̃ana ũ
1 Gbɛ̃́ pɔ́ ulɛa Musude ɔ guu,
mɛ́ a ku Gbãapiide uei,
2 ì mɛ Dii mɛ́ a zɛgikĩi ũ,
a Lua mɛ́ a ulɛkĩi ũ, á aà náai vĩ.

3 A n si kaiwa,
a n suaba ń gagyão.
4 A n sɔlɔ a pɔlɛu,
ńyɔ̃ɔ ulɛa aà kúlukulunau.
Aà náai mɛ́ aɔ dɛ n sɛ̀ngbao ũ.
5 Gwãasĩn pɔ́ɔ ń fãanɛ kà kpán'ãaɔ
an kee vĩa a n kũo,
6 ge gagyã pɔ́ ìɔ bɛ gusiau
ge gyãkawɛ̃lɛ pɔ́ ì ń le fãanɛ gbãa.
7 Baa tó gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔo lɛ́ kwɛ́ n saɛ,
ge gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi lɛ́ fu n ɔplaai,
pɔe a n leo.
8 Wɛzu ǹ gwa,
ńyɔ̃ e lá wĩ ĩada vãikɛnaɔwa.
9 Tó n Musude dĩlɛ n ulɛkĩi ũ,
mɛ́ n Dii dĩlɛ n kúkĩi ũ,
10 vãie a sɔ̃nzio,

músi a gɛ̃ n uao.
11 Asa a n yã'o a malaikaɔnɛ
aa n dɔ̃́a gu pɔ́ ńlɛ géu píiɛ.
12 Aa ɔdama,
kɛ́ ńsu gɛ̃nalɛ gbɛwao yã́i.*
13 Nyɔ̃ táa'o nɔ̀ɔmusuwa ń kyã́o,
ńyɔ̃ ɔ̃zɔ̃ nɔ̀ɔkusiwa ń mlɛ̃̀ pã́sĩ̀o.†

14 Dii mɛ̀: Lá à nàmazi, má aà bɔ,
lá a ma dɔ̃, má aà sɛ musu.
15 A lɛzumazi, mí wewà.
Tó yã́ nàɛwà, máɔ kuaànɔ,
má aà suaba, mí aà kpɛla.
16 Má báaadaaàgu ń wɛ̃ni gbã̀ao,
má aà suaba, i pɔnakɛò.

92

Lua sáaukpaa

1 Kã́mabogɔɔ lɛ.
2 A maa wà n sáaukpaɛ, Dii,
wá lɛsi wà n tɔbɔ, Musude,
3 wí n gbɛ̃kɛ galikɛ kɔɔ,
wí n náaiyã'ò gwã́,
4 wí n táasilɛ ń mɔɔnao
ń domao ń kotilio.
5 N yãkɛaɔ ì ma pɔ kɛ na, Dii,
mi guladɔ n ɔzĩ̀kɛaɔwa.
6 Dii, n yãkɛaɔ zɔ̃ɔ maamaaɛ,
n làasooɔ gbia à kɛ̀ zài.*
7 Sɔũ yã́pi dɔ̃o,
mĩ̀saide a fɔ̃ mao.
8 Baa tó gbɛ̃vãiɔ ɔtà lán kàewa,
mɛ́ vãikɛnaɔ kã́fĩa è ḿpii,
an zia dɛ kaalɛ láasai ũɛ.
9 Mpi sɔ̃ Dii, ńyɔ̃ɔ kã́fĩa gɔɔpiiɛ.
10 N n ibɛɛɔ gwa, aalɛ midɛ,
vãikɛnaɔ lɛ́ fãaa píi.

11 N ma gba gbãa lán zùsɛ̃lɛwa,
n nísi ɔde kà ma miwa.
12 Ma wɛsĩ̀ ma wɛ̀lɛɔ fualɛ,
ma swã́ ma ibɛɛ vãiɔ wii mà.
13 Gbɛ̃maaɔ gbã lán daminaliɔwa,
aa zɔ̃ɔkũ lán Libã sɛdɛ líɔwa.
14 Pélɛa Dii kpɛ́ kpɛɛlɛ
aa gbã wá Lua ua.
15 N ń zikũakɛo aaɔ nɛ'iɛ,†
an lá aɔ nísi bɔɛ si plɛ̀plɛ.
16 Aa mɛ Dii maa,

* **91:12** Mat 4.6, Luk 4.10-11 † **91:13** Luk 10.19, Lom 16.20 * **92:6** Lom 11.34 † **92:15** Zãa 15.2

ɔ̃mɛ wá gbɛsi ũ,
vãie ku aà guuo.

93

Dii mɛ́ Kia ũ

1 Dii mɛ́ lɛ́ kible,
a zɔ̃ɔkɛ daa ula ũ.
Dii zɔ̃ɔkɛ daa, à gbãa dɔ̀ a pi,
à dṹnia kàlɛ gíũgiũ, a deeo.

2 N zɔ̃lɛa báawa za gɔɔpi,
ń kú za asi̋nizi̋.
3 Swaɔ pà Dii,
swaɔ kɔ̃fi̋ dɔ,
swaɔ lɛ́ gȁalɛ.
4 Dii ku musu, a zɔ̃ɔ,
aà zɔ̃ɔ dɛ í zɔ̃ɔ kɔ̃fi̋a,
aà gbãa dɛ ísia í vi̋vi̋aa.

5 Dii, n yãdilɛaɔ gbooa vi̋o,
à kȍ n kpɛ́ àɔ ku adoa e gɔɔpiiɛ.

94

Lua mɛ́ yắkpalɛkɛna ũ

1 Dii á Lua pɔ́ ì tɔsimáɛ.
Lua pɔ́ ì tɔsimá, bɔ gupuau!
2 Dṹnia yắkpalɛkɛna, fɛlɛ!
Fi̋a bo i̋andãnaɔnɛ ń yãkɛawa.
3 Gbɛ̃vãiɔ aaɔ pɔnakɛ e bɔɛ ni?
Aaɔ tidɔwála e bɔɛ ni, Dii?

4 Vãikɛnapiɔ ì gɔ̃sagɔ̃sa yã'o,
aai̋ yãbɔlɛ, aai̋ i̋anadã ḿpii.
5 Dii, aai̋ táa'o n gbɛ̋ɔwa,
aai̋ gbãamɔ gbɛ̋ pɔ́ n ń sɛ́piɔnɛ.
6 Aai̋ gyaa gbɛ̃andoɔ ń bɔ̀mɔɔ dɛdɛ,
aai̋ tonɛ pɔ́ gwana vi̋oɔ suumpa.
7 Aai̋ mɛ Dii lɛ́ ń eo,
Yakɔbu buiɔ Lua laai kúmáo.

8 Á sɔũɔ, à laaika!
Á mi̋saideɔ, á ɔ̃nɔkũ bɔɛɛ la?
9 Lua swắ pɛ̀, i̋li yãmao lé?
Á wɛ́ kàsa, i̋li gu'eo lé?
10 I bui pii toto, a ń swắgagaoa?
I yãdanɛ́, a dɔ̃a vi̋oa?
11 Dii gbɛ̃nazi̋na làasooɔ dɔ̃,
a dɔ̃ kɛ́ aa yãfũu lán gbɛ́ tíwa.*

* **94:11** 1Kln 3.20

12 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ ni toto,
ni n ikoyã dadaɛ ũ, Dii.
13 Ni aà nɔ̀sɛ daɛ̀ doũ taasikɛgɔɔ,
e wà gɛ ɛyɔ̃ vãikɛnaɛ.
14 Dii a pãkpa a gbɛ̃́ɔzio,
a gbɛ̃́ pɔ́ á sɛ̀ a pɔ́ ũɔ vũaao.
15 Wa ɛa yã́kpalɛkɛ a zɛ́wa,
nɔ̀sɛpuadeɔ i zɛɔ̀.

16 Démɛ a fɛlɛmɛɛ gbɛ̃vãiɔwai?
Démɛ a zɛmanɔ vãikɛnaɔ musui?
17 Mɛ́ i kɛ Dii dɔnlɛkɛ̀mɛɛ yãa no,
dɔ̃ má kú miau kílikili gɔ̃̀ɔ.
18 Kɛ́ ma mɛ̀ zãana lɛ́ ma sɛ́lɛ,
n ma kũ n gbɛ̃kɛ guu, Dii.
19 Kɛ́ ma làasoo kɔ̃̀ ma sɔ̃u,
n ma sɔ̃ ǹnimɛɛ n ma pɔ kɛ̀na.

20 N lɛ́ líɔ ku yã́gɔ̃gɔ̃n koleaɔ yã́uo,
an yãdilɛaɔ ì mɔnɛ́ ń taasio.
21 Aaì lɛkpaaì gbɛ̃maazi,
aaì yãda tàaesaidea wà aà dɛ.
22 Dii mɛ́ ma zɛgikĩ̀i ũ,
ma Lua mɛ́ gbɛsi pɔ́ mi ulɛu ũ.
23 A ń vãikɛa sɔaamáɛ,
i ń buibɔ an tàaeɔ yã́i,
Dii wá Lua a ń buibɔ.

95

Lua táasilɛa
1 A mɔ wà pɔna wii dɔ Diiwa,
wà guladɔ gbɛsi pɔ́ ì wá bɔwa.
2 Wà gɛ́ aà aɛ wà aà sáaukpa,
wà lɛsi wà aà táasilɛ.
3 Asa Dii mɛ́ Lua zɔ̃ɔde ũ.
Kía zɔ̃ɔɛ, a dɛ dii píia.
4 Tɔɔlɛ nɔna ku aà ɔzĩ̀ɛ,
gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ misonaɔá aà pɔ́ɛ.
5 Ĩsiaá aà pɔ́ɛ, ɔ̃mɛ kɛ̀,
ɔ̃mɛ tɔɔlɛ ikàsa ń a ɔo.
6 A mɔ wà wúlɛ wá gbɛɛu
wà kúlɛ Dii wá Kɛna aɛ.
7 Asa aàpi mɛ́ wá Lua ũ,
wá dɛ aà kpàsa gbɛ̃́ɔ ũɛ,
aà sã pɔ́ àlɛ ń dãɔ ũ.

Tó a aà lɔɔ mà gbã,
8 ásu swã́gbãakɛ lá á deziɔ kɛ̀ Mɛliba
gɔɔ pɔ́ aa ku Masa guwaiwaiuwao.*
9 Baa kɛ́ aa ma yãkɛaɔ è,

* **95:8** Ɛbɛ 3.15

aa ma yɔ̃ aa ma gbãa lɛgwà.†
10 Ɔ má ye ń gi̋yãio e wɛ̃̀ bla,
ma mɛ̀ gbɛ̃́ sɑ̃́sãaɔnɛ,
aa ma yãkɛaɔ dɔ̃o.
11 Má ò ń mazi̋ao ń pɔfɛ̃o ma mɛ̀,
aa gɛ̃ ma kɑ̃́mabokı̋iuo.‡

96

Dii mɛ́ Kı̋a zɔ̃ɔ ũ
(1Lad 16.23-33)

1 A lɛ̀ dafu sí Diiɛ,
dṹnia gbɛ̃́pii, à lɛsi Diiɛ.
2 A lɛsi Diiɛ, í aà tɔbɔ,
àɔ aà zi̋blea baokpa lá gu lɛ́ dɔ.
3 A aà gawi yã'o buiɔnɛ,
à aà yãbɔnsaɛɔ galikɛ gbɛ̃́piiɛ.
4 Dii zɔ̃ɔ, à kà wà aà táasilɛ,
à kà wà vi̋akɛɛ̀ dɛ diiɔla píi.
5 Buipãleɔ diiɔá pɔ́ gianaɔnɛ,
Dii mɛ́ musu kɛ̀.
6 Zɔ̃ɔkɛ ń bɛɛɛo kuwà,
gbãa ń gawio ku aà kı̋iɛ.

7 A gawi ń gbãao dɔ̃ Diiɛ,
bùsu píi gbɛ̃́ɔ, à dɔ̃ Diiɛ.
8 A Dii tɔ́ gawi dɔ̃ɛ̀,
à mɔ aà ua, í aà gba pɔ́.
9 A kúlɛ Diiɛ ń lousisi'ulaɔ daa,
zı̋lɛdeɔ, à tó á mɛ àɔ kukɛ aà aɛ,
10 í o bui píiɛ, Dii mɛ́ lɛ́ kible.
A dṹnia kàlɛ giũgiũ, a deea vi̋o.
A yɑ̃́kpalɛkɛ ń gbɛ̃́piio a zɛ́wa.
11 Musudeɔ, à pɔnakɛ,
zı̋lɛdeɔ, à vi̋ àɔ kɛ̃aa,
ísia ń pɔ́ pɔ́ kúuɔ, à kɔ̃fi̋kɛ.
12 Sɛ̃̀a ń pɔ́ pɔ́ kúuɔ, à kúkuakɛ,
lí pɔ́ kú lákpɛuɔ i gulakɛ píi.
13 Aa pɔnakɛ Dii aɛ, asa àlɛ mɔ́,
àlɛ mɔ́ yɑ̃́kpalɛkɛi ń dṹniaoɛ.
A yɑ̃́kpalɛkɛ ń dṹniao a zɛ́wa,
a yɑ̃́gɔ̃gɔ̃ gbɛ̃́ɔnɛ ń si̋anao.

97

Dii mɔa

1 Dii mɛ́ lɛ́ kible!
Dṹnia gbɛ̃́ɔ, à pɔnakɛ,
ísiabaadeɔ, àɔ ku pɔna guu.
2 Luabɛpuana ń a sianao liaaaàzi,

† **95:9** Bɔa 17.1-7, Ɛbɛ 3.7-11 ‡ **95:11** Nao 14.20-23, Ɛbɛ 4.3, 5

yáźɛde ń yãmaao mɛ́ aà kpala zı̋na ŭ.
3 Tɛ́ ı̀ɔ dɔaaaɛ̀,
ı̀ kũ aà ibɛɛ pɔ́ liaaaàziɔwa.
4 Aà loupilɛaɔ ı̀ tɔɔlɛ pu,
tó dṹnia è, ı̀ lualua.
5 Gbɛ̀sı̋sı̋ɔ ı̀ yɔ lán zɔ́nisiwa Dii aɛ,
dṹnia gbɛ̃́pii Diipi aɛ.
6 Musudeɔ ı̀ aà maakɛa kpàwakɛ,
bùsu píi gbɛ̃́ɔ ı̀ aà gawi e.

7 Wí ı̀ tã́agbagbanaɔ kṹ,
gbɛ̃́ pɔ́ aaı̀ ı̋anadã ń tã́apiɔ.
Diipiɔ kúlɛ aà aɛ ḿpiiɛ.

8 Tó Siɔnadeɔ mà, aa pɔnakɛ,
Yuda wɛ̃́lɛdeɔ aaɔ ku pɔna guu
n yã́kpalɛkɛaɔ yã́i, Dii.
9 Dii Musuden n ŭ dṹnia gbɛ̃́piiɛ,
n zɔ̃ɔ dɛ diiɔla píi.

10 Gbɛ̃́ pɔ́ ye Diiziɔ, à za vãigu.
Iɔ a yãmanaɔ wɛ̃ni kũané,
ı̀ ń bɔ vãikɛnaɔ ɔu.
11 I gupu gbɛ̃maaɔnɛ ń zéu,
ı̀ pɔna tɔ̃ nɔ̀sɛpuadeɔ guu.
12 Gbɛ̃maaɔ, à tó á pɔ kɛ Diiwa na,
à aà tɔbɔ, asa a ku adoa.

98

Dii mɔa tã́asilɛa

1 A lɛ̀ dafu sí Diiɛ,
asa à yãbɔnsaɛɔ kɛ̀,
à zı̀blè ń a gã̀sa pɔ́ a kua adoa gbãao.
2 Dii tò wa dɔ̃̀ a zı̀blè,
à a gbɛ̃suabaa gbãa ɔ̀lɔ bui píiɛ.
3 Gbɛ̃kɛ ń náai pɔ́ a vı̀ ń wá Isailiɔ dɔaàgu.
E dṹnia lɛ́wa wa è lá wá Lua zı̀blè.

4 Dṹnia gbɛ̃́pii, à pɔna wii dɔ Diiwa,
à vı̀ ń wiio, à gulakɛ à lɛ̀ sí.
5 A lɛsi Diiɛ ń mɔɔnlɛao,
ń mɔɔnlɛao ń lɛtɛ̃dɔawao
6 ń kã̀aepɛao ń kuu'ɔo,
à pɔna wii dɔ Dii wá Kíawa.
7 Isia ń pɔ́ pɔ́ kúuɔ, à kɔ̃fı̋kɛ,
ń tɔɔlɛo ń gbɛ̃́ pɔ́ kuwàɔ pii.
8 Swaɔ, à gã̀alɛ Dii aɛ.
Gbɛ̀sı̋sı̋ɔ, à gulakɛ sãnusãnu,
9 asa àlɛ mɔ́ yã́kpalɛkɛi tɔɔlɛɛ.

A yấkpalɛkɛ ń dṹniao a zɛ́wa,
a yấgɔ̃gɔ̃ gbɛ̃́ɔnɛ ń sı̀anao.

99

Lua kuaadoade

1 Dii mɛ́ lɛ́ kible,
bui píi lɛ́ lualua,
a zɔ̃lɛa malaika gầsı̀adeɔ zãnguo,*
dṹnia lòo.
2 Dii zɔ̃ɔ Siɔna,
a ku musu, a dɛ bui píila.
3 Aa aà tɔ́ zɔ̃ɔ pɔ́ ı̀ to vı̀a ń kṹ bɔ,
asa aà kua adoaɛ.

4 Wá Kía gbãa vı̀, a ye yấzɛdei,
Ɔmɛ yấkpalɛkɛa a zɛ́wa dà,
à yãgɔ̃̀gɔ̃ Yakɔbu buiɔnɛ a zɛ́wa.
5 A Dii wá Lua tɔbɔ,
à kúlɛ aà gbadibɔ saɛ,
aà kua adoaɛ.

6 Mɔizi ń Aalonao mɛ́ aà gbàgbanaɔ ũ,
Samuɛli mɛ́ aà sı̀sinaɔ do ũ.
Aa lɛzùaàzi, ɔ̃ a wèmá.
7 Kua tɛlu guu à yã'ònɛ́,†
aa aà ikoyã ń aà yãdilɛnɛɔ kũa.

8 Dii wá Lua, ń wèmá,
Lua sùuuden n ũ.
Ǹ beeo n ń yãvãiɔ wı̀nɛ́ ń musu.
9 A Dii wá Lua tɔbɔ,
à kúlɛɛ̀ aà gbɛ̀sı̀sı̀ pɔ́ a kua adoa musu,
asa Dii wá Lua kua adoaɛ.

100

Dii sáaukpaa

Sáaukpaa lɛ.
1 Dṹnia gbɛ̃́pii, à kúkuakɛ Diiɛ.
2 A zɔble Diiɛ ń pɔnao,
à mɔ aà kı̀i ń gulakɛao.
3 Aɔ dɔ̃ kɛ́ Dii mɛ́ Lua ũ,
ɔ̃mɛ wá kɛ́, wá dɛ aà pɔ́ ũɛ.
Wá dɛ aà gbɛ̃́ɔ ũ, aà kpàsa sãɔ ũ.
4 A gɛ̃ aà ua lɛ́u ń sáaukpaao,
à gɛ̃ aà ua ń aà táasilɛao,
à aà sáau kpa à aà tɔbɔ.
5 Asa Dii maa, aà gbɛ̃kɛ láaa vı̀o,
ı̀ɔ náai vı̀ gɔɔpiiɛ.

* 99:1 Bɔa 25.22 † 99:7 Bɔa 33.9

101

Kia lɛgbɛ̃a a kiblea yɑ́ musu
Davidi lɛ.
1 Má lɛsi gbɛ̃kɛ ń yɑ́zɛdeo musu,
má soũ dannɔ, Dii.

2 Má laaidɔ kua tàaesaiwa,
bɔɛ ńyɔ̃ mɔai?
Máɔ ku ma ua ń nɔ̀sɛpuao,
3 má pɔvãi dɔ ma wɛ́io.
Má za yãdɔɔsaikɛau, a naao.
4 Má yãdɔɔsai fɔ̃o,
ma bàa aɔ kú ń yãvãioo.
5 Má gbɛ̃́ pɔ́ ì a gbɛ̃́dee pe suumpaɛ,
má yɔ̃̀ɔdeɔ ń ɪ̃́andãnaɔ fɔ̃o.
6 Ma wɛ́ dɔ ma bùsu náaideɔzi aaɔ kumanɔ,
gbɛ̃́ pɔ́ ìɔ bɛ tàaesai mɛ́ aɔ dɛ ma zɪ̃̀kɛna ũ.
7 Má we gbɛ̃sãsãna àɔ ku ma bɛo,
má tó mɔafilide àɔ ku ma saɛo.
8 Máɔ a bùsu gbɛ̃vãiɔ suumpa lá gu lɛ́ dɔ,
máɔ vãikɛnaɔ midɛ Dii wɛ̃́lɛ guuɛ.

102

Yɛ̃̀ɛɛsaide wabikɛa
1 Wɛ̃nade yɛ̃̀ɛɛsaide pɔ́ lɛ́ a yã'ɔ̃maɔ bɔlɛ Diiɛ wabikɛa.
2 Dii, ma wabikɛa ma,
to ma wiilɛama ká.
3 Nsu bɔ ma kpɛ ma taasikɛgɔɔo,
swɑ́kpamazi.
Tó ma lɛzùnzi, wea kpakpa,
4 asa ma gɔɔ lɛ́ gɛ̃ lán súɛlɛwaɛ,*
ma mɛ lɛ́ pusu bɔ lán tɛyɔ̃wa.
5 Ma sɔ̃ lɛ́ wo,
málɛ ibaba lán sɛ̃wa,
blɛblea yɑ́ lí dɔmagu mà bleo.
6 Ma aaukɛa mɛ́ tò
ma gɔ̃ wákambaau ũ.

7 Ma gɔ̃ lán gbáa gbaonawa,
lán bɛzia koowa.
8 I lí gɛ̃ ma wɛ́uo
lán bã mɛ̀ndona pɔ́ pɛ́ kpɛ́ musuwa.
9 Ma ibɛɛɔ ìɔ ma sɔ̃sɔ̃ gɔɔpiiɛ,
ma láanikɛnaɔ ì gbɛ̃́ ká ń ma tɔ́o.
10 Túfu mi ble blɛ ũ,
ma wɛ́'i ì ka ma imia guu
11 n pɔkũma ń n kpɛ̃nɛo yái,
asa n ma sɛ n ma pãlɛɛ.
12 Ma wɛ̃ni lɛ́ gɛ̃zɛa lán uenawa,

---
* **102:4** Zaa 4.14

ɔ̃ málɛ giigaga lán sɛ̃wa.

13 Mpi Dii, ń zɔ̃lɛa báawa gɔɔpii,
ńyɔ̃ɔ dɛ tɔde ũɛ e wá buiwa.
14 Nyɔ̃ fɛlɛ wɛ̃nadɔ̃ Siɔnaɛ,
asa n sùuukɛaaànɔ gɔɔ kà sa.
15 Aà gbɛɔ kɛ̀ n zɔ̀blenaɔnɛ maa,
aà daai̋a ı̏ɔ kɛwɛ̃ɛ wɛ̃naɛ.
16 Bui píi a vi̋akɛnɛ, Dii,
dű́nia kíaɔ gawi dɔ̃nɛ ḿpii.
17 Asa Dii a ɛa Siɔna kálɛ lɔ,
i bɔ mɔ́má we ń gawio.†
18 A gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ yɔ́ɔyɔɔɔ wabikɛa sí,
a ń wiilɛawa kpa swa̋ao.

19 Wa ya̋pi kɛ̃ ziadeɔ ya̋iɛ,‡
gbɛ̃́ pɔ́ kuopiɔ i Dii táasilɛ.
20 Dii wɛkpàlɛ zi̋lɛ za a kúki̋i,
kua za musu à wɛzù tɔɔlɛ,
21 kɛ́ à e gbɛ̃́ɔ zɔblewii ma,
i ń bɔ ga lɛ́zi̋ ya̋i,
22 wi Dii tɔbɔ Siɔna,
wi aà táasilɛ Yelusalɛũ.
23 Gɔɔ bee bùsu píi gbɛ̃́ɔ kãaa we,
bùsu píi gbɛ̃́ɔ mɔ misiilɛiɛ̀.

24 Kua ma sápaagɔɔ à ma busa,
à ma wɛ̃ni kulun kű.
25 Ɔ ma mɛ̀: Ma Lua,
ńsu ma sɛ kpóoo,
n gbɛ̃́ bee, n wɛ̃ni láaa vi̋o.
26 N tɔɔlɛ kàlɛ za asi̋nizi̋,
musuá n ɔzi̋kɛaɛ.
27 Ampii a gɛ̃, ãma ńyɔ̃ɔ kuɛ.
Aa zikũ lán pɔkasawa píiɛ,§
ńyɔ̃ ń lilɛ lán ulawa aa gɛ̃lɛ.*
28 Mpi sɔ̃ ńyɔ̃ɔ doũ gɔɔpiiɛ,
n gɔɔ láaa vi̋o.†
29 N zɔ̀blenaɔ nɛ́ɔ zɛdɔ,
an buiɔ aaɔ ku n aɛ.

103

Lua gbɛ̃kɛ

Davidi lɛ.
1 Má Dii sáaukpa,
má aà tɔ́ pɔ́ kú adoa bɔ ń nɔ̀sɛmɛndoo.
2 Má Dii sáaukpa,
aà maakɛae a sãmaguo.

---

† **102:17** Isa 60.1-2 ‡ **102:19** 1Kln 10.11 § **102:27** Isa 51.6 * **102:27** Zia 20.11, 21.1 † **102:28** Ɛbɛ 1.10-12, 13.8

3 I sùuukɛmanɔ ń ma tàaeɔ píi,
ì ma gbã́gbã ń ma gyãɔ píi.*
4 I ma bɔ ga lɛ́zì,
ì maakɛmɛɛ a gbɛ̃kɛ guu.
5 I to pɔmaaɔ mɔa,
mí ɛa su ɛ̀waaso ũ lán kúuwa.

6 Dii ì yãkɛ a zɛ́wa,
ì to yã́ bɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ gbãamɔnɛ́ɔnɛ na.
7 A tò Mɔizi a pɔeã dɔ̃̀,
à a yãkɛaɔ ɔ̀lɔ Isailiɔnɛ.
8 Dii sùuu vì ń sɔ́sobio,
aà pɔ́ lí pa kpaao,
a gbɛ̃kɛ vì maamaaɛ.†
9 Iliɔ zɔadɔmá láasaio,
aà pɔ lí́ɔ fɛ̃a gɔɔpiio.
10 Ili yãkɛwɛ̃ɛ wá duunawao,
ìli ìadawá wá vãikɛawao.
11 Lá luabɛ lɛsì dɛ ń tɔɔlɛo,
màa a gbɛ̃kɛ vì zɔ̃ɔ ń a vìakɛnaɔ.
12 Lá gukpɛ zã̀ kɔ̃ɛ ń bɛ'aɛo,
màa ì wá tàaeɔ kɛ́wá.
13 Lá mae ì a nɛ́ɔ wɛ̃nagwa,
màa Dii ì wɛ̃nadɔ̃ a vìakɛnaɔnɛ,
14 asa a wá kɛbɔ dɔ̃,
wá dɛa bùsuti ũ dɔaàgu.‡

15 Gbɛ̃nazìna wɛ̃ni dɛ lán sɛ̃waɛ,
ìɔ gawi vì gɔɔpla lán lávuwaɛ.§
16 Tó ìanapɛ̀wà, ì gɛ̃lɛɛ,
a kúkìi líɔ dɔ gbɛ̃egu lɔo.
17 Dii ìɔ gbɛ̃kɛ vì ń a vìakɛnaɔ
za asìnizì e gɔɔpii,
ì maakɛ ń nɛ́ɔnɛ ń ń tɔũnaɔ,*
18 gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ ń aà bàakuańnɔ yã́o
aa yã́ pɔ́ a dìlɛɔ kũaɔ.

19 Dii a kpalabaa kpàlɛ musu,
a iko vì gbɛ̃́piiwa.
20 A Dii sáaukpa aà malaikaɔ,
ikode pɔ́ i aà yã'onɛ ma à zìkɛwàɔ.
21 A Dii sáaukpa, aà ìwaɔ píi,
aà zìkɛna pɔ́ i aà pɔeã kɛɔ.†
22 A Dii sáaukpa, aà pɔkɛaɔ píi
gu pɔ́ àlɛ kibleuɔ píi.
Má Dii sáaukpa.

---

* **103:3** Bɔa 15.26 † **103:8** Bɔa 34.6, Yon 4.2, Yoɛ 2.13, Zaa 5.11 ‡ **103:14** Daa 3.19 § **103:15** Isa 40.6-7, 1Piɛ 1.24, Zaa 1.10-11 * **103:17** Bɔa 20.6 † **103:21** Luk 2.13

104

Dii Pɔ́piikɛna táasilɛa

1 Má Dii sáaukpa.
Dii ma Lua, ń zɔ̃ɔ maamaaɛ,
ń gawi daa pɔkasa ŭ, àlɛ tɛkɛ,
2 gupua fĭfiama zwãa ŭ.
N musu kpàlɛ lán pɛwa,
3 n bɛkpà lousisiaa.
N luabɛpuana kɛ̀ ń sɔ̃́go ŭ,
niɔ bɛ ń ĭanao.
4 Ni ĭana gbaɛ n zĭnaɔ ŭ,
ni tɛ́ zĭ n zĭkɛnaɔ ŭ.*
5 N dŭ́nia kàlɛ, n a zĭ́napɛ̀lɛ,
a deea vĭ bauo.
6 N ísia lɛ̀aàla pɔkasa ŭ,†
í kù gbɛ̀sĭsĭɔla.
7 N ípi lèle ɔ̃ à bàasi,‡
n pũnawà ɔ̃ gili gɛ̃̀u.
8 Gbɛ̀sĭsĭɔ lɛsĭ kŭ̀, gusalalaɔ ɛɛnkũ,
ɔ̃ í tà gu pɔ́ ń dĭ̀lɛɛ̀u.
9 N kɔɔ dà ípiɛ, a e vĭ̀ao,
a e ɛa da tɔɔlɛa bau lɔo.

10 N tò nibɔnaɔ ĭ í pisi swa'ɔnaɔu,
ɔ̃ a í ĭɔ bàalɛ gbɛ̀sĭsĭɔ zãnguo.
11 Sɛ̃̀a pɔ́pii ĭɔ a imi,
a í ĭ sɛ̃̀a zàa'ĭnaɔ imi bɔ.
12 Bãɔ ĭɔ ka swapiɔ saɛ,
aaĭɔ pɛa a dào guu, an wii ĭɔ dɔu.
13 Za n bɛ ni lou gbaɛ gbɛ̀sĭsĭɔwa,
n zĭ gbɛ ĭ dŭ́nia kã́.
14 Ni to sɛ̃ bɔlɛ pɔtuoɔnɛ,§
ni blɛ bui kpa sɛ̃̀wanaɔwa.
Ni blɛ bɔlɛ tɔɔlɛ, aai ble.
15 Vɛ̃ɛ pɔ́ ĭ ń pɔ kɛ na
ń nísi pɔ́ ĭ ń lɛkpɛ yɔo
ń blɛ pɔ́ ĭ ń gba gbãao.
16 Dii líɔ ĭ mɔ̀sɛ e maamaa,
sɛdɛ lí pɔ́ a bà Libãpiɔ.
17 We bãɔ ĭ sakpɛdadau,
wàalianaɔ ĭ bɛkpa pɛ̃li láu.
18 Gbɛ̀sĭsĭ lɛsĭɔ dɛ tueɔ kúkĭi ŭ,
gbɛtɔɔɔ dɛ ɛ̃́n'ui'uinaɔ ulɛkĭi ŭ.

19 N mɔvua kɛ̀ gɔɔ tàasikabɔ ŭ*
ń ĭatɛ̃ pɔ́ a gɛ̃a kpɛ́u gɔɔ dɔ̃o.
20 Ni to gu si, ɔ̃ gwãasĭna ĭ kɛ,
ɔ̃ lákpɛ pɔ́ɔ ĭ fɛlɛ ń táo píi.

---

* **104:4** Ɛbɛ 1.7 † **104:6** Daa 1.1-2 ‡ **104:7** Daa 1.9 § **104:14** Daa 1.11 * **104:19** Daa 1.14

21 Nɔ̀ɔmusuɔ ȉ ɔ́ɔlɔ maafɛi,
aaȉ pɔblea wɛɛlɛ Luawa.
22 Tó ȉatɛ̃ bȉlɛ, aaȉ lɔ̀ɔ gá,
aaȉ ta wúlɛi ń tòou.
23 Gbɛ̃nazȉna ȉ bɔ gɛ́ zȉkɛi,
ȉɔ yãma azȉawa e oosi.

24 Dii, n yãkɛaɔ dasi fá!
Apii bɔ̀ n ɔ̃nɔ guuɛ.
Dűnia pà ń pɔ́ pɔ́ ń kɛ̀ɔ.
25 Ȉsia ku, a zɔ̃ɔ mɛ́ a yàasa,
pɔ́ bɛ̃́ɛ pɔ́ kú a guuɔ lɛ́ vȉo,
a nɛ́na a zɔ̃ɔ píi.
26 Gó'ilɛnaɔ ȉɔ bɛu
ń kwãsa pɔ́ ń kɛ̀ à kɔ̃̀ɔ'ouo.

27 Pɔ́piɔ wɛ́ dɔnzi ḿpii,
kɛ́ ǹ blɛ kpámá a gɔɔwa.
28 Ni kpámá, aaȉ sɛ́lɛ,
ni ɔ poonɛ́ ɔ̃ pɔmaaɔ ȉ ń kã́.
29 Tó n mikpɛlȉnɛ́, bíli ȉ ń kũɛ,
tó n wɛ̃ni sȉmá,
aaȉ ga aa ɛa ta tɛ̃́ɛnauɛ.
30 Tó n n Nisȉna gbàɛ,
pɔ́ bɛ̃́ɛɔ ȉ bɔ,
ni to tɔɔlɛ ɛa dafukũ.

31 Dii gawipi aɔ ku gɔɔpiiɛ,
Dii pɔ i kɛ na a yãkɛaɔwa.
32 I dűnia gwa ɔ̃ dűnia ȉ lua,
ȉ ɔkã gbɛ̀sȉsȉɔwa ɔ̃ súɛlɛ ȉ bɔ.

33 Má lɛsi Diiɛ e ma wɛ̃ni lɛ́uɛ,
má a Lua táasilɛ e ma kua lɛ́uɛ.
34 To ma làasoo kangu,
mí pɔnakɛnnɔ, Dii.
35 To duunkɛnaɔ midɛ dűnia guu,
vãikɛnaɔ su aaɔ ku lɔo.

Má Dii sáaukpa.
Aleluya!

105

Lua a gbɛ̃́ɔ suabaa
(1Lad 16.8-22)

1 A Dii sáaukpa, í lɛ́mawà,
à to bui píi aà yãkɛaɔ dɔ̃.
2 A lɛsi, í aà táasilɛ,
à aà yãbɔnsaɛkɛaɔ galikɛ píi.
3 A ȉanadã ń Dii tɔ́ pɔ́ kú adoao.
Á Dii kȉ́i wɛ̀ɛlɛnaɔ à pɔnakɛ,

4 à gɛ Dii le à gbãa gbɛawà,
íɔ aà aɛya gɔɔpii.
5 A̋ to yãbɔnsaɛ pɔ́ a kɛ̀ɔ dɔágu,
aà dabudabukɛaɔ ń ikoyã pɔ́ a ɔ̀ɔ,
6 á Dii zɔ̀blena Ablahaũ buiɔ,
á Yakɔbu bui pɔ́ à á sɛ́ɔ.

7 Dii mɛ́ wá Lua ũ,
ɔ̃mɛ ì yãdilɛ gbɛ̃́piiɛ.

8 Aà bàakuawanɔ yã́ lí sãaaguo,
yã́ pɔ́ a òpi aɔ kuɛ e wá buiwa.
9 Aà bàa kú ń Ablahaũo,*
à ɛ̀a à a lɛgbɛ̃̀ Izaakiɛ lɔ.†
10 Aà bàa ɛ̀a kú ń Yakɔbuo iko ũ,
ɔ̃ a kú ń Isailiɔ e gɔɔpii.
11 A̋ mɛ̀ á Kanaa bùsu kpámá,
aɔ dɛ pɔ́ pɔ́ aa sɛ kpaalɛ guu ũ.‡

12 Gɔɔ bee aa dasio, wı̃̀li ń yãdao,
aa ku Kanaa bùsuu bɔ̀mɔɔ ũɛ.
13 Aaı̃̀ɔ liaaliaa bui ń buioɔ guu,
aaı̃̀ɔ bɛbɛ bùsu ń bùsuo.
14 I we wà ń wɛtã̀o,
à kíaɔ lèle an yã́ musu à mɛ̀
15 aasu ɔkã gbɛ̃́ pɔ́ a ń sɛ́piɔwao,
aasu ı̃̀ada a ãnabipiɔwao.§

16 Ɔ a tò nɔana kà bùsupiu,
a tò an kũ̀sũa làa píi.*
17 Ɔ à Yosɛfu gbàɛ à dɔ̀aanɛ́,
wà aà yı̃̀a zɔ ũ.†
18 Wà mɔkà aà gbáwa,
wà mɔ dɔ̀ aà nɔɛ‡
19 e yã́ pɔ́ à dɔ̀aa ò gɛ̀ kɛ̀ò,
ɔ̃ yã́ pɔ́ Dii dàɛ̀ tò yã́ bɔ̀aànɔ na.§
20 Kɛ́ kía gbɛ̃́ zı̃̀, ɔ̃ wà aà gbàɛ,
bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi aà kɛ̃̀.*
21 A aà dı̃̀lɛ a bùsu dɔaana ũ,
a tò aàɔ iko vı̃̀ a àizɛɛɔwa píi.†
22 Yosɛfu aà kíaɔ tòto a pɔeãwa,
à ɔ̃nɔ dà aà ı̃̀waɔnɛ.

23 Ɔ Yakɔbu buiɔ mɔ̀ Egipi,‡
Isailiɔ ku nibɔɔ ũ Haũ buiɔ bùsuu.§

24 Dii tò a gbɛ́ɔ kɔ̃̀ we maamaa,

* **105:9** Daa 12.7, 17.8 † **105:9** Daa 26.3 ‡ **105:11** Daa 28.13 § **105:15** Daa 20.3-7 * **105:16** Daa 41.53-57 † **105:17** Daa 37.28, 45.5 ‡ **105:18** Daa 39.20 § **105:19** Daa 37.6-9 * **105:20** Daa 41.14 † **105:21** Daa 41.39-41 ‡ **105:23** Daa 46.6 § **105:23** Daa 47.11

a tò aa dasikũ̀ dɛ ń ibɛɛɔla.
25 Ɔ à ń ibɛɛpiɔ swãfɛ̃̀, ɔ̃ aa zà aà gbɛ̃́piɔu,
aa ɔ̃nɔsɔpɛ̀lɛ aà zɔ̀blenapiɔnɛ.*
26 A a zɔ̀blena Mɔizi zɩ̃̀má†
ń Aalona pɔ́ a sɛ̀o.‡
27 Aa yãkɛ̀ Egipiɔnɛ seela ũ,
aa dabudabukɛ̀ Haũ buipiɔ bùsuu.
28 A gusia gbàɛmá, gu sɩ̀ ń bùsuu,§
kɛ́ aa gɩ̃̀ aà yãmai yãí.
29 A ń swa'i lɩ̃̀lɛ à gɔ̃̀ au ũ,
ɔ̃ a kpɔɔ gàga.*
30 Blɔɔ lɩ̃̀ ń bùsua
ń ń gbãadeɔ wúlɛkɩ̃̀iɔ píi.†
31 A yã'ò ɔ̃ ũsɩ̃naɔ kàńgu,‡
gãí kàńgu e an bùsu lɛ́ lɛ́u píi.§
32 A lougbɛ kàńgu lou ũ,
loupilɛa lɩ̃̀ ń bùsua gupiiu.*
33 A ń vɛ̃ɛliɔ ɛ̀'ɛ ń ń kaadɔɛnliɔ,
à ń bùsu líɔ kɛ̀ kɛ́lɛkɛlɛ píi.
34 A yã'ò ɔ̃ kwaɔ kàńgu,
kwasutɛ̃ɔ kà, aa lɛ́ vɩ̃̀o.
35 Aa ń bùsu sɛ̃ ń láo nɛ̀,
aa ń buapɔ́ɔ blè píi.†
36 A ń bùsu nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ dɛ̀dɛ píi,
nɛ́ woode pɔ́ aa ń í ń ɛ̀waasogɔɔpiɔ.‡

37 A bɔ̀lɛ ń a gbɛ̃́ɔ,
aa ãnusu ń vuao kũa,
an bui gbɛ̃e i gɛ̃nalɛ zɛ́uo.
38 Kɛ́ aa bɔ̀lɛ, Egipiɔ pɔ kɛ̀na,
kɛ́ vɩ̃̀a ń kṹ Isailiɔ yã́ musu yãí.§
39 A tɛlu pɛ̀lɛ kpà a gbɛ̃́ɔzi,
à kɛ̀ tɛ́ ũ gwã́, à gupùnɛ́.*
40 Aa wabikɛ̀wà, ɔ̃ à mɔ̀nɛ́ ń bùuɔ,
à musu blɛ kpàmá aa kã̀.†
41 A gbɛsi pàa, ɔ̃ í bɔ̀u,‡
ípi bàalɛ̀ guwaiwaiu we lán swawa.
42 Asa lɛ́ pɔ́ a gbɛ̃̀ yã́ dɔaàguɛ,
yã́ pɔ́ a ò a zɔ̀blena Ablahaũɛpi.

43 A bɔ̀ ń a gbɛ̃́ɔ, aalɛ pɔnakɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ a sɛ̀piɔ guladɔ.
44 A buipãleɔ bùsu kpàmá,§
zɩ̃̀ pɔ́ gbɛ̃́piɔ kɛ̀ɔ ài gɔ̃̀nɛ́.

---

* **105:25** Bɔa 1.7-14 † **105:26** Bɔa 3.10 ‡ **105:26** Bɔa 4.14-16 § **105:28** Bɔa 10.21-23 * **105:29** Bɔa 7.17-21 † **105:30** Bɔa 8.1-6 ‡ **105:31** Bɔa 8.20-24 § **105:31** Bɔa 8.12-15 * **105:32** Bɔa 9.22-25 † **105:35** Bɔa 10.12-15 ‡ **105:36** Bɔa 12.29 § **105:38** Bɔa 12.33-36 * **105:39** Bɔa 13.21-22 † **105:40** Bɔa 16.2-15 ‡ **105:41** Bɔa 17.1-7, Nao 20.2-13 § **105:44** Yoz 11.16-23

45 Bee kɛ̀ píi kɛ́ aa e wàɔ a yãdilɛaɔ kũa,
aai a ikoyãɔ da.

Aleluya!

106

Isailiɔ ń duunaɔ oa Luaɛ
1 Aleluya!

A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbɛ̃kɛ láaa vȉo.
2 Démɛ a fɔ̃ Dii yãzɔ̃ɔkɛaɔ oi?
Démɛ a fɔ̃ à aà táasilɛ píii?
3 Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ aaȉɔ yãmaa kũa
aaȉɔ yãkɛ a zɛ́wa gɔɔpiiɔ ũ.
4 Tó ńlɛ na kɛ n gbɛ̃́ɔnɛ,
ma yã́ aɔ dɔngu, Dii.
Tó ńlɛ ń suaba, ma wɛgwa,
5 kɛ́ ma baa e àɔ ku n gbɛ̃́ɔ namau,
mí pɔnakɛ ń bui pɔ́ ń sɛ̀ɔ,
mí ń táasilɛ n gbɛ̃́piɔ guu.

6 Wa duunakɛ̀ lán wá deziɔwa,
wa tàaekɛ̀ wa yãvãikɛ̀.
7 Kɛ́ wá deziɔ ku Egipi,
aai Dii dabudabukɛaɔ yãdao,
yãmaa dasi pɔ́ a kɛ̀nɛ́ɔ sȁńguɛ,
ɔ̃ aa swã́gbãakɛ̀ Isia Tɛ̃a saɛ.*
8 N beeo à ń suabà a tɔ́ yã́i,
kɛ́ wà e a gbãa dɔ̃.
9 A gbãamɔ̀ Isia Tɛ̃aɛ ɔ̃ gugii bɔ̀,
à sȉńnɔ a ɛu, aa bùawà guwaiwai ũ.†
10 A ń bɔ́ ń ibɛɛɔ ɔzȉ,
à ń sí ń zangudeɔ gbãawa.
11 I dà ń wɛ̀lɛpiɔla,
baa an gbɛ̃́ mɛ̀ndo i bɔo.‡
12 Ɔ aa yã́ pɔ́ a ò sȉ,
aa aà táasilɛ̀.§

13 Ɔ aà yãkɛaɔ sȁńgu gɔ̃̀ɔ,
aai aà dã aà lɛdamáo.
14 Aalɛ ń pɔblea bɛɛkɛ guwaiwaiu,
ɔ̃ aa Dii lɛwɛ sɛ̃gbãu we.*
15 A pɔ́ pɔ́ aa gbɛ̀awa kpàmá,
ɔ̃ à mɛ'ibabagyã zȉmá.†

16 Aa ȉisɛ̀ ń Mɔizio bòou
ń Aalona pɔ́ Dii aà dȉlɛo.‡

* **106:7** Bɔa 14.10-12 † **106:9** Bɔa 14.21-22 ‡ **106:11** Bɔa 14.21-22 § **106:12** Bɔa 15.1 * **106:14** Nao 11.4-6
† **106:15** Nao 11.31-33 ‡ **106:16** Nao 16.1-3

17 Tɔɔlɛ wɛ̃̀aa à Datani mɔ̀,
à kŭ̀aa Abilaŭ ń a gbɛ́ɔwa.§
18 Tɛ́ sù an ȉwaɔwa,
tɛ́vua kùlɛ gbɛ̃vãipiɔwa.*

19 Aa mɔ pȉ Olebu lán gáaenawa,
ɔ̃ aa kùlɛ ń dii pɔ́ aa kàsapiɛ.†
20 Aa Lua gawide lɛũkpakɛ̀
ń zù sɛ̃̀sona taao.‡
21 Lua ń suabà ɔ̃ aà yá̃ sã̀ńgu.
A yãzɔ̃ɔkɛ̀nɛ́ Egipi,
22 à dabudabuɔ kɛ̀ Haŭ buiɔ bùsuu,
à yá̃ pɔ́ ȉ to vȉa ń kŭ́ kɛ̀ Isia Tɛ̃ai.
23 A mɛ̀ á a gbɛ̃́piɔ midɛ,
ɔ̃ aà gbɛ̃́ Mɔizi aà zùukɛ̀,
a tò aà pɔ wèe, ɔ̃ i ń midɛo.§

24 Aa pãkpà ń pɔeã bùsui,
aa gȉ Dii yá̃ síi.
25 Aa yá̃kũtɛ̃kà ń zwã̀akpɛɔ guu,
aai swá̃sɛ Dii yá̃io.*
26 Ɔ à ɔlɛ̀lɛnɛ́ à mɛ̀
á tó aa kwɛ guwaiwaiuɛ,
27 á tó an buiɔ lɛ́lɛ buiɔ guu,
í ń fãaa bùsu ń bùsuo.†

28 Aa nà tá̃a Peoowa,
aa pɔ́ pɔ́ wà sa'òò pɔgɛɔwa sò.‡
29 An yãkɛaɔ Dii pɔ fɛ̃̀,
ɔ̃ gaga gɛ̃̀ńgu.
30 Finɛasi fɛ̀lɛ yá̃pi tɛdɛ̀,
ɔ̃ gagapi zɛ̀nɛ́.§
31 Ɔ Dii tò yá̃ bɔ̀aànɔ na,
aà bàa kuaànɔ e aà buiwa.*

32 Aa Dii zafɛ̃̀ Mɛliba í kȉi,
ɔ̃ Mɔizi yã'ȉ azȉaɛ an yá̃i.
33 Asa aa aà nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpàɛ̀ɛ,
ɔ̃ à yã'ò làasoosai.†

34 Aai bùsupideɔ kɛ kɛ́lɛkɛlɛ,
lá Dii dȉlɛnɛ́wao.‡
35 Aa gɔ̃̀ kɔ̃gbɛ̃ɔ ũ ń buipiɔ,
aa ń ɔlɛsɛ̀.
36 Aa zɔblè ń diiɔnɛ,
ɔ̃ yá̃pi ń sɔ̃ blè.§

§ **106:17** Nao 16.31-33 * **106:18** Nao 16.35 † **106:19** Bɔa 32.1-6 ‡ **106:20** Lom 1.23 § **106:23** Bɔa 32.10-14 * **106:25** Nao 14.1-4 † **106:27** Nao 14.26-35 ‡ **106:28** Nao 25.1-3 § **106:30** Nao 25.7-8 * **106:31** Nao 25.10-13 † **106:33** Nao 20.10-12 ‡ **106:34** Iko 7.2 § **106:36** Dɔa 3.5-6

37 Aa ń nɛgɔ̃ɛnaɔ dèdɛ sa'obɔ ũ,
aa sa'ò tá̃aɔwa ń ń nɛnɔɛnaɔ.*
38 Aa yãesaideɔ kòlokpakpa,
an nɛgɔ̃ɛɔ ń ń nɛnɔɛpiɔ.
Aa sa'òńnɔ Kanaa bùsu tá̃aɔwa,
ɔ̃ an bùsupi gbã̀lɛ̀.†
39 An yãkɛaɔ mɛ́ tò aa gbã̀lɛ̀,
an dàaɔ tò aa gɔ̃̀ Luaɛ káaluaɔ ũ.

40 Ɔ Dii pɔkũmabɔ̀bɔmá,
a ye gbɛ̃́ pɔ́ a ń sɛ́piɔ gı̃yãi lɔo.
41 A ń kpá buiɔwa,
an zangudepiɔ ikokɛ̀má.
42 An ibɛɛɔ wɛ́tɛ̃amɔ̀nɛ́,
aa ɔtɔ̃̀ɔlɛmá.‡
43 Iɔ ń bɔ mɔ̀ɔmɔɔ,
ãma aa zɛ̀ ń ń swá̃gbãaoɛ,
ɔ̃ an duuna dàńla.
44 Tó à ń wii mà,
ı̃ taasi dɔ̃nɛ́ɛ.§
45 Aà bàakuańnɔ yá̃ i sãaàguo,
ɔ̃ à nɔ̀sɛlı̃lɛ a gbɛ̃kɛ zɔ̃ɔ guu.
46 A tò gbɛ̃́ pɔ́ aa ń kũkũ zı̃̀zɔɔ ũɔ wɛ̃nadɔ̃̀nɛ́.

47 Dii wá Lua, wá suaba!
Wá bɔlɛ buiɔ guu, ní wá kãaa,
wí n tɔ́ pɔ́ kú adoa bɔ,
wí ı̃́anadã ń n táasilɛao.

48 Wà Dii, Isailiɔ Lua sáaukpa
za ası̃nizı̃ e gɔɔpii!
Gbɛ̃́pii mɛ, ãmi!
Aleluya!

LÁ̃ SƆODE

Souɔ̃ 107-150

107

Lua sáaukpaa aà maa yá̃i

1 A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbɛ̃kɛ láaa vı̃o.
2 Gbɛ̃́ pɔ́ Dii ń bɔ́ɔ o màa,
gbɛ̃́ pɔ́ à ń bɔ́ ń ibɛɛɔ ɔzı̃ɔ.
3 A ń bɔ́ bùsu ń bùsuo à ń kãaa
za gukpɛ oi ń bɛ'aɛ oio,
za gugbãntoo oi ń gɛɔmidɔkı̃i oio.

4 An gbɛ̃eɔ bɛ sá̃sãa guwaiwaiu ń sɛ̃gbão,*
aai wɛ̃́lɛ pɔ́ aa zɔ̃lɛu zɛ́ dɔ̃o.

* 106:37 2Kia 17.17 † 106:38 Nao 35.33-34 ‡ 106:42 Dɔa 2.14 § 106:44 Dɔa 2.18 * 107:4 Nao 14.33

5 Nɔana ń imio lɛ́ ń dɛ,
an wɛ̃ni gɔ̃̀ lɛɛnnɔ.
6 Ɔ aa wiilɛ̀ Diizi ń taasikɛau,
ɔ̃ à ń bɔ́ ń wɛ́tɛ̃a guu.
7 A ń dá zɛ́ súsuwa,
ɔ̃ aa kà wɛ̃́lɛ pɔ́ aa zɔ̃lɛu.
8 Aa Dii sáaukpa aà gbɛ̃kɛ yã́i
ń yãbɔnsaɛ pɔ́ ì kɛnɛ́o.
9 Asa ì imidɛnaɔ kòlo níniné,
ì pɔmaa kpa nɔandɛnaɔwa aa kã́.†

10 An gbɛ̃eɔ ku gusiau ga lɛ́zì,‡
aalɛ taasikɛ yea ń mɔdaonao.
11 Asa aa gì Lua yãmai,
aa sakà Musude lɛdamauɛ.
12 A tò wà ń busa ń zì gbãao,
aalɛ lɛ́ gálɛ, gbɛ̃e ku à dɔńlɛo.
13 Ɔ aa wiilɛ̀ Diizi ń taasikɛa guu,
ɔ̃ à ń bɔ́ ń wɛ́tɛ̃api guu.
14 A ń bɔ́ gusiau ń gao lɛ́zì,
à ń mɔdaonapiɔ kɛ̃̀kɛ̃má.
15 Aa Dii sáaukpa aà gbɛ̃kɛ yã́i,
ń yãbɔnsaɛ pɔ́ ì kɛnɛ́o.
16 Asa ì bĩ́ibɔlɛ gba pɔ́ wa pì ń mɔgotɛ̃o gbooɛ,
ì mɔsi gbãa zɛ́kakabɔɔ ɛ́'ɛ.

17 An gbɛ̃eɔ lìaa ń swã́gbãa yã́i,
aa gɔ̃̀ suuunnɔ ń tàaeɔ yã́i.
18 Aa ye pɔblea gìyãio,
aa kà gaa.
19 Ɔ aa wiilɛ̀ Diizi ń taasikɛau,
ɔ̃ à ń bɔ́ ń wɛ́tɛ̃api guu.
20 Aà lɛ́kpãsã ń gbãgbã,§
à ń sí mia'ɛwa.
21 Aa Dii sáaukpa aà gbɛ̃kɛ yã́i,
ń yãbɔnsaɛ pɔ́ ì kɛnɛ́o.
22 Aa sáaukpa sa'owa,
aai aà yãkɛaɔ galikɛ ń gulakɛao.

23 An gbɛ̃eɔ gɛ̃̀ gó'ilɛnaɔu,
aa dàzɛu ísiaa,
aaìɔ bɛ í zɔ̃ɔpia aaɔ gɛ́ laatai.
24 Gbɛ̃́piɔ Dii yãkɛaɔ è,
ń yãbɔnsaɛ pɔ́ ì kɛ í guoɔ.
25 A yã'ò ɔ̃ zàa'ìan gbãa kàka,
ísia fɛ̀lɛ ń bútɛ̃mbaao.*
26 Aa gɛ̀ musu aa sù zì́lɛ,
kua kaipi lɛ́zì sɔ̃ kɛ̃̀ńgu.

† 107:9 Luk 1.53 ‡ 107:10 Luk 1.79 § 107:20 Luk 7.7 * 107:25 Yon 1.4

27 Aa dèedee,
aa tàlaatalaabò lán wɛ̃dɛnawa,
an ílɛ'ɔ̃nɔ mı̀dɛ.
28 Aa wiilɛ̀ Diizi ń taasikɛau,
ɔ̃ à ń bɔ́ ń wɛ́tɛ̃api guu.
29 A ı̃́an gbãa zɛ̀ à gɔ̃̀ ı̃́an fɛɛɛna ũ,
à í zùukɛ̀ à kɛ̀ kílikili.†
30 Kɛ́ gu nı̀ni gɔ̃̀ɔ, an pɔ kɛ̀na,
ɔ̃ à gɛ̀ńnɔ godɔkı̀i pɔ́ aalɛ yáu.
31 Aa Dii sáaukpa aà gbɛ̃kɛ yã́i,
ń yãbɔnsaɛ pɔ́ ı̀ kɛnɛ́o.
32 Aa aà tɔbɔ balu guu,
aa aà táasilɛ dɔaanaɔ kãaa guu.

33 A swaɔ zɔ̃̀ɛ à gɔ̃̀ gugii ũ,‡
a tò nibɔnaɔ gɔ̃̀ tɔɔlɛ inidɛnaɔ ũ.
34 A tɔɔlɛ báaade lı̀lɛ gu wiside ũ
gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛuɔ vãi yã́i.§
35 A guwaiwai lı̀lɛ dã̀na ũ,
a tò gugii gɔ̃̀ nibɔna ũ.*
36 A nɔandɛnaɔ dı̀lɛ we,
ɔ̃ aa wɛ̃́lɛ kàlɛ aa zɔ̃̀lɛu.
37 Aa buapɔ́ɔ tɔ̃̀ aa vɛ̃ɛliɔ bà,
ɔ̃ à nɛ'ı̀nɛ́ maamaa.
38 A báaadàńgu,
ɔ̃ aa dasikũ̀ à kɛ̀ zài,
i to an pɔtuoɔ làoo.

39 Ɔ à ń láo lɔ, aa gɔ̃̀ yɔɔnnɔ
gbãamɔanɛ́ ń músio ń pɔsiao yã́i.
40 Lua ı̀ saikɛ kpalablenaɔwa,
ı̀ to aa liaaliaa gugii pɔ́ zɛvı̀o guu.
41 I wɛ̃nadeɔ bɔ taasiu à ń sɛ́ lɛsı̀,
ı̀ to an uadeɔ dasikũ.
42 Tó gbɛ̃maaɔ è, aaı̀ pɔnakɛ,
gbɛ̃vãiɔ sɔ̃ aaı̀ ń lɛ́ kpaaũ.
43 Nɔ̀sɛde laaidɔ yã́piɔwa,
i Dii gbɛ̃kɛ gwa lá a dɛ.

108

Lua mɛ́ ı̀ to wà zı̀ble

1 Davidi lɛ.*
2 Ma sɔ̃ dilɛa, Lua,
má lɛsi mà ń táasilɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo.
3 Ma mɔɔna ń ma domao, vu!
Mí gbãakpa gudɔazi.
4 Dii, má ń sáaukpa buiɔ guu,
má ń táasilɛ gbɛ̃́ɔnɛ.

† **107:29** Luk 8.24 ‡ **107:33** Yoz 3.13 § **107:34** Daa 13.10, 19.24-26 * **107:35** Bɔa 17.6 * **108:1** Soũ 57.8-12, 60.7-14

5 Asa n gbɛ̃kɛ zɔ̃ɔ zɔ̃̀maɛ,
mɛ́ n náai zɔ̃̀ luabɛpuanawa.
6 Lua, tɔbɔ e à zɔ̃ma,
to n gawi li dṹniaa píi.

7 Wea, wá suaba ń n gȁsa gbãao,
kɛ́ wápiɔ n gbɛ̃́ yenzideɔ e bɔ.
8 Lua yã'ò za a kúkĩ̀i à mɛ̀:
Má Sikɛũ kpaalɛ ń tidɔanlaoɛ,
mí Suko guzulɛ kpámá.
9 Galada bùsuá ma pɔ́ɛ,
Manase buiɔ bùsuá ma pɔ́ɛ,
Ɛflaiũ buiɔ bùsuá ma mɔ̀ fùaɛ,
Yuda bùsuá ma lípanaɛ.
10 Mɔabuɔ bùsuá ma zion zu'obɔɛ,
mi a kyale kálɛ Ɛdɔũɔ bùsuwa,
mi kúkua dɔ Filitɛ̃ɔ bùsuwa.

11 Démɛ a gɛ̃manɔ wɛ̃́lɛ bĩ́ideui?
Démɛ a dɔaamɛɛ e Ɛdɔũɔ bùsuui?
12 Lua, mɛ́ i kɛ n gbɛ̃́ pɔ́ n wá vũaa
nili bɔ ń wá zĩ̀gɔ̃ɔ lɔo bàasio.
13 Ɔdawá wá ibɛɛɔ yã́i,
asa gbɛ̃nazĩ̀na gbɛ̃suabaaá pãɛ.
14 Wá zĩ̀ble ń Lua gbãao,
ɔ̃mɛ a ɔ̃zɔ̃ wá ibɛɛɔwa.

109

Sa bɛ̃̀ɛ oa ibɛɛɛ
Davidi lɛ.
1 Lua, ḿmɛ mi n táasilɛ,
ńsu ǹyɔ̃ nílɛao.
2 Asa gbɛ̃vãi bɔnkpɛdeɔ ì ma yaa,
aaì lɛkɔɔlɛkamazi ń ɛɛo.
3 Aaì liamazi ń yã́'ĩ̀io,
aaì sòlekɛmanɔ pɔewiwinɛsai.
4 Aaì ma yeańzi fĩ̀abomɛɛ ń yãdɔmao,
mapi sɔ̃ miɔ wabikɛma.
5 Aaì maa fĩ̀abomɛɛ ń vãio,
ma yeańzi sɔ̃ ń zaamaguo.

6 Gbɛ̃vãi sóikɛ ń dɔaanawa,
ǹ aà na gudɛnaɛ a ɔzĩ̀.
7 To yákpalɛ bɔaànɔ vãi,
to aà wabikɛa yã'iɛ̀.
8 Aà wɛ̃ni su àɔ gbȁao,
gbɛ̃pãle i zɔ̃lɛ aà gbɛu.*
9 Aà nɛ́ɔ gɔ̃ desai,
aà na i gɔ̃ gyaa ũ.

* **109:8** Zĩ̀n 1.20

10 Aà nɛ́ɔ gɔ̃ ì̃iaanaɔ ũ aaɔ baakɛ,
aaɔ pɔ́ wɛɛlɛwɛɛlɛ pɔ́kɔlɛkì̃i.
11 Aà ɦ̃ade aà pɔ́ɔ naaa píi,
buipãleɔ aà zì̃ ài siwà.
12 Gbɛ̃e su gbɛ̃kɛkɛɛ̀o,
wasu wɛ̃nadɔ̃ aà nɛ́ pɔ́ a tòɔnɛo.
13 Aà buiɔ midɛ,
an tɔ́ ga gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ fɛlɛɔ guu.
14 Aà deziɔ vãikɛa yã́ dɔngu, Dii,
ńsu ǹ aà da duuna kɛ̃wà bauo.
15 An duuna aɔ dɔngu gɔɔpii, Dii,
an yã́ i sã gbɛ̃́ɔgu dṹniau,
16 kɛ́ ì̃li làasookɛ gbɛ̃kɛwao yã́i,
ì̃ ɦ̃ada taasideɔ ń wɛ̃nadeɔ
ń gbɛ̃́ pɔ́ an kã́ gàɔwa e aa ga.
17 A ye savãi'oa gbɛ̃́ɛi,
to à wi aà musu.
Sa maa oa gbɛ̃́ɛ lí kaaàguo,
a kɛ báaa vì̃ sɔ̃o.
18 A lɛkɛanɛ́ ula dà,
à gɛ̃̀ aà nɔ̀sɛu lán íwa,
à tàalɛaàgu lán nísiwa.
19 Aɔ ɦ̃wà gɔɔpii zwãa ũɛ,
iɔ dɔ aàpi asana ũ.

20 Dii ɦ̃abo ma yãdɔmadeɔnɛ màa
ń gbɛ̃́ pɔ́ aaì̃ vãi o ma musuɔ.

21 Dii Gbãapiide, ma wɛgwa n tɔ́ yã́i,
ma bɔ n maa ń n gbɛ̃kɛo yã́i.
22 Asa taaside wɛ̃naden ma ũ,
ma pɔ yà dúuduu.
23 Málɛ sãalɛ lán oosi uenawa,
málɛ gɛ̃zɛa lán ɦ̃́ana kwasɛawa.
24 Lɛye tò ma gbá lɛ́ sɛ́ lɔo,
ma fɛ̃fɛ̃ e ma gɔ̃ wákambaau ũ.
25 Ma gɔ̃nɛ́ pɔ́sɔ̃sɔ̃a ũ,
aaì̃ ma gwa aa mikɛ déũdeũ.[†]

26 Dɔmalɛ Dii ma Lua,
ma suaba n gbɛ̃kɛ yã́i,
27 aai dɔ̃ kɛ́ n ɔdàa,
kɛ́ ḿmɛ ń kɛ̀mɛɛ, Dii.
28 Tó aa ma ka, ńyɔ̃ báaadamagu,
tó aa fɛ̀lɛmanɔ, wí a ń kṹ,
mapi n zɔ̀blena mí pɔnakɛ.
29 Tɔ́ ɦ̃́i a gɔ̃ ma yãdɔmadeɔnɛ ula ũ,
aa wida ńzɦ̃awa lán gomusuwa.

† **109:25** Mat 27.39

30 Má Dii sáaukpa ń lɔɔ gbãao,
má aà táasilɛ balu guu.
31 Asa ì zɛ ń wɛ̃nadeɔɛ,
ì ń sí gbɛ̃ pɔ́ lɛ́ yãdańlaɔwa.

110

Mɛsii kiakɛ

Davidi lɛ.
1 Dii ò ma diiɛ aà zɔ̃lɛ a ɔplaai
e aà aà ibɛɛɔ kɛ̀ aà gbadibɔ ũ.*
2 Dii a to n iko ligua,
ńyɔ̃ kible n ibɛɛɔwa Siɔna.
3 N gbɛ́ɔ ńzĩa kpama n ikokɛgɔɔ
ń lousisi'ulaɔ daa.
N ɛ̀waasoɔ mɔ n kĩ́i gudɔlɛia lán fiiwa.

4 Dii lɛgbɛ̀, a lɛ́ lilɛa vĩo à mɛ̀:
Nyɔ̃ɔ dɛ sa'ona ũ gɔɔpii
lán Mɛkizɛdɛwaɛ.†

5 Dii ku n ɔplaai,
a kíaɔ míɔnzɔ̃ a pɔfɛ̃gɔɔ.
6 A tɔsi buiɔwa, an gɛɔ gupa,
a dṹnia bṹu kíaɔ míɔnzɔ̃,
7 i swa'i mi zɛ́ lɛ́.
Bee yã́ mɛ́ tò aà mi aɔ daa ía.

111

Dii tɔbɔa

1 Aleluya!

Má Dii sáaukpa ń nɔ̀sɛmɛndoo
ń gbɛ̃maaɔ sãnu balu guu.
2 Dii yãkɛaɔ zɔ̃ɔ,
gbɛ̃ pɔ́ à kàńguɔ ì a wàaipa.
3 Aà yãkɛaɔ bɛɛɛ ń gawio vĩ,
aà yãkɛa a zɛ́wa láaa vĩo.
4 Dii tò a yãbɔnsaɛkɛaɔ dɔ̀wágu,
a sùuu ń sósobio vĩ.
5 I blɛ kpa a vĩakɛnaɔwa,
aà bàakuańnɔ yã́ lí sãaaguo.
6 A a gbãa ɔ̀lɔ a gbɛ́ɔnɛ yãkɛa guu,
à buipãleɔ bùsuɔ kpàmá.
7 Yã́ pɔ́ a kɛ̀ɔ náai vĩ mɛ́ a zɛvĩ,
yã́ pɔ́ a dĩlɛɔ sĩana vĩ piiɛ.
8 Yã́piɔ zĩ́naɔ pɛ́lɛa gɔɔpii,
ì yãkɛ a zɛ́wa náai guu.
9 A suabana zĩ̀ à a gbɛ́ɔ bò,

---

* **110:1** Mat 22.44, Zĩn 2.34-35, 1Kln 15.25, Ɛfɛ 1.20-22, Ɛbɛ 1.13, 8.1, 10.12-13 † **110:4** Ɛbɛ 5.6, 6.20, 7.17, 21

aà bàa kúńnɔ gɔɔpii.
Aà tɔ́ kua adoa mɛ́ ȉ to vȉa ń kű.
10 Vȉakɛa Diiɛ mɛ́ ɔ̃nɔ zȉ́na ũ,*
gbɛ̃́ pɔ́ ȉ vȉakɛɛ̀ wɛzɛ̃ gbãa.
Aà táasilɛa aɔ láaa vȉo.

112

Gbɛ̃́ pɔ́ Dii vȉa vȉ
1 Aleluya!

Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ Dii vȉa vȉ,
mɛ́ Diipi yãdilɛaɔ ȉ kaaàgu ũ.
2 Aà nɛ́ɔ gɔ̃ gbãadeɔ ũ ń bùsuu,
asa nɔ̀sɛpuade buiɔá báaadeɔnɛ.
3 Pɔ́mɔama ń àizɛɛo di aà bɛɛ,
aà yãkɛa a zɛ́wa láaa vȉo.
4 Baa gusiau gu ȉ pu gbɛ̃maaɔnɛɛ,
nɔ̀sɛpuade pɔ́ sùuu ń sósobio vȉɔ.
5 Gbɛ̃́ pɔ́ gbɛ̃kɛ vȉ ȉ pɔ́ sɛ̃anɛ́,
ȉ a yã́ɔ kɛ a zɛ́wa, yã́ ȉ bɔɛ̀ maaɛ.
6 Gbɛ̃maa lí fu bauo,
aà yã́ aɔ dɔńguɛ gɔɔpii.
7 Bao ȉ́i lí aà vȉakũo,
aà sɔ̃ ȉɔ dilɛa, ȉɔ Dii náai vȉ.
8 Aà sɔ̃ lí vȉo, vȉa lí aà kũo,
e à gɛ tidɔ̀ɔ a ibɛɛɔla.
9 I pɔ́ fã́ɛ taasideɔnɛ,
aà yãkɛa a zɛ́wa láaa vȉo.*
Aà mi ȉɔ daa ía ń gawioɛ.
10 Gbɛ̃vãi líɔ ye aà ea yã́io,
ȉ lɛ́sakãaàzi, ȉ lɔ̀ɔ gá.
Yã́ pɔ́ vãikɛna wɛ́ dɔi ȉ midɛwàɛ.

113

Dii táasilɛa
1 Aleluya!

Dii zɔ̀blenaɔ, à aà táasilɛ,
í aà tɔbɔ!
2 Gbɛ̃́pii Dii sáaukpa
za gbã e gɔɔpii.
3 Gbɛ̃́pii Dii tɔbɔ
sɛa za ȉatɛ̃bilɛa e a gɛ̃kpɛukȉi.
4 Dii ku musu, a dɛ bui píila,
à tɔbɔ̀ e à mà musua.
5 Gbɛ̃e i ka Dii wá Luawao,
a zɔ̃lɛa báawa musu.
6 I wɛ́kpalɛ zȉ́lɛ,
ȉ musu ń tɔɔlɛo gwa.

* 111:10 Yaa 1.7, 9.10 * 112:9 2Kln 9.9

7 I yɛ̃̀ɛɛsaideɔ bɔ bùsutiu, ì ń fɛlɛ,
ì wɛ̃nadeɔ bɔ túfuu, ì ń sɛ́ lɛsì̃.
8 I ń da kíabuiɔ guu,
anzì̃a gbɛ̃́ kíabuiɔ guu.
9 I to fì̃i nɛ́ bɔbɔ,
i gɔ̃ nɛade pɔnade ũ.

Aleluya!

114

Gɛ̃amusu dikpɛ lɛ

1 Kɛ́ Isailiɔ bɔ̀ Egipi,
kɛ́ Yakɔbu buiɔ bɔ̀ bui zì̃loɔ guu,*
2 Yuda bùsu gɔ̃̀ Dii kúkì̃i ũ,
Isaili bùsu gɔ̃̀ aà kiblekì̃i ũ.

3 Ìsia Tɛ̃a è ɔ̃ à bàalɛ̀,†
Yuudɛ̃ í kpɛkpà.‡
4 Gbɛ̀sì̃sì̃ɔ vì̃vì̃ lán sãɔwa,
sì̃sì̃ɔ ɔyaayè lán bleɔwa.

5 Isia, bɔ́mɛ n le n bàalɛ̀i?
Yuudɛ̃, àkɛa n kpɛkpài?
6 Gbɛ̀sì̃sì̃ɔ, bɔ́yãi a vì̃vì̃ lán sãɔwai?
Sì̃sì̃ɔ, àkɛa a ɔyaayè lán bleɔwai?

7 Dṹnia, lualua Dii mɔa guu,
dee Yakɔbu Luapi aɛ.
8 A gbɛsi kɛ̀ ibɔkì̃i ũ,§
à gbɛkão lì̃lɛ nibɔna ũ.

115

Dii mɛ́ ì bɑ́aadańgu

1 I kɛ wá tɔ́ mɛ́ a bɔo Dii,
i kɛ wá tɔ́ mɛ́ a bɔo.
N nzì̃a tɔbɔ n gbɛ̃kɛ ń n náaio yã́i.

2 Akɛa buipãleɔ ì wá la aa mɛ
wá Lua kú má niɛi?
3 Wá Lua ku musu,
yã́ pɔ́ a yei ì kɛɛ.
4 Aa ń diiɔ pì ń ã́nusuo ń vuao,
gbɛ̃nazì̃na ɔgbɛɛ.*
5 Aa lɛ́ vì̃, aali yã'oo,
aa wɛ́ vì̃, aali gu'e sɔ̃o.
6 Aa swã́ vì̃, aali yãmao,
aa ní vì̃, kási aali pɔ́ gì̃mao.
7 Aa ɔ vì̃, aali kã́ pɔ́wao,

* **114:1** Bɔa 12.51 † **114:3** Bɔa 14.21 ‡ **114:3** Yoz 3.16 § **114:8** Bɔa 17.1-6, Nao 20.10-11 * **115:4** Zia 9.20

aa gbá vı̃, kási aali táa'oo.
Aali kolokɛkɛo.
8 An pinaɔ gɔ̃ńwaɛ
ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ń náaikɛɔ.†

9 Isailiɔ, à Dii náaikɛ!
Ɔmɛ á sɛ̀ngbao ũ, ı̃ dɔálɛ.
10 Aalona buiɔ, à Dii náaikɛ!
Ɔmɛ á sɛ̀ngbao ũ, ı̃ dɔálɛ.
11 Dii vı̃akɛnaɔ, à Dii náaikɛ!
Ɔmɛ á sɛ̀ngbao ũ, ı̃ dɔálɛ.

12 Wá yã́ lí sã́ Diiguo,
a báaadawágu.
A báaada Isaili buiɔgu,
a báaada Aalona buiɔgu.
13 Dii a báaada a vı̃akɛnaɔgu,
nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ.‡
14 Dii kã́ñakɛɛ́,
ápiɔ ń á nɛ́ɔ.
15 Dii mɛ́ a báaadaágu,
musu ń tɔɔlɛo Kɛnapi.

16 Musuá Dii bɛɛ,
ɔ̃ à tɔɔlɛ nà gbɛ̃nazı̃naɔnɛ ń ɔzı̃.
17 I kɛ gɛɔ mɛ́ lí Dii táasilɛo,
gbɛ̃́ pɔ́ kú bɛdauɔ ı̃ɔ ku kílikiliɛ.
18 Wápiɔ, wáɔ Dii sáaukpa
za gbã̀ e gɔɔpiiɛ.

Aleluya!

116

Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ ga lɛ́zı̃ Dii sáaukpaa

1 Má ye Diizi,
asa à ma yãmàɛ,
à ma wiilɛawa mà.
2 Máɔ aà sísi e ma wɛ̃ni lɛ́uɛ,
kɛ́ à swã̀dɔ̀mazi yã́i.

3 Ga fùa kpàmɛɛ yãa,
má kú yeelɛa zɔ̃ɔ guu,
taasi ń pɔsiao tɔ̃̀a.
4 Ɔ ma lɛzù Diizi ma mɛ̀:
Dii, n yã́ na, ma misi.
5 Dii sùuu vı̃ mɛ́ a maa,
wá Lua sósobi vı̃.
6 Dii ı̃ yɛ̃̀ɛɛsaideɔ dɔ̃́a.
Kɛ́ ma gɔ̃ dɔ̀lɔlɔ, à ma suabà.

† **115:8** Soũ 135.15-18 ‡ **115:13** Zia 11.18, 19.5

7 Ma nɔ̀sɛ aɔ nínia sa,
asa Dii yã̀maakɛ̀mɛɛ.
8 Dii ma bɔ ga lɛ́zĩ̀,
à wɛ́'i gògomɛɛ,
i to ma gɛ̃nalɛ̀o,
9 kɛ́ màɔ ku dṹnia guu,
míɔ bɛ aà aɛ.

10 Kɛ́ taasi tɔ̃̀a, ma gɔ̃ búɛbuɛ.
Ma aà náaikɛ̀, ɔ̃ ma yã́'ò.*
11 Gili gɛ̃̀magu ma mɛ̀:
Gbɛ̃e mɔafilisaio.

12 Bɔ́ má fĩabooò Diiɛ
maa pɔ́ a kɛ̀mɛɛ píi yã́ musui?
13 Má Dii gbɛ̃́ suabaa imibɔ sɛ musu,
mí aà sísiò.
14 Má lɛ́ pɔ́ má kɛ̀ Diiwaɔ fĩabo
aà gbɛ̃́ɔ wáa píi.

15 Dii yã̀manaɔ gaa gbiaɛ̀.
16 Dii, n yã́ na, n zɔ̀blenan ma ũ.
Nɔɛ pɔ́ zɔblènɛ nɛ́n ma ũ,
n ma bɔ bau.
17 Má sáaukpa sa'oma,
mí ń sísiò, Dii.

18 Má lɛ́ pɔ́ má kɛ̀ Diiwaɔ fĩabo
aà gbɛ̃́ɔ wáa píi.
19 Má fĩaboɛ̀ aà ua Yelusalɛũ.

Aleluya!

117

Dii táasilɛa

1 Bui píi, à Dii táasilɛ,
bùsu píi gbɛ̃́ɔ, à aà tɔbɔ,*
2 asa a gbɛ̃kɛ vĩ̀wanɔ à kɛ̀ zài.
Dii náai vĩ̀ gɔɔpiiɛ.

Aleluya!

118

Gɛa Dii ua ń sáaukpaao

1 A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbɛ̃kɛ láaa vĩ̀o.
2 Isailiɔ o,
aà gbɛ̃kɛ láaa vĩ̀o.
3 Aalona buiɔ o,
aà gbɛ̃kɛ láaa vĩ̀o.

---

* **116:10** 2Kln 4.13 * **117:1** Lom 15.11

4 Aà vɨ̃akɛnaɔ o,
aà gbɛ̃kɛ láaa vɨ̃o.

5 Ma lɛzù Diizi ma yeelɛa guu,
ɔ̃ a wèa à ma gba dɛ̀ɛpookɨ̃i.
6 Dii kumanɔ, vɨ̃a a ma kũo,
bɔ́ gbɛ̃nazɨ̃na a fɔ̃ kɛmɛɛi?*
7 Dii kumanɔ ma dɔnlɛde ũ,
má tidɔ ma ibɛɛɔlaɛ.
8 Naa Diizi maa dɛ
gbɛ̃nazɨ̃na náaikɛala.
9 Naa Diizi maa dɛ
gbãadeɔ náaikɛala.

10 Bui píi lɨ̃amazi,
ɔ̃ ma ń kwɛ́ ń Dii tɔ́o.
11 Aa lɨ̃amazi ɔplaai ń zɛɛo,
ɔ̃ ma ń kwɛ́ ń Dii tɔ́o.
12 Aa fɨ̃a lán zɔdaɔwa,
ɔ̃ aa mɨ̃dɛ lán sɛ̃̀ tɛ́kũawa,
ma ń kwɛ́ ń Dii tɔ́o.

13 Aa ɔzɔ̃̀mazi pãsɨ̃pãsɨ̃,
má ye lɛ́lɛi, ɔ̃ Dii dɔ̀malɛ.
14 Dii mɛ́ ma gbãa ũ, aà táasi mi lɛ́,
à gɔ̃̀ ma Suabana ũ.

15 A̰ ma, kúkua dɔ gbɛ̃maaɔ bòou,
Dii ɔplaa gbãa zɨ̃kɛ̀.
16 Dii ɔplaa dɔa musu,
Dii ɔplaa gbãa zɨ̃kɛ̀.

17 Má gao, máɔ kuɛ,
míɔ Dii yãkɛaɔ galikɛ.
18 Dii ma swãgàga maamaa,
ãma i to ga ma sɛo.

19 A gbɛ̃́ suabaa bɔlɛ gbaɔ wɛ̃mɛɛ
mà gɛ̃ mà Dii sáaukpa.
20 Dii ua bɔlɛ kɛ,
gbɛ̃maaɔ mɛ́ ì gɛ̃u.
21 Ma n sáaukɛ̀ Dii, asa ń wèa,
n gɔ̃ ma Suabana ũ.

22 Gbɛ pɔ́ ɛ̃bonaɔ pãkpài
mɛ́ gɔ̃̀ gbɛɔ mide ũ.†
23 Dii mɛ́ bee kɛ̀,
ɔ̃ à kɛ̀wɛ̃ɛ yãbɔnsaɛ ũ.‡
24 Gɔɔ pɔ́ Dii dɨ̃lɛn kɛ.
Wà pɔnakɛu wà yáalɔ.

---

* **118:6** Ɛbɛ 13.6 † **118:22** Luk 20.17, Zɨ̃n 4.11, 1Piɛ 2.7 ‡ **118:23** Mat 21.42, Maa 12.10-11

25 N yá̃ na Dii! Wá suaba!
Suɛ Dii! Wá daɛ ń gòmio!
26 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń Dii tɔ́o ũ,
kua Dii ua wálɛ gbãakpanzi.§
27 Dii mɛ́ Lua ũ, à gupùwɛ̃ɛ.
A ba dɔdɔ sa'obɔɔwa,
í poo gbagbakĩ̀izi.

28 Ma Luan n ũ, má n sáaukpa,
ma Lua, má n tɔbɔ.

29 A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbɛ̃kɛ láaa vĩ̀o.

119

Gbãakpaa Lua yá̃wa

1 Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ aa ku tàaesai
aa Dii ikoyã kũaɔ ũ.
2 Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ̀ Dii yã'onɛ ma
aaĩ̀ aà kĩ̀i wɛɛlɛ ń nɔ̀sɛmɛndooɔ ũ.
3 Aali yãkpaanlakɛo,
aaĩ̀ aà dɔ̀ɔ sɛ́.
4 N n ɔtondɔkĩ̀i ɔ̀lɔwɛ̃ɛ,
kɛ́ wàɔ tɛi ń laaio.
5 Má ye màɔ ku ma dɔ̀ɔwaɛ,
míɔ n yãdilɛnɛɔ kũa.
6 Tó má n yãdilɛaɔ kũa píi,
bee a to wĩ̀ ma kũo.
7 Gɔɔ pɔ́ málɛ n yãmaapiɔ dada,
má n sáaukpa ń nɔ̀sɛpuaoɛ.
8 Máɔ n yãdilɛnɛɔ kũaɛ,
ńsu ma to we míɔmiɔo.

9 Kpelewa ɛ̀waaso a kɛ àɔ ku gbãlɛsaii?
Sema aà yãkɛa kpaaĩ̀ ń n yá̃o.
10 Málɛ n kĩ̀i wɛɛlɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo,
ńsu to mà pãalɛ n yãdilɛaɔnɛo.
11 Ma n yá̃ dà ma sɔ̃ guu,*
kɛ́ másu duunakɛnɛo yá̃i.
12 Ma n sáaukɛ̀, Dii,
ǹ n yãdilɛnɛɔ damɛɛ.
13 N ikoyã pɔ́ bɔ̀ ń lɛ́uɔ píi,
má dau siu nɛ́ɛ.
14 Málɛ pɔnakɛ ń n yã'onɛɔ
lá wĩ̀ kɛ ń àizɛɛowa.
15 Málɛ n ɔtondɔkĩ̀i wàaipa,
ma làasoo ku n kɛkɛáɔwa.
16 Ma pɔ kɛ̀na n yãdilɛaɔwa,
n yá̃ a sãmaguo.

§ **118:26** Mat 21.9, Maa 11.9, Luk 19.38, Zãa 12.13 * **119:11** Luk 2.19

17 Yã̆maakɛ mapi n zɔ̀blenaɛ,
mí e màɔ ku màɔ n yã́ kũa.
18 Ma wɛ́ kɛ̃́mɛɛ,
kɛ́ mà wɛsi n ikoyã̆ bɔnsaɛɔlɛ.
19 Bɔ̀mɔn ma ŭ dṹnia guu,†
ńsu ǹ n yã̆dilɛaɔ ulɛmɛɛo.
20 N ikoyã̆ɔ nidɛa gɔɔpii
mɛ́ tò ma nisĩ̆na vùa.
21 Ni waladeɔ lele, ni láaikɛmá,
gbɛ̃́ pɔ́ pã̀alɛ n yã̆dilɛaɔnɛpiɔ.
22 Ma bɔ sɔ̃́sɔ̃a ń sa pɔ́ aaĩ̀ kamaguou,
asa má n yã̆'onɛɔ kũaɛ.
23 Baa kɛ́ kíaɔ zɔ̃̀lɛ lɛkpàaĩ̆mazi,
ma làasoo aɔ ku n yã̆dilɛnɛɔwaɛ.
24 N yã̆'onɛɔ mɛ́ ĩ̀ ma pɔ kɛ na,
n yã̆́pi mɛ́ ĩ̀ lɛdaa.

25 Ma nisĩ̆na naa líwa.
Ma misi lá ń ò̀wa.
26 Ma a yã̆kɛaɔ dɔ̀dɔnɛ, ɔ̃ ń wèa.
N n yã̆dilɛnɛɔ damɛɛ.
27 To mà n ɔtondɔkĩ̆iɔ dɔ̃,
ma làasoo iɔ ku n yã̆bɔnsaɛɔwa.
28 Kua pɔsiau ma nɔ̀sɛ ɔ́ɔlɔ̀.
Ma gba gbã̆a lá ń ò̀wa.
29 Ma kɛ̃ sã́sã̆zɛwa,
ní ma gba zɛ́ mà zɛ ń n ikoyã̆o.
30 Ma sĩ̆ana zɛ́ sɛ̀,
ma sɔ̃ ĩ̀ɔ ku n ikoyã̆wa.
31 Má n yã̆'onɛɔ kũa ɔplapla.
Dii, ńsu to wí ma kũo.
32 Má wã̆a ń n yã̆dilɛaɔ,
asa n ma sɔ̃ dàmɛɛ doũɛ.

33 Dii, ǹ n yã̆dilɛnɛɔ zɛ́ ɔlɔmɛɛ
màɔ kũa e ma wɛ̃ni lɛ́u.
34 Ma gba ɔ̃nɔ màɔ n ikoyã̆ kũa,
míɔ zĩ̆kɛwà ń nɔ̀sɛmɛndoo.
35 Ma da n yã̆dilɛaɔ zɛ́u,
asa bee mɛ́ ĩ̀ kamagu.
36 To ma sɔ̃ ta n yã̆'onɛɔwa,
asu tá gbɛ̃ble'aiwao.
37 To ma wɛma pɔ́ gianaɔla,
ma lɛ́ ń láo n zɛ́ guu.
38 Yã́ pɔ́ ń ò kɛ mapi n zɔ̀blenaɛ,
lɛ́ pɔ́ ń gbɛ̃̀ n vĩ̆akɛnaɔnɛpi.
39 To sɔ̃́sɔ̃a pɔ́ má a vĩ̆a vĩ̀ gɛ̃ ma swã́ kpɛ,
asa n yã̆kɛkɛa maaɛ.
40 Má ye n ɔtondɔkĩ̆ii fá,

† **119:19** Ɛbɛ 11.13

ma lɛ́ ń láo n maakɛa guu.

41 Dii, mɔ gbɛ̃kɛkɛmɛɛ,
ma suaba lá ń òwa,
42 mí yɑ̃́zɑ̃si ma sɔ̃̀sɔ̃nawa,
asa málɛ n yɑ̃́ náaikɛ.
43 Nsu to màɔ ku sĩana'oanɛ́ saio,
asa n ikoyɑ̃ɔ ɔ̃ ma wɛ́ dɔi.
44 Máɔ n ikoyɑ̃ɔ kũa
za gbɑ̃ e gɔɔpiiɛ,
45 míɔ bɛ ma laaiwa,
asa ma n ɔtondɔkĩi wɛ̀ɛlɛɛ.
46 Má n yɑ̃'onɛɔ o kíaɔnɛ,
wí a ma kũo.
47 N yɑ̃dilɛaɔ ì ma pɔ kɛ na,
asa má ye yɑ̃́piɔiɛ.
48 Má ye n yɑ̃dilɛaɔi ɔ̃ ma ɔdɔi,
mi làasookɛ n yɑ̃dilɛnɛɔwa.

49 To yɑ̃́ pɔ́ ń ò n zɔ̀blenaɛ dɔngu,
asa ń tò ma wɛ́ dɔiɛ.
50 Ma nɔ̀sɛ ì níni ma taasikɛa guu,
asa n yɑ̃́ mɛ́ ì ma lɛ́ ń láo.
51 Waladeɔ lɛ́ ma yáalɔ maamaaɛ,
ń beeo má pɑ̃alɛ n ikoyɑ̃ɛo.
52 Mi làasookɛ n ikoyɑ̃ yɑ̃aɔwa,
ɔ̃ aaĩ ma nɔ̀sɛ nínimɛɛ, Dii.
53 Ma pɔ ì pa maamaa
vɑ̃ikɛnaɔ pɑ̃kpaa n ikoyɑ̃i yɑ̃́i.
54 Mi lɛsi n yɑ̃dilɛnɛɔ musu
ma kua dṹniau bɔ̀mɔ ũ guu.
55 N yɑ̃́ ìɔ dɔmagu gwɑ̃́, Dii,
ɔ̃ miɔ n ikoyɑ̃ɔ kũa.
56 Má yɑ̃́ beeɔ dɔ́ɛ dɔ̃,
asa miɔ n ɔtondɔkĩi gwaɛ.

57 Dii mɛ́ ma baa ũ,
ma lɛgbɛ̃̀ ma mɛ̀ má n yɑ̃ma.
58 Mi awakpanɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo,
sùuukɛmanɔ lá ń òwa.
59 Ma a yɑ̃kɛaɔ gwà,
ɔ̃ ma n yɑ̃́zɛ sɛ̀.
60 Máɔ wɑ̃a, má zɛzɛo,
má n yɑ̃dilɛaɔ da.
61 Baa tó gbɛ̃vɑ̃iɔ ba lĩamazi,
n ikoyɑ̃ɔ sɑ̃maguo.
62 Mi fɛlɛ mà n sáaukpa wɛɛdo
n ikoyɑ̃ maapiɔ musu.
63 N vĩakɛnaɔ gbɛ̃nan ma ũ,
gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ n ɔtondɔkĩi gwaɔ.

64 Dii, n gbɛ̃kɛ dṹnia pà.
Ǹ n yãdilɛnɛɔ damɛɛ.

65 N maakɛ̀ mapi n zɔ̀blenaɛ,
lá ń ò̀wa, Dii.
66 Wɛzɛ̃ ń dɔ̃ao damɛɛ,
asa ma n yãdilɛaɔ sɩ̈ɛ.
67 E ǹyɔ̃ gɛ́ ɔtɔ̃ɔlɛia, má sɑ̃́sɑ̃aɛ,
ãma tiasa má n yɑ̃́ kũa.
68 N maa mɛ́ ni yãmaakɛ.
Ǹ n yãdilɛnɛɔ damɛɛ.
69 Baa kɛ́ waladeɔ yɑ̃́sia lɩ̈ wa nànaa,
miɔ n ɔtondɔkɩ̈i gwa ń nɔ̀sɛmɛndooɛ.
70 An swɑ̃́ yɩ̈aa, aa sɔũkṹ,
mapi sɔ̃ ma pɔ na n ikoyãwa.
71 N ɔtɔ̃ɔlɛaa kɛ̀ maaɛ,
asa ma e ma n yãdanɛɔ dàdaɛ.
72 Ikoyã pɔ́ lɛ́ bɔ n lɛ́u maamɛɛ
dɛ vua ń ɑ̃́nusu ɔwatɛ̃ ɔ̀aa sɔɔɔla.

73 N ɔ mɛ́ ma ikàsa, ɔ̃ n ma kɛ.
Ma gba ɔ̃nɔ mà n yãdilɛaɔ dada.
74 Tó n vɩ̈akɛnaɔ ma e, an pɔ ɩ̈ kɛ na,
asa n yɑ̃́ ɔ̃ ma wɛ́ dɔi.
75 Dii, má dɔ̃ kɛ́ n ikoyãɔ maa,
kɛ́ ń náai vɩ̈ yɑ̃́i ɔ̃ n ɔtɔ̃̀ɔlɛa.
76 Gbɛ̃kɛkɛmɛɛ, ma nɔ̀sɛ i níni,
lá ń ò mapi n zɔ̀blenaɛwa.
77 Mɔ ǹ wɛ̃nadɔ̃mɛɛ màɔ ku aafia,
asa n ikoyãɔ mɛ́ ma pɔnakɛbɔ ũ.
78 To wí waladeɔ kṹ, asa aa yãdɔ̀aɛ,
mí làasookɛ n ɔtondɔkɩ̈iwa.
79 To n vɩ̈akɛnaɔ mɔ ma kɩ̈́i,
gbɛ̃́ pɔ́ aa n yã'onɛ dɔ̃piɔ.
80 To màɔ ku tàaesai n yɑ̃́ɔ musu,
kɛ́ wí su ma kũo yɑ̃́i.

81 Ma sɔ̃anzi ǹ ma suaba e ma nisɩ̈na lòo,
n yɑ̃́ ɔ̃ ma wɛ́ dɔi.
82 Ma wɛdɔ̀dɔ n lɛgbɛ̃ai e ma wɛ́ wò,
bɔɛ ńyɔ̃ ma nɔ̀sɛ nínimɛɛi?
83 Má dɛ lán báa bɔ̀ɔ pɔ́ tɛ́zãna màwaɛ,
ń beeo n yãdilɛnɛɔ lí sãmaguo.
84 Mapi n zɔ̀blena máɔ n dã e bɔɛ ni?
Bɔɛ ńyɔ̃ ɩ̈ada ma wɛ̀lɛɔwai?
85 Waladeɔ ɩ̈ ɛyɔ̃mɛɛ,
an yɑ̃́ lí kɔ̃'e ń n ikoyãoo.
86 N yãdilɛaɔ píi náai vɩ̈.
Dɔmalɛ, asa wàlɛ ɩ̈adaa pãɛ.

87 A gɔ̃̀ yɔɔ aa ma bɔ dṹniauɛ,
mapi sɔ̃ mi n ɔtondɔkĩ̀i tó weo.
88 Ma lɛ́ ń láo n gbɛ̃kɛ yấi,
mí n yã'onɛ ma.

89 Dii, n yấ ìɔ ku gɔɔpiiɛ,‡
a zĩ́napɛlɛa musu n bɛ.
90 N náai vĩ̀ wɛ̃ ń wɛ̃o,
n dṹnia kàlɛ, ɔ̃ a ku.
91 N ikoyãɔ mɛ́ tò pɔ́pii kú gbã,
asa pɔ́pii misiilɛanɛ.
92 Tó n ikoyã mɛ́ ma pɔnakɛbɔ ũo,
dɔ̃ ma mĩ̀dɛ ma taasikɛa guu.
93 N ɔtondɔkĩ̀i a sãmagu bauo,
asa a sabai ɔ̃ n ma lɛ ń láo.
94 N pɔ́n ma ũ, ma suaba,
asa miɔ n ɔtondɔkĩ̀i wɛɛlɛɛ.
95 Gbɛ̃vãiɔ lɛ́ ma wɛ,
ɔ̃ ma laai ku n yã'onɛɔwa.
96 Má è pɔ́pii maa lɛ́ kuɛ,
ãma n yãdilɛaɔ zɔ̃ɔ lɛ́ vĩ̀o.

97 Má ye n ikoyãi à kɛ̀ zài,
miɔ làasookɛwà gɔɔpiiɛ.
98 N yấ tò ma ɔ̃nɔ dɛ ma ibɛɛɔla,
asa a ku ma sɔ̃u gɔɔpiiɛ.
99 Ma wɛzɛ̃ dɛ ma yãdanɛdeɔla,
asa ma làasoo ìɔ ku n yã'onɛɔwaɛ.
100 Ma ɔ̃nɔ dɛ maezɔ̃ɔɔla,
asa miɔ n ɔtondɔkĩ̀iɔ gwaɛ.
101 Mi gbápɛlɛ zɛ́ vãie guuo,
kɛ́ mà e màɔ n yấ kũa yấi.
102 Mi kɛ̃ n ikoyãɔwao,
asa ḿmɛ ń dàmɛɛ.
103 N yấɔ namɛɛ à kɛ̀ zài,
a na dɛ zɔ́a ma lɛ́u.
104 N ɔtondɔkĩ̀i ì ma gba ɔ̃nɔ,
a yấi tò má za sấsãzɛ píiu.

105 N yấ mɛ́ filia ũ ma gbázĩ,§
ì gupumɛɛ zɛ́u.
106 Ma lɛgbɛ̃̀ ɔ̃ ma kpalɛ ma siwà,
ma mɛ̀ máɔ zĩ̀kɛ n ikoyãɔwaɛ.
107 Ma taasikɛa kɛ̀ zài, Dii.
Ma lɛ́ ń láo lá ń òwa.
108 To n sáau pɔ́ málɛ kpá kángu,*
ní n ikoyãɔ damɛɛ, Dii.
109 Gɔɔpii miɔ ku ga lɛ́zĩɛ,
ń beeo n ikoyãɔ lí sãmaguo.

‡ **119:89** Mat 24.35, 1Piɛ 1.25 § **119:105** Yaa 6.23 * **119:108** Ɛbɛ 13.15

110 Vãikɛnaɔ baikpàmɛɛ,
kási mi zã n ɔtondɔkĩ̀iwao.
111 N yã'onɛɔá ma pɔ́ɛ gɔɔpii,
aaĩ̀ to ma pɔ kɛ na.
112 Ma a sɔ̃ kpà n yãdilɛnɛɔwa,
máɔ kũa gɔɔpii e ma wɛ̃ni lɛ́uɛ.

113 Má za nɔ̀sɛmɛmpladeɔgu,
má ye n ikoyãi.
114 Mmɛ ń ma ulɛkĩ̀i ń ma sɛ̀ngbaoo ũ,
n yã́ ɔ̃ ma wɛ́ dɔi.
115 A gomala vãikɛnaɔ,
kɛ́ mà zĩ̀kɛ ma Lua yãdilɛaɔwa.
116 Nyɔ̃ ma kũa lá ń ɔ̀wa, míɔ ku,
ńsu to tãmaa ma nɛo.†
117 Nyɔ̃ dɛ ma gbãa ũ, míɔ aafia,
ma wɛ́ iɔ pɛ n yãdilɛnɛwa láasai.
118 Ɔzɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ pà̃alɛ n yãdilɛnɛɛi,
an mɔafiliyã a àikɛnɛ́o.
119 Ni dṹnia vãikɛnaɔ waa bĩ̀sa ũ,
a yã́i tò má ye n yã'onɛi.
120 Má n vĩ̀a vĩ̀, ma mɛ ì̃ seenata,
n ikoyãɔ ì̃ to vĩ̀a ma kũ.

121 Ma yãkɛ̀ a zɛ́wa wásawasaɛ,
ńsu ma to ma ĩ̀adamadeɔnɛo.
122 Kpɛ́gaausi mapi n zɔ̀blenaɛ,
ńsu to waladeɔ ma wɛtão.
123 Ma wɛ́ dɔ n dɔnlɛi e ma wɛ́ wɔ̀,
má sɔ̃́anzi ǹ ma suaba lá ń ɔ̀wa.
124 Yãkɛmɛɛ n gbɛ̃kɛ guu,
ní n yã́ da mapi n zɔ̀blenaɛ.
125 N zɔ̀blenan ma ũ, ma gba ɔ̃nɔ,
kɛ́ mà n yã'onɛɔ yáasi dɔ̃.
126 N yãkɛgɔɔ kà, Dii,
wàlɛ bɔ n ikoyã kpɛ.
127 Má ye n yãdilɛaɔi dɛ vuaa,
baa vua baasaa.
128 Má è n ɔtondɔkĩ̀i maa,
a yã́i má za sã́sãzɛ píiu.

129 N yã'onɛɔ dɛmɛɛ yãbɔnsaɛ ũ,
Ayãmɛto má dà ma sɔ̃u.
130 N yã́ bɔɔlɛkɛa ì̃ gupunɛ́,
ì̃ nɔ̀sɛdoũdeɔ gba ɔ̃nɔ.
131 Ma lɛ́ ɛlɛa, málɛ we fòofoo,
asa n ikoyãɔ ni lɛ́ ma dɛɛ.
132 Ma wɛgwa, sùuukɛmanɔ,
lá ni kɛ gbɛ̃́ pɔ́ ye n tɔ́iɔnɛwa.
133 Ma dazɛwa lá ń ɔ̀wa,

† **119:116** Lom 5.5

ńsu to yãvãie kibleao.
134 Ma bɔ gbɛ̃́ taiinkɛnaɔ ɔzı̃̀,
kɛ́ màɔ n ɔtondɔkı̃̀i gwa.
135 Mapi n zɔ̀blena wɛgwa,
ní tó mà n yãdilɛnɛɔ dɔ̃.
136 Wɛ́'i lɛ́ bàalɛ ma kùawa,
kɛ́ wa n ikoyã kũao yã́i.

137 Dii, ń maa,
n yãkɛkɛaɔ zɛvı̃̀.
138 N n yã́ɔ dı̃̀lɛ a zɛ́wa,
aa náai vı̃̀ maamaaɛ.
139 N yã́ lɛ́ kɛ ma ibɛɛɔnɛ yãe ũo,
ɔ̃ a yã́ lɛ́ ma dɛ.
140 Wa è n yã́ sãa vı̃̀o,
mapi n zɔ̀blena, má yei maamaaɛ.
141 Pɔen ma ũo, wı̃̀ sakamagu,
ń beeo n ɔtondɔkı̃̀i lí sãmaguo.
142 N yã́ ı̃̀ɔ zɛvı̃̀ gɔɔpiiɛ,
n ikoyã sı̃̀ana vı̃̀.
143 Taasi n yã'ɔ̃mao ma le,
ãma n yãdilɛaɔ mɛ́ ma pɔnakɛbɔ ũ.
144 N yã'onɛɔ maa gɔɔpiiɛ,
ma gba ɔ̃nɔ kɛ́ màɔ ku.

145 Mi n sísi ń nɔ̀sɛmɛndoo,
wea Dii, míɔ n yãdilɛnɛɔ kũa.
146 Mi lɛzunzi,
ma suaba, míɔ n yã'onɛɔ kũa.
147 Mi fɛlɛ gudɔsai mà wiilɛma,
n yã́ ma wɛ́ dɔi.
148 I lí na ma wɛ́u gwãası̃̀nao,
kɛ́ mà e làasookɛ n yã́wa yã́i.
149 Ma yãma n gbɛ̃kɛ yã́i, Dii,
ma lɛ́ ń láo lá n ikoyã'ɔ̀wa.
150 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ lɛkpaaı̃̀maziɔ kãi,
aa zã̀ ń n ikoyão.
151 N kumanɔ kãi, Dii,
n ikoyã pii sı̃̀ana vı̃̀.
152 Má dɔ̃̀ n yã'onɛɔwa à gɛ̃̀gɛ̃,
kɛ́ ń dı̃̀lɛ àɔ ku gɔɔpii yã́i.

153 Ma taasi gwa, ní ma suaba,
asa n ikoyã i sãmaguo.
154 Zɛmanɔ, ní ma bɔ,
ma lɛ́ ń láo lá n a lɛgbɛ̃̀wa.
155 N dɔnlɛ zã̀ ń vãikɛnaɔ,
asa aali n yãdilɛnɛɔ wɛɛlɛo.
156 N sósobi vı̃̀ zɔ̃ɔ, Dii,

ma lɛ́ ń láo lá n ikoyã'òwa.
157 Ma ȉadamadeɔ ń ma wɛ̀lɛɔ dasi,
ãma mi pãalɛ n yã'onɛɔnɛo.
158 Má ye n náaikɛnsaiɔ gȉyãio,
kɛ́ aaliɔ n yá̃ kũao yá̃i.
159 Gwa lá má ye n ɔtondɔkȉii.
Dii, ma lɛ́ ń láo n gbɛ̃kɛ yá̃i.
160 N yá̃pii zȉ́naá sȉanaɛ,
n ikoyãɔ maa, aa láaa vȉo.

161 Gbãadeɔ ȉ ȉadaa pã,
ãma n yá̃ ɔ̃ má a vȉa vȉ.
162 Mi pɔnakɛ ń n lɛgbɛ̃ao,
lán gbɛ̃́ pɔ́ àizɛɛ zɔ̃ɔ kɔ̃mpawa.
163 Má za mɔafiliu, má ye a yá̃io,
n ikoyã má yei.
164 Miɔ n táasilɛ gɔɔ do gɛ̃n soplapla
kɛ́ n ikoyãɔ maa yá̃i.
165 Gbɛ̃́ pɔ́ ye n ikoyãiɔ aafia zɔ̃ɔ,
yãe lí tó aa fùo.‡
166 Ma wɛ́ dɔi ǹ ma suaba, Dii,
mi zȉkɛ n yãdilɛaɔwa.
167 Má n yã'onɛɔ kũa ń nɔ̀sɛo,
má yei maamaaɛ.
168 Mi n ɔtondɔkȉi gwa, mi n yãma,
asa ma kɛkɛá píi kú n ɔzȉɛ.

169 To ma wiilɛa kama, Dii,
ma gba ɔ̃nɔ lá ń òwa.
170 To ma wabikɛa n le,
ma suaba lá n a lɛgbɛ̃̀wa.
171 N táasilɛa aɔ dɔ ma lɛ́uɛ,
asa ni n yãdilɛnɛɔ damɛɛ.
172 Má lɛsi n lɛgbɛ̃a musu,
asa n yãdilɛaɔ maa píiɛ.
173 Nyɔ̃ kú ń dɔamalɛ sɔuo,
asa ma zɛ ń n ɔtondɔkȉioɛ.
174 Málɛ a nidɛ ǹ ma suaba, Dii,
n ikoyã mɛ́ ma pɔnakɛbɔ ũ.
175 To màɔ ku, míɔ n táasilɛ,
to n ikoyãɔ aaɔ ma kũa.
176 Ma liaa lán sã pɔ́ sȁsãwa,
mapi n zɔ̀blena, ma wɛɛlɛ,§
asa n yá̃ɔ i sãmaguo.

120

Kua yãkeledeɔ guu
Gɛa Yelusalɛũ lɛ.

‡ **119:165** 1Zãa 2.10 § **119:176** Luk 15.4

1 Ma kua yeelɛa guu ma wiilɛ̀ Diizi,
ɔ̃ à ma yãmà.
2 Ma si yã́siadeɔ yãdɔmawa
ń mɔafilide yã́o.

3 Mɔafilide, kpelewa Lua a sɛnnɔi?
Bɔ́ a ɓaboonɛi?
4 Gɔ̃sa gbãa kà lɛnaɔ
ń sɛ̃́ sɨsɨ wãao.

5 Waiyoo mapi kua Mɛsɛkiɔ guu,*
zɔ̃lɛa Kedaaɔ zwà̃akpɛu.†
6 Ma zɔ̃lɛ gbɛ̃́ pɔ́ za aafiauɔ guu à gɛ̃̀gɛ̃.
7 Yã̀kelesaiden ma ũ,
tó ma a yã'ò, sòle aaɨ fɛlɛò.

121

Dii wá dɔ̃̀ana
Gɛa Yelusalɛũ lɛ.
1 Ma wɛ́ dɔ gbɛ̀sɨsɨɔ kɨ̃́i oi,
gu pɔ́ ma dɔnlɛ ɨ bɔu.
2 Ma dɔnlɛ ɨ bɔ Dii kɨ̃́iɛ,
aàpi mɛ́ musu ń zɨ̃́lɛo kɛ̀.
3 A to à gɛ̃nalɛo,
i lí kpá á dɔ̃̀analao.
4 I lí Isailiɔ dɔ̃̀ana lɛo,
ɨli i'oo.
5 Dii mɛ́ á dɔ̃̀ana ũ,
Dii dɛɛ́ ue ũ á ɔplaai.
6 Ɨatɛ̃ a á lɛ́ fãanɛo,*
mɔvua a dɔwá gwã́o.
7 Dii a á sí vãi píiwa,
a á wɛ̃ni dɔ̃́aɛ́.
8 Dii a á dɔ̃́a á gɛa guu ń á suao
za gbã e gɔɔpii.

122

Davidi wabikɛa Yelusalɛũɛ
Gɛa Yelusalɛũ lɛ.
1 Kɛ́ wa òmɛɛ wà gɛ́ Dii ua,
ma pɔ kɛ̀na.
2 Wa ka Yelusalɛũ sa,
wá zɛa a bɨ̃́ibɔlɛu.
3 Wà Yelusalɛũ kàlɛ,
wa nànakɔ̃wa gíũgiũ.
4 Wekɨ̃i Isaili buiɔ ɨ gɛ̃u,
bui pɔ́ Dii sɛ̀piɔ.
Aaɨ gɛ́ Dii sáaukpai,

---
* **120:5** Daa 10.2, Eze 38.2-3 † **120:5** Daa 25.13, Isa 21.16-17 * **121:6** Zia 7.16

lá a dȉlɛnɛ́wa.
5 We wà kía yá̃gɔ̃gɔ̃baaɔ kpàlɛu
Davidi buiɔ báaɔ ũ.

6 A wabikɛ Lua à Yelusalɛũ gba aafia à mɛ:
Gbɛ̃́ pɔ́ yeiɔ aaɔ ku niɛniɛ,
7 aafia iɔ ku a bĩ́i guu,
a gudɔ̃akĩ̋iɔ iɔ ku yã̋kelesai.
8 Ma gbɛ̃́ɔ ń ma gbɛ̃naɔ yã́i má o,
Lua Yelusalɛũ gba aafia.
9 Dii wá Lua kpɛ́ yã́i
má maa wabikɛɛ̀.

123

Wɛdɔa Luazi
Gɛa Yelusalɛũ lɛ.
1 Ma wɛsɛ̀ málɛ n kĩ́i gwa
gu pɔ́ ń zɔ̃lɛau báawa musu.
2 Lá zɔ wɛ́ ȉɔ dɔ pɔ́i a dii ɔzȉ,
mɛ́ zɔnɔɛna wɛ́ ȉɔ dɔ nɔɛ pɔ́ a vȉzi,
màa wá wɛ́ ȉɔ dɔ Dii wá Luazi,
e aà gɛ wá wɛgwaò.
3 Wá wɛgwa Dii, wá wɛgwa,
asa gbɛ̃́ɔ sakaawágu wá wá̃ maamaaɛ.
4 Namablenaɔ wá láanikɛ̀,
waladeɔ sakàwágu,
wá pɔ yà dúuduu.

124

Dii wá Zɛnnɔde
Gɛa Yelusalɛũ lɛ pɔ́ Davidi dà.
1 Tó Dii kúwanɔ yã̀ao,
Isailiɔ o:
2 Tó Dii kúwanɔ yã̀a
gɔɔ pɔ́ wà fɛ̀lɛwanɔo,
3 dɔ̃ wà wá mɔmɔ bɛ̃́ɛ,
kɛ́ an pɔ pàwázi,
4 dɔ̃ aa dàwála lán í zɔ̃ɔwa,
aa wá sɛ́lɛ tàwanɔ lán swa paawa,
5 aa kùwála lán í pɔ fɛ̃̀wa.

6 Wà Dii sáaukpa,
kɛ́ i to aa wá kɛ̃́kɛ̃kɔ̃ɛo.
7 Wa bɔ fiiu lán bã̀wa.
Fíi zɔ̃̀wá, wa pilimá.
8 Wá dɔnlɛ ȉ bɔ Dii kĩ́iɛ,
aàpi mɛ́ musu ń zĩ́lɛo kɛ̀.

125

Lua gbɛ̃́ɔ kua aafia

Gɛa Yelusalɛũ lɛ.

1 Dii náaikɛnaɔ dɛ lán Siɔna gbɛ̀sɛ̃ĩ pɔ́ deea vĩo aɔ ku gɔɔpiiwaɛ.

2 Lá gbɛ̀sɛ̃ĩsɛ̃ĩɔ liaa Yelusalɛũzi,
màa Dii liaa a gbɛ̃́ɔzi
za gbã e gɔɔpii.

3 Gbɛ̃vãiɔ e wàɔ kible gbɛ̃maaɔ bùsuwa aaɔ gɛo,
kɛ́ gbɛ̃maaɔ su ɔda vãikɛauo yɑ̃́i.

4 Dii, maakɛ gbɛ̃maaɔnɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ an nɔ̀sɛ puaɔ.

5 Gbɛ̃́ pɔ́ aa tɛ zɛ́ koleaiɔ sɔ̃,
Dii a ń waa ń vãikɛnaɔɛ.

Lua Isailiɔ gba aafia!

126

Isailiɔ sua ń pá ziu

Gɛa Yelusalɛũ lɛ.

1 Kɛ́ Dii wá bɔ́ zɔbleu à sùwanɔ Siɔna,
à kɛ̀wɛ̃ɛ lán nanawaɛ.

2 Wa vĩ ń yáo, wá guladɔ,
ɔ̃ buiɔ òkɔ̃ɛ, Dii yɑ̃zɔ̃ɔkɛ̀nɛ́.

3 Sĩanaɛ, Dii yɑ̃zɔ̃ɔkɛ̀wɛ̃ɛ,
ɔ̃ wálɛ pɔnakɛ.

4 Dii, suwanɔ wá pá ziu,
lá ni su ń ío gbáauwa.

5 Gbɛ̃́ pɔ́ pɔtɔ̃̀ ń wɛ́'io,
a kɛkɛ ń gulaoɛ.

6 Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ bɛ ń ɔɔlɔo pɔbui kũa,
a ɛa su ń gulao ése bàaa sɛa.

127

Luakpama yɑ̃daa

Gɛa Yelusalɛũ lɛ pɔ́ Salomɔɔ dà.

1 Mɛ́ i kɛ Dii mɛ́ lɛ́ kpɛdɔo,
kpɛdɔnaɔ lɛ́ zĩ pã kɛɛ.
Mɛ́ i kɛ Dii mɛ́ lɛ́ wɛ̃́lɛ dɔ̃́ao,
gudɔ̃anaɔ lɛ́ itɛ̃kɛ pãɛ.

2 Fɛlɛa káaukaau, wúlɛa wɛɛdo,
zĩkɛa ń leeleo blɛ yɑ̃́iá pãɛ,
asa Dii mɛ́ ĩ a yenzideɔ gba ĩ́ampaa.

3 Nɛgɔ̃ɛnaɔá Dii gbaɛ,
nɛ́ píiá aà kpámaɛ.

4 Lá ka ĩɔ ka gɔ̃sa gbãa ɔu,
màa ɛ̀waasogɔɔ nɛgɔ̃ɛnaɔ dɛ.

5 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ aà gbàla pàò ũ.

Tó aà ibɛɛɔ aà lè gãaɛ,
wí a aà kũo.

128

Maa pɔ́ Dii vȉakɛna ȉ e
Gɛa Yelusalɛũ lɛ.
1 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ Dii vȉa vȉ
a aà yɑ̃́ɔ kũa ũ.
2 Nyɔ̃ n zȉkɛa baa ble,
ńyɔ̃ ɛ̀fãai e, níɔ aafia.
3 N nɔ aɔ dɛ lí nɛ'ina ũ n ua,
n nɛgɔ̃ɛnaɔ aaɔ liaa n keenai
lán kuli keleɔwa.
4 Màa gbɛ̃́ pɔ́ Dii vȉa vȉ aɔ báaa vȉ.

5 Kua Siɔna Dii a báaadangu,
ńyɔ̃ Yelusalɛũ nama e e n wɛ̃ni lɛ́u,
6 ńyɔ̃ n tɔũnaɔ e.

Dii Isailiɔ gba aafia!

129

Isailiɔ savãi'oa ń ibɛɛɔnɛ
Gɛa Yelusalɛũ lɛ.
1 Za wá ɛ̀waasogɔɔ
wà íbɛlɛsɛ̀wanɔ maamaaɛ.*
Isailiɔ o:
2 Za wá ɛ̀waasogɔɔ
wà íbɛlɛsɛ̀wanɔ maamaaɛ,
kási wi fɔ̃ wà wá fúo.†
3 Wà wá gbɛ̃́ wá kpɛnanguo bȉ
wèlelewelele lán sàdɔɔwa.
4 Dii maa,
à gbɛ̃vãipiɔ ba zɔ̃̀wá.

5 Gbɛ̃́ pɔ́ za Siɔnaguɔ kpɛkpa ń wíoɛ.
6 Aaɔ dɛ lán sɛ̃ pɔ́ bɔ̀lɛ kpɛ́ musu
à giigàga, i e gbɑ̃̀owaɛ.
7 A sɛ̃̀kɛ̃na ɔkũ pao,
a ka bàaa ũ wà ye wà da ń gɑ̃̀uo.
8 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ɔ mɛ Dii báaadanguo
ge wa báaadàngu ń Dii tɔ́oo.

130

Wɛdɔa Diizi
Gɛa Yelusalɛũ lɛ.
1 Kɛ́ í ma kũa ma nɔɛ
ma lɛzù Diizi ma mɛ̀,
2 Dii, ma yãma,
swɑ̃́kpa ma wɛ̃na wiii.

---
* **129:1** Bɔa 1.11 † **129:2** 2Kln 4.8-9

3 Tó n wá duuna yãdà,
Dii, démɛ a bɔi?*
4 Mmɛ ń duunakɛ̃ama zɛ́ vȉ,
Ayãmɛto wȉɔ n vȉa vȉ.†

5 Ma wɛ́ ȉɔ dɔ Diizi,
málɛ aà dã́, má sɔ̃́a aà yã́i.
6 Lá gudɔ̃anaɔ wɛ́ ȉɔ dɔ gudɔai,
ma wɛ́ ȉɔ dɔ Diizi dɛńla,
ao, a dɛ gudɔ̃anaɔ wɛdɔa gudɔaia.
7 Isailiɔ, àɔ wɛdɔ Diizi,
asa a gbɛ̃kɛ vȉ à kɛ̀ zài,
gbɛ̃suabaa gbãa pɛɛwà maamaaɛ.‡
8 Aàpi mɛ́ a Isailiɔ suaba
an duuna yã́ musu píi.§

131

Sɔ̃kpalɛa Diizi
Gɛa Yelusalɛũ lɛ pɔ́ Davidi dà.
1 Dii, ȉ́andãa ku ma sɔ̃uo,
mili wɛ́ kũaa gbɛ̃́wao,
mili laaidɔ yã́ pɔ́ dɛmala
ge yã́ pɔ́ zȉ'ũ mɛɛwao.
2 Aawo! Ma a nɔ̀sɛ dɛ̀,
ma a sɔ̃ dàdoũ,
lán nɛ́ kɛ̃a pɔ́ kú ń a daowa,
ma nɔ̀sɛ dɛ lán nɛ́ kɛ̃a pɔ́waɛ.*

3 Isailiɔ, àɔ wɛdɔ Diizi
za gbã e gɔɔpii.

132

Davidi buiɔ zɔ̃lɛa bɑ́awa Siɔna
Gɛa Yelusalɛũ lɛ.
1 Dii, ńsu to Davidi yã́ sãngu
ń taasi pɔ́ a kɛ̀o píi.
2 A̋ lɛkɛ̀ Yakɔbu Lua gbãadewa,
à lɛgbɛ̏ Diiɛ à mɛ̀,
3 á tá kpɛ́uo,
á wúlɛ a liiwao,
4 á we i a wɛ́baa gbiakũo,
á tó i na a wɛ́uo,
5 e à gɛ uakpaȍ Diiɛ,
i kpɛdɔ Yakɔbu Lua gbãadepiɛ.*

6 Wá mà a ku Ɛflata bùsuu,
wá è Kiliayaaliũdeɔ bua.
7 Wà gɛ́ aà kúkȉi,

* **130:3** Mal 3.2, Zia 6.17 † **130:4** 1Kia 8.39-40 ‡ **130:7** Lom 3.24 § **130:8** Mat 1.21, Tit 2.14 * **131:2** Mat 18.3 * **132:5** 1Kia 8.17, Zȉn 7.46

wà kúlɛ aà gbadibɔ aɛ.
8 Dii, fɛlɛ su n pilakı̃i,
mpi ń n kpagolo ikodeo.†
9 N gbàgbanaɔ gbɛ̃suabaa da ula ũ,
n yãmanaɔ gula iɔ dɔ.
10 Nsu mikpɛdɔ kía pɔ́ ń kpàɛo
n zɔ̀blena Davidi yáı̃.

11 Dii lɛgbɛ̃̀ Davidiɛ,
a náai vı̃, a lɛ́ lilɛo, à mɛ̀:
Má n bui zɔ̃lɛ n kpalabaawa.‡
12 Tó n buiɔ ma bàakuańnɔ yãdà,
mɛ́ aa yã́ pɔ́ má dànɛ́ɔ kũa,
an buiɔ aaɔ zɔ̃lɛ n kpalabaawa gɔɔpiiɛ.
13 Asa Dii Siɔna sɛ̀,
a ye àɔ dɛ a zɔ̃lɛkı̃i ũ à mɛ̀:
14 Guɛ bee máɔ kuu gɔɔpii,
la máɔ zɔ̃lɛau, asa à ma pɔ́ gbàɛ.
15 Má báaadau, mí kũ̀sũa dìɛ̀,
má blɛ kpa a wɛ̃nadeɔwa aa kã́.
16 Má gbɛ̃suabaa da sa'onaɔnɛ ula ũ,
ma yãmanaɔ lɛtɛ̃ iɔ dɔ ń pɔnao.
17 We má Davidi bui kía gbãade bɔu,§
we kía pɔ́ má kpà filia aɔ dɔu.*
18 Má wida aà ibɛɛɔwa,
aà kíafua iɔ pipi aà musu.

133

Kua ń lɛdoũo
Gɛa Yelusalɛũ lɛ pɔ́ Davidi dà.
1 Gwa lá a maa mɛ́ a na
tó kɔ̃gbɛ̃ɔ ku gudoũ ń lɛdoũo.
2 A dɛ lán sakɛ̃nisi pɔ́ wa kà Aalona miwawaɛ.*
A bàalɛ̀ pı̃la aà lɛkãnawa
e à gɛ̀ pı̃la aà ula lɛ́wa.
3 A dɛ lán Ɛɛmɔ fii mɛ́ lɛ́ kpá Siɔna gbɛ̀sı̃sı̃ɔwawa.
Wekı̃i Dii báaadangu dı̃lɛu wɛ̃ni láasai ũ.

134

Dii sisia a ua gwã́
Gɛa Yelusalɛũ lɛ.
1 A Dii zı̃kɛnaɔ,
à Dii sáaukpa ápii,
á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ zı̃kɛ Dii ua gwã́ɔ.
2 A á ɔ sɛ musu Dii kúkı̃i oi,
í aà sáaukpa.
3 Kua Siɔna Dii báaadaágu,

† **132:8** Nao 10.35-36 ‡ **132:11** 2Sam 7.12-16, Luk 1.32-33, Zı̃n 2.30 § **132:17** Luk 1.69 * **132:17** 1Kia 11.36, 2Kia 8.19 * **133:2** Bɔa 29.7

aàpi mɛ́ musu ń zı̋lɛo kɛ̀.

135

Dii tɑ́asilɛa

1 Aleluya!

A Dii tɔbɔ!
A Dii tɑ́asilɛ aà zı̀kɛnaɔ!
2 A gbɛ̃́ pɔ́ i zı̀kɛ wá Lua uaɔ,
á gbɛ̃́ pɔ́ iɔ sı̀ Dii kpɛ́ kpɛɛlɛɔ,
3 à Dii tɔbɔ, asa a maaɛ,
à lɛ́mawà, asa bee mɛ́ na.
4 Dii Yakɔbu buiɔ sɛ̀ a pɔ́ ũ,
à Isailiɔ dı̀lɛ a gbɛ̃́ yenzideɔ ũ.

5 Má dɔ̃ kɛ́ Dii zɔ̃ɔ,
wá Lua mɛ́ dɛ diiɔla píi.
6 Dii ı̀ yɑ̃́ pɔ́ kàagu kɛ musu ń zı̋lɛo,
ísia guu ń tɔɔlɛ nɔnauo.
7 Ɔmɛ ı̀ to lou sisi tɔɔlɛ lɛ́wa,
ı̀ to lou ma ń pílɛao,
ı̀ bɔ ń zàa'ı̀anao a làasiu.

8 A Egipiɔ yoaɔ dɛ̀dɛ*
ń pɔtuo nɛ́ sɛ̃́iaɔ píi.
9 A seelaɔ ń dabudabuɔ kɛ̀ Egipi,†
à Falaɔ̃ɔ ń a gbɛ̃́ɔ fù píi.
10 A buiɔ mı̀dɛ dasi,
à kía gbɑ̃adeɔ dɛ̀dɛ.
11 Amɔleɔ kí Siɔ̃ ń Basana kí Oguo‡
ń Kanaa bùsu kíaɔ píi.
12 A gbadà ń ń bùsuo,
a kpà a gbɛ̃́ Isailiɔwa.
13 Dii, n tɔ́ gaa vı̀o,
Dii, n yɑ̃́ aɔ dɔ gbɛ̃́ɔgu gɔɔpiiɛ.
14 Asa Dii a yɑ̃kɛkɛ a gbɛ̃́ɔnɛ,
i a zɔ̀blenapiɔ wɛ̃nagwa.

15 Buipɑ̃leɔ ń diiɔ pı̀ ń ɑ̃́nusuo ń vuaoɛ,
gbɛ̃nazı̀na ɔgbɛɔnɛ.§
16 Aa lɛ́ vı̀, aali yɑ̃'oo,
aa wɛ́ vı̀, aali gu'e sɔ̃o.
17 Aa swɑ̃́ vı̀, aali yɑ̃mao,
an lɛ́ ı̋ana vı̀o.
18 An pinaɔ gɔ̃ńwaɛ
ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ń náaikɛɔ píi.

19 Isailiɔ, à Dii sáaukpa!

* **135:8** Bɔa 12.29 † **135:9** Bɔa 7.3 ‡ **135:11** Nao 21.21-24, 33-35 § **135:15** Soũ 115.4-8, Zia 9.20

Aalona buiɔ, à Dii sáaukpa!
20 Levii buiɔ, à Dii sáaukpa!
Dii vi̋akɛnaɔ, à Dii sáaukpa!
21 Wà Dii sáaukpa Siɔna,
à bɛkpà Yelusalɛũ.

Aleluya!

136

Dii sáaukpaa

1 A Dii sáaukpa, asa a maaɛ,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
2 A luaɔ Lua sáaukpa,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
3 A diiɔ Dii sáaukpa,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
4 Ɔmɛ i̋ dabudabu zɔ̃ɔɔ kɛ ado,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
5 Ɔmɛ musu kɛ̀ ń a ɔ̃nɔo,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
6 Ɔmɛ tɔɔlɛ pòo ía,*
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
7 Ɔmɛ gupuakũna zɔ̃ɔɔ kɛ̀,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
8 A i̋atɛ̃ kɛ̀ à kible fãanɛ,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
9 Mɔvua ń saanaɔ i̋ kible gwá̃,†
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.

10 Ɔmɛ Egipiɔ nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ dɛ̀dɛ,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o,
11 A Isailiɔ bɔ̀lɛ ń guu,‡
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
12 A a gɑ̃̀si̋ pòo ń a iko gbɑ̃ao,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
13 A Isia Tɛ̃a zɔ̃̀ɛ pla,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
14 A tò Isailiɔ gɛ̃̀ ípi zɑ̃nguo,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
15 A tò ípi dà Falaɔ̃ɔ ń a zi̋gɔ̃ɔla,§
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
16 Ɔmɛ dɔ̀aa a gbɛ̃́ɔnɛ guwaiwaiu,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
17 Ɔmɛ kía zɔ̃ɔɔ tɔ̀lɔzɔ̃̀,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
18 A kía gawideɔ dɛ̀dɛ,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̋o.
19 Amɔleɔ kí Siɔ̃,

* **136:6** Daa 1.1-2 † **136:9** Daa 1.16 ‡ **136:11** Bɔa 12.29-31 § **136:15** Bɔa 14.21-29

aà gbɛ̃kɛ láaa vi̍o.
20 N̄ Basana kí Oguo,*
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̍o.
21 A̍ gbadà ń ń bùsuo,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̍o.
22 A kpà a zɔ̀blena Isailiɔwa,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̍o.
23 Ibɛɛɔ ɔnaalɛawá i sãaàguo,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̍o.
24 A̍ wá bólɛ wá ibɛɛpiɔ guu,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̍o.
25 Ɔmɛ ì blɛ kpa pɔ́piiwa,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̍o.
26 A̍ Lua Musude sáaukpa,
aà gbɛ̃kɛ láaa vi̍o.

137

Zi̍zɔɔ ɔ́ɔlɔa

1 Zɔ̃lɛa Babɛli bùsu swaɔ saɛ*
Siɔna yã́ dɔ̀wágu, ɔ̃ wa ɔ́ɔlɔ̀.
2 Wa wá mɔɔnaɔ tò looa swagbalaliɔwa we.
3 Gbɛ̃́ pɔ́ aa wá kũaɔ lɛ gbɛ̀awá,
wá wɛtãnaɔ mɛ̀ wà ń pɔna yá,
wà Siɔna lɛe sínɛ́.
4 Kpelewa wá Dii lɛɔ si
kua buipãleɔ bùsu guui?
5 Tó Yelusalɛũ yã́ sɑ̀magu,
to ma ɔplaa imi.
6 Tó Yelusalɛũ yã́ lí dɔmaguo,
mɛ́ mi aà dilɛ ma pɔnakɛbɔ mide ũo,
to ma lɛ́na naalɛ.

7 Dii, tó yã́ pɔ́ Ɛdɔũɔ kɛ̀ Yelusalɛũ wãgɔɔ dɔngu aa mɛ̀:
A wíwi, à wíwi, à daai̍ míɔmiɔ.
8 Pɔ́kaalɛaɔá Babɛli bùsudeɔ!
Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ a yã́ pɔ́ á kɛ̀wɛ̃ɛ fi̍aboɛ́ ũ.†
9 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ a á nɛ́ɔ kṹkũ
à ń wíwi gbɛsiwa ũ.‡

138

Dii sáaukpaa aà gbɛ̃kɛ yã́i

Davidi lɛ.
1 Má n sáaukpa ń nɔ̀sɛmɛndoo,
má n táasilɛ gbãadeɔ aɛ.
2 Má kúlɛ n kpɛ́ pɔ́ a kua adoa aɛ,*
má n tɔbɔ n gbɛ̃kɛ ń n náaio yã́i,
asa ḿmɛ ń tò n tɔ́ ń n yã́o zɔ̃ɔ dɛ pɔ́piia.
3 Gɔɔ pɔ́ ma lɛzùnzi, ń wèa,

* 136:20 Nao 21.21-35 * 137:1 Eze 1.1, 3 † 137:8 Zia 18.6 ‡ 137:9 Isa 13.16 * 138:2 1Kia 8.29

n ma gba wɔ́ɔ ń gbãao.

4 Tó dṹnia kíaɔ yã́ pɔ́ ń ò mà,
aa n sáaukpa ń píi, Dii.
5 Aa lɛsi Dii kɛkɛáɔ yã́ musu,
asa Dii gawi zɔ̃ɔɛ.
6 Baa ń Dii kuamusukɛo,
ì gbɛ̃́ kɛ̃́sãanaɔ wɛgwa,†
ì wɛvì gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ e wà kàɔla.‡

7 Baa tó má yooyea, ni ma bɔ,
ni ma ibɛɛɔ pɔkũma kpálɛ,
ni ma suaba ń n gã̀sa gbãao.
8 Dii a ma yã́ píi lɛkpaaĩmɛɛ,§
Dii, n gbɛ̃kɛ láaa vĩo.
Ŋsu zĩ pɔ́ n ɔkpàwà too.

139

Dii yã́pii dɔ̃a
Davidi lɛ.
1 Dii, n ma tàasikà ń dɔ̃̀,
2 ń ma zɔ̃lɛa ń ma fɛlɛao dɔ̃.
Ŋ n zãkɛo ń yã́ pɔ́ málɛ yáɔ kũa.
3 Ni ma táa'oa ń ma wúlɛao gwa,
ma kɛkɛá píi dɔ́ɛkɛ̀nnɔ.
4 E yã́ àɔ gɛ́ bɔi ma lɛ́u,
Dii, ń dɔ̃ sã́asã.
5 N liaamazi kpɛ ń aɛo,
n ɔ kumala.
6 Dɔ̃a bee dɛmɛɛ dabuyã ũɛ,
a dɛmala, ma ɔ̃nɔ i kawào.

7 Má má gɛ́u mà pili n Nisĩnawai?
Má má bàalɛ tau, ńyɔ̃ɔ ku weo ni?
8 Tó ma fɛlɛ gɛ́ musu, ń kú we!
Tó ma tòo sɔ̀ miau, ń kɛ́!
9 Tó ma fɛlɛ gɛ ĩatɛ̃bilɛkĩi gukpɛ,
tó ma gɛ zɔ̃lɛ ísia baale bɛ'aɛ,
10 baa wekĩi má naa n ɔzĩɛ,
ńyɔ̃ɔ ma kũa n ɔplaauɛ.
11 Tó ma mɛ̀ gusia kumala,
ge gupua pɔ́ má kúu li gwã́ ũ,
12 gu líɔ sianɛo,*
gwã́ ĩɔ puanɛ lán fãanɛwaɛ,
asa gupua ń gusiao doũ nɛɛ.

13 Mmɛ n ma sɔ̃ pɛ̀mɛɛ,
n ma ikàsa ma da nɔ̀sɛu.

† 138:6 Luk 1.48 ‡ 138:6 Zaa 4.6 § 138:8 Flp 1.6 * 139:12 Dan 2.22

14 Ma n sáaukɛ̀, n yɑ̃kɛa ì dia,
ma kɛa dɛ dabuyɑ̃ ũ, à bɔ̀ ma saɛ,
a yɑ̃́ ma kũa gbɑ̃a.
15 Gɔɔ pɔ́ ma daalɛ nɛasakpɛ guu,
ma wáe ulɛanɛo.
Kɛ́ ma mɛ lɛ́ i asii guu we,
16 n wɛsi̇̀malɛ nɔ'itɛ̃na ũ.
Lá n ma gɔɔ di̇̀lɛ píi,
a lɛ́ kú n taalau
zadɔ̃ a kee i daalɛo.

17 Lua, n làasoo gbiamɛɛ maamaaɛ,
a naoa zɔ̃ɔ fá!
18 Tó má ye nao, an dasi dɛ ũfɑ̃aa.
Tó ma vu, miɔ kunnɔɛ e tia.

19 Lua, bɔ́ ńlɛ dɑ́ ń gbɛ̃vɑ̃iɔi?
A gomala gbɛ̃dɛnaɔ!
20 N ibɛɛɔ ì n yɑ̃'o ń nɔ̀sɛvɑ̃ioɛ,
n tɔ́ gbia ń lɛ́uo.
21 Dii, má za n zangudeɔguo lé?
Má ye gbɛ̃́ pɔ́ fɛ̀lɛnnɔɔ gi̇̀yɑ̃io.
22 Má zańgu vɑ̃ivɑ̃i,
ma ń dílɛ ma ibɛɛɔ ũɛ.

23 Lua, ma gwagwa, ní ma nɔ̀sɛ dɔ̃,
ma tàasika, níɔ ma asiiɔ kũa.
24 Gwa tó má dɔ́ɛ'ìi vi̇̀,
ní dɔaamɛɛ n zɛ́ gasai guu.

140

Wabikɛa gbɛ̃vɑ̃iɔ yɑ̃́ musu

1 Davidi lɛ.
2 Dii, ma si gbɛ̃vɑ̃iɔwa,
ma dɔ̃́a gbɛ̃́ pɑ̃si̇̀piɔ yɑ̃́i.
3 Aai̇̀ yɑ̃vɑ̃i wàaipa ń sɔ̃ guu,
sòle lɛ́ ɔ̃ aai̇̀ɔ wɛ́ gɔɔpii.
4 Aai̇̀ ń lɛ́ kɛkɛ lán mlɛ̃wa,
an lɛgbɛ'iá sɔ̀gbala sɛwɛɛ.*
5 Dii, ńsu to gbɛ̃vɑ̃iɔ ɔkɑ̃ao,
ma si gbɛ̃́ pɑ̃si̇̀piɔwa,
aai̇̀ ɔzɔ̃amazi lɛkpaai̇̀.
6 Waladepiɔ ɛyɔ̃̀mɛɛ,
aa filifilimbakpàmɛɛ,
aa baikpàmɛɛ zɛ́u.

7 Má ò Diiɛ: Ma Luan n ũ,
swɑ̃́kpa ma wɛ̃na wiii, Dii.
8 Dii Lua, ma Suabana gbɑ̃a,
ni ɔkumala zi̇̀ guu.

---
* **140:4** Lom 3.13

9 Nsu to gbɛ̃vãiɔ pɔeã zɛkɛo,
Dii, ńsu to an lɛkpaaȉ kɔ̃sɛo.

10 To gbɛ̋ pɔ́ liaamaziɔ midɛ,
to vãi pɔ́ aalɛ o wí ń musu.
11 To tɛyɔ̃ wãa ɛ́lɛmá,
to aa si ɛ pɔ́ aa fɔ̃ bɔuo guu.
12 Nsu to yã̋siade zɛkȉi e dṹniauo,
to vãi aɔ gbɛ̋ pãsȉ wɛ zɛsaiɛ.

13 Má dɔ̃ Dii ȉ yãnakpa wɛ̃nadeɔwa,
ȉ yãkɛkɛ taasideɔnɛ a zɛ́wa.
14 Gbɛ̃maaɔ mɛ́ aa n tɔbɔ,
nɔ̀sɛpuadeɔ mɛ́ aaɔ ku n kȉ̋i.

141

Suabaa wabikɛa
Davidi lɛ.
1 Dii, málɛ wiilɛnzi, kɛ kpakpa,
tó ma lɛzùnzi, swã̋kpa ma yã̋i.
2 Ma wabikɛa a kama
lán tulaleti súɛlɛwa,*
ma ɔ dɔa musu iɔ dɛnɛ sa oosi oa ũ.

3 Dii, ma lɛ́na dɔ̋amɛɛ.
To mà a lɛ́ fɔ̋.
4 Nsu to ma nɔ̀sɛ ta yãvãiwa
mà gɔ̃ dàade ũ ń vãikɛnaɔ,
mà ɔdaaańnɔ ń blɛnablea guuo.
5 Tó gbɛ̃maa ma gbɛ̃, gbɛ̃kɛkɛaɛ!
Tó à ma swãgàga, má gíio,
à nísikà ma miwa.
Miɔ wabikɛ kɛ́ gbɛ̃vãiɔ yãkɛaɔ su zɛkɛo.

6 Tó wà ń gbɛ̃zɔ̃ɔ kwɛ̀ yãtɛ̃u,
wa si sa kɛ́ ma yã̋ mɛ́ na.
7 Lá wȉ yàa paa a fɛ́ɛnaɔ fãaa,
màa an wá aɔ kálɛ ń mia'ɛlɛ.

8 Dii Lua, ḿmɛ ma wɛ́ pɛ́ma,
ma nanziɛ, ńsu ma kpámáo.
9 Ma suaba ń mɔ pɔ́ aa kpàmɛɛo,
to mà zã bai pɔ́ vãikɛnaɔ kpàmɛɛi.
10 To gbɛ̃vãipiɔ si ńzȉa bai guu,
mapi sɔ̃ mí dɔi aafia.

142

Wabikɛa gbɛ̀'ɛu
1 Davidi wabikɛa gɔɔ pɔ́ a ku gbɛ̀'ɛu.*
2 Málɛ ɔ́ gbãa dɔ Diiɛ,

---
* **141:2** Zia 5.8, 8.3 * **142:1** 1Sam 22.1

málɛ wɛ̃na wii lɛ Diiwa.
3 Málɛ a yã'ɔ̃ma bɔlɛɛ̀,
málɛ a taasikɛa siuɛ̀.
4 Tó ma wɛ̃ni gɔ̃̀ lɛɛ,
ḿmɛ niɔ ma kua dɔ̃.
Wà baikpàmɛɛ ma táa'ozɛu.
5 Wɛ́sɛ ǹ ma ɔplaa gwa,
gbɛ̃e lɛ́ ma yãdao.
Ulɛkĩi làaa,
gbɛ̃e lɛ́ ma aafia gbɛao.

6 Dii, málɛ wiilɛma ma mɛ̀:
Mmɛ ń ma ulɛkĩi ũ,
ḿmɛ ń ma baa ũ dṹniaɛ beeu.
7 Swãdɔ ma wiilɛai,
asa ma gɔ̃ mugɛɛnnɔɛ.
Ma si ma gbɛ̀sɛlɛnaɔwa,
asa an gbãa dɛmalaɛ.
8 Ma bɔ yooyeaɛ beeu,
kɛ́ mà n tɔbɔ,
gbɛ̃maaɔ i kãaamazi,
kɛ́ n maakɛ̀mɛɛ yã́i.

143

Kua ibɛɛɔ ɔzĩ wabikɛa
Davidi lɛ.
1 Dii, ma wabikɛa sí,
swãdɔ ma wɛ̃na wiii.
Wea n náai ń n maao yã́i.
2 Nsu yã́kpalɛkɛ ń mapi n zɔ̀blenaoo,
asa gbɛ̃e kunɛ tàaesaio.

3 Ma ibɛɛ ma gbɛsɛ̀lɛ à ɔ̃zɔ̃̀a,
a tò má kú gusiau
lán gbɛ̃́ pɔ́ gà à gɛ̃̀gɛ̃wa.
4 Ɔ ma wɛ̃ni gɔ̃̀ lɛɛ,
ma pɔ yà dúuduu.
5 Gĩa dɔ̀magu,
málɛ làasookɛ n zĩkɛaɔwa,
málɛ n yãkɛaɔ wàaipa.
6 Ma ɔ dɔnzi,
málɛ n mɔ̀sɛ nidɛ lán gugiiwa.

7 Wea kpakpa Dii, ma yɛ̃̀ɛɛ làa.
Nsu bɔ ma kpɛ mà gɔ̃
lán gbɛ̃́ pɔ́ sĩ bɛdauɔwao.
8 N n gbɛ̃kɛ ɔlɔmɛɛ kɔɔ,
asa ḿmɛ má n náai vĩ.
Ma da zɛ́ pɔ́ dɛ mà sɛwa,
asa ḿmɛ ma azĩa kpàma.
9 Ma si ma ibɛɛɔwa, Dii,

ḿmɛ ma nanzi.
10 Mmɛ ń ma Lua ũ,
ǹ n pɔeãkɛa damɛɛ.
N Nisı̃na maa dɔaamɛɛ gusalalau.
11 Ma lɛ́ ń láo n tɔ́ yã́i, Dii,
ma bɔ taasi guu n maa yã́i.
12 Ma ibɛɛɔ midɛ n gbɛ̃kɛ yã́i,
ma wɛ̀lɛɔ dɛdɛ píi,
asa n zɔ̀blenan ma ũ.

144

Wabikɛa misia yã́ musu

Davidi lɛ.
1 Má Dii ma gbɛsi sáaukpa,
ı̃ zı̃kaa ɔ na damɛɛ,
ı̃ to ma ɔ àɔ kai vı̃ zı̃ guu.
2 Ɔmɛ ma ulɛkı̃i ũ, ı̃ gbɛ̃kɛkɛmɛɛ,
ɔ̃mɛ ma zɛgikı̃i ũ, ı̃ ma suaba.
Ɔmɛ ma sɛ̀ngbao pɔ́ mi mikpai ũ,
ı̃ to buiɔ mikpaa.

3 Dii, bɔ́n gbɛ̃nazı̃na ũ an yã́ ı̃ɔ dɔngui?
Bɔ́n ń ũ, ni laaidɔmái?*
4 Gbɛ̃nazı̃na dɛ lán kàsafiiwaɛ,
aà wɛ̃ni ı̃ gɛ̃zɛa lán uenawaɛ.

5 Dii, ǹ n bɛ siilɛ ǹ pila,
ɔkã gbɛ̀sı̃sı̃ɔwa aa súɛlɛbɔ.
6 To lou pílɛpilɛ ǹ gbɛ́ɔ fãaa,
ka fã́ńgu, gili i gɛ̃ńgu.
7 Ɔbɔ za musu ǹ ma kṹ.
Ma bɔ í zɔ̃ɔ guu,
ma si bui zı̃̀loɔwa.
8 Yã pã oa mɛ́ ń lɛ́ pà,
aaı̃ ɔlɛlɛ ń lɛ́ pã gbɛ̃ao.

9 Lua, má lɛ̀ dafu sínɛ,
má n táasilɛ ń kúu bakwio.
10 Ni to kíaɔ zı̃ble,
ni n zɔ̀blena Davidi bɔ fɛ̃n'ɔɔ lɛ́zı̃.
11 Ma kũ ǹ ma bɔ bui zı̃̀loɔ guu,
yãpã oa mɛ́ ń lɛ́ pà,
aaı̃ ɔlɛlɛ ń lɛ́ pã gbɛ̃ao.

12 Wá nɛgɔ̃ɛɔ pɛ́lɛ ń ɛ̀waasokɛu lán lí pɛawa,
wá nɛnɔɛɔ aaɔ dɛ lán kibɛ gbɛ̀pɛlɛ kɛfɛnawa.
13 Wá dɔ̃ɔ pa, aaɔ pɔ́pii vı̃,
wá pɔtuoɔ kɔ̃ lɛɛ ɔ̀aa sɔo,
aa ka ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi wá kpàsau.
14 Wá zuɔ aso zɔ̃ɔ sɛ́sɛ.

* **144:3** Soũ 8.4, Ɛbɛ 2.6

Bĩ́igbooa aɔ kuo, lala'oa aɔ kuo,
búbuapɛa aɔ ku gãaɛ lɔo.
15 Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ an kua dɛ màaɔ ũ.
Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ Dii dɛ ń Lua ũɔ ũ.

145

Dii táasilɛa aà maakɛa yã́i

Dii táasi pɔ́ Davidi lɛ.
1 Má n táasilɛ ma Lua, ma Kía,
máɔ n tɔbɔ gɔɔpiiɛ.
2 Máɔ n sáaukpa lá gu lɛ́ dɔ,
máɔ n táasilɛ láasaiɛ.
3 Dii zɔ̃ɔ, à kà wà aà táasilɛ,
aà zɔ̃ɔkɛ lɛ́ vĩ̀o.*
4 Kpàiɔ n yãkɛaɔ sáaukpa Wueɔnɛ,
aa n yãzɔ̃ɔkɛaɔ galikɛ.
5 Aa n maa zɔ̃ɔ gawide yã'o,
má n yãbɔnsaɛkɛaɔ wàaipa.
6 Aa n dabudabukɛa gbãa yã'o,
mí n zɔ̃ɔkɛ dau siunɛ́.
7 Aa n maakɛa zɔ̃ɔ baokpa,
aai gulakɛ n yã́zɛdekɛaɔ yã́i.

8 Dii sùuu vĩ̀ ń sósobio,
aà pɔ lí pa kpaao, a gbɛ̃kɛ vĩ̀ zɔ̃ɔ.
9 Dii ì maakɛ gbɛ̃́piiɛ,
ì a pɔkɛaɔ wɛ̃nagwa píi.
10 Dii, n pɔkɛaɔ n sáaukpa píi,
n yãmanaɔ n tɔbɔ.
11 Aa n kpala gawi faai bo,
aa n iko gbãa yã'o.
12 Aa n yãzɔ̃ɔkɛaɔ da gbɛ̃́ɔnɛ
ń n kpala maa gawide yã́o.
13 N kpalaá kpala láasaiɛ,
ńyɔ̃ɔ dɛ kía ũ wɛ̃̀ píiɛ.
Dii náai vĩ̀ a yã́pii musu,
a sùuu vĩ̀ ń a pɔkɛaɔ píi.

14 Dii ì gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ lɛ́lɛɔ kṹ,
ì gbɛ̃́ pɔ́ taasi tɔ̃̀máɔ fɛlɛ.
15 Pɔ́pii wɛ́ dɔnzi,
ni blɛ kpámá a gɔɔwa.
16 Ni ɔ poonɛ́, pɔ́ mɔ́má,
ni pɔ́ bɛ̃́ɛ píi pɔeã bɔɔlɛkɛ̀ɛ.
17 Dii kɛkɛáɔ maa píi,
a gbɛ̃kɛ vĩ̀ a yã́pii kɛa guu.
18 Dii kãi ń a sĩ̀sinaɔ píi,
gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ̀ aà sísi ń sĩ̀anaoɔ.†

* **145:3** Lom 11.33 † **145:18** Zãa 4.24

19 I a vi̋akɛnaɔ pɔeã bɔɔlɛnɛ́,
i̋ ń wiilɛa ma, i ń suaba.
20 Dii i̋ gbɛ̃́ pɔ́ yeaziɔ dɔ̃́a píi,
ã̋ma a vãikɛnaɔ míɔnzɔ̃ɛ.
21 Dii táasilɛa aɔ dɔ ma lɛ́uɛ.
Pɔ́pii aaɔ aà tɔbɔgɔɔ píi, asa a kua adoaɛ.

146

Dii laaidɔa wɛ̃nadeɔwa

1 A̋leluya!

Mapi, má Dii táasilɛ,
2 máɔ Dii táasilɛ e ma wɛ̃ni lɛ́uɛ,
máɔ lɛsi ma Luaɛ ma kua lɛ́uɛ.
3 A̋su sɔ̃kpalɛ gbãadeɔzio,
gbɛ̃suabaa ku gbɛ̃nazi̋na kı̋io.
4 Tó an wea làa, aai̋ ɛa gɛ̃ tíuɛ,
zi̋beezi̋ yá̋ pɔ́ aalɛ yá i̋ midɛ.

5 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ Yakɔbu Lua mɛ́ aà dɔnlɛde ũ ũ,
aà wɛ́ i̋ɔ dɔ Dii a Luazi.
6 Ɔ̀mɛ musu ń zı̋lɛo kɛ̀,
ísia ń pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ píi.*
7 I yãnakpa gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ gbãamɔnɛ́ɔwa,
i̋ blɛ kpa nɔandɛnaɔwa.
Dii i̋ babɔ gbɛ̃́ pɔ́ yeelɛaɔwa,
8 Dii i̋ vi̋aɔ wɛ́ wɛ̃nɛ́,†
Dii i̋ gbɛ̃́ pɔ́ taasi tɔ̃̀máɔ fɛlɛ,
Dii i̋ɔ ye gbɛ̃maaɔzi.
9 Dii i̋ bɔ̀mɔɔ gwa,
i̋ ɔda gyaaɔ ń tonɛɔwa,
ɔ̃ i̋ zɛ́ kaaũ gbɛ̃vãiɔnɛ.

10 Dii i̋ɔ kible gɔɔpiiɛ.
Siɔnadeɔ, á Lua i̋ɔ ku e á buiwaɛ.
A̋leluya!

147

Pɔ́pii kua Lua ɔzi̋

1 Aleluya!

Lɛsia wá Luaɛ maa mɛ́ a na,
à kũ̀ wà aà táasilɛɛ.
2 Dii lɛ́ Yelusalɛũ fɛlɛ lɔ,
à Isaili zi̋zɔɔ nàaa lɛ́ suńnɔ.
3 I gbɛ̃́ pɔ́ an pɔ yàɔ nɔ̀sɛ níninɛ́,
i̋ nísidɔɔ ń gu'i̋aɔwa.
4 I saanaɔ nao,
a ń baade dɔ̃ ń a tɔ́o.*

---

* **146:6** Zi̋n 4.24, 14.15 † **146:8** Mat 9.30, Zãa 9.7 * **147:4** Isa 40.26

5 Wá Dii zɔ̃ɔ, a iko vȉ maamaaɛ,
aà ɔ̃nɔ lɛ́ vȉo.
6 Dii ȉ zȉabusanaɔ gba gbãa,
ɔ̃ ȉ ɔtɔ̃ vãikɛnaɔwa e zȉ̃lɛ.

7 A̋ lɛsi Diiɛ ń aà sáaukpaao,
à wá Lua táasilɛ ń mɔɔnao.
8 I to lou sisi,
ȉ tɔɔlɛ gba lou,
ȉ to sɛ̃ bɔlɛ sȉsȉa.
9 I blɛ kpa nɔ̀bɔɔwa
ń gbagbaa nɛ́ɔ, tó aalɛ wiipɛ.
10 I kɛ sɔ̃́ gbãaɔ mɛ́ ȉ kaaàguo,
i kɛ gɔ̃sagbãakɛ mɛ́ ȉ kɛɛ̀o.†
11 Gbɛ̃́ pɔ́ aa aà vȉa vȉɔ mɛ́ ȉ kaaàgu,
gbɛ̃́ pɔ́ an wɛ́ dɔ aà gbɛ̃kɛipiɔ.

12 Yelusalɛũdeɔ, à Dii tɔbɔ,
Siɔnadeɔ, à á Lua táasilɛ.
13 Asa ȉ báaadaáguɛ,
ȉ á wɛ̃́lɛ bɔlɛ gbã́aɔ gba gbãa.
14 I á gba aafia’e á bùsu lɛ́ lɛ́u,
ȉ pɔbui maa kpáwá à kã́.
15 I yã'o kpã́sã tɔɔlɛ,
aà yã́ ȉ ká ń bao.
16 I nɛɛzi kwɛ púuu lán sãkãwa,
ȉ to fii kpá lán túfuwa.
17 I lougbɛ fã́ɛ lán gbɛ̀kɔsɔwa.
Démɛ a fɔ̃ zɛ a ȉ̃anaii?
18 I yã'o kpã́sã, ɔ̃ lougbɛpi ȉ yɔ́,
ȉ ȉ̃ana gbaɛ, a í ȉ bàalɛ.
19 I to Yakɔbu buiɔ a yã́ dɔ̃,
ȉ ikoyã pɔ́ á dȉlɛɔ da Isailiɔnɛ.
20 I bee kɛ buipãleɔnɛo,
aa aà yãdilɛaɔ dɔ̃o.

Aleluya!

148

Dii pɔkɛaɔ aà táasilɛa

1 Aleluya!

A Dii táasilɛ aà bɛdeɔ!
A aà táasilɛ za musu!
2 A aà táasilɛ aà malaikaɔ píi!
A aà táasilɛ aà ȉwaɔ píi!
3 A aà táasilɛ ȉatɛ̃ ń mɔvuao!
A aà táasilɛ saan'inaɔ píi!
4 Bàluma kpɛle pɔ́ɔ

† **147:10** 1Sam 16.7

ń í pɔ́ kú luabɛpuanaaɔ,*
à aà táasilɛ.
5 Aa Dii tɔbɔ,
asa ɔ̃mɛ yã'ò, ɔ̃ aa kɛ̀.†
6 A ń pɛpɛ ń pɛ́pɛkı̃i,
aaɔ ku we gɔɔpii,‡
à kɔɔ dàné, aa fɔ̃ vı̃ao.

7 Pɔ́ pɔ́ kú tɔɔlɛɔ, à Dii táasilɛ,
ń kpɔ̀ gbɛ̃̀nɛɔ ń ísia í títiuɔ§
8 ń loupilɛao ń lousisiao
ń lou'io ń a gbɛo
ń zàa'ı̃ana pɔ́ ı̃ misiilɛ aà yã́ɛo
9 ń gbɛ̀sı̃sı̃ɔ ń sı̃̀sı̃ɔnaɔ píi
ń lí nɛ'inaɔ ń sɛdɛ líɔ píi
10 ń sɛ̃̀anɔbɔɔ ń pɔtuoɔ píi
ń pɔ́taa'onkuawaɔ ń bãɔ
11 ń dṹnia kíaɔ ń buiɔ píi
ń kíaɔ ń bùsu gbãadeɔ píi
12 ń ɛ̀waasoɔ ń wɛ̃́ndiaɔ píi
ń gbɛ̃zɔ̃ɔ ń nɛ́fɛ̃nɛnaɔ.
13 A Dii tɔbɔ,
asa aà tɔ́ mɛ́ dɛńla,
aà zɔ̃ɔkɛ dɛ musu ń zı̃́lɛo pɔ́a.
14 A kía gbãade kpà a gbɛ́ɔnɛ
gbɛ̃́ pɔ́ Isailiɔ ı̃ aà táasilɛ ũ,
aà yãmana pɔ́ kãiaànɔpiɔ.

Aleluya!

149

Dii yãmanaɔ yã́kpalɛkɛa ń dṹniao

1 Aleluya!

A lɛ̀ dafu sí Diiɛ aà yãmanaɔ!
A aà táasilɛ balu guu!
2 Isailiɔ, à vı̃ àɔ kɛ̃aa á Kɛna yã́ musu.
Siɔnadeɔ, à pɔnakɛ ń á kíao.
3 A ɔ̃wã à aà tɔbɔ,
à aà táasilɛ ń mɔɔnao ń gɛ̀ao.
4 Asa Dii gbɛ́ɔ yã́ ı̃ kaaàguɛ,
ı̃ zı̃abusanaɔ kpɛla à ń suaba.
5 Dii yãmanaɔ kúkuakɛ ń gawipiu,
an gula aɔ dɔ ń lii musu.
6 Lua táasilɛa aɔ dɔ ń lɛ́u,
fɛ̃nda lɛ́ pla aɔ naa ń ɔzı̃,
7 aa tɔsiò buiɔwa,
aai bùsu píi gbɛ́ɔ wɛtãò,

* 148:4 Daa 1.7 † 148:5 Daa 1.1, 3 ‡ 148:6 Daa 1.14 § 148:7 Daa 1.21

8 aai ń kíaɔ yeye ń mɔdaonaɔ,
aai galakpa ń kíabuiɔnɛ,
9 aai sɛ́ńnɔ lá Lua yãdàńlawa.
Dii yãmanaɔ tɔbɔ a guu.

Aleluya!

150

Dii táasilɛa

1 Aleluya!

A Lua táasilɛ aà kúkɨ̀i,
à aà táasilɛ bàluma zɔ̃ɔ guu.
2 A aà táasilɛ aà gɔ̃sakɛ yá̰i,
à aà táasilɛ aà zɔ̃ɔ dɛńla yá̰i.

3 A aà táasilɛ ń kuupɛao,
à aà táasilɛ ń mɔɔnao ń domao.*
4 A aà táasilɛ ń gà̰ao ń ɔ̃wãao,†
à aà táasilɛ ń goeo ń kulɛo.
5 A aà táasilɛ ń sɛ̃́sɛ̃napaao,
à aà táasilɛ ń sɛ̃́sɛ̃n'ɔ gbãao.
6 Pɔ́ bɛ̃́ɛ píi, à Dii táasilɛ!

Aleluya!

* **150:3** 2Sam 6.5 † **150:4** 2Sam 6.14

YA̋ASIƆ
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Láɛ bee guu wà yáasiɔ ń ɔ̃nɔ yã̀danɛɔ ɔ̀u, ɔ̃ wà Salomɔɔ tɔkpàɛ, asa Isailiɔ Salomɔɔ dɔ̃ ɔ̃nɔna pɔ́ tɔbɔ̀ ũ.

Yáasi láá lá pɔ́ wà Isailiɔ fɛlɛkaa ɔ̃nɔyã̀ɔ kɛ̃̀uɔ doɛ. Wa fɔ̃ lápi kpaalɛ lɛɛ àaɔ̃:

A sɛ̃́ia lɛ́ ài pɔ́ ɔ̃nɔ ì inɛ́ bɔɔlɛkɛ (1-9). Gueɔ ɔ̃nɔ ì yã̀'o lán gbɛ̃nazĩ̀nawa (8.12-36), ì azĩ̀a dilɛ Lua zĩ̀kɛna ũ.

A plaade mɛ́ lápi guoguo yá̃ ũ, gu pɔ́ yáasiɔ kuu (10-29). Salomɔɔ mɛ́ yáasipiɔ kɛ̀ ge a kà̃aa gudoũ (10.1-22.16, 25.1-29.27), mɛ́ wà ɔ̃nɔna pã̀leɔ yáasiɔ kà̃fĩ a guu lɔ (22.17-24.22, 24.23-34).

A àaɔ̃de (30-31) guu ɔ̃nɔyã̀ pɔ́ gbɛ̃pã̀leɔ kɛ̃̀ɔ kuu.

Yáasi lá i yã̀zi ge Isailiɔ yá̃ɔ o lán Bibeli lá kĩ̀niɔwao. A yã̀danɛɔá wá baade píi pɔ́ɛ, mɛ́ a lɛdamaɔ ì to gbɛ̃́ kua àɔ na, iɔ Lua pɔeã kɛ ń pɔnao. Ɔ̃nɔyã̀ pɔ́ kú lápi guuá wá kua lá gu lɛ́ dɔ yá̃ɛ. Lua mɛ́ iko vĩ̀. Vĩ̀akɛaɛ̀ mɛ́ dɔ̃a zĩ́na ũ, ì mɔ́ ń yã̀maakɛao ń kuanao. Músi ì gbɛ̃vã̀iɔ ń sɔũ̀ɔ ń ɔdeɔ le, ã̀ma gbɛ̃maaɔ ń ɔ̃nɔnaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ̀ wɛ̃nadɔ̃ taasideɔnɛɔ ì ń maakɛa gbɛ e.

Yáasi lá kyokɛa ì to wà Isailiɔ kua gbadɔ̃ ń ɔ̃nɔ pɔ́ aa vĩ̀ɔ. Wĩ̀ e lá an ɔ̃nɔnaɔ ì wá gbɛ̃nazĩ̀naɔ yá̃ɔ ń wá yã̀'ɔ̃maɔ dɔdɔ. Ɔ̃nɔpi dɛ gɔɔpii yá̃ ũɛ, mɛ́ à gĩ̀ ku e ń a gbã̀o.

Yá̃ pɔ́ a yá̃i wĩ̀ yáasikɛi

1 Yáasi pɔ́ Davidi nɛ́ Salomɔɔ,*
Isailiɔ kĩ́a kɛ̀,
2 kɛ́ gbɛ̃́ɔ e ɔ̃nɔkũ, aaɔ laai vĩ̀,
aai dɔ̃ayã̀ dada,
3 aai gɔ̃ wɛzɛ̃n làasoodeɔ ũ,
maakɛa ń yá̃zɛdeo ń náaio yá̃ musu.
4 Yáasipiɔ ì nɔ̀sɛdoũ̀de gba laai,
ì to ɛ̀waaso àɔ ku a dɔ̀ɔwa ń dɔ̃ao.
5 Laaide i ma, aà yã̀dadaa i gɛ́ aɛ,
nɔ̀sɛde i lɛdama e a guu,
6 i yáasi ń yã̀lɛɛũ̀anɛo midɔ̃
ń ɔ̃nɔdeɔ yã̀'oao ń ń faai yá̃ɔ.
7 Vĩ̀akɛa Diiɛ mɛ́ dɔ̃a zĩ́na ũ,†
gbɛ̃́ pɔ́ ì saka ɔ̃nɔ ń yã̀dadaaoguá sɔũ̀ɛ.

Laaikaa gbɛ̃vã̀iɔ kɔ̃nii

8 Ma nɛ́, nĩ̀li n mae yã̀'onɛ ma,
ńsu pã̀kpa n da lɛdamaio.
9 Aɔ dɛ fùa kɛfɛna ũ n miwa,
aɔ dɛ yàbaa ũ n nɔɛ.

10 Tó duunkɛnaɔ lɛ́ kɔ̃nikɛnɛ,
ńsu weio, ma nɛ́.
11 Aaĩ̀ mɛ:
Mɔ wà gɛ gbɛ̃́ɔ dá̃dã wà ń dɛdɛ,
wà yã̀esaideɔ kpákpa wà ń kṹkũ.

* **1:1** 1Kia 5.12 † **1:7** Yob 28.28, Soũ 111.10

12 Wà ń mɔ́mɔ bɛ̀ɛ lá mia ì kɛwa,
wà ń mɔ́ ḭ̀i lá bɛda ì kɛwa,
13 wí pɔ́ ɔde bui píi e,
wá kpɛ́ɔ i pa ń pɔ́ pɔ́ wá nàaapiɔ.
14 Mɔ wà wá baa daaa,
wápii, wá mɔkpɛ iɔ doũ.
15 Ma nɛ́, ńsu gɛ́ńnɔo,
ńsu zɛ́sɛńnɔo.
16 Asa an kɛ̀sɛ lɛɛũ ń vãikɛaoɛ,
aa wãa ń gbɛ̃dɛao.
17 Bakpaa bãɔ wáaá pãɛ.
18 Aalɛ baikpá ńzi̋aɛɛ,
an tòe mɛ́ a ń pui.
19 Ɔvãi'enaɔ zian we ḿpii,
an luaa pɔ́i mɛ́ ì ń wɛ̃ni bɔ.

Ɔnɔ gbɛ̃́sisia

20 Ɔnɔ lɛ́ wiilɛ gãaɛ,
aà lɛ́ dɔ zɛau.
21 I lɛzu zɛ́ pɔ́ wi̋li láauo miwa,
ì kpàwakɛ wɛ̃́lɛ bḭ̃ibɔlɛɔ guu à mɛ:
22 Ɔnɔsaideɔ, áɔ kú ń ɔ̃nɔsaio e bɔɛ ni?
Ma láanikɛnaɔ, á zɛ ma láanikɛaɛ bɔɛ ni?
Sɔũɔ, áɔ za dɔ̃agu e bɔɛɛ?
23 Tó a ma lɛdama mà yãa,
dɔ̃ ma a nisi̋na pi̋siwá,
mí tó àɔ ma làasoo vi̋.
24 Lá ma á sisi, a gi swã́kpai,
ma ɔ pòoɛ́, á gbɛ̃e laai i kawào,
25 lá a ma lɛdama kpà swã́a píi,
i we laai pɔ́ ma á gbáio,
26 tó músi á lé, má á yáalɔɛ,
tó yã́ á lé, má á láanikɛɛ,
27 baa tó yã́ á lé lán zàa'i̋anawa,
mɛ́ músi á lé lán zàalolowa,
mɛ́ taasi ń yã'ɔ̃mao gɛ̀ázi.
28 Gɔɔ bee á gbasa lɛzumazi,
kási má weo,
á ma kḭ̃i wɛɛlɛ, kási á ma eo.
29 Asa á za dɔ̃auɛ,
mɛ́ i zɛ ń vi̋akɛa Diiɛoo.
30 I we ma lɛdamaio,
a sakà laai pɔ́ ma á gbáuɛ.
31 Á á dàa gbɛ'e,
yãvãi pɔ́ a zɛɔ̀ a wi á musu.
32 Gia ɔ̃nɔi ì ɔ̃nɔsaideɔ dɛdɛ,
làasoosai ì sɔũɔ tɔ̀lɔzɔ̃.
33 Gbɛ̃́ pɔ́ ma yã́ kũa sɔ̃ aɔ dɔdɔa,
aɔ ku niɛ musu vãi kàakɛsaiɛ.

2

Tɛa ɔ̃nɔi ài

1 Ma nɛ́, tó n ma yá̃ sì̃,
mɛ́ n ma yã̀dilɛaɔ kũa n sɔ̃u,
2 tó ńlɛ swã̀dɔ ɔ̃nɔyãi,
mɛ́ n sɔ̃ kpà a dadaawa,
3 tó n lɛzù laaizi,
mɛ́ n wiilɛ̀ yã̀dadaai,
4 tó n kpálɛkɛ̀i á̃nusu ũ,
mɛ́ n wɛ̀ɛlɛ àizɛɛ ulɛa ũ,*
5 ńyɔ̃ vĩ̀akɛa Diiɛ midɔ̃ sa,
ní Lua dɔ̃a e.
6 Asa Dii mɛ́ ì ń gba ɔ̃nɔ,
dadaa ń dɔ̃ao ì bɔ aà kɛ̃́iɛ.
7 A ká̃́ĩa zɛ́ kũa gbɛ̃maaɔnɛ,
a dɛ sɛ̀ngbao ũ tàaesaideɔnɛ.
8 I ɔlia gbɛ̃maaɔzi ń táa'oau,
ì a yã̀manaɔ dɔ̃́a ń yá̃ píi kɛa guu.

9 Nyɔ̃ yá̃zɛde dɔ̃ sa ń yá̃ dɔ̀ɔdeo
ń yá̃ pɔ́ zɛvĩ̀o ń maa píi zɛ́o.
10 Asa ɔ̃nɔ a mɔma,
mɛ́ dɔ̃a a n ká̃si.
11 Kua ń laaio a n dɔ̃́a,
yá̃zɛdɔ̃a a ɔlianzi.
12 A n bɔ gbɛ̃vãiɔ zɛ́u
ń yã̀bɛ̃ɛkɛnaɔ ɔzĩ̀o.
13 Gbɛ̃́piɔ pã̀alɛ yã̀maa zɛ́ɛ,
aa gusia zɛ́ sɛ̀.
14 Aaì pɔnakɛ ń vãikɛao,
aaì vĩ̀ aaɔ kɛ̃aa ń yã̀bɛ̃ɛ faasaio.
15 An kɛkɛá faa vĩ̀o,
aaì̀ɔ yãkɛ ń kɔ̃nioɛ.

16 Ɔ̃nɔpi a n bɔ káalua ɔzĩ̀,
a n si nɔɛ pãle yá̃ nana oanɛwa.
17 Nɔɛpi pãkpà a nɛnɔn gɔ̃i,
à a Lua bàa kuaanɔ yá̃ gbòo.
18 Aà bɛ ì mipɛńnɔ gawaɛ,
aà kpɛ́ zɛ́ ì táńnɔ bɛdau.
19 Gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̃̀aàzi lí nɔ̀ɔsɛlilɛo,
ì̀li wɛ̃ni zɛ́ le lɔo.

20 Ɔ̃nɔpi a n da gbɛ̃maaɔ zɛ́wa,
níɔ dɔ̀ɔdeɔ zɛ́ kũa.
21 Asa nɔ̀sɛpuadeɔ mɛ́ aa gɔ̃ bùsu vĩ̀,
tàaesaideɔ mɛ́ aaɔ ku a guu.
22 Vãikɛnaɔ sɔ̃, wa ń yá ń bɔlɛuɛ,
wa náaisaideɔ kpoɛuɛ.

* **2:4** Mat 13.44

3

Dii ńdaikɛa ȉ ɔ̃nɔ iné

1 Ma nɛ́, ńsu to ma yɑ̃danɛ sɑ̃nguo,
ǹyɔ̃ yɑ̃́ pɔ́ má dȉlɛnɛɔ kũa n sɔ̃u.
2 Asa a n ka wɛ̃ni gbɑ̏awa,
a aafia kɑ̃́fȉnɛ.
3 Gbɛ̃kɛ ń náaio su kɛ̃mao,
ǹyɔ̃ daa yàbaa ũ,
kɛ̃ n sɔ̃wa lá wȉ kɛ̃ lákɛ̃kȉiwawa,
4 n tɔ́ iɔ na,
níɔ maa Luaɛ ń gbɛ̃nazȉnaɔ.*

5 Dii náaikɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo,
ńsu gbɑ̃a'e nzȉa ɔ̃nɔwao.
6 Nyɔ̃ aà dɔ̃ n yɑ̃́ píi kɛa guu,
i zɛpoonɛ.
7 Nsu ǹ nzȉa gwa ɔ̃nɔna ũo,
ǹyɔ̃ Dii vȉa vȉ, ní kɛ̃́ vɑ̃iwa.†
8 Bee aɔ dɛ n mɛ aafia ɛsɛ ũ,
a n wá gba gbɑ̃a.
9 Dii kpɛla ń n àizɛɛo
ń n buapɔ́ káauɔ píi,
10 pɔ́wɛnaɔ i bi bɔ n dɔ̃u,
n selaɔ i pa yɛlɛlɛ ń vɛ̃ɛ dafuo.
11 Ma nɛ́, tó Dii n toto, ńsu dilɛ pɑ̃o,
tó à n gba laai, ńsu to à kɛnɛ ȉ́io.‡
12 Asa gbɛ̃́ pɔ́ Dii yei ɔ̃ ȉ dazɛwa,
lá mae ȉ kɛ a nɛ́ pɔ́ kɛ̀ɛ maaɛwawa.§

Ɔnɔ ài

13 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ ɔ̃nɔ le kȕ
mɛ́ dɔ̃a pàɛ̀ ũ.
14 Asa a ài vȉ dɛ ɑ̃́nusua,
ȉ kɑ̃́fȉakɛnɛ́ dɛ vuaa.
15 A bɛɛɛ vȉ dɛ ɔ̀soa,
pɔ́ pɔ́ a ni kumaɔ kee i kawào.
16 Wɛ̃ni gbɑ̏a ku aà ɔplaau,
àizɛɛ ń gawio ku aà ɔzɛɛu.
17 Aà yɑ̃́ɔ kɛkɛá na,
aà zɛ́ píi aafia vȉ.
18 A dɛ lí wɛ̃nide ũ gbɛ̃́ pɔ́ kũaɔnɛ,
báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ sȉɔ ũ.

19 Dii gɔ̃ikɛ guu à tɔɔlɛ kàlɛ,
aà ɔ̃nɔ guu à musu kɛ̀.
20 A ísia ɛ bɔ̀ a dɔ̃a guu,
a tò luabɛpuana mɔ̀sɛ vȉ.

* 3:4 Luk 2.52 † 3:7 Lom 12.16 ‡ 3:11 Yob 5.17 § 3:12 Ɛbɛ 12.5-6, Zia 3.19

21 Ma nɛ́, ǹyɔ̃ wɛzɛ̃ ń ɔ̃nɔo vı̋,
ńsu ǹ wɛvı̋ao.
22 Aɔ dɛ n nisı̋na wɛ̃ni ũ,
aɔ dɛ yàbaa ũ n nɔɛ.
23 Nyɔ̃ɔ bɛ n laaiwa,
pɔe a kpàlikpanɛo.
24 Tó n wulɛ, vı̋a a n kũo,
ńyɔ̃ wúlɛ i'o na.
25 Nyɔ̃ kai vı̋akɛo,
ge músi pɔ́ ı̏ vãikɛnaɔ le ká̃ndo.
26 Asa Dii aɔ dɛ n mikpakı̋i ũ,
a n gbá vı̋ kaia.
27 Tó n ɔ lɛ́ n kpɛ le,
ńsu gí maakɛi gbɛ̃́ pɔ́ kũ̀ ǹ kɛɛ̀ɛo.
28 Tó n dɔnlɛ zɛ́ vı̋,
ńsu o n gbɛ̃́deeɛ aà gɛ́ e ziao.
29 N gbɛ̃́dee pɔ́ kú n saɛ dɔdɔa,
ńsu lɛkpaaı̋aàzi ń gbɛ̃eoo.
30 Tó gbɛ̃́ i yãe kɛnɛo,
ńsu lɛkpaakɛaànɔ pão.
31 Nsu gbãamɔnɛdeɔ kua nidɛo,
ńsu ǹ ń kɛae kɛo.
32 Asa Dii ye kɔ̃nideɔ gı̋yãio,
nɔ̀sɛpuadeɔ ɔ̃ ı̏ kɛ a kpàasiaɔ ũ.
33 Dii ı̏ láaizı̋ gbɛ̃vãiɔ uawa,
ı̏ báaada gbɛ̃maaɔ bɛu.
34 I gbɛ̃́laanikɛnaɔ láanikɛ,
a gbɛ̃kɛ vı̋ ń zı̋abusanaɔ.*
35 Ɔnɔde a bɛɛɛ e,
sɔũ sɔ̃ ı̏ wida azı̋awa.

4

Gbɛ̃zɔ̃ɔ lɛdama

1 Ma nɛ́ɔ, à gbɛ̃zɔ̃ɔ lɛdama ma,
à á laai kpálɛ kɛ́ à e àɔ dɔ̃a vı̋.
2 Dɔ̃a súsu málɛ daɛ́,
ásu pãkpa ma yãdanɛio.
3 Kɛ́ má kú nɛ́ ũ ma mae ɔzı̋,
má busɛ ma da nɛ́ mɛ̀ndona ũ.
4 Ma mae yãdàmɛɛ à mɛ̀:
Nyɔ̃ ma yá̃ kũa n sɔ̃u,
ma yãdilɛnɛɔ da, n kua iɔ na.
5 Ɔnɔkũ, ǹyɔ̃ dɔ̃a vı̋,
asu sãngu ǹ pãalɛ ma yá̃ɛo.
6 Nsu pãkpa ɔ̃nɔio, a n dɔ̃́a,
ǹyɔ̃ yeaàzi, a ɔkunla.
7 Ɔnɔkũ, ɔ̃mɛ yá̃pii mi ũ,
dɔ̃a wɛɛlɛ ń àizɛɛ pɔ́ ń vı̋ píio.*

* **3:34** Zaa 4.6, 1Piɛ 5.5 * **4:7** Mat 13.44-46

8 N aà kṹ gbã́ugbãu, a n kã́fĩ,
didiwà ɔplapla, a n kpɛla.
9 Aɔ dɛ fùa maa ũ n miwa,
àɔ dɛnɛ kíafua gawide ũ.

10 Ma nɛ́, swã́kpa ma yã́i,
yã́pi da, n wɛ̃ni aɔ gbã̀a.
11 Ma ɔ̃nɔ zɛ́ ɔ̀lɔnɛ,
ma n da yãmaa zɛ́wa.
12 Tó ńlɛ táa'ou, pɔe a kpanɛo,
tó ńlɛ bàalɛu, ńyɔ̃ gɛ̃nalɛo.
13 Nyɔ̃ ma lɛdama kũa, ńsu gbaɛo,
didiwà gbãa, asa ɔ̃mɛ n wɛ̃ni ũ.
14 Nsu vãikɛnaɔ zɛ́ sɛo,
ńsu tɛ gbɛ̃vãiɔ zɛ́io.
15 Ɛnɛ́, ńsu namáo,
kɛ̃́má, ǹ n gɛa kɛ.
16 Tó aai vãi e kɛ̀o, aali i'oo,
tó aai gbɛ̃́ e kàaũo, i lí gɛ̃ ń wɛ́uo.
17 Asa vãikɛa mɛ́ ń pɔblea ũ,
gbɛ̃́ɔ wɛtãa mɛ́ ń imia ũ.
18 Gbɛ̃maaɔ zɛ́ dɛ lán gudɔlɛiawa,
a gupua ì̃ɔ dɛdɛ lán ìatɛ̃ dɛdɛawa.
19 Vãikɛnaɔ zɛ́ dɛ lán gusia níiniiwa,†
aali pɔ́ pɔ́ tò wàlɛ gɛ̃nalɛ dɔ̃o.

20 Ma nɛ́, laaidɔ yã́piɔwa,
swã́sɛ ma yã'onɛi.
21 Nsu kpá swã́ao,
ǹyɔ̃ kũa n sɔ̃u.
22 Asa a dɛ wɛ̃ni ũ gbɛ̃́ pɔ́ le kũ̀ɔnɛ,
a dɛ mɛ̀ bṹu aafia ũ.
23 Azaiasa laaidɔ n sɔ̃ yã́wa,
asa wɛ̃ni zĩ́na bɔ̀ sɔ̃ kĩ́iɛ.
24 Bɔ yãbɛ̃ɛ'oau,
mikɛ̃ yãkpaanla'oawa.
25 Wɛdɔ n aɛ,
gugwa n kuu súsu.
26 Zɛ́ sɛ́ súsu,
n yãkɛaɔ píi a bɔ maa.‡
27 Nsu yɛɛlɛ ɔplaai ge zɛɛio,
ńsu gbápɛlɛ vãi zɛ́uo.

5

Laaikaa káaluai

1 Ma nɛ́, laaidɔ ma ɔ̃nɔwa,
swã́kpa ǹ ma wɛzɛ̃ yãma,
2 kɛ́ ǹ e ǹyɔ̃ ku n dɔ̀ɔwa,

† 4:19 1Zãa 2.11 ‡ 4:26 Ɛbɛ 12.13

dɔ̃a iɔ ku n lɛ́u.
3 Káalua lɛgbɛ'i ȉɔ na lán zɔ́wa,
ȉ ń gálɛ ń lɛ́ nao,
4 ãma gbɛzã ȉ kɛnɛ́ ȉ́i lán gɔ̃iwa,
ȉ ń zɔ̃ lán fɛ̃nda lɛna kpɛplawa.
5 Aà zɛ́ ȉ mipɛńnɔ gawa,
ȉ si ń gbɛ̃́ pɔ́ tɛaziɔ bɛdau.
6 Ili làasookɛ wɛ̃ni zɛ́wao,
a dɔ̃ a zã zɛ́piwao.

7 Ma nɛ́, swã́sɛ ma yã́i sa,
ńsu gi ma lɛdamaio.
8 Pãalɛ nɔɛ bee taaɛ zȁ,
ńsu ǹ aà bɛ gãaɛ baa vȉo.
9 Nsu ǹ n gbãakpa gbɛ̃pãlewao,
ńsu ǹ n wɛ̃ni kpa gbɛ̃́ pãsȉwao,
10 kɛ́ n àizɛɛɔ su gɔ̃ dãɔnɛo,
mɛ́ n zȉ ài su gɔ̃ ua pãledeɔnɛo.
11 Nyɔ̃ aaukɛ n gɔɔ vlã́wa,
ńyɔ̃ ibaba, n yɛ̃̀ɛɛ a láa,
12 ní mɛ: Ma gi lɛdamai fá!
Ma sakaa totoau mɛ́ tò.
13 Mi lɛdamadeɔ yã'onɛ mao,
mi swã́sɛ ma yãdanɛdeɔzio.
14 Ma gɔ̃a wɛ̃na pɔ́ ũ míɔmiɔ
kɛ́ dṹnia ma e zȁo.

15 N nzȉa ola imi,
zɛ ń nzȉa lɔ̀ɔ'io.
16 N nibɔna ibɔlɛa bàasi maae?
N í gufɔ̃ bɔa gãaɛ zɛvȉo.
17 To àɔ dɛ n na pɔ́ ũ ado,
asu àɔ dɛ gbɛ̃e pɔ́ ũo.
18 To Lua báaada n biapiu,
pɔnakɛ ń n ɛ̀waasogɔɔ nɔo.
19 N tue báasɛ̃de! N zɔ̃́tɛ̃n kɛfɛna!
To bɔ̃̀nɔbleaaànɔ lí kangu gɔɔpii,
ní aà báasɛ̃ nidɛ lá gu lɛ́ dɔ.
20 Ma nɛ́, bɔ́yãi ńyɔ̃ nɔ pãle nidɛi?
Bɔ́yãi ńyɔ̃ bɔ̃̀nɔble ń nɔ pɔsɛoi?
21 Gbɛ̃nazȉnaɔ yãkɛae ulɛa Diiɛo,
ȉɔ zɛ́ pɔ́ aa sɛ̀ dɔ̃ píi.
22 Vãikɛna tàae ȉ aà kṹ,
aà duuna ȉ ba zuɛ̀.
23 Aà lɛdamamasai a aà kpa gai,
aà sɔũkɛ zɔ̃ɔ a aà sã́sã.

6

Fȉa ń màao ń gbɛ̃nazȉn pão yã́

1 Ma nɛ́, tó n n gbɛ̃do fȉa dȉ n miwa,

tó n kpɛ́gaausi̍ gbɛ̃́ɛ,
2 tó n lɛ́ n kalikɛ̃̀,
tó n yã'oa n dayãu,
3 lá ńyɔ̃ kɛn la ma nɛ́: Lɛbɔ yã́piu,
asa n na n gbɛ̃do ɔzi̍ɛ.
Gɛ ǹyɔ̃ zɛzɛ n gbɛ̃dopizi,
awakpaɛ̀.
4 Nsu to i gɛ̃ n wɛ́uo,
ńsu to n wɛ́baa gbiakũo,
5 ǹ nzi̍a siwà
lá tue i̍ ń kɛ̃́wa,
lá bã i̍ bɔ fiikpana ɔuwa.

6 Zígbiade, gɛ́ bɔɔna gwai,
ní aà yãkɛa tàasika, ńyɔ̃ ɔ̃nɔkũ.
7 A dɔaana vi̍o,
a gbɛ̃zɔ̃ɔ ge dii vi̍o.
8 I blɛ kũ̀sũa di saɛ,
i̍ a pɔblea kãaa pɔkɛkɛgɔɔ.
9 Màade, ńyɔ̃ɔ wúlɛa e bɔɛ ni?
Bɔɛ ńyɔ̃ vu ń ioi?
10 Ni kã́mabo yɔɔ, ni i'o yɔɔ,
ni wúlɛ yɔɔ ɔkpaa n kùɛ.
11 Pɔ́ taasi a gɛ̃nzi lán kpã́iwɛliwɛwa,
nɔana a mɔma lán gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃kɛbɔ kũawa.

12 Gbɛ̃nazi̍n pãá gbɛ̃vãiɛ,
i̍ɔ bɛbɛ ń ɛɛo dɔ a lɛ́u.
13 I yã'o ń wɛ́o ń ɔo,
i̍ seelakɛnɛ́ ń gbáo.
14 Mɔafili mɛ́ aà nɔ̀sɛ pà,
vãi wàai ɔ̃ i̍ɔ pa gɔɔpii.
15 Bee yã́i músi a mɔwà lɛzasai,
kaaũ a gɛ̃aàzi kã́ndo, aɔ fɛlɛa vi̍o.

16 Yã́ mɛ̀n soolo ku kɛ́ Dii zau,
à kà se sopla kɛ́ a ye a gi̍yãio.
17 Káakua, ɛɛtoa, yãesaidedɛa,
18 yãpãsi̍ wàaipaa, wãa ń vãio,
19 seelade ɛɛtoa ń daɛɔ pɛãaao.

Laaikaa gbãsi̍kɛai

20 Ma nɛ́, ǹyɔ̃ n mae yãdilɛaɔ kũa,
ńsu pãkpa n da yãdanɛio.
21 Nyɔ̃ kũa n sɔ̃u gɔɔpii,
ǹyɔ̃ daa yàbaa ũ.
22 A dɔaanɛ n táa'oa guu,
a n dɔ̃́a n wúlɛa guu.
Tó n vu, ali lɛdama.
23 Asa yãdilɛapiɔá filiaɛ,

yãdanɛpiá gupuaɛ,
lɛdama ń leleaoá zɛ́ wɛ̃nideɛ.
24 A n si nɔɛ vãiwa,
a n bɔ nɔɛ pãle yá̃ nana oanɛu.
25 Ǹsu ǹ aà kɛfɛnkɛ nidɛo,
ńsu to aà gɔ̃gwawɛ n kũo.
26 Káalua ì ń gɔ̃ gii,
gbɛ̃pãle nɔ yá̃ sɔ̃ ì ń bɛɛɛ midɛ.
27 Tó gbɛ̃́ tɛsɛ dà a pɔlɛu,
aà pɔkasa a gí tɛ́kũie?
28 Tó gbɛ̃́ kɛ̀sɛpɛ̀lɛ tɛyɔ̃wa,
a na aà gbáwao lé?
29 Màaɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̃̀ a gbɛ̃́dee nɔ yá̃uo,
asa tó à ɔnàwà, a bɔ pão.
30 Tó nɔa lɛ́ gbɛ̃dɛ, tó à kpá̃i'ò,
wì a yá̃ dilɛ pãe?
31 Tó wà aà kũ̀, a ǹabo lɛɛ sopla,
i pɔ́ pɔ́ a vì a ua kpa píi.
32 Gbɛ̃́ pɔ́ ì wúlɛ ń pãle nɔo làasoo vìo,
gbɛ̃́ pɔ́ ì bee kɛ lɛ́ azìa ɔ̃̀ɔkpaɛ.
33 Gbɛ̃a gbãa ń kpɛbɔao mɛ́ aà baa ũ,
aà tɔ́ ì̃i a kɛ̃wào.
34 Asa íbɛlɛ a aà zá̃ nɔ̀sɛ fɛlɛ,
i tɔsiwà aà wɛ̃nagwasai.
35 A awakpabɔe sio,
baa tó à gba zɔ̃ɔ dàɛ̀, a weio.

7

Laaika nɔɛ pɔ́ ì ń gálɛzi

1 Ma nɛ́, ma yã'onɛ ma,
ma yãdilɛaɔ da n nɔ̀sɛu.
2 Nyɔ̃ ma yãdilɛaɔ kũa, níɔ aafia,
laaidɔ ma yãdanɛwa lán n wɛ́wa.
3 Da n ɔnɛwa tãana ũ,
kɛ̃ n sɔ̃wa lá wì kɛ̃ lákɛ̃bɔwawa.
4 O ɔ̃nɔɛ, n dã̃en aà ũ,
wɛzɛ̃ sísi n daɛ ũ.
5 A n dɔ̃́a dɔ́ɛ'ìide yá̃ musu,
a n bɔ nɔ pãle yá̃ nana oanɛu.

6 Má zɛa ma kpɛ́ fɛnɛntiu,
málɛ bàasi gwa.
7 Ɔ ma gɔ̃gbãanaeɔ è, ɔ̃nɔ i panɛ́o,
ɛ̀waasoe kú ń guu, a làasoo vìo.
8 Alɛ liaaliaa gãaɛ,
àlɛ waaloũkɛkɛ nɔɛezi,
àlɛ aà bɛ gãaɛ baa vìvì
9 za oosiɛlɛ gukãaaa e gwá̃,
e gu gɛ̀ siakũ̀ maamaa.

10 Ɔ nɔɛpi bɔ̀ mɔ̀ dàaàlɛ ń kɔ̃nio,
à ɔmà azɨawa lán káaluawa.
11 A lɛ́ vɨ mɛ́ zɨapɔeãkɛnaɛ,
aà pɔ̀ɔ lí pɛ́ bɛo.
12 Zɨeɔ ɨɔ ku zɛau, zɨeɔ gãaɛ,
ɨɔ zɛ́kpaa yeyewa.
13 Ɔ à ɛ̀waasopi kṹ à lɛpɛ̀wà,
à aà gwà ń wɛgaalimao à mɛ̀:
14 Sáaukpasa'oa kua yãa,
ɔ̃ ma lɛ́ pɔ́ má kɛ̀pi fɨabò gbã.
15 N kɔ̃'ea yấi ma bɔi,
málɛ n wɛɛlɛ, ma n e kɛ sɔ̃.
16 Ma kǜntu kpà ma liia
ń Egipi bùsu zwầa wɛ́ kɛfɛnao.
17 Ma tulale fầɛ ma wúlɛkɨ̃ia,
wa kɛ̀ ń lí'ɔ gɨnanaɔ ń litɛɛɔ.
18 Mɔ wà bɔ̃̀nɔble e gu gɛ dɔɔ̀,
wà wá pɔeã kɛ à mɔ́wá.
19 Asa ma zấ kú bɛo,
wɛ̃́lɛ pɔ́ à gɛ̀u zầ.
20 A ɔbaaa yè gɛ̀ɔ̀,
e aàɔ gɛ́ sui mɔ a ɔsikɛ.

21 A aà sɔ̃ blè ń yấ dasi kálɛaɛo,
à gãnàwà ń yấ nana oaɛ̀o.
22 Ɔ à bɔ̀ tɛaàzi gɔ̃̀ɔ,
lán zu pɔ́ wàlɛ gɛ́ a kòlokpaiwa,
lán tue pɔ́ lɛ́ gbápɛlɛ bauwa,
23 lán bã pɔ́ wầ sɨ fɨiuwa.
I dɔ̃ kɛ́ a azɨa kpà gaiɛo,
e ka gɛ̀ aà sɔ̃ kṹ.

24 Tiasa ma nɛ́ɔ, à ma yãma,
à laaidɔ yấ pɔ́ lɛ́ bɔ ma lɛ́uwa.
25 Nsu to n làasoo ta aà kɨ̃io,
ńsu pãzɛa ǹ gɛ̃ aà yấuo.
26 Gbɛ̃́ pɔ́ à ń nɛ́ à ń ɔ̃̀ɔkpàɔ dasi,
gbɛ̃́ pɔ́ à ń kaaũpiɔ lɛ́ vɨo.
27 Aà bɛá bɛda zɛ́kpaaɛ,
ɨ sińnɔ ga kpɛ kpɛauɛ.

8

Ɔnɔ gbɛ̃́sisia

1 Ɔnɔ lɛ́ lɛzuwázi fá!
Wɛzɛ̃ lɛ́ wá sisiaɔ!
2 A ku sɨ̀sɨ musu zɛ́ gɛɛwa,
a zɛa zɛnankpaau.
3 A ku wɛ́lɛ bɨ̃ibɔlɛɔ saɛ,

aà lɔɔ dɔ bɔlɛ gbaɔ kı̃́i.
4 Gbɛ̃́ɔ, ámɛ málɛ á sisi,
gbɛ̃nazı̃naɔ, málɛ lɛzuázi.
5 Niazı̃deɔ, à wɛɛlɛ àɔ laai vı̃,
làasoosaideɔ, à to àɔ nɔ̀sɛ vı̃.
6 A swã́kpa, asa yã́ gbia má oɛ́,
yã́ dɔ̀ɔde a bɔ ma lɛ́u.
7 Asa ma lɛ́ ı̃̀ sı̃ana'o,
má ye vãi gı̃yãio.
8 Yã́ pɔ́ dɔ ma lɛ́uɔ maa,
a kee faasai ge kpaanlao.
9 Aa sı̃ana vı̃ laaideɛ píiɛ,
aa zɛvı̃ gbɛ̃́ pɔ́ ɔ̃nɔkũ̀ɔnɛ.
10 A ma lɛdama sɛ́ dɛ ã́nusua,
à dɔ̃a sɛ dɛ vua kɛfɛnaa.
11 Asa ɔ̃nɔ bɛɛɛ dɛ òsoɔla,
pɔ́ pɔ́ a ni kúwáe i kawào.

12 Mapi má ɔ̃nɔ, má laai vı̃,
mɛ́ má yãkɛa a zɛ́wa dɔ̃a kũa.
13 Vı̃akɛa Diiɛ mɛ́ zaa vãigu ũ.
Má za zı̃asɛa lɛsı̃ ń ı̃́andãao
ń zɛa ń vãio ń yãkpaanla'oaogu.
14 Lɛdama ń yãkɛkɛa dɔ̃aoá ma pɔ́ɛ,
mámɛ má wɛzɛ̃ ũ,
ma kı̃́i gbãa ı̃̀ bɔu.
15 Kíaɔ ı̃̀ kpalable ma sabaiɛ,
ɔ̃ kpalablenaɔ ı̃̀ yã́zɛde dilɛò.
16 Gbãadeɔ ı̃̀ ikokɛ ma sabaiɛ
ń dṹnia kpaladeɔ píi.
17 Má ye gbɛ̃́ pɔ́ yemaziɔzi,
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma wɛɛlɛɔ mɛ́ aa ma e.*
18 Aizɛɛ ń gawio ku ma ɔzı̃
ń ɔda kã́fı̃adeo ń namao.
19 Nɛ́ pɔ́ mi inɛ́ maa dɛ vua sı̃anaa,
kã́fı̃a pɔ́ mi kɛnɛ́ dɛ ã́nusu maaa.
20 Má bɛ yã́ dɔ̀ɔde zɛ́u,
mi táa'o zɛ́ súsu guu.
21 Mi gbɛ̃́ pɔ́ yemaziɔ gba àizɛɛ,
an làasiɔ i pa.

22 Dii ma kũa za a zı̃ daalɛgɔɔ,
e àɔ gɛ́ yã́ pɔ́ a kɛ̀ za káauɔ kɛi.†
23 A ma dilɛ za ası̃nizı̃ɛ,
za a daalɛgɔɔ, dɔ̃ i dṹnia kɛo.
24 A ma i zadɔ̃ ísia kuo,
nibɔnae ku gɔɔ beeo.
25 A ma i sı̃̀sı̃ɔ ãa,

* 8:17 Mat 7.7-8 † 8:22 Daa 1.1, Zãa 1.1-3, Zia 3.14

e àɔ gɛ́ gbɛ̀sı̃sı̃ɔ zı̃́napɛlɛi,
26 e àɔ gɛ́ dṹnia kálɛi,
ge sɛ̃sao ge bùsu wɛ́n do.
27 Kɛ́ àlɛ pɔ́ pɔ́ kú musuɔ kɛ,
kɛ́ àlɛ bàluma da ísiaa,
28 kɛ́ àlɛ lou na musu,
kɛ́ àlɛ ísia í zɛ́ fɔ̃,
29 kɛ́ àlɛ kɔɔ da ísiaɛ,
a í su a baa vı̃o,
kɛ́ àlɛ tɔɔlɛ zı̃́napɛlɛ,
má kú weɛ.
30 Má kú aà saɛ zı̃pi ziia ũ,
ma pɔ ı̃ɔ nawà lá gu lɛ́ dɔ,
miɔ pɔnakɛ aà aɛ gɔɔpii.
31 Miɔ kɔ̃̀ɔ'o aà dṹniaa,
gbɛ̃nazı̃naɔ dɛ ma pɔnakɛbɔ ũ.

32 Tiasa ma nɛ́ɔ, à ma yã̀ma.
Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ ma yã̀kɛaɔ kũa ũ.
33 À lɛdama ma, í ɔ̃nɔkũ,
ásu niazı̃kpaio.
34 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma yã̀ma
ı̃ɔ ma dã ma kpɛɛlɛ ũ,
ı̃ɔ taamalɛ gɔɔpii.
35 Asa gbɛ̃́ pɔ́ ma e wɛ̃ni èɛ,
aɔ na ń Diio.
36 Gbɛ̃́ pɔ́ kùaa vãi ı̃ azı̃aɛɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ zamaguɔ, ga ɔ̃ aa yei.

9

Ɔnɔ ń sɔũkɛo

1 Ɔnɔ a kpɛ́ dɔ̀,
à a gbapɛlɛɔ à̃ mɛ̀n sopla a pɛ̀lɛpɛlɛ.
2 À nɔ̀ɔ dɛ̀ à vɛ̃ɛ kɛ̀kɛ,
à blɛɔ sɔukɛ̀ a kàlɛ.
3 À a wɛ́ndia zı̃kɛnaɔ zı̃̀,
àlɛ lɛzu wɛ́lɛ sı̃̀sı̃ misonaa à mɛ̀:
4 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vı̃oɔ à ɛa mɔ kɛ!
Ɔnɔkɛ̃sã̀madeɔ málɛ oɛ́,
5 à mɔ blɛblemanɔ,
í vɛ̃ɛ pɔ́ má kɛ̀kɛ mi.
6 À sɔũkɛ tó, íɔ aafia,
í táa'o wɛ́kɛ̃a zɛ́u.

7 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ lɛda gbɛ̃́laanikɛnawa
ı̃ gɔ̃ sɔ̃́sɔ̃ɛɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ vãikɛna dazɛwa
ı̃ gɔ̃ tàaeɛɛ.
8 Nsu gbɛ̃́laanikɛna dazɛwao,
asa a ı̃́isɛnnɔɛ.

Ɔnɔna dazɛwa, iɔ yenzi.
9 Yɑ̃da ɔ̃nɔnaɛ, aȁ ɔ̃nɔ i dɛdɛ,
yɑ̃'o gbɛ̃maaɛ, aȁ dɔ̃a i kɑ̃́fȉ.

10 Vȉakɛa Diiɛ mɛ́ ɔ̃nɔ daalɛa ũ,
Lua pɔ́ a kua adoa dɔ̃a mɛ́ wɛ́kɛ̃a ũ.
11 Asa ń́yɔ̃ gɛ̃gɛ̃ ma sabai,
n wɛ̃ni a gbȁakũ.
12 Tó ń ɔ̃nɔ, nzȉaɛɛ,
tó gbɛ̃'awiambɔnan n ũ, n mi musu.

13 Mȉsaikɛ dɛ lán nɔɛ lɛdewaɛ,
a sɔũ mɛ́ a yɑ̃e dɔ̃o.
14 I zɔ̃lɛ kȉlau a kpɛɛlɛ,
aȁ kpɛ́ kú wɛ̃́lɛ sȉsȉ musu,
15 ȉ lɛzu gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ɔzi,
ȉ o gbɛ̃́ pɔ́ zɛ́ kũa súsuɔnɛ:
16 Lȁasoosaide, ɛa mɔ kɛ!
Ɔnɔkɛ̃sɑ̃made, málɛ onɛ,
17 í kpɑ̃́i mia ȉɔ na,
blɛblea asii guuá zɔ́ɛ.
18 Gɔ̃ɛpi dɔ̃ kɛ́ gɔ̃a gyaade ũ zɛ́n weo,
gbɛ̃́ pɔ́ à ń sisiɔ sȉ bɛda gbɑ̃́ou.

10

Salomɔɔ yɑ́asiɔ

1 Nɛ́ ɔ̃nɔna ȉ to a mae pɔ kɛ na,
nɛ́ sɔũ ȉ a da pɔ yaɛ̀.
2 Ɔvɑ̃i lí ȁikɛo,
yɑ̃kɛa a zɛ́wa ȉ ń sí gawa.
3 Dii lí to nɔana gbɛ̃maa dɛo,
mɛ́ ȉ vɑ̃ikɛnaɔ tɛ̃́ ń pɔeɑ̃ pɔ́.
4 Pɔewosai ȉ to wȁ taasikɛ,
zȉkɛa ɔplapla mɛ́ ȉ to wȁ kɛ pɔde ũ.
5 Nɛ́ pɔ́ blɛ gba dɔ̀ saɛá nɛ́ laaideɛ,
nɛ́ pɔ́ ȉ i'o pɔkɛkɛgɔɔ wí dɔ̃o.
6 Gbɛ̃maa mi ȉɔ báaa vȉ,
ɑ̃ma yɑ̃pɑ̃sȉ mɛ́ vɑ̃ikɛna lɛ́ pȁ.
7 Gbɛ̃maa lí ga ń a tɔ́oo,
vɑ̃ikɛna tɔ́ ȉ midɛ.
8 Ɔnɔna ȉ zȉkɛ yɑ̃dilɛnɛɔwa,
yɑ̃bɔlɛna ȉ azȉa nɛ́.
9 Gbɛ̃́ pɔ́ ȉ yɑ̃kɛ a zɛ́wa ku dɔdɔa,
yɑ̃bɛ̃ɛkɛna yɑ̃́ a bɔ.
10 Gbɛ̃gwaa ń wɛ́ vɑ̃io ȉ mɔ́ ń yɑ̃́o,
gbɛ̃́ gbaa laai ȉ íbɛlɛmidɛ.
11 Gbɛ̃maa lɛ́á nibɔna wɛ̃nideɛ,
yɑ̃pɑ̃sȉ mɛ́ vɑ̃ikɛna lɛ́ pȁ.
12 Zaakɔ̃u ȉ sòle da,

yeakɔ̃i ɪ̀ láka tàae píia.*
13 Ɔnɔyã ɪ̀ɔ dɔ laaide lɛ́u,
flã mɛ́ ɔ̃nɔkɛ̃sãmade pɔ́ ũ a kpɛsɛa.
14 Ɔnɔna ɪ̀ɔ dɔ̃a kṹ̀sũa dia,
laaisaide lɛ́ ɪ̀ aà dayãu àa.
15 Ɔde àizɛɛ ɪ̀ɔ dɛɛ̀ wɛ̃́lɛ bɪ̃́ide ũ,
wɛ̃nade taasikɛa mɛ́ aà midɛa ũ.
16 Gbɛ̃maa asea ɪ̀ mɔɛ̀ ń wɛ̃nio,
vãikɛna ài ɪ̀ ɪ̀adama iɛ̀.
17 Gbɛ̃́ pɔ́ ɪ̀ lɛdama ma wɛ̃ni zɛ́ sɛ̀,
gbɛ̃́ pɔ́ ɪ̀ totoa dilɛ pã zã̀ zɛ́wa.
18 Gbɛ̃́ pɔ́ za gbɛ̃́u mɛ́ a ye wa dɔ̃o ɛɛdeɛ,
gbɛ̃'ɔ̃ɔkpanaá sɔũɛ.
19 Duuna a gíɔ kui yã́ dasi bɔlɛa guuo,
gbɛ̃́ pɔ́ ɪ̀ a lɛ́ fɔ̃́á laaideɛ.
20 Gbɛ̃maa lɛ́naá ã́nusu maaɛ,
vãikɛna nɔ̀sɛ gbiao.
21 Gbɛ̃maa yã'oa ɪ̀ ń dazɛwa dasi,
laaisaide ɪ̀ ga ɔ̃nɔkɛ̃sãma guuɛ.
22 Dii báaadaańgu ɪ̀ ń kɛ ɔde ũ,
zɪ̃kɛa ń taasio lí pɔe kã́ɪ̃o.
23 Dàakɛa dɛ sɔũɛ kɔ̃̀ɔ yã́ ũɛ,
ɔ̃nɔkũa mɛ́ ɪ̀ kɛ laaideɛ na.
24 Yã́ pɔ́ vãikɛna lɛ́ a vɪ̃akɛ mɛ́ a aà le,
Lua a gbɛ̃maa pɔeã pɔ́ kpawà.
25 Tó ɪ̃́ana kàka à gɛ̃̀,
vãikɛnaɔ aaɔ ku lɔo,
gbɛ̃maa zɪ̃́na mɛ́ ɪ̀ɔ pélɛa gɔɔpii.†
26 Lá lɛmuu kũ̀ma ɪ̀ kɛ swaaɛ,
lá súɛlɛ ɪ̀ kɛ wɛ́ɛ,
màa zígbiade dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa aà zɪ̃ɔnɛ.
27 Vɪ̃akɛa Diiɛ ɪ̀ wɛ̃ni gbã̀a kã́ɪ̃,
vãikɛnaɔ sɔ̃, an wɛ̃ni a kulunkũ.
28 Gbɛ̃maaɔ wɛ́ ɪ̀ɔ dɔ pɔnai,
vãikɛnaɔ sɔ̃, tãmaa a ń nɛ́ɛ.
29 Dii zɛ́ mɛ́ mikpakɪ̃i ũ gbɛ̃maaɔnɛ,
vãikɛnaɔ sɔ̃, Dii ɪ̀ ń kaalɛɛ.
30 Gbɛ̃maa a fu bauo,
gbɛ̃vãi sɔ̃ a zɔ̃lɛkɪ̃i e dṹniauo.
31 Ɔnɔ ɪ̀ bɔ gbɛ̃maa lɛ́u,
lɛvãide sɔ̃, wa aà lɛ́na zɔ̃ɛɛ.
32 Gbɛ̃maa yã́ pɔ́ kũ̀ wà onɛ́ dɔ̃,
yãbɛ̃ɛ ɪ̀ɔ dɔ gbɛ̃vãi lɛ́u.

11

1 Dii za pɔ́yɔ̃a ń mɔafiliogu,
kiloolɛa a zɛ́wa ɪ̀ kaaàgu.
2 Zɪ̃a sɛa lɛsɪ̃ ɪ̀ mɔ́ ń wío,

* 10:12 1Kln 13.7, Zaa 5.20, 1Piɛ 4.8 † 10:25 Mat 7.24-27

zi̋abusaa mɛ́ ɔ̃nɔyã̋ ṹ.
3 Gbɛ̃maa nɔ̀sɛpua i̋ aà dazɛwa,
náaisaide nɔ̀sɛ bɛ̀ɛ̀ i̋ aà ɔ̀ɔ̀kpa.
4 A̋izɛɛ ài vi̋ yã́kpalɛkɛgɔɔzi̋o,
yã̋kɛa a zɛ́wa mɛ́ ì ń sí gawa.
5 Tàaesaide maakɛa i̋ zɛpooɛ̀,
vã̋ikɛna yã̋vã̋ikɛa i̋ aà nɛ́.
6 Nɔ̀sɛpuade maakɛa i̋ aà bɔ,
náaisaide pɔnidɛa i̋ aà kṹ.
7 Tó gbɛ̃vã̋i gà, aà tã̋maa i̋ midɛ,
pɔ́ pɔ́ à wɛdɔ̀i a wɛ̃nigɔɔ i̋ láa.
8 Gbɛ̃maa i̋ bɔ taasiu,
ɔ̃ gbɛ̃vã̋i i̋ gɛ̃u aà gɛ̃ɛ ṹ.
9 Luayã̋dansai lɛ́ i̋ aà gbɛ̃́dee ɔ̀ɔ̀kpa,
ã̋ma dɔ̃a i̋ gbɛ̃maa bɔu.
10 Tó gbɛ̃maaɔ ku namau, wɛ̃́lɛ i̋ɔ naɛ,
tó gbɛ̃vã̋iɔ gàga, wi̋ gulakɛ.
11 Wɛ̃́lɛ i̋ kã́fi̋ nɔ̀sɛpuadeɔ sabai,
gbɛ̃vã̋iɔ lɛ́ i̋ wɛ̃́lɛ dɛ.
12 Ɔnɔkɛ̃sã̋made i̋ saka a gbɛ̃́deegu,
laaide i̋ a lɛ́ fɔ̃́.
13 Gbɛ̃pena i̋ bɔ ń dã̋ɔ asiio gupuau,
gbɛ̃́ náaide i̋ pɔ́ kúlɛwà.
14 Dɔaanasaikɛ i̋ to gbɛ̃́ɔ fu,
yã̋kɛkɛn dasiɔ i̋ to wà zi̋ble.
15 Tó n gbɛ̃pã̋le fi̋a di̋ ń miwa, taasi n kaɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ mibɔ̀lɛu i̋ gɔ̃ a laaiwa.
16 Gbã̋amɔnɛde i̋ɔ àizɛɛ vi̋,
ã̋ma nɔɛ nɔ̀sɛmaade i̋ɔ gbianɛ́.
17 Sùuude i̋ maa i azi̋aɛ,
gbɛ̃́ pã̋si̋ i̋ azi̋a kpa i̋ai.
18 Gbɛ̃vã̋i zi̋ ài líɔ báaa vi̋o,
yã̋maatɔ̃na i̋ ài si̋ana e.
19 Kua maa si̋ana i̋ ń ká wɛ̃niwa,
tɛa vã̋izi i̋ mɔ́ ń gao.
20 Dii ye nɔ̀sɛvã̋ide gi̋yã̋io,
tàaesaide yã́ i̋ kaaàgu.
21 Si̋ana guu gbɛ̃vã̋iɔ bɔ pã̋o,
gbɛ̃maaɔ mɛ́ aa bɔ aafia.
22 Lá vua tã̋ana dɛ sàwakusana níu,
màa nɔ kɛfɛn ɔ̃nɔsaide dɛ.
23 Gbɛ̃maaɔ pɔeã̋ i̋ ń ká namawa,
gbɛ̃vã̋iɔ tã̋maa i̋ ń nɛ́.
24 Gbɛ̃́ pɔ́ ɔ pòo i̋ kã́fi̋a e dɛ a zia,
gbɛ̃́ pɔ́ gi̋ pɔ́ pɔ́ dɛ à kpa kpái, pɔ́ i̋ kɛ̃́sã̋wà.
25 Gbɛ̃nazi̋n báaade àɔ ku namau,
gbɛ̃́ pɔ́ i̋ ń gba niɛ a niɛ e sɔ̃.*

* **11:25** Mat 10.42

26 Wȉ gbɛ̃́ pɔ́ ȉ pɔ́wɛna ɔ̃a na dã kaɛ,
wȉ sa na o gbɛ̃́ pɔ́ ȉ yȉamáɛ.
27 Gbɛ̃́ pɔ́ ȉ maa wɛɛlɛ aɔ na ń gbɛ̃́ɔ,
gbɛ̃́ pɔ́ ȉ vãi wɛɛlɛ, vãi a aà le.
28 Gbɛ̃́ pɔ́ ȉ a àizɛɛ náaikɛ a lɛ́lɛ,
gbɛ̃maa a bɔlɔbɔ lán lí láwa.
29 Gbɛ̃́ pɔ́ yã'ȉ a uaɛ a gɔ̃ gii,
sɔũ a gɔ̃ ɔ̃nɔna zɔ ũ.
30 Gbɛ̃maa yãkɛa gbɛá lí wɛ̃nideɛ,
ɔ̃nɔna ȉ gbɛ̃́ e.
31 Lá Lua ȉ fȉabo gbɛ̃maaɛ dṹniau,
wa vãikɛna ń duunkɛnao pɔ́ o lɔe?†

12

1 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛdama ȉ kɛɛ̀ na ye dɔ̃ai,
gbɛ̃́ pɔ́ totoa ȉ kɛɛ̀ ȉ̋i mi vȉo.
2 Dii ȉ gbɛ̃maa wɛgwa,
ãma ȉ yãda làasoovãidea.
3 Vãikɛa lí gbɛ̃e zɛdɔo,
gbɛ̃maa zȉ̋na sɔ̃ deea vȉo.
4 Nɔ maa dɛ a zɛ̃́ɛ lán fùawa,
nɔ widamade dɛɛ̀ mɛkɛmuuna ũ.
5 Gbɛ̃maaɔ ȉɔ yɛ̃́zɛde yá,
gbɛ̃vãiɔ lɛdama mɔafili vȉ.
6 Gbɛ̃vãiɔ yɛ̃́á gbɛ̃wɛa yɛ̃́ɛ,
gbɛ̃maaɔ lɛ́ ȉ ń bɔ.
7 Wȉ gbɛ̃vãiɔ fuangba, aai midɛ,
ãma gbɛ̃maaɔ ua ȉɔ ku.*
8 Wȉ gbɛ̃́ tɔbɔ aà ɔ̃nɔ lɛ́uɛ,
faasaide sɔ̃, wȉ sakauɛ.
9 Gbɛ̃́ kpɛɛ pɔ́ ȉ a zȉkɛ maannɔ
dɛ zȉadilɛngbia pɔ́ blɛ ȉ kɛ̃́sãwàla.
10 Gbɛ̃maa a pɔtuoɔ gwaa dɔ̃,
ãma gbɛ̃vãiɔ sósobi pãsȉ.
11 Zɔ̃ɛ ãiade ȉɔ kãa,
gugiiyana sɔ̃, ɔ̃nɔ ȉ kɛ̃́sãwaɛ.
12 Gbɛ̃vãi ȉ ɔvãi nidɛ,
kási gbɛ̃maa zȉ̋na mɛ́ ȉɔ mɔ̀sɛ vȉ.
13 Gbɛ̃vãi lɛ́ vãi ȉ aà kṹ,
gbɛ̃maa sɔ̃ ȉ bɔ yãkeleu.
14 Lɛ́ maa ȉ ń ká pɔmaawa,
zȉ pɔ́ gbɛ̃́ kɛ̀ ài a suwà.
15 Sɔũ yãkɛa ȉ kɛɛ̀ maa,
ɔ̃nɔna sɔ̃ ȉ lɛdama ma.
16 Sɔũ ȉ to wà a pɔfɛ̃ dɔ̃wa gɔ̃̀ɔ,
laaide sɔ̃ ȉli sɔ́sɔ̃a dao.
17 Sȉan'ona ȉ yɛ̃́zɛde o,

† **11:31** 1Piɛ 4.18 * **12:7** Mat 7.24-27

seelade vãi yá̃ ì̃ɔ mɔafili vì̃.
18 Yãbɔlɛna yá̃ ì̃ gbɛ́̃ sɔ̃ zɔ̃ lán fɛ̃nawa,
ɔ̃nɔna lɛgbɛ'i ì̃ mɔ́ ń aafiao.
19 Sì̃ana pɔ́ wa ò ì̃ɔ zɛdɔa,
ɛgɛ sɔ̃ ì̃ gɛ̃zɛa lán wɛdɛawa.
20 Mɔafili kú vãi wàaipanaɔ sɔ̃u,
gbɛ̃'aafiawɛɛlɛnaɔ mɛ́ pɔna vì̃.†
21 Vãie lí gbɛ̃maa leo,
gbɛ̃vãiɔ sɔ̃, taasi ì̃ dańla.
22 Dii ye ɛɛde gì̃yãio,
aà pɔ ì̃ɔ na sì̃andewa.
23 Laaide ì̃ɔ a dɔ̃a kũa a sɔ̃u,
sɔũ ì̃ yãfaasai kpàwakɛ.
24 Zì̃kɛa ɔplapla ì̃ to gbɛ́̃ kible,
màa ì̃ gbɛ́̃ da zɔbleu.
25 Kua bíli guu ì̃ gbɛ́̃ kúsu kwɛ́,
yãna'oanɛ ì̃ ń pɔ kɛ na.
26 Gbɛ̃maa ì̃ a gbɛ̃na dazɛwa,
gbɛ̃vãiɔ yãkɛa ì̃ ń sá̃sã.
27 Màade lí nɔ̀ɔ sãsã maamaao,
ãiade ì̃ laaidɔ a pɔ́ɔwa.
28 Kua yá̃zɛde zɛ́u wɛ̃ni vì̃,
zɛ́pi sɛa lí ń kpá gaio.‡

13

1 Nɛ́ ɔ̃nɔde ì̃ a mae lɛdama ma,
gbɛ́̃laanikɛna gbaa laai lí tɔ̃wào.
2 Lɛgbɛ'i na ì̃ gbɛ́̃ ká pɔmaawa,
náaisaide ì̃ ble a pãsì̃ guuɛ.
3 Gbɛ́̃ pɔ́ ì̃ a lɛ́ fɔ́̃ ì̃ a wɛ̃ni dɔ́̃a,
gbɛ́̃ pɔ́ a lɛ́ lí kuo ì̃ azì̃a ɔ̃̀ɔkpa.
4 Màade lí pɔ́ pɔ́ á yei eo,
ãiade mɛ́ ì̃ namable.
5 Gbɛ̃maa za mɔafiliyã̃u,
gbɛ̃vãi ì̃ widamá ì̃ ń kpɛbɔ.
6 Yãmaakɛa ì̃ zɛmaasɛna misi,
dàakɛa ì̃ duunkɛna fuangba.
7 Gbɛ̃eɔ ì̃ ńzì̃a dilɛ ɔde ũ,
kási aaliɔ pɔe vì̃ sɔ̃o,
gbɛ̃eɔ ì̃ ńzì̃a dilɛ taaside ũ,
kási aaì̃ɔ pɔ́ vì̃ zɔ̃ɔ.*
8 Ɔde ì̃ azì̃a bo ń a àizɛɛo,
taaside sɔ̃ ì̃li wɛ́tɛ̃abiima eo.
9 Gbɛ̃maaɔ gupua aɔ pipi,
gbɛ̃vãiɔ filia a gamá.
10 Zì̃a sɛa lɛsì̃ mɛ́ ì̃ sòle da,
lɛdamamaa mɛ́ ì̃ to wà ɔ̃nɔkũ.
11 Ɔvãi lí gɛ́ aɛo,

† **12:20** Mat 5.9 ‡ **12:28** Lom 6.23 * **13:7** Luk 12.21, 33

ɔ̃a'ea isima guu mɛ́ ì kɔ̃́.
12 Wɛdɔa pɔ́i gɛ̃gɛ̃a ì ń sɔ̃ ɔ̃̀ɔkpa,
pɔeã ea ì mɔ́ ń wɛ̃ni dafuo.
13 Gbɛ̃́ pɔ́ ì fionada yã́wa a yã'e,
gbɛ̃́ pɔ́ ì gbɛ̃́ yã'onɛ ma a ài'e.
14 Ɔnɔna yãdanɛá nibɔna wɛ̃nideɛ,
ì ń bɔ ga lɛ́zì.
15 Wɛzɛ̃ gbãa ì to wàɔ nańnɔ,
ãma náaisaideɔ zɛ́ pãsì.
16 Laaideɔ ì yãkɛ ń dɔ̃ao,
sɔũ ì a faasaikɛ fãaa.
17 Zìna vãi ì zu taasiu,
ìwa náaide ì su aafia.
18 Gia totoai ì mɔ́ ń taasio ń wío,
lɛdamamaa ì ń kpɛla.
19 Pɔ́nidɛa ea ì ń pɔ kɛ na,
ɔ̃ sɔũ ye kɛ̃a vãikɛawa gìyãio.
20 Gbɛ̃́ pɔ́ tɛ́ ɔ̃nɔnaɔzi ì ɔ̃nɔkũ,
gbɛ̃́ pɔ́ kãaaa ń sɔũɔ ì vãikũ.
21 Taasi ìɔ tɛ duunkɛnaɔzi,
nama mɛ́ gbɛ̃maaɔ ài ũ.
22 Gbɛ̃maa ì túbito a tɔũnaɔnɛ,
duunkɛna sɔ̃, aà àizɛɛ a gɔ̃ gbɛ̃maaɛ.
23 Taaside bua ì blɛkɛ maamaa,
ɔ̃ yãfuangbanaɔ ì to aà kuawà.
24 Gbɛ̃́ pɔ́ lí a nɛ́ gbɛ̃o zaaàguɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ ye a nɛ́i ì aà toto a gɔɔwa.
25 Gbɛ̃maa ì pɔble à kã́,
gbɛ̃vãiɔ nɔ̀sɛ ìɔ da gii.

14

1 Nɔɛ ɔ̃nɔde ì ua kálɛ,
a faasaide sɔ̃ ì ua fãaa.
2 Gbɛ̃́ pɔ́ ì yãkɛ a zɛ́wa Dii vìa vì,
zɛkoleasɛna ì sakaaàgu.
3 Faasaide lɛ́ mɛ́ aà gbɛ̃bɔ ũ,
ɔ̃nɔna yã'oa ì aà bɔ.
4 Tó zu kuo, gba ìɔ da giiɛ,
wì ài zɔ̃ɔ e ń zuɔ gbãao.
5 Seelade sìande lí ɛɛtoo,
seelade vãi yã́ ìɔ mɔafili vì.
6 Láanide ì kpálɛkɛ ɔ̃nɔi à kuawà,
laaide yãdɔ̃aá faaiɛ.
7 Kɛ̃ sɔũwa zã̀zã,
asa ńyɔ̃ dɔ̃a ewào.
8 Ɔnɔ ì to laaide làasookɛ a zɛ́wa,
sɔũ faasaikɛ ì aà sã́sã.
9 Faasaideɔ ì saka tàae kulɛkɛau,
gbɛ̃maaɔ ìɔ na ń kɔ̃o.
10 Baade azìa yã'ɔ̃ma dɔ̃,

mɛ́ gbɛ̃́ pɔnaá gbɛ̃pãle pɔ́ no.
11 Gbɛ̃vãiɔ ua a midɛ,
gbɛ̃maaɔ bɛ a ɔta.
12 Zɛ́ kú ì kɛ gbɛ̃́ɔnɛ maa,
ãma a midɛkĩ̀iá gaɛ.
13 Baa yaalɔ guu nɔ̀sɛ ì ɔ̃̀ɔkpa,
pɔna ku ì midɛ ń pɔsiao.
14 Pɔ̀ɔbɔzãkɛna yãkɛa ì wi aà musu,
gbɛ̃maa ì a yãkɛa gbɛ'e.
15 Làasoosaide ì yã́pii siɛ,
laaide lí yã́ náaikɛ làasookɛsaio.
16 Ɔnɔna vãikɛa vĩ̀a vĩ̀, ì ɛ̃ɛ̀,
sɔũ ì azĩ̀a náai vĩ̀, ìɔ wãa.
17 Pɔkũmade ì yã́ yãfũna kɛ,
kɔ̃nide ì to wà zaagu.
18 Ɔnɔkɛ̃sãmade ì gɔ̃ faasai,
laaideɔ ì dɔ̃a kpa fùa ũ.
19 Gbɛ̃vãiɔ misiilɛ gbɛ̃maaɔnɛ,
vãikɛnaɔ kúlɛ nɔ̀sɛpuadeɔ kpɛɛlɛ.
20 Baa taaside gbɛ̃́dee ì zaaàgu,
ãma ɔde gbɛ̃naɔ ìɔ dasi.
21 Sakaa n gbɛ̃́deeguá duunaɛ.
Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ ì wɛ̃nadɔ̃ taasideɔnɛ ũ.
22 Vãi wàaipanaɔ sã́sãao lé?
Maa wàaipanaɔ sùuu vĩ̀ ń náaio.
23 Mɛkpaa zĩ̀wa ìɔ ài vĩ̀,
mɛ́ yãbɔlɛ ì ń kɛ̃́sã.
24 Ɔnɔnaɔ àizɛɛ ì gɔ̃ ń gawi ũ,
sɔũɔ faasaikɛ ì ń gɔ̃ faasai.
25 Seelade sĩ̀ande ì gbɛ̃́ misi,
a ɛɛde yã́ mɔafili vĩ̀.
26 Vĩ̀akɛa Diiɛá gbãa'ekĩ̀i náaideɛ,
a dɛ misikĩ̀i ũ ade nɛ́ɔnɛ.
27 Vĩ̀akɛa Diiɛá nibɔna wɛ̃nideɛ,
ì ń bɔ ga lɛ́zĩ̀.
28 Tó kía gbɛ̃́ɔ dasi, ìɔ gawi vĩ̀,
bùsugbɛ̃saikɛá kpalablena músiɛ.
29 Gbɛ̃́ pɔ́ a pɔ lí pa kpaao wɛ́ kɛ̃a,
pɔkũmade ì a yãfũkɛ sɛ lɛsĩ̀.
30 Sɔ̃daadoũ mɛ́ mɛ aafia ũ,
wɛdɔanɛ ì mɛkɛmuuna zĩ̀má.
31 Wɛ̃nade wɛtãna ì aà Kɛna kpɛbɔ,
taaside wɛgwana ì aà Kɛna kpɛla.
32 Tó yã́ vãikɛna lè, ì aà nɛɛ,
baa tó gbɛ̃maa gà, a ulɛkĩ̀i vĩ̀.
33 Ɔnɔ ì zɔ̃lɛkĩ̀i e wɛzɛ̃na nɔ̀sɛu,
ãma wĩ̀li e sɔũwao.
34 Yã́zɛde ì bui sɛ lɛsĩ̀,
duuna ì wida gbɛ̃́ɔwa.

35 Zɔ̀blen laaide yɑ̃́ ì ka kíagu,
ɑ̃ma ì a pɔkũmabɔbɔ a gianawa.*

15

1 Yɑ̃wea dɔ̃ ì pɔkũma kpálɛ,
yɑ̃́'ìi ì ń pɔ fɛlɛ.
2 Ɔ̃nɔna yɑ̃'oa ì to dɔ̃a káńgu,
sɔũ lɛ́ sɔ̃, yɑ̃faasai ìɔ bɔlɛu.
3 Dii wɛ́ kú gupiiu,
ìɔ gbɛ̃vɑ̃iɔ ń gbɛ̃maaɔ tàasika.
4 Nɔ̀sɛ níniyɑ̃ ì ń gba wɛ̃ni dafu,
yɑ̃kpaanla ì ń kɑ̃dɛ.
5 Faasaide ì saka a mae totoau,
lɛdamamana sɔ̃ ìɔ laai vì.
6 Gbɛ̃maa ua ìɔ àizɛɛ zɔ̃ɔ vì,
gbɛ̃vɑ̃i pɔ́ɔ ìɔ yɑ̃kele vì.
7 Ɔ̃nɔna lɛ́ ì dɔ̃a fɑ̃́ɛ,
sɔũɔ sɔ̃ aa nɔ̀sɛ vìo.
8 Dii ye gbɛ̃vɑ̃iɔ sa'oa gìyɑ̃io,
gbɛ̃maa wabikɛa mɛ́ ì kaaàgu.
9 Dii za gbɛ̃vɑ̃i yɑ̃kɛau,
a ye gbɛ̃́ pɔ́ tɛ́ yɑ̃́zɛdeiɔzi.
10 Totoa pɑ̃sìá gbɛ̃́ pɔ́ pɑ̃̀zɛa pɔ́ɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ ye lɛdamaio sɔ̃ gɛ̀kɔɔɛ.
11 Lá Dii bɛda ń tɛ́o yɑ̃́ dɔ̃,
wa gbɛ̃nazìna sɔ̃ yɑ̃'o lɔe?*
12 Láanide líɔ ye wà a gba laaio,
ìli gɛ́ ɔ̃nɔnaɔ kíio.
13 Nɔ̀sɛna ì oa tɛkɛ,
nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpaa ì ń kúsu kwɛ́.
14 Làasoode ì dɔ̃a wɛɛlɛ,
sɔũ ì yɑ̃faasai mɔ́mɔ.
15 Gɔɔpii ìɔ íi wɛ̃nadeɛɛ,
pɔnade ìɔ ku dikpɛ guu láasai.
16 Pɔvìa yɔɔna vìakɛa Diiɛ guu
maa dɛ àizɛɛ zɔ̃ɔ kũa gili guua.
17 Dò sau blea yeakɔ̃i guu
maa dɛ nɔ̀ɔ níside soa ń zaakɔ̃uoa.
18 Pɔkũmade ì sòle da,
nɔ̀sɛniɛde ì zɔa midɛ.
19 Màade zɛ́ ìɔ dɛɛ̀ lɛkaa ũɛ,
gbɛ̃maa zɛ́ ìɔ daaìaɛ.
20 Nɛ́ ɔ̃nɔde ì to a mae pɔ kɛ na,
gbɛ̃nazìn sɔũ ì saka a dau.
21 Yɑ̃faasai ì kɛ ɔ̃nɔkɛ̃sɑ̃madeɛ na,
làasoode ì zɛ́sɛ súsu.
22 Lɛkpaaìsai ì yɑ̃́ gboo,
lɛdamade dasiɔ ì to à kɛ.
23 Yɑ̃wea dɔ̃ ì a òna pɔ kɛ na,

* **14:35** Mat 24.45 * **15:11** Zɑ̃a 2.25

yã'oa a gɔɔwa ǐɔ na fá!
24 Wɛ̃ni zɛ́ ǐ gɛ́ ń laaideɔ musu,
kɛ́ aasu si bɛdauo yấi.
25 Dii ǐ káakuna ua wí,
ǐ to gyaa kɔɔɔ ku a gbɛu.
26 Dii za làasoo vãiu,
yãna'oa gbãsǐ vǐɛ̀o.
27 Gbɛ̃wɛtãna ǐ ǐada a uawa,
gbɛ̃́ pɔ́ za gbagusaɛu aɔ ku aafia.
28 Gbɛ̃maa ǐ làasookɛ yấzãsiawa,
yãvãi ǐ bɔlɛ gbɛ̃vãiɔ lɛ́u gɔ̃̀ɔ.
29 Dii zầ ń gbɛ̃vãiɔ,
ǐ swấkpa gbɛ̃maaɔ wabikɛai.†
30 Oa weea ǐ ń pɔ kɛ na,
baona ǐ ń wá wee.
31 Gbɛ̃́ pɔ́ ǐ swãdɔ aafia lɛdamai
aɔ bele ũ ɔ̃nɔnaɔ guuɛ.
32 Gbɛ̃́ pɔ́ gǐ totoai za azǐau,
lɛdamamana mɛ́ ǐ gɔ̃ nɔ̀sɛde ũ.
33 Vǐakɛa Diiɛ ǐ ɔ̃nɔ danɛ́,
zǐabusaa mɛ́ ǐ mɔ́ ń bɛɛɛo.

16

1 Gbɛ̃nazǐna ǐ yấsɛ,
ãma a midɛa ǐ bɔ Dii lɛ́uɛ.
2 Baade ǐ a yãkɛa e maaɛ,
ãma Dii mɛ́ ǐɔ ń pɔeã dɔ̃.
3 N n yấ kpálɛ Dii gɛ̃zǐ,
n pɔeã i zɛkɛ.
4 Dii pɔ́pii kɛ̀ a pɔeã yấiɛ,
baa vãikɛnaɔ dɛ ǐadamagɔɔ pɔ́ ũɛ.
5 Dii ye ǐ́andãnaɔ gǐyãio,
sǐana guu aa bɔ pão.
6 Gbɛ̃kɛ ń náaio ǐ láka tàaea,
vǐakɛa Diiɛ ǐ ń ɛ̃ vãiɛ.
7 Tó gbɛ̃́ yãkɛaɔ kà Diigu,
ǐ to se aà ibɛɛɔ kɛaànɔ na.
8 Pɔ́ yɔɔna ea maakɛa guu
maa dɛ ɔvãi'ea zɔ̃ɔla.
9 Gbɛ̃nazǐna ǐ zɛ́ pɔ́ á sɛ́ làasookɛ,
ãma Dii mɛ́ ǐ aà kɛ̀sɛ dɔdɔ̀ɛ.
10 Lá kía mɛ́ ǐ yãdilɛ Lua gɛ̃ɛ ũ,
a maa aà yấ bɔ yấzɛde kpɛo.
11 Zaa maa ń kiloo lɛa súsuoá Dii pɔ́ɛ,
a zã nɛ́na ń a gbɛ̃̀nɛo píi aà pɔkɛaɛ.
12 Wǐliɔ ye kía vãikɛna gǐyãio,
wǐ kpala zǐ́napɛlɛ yấzɛde musuɛ.
13 Yấzɛde'ona ǐ ka kíagu,
ǐɔ ye sǐan'onai.

† **15:29** Zãa 9.31

14 Kía pɔkũmaá ga zı̏naɛ,
ãma ɔ̃nɔna ı̏ a tɛdɛ.
15 Kía oa weea ı̏ɔ aafia vı̏,
aà nakɛnɛá káabuan louɛ.
16 Ɔnɔkũa maa dɛ vuala zȁ,
gɔ̃a laaide ũ bɛɛɛ dɛ ấnusu maaa.
17 Gbɛ̃maa ı̏ zɛ́ pɔ́ ı̏ ɛ̃ vãiɛ sɛ́,
zı̏akũadɔ̃na ı̏ a wɛ̃ni dɔ̃́a.
18 Ȉandãa ı̏ mɔ́ ń lɛ́lɛao,
zı̏asɛa lɛsı̏ ı̏ mɔ́ ń ɛɛao.
19 Zı̏abusaa taasideɔ guu
maa dɛ baadaaa ń ı̏̋andãnaɔla.
20 Gbɛ̃́ pɔ́ ı̏ laaidɔ yấwa ı̏ maa e,
Dii náaikɛna mɛ́ ı̏ɔ pɔna vı̏.
21 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ pàɛ ɔ̃ wı̏ mɛɛ̀ wɛzɛ̃na,
gbɛ̃́ pɔ́ a lɛ́ na, wı̏ aà yãdɔ̃a zɛ́ e.
22 Laai dɛ wɛ̃ni mi ũ gbɛ̃́ pɔ́ vı̏ɔnɛ,
faasaideɔ yãfaasai ı̏ ń gbɛ̃.
23 Ɔnɔna làasoo ı̏ pisi aà lɛ́wa,
aà lɛ́ ı̏ to wà aà yãdɔ̃a zɛ́ e.
24 Yãna'oaá zɔsapunaɛ,
a na nɔ̀sɛu, mɛ́ ı̏ mɛ gba aafia.
25 Zɛ́ kú ı̏ kɛ gbɛ̃́ɔnɛ maa,
ãma a midɛkı̏iá gaɛ.
26 Sɛ̏wana nɔ̀sɛ ı̏ aà dazı̏u,
asa nɔana ı̏ tɛ́kpaaàguɛ.
27 Gbɛ̃pã ı̏ vãikpaaı̏ńnɔ,
yãvãi ı̏ɔ dɔ aà lɛ́u.
28 Gbɛ̃́ dɔ̀ɔsai ı̏ sòle da,
gbɛ̃pena ı̏ gbɛ̃naɔ kɛ̃aa.
29 Gbɛ̃́ pãsı̏ ı̏ kɔ̃nikɛ a gbɛ̃́deeɛ,
ı̏ aà da zɛ́ vãiwa.
30 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ wɛ'i'o làasoo vãi vı̏,
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ lɛsuikɛ zɛ̀ ń vãioɛ.
31 Mikã puaá fùa í gbiaɛ,
maakɛa mɛ́ ı̏ ń káwà.
32 Nɔ̀sɛniɛde maa dɛ zı̏gɔ̃a,
zı̏akũadɔ̃na maa dɛ wɛ̃́lɛsinala.
33 Wı̏ yãkɛkɛa gbɛa ń gbɛo,
ãma a bɔɔlɛ ı̏ bɔ Dii kı̏̋iɛ.

17

1 Pɛ̃ɛ miɔn giina soa yãkelesai
maa dɛ nɔ̀ɔgbɛ̃a ua sòledeula.
2 Zɔ̀ laaide ı̏ɔ iko vı̏ nɛ́ giawaɛ,
aà baa aɔ ku ua túbi guu.
3 Wı̏ ấnusu ń vuao baasa,
Dii mɛ́ ı̏ wá sɔ̃ tàasika.
4 Gbɛ̃vãi swấ ı̏ɔ na ń yãdɔɔsaio,
ɛɛde laai ı̏ɔ ku lɛkpɛdaamáwa.

5 Gbɛ̃́ pɔ́ ì taaside kɛ pɔ́ɔpɔɔ lɛ́ saka aà Kɛnaguɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ ì gbɛ̃́ yáalɔ músiwa a bɔ pão.
6 Tɔũnaɔ mɛ́ ń deziɔ gawi ũ,
maeɔ mɛ́ ń nɛ́ɔ ì̃andãbɔ ũ.
7 Yã́zɛde oa lí kɔ̃si ń sɔũoo,
màa ɛɛ lí kɔ̃si ń bɛɛɛde lɛ́oo.
8 Gbagusaɛ dɛ zì̃akɛkɛa ũ a danaɛ,
gu pɔ́ à lì̃liu píi aà tá ìɔ naɛ.
9 Gbɛ̃́ pɔ́ lakà tàae pɔ́ wa kɛ̀ɛ̀la ye wàɔ yeaziɛ,
yãzifɛlɛna sɔ̃ ì gbɛ̃kɛ bɔaa.
10 Ɔ̃nɔna gbaa laai ì tɔ̃wà
dɛ sɔũ gbɛ̃a gɛ̃n basɔola.
11 Yãvãi mɛ́ ì dɔaa swã́gbãadeɛ,
wa zì̃na sɔ́sobisaide gbaɛwà.
12 Kpaaũa ń wài pɔ́ wà a nɛ́ sɛ̀lɛo
sɔ̃̀ dɛ kpaaũa ń sɔũo a mì̃saikɛula.
13 Tó gbɛ̃maa fìabò ń vãio,
vãi a kɛ̃ aà uawao.
14 Lɛkpaadaa dɛ lán ízɛwɛ̃awaɛ,
go we e sòle àɔ gɛ́ fɛlɛi.
15 Yãnakpaa tàaedewa ń yãdaa yãesaidelao,
Dii za yã́ beeɔu píiɛ.
16 Bɔ́ ài sɔũ ɔ̃adɛa a kyodɔ̃a yã́i vì̃i?
Asa a nɔ̀sɛ vì̃o.
17 Gbɛ̃naɔ ìɔ yekɔ̃i gɔɔpiiɛ,
vì̃i ń dãunaɔ ku dɔ̃a kɔ̃ɛ yã́iɛ.
18 Mì̃saide ì a gbɛ̃do fìa di a miwa,
ì kpɛ́gaausí a gbɛ̃́deeɛ.
19 Gbɛ̃́ pɔ́ ye sòlei ye duunaiɛ,
yã́gbãa'ona ì músi'i azì̃aɛ.
20 Làasookpaanlade lí maa eo,
lɛfɔlɔde ì lɛ́lɛ da taasiu.
21 Sɔũ'ina pɔ ìɔ siaɛ,
faasaide mae pɔ líɔ nao.
22 Nɔ̀sɛnaá ɛsɛ maaɛ,
pɔsia ì ń ibaba.
23 Vãikɛna ì gbagusaɛ sɔlɔ a ulau
kɛ́ à e yã́zɛde bãdɛò yã́iɛ.
24 Laaide ì wɛbii ɔ̃nɔwa,
ãma sɔũ wɛ́pɛkì̃i ìɔ zɛ̃̀ɛ.
25 Nɛ́ sɔũ ì a mae pɔ ya,
ì a da'ia nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpaɛ̀.
26 A maa wà yãesaide yíao,
bɛɛɛde gbɛ̃a a nɔ̀sɛmaa yã́i zɛvì̃o.
27 Gbɛ̃́ pɔ́ ì a lɛ́ fɔ̃́ dɔ̃a vì̃,
nɔ̀sɛniɛde ìɔ laai vì̃.
28 Baa sɔũ, tó à a lɛ́ fɔ̃̀, wì̃ aà dilɛ ɔ̃nɔna ũɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ ì a lɛ́ kúá laaideɛ.

18

1 Zi̇a pɔeã mɛ́ i̇ dɔaa gbɛ̃́ pɔ́ i̇ kɛ̃́máɛ,
i̇ fɛ̃́ńzi lɛdama píi musu.
2 Sɔũ lí pɔnakɛ wɛzɛ̃ yã́ musuo,
yã́ pɔ́ dɛ̀dɛwà ɔ̃ i̇ o.
3 Vãikɛa i̇ mɔ́ ń sakanguoɛ,
kpɛbɔyã i̇ láani inɛ́.
4 Gbɛ̃nazi̇na lɛgbɛ dɛ lán ísiwaɛ,
lán swa'i bàalɛa ge ɔ̃nɔ lɔ̀ɔwa.
5 Kɛa vãikɛnaɛ kɛ̀kɛ
ge yãkɛkɛa yãesaidɛɛ ɔkpɛai maao.
6 Sɔũ lɛ́ i̇ aà da sòleu,
aà yã'oa i̇ aà kpa gbɛ̃ai.
7 Sɔũ lɛ́ i̇ aà ɔ̃̀ɔkpa,
aà yã'oa i̇ aà kũ lán baiwa.
8 Gbɛ̃pena yã́ i̇ kɛnɛ́ lán zɔ́wa,
i̇ gɛ̃ lɛ́u dɔ̃̀ɔ e nɔ̀sɛ kpɛau.
9 Gbɛ̃́ pɔ́ i̇ pãkpa a zi̇iá músi dãunaɛ.
10 Dii tɔ́á ulɛki̇i lɛsi̇ɛ,
gbɛ̃maa i̇ bàalɛ à azi̇a yeu.
11 Ɔde àizɛɛ i̇ɔ dɛɛ̀ wɛ̃́lɛ kàede ũ,
a dɛɛ̀ bi̇́i pɔ́ wa fɔ̃ dɛdɛwào ũ.
12 Zi̇asɛa lɛsi̇ i̇ mɔ́ gbɛ̃́ɛ ń lɛ́lɛaoɛ,
zi̇abusaa i̇ mɔ́ ń bɛɛɛo.
13 Gbɛ̃́ pɔ́ i̇ yã́zãsi yãmasai,
mi̇saikɛ ń kpɛbɔao mɛ́ i̇ gɔ̃ɛ̀.
14 Sɔ̃dilɛa i̇ gbɛ̃́ gba gbãa gyãpɛwa,
ãma démɛ a pɔsia fɔ̃i?
15 Wɛzɛ̃na i̇ yãdada a sɔ̃u,
ɔ̃nɔna swã́ i̇ɔ dɔ dɔ̃ai.
16 Gba pɔ́ gbɛ̃́ dà i̇ zɛkɛkɛ̀,
i̇ zɛwɛ̃ɛ̀ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ki̇́i.
17 Gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̀aa a yã'ò, wi̇ aà yã́zɛ e,
e aà ibɛɛ àɔ gɛ́ aà pɔ́ oi.
18 Yãkɛkɛa gbɛaa Diiwa ń gbɛo
i̇ sòle midɛ, i̇ gɔ̃gbãaɔ yoaa.
19 Daɛ pɔ́ wà tàaekɛ̀ɛ̀ yã́ i̇ɔ gbãa lán bi̇́iwaɛ,
aà sòle dɛ lán zɛ́kakaa ń lɛowaɛ.
20 Yã'oa i̇ gbɛ̃́ ká kãawa,
aà lɛgbɛ'i i̇ to pɔ́ mɔ́wà.
21 Ga ń wɛ̃nio ku lɛ́uɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ ye yã'oai a a gbɛ'e.
22 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ è pɔmaa è,
báaa bee bɔ̀ Dii ki̇́iɛ.
23 Taaside i̇ yã'o wɛ̃nawɛ̃na,
ɔde i̇ yã́zãsi gbã́ugbãu.
24 Gbɛ̃na yàaa i̇ yãvãi inɛ́ɛ,
gbɛ̃naeɔ ku aai̇ɔ nańnɔ dɛ ua gbɛ̃́a.

19

1 Kua taaside tàaesaide ũ
maa dɛ kua sɔũ yãvãi'ona ũla.
2 A̋ia vi̋a yã́zɛdɔ̃sai maao,
wãa zɔ̃ɔ ȉ ń zã zɛ́waɛ.
3 Gbɛ̃nazi̋na faasaikɛ ȉ zɛ́ ɔ̃̀ɔkpaɛ̀,
ɔ̃ ȉ Dii tàae e.
4 Aizɛɛ ȉ to wà gbɛ̃na e dasi,
taaside gbɛ̃na ȉ kɛ̃wàɛ.
5 Seelade vãi a bɔ pão,
ɛɛde a gí wɛ́tɛ̃a eio.
6 Gbɛ̃́ daside ȉ kpalablena tɔnasi,
gbɛ̃́pii ȉɔ ye gbadana àɔ dɛ a gbɛ̃́ ũɛ.
7 Taaside daɛɔ ȉ aà vũaaɛ,
wa aà gbɛ̃naɔ kɛ̃awà o lɔo.
Tó a wɛ̀ɛlɛ yã'ońnɔ, ȉli ń e bɛo.
8 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ɔ̃nɔkũ ye azi̋aiɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ ye dɔ̃ai ȉ maa e.
9 Seelade vãi a bɔ pão,
ɛɛde a midɛ.
10 Lá namablea lí kɔ̃si ń sɔũoo,
màa i kũ zɔ àɔ kible wɛ̃́ɛɔwao.
11 Wɛzɛ̃na pɔ lí pa kpaao,
lákaa tàaea mɛ́ aà i̋andãbɔ ũ.
12 Kía zɔakaaá nɔ̀ɔmusu pũnaaɛ,
aà nakɛnɛá mɔ̀sɛpisia sɛ̃waɛ.
13 Nɛ́ sɔũ dɛ a mae ɔ̃̀ɔkpana ũɛ,
nɔ sòlede dɛ lán ítɔ̃tɔ̃a zɛsaiwaɛ.
14 Wȉ ua ń a àizɛɛo e mae túbi ũɛ,
ãma nɔ laaide ea ȉ bɔ Dii kȉ́iɛ.
15 Zígbiakɛ ȉ ń da i zɔ̃ɔ'oau,
nɔana ȉ màade dɛ.
16 Gbɛ̃́ pɔ́ ȉɔ yãdilɛnɛ kũa aɔ aafiaɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ ȉ saka a kuau a ga.
17 Gbɛ̃́ pɔ́ wɛ̃nadɔ̃̀ taasideɛ pɔ́ sɛ̃̀a Diiɛɛ,
ɔ̃mɛ a aà yãkɛaɔ fi̋aboɛ̀.*
18 N n nɛ́ toto a gɔɔwa,
ãma ńsu to a gɛ̃agɛ̃ e à gao.
19 Wa ɔ̃a zɔ̃ pɔkũmadeɛ aà fi̋abo,
tó n aà bò, aà boa aɔ lɛ́ vi̋o.
20 Lɛdama ma, totoa yãda,
kɛ́ ǹ e ǹ ɔ̃nɔkũ zã́ yã́i.
21 Làasoo ku gbɛ̃nazi̋na nɔ̀sɛu dasi,
ãma yã́ pɔ́ Dii zɛ̀ò mɛ́ a kɛ.
22 Gbɛ̃kɛkɛanɛde mɛ́ ȉ ka gbɛ̃́ɔgu,
kua taaside ũ maa dɛ kua ɛɛde ũa.
23 Vi̋akɛa Diiɛ ȉ mɔ́ ń wɛ̃nio,
ade ȉ i kãa, vãi lí aà leo.
24 Màade ȉ ɔgɛ̃ tau

---

* **19:17** Mat 25.40

à fua blɛli gɛò a lɛ́ kɨ̃́i.
25 Láanide gbɛ̃, mɨ̀saide ɨ̀ gɔ̃ laai vɨ̀.
Wɛzɛ̃na gba laai, ɨ̀ yãdada.
26 Nɛ́ pɔ́ ɨ̀ a mae gbɛ̃ mɛ́ ɨ̀ a da yáá nɛ́ gia pɔ́ ɨ̀ widamáɛ.
27 Ma nɛ́, tó n kɑ̃́mabò ń lɛdamamamaao,
n pãalɛ yãdɔ̃aɛn we.
28 Seelade pã ɨ̀ yɑ̃́zɛde láanikɛ,
vãikɛna ɨ̀ yɑ̃́'ɨ̃i mɔ́mɔ bɛ̃̀ɛ.
29 Go looa gbɛ̃́laanikɛnaɔla,
gbɛ̃aá sɔũɔ pɔ́ɛ ń kpɛsɛa.

20

1 Vɛ̃ɛ ɨ̀ to wà gɔ̃ láanipɔ ũ,
í gbãa ɨ̀ ń da yãbɔlɛu,
gbɛ̃́ pɔ́ tò à a dɛ ɔ̃nɔ vɨ̀o.
2 Kía palaaá nɔ̀ɔmusu pũnaaɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ aà pɔ fɛ̃̀ɛ azɨ̀a kpà gaiɛ.
3 Lɛdaa lɛkpaau sai ɨ̀ to wàɔ bɛɛɛ vɨ̀,
faasaideɔ ɨ̀ɔ kãa ḿpiiɛ.
4 Màade lí sapa a gɔɔo,
tó à gɛ̀ bua pɔkɛkɛgɔɔ, ɨ̀li pɔe eo.
5 Gbɛ̃nazɨ̀na sɔ̃ yɑ̃́ dɛ lán ísiwaɛ,
wɛzɛ̃na mɛ́ a tɔa dɔ̃.
6 Gbɛ̃́ daside ɨ̀ a gbɛ̃kɛkɛanɛ́ yã'o,
ãma bɔa gbɛ̃́ náaidewa zɨ̀'ũ.
7 Gbɛ̃́ pɔ́ ɨ̀ yãkɛ a zɛ́wa mɛ́ maa,
báaaden nɛ́ pɔ́ à gà à ń tɔ́ɔ ũ.
8 Kía zɔ̃lɛa a yɑ̃́kpalɛkɛkɨ̀i
ɨ̀ vãi píi dɔ̃ a wɛ́ guu à plɛkɔ̃u.
9 Démɛ a fɔ̃ o a nɔ̀sɛ yãe vɨ̀o
á kú duunasai wásawasaɛi?
10 Kiloolɛa vãi ń gbɛ̃blezaao,
Dii za beeɔu píiɛ.
11 Baa kɔ̃̀ɔ'oa guu wɨ̀ dɔ̃ nɛ́wa,
tó aà yãkɛa maa mɛ́ a dɔ̀ɔ vɨ̀.
12 Swɑ̃́ pɔ́ wɨ̀ yãmaò ń wɛ́ pɔ́ wɨ̀ gu'eoo
Dii mɛ́ ń kɛ́ píi.
13 Tó ń ye ii, ńyɔ̃ gɔ̃ taaside ũɛ,
tó n wɛ́ i vɨ̀o, blɛ a mɔma.
14 Pɔluna ɨ̀ mɛ: I ka màao! I ka màao!
Tó à kàò aɛ, ɨ̀ azɨ̀a sáaukpa.
15 Vua saio, òso diɛ,
ãma bɔa yãfaade'onawa àao.
16 Tó gbɛ̃́ nibɔ fɨ̀a dɨ̀ a miwa,
ǹ aà ula si ǹyɔ̃ kũa tɔ̀ɔma ũ gbɛ̃́pi gɛ̃ɛ ũ.
17 Dɨ̀idiina pɔblea ɨ̀ɔ nanɛ́,
gbɛzã sa ɨ̀ gɔ̃ lɛ́u lán gbɛ̀kɔsɔwa.
18 Zɛ ń yɑ̃́o lɛdama musu,
yɑ̃́ gwa maamaa, ní gbasa zɨ̀ka.

19 Gbɛ̃pena ı̀ɔ bɛ ń dãɔ asiioɛ,
ńsu yãalɛ ń yãbɔlɛn zɔ̃ɔdeoo.
20 Gbɛ̃́ pɔ́ a de ge a da kà,
aà filia a gawà gusia níiniiuɛ.
21 Túbiblea káau taasidɔ̃sai
líɔ báaa vı̃̀ gbɛzão.
22 Nsu vãi tɔsia làasookɛo.
Sɔ̃́a Diizi à n suaba.
23 Dii za kiloolɛa vãiuɛ,
gbɛ̃blezaa lí kaaàguo.
24 Dii mɛ́ ı̀ gbɛ̃nazı̃̀na kɛ̀sɛ dɔdɔ.
Kpelewa gbɛ̃́ a yã́ pɔ́ a kɛ zɛ́ dɔ̃i?
25 Wã lɛgbɛ̃a Luaɛ kai vı̃̀,
gbɛzã ńyɔ̃ làasookɛ lɛ́ pɔ́ ń kɛ̀wàpiwa.
26 Kía ɔ̃nɔna ı̀ gbɛ̃vãiɔ plɛ
à ń ká gbɛu à ń kɛ kɛ́lɛkɛlɛ.
27 Dii filia ı̀ gbɛ̃nazı̃̀na làasoo pu,
ı̀ aà nɔ̀sɛkpɛaɔ tàasika píi.
28 Gbɛ̃kɛ ń náaio mɛ́ kía dɔ̃̀anaɔ ũ,
gbɛ̃kɛkɛa ı̀ aà kpala zɛdɔ.
29 Ɛwaasoɔ gbãa mɛ́ ń ı̃́andãbɔ ũ,
maezɔ̃ɔ mikã pua mɛ́ ń gawi ũ.
30 Gbɛ̃a pɔ́ ı̀ gɛ̃ńgu ı̀ vãi wolomá,
flã'ɔ̃ama ı̀ gɛ̃ e za nɔ̀sɛkpɛau.

21

1 Kía nɔ̀sɛ ku Dii ɔzı̃̀ lán ízɛwaɛ,
gu pɔ́ a yei ɔ̃ ı̀ aà liliu.
2 Baade ı̀ɔ e a yãkɛa maaɛ,
ãma Dii mɛ́ ı̀ɔ ń nɔ̀sɛ dɔ̃.
3 Maakɛa ń yãkɛa a zɛ́wao
ı̀ ka Diigu dɛ sa'oawàa.
4 Zı̃̀asɛa lɛsı̃̀ ń ı̃́andão
ı̀ vãikɛnaɔ duuna bɔ gupuau.
5 Aiade làasoo ı̀ aà ka namawa,
nɔnwãade ı̀ si pɔ́kɛ̃sãmau.
6 Aizɛɛ pɔ́ gbɛ̃́ è ɛɛtoa guu
a gɛ̃ ń ı̃́anaoɛ, aàpi i ga.
7 Vãikɛnaɔ pãsı̃̀kɛa a táńnɔ,
asa aali we yã́zɛdekɛ̀o.
8 Tàaede yãkɛa líɔ dɔ̀ɔ vı̃̀o,
yãesaide yãkɛa ı̀ɔ wásawasaɛ.
9 Ia gɔ̃u zã́u maa dɛ
kua kpɛ́u sãnu ń nɔ sòledeola.
10 Vãikɛna sɔ̃ ı̀ɔ ku vãiwaɛ,
ı̃̀li a gbɛ̃́ wɛ̃nagwao.
11 Tó wà ı̃̀adà gbɛ̃́laanikɛnawa, mı̃̀saide ı̀ ɔ̃nɔkũɛ,
tó wà ɔ̃nɔna gbà laai, aà dɔ̃a ı̀ kã́fı̃ɛ.
12 Lua maa, ı̀ vãikɛna bɛ tàasika,
ɔ̃ ı̀ vãikɛnaɔ fuangba taasiu.

13 Gbɛ̃́ pɔ́ i swá̃kpa wɛ̃nade wiiio,
aàpi a wiilɛ sɔ̃, gbɛ̃e a wewào.
14 Gbadaa asii guu ì pɔkũma kpálɛ,
gbagusaɛ sɔlɔa ulau ì pɔfɛ̃ midɛ.
15 Yá̃gɔ̃gɔ̃a a zɛ́wa ì gbɛ̃maa pɔ kɛ na,
ã̃ma ì iwã̃a ka vã̃ikɛna pɔaɛ.
16 Gbɛ̃́ pɔ́ pã̀alɛ wɛ́kɛ̃a zɛ́ɛ
a ta gyaadeɔ kã̃aauɛ.
17 Gbɛ̃́ pɔ́ ye pɔnakɛai a gɔ̃ pɔ́kɛ̃sã̃ma guuɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ ye vɛ̃ɛi ń blɛ nísideo a kɛ ɔde ũo.
18 Vã̃ikɛnaɔ mɛ́ gbɛ̃maaɔ awakpabɔ ũ,
wa ı̃ada náaisaideɔwa nɔ̀sɛpuadeɔ gbɛu.
19 Zɔ̃lɛa sɛ̃gbã̃u maa dɛ
zɔ̃lɛa ń nɔ sòlede kpɛ̃nɛdeola.
20 Blɛ maa ń nísio ìɔ kálɛ ɔ̃nɔna bɛ,
ã̃ma sɔũ ì a pɔ́ mɔ́mɔ gɔ̃̀ɔɛ.
21 Gbɛ̃́ pɔ́ ì yá̃zɛde ń gbɛ̃kɛo wɛɛlɛ
ì wɛ̃ni ń yá̃ nao ń bɛɛɛo e.
22 Ɔnɔna ì si gɔ̃gbã̃aɔzi ń wɛ̃́lɛu,
ì gbã̃a pɔ́ aalɛ a náaikɛ gboo.
23 Gbɛ̃́ pɔ́ a lɛ́ fɔ̃̀ à a lɛ́na zùukɛ̀,
ade kɛ́sɛɛkɛ a wɛ̃niɛɛ.
24 Gbɛ̃́ pɔ́ wala ń yɔ̃̀ɔo vı̃ tɔ́n gbɛ̃́laanikɛna,
ì yã̃kɛ ń zaza zɔ̃ɔoɛ.
25 Mà̃ade pɔeã̃ ì aà kpa gai
kɛ́ à ɔkpà a sı̃ yá̃i.
26 Iɔ ku pɔnidɛau gɔɔpiiɛ,
gbɛ̃maa sɔ̃ ì gbada, ı̃li gio.
27 Dii ye gbɛ̃vã̃i a gbagbaa gı̃yã̃io,
atɛ̃sa tɔ́ àlɛ sapi o ń mɔafilio.
28 Seelade vã̃i a midɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ ì gbɛ̃́ yã̃ma yá̃ aɔ ku.
29 Gbɛ̃vã̃i wɛ́ ìɔ pã̃sı̃ɛ,
nɔ̀sɛpuade ì wɛ́tɛ a yã̃kɛai.
30 Ɔnɔ ge wɛzɛ̃ ge lɛdama,
an kee a fɔ̃ pã̃ Dii pɔeã̃lao.
31 Wı̃ sɔ̃́ sɔukɛ zı̃kaa yá̃iɛ,
ã̃ma Dii mɛ́ zı̃blea yá̃ dɔ̃.

22

1 Tɔ́ na dɛ à̃izɛɛa,
na ń gbɛ̃́ɔ dɛ vua ń á̃nusuola.
2 Ɔde ń taasideo zı̃́na doũɛ,
Dii mɛ́ ń kɛ́ píi.
3 Laaide ì dɔaa vã̃i e, ɔ̃ ì ulɛɛ̀,
ɔ̃nɔsaide ì gi àɔ gɛ́, ɔ̃ ì wɛ́tɛ̃a e.
4 Zı̃abusaa vı̃akɛa Diiɛ guu gbɛ
mɛ́ à̃izɛɛ ń bɛɛɛo ń wɛ̃nio ũ.
5 Lɛ ń baio ku gbɛ̃́ dɔ̀ɔsai zɛ́u,

gbɛ̃́ pɔ́ ye aafiai ì kɛ́má.
6 Ɛwaasona da zɛ́ pɔ́ dɛ aà sɛwa,
tó à zɔ̃ɔkũ̀, a bɔuo.
7 Ɔde ì gbãamɔ taasideɛ,
pɔsɛ̃ana ì zɔble pɔdeɛɛ.
8 Gbɛ̃́ pɔ́ vãi tɔ̃̀ a yã'e a kɛkɛgɔɔ,
aà pãsi̋kɛgo a aà gbɛ̃.
9 Lua a báaada gbɛ̃́ pɔ́ gbɛ̃kɛ vi̋gu
kɛ́ ì blɛli taasideɔnɛ yái̋.
10 Láanide yá, sòle i midɛ,
yãkele ń wío i láa.
11 Nɔ̀sɛpuade pɔ́ a lɛgbɛ'i na,*
ɔ̃mɛ aɔ dɛ kía gbɛ̃na ũ.
12 Dii ì̀ɔ wɛ́tɛ dɔ̃ai,
ì mɔafilide ɛɛkaɛ̀ a ɔzi̋.
13 Màade ì mɛ nɔ̀ɔmusu ku bàasi,
a ma dɛ gãaɛɛ.
14 Káalua lɛ́á ɛ̀ zòoloɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ Dii láaizi̋wà ì lɛ́lɛ dau.
15 Faasaiyã ì̀ɔ dɔ nɛ́ɔ sɔ̃wa,
totoa ń flão a to aa kɛ̃wà.
16 Gbãasaide wɛtãa ì aà kãfi̋,
ɔde gbaa pɔ́ ì aà kɛ̃́sã.

Ɔnɔnaɔ lɛdama
17 Swã́kpa ǹ ɔ̃nɔnaɔ yã'onɛ ma,
ǹ n nɔ̀sɛ wɛ̃ ma yãdanɛɛ,
18 asa a maa ǹyɔ̃ kũa n sɔ̃ guuɛ,
iɔ dɔ n lɛ́u.
19 Baa mpi, málɛ yãdanɛ gbã,
kɛ́ ǹyɔ̃ Dii náai vi̋ɛ.
20 Ma yã'onɛ kɛ̃̀nɛ mɛ̀n baakwi,
yã́piɔ lɛdama ń dɔ̃ao vi̋.
21 Málɛ yã́ pɔ́ si̋ana vi̋ danɛ,
kɛ́ ǹ e ǹ yã́zãsimá a zɛ́waɛ.
22 Nsu gbãasaide ble aà gbãasaikɛ yái̋o,
ńsu gbãamɔ wɛ̃nadeɛ yã́kpalɛkɛki̋io.
23 Asa Dii a yã́sińnɔɛ,
i gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ń wɛtãɔ wɛtã.
24 Nsu gbɛ̃́kpa ń pɔkũmadeoo,
ńsu bɛbɛ ń pɔfɛ̃deoo,
25 kɛ́ ńsu ǹ aà dàa sɛ́lɛ
ǹ nzi̋a kpa yái̋o yái̋.
26 Nsu gbɛ̃pãle fi̋a di n miwao,
ńsu kpɛ́gaausíɛ̀o.
27 Tó ń pɔe vi̋ ǹ fi̋aboòo,
wa n wúlɛbɔ sɛ n zíɛɛ.
28 Nsu kɔɔ baa vi̋o,
n deziɔ mɛ́ dà za zi.

* **22:11** Mat 5.8

29 N gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃i vɨ̃ a ɔzɨ̃ guu dɔ̃a?
Ade a zɨ̃kɛ kíaɔnɛɛ, ɨ̃ kɛ táaaɔ a kɛnɛ́o.

23

1 Tó n mɔ pɔblei ń gbãadeo,
ǹyɔ̃ dɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ kú n aɛ.
2 Tó asiaden n ũ,
fɛ̃na da n kòlowa.
3 Nsu to aà pɔ́ níside n wɛ́ bleo,
asa blɛpiá kokoazuanɛɛ.

4 Nsu ɨ̃ada nzɨ̃awa ɔ zɔ̃ɔ ea yã́io,
ǹ nzɨ̃a ɔ̃nɔ tó.
5 Wɨ̃ wɛ́lɛ ɔ̃awaɛ ɔ̃ ɨ̃ gɛ̃zɛa,
ɨ̃ gã̀sɨ̃a bɔ ɨ̃ vua lán yãamusuwa.

6 Nsu bɨ̃ide blɛ bleo,
ńsu to aà pɔ́ níside n wɛ́ bleo,
7 asa ɨ̃ɔ a ɔ̃a nao a nɔ̀sɛuɛ.
I onɛ ǹ pɔble ǹ imi, ãma aà pɔ dɔmao.
8 Nyɔ̃ a miɔna pɔ́ ń blè pisiɛ,
aà sáau pɔ́ ń kpà i kɛ pã.

9 Nsu yã'o sɔũ swã́uo,
asa a sakanɛ n ɔ̃nɔyãuɛ.

10 Nsu kɔɔ baa vɨ̃o,
ńsu nɛtonɛɔ bú lɛ ǹ ka n pɔ́uo.
11 Asa an Zɛnnɔde gbãa,
a bɔ n kpɛɛ, i yã́sińnɔ.

12 Lɛdama da n sɔ̃u,
swã́sɛ dɔ̃ayãi.

13 Nsu gɨ̃ n nɛ́ totoio.
Tó ń gbɛ̃̀ ń flão, a gao.
14 N aà gbɛ̃ ń flão,
ǹ aà bɔ ga lɛ́zɨ̃.

15 Ma nɛ́, tó n nɔ̀sɛ paaa,
ma pɔna a kɛ zài.
16 Tó yã́zɛde lɛ́ bɔ n lɛ́u,
ma nɔ̀sɛ a yáalɔ.

17 Nsu duunkɛnaɔ gwea nidɛo,
ǹyɔ̃ Dii vɨ̃a vɨ̃ gɔɔpii.
18 Asa ńyɔ̃ɔ zia vɨ̃ɛ,
mɛ́ tãmaa a n nɛo.

19 Ma nɛ́, ma yãma, ní ɔ̃nɔkũ,
to n laai àɔ ku yã́zɛdekɛawa.
20 Nsu yãalɛ ń wɛ̃dɛnaɔo,

ńsu ǹyɔ̃ ku lɛ́'udeɔ guuo.
21 Asa wɛ̃dɛna ń lɛ́'udeo ȉ gɔ̃ puaɛ,
an mɛkɛmuuna ȉ ń da zwȁnkasa yeauɛ.

22 N n de'ia yȁma,
tó n da zikȕ, ńsu sakaaàguo.
23 Nyɔ̃ sȉana yá, ńsu zɛɛ̀o,
ɔ̃nɔ ń yȁdanɛo ń wɛzɛ̃o wɛɛlɛ.
24 Gbɛ̃maa mae pɔ ȉɔ na maamaaɛ,
ɔ̃nɔna de'ia mikpɛ ȉɔ tɛ́vuɛ.
25 To n de ń n dao pɔ àɔ nama,
to n da'ia yáalɔma.

26 Ma nɛ́, ǹ n nɔ̀sɛ wɛ̃mɛɛ,
wɛ́tɛ ma yȁkɛai.
27 Asa káaluaá ɛ̀ zɔ̀oloɛ,
nɔɛ dɔ́ɛ'ȉideá tɔ̃ɔ kpaolonaɛ.
28 I gbɛ̃́ kpákpa lán kpȁ́iwɛliwɛwa,
ȉ to gɔ̃ɛ daside gɔ̃ náaisaiɛ.

29 Dé wȉ waiyookɛɛ̀i?
Dé wȉ ó'o kɛɛ̀i?
Démɛ lɛkpaa vȉi?
Démɛ zɔa vȉi?
Démɛ ȉ kɛ'ȉa pȁi?
Dé wɛ́ mɛ́ tɛ̃ai?
30 Gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ sɛ̀ɛ dɛ wɛ̃ tùui,
aaȉ gɛ́ kpálɛkɛi vɛ̃ɛ yȁalɛaiɔnɛ.
31 Nsu wɛbii vɛ̃ɛwa a tɛ̃akɛ n wɛ́ bleo,
asa ȉɔ pipi kɛɛona guuɛ, mɛ́ a gɛ̃a lɛ́u ȉɔ na.
32 Gbɛzȁ a swaa kȉma lán mlɛ̃waɛ,
i n gbȁ à n kȗ lán píligonawa.
33 Nyɔ̃ wɛsi pɔ́ pɔ́ ni e yȁaolɛ,
ńyɔ̃ làasoo kpaanlakɛ n sɔ̃u.
34 Nyɔ̃ɔ dɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ wúlɛa gó guu ísiaawa,
lán gbɛ̃́ pɔ́ kú gó zwȁa misonaawa.
35 Nyɔ̃ mɛ: Wà ma gbɛ̃, i ɔ̃ao,
wà ma kɛ búubuu, mi a wȁwȁmao.
Bɔɛ ma wɛ́ a wee mà í wɛɛlɛ mi lɔi?

24

1 Nsu lua gbɛ̃vȁiɔ gweaio,
ńsu yȁalɛańnɔ nidɛ seo.
2 Yȁ́ gbȁa làasoo mɛ́ ȉɔ kú ń sɔ̃u,
yȁkele mɛ́ ȉɔ dɔ ń lɛ́u.

3 Ɔ̃nɔ wȉ uakpaɔ̀,
wɛzɛ̃ ȉ to àɔ báaa vȉ.
4 Dɔ̃a ɔ̃ wȉ pɔ́ kaɔ̀ làasiɔ pai
ń àizɛɛ maa gawideo.

5 Ɔnɔna gbãa ìɔ káfiɛ,
dɔ̃na iko ìɔ dɛdɛɛ.
6 Zìgbasɛlɛa ì to wà fɔ̃ wà zìka,
tó yãkɛkɛnaɔ dasi, ì to wà zìble.

7 Ɔnɔ lɛsì dɛ faasaidea,
wɛ̃́lɛ kɔ̃kãaa guu aà lɛ́ ìɔ kpaaũaɛ.

8 Gbɛ̃́ pɔ́ ìɔ vãikɛanɛ́ làasoo vì
ɔ̃ wì mɛ kɔ̃nide.
9 Yãfaasai wàaipaaá duunaɛ,
gbɛ̃e líɔ ye gbɛ̃́laanikɛna gìyãio.

10 Tó n nzìa bùsa taasiɛ,
n yɛ̃̀ɛɛ mɛ́ bílao.

11 Gbɛ̃́ pɔ́ aa mipɛ̀ gawaɔ suaba,
gbɛ̃́ pɔ́ aa sòo lɛ́ si kaalɛ guuɔ misi.
12 Tó n mɛ̀: O'o, wá dɔ̃ yãao fá,
Lua pɔ́ nɔ̀sɛ guu yã́ dɔ̃ a eo lé?
N wɛ̃ni Dɔ̃ana a yã́ dɔ̃,
a fiabo baadeɛ a yãkɛawaɛ.

13 Ma nɛ́, zɔ́ ble, asa a naɛ,
zɔsapuna ì kɛ lɛ́ɛ na.
14 Màa ɔ̃nɔ ì kɛ gbɛ̃́ɛ na a nɔ̀sɛu.
Tó n ɔ̃nɔkũ̀, ńyɔ̃ɔ zia vì,
mɛ́ tãmaa a n nɛo.

15 Dàade, ńsu gbɛ̃maa ua kpákpao,
ńsu ǹ aà pɔ́ɔ waawà a bɛo.
16 Baa tó gbɛ̃maa lɛ̀lɛ gɛ̃n sopla, ì ɛa fɛlɛɛ,
vãikɛnaɔ sɔ̃, músi ì to aa fu.

17 Tó n ibɛɛ lɛ̀lɛ, ńsu pɔnakɛo,
tó à fù, ńsu tidɔaàlao.
18 Tó Dii è màa, a kɛɛ̀ nao,
aà pɔkũma a wee n ibɛɛpiwaɛ.

19 Nsu to gbɛ̃vãiɔ yã́ n kũ gbãao,
ńsu lua vãikɛnaɔ gweaio.
20 Asa gbɛ̃vãi líɔ zia vìo,
Lua a vãikɛnaɔ tɛdɛ.
21 Ma nɛ́, vìakɛ Diiɛ ń kíao,*
ńsu gbɛ̃́kpa ń gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ ń kpɛɔo.
22 Asa yã́ a ń le kã́ndoɛ.
Démɛ dɔ̃ lá wa ń ásookɛi?

Ɔnɔnaɔ yã́n kɛ lɔ

23 Ɔnɔnaɔ yã́n kɛ lɔ:

* **24:21** 1Piɛ 2.17

Gbɛ̃bɔbɔa'ɔsi yá̰kpalɛ guu maao.
24 Gbɛ̃́ pɔ́ ì yãnakpa tàaedewa,
wa savãi'oɛ̀, buiɔ i ɔlɛlɛɛ̀.
25 Gbɛ̃́ pɔ́ ì yá̰'ĩikpawà aɔ maa e,
Lua a báaadaaàgu maamaaɛ.
26 Gbɛ̃́ pɔ́ ì yãwe gbɛ̃́wa wásawasa
lɛ́ lɛ́pɛwàɛ.

27 Ɔlia n buai a zĩɔ láa,
ní gbasa kpɛdɔ sa.

28 Nsu bɔbɔ ń n gbɛ̃́deeo pão,
ńsu to n lɛ́ gbɛ̃́ɔ sɛ́são.
29 Nsu mɛ: Má kɛɛ̀ lá a kɛ̀mɛɛwaɛo,
ge má ĩaboɛ̀ a yãkɛawaɛo.

30 Ma pã màade bua,
ma dɔ ɔ̃nɔkɛ̃sãmade vɛ̃ɛbui,
31 ɔ̃ má è lɛ bɔ̀lɛ dàgua píi,
à sɛ̃kù, gĩ pɔ́ a bò ń gbɛo kwɛ̀.
32 Ma yá̰pi gwà, ma làasookɛ̀wà,
ɔ̃ yá̰ pɔ́ má èpi yãdàdamɛɛ.
33 Tó n mɛ̀: Má i'o yɔɔ, má ká̰mabo yɔɔ,
má wúlɛ yɔɔ ɔkpaa ma kùɛ,
34 pɔtaasi a n zãmakɛ lán kpá̰iwa,
pɔ́ nɔana i mɔma lán gɔ̃kɛbɔdewa.

25

Salomɔɔ yáasi pãlɛɔ

1 Salomɔɔ yáasi pɔ́ Yudaɔ kí Ezekia gbɛ̃́ɔ è aa kɛ̃̀ɔn kɛ:
2 Lua gawi vĩ kɛ́ à yá̰ ulɛ,
kíaɔ gawi vĩ kɛ́ aa yá̰ tàasika.
3 Luabɛ lɛsĩ lɛ́ ń tɔɔlɛ gèele lɛ́o
ń kía làasooo tàasikaa vĩo.
4 A̰nusu gbãsĩ bɔlɛ,
á̰nusuzĩkɛna i pɔmaa piò.
5 Vãikɛnaɔ bɔlɛ kía ĩwaɔ guu,
aà kpala i zɛdɔ yá̰zɛde musu.
6 Nsu ǹ nzĩa dilɛ gbia kía aɛo,
ńsu zɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛuo.
7 Asa aà oanɛ, mɔ aɛ la, maa dɛ
aà n dilɛ kɛ́sãa gbɛ̃́ gbiaɔ aɛa.*
8 Yá̰ pɔ́ n wɛ́ è ńsu ǹyɔ̃ wã ń a gɔ̃́gɔ̃aoo.
Tó wà yɛlɛdĩnɛ, bɔ́ ńyɔ̃ kɛ gbɛzãi?
9 Tó ńlɛ yágɔ̃gɔ̃ ń n gbɛ́deeo,
ńsu bɔ ń gbɛ̃pãle asiioo.
10 Tó à su mà, a widamaɛ,
n tɔ́ ĩ́i a láa lɔo.

* **25:7** Luk 14.8-10

11 Yá̃na'oa a gɔɔwa kɛfɛũ
lán mao tẽa pɔ́ da á̃nusu tauwa.
12 Ɔnɔna lɛdama maa gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vi̇̃ɛ
lán vua nɔamblebɔwaɛ.
13 Lá í niɛ ì̃ɔ dɛ pɔkɛkɛnaɔnɛ,
màa zi̇̃na náaide dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa aà zi̇̃ɔnɛ,
ì̃ ń nɔ̀sɛ níninɛ́.
14 Gbɛ̃́ pɔ́ ì̃ gbadaa lɛgbɛ̃ mɛ́ ì̃li dao
dɛ lán lou pɔ́ si̇̃si à í̃ana kàka i maowaɛ.[†]
15 Mɛnakɛa ì̃ to kía ń yá̃zɛ e,
kpálɛa yá̃i ì̃ tó ń yá̃ ble.
16 Tó n zɔ́ è, ble n lɛ́ lɛ́u,
kɛ́ ńsu ble zɔ̃ɔ ǹ pisio yá̃i.
17 Nsu ǹ n gbɛ̃́dee bɛ zɛ́ sɔo,
kɛ́ asu kpasannɔ à zanguo yá̃i.
18 Gbɛ̃́ yã̀dɔa a gbɛ̃́deewa
dɛ lá à aà kɛ̀'i̇̃a ń goo ge fɛ̃nda ge ń kaowaɛ.
19 Sɔ̃kpalɛa náaisaidezi taasikɛgɔɔ
dɛ lán swaa gyãe ge gbá kɔ̃̀ɔwaɛ.
20 Pɔna lɛsia pɔsiadeɛ
dɛ lán ulawoloama í̃ampuu
ge yɔ̃una kaa bɔwawaɛ.

21 Tó nɔa lɛ́ n ibɛɛ dɛ, blɛ kpawà,
tó imiɛ sɔ̃, ǹ aà gba í,
22 asa ńlɛ aà ɔ kaɛ̀ a lɛ́un we,[‡]
mɛ́ Dii a fĩabonɛ.

23 Lá gukpɛ í̃ana ì̃ mɔ́ ń louo,
màa gbɛ̃pea ì̃ mɔ́ ń oa fɛ̃́nkpaao.
24 Ia gɔ̃u zã̀u maa
dɛ kua kpɛ́u sãnu ń nɔ sòledeola.
25 Baona bɔa bùsu zã̀zãu
dɛ lán í niɛ kpaa gbɛ̃́ pɔ́ a yɛ̃̀ɛɛ làawawaɛ.
26 Gbɛ̃maa pɔ́ misi̇̃ilɛ vãikɛnaɛ
dɛ lán nibɔna pɔ́ a í yàwaɛ,
lán lɔ̀ɔ pɔ́ a í ɔ̃̀ɔkpàwa.
27 Zɔblea gɛ̃agɛ̃a maao,
gbɛ̃́ azi̇̃a kpɛlaa gbiao.
28 Gbɛ̃́ pɔ́ azi̇̃a kũa dɔ̃o
dɛ lán wɛ̃́lɛ pɔ́ a bi̇̃i gbooawaɛ.

26

1 Lá lougbɛkwɛa saɛ
ge loumaa pɔkɛkɛgɔɔ lí zɛkɛo,
màa gawi lí kɔ̃si ń sɔũoo.
2 Lá gòlegolena ń luakitɛlɛnao
ì̃ɔ vuavua, ì̃ɔ gɛ́ la, ì̃ɔ ta le,

† 25:14 Yud 12 ‡ 25:22 Lom 12.20

màa ɔlɛlɛa gbɛ̃́ɛ pã a pɔe zɔ̃wào.
3 Flãá sɔ̃́ pɔ́ɛ, kpíá zàa'ĩna pɔ́ɛ,
sɔũ pɔ́ mɛ́ go ũ a kpɛsɛa.
4 Ǹsu yã́zãsi sɔũwa a faasaikɛwao,
kɛ́ ńsu gɔ̃aàwao yã́i.
5 Yã́zãsi sɔũwa a faasaikɛwa,
kɛ́ asu azĩa gwa ɔ̃nɔna ũo yã́i.
6 Tó n lɛdĩ sɔũɛ,
n nzĩa ɔ̃̀ɔkpàɛ, n yã'ĩ nzĩaɛɛ.
7 Yáasi pɔ́ dɔ sɔũ lɛ́u
dɛ lán ɛɛ gbá pɔ́ lɛ́ gbãɛwaɛ.
8 Sɔũ kpɛlaa
dɛ lán gbɛdaa gbɛmauwaɛ.
9 Yáasi pɔ́ dɔ sɔũ lɛ́u
dɛ lán lɛ naa wɛ̃dɛna ɔzĩwaɛ.
10 Sɔũ ge gbɛ̃pãpã daazĩu
dɛ lán toekana pɔ́pii gbã́awaɛ.
11 Sɔũ ɛaa a yãfaasaikɛawa lɔ
dɛ lán gbɛ̃ pɔ́ ɛ̀a a pisi blèwaɛ.*
12 N gbɛ̃́ pɔ́ azĩa dĩlɛ ɔ̃nɔna ũ èa?
Sɔũ sɔ̃̀ɔwà.
13 Màade ĩ mɛ: Nɔ̀ɔmusu ku zɛ́uɛ,
wài pãsĩ bɛ zɛau.
14 Lá gba ĩɔ lili a lilibɔu,
màa màade ĩɔ lilɛlilɛ a wúlɛkĩi.
15 Màade ĩ ɔsi tau,
aà blɛli gɛò a lɛ́ kĩ́i ĩ kɛwà ĩa.
16 Màade ĩɔ e a ɔ̃nɔ
dɛ yãwendɔ̃na gbɛ̃ɔn soplaɔla.

17 Vĩ pɛ́lɛa dãɔ lɛkpaau
dɛ bàasi gbɛ̃ kũa a vlã́wa ũɛ.
18-19 Gbɛ̃́ pɔ́ a gbɛ̃́dee sɔ̃̀sã ɔ̃ à gbàsa oɛ̀: Málɛ faaiboɛ
dɛ lán wɛkɛyiode pɔ́ lɛ́ kà tɛde ń kagbao fã́ńguwaɛ.

20 Tó yàa kuo, tɛ́ ĩ gaɛ,
tó gbɛ̃pena kuo, sòle ĩ láaɛ.
21 Lá sĩsĩ ĩ kɛ tɛyɔ̃ɛ, lá yàa ĩ kɛ tɛ́ɛ,
màa lɛkpaade ĩ sòle da.
22 Gbɛ̃pena yã́ ĩ kɛnɛ́ lán zɔ́wa,
ĩ gɛ̃ lɛ́u dɔ̃̀ɔ e nɔ̀sɛkpɛau.

23 Nɔ̀sɛpãsĩde pɔ́ ĩ yã́ nana onɛ́
dɛ lán lo pɔ́ wà ã́nusu'i lɛ̀wàwaɛ.
24 Gbɛ̃́ pɔ́ ĩɔ zańgu ĩ azĩa kɛkɛ ń lɛ́oɛ,
gbɛ̃́sãsãa làasoo mɛ́ kú aà sɔ̃u.
25 Tó yã́ nana bɔ̀ aà lɛ́u, ńsu sio,
asa yãvãi mɛ̀n sopla mɛ́ kú aà sɔ̃u.

* 26:11 2Piɛ 2.22

26 Tó à a zaa gbɛ̃́ɔu ùlɛ mɔafili guu,
aà vãi ì bɔ gupuau bíla wáa.

27 Gbɛ̃́ pɔ́ ɛyɔ̀nɛ́ a zu a guuɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ gbɛ gbeembò, gbɛpi a si adewa.
28 Ɛɛde za gbɛ̃́ pɔ́ ì ń ɔ̀ɔkpaɔgu,
kɔ̃nide ì gbɛ̃́ kpá lɛ́lɛai.

27

1 Nsu ɩ̃́anadã zia yá̃ musuo,
asa ń dɔ̃ yá̃ pɔ́ zia a io.*
2 To wà n sáaukpa, ńsu ǹ nzɩ̃a sáaukpao.
To à bɔ gbɛ̃pãleɔ lɛ́u, asu bɔ n lɛ́uo.
3 Gbɛ gbia, ũfãaá asoɛ,
kási sɔũ ɩ̃adama ì tɔ̃́má dɛ beea.
4 Pɔkũma pãsɩ̃, pɔfɛ̃ ì dańla,
démɛ a nɔ̀sɛgɔ̃a fɔ̃ sɔ̃i?
5 Gbɛ̃́ gbaa laai bíla wáa maa
dɛ yea gbɛ̃́zi yãe oaɛ̀ saia.
6 Gbɛ̃na yã'ɔ̃ma kpaańzi náai vɩ̃,
ibɛɛ lɛ́pɛama mɔafili vɩ̃.†
7 Gbɛ̃́ pɔ́ kãa ì zazakũ zɔ́waɛ,
ãma nɔandɛna pɔ́ kɩ̃̀sã dɔ̃o.

8 Gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̃̀ a uawa àlɛ bɛbɛbɛbɛ
dɛ lán bã pɔ́ sã̀sã a sakpɛwawaɛ.
9 Nísi gɩ̃nana ń tulaletio ì ń pɔ kɛ na,
lɛdaakɔ̃wa ń nɔ̀sɛmɛndoo ì gbɛ̃naɔ kɛ na.
10 Nsu ǹ n gbɛ̃na vũaao ge n mae gbɛ̃na.
Tó yá̃ n le, ńsu gɛ́ n vɩ̃̀i ge n dãuna bɛo.
N gbɛ̃́dee pɔ́ kú kãi maa dɛ n bɛ gbɛ̃́ pɔ́ kú zã̀a.
11 Ma nɛ́, ǹyɔ̃ ɔ̃nɔ, ma pɔ i kɛma na,
mí e yá̃zãsi ma sɔ̃̀sɔ̃naɔwa.
12 Laaide ì dɔaa vãi e ɔ̃ ì ulɛɛ̀,
làasoosaide ì gi àɔ gɛ́ ɔ̃ ì yã'e.
13 Tó gbɛ̃́ nibɔ ɩ̃a dì a miwa, ǹ aà ula sí,
ǹyɔ̃ kũa tɔ̀ɔma ũ gbɛ̃́pi gɛ̃ɛ ũ.
14 Tó n lɛdà ía n samaa'ò n gbɛ̃́deeɛ kɔɔkɔɔ,
wa dilɛ savãi ũɛ.
15 Nɔ sòlede muaa
ń í pɔ́ lɛ́ tɔ̃tɔ̃ zɛsai lou zá̃oɛ.
16 Aà zùukɛaá ɩ̃́ana zùukɛaɛ,
ade lɛ́ í ɔkũkpaɛ.
17 Lá mɔɔ ì kɔ̃ lɛkɛ,
màa gbɛ̃nazɩ̃na ì a gbɛ̃́dee kɛkɛ.
18 Tó n laaidɔ̀ lí nɛ'inawa, ńyɔ̃ a nɛ́ ble,
tó n ɔlɩ̃a n diizi, a n kpɛla.

* **27:1** Zaa 4.13-16 † **27:6** Luk 22.47-48

19 Lá gbɛ̃́ ì a oa e í guu,
màa gbɛ̃́ ì a nɔ̀sɛ dɔ̃ a yãkɛawa.
20 Lá gɛɔ lí mɔ́ bɛda ń tɛ́owao,
màa gbɛ̃́ wɛ́ yea pɔ́i lí mɔ́wào.
21 Wì ã́nusu ń vuao maa dɔ̃ a baasaa guuɛ,
màa wì gbɛ̃́ bɛɛɛ dɔ̃ aà tɔbɔa guu.
22 Baa tó n faasaide kà góu
ńlɛ aà sabo ń pɔ́wɛnao sãnu,
aà faasaikɛ a kɛ̃wào.

23 Nìliɔ n pɔtuoɔ kua dɔ̃ maamaa,
laaidɔ n kpàsa pɔ́ɔwa.
24 Asa àizɛɛ líɔ ku gɔɔpiio,
mɛ́ gawi líɔ gɛ́ wɛ̃ ń wɛ̃oo.
25 Sɛ̃ ì láa, a dafu ì bɔlɛ,
ni a tàaa kpá pɔ́ɔnɛ,
26 ni pɔkasa kɛ ń n sãɔ kã́o,
ni bú lú ń n blè ɔ̃ao,
27 ń bleɔ vì iɔ dinzi n pɔblea ũ,
ni n uadeɔ ń n nɔɛ zìkɛnaɔ gwaò.

28

1 Vãikɛna ì bàalɛɛ, baa tó wàlɛ aà yao,
gbɛ̃maa ìɔ wɔ́ɔ vì lán nɔ̀ɔmusuwa.
2 Tó duuna kɔ̀ bùsuu, a kíaɔ ìɔ dasiɛ.
Gbɛ̃́ pɔ́ wɛzɛ̃ ń dɔ̃ao vì ì to yã́zɛde àɔ ku.
3 Kía pɔ́ ì ìada yɛ̀ɛɛsaideɔwa
dɛ lán lou pɔ́ ì kwɛ à blɛ ɔ̃̀ɔkpawaɛ.
4 Ikoyãdansaiɔ ì gãga vãikɛnaɔnɛ,
ikoyãdanaɔ sɔ̃ aaì bɔ ń kpɛɛ.
5 Gbɛ̃vãiɔ yã́zɛde gbadɔ̃o,
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ Dii aɛyaɔ dɔ̃ wásawasa.*
6 Taaside tàaesaide maa
dɛ ɔde yãkpaanlakɛnala.
7 Nɛ́ ikoyãdana wɛ́ kɛ̃a,
lalasideɔ gbɛ̃na ì wida a maewaɛ.
8 Gbɛ̃́ pɔ́ ì a àizɛɛ kã́ñ ɔ'igbaa ń àiwɛɛlɛa zɔ̃ɔo guu
lɛ́ pɔ́ kãaa gbɛ̃́ pɔ́ ì taasideɔ wɛgwaɛɛ.
9 Gbɛ̃́ pɔ́ ì ikoyã kpá swã́a,
Lua líɔ ye aà wabikɛawa gìyãio.
10 Gbɛ̃́ pɔ́ ì gbɛ̃maaɔ da zɛ́ vãiwa,
a lɛ́lɛ da azìa baiuɛ,
tàaesaideɔ sɔ̃ aa bɔ maa.
11 Ɔde ì azìa dilɛ ɔ̃nɔna ũɛ,
kási taaside wɛzɛ̃na ì aà ɔ̃nɔ dɔ̃wàɛ.
12 Tó gbɛ̃maaɔ kúkua dɔ, gbɛ̃́pii ìɔ ìanadãɛ,
tó vãikɛnaɔ gbãakũ̀, baade ìɔ mikpaguiɛ.
13 Tó n n tàaeɔ ùlɛ, ńyɔ̃ gɛ́ aɛo,

* **28:5** 1Kln 2.14

tó ń ò mɛ́ ń tò, Lua a n wɛ̃nagwa.†
14 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ Dii vȉa vȉ ũ.
Swɑ̃́gbɑ̃ade sɔ̃ ȉ lɛ́lɛ da taasiu.
15 Gbɛ̃vɑ̃i pɔ́ ȉ kible yɛ̃̀ɛɛsaideɔwa
dɛ lán nɔ̀ɔmusu pũnaawaɛ,
lán gbɛaana kusiamáwa.
16 Dɔaana pɔ́ ȉ gbɛ̃́ wɛtɑ̃ wɛ́ kɛ̃ao,
gbɛ̃́ pɔ́ za ɔvɑ̃i'eau wɛ̃ni ȉɔ gbɑ̃̀a.
17 Gbɛ̃dɛna pɔ́ a làasoo lɛ́ ȉadawa
aɔ bàalɛ e a gɛ gaòɛ.
Gbɛ̃e su kpaɛ̀o.
18 Gbɛ̃́ pɔ́ ȉ yɑ̃kɛ a zɛ́wa aɔ aafiaɛ,
yɑ̃dɔɔsaikɛna sɔ̃ a ɛɛ kɑ̃́ndoɛ.
19 Gbɛ̃́ pɔ́ ȉ laaidɔ a buazȉwa ȉɔ kɑ̃a,
gugiiyana sɔ̃ ȉɔ ku pɔ́kɛ̃sɑ̃ma guuɛ.
20 Lua a báaada náaidegu maamaaɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ wɑ̃ à kɛ ɔde ũ a bɔ pɑ̃o.
21 Gbɛ̃bɔbɔa'ɔsi maao,
kási gbɛ̃́ a tàaekɛ pɛ̃ɛ miɔna yɑ̃́i.
22 Bȉide mɛ́ ȉ wɑ̃ ń àizɛɛ'eao,
ȉliɔ dɔ̃ kɛ́ taasi a a leo.
23 Gbɛ̃́ pɔ́ gbɛ̃́ gbà laai ȉɔ naaànɔ
dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aà tɔnasȉla.
24 Gbɛ̃́ pɔ́ a de ń a dao kpɑ̃́i'ò,
mɛ́ àlɛ mɛ tàae no,
ade doũ ń kpɑ̃́iwɛliwɛoɛ.
25 Gbɛ̃́ pɔ́ wɛ́kaka vȉ ȉ sòle daɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ Dii náai vȉ mɛ́ a mɛkpa.
26 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ azȉa náaikɛá sɔũɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ kú ɔ̃nɔ'ɔ̃nɔ mɛ́ a bɔ maa.
27 Pɔ́ lí kɛ̃́sɑ̃ gbɛ̃́ pɔ́ ȉ taasideɔ gba pɔ́wao,
wȉ gbɛ̃́ pɔ́ ȉ wɛvȉńla kaɛ.
28 Tó vɑ̃ikɛnaɔ gbɑ̃akũ̀,
baade ȉɔ mikpaguiɛ.
Tó aa gàga, gbɛ̃maaɔ ȉ liguaɛ.

29

1 Gbɛ̃́ pɔ́ wa gbà laai maamaa mɛ́ aà swɑ̃́ gȉ gbɑ̃a,
kaaũ a gɛ̃aàzi kɑ̃́ndoɛ, a fɛlɛ lɔo.
2 Tó gbɛ̃maaɔ lȉgua, gbɛ̃́ɔ pɔ ȉɔ naɛ,
tó gbɛ̃vɑ̃i ku kpalau, wȉ aaukɛɛ.
3 Gbɛ̃́ pɔ́ ye ɔ̃nɔi ȉ a mae pɔ kɛ na,
káaluaɔ bɛ zɛsɛna ȉ a ɔ̃a dɛ.
4 Kía ȉ a bùsu zɛdɔ yɑ̃́zɛde musu,
a gbagusaɛsina sɔ̃ ȉ a bùsu dɛɛ.
5 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ lɛna kɛ a gbɛ̃́deeɛ

† **28:13** 1Zɑ̃a 1.9

lɛ́ ba kpa azi̋aɛɛ.
6 Gbɛ̃vãi tàaekɛa i̋ aà kũ bai ũ,
gbɛ̃maa gula i̋ɔ dɔ ń pɔnao.
7 Gbɛ̃maa i̋ laaidɔ yɛ̏ɛɛsaideɛ a yã́gɔ̃gɔ̃awa,
vãikɛna sɔ̃ i̋li aà kȁakɛo.
8 Gbɛ̃́laanikɛnaɔ i̋ wɛ̃́lɛ wã,
ɔ̃nɔnaɔ i̋ gbɛ̃́ɔ nɔ̀sɛ níniné.
9 Tó ɔ̃nɔna gɛ̀ yã́kpalɛkɛi ń sɔũo,
sɔũpi pɔ pà yȁ, àlɛ yáalɔ yȁ,
aà lɛ́ lí kpaaũo.
10 Gbɛ̃dɛnaɔ i̋ɔ za tàaesaideguɛ,
aai̋ɔ gbɛ̃maaɔ wɛɛ.
11 Sɔũ pɔkũma i̋ pisi aà wɛ́waɛ,
ɔ̃nɔna sɔ̃ i̋ a nɔ̀sɛ suumpaɛ.
12 Tó gbãade lɛ́ swã́sɛ ɛɛyãi,
aà i̋waɔ i̋ gɔ̃ vãikɛnaɔ ũ píiɛ.
13 Taaside ń i̋adamadeo an yã́ɛ bee doũɛ,
Dii mɛ́ tò an wɛ́ lɛ́ gu'e ḿpii.
14 Kía pɔ́ i̋ yã́kpalɛkɛ taasideɔnɛ ń si̋anao,
aà kpala zi̋napɛlɛa i̋ɔ gbãa gɔɔpiiɛ.
15 Totoa ń flão i̋ to gbɛ̃́ ɔ̃nɔkũ,
nɛ́ pɔ́ wa tò azi̋aɛ i̋ wida a dawaɛ.
16 Tó vãikɛnaɔ li̋gua, tàaekɛa i̋ kɔ̃ɛ,
ãma gbɛ̃maaɔ aa ń lɛ́lɛa e.
17 N n nɛ́ toto, i n nɔ̀sɛ danɛ doũ,
a to n nɔ̀sɛ àɔ yáalɔwa.
18 Gu pɔ́ Lua yã́ kúuo wi̋liɔ ńzi̋a kũa dɔ̃o.
Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ aà ikoyã kũa ũ.
19 Wi̋li zɔ toto ń lɛ́oo.
Baa tó a mà, a zi̋kɛwào.
20 N gbɛ̃́ pɔ́ i̋ wã àɔ yã'o èa?
Sɔũ sȁɔwa.
21 Zɔ pɔ́ wa zàza za a ɛ̀waasogɔɔ,
a gɔ̃ gulu ũ gbɛzãɛ.
22 Pɔkũmade i̋ sòle da,
nɔ̀sɛyãfũnde i̋ duunakɛ maamaaɛ.
23 I̋andãa i̋ ń busaɛ,
zi̋abusaa mɛ́ i̋ ń kã́fi̋.*
24 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ble ń kpáio za azi̋auɛ,
i̋ mɛ á si̋ ń Luao, ɔ̃ i̋li we òo.
25 Vi̋akɛa gbɛ̃nazi̋naɛá baiɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ Dii náaikɛ mi aɔ daa ía.
26 Gbɛ̃́ daside i̋ɔ ye gbãade zɛ́ńnɔɛ,
ãma yã́kpalɛkɛa ń gbɛ̃́ɔá Dii yã́ɛ.
27 Gbɛ̃maa ye gbɛ̃́ dɔ̀ɔsai gi̋yãio,
gbɛ̃vãi sɔ̃ i̋liɔ ye nɔ̀sɛpuade yãkɛaio.

* 29:23 Mat 23.12

30

Aguu yã'oa

1 Yakɛ nɛ́ Aguu yã'oa.
Ma kpasa Lua, ma kpasa dúuduu,
2 asa ma sɔũkɛ dɛ dãɔla,
má gbɛ̃nazi̋na wɛzɛ̃ vi̋o.
3 Mi ɔ̃nɔ dadao,
mɛ́ má Lua dɔ̃a vi̋o.
4 Démɛ gɛ̀ luabɛ yãa à sùi?
Démɛ i̋ana kȁaa kű a ɔzi̋i?
Démɛ lou yè a pɔkasaui?
Démɛ tɔɔlɛ lɛ́ dài?
Aà tɔ́n lai? Aà nɛ́ tɔ́n lai?
Tó ń dɔ̃.

5 Lua yɑ̃́ɔ pípia píiɛ,
i̋ɔ dɛ sɛ̀ngbao ũ gbɛ̃́ pɔ́ nàaàziɛ.
6 Nsu yãe kɑ̃́fi aà yɑ̃́ guuo,
kɛ́ asu ń ɛɛkanɛ ń ɔzi̋o yɑ̃́i.
7 Yɑ̃́ mɛ̀n pla málɛ gbɛama Dii,
ńsu giomɛɛ e màɔ gao.
8 Ma kɛ̃ yãpã oa ń ɛɛtoaowa.
Ni̋li ma gba blɛ ma lɛ́ lɛ́u.
Nsu ma da taasi ge ɔdekɛuo,
9 kɛ́ pɔ́ su àɔ dimazi
mà lelekpanzi mà mɛ,
démɛ Lua ũio,
mɛ́ kɛ́ taasi su ma kũ mà kpɑ̃́i'o
mà n tɔ́ ɔ̏ɔkpao.

10 Nsu yãdɔ zɔwa a dii kɛ̃́io,
kɛ́ asu n ka, à wi n musuo yɑ̃́i.
11 Gbɛ̃eɔ ku, aai̋ ń mae kaɛ,
aali samaa'o ń daɛo.
12 Gbɛ̃eɔ ku aaliɔ e wa gbãsi̋o,
kási an ɑ̃́makɛ i kɛ̃́máo.
13 Gbɛ̃eɔ ku an wɛ́pɛki̋i zɑ̏,
aai̋ ń mi ga da ía.
14 Gbɛ̃eɔ ku an swaaá fɛ̃ndaɛ,
an kãnkãnaá fɛ̃naɛ,
aai̋ dűnia taasideɔ ń gbɛ̃nazi̋n wɛ̃nadeɔ taitaiò.

15 Too nɛnɔɛnaɔ vi̋ mɛ̀n pla,
aai̋ mɛ: Wá gba, wá gba.

Pɔ́ mɛ̀n àaɔ̃ ku aali kɑ̃́o,
à kà síiɔ̃ se, aali mɛ pɔ́ mɔ̀máo:
16 Bɛda ń nɛasakpɛ giio
ń tɔɔlɛo asa í lí mɔ́wào
ń tɛ́o asa i̋li mɛ a kã ziio.

17 Wɛ́ pɔ́ nɛ́ ì a mae láanikɛò mɛ́ ì sakaò a dau,
swa'ɛ gbagbaaɔ mɛ́ aa aà wɛ́pi bɔ,
yãamusuɔ i gbasa aa aà gɛ ble.

18 Yã́ mɛ̀n àaɔ̃ ku aa dɛ ma dɔ̃ala,
à kà síiɔ̃ se kɛ́ má ń midɔ̃o:
19 Zɛ́ pɔ́ yãamusu ìɔ bɛò musu,
zɛ́ pɔ́ mlɛ̃ ìɔ táa'oò gbɛsɛɛnaa,
zɛ́ pɔ́ gó'ilɛna ìɔ bɛò ísia guo
ń zɛ́ pɔ́ gɔ̃ɛ ìɔ yeò wɛ̃́ndiazio.

20 Nɔɛ dɔ́ɛ'ìide yãkɛan kɛ:
I pɔble, ì ɔma a lɛ́wa,
ì mɛ i vãikɛo.

21 Yã́ mɛ̀n àaɔ̃ ì tɔ̃ tɔɔlɛwa à lualua,
à kà síiɔ̃ se a yã́piɔ fɔ̃o:
22 Zɔ kpalablea,
sɔũ pɔble kãa,
23 nɔɛ pɔ́ wa zau zãkɛa,
zɔ̀ wɛ̃́ndia gɔ̃a a dii zã́ nɔ ũ.

24 Pɔ́ nɛ́naɔ ku tɔɔlɛ mɛ̀n síiɔ̃,
kási aa ɔ̃nɔ vì maamaaɛ:
25 Bɔɔnaɔ dɛ pɔ́ gbãaɔ ũo,
kási aaì blɛ kũ̀sũa di saɛɛ.
26 Ɛn'ui'uinaɔ dɛ pɔzɔ̃ɔɔ ũo,
kási aaì bɛkpa gbɛ̀sɔɔuɛ.
27 Kwaɔ líɔ kía vìo,
kási aaì bɔlɛ zɛ́zɛ gã ń gãoɛ.
28 Nyɔ̃ fɔ̃ zɔ̃ kṹ ń ɔo,
kási ì e gɛ na kía kpɛ́ saaiɛ.

29 Pɔ́ mɛ̀n àaɔ̃ ku an bɛa maa,
à kà síiɔ̃ se an táa'oa kɛfɛũ:
30 Nɔ̀ɔmusu pɔ́ dɛ gɔ̃sa ũ nɔ̀bɔɔ guu,
ìli pɔ̀ɔbɔzãkɛ pɔeɛo
31 ń kosa pɔ́ toe bɔo ń blesan giio
ń kía pɔ́ kú a zìgɔ̃ɔ aɛo.

32 Tó n sɔũyã kɛ̀ zìasɛa lɛsì guu
ge tó n vãi làasookɛ̀, ɔku n lɛ́wa,
33 asa lá wì vì disaa í fɛ̃́ à gɔ̃ wàagase ũ,
ge lá wì ní kṹ wà fì à aubɔ,
màa gbɛ̃́ɔ pɔfɛ̃anɛ ì sòleda.

31

Kí Lemuɛli yã́

1 Kí Lemuɛli da lɛdàwà à mɛ̀:
2 Kpelewaɛ, ma nɛ́? Bɔɛ́, ma nɛ'ia?
Akɛaɛ, nɛ́ pɔ́ ma a lɛkɛ̀ Luawa?

3 Nsu ǹ n wo dɛ nɔɛɔ kı̃́io,
ńsu zɛ́ pɔ́ ı̀ kíaɔ ɔ̃̀kpa sɛo.

4 Lemuɛli, vɛ̃ɛá kíaɔ pɔmia no,
í gbãaá kpalablenaɔ pɔmia no,
5 kɛ́ aasu mi ikoyãɔ sáńgu,
aai yágɔ̃gɔ̃ taasideɔnɛ faasaio yái.
6 A í gbãa kpa gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ gaiɔwa,
à vɛ̃ɛ kpa pɔsiadeɔwa
7 aa mi, an taasi i sáńgu,
an yã'ɔ̃ma aɔ dɔńgu lɔo.
8 Yã'o gbɛ̃́ pɔ́ a lɛ́ lɛ́ bebeka gɛ̃ɛ ũ,
yágɔ̃gɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ sãalɛɔnɛ.
9 Nsu ǹyɔ̃ nílɛo, yákpalɛkɛ a zɛ́wa,
taasideɔ ń wɛ̃nadeɔ yãnakpámá.

Nɔ ãiade

10 Démɛ a nɔ ãiade ei?
Aà bɛɛɛ dɛ òsoɔla zã̀.
11 Aà zá̃ ı̀ɔ aà náai vı̃̀ ń nɔ̀sɛmɛndooɛ,
pɔmaae lí kɛ́sãwào.
12 Maa ı̀ɔ kɛ a zá̃ɛ, i kɛ vãi no
e a wɛ̃ni lɛ́u.
13 I sãkã ń buao wɛɛlɛ,
ı̀ a ɔzı̃̀ kɛ ń pɔnao.
14 I gɛ́ blɛ sɛ́i zã̀
lán gó'ilɛna laatanawa.
15 I fɛlɛ gufɛ̃nɛ à blɛkɛ a uadeɔnɛ,
ı̀ zı̃̀ kpaalɛ a wɛ́ndiaɔnɛ.
16 I tɔɔlɛ maa wɛɛlɛ lú,
ı̀ vɛ̃ɛliɔ pɛ́pɛu ń azı̃̀a bɔ̀ɔ ɔ̃ao.
17 I gbãa dɔ a pi asana ũ,
ı̀ gàsı̃̀wa bɔbɔ a zı̃̀wa.
18 Iɔ dɔ̃ kɛ́ á ɛlɛ e,
aà filia ı̀ɔ dɔ gwá̃.
19 Aà ɔ ı̀ɔ pooa àɔ bunkapa kũa,
ı̀ɔ kɛ̀ɛ ɔ̃wã ń a ɔnɛo.
20 I ɔ poo wɛ̃nadeɔnɛ,
ı̀ ɔlia taasideɔzi.
21 Ili ı̃́ampuu vı̃̀akɛ a bɛdeɔ yá̃ musuo,
asa aà uadeɔ ı̀ ula didikɔ̃aɛ.
22 I zwã̀a wúlɛbɔɔ tã azı̃̀a,
aà pɔkasaɔá bàabaa ń zwã̀a gàaluladeɔnɛ.
23 Aà zá̃ ı̀ tɔbɔ faaibokı̃̀i,
ı̀ɔ zɔ̃lɛ gudoũ ń bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔɔ.
24 Nɔɛpi ı̀ pɔlɔgãu kɛ àɔ yía,
ı̀ pɔlɔna tã à kpa laatanaɔwa.
25 Iɔ gbãa ń gawio daa a pɔkasa ũ,
aà kua zia yá̃ lí iwãa ka aà pɔao.
26 Ɔnɔyã ı̀ɔ dɔ aà lɛ́u,

ɨ̀ yãdanɛ́ ń nɔ̀sɛmaao.
27 I wɛ́tɛ a ua yãkɛai,
ɨ̀li zígbiakɛ à gbasa àɔ pɔbleo.
28 Aà nɛ́ɔ ɨ̀ fɛlɛ aa samaa'oɛ̀,
aà zã́ ɨ̀ aà sáaukpa ɨ̀ mɛ:
29 Nɔɛ daside ãiavɨ̀ fá,
ãma ḿmɛ ń dɛńla píi.
30 Kákaa maa líɔ náai vɨ̀o,
kɛfɛnkɛ ɨ̀ gɛ̃zɛaɛ,
nɔɛ pɔ́ Dii vɨ̀a vɨ̀ ɔ̃ wɨ̀ aà sáaukpa.
31 A aà sáaukpa zɨ̀ pɔ́ a kɛ̀ yã́ musu,
í aà táasilɛ aà yãkɛa musu gãaɛ.

LAASOODE
Yɔ́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Sɛa za lápi dɔ̀ɔ sɛ́iawa lápi kɛ̃na lɛ́ azi̋a yɔ́ bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ lá á ɔ̃nɔ, ãma lápi ɔ̃nɔ yɔ́ɔ doũ ń Yáasi lá pɔ́oo. Aà ɔ̃nɔ doũ ń fɛlɛkaa pɔ́oo. Aà kua dű́nia guu à yɔ́ pɔ́ á kɛ̀ɔ ń yɔ́ pɔ́ a leɔ gwà, ɔ̃ a è nama dɛ lán suawaɛ, mɛ́ gbɛ̃nazi̋na ì dɛ̃ɛka, kɛ́ à e namable yɔ́iɛ, ɔ̃ ìɔ bɔ pã mɔ̀ɔmɔɔ. A làasookɛ̀ azi̋awa tó kua dű́niau dɔ̀ɔ vi̋, ge tó a bɛɛɛ vi̋. I to gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ lápi kyokɛɔ yɔ́ doũpiɔ wàaipa. Lá a ku Yobu lá guuwa, yɔ̃wea àao. Làasoode ń a ɔ̃nɔkɛo à bílikɛ̀ gbɛ̃nazi̋na kuana yɔ́wa. Ɔ à lɛdàwá wà zi̋kɛ maamaa wà pɔnakɛ ń pɔ́ pɔ́ Lua wá gbáɔ e wá wɛ̃ni lɛ́u.

Làasoode yɔ́ dasiɔ bɔ̀ yɔ́ɔ kpɛɛ, ì gbɛ̃́ kãdɛ. A zɛ̀ò kɛ́ dɛ̃ɛ pɔ́ wi̋ ká ń pɔna pɔ́ wi̋ e dű́nia guuoá yãpãɛ. Ɛwaasokɛ, ɔdekɛ, àizɛɛdekɛ, zi̋kɛa, ɔ̃nɔkũa, yãkɛa a zɛ́wa, a di̋lɛ yɔ́piiá pãɛ mɛ́ gugiiyaaɛ. Lá gbɛ̃nazi̋naɔ ìɔ ku ga lɛ́zi̋ mɛ́ yɔ́zɛsai ku, bee tò nama líɔ kuo. Wi̋liɔ yɔ́ pɔ́ Lua lɛ́ yá ń dű́niao dɔ̃o, ɔ̃ bee tò wá gbɛ̃nazi̋na zia gbá dɔ̃o. Yɔ́piɔ ì to wà làasookɛ zɛ́ pɔ́ maa wà sɛɔwa.

Bibeli láɔ ì wá wɛ̃ni mi ɔlɔwɛ̃ɛ. A maa wà lápiɔ kyokɛ, wí e dɔ̃, wí bɔ seakɛa ń pɔyaao guu. A maa wà làasookɛ wá kua dű́niauwaɛ, wí zi̋kɛ yɔ́ pɔ́ wa kɛ̃̀ Bibeliuwa, wí e Lua náaikɛ a zɛ́wa. Wɛdɔa Luazi mɛ́ a tó wá kua dű́niau àɔ dɛ gugiiyaa ũo.

Yɔ́pii pãɛ

1 Làasoode Davidi nɛ́, Yelusalɛũ kía yɔ́n kɛ:
2 Mámɛmaa Làasoode ma mɛ̀:
Yãpã búubuu,
yãpã búubuu, yɔ́pii pãɛ.
3 Bɔ́ ài gbɛ̃nazi̋na ì e dű́niau
taasi pɔ́ àlɛ kɛ a zi̋ píi guuwai?
4 Kpàiɔ ì gɛ̃, Wueɔ ì su,
ń beeo dű́nia ìɔ ku gɔɔpiiɛ.
5 Iatɛ̃ ì bilɛ ì gɛ̃ kpɛ́u,
ì wã à ɛa gɛ́ gu pɔ́ a bɔu.
6 Iana ì na gɛɔmidɔki̋i oi,
ì liaa su gugbãntoo oi,
ìɔ liaaliaa à gɛ́ le à su la.
7 Swa píi í ìɔ ka ísiauɛ,
kási ísia lí pao,
ípiɔ i ɛa su swapiɔ miwa.
8 Pɔ́pii ì ń kpasa,
kpasapi yɔ́ gɛ̃̀ oaa.
Gugwaa lí mɔ́ wɛ́wao,
yãmaa lí swɔ́ pao.
9 Yɔ́ pɔ́ kú yãa mɛ́ a ɛa àɔ ku lɔ,
yɔ́ pɔ́ wa kɛ̀ yãa ɔ̃ wa ɛa kɛ lɔ.
A dafue ku dű́niauo.
10 Pɔe ku kɛ́ wà mɛ:
Pɔ́ dafue gwaa?
Aawo! A dɔ̀aa kú wá ãa za zi kɔ̀.
11 Gbɛ̃́ káauɔ yɔ́ líɔ dɔ gbɛ̃egu lɔo.

Baa gbɛ̃́ pɔ́ aaɔ ku ziaɔ,
an yã́ a dɔ gbɛ̃egu gbɛzão.
12 Ma làasoode ma kɛ Isailiɔ kía ũ Yelusalɛũ.
13 Ma mɛkpà yã́ pɔ́ wàlɛ kɛ dṹniau píi
tàasikaawa, má yɔ̀ɛ ɔ̃nɔ'ɔ̃nɔ, má è Lua zı̃ pãsı̃ dà gbɛ̃nazı̃naɔnɛ aa kɛ.
14 Ma yã́ pɔ́ wàlɛ
kɛ dṹniau è píi, a píiá pãɛ mɛ́ gugiiyaaɛ.
15 Pɔ́ fı̃aa pooa vı̃o,
wı̃li e pɔ́ pɔ́ kɛ̃̀sã nào ń a kı̃niɔo.
16 Ɔ má ò ma nɔ̀sɛu ma mɛ̀: Gwa! Ma ɔ̃nɔ zɔ̃ɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ kpalablè Yelusalɛũ ma ãaɔla píi,
ma ɔ̃nɔ ń ma dɔ̃ao wɛbɔ̀ maamaaɛ.*
17 Ɔ ma mɛkpà ɔ̃nɔ asii dɔ̃awa mà sɔũkɛ ń mı̃saiyão
asii dɔ̃, ɔ̃ má è beeá gugiiyaaɛ lɔ.
18 Asa ɔ̃nɔ zɔ̃ɔ ı̃ mɔ́ ń pɔyaa zɔ̃ɔɛ,
mɛ́ wı̃ yã'ɔ̃ma e ń dɔ̃a lɛ́uɛ.

2

Pɔnakɛaá pãɛ

1 Má ò mazı̃awa mà fɛlɛ mà pɔnakɛa lɛ́ gwa, mí namablea dɔ̃, ɔ̃ má è beeá pãɛ lɔ.
2 Má
è yaalɔá sɔũkɛɛ. Pɔnakɛa sɔ̃, bɔ́ ı̃ inɛ́i?
3 Ma pɔna wɛ̀ɛlɛ vɛ̃ɛmia guu, ma ɔlı̃a mı̃saiyãi, ãma
ma làasoo lɛ́ tamanɔ ɔ̃nɔwa, kɛ́ mà yã́ pɔ́ maa gbɛ̃nazı̃na lí kɛ dṹnia guu a wɛ̃ni kpòona
lɛ́u dɔ̃.
4 Ma ɔkpà zı̃ zɔ̃ɔɔwa, ma kpɛdɔ̀dɔ mazı̃aɛ, ma vɛ̃ɛliɔ pèpɛ kpɛ́lɛkpɛlɛ.
5 Ma kaaɔ dàda,
ma swa saɛɔ kɛ̀kɛ, ma lí pɔ́ wı̃ a bɛ ble bui píi bàbau.
6 Ma íkalɛkı̃iɔ kɛ̀kɛ aaɔ mɔ̀sɛpisi
líkpɛpiɔwa.
7 Ma zɔɔ lùlu gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ, mɛ́ wà ń keeɔ ı̃ ma bɛɛ. Má zuɔ ń pɔtuo keleɔ vı̃
dasidasi dɛ gbɛ̃́ pɔ́ kú Yelusalɛũ ma ãaɔla píi.*
8 Ma ánusu ń vuao kɛ̀aamazi ń kíaɔ àizɛɛɔ
ń ń bùsu pɔ́ɔ.† Ma lèsinaɔ sè gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ, ma nɔ pɔ́ gɔ̃ɛ ı̃ luaiɔ sè dasi.
9 Ma tɔbɔ̀, ma zɔ̃ɔ dɛ
gbɛ̃́ pɔ́ kú Yelusalɛũ ma ãaɔla píi, mɛ́ ma gi má ɔ̃nɔ apii guu.
10 Mi gi mazı̃aɛ ń pɔ́ pɔ́ ma wɛ́ blèoo.
Mi pɔ́ pɔ́ ma pɔ gbàe to weo.
Ma pɔ kɛ̀na ma zı̃kɛa píiwa,
ɔ̃mɛ ma isimagakpaa píi asea ũ.
11 Kɛ́ ma wɛtɛ̀ yã́ pɔ́ má kɛ̀ɔzi píi
ń isima pɔ́ má gà má kpà a musuo,
má è apii pãɛ mɛ́ gugiiyaaɛ,
a ài vı̃ dṹniauo.
12 Ɔ ma làasoo tà ɔ̃nɔ ń sɔũkɛo ń mı̃saikɛowa.
Yã́ pɔ́ wa kɛ̀ za zi bàasio,
a kpele kí gɛ̃ɛ a kɛ lɔi?
13 Má è ɔ̃nɔ ài vı̃ dɛ mı̃saikɛa
lá gupua ı̃ɔ ài vı̃ dɛ gusiaawa.
14 Ɔnɔna wɛ́ ı̃ɔ ku aà aɛ,
sɔũ ı̃ɔ bɛ gusiau.
Ɔ má è gó doũ mɛ́ a ń bua ḿpii.
15 Ɔ ma làasookɛ̀ ma sɔ̃u ma mɛ̀:
Lá gó doũ mɛ́ a wá bua ń sɔũɔ,
bɔ́ ài má e ma ɔ̃nɔwai?
Ɔ ma mɛ̀: Beeá yãpãɛ lɔ.
16 Ɔnɔna yã́ a dɔ gbɛ̃egu dɛ sɔũao,
ampii an yã́ a sã gbɛ̃́ɔgu zia.
Ɔnɔna ı̃ ga lán sɔũwaɛ.

---

* **1:16** 1Kia 5.9-11, 10.23-24 * **2:7** 1Kia 5.2-3 † **2:8** 1Kia 10.14-27

Isimagakpaaá pãɛ

17 Ɔ ma sakà ma kuau, asa yá̃ pɔ́ wàlɛ kɛ dű̃niau píi ì kɛmɛɛ yã'ɔ̃ma ũɛ. Apii pãɛ mɛ́
gugiiyaaɛ. 18 Ɔ ma sakà zı̃ pɔ́ má kɛ̀ dű̃niauɔgu píi, kɛ́ má tó ma gɛ̃ɛɛ yá̃i. 19 Démɛ dɔ̃ tó
ɔ̃nɔna ge sɔũn aà ũi? Kásile zı̃ pɔ́ má kɛ̀ dű̃niau ń ɔ̃nɔo a gɔ̃ɛ̀ɛ. Beeá pãɛ lɔ. 20 Ɔ ma pɔ yà
isima pɔ́ má gà má kpà dű̃niau píi yá̃ musu. 21 Asa gbɛ̃́ ì zı̃kɛ ń ɔ̃nɔo ń dɔ̃ao ń gɔ̃io, ɔ̃ ì to gbɛ̃́
pɔ́ i a kee kɛoɛ a pɔ́ ũ. Beeá pãɛ lɔ, yãvãiɛ maamaa. 22 Bɔ́ gbɛ̃́ ì e isima pɔ́ a ga kpà dű̃niau ń
dɛ̃ɛ pɔ́ a kào píi yá̃ musui? 23 Aà kua dű̃niau gɔɔpii aà zı̃ ì mɔɛ̀ ń yã'ɔ̃mao ń pɔyaaoɛ.‡ Baa
gwá̃ aà nɔ̀sɛ lí dadoũo. Beeá pãɛ lɔ.
24 Yá̃ pɔ́ maa ń gbɛ̃nazı̃nao mɛ́ dɛ aà pɔble, aà imi, aà a zı̃ sáaukpa.§ Má è bee bɔ̀ Lua
ɔzı̃ɛ lɔ. 25 Lua dɔnlɛ sai démɛ a fɔ̃ pɔble à pɔnakɛi? 26 Lua ì gbɛ̃́ pɔ́ kàagu gba ɔ̃nɔ ń dɔ̃ao ń
pɔnao,* ãma Lua ì àizɛɛsɛlɛkãaaa zı̃da duunkɛnaɛ, kɛ́ à kpa gbɛ̃́ pɔ́ kàaguwa. Beeá pãɛ lɔ
mɛ́ gugiiyaaɛ.

3

Yá̃pii ń a gɔɔoɛ

1 Yá̃pii ń a gɔɔoɛ,
bɔɔlɛ píi ń a kɛgɔɔo.
2 Nɛ'igɔɔ ku, gagɔɔ ku,
pɔ́tɔ̃gɔɔ ku, a wolɛgɔɔ ku.
3 Dɛgɔɔ ku, gbá̃gbãgɔɔ ku,
gboogɔɔ ku, a dɔgɔɔ ku.
4 Ɔɔlɔgɔɔ ku, yaalɔgɔɔ ku,
wɛ̃nakɛgɔɔ ku, kɔ̃̀ɔ'ogɔɔ ku.
5 Gbɛkɔlɛgɔɔ ku, gbɛkãaagɔɔ ku,
bɔ̃̀nɔblegɔɔ ku, a zɛgɔɔ ku.
6 Pɔwɛɛlɛgɔɔ ku, a ɔkpaigɔɔ ku,
ɔdidia pɔ́wa gɔɔ ku, a gbaɛa gɔɔ ku.
7 Pɔ́gakɛ̃gɔɔ ku, a namigɔɔ ku,
lɛkpaaũgɔɔ ku, yã'ogɔɔ ku.
8 Yenzigɔɔ ku, zangugɔɔ ku,
zı̃kagɔɔ ku, kálɛa aafia gɔɔ ku.
9 Bɔ́ ài zı̃kɛna ì e taasi pɔ́ a kɛ̀wai? 10 Ma zı̃ pɔ́ Lua dà gbɛ̃nazı̃naɔnɛ aa kɛ è. 11 Lua tò
pɔ́pii maa a gɔɔwa. A kua gɔɔpii làasoo dà gbɛ̃nazı̃na sɔ̃u lɔ, kási a fɔ̃ yá̃ pɔ́ Lua lɛ́ kɛ za
dű̃nia daalɛa e a midɛawa gbadɔ̃o. 12 Má dɔ̃ kɛ́ pɔe maa ń gbɛ̃nazı̃nao dɛ aà kua pɔna guu
ń maakɛao aà wɛ̃ni lɛ́ulao. 13 Tó gbɛ̃́ lɛ́ pɔble, àlɛ imi, àlɛ a zı̃ píi sáaukpa, Lua mɛ́ aà gbà.
14 Má dɔ̃ kɛ́ yá̃ pɔ́ Lua lɛ́ kɛ aɔ ku gɔɔpiiɛ. Wa fɔ̃ pɔe ká̃ñuo, mɛ́ wa fɔ̃ pɔe laouo. Lua kɛ̀ màa,
kɛ́ wàɔ a vı̃a vı̃ yá̃iɛ. 15 Pɔ́ pɔ́ kú tia ku za zi kɔ̀, mɛ́ pɔ́ pɔ́ aɔ ku zia ku yãa lɔ. Lua ì yá̃ pɔ́ kɛ̀
yãaɔ gbɛsisi.
16 Ma yá̃ è dű̃niau lɔ:
Gu pɔ́ dɛ yá̃zɛde àɔ kuu,
yá̃zɛsai mɛ́ kú we,
mɛ́ gu pɔ́ dɛ yãmaa àɔ kuu,
yãvãi mɛ́ kú we.
17 Má ò mazı̃awa:
Lua a yá̃kpalɛkɛ ń gbɛ̃maaɔ ń gbɛ̃vãiɔ píi,

‡ **2:23** Yob 14.1 § **2:24** Isa 56.12, Luk 12.19, 1Kln 15.32 * **2:26** Yob 32.8, Yaa 2.6

asa yá̃pii ń a gɔɔoɛ,
bɔɔlɛ pı̃i ń a kɛgɔɔo.

18 Má ò ma sɔ̃ guu lɔ: Gbɛ̃nazı̃naɔ ì kɛ màa, Lua a ń yá̃wɛ wɛ̃nɛ́, aai dɔ̃ ńzı̃awa wa dɛ lán
nɔ̀bɔɔwaɛ. 19 Sı̃anaɛ, gbɛ̃nazı̃naɔ ń nɔ̀bɔɔ, gó doũ mɛ́ a ń bua. Lá nɔ̀bɔ ì ga, màa gbɛ̃nazı̃na ì
ga lɔ, an wea doũɛ. Gbɛ̃nazı̃na dɛ nɔ̀bɔlao, asa yá̃pii pãɛ. 20 Ampii aaì gɛ́ gudoũ, asa ampii
aa bò bùsutiuɛ, mɛ́ ampii aa ɛa gɔ̃ bùsutipi ũɛ. 21 Tó gbɛ̃nazı̃na nisı̃na ì ta musu, nɔ̀bɔ pɔ́ ì
ta zı̃́lɛn lò, démɛ dɔ̃i? 22 A yá̃i tò má è yãe maa ń gbɛ̃nazı̃nao dɛ aà a zı̃ sáaukpalao, asa aà
luakpaman we. Démɛ a to aà dɔ̃ yá̃ pɔ́ a mɔ aà kpɛi?

4

Kua ń kɔ̃o

1 Ɔ ma gbãa pɔ́ wàlɛ mɔ gbɛ̃́ɔnɛ dṹniau yá̃ gwà lɔ pı̃i. Ma gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ ń wɛtãɔ wɛ́'i è, aa
nɔ̀sɛninina vı̃o. Aa nɔ̀sɛninina vı̃o, asa an wɛtãnapiɔ mɛ́ gbãa vı̃. 2 Ɔ ma mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ gà yãaɔ
Lua sáaukɛ̀ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ kúɔla, 3 ãma gbɛ̃́ pɔ́ wi i yãao, i wɛsi vãi pɔ́ wı̃ kɛ dṹniaulɛo sɔ̃̀má
ḿpii. 4 Má è pɔ́ pɔ́ tò gbɛ̃́ ì zı̃kɛ à mɛkpawà, kɛ́ à e àɔ dɛ a gbɛ̃́deela yá̃iɛ. Beeá pãɛ lɔ mɛ́
gugiiyaaɛ.
5 Sɔũ ì a ɔ kpaaũ à ibaba.
6 Kua ń pɔ́ ɔkũ doo ń sɔ̃daadoũo
maa dɛ kua ń pɔ́ ɔkũ plao
ń isimagakpaao ń gugiiyaaola.
7 Ɔ ma ɛa yãpã pãle è dṹnia guu lɔ. 8 Zı̃̀loe ku, a nɛ́ vı̃o, a vı̃̀i ge dãuna vı̃o. Aà isima lí bao,
kási aà àizɛɛ lí mɔ́wào. Dé yá̃i àlɛ zı̃kɛii? Bɔ́yãi à pɔnakɛa tɛ̃̀ azı̃aɛi? Beeá pãɛ lɔ, bɔɔlɛ pãsı̃ɛ.
9 Plaa dɛ doũa,
asa an taasi ài aɔ maa.
10 Tó gbɛ̃do lɛ̀lɛ, aà gbɛ̃do a aà sɛ́.
Waiyoo gbɛ̃doũna!
Tó à lɛ̀lɛ, aɔ sɛna vı̃o.
11 Tó gbɛ̃ɔn plaɔ wúlɛa gudoũ,
aa kɔ̃ pusu ma.
Kpelewa gbɛ̃doũna a bɔ ı̃́ana yá̃ui?
12 Wı̃ gbãamɔ gbɛ̃doũnaɛɛ,
gbɛ̃ɔn plaɔ sɔ̃ aaì zɛ wà giɛ.
Bà nian àaɔ̃ lí kɛ̃́ kpaao.
13 Ɛwaaso ɔ̃nɔna taaside maa dɛ kía zi sɔũ pɔ́ lí lɛdama ma lɔola, 14 baa tó ɛ̀waasopi bò
dakpɛunakɛ guu ɔ̃ à gɔ̃̀ kía ũ, ge wà aà ì bùsupiu táaa ũn lò. 15 Má è dṹnia a tɛ kí gɛ̃ɛ
ɛ̀waasopizi, 16 gɔɔ bee aà gbɛ̃́ɔ aaɔ lɛ́ vı̃o, gbɛ̃́ pɔ́ a dɛ ń dɔaana ũɔ. N beeo gbɛ̃́ pɔ́ aa mɔ
gbɛzãɔ aa aà sáaukpao. Beeá pãɛ lɔ mɛ́ gugiiyaaɛ.

Vı̃akɛa Luaɛ

17 Tó n gɛ Lua kpɛ́u, ǹyɔ̃ kú ń laaio. Sɔ̃aaàzi ǹ aà yãma maa dɛ sɔũɔ sa'oa wea, asa an
yãdɔ̃sai mɛ́ ì to aa yãvãikɛ.

5

1 N lɛ́ su àɔ wãao, ńsu nɔnwãakɛ ǹ yã'o Lua aɛo. Lá a ku musu mɛ́ ń kú zı̃́lɛ, ńsu yã'o
dasio. 2 Lá bɔɔlɛ dasi ì mɔ́ ń nana'oao, màa yá̃ dasi bɔlɛa ì mɔ́ ń sɔũyã'oo. 3 Tó n lɛkɛ̀
Luawa,[*] ńsu ǹ a ı̃aboa gágao. N a ı̃abo, asa sɔũɔ yá̃ lí kaaàguo. 4 Lɛkɛa Luawa sai maa
dɛ a kɛawà ı̃abosaia. 5 Nsu to n lɛ́ n dayãuo. Nsu o sa'onaɛ n zã lɛkɛawaɛo. N ye Lua pɔ

[*] **5:3** Soũ 66.13-14

panzi n yáp̃i yáĩ, i zĩ pɔ́ ńlɛ kɛ bãdɛ yã̀? [6] Nana dasi oa ń yá̃ dasi bɔlɛao ĩ mɔ́ ń yãpão. A yáĩ
tò ǹyɔ̃ Lua vĩa vĩ.

Aizɛɛá pãɛ

[7] Tó ń è wàlɛ gbãamɔ taasideɔnɛ guei, wàlɛ gíné ń yázɛdeo, wàlɛ yágɔ̃gɔ̃né a zéwao, ńsu
to yáp̃i dimao, asa bùsupi gbãadeɔ lé wétɛkɔ̃iɛ, mé an gbɛ̃zɔ̃ɔɔ lé wétɛńzi lɔ. [8] Ampii aaĩ
bùsupi baa blɛɛ, asa kía mé buaɔ vĩ.

[9] Gbɛ́ pɔ́ ye ɔ̃ai lí ká̃ò,
gbɛ́ pɔ́ ye àizɛɛi ài lí mɔ́wào.
Beeá pãɛ lɔ.
[10] Tó àizɛɛ lé káfĩ,
a blenaɔ ĩɔ káfĩɛ.
Bɔ́ ài a vĩ a diiɛi?
Aà wɛbiiwà bàasio.
[11] Zĩgbãakɛna ĩ i na ma,
à pɔblè yɔɔ ge maamaan nò.
Ɔde sɔ̃, aà kãa lí tó à i'oo.
[12] Ma yãvãi pãsĩ è dúniau,
gbɛ̃e zɛtà a ɔdalɛ,
à azĩa kpà ĩai,
[13] ɔ̃ à bɔɔlɛ vãi kɛ̀ò,
aà àizɛɛ mĩdɛ píi.
Kɛ́ à nɛgɔ̃ɛ ĩ, a pɔe vĩ à toɛ̀ lɔo.
[14] Gbɛ̃nazĩna ĩ bɔ a da gbɛɛu puiziɛ.
Lá à mɔ̀, màa ĩ ɛa ta lɔ,
ĩli a zĩ àie e sɛ nà a ɔzĩ à tàò.†
[15] Yáɛ beeá yãvãi pãsĩɛ lɔ.
Lá gbɛ́ mɔ̀, màa ĩ ɛa ta lɔ.
A isima ga kpà, à gugiiyàɛ,
bɔ́mɛ gɔ̃̀ɛ̀i?
[16] Bee gbɛa à a gɔɔ mɔaokɛ̀ gusiau
ń pɔyaa zɔ̃ɔo ń gyão ń pɔfɛ̃o.

[17] Ɔ má è a maa ń gbɛ̃nazĩnao aà pɔble, aà imi, aà zĩ pɔ́ a kɛ̀ ń taasio dúniau a wɛ̃ni
kpòona pɔ́ Lua aà gbà léu sáaukpa, asa aà luakpaman we. [18] Bee gbɛa tó Lua gbɛ́ kà
ɔdawa ń àizɛɛo, mɛ́ à aà gbà zɛ́ aà pɔnakɛò, aà zɛ ń a luakpamao, aà a zĩ sáaukpa. Lua mɛ́
aà gbà. [19] Iliɔ lààsookɛ a wɛ̃ni gesenawa mɔ̀ɔmɔɔ lɔo, asa Lua mɛ́ yãmàwà ń pɔnao.

6

[1] Ma vãi è dúnia guu lɔ, à tɔ̃ gbɛ̃nazĩnaɔwa. [2] Lua gbɛ́ kà ɔdawa, à aà gbà àizɛɛ ń bɛɛɛo,
a pɔ́ pɔ́ dɛ àɔ a ni vĩ píi vĩ, ɔ̃ Lua i to à pɔnakɛ̀òo, gbɛ̃pãle mɛ́ gɔ̃ vĩ. Beeá pãɛ, yãvãi pãsĩɛ.
[3] Tó gbɛ́ nɛ'ĩ mɛ̀n basɔo mɛ́ à zikũ táotao, baa ń aà gɛ̃gɛ̃akɛo, tó i e pɔnakɛ̀ a guuo, tó à
gà mɛ́ aà vĩa kpɛlaao, nɛ́ pɔ́ wa ĩ gɛ̀ sã̀ɔwà. [4] Asa népi mɔ̀ pãɛ, ɔ̃ à tà gusiau, aà tɔ́ gɔ̃ balau.
[5] Baa kɛ́ i ĩatɛ̃ eo mɛ́ a yãe dɔ̃o, à niɛ è dɛ ɔdepia. [6] A dɛ gbɛ́ pɔ́ kú wɛ̃ ɔ̀aa kwi pɔnakɛsaila.
Aali gɛ́ gudoũ ḿpiio lé?
[7] Gbɛ̃nazĩna isima pɔ́ a gà lɛ́ kpá,
à pɔ́ e da lɛ́ɛ yáɛ,
kási aà gbɛɛ lí káo.
[8] Bɔ́ ɔ̃nɔna dɛò sɔũai?

† **5:14** Yob 1.21, Soũ 49.17-18, 1Tim 6.7

Bɔ́ ài yã̀kɛa a zɛ́wa ì i taasideɛi?
9 Pɔnakɛa ń pɔ́ pɔ́ ń vĩ̀o
maa dɛ a pã̀le nidɛaa.
Beeá pã̀ɛ lɔ mɛ́ gugiiyaaɛ.
10 Pɔ́ pɔ́ kɛ̀ yã̀a tɔ́ vĩ̀ kɔ̀,
mɛ́ wa dɔ̃ lá gbɛ̃nazĩ̀na dɛ.
Gbɛ̃nazĩ̀na a fɔ̃ lɛkpaakɛ
ń gbɛ̃́ pɔ́ a gbã̀a dɛalaoo.
11 Yã̀bɔlɛ dasi ì yã̀pã̀ kɔ̃́.
Bɔ́ ài bee vĩ̀ gbɛ̃́ɛi?
12 Démɛ dɔ̃ pɔ́ pɔ́ maa ń gbɛ̃nazĩ̀nao aà wɛ̃ni gii kpòona pɔ́ ì gɛ̃ lán uenawa guui? Démɛ a
fɔ̃ yã́ pɔ́ a kɛ aà kpɛ dṹnia guu oɛ̀i?

7

Ɔnɔdaanɛ́

1 Tɔ́ na maa dɛ tulale bɛɛɛdea,*
mɛ́ gagɔɔ maa dɛ igɔɔa.
2 Gɛ̃a ua pɔ́ wàlɛ gɛwiipɛu maa
dɛ gɛ̃a ua pɔ́ wàlɛ dikpɛkɛula,
asa gbɛ̃́pii midɛan we,
mɛ́ a maa gbɛ̃́ pɔ́ kúɔ yã́pi da.
3 Wɛ̃nakɛa maa dɛ yáalɔaa,
oosisia gbɛa nɔ̀sɛ ì wee.
4 Ɔnɔna laai ìɔ ku ua pɔ́ wàlɛ ɔ́ɔlɔuwa.
Sɔũ laai ìɔ ku ua pɔ́ wàlɛ pɔnakɛuwaɛ.
5 Ɔnɔna n lelea yã̀daa maa dɛ
swã́sɛa sɔũ n táasilɛaia,
6 asa sɔũɔ yaalɔ dɛ
lán kù tɛ́ pũnaa kĩ̀nauwaɛ.
Beeá pã̀ɛ lɔ.
7 Gbã̀a mɔa gbɛ̃́ɔnɛ ì to ɔ̃nɔna sɔũkũɛ,
mɛ́ gbagusaɛ ì gbɛ̃́ ɔ̃̀ɔkpaɛ.
8 Yã́ midɛa maa dɛ a fɛlɛaa,
sùuu maa dɛ kàamaia.
9 Nsu to n pɔ lí pa àao,†
asa sɔũ mɛ́ ìɔ pɔfɛ̃ vĩ̀.
10 Nsu yã̀gbɛa ǹ mɛ
bɔ́yã̀i yã̀agɔɔ maa dɛ tiaaio,
asa yã̀laa bee taaá ɔ̃nɔyã̀ no.
11 Ɔnɔá pɔmaaɛ lán túbiwa,
a ài vĩ̀ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ìatɛ̃ eɔnɛ píi.
12 Ɔnɔá kpanziɛɛ,
lá ɔ̃a dɛ kpanziɛ ũwa,
mɛ́ dɔ̃a àin kɛ:
Ɔnɔnaɔ ɔ̃nɔ ì ń misi.
13 Làasookɛ Lua yã̀kɛaɔwa.
Démɛ a fɔ̃ pɔ́ pɔ́ a kɛ̀ kolea pooi?
14 Tó gɔɔ na mɔ̀ma, pɔnakɛɔ̀.

---

* **7:1** Yaa 22.1 † **7:9** Zaa 1.19

Tó gɔɔ vãiɛ sɔ̃, làasookɛ,
Lua mɛ́ kɛ̀ píi, kɛ́ gbɛ̃e su àɔ a zia dɔ̃o yấi.
15 Ma wɛ̃ni giiɛ bee guu ma yấɛ beeɔ è píi.
Ma gbɛ̃maa è à gà a maakɛa guu,
mɛ́ ma gbɛ̃vãi è àlɛ gɛ̃gɛ̃ a yãvãikɛa guu.
16 Nsu to n maakɛa gɛ̃agɛ̃o,
ńsu to n ɔ̃nɔ gɛ̃agɛ̃o.
Bɔ́yãi ńyɔ̃ yấyia nzĩawai?
17 N vãi su gɛ̃agɛ̃o,
ńsu ǹyɔ̃ sɔũo.
Bɔ́yãi ńyɔ̃ ga kpóoi?
18 A maa ǹyɔ̃ yấ mɛ̀n plapiɔ kũaɛ,
ńsu ɔkpaio,
asa gbɛ̃́ pɔ́ Lua vĩa vĩ ĩ yấpiɔ zɛ́ e píiɛ.
19 Ɔnɔ ĩ to ɔ̃nɔna gbãa àɔ dɛ
wɛ̃́lɛ gbãade gbɛ̃ɔn kwiɔla.
20 Gbɛ̃maa pɔ́ ĩɔ yãmaakɛ
mɛ́ ĩli duunakɛo ku dṹniauo.
21 Nsu swấsɛ yấ pɔ́ wàlɛ ozi píio,
kɛ́ tó n zĩkɛna lɛ́ n ká, ńsu mao yấi.
22 Asa ń dɔ̃ nzĩawa,
kɛ́ mpi sɔ̃ n gbɛ̃́ɔ kà dasi.
23 Ma wɛtɛ̀ yấ beeɔi ɔ̃nɔ'ɔ̃nɔ píi,
ma mɛ̀ má ɔ̃nɔkũ, ɔ̃ à zầkũmanɔ.
24 Ɔnɔ kúkĩi zầ,
a asii zɔ̃ɔ maamaaɛ,
démɛ a fɔ̃ bɔwài?
25 Ma ɔ̃nɔ ń yấpii mio tàasikà,
má yɔ̀ɛ kɛ́ mà e dɔ̃,
mí yãvãikɛa dɔ̃ sɔũkɛ ũ,
mí sɔũkɛ dɔ̃ mĩsaikɛ ũ.
26 Má è nɔɛ pɔ́ dɛ bai ũ,
aà sɔ̃á mɔmusunaɛ,
mɛ́ aà ɔɔá mɔdaonaɛ,
aà yấ ĩ ma pɔ ya dɛ gaa.
Gbɛ̃́ pɔ́ a yấ kà Luagu ĩ pili nɔɛpiwa,
ãma nɔɛpi ĩ duunkɛna kũɛ.
27 Mámɛmaa Làasoode ma mɛ̀:
Yấ pɔ́ ma bɔwà gwa.
Kɛ́ málɛ yấ gwa zɛ́zɛ mà e a midɔ̃,
28 gɔɔ pɔ́ málɛ wɛɛlɛ málɛ eo,
ma gɔ̃ɛ bɛɛɛde è mɛ̀ndo gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔɔɔ guu,
ãma baa mɛ̀ndo mi nɔɛ bɛɛɛde e ń guuo.
29 Yấ pɔ́ ma bɔwàn kɛ:
Lua gbɛ̃nazĩnaɔ kɛ̀ nɔ̀sɛpuadeɔ ũɛ,
ɔ̃ aa pɛ̀lɛpɛlɛ kɔ̃ni zɛ́u.

8

1 Démɛ dɛ lán ɔ̃nɔnawai?

Démɛ yɔ́ɔ bɔɔlɛ dɔ̃i?
Ɔnɔ ì gbɛ̃nazi̋na oa weeɛ̀,
ì oa pãsi̋ lilɛ.
2 Misiilɛ kía yɛ́ɛ,
asa n lɛkɛ̀wà ń Lua tɔ́oɛ.
3 Nsu wã ǹ go aà aɛo,
ńsu ǹyɔ̃ yá pɔ́ lɛ́ kɛɛ̀ i̋i kúkũao,
asa a yá pɔ́ kàagu kɛ píiɛ.
4 Lá kía yá mɛ́ zɛvi̋,
démɛ a fɔ̃ oɛ̀, bɔ́ ńlɛ kɛ weii?
5 Gbɛ́ pɔ́ misi̋ilɛɛ̀ a i̋a eo,
gbɛ́ pɔ́ ɔ̃nɔ a a gɔɔ ń a kɛkɛáo dɔ̃.
6 Yápii a gɔɔ ń a kɛkɛáo vi̋ɛ,
baa tó taasi lɛ́ tɔ̃ gbɛ́wa gbáugbãu.
7 Lá gbɛ̃e zia dɔ̃o,
démɛ a fɔ̃ yá pɔ́ a mɔ oɛ̀i?
8 Gbɛ̃e a wɛ̃ni kũa gbãa vi̋o,
màa gbɛ̃e a fɔ̃ à a gagɔɔ sɛ sɔ̃òo.
Wi̋li e bɔ̀ sosau zi̋gɔɔo,
màa vãi lí a kɛnaɔ gbaɛo.
9 Kɛ́ ma yá pɔ́ wàlɛ kɛ dúniau wàaipà píi, má è gbɛ̃nazi̋na ì gbãablemá à i̋akpańzi. 10 Ɔ ma
vãikɛna pɔ́ wàlɛ ń vi̋ɔ è. Gbɛ́ɔ bɔ̀ Lua kpéu, aa mɔ̀ ń tɔnasi̋ wɛ́lɛ pɔ́ aa ń yãkɛaɔ kɛ̀u guu. Beeá
pãɛ lɔ. 11 Tó wi i̋ada dàakɛnawa kpakpao, a yá ì to gbɛ̃nazi̋na zɛò a sɔ̃u à vãikɛ sɔ̃ɛ. 12 Baa
tó duunkɛna dàakɛ̀ gɛ̃n basɔɔ mɛ́ à gɛ̀gɛ̃, má dɔ̃ kɛ́ gbɛ́ pɔ́ Lua vi̋a vi̋ aalɛ misiilɛɛ̀ɔ dáama
dɛaàla. 13 Vãikɛnaɔ aaɔ dáamavi̋o, kɛ́ aa Lua vi̋a vi̋o yái, an gɔɔ a gbȁakũ lán uenawao.
14 Yãpã pãle lɛ́ kɛ dúniau. Yá ì gbɛ̃maa le lán vãikɛnan aà ũwa, yá ì vãikɛna le lán
gbɛ̃maan aà ũwa. Ma mɛ̀ beeá pãɛ lɔ. 15 Mi pɔnakɛa sáaukpa, asa a maa ń gbɛ̃nazi̋nao
dúniau aà pɔble, aà imi, aà pɔnakɛ, pɔnapi i dɔaaɛ̀ aà zi̋kɛa guu lá Lua aà gbà aà wɛ̃ni lɛ́u
dúnia guuɛ.
16 Ma mɛkpà ɔ̃nɔkũawa, ɔ̃ ma bɔɔlɛ pɔ́ wàlɛ kɛ dúniau, kɛ́ i lí na ń wɛ́uo fãanɛ ń
gwãasi̋nao wàaipà. 17 Má è Lua tò gbɛ̃e a fɔ̃ yá pɔ́ lɛ́ kɛ dúniau dɔ̃o. Baa tó gbɛ́ kpálɛkɛ̀i
maamaa, a a midɔ̃o. Baa tó ɔ̃nɔna mɛ̀ á dɔ̃, a fɔ̃ bɔwào.

9

Wɛ̃ni kulunkɛ

1 Ma beeɔ wàaipà píi, ɔ̃ ma zɛò kɛ́ gbɛ̃maaɔ ń ɔ̃nɔnaɔ ń ń yãkɛaɔ ku Lua ɔzi̋ɛ. Gbɛ̃e líɔ
dɔ̃ tó wàɔ yeazi ge wàɔ zaagu gbɛzão. 2 Yã doũ mɛ́ lɛ́ gbɛ́pii dá, gbɛ́ dɔ̀ɔdeɔ ń gbɛ́ dɔ̀ɔsaiɔ,
gbɛ̃maaɔ ń gbɛ̃vãiɔ, gbɛ́ pɔ́ aa gbãlɛaɔ ń gbãlɛnsaiɔ, sa'onaɔ ń sa'onsaiɔ. Lá a dɛ ń gbɛ̃maao,
màa a dɛ ń duunkɛnaɔ. Lá a dɛ ń gbɛ́ pɔ́ aai̋ mɛ wa si̋ ń Luaoɔ, màa a dɛ ń gbɛ́ pɔ́ aa a oa vi̋a
vi̋ɔ. 3 Yãvãi pɔ́ ì kɛ dúniau píin kɛ: Yã doũ ì gbɛ́pii le. Vãi kɔ̃ gbɛ̃nazi̋naɔ sɔ̃u, mi̋saiyã mɛ́
ì dɔaanɛ́, a gbɛa aai̋ ta gɛɔ guu. 4 Gɔɔ pɔ́ gbɛ́ bɛ́ɛ, i̋ɔ tãmaa vi̋ɛ. Baa se gbɛ̃ bɛ́ɛ sȁɔ nɔ̀ɔmusu
gɛwa. 5 Gbɛ́ bɛ́ɛɔ dɔ̃ kɛ́ wa ga, gɛɔ sɔ̃ aa pɔe dɔ̃o. Aa àie vi̋ lɔo, an yá a dɔ gbɛ̃egu lɔo. 6 An yea
gbɛ́zi ń ń zaa gbɛ́guo ń ń dɛnlawɛɛlɛao gɛ̀zɛan we kɔ̀. An bàa aɔ kú ń yá pɔ́ lɛ́ kɛ dúniauo
bau lɔo. 7 Gɛ ǹ pɔble ń pɔnao, vɛ̃ɛmi ń yaalɔo, asa Lua n yãkɛapiɔ sáaukpà kɔ̀. 8 Nyɔ̃ ula
pua daa gɔɔpii. Nsu líɔ ku nísidɔɔa n miwa saio. 9 Dúnia ble ń n na yenzideo n wɛ̃ni gii pɔ́
Lua kpàma dúniau lɛ́u, asa n luakpaman we gɔɔ pɔ́ n isima gà ńlɛ kpá dúniau. 10 Zi̋ pɔ́ ń
è n ɔkpàwà, mɛkpawà n gbãa lɛ́u, asa zi̋ ge làasoo ge dɔ̃a ge ɔ̃nɔ ku bɛdau, gu pɔ́ ńlɛ táuo.

11 Má è dṹnia guu lɔ kɛ́
bakpaaȉbleaá kàsakasa yã́ɛ adoo,
zȉbleaá nɛgɔ̃nkɛyãɛ adoo,
pɔbleaá ɔ̃nɔyãɛ adoo,
àizɛɛ'eaá wɛzɛ̃yãɛ adoo,
na ń gbɛ̃́ɔá ladɔ̃yãɛ adoo,
asa gɔɔ vãi ń kȉsiao ȉ gbɛ̃́pii leɛ,
12 mɛ́ gbɛ̃e gɔɔ pɔ́ vãi a a le dɔ̃o.
Lán kpɔ pɔ́ sȉ táalu guuwa,
lán bã pɔ́ fii aà kṹwa,
màa gu ȉ dɔ gbɛ̃́ɛ vãivãi,
ȉ aà kũ kã́ndo.

Ɔnɔ dɛ gbãaa

13 Ma ɔ̃nɔe taa è dṹniau, a yã́ ma kũ gbãa. 14 Wɛ̃́lɛ kú yãa a gbɛ̃́ɔ dasio, ɔ̃ kía gbãadee mɔ̀
lɛ́lɛiwa, à koezɔ̀i. 15 Gɔ̃ɛ taaside ɔ̃nɔnae ku wɛ̃́lɛpi guu, a fɔ̃ wɛ̃́lɛ bɔ ń a ɔ̃nɔo, ãma gbɛ̃e i aà
yãdao. 16 Ɔ ma mɛ̀ ɔ̃nɔ dɛ gbãaa, ãma wȉ saka taaside ɔ̃nɔuɛ, wȉli aà yãdao.
17 Ɔnɔna yã́ pɔ́ wà swãdɔ̀i niɛniɛ
maa dɛ sɔũɔ dɔaana zɔakaala.
18 Ɔnɔ ȉ mɔ́ ń maao dɛ gɔ̃kɛbɔɔla,
ãma duunkɛna mɛ̀ndo ȉ yãmaa zɔ̃ɔ ɔ̀ɔkpaɛ.

10

Sɔũkɛ kai

1 Ũsȉn gɛɔ ȉ to tulalekɛna nísi gȉ ȉ́ikũ,
sɔũkɛ yɔɔna ȉ gbɛ̃́ pɔ́ ɔ̃nɔ ń bɛɛɛo vȉ tɔ́ ɔ̀ɔkpa.
2 Ɔnɔna làasoo ȉ ta ɔplaai,
sɔũ pɔ́ ȉ ta ɔzɛɛi.
3 Baa tó sɔũ bɛ zɛ́u,
aà ɔ̃nɔ ȉɔ kɛ̃́sãwàɛ,
ȉ to gbɛ̃́pii a mȉsaikɛ dɔ̃.
4 Tó gbãade pɔ pànzi,
ńsu go n tíao.
Kua n laaiwa ȉ láka tàae zɔ̃ɔa.
5 Ma yãvãie è dṹniau,
a dɛ gbãade zãa yã́wa ũɛ.
6 Wȉ sɔũɔ kpa kpala gbiau dasi,
mɛ́ ɔdeɔ ȉɔ ku kpala yãfũnau.
7 Ma zɔɔ è di sɔ̃́ kpɛ,
mɛ́ wɛ̃́ɛɔ bɛ kɛ̀sɛ lán zɔɔwa.
8 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ɛyɔ̃ a zu a guu,*
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gȉ gboo, mlɛ̃ a aà só.
9 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gbɛwi, gbɛ a aà kɛ'ȉa,
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ lipaa, lí a aà kaikɛ.
10 Tó mɔo lɛnao, mɛ́ wi a lɛkɛo,
sema ǹ gàsȉwa bɔbɔwà ń gbãao,
ãma ɔ̃nɔ ȉ to wà zɛ'eɛ.
11 Tó mlɛ̃ bɔn'ãa kɛ̀ a kɔ̀ɔ'onaɛ à aà sò,

* **10:8** Soũ 7.16, Yaa 26.27

a ài vȉ a guu lɔo.
12 Ɔnɔna lɛgbɛ'i na,
ãma sɔũ lɛ́ ȉ aà kaalɛɛ.
13 I na yã'owa sɔũsɔũ,
ȉ a midɛ ń mȉsaiyãvãio,
14 asa sɔũ ȉ da yãaɛ.
Lá gbɛ̃e yã́ pɔ́ a mɔ dɔ̃o,
démɛ a fɔ̃ yã́ pɔ́ a kɛ aà kpɛ oɛ̀i?
15 Sɔũ zȉ ȉ aà kpasa,
ɔ̃ ȉliɔ wɛ̃́lɛ zɛ́ dɔ̃o.
16 Waiyoo bùsu pɔ́ a kía dɛ ɛ̀waasona ũ,
mɛ́ aà ȉwaɔ ȉɔ blɛ gbɛ̃ kɔɔ.
17 Násaa bùsu pɔ́ a kíaá kíabuiɛ,
mɛ́ aà ȉwaɔ ȉ pɔble a gɔɔwa
gbãakãȉa yã́i, i kɛ idɛkɛa yã́i no.
18 Tó gbɛ̃́ màa vȉ,
aà kpɛ́ zaɔ ȉɔ wozuzuaɛ,
tó à ɔkpà a sȉ, aà kpɛ́ ȉ ibɔ.
19 Wȉ blɛ zɔ̃ɔ kɛ pɔnakɛa yã́iɛ,
vɛ̃ɛmia ȉ mɔ́ ń yaalɔo,
ãma ɔ̃a mɛ́ ȉ mɔ́ ń a píio.
20 Nsu kía sɔ̃́sɔ̃o, baa n nɔ̀sɛu,
ńsu ɔde kao, baa n kpɛa,
asa bã a yã́pi sɛ́lɛ gɛ́ siuinɛ́ɛ.

11

1 Ɔzɔ̃ gbɛ̃́ɔnɛ blɛi,
gɔɔewa ńyɔ̃ e lɔ.
2 Biilɛ gbɛ̃ɔn soplaɔnɛ ge swaaɔ̃,
asa ń músi pɔ́ a bùsu le dɔ̃o.
3 Tó luabɛsiana pà ń ío, ȉ ma tɔɔlɛ lou ũɛ,
tó lí lɛ̀lɛ gukpɛ ge bɛ'aɛn nò,
gu pɔ́ à lɛ̀lɛu, we ȉɔ wúlɛu.
4 Gbɛ̃́ pɔ́ a wɛ́ dɔ ȉ̃anai lí pɔ́tɔ̃o,
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ luabɛsia gwa lí pɔkɛkɛo.
5 Lá ń wɛ̃nibɔkȉi ge nɛ́ daalɛa nɛasakpɛu dɔ̃o,
ńyɔ̃ fɔ̃ ǹ Lua Pɔ́piikɛna yãkɛa dɔ̃o.
6 Pɔ́tɔ̃ kɔɔ, ńsu ɔkpa n kùɛ oosio,
asa ń dɔ̃ a kpele mɛ́ a kɛ báaa vȉo.
Kɛ́ bee yȁ, ge kee yȁ,
ge aaɔ maa ḿpii yȁ, ń dɔ̃o.
7 Gupua na,
mɛ́ wɛsia ȉatɛ̃lɛ ȉ káńgu.
8 Lá gbɛ̃́ wɛ̃ni lɛ́ gɛ́ lɛ́u,
aà pɔnakɛu píi.
N beeo aà làasookɛ gusia gɔɔɔwa,
asa aaɔ dasiɛ.
Yã́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ píi pãɛ.

Lɛdaa ɛ̀waasoɔwa

9 Ɛwaaso, pɔnakɛ n ɛ̀waasogɔɔ,
to n pɔ kɛ n ɛ̀waasogɔɔwa na.
Yɑ̃́ pɔ́ n pɔ gbà kɛ,
tɛ yɑ̃́ pɔ́ kàngui,
ɑ̃ma apii guu ǹyɔ̃ dɔ̃
kɛ́ Lua a yɑ̃́kpalɛkɛnnɔ.
10 Nsu to n pɔ yao,
ǹ n gu'ĩaɔ bɔnla,
asa ɛ̀waasokɛ ń mikɑ̃ siao ì gɛ̃zɛaɛ.

12

1 To n Kɛna yɑ̃́ dɔngu n ɛ̀waasogɔɔ
e gu àɔ gɛ́ dɔinɛ vɑ̃i,
e wɛ̃ pɔ́ ńyɔ̃ mɛ n pɔ nawào aɔ gɛ́ kái.
2 To aà yɑ̃́ dɔngu
e ĩatɛ̃ ń gupuao àɔ lao,
e mɔvua ń saanaɔ aaɔ siakũ,
e loumaa gbɛa gu weesai àɔ gɛ́ mɔ́i.
3 Gɔɔ bee n ɔɔ lualua,
n gbáɔ koo,
n pɔ́sobɔɔ kɑ̃́mabo kɛ́ aa dasi lɔo,
n gugwabɔɔ gu'e ń tɔ́ɔnau dɑ̃̀adɑ̃a.
4 N lɛ́ aɔ kpaaũa gɑ̃aɛ,
wísilɔgbɛ kɔ̃ĩ a busɛkũnɛ.
Bɑ̃ɔ wii a n vu iu,
mɛ́ nɛnɔɛnaɔ lɛ a kɛnɛ busɛ.
5 Nyɔ̃ vĩakɛ gulɛsĩɛ ń bɛa zɛ́ guuo,
n mikɑ̃ a pu lán gyavuwa.
Nyɔ̃ nzĩa gálɛ lán kwa táa'oawa,
pɔe a n mɛ fɛlɛ lɔo,
asa gbɛ̃nazĩna ì gɛ́ a gɛ́kĩiɛ,
ɔ̃ ɔɔlɔnaɔ ĩɔ bɛ gɑ̃aɛ.
6 To n Kɛna yɑ̃́ dɔngu
e n ɑ̃́nusu ba àɔ gɛ́ kɛ̃́i,
e n vua ta àɔ gɛ́ kpàolokũi,
e n nibɔna lo àɔ gɛ́ wíwii,
e n lɔ̀ɔ wuluu àɔ gɛ́ ɛ́i,
7 e n bùsuti à ɛa àɔ gɛ́ gɛ̃i tɛ̃́ɛnau,
gu pɔ́ à bɔ̀u,
e n nisĩna àɔ gɛ́ tái
Lua pɔ́ kpàma kĩ́i.
8 Mapi ma Làasoode ma mɛ̀:
Yɑ̃pɑ̃ búubuu, yɑ̃́pii pɑ̃ɛ.

Yɑ̃́pi midɛa

9 Bee gbɛa lá Làasoodepi ɔ̃nɔ, à dɔ̃a dàdanɛ́. A làasookɛ̀ à kpálɛkɛ̀ yɑ̃́ɔi, ɔ̃ à yáasiɔ kɛ̀kɛ
dasi. 10 A kpálɛkɛ̀ yɑ̃maai, ɔ̃ à yɑ̃́piɔ kɛ̃̀ a zɛ́wa, mɛ́ sĩanaɛ.
11 Ɔnɔnaɔ yɑ̃́ɔ dɛ lán gése pɔ́ wĩ lɛ́ sɔ̃́uwaɛ,
an yɑ̃'onɛɔ dɛ lán kusa pɔ́ wa pà gíũgiũɔwaɛ.

Sãdãn mɛ̀ndona mɛ́ dànɛ́.
12 Ma nɛ́, laaika, ńsu yãe kã́ɦuo. Wì taalaɔ bɔ dasidasi a lɛ́ vɦ̀o, mɛ́ kyokɛa zɔ̃ɔ ì mɛ kpasaɛ.
13 Wà apii mà, a midɛan kɛ:
Vɦ̀akɛ Luaɛ,
níɔ aà yãdilɛaɔ kũa,
asa gbɛ̃́pii yã́n we.
14 Lua a yã́kpalɛkɛwanɔ wá yã́ píiwa,
baa asiiyã, a maa ge a vãin nò.

SALOMƆƆ LƐ
Yá̃ pɔ́ kú lá́ɛ bee guuɔ

Salomɔɔ lɛá báasɛ̃ lɛɛ. We ɔ̃ gbɛ̃ɔn plaɔ lɛ́ ń báasɛ̃ ɔlɔukɔ̃ɛ n yá̃ nana oakɔ̃ɛo widɛsai. Yá̃pi ì di Bibeli kyokɛnaɔwa maamaaɛ. Bee yá̃i za asĩnizĩ wà lɛpi dĩlɛ Lua yea a gbɛ́ɔzi yã̃taa ũ. N beeo gɔ̃ɛ ń nɔɛo báasɛ̃ ì bɔ Lua kĩ́iɛ, Lua gbaɛ. Ayã̃mɛto lápi kua Bibeli guu zɛvĩ.

Bɔ̃nɔblenapiɔ lɛ́ báasɛ̃ yá̃ lɛɛũ ń buapɔ́ɔ. Gɔ̃ɛ ń nɔɛo yã̃'oa ń kɔ̃opi guu, zĩeɔ aaĩ kɔ̃ wɛɛlɛ aaĩ kɔ̃ e, zĩeɔ aaĩ kuakɔ̃wa ɔ̃ aaĩ ɛa wàɔ kɔ̃ wɛɛlɛ lɔ. Zĩeɔ gbɛ̃pã̃leɔ ì mɔ dúsakũkpanɛ́, sã̃dã̃naɔ (ɛ̀waaso gbɛ̃naɔ) ge wɛ̃ndiapi da ge aà dã̃ɔ ge aà gbɛ̃naɔ. Aaĩɔ wɛɛlɛ wà lɛda gbɛ́̃piɔ yá̃u, ã̃ma báasɛ̃pi i bɔ ń kĩ́i no, Lua mɛ́ tò an nisĩna yekɔ̃i.

1 Lɛɔ mide pɔ́ Salomɔɔ dà.*

Nɔɛ
2 Lɛ́pɛ ma lɛ́wa,
asa n yeamazi na dɛmɛɛ vɛ̃ɛa.
3 N tulaleɔ gĩ na.
N tɔ́ na lán tulale lɛ́kulɛa gĩwa.
Bee yá̃ mɛ́ tò wɛ̃́ndiaɔ yenzi.
4 Ma sɛ wà ta kpakpa.
Kí, gɛ̃manɔ n kpɛ́u.

Yelusalɛũ nɛnɔnaɔ
Kí, wálɛ pɔnakɛ n yá̃ musu,
wálɛ yasenapa,
wá n yeańzi na bo dɛ vɛ̃ɛa.

Nɔɛ
Aaĩɔ yenzi a zɛ́wa.
5 Yelusalɛũ nɛnɔnaɔ,
má sia mɛ́ má kɛfɛũ.
Má sia lán Kedaa zwã̀akpɛɔwa,
má kɛfɛũ lán Salomɔɔ kpɛ́ zwã̃aɔwa.
6 Ásu àɔ ma gwa ma siakɛ yá̃io,
ĩatɛ̃ mɛ́ ma lɛ.
Ma dã̃ɔɔ pɔ pàmaziɛ,
ɔ̃ aa ma da vɛ̃ɛbugwaa zĩu.
Mi e ma azĩa pɔ́ kɛ̀kɛo.
7 N gbɛ́̃ pɔ́ ma nisĩna yenzi,
ǹ n sã̃ɔ dá̃dã̃kɛkĩi omɛɛ.
Mákĩi ni to aa ĩatɛ̃ dɛui?
Bɔ́yã̃i máɔ ku n gbɛ́̃ɔ sã̃ waiɔ saɛ sá̃sã̃ai?

Kia
8 N gbɛ́̃ pɔ́ n nɔankɛ dɛ nɔɛɔla píi,
tɔ́ ń gupi dɔ̃o, tɛ sã̃ɔ iai,
ní n blenɛɔ dã̃ sã̃dã̃naɔ bɔ̀o saɛ.
9 Ma gbɛ̃na, ń kɛfɛũmɛɛ
lán Falaɔ̃ɔ sɔ̃da pɔ́ ì godɔnɛ́ɔ dowa.
10 N gɛɛɔ maa, n swá̃liɔ n sɛ,
n ɔ̃nɛɛɔ kɔ̃sĩ ń n nɔɛo.
11 Wá swá̃liɔ pinɛ ń vuao,

* **1:1** 1Kia 5.12

wí ắnusu pɛ́lɛpɛlɛu.
Nɔɛ
12 Gɔɔ pɔ́ kía gɛngɛsɛkɛa,
ma tulale gĩ dɔ.
13 Ma yenzide dɛmɛɛ
lí'ɔ gĩnana pɔ́ looa ma yɔ̃́ taau ũ.
14 Ma yenzide dɛmɛɛ ãyã ligɔ̃n vude
pɔ́ wà bɔ̀ò Ɛngɛdi vɛ̃ɛbua ũɛ.
Kia
15 Ma gbɛ̃na, ń kɛfɛũ fá!
N wɛ́ kɛfɛũ lán felen wɛ́wa.
Nɔɛ
16 Ma yenzide, ń kɛfɛũ fá!
N zɛa maa!
Wá wúlɛkĩiá sɛ̃̀bɔlɔɛ,
17 wá kpɛ́ zaɔá sɛdɛ líɔnɛ,
wá kpɛ́ bala líɔá pɛ̃liɔnɛ.

2

1 Má dɛ lán Salɔna nàalɛvuwa,
lán guzulɛ sũmaavuwa.
Kia
2 Lá lávu kɛfɛna dɛ lɛɔ guu,
màa ma gbɛ̃na dɛ wɛ̃́ndiaɔ guu.
Nɔɛ
3 Lá mao lí dɛ líkpɛu,
màa ma yenzide dɛ ɛ̀waasoɔ guu.
Zɔ̃lɛa a uenai ĩ kamagu,
a bɛ blea ĩ kɛmɛɛ na.
4 A gɛ̃̀manɔ a pɔnablɛblekpɛu,
aà dàlapoo pooamala báasɛ̃ ũ.
5 A vɛ̃ɛbɛ gii kpaa kɛ́ mà yɛ̃̀ɛɛ e,
à ma gba mao kɛ́ ma mɛ su,
asa aà báasɛ̃ lɛ́ ma gyãkɛɛ.
6 Aà ɔzɛɛ ku ma mi zíɛ,
aà ɔplaa liaamazi.
7 Yelusalɛũ nɛnɔnaɔ,
ma naɛ́ tueɔ ń zɔ̃́tɛ̃naɔzi,
ásu dúsakũkpawɛ̃ɛo,
ásu wá báasɛ̃ gbooo e a lɛ́ ká.
Nɔɛ
8 Ma yenzide kĩ́i ma, àlɛ mɔ́,
à vĩ̀ lɛ́ pɛ́lɛpɛlɛ gbɛ̀sĩsĩɔwa,
àlɛ bàalɛ sĩ̀sĩ musu, àlɛ vĩvĩ.
9 Ma yenzide dɛmɛɛ
lán tue ge bùasanawa.
A aà gwa zɛ wá kpɛ́ kpɛ.
Alɛ wɛ́kpalɛ fɛnɛntiu,
àlɛ gugwagwa a mɔɔ zãnguo.
10 Ma yenzide yã'òmɛɛ à mɛ̀:
Kia
Ma gbɛ̃na kɛfɛna, fɛlɛ wà gɛ́,

11 asa lou làa, buziɛ gɛ̃̀zɛa.
12 Pɔ́pii lɛ́ vukɛ tɔɔlɛwa,
lɛsigɔɔ kà,
felenkɔpunaɔ ɔ́ lĩ̀gua wá bùsuu.
13 Kaadɔɛnliɔ nɛ́ sɛ̃́ia dàalɛ,
vɛ̃ɛliɔ vukɛ̀, a gĩ̀ lòo.
Ma gbɛ̃na kɛfɛna, fɛlɛ wà gɛ́.
14 Ma felena,
ń pɛ gbɛ̀sɔɔu n ulɛkĩ̀i.
To ma n wɛgwa, to ma n lɔɔ ma,
asa n lɔɔ na, mɛ́ n oa kɛfɛũ kɛ̀ zài.
15 A gbɛ̃gbonaɔ kṹkũwɛ̃ɛ,
gbɛ̃gbon kelepiɔ,
aalɛ wá vɛ̃ɛbuɔ ásookɛɛ,
wá vɛ̃ɛ pɔ́ lɛ́ vukɛpiɔ.

Nɔɛ

16 Ma yenzideá ma pɔ́ɛ,
mɛ́ aà pɔ́n ma ũ,
àlɛ pɔble sũmaavuɔ guu.
17 Ma yenzide, e gu àɔ gɛ́ dɔi,
e guwɛ àɔ gɛ́ kɛ̃́i,
ɛa ǹ kɛ lá tue ge bùasan bɔlɔna
ĩ̀ kɛ gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ɔwawa.

3

1 Ma wɛ́ dɔ ma yenzidezi gwãasĩ̀na ma wúlɛkĩ̀i,
ma aà wɛ̀ɛlɛ, mi aà eo.
2 Má fɛlɛ gɛ́ zɛaɔ kɛɛlɛi saɛ,
mí gbɛ̃́ pɔ́ ma nisĩ̀na yeipi wɛɛlɛ gãaɛɔ.
Ɔ ma aà wɛ̀ɛlɛ, mi aà eo.
3 Gudɔ̃anaɔ bɔ̀a, kɛ́ aalɛ bɛbɛ wɛ̃́lɛu,
ɔ̃ ma mɛ̀:
A gbɛ̃́ pɔ́ ma nisĩ̀na yei è lae?
4 Kɛ́ ma gɛ̃má gɔ̃̀ɔ,
ma bɔ gbɛ̃́ pɔ́ ma nisĩ̀na yeipiwa.
Ma aà kṹ, mi we ma aà gbàɛ lɔo
e ma gɛ gɛ̃aànɔ ma dakpɛu
e kpɛa pɔ́ à ma nɔsĩ̀u.
5 Yelusalɛũ nɛnɔnaɔ,
ma naɛ́ tueɔ ń zɔ̃́tɛ̃naɔzi,
ásu dúsakũkpawɛ̃ɛo,
ásu wá báasɛ̃ gbooo e a lɛ́ ká.

Nɔɛ

6 Démɛ bɔ̀ gbáau,
àlɛ mɔ́ lán tɛluwa keei?
A lí'ɔ gĩ̀nana tulaletikàtɛa
ń laatanaɔ pɔ́ gĩ̀nanaɔ píi.
7 Salomɔɔ mákɛlɛ gwa kɛ,
gɔ̃saɔ liaai gbɛ̃ɔn bàaɔ̃
Isaili nɛgɔ̃naɔnɛ.
8 Aa fɛ̃ndaɔ kũa ḿpii,

zi̋kan saɔnɛ!
An baade fɛ̃nda looa gwãasi̋n yã́ɔ yã́i.
9 Kí Salomɔɔ a sɛbɔpi kɛ̀
ń Libã bùsu líoɛ.
10 A lipɛlɛɔá ã́nusuɛ,
a kpɛnaki̋iá vuaɛ.
Zwã̀a gàalulade kpa a zɔ̃lɛki̋ia,
a guuá Yelusalɛũ nɛnɔnaɔ yeanzi ɔgbɛɛ.
11 Siɔna nɛnɔnaɔ,
à bɔlɛ à mɔ́ kí Salomɔɔ gwa,
a a kíakɛfua kpaa.
Aà da mɛ́ kpàɛ̀ aà nɔsɛzi̋,
gɔɔ pɔ́ aà nɔ̀sɛ lɛ́ yáalɔ.

4

Kia

1 N kɛfɛũ ma gbɛ̃na, ń kɛfɛũ fá!
N wɛ́ dɛ lán felen wɛ́wa n sálana fòou,
n mikã dɛ lán blè wiilaɔ pilaa Galada si̋si̋wawa.
2 N swaa pua lán sã pɔ́ wà ń kã́kɛ̃̀ɛlɛ
aa bɔ̀ zu'oki̋i aalɛ suɔwa.
Aa kɔ̃sɛ̀ plapla píi,
a kee i pɔsɛ bɔo.
3 N lɛ́baa dɛ lán wɔ̃ɔtɛ̃n nian dowa,
n lɛ́ kɛfɛũ.
N gɛɛ dɛ lán gbɛafu pɛɛwa n sálana fòou.
4 N nɔɛ dɛ lán Davidi kalangawa.
Sɛngbao mɛ̀n ɔ̀aa sɔo looawà,
nɛgɔ̃naɔ gɔ̃kɛbɔɛ píi.
5 N yɔ̃́ dɛ lán tue nɛ́ si̋a pɔ́ aalɛ pɔble sũmaavuɔ guuwa.
6 E gu àɔ gɛ́ dɔi,
e guwɛ àɔ gɛ́ kɛ̃́i,
má gɛ́ gbɛ̀si̋si̋ lí'ɔ gi̋nanade musu,
má dɛdɛ si̋si̋ tulaletidewa.
7 Ma gbɛ̃na, n gupii kɛfɛũ,
n gue sãa vi̋o.
8 Ma nɔkpama,
to wà pila Libã gusi̋si̋dewa
za Amana misonawa
ń Senii gbɛ̀ misonao ń Ɛɛmɔ gbɛ̀ misonao,
za nɔ̀ɔmusuɔ tòopiu,
za gbɛaantɛ̃naɔ gusi̋si̋depiu.
9 N yã́ ma sɔ̃ blè ma nɔkpama, ma báasɛ̃de,
wɛ́ pɔ́ n ma gwaò ma sɔ̃ blè
ń n ɔ̃nɛɛ pɔ́ mɛ̀ndoeo.
10 Ma nɔkpama, ma báasɛ̃de,
n yeamazi kɛ̀ zài,
n yeamazi namɛɛ dɛ vɛ̃ɛa,
n nísi gi̋ namɛɛ dɛ pɔ́ gi̋nanaɔla píi.
11 N lɛ́baa mɔ̀sɛ dɛmɛɛ lán zɔsapunawa.
Ma nɔkpama,

zɔ́ ń vi̋o mɛ́ kú n lɛ́na zíɛ,
n pɔkasaɔ gi̋ dɛ
lán Libã bùsu líkpɛ gi̋wa.
12 N dɛ lán kaa pɔ́ wà a zɛtà
wà kilidàuwa.
Ma báasɛ̃de, ma nɔkpama,
ń dɛ lán bia pɔ́ wà kaa dàiwa,
lán nibɔna pɔ́ wà zɛtàɛ̀wa.
13 N lu pɔ́ɔá gbɛafuɛ
ń libɛ maaɔ ń ãyãlio ń naadilio
14 ń sũmaao ń fee bui gi̋nanao
ń sinamɔ lío ń lí'ɔ gi̋nanaɔ píi.
Zɔ̃go lí'ɔ ń aloe lí'ɔo ku we
ń pɔ́ pɔ́ a gi̋ na dɛńlaɔ píi.
15 Kaa lɔ̀ɔn n ũ,
nibɔna i̋ wɛ̃nide pɔ́ lɛ́ bɔ za Libã gusi̋si̋deu ũ.
Nɔɛ
16 Gugbãntoo i̋́ana, fɛlɛ!
Gɛɔmidɔki̋i i̋́ana,
káka su ma kaawa,
a pɔ́ɔ gi̋ na i ligua,
ma yenzide i gɛ̃u,
i a libɛ nanaɔ ble.

5

Kia
1 Ma gɛ̃ ma kaau, ma nɔkpama báasɛ̃de,
ma a zɔ̃go lí'ɔ gò ń pɔ́ gi̋nanaɔ,
ma a zɔsapuna blè ń a ío,
ma a vɛ̃ɛ mi̋ ń ma vi̋o.
Yelusalɛũ nɛnɔnaɔ
A pɔble gbɛ̃́ɔ,
à imi à kã́ á bɔ̃̀nɔblenaɔ.
Nɔɛ
2 Málɛ i'o, ãma ma làasoo bɛ̃́ɛ,
ma yenzide ma, àlɛ gbalɛ.
Kia
Gba wɛ̃mɛɛ ma gbɛ̃na báasɛ̃de,
ma felen sãasaide!
Fíi kpà ma miwa,
gwãasi̋na mɔ̀sɛ ma mikã ni̋ni.
Nɔɛ
3 Ma a ula bɔ̀, mí ɛa mà da lɔa?
Ma gbá pi̋pi, i ɛa gbãsi̋kpa lɔa?
4 Ma yenzide ɔgɛ̃̀ gbà fòou,
ɔ̃ ma mɛ lɛ́ kɛ fèfe.
5 Ma fɛlɛ gɛ gbawɛ̃i ma yenzideɛ,
ma ɔ lɛ́ yɔyɔ ń zɔ̃go lí'ɔ tulaleo,
zɔ̃go lípi nísi lɛ́ bàalɛ ma ɔnɛɔwa,
à fi̋ gbatabɔwa.
6 Ma gbawɛ̃̀ ma yenzideɛ,
ãma à gɛ̃̀zɛa à tà kɔ̀.

Kɛ́ àlɛ yã'o, aà ni ma kũ.
Ma aà wɛ̀ɛlɛ, mi aà eo,
ma lɛzùzuaàzi, i weao.
7 Gudɔ̃anaɔ bɔ̀a,
kɛ́ aalɛ bɛbɛ wɛ̃́lɛ guu.
Aa ma gbɛ̃ aa ma wiwi,
bɪ̃́idɔ̃anapiɔ ma pɔlɔgãu wòlomala.
8 Yelusalɛũ nɛnɔnaɔ,
tó a ma yenzide è,
á oɛ̀ kpelewa ni?
Ma naɛ́ Luazi à oɛ̀mɛɛ,
ma yeaaàzi ma mɛ bùsa.

Yelusalɛũ nɛnɔnaɔ

9 Bɔ́ n yenzide dɛò dãɔlai?
N gbɛ̃́ pɔ́ ń kɛfɛũ dɛ nɔɛɔla píi,
bɔ́ n yenzide dɛò dãɔla
ɔ̃ n gbasa n nawɛ̃ɛ Luazi màai?

Nɔɛ

10 Ma yenzide tɛ̃a pípia,
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwiɔ guu ɔ̃mɛ vua ũ.
11 Aà miá vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛɛ,
aà mikã dɛ sí plɛ̀ɛɛ
lán gbagbaa kã́wa.
12 Aà wɛ́ dɛ lán felen pɛ́lɛa íuwa,
aà wɛ́pi pípia ń vĩ̀o, mɛ́ a sàlala.
13 Aà gɛɛ dɛ lán pɔ́ gĩ̀nanaɔ buawa,
a gĩ̀dɔ nanannɔ.
Aà lɛ́baa dɛ lán lávuwa,
àlɛ yɔyɔ ń zɔ̃go lí nísio.
14 Aà ɔ dɛ lán vua lipɔ̃ɔɔ pɔ́ diamaa dadauwa,
aà gbɛɛ dɛ lán wesa swaa yɔɔa pɔ́ wà safii gbɛ pɛ̀pɛwawa.
15 Aà gbáɔ dɛ lán gbɛ̀pɛlɛ bɛɛɛde
pɔ́ wà a zɛbɔ pĩ̀ ń vuaowa.
A̋ bɔ̀ lán Libã bùsuwa,
aà zɛa maa lán sɛdɛ líwa.
16 Aà lɛ́á zɔ́ɛ,
aà gupii kɛfɛũ.
Yelusalɛũ nɛnɔnaɔ,
lá ma gbɛ̃na yenzide dɛn we.

6

Yelusalɛũ nɛnɔnaɔ

1 N gbɛ̃́ pɔ́ ń kɛfɛũ dɛ nɔɛɔla píi,
n yenzide gɛ̀ má ni?
N yenzide mi dĩ̀ má oiɛ
kɛ́ wà e wà aà wɛɛlɛnnɔi?

Nɔɛ

2 Ma yenzide gɛ̀ a pɔ́ gĩ̀nana buaɛ,
à gɛ̀ pɔblei a kaauɛ,
i lávuɔ wɛ.
3 Ma yenzideá ma pɔ́ɛ,
mɛ́ aà pɔ́n ma ũ,

àlɛ pɔble sũmaavuɔ guuɛ.
Kía
4 Ma gbɛ̃na, ń kɛfɛũ lán Tiizawa,
ń maa lán Yelusalɛũwa.
N yɑ̃́ ì dimá
lán zĩgɔ̃ pɔ́ dàlapoo kũaɔwa.
5 Wɛgoa, asa málɛ liɛ.
N mikã dɛ lán blè wiilaɔ pilaa Galada sĩsĩwawa.
6 N swaa pua lán sã pɔ́ aa bɔ̀lɛ zu'okĩi aalɛ suɔwa.
Aa kɔ̃sɛ̀ plapla píi,
an kee i pɔsɛ bɔo.
7 N gɛɛ dɛ lán gbɛafu pɛɛwa
n sálana fòou.
8 Ma naɔ kà bàaɔ̃,
a pɔ́ mi mɛ́sɛdilɛnɛ́oɔ basiiɔ̃,
a lɛ́soɔ lɛ́ vĩo,
9 ãma ma felen sãasai adoaɛ,
aà da nɛ́ mɛ̀ndonan we,
aà da'iapi pɔ dɔwàɛ.
Tó nɛnɔnaɔ aà è, aaĩ aà sáaukpaɛ,
ma nɔpiɔ ì aà tɔbɔ ḿpii.
10 Démɛ bɔ̀ lɛ́ mɔ́ kee lán gudɔawai?
A kɛfɛũ lán mɔvuawa,
a pípia lán ĩatɛ̃wa.
Aà yɑ̃́ ì dimá
lán zĩgɔ̃ pɔ́ dàlapoo kũaɔwa.
11 Ma gɛ lí pɔ́ wĩ a wɛ́na só kaau,
ma pila swa'ɛu pɔ́ɔ lá taa gwaiɛ.
Ma gɛ gwai tó vɛ̃ɛɔ bɔlɔbɔ̀,
tó gbɛafuɔ vukɛ̀.
12 Mi dɔ̃ kɛ́ ma nisĩna ma sɛ
gɛ̀manɔ ma kía deeɔ sɔ̃́goɔ guuo.

7

Yelusalɛũ nɛnɔnaɔ
1 Ɛa su, ɛa su Sulami nɔɛ!
Ɛa su, ɛa su wà wɛfĩma!
Kía
Bɔ́yãi á ye wɛfĩ Sulami nɔɛwa
lán zɑ̃̀ lɛɛ pla ɔ̃gwaawai?
2 Kía bui nɔɛ,
n gbála maa n kyaleu,
n gbala ú dɛ bũunnɔ,
a dɛ lán gɔ̃ide ɔzĩwaɛ.
3 Kɛɛona pɔ́ vɛ̃ɛli láa a guuo ku we,
pɔ́wɛn zɛ pɔ́ sũmaavuɔ liaai ku we.
4 N yɔ̃́ dɛ lán bua nɛ́ mɛ̀n plaɔwa,
lán tue nɛ́ sĩaɔwa.
5 N nɔɛ dɛ lán kalanga pɔ́ wa bò ń wesa swaaowa.
N wɛ́ dɛ lán Ɛsɛbɔ̃ íkalɛkĩi pɔ́ kú Balabiũ bĩ́ibɔlɛ saɛwa.
N ní dɛ lán Libã bùsu kalanga pɔ́ bɔaa ń Damasiowa.

6 N mi maa lán Kaamɛli gbɛ̀sı̃sı̃wa.
N mikã̀ dɛ lán zwà̃a gàaluladewa,
a dɛ plɛ̀ɛɛ, ı̃̀ ma laai sia.
7 Ñ kɛfɛũ fá, ni kamagu,
wá yeakɔ̃i gɛ̃agɛ̃̀.
8 N zɛa maa lán daminaliwa,
n yɔ̃́ dɛ lá a kɔ́wa.
9 Ma mɛ̀ má dɛdɛ lípiwa,
mí a bɛ kṹ.
N yɔ̃́ dɛmɛɛ lán vɛ̃ɛ kɔ́wa,
n lɛ́'ı̃ana dɛ lán mao gı̃wa.
10 N lɛ́'i na
lán vɛ̃ɛ pɔ́ a na dɛńlawa.
Nɔɛ
Vɛ̃ɛpi lɛ́ gɛ̃ ma yenzide lɛ́u sàaa,
àlɛ táa'o aà lɛ́baa ń aà swaaowa yɔlɔlɔ.
11 Má dɛ ma yenzide pɔ́ ũ,
ma ni kuwà.
12 Ma yenzide, mɔ wà gɛ́ sɛ̃u,
wí gɛ́ ii zɔ̃ɛwiaɔu.
13 Gufɛ̃nɛ wí gɛ́ vɛ̃ɛbua,
wà gwa tó vɛ̃ɛɔ bɔlɔbɔ̀,
wà e tó gbɛafuɔ vú pı̃a.
We má yeanzi ɔlɔunɛ.
14 Sɛ́ɛ lávu gı̃ dàgua,
libɛ nana bui píi kú wá kpɛɛlɛ.
Ma a zi ń a dafuo kàlɛnɛ,
ma yenzide.

8

1 Tó ma dã̀ɔn n ũ
wa yɔ̃́ mı̃ wá kpàkɔ̃wa yã̀aɛ lé!
Tó ma kpaaũnnɔ bàasi,
dɔ̃ má lɛ́pɛma, wa sakamaguo.
2 Dɔ̃ ma gɛnnɔ ma da'ia kpɛ́u,
mí vɛ̃ɛ gı̃ na kpama ǹ mi
ń gbɛafu í nanao.
3 Aà ɔzɛɛ ku ma mi zíɛ,
aà ɔplaa liaamazi.
4 Yelusalɛũ nɛnɔnaɔ, ma naɛ́ Luazi,
ásu dúsakũkpawɛ̃ɛo,
ásu wá báasɛ̃ gbooo e a lɛ́ ká.
Yelusalɛũ nɛnɔnaɔ
5 Démɛ bɔ̀ gbáau, àlɛ mɔ́,
àlɛ gbã̀a'e a yenzidewa keei?
Nɔɛ
Ma n vu mao lí gbáu,
wekı̃i n da n nɔsı̃u,
wekı̃i nɔwã̀wã mɔ̀uwà ɔ̃ à n i.
6 Ma na n sɔ̃wa lán seelakɛbɔ pɔ́ wı̃ da ń nɔɛ ge ń ɔwawa,
asa yeagɔ̃ɛi ı̃̀ mɔ́má lán gawaɛ,

báasɛ̃pi pãsi̋ lán mia'ɛwaɛ.
I namá lán tɛ́waɛ,
ì kṹmá lán tɛ́ sà zɔ̃ɔwaɛ.
7 Baa ísi a fɔ̃ báasɛ̃ tɛdɛo,
baa swada í a fɔ̃ daao.
Tó gbɛ̋ a bɛ àizɛɛɔ kpà píi
báasɛ̃ lua yái̋,
wa sakaaàgu búubuuɛ.

Yelusalɛũ nɛnɔnaɔ

8 Wá dãuna vi̋, i yɔ̋ bɔbɔo.
Kpelewa wá kɛ
tó gbɛ̃e ye gɛ̃ aà yáui̋?
9 Tó a dɛ bi̋i ũɛ,
wá gulɛsi̋ɔ bowà ń ánusuoɛ.
Tó a dɛ bi̋ibɔlɛ ũɛ,
wá káka ń sɛdɛ líoɛ.

Nɔɛ

10 Bi̋in ma ũ,
ma yɔ̋ mɛ́ a gulɛsi̋ɔ ũ,
ɔ̃ má dɛ ma yenzideɛ
gbɛ̋ pɔ́ ì aafia iɛ̀ ũ.
11 Salomɔɔ vɛ̃ɛbu vi̋ Baalamɔ,
à búpi nà gbɛ̀winaɔnɛ ń ɔzi̋.
An baade líɔ fi̋abo ánusu ɔwatɛ̃ ɔ̀aasɔsɔo.
12 Salomɔɔ, má azi̋a vɛ̃ɛbu vi̋ɛ,
má ánusu ɔwatɛ̃ ɔ̀aa sɔo kpama,
mí a ɔ̀aa do kpa vɛ̃ɛbu zi̋kɛnaɔwa.

Kia

13 N gbɛ̋ pɔ́ niɔ ku kaaɔ guu,
wi̋ swãdɔnzi,
to mà n lɔɔ ma.

Nɔɛ

14 Ma yenzide, mɔ kpakpa,
ní kɛ lá tue ge bùasan bɔlɔna
ì kɛ si̋si̋ pɔgi̋nadeɔ musuwa.

ISAIA
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

N Ɛbɛlu yá̃o Isaia tɔ́ bɔɔlɛ mɛ̀ Dii ì ń suaba. Á̃ma Lua gbɛ̃́ɔ suabaa doũ ń pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ɔ ì̃ɔ yaoo. A yá̃i láɛ bee yá̃ ì dimá. A lɛɛ mɛ̀n bàaɔ̃ ń soolooɛ (66) kpaalɛa lɛɛ àaɔ̃:

Lɛɛ 1 e 39 Á̃nabi Isaia kɛ̀ Lua lɛdɔɛkɛna ũ Yelusalɛũdeɔnɛ yã̃pã̃sĩ gɔɔɛ. Gɔɔ bee Egipiɔ gbã̃a lɛ́ sɔaa mɛ́ Asiliɔ gbã̃a lɛ́ kã̃́ĩ.

E wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̃̀ 734, gɔɔ pɔ́ Aaza dɛ Yelusalɛũ kía ũ, Siliɔ ń Isailiɔ (wĩ mɛ lɔ Ɛflaiũɔ) lɛdoũkɛ̀, ɔ̃ aa zĩkà ń Yudaɔ, kɛ́ Yudapiɔ e namá, wi zĩka ń Asiliɔ.

Wɛ̃̀ 722-721 guu Isaili bùsu mĩdɛ. Asiliɔ ń mɛɛwia Samali sĩ, ɔ̃ aa tà ń ń gbɛ̃́ɔ.

Wɛ̃̀ 701 guu kí Ezekia kpalablegɔɔ ɔ̃ Asiliɔ koezɔ̃̀ Yelusalɛũzi, ɔ̃ aa Yuda bùsu kpaalɛ̀.

Gɔɔ bee ã̃nabi Isaia bɔ̀ gupuau nɛgɔ̃na ũ, aà yá̃ɔ adoa. Á mɛ̀ Asiliɔ wɛ́tɛ̃amɔanɛ́ bɔ̀ Lua kĩ́iɛ, àlɛ a gbɛ̃́ náaisaidepiɔ swá̃gagaɛ. A gĩ Yelusalɛũ dɔaanaɔ lɛkpaaĩnzi dasiɔi ń ń bɔa ikoyã kpɛo ń ń yá̃zɛsaio ń lousisiyã pɔ́ aa koleaɔ ń ń gbã̃amɔa taasideɔnɛo ń yã̃pã̃leɔ dasi. Á̃ma tó kai mɔ̀, ã̃nabipi yã'oanɛ́ ì ń gba sɔ̃, ì ń nɔ̀sɛ níninɛ́ɛ.

Yá̃pii guu Isaia ì onɛ́ aa Lua náaikɛ, atɛ̃sa lɛ́ pɔ́ a gbɛ̃̀nɛ́ɔ, aai zĩkɛ aà yã̃dilɛaɔwa. Isaia ò à kpàlɛ à sĩwà à mɛ̀, sema luanaaikɛa mɔ́ ń yã̃maakɛaɔ, baade zĩa yá̃ɔ musu ń wɛ́lɛdeɔ yá̃ɔ lɔ ń gbã̃adeɔ yá̃ɔ píi.

Lɛɛ 40 e 55 ɔ̃ wĩ mɛ Isailiɔ nɔ̀sɛninia yá̃. Bùsu yá̃ɔ lĩlɛ sa. Babilonideɔ mɛ́ aa gɔ̃̀ dɔaaa Asiliɔ gbɛu, aamɛ gɔ̃̀ gbã̃a vĩ, ɔ̃ aa Yelusalɛũ sĩ e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̃̀ 587, aa gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔ nàaa tàńnɔ. Gbɛ̃́ pɔ́ wà ń sɛ́lɛ wà tàńnɔɔ lɛ́ kɔ̃ lala wàlɛ mɛ: Lua wɛ́lɛ kaalɛaá Babiloni tá̃aɔ zĩblea Isailiɔ Luawa yã̀ mɔɔɔ? Wà ń kɛ́ bùsu pɔ́ Dii kpàmáwa zã̀zã, wà gĩnɛ́ aa lousisi Dii kpɛ́u, ɔ̃ an pɔ na lɔo, aa dĩlɛ Dii pã̃kpàńziɛ, à kàaàgu màan lò, ge a gbã̃a vĩ lɔon lò, wa dɔ̃o.

Gbɛ̃́ pɔ́ an pɔ yaapiɔ ɔ̃ ã̃nabi lɛ́ yã'onɛ́. Á mɛ̀ Lua a zĩkɛ Pɛɛsiɔ kí Kilusi nɔ̀sɛ guu, kɛ́ à a gbɛ̃́ɔ suaba. A ń bɔ a gɛ̃n plaade lá à ń bɔ́ Egipi bùsuu yã̃awa, Lua gbɛ̃́piɔ i ɛa ta bùsu pɔ́ Lua kpàmáu. Lá Lua mɛ́ dṹnia Kɛna ũ, a fɔ̃ yá̃ pɔ́ a mɔ o, i gbasa kɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ zĩblèmápiɔ tá̃aɔá pɔ́ gianaɔnɛ.

Wɛdɔa yá̃piɔi guu yá̃ mɛ̀n síiɔ̃ ku, àlɛ gbɛ̃́ pɔ́ wĩ mɛɛ̀ Dii zĩkɛna yã'o: (42.1-4, 49.1-6, 50.4-9, 52.13-53.12). Lua bàakuańnɔ gbɛzã lá guu gbɛ̃́pi mɛ́ Yesu Kilisi pɔ́ wà dɔ̀aa wà aà yã'ò ũ (Zĩn 8.30-35).

Lɛɛ 56 e 66 yá̃á gbɛ̃́ pɔ́ wà tàńnɔɔ ɛa sua Yelusalɛũ yá̃ɛ. E wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̃̀ 538 Pɛɛsiɔ kí Kilusi ɔdà láu à mɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ wà ń sɛ́lɛ wà sùńnɔɔ ɛa tá ń bùsuu, aai ɛa Lua kpɛ́ kɛkɛ wà dɔ. Kɛ́ aa kà we, yá̃ zĩ'ũɔ ń lé. An mɛɛwia Yelusalɛũ ɔ̃̀kpà, gbɛ̃́ pɔ́ aa gɔ̃̀ bɛɔ bùsu kɛ̃̀aakɛ̃aakɔ̃ɛ, mɛ́ luanaaikɛnaɔ dasi lɔo. Wàlɛ yã̃kɛ a zɛ́wao, baa kúlɛa tá̃aɔnɛ ɛ̀a fɛ̀lɛ ń gbã̃ao se.

Á̃ma ã̃nabi Isaia azĩa ɔ̀lɔnɛ́ Dii zĩna ũ, à bao na kpà taasideɔnɛ, à pɔsiadeɔ gbà sɔ̃. (61.1-3). Gɔɔ pɔ́ Yesu mɔ̀, a dɔ̃ zĩ pɔ́ a mɔ kɛiá ã̃nabikɛzĩpiɛ. (Luk 4.16-21).

Isailiɔ swá̃gbã̃akɛa

1 Yá̃ pɔ́ Amɔzu nɛ́ Isaia è Yuda bùsu ń Yelusalɛũo musu Yuda kíaɔ Uzia* ń Yotaũo† ń
Aazao‡ ń Ezekiao§ gɔɔn kɛ:
2 Musudeɔ, à yã̃ma!
Gbɛ̃́ pɔ́ kú zĩ́lɛɔ, à swá̃kpa!

* 1:1 2Kia 15.1-7 † 1:1 2Kia 15.32-38 ‡ 1:1 2Kia 16.1-20 § 1:1 2Kia 18.1-20.21

Asa ma Dii ma mɛ̀,
ma nɛ́ɔ sì̃ ma ń gwá,
ɔ̃ aa gì̃mazi.
3 Zu a dii dɔ̃,
zàa'ì̃na a blɛkalɛkì̃i dɔ̃,
kási Isailiɔ ye yá̃pi dɔ̃a yá̃io,
ma gbɛ̃́piɔ líɔ yá̃ dɔ̃o.

4 Waiyoo bui duunkɛna pi!
Tàae kɛ̀ ń musu zɔ̃ɔ!
Gbɛ̃nazì̃n vã̀ikɛnaɔ! Nɛ́ vlã̀aɔ!
Aa pã̀kpà Diizi aa mikpɛlì̃ɛ̀,
aa sakà Isailiɔ Lua Kuaadoadegu.
5 Á ye aà ɛa á gbɛ̃ yà̃?
Bɔ́yã̀i a gi lɛ́ bɔ aà yá̃ kpɛi?
Mi gyã sɛ̀, sɔ̃ yɛ̃̀ɛɛ làa míɔ.
6 Za á kɛ̀sɛwa e à gɛ̀ pɛ̀ á miwa,
aafia ku gueio,
sema bɔ ń flàala iaɔ ń bɔ̀ uusikɛaɔ.
Wi ɔtɔ̃ a keewa à ibɔ̀o,
wi nísimawà wà zwã̀a yèwào.
7 Á bùsu gɔ̃̀ da giiɛ,
á wɛ̃́lɛɔ tɛkù̃.
Bui zì̃loɔ á buapɔ́ɔ sɛ̀lɛ á wáa,
à gɔ̃̀ da gii kɛ́ aa zì̃blèwà yá̃i.
8 Siɔna mɛ́ gɔ̃̀ ado lán vɛ̃ɛbu kolakpɛwa.
A gɔ̃̀ lán pɛ̃n bua yã̀ayã̀asuwa,
lán wɛ̃́lɛ pɔ́ wà koezɔ̃̀iwa.
9 Mɛ́ i kɛ Dii Zì̃gɔ̃de wá kɔ̃naeɔ tòwɛ̃ɛo,
dɔ̃ wa gɔ̃ lán Sɔdɔũwa,
wí bɔ lán Gɔmɔɔwa.*
10 Á Lua yã̀ma,
á kía pɔ́ á yá̃ muaa ń Sɔdɔũdeɔ.
Á swã̀dɔ wá Lua ikoyã̀i,
á Gɔmɔɔ dendaeɔ.

11 Ma Dii ma mɛ̀:
Sa dasi pɔ́ álɛ oa dɛmɛɛ pɔe ũe?
Sa pɔ́ wì̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oaa
ń são ń pɔ mɛkpaa nísio ni bɔ̀mala.
Gáae ń são ń bleo au lí kamaguo.
12 Kɛ́ a mɔ zɛ ma aɛ,
démɛ bee gbɛ̀awái?
Pɔ́ɔ kì̃limpaa ma uapi.
13 Ásu ɛa ma gba pɔpã lɔo,
má ye á tulaleti gì̃yã̀io.
Dikpɛ pɔ́ i kɛ mɔbɔzì̃ ń ká̃mabogɔɔo,
á kɔ̃kã̀aapiɔ vã̀iɛ, má fɔ̃o.
14 Má za á mɔbɔa dikpɛɔgu

* 1:9 Daa 19.24, Lom 9.29

ń dikpɛ pɔ́ i kɛɔ píi,
ȉ ma kũ gbãa lán asowaɛ,
ma kpasa ń a sɛao.
15 Tó a ɔsɛ̀ musu a wabikɛ̀a,
má a wɛ́ ga zuɛ,
baa tó a wabikɛ̀a kɔ̃sɔ̃kɔ̃sɔ̃,
má swã́sɛio.
Gbɛ̃dɛ'au gɔ̃́kpa á ɔwa.
16 A̋ zu'o, í gɔ̃ gbãsȉsai,
à yãvãi tó,
má ye mà á e ń vãikɛao lɔo.
17 A̋ fɛlɛ zɛ ń maakɛao,
íɔ tɛ yã́zɛdekɛai.
A̋ gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ gbãamɔnɛ́ɔ dazɛwa,
í yãnakpa tonɛ pɔ́ gwana vȉoɔwa,
í yã́gɔ̃gɔ̃ gyaa gbɛ̃andoɔnɛ.
18 Ma Dii ma mɛ̀:
A̋ mɔ wà lɛdoũkɛ.
Baa tó á duuna gɔ̃̀wá tɛ̃́ɛɛ lán wɔ̃ɔtɛ̃nawa,
a gɔ̃wá púuu lán buawaɛ.
Baa tó à gɔ̃̀wá tɛ̃́ɛɛ lán gàalulawa,
a gɔ̃wá púuu lán sãkãwaɛ.
19 Tó a wei mɛ́ a ma yãmà,
áɔ á bùsuɛ bee blɛ maa blеɛ.
20 Tó a gi sɔ̃ mɛ́ a swã́gbãakɛ̀,
wa á dɛdɛ ń fɛ̃ndaoɛ.
Ma Dii ma lɛ́ mɛ́ ò.

21 A̋ gwa lá wɛ̃́lɛ pɔ́ náai vȉ yãa gɔ̃̀ káalua ũ sa.
Maakɛa ń yã́zɛdeo di a guu yãaɛ,
tiasa gbɛ̃dɛnaɔ mɛ́ kɔ̃̀ a guu.
22 N ã́nusu tã́nkpakɛ̀,
n vɛ̃ɛ maa kɛ̀ íwa.
23 N dɔaanaɔ swã́gbãakɛ̀,
aa nà kpã́iɔwa.
Ampii aa ye gbagusaɛi,
aaȉɔ kpálɛkɛ gbai.
Aali yãnakpa tonɛɔwao,
aali lɛda gyaaɔzio.
24 A yã́i tò ma Dii Zȉgɔ̃de Isailiɔ Lua Gbãade ma mɛ̀:
Kai ma ibɛɛɔ! Má tɔsiwáɛ,
ma pɔ i weewá.
25 Má ɔdiɛwáɛ sa,
mí á baasa lán mɔwa ń kasagbɔ̃o,
mí á gbãsȉ wolowá píi.
26 Má tó àɔ dɔaanaɔ vȉ lán yãawa,
á lɛdamadeɔ i gɔ̃ ń kua ziwa.
Bee gbɛa wi mɛ á wɛ̃́lɛɛ
yã́zɛde wɛ̃́lɛ ge náai wɛ̃́lɛ.
27 Má Siɔnadeɔ bɔ ȉadaama guu,

an gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛlɩ̃lɛɔ bɔ yɑ̃́zɛde yɑ̃́i.
28 Má tàaedeɔ ń duunkɛnaɔ wíwi píiɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ aa pɑ̃kpàmaziɔ midɛ.
29 Wí a á kṹ
gbɛ̃́nɛli pɔ́ kàágu a sa'òmáɔ yɑ̃́i.
Ã gɛɛ a gɔ̃ kpá á wɛ́iɛ
swalu sa'oa pɔ́ a zɛɔ̀ɔ yɑ̃́ musu.
30 Ã gɔ̃ lán gbɛ̃́nɛli pɔ́ a lá wòlowa,
lán swalu pɔ́ a í làawa.
31 Gɔ̃sa gbɑ̃a a gɔ̃ lán sɛ̃̀ giiwa,
aà yɑ̃kɛa iɔ dɛ tɛkɔna ũ.
A tɛ́kũ ń a yɑ̃kɛao sɑ̃nuɛ,
gbɛ̃e aɔ ku we à tɛ́pi dɛo.

2

Dii gbɛ̀sɩ̃sɩ̃

1 Yɑ̃́ pɔ́ Amɔzu nɛ́ Isaia è Yuda bùsu ń Yelusalɛũo musun kɛ:
2 Gɔɔgbɛzɑ̃zɩ̃ Dii kpɛ́ gbɛ̀sɩ̃sɩ̃
a gɔ̃ gbɛ̀sɩ̃sɩ̃ɔ mide ũ.
Wa sɛ lɛsɩ̃ dɛ sɩ̃̀sɩ̃ɔla,
bui píi i siu we.
3 Dasi a gɛ́ we aai mɛ:
A mɔ wà Dii gbɛ̀sɩ̃sɩ̃kũ,
wà gɛ́ Yakɔbu buiɔ Lua kpɛ́u,
i wá da a zɛ́wa, wíɔ bɛu.
Dii yɑ̃daanɛ́ a bɔ Siɔna,
aà yɑ̃́ a bɔ Yelusalɛũ.
4 A yɑ̃́gɔ̃gɔ̃ buiɔnɛ,
a yɑ̃kɛkɛ dasiɔnɛ,
aai ń fɛ̃ndaɔ gbɛ̃gbɛ̃ lilɛ soona ũ,
an sɔ̃naɔ sɔ̃ máaso limibobɔ ũ.*
Buie a fɛ̃nda sɛ a deezio,
wa zɩ̃kaa dada lɔo.
5 Yakɔbu buiɔ, à mɔ́,
wàɔ bɛ Dii gupuau.

Dii yɑ̃́kpalɛkɛgɔɔzɩ̃

6 N n gbɛ̃́ Yakɔbu buiɔ vũ̀aa,
asa gukpɛ oi yɑ̃́ tɔ̃̀máɛ.
Aa ɔdɩ̃̀di màso yɑ̃́wa lán Filitɛ̃ɔwaɛ,
aa kɔ̃ ɔ kṹ ń buipɑ̃leɔ.
7 Ã̀nusu ń vuao di ń bùsuuɛ,
an àizɛɛɔ lɛ́ vɩ̃o.
Sɔ̃́ di ń bùsuuɛ,
an zɩ̃kasɔ̃goɔ lɛ́ vɩ̃o.
8 Pɔ́ pɔ́ aa kɛ̀ tɑ̃́aɔ ũ di ń bùsuuɛ,
aaɩ̃ kulɛkɛ ń ɔzɩ̃piɔnɛ.
9 Gbɛ̃nazɩ̃naɔ gɔ̃ suuunnɔ,

---

* **2:4** Yoɛ 4.10, Mis 4.1-3

aa gɔ̃ yɛ̀ɛɛ.
Nsu sùuukɛńnɔo!
10 Bàalɛ Dii zɔ̃ɔkɛ gawi pɔ́ ì to vi̇a ń kũɛ,
ní sɔlɔ gbɛu, ní ulɛ ɛu.†
11 Waladeɔ mi a gɔ̃ pɛ́lɛa,
gbɛ́ɔ i̇́andãa a midɛ.
Dii mɛ́ a tɔbɔ ado gɔɔ beezi̇.

12 Dii Zi̇gɔ̃de gɔɔdi̇lɛ
yɔ̃̀ɔdeɔnɛ ń waladeɔ píi
ń i̇́andãna pɔ́ aai̇ ńzi̇a sɛ lɛsi̇ɔ,
13 Libã bùsu sɛdɛ lí gbã̀a zɔ̃ɔɔ
ń Basana bùsu gbɛ́nɛliɔ píi,
14 gbɛ̀si̇si̇ misonaɔ
ń si̇̀si̇ lɛsi̇lɛsi̇ɔ píi,
15 kalanga lɛsi̇ɔ
ń bi̇́i gbãaɔ píi,
16 gó'ilɛna laatanaɔ
ń gó'ilɛna bɛɛɛdeɔ píi.
17 Gbɛ̃nazi̇na wala a kpálɛ,
gbɛ́ɔ yɔ̃̀ɔkɛa a busa.
Dii mɛ́ a tɔbɔ ado gɔɔbeezi̇,
18 tã́aɔ i gɛ̃lɛ míɔ.
19 Tó Dii fɛ̀lɛ ń dṹnia kpoɛao,
wa bàalɛ aà zɔ̃ɔkɛ gawi pɔ́ ì to vi̇a ń kũɛ,
gbɛ́ɔ ta gbɛ̀'ɛɔ guu ń vukpɛ'ɛɔ.
20 Zi̇beezi̇ aa ń tã́a pɔ́ wa pi̇ ń ã́nusuo ń vuao
wà kúlɛnɛ́ kɔ́lɛ ɛ̃́naɔnɛ ń sasiɔ.
21 Tó Dii fɛ̀lɛ ń dṹnia kpoɛao,
wa bàalɛ aà zɔ̃ɔkɛ gawi pɔ́ ì to vi̇a ń kũɛ,
gbɛ́ɔ sɔlɔ gbɛ̀'ɛɔ ń gbɛ̀sɔɔɔ guu.
22 Ásu gbɛ̃nazi̇na náaikɛo.
İana ì weò, bɔ́n aà ũi?

3

Yã́daa Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔla

1 Gwa! Dii Lua Zi̇gɔ̃de
a lípana pɔ́ Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ lɛ́ gbãa'ewà gá,
a ń kṹsũa ń ń ío símá píi.
2 A ń nɛgɔ̃naɔ ń ń zi̇gɔ̃ɔ símáɛ
ń ń dɔaanaɔ ń ń ãnabiɔ
ń ń màsokɛnaɔ ń ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ.
3 A ń sosa badeɔ ń ń gbãadeɔ símáɛ
ń ń lɛdamadeɔ ń ń ɔzi̇kɛnaɔ
ń ń wɛɛlɛkɛnɛde kàsaaɔ.
4 A ɛ̀waasonaɔ kpánɛ́ kíaɔ ũ.
Gbɛ̃́ pɔ́ an yã́ ì gɛ́ ń kpɛo à su ń aɛoɔ mɛ́ aa dɔaanɛ́.
5 Wa kɔ̃ bɔ́ɔ'i mi,

---

† **2:10** Zia 6.15

gbɛ̃́ ń a gbɛ̃́o, gbɛ̃́ ń a gbɛ̃́deeo.
Ɛwaaso a gbɛ̃zɔ̃ɔ lele,
bɛɛɛsaide a zɔadɔ gawidewa.
6 Gbɛ̃́ a a dãuna kũ a mae bɛ, i oɛ̀:
N̄ ula vı̃, kɛwɛ̃ɛ dɔaana ũ,
kaaũaɛ bee kɛkɛa gɔ̃̀ n yã́ ũɛ.
7 Zı̃beezı̃ sa i pũna à mɛ:
Ma gɛ̃nɛ no.
Pɔblea ge pɔkasa ku ma bɛo,
ńsu ma kpa gbɛ̃́ɔnɛ kía ũo.

8 Yelusalɛũdeɔ lɛ́ fua,
Yudaɔ lɛ́ kɛ kɛ́lɛkɛlɛ.
An yã'oa ń ń yãkɛao bɔ̀ Dii kpɛ,
aa lɛ'ɛ̀ Dii gawidewa.
9 Wa ń tàae dɔ̃ ń wɛ́wa,
aaı̃ ń duunakɛ gupuau lán Sɔdɔũdeɔwaɛ,
aali kpaguio.
Waiyoo ampiɔ, aa kı̃sia ı̃ ńzı̃aɛ.
10 A o gbɛ̃maaɔnɛ aaɔ ku aafia,
asa aa ń yãkɛaɔ gbɛ'e.
11 Waiyoo vãikɛnaɔ! Aa yã'e,
asa pɔ́ pɔ́ aa tɔ̃̀ mɛ́ a bɔlɛnɛ́.
12 Ɛwaasonaɔ lɛ́ ma gbɛ̃́ɔ wɛtã,
nɔɛɔ mɛ́ lɛ́ kiblemá.
Ma gbɛ̃́ɔ, á dɔaanaɔ mɛ́ lɛ́ á sãsã,
aalɛ á da zɛ́ vãiwa.

13 Dii mɔ̀ zɔ̃̀lɛ a gı̃́naa,
à fɛ̀lɛ lɛ́ yã́kpalɛkɛ ń gbɛ̃́ɔ.
14 Dii lɛ́ yãda a gbɛ̃́ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń ń dɔaanaɔla à mɛ̀:
Á mɛ a ɔmàlɛ ma vɛ̃ɛbuu,
a taasideɔ pɔ́ɔ nàaa á kàlɛ á kpɛ́ɔu.
15 Démɛ á gbá zɛ́ à ma gbɛ̃́ɔ wíwi
à taasideɔ dɛ̃ɔnzɔ̃i?
Ma Dii Zı̃gɔ̃de, mámɛ málɛ á la.

Yelusalɛũ nɔɛɔ

16 Dii mɛ̀, Siɔna nɔɛɔ yɔ̃̀ɔ vı̃,
aaı̃ɔ bɛbɛ wàɔ ń waa bɔbɔ ń aɛ,
wàɔ wɛ́blaavu bilɛbilɛnɛ́,
aaı̃ɔ táa'o mɛtɛɛmɛtɛɛ
ń zà̃ kɔ̃fı̃deɔ daa ń gbáwa.
17 A yã́i Dii a to Siɔna nɔɛɔ mi bɔkeleka,
a to an mi gbáa kɛ.

18 Zı̃beezı̃ Dii a ń nɔamblebɔɔ wolomá,
zãdangbawaɔ ń falanaɔ ń ɔ̃nɛɛɔ
19 ń swã́liɔ ń zãɔ ń sálanaɔ
20 ń pɔ́kummusuɔ ń gà̃sı̃gbɛɔ
ń seɔ ń tulaleɔ ń ɛsɛbaɔ

21 ń tãanaɔ ń tãana ní pɔ́ɔ
22 ń zwãaɔ ń pɔlɔgãuɔ
ń ula gbȁaɔ ń kiopɛ̃naɔ
23 ń díiɔ ń pɔ́lɛ lɛɛnaɔ
ń tulu pɔ́ aaȉ diɔ ń gomusuɔ.
24 An gȉ na gbɛu, gȉ ȉi mɛ́ a gɔ̃ dɔ,
an se gbɛu, zɔ̀ ba mɛ́ aɔ dɔ ń pi.
An mitãa gbɛu, migbaa mɛ́ a gɔ̃,
an pɔkasaɔ gbɛu, zwȁnkasa aaɔ yea,
an maa gbɛu, mɔ̀ wãa seela mɛ́ aɔ ku.
25 Wa á zɑ̃́ɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndaoɛ,
wa á nɛgɔ̃naɔ dɛdɛ zȉ guuɛ.
26 Siɔnadeɔ wɛ̃nakɛ aa ɔ́ɔlɔ,
aa gɔ̃ kálɛa tɔɔlɛ ɔgii.

4

1 Zȉbeezȉ nɔɛ gbɛ̃ɔn soplaɔ gɔ̃ɛ mɛ̀ndo sikɔ̃wa aa mɛ:
Wáɔ wázȉa gwa,
wíɔ pɔkasa kɛ wázȉaɛ.
Wibɔwɛ̃ɛ, n tɔ́ iɔ kuwá.

Vlɑ́ pɔ́ Dii a to à pá

2 Zȉbeezȉ Dii a to Isailiɔ vlãpa,
aɔ maa mɛ́ aɔ gawi vȉ.
An bùsu pɔ́ɔ aɔ zɔ̃ɔ,
a Isaili kɔ̃naɔ ka bɛɛɛ ń gawiowa.
3 Gbɛ̃́ pɔ́ aa gɔ̃ Siɔnaɔ,
gbɛ̃́ pɔ́ aaɔ ku Yelusalɛũpiɔ,
waɔ o gbɛ̃́ pɔ́ wà ń tɔ́ kɛ̀ wɛ̃ni taalaupiɔnɛ Lua gbɛ̃́ɔ.
4 Dii a Siɔna nɔɛɔ ɑ̃́ma wolomá,
a gbɛ̃dɛ'au wolo Yelusalɛũdepiɔwa.
Tó à yɑ̃́kpalɛkɛ̀ńnɔ ń téo mὰa,
5 a tɛlu kúlɛ Siɔna gbɛ̀sȉsȉ
ń gbɛ̃́ pɔ́ kãaaa weɔwa píi fãanɛ,
i télɛpiɔ gupua kúlɛwà gwãasȉna,
asa Dii gawi mɛ́ a kúlɛwà píi.*
6 Aɔ dɛ mikpakȉi ũ fãanɛ,
kɛ́ à uena dańla ȉatɛ̃ gbãa yɑ̃́i.
Aɔ dɛ yekȉi ũ lɔ,
kɛ́ wà e ulɛu zàa'ȉana ń louoɛ yɑ̃́i.

5

Dii vɛ̃ɛbu

1 Má lɛsi ma yenzideɛ aà vɛ̃ɛbu musu.
Ma yenzide vɛ̃ɛbu vȉ sȉsȉ táaede pɔlɛu.
2 A a gu bȉ à a gbɛɔ kɔ̀lɛ,
à vɛ̃ɛli maaɔ bàu.
A gugwakȉi lɛsȉ dà a guoguo,

* **4:5** Bɔa 13.21, 24.16

à vɛ̃ɛfɛ̃kɨ̃i yɔ̃̀ a guu.*
Aà wɛ́ dɔi à nɛ́ maa iɛ,
ɔ̃ nɛ́ gia a ɨ̀ɛ̀.

3 Tiasa Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ,
à yấgɔ̃gɔ̃wɛ̃ɛ, mapi ń ma vɛ̃ɛbuo.
4 Yấ kpele mɛ́ gɔ̃̀ mà kɛ ma vɛ̃ɛbuɛ,
mɛ́ mi kɛo ni?
Ma wɛ́ dɔi aà nɛ́ maa imɛɛ.
Bɔ́yãi à nɛ́ gia ɨ̀mɛɛi?
5 Tiasa má oɛ́ lá má kɛ ma vɛ̃ɛbuɛ:
Má a kaa gbooɛ, wi a ɔ̃̀ɔkpa,
má a bɨ̃́iɔ daaɨ̃ɛ, wi ɔ̃zɔ̃wà.
6 Má pãkpaiɛ̀,
wa a líɔ mibo lɔo, wa a sɛ̃wao.
Lɛaa ń lɛsikaoo mɛ́ a fɛlɛ we,
mɛ́ má o louɛ asu ma we lɔo.

7 Isailiɔ mɛ́ Dii Zɨ̃gɔ̃de vɛ̃ɛbupi ũ,
Yudaɔ mɛ́ kaa pɔ́ ɨ̀ pɔnakɛò ũ.
Yấzɛde a wɛ̀ɛlɛ, ɔ̃ gbɛ̃dɛa mɛ́ kɔ̃̀,
aà wɛ́ dɔ maakɛai, ɔ̃ búbua mɛ́ dɔ.

Waiyoo vãikɛnaɔ

8 Waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ aaɨ̃ kpɛ́ nanakɔ̃wa,
aaɨ̃ bú pɛ́pɛkɔ̃lɛ e gu láa,
aaɨ̃ gɔ̃ bùsu vɨ̃ ńdoɔ.
9 Dii Zɨ̃gɔ̃de ò, ma swấ mà à mɛ̀:
Ua yàlalapiɔ gɔ̃ uazɨ̃ ũɛ,
bɛ zɔ̃ɔ maapiɔ gɔ̃ bɛzia ũɛ.
10 Baa vɛ̃ɛbu bà kwi,
a vɛ̃ɛ a ka litili baoo,
pɔ́wɛna zaa lɛ basɔo tɔ̃a guu,
lɛ kwi wa e.

11 Waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ aaɨ̃ fɛlɛ kɔɔkɔɔ
wàɔ kpálɛkɛ í gbãai,
aaɨ̃ gɛ̃gɛ̃ vɛ̃ɛi gwãasɨ̃na
e à gɛ̀ fɛ̀lɛńnɔɔ.
12 Mɔɔna ń kotilio ń gầao ń kulɛo
ń vɛ̃ɛo ɔ̃ aaɨ̃ pɔnakɛò.
Aali Dii yãkɛaɔ dao,
aali làasookɛ zɨ̃ pɔ́ a kɛ̀ɔwao.
13 Ma gbɛ̃́ɔ ɔ̃nɔkɛ̃sãama yấi
wa ń sɛ́lɛ táńnɔɛ.
An gbɛ̃́ gbiaɔ gaga ń nɔanaoɛ,
imi a ń daside dɛ.
14 A yấi tò bɛda lɛ́ vù,
à lɛ'ɛ̀lɛ à gɛ̃agɛ̃̀.
An gawideɔ ń ń dasideɔ siu we,

* **5:2** Mat 21.33, Maa 12.1, Luk 20.9

ń ń zɔadeɔ ń ń pɔnakɛnaɔ sãnu.
15 Gbɛ̃naziٛnaɔ gɔ̃ suuunnɔ,
aa gɔ̃ yɛ̀ɛɛ,
waladeɔ gɛɛ a gɔ̃ kpá ń wɛ́i.
16 Dii Ziٛgɔ̃de a tɔbɔ yã́zɛde guu,
Lua Kuaadoade a a kuaadoakɛ ɔlɔné yãkɛa a zɛ́wa guu.
17 Sãɔ i gbasa aaɔ kú ń dã́dãkɛkiٛi,
sãnɛbɔlɔnaɔ pɔble ɔdeɔ bɛziapiu.

18 Waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ aaiٛ yãvãi dɔ ń pi ń mɔafilio,
aaiٛɔ ń duuna gálɛ ń kpɛ lán zugowaɔ.
19 Aaiٛ mɛ: Yã́ pɔ́ Lua kũa,
aà bɔɔ̀ kpakpa wà wɛsiɛ.
Yã́ pɔ́ Isailiɔ Lua Kuaadoade lɛ́ yá mɔ́ wà e.

20 Waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ aaiٛ mɛ vãiɛ maa
mɛ́ aaiٛ mɛ maaɛ vãiɔ.
Aaiٛ gusia dilɛ gupua ũ
mɛ́ aaiٛ gupua dilɛ gusia ũ.
Aaiٛ íٛi dilɛ na ũ
mɛ́ aaiٛ na dilɛ íٛi ũ.

21 Waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ aaiٛɔ e wà kà,
aaiٛ ńziٛa dilɛ ɔ̃nɔna ũɔ.

22 Waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ aa tɔbɔ̀ wɛ̃mia guuɔ
ń gɔ̃sa pɔ́ aa í gbãa yãalɛa dɔ̃ɔ.
23 Aaiٛ yãnakpa tàaedeɔwa gbagusaɛ yã́i,
aaiٛ gbɛ̃maaɔ yã́ málɛnɛ́.
24 A yã́i tò lá tɛ́ iٛ áwa sãsã
mɛ́ sɛ̃ iٛ kwɛ́ tɛ́ guu,
màa an zíٛnaɔ yɔ́,
an vúɔ gɛ̃ ń íٛanao lán luutɛ̃wa,
asa aa giٛ Dii Ziٛgɔ̃de ikoyãi,
aa sakà Isailiɔ Lua Kuaadoade yã́uɛ.
25 A yã́i Dii pɔkũmabɔ̀bɔ a gbɛ̃́ɔwa,
à ɔ ue sùmá à ń gbɛ̃́.
Gbɛ̀siٛsiٛɔ dèe,
an gɛɔ gɔ̃̀ kálɛ bàasi lán biٛsawa.
N beeɔ píi aà pɔkũma i kpálɛo,
aà ɔ gi looańlaɛ.

26 Dii gudɔkɔ̃ɛkiٛi diٛlɛ bui zã̀zãɔnɛ,
à swe pɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ kú tɔɔlɛ lɛ́waɔzi.
Gwa, aalɛ mɔ́ wãawãa diٛoo.
27 An gbɛ̃e i kpasao,
an gbɛ̃e i gɛ̃nalɛo.
An gbɛ̃e lɛ́ igofampao,
i lɛ́ ń gbɛ̃e dɛdɛo.

An gbɛ̃e pɔdɔmpi i fɛ̀ɛsio,
an gbɛ̃e kyaleba i kɛ̃o.
28 An kaɔ lɛna, an sáɔ kãa píiɛ,
an sɔ̃́ɔ swɛ gbãa lán gbɛsiwa,
an sɔ̃́goɔ gbá lɛ́ liasãizɔ̃ lán zàawa.
29 An kɔ̃fĩ dɔ lán nɔ̀ɔmusuɔwa,
aalɛ pũna lán nɔ̀ɔkusi bɔlɔɔwa.
Aalɛ lɛ́ kú pɔ́wa ń palaao,
aalɛ taò, gbɛ̃e a fɔ̃ gɛ́ síio.
30 Zĩbeezĩ aaɔ pũnamá lán ísia pũnaawa.
Tó n bùsupi gwà,
gusia ń yooyeao mɛ́ aɔ ku we,
gu a sisi luabɛsiana yãí.

6

Lua Isaia dilɛa ãnabi ũ

1 Wɛ̃ pɔ́ kí Uzia gà,* ma Dii è zɔ̃lɛa báawa musumusu, aà gomusu pɔ́ bɛ̀̃ɛ aà gbázĩ aà kpɛ́
pà. 2 Malaika gudɔ̃anaɔ ku aà mia, an baade gɛ̀̃sĩa soolosooloɛ. Aa a mɛ̀n plapla kù ń oaa,
a mɛ̀n plapla sɔ̃ ń mɛwa, a plapla pɔ́ gɔ̃̀ɔ ɔ̃ aaĩ vuaò. 3 Aalɛ okɔ̃ɛ:
Kuaadoade, Kuaadoade, Kuaadoade Dii Zĩgɔ̃de!
Aà gawi dṹnia pà píi.†
4 Lua kpɛ́ kpɛɛlɛliɔ dèe tɔɔlɛu malaikapiɔ lɔɔ yãí, ɔ̃ súɛlɛ kpɛ́pi pà.‡
5 Ɔ ma mɛ̀: Yã́ gĩaɛ sa, kɛgua, asa ma lɛ́ gbãlɛaɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ má kú ń guuɔ lɛ́ gbãlɛa, ɔ̃ ma
wɛsĩ Kí Dii Zĩgɔ̃delɛ. 6 Ɔ malaikapiɔ do tɛyɔ̃ sɛ̀ gbagbakĩi ń kpàoo, à vùa mɔ̀ò ma kĩ́i, 7 ɔ̃ a
zɔ̃̀ ma lɛ́wa à mɛ̀: Lá à zɔ̃̀ n lɛ́wa, n tàae kɛ̃̀ma, wà lakà n duunaan we. 8 Ɔ ma Dii lɔɔ mà à
mɛ̀: Dé má zĩi? Démɛ a gɛ́wɛ̃ɛi? Ɔ ma mɛ̀: Má kɛ́! Ma zĩ mɛ. 9 Ɔ à mɛ̀:
Gɛ ǹ o gbɛ̃́ɔnɛ,
aa swã́kpa aaɔ gɛ́ yãemasai,
aa wɛ́tɛi aaɔ gɛ́ yãedɔ̃sai.
10 N ń wɛ́ dɛnɛ́ kɛ aasu gu'eo,
ǹ ń swã́ gbãakũnɛ́ kɛ́ yã́ su gɛ̃uo,
ǹ ń nɔ̀sɛ tatanɛ́ kɛ́ aasu yãe dɔ̃
aa ɛa sua, mí ń gbã́gbão yãí.§
11 Ɔ ma aà là: Aɔ dɛ màa e gɔɔ ũma ni, Dii? Ɔ a wèa:
E gɔɔ pɔ́ an wɛ̃́lɛpiɔ kwɛ̀ wĩliũ,
gbɛ̃e ku a guu lɔo,
mɛ́ wà ń bùsupi kàalɛ dɛ̃̀ɔɔ,
à gɔ̃̀ bɛzia ũ,
12 mɛ́ má tò wà tà ń a gbɛ̃́ɔ zã̀zã,
wà bùsupi tò da fɔ̃̀ɔɔ.
13 Baa tó an gbɛ̃́ɔ kwide gɔ̃̀ we,
wa ɛa ń tɔ̀lɔzɔ̃ lɔɛ.
Lá wĩ kpakpaa ge kpàkɛfɔ̃ɔli zɔ̃
a miɔna i vlãpa,
màa bui pɔ́ a kua adoa a gɔ̃ a miɔna ũ.

* 6:1 2Kia 15.7 † 6:3 Zia 4.8 ‡ 6:4 Zia 15.8 § 6:10 Maa 4.12, Zãa 12.40, Zĩn 28.26-27

7

Ɛmanuɛli seela

[1] Gɔɔ pɔ́ Yotaũ nɛ́ Aaza, Uzia tɔũna dɛ Yudaɔ kía ũ, ɔ̃ Siliɔ kí Lezini ń Isailiɔ kí Pɛka,
Lemalia nɛ́o gɛ̀ lɛ́lɛi Yelusalɛũwa, ɔ̃ aa fùa.* [2] Ɔ wà gɛ̀ wa ò Davidi bui Aazapiɛ wà mɛ̀:
Siliɔ lɛdoũkɛ̀ ń Ɛflaiũ buiɔ. Ɔ sɔ̃ kɛ̃̀aàgu ń a gbɛ̃́ɔ, aa lùalua lá ĩ́ana ĩ̀ likpɛ lá deedeewa. [3] Ɔ
Dii ò Isaiaɛ à mɛ̀: A bɔ gɛ́ dai Aazalɛ Ĩkalɛkĩ̀i Musu ízɛ lɛ́ pɔ́pizɛu ń n nɛ́ Gbɛ̃kɔ̃naɔ'ɛasuo,†
[4] ní oɛ̀ aàɔ kú ń laaio kpálɛa, asu to vĩ̀a a kũ yàa miɔn súɛlɛde mɛ̀n plapiɔ yã́io. Asu to iwãa
ka a pɔa Siliɔ kí Lezini ń Lemalia nɛ́o pɔbɔa ń níu yã́ musuo. [5] Siliɔ ń Ɛflaiũ buiɔ ń Lemalia
nɛ́o vãikpaaĩaànɔ aa mɛ̀, [6] wà gɛ́ lɛ́lɛi Yudaɔwa wà gbãamɔnɛ́, wà ń kɛ yáiyai wĩ́ Tabeeli
nɛ́ kpánɛ́ kpalau.

[7] Ma Dii Lua ma mɛ̀:
Bee a kɛo, bee a ń leo,
[8] asa Damasi mɛ́ Sili bùsu mi ũ,
Lezini sɔ̃, ɔ̃mɛ Damasi mi ũ.
Wɛ̃̀ bàaɔ̃sɔo gbɛa Ɛflaiũ buiɔ gɔ̃ wíwia,
aaɔ dɛ pɔe ũ lɔo.
[9] Samali mɛ́ Ɛflaiũ buiɔ bùsu mi ũ,
Lemalia nɛ́ sɔ̃, ɔ̃mɛ Samali mi ũ.
Tó Aazapi i zɛ ń ma náaikɛaoo,
aɔ zɛao.
[10] Dii ɛ̀a yã'ò Aazaɛ à mɛ̀:
[11] Seela gbɛa ma Dii n Luawa,
baa yã́ pɔ́ kú za tɔɔlɛ nɔnau,
ge yã́ pɔ́ vĩ̀ luabɛpuanaa.
[12] Ɔ Aaza mɛ̀:
Má seela gbɛao,
má Dii lɛ mà gwao.
[13] Ɔ Isaia mɛ̀:
A yãma Davidi buiɔ!
Gbɛ̃nazĩnaɔ kpasaaánɔ i mɔ́wáo,
ɔ̃ á ye ma Lua kpasaánɔ lɔa?
[14] A yã́i Dii a seelakɛɛ́ azĩa.
Gwa! Wɛ̃́ndia lɛ́so a nɔsi‡
à nɛ'i gɔ̃ɛ ũ, i tɔ́kpaɛ̀ Ɛmanuɛli.§
[15] Tó à zɔ̃ɔkũ̀, mɛ́ a vãi dɔ̃kɔ̃ɛ ń maao, vĩ̀fãai ń zɔ́o mɛ́ aɔ dɛ aà pɔblea ũ. [16] E nɛ́pi àɔ gɛ́ kái
vãi dɔ̃akɔ̃ɛ ń maaoo sɔ̃, kía gbɛ̃ɔn pla pɔ́ ń ń vĩ̀a vĩ̀ɔ bùsu a ziabɔ. [17] Dii a yãmɔnɛ ń n gbɛ̃́ɔ
ń n de bɛdeɔ, ɔ̃mɛ Asiliɔ kía ũ. Za gɔɔ pɔ́ Ɛflaiũ buiɔ ń Yudaɔ kɛ̃̀kɔ̃wa, gɔɔ bee taa i kɛo.
[18] Zĩbeezĩ Dii a swe pɛ ũsĩnaɔzi Egipi swaɔ zɔ̃lɛu ń zɔ́ pɔ́ kú Asili bùsuuɔ. [19] Ampii aa
mɔ kpa swa'ɛ zòoloɔ guu ń gbɛ̀sɔɔɔ ń lɛ kpɛɔ ń bia'ɛɔ. [20] Zĩbeezĩ Dii a gɛ̃ sɛ́má Uflata baale
Asiliɔ kía ũ, i á mikã ń á mɛkão ń á lɛkãnao waoɛ́. [21] Zĩbeezĩ wa zuda ń bleda mɛ̀n plao
daalɛu. [22] Pɔ́ beeɔ vĩ mɛ́ a gɔ̃ di gbɛ̃́ kɔ̃na pɔ́ gɔ̃̀ bùsupiuɔnɛ, vĩ̀fãai ń zɔ́o iɔ dɛ ń pɔblea ũ.
[23] Zĩbeezĩ gu pɔ́ vɛ̃ɛli ɔ̀aa sɔo pɔ́ kà ã́nusu ɔwatɛ̃ ɔ̀aa sɔo ũ kuu, lɛaa ń lɛsikaoo mɛ́ a gɔ̃u.
[24] Wali gɛ́ toekai we ń gbàlao, asa lɛaa ń lɛsikaoo mɛ́ a gupi sisi. [25] Sĩ̀sĩ pɔ́ wà bú kɛ̀uɔ sɔ̃,
gbɛ̃e a gɛ́ we lɔo lɛaa ń lɛsikaoo yã́i. Wa zuɔ ń sãɔ gbaɛ aa kĩ̀limpapau.

8

Pɔ́ɔnaaagɔ̃ɔ Pɔ́ɔsɛlɛkpakpa

---

* **7:1** 2Kia 16.5 † **7:3** Isa 10.21-22 ‡ **7:14** Mat 1.23 § **7:14** Bee mɛ̀ Lua kúwanɔ.

1 Dii òmɛɛ mà taala kooa zɔ̃ɔ sɛ mà yɑ̃́ɛ bee kɛ̃wà: Pɔ́ɔnaaagɔ̃ɔ Pɔ́ɔsɛlɛkpakpa. 2 Ma sa'ona
Ulia ń Bɛlɛkia nɛ́ Zakalio sɨ̀si aaɔ dɛmɛɛ yɑ̃́pi seeladeɔ ũ. 3 Kɛ́ ma wulɛ ń ma nɔ ɑ̃nabio, à
nɔsɨ̀ à nɛ'ɨ̀ gɔ̃ɛ ũ. Ɔ Dii òmɛɛ mà tɔ́kpaɛ̀ Pɔ́ɔnaaagɔ̃ɔ Pɔ́ɔsɛlɛkpakpa. 4 E àɔ gɛ́ Naa ń Baao oi
dɔ̃, Asiliɔ kía a Damasideɔ àizɛɛɔ naaa, a Samalideɔ pɔ́ɔ sɛ́lɛ. 5 Dii òmɛɛ lɔ à mɛ̀:
6 Gbɛ̃́ɛ beeɔ sakà Siloe* í pɔ́ lɛ́ bàalɛ busɛbusɛgu,
ɔ̃ aa zɛ̀ ń Lezinio ń Lemalia nɛ́o.
7 A yɑ̃́i tò má ń pá ń Uflata í zɔ̃ɔ pɔ́ a sɨ̀sɨ̀ sɛ à daguao,
ɔ̃mɛ Asiliɔ kía ń a gbɛ̃́ gbiaɔ ũ.
8 A pa gɛ̃ Yuda bùsuzi,
i dagua, i bùsupi kũ a nɔɛ.
Ɨpi yàasa lɛ́ da ń bùsua píi, Ɛmanuɛli.

9 Buipɑ̃leɔ, à zɨ̀ sɔukɛ, wi á wíwi.
Bùsuzɑ̃zɑ̃deɔ, à swɑ̃́kpa!
A gɔ̃kɛbɔɔ sɛ́lɛ, wi á wíwi,
A gɔ̃kɛbɔɔ sɛ́lɛ, wi á wíwi.
10 Baa tó a lɛkpàaɨ̀, pɑ̃ɛ.
Baa tó a yɑ̃dɨ̀lɛ ń kɔ̃o, a kɛo,
asa Lua kúwanɔɛ.

Vɨ̀akɛa Luaɛ

11 Dii a ɔ gbɑ̃a nàa à yɑ̃'òmɛɛ, à lɛdàa à mɛ̀ másu gbɛ̃́piɔ kɛa kɛo. A mɛ̀:
12 Yɑ̃́ pɔ́ aalɛ gwa lɛkpaaɨ̀nzi yɑ̃́ ũ,
ńsu dilɛ màao.
Yɑ̃́ pɔ́ aalɛ vɨ̀akɛɛ̀, ńsu kɛɛ̀o.
Nsu to iwɑ̃a ka n pɔao.
13 Nyɔ̃ Dii Zɨ̀gɔ̃de yɑ̃ma ado,
ɔ̃mɛ kũ̀ ǹ vɨ̀akɛɛ̀.
Aà yɑ̃́ mɛ́ dɛ à iwɑ̃a ka n pɔa.
14 Ɔmɛ aɔ dɛ n ulɛkɨ̃́i ũ,
mɛ́ aɔ dɛ Isaili lɛɛ plaɔnɛ
gbɛ pɔ́ ɨ̀ to wà gɛ̃mbɔlɛwà ũ,
gbɛsi pɔ́ ɨ̀ to aa fu ũ.†
Aɔ dɛ Yelusalɛũdeɔnɛ bai ũ.
15 An daside a gɛ̃mbɔlɛwà,
aa fu, aai kɛ kɛ́lɛkɛlɛ.
Aa si baipiu, i ń kṹ.

16 Má pɔ́ fɨ̀ yɑ̃́pi taalawa seela ũ,
má kɑ̃́n'ɔ lɛ́ yɑ̃danɛpiwa ma ɨ̀waɔnɛ.
17 Ma wɛ́ dɔ Dii pɔ́ mikpɛdɔ̀ Yakɔbu buiɔnɛzi,
má aà náai vɨ̀.

18 Má kɛ́, ń nɛ́ pɔ́ Dii kpàaɔ.‡ Wá dɛ Isailiɔnɛ àsi pɔ́ Dii Zɨ̀gɔ̃de pɔ́ kú Siɔna gbɛ musu ò
seela ũ.
19 Tó wa òɛ́ à gɛ́ wɛlɛnde ge gɛ̀sisina pɔ́ aaɨ̀ɔ yɑ̃'o ń kòlou hũuɔ kɨ̃́i, yɑ̃gbɛaa á Luawa mɛ́
maao lò? Wɨ̀ gbɛ̃́ bɛ̃́ɛ àsi gbɛa gɛɔwa yɑ̀? 20 A gɛ Lua ikoyɑ̃danɛ gwa. Tó an yɑ̃́ i kpaaɨ̀òo,
gu i dɔnɛ́ yɑ̃ao.

* 8:6 Zɑ̃a 9.7 † 8:14 1Piɛ 2.8 ‡ 8:18 Ɛbɛ 2.13

[21] Aa bȁabãabo ń bùsuu, nɔana a ń dɛ, aa kɛ wɛ̃na. Tó an yɛ̏ɛɛ làa, an pɔ a pa, aai ń kía ń
ń diio ká. Aa musu gwa, [22] aa zi̋lɛ gwa, yã'ɔ̃ma mɛ́ a ń le. Aaɔ ku gusia ń pɔsia zɔ̃ɔo guu, aai
gɔ̃ gusia níiniiu. [23] Ãma gbɛ̃́ pɔ́ kú yã'ɔ̃maupiɔ aaɔ ku gusiapiu gɔɔpiio. Wà Zabulɔni buiɔ
ń Nɛfatali buiɔ bùsu kpɛbɔ̀ yãa, ãma wa Galile bùsu pɔ́ buipãleɔ kuu kpɛla zia za ísialɛu
e à gɛ pɛ Yuudɛ̃ baawa.

9

Wà nɛ'ȉwɛ̃ɛ

1 Gbɛ̃́ pɔ́ aa ku gusiauɔ gupua zɔ̃ɔ è,
gu dɔ̀ bùsu pɔ́ kú ga lɛ́zȉ deɔnɛ.*
2 N tò an pɔ kɛ̀na zɔ̃ɔ,
n ń gbá pɔna maamaa.
Aalɛ pɔnakɛ n aɛ
lá wȉ kɛ pɔkɛkɛgɔɔwa,
lá aalɛ zȉblea pɔ́ kpaalɛwa.
3 Asa n zuu pɔ́ wa dànɛ́ ń gȁu
ń go pɔ́ wàlɛ ń gbɛ̃òo ɛ̀'ɛ.
N ń wɛtãnapiɔ fù
lá ń kɛ̀ Madiãɔnɛ yãawa.
4 Zȉgɔ̃ kyaleɔ ń ń ula pɔ́ au gɔ̃́kpawàɔ,
wa kátɛu à tɛ́kũ yàa ũɛ.
5 Asa wà nɛ'ȉwɛ̃ɛɛ,
wà wá gbá nɛgɔ̃ɛ.
Lua kíakɛmi dȉɛ̀,†
wàli oɛ̀ Lɛdamade Bɔnsaɛde, Lua Gbãade,
Mae Gɔɔpiide,‡ Aafia Kía.
6 Aà kpala zɔ̃ɔ ń a aafiao aɔ lɛ́ vȉo,
aɔ zɔ̃lɛa báawa Davidi kpalau.§
Aà kpala zi̋napɛlɛa aɔ gbãa,
aɔ yã́gɔ̃gɔ̃ wásawasa a zɛ́wa gɔɔpiiɛ.
Dii Lua Zȉgɔ̃de ãia mɛ́ a mɔ́ ń beeo.

Dii pɔpaa Isailiɔzi

7 Dii yã'o kpȁsã Yakɔbu buiɔnɛ,
yã́pi a wi Isailiɔ musuɛ,
8 Samalideɔ ń Ɛflaiũ buiɔ yã́pi ma.
Aa wala ń kàamaio vȉ aa mɛ̀:
9 Kpɛ́ pɔ́ wa dɔ̀ ń bilikiɔ kwɛ̀,
wá bo ń gbɛoɛ sa.
Wà wá kaadɔɛnliɔ zɔ̏zɔ̃,
sɛdɛ líɔ wá pɛ́ ń gɛ̃ɛ ũ sa.
10 Ɔ Dii ń ibɛɛɔ kȁfȉ,
à ń wɛ̀lɛɔ sóikɛ̀má.
11 Siliɔ bɔ̀ gukpɛ oi,
Filitɛ̃ɔ bɔ̀ bɛ'aɛ oi,
aa Isailiɔ sɔ̏sɔ̃ ń lɛ́ pai.
N beeo píi Dii pɔkũma a kpálɛo,
aà ɔ aɔ looańlaɛ.

* 9:1 Mat 4.15-16, Luk 1.79 † 9:5 Mat 28.18 ‡ 9:5 Zãa 14.9-10 § 9:6 Luk 1.32-33

12 Isailiɔ i ɛa sù ń tòtonawao,
aai Dii Zi̍gɔ̃de kl̍i wɛɛlɛo.
13 A yái tò Dii a Isailiɔ mi zɔ̃ ń ń vláo píi,
a ń zaliɔ ń ń kɛfuɔ zɔ̃zɔ̃ gɔɔ do kóũɛ.
14 Gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń gbɛ́ pɔ́ aai̍ ń mi da íaɔ mɛ́ mipi ũ,
ãnabi ɛgɛnaɔ mɛ́ vlápi ũ.
15 Gbɛ́piɔ dɔaanaɔ lɛ́ ń sãsãɛ,
ɔ̃ gbɛ́ pɔ́ tɛ́ńziɔ lɛ́ midɛ.
16 A yái an ɛ̀waasoɔ i ka Diiguo,
an tonɛɔ ń ń gyaaɔ i kɛɛ̀ wɛ̃naũo,
asa luayãdansai vãikɛnaɔn ń ũ,
yãdɔɔsai mɛ́ i̍ɔ dɔ ń lɛ́u.
N beeo píi aà pɔkũma a kpálɛo,
aà ɔ aɔ looańlaɛ.

17 Yãvãi i̍ fɛlɛmá lán tɛ́wa,
i̍ kũ lɛaa ń lɛsikaoowa,
i̍ da dào ń likpɛɔla,
a lu iɔ súɛlɛ búuna bɔ.
18 Dii Zi̍gɔ̃de kpɛ̃nɛmuu a to bùsupi tɛ́sɛɛ,
gbɛ̃nazi̍naɔ mɛ́ aaɔ dɛ tɛ́pi yàa ũ,
gbɛ̃e a a dee wɛ̃nagwao.
19 Wa pɔ́ li ɔplaai,
nɔana a gi àɔ ń dɛɛ.
Wa pɔble ɔzɛɛi, kási wa kão,
baade a a gbɛ́dee sóso.
20 Manase buiɔ kɛ Ɛflaiũ buiɔnɛ,
Ɛflaiũ buiɔ kɛ Manase buiɔnɛ,
ampii aai kɛ Yudaɔnɛ.
N beeo píi aà pɔkũma a kpálɛo,
aà ɔ aɔ looańlaɛ.

10

1 Waiyoo gbɛ́ pɔ́ aai̍ yãfaasai ń gbɛ̃wɛtãao yãdilɛɔ.
2 Aai̍ taasideɔ yãna símá,
aai̍ ma gbɛ́ wɛ̃nadeɔ yá málɛnɛ́.
Gyaa gbɛ̃andoɔ i̍ gɔ̃ ń pɔ́ mɔsɔaɔ ũ,
aai̍ nɛtonɛ pɔ́ gwana vi̍oɔ waa.
3 Gɔɔ pɔ́ Dii mɔ̀ i̍adaiwá,
wà bɔ̀ za zã̀zã wà mɔ̀ á músikɛi,
á kɛ kpelewa ni?
Dé kl̍i á bàalɛ gɛ́u aà á misii?
Mákl̍i á á àizɛɛɔ toui?
4 A kee kpɛ́o,
sema à vlãnau ń zi̍̀zɔɔ,
ge àɔ ku gbɛ́ pɔ́ wà ń dɛdɛɔ guu.
N beeo aà pɔkũma a kpálɛo,
aà ɔ aɔ looańlaɛ.

Dii yãdaa Asiliɔla

5 Waiyoo Asili pɔ́ aai̍ pɔkũmabɔbɔmámɛɛɔ!

Ɔmɛ ma pɔkpɛ̃nɛ go pɔ́ na ma ɔzi̇̃ ũ.
6 Málɛ ń kpakɔ̃a ń bui luayãdansaiɔ,
málɛ ń zi̇̃ gbɛ̃́ pɔ́ aa ma pɔ fɛ̃̀ɔwaɛ,
kɛ́ aa ń pɔ́ɔ naaa, aa ń àizɛɛ sɛ́lɛ,
aai ɔ̃zɔ̃má zɛ́kpaaɔu lán pɛ̀lɛawa.
7 A̋ma yã́ pɔ́ aalɛ yán weo,
làasoo pɔ́ kúmán weo.
Gbɛ̃́ɔ midɛa yã́ mɛ́ dɔ ń sɔ̃wa,
kɛ́ aa e buiɔ míɔnzɔ̃ dasi.
8 Asa aai̇̃ mɛ:
Ma dɔaanaɔá kíaɔnɛ píio lò?
9 Lá má kɛ̀ Kaakemiɛ,
má kɛ̀ Kalenɔɛɛ.
Lá má kɛ̀ Amataɛ,
má kɛ̀ Aapadaɛɛ.
Lá má kɛ̀ Damasiɛ,
má kɛ̀ Samaliɛɛ.
10 Ma ɔbɔ̀ ma tã́aɔ bùsuɔ si̇̃má,
kási sɔ̃ an diipiɔ dasi
dɛ Yelusalɛũ ń Samalio pɔ́ɔla.
11 Lá má kɛ̀ Samaliɛ ń a tã́aɔ,
má kɛ Yelusalɛũɛ ń a diiɔo lé?
12 Tó Dii a yã́kɛa Yelusalɛũ Siɔna gbɛ musu lɛzɛ̀, a Asiliɔ kía swã́gagaɛ̀ wala pɔ́ a vi̇̃ ń aà
wɛkũaamao yã́i. 13 Asa à mɛ̀:
Má kɛ̀ ń mazi̇̃a gbãaoɛ ń ma ɔ̃nɔo,
asa ma wɛ́ zɛ̃aɛ.
Ma bùsu zɔ̃lɛɔ dɛ̀,
ma ń àizɛɛɔ nàaa,
ɔ̃ ma ń gɔ̃sa kpalablenaɔ pã̀lɛ.
14 Lá wi̇̃ ɔgɛ̃ bã sakpɛu,
màa ma buiɔ àizɛɛɔ nàaa.
Lá wi̇̃ gbe pɔ́ bã gòa sɛ́lɛ,
màa ma ń bùsuɔ si̇̃ píi.
An kee i kúu'oao,
an kee i lɛwɛ̃aaao.

15 Tó wa mɔo kũao, a zi̇̃kɛe?
Tó wi sii sɛo, a zi̇̃kɛa?
Lípana a liaa ń a kũnaoe?
Go a fɛlɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ pɔgbɛ̃òoe?
16 A yã́i tò Dii Lua Zi̇̃gɔ̃de
a ibabagyã kpa Asili kíapi zi̇̃gɔ̃ kãapiɔzi,
i to tɛ́ aà gawi kɔ'ɛ.
17 Isailiɔ Gupua a gɔ̃ tɛ́ ũ,
an Lua Kuaadoade a gɔ̃ tɛ́vua ũ,
i kũ Asili lɛaaɔ ń aà lɛsikaoɔwa gɔɔ do kóũ.
18 A aà likpɛɔ ń aà swaluɔ gawi midɛ míɔ,
aa láa lán gyãe ibabaawa.
19 Lí pɔ́ a gɔ̃ aà likpɛu aɔ dasio,
baa nɛ́fɛ̃nɛna a fɔ̃ a lɛ́ dɔ̃ɛ.
20 Zi̇̃beezi̇̃ sa Isaili kɔ̃naɔ na gbɛ̃́ pɔ́ lɛ̀lɛmápiɔ kpɛ lɔo.

Yakɔbu bui pɔ́ bɔ̀piɔ,
Dii an Lua Kuaadoade ɔ̃ aa nai ń sĩanao sa.
21 Yakɔbu bui kɔ̃naɔ ɛa su,
gbɛ̃́ kɔ̃napiɔ ɛa zɛ ń Lua Gbãadeo.
22 Isailiɔ, baa tó á gbɛ̃́ɔ dasi lán ísialɛ ũfãawa,
an kɔ̃naɔ mɛ́ aa ɛa su.*
Pisaboa looaála kɛ́ yã́zɛde e kɛ zài yã́i.
23 Asa Dii Lua Zĩgɔ̃de mɛ́ a mɔ́
ń kaalɛ pɔ́ a dĩ̀lɛo á bùsuu píi.
24 A yã́i tò ma Dii Lua Zĩgɔ̃de ma mɛ̀:
Ma gbɛ̃́ pɔ́ kú Siɔnaɔ,
Asiliɔ á gbɛ̃ ń flão,
aa go'ɔ sɛ́ázi lá Egipiɔ kɛ̀wa,
ãma ásu vĩakɛnɛ́o.
25 Asa à gɔ̃̀ yɔɔ kɛ́ ma pɔ weewá,
mi gbasa pɔkũmabɔbɔmá mà ń dɛdɛ.
26 Dii Zĩgɔ̃de a fɛlɛmá ń flàalao,
lá à Madiãɔ gbɛ̃̀ Ɔlɛbu gbɛ saɛwa.
A a go poo ísiaa,
là a kɛ̀ Egipiɔnɛwa.
27 Zĩbeezĩ a ń aso go á gãu,
a ń zuu bɔɛ́ á nɔɛ à ɛ́'ɛ.

Asiliɔ mɔa lɛ́lɛi Yelusalɛũwa

28 Aa ku Ayata,
aa bɔ̀lɛ ń Migɔ̃nɔo,
aa ń asoɔ kàlɛ Mimasa.
29 Aa bɔ̀lɛ ń gbɛbɔlɛo,
aa bòokpà Gɛba,
Lamadeɔ lɛ́ lualua,
Gibɛa Saulu wɛ̃́lɛdeɔ lɛ́ bàalɛ.
30 Galiũdeɔ, à búbuapɛ!
Laisideɔ, à swã́kpa!
Waiyoo Anatodeɔ!
31 Mademɛnadeɔ lɛ́ tílɛ,
Gebiũdeɔ lɛ́ ulɛkĩi wɛɛlɛ.
32 Gɔɔ bee aa pila Nɔbu,
aa ń gã gbãɛ Yelusalɛũdeɔnɛ Siɔna gbɛ̀sĩsĩ musu.
33 Gwa! Dii Lua Zĩgɔ̃de
ali lɛsĩpiɔ zɔ̃,
ali zɔ̃ɔpiɔ nɛ́,
an gɔ̃naɔ kwɛ wĩliũ.
34 A dào likpɛpi zɔ̃zɔ̃ ń mɔoo,
likpɛpi i kwɛ Lua Gbãade aɛ.

11

Yɛse gɔ̃na kpalablea

1 Yɛse miɔna a vlãpa a zĩ́nau,* a gɔ̃na a bɔ, i nɛ'i.
2 Dii Nisĩna aɔ kuwà,
a aà gba ɔ̃nɔ ń wɛzɛ̃o,

* **10:22** Lom 9.27 * **11:1** Zia 5.5, 22.16

a aà gba gbãa ń lɛdaama zɛ́o,
a aà gba dɔ̃a, i to aàɔ Dii vı̃a vı̃.
3 Vı̃akɛa Diiɛ a aà kási.
A yágɔ̃gɔ̃ gbɛ́ɔnɛ lá wɛ́ lɛ́ ewao,
a yãkɛkɛnɛ́ lá àlɛ mawao.
4 A yákpalɛkɛ taasideɔnɛ a zɛ́wa,
a dúnia wɛ̃nadeɔ yãnakpámá.
Aà yá a dúnia gbɛ́ɔ gbɛ̃ lán gowa,
a vãikɛnaɔ dɛdɛ ń a lɛ́ı̃anao.†
5 A yázɛde kuluka báa ũ,
a náai dɔ a pi asana ũ.‡

6 Awalɛwana aɔ ku sãnu ń sãnɛo,
gbɛaana a wúlɛ kɔ̃ saɛ ń bleo.
Gáaena ń nɔ̀ɔmusuo aa pɔble sãnu,
nɛ́fɛ̃nɛna mɛ́ a dɔaanɛ́.
7 Zuda ń wàio aaɔ dɛ kɔ̃gbɛ̃ɔ ũ,
an nɛ́ɔ wúlɛ gudoũ.
Nɔ̀ɔkusi a sɛ̃ ble lán zuwa.
8 Nɛ́ yɔ̃mina a kɔ̀ɔ'o kyá ɛlɛ,
nɛ́ kɛ̃a a ɔgɛ̃ píligonazi.
9 Pɔ́ pɔ́ ı̃ ń kɛ'ı̃a ge pɔ́ pɔ́ ı̃ ń dɛ
aɔ ku Dii gbɛ̀sı̃sı̃ pɔ́ a kua adoawao,§
asa Dii dɔ̃a a li dúniaaɛ,
lá í ı̃ dagua ísiaiwa.
10 Zı̃beezı̃ Yɛse zı̃na aɔ dɛ gudɔkɔ̃ɛkı̃i ũ buiɔnɛ.* Wa aà kı̃i wɛɛlɛ mɛ́ aà kúkı̃i aɔ gawi vı̃.†
11 Zı̃beezı̃ Dii a ɛa ɔbɔ a gɛ̃n plaade, i a gbɛ́ kɔ̃na pɔ́ gɔ̀ɔ bo. Aa bɔ Asili ń Egipio ń Etiopio ń
Elaũo ń Babilonio ń Amatao ń ísia gũgũnaɔ.
12 A gudɔkɔ̃ɛkı̃i dilɛ buiɔnɛ,
i Isaili zı̃̀zɔɔ kãaa.
A Yuda pɔ́ fãaaapiɔ sɛ́lɛ
za dúnia gola síiɔ̃ɔwa.
13 Ɛflaiũ buiɔ zaańgu a midɛ,
aaɔ za Yudaɔgu lɔo.
Yudaɔ íbɛlɛ a láa,
aa íbɛlɛsɛ ń Ɛflaiũ buiɔ lɔo.
14 Aa lɛ́lɛ Filitɛ̃ɔ bùsuwa bɛ'aɛ,
aa gukpɛdeɔ pɔ́ɔ naaa sãnu.
Aa ɔtɔ̃ Ɛdɔũɔ ń Mɔabuɔwa,
mɛ́ Amɔniɔ misiilɛnɛ́.
15 Dii a to Egipi ísialɛ gɔ̃ gii,
a ɔmalɛ Uflatai ń a lɛ́ı̃an wãao,
i gɔ̃nakɛ̃ lɛɛ sopla,
wi buawà ń kyaleo kpaa.‡
16 A zɛda bɔ a guu a gbɛ́ kɔ̃na pɔ́ gɔ̀ Asiliɔnɛ,
lá a kɛ̀ Isailiɔnɛ gɔɔ pɔ́ aa bɔ̀ Egipiwa.

† 11:4 2Tɛs 2.8 ‡ 11:5 Ɛfɛ 6.14 § 11:9 Isa 65.25 * 11:10 Zãa 12.32 † 11:10 Lom 15.12 ‡ 11:15 Zia 16.12

12

Dii sáaukpaa

1 Zi̍beezi̍ á o à mɛ:
Wa n sáaukɛ̀ Dii!
Baa kɛ́ n pɔ pàwázi, n pɔ wèewá,
ɔ̃ n wá nɔ̀sɛ ni̍niwɛ̃ɛ.
2 Lua mɛ́ wá Suabana ũ,
wáɔ aà náai vi̍ɛ, vi̍a a wá kũo.
Dii mɛ́ wá gbãa ũ, aà táasi wi lɛ́,
ɔ̃mɛ wá suabà.*
3 A ítɔ ń pɔnao suaba nibɔnaɔi.
4 Zi̍beezi̍ á o à mɛ:
A Dii sáaukpa à aà sísi,
à to buiɔ aà yãkɛaɔ dɔ̃.
A oné Dii mɛ́ tɔbɔ̀ ado.
5 A lɛsi Diiɛ, asa à tidɔ̀ńlaɛ,
à to dṹnia gbɛ̃pii yãpi dɔ̃.
6 Siɔnadeɔ, à wiilɛ à gulakɛ,
Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoa zɔ̃ɔ,
mɛ́ a kú á guu.

13

Babɛli dúuzɔ̃a

1 Yã́ pɔ́ Amɔzu nɛ́ Isaia è Babɛli musun kɛ:
2 A gilili pɛ́lɛ si̍si̍ wáiwai musu,
à kúkua dɔmá à ɔkɛnɛ́
aa si Wɛ̃́ɛɔ bɔlɛɔu.
3 Ma yãdi̍lɛ ma gbɛ̃́ɔnɛ,
ma a gɔ̃sapiɔ si̍si
aa mɔ gɛ pɔkũmabɔbɔmámɛɛ,
ɔ̃ aalɛ pɔnakɛ ń ma tidɔańlao.
4 Kɔ̃fi̍ lòo gbɛ̀si̍si̍ɔ musu lán bíla kɔ̃fi̍wa,
zɔa dɔ buipãleɔ guu lán bui dasiɔ kãaaawa.
Dii Zi̍gɔ̃de mɛ́ lɛ́ a zi̍gɔ̃ɔ kãaa.
5 Aa bɔ̀ bùsu zã̀zãɔu za dṹnia lɛ́wa,
Dii ń gbɛ̃́ pɔ́ aai̍ pɔkũmabɔbɔmáɛpiɔ
lɛ́ mɔ́ dṹnia kɛi kɛ́lɛkɛlɛ píi.
6 A búbuapɛ, asa Dii gɔɔ kãikũ̀ɛ,
Gbãapiide mɛ́ a ń kaalɛ.*
7 A yã́i baade ɔ a gɔ̃ dɔ̀lɔlɔ,
sɔ̃ a kɛ̃ gbɛ̃́piigu.
8 Gili a gɛ̃ńgu,
wãwã ń gu'ɔ̃amáo a tɔ̃́má.
Aaɔ pelembo lán nɛ'inawa,
yã́ a dimá, an wɛ́ i tã,
aaiɔ kɔ̃ gwa.
9 Gwa! Dii yã́kpalɛkɛgɔɔ lɛ́ mɔ́,
aɔ pãsi̍, pɔbɔnniu ń fɛ̃́nkpaao aɔ ku,

---

* **12:2** Bɔa 15.2, Soũ 118.14 * **13:6** Yoɛ 1.15

a dṹnia kɛ kɛ́lɛkɛlɛ,
i duunkɛnaɔ dɛdɛu.
10 Saan tɔdeɔ ń a kȉniɔ ikɛ lɔo,
ȉatɛ̃ a siakũ za a bilɛkȉi,
mɔvua a gupu lɔo.†

11 Má ȉada dṹniawa a vãikɛa yấi,
má gotɔ̃ duunkɛnaɔwa ń tàaeɔ yấiɛ,
má waladeɔ yɔ̏ɔkɛa midɛ,
má gbɛ̃́ pãsȉɔ ȉ́andãa kpálɛ.
12 Má tó gbɛ̃nazȉnaɔ gɔ̃ kálaũkalaũ lán vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛwa,
gbɛ̃nazȉnaɔ gɔ̃ kásakasa lán Ofii vuawa.
13 A yấi tò ma Dii Zȉgɔ̃de má musu dee ma pɔkũma yấi,
tɔɔlɛ i lualua za a zȉ́nau ma pɔpaa zɔ̃ɔ gɔɔ.
14 Baade a ta a gbɛ̃́ɔ guu lán tue pɔ́ wàlɛ wɛwa,
gbɛ̃́pii a bàalɛ ta a bùsuu lán sã pɔ́ dãna vȉoɔwa.
15 Wa gbɛ̃́ pɔ́ wà kpàaṹńnɔɔ zɔ̃,
wa gbɛ̃́ pɔ́ wà ń kṹɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao.
16 Wa ń nɛ́ɔ wíwi ń wáa,
wa ń kpɛ́ɔ yɔɛ, wi kɛ ń naɔnɛ ń gbãao.
17 Gwa! Má Mɛdɛɔ sóikɛmá.
An laai ku ấnusuwao,
an bàa aɔ kú ń vuaoo.
18 Aa ɛ̀waasoɔ dɛdɛ ń kao,
aa nɛ́tɛ̃naɔ wɛ̃na boo,
aa nɛ́ɔ sósobi vȉo.
19 Babɛliá kpalaɔ mideɛ,
Kaladeɔ ȉ́andãbɔ gawideɛ.
Ǹ beeo wa a suumpaɛ
lán Sɔdɔũ ń Gɔmɔɔo suumpaawa.‡
20 Aɔ da bɛzia ũ gɔɔpiiɛ,
waɔ ku we bau lɔo.
Laalubue a bòokpa weo,
pɔdãnae a i weo.
21 Gbáa nɔ̀bɔɔ mɛ́ aaɔ kálɛa we,
a kpɛ́ɔ gɔ̃ gbɛ̃gbonaɔ tòo ũɛ.
Koohũhũnaɔ zɔ̃zɔ̃ we,
tấaɔ i kȉlimpau.§
22 Maiɔ wiilɛ a bȉ́iɔ sɔ̀ɔu,
gbɛ̃gbonaɔ gbokɛ a namablekȉiɔu.
A gɔɔ kãikȗ, a gɔɔ ga lɔo.

14

Isailiɔ sua ń pá ziu

1 Dii a Yakɔbu buiɔ wɛ̃nagwa,
a ɛa Isailiɔ si lɔ.
A ɛa ń kálɛ ń bùsuu,
buipãleɔ namá, aai kãaańnɔ.
2 Buipãleɔ gɛ́ zɛinɛ́ ń gbɛu,

† **13:10** Mat 24.29, Zia 6.12-13, 8.12 ‡ **13:19** Daa 19.24 § **13:21** Zia 18.2

Isailiɔ i gɔ̃ ń vȉ ń bùsuu.
Aaɔ dɛ ń zȉkɛnaɔ ũ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ.
Gbɛ̃́ pɔ́ ń vȉ zɔ ũ yãaɔ gɔ̃ ń zɔ ũɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ ń gã lȉnɛ́ ń kpɛɔ ɔ̃ aa gbãamɔnɛ́.
3 Zȉbeezȉ ɔ̃ Dii a á gba ɨ̃́ampakɨ̃i,
á taasikɛ lɔo, á liaazɔ̃ lɔo,
á zɔzȉ gbãa kɛ lɔo.

Babɛli kɨa yã́

4 A yãada ń Babɛli kɨ́ao à mɛ:
Gbɛ̃gãfȉna ku lɔo,
aà kãaa mȉdɛ.
5 Dii vãikɛnaɔ go ɛ̀,
à kpalablenapiɔ lípana zɔ̃̀ɛ.
6 Kɨapi buiɔ gbɛ̃̀ò ń pɔfɛ̃o yãa ɔzɛsaiɛ,
à gbãa dɛnla kɛ̀nɛ́ ń pɔkũmao,
i kã́mabo ń ɨ̃adaamáoo.
7 Bùsu píi gɔ̃̀ niɛniɛ yãkelesai,
an gula dɔ sa.
8 Pɛ̃liɔ ń Libã bùsu sɛdɛ líɔ pɔ kɛ̀na n yã́ musu, aalɛ mɛ:
Za gɔɔ pɔ́ n lɛlɛ,
gbɛ̃e lí mɔ́ wá zɔ̃i lɔo.

9 Bɛda looa n yã́i za zȉ́lɛzȉlɛ,
wàlɛ mɔ́ dainlɛ.
Bui píi kɨ́aɔ lɛ́ fɛlɛ ń kȉlau,
dṹnia gbɛ̃zɔ̃ɔ gyaadeɔ lɛ́ gbãakpanzi ḿpii.
10 Aa yã́sɛ ḿpii aa mɛ:
Mpi sɔ̃ n kɛwanɔ mùaa yà̃?
N gɔ̃ gbãasai láwáwa yà̃?
11 N ɨ̃́andãa ń n táasi mɔɔna ɔ́o sȉ bɛdau la,
kɔ̀ɔbiiɔ mɛ́ gɔ̃̀ n pɛ ũ,
séseɔ mɛ́ n zwãa ũ.
12 Saan nɔ̀ɔ'imina, gudɔlɛia nɛ́!
N bãɛ luabɛ n su zȉ́lɛ fá!
N gbɛ̃́ pɔ́ n buiɔ kàaũ
ɔ̃ wà n nɛ tɔɔlɛ.*
13 N ò n sɔ̃ guu n mɛ̀
ńyɔ̃ gbã zɔ̃ luawaɛ,†
ńyɔ̃ n kpala kã́fȉ e a vȉ saanaɔla,
ní zɔ̃lɛ diiɔ kɔ̃kãaakɛgbɛ pɔ́ kú gugbãntoo oi musu,
14 ní dɛdɛ ǹ vȉ luabɛpuanaa,
níɔ dɛ lán Musudewaɛ.
15 Ɔ n si bɛdau e a nɔnau.
16 Gbɛ̃́ pɔ́ n e aɔ n gwa soee,
i làasookɛ à mɛ:
Ɔmɛ dṹnia lùa yãao lò?
Aàpi mɛ́ kpalaɔ gbà̃ɛo lò?

---

* **14:12** Zia 9.1 † **14:13** Mat 11.23

17 Ɔmɛ tò dṹnia gɔ̀ guwaiwai ũ,
à a mɛɛwiaɔ dɛ̃ɔnzɔ̃,
ȉli a zȉzɔɔ gbaɛ aa tá ń bɛo.

18 Bui píi kíaɔ wúlɛa ń gawio
baade a kpɛ́ dɔngubɔ guu,
19 ɔ̃ wà n vũaa miagbɛsai
lán nɛ́ pɔ́ wa ȉ gɛ ũwa.
Gbɛ̃́ pɔ́ wà ń zɔ̃zɔ̃ ń fɛ̃ndao
wà ń dɛdɛɔ kákaanla.
Wà n zu ɛu ń gbɛ̃́piɔɛ,
wà ɔ̃zɔ̃̀ n gɛwa.
20 Wa n mia kpakɔ̃i ń kíaɔo,
asa n n bùsu ɔ̃̀ɔkpàɛ,
n n gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ.

Wa vãikɛnapi bui tɔ́ ma bauo.
21 A aà nɛ́ɔ dɛdɛkȉi kɛkɛ
duuna pɔ́ an maeɔ kɛ̀ yã́i,
kɛ́ aasu gbãakũ aa gɔ̃ bùsu vȉ,
an wɛ̃́lɛɔ dṹnia pao yã́i.

22 Ma Dii Zȉgɔ̃de ma mɛ̀ má fɛlɛmá,
mí Babɛli tɔ́ dɛ ń a gbɛ̃́ kȉnina pɔ́ gɔ̃̀ɔ,
an nɛ́ɔ ń ń buiɔ píi.
Ma Dii mámɛ má ò.
23 Má wɛ̃́lɛpi kɛ dà̰na ũɛ,
kpɔbɔ'ilɛnaɔ kákȉi ũ,
mí waa ń mɛ́sɛo mà kaalɛ.
Ma Dii Zȉgɔ̃de mámɛ má ò.

Yã́ pɔ́ a Asiliɔ le

24 Ma Dii Zȉgɔ̃de ma lɛgbɛ̃̀ ma mɛ̀:
Lá ma zɛò a kɛ,
yã́ pɔ́ má dà a zɛkɛ.
25 Má Asiliɔ wíwi ma bùsuu,
má ɔ̃zɔ̃má ma gbɛ̀sȉsȉɔ musu.
Má ń zuu bɔlɛɛ́,
má ń asoɔ goɛ́ á gà̰u.
26 Lá ma zɛò mà kɛ dṹniau píin we,
a yã́i ma ɔ looa bui píila.
27 Ma Dii Zȉgɔ̃de lá ma zɛòn we,
démɛ a fɔ̃ kpamɛɛi?
Ma ɔ dɔa musu,
démɛ a fɔ̃ siilɛi?

Yã́ pɔ́ a Filitɛ̃ɔ le

28 Wɛ̃ pɔ́ kí Aaza gà,‡ ɔ̃ Lua yã́ɛ bee ò:
29 Filitɛ̃ɔ, ásu pɔnakɛ go pɔ́ á gbɛ̃́ ɛa yã́ musuo.

‡ **14:28** 2Kia 16.20

Mlɛ̃pi bui guu ɔ̃ mlɛ̃̀ pãsĩna a bɔu,
aà lɛ́ aɔ vãi mɛ́ aɔ wãa.
30 Taaside búubuuɔ dã́dãkɛkĩi maa e,
wɛ̃nadeɔ wúlɛ ń laai musu.
Ãma má tó á zĩ́na ga ń nɔanaoɛ,
mí á gbɛ̃́ kĩnina pɔ́ gɔ̃̀ɔ dɛdɛ.
31 Wɛ̃́lɛdeɔ, à wiilɛ!
Uadeɔ, à búbuapɛ!
Filitɛ̃ɔ ápii, à kɛ dɔ̃nɔnɔ,
asa súɛlɛ dɔ gugbãntoo oi,
zĩgɔ̃ɔ kpaaĩa,
an gbɛ̃e kɛ̃a a deewao.
32 Kpelewa wa o buiɔ zĩnaɔnɛi?
Wa onɛ́ Dii Siɔna kàlɛ,
aà gbɛ̃́ wɛ̃nadeɔ ulɛkĩi vĩ a guu.

15

Yã́ pɔ́ a Mɔabuɔ le

1 Yã́ pɔ́ Lua ò Mɔabuɔ musun kɛ:
Mɔabuɔ bùsu wɛ̃́lɛ Ala gbòo,
wà a suumpa gwãasĩn doɛ.
Mɔabuɔ bùsu wɛ̃́lɛ Kii gbòo,
wà a suumpa gwãasĩn doɛ.
2 Dibɔ̃deɔ lɛ́ gɛ́ ɔ́ɔlɔi ń tã́akpɛu ń ń sa'okĩiɔwa.
Mɔabuɔ búbua dɔ Nɛbo ń Mɛdebao yã́ musu.
Migbaalɛa ḿpii, lɛkãna waa.
3 Gbɛ̃́ɔ ku zɛaɔu, zwãǹkasaɔ kákaańla,
aa ku ua ń gãaɛo,
aalɛ ɔ́ɔlɔ, aalɛ pelembo.
4 Ɛsɛbɔ̃deɔ ń Ɛlealedeɔ búbua dɔ,
wàlɛ ń lɔɔ ma za Yaaza.
A yãi tò Mɔabu zĩgɔ̃ɔ lɛ́ wiipɛ
e an nisĩna nàliwa.
5 Málɛ wɛ̃nakɛ Mɔabuɔnɛ ma sɔ̃ guu,
an lala'onaɔ lɛ́ tá Zoaa
e à gɛ̀ pɛ̀ Egala Selisiawa.
Aalɛ Luiti sĩ̀sĩ kṹ ń ɔɔlɔo,
aa bɛ Olonaiũ zɛ́u,
aalɛ ń wíwia búbuapɛ.
6 Asa Niũ̃liũ í bà, a sɛ̃ gàgaɛ,
sɛ̃̀ ísi làa, lá ísi kú lɔo.
7 Ɔ aa àizɛɛ pɔ́ aa è aa kàlɛɔ sɛ̀lɛ,
aalɛ taò swa gbalade baa.
8 Búbua lĩgua Mɔabu bùsu zɔ̃lɛu,
wà ń ɔɔlɔ mà e à gɛ̀ pɛ̀ Egelaiũ̃wa,
wà ń tã̀apɛapi mà Bɛɛ'ɛliũ.
9 Dibɔ̃ íɔ gà ń auo,
asi má ɛa kpa Dibɔ̃zi lɔɛ.
Má nɔ̀ɔmusu gbaɛ Mɔabu lala'onaɔwa

ń ń bùsu gbɛ̃́ kĩ̀ninaɔ.

16

Mɔabuɔ dɔnlɛ gbɛaa Yelusalɛũ̃deɔwa

1 A bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ gba sɑ̃ɔ à kpɑ̃́sɑ̃ɛ̀,
bɔa Sela à ma guwaiwaia e à gɛ ka Siɔna gbɛ̀sĩ̀sĩ̀wa.
2 Mɔabu nɔɛɔ ku Aanɔ buakĩ̀iɔ
lán bɑ̃ pɔ́ wà ń yá ń sakpɛu aalɛ liaaliaaɔwa.
3 Aaĩ̀ mɛ: Lɛdawá! Lá wá kɛ owɛ̃ɛ!
Ue dawála ĩ̀atɛ̃ gbɑ̃a zɑ́ lán gwɑ̃asĩ̀nawa.
Lala'onaɔ ulɛ, ńsu bɔ ń bàalɛnapiɔo.
4 To Mɔabu lala'onapiɔ aaɔ kú ń bùsuu,
ǹ ń ulɛ gbɛ̃́ pɔ́ ye ń kɛ kɛ́lɛkɛlɛɛ.

Tó gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ɔtɔ̃máɔ mĩ̀dɛ,
mɛ́ an kɛa kɛ́lɛkɛlɛ làa,
mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ɔ̃zɔ̃máɔ sɑ̃̀alɛ bùsupiu,
5 kpala a zĩ̀́napɛlɛ gbɛ̃kɛ guu,
Davidi buie a zɔ̃lɛu ń náaio.
A kpálɛkɛ yɑ̃́zɛdei,
aɔ wɑ̃a ń yɑ̃́gɔ̃gɔ̃anɛ a zɛ́wao.

6 Wa Mɔabuɔ yɔ̃̀ɔ yɑ̃mà,
an kàamai ń ń zazao zɔ̃ɔ.
Aa wala ń ĩ̀́andɑ̃o vĩ̀,
kási an yɑ̃bɔlɛa píi pɑ̃ɛ.
7 Bee yɑ̃́i Mɔabuɔ lɛ́ ɔ́ɔlɔ,
ampii, aalɛ ɔ́ɔlɔ ńzĩ̀a yɑ̃́i,
aalɛ ɔ́ɔlɔ, aalɛ kàa bɛɛkɛ,
kàa pɔ́ wĩ̀ kɛ ń vɛ̃ɛbɛo Kilalɛsɛ.
8 Asa Ɛsɛbɔ̃ buaɔ ń Sibema vɛ̃ɛbuɔ tɔɔlɛ gàɛ.
Buipɑ̃le kiblenaɔ ɔ̃zɔ̃̀ ń vɛ̃ɛlipiɔwa.
A bú kà yɑ̃a za Yazɛɛ e guwaiwai lɛ́wa,
aa ɔtà e à gɛ̀ nà ísiawa.
9 A yɑ̃́i málɛ ɔ́ɔlɔ Sibema vɛ̃ɛbuɔnɛ
lá Yazɛɛdeɔ a ɔ́ɔlɔ̀wa.
Ɛsɛbɔ̃deɔ! Ɛlealedeɔ! Ma wɛ́'ikàwá,
asa gula pɔ́ ĩ̀ɔ dɔ yɑ̃a saɛ pɔkɛkɛgɔɔ làaɛ.
10 Wà pɔna ń yaalɔo bɔ̀ á kaaɔu,
gula ń pɔna wiio dɔ á vɛ̃ɛbuɔ guuo.
Gbɛ̃e lɛ́ ɔ̃zɔ̃ vɛ̃ɛwa a ífɛ̃kĩ̀iu lɔo,
ma á pɔna súu mĩ̀dɛ.
11 Ma nɔ̀sɛ lɛ́ ɔ́ɔlɔ Mɔabuɔnɛ lán mɔɔnawa,
ma pɔ yaa Kilalɛsɛ yɑ̃́ musu.
12 Tó Mɔabuɔ bɔ̀ gɛ̀ ń sa'okĩ̀i,
aaĩ̀ ĩ̀ada ńzĩ̀awaɛ.
Tó aa gɛ̀ wabikɛi ń tɑ̃́akpɛu,
aa ma nao.

13 Yá̃ pɔ́ Dii dɔ̀aa ò Mɔabuɔ musun we. 14 A̋ma tiasa Dii mɛ̀: Wɛ̃̀ àaɔ̃ lɛ́u lán gbɛ̀wina zi̋gɔɔ
lɛdilɛawa Mɔabuɔ gawi a láa, an gbɛ̃́ daside a yã̃fũkũ, an gbɛ̃́ ki̋ninaɔ fɛ̃́nɛũ a kɛ zài, aaɔ
dasio.

17

Yá̃ pɔ́ a Damasi le

1 Yá̃ pɔ́ Dii ò Damasi musun kɛ: Gwa! Damasi aɔ dɛ wɛ̃́lɛ ũ lɔo,
aɔ dɔdɔaa lán zɛ̀tɛ̃ kwɛawaɛ.
2 Aloee wɛ̃́lɛɔ gɔ̃ bɛzia ũ,
aɔ dɛ pɔ́ɔ kákı̋i ũ.
Gbɛ̃e aɔ ku we
kɛ́ a vi̋a gbasa pɔ́piɔ kũo.
3 Ɛflaiũ buiɔ wɛ̃́lɛ bi̋ideɔ aɔ ku lɔo,
Damasi kpala aɔ ku lɔo.
Sili gbɛ̃́ ki̋ninaɔ gɔ̃ lala'onaɔ ũ lán Isailiɔwaɛ.
Dii Zi̋gɔ̃de mɛ́ ò.

4 Zi̋ bee Yakɔbu buiɔ gawi kɔ a ɛ́,
an namablea a midɛ.
5 An bùsu a gɔ̃ lán bua pɔ́ wà a pɔ́ kɛ̀kɛ wà ɔmàlɛuwaɛ,
lán Lefai guzulɛ pɔ́ wà a pɔ́ kɔ̃nwɛ̀wa.
6 Kási a kɔ̃napi a gi gɔ̃ yɔɔ
lán ku pɔ́ wa kɛ̀ a nɛ́ mɛ̀n pla ge àaɔ̃ gi̋ gɔ̃̀ a musu
mɛ́ a nɛ́ mɛ̀n síiɔ̃ ge sɔo gi̋ gɔ̃̀ a gɔ̃n nɛdewawaɛ.
Dii Isailiɔ Lua mɛ́ ò.
7 Gɔɔ bee gbɛ̃nazi̋naɔ wɛ́ aɔ pɛ ń Kɛnawa,
aa wɛsi Isailiɔ Lua Kuaadoadelɛ.
8 An wɛ́ aɔ ku sa'oki̋i pɔ́ aa bò ńzi̋aɛɔwa lɔo,
aa wɛdɔ lí pɔ́ aa pɛ̀lɛ tá̃a ũɔzi lɔo ge ń tulaletikatɛaki̋iɔ.
9 Gɔɔ bee an wɛ̃́lɛ bi̋ideɔ a gɔ̃ bɛzia ũ,
aa gɔ̃ daai̋a lán Amɔleɔ ń Iviɔ wɛ̃́lɛɔwa
gɔɔ pɔ́ aa ń tó Isailiɔnɛ.
10 Asa Lua á Suabana yá̃ sȁágue,
Lua á gbã̃a á ulɛki̋i yá̃ i dɔáguo.
Ayã̃mɛto a dɔ̀ɔsagbɛ pɛ̀lɛ,
a buade pɛ̀ lá buipã̃leɔ i̋ kɛwa.
11 Zi̋ pɔ́ á bà a kaa li̋ai,
a gu dɔ̀ á tò à bɔlɔbɔ̀.
Kási á pɔe e weo,
sema gyã̃ ń yã̃'ɔ̃ma láasaio.

12 Ő'o! Buiɔ zɔa dɔ dasidasi
lán ísia kɔ̃fi̋wa.
Ő'o! Gbɛ̃nazi̋naɔ ki̋i dɔ
lán izɔ̃ɔsukaawa.
13 Tó buiɔ ki̋ipi dɔ
lán izɔ̃ɔsukaawa mȁa,
Dii a ń lele, aai bàalɛ ta zȁzã̃
lán ése ű̃a pɔ́ i̋ana sɛ̀lɛ si̋si̋ musuwa,
lán i̋ampuuvu pɔ́ zàai̋ana gɛ̃̀ò zɛ́awa.

14 Tó oosi kɛ̀, sɔ̃kɛ̃ngu a mɛ á kɛ́!
E gu àɔ gɛ́ dɔi yɑ̃́ a láa.
Gbɛ̃́ pɔ́ aai̋ wá pɔ́ɔ sɛ́lɛɔ baan we,
gbɛ̃́ pɔ́ aai̋ wá pɔ́ɔ naaaɔ zian we.

18

Yɑ̃́ pɔ́ a Etiopiɔ le

1 O̍'o! Etiopi bùsu swade fi̋onde gbɛ̃́ɔ!
2 Aai̋ zi̋naɔ gbaɛ ísiaa,
aai̋ɔ bɛ ía ń kɛfu gó'ilɛnaɔ.
Zi̋na kàsakasaɔ,
à gɛ́ bui gbȁa mɛ̀ yɔ̀lɔ pɔ́ wi̋ vi̋akɛnɛ́ gupiiuɔ kɩ̋i,
bui pɑ̃si̋ pɔ́ aai̋ ɔ̃zɔ̃ ń ibɛɛɔwa mɛ́ swaɔ ń bùsu zɔ̃̀ɛzɔ̃ɛɔ.
3 A̋ dűnia gbɛ́pii,
á gbɛ̃́ pɔ́ á kú tɔɔlɛɔ,
tó wà gilili pɛ̀lɛ gbɛ̀si̋si̋ musu, á e,
tó wà kuupɛ̀, á ma.
4 Dii òmɛɛ à mɛ̀
áɔ gugwa za a kúki̋i kílikili,
lá i̋atɛ̃ i̋ɔ pipi tɔɔlɛwawa,
lá lou i̋ɔ ku masai pɔkɛkɛgɔɔwa.
5 E wàɔ gɛ́ pɔkɛkɛi,
e vɛ̃ɛvu àɔ gɛ́ láai a nɛsoenaɔ kɑ̃́kɑ̃,
a a gɔ̃naɔ zɔ̃zɔ̃ ń fɛ̃nki̋nio,
a a ɔ pɔ́ a tàɔ ɛ́'ɛ kɔ́lɛ.
6 Wa ń tó gbɛ̀si̋si̋ bɑ̃ɔ ń wàiɔ blɛ ũ,
gbɛ̀si̋si̋ bɑ̃ɔ saɛ bleńnɔ,
wàiɔ i buziɛbleńnɔ.
7 Gɔɔ bee bui gbȁa mɛ̀ yɔ̀lɔ pɔ́ wi̋ vi̋akɛnɛ́ gupiiuɔ,
bui pɑ̃si̋ pɔ́ aai̋ ɔ̃zɔ̃ ń ibɛɛɔwa mɛ́ swaɔ ń bùsu zɔ̃̀ɛzɔ̃ɛɔ
aa mɔ Dii Zi̋gɔ̃de gba pɔ́ Siɔna gbɛ̀si̋si̋ musu,
gu pɔ́ aà tɔ́ kuwàpiu.

19

Yɑ̃́ pɔ́ a Egipiɔ le

1 Yɑ̃́ pɔ́ Dii ò Egipi musun kɛ:
Gwa! Dii di lou kàsakasa kpɛ,
àlɛ mɔ Egipi.
An tɑ̃́aɔ lɛ́ lualua aà aɛ,
mɛ́ sɔ̃ a kɛ̃ Egipiɔgu.
2 Dii mɛ̀:
Má Egipiɔ kpakɔ̃a ń zi̋o,
vi̋̀i ń dɑ̃unao, gbɛ̃́ ń gbɛ̃́o,
wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo, kpala ń kpalao.
3 Egipiɔ nisi̋na a naliwa,
má ń lɛkpaai̋ gboo.
Aa yɑ̃gbɛa tɑ̃́aɔ ń wɛlɛndeɔwa
ń gɛ̀sisinaɔ ń màsokɛnaɔ.

4 Má Egipiɔ na dii pãsĩɔnɛ ń ɔzĩɛ,
kía gbɛ̃wɛtãna mɛ́ aɔ dɛ ń kía ũ.
Ma Dii Lua Zĩgɔ̃de mámɛ má ò.
5 An swada í a ba,
swa'ɛpi a gɔ̃ gii, a bɛ̀lɛ a paa.
6 Egipi bùsu swa'ɔnaɔ gĩdɔ,
a í a láa, i wɛ́tɔɔna bɔ,
swa'ɛ feeɔ ń a wáaɔ vlã.
7 Niili dɔ̀ɔ a gɔ̃ náinai e a kãaawa,
bua pɔ́ wa kɛ̀ a gɛɛwaɔ giigaga,
aa gɛ̃ ń ĩ́anao, aaɔ ku lɔo.
8 Kpɔ̀wɛnaɔ ɔ́ɔlɔ,
táalukpanaɔ gɔ̃ wɛ̃nannɔ,
gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ kokoa da Niili íuɔ gɔ̃ zeesai.
9 Wĩ a bùnwɛmbɔbɔnaɔ kṹ,
bàabaatãnaɔ gɛɛ a gɔ̃ kpá ń wɛ́i.
10 Zɔ̃ɛɔ pɔ a ya,
lakɛ̃naɔ nɔ̀sɛ a ɔ̀ɔkpa.

11 Zoã dɔaanaɔ́ sɔũɔnɛ,
Falaɔ̃ɔ ĩwa ɔ̃nɔnaɔ lɛdama gbá vĩo.
Kpelewa aa fɔ̃ o Falaɔ̃ɔɛ
ɔ̃nɔnaɔn ń ũ, yãa kíabuiɔn ń ũi?
12 N ɔ̃nɔnaɔ gɛ̀ máɛ la?
Aa yã́ pɔ́ Dii Zĩgɔ̃de dĩlɛ
à kɛ Egipiɔnɛ o wà mae?
13 Zoã dɔaanaɔ́ sɔũɔnɛ,
Nɔfu gbãadeɔ sã́sãaɛ.
An bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔɔ lɛ́ ń gbɛ̃́ɔ liaa.
14 Dii làasoo kpaanla dà Egipiɔnɛ,
à liaa zĩmá an yã́ píi kɛa guu,
ɔ̃ aa gɔ̃̀ lán wɛ̃dɛna pɔ́ lɛ́ málɛmalɛ a pisiuwa.
15 Egipi mi ń a vlã́o,
a zaliɔ ń a nàalɛɔ,
a dɔaanaɔ ń a gbɛ̃́ kpɛɛɔ
an gbɛ̃e a fɔ̃ yãe kɛo.
16 Gɔɔ bee Egipiɔ aaɔ dɛ lán nɔɛɔwaɛ, vĩa a ń kṹ aa lualua Dii Zĩgɔ̃de ɔ pɔ́ looańla yã́i.
17 Yuda bùsu yã́ a di Egipiɔwa, gu i limá. Gbɛ̃́ pɔ́ wà Yudaɔ yã'ò̀ɛ̀ píi, sɔ̃ a kɛ̃ adegu yã́
pɔ́ Dii Zĩgɔ̃de zɛ̀ò à kɛnɛ́ musu.
18 Gɔɔ bee Egipi wɛ̃́lɛ mɛ̀n sɔɔ Ɛbɛlu yã'o, aai zɛ ń Dii Zĩgɔ̃deo. Wɛ̃́lɛpiɔ do tɔ́n Ɛliɔpɔli.
19 Gɔɔ bee wa Dii gbagbakĩi bo Egipi guo, wa dɔngubɔ pɛ́lɛ Diiɛ Egipi bùsu zɔ̃lɛu. 20 Aɔ dɛ
seela ń dɔnguo ũ Dii Zĩgɔ̃deɛ Egipi bùsuu. Tó aa wiipɛ̀ Diiwa gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ń gyawiɔ yã́ musu,
a suabana gbaɛnɛ́ à yã́sińnɔ, i ń bɔ. 21 Gɔɔ bee Dii a azĩa ɔlɔ Egipiɔnɛ, aai aà dɔ̃, aaiɔ zɔbleɛ
ń sa'obɔɔ ń pɔ́wɛntio, aa lɛkɛwa, aai a ɦabo. 22 Dii a kpa Egipiɔzi. A kpáńzi, i ɛa ń gbã́gbã.
Aa ɛa zɛ ń Diio, i ń wabikɛa sí, i ń gbã́gbã.
23 Gɔɔ bee zɛda a bɔ Egipi a gɛ́ Asili. Asiliɔ gɛ́ Egipi, Egipiɔ gɛ́ Asili, Egipiɔ ń Asiliɔ kúlɛ Diiɛ
sãnu. 24 Isaili mɛ́ aaɔ dɛ bùsu ɛ̀fãaideɔ àaɔ̃de ũ ń Egipio ń Asilio dṹnia guo gɔɔ bee. 25 Dii
Zĩgɔ̃de a báaadańgu à mɛ: Ɛfãaideɔ ma gbɛ̃́ Egipiɔ ń Asili ma ɔgbɛɔ ń Isaili ma pɔvĩaɔ.

20

Asili zi̋blea Egipiɔ ń Etiopiɔwa

1 Asiliɔ kí Saagɔ̃ a zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ zi̋, ɔ̃ à gɛ̀ lɛ̀lɛ Asedodawa a si̋. 2 Wɛ̃ bee Dii yãdà Amɔzu nɛ́
Isaiaɛ à mɛ̀: Gɛ ǹ n zwȁnkasaɔ woloma, ní n kyaleɔ bɔbɔ. Ɔ a kɛ̀ màa, a bɛ bűu kyalesai.
3 Ɔ Dii mɛ̀: Lá ma zɔ̀blena Isaia gɔ̏ bɛ bűu kyalesai wɛ̏ àaɔ̃ Egipiɔ ń Etiopiɔ yã'ea seela ũ,
4 màa Asiliɔ kía a Egipiɔ ń Etiopiɔ sɛ́lɛ zȉzɔɔ ũ, nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ, i táńnɔ bűu kyalesai. An pɔ̀ɔ
iɔ di, aa kpɛbɔ. 5 Gbɛ̋ pɔ́ aa Etiopiɔ náaikɛ̀ aa Egipiɔ gbãa kɛ̀ɔ gɔ̃ ń bílio, an gɛɛ i gɔ̃ kpá ń
wɛ́i. 6 Gɔɔ bee bùsuɛbeedeɔ mɛ: Gwa! Gbɛ̋ pɔ́ wá ń náai vi̋ wa nańzi aa dɔwálɛ aa wá sí
Asiliɔ kíawaɔn we fá! Kpelewa wá kɛ wà pilimá sai?

21

Yã́ pɔ́ a Babɛli le

1 Gbáa pɔ́ pãa ísiai yã́.
Lá zàa'i̋ana i̋ pã Nɛgɛvɛa,
màa wà bɔ̀ bùsu pɔ́ wa a vi̋a vi̋u,
wàlɛ pã guwaiwaia.
2 Wɛ́pungu pɔ́ má èpi yã́ pãsi̋.
Pɔkaalɛna lɛ́ pɔ́ kaalɛ,
zi̋bɔnkpɛde lɛ́ bɔ ń kpɛ.
Elaũɔ, à lɛ́lɛmá!
Mɛdɛɔ, à koezɔ̃ńzi!
3 Yã́ pɔ́ má è tò ma lɛ́ gɔ̏ kpaaũa,
yã́ pɔ́ má mà ma da bíliu.
A wãwã ma kũ gbãa, àlɛ ma wó paa,
à fɛ̀lɛmanɔ lá nɔwãwã i̋ fɛlɛ nɔɛwawa.
4 Iwãa kà ma pɔa,
gili gɛ̏magu, málɛ lualua.
Oosi mɛ́ ma si,
ɔ̃ à mɔ̀mɛɛ ń kpakpanagaao.
5 Wàlɛ blɛkalɛ táabũnu musu,
wàlɛ pɛ kpálɛkpalɛ,
wàlɛ pɔble, wàlɛ imi.
Zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ,
à fɛlɛ à á gɔ̃kɛbɔɔ sɛ́lɛ!
6 Yã́ pɔ́ Dii òmɛɛn kɛ:
Gɛ ǹ gbɛ̋ dilɛ gugwaki̋i,
pɔ́ pɔ́ a è i o.
7 Tó à sɔ̋ɔ è kpaai̋a plapla,
aalɛ zi̋kagoɔ gá
ń gbɛ̋ɔ didia zàa'i̋naɔ kpɛ ń yiongoɔ,
aàɔ kú ń laaio maamaa.
8 Ɔ gugwanapi wiilɛ̀ à mɛ̀: Dii,
miɔ zɛ ma gugwaki̋i lá gu lɛ́ dɔɛ,
miɔ ku ma limusudaki̋i gwã́ ń gwã́o.
9 Gwa! Sɔ̋ kpaai̋a plapla gode lɛ́ mɔ́.
Ɔ godepi mɛ̀: A gà! Babɛli gà!*
A diiɔ kálɛa tɔɔlɛ wíwia.

---

* **21:9** Zia 14.8, 18.2

10 Ma gbɛ̃́ pɔ́ wà á gbɛ̃́ lán pɔ́wɛnawaɔ,
ma yɑ̃́ pɔ́ má mà Dii Zĩ̀gɔ̃de Isailiɔ Luawa ò̃ɛ́.

Yɑ̃́ pɔ́ a Ɛdɔũɔ le

11 Duma yɑ̃́.
Gbɛ̃e lɛ́ lɛzumazi za Sei à mɛ̀:
Gudɔ̃ana, gusia kà kpelewai?
Gudɔ̃ana, gusia kà kpelewai?
12 Ɔ gudɔ̃ana ò̃ɛ̀: Gu lɛ́ mɔ́ dɔiɛ,
kási gu a gi àɔ siaɛ.
Tó ń ye yɑ̃laɛ, la, ní ɛa su lɔ.

Yɑ̃́ pɔ́ a wi Laalubuɔ musu

13 Laalubuɔ yɑ̃́.
Á Dedɑ̃ kyaama pɔ́ ì bòokpa Laalubuɔ bùsu likpɛnauɔ,
14 à gɛ́ dai imidɛnaɔlɛ ń ío.
Á gbɛ̃́ pɔ́ á kú Tema bùsuuɔ,
à gɛ́ dai lala'onaɔlɛ ń pɔbleao.
15 Asa aalɛ bàalɛ fɛ̃ndaɛɛ,
fɛ̃nda wɛ́tɛ̃ ń sákɑ̃ao ń zĩ̀ pɑ̃sĩoɛ.
16 Dii òmɛɛ à mɛ̀: Wɛ̃̀ do lɛ́u lán gbɛ̀wina zĩgɔɔ lɛdilɛawa, Kedaaɔ gawi a láa. 17 Kedaa gɔ̃sa
kadeɔ bɔ dasio. Dii Isailiɔ Lua mɛ́ ò.

22

Yɑ̃́ pɔ́ a Yelusalɛũdeɔ le

1 Wɛ́pungu'ea guzulɛu yɑ̃́.
Bɔ́mɛ á lé a dɛdɛ á kpɛ́ musu píii?
2 Wɛ̃́lɛ súu gbɑ̃ade gbɛ̃́ɔ!
Wɛ̃́lɛ pɔna kɔ̃fĩde gbɛ̃́ɔ!
I kɛ fɛ̃nda mɛ́ á gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛo,
aai gaga zĩ guuo.
3 Á dɔaanaɔ kpàkɔ̃ɛ aa bàalɛ̀,
ɔ̃ wà ń naaa, wà ń kũkũ kazusai.
Wà á gbɛ̃́ pɔ́ wà ń éɔ kũ̀kũ,
baa kɛ́ aa bàalɛ̀ tà zɑ̃̀zɑ̃.
4 Ayɑ̃mɛto ma mɛ̀:
Á gomala, à to mà ɔ́ɔlɔ wɛ̃nannɔ.
Ásu wɛɛlɛ ma nɔ̀sɛ nínimɛɛ
ma gbɛ̃́ pɔ́ gàgaɔ yɑ̃́ musuo.
5 Dii Lua Zĩgɔ̃de gɔɔdĩ̀lɛ.
Zɔa ń ɔ̃zɔ̃amáo ń gilio
aɔ ku Wɛ́pungu'ea Guzulɛu
ń bĩ́igbooao ń wiilɛa gbɛ̀sĩsĩ musuo.
6 Elaũɔ ń gbàlaɔ sɛ̀lɛ,
aalɛ mɔ́ ń sɔ̃deɔ ń sɔ̃́godeɔ.
Kiiɔ ń sɛ̀ngbaoɔ sɛ̀ lɛ́ dɔdɔ.
7 Sɔ̃́goɔ di á guzulɛ táaedeɔu,
sɔ̃deɔ zɛzɛ á wɛ̃́lɛ bĩ́ibɔlɛɔu,
8 Yudaɔ gia ń ńzĩao zɛvĩ lɔo.

Ɔ zɨ́ bee sa a á zɨ̀kabɔɔ wɛ̀ɛlɛ
kpɛ́ pɔ́ wɨ̀ mɛ Líkpɛ Kpɛ́u.
9 Á è Davidi wɛ́lɛ bɨ́i gufooɔ dasi,
a i kʉ̀sũa dɨ̀ íkalɛkɨ̀i pɔ́ kú zɨ́lɛ guu.
10 A Yelusalɛũ kpɛ́ɔ nào,
a kpɛ́eɔ gbòo à a bɨ́i tàtaò.
11 A íkalɛkɨ̀ipi kɛ̀ wɛ́lɛ guu
íkalɛkɨ̀i zi plaade ũ,
ãma i wɛdɔ Lua pɔ́ mɔ̀ ń yɑ́piozio,
i Lua pɔ́ yɑ́pi dɨ̀lɛ za zi yɑ̃dao.
12 Zɨ́ bee Dii Lua Zɨ̀gɔ̃de á sisi
à ɔ́ɔlɔ, à búbuapɛ, à á mi wa,
í zwɑ̀nkasa kákaála,
13 ɔ̃ á kú pɔnakɛa guu ń yaalɔo.
A zuɔ ń sɑ̃ɔ dɛ̀dɛ,
álɛ nɔ̀ɔ só, álɛ vɛ̃ɛmi,
álɛ mɛ: Wà pɔble, wà imi,
asa wá ga ziaɛ.*

14 Dii Zɨ̀gɔ̃de kɑ̀mɛɛ ma swɑ́wa à mɛ̀:
Á duunapi kɛ̃awá vɨ̀o e à gɛ gaò.
Dii Lua Zɨ̀gɔ̃de mɛ́ ò.

Kibɛ ziia Sɛbena

15 Yɑ́ pɔ́ Dii Lua Zɨ̀gɔ̃de òn kɛ:
Fɛlɛ gɛ o kibɛ ziia Sɛbenaɛ:
16 Bɔ́ ń vɨ̀ lai? Dé ń vɨ̀ la
ɔ̃ ńlɛ mia'ɛ sɔ nzɨ̀aɛ la,
ńlɛ gbɛsi yɔ́ musumusu n vɨ̀kɨ̀i ũi?
17 Laaika gɔ̃sa!
Dii a n kũ n zu!
18 A n koo lán banɔɔwa,
i ń gbeembo e bùsu yàasau.
We ńyɔ̃ gau,
n sɔ́go gawideɔ i gɔ̃ we.
N dii ua kpɛbɔnan n ũ.
19 Má n bɔ zɨ̀uɛ,
má n kɛ̃ n gweawaɛ.
20 Gɔɔ bee má a zɔ̀blena
Ilikia nɛ́ Ɛliakiũ sísi,
21 mí n ula daɛ̀, mí n asana dɔɛ̀,
mí n kpala kpawà aàɔ kũa,
iɔ dɛ Yelusalɛũdeɔ mae ũ
ń Yudaɔ píi.
22 Má Davidi bɛ kili daɛ̀ a gɑ̀u,
a zɛwɛ̃, gbɛ̃e a fɔ̃ tao,
a zɛta, gbɛ̃e a fɔ̃ wɛ̃o.†
23 Má aà pɛ kálo ũ gɨ̀ gbɑ̃awa,
aà zɔ̃lɛkɨ̀i aɔ maa,
i aà de bɛdeɔ kpɛla.

* 22:13 1Kln 15.32 † 22:22 Zia 3.7

24 Ámа aà de bɛdeɔ a loowà ḿpii,
an nɛ́ɔ ń ń buiɔ ń ń ta keleɔ píi,
sɛa dodãbɔɔ e olaɔwa.
25 Dii Zĩgɔ̃de mɛ̀, zĩ́ bee kálo pɔ́ wa pɛ̀ gĩ̀ gbãawapi a fu, a kaso lɛ́lɛ, aso pɔ́ loowàɔ i wíwi.
Dii mɛ́ ò.

23

*Yá̃ pɔ́ a Tiideɔ le**

1 Tii yá̃. Ĩsia gó'ilɛnadeɔ,
à ɔ́ɔlɔ, asa Tii gɔ̃̀ yàaaɛ,
kpɛ́e i gɔ̃ lɔo, godɔkĩ̀i kú lɔo.
Sipi bùsudeɔ mɛ́ baopi kpànɛ́.
2 Á kɛ kílikili ísialɛdeɔ
ń Sidɔ̃ laatana pɔ́ aa kã̀ ísiatagɛnaɔ musuɔ.
3 Bua pɔ́ kú Niili saɛ mɛ́ Tiideɔ pɔ'ekĩ̀i ũ.
We aaĩ̀ pɔ́wɛna lúluu wà buaò ĩ zɔ̃ɔwa,
ɔ̃ Tii gɔ̃̀ buiɔ ɛlɛblekĩ̀i ũ.
4 Sidɔ̃deɔ ń ísia gũgũna wɛ̃́lɛ bĩ́ideɔ,
á gɛɛ a gɔ̃ kpá á wɛ́iɛ, asa ísia mɛ̀:
Mi nɔwãwãkɛo, mi nɛ'io,
mi nɛgɔ̃ɛ gwao, mi nɛnɔɛ tòlokɛo.
5 Tó Egipiɔ Tiideɔ baopi mà,
aa bã̀abãabo.
6 Á bua ta Taasisi,
à ɔ́ɔlɔ á ísialɛdeɔ!
7 Á wɛ̃́lɛ pɔnade pɔ́ kálɛa za zin weo lò?
Wɛ̃́lɛpi gbɛ̃eɔ mɛ́ fã̀aa
aa gɛ̀ zɔ̃̀lɛ bùsu zã̀zãɔuo lò?
8 Tiideɔ gbɛ̃́ɔ kpà kpalau yãa,
an laatanaɔá kíaɔnɛ,
an pɔyianaɔ tɔbɔ̀ dṹniau.
Démɛ dĩ̀lɛ yá̃pi Tii lei?
9 Dii Zĩgɔ̃de mɛ́ dĩ̀lɛ
à ĩ́andãnapiɔ gawi kɔ'ɛ,
i gbɛ̃́ pɔ́ aa tɔbɔ̀ dṹniaupiɔ busa.
10 Taasisiɔ, à dagua lán Niili ĩ paawa,
gbɛ̃e ku à kpáɛ́ lɔo.
11 Dii ɔlòo ísiaa,
a tò bùsu pɔ́ kú a saɛɔ lùalua.
A yãdĩ̀lɛ Kanaa bùsu yá̃ musu,
à mɛ̀ wà a wɛ̃́lɛ bĩ́ideɔ dɛɛlɛ.
12 A mɛ̀: Sidɔ̃ wɛ̃́lɛ
pɔ́ gbɛ̃e i zĩ̀blema yãao,
wà lɛ̀lɛma ń gbãao saɛ,
ńyɔ̃ e ĩ́anadã lɔo.
Tó a fɛlɛ bua íwa e Sipi bùsuu,
baa wekĩ̀i á ĩ́ampakĩ̀i eo.
13 A bùsupi gwa,

---

* **23:** Mat 11.21-22

Babiloniɔ tò à gɔ̃̀ gbɛ̃gbonaɔ tòo ũ,
i kɛ Asiliɔ no.
Aa gbà lɛsĩ̀ dà wa kpàaĩ̀ ń a bĩ́iɔ,
aa a kpɛ́ maaɔ dɛ̀ɛlɛ,
gupi gɔ̃̀ yáiyai.
14 Isia gó'ilɛnadeɔ, à ɔ́ɔlɔ,
asa á wɛ̃́lɛ gbãa gɔ̃̀ yàaaɛ.
15 Gɔɔ bee Tii yã́ a sã gbɛ̃́ɔgu wɛ̃̀ bàaɔ̃kwi lán kía wɛ̃̀ dasilɛwa. Tó wɛ̃̀ bàaɔ̃kwipi làa, lá wa
ò lɛ pɔ́ wa dà ń káaluao guuwa, màa aɔ dɛ ń Tiio wà mɛ̀:
16 Káalua pɔ́ gbɛ̃e lɛ́ mɔma lɔo,
ǹ n mɔɔna sɛ da wɛ̃́lɛa.
Lɛ maamaa, ní lɛɔ siò dasidasi,
kɛ́ n yã́ e dɔ gbɛ̃́ɔgu yã́i.
17 Wɛ̃̀ bàaɔ̃kwipi gbɛa Dii a ɛa aɛdɔ Tiiwa. Tii a ɛa na a laataawa, i káaluaka ń dṹnia bùsuɔ
píi. 18 Aà zĩ̀a yíaa ài aɔ dɛ Dii pɔ́ ũɛ. Wa àipi dilɛo, wa ulɛo, aɔ dɛ Dii sĩ̀sinaɔ pɔ́ ũɛ, kɛ́ aa e
pɔble maamaa, aai pɔkasa ɔdeɔ lú.

24

Yã́ pɔ́ a dṹnia le

1 Gwa! Dii a dṹnia to da pã, a a dɛɛlɛmpaɛ.
A tɔɔlɛ fĩaa, i a gbɛ̃́ɔ fãaa.
2 Lá aɔ dɛ ń gbɛ̃́ɔ,
màa aɔ dɛ ń sa'onaɔ.
Lá aɔ dɛ ń zɔ̀ɔ,
màa aɔ dɛ ń ń diiɔ.
Lá aɔ dɛ ń nɛnɔɛnaɔ,
màa aɔ dɛ ń ń daɔ.
Lá aɔ dɛ ń pɔlunaɔ,
màa aɔ dɛ ń pɔyianaɔ.
Lá aɔ dɛ ń pɔsɛ̃anaɔ,
màa aɔ dɛ ń pɔdeɔ.
Lá aɔ dɛ ń fĩasɛnaɔ,
màa aɔ dɛ ń fĩadeɔ.
3 Dṹnia da pã láilai ɔ̃̀ɔkpaa.
Dii mɛ́ yã́pi ò.

4 Dṹnia gɔ̃̀ wɛ̃nannɔ sĩ̀tiũ!
Tɔɔlɛ gɔ̃̀ ɔɔɔnnɔ búɛbuɛ!
Dṹnia gbɛ̃́ gbiaɔ gɔ̃̀ yɛ̃̀ɛɛsai.
5 Dṹnia ɔ̃̀ɔkpà a gbɛ̃́ pɔ́ kúuɔ yã́i,
asa aa pã̀ Dii ikoyãa,
aa bɔ̀ yã́ pɔ́ a dĩ̀lɛɔ kpɛɛ,
aa aà bàakuańnɔ gɔɔpii yã́ gbòo.
6 Ayãmɛto dṹnia gɔ̃̀ láaipɔ ũ,
a gbɛ̃́ɔ ń tàaeɔ gbɛ'è.
Ayãmɛto dṹnia gbɛ̃́ɔ tɛkṹ̀,
gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ɔ dasio.
7 Vɛ̃ɛ dafu lɛ́ fɛ̃́ tùuu,

vɛ̃ɛliɔ giigàga,
pɔnakɛnaɔ lɛ́ we zàũzaũ ḿpii.
8 Pɔna gȁa'ɔ kɛ̀ kílikili,
kɔ̏ɔ'onaɔ kɔ̃fi nȉ,
pɔna mɔɔna kɛ̀ kyɔ̃́!
9 Wàlɛ vɛ̃ɛmi ń lɛtɛ̃o lɔo,
wɛ̃ kȉsãkȕ a minaɔ lɛ́u.
10 Wɛ̃́lɛ gɔ̏ da pã,
ua lɛ́ɔ kàka píi, gbɛ̃e lɛ́ gɛ̃ lɔo.
11 Zɔa dɔ gãaɛ vɛ̃ɛsai yấi,
yaalɔ lȉ oosisi ũ míɔ,
pɔna gò dűniaa.
12 Wɛ̃́lɛ gɔ̏ kaaũa,
a bɔlɛɔ kɛ̀ kɛ́lɛkɛlɛ.
13 Màa aɔ dɛ bui píiɛ dűnia guu.
Aɔ dɛ lán kukɛawa,
lá wà kpa kɔ̃nwɛ̀ wa làawa.

14 Gbɛ̃eɔ lɛ́ wii gbãa lɛ́,
aalɛ gulakɛ,
bɛ'aɛdeɔ wiidɔ Dii zɔ̃ɔkɛ yấ musu.
15 A yấi gukpɛdeɔ, à Dii táasilɛ,
ísiabaadeɔ à Dii Isailiɔ Lua tɔbɔ.
16 Wálɛ lɛ ma dɔ za dűnia lɛ́wa
wàlɛ mɛ: Gbɛ̃maa kɛfɛna!
Ɔ̃ ma mɛ̀: Waiyoo mapi!
Ma kaalɛn kɛ́waa?
Ma kaalɛn kɛ́waa?
Zȉbɔnkpɛdeɔ bɔ̀ ń kpɛ,
náaisaideɔ náaisaiyãkɛ̀nɛ́.
17 Gili ń ɛo ń baio lɛ́ á dấ dűnia gbɛ̃́ɔ.
18 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ bàalɛ gili súuɛ a zu ɛpi guuɛ,
mɛ́ bai a gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ ɛpi guu kű.
Lou pɔ̀ɔfɔ̃̀, dűnia dèe e a zȉnau.
19 Tɔɔlɛ pàa à wȉ,
dűnia dèe gbấugbãu!
20 Dűnia lɛ́ kɛ tàlaatalaa
lán wɛ̃dɛnawa,
àlɛ kɛ dɛ̀gɛɛdɛgɛɛ
lán gbà lɛsȉwa.
Aà tàae gbia mɛ́ tɔ̃̀wà,
àlɛ lɛlɛ, a e fɛlɛ lɔo.
21 Gɔɔ bee Dii a ȉada malaika gbãadeɔwa musu
ń dűnia kíaɔ zȉlɛ.
22 A ń naaa ń ká ɛ̀ zòolou,
a gbatańlɛ lán dakpɛunaɔwa,
tó à gɔɔplakɛ̀, i yấgɔ̃gɔ̃ńnɔ.*
23 Wí a mɔvua kű,

* **24:22** Zia 20.3

ɨ̃atɛ̃ gɛɛ a gɔ̃ kpa a wɛ́i,
asa Dii Zɨ̃gɔ̃de mɛ́ a kible Yelusalɛũ,
a tɔbɔ Siɔna gbɛ musu gbɛ̃zɔ̃ɔɔ wáa.

25

Dii sáaukpaa

1 Dii, ma Luan n ũ, má n kpɛla, má n tɔbɔ,
asa ń náai vɨ̃ maamaaɛ,
n yãbɔnsaɛ pɔ́ n zɛò za zi kɛ̀.
2 N mɛɛwia kɛ̀ gbɛ̀zɛ ũ,
n wɛ̃́lɛ bɨ̃́ide dɛ̀ɛlɛ.
Buipãleɔ wɛ̃́lɛ bɨ̃́ide dɛ wɛ̃́lɛ ũ lɔo,
mɛ́ wa ɛa kálɛ bau lɔo.
3 Ayãmɛto bui gbãaɔ n kpɛla,
bui pãsɨ̃ɔ aaɔ n vɨ̃a vɨ̃ ń wɛ̃́lɛu.
4 N dɛ aafia'ekɨ̃i ũ yɛ̃̀ɛɛsaideɔnɛ,
ń dɛ ulɛkɨ̃i ũ wɛ̃nadeɔnɛ ń yooyeau.
N dɛ mikpakɨ̃i ũ lou zã́,
ń dɛ uena ũ ɨ̃atɛ̃ zã́,
asa gbɛ̃́ pãsɨ̃ɔ lɛ́'ɨ̃ana dɛ
lán lou gɨ̃gbɛ̃awaɛ,
5 aa dɛ lán ɨ̃atɛ̃ pusuwa guwaiwaiu.
Ni buipãlepiɔ zɔa midɛ,
lá lou ue ɨ̃ ɨ̃atɛ̃ pusu kpálɛwa.
Màa gbɛ̃́ pãsɨ̃piɔ kúkua ɨ̃ zɛ kyɔ̃́!

6 Dii Zɨ̃gɔ̃de a dikpɛ blɛ kɛ bui píiɛ
gbɛ̀sɨ̃sɨ̃ɛ bee musu ń blɛ asaao
ń nɔ̀ɔ nísideo ń vɛ̃ɛ maa kɔɔsɔkɛao.
7 Gbɛ̀sɨ̃sɨ̃ɛ bee musu ɔ̃
a sálana pɔ́ kú bui píi wɛ́a bãdɛ,
zwãa pɔ́ kú bùsu píi gbɛ̃́ɔlapi.
8 A ga midɛ, aɔ ku lɔo,*
a wɛ́'i gogo gbɛ̃́piiɛ,†
a wibɔ a gbɛ̃́ɔnɛ dṹnia guu píi.
Dii mɛ́ ò.
9 Gɔɔ bee wa mɛ: Wá Luan kɛ,
wa wɛdɔ̀aàzi, ɔ̃ à wá suabà.
Diin kɛ, wá wɛ́ dɔaàzi.
Wà pɔnakɛ wà yáalɔ,
kɛ́ à wá suabà yãi.
10 Dii ɔ aɔ ku gbɛ̀sɨ̃sɨ̃ɛ beea,
ãma a ɔ̃zɔ̃ Mɔabuɔwa,
lá wɨ̃ ɔ̃zɔ̃ sɛ̃wa zùgbɔ̃uwa.
11 Aa ɔkɛ a guu
lá kpáa'ona ɨ̃ íliwa.
Baa ń ń ɔkɛapio,
Dii a ń ɨ̃́andãa kɔ'ɛ.
12 A ń bɨ̃́i gbãa lɛsɨ̃ɔ gboo,

* **25:8** 1Kln 15.54 † **25:8** Zia 7.17, 21.4

a pá̰lɛ zḭ́lɛ à daaḭ ń bùsutio.

26

Dii náaikɛnaɔ lɛ

1 Gɔɔ bee wa lɛɛ bee si Yuda bùsuu wà mɛ:
Wá wɛ́lɛ gbãa vḭ,
Lua ḭ to a bḭ́i ń a zɛgikḭiɔ wá suaba.
2 A bḭ́ibɔlɛɔ wɛ̃, bui maa i gɛ̃,
gbɛ̃́ pɔ́ aaliɔ Dii náai vḭɔ ũ.
3 Gbɛ̃́ pɔ́ aà sɔ̃ ḭɔ dilɛa
ɔ̃ ni aà nɔ̀sɛ daɛ̀ doũ wásawasa,
kɛ́ a n náai vḭ yá̰i.
4 A̰ɔ Dii náai vḭ gɔɔpii,
Dii mɛ́ gbɛsi pɔ́ ḭɔ ku gɔɔpii ũ.
5 I gbɛ̃́ pɔ́ aaḭ bɛkpa musuɔ kwɛ́,
ḭ wɛ́lɛ pɔ́ kálɛa lɛsḭɔ bãɛ
à pá̰lɛ zḭ́lɛ à daaḭ ń bùsutio.
6 Taasideɔ ɔ̃zɔ̃wà,
wɛ̃nadeɔ kɛ̀sɛ tɔ̃wà.

7 Nɔ̀sɛpuadeɔ zɛ́ ḭɔ pooa,
ni gbɛ̃maaɔ kua kɛkɛné wásawasa.
8 Ao Dii, wá kú ń yá̰ pɔ́ n zɛɔ̀o zɛ́u,
wá wɛ́ dɔnzi,
n tɔ́ ń n yá̰ dɔawáguo wá kãsḭ.
9 Mi n nidɛ gwãasḭna,
tó gu dɔ̀, mi n kḭ́i wɛɛlɛ.
Tó n yá̰kpalɛkɛ̀ ń dṵ́niao,
zḭ́lɛdeɔ ḭ yá̰zɛde dada.
10 Baa tó wà sùuukɛ̀ ń gbɛ̃vãio,
ḭli zɛ́ súsu sɛo.
Vãi ḭ fɛlɛò dɔ̀ɔdeɔ bùsuu,
ḭli Dii zɔ̃ɔkɛ yãdao.
11 Dii, n ɔ looańla,
kási aali eo,
to aa ãia pɔ́ ń vḭ ń n gbɛ̃́ɔ e,
wí i ń kṵ́.
To tɛ́ pɔ́ ń dḭlɛ ń ibɛɛɔnɛ kṵ́má.*
12 Dii, ni wá gba aafia,
yá̰ pɔ́ wá kɛ̀ píi, ḿmɛ ń kɛ̀wɛ̃ɛ.
13 Dii wá Lua,
dii pãleɔ gbãablɛ̀wá,
ń beeo ḿmɛ wi n tɔbɔ ado.
14 Aa gàga aa ku lɔo,
an gɛɔ lí vuo,
asa n ḭadàmá n ń mḭdɛ,
ń tò an yá̰ dɔ gbɛ̃egu lɔo.
15 N wá bui kɔ̀̃, Dii, n wá bui kɔ̀̃,

---
* **26:11** Ɛbɛ 10.27

n nzȉa tɔbɔ̀,
ń tò wá bùsu zɔ̃lɛɔ ɔtà píi.

16 Aa n kȉ̋i wɛ̀ɛlɛ ń yooyea guu,
Dii, kɛ́ n ń toto,
aa wabikɛ̀ma wɛ̃nannɔ.
17 Lá nɔsindee pɔ́ kà nɛ'ia ȉ dɛ̃ɛka,
ȉ wiilɛ wãwã guu,
màa wá kú n aɛ yãa, Dii.
18 Wa nɔsȉ wa dɛ̃ɛkà,
ń beeo wa nɛ'ȉ ȉ̋ana ũɛ.
Wi e wà dű́nia bɔ̀o,
wi nɛ́ɔ i aaɔ ku tɔɔlɛo.
19 N gbɛ̃́ pɔ́ gàɔ vu, aaiɔ ku,
gbɛ̃́ pɔ́ kú tɛ̃́ɛnauɔ bɔ gau, aai gulakɛ.
N mɔ̀sɛ a pɔ́ fɛlɛ lán kɔɔ fȉiwa,
gɛ pɔ́ kú tɔɔlɛ guuɔ i bɔlɛ.
20 Ma gbɛ̃́ɔ, à fɛlɛ gɛ̃ á kpɛ́u,
í zɛtaálɛ à ulɛ gȉa yɔɔ
e aà pɔkũma gɛ̃zɛa.
21 Gwa! Dii bɔ̀ a kúkȉi,
àlɛ mɔ́ dű́nia gbɛ̃́ɔ tàae wiinɛ́ ń musu.
Tɔɔlɛ a gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dɛdɛɔ ulɛ lɔo,
a bɔ ń gbɛ̃́piɔ auo gupuauɛ.

27

Isailiɔ suabaa

1 Gɔɔ bee Dii a ȉada kwãsawa,
mlɛ̀̃ kɔ̃̀nikɔ̃ni bàwãadepi,
ń a fɛ̃nda zɔ̃ɔ gbãa pãsȉo,
i ísia kwãsapi dɛ.

2 Gɔɔ bee á lɛsi vɛ̃ɛbu nɛ'ina yã́ musu.
3 Ma Dii miɔ dɔ̃́a,
miɔ íkawà gɔɔpii,
miɔ dɔ̃́a fãanɛ ń gwãasȉnao,
kɛ́ wasu ɔkãwào yã́iɛ.
4 Ma pɔ lí paaàzio.
Tó lɛaa ń lɛsikaoo bɔ̀lɛu yãa,
dɔ̃ ma gɛ lɛlɛmá
mà tɛsɔ̃má míɔ!
5 Sema aa ma sí ń ulɛkȉi ũ,
aai kɛmanɔ na,
ao, aai kɛmanɔ na.

6 Gɔɔewa Yakɔbu buiɔ zȉ̋napɛlɛ,
Isailiɔ bɔlɔbɔ, aai vukɛ,
an libɛɔ i li dű́niaa.
7 Dii ń gbɛ̃́ lá à bui pɔ́ ń gbɛ̃́ɔ gbɛ̀̃wae?
Dii ń dɛdɛ lá à gbɛ̃́ pɔ́ ń dɛdɛɔ dɛ̀dɛwae?

8 Dii a yá̰kpalɛkɛń̰nɔ,
i ń yá ń gbaɛ.
A bɔ ń a ̰́ian pã̰sḭo gukpɛ oi,
i ń sɛ́lɛ.
9 Bee a láka Yakɔbu buiɔ tàaeɔla.
An duunakɛ̃ama gbɛn kɛ:
Aa ń sa'okḭi gbɛɔ wíwi kɛ́lɛkɛlɛ,
mɛ́ aali pɔ́ wa pɛ̀ tá̰a ũɔ
ń ń tulaletikatɛakḭiɔ zɔ̃zɔ̃ píi.

10 Wɛ̃́lɛ bḭ́ide gɔ̀̃ bɛzḭ ũ adoa,
a dɛ gu pɔ́ wà pã̰kpài ũ lán gbáa wáiwaiwa.
Wekḭi zuɔ ì pɔbleu, aai wúlɛu,
aai a líɔ suumpa.
11 Tó a gɔ̃naɔ gàga,
nɔɛɔ mɔ ɛ́'ɛ wa tɛ́kaò.
Wɛ̃́lɛpideɔ nɔ̀sɛ vḭo,
a yá̰i tò an Kɛna a ń wɛ̃nagwao,
Lua pɔ́ ń ikàsa a sùuukɛń̰nɔo.
12 Gɔɔ bee Dii a a pɔ́wɛna gbɛ̃
za Uflata pɔ́ a í lí zɔ̃ɛoi
e à gɛ pɛ Egipi zɛ́ swawa,
i á Isailiɔ pɛɛlɛ dodo.
13 Gɔɔ bee wa kà̰ae zɔ̃ɔ pɛ́,
gbɛ̃́ pɔ́ vũ̀aa Asili bùsuuɔ
ń gbɛ̃́ pɔ́ lala'ò tà Egipi bùsuuɔ
aai ɛa su kúlɛ Diiɛ Yelusalɛũ
a gbɛ̀sḭsḭ pɔ́ a kua adoa musu.

28

Waiyookɛa Ɛflaiũ buiɔ ń Yelusalɛũdeɔnɛ

1 Waiyoo wɛ̃́lɛ pɔ́ Ɛflaiũ bui idɛkɛnaɔ aaḭ ̰́ianadã̰ò,
mɛɛwia pɔ́ kú guzulɛ táaede sḭ̀sḭ musu lán kíafuawa!
A kɛfɛnkɛ gawi lɛ́ láa lá lávu ì wolowa.
2 Dii gɔ̃sa gbã̰a vḭ, a mɔ wɛ̃́lɛpi wí
lán lou maa ń gbɛo zàa'ḭan gbã̰a pɔ́ ì pɔ́ músikɛwa,
lán lou zàa'ḭan gbã̰a pɔ́ ì to í daguawa.
3 Wa ɔ̃zɔ̃ wɛ̃́lɛ pɔ́ Ɛflaiũ bui idɛkɛnapiɔ ì ̰́ianadã̰òwa.
4 A kɛfɛnkɛ gawi pɔ́ kú guzulɛ táaede sḭ̀sḭwa lán lávuwa
a kwɛ́ lán kaadɔɛn nɛ́ maà sɛ̃́iawa.
Tó wa è, wa sɛ zu lɛ́u gɔ̀̃ bló.
5 Gɔɔ bee Dii Zḭgɔ̃de aɔ dɛ lán kíafua gawidewa a gbɛ̃́ kɔ̃naɔnɛ,
ɔ̃mɛ aɔ dɛnɛ́ lán tulu kɛfɛnawa.
6 A tó yá̰zɛde dɔaa yá̰kpalɛkɛnaɔnɛ,
a gbɛ̃́ɔ gba gbã̰a aa zḭ yoaa bḭ́ibɔlɛu.

7 Vɛ̃ɛ ì sa'onaɔ tàlaatalaazɔ̃,
í gbã̰a ì ã̰nabiɔ pã̰pã̰zɛa.
I gbã̰a ì ń tàlaatalaazɔ̃,

vɛ̃ɛ ȉ zɔ̃lɛmá.
Ȉ gbãa ȉ ń pãpãzɛa,
aaȉ tàlaatalaabo ń ãnabikɛ guu,
yá̰ ȉ yamá ń yá̰gɔ̃gɔ̃a guu.
8 Pisi dà ń táabũnuɔla,
gue fòona vȉo ń gbãsȉo.
9 Aaȉ o ma yá̰ musu:
A ye dɔ̃a kɛwɛ̃ɛ yà̰?
A̋lɛ wɛɛlɛ ãnabikɛ dadawɛ̃ɛ yà̰?
Nɛ́ dɛ̀ɛũnaɔn wá ũa?
10 Asa ȉ mɛ:
Sá, sà, sá sà,
ká, kà, ká, kà,
la yɔɔ, le yɔɔ.
11 A yá̰i tò Dii a yã'o gbɛ́̃piɔnɛ
ń buipãle yá̰ pɔ́ aalɛ maoo.
12 Asa a ònɛ́ yãa:
Ká̰mabokȉi kɛ! Ȉampakȉi kɛ!
A̋ to gbɛ́̃ pɔ́ kpàsaɔ ká̰mabo!
Kási aai swá̰sɛ aà yá̰io.*
13 Ɔ Dii yá̰ dɛnɛ́:
Sá, sà, sá, sà,
ká, kà, ká, kà,
la yɔɔ, le yɔɔ,
kɛ́ aa bɔlɛlɛ kpaanla, aai wíwi,
bai i ń kṵ́, wi ɔdiɛmá.
14 A yá̰i tò à Dii yãma,
á gbɛ́̃laanikɛna pɔ́ álɛ kible gbɛ́̃piɔwa Yelusalɛũɔ.
15 A mɛ̀ a kɔ̃ yãmà ń gao,
a lɛdoũkɛ̀ ń bɛdao.
A mɛ̀ lɔ, tó músi lȉgua,
àlɛ pã́ala, a á leo,
asa ɛɛ mɛ́ á ulɛkȉi ũ,
mɔafili mɛ́ á mikpakȉi ũ.
16 A yá̰i tò ma Dii Zȉgɔ̃de ma mɛ̀:
Gwa! Málɛ gbɛ gbãa dilɛ Siɔna,
kpɛ́ gbɛ̀ bɛɛɛde mide pɔ́ wa ɛ̃ kpálɛò ũ.
Wí a gbɛ́̃ pɔ́ lɛ́ aà ná̰aikɛ kũo.†
17 Yá̰zɛde mɛ́ aɔ dɛ kpɛ́pi yɔ̃ba ũ,
mɛ́ maakɛa aɔ dɛ a gȉsusugwabɔ ũ.
Lougbɛ a ɛɛ pɔ́ dɛ á ulɛkȉi ũpi gbɛ̃,
í a da á mikpakȉia.
18 A̋ kɔ̃ yãmaa ń gao a midɛ,
á lɛdoũkɛa ń bɛdao a gboo.
Tó músi lȉgua, àlɛ pã́ala,
a ɔ̃zɔ̃wáɛ.
19 Tó à mɔ̀, ali á sɛ́lɛ táánɔɛ,
aɔ pã́ala lá gu lɛ́ dɔ fãanɛ ń gwãasȉnao.

* 28:12 1Kln 14.21 † 28:16 Soũ 118.22-23, Lom 9.33, 10.11, 1Piɛ 2.6

Gili a gɛ̃ gbɛ̃́ pɔ́ yấpi zɛ́ dɔ̃u.
20 Wúlɛbɔ kɛ geseũ, a ń pooo,
zwãa kɛ̀ teeeũ, a kúńlao.
21 Dii a fɛlɛ ń a zi̇̀o,
lá a kɛ̀ Pelaziũ gbɛ̀si̇̀si̇̀ saɛwa,‡
a bɔ ń a dabudabu zi̇̀o,
lá a kɛ̀ Gabaɔ̃ɔ guzulɛuwa.§
22 Á̇su àɔ dɛ gbɛ̃́laanikɛnaɔ ũo,
kɛ́ ba pɔ́ wa dɔ̀wá su nao yấi.
Asa má mà Dii Lua Zi̇̀gɔ̃de mɛ̀
a zɛ ń á bùsu kaalɛao píiɛ.

23 Á̇ swấkpa ma yấ ma,
à laaidɔ yấ pɔ́ málɛ oɛ́wa.
24 Zɔ̃ɛ i̇̀ɔ kpase kɛ̃ gɔɔpii yầ?
Iɔ gubi àɔ sapa zɛsai yầ?
25 Tó à tɔɔlɛ dàai̇̀,
i̇̀ dosiona ba,
i̇̀ ɛfɔ kɛɛlɛ,
i̇̀ mase tɔ̃́ dɔ̀ɔdɔɔ,
i̇̀ naa ba a baki̇̀i,
i̇̀ gbɛ́'a pɛ́ kɔɔ lɛ́zi̇̀.
26 Aà Lua i̇̀ dɔaaɛ̀,
i̇̀ aà da zi̇̀pi zɛ́wa súsu.
27 Ili dosiona gbɛ̃ ń ɛ̃́ngooo,
i̇̀li ɛfɔ wɛ́ suumpa ń zugo gbáoo.
I dosiona wɛbɔ ń gongbãanaoɛ,
i̇̀ ɛfɔ wɛ́ suumpa ń ɔoɛ busɛbusɛ.
28 I pɔ́wɛna lɔ́ɛ, i̇̀liɔ gbɛ̃ gɔɔpiio.
Baa tó à táa'ɔ̀wà ń zugo gbáo,
i̇̀li a tí bɔo.
29 Yấpi bɔ̀ Dii Lua Zi̇̀gɔ̃de ki̇̀iɛ lɔ,
aà lɛdama i̇̀ bɔ ń saɛ,
aà ɔ̃nɔ zɔ̃ɔ.

29

Yấ pɔ́ a Yelusalɛũdeɔ le

1 Waiyoo Aliɛli!
Aliɛli wɛ̃́lɛ pɔ́ Davidi zɔ̀lɛu!
I dikpɛkɛ wɛ̃ ń wɛ̃o, álɛ gɛ́.
2 N beeo má Aliɛli da taasiu.
Wa búbuapɛ, wa búbuapɛ,
Aliɛli i gɔ̃mɛɛ sa'oki̇̀i ki̇̀na ũ.
3 Má koe'ɔpooi, mí ɛyɔ̃ liai,
mí gbà lɛsi̇̀ dai.
4 Wa ɔnaalɛwá,
á yã'oa i gɔ̃ dɔ tɔɔlɛu,
á lɔɔ i gɔ̃ wíwia bùsuu.
Á yã'oa aɔ bɔ tɛ̃́ɛnau lán gɛngbãgbãnawa,

‡ **28:21** 2Sam 5.20 § **28:21** Yoz 10.10-12

á kɨ́i aɔ dɔ bùsutiu kpɑ́ikpɑi.

5 N beeo á ibɛɛ dasipiɔ gɔ̃ lán luutɛ̃waɛ,
gbɛ́ pɑ̃sɨ̀piɔ aaɔ dɛ lán ése ṹa pɔ́ ɨ́ana lɛ́ gɛ̃ò zɛ́awaɛ.
Yɑ́pi a ń le kpóokpoo kɑ́ndoɛ.
6 Ma Dii Zɨ̀gɔ̃de má mɔ ɨ̀adamá
ń loupũnaao ń tɔɔlɛ lualuaao
ń kɔ̃fɨ̃ zɔ̃ɔ ń zàa'ɨ̀anao
ń zàao ń tɛ́lɛpiɔ pɔkaalɛnao.
7 Bui dasi pɔ́ mɔ̀ lɛ́lɛi Aliɛliwaɔ gɔ̃ lán nana yɑ́wa,
gbɛ́ pɔ́ mɔ̀ a bɨ́i gbooi aa koezɔ̃iɔ gɔ̃ lán wɛ́pungu'ea yɑ́wa.
8 Lá nɔandɛna ɨ̀ nana'o à e álɛ pɔble,
ɔ̃ ɨ̀ vu ń nɔanao,
lá imidɛna ɨ̀ nana'o à e álɛ imi,
ɔ̃ ɨ̀ vu yɛ̀ɛɛsai kòlo gagaa,
màa aɔ dɛ ń bui dasi pɔ́ lɛ́ mɔ́ Siɔna gbɛwa ń zɨ̀opiɔ.

9 Ȁɔ gɛ́ ń yɑ̃diawáo,
àɔ gɛ́ ń yɑ́ tɔ̃awáo,
à tó á vɨ̀akɛ àɔ gɛ́!
Á kua bùubuu aɔ gɛ́,
i kɛ vɛ̃ɛ mɛ́ lɛ́ á dɛo.
Á tàlaatalaaboa aɔ gɛ́,
i kɛ í gbɑ̃a yɑ́i no.
10 Asa Dii kpasa'i zɔ̃ɔ dàálaɛ.
Ánabiɔ mɛ́ á wɛ́ ũ,
ɔ̃ a tò wɛ́piɔ lɛ́ gu'e lɔo.
Gu'enaɔ mɛ́ á mi ũ,
ɔ̃ à pɔkùaɛ́.
11 Ánabikɛyɑ̃ɛ bee dɛɛ́ yɑ́ pɔ́ kú taala nanaau ũ píi. Tó á kpà kyokɛnawa aà a kyokɛ, a mɛ
á fɔ̃o, asa a nanaaɛ. 12 Tó á kpà kyodɔ̃nsaiwa aà a kyokɛ, a mɛ á kyó dɔ̃o.
13 Ma Dii ma mɛ̀ bui bee ɨ̀ sɔ̃mazi
à ma kpɛla ń lɛ́oɛ, an sɔ̃ kuao.
Aaɨ̀ ma sísi gbɛ̃nazɨ̀na yɑ̃dilɛaɔwaɛ.*
14 A yɑ́i má ɛa yɑ̃bɔnsaɛɔ kɛnɛ́,
má ɔ̃nɔdeɔ ɔ̃nɔ midɛ,
má wɛzɛ̃naɔ wɛzɛ̃ suumpa.†
15 Waiyoo gbɛ́ pɔ́ aaɨ̀ yɑ́ pɔ́ aalɛ yáɔ ulɛmɛɛ zɑ̀zɑ̃,
aaɨ̀ ń yɑ́ɔ kɛ gusiau aaɨ̀ mɛ:
Démɛ lɛ́ wá ei?
Démɛ wá yɑ́ dɔ̃i?
16 Yɑ̃fuangbanaɔ!
Álɛ e oobona dɛ lán gɨ̀waɛ.
Pɔ́ pɔ́ wa bò a o a bonaɛ i a booa?
Oo a o a kùunaɛ a yɑ̃e dɔ̃oa?‡

17 A gɔ̃̀ yɔɔ kɛ́ Libɑ̃ a gɔ̃ bugbɛ ũ,
mɛ́ bugbɛ a gɔ̃ likpɛ ũ.

* 29:13 Mat 15.8-9, Maa 7.6-7 † 29:14 1Kln 1.19 ‡ 29:16 Isa 45.9

18 Gɔɔ bee swãdoɔ taalapi yãma,
vı̃aɔ bɔ gusia níiniiu aa gu'e.
19 Taasideɔ pɔ a ɛa kɛ na Diiwa,
wɛ̃nadeɔ pɔnakɛ ń Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoao.
20 Gbɛ̃́ pãsı̃ɔ gɛ̃lɛ,
gbɛ̃́laanikɛnaɔ midɛ.
Gbɛ̃́ pɔ́ an mɛ wã̀ ń vãioɔ kaalɛ,
21 gbɛ̃́ pɔ́ aaı̃ yãdɔ gbɛ̃́wa,
aaı̃ baikpa yãnadeɛ yã́kpalɛkɛkı̃i,
aaı̃ yãda yãesaidela ń ɛɛopiɔ.
22 Ayãmɛto Dii pɔ́ Ablahaũ bɔ̀ yã́ɛ bee ò Yakɔbu buiɔ musu:
Wí a Yakɔbu buiɔ kũ lɔo,
an gɛɛ a gɔ̃ kpá ń wɛ́i lɔo.
23 Tó an buiɔ ma yãkɛa ń guu è,
aaɔ dɔ̃ kɛ́ ma kua adoa.§
Aa ma dɔ̃ Yakɔbu Lua pɔ́ a kua adoa ũ,
an mɛ i kukɛ ma Isailiɔ Lua aɛ.
24 Gbɛ̃́ pɔ́ an nɔ̀sɛ lı̃aaɔ ɔ̃nɔkũ,
yã́kũtɛ̃kanaɔ lɛdama ma.

30

Yã́ pɔ́ a bui swã́gbãadeɔ le

1 Ma Dii ma mɛ̀:
Waiyoo nɛ́ swã́gbãadeɔ!
Aaı̃ yã́ pɔ́ ma lɛ́ kú a guuoɔ yá,
aaı̃ kɔ̃ yãma ń gbɛ̃́ɔ,
ma Nisı̃nali dɔaanɛ́o,
aaı̃ duuna kã́fı̃ duunaa.
2 Aaı̃ fɛlɛ gɛ́ Egipi, aali lɛzaao,
aaı̃ na Falaɔ̃ɔzi ń mı̃sina ũ,
aaı̃ mikpa Egipi uenai.
3 Kási naa Falaɔ̃ɔzi a widawá,
mikpaa Egipi uenai a á tɔ́ ɔ̃̀ɔkpa.
4 Baa kɛ́ á gbãadeɔ ku Zoã,
mɛ́ á zı̃naɔ kà Anɛsi,
5 wí a ń kṹ ḿpii bui àisaipi yã́i,
aa dɔnlɛ ge kã́fı̃a e weo,
sema wí ń tɔ́ ı̃́io.

6 Nɛgɛvɛ nɔ̀bɔɔ yã́.
Wàlɛ guwaiwai pɔ́ yã'ı̃a ń taasio vı̃ baa vı̃,
nɔ̀ɔmusu saɔ ń nɔ̀ɔmusu daɔ
ń sɔ̀gbalaɔ ń mlɛ̃̀ pãsı̃naɔ di weɛ.
Zàa'ı̃naɔ ń àizɛɛɔ sɛ́sɛa,
yiongoɔ lɛ́ kɔ̃́ɔ ɛ́'ɛ ń ń pɔmaaɔ,
aalɛ gɛò bui àisaipiɔnɛ.
7 Aalɛ gɛò Egipi pɔ́ an dɔnlɛ gia
lán lɛ́'ı̃ana gbawaɛ.

§ **29:23** Mat 6.9

A yɑ̃́i tò mi oɛ̀, Ĩlɛnɔbɔ zɔ̃ɔ pɔewonsai!
8 Dii mɛ̀ mà gɛ́ yɑ̃́pi kɛ̃́nɛ́ láu ge pɔ́ pɛpɛɛnawa,
iɔ dɛnɛ́ gɔɔ pɔ́ lɛ́ mɔ́pi seela ũ gɔɔpii.
9 Buipiá lualɛwɛnaɔnɛ,
nɛ́ sɑ̃́sɑ̃aɔnɛ,
aaliɔ ye swɑ̃́sɛa Dii ikoyɑ̃izio.
10 Aaì o gu'enaɔnɛ
aasu gu'e aai a yɑ̃'onɛ́ lɔo,
aaì o ɑ̃nabiɔnɛ
aasu yɑ̃́zɛde manɛ́ lɔo.
Aaì mɛ: A yɑ̃́ nana owɛ̃ɛ,
à ɑ̃nabikɛyɑ̃'òwɛ̃ɛ kpaanla.
11 A kɛ̃́ zɛ́piwa, à pɑ̃ yɑ̃maaa,
à Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoa gáwɛ̃ɛ zɛ́u.

Ayɑ̃mɛto Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoa yɑ̃́ɛ bee ò:
12 Lá a gi yɑ̃́pi mai,
a gbɛ̃́ɔ bɔ́ɔ'imia náaikɛ̀,
mɛ́ a zɛ ń kɔ̃nio,
13 Ayɑ̃mɛto duunapi aɔ dɛɛ́
lán gì lɛsì paaa kɔ̃́ɔdɔa pɔ́ a kwɛ́ kpóokpoo kɑ̃́ndowa.
14 A wíwi kɛ́lɛkɛlɛ
lán lo pɔ́ oobona gotɔ̃̀wàwa.
Wa a kaso e a guu
kɛ́ à ká tɛ́sibɔ ge idɑ̃́bɔ ũo.
15 Dii Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoa yɑ̃́ɛ bee ò:
Zɔ̃lɛa tɛɛɛ ń sɔ̃daadoũo mɛ́ a á bɔ,
laaikpalɛa niɛniɛ mɛ́ á gbɑ̃a ũ,
ɔ̃ i weio.
16 A mɛ̀: Beewa no!
Wá di sɔ̃́ kpɛ wà bàalɛɛ!
Á yɑ̃́ bee yɑ̃́i á bàalɛi sìana.
A mɛ̀: Wá di sɔ̃ wɑ̃a kpɛ!
Á yɑ̃́ bee yɑ̃́i á gbɛ̀sɛlɛnaɔ wɑ̃a.
17 Tó á gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔoɔ ń gbɛ̃́ mɛ̀ndo wɛpà,
á tílɛɛ.
Tó gbɛ̃ɔn sɔoɛ sa,
á lɛ́kɔ̃wa píiɛ.
Á gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ɔ iɔ zɛ
lán lí pɔ́ pɛ́lɛ gbɛ musuwa,
lán dàlapoo pɔ́ kú sìsì musuwa.
18 Kási Dii lɛ́ á dɑ̃́ à e maakɛɛ́,
i fɛlɛ à á wɛ̃nagwa,
asa Dii Lua ì yɑ̃kɛ a zɛ́waɛ.
Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ sɔ̃́a Diizi ũ.

Dii a a gbɛ̃́ɔ suaba

19 Á Siɔnadeɔ,
á gbɛ̃́ pɔ́ á kú Yelusalɛũɔ,

á ɔ́ɔlɔ bau lɔo.
Tó Dii á ɔɔlɔ mà, a gbɛ̃kɛkɛɛ́,
tó à á wii mà, a wewá.
20 Baa tó Dii taasi dàɛ́ á blɛ ũ,
mɛ́ à á dá wɛ́tɛ̃au á imia ũ,
á yãdanɛde aɔ ulɛaɛ́ lɔo,
á wɛsiaàlɛ.
21 Tó a pãalɛ ɔplaa oi ge zɛɛ oin nò,
á swã́lɛ yã́wa á kpɛ à ma,
wàlɛ mɛ: Zɛ́n kɛ, àɔ bɛu.
22 I gbasa á tã́a pɔ́ wà ãnusu lɛ̀wàɔ
ń a pɔ́ pɔ́ wà vua lɛ̀wàɔ ɔ̃̀kpa,
í ɔzɔ̃i lán bɔlɔwa,
í o pɔ́piɔnɛ: A gɛ́i!

23 A á gba lou pɔ́ pɔ́ álɛ tɔ̃́ bua yãi,
tɔɔlɛ a blɛkɛɛ́ maamaa zĩ̀tiũ.
Gɔɔ bee á pɔtuoɔ sɛ̃ ble dãdãkɛkĩi yàasau.
24 Zu ń zàa'ĩna pɔ́ aalɛ bua zĩkɛɔ
sɛ̃la búuna ń tàaa wisideo ble,
wa kálɛnɛ́ ń pɛ́ɛluo ge saa.
25 Gbɛ̃́ɔ dɛdɛa dasidasi gɔɔ,
tó pɔ́ lɛsĩ pɔ́ wa bòɔ kwɛ̀,
swa pɔ́ a í lí zɔ̃ɛo aɔ ku
gbɛ̀sĩsĩɔ ń sĩ̀sĩ lɛsĩɔ musu píi.
26 Tó Dii a gbɛ̃́ɔ gu'ĩaɔ kɛ̀kɛnɛ́,
mɛ́ à ń gbãgbã ń ĩa pɔ́ a kpàńzio,
mɔvua í aɔ gbãa lán ĩatɛ̃ gupuawa,
ĩatɛ̃ gupua a kãfĩ lɛɛ sopla lán gɔɔ sopla gupuawa.

27 Dii bɔ̀ zã̀zã,
àlɛ mɔ́ luabɛsianau,
àlɛ pɔbɔ a níu,
aà lɛ́baa lɛ́ lua ń kpɛ̃nɛo,
aà lɛ́na dɛ tɛ́ pɔkaalɛna ũ.
28 Aà lɛ́'ĩana dɛ lán swa paa í
pɔ́ kà ń nɔɛ ísɔ̃wa.
Alɛ buiɔ bobo ń tɛ̃mɛo à ń bãdɛ,
àlɛ ã̀asĩna kánɛ à ń sãsã.
29 Apiɔ sɔ̃ áɔ lɛsi,
lá álɛ dikpɛkɛ Diiɛ gwãasĩnawaɛ,
á pɔ a kɛ na,
lá álɛ Dii gbɛ̀sĩsĩkũ ń kulɛpɛao
álɛ gɛ́ Isailiɔ gbɛsi kĩ́iwa.
30 Dii a to gbɛ̃́ɔ a lɔɔ gawide ma,
a to aa a ɔ pɔ́ looańla e.
Alɛ pila ń pɔkũma zɔ̃ɔo ń tɛ́lɛpiɔ pɔkaalɛnao
ń lou kwɛao ń zàa'ĩanao ń lougbɛo.
31 Dii lɔɔ a gili gɛ̃ Asiliɔgu,
a ń wíwi ń a gopanao.

32 A ń lɛ́ dodo ń go pɔ́ a dȉlɛnɛ́o
ń gȁa ɔ́o ń mɔɔna ɔ́o sãnu.
A zȉkańnɔ ɔzɛsai.
33 A dɔ̀aa tɛkà à gɛ̏gɛ̃ an kía pɔ́ ũ,
tɛ́pi kákȉi ɛ zȁ a yàasa mɛ́ yàa mɔ̀wà.
Ȉatɛ̃gbɔ̃ tɛ́sɛa a bɔ Dii lɛ́u a lɛ́ȉana ũ, i kũwà.

31

Waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ aa sɔ̃kpàlɛ Egipiɔziɔ

1 Waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ gɛ́ dɔnlɛ wɛɛlɛi Egipi,
aaȉ gbãa'e ń sɔ̃́ɔwa,
aaȉ ń zȉkasɔ̃go dasiɔ náaikɛ
ń ń sɔ̃de pɔ́ lɛ́ vȉoɔ.
Aali wɛ́pɛ Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoawao,
aali Dii kȉ́i wɛɛlɛo.
2 Kási aàpi sɔ̃ a zȉka'ɔ̃nɔ vȉ,
ȉ yã́yiamá, mɛ́ ȉli lɛlilɛo.
A fɛlɛ gbɛ̃vãiɔwa
ń gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ dɔ vãikɛnapiɔlɛɔ.
3 Egipiɔá Lua no, gbɛ̃nazȉnaɔnɛ!
An sɔ̃́ɔá Lua Nisȉna no, pɔ́ audeɔnɛ!
Tó Dii ɔ lòońla,
an dɔnlɛdeɔ gɛ̃mbɔlɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ dɔńlɛɔ lɛ́lɛ,
aa midɛ sãnu ḿpii.
4 Dii yã́ɛ bee òmɛɛ à mɛ̀:
Tó nɔ̀ɔmusu lɛ́ hɛ̏ɛkɛ a pɔbleawa,
mɛ́ wà pɔdãnaɔ kȁaaaàzi dasi,
lá an wiidɔawà vȉa a aà kũo,
mɛ́ an zɔa a aà kãdɛo,
màa Dii Zȉgɔ̃de a pila zȉkai
Siɔna gbɛwa ń a sȉsȉɔnaɔ.
5 Lá bã ȉɔ gí ń a nɛ́ɔ,
màa Dii a gí ń Yelusalɛũo.
A giò, a aà suaba,
a maaàla, a aà bɔ.
6 Isailiɔ, à ɛa zɛ ń Lua pɔ́ a bɔ aà yã́u pãsȉpãsȉo sa. 7 Asa gɔɔ bee á baade a gí tã́a pɔ́ a pȉ
azȉaɛ ń ã́nusuo ń vuaozi.
8 Wa Asiliɔ kwɛ́ ń fɛ̃ndao,
i kɛ gbɛ̃nazȉna no.
Fɛ̃nda pɔ́ dɛ gɔ̃ɛ pɔ́ ũo mɛ́ a ń dɛdɛ.
Aa wí ń bao fɛ̃ndapi lɛ́zȉ,
wi zɔzȉda ń ɛ̀waasoɔnɛ.
9 Vȉa a ń kía kṹ à gɔ̀ɔgɔɔbo,
iwãa a ká ń dɔaanaɔ pɔa,
aai ń dàlapoo to daa we.
Dii mɛ́ yã́pi ò.
Aà tɛ́ dɔ Siɔna,
aà kȉna ku Yelusalɛũ.

32

Kia maa kpala

1 Gwa! Kíae a kpalable ń yá̃zɛdeo,
aà ìwaɔ kible a zɛ́wa.
2 An baade aɔ dɛ ulɛkȉi ũ zàa'ȉanaɛ,
aɔ dɛ mikpakȉi ũ lou zá̃,
aɔ dɛ swa ide ũ gbáau,
aɔ dɛ gbɛsi zɔ̃ɔ uede ũ gugiiu.
3 Wɛbiibiinaɔ wɛ́ a kɛ̃ sa,
swã̃kpanaɔ yã̃ma.
4 Nɔnwã̃adeɔ ɔ̃nɔkũ aa yá̃ dɔ̃,
bebedeɔ yã̃'o sa káukau iwesasai.
5 Wa mɛ sɔũɛ bɛɛɛde lɔo,
wa mɛ kɔ̃nideɛ gbɛ̃maa lɔo.
6 Asa sɔũ ì yã̃faasai o,
aà làasoo ȉɔ ku yã̃vã̃iwa.
Ili zȉkɛ Lua yá̃wao,
ȉ Dii seela bȅɛ kɛnɛ́.
I nɔandɛnaɔ to gii,
ȉ imidɛnaɔ to isai.
7 Kɔ̃nide yã̃kɛaɔ vã̃i,
ȉ vã̃ikpaaȉ ń taasideɔ
à ń ɔ̏ɔkpa ń mɔafilio,
i wɛ̃nadepiɔ yá̃ málɛnɛ́.
8 Bɛɛɛde ȉ yá̃zɛde yá,
yá̃ bɛɛɛde ɔ̃ ȉ zɛò.

9 Á nɔɛ namablenaɔ,
à fɛlɛ swã̃dɔmazi,
á nɔɛ pɔ́ á kú niɛniɛɔ,
à ma yã̃ma.
10 Á nɔɛ pɔ́ á kú niɛniɛɔ
á gɔ̃ ń bílio zii maa'i,
asa vɛ̃ɛkɔzɔ̃zɔ̃a aɔ kuo,
ésekɛkɛa a kɛo.
11 Á nɔɛ pɔ́ álɛ namableɔ,
à lualua ń sɔ̏deedeeo.
Á nɔɛ pɔ́ á kú niɛniɛɔ,
à kpakpanaga.
A á pɔ́ɔ wolowá píi,
í zwȁnkasaɔ dɔ á pi.
12 A ázȉa gbɛ̃gbɛ̃, í búbuapɛ
á bua maaɔ ń á vɛ̃ɛ nɛ'inaɔ yá̃i.
13 A ɔ́ɔlɔ ma gbɛ̃́ɔ bùsu yá̃i,
asa lɛaa ń lɛsikaoo bɔ̀lɛu.
A ɔ́ɔlɔ á ua pɔnadeɔ
ń á wɛ̃́lɛ naɛ beeo yá̃i.
14 Kibɛ a gɔ̃ da pã,
wɛ̃́lɛ súude a gɔ̃ bɛzia ũ.

A sȉsȉ gudɔ̃akȉi aɔ da wáiwai gɔɔpii
zàa'ȉnaɔ pɔnakɛkȉi ũɛ,
pɔ́ɔ dá̃dãkɛkȉi ũ,
15 e Lua àɔ gɛ́ a Nisȉna pisiiwá bɔa za musu,
gbáa i gbasa gɔ̃ gutaaede ũ,
gutaaede sɔ̃ dào ũ.
16 Yá̃zɛde a kible gbáapiu,
maakɛa aɔ ku gutaaedepiu.
17 Yá̃zɛdepi a aafia inɛ́,
maakɛa gbɛ aɔ dɛ kua dɔdɔa ń sɔ̃daadoũo ũ gɔɔpii.
18 Ma gbɛ̃́ɔ aaɔ ku ua aafiadeu,
an bɛ aɔ niɛ,
aa ká̃mabou nama guu.
19 Baa tó lougbɛ likpɛ ɔ̃̀ɔkpà,
mɛ́ wà wɛ̃́lɛ dɛɛlɛmpà wa dàaȉ,
20 áɔ dɛ pɔnadeɔ ũ,
áɔ pɔtɔ̃tɔ̃ swa píi saɛ,
á zuɔ ń á zàa'ȉnaɔ dɛ̀ɛpookȉi e.

33

Yelusalɛũ suabaa yá̃

1 Waiyoo gbɛ̃'ɔ̃ɔkpana,
n gbɛ̃́ pɔ́ wi n ɔ̃̀ɔkpa yãao!
Waiyoo zȉbɔnkpɛde,
n gbɛ̃́ pɔ́ wi bɔ n kpɛ yãao!
Tó n gbɛ̃́ ɔ̃̀ɔkpà ń làa,
wa n ɔ̃̀ɔkpa sɔ̃ɛ.
Tó n bɔ gbɛ̃́ɔ kpɛ ń làa,
wa bɔ n kpɛ sɔ̃ɛ.
2 Dii, wá wɛgwa, wálɛ sɔ̃́anzi.
Ŋyɔ̃ dɔwálɛ lá gu lɛ́ dɔ,
ní wá suaba wá taasikɛgɔɔ.
3 Tó n kolokɛ̀kɛ, wȉ lɛ́kɔ̃waɛ
tó n fɛlɛ, buiɔ ȉ fãaɛ.
4 Wa lɛ́lɛ ń pɔ́ɔwa
lá kwaɔ ȉ lɛ́lɛ buapɔ́ɔwawa,
wa ń pɔ́ɔ símá
lá kwasutɛ̃ɔ ȉ kɛnɛ́wa.
5 Dii sáa kuo, asa a ku musu,
a to yá̃zɛde ń maakɛao li Siɔnaa.
6 Dii aɔ dɛ ń zȉ́mpɛlɛ ũ gɔɔ bee,
aafia ń ɔ̃nɔo ń dɔ̃ao aɔ diɛ.
Vȉakɛa Diiɛ mɛ́ ȉ mɔ́ ń àizɛɛpio.

7 Gwa! Gɔ̃sa gbãaɔ wiidɔ gãaɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ wà ń zȉ́ awakpaipiɔ lɛ́ ɔ́ɔlɔ wɛ̃nannɔ.
8 Zɛdaɔ lɛ́ sɛ́ lɔo,
gbɛ̃e lɛ́ gu baa vȉ lɔo,
lɛdoũ ku lɔo, wàlɛ saka seelaɔu,

wa kɔ̃ bɛɛɛ dɔ̃ lɔo.
9 Bùsu lɛ́ wɛ̃nakɛ, à gɔ̀̃ zeesai,
Libã gɔ̀̃ ń wío, à mùakṹ̀.
Salɔna guzulɛ gɔ̀̃ lán gbáawa,
Basana ń Kaamɛlio gɔ̀̃ gii.

10 Ma Dii ma mɛ̀ má fɛlɛ sa,
má a gbãa ɔlɔnɛ́, mí tɔbɔ.
11 A nɔsɪ̀ sɛ̃pisa ũ,
a nɛ'ɪ̀ sɛ̀̃ giina ũ,
ma pɔbɔa ma níu dɛ tɛ́ pɔ́ a kṹwá ũɛ.
12 Gbɛ̃́piɔ tɛ́kũ aa gɔ̃ túfu ũ
lán kàelɛ zɔ̃zɔ̃a pɔ́ wà tɛsɔ̃̀wàwa.
13 A̋ gbɛ̃́ pɔ́ á kú zɑ̃̀zɑ̃ɔ,
à yɑ̃́ pɔ́ má kɛ̀ ma,
á gbɛ̃́ pɔ́ á kú kɑ̃iɔ,
àɔ ma gɔ̃sakɛ dɔ̃.
14 Gili gɛ̀̃ Siɔna duunkɛnaɔgu,
luayɑ̃dansaipiɔ lɛ́ kpakpanaga.
Wá démɛ a fɔ̃ àɔ kú ń tɛ́ pɔkaalɛnaoi?
Wá démɛ a fɔ̃ àɔ kú ń tɛ́ gasaipioi?
15 Gbɛ̃́ pɔ́ ɪ̀ yɑ̃kɛ a zɛ́wa,
mɛ́ ɪ̀ yɑ̃maa o,
a za gbɛ̃ble'aigu,
mɛ́ ɪ̀ ɔbɔlɛ gbagusaɛ yɑ̃́u,
ɪ̀li swɑ̃́sɛ gbɛ̃dɛyɑ̃io,
mɛ́ ɪ̀liɔ ye à wɛsi vɑ̃ilɛo.
16 Ɔmɛ aɔ ku aafia musu,
aà ulɛkɪ̃̀i aɔ gbãa gbɛ̀sɔɔu.
Ali pɔblea e we,
mɛ́ í a kɛ̃́sɑ̃wào.

17 Nyɔ̃ wɛsi kía kɛfɛnkɛlɛ,
ńyɔ̃ bùsu e kɑ̃aa yàasa.
18 Nyɔ̃ làasookɛ gili pɔ́ kɛ̀ yɑ̃awa n sɔ̃ guu, ní mɛ:
Naokɛna ku máɛ la?
Ɔsina ku máɛ la?
Gbɛ̃́ pɔ́ ɪ̀ dɔ̃ nao ku máɛ la?
19 Nyɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ aaɪ̀ yɑ̃'o ń ɔopiɔ e lɔo,
ńyɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ nili ń buiyɑ̃ maopiɔ yɑ̃'o ma lɔo,
bui zɪ̃̀lo pɔ́ ń ń yɑ̃́ gbadɔ̃opiɔ.
20 Siɔna pɔ́ wɪ̀ dikpɛkɛu gwa,
wɛsi Yelusalɛũlɛ,
a ku aafia zwɑ̃̀akpɛ pɔ́ wa sɔ̃òo ũ.
Wa a lipɛlɛɔ wúlɛ bauo,
mɛ́ a bae a kɛ̃o.
21 Wekɪ̃̀i Dii a a zɔ̃ɔkɛ ɔlɔwɛ̃ɛ,
gu pɔ́ swadaɔ ń swa'ɔnaɔ diu.
Gó'ilɛnaɔ táa'o ípiao,

baa a zɔ̃ɔ a bua swapiɔwao.
22 Asa Dii mɛ́ wá Dɔaana ũ,
Dii mɛ́ wá Gbãade ũ,
Dii mɛ́ wá Kía ũ,
ɔ̃mɛ a wá suaba.
23 N zwȁakpɛ baɔ pòlo dɛ̀gɛdɛgɛ,
n kɔ̃kũliɔ pɛ́lɛa gbãa lɔo,
a zwãa dɔao.
Bee gbɛa ɔ̃ wa zȉ ài zɔ̃ɔ biilɛkɔ̃ɛ,
baa ɛɛɔ pɔ́ sɛ́lɛ maamaa.
24 Gbɛ̃́ pɔ́ kú wee a mɛ álɛ gyãkɛo,
wɛ̃́lɛpideɔ duuna kɛ̃̀má.

34

Yá̃kpalɛkɛa ń dṹniao Ɛdɔũ

1 Bui ń buio à sɔ̃ kãi à yãma,
bùsu píi gbɛ̃́ɔ à swá̃kpa,
dṹnia ń gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔ à yãma,
tɔɔlɛ ń pɔ́ pɔ́ bɔ̀lɛwàɔ píi.
2 Asa Dii pɔ pà bui píizi,
à fɛ̃̀ ń ń zȉgɔ̃ɔ.
A ń dɛdɛ, i ń míɔnzɔ̃.
3 Wa gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dɛdɛɔ kɔ́lɛ,
gbɛ̀sȉsȉɔ ń au mi, an gɛɔ gȉdɔ.
4 Saanaɔ yɔ musu píi,
luabɛ a koo lán pɛwa,
musupɔɔ wolo lán vɛ̃ɛlaɔwa,
aa kwɛ lán kaadɔɛnlaɔwa.
5 Dii fɛ̃nda gà ń auo musu.
Gwa! Álɛ su Ɛdɔũwa yá̃kpalɛkɛi,*
àlɛ mɔ́ pilai gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ ń míɔnzɔ̃piɔwa.
6 Dii fɛ̃nda tȁ ń ble ń são auo,
sãsa gòle nísi ȉwà,
asa Dii sa'oa vȉ Bɔzɛla,
aà pɔ́ kòlokpakpaa dasi Ɛdɔũ.
7 An zùsɛ̃lɛɔ ń ń zuswanaɔ kwɛ́ńnɔ sãnu
ń ń gbãadeɔ píi,
an bùsu i ga ń auo,
nísi i i ń tɔɔlɛwa.
8 Asa Dii tɔsimagɔɔɛ,
aà ȉadama wɛ̃̀ɛ yásia ń Siɔnao yá̃i.
9 Ɛdɔũ swaɔ li kɔtaa ũ,
a bùsuti a li ȉatɛ̃gbɔ̃ ũ,
an bùsu i gɔ̃ lán kɔtaa tɛ́wa.
10 Aɔ gaa vȉo fãanɛ ń gwãasȉnao,
a súɛlɛ aɔ dɔ gɔɔpiiɛ.†
Wɛ̃ ń wɛ̃o aɔ da wáiwaiɛ,
gbɛ̃e a a baa vȉ lɔo.
11 Gáuɔ ń kpɔbɔ'ilɛnaɔ kɛ ń kúkȉi ũ,

* **34:5** Isa 63.1, Mal 1.4 † **34:10** Zia 14.11, 19.3

koohũhũnaɔ ń gbagbaaɔ sakpɛda we.
Dii a guyɔ̃bɔ poowà, i gɔ̃ da pã,
a gwa ń gĩsusugwabao, i gɔ̃ gii.
12 Kía buiɔ ku wà ń kpá kpalau lɔo,
an dɔaanaɔ gɛ̃lɛ míɔ.
13 Kàelɛɔ ń lɛaaɔ kúlɛ ń kpɛ́ gbãaɔwa,
lɛsikao ń gàagaao a da ń zɛgikĩiɔla.
Aɔ dɛ gbɛ̃gbonaɔ tòo ũ, kooɔ bɛ ũ.
14 Awalɛwanaɔ ń maiɔ kpaaũ we,
tã́aɔ fɔkpakpakɔ̃wa,
babayɔ̃ɛɔ zɔ̃lɛkĩi eu, aaɔ kálɛu.
15 Bãso a sakpɛ da we à gbedau,
a nɛpipi, i ń kãaa a zíɛ.
Yãamusuɔ kɔ̃ nɔnɔaau,
sa ĩɔ tɛ a nai.
16 A wɛɛlɛ Dii taala guu,
à a kyokɛ,
an kee a kɛ̃́são,
a dae a kua a sawao,
asa aà lɛ́ mɛ́ ò,
aà Nisĩna mɛ́ a ń kãaa.
17 Ɔmɛ ń baa kpàmá,
à ɔdɔ̀ ń baadeɛ a kúkĩiwa.
A gɔ̃ ń pɔ́ ũ gɔɔpii,
aaɔ ka a guu wɛ̃ ń wɛ̃o.

35

Gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń suabàɔ kua zia

1 Gbáa ń gugiio a pɔnakɛ,
guwaiwai a yáalɔ,
kpaa a bɔlɛu.
2 A vukɛ ń pɔna zɔ̃ɔo, a gulakɛ.
Libã gawi a gɔ̃ɛ̀,
Kaamɛli ń Salɔnao maa a pisiwà,
wi Dii wá Lua gawi ń a zɔ̃ɔkɛo e.
3 A á gãsĩ pɔ́ gɔ̃ dɔázìɔ zu,
à á gbá pɔ́ gɔ̃ tèeeɔ sɛ́.*
4 A o gbɛ̃́ pɔ́ an kã́ gàɔnɛ:
A sɔ̃dilɛ, ásu to vĩa á kũo.
A gwa! A Lua lɛ́ mɔ́ tɔsiiɛ́,
àlɛ mɔ́ ĩaboinɛ́, i á suaba.
5 Vĩaɔ wɛ́ a kɛ̃́,
swãdoɔ swã́ a wɛ̃,
6 ɛɛɔ vĩvĩ lán banawa,
lɛ́nanaalɛadeɔ gulakɛ,†
asa gbáa a pũna ń ío,
gugii a li swa ũ.
7 Tɔɔlɛ wãa a li íkalɛkĩi ũ,
gugii a gɔ̃ nibɔna ũ.

* **35:3** Ɛbɛ 12.12 † **35:6** Mat 11.5

Gbɛ̃gbonaɔ kálɛkɛ̀i a vɔ́ ń wáao ń swamɔeo bɔlɛ.
8 Wa zɛda bɔ we,
wa mɛ zɛ́piɛ zɛ́ pɔ́ a kua adoa.
Gbà̃lɛnaɔ sɛo,
sɔũ a bɛbɛ kpa a ãao,
zɛ́pi aɔ dɛ a sɛnaɔ pɔ́ ũɛ ńtɛ̃ɛ.
9 Nɔ̀ɔmusu aɔ ku weo, wàie a sɔ̃io,
wa wɛsi wàilɛ weo.
Gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń suabàɔ mɛ́ aaɔ bɛ we,
10 gbɛ̃́ pɔ́ Dii ń bópiɔ ɛa su,
aa gɛ̃ Siɔna ń kúkuakɛao,
pɔna láasai kú ń musu,
pɔna ń yaalɔo gɛ̃ńzi,
pɔsia ń wɛ̃nao gɛ̃zɛa.

36

Asiliɔ kia vi̋adadaa Yelusalɛũdeɔzi
(2Kia 18.13-27, 2Lad 32.1-19)

1 Kí Ezekia kpalablea wɛ̃̀ gɛ̃o mɛ̀ndosaide guu Asiliɔ kí Sɛnakelibu mɔ̀ lɛ̀lɛ Yuda wɛ̃́lɛ
bi̋ideɔwa, a si̋ píi. 2 Ɔ à a zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ zi̋, à bɔ̀ Lakisi à gɛ̀ Yelusalɛũ kí Ezekia lè ń zi̋gɔ̃ɔ
dasidasi. A zɛ̀ íkalɛkɛ̀i pɔ́ kú musu saɛ, pɔpinaɔ bua zɛ́u. 3 Kibɛ ziia Ilikia nɛ́ Ɛliakiũ ń
aà lakɛ̃na Sɛbenao ń aà kpàwakɛna Asafa nɛ́ Yoao bɔ̀ gɛ̀ aà kɛ̃́i. 4 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi ònɛ́: A gɛ o
Ezekiaɛ, Asiliɔ kía zɔ̃ɔ mɛ́ lɛ́ aà la, bɔ́ àlɛ a náaikɛ màai? 5 A mɛ̀ á zi̋gbasɛlɛa dɔ̃ mɛ́ á gbãa.
Yãpã giiɛ. Dé àlɛ a náaikɛ, ɔ̃ àlɛ bɔ aà yã́ kpɛi? 6 Egipiɔ kía pɔ́ àlɛ a náaikɛ gwa. A dɛ lán
feelipan wíwiawaɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ gbãa'èwà, i̋ aà zɔ̃ a ɔuɛ.* 7 Tó á òmɛɛ Dii á Lua náai álɛ kɛ,
aà gulɛsi̋ɔ ń aà gbagbakɛ̀iɔ Ezekia gbòoo lò? A ò Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔnɛ píi aa mɔ kúlɛ
gbagbakɛ̀i aɛ Yelusalɛũ la. 8 Aà lɛdoũkɛ ń ma dii Asiliɔ kíao, mí aà gba sɔ̃́ mɛ̀n ɔ̀aa kwi, tó
a gbɛ̃́ vi̋ aa diɛ̀ kpɛ. 9 Lá àlɛ Egipi zi̋kasɔ̃goɔ ń sɔ̃deɔ náaikɛ, kpelewa a fɔ̃ zɛzɔ̃ baa ma dii
zi̋gɔ̃ gãli pɔ́ kɛ̀sãńziɔ doɛi? 10 Alɛ e ma dii mɔ̀ lɛ́lɛi guɛ beewa à a dúuzɔ̃ Dii lɛ́ sai yà̃? Dii mɛ́
òɛ̀ aà lɛ́lɛ bùsuɛ beewa, i a dúuzɔ̃.

11 Ɔ Ɛliakiũ ń Sɛbenao ń Yoao ò zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɛ: Yã'o wápiɔ n zɔ̀blenaɔnɛ ń Sili yã́o, asa
wi maɛ. Nsu yã'owɛ̃ɛ ń Ɛbɛlu yã́o, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ kú bi̋iwaɔ mao. 12 Gbɛ̃zɔ̃ɔpi wèmá à mɛ̀: Ma
dii i ma zi̋ mà yã́pi ɔ̀ɛ́ ń á diio átɛ̃ɛo, ń gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa bi̋iwaɔnɛɛ lɔ, asa aa ńzi̋a bi̋ikpɛ pɔ́ aa
kɛ̀ ble, aa ńzi̋a osoo mi láawaɛ. 13 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi fɛ̀lɛ pù̃na ń Ɛbɛlu yã́o à mɛ̀: A Asiliɔ kía zɔ̃ɔ
yãma! 14 Kípi mɛ̀ ásu to Ezekia á sã́são, asa a fɔ̃ á bɔ a ɔzi̋o. 15 Ezekia mɛ̀ Dii a á bɔ, a á
wɛ̃́lɛɛ bee kpa Asiliɔ kíawao. Ásu Ezekiapi yãma à Dii náaikɛ yã́pi musuo. 16 Ásu Ezekia
yãmao. Asiliɔ kía mɛ̀ à lɛdoũkɛanɔ, à mikpawa, á baade i azi̋a vɛ̃ɛbɛ ń azi̋a kaadɔɛmbɛo
ble, i azi̋a bia'i mi, 17 e àɔ mɔ́ á sɛ́lɛi à táánɔ bùsu pãle pɔ́ dɛ lá á pɔ́wau. Pɔ́wɛna ń vɛ̃ɛ nao
pàlawà, pɛ̃ɛ ń vɛ̃ɛbuo diuɛ. 18 Ezekia mɛ̀ Dii a á bɔ. Ásu weio, ásu to à á sã́são. Buipãleɔ
tã́ae è gi̋ Asiliɔ kíaɛ aà ń bùsu símáe? 19 Amata ń Aapadaɛo tã́aɔ gɛ̀ máɛ? Sefavaiũ tã́aɔ gɛ̀
má ni? Samali tã́aɔ è gi̋ɛ̀ ń ń wɛ̃́lɛoe? 20 Bùsu beeɔ píi, an kpele tã́a mɛ́ fɔ̃̀ gi̋ɛ̀ ń a bùsuoi?
Kpelewa Dii a fɔ̃ giɛ̀ ń Yelusalɛũoi?

21 Gbɛ̃́ɔ nílɛ kílikili, aai yãwewào, asa an kía ònɛ́ aasu yã́zãsiwàoɛ. 22 Ɔ kibɛ ziia Ilikia nɛ́
Ɛliakiũ ń aà lakɛ̃na Sɛbenao ń Asafa nɛ́ Yoa aà kpàwakɛnao ɛ̀a sù Ezekiapiwa ń ń pɔkasaɔ
kɛ̃́kɛ̃a, aa zi̋gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ yã́ dàu aa si̋uɛ̀.

* **36:6** Eze 29.6

37

Ezekia wabikɛa Diiwa
(2Kia 19.1-19)

1 Kɛ́ kí Ezekia yɑ̃́pi mà, à a ula ga kɛ̃̀ à zwɑ̃̀nkasa kàkaala, ɔ̃ à gɛ̀ Dii ua. 2 A̋ a bɛ ziia
Ɛliakiũ ń a lakɛ̃na Sɛbenao ń sa'onkiaɔ zɩ̃̀ ɑ̃nabi Isaia, Amɔzu nɛ́wa, zwɑ̃̀nkasaɔ kákaańla.
3 Aa òɛ̀: Ezekia mɛ̀ yɑ̃́ gɩ̀ gbɑ̃ɛ, wà wá dá taasiu, wà wá lele, wà widàdawá. Wa gɔ̃ lán nɔɛ
pɔ́ a nɛ́ kà bɔa mɛ́ yɛ̃̀ɛɛ ku a fɔ̃ iowa. 4 Asiliɔ kía a zɩ̃gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ zɩ̃̀, à mɔ̀ Lua bɛ̃́ɛ láanikɛ̀. Dii
n Lua yɑ̃́pi mà, a aà lele yɑ̃́pi oa yɑ̃́ia, wá dɔ̃o. Wabikɛwà wá gbɛ̃́ kɔ̃na pɔ́ wa gɔ̃ɔnɛ.
5 Kɛ́ kí Ezekia zɩ̃napiɔ gɛ̀ Isaia lè màa, 6 a ònɛ́: A̋ gɛ o á diiɛ, Dii mɛ̀ asu to vɩ̃a a kũ Asiliɔ
kía ɩ̃waɔ dɔ́ɛaanɔ yɑ̃́ pɔ́ a màpi yɑ̃́io. 7 A̋ ma! Tó Asiliɔ kía baoe mà, Dii a to làasoo gɛ̃aàgu,
i ta a bùsuu. Dii i to wà aà dɛ ń fɛ̃ndao we.
8 Kɛ́ zɩ̃gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ mà Asiliɔ kía fɛ̀lɛ Lakisi, à ɛ̀a tà à aà lè, àlɛ zɩ̃ka ń Libenadeɔ. 9 Asiliɔ
kía mà Etiopiɔ kí Tilaka lɛ́ mɔ́ zɩ̃kaianɔ, ɔ̃ à ɛ̀a zɩ̃naɔ gbàɛ Ezekiawa à mɛ̀: 10 A o Yudaɔ kí
Ezekiaɛ, dii pɔ́ àlɛ a náaikɛ à gbàsa mɛ̀ á Yelusalɛũ namɛɛ ma ɔzɩ̃o, asu to aà a sɑ̃́sɑ̃o. 11 I
ma lá Asili kíaɔ kɛ̀ bùsuɔnɛ à ń kɛ́ kɛ́lɛkɛlɛ píio lé? A mɛ́ a bɔ adoa? 12 Bui pɔ́ ma deziɔ
kàalɛɔ, Gozɑ̃ ń Halanao ń Lɛzɛfio ń Edɛni pɔ́ kú Telasaaɔ, an tɑ̃́aɔ ń bɔ́e? 13 Amata kía kú
mái? Aapadaɛ kía kú máɛ? Sefavaiũ ge Ena ge Iva kíaɔ ku mái?
14 Zɩ̃napiɔ lá kpà Ezekiawa. Kɛ́ à a kyokɛ̀, à gɛ̀ Dii kpɛ́u, a pòo aà aɛ, 15 à wabikɛ̀wà à mɛ̀:
16 Dii Zɩ̃gɔ̃de Isailiɔ Lua pɔ́ kú malaika gɑ̃̀sɩ̃adeɔ zɑ̃nguo,* ḿmɛ ń Lua ũ bùsu pɔ́ kú dṹnia
guu píiɛ. Mmɛ n musu kɛ̀ ń tɔɔlɛo. 17 Swɑ̃́kpa ǹ yɑ̃ma, Dii. Wɛ́sɛ ǹ gugwa, Dii. Dɔ́ɛa ń Lua
bɛ̃́ɛo lɛ́kpɑ̃sɑ̃ pɔ́ Sɛnakelibu kɛ̀ ma fá! 18 Sɩ̃anaɛ Dii, Asili kíaɔ buipiɔ kàalɛ píi, an bùsuɔ gɔ̃̀
bɛzia ũ. 19 Aa ń diiɔ kàtɛu aa ń kpasa, asa aa dɛ Lua ũo, pɔ́ pɔ́ gbɛ̃nazɩ̃na kɛ̀ ń lío ń gbɛoɔnɛ.
20 Dii wá Lua, wá bɔ aà ɔzɩ̃, bui pɔ́ kú dṹnia guu píi iɔ dɔ̃ kɛ́ n Dii, ḿmɛ ń Lua ũ ndo.

Sɛnakelibu gaa
(2Kia 19.20-37)

21 Ɔ Amɔzu nɛ́ Isaia lɛ́kpɑ̃sɑ̃kɛ̀ Ezekiaɛ à mɛ̀: Dii Isailiɔ Lua mɛ̀ a wabi pɔ́ ń kɛ̀ Asiliɔ kí
Sɛnakelibu yɑ̃́ musu mà, 22 à àsiɛ bee ò aà musu:

Siɔna wɛ̃́lɛ lɛ́ sakangu,
àlɛ n láanikɛ n kpɛ.
Gbɛ̃e i zɩ̃ble Yelusalɛũpiwa yɑ̃ao,
ɔ̃ àlɛ a mi dada a gɑ̃̀u.
23 Dé n dɔɛwà ń sɔ̃̀sɔ̃i?
Dé n kɑ̃aɛ̀ n n mi dàɛ̀ íai?
Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoa ń kɛ̀ɛ.
24 N dà n ɩ̃waɔnɛ aa Dii sɔ̃̀sɔ̃,
n mɛ̀ n dɛdɛ sɩ̃̀sɩ̃ɔ musu ń n zɩ̃kasɔ̃go dasiɔ
e Libɑ̃ bùsu gbɛ̀sɩ̃sɩ̃ misonau.
N sɛdɛ lí gbɑ̃̀aɔ zɔ̃̀zɔ̃,
n pɛ̃li zɔ̃ɔɔ kwɛ̀,
n ka a lɛ́wa musu e a likpɛ sisiu.
25 N lɔ̀ɔ yɔ̃̀ buipɑ̃leɔ bùsuu,
n a imɩ̃,
n kɛ̀sɛ Egipi swaɔ í bà.
26 Kɛ́ ma Dii má dɩ̃lɛ màa za zi,
ni mao lé?
Ma zɛò à gɛ̃̀gɛ̃, ɔ̃ má tò à kɛ̀.
Má tò n ń wɛ̃́lɛ bɩ̃ideɔ kwɛ̀ wɩ̃liũ,

* **37:16** Bɔa 25.22

aa gɔ̃̀ daai̋a.
27 Wɛ̃́lɛpideɔ gbãa kɛ̃̀sã,
aa gɔ̃̀ suuu, wí ń kṹ.
Aa dɛ lán sɛ̃saowa,
lán sɛ̃la bɔlɔwa,
lán sɛ̃ pɔ́ bɔ̀lɛ kpɛ́wa à gàga gɔ̃̀ɔwa.
28 Má n kúki̋i dɔ̃,
má n gɛa ń n suao dɔ̃,
má n pɔpaamazi dɔ̃.
29 N pɔ pàmazi,
n kàamai pɔ́ ń vi̋ yã́ gɛ̃̀ ma swã́u.
Má bakanɛ n níu,
má à̰asi̋na kanɛ n lɛ́uɛ,
má tó ǹ ɛa tá ń zɛ́ pɔ́ n mɔɔ̀o.
30 Ezekia, yã́ɛ beeɔ dɛnɛ seela ũ.
Á pɔzã blɛ ble wɛ̃a,
zii lɔ í ble we.
Zii kee sa à pɔ́tɔ̃ í pɔkɛkɛ,
à vɛ̃ɛli pɛ́pɛ í a bɛ ble.
31 Yuda kɔ̃na pɔ́ bɔ̀ɔ zi̋na a ɛa pɛ́lɛ tíu,
an nɛ́ iɔ kpa musu.
32 Asa gbɛ̃́ kɔ̃naɔ bɔ Yelusalɛũ,
Siɔna gbɛ̀si̋si̋depiɔ gɔ̃.
Ma Dii Zi̋gɔ̃de ma ãia mɛ́ a bee kɛ.
33 Ayãmɛto ma yã́ɛ bee ò Asiliɔ kía musu:
A gɛ̃ wɛ̃́lɛɛ beeuo,
a kazuuo,
a a sɛ̀ngbao dɔɛ̀o,
a koezɔ̃i à gbà lɛsi̋ daio.
34 A ɛa tá ń zɛ́ pɔ́ à mɔ̀ooɛ,
a gɛ̃ wɛ̃́lɛpiuo.
Ma Dii mámɛ má ò.
35 Má gí ń wɛ̃́lɛpio,
má a suaba mazi̋a yã́i
ń ma zɔ̀blena Davidi yã́io.
36 Ɔ Dii Malaika bɔ̀ gɛ̀ Asiliɔ bòou, à gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa do gɛ̃osai (185.000). Kɛ́ aa
fɛ̀lɛ kɔɔ, aa gɛɔ e kálɛa gupiiu. 37 Ɔ Asiliɔ kí Sɛnakelibu fɛ̀lɛ a bòopiu, à ɛ̀a tà Niniva, a ku
we. 38 Gɔɔ pɔ́ a kúlɛa a tã́a Nisoki kpɛ́u, aà nɛ́ɔ Adamɛlɛki ń Salɛzɛɛo aà dɛ̀ ń fɛ̃ndao, ɔ̃ aa
bàasi tà Alalata bùsuu. Ɔ aà nɛ́ Esaadɔ̃ zɔ̃̀lɛ aà gbɛu.

38

Ezekia gyã̀kɛa
(2Kia 20.1-11, 2Lad 32.24-26)

1 Bee gbɛa Ezekia gyã̀kɛ̀ à kà gaa, ɔ̃ ãnabi Isaia Amɔzu nɛ́ gɛ̀ aà lɛ̀, a òɛ̀: Dii mɛ̀ lɛdilɛ n
gbɛ̃́ɔnɛ, asa ńlɛ mɔ́ gaiɛ, ńyɔ̃ fɛlɛ lɔo. 2 Ɔ Ezekia aɛdɔ̀ gi̋wa, à wabikɛ̀ Diiwa 3 à mɛ̀: Dii, n yã́
na! Lá má n yã́ kũa ń náaio, mɛ́ ma yã́ pɔ́ ń yei kɛ̀ ń nɔ̀sɛmɛndoo, to à dɔngu. Ɔ à wɛ̃na
ɔ́ɔlɔ̀. 4 Ɔ Dii yã̀'ò Isaiaɛ à mɛ̀: 5 Gɛ ǹ o Ezekiaɛ, ma Dii aà dezi Davidi Lua ma mɛ̀, ma aà

wabikɛa mà ma aà wɛ́'i è, ma aà gɔɔ kȁfȉè wɛ̏ gɛ̃o. 6 Má aà si Asiliɔ kíawa ń wɛ̋lɛɛ beeo, má
gí ń wɛ̋lɛpioɛ.
21 Isaia mɛ̀ wà kaadɔɛmbɛ lɔ wà dɔɔ aà sɑ̋nɛwa, i gbɑ̋gbɑ̃. 22 Ɔ Ezekia mɛ̀: Bɔ́mɛ aɔ dɛ ma
ɛa gɛa Dii kpɛ́u seela ũi? Isaia wèwà à mɛ̀:* 7 Seela pɔ́ Dii a kɛnɛ lɛ́ pɔ́ á gbɛ̏nɛ yɑ̋ musun
kɛ: 8 Uena pɔ́ ȉatɛ̃ lɛ́ suò Aaza gbápɛpɛkȉiɔ gwa. A to uena pɔ́ lɛ́ pilawà ɛa dɛdɛwà mɛ̀n kwi.
Ɔ ȉatɛ̃ ɛ̀a dɛ̀dɛ gbápɛkȉi mɛ̀n kwi pɔ́ à pȉlawà yãawa.
9 Lɛ pɔ́ Yudaɔ kí Ezekia dà a gbɑ̋gbãa ń a gyão gbɛan kɛ:
10 Ma mɛ̀, gɔɔ pɔ́ ma ka kɑ̋maboa
ɔ̃ ma kãikȕ ń ɛlɛoa?
Lua a ma wɛ̏ kȉnina pɔ́ gɔ̏mɛɛ sia yȁ?
11 Ɔ ma mɛ̀ má Dii e dṹniau lɔo,
má wɛsi gbɛ̃nazȉnalɛ lɔo,
máɔ kú ń gbɛ̋ pɔ́ kú tɔɔlɛɔ lɔo.
12 Lua lɛ́ ma bɔ sɔu,
àlɛ sɔpi sia,
lá dɑ̋dãkɛna ȉ a kpɛ́ wolowa.
Alɛ ma wɛ̃ni bãmba,
lá zwȁatãna ȉ pɔ́lɛ bɔ àsauwa.
Fãanɛ ń gwãasȉnao àlɛ ma midɛɛ.
13 Ma a nɔ̀sɛ suumpà e gu gɛ̀ dɔ̀ò,
ń beeo à ma wá wȉ
lán nɔ̀ɔmusu wáwiawa.
Fãanɛ ń gwãasȉnao àlɛ ma midɛɛ.
14 Ma wiitɛ̃na lɛ̀ lán luakibãnawa,
ma ɔ́ɔlɔ̀ lán felentuukɛnawa.
Ma wɛ́ dɔnzi musu e ma wɛ́ wò,
málɛ taasikɛ, Dii, zɛmanɔ.
15 Má o kpelewaɛ?
Bɔ́ yɑ̋ má fɔ̃ oɛ̀, kɛ́ ɔ̃mɛ mɔ̀ò nɔɔ!
Máɔ bɛ busɛbusɛ e ma wɛ̃ni lɛ́uɛ
ma pɔsia yɑ̋i.
16 Dii, ni to wàɔ ku,
ma nisȉna aɔ aafia n yɑ̋i,
ńyɔ̃ ma gbɑ̋gbã, míɔ ku.
17 Ma kɑ̋fȉa yɑ̋i pɔsia bee ma lei,
ń tò ma gɔ̃sɔ̃kȕ n yeamazi yɑ̋i,
n ma duuna zù n kpɛ píi.
18 Asa wȉli n sáaukpa miauo,
gɛɔ lí n táasilɛo,
gbɛ̋ pɔ́ sȉ ɛuɔ lí wɛdɔ n náaiio.
19 Gbɛ̋ bɛ̋ɛɔ mɛ́ ȉ n sáaukpa,
lá málɛ kɛ gbãɛwa,
maeɔ ȉ n náai galikɛ ń nɛ́ɔnɛ.
20 Dii a ma suaba,
wí ɔkɛ Dii táasilɛbɔwa
aà kpɛ́u e wá wɛ̃ni lɛ́u.

* 38:22 Dɔ̀ɔ 21-22 maa lakȉi, lá a ku 2Kia 20.7-8 guuwa.

39

Babɛli bùsu zi̋naɔ
(2Kia 20.12-19)

1 Gɔɔ bee Baladã́ nɛ́ Mɛlodaki Baladã́, Babɛli kía lá kpã̀sã Ezekiaɛ ń gbaɔ, kɛ́ à aà gyã́kɛ
gbã́gbãa bao mà yã́i. 2 Ezekia gbã̃akpà zi̋napiɔzi, à gɛ̀ńnɔ a làasiu, à a ã́nusuɔ ń vuaɔ ń pɔ́
gi̋nanaɔ ń nísi maao ɔ̀lɔnɛ́. A gɛ̀ńnɔ a zi̋kabɔkalɛkpɛu lɔ, à a àizɛɛɔ ɔ̀lɔnɛ́ míɔmiɔ. Pɔe ku aà
bɛ ge aà bùsuu kɛ à gi̋ ɔlɔinɛ́o. 3 Ɔ ãnabi Isaia gɛ̀ aà lè à aà là à mɛ̀: Kpelewa gbɛ̃́piɔ ònɛi?
Za má aa bɔ̀u aa mɔ̀ n kɛ̃́ii? Ezekia wèwà à mɛ̀: An bɔki̋ zã̀, Babɛli aa bɔ̀u. 4 Ɔ Isaia aà là
à mɛ̀: Bɔ́ aa è n bɛi? A wèwà à mɛ̀: Aa ma bɛpɔ píi èɛ. Ma àizɛɛɛ ku kɛ́ ma gi ɔ̀lɔinɛ́o. 5 Ɔ
Isaia ò̀ɛ: Yã́ pɔ́ Dii Zi̋gɔ̃de ò ma. 6 Gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́ wa n bɛpɔ píi ń àizɛɛ pɔ́ n deziɔ tònɛ ń kũa e
gbãɔ sɛ́lɛ taò Babɛli. Dii mɛ̀ a kee a gɔ̃o. 7 Wa nɛ́ pɔ́ ńyɔ̃ ń ieɔ sɛ́lɛ táńnɔ, aai gɔ̃ Babɛli kibɛ
zi̋kɛnaɔ ũ.* 8 Ezekia ò̀ɛ: Dii yã́ pɔ́ ń òmɛɛ maa. Asa a di̋lɛ áɔ aafia niɛ guu e a wɛ̃ni lɛ́uɛ.

40

Lua gbɛ̃́ɔ nɔ̀sɛninianɛ

1 A̋ Lua mɛ̀:
A̋ ma gbɛ̃́ɔ nɔ̀sɛ níninɛ́,
à ń nɔ̀sɛ níninɛ́.
2 A yã́ nana o Yelusalɛũdeɔnɛ,
à onɛ́ an zɔzi̋ làa,
an tàae wi̋ ń musu kɔ̀,
aa ń duuna fi̋abò Diiɛ lɛɛ pla.

3 Kpàwakɛna lɔɔ ma dɔ, àlɛ mɛ:
A̋ zɛkɛkɛ Diiɛ gbáau,
à zɛda poo wá Luaɛ sɛ̃u.*
4 Guzulɛ píi a tata,
gbɛ̀ lɛsi̋ɔ ń si̋si̋ɔ daai̋ píi,
gutoũtoũɔ kpaai̋,
gusi̋si̋deɔ gɔ̃ gusalalaɔ ũ.
5 Dii gawi a bɔ,
gbɛ̃́pii a wɛsiɛ sãnusã́nu.†
Dii lɛ́ mɛ́ ò.

6 Ma lɔɔ mà dɔ à mɛ̀: Kpàwakɛ!
Ma mɛ̀: Mà kpàwakɛ mà o kpelewai?
A̋ mɛ̀: Gbɛ̃nazi̋na píi dɛ lán sɛ̃waɛ,
an kɛfɛnkɛ dɛ lán sɛ̃vuwaɛ.
7 Sɛ̃ i̋ gaga, a vú i̋ kwɛ́,
kɛ́ Dii i̋ i̋anapɛwà yã́i.
Gbɛ̃nazi̋naɔ dɛ lán sɛ̃wa si̋anaɛ.
8 Sɛ̃ i̋ gaga, a vú i̋ kwɛ́,
wá Lua sɔ̃, aà yã́ i̋ɔ ku gɔɔpiiɛ.‡

9 Siɔna baonakpana,
dɛdɛ gbɛ̀si̋si̋ lɛsi̋wa, lɛda ía.
Yelusalɛũ baonakpana,
yã'o gbã́ugbãu vi̋asai,

* **39:7** 2Kia 24.15 * **40:3** Mat 3.3, Maa 1.3, Zãa 1.23 † **40:5** Luk 3.4-6 ‡ **40:8** 1Piɛ 1.24-25

o Yuda wɛ̃́lɛdeɔnɛ: A̋ Lua kɛ!
10 A̋ gwa! Dii Lua lɛ́ mɔ́ ń ikoo,
àlɛ mɔ́ kiblei ń gȁsa gbãao.
A̋ gwa! A a asea kũa,§
a a zȉ ài kpán'aɛkɛ.
11 I a pɔ́ɔ dã lán sãdãnawa,*
ȉ a sãnɛɔ sɔlɔ a ɔu,
ȉ ń kpá a kùɛ,
ȉ a nɛadeɔ tàlakpa.

Dii dɛa pɔ́piia

12 Démɛ ísia í yɔ̏ a ɔ guui?
Démɛ luabɛ yɔ̏ ń ɔtãoi?
Démɛ dű́nia bùsuti kà zaau píii?
Démɛ gbɛ̀sȉsȉɔ dȉ kiloowai?
Démɛ sȉsȉɔ gbia yɔ̏i?
13 Démɛ Dii làasoo dɔ̃i?
Démɛ yãdàɛ̀ à lɛdàwài?†
14 Dé Dii yãkpàlɛ aà gɛ̃zȉ aà lɛdawai?
Démɛ aà dà zɛ́ súsuwai?
Démɛ dɔ̃a kȁfȉɛ̀i?
Démɛ ɔ̃nɔ dàɛ̀i?

15 Bui píi dɛɛ̀ lán itona pɔ́ tɔ̏ soo guuwaɛ,
lán luutɛ̃ pɔ́ kpá kiloowawa,
ísia gũgũnaɔ gbia dɛɛ̀ lán gbɛ́tiwaɛ.
16 Libã likpɛ i ka Dii gbagbayaa ũo,
a nɔ̀bɔɔ i ka wà sa'oowào.
17 Bui píi dɛɛ̀ yãfũnnɔɛ,
àlɛ ń gwa fooonnɔɛ,
aa dɛɛ̀ pɔe ũo.

18 Dé á Lua lɛɛũòi?
Bɔ́ á mɛ a muaaòi?
19 Tã́a sɔ̃, ɔzȉkɛna mɛ́ ȉ pí,
ɔ̃ sia ȉ vua í lɛ́wà,
ȉ ã́nusu yàbaa kɛ daɛ̀.‡
20 Gbɛ̃́ pɔ́ a ɔ lɛ́ a kpɛ leo
ȉ lí pɔ́ lí vlão sɛ́,
ɔ̃ ȉ li'ãn gɔ̃ide wɛɛlɛ
aà tã́a pélɛɛ, kɛ́ asu lɛ́lɛo.

21 A̋ dɔ̃o lé? I mao lé?
Wi oɛ́ za asȉnizȉo lé?
I dű́niakalɛgɔɔ yãmao lé?
22 A zɔ̃lɛa bàlumaa dű́nia musu,
a gbɛ̃́ɔ dɛɛ̀ lán kwaɔwaɛ.
I musu poo lán zwȁakpɛwa a bɛ ũ.
23 I to kpalablenaɔ gɔ̃ fooonnɔ,

§ **40:10** Zia 22.12 * **40:11** Eze 34.15, Zãa 10.11 † **40:13** Lom 11.34, 1Kln 2.16 ‡ **40:19** Zȉn 17.29

ȉ dṹnia dɔaanaɔ sɔaa aa gɔ̃ kpɛɛ.
24 Wà ń dílɛn lò,
wà ń kpán lò,
an zȉ́na gɛ̃̀ tíun lò,
tó à ȉ́anapɛ̀má, aaȉ giigagaɛ,
zàa i ń sɛ́ lán sɛ̃̀ keleɔwa.

25 Lua pɔ́ a kua adoa mɛ̀:
Dé á ma lɛɛũòi?
Dé álɛ e wá sáai?
26 A wɛ́sɛ musu gwa.
Démɛ pɔ beeɔ kɛ̀i?
Démɛ ȉ to aa bilɛ ń dasilɛu
à ń baade sísi a tɔ́wai?
Aà iko zɔ̃ɔ ń aà gbãa pãsȉo
mɛ́ tò a keeli kɛ̃́são.

27 Yakɔbu buiɔ, bɔ́yãi i mɛ Dii á zɛ́ dɔ̃o ni?
Isailiɔ, àkɛa álɛ o á Lua á yã́ fãn vȉo ni?
28 Á dɔ̃o lé? I mao lé?
Dii mɛ́ Lua bɛ̃́ɛ ũ, dṹnialɛdana ũ.
Ili kpasao, ȉli fuo,
mɛ́ wa fɔ̃ aà ɔ̃nɔ lɛ́ dɔ̃o.
29 I gbãa kã́ȉ gbɛ̃́ pɔ́ kpàsaɔnɛ,
ȉ gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ dɔ̀lɔlɔɔ gba yɛ̃̀ɛɛ.
30 Ɛwaasoɔ ȉ kpasa aa fu,
gbɛ̃́ gbãaɔ ȉ gɛ̃mbɔlɛ aa lɛ́lɛ,
31 gbɛ̃́ pɔ́ an wɛ́ dɔ Diiziɔ sɔ̃,
an gbãa ȉɔ dɛdɛɛ.
Aa fɛlɛ ń gbãao lán kúuwa,
aa bàalɛ aa kpasao,
aa táa'o aa fuo.

41

Gbɛ̃́ pɔ́ Dii aà vù iu

1 Isiabaadeɔ, à kɛ ma aɛ kílikili,
bui píi, à tó á gbãa àɔ kã́ȉ.
A sɔ̃mazi à yã'o,
wà kɔ̃ kãaa wà yã́gɔ̃gɔ̃.

2 Démɛ gukpɛ gbɛ̃́pi vù iu,
gu pɔ́ ȉ gɛ́u píi ȉ zȉblei?
Démɛ ȉ buiɔ naɛ̀ a ɔzȉ,
ȉ to aàɔ gbãable ń kíaɔwai?
I ń kɛ kɛ́lɛkɛlɛ ń a fɛ̃ndao,
ȉ ń fãaa ń a kaɔ
lán ȉ́ana sɛ̃pisa sɛ́lɛawa.
3 I ń yá à ń kpá, ȉ gɛ́ aɛ aafia
ń zɛ́ pɔ́ aà kɛ̀sɛ i pɛ́lɛu yãaoo.
4 Démɛ bee kɛ̀i? Démɛ mɔ̀òi?
Démɛ tò buiɔ ȉɔ tɛtɛ kɔ̃ kpɛ za asȉnizȉi?

Ma Dii, mámɛ má Dɔaana ń Gɔ̃zãnao ũ.

5 Isiabaadeɔ è, vi̍a ń kṹ, aalɛ sɔ̃i,
tɔɔlɛlɛdeɔ lɛ́ mɔ́ ń lualuao.
6 Aalɛ dɔkɔ̃lɛ,
baade lɛ́ o a gbɛ̃́ɛ aà zɛ gbãa.
7 An sia i̍ mɔ̀kasana gba sɔ̃,
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ gaɛ ń masanao
i̍ o gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔlɛ éewaɛ:
N tã́a pɛɛpɛɛapi kɛ̀ maa,
ɔ̃ aai̍ pá ń kusao gíũgiũ,
kɛ́ asu lɛ́lɛo yã́i.

8 Á́piɔ sɔ̃ Isaili ma zɔ̀blenaɔ,
á Yakɔbu bui pɔ́ ma á sɛ́ɔ,
ápiɔ ma gbɛ̃na Ablahaũ buiɔ,*
9 ma á naaa za tɔɔlɛ lɛ́wa,
ma á sisi za dṹnia gola síiɔ̃wa,
má ɔ̀ɛ́ ma zɔ̀blenaɔn á ũ,
ma á sɛ́ mɛ́ mi á vũaao.
10 Á́su to vi̍a á kũo, asa má kúánɔ,
ásu bílikɛo, asa á Luan ma ũ.
Má á gba gbãa, ao, má dɔálɛ,
ao, má á kṹ ń ma ɔplaa zi̍̀blenao.

11 Wí a gbɛ̃́ pɔ́ fɛ̃̀ázìɔ kṹ,
á ibɛɛpiɔ gɛɛ a gɔ̃ kpá ń wɛ́i,
aa gɔ̃ pɔe ũo, aa midɛ.
12 Á́ á wɛ̀lɛpiɔ wɛɛlɛ kuamá,
gbɛ̃́ pɔ́ zi̍kàánɔpiɔ gɔ̃ fooonnɔ.
13 Asa mámɛmaa Dii á Lua,
ma á kṹ á ɔplaawa má ɔ̀ɛ́,
ásu to vi̍a á kũo, má dɔálɛ.
14 Á́ Yakɔbu bui kɔ̀ɔtɛ̃ɔ,
ásu to vi̍a á kũo,
á Isaili pɔ́ gbɛ̃e lɛ́ á gwaoɔ,
má dɔálɛ.
Ma Dii Isailiɔ Lua pɔ́ ma kua adoa,
mapi á Bona mámɛ má ɔ̀.
15 Gwa! Má á kɛ gbáalakɛbɔ dafu swaa sɔ̃́nɛde ũ,
á gbɛ̀si̍si̍ɔ gbáala kɛ à ń tibo,
á si̍̀si̍ɔ dɛ̃ɔnzɔ̃ à ń kɛ búlɛbulɛ.
16 Á́ ń fã́, i̍́ana i ń sɛ́lɛ,
zàa'i̍ana i ń fã́kɔ̃wa.
Á́ Isailiɔ, á pɔ a kɛ Diiwa na,
á i̍́anadã ń á Lua pɔ́ a kua adoao.

17 Á́ taasideɔ ń á wɛ̃nadeɔ
aa kpálɛkɛ íi aa kuawa,
an kòlo a gaga ń imio.

* 41:8 Zaa 2.23

Ma Dii má wemá,
ma Isailiɔ Lua má pãkpańzio.
18 Má nibɔnaɔ bɔ sȉsȉ wáiwaiɔ musu,
má tó swa'iɔ bàalɛ guzulɛɔ guu,
má gbáa lilɛ dȁna ũ,
tɔɔlɛ gii i gɔ̃ gu ide ũ.
19 Má sɛdɛ líɔ ba gbáau
ń lɛpusialiɔ ń gbɛ́liɔ ń kuliɔ,
má pɛ̃liɔ pɛ gugiiu
ń kpɛ̃liɔ ń sɛ́liɔ,
20 kɛ́ gbɛ̃́pii e, aai a wàaipa,
aai làasookɛwà aa dɔ̃
kɛ́ ma ɔ mɛ́ kɛ̀,
ma Isailiɔ Lua pɔ́ ma kua adoa,
mámɛ ma mɔò.

Dii tã́aɔ gbãasaikɛ kaanɛ́ ń ɔzȉ

21 Ma Dii ma mɛ̀,
à su ń á yã́o!
Ma Yakɔbu buiɔ Kía ma mɛ̀,
à á pɔ́ o wà ma!
22 A mɔ́ ń á tã́aɔ,
aa yã́ pɔ́ a mɔ o.
Aa yã́ pɔ́ kɛ̀ za ziɔ o,
wà làasookɛwà, wíɔ a midɛa dɔ̃.
Aa yã́ pɔ́ a mɔ zia o wà ma,
23 aa yã́ pɔ́ a kɛ gbɛzã o,
wí ń dɔ̃ diiɔ ũ sȉana!
Aa yãe kɛ, a maa ge a vãi,
kɛ́ vȉa e wá kṹ, wí kɔ̃ gwagwa.
24 Gwa! Pɔ́ giaɔn ń ũ,
pã sȁɔ ń yãkɛaɔwa.
Má ye gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ńnɔ gȉyãio.

25 Ma gugbãntoo gbɛ̃e vù iu, àlɛ mɔ́,
ma aà sȉsi za ȉatɛ̃ bilɛawa.
I ɔ̃zɔ̃ gbãadeɔwa lán bɛ̀lɛbɔawa,
lán oobona gȉtotoawa.
26 Démɛ yã́pi ò za asȉnizȉ wà e wàɔ dɔ̃i?
Démɛ ò za káau kɛ́ wà e o sȉanaɛi?
A gbɛ̃e i a yã'oo, wi yãe mawáo,
á gbɛ̃e i dɔaa kȁnɛ́ ń swã́wao.
27 Ma dɔaa ò Siɔnadeɔnɛ,
ma baonakpana zȉ Yelusalɛũdeɔwa
ma mɛ̀: A gwa, aalɛ mɔ́!
28 Ma wɛpȁ tã́apiɔla,
mi ń kee e a fɔ̃ lɛdaao.
Kɛ́ ma yãgbɛ̀amá,
an kee i yã́zãsiao.
29 Gwa! Ampii pɔ́ giaɔnɛ,

pã sȁɔ ń yãkɛawa.
Pɔ́ pɔ́ wa pȉpiɔá ȉan giiɔnɛ.

42

Dii zɔ̀blena

1 Ma zɔ̀blena pɔ́ má kȕ ɔplaplan kɛ.
Ma aà sɛ̀, ma pɔ kɛ̀wà na.
Má a Nisȉna pisiwà,*
i mɔ buiɔnɛ ń yã́zɛdeo.
2 A wiilɛo, a palamáo,
gbɛ̃e a aà zɔa ma dɔ gãaɛo.
3 A fee ɛkpaazɛua ɛ́o,
a filia yɛ̃ɛɛna dɛo,
a mɔ́ ń yã́zɛdeo sȉana.
4 A busao, aà kúsu a kwɛo,
a to yã́zɛde zɛdɔ dṹniau,
ísiabaadeɔ wɛ́ aɔ dɔ aà yãdanɛi.†

5 Ma Dii Lua, ma musu kɛ̀ ma ɔlȉu,
ma tɔɔlɛ kàlɛ ń pɔ́ pɔ́ bɔ̀lɛwàɔ,
ma lɛ́'ȉana kpà gbɛ̃́ pɔ́ kuwàɔwa,
ma gbɛ̃́ pɔ́ bɛwàɔ gbà wɛ̃ni‡ ma mɛ̀:
6 Ma Dii ma n sisi yã́zɛde yã́iɛ.
Má n kũa n ɔwa, mí n dɔ̃́a.
Má n kɛ ma bàakuańnɔ mi ũ,
mí n dilɛ buiɔnɛ gupua ũ,§
7 kɛ ǹ vȉaɔ wɛ́ wɛ̃nɛ́,
ní dakpɛunaɔ bɔ kpɛ́u,
gusia gbɛ̃́ɔ sɔ̃ ń gusɔɔkɛu.
8 Mámɛmaa Dii, ma tɔ́n we!
Má we wà ma bɛɛɛ kpa dii pãlewao,
má we wà ma táasilɛ tã́aeɛo.
9 Gwa! Yã́ pɔ́ ma dɔaa má ò kɛ̀,
yã́ dafu málɛ o sa,
málɛ a baokpaɛ́ e àɔ gɛ́ bɔi.

Dii táasilɛa

10 A lɛ̀ dafu sí Diiɛ,
à aà táasilɛ e tɔɔlɛ lɛ́wa,
á gbɛ̃́ pɔ́ ȉɔ bɛ ísiaaɔ
ń pɔ́ pɔ́ kú ísia guuɔ,
ísia gũgũnaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔ píi.
11 Gbáa ń a wɛ̃́lɛdeɔ koo pũna,
Kedaa bòodeɔ vȉ waɔ kɛ̃aa,
Sela gbɛ̀'ɛdeɔ gulakɛ,
aa pɔna wii lɛ gbɛ̀sȉsȉ musu.
12 Aa Dii tɔbɔ,
wi aà táasilɛ ísia baa.

---

* **42:1** Luk 3.22 † **42:4** Mat 12.18-21 ‡ **42:5** Zȉn 17.24-25 § **42:6** Isa 49.6, Luk 2.32, Zȉn 13.47, 26.23

13 Dii a bɔ ń nɛgɔ̃nkɛo,
aà mɛ a fɛlɛ lán zĩgɔ̃ ĩ kɛwa,
a naɛmá ń wii gbãao,
a gɔ̃sakɛ mɔ a ibɛɛɔnɛ.

14 Má nílɛ à gɛ̃̀gɛ̃,
ma lɛ́ kpaaũa, ma azĩa kṹ,
ɔ̃ ma wii dɔ sa, málɛ we fòofoo,
málɛ wea gbãa kɛ
lán nɔɛ pɔ́ lɛ́ nɛ'iwa.
15 Má gbɛ̀sĩsĩɔ ń sĩ̀sĩɔnaɔ ɔ̃̀ɔkpa,
má tó pɔ́ pɔ́ bɔ̀lɛmáɔ giigaga,
má swaɔ li gugii ũ,
má nibɔnaɔ wɛna.
16 Má dɔaa vĩ̀aɔnɛ zɛ́ guu,
má zɛ́wɛwɛna pɔ́ aa dɔ̃ yãaoɔ sɛ́ńnɔ,
má gusia linɛ́ gupua ũ ń aɛ,
má gutoũtoũɔ daaĩnɛ́ sàlala.
Má yã́ beeɔ kɛ, má pãkpańzio.
17 Gbɛ̃́ pɔ́ aa pɔ́ ãaɔ náai vĩ,
aaĩ o pɔ́ kásaaɔ mɛ́ ń diiɔ ũɔ sɔ̃,
aa kpɛkpa, wí a ń kṹ maamaa.

Isailiɔá vĩ̀a swãdoɔnɛ

18 Swãdoɔ, à swã́kpa, í yãma!
Vĩ̀aɔ, à wɛzu, í gu'e!
19 Deɔ mɛ́ vĩ̀aɔ ũi, mɛ́ i kɛ ma zɔ̀blenaɔ bàasio?
Deɔ mɛ́ swãdoɔ ũ lán ma ĩwa pɔ́ ma ń zĩ́ɔwai?
Deɔ mɛ́ vĩ̀aɔ ũ lán gbɛ̃́ pɔ́ namanɔpiɔwai?
Deɔ mɛ́ swãdoɔ ũ lán Dii zɔ̀blenaɔwai?
20 A yã́ɔ è dasi, kási á kũao,
á swã́ wɛ̃a, kási ili yãe mao.
21 A kà Diigu à zɔ̃ɔkɛ ń gawio
pĩsi a ikoyãwa a yã́zɛde yã́i.
22 Ãma wà gbɛ̃́piɔ pɔ́ɔ sĩmá,
wà ń naaa zĩ̀zɔɔ ũ, wà ń tata ɛuɛ,
ge wà ń ká kpɛ́u ḿpii.
Aa gɔ̃̀ zĩ̀zɔɔ ũɛ,
gbɛ̃e ku à ń bɔo.
Aa gɔ̃̀ zĩ̀ ài ũɛ,
gbɛ̃e ku à mɛ wà ń gbaɛo.
23 Á guu démɛ a swã́sɛ yã́pizii?
Démɛ a laaidɔwà za gbã à mai?
24 Démɛ Yakɔbu buiɔ kpàmá zĩ̀zɔɔ ũi?
Démɛ Isailiɔ kpàmá wà ń naaai?
Dii pɔ́ wa duunakɛ̀ɛ̀ nolo?
Aai we wà aà ɔtondɔkĩi gwào,
aa gĩ aà ikoyã mai.
25 Ɔ à pɔkũma pãsĩ bɔ̀bɔmá zĩ̀ gbãa ũ.

Tɛ́ kṹaamá gupiiu, aai lààsookɛo,
zĩ̀ ń blé, a yã́ i gɛ̃ ń nɔ̀sɛ guuo.

43

Isailiɔ Suaban mɛ̀ndona

1 Tiasa ma Dii ma mɛ̀,
á Yakɔbu buiɔ, mámɛ ma á kɛ́,
á Isailiɔ, mámɛ ma á ikàsa.
Ásu vĩ̀akɛo, asa ma á bó,
ma á sisi á tɔ́wa, a gɔ̃ ma pɔ́ ũ.
2 Tó a gɛ̃ íu, a daálao,
tó swa lɛ́ á ble, máɔ kúánɔɛ.
Tó a gɛ̃ tɛ́u, a nawáo,
tó a si tɛ́vuau, a kṹwáo.
3 Asa mámɛmaa Dii á Lua,
á Isailiɔ Lua pɔ́ ma kua adoa ũ,
á Suabana ũ.
Má Egipiɔ kɛɛ́ á gɛ̃ɛ ũ,
má Etiopiɔ ń Sabaɔ kpá á gbɛu.
4 Lá á bɛɛɛ vĩ̀mɛɛ mɛ́ á gbiamɛɛ,
mɛ́ má yeázi,
má gbɛ̃́ɔ kpá á gɛ̃ɛ ũ,
má buipãleɔ mipãakɛánɔ.
5 Ásu vĩ̀akɛo, asa máɔ kúánɔɛ,
má bɔ ń á buiɔ gukpɛ oi,
má á nɛ́ɔ kãaa bɛ'aɛ oi mà suńnɔ.
6 Má o gugbãntoo oiɛ: Mɔ̀ò!
Gɛɔmidɔkĩ̀i sɔ̃: Nsu gí ń kpáio!
Su ń ma nɛgɔ̃ɛ pɔ́ kú zã̀zãɔ,
su ń ma nɛnɔɛ pɔ́ kú tɔɔlɛ lɛ́waɔ,
7 gbɛ̃́ pɔ́ ma tɔ́ kúmápiɔ,
gbɛ̃́ pɔ́ ma ń ikàsa
ma ń kɛ́ ma tɔbɔa yã́ipiɔ.

8 Bɔ ń vĩ̀a wɛdepiɔ
ń swãdo yãmanapiɔ.
9 Bui píi kɔ̃ kãaa,
bùsu píi gbɛ̃́ɔ kálɛa gudoũ.
An démɛ yã́ bee dɔ̃ à dɔaa oi?
An démɛ yãzi kã̀wɛ̃ɛ wá swã́wai?
Aa bɔ ń ń seeladeɔ, aai ń yã'o,
kɛ́ gbɛ̃́ɔ ma, aai mɛ sĩ̀anaɛ!
10 Ma Dii ma mɛ̀,
ámɛ á ma seeladeɔ ũ,
ma zɔ̀blena pɔ́ má sɛ̀ɔ ũ.
Ma á sɛ́ kɛ́ à ma dɔ̃, í ma náaikɛ,
íɔ dɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ má dɛ a ũ.
Tã́ae ku ma ãao,
mɛ́ an kee aɔ ku ma gbɛao.
11 Mapi, mámɛmaa Dii,

mɛ́ ma bàasio suabanae kuo.
12 Mámɛ ma dɔaa ma yã'ò,
ma á suabà, má dàɛ́ á dɔ̀,
i kɛ dii zɔ̀lo pɔ́ kú á guue no.
Ámɛ á ma seeladeɔ ũ,
kɛ́ mámɛ má Lua ũ.
13 Ao, má dɛ a ũ zadɔ̃ gɔɔ i daalɛo.
Gbɛ̃e a fɔ̃ pɔe bɔ ma ɔuo.
Tó málɛ yãkɛ, démɛ a kpamɛɛi?

Lua sùuu ń Isailiɔ ńáaisaikɛo

14 Ma Dii á Suabana,
á Isailiɔ Lua pɔ́ ma kua adoa, ma mɛ̀,
má gbɛ̃́ɔ gbaɛ Babɛliwa á yã́i,
má Kaladeɔ nɛ gɔɔ pɔ́ aalɛ bàalɛ,
má ń gulakɛa lilɛ aaukɛa ũ.
15 Ma Dii á Lua pɔ́ ma kua adoa,
á Isailiɔ Kɛna, á Kían ma ũ.

16 Ma Dii ma zɛbɔ̀ ísiau,
ma zɛ́ dà í zɔ̃ɔpi guu,
17 má tò zĩkasɔ̃goɔ ń sɔ̃́ɔ sì zɛ́u
ń zĩgɔ̃ɔ ń ń gbãao píi,
ɔ̃ aa gɔ̀ kálɛa, aai fɛlɛ lɔo,
aa mĩdɛ lán filiadɛawa.
18 Ásu làasookɛ yãziɔwa lɔo,
ásu yã́ pɔ́ gɛ̃̀piɔ da lɔo.
19 Gwa! Málɛ yã́ dafu kɛ sa.
Kɛ́ yãpi lɛ́ bɔ, i dɔ̃o lé?
Málɛ zɛ́ fɔ̃́ gbáau,
málɛ swaɔ bɔ gugiiu.
20 Sɛ̃̀a nɔ̀bɔɔ ma tɔnasi,
gbɛ̃gbonaɔ ń koohũhũnaɔ,
asa málɛ í kpá gbáawa,
málɛ swaɔ bɔ gugiiu,
kɛ́ ma gbɛ̃́ pɔ́ má sɛ̀ɔ e imi,
21 gbɛ̃́ pɔ́ ma ń kɛ́ mazĩa pɔ́ ũ
kɛ́ aa ma táasilɛpiɔ.
22 Yakɔbu buiɔ, i ma sísio,
Isailiɔ, i ma kɛ̃́i wɛɛlɛ a kpasao.
23 I mɔa ń sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ sãoo,
i ma kpɛla ń á sa'obɔɔo.
Mi pɔ́wɛn gba aso diɛ́o,
mi ĩadawá ń tulaletikaamɛɛ tɛ́aoo.
24 I tulaleti gĩnana lumɛɛo,
i á sa'obɔ nísi kpaa ma kão,
ɔ̃ a á duuna aso dĩmɛɛ,
a ĩadàa ń á yãvãiɔ.
25 Mámɛmaa Dii,
mi á tàaeɔ bãdɛ ma sùuu yã́i,

mili tó á duuna yã́ dɔmagu lɔo.
26 A̰ á yã'omɛɛ wà gwa ń kɔ̃o,
à dau siu lá a á bɔwa.
27 A̰ dezi sɛ̃́ia duunakɛ̀,
mɛ́ á ãnabiɔ bɔ̀ ma kpɛ.
28 A yã́i má a kúkĩi gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kpɛbɔ,
má Yakɔbu buiɔ kpa kaalɛi,
má Isailiɔ kpa sɔ̃́sɔ̃i.

44

Lua diikɛ dɛ tã́aɔla

1 Tiasa Yakɔbu bui ma zɔ̀blenaɔ,
Isaili ma yenzideɔ, à ma yãma.
2 Ma Dii á Dɔnlɛde pɔ́ á kɛ́
ma á ikàsa nɛasakpɛu ma mɛ̀:
Yakɔbu bui ma zɔ̀blenaɔ
á bui maa pɔ́ má sɛ̀ɔ,
ásu to vĩa á kũo.
3 Asa má í pisi gu'isaiɛ,
má tó í da tɔɔlɛ giia,
má a Nisĩna pisi á buiɔwa,
má báaada á sɔ̃kpaɛɔgu.
4 Aa fɛlɛ lán sɛ̃̀bɔlɔwa,
aa ɔtá lán swagbalawa.
5 Gbɛ̃́ bee a mɛ Dii pɔ́n a ũ,
gbɛ̃do a Yakɔbu tɔ́ ble,
ado a kɛ̃ a ɔwa, Dii pɔ́,
ado a Isaili tɔ́ sɛ́.

6 Ma Dii Zĩgɔ̃de Isailiɔ Kía
an Bona, ma mɛ̀,
mámɛ má Dɔaana ń Gɔ̃zãnao ũ,*
ma bàasio diie kuo.
7 Démɛ kàmawai?
Aà lɛ́si, aà yã'o.
Aà yã́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ dau siumɛɛ káau,
aà yã́ pɔ́ a su kɛ o.
8 A̰su to vĩa á kũo, ásu gilikɛo.
Mi a kpàwakɛɛ́, á mà za káauo lé?
A̰mɛ á ma seeladeɔ ũ.
Diie ku lɔ ma bàasie?
Má gbɛsi pãle dɔ̃o.

9 Tã́apinaɔá pɔe no,
an zĩ pɔ́ ń pɔ dɔwàɔ ài vĩo.
An seelamaakɛnaɔá vĩ̀aɔnɛ,
an yãdɔ̃sai a widamá.
10 Tó gbɛ̃́ tã́a pĩ a kɛ̀ dii ũ,
a àikɛɛ̀o.
11 Wí a gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ zɔblenɛ́ɔ kṹ píi,

* **44:6** Isa 48.12, Zia 1.17, 22.13

asa an pinaɔá gbɛ̃nazi̋naɔnɛ.
Aa kãaa ḿpii aa bɔ gupuau,
mí gili gɛ̃ńgu, mí widamá sãnu.
12 Sia i̋ mɔ da tɛ́u,
i̋ gbɛ̃gbɛ̃ ń masanao,
i̋pi tã́a ũ ń a gȁsa gbãao.
Ɔ nɔana i̋ aà dɛ, aà gbãa i̋ busa,
tó i í e mi̋o, aà yɛ̋ɛɛ i̋ láa.
13 Li'ãna i̋ ba yɔ̃ líwa,
i̋ a dɔ̀ɔda ń pɔ́ ia boolodabɔo,
i̋ a seelakɛ ń si̋si̋ɔnao,
i̋ a tɛ̃ɛkɛ ń kpásagɔ̃nao.
I ã́ lán gbɛ̃nazi̋nawa kɛfɛũ̋kɛfɛũ,
kɛ́ àɔ ku a kpɛ́u tã́a ũ.
14 Wi̋ sɛdɛ lí ge giali
ge gbɛ̃́nɛli zɔ̃ likpɛu ń pɔeãwa,
ge pɛ̃li pɔ́ wa bà, lou tò à zɔ̃ɔkṹ.
15 Lí dɛ gbɛ̃nazi̋naɔnɛ yàa ũ.
Wi̋ sɛ wà tɛ́kpakpaò,
wi̋ tɛ́kaò wà pɛ̃ɛkɛò lɔ.
Ɔ wi̋ ã tã́a ũ wàɔ kúlɛɛ̀,
wi̋ aà kɛ dii ũ wà misiilɛɛ̀ lɔ.
16 Wi̋ a ki̋ni kátɛu wà blɛkɛò,
wi̋ nɔ̀ɔ kpaò tɛ́a wà so wà kã́.
Wi̋ tɛ́kpakpaò lɔ wà mɛ:
Ũ̋hũu! Ma tɛ́ è sa, ma mɛ kɛ̀ lɔ̀ɔlɔɔ.
17 Ɔ i̋ a ki̋ni kɛ tã́a ũ a dii ũ,
i̋ kúlɛɛ̀, i̋ misiilɛɛ̀,
i̋ wabikɛwà i̋ mɛ:
Ma suaba, asa ma diin n ũ.
18 Aa ɔ̃nɔ vi̋o, aali yãmao,
wà ɔkùnɛ́ ń wɛ́waɛ, aalɛ gu'eo,
wà ń nɔ̀sɛ li̋aa, ɔ̃ aa gɔ̀̃ faasai.
19 Aali làasookɛo, aa ɔ̃nɔo.
Kɛ́ aa a ki̋ni kàtɛu,
aa pɛ̃ɛkɛ̀ a yɔ̃wa,
aa nɔ̀ɔ kpàò tɛ́a aa sò,
ɔ̃ aa tã́a kɛ̀ ń a ki̋nio,
aa misi̋ilɛli pɔ́ aa zɔ̀̃ɛ,
aali yã́pi wàaipao.
20 Aalɛ kã́wã wɛɛlɛ tawa lɛ́'iuɛ,
an sɔ̀̃ mɔafilide i̋ ń sã́sã.
Aa fɔ̃ ńzi̋a misi aa mɛ,
pɔ́ pɔ́ wa kũaá pɔ́ ɛgɛnaɛo.

21 Yakɔbu buiɔ, à to yã́ beeɔ dɔ́águ,
asa ma zɔ̀blenaɔn á ũ, Isailiɔ.
Ma á kɛ́, ma zɔ̀blenaɔn á ũ,
Isailiɔ, á yã́ a sãmaguo.
22 Ma á tàaeɔ bã́dɛ̀,

aa tà lán louwa,
á duuna gɛ̃̀zɛa lán suawa.
A̋ ɛa sua, asa ma á bó.
23 Luabɛdeɔ, à gulakɛ, asa Dii kɛ̀,
zı̋lɛdeɔ, à kúkuakɛ.
Gbɛ̀sı̏sı̏ɔ à vı̏vı̏ ń wiitɛ̃nao,
likpɛ ń a líɔ píi,
asa Dii Yakɔbu buiɔ bò,
à tɔbɔ̀ Isailiɔ yá̋ musu.

Yelusalɛũ zia vua

24 Ma Dii á Bona pɔ́ ma á ikàsa nɛasakpɛu, ma mɛ̀
mámɛmaa Dii, ma pɔ́pii kɛ̀,
ma musu kpàlɛ mado,
ma dű̃nia kàlɛ ń mazı̏a ɔo.
25 Mi ãnabi ɛgɛnaɔ seela pá̋lɛ,
mi to màsokɛnaɔ gɔ̃ láanipɔ ũ,
mi to ɔ̃nɔnaɔ kpɛkpa,
mi ń dɔ̃a liaanɛ́.†
26 Mi a zɔ̀blenaɔ yá̋ sɛ́ lɛsı̏,
mi to ma ı̏waɔ lɛdama zı̏kɛ,
má ò Yelusalɛũ zia a vu,
wi ɛa Yuda wɛ̋lɛɔ kálɛ,
wi ń kpɛ́ gbooaɔ kɛkɛ.
27 Mi o ísiɛ aà ba,
mi o swaɔnɛ aa gɔ̃ gii.
28 Má ò Kilusi yá̋ musu,
àɔ dɛ ma sãdãna ũ,
kɛ́ à ma pɔeã kɛmɛɛ,
i o Yelusalɛũ yá̋ musu,
wa ɛa kálɛ, wi ma kpɛ́ dɔ.‡

45

Dii Kilusi kpaa kpalau

1 Ma Dii ma Kilusi kpà kpalau,
ma aà kű̃̀ a ɔplaawa.
Má buiɔ nɛɛ̀,
i ń kíaɔ asana polo ń pi,
má zɛwɛ̃ɛ̀, bı̋ibɔlɛɔ aaɔ tataaɛ̀o.
2 Má òɛ̀: Mámɛ má dɔaanɛ,
má gbɛ̀sı̏sı̏ɔ daaı̏nɛ,
má bı̋ibɔlɛ gba pɔ́ wa pı̏ ń mɔgotɛ̃ɔ gboo,
má mɔ̀ gbá̋aɔ zɔ̃ɛzɔ̃ɛ.
3 Má n gba gusɔɔ pɔ́ ɔdeɔ ń àizɛɛ pɔ́ ulɛaɔ,
kɛ́ ǹ e dɔ̃ mámɛmaa Dii,
Isailiɔ Lua pɔ́ n sisi n tɔ́wa ũ.
4 Ma lɛzùnzi n tɔ́wa
ma zɔ̀blena Yakɔbu buiɔ yá̋i,
Isaili pɔ́ ma ń sɛ́ɔ yá̋i.

† **44:25** 1Kln 1.20 ‡ **44:28** Ɛza 1.2

Baa kɛ́ ń ma dɔ̃o,
ma tɔ́ gbia kpànɛ.
5 Mámɛmaa Dii, a pãle kuo,
ma bàasio diie kuo.
Baa kɛ́ ń ma dɔ̃o, má n gba gbãa,
6 kɛ́ wà e dɔ̃ za ĩatɛ̃bilɛkĩi
e a gɛ̃kpɛukĩi ma bàasio gbɛ̃e kuo.
Mámɛmaa Dii, a pãle kuo.
7 Gupua íkasanan ma ũ,
gusiakũnan ma ũ,
aafiakpamaden ma ũ
mɛ́ yã́yiamaden ma ũ.
Ma Dii mámɛ mi beeɔ kɛ píi.

8 Musu, mɔ̀sɛ gbaɛ,
luabɛ, to lou kwɛ yã́zɛde ũ.
Tɔɔlɛ, wɛ̃aa, gbɛ̃́ɔ suabaa i bɔlɛ,
i zɔ̃ɔkũ ń yã́zɛdeo sãnu.
Ma Dii mámɛ má dĩlɛ màa.

9 Waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a Kɛna lɛ́wɛ,
oo kaso pɔ́ kálɛ tɔɔlɛɔ don aà ũ.
Gĩ ĩ o a tòtonaɛ: Bɔ́ ńlɛ kɛia?*
N pɔkɛa a onɛ ń ɔ vĩoa?
10 Waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ ò a maeɛ:
Bɔ́yãi n ma kai dṹniawa kɛ́wai?
Waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ ò a daɛ:
Bɔ́yãi n ma ii kɛ́wai?
11 Ma Dii á Isailiɔ Kɛna,
á Lua pɔ́ ma kua adoa, ma mɛ̀
ámɛ á ma lala zia yã́ musua?
Ámɛ á yãdilɛmɛɛ ma nɛ́ɔ
ge ma pɔkɛaɔ yã́ musua?
12 Mámɛ ma tɔɔlɛ kɛ̀,
ma gbɛ̃nazĩna kàlɛwà,
ma ɔ mɛ́ musu kpàlɛ,
ma yãdĩlɛdilɛ a pɔ́ɔnɛ.
13 Mámɛ má Kilusi vu iu yã́zɛde yã́i,
má zɛpooɛ̀ gupiiu súsu.
Ɔmɛ a ma gbɛ̃́ zĩzɔɔ gbaɛ
aa ma wɛ̃́lɛ vu.
A bee kɛ ài'ea ge gbagusaɛ yã́io.
Ma Dii Zĩgɔ̃de mámɛ má ò.

14 Ma Dii ma mɛ̀:
Egipiɔ zĩ ài ń Etiopiɔ ɛlɛ àio
a gɔ̃ á pɔ́ ũ,
mɛ́ Seba bui gbã̀aɔ bua su á kĩ́i
mɔdaona gala kpákpaa.

---

* **45:9** Lom 9.20

Aa kúlɛɛ́ aa awakpaɛ́ aa mɛ:
Lua kúánɔ fá, dii pãle kuo.
15 Lua pɔ́ wa aà asii dɔ̃on n ũ fá,
Isailiɔ Lua ń Suabanan n ũ.
16 Wí a tã́apinaɔ kṹ ḿpii,
an gɛɛ a gɔ̃ kpá ń wɛ́i.
Aa kpɛkpa sãnu ḿpii mipɛlɛa.
17 Dii a Isailiɔ suaba,
an suabaa aɔ láaa vĩo.
Wí a á kṹ bauo,
á gɛɛ a gɔ̃ kpá á wɛ́i bauo.

18 Ma Dii ma mɛ̀
mámɛ ma musu kɛ̀,
mámɛ má Lua ũ.
Ma dṹnia ikàsa má kɛ̀,
mámɛmaa Kalɛna ũ.
Mi dṹnia kɛ àɔ da pão,
má kɛ̀kɛ kɛ́ wàɔ ku a guuɛ.
Mámɛmaa Dii, a pãle kuo.
19 Mi yã'o asii guu ge tɔɔlɛ nɔnauo,
mi o Yakɔbu buiɔnɛ aa ma wɛɛlɛ pão.
Ma Dii mi yã'o a zɛ́waɛ,
sĩana kpàwa mi kɛ.

20 Á buipãle pɔ́ a gulɛ̀
a á bùsu tò weɔ,
à mɔ kɔ̃ kãaa, í sɔ̃ kãi.
Gbɛ̃́ pɔ́ aali tã́a kũaɔ yãe dɔ̃o,
aaĩ wabikɛ dii pɔ́ a ń suabaowa.
21 Á lɛkpaaĩ à mɔ á yã'o gupuau.
Démɛ dɔ̀aa yã́pi ò za káaui?
Démɛ bɔ̀ò za zii?
Mapi Dii nolo?
Luae kuo, ma bàasio.
Lua maa suabanae kuo, sema mapi.

22 Á gbɛ̃́ pɔ́ á kú za tɔɔlɛ lɛ́waɔ,
à sua, mí á suaba,
asa mámɛ má Lua ũ, a pãle kuo.
23 Ma lɛgbɛ̃̀ ń mazĩa tɔ́o,
yã́zɛde bɔ̀ ma lɛ́u, a gbooa vĩo,
ma mɛ̀: Gbɛ̃́pii a kúlɛmɛɛ,
aa ma luakɛ dɔ̃.†
24 Wa o ma yã́ musu:
Yã́zɛde ń gbãao ku Dii kĩ́iɛ.
Gbɛ̃́ pɔ́ fɛ̃̀maziɔ mɔ ma kĩ́i vlãnaa ń pɔ̀ɔu.
25 Isaili bui píi a bɔ maa Dii sabai,
aai ĩ́anadã aà yã́ musu.

---

† **45:23** Lom 14.11, Flp 2.10-11

46

Babɛli diiɔ kɔ̃'ea ń Luao

1 Bɛli lɛ́ su zɨ̃́lɛ,
Nɛbo lɛ́ naalɛ,
an tɑ̃́a pɔ́ zuɔ sɛapiɔá asoɛ,
aa kpàsa ń a sɛao.
2 Zupiɔ lɛ́ naalɛ, aalɛ su zɨ̃́lɛ,
aalɛ fu asowa sãnusãnu,
ɔ̃ tɑ̃́apiɔ lɛ́ gɛ̃zɛa zɨ̃̀zɔɔ ũ.

3 Yakɔbu buiɔ, à ma yãma!
Isaili kɔ̃na pɔ́ má á sɛa za nɔ̀sɛu,
má á zɔ̃a ma gɑ̃̀u za nɛasakpɛupiɔ.
4 E à gɛ zikũò máɔ ku kɛ́waɛ.
E á mikã gɛ può máɔ á kũaɛ.
Mámɛ ma á kɛ́, mámɛ máɔ á sɛa,
mámɛ máɔ á kũa, mɛ́ má á bɔ.
5 Dé álɛ e ma muaaòi?
Dé álɛ e wá sáai?
Dé álɛ e wá doũ, álɛ ma lɛɛũòi?
6 Gbɛ̃́ɔ ɨ̃ vua bɔ ń sɔ̃̀ɔu,
ge aaɨ̃ ɑ̃́nusu yɔ̃ kiloowa,
ɔ̃ aaɨ̃ a zɨ̃ da siaɛ aà tɑ̃́apionɛ́,
ɔ̃ aaɨ̃ kúlɛɛ̀ aa misiilɛɛ̀.
7 Aaɨ̃ sɛ da ń gɑ̃̀u aa taò,
aaɨ̃ dilɛ a pɛ́lɛkɨ̃i,
ɔ̃ ɨ̃ gɔ̃ zɛa we, ɨ̃li go a tíao.
Tó wà lɛzùi, ɨ̃li weo,
ɨ̃li ń yɑ̃'ɔ̃ma bɔnɛ́o.

8 A làasookɛ yɑ̃́ɛ beewa,
íɔ kũa á sɔ̃u, swɑ̃́gbãadeɔ.
9 A làasookɛ yãzi káauɔwa,
asa mámɛ má Lua ũ, a pãle kuo.
Mámɛ má Lua ũ, diie muaamanɔo.
10 Mi dɔaa yɑ̃́ zɑ̃̀ kpàwakɛ za káau,
mi yɑ̃́ pɔ́ a su mɔ o e àɔ gɛ́ kái.
Mi mɛ yɑ̃́ pɔ́ ma zɛò a kɛ,
yɑ̃́ pɔ́ má yei píi, má kɛɛ.
11 Má lɛzu bãsoi gukpɛ oi,
má gbɛ̃́pi sísi za bùsu zɑ̃̀zãu aà yɑ̃́ pɔ́ málɛ yá kɛ.
Yɑ̃́ pɔ́ má ò má bɔò saɛ,
yɑ̃́ pɔ́ ma zɛò má kɛɛ.
12 Á swɑ̃́gbãade pɔ́ álɛ e á zɨ̃blea zɑ̃̀ɔ,
à ma yãma.
13 Ma zɨ̃blea gɔɔ zɑ̃̀o, à kãikũ̀,
ma gbɛ̃́ɔ suabaa a gɔɔ ga lɔo.
Má tó Siɔna zɨ̃ble,
má a gawi pisi Isailiɔwa.

47

Babɛli dúuzɔ̃a

1 Babɛli wɛ̃́lɛ lɛ́so, pila zɔ̃lɛ bùsuu,
á Kaladeɔ, à zɔ̃lɛ zĩ́lɛ kpalabaasai.
Wa oɛ́ mɛ̀zãɛ ge mɛniɛnadeɔ lɔo.
2 A á pɔ́kummusu go á mia,
í gbɛnɛ sɛ wísilɔ.
A zwãa kuluka á gbala tɛ̃a bɔ,
í gɛ̃ íu à bua swaɔwa.
3 Wa á puizi e, á asii a bɔ gupuau.
Má tɔsiwá, má á gbɛ̃e tɛ̃boo.

4 Wá Bona tɔ́n Dii Zĩgɔ̃de,
Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoa.

5 Dii ò Babɛlideɔnɛ:
A gɛ́ gusiau, í zɔ̃lɛ kílikili.
Wa oɛ́ kpalaɔ mide lɔo.
6 Ma pɔ pà gbɛ̃́ pɔ́ dɛ ma pɔ́ ũɔzi,
má tò wà ma gbɛ̃́piɔ kpɛ è.
Ma ń kpama, ɔ̃ ni ń wɛ̃nagwao.
Baa maezɔ̃ɔɔ, n zuu gbia dànɛ́ à tɔ̃̀má.
7 N mɛ̀ n kpalablea aɔ gɛ́ gɔɔpiiɛ.
N yã́piɔ kũa n nɔ̀sɛ guuo,
ni làasookɛ yã́piɔ midɛawao.

8 Yã́ɛ bee ma sa lalaside.
N zɔ̃lɛa báawa dɔdɔa,
n mɛ̀ n bàasio gbɛ̃e kuo,
ńyɔ̃ gyaable bauo,
ńyɔ̃ nɛga wɛ̃nakɛo.
9 Yã́ɛ bee a ń le píi gɔɔ do kóũ,
nɛgaga ń gyaableao.*
Baa ń n gbɛ̃kɔɔlɛkɛa zɔ̃ɔo
ń n pɔdama pãsĩo,
yã́pi a ń le, aɔ fòona vĩo.
10 N n yãvãikɛ náai vĩ,
n mɛ̀ gbɛ̃e lɛ́ n eo.
N ɔ̃nɔ ń n dɔ̃ao n mi lĩaa,
ɔ̃ ni o n nɔ̀sɛu n bàasio gbɛ̃e kuo.
11 Músi a gɛ̃nzi,
ńyɔ̃ a yɔ̀ɔ dɔ̃ ǹ kɛo.
Kĩsia a n le, aɔ kɛkɛa vĩo,
ásoo pɔ́ ń a fãn vĩo a n le lɛzasai.

12 Wɛtã ǹyɔ̃ gɛ́ ń n pɔdaamáo ń n gbɛ̃kɔɔlɛkɛa
pɔ́ dɛ n ɔzĩ ũ za n nɛ́fɛ̃nɛn zĩ́o.
Tó a fɔ̃ àikɛnɛ bɛ!
Tó a fɔ̃ to ǹ vĩadadańzi bɛ!

---

* **47:9** Zia 18.7-8

13 N nzi̋a kpàsa ń yãgbɛaama dasio.
To musu tàasikanaɔ ń saanyãdɔ̃naɔ
ń mɔ àsi baokpanaɔ sunɛ ń ń yá̰o,
aa n suaba ń yá̰ pɔ́ lɛ́ mɔmao.
14 Aa dɛ lán sɛ̃̀ giiwa, tɛ́ a kṵ̋má,
aa ńzi̋a si tɛ́vua gbãawao.
Tɛ́ pɔ́ wa kpakpa no,
tɛ́ pɔ́ wa zɔ̃lɛ a saɛ no.
15 Màa gbɛ̃́ pɔ́ tɛ́tɛnzi za n nɛ́fɛ̃nɛn zi̋
n nzi̋a kpàsa ń yá̰iɔ gɔ̃.
Aa fãaa aaɔ liaazɔ̃,
an kee a fɔ̃ n bɔo.

48

Dii mɛ́ zia yá̰ dɔ̃

1 Yakɔbu buiɔ, à yá̰ɛ bee ma.
Isaili tɔ́ kúwá, a bɔ Yuda au guu.
I lɛgbɛ̃ ń Dii tɔ́o,
i Isailiɔ Lua sísi,
ɔ̃ ili kɛ a zɛ́wa ń náaioo.
2 I mɛ Lua wɛ̃́lɛdeɔn á ũ,
á sɔ̃ kpálɛa Isailiɔ Luazi,
aà tɔ́n Dii Zi̋gɔ̃de.
3 Ma dɔaa yãzi káauɔ ò,
ma a kpàwakɛ̀ ń ma lɛ́o,
ma bɔ ń yá̰o ká̰ndo, ɔ̃ yá̰piɔ kɛ̀.
4 Asa má dɔ̃ kɛ́ á swá̰ gbãa,
á waa gbãa lán sɔ̃́wa,
mɛ́ á kùa gbãa lán mɔgotɛ̃wa.
5 Ayãmɛto ma dɔaa má òɛ́ za káau,
ma a kpàwakɛ̀ɛ́ e àɔ gɛ́ mɔ́i,
kɛ́ ásu mɛ á tá̰aɔ mɛ́ kɛ̀o,
ge á pɔ́ ãaɔ ń á pɔ́ kásaaɔ mɛ́ di̋lɛo.
6 A yá̰piɔ mà. Gwa! Á kɛ̀ píi.
Á ye dɔ̃ noa?

Za gbã má yá̰ dafu kpàwakɛɛ́,
yá̰ pɔ́ ulɛaɛ́, á dɔ̃o.
7 Ma bɔ̀ò gbãɛ, yãzi no.
Gbã bàasio, i ma yãao,
kɛ́ ásu o á dɔ̃ yãaɛo.
8 I mao, á dɔ̃o, á swá̰ dɔi za zio.
Asa má á dɔ̃ náaisaideɔ ũɛ,
za á igɔɔ wi̋ mɛɛ́ Wúuuɛ!
9 Ma tɔ́ yái ɔ̃ ma a pɔkũma tò kpaa ḭ́i,
ma táasilɛa yái ma azi̋a zùukɛ̀i,
kɛ́ másu á míɔnzɔ̃o.
10 Gwa! Ma á baasa,
i kɛ ń tɛ́o lán á̰nusuwa no.

Ma á maa wɛ̀ɛlɛ ń taasikɛao,
i kɛ mua tɛ́ guu no.
11 Ma bee kɛ̀ mazi̋a yái̋.
Má tó wà ma tɔ́ ɔ̏ɔkpaa?
Má we wà ma bɛɛɛ dɔ̃ dii pãlɛo.

12 Yakɔbu buiɔ, à ma yãma,
á Isaili pɔ́ ma á sisiɔ.
Mámɛmaa ũ.
Mámɛ má Dɔaana ũ,
mámɛ má Gɔ̃zãna ũ lɔ.*
13 Ma ɔ mɛ́ dű́nia kàlɛ,
ma ɔplaa mɛ́ musu kpàlɛ.
Tó ma ń sisi, aai̋ fɛlɛ sãnusãnu.
14 A̋ mɔ ápii, à yãma!
Tá̋aɔ kpele mɛ́ yá̋piɔ ò yãai?
Ma gbɛ̃na mɛ́ a yá̋ pɔ́ málɛ yá kɛ Babɛliɛ,
a ɔtɔ̃ Babiloniɔwa ń gbãao.
15 Mámɛ ma yã'ò ma aà si̋si,
má mɔaànɔ mɛ́ aà tá a kɛ na.
16 A̋ sɔ̃mazi à yá̋ɛ bee ma:
Za a daalɛgɔɔ mi yãe o asii guuo,
gɔɔ pɔ́ à kɛ̀, má kú we.

Dii Lua ń ma Nisi̋nao aa ma zi̋ à mɛ̀:

17 Ma Dii á Isailiɔ Lua á Bona
ma mɛ̀ mámɛmaa Dii á Lua,
mi yá̋ ká̋fiade daɛ́,
mi á da zɛ́ pɔ́ dɛ à sɛwa.
18 Tó a laaidɔ̀ ma yãdanɛɔwa yãa,
dɔ̃ á kua aɔ na lán swawa,
á maakɛa aɔ kpálɛa vi̋o lán ísia idãazi̋wa,
19 á nɛ́ɔ dasikű lán ũfãawa,
bui pɔ́ a bɔ á plɛuɔ aaɔ dasi lán gbɛ̀kɔsɔwa.
An tɔ́ a ga bauo, a láa ma ki̋io.

20 A̋ bɔlɛ Babɛli,†
à bàalɛ Babiloniɔnɛ!
A̋ yá̋pi kpàwakɛ ń gulakɛao,
à yá̋pi baokpa e dű́nia lɛ́wa,
í o Dii a zɔ̀blena Yakɔbu buiɔ bò.
21 A̋ gɛ̀ńnɔ guyaaau, imi i ń dɛo,
a tò í bɔ̀nɛ́ gbɛsiu.
A̋ gbɛpi pàa, ɔ̃ í bɔ̀ lɛ́ bàalɛ.

22 Ma Dii ma mɛ̀:
Vãikɛnaɔ aaɔ aafiao.

* 48:12 Isa 44.6, Zia 1.17, 22.13 † 48:20 Zia 18.4

49

Dii zɔ̀blena lɛ̀ plaade

1 A ma yãma ísiabaadeɔ!
A swã́kpa bùsuzãzãdeɔ!
E wàɔ gɛ́ ma ii Dii ma sisi,*
gɔɔ pɔ́ má kú ma da gbɛɛu, à ma tɔ́ ònɛ́.
2 A ma lɛ́ kɛ̀ lán fɛ̃nda lɛnawa,†
à ɔkùmala kɛ́ à ma dɔ̃́a,
à ma kɛ lán kà sɔ̃́nɛwa,
à ma zu a gbàlau.
3 A òmɛɛ a zɔ̀blenan ma ũ,
Isaili pɔ́ á tɔbɔ a musu.
4 Ma mɛ̀ ma zĩ̀ pã kɛ̀ɛ,
ma a gbãa kɔ̀lɛ gugiiyaa musu.
N̄ beeo ma asea ku Dii kĩ́i,
ma àì kú ń ma Luao.
5 Dii ma ikàsa ma da gbɛɛu
kɛ́ màɔ dɛ a zɔ̀blena ũ,
kɛ́ mà suɛ ń Yakɔbu buiɔ,
mà Isailiɔ kãaaɛ.
Asa má gbia Diiɛ,
ma Lua mɛ́ ma gbãa ũ.
6 A òmɛɛ à mɛ: Gɔ̃a ma zɔ̀blena ũ
kɛ́ ǹ ɛa Yakɔbu buiɔ sɛ musu,
kɛ́ ǹ su ń Isaili pɔ́ bɔ̀ɔ ń pá ziu,
kɛ́ bee kɛ̀nɛ fɛ̃́nɛũ.
Má n dilɛ gupua ũ buipãleɔnɛ,‡
kɛ́ ǹ gɛ́ ń suabayão e tɔɔlɛ lɛ́wa.§

7 Dii, Isailiɔ Bona,
an Lua pɔ́ a kua adoapi mɛ́ ò
kpalablenaɔ zɔ̀blena pɔ́ wà sakàu
wa ye aà gĩ̀yãioɛ à mɛ̀:
Tó kíaɔ wɛsĩ̀nlɛ, aa fɛlɛ zɛ,
dɔaanaɔ i kúlɛnɛ,
asa Dii pɔ́ n sɛ náai vĩ̀,
Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoapi.

Isaili zĩ̀zɔɔ sua Siɔna

8 Ma Dii ma mɛ̀,
má n yãma a gɔɔwa,
má dɔnlɛ suabagɔɔ.*
Má n dɔ̃́a,
má n kɛ ma bàa kua ń gbɛ̃́ɔ mi ũ,
kɛ́ ǹ e su ń Isaili bùsu yàaao a pá ziu,
ní kpaalɛnɛ́.
9 Nyɔ̃ o zĩ̀zɔ pɔ́ kú gusiauɔnɛ
aa bɔlɛ mɔ́ gupuau.
Aa pɔble zɛ́ɔ saɛ

---

* **49:1** Isa 7.14, Zel 1.5, Mat 1.21 † **49:2** Ɛbɛ 4.12, Zia 1.16 ‡ **49:6** Isa 42.6, Luk 2.32, Zĩ̀n 26.23 § **49:6** Zĩ̀n 13.47
* **49:8** 2Kln 6.2

ń sȉsȉ wáiwaiɔ píi.
10 Nɔana ge imi a ń dɛ lɔo,
ȉatɛ̃ a ń lɛ́o, mɛ́ gu a wãmáo,
asa an Wɛ̃nadɔ̃nɛde mɛ́ a gɛ́ńnɔ,
i dɔaanɛ́ e nibɔnai.†
11 Má a gbɛ̀sȉsȉɔ kɛ zɛ́ ũ,
ma zɛdaɔ aaɔ ku musu.
12 Gwa! Aa bɔ̀ za zȁzã, aalɛ mɔ́.
An gbɛ̃eɔ gwa, aa bɔ̀ gugbãntoo oi,
an gbɛ̃eɔ bɔ̀ bɛ'aɛ oi,
an gbɛ̃eɔ bɔ̀ Sini bùsuu.
13 A̋ gulakɛ luabɛdeɔ,
à pɔnakɛ zȉ̋lɛdeɔ,
à koo pũna ń lɛsiao gbɛ̀sȉsȉɔ,
asa Dii lɛ́ a gbɛ̋ɔ nɔ̀sɛ nininɛ́,
àlɛ wɛ̃nadɔ̃ a gbɛ̋ taasideɔnɛ.

14 N̋ beeo Siɔnadeɔ mɛ̀:
Dii pãkpàwázi,
wá yá̋ sȁaàgu.
15 Nɛ́ pɔ́ nɔɛ yɔ̋ kpàwà yá̋ a fɔ̃ sãaàgue?
A a nɛ'ia wɛ̃nagwao lé?
Baa tó aà yá̋ sȁaàgu,
n yá̋ a sãmaguo.
16 Gwa! Ma n tɔ́ kɛ̏ ma ɔlau,
n bȉ̋iɔ yá̋ ȉɔ dɔ ma sɔ̃wa gɔɔpiiɛ.
17 N nɛ́ pɔ́ aa ɛa n fɛlɛɔ wȁ lɛ́ su,
gbɛ̋ pɔ́ aa tò n gɔ̃ bɛzia ũɔ lɛ́ tá.
18 Wɛzu ǹ gugwagwa,
n nɛ́ɔ kȁaa lɛ́ suma.
Ma Dii ma mɛ̀ ń mazȉa kuao,
aa nama ḿpii lán nɔamblebɔwa,
ńyɔ̃ ń da lán zãkɛn dafu bɔawa.
19 Baa kɛ́ wà n gboo
wà n kɛ bɛzia ũ,
mɛ́ n bùsu gɔ̏ da pã,
ńyɔ̃ fɔ̃ ǹ n nɛ́ɔ si píi lɔo.
Gbɛ̋ pɔ́ kpànziɔ aaɔ kunnɔ zȁ.
20 Nyɔ̃ swá̋lɛ nɛ́ pɔ́ wà ń í n ɔɔlɔgɔɔɔ yá̋wa, aa okɔ̃ɛ:
Guɛ bee fɛ̋nɛũ, a fɔ̃ wá sio,
wá gba dɛ̀ɛpookȉi wà zɔ̃lɛu.
21 Nyɔ̃ mɛ n sɔ̃ guu:
Démɛ nɛ́ beeɔ ȉmɛɛi mɔɔɔ?
Ma nɛ́ɔ gàga ma gɔ̃ nɛ́sai,
Lua gȉmazi à ma nɛ́ɔ sȉa,
démɛ nɛ́piɔ gwài?
A̋ ma to mado, nɛ́piɔ bɔ̀ má ni?

† **49:10** Zia 7.16-17

22 Ma Dii Lua ma mɛ̀:
Gwa! Má ɔkɛ buipãleɔnɛ,
aa n nɛgɔ̃ɛɔ kuɛ suonɛ.
Má gudɔkɔ̃ɛkɩ̃i dilɛ bùsu píi gbɛ̃́ɔnɛ,
aa n nɛnɔɛɔ zɔ̃ ń gȁu aa mɔonɛ.
23 Kíaɔ mɛ́ aaɔ dɛ n nɛ́ɔ gwanaɔ ũ,
kía naɔ mɛ́ aaɔ dɛ ń yɔ̃kpamadeɔ ũ.
Aa kúlɛ bùsu sɛnɛ,
aa n gbá bùsu sãsã,
níɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.
Wí a gbɛ̃́ pɔ́ a wɛ́ dɔmazi kũo.

24 Wa fɔ̃ gɔ̃sa zȉ ài siwàe?
Wa fɔ̃ zȉzɔɔ bɔ gbɛ̃́ pãsȉ ɔzȉe?
25 Ma Dii ma mɛ̀,
ao, wa zȉzɔɔ si gɔ̃sawa,
mɛ́ wa zȉ ài bɔ gbɛ̃́ pãsȉ ɔzȉ.
Má sòlekɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ sòlekɛnnɔɔ,
mí n nɛ́ɔ suaba.
26 Má tó n ȉadamadeɔ ńzȉa só,
aa ńzȉa au mi à ń dɛ lán wɛ̃wa,
gbɛ̃́pii iɔ dɔ̃ kɛ́
mámɛ má Dii á Suabana,
á Yakɔbu buiɔ Lua gbãade, á Bona ũ.

50

1 Ma Dii ma mɛ̀,
kɛ́ a mɛ̀ ma á da yà,
aà gínzila kú má ni?
Ma fȉade kpele ma á yíawài?
Aawo! Á duuna yȁi ma á yiai,
á tàaeɔ yȁi ma á da yài.
2 Kɛ́ ma mɔ, bɔ́yãi mi gbɛ̃e eo ni?
Kɛ́ ma lɛzùázi,
àkɛa á gbɛ̃e i weao ni?
Ma ɔ kɛ̀ geseũ a fɔ̃ á bɔo yȁ?
Má gbãa vȉ mà á bo noa?
Ma ísia lèle, ɔ̃ gugii bɔ̀,
má tò swa gɔ̏ lán gbáawa.
A kpɔɔ gàga isai yȁi,
ɔ̃ aa yaikɛ̀ kɛ́ ì kuo yȁi.
3 Mi to gu si gbɛ̃́ɔnɛ,
mi zwȁa sia da musuɛ.

Dii zɔ̀blena lɛ̀ ɑaɔ̃de

4 Dii Lua ma gba lɛ́ mà yãdaonɛ́
mà yȁ pɔ́ ȉ gbɛ̃́ pɔ́ bùsaɔ gba sɔ̃ o.
Iɔ ma vu lá gu lɛ́ dɔ,
ȉ ma swȁ nakú,
kɛ́ mà yãma lán yãdadana pɔ́wa.

5 Dii Lua ma swá̃ wɛ̃̀,
mi zazakũo, mi pɔ̀ɔbɔzã́kɛo.
6 Ma a kpɛ tò lia gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ma gbɛ̃́ɔnɛ,
ma a gɛɛ tò dɔa gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ a ká̃ woloɔnɛ.
Kɛ́ aalɛ ma sɔ̃sɔ̃, aalɛ lɛ́'ikákaa,
mi a wɛ́ ga ma sɔ̃ɔ̀o.*
7 Ma gɛɛ a gɔ̃ kpa ma wɛ́io,
kɛ́ Dii Lua lɛ́ dɔmalɛ yá̃i.
A yá̃i ma aɛ dɔ súsu lán gbɛsiwa,
má dɔ̃ kɛ́ wí a ma kũo.
8 Lua ma yãnakpamade kumanɔ kã̀i.
Démɛ a bɔbɔmanɔi?
Wà aɛdɔkɔ̃wa!
Démɛ ma káalakɛna ũi?
Aà sɔ̃ kã̀i!
9 Dii Lua mɛ́ ì dɔmalɛ,
démɛ a fɔ̃ yãdamalai?†
Ampii aa kɛ yáiyai lán pɔkasawa,
kɔ̀ɔɔ mɛ́ a ń sóso.

10 A démɛ Dii vı̃a vı̃
ì aà zɔ̀blena yãmai?
Tó a bɛ gusiau filia í sai,
aà Dii náaikɛ,
i sɔ̃kpalɛ a Luazi.
11 A ma, á gbɛ̃́ pɔ́ i tɛ́ka ázı̃aɛ
i sɛ̃̀ tɛ́ dɔɔ,
à gɛ àɔ bɛ á tɛ́pi vuai
ge sɛ̃ pɔ́ a tɛsɔ̃̀wà gupuai.
Yá̃ pɔ́ a bɔ ma ɔzı̃ à á len kɛ:
Á̃ɔ wúlɛa gu wã̀wã̀deu!

51

Dii Siɔnadeɔ suabaa

1 Ma Dii ma mɛ̀
à ma yãma yá̃zɛdeyanaɔ,
á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ ma kı̃́i wɛɛlɛɔ!
A wɛ́pɛ gbɛsi pɔ́ wà á bɔ́ a guuwa,
à gu gbɛde pɔ́ wà á yɔ̃́u yãda.
2 A làasookɛ á dezi Ablahaũ yá̃wa
ń aà na Sala pɔ́ á bui kɛ̀o,
asa gɔɔ pɔ́ ma aà sı̃si, a nɛ́ vı̃o,
ɔ̃ ma báaadàaàgu,
má tò à kpàsa kàlɛ.
3 Màa ma Dii, má Siɔna nɔ̀sɛ níniɛ̀,
má wɛ̃nakɛɛ̀ a gbooa yá̃ musu.
Má aà gbáaɔ lilɛ lán Edɛniwa,
aà gugbaigbaiɔ gɔ̃ lán ma swaluwa.
Pɔna ń yaalɔo aɔ ku a guu,

* 50:6 Maa 14.65 † 50:9 Lom 8.33-34

sáaukpaa ń lɛtɛ̃o aɔ dɔu.

4 Ma gbɛ̃́ɔ, à laaidɔ ma yã́wa,
ma kpàsa, à swã́kpa ma yã́i,
asa yã́zɛde a bɔ ma kĩ́iɛ,
ma ikoyã aɔ dɛ buiɔ gupua ũ.
5 A gɛ̃gɛ̃o má tó yã́ bɔ ń gbɛ̃́ɔ na,
ma gbɛ̃́ suabaa ye kái.
Má yã́gɔ̃gɔ̃ buiɔnɛ a zɛ́wa,
ísiabaadeɔ i sɔ̃́amazi,
an wɛ́ dɔi mà ń suaba.
6 A wɛ́sɛ luabɛ gwa,
í zĩ́lɛ gwa lɔ,
asa luabɛ a gɛ̃zɛa lán súɛlɛwa,
dṹnia a kɛ yáiyai lán pɔkasawa.
A gbɛ̃́ɔ gaga lán kɔ̀ɔtɛ̃ɔwa,
ãma gbɛ̃́ pɔ́ ma ń suabàɔ aaɔ ku gɔɔpiiɛ,
ma toa yã́ bɔańnɔ na gbooa vĩ bauo.

7 A ma yãma yã́zɛdedɔ̃naɔ,
á gbɛ̃́ pɔ́ á ma yãdanɛ kũa á sɔ̃uɔ!
Ásu vĩakɛ sɔ̃́sɔ̃aɛo,
ásu to gbɛ̃́ɔ á tɔbɛ̃ɛsia diwáo.
8 Kɔ̀ɔɔ ń sóso lán pɔkasawa,
blɛ́ɔ ń ble lán ulawa,
ãma ma toa yã́ bɔańnɔ na láaa vĩo,
gbɛ̃́ pɔ́ ma ń suabàpiɔ aaɔ ku gɔɔpiiɛ.

9 Vu iu, vu iu Dii,
fɛlɛ ń n gã̀sa gbãao.
Vu iu lá ń kɛ̀ yãadeɔ gɔɔwa.
Mmɛ n kwãsa zɔ̃̀ɛzɔ̃ɛo lò?
N dalagɔ̃ɔpi zɔ̃̀.
10 Mmɛ n gugii bɔ̀ ísiauo lò?
Ísi zɔ̃ɔ í pi!
N zɛbɔ̀ ísia lutuũnau
gbɛ̃́ pɔ́ n ń bɔ́ɔnɛ aa bùau.
11 Gbɛ̃́ pɔ́ Dii ń bóɔ ɛa su Siɔna ń kúkuakɛao.
Pɔna láasai aɔ kú ń musu,
pɔna ń yaalɔo a gɛ̃ńzi,
pɔsia ń wɛ̃nao a gɛ̃zɛa.

12 Ma Dii, mámɛ má á nɔ̀sɛninina ũ.
Ákɛa álɛ vĩakɛ gbɛ̃nazĩmmikãdɔɛ pɔ́ a wɛ̃ni dɛ koaoɛi?
13 Mapi á Kɛna ma musu kpàlɛ,
ma dṹnia zĩ́napɛ̀lɛ,
ɔ̃ ma yã́ sã̀água?
Bɔ́yãi iɔ ku gili guu lá gu lɛ́ dɔ

gbɛ̃wɛtãna pɔ́ zɛ̀ ń á midɛao pɔfɛ̃ yáii?
Gbɛ̃wɛtãnapi pɔkũma tɔ́n lai?
14 Gbɛ́ pɔ́ an kɔ́ɔ bɔ̀ɔ gɔ̃ ńzi̍aɛ tia,
aa ga ń gbãauo,
pɔblea a kɛ́sãmá lɔo.
15 Ma Dii á Lua mi ísia í fɛlɛ,
a ikooaɔ kɔ̃fi̍kɛ.
Ma tɔ́n Dii Zi̍gɔ̃de!
16 Ma a yáɔ sòso má kàɛ́ á lɛ́u,
ma ɔkùála ma á dɔ́a.
Ma musu kpàlɛ, ma dúnia zi̍napɛ̀lɛ,
ɔ̃ má ò Siɔnadeɔnɛ aa dɛ ma gbɛ́ɔ ũ.

Dii pɔ weea Siɔnadeɔwa

17 Vu iu, vu iu! Yelusalɛũ fɛlɛ zɛ!
N pɔkũma toona pɔ́ na Dii ɔzi̍ í mi̍,
n aà kɛɛona pɔ́ i̍ ń kɛ tàlaatalaa í lɛ̀u ń a gbɔ̃o.*
18 Nɛ́ pɔ́ wà ń í n guuɔ kee i fɔ̃ zɛmikũ̀nɛo,
nɛ́ pɔ́ wà ń gwá n guuɔ kee i e dɔ̀ n ɔwao.
19 Músi mɛ̀n plaɛ beeɔ gɛ̀nzi:
Wà n gboo n gɔ̃ bɛzia ũ,
mɛ́ imina ń fɛ̃ndao n gbɛ́ɔ dɛ̀dɛ.
Démɛ fɔ̃ ɔ́ɔlɔnɛi?
Démɛ fɔ̃ n nɔ̀sɛ níninɛi?
20 Yɛ̀ɛɛsai n gbɛ́ɔ nɛ̀,
aa kálɛa n zɛ́kpaaɔu píi.
Aa gɔ̀ yeelɛa lán kpòo gbɔwa.
Dii pɔkũma tɔ̃̀má, n Lua ń wɛtà̃.

21 A yái ma yãma sa wɛ́lɛ wɛ̃nade!
I̍ zɔ̀lɛma, i kɛ vɛ̃ɛ no.
22 Má Dii n Lua, mi zɛ ń ma gbɛ́ɔ.
Ma mɛ̀ má a pɔkũma toona bɔ n ɔzi̍,
ńyɔ̃ kɛɛona pɔ́ i̍ ń kɛ tàlaatalaa í mi bau lɔo.
23 Má kpa n i̍adamadeɔwaɛ.
Aa ònɛ yãa ǹ wúlɛ wà táa'oma,
ɔ̃ n kɛ bùsu ũ,
aa táa'ò n kpɛsɛa lán tɔɔlɛwa.

52

1 Vu iu, vu iu Siɔna!
Gbãa da ula ũ!
Lua wɛ́lɛ Yelusalɛũ,
ǹ n pɔkasa í gbiaɔ da,
gyafɔɔdeɔ ń gbãlɛnaɔ gɛ̃ ń guu lɔo.*
2 Yelusalɛũ, bùsu woloma,
fɛlɛ zɔ̃lɛ n báawa.
Nɛnɔn zi̍zɔ Siɔna,
mɔdaona polo n nɔɛ.

* 51:17 Zia 14.10, 16.19 * 52:1 Zia 21.2, 27

3 Asa ma Dii ma mɛ̀:
Ma á kpámá pã,
mɛ́ má á bo ɔ̃asai.
4 Asa ma Dii Lua ma mɛ̀:
Ma gbɛ̃́ɔ zɔblè Egipi káau,
a gbɛa sa Asiliɔ gbãamɔ̀nɛ́.
5 Ɔ ma mɛ̀:
Kɛ́ bee dɛ kpelewa sa ni?
Asa wà ma gbɛ̃́ɔ sɛ̀lɛ pã,
ɔ̃ an gbãamɔnɛdeɔ ɨ̀ɔ tidɔńla,
aaɨ̀ɔ ma tɔbɛ̃ɛsi gɔɔpii.†
6 A yã́i tò má tó ma gbɛ̃́ɔ ma dɔ̃.
Gɔɔ bee aaɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛ ma dɔaa yã́pi ò.
Ao, mámɛ.

7 Baonakpana gbapɛlɛa gbɛ̀sɨ̀sɨ̀ musu maa fá!‡
A̋lɛ aafia kpàwakɛ,
àlɛ baonakpa Siɔnadeɔnɛ.
A̋lɛ suabayã'ɔ̀nɛ́,
àlɛ mɛ an Lua mɛ́ lɛ́ kible.
8 A gudɔ̃anaɔ wiidɔ,
aalɛ kúkuakɛ sãnusãnu,
asa aa wɛsɨ̀ Dii ɛa sua Siɔnalɛ.
9 Yelusalɛũ ziadeɔ,
à pũna ń gulakɛao sãnusãnu,
asa Dii Yelusalɛũ bò,
à a gbɛ̃́ɔ nɔ̀sɛ nɨ̀niné.
10 Lua a a gã̀sa pɔ́ a kua adoa gbãa ɔlɔ bui píiɛ,
tɔɔlɛlɛdeɔ e píi lá wá Lua a a gbɛ̃́ɔ suaba.

11 A fɛlɛ, à fɛlɛ, à bɔ we,
ásu ɔkã pɔ́ gbãlɛawao.§
A̋ gbɛ̃́ pɔ́ á Dii kpɛ́ pɔ́ɔ sɛa,
à bɔlɛu, íɔ ku gbãlɛsai.
12 A̋ bɔlɛ ń leeleoo,
á tá ń bàalɛaoo,
asa Dii Isailiɔ Lua a zɛmikũɛ́,
i ɛa àɔ tɛ́ á kpɛ.

Dii zɔ̀blena lɛ̀ siiɔ̃de

13 Gwa! Ma zɔ̀blena a gwea e,
wa aà kã́fi, wa aà sɛ lɛsɨ̀,
aɔ fuańla musumusu.
14 Aà oa ɔ̃̀ɔkpà, a dɛ oa ũ lɔo,
aà mɛ lɨ̀lɛ, a dɛ mɛ ũ lɔo,
ɔ̃ aà yã́pi dɨ̀má.
15 Màa aà yã́ a ɛa bɔ bui dasiɔ saɛ,
mɛ́ kíaɔ lɛ́ a gɔ̃ kpaaũa aà aɛ,
asa aa yã́ pɔ́ wi onɛ́ yãao e,
aa yã́ pɔ́ aai ma yãao zɛ́ dɔ̃.*

† 52:5 Lom 2.24 ‡ 52:7 Lom 10.15 § 52:11 2Kln 6.17 * 52:15 Lom 15.21

53

1 Démɛ bao pɔ́ wá mà sȉi?*
Démɛ Dii gbãa asiipi dɔ̏i?†
2 Aà zɔ̀blena fɛ̀lɛ aà aɛ lán lí vlãpaawa,
lán lizȉna pɔ́ fù tɔɔlɛ giiu à bɔlɔbɔ̀wa.
Aà kákaa ge aà zɛa maa i ka à gbɛ̃́ wɛ́ bleo,
aà kɛfɛnkɛ i ka wà wɛ́tɛaàzio.
3 Wà sakàaàgu wà bã̀nɛbɔ̀ɛ̀.
Pɔsiadeɛ, a gyãeɔ dɔ́ɛ dɔ̃,
a dɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ wa ye wɛsiɛowa.
Wa sakàaàgu, wi aà yãdao.
4 Kási wá gyãɔ ɔ̃ a sɛa,
à wá wãwãɔ dȉ a miwa.‡
Ɔ̃ wa aà dȉlɛ gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà gbɛ̃̀ ũ,
gbɛ̃́ pɔ́ Lua ɔkɔlɔmpàɛ̀ à widàwà ũ.
5 Wà aà zɔ̃̀ wá tàaeɔ yã́i,
wà aà kɛ̀'ȉa wá yãvãiɔ yã́i.
Ȉa pɔ́ wa dàwàpi wá gbá aafia,
aà flàala iaɔ mɛ́ wá gbãgbã.
6 Wa sãsã wápii lán sãɔwa,§
baade azȉa zɛ́ sɛ̀,
ɔ̃ Dii wápii vãikɛa dȉɛ̀.

7 Wà aà wɛtã̀ wà widàwà,
ɔ̃ i lɛwɛ̃aao lán sã pɔ́ wàlɛ gɛ́ a kòlokpaiwa,*
a nílɛ kpɛ̃́ lán sã pɔ́ wàlɛ a kãkɛ̃ɛlɛwa.†
8 Wà aà kṹ ń gbãao,
wà yã́kpalɛkɛ̀aànɔ.
Wà aà bɔ̀ dṹniau ma gbɛ̃́ɔ tàae yã́i,
wà aà dɛ̀ an gbɛ̃go pɔ́ lɛ́ ń dã́ ũ.
Gbɛ̃́ pɔ́ kú aà gɔɔɔ,
an démɛ yã́pi làasookɛ̀i? ‡
9 Baa kɛ́ i yãpãsȉkɛo,
mɛ́ wi ma à ɛɛtòo,§
wà aà mia kpàkɔ̃i ń dàakɛnaɔ,*
ɔ̃ wà aà vȉ ɔde miau.†

10 A kà Diigu à aà kɛ'ȉa aà taasikɛ.‡
Lá à azȉa kɛ̀ tàae awakpabɔ ũ,
a buikɛ, aà wɛ̃ni a gbã̀akũ,
Dii pɔeã i bɔɔlɛkɛ aà sabai.
11 Aà taasikɛa gbɛa a ɛa àɔ wɛ̃ni vȉ,
i a namable.
Ma zɔ̀blen maapi a to yã́ bɔ ń gbɛ̃́ɔ na dasi,
kɛ́ aa aà dɔ̃ yã́i,
asa a ń yãvãi di a miwa.

---

* **53:1** Lom 10.16 † **53:1** Zãa 12.38 ‡ **53:4** Mat 8.17 § **53:6** 1Piɛ 2.24-25 * **53:7** Zia 5.6 † **53:7** Maa 14.61, 1Piɛ 2.23 ‡ **53:8** Zȉn 8.32-33 § **53:9** 1Piɛ 2.22 * **53:9** Luk 23.33 † **53:9** Mat 27.57-60 ‡ **53:10** Zȉn 2.23

12 A yấi má aà baa daaa ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ,
a zɩ̀ ài kpaalɛ ń gbãadeɔ,
asa à gɩ̀ a wɛ̃nii e à gɛ̀ gàò,
wà aà gwà doũ ń dàakɛnaɔ.§
A gbɛ̃ dasiɔ duuna sɛ̀,*
à kulɛkɛ̀ Luaɛ tàaedeɔnɛ.†

54

Yelusalɛũ dafu

1 Ma Dii ma mɛ̀,
n fĩi pɔ́ ni nɛ'io,
koo pũna ń pɔna wiio.
N gbɛ̃́ pɔ́ ni nɔwãwãkɛo, gulakɛ.
Asa n gbɛ̃́ pɔ́ n gɔ̃ pãkpànzi,
n nɛ dasi aɔ dɛ nɔɛ pɔ́ a gɔ̃ aɛdɔ̀wà pɔ́a.*
2 N n zwà̃akpɛ gu kấfĩ,
ǹ a zwãa yàasa kṹ,
ǹ a ba gbà̃akũ,
ǹ a líɔ pɛ́lɛ gíũgiũ.
3 Asa ńyɔ̃ ɔta ɔplaai ń zɛɛo,
n gbɛ̃́ɔ buiɔ bùsu símá,
aai zɔ̃lɛ ń wɛ̃́lɛ ziaɔu.

4 Nsu vĩakɛo, asa wí a n kũo.
Nsu widɛo, n gɛɛ a gɔ̃ kpa n wɛ́io.
N ɛ̀waasogɔɔ wíyã a sãngu,
n gyaable ń gɛɛo kpánwɛi yấ a dɔngu lɔo.
5 Asa mapi n Kɛna mámɛ má n gɔ̃ ũ,
ma tɔ́n Dii Zĩgɔ̃de!
Ma Isailiɔ Bona, an Lua,
ma kua adoaɛ,
wĩ mɛmɛɛ dṹnia píi Lua.
6 Má n gbɛsi
lán nɔɛ pɔ́ wà pãkpài aà pɔ yàwa.
Mapi n Lua má ɛa n kṹ
lán ɛ̀waaso nɔkpama pɔ́ à gĩiwa.
7 Ma n to we yãa yɔɔ gĩaɛ,
ãma má ɛa n si ma sùuu zɔ̃ɔ yấi.
8 Kɛ́ ma pɔ fɛ̃̀, ma bɔ n kpɛ gɔɔpla,
ãma má wɛ̃nadɔ̃nɛ gbɛ̃kɛ láasai musu.
Ma Dii n Bona mámɛ má ò.
9 Lá ma lɛgbɛ̃̀ Nɔee gɔɔ,
ma mɛ̀ í a da dṹniaa lɔo,†
màa ma lɛgbɛ̃̀ gbã lɔ,
ma mɛ̀ ma pɔ a fɛ̃nzi mà n lele lɔo.
10 Baa tó gbɛ̀sĩsĩɔ làa mɛ́ sĩ̀sĩɔ gbòo,
ma gbɛ̃kɛa láa n kĩ́io,

§ **53:12** Luk 22.37 * **53:12** Ɛbɛ 9.28 † **53:12** Lom 8.34 * **54:1** Gal 4.27 † **54:9** Daa 9.11

ma bàakuannɔ aafia yą́ a gbooo.
Ma Dii n wɛ̃nadɔ̃nɛde mámɛ má ò.

11 Wɛ̃́lɛ wɛ̃nade pɔ́ zàa'ìana ì a suumpapa,
mɛ́ gbɛ̃e i n nɔ̀sɛ nínio,
má ɛa n kálɛ ń tiikɔazio,
má n ɛ̃ daalɛ safiiwa.
12 Má n bı̃́i misonaɔ kɛ ń lubiio,
má n bı̃́ibɔlɛɔ kɛ ń gbɛdiio,
má n bı̃́iɔ bo ń gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ.‡
13 Ma Dii, má yãda n gbɛ̃́ɔnɛ píi,§
n nɛ́ɔ aafia aɔ zɔ̃ɔ.
14 Yą́zɛde a n gba gbãa,
gbãamɔa gbɛ̃́ɔnɛ a zą̀ kũnnɔ.
Nyɔ̃ɔ pɔe vı̀a vı̀o,
gili a gɛ̃nguo.
15 Tó wà lɛ̀lɛma, bee i bɔ ma kı̃́io,
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ̀lɛma a mikpama.
16 Gwa! Mámɛ ma sia kɛ̀,
ì tɛ́vu ń bɔ̀ɔo,
aà ɔzı̀n gɔ̃kɛbɔpia ũ.
Mámɛ ma gbɛ̃kaalɛna kɛ̀ lɔ
aà gbɛ̃́ɔ dɛdɛ.
17 Gɔ̃kɛbɔ pɔ́ wa kɛ̀ n yą́i a àikɛo.
Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀bɔnnɔ, n yą́ a zɔ̃lɛwà.
Ma zɔ̀blenaɔ baan we,
má tó aa zı̀ble.
Ma Dii mámɛ má ò.

55

Dii kı̃́i wɛɛlɛa a gɔɔwa

1 Hee! A gbɛ̃́ pɔ́ imi lɛ́ á dɛɔ,
à mɔ í kı̃́i ápii!*
Baa tó á ɔ̃a vı̀o, à mɔ pɔble.
A mɔ vɛ̃ɛ ń vı̀o mi ɔ̃asai, fı̀abosai.
2 Akɛa álɛ ɔ̃a dɛ pɔ́ pɔ́ dɛ blɛ ũo musui?
Bɔ́yãi álɛ zı̀ ài dɛ pɔ́ pɔ́li ń ką́o yą́ii?
A ma yãma sa à pɔmaa ble,
á pɔ i kɛ na a nísiwa.
3 A swą́kpa ma!
A mɔ ma kı̃́i kɛ́ à e àɔ ku.
Ma bàa aɔ kúánɔ gɔɔpii,
ma gbɛ̃kɛ seasai pɔ́ má kɛ̀ Davidiɛ yą́pi.†
4 Gwa! Ma aà dı̀lɛ seelade ũ buiɔnɛ,
ma aà kɛ̀ gbɛ̃́ɔ dɔaana ũ, an kía ũ.
5 Nyɔ̃ bui pɔ́ ń dɔ̃ɔɔ sísi,
bui pɔ́ ń dɔ̃opiɔ bàalɛ mɔ n kı̃́i
ma Dii Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoa yą́i,

‡ **54:12** Zia 21.18-21 § **54:13** Zãa 6.45 * **55:1** Zia 21.6, 22.17 † **55:3** Zı̀n 13.34

asa ma gawi pi̋sima.

6 A Dii ki̋i wɛɛlɛ aà egɔɔ,
à aà sísi gɔɔ pɔ́ a kãiánɔ.
7 Vãikɛna a zɛ́ tó,
gbɛ̃vãi ɔkpa a làasooi.
Aà zɛ ń Diio, i aà wɛ̃nagwa,
wá Luapi i sùuukɛaànɔ maamaa.
8 Asa ma Dii ma mɛ̀,
á làasoo muaa ń ma làasoooo,
á yãkɛa muaa ń ma yã̋kɛaoo.
9 Lá musu ń zi̋lɛo lɛsi̋ dɛ ń kɔ̃o,
màa ma yã̋kɛa lɛsi̋ dɛ á yã̋kɛaa,
màa ma làasoo dɛ á làasooa.
10 Lá lou ń mɔ̀sɛo i̋ bɔ za musu,
mɛ́ i̋li ɛa we tɔɔlɛninisaio,
i̋ to pɔ́ bɔlɛwà à nɛ'i,
ɔ̃ i̋ buikɛ pɔtɔ̃naɛ,
i̋ blɛkɛ pɔblenaɛ,‡
11 màa yã̋ pɔ́ bɔ̀ ma lɛ́u dɛ.
A lɛ́lɛ pã ma pɔeã kɛsaio,
ma yã'o kpã̋sãa tá aɔ na.
12 Asa á bɔlɛ ń pɔnao,
wa dɔaaɛ́ ń aafiao,
gbɛ̀si̋si̋ɔ ń si̋̀si̋ɔ koo pũna ń gulao á aɛ,
sɛ̀̃ali píi a ɔtaalɛ.
13 Pɛ̃liɔ bɔlɛ lɛaaɔ gbɛu,
gbɛ́liɔ bɔlɛ lɛsikaoɔ gbɛu.
Bee aɔ ma tɔbɔ
seela láasai pɔ́ a súuli kpálɛo ũ.

56

Bui pi̋i suabaa

1 Ma Dii ma mɛ̀:
A zɛ ń yã̋zɛdeo,
í yãkɛ a zɛ́wa,
asa ma sɔu mà ń á suabaao,
má làa ń á bɔa maao.
2 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ bee kɛ
a yã̋pi kũa ũ.
Ili kã̋mabogɔɔ pɔ́ má di̋lɛ gbã̋lɛo,
à ɔbɔ̀lɛ vãi píiu.
3 Buipãle pɔ́ nàa su o
má we à gɛ̃ ma gbɛ̃́ɔ guuoo.
Gbɛ̃́ pɔ́ a lɛ wia su mɛ
lí giin a ũo.
4 Asa ma Dii ma mɛ̀:
Tó gbɛ̃́ pɔ́ wà ń lɛ wi̋ɔ ma kã̋mabogɔɔ yãdà,
tó aa zɛ̀ ń ma pɔeão,

‡ **55:10** 2Kln 9.10

mɛ́ aa ma bàakuańnɔ yá̃ kũa,
5 má ɔgbɛkɛnɛ́ ma kpɛ́u,
an maa aɔ dɛ nɛgɔ̃ɛɔ ń nɛnɔɛɔla,
má ń tɔ́ na kɛ̃ a gi̋ɔwa,
tɔ́pi aɔ láaa vi̋o, a ga bauo.
6 Buipãle pɔ́ aa nàa aa zi̋kɛmɛɛ,
aa ye ma tɔ́i aa zɔblemɛɛɔ,
aali ká̃mabogɔɔ pɔ́ má di̋lɛ gbãlɛo,
aa ma bàakuańnɔ yá̃ kũaɔ,
7 má gɛ́ńnɔ ma si̋si̋ pɔ́ a kua adoa musu,
má tó an pɔ kɛ na ma sísikpɛu.
Má ń sa pɔ́ aai̋ o ma gbagbaki̋iɔ sí
ń sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũɔ,
asa wa mɛ ma kpɛ́ɛ bui píi lousisikpɛ.*
8 Ma Dii Lua pɔ́ mi Isaili zi̋zɔɔ kãaa ma mɛ̀
má ɛa gbɛ̃́ɔ kãaa ká̃fi̋ gbɛ̃́ pɔ́ kà̃aɔ guu.

Lua yá̃kpalɛkɛa ń ãnabi vãiɔ

9 Sɛ̃̀a nɔ̀bɔɔ píi, à mɔ pɔble
ń lákpɛ nɔ̀bɔɔ píi.
10 Isaili gudɔ̃anaɔá vi̋aɔnɛ píi,
aa a kee gbáɛo,
gbɛ̃ lɛ́nanaalɛaɔnɛ, aali gbokɛ dɔ̃o,
aai̋ɔ wúlɛa ń nana'oao, aa ye ii.
11 Gbɛ̃ asiadeɔnɛ, blɛ lí mɔ́máo,
dɔaana pɔ́ yãe dɔ̃oɔnɛ.
An baade a pɔeã zɛ́ sɛ̀,
an baade zi̋a mi̋ mɛ̀ndo ài àlɛ wɛɛlɛ.
12 Aai̋ okɔ̃ɛ: A mɔ wà vɛ̃ɛ wɛɛlɛ,
wà í gbãa mi wà a dɛ kɛ.
Pɔ́ pɔ́ mɔ̀ ń gbão a mɔ́ ń ziao,
iɔ dɛ gbã pɔ́ɛ beea maamaa.

57

1 Gbɛ̃maaɔ lɛ́ midɛ,
mɛ́ a yá̃ lɛ́ kà̃ada gbɛ̃elao.
Wà luayãmanaɔ sɛ̀lɛ lɛ́ táńnɔ,
mɛ́ gbɛ̃e làasoo i kawào.
Lua lɛ́ gbɛ̃́ maapiɔ si músi pɔ́ lɛ́ mɔ́wa.
2 Zɛmaasɛnapiɔ lɛ́ gɔ̃ ń aafiao,
aa ká̃mabo ń wúlɛki̋iɔwa miau.

3 Á̃piɔ sɔ̃, à mɔ la á màsokɛn nɛ́ɔ!
Gbãsi̋de ń káaluao buiɔn á ũ!
4 Dé álɛ a láanikɛi?
Dé álɛ á lɛ́ yàasa ɛlɛwà
álɛ á lɛ́na bɔ̀ɛ̀i?
Á tàae nɛ́ɔ! Á bui mɔafilideɔ!
5 Á mɛ i̋ lua tá̃ai lí gbɛ̃̀nɛɔ gbáu
ń ligɔ̃n yàasaɔ píi.

---

* **56:7** Mat 21.13

I sa'o ń á nɛ́ɔ swai
ń gbɛ̀ lookpaaɔ zíɛo.
6 A zɛ ń swa gbɛ̀ pɔ́lɔpɔlɔɔ,
ɔ̃mɛ á baa ũ.
Ao, ampiɔ a itɔ̃̀lɛmá,
a ń gbá pɔ́wɛnti.
Lá màaɛ, má gí tɔsiiwáe?
7 A dɔɛ'ĩikɛkĩi kɛ̀kɛ sĩ̀sĩ lɛsĩ musu,
wekĩi i dɛdɛ gɛ sa'ou.
8 I á zeeɔ pélɛ kpɛ́ kpɛɛlɛli saɛ.
A pãkpàmazi,
a á zwãa wòlowá,
a dɛdɛ a da á wúlɛkĩi yàasaa.
A lɛdoũkɛ̀ ń á yenzideɔ,
a wulɛńnɔ, a ɔlĩa ń plɛi.
9 A nísi gbɛ̃̀wá,
a fɛlɛ ń kibɛgɛtao,
a tulalelɛ̀ maamaa.
A a zĩnaɔ zĩ̀ bùsu zã̀zãu,
a ázĩa bùsa e bɛdau.
10 A ázĩa kpàsa ń tá dasi oao,
i dɔ̃ kɛ́ a zɛ́ kuoo.
A ázĩa lɛ̀ ń láo, ɔ̃ á yɛ̃̀ɛɛ i láao.
11 Dé álɛ bílikɛwà álɛ vĩakɛɛ̀
ɔ̃ a fɛlɛ ń mɔafilioi?
Ma yã́ i dɔáguo,
i ma yãda á sɔ̃uo.
Kɛ́ ma nilɛ à gɛ̃̀gɛ̃ yái
álɛ vĩakɛmɛɛoa?
12 Má á yãnakpaa ázĩawa ń á yãkɛao ɛɛkaɛ́ á ɔzĩ,
a kã́fĩakɛɛ́o.
13 Tó a wɛ̃na wii lɛ̀,
á zĩadɔ̃abɔ pɔ́ á kã̀aaɔ á bɔ mɛ̀!
Aa gɛ̃ ń ĩ́anao píi,
baa lɛ́'ĩana a ń sélɛ.
Gbɛ̃́ pɔ́ nàmazi mɛ́ a bùsu túbible,
ɔ̃mɛ a gɔ̃ ma gbɛ̀sĩsĩ pɔ́ a kua adoa vĩ.

Lua gbɛ̃́ɔ gbã́gbãa

14 Dii mɛ̀: A̋ zɛ́kpa! A̋ zɛ́kpa!
A̋li miɔnaɔ bibi!
A̋ pɔ́ pɔ́ wa gɛ̃nalɛwà gága ma gbɛ̃́ɔ zɛ́u!
15 Asa ma Lua Musude má dɛńla,
má kú gɔɔpii mɛ́ ma tɔ́ kua adoa.
Ma mɛ̀: Ma bɛ ku gulɛsĩ pɔ́ a kua adoau,
má kú lɔ ń nɔ̀sɛniɛ sùuudeo.
Mi sùuudeɔ gba wɛ̃ni dafu,
mi nɔ̀sɛniɛdeɔ gba sɔ̃.
16 Máɔ yã́gagańnɔ láasaio,
ma pɔ aɔ paańzi gɔɔpiio.
Tó màaɛ, ma pɔkɛaɔ yɛ̃̀ɛɛ a láa,

an ɪ̃an wɛ̃nide pɔ́ bɔ̀ ma kɪ̃i a gɛ̃zɛa.
17 An gbɛ̃ble'ai tàae mɛ́ ma pɔ fɛ̃̀,
ɔ̃ ma ń gbɛ̃́ ma ulɛnɛ́ ń pɔkpɛ̃nɛo,
ɔ̃ aa gɪ̀ bɔ̀ ma kpɛ,
aa ń pɔeã zɛ́ sɛ̀.
18 Baa kɛ́ ma ń yãkɛaɔ è màa,
má ń gbã́gbã, má ń tàlakpa,
má ń sɔ̃ níninɛ́ vlɛ̃́vlɛ̃.
19 Má tó ma sáaukpaa aɔ dɔ ɔɔlɔnapiɔ lɛ́u.
Ma Dii ma mɛ̀ má aafia kpá
gbɛ̃́ pɔ́ kú zɑ̃̀ɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú kãiɔwa,*
mí ń gbã́gbã.
20 Vãikɛnaɔ dɛ lán ísia í pãpãakɔ̃wawa.
A í líɔ ku kílikilio,
a ikooaɔ ɪ̀ fɛlɛ ń pɛ̀lɛao ń gbãsɪo.
21 Ma Dii ma mɛ̀
vãikɛnaɔ aaɔ aafiao.

58

Lɛyea sɪande

1 Wii lɛ́ gbã́ugbãu,
ńsu ǹ nzɪa kṹkũo.
N n lɔɔ fɛlɛ musu lán kuu'ɔwa.
Ma gbɛ̃́ɔ tàae kpàwakɛnɛ́,
Yakɔbu buipiɔ duunaɔ onɛ́.
2 Aaɪɔ ma kɪ̃i wɛɛlɛ lá gu lɛ́ dɔ,
an mɛ̀sa ɪ̀ wã ma yãkɛaɔ dɔ̃ai
lán bui pɔ́ ɪ̀ yãkɛ a zɛ́wa
ɪ̀li pãkpa a Lua yãdilɛaɔziowa.
Aaɪ yã́gɔ̃gɔ̃a a zɛ́wa gbɛaa,
aaɪɔ ye mà sɔ̃ńzi.
3 Ɔ aaɪ ma la: Bɔ́yãi wa lɛyèi,
kɛ́ ńlɛ wá gwao ni?
Bɔ́yãi wa wázɪa bùsainɛ,
kɛ́ ń wá fãn vɪo ni?

Gwa! Á lɛyegɔɔ i ázɪa pɔeã kɛ,
mɛ́ i á zɪkɛnaɔ wɛtã píi.
4 Gwa! Á lɛyea ɪ̀ midɛ ń lɛkpaao ń sòleo,
i kɔ̃ gbɛ̃ ń ɔkũ gbãao.
Á fɔ̃ lɛye lá álɛ kɛ gbãɛwa
mà á lɔɔ ma musue?
5 Lá ma lɛye dɪlɛn wee?
Zɪabusaa ado yã́ nɛe?
I kɛ mipɛlɛa lán kpootɛ̃wa
ge wúlɛa túfuu ń zwɑ̃̀nkasa kákaaálao yã́ no.
Pɔ́ pɔ́ i mɛ lɛyen wea?
Bee mɛ́ ɪ̀ kamagua?
6 Lɛye pɔ́ má dɪlɛ min kɛo lò?

* **57:19** Ɛfɛ 2.17

A vãikɛnaɔ gala polo gbɛ̃́ɔwa,
à zuubɔlɛ gbɛ̃́ɔnɛ,
à gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ ɔtɔ̃máɔ gbaɛ,
í gbãamɔa gbɛ̃́ɔnɛ midɛ píi.
7 A blɛli nɔandɛnaɛ,
à wɛ̃nade bɛsaide dilɛ.
Tó a gbɛ̃́ è bɛ puizi, à pɔ́ nai.
Tó i bàalɛ á mɛdoũdeɛo,*
8 gu a puɛ́ lán ĩatɛ̃ bilɛawa,
á gɔ̃a maa a bɔlɛ àannɔ,
á maakɛa a zɛmikũɛ́,
ma gawi iɔ tɛ́ á kpɛ.
9 Tó a lɛzùmazi sa, má wewá,
tó a wiilɛ̀mazi, má oɛ́: Má kɛ́!
Tó a gbãamɔa gbɛ̃́ɔnɛ mĩdɛ á guu
ń ɔtondɔakɔ̃wao ń yãpãsĩ'oao,
10 tó a nɔandɛna gbà á pɔeã blɛ,
mɛ́ a pɔ́ kpà wɛ̃nadewa à kɛ̀,
gu a puɛ́ gusiau,
gubeebee a gɔ̃ɛ́ lán fãanɛwa,
11 míɔ dɔaaɛ́ gɔɔpii.
Má tó pɔ́ mɔ́wá gu tɛ́kũau,
má á wá baasaɛ́,
íɔ dɛ lán swalu mɔ̀sɛdewa,
lán nibɔna pɔ́ a í lí baowa.
12 A á bɛzia zi fɛlɛ,
á á wɛ̃́lɛ pɔ́ kálɛa à gɛ̃̀gɛ̃ vu,
wi mɛɛ́ bĩ́igbooa ń uazĩɔ kɛ̀kɛnaɔ.
13 Tó álɛ gbabɔ kã́mabogɔɔzĩo,
mɛ́ álɛ ázĩa pɔeã kɛ ma gɔɔpiwao,
tó a mɛ̀ kã́mabogɔɔzĩ na,
mɛ́ a ma gɔɔpi dĩlɛ gbia,
tó á dĩlɛ gbia mɛ́ a á bɔɔlɛ tò,
tó i ázĩa pɔeã kɛuo,
mɛ́ i yãyaaabɔlɛuo,
14 á pɔ́ a kɛa na,
mí tó àɔ kible bùsu gulɛsĩɔu,
mí tó à á dezi Yakɔbu túbible.
Ma Dii ma lɛ́ mɛ́ ò.

59

Gbɛ̃́ɔ duuna bɔa gupuau

1 Dii ɔ i kɛ geseũ à kɛ̃́sã á suabaaio.
Aà swã́ i kɛ gbãa à gí yãmaiwáo.
2 A yãvãiɔ mɛ́ á kɛ̃́kɔ̃wa ń á Luao,
á duuna mɛ́ tò à a wɛ́ gòwá,
ɔ̃ à gĩ á yãmai.
3 Asa gbɛ̃dɛ'au gɔ̃́kpa á ɔwa,

* **58:7** Mat 25.35

á tàaeɔ á ɔkɔɔ pà.
Ɛɛ mɛ́ ì̀ɔ dɔ á lɛ́u,
iɔ yã̀kpaanla bɔlɛ.
4 Gbɛ̃e lí wiilɛ yã́zɛdeio,
gbɛ̃e lí sì̀ana'o yã́kpalɛuo.
Aaì̀ zɛ ń yãpão, aaì̀ɔ ɛɛto.
Aaì̀ nɔsi yã̀kele ũ,
aaì̀ nɛ'i gudɛ ũ.
5 Aaì̀ mlɛ̃̀ gbe pipi,
aaì̀ dã̀nsaba tã́.
Tó gbɛ̃́ ń gbe blè, a gaɛ,
tó gbɛ̃́ wì̀ sɔ̃, kyã́ a bɔ.
6 An bapiɔ lí pɔkasa kɛo,
an ɔzì̀piɔ lí pɔ́ nańzio.
An yã̀kɛaɔá gudɛɛ,
aa ɔdì̀di yã̀pã̀sì̀wa.
7 An kɛ̀sɛ lɛɛũ ń vã̀ikɛao,
aaì̀ yãesaide dɛ àannɔ.
Gudɛlaasoo aaì̀ɔ kɛ,
aaì̀ ásoo ń músio kpáńzi.
8 Aa aafia zɛ́ dɔ̃o,*
yã́ dɔ̀ɔde kú ń tufauo.
Aaì̀ zɛ́ kolekolea da,
gbɛ̃́ pɔ́ bɛuɔ líɔ aafia dɔ̃o.

9 A yã́i tò yã́zɛde zã̀kũ̀wanɔ,
mɛ́ yã̀maa i wá leo.
Gupua wá wɛ́ dɔi,
ɔ̃ gusia wa su è,
gukɛ̃a wá mɛ wã̀i,
ɔ̃ gubeebee wá bɛu.
10 Wi ɔdɔ gì̀i lán vì̀laɔwa,
wi ɔmalɛmalɛ lán wɛsaideɔwa,
wi gɛ̃nalɛ fãanɛ lán guluuluuiwa.
Wá gbã̀a fá,
ń beeo wá dɛ lán gɛɔwa.
11 Wi wiilɛ lán wàiɔwa,
wi ɔ́ɔlɔ wɛ̃nannɔ lán felenaɔwa.
Wá wɛ́ ì̀ɔ dɔ yã́zɛdei, wili eo,
wá mɛ wã̀ wà wá suaba, a zã̀wanɔ.

12 Asa wá tàaeɔ kɔ̃̀nɛ,
wá duuna wá dá yã́u.
Wá tàaeɔ zɔ̃̀lɛwá,
wá wá yã̀kɛaɔ dɔ̃ sa.
13 Wa bɔ Dii kpɛ wa mɔafilikɛ̀ɛ̀,
wa gi wá Luazi,
yã̀kpaanla ń kĩ́iwãio ì̀ dɔaawɛ̃ɛ.

* **59:8** Lom 3.15-17

Ɛɛ kɔ̃̀ wá sɔ̃ guu, àlɛ bɔlɛ wá lɛ́u.
14 Màa yɑ̃́zɛde pɔ̀ɔbɔzɑ̃̀kɛ̀,
maakɛa zɛa kɑ̃aa,
sĩ̀ana gɛ̃mbɔlɛ gɑ̃aɛ,
yɑ̃́ dɔ̀ɔde kùa gɛ̃kĩ̀iwa.
15 Sĩ̀ana gbɛzɑ̃̀kpà,
wĩ̀ ɔ̃zɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̃̀ vɑ̃iwawa.

Dii wɛkpàlɛ gwà, à kɛ̀ɛ̀ ĩ̀i,
asa yɑ̃́zɛde kuo.
16 A è gbɛ̃́ maae kuo.
Kɛ́ yɑ̃̀kɛkɛnae kuo, à dĩ̀wà.
Ɔ à suabazɛ bɔ̀ ń a gɔ̃sagbɑ̃akɛo,
à gbɑ̃a'è a maakɛawa.
17 A maakɛa dà mɔ̀ ula ũ,†
à suabaa kpà mɔ̀ fùa ũ,‡
à tɔsima dà pɔkasaɔ ũ,
à ɑ̃iapɑ̃sĩ̀ kàkaala ulada ũ.
18 A ñ̀abo gbɛ̃́ɔnɛ ń yɑ̃̀kɛawa,
a pɔkũmabɔbɔ a ibɛɛɔwa,
a tɔsi a wɛ̀lɛɔwa,
i asea kɛ ísiabaadeɔnɛ a zɛ́wa.
19 Bɛ'aɛdeɔ vĩ̀akɛ Dii tɔ́ɛ,
gukpɛdeɔ aà gawi da gbia,
asa a mɔ́ lán í gufɔ̃awa,
lán í pɔ́ Dii lɛ́'ĩ̀ana lɛ́ ɔzɔ̃iwa.
20 Yakɔbu buiɔ Bona a mɔ Siɔna
gbɛ̃́ pɔ́ mikɛ̃̀ ń duunaɔwaɔ kĩ́i.§
Ma Dii mámɛ má ò.

21 Ma Dii ma mɛ̀,
ma bàakuańnɔ yɑ̃́n kɛ:
Ma Nisĩ̀na pɔ́ kúwá
ń ma yɑ̃́ pɔ́ má dàɛ́ á lɛ́uo
a bɔ á lɛ́uo ge á nɛ́ɔ ge á tɔũnaɔ
za gbɑ̃ e gɔɔpii.

60

Siɔna gawi zia

1 Fɛlɛ tɛkɛ, asa n gupua mɔ̀,
Dii gawi pĩ̀sima.
2 Gwa! Guluuluu kù dṹniaa,
gusia kùlɛ a gbɛ̃́ɔwa.
Mpi sɔ̃, Dii a bilɛma,
aà gawi i bɔma.
3 Buiɔ mɔ n gupuau,
kíaɔ sɔ̃ n pípia í gbɑ̃ai.
4 Wɛzu gugwa ǹ liai,

† **59:17** Ɛfɛ 6.14 ‡ **59:17** Ɛfɛ 6.17, 1Tɛs 5.8 § **59:20** Lom 11.26

aa kȁaa píi, aalɛ mɔ́ n kȉi.
N nɛgɔ̃ɛɔ bɔ̀ za zȁzã, aalɛ su,
wa n nɛnɔɛɔ naaa ń gbȁtɛ̃ɛu, wàlɛ suńnɔ.
5 Tó n bee è, n pɔna a pisi n oawa,
n nɔ̀sɛ a yáalɔ kua nzȉa dakȉiwa.
Wa n gba ísia baa àizɛɛɔ,
wa mɔnɛ ń buiɔ pɔmaaɔ.
6 Yiongo waiɔ li n bùsua,
Madiã ń Efa bùsu yiongo nɛ́ bɔlɔɔ.
Seba bùsudeɔ mɔ píi
vua ń tulaleti gȉnanaɔ sɛa,
aalɛ ma yãkɛaɔ baokpa.
7 Wa Kedaa bùsu pɔtuoɔ kãaanɛ píi,
wa Nɛbaioɔ sãsaɔ kpama ǹ n bɔɔlɛkɛò,
wi sa pɔ́ ȉ kamagu oò ma gbagbakȉiwa,
mí a kpɛ́ gawide gawi kȁfȉò.

8 Bɔ́mɛ táa'ò lɛ́ su lán louwa,
lán felenguuluɔ sua ń kpɛ́uwa keei?
9 Ísiabaadeɔ lɛ́ kãaamazi we,
ísia gó'ilɛnaɔ mɛ́ zɛmikũa we.
Aa bɔ̀ ń n nɛ́ɔ za zȁzã,
aalɛ mɔ́ ń ń ȁnusuɔ ń ń vuaɔ
ma Dii n Lua tɔbɔi,
asa ma Isailiɔ Lua ma kua adoaɛ,
má gawi pisima.

10 Buipȁleɔ ɛa n bȉiɔ bo,
an kíaɔ zȉkɛnɛ.
Baa kɛ́ ma n gbɛ̃ ń pɔfɛ̃o yãa,
má wɛ̃nadɔ̃nɛ ma sùuu yȁi sa.
11 N bȉibɔlɛɔ aaɔ wɛ̃aɛ gɔɔpii,
aaliɔ taao fãanɛ ń gwãasȉnao,
kɛ́ buiɔ mɔnɛ ń ń àizɛɛɔ
ń ń kíaɔ kpán'aɛkɛa.*
12 Asa bui ge kpala pɔ́ i zɔblenɛo a midɛɛ,
wa ń bùsuɔ dɛɛlɛmpa míɔmiɔ.

13 Wa mɔnɛ ń Libã bùsu gawio,
pɛ̃liɔ ń kpɛ̃liɔ ń sɛ̃liɔ píi,
kɛ́ mà e zãbleò ma kúkȉiwa,
ma gbadibɔpi iɔ gawi vȉ.
14 N wɛtãna nɛ́ɔ mɔ kúlɛnɛ,†
gbɛ̃ pɔ́ aa sakàngupiɔ wúlɛnɛ n gbázȉ,
aai onɛ Dii wɛ̃lɛ
Siɔna pɔ́ Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoa kàlɛ.

15 Baa kɛ́ gbɛ̃ɔ zàngu yãa
aa pȁkpànzi,

* **60:11** Zia 21.25-26 † **60:14** Zia 3.9

gbɛ̃eli gu baavɨ̃ n guuo,
má n kɛ ɨ̃andãbɔ láasai ũ,
gbɛ̃́ɔ iɔ pɔnakɛò e ń buiwa.
16 Nyɔ̃ buiɔ vɨ̃ mi,
an kíaɔ yɔ̃́ kpama,
níɔ dɔ̃ mámɛ máa Dii n Suabana ũ,
Yakɔbu Lua gbãade n Bona ũ.
17 Má mɔ́ ń vuao mɔgotɛ̃ gbɛu,
ánusu sɔ̃ mɔsi gbɛu.
Má mɔ́ ń mɔgotɛ̃oli gbɛu,
mɔsi sɔ̃ gbɛ gbɛu.
Má aafia dilɛnɛ n laaidɔmade ũ,
má yã́zɛde danɛ n gbãade ũ.
18 Wa yãpãsɨ̃ súu ma n bùsuu lɔo,
ásoo ń músio a sɔ̃ n bùsu zɔ̃lɛio.
Wa tɔ́kpa n bɨ̃́iɛ Suaba,
n bɔlɛɔ sɔ̃ Táasi.
19 Ɨatɛ̃ ali gupunɛ fãanɛ lɔo,
mɔvua í gbãa a gupunɛ lɔo.
Ma Dii mámɛ máɔ dɛ n gupua ũ gɔɔpii,
mapi n Lua, mámɛ máɔ dɛ n tɛkɛa ũ.‡
20 N ɨatɛ̃ a gɛ̃ kpɛ́u bauo,
mɛ́ n mɔ a ɔsikɛo,
asa mámɛ máɔ dɛ n gupua láasai ũ,
n ɔɔlɔ a midɛ sa.
21 N gbɛ̃́ɔ aaɔ maa píiɛ,
mɛ́ aaɔ bùsu vɨ̃ gɔɔpii.
Aaɔ dɛ lí pɔ́ má bà vlãpaa ũ,
ma ɔgbɛ ũ ma zãblea yã́i.
22 An gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̃́sãańzi
a kɔ̃ à ka gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔo,
an gbɛ̃́ pɔ́ kpɛɛ ń guu,
a gɔ̃ bui zɔ̃ɔ ũ.
Mámɛmaa Dii,
má yã́pi kɛ a gɔɔwa ń wãao.

61

Dii ɛ̀fãaigɔɔ

1 Dii Lua Nisɨ̃na kua,
à ma sɛ mà baonakpa taasideɔnɛ,*
à ma zɨ̃ mà pɔsiadeɔ gba sɔ̃
mà zɨ̃̀zɔɔ gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ ń dakpɛunaɔ gbaɛao kpàwakɛ,
2 mà Dii gbɛ̃kɛkɛnɛgɔɔ†
ń wá Lua tɔsimagɔɔo onɛ́,
pɔsiadeɔ nɔ̀sɛ i níni píi.‡
3 A ma zɨ̃ mà fùakpa Siɔna ɔɔlɔnaɔnɛ túfu gbɛu,
mà pɔna nísi dɔɔmá an gbãsɨ̃kpaa gbɛu,
mà táasilɛa pɔkasa danɛ́ an kãgaa gbɛu.

‡ **60:19** Zia 21.23, 22.5 * **61:1** Mat 11.5, Luk 7.22 † **61:2** Luk 4.18-19 ‡ **61:2** Mat 5.4

Aaɔ maa, wiɔ mɛnɛ́
lí pɔ́ Dii bà azi̍a tɔbɔa yấiɔ.

4 Aa bɛzia sà zizi vu,
aa pɔ́ pɔ́ wà a dɛɛlɛmpà yãaɔ kɛkɛ,
aa ɛa wɛ̋lɛ pɔ́ gɔ̃̀ da wáiwai za káauɔ kálɛ lɔ.
5 Bui zi̍̀loɔ á pɔ́ɔ dấdãɛ́,
buipãleɔ á bua ń á vɛ̃ɛbuɔ sɛ̃waɛ́.
6 Ấpiɔ sɔ̃, wa mɛɛ́ Dii gbàgbanaɔ,
wa á sísi wá Lua zi̍kɛnaɔ.
Ấ buiɔ àizɛɛble,
á i̍̋anadã ń ń pɔmaaɔ.
7 Ma gbɛ̋ɔ asea e lɛɛ pla
wí pɔ́ wa dàmá gbɛu,
aa pɔnakɛ ń ń baao
an gɛɛkpanwɛia gbɛu.
Aa gɔ̃ bùsu lɛɛ pla vi̍,
pɔna láasai aɔ dɛ ń pɔ́ ũ.
8 Asa ma Dii, yấzɛde mɛ́ i̍̀ kamagu,
má za pɔ́siama ń gbãableamáogu.
Má ń asea kpámá ń náaio,
ma bàa aɔ kúńnɔ gɔɔpii.
9 Waɔ ń buiɔ dɔ̃ dűniau,
an nɛ́ɔ tɔbɔ bui píi kɛ̋i,
gbɛ̃́ pɔ́ ń é píi i dɔ̃ kɛ́
aa dɛ gbɛ̃́ pɔ́ ma báaadàńguɔ ũ.

10 Mi pɔnakɛ ń Diio maamaa,
ma pɔ na ma Luawa,
asa à suabaa nàmazi pɔkasa ũ,
à bɔa maa dàmɛɛ ula ũ,
lán nɔsɛna pɔ́ kákakɛ̀wa,
lá aà nɔ pɔ́ a zãblebɔɔ fi̍̀wawa.§
11 Lá tɔɔlɛ i̍̀ to pɔ́ bɔlɛwa,
mɛ́ bua i̍̀ to pɔ́wɛna fɛlɛ,
màa Dii Lua a to yấzɛde ligua,
a to wà ma táasilɛ bui píi wáa.

62

Yelusalɛũ dafu

1 Siɔna yấi máɔ nílɛao,
Yelusalɛũ yấi ma lɛ́ a gɔ̃ kpaaũao
e a gɛ bɔɔ̀ maa lá gu i̍̀ dɔwa,
e a suabaa gɛ àɔ pípi lán sɛ̃tɛwa.
2 Buiɔ n bɔa maa e,
kíaɔ wɛsi n gawilɛ ḿpii.
Wa tɔ́ dafu pɔ́ a bɔ Dii lɛ́u kpánɛ.
3 Nyɔ̃ɔ dɛ lán tulu gawidewa Dii ɔzi̍,

§ **61:10** Zia 21.2

ńyɔ̃ɔ dɛ kíafua ũ á Lua ɔlau.
4 Wa mɛnɛ Bɛzia bau lɔo,
wa n bùsu sísi Guwaiwai bau lɔo.
Waɔ mɛnɛ Mapɔeãwɛ̃lɛ,
n bùsu sɔ̃ Nɔzãe,
asa Dii pɔ aɔ dɔma,
mɛ́ n bùsu a zãkɛaànɔ.
5 Lá ɛ̀waaso ì wɛ̃́ndia sɛ́,
màa n Kɛna a n sɛ́.
Lá nɔsɛna ì pɔnakɛ ń a nɔo,
màa n Lua a pɔnakɛnnɔ.

6 Yelusalɛũ, ma gudɔ̃anaɔ dilɛ n bĩ́iɔ musu,
aaɔ nílɛao fãanɛ ń gwãasĩnao píi.
Á Dii sĩsinaɔ, ásu kã́maboo,
7 àɔ zɛaàzi e a gɛ Yelusalɛũ kálɛ,
i aà kɛ wɛ̃́lɛ pɔ́ dṹnia àɔ aà táasilɛ ũ.

8 Dii ladà ń ɔlɛlɛao,
a ò ń a gã̀sa gbãa dɔao à mɛ̀
á á blɛwɛ kpá á ibɛɛɔwa bau lɔo,
buipãleɔ vɛ̃ɛ pɔ́ a a zĩkɛ̀ mi lɔo.
9 A kɛ̀kɛnaɔ ble, aai ma táasilɛ,
vɛ̃ɛkɔzɔ̃zɔ̃naɔ mi ma kpɛ́ kpɛɛlɛ.

10 Á bɔlɛ! Á bɔlɛ wɛ̃́nkpɛ!
Á zɛkɛkɛ gbɛ̃́ɔnɛ!
Á kpá! Á zɛda kpá! Á gbɛɔ gágau,
í gudɔkɔ̃ɛkĩi dilɛ buiɔnɛ!
11 Gwa! Dii kpàwakɛ̀ e dṹnia lɛ́wa:
O Siɔnaɛ aà Suabana lɛ́ mɔ́.
Gwa! A a asea kũa
mɛ́ a a zĩ ài kpán'aɛkɛa.*
12 Wa mɛnɛ́ Lua gbɛ̃́ɔ,
gbɛ̃́ pɔ́ Dii ń bɔ́ɔ.
Wa mɛnɛ Wa'ɔliai, Bɛzianlɔo.

63

Dii tɔsimagɔɔ

1 Démɛ bɔ̀ Ɛdɔũ bùsuu, àlɛ mɔ́,
à bɔ̀ Bɔzɛla, aà pɔkasaɔ tã̀ keei?*
Démɛ lɛ́ gɔ̃sagɔ̃sa táa'o ń gbãa zɔ̃ɔo,
a ula gawide daa keei?

Mámɛ, málɛ zĩblea kpàwakɛ,
má gbɛ̃́ɔ suabaa gbãa vĩ.

2 Bɔ́yãi n ula ń n pɔkasaɔ tã̀
lán gbɛ̃́ pɔ́ ɔ̃zɔ̃ vɛ̃ɛfɛ̃kĩiu pɔ́wai?

* 62:11 Isa 40.10, Zia 22.12 * 63:1 Isa 34.5-8

3 Ma ɔ̃zɔ̃̀ vɛ̃ɛfɛ̃kĩ̀iu mado,
gbɛ̃e kumanɔo, baa do.
Ma ɔ̃zɔ̃̀ buiɔwa ń pɔkũmao,
ma kɛ̀sɛ tɔ̃̀má ma pɔfɛ̃ yã́i.
An au fã̀fã ma pɔkasaɔwa,†
ma ula gbã̀sĩ̀kpà píi.
4 Asa má tɔsimagɔɔ kũa ma sɔ̃u,
ma gbɛ̃́ɔ bogɔɔ kà.
5 Ma gugwàgwa, gbɛ̃e ku à dɔmalɛo,
yã́ dĩ̀a kɛ́ gbɛ̃e ku à ma gba gbã̀ao.
Ɔ ma zĩ̀blè ń mazĩ̀a gã̀sa gbã̀ao,
ma pɔkũma mɛ́ ma gba gbã̀a.
6 Ma ɔ̃zɔ̃̀ buiɔwa ń pɔfɛ̃o,
má tò ma pɔkũma í zɔ̃̀lɛmá,
ma ń au kɔ̀lɛ zĩ́lɛ.

Dii gbɛ̃kɛ galikɛa

7 Má Dii gbɛ̃kɛ galikɛ ń aà táasilɛao,
asa à yã́pii kɛ̀wɛ̃ɛ wá gwaa guu,
à yã̀maa dasi kɛ̀ wá Isailiɔnɛ gbɛ̃kɛ guu.
8 A̋ mɛ̀: Aa dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũ,
aa mɔafiliyã̀ kɛmɛɛo,
ɔ̃ à gɔ̃̀ ń Suabana ũ.
9 A dɔ̃ńnɔ ń taasikɛa guu píi,
aà aɛ malaika ń suabà,
à ń bó kɛ́ a yeńzi à ń wɛ̃nagwà yã́i.
A ń sɛa za yã̀ayã̀a a ń kũa.
10 Kási aa bɔ̀ aà kpɛ,
aa aà Nisĩ̀na pɔ yàɛ̀.
Ɔ à mikpɛdɔ̀nɛ́ à gɔ̃̀ ń ibɛɛ ũ,
à zĩ̀kàńnɔ.

11 Ɔ Mɔizi gɔɔ yã́ dɔ̀ aà gbɛ̃́ɔgu aa mɛ̀:
Lua pɔ́ bùa ń a kpàsa dã̀dã̀nao ísiawa,
à a Nisĩ̀na dàńgu ku má ni?
12 A̋ a gã̀sa gawide pòo Mɔizi ɔplaai,
ɔ̃ à í zɔ̃̀ɛ ń aɛ,
kɛ́ à tɔbɔ e gɔɔpii yã́i.‡
13 A̋ gɛ̃̀ńnɔ í títiu, aai gɛ̃mbɔlɛo
lán sɔ̃́ pɔ́ lɛ́ bàalɛ guwaiwaiuwa.
14 Ɔ Dii Nisĩ̀na ń gbá ĩ́ampakĩ̀i,
lán zu pɔ́ wà gɛ̀ńnɔ swadɔɔiɔwa.
Mà̀a n dɔaanɛ́,
kɛ́ n e tɔbɔ yã́i.

Suabaa wii

15 Kua za musu wɛ́kpalɛ ǹ gwa,
kua za n gulɛsĩ̀ gawide pɔ́ a kua adoau.

---

† **63:3** Zia 14.19, 19.13, 15 ‡ **63:12** Bɔa 14.21

N pãsi̋ ń n nɛgɔ̃nkɛo tɔ́n lá?
N gi wɛ̃na ń sósobio kɛiwɛ̃ɛ.
16 Baa tó Ablahaũ wá dɔ̃o,
ḿmɛ ń wá Mae ũ.
Baa kɛ́ wá yá̋ i dɔ Isailiguo,
Dii, ḿmɛ ń wá Mae ũ,
n tɔ́n wá Bona za zi.
17 Dii, bɔ́yãi ń tò wa zã n zɛ́wai?
Akɛa n wá swá̋ gbãakù̋,
ɔ̃ wá n vi̋a vi̋o ni?
Ɛa su wápi n zɔ̀blenaɔwa,
gbɛ́̋ pɔ́ ń sɛ̀ buiɔn wá ũ.
18 Wa gɔ̃ bùsu pɔ́ ń kpàwá vi̋ gɔɔpla,
ɔ̃ wá ibɛɛɔ mɔ̀ ɔ̃zɔ̀̋ n kpɛ́wa.
19 Wá dɛ lán gbɛ́̋ pɔ́ ń iko vi̋máoɔwa à gɛ̀̋gɛ̃,
lán gbɛ́̋ pɔ́ n tɔ́ kúmáoɔwa.
Kai! Tó n musu wɛ̀̋ n pila,
gbɛ̀si̋si̋ɔ lualua n aɛ.

64

1 Nyɔ̃ɔ dɛ lán tɛ́ pɔ́ kù̋ yàa giiwa
a tò ípiwa,
n ibɛɛɔ i n tɔ́ dɔ̃,
buiɔ i gilikɛ n aɛ.
2 Asa kɛ́ n pila yãa,
n dabudabu pɔ́ wá a fãn vi̋o kɛ̀,
gbɛ̀si̋si̋ɔ lùalua n aɛ.
3 Dii pɔ́ ì yãkɛ gbɛ́̋ pɔ́ an wɛ́ dɔaàziɔnɛ,
mɛ́ ì kɛ n bàasio, wi e yãa gueio.
Gbɛ̃e swá̋ i mao, gbɛ̃e i wɛsiɛo.*
4 Ni zɛ ń gbɛ́̋ pɔ́ n yáli sãaàguoo,
gbɛ́̋ pɔ́ ì yãkɛ a zɛ́wa ń pɔnao.
A̋ma kɛ́ wa duunakɛ̀, n fɛ̃wázi,
wá kuò à gɛ̀̋gɛ̃, kpelewa wá bɔui?
5 Wápii, wa gɔ̃ gbãlɛa,
wá maakɛaɔ píi dɛ lán bɔlɔwa.
Wápii wálɛ i'o lán lí láwa,
wá yãvãikɛa a gɛ̃wanɔ zɛ́a lán i̋anawa.
6 Gbɛ̃e lɛ́ n sisi lɔo,
gbɛ̃e i fɛlɛ lɛ́ zɛzɛnzi lɔo,
asa n n wɛ́ gàwɛ̃ɛ,
n wá kpá wá yãvãiɔla.

7 Kási ḿmɛ ń wá Mae ũ Dii,
gi̋n wá ũ, wá bonan n ũ,
n ɔgbɛn wá ũ wápii.
8 Dii, n pɔ su pawázi à gɛ̃agɛ̃o,
wá yãvãiɔ su àɔ dɔngu gɔɔpiio.
Wá wɛgwa, n gbɛ́̋ɔn wá ũ wápii.

---

* **64:3** 1Kln 2.9

9 N wɛ̃́lɛɔ gɔ̃̀ gbáa ũ,
baa Siɔna gɔ̃̀ gbáa ũ,
Yelusalɛũ gɔ̃̀ guwaiwai ũ.
10 N kpɛ́ gawide pɔ́ a kua adoa
pɔ́ wá deziɔ n táasilɛ̀u tɛkũ̀,
pɔ́ pɔ́ wá pɔ dɔwàɔ ɔ̃̀ɔkpà píi.
11 Nyɔ̃ɔ yá̃ beeɔ gwa, ní gí yãe kɛia?
Nyɔ̃ɔ nílɛ kpɛ̃́, ní ɔtɔ̃ɔlɛwá à gɛ̃agɛ̃̀a?

65

Yá̃kpalɛkɛa ń Isailiɔ

1 Ma sɔu mà mà wemá,
ɔ̃ gbɛ̃e i ma gbɛao,
má kɛ̀ wà ma e,
ɔ̃ gbɛ̃e i ma kı̃́i wɛɛlɛo.
Má ò bui pɔ́ lɛ́ ma sisioɔnɛ:
Má kɛ́! Má kɛ́!
2 Ma ɔ ı̃ɔ dɔa bui swá̃gbãadeɔzi,
kási aa bɛ zɛ́ vãi guu tɛa ńzı̃a pɔeãi.*
3 Bui pɔ́ ı̃ɔ ma lɛ́wɛ gɔɔpiin ń ũ,
aaı̃ɔ sa'o swaluu,
aaı̃ tulaletikatɛa tàasoɔu.
4 Aaı̃ zɔ̃lɛ miai, aaı̃ i bàalikpɛu,
aaı̃ sa'osawa nɔ̀ɔ só,
aaı̃ pɔ́ bɛ̃̀ɛɔ yãma dɛ ń dou.
5 Aaı̃ mɛ: Ɛa, ńsu sɔ̃mazio,
asa má ye mà gɔ̃ gbãlɛao!
Gbɛ̃́ beeɔ dɛ tɛ́ pɔ́ ı̃ɔ kũ gɔɔpii súɛlɛ ũ ma nízı̃ɛ.
6 Dii mɛ̀: Gwa!
A kɛ̃a láu ma aɛ, máɔ nílɛo,
má fı̃aboné à gɛ̃ ń kṹ,
7 má fı̃aboné ń duuna
ń ń deziɔ duunao yá̃ musu píi,
asa aa tulaletikàtɛa gbɛ̀sı̃sı̃ɔwa,
aa lɛ'ɛ̀a sı̃̀sı̃ɔ musu.
Má yá̃ pɔ́ aa kɛ̀ yãaɔ fı̃aboné a lɛ́u à gɛ̃ ń kṹ.

8 Ma Dii ma mɛ̀:
Baa tó vɛ̃ɛbɛɔ ı́ vı̃ yɔɔnnɔ,
wı̃ mɛ wasu a ɔ̃̀ɔkpao,
asa a ká̃fı̃a vı̃ɛ.
Màa má kɛ ma zɔ̀blenaɔ yá̃i,
má gbɛ̃́ɔ midɛ píio.
9 Má bui sɛ Yakɔbu buiɔ guu,
Yudaeɔ gɔ̃ ma gbɛ̀sı̃sı̃ɔ vı̃.
Gbɛ̃́ pɔ́ má sɛ̀ɔ mɛ́ aa gɔ̃ vı̃,
wekı̃i ma zɔ̀blenaɔ aaɔ kuu.
10 Salɔna a gɔ̃ dá̃dãkɛkı̃i ũ,

* **65:2** Lom 10.20-21

Akoo guzulɛ[†] a gɔ̃ zuɔ kálɛkɨ̃i ũ
ma gbɛ̃́ pɔ́ aaɨ̃ ma kɨ̃́i wɛɛlɛɔnɛ.

11 Á gbɛ̃́ pɔ́ a pãkpàmaziɔ sɔ̃,
ma gbɛ̀sɨ̃sɨ̃ pɔ́ a kua adoa yã́ sɔ̀águ,
i blɛkalɛ tã́a pɔ́ ɨ̃ mɔ́ ń minaoɛ,
i í gbãa yãalɛ tɔ̃́lɛ tã́a pɔ́ ɨ̃ ń baa kpámáwa.
12 Má á baa kpáwá fɛ̃nda ũ,
í kúlɛ wà á dɛdɛ,
asa ma lɛzù, i weao,
ma yã'ò, i swɛ̃́sɛio,
a yã́ pɔ́ má yeio kɛ̀,
a zɛ ń yã́ pɔ́ i kamaguoo.

13 A yã́i tò ma Dii Zɨ̃gɔ̃de ma mɛ̀
ma zɔ̀blenaɔ pɔble, nɔana i á dɛ.
Ma zɔ̀blenaɔ imi, imi i á dɛ.
Ma zɔ̀blenaɔ pɔnakɛ, wí i á kṹ.
14 Ma zɔ̀blenaɔ gulakɛ ń nɔ̀sɛnao,
ápiɔ sɔ̃ á wiilɛ ń yã'ɔ̃mao,
í búbuapɛ ń pɔsiao.
15 Á tɔ́ a gɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ má sɛ̀ɔnɛ gbɛ̃́kabɔ ũ.
Ma Dii Lua má á dɛdɛ,
ãma má tɔ́ dafu kpá ma zɔ̀blenaɔnɛ.
16 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ sa'olɛkɛnɛ́ bùsupiu
a kɛ ń Lua sɨ̃ande tɔ́o.
Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ lada bùsupiu,
a da ń Lua sɨ̃ande tɔ́o.
Asa taasi pɔ́ aa kɛ̀ yãa a sã́ńgu,
i sãalɛ ma wɛ́u.

Musu dafu ń zɨ̃́lɛ dafuo

17 Málɛ musu dafu ń zɨ̃́lɛ dafuo kɛ.[‡]
Yãziɔ dɔ gbɛ̃́ɔgu lɔo,
a gɛ̃ ń làasoo guuo.
18 A pɔnakɛ,
àɔ yáalɔ pɔ́ pɔ́ málɛ kɛwa gɔɔpii,
asa málɛ Yelusalɛũ kɛ wà yáalɔu,
aà gbɛ̃́ɔ i pɔnakɛu.
19 Má yáalɔ Yelusalɛũwa,
ma pɔ a kɛ ma gbɛ̃́ɔwa na.
Wa ɔɔlɔ ń búbuapɛao súu ma a guu bau lɔo.[§]
20 Wa nɛ'iulitɛ̃n kpɛ́ɛ bau lɔo.
Mae zɔ̃ɔe a ga we a gɔɔ lesaio.
Tó gbɛ̃́ kà wɛ̃̀ basɔo mɛ́ à gà,
wa mɛ ɛ̀waasoɛ.
Tó gbɛ̃́ i ka wɛ̃̀ basɔoo, mɛ́ à gà,
wa mɛ Lua lɛkɛ̀ɛ̀ɛ.

[†] **65:10** Yoz 7.26 [‡] **65:17** Isa 66.22, 2Piɛ 3.13, Zia 21.1 [§] **65:19** Zia 21.4

21 Aa kpɛdɔdɔ, aaiɔ kuu,
aa vɛ̃ɛliɔ pɛ́pɛ, aaiɔ a bɛ ble.
22 Aa kpɛdɔdɔ buipãleɔnɛo,
aali pɛ́pɛ, dãɔ a bɛ bleo,
asa ma gbɛ̃́ɔ wɛ̃ni kɛ lán líwa,
gbɛ̃́ pɔ́ ma ń sɛ́piɔ ń zi̋ ài ble.
23 Aa isima ga kpa pão,
aa nɛ'i à ɛɛ ń tó weo,
asa aaɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ ma báaadàńguɔ ũ,
ampiɔ ń ń nɛ́ɔ sãnu.
24 E aaɔ gɛ́ lɛzui, má wemá,
e aaɔ yã'o aaɔ gɛ́ láai, má swã́sɛi.
25 A̋walɛwana ń são a sɛ̃ ble sãnu,
nɔ̀ɔmusu a tàaable lán zuwa,
mlɛ̃ɔ pɔblea aɔ dɛ bùsu ũ.
Aa pɔe kɛ'i̋a ge aa pɔe ɔ̃̀ɔkpa ma gbɛ̀si̋si̋ pɔ́ a kua adoa musuo.*
Ma Dii mámɛ má ò.

66

Dii bui pli̋ kãaa

1 Ma Dii ma mɛ̀:
Musu mɛ́ ma kpalabaa ũ,*
tɔɔlɛ mɛ́ ma gbadibɔ ũ.†
Kpɛ́ pɔ́ á ye dɔmɛɛ bee ku máɛ?
Ma zɔ̃lɛki̋i bee kà kpelewai?
2 Ma ɔ mɛ́ pɔ beeɔ kɛ̀ píi,
ɔ̃ aa kuo lò?‡
Ma Dii mámɛ má ò.
Gbɛ̃́ pɔ́ má aà wɛgwan kɛ:
Gbɛ̃́ pɔ́ azi̋a bùsa mɛ́ a nɔ̀sɛ doũ,
mɛ́ a ma yã́ɔ vi̋a vi̋.
3 Wi̋ sa'oa ń zuo, ɔ̃ wi̋ gbɛ̃dɛ lɔ,
wi̋ sa'oa ń são, ɔ̃ wi̋ gbɛ̃ waa fi̋,
wi̋ mɔ ma gba pɔ́wɛnti, ɔ̃ wi̋ sàwa au tɔ̃́lɛ,
wi̋ tulaletikamɛɛ tɛ́a, ɔ̃ wi̋ kúlɛ tã́aɛ.
Aa zɛ̀ ń ńzi̋a pɔeão,
an pɔ i̋ɔ na ń yãbɛ̃ɛpiɔwa.
4 Mapi sɔ̃ ma zɛò
mà yã́ gɛa ń kpɛo sua ń aɛo kɛnɛ́,
má mɔ́má ń yã́ pɔ́ aa a vi̋a vi̋o,
asa ma lɛzù, gbɛ̃e i weao,
ma yã'ò, aai swã́sɛio.
Aa yã́ pɔ́ má yeio kɛ̀,
aa zɛ̀ ń yã́ pɔ́ i kamaguoo.

5 A̋ gbɛ̃́ pɔ́ á ma vi̋a vi̋ɔ à ma yãma.
A̋ gbɛ̃́ pɔ́ aa zaágu,

* 65:25 Isa 11.6-9 * 66:1 Mat 5.34, 23.22 † 66:1 Mat 5.35 ‡ 66:2 Zi̋n 7.49-50

aai̋ á bɔ adoa ma yáiɔ mɛ̀:
Dii tɔbɔ, wí á pɔna e mɛ̀!
Wí a ń kű ḿpii.
6 Wɛ́lɛ súu ma dɔ!
Ma kpɛ́ kɔ̃fi ma dɔ!
Málɛ fiabo ma ibɛɛɔnɛ a lɛ́ gbɛu.

7 E aàɔ gɛ́ nɔwãwãkɛi à pi̋la,
e aà nɔ̀sɛ àɔ gɛ́ swaa ki̋iwa,
à nɛ'i̋ gɔ̃ɛ ũ.§
8 Démɛ yá bee taa mà yãai?
Démɛ wɛsi̋ɛ màai?
Wa bùsu i gɔɔ doa?
Wa buikɛ kándo gɔ̀ɔa?
Kási kɛ́ nɔwãwã mɔ̀ Siɔnawa,
à nɛ́ɔ bɔ̀bɔ gɔ̀ɔ.
9 Ma Dii ma mɛ̀
má tó nɛ'igɔɔ ká, nɛ́ gí bɔ pɛ́lɛia?
Mapi á Lua ma mɛ̀
má tó pilagɔɔ ká, mí sakpɛ tataa?
10 A pɔnakɛ Yelusalɛũ yá musu,
à yáalɔwà, á gbɛ́ pɔ́ á yeaàziɔ.
A pɔnakɛò, á gbɛ́ pɔ́ álɛ ɔ́ɔlɔɛ̀ɔ.
11 Asa á aà yɔ́ mi à ká, á nɔ̀sɛ i níni,
á aà í mi, á pɔ i kɛ aà àizɛɛ zɔ̃ɔwa na.

12 Asa ma Dii ma mɛ̀
má aafia pisiwà lán swawa,
má buiɔ àizɛɛ naaaɛ̀ lán swa paawa,
i yɔ́ kpáwá, i á kuɛ, i á kpá a gbáa.
13 Lá da i̋ a nɛ́ nɔ̀sɛ níni,
màa má á nɔ̀sɛ níniɛ́,
á nɔ̀sɛ a níni Yelusalɛũ.
14 Tó a wɛsi̋aàlɛ, á pɔ a kɛ na,
á mɛ iɔ aafia lán sɛ̀kusiwa.
Dii a to a zɔ̀blenaɔ a gbãa dɔ̃,
kási a kpɛ̃nɛmuu bɔbɔ a ibɛɛɔwa.
15 Gwa! Dii lɛ́ mɔ́ ń tɛ́o,
aà zi̋kasɔ̃go aɔ dɛ lán zàawa.
A sumá ń kyàwãao,
a ń lele ń tɛ́lɛpiɔo.
16 Asa Dii a yákpalɛkɛ ń bui píio ń tɛ́o ń fɛ̃ndao,
mɛ́ gbɛ́ pɔ́ a ń dɛdɛɔ fàao.
17 Gbɛ́ pɔ́ aai̋ gbãbɔ ńzi̋aɛ aa gɛ́ sa'oiɔ,
aai̋ɔ tɛ sa'onazi e swaluu,
aai̋ sàwa sa'onɔɔ só ń zaeo ń ɛ́nao,
aa midɛ sãnuɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.

§ **66:7** Zia 12.5

18 An yãkɛaɔ ń ń làasooɔ yấi málɛ mɔ́ bui píi kãaai. Tó aa mɔ̀, aa wɛsi ma gawilɛ. 19 Má
seelakɛ ń guu, mí ń gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀eɔ gbaɛ buiɔwa, Taasisi ń Libiio ń Ludi pɔ́ kàzunaɔ vı̃o ń
Tubalio ń Gɛlɛsio ń ísia baa bùsu zằzãɔ, gu pɔ́ wi ma tɔ́ mauo mɛ́ wı̃ wɛsi ma gawilɛoɔ, aai
ma gawi kpàwakɛ buiɔnɛ. 20 Aa bɔ ń á gbɛ̃́ɔ bui píi kı̃́i dia sɔ̃́ kpɛ ń sɔ̃baonaɔ ń yiongoɔ kua
sɔ̃́goɔ ń zugoɔ guu. Ma Dii ma mɛ̀ wa mɔ́ńnɔ ma kpɛ́u wà ma gba Yelusalɛũ ma gbɛ̀sı̃sı̃
pɔ́ a kua adoa musu, lá Isailiɔ ı̃ mɔ́ ń pɔ́wɛntio ta gbãlɛsai guuwa. 21 Ma Dii ma mɛ̀, má ń
gbɛ̃eɔ sɛ dilɛ sa'onaɔ ń Levii buiɔ ũ.

22 Ma Dii ma mɛ̀ lá musu dafu ń zı̃́lɛ dafu* pɔ́ málɛ kɛo aaɔ ku ma aɛ gɔɔpii, màa á nɛ́ɔ
ń á tɔ́o aɔ ku gɔɔpii. 23 Ma Dii ma mɛ̀ mɔ ń mɔo, kấmabogɔɔzı̃ ń kấmabogɔɔzı̃o, bui píi aliɔ
mɔ kúlɛi ma aɛ. 24 Tó aa bɔ̀ wɛ̃́nkpɛ, aa gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ ma kpɛɔ gɛɔ gwagwa. An kɔ̀ɔbiiɔ láao, an
tɛ́ a gao,† mɛ́ bui píi aɔ ye ń gı̃yãio.

* **66:22** Isa 65.17, 2Piɛ 3.13, Zia 21.1 † **66:24** Maa 9.48

ZELEMII
Yɑ̃́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Zelemii ku ado, a ku yɑ̃́ pɔ́ gbɛ̃́pii lɛ́ kɛ kpɛo, ɑ̃ma a náai vĩ Luaɛ e à gɛ̀ zĩ pɔ́ Lua dàɛ kɛ̀ò píi. Zelemii ku lá Lua zĩna Pɔlu ò gbɛzɑ̃wa à mɛ̀, yɛ̃̀ɛɛsaikɛ guu ɔ̃ Lua gbɑ̃a sĩana ĩ bɔu (2Kln 12.9).

Zelemii yɑ̃́ pɔ́ kũ̀ wà làasookɛwàn kɛ: Aà ɛ̀waasokɛ guu à gɔ̃̀ Lua lɛdɔɛkɛna ũ Yelusalɛũ (1.4-9) e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̃̀ 626, kí Yosia dɛa kía ũ gɔɔ (640-609), ɔ̃ a ku we wɛ̃̀ bla, gɔɔ pɔ́ yɑ̃́ɔ lɛ́ zĩ'ũkũ àlɛ kɑ̃́ĩ.

Asiliɔ mɛ́ gbɑ̃a vĩ gupiiu gɔɔ bee, ɔ̃ aa nà Babiloniɔ gbaa guwa. Yosia zɛ'è à ɛ̀a Isaili bùsu zi kpɛdo sĩ. Ɑ̃ma wɛ̃̀ 609 guu wà aà dɛ̀ Megido gɔɔ pɔ́ àlɛ gɛ́ kpái Egipi zĩgɔ̃ pɔ́ aa mɔ̀ dɔi Asiliɔlɛɔnɛ. Egipiɔ aà nɛ́ Yoaaza pɔ́ zɔ̃̀lɛ aà gbɛu bɔ̀ kpalau, ɔ̃ aa Yoakiũ kpà aà gbɛu. Wɛ̃̀ 597 guu kí Nɛbukanɛza ń Babiloniɔ sĩ Yelusalɛũ guu, aa ń gbɛ̃ɛɔ nàaa tàńnɔ ń kí Yɛkɔnia pɔ́ gɔ̃̀ a mae Yoakiũ gɛ̃ɛ ũo sɑ̃nu. Ɔ aa Zedekia kpà Davidi kpalau, kía gbɑ̃asaide pɔ́ gbɛ̃́ɔ tò à yɑ̃kele kɛ̀ ń a dii Babiloniɔ. Ɔ aa fɛ̀lɛaaànɔ pɑ̃sĩpɑ̃sĩ, aa koezɔ̃̀ Yelusalɛũzi e wɛ̃̀ do, ɔ̃ Nɛbukanɛza zĩgɔ̃ɔ Yelusalɛũ sĩ wɛ̃̀ 587 mɔ soplade guu, aa kí Zedekia kũ̀, ɔ̃ aa Lua kpɛ́ kpàsa, ɔ̃ aa tà ń gbɛ̃́ gbɑ̃aɔ píi.

An taa gbɛa wà Gedalia pɔ́ zĩ̀blenapiɔ aà dĩ̀lɛ gbɑ̃ade ũ dɛ̀, ɔ̃ Yuda gbɛ̃́ kɔ̃na pɔ́ aa gɔ̃̀ɔ bàalɛ̀ wà tà Egipi, aa ɑ̃nabi Zelemii sɛ̀ ń gbɑ̃ao wà tàò. We à gàu.

Lán ɑ̃nabi kĩniɔwa Zelemii è yɑ̃́ gbɑ̃a pɔ́ kɛ̀piɔ guu Lua lɛzà a gbɛ̃́ pɔ́ aa a náai vĩopiɔwa. Ɔ Zelemii mɛ̀ tó aa ye músipi kɛ̃́máɛ, sema aa ɛa su Dii ń Luawa, aa lɛkpaaĩa ń Egipiɔ tó, aai zɛ ń zɔblea Babilonideɔnɛo. Ɑ̃ma aa Zelemii dĩ̀lɛ bɔnkpɛde ũɛ, ɔ̃ wà ĩadàwà. A bílikɛ̀ yɑ̃́piwa, asa a ye a gbɛ̃́piɔzi maamaaɛ. Màa a kuò dṹniau. Gaga bao pɔ́ Lua dĩ̀lɛɛ̀ aà kpa a gbɛ̃́ pɔ́ aa ku kai lɛzĩɔnɛ mɛ́ tò à bílikɛ̀, asa a ye a gbɛ̃́piɔzi. A yɑ̃́i ĩɔ zɔaka Luazi mɔ̀ɔmɔɔ (11.18-12.6, 15.10-21, 18.18-23, 20.7-18).

Baa kɛ́ àlɛ Lua gbɛ̃́ɔ kaalɛa yɑ̃́ kpàwakɛ luanaaikɛnsaidepiɔnɛ, à ń suabaa yɑ̃́ è kɑ̃aa lɔ Luapi bàa ɛa kuańnɔ yɑ̃́ ũ (31). A zĩ pɔ́ Lua a ble gbɛzɑ̃ náai vĩ, ɔ̃ à seeladekɛ pɔ́ ĩ bɔ ń saɛ kɛ̀. Wɛdɔa Luazi guu à tɔɔlɛ lù. (32).

Zelemii kɛ̀ waasokpan náaide pɔ́ wà Yesu lɛ̀ɛũò ũ (Matie 16.14). E Yesupi àɔ gɛ́ gai à Gɛ̃amusu dikpɛ blɛ blè ń a ĩwaɔ, ɔ̃ à mɛ̀ Lua bàa kua ń a gbɛ̃́ɔ yɑ̃́ pɔ́ Zelemii ò pàpa sa (Luk 22.20, 1Kln 11.25).

Dii Zelemii dilɛa ɑ̃nabi ũ

1 Ilikia nɛ́ Zelemii, Anato pɔ́ kú Bɛ̃yɑ̃mɛɛ buiɔ bùsuu sa'onae yɑ̃́n kɛ. 2 Dii yɑ̃'ò̀ɛ Amɔ nɛ́
Yosia,* Yudaɔ kía kpalablea wɛ̃̀ kuɛ'aaɔ̃de guu 3 ń Yosia nɛ́ Yoakiũ,† Yudaɔ kía kpalablea
gɔɔo e Yosia nɛ́ Zedekia,‡ Yudaɔ kía kpalablea wɛ̃̀ kuɛdode mɔ sɔode guu, gɔɔ pɔ́ wà
Yelusalɛũdeɔ kũ̀kũ zĩ̀zɔɔ ũ.

4 Dii yɑ̃'òmɛɛ à mɛ̀:
5 E màɔ gɛ́ n íkasai nɛasakpɛu,
má n dɔ̃,
e ǹyɔ̃ gɛ́ bɔi gbɛɛu,
ma n sɛ ma pɔ́ ũɛ,§
ma n dilɛ ɑ̃nabi ũ buiɔnɛ.
6 Ɔ ma mɛ̀: A'a Dii Lua! Má yɑ̃'oa dɔ̃o, asa ɛ̀waasonan ma ũ. 7 Ɔ Dii òmɛɛ:

---

* 1:2 2Kia 22-23 † 1:3 2Kia 23.35-24.6 ‡ 1:3 2Kia 24.18-25.21 § 1:5 Isa 49.5, Gal 1.15

Nsu o ɛ̀waasonan n ũo.
Gɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ma n zĩ̀máɔ kĩ́i píi,
ní yã́ pɔ́ má danɛ píi onɛ́.
8 Nsu vĩ̀akɛnɛ́o,
asa má kunnɔ n misia yã́iɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
9 Ɔ Dii ɔbɔ̀ a zɔ̃̀ ma lɛ́wa à mɛ̀:
Ma a yã́ sòso má kànɛ n lɛ́uɛ.
10 Gwa! Ma n dilɛ buiɔnɛ ń ń bùsuɔ,
ńyɔ̃ ń wo ń bùsuu,
ńyɔ̃ ń gbãa kɔ'ɛ,
ńyɔ̃ ń kaalɛ, ní ɛa ǹ ń zɛdɔ,
ńyɔ̃ ń gboo, ní ɛa ǹ ń kɛkɛ.
11 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: Zelemii, bɔ́ ń èi? Ɔ má wèwà: Lí pɔ́ wĩ̀ mɛ wɛ́tɛi gɔ̃na málɛ e. 12 Ɔ Dii
òmɛɛ: N è wásawasaɛ, asa málɛ wɛ́tɛ ma yã́i, kɛ́ à e papa yã́iɛ.
13 Dii yã́ ɛ̀a dɛ̀dɛa à mɛ̀: Bɔ́ ń èi? Má wèwà: Ma oo è, àlɛ pusu bɔ, à yɛ̀ɛlɛ, a zí dɔ gugbãntoo
oi. 14 Ɔ Dii òmɛɛ: Za gugbãntoo oi wa bɔu wà yã́yia bùsuɛbeedeɔwa. 15 Málɛ bùsu pɔ́ kú
gugbãntoo oiɔ gbɛ̃́ɔ sisi aa mɔ píiɛ.
An kíaɔ ń kpalabaaɔ kpálɛ Yelusalɛũ bĩ́ibɔlɛɔu.
Aa koezɔ̃ a bĩ́i pɔ́ liaizi,
aa lɛ́lɛ Yudaɔ bùsu wɛ̃́lɛɔwa.
16 Màa má yã́kpalɛkɛ ń ma gbɛ̃́ɔ
vãi pɔ́ aa kɛ̀ aa bɔ̀ ma kp yã́i.
Aa tulaletikàtɛa dii pãleɔnɛ,
aa kùlɛ ń pɔkɛaɔnɛ.
17 Sɔukɛ, ní fɛlɛ yã́ pɔ́ má danɛ onɛ́ píi.
Nsu to sɔ̃ kɛ̃ngu an yã́io.
Tó màan sɔ̃o, ḿmɛ má tó sɔ̃ kɛ̃ngu ń aɛ.
18 Ma n kɛ lán wɛ̃́lɛ bĩ́idewa gbãɛ,
lán mɔ̀pɛlɛ ge mɔgotɛ̃ bĩ́iwa.
Yuda kíaɔ fɔ̃ kpanɛo,
ge a gbãadeɔ ge a sa'onaɔ ge a gbɛ̃́pii.
19 Aa ãnama, kási aa n fuo,
asa má kunnɔ n misia yã́iɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.

2

Isailiɔ bɔa Dii kpɛ

1 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gɛ ǹ yã́ɛ bee kpàwakɛ Yelusalɛũdeɔ swã́u.
Ma Dii ma mɛ̀,
á wɛ̃ndiagɔɔ gbɛ̃kɛ pɔ́ á vĩ̀manɔ dɔmagu
gɔɔ pɔ́ á yemazi ma nɔ dafu ũ.
Gɔɔ bee á tɛmazi guwaiwaiu,
gu pɔ́ wi pɔ́tɔ̃uo.
3 Aa ku ma mɛ̀ndo yã́iɛ,
aamɛ ma buapɔ́ káauɔ ũ.
Ma gbɛ̃́ pɔ́ ń mɔmɔɔ tàae è,
ɔ̃ músi ń lé.

Ma Dii mámɛ má ò.
4 A̋ swɑ̋sɛ ma yɑ̋i, á Isailiɔ,
á Yakɔbu buiɔ píi.
5 Ma Dii ma mɛ̀,
tàae kpele á deziɔ èa,
ɔ̃ aa zɑ̏kũ̋manɔi?
Aa tɛ̀ tɑ̋aɔzi, ɔ̃ aa gì̏ ɔi.
6 Ma ń bɔ́lɛ Egipi ma dɔaanɛ́ guwaiwaiu
ń sɛ̃gbɑ̃o ń bùsu tɔ̃ɔ'ɛdeo
ń bùsu iminadeo ń gusisi pɑ̃sì̏o,
gu pɔ́ gbɛ̃e lí a baa vì̏o mɛ́ gbɛ̃e líɔ kuuo,
kási aai ma gbɛao.
7 Ma suńnɔ tɔɔlɛ táaedeu la,
aaliɔ a libɛɔ ble ń a pɔmaaɔ.
Kɛ́ aa kà, aa ma bùsu gbɑ̃̋lɛ̀,
aa tò à gɔ̏ pɔ́ pɔ́ má yeio ũ.
8 An sa'onaɔ i ma dɔ̃o,
ma ikoyɑ̃danɛdeɔ i ma dɔ̃o,
an dɔaanaɔ bɔ̀ ma kpɛ,
an ɑ̃nabiɔ ɑ̃nabikɛkɛ̀ ń Baali gbɑ̃̋ao,
aa tɛ̀ pɔ́ pɔ́ lí kɑ̋ì̏akɛnɛ́oɔzi.
9 A yɑ̋i má mɔ́ ń á yɑ̋o sɔ̃,
mɛ́ má mɔ́ ń á nɛ́ɔ ń á tɔũnaɔ yɑ̋o.
Ma Dii mámɛ má ò.
10 A̋ bua ísiawa e Sipi bùsuu à gwa.
A̋ gbɛ̋ zì̏ Kedaa bùsuu à a yɑ́ tàasika,
í gwa tó yɑ̋ɛ bee taa kɛ̀ we yɑ̃a.
11 Buie a diiɔ lì̏lɛ yɑ̃ae?
Kási an tɑ̋apiɔá Lua no.
Ma gbɛ̋ pɔ́ má dɛ Lua gawide ũ,
ma gbɛ̋ɔ ma lɛũkpakɛ̀
ń pɔ́ pɔ́ lí kɑ̋ì̏akɛnɛ́oɔ.
12 A̋ musudeɔ, à to yɑ̋pi diwá,
á mɛ i seenata à gɔ̃ sɑ̏iii.
Ma Dii mámɛ má ò.
13 Asa ma gbɛ̋ɔ duunakɛ̀ lɛɛ plaɛ.
Mámɛ má nibɔna í wɛ̃nide ũ,
ɔ̃ aa ma to we,
aa gɛ̀ wà biaɔ yɔ̏ ńzì̏aɛ,
bia tɛfɛɛna pɔ́ aa fɔ̃ í dilɛoɔ.
14 Isailiɔá zɔɔnɛe?
Wà ń í zɔble guu nɛe?
Bɔ́yɑ̃i aa gɔ̏ pɔvì̏aɔ ũ sai?
15 Nɔ̀ɔmusuɔ pàlamá aa pũ̏namá,
ɔ̃ aa ń bùsu yàa,
an wɛ̋lɛɔ tɛkũ̏, gbɛ̃e ku we lɔo.
16 Mɛfisideɔ ń Tapanɛsideɔ ń mi wànɛ́.
17 A̋mɛ a yɑ̋pi ì̏ ázì̏aɛo lò?
Ma Dii á Lua, kɛ́ má zɛmikũaɛ́,

ɔ̃ a ma to we.
18 Bɔ́yãi álɛ gɛ́ Egipi Sioo í miii?
Akɛa álɛ gɛ́ Asili Uflata í miii?
19 A̋ vãikɛa a wi á musuɛ,
á pɔ̀ɔbɔzãkɛa a wɛ́tɛ̃a iɛ́.
A̋ làasookɛ, í dɔ̃ kɛ́
á bɔa ma Dii á Lua kpɛ vãi,
mɛ́ á kua vi̋akɛamɛɛ sai i̋i.
Ma Dii Lua Zi̋gɔ̃de mámɛ má ɔ̀.

Isailiɔ dɛa nɔ náaisai ũ

20 A ma zuu gbòo á nɔɛ à gɛ̀gɛ̃,
a ma baɔ kɛ̀kɛ̃,
a mɛ̀ á zɔblemɛɛo.
Si̋ana guu i gbãsi̋kɛ si̋si̋ lɛsi̋ píi musu
ń lí yɛ̀lɛlɛɔ píi gbáuo.
21 Ma á bá vɛ̃ɛli maa náaide ũɛ.
Kpelewa a kɛ̃a,
a gɔ̃ vɛ̃ɛli bɔlɛnzi̋aɛ ũi?
22 Baa tó a zu'ò ń saoo
ń mɔsɔnao maamaa,
á tàae tèbateba a láamɛɛo.
Ma Dii Lua mámɛ má ò.
23 Kpelewa á fɔ̃ o i gbãlɛo,
i kɛ Baaliɔnɛ kɛ̀kɛo ni?
A̋ yã́ pɔ́ á kɛ̀ swadɔɔiɔ gwa,
à làasookɛ á yãkɛapiɔwa.
I gɛ́ le à su la,
lán yiongo núnu pɔ́ a mɛ fɛ̀lɛwa,
24 lán sɛ̃a zàa'i̋n da pɔ́ dɔ́ɛkɛ̀ ń gbáao,
àlɛ gɔ̃ i̋ana sɛsɛwa.
Démɛ a fɔ̃ à aà lɛ́ liaa gɔɔ pɔ́ aà mɛ fɛ̀lɛi?
Zàa'i̋n sa pɔ́ lɛ́ aà wɛɛlɛɔ kpasao,
aa aà e a gɔɔwaɛ.
25 A̋su àɔ kpálɛkɛńzi
e á kyale gɛ́ yaa á gbáu,
á kòlo giigagao.
N̋ beeo a mɛ̀ a zɛkɛo,
wá ye dii zi̋loɔziɛ,
sema wà gɛ́má.
26 Lá wí ì kpãi kṹ, tó wà bɔ̀wà,
màa wa wida Isailiɔwa,
an kíaɔ ń ń gbãadeɔ
ń ń sa'onaɔ ń ń ãnabiɔ.
27 Aai̋ o líɛ: Wá maen n ũ,
aai̋ o gbɛɛ: Mmɛ n wá í.
Aa bɔ̀ ma kpɛ, aai zɛmanɔo.
Gɔɔ pɔ́ taasi ń lé,
ɔ̃ aai̋ mɛ mà fɛlɛ mà ń suaba.
28 Dii pɔ́ á kɛ̀ ázi̋aɛɔ ku máɛ?
Aa fɛlɛ á taasikɛgɔɔ,
tó aa fɔ̃ á suaba!

Asa á Yudaɔ,
á diiɔ dasi kà á wɛ̃́lɛɔwa.
29 Bɔ́yãi álɛ zɔakaimazii?
Á̃pii a bɔ ma kpɛɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
30 Ma ĩadà á deziɔwa pãɛ,
aai totoapi yãdao.
Aa lɛ̀lɛ ń ãnabiɔwa
lán nɔ̀ɔmusu pɔkaalɛnawa.
31 Á̃ gbãgbɛ̃ɔ, à wɛ́tɛ ma yã́i.
Ma gɔ̃ Isailiɔnɛ gbáa
ge gubeebee ũ yã̀?
Bɔ́yãi ma gbɛ̃́piɔ ĩ mɛ
waɔ ń bɛbɛa kɛɛ,
wa mɔ ma kĩ́i lɔo ni?
32 Nɔamblebɔ yã́ a fɔ̃ sã wɛ̃́ndiague?
Zãkɛzĩ pɔ́ɔ yã́ a fɔ̃ sã nɔ dafugue?
Kási ma yã́ sà ma gbɛ̃́ɔgu
à gɔɔplakɛ̀.
33 Á̃ yenzi ɛsɛ vĩ̀ɛ fá!
Baa káalua sà zɔ̃ɔ,
á á yãkɛa dadaɛ̀.
34 Wĩ taaside yãesaide au e á pɔkasaɔwa,
i kɛ a ń lé á kpɛ́u,
aalɛ á pɔ́ɔ sɛ́lɛn sɔ̃o.
35 Gia ń beeo i mɛ á yãe vĩ̀o,
ma pɔ a paázio.
Lá a mɛ̀ i duunakɛo,
má yã́kpalɛkɛánɔɛ.
36 Bɔ́yãi iɔ liaaliaa à á yãkɛa lilɛi?
Egipiɔ widawá,
lá Asiliɔ kɛ̀ɛ́wa.
37 Á̃ bɔ we à su ń ɔo dia á musuɛ,
asa gbɛ̃́ pɔ́ álɛ ń náaikɛpiɔ,
ma giń́ziɛ, á dɔnlɛ emáo.

3

1 Tó gbɛ̃e gĩ a nai,
ɔ̃ à gɛ̀ zãkɛ̀ gupãlei,
a fɔ̃ ɛa nɔpi kũ lɔe?
Aà kũa a bùsupi gbãlɛ dúuduuɛ.
Á̃piɔ sɔ̃ a gbãsĩkɛ̀ ń gɔ̃ɔ dasi,
ɔ̃ a ɛa lɛ́ sua saa?
Ma Dii mámɛ málɛ á la.
2 A wɛzu à sĩ̀sĩ wáiwaiɔ gwae,
gu kpele wi á dã̀akpauo ni?
Iɔ zɔ̃lɛ zɛ́ saɛ àɔ gɔ̃ɔ dã́
lán Laalubue zɔ̃lɛa guwaiwaiuwa.
3 A yã́i tò ma gi lou maɛ́,

káabuana i kɛɛ́o.
N̄ beeo á wɛ́ dɛ lán káalua wɛ́waɛ,
wí lí á kũo.
4 A lɛzùmazi tia a mɛ̀:
Wá Mae, wá ɛ̀waasogɔɔ gbɛ̃na,
5 n pɔ aɔ paawázi e bɔɛ ni?
Nyɔ̃ɔ wá kpɛ̃nɛ kũa gɔɔpii yầ?
Màa i omɛɛ,
ɔ̃ iɔ yãvãikɛ á pɔeấwa.

Isailiɔ pɔ̀ɔbɔzãkɛa Diiɛ ń ń suawào

6 Kí Yosia kpalablegɔɔ Dii òmɛɛ: N̄ Isaili pɔ̀ɔbɔzãkɛnapiɔ yãkɛa èa? Aa gɛ̀ gbãsĩkɛ̀ sĩ̀sĩ
lɛsĩ píi musu ń lí yɛ̀lɛlɛɔ píi gbáuo. 7 Málɛ e yấ beeɔ kɛa gbɛa píi aa suaɛ, kási aai suao. Ɔ̄
an gbɛ̃́ Yuda náaisaideɔ ń yãkɛapiɔ è. 8 Ma gínzila kpà Isaili pɔ̀ɔbɔzãkɛnapiɔwa, ma ń yá
gbãsĩ pɔ́ aa kɛ̀ɔ yấi. Kási vĩ̀a i ń gbɛ̃́ Yuda náaisaidepiɔ kũo, ɔ̃ aa gɛ̀ gbãsĩkɛ̀ sɔ̃. 9 Káaluakaa
i kɛ Isailiɔnɛ yãe ũo, ɔ̃ aa ń bùsu gbãlɛ̀, aa gbãsĩkɛ̀ gbɛɔ ń líɔ yấ musu. 10 Gia ń beeo píi an
gbɛ̃́ Yuda náaisaidepiɔ i sua ń nɔ̀sɛmɛndooo, sema mɔafili. Ma Dii mámɛ má ò.
11 Ɔ̄ Dii òmɛɛ: Isaili pɔ̀ɔbɔzãkɛnapiɔ yấ maa dɛ Yuda náaisaidepiɔla. 12 Gɛ ǹ kpàwakɛ
gugbãntoo oi ǹ mɛ:
Ma Dii ma mɛ̀,
à sua Isaili pɔ̀ɔbɔzãkɛnaɔ!
Má fɛ̃́ázi lɔo, asa má gbɛ̃kɛ vĩ̀,
ma pɔ aɔ paaázi gɔɔpiio.
Ma Dii mámɛ má ò.
13 Ā we á tàaei lé!
Asa a bɔ ma Dii á Lua kpɛɛ,
a táa'ò dii zĩ̀loɔwa
lí yɛ̀lɛlɛɔ píi gbáu,
i swấsɛ ma yấio.
Ma Dii mámɛ má ò.
14 Ma Dii ma mɛ̀, gbɛ̃nazĩ̀n pɔ̀ɔbɔzãkɛnaɔ, à sua, asa á zấn ma ũ. Má á sɛ́ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo
dodo, bui ń buio plapla, mí suánɔ Siɔna. 15 Dầna pɔ́ an nɔ̀sɛ muaamanɔɔ ɔ̃ má ń dilɛ aa
dɔaaɛ́ ń dɔ̃ao ń laaio. 16 Ma Dii ma mɛ̀, gɔɔ bee tó a kɔ̃ a dasikũ̀ á bùsuu, wa ma bàakuaánɔ
kpagolo yã'o lɔo, a làasoo a gɛ̃ an sɔ̃ guuo. A ni aɔ kúmáo, mɛ́ wa a pãle kɛo. 17 Zĩbeezĩ wa
o Yelusalɛũɛ, Dii kpalabaa. Bui píi a si Yelusalɛũu ma tɔbɔa yấi. An nɔ̀sɛvãi swấgbãa yấ a
dɔaanɛ́ lɔo. 18 Gɔɔ bee Yudaɔ na Isailiɔwa, aa bɔ gugbãntoo oi bùsuu sãnu, aai su bùsu pɔ́
má kpà ń deziɔwau.
19 Mámɛ má ò.
Má ye mà á sí ma nɛ́ɔ ũɛ,
mí pɔeã bùsu kpáwá,
bùsu pɔ́ a kɛfɛnkɛ dɛ buipãleɔ pɔ́a.
Málɛ e áli ma sísi á Mae ũɛ,
mɛ́ á we ma to weo,
20 ãma á Isailiɔ a bɔ ma kpɛ,
lán nɔɛ pɔ́ a zấ tò à gɛ̀ gbãsĩkɛ̀wa.
Ma Dii mámɛ má ò.

21 Wii ma dɔ sĩ̀sĩ wáiwai musu,
Isailiɔ lɛ́ ɔ́ɔlɔ, aalɛ awakpa,
asa aa pầzɛaɛ,

ma Dii ń Lua ma yá̃ sằńguɛ.
22 A ɛa sua, pɔ̀ɔbɔzã́kɛnaɔ,
mí á gbã́gbã ń á pɔ̀ɔbɔzã́kɛgyão.

Wá kɛ́! Wá sumaɛ,
asa ḿmɛnn Dii wá Lua.
23 Sĩ̀sĩ̀ɔ ɛɛ vĩ̀, gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ɔ zɔa vĩ̀,
Dii Isailiɔ Lua mɛ́ wá Suabana ũ.
24 Za wá ɛ̀waasogɔɔ
tá́aɔ wá maeɔ zĩ̀ ài blè,
an sãɔ ń ń zuɔ
ń ń nɛgɔ̃ɛɔ ń ń nɛnɔɛɔ.
25 Wà naalɛ ń wío,
wà tó wá gɛɛ gɔ̃ kpá wá wɛ́i,
asa ń wá deziɔ wa duunakɛ̀ Dii wá Luaɛɛ,
za wá ɛ̀waasogɔɔ e gbã wi aà yãmao.

4

1 Ma Dii ma mɛ̀, á Isailiɔ, tó á sua, à sua.
Tó a ɔzɔ̃̀ á pɔ́ pɔ́ má zauɔi,
mɛ́ álɛ liaaliaa lɔo,
2 tó a lɛgbɛ̃̀ ń ma kuao kã́ukãu ń sĩ̀anao,
buipãleɔ báaadakɔ̃u ń ma tɔ́o,
aai ĩ̀anadã ma yá̃ musu.

3 Yá̃ pɔ́ Dii ò Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔnɛn kɛ:
A Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi,
à kpase kɛ̃ wásawasa,
ásu pɔ́tɔ̃ lɛuo.*
4 A tɔ̃zɔ̃ á sɔ̃̀ gbãsĩ̀woloa ũ,
í gɔ̃ ma pɔ́ ũ wásawasa.
Tó màan sɔ̃o,
má a pɔkũmabɔbɔwáɛ
lán tɛ́ pɔ́ gbɛ̃e a fɔ̃ dɛowa
yãvãi pɔ́ á kɛ̀ yá̃i.

Zĩ̀gɔ̃ɔ bɔa gugbãntoo oi
5 A kpàwakɛ Yudaɔnɛ,
à o Yelusalɛũdeɔnɛ:
A kuupɛ á bùsuu,
à wiilɛ ń lɔɔ gbãtɛ̃o
à onɛ́ aa kãaa,
aai bàalɛ ta wɛ́lɛ bĩ̀ideɔu.
6 A gudɔkɔ̃ɛkĩ̀i dilɛ Siɔna,
wí mɔ́ ulɛ we, ásu zɛzɛo,
asa má tó kĩ̀sia zɔ̃ɔ ń pɔ́ ɔ̃̀ɔnɛkɛao bɔ gugbãntoo oiɛ.

7 Nɔ̀ɔmusu fɛ̀lɛ bɔ̀ a tòou,
buiɔ kàalɛnapi dàzɛu.
A gò a tía,

* **4:3** Oze 10.12

àlɛ gɛ́ á bùsu kɛi kɛ́lɛkɛlɛ,
á wɛ̃́lɛɔ i gɔ̃ bɛziaɔ ũ.
8 A yɑ̃́i tò à zwɑ̃̀nkasaɔ kákaála,
à ɔ́ɔlɔ à búbuapɛ,
asa Dii pɔfɛ̃awázi zɔ̃ɔ, i kpálɛo.
9 Zɩ̃beezɩ̃ sɔ̃ a kɛ̃ kía ń a ɩ̃waɔgu,
yɑ̃́pi i di sa'onaɔwa,
ɑ̃nabiɔ lɛ́ i gɔ̃ kpaaũa.
Ma Dii mámɛ má ò.

10 Ɔ ma mɛ̀: A'a Dii Lua! N ɔ̃nɔkɛ̀ Yelusalɛũdeɔnɛɛ ń gbɛ̃́ɛ beeɔ píi. Kɛ́ n mɛ̀ aaɔ ku aafiaɛ,†
ɔ̃ fɛ̃nda mɛ́ aɔ wiilɛ ń miwaa?
11 Gɔɔ bee Dii a o Yelusalɛũdeɔnɛ ń gbɛ̃́ɛ beeɔ píi, à mɛ ɩ̃́an wɑ̃a a bɔ gbáau sɩ̃̀sɩ̃ wáiwaiɔ
musu à mɔ lɛ́lɛ a gbɛ̃́ɔwa. I kɛ ɩ̃́ana pɔ́ wɩ̃ pɔ́ fɑ̃́i a gbɑ̃sɩ̃ bɔlɛ no, 12 ɩ̃́ana pɔ́ á gbaɛmá gbɑ̃a
aɔ dɛ beea, yɑ̃́kpalɛ á kɛńnɔ sa.

13 Gwa! Alɛ mɔ́ lán lousisiawa,
aà zɩ̃kasɔ̃goɔ dɛ lán zàawa,
aà sɔ̃́ɔ wɑ̃a dɛ kúuɔla.
Waiyoo wápiɔ! Wa kaalɛɛ sa.
14 Yelusalɛũdeɔ, à á sɔ̃ pípi,
kɛ́ à e bɔ aafia.
Áɔ kú ń á làasoo vɑ̃io e bɔɛ ni?
15 Wàlɛ a baokpa Dɑ̃ buiɔ bùsuu,
wàlɛ músi kpàwakɛ Ɛflaiũ buiɔ bùsu sɩ̃̀sɩ̃deu:
16 A o buiɔnɛ,
í a kpàwakɛ Yelusalɛũdeɔnɛ,
ibɛɛɔ bɔ̀ bùsu zɑ̃̀zɑ̃u, aalɛ mɔ́,
aalɛ kúkua dɔ Yudaɔ wɛ̃́lɛɔwa,
17 aalɛ liai lán masedɑ̃naɔwa,
asa Yudaɔ bɔ̀ ma kpɛɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
18 A dàa ń á yɑ̃kɛaɔ mɛ́ bee ɩ̃ɛ́.
A ɩ̃adaman we. A pɑ̃sɩ̃!
Alɛ ɩ̃adawá e á sɔ̃u.
19 Ma nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpà! Ma nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpà!
Ma nɔ̀sɛ lɛ́ pusu bɔ, sɔ̃ kɛ̃̀magu,
má fɔ̃ màɔ nílɛo.
Ma kuu'ɔ mà dɔ ń kúkuakɛao.
20 Wíwia lɛ́ kɛ wíwia,
bùsu gɔ̃̀ da wàuu gupiiu.
Wá zwɑ̃̀akpɛɔ wɩ̃wi kɑ̃́ndo,
wá zwɑ̃aɔ yàa gɔ̃̀ɔgɔ̃ɔ.
21 Máɔ dàlapooɔ gwa e bɔɛ ni?
Máɔ kuu'ɔpi ma dɔ e bɔɛɛ?

22 Dii mɛ̀ a gbɛ̃́ɔ mi vɩ̃o, aa a dɔ̃o,
nɛ́ sɔũɔnɛ, aa yɑ̃e gbáɛo.
Vɑ̃i ɔ̃nɔ ɔ̃ aa dɔ̃, aa maakɛa dɔ̃o.

† **4:10** Zel 6.13-14, 14.13, 23.16-17

23 Ma zĩ̀lɛ gwà,
má è da pã, a kɛkɛao.
Ma musu gwà, má è a gupua vĩ̀o.
24 Ma gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ɔ gwà,
mà è aalɛ lualua,
sĩ̀sĩ̀ɔ sɔ̃ aalɛ deedee píi.
25 Ma gugwà, mi gbɛ̃e eo,
baa bãɔ aa ń taa kɛ̀ píiɛ.
26 Ma gugwà, ɔ̃ má è
bùsu táaede gɔ̃̀ gbáa ũ,
wɛ̃́lɛɔ wĩ̀wi píi Dii aɛ
aà pɔkũma pãsĩ̀ yã́i.
27 Asa Dii mɛ̀
bùsu a ɔ̃̀ɔkpa píiɛ,
ń beeo á kaalɛ míɔmiɔo.
28 Ayãmɛto tɔɔlɛ a búbuapɛ,
musu i siakũ,
asa Dii yã'ò, a a nɔ̀sɛ suumpao,
à yãdĩ̀lɛ kɔ̀, a ɛa kpɛo.
29 Wɛ̃́lɛdeɔ lɛ́ tílɛ píi,
kɛ́ aa sɔ̃deɔ ń kàzunaɔ kɔ̃fĩ̀ mà yã́i.
Gbɛ̃eɔ lɛ́ si dào guu,
gbɛ̃eɔ dɛ̀dɛ lɛ́ sɔlɔ gbɛ̀sɔɔu.
Wɛ̃́lɛɔ gɔ̃̀ bɛziaɔ ũ,
gbɛ̃e ku we lɔo.
30 Yelusalɛũ, bɔ́ ńlɛ kɛi?
Akɛa n zwȁa tɛ̃a yè,
n vua nɔamblebɔɔ dà, n kio kài?
N nzĩ̀a kɛ̀kɛ pãɛ!
N gɔ̃pɔsɛɔ gĩ̀nziɛ,
aa ye n wɛ̃ni bɔɛ sa.
31 Ma wii mà lán nɛ'iwãwã wiiwa,
lán nɔɛ pɔ́ lɛ́ né sɛ̃́ia iwa.
Siɔna wiiɛ, àlɛ we fòo, fòo,
à ɔpòo à mɛ̀: Waiyoo mapi,
gbɛ̃dɛnaɔ ɔdĩ̀ɛa, má kú ga lɛ́zĩ̀ɛ.

5

Gbɛ̃e maao

1 A Yelusalɛũ zɛaɔ kɛɛlɛ à gwa,
à wɛɛlɛ a gãaɛɔu à e dɔ̃.
Tó yãmaakɛn sĩ̀anwɛɛlɛnae ku we,
má sùuukɛ ń wɛ̃́lɛpio.
2 Baa kɛ́ aaĩ̀ mɛ Dii ku,
ń beeo aaĩ̀ lɛgbɛ̃ ń mɔafilioɛ.

3 Dii, sĩ̀ana ɔ̃ ńlɛ wɛɛlɛmáo lò?
N ń gbɛ̃́, i ɔ̃máo,
n ń kɛ́ búɛbuɛ, ɔ̃ aa gĩ̀ totoapi mai.
An swã́ gbãakũ̀ lán gbɛwa,

aa gȉ nɔ̀sɛlilɛi.
4 Ɔ̃ ma mɛ̀ taasideɔnɛ, aa mi vȉo,
aa Dii yãkɛaɔ dɔ̃o,
aa dɔ̃ yã́ pɔ́ ń Lua lɛ́ yáńnɔo.
5 Má gɛ́ mà yã'o maezɔ̃ɔɔnɛɛ,
aa Dii yãkɛaɔ dɔ̃o lé?
Aa dɔ̃ yã́ pɔ́ ń Lua lɛ́ yáńnɔo lé?
Kási gbɛ̃́piɔ sɔ̃ aa n zuu bɔ̀ńla,
aa n baɔ kɛ̃̀kɛ̃máɛ.
6 Ayãmɛto nɔ̀ɔmusu a bɔ lákpɛu à kusimá,
àwalɛwana a bɔ gbáau à ń dɛdɛ.
Gbɛaana a naalɛnɛ́ wɛ̃́nkpɛ,
i gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ɔ taitai,
asa an tàaeɔ dasikũ̀,
an pɔ̀ɔbɔzãkɛa kɛ̀ zài.

7 Yelusalɛũ, má sùuukɛnnɔe?
N gbɛ̃́ɔ pãkpàmaziɛ,
aaȉ yási ń tã́aɔɛ, i kɛ mámɛo.
Má tò pɔ́ mɔ̀má,
ɔ̃ aa sȉ káalua kpɛ́u aa gbãsȉkɛ̀.
8 Sɔ̃sa kãa pɔ́ an mɛ fɛlɛaɔnɛ,
an baade ȉ lua a gbɛ̃́dee nɔi.
9 Ma Dii ma mɛ̀
má ȉadamá yã́pi yã́io lé?
Má tɔsi buipi taawao lé?

10 A̋ gɛ ma vɛ̃ɛbu* dúuzɔ̃,
ãma ásu dɛɛlɛ píio.
A̋ a gɔ̃naɔ zɔ̃zɔ̃,
asa gɔ̃napiɔá ma pɔ́ no.
11 Isailiɔ ń Yudaɔ bɔ̀ ma kpɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.

12 Aa Dii ɛɛbò aa mɛ̀:
Màa no, vãie a wá leo.
Wá kɔ̃'e ń zȉo ge ń nɔanaoo.
13 A̋nabiɔ lɛ́ lɛ́'ȉana gbaɛ,
Dii yã́ aalɛ oo.
Aamɛ aa ń pɔ́ e ńzȉawa we.

14 Ayãmɛto ma Dii Lua Zȉgɔ̃de ma mɛ̀,
lá màa gbɛ̃́piɔ ònɛ,
má a yã́ sóso kánɛ ń lɛ́u tɛ́ ũɛ,
gbɛ̃́piɔ iɔ dɛ yàa pɔ́ tɛ́pi a kũwà ũ.
15 Isailiɔ, ma Dii ma mɛ̀
má bui pɔ́ kú zãzã sóikɛwáɛ,
bui pɔ́ kú za zi mɛ́ aɔ ku gɔɔpiiɛ.
Bui pɔ́ ili ń yãmao

* **5:10** Isa 5.7

mɛ́ á ń yã'oa dɔ̃o.
16 An gbàlaɔ ì ga inɛ́ɛ,
ampii gɔ̃sa gbãaɔnɛ.
17 Aa pɔ́ pɔ́ á kɛ̀kɛɔ ń á blɛɔ naaa,
aai á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛɔ sɛ́lɛ.
Aa á zuɔ ń á sãɔ ń á bleɔ naaa,
aai á vɛ̃ɛbɛɔ ń á kaadɔɛmbɛɔ sɛ́lɛ.
Aa á wɛ̃́lɛ bĩ́ide pɔ́ álɛ a náaikɛɔ dɛ̃ɔnzɔ̃ ń ń zĩ̀kabɔɔ.

18 Ma Dii ma mɛ̀, baa gɔɔ bee má á kɛ kɛ́lɛkɛlɛo. 19 Tó wà n la, bɔ́yãi ma Dii ń Lua má kɛ̀inɛ́
màa píii, ní onɛ́, lá aa pãkpàmazi aa zɔblè dii zĩ̀loɔnɛ ńzĩa bùsuu, màa aa zɔble bui zĩ̀loɔnɛ
bùsu zĩ̀lou sɔ̃.

20 A yã́ɛ bee o Yakɔbu buiɔnɛ,
í a kpàwakɛ Yudaɔnɛ à mɛ:
21 Sɔũ nɔ̀sɛsaideɔ, à yãma,
á wɛ́ vĩ̀, ili gu'eo,
á swã́ vĩ̀, ili yãmao.†
22 I kũ à vĩ̀akɛmɛɛo lé?
I kũ à lualua ma aɛo lé?
Ma Dii mámɛ málɛ á la.
Ma bùsu'ũfãa kàlɛ ísia zɔ̃lɛ ũ,
kɔɔ pɔ́ ma dàɛ̀n we,
a í a fɔ̃ à a baa vĩ̀ bauo.
Baa kɛ́ a í ì zãampapa,
ìli fɔ̃ à a baa vĩ̀o.
Baa kɛ́ a ikooaɔ ì kɔ̃fĩkɛ,
ìli fɔ̃ à a baa vĩ̀o.‡
23 Gbɛ̃́piɔ swã́ gbãa, aa fɛ̀lɛmanɔ,
ɔ̃ aa pã̀alɛmɛɛ aa gɛ̃̀zɛa.
24 Baa kɛ́ mi lou manɛ́ a gɔɔwa
za káabuana e à gɛ́ bɔlɛi,
mɛ́ ma pɔkɛkɛgɔɔ dĩ̀lɛnɛ́,
aali okɔ̃ɛ wà vĩ̀akɛ ma Dii ń Luaɛo.
25 Á vãikɛa mɛ́ kpà pɔ́piɔnɛ,
á duuna mɛ́ gĩ̀ɛ́ à maa e.
26 Vãikɛnaɔ ku ma gbɛ̃́ɔ guu,
aaì ń wɛ lán fiikpanaɔwa,
aaì baikpá gbɛ̃́ɔnɛ kɛ́ aa e wà ń kṹ yã́i.
27 Lá bã ìɔ ka bãwɛna bãkabɔ pai,
màa mɔafili ń ua pà,
ɔ̃ aaì kɛ ɔdeɔ ũ wà gbãakũ,
28 aaì kã́, an mɛ iɔ tɛkɛ.
An vãikɛa gɛ̃agɛ̀,
aali yã́si ń nɛtonɛɔ, yã́ e bɔńnɔ nao.
Aali zɛ ń pɔesaideɔ aa ń yãnakpàmáo.
29 Ma Dii ma mɛ̀,
má ĩ̀adamá yã́pi yã́io lé?
Má tɔsi buipi taawao lé?

† **5:21** Isa 6.9-10, Eze 12.2, Maa 8.18 ‡ **5:22** Yob 38.8-11

30 Yá̃ pɔ́ wa ye a gı̃yãio
wı̃ vı̃akɛɛ̀ kɔ̃̀ ń bùsuu.
31 Ãnabiɔ ı̃ ãnabikɛkɛ ń ɛɛo,
sa'onaɔ zı̃a yá̃ mɛ́ ı̃ dɔaanɛ́.
Màa ma gbɛ́̃ɔ yei,
ãma kpelewa aa kɛ zá̃i?

6

Koezɔ̃a Yelusalɛũi

1 Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ, à bɔlɛ Yelusalɛũ,
í gɛ́ mikpakı̃i wɛɛlɛi!
A kuupɛ Tekoa!
A to súɛlɛ fɛlɛ Bɛtakɛlɛũ seela ũ.
Kı̃sia lɛ́ bɔ gugbãntoo oi,
kaalɛ zɔ̃ɔ looaála.
2 Má Siɔna midɛ,
wɛ́̃lɛ pɔ́ wı̃ mɛ a kɛfɛũ mɛ́ a maa.
3 Zı̃gɔ̃ɔ mɔ bòokpa liai,
lán sãdãnaɔ ń ń sãɔwa,
baade ń a gbɛ́̃ɔ a bòou.

4 A sɔukɛ wà si Siɔna ń zı̃o,
à fɛlɛ wà gɛ lɛ́lɛmá ı̃atɛ̃ gbãa zá̃.
Agya! Iatɛ̃'aua pı̃la,
gu lɛ́ gɛ̃kɔ̃u kɔ̀.
5 A fɛlɛ wà gɛ lɛ́lɛmá gwãası̃na,
wí gu pɔ́ dɛ aa zɛ giu wíwi.

6 Ma Dii Zı̃gɔ̃de ma mɛ̀:
A lizɔ̃zɔ̃,
í bùsu kálɛ Yelusalɛũ bı̃́i saɛ.
A ı̃ada wɛ́̃lɛpiwa,
asa gbãamɔakɔ̃ɛ mɛ́ kɔ̃̀u.
7 Lá í ı̃ɔ di lɔ̀ɔu,
màa yãvãi di wɛ́̃lɛpiu.
Taiina ń yãpãsı̃o zɔa dɔu,
mi e aà gyã ń aà bɔo làa ziio.
8 Yelusalɛũdeɔ, à ma lɛdama ma,
kɛ́ másu kɛ́̃wáo yá̃i.
Tó màan sɔ̃o, má á bùsu dɛ̃ɔnzɔ̃ɛ,
gbɛ̃e aɔ ku a guu lɔo.

9 Ma Dii Zı̃gɔ̃de ma mɛ̀:
Wa Isaili pɔ́ gɔ̃̀ɔ kɔ̃nwɛ,
lá wı̃ vɛ̃ɛ kɔ̃nwɛwa.
Wa ɛa a gbɛsisi,
lá wı̃ pɔ́ gbɛsisiwa.
10 Dé má yã'oɛ̀ mà aà gba laaii?
Démɛ a mamɛɛi?
An swá̃ wɛ̃ao, aa fɔ̃ yãmao,

Dii yấ ì kɛnɛ́ ȉiɛ,
ȉli káńguo.
11 Dii pɔkũma dɛ̀dɛa,
má fɔ̃ màɔ kṹkũa lɔo.
Pɔkũmapi bɔbɔ nɛ́ɔwa gãaɛ
ń ɛ̀waaso pɔ́ kãaaa gudoũɔ.
To wà gɔ̃ɛ ń a nɔo kũ sãnu
ń gbɛ̃́ pɔ́ zikũ̀ táotaoɔ.
12 Ma Dii ma mɛ̀,
tó ma ɔ lòo bùsuɛbeedeɔla,
má ń bɛɔ na gbɛ̃pãleɔnɛ ń ɔzȉɛ,
ń ń buaɔ ń ń nɔɛɔ.
13 Nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ píi ɔvãi'enaɔnɛ.
Ãnabiɔ ń sa'onaɔ píi aaȉɔ gbɛ̃́ɔ sãsãɛ.
14 Aaȉ ɛsɛ ma ma gbɛ̃́ɔ bɔwa
lá a dɛ pɔe ũowa.
Aaȉ mɛ, aafia ku, aafia ku,
kási aafia ku we sɔ̃o.*
15 Yãbɛ̃ɛ pɔ́ aa kɛ̀ ì kɛnɛ́ wí ũe?
Aawo! Ili kɛnɛ́ wí ũo,
an gɛɛ lí gɔ̃ kpá ń wɛ́io.
A yãi aa ta gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ gɛ́kȉiɔ guu,
aa kwɛ gɔɔ pɔ́ málɛ ȉadamá.
Ma Dii mámɛ má ò.

16 Ma Dii ma mɛ̀:
Ã zɛ zɛ́kpaau à a zɛ́ káauɔ gwa,
í a pɔ́ pɔ́ maa gbɛa àɔ bɛu,
á sɔ̃ i níni.†
Ɔ a mɛ̀ áɔ bɛuo.
17 Ma gudɔ̃anaɔ‡ dȉlɛɛ́,
má òɛ́ àli swãdɔ an kuupɛai,
ɔ̃ a mɛ̀ á swãdɔio.
18 Ayãmɛto buipãleɔ, à yãma,
í yấ pɔ́ a ma gbɛ̃́ɔ le dɔ̃!
19 Dṹnia gbɛ̃́ɔ, à yãma,
málɛ mɔ́ gbɛ̃́piɔ ásookɛi.
Yấ pɔ́ aalɛ yáɔ gbɛn we,
asa aai swãdɔ ma yấio,
aa gȉ ma ikoyãiɛ.
20 Seba tulaleti dɛmɛɛ pɔe ũo,
ge kanɛli fee gȉnana pɔ́ bɔ̀ bùsu zã̀zãu.
Mili sa pɔ́ i oa i a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ sio,
á sa'oaa lí kamaguo.
21 Ayãmɛto ma Dii ma mɛ̀:
Má gbɛ pɔ́ gbɛ̃́ɔ ì gɛ̃mbɔlɛwàɔ kálɛ gbɛ̃́piɔnɛ ń aɛ,
maeɔ ń ń nɛ́ɔ, gbɛ̃́ ń a gbɛ̃́o
aai kpákpaa ḿpii aa gaga.

* 6:14 Eze 13.10 † 6:16 Mat 11.29 ‡ 6:17 Oze 9.8

22 Ma Dii ma mɛ̀:
Gugbãntoo oi bùsudeɔ gwa,
aa fɛ̀lɛ,
bui zɔ̃ɔpiɔ lɛ́ bɔ za dṹnia lɛ́wa,
aalɛ mɔ́.
23 Aa sáɔ ń sɔ̃naɔ kṹkũa,
aa pãsi̋, aali gbɛ̃e wɛ̃nagwao.
An kɔ̃fi̋ i̋ɔ dɔ lán ísia kɔ̃fi̋wa,
aa didi sɔ̃́ kpɛ, aa zi̋'ɔpòo,
aalɛ mɔ́ lɛ́lɛiwá, Siɔnadeɔ.

24 Wa ń bao mà,
wá ɔ gɔ̃̀ dɔwázi.
Yã'ɔ̃ma wá kṹ gbãa,
wálɛ wãwãma lán nɛ'inawa.
25 Ásu gɛ́ buao,
ásu àɔ bɛ zɛ́uo,
asa ibɛɛɔ ń fɛ̃ndaɔ kṹkũaɛ,
vi̋a pɔ́ɔ liaaázi.
26 Ma gbɛ̃́ɔ, à zwã̀nkasaɔ dɔdɔ á pi,
í gbeembo túfu guu.
A ɔ́ɔlɔ lán nɛ́ mɛ̀ndona gaamáwa,
à búbuapɛ pãsi̋pãsi̋,
asa gbɛ̃kaalɛna a mɔ́wá kã́ndoɛ.

27 Ma n dilɛ mɔ̀baasana ũɛ,
ma gbɛ̃́ɔ mɛ́ gbɛ̀ mɔde ũ.
N ń yãkɛaɔ yɔ̃, ní ń dàa dɔ̃.
28 Swã́yãmansaideɔnɛ ḿpii,
aai̋ɔ bɛbɛ wàɔ yãdɔdɔmáɛ.
Aa fèe lán mɔgotɛ̃ ge mɔsiwaɛ,
yã́kpaanlakɛnaɔnɛ ḿpii.
29 Sia lɛ́ tɛ́vu,
kɛ́ mɔ̀gbɔ̃ e láa tɛ́piu,
kási àlɛ mɔ baasa pãɛ,
gbɛ̃vãiɔ lɛ́ kɛ̃́ gbɛ̃maawao.
30 Wi̋ onɛ́ ã́nusu giana,
asa Dii gi̋ńziɛ.

7

Lua zɛ́ ɛgɛnaá pãɛ

1 Dii yã'ò Zelemiiɛ à mɛ̀: 2 Gɛ ǹ zɛ ma kpɛ́ bɔlɛu, ní kpàwakɛnɛ́ we ǹ mɛ: Á Yuda pɔ́ álɛ
gɛ̃ bɔlɛu la álɛ gɛ́ kúlɛimɛɛɔ, à ma yãma.
3 Ma Dii Zi̋gɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀,
à nɔ̀sɛlilɛ ń á yãkɛaɔ,
mí tó àɔ ku guɛ beeu.
4 Ásu sã́sãyã náaikɛ à mɛ
Dii kpɛ́n kɛ, Dii kpɛ́ɛo.
5 Tó a nɔ̀sɛli̋lɛ ń á yãkɛao si̋ana,
mɛ́ álɛ yãkɛkɔ̃ɛ a zɛ́wa,

6 tó i gbãamɔ nibɔɔ ń tonɛɔ ń gyaaɔnɛo,
mɛ́ i yãesaideɔ dɛdɛ guɛ beeuo,
mɛ́ i ĩada áz̃iawa a gɛ dii pãleɔwao,
7 má tó àɔ ku guɛ beeuɛ.
Gupi ɔ̃ má kpà á deziɔwa
aaɔ kuu gɔɔpii.
8 Á èa?
Álɛ sɛ́sãyã pɔ́ ài vĩo náaikɛ.
9 Ɛ'e! I kpɛ́i'o, i gbɛ̃dɛ,
i gbãsĩkɛ, i ɛɛto ń ma tɔ́o,
i tulaletikatɛa Baaliɛ,
i gɛ́ tɛ́a pɔ́ á ń dɔ̃ yãaoɔwa,
10 ɔ̃ i gbasa mɔ zɛ ma aɛ
kpɛ́ pɔ́ ma tɔ́ kuwàɛ beeu.
I mɛ a bɔ aafia,
ɔ̃ i ɛa gɛ yãbɛ̃ɛpiɔ kɛ.
11 Álɛ e kpɛ́ pɔ́ ma tɔ́ kuwà pi
á kpɛ́iwɛliwɛɔ tòo nɛe?*
Màa málɛ ewá.
Má Dii mámɛ má ò.

12 Ayãmɛto,
à gɛ́ gu pɔ́ ma zɔ̃lɛu káau Silo,†
í yɛ́ pɔ́ má kɛ̀ we gwa
ma gbɛ̃ Isailiɔ vãikɛa yɛ́i.‡
13 Ma Dii ma mɛ̀:
Gɔɔ pɔ́ álɛ yɛ́piɔ kɛ píi,
mi dɔaa màɔ oɛ́ mɔ̀ɔmɔɔɛ,
ɔ̃ ili swɛ́sɛio.
Ma lɛzùázi, i weao.
14 A yɛ́i, lá má kɛ̀ Siloɛ,
màa má kɛ gu pɔ́ má kpà á deziɔwaɛ,
kpɛ́ pɔ́ ma tɔ́ kuwà álɛ a náaikɛpi.
15 Má á yá à gomalaɛ,
lá ma á gbɛ̃ Ɛflaiũ buiɔ yàwa.

16 Nsu wabikɛa gbɛ́piɔnɛo.
Nsu wiilɛa ń yɛ́ musuo.
Nsu yãgbɛaanɛ́o.
Nsu ǹyɔ̃ zɛmazi ń yɛ́io,
asa má yãmamao.
17 N è lá aalɛ kɛ Yuda wɛ̃lɛɔ guu
ń Yelusalɛũ gãaɛɔa?
18 Nɛ́ɔ ĩ yàawɛ, maeɔ ĩ tɛsɔ̃wà,
nɔɛɔ ĩ pɔ́wɛnti dɛ aa kàa kɛ musu nɔɛ kíaɛ.
Aaĩ ítɔ̃lɛ dii pãleɔwa,
kɛ́ a yɛ́ e ɔ̃a yɛ́i.
19 Ɔ ma Dii ma mɛ̀
i kɛ mámɛ a ɔ̃ao,

* **7:11** Mat 21.13 † **7:12** Yoz 18.1 ‡ **7:12** Soũ 78.61

ampiɔ ɔ̃ a ɔ̃má, wí i ń kṹ.
20 A yã́i tò ma Dii Lua ma mɛ̀,
má a pɔkũma pãsĩ bɔbɔ guɛ bee ń a gbɛ̃́ɔwa
ń a pɔtuoɔ ń sɛ̃̀a líɔ ń buapɔ́ɔ.
Aa tɛ́kũ píiɛ, wa e tɛ́pi dɛo.

21 Ma Dii Zĩgɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀,
à sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ kã́ĩ sáaukpasaɔu,
à ãiakɛ àɔ a nɔ̀ɔ so màa àɔ gɛò.
22 Asa kɛ́ ma á deziɔ bɔ̀lɛ Egipi,
ma yãdĩlɛnɛ́,
i kɛ sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ
ń sa pãleɔ yã́ ɔ̃ má dĩlɛnɛ́ adoo.
23 Má ònɛ́ lɔ aaɔ ma yã́ kũa,
míɔ dɛ ń Lua ũ,
aaiɔ dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũ.
Má ònɛ́ aa zɛ́ pɔ́ má ɔ̀lɔnɛ́ sɛ́,
an kua iɔ na.
24 Kási aai swã́sɛio,
aai laaidɔwào,
an nɔ̀sɛvãi swã́gbãa yã́ mɛ́ dɔ̀aanɛ́.
Aa gbɛzã gwà, aai gɛ́ aɛo.
25 Za gɔɔ pɔ́ á deziɔ bɔ̀ Egipi e gbã
miɔ a zɔ̀blena ãnabiɔ dilɛɛ́,
26 kási ili swã́sɛ ń yã́io,
ili laaidɔwào, a swã́gbãakɛ̀,
ɔ̃ a yãvãikɛ̀ dɛ á deziɔla.
27 Tó n yã́piɔ ònɛ́, aa swã́sɛ n yã́io.
Tó n lɛzùńzi, aa wemao.
28 Onɛ́ bui pɔ́ i Dii ń Lua yãmaon ń ũ.
Aai we totoaio,
ɔ̃ sĩana pĩlimá, a kú ń lɛ́uo.
29 Â á mi kãkɛ̃ɛlɛ kɔ́lɛ,
í wɛ̃nalɛ si sĩ̀sĩ wáiwaiɔ musu,
asa á gbãgbɛ̃ɔ, ma giáziɛ,
ma pãkpàázi ń pɔfɛ̃oɛ.

30 Ma Dii ma mɛ̀: Yudaɔ yã́ pɔ́ má yeio kɛ̀, aa pɔbɛ̃ɛ kàlɛ kpɛ́ pɔ́ ma tɔ́ kuwàu aa a gbãlɛ̀.
31 Aa Tofɛti gulɛsĩ bò Bɛninɔũ guzulɛu,§ aa sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò we ń ń nɛgɔ̃ɛɔ ń ń
nɛnɔɛɔ. Mámɛ mi yã́pi dilɛnɛ́o, a làasoo i gɛ̃ ma sɔ̃ guu seo. 32 Ayãmɛto ma Dii ma mɛ̀, a
gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́ wa o guɛ beeɛ Tofɛti ge Bɛninɔũ guzulɛ lɔo, sema Gbɛ̃dɛdɛguzulɛ, asa waɔ gɛ
vĩvĩ Tofɛti e gu gɛ́ láaɛ. 33 Gbɛ̃́piɔ gɛ a gɔ̃ bãɔ ń wàiɔ pɔblea ũɛ. Gbɛ̃e a ɔkɛnɛ́ yàayaao. 34 Má
pɔna wii ń yaalɔo ń nɔsɛkɔ̃ĩo midɛ* Yuda wɛ̃́lɛɔu ń Yelusalɛũ gãaɛɔ, asa bùsupi a gɔ̃ bɛzia
ũɛ.

8

1 Ma Dii ma mɛ̀, gɔɔ bee wa Yuda kíaɔ gɛwa bɔlɛ miau ń a gbãadeɔ ń a sa'onaɔ ń a ãnabiɔ
ń Yelusalɛũdeɔ píi. 2 Wa ɔliu ĩatɛ̃i ń mɔvuao ń saana pɔ́ aa yeńzi aa zɔblènɛ́ aa tɛ̀ńzi aa

§ **7:31** 2Kia 23.10 * **7:34** Zia 18.23

yãgbɛ̀amá aa kùlɛnɛ́ɔ. Wa sɛ́lɛ vi̋o, aa gɔ̃ kálɛa tɔɔlɛ lán pɔtuo gbɔ̃waɛ. 3 Gu pɔ́ má ɔzɔ̃u bui
vãipizi píi, an gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀piɔ ga sí ń kuawaɛ. Ma Dii Zi̋gɔ̃de mámɛ má ò.

Duuna ń yã́ pɔ́ i̋ inɛ́o

4 Onɛ́ ma Dii ma mɛ̀:
Tó gbɛ̃́ lɛ̀lɛ, i̋li fɛlɛo lé?
Tó gbɛ̃́ zã̀ zɛ́wa, i̋li ɛao lé?
5 Bɔ́yãi Yelusalɛũdeɔ i̋ zãmɛɛ yã́wai?
Akɛa gbɛ̃́piɔ mikpɛ i̋ɔ dɔamɛɛi?
Mɔafili ɔ̃ aa zɛ̀ò, aa gi̋ suia.
6 Ma swãkpà má mà,
aali yã́zɛde oo,
mɛ́ an gbɛ̃e líɔ ku déndɔ̃mɛɛ guu
à mɛ: Bɔ́yãi ma vãiɛ taa kɛ̀o.
Ampii aai̋ tɛ́ ń tufaiɛ,
lán sɔ̃́ pɔ́ lɛ́ si zi̋lauwa.
7 Baa wàaliana i̋ fɛlɛ a gɔɔwaɛ,
felena ń luakibãnao ń yaabɛɛo
aai̋ɔ gɔɔ pɔ́ dɛ wa ɛa suwà dɔ̃ɛ,
kási ma gbɛ̃́ɔ ma yãdilɛnɛ dɔ̃o.
8 Kpelewa á e o ɔ̃nɔnaɔn á ũ,
ámɛ á Dii ikoyã kũai?
Yãdanɛde ɛgɛnaɔ a bɔɔlɛkɛ̀ɛ́ kpaanlaɛ.
9 Wí a ɔ̃nɔnapiɔ kũɛ,
aa bílikɛ, aai zu bai guu.
Aa gi̋ ma yã́iɛ.
Ɔ̃nɔ kpeletaa buin wei?
10 A yãi má ń nɔɛɔ kpa gbɛ̃pãleɔwa,
an buaɔ i gɔ̃ dãɔnɛ.
Nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ píi ɔvãi'enaɔnɛ.
A̋nabiɔ ń sa'onaɔá gbɛ̃sãsãnaɔnɛ.
11 Aai̋ ɛsɛ má ma gbɛ̃́ɔ bɔwa,
lá a dɛ pɔe ũowa.
Aai̋ mɛ, aafia ku, aafia ku,
kási aafia ku we sɔ̃o.*
12 Yãbɛ̃ɛ pɔ́ aa kɛ̀ i̋ kɛnɛ́ wí ũe?
Aawo, i̋li kɛnɛ́ wí ũo,
an gɛɛ lí gɔ̃ kpá ń wɛ́io.
A yãi aa ta gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ gɛ́ki̋iɔ guu,
aa kwɛ gɔɔ pɔ́ málɛ i̋adamá.
Má Dii mámɛ má ò.
13 Ma Dii ma mɛ̀,
má ń buapɔ́ɔ símáɛ.
Vɛ̃ɛ a kɛo,
kaadɔɛna a nɛ'io,†
baa lá a giigaga.
Wa pɔ́ pɔ́ má kpàmáɔ símá.

14 Bɔ́yãi wá kálɛa lai?

---
* **8:11** Eze 13.10 † **8:13** Mat 21.19

Wà kãaa wà ta wɛ̃lɛ bĩideɔu,
wíɔ ga dã we,
asa Dii wá Lua dĩlɛ wà gagaɛ.
A kona í kpàwá wà mi,
kɛ́ wa duunakɛ̀ɛ yã́i.
15 Wá wɛ́ dɔ aafiai,
kási yãmaae kuo.
Wa gbã́gbãgɔɔ dà̃,
ɔ̃ wá nisĩna nà líwa.
16 Sɔ̃́ɔ lɛ́ pɔbɔ ń níu Dã buiɔ bùsuu,
bùsupi lɛ́ lualua sɔ̃saɔ ɔ́ɔlɔa yã́i.
Wà mɔ̀ bùsu ɔ̃̀ɔkpai ń pɔ́ pɔ́ kúuɔ,
wɛ̃́lɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa ku a guuɔ.

17 Ma Dii ma mɛ̀,
má mlɛ̃̀ pãsĩnaɔ gbaɛwá aa á sósoɛ,
mlɛ̃piɔ lí ɛsɛdeɔ yãmao.
Má Dii mámɛ má ò.

18 Ma Gbɛ̃nɔsɛninina, ma pɔ siakṹ,
ma nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpà.
19 Ma gbɛ̃́ɔ wii ma dɔ
za bùsu zà̃zãu aa mɛ̀:
Dii ku Siɔnao lé?
Siɔna Kíapi ku we lɔo lé?

Bɔ́mɛ tò aa ma pɔ fɛ̀lɛmɛɛ ń ń tã́aɔi?
Bɔ́yãi aa ma zafɛ̃̀mɛɛ ń dii zĩ̀lo pãɔi?

20 Wà pɔ́ kɛ̀kɛ kɔ̀, saɛ gɛ̃̀,
wápiɔ sɔ̃, wi wá suabao.
21 Lá ma gbɛ̃́ɔ wíwia, màa má wíwia,
ma oosĩsi, iwãa kà ma pɔa.
22 Bɔ̀ ɛsɛ ku Galada bùsuuo lé?
Lòotoo ku weo lé?
Akɛa ma gbɛ̃́ɔ bɔ i láao ni?
23 Tó ma miá íɛ yãa,
mɛ́ ma wɛ́á nibɔnaɛ lé,
dɔ̃ má wɛ́'i lɛ́ kwɛ́ fãanɛ ń gwãasĩnao
ma gbɛ̃́ pɔ́ wa ń dɛdɛɔ yã́ musu.

9

1 Tó má pilakĩi vĩ gbáau yãaɛ lé,
má a gbɛ̃́ɔ to we mà gɛ́ weɛ,
asa gbãsĩkɛnaɔnɛ ḿpii,
náaisaideɔ gãliɛ.

2 Aaĩ lɛ́sakã aa ɛgɛ zuò,
aaliɔ gbãa ń bùsuu ń náaiyãoo.
Aaĩɔ vãikɛ wàɔ gɛɛ, aa ma dɔ̃o.

Ma Dii mámɛ má ò.
3 A̋ baade laaika a gbɛ̃nai,
ásu à a daɛ náaikɛo,
asa daɛ píiá gbɛ̃sãsãnaɛ,
gbɛ̃naɔ ı̏ kɔ̃ peɛ.
4 Gbɛ̃na ń gbɛ̃nao aaı̏ ɔ̃nɔkɛkɔ̃ɛ,
aali sı̏ana'okɔ̃ɛo.
An lɛ́ dɔ́ɛkɛ̀ ń ɛɛo,
aaı̏ tàaekɛkɔ̃ɛ e wà kpàsa.
5 N kú mɔafilideɔ guuɛ,
mɔafilipi mɛ́ tò aa gı̏ ma dɔ̃i.
6 A yа̋i tò ma Dii Zı̏gɔ̃de ma mɛ̀,
má ń baasa mà gwaɛ.
Bɔ́ má kɛ ma gbɛ̃́ɔnɛ
an vãipi yа̋ musu lɔi?
7 An lɛ́naá kagbaɛ,
mɔafili mɛ́ ı̏ɔ dɔ ń lɛ́u.
Na'onwaaɔnɛ,
mɛ́ yaalɔma ba da ń bɔ̀ɔuɔnɛ.*
8 Yа̋ bee yа̋i má ı̏adamáo lé?
Má tɔsi buipi taawao lé?
Ma Dii mámɛ má ò.

9 Má ɔ́ɔlɔ mà búbuapɛ sı̏sı̏ɔnɛ,
má wɛ̃nalɛ si dа̋dãkɛkı̏iɔnɛ.
A̋ sɛ̃kù, gbɛ̃e lɛ́ a baa vı̏ lɔo,
wı̏li zù ɔɔlɔ ma we lɔo.
Bãɔ ń nɔ̀bɔɔ gɛ̃̀zɛa píi.

10 Má tó Yelusalɛũ gɔ̃ bɛzia ũɛ,
gbɛ̃gbonaɔ tòo ũ.
Mí Yuda bùsu wɛ̃́lɛɔ dɛ̃ɔnzɔ̃,
gbɛ̃e aɔ ku we lɔo.

11 Dé ɔ̃nɔ mɛ́ kà yа̋pi gbadɔ̃ai?
Dé Dii yãdàɛ̀ aà a bɔɔlɛkɛi?
A̋kɛa bùsu gɔ̃̀ gii lán gbáawa,
à gà, gbɛ̃e lɛ́ a baa vı̏ lɔo ni?
12 Ma Dii ma mɛ̀,
kɛ́ aa pãkpà ma ikoyã pɔ́ má dı̏lɛnɛ́i yа̋iɛ,
aai ma yа̋pi mao, aai zı̏kɛwào.
13 An swа̋gbãa mɛ́ dɔ̀aanɛ́,
ɔ̃ aa tɛ tа̋aɔzi lá ń maeɔ dànɛ́wa.
14 A yа̋i ma Dii Zı̏gɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀,
má gɔ̃i kpámá aa soɛ,
mí kona í kpámá aa mi.
15 Má ń fãaa buiɔ guuɛ,
bui pɔ́ ampiɔ ń ń maeɔ dɔ̃ yãaoɔ.
Mí tó wà pɛ́má ń fɛ̃ndao

* 9:7 Soũ 28.3

e wà gὲ ń mi̋dɛ.

16 Ma Dii Zi̋gɔ̃de ma mὲ:
A yắpi da,
í gɛ nɔɛ gɛ'ɔɔlɔnaɔ sísi,
í gbɛ̃́ɔ zi̋ nɔɛ wɛ̃nalɛdɔ̃naɔwa aa mɔ́.
17 Aai mɔ búbuapɛɛ́,
á wɛ́ i ibɔ e à kwɛ́.
18 Wà ɔɔlɔ mà dɔ Siɔna, wàlɛ mɛ,
wa ɔ̃̀ɔkpàɛ fá, wí wá kű maamaaɛ.
Wálɛ wá bùsu to we,
asa wà wá uaɔ dúuzɔ̃̀ɛ.

19 Nɔɛɔ, à Dii yãma sa,
à swắkpa yắ pɔ́ lɛ́ bɔ aà lɛ́ui.
A ɔɔlɔ dada á nɛnɔɛɔnɛ,
í wɛ̃nalɛ dadakɔ̃ɛ.
20 Asa gaga gɛ̃̀ wá fɛnɛntiɔuɛ,
ɔ̃ à si̋ wá zɛgiki̋iɔu.
Gapi wá nɛ́ɔ dὲdɛ zɛaɔ guu,
à wá ὲwaasoɔ mi̋dɛ gãaɛ.

21 Onɛ́ ma Dii ma mὲ:
Gbɛ̃nazi̋n gɛɔ gɔ̃ kpálɛ sɛ̃u lán pɔtuo gbɔ̃wa,
lán ése pɔ́ wa kɛ̃̀ kálɛa gbɛ̃e i mɔ sɛ́lɛowa.

22 Ma Dii ma mὲ:
Ɔnɔna su i̋anadã a ɔ̃nɔyã musuo,
gɔ̃gbãa su yɔ̃̀ɔkɛ a gɔ̃sakɛ yắio,
ɔde su azi̋a sɛ lɛsi̋ a ɔda yắio.
23 Tó gbɛ̃́ ye i̋anadã,
aà dã kɛ́ a wɛ́ kɛ̃̀ a ma dɔ̃ yắi.†
A dɔ̃ kɛ́ má gbɛ̃kɛ vi̋,
mi yãmaakɛ dű́niau a zɛ́waɛ,
asa yắ beeɔ mɛ́ ì kamagu.
Ma Dii mamɛ má ò.
24 Ma Dii ma mὲ a gɔɔ a mɔ́ kɛ́ má i̋ada gbɛ̃́ pɔ́ aa tɔ̃zɔ̃̀ɔwa, 25 Egipiɔ ń Yudaɔ ń Ɛdɔũɔ ń
Amɔniɔ ń Mɔabuɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa ku guwaiwaiu aai̋ ń kà̃kãmɔ kɛ̃ɛlɛɔ.‡ Asa buipiɔ ń Isailiɔ píi,
gyafɔɔdeɔnɛ ń sɔ̃u.

10

Lua lɛɛũa ń tắaɔ

1 Isailiɔ, à yắ pɔ́ Dii lɛ́ oɛ́ ma.
2 A mὲ ásu buipãlɛɔ ɔlɛsɛ
à bílikɛ seela pɔ́ ì bɔ musuwao.
Ásu to vi̋a lí á kű láńwao.
3 Asa buipãlɛɔ fɛlɛkaayãá yãpãɛ.
Aai̋ lizɔ̃ sɛ̃u,
ɔ̃ sia ì ắnɛ́ ń kpásagɔ̃nao.

† 9:23 1Kln 1.31, 2Kln 2.17 ‡ 9:25 Lev 19.27

4 Wi̇ zãblewà ń ấnusuo ń vuao,
ɔ̃ wi̇ kusa pápawà ń masanao,
kɛ́ asu àɔ zi̇azi̇ao yấi.
5 Tấapiɔ lí yã'oo,
aa dɛ lán bua bãyabɔɔwaɛ.
Aali táa'oo, wi̇ ń sɛɛ.
Ấsu vi̇akɛnɛ́o,
aali fɔ̃ vãie kɛ̀nɛ́o,
mɛ́ aali fɔ̃ yãmaae kɛ̀nɛ́ sɔ̃o.

6 Dii, gbɛ̃e muaannɔo, ń zɔ̃ɔ,
n tɔbɔ̀ n gbãa yấ musu.
7 Bui píi Kía, démɛ n vi̇a vi̇o ni?*
Ao, a maannɔ màaɛ.
Bui píi ɔ̃nɔnaɔ ń ń kpaladeɔ guu
gbɛ̃e muaannɔo.
8 Aa doũ ḿpiiɛ,
sɔũɔnɛ, aa mi vi̇o,
lí'ãaɔnɛ, aa fɔ̃ lɛdamáe?
9 Wi̇ ấnusu gbɛ̃gbɛ̃a pɔ́ wà bɔ̀ɔ̀ Taasisi
ń vua pɔ́ wà bɔ̀ɔ̀ Ufaza kúlɛwà,
ɔ̃ wi̇ ula búuna ń a gàaluladeo káka
pɔ́ pɔ́ sia ń vuazi̇kɛnao kɛ̀piɛ.
Gɔ̃ideɔ ɔzi̇ɔnɛ píi.
10 Dii mɛ́ Lua si̇ande ũ,
aàpi mɛ́ i̇ɔ ku gɔɔpii Kía ũ.
Tó aà pɔ fɛ̃̀, tɔɔlɛ i̇ lualuaɛ,
buie a fɔ̃ zɛ aa aà pɔkũma dão.
11 Ấ o buipiɔnɛ à mɛ dii pɔ́ aamɛ aa musu ń zi̇́lɛo kɛ̀opiɔ aa midɛ dṹniauɛ, aaɔ ku gueio.
12 Dii mɛ́ dṹnia kɛ̀ ń a gbãao,
à tɔɔlɛ kàlɛ ń a ɔ̃nɔo,
à musu kpàlɛ ń a wɛzɛ̃o.
13 Tó Dii pṵ̀na,
í pɔ́ kú musu i̇ kɔ̃fi̇kɛɛ,
lou i̇ sisi za dṹnia lɛ́wa.
Dii i̇ bɔ ń i̇́anao a làasiu,
lou i ma ń pílɛao.
14 Gbɛ̃nazi̇naɔ sɔũ, aa yãe dɔ̃o,
siaɔ gɛɛ a gɔ̃ kpá ń wɛ́i
tấa pɔ́ aa pi̇ɔ yấ musu.
Pɔ́ ɛgɛnaɔnɛ, aa wɛ̃ni vi̇o.
15 Pɔ́ gianaɔnɛ, láanipɔɔnɛ.
Yấkpalɛkɛgɔɔzi̇ aa midɛ.
16 Dii pɔ́ dɛ Yakɔbu buiɔ baa ũ muaańnɔo,
asa ɔ̃mɛ pɔ́pii kɛ̀
ń Isaili pɔ́ à ń sɛ́ a pɔ́ ũɔ.
Aà tɔ́n Dii Zi̇gɔ̃de.

17 Ấ gbɛ̃́ pɔ́ wà koezɔ̃̀ázìɔ,

* **10:7** Zia 15.4

à á pɔ́ɔ ye bɔò á bùsuu.
18 Asa ma Dii ma mɛ̀
tia kɛ́wa má bùsuɛ bee gbɛ̃́ɔ zuzu lán gbɛwaɛ.
Má ń ásookɛɛ, wi ń kṹkũ.

19 Waiyoo wápiɔ, kɛ́ wá wíwia yɑ̃́i.
Wá bɔá bɔ̀kɔɔɛ.
Wálɛ e yɑ̃a wá gyɑ̃pi bleɛ.
20 Wà wá zwɑ̃̀akpɛɔ kwɛ̀kwɛ,
wà a baɔ kɛ̃̀kɛ̃.
Wá nɛ́ɔ gɛ̃̀zɛa, aa ku lɔo.
Gbɛ̃e ku à zwɑ̃̀akpɛ dɔwɛ̃ɛ lɔo,
gbɛ̃e ku à a zwɑ̃aɔ kpálɛo.
21 Wá dɔaanaɔá sɔṹɔnɛ,
aali yɑ̃gbɛa Diiwao.
A yɑ̃́i tò an yɑ̃e lí bɔ maao,
ɔ̃ an gbɛ̃́ɔ fɑ̃̀aa píi.
22 A ma, wàlɛ mɔ́ baokpai,
kɔ̃fĩ zɔ̃ɔ dɔ gugbɑ̃ntoo oi bùsuu.
Wàlɛ mɔ́ Yuda wɛ̃́lɛɔ dɛ̃ɔnzɔ̃i,
wɛ̃́lɛpiɔ i gɔ̃ gbɛ̃gbonaɔ tòo ũ.

23 Dii, má dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃nazĩ̀na kua dɛ aàzĩ̀a yɑ̃́ ũo,
gbɛ̃e a fɔ̃ zɛpoo azĩ̀aɛo.
24 Dii, ma toto a zɛ́wa,
i kɛ ń pɔkũ̀mao no.
Nsu ma lao mà gɔ̃ tɛ̃nɛɛo.
25 Pɔfɛ̃ bɔbɔ bui pɔ́ aa n dɔ̃ɔɔwa,
gbɛ̃́ pɔ́ aali n sísiopiɔ,
asa aa Yakɔbu buiɔ mɔ̀mɔɛ,
aa ń mɔmɔ bɛ̃̀ɛ,
aa ń bùsu ɔ̃̀ɔkpà.

11

Yudaɔ Dii bàakuańnɔ yɑ̃gbooa

1 Dii yɑ̃'ò Zelemiiɛ à mɛ̀: 2 Swɑ̃́sɛ ma bàakuaánɔ yɑ̃́i, ní o Yelusalɛũdeɔnɛ ń Yudaɔ píi.
3-4 Onɛ́ ma Dii Isailiɔ Lua ma mɛ̀, ma bàakuańnɔ yɑ̃́ pɔ́ má dĩ̀lɛ ń deziɔnɛ gɔɔ pɔ́ ma ń
bɔ́lɛ Egipiɔ tɛmɔanɛu, gbɛ̃́ pɔ́ yɑ̃́pi kũaoá láaipɔɛ. Má ònɛ́ aa ma yɑ̃ma, aaɔ zĩ̀kɛ yɑ̃́ pɔ́ má
dĩ̀lɛnɛ́ɔwa, aaiɔ dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũ, míɔ dɛ ń Lua ũ, 5 mí lɛ́ pɔ́ má gbɛ̃̀ an deziɔnɛ papa. Ma mɛ̀
má bùsu pɔ́ vĩ̀ ń zɔ́'io diu kpámá, lá à gɔ̃̀ á pɔ́ ũ gbɑ̃ɛwa. Ɔ ma mɛ̀: Ɑ̃mi, Dii!
6 Ɔ Dii òmɛɛ: Gɛ ǹ kpàwakɛ Yuda wɛ̃́lɛɔ guu ń Yelusalɛũ gɑ̃aɛɔ ǹ onɛ́ aa swɑ̃́sɛ ma
bàakuańnɔpi yɑ̃́i, aaɔ zĩ̀kɛwà. 7 Za gɔɔ pɔ́ ma bɔ ń á deziɔ Egipi e gbɑ̃, gɔɔpii miɔ lɛdamáɛ,
mi mɛ aa ma yɑ̃ma. 8 Kási aali swɑ̃́sɛio, aali laaidɔwào, ɔ̃ an baade nɔ̀sɛvɑ̃i ń swɑ̃́gbɑ̃ao
dɔ̀aaɛ̀, ɔ̃ ma láaizĩ̀mɑ́ ma bàakuańnɔ yɑ̃́ musu, asa ma a yɑ̃dĩ̀lɛnɛ́ɛ, ɑ̃ma aa kũao.
9 Ɔ Dii òmɛɛ: Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi aa kú ń lɛkpaaĩ̀amazioɛ. 10 Aa ɛ̀a sù ń dezi pɔ́ gĩ̀
ma yɑ̃maiɔ duunawa. Aa tɛ̀ tɑ̃́aɔzi aa zɔblɛ̀nɛ́. Isailiɔ ń Yudaɔ píi, aa ma bàa kua ń ń deziɔ
yɑ̃́ gbòo.
11 A yɑ̃́i tò ma Dii ma mɛ̀

má músi pɔ́ aa fɔ̃ bɔuo zi̊má.
Baa tó aa wiilɛ̀a,
má swɛ̃́sɛ ń yɛ̃́io.
12 Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi
aa bɔlɛ gɛ wiilɛ tɛ̃́a pɔ́ aai̊ tulaletikanɛ́ tɛ́aɔwa.
Aa fɔ̃ ń suaba ń taasikɛgɔɔ sɔ̃o.
13 Á Yudaɔ,
á tɛ̃́aɔ dasi kà á wɛ̃́lɛɔwa,
tulaletikatɛaki̊i pɔ́ á bò Baaliɛɔ
dasi kà Yelusalɛũ gãaɛɔwa.
14 Mpi sɔ̃ Zelemii,
ńsu wabikɛa gbɛ̃́piɔnɛo,
ńsu wiilɛanɛ́o,
ńsu yãgbɛaa ń yɛ̃́ musuo.

15 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ lɛ́ lɛ́ vãi kpaai̊,
bɔ aalɛ kɛ ma kpɛ́ guui?
Sa'onɔɔ pɔ́ aai̊ kpaa a ń sí i̊adamawao,
aai̊ pɔnakɛ ń vãi pɔ́ dɔ̀aanɛ́o.
16 Ma Dii mi oɛ́ yãa
kuli pɔ́ a lá sia mɛ́ a nɛ́ kɛfɛũ.
Má tɛsɔ̃wáɛ sa
ń zàa'i̊an gbãa kɔ̃i̊o,
á gɔ̃naɔ i golɛgolɛ.

17 Á Isailiɔ ń á Yudaɔ,
ma Dii Zi̊gɔ̃de ma á báɛ,
kási yɛ̃́yiaawá ɔ̃ ma zɛò sa.
Ma za fɛ̃̀ vãi pɔ́ á kɛ̀ yãi,
asa a tulaletikàtɛa Baaliɛɛ.

Lɛkpaai̊a Zelemiizi

18 Dii yɛ̃́ pɔ́ aalɛ kɛ ɔ̀lɔmɛɛ má dɔ̃̀, asa à ma wɛ́ kɛ̃̀mɛɛɛ. 19 Má dɛ yãa lán sãnɛbɔlɔ yãesaide
pɔ́ wàlɛ gɛ́ a kòlokpaiwaɛ, mi dɔ̃ kɛ́ aalɛ lɛkpaai̊mazio. Aa mɛ̀ wà lizɔ̃ ń a nɛ́o wà aà bɔ
dṹniau, kɛ́ aà tɔ́ su àɔ dɔ gbɛ̃egu lɔo yɛ̃́i.
20 Dii Zi̊gɔ̃de,
asa ni yɛ̃́ gwa a zɛ́waɛ,
ni nɔ̀sɛ ń làasooo tàasika.
Tɔ símá mà gwa,
asa ma azi̊a nànɛ n ɔzi̊ɛ.

21 Ayãmɛto ma Dii ma mɛ̀
Anato gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ n wɛ aalɛ mɛ,
tó n ãnabikɛkɛ̀ ń ma tɔ́o,
ńyɔ̃ tá ń ń ɔoɛɔ,
má yãvi̊ mà o ń musu.
22 Ma Dii Zi̊gɔ̃de ma mɛ̀
má i̊adamá,
an ɛ̀waasoɔ gaga zi̊lau,
an nɛ́ɔ gaga ń nɔanao,
23 an gbɛ̃́ kɔ̃nae a gɔ̃o,

asa má yɑ̃́yia Anatodeɔwa an ɨ̀adamagɔɔɛ.

12

Zelemii yɑ̃gbɛaa Diiwa

1 Dii, tó ma mɔma ń yɑ̃́o,
n yɑ̃́ mɛ́ ɨ̀ɔ zɛvɨ̀.
N beeo má yɑ̃'onnɔ yɑ̃́zɛde musu.
Bɔ́yɑ̃i vɑ̃ikɛnaɔ yɑ̃́ ɨ̀ bɔ maai?
Akɛa náaisaideɔ ɨ̀ɔ namablei?
2 N ń bá, aa zɨ̃́napɛ̀lɛ e aa gɛ̀ nɛ'ɨ̀.
N tɔ́ dɔ ń lɛ́u, an sɔ̃ kuma sɔ̃o.
3 Mpi Dii, ń ma dɔ̃, ni ma yɑ̃kɛa e,
ni wɛ́tɛ lȁasoo pɔ́ mi kɛmai.
N ń gálɛ táńnɔ
lán sɑ̃ pɔ́ wàlɛ gɛ́ ń kòlokpaiɔwa.
N ń dilɛ ńdoa pɔ́dɛdɛgɔɔ pɔ́ ũ.
4 Wá bùsu aɔ ku wɛ̃nannɔ e bɔɛ ni?
Sɛ̃ aɔ ku giigagaa e gɔɔ kpele ni?
Nɔ̀bɔɔ ń bɑ̃ɔ mɨ̀dɛ gbɛ̃́ pɔ́ kúuɔ vɑ̃ikɛa yɑ̃́iɛ.
Asa aaɨ̀ mɛ Lua yɑ̃́ pɔ́ a ń le zia dɔ̃o.

Lua yɑ̃́zɑ̃sia Zelemiiwa

5 Tó n bàalɛ̀ ń kɛ̀sɛdeɔ mɛ́ aa n kɛ̃,
kpelewa ńyɔ̃ bakpaaɨ̀ kɛ ń sɔ̃deɔi?
Tó n sɔ̃ daa doũ bùsu aafiadeuo,
kpelewa ńyɔ̃ kɛ tó Yuudɛ̃ pài?
6 Baa n gbɛ̃́ɔ ń n uadeɔ bɔ̀ n kpɛ,
aa zɔakànzi.
Baa tó aalɛ yɑ̃́ nana onɛ,
ńsu ǹ ń náaikɛo.

7 Ma pɑ̃kpà ma gbɛ̃́ yenzideɔziɛ,
ma bui pɔ́ má sɛ̀pi tò we,
ma a gbɛ̃́piɔ nà ń ibɛɛɔnɛ ń ɔzɨ̀ɛ.
8 Ma gbɛ̃́ɔ lɨ̀aamanɔ lán nɔ̀ɔmusuwa líkpɛu.
Aa pɨ̃̀naa, ɔ̃ má zańgu.
9 Ma gbɛ̃́ɔ gɔ̃̀mɛɛ bɑ̃so bàebae ũ,
bɑ̃so pɑ̃leɔ lɨ̀ai, aalɛ ɑ̃nawà.
A gɛ wàiɔ kɑ̃aa píi, aa mɔ ble.
10 Dɔaan dasideɔ ma vɛ̃ɛbuɔ ɔ̃̀ɔkpàɛ,
aa ɔ̃zɔ̃̀ ma buaɔwa,
aa tò ma pɔeɑ̃ tɔɔlɛ gɔ̃̀ gbáa gii ũ.
11 Aa tò à gɔ̃̀ gugii ũ,
a da ma aɛ wɛ̃nannɔ.
Bùsupi gɔ̃̀ bɛzia ũ píi,
asa gbɛ̃e ku à laaidɔwào.
12 Bùsudɛnaɔ dɛ̀dɛ gbáa sɨ̀sɨ̀ wáiwaiɔ musu píi,
asa Dii a gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao
za bùsu lɛ́la e a lɛ́leɛ.

Gbɛ̃nazi̋nae a aafia’e gueio.
13 Aa blɛwɛna tɔ̏, ɔ̃ à bɔ̀lɛnɛ́ lɛ ũ,
aa taasi dà ńzi̋awaɛ, aai ài'eo.
Wí mɛ́ dɛ an yãkɛa gbɛ ũ
Dii pɔkũma pãsi̋ yái̋.
14 Ma Dii ma mɛ̀ ma bui vãi pɔ́ aa ku ma gbɛ̃́ Isailiɔ saɛ, aalɛ bùsu pɔ́ má kpà ma gbɛ̃́piɔwa
símáɔ bɔlɛ ń bùsuuɛ, mí Yudaɔ kpoɛ ń guu lɔ. 15 An woa gbɛa mí ɛa wɛ̃nadɔ̃nɛ́, mí suńnɔ ń
pá ziu ń bùsuɔ guu. 16 Buipiɔ mɛ́ lɛgbɛ̃a ń Baali tɔ́o dà ma gbɛ̃́ɔnɛ yãa. Tó aa ma gbɛ̃́ɔ ɔlɛsɛ̀
sa, mɛ́ aalɛ lɛgbɛ̃ ń ma tɔ́o, aalɛ mɛ wa si̋ ń Diio, má ń zɛdɔ ma gbɛ̃́ɔ guuɛ. 17 Tó an buie i
ma yãma sɔ̃o, má ń kpoɛɛ, mí ń kaalɛ. Ma Dii mámɛ má ò.

13

Sàana yái̋

1 Dii òmɛɛ mà gɛ sàana lu mà ye, ãma másuli pío. 2 Ɔ ma sàana lù lá a òwa má yè. 3 Dii
yã'oamɛɛ gɛ̃n plaade à mɛ̀ 4 mà sàana pɔ́ má lù má yèpi sɛ gɛò Uflatai, mí ulɛ gbɛ̀sɔɔu we.
5 Ɔ ma gɛ má ùlɛ Uflatai lá a òmɛɛwa.

6 Gɔɔpla gbɛa Dii ɛ̀a yã'òmɛɛ à mɛ̀ mà fɛlɛ gɛ́ Uflatai, mí sàana pɔ́ a òmɛɛ mà ulɛ we sɛ
suò. 7 Ɔ ma ɛa gɛ Uflatai, ma sàanapi bɔ̀ gu pɔ́ má ùlɛu, ɔ̃ má è a ɔ̏ɔkpà, a keekɛa kɛ lɔo.

8 Ɔ Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 9 Ma Dii ma mɛ̀, beewa má kɛ Yudaɔ i̋andãa ń Yelusalɛũdeɔ i̋andãa
zɔ̃ɔoɛ. 10 Gbɛ̃vãipiɔ gi̋ ma yãmaiɛ, swái̋gbãa kɛ̀má zɔ̃ɔ, ɔ̃ aa tɛ̀ dii pãleɔzi aa zɔblɛ̀nɛ́ aa
kùlɛnɛ́. Aaɔ dɛ lán sàanapiwaɛ, a keekɛa kɛ lɔo. 11 Lá wi̋ sàana nańzi, màa ma Isailiɔ ń
Yudaɔ nàmazi, kɛ́ aaɔ dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũ, aaɔ ma tɔbɔ, aaɔ ma táasilɛ, aaiɔ ma kpɛla, ɔ̃ aa gi̋ ma
yãmai.

Vɛ̃ɛ tùu yái̋

12 Onɛ́ ma Dii ma mɛ̀, wa vɛ̃ɛ ka tùuɔ guu à pa píi. Tó aa ònɛ wa dɔ̃ kɛ́ vɛ̃ɛ a tùu pa, 13 ní
onɛ́ ma Dii ma mɛ̀, má vɛ̃ɛ káka bùsupideɔnɛ e à zɔ̃ ń lɔɔwa ḿpiiɛ, sɛa za kía pɔ́ zɔ̃lɛa Davidi
kpalauɔwa ń sa'onaɔ ń ãnabiɔ ń Yelusalɛũdeɔ píi, 14 mí ń pãpãkɔ̃wa aa wíwi, maeɔ ń ń nɛ́ɔ
píi. Ma Dii mámɛ má ò. Má ń dɛdɛɛ, má ń bɔo, má sùuukɛńnɔo, má ń wɛ̃nagwao.

Gbɛaana a fɔ̃ à a wɛ̏sã lilɛe?

15 A swái̋kpa yãma!
A̋su ázi̋a sɛ lɛsi̋o,
asa Dii mɛ́ lɛ́ yã'o.
16 A bɛɛɛ dɔ̃ Dii á Luaɛ
e àɔ gɛ́ gusia kúlɛiwá,
à gɛ̃mbɔlɛ guluuluui gusi̋si̋deu.
A̋ wɛ́ dɔ gupuai,
kási gusia zɔ̃ɔ ɔ̃ a kũaawá,
i gusia pãsi̋ kúála.
17 Tó i yái̋pi mao,
á wala a to mà gɛ wiipɛ gusaɛ,
ma wɛ́'i i kwɛ maamaa
kɛ́ wa Dii kpàsa gbɛ̃́ɔ kúi̋kũ yái̋.

18 O kíaɛ ń a dao aa zɔ̃lɛ zi̋lɛ,
kɛ́ an kíafua gawideɔ gògo yái̋.
19 Nɛgɛvɛ bùsu wɛ̃́lɛ gbaɔ aaɔ tataaɛ,
gbɛ̃e aɔ ku we à wɛ̃o.
Wa Yudaɔ naaa táńnɔ zɔɔ ũ píiɛ.

20 Yelusalɛũ, wɛzu ǹ gwa,
gbɛ̃́ɔ bɔ̀lɛ gugbãntoo oi, aalɛ mɔ́.
Gbɛ̃́ pɔ́ Lua nànɛ n ɔzĩ̀ɔ ku máɛ?
N kpàsa gbɛ̃́ gawidepiɔ!
21 Bui pɔ́ n gbɛ̃nakpàńnɔɔ,
tó Dii tò aa fɛ̀lɛnnɔ,
ńyɔ̃ mɛa ni?
Wãwã a ń le lán nɛ'inawaɛ.
22 Tó n mɛ̀ àkɛa yã́ɛ taa n lei?
N tàaeɔ yã́i ɔ̃ wà n zwãa pĩ̀liima
wà gbãamɔ̀nɛ.
23 Etiopi gbɛ̃́ a fɔ̃ à a mɛbaa lilɛe?
Gbɛaana a fɔ̃ à a wɛ̃̀sã lilɛe?
Á Yelusalɛũdeɔ sɔ̃,
vãi dɔ́ɛkɛ̀ánɔ, á fɔ̃ maakɛo.
24 Má á fãaa
lán sɛ̃ pɔ́ ĩ́ana sɛ̀lɛ gbáauwaɛ.
25 Á zian we,
baa pɔ́ má dĩ̀lɛɛ́n we.
Ma Dii mámɛ má ò,
asa ma yã́ sã̀águɛ,
ɔ̃ a ɛɛ náaikɛ̀.
26 Tɔ̀ɔ, má n zwãa lɛ́ kánɛ n miaɛ,
wi n puizi e.
27 Ma yãbɛ̃ɛ pɔ́ á kɛ̀ sĩ̀sĩ̀ɔ musu è,
n gbãsĩ̀kɛa ń n wiilɛa gɔ̃ɔzio
ń n káaluakaa tã́aɔ yã́ musuo.
Waiyoo Yelusalɛũ,
ńyɔ̃ɔ gbãlɛa e bɔɛ ni?

14

Ikpaa

1 Dii yã'ò Zelemiiɛ lousai yã́ musun à mɛ̀:

2 Yuda bùsu gɔ̃̀ wɛ̃nannɔ,
a wɛ̃́lɛɔ gɔ̃̀ zeesai.
Wɛ̃́lɛdeɔ oosĩ̀si ń bùsu yã́ musu,
Yelusalɛũdeɔ zɔa ma dɔ.
3 Zɛdeɔ ĩ̀ ń zĩ̀kɛnaɔ zĩ̀ ítɔi.
Tó aa gɛ̀ lɔ̀ɔi, aali í eo,
aaĩ̀ su tùu giiɛ, bíli ĩ̀ ń kṹ.
I kɛnɛ́ wí ũ, aaĩ̀ pɔ́ku ń wɛ́a.
4 Sɛ̃̀wanaɔ gɔ̃̀ ń bílio,
aalɛ pɔ́kuku ń wɛ́a,
tɔɔlɛ pàapaa, lou i ma gueio.
5 Baa tue da ĩ̀ a nɛ́ tó weɛ,
kɛ́ sɛ̃ kuo yã́i.
6 Sɛ̃̀a zàa'ĩnaɔ zɛ sĩ̀sĩ̀ wáiwaiɔ musu,
aalɛ we hɛ̀hɛhɛhɛ lán gbɛ̃gbonaɔwa,

an wɛ́ tà lou͂lou͂ sɛ̃sai yɑ̃́i.

7 Baa kɛ́ wá tàaeɔ wá dá yɑ̃́u,
dɔwálɛ n tɔ́ yɑ̃́i.
Wá pɔ̀ɔbɔzɑ̃́kɛa kɛ̀ zài,
wa duunakɛ̀nɛ.
8 N gbɛ̃́ pɔ́ Isailiɔ wɛ́ dɔnzi,
an wɛtɑ̃́gɔɔ Suabana,
àkɛa n gɔ̃wɛ̃ɛ lán nibɔ ge gɛ̃zɛa
pɔ́ mɔ̀ ì wá bùsuu gɔɔ dowai?
9 Bɔ́yɑ̃i ń dɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ yɑ̃́ dìwà
ge nɛgɔ̃na pɔ́ a fɔ̃ ń suabaowai?
Dii, ń kú wá guu,
wìɔ wá sisi n tɔ́wa,
ńsu pɑ̃́kpawázio.
10 Yɑ̃́ pɔ́ Dii ò gbɛ̃́piɔ yɑ̃́ musun kɛ:
Aa ye liaaliaai maamaaɛ,
aali zɔ̃lɛ ń zíwao,
an yɑ̃́ lí ká Diiguo.
An tàaeɔ a dɔaàgu sa,
i ìadamá an duuna yɑ̃́i.

11 Ɔ Dii òmɛɛ: Nsu gbɛ̃́piɔ aafia wabikɛao. 12 Baa tó aa lɛyè, má ń wabikɛa sio. Baa tó aa
sa pɔ́ wì a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ òa ń pɔ́wɛntio, má síńnɔo. Má ń midɛ ń zìo ń nɔanao ń gagyɑ̃oɛ.
13 Ɔ ma mɛ̀: Ɑ̃́'a Dii Lua! Ɑ̃́nabiɔ mɛ́ i onɛ́ aa wɛsi zìlɛo, nɔana a ń dɛo. Aaì mɛ ńyɔ̃ ń gba
aafia gɔɔpii guɛ beeuɛ.
14 Ɔ Dii òmɛɛ: Ɑ̃́nabipiɔ lɛ́ ɑ̃nabikɛkɛ ń ɛɛo ń ma tɔ́oɛ. Mi ń zìo, mi yɑ̃dilɛnɛ́o, mɛ́ mi
yɑ̃e onɛ́o. Ɑ̃́nabikɛ pɔ́ aalɛ kɛɛ́á wɛ́pungu ɛgɛna ń màso bɛɛɛsaio ń làasoo kpaanlao yɑ̃́ɛ.
15 A yɑ̃́i tò yɑ̃́ pɔ́ ma Dii má ò ɑ̃nabi pɔ́ mi ń zìo, mɛ́ aalɛ ɑ̃nabikɛkɛ ń ma tɔ́opiɔ musun
kɛ: Aalɛ mɛ zì ge nɔana a gɛ̃ ń bùsuuo, kási sɔ̃ zì ń nɔanao mɛ́ a ń dɛdɛ, 16 wi gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ
ɑ̃nabikɛkɛnɛ́ɔ zuzu Yelusalɛũ gɑ̃aɛɔ nɔana ń zìpio yɑ̃́i. Gbɛ̃e aɔ ku à ń vìo ge ń nɔɛɔ ge ń
nɛ́ɔ. Má ń vɑ̃ikɛapi wínɛ́ ń musuɛ. 17 Yɑ̃́ɛ bee onɛ́:
To mà wɛ́'ikau,
má kɑ̃́mabo gwɑ̃asìna ge fɑ̃anɛo.
Asa ma gbɛ̃́ɔ wíwia maamaaɛ,
wà ń kɛ́ ìa à kɛ̀ zài.
18 Tó ma gɛ sɛ̃saou,
mi gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dɛdɛɔ gɛ e kálɛa.
Tó ma gɛ̃ wɛ̃́lɛ guu,
mi gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gyɑ̃kɛkɛ nɔana yɑ̃́iɔ e.
Ɑ̃́nabiɔ ń sa'onaɔ ìɔ liaaliaa ḿpii,
an gbɛ̃e a bùsu dɔ̃ lɔo.

19 N gi Yudaɔzi ìafìa yɑ̀?
N pɔ bɔ̀ Siɔnagu yɑ̀?
Akɛa n wá wɛtɑ̀,
gbɑ̃́gbɑ̃a kuo ni?
Wá wɛ́ dɔ aafiai,
kási yɑ̃maae kuo.

Wá wɛ́ dɔ gbá̃gbãai,
ɔ̃ gili guu wá kúu.
20 Dii, wa wá vãikɛa dɔ̃̀
ń tàae pɔ́ wá deziɔ kɛ̀o.
Wa duunakɛ̀nɛɛ fá!
21 Nsu sakáwáguo n tɔ́ yá̃i,
ńsu ǹ n kpalabaa gawide bɔlɔboo.
N bàakuawanɔ yá̃ su sãnguo,
ńsu gbooo.
22 Buipãleɔ tá̃aɔ ì̃ to lou mae?
Luabɛ ì̃ to lou ma ń azì̃aoa?
Aawo Dii wá Lua, ḿmɛ ni tó,
ɔ̃ wá wɛ́ dɔnzi,
asa ḿmɛ ni yá̃piɔ kɛ píi.

15

Ĩa pɔ́ wa da Yudaɔwa

1 Ɔ Dii òmɛɛ à mɛ̀: Baa tó Mɔizi* ge Samuɛli† zɛ ma aɛ,
Yudapiɔ yá̃ a gɛ̃ ma sɔ̃uo.
N ń yá aa go ma aɛ zà̃.
2 Tó aa n lá, má wa gɛ́ui,
onɛ́ ma mɛ̀,
gbɛ́̃ pɔ́ má dì̃lɛ aà ga, a gaɛ,
gbɛ́̃ pɔ́ má dì̃lɛ wà dɛ ń fɛ̃ndao,
fɛ̃nda wa dɛò,
gbɛ́̃ pɔ́ má dì̃lɛ aà ga ń nɔanao,
nɔana a gaò,
gbɛ́̃ pɔ́ má dì̃lɛ wà kũ zì̃zɔ ũ,
wa kũ zì̃zɔ ũɛ.‡

3 Ma Dii ma mɛ̀,
má pɔkaalɛnaɔ gbaɛmá lɛɛ síiɔ̃ɛ.
Fɛ̃nda a ń dɛdɛ,
gbɛ̃ɔ i ń gálɛgalɛ táńnɔ,
bãɔ ń wàiɔ i ń ble sá̃asã.
4 Yá̃ pɔ́ a ń le a to sɔ̃ kɛ̃ dṹnia bùsu gbɛ́̃piigu yá̃ pɔ́ Yudaɔ kí Manase, Ezekia nɛ́ kɛ̀ Yelusalɛũ
yá̃i.§
5 Yelusalɛũ, démɛ a wɛ̃nadɔ̃nɛi?
Démɛ a waiyookɛnɛi?
Démɛ a mɔ n aafia gbɛaii?
6 Ma Dii ma mɛ̀
n pã̀kpàmazi n bɔ ma kpɛ.
A yá̃i má ɔtɔ̃ma mà n dɛ,
ma kpasa ń n wɛ̃nagwaao.
7 Má a gbɛ́̃ɔ zuzu musu ń saao
lán ésewa an bùsu wɛ́̃lɛɔ guuɛ,
má tó aa kua ń nɛ́ɔwa,
mí ń midɛ,

* **15:1** Bɔa 32.11-14, Nao 14.13-20 † **15:1** 1Sam 7.5 ‡ **15:2** Zia 13.10 § **15:4** 2Kia 21.1-16

asa aai mikɛ̃ ń yãkɛaɔwao.
8 Má tó an gyaaɔ dasi aɔ dɛ ísialɛ ũfãaa.
Má tó bùsudɛnaɔ mɔ lɛ́lɛ
ń ɛ̀waasoɔ daɔwa fãanɛ gbãa zɑ̃́,
gili ń bɑ̃̀abãaboao a gɛ̃ŋ́gu kɑ̃́ndoɛ.
9 Nɔɛ pɔ́ nɛgɔ̃ɛ ì sopla yɛ̃̀ɛɛ i láa,
wí i aà kṹ,
aà gɛɛ i gɔ̃ kpa a wɛ́i.
Aà gɔɔ a pa kpóoɛ, i tá.
Má tó an ibɛɛɔ ń gbɛ̃́ kɔ̃naɔ dɛdɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.

10 Ma da, waiyoo mapi kɛ́ n ma i!
Bùsudeɔ lɛ́ ma dilɛ ḿpii sòlede gudɛna ũɛ.
Mi pɔ́ sɛ̃anɛ́o, mi pɔ́ sɛ̃amá sɔ̃o,
kási sa bɛ̃̀ɛ ɔ̃ gbɛ̃́pii ìɔ omɛɛ.

11 Ɔ Dii mɛ̀:
Má tó ǹ bɔ aafiaɛ fá!
Mí tó n ibɛɛɔ mɔ kulɛkɛnɛ taasi pãsı̃̀ gɔɔ.
12 Gbɛ̃e a fɔ̃ mɔsi ɛ́e?
Atɛ̃sa gugbãntoo oi mɔsi ge a mɔgotɛ̃.
13 Má á àizɛɛɔ ń á pɔ́ ɔdeɔ kpámá
aa naaa fìabosaiɛ
duuna pɔ́ á kɛ̀ á bùsuuɔ píi yɑ̃́i.
14 Má tó à zɔble á ibɛɛɔnɛ
bùsu pɔ́ á dɔ̃o guu,
asa ma pɔfɛ̃ a fɛlɛ lán tɛ́waɛ,
i kṹwá.

15 Dii, ń ma yɑ̃́ dɔ̃.
To ma yɑ̃́ àɔ dɔngu, ní laaidɔa.
Tɔ simɛɛ ma wɛtãnaɔwa,
ńsu mɛnakɛńnɔ e aa gɛ ma dɛo.
Nyɔ̃ dɔ̃ kɛ́ n yɑ̃́i wì ma láanikɛi.
16 Kɛ́ n yɑ̃́ sòso ń kàmɛɛ ma lɛ́u,
má mɔ̀mɔ,
ɔ̃mɛ ma pɔna ń ma yáalɔao ũ,
asa n tɔ́ mɛ́ kua Dii Lua Zìgɔ̃de.
17 Mili zɔ̃lɛ sãnu ń yaalɔnaɔo,
mili pɔnakɛńnɔo.
Miɔ zɔ̃lɛa madoɛ, asa ń kumanɔɛ,
mɛ́ ń tò málɛ kpɛ̃nɛkɛ an yɑ̃́ musu.
18 Bɔ́yãi ma yã'ɔ̃ma lí láao ni?
Ma bɔ pãsı̃̀, àlɛ gí láai.
Nyɔ̃ɔ dɛmɛɛ lán yiongo lɛ́baawa,
lán nibɔna pɔ́ ì yɛ̀lɛdinɛ́wa yɑ̃̀?

19 A yɑ̃́i tò ma Dii ma mɛ̀:
Tó n nɔ̀sɛlìlɛ,
má ɛa n dilɛ n pá ziu,

níɔ zĩ̀kɛmɛɛ.
Tó n yá̃ gbia bɔ̀aa ń yá̃ yãfũnao,
ńyɔ̃ɔ dɛ ma lɛdɔɛkɛna ũɛ.
To aa ɛa suma, ńsu támáo.
20 Má n kɛ gbɛ̃́piɔnɛ bĩ́i ũɛ,
mɔgotɛ̃ bĩ́i pɔ́ wa fɔ̃ gbooo ũ.
Aa sòlekɛnnɔ, kási aa n fuo,
asa máɔ kunnɔɛ,
má n suaba, mí n bɔ.
Ma Dii mámɛ má ò.
21 Má n bɔ gbɛ̃vãiɔ ɔzĩ̀ɛ,
mí n si nɔ̀sɛpãsĩ̀depiɔwa.

16

Zelemii kua

1 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Nsu nɔsɛ la kɛ́ ǹ nɛ́ɔ i'i guɛ beeuo. 3 Yá̃ pɔ́ ma Dii má ò nɛ́ pɔ́ wà ń
i'i bùsuɛ beeuɔ ń ń da'iaɔ ń ń de'iaɔ musun kɛ: 4 Gagyã mɛ́ a ń dɛdɛ. Wa ń vĩ̀o, wa ń gaa
ɔ́ɔlɔo, an gɛɔ gɔ̃ kálɛa tɔɔlɛ lán pɔtuo gbɔ̃waɛ. Zĩ̀ ń nɔanao mɛ́ a ń dɛdɛ, an gɛɔ i gɔ̃ bãɔ ń wàiɔ
pɔblea ũ.
5 Ma Dii ma mɛ̀ ńsu gɛ̃ ua pɔ́ wà gàuo. Nsu gɛ ɔ́ɔlɔńnɔ ǹ wɛ̃nadɔ̃nɛ́o, asa má tò gbɛ̃́piɔ
gɔ̃̀ aafiasaiɛ. Má yeńzi lɔo, má wɛ̃nadɔ̃nɛ́o. Ma Dii mámɛ má ò. 6 Nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ aa
gaga bùsupiuɛ. Wa ń vĩ̀o, wa ń gɛ'ĩ̀anabɔo. Gbɛ̃e a azĩ̀a lili ge a a mi boo. 7 Wa blɛ kpa
gɛ'ĩ̀ambɔnaɔwa wà ń nɔ̀sɛ níninɛ́o. Gbɛ̃́ pɔ́ a de ge a da gà sɔ̃, wa í dɔɛ̀ wà wɛ̃nadɔ̃ɛ̀o.
8 Nsu gɛ̃ ua pɔ́ wàlɛ pɔnakɛuo, ńsu zɔ̃lɛ ǹ pɔble ǹ igbɛ̃ńnɔo. 9 Asa ma Dii Zĩ̀gɔ̃de Isailiɔ
Lua ma mɛ̀, má pɔna wii midɛ gupiu n wáaɛ, mí yaalɔ ń nɔsɛkɔ̃fĩ̀o bãdɛ n gɔɔ.*
10 Tó n yá̃piɔ ò gbɛ̃́piɔnɛ píi, aa n la: Akɛa Dii àsi bɛ̃̀ɛ bee taa ò wá yá̃ musu màai? Tàae
kpele wá kɛ̀i? Duuna kpele wá kɛ̀ Dii wá Luaɛi? 11 Ní wemá ǹ mɛ, kɛ́ an deziɔ pãkpàmazi
yá̃iɛ. Aa tɛ̀ dii pãleɔzi, aa zɔblɛ̀nɛ́, aa kùlɛnɛ́, ɔ̃ aa pãkpàmazi, aaliɔ ma ikoyã kũao. Ma
Dii mámɛ má ò. 12 Ampiɔ sɔ̃ aa vãikɛ̀ dɛ ń dezipiɔla, an baade nɔ̀sɛvãi mɛ́ dɔaaaɛ̀, an swá̃
gbãa, aali ma yãmao. 13 Má ń bɔlɛ bùsuɛ beepiuɛ, mí táńnɔ bùsu pɔ́ aa dɔ̃o guu, baa an
deziɔ se aa dɔ̃o. Wekĩ̀i aa zɔbleu dii pãleɔnɛ fãanɛ ń gwãasĩ̀nao, asa má sùuukɛńnɔo.
14 Ma Dii ma mɛ̀, a gɔɔ a mɔ́ kɛ́ gbɛ̃e a mɛ á sĩ̀ ń Dii pɔ́ Isailiɔ bɔ̀lɛ Egipioo, 15 sema Dii pɔ́
Isailiɔ bɔ̀lɛ gugbãntoo oi bùsuu ń bùsu pɔ́ à ń yá ń kpáuɔ píi, asa má suńnɔ bùsu pɔ́ má
kpà ń deziɔwapi guuɛ.
16 Ma Dii ma mɛ̀, tia kɛ́wa málɛ kpɔ̀wɛnaɔ sisi dasidasi aa mɔ gɛ́ Yudaɔ kṹkũi. Bee gbɛa
mí toenaɔ sísi dasidasi aa mɔ gɛ́ ń wɛi gbɛ̀sĩ̀siɔ musu ń sĩ̀siɔ musuo ń gbɛ̀sɔɔɔ. 17 Asa ma
wɛtɛ̀ ń yãkɛaɔi píiɛ, a kee ulɛamɛɛo, an tàaee ku kɛ́ ma wɛ́ gĩ̀ eio. 18 Má fĩ̀abonɛ́ lɛɛ pla an
tàaeɔ ń ń duunao lɛ́uɛ, asa aa ma bùsu gbãlɛ̀ ń ń dii wɛ̃nisai pɔ́ má zauɔ e pɔ́ pɔ́ má ye a
gĩ̀yãiopiɔ lĩ̀ bùsupiaɛ.

19 Dii, ḿmɛ ń ma gbãa ũ,
ḿmɛ ń ma zɛgikĩ̀i ũ,
ḿmɛ ń ma ulɛkĩ̀i ũ wɛ́tɛ̃agɔɔ.
Buiɔ bɔ za dṹnia lɛ́wa,
aai mɔ onɛ ɛɛ ɔ̃ ń deziɔ kũa,
an diipiɔ i àikɛnɛ́o.
20 Gbɛ̃e a fɔ̃ dii kɛ azĩ̀aɛo,
i kɛ pɔ́piɔá diiɔ no.

* 16:9 Zia 18.23

21 Ayãmɛto má yãdanɛ́,
má a gbãa ń ma ikoo mɔnɛ́ sa,
aai dɔ̃ kɛ́ ma tɔ́n Dii.

17

Sɔ̃ mɔafili vı̃ dɛ pɔ́piia

1 Wà Yudaɔ duuna yã́ kɛ̃̀nɛ́ ń sɔ̃wa ń pɛ̃nkɛ̃bɔo.
Wa kɛ̃̀ ń sa'okı̃iɔ kɔ́baɔwa ń gbɛkãoo.
2 An sa'okı̃iɔ ń ń Asetaati lipɛlɛɔ yã́ ı̃ɔ dɔ ń nɛ́ɔgu se.
Aa ku lí yɛ̀lɛlɛɔ gbáu sı̃sı̃ lɛsı̃ɔ musu.
3 Má a gbɛ̀sı̃sı̃ na á ibɛɛɔnɛ ń ɔzı̃
ń á àizɛɛɔ ń á pɔ́ ɔdeɔ
ń gulɛsı̃ pɔ́ á bɔ̀ɔɛ
duuna pɔ́ á kɛ̀ á bùsuu yã́i.
4 Á ɔkpa bùsu pɔ́ má kpàwázi,
mí tó à zɔble á ibɛɛɔnɛ bùsu pɔ́ á dɔ̃o guu,
asa á tò ma pɔ fɛ̀lɛ lán tɛ́waɛ,
mɛ́ tɛ́pi aɔ kũ gɔɔpiiɛ.

5 Ma Dii ma mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ ma kpɛ
à gbɛ̃nazı̃naɔ náaikɛ̀,
a daa ń gɛ̃̀u gɔ̃̀ láaipɔ ũɛ.
6 A dɛ lán lí pɔ́ kú gugiiuwaɛ.
Tó nama mɔ̀, a e bleo.
Aɔ ku guwaiwaiuɛ
ge bùsu wiside pɔ́ gbɛ̃e kuuo.

7 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma náaikɛ,
àlɛ sɔ̃kpalɛmazi ũ.
8 A dɛ lán lí pɔ́ wa bà swa saɛ,*
a zı̃́napɛlɛa íuwaɛ.
Aà bàa kú ń guwãaoo,
a lá ı̃ɔ siaɛ.
Ili imina yãdao,
nɛ'i ı̃aaànɔo.

9 Sɔ̃ mɔafili vı̃ dɛ pɔ́piia,
a kɛkɛa vı̃o,
démɛ a fɔ̃ à a yã́ɔ dɔ̃i?
10 Ma Dii, mámɛ mi sɔ̃ yɔɛ,
mi nɔ̀sɛ yã́ tàasika,
mí ı̃abo baadeɛ a yãkɛawa,†
mí kɛɛ̀ lá a kɛ̀wa.
11 Gbɛ̃́ pɔ́ ɔda è zɛ́ vãi guu dɛ
lán dɔ̃na pɔ́ gbe kɔ̃mpa pı̃piwaɛ.
Gɔɔ pɔ́ a ku a gɔɔ soplawa,
ɔ̃api a láawàɛ, i gɔ̃ sɔũ ũ gbɛzã.

12 Wá Lua kpɛ́ mɛ́ aà kpalabaa gawide ũ,

* 17:8 Soũ 1.3 † 17:10 Soũ 62.13, Zia 2.23

kpɛ́pi mɛ́ fuańla za ası̃nizı̃.
13 Dii, ḿmɛ Isailiɔ wɛ́ dɔnzi,
wí a gbɛ̃́ pɔ́ pãkpànziɔ kṹ.
Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ ma kpɛɔ dɛ lán tɔ́ pɔ́ wa kɛ̃̀ tɔɔlɛwawaɛ,
asa aa pãkpà n gbɛ̃́ pɔ́ ń dɛ nibɔna ĩ wɛ̃nide ũziɛ.

14 Ma gbã́gbã Dii, mí gbã́gbã,
ma bɔ Dii, mí bɔ,
asa n táasi miɔ lɛ gɔɔpii.
15 Wı̃ mɛ yã́ pɔ́ Dii ò ku máɛ?
Aà kɛ wà e mɛ!
16 Mi gí dɔaainɛ n gbɛ̃́ɔnɛo,
ń dɔ̃ kɛ́ mámɛ mi wɛ́tɛ̃agɔɔ nidɛo,
yã́ pɔ́ ı̃ bɔ ma lɛ́u ulɛanɛo.
17 Nsu to sɔ̃ kɛ̃maguo,
ḿmɛ ń ma ulɛkı̃i ũ yãpãsı̃gɔɔ.
18 To wí ma wɛtãnaɔ kṹ,
mapi sɔ̃, ńsu to wí ma kũo.
To sɔ̃ kɛ̃́ńgu,
mapi sɔ̃, ńsu to sɔ̃ kɛ̃maguo.
N ń ká yãpãsı̃pi gɔɔwa,
ní ń wíwi e lɛɛ pla.

Kã́mabogɔɔ

19 Dii òmɛɛ: Gɛ ǹ zɛ Gbɛ̃́ɔ Bɔlɛu, gu pɔ́ Yuda kíaɔ ı̃ɔ gẽu, aaı̃ɔ bɔu, ní gɛ́ Yelusalɛũ bɔlɛ
kı̃niɔu lɔ píi. 20 Ní oné aa swã́kpa aa ma yãma, Yuda kíaɔ ń Yelusalɛũdeɔ píi ń Yuda pɔ́
aalɛ gɛ̃ bɔlɛpiɔuɔ píi.
21 Ma Dii ma mɛ̀: A laaika!
Ã́su asosɛ kã́mabogɔɔzı̃o,
ásu gɛ̃ò Yelusalɛũ bɔlɛɔuo.‡
22 Ã́su bɔò á ua kã́mabogɔɔzı̃o,
ásuli zı̃e kɛ gɔɔpi zı̃́o.
Aliɔ dɔ̃ kɛ́ kã́mabogɔɔá ma pɔ́ɛ,
lá má dı̃lɛ á deziɔnɛwa.§
23 Kási aai mao, aai swã́sɛio,
aa ń swã́ kàkaɛ, aai mao,
aa gı̃ totoaiɛ.
24 Ma Dii ma mɛ̀, tó a ma yãmà, álɛ gɛ̃ wɛ̃́lɛpi bɔlɛɔu ń asoo kã́mabogɔɔzı̃ lɔo, tó á dɔ̃ kɛ́
gɔɔpiá ma pɔ́ɛ, álɛ zı̃e kɛ gɔɔpi zı̃́o, 25 kía pɔ́ aa zɔ̃lɛa Davidi kpalauɔ gɛ̃ wɛ̃́lɛɛ beepi bɔlɛɔu
ń ń ı̃waɔ kua sɔ̃́goɔ guu ń dia sɔ̃́ɔ kpɛo. Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ aaɔ kúńnɔ, aaiɔ ku wɛ̃́lɛɛ
beepiu gɔɔpii. 26 Wa bɔ wɛ̃́lɛ pɔ́ liaa Yelusalɛũiɔ guu ń Yuda wɛ̃́lɛɔ píi ń Bɛ̃yãmɛɛ bui wɛ̃́lɛɔ
ń gusalalao ń gusı̃sı̃deo ń Nɛgɛvɛ guwaiwaio, wi mɔ ma kpɛ́u ń sa pɔ́ wı̃ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ
obɔɔ ń sa pãle obɔɔ ń pɔ́wɛntio ń tulaletio ma sáaukpaa yã́i. 27 Tó i ma yãma á dɔ̃̀ kɛ́
kã́mabogɔɔzı̃á ma pɔ́ɛo, mɛ́ álɛ gɛ̃ Yelusalɛũ bɔlɛɔu ń asoo kã́mabogɔɔzı̃, má tɛ́ka bɔlɛpiɔuɛ,
i kṹ á zɛgikı̃iɔwa. Wa fɔ̃ tɛ́pi dɛo.

‡ **17:21** Nɛɛ 13.15-22 § **17:22** Bɔa 20.8-10

18

Zelemii kua oobona bɛ

1 Dii yɑ̃'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Fɛlɛ gɛ́ oobona bɛ, we má tó ǹ ma yɑ̃mau. 3 Kɛ́ ma gɛ oobona bɛ,
má è àlɛ oo bo. 4 Kɛ́ oo pɔ́ àlɛ bopi ɔ̃̀ɔkpà aà ɔzɨ̃, ɔ̃ à ɛ̀a a pɑ̃le bò ń gɨ̃pio, lá à kɛ̀ɛ̀ maawa.
5 Ɔ Dii yɑ̃'òmɛɛ à mɛ̀: 6 Ɑ́ Isailiɔ, má fɔ̃ kɛɛ́ lá oobonapi ɨ̀ kɛwao lé? Lá gɨ̃ dɛ oobona ɔzɨ̃,
màa á dɛ ma ɔzɨ̃.* 7 Tó ma bui ge bùsu yɑ̃'ò ma mɛ̀, wà a fuangba, wà a midɛ, wà kaalɛ,
8 mɛ́ bui pɔ́ ma lɛdàwàpi mikɛ̃̀ a vɑ̃ikɛawa, má yɑ̃́ pɔ́ ma zɛò mà yíawà bɔ ma nɔ̀sɛuɛ. 9 Tó
ma bui ge bùsu yɑ̃'ò ma mɛ̀, wà a zɛdɔ, wi gba gbɑ̃a, 10 mɛ́ buipi i ma yɑ̃mao, à yɑ̃́ pɔ́ má
yeio kɛ̀, má ɛ̀fɑ̃ai pɔ́ ma mɛ̀ má kɛɛ̀ bɔ ma nɔ̀sɛuɛ. 11 A yɑ̃́i tò, o Yelusalɛũdeɔnɛ ń Yudaɔ píi,
ma Dii ma mɛ̀:
Ɑ́ ma, málɛ vɑ̃i o á musu,
ma sɔu mà mà yɑ̃́yiawá.
12 Kási aa onɛ a zɛkɛo.
Aamɛ waɔ gɛ́ ń yɑ̃́ pɔ́ wà zɛ̀oɛ,
baade nɔ̀sɛvɑ̃i swɑ̃́gbɑ̃a yɑ̃́ mɛ́ aɔ dɔaaɛ̀.

13 A yɑ̃́i tò ma mɛ̀,
à buipɑ̃leɔ la à ma!
Démɛ yɑ̃́ bee taa mà yɑ̃ai?
Ɑ́ Isaili pɔ́ á dɛmɛɛ bui lɛ́so ũɔ
a yɑ̃vɑ̃i pɔ́ ɨ̀ dimá kɛ̀.
14 Nɛɛzi ɨ̀ go Libɑ̃ bùsu gbɛ̀sɨ̃sɨ̃ae?
A í niɛ pɔ́ ɨ̀ bɔ za a musu a láae?
15 Kási ma yɑ̃́ sɑ̃̀ ma gbɛ̃́ɔguɛ,
aaɨ̃ tulaletikatɛa tɑ̃́aɔnɛ,
ɔ̃ aa zɑ̃̀ ń fɛlɛkaa zɛ́wa,
aa pɛ̀lɛ zɛ́ kpɑ̃́inau.
16 Bee yɑ̃́i an bùsu a gɔ̃ yàaa,
iɔ dɛ láanipɔ ũ gɔɔpii.
Yɑ̃́pi a di gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ weɔwa,
aai ń mikɛ déũdeũ.
17 Má ń fɑ̃aa lán gukpɛ ɨ̃́anawa ń ibɛɛɔ aɛɛ,
má mikpɛlinɛ́ɛ,
má zɛńnɔ an wɛ́tɛ̃agɔɔo.

Lɛkpaaɨ̃a Zelemiizi

18 Gbɛ̃́ɔ mɛ̀: A mɔ wà lɛkpaaɨ̃ Zelemiizi, asa sa'onaɔ yɑ̃danɛ a láao ge ɔ̃nɔnaɔ lɛdama ge
ɑ̃nabiɔ yɑ̃́. A mɔ wà lɛnakasaɛ̀. Wásu laaidɔ aà yɑ̃'onɛwa lɔo.

19 Dii, swɑ̃́sɛ ma yɑ̃́i,
yɑ̃́ pɔ́ ma ibɛɛɔ lɛ́ o ma.
20 Wɨ̃ maa ɨ̃abo ń vɑ̃io yɑ̃̀?
Kási aa ɛyɔ̃̀mɛɛ.
To lá má zɛ n aɛ yɑ̃́ dɔngu,
ma ń maa wɛ̀ɛlɛ,
kɛ́ n pɔ e weemá.
21 Tɔ̀ɔ! Nɔana kpá ń nɛ́ɔzi sa,
ǹ ń kpá fɛ̃ndaa.

---

* **18:6** Daa 2.7, Lom 9.20-21

To wà ń gɔ̃ɛɔ dɛdɛ aa gaga,
an naɔ i gɔ̃ gyaa nɛ́saiɔ ũ,
ní ń ɛ̀waasoɔ kpa fɛ̃ndaa zi̋lau.
22 To wà búbua ma dɔ ń ua
gɔɔ pɔ́ wà lɛ̀lɛmá kā́ndo,
asa aa ɛyɔ̃̀mɛɛ ma kũa yā́iɛ,
aa baikpàmɛɛ ma táa'ozɛu.
23 Mpi sɔ̃ Dii, ń dɔ̃ kɛ́
aa lɛkpàai̋mazi, aa ye ma dɛ.
Nsu láka ń tàaepiao,
ńsu ǹ ń duunapi bãdɛo.
To aa kpagua n aɛ,
yā́yiamá n pɔkũmabɔbɔmagɔɔ.

19

Lowiaɗ zi̋blea Yelusalɛũwa seelaɛ

1 Dii mɛ̀: Gɛ́ lo lúi oobona kí̋i. Mae zɔ̃ɔɔ ń sa'on gbɛ̃zɔ̃ɔɔ sɛ́lɛ gɛ́ńnɔ, 2 ní bɔńnɔ Bɛninɔũ*
guzulɛu Tàaso Bɔlɛ saɛ. Yā́ pɔ́ má onɛ kpàwakɛ we, 3 o Yuda kíaɔnɛ ń Yelusalɛũdeɔ píi aa
ma yãma. Ma Dii Zi̋gɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀, málɛ músizi̋ guɛ beewa, gbɛ̃́ pɔ́ a baomà a
kɛkɛ swā̃wɛ̃ɛ. 4 Asa aa ma to weɛ, aa guɛ bee di̋lɛ dii zi̋̀loɔ pɔ́ ũ, aa tulaletikàtɛau tā́a pɔ́
ampiɔ ń ń deziɔ ń Yuda kíaɔ ń dɔ̃ɔɔnɛ, aa guapi dɛ̀ ń yãesaideɔ auo. 5 Aa Baali gbagbaki̋iɔ
bò, aa sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ òwà ń ń nɛgɔ̃ɛɔ.† Mámɛ mi yā́pi dilɛnɛ́o, a làasoo i gɛ̃ ma
sɔ̃u seo. 6 Ma Dii ma mɛ̀, a gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́ wa o guɛ beeɛ Tofɛti ge Bɛninɔũ guzulɛ lɔo, sema
Gbɛ̃dɛdɛguzulɛ.

7 Guɛ beeu má yā́ pɔ́ Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ lɛ́ yá bãdɛu. Má tó an wɛ̀lɛɔ ń dɛdɛ ń fɛ̃ndaoɛ,
mí ń gɛ kpa bãɔ ń wàiɔwa aa ble. 8 Má tó wɛ̃́lɛpi gɔ̃ yàaaɛ, i gɔ̃ láanipɔ ũ. Yā́pi a di gbɛ̃́ pɔ́
lɛ́ gɛ̃ weɔwa, aaɔ fionada wɛ́tɛ̃a pɔ́ wà mɔ̀ɛ̀ yā́i. 9 Má tó aa ń nɛgɔ̃ɛɔ ń ń nɛnɔɛɔ só, aai gbasa
liaa ń kɔ̃o koe pɔ́ an wɛ̀lɛɔ zɔ̃̀ńzi à gɛ̃̀gɛ̃ taasi yā́i.

10 Lopi wi gbɛ̃́ pɔ́ ńyɔ̃ gɛ́ńnɔɔ wáa, 11 ní onɛ́ ma Dii Zi̋gɔ̃de ma mɛ̀: Má buiɛ bee ń wɛ̃́lɛɛ
beeo wi lá lopi wi̋ a kɛkɛa vi̋owaɛ. Waɔ gɛ vi̋ e gu gɛ kɛ̃́sãmáɛ. 12 Ma Dii ma mɛ̀, yā́ pɔ́ má
kɛ guɛ beeɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ kúuɔn kɛ: Má wɛ̃́lɛɛ bee kɛ lán Tofɛtiwa. 13 Yuda kibɛɔ ń Yelusalɛũ
uaɔ gbãlɛ lán Tofɛti guɛ beewaɛ. Kpɛ́ pɔ́ wà tulaletikàtɛau musupɔɔnɛ wà itɔ̃̀lɛ tā́aɔwa a
musuɔ tɛ́kũ.

14 Kɛ́ Zelemii sù ń Tofɛtio, gu pɔ́ Dii aà zi̋̀ à ãnabikɛkɛ̀u, à gɛ̀ zɛ̀ Dii kpɛ́ ua, ɔ̃ a ò gbɛ̃́ɔnɛ:
15 Dii Zi̋gɔ̃de Isailiɔ Lua mɛ̀ á yā́ pɔ́ a mɛ̀ á yi̋a wɛ̃́lɛɛ bee ń a zɔ̃ɛwiaɔwa yi̋amá píiɛ, kɛ́
wɛ̃́lɛpideɔ swā́ gbãa kɛ̀, aai a yãmao yā́i.

20

Zelemii daaliu

1 Kɛ́ sa'ona Pasuu, Imɛɛ nɛ́ pɔ́ dɛ Dii kpɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔe ũ Zelemii ãnabikɛkɛapi mà, 2 a tò wà aà
gbɛ̃̀ wà aà dàliu Dii kpɛ́ bɔlɛ pɔ́ wi̋ mɛ Bɛ̃yãmɛɛ Bɔlɛ Musu saɛ. 3 Kɛ́ gu dɔ̀ Pasuu Zelemii bɔ̀
líu, ɔ̃ Zelemii òɛ̀: Dii a onɛ Pasuu lɔo, sema Vi̋apɔɔliaai. 4 Asa ma Dii ma mɛ̀, má tó ǹ gili gɛ̃
nzi̋au ń n gbɛ̃naɔ píiɛ. An ibɛɛɔ ń kwɛ́ zi̋ guu, ńyɔ̃ wɛsiɛ. Má Yudaɔ na Babɛli kíaɛ a ɔzi̋ɛ, i tá
ń ń gbɛ̃ɛɔ Babɛli, i ń gbɛ̃ɛɔ dɛdɛ zi̋ guu. 5 Má wɛ̃́lɛɛ bee àizɛɛɔ na ń ibɛɛɔnɛ ń ɔzi̋ɛ, a buapɔ́ɔ
píi ń a pɔ́ bɛɛɛdeɔ píi ń pɔ́ pɔ́ kú Yudaɔ kía làasiuɔ, aai naaa taò Babɛli. 6 Mpi sɔ̃ Pasuu ń

* 19:2 2Kia 23.10 † 19:5 Lev 18.21

n bɛdeɔ píi, wa táánɔ Babɛli zı̀zɔɔ ũɛ. We ńyɔ̃ gau, wa n vı̀ ń n gbɛ̃na pɔ́ n ãnabi'ɛgɛnakɛ kɛ̀nɛ́ɔ.
7 Dii, n kɔ̃nikɛ̀mɛɛɛ,
ɔ̃ ma n yã́zɛ è,
n gbãamɔ̀mɛɛɛ, ɔ̃ n ma fu.
Ɔ̃ ma gɔ̃ pɔ́ yáalɔa ũ,
gbɛ̃́pii ı̀ɔ ma láanikɛɛ.
8 Tó málɛ yã'o píi, wii mi lɛ́,
mi wɛ́tɛ̃a ń pɔkaalɛao kpàwakɛ.
Dii yã́ mɛ́ tò wı̀ ma sɔ̃́sɔ̃,
wı̀ɔ ma kɛ pɔ́ɔpɔɔ za kɔɔ e oosi.
9 Tó ma mɛ̀ má aà yã́ dɔ gbɛ̃́ɔguo,
má yã'o ń aà tɔ́o lɔo,
aà yã́pi ı̀ɔ ma sɔ̃ tɛ́kũɛ,
ı̀ɔ dɛ lá wà tɛkà ma mɛ guuwaɛ.
Yã́pi kṹkũa ı̀ ma wãɛ, má fɔ̃o.
10 Asa mi ma wı̀ɔ vãikpaaı̀manɔ dasi,
wı̀ɔ mɛ, Vı̀apɔɔliaai.
A aà kɔmalɛkɛ!
Wà aà kɔmalɛkɛ!
Ma gbɛ̃́ɔ wɛ́ ı̀ɔ dɔ ma lɛ́lɛaiɛ,
aaı̀ mɛ, tó à zã̀ yã́wa,
wá aà fuɛ, wí tɔsiwà.
11 N beeo Dii kumanɔ nɛgɔ̃n pãsı̀ ũ,
a yã́i ma wɛtãnaɔ kpagua.
Aa fua, wí i ń kṹ.
Aa tidɔmalao, aai gɔ̃ ń tɔ́ ı̀̃io.
12 Dii Zı̀gɔ̃de, gbɛ̃maa tàasikana,
ni nɔ̀sɛ ń làasooo gwagwa.
Tɔ símámɛɛ mà gwa,
asa ma azı̀a nànɛ n ɔzı̀ɛ.
13 A lɛsi Diiɛ à aà táasilɛ!
Asa ì wɛ̃nade bɔ vãikɛnaɔ ɔzı̀ɛ.

14 Gɔɔ pɔ́ ma da ma iwà gɔ̃ láaipɔ ũ,*
ma igɔɔpi su báaa kɛo.
15 Gɔ̃ɛ pɔ́ gɛ̀ a baokpà ma maeɛ,
à aà pɔ kɛ̀ɛ̀ na à mɛ̀,
aà na nɛ'ì gɔ̃ɛ ũ,
ade gɔ̃ láaipɔ ũ.
16 Gɔ̃ɛpi gɔ̃ lán wɛ̃́lɛ pɔ́ Dii ń fuangba ń wɛ̃nagwasaiɔwa.
Aàliɔ búbua ma kɔɔ,
iliɔ zı̀kawii ma fãanɛ.
17 Asa i ma dɛ nɛasakpɛu
ma da gbɛɛ gɔ̃̀ ma mia ũ
aà nɛasakpɛ gɔ̃̀ dɔ ma papa ũ gɔɔpiio.
18 Bɔ́mɛ tò ma bɔ nɛasakpɛpiu la?
Taasi ń pɔsiao ɔ̃ má dɔ̃,
ma gɔɔ a pa ń wíoɛ.

* **20:14** Yob 3.1-12

21

Zelemii Yelusalɛũ dúuzɔ̃a yã'oa

1 Dii yã'ò Zelemiiɛ gɔɔ pɔ́ kí Zedekia Malakia nɛ́ Pasuu ń sa'ona Zefania, Maasea nɛ́o
zı̀wà. Aa mɛ̀: 2 Yãgbɛawɛ̃ɛ Diiwa, asa Babɛli kí Nɛbukanɛza lɛ́ zı̀kawanɔɛ.* Wı̀liɔ dɔ̃o tó
Dii a dabudabue kɛwɛ̃ɛ lán yãawa, i aà yáwɛ̃ɛ.
3 Ɔ Zelemii ònɛ́ aa gɛ o Zedekiaɛ: 4 Dii Isailiɔ Lua mɛ̀: N zı̀gɔ̃ pɔ́ aa gɔ̃kɛbɔɔ kũa, aalɛ
zı̀kaò bı̃́i kpɛ ń Babɛli kíao ń Babiloni bùsude pɔ́ koezɔ̃̀ázìɔ, má tó n zı̀gɔ̃piɔ kpɛkpaɛ, wi ń
gɔ̃kɛbɔpiɔ sélɛ sioázi wɛ̃́lɛu la. 5 Mámɛ má a gɑ̃̀sı̃ poo, mí zı̀kaánɔ ń ma gɑ̃̀sa gbɑ̃ao ń pɔfɛ̃o
ń kyɑ̃̀wɑ̃ao ń pɔkũma zɔ̃ɔo. 6 Má gagyɑ̃ pɑ̃sı̃ ká wɛ̃́lɛɛbeedepiɔgu aa gagaɛ, gbɛ̃nazı̀naɔ ń
pɔtuoɔ píi. 7 Ma Dii ma mɛ̀, bee gbɛa mí Yudaɔ kí Zedekia ń a ı̀waɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa bɔ̀ gagyɑ̃
ń zı̀o ń nɔanao guuɔ na Babɛli kí Nɛbukanɛzaɛ a ɔzı̀ ń ń ibɛɛ pɔ́ aalɛ ń wɛɔ, aai ń dɛdɛ ń
fɛ̃ndao. Aa sùuukɛńnɔo, aa ń gbɛ̃e too, aa ń wɛ̃nagwao.
8 O gbɛ̃́ kı̀niɔnɛ sɔ̃ ma Dii ma mɛ̀, wɛ̃ni zɛ́ ń ga zɛ́o ɔ̃ málɛ ɔlɔnɛ́. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ wɛ̃́lɛɛ beepiuɔ
gaga zı̀u ń nɔanao ń gagyɑ̃oɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ aa bɔ̀ gɛ̀ nà Babiloni bùsude pɔ́ koezɔ̃̀ńziɔwaɔ sɔ̃ aaɔ
kuɛ, adeɔ mɛ́ aa bɔ. 10 Ma zɛò mà vɑ̃ikɛ wɛ̃́lɛɛ beepiɛ, i kɛ maa no. Ma Dii mámɛ má ò. Má
wɛ̃́lɛpi na Babɛli kíaɛ a ɔzı̀ɛ, i tɛsɔ̃wà. 11 O Yudaɔ kí bɛdeɔnɛ aa Dii yɑ̃́ɛ bee ma.
12 Davidi bɛdeɔ, ma Dii ma mɛ̀,
àliɔ yɑ̃kɛ a zɛ́wa lá gu lɛ́ dɔ,
í gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ gbɑ̃amɔnɛ́ɔ bɔ ń wɛtɑ̃naɔ ɔzı̀.
Tó i kɛ màa sɔ̃o, má pɔfɛ̃bɔbɔwá
lán tɛ́wa á vɑ̃ikɛaɔ yɑ̃́iɛ,
iɔ kṹwá, gbɛ̃e a fɔ̃ dɛo.
13 Yelusalɛũdeɔ, má bɔ á kpɛɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
Á kú gbɛ̀ sàlala musu guzulɛ saɛ,
ɔ̃ i mɛ: Démɛ a fɔ̃ lɛ́lɛwái?
Démɛ a e siwázi wá tòoui?
14 Má ı̀adawá á yɑ̃kɛaɔ lɛ́uɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
Má tɛsɔ̃ á líkpɛ kpɛ́waɛ,†
tɛ́pi i kṹ pɔ́ pɔ́ liaaiɔwa píi.

22

Zelemii yɑ̃'oa Yuda kíaɔnɛ

1 Yɑ̃́ pɔ́ Dii òn kɛ: Gɛ́ Yudaɔ kí bɛ, ní yɑ̃́ɛ bee oɛ̀. 2 Yudaɔ kía pɔ́ zɔ̃lɛa Davidi kpalau, Dii
yɑ̃ma, mpi ń n ı̀waɔ ń n gbɛ̃́ pɔ́ aaı̀ gɛ̃ bɔlɛɛ beeuɔ. 3 Dii mɛ̀, àli yɑ̃maakɛ a zɛ́wa. Àli gbɛ̃́ pɔ́
wàlɛ gbɑ̃amɔɛ̀ bɔ aà wɛtɑ̃na ɔzı̀. Ásuli gbɑ̃amɔ bɔ̀mɔɛo ge tonɛ ge gyaa. Ásuli ń taiinkɛo.
Ásuli yɑ̃esaide dɛ guɛ beeu lɔo. 4 Asa tó álɛ zı̀kɛ yɑ̃́piwa, kía pɔ́ zɔ̃lɛa Davidi kpalauɔ gɛ̃ bɛɛ
bee bɔlɛpiu kua sɔ̃́goɔ guu ń dia sɔ̃́ɔ kpɛo ń ń ı̀waɔ ń ń gbɛ̃́ɔɛ. 5 Tó álɛ zı̀kɛ yɑ̃́piɔwa sɔ̃o, ma
Dii má sı̀ ń mazı̀ao, bɛɛ beepi a gɔ̃ bɛzia ũɛ.* 6 Yɑ̃́ pɔ́ ma Dii má ò Yudaɔ kí bɛ musun kɛ:
N dɛmɛɛ lán Galada bùsuwa,
lán Libɑ̃ bùsu gbɛ̀sı̃sı̃ misonawa.
N beeo má tó ǹ gɔ̃ gbáa ũɛ,
wɛ̃́lɛ pɔ́ gbɛ̃e ku a guuo ũ,
7 mí bùsudɛnaɔ gbaɛma,
an baade iɔ a gɔ̃kɛbɔɔ kũa,
aai á sɛdɛ lí maaɔ zɔ̃zɔ̃ kátɛu.

---

* 21:2 2Kia 25.1-2 † 21:14 1Kia 7.2 * 22:5 Mat 23.38, Luk 13.35

[8] Buiɔ aaɔ dɔ wɛ̃́lɛɛ beepizi dasi, aai kɔ̃ lala aa mɛ: Bɔ́yãi Dii kɛ̀ mɛɛwiaɛ beeɛ kɛ́wai? [9] Wi
onɛ́, kɛ́ aa Dii ń Lua bàakuańnɔ yã́ tò we, aa gɛ̀ kùlɛ dii pãleɔnɛ aa zɔblɛ̀nɛ́ yã́iɛ.

[10] A̋su ɔ́ɔlɔ gbɛ̃́ pɔ́ gà yã́ musuo,
ásu waiyookɛɛ̀o.
A̋ ɔ́ɔlɔ gbɛ̃́ pɔ́ wà tàaànɔ yã́ musu,
asa a sua vı̃̀ lɔo,
a wɛsi a bɛ bùsulɛ lɔo.

[11] Yã́ pɔ́ Dii ò Yudaɔ kí Saluũ† pɔ́ zɔ̃̀lɛ a mae Yosia gbɛu yã́ musun kɛ, à mɛ̀:
A̋ bɔ̀ lakı̃i, mɛ́ a su la lɔo.
[12] A ga gu pɔ́ wà tàuaànɔ zı̃̀zɔ ũɛ,
a wɛsi bùsuɛ beepilɛ lɔo.
[13] Waiyoo kía pɔ́ bɛkpà,
i a yãkɛkɛ a zɛ́wao,
a tò a gbɛ̃́ɔ zı̃kɛ̀ɛ pã.
Waiyoo kía pɔ́ kpɛ́ɔ dı̃dikɔ̃a,
i a yã́gɔ̃gɔ̃ a zɛ́wao,
i fı̃abo a zı̃kɛnaɔnɛo.
[14] A mɛ̀ á ua tı̃isi kpa azı̃aɛ
ń kpɛ́ zɔ̃ɔ didiakɔ̃aɔ,
á fɛnɛnti yaasanaɔ bɔbɔ,
í sɛdɛ líɔ kpa a gı̃ɔwa kpɛ́kpɛ,
í pɔ́ tɛ̃a lɛwà.
[15] N kíakɛá sɛdɛ lí dasi yã́ yà?
N mae i pɔble à imı̃o lò?
A̋ yãmaakɛ̀ a zɛ́wa,
ɔ̃ aà yã́ bɔ̀ maa.
[16] A̋ zɛ̀ ń taasideɔ ń wɛ̃nadeɔ,
ɔ̃ yã́ bɔ̀ɛ̀ maa.
Kɛ́ a ma dɔ̃ yã́in weo lò?
Ma Dii mámɛ má ò.
[17] N tò ɔvãi n wɛ́ ń n sɔ̃o blè
ń yãesaidedɛao ń gbãamɔanɛ́o
ń gbɛ̃́ɔ bɔ́ɔ'imiao.

[18] Ayãmɛto Dii yã́ɛ bee ò Yudaɔ kí Yosia nɛ́ Yoakiũ‡ musu.
Wa aà gɛ ɔ́ɔlɔ wà mɛ
waiyoo gɔ̃ɛ, waiyoo nɔɛo.
Wà aà gɛ ɔ́ɔlɔ wà mɛ,
waiyoo ma dii, waiyoo ma kíao.
[19] Wa kɛ aà gɛɛ
lá wı̃ kɛ zàa'ı̃n gɛɛwaɛ.
Wa aà gɛ gálɛ bɔò Yelusalɛũ
wà vũaa wɛ̃́nkpɛɛ.
[20] A gɛ wii pãlɛ Libã bùsuu,
í búbuapɛ Basana bùsuu,
í wiilɛ Abaliũ gbɛ musu,
asa bui pɔ́ a yãyɛ̀ńnɔɔ fùaɛ.

† **22:11** 2Kia 23.31-34 ‡ **22:18** 2Kia 23.36-24.2

21 Kɛ́ álɛ namable, má òɛ́,
ɔ̃ a mɛ̀ á mao.
Zɛ́ pɔ́ á bɛu za á ɛ̀waasogɔɔn we,
íli swã́sɛ ma yã́io.
22 Ĩana a á dɔaanaɔ sɛ́lɛ píiɛ,
wi bui pɔ́ a yãyèńnɔɔ kṹkũ táńnɔ,
á gɛɛ i gɔ̃ kpá á wɛ́i,
wí i á kṹ á vãikɛaɔ yã́i.
23 Á gbɛ̃́ pɔ́ á kú kpɛ́ pɔ́ wa dɔ̀ ń Libã líɔ guu,
a sakpɛdà sɛdɛ lípiɔ musu,
wãwã a mɔ́wá lán nɛ'iwãwãwaɛ,
í aaukɛ à pelembo.

24 Ma Dii má ò Yudaɔ kí Yɛkɔnia§ Yoakiũ nɛ́ɛ, baa kɛ́ ń dɛ tãana ũ ma ɔplaa ɔnɛwa, ń ma
kuao má n bɔ ma ɔpiwaɛ. 25 Mí n na gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ n wɛɔnɛ ń ɔzĩ̀, gbɛ̃́ pɔ́ ńlɛ vĩ̀akɛnɛ́ɔ, Babɛli
kí Nɛbukanɛza ń Babiloniɔ. 26 Mpi ń n da'iao, má á zu bùsu pãleuɛ, bùsu pɔ́ wi á iuo. We
á gagau. 27 Á e su bùsu pɔ́ áɔ a bɛɛkɛuo.
28 Yɛkɔnia gbɛ̃́ bee dɛ oo pɔ́ wĩ̀
wà sakàu ge pɔ́ pɔ́ gbɛ̃e yeio ũ yà̃?
Bɔ́yãi wa aà zu ń a nɛ́ɔ
bùsu pɔ́ aa dɔ̃o guui?
29 Bùsude, bùsude, bùsudeɔ,
à Dii yãma.
30 Dii mɛ̀ gbɛ̃́pi tɔ́ dalau nɛ́sai,
gbɛ̃́ pɔ́ a bɔ maa e a wɛ̃ni lɛ́uopi,
asa aà nɛ́e a bɔ maao,
an gbɛ̃e a e Yudaɔ kía ble
à zɔ̃lɛ Davidi kpalauo.

23

Davidi bui vlãpaa yã́zɛdekɛna ũ

1 Ma Dii ma mɛ̀, waiyoo sãdãna pɔ́ aaĩ̀ ma sãɔ kaalɛɔ, dɔaana pɔ́ aaĩ̀ ma kpàsa sãɔ fãaaɔ.
2 Ayãmɛto ma Dii Isailiɔ Lua má ò ma gbɛ̃́ dɔaanapiɔnɛ, lá i ɔlia ma sãɔzio, mɛ́ a ń yá a ń
fãaa, má á yãkɛaɔ wĩ́ɛ́ á musuɛ. Ma Dii mámɛ má ò. 3 Mámɛ má a sã kɔ̃naɔ kãaa bùsu pɔ́
ma ń yá ma ń kpáuɔ píi, mí suńnɔ ń kpàsau, aai nɛ'i aa kɔ̃́. 4 Má sãdãnaɔ dilɛnɛ́ aa dɔaanɛ́,
vĩ̀a a ń kṹ lɔo, sɔ̃ a kɛ́ńgu lɔo, mɛ́ an kee a sã́sã lɔo. Ma Dii mámɛ má ò.
5 Gwa, gɔɔe a mɔ́
kɛ́ má tó Davidi bui vlãpa* gbɛ̃maa ũ,
kía pɔ́ a kpalable ń laaio ũ,
i yãmaakɛ a zɛ́wa a bùsuu.
Ma Dii mámɛ má ò.
6 Aà gɔɔ Yudaɔ mi aɔ daa íaɛ,
Isailiɔ iɔ ku dɔdɔa.
Tɔ́ɛ bee wàli aà sísiwà,
Dii pɔ́ tò yá́ bɔ̀wanɔ na.†

7 Gwa, gɔɔe a mɔ́ kɛ́ wa mɛ ń Dii pɔ́ Isailiɔ bɔ̀lɛ Egipio lɔo, 8 sema ń Dii pɔ́ Isailiɔ bɔ̀lɛ
gugbãntoo oi bùsuu ń bùsu pɔ́ à ń yá ń kpáuɔ píio.

§ 22:24 2Kia 24.8-17 * 23:5 Isa 4.2 † 23:6 Zel 33.14-16

A̋nabi ɛgɛnaɔ

9 Ma pɔ yà ãnabiɔ yá̃ musu dúuduuɛ,
ma wá gà píi,
ma gɔ̃ lán wɛ̃dɛnawa,
lán gbɛ̃́ pɔ́ vɛ̃ɛ zɔ̃̀lɛwàwa
Dii ń a yá̃ gbãsi̋saio yá̃i.
10 Gbãsi̋kɛnaɔ bùsu pà,
vãi ɔ̃ aa tɛi, we an gbãa kuu.
Bùsu gɔ̃̀ wɛ̃nannɔ kɛ́ Dii lɛkɛ̀ɛ̀ yá̃i,
dá̃dãkɛki̋i gɔ̃̀ ń wío.

11 Ma Dii ma mɛ̀,
ãnabiɔ ń sa'onaɔ pɛ̃̀zɛa,
mi ń e ń vãio ma kpɛ́u se.
12 A yá̃i tò an zɛ́ a zãana kɛ,
má ɔzɔ̃ńzi aa kwɛ gusiauɛ,
mí yá̃yiamá ń i̋adamagɔɔ.
Ma Dii mámɛ má ò.
13 Ma yãvãi è Samali ãnabieɔwa,
aa yã'ò ń Baali gbãao
aa ma gbɛ̃́ Isailiɔ sɛ̃̀sãò.
14 Ma vãi pɔ́ i̋ dimá è Yelusalɛũ ãnabiɔwa,
aai̋ gbãsi̋kɛ, aaɔ bɛ ń mɔafilio,
aai̋ vãikɛnaɔ gba gbãa,
ɔ̃ gbɛ̃e lí mikɛ̃ a vãiwao.
Aa gɔ̃̀mɛɛ lán Sɔdɔũdeɔwa ḿpii,
wɛ́lɛdepiɔ dɛ lán Gɔmɔɔdeɔwaɛ.‡

15 A yá̃i tò ma Dii Zi̋gɔ̃de
má ò ãnabipiɔ yá̃ musu ma mɛ̀,
má tó aa gɔ̃i só ń pɔblea ũ,
aai kona í mi ń imia ũ,
asa Yelusalɛũ ãnabipiɔ tò
ma yãdasai li̋ bùsupiaɛ.

16 Ma Dii Zi̋gɔ̃de ma mɛ̀,
ásu yá̃ pɔ́ ãnabiɔ lɛ́ oɛ́ mao.
Aai̋ to àɔ yiongo lɛ́baa dɔ̃́aɛ,
anzi̋a yá̃ ɔ̃ aai̋ oɛ́,
aali ma ma lɛ́uo.
17 Aai̋ o gbɛ̃́ pɔ́ sakàmaguɔnɛ,
má ònɛ́ aaɔ ku aafiaɛ.
Aai̋ ɛa o swá̃gbãadepiɔnɛ,
vãi a ń leo.
18 An démɛ kú ma i̋waɔ guu
à e ma yãmai?
An démɛ swãsɛ̀ ma yá̃i a mài?
19 Gwa! Má pɔkũmabɔbɔmá lán zàa'i̋anawaɛ,

‡ **23:14** Daa 18.20

i liasãizɔ̃ à pila vãikɛnaɔ miwa lán zàawa.
20 Ma pɔfɛ̃ a weeo
e mà gɛ yá̃ pɔ́ málɛ yá midɛò.
Gɔɔgbɛzã̃zĩ ɔ̃ á a midɔ̃ sá̃asã.
21 Mámɛ mi ãnabipiɔ dilɛo,
ɔ̃ aa wãa ń ń yãkɛao,
mi yã'onɛ́o, ɔ̃ aa gɛ̀ yã'ò.
22 Tó aa ku ma ĩwaɔ guu yãa,
dɔ̃ aa ma yá̃ kpàwakɛ̀ ma gbɛ̃́piɔnɛ,
dɔ̃ aa tò aa bɔ̀ ń zɛ́ vãi guu
aa mikɛ̃̀ ń dàa vãiɔwa.
23 Ma Dii ma mɛ̀,
gudoũna Luan ma ũa?
Kãikãi e zà̃zã Luan ma ũ.
24 Ma Dii ma mɛ̀,
gbɛ̃e a e ulɛ guei mà gí aà eia?
Mi musu ń zĩ́lɛo pao lé?
Ma Dii mámɛ má ò.

25 Ma yá̃ pɔ́ ãnabi ɛgɛnaɔ ĩ o ń ma tɔ́o mà, aaĩ mɛ, wa è iuɛ, wa è iuɛ. 26 Ãnabipiɔ ɛɛ kũa
ń nɔ̀sɛ guu. Bɔɛ aa zɛ sá̃sãyã pɔ́ kú ń sɔ̃u ãnabikɛkɛaɛi? 27 Aalɛ e nana yá̃ pɔ́ wàlɛ okɔ̃ɛ a to
ma tɔ́ sá̃ ma gbɛ̃́ɔguɛ, lá à sà̃ ń deziɔgu Baali yá̃iwa. 28 Ãnabi pɔ́ nana'ò, aà a nanapi dau
siunɛ́. Gbɛ̃́ pɔ́ ma yá̃ kũa sɔ̃, aà ma yá̃pi onɛ́ sĩana. Bɔ́ blɛwɛ mĩsina vĩ ń pɔ́wɛnapioi? 29 Ma
yá̃ dɛ lán tɛ́waɛ, a dɛ lán masana pɔ́ ĩ gbɛwi kɛ́lɛkɛlɛwaɛ. Ma Dii mámɛ má ò.
30 A yá̃i ma Dii ma fɛlɛ ń ãnabi pɔ́ aaĩ ma yá̃ sɛ́kɔ̃wa aa sɔ̃òpiɔ. 31 Ao, ma fɛlɛ ń ãnabi pɔ́
aaĩ ńzĩa yã'o, aaĩ mɛ mámɛ má òpiɔɛ. Ma Dii mámɛ má ò. 32 Ao, ma fɛlɛ ń ãnabi gbɛ̃sãsãna
nana'onapiɔ. Aaĩ dau siu ma gbɛ̃́ɔnɛ, aaĩ ń sá̃sã ń ń ɛɛ pã giiɔɛ. I kɛ mámɛ ma ń dílɛo, mi ń
zĩo. Aali kã́fĩae kɛ gbɛ̃́piɔnɛo. Ma Dii mámɛ má ò.
33 Tó gbɛ̃́piɔ ge ãnabie ge sa'onae n la à mɛ̀, yá̃ kpele ma mɛ̀ a ń lei? Ní onɛ́, bɔ́ yá̃ ũi? Má ń
tó weɛ. Ma Dii mámɛ má ò. 34 Tó ãnabi ge sa'ona ge gbɛ̃e mɛ̀ Dii yá̃ álɛ o, má ĩada gbɛ̃́piwaɛ
ń a bɛdeɔ. 35 Yá̃ pɔ́ á baade ĩ o a gbɛ̃naɛ ge a daɛɛn kɛ: Á mɛ kpelewa Dii yá̃zãsĩmai? Dii
mɛ̀a ni? 36 Á gbɛ̃e su lɛ́kã ma yãzɔ̃lɛawáwa lɔo, asa baade zĩa yá̃ mɛ́ a zɔ̃lɛwà. Màa iɔ bɛ
ń ma Dii Zĩgɔ̃de á Lua bɛ̃́ɛ yá̃ fuangbaao. 37 Ali ãnabi la, kpelewa Dii yá̃zãsĩmai? Dii mɛ̀a
ni? 38 Tó à sù mɛ̀, yá̃ pɔ́ ma mɛ̀ a zɔ̃lɛwán kɛ, baa kɛ́ má ɔ̀ɛ́ ásu lɛ́kãwào, 39 a yá̃i má á yá̃ bɔ
dilɛɛ. Ápiɔ ń wɛ̃́lɛ pɔ́ má kpà á deziɔwao, má gíáziɛ, mí á vũaa, 40 mí tó àɔ bɛ ń wío, á gɛɛ iɔ
kpaa á wɛ́i gɔɔpii.

24

Kaadɔɛn gbĩ pla

1 Kɛ́ Babɛli kí Nɛbukanɛza Yudaɔ kí Yɛkɔnia, Yoakiũ nɛ́ ń Yuda gbãadeɔ ń li'ãnaɔ ń siaɔ
kũ̀kũ Yelusalɛũ à tàńnɔ Babɛli bùsuu zĩ̀zɔɔ ũ,* a gbɛa Dii kaadɔɛn gbí pla ɔ̀lɔmɛɛ kálɛa a
kpɛ́ kpɛɛlɛ. 2 Gbípi mɛ̀ndo kaadɔɛna maa maamaaɛ, libɛ maa dafuɔnɛ. Ado sɔ̃, a vãi gɛ̃agɛ̃̀,
wa fɔ̃ bleo a vãipi yá̃i. 3 Ɔ Dii ma la à mɛ̀: Bɔ́ ń èi Zelemii? Má wɛ̀wà: Kaadɔɛnaɔnɛ. A pɔ́
pɔ́ maa maa maamaaɛ, pɔ́ pɔ́ vãi sɔ̃, a vãi gɛ̃agɛ̃̀, wa fɔ̃ bleo a vãi yá̃i. 4 Ɔ Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀:
5 Ma Dii Isailiɔ Lua ma mɛ̀, Yuda pɔ́ ma ń yá la, aa gɔ̃̀ zĩ̀zɔɔ ũ Babɛli bùsuuɔ, málɛ ń gwa
pɔmaaɔ ũ lán kaadɔɛn maapiɔwaɛ. 6 Máɔ wɛ́tɛńzi an bɔa maa yá̃iɛ, mí suńnɔ bùsuɛ beeu.

---

* **24:1** 2Kia 24.12-15

Má ń zɛdɔɛ, má ń fuangbao, má ń gba gbãaɛ, má ń gbooo. 7 Má ń gba sɔ̃ pɔ́ a to aa ma dɔ̃,
kɛ́ mámɛmaa Dii, aaiɔ dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũ, míɔ dɛ ń Lua ũ, asa aa sua ń nɔ̀sɛmɛndooɛ. 8 Ma Dii
ma mɛ̀, lá wa kɛ ń kaadɔen vãi pɔ́ wa fɔ̃ bleoo a vãi yɑ̃́i, màa má kɛ ń Yudaɔ kí Zedekiao ń
a ɓwaɔ ń Yelusalɛũ gbɛ̃́ kɔ̃naɔ, aa gɔ̃̀ bùsuɛ beeu ge aa tà Egipin nò. 9 Má tó aa gɔ̃ sɔ̃kɛ̃ngu
yãpãsɓ ũ dṹnia bùsu gbɛ̃́piiɛɛ. Aa gɔ̃ láanipɔ ũ, gbɛ̃́sɔ̃sɔ̃bɔ ũ, gbɛ̃́kabɔ ũ, wi yãadańnɔ gu pɔ́
má ń yá mà ń kpáu píi. 10 Má zɓgɔ̃ɔ gbaɛmá ń iminao ń gagyão e mà gɛ ń midɛ bùsu pɔ́ má
kpà ń deziɔwau.

25

Yudaɔ kua zɓ̀zɔɔ ũ wɛ̃̀ bàaɔ̃kwi

1 Dii yã'ò Zelemiiɛ Yudaɔ yɑ̃́ musu Yudaɔ kí Yoakiũ, Yosia nɛ́ kpalablea wɛ̃̀ síiɔ̃de guu,
Babɛli kí Nɛbukanɛza kpalablea wɛ̃̀ sɛ̃́ia guu.* 2 Ɔ ãnabi Zelemii ò Yelusalɛũdeɔnɛ ń Yudaɔ
píi à mɛ̀: 3 Sɛa za Yudaɔ kí Yosia, Amɔ nɛ́ kpalablea wɛ̃̀ kuɛ'aaɔ̃de guu e gbã, a wɛ̃̀ bao ń
àaɔ̃on la kɛ́ Dii yɑ̃́ ɓɔ dɛdɛa, ɔ̃ miɔ oɛ́, ili swɑ̃́sɛio.
4 Dii ɓɔ a zɔ̀blena ãnabiɔ dilɛɛ́ mɔ̀ɔmɔɔ, ili swɑ̃́sɛ ń yɑ̃́io, ili mao. 5 Aa mɛ̀ á baade bɔ a zɛ́
vãiu, à mikɛ̃ a vãikɛawa, íɔ ku bùsu pɔ́ Dii kpà á deziɔwau gɔɔpii. 6 Aa mɛ̀ ásu tɛ tɑ̃́aɔzi à
zɔblenɛ́ à kúlɛnɛ́o. Ásu to Dii pɔ fɛ̃ á pɔkɛaɔ yɑ̃́i à ɓadawáo.
7 Ma Dii Zɓgɔ̃de ma mɛ̀, i swɑ̃́sɛ ma yɑ̃́io, ɔ̃ a ma pɔ fɛ̃̀ ń á pɔkɛaɔ. Màa a ɓadà ázɓawa.
8 A yɑ̃́i ma Dii Zɓgɔ̃de ma mɛ̀, lá i swɑ̃́sɛ ma yɑ̃́io, 9 má gugbãntoodeɔ sísiwá ń ma zɔ̀blena
Babɛli kí Nɛbukanɛzao, mí tó aa lɛ́lɛwá á bùsuu la ń bui pɔ́ liaaáziɔ píi. Má ń kaalɛɛ, aai gɔ̃
sɔ̃kɛ̃ngu pɔ́ ũ, láanipɔ ũ, aaiɔ kaalɛa wáiwai e gɔɔpii. 10 Má ń pɔnakɛa ń yaalɔo ń nɔsɛkɔ̃ɓo
ń wísilɔgbɛ kɔ̃ɓo ń filia gupuao midɛɛ.† 11 Wa bùsupi kaalɛ à gɔ̃ da wáiwai píiɛ, a buiɔ i
zɔble Babɛli kíaɛ wɛ̃̀ bàaɔ̃kwi.‡ 12 Tó wɛ̃̀ bàaɔ̃kwipi pà, má tó Babɛli kía ń a bùsudeɔ tàae
wí ń musu, Babiloni bùsupi i gɔ̃ wáiwai e gɔɔpii. Ma Dii Zɓgɔ̃de mámɛ má ò. 13 Má tó yɑ̃́
pɔ́ má ò bùsupi le píiɛ, yɑ̃́ pɔ́ kú láɛ bee guu ãnabikɛ pɔ́ Zelemii kɛ̀ bui píi musu. 14 Ampiɔ
aa zɔble buiɔnɛ dasi ń kía zɔ̃ɔ, mí ɓabonɛ́ ń yãkɛawa ń ń pɔkɛaɔo.

Dii pɔkũma imibɔ

15 Yɑ̃́ pɔ́ Dii Isailiɔ Lua òmɛɛn kɛ a mɛ̀: Imibɔ pɔ́ ma pɔkũma vɛ̃ɛ ka a pai si ma ɔzɓ, ní
tó bui pɔ́ málɛ n zɓmáɔ mi ḿpii. 16 Tó aa mɓ, aa tàlaatalaabo, aaiɔ ɓ̃ande yɑ̃́ kɛ fɛ̃nda pɔ́
málɛ sińgu yɑ̃́i. 17 Ɔ ma imibɔpi sɓ Dii ɔzɓ, má tò bui pɔ́ Dii ma zɓmáɔ mɓ ḿpii. 18 A ma zɓ
Yelusalɛũ ń Yuda wɛ́lɛɔ ń ń kíaɔ ń ń gbãadeɔwa, kɛ́ aa gɔ̃ bɛzia ũ, sɔ̃kɛ̃ngu pɔ́ ũ, láanipɔ ũ,
gbɛ̃́kabɔ ũ, lá a ku gbãɛwa. 19 A ma zɓ Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔwa ń a ɓwaɔ ń a kía deeɔ ń a gbɛ̃́ɔ
píi 20 ń bui pɔ́ kú weɔ píi ń Uzu bùsu kíaɔ píi ń Filitɛ̃ kíaɔ píi, Asekeloni kía ń Gaza kíao ń
Ɛkɛloni kíao ń Asedoda gbɛ̃́ kɔ̃naɔ kíao, 21 ń Ɛdɔũɔ ń Mɔabuɔ ń Amɔniɔ 22 ń Tii bùsu kíaɔ
píi ń Sidɔ̃ bùsu kíaɔ píi ń ísia baa bùsu kíaɔ píi 23 ń Dedãɔ ń Temaɔ ń Buzuɔ ń bui pɔ́ aaɓ ń
kɑ̃̀kãmɔ kɛ̃ɛlɛɔ 24 ń Laalubuɔ bùsu kíaɔ píi ń bui pɔ́ aa ku guwaiwaiuɔ píi 25 ń Zimli bùsu
kíaɔ píi ń Elaũ bùsu kíaɔ píi ń Mɛdɛ kíaɔ píi 26 ń gugbãntoo oi bùsu kãikãi ń a zɑ̃̀zãɔ píi ń
dṹnia bùsu píio. Babɛli bùsu kíaɔ mɛ́ aa mi ń gbɛa.
27 Onɛ́ ma Dii Zɓgɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀, aa ípi mi e à zɔ̃lɛmáɛ. Aa pisi, aai lɛ́lɛ, aa fɛlɛ
lɔo fɛ̃nda pɔ́ málɛ sińgu yɑ̃́i. 28 Tó aa gɓ imibɔpi síi n ɔzɓ aa a imi, onɛ́ ma Dii Zɓgɔ̃de ma
mɛ̀ aa mi teasiɛ. 29 Ma yɑ̃́yiaama guu, lá málɛ daalɛ wɛ́lɛ pɔ́ ma tɔ́ kuwàwa, ampiɔ sɔ̃ aa
bɔ pãe? Aa bɔ pão, asa málɛ fɛ̃ndadeɔ sisi dṹnia gbɛ̃́piiwaɛ. Ma Dii Zɓgɔ̃de mámɛ má ò.
30 Ãnabikɛkɛ yɑ̃́pi musu ǹ mɛ,
Dii a pala za musu,

* 25:1 2Kia 24.1, Dan 1.1-2 † 25:10 Zel 7.34, Zia 18.22-23 ‡ 25:11 2Lad 36.21, Dan 9.2

a pũna za a kúkĩi pɔ́ a kua adoau,
a pala a bùsudeɔwa gbấugbãu,
a wiilɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ɔ̃zɔ̃ vɛ̃ɛwawa,
i zɔadɔ dṹnia gbɛ̃́piiwa.
31 A kɔ̃fĩ a gɛ́ e dṹnia lɛ́wa,
asa Dii a bɔbɔ ń bui píioɛ,
a yấkpalɛkɛ ń gbɛ̃nazĩna píio,
i fɛ̃nda si vãikɛnaɔgu.
Dii mɛ́ ò.
32 Dii Zĩgɔ̃de mɛ̀:
Gwa, kaalɛ a li bùsu ń bùsuoa,
zàa'ĩan gbãa mɛ́ lɛ́ fɛlɛ za dṹnia lɛ́wa.
33 Gɔɔ bee gbɛ̃́ pɔ́ Dii a ń dɛdɛɔ aaɔ ku dṹnia lɛ́la e ń a lɛ́leo. Wa ń gaa ɔ́ɔlɔo, wa ń gɛ sɛ́lɛ wà
vĩo, aaɔ kálɛa lán pɔtuo gbɔ̃wa tɔɔlɛɛ.
34 Sãdãnaɔ, à koo pũna à búbuapɛ,
kpàsa dɔaanaɔ, à gbeembo bùsuu,
asa á kòlokpagɔɔ kàɛ,
á kwɛ́ à wíwi kɛ́lɛkɛlɛ lán sɛkpalawiawaɛ.
35 Sãdãnaɔ bɔkĩi eo,
kpàsa dɔaanapiɔ e bàalɛo.
36 Sãdãnaɔ wii ma dɔ,
kpàsa dɔaanapiɔ lɛ́ búbuapɛ,
asa Dii lɛ́ ń dấdãkɛkĩiɔ kaalɛɛ.
37 An gu namablekĩiɔ gɔ̃ da kílikili
Dii pɔkũma pãsĩ yấi.
38 A bɔ a tòou lán nɔ̀ɔmusuwaɛ,
an bùsu i gɔ̃ wáiwai ibɛɛɔ fɛ̃nda
ń Dii pɔkũma pãsĩo yấi.

26

Zelemii kua ga lɛ́zĩ

1 Yudaɔ kí Yoakiũ,* Yosia nɛ́ kpalablea gɔɔ, Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Ma Dii ma mɛ̀, gɛ zɛ ma
kpɛ́ ua, ní yã'o Yuda wɛ̃́lɛde pɔ́ lɛ́ mɔ́ lousisii ma kpɛ́ uauɔnɛ píi. Yấ pɔ́ má dĩlɛnɛɔ onɛ́ píi.
Nsu ǹ a kee too. 3 Wĩliɔ dɔ̃o tó aa we n yãma, an baade i bɔ a zɛ́ vãiu, mí yấ pɔ́ ma zɛò
yãa mà yíamá an vãikɛa yấi bɔ ma nɔ̀sɛu. 4 Onɛ́ ma Dii ma mɛ̀, tó aai swấsɛ ma yấi aa ma
ikoyã pɔ́ má kpàmáɔ kũao, 5 tó aai swấsɛ ma zɔ̀blena ãnabi pɔ́ miɔ dilɛnɛ́ mɔ̀ɔmɔɔɔ yấio,
lá aaĩ gí swấsɛii yãawa, 6 má kɛ kpɛ́ɛ beeɛ lá má kɛ̀ Siloɛwaɛ,† mí tó wɛ̃́lɛɛ beepi gɔ̃ gbɛ̃́kabɔ
ũ bui píiɛ.
7 Sa'onaɔ ń ãnabiɔ ń gbɛ̃́ kĩniɔ píi yấ pɔ́ Zelemii ò Dii uapi mà. 8 Kɛ́ Zelemii yấ pɔ́ Dii dàɛ
à o gbɛ̃́ɔnɛ ònɛ́ a làa, sa'onaɔ ń ãnabiɔ ń gbɛ̃́ kĩniɔ píi aa ɔpɛ̀lɛwà aa mɛ̀: N gaɛ. 9 Bɔ́yãi n
ãnabikɛkɛ̀ n mɛ̀ kpɛ́ɛ bee a gɔ̃ lán Silowa, mɛ́ wɛ̃́lɛɛ bee a gɔ̃ bɛzia ũ wáiwaiɛi? Ɔ wà lĩa
Zelemiizi Dii ua we. 10 Kɛ́ Yuda gbãadeɔ mà màa, aa bɔ̀ kibɛ aa gɛ̀ Dii ua, ɔ̃ aa zɔ̃̀lɛ Bɔlɛ
Dafu saɛ. 11 Ɔ sa'onaɔ ń ãnabiɔ ò gbãadepiɔnɛ ń gbɛ̃́ kĩniɔ píi aa mɛ̀: Wà yãda gɔ̃ɛpia wà
aà dɛ, asa à àsi bɛ̃̀ɛ ò wɛ̃́lɛɛ bee musuɛ, á swấ mà. 12 Ɔ Zelemii ò gbãadepiɔnɛ ń gbɛ̃́ kĩniɔ
píi à mɛ̀: Dii mɛ́ ma dilɛ mà àsi bɛ̃̀ɛ pɔ́ á mà kpɛ́ɛ bee ń wɛ̃́lɛɛ beeo yấ musupi o. 13 A á zɛ́
ń á yãkɛaɔ lilɛ, í Dii á Lua yãma, Dii i gbasa yấ pɔ́ à mɛ̀ á yíawá bɔ a nɔ̀sɛu. 14 Mapi sɔ̃ má

* **26:1** 2Kia 23.36-24.6 † **26:6** Yoz 18.1, Soũ 78.60

na á ɔzĩ kɛ kò. Ã kɛmɛɛ lá à kɛ̀ɛ́ maawa. [15] Ãma àɔ dɔ̃ sɑ̃́asɑ̃, tó a ma dɛ, á tó yɑ̃esaidedɛa
yɑ̃́ wí á musu ń wɛ̃́lɛɛ beeo ń gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔ píiɛ, asa sĩana guu Dii mɛ́ ma zĩ sĩana mà
yɑ̃́piɔ kɑ̃́ɛ́ á swɑ̃́wa. [16] Ɔ gbɑ̃adepiɔ ń gbɛ̃́ kĩniɔ píi ò sa'onaɔ ń ɑ̃nabiɔnɛ aa mɛ̀, wá fɔ̃ yɑ̃da
gɔ̃ɛpia wà aà dɛo. Ã yɑ̃'òwɛ̃ɛ ń Dii wá Lua tɔ́oɛ.
[17] Ɔ bùsu maezɔ̃ɔeɔ fɛ̀lɛ ò bílaɛ aa mɛ̀: [18] Mɔlɛsɛ gbɛ̃́ Mise ɑ̃nabikɛkɛ̀ kí Ezekia gɔɔ, a ò wá
Yudaɔnɛ píi à mɛ̀:
Dii Zĩgɔ̃de mɛ̀,
wa Siɔna sa pa bua ũɛ,
wa to Yelusalɛũ gɔ̃ bɛzia ũ,
a kpɛ́ sĩ̀sĩ i gɔ̃ sĩ̀sĩ líkpɛde ũ.‡
[19] Kí Ezekia ge Yuda gbɛ̃e Misepi dɛ̀e? Kɛ́ Ezekiapi Dii vĩa vĩ, i awakpaɛ̀, ɔ̃ Dii yɑ̃́ pɔ́ à mɛ̀ á
yíamá bɔ̀ a nɔ̀sɛuo lé? Wápiɔ sɔ̃ wá ye yɑ̃zɔ̃ɔ i wázĩaɛ yɑ̃̀? [20] Gbɛ̃e ku à ɑ̃nabikɛkɛ̀ ń Dii tɔ́o
lɔ. Aà tɔ́n Ulia, Semaia nɛ́, Kiliayaaliũ gbɛ̃́ɛ. Ã àsi bɛ̃̀ɛ doũ pɔ́ Zelemii ò wɛ̃́lɛɛ bee yɑ̃́ musu ò
lɔ. [21] Kɛ́ kí Yoakiũ ń a nɛgɔ̃naɔ ń a kía deeɔ Ulia yɑ̃́pi mà, a wɛ̀ɛlɛ à aà dɛ. Kɛ́ Uliapi a feena
mà, vĩa aà kũ̀, ɔ̃ à bàalɛ̀ tà Egipi. [22] Ɔ kí Yoakiũ gbɛ̃́ɔ zĩ̀ Egipi ń Akaboo nɛ́ Ɛlenatɑ̃o. [23] Aa
Ulia kũ̀ sùò kíɛ, ɔ̃ à aà dɛ̀ ń fɛ̃ndao à aà gɛ sɛ zù táaaɔ vĩkĩi. [24] Bee gbɛa Safana nɛ́ Aikaũ zɛ̀
ń Zelemiio, ɔ̃ wi aà kpámá aa aà dɛ̀ lɔo.

27

Zelemii zuudaa azĩaɛ

[1] Yudaɔ kí Zedekia,* Yosia nɛ́ kpalablea gɔɔ, ma Zelemii, Dii yɑ̃'òmɛɛ [2] à mɛ̀: Zuu fɔ̃́fɔ̃, ní
ba kákau ǹ da n nɔɛ, [3] ní bɔ gɛ lɛdi kíaɛ beeɔ zĩna pɔ́ aa mɔ̀ Zedekia kĩ́i Yelusalɛũɔnɛ: Ɛdɔũɔ
kía ń Mɔabuɔ kíao ń Amɔniɔ kíao ń Tiideɔ kíao ń Sidɔ̃deɔ kíao. [4] Lɛdinɛ́ aa o ń diiɔnɛ, ma
Dii Zĩgɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀, [5] mámɛ ma ɔ pòo ma dṹnia kɛ̀ ń gbɛ̃nazĩnaɔ ń nɔ̀bɔ pɔ́ kú
a guuɔ ń ma iko zɔ̃ɔo, ɔ̃ mi kpa gbɛ̃́ pɔ́ má yeiwa. [6] Málɛ á bùsuɔ na ma zɔ̀blena Babɛli kí
Nɛbukanɛzaɛ a ɔzĩ sa. Baa sɛ̃̀anɔbɔɔ aaɔ dɛ aà pɔ́ ũɛ. [7] Bui píi i zɔbleɛ̀ ń aà nɛ́o ń aà tɔũnao
aà kpɛ e aà bùsu iko lɛ́ àɔ ká, bui dasiɔ ń kía zɔ̃ɔɔ i gbasa aà bùsudeɔ ka zɔbleu.
[8] Bui ge bùsu pɔ́ a gbɛ̃́ɔ i Babɛli kí Nɛbukanɛza zuu sɛ à zɔbleɛ̀o, má buipi naɛ̀ a ɔzĩɛ, i ń
wɛtɑ̃ ń fɛ̃ndao ń nɔanao ń gagyɑ̃o e aa gɛ midɛ. [9] Ãsu swɑ̃́sɛ á ɑ̃nabiɔ yɑ̃́io ge á màsokɛnaɔ
ge á nana yɑ̃bɔɔlɛkɛnaɔ ge á wɛlɛndeɔ ge á ɛsɛde pɔ́ aalɛ oɛ́ á zɔble Babɛli kíaɛoɔ. [10] Ɛɛ pɔ́
aalɛ ɑ̃nabikɛkɛoɛ́ mɛ́ a to wà á kũkũ táánɔ, íɔ zɑ̃̀ ń á bùsuo. Má ɔzɔ̃ázíɛ, we á gagau. [11] Bui
pɔ́ aa Babɛli kía zuu sɛ aa zɔbleɛ̀ɔ sɔ̃, má tó aaɔ kú ń bùsuu aaɔ sɛ̃waue, aaiɔ ku we. Ma Dii
mámɛ má ò.
[12] Ma yɑ̃́pi ò Yudaɔ kí Zedekiaɛ píi ma mɛ̀: Ã Babɛli kía zuu sɛ à zɔbleɛ̀ ń aà gbɛ̃́ɔ, kɛ́ à e
àɔ ku. [13] Ã ye à gaga ń zĩo ń nɔanao ń gagyɑ̃o lá Dii ò bui pɔ́ i zɔble Babɛli kíaɛo a gawa yɑ̃̀?
[14] Ãsu swɑ̃́sɛ ɑ̃nabi pɔ́ aaĩ oɛ́ á zɔble Babɛli kíaɛoɔ yɑ̃́io. Ɛɛ ɔ̃ aaĩ ɑ̃nabikɛkɛoɛ́. [15] Dii mɛ̀ i ń
zĩo, ɛɛ aaĩɔ ɑ̃nabikɛkɛò ń a tɔ́o. An yɑ̃́i á ɔzɔ̃ázi, í midɛ, ápiɔ ń ɑ̃nabi pɔ́ aaĩɔ ɑ̃nabikɛkɛ́ɛpiɔ
sɑ̃nu.
[16] Ɔ ma yɑ̃'ò sa'onaɔnɛ ń gbɛ̃́ kĩniɔ ma mɛ̀, Dii mɛ̀ ásu swɑ̃́sɛ á ɑ̃nabi pɔ́ aaĩɔ ɑ̃nabikɛkɛ́ɛ́ɔ
yɑ̃́io. Aaĩ mɛ wa Dii kpɛ́ pɔ́ɔ sɛ́lɛ Babiloni bùsuu wà suò tiatiaɛ. Ɛɛ ɔ̃ aaĩɔ ɑ̃nabikɛkɛoɛ́.
[17] Ãsu swɑ̃́sɛ ń yɑ̃́io. Aɔ a zɔbleanankɛ Babɛli kíaɛ, kɛ́ à e àɔ ku. Ã ye á mɛɛwiaɛ bee gɔ̃
bɛzia ũ yɑ̃̀? [18] Tó ɑ̃nabiɔn ń ũ sĩana, mɛ́ Dii yɑ̃́ ɔ̃ aalɛ o, a maa aa kulɛkɛ Dii Zĩgɔ̃deɛɛ, kɛ́
wasu pɔ́ pɔ́ gɔ̃̀ aà kpɛ́uɔ ń Yudaɔ kía bɛo ń Yelusalɛũo sɛ́lɛ taò Babilonio yɑ̃́i. [19-20] Asa kɛ́
Babɛli kí Nɛbukanɛza Yudaɔ kí Yɛkɔnia, Yoakiũ nɛ́ kũ̀ taò Babɛli ń Yelusalɛũ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń
Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ píi, i Dii kpɛ́ mɔ̀pɛlɛɔ ń íkakĩio ń tadibɔɔ ń pɔ́ kĩni pɔ́ gɔ̃̀ wɛ̃́lɛpiuɔ sɛ́lɛo. [21] Yɑ̃́

‡ **26:18** Mis 3.12 * **27:1** 2Kia 24.18-20

pɔ́ Dii Zi̋gɔ̃de Isailiɔ Lua ò pɔ́ pɔ́ gɔ̃̀ a kpɛ́uɔ ń Yudaɔ kía bɛo ń Yelusalɛũo musun kɛ: 22 A
mɛ̀ wa pɔ́piɔ sɛ́lɛ taò Babɛliɛ. We pɔ́piɔ aaɔ kuu e àɔ gɛ́ sɛ́lɛi à suò a gbɛu la.

28

A̋nabi ɛgɛna Anania

1 Yudaɔ kí Zedekia kpalablea wɛ̃̀ síiɔ̃de mɔ sɔode guu ɔ̃ ãnabi Anania, Azuu nɛ́, Gabaɔ̃ɔ
gbɛ̃́ òmɛɛ Dii ua sa'onaɔ ń gbɛ̃́ ki̋niɔ wáa à mɛ̀: 2 Dii Zi̋gɔ̃de Isailiɔ Lua mɛ̀ á Babɛli kía zuu
ɛ́. 3 E wɛ̃̀ pla àɔ gɛ́ kái á tó wà su ń a kpɛ́ pɔ́ pɔ́ Babɛli kí Nɛbukanɛza sɛ̀lɛ tàò Babɛliɔ a gbɛu
la. 4 A̋ tó Yudaɔ kí Yɛkɔnia, Yoakiũ nɛ́ su lɔ ń Yuda zi̋̀zɔ pɔ́ wà tàńnɔ Babɛliɔ píi. Dii mɛ́ ò, à
mɛ̀ á Babɛli kía zuu ɛ́.
5 Ɔ ãnabi Zelemii wè ãnabi Ananiapiwa sa'onaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú Dii uaɔ wáa 6 à mɛ̀: A̋mi!
Dii kɛ màa! Dii kɛ lá ń a ãnabikɛkɛ̀wa, aà to wà su ń a kpɛ́ pɔ́ɔ ń gbɛu la ń zi̋̀zɔ pɔ́ aa ku
Babɛliɔ píi. 7 N beeo swa̋sɛ ǹ yã́ pɔ́ málɛ onɛ gbɛ̃́pii wáaɛ bee ma. 8 A̋nabi pɔ́ kú wá ãa za
káaukaauɔ ãnabikɛkɛ̀ zi̋ ń músio ń gagyão yã́ pɔ́ a bùsu daside ń ń kía zɔ̃ɔɔ le yã́ musu.
9 A̋nabi pɔ́ ãnabikɛkɛ̀ à mɛ̀ aɔ aafiaɛ sɔ̃, tó à kɛ̀ lá a òwa, ɔ̃ wa dɔ̃ kɛ́ Dii mɛ́ aà zi̋̀ si̋ana. 10 Ɔ
ãnabi Anania zuu pɔ́ da Zelemii nɔɛpi bɔ̀ a ɛ̀. 11 A ò gbɛ̃́pii wáa à mɛ̀: Dii mɛ̀ màa á zuu pɔ́
Babɛli kí Nɛbukanɛza dà bui píiɛ ɛ e wɛ̃̀ pla àɔ gɛ́ kái. Ɔ ãnabi Zelemii gɛ̃̀zɛa.
12 A̋nabi Anania zuu pɔ́ a bɔ̀ ãnabi Zelemii nɔɛ a ɛ̀pi ɛa gbɛa, Dii yã'ò Zelemiiɛ à mɛ̀: 13 Gɛ
ǹ o Ananiaɛ ma Dii ma mɛ̀, zuu pɔ́ wa kɛ̀ ń lío ɔ̃ ń ɛ̀o lò? Mɔ̀ zuu má kɛ sa a gɛ̃ɛ ũ. 14 Ma
Dii Zi̋gɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀ má mɔ̀ zuu da bui píiɛ, aai zɔble Babɛli kí Nɛbukanɛzaɛ. Baa
sɛ̃̀anɔbɔɔ má ń naɛ̀ aà ɔzi̋ɛ.
15 Ɔ ãnabi Zelemii ò ãnabi Ananiaɛ: Ma yãma Anania! Dii mɛ́ i n zi̋o, ɔ̃ ń tò gbɛ̃́piɔ ɛɛ
náaikɛ̀. 16 Ayãmɛto Dii mɛ̀ ńyɔ̃ a̋nuato. Nyɔ̃ wɛ̃ɛ bee bleo, asa ń ò gbɛ́ɔnɛ aa bɔ Dii kpɛɛ.*
17 Wɛ̃pi mɔ soplade guu ɔ̃ ãnabi Anania gàu.

29

Lá pɔ́ Zelemii kpàsã zi̋̀zɔɔnɛ

1 A̋nabi Zelemii kua Yelusalɛũ ɔ̃ à lá kpàsã zi̋̀zɔɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔnɛ ń sa'onaɔ ń ãnabiɔ ń gbɛ̃́
pɔ́ Nɛbukanɛza ń naaa Yelusalɛũ à tàńnɔ Babɛliɔ. Yã́ pɔ́ a kɛ̃̀ lápi guun kɛ. 2 A lápi kɛ̃̀
kí Yɛkɔnia ń a dao ń a i̋waɔ ń Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Yelusalɛũ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń siaɔ ń li'ãnaɔ kṹkũa
Yelusalɛũ taańnɔ Babɛli gbɛaɛ.* 3 A lápi kpà Safana nɛ́ Ɛlasa ń Ilikia nɛ́ Gemaliaowaɛ, ɔ̃
Yudaɔ kí Zedekia ń zi̋ò kí Nɛbukanɛzawa Babɛli. Lápi guu à mɛ̀: 4 Yã́ pɔ́ Dii Zi̋gɔ̃de Isailiɔ
Lua ò gbɛ̃́ pɔ́ á tò wà ń naaa Yelusalɛũ wà tàńnɔ Babɛliɔnɛn kɛ: 5 A zɔ̃lɛ we, í kpɛdɔdɔ. A̋
pɔ́tɔ̃ bua, íɔ ble. 6 A nɔsɛ, í nɛ́ɔ ińnɔ. A̋ nɔsɛ á nɛ́ɔnɛ, í á nɛnɔɛɔ kpa̋sã gɔ̃ɔwa, aai nɛ́ɔ i, íɔ kɔ̃́,
ásu laoa zɛ́ sɛ́lɛo. 7 A wɛ̃́lɛ pɔ́ má tò á kú a guu maa wɛɛlɛ. A̋li wabikɛa wɛ̃́lɛpi yã́ musu, asa
tó wɛ̃́lɛpi maa, ɔ̃ á kua aɔ na. 8 Ma Dii Zi̋gɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀, ásu to ãnabiɔ ń màsokɛna
pɔ́ kú á guuɔ á sa̋são. A̋su swa̋sɛ nana pɔ́ aai̋ o yã́io. 9 Ɛɛ ɔ̃ aai̋ ãnabikɛkɛoɛ́ ń ma tɔ́o, kási
mámɛ mi ń zi̋o. Ma Dii mámɛ má ò.
10 Ma Dii ma mɛ̀, tó á kua Babɛli wɛ̃̀ bàaɔ̃kwipi pà,† má mɔ́ á ki̋i, mí yãmaa pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀
kɛɛ́, mí suánɔ á gbɛu. 11 Asa má yã́ pɔ́ ma zɛò mà kɛɛ́ dɔ̃. Ma Dii mámɛ má ò. Aafia yã́ɛ, i kɛ
yãpãsi̋ no. Má á ká zia pɔ́ á wɛ́ dɔiwa. 12 Gɔɔ bee á mɔ́ wabikɛia, í lɛzumazi, mí swa̋sɛ á yã́i.
13 A̋ ma ki̋i wɛɛlɛ, í ma e, tó a su ma ki̋i wɛɛlɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo.‡ 14 Ma Dii ma mɛ̀ á ma e, mí á
kãaa mà suánɔ á pá ziu. Má á bɔlɛ buiɔ guu ń gu pɔ́ ma ɔzɔ̃̀uáziɔ píi, mí ɛa suánɔ gu pɔ́ ma
á yáu. Ma Dii mamɛ má ò. 15 Ma bee ò kɛ́ a mɛ̀ mámɛ ma ãnabiɔ kpàwá Babɛli yáiɛ. 16 Ma
Dii ma mɛ̀, kía pɔ́ zɔ̃lɛa Davidi kpalau ń Yelusalɛũdeɔ píi, á gbɛ̃́ pɔ́ aai táánɔopiɔ, 17 má zi̋

* **28:16** Iko 13.6 * **29:2** 2Kia 24.12-16 † **29:10** 2Lad 36.21, Dan 9.2 ‡ **29:13** Iko 4.29

ń nɔanao ń gagyão káńguɛ, aai gɔ̃ lán kaadɔɛn vlãa pɔ́ wa fɔ̃ bleowa. Ma Dii mámɛ má ò.
18 Mí pɛ́má ń fɛ̃ndao ń nɔanao ń gagyão, vı̃a i dṹnia bùsu gbɛ̃́pii kṹ ń yãí. Aaɔ dɛ láaipɔ
ũ, sɔ̃kɛ̃ngu pɔ́ ũ, láanipɔ ũ, gbɛ̃́sɔ̃sɔ̃bɔ ũ bui pɔ́ ma ń yá ma ń kpá ń guuɔnɛ píi. 19 Asa aai
swã́sɛ yã́ pɔ́ má dà ma zɔ̀blena ãnabiɔnɛ aaɔ onɛ́ láasaiio. Ma Dii mámɛ má ò. Ã́piɔ sɔ̃ i
swã́sɛio. Ma Dii mámɛ má ò.
20 Ã́ ma yãma, á gbɛ̃́ pɔ́ má tò wà á kũkũ Yelusalɛũ wà tàánɔ Babɛliɔ. 21 Ma Dii Zı̃gɔ̃de
Isailiɔ Lua ma mɛ̀, Kolaia nɛ́ Ahabu ń Maasea nɛ́ Zedekiao lɛ́ ãnabikɛkɛɛ́ ń ɛɛo ń ma tɔ́oɛ.
Má ń na Babɛli kí Nɛbukanɛzaɛ a ɔzı̃ɛ, i ń dɛdɛ á wáa. 22 Ã́ Yuda pɔ́ á kú Babɛli zı̃̀zɔ ũɔ áli
gbɛ̃́ ká à lɛɛũ ń gbɛ̃́piɔ à mɛ: Dii kɛnɛ lá Babɛli kía kè Zedekia ń Ahabuoɛ à ń kpátɛawa.
23 Asa aa wíyã kɛ̀ɛ, aa gbãsı̃kè ń ń gbɛ́dee nao, mɛ́ aa ɛɛtò ń ma tɔ́o, aa yã́ pɔ́ mi danɛ́o ò.
Má yã́pi dɔ̃, a seeladen ma ũ. Ma Dii mámɛ má ò.

Ã́nabi ɛgɛna Semaia

24 Dii ò Zelemiiɛ aà o Nɛɛla gbɛ̃́ Semaiaɛ aà mɛ: 25 Dii Zı̃gɔ̃de Isailiɔ Lua mɛ̀, n láɔ kpã̀sã
sa'ona Zefania, Maasea nɛ́ɛ ń nzı̃a tɔ́o ń sa'on kı̃niɔ ń Yelusalɛũdeɔ píi n mɛ̀, 26 Dii mɛ́
Zefaniapi kpà sa'ona ũ sa'ona Yoiada gbɛu aàɔ wɛ́tɛ Dii kpɛ́i, i ı̃́ande pɔ́ lɛ́ ãnabikɛkɛɔ gbá
ń ń mio daliu. 27 Ɔ̃ n Zefaniapi là, bɔ́mɛ tò i Anato gbɛ̃́ Zelemii pɔ́ lɛ́ ãnabikɛkɛnɛ́ wɛtão ni?
28 N mɛ̀ Zelemiipi lá kpã̀sãɛ́ Babɛli à mɛ̀ á gɔɔplakɛ weɛ. Ã́ zɔ̃lɛ we, í kpɛdɔdɔ. Ã́ pɔ́tɔ̃ bua,
íɔ ble.
29 Sa'ona Zefania lápi kyokɛ̀ ãnabi Zelemiiɛ, 30 ɔ̃ Dii yã'ò Zelemiipiɛ à mɛ̀: 31 Lá kpã́sã
zı̃̀zɔɔnɛ ḿpii, ní onɛ́ ma Dii ma mɛ̀, lá Nɛɛla gbɛ̃́ Semaia ãnabikɛkɛ̀ɛ́, mámɛ ma aà zı̃̀o, ɔ̃ a
tò a ɛɛ náaikɛ̀, 32 a yã́i ma Dii ma mɛ̀, má ı̃ada Nɛɛla gbɛ̃́ Semaiapiwa ń aà buiɔɛ. Aà buie
a e àɔ ku ma gbɛ̃́ɔ guuo, mɛ́ a ɛ̀fãai pɔ́ má kɛ ma gbɛ̃́ɔnɛ eo, kɛ́ a ònɛ́ aa bɔ ma kpɛ yã́i. Ma
Dii mámɛ má ò.

30

Isailiɔ sua ń pá ziu

1 Dii yã'ò Zelemiiɛ à mɛ̀: 2 Ma Dii Isailiɔ Lua ma mɛ̀, yã́ pɔ́ má ònɛ píi kɛ̃́ lá guu. 3 Ma Dii
ma mɛ̀, gwa, gɔɔe a mɔ́ kɛ́ má a gbɛ̃́ Isailiɔ ń Yudaɔ bɔ zı̃̀zɔkɛu, mí suńnɔ bùsu pɔ́ má kpà ń
deziɔwa aa gɔ̃ vı̃ guu. Ma Dii mámɛ má ò. 4 Yã́ pɔ́ Dii ò Isailiɔ ń Yudaɔ musun kɛ, à mɛ̀:
5 Ma Dii ma mɛ̀, à vı̃a wii ma dɔ!
Sɔ̃kɛ̃ngu wiiɛ, aafia wii no.
6 A gbɛ̃e la à ma,
gɔ̃ɛ mɛ́ ì kúlɛ nɛ'ia?
Akɛa ma nɛgɔ̃naɔ è,
an oa fɛ̃́nkpaa píi,
aalɛ ɔ fı̃fı̃ ń gbɛɛwa
lán nɔɛ pɔ́ lɛ́ nɛ'iwai?
7 Waiyoo, asa gɔɔpi taasi vı̃ zɔ̃ɔ,
gɔɔe aɔ muaaòo.
Yakɔbu buiɔ taasigɔɔɛ,
ãma aa bɔu.

8 Ma Dii Zı̃gɔ̃de ma mɛ̀,
gɔɔ bee má zuu ɛ́'ɛnɛ́ ń nɔɛ,
mí ń mɔdaonaɔ kɛ̃́kɛ̃nɛ́.
Aa zɔble bui zı̃̀loɔnɛ lɔo,
9 ma Dii ń Lua, mámɛ aa zɔblemɛɛ,
ń ń kí Davidi bui pɔ́ má dilɛnɛ́o.

10 Á Yakɔbu bui ma zɔ̀blenaɔ,
ásu to vi̍a á kũo,
á Isailiɔ, ásu bílikɛo.
Ma Dii mámɛ má ò.
Asa mapi má á bɔlɛ za guzãzãuɛ,
mí á buiɔ bɔlɛ ń zɔblebusuu.
Yakɔbu buiɔ ɛa aaɔ ku dɔdɔa nana,
gbɛ̃e a to vi̍a ń kṹ lɔo.
11 Ma Dii ma mɛ̀,
má kúánɔ á suabaa yṹiɛ.
Bui pɔ́ málɛ á fãaa ń guuɔ,
baa tó ma ń mi̍dɛ píi,
má á midɛ míɔmiɔo.
Má á toto a zɛ́waɛ,
má we à bɔ swṹgagasaio.*

12 Asa ma Dii ma mɛ̀,
á bɔá bɔ̀kɔɔɛ,
á kɛa'i̍a uusikɛ̀.
13 Gbɛ̃e ku à kulɛkɛmɛɛ á yṹ musuo,
á bɔ a ɛsɛ mao, a láaa vi̍o.
14 Á yṹ sɜ̀ á yenzideɔgu,
aa yeázi lɔo,
asa ma á lɛ́ lán á ibɛɛwaɛ,
ma á toto lán gbɛ̃́ pãsi̍waɛ,
asa á tàaeɔ zɔ̃ɔɛ,
á duuna ti̍isi.
15 Ásu wiilɛ á bɔ̀kɔɔ wãwã yṹ musuo.
Á tàae zɔ̃ɔ ń á duuna ti̍isio yṹi
ma yṹ beeɔ kɛ̀iɛ́.

16 Wa á tàitainaɔ taitai píiɛ,
wi tá ń á ibɛɛɔ zi̍̀zɔɔ ũ píi.
Gbɛ̃́ pɔ́ aa á pɔ́ɔ nàaaɔ gɔ̃ pɔ́ naaaaɔ ũ sɔ̃ɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ aa á pɔ́ɔ sɛ̀lɛɔ gɔ̃ pɔ́ sɛ́lɛaɔ ũɛ.
17 Má ɛa á gba aafia,
má tó á bɔ láa,
kɛ́ wi̍ɔ oɛ́ pɔ́ vũaaaɔ,
Siɔnade pɔ́ gbɛ̃e yeńzioɔ yṹi.
Ma Dii mámɛ má ò.

18 Má su ń Yakɔbu buiɔ ń pá ziu,
má ń wɛ̃nagwa aa su ń gbɛu.
Aa ń mɛɛwia zia vu,
aai ɛa kibɛ kpá lá a ziwa.
19 Wa sáaukpaa mamá ń pɔna súuo.
Má tó aa dasikũɛ, aa lao lɔo,
má ń kpɛlaɛ, wa ń kpɛbɔ lɔo.
20 Aaɔ dɛ lán káauwa,
aaɔ zɛdɔamɛɛ ḿpiiɛ,

---

* **30:11** Zel 46.27-28

mí ɪ̀ada gbɛ̃́ pɔ́ gbãamɔ̀nɛ́ɔwa.
21 An gbɛ̃e mɛ́ aɔ dɛ ń dɔaana ũ,
gbɛ̃́ pɔ́ nɛblè ń guu mɛ́ aɔ dɛ ń kía ũ.
Má tó aà sɔ̃mazi aàɔ kumanɔ kãi.
Tó màa no, démɛ a fɔ̃ gi a wɛ̃nii à sɔ̃mazii?
Ma Dii mámɛ má ò.
22 Aa gɔ̃ ma gbɛ̃́ɔ ũ,
mí gɔ̃ ń Lua ũ.
23 Ma pɔfɛ̃ a fɛlɛ lán zàa'ɪ̀anawaɛ,
i su vãikɛnaɔ miwa lán zàalolowa.
24 Ma pɔkũma pãsɪ̀ a weeo,
sema ma yã́ pɔ́ ma zɛò ma sɔ̃u kɛ̀.
Gɔɔgbɛzãzɪ̀ á yã́pi gbadɔ̃.

31

1 Ma Dii ma mɛ̀
gɔɔ bee máɔ dɛ Isailiɔ Lua ũ,
aaiɔ dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũ.

2 Ma Dii ma mɛ̀
má maakɛ gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ fɛ̃nda lɛ́zɪ̀ɔnɛ gbáau,
má gɛ́ Isailipiɔ gbai ɪ̀́ampakɪ̀i.
3 Dii bɔ̀ mɔ̀wá za kãaa à mɛ̀:
Ma yeaázi láaa vɪ̀o,
a yã́i ma á gálɛ ń gbɛ̃kɛo.
4 Má ɛa á zɛdɔ, íɔ zɛdɔa.
Á Isaili nɛnɔnaɔ,
á ɛa á sɛ̃́sɛ̃naɔ sɛ lɔ,
í bɔlɛ gɛ̃ò pɔnakɛnaɔ ɔ̃wãu.
5 Á ɛa vɛ̃ɛliɔ ba Samali sɪ̀sɪ̀ɔ pɔlɛu,
mɛ́ a banaɔ mɛ́ aa a bɛ mɔaokɛ.
6 Gɔɔe a mɔ́ kɛ́ gudɔ̃anaɔ lɛ́ gbãa zu Ɛflaiũ gbɛ̀sɪ̀sɪ̀ musu aa mɛ:
Á fɛlɛ wà gɛ́ Siɔna Dii wá Lua kɪ̀́i.

7 Ma Dii ma mɛ̀
à lɛsi Yakɔbu buiɔnɛ ń pɔnao,
à gulakɛ buiɔ mide yã́ musu.
Á to wà ma táasilɛa ma dɔ, í mɛ:
Dii, ǹ n gbɛ̃́ Isaili kɔ̃naɔ suaba.
8 Má bɔ́ńnɔ gugbãntoo oi bùsuuɛ,
mí ń kãaa za dṹnia lɛ́wa.
Vɪ̀aɔ ń ɛɛɔ ń nɔsindeeɔ aaɔ kú ń guu
ń nɔɛ pɔ́ kúlɛa ń nɔwãwãoɔ.
Gbɛ̃́ bílapiɔ su la dasidasi,
9 aa su ń wɛ́'io ń awakpaamɛɛo.
Máɔ dɔaanɛ́ swa saɛ
zɛ́ sàlala pɔ́ aa gɛ̃mbɔlɛuo guu,
asa Isailiɔ maen ma ũ,
Ɛflaiũ buipiá ma nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɛ.

10 Á buipãlɛɔ, à ma yãma,

í a kpàwakɛ ísiabaazãzãdeɔnɛ.
Ma gbɛ̃́ pɔ́ ma Isailiɔ fȁaa,
má ɛa mà ń kãaa lɔɛ,
mí a kpàsa sãpiɔ dɔ̃́a lán sãdãnawa.
11 Asa má Yakɔbu buiɔ bo,
má ń bɔ gbɛ̃́ pɔ́ an gbãa dɛńlaɔ ɔzȉ.
12 Aa mɔ gulakɛ Siɔna sȉsȉ musu,
aa pɔnakɛ ń ɛ̀fãai pɔ́ má kɛ̀nɛ́o,
pɔ́wɛna ń vɛ̃ɛo ń nísio
ń pɔtuo nɛ'iao yã́i.
Aaɔ dɛ lán swalu idewa,
an yɛ̃̀ɛɛ a kɛ́sãmá lɔo.
13 Wɛ̃́ndiaɔ pɔnakɛ, aaɔ ɔ̃wã
ń ɛ̀waasoɔ ń maezɔ̃ɔɔ píi.
Má ń ɔɔlɔ lilɛ pɔna ũ,
mí ń nɔ̀sɛ nínińɛ́,
an nɔ̀sɛyaa gbɛu má nɔ̀sɛna danɛ́.
14 Má tó blɛ níside fɛ̃ sa'onaɔzi,
má tó blɛ maa àɔ di ma gbɛ̃́ɔzi.

15 Ma Dii ma mɛ̀
wàlɛ wii ma dɔ Lama,
wàlɛ búbuapɛ,
wàlɛ ɔ́ɔlɔ wɛ̃nannɔ.
Lasɛli mɛ́ lɛ́ a nɛ́ɔ ɔ́ɔlɔ,
à gȉ awamai,
kɛ́ aà nɛ́ɔ ku lɔo yã́i.*

16 Ma Dii ma mɛ̀
ásu ɔ́ɔlɔ lɔo,
ásu to wɛ́'i bɔwá lɔo,
asa má á taasi ài kpáwáɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
Á buiɔ bɔlɛ ń ibɛɛɔ bùsuu aa su.
17 Á wɛ́ dɔ á ziai,
asa á buiɔ su ń bùsuuɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.

18 Ma Ɛflaiũ buiɔ wɛ̃nakɛa mà aa mɛ̀:
Wá dɛ lán gáae pɔ́ zȉ dɔ́ɛ dɔ̃owa,
ɔ̃ n wá swãgàga maamaa.
Wá gbɛsi, wí su,
asa ḿmɛ ń wá Lua ũ.
19 Wa bɔ n kpɛ, ɔ̃ wa nɔ̀sɛlȉlɛ,
wá wɛ́kɛ̃a gbɛa wa wázȉa gbɛ̃̀gbɛ̃.
Wí wá kṹ wá ɛ̀waasogɔɔ yã́ musu,
wá gɛɛ gɔ̃̀ kpá wá wɛ́i.
20 Ɛflaiũ buiɔá ma nɛ́ yenzideɔnɛ,
ma pɔ dɔmáo lɛ́?
Baa kɛ́ miɔ ń lele an yã́ɔ yã́i mɔ̀ɔmɔɔ,

* **31:15** Daa 35.16-19, Mat 2.18

an yá́ lí sãmaguo.
A yá́i ma pɔ i bɔ ń guuo,
má wɛ̃nadɔ̃nɛ́ maamaa.
Ma Dii mámɛ má ò.

21 A lípɛlɛpɛlɛ á zɛ́u seela ũ,
à tó á sɔ̃ àɔ ku zɛ́ pɔ́ á bɛupiwa.
Isaili lɛ́so, su n wɛ̃́lɛɔ guu,
22 Nɛnɔɛ pɔ̀ɔbɔzã́kɛna,
ńyɔ̃ɔ liaaliaa e bɔɛ ni?
Ma Dii má yá́ dafu dilɛ dṹniau,
nɔɛpi mɛ́ aɔ ɔlia a gɔ̃i sa.
23 Ma Dii Zĩgɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀, tó ma suńnɔ ń pá ziu, gbɛ̃́ pɔ́ kú Yuda bùsuuɔ ń a
wɛ̃́lɛdeɔ mɛ: Dii báaada a sĩsĩ pɔ́ a kua adoau, gu pɔ́ yá́zɛde kuu. 24 Wa zɔ̃lɛ Yuda bùsuu
ń a wɛ̃́lɛɔ, sɛ̃̀wanaɔ ń dá́dã́kɛnaɔ píi. 25 Asa má gbɛ̃́ pɔ́ imi ń yɛ̃̀ɛɛ sĩmáɔ gba í, mí tó gbɛ̃́ pɔ́
nɔana ń gbãa sĩmáɔ ká́.
26 Gɔɔ bee ɔ̃ wɛ́pungu pɔ́ málɛ e wèea. Kɛ́ ma gugwà, yá́ pɔ́ má è i guupi na.

Dii bàa ɛa kua ń Isailiɔ

27 Ma Dii ma mɛ̀ gɔɔe a mɔ́ kɛ́ má tó gbɛ̃nazĩnaɔ ń pɔtuoɔ gupa Isaili ń Yuda bùsuo. 28 Lá
ma wɛdɔ̀nɛ́ yãa, ma ń fuangba, ma ń gboo, ma ń pisabò, ma yãyĩamá, màa má wɛ́tɛńzi
sa, má ń zɛdɔ, má ń gba gbãa. Ma Dii mámɛ má ò. 29 Gɔɔ bee aa mɛ maeɔ vɛ̃ɛbɛ kũma blè
ɔ̃ nɛ́ɔ swaa fɛ̃́nkpào,† 30 asa baade a ga a duuna yá́iɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ vɛ̃ɛbɛ kũma blè swaa mɛ́ a
fɛ̃́nkpa.
31 Ma Dii ma mɛ̀, a gɔɔ a mɔ́ kɛ́ ma bàa a ɛa àɔ kú ń Isailiɔ ń Yudaɔ dafu.‡ 32 Ma bàa aɔ
kúńnɔ lá a kú ń ń deziɔ gɔɔ pɔ́ ma ń kṹ ń ɔwa ma ń bɔ́lɛ Egipiwao. Asa baa kɛ́ má dɛ ń zá́
ũ, aa ma bàakuańnɔ yá́ gbòoɛ. Ma Dii mámɛ má ò. 33 Lá ma bàa aɔ kú ń Isailiɔ gɔɔ bee
gbɛan kɛ.
Má a ikoyã danɛ́ ń nɔ̀sɛ guu,
má kɛ̃́ ń sɔ̃wa.
Máɔ dɛ ń Lua ũ,
aaiɔ dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũ.
34 An gbɛ̃e a yãdada a deeɛo,
gbɛ̃e a ma dɔ̃a da a gbɛ̃́ɛo,
asa ampii aaɔ ma dɔ̃ɛ,
nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ píi.
Ma Dii ma mɛ̀
má ń tàaeɔ kɛ̃́má,
má ń duuna yãda lɔo.§

35 Ma Dii ma mɛ̀
mámɛ ma ĩatɛ̃ dĩlɛ à gupu fãanɛ,
ma mɔvua ń saanaɔ pɛ̀pɛ aa gupu gwá́,
mi to ísia fɛlɛ, a ikooaɔ pũna,
ma tɔ́n Dii Zĩgɔ̃de.
36 Mɛ́ i kɛ pɔ́piɔ gòmalao,
Isaili bui a midɛmɛɛ bauo.
Ma Dii mámɛ má ò.

† **31:29** Eze 18.2 ‡ **31:31** Mat 26.28, 1Kln 11.25, 2Kln 3.6 § **31:34** Ɛbɛ 8.8-12, 10.16-17

37 Ma Dii ma mɛ̀
mɛ́ i kɛ wà musu yɔ̃̀
wà dṹnia zĩ́mpɛlɛɔ asii dɔ̃̀o,
má gí Isaili buiɔzi píi
yã́ pɔ́ aa kɛ̀ yã́io.
Ma Dii mámɛ má ò.
38 Ma Dii ma mɛ̀ gɔɔe a mɔ́ kɛ́ wa ɛa wɛ̃́lɛpi kálɛmɛɛ sɛa za Ananɛli kalangawa e Gola
Bɔlɛu. 39 Za we wa ba poo gɛò Galebu sĩ̀sĩ̀wa, wi liaa gɛò Goai. 40 Guzulɛ pɔ́ dɛ gɛvĩ̀kĩ̀i
ń nísigbɔ̃kɔlɛkĩ̀io ũ ń bua pɔ́ kú we e za Sedɔ̃ swaiɔ e Sɔ̃́ Bɔlɛu gukpɛ oi, apii aɔ dɛ ma pɔ́ ũɛ.
Wa wɛ̃́lɛpi wi lɔo, wa gboo bauo.

32

Zelemii tɔɔlɛlua

1 Dii yã'òmɛɛ Yudaɔ kí Zedekia kpalablea wɛ̃̀ kwide guu,* Nɛbukanɛza kpalablea wɛ̃̀
bao plasaide guu. 2 Gɔɔ bee ɔ̃ Babɛli kíapi zĩ̀gɔ̃ɔ liaa Yelusalɛũi, mɛ́ wa ma kũa dakpɛunaɔ
ua Yudaɔ kí bɛ. 3 Yudaɔ kí Zedekia mɛ́ ma dakpɛu we à mɛ̀: Bɔ́yãi ńlɛ ãnabikɛkɛ n mɛ̀, Dii
mɛ̀ á wɛ̃́lɛɛ bee na Babɛli kíaɛ a ɔzĩ̀, i siai? 4 N mɛ̀ má bɔ Babiloniɔ ɔzĩ̀o. Dii a ma na Babɛli
kíaɛ a ɔzĩ̀ɛ, wá wɛsikɔ̃lɛ, wí yãbɔ kɔ̃ lɛ́u. 5 N mɛ̀ a ma kũ tamanɔ Babɛli. We máɔ kuu e Dii
gɛ ma yã́ kɛkɛ. N mɛ̀ tó wa zĩ̀kà ń Babiloniɔ, wá zĩ̀bleo.
6 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀ 7 ma desɛ̃ Saluũ nɛ́ Hanamɛli a mɔ ma kɛ̃́i, i omɛɛ mà a tɔɔlɛ pɔ́ kú
Anato lú, asa mámɛ má a daɛ fɛ̃̀ɛɛ ũ, mámɛ má a lua zɛ́ vĩ̀. 8 Ɔ ma desɛ̃ nɛ́ Hanamɛlipi mɔ̀
ma kɛ̃́i dakpɛunaɔ ua lá Dii òwa. A òmɛɛ mà a tɔɔlɛ pɔ́ kú Anato, Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ bùsuu lú,
asa mámɛ má a lua zɛ́ vĩ̀. Má dɔ̃ kɛ́ yã́pi bɔ̀ Dii kɛ̃́iɛ, 9 ɔ̃ má lù, ma ã́nusu yɔ̃̀ɛ̀ lɛ gɛ̃o ń plao.
10 Ma a tɔ́ kɛ̃̀ láu má nàna, ɔ̃ ma ã́nusupi dĩ̀ kiloowa seeladeɔ aɛ. 11 Ɔ ma tɔɔlɛpi lútaala
lɛ́ nàna, yã́ pɔ́ wa dĩ̀lɛ a yã́ musu ku a guu. Ma lápi sɛ̀ ń lá pãle pɔ́ wi a lɛ́ nanaoo, 12 má
kpà Nɛlia nɛ́ Baluku, Maasea tɔũnawa Hanamɛli ń seelade pɔ́ aa ń tɔ́ kɛ̃̀ lápiuɔ ń Yuda pɔ́
kálɛa dakpɛunaɔ uaɔ wáa. 13 An wáa má ò Balukuɛ ma mɛ̀: 14 Dii Zĩ̀gɔ̃de Isailiɔ Lua mɛ̀ ǹ
láɛ beeɔ sɛ́, pɔ́ pɔ́ wà a lɛ́ nàna ń pɔ́ pɔ́ wi a lɛ́ nanaoo, ní gɛ da oou, iɔ ku we e gɔɔpla, 15 asa
Dii Zĩ̀gɔ̃de Isailiɔ Lua mɛ̀, wa ɛa kpɛ́ɔ ń tɔɔlɛɔ ń vɛ̃ɛbuɔ lúlu bùsuɛ beepiu lɔɛ.
16 Kɛ́ ma lápi kpà Nɛlia nɛ́ Balukupiwa, ɔ̃ ma wabikɛ̀ Diiwa ma mɛ̀: 17 Á'a Dii Lua, ḿmɛ
n n ɔ pòo n musu ń zĩ́lɛo kɛ̀ ń n gbãa zɔ̃ɔo, yãe líɔ zĩ̀'ũ nɛo. 18 Ni gbɛ̃kɛkɛnɛ́ dasi, mɛ́ ni maeɔ
tàae wi ń nɛ́ɔnɛ ń musu. Lua zɔ̃ɔ gbãade, n tɔ́n Dii Zĩ̀gɔ̃de. 19 Yã́ pɔ́ ni zɛòɔ zɔ̃ɔ, yã́ pɔ́ ni kɛɔ
dasi. Ni wɛ́tɛ gbɛ̃nazĩ̀na yãkɛaɔi, mɛ́ ní ɓabo baadeɛ a yãkɛawa. Gbɛ̃́pii a zɛ́ pɔ́ á sɛ̀ gbɛ'e.
20 N dabudabuɔ kɛ̀ Egipi seela ũ, e ń a gbão niɔ kɛ wá guu ń buipãleɔ guuo, ɔ̃ n tɔbɔ̀ lá wàlɛ
ma gbãɛwa. 21 N n ɔ pòo, n n gbɛ̃́ Isailiɔ bɔ̀lɛ Egipi ń dabudabukɛaɔ seela ũ ń n gã̀sa gbãao
e vĩ̀a gbɛ́ɔ kũ̀. 22 N bùsu pɔ́ n a lɛgbɛ̃̀ ń deziɔnɛ n mɛ̀ ńyɔ̃ kpámá kpàmá, bùsu pɔ́ vĩ̀ ń zɔ́'io
diuɛ beepi. 23 Aa mɔ sĩ̀, ɔ̃ aai n yãmao, aa tɛ n ikoyãio, aai zĩ̀kɛ yã́ pɔ́ ń dĩ̀lɛnɛ́wao, ɔ̃ n yã́ɛ
bee yĩ̀amá píi. 24 Babiloniɔ koezɔ̃̀ wá wɛ̃́lɛi, aa dɛdɛkĩ̀i bò bĩ̀i saɛ kɛ́ aa e si yã́i. Fɛ̃nda ń
nɔanao ń gagyão mɛ́ tò wɛ̃́lɛpi naa ń ɔzĩ̀. Yã́ pɔ́ ń ò a kɛ kɛ̀, n wɛsĩ̀ɛ. 25 Dii Lua, wɛ̃́lɛ kú
Babiloniɔ ɔzĩ̀, ɔ̃ ń òmɛɛ mà tɔɔlɛ lú ń ã́nusuo seeladeɔ wáaa?
26 Ɔ Dii yã'ò Zelemiiɛ à mɛ̀: 27 Dii gbɛ̃́pii Luan ma ũ, yãe ĩ̀ɔ zĩ̀'ũ mɛɛe? 28 A yã́i tò ma Dii
ma mɛ̀ má wɛ̃́lɛpi na Babɛli kí Nɛbukanɛza ń Babiloniɔnɛ ń ɔzĩ̀ɛ. 29 Babiloni pɔ́ lɛ́ zĩ̀kaòpiɔ
tɛsɔ̃wà ń a kpɛ́ɔ, kɛ́ wà tulaletikàtɛa Baaliɛ, wà itɔ̃̀lɛ dii pãleɔwa kpɛ́piɔ musu, wà ma pɔ
fɛ̃̀mɛɛ yã́i.

* 32:1 2Kia 25.1-2

30 Isailiɔ ń Yudaɔ yá̃ pɔ́ má yeio kɛ̀ za ń ɛ̀waasogɔɔ, aa ma pɔ fɛ̃̀mɛɛ ń pɔ́ pɔ́ aa kɛ̀ɔ. Ma Dii
mamɛ má ɔ̀. 31 Za gɔɔ pɔ́ wà wɛ́̃lɛpi kàlɛ e ń a gbã̃o a gbɛ́̃ɔ ı̃ɔ ma nɔ̀sɛ fɛlɛmɛɛɛ. Aa tò ma pɔ
pà, a yá̃i má ń yá mà ń gomalaɛ. 32 Isailiɔ ń Yudaɔ ma pɔ fɛ̃̀mɛɛ ń vã̃i pɔ́ aa kɛ̀ɔ ń ń kíaɔ ń ń
gbã̃adeɔ ń ń sa'onaɔ ń ń ã̃nabiɔ ń Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píiɛ. 33 Mikpɛ aa dɔ̀mɛɛ, i kɛ aɛ aa
dɔ̀ao. Miɔ yã̃dadanɛ́ mɔ̀ɔmɔɔ, kási aali swá̃sɛio, aa gı̃̀ totoaiɛ. 34 Aa pɔbɛ̃ɛɔ kàlɛ kpɛ́ pɔ́ ma
tɔ́ kuwàu, aa a gbã̃lɛ̀. 35 Aa gulɛsı̃ɔ bò Baaliɛ Bɛninɔũ guzulɛu, aa ń nɛgɔ̃ɛɔ ń ń nɛnɔɛɔ kpà
Mɔlɔkuwa. Mámɛ ma yá̃pi dı̃̀lɛnɛ́o, a làasoo i gɛ̃ ma sɔ̃ guu seo.† Yã̃bɛ̃ɛ pɔ́ aa kɛ̀ aa Yudaɔ
dàò duunaun we.
36 N mɛ̀ fɛ̃nda ń nɔanao ń gagyã̃o mɛ́ tò wɛ́̃lɛɛ bee naa Babɛli kía ɔzı̃, ɔ̃ ma Dii Isailiɔ Lua
ma mɛ̀, 37 bùsu pɔ́ ma ɔzɔ̃̀uńzi ń pɔkũma pã̃sı̃o ń pɔfɛ̃ zɔ̃ɔɔ, má ń kã̃aa bùsupiɔ guu we
mà suńnɔ ń gbɛu laɛ, mí tó aaɔ ku dɔdɔa. 38 Aaı̃ɔ dɛ ma gbɛ́̃ɔ ũ, míɔ dɛ ń Lua ũ. 39 Má tó
aaɔ ma vı̃a vı̃ gɔɔpii ń nɔ̀sɛmɛndoo zɛ́ doũ guu, kɛ́ aaɔ ku aafia ń ń nɛ́ɔ. 40 Ma bàa aɔ kúńnɔ
gɔɔpiiɛ, má ká̃mabo ń maakɛanɛ́oo. Má tó aaɔ ma vı̃a vı̃ ń sɔ̃uɛ, aa bɔ ma kpɛ bauo. 41 Ma
pɔ iɔ dɔmá, mí maakɛnɛ́. Má ń zɛdɔ bùsuɛ beepiu sı̃ana ń nɔ̀sɛmɛndoo ń pɔeã̃o.
42 Ma Dii ma mɛ̀, lá ma yá̃ saɛ bee yı̃a gbɛ́̃piɔwa píi, màa má ń gba aafia lá ma
a lɛgbɛ̃̀nɛ́wa. 43 Bùsu pɔ́ álɛ o à gɔ̃̀ bɛzia ũ, gbɛ̃nazı̃nae ge pɔtuoe ku a guuo, má nà
Babiloniɔnɛ ń ɔzı̃ɛ beepi, wa ɛa tɔɔlɛɔ lúlu a guuɛ. 44 Wa tɔɔlɛɔ lúlu ń á̃nusuo, wi tɔ́ɔ dada
láu, wi a lɛ́ nana seeladeɔ wáa Bɛ̃yã̃mɛɛ buiɔ bùsuu ń wɛ́̃lɛ pɔ́ liaa Yelusalɛũziɔ ń Yuda
wɛ́̃lɛɔ ń gusı̃sı̃deo ń gusalalao ń gbáao, asa má suńnɔ ń pá ziuɛ. Ma Dii mámɛ má ɔ̀.

33

Dii lɛgbɛ̃a Yelusalɛũ yá̃ musu

1 Dii yã̃'ɔ̀ Zelemiiɛ lɔ gɔɔ pɔ́ wà aà tàta dakpɛunaɔ ua, à mɛ̀: 2 Ma Dii ma mɛ̀ ma tɔɔlɛ ikàsa,
má kàlɛ ma a zɛ̀dɔ, ma tɔ́n Dii. 3 Lɛzumazi, má wema, mí asiiyã̃ zɔ̃ɔ pɔ́ ń dɔ̃ɔ onɛ. 4-5 Asa
ma Dii Isailiɔ Lua ma mɛ̀, wa wɛ́̃lɛɛ bee kpɛ́ɔ ń kibɛo kwɛ́. Á̃lɛ zı̃ka ń Babiloni bùsude pɔ́
koezɔ̃̀áziɔ, kási á kpɛ́piɔ pa ń gbɛ̃nazı̃n gɛɔɛ. Má ń dɛdɛ ń kpɛ̃nɛo ń pɔfɛ̃oɛ. Má gí wɛ́̃lɛpiziɛ
a gbɛ́̃ɔ vã̃ikɛa yá̃i.
6 N beeo má mɔɛ̀ ń ɛsɛo ń aafiao, mí a gbɛ́̃ɔ gbá̃gbã̃, mí tó nama tɔ̃́má, an zɛa iɔ gbã̃a.
7 Má su ń Yudaɔ ń Isailiɔ ń pá ziu, mí ń zɛdɔ lán káauwa. 8 Má duuna pɔ́ aa kɛ̀mɛɛ wolomá
wásawasa, má tàae pɔ́ aa kɛ̀mɛɛ aa bɔ̀ ma kpɛ kɛ́̃má. 9 Wɛ́̃lɛpi a ma tɔbɔ, a ma pɔ kɛ na,
wa ma táasilɛu, wi lɛ́maa. Tó bui pɔ́ kú dṹnia guu píi yã̃maa pɔ́ málɛ kɛɛ̀ɔ mà píi, an mɛ a
dee, aa bílikɛ aafia ń nama pɔ́ málɛ kpawàɔ yá̃ musu.
10 Ma Dii ma mɛ̀, i mɛ guɛ bee gɔ̃̀ bɛzia ũ, gbɛ̃nazı̃naɔ ń pɔtuoɔ ku a guu lɔo. Kási Yuda
wɛ́̃lɛɔ ń Yelusalɛũ gã̃aɛ pɔ́ gɔ̃̀ fɔ̃̀ɔɔɔ, gbɛ̃nazı̃na ge pɔtuo ku a guu gueio, 11 wa pɔna ń yaalɔo
súu ma dɔu ń nɔsɛkɔ̃fı̃o ń sáaukpaa sa'onaɔ lɔɔo aaɔ mɛ:
Wà Dii Zı̃gɔ̃de sáaukpa,
asa a maa, aà gbɛ̃kɛ láaa vı̃o.*
Asa má tó bùsupi su a gbɛu lá a káauwaɛ. Ma Dii mámɛ má ɔ̀.
12 Ma Dii Zı̃gɔ̃de ma mɛ̀, guɛ beeá bɛziaɛ, gbɛ̃nazı̃na ge pɔtuo ku a guuo, kási a wɛ́̃lɛ píi
a ɛa àɔ dá̃dã̃kɛkı̃i vı̃ɛ, sã̃dã̃naɔ i ń sã̃ɔ kálɛu. 13 Gusı̃sı̃de wɛ́̃lɛɔ guu ń gusalala wɛ́̃lɛɔ ń gbáa
wɛ́̃lɛɔ ń Bɛ̃yã̃mɛɛ buiɔ bùsu wɛ́̃lɛɔ ń Yelusalɛũ zɔ̃ɛwiaɔ ń Yuda wɛ́̃lɛɔ píi, sã̃ɔ ɛa gɛ̃ ń kaau
gbɛ́̃ pɔ́ lɛ́ ń nao aɛ. Ma Dii mámɛ má ɔ̀.

Dii lɛgbɛ̃a Davidi bui yá̃ musu

14 Ma Dii ma mɛ̀ gɔɔe a mɔ́ kɛ́ má lɛ́ maa pɔ́ má gbɛ̃̀ Isailiɔ ń Yudaɔnɛ papa.

---

† **32:35** Lev 18.21 * **33:11** Ɛza 3.11, Soũ 118.1, 136.1

15 Gɔɔbeezĩ má tó
Davidi bui vlãpa† gbɛ̃maa ũ,
ili yãmaakɛ a zɛ́wa a bùsuu.
16 Gɔɔ bee Yudaɔ dɛ̀ɛpoo,
Yelusalɛũdeɔ aaɔ ku dɔdɔa.
Tɔ́ɛ bee waliɔ aà sisiwà,
Dii pɔ́ tò yã́ bɔ̀wanɔ na.
17 Asa ma Dii ma mɛ̀ Davidi bui a kɛ̃́lɛ Isaili kpalawa bauo,‡ 18 Levii bui sa'onaɔ kɛ̃́lɛ ma
aɛ ń sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oaoo ge ń pɔ́wɛntio ge ń lá gu lɛ́ dɔ sa'oao.§
19 Dii yã'ò Zelemiiɛ à mɛ̀: 20 Ma Dii ma mɛ̀, tó a fɔ̃ ma fãanɛ ń gwãasĩnao dilɛa gbòo,* kɛ́
aasu kɛ a gɔɔwa lɔo, 21 tɔ̀ɔ, ma bàa kua ń ma zɔ̀blena Davidio a gboo, aà bui i kɛ̃́lɛ kpalawa
sa. Màaɛ ń sa'ona Levii bui pɔ́ aaĩ ma gbagbaɔ lɔ.† 22 Ma zɔ̀blena Davidi buiɔ ń Levii bui pɔ́
aaĩ zĩkɛmɛɛɔ, má tó aaɔ dasi lán saanaɔwa, wa fɔ̃ naoo, lán ísialɛ ũfãawa, wa fɔ̃ zaadauo.
23 Dii yã́ ɛ̀a dɛ̀dɛ Zelemiiwa à mɛ̀: 24 N yã́ pɔ́ gbɛ̃́piɔ lɛ́ o mào lò? Aa mɛ̀ ma gi bui mɛ̀n
pla pɔ́ má sɛ̀piɔzi. Màa aalɛ saka ma gbɛ̃́ɔgu, aalɛ ń gwa bui ũ lɔo. 25 Ma Dii ma mɛ̀, tó mi
fãanɛ ń gwãasĩnao dilɛo, mɛ́ mi iko dilɛ musu ń zĩ́lɛoɛo, 26 má gí Yakɔbu buiɔ ń ma zɔ̀blena
Davidiozi̇ɛ sa, kɛ́ aà bui su kpalable Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbu buiɔwa lɔo yã́i. Asa má
suńnɔ ń pá ziuɛ, mí ń wɛ̃nagwa.

34

Dii lɛgbɛ̃a Zedekiaɛ

1 Gɔɔ pɔ́ Babɛli kí Nɛbukanɛza ń a zĩgɔ̃ɔ píi ń bùsu pɔ́ àlɛ kiblewàɔ gbɛ̃́ɔ píi lɛ́ zĩka ń
Yelusalɛũdeɔ ń a zɔ̃ɛwiaɔ, Dii yã'ò Zelemiiɛ à mɛ̀: 2 Ma Dii Isailiɔ Lua ma mɛ̀, gɛ o Yudaɔ kí
Zedekiaɛ ma mɛ̀, málɛ wɛ̃́lɛɛ bee na Babɛli kíaɛ a ɔzĩɛ, i tɛsɔ̃wà. 3 Aàpi sɔ̃ a bɔ aà ɔzĩo, wa
aà kũ na Babɛli kíapiɛ a ɔzĩɛ. Aa wɛsikɔ̃lɛ, aai yãbɔ kɔ̃ lɛ́u, wi taaànɔ Babɛli. 4 N beeo lɛ́ pɔ́
ma Dii má gbɛ̃̀ɛ̀n kɛ: Ma mɛ̀ wa aà dɛ ń fɛ̃ndaoo, 5 a ga niɛniɛɛ. Lá wà tulaletikà aà dezi
kía káau pɔ́ dɔ̀aaɔnɛ tɛ́a, màa wa tulaletikaɛ̀ tɛ́a, wi búbuapɛɛ̀ wà mɛ: Waiyoo kí! Ma Dii
mámɛ ma lɛ́pi gbɛ̃̀.
6 Ɔ ãnabi Zelemii yã́pi ò Yudaɔ kí Zedekiaɛ píi Yelusalɛũ, 7 gɔɔ pɔ́ Babɛli kía lɛ́ zĩka ń
Yelusalɛũdeɔ ń Yuda wɛ̃́lɛ pɔ́ gɔ̃̀ɔ, Lakisi ń Azekao. Yuda wɛ̃́lɛ bĩ́ide pɔ́ gɔ̃̀ɔ lɛ́n we.

Zɔboa

8 Kí Zedekia lɛdoũkɛ̀ ń Yelusalɛũdeɔ à mɛ̀ wà zɔɔ gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ kpàwakɛ. A gbɛa ɔ̃ Dii yã'ò
Zelemiiɛ. 9 Kí mɛ̀ baade a zɔ pɔ́ dɛ Ɛbɛlu ũ kɛ̃́, gɔ̃ɛ nɔɛ píi. Gbɛ̃ɛ su àɔ a Yuda dee vĩ zɔ ũ lɔo.
10 Ɔ gbãadeɔ ń gbɛ̃́ kĩniɔ lɛ́ kɛ̀ doũ aa mɛ̀, wá baade a zɔ kɛ̃ gɔ̃ɛ ge nɔɛ, wáɔ ń kũa zɔɔ ũ lɔo.
Kɛ́ aa kɔ̃ yãmà, aa ń kɛ̃́. 11 Gbɛzã aa nɔ̀sɛ pãle sɛ̀, aa ɛ̀a zɔ pɔ́ aa ń kɛ̃́piɔ dà zɔbleu.
12 Ɔ Dii yã'ò Zelemiiɛ à mɛ̀: 13 Ma Dii Isailiɔ Lua ma mɛ̀, gɔɔ pɔ́ ma á deziɔ bɔ̀lɛ Egipi bùsu
zɔbleu, ma a bàakuańnɔ yãdĩlɛnɛ́ ma mɛ̀ 14 an baade lí a Ɛbɛlu dee pɔ́ azĩa yĩamá kɛ̃́ a wɛ̃̀
soplade guu. Tó à zɔblɛ̀nɛ́ wɛ̃̀ soolo, aali aà kɛ̃́.* Ɔ á deziɔ i swã́sɛmazi aa ma yãmào. 15 A
su á dɔ̀ɔwa, a yã́ pɔ́ má yei kɛ̀, á baade gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ yã'ò a gbɛ̃́deeɛ, ɔ̃ a kɔ̃ yãmà ma aɛ ua pɔ́
ma tɔ́ kuwàu. 16 Ɔ a ɛa a ma tɔ́ ɔ̃̀ɔkpà, á baade ɛ̀a a zɔ pɔ́ a kɛ̃̀ aà a pɔeã kɛ kũ̀ lɔ. A ɛa a ń dá
zɔbleu, gɔ̃ɛ nɔɛ píi.
17 Ayãmɛto ma Dii ma mɛ̀, i swã́sɛ ma yã́io, á baade i gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ yã'o a gbɛ̃́deeɛo. Ma Dii
mámɛ málɛ gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ yã́ kpàwakɛɛ́ sa. Má á gbaɛ mà á kpá fɛ̃nda ń gagyão ń nɔanaoaɛ.
Má tó à gɔ̃ sɔ̃kɛ̃ngu pɔ́ ũ dṹnia bùsu gbɛ̃́piiɛ. 18-19 Yuda dɔaanaɔ ń Yelusalɛũ dɔaanaɔ ń

---

† 33:15 Isa 4.2, 11.1, Zel 23.5-6 ‡ 33:17 2Sam 7.12-16, 1Kia 2.4 § 33:18 Nao 3.5-10 * 33:20 Daa 8.22 † 33:21 Zia 5.10 * 34:14 Bɔa 21.2, Iko 15.12

kí ȉwaɔ ń sa'onaɔ ń bùsu gbɛ̋ kȉniɔ lɛdoũkɛ̀manɔ, aa gɛ̏ gáaena paaa zãnguo. Ɔ aa ma
bàakuańnɔ yɑ́ gbòo, aai zȉkɛ lɛdoũ pɔ́ aa kɛ̀manɔpiwao. A yɑ́i má tó aa gɔ̃ lán gáaena pɔ́
aa pàa pla aa gɛ̏ a zãnguopiwa, [20] má ń na ń ibɛɛ pɔ́ lɛ́ ń wɛɔnɛ ń ɔzȉɛ, an gɛɔ i gɔ̃ bɑ̃ɔ ń wàiɔ
pɔblea ũ.
[21] Má Yudaɔ kí Zedekia ń a ȉwaɔ na ń ibɛɛ pɔ́ aalɛ ń wɛɔnɛ ń ɔzȉɛ, Babɛli kía zȉgɔ̃ pɔ́ aalɛ
kɛ̋wápiɔ. [22] Ma Dii ma mɛ̀ má yɑ̃dilɛnɛ́, aai su wɛ̋lɛɛ beepiu, aai lɛ́lɛwà, aai tɛsɔ̃wà. Má tó
Yuda bùsu wɛ̋lɛɔ gɔ̃ bɛziaɔ ũ, gbɛ̃e aɔ ku a guuo.

35

Lekabu buiɔ

[1] Dii yɑ̃'ò Zelemiiɛ Yudaɔ kí Yoakiũ, Yosia nɛ́ gɔɔ* à mɛ̀: [2] Gɛ́ Lekabu buiɔ bɛ. Yɑ̃'ońnɔ, ní
mɔ́ńnɔ ma kpɛ́ kpɛ́nɛ dou, ní vɛ̃ɛ kpámá aa mi. [3] Ɔ ma gɛ Zelemii nɛ́ Yazania, Habazinia
tɔũna sȉsi ń a dãunaɔ ń a nɛ́ɔ ń Lekabu bui bɛdeɔ píi. [4] Ma gɛńnɔ Dii ua e Lua gbɛ̋ Anana,
Igedalia nɛ́ ȉwaɔ kpɛ́nɛu. A ku kpɛ́nɛ pɔ́ di bȉ̋ibɔlɛdɔ̃ana Maasea, Saluũ nɛ kpɛ́nɛaɛ, gu pɔ́
gbɛ̃zɔ̃ɔ kpɛ́nɛ kúu. [5] Ma tùu pɔ́ vɛ̃ɛ ka a paiɔ kàlɛ Lekabu buipiɔnɛ ń kɛɛonaɔ, ɔ̃ má ònɛ́: A
mi. [6] Aa mɛ̀: Wili vɛ̃ɛmio, asa wá dezi Lekabu nɛ́ Yonadabu yɑ̃dȉlɛwɛ̃ɛ à mɛ̀ wásuli vɛ̃ɛmio
e wá bui lɛ́waɛ. [7] A òwɛ̃ɛ lɔ wásuli kpɛdɔo, wásuli pɔ́tɔ̃o, wásuli vɛ̃ɛbu bao. A mɛ̀ wásu wàɔ
pɔ́piɔ vȉo, sema wàɔ ku zwɑ̏akpɛɔ guu gɔɔpii, kɛ́ wà e gɛ̃gɛ̃ bùsu pɔ́ wá kú a guu bɔ̀mɔɔ ũɛ
beeu. [8] Wá wá dezi Lekabu nɛ́ Yonadabu yɑ̋pi kũa píiɛ. Wápiɔ ń wá nɔɛɔ ń wá nɛgɔ̃ɛɔ ń wá
nɛnɔɛɔ wili vɛ̃ɛmio. [9] Wili kpɛdɔ wàɔ ku a guuo. Wá vɛ̃ɛbu vȉo ge bua ge pɔbui. [10] Wiɔ ku
zwɑ̏akpɛɔ guuɛ. Wá yɑ́ pɔ́ wá dezi Yonadabu dȉlɛwɛ̃ɛ kũa píiɛ, wálɛ zȉkɛwà. [11] Kɛ́ Babɛli
kí Nɛbukanɛza sȉ wá bùsuu, ɔ̃ wá òkɔ̃ɛ: A mɔ wà bàalɛ Babiloni zȉgɔ̃ɔ ń Sili zȉgɔ̃ɔnɛ, wí tá
Yelusalɛũ, ɔ̃ wa gɔ̃ Yelusalɛũ la.
[12] Ɔ Dii yɑ̃'ò Zelemiiɛ à mɛ̀: [13] Ma Dii Zȉgɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀, gɛ o Yelusalɛũdeɔnɛ ń
Yudaɔ píi ǹ mɛ: A swɑ̋sɛ lɛdamai à ma yɑ̃mao lé? Ma Dii mámɛ málɛ á la. [14] Lekabu
nɛ́ Yonadabu yɑ̃dȉlɛ a buiɔnɛ à mɛ̀ aasuli vɛ̃ɛmio, ɔ̃ aa yɑ̋pi kũa, aali mio e ń a gbɑ̃o, kɛ́
aalɛ zȉkɛ ń dezipi yɑ̋wa yɑ́i. Mapi sɔ̃ miɔ yɑ̃'oɛ́ mɔ̀ɔmɔɔ, ɔ̃ íli zȉkɛ ma yɑ̋wao. [15] Miɔ a
zɔ̀blena ɑ̃nabiɔ zȉwá mɔ̀ɔmɔɔ, aaiɔ oɛ́ á baade bɔ a zɛ́ vɑ̃i guu, i a yɑ̃kɛaɔ lilɛ. Aaȉɔ oɛ́ ásu
tɛ dii pɑ̃leɔzi à zɔblenɛ́o, íɔ ku aafia bùsu pɔ́ má kpà á deziɔwa guu. Kási i swɑ̋sɛi à ma
yɑ̃mào. [16] Lekabu nɛ́ Yonadabu buiɔ zȉkɛ̀ yɑ́ pɔ́ an dezipi dȉlɛnɛ́wa, ápiɔ sɔ̃ íli ma yɑ̃mao.
[17] Ayɑ̃mɛto ma Dii Lua Zȉgɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀, yɑ́ pɔ́ má ò má yía Yelusalɛũdeɔ ń Yuda
kȉniɔwa, má yíamáɛ, asa ma yɑ̃'ònɛ́, aai swɑ̋sɛio. Ma lɛzùńzi, aai weao.
[18] Ɔ Zelemii ò Lekabu buipiɔnɛ, Dii Zȉgɔ̃de Isailiɔ Lua mɛ̀, lá á á dezi Yonadabu yɑ̃dilɛaɛ́
kũa, álɛ zȉkɛ yɑ́ pɔ́ a dȉlɛɛ́piɔwa píi, [19] a yɑ́i Dii Zȉgɔ̃de Isailiɔ Lua mɛ̀, Lekabu nɛ́ Yonadabu
buie aɔ zɔblɛɛ gɔɔpiiɛ, aɔ kɛ̋lɛa we vȉ bauo.

36

Yoakiũ Zelemii lá kaa tɛ́u

[1] Yudaɔ kí Yoakiũ, Yosia nɛ́ kpalablea wɛ̏ síiɔ̃de guu, Dii yɑ̃'ò Zelemiiɛ à mɛ̀: [2] Lá sɛ́ yɑ́
pɔ́ má ònɛ Isailiɔ ń Yudaɔ ń buipɑ̃lɛɔ yɑ́ musu za gɔɔ pɔ́ ma na yɑ̃'oanɛwa Yosia gɔɔ e gbɑ̃
kɛ̋u píi. [3] Wȉliɔ dɔ̃o tó Yudaɔ yɑ́ pɔ́ ma zɛò mà yíamá yɑ̃ma, an baade i bɔ a zɛ́ vɑ̃iu, mí ń
tàaeɔ ń ń duunao kɛ̋má.
[4] Ɔ Zelemii Nɛlia nɛ́ Baluku sȉsi. Kɛ́ Zelemii yɑ́ pɔ́ Dii òɛ dàu lɛ́ siu Balukuɛ, ɔ̃ àlɛ kɛ̋ láu.
[5] Ɔ Zelemii òɛ̀: Lá wà gȉmɛɛ ń gɛa Dii uao, [6] gɛ́ Dii yɑ́ pɔ́ má dàu má sȉunɛ ń kɛ̏ láu kyokɛinɛ́
we lɛyegɔɔ. N a kyokɛ Yuda pɔ́ aa bɔ̀ zɔ̃ɛwia aa mɔ̀ɔnɛ píi. [7] Wȉliɔ dɔ̃o tó aa awakpa Diiɛ,
an baade i bɔ a zɛ́ vɑ̃iu, asa kpɛ̃nɛ ń pɔfɛ̃ yɑ́ pɔ́ Dii ò gbɛ̋piɔ musuo zɔ̃ɔ.

* **35:1** 2Lad 36.5-8, Dan 1.1-2

8 Ɔ Nɛlia nɛ́ Baluku kɛ̀ lá ãnabi Zelemii òɛwa píi, à gɛ̀ Dii yã́ pɔ́ kú lápi guu kyokɛ̀ Dii
ua. 9 Yudaɔ kí Yoakiũ, Yosia nɛ́ kpalablea wɛ̃̀ sɔode, a mɔ kɛ̃okwide, wa dìlɛ wà lɛye Dii
kpɛ́ kpɛɛlɛ Yelusalɛũdeɔ ń Yuda pɔ́ aa bɔ̀ zɔ̃ɛwia aa mɔ̀ Yelusalɛũɔ píi. 10 Gɔɔbeezì Baluku
Zelemii yã́ taalapi kyokɛ̀ Dii kpɛ́ kpɛa pɔ́ dɛ lakɛ̃na Gemalia, Safana nɛ́ pɔ́ ũ guuɛ. Kpɛapi
ku Bɔlɛ Dafu saɛ Dii kpɛ́ ua lɛsìuɛ.

11 Kɛ́ Gemalia nɛ́ Mika, Safana tɔũna Dii yã́ pɔ́ kú taala guupi mà, 12 ɔ̃ à gɛ̀ kibɛ lakɛ̃na
kpɛ́u, à gbãadeɛ beeɔ lè kálɛa we, lakɛ̃na Ɛlisama ń Semaia nɛ́ Delaiao ń Akaboo nɛ́ Ɛlenatão
ń Safana nɛ́ Gemaliao ń Anania nɛ́ Zedekiao ń gbãade kìniɔ píi. 13 Ɔ Mika taala pɔ́ Baluku
a kyokɛ̀ a mà kɛ̀nɛ́ ń swã́wa píi. 14 Ɔ gbãadepiɔ Nɛtania nɛ́ Yehudi, Selemia tɔũna, Kusi
sĩ́wɛna zì Balukuwa aa mɛ̀: Oɛ̀ aà lá pɔ́ à a kyokɛ̀ gbɛ̃́ɔnɛpi sɛ mɔò. Ɔ Nɛlia nɛ́ Baluku
taalapi sɛ̀ gɛ̀onɛ́. 15 Aa òɛ̀: Zɔ̃lɛ ǹ lápi kyokɛwɛ̃ɛ. Ɔ Baluku a kyokɛ̀nɛ́. 16 Kɛ́ aa yã́pi mà, aalɛ
kɔ̃ gwagwa wèlewele, ɔ̃ aa ò Balukuɛ: Sema wà yã́pi dau wà siu kíɛ píi. 17 Ɔ aa Baluku là
wà mɛ̀: Kpelewa ń kɛ̀ ń lápi kɛ̀i? A dàu a sìunɛ yà? 18 Ɔ Baluku wèmá à mɛ̀: Kɛ́ à yã́pi dàu
a sìumɛɛ, ɔ̃ má kɛ̃̀ ń lákɛ̃bɔo. 19 Ɔ gbãadepiɔ òɛ̀: Á ń Zelemiio à gɛ ulɛ, gbɛ̃e su àɔ á kúkìi
dɔ̃o.

20 Gbãadepiɔ taalapi si dìlɛ lakɛ̃na Ɛlisama kpɛ́u, ɔ̃ aa gɛ̀ kí lè ua aa yã́pi sìuɛ̀. 21 Ɔ kí
Yehudi zì lápi sɛ́i, ɔ̃ à gɛ sɛ̀ lakɛ̃na Ɛlisama kpɛ́u. Kɛ́ à sùò, à a kyokɛ̀ kípiɛ ń gbãade pɔ́ kú aà
saɛɔ. 22 A mɔ lè mɔ kɛ̃okwide guuɛ, ĩ́ana kú. Kí zɔ̃lɛa a kpɛ́u, tɛ́ kaa tàasou dilɛa aà aɛ. 23 Tó
Yehudi lápi kyokɛ̀ zɛkìi àaɔ̃ ge síiɔ̃, ɔ̃ kí ì lápi zɔ̃ we lɛ́u ń lakɛ̃na fɛ̃nao, ì zu tàaso tɛ́piu e
lápi gɛ̀ tɛkũ̀ píi. 24 Kɛ́ kí ń a ìwapiɔ yã́pi kyó mà, vìa i ń kũo, aai ń ulaɔ gà wa kɛ̃̀o. 25 Baa kɛ́
Ɛlenatã ń Delaiao ń Gemaliao awakpàɛ̀ asu lápi kpasao, i ń yãmao. 26 Ɔ kí ò a nɛ́ Yelamɛliɛ
ń Azeliɛ nɛ́ Selaiao ń Abedee nɛ́ Selemiao aa gɛ́ lakɛ̃na Baluku ń ãnabi Zelemiio kṹkũi,
ãma Dii ń úlɛ.

27 Kí taala pɔ́ Zelemii a yã́ dàu a sìu Balukuɛ a kɛ̃̀pi kpasaa gbɛa, Dii yã'ò Zelemiiɛ à mɛ̀:
28 Ɛa ǹ lá pãle sɛ lɔ, ní yã́ pɔ́ kú taala sɛ̃́ia guu, Yudaɔ kí Yoakiũ kpàsapi kɛ̃u, 29 ní gɛ o kípiɛ
ma Dii ma mɛ̀, à taalapi kpàsa à mɛ̀: Bɔ́yãi wa kɛ̃̀u wà mɛ̀ Babɛli kía a mɔ bùsuɛ bee ɔ̃̀ɔkpa,
i gbɛ̃nazìna ń pɔtuoɔ yáui? 30 A yã́i má ò Yudaɔ kí Yoakiũ yã́ musu, aà buie a zɔ̃lɛ Davidi
kpalauo, wa aà gɛ zu bàasiɛ, ìatɛ̃ i lɛ fãanɛ, fíi i kpawà gwã́. 31 Má aà tàae ń aà nɛ́ɔ tàaeo ń
aà ìwaɔ tàaeo wí ń musuɛ, mí yã́ pɔ́ ma mɛ̀ má yía Yelusalɛũdeɔwa ń Yudaɔ píi yíamá píi,
kɛ́ aai ma yãmao yã́i.

32 Zelemii taala pãle sɛ kpà lakɛ̃na Baluku, Nɛlia nɛ́wa, ɔ̃ à lá pɔ́ Yudaɔ kí Yoakiũ kpàsapi
yã́ dàu a sìuɛ̀ píi a kɛ̃̀u. A yã́ bee taa kɛ̃̀fìkãfìɛ̀ dasi lɔ.

37

Zelemii daakpɛu

1 Babɛli kí Nɛbukanɛza Yosia nɛ́ Zedekia dìlɛ Yuda bùsu kía ũ Yoakiũ nɛ́ Yɛkɔnia gbɛu.*
2 Aàpi ń a ìwaɔ ń a bùsudeɔ aai swã́sɛ Dii yã́ pɔ́ ãnabi òio. 3 Ɔ Zedekia Selemia nɛ́ Yehukali
ń sa'ona Zefania, Maasea nɛ́o zì ãnabi Zelemiiwa aa mɛ̀: Wabikɛwɛ̃ɛ Dii wá Luawa.
4 Zelemii ìɔ bɛbɛ gbɛ̃́ɔ guu, asa wi aà dakpɛu gìao.

5 Gɔɔ bee Falaɔ̃ bɔ̀ Egipi ń a zìgɔ̃ɔ. Kɛ́ Babiloni bùsu gbɛ̃́ pɔ́ lia Yelusalɛũziɔ a baomà, ɔ̃
aa gòa. 6 Ɔ Dii yã'ò Zelemiiɛ à mɛ̀: 7 Ma Dii Isailiɔ Lua ma mɛ̀, Yudaɔ kí pɔ́ gbɛ̃́ɔ zìma ǹ ma
laɛ, gɛ ǹ oɛ̀ Falaɔ̃ zìgɔ̃ pɔ́ bɔ̀lɛ Egipi aalɛ mɔ́ dɔiaàlɛɔ ɛa tá ń bùsuu. 8 Babiloni bùsudeɔ ɛa
mɔ lɛ́lɛ wɛ̃́lɛpiwaɛ, aai si aa tɛsɔ̃wà. 9 Ma Dii ma mɛ̀ ásu ázìa sã́sã à mɛ, Babiloniɔ goálaɛo,
asa aa tao. 10 Baa tó a Babiloni pɔ́ lɛ́ zìkaánɔɔ fù píi, tó kɔ̃̀ɔɔ mɛ́ gɔ̃̀ ń zwã̀akpɛɔ guu, ampiɔ
mɛ́ aa fɛlɛ tɛsɔ̃ á wɛ̃́lɛpiwa.

* **37:1** 2Kia 24.17

11 Kɛ́ Babiloni zi̋gɔ̃ɔ gò Yelusalɛũa Falaɔ̃ɔ zi̋gɔ̃ɔ yã́i, 12 ɔ̃ Zelemii fɛ̀lɛ lɛ́ gɛ́ Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ
bùsuu a kpaalɛ sɛ́i a gbɛ̃́ɔ guu we. 13 Ã́ma kɛ́ à kà Yelusalɛũ Bɛ̃yãmɛɛ Bɔlɛu, gudɔ̃anaɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ wi̋ mɛ Selemia nɛ́ Ilia, Anania tɔũna aà kṹ à mɛ̀: N ye gɛ́ nai Babiloniɔwaɛ. 14 Ɔ
Zelemii mɛ̀: Ɛgɛɛ! Málɛ gɛ́ naimáo. Ɔ Ilia i we aà yã́io, ɔ̃ à gɛ̀aànɔ gbãadeɔ kɩ̃́i. 15 Gbãadeɔ
pɔ pàaàzi, aa aà gbɛ̃̀ aa aà dàkpɛu lakɛ̃na Yonatãa bɛ, gu pɔ́ wa di̋lɛ dakpɛunaɔ bɛ ũ. 16 Ɔ
wà aà dà ɛ pɔ́ wà a bala kɛ̀u, à gɔɔplakɛ̀ we.
17 Bee gbɛa kí Zedekia gbɛ̃́ɔ zi̋, wà aà bɔ̀ mɔ̀ɔɛ̀ azi̋a kúki̋iu, ɔ̃ à aà là à mɛ̀: N yãe mà
Diiwae? Zelemii wɛ̀wà à mɛ̀: Ao, a n na Babɛli kíaɛ a ɔzi̋ɛ. 18 Ɔ Zelemii kí Zedekia là à mɛ̀:
Tàae kpele má kɛ̀nɛ ge n i̋waɔnɛ ge ń gbɛ̃́ɔnɛ ɔ̃ a ma dakpɛui? 19 Ã́ ãnabi pɔ́ aa ãnabikɛkɛ̀
aa mɛ̀ Babɛli kía a lɛ́lɛ á bùsuwaoɔ ku máɛ? 20 Tiasa ma dii kí, ńlɛ maa? Ńsu to wà ɛa
tamanɔ lakɛ̃na Yonatãa bɛo. Tó ni kɛ màao, má ga weɛ. 21 Ɔ kí Zedekia mɛ̀ wà Zelemii dilɛ
dakpɛunaɔ ua, wiɔ wɛ̃́lɛ pɛ̃ɛkɛnaɔ pɛ̃ɛ kpawà lá gu lɛ́ dɔ mɛ̀ndodo e pɛ̃ɛ gɛ láaò wɛ̃́lɛu. Ɔ
Zelemii gɔ̃̀ dakpɛunaɔ ua.

38

Zelemii zua lɔ̀ɔ giiu

1 Matã nɛ́ Sefatia ń Pasuu nɛ́ Gedaliao ń Selemia nɛ́ Yukalio ń Malakia nɛ́ Pasuuo yã́ pɔ́
Zelemii lɛ́ o gbɛ̃́ɔnɛ mà à mɛ̀: 2 Dii mɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ wɛ̃́lɛɛ bee guuɔ ɔ̃ wa ń dɛdɛ ń fɛ̃ndao ge ń
nɔanao ge ń gagyão, ãma gbɛ̃́ pɔ́ aa gɛ̀ nà Babiloniɔwaɔ aaɔ ku. Aa bɔ aafia, aaiɔ ku. 3 Dii
mɛ̀ á wɛ̃́lɛɛ bee na Babɛli kía zi̋gɔ̃ɔnɛ ń ɔzi̋ɛ, aai sí. 4 Ɔ gbãadeɔ gɛ ò kíɛ: Wà gbɛ̃́pi dɛ, asa àlɛ
zi̋gɔ̃ pɔ́ gɔ̃̀wɛ̃ɛ wá wɛ̃́lɛ guuɔ kãdɛɛ ń gbɛ̃́ ki̋niɔ píi, yã́ pɔ́ àlɛ onɛ́ yã́i. Gbɛ̃́pi lɛ́ wá gbɛ̃́ɔ aafia
wɛɛlɛo, sema an ásookɛa. 5 Ɔ kí Zedekia ònɛ́: Madɔ̃ a kú á ɔzi̋ kɔ̀i? Bɔ́ á ye mà kɛ lɔi? 6 Ɔ aa
Zelemii sɛ dà kíanɛ Malakia lɔ̀ɔ pɔ́ kú dakpɛunaɔ uapiu. Wà aà gbàɛ lɔ̀ɔpiu ń baoɛ. Lɔ̀ɔpi í
vi̋o, sema pɛ̀lɛa, ɔ̃ Zelemii vi̋lɛ pɛ̀lɛapiu.
7 Etiopi gbɛ̃́ Ɛbɛmɛlɛki pɔ́ dɛ kía nɔɔ gwana ũ mà wà Zelemii dà lɔ̀ɔpiu. Gɔɔ pɔ́ kí zɔ̃lɛa
Bɛ̃yãmɛɛ Bɔlɛu, 8 ɔ̃ Ɛbɛmɛlɛkipi bɔ̀ aà bɛ, à gɛ̀ a òɛ̀: 9 Ma dii kí, yã́ pɔ́ gbɛ̃́piɔ kɛ̀ ãnabi Zelemiiɛ
maao, aa aà dà lɔ̀ɔuɛ. A gau ń nɔanaoɛ, asa pɛ̃ɛ ku wɛ̃́lɛ guu lɔo. 10 Ɔ kí òɛ̀: Gbɛ̃ɔn baakwi sɛ
la gɛ́ńnɔ, ní aà bɔ lɔ̀ɔpiu e àɔ ga. 11 Ɔ Ɛbɛmɛlɛki gbɛ̃́ɔ sɛ̀ gɛ̀ńnɔ kibɛ. Aa pɔ́ ziɔ ń zwã̀nkasaɔ
sɛ̀lɛ kpɛa pɔ́ kú làasi zi̋lɛu, ɔ̃ aa gbàɛ Zelemiiɛ ń baɔ lɔ̀ɔpiu. 12 Ɔ a ò Zelemiiɛ à mɛ̀: Pɔ́piɔ ka
n kúlukulunau ń bapiɔ. Kɛ́ Zelemii kɛ̀ màa, 13 ɔ̃ aa aà gà bɔ̀ò lɔ̀ɔpiu. Zelemii ku dakpɛunaɔ
uapiu.

Kí Zedekia yãgbɛaa Zelemiiwa

14 Ɔ Zedekia gbɛ̃́ɔ zi̋ ãnabi Zelemiiwa, aa aà sɛ̀ sùoɛ̀ Dii kpɛ́ bɔlɛ àaɔ̃deu. Ɔ kípi ò Zelemiiɛ:
Málɛ yãgbɛama. Nsu yãe ulɛmɛɛo. 15 Ɔ a wɛ̀wà à mɛ̀: Tó má ònɛ, ńyɔ̃ ma dɛo yɔ́? Baa tó
ma lɛdàma, ńyɔ̃ swã́sɛ ma yã́io. 16 Ɔ kí lɛgbɛ̃̀ɛ̀ asii guu à mɛ̀: Má si̋ ń Dii pɔ́ wá gbá wɛ̃nio,
má n dɛo, má n na gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ n wɛɔnɛ ń ɔzi̋o. 17 Ɔ Zelemii òɛ̀: Dii Lua Zi̋gɔ̃de Isailiɔ Lua mɛ̀,
tó n mikpà Babɛli kía zi̋gɔ̃ dɔaanaɔwa, ńyɔ̃ bɔ, mɛ́ wa tɛsɔ̃ wɛ̃́lɛɛ beewao. Mpi, ńyɔ̃ɔ kú ń n
bɛdeɔ. 18 Tó ni mikpamá sɔ̃o, á wɛ̃́lɛpi na Babiloniɔnɛ ń ɔzi̋ɛ, aai tɛsɔ̃wà, mɛ́ ńyɔ̃ e pilimáo.
19 Ɔ kípi òɛ̀: Málɛ vi̋akɛ wá gbɛ̃́ Yuda pɔ́ gɛ̀ nà Babiloniɔwaɔnɛɛ. Tó wà ma kpámá, aa ma
wɛtãɛ. 20 Ɔ Zelemii mɛ̀: Wa n kpámáo. Dii yãma, níɔ zi̋kɛ yã́ pɔ́ má ònɛpiwa, ńyɔ̃ bɔ, níɔ ku
aafia. 21 Tó n gi mikpaimá sɔ̃, yã́ pɔ́ Dii ɔ̀lɔmɛɛn kɛ: 22 Má è wà bɔ̀lɛ ń n bɛ nɔɛ pɔ́ gɔ̃̀ɔ Babɛli
kía zi̋gɔ̃ɔnɛ, ɔ̃ nɔɛpiɔ lɛ́ mɛ:

Gbɛ̃́ pɔ́ nannɔpiɔ ɔ̃nɔkɛ̀nɛɛ,
ɔ̃ aa n fu.
N gbá vi̋lɛ pɛ̀lɛau,
ɔ̃ aa bɔ̀ n kpɛ.

[23] Wa bɔlɛ ń n naɔ ń n néɔ Babiloniɔnɛ. Mpi sɔ̃ ńyɔ̃ pilimáo. Babɛli kíapi mɛ́ a n kṹ, i tɛsɔ̃
wɛ̃́lɛɛ beewa. [24] Ɔ Zedekia ò Zelemiiɛ: Nsu to gbɛ̃e yã́pi mao, kɛ́ wasu n dɛo yã́i. [25] Tó
gbãadeɔ mà ma yã'ònnɔ, mɛ́ aa mɔ̀ n la aa mɛ̀ ǹ yã́ pɔ́ ń òmɛɛ ń yã́ pɔ́ má ònɛo onɛ́, tó n a
kee ùlɛnɛ́, aa n dɛɛ, [26] ní onɛ́ n mɔ awakpaimɛɛ, kɛ́ másu n gbaɛ Yonatãa bɛ ǹ ga weo yã́iɛ.
[27] Gbãadepiɔ mɔ̀ Zelemii kĩ́i píi, aa yã́lȁlawȁ, ɔ̃ a wèmá lá kí dàɛwa píi. Ɔ aai yãe oɛ̀ lɔo,
asa gbɛ̃e yã́ pɔ́ aa ò ń kɔ̃o ń kío dɔ̃o. [28] Ɔ Zelemii ku dakpɛunaɔ ua e wà gɛ̀ Yelusalɛũ sȉò.
Lá wà Yelusalɛũ sȉn kɛ:

39

Babiloniɔ Yelusalɛũ sia

[1] Yudaɔ kí Zedekia kpalablea wɛ̃̀ kɛ̃okwi mɔ kwide guu, Babɛli kí Nɛbukanɛza mɔ̀ lȉa
Yelusalɛũi ń a zȉgɔ̃ɔ. [2] Zedekia kpalablea wɛ̃̀ kuɛdode mɔ síiɔ̃de guu, a gɔɔ kɛ̃okwide zĩ́ ɔ̃
aa a bĩ́i fɔ̃̀. [3] Ɔ Babɛli kía ń a ȉwaɔ mɔ̀ zɔ̃̀lɛ Guo Bɔlɛu. Ȁsi'onki Nɛɛgali Salɛzɛɛ kú ń guu ń
Samɛgaa Nɛboo ń zȉgɔ̃ɔ ziia Saasikiũo ń Babɛli kía ȉwa kȉniɔ píi. [4] Kɛ́ Yudaɔ kí Zedekia ń
a zȉgɔ̃ɔ ń é màa, ɔ̃ aa lɛ̀kɔ̃wa aa bɔ̀lɛ ń kibɛ kaao, aa bɔ̀lɛ wɛ̃́lɛ bɔlɛu gwã́, aa Yuudɛ̃ dɔ̀ɔ zɛ́
sɛ̀. [5] Ɔ Babiloni zȉgɔ̃ɔ pɛ̀lɛ ń gbɛu, ɔ̃ aa Zedekia lè Yeliko gusalalau. Aa aà kṻ tàò Babɛli kí
Nɛbukanɛzawa Libla, Amata bùsuu. We à yãdàuaàla, [6] à aà néɔ dèdɛ aà wáa ń Yuda bùsu
kíabuiɔ píi. [7] Ɔ à Zedekia wɛ́ wȉwi à aà yè ń mɔdaonao, à tàaànɔ Babɛli. [8] Ɔ Babiloniɔ tɛsɔ̃̀
aà bɛwa ń Yelusalɛũ kpéɔ píi, mɛ́ aa a bĩ́i gbòo. [9] Dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ Nɛbuzaladã gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ wɛ̃́lɛuɔ
sɛ̀lɛ tàńnɔ Babɛli ń gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ nàwaɔ ń gbɛ̃́ kȉniɔ. [10] Taaside búubuuɔ ɔ̃ à ń tó Yuda bùsuu
we, à ń gbá vɛ̃ɛbuɔ ń bugbɛɔ gɔɔ bee.
[11] Babɛli kí Nɛbukanɛza yãdȉlɛ dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ Nɛbuzaladãɛ Zelemii yã́ musu à mɛ̀: [12] N
aà sɛ́, níɔ laaidɔwà. Nsu vãie kɛɛ̀o. Lá a ònɛ, nȉli kɛɛ̀. [13] Ɔ dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi ń zȉgɔ̃ɔ ziia
Nɛbusazebão ń àsi'onki Nɛɛgali Salɛzɛɛo ń Babɛli kía ȉwaɔ píi [14] Zelemii sɛ̀ bɔ̀ò dakpɛunaɔ
ua, aa aà kpà Aikaũ nɛ́ Gedalia, Safana tɔũnawa, à tàò a bɛ, ɔ̃ a ku a gbɛ̃́ɔ guu we.
[15] Gɔɔ pɔ́ Zelemii ku dakpɛunaɔ ua, Dii yã'òɛ̀ à mɛ̀:

[16] Gɛ ǹ o Etiopi gbɛ̃́ Ɛbɛmɛlɛkiɛ,
ma Dii Zȉgɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀,
má yã́ pɔ́ má ò wɛ̃́lɛɛ bee musu kɛ,
kaalɛɛ, i kɛ aafia no.
Gɔɔ bee aà wɛ́ a siɛ.
Ma Dii mámɛ má ò,
[17] Gɔɔ bee sɔ̃ má aà bɔ,
má aà na gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ vȉakɛnɛ́ɔnɛ ń ɔzȉo.
Ma Dii mámɛ má ò.
[18] Má aà bɔɛ, wa aà dɛ ń fɛ̃ndaoo,
má aà misi kɛ́ a ma náai vȉ yã́i.
Ma Dii mámɛ má ò.

40

Zelemii zɔ̃lɛa Mizipa

[1] Dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ Nɛbuzaladã Zelemii gbaɛa gbɛa Dii yã'ò Zelemiipiɛ. A Zelemii lè Lama,
wà aà yè ń mɔdaonao, a ku Yelusalɛũ zȉgɔ̃ɔ ń Yuda gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ táńnɔ Babɛliɔ guuɛ. [2] Kɛ́
dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi Zelemii è, a òɛ̀: Dii n Lua zɛ̀ò wà yã́yia guɛ beewaɛ. [3] Dii mɔ̀ò sa lá á òwa,
asa a duunakɛ̀ɛ̀, i aà yãmao. A yã́i yã́pi á léi. [4] N beeo málɛ mɔdaona polo n ɔwa gbã. Tó
à kɛ̀nɛ, tamanɔ Babɛli, mí laaidɔma we. Tó i kɛnɛ sɔ̃o, kã́mabo. Bùsu gwa da n aɛ, gu pɔ́
kɛ̀nɛ maa gɛ́u. [5] Kɛ́ Zelemii i dazɛuo, a òɛ̀: Gɛ́ Aikaũ nɛ́ Gedalia, Safana tɔũna pɔ́ Babɛli kía
aà dȉlɛ Yuda wɛ̃́lɛɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ kĩ́i, níɔ kuaànɔ n gbɛ̃́ɔ guu, ge gu pɔ́ kɛ̀nɛ píi lé. Ɔ dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi

kʋ̃sʋ̃akɛ̀ɛ̀, à aà gbàɛò. 6 Ɔ Zelemii gɛ̀ Aikaʋ̃ nɛ́ Gedalia kʋ̃́i Mizipa, ɔ̃ a kuaànɔ we a gbɛ̃́ pɔ́
gɔ̃̀ ń bùsuuɔ guu.

Gedalia dilɛa (2Kia 25.23-24)

7 Kɛ́ Yuda zʋ̃gɔ̃ dɔaanaɔ ń ń gbɛ̃́ pɔ́ kú sɛ̃uɔ mà Babɛli kía mɛ́ Aikaʋ̃ nɛ́ Gedalia dʋ̃lɛ bùsu
dɔaana ʋ̃, mɛ́ à taaside pɔ́ aai táńnɔ Babɛlioɔ nàɛ̀ a ɔzʋ̃, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ ń nɛ́ɔ píi, 8 aa mɔ̀ Gedalia
kʋ̃́i Mizipa. Nɛtania nɛ́ Isimaɛla kú ń guu ń Kalea nɛ́ɔ Yohanani ń Yonatã̀ao ń Tanumɛ nɛ́
Selaiao ń Nɛtofa gbɛ̃́ Efai nɛ́ɔ ń Maaka gbɛ̃́ Yezaniao ń ń gbɛ̃́ɔ. 9 Ɔ Aikaʋ̃ nɛ́ Gedalia, Safana
tɔʋ̃na lɛgbɛ̃̀nɛ́ ń ń gbɛ̃́ɔ à mɛ̀: A̋su zɔblea Babilonìɔnɛ vʋ̃akɛo. A̋ zɔ̃lɛ wá bùsuu la, í zɔble
Babɛli kíaɛ, yã́ i bɔánɔ na. 10 Mapi, má gɔ̃ Mizipa laɛ, mí yã'o Babiloni pɔ́ aa mɔ wá kʋ̃́iɔnɛ.
A̋piɔ sɔ̃ à gɛ pɔkɛkɛ ń vɛ̃ɛo ń nísio, í ká dɔ̃u, íɔ ku wɛ̃́lɛ pɔ́ á zɔ̃lɛu.
11 Kɛ́ Yuda pɔ́ kú Mɔabuɔ bùsuu ń Amɔniɔ bùsuo ń Ɛdɔʋ̃ɔ bùsuo ń bùsu pã̀leɔ mà Babɛli
kía gbɛ̃́ kɔ̃naɔ tò Yuda bùsuu, mɛ́ à Aikaʋ̃ nɛ́ Gedalia, Safana tɔʋ̃na dʋ̃lɛ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ ʋ̃, 12 aa bɔ̀
bùsu pɔ́ aa fã̀aaaupiɔu aa sù Yuda bùsuu, aa mɔ̀ Gedalia kʋ̃́i Mizipa, ɔ̃ aa pɔ́ kɛ̀kɛ maamaa
ń vɛ̃ɛo píi.
13 Kalea nɛ́ Yohanani ń zʋ̃gɔ̃ dɔaana pɔ́ kú sɛ̃uɔ mɔ̀ Gedalia lè Mizipa ḿpii, 14 aa ɔ̀ɛ̀: N̄ dɔ̃
kɛ́ Amɔniɔ kí Baalisi mɛ́ Nɛtania nɛ́ Isimaɛla zʋ̃̀ n dɛio lò? A̋ma Aikaʋ̃ nɛ́ Gedalia i ń yã́ sio.
15 Ɔ Kalea nɛ́ Yohanani ò Gedaliaɛ asii guu Mizipa à mɛ̀: To mà gɛ Nɛtania nɛ́ Isimaɛlapi
dɛ. Gbɛ̃e aɔ a yã́ dɔ̃o. Bɔ́yã̀i ńyɔ̃ to aà n dɛ, Yuda pɔ́ kã̀aaańziɔ i fã̀aa píii? Yuda kɔ̃naɔ midɛɛ.
16 Ɔ Aikaʋ̃ nɛ́ Gedalia wè Kalea nɛ́ Yohananiwa: Nsu yã́pi kɛo, ɛɛ ńlɛ dɔ Isimaɛlawa.

41

Gedalia dɛa

1 Wɛ̃pi mɔ soplade guu ɔ̃ Nɛtania nɛ́ Isimaɛla, Ɛlisama tɔʋ̃na mɔ̀ ń gbɛ̃ɔn kwiɔ, aa Aikaʋ̃ nɛ́
Gedalia lè Mizipa. Kía buiɛ, mɛ́ kía ʋ̃waɛ. Gɔɔ pɔ́ aalɛ pɔble Mizipa we sã̀nu, 2 ɔ̃ Isimaɛlapi ń
gbɛ̃ɔn kwi pɔ́ kuaànɔɔ fɛ̀lɛ Aikaʋ̃ nɛ́ Gedalia, Safana tɔʋ̃na lɛ̀ ń fɛ̃ndao, aa gbɛ̃́ pɔ́ Babɛli kía
aà dʋ̃lɛ bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ ʋ̃pi dɛ̀.* 3 Isimaɛlapi Yuda pɔ́ kuaànɔ Mizipa weɔ dɛ̀dɛ píi ń Babiloni
zʋ̃gɔ̃ pɔ́ kú weɔ.
4 Kɛ́ a gu dɔ̀, gbɛ̃e Gedalia dɛa yã́ dɔ̃ gʋ̃ao, 5 ɔ̃ gbɛ̃ɔn basiiɔ̃ɔ bɔ̀ Sikɛʋ̃ ń Siloo ń Samalio.
Gbɛ̃́piɔ ń lɛkã̀naɔ wà, aa ń pɔkasaɔ ga kɛ̀kɛ̃, aa ń mɛ lʋ̃li kpɛ́lɛkpɛlɛ, aalɛ gɛ́ Dii ua ń pɔ́wɛntio
ń tulaletio. 6 Ɔ Isimaɛla fɛ̀lɛ Mizipa, àlɛ gɛ́ daińlɛ ń ɔɔlɔo. Kɛ́ à kà ń kʋ̃́i, a ɔ̀nɛ́: A mɔ wà gɛ́
Aikaʋ̃ nɛ́ Gedalia kʋ̃́i. 7 Kɛ́ aa gɛ̃̀ wɛ̃́lɛu, ɔ̃ Isimaɛla ń gbɛ̃́ pɔ́ kuaànɔɔ ń kɔ̀lokpakpa, à ń ká
lɔ̀ɔ'ɛu. 8 A mɔ lè an gbɛ̃ɔn kwiɔ ò Isimaɛlaɛ: Nsu wá dɛdɛo, asa wa mase ń naao ń nísio ń
zɔ́o ùlɛ sɛ̃uɛ. Ɔ à ń tó we, i ń dɛdɛ ń ń gbɛ̃́ɔ. 9 Lɔ̀ɔ pɔ́ kí Asa yɔ̃̀ gɔɔ pɔ́ àlɛ zʋ̃ka ń Isailiɔ kí
Baasao ɔ̃ Isimaɛla gbɛ̃́ pɔ́ à ń dɛdɛpiɔ kàu Gedalia pɔ́ saɛ. Lɔ̀ɔpi ɔ̃ Isimaɛla gbɛ̃́ pɔ́ gàgaɔ kàu
pã́upã̀u.
10 Ɔ Isimaɛla gbɛ̃́ pɔ́ aa gɔ̃̀ Mizipaɔ kʋ̃̀kʋ̃ píi, kía nɛnɔɛɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ dɔaiɔ dɔaana Nɛbuzaladã̀
Gedalia dʋ̃lɛ ń dɔaana ʋ̃ aa gɔ̃̀ weɔ, ɔ̃ à dàzɛu àlɛ tá Amɔniɔ bùsuu.
11 Kɛ́ Kalea nɛ́ Yohanani ń zʋ̃gɔ̃ dɔaana pɔ́ kuaànɔɔ yã̀vã̀i pɔ́ Isimaɛla kɛ̀ mà píi, 12 aa ń
gbɛ̃́ɔ sɛ̀lɛ píi, aa gɛ̀ zʋ̃kai ń Isimaɛlapio. Aa aà lè íkalɛkʋ̃i zɔ̃ɔ pɔ́ kú Gabaɔ̃ɔ saɛ. 13 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́
aa kú ń Isimaɛlaoɔ Yohanani ń zʋ̃gɔ̃ dɔaana pɔ́ kuaànɔɔ è, an pɔ kɛ̀na. 14 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ Isimaɛla
ń kʋ̃kʋ̃ Mizipapiɔ Isimaɛlapi tò we, aa tà Yohanani kʋ̃́i. 15 Ɔ Isimaɛla ń a gbɛ̃ɔn swaaɔ̃ɔ
pʋ̃liwà, aa tilɛ̀ wà tà Amɔniɔ bùsuu.
16 Yohanani ń zʋ̃gɔ̃ dɔaana pɔ́ kuaànɔɔ Mizipa gbɛ̃́ kɔ̃napiɔ sʋ̃ Isimaɛlawa Gedalia dɛa
gbɛa, aa ń sɛ́lɛ, zʋ̃gɔ̃ɔ ń nɔɛɔ ń nɛ́ɔ ń kía nɔɔ gwana pɔ́ à sùńnɔ ń Gabaɔ̃ɔɔ, 17 ɔ̃ aa dàzɛu

* **41:2** 2Kia 25.25

aa zɛ̀ Kimaũ pilakĩi pɔ́ kú Bɛtɛlɛũ saɛ. Aalɛ tá Egipi, [18] kɛ́ aalɛ bàalɛ Babiloniɔnɛ yɑ̃́i. Aalɛ
vĩakɛnɛ́, asa Isimaɛla Gedalia pɔ́ Babɛli kía aà dĩlɛ bùsu dɔaana ũ dɛ̀ɛ.

42

Zelemii wabikɛa Diiwa Yudaɔnɛ

[1] Ɔ Kalea nɛ́ Yohanani ń Osaia nɛ́ Azaliao ń zĩgɔ̃ dɔaanaɔ ń gbɛ̃́ kĩniɔ nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ píi
gɛ̀ [2] ãnabi Zelemii lè aa òɛ: Yɑ̃́ pɔ́ wálɛ gbɛama ma, ní wabikɛwɛ̃ɛ Dii n Luawa ń gbɛ̃́ kɔ̃naɛ
beeɔ píi. Wá dasi yãa, wá gbɛ̃́ pɔ́ wa gɔ̃ɔ sa wá bílao lá ń è wá sĩɛ beewa. [3] Wabikɛ Dii n
Luawa aà zɛ́ pɔ́ wá sɛ́ ń yɑ̃́ pɔ́ wá kɛo owɛ̃ɛ. [4] Ɔ ãnabi Zelemii ònɛ́: Má mà. Má wabikɛɛ́ Dii
á Luawa lá á òwa. Yɑ̃́ pɔ́ a wèwá píi má oɛ́. Má gí yãe oiɛ́o. [5] Ɔ aa ò Zelemiiɛ: Lá Dii n Lua
su onɛ wà kɛ, tó wi zĩkɛwà píio, Diipi mɛ́ aɔ dɛ wá seelade sĩande náaide ũ. [6] Yɑ̃maa ge a
vɑ̃in nò, wá zĩkɛ Dii wá Lua pɔ́ wálɛ n zĩ yãgbɛaiwà yɑ̃́wa, kɛ́ wà e wàɔ aafia, asa wá zĩkɛ
Dii wá Lua yɑ̃́waɛ.
[7] Gɔɔ kwi gbɛa Dii yã'ò Zelemiiɛ. [8] Ɔ à Yohanani ń zĩgɔ̃ dɔaana pɔ́ kuaànɔɔ sĩsi ń gbɛ̃́
kĩniɔ nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ píi. [9] A ònɛ́: Dii Isailiɔ Lua pɔ́ a ma zĩ yãgbɛaiwà mɛ̀: [10] Tó a gɔ̃ zɔ̃lɛ
bùsupiu la, má á zɛdɔ, má á fuangbao, má á gba gbãa, má á gbooo, asa ma pɔ yà yɑ̃́ pɔ́
má yĩawá yɑ̃́iɛ. [11] Ásu vĩakɛ Babɛli kía pɔ́ á aà vĩa vĩɛo. Ásu vĩakɛɛ̀o, asa máɔ kúánɔɛ. Má
á suaba, mí á bɔ aà ɔzĩ. Ma Dii mámɛ má ò. [12] Má wɛ̃nadɔ̃ɛ́, Babɛli kía i á wɛ̃nagwa, i ɛa
á bùsu sɔaaɛ́. [13] Tó a su mɛ̀ á Dii á Lua yãmao, á zɔ̃lɛ bùsuu lao, [14] tó a su mɛ̀ aawo, wá tá
Egipiɛ, we wáɔ kuu, wá kɔ̃'e ń zĩoo, wá zĩ̀ kuu mao, nɔana a káwáguo, [15] too, à ma yãma
Yuda kɔ̃naɔ. Ma Dii Zĩgɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀, tó a gi ta Egipi, a gɛ zɔ̃lɛ we, [16] fɛ̃nda pɔ́ álɛ
vĩakɛɛ̀ mɛ́ a á le Egipi we, nɔana pɔ́ álɛ leelekɛ a yɑ̃́ musu a káágue, i gaga we. [17] Gbɛ̃́ pɔ́
aa zɛ̀ ń Egipi taao wà gɛ zɔ̃lɛ weɔ, wa ń dɛdɛ ń fɛ̃ndaoɛ ń nɔanao ń gagyão. An gbɛ̃e a bɔo,
aa bɔ yɑ̃́ pɔ́ má yíamá fòouo. [18] Ma Dii Zĩgɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀, lá ma pɔfɛ̃ ń pɔkũmao
bɔ̀bɔ Yelusalɛũdeɔwa, màa má pɔkũmabɔbɔwá, tó a ta Egipi. Á gɔ̃ gbɛ̃́kabɔ ũ, sɔ̃kɛ̃ngu pɔ́
ũ, láaipɔ ũ, láanipɔ ũ, mɛ́ á wɛsi guɛ beelɛ bau lɔo.
[19] Ɔ Zelemii mɛ̀: Yuda kɔ̃naɔ, Dii òɛ́ ásu ta Egipio. Áɔ dɔ̃ sɑ̃́asã kɛ́ má òɛ́ gbãn we, [20] ma
mɛ̀ a zã yɑ̃́wa, álɛ ázĩa kaikɛɛ. A ma zĩ Dii á Luawa, a mɛ̀ mà wabikɛwàɛ́, yɑ̃́ pɔ́ a omɛɛ mà
oɛ́, á kɛ píiɛ. [21] Ma yɑ̃́ pɔ́ Dii á Lua ma zĩò òɛ́ gbã, kási i swɑ̃́sɛio. [22] Áɔ dɔ̃ sɑ̃́asã kɛ́ wa á dɛdɛ
ń fɛ̃ndaoɛ ń nɔanao ń gagyão gu pɔ́ á ye gɛ́ zɔ̃lɛuipi.

43

Yudaɔ taa Egipi

[1] Kɛ́ Zelemii yɑ̃́pi ò gbɛ̃́piɔnɛ píi a lào, yɑ̃́ pɔ́ Dii ń Lua aà zĩ̀omápi, [2] Osaia nɛ́ Azalia ń
Kalea nɛ́ Yohananio ń waladeɔ píi ò Zelemiiɛ: Ɛɛ ńlɛ to. Dii wá Lua i n zĩ ǹ owɛ̃ɛ wásu gɛ́
zɔ̃lɛi Egipioo. [3] Nɛlia nɛ́ Baluku mɛ́ n swɑ̃fɛ̃̀wɛ̃ɛ, kɛ́ à wá na Babiloniɔnɛ ń ɔzĩ, aai wá dɛdɛ
ge aai táwanɔ Babɛli. [4] Ɔ Yohanani ń zĩgɔ̃ dɔaanaɔ ń gbɛ̃́ kĩniɔ i Dii yãmao, aai gɔ̃ Yuda
bùsuuo. [5] Ɔ Yohanani ń zĩgɔ̃ dɔaanapiɔ Yuda kɔ̃na pɔ́ aa bɔ̀ bùsu pɔ́ aa fɑ̃̀aau aa sù Yuda
bùsuuɔ sɛ̀lɛ píi aa dàzɛu, [6] gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ ń nɛ́ɔ ń kía nɛnɔɛɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ Nɛbuzaladã
ń tó ń Gedaliao ń ãnabi Zelemiio ń Nɛlia nɛ́ Balukuoɔ. [7] Aai Dii yãmao, ɔ̃ aa tà Egipi e
Tapanɛsi.*
[8] Ɔ Dii yã'ò Zelemiiɛ Tapanɛsi we à mɛ̀: [9] Gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛɔ sɛ́lɛ gɛ ǹ vĩ̀lɛvĩ̀lɛ biliki pɔ́ kpálɛaɔ
guu Falaɔ̃ɔ bɛ kpɛɛlɛ Tapanɛsi la Yudaɔ wáa, [10] ní onɛ́ ma Dii Zĩgɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀, má
a zɔ̀blena Babɛli kí Nɛbukanɛza sísi, mí aà kpalabaa kpálɛ gbɛ pɔ́ má vĩ̀lɛpiɔwa. Ɔmɛ a
zwɑ̃̀akpɛ dɔ gbɛpiɔ musu. [11] A mɔ lɛ́lɛ Egipiwa, ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ má dĩlɛ aa gagaɔ gaga, gbɛ̃́ pɔ́ má

* **43:7** 2Kia 25.26

dɪ̀lɛ wà ń kṹkũ zɪ̀zɔ ũɔ, wa ń kṹkũ a ũɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ má dɪ̀lɛ wà ń dɛdɛ ń fɛ̃ndaoɔ, fɛ̃nda wa ń
dɛdɛò. 12 A tɛsɔ̃ Egipi tã́akpɛɔwa aa tɛ́kũ, i tã́apiɔ sɛ́lɛ taò. Lá pɔdãna ɪ̀ a pɔ́ɔ kákaala, màa
Babɛli kía a Egipi bùsu pɔ́ɔ kákaala, a ta aafiaɛ. 13 A ɪ̀atɛ̃ kpɛ́ pɔ́ kú Egipi gbɛ̀pɛlɛɔ wíwi, i
tɛsɔ̃ Egipi tã́akpɛɔwa.

44

Yã́yiaa tã́agbagbanaɔwa

1 Yã́ɛ bee dɛ̀dɛ Zelemiiwa Yuda pɔ́ kú Egipiɔ yã́ musu, gbɛ̃́ pɔ́ kú Midoliɔ ń Tapanɛsiɔ ń
Mɛfisiɔ ń Egipi bùsu gɛɔmidɔkɪ̃i oioɔ. 2 Ma Dii Zɪ̀gɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀, a yã́ pɔ́ má yɪ̀a
Yelusalɛũ ń Yuda wɛ̃́lɛɔwa è píi. Á gɔ̃̀ bɛzia ũ gbã, gbɛ̃e ku weo 3 vãi pɔ́ wɛ̃́lɛpideɔ kɛ̀, aa gɛ̀
tulaletikàtɛa dii pɔ́ ápiɔ ge á deziɔ dɔ̃ɔɔnɛ aa kùlɛnɛ́, ɔ̃ aa ma pɔ fɛ̀lɛmɛɛ yã́i. 4 Miɔ a zɔ̀blena
ãnabiɔ zɪ̀wá mɔ̀ɔmɔɔ, aaɪ̀ mɛ ásu yãbɛ̃ɛ pɔ́ má zaupi kɛo. 5 Ɔ i swã́sɛ a ma yãmào. I mikɛ̃
á vãikɛawao, i tulaletikaa tɛ́a dii pãleɔnɛ too. 6 Ɔ ma pɔfɛ̃ ń pɔkũmao bɔ̀bɔ Yuda wɛ̃́lɛɔ ń
Yelusalɛũowa e aa gɔ̃̀ bɛzia gii ũ lá á dɔ̃ gbãɛwa.

7 Ma Dii Lua Zɪ̀gɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀, bɔ́yãi álɛ yãzɔ̃ɔ i ázɪ̀aɛ à ázɪ̀a midɛi? Á Yuda
gɔ̃ɛe ge nɔɛe ge nɛ́e ge yɔ̃minae a gɔ̃o. 8 Álɛ ma pɔ fɛlɛmɛɛ ń á pɔkɛaɔ. Álɛ tulaletikatɛa dii
pãlepiɔnɛ Egipi la, gu pɔ́ a mɔ zɔ̃lɛu. Á ázɪ̀a dɛdɛ a yã́i, i gɔ̃ láaipɔ ũ ń láanipɔo dṹnia bui
píiɛ. 9 Vãi pɔ́ á deziɔ kɛ̀ á bùsuu ń Yelusalɛũ zɛaɔ guuo ń á kíaɔ ń ń naɔ ń ápiɔ ń á naɔ sã̀águ
yã̀? 10 E ń a gbão i ázɪ̀a busao, á ma vɪ̀a vɪ̀o. I tɛ ma ikoyã ń yã́ pɔ́ má dɪ̀lɛ á deziɔnɛɔzio.
11 Ayãmɛto ma Dii Zɪ̀gɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀, ma zɛò mà mikpɛlié, mí yã́yiawá mà á míɔnzɔ̃
ápiiɛ. 12 Á Yuda kɔ̃na pɔ́ a zɛ ń sua Egipi lao, ɔ̃ a su laɔ, lakɪ̃i ɔ̃ á gagau ápii. Fɛ̃nda ń nɔanao
a nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ dɛdɛ, aai gɔ̃ gbɛ̃́kabɔ ũ, sɔ̃kɛ̃ngu pɔ́ ũ, láaipɔ ũ, láanipɔ ũ. 13 Má á gbɛ̃́ pɔ́
kú Egipiɔ wɛtã ń fɛ̃ndao ń nɔanao ń gagyãoɛ, lá ma Yelusalɛũdeɔ wɛtã̀wa. 14 Yuda kɔ̃na
pɔ́ mɔ̀ zɔ̃̀lɛ Egipie a bɔo. Á e ɛa ta Yuda bùsu pɔ́ álɛ a bɛɛkɛuo. Á tá weo, sema á gbɛ̃́ pɔ́ sù
bɔkɪ̃i è bàasio.

15 Ɔ gɔ̃ɛ pɔ́ aa dɔ̃ ń nɔɛɔ ɪ̀ tulaletikatɛa dii pãleɔnɛɔ ń nɔɛ pɔ́ kãaaa we dasidasiɔ ń Yuda pɔ́
aa ku Egipi ń Patelosipiɔ ò Zelemiiɛ: 16 Wá yã́ pɔ́ ń òwɛ̃ɛ ń Dii tɔ́opi sio. 17 Yã́ pɔ́ bɔ̀ wá lɛ́u
píi ɔ̃ wá kɛ, wá tulaletikatɛa luabɛ nɔɛ kíaɛɛ, wí ítɔ̃lɛwà, lá wápiɔ ń wá deziɔ ń wá kíaɔ ń
wá gbãadeɔ kɛ̀ Yuda bùsuu ń Yelusalɛũ zɛaɔuwa. Gɔɔ bee pɔblea diwáziɛ, wálɛ namable,
mɛ́ vãi i wá leo. 18 Za gɔɔ pɔ́ wa tulaletikaa tɛ́a luabɛ nɔɛ kíapiɛ tò, wálɛ ítɔ̃lɛwà lɔo, pɔ́pii lɛ́
kɛ̃́sãwáɛ, fɛ̃nda ń nɔanao lɛ́ wá dɛdɛɛ. 19 Ɔ nɔɛɔ mɛ̀: Kɛ́ wálɛ tulaletikatɛa luabɛ nɔɛ kíapiɛ,
wálɛ ítɔ̃lɛwà, wálɛ kàa kɛɛ̀ lá aà taawa, wá kɛ̀ wá zã́ɔ lɛ́ sai nɛe?

20 Ɔ Zelemii ò gɔ̃ɛ ń nɔɛ pɔ́ lɛ́ yã́zãsiwaɔnɛ à mɛ̀: 21 Tulaleti pɔ́ ápiɔ ń á deziɔ ń á kíaɔ ń á
gbãadeɔ ń á bùsudeɔ kàtɛa Yuda wɛ̃́lɛɔ guu ń Yelusalɛũ zɛaɔ guuo yã́ dɔ Diiguo lɛ́? Diipi i
làasookɛwào lɛ́? 22 Kɛ́ Dii kpàsa ń á vãikɛaɔ ń tɛ̃̀ yã́ pɔ́ á kɛ̀ɔ, a yã́i á bùsu gɔ̃̀ bɛzia gii ũ, gbɛ̃e
ku we lɔo, à gɔ̃̀ láaipɔ ũ lá á dɔ̃ gbãɛwa. 23 Lá a tulaletikàtɛa a duunakɛ̀ Diiɛ, i aà yãmao ge
aà ikoyã ge aà yãdilɛaɔ, i aà ɔtondɔkɪ̃i gwao, a yã́i à yãmɔ̀ié lá a gɔ̃ò gbãɛwa.

24 Ɔ Zelemii ò nɔɛɔnɛ ń gbɛ̃́ kɪ̃niɔ à mɛ̀: Á Yuda pɔ́ á kú Egipi laɔ, à Dii yãma. 25 Dii Zɪ̀gɔ̃de
Isailiɔ Lua mɛ̀ ápiɔ ń á nɔɛɔ a lɛgbɛ̃̀, ɔ̃ a zɪ̀kɛ̀wà a mɛ̀ á lɛ́ pɔ́ á kɛ̀ luabɛ nɔɛ kíawa ɪ̃aboɛ̀ɛ.
A mɛ̀ áɔ tulaletikaɛ̀ tɛ́a, íɔ ítɔ̃lɛwàɛ. Too, à lɛ́ pɔ́ á kɛ̀wà ɪ̃aboɛ̀! A zɪ̀kɛ lɛ́ pɔ́ á gbɛ̃̀ɛ̀wa! 26 Ń
beeo à ma yãma, á Yuda pɔ́ á kú Egipiɔ! Ma Dii ma mɛ̀, má sɪ̀ ń ma zɔ̃ɔkɛo, á Yuda pɔ́ á kú
Egipiɔ, á gbɛ̃e a ma tɔ́ si à gbasa mɛ á sɪ̀ ń Dii Lua kuao lɔo. 27 Málɛ wɛ́tɛázi kɛ mà vãikɛɛ́
yã́iɛ, i kɛ maakɛaɛ́ yã́i no. Wa á Yuda pɔ́ á kú Egipiɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndaoɛ ń nɔanao e à gɛ midɛ
ápii. 28 Gbɛ̃́ pɔ́ aa bɔ fɛ̃nda lɛ́zɪ̀, aa bɔlɛ Egipi aa ta Yuda bùsuuɔ aaɔ bílao, Yuda kɔ̃na pɔ́ mɔ̀
zɔ̃̀lɛ Egipiɔ i dɔ̃ sa gbɛ̃́ pɔ́ a yã́ kú, tó mapi ge ampiɔnɛ.

29 Ma Dii ma mɛ̀ seela pɔ́ a to ɔ̀ɔ dɔ̃ kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ ma mɛ̀ má yíawá guɛ beeu kuɛn kɛ: 30 Ma
Dii ma mɛ̀ má Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔ Ɔfɛla na aà ibɛɛ pɔ́ lɛ́ aà wɛɛ a ɔzi̋ɛ, lá ma Yudaɔ kí Zedekia
nà a ibɛɛ Babɛli kí Nɛbukanɛza pɔ́ lɛ́ aà wɛɛ a ɔzi̋wa.

45

Baluku yɑ̃́

1 Nɛlia nɛ́ Baluku yɑ̃́ pɔ́ ɑ̃nabi Zelemii ɔ̀ɛ kɛ̃̀ láu. A gbɛa ɔ̃ Zelemii yɑ̃́ bee ɔ̀ɛ̀ Yudaɔ kí
Yoakiũ, Yosia nɛ́ kpalablea wɛ̃̀ síiɔ̃de guu. 2 Dii Isailiɔ Lua mɛ́ yɑ̃́pi ɔ̀nɛ Baluku. 3 Ni mɛ
waiyoo mpi, Dii yɑ̃'i̋a kɑ̃̋fi̋nɛ n yɑ̃'ɔ̃mauɛ, ńlɛ aaukɛ e n kpasa, ńlɛ i̋ampaki̋i eo. 4 Dii mɛ̀
mà onɛ á pɔ́ pɔ́ á bò wíwi, í pɔ́ pɔ́ á tɔ̃̀ wolɛ, baa bùsu bṹ guu. 5 Yɑ̃zɔ̃ɔɔ ńlɛ wɛɛlɛ nzi̋aɛa?
Nsu wɛɛlɛo, asa Diipi mɛ̀ á yɑ̃mɔ gbɛ̃́piiɛ, ɑ̃ma gu pɔ́ n gɛu píi, á n misiɛ. Dii mɛ́ ò.

46

Yɑ̃́ pɔ́ a Egipiɔ le
(Isa 19.1-25, Eze 29.1-32.32)

1 Dii yɑ̃'ò ɑ̃nabi Zelemiiɛ buiɔ yɑ̃́ musu à mɛ̀: 2 Egipi pɔ́n la. Yɑ̃́ pɔ́ Dii ò Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔ
Nɛko zi̋gɔ̃ɔ musun kɛ, gɔɔ pɔ́ Babɛli kí Nɛbukanɛza zi̋blèmá Uflatai Kaakemi saɛ, Yudaɔ kí
Yoakiũ, Yosia nɛ́ kpalablea wɛ̃̀ síiɔ̃de guu.

3 A̋ á sɛ̀ngbaoɔ kɛkɛ,
a zɔ̃ɔ ń a nɛ́nao,
i̋ gɛ́ zi̋u.
4 A̋ ɑ̃̏asi̋na ká sɔ̃́ɔnɛ, i̋ di ń kpɛ.
A̋ mɔ̀ fùaɔ kpákpa, i̋ zɛ dɔ̀ɔdɔɔ,
à mɔ̀ ulaɔ dada, i̋ á sɔ̃naɔ lɛkɛ.
5 Bɔ́ málɛ e wei?
Má è vi̋a ń zi̋gɔ̃ɔ kṹ,
aalɛ pɔ̀ɔbɔzɑ̃kɛ,
wà zi̋blèmá, aalɛ tílɛ,
aalɛ ń kpɛ gwao, vi̋a pɔ́ɔ liaańzi.
Dii mɛ́ ò.
6 Gbɛ̃́ kàsakasa i e bàalɛo,
gbɛ̃́ gbɑ̃a i e bɔ̀o.
Aalɛ gɛ̃mbɔlɛ, aalɛ kwɛ́
Uflata saɛ gugbɑ̃ntoo oi.

7 Deɔ mɛ́ lɛ́ fɛlɛ lán Niiliwa kee,
aalɛ zɑ̃ampapa lán i̋ zɔ̃ɔwai?
8 Egipiɔnɛ! Aalɛ fɛlɛ lán Niiliwa,
aalɛ zɑ̃ampapa lán i̋ zɔ̃ɔwa,
aalɛ mɛ: Wá fɛlɛ da dṹniaaɛ,
wí wɛ̃́lɛɔ míɔnzɔ̃ ń gbɛ̃́ pɔ́ kúuɔ.
9 Sɔ̃deɔ, à dazɛu!
Zi̋kasɔ̃godeɔ, à gofi̋ sɔũsɔũ!
Zi̋gɔ̃ɔ, à bɔ ń táo!
Etiopiɔ ń Libiiɔ sɛ̀ngbao kũa,
Ludiɔ sá kũa, aalɛ kɑ̃́.
10 Gɔɔpiá Dii Lua Zi̋gɔ̃de pɔ́ɛ,
tɔsia aà ibɛɛɔwa gɔɔɛ.
Fɛ̃nda a yɛ́mɛmińgu à tɑ̃ ń auo,

asa Dii Lua Zĩgɔ̃de sa'oa vĩ
Uflata saɛ gugbãntoo oi bùsuuɛ.

11 Egipiɔ, à gɛ bɔ̀ ɛsɛ wɛɛlɛ Galada!
Ǹ beeo á ɛsɛkɛkɛ pãɛ,
á gyã a kɛ̃́wáo.
12 Buiɔ ma lá wà widàwá,
á pelemboa wii a li dṹniaa.
Á gɔ̃saɔ kpákpakɔ̃a,
aai kwɛ sikɔ̃a.
13 Yá̃ pɔ́ Dii ò ãnabi Zelemiiɛ Babɛli kí Nɛbukanɛza mɔa lɛ́lɛi Egipiwa musun kɛ:
14 A yá̃ɛ bee o Egipiɔnɛ,
à a kpàwakɛ Midoli ń Mɛfisio ń Tapanɛsio.
A oné aa sɔukɛ aa zĩ'ɔpoo,
asa zĩ lɛ́ ń saɛdeɔ bleɛ.
15 Bɔ́yãi á nɛgɔ̃naɔ wúlɛai?
Aai fɔ̃ fɛ̀lɛo, Dii mɛ́ ń nɛ́.
16 Aa gɛ̃nalɛlɛ aa kpákpakɔ̃a,
aa mɛ, fɛlɛ wà ta wá gbɛ̃́ɔ kĩ́i,
wà bàalɛ gbãamɔnɛdeɔ fɛ̃ndaɛ,
wà ta wázĩa bùsuu.
17 A tɔ́kpa Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔɛ,
Zɔade pɔ́ à azĩa gɔ̃́ikɛ̀.

18 Lá á Taboo dɔ̃ gbɛ̀sĩsĩ ũ,
mɛ́ á Kaamɛli dɔ̃ ísia saɛ,
ń ma kuao, màa á ibɛɛ mɔa sea vĩo.
Ma Kía pɔ́ ma tɔ́n Dii Zĩgɔ̃de mámɛ má ò.
19 Á Egipiɔ, à á pɔ́ɔ naaa.
Wa á kṹkũ wà táánɔɛ.
Wa tɛsɔ̃ Mɛfisiwa à gɔ̃ bɛzia ũɛ,
gbɛ̃e aɔ ku we lɔo.

20 Egipi dɛ lán zununu kɛfɛnawaɛ.
Fĩona a bɔ gugbãntoo oi, i mɔ pɛwà.
21 Zĩgɔ̃ pɔ́ Egipiɔ fĩabònɛ́ɔ
dɛ lán zunɛbɔlɔ mɛkpaaɔwaɛ.
Aa kpɛkpa, aai tílɛ sãnu,
aa fɔ̃ zɛ gio,
asa yãmɔnɛgɔɔ mɛ́ kà,
an ĩadamagɔɔ mɛ́ pĩla.
22 Egipiɔ bà kpá̃i lɛ́ lán mlɛ̃wa,
an ibɛɛɔ lɛ́lɛmá ń gbãao,
aa sumá ń mɔɔɔ lán yàawɛnaɔwa.
23 Ma Dii ma mɛ̀,
baa kɛ́ Egipi zĩgɔ̃ɔ kpa
lán líkpɛ sisi pɔ́ wa fɔ̃ gɛ̃uowa,
wa ń kwɛ́ɛ.
Asa an ibɛɛpiɔ dasi dɛ kwaɔla,
wa fɔ̃ ń naoo.
24 Wa Egipiɔ na gugbãntoodepiɔnɛ ń ɔzĩɛ,

wi widamá.
25 Ma Dii Zi̋gɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀ má Tɛbɛsi tã́a Amɔni wɛtã ń Falaɔ̃ɔo ń Egipiɔ ń ń tã́a
ki̋niɔ ń ń kíaɔ. Má Falaɔ̃ɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa aà náai vi̋ɔ wɛtã, 26 mí ń na Babɛli kí Nɛbukanɛza ń
aà zɔ̀blena pɔ́ aalɛ ń wɛɔnɛ ń ɔzi̋. A gbɛa wa ɛa wàɔ ku we lán yã̋awa. Ma Dii mámɛ má ò.
27 Ma zɔ̀blena Yakɔbu buiɔ,
ásu to vi̋a á kũ̋o.
Isailiɔ, ásu bílikɛo,
asa má á bɔ bùsu zã̀zãu,
á buiɔ ɔ̃ má ń sí zɔblewa.
Yakɔbu buiɔ ɛa aaɔ ku kílikili dɔdɔa,
gbɛ̃e a to vi̋a ń kũ̋o.
28 Ma zɔ̀blena Yakɔbu buiɔ,
ásu vi̋akɛo, asa má kúánɔɛ.
Bui pɔ́ ma ɔzɔ̃̀ázi ń guuɔ
baa tó ma buipiɔ míɔnzɔ̃,
má á míɔnzɔ̃o.
A̋ma á bɔ pão fá!*
Má á swã́gaga a zɛ́waɛ.

47

Yã́ pɔ́ a Filitɛ̃ɔ le
(Isa 14.29-32, Eze 25.15-17, Yoɛ 3.4-5, Amɔ 1.6-8, Sof 2.4-7, Zkl 9.5-7)

1 Dii yã'ò ã̋nabi Zelemiiɛ Filitɛ̃ɔ musu e Falaɔ̃ɔ àɔ gɛ́ lɛ́lɛi Gazawa à mɛ̀: 2 Dii mɛ̀:
I̋ bɔ̀ gugbã̋ntoo oi,
àlɛ su lán swa paawa.
I̋pi dà bùsua ń pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ,
à dà wɛ̃́lɛɔla ń gbɛ̃́ pɔ́ kúuɔ píi.
Wàlɛ wiilɛ,
bùsudeɔ lɛ́ búbuapɛ ḿpii,
3 ibɛɛɔ sɔ̃́ gbã̋a bàalɛkɔ̃fi̋ yã́i
ń sɔ̃́goɔ wuluu tɔɔlɛlualuaa yã́io.
Maeɔ ɛa su ń nɛ́ɔ sɛ́lɛio,
kɛ́ an gã̀si̋ gɔ̃̀ dɔ̀lɔlɔ yã́i.
4 Filitɛ̃ɔ kɛa kɛ́lɛkɛlɛ gɔɔ mɛ́ kà,
wa gbɛ̃́ pɔ́ aai̋ dɔ Tiideɔ ń Sidɔ̃deɔlɛ kɔ̃napiɔ míɔnzɔ̃ɛ.
Dii mɛ́ a Filitɛ̃ɔ ásookɛ,
i Kɛlɛti bùsude pɔ́ gɔ̃̀piɔ dɛ̃ɔnzɔ̃.
5 Gazadeɔ ń mi bò,
Asekelonideɔ lɛ́ gɔ̃̀ kpaaũ̋a.
Gusalala gbɛ̃́ kɔ̃naɔ,
áɔ ázi̋a lili e bɔɛ ni?
6 A̋'a Dii fɛ̃nda, ńyɔ̃ zɛwɛ̃ɛ bɔɛ ni?
Sɔlɔ n kpɛ́u! Kã́ma bo! Zɛ màa lɛ!
7 Dii mɛ́ fɛ̃ndapi dàu, kpelewa a kɛ à zɛi?
A di̋lɛ fɛ̃ndapiɛ aà yɛ̃́mɛmi Asekelonideɔ ń ísialɛdeɔguɛ.

---
* **46:28** Zel 30.10-11

48

Yɔ́ pɔ́ a Mɔabuɔ le
(Isa 15.1-16.14, 25.10-12, Eze 25.8-11, Amɔ 2.1-3, Sof 2.8-11)
1 Dii Zĩgɔ̃de Isailiɔ Lua yã'ò Mɔabuɔ musu à mɛ̀:
Waiyoo, wà Nɛbo ásookɛ̀.
Wà Kiliataiũ sì wà a gbɛ́ɔ kũ̀kũ,
wà ń mɛɛwiadeɔ kũ̀, aa gɔ̃̀ bíli guu.
2 Mɔabuɔ ĩ́andãa vĩ̀ lɔo,
wà lɛkpàaĩ́ńzi Ɛsɛbɔ̃ wà mɛ̀:
Á mɔ wà gɛ buipi dúuzɔ̃.
Á Madɛmɛdeɔ sɔ̃ á lɛ́ a gɔ̃ kpaaũaɛ,
wi pɛ́wá ń fɛ̃ndao.
3 Olonaiũ̀deɔ wii ma dɔ:
Wà wá dɛ̃ɔnzɔ̃! Wà wá kɛ́ dúuduu!
4 Wà Mɔabuɔ dúuzɔ̃̀,
an nɛ́fɛ̃nɛnaɔ ɔɔlɔ ma dɔ.
5 Aalɛ wiipɛ, aalɛ Luiti sĩ̀sĩ kṹ,
aalɛ búbuapɛ, aa pĩ̀la lɛ́ gɛ́ Olonaiũ.
6 A bàalɛ! A ázĩa mibɔkĩ̀i wɛɛlɛ,
íɔ ku gbáau lán sɛ̃̀a zàa'ĩ̀nawa.
7 Lá a á yãkɛaɔ ń á àizɛɛɔ náaikɛ̀,
a yã́i wa á kṹkũi,
wi táánɔ bùsu pãleu ń á kíaɔ
ń á tã́a Kɛmɔsio ń a gbàgbanaɔ.
8 Gudɛna a lɛ́lɛ á wɛ̃́lɛwa píiɛ,
á wɛ̃́lɛe a bɔo.
Wa guzulɛ ɔ̃̀ɔkpaɛ,
wi gusalala dúuzɔ̃,
asa Dii mɛ́ ò.
9 A gã̀sĩaɔ kpa Mɔabuɔwa
aa vua taò,
asa an wɛ̃́lɛɔ gɔ̃ bɛziaɔ ũɛ,
gbɛ̃e aɔ ku a kee guu lɔo.
10 Gbɛ̃́ pɔ́ ì zĩkɛ Diiɛ ń zígbiaoá láaipɔɛ.
Gbɛ̃́ pɔ́ gĩ gbɛ̃dɛi ń a fɛ̃ndaoá láaipɔɛ.

11 Mɔabuɔ ku dɔdɔa za ń ɛ̀waasogɔɔ,
aa zɔ̃lɛaɛ mɛ̀tɛɛɛ lán wɛ̃wa dàa guu.
Wi ń lilɛ wà ń ká dàa pãleu yãao,
wi ń bɔlɛ wà tàńnɔ bùsu pãleuo.
Aa na e tiaɛ, an gĩ i lilɛo.
12 A yã́i ma Dii ma mɛ̀ a gɔɔ lɛ́ mɔ́
kɛ́ mà dàalɛkulɛnaɔ zĩmá,
aai ń dàapiɔ lɛ́ kúlɛ aa ń bɔlɛu,
aai gbasa ń dàapiɔ wíwi.
13 Wí a Mɔabuɔ kũ Kɛmɔsi yã́ musuɛ,
lá wí Isailiɔ kũ̀ Bɛtɛli pɔ́ aa aà náaikɛ̀ yã́ musuwa.

14 Mɔabuɔ, kpelewa á e o

nɛgɔ̃n zi̋kan gbãaɔn á ũi?
15 Wa si Mɔabuɔ wɛ̋lɛɔu wà ń dɛ̃ɔnzɔ̃ɛ,
an ɛ̀waaso maaɔ i gaga gbɛ̃dɛdɛa guu.
Kía mɛ́ ò, aà tɔ́n Dii Zi̋gɔ̃de.
16 Mɔabuɔ kɛa kɛ́lɛkɛlɛ kãikű,
wa yã́yiamá zɛzɛsaiɛ.
17 A bui pɔ́ á liaańziɔ
ń á gbɛ̃́ pɔ́ a ń tɔ́ màɔ píi
à ázi̋a gbɛ̃gbɛ̃ ń yã́i,
í mɛ an gopana gbãa làa,
an kpala gawi kɔ'ɛ̀.
18 Dibɔ̃deɔ à á kúki̋i gawide to we,
í pila zɔ̃lɛ bùsuu.
Asa Mɔabuɔ kàalɛnaɔ lɛ́ mɔ́ lɛ́lɛiwá,
aa á wɛ̋lɛ bi̋ideɔ gbooɛ.
19 Aloeedeɔ, à zɛ zɛ́ saɛ àɔ gudã,
íɔ gɔ̃ɛ ń nɔɛ pɔ́ aalɛ kɔ̀sɔ fãɔ la
àɔ mɛ, à kɛ̀ kpelewa ni?
20 Wi̋ Mɔabuɔ kű, wà ń dúuzɔ̃̀ɛ.
A wiilɛ! A búbuapɛ,
í onɛ́ Aanɔ saɛ we,
wà Mɔabuɔ míɔnzɔ̃ɛ.
21 Lua yã́kpalɛkɛ̀ ń gusalaladepiɔɛ,
Olonadeɔ ń Yazadeɔ ń Mɛfaadeɔ
22 ń Dibɔ̃deɔ ń Nɛbodeɔ ń Bɛdiblataiũ̋deɔ
23 ń Kiliataiũ̋deɔ ń Bɛgamuludeɔ ń Bɛmɛonadeɔ
24 ń Keliodeɔ ń Bɔzɛladeɔ
ń Mɔabu bùsu wɛ̋lɛɔ píi,
a pɔ́ pɔ́ kú kãiɔ ń a pɔ́ pɔ́ kú zã̀ɔ.
25 Wà Mɔabuɔ gbãa kɔ'ɛ̀,
wà ń gã̀sa wi̋wi.
Dii mɛ́ ò.

26 Mɔabuɔ kuabi̋i Diiwaɛ.
A íkakanɛ́,
aa lɛ́lɛ ń pisi guu blàtau,
aa gɔ̃ láanipɔ ũ.
27 I Isailiɔ láanikɛ yãa nolo?
Tó álɛ ń yã'o,
iliɔ mikɛnɛ́ déũ̋deũ̋
lán kpã́i wa kűwao lé?
28 Mɔabuɔ, à á wɛ̋lɛɔ to we,
í gɛ àɔ ku gbɛtɔɔu
lán bã pɔ́ i̋ nɛ́ da wewa.

29 Wa Mɔabuɔ yɔ̃̀ɔ yãmà,
an kàamai ń ń zazao kɛ̀ zài.
Aa zi̋asɛa lɛsi̋ ń i̋andão vi̋,
wala mɛ́ lɛ́ ń ɛ́ ń sɔ̃ guu.
30 Ma Dii ma mɛ̀,
má ńzi̋a sɛa lɛsi̋ dɔ̃, kási pãɛ,

an yã̀bɔlɛ lí gbɛsuo.
31 Ayã̀mɛto málɛ ɔ́ɔlɔ Mɔabuɔnɛ,
málɛ wiipɛ ń yá̃ musu,
málɛ búbuapɛ Kilalɛsɛdeɔnɛ.
32 Málɛ ɔ́ɔlɔ Sibema vɛ̃ɛbuɔnɛ,
ma wiipi dɛ lán Yazɛɛdeɔ pɔ́wa.
Sibema gɔ̃na ɔtà yãa e ísialɛi
e à gɛ̀ kà Yazɛɛwa.
Ɔ gbɛ̃kaalɛna mɔ̀ lɛ̀lɛ
a vɛ̃ɛ kɔ́ pɔ́ màɔwa.
33 Wà pɔna ń yaalɔo bɔ̀
Mɔabuɔ kaaɔu ń ń buaɔ.
Má tò vɛ̃ɛ lɛ́ bɔ a fɛ̃kĩ̀i lɔo,
gbɛ̃e lɛ́ ɔ̃zɔ̃ vɛ̃ɛwa ń wiio lɔo.
Wii dɔ, kási pɔna wii no.

34 An wii dɔ za Ɛsɛbɔ̃ e Ɛleale ń Yaazao,
za Zoaa e à gɛ̀ pɛ̀ Olonaiũ ń Egala Selisiaowa,
asa baa Niũliũ í bà lɔɛ se.
35 Gbɛ̃́ pɔ́ aaì sa'o gulɛsĩ̀ɔwa,
aaì tulaletikatɛa ń diiɔnɛɔ,
má ń midɛ Mɔabu bùsuuɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
36 A yá̃i ma nɔ̀sɛ lɛ́ ɔ́ɔlɔ lán kulɛ'ɔwa Mɔabuɔnɛ,
ma nɔ̀sɛ lɛ́ ɔ́ɔlɔ lán kulɛ'ɔ wà Kilalɛsɛdeɔnɛ,
asa an àizɛɛ pɔ́ aa nàaaɔ gɛ̃̀zɛaɛ.
37 An baade migbaa lɛ̀,
aa ń lɛkãna wà,
aa ń ɔɔ lĩ̀li ḿpii,
aa zwã̀nkasaɔ dɔ̀dɔ ń pi.
38 Mɔabuɔ lɛ́ búbuapɛ
ń kpɛ́ɔ musu píi ń ń gãaɛɔ píi,
asa ma ń wiwi
lán ta pɔ́ gbɛ̃e yeiowaɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
39 Bíli Mɔabuɔ kũ̀, ɔ̃ aalɛ wiipɛ,
aalɛ kpɛkpa ń wío.
Mɔabuɔ gɔ̃̀ láanipɔ ũ,
sɔ̃kɛ̃ngu pɔ́ ũ gbɛ̃́ pɔ́ liaańziɔnɛ.

40 Ma Dii ma mɛ̀:
A gwa, wàlɛ yàakpa Mɔabuɔla,
wà kúu'ò lɛ́ sumá.
41 Wa lɛ́lɛ Keliowa,
wa wɛ̃́lɛ bĩ́ideɔ sí.
Zĩ́ bee sɔ̃ a kɛ̃ Mɔabu nɛgɔ̃naɔgu
lán nɔɛ pɔ́ lɛ́ nɛ'i wã̀wã̀kɛwa.
42 Wa Mɔabuɔ míɔnzɔ̃,
an bui aɔ ku lɔo,
kɛ́ aa kuabĩ̀ia yá̃i.
43 Ma Dii ma mɛ̀, Mɔabuɔ,

yãpãsĩ ń ɛo ń baio lɛ́ á dã́.
44 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ bàalɛ yãpãsĩpiɛɔ zu ɛuɛ,
mɛ́ bai a gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ ɛpi guuɔ kṹ,
asa má tó Mɔabuɔ wɛtãgɔɔ kaɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
45 Olo'olobonaɔ yɛ̃̀ɛɛ làa,
aalɛ mikpakĩi wɛɛlɛ Ɛsɛbɔ̃ uei,
ɔ̃ tɛ́ fɛ̀lɛ Ɛsɛbɔ̃,
tɛ́lɛpiɔ bɔ̀ kí Siɔ̃ wɛ̃́lɛpiu,
àlɛ kṹ Mɔabuɔ miwa,
àlɛ kṹ zɔakanapiɔ dɔ́wa.
46 Waiyoo á Mɔabuɔ!
Kɛmɔsi gbàgbanaɔ mĩdɛ!
Wà á nɛgɔ̃ɛɔ kṹkũ zĩ̀zɔɔ ũ,
wà á nɛnɔɛɔ nàaa wà tàńnɔ.
47 Ma Dii ma mɛ̀ gɔɔgbɛzãzĩ
má su ń Mɔabuɔ ń pá ziu.

Lá yã́ a zɔ̃lɛ Mɔabuɔwan we.

49

Yã́ pɔ́ a Amɔniɔ le
(Eze 21.28-32, 25.1-7, Amɔ 1.13-15, Sof 2.8-11)

1 Amɔniɔ yã́ musu Dii mɛ̀:
Isailiɔ nɛgɔ̃ɛɔ vĩo lé?
Aa túbiblenaɔ vĩo lé?
Akɛa tã́a Mɔlɔku gɔ̃̀ Gada bùsu vĩi?
Bɔ́yãi aà gbàgbanaɔ ku a wɛ̃́lɛɔui?
2 Ma Dii ma mɛ̀,
a gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́ má kúkua dɔ
Amɔniɔ mɛɛwia Labawa,
i gɔ̃ bɛzia ũ.
Isailiɔ i tɛsɔ̃ a zɔ̃ɛwiaɔwa,
aai gbɛ̃́ pɔ́ ń yá yãapiɔ ya sɔ̃.
Ma Dii mámɛ má ò.
3 Ɛsɛbɔ̃deɔ, à wiilɛ,
asa Ai kàalɛɛ.
Labadeɔ, à búbuapɛ,
í zwã̀nkasaɔ kákaála,
í ázĩa gbɛ̃gbɛ̃,
à bã̀abãabo á wɛ̃́lɛ bĩ́idepiu,
asa wa Mɔlɔku sɛ́lɛ taò sãnu
ń a gbàgbanaɔ ń ń kíaɔɛ.
4 Bɔ́yãi álɛ ĩ́anadã
á guzulɛ táaedeɔ yã́ musui?
Pɔ̀ɔbɔzãkɛnaɔ, i á àizɛɛ náaikɛ
à mɛ: Deɔ mɛ́ aa fɔ̃ lɛ́lɛwái?
5 Ma Dii Lua Zĩgɔ̃de,
má tó bui pɔ́ liaaáziɔ gili gɛ̃águɛ,
aai pɛ́wá ápii,

gbɛ̃e ku à á gbɛ̃́ pɔ́ fãaaaɔ kãaao.
6 Gbɛzã má su ń Amɔniɔ ń pá ziu,
ma Dii mámɛ má ò.

Yá̃ pɔ́ a Ɛdɔũɔ le
(Isa 34.5-17, 63.1-6, Eze 25.12-14, 35.1-15, Amɔ 1.11-12, Abd 1-14, Mal 1.2-5)

7 Ɛdɔũɔ yá̃ musu Dii Zĩ̀gɔ̃de mɛ̀:
Ɔnɔnae ku Temani lɔo lé?
Laaideɔ lɛdama làa yà̃?
An ɔ̃nɔ gɛ̃̀zɛa yà̃?
8 Dedãdeɔ, à ɛa ń bao,
í gɛ ulɛ gbɛ̀'ɛɔ guu,
asa má tó á Esau buiɔ yã'e
á wɛtãgɔɔpiɛ.
9 Tó vɛ̃ɛkɔzɔ̃zɔ̃naɔ mɛ́ mɔ̀ sĩ̀ á vɛ̃ɛbuɔu,
vɛ̃ɛ kɔ̃na ɔ̃ aa tóɛ́o lò?
Tó kpá̃iɔ mɛ́ gɛ̃̀ázi gwá̃ sɔ̃,
pɔ́ pɔ́ an pɔ́ dɔwà ɔ̃ aa sɛ adoo lò?
10 Mapi sɔ̃ má Esauɔ pɔ́ɔ pilimá píiɛ,
má bɔmá ń ulɛkĩ̀iɔ guuɛ,
aa naalɛkĩ̀i e guei lɔo.
An nɛ́ɔ ń ń daɛɔ ń ń gbɛ̃́deeɔ gaga,
an bui aɔ ku lɔo.
11 Á tonɛ pɔ́ gwana vĩ̀oɔ to we,
má ɔliańzi.
Á gyaa gbɛ̃andoɔ i ma náaikɛ lɔ.
12 Ma Dii ma mɛ̀,
tó gbɛ̃́ pɔ́ aai ka ma pɔkũma í miaoɔ sù wa mĩ̀,
ápiɔ sɔ̃ á bɔ pãe?
Á bɔ pão, á mi sɔ̃ɛ.
13 Ma Dii má sĩ̀ ń mazĩ̀ao,
Bɔzɛla a gɔ̃ bɛzia ũɛ,
iɔ da gii lán gbáawa.
Aɔ dɛ láanipɔ ũ, láaipɔ ũ,
a zɔ̃ɛwiaɔ iɔ da gii gɔɔpii.

14 Ma baomà Diiwa,
wà zĩ̀nae zĩ̀ buiɔwa aà oné,
aa kɔ̃ kãaa aa gɛ lɛ́lɛwá,
aa fɛlɛ gɛ́ zĩ̀kaiánɔ.
15 Á ma! Má tó à gɔ̃ kpɛɛ buiɔ guu,
wĩ̀liɔ sakaágu.
16 Á nɔ̀sɛ pãsĩ̀ ń á kàamaio mɛ́ á sãsã.
Á gbɛ̃́ pɔ́ a gbɛ kɛ̀ á kpɛ́ ũ,
á zɔ̃lɛa gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ musu,
baa kɛ́ a á sakpɛ dà musumusu lán baɛwa,
má á bãɛɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
17 Ɛdɔũ bùsu a gɔ̃ wáiwai,
yá̃pi i di gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ weɔwa,
aaiɔ a láanikɛ wɛ́tɛ̃a pɔ́ wà mɔ̀ɛ̀ yá̃i.

18 Aɔ dɛ lán Sɔdɔũ ń Gɔmɔɔo*
ń wɛ̃́lɛ pɔ́ kú ń saɛɔ míɔnzɔ̃awaɛ.
Gbɛ̃e a zɔ̃lɛ weo, baa do.
Ma Dii mámɛ má ò.
19 Lá nɔ̀ɔmusu ì bɔ Yuudɛ̃ dàou
à gɛ̀ bualoũ àizɛɛdeu,
màa má Ɛdɔũɔ ya mà ń bɔlɛ ń bùsuu gɔ̃̀ɔ,
mí gbɛ̃́ pɔ́ má sɛ̀ dilɛ we.
Démɛ muaamanɔi?
Démɛ a fɔ̃ ma gbɛa a yã́ii?
Dɔaana kpele mɛ́ a fɔ̃ zɛ gimɛɛi?
20 Ayãmɛto à yã́ pɔ́ Dii zɛ̀ò à kɛ Ɛdɔũɔnɛ ma
ń yã́ pɔ́ a dìlɛ Temanideɔ musuo.
Nɔ̀ɔmusupi a ń nɛ́ɔ naaa taò lán sãɔwaɛ,
i ń bualoũpi dɛ̃ɔnzɔ̃ ń yã́i.
21 An kwɛa a tɔɔlɛ lualua,
wa ń wii ma e Ìsia Tɛ̃ai.
22 Â ma! Ibɛɛ a fɛlɛ kúu'omá,
i a gã̀sìa poo Bɔzɛla.
Gɔɔ bee sɔ̃ a kɛ̃ Ɛdɔũ nɛgɔ̃naɔgu
lán nɔɛ pɔ́ lɛ́ nɛ'i wãwãkɛwa.

Yã́ pɔ́ a Damasi le
(Isa 17.1-3, Amɔ 1.3-5, Zkl 9.1)

23 Damasi yã́.
Amatadeɔ ń Aapadadeɔ gɛɛ gɔ̃̀ kpá ń wɛ́i,
kɛ́ aa bao ĩ́i mà yã́i.
An sɔ̃ zɛa tɛɛɛo lán ísia íwa,
an nɔ̀sɛ daa doũo.
24 Damasideɔ kúsu kwɛ̀,
aalɛ olo'olobo,
aa lɛ̀kɔ̃wa ń bao.
Pɔsia ń wãwão tɔ̃̀má,
lán nɔɛ pɔ́ lɛ́ nɛ'ìwa.
25 Bɔ́yãi aai bɔlɛ wà wɛ̃́lɛ tɔdepi tò weo ni?
Mɛɛwia pɔnadepi.
26 Wɛ̃́lɛpi ɛ̀waasoɔ kwɛ a zɛaɔ guuɛ,
wi a zìgɔ̃ɔ dɛdɛ zìbeezì píi.
Ma Dii Zìgɔ̃de mámɛ má ò.
27 Má tɛsɔ̃ Damasi bĩ́iɔwa,
kí Bɛnadada zɛgikĩ̀i i tɛ́kũ.

Kedaaɔ ń Azoo bùsudeɔ

28 Kedaaɔ ń Azoo bùsu pɔ́ Babɛli kí Nɛbukanɛza lɛ̀lɛmáɔ yã́ musu Dii mɛ̀:
A fɛlɛ gɛ́ lɛ́lɛi Kedaaɔwa,
í gukpɛdepiɔ dɛ̃ɔnzɔ̃.
29 Wa ń zwã̀akpɛɔ ń ń pɔtuoɔ símá,
wi tá ń ń zwãa pɔ́ aaì da ń kpɛ́uɔ
ń ń yiongoɔ ń ń pɔ́ɔ píi.
Wi wiidɔmá: Vìa pɔ́ɔ liaaázi!

* **49:18** Daa 19.24-25

30 Azoo bùsudeɔ, à bàalɛ fãaa,
í gɛ ulɛ gbɛ̀'ɛɔ guu.
Ma Dii mámɛ má ò.
Babɛli kí Nɛbukanɛza yãsɛ̀ánɔ,
à lɛkpàaĩázi ń gbɛ̃́ɔ à mɛ̀:
31 A gɛ lɛ́lɛ bui pɔ́ kálɛa dɔdɔa,
aalɛ ńzĩa náaikɛɔwa.
An wɛ̃́lɛɔ gbaɔ ń gbãaɔ vĩo,
aamɛ ká we ńtɛ̃ɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
32 Wa ń yiongoɔ naaa,
wi tá ń ń zuɔ dasidasi.
An gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ mizɔ̃iɔ,
má tó yã́ bɔ gupiiu à ń le,
mí ń fãaa dṹnia gola síiɔ̃u.
Ma Dii mámɛ má ò.
33 Azoo bùsu a gɔ̃ gbɛ̃gbonaɔ tòo ũɛ,
iɔ da wáiwai gɔɔpii.
Gbɛ̃e aɔ ku we lɔo, baa do.

Elaũ bùsu

34 Dii yã'ò ãnabi Zelemiiɛ Elaũ bùsu yã́ musu Yudaɔ kí Zedekia kpalablea daalɛgɔɔ à
mɛ̀:
35 Ma Dii Zĩgɔ̃de ma mɛ̀,
má Elaũɔ sá ɛ́'ɛ,
asa sápi ɔ̃ aalɛ gbãa'ewà.
36 Má dṹnia gola síiɔ̃ ĩana gbaɛmá,
mí ń fãaa gupiiu.
Bùsue ku kɛ́ an lala'onaɔ gí tauio.
37 Má Elaũɔ kãdɛ ń ibɛɛ pɔ́ aalɛ ń wɛɔnɛ,
mí yã́yiamá ń pɔfɛ̃ pãsĩo.
Ma Dii mámɛ má ò.
Má pɛ́má ń fɛ̃ndao
e mà gɛ ń midɛɛ.
38 Má Elaũɔ kía ń ń dɔaanaɔ dɛdɛɛ,
mí a kpalabaa kpálɛ an bùsuu.
Ma Dii mámɛ má ò.
39 Gbɛzã má su ń Elaũɔ ń pá ziu
Ma Dii mámɛ má ò.

50

Babɛli dúuzɔ̃a
(Isa 13.1-14.23, 47.1-15)

1 Yã́ pɔ́ Dii dà ãnabi Zelemiiɛ a ò Babɛli ń Babiloni bùsuo yã́ musun kɛ:
2 A baoɛ bee kpa buiɔnɛ,
à dàlapoo da, í kpàwakɛ,
ásu yãe ulɛnɛ́o,
à mɛ wà Babɛli sĩ,
an tã́a Bɛli gɛɛ gɔ̃̀ kpa a wɛ́i,
an tã́a Mɛlodaki gɔ̃̀ zɛ yɛ̀ɛɛ.
An pɔ́ pɔ́ aa pĩ dii ũɔ gɔ̃̀ ń wío,
vĩa ń tã́apiɔ kṹ píi.

3 Gugbãntoo oi bui mɛ́ lɛ̀lɛwà,
aa a bùsu kɛ̀ yáiyai.
Gbɛ̃e ku we lɔo,
baa nɔ̀bɔɔ se, aa bàalɛ̀ bɔ̀lɛuɛ.

4 Ma Dii ma mɛ̀
zi̍beezi̍ Isailiɔ ń Yudaɔ su sãnu,
aa ma Dii ń Lua ki̍́i wɛɛlɛ ń ɔɔlɔo.
5 Aa Siɔna zɛ́ gbɛa, aai mipɛwà,
aai naa, ma bàa iɔ kúńnɔ gɔɔpii,
a yã́ a sã́ńguo.

6 Ma gbɛ̃́ɔ dɛ lán sã sã́sãaɔwaɛ,
an dɔaanaɔ mɛ́ tò aa li̍aaliaa,
ɔ̃ aa pɔ̀ɔbɔzã́kɛ̀mɛɛ gbɛ̀si̍si̍ɔ musu.
Aa gɛ̀ gbɛ̀si̍si̍ musu le,
aa sù si̍̀si̍ musu la,
e aa gɛ̀ zã̀ ń kúki̍iwa.
7 Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀máɔ ń mɔmɔ.
An ibɛɛpiɔ mɛ̀ wa tàae vi̍o,
asa aa duunakɛ̀ Diiɛɛ.
Dii mɛ́ ń kaa si̍ande
pɔ́ an deziɔ wɛ́ dɔi ũ.

8 A̍ bɔlɛ Babɛli,*
à Babiloni bùsu to we.
A̍ɔ dɛ lán blesana
pɔ́ dɔaaa kpàsa pɔ́ɔnɛɔwaɛ.
9 Asa má bui zɔ̃ɔɔ kãaa gugbãntoo oi bùsuu,
mí ń sóikɛ aa gɛ lɛ́lɛ Babɛliwaɛ.
Bɔa we aa gɛ́ zi̍'ɔpooi, aai sí.
An kaɔ dɛ lán nɛgɔ̃n ɔnade pɔ́ aali su asioɔwa.
10 Aa Babiloni bùsu pɔ́ɔ naaa,
pɔsɛlɛnapiɔ i kã́.
Ma Dii mámɛ má ò.

11 A̍ gbɛ̃́ pɔ́ i ma gbɛ̃́ɔ pɔ́ɔ naaaɔ,
lá álɛ tidɔńla, álɛ pɔnakɛ ń ń pɔ́ɔ,
lá álɛ vi̍vi̍ lán zununu pɔ́ lɛ́ pɔ́wɛnagbɛ̃wa,
lá álɛ wiilɛ lán sɔ̃saɔwa,
12 wí a á da kũ maamaaɛ,
nɔɛ pɔ́ á í gɛɛ a gɔ̃ kpa a wɛ́i.
Aà buiɔ i gɔ̃ kpɛɛ buiɔ guu,
aà bùsu i gɔ̃ gbáa gii wáiwai ũ.
13 Gbɛ̃e aɔ ku weo ma pɔfɛ̃ yã́i,
a gɔ̃ da yàaa píiɛ.
Yã́pi a di gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ dɔ Babɛliziɔwa píi,
aaiɔ lɛsuikɛwà i̍a pɔ́ wa dàwà yã́i.

14 Kàzunaɔ à zi̍'ɔpoo Babɛlizi,

* 50:8 Zia 18.4

ásu á kaɔ wɛgwao, à ɔzɔ̃i,
asa à duunakɛ̀ Diiɛɛ.
15 A kúkua dɔwà gupiiu!
A̋ mikpàmá sa,
a bĩ̋iɔ kwɛ̀, a gĩɔ gbòo.
Lá Dii mɛ́ lɛ́ tɔsiwà,
à tɔsiwà,
à kɛɛ̀ lá à kɛ̀nɛ́wa.
16 A pɔtɔ̃naɔ míɔnzɔ̃ Babɛli ń pɔkɛkɛnaɔ.
Baade bɔlɛ tá a gbɛ̃́ɔ kĩ̋i,
gbɛ̃́pii bàalɛ ta a bùsuu,
gbãamɔnɛdeɔ ń ń fɛ̃ndao yã́i.
17 Isailiɔ dɛ lán sã pɔ́ fãaaaɔwa,
nɔ̀ɔmusuɔ mɛ́ sĩ̀ŋ́gu.
Asiliɔ kía mɛ́ ń mɔmɔ káau,
ɔ̃ Babɛli kí Nɛbukanɛza ń kɛ́ kɛ́lɛkɛlɛ gbɛzã.

18 Ayãmɛto ma Dii Zĩ̀gɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀,
má Babɛli kía ń a bùsudeɔ wɛtã
lá ma Asiliɔ kía wɛtã̀waɛ,
19 mí su ń Isailiɔ ń dã́dãkɛkĩ̀i.
Aa pɔble Kaamɛli ń Basanao,
aai kã Ɛflaiũ ń Galada sĩ̀sĩ̀ɔ musu.
20 Ma Dii ma mɛ̀,
gɔɔ bee wa sãa wɛɛlɛ Isailiɔwa, wa eo,
wa kpálɛkɛ Yudaɔ duunai, wa bɔwào,
asa má gbɛ̃́ pɔ́ ma ń bɔ́piɔ duuna kɛ̃́máɛ.

21 A̋ lɛ́lɛ Mɛlataiũ bùsuwa,
í Pekodiɔ dɛdɛ à ń míɔnzɔ̃.
Ma Dii mámɛ má ò.
A̋ yã́ pɔ́ má dĩ̀lɛɛ́ kɛ píi.
22 Zĩ̀kakɔ̃fĩ̀ ma dɔ bùsupiu,
a wíwia zɔ̃ɔ.
23 Masana pɔ́ dṹnia wĩ̀wi píi yãa gwa wíwia sa sɔ̃e!
Babɛlipi gɔ̃̀ sɔ̃kɛ̃ngu pɔ́ ũ bui píiɛ.
24 Dii baikpànɛ Babɛli,
ń a yã́ dɔ̃o, ɔ̃ à n kũ.
Wà zãmakɛ̀nɛ wà ɔdĩ̀ɛma,
asa n sòlekɛ̀ ń Diioɛ.
25 Dii Lua Zĩ̀gɔ̃de a làasi zɛ́ wɛ̃̀,
à bɔ̀ ń a pɔfɛ̃ gɔ̃kɛbɔɔ,
asa a zĩ̀ vĩ̀ Babiloni bùsuu à gɛ́ kɛiɛ.
26 A bɔlɛ gupiiu à mɔ lɛ́lɛwà,
í a dɔ̃ɔ wɛ̃wɛ̃,
í a pɔ́ɔ kãaa zùuuzuuu,
í a míɔnzɔ̃, a kee su gɔ̃o.
27 A ń swanaɔ dɛdɛ,
à ń kòlokpakpa!
Waiyoo ampiɔ,
asa an wɛtãgɔɔ mɛ́ kà.

28 A gbɛ̃́ pɔ́ bàalɛ̀ bɔ̀ Babiloni bùsuu,
aa sù Siɔnaɔ yãma, aalɛ mɛ,
Dii ń Lua tɔsi̋má a kpɛ́ yã́ musu.

29 A̋ kàzunaɔ kãaa Babɛlizi,
sadepiɔ i bòokpa wà liai.
A gbɛ̃e su bɔo.
A fl̋aboɛ̀ aà yãkɛawa,
à kɛɛ̀ lá a kɛ̀nɛ́wa píi,†
asa à kuabi̋iaɛ,
à bȁnkȕ ma Isailiɔ Lua pɔ́ ma kua adoawaɛ.
30 A yã́i tò a ɛ̀waasoɔ kwɛ a zɛaɔu,
a zi̋gɔ̃ɔ gaga zi̋beezi̋ ḿpiiɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
31 Ma, ma íbɛlɛsɛ̀nnɔ kàamaide.
Ma Dii Lua Zi̋gɔ̃de mámɛ má ò,
asa gɔɔ pɔ́ má di̋lɛ mà n wɛtãwà mɛ́ kà.
32 Kàamaide a gɛ̃mbɔlɛ à lɛ́lɛ.
Gbɛ̃e ku à ɔkaaàzio.
Má tɛsɔ̃ aà zɔ̃ɛwiaɔwaɛ,
pɔ́ pɔ́ liaiɔ i tɛ́kũ píi.

33 Ma Dii Zi̋gɔ̃de ma mɛ̀,
wà gbãamɔ̀ Isailiɔnɛ ń Yudaɔ píi.
Gbɛ̃́ pɔ́ tàńnɔ zi̋zɔɔ ũɔ ń kũa,
aa gi̋ ń gbaɛi.
34 A̋ma an Bona gbãa vi̋,
aà tɔ́n Dii Zi̋gɔ̃de.
A zɛńnɔ, i to an bùsu i̋ampa,
i gili gɛ̃ Babɛlideɔgu.

35 Wa lɛ́lɛ Babiloniɔwa ń fɛ̃ndaoɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
Wa lɛ́lɛ Babɛlideɔwa
ń a dɔaanaɔ ń a ɔ̃nɔnaɔ.
36 Wa lɛ́lɛ ãnabi ɛgɛnaɔwa,
wi ń dɔ̃ sɔũɔ ũ.
Wa lɛ́lɛ nɛgɔ̃naɔwa,
an nisi̋na i na líwa.
37 Wa lɛ́lɛ ń sɔ̃́ɔ ń ń zi̋kasɔ̃goɔwa
ń bui pɔ́ lɛ́ zɛńnɔɔ,
aai gɔ̃ lán nɔɛɔwa.
Wa lɛ́lɛ ń làasiɔwa,
wí ń pɔ́ɔ naaa.
38 Wa lɛ́lɛ ń swaɔwa, a i i ba,
asa tã́aɔ di ń bùsuuɛ.
Pɔvãipiɔ mɛ́ tò aa gɔ̃̀ mi̋sai.

39 Gbɛ̃gbonaɔ ń maiɔ mɛ́ aaɔ kálɛa we,
koohũ̋hũnaɔ iɔ zɔ̃zɔ̃u.
Aɔ da bɛzia ũ gɔɔpiiɛ,

---

† **50:29** Zia 18.6

gbɛ̃e aɔ ku we bau lɔo.
40 Lá Lua Sɔdɔũ ń Gɔmɔɔo suumpà‡
ń wɛ̃́lɛ pɔ́ kú ń saɛɔ,
màa gbɛ̃e aɔ ku Babɛli lɔo, baa do.
Ma Dii mámɛ má ò.

41 Gwa! Zĩgɔ̃ɔ bɔ̀ gugbã̀ntoo oi,
bui zɔ̃ɔ ń ń kíaɔ fɛ̀lɛ dasidasi
za dúnia lɛ́wa, aalɛ mɔ́.
42 Aa sáɔ ń sɔ̃naɔ kṹkũa,
aa pã̀sĩ, sósobisaideɔnɛ.
Aa di sɔ̃́ɔ kpɛ,
an kĩ́a dɔ lán ísia kɔ̃fĩwa,
aalɛ mɔ́ zĩ'ɔpooińzi, Babɛli.
43 Kɛ́ Babɛli kía ń bao mà,
a dɔ̃ kɛ́ yã́ gĩwaɛ, ɔ̃ à gɔ̃̀ dɔ̀lɔlɔ,
wã̀wã aà kũ̀ lán nɛ'iwã̀wã̀wa.
44 Lá nɔ̀ɔmusu ĩ bɔ Yuudɛ̃ dàou
à gɛ́ bualoũ àizɛɛdeu,
màa má Babɛlideɔ ya
mà ń bɔlɛ ń bùsuu gɔ̃̀ɔ,
mí gbɛ̃́ pɔ́ má sɛ̀ dilɛ we.
Démɛ muaamanɔi?
Démɛ a fɔ̃ ma la a yã́ii?
Dɔaana kpele mɛ́ a fɔ̃ zɛ gimɛɛi?
45 Ayã̀mɛto à yã́ pɔ́ Dii zɛ̀ò
à kɛ Babɛlideɔnɛ ma
ń yã́ pɔ́ a dĩ̀lɛ Babiloniɔ musuo.
Nɔ̀ɔmusupi a ń nɛ́ɔ naaa taò lán sã̀ɔwaɛ,
i ń bualoũpi dɛ̃ɔnzɔ̃ ń yã́i.
46 Babɛlideɔ kṹkũa kɔ̃fĩ a tɔɔlɛ lualua,
bui píi a ń wii maɛ.

51

1 Ma Dii ma mɛ̀, má tó ĩ́an pɔkaalɛna fɛlɛ,
i Babɛlideɔ sɛ́lɛ ń Babiloniɔ píi.
2 Má bui zĩ̀loɔ gbaɛ Babɛliwa,
aa bɔ gupiiu,
aai lɛ́lɛwà yã́yiawagɔɔ,
aai ń fã́fã e an bùsu gɔ̃ da gii.
3 Ã́su to an kàzunaɔ ń sá kã́o,
ásu to aa ń mɔ̀ ulaɔ dao.
Ã́su ń ɛ̀waasoɔ wɛ̃nagwao,
à ń zĩgɔ̃ɔ míɔnzɔ̃.
4 Aa kwɛ gɛɔ ũ Babiloni bùsuu,
wa ń zɔ̃zɔ̃ aa lɛ́lɛ a zɛaɔu.
5 Isailiɔ ń Yudaɔá gyaaɔ no,
Dii Zĩgɔ̃de ń Lua i pã̀kpańzio,
asa tàae pɔ́ wa kɛ̀ Isailiɔ Lua

‡ **50:40** Daa 19.24-25

pɔ́ a kua adoaɛ Babiloni bùsuu kɛ̀ zài.

6 A̋ bàalɛ bɔlɛ Babɛli,
á baade i a mibɔki̋i wɛɛlɛ.
A̋su to à gaga wɛ̋lɛpi tàae yá̋io.
Dii tɔsimagɔɔ mɛ́ pi̋la,
a fi̋aboné a zɛ́waɛ.
7 Babɛli dɛ lán vua imibɔwa Dii ɔzi̋ɛ,
a tò dú̋nia bui píi a igbɛ̋̀ kà̋.*
Buiɔ a vɛ̃ɛ mi̋, ɔ̃ aa gɔ̃̀ mi̋sai.
8 Babɛli a kwɛ́ ká̋ndoɛ, i ga.
A ɔ́ɔlɔɛ̀, í ɛsɛ maɛ̀ aà bɔwa.
Wi̋liɔ dɔ̃o, a gí gbá̋gbãia?
9 Wa ɛsɛ màma Babɛliwa, i gbá̋gbão.
Wà aà to we sa,
wá baade a taa kɛ a bùsuu,
asa aà tàae luabɛpuana lè,
à gbà̋ zɔ̃̀ luawaɛ.†
10 Dii tò yá̋ bɔ̀wanɔ na.
A mɔ wà gɛ́ yá̋ pɔ́ Dii wá Lua kɛ̀ dau siuinɛ́ Siɔna.

11 A̋ á kaɔ lɛ́ kɛkɛ,
í á sɛ̀ngbaoɔ sɛ́lɛ!
Dii Mɛdɛ kíaɔ sóikɛ̀ Babɛliwa,
asa à zɛ̀ ń aà kaalɛaoɛ,
i tɔsiwà a kpɛ́ yá̋ musu.
12 A̋ dàlapoo sɛ à mipɛò Babɛli bi̋iwa.
A zi̋gɔ̃ɔ gba gbãa,
í gudɔ̃anaɔ gbaɛ aa gɛ́ ń kúki̋i!
A gbɛ̃́ɔ zɛzɛ aa bɔnsaɛ kɛnɛ́!
Yá̋ pɔ́ Dii zɛ̀ò a kɛɛ,
yá̋ pɔ́ àlɛ yá Babɛlideɔ yá̋ musupi.
13 N̋ kálɛ swa zɔ̃ɔ saɛ,‡
àizɛɛ tɔ̃̀ma,
ń beeo n ka kaalɛa sa,
n ɔvãi'ea lɛ́ kà.
14 Dii Zi̋gɔ̃de si̋ ń azi̋ao à mɛ̀
má tó wà li Babɛlia lán kwaɔwa,
wi kúkua dɔwà.

15 Dii mɛ́ tɔɔlɛ kɛ̀ ń azi̋a gbãao,
à dú̋nia kàlɛ ń azi̋a ɔ̃nɔo,
à musu kpàlɛ ń azi̋a wɛzɛ̃o.
16 Tó Dii pűna,
í pɔ́ kú musu i̋ kɔ̃fi̋kɛ,
i̋ to lou sisi za dú̋nia lɛ́wa.
Dii i̋ bɔ ń i̋anao a làasiu,
i̋ to lou ma ń pílɛao.
17 Gbɛ̃nazi̋naɔ sɔũ, aa yãe dɔ̃o,

* 51:7 Zia 17.2-4, 18.3 † 51:9 Zia 18.5 ‡ 51:13 Zia 17.1

siaɔ gɛɛ a gɔ̃ kpá ń wɛ́i
tá́a pɔ́ aa pɩ̀ɔ yá́ musu.
Pɔ́ ɛgɛnaɔnɛ, aa wɛ̃ni vɩ̀o.
18 Pɔ́ gianaɔnɛ, láanipɔɔnɛ,
yá́kpalɛkɛgɔɔzɩ̀ aa midɛ.
19 Dii pɔ́ dɛ Yakɔbu buiɔ baa ũ muaańnɔo,
asa ɔ̃mɛ pɔ́pii kɛ̀
ń bui pɔ́ à ń sɛ́ a pɔ́ ũɔ.
Aà tɔ́n Dii Zɩ̀gɔ̃de.

20 Babɛli, ń dɛ ma gbɛ̃́wiwibɔ ũɛ,
ma gɔ̃kɛbɔn n ũ.
Mi n sɛ mà buiɔ wíwiò,
mi ń kpalaɔ midɛnnɔ.
21 Mi sɔ́ɔ ń ń dikpɛnaɔ wíwinnɔ
ń zɩ̀kasɔ̃goɔ ń sɔ́godeɔ.
22 Mi gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ wíwinnɔ,
nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ,
ɛ̀waasoɔ ń wɛ̃́ndiaɔ píi.
23 Mi sãdãnaɔ ń ń sãɔ wíwinnɔ,
zɔ̃ɛɔ ń ń zù zɩ̀kɛnaɔ,
dɔaanaɔ ń gbãadeɔ.
24 Má ɩ̃abo Babɛlideɔnɛ
ń Babiloniɔ píi á wáa
vãi pɔ́ aa kɛ̀ Siɔnaɛ yá́i.
Ma Dii mámɛ má ò.

25 Gbɛ̀sɩ̀sɩ̀ bùsudɛna,
ni dṹnia bṹu ɔ̃̀ɔkpa,
ɔ̃ ma fɛlɛnnɔ sa.
Ma Dii mámɛ má ò.
Má ɔkàa kpanzi
mà n zu yãtɛ̃uɛ,
ní gɔ̃ lán gbɛ̀sɩ̀sɩ̀ tɛ́kũawa.
26 Wa n gbɛe sɛ kpɛdɔgbɛɔ mide ũ
ge ɛ̃daalɛgbɛ ũo,
asa ńyɔ̃ɔ dɛ bɛzia ũ gɔɔpiiɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.

27 A gudɔkɔ̃ɛkɩ̀i dilɛ dṹniau,
à zɩ̀ kuupɛ bùsu ń bùsuo.
A gbãbɔ buiɔnɛ,
aa gɛ́ lɛ́lɛi Babɛliwa,
Alalata kía ń Mini kíao
ń Asɛnazi kíao sóikɛwà,
í zɩ̀gɔ̃ badeɔ dilɛ aa gɛ́ lɛ́lɛiwà,
í sɔ̃deɔ gbaɛwà lán kwasutɛ̃ɔwa.
28 A gbãbɔ buiɔnɛ aa gɛ́wà ń zɩ̀o,
Mɛdɛ kíaɔ ń ń dɔaanaɔ ń ń gbãadeɔ
ń bùsu pɔ́ aalɛ kiblewàɔ gbɛ̃́ɔ.
29 Dṹnia lɛ́ dee, àlɛ pelembo,

yá̰ pɔ́ Dii lɛ́ yá ń Babɛlio gi kuɛ.
A to Babiloni bùsu gɔ̃ bɛzia ũɛ,
gbɛ̃e aɔ ku we lɔo.
30 Babɛli nɛgɔ̃naɔ fù zi̋wa,
aa gɔ̃̀ ye ń zɛgiki̋iɔu.
An yɛ̃̀ɛɛ làa aa gɔ̃̀ lán nɔɛɔwaɛ.
Wà tɛsɔ̃̀ ń bɛɔwa,
wà ń bɔlɛ gbá̰aɔ ɛ̀'ɛ.
31 Zi̋naɔ lɛ́ dadakɔ̃lɛ,
baokpanaɔ tɛkɔ̃i,
aalɛ gɛ́ baokpai Babɛli kíaɛ,
aa oɛ̀ wà aà wɛ́̃lɛ bũu si̋wà,
32 wà swabuaki̋iɔ si̋,
wà tɛsɔ̃̀ da̋naɔwa,
gili gɛ̃̀ zi̋gɔ̃ɔgu píi.

33 Ma Dii Zi̋gɔ̃de Isailiɔ Lua ma mɛ̀
Babɛli kɛkɛgɔɔ kà,
a dɛ lán pɔ́wɛna pɔ́ wa kàlɛ zɛu,
wàlɛ go kɛɛ̀waɛ.
34 Babɛli kí Nɛbukanɛza wá taitai,
à wá kɛ́ kɛ́lɛkɛlɛ,
à wá tó lán dàa giiwa.
A wá mɔmɔ lán kwã̀sawa,
à ka̋ pá̰upãu ń wá pɔ́ maaɔ,
ɔ̃ à ɔzɔ̃̀wázi.
35 Siɔnadeɔ mɛ̀
gbãa pɔ́ Babɛlideɔ mɔ̀nɛ́ aa ń só,
to a yá̰ wí ń musu.
Yelusalɛũdeɔ mɛ̀
ń bɔ́ɔ'i pɔ́ Babiloniɔ mi̋,
to aa a gbɛ'e.

36 A yá̰i ma Dii ma mɛ̀,
A ma! Má zɛánɔ, mí tɔsiɛ́.
Má tó an swada í ba,
má tó an nibɔnaɔ gɔ̃ gii.
37 Babɛli a gɔ̃ gbɛ̀zɛ ũɛ,
gbɛ̃gbonaɔ tòo ũ, sɔ̃kɛ̃ngu pɔ́ ũ,
láanipɔ ũ, gbɛ̃e aɔ ku weo.
38 Babɛlidepiɔ pũna sãnusãnu lán nɔ̀ɔmusuwa,
aa ɔ́ɔlɔ lán nɔ̀ɔmusu nɛ́ɔwa.
39 Gɔɔ pɔ́ an mɛ wa̋,
ɔ̃ má mɔ́nɛ́ ń í gbãao,
mí kákanɛ́, aai gɔ̃ dɔ̀ɔsai,§
aaiɔ i'o vusai gɔɔpii.
Ma Dii mámɛ má ò.
40 Má ń pá̰lɛ lán sãnɛbɔlɔ
pɔ́ wàlɛ mɔ́ ń kòlokpaiɔwa,

§ **51:39** Dan 5.1

lán sãsakaoɔ ge blesanaɔwa.
41 Wa lɛ́lɛ Babɛliwaɛ fá!
Wa dṹnia wɛ̃́lɛ tɔdepi siɛ,
Babɛlipi i gɔ̃ sɔ̃kɛ̃ngu pɔ́ ũ buiɔnɛ.
42 Isia a da Babɛliaɛ,
a ikooa kɔ̃fideɔ lɛ́lɛwà.
43 Aà zɔ̃ɛwiaɔ gɔ̃ bɛziaɔ ũ,
aà bùsu i gɔ̃ gbáa gii ũ.
Gbɛ̃e aɔ ku weo, gbɛ̃e a pãao.
44 Má fɛlɛ ń Bɛlio Babɛli,
mí tó aà pɔ́ pɔ́ a mɔ̀mɔɔ pisipisi.
Buiɔ siu we lɔo, aà bĩ́iɔ kwɛ́.

45 A bɔlɛ a guu ma gbɛ̃́ɔ,
baade azĩa mibɔkĩi wɛɛlɛ
ma pɔkũma pãsĩ yã́i.
46 Tó a bùsupi baoe mà,
ásu to sɔ̃ kɛ̃́águo,
ásu to vĩa á kũo.
Yãpãsĩ a fɛlɛ bùsupiu,
kpaladeɔ fɛlɛ ń kɔ̃o.
A yã́pi feena ma wɛ̃a,
í a feena ma zii.
47 Asa a gɔɔ lɛ́ mɔ́
kɛ́ má fɛlɛ ń Babɛli tã́aɔ.
A gbɛ̃́ɔ kwɛ gɛɔ ũ a guu,
bùsupideɔ gɛɛ i gɔ̃ kpá ń wɛ́i.
48 Luabɛdeɔ ń zĩ́lɛdeɔ gulakɛ
Babɛli yã́ musu ḿpii,*
asa bùsudɛnaɔ bɔ gugbãntoo oi,
aa mɔ lɛ́lɛwàɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
49 Lá Babɛlideɔ gbɛ̃́ɔ dèdɛ dṹnia guu dasi,
Babɛlipi a wiɛ sa
Isaili pɔ́ aa ń dɛdɛɔ yã́ musu.†
50 A Isaili pɔ́ a bɔ an fɛ̃nda lɛ́zĩɔ,
à bɔ we, ásu zɛzɛ weo.
A to Dii yã́ dɔ́águ za zà̃zã we,
í Yelusalɛũ yãda á sɔ̃u.

51 Wà yã́ lĩwɛ̃ɛ, ɔ̃ wí wá kṹ,
bui zĩ̀loɔ gɛ̃̀ Dii kpɛ́u e aà kúkĩi,
wá gɛɛ gɔ̃̀ kpá wá wɛ́i.

52 Ma Dii ma mɛ̀, a gɔɔ lɛ́ mɔ́
kɛ́ má fɛlɛ ń Babɛli tã́aɔ,
gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̀ĩa Babiloni bùsu bũu guuɔ aaɔ aaukɛ.
53 Baa tó Babɛli gbà̃ zɔ̃̀ luawa,
mɛ́ à a bĩ́i lɛsĩ gbãa kà̃fĩ,

* 51:48 Zia 18.20 † 51:49 Zia 18.24

ma bùsudɛnaɔ gbaɛ aa gɛ lɛ́lɛwàɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
54 Babɛlideɔ wii ma dɔ,
Babiloni bùsu wíwia zɔ̃ɔ.
55 Asa Dii a Babɛli dúuzɔ̃ɛ,
i to aà súu zɔ̃ɔ midɛ.
Zĩgɔ̃ɔ lɛ́lɛwà lán ikooaɔwa,
an zɔa iɔ dɔ lán isukaawa.
56 Bùsudɛnaɔ mɔ lɛ́lɛ Babɛliwa,
aai aà nɛgɔ̃naɔ kṹkũ,
aai ń sáɔ ɛ́'ɛ,
asa ma Dii mi tɔsimá
mà ĩabonɛ́ a zɛ́waɛ.
57 Má íkaka aà kíaɔnɛ
ń aà ɔ̃nɔnaɔ ń aà dɔaanaɔ
ń aà gbãadeɔ ń aà nɛgɔ̃naɔ,
aaiɔ i'o vusai gɔɔpii.
Ma Dii mámɛ má ò.

58 Ma Dii Zĩgɔ̃de ma mɛ̀
wa aà bĩ́i gèele daaĩ,
wa tɛsɔ̃ aà bɔlɛ lɛsĩɔwa.
Gbɛ̃nazĩnaɔ ĩ ĩada ńzĩawa pãɛ,
buiɔ isimagakpaa gbɛ a gɔ̃ tɛ́ pɔ́ ũɛ.

Gɛa ń Zelemii taalao Babɛli

59 Nɛlia nɛ́ Selaia, Maasea tɔũna gɛ̀ Babɛli ń Yudaɔ kí Zedekiao kíapi kpalablea wɛ̃̀ síiɔ̃de
guu. Selaiapi mɛ́ kía bòokpakĩi dɔaana ũ. Yã́ pɔ́ Zelemii dàɛ̀n kɛ. 60 Zelemii yãvãi pɔ́ a
Babɛli lepiɔ kɛ̃̀ taala guu píi, 61 ɔ̃ a ò Selaiaɛ: Tó n ka Babɛli, wɛtã ǹ láɛ bee kyokɛnɛ́ píi,
62 ní mɛ, Dii mɛ́ ò á guɛ bee míɔnzɔ̃ɛ, gbɛ̃e ge pɔtuoe aɔ ku a guu lɔo. Aɔ da bɛzia ũ gɔɔpiiɛ.
63 Tó n lápi kyokɛ̀ ń làa, ba yewà ǹ naaa ń gbɛo, ní zu Uflata guoguo, 64 ní mɛ, màa Babɛli
a kpálɛ fusai‡ yã́ pɔ́ Dii yĩawà yã́i.

Zelemii yã́ lɛ́n we.

52

Yelusalɛũ dúuzɔ̃a
(2Kia 24.18-25.21)

1 Kɛ́ Zedekia kà wɛ̃̀ bao ń mɛ̀ndoo, ɔ̃ à kía blè, à zɔ̃̀lɛ kpalau Yelusalɛũ wɛ̃̀ kuɛdoɛ. Aà
da tɔ́n Amutali, Zelemii nɛ́, Libena gbɛ́ɛ. 2 A yã́ pɔ́ Dii yeio kɛ̀ lá Yɛkɔnia kɛ̀wa píiɛ. 3 Dii
pɔkũma mɛ́ tò yã́pi Yelusalɛũ ń Yuda bùsuo lè píi e à gɛ̀ ń yá à ń goala.
Ɔ Zedekia bɔ̀ Babɛli kía yã́u. 4 Zedekiapi kpalablea wɛ̃̀ kɛ̃okwide guu, a mɔ kwide gɔɔ
kwide zĩ́ ɔ̃ Babɛli kí Nɛbukanɛza mɔ̀ lɛ́lɛi Yelusalɛũwa, aàpi ń a zĩgɔ̃ɔ píi. Aa bòokpà a bĩ́i
saɛ, ɔ̃ aa gbà lɛsĩɔ dà aa lĩai. 5 Wa liaa wɛ́lɛpizi màa e kí Zedekia kpalablea wɛ̃̀ kuɛdode
guu. 6 A mɔ síiɔ̃de gɔɔ kɛ̃okwide zĩ́ ɔ̃ nɔana gbãakũ̀ wɛ́lɛu, gbɛ̃e pɔblea vĩ lɔo. 7 Kɛ́ wà bĩ́i
fɔ̃̀, ɔ̃ Yuda zĩgɔ̃ɔ lɛ̀kɔ̃wa gwã́, aa bɔ̀lɛ ń bɔlɛ pɔ́ kú bĩ́i mɛ̀n plaɔ zãnguoo kibɛ kaa saɛ, aa pɛ̀lɛ
Yuudɛ̃ guzulɛ zɛ́u. 8 Ɔ Babiloni zĩgɔ̃ɔ pɛ̀lɛ kíapi gbɛu, aa aà lè Yeliko gusalalaa. Zedekia
zĩgɔ̃ɔ fã̀aa aa aà tò we, 9 ɔ̃ wà aà kũ̀ tàò Babɛli kíaɛ Libla, Amata bùsuu. We wà yãdàuaàla,
10 ɔ̃ Babɛli kía aà nɛ́ɔ kòlokpakpa aà wáa. Libla we lɔ ɔ̃ à Yuda kíaɔ dèdɛu. 11 Ɔ à Zedekia
wɛ́ bɔ̀bɔ, à aà yè ń mɔdaonao à tàaànɔ Babɛli.* Ɔ à aà dàkpɛu e aà gɛ ga we.

‡ **51:64** Zia 18.21 * **52:11** Eze 12.13

12 Babɛli kía kpalablea wɛ̃̀ bao mɛ̀ndosaide guu, a mɔ sɔode gɔɔ kwide zĩ́ ɔ̃ aà ȉwa
Nɛbuzaladã mɔ̀ Yelusalɛũ. Aàpi mɛ́ Nɛbukanɛza dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. 13 Ɔmɛ tɛsɔ̃̀ Dii kpɛ́wa
ń kibɛo ń Yelusalɛũ kpɛ́ɔ píi. Kpɛ́ zɔ̃ɔɔ píi lé, à tɛsɔ̃̀wàɛ. 14 Ɔ a tò Babiloni zȉgɔ̃ɔ Yelusalɛũ bĩ̋i
gbòo píi.† 15 A taasideɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ wɛ̃́lɛuɔ nàaa tàńnɔ Babɛli ń gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ nà Babɛli kíawaɔ.
16 Ɔ à taasideeɔ tò we aaɔ vɛ̃ɛbuɔ ń bugbɛɔ sɛ̃wa.
17 Ɔ Babiloniɔ Dii kpɛ́ mɔgotɛ̃ pɛ́lɛɔ ń tadibɔɔ ń íkakȉio wȉwi,‡ aa tàò Babɛli píi. 18 Aa
túfukabɔɔ ń pɛ́ɛluɔ ń filiadɛbɔɔ ń au'ɛlɛbɔɔ ń gɔ̃̀ɔnaɔ ń mɔgotɛ̃ pɔ́ pɔ́ wȉ Dii kpɛ́ zȉ kɛòɔ nàaa
tàò lɔ.§ 19 Dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi taɔ ń tɛ́sibɔɔ ń au'ɛlɛbɔɔ ń túfukabɔɔ ń dauɔ ń gɔ̃̀ɔnaɔ ń imibɔ pɔ́ wȉ
vɛ̃ɛ kauɔ ń pɔ́ pɔ́ wa pȉ ń vuao ge ń ắnusuoɔ sɛ̀lɛ píi. 20 Mɔ̀pɛlɛ mɛ̀n pla ń íkakȉipio ń mɔgotɛ̃
zuswana pɔ́ kú a zíɛɔ ń tadibɔ pɔ́ Salomɔɔ pȉ Dii kpɛ́ pɔ́ ũɔ, gbɛ̃e mɔgotɛ̃pi gbia lɛ́ dɔ̃o, a gbia
kɛ̀ zài. 21 Mɔ̀pɛlɛpiɔ lɛsȉ gȁsȉsuu bao plaplasaiɛ, a gbɛ̃̀nɛ sɔ̃ kuɛplapla. Mɔpiɔ gèele kà ɔnɛ
síiɔ̃siiɔ̃, mɛ́ aa ɛ vȉvȉ ń guu. 22 Fùa pɔ́ kú ń musuɔ lɛsȉ gȁsȉsuu sɔ́sɔoɛ. Mɔgotɛ̃ mɔdaona tãa
ń gɔ̃ina pɔ́ wa kɛ̀ lán gbɛafu bɛwa liaa fùapiɔzi píi. Mɔ̀pɛlɛ mɛ̀n plapiɔ doũɛ. 23 Gbɛafu bɛ
gɔ̃ina pɔ́ liaipiɔ basɔo síiɔ̃siiɔ̃saiɛ, mɛ́ a ku mɔdaona pɔ́ wa tȁpi musu mɛ̀n basɔobasɔo.
24 Dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi mɛ́ sa'onkia Selaia kũ̏ ń aà plaade Zefaniao ń bĩ̋ibɔlɛdɔ̃anaɔ gbɛ̃ɔn
àaɔ̃ɔ. 25 A gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ dɛ zȉgɔ̃ɔ dɔaana ũ kũ̏ wɛ̃́lɛ guu ń kía ȉwa gbɛ̃ɔn sopla pɔ́ à bɔ̀má wɛ̃́lɛ
guuɔ ń zȉgɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ lakɛ̃na pɔ́ ȉ gbɛ̃́ɔ tɔ́ dalauo ń gɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃ pɔ́ wà bɔ̀má wɛ̃́lɛ guuɔ.
26 Nɛbuzaladãpi mɛ́ ń naaa tàńnɔ Babɛli kíaɛ Libla, 27 ɔ̃ Babɛli kía ń dɛdɛ Amata bùsuu
we.
Màa wà Yudaɔ nàaa ń bùsuu wà tàńnɔ. 28 Gbɛ̃́ pɔ́ Nɛbukanɛza ń naaa à tàòɔ dasilɛn
kɛ: Aà kpalablea wɛ̃̀ soplade guu ɔ̃ à tàńnɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa gɛ̃o ń bao ń àaɔ̃o (3.023). 29 A wɛ̃̀
bao plasaide guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aa síiɔ̃ ń baakwi ń plao (832). 30 A wɛ̃̀ bao ń àaɔ̃ode guu ɔ̃ dɔaiɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔ Nɛbuzaladã gbɛ̃́ɔ nàaa tàńnɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa àaɔ̃ ń basoplasɔoo (745). An dasi fɛ̀lɛ píi
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ ń ɔ̀aa àaɔ̃o (4.600).

Yɛkɔnia gbaɛa
(2Kia 25.27-30)

31 Yudaɔ kí Yɛkɔnia taa Babɛli wɛ̃̀ bla àaɔ̃saide mɔ kuɛplade gɔɔ baasɔo ń plaode zĩ́ ɔ̃
Babɛli kí Ɛvili Mɛlodaki aà bɔ̀ kpɛ́u a kpalablea wɛ̃̀ sɛ̃́ia guu, à aà gbà gbãa. 32 A yãmaa òɛ̀,
ɔ̃ à zɔ̃lɛkȉi pɔ́ dɛ aà kía dee pɔ́ kuaànɔ Babɛliɔ pɔ́a kpàwà. 33 Yɛkɔnia a dakpɛunakɛ'ula lȉlɛ,
ɔ̃ ȉɔ pɔble ń kío sãnu e a wɛ̃ni lɛ́u. 34 Lá gu lɛ́ dɔ Babɛli kía ȉɔ pɔ́ pɔ́ a ni lɛ́ aà dɛ kpawàɛ e à
gɛ̀ gàò.

† **52:14** Eze 33.21 ‡ **52:17** 1Kia 7.15-26 § **52:18** 1Kia 7.45

WƐNALƐ
Yɑ́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Wɛ̃nalɛ láɛ bee lɛɛ sɔo píi lɛ́ Yelusalɛũ kaalɛa yɑ̃'o, kɛ́ an ibɛɛ Babiloni zi̋gɔ̃ɔ lɛ̀lɛwà e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̀ 587. Yudaɔ kpala midɛan we. A dɛ lán músipi lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̀ Davidiɛ ɛɛbòwa kɛ́ à mɛ̀: Aà buiɔ aaɔ kpalable gɔɔpii. Aà kpalapi aɔ láaa vi̋o (2Sam 7.16).

Músi yɑ́ pɔ́ kɛ̀piɔ tò gbɛ́ pɔ́ aa bɔ̀uɔ lɛ́ làasookɛ, ɔ̃ aa wɛ̀ɛlɛ wà yɑ́pi bɔɔlɛ dɔ̃. Démɛ gɛ̀wázi ń yɑ́ɛò? Dii gɔ̀ azi̋a gbɛ́ɔnɛ ibɛɛ ũ yɑ̀? N beeo gbɛ́ pɔ́ wà zi̋blèmáɔ ń taaeɔ dɔ̀. A dɔńgu kɛ́ Dii wɛ̃nadɔ̃anɛ lí láao mɛ́ a náai vi̋ zɔ̃ɔ (Wɛ̃n 3.22-23). Yɑ́ bee ɔ̃ an wɛ́ gi dɔi, baa kɛ́ aa yɑ́ è.

Wɛ̃nakɛa Siɔnaɛ

1 Wɛ́lɛ pɔ́ wa diu yɑ̃a gɔ̀ da gii sa bɛ!
A tɔbɔ̀ buiɔ guu yɑ̃a,
ɔ̃ à gɔ̀ lán gyaa gbɛ̃andowa.
A iko vi̋ bùsuɔwa yɑ̃a,
ɔ̃ à gɔ̀ zi̋zɔ ũ.
2 Iɔ búbuapɛ gwɑ́,
aà oa i̋ ya ń wɛ́'io.
Bui pɔ́ yeaàzi yɑ̃aɔ,
an gbɛ̃e lɛ́ aà nɔ̀sɛ niniɛ̀o.
Aà gbɛ̃napiɔ zi̋bɔnkpɛkɛ̀ɛ̀,
aa gɔ̀ aà ibɛɛɔ ũ.
3 Yudaɔ ku zi̋ gbɑ̃au ń taasio,
ɔ̃ wà tàńnɔ zi̋zɔɔ ũ.
Aa ku buipɑ̃leɔ guu,
aali i̋ampaki̋i eo.
An kua wɛ́tɛ̃apiu
an i̋adamadeɔ mɔ̀ lɛ̀lɛmá ḿpii.
4 Siɔna zɛ́ɔ gà píi,
gbɛ̃e lɛ́ sɛ́ à mɔ dikpɛkɛi lɔo.
A bi̋ibɔlɛɔ gɔ̀ da gii,
a sa'onaɔ lɛ́ aaukɛ,
a wɛ́ndiaɔ ku pɔsiau,
wɛ́lɛpi i̋ikũ̀.
5 Aà ibɛɛɔ mɛ́ gɔ̀ aà vi̋,
aà wɛ̀lɛpiɔ kálɛa dɔdɔa.
Dii mɛ́ mɔ̀ ń pɔsia beeo
tàae zɔ̃ɔ pɔ́ Siɔnapi kɛ̀ yɑ́i.
Aà ibɛɛɔ a gbɛ́ɔ kpán'aɛkɛ̀
aa tàńnɔ zi̋zɔɔ ũ.
6 Siɔna gawi làa píi.
A kíaɔ gɔ̀ lán tue pɔ́ kùa sɛ̃wawa.
Aa yɛ̀ɛ vi̋o,
ɔ̃ aa bàalɛ̀ ń yanaɔnɛ.
7 Siɔnadeɔ li̋aaliaa wɛ́tɛ̃a guu,
aalɛ ń pɔ́ maaɔ bɛɛkɛ.
Kɛ́ aalɛ gɛ̃ ń ibɛɛɔ ɔzi̋,

aai gbɛ̃e e à ɔdàmáo.
Kɛ́ Yelusalɛũ ibɛɛɔ aà wíwia è,
aa aà yáalɔ̀.
8 Yelusalɛũ duuna zɔ̃ɔ,
bee yã́ mɛ́ tò à gbãlɛ̀.
Aà kpɛlanaɔ lɛ́ aà kpɛbɔ sa
kɛ́ aa aà puizi è yã́i.
Aàzĩawa àlɛ aaukɛ,
àlɛ a mi pãpãu.
9 Aà gbãsĩ kú aà zwãawa,
i yã́ pɔ́ a a le dao.
Aà lɛ́lɛapi bɔ̀ gbɛ̃́ɔ saɛ,
gbɛ̃e i waiyookɛɛ̀o.
Ma taasi gwa Dii,
asa ma ibɛɛɔ lɛ́ yɔ̃̀ɔ kɛaɛ.
10 Aà ibɛɛɔ ɔpɛ̀lɛ aà àizɛɛɔwa.
Bui pɔ́ n ginɛ́ aa gɛ̃ n gbɛ̃́ɔ kɔ̃kãaauɔ,
a è buipiɔ gɛ̃̀ n kpɛ́u.
11 Aà gbɛ̃́ɔ lɛ́ aaukɛ ḿpii,
aalɛ pɔblea wɛɛlɛ.
Aalɛ ń àizɛɛɔ lɛũkpakɛ
ń pɔbleao wɛ̃ni badɔa yã́i.
Wɛ́sɛ ǹ gwa Dii,
wàlɛ ma kɛ pɔ́ɔpɔɔɛ.
12 A̋ gbɛ̃́ pɔ́ álɛ gɛ̃ laɔ,
ma yã́ lɛ́ kɛɛ́ yãe ũo lé?
A̋ wɛ́sɛ à gwa tó yã'ɔ̃mae kà
pɔ́ pɔ́ wa kpàmaziɛwa.
Dii mɛ́ kpàmazi a pɔkũma pãsĩ bɔbɔaa gɔɔ.
13 Kua za musu à tɛ́ gbàɛa wawãwã ũ.
A̋ ba kpàmɛɛ ma táa'ozɛu,
à ma sɔaa.
A̋ ma kɛ bɛzia ũ,
à ma to ń aafiasaio gɔɔpii.
14 Dii ma tàaeɔ kàkɔ̃u,
a tà̃ zuu ũ.
A dàmɛɛ ma nɔɛ,
ɔ̃ ma gbãa bùsa.
A̋ ma gbɛ̃́ɔ nà gbɛ̃́ pɔ́ aa fɔ̃ ń fuoɔnɛ ń ɔzĩ.
15 Dii sakà nɛgɔ̃na pɔ́ kú ma guuɔgu.
A̋ gbɛ̃́ɔ kà̃amazi,
aa ma ɛ̀waasoɔ kɛ̀ kɛ́lɛkɛlɛ.
Ma Yudaɔ mɛɛwia lɛ́so,
Dii ɔ̃zɔ̃̀a a vɛ̃ɛfɛ̃kĩiu.
16 Bee ɔ́ ɔ̃ málɛ dɔ,
ma wɛ́'i lɛ́ kwɛ́.
Nɔ̀sɛninina kumanɔ kãio,
wàlɛ wɛɛlɛ ma nisĩna suo.
Ma nɛ́ɔ gɔ̃̀ gii,
asa ibɛɛ gbãamɔ̀mɛɛɛ.

17 Ma Siɔna, ma ɔkpà,
ɔ̃ gbɛ̃e ku à ma nɔ̀sɛ nínimɛɛo.
Bui pɔ́ liaa Yakɔbu buiɔziɔ
ɔ̃ Dii dɩ̀lɛ aa gɔ̃ ń ibɛɛɔ ũ.
Ma Yelusalɛũ ma gɔ̃ ibɛɛpiɔnɛ lán pɔ́ gbãlɛawa.
18 Dii yã́ naɛ,
asa ma bɔ aà yã́ kpɛɛ.
Bui píi à swã́kpa,
í ma yã'ɔ̃ma ma.
Wà tà ń ma wɛ̃́ndiaɔ ń ma ɛ̀waasoɔ zɩ̃̀zɔɔ ũ.
19 Ma lɛzù bui pɔ́ yemaziɔzi,
ɔ̃ aa zɩ̃́bɔnkpɛkɛ̀mɛɛ.
Ma sa'onaɔ ń ma gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kɛ̀sai ma zɛaɔ guu,
gɔɔ pɔ́ aalɛ blɛ wɛɛlɛ,
aa ń wɛ̃ni ba dɔò.
20 Dii, ma taasikɛa gwa,
ma nɔ̀sɛ lɛ́ tɛ́kũ.
Ma túlu yà,
asa ma pã n yã́a maamaaɛ.
Zɩ̃ ma gbɛ̃́ɔ blè gãaɛ,
mɛ́ gaga ku ua.
21 Wà ma aaukɛa mà,
kási má nɔ̀sɛninina vɩ̃o.
Ma ibɛɛɔ ma taasikɛa bao mà,
aalɛ pɔnakɛ ń yã́ pɔ́ ń kɛ̀mɛɛo.
To gɔɔ pɔ́ n a yã'ò ká,
aai gɔ̃mawa.
22 N ń vãikɛa bɔnɛ́ gupuau,
ní kɛnɛ́ lá ń kɛ̀mɛɛwa ma tàae yã́i.
Ma aaukɛa zɔ̃ɔ,
ma sɔ̃ yɛ̃̀ɛɛ vɩ̃ lɔo.

2

Ɩ̃a pɔ́ Dii dà Siɔnawa

1 Gwa lá Dii pɔkũma kù Siɔnaa lán suawa.
A Isailiɔ bɛɛɛ pɔ́ zɔ̃̀ luawa pã̀lɛ zɩ̃́lɛ.
I a gbadibɔpi yãda a pɔfɛ̃gɔɔo.
2 Dii Yakɔbu buiɔ kpɛ́ɔ dàaɩ̃ ń wɛ̃nagwasai,
à Yudaɔ mɛɛwia zɛgikɩ̃iɔ kwɛ̀ a pɔfɛ̃ guu,
à kɛ̀sɛ tɔ̃̀ a kíaɔ ń ń kpalaowa zɩ̃́lɛ.
3 Aà pɔkũma pãsɩ̃ guu à Isailiɔ gbãa kɔ'ɛ̀.
A a ɔbɔ̀lɛ ń yã́u an ibɛɛɔ wáa.
A kũ̀ Yakɔbu buiɔwa tɛ́ ũ ń pɔ́ pɔ́ liaiɔ píi.
4 A̋ sagòlɛ lán ibɛɛwa,
à ɔkà sáu.
A gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̀ɛ maa yãaɔ dɛ̀dɛ píi
lán wɛ̀lɛwa.
A a pɔkũma pɩ̃pi Siɔnawa
lán tɛ́wa.

5 Dii gɔ̀ lán ibɛɛwa,
a kè Isailiɔnɛ sàabu.
Á ń kibɛɔ dàaǐ,
à ń wɛ́lɛ bǐidɛɔ kwɛ̀.
A tò búbua ń wɛ̃na wiio kǎfi Yudaɔ mɛɛwiau.
6 Á a kpɛ́ gbòo à gɔ̀ lán kaawa,
à a gbɛ̌ɔ kãaakǐipi wǐwi.
Dii tò dikpɛ ń kámabogɔɔo yá dɔ Siɔnadeɔgu lɔo.
Aà zafɛ̃a zɔ̃ɔ guu i kía ń sa'onaɔ gwa pɔe ũo.
7 Dii gǐ a gbagbakǐizi,
à pãkpà a kpɛ́i.
Á kibɛ kpɛ́ gbãaɔ nà ibɛɛɔnɛ ń ɔzǐ.
Aa kúkuakɛ̀ Dii kpɛ́u
lá wǐ kɛ dikpɛ zǐwa.
8 Dii zɛ̀ ń Siɔna bǐi gbooaoɛ.
Á ba yɔ̀wà, i gí ɔtɔ̃iwào.
A tò a bǐiɔ lɛ́ pǐa, aa gɔ̀ kɛ̀lɛkɛlɛ.
9 A bɔlɛ gbaɔ vǐlɛ tɔɔlɛu,
a gbáaɔ ɛ̀'ɛ kpéekpee.
A kía ń a nɛ́ɔ gɔ̀ buipãlɛɔ guu,
wa ikoyã kũa lɔo.
A ãnabiɔ lí yá pɔ́ bɔ̀ Dii kǐi e lɔo.
10 Siɔna gbɛ̃zɔ̃ɔɔ zɔ̃lɛa zǐlɛ,
an lɛ́ kpaaũa.
Aa bùsukà ń miu,
aa zwǎnkasaɔ kàkańla.
Yelusalɛũ wɛ́ndiaɔ mi gɔ̀ pɛ́lɛa zǐlɛ.
11 Ma wɛ́ lɛ́ wo ń ɔɔlɔo,
ma nɔ̀sɛ lɛ́ tɛ́kũ.
Ma pɔ yà dúuduu ma gbɛ̌ɔ dɛdɛa yái.
Nɛ́fɛ̃nɛnaɔ ń nɛ́tɛ̃naɔ kálɛ ma gãaɛɔ yɛ̀ɛɛsai.
12 Gɔɔ pɔ́ aalɛ lɛ́lɛ gãaɛ
lán gbɛ̃ pɔ́ kɛ̀'ǐaɔwa,
aalɛ ń daɔ la aa mɛ̀:
Wá pɔblea ń imiao e má ni?
An wɛ̃ni lɛ́ gɛ̃zɛa ń daɔ kùɛ.
13 Yelusalɛũ, má onɛ kpelewa ni?
Bɔ́ má n lɛɛũòi?
Mɛɛwia lɛ́so Siɔna, bɔ́ má mɛ n muaaò
mà ń nɔ̀sɛ níninɛi?
N bɔ̀ ɛ zǎ lán ísia ɛwa,
démɛ a fɔ̃ n gbágbãi?
14 N ãnabiɔ yãpã gii ènɛ.
Aai n yãvãi bɔnɛ gupuau aa n kɛ̃ zɔblewao.
Yãpã gii pɔ́ aa ènɛ n sãsã.
15 Gbɛ̃ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ɔ píi aaǐɔ ɔtaalɛ,
aaǐɔ lɛsuikɛma Yelusalɛũ,
aaǐɔ mikɛnɛ déũdeũ.
Aaǐ mɛ, wɛ́lɛ pɔ́ a kɛfɛna kɛ̀ zài,

dṹnia píi pɔnakɛbɔpin wee?
16 N ibɛɛɔ lɛ́ lɛdɔma píi,
aalɛ lɛsuikɛma.
Aalɛ swaa biima,
aalɛ mɛ wá dàaȉ,
wá wɛ́ dɔ gɔɔpizi yãaɛ,
wa wɛsȉɛ sa.
17 Dii kɛ̀ lá à zɛ̀owa,
à yã́ pɔ́ a dȉlɛ za zi pàpa.
A̋ n kwɛ n wɛ̃nagwasai.
A tò ibɛɛɔ pɔnakɛ̀ n musu,
à n wɛ̀lɛɔ gbà gbãa.
18 Siɔna, to n bȉ́i wiilɛ Diizi ń nɔ̀sɛo,
to n wɛ́'i àɔ bàalɛ lán swa'iwa fãanɛ ń gwãasȉnao.
Nsu kã́maboo,
ńsu to n wɛ́ ȉ́ampao.
19 Fɛlɛ wii kau gwã́ gudɔ̃anaɔ kɔ̃ lɛũkpakɛgɔɔ.
N n sɔ̃ wɛ̃ Diiɛ,
ní ɔdɔaàzi n nɛ́ pɔ́ lɛ́ ga ń nɔanao zɛauɔ wɛ̃ni yã́i.
20 Dii, gwa ǹ gwa!
Dé n yã́ bee taa kɛ̀ɛ̀ yãai?
Nɔɛɔ ń nɛ́ pɔ́ aa ń í aa ń kuɛɔ soa maan wea?
Sa'onaɔ ń ãnabiɔ dɛdɛa n kpɛ́u maan wea?
21 Nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ gɛɔ gɔ̃̀ kálɛa zɛau luutɛ̃u.
Wà ma ɛ̀waasoɔ ń ma wɛ̃́ndiaɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃ndao.
N ń dɛdɛ n pɔfɛ̃gɔɔ,
n ń kaalɛ ń wɛ̃nagwasai.
22 Lá ni gbɛ̃́ɔ kãaa dikpɛgɔɔ,
màa ń tò yãpãsȉ lȉamazi.
N pɔkũmagɔɔ gbɛ̃e i pilimao,
gbɛ̃e i e bɔ̀o.
Ma ibɛɛɔ gbɛ̃́ pɔ́ ma ń gwá ma ń kuɛɔ mȉdɛ.

3

Wɛdɔa nɔ̀sɛniniai Dii kȉ́i

1 Má dɛ gbɛ̃́ pɔ́ Dii pɔkũma gotɔ̃̀wà à taasi è ũɛ.
2 A̋ ma ya à ma kpa gusiauɛ,
i kɛ gupuau no.
3 Mámɛ ȉɔ ɔtɔ̃a gɔɔpii,
a láaa vȉo.
4 A tò ma mɛ ibàba,
à ma wáɔ wȉwi.
5 A̋ kona ń mɛkɛmuunao lȉamazi lán bȉ́iwa.
6 A tò ma ye gusiau
lán gbɛ̃́ pɔ́ gà à gɛ̀gɛ̃ɔwa.
7 A̋ gȉ lȉamazi, má fɔ̃ bɔo,
à mɔ̀ gala gbiaɔ kpàmɛɛ.
8 Ma wiilɛ̀, ma suabalɛ zùaàzi,
kási i swã́sɛmazio.
9 A̋ gȉbò ń gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛɔ,

a pà̃ ma zɛ́a a dɛ̀.
10 A gɔ̃̀mɛɛ lán gbɛaana pɔ́ naalɛa
ge nɔ̀ɔmusu pɔ́ ye láuwa.
11 A zɛ́ sì̃a, à ma taitai,
à ma ɔ̃̀ɔkpà.
12 A a ka kpà sáa,
ɔ̃ à ma dilɛ pɔ́ pɔ́ á pá ũ.
13 A a gbàla kaɔ tɔ̃̀ ma baluwa.
14 Ma gɔ̃ ma gbɛ́̃ɔnɛ pɔ́ yáalɔa ũ,
aa lɛdàmanɔ ḿpii.
15 A blɛ kì̃sã ò'omɛɛ,
à ma kaka ń gɔ̃io.
16 A gbɛ̀kɔsɔ kpàa, ma swaa ɛ̀'ɛ,
à ɔ̃zɔ̃̀a tufua.
17 A ma kɛ̃ aafiawa,
má dɔ̃ bɔ́ wì̃ mɛ nama lɔo.
18 Ɔ ma mɛ̀, ma gɔ̃ yɛ̃̀ɛɛsai,
ma wɛ́ dɔ Diizi lɔo.
19 Ma liaaliaaa wɛ́tɛ̃a guu dɔmagu,
a dɛmɛɛ gɔ̃i ń konao ũ.
20 Yá̃pi ì̃ɔ dɔamagu maamaaɛ,
ɔ̃ ma kúsu kwɛ̀.
21 Yá̃ pɔ́ ì̃ɔ dɔmagu
ì̃ to ma nɔ̀sɛ àɔ daa doũn kɛ:
22 Dii gbɛ̃kɛ mɛ́ tò wi midɛo,
aà wɛ̃nadɔ̃anɛ lí láao.
23 Aà yeańzi ì̃ɔ dafu lá gu lɛ́ dɔɛ,
a náai vì̃ zɔ̃ɔ.
24 Ma mɛ̀, Dii mɛ́ ma baa ũ,
a yá̃i má sɔ̃́aaàzi.
25 Dii maa gbɛ́̃ pɔ́ an wɛ́ dɔaàziɔnɛ,
gbɛ́̃ pɔ́ aalɛ aà kɛ́̃i wɛɛlɛɔ.
26 Wɛdɔa Diizi zɔasai à ń suaba mɛ́ maa.
27 A maa gbɛ́̃ taasi fɔ̃ a ɛ̀waasogɔɔɛ.
28 Aà zɔ̃lɛ ado kílikili,
asa Dii mɛ́ aà dàu.
29 Aà a mipɛlɛ bùsuu,
iɔ wɛdɔaàzi.
30 Aà a gɛɛ dɔ gbɛ́̃ pɔ́ ye a sãnkɛɛ,
i to wí a kṹ.
31 Asa Dii lí gí gbɛ́̃i à aà tò we gɔɔpiio.
32 Baa tó à aà dà taasiu,
ì̃ aà wɛ̃nagwaɛ a gbɛ̃kɛ zɔ̃ɔ lɛ́u.
33 Dii lí gbɛ́̃ swá̃gaga ń pɔnaoo,
ì̃li aà da taasiu pão.
34 Tó wàlɛ ɔ̃zɔ̃ zì̃zɔɔwa dṹnia guu guei,
35 tó wàlɛ ń yá̃ málɛnɛ́ Lua Musude kpɛ́ kpɛɛlɛ,
36 tó wàlɛ yákpalɛkɛ gbɛ́̃ɔnɛ kolea,
Diipi lɛ́ eo lé?
37 Démɛ a fɔ̃ mɛ á kɛ, i kɛ,

tó Dii i a zɛbɔɛ̀o ni?
38 Vãi ń maao ì gbɛ̃́ le Lua Musude lɛ́ saia?
39 Gbɛ̃nazi̋n bɛ̃́ɛ nɛ́ zɛ́ vi̋ à zɔaka a duuna i̋adama yã́ musuo.
40 Wà wɛ́tɛ wá kuai wà gwa maamaa,
wí ɛa su Diiwa.
41 Wà ɔdɔ Luazi musu ń nɔ̀sɛmɛndoo, wí mɛ:
42 Wa duunakɛ̀, wa swã́gbãakɛ̀,
ɔ̃ ni sùuukɛwanɔo.
43 N pɔkũma kàkanla, n pɛwá,
n wá dɛdɛ wá wɛ̃nagwasai.
44 N sɔlɔ luabɛpuanau,
kɛ́ ńsu wá wabikɛa mao yã́i.
45 N wá dílɛ ukɔlɔ ge bi̋sa ũ buipãlɛɔ guu.
46 Wá ibɛɛɔ swaa bi̋iwá ḿpii.
47 Vi̋a ń zua baiuo mɛ́ gɔ̃̀wɛ̃ɛ
ń músio ń kaalɛao.
48 Ma wɛ́'i lɛ́ bàalɛ lán swa'iwa
ma gbɛ̃́ɔ tɔ̀lɔzɔ̃a yã́i.
49 Ma wɛ́'i aɔ kwɛ zɛsaiɛ,
aɔ kã́maboa vi̋o,
50 e Dii gɛ wɛzu zi̋lɛ à e.
51 Yã́ pɔ́ ma wɛ̃́lɛ nɔɛɔ lè,
kɛ́ ma wɛsi̋ɛ, ma nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpà.
52 Gbɛ̃́ pɔ́ aa íbɛlɛsɛ̀manɔ pãɔ
lɛ́ ma wɛ lán bãwaɛ.
53 Aa ye ma wɛ̃ni bɔlia ɛu,
aa ma papa ń gbɛo.
54 I dàmala,
ɔ̃ ma mɛ̀ ma gaɛ sa.
55 Kua za ɛ̀ títiu we
ma lɛzùnzi, Dii.
56 Kɛ́ ma suaba wiilɛ̀, ń mà,
ni swã́kpa ma yã́ao.
57 Kɛ́ ma lɛzùnzi, n sɔ̃mazi,
n mɛ̀ másu vi̋akɛo.
58 Dii, n zɛmanɔ yã́kpalɛu,
n ma wɛ̃ni si̋.
59 N è lá wà ma yã́ màlɛmɛɛ,
ɔ̃ n yãnakpàa, Dii.
60 N è lá aa ye tɔsia
ń vãi pɔ́ aa a lɛkpàai̋mazio píi.
61 Dii, ń mà lá aa ma sɔ̃sɔ̃
ń vãi pɔ́ aa a lɛkpàai̋mazio píi.
62 Ma ibɛɛpiɔ i̋ɔ lɛ́pɛ kɔ̃ swã́u,
aai̋ɔ lɛkpaai̋mazi gɔɔpiiɛ.
63 N ń zɔ̃lɛa gwa ń ń fɛlɛao,
ma tɔ́ mɛ́ gɔ̃̀ ń lɛ ũ.
64 Dii, n̋abonɛ́ a zɛ́wa,
kɛnɛ́ an yãkɛa lɛ́u.
65 To an swã́ gbãakũ,

ní láaizi̋má.
66 Pɛ́má ń pɔfɛ̃o,
ní ń tɔ̀lɔzɔ̃ dűniau.

4

Ia pɔ́ wa dà Siɔnadeɔwa

1 Vua siakűɛ fá! Vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ li̋!
Lua kpɛ́ gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ fȁaa zɛ́kpaaɔu píi.
2 Siɔnade pɔ́ wàlɛ ń bɛɛɛ lɛɛũ ń vuao yãaɔ,
wà ń dílɛ lán gi̋ ooɔwa,
oobona ɔzi̋ɛ.
3 Baa gbɛ̃gbonaɔ i̋ yɔ̃́ kpá ń nɛ́ɔwa aa miɛ.
Ma gbɛ̃́ɔ sɔ̃ aa pãsi̋kű,
aa gɔ̃̀ lán taataawa gbáau.
4 Nɛ́ yɔ̃minaɔ lɛ́na nàalɛ ń lɛ́ musu imi yãi.
Nɛ́ɔ lɛ́ pɛ̃ɛ gbɛa,
kási gbɛ̃e lɛ́ línɛ́o.
5 Nɛ́ pɔ́ aai̋ blɛ maa ble yãaɔ gɔ̃̀ gɛmbɛ̃ɛnaɔ ũ zɛaɔ guu.
Nɛ́ pɔ́ wà ń gwá ń pɔkasa ɔdeɔ lɛ́ pɔblea wɛɛlɛ bisau tufua.
6 Ma gbɛ̃́ɔ vãikɛa dɛ Sɔdɔũdeɔ duunala.
Lua Sɔdɔũpi suumpà kɑ̃́ndoɛ,
gbɛ̃e i ɔdawào.*
7 An kíaɔ zɛ̃a dɛ bùntafaa yãa,
an pípia dɛ vi̋'ipua.
An mɛɔ tɛ̃a lán lubiiwa,
an zɛa maa lán safiiwa.
8 Tiasa an sia dɛ nísi bòo góa,
tó aa bɛ gãaɛ, wi̋li ń dɔ̃o.
Aa gɔ̃̀ wákambaauɔ ũ,
aa gɔ̃̀ lán lí giiwa.
9 Gbɛ̃́ pɔ́ gàga zi̋uɔ mi na dɛ
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gaga ń nɔanaoɔla.
Bua pɔ́ɔ kuo, aalɛ ibaba,
aa gɔ̃̀ wooo.
10 Baa nɔɛ wɛ̃nadɔ̃nɛdeɔ ń nɛ́ɔ fùukɛ̀ ńzi̋a.
An nɛ́piɔ gɔ̃̀ ń pɔblea ũ ma gbɛ̃́ɔ tɔ̀lɔzɔ̃a guu.†
11 Dii pɔfɛ̃ pàlamá,
à a pɔkũma pãsi̋ bɔ̀bɔmá.
A tɛsɔ̃̀ Siɔnawa,
à kű a ɛ̃wa.
12 Dűnia kíaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔ píi,
aalɛ e yãa Yelusalɛũ ibɛɛɔ fɔ̃ gɛ̃ a bɔlɛuo.
13 Aà ãnabiɔ duuna ń aà gbàgbanaɔ vãikɛa yãiɛ.
Aa gbɛ̃maaɔ dɛ̀dɛ ń wɛ̃́lɛ guuɛ.
14 Ɔ aai̋ɔ ɔmalɛmalɛ zɛaɔ guu lán vi̋aɔwa sa.
Aa gbãlɛ̀ gbɛ̃dɛapi yãi,
gbɛ̃e lí we ɔkȁ ń pɔkasaɔwao.

* **4:6** Daa 19.24 † **4:10** Iko 28.57, Eze 5.10

15 Wi̍ɔ wiidɔmá, à gɛ́i gbãsi̍deɔ!
A gɛ́i, à gɛ́i, ásu ɔkãwáo!
Aai̍ɔ bàalɛ wàɔ liaaliaa,
buipãleɔ i onɛ́: A e àɔ ku lao.
16 Dii mɛ́ ń fãaa ń oa fɛ̃́nkpaao,
a ye à ń eo.
Wi̍li ń gbàgbanaɔ gwa pɔe ũo,
wi̍li gbɛ̃zɔ̃ɔɔ wɛgwao.
17 Wá wɛ́ dɔ gbɛ̃́ɔzi aa dɔwálɛ
e wá wɛ́ wò pã.
Kua gudɔ̃aki̍i wa buie dầ,
a fɔ̃ wá suaba sɔ̃o.
18 Lá wálɛ táa'o píi, wàlɛ wá wɛɛ,
wili e wa bɛbɛ gãaɛ lɔo.
Wá wɛ̃ni gɔ̃̀ lɛɛ, wá gɔɔ ye pai,
asa wá kua lɛ́ kàɛ.
19 Wá gbɛ̀sɛlɛnaɔ wãa dɛ kúu bɔa musua.
Aa pɛ̀lɛwázi gbɛ̀si̍si̍ɔ musu,
aa wá dãdã gbáau.
20 Kía pɔ́ Dii kpà wá i̍an wɛ̃nide ũ,
aa aà kũ̀ ń baio.
Wálɛ e yãa ɔ̃mɛ aɔ kpaawázi buipãleɔ guu.
21 A Ɛdɔũ pɔ́ á kú Uzu bùsuuɔ,
à vi̍ àɔ kɛ̃aa ń pɔnao gi̍a!
Lua a a pɔkũma í dɔɛ́ à mi à kã sɔ̃ɛ,
í á pɔkasaɔ wolowá.
22 Siɔnadeɔ, á i̍adama lɛ́ a ká,
wa táánɔ zi̍̀zɔɔ ũ lɔo.
Ɛdɔũɔ, Dii a bɔbɔánɔ ń á duunao,
i á vãikɛa wi̍ɛ́ á musu.

5

Wabikɛa kua i̍adamau

1 Dii, to yã́ pɔ́ wá lé dɔngu!
Gwa ǹ gwa lá wà widàwá.
2 Buipãleɔ mɛ́ gɔ̃̀ wá bùsu vi̍,
zi̍̀loɔ mɛ́ kú wá kpɛ́ɔ guu.
3 Wa gɔ̃ nɛtonɛɔ ũ desai,
wá daɔ gɔ̃̀ gyaaɔ ũ.
4 I pɔ́ wá vi̍, wi luɛ wà gbasa mi,
baa wázi̍a yàa wi ɔ̃abɔ wà luɛ sa.
5 Wá ibɛɛɔ looawála,
wa kpasa, wi i̍ampaki̍i eo.
6 Wa ɔdɔ̀ Egipiɔ ń Asiliɔzi
kɛ́ wà blɛ e à mɔ́wá yãi.
7 Wá maeɔ duunakɛ̀, aa ku lɔo,
ɔ̃ an tàaeɔ lɛ́ wi̍ wá musu.
8 Zɔɔ mɛ́ lɛ́ kiblewá,
gbɛ̃e ku à wá bɔ ń ɔzi̍o.
9 Wi blɛ wɛɛlɛ kai guuɛ

gbãamɔnɛde pɔ́ kú sɛ̃uɔ yã́i.
10 Wá báa wã̀ lán oo pɔ́ ditɛawa,
nɔana mɔ̀ ń mɛ̀wãa pãsĩ̀o.
11 Wà gbãamɔ̀ wɛ̃́ndiaɔnɛ Siɔna
ń wá Yudaɔ wɛ̃́lɛɔ guuo.
12 Wà kíaɔ yèye ń ɔɔwa wà ń loo,
wi bɛɛɛ dɔ̃ maezɔ̃ɔɔnɛo.
13 Wĩ̀ wísilɔgbɛ di ɛ̀waasoɔnɛ,
nɛgɔ̃ɛnaɔ lɛ́ fu yàabaaawa.
14 Gbɛ̃zɔ̃ɔɔ lí kãaa gãaɛ lɔo,
ɛ̀waasoɔ kã́mabò ń lɛsiao.
15 Wá pɔna làa,
wá ɔ̃wãa gɔ̃̀ búbuapɛa ũ.
16 Wá fùa gò wá miwa à lɛ̀lɛ,
waiyoo wápiɔ, wa duunakɛ̀.
17 Bee yã́ mɛ́ tò wá pɔ yà,
yã́ beeɔ yã́i wá wɛ́ sĩ̀si.
18 Siɔna gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ gɔ̃̀ bɛzia ũɛ,
we gbɛ̃gbonaɔ ĩ̀ kĩ̀limpau.
19 Mpi Dii, niɔ kible gɔɔpiiɛ,
n zɔ̃lɛa báawa láaa vĩ̀o.
20 Bɔ́yãi wá yã́ ĩ̀ɔ sãangui?
Nyɔ̃ wá vũaa e wá wɛ̃ni lɛ́u yã̀?
21 Dii, to wà suma, wí su.
To wà ɛa su wá pá ziu.
22 Ge n giwázi fĩ́afĩa yã̀?
N pɔ fɛ̃̀wázi dúuduu yã̀?

EZEKIƐLI

Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Yelusalɛũ Lua kpɛ́ sa'ona Ezekiɛli ku Isaili pɔ́ wà tàńnɔ̀ Babiloniɔ guuɛ e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̃̀ 597, Nɛbukanɛza lɛ́lɛa Yelusalɛũwa sɛ̃́ia gbɛa. A wɛ̃̀ síiɔ̃ gbɛa Lua aà sỉsi aà kɛ ãnabi ũ. Kua zɔbleu Ezekiɛli lɛ́ lɛda Yuda pɔ́ wà tàńnɔ Babiloniɔwa ń gbɛ̃́ pɔ́ aa gɔ̃̀ Yelusalɛũɔ lɔ. Kɛ́ wà Yelusalɛũ ń Lua kpɛ́o kàalɛ wɛ̃̀ 587 guu, ɔ̃ à ń nɔ̀sɛ nỉniné, a ònɛ́ aa wɛdɔ Luazi.

Ezekiɛli wɛ́pungu'è dasi, bee gbɛa à yã́ɔ kɛ̀kɛ seelaɔ ũ, aà yãkɛapiɔ aà yãdanɛ sỉanapỉliwànɛ́. Dɛa sa'ona ũ guu à gbãakpà Lua kpɛ́ dɔa yã́wa maamaaɛ, ń beeo à mɛ̀ Lua kú ń a gbɛ̃́ɔ, baa Babiloni bùsuu, i kɛ kpɛ́pi ɔ̃ Lua kuu adoo (11.16). Baade yãkɛaɔ dɛ azỉa yã́ ũɛ (18), i kɛ gbɛ̃pãle yã́ no, ɔ̃ à baade gɔ̃a gbɛ̃́ dafu ũ yã'ò à kpàlɛ à sỉwà. Ȁ mɛ̀ lɔ Lua a a Nisỉna da Isailiɔgu, aai vu (37) aai ɛa tá ń bùsuu (11.14-20, 36.1-38).

Dii azỉa ɔlɔa Ezekiɛliɛ

1 Ma wɛ̃̀ baakwide guu, a mɔ síiɔ̃de gɔɔ sɔode zỉ́, má kú ń zỉ̀zɔɔ swa pɔ́ wỉ mɛ Kebaa saɛ,
ɔ̃ luabɛ wɛ̃̀aa,* ɔ̃ ma Lua è wɛ́pungu'ea guu. 2 Kí Yɛkɔnia gɔ̃a zỉ̀zɔ ũ† wɛ̃̀ sɔode guu 3 ɔ̃ Dii
yã'ò mapi sa'ona Ezekiɛli, Buzi nɛ́ɛ Babiloni bùsuu we. We Dii gbãa mɔ̀ua.
4 Kɛ́ ma wɛzù, ɔ̃ má è zàa'ỉana lɛ́ fɛlɛ gugbãntoo oi. Lou sa sỉsi, àlɛ pílɛ, àlɛ tɛkɛ púuu. Tɛ́
pɔ́ kú a guoguo dɛ lán mɔ̀ tɛ̃a bóiboiwa. 5 Pɔ́ kú tɛ́pi guu, a dɛ lán pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃ɔwa,‡ an
taa bɔ̀ gbɛ̃nazỉnawa, 6 ãma an baade oa síiɔ̃siiɔ̃ mɛ́ aa gȁsỉa vỉ síiɔ̃siiɔ̃. 7 An gbáɔ súsu, an
gbálaɔ dɛ lán zù swɛwa, àlɛ tɛkɛ lán mɔgotɛ̃ yɔɔawa. 8 Aa gbɛ̃nazỉna ɔɔ vỉ ń gȁsỉaɔ zíɛ. An
oa síiɔ̃ ń ń gȁsỉa síiɔ̃o dɔdɔ aɛ ń kpɛo, gbȁtɛ̃ɛ ń gbȁtɛ̃ɛo, 9 an gȁsỉapiɔ lɛ́ kã́kɔ̃wa. Gu pɔ́ aalɛ
gɛ́u, aali lɛ́ liaao, aaỉ gɛ́ ń aɛ màa gɔ̃̀ɔɛ.
10 Lá an oapiɔ dɛn kɛ: An baade gbɛ̃nazỉna oa vỉ, mɛ́ aa nɔ̀ɔmusu oa vỉ ɔplaa oi, zu oa
ɔzɛɛ oi, mɛ́ aa kúu oa vỉ lɔ ń kpɛ oi.§ 11 Màa an oaɔ dɛ. An baade gȁsỉa pooa musu plapla,
aalɛ kã́kɔ̃wa, a pla pɔ́ gɔ̃̀ɔ naańzi. 12 An baade ỉ gɛ́ a aɛdɔawaɛ súsu. Gu pɔ́ an nisỉna tàu,
we aaỉ gɛ́u, mɛ́ gu pɔ́ aalɛ gɛ́u píi, aali lɛ́ liaao. 13 Pɔ́ bɛ̃́ɛpiɔ kɛkɛá dɛ lán tɛyɔ̃ ge sɛ̃tɛwaɛ. Tɛ́pi
gupua zɔ̃ɔ, ỉɔ táa'o pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃piɔ zãnguo. Lou lɛ́ pílɛpilɛ tɛ́pi guu.* 14 Pɔ́ bɛ̃́ɛpiɔ wãa lán
loupilɛawa, aaỉɔ gɛ́, aaỉɔ su.
15 Kɛ́ málɛ pɔ́ bɛ̃́ɛ oa síiɔ̃depiɔ e màa, ma wuluu è an baade saɛ tɔɔlɛ. 16 Wuluupiɔ ń ń pɔ́ɔ
lɛ́ tɛkɛ lán gbɛ̀ bɛɛɛdewa, mɛ́ an síiɔ̃ píi aa doũɛ. Wuluupiɔ kɛa taan kɛ: Ampii aa wuluu
vỉ mɛ̀n plapla pãpãakɔ̃a. 17 Tó aalɛ táa'o, aaỉ gɛ́ aɛ ń kpɛo, gbȁtɛ̃ɛ ń gbȁtɛ̃ɛo liaasaiɛ. 18 An
wuluupiɔ lɛsỉ, ỉ to vỉa ń kṹ, mɛ́ wɛ́ fỉfỉwà à lỉai.† 19 Tó pɔ́ bɛ̃́ɛpiɔ lɛ́ táa'o, wuluupiɔ ỉɔ bɛ ń
saɛɛ. Tó pɔ́ bɛ̃́ɛpiɔ fɛ̀lɛ tɔɔlɛ aalɛ gɛ́ musu, wuluupiɔ ỉ fɛlɛ musu sɔ̃ɛ. 20 Gu pɔ́ an nisỉna tàu,
we aaỉ gɛ́u, an wuluuɔ i fɛlɛ gɛ́ńnɔ sãnuɛ, asa pɔ́ bɛ̃́ɛpiɔ nisỉna kú ń wuluuɔ guuɛ. 21 Tó pɔ́
bɛ̃́ɛpiɔ lɛ́ táa'o, an wuluuɔ ỉɔ táa'oɛ. Tó aa zɛaɛ, aaỉɔ zɛa sɔ̃ɛ. Tó aa fɛ̀lɛ tɔɔlɛwa, wuluupiɔ ỉ
fɛlɛńnɔ sãnuɛ, asa pɔ́ bɛ̃́ɛpiɔ nisỉna kú ń wuluuɔ guuɛ.
22 Bàluma kpálɛa pɔ́ bɛ̃́ɛpiɔ mia e musu, àlɛ tɛkɛ wásawasa lán díiwa.‡ 23 Bàlumapi zíɛ
an gȁsỉaɔ pooa, aalɛ kã́kɔ̃wa, an baade gȁsỉa mɛ̀n plaplaɔ naańzi. 24 Kɛ́ aalɛ táa'o, ma ń
gȁsỉapiɔ kỉ́a mà lán izɔ̃ɔsuka kɔ̃fỉwa,§ lán Gbãapiide lɔɔwa, lán zỉgɔ̃ɔ zɔawa. Kɛ́ aa zɛ̀, ɔ̃
aa ń gȁsỉaɔ nàaa. 25 Kɛ́ aa zɛa an gȁsỉaɔ naaaa màa, ma lɔɔ mà ń mia za bàluma musu.
26 Pɔe kú ń mia bàlumapi musu we lán kiblekila pɔ́ wa kɛ̀ ń safiiowa,* mɛ́ ma gbɛ̃e è zɔ̃lɛa

---

* **1:1** Zia 19.11 † **1:2** 2Kia 24.10-16 ‡ **1:5** Zia 4.6 § **1:10** Zia 4.7 * **1:13** Zia 4.5 † **1:18** Zia 4.8 ‡ **1:22** Zia 4.6 § **1:24** Zia 1.15, 19.6 * **1:26** Eze 10.1, Zia 4.2-3

kȉlapiu musu we lán gbɛ̃nazȉnawa. 27 Má è, zɔ̃a aàpi lɛ́u e musu a dɛ lán mɔ̀ tɛ̃a bóiboi† pɔ́
lɛ́ pipi lán tɛ́wawa, mɛ́ zȉ́lɛ oi dɛ lán tɛ́wa. Gupua gbãa liaaaàzi. 28 Gupuapi bɔ̀ lán nàali
pɔ́ bɔ̀ gɔɔ pɔ́ lou lɛ́ mawa. Dii gawi kɛkɛá pɔ́ má èn we. Kɛ́ má è, ma wulɛ ma gbɛɛu gɔ̏ɔ, ɔ̃
ma lɔɔ mà, àlɛ yã'omɛɛ.

2

Dii Ezekiɛli sisia

1 A mɛ̀: Gbɛ̃nazȉn nɛ́, fɛlɛ zɛ mà yã'onnɔ. 2 Kɛ́ àlɛ yã'omɛɛ, aà Nisȉna dȉmɛɛ à ma sɛ ma zɛ,
ɔ̃ má mà àlɛ yã'omɛɛ 3 à mɛ̀: Gbɛ̃nazȉn nɛ́, málɛ n zȉ Isailiɔwaɛ, bui swɛ̃́gbãade pɔ́ bɔ̀ ma
kpɛpiɔ. Ampiɔ ń ń deziɔ aa zȁmɛɛ yɛ̃́waɛ e ń a gbão. 4 Gbɛ̃́ pɔ́ málɛ n zȉmápiɔ swɛ̃́ gbãa, mɛ́
aali ma yãmao. Onɛ́ Dii Lua mɛ́ lɛ́ yɛ̃́ɛ bee onɛ́. 5 Aa swɛ̃́sɛi ge aa gí sɛ́ii an swɛ̃́gbãa yɛ̃́in
nò, aaɔ dɔ̃ kɛ́ ãnabi kú ń guu. 6 Mpi sɔ̃ gbɛ̃nazȉn nɛ́, ńsu vȉakɛnɛ́ ge an yã'oaɛo. Baa ń kua
lɛaa ń lɛsikaopiɔ guu, mɛ́ ń zɔ̃lɛa sóipiɔ kȉ́i, ńsu vȉakɛ ń yã'oaɛo. Nsu to sɔ̃ kɛ̃ngu an yɛ̃́io,
asa swɛ̃́gbãadeɔnɛ. 7 Tó aa swɛ̃sɛ̀ ma yɛ̃́i ge tó aa swɛ̃́sɛio, ńsu gí oinɛ́o, asa swɛ̃́gbãadeɔnɛ.
8 Mpi sɔ̃ gbɛ̃nazȉn nɛ́, swɛ̃́sɛ yɛ̃́ pɔ́ málɛ onɛi. Nsu swɛ̃́gbãakɛ lán swɛ̃́gbãadepiɔwao. Lɛ'ɛlɛ,
ní pɔ́ pɔ́ má daunɛ só. 9 Kɛ́ ma wɛsɛ̀, ɔ̃ ma ɔ è, a taala kooa kũa, àlɛ dɔmɛɛ, 10 a pòo ma aɛ.
Wà wɛ̃nalɛ ń búbuao ń waiyooo kɛ̏wà kpɛ pla píi.*

3

1 A òmɛɛ: Gbɛ̃nazȉn nɛ́, pɔ́ pɔ́ dɔanɛ só. Taalaɛ bee só, ní gɛ ǹ a yã'o Isailiɔnɛ. 2 Kɛ́ ma
lɛ'ɛ̀lɛ, à taalapi dàumɛɛ mà só. 3 Ɔ a òmɛɛ: Gbɛ̃nazȉn nɛ́, taala pɔ́ má dànɛ ń lɛ́upi só, i n
nɔ̀sɛ kɛ̃́. Ɔ má sò. A kɛ̀ ma lɛ́u na lán zɔ́wa.* 4 Ɔ a òmɛɛ: Gbɛ̃nazȉn nɛ́, fɛlɛ gɛ ǹ ma yɛ̃́pi o
Isailiɔnɛ. 5 Málɛ n zȉ bui pɔ́ an buiyã maa ȉa mɛ́ an yã'oa zȉ'ũɔ kȉ́io, Isailiɔ málɛ n zȉmá. 6 I
kɛ bui dasi pɔ́ an buiyã maa ȉa mɛ́ an yã'oa zȉ'ũ mɛ́ ńyɔ̃ ń yãmaoɔ kȉ́i no. Tó ampiɔ málɛ
n zȉmá, aa swɛ̃́sɛ n yɛ̃́iɛ. 7 Isailiɔ we swɛ̃́sɛ n yɛ̃́io, asa aali swɛ̃́sɛ ma yɛ̃́io. Ampii an swɛ̃́
fèe, an kùa gbãaɛ. 8 Má tó n kua àɔ gbãa lá ń pɔ́waɛ. Má tó ǹ zɛ gí lá aa zɛ̀ lɛ́ gíwa. 9 Má tó
n kua gbãa àɔ dɛ gbɛa. Nsu vȉakɛnɛ́o. Nsu to sɔ̃ kɛ̃ngu an yɛ̃́io, asa swɛ̃́gbãadeɔnɛ. 10 Ɔ a
òmɛɛ: Gbɛ̃nazȉn nɛ́, swɛ̃́sɛ yɛ̃́ pɔ́ málɛ onɛi píi, ǹyɔ̃ kũa n sɔ̃u. 11 Fɛlɛ gɛ yã'o n gbɛ̃ zȉ̏zɔɔnɛ,
ní mɛ Dii Lua mɛ́ yɛ̃́ɛ bee ò, tó aa swɛ̃́sɛi, ge aa swɛ̃́sɛio.
12 Aà Nisȉna ma sɛ musu, ɔ̃ ma kɔ̃fȉ gbãa mà ma kpɛ wà mɛ̀: Wà Dii gawide sáaukpa aà
kúkȉi. 13 Pɔ́ bɛ̃́ɛpiɔ gɛ̃̀sȉaɔ lɛakɔ̃wa kɔ̃fȉ mɛ́ dɔ ń wuluu pɔ́ bɛ ń saɛɔ kɔ̃fȉ gbãao. 14 Nisȉnapi
ma sɛ gɛ̀manɔ zɛ́a, ma nɔ̀sɛ ɔ̃̀kpaa mɛ́ ma pɔ paa, ãma Dii gbãa mɛ́ mɔ̀a. 15 Ma ka zȉ̏zɔ pɔ́
kú Tɛlabibiɔ kȉ́i Kebaa saɛ, ɔ̃ ma zɔ̃lɛ gu pɔ́ aa kuu we e gɔɔ sopla. Yɛ̃́ dȉa.

Isailiɔ gbaa laai

16 Gɔɔ soplapi gbɛa Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 17 Gbɛ̃nazȉn nɛ́, ma n kɛ gudɔ̃ana ũ Isailiɔnɛɛ.†
Swɛ̃́sɛ yɛ̃́ pɔ́ lɛ́ bɔ ma lɛ́uzi, ní ń gbaomɛɛ laai. 18 Tó má ò vãikɛnaɛ a gaɛ, mɛ́ ni aà gba
laaio, ge ni lɛdawà aà mikɛ̃ vãiwa kɛ́ à e àɔ kuo, vãikɛnapi a ga a duuna yɛ̃́iɛ. Aà gaa yɛ̃́
sɔ̃ a wi n musuɛ. 19 Tó n aà gbà laai sɔ̃, mɛ́ i mikɛ̃ a vãikɛapiwao, a ga a duuna yɛ̃́i, mpi sɔ̃
n lɛ́ aɔ ku yɛ̃́pi guu lɔo. 20 Tó maakɛna a maakɛa tò mɛ́ àlɛ vãikɛ, má tó aà kpaguaɛ, i ga.
A ga, kɛ́ ni aà gba laaio yɛ̃́iɛ. Má maa pɔ́ a kɛ̀ yãda lɔo. Aà gaa yɛ̃́ sɔ̃ a wi n musuɛ. 21 Tó n
lɛdàwà n mɛ̀ asu duunakɛo sɔ̃, mɛ́ i duunakɛo, aɔ kuɛ, kɛ́ à n lɛdama mà yɛ̃́i. Mpi sɔ̃ n lɛ́ aɔ
ku yɛ̃́pi guu lɔo.
22 Dii gbãa mɔ̀a we, ɔ̃ a òmɛɛ: Fɛlɛ gɛ́ gusalalau, we má yã'ounɛ. 23 Ɔ ma fɛlɛ gɛ gupiu,
ma Dii gawi è zɛ we lá má è Kebaa saɛwa, ɔ̃ ma wulɛ ma gbɛɛu gɔ̏ɔ. 24 Ɔ aà Nisȉna dèdɛa à
ma sɛ ma zɛ, ɔ̃ a òmɛɛ à mɛ̀: Gɛ ǹ gɛ̃ kpɛ́u. Zɛtanlɛ. 25 N gbɛ̃nazȉn nɛ́, wa mɔma ń bao, wi

† 1:27 Eze 8.2, Zia 1.15 * 2:10 Zia 5.1 * 3:3 Zia 10.9-10 † 3:17 Eze 9.1-9

kãnɛ, kɛ́ ńsu bɔ ń kɩ̃́i bàasio yɑ̃́i. 26 Má tó n lɛ́na naalɛ n lɛ́ musu, kɛ́ ńsu yɑ̃'onɛ́, ní ń gba
laaio yɑ̃́i, asa swɑ̃́gbɑ̃adeɔn ń ũ. 27 Ɑ̃ma tó ma yɑ̃'ònɛ, má n lɛ́na golɛ, ní gbasa onɛ́ ma Dii
Lua mámɛ ma yɑ̃́ɛ bee ò. Gbɛ̃́ pɔ́ a swɑ̃́sɛi, aà sɛ́i, gbɛ̃́ pɔ́ a gii, aà gii, asa swɑ̃́gbɑ̃adeɔn ń ũ.

4

Koezɔ̃a Yelusalɛũi seela

1 Gbɛ̃nazĩn nɛ́, biliki dilɛ n aɛ, ní Yelusalɛũ wɛ̃́lɛ taa kɛwà, 2 ní koezɔ̃i. Bòo kpákpai, ní
gbà lɛsĩɔ da ǹ liai, ní bùsu kálɛkalɛ a bɩ̃́iɔ saɛ, ní bɩ̃́igboobɔɔ kálɛ ǹ liai. 3 Mɔ̀ pɛ̀pɛɛ sɛ ǹ pɛ́lɛ
mɔ̀ bɩ̃́i ũ mpi ń wɛ̃́lɛpio zãnguo, ní aɛdɔwà. Wà koezɔ̃̀ wɛ̃́lɛpiziɛ, ḿmɛ ń koezɔ̃napi ũ sɔ̃.
Bee iɔ dɛ seela ũ Isailiɔnɛ.
4 Wúlɛ n gbɑ̃̀tɛ̃ɛ ɔzɛɛwa, níɔ Isailiɔ duuna sɛa e n wúlɛa n gbɑ̃̀tɛ̃ɛpiwa gɔɔ lɛ́u. 5 Ma gɔɔ
ɔ̀aa pla kwisai (390) dɩ̃̀lɛnɛ ǹyɔ̃ Isailiɔ duuna sɛaɛ e an duunakɛa wɛ̃̀ dasilɛu. 6 Tó n bee kɛ̀
ń làa, ɛa wúlɛ n gbɑ̃̀tɛ̃ɛ ɔplaawa, níɔ Yudaɔ duuna sɛa e gɔɔ bla. Ma ń duunakɛa wɛ̃ dɩ̃̀lɛnɛ,
wɛ̃̀ dodo gɔɔ dodo. 7 Aɛdɔ Yelusalɛũ pɔ́ n koezɔ̃̀ipiwa, ní n ula gɑ̃̀sĩ sɔ̃sɔ̃, ní ɑ̃nabikɛkɛ a yɑ̃́
musu. 8 Má ba kãnɛ, kɛ́ ńsu lilɛkɩ̃i eo yɑ̃́i, níɔ wúlɛa n gbɑ̃̀tɛ̃ɛ kpɛ dopiwa e koezɔ̃gɔɔpi gɛ
paò.
9 Mase ń naao ń bláao ń nasio ń éseo ń weao sɛ ka ta doũ guu, ní a blɛkɛ ǹyɔ̃ ble gɔɔ
ɔ̀aa do kwisai pɔ́ ńyɔ̃ wúlɛa n gbɑ̃̀tɛ̃ɛwapiu. 10 Níli blɛ pɔ́ ńyɔ̃ɔ ble lá gu lɛ́ dɔ yɔ̃ kiloowa
galaũ ɔ̀aa dodo, níɔ ble yóbiyobi. 11 Níli í pɔ́ ńyɔ̃ɔ mi lá gu lɛ́ dɔ dɑ̃ litili kɔ̃kpaalɛ lɛ́u, níɔ ga
vólovolo. 12 Gbɛ̃nazĩn gbɔ̃ tɛ́ ɔ̃ ńyɔ̃ kàa kɛwà an wáa, ní só. 13 Dii ɛ̀a mɛ̀: Beewa Isailiɔ blɛ
gbɑ̃lɛa ble bui pɔ́ ma ɔzɔ̃̀ńzi ń bùsuuɔ guu.
14 Ɔ ma mɛ̀: Ɑ́'a Dii, mi gbɑ̃lɛ yɑ̃ao. Za ma nɛ́zĩ e ń a gbɑ̃o mi pɔ́ pɔ́ gà ń azĩao ge pɔ́ pɔ́
wài tàitai nɔ̀ɔ soo. Nɔ̀ɔ pɔ́ dɛ tɛ̃ ũ i gɛ̃ ma lɛ́u ziio. 15 Ɔ a òmɛɛ: Tɔ̀ɔ, ma n gba zɛ́ ǹ kàa kɛ
zùgbɔ̃ tɛ́wa gbɛ̃nazĩn gbɔ̃ gbɛu. 16 Ɔ à ɛ̀a mɛ̀: Gbɛ̃nazĩn nɛ́, má Yelusalɛũdeɔ kɩ̃̀sũa midɛ,
aaiɔ pɔblea yɔ̃yɔ̃kɔ̃ɛ yɑ̃kɑ̃akɛa guu, aaiɔ imi gɔ̃̀ɔna lɛ dodo sɔ̃̀deedee guu, 17 asa pɔblea ń
imiao a kɛ̃́sɑ̃máɛ. Sɔ̃ a kɛ̃́ńgu ḿpii, aai ibaba ń tàae yɑ̃́i.

5

Ĩadaa Yelusalɛũdeɔwa

1 Gbɛ̃nazĩn nɛ́, fɛ̃nda lɛna sɛ sa, ní n mikã ń n lɛkɑ̃nao waò lá mĩbona ĩ kɛwa. Ní kiloo sɛ
ǹ n kɑ́pi yɔ̃, ní kpaalɛ lɛɛ àaɔ̃. 2 Tó n koezɔ̃a wɛ̃́lɛi gɔɔ lɛ́ pà, ní a lɛɛ do sɛ́lɛ ká pɔ́ pɔ́ ń kɛ̀ wɛ̃́lɛ
taa ũpiwa, ní tɛsɔ̃wà. Ní a lɛɛ plaade do sɛ ǹ fɛ̃ndapi lɛ́lɛò ǹ lia wɛ̃́lɛpizi. Ní a lɛɛ àaɔ̃de do
pɔ́ gɔ̃̀ fɑ́ɛ ĩ́anau, asa má a fɛ̃nda wo mà pɛ́lɛńziɛ. 3 Mi kɑ́piɔ pɛɛlɛ we yɔɔ, ní ye n ula lɛ́u, 4 ní
dɑ̃ ǹ kátɛu à tɛ́kũ. Tɛ́pi mɛ́ a kúlɛ Isailiɔwa píi.
5 Ma Dii Lua ma mɛ̀, yɑ̃́ pɔ́ a Yelusalɛũ len we. Má kàlɛ buiɔ guoguoɛ, an bùsuɔ liaai. 6 An
vɑ̃ikɛ guu aa bɔ̀ ma yɑ̃dilɛaɔ kpɛ dɛ buiɔla, aa gɩ̃ ma ikoyɑ̃ mai dɛ bùsu pɔ́ liaańziɔ deɔla.
Aa gɩ̃ ma yɑ̃dilɛaɔiɛ, aai tɛ ma ikoyɑ̃piɔzio. 7 Ayɑ̃mɛto ma Dii Lua ma mɛ̀, a zɔakà dɛ bui
pɔ́ liaaáziɔla, i tɛ ma ikoyɑ̃io, i zĩkɛ ma yɑ̃dilɛaɔwao. Bui pɔ́ liaaáziɔ fɛlɛkaayɑ̃ɔ ɔ̃ a zĩkɛ̀wà.
8 Ayɑ̃mɛto ma Dii Lua ma mɛ̀, mapi sɔ̃ má fɛlɛánɔɛ. Yelusalɛũdeɔ, má yɑ̃́kpalɛkɛánɔ buipiɔ
wáa. 9 Má yɑ̃́ pɔ́ mi kɛ yɑ̃ao mɛ́ má kɛ lɔo kɛɛ́ á yɑ̃bɛ̃ɛkɛaɔ yɑ̃́i. 10 A yɑ̃́i maeɔ ń nɛ́ɔ só, mɛ́
nɛ́ɔ ń maeɔ só á mɛɛwiau.* Má á wɛtɑ̃, mí á gbɛ̃́ kɔ̃naɔ fɑ̃aa gupiiu. 11 Ma Dii Lua ma mɛ̀,
lá a ma kpɛ́ gbɑ̃lɛ̀ ń á pɔbɛ̃ɛɔ ń á yɑ̃bɛ̃ɛkɛaɔ, ń ma kuao má kɛ̃́wáɛ. Má á wɛ̃nagwao, má á
bɔo. 12 Ɑ́ gbɛ̃́ɔ lɛɛ do a gaga ń gagyɑ̃o ge nɔana á mɛɛwiau, á gbɛ̃́ɔ lɛɛ plaade a gaga zĩ guu
bɩ̃́i kpɛ, mɛ́ má á gbɛ̃́ɔ lɛɛ àaɔ̃de fɑ̃aa gupiiu, mí a fɛ̃nda wo mà pɛ́lɛoázi.
13 Ma pɔkũma i gbasa kpálɛ, ma pɔ i wee, ma nɔ̀sɛ i níni sa. Tó ma pɔkũmabɔ̀bɔmá má
làa, aaɔ dɔ̃ sa kɛ́ ma gbɛ̃́ pɔ́ mili sí sàao mámɛ má ò.

* **5:10** Wɛ̃n 4.10

14 Má Yelusalɛũ kɛ bɛzia ũɛ, iɔ dɛ láanipɔ ũ bui pɔ́ liaaiɔnɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ dɔiɔ. 15 Tó ma
yɑ̃́kpalɛkɛ̀ánɔ, mɛ́ ma á wɛtɑ̃̀ ń pɔfɛ̃o ń pɔkũmao, áɔ dɛ láanipɔ ũɛ, pɔ́ sɔ̃́sɔ̃aɔ ũ bui pɔ́
liaaáziɔnɛ. Á yɑ̃́ a to sɔ̃ kɛ̃́ńgu, i ń gba laai maamaa. Ma Dii mámɛ má ò. 16 Tó ma a kagba
tɔ̃̀águ nɔana ũ, má á kɛ kɛ́lɛkɛlɛ. Má á kũ̀sũa midɛɛ, mí nɔana kɑ̃́ɓ̃ɛ́. 17 Má nɔana káágueɛ,
mí wàiɔ sóikɛwá, í gɔ̃ nɛ́sai. Gagyɑ̃ ń gbɛ̃dɛao a gɛ̃ázi, mí tó wà siágu ń zɨ̃o.† Ma Dii mámɛ
má ò.

6

Isaili bùsu gbɛ̀sɨ̃sɨ̃ɔ

1 Dii yɑ̃'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazɨ̃n nɛ́, wɛbiibii Isaili bùsu gbɛ̀sɨ̃sɨ̃ɔwa, ní ɑ̃nabikɛkɛ a yɑ̃́
musu 3 ǹ mɛ: Isaili bùsu gbɛ̀sɨ̃sɨ̃ɔ, à Dii Lua yɑ̃ma. Dii Lua ò gbɛ̀sɨ̃sɨ̃ɔnɛ ń sɨ̃̀sɨ̃ɔ ń swadɔɔɔ
ń guzulɛɔ, à mɛ̀ álɛ mɔ́wá ń zɨ̃o, i á gulɛsɨ̃ pɔ́ wa bɔ̀ɔ daaɨ̃. 4 Wa á sa'okɨ̃iɔ gboo, wi á
tulaletikatɛakɨ̃iɔ wíwi, mí á gbɛ̃́ɔ dɛdɛ á tɑ̃́aɔ aɛ. 5 Isailiɔ, má á gɛɔ kálɛ á tɑ̃́aɔ aɛ, mí á wáɔ
fɑ̃aa mà lia á sa'okɨ̃iɔzi. 6 Wɛ̃́lɛ pɔ́ á kúu a gɔ̃ bɛzia ũ píiɛ. Wa gulɛsɨ̃ pɔ́ á bɔ̀ɔ daaɨ̃ɛ, wi á
sa'okɨ̃iɔ gboo aaɔ da wáiwai. Wa á tɑ̃́aɔ wíwi aaɔ ku lɔo, wi á tulaletikatɛakɨ̃iɔ gboo, wi pɔ́
pɔ́ á kɛ̀piɔ míɔnzɔ̃. 7 Gbɛ̃́ pɔ́ wà fɛ̃nda tɔ̃̀má á guuɔ i kwɛ́, íɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.

8 N beeo má tó á gbɛ̃́ kɔ̃naɔ gɔ̃ɛ́ɛ. Tó ma á fɑ̃aa buiɔ guu, á gbɛ̃eɔ bɔ fɛ̃nda lɛ́zɨ̃ bùsu pɔ́ á
kúu, 9 ma yɑ̃yɨ̃amá an náaisai pɔ́ tò an sɔ̃ kua lɔo yɑ̃́ musu ń ń gbɑ̃sɨ̃kɛwɛ pɔ́ aaɨ̃ tɑ̃́aɔ gwaò
yɑ̃́o. Aaɔ ye ńzɨ̃a gɨ̃yɑ̃io vɑ̃i pɔ́ aa kɛ̀ yɑ̃́i ń ń yɑ̃bɛ̃ɛkɛaɔ yɑ̃́o, 10 aaiɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii. Mi
lɛ́'ɨ̃ana gba no, má yɑ̃́pi yɨ̃amáɛ.

11 Ma Dii Lua ma mɛ̀, ɔplaa da zɛɛu, ní gbápɑ̃lɛ ǹ mɛ: Agya! Zɨ̃ ń nɔanao ń gagyɑ̃o a
Isailiɔ dɛdɛ an yɑ̃vɑ̃i pɔ́ má ye a gɨ̃yɑ̃ioɔ yɑ̃́i. 12 Gbɛ̃́ pɔ́ aa ku zɑ̃̀ɔ gaga ń gagyɑ̃o, gbɛ̃́ pɔ́ aa
ku kɑ̃iɔ i gaga zɨ̃u, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa sù bɔ̀ɔ gaga ń nɔanaoɛ. Lá má pɔkũmabɔbɔmán we. 13 Wa
ń gbɛ̃eɔ dɛdɛ, aaɔ kálɛa ń ń tɑ̃́aɔ an gbagbakɨ̃iɔ saɛ sɨ̃̀sɨ̃ lɛsɨ̃ɔ musu píi ń gbɛ̀sɨ̃sɨ̃ misonaɔ píi
ń lí yɛ̀lɛlɛɔ ń gbɛ̃́nɛli lásisiɔ gbáuɔ píi, gu pɔ́ aa tulaleti gɨ̃nana kpàsau ń tɑ̃́aɔnɛpiɔ, aaiɔ dɔ̃
sa kɛ́ mámɛmaa Dii. 14 Má ɔbɔ tɔ̃́má, mí tó an bùsupi gɔ̃ bɛzia ũ wáiwai za guwaiwaiu e
Dibla, gu pɔ́ aa kuu píi, aaiɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.

7

Isailiɔ midɛa kà kɑ̃i

1 Dii yɑ̃'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazɨ̃n nɛ́, yɑ̃́ pɔ́ ma Dii Lua má ò Isaili bùsudeɔnɛn kɛ: Á kua
lɛ́ kà! Á bùsu gola síiɔ̃ píi mɨ̃dɛ. 3 Á kua lɛ́ kà! Má pɔkũmabɔbɔwáɛ, mí yɑ̃́kpalɛkɛánɔ á
yɑ̃kɛaɔwa, mí yɑ̃bɛ̃ɛ pɔ́ á kɛ̀ ɓ̃aboɛ́ píi. 4 Má á wɛ̃nagwao. Má á kɛ̃o. Á yɑ̃kɛaɔ ɓ̃a má boɛ́ ń
yɑ̃bɛ̃ɛ pɔ́ á kɛ̀ɔ, íɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.

5 Ma Dii Lua ma mɛ̀ yɑ̃́ a á le!
Yɑ̃zɔ̃ɔ a á le!
6 Á kua lɛ́ kà! Á kua lɛ́ kà!
Yɑ̃́pi lɛ́ sɔ̃ázi, à pɨ̃lawá kɔ̀!
7 Yɑ̃́ zɔ̃̀lɛwáɛ,
á gbɛ̃́ pɔ́ á kú bùsuɛ beeuɔ.
Á gɔɔ kà kɑ̃i, à kà se!
Gili gɛ̃̀ńgu gbɛ̀sɨ̃sɨ̃ɔ musu,
i kɛ pɔna wii aalɛ lɛ́o.
8 Tia kɛ́wa má pɔkũmabɔbɔwá,
mí palawá ń pɔfɛ̃o.
Má yɑ̃́kpalɛkɛánɔ á yɑ̃kɛaɔwa,

† **5:17** Zia 6.8

mí á yɑ̃bɛ̃ɛkɛaɔ ɦ̃aboɛ́.
9 Má á wɛ̃nagwao, má á kɛ̃o.
Má ɦ̃aboɛ́ á yɑ̃bɛ̃ɛkɛaɔwaɛ,
íɔ dɔ̃ ma Dii mámɛ ma á wɛtɑ̃̀.

10 Ɑ́ gɔɔpi gwa, à kà! Yɑ̃́ pi̋la!
Ɑ nɔsi̋ yɑ̃́ gbɑ̃a ũ, ɔ̃ à nɛ'i̋ wala ũ.
11 Yɑ̃pɑ̃si̋ fɛ̀lɛ vɑ̃ikɛnaɔ gbɛ̃go ũ.
An gbɛ̃e a bɔo! Bílapi gbɛ̃e a bɔo!
Ɔdee a bɔo! An bɛɛɛdee a bɔo!
12 A gɔɔ kà! Ɑ́ ń lé!
Pɔluna su pɔnakɛo,
pɔyiana su ɔ́ɔlɔo,
asa ma pɔ fɛ̃̀ bílapiziɛ.
13 Pɔyiana a pɔ́ pɔ́ á yi̋a si lɔo e a wɛ̃ni lɛ́u.
Ɑnabikɛkɛa bílaɛpi a lɛ́lɛ pɑ̃o,
gbɛ̃e a bɔo a tàae yɑ̃́i.
14 Wà kuupɛ̀, zi̋̀ sɔu mà píi,
kási gbɛ̃e a gɛ́ zi̋lauo,
asa ma pɔ fɛ̃̀ bílapiziɛ.

15 Zi̋ ku bi̋́i kpɛ,
gagyɑ̃ ń nɔanao ku wɛ̃́lɛ guu.
Gbɛ̃́ pɔ́ aa ku sɛ̃uɔ gaga zi̋ guuɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ aa ku wɛ̃́lɛ guuɔ gaga
ń nɔanao ń gagyɑ̃oɛ.
16 An gbɛ̃́ pɔ́ aa bɔ̀ɔ
bàalɛ ta gbɛ̀si̋si̋ɔ ki̋́i.
Aa ɔ́ɔlɔ lán swadɔɔ felenaɔwa
baade zi̋a tàae yɑ̃́i.
17 Ampii an ɔ a gɔ̃ dɔńziɛ,
an kosokũ̋ɔ i busa.
18 Aai zwɑ̃̀nkasaɔ dɔ ń pi,
vi̋a i ń kṹ.
An gɛɛ i gɔ̃ kpá ń wɛ́i,
aai migbaa lɛ́ ḿpii.
19 Aa ń ɑ̃́nusuɔ kɔ́lɛ zɛaɔ guu,
an vuaɔ i gɔ̃nɛ́ pɔ́ gbɑ̃lɛaɔ ũ.
An ɑ̃́nusuɔ ń ń vuaɔ a fɔ̃ ń bɔ Dii pɔfɛ̃gɔɔzi̋o.
Ɔapi a ń nɔana kpálɛo,
an gbɛɛ kɑ̃o,
asa ɔ̃mɛ ń dá duunau.
20 Aa ńzi̋a sɛ̀ lɛsi̋
ń nɔamblebɔ kɛfɛnaɔ yɑ̃́i,
aa pɔbɛ̃ɛ pɔ́ má ye a gi̋yɑ̃ioɔ pi̋ò.
A yɑ̃́i má tó à gɔ̃nɛ́ pɔ́ gbɑ̃lɛa ũ.
21 Má pɔ́piɔ na bui zi̋̀loɔnɛ ń ɔzi̋
aa ń pɔ́ sɛ́lɛɛ.
Má kpá dṹnia vɑ̃ikɛnaɔwa,

aa ń pɔ́ naaaɛ, aai a gbãlɛ.
22 Má mikpɛlinɛ́ɛ,
aai ma gu bɛɛɛde gbãlɛ.
Kpấi wɛliwɛpiɔ gɛ̃u, aai a gbãlɛ.

23 A mɔgalaɔ pí,
asa gbɛ̃dɛa di bùsuuɛ,
mɛ́ yấ gbãa kɔ̀ wɛ̃́lɛu.
24 Má tó bui vãiɔ mɔ́ ń uaɔ símá,
má tó gbãadeɔ zĩ̀asɛa lɛsĩ̀ midɛ,
wi ń sa'okĩ̀iɔ gbãlɛ.
25 Tó gili gɛ̃̀ńgu, aa aafia wɛɛlɛ,
kási aa eo.
26 Músi a kɛ músi,
bao ĩ́i a kɛ bao ĩ́i,
aai gbasa kpálɛkɛ ãnabikɛkɛai.
Sa'ona a fua ikoyãwa,
gbɛ̃zɔ̃ɔ a kua lɛdamawa.
27 Kí a búbuapɛ,
yấ a di kíanɛwa,
táaaɔ ɔ a lualua.
Má kɛnɛ́ an yãkɛaɔwaɛ,
má yãdańla lá aa dà gbɛ̃́awaɛ,
aaiɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.

8

Tấakɛa Dii kpɛ́u

1 Zĩ̀zɔɔ kũa wɛ̃̀ soolode guu, a mɔ soolode gɔɔ sɔode zĩ́, má zɔ̃lɛa ma kpɛ́u, Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ
kálɛa ma aɛ, ɔ̃ Dii Lua gbãa mɔ̀a we. 2 Kɛ́ ma wɛsɛ̀, ɔ̃ ma pɔe è lán gbɛ̃nazĩ̀nawa.* Zɔ̃a aàpi
lɛ́u zĩ́lɛ oiá tɛ́ɛ. Musu oi sɔ̃, àlɛ tɛkɛ lán mɔ̀ tɛ̃a bóiboiwa. 3 A pɔ́ bɔ̀ lán ɔwa, ɔ̃ à ma kũ ma
mikãwa. Lua Nisĩ̀na ma sɛ, má musu yấio, má zĩ́lɛ yấio, ɔ̃ à gɛ̀manɔ Yelusalɛũ wɛ́pungu pɔ́
Lua mɔ̀omɛɛpi guu e Lua ua plaade bĩ́ibɔlɛ pɔ́ kú gugbãntoo oi kpɛɛlɛu, gu pɔ́ tấa pɔ́ a yấ
ĩ̀ Dii nɔ̀sɛ fɛlɛ kúu. 4 Ma Isailiɔ Lua gawi è we, lá má è yãa gusalalaa wɛ́pungu'ea guuwa.†
5 Ɔ a òmɛɛ: Gbɛ̃nazĩ̀n nɛ́, wɛ́sɛ gugbãntoo oi gwa. Kɛ́ ma wɛsɛ̀ má gwà, ɔ̃ ma tấa pɔ́ a yấ ĩ̀
Dii nɔ̀sɛ fɛlɛpi è bĩ́ibɔlɛ pɔ́ kú sa'okĩ̀i gugbãntoo oi kpɛɛlɛ. 6 Ɔ a òmɛɛ: Gbɛ̃nazĩ̀n nɛ́, n yãbɛ̃ɛ
sa pɔ́ Isailiɔ lɛ́ kɛ la èó? Yấpi a ma ya ma kúkĩ̀i à ma kpa zã̀. Nyɔ̃ ɛa yấ pɔ́ a bɛ̃̀ɛ dɛ beea
maamaa e lɔ.
7 Ɔ à gɛ̀manɔ ua bĩ́ibɔlɛu. Kɛ́ ma wɛsɛ̀, ɔ̃ ma ɛ è bĩ́i guu. 8 A òmɛɛ: Gbɛ̃nazĩ̀n nɛ́, bĩ́ipi fɔ̃́.
Má fɔ̃̀, ɔ̃ ma bɔlɛ è we. 9 Ɔ a òmɛɛ: Gɛ̃ ǹ yãbɛ̃ɛ pɔ́ má zau aalɛ kɛ la gwa. 10 Ɔ ma gɛ̃ má gwà.
Má è wà pɔ́taa'onkuawaɔ taa kɛ̀ wà lĩ̀a gĩ̀pizi píi ń nɔ̀ɔ pɔ́ dɛ tɛ̃ ũɔ ń Isailiɔ tấaɔ píi. 11 Ɔ
Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwiɔ sĩ̀a ń aɛ, Safana nɛ́ Yazania kú ń guu. Baade tɛ́sibɔ kṹkũa,
tulaleti súɛlɛ gĩ̀ na buumbo, àlɛ fɛlɛ musu. 12 Ɔ a òmɛɛ: Gbɛ̃nazĩ̀n nɛ́, ń è lá Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔ
lɛ́ kɛ gusiau, baade ń a tấao gugolonaua? Aaĩ̀ mɛ ma wɛ́ lɛ́ ń eo, ma pãkpà ń bùsuziɛ. 13 A
ɛ̀a òmɛɛ lɔ: Nyɔ̃ ɛa yấ pɔ́ aalɛ kɛ a bɛ̃̀ɛ dɛ beea maamaa e lɔ.
14 Ɔ à gɛ̀manɔ a ua bĩ́ibɔlɛ pɔ́ kú gugbãntoo oi guu. Ma nɔɛɔ è kálɛ we, aalɛ Tamuzu ɔ́ɔlɔ.
15 Ɔ a òmɛɛ: Gbɛ̃nazĩ̀n nɛ́, n bee èa? Nyɔ̃ yấ pɔ́ a bɛ̃̀ɛ dɛ beea maamaa e lɔ. 16 Ɔ à gɛ̀manɔ
a kpɛ́ ua plaadeu, ɔ̃ ma gbɛ̃́ɔ è baasɔo taawa, bilandaa ń sa'okĩ̀io zãnguo. An kpɛ lia Dii

* 8:2 Eze 1.26 † 8:4 Eze 1.28

kpɛ́ɛ, an aɛ dɔa gukpɛwa, ɔ̃ aalɛ kúlɛ ɨ̃atɛ̃ɛ we. 17 Ɔ a òmɛɛ: Gbɛ̃naz ɨ̃n nɛ́, n bee èa? Yãbɛ̃ɛ pɔ́
Yudaɔ lɛ́ kɛ lapi dɛnɛ́ yãe ũo, ɔ̃ aa tò yãpãsɨ̃ kɔ̃̀ ń bùsuu kɛ́ ma pɔkũma e fɛlɛ lɔa? N ń gwa,
lá aalɛ gozɔ̃zɔ̃ ma lɛ́wa. 18 Tɔ̀ɔ! Má pɔkũmabɔbɔmá. Má ń wɛgwao. Má ń bɔo. Baa tó an
wii gbãa lɛ́ gɛ̃ ma swɛ́u, má swɛ́sɛio.

9

Tɛ́agbagbanaɔ dɛdɛa Yelusalɛũ

1 Ɔ à lɛzù gbɛ́ugbãu ma swɛ́u à mɛ̀: Mɔ́ ń wɛ̃́lɛ dɔ̃anaɔ, baade ń a gbɛ̃dɛbɔo. 2 Ɔ ma gbɛ̃ɔn
sooloɔ è, aa bɔ̀ Musu Bɔlɛ pɔ́ a lɛ́ ɛlɛa gugbãntoo oiwa, aalɛ mɔ́ baade ń a gbɛ̃́wiwibɔo. Gɔ̃ɛe
kú ń guu bàabaa ula daa, lákɛ̃bɔɔ ń taalao dɔa aà pi. Aa gɛ̃̀ zɛ̀ mɔgotɛ̃ sa'okɨ̃i saɛ. 3 Isailiɔ Dii
gawi gò malaika gɛ̃̀sɨ̃adeɔla à mɔ̀ aà kpɛ́ kpɛɛlɛ. Ɔ Dii lɛzù gbɛ̃́ pɔ́ bàabaa ula daa, lákɛ̃bɔɔ
ń taalao dɔa aà pipizi 4 à mɛ̀: Yelusalɛũ kɛɛlɛ, ní seelakɛ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ɔ́ɔlɔ, aalɛ wɛ̃nakɛ yãbɛ̃ɛ
pɔ́ wàlɛ kɛu píi musuɔ mi'aɛwa.* 5 Ɔ má mà, a ò gbɛ̃́ kɨ̃niɔnɛ à mɛ̀: Aɔ tɛ aà kpɛ, àɔ wɛ̃́lɛ
kɛɛlɛ, íɔ gbɛ̃dɛdɛ ń wɛgwasai ń kɛ̃́sai. 6 A maezɔ̃ɔɔ ń ɛ̀waasoɔ ń wɛ̃́ndiaɔ ń nɛ́ɔ ń nɔɛɔ dɛdɛ à
ń midɛ píi, ãma ásu sɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ wà seelakɛ̀máɔzio. A daalɛ ma kpɛ́u la. Ɔ aa dàalɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́
kú Dii kpɛ́ kpɛɛlɛɔwa.
7 Ɔ a ònɛ́: A ń gɛɔ kálɛ ma ua, í ma kpɛ́ gbãlɛò. A gɛ́! Ɔ aa sɨ̃ wɛ̃́lɛu, aalɛ gbɛ̃dɛdɛ. 8 Gɔɔ pɔ́
aalɛ gbɛ̃dɛdɛ, mámɛ ma gɔ̃ mado, ɔ̃ ma wulɛ ma gbɛɛu gɔ̃̀ɔ, ma wiilɛ̀ ma mɛ̀: Á'a Dii Lua!
N pɔkũmabɔbɔa Yelusalɛũwa guu ńyɔ̃ Isaili kɔ̃naɔ dɛdɛ píi yɛ̃̀? 9 Ɔ a wèa: Isailiɔ ń Yudaɔ
duuna zɔ̃ɔ maamaaɛ. Gbɛ̃dɛa di ń bùsuuɛ, mɛ́ yãdɔɔsai di wɛ̃́lɛ guuɛ. Aaɨ̃ mɛ ma pãkpà ń
bùsuziɛ, ma wɛ́ lɛ́ ń eo. 10 Tɔ̀ɔ! Má ń wɛgwao, má ń kɛ̃o. Má ń yãkɛaɔ wɨ̃nɛ́ ń musuɛ. 11 Ɔ
ma gbɛ̃́ pɔ́ bàabaa ula daa, lákɛ̃bɔɔ dɔa aàpi pi è, à sù ń yɛ̃́o à mɛ̀: Má kɛ̀ lá ń òmɛɛwaɛ.

10

Dii gawi goa a kpɛ́a

1 Kɛ́ ma wɛzù, ɔ̃ ma pɔe è lán kiblekila pɔ́ wa kɛ̀ ń safii gbɛowa* bàluma pɔ́ kú malaika
gɛ̃̀sɨ̃adeɔ mia musu. 2 Ɔ Dii ò gbɛ̃́ pɔ́ bàabaa ula daapiɛ à mɛ̀: Gɛ̃ wuluu pɔ́ kú malaika
gɛ̃̀sɨ̃adeɔ zíɛɔ guu, ní ɔkpa plapla tɛyɔ̃ pɔ́ kú malaikapiɔ zãnguo si n ɔ pai, ní fɛ̃́ wɛ̃́lɛu.† Ɔ à
gɛ̃̀u ma wáa. 3 Kɛ́ à gɛ̃̀u, malaikapiɔ sɨ̃a Lua kpɛ́ gɛɔmidɔkɨ̃i oi, mɛ́ súɛlɛ buumboa kùlɛ Lua
kpɛ́ ua plaadewa. 4 Ɔ Dii gawi gò malaikapiɔ mia à gɛ̀ aà kpɛ́ kpɛɛlɛ. Súɛlɛpi kpɛ́pi pà mɛ́
Dii gawipi uapi pù. 5 Wà malaikapiɔ gɛ̃̀sɨ̃a kɨ̃a mà za ua sɛ̃́iau lán Lua Gbãapiide yã'oawa.
6 Kɛ́ a ò gbɛ̃́ pɔ́ bàabaa ula daapiɛ aà tɛ́si wuluu ń malaikapiɔ zãnguo, à gɛ̃̀ zɛ̀ wuluue saɛ.
7 Pɔ́ bɛ̃́ɛpiɔ do ɔbɔ gɛ̃̀ tɛ́ pɔ́ kú ń zãnguou, a si kà gbɛ̃́ pɔ́ bàabaa ula daapiɛ a ɔu, ɔ̃ à bɔ̀ò. 8 Ma
pɔe è lán gbɛ̃naz ɨ̃na ɔwa malaikapiɔ gɛ̃̀sɨ̃a zíɛ.
9 Kɛ́ má gwà, ma wuluu è mɛ̀n síiɔ̃ malaikapiɔ saɛ, an baade ń a wuluuo. Wuluupiɔ lɛ́
tɛkɛ, an kɛkɛá dɛ lán gbɛ̀ bɛɛɛdewa. 10 Wuluupiɔ doũ píiɛ, mɛ́ ampii wuluu vɨ̃ mɛ̀n plapla
pãpãakɔ̃a. 11 Tó aalɛ táa'o, aaɨ̃ gɛ́ aɛ ń kpɛo, gbɛ̃̀tɛ̃ɛ ń gbɛ̃̀tɛ̃ɛo liaasaiɛ. Aaɨ̃ɔ tɛ wuluu pɔ́ kú
kpɛ pɔ́ wàlɛ gɛ́uzi. Gɔɔ pɔ́ aalɛ táa'o, aali lɛ́ liaao. 12 Wɛ́ fɨ̃fɨ̃ malaikapiɔ mɛwa píiɛ, an kpɛ
ń ń ɔɔ ń ń gɛ̃̀sɨ̃aɔ ń ń wuluu mɛ̀n síiɔ̃piɔ píi.‡ 13 Má mà wuluupiɔ lɛ́ liasãizɔ̃. 14 Pɔ́ bɛ̃́ɛpiɔ
oa síiɔ̃siiɔ̃ɛ, a sɛ̃́iaɔá zù pɔ́ɛ, a plaadeɔá gbɛ̃naz ɨ̃na pɔ́ɛ, a àaɔ̃deɔá nɔ̀ɔmusu pɔ́ɛ, a síiɔ̃deɔá
kúu pɔ́ɛ.§ 15 Ɔ malaikapiɔ fɛ̀lɛ musu. Pɔ́ bɛ̃́ɛ pɔ́ má è Kebaa saɛɔnɛ. 16 Tó malaikapiɔ lɛ́ gɛ́,
wuluu pɔ́ kú ń saɛpiɔ ɨ̀ gɛ́ sɔ̃ɛ. Tó aa ń gɛ̃̀sɨ̃a pòo, aalɛ fɛlɛ tɔɔlɛ, wuluupiɔ lí go ń saɛo. 17 Tó
aa zɛaɛ sɔ̃, aaɨ̃ɔ zɛaɛ. Tó aa fɛ̀lɛ, aaɨ̃ fɛlɛ́ńnɔɛ, asa malaikapiɔ nisɨ̃na kú ń guuɛ.

* 9:4 Zia 7.3, 9.4, 14.1 * 10:1 Eze 1.26, Zia 4.2 † 10:2 Zia 8.5 ‡ 10:12 Zia 4.8 § 10:14 Eze 1.10, Zia 4.7

[18] Ɔ Dii gawi gò a kpɛ́ kpɛɛlɛa à gè zè malaika gà̃sĩadepiɔ mia. [19] Kɛ́ málɛ gwa, aa ń gà̃sĩaɔ
pòo, ɔ̃ aa fɛ̀lɛ tɔɔlɛwa. Kɛ́ aalɛ gɛ́, wuluuɔ lɛ́ gɛ́ńnɔ, ɔ̃ aa zè Dii ua bĩ́ibɔlɛ pɔ́ kú gukpɛ oi musu.
Isailiɔ Lua gawi kú ń mia musu. [20] Pɔ́ bɛ̃́ɛ pɔ́ má è Isailiɔ Lua zíɛ Kebaa saɛɔn kɛ, ɔ̃ má dɔ̃̀ sa
kɛ́ malaika gà̃sĩadeɔnɛ. [21] An baade oa ń gà̃sĩaɔ vĩ síiɔ̃siiɔ̃, mɛ́ pɔ́ pɔ́ dɛ gbɛ̃nazĩna ɔwa kú
ń gà̃sĩapiɔ zíɛ. [22] An oaɔ doũ ń pɔ́ pɔ́ má è Kebaa saɛɔ pɔ́oɛ. Ampii ĩ̀ táa'o a aɛdɔawaɛ súsu.

11

Yɑ̃́kpalɛkɛa ń Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔɔ

[1] Dii Nisĩna ma sɛ gèmanɔ Dii ua bĩ́ibɔlɛ pɔ́ kú gukpɛ oi guu, ɔ̃ ma gbɛ̃ɔn baasɔɔɔ è kálɛa
we. Kíaeɔ kú ń guu, Azuu nɛ́ Yazania ń Benaia nɛ́ Pelatiao. [2] Ɔ Dii òmɛɛ: Gbɛ̃nazĩn nɛ́, gbɛ̃́
beeɔ lɛ́ vãi lɛkpaaĩ, aalɛ lɛ́ bɛ̀ɛ da má wɛ̃́lɛɛ beeu. [3] Aa mè kpɛdɔgɔɔ i ka gĩao. Wɛ̃́lɛɛ beeá
dàaɛ, ɔ̃ aa kau nɔ̀ɔ ũ. [4] Ayãmɛto ãnabikɛkɛnɛ́. Gbɛ̃nazĩn nɛ́, ãnabikɛkɛ. [5] Ɔ Dii Nisĩna dɛ̀dɛa
à mɛ̀ mà o mà mɛ: Ma Dii ma mɛ̀ á Isailiɔ ĩ o màa, kási má á làasoo dɔ̃. [6] A gbɛ̃dɛ̀dɛ dasidasi
wɛ̃́lɛɛ beeu, a gɛɔ daadà a zɛaɔu. [7] A yɑ̃́i ma Dii Lua ma mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ a ń dɛdɛ kálɛapiɔ mɛ́
nɔ̀ɔpi ũ, mɛ́ wɛ̃́lɛɛ bee mɛ́ dàapi ũ. Ɑ̃́piɔ sɔ̃, má á yá mà á bɔlɛuɛ. [8] Ma Dii Lua ma mɛ̀,
fɛ̃nda álɛ vĩakɛɛ̀, fɛ̃ndapi ɔ̃ má mɔowá. [9] Má á yá mà á bɔlɛuɛ, mí á na bui zĩ̀loɔnɛ ń ɔzĩ,
aai á wɛtã. [10] Má yɑ̃́kpalɛkɛánɔ á bùsu zɔ̃lɛu, wi á dɛdɛ ń fɛ̃ndao, íɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.
[11] Wɛ̃́lɛɛ bee aɔ dɛɛ́ dàa ũo, mɛ́ áɔ ka dàapi guu nɔ̀ɔ ũo. Má yɑ̃́kpalɛkɛánɔ á bùsu zɔ̃lɛuɛ, [12] íɔ
dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii, asa i ma ɔtondɔkĩ́i gwao, á ma ikoyã kũao, a bui pɔ́ liaaáziɔ ɔlɛsɛ̀ɛ.
[13] Ma ãnabikɛkɛapi guu Benaia nɛ́ Pelatia gà, ɔ̃ ma wulɛ ma gbɛɛu gɔ̃̀ɔ ma wii gbãa lɛ̀
ma mɛ̀: Ɑ́'a Dii Lua! Nyɔ̃ Isailiɔ midɛ píi yɑ̀?

Dii a gbɛ̃́ pɔ́ fãaaaɔ kãaa

[14] Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: [15] Gbɛ̃nazĩn nɛ́, n gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ n au ũɔ ń Isailiɔ píi, Yelusalɛũdeɔ ĩ
onɛ́: Aɔ ku zɑ̃̀ ń Diio màa, asa à bùsuɛ bee kpàwá wá pɔ́ ũɛ. [16] A yɑ̃́i tò, onɛ́ ma Dii Lua
ma mɛ̀ baa kɛ́ ma tańnɔ zɑ̃̀zã buipãlɛɔ guu, mɛ́ ma ń fãaa bùsu ń bùsuo, ń beeo má dɛnɛ́
ulɛkĩ́i ũ gɔɔpla bùsu pɔ́ aa tàuɔ guu. [17] A yɑ̃́i tò, onɛ́ ma Dii Lua ma mɛ̀ má ń kãaa buiɔ
guu, má ń naaa bùsu ń bùsuo gu pɔ́ aa fãaaauɔ, mí suńnɔ Isaili bùsuu. [18] Aa su we, aai
pɔbɛ̃ɛ pɔ́ má zauɔ bɔlɛ a guu, [19] mí sɔ̃̀ doũ danɛ́, mí nisĩna dafu danɛ́ ń nɔ̀sɛu. Má ń sɔ̃ pɔ́ dɛ
lán gbɛwa bɔ, mí sɔ̃ pɔ́ dɛ báasi ũ danɛ́, [20] aaiɔ ma ɔtondɔkĩ́i gwa, aaiɔ ma ikoyãɔ kũa, aaiɔ
zĩkɛwà.* Aaɔ dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũ, míɔ dɛ ń Lua ũ. [21] Gbɛ̃́ pɔ́ an pɔ dɔ pɔbɛ̃ɛ pɔ́ má zauɔwa sɔ̃, ma
Dii Lua ma mɛ̀ má ń yãkɛaɔ wínɛ́ ń musuɛ.
[22] Ɔ malaikapiɔ ń gà̃sĩaɔ pòo, wuluupiɔ kú ń saɛ, mɛ́ Isailiɔ Lua gawi kú ń mia. [23] Ɔ Dii
gawipi gò wɛ̃́lɛpia, à gè zè sĩ̀sĩ pɔ́ kú wɛ̃́lɛ gukpɛ oi musu. [24] Wɛ́pungu pɔ́ Lua Nisĩna mɔ̀opi
ea guu, à ma sɛ tàmanɔ zĩ̀zɔɔ kĩ́i Babiloni bùsuu. Kɛ́ wɛ́pungu pɔ́ má èpi wèea, [25] ɔ̃ ma yɑ̃́
pɔ́ Dii ɔ̀lɔmɛɛ ò zĩ̀zɔɔnɛ píi.

12

Taa ń Isailiɔ zĩ̀zɔɔ ũ seela

[1] Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: [2] Gbɛ̃nazĩn nɛ́, ń kú swɑ̃́gbãadeɔ guuɛ. Aa wɛ́ vĩ, kási aali gu'eo, aa
swɑ̃́ vĩ, kási aali yãmao, asa swɑ̃́gbãadeɔnɛ.* [3] Ayãmɛto gbɛ̃nazĩn nɛ́, ǹ n pɔ́ɔ naaa fãanɛ, ǹ
n taa bùsu pãleu sɔukɛ, ní dazɛu ń wáa. Go n tía, ta gupãleu ń wáa. Baa kɛ́ swɑ̃́gbãadeɔn
ń ũ, an wɛ́ a gí kɛ̃́ia? [4] Bɔlɛ ń pɔ́ pɔ́ ń nàaapiɔ fãanɛ ń wáa. Tó aua pĩ̀la, ní bɔ wɛ̃́lɛu ń wáa
lán gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃zɛawa. [5] Bĩ́i fɔ̃́ ń wáa, ní bɔlɛ ń n asoɔ we. [6] Asopi sɛ́ ń wáa oosiɛlɛ, ní bɔɔ̀.
Ní pɔ́ku n wɛ́a, kɛ́ ńsu bùsupi eo yɑ̃́i. Ma n kɛ yɑ̃́ pɔ́ a Isailiɔ le seela ũɛ. [7] Ɔ má kɛ̀ lá Dii

* **11:20** Zel 31.33, Eze 36.26-28 * **12:2** Isa 6.9-10, Zel 5.21, Maa 8.18

òmɛɛwa. Ma bɔ ń ma pɔ́ɔ fãanɛ lá málɛ tá bùsu pãleuwa. Kɛ́ aua pi̋la, ɔ̃ ma bi̋i fɔ̀̃ ń ɔo.
Oosiɛlɛ ɔ̃ ma a aso sɛ̀ ma bɔò ń wáa.
8 Kɛ́ gu dɔ̀, Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 9 Gbɛ̃nazi̋n nɛ́, Isaili swã́gbãadepiɔ i ń la bɔ́ ńlɛ kɛ màaio lé?
10 Onɛ́ ma Dii Lua ma mɛ̀, yã́ pɔ́ dɔaana pɔ́ kú Yelusalɛũ ń Isaili pɔ́ kú weɔ kɛn we. 11 Onɛ́
seelan n ũ, lá ń kɛ̀, a ń le sɔ̃ɛ, aai ta bùsu pãleu zi̋zɔɔ ũ. 12 An kía a a aso da a gã̀u oosiɛlɛ,
i daò zɛ́u. Wa bi̋i fɔ̃ɛ̀, i bɔò, i pɔ́ku a wɛ́a, kɛ́ asu bùsupi eo yã́i. 13 Má ba kpaɛ̀, i aà kṹ, mí
taaànɔ Babɛli, Babiloni bùsuu, kási a wɛsi bùsupilɛ lɔo.† We a gau. 14 Má gbɛ̃́ pɔ́ liaaaàziɔ
fãaa gupiiuɛ, aà dɔnlɛdeɔ ń aà dɔaiɔ píi, mí a fɛ̃nda wo mà pɛ́lɛońzi.
15 Tó ma ń fãaa buiɔ guu, mɛ́ ma ń zuzu bùsu ń bùsuo, aaɔ dɔ̃ sa kɛ́ mámɛmaa Dii. 16 Zi̋,
nɔana, gagyã, má tó an gbɛ̃eɔ bɔ apii guu, kɛ́ aa e ń yãbɛ̃ɛkɛaɔ dau siunɛ́ bùsu pɔ́ aa tàuɔ
guu, gbɛ̃́piɔ iɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.
17 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 18 Gbɛ̃nazi̋n nɛ́, ǹ ń blɛpi ble ń sɔ̃̀deedeeo, ní ípi mi ń lualuaao
yãkãakɛa guu, 19 ní o bùsudeɔnɛ, ma Dii Lua mámɛ ma yã́ɛ bee ò Yelusalɛũdeɔnɛ ń Isaili
bùsudeɔ píi. Aa blɛble yãkãakɛa guu, mɛ́ aa imi yãdima guu, asa wa ń bùsu kɛ yáiyai
gbãamɔanɛ́ pɔ́ kɔ̃̀ ń guu yã́iɛ. 20 An wɛ̃́lɛɔ gɔ̃ bɛziaɔ ũɛ, an bùsu i gɔ̃ da wàuu, í dɔ̃ kɛ́
mámɛmaa Dii.
21 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 22 Gbɛ̃nazi̋n nɛ́, yáasi pɔ́ wi̋ kɛ Isaili bùsu guuɛ bee dɛ kpelewa ni?
Wi̋ mɛ, àlɛ gɔɔ gá, ãnabikɛyã lɛ́ gbɛsuo. 23 Onɛ́ ma Dii Lua ma mɛ̀ má yáasipi midɛ. Wa
yáasipi kɛ Isaili bùsuu lɔo. Onɛ́ lɔ, gɔɔ kà kãi kɛ́ yã́ pɔ́ ãnabiɔ è a gbɛsu píi. 24 Asa wa
wɛ́pungu ɛɛyã ge màsokɛ lɛnakasa Isailiɔnɛ lɔo. 25 Ma Dii má yã'o, mɛ́ yã́ pɔ́ má o a kɛ, a
gɔɔ gága lɔo. Á swã́gbãadeɔ, yã́ pɔ́ má ò á gɔɔ, má kɛɛ. Ma Dii Lua mámɛ má ò.
26 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 27 Gbɛ̃nazi̋n nɛ́, ma! Isailiɔ lɛ́ mɛ wɛ́pungu pɔ́ ń è yã́á zia yã́ɛ, n
ãnabikɛkɛa gbɛsuagɔɔ zã̀. 28 Ayãmɛto onɛ́ ma Dii Lua ma mɛ̀, ma yã́piɔ kee a gɛ̃gɛ̃ lɔo, yã́
pɔ́ má òpi gbɛ a su. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

13

Yã́ zɔ̃lɛa ãnabi ɛgɛnaɔwa

1 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazi̋n nɛ́, ãnabikɛkɛ Isaili ãnabi pɔ́ aalɛ ãnabikɛkɛɔ yã́ musu. O
ãnabi pɔ́ aai̋ ńzi̋a làasoo yã'oɔnɛ, aa swãdɔ ma yã́i. 3 Ma Dii Lua ma mɛ̀, waiyoo ãnabi
sɔũ pɔ́ aali yãe eo, anzi̋a yã́ mɛ́ lɛ́ dɔaanɛ́ɔ. 4 Isailiɔ, á ãnabiɔ dɛ lán gbɛ̃gbona pɔ́ bɛ
bɛziauɔwaɛ. 5 Aai gɛ́ zɛi gufooɔ guuo, aai bi̋i pɔ́ lia Isailiɔzi kɛkɛ, kɛ́ Isailiɔ e zɛ gbãa zi̋
guu Dii pɔkũmagɔɔo. 6 An wɛ́pungu'eaá pãɛ, an màsoá ɛɛɛ. Aai̋ mɛ Dii mɛ́ ò, kási mámɛ
ma ń zi̋o, ɔ̃ an wɛ́ i̋ɔ dɔ ń yã́i à gbɛsu. 7 Kɛ́ aa mɛ̀ Dii mɛ́ ò, mɛ́ mi o sɔ̃o, wɛ́pungu pã aa èo
lò? Màso aa kɛ̀o lò?
8 Ayãmɛto ma Dii Lua ma mɛ̀, lá aa yãpã ò, aa wɛ́pungu ɛɛ è, a yã́i má fɛlɛńnɔ. Ma Dii
Lua mámɛ má ò. 9 Má ɔtɔ̃ ãnabi ɛgɛna pɔ́ aai̋ wɛ́pungu'e mɛ́ aai̋ màsokɛɔwa. Aaɔ ku ma
gbɛ̃́ lɛdamadeɔ guuo, an tɔ́ àɔ ku Isailiɔ buibɔki̋i taalauo, mɛ́ aa e ɛa ta Isaili bùsuuo, íɔ dɔ̃
kɛ́ mámɛmaa Dii Lua. 10 Aa ma gbɛ̃́ɔ sã̀sã, aa mɛ̀ aafia ku, kási sɔ̃ aafia kuo.* Ma gbɛ̃́ɔ i̋
bi̋ibo, ɔ̃ ãnabipiɔ i̋ soolɛwà. 11 O soolɛnapiɔnɛ, bi̋ipi a kwɛɛ. Dii a to lou bílibili ma ń gbɛo
ń zàa'i̋an gbãao. 12 Tó bi̋ipi kwɛ̀ sɔ̃, wa ń la wà mɛ, soo pɔ́ aa lɛ̀wà ku máɛ?
13 Ayãmɛto ma Dii Lua ma mɛ̀, má zàa'i̋an gbãa gbaɛ ń pɔkũmao, ma pɔfɛ̃ i to lou bílibili
ma ń gbɛo pɔkaalɛa yã́i. 14 Má bi̋i pɔ́ aa soolɛ̀wàpi gboo mà daai̋ɛ, a ɛ̃gbɛkpalɛ i bɔ gupuau.
Tó bi̋ipi kwɛ̀ sɔ̃, gbɛ̃́ pɔ́ kú wɛ̃́lɛpi guuɔ kaalɛɛ, íɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii. 15 Má pɔkũmabɔbɔ
bi̋ipiwa ń gbɛ̃́ pɔ́ soolɛ̀wàɔɛ, mí onɛ bi̋ipi kuo, mɛ́ a soolɛnaɔ kuo, 16 Isaili ãnabi pɔ́ aa
ãnabikɛkɛ̀ Yelusalɛũdeɔnɛ, aa wɛ́pungu'ènɛ́ aa mɛ̀ aafia ku, kási sɔ̃ aafia kuopiɔ. Ma Dii
Lua mámɛ má ò.

† 12:13 2Kia 25.7 * 13:10 Zel 6.14, 8.11

17 Mpi sɔ̃ gbɛ̃nazı̃n nɛ́, wɛbiibii n bui nɔɛ ãnabi pɔ́ aaı̃ ńzı̃a làasoo yã'oɔwa, ní ãnabikɛkɛ
ń yã́ musu 18 ǹ mɛ: Ma Dii Lua ma mɛ̀, waiyoo á nɔɛ pɔ́ i ɛsɛba naminami à dada á
ɔpɛsɛwaɔ. I sɔ̃̀ɔɔ zɔ̃ baadeɛ a gbã̀a lɛ́u an nisı̃na kũbɔ ũ. Ã́ ma gbɛ̃́ɔ nisı̃naɔ kṹkũ, ápiɔ í
bɔ aafiaa? 19 A ma ɔ̃̀ɔkpà ma gbɛ̃́ɔnɛ pɔ́wɛna ɔkũ doɔ ge pɛ̃ɛ kasoɔ yã́i. I ɛɛto ma gbɛ̃́ pɔ́ aaı̃
swã́sɛ ɛɛiɔnɛ. A gbɛ̃́ pɔ́ i kũ aa gaoɔ dɛ̀dɛ, mɛ́ a gbɛ̃́ pɔ́ i kũ aaɔ kuoɔ tò.
20 Ayãmɛto ma Dii Lua ma mɛ̀, má za á ɛsɛba pɔ́ i gbɛ̃nazı̃na kũò lán bãwaɔu. Má
ɛsɛbapiɔ bɔ á ɔwa, mí nisı̃na pɔ́ a kũ̀ lán bãwapiɔ gbaɛ. 21 Má á sɔ̃̀ɔpiɔ taitai, mí a gbɛ̃́ɔ
bɔlɛ á ɔzı̃. Aaɔ dɛ pɔ́ pɔ́ naa a ɔzı̃ɔ ũ lɔo, íɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii. 22 A gbɛ̃maa pɔ́ má ye ń pɔ
yaoɔ kãdɛ̀ á mɔafili guu. A gbɛ̃vãiɔ gbà sɔ̃, ɔ̃ aai bɔ ń zɛ́ vãiu aa ńzı̃a mı̃sio. 23 Ayãmɛto á e
wɛ́pungu ɛɛ enɛ́ lɔo, á e màsokɛnɛ́ lɔo. Má a gbɛ̃́ɔ bɔ á ɔzı̃ɛ, íɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.

14

Yãzɔ̃lɛa tã́agbagbanaɔwa

1 Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔeɔ mɔ̀ ma kı̃́i, aa zɔ̃̀lɛ ma aɛ, 2 ɔ̃ Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 3 Gbɛ̃nazı̃n nɛ́, gbɛ̃́ɛ beeɔ
tò tã́aɔ yã́ ń sɔ̃ blè, an duuna pɔ́ lɛ́ ń fupi mɛ́ lɛ́ ń gálɛ. Aa yãgbɛaaa zɛ́ vı̃a? 4 Yã'onɛ́ ǹ mɛ
ma Dii Lua ma mɛ̀, tó Isailie tò tã́aɔ a sɔ̃ blè, mɛ́ aà duuna pɔ́ lɛ́ aà fupi mɛ́ lɛ́ aà gálɛ, tó à
mɔ̀ yãgbɛai ãnabiwa, ma Dii mámɛ má yã́zãsi adewa aà tã́aɔ dasilɛu. 5 Màa má Isaili pɔ́
aa gɔ̃̀mɛɛ zı̃̀loɔ ũ ń tã́aɔ yã́iɔ gbɛsi píi.
6 Ayãmɛto o Isailiɔnɛ ma Dii Lua ma mɛ̀, aa nɔ̀sɛlilɛ aa mikɛ̃ ń tã́aɔ ń ń yãbɛ̃ɛkɛaɔwa. 7 Tó
Isailie ge bɔ̀mɔ pɔ́ kú ń guue tò tã́aɔ a sɔ̃ blè, aà duuna pɔ́ lɛ́ aà fu àlɛ aà gálɛpi tò à kɛ̃̀a, tó à
mɔ̀ ãnabi lè aà yãgbɛaaɛ, mámɛ má yã́zãsiwà mazı̃a, 8 mí íbɛlɛsɛ ń gbɛ̃́pio, mí aà kɛ seela
pɔ́ wa yãadaò ũ. Má aà bɔ ma gbɛ̃́ɔ guuɛ, íɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.
9 Tó ãnabipi tò wà kɔ̃nikɛ̀ɛ, ɔ̃ à azı̃a yã'ò, mámɛ ma kɔ̃nikɛ̀ɛ̀. Má ɔtɔ̃wàɛ, mí aà bɔ ma
gbɛ̃́ɔ guu mà dɛ. 10 Ãnabipi ń gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ yãgbɛaiwàpio duuna doũɛ. An duuna a wi ń
musu ḿpiiɛ, 11 kɛ́ Isailiɔ su zãmɛɛ yã́wa, aai gbãlɛ ń duuna yã́ musu lɔo yã́i, aaiɔ dɛ ma
gbɛ̃́ɔ ũ, míɔ dɛ ń Lua ũ. Ma Dii mámɛ má ò.

Gbɛ̃vãiɔ bɔ gbɛ̃maaɔ sabaio

12 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 13 Gbɛ̃nazı̃n nɛ́, tó bùsudeɔ náaisaiyãkɛ̀ aa duunakɛ̀mɛɛ, mɛ́ málɛ
ɔtɔ̃má, málɛ ń kũ̀sũa míɔnzɔ̃, málɛ imina zı̃má, mɛ́ aalɛ gaga ń ń pɔtuoɔ píi, 14 baa tó gbɛ̃ɔn
àaɔ̃ɛ beeɔ ku we, Nɔee ń Daniɛlio ń Yobuo, aa fɔ̃ gbɛ̃e misi ń gbɛ̃maakɛ yã́io, mɛ́ i kɛ anzı̃a
mi bàasio. Ma Dii Lua mámɛ má ò.
15 Tó má tò wàiɔ pã̀ bùsupia aa bùsupi nɛ́ɔ sɛ̀lɛ píi, mɛ́ bùsupi gɔ̃̀ bɛzia ũ, gbɛ̃e lɛ́ pãa lɔo
wàiɔ yã́i, 16 ma Dii Lua ma mɛ̀, ń ma kuao tó gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ ku we, aa fɔ̃ ń nɛgɔ̃ɛɔ ge ń nɛnɔɛɔ
misio, mɛ́ i kɛ anzı̃a mi bàasio, bùsupi i gɔ̃ bɛzia ũ.
17 Tó má tò wà fɛ̀lɛ bùsupiwa ń zı̃o, ma mɛ̀ wà pãa wà gbɛ̃nazı̃naɔ ń pɔtuoɔ dɛdɛ, 18 ma
Dii Lua ma mɛ̀, ń ma kuao tó gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ ku we, aa fɔ̃ ń nɛgɔ̃ɛɔ ge ń nɛnɔɛɔ misio, mɛ́ i kɛ
anzı̃a mi bàasio.
19 Tó ma gagyãkà bùsupiu, ma pɔkũmabɔ̀bɔwà, ma a gbɛ̃́ɔ ń a pɔtuoɔ dɛ̀dɛ, 20 ma Dii
Lua ma mɛ̀, ń ma kuao tó Nɔee ń Daniɛlio ń Yobuo ku we, aa fɔ̃ ń nɛgɔ̃ɛɔ ge ń nɛnɔɛɔ misi
ń gbɛ̃maakɛ yã́io, mɛ́ i kɛ anzı̃a mi bàasio.
21 Ma Dii Lua ma mɛ̀, tó málɛ ı̃ada Yelusalɛũdeɔwa ń yã́ mɛ̀n síiɔ̃ɛ beeɔ, zı̃ ń iminao ń
wàio ń gagyão,* málɛ ń dɛdɛ ń ń pɔtuoɔ, a kɛ zài. 22 N beeo an gbɛ̃́ kɔ̃naɔ gɔ̃, an nɛgɔ̃ɛɛɔ ń ń
nɛnɔɛɛɔ bɔ. Tó aa bɔ̀ mɔ̀ á kı̃́i, mɛ́ a ń dàa ń ń yãkɛaɔ è, á nɔ̀sɛ a níni vãi pɔ́ má zı̃̀ Yelusalɛũwa
yã́ musu ń ı̃a pɔ́ má dàwàɔ píi. 23 Tó a ń dàa ń ń yãkɛaɔ è, á nɔ̀sɛ a níni, asa áɔ dɔ̃ kɛ́ yã́ pɔ́
má kɛ̀ Yelusalɛũɛ píi, mi kɛ pão. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

* **14:21** Zia 6.8

15

Yelusalɛũ lɛɛũa ń vɛ̃ɛ yàao

1 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazi̋n nɛ́, vɛ̃ɛli líkɛ dɛ líɔla yȁ? 3 Wi̋ pɔe kɛ ń a lío yȁ? Wi̋ kálo kɛ
ń a lío wà pɔ́ loowàe? 4 Wi̋ kátɛu yàa ũɛ. Tó a vlá̋ ń a mio tɛkȕ mɛ́ a guo tɛ́ lɛ̀, wa fɔ̃ zi̋kɛòe?
5 Gɔɔ pɔ́ a lɛ́so, wà zi̋e kɛ̀òɛ, belenkɛ gɔɔ pɔ́ à tɛ́ lɛ̀ à gɔ̏ sín bèebeea?
6 Ayãmɛto ma Dii Lua ma mɛ̀, lá líɔ guu vɛ̃ɛli má sɛ̀ yàa ũ má kàtɛu, màa má kɛ
Yelusalɛũdeɔnɛ. 7 Tó ma fɛlɛńnɔ, baa kɛ́ aa bɔ̀ tɛ́u, tɛ́ mɛ́ a ɛa kȕmá. Tó ma íbɛlɛsɛ̀ńnɔ, áɔ dɔ̃
kɛ́ mámɛmaa Dii. 8 Má tó an bùsu gɔ̃ bɛzia ũɛ, asa aa náaisaiyãkɛ̀mɛɛɛ. Ma Dii mámɛ má
ò.

16

Yelusalɛũ lɛɛũa ń nɔ náaisaio

1 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazi̋n nɛ́, Yelusalɛũdeɔ yãbɛ̃ɛkɛaɔ kánɛ́ ń ɔzi̋ 3 ǹ mɛ, ma Dii Lua
mámɛ ma yá̋ɛ bee ò Yelusalɛũ musu ma mɛ̀: Kanaa bùsu n bɔu, we wà n iu. N maeá Amɔle
buiɛ, n daá Iti buiɛ.* 4 Kɛ́ wà n i, wi n bi zɔ̃o, wi n zu'o wà gbãbɔ̀nɛo, wi n nana ń wisio wà
zwãa fi̋mao. 5 Gbɛ̃e i n wɛ̃nagwa à yá̋piɔ kɛ̀nɛo. Wa n sósobi vi̋o, ɔ̃ wà n vũaa sɛ̃u, asa kɛ
wà n i, wa ye n gi̋yãio.
6 Kɛ́ málɛ gɛ̃, ɔ̃ má è ńlɛ buumpa au guu. Gɔɔ pɔ́ ń kú aupi guu, ma mɛ̀ ńyɔ̃ kɛ pɔ́ ũɛ! 7 Má
tò n gbã lán líwa sɛ̃u, n zɔ̃ɔkȕ n kɛ nɔana ũ. N yɔ̋ bɔ̀bɔ n ká̋ pàɛ, kási niɔ bɛ puiziɛ.
8 Kɛ́ ma ɛa málɛ dɔnzi lɔ, ma n gwa, ɔ̃ má è n ka kɛ́ wà gɛ̃ n yá̋u, ɔ̃ ma a dábi lɛ̀nla ma
n puizi ùlɛò. Ma lɛgbɛ̏nɛ, ma mɛ̀ ma bàa aɔ kunnɔɛ, ɔ̃ n gɔ̃ ma pɔ́ ũ. Ma Dii Lua mámɛ
má ò. 9 Ma n zu'ò ma n au wòloma, ɔ̃ ma nísidɔ̀ɔma. 10 Ma zwȁa wɛde yènɛ, ma ayo báa
kyale kpànɛ, ma bàabaa tulu di̋nɛ, ɔ̃ ma siliki pɔlɔgãu dànɛ. 11 Ma nɔamblebɔɔ fi̋ma. Ma
zãɔ kàkanɛ, ma yàbaa dànɛ. 12 Ma tãanadànɛ n níu, ma swá̋li booloɔ dànɛ, ma kíafua
gawide kpànɛ. 13 Màa ma zãblèma ń vuao ń á̋nusuo. N pɔkasaɔ dɛ bàabaa ń silikio ń
zwȁa wɛdeo ũ, mɛ́ n pɔblea dɛ pɛ̃ɛti maa ń zɔ́o ń nísio ũ. N kɛfɛnkɛ gɛ̃agɛ̏, ɔ̃ n zɔ̃ɔkȕ n gɔ̃
nɔɛ kía ũ. 14 N tɔbɔ̀ buiɔ guu n kɛfɛnkɛpi yá̋i, asa n kɛfɛnkɛ bɔ̀lɛi nɔamblebɔ pɔ́ má kɛ̀nɛɔ
yá̋i. Ma Dii Lua mámɛ má ò.
15 Ɔ n n kɛfɛnkɛ náaikɛ̀, n gɔ̃ káalua ũ tɔ́ pɔ́ ń bɔ̀ yá̋i, n káaluakà ń gbɛ̋ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ weɔ, n
gɔ̃ ń pɔ́ ũ. 16 N n pɔkasaeɔ sɛ̀ n zãblèò gulɛsi̋ pɔ́ ń bɔ̀ɔwa, ɔ̃ n káaluakà we. Yá̋ bee taa
maao, a kɛa zɛvi̋o. 17 Ɔ n n vua ń á̋nusuo nɔamblebɔ pɔ́ má kɛ̀nɛpi keeɔ sɛ̀ n tá̋agɔ̃ɛɔ pi̋ò,
ɔ̃ n káaluakàńnɔ. 18 N n pɔkasa wɛdeɔ sɛ̀ ń dànɛ́, ɔ̃ n ma nísi kàmá, n ma tulaletikànɛ́ tɛ́a.
19 Blɛ pɔ́ má kpàma ǹ ble, pɛ̃ɛti ń zɔ́o ń nísiopi ɔ̃ ń kpàmá sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gi̋ i̋ɔ na ũ. Yá̋
pɔ́ kɛ̀n we. Ma Dii Lua mámɛ má ò. 20 N n nɛgɔ̃ɛɔ ń n nɛnɔɛ pɔ́ ń i̋manɔɔ sɛ̀ n sa'òomá
blɛ ũ. N káaluakaa i mɔmaoa? 21 N ma nɛ́ɔ kòlokpa n sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ òomá.
22 N yãbɛ̃ɛkɛaɔ ń n káaluakaapiɔ guu píi n nɛblegɔɔ yá̋ i dɔnguo. Gɔɔ bee ń kú puizi, ńlɛ
buumpa au guu.
23 Waiyoo! Waiyoo mpi! Ma Dii Lua ma mɛ̀ n yãvãikɛapiɔ gbɛa píi, 24 n tá̋akpɛɔ dɔ̀ n
sa'oki̋i bòbo gãaɛ píiu. 25 N sa'oki̋i bòbo zɛa miɔwa píi, ɔ̃ n n kɛfɛnkɛ ɔ̏ɔkpà, n n gbá wɛ̏aa
gbɛ̋ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ɔnɛ píi, n si káaluakaau. 26 N káaluakà ń n Egipi† pɔ́ kú n saɛ gɔ̃ɛ blesanaɔ, n ma
pɔ fɛ̀lɛ n sia káaluakaaupi yá̋i. 27 Ɔ ma ɔtɔ̏ma, ma n bùsu lào, ma n kpa n zangude Filitɛ̃‡
pɔ́ n dàa vãi di̋máɔwa, aa ń pɔeã kɛ̀ma. 28 N ɛa n káaluakà ń Asiliɔ§ lɔ, asa nili ká̋o. Baa n
káaluakaańnɔ gbɛa ni kãó, 29 ɔ̃ n si káaluakaau ń Babɛli bùsu laatanaɔ. N beeo ni kãó.
30 Ma Dii Lua ma mɛ̀: N ɔ̏ɔkpaa gɛ̃agɛ̏. Lá n yá̋piɔ kɛ̀, n gɔ̃ káalua wisaide ũ. 31 N beeo
kɛ́ n tá̋akpɛɔ dɔ̀dɔ zɛa miɔwa píi, mɛ́ n sa'oki̋i bòbo gãaɛɔ píi, ń dɛ lán káaluawao, asa n

* **16:3** Daa 10.15-16 † **16:26** Isa 30.2 ‡ **16:27** 2Lad 28.18 § **16:28** 2Kia 16.7-8

sakà ɔ̃auɛ. 32 Nɔɛ gbãsi̋kɛna, niɔ gɔ̃ pãleɔ si n zá̃ gbɛuɛ. 33 Wi̋ pɔ́ kpá káaluawaɛ, kási mpi
ḿmɛ ni pɔ́ kpá n gɔ̃pɔsɛɔwa, ni gbagusaɛdanɛ́, kɛ́ aa bɔ gupiiu aa mɔ káaluakannɔ yá̃i. 34 N
káaluakaa adoa ń nɔɛ pãleɔɛ. Gbɛ̃e lí luanzio. Mmɛ ni fi̋abonɛ́, wi̋li fi̋abonɛo. N yá̃ adoaɛ.

35 Ayãmɛto káalua, ma yãma! 36 Ma Dii Lua ma mɛ̀, n n ɔ̃a dɛ̀, n nzi̋a kpà n gɔ̃pɔsɛɔwa
ń káaluakaa guu, ń tá̃a pɔ́ má ye ń gi̋yãioɔ kũa, mɛ́ n n nɛ́ɔ au kpàmá. 37 Ayãmɛto málɛ
n gɔ̃pɔsɛ pɔ́ ń yá̃ kàngupiɔ kãaa, gɔ̃ pɔ́ ń yeńziɔ ń gɔ̃ pɔ́ ń yeńzioɔ píi. Má tó aa bɔ gupiiu,
aai mɔ lɛ́lɛma, mí tó aa n puizi e ḿpii. 38 Má nɔɛ pɔ́ aai̋ gbãsi̋kɛ mɛ́ aai̋ gbɛ̃dɛɔ tàae winɛ n
musuɛ, mí gbɛ̃dɛ pɔfɛ̃ bɔbɔma, asa mili sí sàao. 39 Má n nanɛ́ ń ɔzi̋ɛ, aai n tá̃akpɛɔ kwɛ́, aai
n sa'oki̋iɔ gboo, aai n pɔkasaɔ woloma, aai n nɔamblebɔɔ sima, aai n to puizi. 40 Aa dasi
kãaanzi, aai n pápa ń gbɛo, aai n zɔ̃zɔ̃ ń fɛ̃ndao. 41 Aa tɛsɔ̃ n kpɛ́ɔwa, aai n wɛtã nɔɛ dasiɔ
wáa. Má n káaluakaa midɛ. Nyɔ̃ e fi̋abo n gɔ̃pɔsɛɔnɛ lɔo. 42 Ma pɔfɛ̃ i kpálɛ, asa mili sí sàa
yá̃ bee taa musuo. Ma nɔ̀sɛ i gbasa níni, ma pɔ a panzi lɔo.

43 Lá n nɛgɔɔ yá̃ i dɔnguo, ɔ̃ n ma pɔ fɛ̀lɛmɛɛ ń yá̃piɔ píi, má n yãkɛa winɛ n musuɛ. Ma
Dii Lua mámɛ má ò. Ni gbãsi̋kɛa ká̃fi̋ n yãbɛ̃ɛkɛaɔ guu píio lé? 44 Yáasikɛnaɔ yáasikɛ n yá̃
musu aa mɛ, pɔ́ pɔ́ bɔ̀ sãda wɛ́wa mɛ́ i̋ bɔ a nɛ́ wɛ́wa. 45 N n da pɔ́ ye a zá̃ ń a nɛ́ɔ gi̋yãio ɔlɛsɛ̀.
Dàa doũ ɔ̃ ń vi̋ ń n vi̋i ń n dãuna pɔ́ aa ye ń zá̃ɔ ń ń nɛ́ɔ gi̋yãioɔ. N daá Iti buiɛ mɛ́ n maeá
Amɔle buiɛ. 46 N vi̋i Samali ku gugbãntoo oi ń a nɛ́ɔ, mɛ́ n dãuna Sɔdɔũ ku gɛɔmidɔki̋i oi ń
a nɛ́ɔ. 47 I kɛ n ń ɔlɛsɛ̀ n ń yãbɛ̃ɛkɛaɔ kɛ̀ yɔɔ no, n ɔ̃̀ɔkpaa dɛńla n yãkɛaɔ guu píiɛ. 48 Ma Dii
Lua ma mɛ̀ ń ma kuao n dãuna Sɔdɔũ ń aà nɛ́ɔ i yá̃ pɔ́ mpi ń n nɛ́ɔ kɛ̀ kɛo.

49 Vãi pɔ́ n dãuna Sɔdɔũ kɛ̀n kɛ: Aàpi ń a nɛ́ɔ wala vi̋, asa aa kãa mɛ́ aa kálɛa dɔdɔa
yãkelesai, kási aai dɔ taasideɔ ń wɛ̃nadeɔlɛo. 50 Ɔ aa ńzi̋a sɛ̀ lɛsi̋ aa yá̃ pɔ́ má ye a gi̋yãio
kɛ̀, ɔ̃ ma ń suumpà lá ń ɛ̀wa. 51 Samali duuna i ka n duuna kɔ̃kpaalɛwao. N yãbɛ̃ɛkɛ̀ dasi
dɛ n vi̋i ń n dãunaola, ɔ̃ an yá̃ kɛ̀mɛɛ sɔ̃̀ yãbɛ̃ɛ pɔ́ ń kɛ̀ píi yá̃i. 52 Nyɔ̃ɔ bɛ ń n tɔ́ i̋̃ioɛ, asa n
duuna pɔ́ bɛ̃̀ɛ dɛ ń pɔ́a mɛ́ tò an pɔ́ sɔ̃̀mɛɛ. Aa sɔ̃̀ma. Wí a n kũɛ, ńyɔ̃ɔ bɛ ń n tɔ́ i̋̃ioɛ, asa ń
tò n vi̋i ń n dãunao yá̃ kɛ̀ma sɔ̃̀ɛ.

53 Má su ń Sɔdɔũo a pá ziu ń a nɛ́ɔ ń Samalio lɔ ń a nɛ́ɔ ń mpio lɔ, 54 kɛ́ n gɛɛ e gɔ̃ kpa n
wɛ́i, wí i n kú̃ yá̃ pɔ́ ń kɛ̀ɔ yá̃i, an nɔ̀sɛ i níni sa. 55 N dãuna Sɔdɔũ a su a pá ziu ń a nɛ́ɔ, mɛ́
n vi̋i Samali a su a pá ziu ń a nɛ́ɔ, mɛ́ mpi ńyɔ̃ su n pá ziu ń n nɛ́ɔ. 56-57 E n vãikɛa àɔ gɛ́ bɔi
gupuau n wala gɔɔ, ń ye wà n dãuna Sɔdɔũ tɔ́ ma ń lɛ́uo. Ɛdɔũ wɛ́̃lɛɔ ń ń saɛdeɔ lɛ́ n láanikɛ
sa sɔ̃, mɛ́ Filitɛ̃ wɛ́̃lɛɔ ń ń saɛdeɔ lɛ́ sakangu lɔ. 58 N gbãsi̋kɛa ń n yãbɛ̃ɛkɛao a wi n musuɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.

59 Ma Dii Lua ma mɛ̀ má kɛnɛ lá à kɔ̃si̋nnɔwaɛ, asa n sakà lɛ́ pɔ́ má gbɛ̃̀nɛuɛ, n ma
bàakuannɔ yá̃ gbòo. 60 N beeo ma bàakuannɔ n nɛgɔɔ yá̃ a sãmaguo, ma bàa a ɛa àɔ kunnɔ
saɛ e gɔɔpii. 61 Má n vi̋iɔ ń n dãunaɔ kpama n nɛ́ɔ ũ, baa kɛ́ mi a lɛgbɛ̃nɛo. Tó n ń sí, n yãkɛaɔ
dɔngu, i kɛnɛ wí ũ. 62 Ma bàa aɔ kunnɔ, níɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii. 63 Tó ma duuna pɔ́ ń kɛ̀
yãa kɛ̃̀ma píi, duunapi yá̃ a dɔngu, i kɛnɛ wí ũ, n lɛ́ iɔ kpaaũa n tɔ́ i̋̃i yá̃i. Ma Dii Lua mámɛ
má ò.

17

Kúu mɛ̀n plaɔ ń vɛ̃ɛlio

1 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazi̋n nɛ́, yãlɛɛũ Isailiɔnɛ, ní yáasikɛnɛ́ 3 ǹ mɛ, ma Dii Lua ma
mɛ̀, kúu zɔ̃ɔe ku, aà gɔ̃̀si̋a gbãa mɛ́ a ká̃ gbɔ̃̀a, mɛ́ aà sula wɛ̃̀sã pàɛ. A mɔ̀ Libã bùsuu à sɛdɛ
lí misona kũ̀, 4 ɔ̃ a zɔ̃̀ tàò laatanaɔ bùsuu, à gɛ̀ pɛ̀ tagɛnapiɔ wɛ́̃lɛu. 5 A bùsupi vɛ̃ɛ bui sɛ̀ lɔ,
a pɛ̀ swada saɛ bua lán swagbala líwa. 6 Vɛ̃ɛpi li̋ kɛ̀ lí ũ, à ɔtà yɛɛɛnnɔ, ɔ̃ a gɔ̃naɔ yɛ̀ɛlɛ kúupi
ki̋i oi, mɛ́ a zi̋̃naɔ tà aà zíɛ. Màa à gɔ̃naɔ kɛ̃̀kɛ̃, a lá si̋si à gɔ̃̀ vɛ̃ɛli ũ.

[7] Kúu zɔ̃ɔ pãle ku we, aà gɛ̃sĩa gbãa mɛ́ aà sula tĩisi. Ɔ vɛ̃ɛlipi zĩ́naɔ tà aà kĩ́i oi za kaa pɔ́
a pɛ̀u, àlɛ aà í nidɛ, ɔ̃ a gɔ̃naɔ tà aà kĩ́i. [8] A mɔ lè a pɛa tɔɔlɛ maau swada saɛɛ, kɛ́ à ɔta, i nɛ'i
vɛ̃ɛli gawide ũ.
[9] Onɛ́ ma Dii Lua ma mɛ̀, a kɛ maan wee? Vɛ̃ɛlipi a gɛ́ aɛe? Kúupi a gí a nɛ́ woloio. A lípi
bilɛ à gao lé? A la bɔlɔɔ giigaga píiɛ. I kɛ gɔ̃sagbãakɛ ge dasikɛ wà kɛɛ̀ wà bilɛo. [10] Tó wà ɛ̀a
pɛ̀, a li lɔe? Tó gukpɛ ĩ́ana kàka sùwà, a giigagao lé? A giigaga kaa pɔ́ à bɔ̀lɛupiuɛ.
[11] Ɔ Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: [12] Bui swɛ̃́yãmansaidepiɔ la, aa yã́pi midɔ̃oa? Onɛ́ Babɛli kía mɛ́
gɛ̀ Yelusalɛũ, à a kía kũ̀ ń aà ĩwaɔ à tàńnɔ Babɛli. [13] Ɔ à kíabuie dĩ̀lɛ, à lɛdoũkɛ̀aànɔ, a tò à
lɛgbɛ̃̀ɛ a yã́ musu. A bùsupi dɔaanaɔ sɛ̀lɛ tàńnɔ lɔ,* [14] kɛ́ bùsupi e gɔ̃ kpɛɛ fɛlɛsai yã́i. Lɛdoũ
pɔ́ kíabui kɛ̀aànɔpi mɛ́ tò a ku. [15] Ɔ kíabuipi bɔ̀ aà kpɛ, à zĩnaɔ zĩ̀ Egipi sɔ̃́ɔ ń zĩgɔ̃ wɛɛlɛi
dasi. Kípi a gɛ́ aɛe? Yã́pikɛna a bɔe? A lɛdoũpi gboo, i bɔa?
[16] Ma Dii Lua ma mɛ̀, ń ma kuao a ga kía pɔ́ à aà kpà kpalaupi mɛɛwia Babɛliɛ, kɛ́ à sakà
lɛ́ pɔ́ a gbɛ̃̀ɛu à lɛdoũ pɔ́ a kɛ̀aànɔ gbòo yã́i. [17] Tó wà bùsu kàlɛkalɛ wɛ́lɛ bĩ́i saɛ, mɛ́ wà gbà
lɛsĩɔ da lĩai, kɛ́ wà e gbɛ̃́ɔ dɛdɛ dasi yã́i, Falaɔ̃ɔ ń a zĩgɔ̃ gbãaɔ ń a gbɛ̃́ bílaɔ fɔ̃ dɔaàlɛ zĩpi
guuo. [18] Asa kíabuipi sakà lɛ́ pɔ́ a gbɛ̃̀uɛ, à lɛdoũpi gbòo. Lá aa ɔdà kɔ̃ ɔu lɛdoũpi musu, ɔ̃
à yã́piɔ kɛ̀ píi, a bɔo.
[19] Ayãmɛto ma Dii Lua ma mɛ̀, lá lɛ́ pɔ́ a gbɛ̃̀ ń ma tɔ́o ɔ̃ à sakàu, mɛ́ lɛdoũ pɔ́ a kɛ̀ ń ma
tɔ́o ɔ̃ a gbòo, ń ma kuao má tó a yã́ wí aà musuɛ. [20] Má ba kpaɛ̀, i aà kṹ, mí taaànɔ Babɛli.
We má yã́kpalɛkɛuaànɔ náaisaiyã pɔ́ a kɛ̀mɛɛ yã́i. [21] Wi aà zĩgɔ̃ pɔ́ lɛ́ bàalɛaànɔɔ dɛdɛ ń
fɛ̃ndao, mɛ́ wa ń gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ɔ fãaa gupiiuɛ, íɔ dɔ̃ kɛ́ ma Dii mámɛ má ò.
[22] Ma Dii Lua ma mɛ̀,
má sɛdɛ lí lɛsĩ misona zɔ̃ gɛ pɛ́.
Má a misona gɔ̃n bɔlɔ zɔ̃,
mí gɛ pɛ gbɛ̀sĩsĩ zɔ̃ɔ lɛsĩ musu.
[23] Má pɛ́ Isaili gbɛ̀sĩsĩ lɛsĩ musuɛ,
i gɔ̃napa, i nɛ'i sɛdɛ lí gawide ũ,
bã bui píi i mɔ ue e a láu,
aai pɛpɛ a gɔ̃naɔwa.†
[24] Sɛ̃̀a lí píi i dɔ̃ kɛ́ ma Dii
mi to lí lɛsĩ ɛɛnkũ,
mɛ́ mi to lí ɛɛna lɛsĩ kṹ.
Mi to lí ísi giigaga,
mɛ́ mi to lí gii bɔlɔbɔ.
Ma Dii mámɛ má ò mɛ́ má kɛɛ.

18

Gbɛ̃́ pɔ́ duunakɛ̀ mɛ́ a ga

[1] Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: [2] Bɔ́yã́i á Isailiɔ ĩ yáasiɛ bee kɛ á bùsu yã́ musui? I mɛ:
Maeɔ vɛ̃ɛbɛ kũ̀ma blè,
ɔ̃ nɛ́ɔ swaa fɛ̃́nkpà.*
[3] Ma Dii Lua ma mɛ̀, ń ma kuao á yáasi bee kɛ á bùsuu lɔo. [4] Gwa, gbɛ̃́piiá ma pɔ́ɛ. Maeɔ ń
nɛ́ɔ píi, yã́ doũɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ duunakɛ̀ mɛ́ a ga. [5] Gbɛ̃maa pɔ́ lɛ́ yãmaakɛ a zɛ́wa yã́ gwa.
[6] Ili gɛ́ pɔblei tã́aɔ kùɛo,
ĩli wɛ́malɛ Isailiɔ diipiɔzio.
Ili a gbɛ̃́dee nɔ wɛɛlɛo,
ĩli wúlɛ ń nɔɛo gɔɔ pɔ́ a ɔkũao.

* 17:13 2Kia 24.15-20 † 17:23 Mat 13.32 * 18:2 Zel 31.29

7 Ili gbãamɔ gbɛ̃eɛo,
ì gbɛ̃́ pɔ́ a fĩa sɛa tɔ̀ɔma sɔaaɛ̀ɛ.
Ili pɔ́ símáo,
ì nɔandɛna gba blɛ,
ì pɔ́ na gbɛ̃́ pɔ́ kú bṹuzi.
8 Ili ɔ̃a sɛ̃anɛ́ à a igbao,
ìli ài zɔ̃ɔ wɛɛlɛo,
ì azĩa bɔ yãvãiuɛ,
ì yã́gɔ̃gɔ̃nɛ́ a zɛ́wa.
9 Iɔ ma ɔtondɔkĩi gwa,
ìɔ ma ikoyãɔ kũa,
ìɔ zĩkɛwà ń náaio.
Ma Dii Lua ma mɛ̀,
gbɛ̃́ bee mɛ́ maa, aɔ kuɛ.†
10 Tó gbɛ̃maapi nɛ́ vãi ì sɔ̃ bɛ? I gbɛ̃dɛ, ge ì yã́piɔ kɛ a gbɛ̃́deeɛ. 11 Baa kɛ́ aàpi i a kee kɛo,
nɛ́pi ì pɔble tã́a kùɛ,
ì a gbɛ̃́dee nɔ wɛɛlɛ,
12 ì gbãamɔ taasideɔnɛ ń wɛ̃nadeɔ,
ì pɔ́ símá,
ìli tɔ̀ɔma pɔ́ á kũa sɔaanɛ́o,
ì wɛ́malɛ tã́aɔzi, ì yãbɛ̃ɛkɛ,
13 ì ɔ̃a sɛ̃anɛ́ à a igba,
ì ài zɔ̃ɔ wɛɛlɛ.
Gbɛ̃́ bee taa aɔ kua? Aawo, aɔ kuo. A ga yãbɛ̃ɛ pɔ́ a kɛ̀ píi yã́iɛ. Aà tàae a wi aàzĩa musuɛ.
14 Tó nɛ́ vãipi nɛ'ì, ɔ̃ aà nɛ́ duuna pɔ́ a mae lɛ́ kɛɔ è, mɛ́ i a kee kɛo sɔ̃ bɛ?
15 Ili pɔble tã́a kùɛo,
ìli wɛ́malɛ Isailiɔ diipiɔzio,
ìli a gbɛ̃́dee nɔ wɛɛlɛo,
16 ìli gbãamɔ gbɛ̃eɛo,
ìli tɔ̀ɔma gbɛao,
ìli pɔ́ símáo,
ì nɔandɛna gba blɛ,
ì pɔ́ na gbɛ̃́ pɔ́ kú bṹuzi,
17 ì azĩa bɔ yãvãiu,
ìli ɔ̃a sɛ̃anɛ́ à a igbao,
ìli ài zɔ̃ɔ wɛɛlɛo,
ìɔ ma ikoyãɔ kũa,
ì ma ɔtondɔkĩi gwa.
A ga a mae duuna yã́io, aɔ kuɛ. 18 Aà mae a ga azĩa duuna yã́iɛ, asa à gbɛ̃́ɔ bɔ́ɔ'i mĩ, à a
gbɛ̃do pɔ́ sĩwà, à yã́ pɔ́ maao kɛ̀ a gbɛ̃́ɔ guuɛ.
19 Ɔ i mɛ: Bɔ́yãi maepi tàae lí wí a nɛ́ musuo ni? Lá nɛ́pi yãmaakɛ̀ a zɛ́wa, à ma ɔtondɔkĩi
gwà ń laaio, aɔ kuɛ. 20 Gbɛ̃́ pɔ́ duunakɛ̀ mɛ́ a ga. Mae tàae a wi a nɛ́ musuo, nɛ́ tàae a wi a
mae musuo.‡ Gbɛ̃maa maakɛaá aàzĩa yã́ɛ, mɛ́ gbɛ̃vãi vãikɛaá aàzĩa yã́ɛ.
21 Tó gbɛ̃vãi mikɛ̃̀ a duunaɔwa sɔ̃, mɛ́ à ma ɔtondɔkĩi gwà, àlɛ yãmaakɛ a zɛ́wa, a gao, aɔ
kuɛ. 22 Wa aà tàae pɔ́ a kɛ̀piɔ kee dao, aɔ ku yãmaa pɔ́ á kɛ̀pi yã́iɛ. 23 Ma Dii Lua ma mɛ̀,
vãikɛna gaa ì kamagu nɛɛ? Tó à mikɛ̃̀ a yãkɛaɔwa, aɔ kuɛ, bee mɛ́ ì kamagu.

† **18:9** Lev 18.5 ‡ **18:20** Iko 24.16

24 Tó gbɛ̃maa mikɛ̀ a maakɛawa, àlɛ duunakɛ, àlɛ yãbɛ̃ɛ pɔ́ gbɛ̃vãi ɓɔ kɛɔ kɛ, aɔ kue? Wa
yãmaa pɔ́ a kɛ̀piɔ kee dao. A ga a náaisaikɛ ń duuna pɔ́ a kɛ̀o yā́iɛ.
25 A̋ Isailiɔ i mɛ ma yãkɛa dɔ̀ɔ vɓo. A swã́kpa sa. Ma yãkɛa dɔ̀ɔ vɓo ló? Ge á yãkɛa mɛ́ dɔ̀ɔ
vɓo kai! 26 Tó gbɛ̃maa mikɛ̀ a maakɛawa, àlɛ duunakɛ, a yā́i a gai. A ga duuna pɔ́ a kɛ̀pi
yā́iɛ. 27 Tó gbɛ̃vãi mikɛ̀ a vãikɛawa, àlɛ yãmaakɛ a zɛ́wa sɔ̃, a azɓa misiɛ. 28 Tó à tàae pɔ́
a kɛ̀ɔ è mɛ́ à mikɛ̀wà píi, a gao, aɔ kuɛ. 29 A̋ Isailiɔ sɔ̃ i mɛ ma yãkɛa dɔ̀ɔ vɓo. A̋ Isailiɔ, ma
yãkɛa dɔ̀ɔ vɓo ló? Ge á yãkɛa mɛ́ dɔ̀ɔ vɓo kai!
30 A yā́i má yā́kpalɛkɛ ń á Isailiɔ, baade a yãkɛawa. Ma Dii Lua mámɛ má ò. A nɔ̀sɛlilɛ
à mikɛ̃ á tàaeɔwa píi, kɛ́ á duuna su á ásookɛo yā́i. 31 Isailiɔ, à ɔzɔ̃ á tàaeɔzi píi, í á sɔ̃ ń á
nisɓnao kɛkɛ dafu. Bɔ́yãi álɛ ázɓa kpa gaii? 32 Ma Dii Lua ma mɛ̀, gbɛ̃e gaa lí kamaguo. A
nɔ̀sɛlilɛ, í e àɔ ku.

19

Wɛ̃nalɛsia Isaili kíaɔnɛ

1 Wɛ̃nalɛ si Isaili kíaɔ yā́ musu 2 ǹ mɛ:
A̋ daá nɔ̀ɔmusu daɛ fá!
A wùlɛ nɔ̀ɔmusu saɔ zãnguo,
à a nɛ́ɔ gwà nɔ̀ɔmusu ɛ̀waasoɔ guu.
3 A a nɛ́ do gwà,
ɔ̃ à kɛ̀ nɔ̀ɔmusu sà bɔlɔ ũ.
A pɔ́taitaia dàda,
ɔ̃ à gɔ̃̀ gbɛ̃nazɓnsona ũ.
4 Kɛ́ buiɔ aà bao mà,
aa ɛyɔ̃̀ɛ̀, ɔ̃ à zù ɛpiu.
Aa bakàɛ̀ a níu,
aa tàaànɔ Egipi bùsuu.*
5 Kɛ́ nɔ̀ɔmusu dapi è tãmaa a nɛ,
yā́ pɔ́ aà wɛ́ dɔi mɛ́ mɓdɛ we,
ɔ̃ à ɛ̀a à a nɛ́ do dɓlɛ lɔ,
à kɛ̀ nɔ̀ɔmusu sà bɔlɔ ũ.
6 A bɛ̀bɛ ń nɔ̀ɔmusu saɔ
nɔ̀ɔmusu sà bɔlɔ ũ.
A pɔ́taitaia dàda,
ɔ̃ à gɔ̃̀ gbɛ̃nazɓnsona ũ.
7 A ń kibɛɔ wɓwi, à ń wɛ̃́lɛɔ dàaɓ.
Sɔ̃ kɛ̃̀ bùsupideɔgu
nɔ̀ɔmusupi pũnaama yā́i.
8 Ɔ buiɔ bɔ̀ bùsu pɔ́ liaaiɔ guu,
aa mɔ̀ lɛ́lɛiwà.
Aa baikpàɛ̀,
ɔ̃ à zù ɛ pɔ́ aa yɔ̃̀ɛ guu.
9 Wà bakàɛ̀ a níu,
wà wáa tã̀ wà aà dàu,
ɔ̃ wà tàaànɔ Babɛli kíaɛ.†
We wà aà dàu kpɛ́u,
kɛ́ wasu aà pũnaa ma
Isaili bùsu gbɛ̀sɓsɓɔ sɔ̀ɔu lɔo yā́i.
10 A̋ da dɛ lán vɛ̃ɛliwa á kaau.

* **19:4** 2Kia 23.33-34 † **19:9** 2Kia 24.15

Wa aà pɛ̀ swa saɛ,
ɔ̃ à gɔ̃naɔ kɛ̃̀kɛ̃,
ɔ̃ swa saɛpi tò à nɛ'ĩ̀.
11 A gɔ̃napiɔ gbãa kà
wà kía gopana kɛò.
Lípi lɛsĩ̀, à gbã̀ zɔ̃̀ luawa,
a gbã̀a ń a gɔ̃n dasipiɔ tò wĩ̀li kuawào.
12 Ɔ wa bĩ̀lɛ ń pɔfɛ̃o wa nɛ̀.
Gukpɛ ĩ́ana tò à giigàga,
ɔ̃ a nɛ́ɔ wòlo.
A gɔ̃n gbãapiɔ giigàga,
ɔ̃ tɛ́ kũ̀wà.
13 Tiasa a pɛa gbáauɛ
tɔɔlɛ gii isaideu.
14 A gɔ̃n do tɛsɛ̀ à kũ̀ a nɛ́ɔwa.
A gɔ̃na pɔ́ a gbãa kà wà kí gopana kɛò kuwà lɔo.
Wɛ̃na yã́ɛ, wàli sí lɛ ũ.

20

Isailiɔá swã́yãmansaideɔnɛ

1 Taa ń Isailiɔ zĩ̀zɔɔ ũ wɛ̃̀ soplade guu, a mɔ sɔode gɔɔ kwide zĩ́, an gbɛ̃zɔ̃ɔeɔ mɔ̀ yãgbɛai
Diiwa. Aa zɔ̃̀lɛ ma aɛ, 2 ɔ̃ Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 3 Gbɛ̃nazĩ̀n nɛ́, yã'o Isaili gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔnɛ ǹ mɛ, ma
Dii Lua ma mɛ̀, aa mɔ̀ yãgbɛaia yà? N ma kuao má we aa yãe gbɛaao.
4 Nyɔ̃ yã́kpalɛkɛńnɔo lé? Gbɛ̃nazĩ̀n nɛ́, ńyɔ̃ yã́kpalɛkɛńnɔo lé? N ń deziɔ yãbɛ̃ɛkɛaɔ onɛ́
5 ǹ mɛ, ma Dii Lua ma mɛ̀, gɔɔ pɔ́ ma Isailiɔ sɛ̀, ma lɛgbɛ̃̀ Yakɔbu buipiɔnɛ, má tò aa ma dɔ̃
Egipi. Ma lɛgbɛ̃̀nɛ́ ma mɛ̀ Dii an Luan ma ũ. 6 Gɔɔ bee ma lɛgbɛ̃̀nɛ́ ma mɛ̀ má ń bɔlɛ Egipi,
mí gɛ́ńnɔ bùsu pɔ́ má sɛ̀nɛ́,* zɔ́ ń vĩ̀o diu, a maa dɛ bùsuɔla píi guu. 7 Má ònɛ́ an baade ɔkpa
pɔbɛ̃ɛ pɔ́ an wɛ́ blèɔzi, aasu ńzĩ̀a gbãlɛ Egipi tã́aɔ yã́ musuo. Mámɛ máa Dii an Lua ũ.
8 Ɔ aa bɔ̀ ma kpɛ, aai we swãsɛ̀ ma yã́io. Aai ɔkpa pɔbɛ̃ɛ pɔ́ ń wɛ́ blèɔzio, aai Egipi tã́aɔ to
weo. Ɔ ma zɛò mà pɔkũmabɔbɔmá, mí palamá ń pɔfɛ̃o Egipi we. 9 Kási mi kɛo ma tɔ́ yã́i.
Má ye mà a tɔ́ ɔ̃̀ɔkpa bui pɔ́ aa kú ń guuɔnɛo, asa má tò Isailiɔ ma dɔ̃ ń wáa, kɛ́ mà ń bɔlɛ
Egipiɛ. 10 Ɔ ma ń bɔ́lɛ Egipi, ma gɛńnɔ guwaiwaiu. 11 Ma a ikoyãɔ kpàmá, ma a yãdilɛaɔ
dànɛ́, asa gbɛ̃́ pɔ́ kũa a wɛ̃ni e a guuɛ.† 12 Ma kã́mabogɔɔ yãdànɛ́ lɔ seela ũ wá zãnguo, kɛ́
aa e dɔ̃ kɛ́ ma Dii ma ń sɛ́ ma gbɛ̃́ɔ ũɛ.‡
13 Ɔ Isailiɔ bɔ̀ ma kpɛ guwaiwaiu, aa ma ikoyãɔ kũao. Aa gĩ̀ ma yãdilɛa pɔ́ tó gbɛ̃́ kũa, a
wɛ̃ni e a guuɔzi. Aa tò kã́mabogɔɔ pɔ́ má dĩ̀lɛ gbãlɛ̀ míɔmiɔ, ɔ̃ ma zɛò mà a pɔkũmabɔbɔmá
guwaiwaiu, mí ń tòlɔzɔ̃. 14 Ãma mi kɛo ma tɔ́ yã́i. Má ye mà a tɔ́ ɔ̃̀ɔkpa bui pɔ́ ma bɔ ń
Isailiɔ ń wáaɔnɛo. 15 Ma ɔlɛ̀lɛnɛ́ guwaiwaiu lɔ ma mɛ̀ má gɛ́ńnɔ bùsu pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀nɛ́ ma
mɛ̀ má kpámá guuo. Vĩ̀ ń zɔ́o di bùsupiuɛ, a maa dɛ bùsu píia.§ 16 Aa gĩ̀ ma yãdilɛaɔiɛ, aa
ma ikoyãɔ kũao, mɛ́ aa tò kã́mabogɔɔ pɔ́ má dĩ̀lɛnɛ́ɔ gbãlɛ̀, kɛ́ an sɔ̃ kú ń tã́aɔwa yã́i. 17 N
beeo ma ń wɛ̃nagwà, mi ń kaalɛ guwaiwaiu mà ń bui midɛo. 18 Má ò ń nɛ́ɔnɛ guwaiwaiu
aasu ń maeɔ ɔlɛsɛo, aasu ń yãkɛa kɛo, aasu gbãlɛ ń tã́aɔ yã́ musuo. 19 Mámɛ má Dii ń Lua
ũ, aaliɔ ma ikoyãɔ kũa, aali swã́sɛ ma yãdilɛaɔi aaɔ zĩ̀kɛwà. 20 Aali kã́mabogɔɔɔ dilɛ ma pɔ́
ũ seela ũ wá zãnguo, aaɔ dɔ̃ kɛ́ Dii ń Luan ma ũ.

* **20:6** Bɔa 6.2-8 † **20:11** Lev 18.5 ‡ **20:12** Bɔa 31.13-17 § **20:15** Nao 14.26-30

21 Ɔ an nɛ́piɔ bɔ̀ ma kpɛ, aa ma ikoyãɔ kũao, aai swɛ̃́sɛ ma yãdilɛa pɔ́ tó gbɛ̃́ kũa i wɛ̃ni e a
guuɔzi aa zĩ̀kɛ̀wào, mɛ́ aa tò kɛ̃́mabogɔɔ gbãlɛ̀, ɔ̃ ma zɛò mà pɔkũmabɔbɔmá, mí palamá ń
pɔfɛ̃o guwaiwaiu, 22 ɔ̃ ma ɔsɔ̀aa, mi kɛo ma tɔ́ yãi. Má ye ma tɔ́ ɔ̃̀ɔkpa bui pɔ́ ma ń bɔ́lɛ Egipi
ń wáaɔnɛo. 23 Ma ɛa ɔlɛ̀lɛnɛ́ guwaiwaiu we lɔ, ma mɛ̀ má ń fãaa buiɔ guuɛ, mí ń fãndaiada
bùsu ń bùsuo,* 24 asa aai ma yãdilɛaɔ mao, aa gĩ̀ ma ikoyãɔiɛ, aa tò kɛ̃́mabogɔɔ gbãlɛ̀, mɛ́
an maeɔ tɛ̃́aɔ ń wɛ́ blè. 25 Ɔ ma ń kpá yãbɛ̃ɛkɛaɔla ń yãdilɛa pɔ́ wĩ̀li wɛ̃ni e a guuoɔ. 26 Má
tò aa gɔ̃̀ gbãlɛa an sa'oa yɛ̃́ musu. Aa sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò ń ń nɛ́ sɛ̃́iaɔ, kɛ́ vĩ̀a e ń kṹ,
aai dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.
27 Ayãmɛto gbɛ̃nazĩ̀n nɛ́, yã'o Isailiɔnɛ ǹ mɛ ma Dii Lua ma mɛ̀ an deziɔ dɔ́ɛmanɔ yɛ̃́ɛ bee
musu lɔ, aa náaisaiyãkɛ̀mɛɛ. 28 Kɛ́ ma mɔńnɔ bùsu pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀nɛ́ guu, kɛ́ aa sĩ̀sĩ lɛsĩ̀e ge
lí yɛ̀lɛlɛe è, aa sa'ò we. Aa ma pɔ fɛ̀lɛmɛɛ ń gba pɔ́ aa dà weo ń pɔ́ tɛ́kũa gĩ̀ na pɔ́ aa kɛ̀o ń
vɛ̃ɛ pɔ́ aa ɛ̀lɛwào. 29 Ɔ ma ń lá ma mɛ̀ gulɛsĩ̀ pɔ́ aalɛ gɛ́u weɔ dɛa ni? Ɔ wĩ̀ mɛ gupiɔnɛ gulɛsĩ̀ɔ
e ń a gbão.

Yɛ̃́kpalɛkɛa ń Isailiɔ

30 Ayãmɛto o Isailiɔnɛ ma Dii Lua ma mɛ̀: Á á deziɔ zɛ́ sɛ à gbãlɛ tɛ̃́aɔ yɛ̃́ musu à gɔ̃ gbãlɛa
yɛ̃̀? 31 Tó a mɔ sa'oimá mɛ́ a sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ò ń á nɛ́ɔ, áɔ gbãlɛa á tɛ̃́aɔ yɛ̃́ musu
e ń a tiaoɛ. Lá màaɛ Isailiɔ, má we à yãgbɛaao. Ma Dii Lua ma mɛ̀, ń ma kuao má we à
yãgbɛaao.
32 Yɛ̃́ pɔ́ kú á nɔ̀sɛu a zɛkɛo. I mɛ áɔ zɔble líɔnɛ ń gbɛɔ lán buiɔwaɛ, lán dṹnia gbɛ̃́ɔwa.
33 Ma Dii Lua ma mɛ̀, ń ma kuao má a gã̀sĩ̀ poo, mí gbãamɔ́ɛ ń pɔkũmabɔbɔawáo. 34 Má a
gã̀sĩ̀ poo mà á kãaa bui pɔ́ a fãaa ń guuɔ guuɛ, mí á bɔlɛ bùsu ń bùsuo ń ma gã̀sa gbãao ń
pɔkũmabɔbɔawáo. 35 Má tó à gɛ́ buiɔ bùsuu gbáau, wá wɛ́ i kɛ síiɔ̃ we, mí yɛ̃́kpalɛkɛánɔ.
36 Lá ma yɛ̃́kpalɛkɛ̀ ń á deziɔ Egipi guwaiwaiu, màa má yɛ̃́kpalɛkɛánɔ. Ma Dii Lua mámɛ
má ò. 37 Mí tó à gɛ̃ ma kaau, mí tó à zɛ ń ma bàakuaánɔ yɛ̃́o. 38 Má gbɛ̃́ pɔ́ aa tàaekɛ̀mɛɛ aa
bɔ̀ ma kpɛɔ bɔ á guuɛ. Baa kɛ́ ma ń bɔ́lɛ bùsu pɔ́ aa ku a guu, aa gɛ̃ Isaili bùsuuo, íɔ dɔ̃ kɛ́
mámɛmaa Dii.
39 Á Isailiɔ, ma Dii Lua ma mɛ̀, lá á baade ye zɔble a tɛ̃́aɔnɛ, à gɛ́! Gbɛzã á ma yãma! Á
ma tɔ́ pɔ́ a kua adoa ɔ̃̀ɔkpamɛɛ ń á tɛ̃́aɔ ń á sa'oamáo lɔo. 40 Asa ma Dii Lua ma mɛ̀, Isailiɔ
píi aa zɔblemɛɛ ma gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ pɔ́ a kua adoa musuɛ, Isaili bùsu gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ lɛsĩ̀pi. We má ń síu.
Wekĩ̀i má sa'oa gbɛawá ń á buapɔ́ káauɔ ń gba pɔ́ á mɔomɛɛɔ. 41 Tó ma á kãaa buiɔ guu,
mɛ́ ma á bɔ́lɛ bùsu ń bùsu pɔ́ a fãaauɔ guu, má á sí sa pɔ́ a pɔ́ tɛ́kũa gĩ̀ na ũ, mí tɔbɔ á musu
buiɔ wáa. 42 Tó ma suánɔ Isaili bùsu pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀ á deziɔnɛ guu, á dɔ̃ sa kɛ́ mámɛmaa Dii.
43 Wekĩ̀i á yãkɛaɔ ń á dàa pɔ́ tò a gɔ̃ gbãlɛa i dɔágu, ɔ̃ á gbasa àɔ ye ázĩ̀a gĩ̀yãio vãi pɔ́ á kɛ̀ɔ
yãi. 44 Tó ma yãkɛ̀ɛ́ ma tɔbɔa yãi, i kɛ á yãvãikɛa ge á yɛ̃́ koleaɔ lɛ́u no, á Isailiɔ í dɔ̃ sa kɛ́
mámɛmaa Dii. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

21

Gɛɔmidɔkĩ̀i oi tɛ́

1 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazĩ̀n nɛ́, wɛbiibii gɛɔmidɔkĩ̀iwa ǹ yã'o'oɛ̀. Ánabikɛkɛ Nɛgɛvɛ
bùsu líkpɛpi yɛ̃́ musu, 3 ní oɛ̀ aà ma yãma. Ma Dii Lua ma mɛ̀ má tɛsɔ̃wàɛ. Tɛ́pi a kũ a lí
ísiɔ ń a lí giiɔwa píi. Wa e a tɛ́pi dɛo. Tɛ́pi a to gbɛ̃́pii oa siakũ za gɛɔmidɔkĩ̀i oi e gugbãntoo
oi. 4 Gbɛ̃́pii iɔ dɔ̃ ma Dii mámɛ ma tɛ́pi sɔ̃̀wà, wa fɔ̃ dɛo.
5 Ɔ ma mɛ̀: Á'a Dii Lua! Wàlɛ o ma yɛ̃́ musu wà mɛ̀, yáasikɛna nolo?

Dii fɛ̃nda

* 20:23 Lev 26.33

6 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 7 Gbɛ̃nazĩn nɛ́, wɛbiibii Yelusalɛũ oi ǹ yã'o'o sa'okĩiɔnɛ. Ãnabikɛkɛ
Isaili bùsu yã́ musu, 8 ní oè ma Dii ma mɛ̀, má fɛlɛ ń bùsupideɔ. Má a fɛ̃nda wo a kpɛ́u, mí
a gbɛ̃maaɔ ń a gbɛ̃vãiɔ dɛdɛò píi. 9 Lá málɛ a gbɛ̃maaɔ ń a gbɛ̃vãiɔ dɛdɛ píi, má a fɛ̃nda wo
mà gbɛ̃́pii lɛ́ò za gɛɔmidɔkĩi oi e gugbãntoo oi. 10 Gbɛ̃́pii iɔ dɔ̃ kɛ́ ma Dii ma a fɛ̃nda wò a
kpɛ́u, má sɔlɔu lɔo.
11 Gbɛ̃nazĩn nɛ́, aaukɛ! Aaukɛ ń wáa ń ɛ̀lɛ'ɛlɛboao ń pɔsiao. 12 Tó wà n la, bɔ́yãi ńlɛ
aaukɛii, ní onɛ́ bao pɔ́ wa ma tia yã́iɛ. Sɔ̃ a kɛ̃ gbɛ̃́piigu, an ɔɔ i gɔ̃ dɔ̀lɔlɔ, an kã́ i ga, an gbá
iɔ lua. Yã́ lɛ́ pila, mɛ́ a kɛɛ. Ma Dii Lua mámɛ má ò.
13 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 14 Gbɛ̃nazĩn nɛ́, ãnabikɛkɛ ǹ mɛ ma Dii ma mɛ̀:
Fɛ̃ndaɛ! Fɛ̃ndaɛ!
A lɛna, mɛ́ àlɛ tɛkɛ gɛ̃̀nɛgɛ̃nɛ!
15 Wà a lɛkɛ̀ gbɛ̃dɛdɛa yã́iɛ,
wa kɛ̀kɛ kɛ́ àɔ tɛkɛ lán loupilɛawaɛ.
Wa pɔnakɛ ń ma nɛ́ gopanao yã̀?
Fɛ̃nda bàa kú ń go bee taaeoo.
16 Wĩ fɛ̃nda kɛkɛ wàɔ kũaɛ,
wĩ a lɛkɛ, wĩ kɛkɛ,
wà na gbɛ̃dɛnaɛ a ɔzĩɛ.
17 Wii lɛ́ gbɛ̃nazĩn nɛ́,
ní waiyookɛnɛ́,
asa wa fɛlɛ ma gbɛ̃́ɔwa
ń fɛ̃ndapioɛ,
wa fɛlɛ ń Isaili kíaɔ píiɛ.
Wa ń dɛdɛ ń fɛ̃ndaoɛ
ń ma gbɛ̃́ɔ lɔ.
A yã́i tò ǹ nzĩa gbɛ̃gbɛ̃.
18 Wa ń gbãa lɛ gwa fá!
Tó gopana pɔ fɛ̃nda bàa kuo su ku lɔo sɔ̃ bɛ?
Ma Dii Lua mámɛ má ò.
19 Gbɛ̃nazĩn nɛ́, ãnabikɛkɛ, ní ɔtaalɛ.
To mà lɛ́lɛmá ń fɛ̃ndao gɛ̃n pla ge àaɔ̃.
Fɛ̃nda pɔ́ a gbɛ̃dɛdɛ dasidasiɛ,
wa koezɔ̃ńzi ń zĩpio,
20 sɔ̃ i kɛ̃́ńgu, gbɛ̃́ daside i fu.
Má tó gbɛ̃dɛdɛfɛ̃ndapi àɔ ku
an wɛ̃́lɛ bɔlɛɔ guu píiɛ.
Kúku, àlɛ tɛkɛ lán loupilɛawa,
gbɛ̃dɛdɛa yã́i wa kũai.
21 Fɛ̃nda, lɛ ɔplaa oi, gɛ́ zɛɛi.
Gu pɔ́ n lɛ́ yɛ̀ɛlɛu píi lé!
22 Mapi sɔ̃ má ɔtaalɛ, ma pɔ i wee.
Ma Dii mámɛ má ò.

Babɛli kía lɛ́lɛa Yelusalɛũwa seela

23 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 24 Gbɛ̃nazĩn nɛ́, iada lán zɛ́wa mɛ̀n pla, Babɛli kía i sɛ́ ń a fɛ̃ndao.
Zɛ́piɔ bɔ bùsu doũ ḿpii. Seela pɛ́lɛ zɛ́piɔ daalɛkĩi, i wɛ̃́lɛ pɔ́ zɛ́pi lɛ́ gɛ́u ɔlɔnɛ́. 25 Ado iada,
fɛ̃nda i sɛ gɛ lɛ́lɛ Amɔniɔ mɛɛwia Labawa. Ado iada, i sɛ gɛ lɛ́lɛ Yudaɔwa ń ń wɛ̃́lɛ bĩ́ide
Yelusalɛũo. 26 Babɛli kía a zɛ zɛ́kpaau, gu pɔ́ zɛ́ mɛ̀n plapiɔ kɛ̃̀ukɔ̃wa, i màsokɛ we. A yãla
ń kaɔ, i yãgbɛa tã́aɔwa, i pɔ́ɔ pɔa gwagwa. 27 Lí a Yelusalɛũ sɛ́, i gɛ́ bĩ́igboobɔɔ pɛ́lɛ a bɔlɛɔu,

i bùsu kãaai, i gbà lɛsı̃ɔ da, i gbɛ̃dɛdɛyã dilɛ, i zı̃̀gãalɛ. 28 Yelusalɛũdeɔ aaɔ e lí pɔ́ a sɛ̀piá
ɛɛɛ lɛ́ pɔ́ a gbɛ̃̀nɛ́ yã́i. Ãma a to aa ń tàae dɔ̃, i ń kṹkũ. 29 Ayãmɛto ma Dii Lua ma mɛ̀, lá á
tò wà á vãikɛa dɔ̃, á tàaeɔ bò gupuau mɛ́ á duuna pı̃si á yãkɛaɔwa, lá á tò wa dɔ̃̀ màa, wa
ɔpɛlɛwáɛ sa.
30 Mpi sɔ̃ Isailiɔ kía vãi bɛɛɛsaide, n gɔɔ pà, ı̃a pɔ́ wàlɛ dama kà a wáwa sa. 31 Ma Dii Lua
ma mɛ̀ wa aà tulu go, wi aà kíafua go. Yã́ a lilɛ, wa gbɛ̃́ pɔ́ ı̃ azı̃a busa káfı̃, wi gbɛ̃́ pɔ́ ı̃ azı̃a
káfı̃ busa. 32 Bɛzia! Bɛzia! Má tó à gɔ̃ bɛzia ũɛ. A ɛa su a gbɛuo e gbɛ̃́ pɔ́ àɔ a vı̃a zɛ́ vı̃ mɔ́,*
mí kpawà.
33 Gbɛ̃nazı̃n nɛ́, ãnabikɛkɛ ǹ mɛ, ma Dii Lua mámɛ ma yã́ɛ bee ò Amɔniɔ musu an
yãzɔ̃zɔ̃a Isailiɔnɛ yã́i.
Fɛ̃ndaɛ! Fɛ̃ndaɛ!
Wa wò gbɛ̃dɛdɛa yã́iɛ,
àlɛ tɛkɛ à láa gbɛ̃́ɔnɛɛ,
àlɛ pipi lán loupilɛawa.
34 Wɛ́pungu gii wàlɛ e ń yã́ musu, wàlɛ màso pã kɛnɛ́. Fɛ̃ndapi sɔu mà à gbɛ̃vãipiɔ mi zɔ̃zɔ̃.
An gɔɔ pà, ı̃a pɔ́ wàlɛ damá kà a wáwa sa. 35 Aa ń fɛ̃nda sɔlɔ a kpɛ́u sa, mí yã́kpalɛkɛńnɔ
gu pɔ́ wà ń íu, bùsu pɔ́ aa bòu. 36 Má pɔkũmabɔbɔmá ń tɛ́o, mí pɔbɔ ma níu, mí ń na gbɛ̃́
pãsı̃ɔnɛ ń ɔzı̃, gbɛ̃́piɔ pɔkaalɛa dɔ̃. 37 Aaɔ dɛ yàa ũ tɛ́ɛ, wa ń au fã́ndaiada ń bùsuu. An yã́ a
dɔ gbɛ̃egu lɔo, asa ma Dii mámɛ má ò.

22

Yelusalɛũdeɔ duuna

1 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazı̃n nɛ́, ńyɔ̃ yã́kpalɛkɛaànɔo lé? Nyɔ̃ yã́kpalɛkɛ ń gbɛ̃dɛn
wɛ̃́lɛpioo lé? N a yãbɛ̃ɛkɛaɔ oɛ̀ 3 ǹ mɛ, ma Dii Lua ma mɛ̀: Wɛ̃́lɛ, n wɛtãgɔɔ kà gbɛ̃́ pɔ́ wà
ń dɛdɛ n guuɔ yã́i. N gbãlɛ̀ tã́a pɔ́ n gbɛ̃́ɔpiɔ yã́i. 4 N gɔ̃ tàaede ũ n gbɛ̃dɛa yã́i, n gbãlɛ̀ tã́a
pɔ́ wa pı̃ɔ yã́i. N tò n wɛ̃ni kulun kṹ, n gɔɔ pà. A yã́i má tó buiɔ n láanikɛ, má tó bùsu píi
gbɛ̃́ɔ n kɛ pɔ́ɔpɔɔ. 5 Gbɛ̃́ pɔ́ kunnɔ kãiɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ kunnɔ zã̀ɔ n yáalɔ kɛ́ n tɔ́ ɔ̃̀ɔkpà, yã́ yà n guu
yã́i. 6 Isaili kíaɔ gwa, an baade lɛ́ gbãamɔ a gbɛ̃́deeɛ n guu, aalɛ ń dɛdɛ. 7 Gbɛ̃eɔ ı̃ saka ń
de ń ń daogu n guu,* wı̃ gbãamɔ bɔ̀mɔɔnɛ n guu,† wı̃ tonɛ pɔ́ gwana vı̃oɔ ń gyaa gbɛ̃andoɔ
taiinkɛ n guu. 8 N sakà ma pɔ́ɔu, n gɔɔ pɔ́ má dı̃lɛ kã́mabogɔɔ ũ gbãlɛ̀.‡ 9 Kɔmalɛdeɔ ku n
guu, aa zɛ̀ ń gbɛ̃dɛo. N gbɛ̃eɔ ı̃ tã́a blɛɔ ble gbɛ̀sı̃sı̃ɔ musu, ɔ̃ aaı̃ ɛa gbãsı̃kɛ n guu. 10 N gbɛ̃eɔ
ı̃ gbada ń mae nawa, n gbɛ̃eɔ ı̃ kusi nɔɛ pɔ́ ɔkũaɔwa. 11 N gbɛ̃eɔ ı̃ gbãsı̃kɛ ń ń gbɛ̃́dee nao, n
gbɛ̃eɔ ı̃ wíyã kɛ aa gbada ń nɛ́ nawa, n gbɛ̃eɔ ı̃ kusi ń dãe fɛ̃̀ɛɛwa.§ 12 Wı̃ gbagusaɛsi n guu
gbɛ̃dɛa yã́i,* wı̃ ɔ'i símá, wı̃ ài zɔ̃ɔ wɛɛlɛ,† wı̃ kɔ̃ bɔ́ɔ'i mi. Ma yã́ sà̀ńguɛ, ma Dii Lua mámɛ
má ò.
13 Má ɔtaalɛ ɔvãi pɔ́ wa è yã́i ń gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dɛdɛ n guuɔ yã́o. 14 Tó málɛ yã́ gɔ̃gɔ̃nnɔ, n
gbãa a ka n sɔ̃ àɔ dilɛaa? Ma Dii ma yã'ò mɛ́ má kɛɛ. 15 Má n gbɛ̃́ɔ fãaa buiɔ guuɛ, má ń
fã́ndaiada bùsu ń bùsuo, mí ń gbãsı̃kɛa midɛ. 16 Tó n gɔ̃ sauluunnɔ buiɔnɛ, ńyɔ̃ɔ dɔ̃ kɛ́
mámɛmaa Dii.
17 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 18 Gbɛ̃nazı̃n nɛ́, Isailiɔ gɔ̃̀mɛɛ lán mɔ̀ gbãsı̃wa, ampii aa gɔ̃̀ lán mɔgotɛ̃
ge mɔpu ge mɔsi ge bɛɔma gbãsı̃ pɔ́ wa bɔ̀lɛ muauwaɛ. Aa dɛmɛɛ lán ã́nusu gbãsı̃waɛ.
19 Ayãmɛto ma Dii Lua ma mɛ̀, lá á gbãsı̃ ápii, má á naaa Yelusalɛũɛ. 20 Lá wı̃ ã́nusu ń
mɔgotɛ̃o ń mɔsio ń bɛɔmao ń mɔpuo ka muau wà tɛ́kau e mɔpi bɔlɛ, màa má á naaa mà á
ká wɛ̃́lɛpiu ń pɔfɛ̃o, mí á yɔ́ ń pɔkũmao. 21 Má á naaaɛ, mí tɛsɔ̃wá ń pɔfɛ̃o, í yɔ́ wɛ̃́lɛpi guu.
22 Lá wı̃ ã́nusu yɔ muau, màa á yɔ́ wɛ̃́lɛpi guu, íɔ dɔ̃ kɛ́ ma Dii mámɛ ma pɔkũmabɔ̀bɔwá.

* 21:32 Daa 49.10 * 22:7 Iko 5.16 † 22:7 Iko 24.17 ‡ 22:8 Lev 19.30 § 22:11 Lev 18.7-20 * 22:12 Bɔa
23.8 † 22:12 Iko 23.20

23 Dii yã'òmɛɛ à mὲ: 24 Gbɛ̃nazi̍n nέ, o Yelusalɛũpiɛ, wi gbãbɔ a bùsuɛo, ɔ̃ ma pɔfɛ̃ tò lou
i mauo. 25 Aà kíaɔ ku a guu lán nɔ̀ɔmusu pɔ́ aa nɔ̀ɔ le kṹ aalɛ taitai, aalɛ wiidɔwàɔwaɛ.
Aai̍ɔ gbɛ̃nazi̍naɔ nisi̍na só, aai̍ɔ ń àizɛɛɔ ń ń pɔ́ bɛɛɛdeɔ naaa, ɔ̃ aa tò gyaaɔ li̍gua a guu.
26 Aà sa'onaɔ lέ zi̍kɛ ma ikoyãwao, aai̍ɔ ma pɔ́ɔ gbãlɛɛ. Aali pɔ́ pɔ́ dɛ ma pɔ́ ũ dɔ̃kɔ̃ɛ ń pɔ́
pɔ́ dɛ ma pɔ́ ũooo. Aali pɔ́ gbãlɛa ń pɔ́ gbãlɛsaio dodoa kɔ̃ɛ yãda gbɛ́ɔnɛo.‡ Aai̍ wέkpa vi̍
kã́mabogɔɔzi̍ tàaeaɛ, ɔ̃ ma tɔ́ iɔ ɔ̃̀ɔkpaa ń guu. 27 Aà kíaɔ ku a guu lán àwalɛwana pɔ́ aa
pɔ́ kṹ, aalɛ kɛ́kɛ̃kɔ̃ɛɔwa. Aai̍ gbɛ̃dɛdɛ ɔvãi'ea yãi. 28 Aà ãnabiɔ i̍ wέpungu giiɔ e, aai̍ màso
pãɔ kɛ, aalɛ pɔ́ kúlɛ ń yãkɛapiɔwa, ɔ̃ aai̍ mɛ lá má òn we, kási mi yãe o sɔ̃o. 29 Bùsudeɔ i̍
gbãamɔkɔ̃ɛ, aai̍ɔ kɔ̃ kpã́i'o. Aai̍ taasideɔ ń wɛ̃nadeɔ taiinkɛ, aai̍ bɔ̀mɔɔ wɛtã ń ń yã́ nao.
30 Ma gbɛ̃ɛ wὲɛlɛ ń guu aà bi̍i kaso kɛkɛ, iɔ zɛ ma aɛ gufoou àɔ gi fi̍nini bùsupi yã́ musu,
kέ másu bùsupi kaalɛo yã́i, ɔ̃ mi eo. 31 Ayãmɛto má pɔkũmabɔbɔmá, mí ń midɛ ń pɔfɛ̃tɛ̃o.
Má ń yãkɛaɔ wi̍nέ ń musuɛ. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

23

Yelusalɛũ ń Samalio dɛa lán nɔɛ gbãsi̍kɛnawa

1 Dii yã'òmɛɛ à mὲ: 2 Gbɛ̃nazi̍n nέ, nɔɛɔ ku gbɛ̃ɔn pla dadoũdeɔ ũ, 3 ɔ̃ aa káaluakà
Egipi, aa dɛ káaluaɔ ũ za ń wɛ́ndiagɔɔɛ. Weki̍i wà ɔ bi̍ibiiu ń yɔ́ɔwa, weki̍i wà ɔmàma
ń nɛnɔnkɛyɔ̃ɔwa. 4 Vi̍i tɔ́n Ɔɔla, dãuna tɔ́n Ɔɔliba. Aa gɔ̃̀ ma nɔɔ ũ, ɔ̃ aa nɛgɔ̃ɛɔ ń nɛnɔɛɔ i̍'i.
Ɔɔla mέ Samali ũ, Ɔɔliba mέ Yelusalɛũ ũ. 5 Kua ma pɔ́ ũ Ɔɔla si̍ káaluakaau, à lùa a gɔ̃pɔsɛ
Asiliɔzi. 6 Ampii bùsu dɔaanaɔnɛ ń gbãadeɔ, ὲwaaso maa pɔ́ di sɔ̃́ kpɛ ń ula gàaluladeɔ
daa. 7 A azi̍a kpàmá káalua ũ, ampii Asili gbɛ̃́ bɛɛɛdeɔnɛ. Ɔ à gbãsi̍kὲ ń gbɛ̃́ pɔ́ à lùańzipiɔ
tã́aɔ. 8 I káaluakaa pɔ́ á dàda Egipi too. We wà wùlɛwulɛuaànɔ a wɛ́ndiagɔɔ, wà ɔ bi̍ibii
aà nɛnɔnkɛyɔ̃ɔwa, wà ń pɔeã kὲaànɔ. 9 Ɔ ma aà nà a gɔ̃pɔsɛpiɔnɛ ń ɔzi̍, Asili pɔ́ à lùańzipiɔ.
10 Aa tò wà aà puizi è, aa aà nɛgɔ̃ɛɔ ń aà nɛnɔɛɔ nàaa, ɔ̃ aa aà dὲ ń fɛ̃ndao. Kέ aa i̍adàwà
màa, ɔ̃ à gɔ̃̀ yãa ũ nɔɛɔnɛ.
11 Kέ aà dãuna Ɔɔliba è màa, ɔ̃ à lùańzi a ɔ̃̀ɔkpà dɛaàla, à káaluakà dɛ a vi̍ipila. 12 A lùa
Asiliɔzi lɔ se, an bùsu dɔaanaɔ ń ń gbãadeɔ, ὲwaaso maa pɔ́ di sɔ̃́ɔ kpɛ ń ula wɛdeɔ daa
ḿpii. 13 Má è à gbãsi̍kὲ sɔ̃, an pla ḿpii aa zέ doũ sὲɛ. 14 Aà káaluakaa gὲ aɛ lɔ. A è wà gɔ̃ɛɔ
taa kὲ gi̍wa ń pɔ́ tɛ̃ao, Babiloni bùsudeɔnɛ, 15 pɔ́ɔ dɔdɔa ń pi, aa tulu gbã̀aɔ didia, aa bɔ̀
lán Babɛli zi̍gɔ̃ kíaɔwa lán Babiloni bùsudeɔwa. 16 Kέ à wɛsi̍ɛ, ɔ̃ à lùańzi, ɔ̃ à gbɛ̃́ zi̍̀ ń sísii
Babiloni bùsuu. 17 Babɛlideɔ mɔ̀ aà ki̍́i wúlɛiaànɔ, aa tò à gbãsi̍kὲ an luaaaàzi guu. Kέ aa
tò à gbãsi̍kὲ màa, ɔ̃ aà nisi̍na ye ń yã́i lɔo. 18 Kέ aà káaluakaa kpálɛa vi̍ lɔo, mέ aà puizi bɔ̀
gupuau, ɔ̃ ma nisi̍na ye aà yã́i lɔo, lá ma nisi̍na ye aà vi̍̀i yã́i lɔowa. 19 Aà káaluakaa Egipi
a wɛ́ndiagɔɔ yã́ dɔ̀aàgu, ɔ̃ à a káaluakaa kã̀fi̍. 20 We à lùau a gɔ̃pɔsɛɔzi. An gɔ̃ɛkɛbɔ dɛ lán
zàa'i̍n pɔ́wa, aai̍ í zu lán sɔ́wa. 21 A a wɛ́ndiagɔɔ dɔ́ɛ'i̍i bɛɛkὲ, gɔɔ pɔ́ wà ɔ bi̍ibii aà yɔ́ɔwa
Egipi, mέ wà ɔmàma aà nɛnɔnkɛyɔ̃piɔwa.
22 Ayãmɛto Ɔɔliba, ma Dii Lua ma mὲ, má tέkpa ń gɔ̃pɔsɛ pɔ́ ń nisi̍na ye ń yã́i lɔopiɔgu,
má tó aa bɔ gupiiu, aa mɔ lέlɛma. 23 Babɛlideɔ ń Babiloni bùsudeɔ píi ń Pekodiɔ ń Soaɔ
ń Koaɔ ń Asiliɔ lɔ. Ɛwaaso maaɔnɛ, bùsu dɔaanaɔnɛ ń gbãadeɔ ḿpii, zi̍gɔ̃ kíaɔ ń tɔdeɔ dia
sɔ̃́ɔ kpɛ. 24 Aa bɔ gugbãntoo oi aa mɔ lέlɛma ń gɔ̃kɛbɔɔ ń zi̍kasɔ̃gɔɔ ń zugoɔ ń gbɛ̃nazi̍naɔ
dasidasi ń sὲngbaoɔ ń mɔ̀ fùaɔ, aai koezɔ̃nzi. Má n nanέ ń ɔzi̍ɛ, aai yã́kpalɛkɛnnɔ lá aai̍
kɛwa. 25 Ma pɔ a fɛ̃nziɛ, mí tó wà yã́yiama ń pɔkũmao. Aa n ní ń n swã́ɔ golɛ, n gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ɔ i
gaga zi̍ guu. Aa n nɛgɔ̃ɛɔ ń n nɛnɔɛɔ naaa, n gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ɔ i tέkũ. 26 Aa n pɔkasaɔ woloma, aai n
nɔamblebɔɔ sέlɛ. 27 Má n dɔ́ɛ'i̍i midɛ ń n káaluakaa pɔ́ n nawà Egipio. Ŋyɔ̃ wɛsi yã́piɔlɛ lɔo,
ńyɔ̃ ɛa làasookɛ Egipi yã́wao. 28 Ma Dii Lua ma mὲ má n na n zangudeɔnɛ ń ɔzi̍ɛ, gbɛ̃́ pɔ́ n

‡ **22:26** Lev 10.10

nisi̍na ye ń yái lɔopiɔ. 29 Aa zangu aa yãkɛnɛ, aa n àizɛɛɔ sɛ́lɛ píi, aai n to puizi wáiwai, n
káaluakaa wisaiyã i bɔ gupuau. 30 N vãikɛa ń n káaluakaao mɛ́ mɔ̀onɛ, kɛ́ n lua buiɔzi n
gbãsi̍kɛ̀ ń ń tɛ̃́aɔ yái. 31 Kɛ́ n n vi̍i zɛ́ sɛ̀ yái, pɔkũma í pɔ́ má kàkaɛ̀ ɔ̃ má kákanɛ.
32 Ma Dii Lua ma mɛ̀
ńyɔ̃ í pɔ́ má kàka n vi̍iɛ miɛ.
N imibɔ yàasa mɛ́ a ɛ zɛ̃̀,
gbɛ̃́ɔ n láanikɛ aa n yáalɔ
í zɔ̃ɔ pɔ́ imibɔpi i̍ si yái.
33 I̍pi a n dɛ, pɔsia i danla,
gɔ̃a bɛzia ũ wáiwai í pɔ́ n vi̍i Samali mipi yái.
34 Nyɔ̃ ípi mi píiɛ wululu,
ní n imibɔpi wíwi,
ní n yɔ̃́ɔ lili ń a kasoo.
Ma Dii Lua mámɛ má ò.
35 A yái tò ma Dii Lua ma mɛ̀
lá pɔ́ ma yã́ sɛ̃̀ngu, n ma kpa kpɛ,
ńyɔ̃ n dɔ́ɛ'i̍i ń n káaluakaao gbɛ'ɛɛ.

36 Ɔ Dii òmɛɛ: Gbɛ̃nazi̍n nɛ́, ńyɔ̃ yã́kpalɛkɛ ń Ɔɔlao ń Ɔɔlibaoo lé? Bɔbɔńnɔ ń ń yãbɛ̃ɛkɛaɔ.
37 Asa aa gbãsi̍kɛ̀ mɛ́ aa gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ. Aa gbãsi̍kɛ̀ tɛ̃́aɔ yã́ musu, ɔ̃ aa sa pɔ́ wi̍ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ
òmá ń ń nɛ́ pɔ́ aa i̍manɔɔ tɛ̃́apiɔ pɔblea ũ. 38 Aa yã́ɛ bee kɛ̀mɛɛ lɔ, gɔɔ bee ɔ̃ aa ma kpɛ́ gbãlɛ̀,
aa kã́mabogɔɔ pɔ́ má di̍lɛnɛ́ ɔ̃̀ɔkpà. 39 Kɛ́ aa sa'ò ń tɛ̃́aɔwa ń ń nɛ́ɔ, zi̍́ bee aa gɛ̃̀ ma kpɛ́u aa
a gbãlɛ̀. Yã́ pɔ́ aa kɛ̀ ma kpɛ́un we.
40 Baa se wi̍ gbɛ̃́ɔ zi̍ gɔ̃ɛɔ sísiinɛ zɛ̃̀zã aa mɔ́. N zu'ò, ńlɛ ń dã́, n kio kà, n n nɔamblebɔɔ
dà. 41 N zɔ̃lɛ wúlɛki̍i kɛfɛnawa, pɔ́ɔ kálɛa táabũnuwa n aɛ ń ma tulaletio ń ma nísio.
42 Bíla pɔ́ kú aà ki̍́iɔ yã'o dɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ gbáau aa mɔ̀ɔ. Aa zã dàɛ̀ ń aà dãunao, aa fùa
kɛfɛnaɔ kpàkpanɛ́. 43 Ɔ ma làasookɛ̀ ma mɛ̀: Nɔɛ pɔ́ yàa gbãsi̍kɛa yái dɛ a gbɛ̃doa mɛ́ lɛ́ si
káaluakaau lɔa? 44 Ɔ aa gɛ kɛ̀aànɔ lá wi̍ gɛ kɛ ń káaluaowa. Màa aa gɛ kɛ̀ ń dɔ́ɛ'i̍idɛɛ beeɔ
Ɔɔla ń Ɔɔlibao. 45 Gbɛ̃maaɔ yã́kpalɛkɛńnɔ, aai káaluakaa ń gbɛ̃dɛao yã́ wínɛ́ ń musu, asa
aa káaluakà aa gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ.
46 Ma Dii Lua ma mɛ̀, to dasi mɔ lɛ́lɛimá, aai to gili gɛ̃ńgu, aai ń pɔ́ɔ naaa. 47 Aa ń pápa
ń gbɛoɛ, aai ń zɔ̃ɛzɔ̃ɛ ń fɛ̃ndao. Aa ń nɛgɔ̃ɛɔ ń ń nɛnɔɛɔ dɛdɛ, aai tɛsɔ̃ ń kpɛ́ɔwa. 48 Má dɔ́ɛ'i̍i
midɛ ń bùsuu, kɛ́ nɔɛɔ e aaɔ laai vi̍, aasu dɔ́ɛ'i̍i kɛ láńwao. 49 Nɔɛpiɔ dɔ́ɛ'i̍i a wi ń musuɛ, aa
ń duunakɛa tɛ̃́aɔ yã́ musu gbɛ'e, aaiɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii Lua.

24

Yelusalɛũ lɛɛũa ń mɔ̀ oo tã́nkpakɛao

1 Wá kua zi̍zɔɔ ũ wɛ̃̀ kɛ̃okwide, a mɔ kwide gɔɔ kwide zi̍́ Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazi̍n nɛ́,
gɔɔɛ bee dalau, asa gbã Babɛli kía koezɔ̃̀ Yelusalɛũzi.* 3 Yãlɛɛũ ń bui swã́yãmansaidepiɔ
ǹ onɛ́ ma Dii Lua ma mɛ̀:
A oo ditɛ, í íkau,
4 í nɔ̀ɔ kau,
nɔ̀ɔ maaɔ, a gbá ń a ɔo,
í wá nísidɛɔ ka à pai.
5 Iɔ dɛ kpàsa nɔ̀ɔ maa ũ,
í yàaka oopi zíɛ,
í disa à ma oopi guu ɛ́lɛ'ɛlɛ.

* **24:2** 2Kia 25.1

6 A yấi ma Dii Lua ma mɛ̀,
waiyoo gbɛ̃dɛn wɛ̃́lɛ,
oo pɔ́ a gbãsĩ̂ gĩ̂ woloi pi!
A̋ a nɔ̀ɔpiɔ bɔlɛu dodo píi,
kási ásu líkpa a yã́ musuo.
7 Aa gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ wɛ̃́lɛpi guu,
aa ń au bɔ̀lɛ gbɛsɛɛnawa,
aai kɔ́lɛ tɔɔlɛwa aa bùsukàwào.
8 Má tò aupi gɔ̃̀ gbɛsɛɛnapiwa,
kɛ́ wasu e pɔ́ káwào yấi,
gbɛ̃́ɔ pɔ i pańzi, aai tɔsimá.
9 A yấi ma Dii Lua ma mɛ̀,
Waiyoo gbɛ̃dɛn wɛ̃́lɛ!
Mapi, má yàakau zɔ̃ɔzɔ̃ɔ sɔ̃ɛ.
10 A yàakau, í tɛ́ dau.
A̋ nɔ̀ɔpi disa e a í ba,
a wápiɔ i tɛ́kũ.
11 A̋ oo giipi di tɛyɔ̃wa,
kɛ́ à mɔ̀ e wãa kũ tã́utãu,
a gbãsĩ̂ i wolowà,
a kpɛ sia i láa.
12 Oopi tò wà fùwa,
a gbãsĩ̂ zɔ̃ɔ a gowà tɛ́ guuo.
13 N gbãsĩ̂ mɛ́ n dɔ́ɛ'ĩ̂i ũ.
Nyɔ̃ɔ zɛ̃ao e ma pɔ gɛ́ weeò,
asa má wɛ̀ɛlɛ mà n gbãsĩ̂ woloma,
kási ń ye à wolomao.
14 Ma Dii ma yã'ò, yã́pi lɛ́ mɔ́.
Má yã́pi kɛɛ, má gí kɛio,
má gbɛ̃e wɛgwao, má nɔ̀sɛlilɛo.
Má yã́kpalɛkɛánɔ á yãkɛawaɛ,
ma Dii Lua mámɛ má ò.

Ezekiɛli na gaa

15 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 16 Gbɛ̃nazĩ̂n nɛ́, má pɔ́ pɔ́ n wɛ́ blè sima kã́ndo. Nsu búbuapɛo, ńsu
ɔ́ɔlɔo, ńsu to wɛ́'i bɔmao. 17 Aaukɛ kílikili, ńsu ǹ aà gɛ ɔ́ɔlɔo. Nyɔ̃ n fùa ń n kyaleɔ kpaa.
Nsu pɔ́ kú n lɛ́wao. Nsu gɛ'ɔɔlɔnaɔ blɛ bleo.
18 Ma yã'ò gbɛ̃́ɔnɛ kɔɔ, a oosi ɔ̃ ma na gà. Kɛ́ gu dɔ̀, ɔ̃ má yã́ pɔ́ Dii òmɛɛ kɛ̀. 19 Ɔ aa ma la aa
mɛ̀: Yã́ pɔ́ ńlɛ kɛɛ beeɔ dɛ wá yã́ ũ yã̀? N a bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ. 20 Ɔ má wɛ̀má ma mɛ̀: Dii yã'òmɛɛ
à mɛ̀ 21 mà o á Isailiɔnɛ á Dii Lua mɛ̀, álɛ a kpɛ́ gbãlɛ, á zɛgikĩ̂i pɔ́ i ĩ̂anadãò, ĩ̂ kɛɛ́ maa, i a
bɛɛkɛpi, á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛ pɔ́ a ń tó weɔ gaga zĩ̂ guuɛ. 22 I kɛ lá má kɛ̀wa. A̋ pɔ́ kú á lɛ́wao,
á gɛ'ɔɔlɔnaɔ blɛ bleo. 23 A̋ɔ á fùaɔ ń á kyaleɔ kpaa. A̋ búbuapɛo, á ɔ́ɔlɔo. A̋ ibaba á duuna
yấi, í aaukɛkɔ̃ɛ. 24 Máɔ dɛɛ́ seela ũ. Lá má kɛ̀ píi, ápiɔ sɔ̃ á kɛɛ, íɔ dɔ̃ kɛ́ Dii mɛ́ Lua ũ.
25 Dii ɛ̀a mɛ̀: Gbɛ̃nazĩ̂n nɛ́, gɔɔ pɔ́ ma ń zɛgikĩ̂i sĩ̂má, an ĩ̂andãbɔ pɔ́ aaĩ̂ pɔnakɛòpi, pɔ́ pɔ́
ń wɛ́ blè an pɔ́ dɔwàpi ń ń nɛgɔ̃ɛɔ ń ń nɛnɔɛɔ, 26 gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ zĩ̂ bee a mɔ n kĩ̂i, i a bao kãnɛ n
swã́wa. 27 Zĩ̂ bee n lɛ́na a golɛ, ní yã'o ń gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀pio, n lɛ́na aɔ naalɛa lɔo. Nyɔ̃ɔ dɛnɛ́ seela
ũ, aai dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.

25

Ãnabikɛkɛa Amɔniɔ yã́ musu
(Zel 49.1-6, Eze 21.28-32, Amɔ 1.13-15, Sof 2.8-11)

1 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazĩ̀n nɛ́, wɛbiibii Amɔniɔ kɛ̃̀i oi, ní ãnabikɛkɛ ń yã́ musu 3 ǹ
mɛ: Ã Dii Lua yãma! Ma Dii Lua ma mɛ̀, kɛ́ wà ma kpɛ́ ɔ̃̀ɔkpà, wà Isaili bùsu kɛ̀ bɛzia ũ,
mɛ́ wà Yudaɔ kũ̀kũ tàńnɔ zĩ̀zɔɔ ũ, lá a mɛ̀, ɛ̃hɛ̃ɛ, tàalɛ, tàalɛ, 4 a yã́i má á na gukpɛdeɔnɛ ń
ɔzĩ̀. Aa bòokpakpa á guu, aai zwã̀akpɛɔ dɔdɔ á zãnguo, aai á libɛɔ ble, aai á vĩ̀ mi. 5 Mí tó á
mɛɛwia Laba gɔ̃ yiongoɔ kákĩ̀i ũ, á bùsu i gɔ̃ sãdãdãkĩ̀i ũ, íɔ dɔ̃ mámɛmaa Dii. 6 Asa ma Dii
Lua ma mɛ̀, kɛ́ a ɔtaalɛ̀, a gbapã̀lɛ, a pɔnakɛ̀ Isaili bùsu yã́ musu, a yá kpã́i dɔ̀ á nɔ̀sɛ guu,
7 a yã́i má ɔtɔ̃wá, mí tó buiɔ á pɔ́ɔ sɛ́lɛ. Má á kɛ̃́ buiɔwa, mí á bùsu midɛ. Má á dɛ̃ɔnzɔ̃, íɔ dɔ̃
kɛ́ mámɛmaa Dii.

Ãnabikɛkɛa Mɔabuɔ yã́ musu
(Isa 15.1-16.14, 25.10-12, Zel 48.1-47, Amɔ 2.1-3, Sof 2.8-11)

8 Ma Dii Lua ma mɛ̀, kɛ́ Mɔabuɔ ń Seideɔ mɛ̀, gwa, Yudaɔ gɔ̃̀ lán bui píiwa, 9 a yã́i má ń
wɛ̃́lɛ pɔ́ kú gbɛpɔlɛuɔ bĩ́ibɔlɛɔ wɛ̃wɛ̃, sɛa za ń bùsu lɛ́ wɛ̃́lɛ maaɛ beeɔwa: Bɛyɛsimɔ, Baali
Mɛona ń Kiliataiũo. 10 Má ń kpá gukpɛdeɔwaɛ, aai gɔ̃ ń pɔ́ ũ ń Amɔniɔ, Amɔniɔ yã́ a dɔ
gbɛ̃egu lɔo. 11 Màa má yã́kpalɛkɛ ń Mɔabuɔ, aai dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.

Ãnabikɛkɛa Ɛdɔũɔ yã́ musu
(Isa 34.5-17, 63.1-6, Zel 49.7-22, Eze 35.1-15, Amɔ 1.11-12, Abd 1-14, Mal 1.2-5)

12 Ma Dii Lua ma mɛ̀, kɛ́ Ɛdɔũɔ tɔsĩ̀ Yudaɔwa, tàae láasai aa kɛ̀ we. 13 A yã́i ma Dii Lua ma
mɛ̀, má ɔtɔ̃ Ɛdɔũɔwaɛ, mí gbɛ̃nazĩ̀na ń pɔtuoɔ míɔnzɔ̃, mí tó an bùsu gɔ̃ wáiwai. Wa gaga zĩ̀
guu sɛa za Temani e à gɛ̀ pɛ̀ Dedãwaɛ. 14 Ma gbɛ̃́ Isailiɔ tɔsimɛɛ Ɛdɔũɔwa. Aa yãkɛ Ɛdɔũɔnɛ
ma pɔfɛ̃ ń ma pɔkũmao lɛ́u, Ɛdɔũɔ iɔ dɔ̃ sa kɛ́ mámɛ málɛ tɔsimá. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

Ãnabikɛkɛa Filitɛ̃ɔ yã́ musu
(Isa 14.29-31, Zel 47.1-7, Yoɛ 3.4-5, Amɔ 1.6-8, Sof 2.4-7, Zkl 9.5-7)

15 Ma Dii Lua ma mɛ̀, kɛ́ Filitɛ̃ɔ sakà ń ibɛɛ ziɔgu, aa tɔsĩ̀má maamaaɛ, 16 a yã́i ma Dii
Lua ma mɛ̀, má ɔtɔ̃ Filitɛ̃ɔwaɛ, mí Kɛlɛti buipiɔ míɔnzɔ̃, mí ń gbɛ̃́ kĩ̀ni pɔ́ kú ísialɛɔ midɛ.
17 Má tɔsimáɛ maamaa, mí ń wɛtã ń pɔfɛ̃o. Tó ma tɔsĩ̀má, aaiɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.

26

Ãnabikɛkɛa Tiideɔ yã́ musu
(Isa 23.1-18, Yoɛ 3.4-5, Amɔ 1.9-10, Zkl 9.1-4, Mat 11.21-22)

1 Wá kua zĩ̀zɔɔ ũ wɛ̃̀ kuɛdode mɔ gɔɔ sɛ̃́ia zĩ̀ Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazĩ̀n nɛ́, Tiideɔ ò
Yelusalɛũ yã́ musu aa mɛ̀: Ɛ̃hɛ̃ɛ, a da wíwiaɛ! Buiɔ zɛ́ wɛ̃̀wɛ̃ɛ. A gɔ̃̀ bɛzia ũ, wa kãɛ sa. 3 A
yã́i ma Dii Lua ma mɛ̀, má fɛlɛnnɔɛ Tii, má tó buiɔ mɔ lɛ́lɛlɛlɛma lán ísia ikooaɔwa. 4 Aa Tii
bĩ́i dúuzɔ̃, aai a gugwakĩ̀i lɛsĩ̀ɔ gboo, mí a bùsuti waaɛ, i gɔ̃ gbɛsɛɛna ũ. 5 I gɔ̃ táalufãlɛkĩ̀i ũ
ísia guu, asa ma Dii Lua mámɛ má ò. Buiɔ wɛ̃́lɛpi pɔ́ɔ sɛ́lɛ, 6 wi a zɔ̃ɛwiadeɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao,
aaiɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.
7 Asa ma Dii Lua ma mɛ̀, má tó Babɛli kí Nɛbukanɛza bɔ gugbãntoo oi, kíaɔ kíapi i mɔ
lɛ́lɛ Tiiwa ń sɔ̃́ɔ ń zĩ̀kasɔ̃goɔ ń sɔ̃deɔ ń zĩ̀gɔ̃ɔ dasidasi. 8 A n zɔ̃ɛwiadeɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao, i gbà
lɛsĩ̀ɔ da lianzi, i bùsu kálɛ bĩ́i saɛ, i a sɛ̀ngbaoɔ aɛ kpálɛma. 9 A n bĩ́i gbɛ̃gbɛ̃ ń a bĩ́igboobɔo,
i n gugwakĩ̀i lɛsĩ̀ɔ gboo ń a mɔoɔ. 10 Aà sɔ̃́ɔ dasi gɛ̃agɛ̃̀, an luutɛ̃ i kunla. N bĩ́iɔ deedee sɔ̃deɔ
ń zugoɔ ń sɔ̃́goɔ kɔ̃fĩ yã́i, i gɛ̃ n bĩ́ibɔlɛu lá wĩ̀ gɛ̃ wɛ̃́lɛ pɔ́ wà a bĩ́i gbòouwa. 11 Aà sɔ̃́ɔ ɔ̃zɔ̃ n
zɛaɔu, i n gbɛ̃́ɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao, n gbɛ̀pɛlɛ gbãaɔ i kwɛ́. 12 Aa n àizɛɛɔ naaa, aa n pɔ́ɔ sɛ́lɛ. Aai
n bĩ́iɔ gboo, aai n pɔeã kpɛ́ɔ dúuzɔ̃, aai n gbɛɔ ń n líɔ ń n bùsutio zu ísiau. 13 Má lɛsia midɛ

n guu, wa mɔɔna'ɔ ma n guu lɔo.* 14 Má n kɛ gbɛsɛɛna ũɛ, ní gɔ̃ táalufãlɛkɨ̃i ũ. Wa ɛa n kálɛ
bau lɔo, asa ma Dii Lua mámɛ má ò.
15 Ma Dii Lua má ò Tii yá̃ musu, tó ísialɛdeɔ n kwɛa kɔ̃ɨ̃ mà, mɛ́ aa gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̀'ɨ̃aɔ aaukɛa
mà, wàlɛ gbɛ̃́ɔ dɛdɛ n guu, aa kpakpanaga. 16 Ɨsialɛ bùsu kíaɔ pila ń gɨ̃́nawa, aai ń gomusuɔ
wolo, aai ń ula wɛ̃̀sãdeɔ bɔ. Zɔ̃lɛa tɔɔlɛ vɨ̃a a ń kṹ, n yá̃ i dimá, aaiɔ lualua láasai. 17 Aa
wɛ̃nalɛ si n yá̃ musu aa mɛnɛ:

Wɛ̃́lɛ tɔde pɔ́ ígbɛ̃ɔ kuu,
n kaalɛɛ fá!
Mpi ń n gbɛ̃́ɔ gbãa vɨ̃ yãa ísiaa,
ń tò vɨ̃a ísialɛdeɔ kṹ̀ ḿpii.
18 N gbooa tò aa lùalua ń vɨ̃ao,
gili gɛ̃̀ ísia gũgũnadeɔgu n kwɛgɔɔ.

19 Ma Dii Lua ma mɛ̀, tó má tò n gɔ̃ bɛzia ũ, wɛ̃́lɛ pɔ́ wa kuu lɔo ũ, tó má tò ísia dànla mɛ́ í
zɔ̃ɔpi kṹ̀aama, 20 má n kpa gbɛ̃́ káauɔ kɨ̃i ń gbɛ̃́ pɔ́ aa sɨ̃ bɛdauɔ. Má tó ǹyɔ̃ ku tɔɔlɛ nɔnau
we ń gbɛ̃́ pɔ́ sɨ̃ bɛdauɔ bɛzia pɔ́ a vuo ũ. Ǹyɔ̃ su n kúkɨ̃i dṹniau la lɔo. 21 Má tó ǹ midɛ vãiɛ,
ńyɔ̃ɔ ku lɔo. Wa n wɛɛlɛ, kási wa n e lɔo. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

27

Wɛ̃nakɛa Tiiɛ

1 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazɨ̃n nɛ́, wɛ̃nalɛ da ń Tii pɔ́ kú ísiabuakɨ̃i 3 ɨ̃ laata ń bui dasi pɔ́
an bùsu ku ísialɛɔ ǹ mɛ:

Ma Dii Lua ma mɛ̀,
Tii, ni mɛ n kɛfɛnkɛ bɔ̀lɛi.
4 N dɛ lán gówa ísia guo,
n kalɛnaɔ tò n kɛfɛnkɛ bɔ̀lɛi.
5 N líɔá Senii gbɛ̀ pɛ̃liɔnɛ,
mɛ́ n lipɛlɛá Libã sɛdɛ líɛ.
6 Wà n góliboɔ ã̀ ń Basana gbɛ̃́nɛliɔɛ,
wà n lipɛpɛɛɔ kɛ̀ ń Sipi bùsu sɛ̃́ lí pɔ́ wà wesa swaa dàdauɔɛ.
7 N zwãaá Egipi pɔ́lɛ wɛ̃̀sãdeɛ,
a dɛ n dàlapoo ũ.
N zwã̀akpɛ zwãaá zwã̀a búuna
ń zwã̀a gàalulade pɔ́ bɔ̀ Ɛlisa bùsuuɔnɛ.
8 Sidɔ̃deɔ ń Aavadideɔ mɛ́ n gobɔnaɔ ũ,
nzɨ̃a gbɛ̃́ gɔ̃ideɔ mɛ́ n ígbɛ̃ɔ ũ.
9 Gebali gɔ̃ide zɔ̃ɔɔ ku n guu
n gufootatanaɔ ũ.
Ɨsia góɔ ń ń ígbɛ̃ɔ ku n saɛ,
álɛ laata sãnu.
10 Pɛɛsiɔ ń Ludiɔ ń Libiiɔ
ku n zɨ̃gɔ̃ɔ guu nɛgɔ̃naɔ ũ.
Aa ń sɛ̀ngbaoɔ ń ń mɔ̀ fùaɔ lòolooma,
aa tò n kɛfɛũ kṹ̀.
11 Aavadi zɨ̃gɔ̃ɔ kálɛa n bɨ̃́iɔwa aa lɨ̃ai,
Gamadadeɔ ku n gugwakɨ̃i lɛsɨ̃ɔ guu.
Aa ń sɛ̀ngbaoɔ lòoloo n bɨ̃́iɔwa
aa tò n kɛfɛnkɛ bɔ̀lɛi.

---
* **26:13** Zia 18.22

[12] Taasisideɔ laatànnɔ sãnu n àizɛɛ dasiɔ yá̃i. Aa fiabònɛ ń á̃nusuo ń mɔsio ń mɔpuo
ń bɛɔmao. [13] Gɛlɛkiɔ ń Tubaliɔ ń Mɛsɛkiɔ laatànnɔ sãnu, aa fiabònɛ ń zɔɔ ń mɔgotɛ̃ pɔ́ɔ.
[14] Tɔgaamaɔ fiabònɛ ń sɔ̃́ zĩkɛnaɔ ń sɔ̃́ zĩ̀kanaɔ ń sɔ̃baonaɔ. [15] Lodedeɔ laatànnɔ sãnu, bùsu
dasideɔ mɛ́ n laalunaɔ ũ, aa wesa swaa ń mɔa líо kpàma. [16] Siliɔ laatànnɔ sãnu n pɔ́ dasiɔ
yá̃i, aa fiabònɛ ń tiikɔazio ń zwã̀a gàaluladeo ń zwã̀a wɛ̃̀sãdeo ń bàabaao ń òsoo ń lubiio.
[17] Yudaɔ ń Isailiɔ laatànnɔ sãnu, aa fiabònɛ ń pɔ́wɛnao ń zɔ́o ń nísio ń lí'ɔo. [18] Damasideɔ
laatànnɔ sãnu ń Ɛlɛbɔ̃ vɛ̃ɛo ń Zahaa sãkão n pɔ́ dasiɔ ń n àizɛɛɔ yá̃i. [19] Dã buiɔ ń Gɛlɛki pɔ́ kú
Uzaliɔ n laa lù ń mɔ̀ pɔ́ wa kàsoo ń kasia gĩnanao ń kanɛ lí feeo. [20] Dedãɔ laatànnɔ sãnu ń
gaaĩ zwãaɔ. [21] Laalubuɔ ń Kedaa kíaɔ laatànnɔ sãnu ń sãnɛbɔlɔɔ ń sãsakaoɔ ń bleɔ. [22] Seba
ń Laama laatanaɔ fiabònɛ ń pɔ́ gĩnana maaɔ píi ń gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ píi ń vuao. [23] Halanadeɔ ń
Kanɛdeɔ ń Edɛnideɔ ń Seba laatanaɔ laatànnɔ sãnu ń Asiliɔ ń Kilimadadeɔ. [24] Aa pɔkasa
maaɔ ń ulada búunaɔ ń zwãa pɔ́ wà bà kɛ̃̀wàɔ ń pɔ́ wɛ̃̀sãde pɔ́ wĩ kpálɛ kpɛ́uɔ ń bà gbãaɔ
yíama n ɛlɛu.

[25] Taasisi gɔ́'ilɛnaɔ n laaɔ sɛa,
ń kãa, n tɔbɔ̀ ísia guo maamaa.
[26] Gobɔnaɔ gɛnnɔ ikooa lɛsĩɔ kĩ́i,
gukpɛ ĩ́ana i n wíwi ísia guoguo.
[27] N àizɛɛɔ ń n laaɔ ń n pɔ́ɔ píi
kpálɛ ísia guoguo n ɔ̃̀ɔkpagɔɔ
ń n bɔnaɔ ń n ígbɛ̃ɔ
ń n gufootatanaɔ ń n laatanaɔ
ń n zĩgɔ̃ɔ ń dasi pɔ́ kú n guuɔ.
[28] Gɔ̃sɔ̃ a lualua ígbɛ̃piɔ wii yá̃i.
[29] Gobɔnaɔ bɔlɛ ń gɔ́ɔ guu ḿpii,
gofinaɔ ń ígbɛ̃ɔ píi aaɔ zɛa gɔ̃́sɔ̃lɛ.
[30] Aa wiilɛ n yá̃ musu,
aai búbuapɛ wɛ̃nannɔ.
Aa bùsu zu ń mia,
aai gbeembo túfu guu.
[31] Aa ń migbaa lɛ́ n yá̃i,
aai zwã̀nkasaɔ da.
Aa n ɔ́ɔlɔ ń pɔsiao
ń búbua pãsĩo.
[32] Aa wɛ̃nalɛ sinɛ ń ɔɔlɔo,
aa wɛ̃nakɛnɛ aa mɛ:
Tii, wɛ̃́lɛe muaannɔo,
ɔ̃ n kɛ kyɔ̃́ ísia guoguoa?
[33] Kɛ́ n laa yíaaɔ dàzɛu ísiaa,
bui daside kã̀ n àizɛɛ zɔ̃ɔ yá̃i.
N pɔ́ɔ tò dṹnia kíaɔ kɛ̀ ɔdeɔ ũ.*
[34] Ĩsia n wiwi sa, n sɔ̃ɔlɛ ísiu,
n pɔ́ɔ ń n gbɛ̃́ɔ kpàlɛnnɔ ḿpii.
[35] N yá̃ dĩ ísialɛdeɔwa,
ɔ̃ an kã́ sĩ̀, an oa ɔ̃̀ɔkpà.
[36] Buiɔ laatanaɔ lɛ́ lɛsuikɛkɛma,
n kaalɛa vãi, ńyɔ̃ɔ ku bau lɔo.

* **27:33** Zia 18.19

28

Ãnabikɛkɛa Tii kia yá̃ musu

[1] Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: [2] Gbɛ̃nazi̊n nɛ́, o Tii kíaɛ
ma Dii Lua ma mɛ̀:
Kɛ́ n nzi̊a sɛ̀ lɛsi̊ yá̃i,
ni mɛ n kamawa,*
ń zɔ̃lɛa ma kpalabaawa ísia guo.
Gbɛ̃nazi̊nan n ũ, Lua no,
baa tó ńlɛ e n ɔ̃nɔ kàmawa.
[3] N ɔ̃nɔ kà Daniɛliwaa?
Asiiyãe ulɛanɛoa?
[4] N àizɛɛ kå̃aanzi n ɔ̃nɔ ń n wɛzɛ̃o yá̃i,
n vua ń á̃nusuo nɔ̀nɔaa n làasiu.
[5] N tágɛa ɔ̃nɔ zɔ̃ɔ yá̃i n àizɛɛ kå̃fii
ɔ̃ n nzi̊a sɛ̀ lɛsi̊ àizɛɛpi yá̃i.
[6] A yá̃i ma Dii Lua ma mɛ̀,
lá ńlɛ e n ɔ̃nɔ kàmawaɛ,
[7] a yá̃i má tó bui zi̊̀loɔ lɛ́lɛma,
bui pɔ́ aali gbɛ̃́ wɛ̃nagwaoɔ.
Aa fɛ̃nda wo n kɛfɛnkɛ ń n ɔ̃nɔozi,
aa n gawi pípia ɔ̃̀kpanɛ.
[8] Aa n kpa bɛdau,
n gaa aɔ pãsi̊ ísia guo.
[9] Nyɔ̃ e o gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ n dɛɔ wáa n kamawae?
Gbɛ̃nazi̊nan n ũ gbɛ̃́piɔnɛ, Lua no.
[10] Gyafɔɔde gaa ńyɔ̃ ga a ũ bui zi̊̀loɔ ɔzi̊,
asa ma yã'ò.
Ma Dii Lua mámɛ má ò.

[11] Dii yá̃ ɛ̀a dèdɛa à mɛ̀: [12] Gbɛ̃nazi̊n nɛ́, wɛ̃nalɛɛ bee da ń Tii kíao, ní mɛɛ̀ ma Dii Lua ma
mɛ̀:
Gbɛ̃́ wásawasa sãasain n ũ,
n ɔ̃nɔ pɛ̀ɛma, n kɛfɛnkɛ lɛ́so.
[13] N kú ma swalu guu Edɛni,†
gbɛ̀ bɛɛɛde píi dɛ n pɔnanzi ũ:
Lubii, topaza, ɛmɛlodi,
kisoliti, onisi, diamaa,
safii, tiikɔazi ń yasepeo.
Vua wà gbɛ̀ bɛɛɛdepiɔ kũ̀kũò zãblebɔɔ ũ.
Gɔɔ doũ zi̊ wà n kɛ ń pɔ́piɔ.
[14] N dɛ malaika gå̃si̊ade pɔ́ má di̊lɛ àɔ ku ma kúki̊i ũ.
N kú ma gbɛ̀si̊si̊ pɔ́ a kua adoa musu,
n táa'ò gbɛ̀ bɛɛɛde tɛkɛaɔ guu.‡
[15] Zaa wà n kɛ ń tàae vi̊ n yãkɛauo,
e gɔɔ pɔ́ wà dɔ̀ɔsaikɛ èma.
[16] N tágɛa zå̃zã guu pãsi̊ pɛ̀ɛma,
n duunakɛ̀, ɔ̃ ma a gbɛ̀si̊si̊ zɔ̃̀nɛ.

---

* **28:2** Isa 14.13, 2Tɛs 2.4 † **28:13** Daa 2.8 ‡ **28:14** Zia 21.19-21

Malaika gầsǐade pɔ́ kú ma kúkǐia,§
ma n ya n bɔ gbɛ̀ bɛɛɛde tɛkɛaɔu.
17 N nzǐa sɛ̀ lɛsǐ n kɛfɛnkɛ yấi,
n ɔ̃nɔ kɛ̀ búi, ɔ̃ ma n zu dṹniau,*
ma n kɛ pɔgwagwaa ũ kíaɔ aɛ.
18 N duun dasiɔ ń n tágɛa dɔ̀ɔsaiɔ yấi
n gbãsǐsaikɛ ɔ̀ɔkpà,
ɔ̃ má tò tɛ́ bɔ̀ n guu, à kǜma,
ɔ̃ n gɔ̃ túfu ũ tɔɔlɛ
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ n gwaɔ aɛ.
19 Yấpi dǐ bui pɔ́ n dɔ̃ɔwa píi,
n kaalɛa vãi, ńyɔ̃ɔ ku bau lɔo.

Ãnabikɛkɛa Sidɔ̃ yấ musu
(Yoɛ 4.4-8, Zkl 9.1-2, Mat 11.21-22)

20 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 21 Gbɛ̃nazǐn nɛ́, wɛbiibii Sidɔ̃ oi, ní ãnabikɛkɛ a yấ musu 22 ǹ mɛ ma
Dii Lua ma mɛ̀,
má fɛlɛ ń Sidɔ̃o saɛ,
wi ma kpɛla aà yấi.
Tó ma yấkpalɛkɛ̀aànɔ,
mɛ́ ma tɔbɔ̀ aà yấ musu,
wi dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.
23 Má gagyã zǐwàɛ,
au i bàalɛ aà zɛaɔu.
Wa liaaàzi, wi zǐkaaànɔ,
gbɛ̃́ɔ i kwɛ aà guu gɛɔ ũ,
aai dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.

24 Bui pɔ́ liaa Isailiɔzi, aaǐ sakańgupiɔ aaɔ dɛnɛ́ lɛ pɔ́ ǐ ń zɔ̃ à ń wãwã ũ lɔo, wiɔ dɔ̃ kɛ́
mámɛmaa Dii Lua.
25 Ma Dii Lua ma mɛ̀, tó ma Isailiɔ bɔ̀lɛ bùsu pɔ́ aa fãaaaɔ guu ma ń kãaa, mɛ́ ma tɔbɔ̀ ń
yấ musu buiɔ wáa, aaɔ ku bùsu pɔ́ má kpà ma zɔ̀blena Yakɔbuwau. 26 Tó ma yấkpalɛkɛ̀ ń
bui pɔ́ liaańzi aa sakàńgupiɔ, Isailiɔ iɔ ku bùsupi guu dɔdɔa, aai kpɛdɔdɔu, aai vɛ̃ɛbuɔ kɛu,
aai dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii ń Lua.

29

Ãnabikɛkɛa Egipiɔ yấ musu
(Isa 19.1-25, Zel 46.2-26)

1 Wá kua zǐzɔɔ ũ wɛ̃ kwide, a mɔ kwide gɔɔ kuɛplade zǐ Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazǐn nɛ́,
wɛbiibii Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔwa, ní ãnabikɛkɛ aà yấ musu ń Egipi bùsuo. 3 Oɛ̀ ǹ mɛ ma Dii Lua
ma mɛ̀:
Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔ, má fɛlɛnnɔ,
n kwãsa pɔ́ ń wúlɛa Niili ɔnaɔ guu,
ni mɛ Niiliá n pɔ́ɛ,
ḿmɛ n n pɔ́ kɛ̀ nzǐawa.
4 Má kokoaɔ kanɛ n gbàou,
mí tó n swa kpɔɔ mɔ kpa n tɛɛɔwa.
Má n gálɛ mà n bɔ n swa'ɔnapiɔu
ń n swa kpɔ pɔ́ kpà n tɛɛɔwaɔ sãnu,

§ **28:16** Daa 3.24 * **28:17** Isa 14.12, Zia 12.9

5 mí n to gbáau,
mpi ń n swa kpɔpiɔ píi.
N gɛ̀ a gɔ̃ wúlɛ sɪ̃sɪ̃a,
gbɛ̃e a n wáɔ kãaa à sɛ́lɛo.
Má n kpa wàiɔ ń bãɔwa ń pɔblea ũɛ,
6 Egipiɔ i dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.
N gɔ̃ Isailiɔnɛ fee lípana ũ yãa.*
7 Kɛ́ aa gbãa'èma aa n kũ,
n wiwi ń ɔu, ɔ̃ an gãu gbòo.
Kɛ́ aa sɔ̃kpàlɛnzi, n ɛ'ɛ,
ɔ̃ an wó bɔ̀ɔũ.
8 A yá̃i tò ma Dii Lua ma mɛ̀
má tó wà mɔ́ zɪ̃kainnɔ,
mí n gbɛ́̃ɔ ń n pɔtuoɔ míɔnzɔ̃.
9 Egipi a gɔ̃ bɛzia gii ũɛ,
a gbɛ́̃ɔ iɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.
Kɛ́ n mɛ̀ Niiliá n pɔ́ɛ, ḿmɛ ń kɛ̀,
10 a yá̃i tò má fɛlɛnnɔ ń n swaɔ.
Má tó Egipi bùsu gɔ̃ da wàuu
bɛzia gii ũ za Midoli ń Asuão
e à gɛ pɛ Etiopi bùsu zɔ̃lɛwa.
11 Gbɛ̃nazɪ̃na ge pɔtuo gbɛ a pɛ́lɛ weo,
pɔe a pãao,
gbɛ̃e aɔ ku weo e wɛ̃̀ bla.
12 Má tó Egipi bùsu gɔ̃ bɛzia ũ
dɛ bùsu pɔ́ ɔ̃̀ɔkpà yãaɔla,
a wɛ́̃lɛɔ i gɔ̃ bɛziaɔ ũ
dɛ wɛ́̃lɛ pɔ́ wà ń dúuzɔ̃̀ yãaɔla.
Má Egipiɔ fãaa buiɔ guuɛ,
má ń fá̃ndaiada bùsu ń bùsuoɛ,
an wɛ́̃lɛɔ i gɔ̃ bɛziaɔ ũ e wɛ̃̀ bla.
13 N beeo ma Dii Lua ma mɛ̀, wɛ̃̀ blapi gbɛa má Egipiɔ bɔlɛ bui pɔ́ aa fãaauɔ guuɛ, mí ń
kãaa, 14 mí suńnɔ ń buibɔkɪ̃i Egipi bùsu gɛɔmidɔkɪ̃i oi. Wekɪ̃i an kpala a gɔ̃u kpɛɛ, 15 a gɔ̃
kpɛɛ dɛ kpala píia, aa e ńzɪ̃a sɛ lɛsɪ̃ dɛ buiɔla lɔo. Má ń laoɛ, aa e kible buiɔwa lɔo. 16 Aaɔ dɛ
Isailiɔ gbãa'ekɪ̃i ũ lɔo, Isailiɔ i dɔ̃ sa ń zɛa ń Egipiɔá duunaɛ, aaiɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii Lua.

17 Wá zɔblea wɛ̃̀ baasɔo ń plaode guu, a mɔ sɛ́̃ia gɔɔ sɛ́̃ia zɪ̃́ Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 18 Gbɛ̃nazɪ̃n
nɛ́, Babɛli kí Nɛbukanɛza ń a zɪ̃gɔ̃ɔ zɪ̃̀ gbãa kà ń Tiideɔ. Ɔ aso ń baade mikã ń ń gãuo wòlo,
aàpi ń a zɪ̃gɔ̃piɔ aai ài'e zɪ̃ pɔ́ aa kà ń Tiideɔ yá̃ musuo. 19 Ayãmɛto ma Dii Lua ma mɛ̀, má
Egipi na Babɛli kí Nɛbukanɛzaɛ a ɔzɪ̃ɛ, i Egipipi àizɛɛɔ naaa, i a pɔ́ɔ sɛ́lɛ a zɪ̃gɔ̃piɔnɛ ń asea
ũ. 20 Ma Egipi kpàwà kɔai pɔ́ a kɛ̀ asea ũɛ, asa mámɛ aa zɪ̃pi kàmɛɛ. Ma Dii Lua mámɛ má
ò.
21 Gɔɔ bee má Isailiɔ gba gbãa, mí n gba lɛ́ ǹ yã'o ń guu, aaiɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.

30

Wɛ̃nakɛa Egipiɔnɛ

1 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazɪ̃n nɛ́, ãnabikɛkɛ ǹ mɛ
ma Dii Lua ma mɛ̀

* **29:6** Isa 36.6

wiipɛ ǹ mɛ, agya! A gɔɔ kà!
3 Asa gɔɔpi kà kãi,
Dii gɔɔpi kãikṹ.
Guduuduu gɔɔɛ!
Buiɔ yã'egɔɔɛ!
4 Wa mɔ lɛ́lɛ Egipiɔwa ń fɛ̃ndao,
sɔ̃ i kɛ̃ Etiopiɔgu.
Tó wà gbɛ́ɔ̃ dɛ̀dɛ Egipi,
wa aà àizɛɛɔ sɛ́lɛ,
wi aà gbãa'ekı̃i gboo.
5 Etiopiɔ ń Putiɔ gagańnɔ sãnu zı̃u
ń Ludiɔ ń Laalubuɔ píi ń Libiiɔ
ń bùsude pɔ́ aa lɛdoũkɛ̀ńnɔɔ.
6 Ma Dii ma mɛ̀
gbɛ̃́ pɔ́ ì Egipi gba gbãaɔ lɛ́lɛ,
gbãa pɔ́ Egipiɔ ì ı̃́anadãò kɔ a ɛ́.
Wa gaga zı̃ guu za Midoli e Asuã,
ma Dii Lua mámɛ má ò.
7 An bùsuɔ gɔ̃ bɛzia ũ dɛ bùsu píia,
an wɛ̃́lɛ ɔ̃̀ɔkpaa aɔ dɛ wɛ̃́lɛ píia.
8 Tó ma tɛsɔ̃̀ Egipiwa,
an dɔnlɛdeɔ kɛ kɛ́lɛkɛlɛ ḿpiiɛ,
aaiɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.
9 Gɔɔ bee má zı̃naɔ gbaɛ ń gó'ilɛnaɔ,
aai gili gɛ̃ Etiopi pɔ́ kálɛa dɔdɔaɔgu.
Sɔ̃ a kɛ̃́ńgu Egipi yã'egɔɔ.
Gɔɔpi lɛ́ mɔɛ fá!
10 Ma Dii Lua ma mɛ̀
má tó Babɛli kí Nɛbukanɛza
Egipi zı̃gɔ̃ dasiɔ míɔnzɔ̃.
11 Má mɔaànɔ ń aà zı̃gɔ̃ɔ,
bui pãsı̃piɔ i Egipi dúuzɔ̃.
Aa ń fɛ̃ndaɔ wo Egipiɔzi,
aai to bùsu pa ń gɛɔ.
12 Má tó a swaɔ í ba,
mí bùsupi na gbɛ̃vãipiɔnɛ ń ɔzı̃.
Má tó bui zı̃̀loɔ bùsupi ɔ̃̀ɔkpa
ń pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ.
Ma Dii mámɛ má ò.

13 Ma Dii Lua ma mɛ̀
má tã́aɔ midɛ,
mí Mɛfisi dii pãpiɔ míɔnzɔ̃.
Kı̃ae aɔ ku Egipi lɔo,
má tó vı̃a Egipiɔ kũ ḿpiiɛ.
14 Má tó Egipi gɛɔmidɔkı̃i oi gɔ̃ bɛzia ũɛ,
mí tɛsɔ̃ Zoãwa,
mí yã́kpalɛkɛ ń Tɛbɛsio.
15 Má pɔkũmabɔbɔ
Egipi wɛ̃́lɛ bı̃́ide Pelusiwa,

mí Tɛbɛsi gbɛ̃́ dasipiɔ tɔ̀lɔzɔ̃.
16 Má tɛsɔ̃ Egipiwa,
Pelusi i luukpa,
wi Tɛbɛsi bĩ́i gboo,
Mɛfisi i loo fãanɛ.
17 Ɛliɔpɔli ń Bubasio ɛ̀waasoɔ gaga zĩ̀ guuɛ,
wi tá ń wɛ̃́lɛpideɔ zĩ̀zɔɔ ũ.
18 Tó ma Egipiɔ zuu bɔlɛ gbɛ̃́ɔnɛ,
má ń gbãa pɔ́ aaĩ̀ ĩ́anadãò kɔ'ɛ.
Gu a si Tapanɛsi fãanɛ,
lou guduuduu i daa,
wi a zɔ̃ɛwiadeɔ kṹkũ zĩ̀zɔɔ ũ,
wi táńnɔ.
19 Màa má yã́kpalɛkɛ ń Egipiɔ,
aaiɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.

20 Wá kua zĩ̀zɔɔ ũ wɛ̃̀ kuɛdode, a mɔ sɛ̃́ia gɔɔ soplade zĩ́ Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀:
21 Gbɛ̃nazĩ̀n nɛ́, ma Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔ gã̀sĩ̀ ɛ̀,
ɔ̃ wi dɔ à gbã̀gbão,
wi zwãa yewà à gbãakũ̀,
kɛ́ à e fɛ̃nda kũo.
22 A yã́i tò ma Dii Lua ma mɛ̀
má ɛa fɛlɛ ń Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔoɛ,
mí aà gã̀sĩ̀ ɛ́'ɛ pla píi,
a gbãa ń a gyãeo,
fɛ̃nda i piliwà à lɛ́lɛ.
23 Má Egipiɔ fãaa buiɔ guu,
mí ń fã́ndaiada bùsu ń bùsuo.
24 Má Babɛli kía gba gbãa,
mí a fɛ̃nda naɛ̀ a ɔzĩ̀,
mí Falaɔ̃ɔ gã̀sĩ̀ ɛ́'ɛ,
i oi'oikɛ Babɛli kíapi aɛ
lán gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gawa.
25 Ma Babɛli kía gba gbãa,
Falaɔ̃ɔ ɔ i gɔ̃ dɔ̀lɔlɔ.
Tó ma a fɛ̃nda nà Babɛli kíaɛ a ɔzĩ̀,
mɛ́ a sɛ dɔ Egipiɔ bùsua,
aaɔ dɔ̃ sa kɛ́ mámɛmaa Dii.
26 Má Egipiɔ fãaa buiɔ guu,
mí ń fã́ndaiada bùsu ń bùsuo,
aaiɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.

31

Egipi lɛɛũa ń sɛdɛ lio

1 Wá kua zĩ̀zɔɔ ũ wɛ̃̀ kuɛdode, a mɔ àaɔ̃de gɔɔ sɛ̃́ia zĩ́ Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazĩ̀n nɛ́, o
Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔɛ ń a zĩ̀gɔ̃ dasiɔ ǹ mɛ:
Démɛ muaannɔ zɔ̃ɔkɛ yã́ musui?
3 Wà n lɛɛũ ń Libã bùsu sɛdɛ lío.
A gɔ̃na kɛfɛũ, ĩ̀ ue kɛ líkpɛu.

A gbȁ lɛsȉlɛsȉ,
a misona zɔ̏ luawa.
4 Mɔ̀sɛ mɛ́ tò à gbȁakȕ,
í pɔ́ kú tɔɔlɛu mɛ́ tò à gbȁ.
Ípi liaa a zɪ̋naɔi,
ípi kȉni iɔ ta sɛ̏a lí pãleɔ kɪ̋iɛ.
5 A yɑ̋i a gbȁa dɛi lí kȉniɔla,
a gɔ̃ndaɔ dasikȕ,
mɛ́ a ɔnɛɔ gbȁakȕ,
à kɛ̀ yɛ̀lɛlɛ í zɔ̃ɔpi yɑ̋i.
6 Bã bui píi mɔ̀ sakpɛdà a láu,
sɛ̏anɔbɔ bui píi mɔ̀ nɛ́ dà a gbáu,
mɛ́ bui pɔ́ aa dasiɔ ku a uei ḿpii.
7 A zɔ̃ɔkɛ kɛfɛũ a gɔ̃n gbȁaɔ yɑ́i,
asa a zɪ̋naɔ í zɔ̃ɔ lɛ̀ɛ.
8 Ma lu Edɛni sɛdɛ líe i kawào,
pɛ̃ligɔ̃nae i ka a gɔ̃nawao,
kpakpaa lí gɔ̃nda gèele sáa no.
Ma lu líe kɛfɛũ laaàwao.
9 Má tò a kɛfɛũ ń gɔ̃na dasiɔ,
ma lu Edɛni lí píi aà gwea nidɛ̀.

10 A yɑ̋i tò ma Dii Lua ma mɛ̀, lá à gbȁakȕ lɛsȉlɛsȉ, mɛ́ a misona zɔ̏ luawa, ɔ̃ à azȉa sɛ̀ lɛsȉ
a gbȁa yɑ́i. 11 Bee yɑ́i ma aà nà buiɔ swanaɛ a ɔzȉ, ɔ̃ a kɛ̀ɛ̀ aà vãikɛawa. Ma giaàzi, 12 ɔ̃
bui zȉlo pãsȉpiɔ aà zɔ̏, aa aà tò gbɛ̀sȉsȉɔ musu we. A gɔ̃naɔ lɛ̀lɛ guzulɛɔu píi, a ɔnɛɔ wȉwi
bùsu swadɔɔu píi. Ɔ dṹnia bui píi bɔ̀lɛ aà uei, aa aà tò we. 13 Bã bui píi mɔ̀ pɛ̀pɛ a gɛwa,
sɛ̏anɔbɔ bui píi mɔ̀ kȉlimpa a gɔ̃naɔwa. 14 Ayãmɛto lí pɔ́ kú í saɛe a gbȁakũ lɛsȉlɛsȉ màa lɔo,
a misona a zɔ̃ luawa lɔo. Lí i'enae gbȁa a ka màa lɔo, asa ampii a ga lán gbɛ̃nazȉnawaɛ,
aai ta ɛ̀ zòolou tɔɔlɛ nɔnau.
15 Ma Dii Lua ma mɛ̀, gɔɔ pɔ́ à tà bɛdau, má tò í pɔ́ kú tɔɔlɛu wɛ̃nakɛ̀ɛ̀, má tò a íɔ zɔ̏ɛ, í zɔ̃ɔpi
gɔ̏ kálɛa gudoũ. Má tò gusia kùlɛ Libã bùsuwa, ɔ̃ sɛ̏a líɔ lá wòlo píi. 16 Kɛ́ ma aà zù bɛdau
ń gbɛ̋ pɔ́ aalɛ tá ɛ̀ zòolou weɔ, aà lɛ́lɛa kɔ̃fȉ buiɔ lùalua, ɔ̃ Edɛni líɔ nɔ̀sɛ nȉni tɔɔlɛ nɔnau we,
Libã lí maa kɛfɛna í'enapiɔ. 17 Bui pɔ́ lɛdoũkɛ̀aànɔ aa ku aà ueipiɔ sɔ̃, buipiɔ sȉaànɔ bɛdau,
aa tà gbɛ̋ pɔ́ gàga zȉ guuɔ kɪ̋i.
18 N bɛɛɛ ń n zɔ̃ɔkɛo yɑ́ musu Edɛni lí kpele mɛ́ kànwai? N beeo wa n zu tɔɔlɛ nɔnau
Edɛni lípiɔ kɪ̋iɛ. Nyɔ̃ɔ ku we ń gyafɔɔdeɔ ń gbɛ̋ pɔ́ gàga zȉ guuɔ. Falaɔ̃ɔ ń a gbɛ̋ɔ yɑ́n we
ḿpii. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

32

Wɛ̃nakɛa Falaɔ̃ɔɛ

1 Wá kua zȉzɔɔ ũ wɛ̏ kuɛplade, a mɔ kuɛplade gɔɔ sɛ́ia zɪ̋ Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazȉn nɛ́,
wɛ̃nalɛ si Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔ yɑ́ musu ǹ oɛ̀:
Ni kɛ lán nɔ̀ɔmusuwa buiɔ guu,
ń dɛ lán kwãsawa íɔ guuɛ.
Ni kɔ̃dɛ n swaɔ guu,
ni a í ya ń n gbáɔ, ní ɔ̃zɔ̃wà.
3 Ma Dii Lua ma mɛ̀
zȉgɔ̃ dasiɔ kãaa, mí a bai kpanɛ,

aai n ga n bɔ ma táalu guu.
4 Mí n zu sɛ̃u mà n to tɔɔlɛ we,
bɑ̃ɔ i mɔ pɛpɛma ḿpii,
sɛ̀anɔbɔɔ i n ble aa kɑ̃ ḿpii.
5 Má n báasi kálɛ gbɛ̀sɪ̃sɪ̃ɔ musu,
mí n guupɔɔ kɔ́lɛ guzulɛɔ pai.
6 Má tó tɔɔlɛ ga ń n au pɔ́ bɔ̀lɛo,
a gbɛ̀sɪ̃sɪ̃ɔ le, i swaɔ pa.
7 Tó ma n dɛ, má ɔku luabɛa,
má tó saanaɔ siakũ.
Má tó lou kúlɛ ɪ̃atɛ̃wa,
mɛ́ mɔvua a gupu lɔo.
8 Luabɛ gupuakũnaɔ siakũ píiɛ,
má tó gu kɛ síii n bùsuu.
Ma Dii Lua mámɛ má ò.
9 Tó ma n kaalɛa baokpà buiɔnɛ,
má tó gili gɛ̃ gbɛ̃́ dasipiɔgu,
bùsu pɔ́ ń dɔ̃ɔɔ gbɛ̃́ɔ.
10 Má tó n yɑ̃́ di dasiwa,
an kíaɔ kɑ̃́ i sɪ̃ n yɑ̃́i,
tó ma a fɛ̃nda màlɛ n wɛ́ oi.
N lɛ́lɛa gɔɔ an baade a lualua láasai a wɛ̃ni yɑ̃́i.
11 Asa ma Dii Lua ma mɛ̀,
Babɛli kía a mɔ lɛ́lɛma zɪ̃ guuɛ.
12 Má tó bui pɑ̃sɪ̃ nɛgɔ̃naɔ
n zɪ̃gɔ̃ dasiɔ kwɛ́ ń ń fɛ̃ndaɔ.
Aa Egipi zɪ̃asɛa lɛsɪ̃ midɛ,
aai a zɪ̃gɔ̃ dasiɔ tɔ̀lɔzɔ̃.
13 Má a zu pɔ́ kú í saɛɔ míɔnzɔ̃ píiɛ,
gbɛ̃nazɪ̃na ge zu a ípi ya lɔo.
14 A gbɛa má tó a í dɔdɔ,
a swaɔ i táa'o lán nísiwa.
Ma Dii Lua mámɛ má ò.
15 Tó ma Egipi kɛ̀ bɛzia ũ,
mɛ́ ma a pɔ́ɔ pɪ̃liwà píi,
tó ma gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔ dɛ̀dɛ píi,
aaiɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.
16 Wɛ̃nalɛ pɔ́ wa siɛ̀n we.
Buiɔ nɛnɔɛnaɔ mɛ́ aa si
Egipi ń a zɪ̃gɔ̃ dasiɔ yɑ̃́ musu.
Ma Dii Lua mámɛ má ò.

17 Wá kua zɪ̃̀zɔɔ ũ wɛ̃̀ kuɛplade, a mɔ sɛ̃́ia gɔɔ gɛ̃ode zɪ̃́ Dii yɑ̃'òmɛɛ à mɛ̀: 18 Gbɛ̃nazɪ̃n nɛ́,
waiyookɛ Egipi zɪ̃gɔ̃ dasiɔnɛ, ní ń kpá tɔɔlɛ nɔnau ń bui zɔ̃ɔɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ tá ɛ̀ zòolouɔ.
19 Onɛ́, an maa dɛńla yɑ̃̀? Aa gɛ wúlɛ sɑ̃nu ń gyafɔɔdeɔ. 20 Aa kwɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa gà zɪ̃ guuɔ guu.
Fɛ̃nda woa. Wà Egipi ń a zɪ̃gɔ̃ dasiɔ gálɛ taò. 21 Nɛgɔ̃n swana pɔ́ kú bɛdauɔ i o Egipi ń bui
pɔ́ lɛdoũkɛ̀aànɔɔ yɑ̃́ musu aa mɛ̀: Aa mɔ̀ wùlɛ ń wá gyafɔɔde pɔ́ wa gaga zɪ̃ guuɔ.
22 Asili ku we ń a zɪ̃gɔ̃ɔ píi, aà gbɛ̃́ pɔ́ gàga zɪ̃ guupiɔ miaɔ liaaàzi píi. 23 An miapiɔ ku ɛ̀
zòolo pɔ́ɔu, mɛ́ aà zɪ̃gɔ̃piɔ lia aà miai. Gbɛ̃́ pɔ́ aa tò sɔ̃ kɛ̃̀ dṹnia gbɛ̃́ɔgupiɔ gàga zɪ̃ guu ḿpii.

[24] Elaũ ku we. Aà zi̋gɔ̃ dasi pɔ́ gàga zi̋ guuɔ lia aà miai. Gbɛ̃́ pɔ́ aa tò sɔ̃ kɛ̃̀ dṹnia gbɛ̃́ɔgupiɔ
tà gyafɔɔdeɔ kı̋i tɔɔlɛ nɔnau. An gɛɛ gɔ̃̀ kpá ń wɛ́i ń gbɛ̃́ pɔ́ tà ɛ̀ zòolo guuɔ. [25] Wà wúlɛkı̋i kɛ̀ɛ̀
gɛɔ guu, aà zi̋gɔ̃ dasiɔ lia aà miai. Ampii gyafɔɔdeɔnɛ, aa gà zi̋ guu. Lá pɔ́ aa tò sɔ̃ kɛ̃̀ dṹnia
gbɛ̃́ɔgu, an gɛɛ gɔ̃̀ kpá ń wɛ́i ń gbɛ̃́ pɔ́ aa tà ɛ̀ zòolo guuɔ. Elaũ wúlɛa gɛɔ guu.
[26] Mɛsɛki ń Tubalio ku we. An zi̋gɔ̃ dasiɔ lia ń miaɔi. Ampii gyafɔɔdeɔnɛ. Aa gà zi̋ guu,
kɛ́ aa tò sɔ̃ kɛ̃̀ dṹnia gbɛ̃́ɔgu yɑ̃́i. [27] Aa wúlɛa ń nɛgɔ̃n gyafɔɔde pɔ́ aa tà bɛdau ń ń zi̋kabɔɔ.
Wà ń fɛ̃ndaɔ kàlɛ ń mi zíɛ, wà ń sèngbaoɔ kùlɛ ń gɛɔwa. Nɛgɔ̃napiɔ tò sɔ̃ kɛ̃̀ dṹnia gbɛ̃́ɔgu.
[28] Mpi sɔ̃ Falaɔ̃ɔ, ńyɔ̃ɔ ku wíwia gyafɔɔdepiɔ guuɛ. Nyɔ̃ wúlɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa gà zi̋ guupiɔɛ.
[29] Ɛdɔũ ku we, aà kíaɔ ń aà kíabuiɔ. Baa ń ń nɛgɔ̃nkɛo aa kpagua ń gbɛ̃́ pɔ́ aa gà zi̋ guuɔɛ,
aa wúlɛ ń gyafɔɔdeɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ tá ɛ̀ zòolo guuɔɛ.
[30] Gugbɑ̃ntoo gukpɛ oi kíaɔ ku we ḿpii ń Sidɔ̃deɔ píi. Baa kɛ́ sɔ̃ kɛ̃̀ gbɛ̃́ɔgu ń nɛgɔ̃nkɛ yɑ̃́i,
aa tà gɛɔ guu ń wíoɛ, aa wúlɛa gyafɔɔdeɔ ũ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa gà zi̋ guuɔɛ. An gɛɛ gɔ̃̀ kpá ń wɛ́i gbɛ̃́
pɔ́ aa tà ɛ̀ zòolo guuɔ ũ.
[31] Falaɔ̃ɔ a wɛsińlɛ, aà nɔ̀sɛ i níni aàpi ń a zi̋gɔ̃ dasi pɔ́ aa gà zi̋ guuɔ yɑ̃́ musu. Ma Dii Lua
mámɛ má ò. [32] Má tò sɔ̃ kɛ̃̀ dṹnia gbɛ̃́ɔgu Falaɔ̃ɔ ń a zi̋gɔ̃ dasiɔ yɑ̃́i, kási aa wúlɛ gyafɔɔdeɔ
guu ń gbɛ̃́ pɔ́ gà zi̋ guuɔɛ. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

33

Dii Ezekiɛli dilɛa gugwana ũ
(Eze 3.16-21)

[1] Dii yɑ̃'òmɛɛ à mɛ̀: [2] Gbɛ̃nazi̋n nɛ́, o n gbɛ̃́ɔnɛ ǹ mɛ, tó má tò zi̋ fɛ̀lɛ bùsuu mɛ́ bùsupideɔ
gbɛ̃́ sɛ di̋lɛ gugwana ũ, [3] tó a è wàlɛ mɔ́ ń zi̋o a bùsuu, mɛ́ à kuupɛ̀ gbɛ̃́ɔ gbaa laai yɑ̃́i, [4] tó wà
kuu'ɔ mà, tó wi laaidɔwào, mɛ́ zi̋ ń blé, anzi̋a mi musuɛ. [5] Lá aa kuu'ɔ mà, ɔ̃ aai laaidɔwào,
aa ńzi̋a dɛ̀ɛ. Tó aa laaidɔ̀wà yɑ̃a, dɔ̃ aa ńzi̋a mi̋si. [6] Tó gugwana è wàlɛ mɔ́má ń zi̋o, mɛ́ i
kuupɛ à gbɛ̃́ɔ gbaò laaio, mɛ́ zi̋ gbɛ̃́ blè, ade gà a duuna yɑ̃́iɛ, kási aà ga a wi gugwanapi
musuɛ.
[7] Mpi sɔ̃ gbɛ̃nazi̋n nɛ́, ḿmɛ ma n dilɛ gugwana ũ Isailiɔnɛ. Tɔ̀ɔ, swɑ̃́sɛ yɑ̃́ pɔ́ lɛ́ bɔ ma lɛ́uzi,
ní ń gbaomɛɛ laai. [8] Tó má ò vɑ̃ikɛnaɛ à gàɛ, mɛ́ ni lɛdawà aà a yɑ̃kɛa too, vɑ̃ikɛnapi a ga a
duuna yɑ̃́i, kási aà ga a wi n musuɛ. [9] Tó n lɛdàwà aà mikɛ̃ a vɑ̃ikɛawa sɔ̃, mɛ́ i mikɛ̃wào,
ade a ga a duuna yɑ̃́iɛ, mpi sɔ̃ n nzi̋a mi̋siɛ.
[10] Gbɛ̃nazi̋n nɛ́, yɑ̃́ pɔ́ Isailiɔ lɛ́ o onɛ́ ǹ mɛ, wá duuna ń wá tàaeɔ tɔ̃̀wá, ɔ̃ àlɛ wá ibaba.
Kpelewa wá kɛ wàɔ kui? [11] Onɛ́ ma Dii Lua ma mɛ̀, ń ma kuao vɑ̃ikɛna gaa lí kamaguo.
Má ye vɑ̃ikɛna mikɛ̃ a vɑ̃ikɛawaɛ, kɛ́ à e àɔ ku. Á Isailiɔ, à nɔ̀sɛlilɛ à mikɛ̃ á vɑ̃ikɛawa. Bɔ́yɑ̃i
á ázi̋a dɛii?
[12] Gbɛ̃nazi̋n nɛ́, o n gbɛ̃́ɔnɛ ǹ mɛ, tó gbɛ̃maa vɑ̃ikɛ̀, aà maakɛa a aà bɔo. Tó gbɛ̃vɑ̃i mikɛ̃̀
a vɑ̃ikɛawa sɔ̃, a aà kpaguao. Tó gbɛ̃maa duunakɛ̀, a e àɔ ku a gbɛ̃maakɛ yɑ̃́io. [13] Tó má ò
gbɛ̃maaɛ aɔ kuɛ, mɛ́ àlɛ a gbɛ̃maakɛ náaikɛ, à gɛ̀ lɛ́ duunakɛ, aà maakɛa kee aɔ dɔmagu lɔo.
A ga duuna pɔ́ a kɛ̀ yɑ̃́iɛ. [14] Tó má ò vɑ̃ikɛnaɛ à gàɛ, mɛ́ à mikɛ̃̀ a duunawa, àlɛ yɑ̃maakɛ a
zɛ́wa, [15] tó à tɔɔma pɔ́ a si̋ sɔaanɛ́ ń pɔ́ pɔ́ a si̋máo, álɛ ma ɔtondɔkı̋i pɔ́ ı̋ wɛ̃ni inɛ́ gwa, mɛ́ ı̋li
vɑ̃ikɛo, a gao, aɔ kuɛ. [16] Duuna pɔ́ a kɛ̀ kee aɔ dɔmaguo. Kɛ́ à yɑ̃maakɛ̀ a zɛ́wa yɑ̃́i, aɔ kuɛ.
[17] Kási n gbɛ̃́ɔ ı̋ mɛ, ma yɑ̃kɛa maao. Ge an yɑ̃kɛa mɛ́ maao kai! [18] Tó gbɛ̃maa a yɑ̃maakɛa
tò mɛ́ àlɛ duunakɛ, a ga a yɑ̃́iɛ. [19] Tó gbɛ̃vɑ̃i a vɑ̃ikɛa tò, ɔ̃ àlɛ yɑ̃maakɛ a zɛ́wa, aɔ ku a yɑ̃́iɛ.
[20] I mɛ ma yɑ̃kɛa maao, kási má yɑ̃́kpalɛkɛ ń a baadeo a yɑ̃kɛawaɛ.

Zi̋blea Yelusalɛũwa

[21] Wá zɔblea wɛ̃̀ kuɛplade guu, a mɔ kwide gɔɔ sɔode zi̋, gbɛ̃e pi̋limá Yelusalɛũ à mɔ̀ a
òmɛɛ à mɛ̀: Wà wá mɛɛwia dɛ̀.* [22] E gbɛ̃́pi àɔ gɛ́ mɔ́i a oosi, Dii gbɑ̃a dɛ̀dɛa, ɔ̃ à ma lɛ́na gòlɛ.

* **33:21** 2Kia 25.3-10, Zel 39.2-8

Kɛ́ a gu dɔ̀ gɔ̃ɛpi mɔ̀, ma lɛ́na golɛa, ma lɛ́ kpaaũa lɔo. [23] Ɔ̃ Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: [24] Gbɛ̃nazı̃n nɛ́,
gbɛ̃́ pɔ́ kú Isaili bùsu wɛ̃́lɛpi ziauɔ yã'oa ma aa mɛ̀, Ablahaũ mɛ́ ado yãa, kási ɔ̃mɛ bùsuɛ
bee vı̃. Azaiasa an gbɛ̃́ pɔ́ aa dasi, aa gɔ̃ bùsupi vı̃ɔ. [25] A yãi tò, onɛ́ ma Dii Lua ma mɛ̀, lá
aaı̃ nɔ̀ɔ kòlokpasai só, aaı̃ wɛ́malɛ tã́aɔzi, mɛ́ aaı̃ gbɛ̃́dɛ, a maa aaɔ bùsupi vı̃a? [26] Lá aa zɛ̀
ń fɛ̃ndao, aaı̃ yãbɛ̃ɛkɛ, mɛ́ an baade ı̃ gbãsı̃kɛ ń a gbɛ̃́dee nao, a maa aaɔ bùsupi vı̃a?
[27] Onɛ́ ma Dii Lua ma mɛ̀, ń ma kuao wa bɛziadepiɔ kwɛ́ ń fɛ̃ndaoɛ, mí zɔ̃ɛwiadeɔ kpa
wàiɔwa aa ń só, sɛ̃gbãdeɔ ń gbɛ̀'ɛdeɔ i gaga ń gagyão. [28] Má tó bùsupi gɔ̃ da yàaa fɔ̃̀ɔɔ, an
ı̃́andãa ń gbãa yã́ musu a midɛ, i gɔ̃ fɔ̃̀ɔɔ. Gbɛ̃e a Isaili bùsupi baa vı̃ lɔo. [29] Tó ma ń bùsu
tò da yàaa fɔ̃̀ɔɔ, aaɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.
[30] Mpi sɔ̃ gbɛ̃nazı̃n nɛ́, n gbɛ̃́ɔ lɛ́ n yã'o kpɛ́ gı̃ɔ saɛ ń kpɛɛlɛɔ, aalɛ okɔ̃ɛ aalɛ mɛ wà mɔ yã́
pɔ́ lɛ́ bɔ ma lɛ́u ma. [31] Ma gbɛ̃́ɔ ı̃ mɔ n kı̃́i, aaı̃ zɔ̃lɛ n aɛ, aaı̃ swã́kpa n yãi, kási ı̃li kɛnɛ́o. Aa
yemazi ń lɛ́o, ɔ̃ an sɔ̃ ı̃ ta ɔvãiwa. [32] N dɛnɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ı̃ yenzi lɛ sí ń lɔɔ nao ń pɔ́lɛadɔ̃o ũ. Aaı̃
swã́sɛ n yãi, kási ı̃li kɛnɛ́o. [33] Tó yã́pi mɔ̀, kási yã́pi a mɔɛ sɔ̃, aaiɔ dɔ̃ sa kɛ́ ãnabi kú ń guu.

34

Dii Isailiɔ dãnaɔ lelea ń a sãɔ suabaao

[1] Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: [2] Gbɛ̃nazı̃n nɛ́, ãnabikɛkɛ Isailiɔ dãnaɔ yã́ musu. Ãnabikɛkɛ, ní onɛ́
ma Dii Lua ma mɛ̀, waiyoo á Isailiɔ dãna pɔ́ álɛ laaidɔ ázı̃awaɔ! Sãɔ ɔ̃ wı̃ laaidɔmáo lò? [3] I
wàagase só, i sãkã pɔkasaɔ da, i sã mɛkpaaɔ dɛ à só, kási ili laaidɔmáo. [4] I ń yɛ̀ɛɛsaideɔ gba
gbãao, i ɛsɛkɛ a gyãeɔnɛo. A pɔ́ pɔ́ an gbá ɛaɔ i ń gbá dɔnɛ́o, i ɛa su ń pɔ́ pɔ́ aalɛ sãsãɔ, i gɛ́
pɔ́ pɔ́ vũ̀aaɔ wɛɛlɛio. A gbãablèmá pãsı̃pãsı̃ɛ. [5] Aa fã̀aa, kɛ́ aa dãna vı̃o yãi, ɔ̃ aa gɔ̃̀ wài píiɛ
pɔblea ũ.* [6] Ma sãɔ zã̀ zɛ́wa, aa lı̃aaliaa gbɛ̀sı̃sı̃ píi ń sı̃̀sı̃ lɛsı̃ píio musu. Aa fã̀aa dṹniau
píi, gbɛ̃e i ń wɛɛlɛo, gbɛ̃e i kpálɛkɛńzio.
[7] A yãi tò á sãdãnaɔ, à swã́sɛ ma yãi. [8] Ma Dii Lua ma mɛ̀, ń ma kuao lá ma sãɔ gɔ̃̀ pɔ́ pɔ́
wı̃ ń síɔ ũ, aa gɔ̃̀ wàiɔ pɔblea ũ, mɛ́ an dãna pɔ́ má dı̃̀lɛpiɔ i ń wɛɛlɛo, aai laaidɔmáo, sema
ńzı̃a yã́, [9] a yãi tò á sãdãnaɔ, à swã́sɛ ma yãi. [10] Ma Dii Lua ma mɛ̀ má fɛlɛánɔ, má a sãɔ bɔlɛ
á ɔzı̃, mí á bɔlɛ sãdãu, kɛ́ ásu e laaidɔ ázı̃awa lɔo yãi. Má a sãɔ bɔ á lɛ́zı̃ɛ, aaɔ dɛ á pɔblea ũ
lɔo.
[11] Asa ma Dii Lua ma mɛ̀, mámɛ má kpálɛkɛ ma sãɔzi màɔ ɔliańzi sa. [12] Lá sãdãna ı̃ ɔlia
a kpàsai gɔɔ pɔ́ a ku a sã pɔ́ kpálɛaɔ guu, màa má ɔlia ma sãɔzi, má ń bɔlɛ gu pɔ́ aa fã̀aau
guduuduu gɔɔ. [13] Má ń kãaa bùsu ń bùsuo, mí ń bɔlɛ buiɔ guu, mí suńnɔ ń bùsuu. Má
ń dã́dãkɛ Isaili gbɛ̀sı̃sı̃ɔ pɔlɛu ń a swadɔɔɔ ń gu pɔ́ wa ku bùsupiuo píi. [14] Má ń dã́dãkɛ
dã́dãkɛkı̃i maau, Isaili gbɛ̀sı̃sı̃ lɛsı̃ɔ aaɔ dɛ ń kúkı̃i ũ. We aa ɔli ńzı̃au, aa pɔble dã́dãkɛkı̃i
sɛ̃̀bɔlɔdeu Isaili gbɛ̀sı̃sı̃ɔ pɔlɛu. [15] Ma Dii Lua ma mɛ̀, má a sãpiɔ dã́, mí tó aa ɔli ńzı̃au.
[16] Má a pɔ́ pɔ́ vũaaaɔ ń pɔ́ pɔ́ kpálɛaɔ wɛɛlɛ suò, mí ɛsɛkɛ a pɔ́ pɔ́ kɛ̀'ı̃aɔnɛ, mí ń yɛ̀ɛɛsaideɔ
gba gbãa, mí ń dã́dãkɛ a zɛ́wa. Kási má a mɛkpaa sà gbãaɔ dɛdɛɛ.
[17] Ãpiɔ ma sãɔ, ma Dii Lua ma mɛ̀, mámɛ má yã́gɔ̃gɔ̃ɛ́, mí gɔ̃́gɔ̃ sãsakaoɔ ń blesanaɔnɛ.
[18] Isailiɔ dãnaɔ, pɔblea dã́dãkɛkı̃i maau i mɔ́wáo, ɔ̃ a ɔ̃zɔ̃̀nɛ́ a kı̃niwaa? I dɔdɔa mia i
mɔ́wáo, ɔ̃ a gɛ̃u á yànɛ́a? [19] Pɔ́ pɔ́ a ɔ̃zɔ̃̀wà ɔ̃ ma sãɔ blea? I pɔ́ a gɛ̃u á yà ɔ̃ ma sãɔ mia?
[20] A yãi ma Dii Lua málɛ oɛ́, má yã́gɔ̃gɔ̃ á gbɛ̃́ pɔ́ á mɛkpaaɔ ń á gbɛ̃́ pɔ́ á fɛ̃́fɛ̃aɔnɛ. [21] I gã̀sazɔ̃
yɛ̀ɛɛsaideɔnɛ, i kɔ́bamalɛńzi e a ń yá ń kpá zã kpɛ. [22] Má a sãɔ suaba, aaɔ dɛ pɔ́ pɔ́ wı̃ ń síɔ
ũ lɔo, mí yã́gɔ̃gɔ̃nɛ́.
[23] Má sãdãna dilɛnɛ́ mɛ̀ndo ma zɔ̀blena Davidi bui ũ. Aɔ dɛ ń dãna ũ, a laaidɔmá, i ń
gwa.† [24] Mámɛ ma Dii máɔ dɛ ń Lua ũ, mɛ́ ma zɔ̀blena Davidi bui aɔ dɛ ń Kía ũ.‡ Ma Dii
mámɛ má ò. [25] Ma bàa aɔ kúńnɔ, mí wàiɔ midɛ ń bùsuu. Aaɔ ku gbáau, aaɔ i lákpɛu dɔdɔa.

* **34:5** Nao 27.17, 1Kia 22.17, Mat 9.36 † **34:23** Zia 7.17 ‡ **34:24** Eze 37.24

26 Má tó ápiɔ ń bùsu pɔ́ lia ma gbɛ̀sĩsĩio gɔ̃ ɛ̀fãai pɔ́ ũ. Má tó lou lí manɛ́ a gɔɔwa. Má ɛ̀fãai
gbaɛnɛ́ lán louwa. 27 Sɛ̃sao líɔ nɛ'i, tɔɔlɛ a blɛkɛ, aaiɔ kú ń bùsuu dɔdɔa. Tó ma ń mɔgala
pòlonɛ́ ń nɔɛ, mɛ́ ma ń bɔ́ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ zɔblenɛ́ɔ ɔzĩ, aaiɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii. 28 Aaɔ dɛ buiɔ
pɔblea ũ lɔo, wàiɔ ń só lɔo. Aaɔ ku dɔdɔaɛ, gbɛ̃e a to sɔ̃ kɛ́ńgu lɔo. 29 Má tɔɔlɛ maa táaede
kpámáɛ. Nɔana a kɛnɛ́ sàabu we lɔo. Aaɔ dɛ pɔ́ sɔ̃́sɔ̃a ũ buiɔnɛ lɔo. 30 Isailiɔ i dɔ̃ kɛ́ ma Dii ń
Lua má kúńnɔ, mɛ́ ma gbɛ̃́ɔn ń ũ. Ma Dii Lua mámɛ má ò. 31 Ma gbɛ̃́ɔn á ũ, ma kpàsa sãɔn
á ũ, mɛ́ má dɛ á Lua ũ. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

35

Asi'oa Ɛdɔũɔ yã́ musu
(Isa 34.5-17, 63.1-6, Mal 1.2-5)

1 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbɛ̃nazĩn nɛ́, wɛbiibii Sei gbɛwa, ní ãnabikɛkɛ a yã́ musu, 3 ní o
bùsupideɔnɛ ǹ mɛ: Ma Dii Lua ma mɛ̀ má fɛlɛánɔ, má ɔtɔ̃ɔlɛ á bùsuwa, i gɔ̃ da yàaa fɔ̃̀ɔɔ.
4 Má tó á wɛ̃́lɛɔ gɔ̃ bɛziaɔ ũɛ, á bùsu i gɔ̃ da yàaa, íɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii. 5 Lá a íbɛlɛsɛ̀ ń
Isailiɔ za zi, mɛ́ a ń kpámá wà ń dɛdɛ ń fɛ̃ndao an taasikɛgɔɔ, an ĩa gbɛzã daama guu, 6 a
yã́i tò ma Dii Lua ma mɛ̀, ń ma kuao má á kpá gbɛ̃dɛnaɔwa aa pɛ́lɛázi. Lá á za gbɛ̃dɛauo,
gbɛ̃dɛnaɔ pɛ́lɛáziɛ. 7 Má Sei gbɛ yaa à gɔ̃ fɔ̃̀ɔɔ, gbɛ̃e a a baa vĩ lɔo. 8 Má tó gɛɔ li á gbɛ̀sĩsĩɔa,
gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dɛdɛ zĩ guuɔ gɛ a gɔ̃ kálɛa á sĩ̀sĩɔ musu, á guzulɛɔ guu ń á swadɔɔɔ. 9 Má tó á
bùsu gɔ̃ da yàaaɛ e gɔɔpii, á wɛ̃́lɛɔ gɔ̃ bɛziaɔ ũɛ, íɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.

10 Lá a mɛ̀ bui mɛ̀n plapiɔ ń ń bùsuɔ gɔ̃ á pɔ́ ũɛ, baa ń ma kua weo, 11 a yã́i ma Dii Lua ma
mɛ̀, ń ma kuao má kɛɛ́ á pɔfɛ̃ańzi ń á wɛdɔanɛo ń á zaańguo lɛ́uɛ. Tó málɛ yã́kpalɛkɛánɔ
sɔ̃, má tó aa ma dɔ̃, 12 ápiɔ í dɔ̃ kɛ́ ma Dii ma dɔ́ɛnnɔyã pɔ́ á ò Isaili gbɛ̀sĩsĩɔ musu mà, a mɛ̀
à gɔ̃̀ da yàaa, íɔ ble sa. 13 A lɛ'ɛ̀a, a yãpã òmɛɛ má mà. 14 Ma Dii Lua ma mɛ̀, tó dṹnia lɛ́
pɔnakɛ píi, má tó á bùsu gɔ̃ da yàaaɛ. 15 Lá a pɔnakɛ̀ gɔɔ pɔ́ Isaili bùsu gɔ̃̀ da yàaa, màa má
kɛɛ́ sɔ̃. Sei gbɛ ń Ɛdɔũ bùsu píio a gɔ̃ da yàaa, íɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii.

36

Isailiɔ ɛa gɔ̃a ń bùsu vĩ

1 Mpi sɔ̃ gbɛ̃nazĩn nɛ́, ãnabikɛkɛ Isaili gbɛ̀sĩsĩɔ yã́ musu, ní onɛ́ aa ma yãma. 2 Ma Dii
Lua ma mɛ̀, lá á ibɛɛɔ mɛ̀, ɛ̃hɛ̃ɛ, gulɛsĩ zipiɔ gɔ̃̀ ń pɔ́ ũɛ, 3 ãnabikɛkɛ a yã́i ǹ mɛ, ma Dii Lua
ma mɛ̀, lá buiɔ lĩaázi, aa á yaa a gɔ̃ ń pɔ́ ũ, mɛ́ á tɔ́ ĩ́i gɔ̃̀ dɔ gbɛ̃́pii lɛ́u, 4 a yã́i tò Isaili gbɛ̀sĩsĩɔ
ń swadɔɔɔ ń guzulɛɔ ń gu pɔ́ wa kɛ̀ yáiyaiɔ ń bɛzia pɔ́ bui pɔ́ liaiɔ lɛ̀lɛwà aa á láanikɛ̀ɔ, 5 ma
Dii Lua málɛ oɛ́, ma àsi bɛ̃̀ɛ ò buiɔ ń Ɛdɔũɔ píi yã́ musu ń pɔfɛ̃ pãsĩo, asa aa ma bùsu kɛ̀ ń
pɔ́ ũ ń yaalɔo ń sakaamaguo, kɛ́ aa dã́dãkɛkĩ́iɔ eu.

6 A yã́i tò ãnabikɛkɛ Isaili bùsu yã́ musu, ní o gbɛ̀sĩsĩɔnɛ ń sĩ̀sĩɔ ń swadɔɔɔ ń guzulɛɔ, ma
Dii Lua ma mɛ̀ málɛ yã'o ń pɔfɛ̃ pãsĩo, asa buiɔ á kɛ́ pɔ́ sɔ̃́sɔ̃aɔ ũɛ. 7 A yã́i tò ma Dii Lua ma
mɛ̀, ma ɔlɛ̀lɛ bui pɔ́ liaáziɔnɛ, ma mɛ̀ aa gɔ̃ pɔ́ sɔ̃́sɔ̃aɔ ũ sɔ̃ɛ. 8 Á Isaili gbɛ̀sĩsĩɔ sɔ̃ á gɔ̃napa,
á nɛ'i ma gbɛ̃́ Isailiɔnɛ, asa an sua kà kãi. 9 Mámɛ má á wɛgwa, mi zɛánɔ, wi á sa pa wà
pɔ́tɔ̃wá. 10 Má tó gbɛ̃́ pɔ́ kú á guuɔ kɔ̃́. Gbɛ̃́piɔ mɛ́ Isaili bui píi ũ. Aa zɔ̃lɛ á wɛ̃́lɛɔ guu, aai
ɛa á bɛziaɔ vu. 11 Má tó á gbɛ̃nazĩnaɔ ń á pɔtuoɔ kɔ̃́, aai nɛ'i aa dasikũ. Ma gbɛ̃́ɔ kálɛ á guu
lán yãawa, íɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii. 12 Má tó gbɛ̃́ɔ bɛbɛ á guu ma gbɛ̃́ Isailiɔ ũ, aai gɔ̃ á vĩ e
gɔɔpii. Á tó an nɛ́ɔ kɛsai lɔo.

13 Ma Dii Lua ma mɛ̀, lá wĩ oɛ́ i gbɛ̃́ɔ mɔ́mɔ, i tó á gbɛ̃́ɔ nɛ́ɔ aaɔ kɛsai, 14 a yã́i tò á gbɛ̃́ɔ
mɔ́mɔ lɔo, á tó á gbɛ̃́ɔ nɛ́ɔ kɛsai lɔo. Ma Dii Lua mámɛ má ò. 15 Má we buie á sɔ̃́sɔ̃ à ma lɔo.
Bùsu pãle deɔ á láanikɛ lɔo, buie a á fu lɔo. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

16 Dii yá̃ ɛ̀a dɛ̀dɛa à mɛ̀: 17 Gbɛ̃nazı̃n nɛ́, kɛ́ Isailiɔ kú ń bùsuu, aa a gbã̀lɛ̀ ń yãkɛa ń ń
dàaɔ yá̃i. An yãkɛa gbãsı̃mɛɛ lán nɔɛ zawaɛ.* 18 Ɔ ma a pɔkũma bɔ̀bɔmá, kɛ́ aa gbɛ̃́ɔ dɛ̀dɛ ń
bùsuu, mɛ́ aa a gbã̀lɛ̀ ń ń tá̃aɔ yá̃i. 19 Ma ń fãaa buiɔ guu, ma ń fá̃ndaiadà bùsu ń bùsuo.
Ma ı̃adàmá ń yãkɛa ń ń dàaɔ yá̃i. 20 Gu pɔ́ aa tàu buiɔ guu píi, aa tò ma tɔ́ pɔ́ a kua adoa
ɔ̃̀ɔkpà we, asa wa ò ń yá̃ musu wà mɛ̀: Dii gbɛ̃ɔn kɛ, kási aa lɛ̀kɔ̃wa aà bùsuuɛ. 21 Ɔ ma zɛ
gi ma tɔ́ na yá̃ musu, ma tɔ́ pɔ́ Isailiɔ tò a ɔ̃̀ɔkpà gu pɔ́ aa tàu buiɔ guupi.

22 A yá̃i tò, o Isailiɔnɛ ma Dii Lua ma mɛ̀, i kɛ á Isailiɔ yá̃i málɛ bee kɛio, ma tɔ́ pɔ́ a
kua adoa, á tò a ɔ̃̀ɔkpà gu pɔ́ a tau buiɔ guu yá̃iɛ. 23 Má a tɔ́ gbia pɔ́ á tò a ɔ̃̀ɔkpà buiɔ guu
kuaadoakɛ ɔlɔnɛ́. Ma Dii Lua ma mɛ̀, tó ma tɔbɔ̀ á musu an waa, aaiɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa
Dii. 24 Má á kãaa buiɔ guu, má á bɔ bùsu ń bùsuo, mí suánɔ á bùsuu. 25 Má ı̃ wásawasa
fá̃fãwá, ı̃ gɔ̃ wásawasa. Má gbãbɔɛ́ tá̃aɔ ń á gbãlɛa píio yá̃ musu. 26 Má á gba sɔ̃̀ dafu, mí
nisı̃na dafu daágu. Má á sɔ̃ pɔ́ dɛ lán gbɛwa bɔɛ́, mí sɔ̃ pɔ́ dɛ báasi ũ daɛ́. 27 Má a Nisı̃na
daágu, mí tó à ma ɔtondɔkı̃i gwa, íɔ ma ikoyãɔ kũa ń laaio. 28 Á̃ɔ ku bùsu pɔ́ má kpà á
deziɔwa guu. Á̃ɔ dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũ, míɔ dɛ á Lua ũ.† 29 Má á dɔ̃́a, kɛ́ ásu gbãlɛo. Má pɔ́wɛna sísi
à kɔ̃́ɛ́, má nɔana kááguu lɔo. 30 Má tó á lí pɔ́ wı̃ a bɛ bleɔ ń á buapɔ́ɔ kɔ̃́, kɛ́ wí su á kṹ buiɔ
aɛ nɔana yá̃ musu lɔo yá̃i. 31 Tó á yãvãikɛa ń á dàaɔ dɔ̀águ, áɔ ye ázı̃a gı̃yãio á duuna ń á
yãbɛ̃ɛkɛaɔ yá̃i. 32 Ma Dii Lua ma mɛ̀, àɔ dɔ̃ i kɛ á Isailiɔ yá̃i málɛ bee kɛio. A to wí á kṹ, á
gɛɛ i gɔ̃ kpá á wɛ́i á yãkɛapi yá̃i.

33 Ma Dii Lua ma mɛ̀, tó ma á duuna kɛ̃̀wá, má á kálɛ á wɛ̃́lɛɔ guu, ı̃ á bɛziapiɔ vu. 34 Bùsu
pɔ́ da yàaa a gɔ̃ bugbɛ ũ. Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ á bùsu baa vı̃ɔ e fɔ̃̀ɔɔ lɔo. 35 Aa mɛ bùsuɛ bee da yàaa
yãaɛ, ɔ̃ à gɔ̃̀ lán Edɛni swaluwa sa. Wɛ̃́lɛɛ beeɔ gɔ̃̀ bɛziaɔ ũ yãaɛ, wa kwɛ̀ wa kɛ̀ yáiyai, ɔ̃
aa gɔ̃̀ wɛ̃́lɛ bı̃́ide gbɛ̃nazı̃ndeɔ ũ sa. 36 Bui pɔ́ gɔ̃̀ liaaáziɔ i dɔ̃ kɛ́ ma Dii ma ɛa wɛ̃́lɛ pɔ́ kwɛ̀ɔ
kàlɛkalɛ, ma bùsu pɔ́ gɔ̃̀ da yàaa kɛ̀kɛ. Ma Dii mámɛ má ò mɛ́ má kɛɛ sɔ̃. 37 Ma Dii Lua
ma mɛ̀ má tó Isailiɔ yá̃ɛ bee gbɛaa lɔ, mí kɛnɛ́. Má tó aa kɔ̃́ lán sãɔwa, 38 lán sã wai pɔ́ wı̃
mɔomɛɛ Yelusalɛũ dikpɛgɔɔwa. Má tó gbɛ̃nazı̃na ń wɛ̃́lɛ ziaɔ pa dasidasi màa, aaiɔ dɔ̃ kɛ́
mámɛmaa Dii.

37

Gɛwa giiɔ nɔnɔaa guzulɛu

1 Dii gbãa kua, ɔ̃ aà Nisı̃na ma sɛ gɛ̀ ma dilɛ guzulɛu, gɛwaɔ nɔnɔaau. 2 A lı̃aaliaamanɔ
ń guu, ɔ̃ ma wáɔ è dasidasi guzulɛu, aa giigàga maamaaɛ. 3 A ma la à mɛ̀: Gbɛ̃nazı̃n nɛ́,
gɛwapiɔ vue? Má wèwà: Dii Lua, ḿmɛ ń dɔ̃. 4 Ɔ a òmɛɛ: Ãnabikɛkɛ gɛwa giipiɔnɛ, ní onɛ́
aa ma yãma. 5 Ma Dii Lua má ò gɛwapiɔnɛ: A ma! Má tó ı̃an wɛ̃nide gɛ̃águ, ı̃ vu. 6 Ma kı̃ɔ
nanawá, mí báasi fı̃fı̃wá, mí báa naázi. Má tó ı̃an wɛ̃nide gɛ̃águ à vu, íɔ dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa
Dii.
7 Ɔ ma ãnabikɛkɛ̀ lá a òmɛɛwa. Kɛ́ málɛ ãnabikɛpi kɛ, ma kɔ̃fı̃ mà wɔ̀ɔwɔɔwɔɔwɔɔ, ɔ̃ wáɔ
pɛ̀pɛkɔ̃wa. 8 Kɛ́ ma gugwà, ɔ̃ má è kı̃ɔ ń báasio nànamá, ɔ̃ báa nàńzi, kási aa ı̃an wɛ̃nide
vı̃o. 9 A ɛ̀a òmɛɛ: Ãnabikɛkɛ ı̃anaɛ. Gbɛ̃nazı̃n nɛ́, ãnabikɛkɛ, ní o ı̃anaɛ ma Dii Lua ma mɛ̀
aà bɔ dṹnia gola síiɔ̃u, aà gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dɛdɛpiɔ pa. 10 Ɔ ma ãnabikɛkɛ̀ lá a òmɛɛwa. Ianа ń
pá, aa vù, ɔ̃ aa fɛ̀lɛ sı̃̀ zı̃gɔ̃ dasidasiɔ ũ.*

11 Ɔ a òmɛɛ: Gbɛ̃nazı̃n nɛ́, Isailiɔ píi mɛ́ gɛwapiɔ ũ. Aalɛ mɛ wá wáɔ puakũ̀, tãmaa wá
nɛ́, wa gɔ̃ pɔ́ kaalɛaɔ ũɛ. 12 A yá̃i tò ãnabikɛkɛ, ní onɛ́ ma Dii Lua ma mɛ̀, ma gbɛ̃́ɔ, má á
miaɔ wɛ̃wɛ̃ mà á bɔlɛu, mí suánɔ á bùsuu. 13 Tó ma á miaɔ wɛ̃̀wɛ̃, mɛ́ ma á bɔ́lɛu, áɔ dɔ̃ kɛ́
mámɛmaa Dii. 14 Má a Nisı̃na daágu, ı̃ vu. Má á kálɛ á bùsuu, íɔ dɔ̃ kɛ́ ma Dii má ò ɔ̃ má
kɛ̀. Ma Dii mámɛ má ò.

---

* **36:17** Lev 15.19 † **36:28** Eze 11.19-20, Yoɛ 3.1-2, Zkl 12.10, Zı̃n 2.16-21 * **37:10** Zia 11.11

Isailiɔ kua gudoũ ń Kĩa mɛ̀ndoo

15 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 16 Gbẽnazi̋n nɛ́, go sɛ ǹ lákɛ̃wà ǹ mɛ, Yudaɔ ń ń gbɛ̃́ Isailiɔ pɔ́ɛ. Gò
pãle sɛ lɔ, ní lákɛ̃wà ǹ mɛ, Yosɛfu pɔ́ɛ, Ɛflaiũ buiɔ ń ń gbɛ̃́ Isailiɔ píi pɔ́ɛ. 17 Gopiɔ nakɔ̃wa aa
gɔ̃ gò mɛ̀ndo ũ n ɔzi̋. 18 Tó n gbɛ́ɔ n la aa mɛ̀, ńyɔ̃ gopiɔ yã́ bɔɔlɛkɛnɛ́o lé, 19 ní onɛ́ ma Dii
Lua ma mɛ̀, málɛ Yosɛfu go pɔ́ dɛ Ɛflaiũ buiɔ ń ń gbɛ̃́ Isailiɔ pɔ́ ũ sɛ na Yudaɔ gowaɛ, mí tó
aa gɔ̃ gò mɛ̀ndo ũ ma ɔzi̋. 20 Go pɔ́ ń lakɛ̃̀wàɔ dɔnɛ́ aa e, 21 ní onɛ́ ma Dii Lua ma mɛ̀, má
Isailiɔ bɔ gu pɔ́ aa tàu buiɔ guu, má ń kãaa za gupiiu, mí suńnɔ ń bùsuu. 22 Má tó aa gɔ̃
bui mɛ̀ndo ũ ń bùsu gbɛ̀si̋si̋depiuɛ, mɛ́ aaɔ kía vi̋ mɛ̀ndoɛ. Aaɔ dɛ bui lɛɛ plaɔ ũ lɔo, mɛ́ an
kpala aɔ kpaalɛa lɛɛ pla lɔo. 23 Aa ńzi̋a gbãlɛ ń tã́aɔ lɔo ge yã́ pɔ́ má zauɔ ge tàae pãlɛɔ. Má
ń dɔ̃́a, kɛ́ aasu pɔ̀ɔbɔzãkɛ aa duunakɛ lɔo yã́i. Má gbãbɔnɛ́, aaiɔ dɛ ma gbɛ́ɔ ũ, míɔ dɛ ń Lua
ũ.
24 Ma zɔ̀blena Davidi bui a kiblemá.† An dãna aɔ mɛ̀ndoɛ,‡ aaiɔ ma ikoyã kũa, aaiɔ ma
ɔtondɔki̋i gwa ń laaio. 25 Aaɔ ku bùsu pɔ́ má kpà ma zɔ̀blena Yakɔbuwau, bùsu pɔ́ an deziɔ
kuu yãa. Ampiɔ ń ń nɛ́ɔ ń ń tɔũnaɔ aaɔ ku a guu gɔɔpiiɛ, mɛ́ ma zɔ̀blena Davidi bui aɔ dɛ
ń kía ũɛ gɔɔpii. 26 Ma bàa aɔ kúńnɔ gɔɔpiiɛ. Má ń zɛdɔ, mí ń kɔ̃́, mɛ́ ma kúki̋i aɔ kú ń guu
gɔɔpiiɛ. 27 Ma zɔ̃lɛki̋i aɔ kú ń guuɛ, mɛ́ máɔ dɛ ń Lua ũɛ, aaiɔ dɛ ma gbɛ́ɔ ũ.§ 28 Tó ma kúki̋i
kú ń guu gɔɔpii, buiɔ dɔ̃ kɛ́ ma Dii ma Isailiɔ di̋lɛ ma gbɛ́ɔ ũ.

38

Ãnabikɛkɛa Gɔgu yã́ musu

1 Dii yã'òmɛɛ à mɛ̀: 2 Gbẽnazi̋n nɛ́, wɛbiibii Gɔgu* pɔ́ dɛ Mɛsɛki ń Tubali buiɔ kía ũ
Magɔgu bùsuuwa, ní ãnabikɛkɛ aà yã́ musu. 3 Oɛ̀ ma Dii Lua ma mɛ̀: Má fɛlɛnnɔ Gɔgu,
Mɛsɛki ń Tubali† buiɔ kía. 4 Má n lɛ́ liaa, má kokoaɔ ka n gyaɔwai, mí bɔnnɔ ń n zi̋gɔ̃ɔ píi
ń n sɔ̃́ɔ ń n sɔ̃de pɔ́ an gɔ̃kɛbɔ paiɔ ń bíla pɔ́ sɛ̀ngbao nɛ́na ń a zɔ̃ɔo kũa, ampii aalɛ ń fɛ̃nda
málɛɔ. 5 Pɛɛsiɔ ń Etiopiɔ ń Libiiɔ kunnɔ, baade ń a sɛ̀ngbaoo ń a mɔ̀ fùao. 6 Gomɛɛ zi̋gɔ̃ɔ
píi kú we lɔ ń Tɔgaama‡ pɔ́ kú gugbãntoo títiu zi̋gɔ̃ɔ. Bui dasipiɔ kunnɔ. 7 Sɔukɛ maamaa,
mpi ń bíla pɔ́ kã̀aanzipiɔ, ní dɔaanɛ́. 8 Wɛ̃̀ dasi gbɛa má yã́kpalɛkɛnnɔ. Gɔɔgbɛzãzi̋ ńyɔ̃ si
Isaili bùsuu. Bùsupidɛɔ bɔ̀ zi̋ yã́u, aa bɔ̀ buiɔ guu dasi, aa kã̀aa ń bùsu gbɛ̀si̋si̋de pɔ́ gɔ̃̀ za
zi wáiwai guu. Ma ń bɔ́lɛ buiɔ guu, ɔ̃ aa ku dɔdɔa ḿpii. 9 Nyɔ̃ si ń bùsuu lán zàa'i̋anawa,
lán lou fɛlɛa pɔ́ dàguawa, mpi ń n zi̋gɔ̃ɔ ń bui dasi pɔ́ kunnɔɔ.
10 Ma Dii Lua ma mɛ̀, gɔɔ bee yã́ a gɛ̃ n sɔ̃u, ní làasoo vãi kɛ, 11 ní mɛ ńyɔ̃ gɛ si bùsu pɔ́
kálɛa bi̋isai guu, ní lɛ́lɛ a gbɛ̃́ pɔ́ kú dɔdɔa kílikiliɔwa. Aa bi̋i ge bɔlɛ ge zɛ́kakabɔ gbãae vi̋o.
12 Nyɔ̃ mɛ ńyɔ̃ ń pɔ́ɔ naaa ǹ ń ble, ní ɛa ɔtɔ̃ bɛzia pɔ́ wa vù depiɔwa, gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ buiɔ guu, aa
kã̀aa dṹnia guoguo ń ń pɔtuoɔ ń ń àizɛɛ pɔ́ diɔ. 13 Seba ń Dedã bùsudeɔ ń Taasisi tagɛnaɔ
ń ń kíaɔ onɛ: N mɔ pɔ́ɔ síimá yã̀? N bílapi kã̀aa, kɛ́ aa ã́nusu ń vuao ń pɔtuoɔ ń àizɛɛɔ ń
pɔzɔ̃ɔɔ naaa taò dasidasi yã̀? 14 A yã́i tò gbẽnazi̋n nɛ́, ãnabikɛkɛ, ní o Gɔguɛ ma Dii Lua ma
mɛ̀, gɔɔ bee, tó ma gbɛ̃́ Isailiɔ kálɛa dɔdɔa, ɔ̃ ńyɔ̃ dazɛuo lò? 15 Nyɔ̃ bɔ n bùsu gugbãntoo
títipiu, mpi ń bui pɔ́ kunnɔ dasidasiɔ, íɔ dia sɔ̃́ kpɛ ápii. 16 Á dasi a kɛ zài zi̋gɔ̃ waiwaiɔ ũ. 16 Á
mɔ́ lɛ́lɛi ma gbɛ̃́ Isailiɔwa lán lou fɛlɛa pɔ́ i̋ daguawa. Gɔgu, gɔɔgbɛzãzi̋ má mɔ́nnɔ, ní lɛ́lɛ
ma bùsuwa, kɛ́ bui píi e ma kuaadoakɛ dɔ̃ gɔɔ pɔ́ má tɔbɔ n musu ń wáa.
17 Ma Dii Lua ma mɛ̀, ḿmɛ n gbɛ̃́ pɔ́ ma aà yãdà yãa ma zɔ̀blena Isaili ãnabiɔnɛ aa ò ũo
lò? Gɔɔ bee aa ãnabikɛkɛ̀ a wɛ̃ dasikṹ, aa mɛ̀ ńyɔ̃ lɛ́lɛmá. 18 Ma Dii Lua ma mɛ̀, gɔɔ bee, tó
Gɔgu lɛ̀lɛ Isaili bùsuwa, má fɛlɛ ń pɔbɔa ma níuo. 19 Pɔfɛ̃ pãsi̋ ń kyã̀wãao guu ma mɛ̀, tɔɔlɛ
lualuaa zɔ̃ɔ aɔ ku Isaili bùsuu gɔɔ bee. 20 Kpɔɔ ń bãɔ ń sɛ̃̀anɔbɔɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ píi ń

† **37:24** Eze 34.24 ‡ **37:24** Zãa 10.16 § **37:27** 2Kln 6.16, Zia 21.3 * **38:2** Zia 20.8 † **38:3** Daa 10.2 ‡ **38:6**
Daa 10.2-3

gbɛ̃́ pɔ́ kú dṹnia guuɔ píi aa lualua ma aɛ. Gbɛ̀sĩsĩɔ gboo, yãtɛ̃ɔ kwɛ́, bĩ́iɔ lɛ́lɛ píi. 21 Ma Dii
Lua ma mɛ̀ má yã́ pɔ́ ĩ to vĩa ń kṹ píi gbaɛ Gɔgu ń a gbɛ̃́ɔwa. An baade a fɛ̃nda ka a gbɛ̃́ɛ.
22 Má ĩadamá ń gagyão. Má lou bílibili ń lougbɛo ń ĩatɛ̃gbɔ̃ tɛdeo kaaàgu ń aà zĩgɔ̃ɔ ń bui
dasi pɔ́ kuaànɔɔ. 23 Màa má a zɔ̃ɔkɛ ń ma kuaadoakɛo ɔlɔ buiɔnɛ dasi, mí bɔmá, aai dɔ̃ kɛ́
mámɛmaa Dii.

39

Zĩblea Gɔguwa

1 Gbɛ̃nazĩn nɛ́, ãnabikɛkɛ Gɔgu yã́ musu ǹ mɛ ma Dii Lua ma mɛ̀: Má fɛlɛnnɔ Gɔgu,
Mɛsɛki ń Tubalio kía. 2 Má n lɛ́ liaa, má n ga za gugbãntoo títiu mà mɔnnɔ, mí n gbaɛ
Isaili gbɛ̀sĩsĩɔwa, 3 mí n sá lɛ́ mà bɔ n ɔzɛɛu, mí n kaɔ bɔlɛ n ɔplaau aa kwɛ́. 4 Nyɔ̃ kpagua
Isaili gbɛ̀sĩsĩɔ musu, mpi ń n zĩgɔ̃ɔ ń bui pɔ́ mɔ̀nnɔɔ píi. Má á kpá bã nɔ̀ɔblena bui píiwa
ń wàiɔ pɔblea ũɛ. 5 Ma Dii Lua ma mɛ̀ á kwɛ́ sɛ̃uɛ, asa mámɛ má ò. 6 Má tɛ́ gbaɛ Magɔgu
bùsuwa ń gbɛ̃́ pɔ́ kálɛ dɔdɔa ísia baaleɔ, aai dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii. 7 Má tó ma gbɛ̃́ Isailiɔ
ma tɔ́ kuaadoakɛ dɔ̃. Má tó wà ma tɔ́ pɔ́ a kua adoapi ɔ̃ɔkpa lɔo, buiɔ i dɔ̃ kɛ́ mámɛ má Dii
Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoa ũ. 8 Ma Dii Lua ma mɛ̀, yã́pi a mɔ́ mɛ́ a kɛ. Gɔɔ pɔ́ má òpin we.

9 Isaili wɛ̃́lɛdeɔ bɔlɛ zĩkabɔɔ sɛ́lɛ yàa ũ, aai tɛ́kaò, sɛ̀ngbao nɛ́na ń a zɔ̃ɔo píi ń sáɔ ń kaɔ
ń gɔɔ ń sɔ̃naɔ. Aaɔ tɛ́kaò e wɛ̃̀ sopla. 10 Aa gɛ́ yàawɛi sɛ̃u lɔo. Aa lizɔ̃ lákpɛu lɔo, asa aa
gɔ̃kɛbɔpiɔ sɛ́lɛ yàa ũɛ. Aa gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ ń pɔ́ɔ síimáɔ pɔ́ɔ sɛ́lɛ, aa gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ ń pɔ́ɔ naaaipiɔ pɔ́ɔ
naaa. Ma Dii Lua mámɛ má ò. 11 Gɔɔ bee má gu pɔ́ wa Gɔgu ń a gbɛ̃́ɔ vĩu ɔlɔnɛ́ Isaili bùsu
tagɛnaɔ guzulɛu Isida Wiside oi. Gɔgu ń a gbɛ̃́ bílaɔ vĩa we a zɛzɔ̃ tagɛnaɔnɛ, wi tɔ́kpa
guzulɛpiɛ Gɔgu Zĩgɔ̃ɔ. 12 Isailiɔ ń vĩ e mɔ sopla gbãbɔa ń bùsuɛ yã́i. 13 Ma Dii Lua ma mɛ̀,
bùsudeɔ ń vĩ ḿpii, aaiɔ kpɛlaa ma tɔbɔgɔɔ. 14 Wa gbɛ̃́ɔ dilɛ aaɔ bùsu kɛɛlɛ gbãbɔaɛ̀ yã́i. Mɔ
soplapi gbɛa aa gɛ́ kpálɛkɛi gɛ pɔ́ kú vĩsaiɔzi. Gbɛ̃ɛɔ líɔ kpálɛkɛi, gbɛ̃ɛɔ lí gɔ̃ waɔ vĩ. 15 Tó
aalɛ gɛ́ kpálɛkɛi màa, tó gbɛ̃́ bɔ̀ gɛwawa, aàli lípɛlɛ we seela ũ, gɛ̀vĩnaɔ i mɔ sɛ́lɛ gɛ vĩ Gɔgu
Wai guzulɛu. 16 Wɛ̃́lɛɛɔ ku we, wĩ mɛ Bíla. Màa aa gbãbɔ bùsupiɛ.

17 Gbɛ̃nazĩn nɛ́, ma Dii Lua ma mɛ̀, o bã bui píiɛ ń wàiɔ píi aa kãaa gupiiu, aai mɔ sãnu
sa zɔ̃ɔ pɔ́ málɛ onɛ́ guu Isaili gbɛ̀sĩsĩɔ musu, aa nɔ̀ɔ ble aa au mi. 18 Aa nɛgɔ̃naɔ ble, aa dṹnia
kíaɔ au mi, lá aa dɛnɛ́ sãsakaoɔ ń sãnɛbɔlɔɔ ń blesanaɔ ń gáaeɔ ũwaɛ. Ampii aaɔ dɛnɛ́ lán
Basana bùsu pɔ́ mɛkpaaɔwaɛ. 19 Sa pɔ́ málɛ onɛ́ guu, aa a nísi gbɛ̃ aa kɛ'ĩa'ĩa, aai a au mi, iɔ
ń dɛ. 20 Ma Dii Lua ma mɛ̀, blɛsa pɔ́ málɛ kɛnɛ́ guu aa sɔ̃́ɔ ble aa kã́ ń ń dikpɛnaɔ ń nɛgɔ̃naɔ
ń zĩ̀kan bui píiɔ.*

21 Má tɔbɔ buiɔ guu, aai ɔ pɔ́ má tɔ̃́má e ń ĩa pɔ́ má damáo. 22 Sɛa za gɔɔ bee Isailiɔ dɔ̃ kɛ́
mámɛmaa Dii ń Lua, 23 buiɔ i dɔ̃ kɛ́ Isailiɔ gɔ̃̀ zĩ̀zɔɔ ũ yãa ń duuna ń ń bɔa ma kpɛo yã́iɛ.
A yã́i ma bɔ ń kpɛ, ma ń ná ń ibɛɛɔnɛ ń ɔzĩ, ɔ̃ wà ń kwɛ́ zĩ guu. 24 Ma yãkɛ̀nɛ́ an gbãlɛa ń
ń tàaeɔwa, ma a wɛ́ gà má zùnɛ́. 25 Ayãmɛto ma Dii Lua ma mɛ̀, ma pɔfɛ̃ pãsĩ a fɛlɛ ma tɔ́
pɔ́ a kua adoa yã́ musu, mí Yakɔbu buiɔ bɔ zĩ̀zɔkɛu mà suńnɔ, mí Isailipiɔ wɛ̃nagwa píi.
26 Tó aa kálɛa ń bùsuu dɔdɔa, mɛ́ gbɛ̃e yã́ lɛ́ ń vĩakũ lɔo, an gɛɛ pɔ́ gɔ̃̀ kpá ń wɛ́i ń ń bɔa
ma kpɛ yã́o a dɔ́gu lɔo. 27 Tó ma ń kãaa buiɔ guu, mɛ́ ma ń bɔ́lɛ ń ibɛɛɔ bùsu ń bùsuo,
má suńnɔ, mí tɔbɔ ń musu bui dasideɔ wáa, 28 aai dɔ̃ kɛ́ mámɛmaa Dii ń Lua. Baa kɛ́ ma
ɔzɔ̃̀ńzi buiɔ guu zĩ̀zɔɔ ũ, má ń bɔlɛ we mà ń kãaa ń bùsuuɛ. An gbɛ̃e a gɔ̃ weo. 29 Má a wɛ́
gá zu Isailipiɔnɛ lɔo, asa má a Nisĩna pisimáɛ.† Ma Dii Lua mámɛ má ò.

* **39:20** Zia 19.17-18 † **39:29** Eze 11.19, 36.26-27, 37.14

40

Lua ua dafu yá̰
(1Kia 6.1-38, 2Lad 3.1-9)

1 Wá kua zḭ̀zɔɔ ũ wɛ̃̀ baasɔode daalɛa gɔɔ kwide zḭ́, wá mɛɛwia wia wɛ̃̀ gɛ̃o mɛ̀ndosaide
guu, gɔɔ bee ɔ̃ Dii gbãa mɔ̀a, à gɛ̀manɔ we. 2 Wɛ́pungu'ea guu Lua gɛ̀manɔ Isaili bùsuu, à
ma da gbɛ̀sḭsḭ zɔ̃ɔ lɛsḭ musu.* Kpɛ́ɔ ku gbɛpi gɛɔmidɔkḭi pɔlɛu lán wɛ̃́lɛwa. 3 A gɛ̀manɔ we,
ɔ̃ ma gɔ̃ɛe è, aà mɛ dɛ lán mɔgotɛ̃wa. A zɛa bḭ́ibɔlɛu, mɛ́ a bapuna ń fee pɔyɔ̃bɔo kũa.† 4 Ɔ
gɔ̃ɛpi ɔ̀mɛɛ: Gbɛ̃nazḭn nɛ́, gwa ń wɛ́o, ma ń swá̰o, ní laaidɔ pɔ́ pɔ́ málɛ ɔlɔnɛwa píi, asa a
yá̰i wà mɔ̀innɔ la. Yá̰ pɔ́ ńlɛ e píi dau ǹ siu Isailiɔnɛ.

Gukpɛ oi bḭ́ibɔlɛ

5 Má è bḭ́i liaa Lua uai. Gɔ̃ɛpi fee pɔyɔ̃bɔ kũa, a gbȁa gȁsḭsuu sooloɛ. Gȁsḭsuu pɔ́ wàlɛ a
yã'opi dɛ gȁsḭsuu doa ɔla doɛ. A bḭ́i yɔ̃̀ ń feepio, a gèele lɛ do, a lɛsḭ lɛ do. 6 A gɛ̀ bḭ́ibɔlɛ pɔ́ a lɛ́
bɔa gukpɛ oi kḭ́i, à dɛ̀dɛ a dɛdɛkḭiwa, ɔ̃ à bɔlɛpi bèe yɔ̃̀ ń feepio, a yàasa lɛ do. 7 Bḭ́ibɔlɛdɔ̃anaɔ
kpɛa gbȁa lɛ do, a yàasa lɛ do, mɛ́ gḭ pɔ́ kú kpɛaɔ zãnguo yàasa gȁsḭsuu sɔo. Bɔlɛpi bilandaa
pɔ́ bɔaa ń Lua kpɛ́o bèe lɛ do. 8 Ɔ à bɔlɛpi bilandaa pɔ́ bɔaa ń Lua kpɛ́o yɔ̃̀ ń feepio, 9 à
kɛ̀ gȁsḭsuu swaaɔ̃, a lɛ́ gḭɔ sɔ̃ gȁsḭsuu plapla. Bɔlɛpi bilandaa bɔaa ń Lua kpɛ́o. 10 Gukpɛ
Bɔlɛpi kpɛaɔ vḭ kpɛla ń kpɛleo àaɔ̃'aaɔ̃. Kpɛapiɔ gbȁa ń a yàasao sáaɛ, a suunaɔ doũɛ kpɛla
ń kpɛleo. 11 A bɔlɛpi lɛ́ yɔ̃̀ ń feepio, a yàasa gȁsḭsuu kwi, a gbȁa sɔ̃ kuɛ'aaɔ̃. 12 Bḭ́ibɔlɛdɔ̃ana
kpɛapiɔ ku kpɛla ń kpɛleo, a yàasa ń a gbȁao gȁsḭsuu soolosoolo, mɛ́ gḭ ku kpɛapiɔ kpɛɛlɛ,
a lɛsḭ gȁsḭsuu do. 13 Ɔ à bɔlɛpi yàasa yɔ̃̀ za kpɛa musu kpɛla e kpɛa musu kpɛle, à kɛ̀ gȁsḭsuu
baasɔo. 14 A ba yɔ̃̀ bilandaapiwa à lḭai, à kɛ̀ gȁsḭsuu bàaɔ̃. 15 Za bɔlɛpi lɛ́wa e a bilandaa
lɛ́wa gȁsḭsuu blakwiɛ. 16 Kpɛaɔ ń suunaɔ ń bilandaao fɛnɛnti vḭ à lḭai, a bàasi oi lɛ́ yaasaũ,
a guu oi tuuuũ. A suunaɔ daminali gɔ̃inaɔ vḭ.

Lua ua sɛ̃́ia

17 A ma sɛ gɛ̀manɔ ua sɛ̃́ia guu. Má è kpɛ́nɛ mɛ̀n baakwiɔ dɔdɔkɔ̃wa gbɛ pɔ́ kpálɛawa à
lḭai. 18 Gbɛkpalɛapi pɛ bɔlɛpiɔ saalowa, mɛ́ à kpàaḭ ń bɔlɛpiɔ gbȁa lɛ́o. Gbɛ pɔ́ kpálɛa, a gu
ɛɛna pɔ́n we. 19 Ɔ à ua sɛ̃́ia yàasa yɔ̃̀ bɔa za bɔlɛ sɛ̃́ia lɛ́wa a guu oi e à gɛ̀ɔ̀ ua plaade bɔlɛ
lɛ́wa bàasi oi. Gukpɛ oi pɔ́ kɛ̀ gȁsḭsuu basɔo ń gugbãntoo oi pɔ́o lɔ.

Gugbãntoo oi bḭ́ibɔlɛ

20 Ɔ à ua plaade bḭ́ibɔlɛ pɔ́ kú gugbãntoo oi gbȁa ń a yàasao yɔ̃̀. 21 A kpɛaɔ àaɔ̃'aaɔ̃ kpɛla ń
kpɛleo ń a suunaɔ ń a bilandaao kɛ̀ doũ ń bɔlɛ sɛ̃́ia pɔ́oɛ. A gbȁa gȁsḭsuu blakwi, a yàasa sɔ̃
baasɔo. 22 A fɛnɛntiɔ ń a bilandaao ń a daminali gɔ̃inaɔ doũ ń gukpɛ oi bɔlɛ pɔ́ɔɛ. A dɛdɛkḭi
gbápɛpɛkḭi soplaɛ, mɛ́ a bilandaapi ku a lɛ́ kpɛle. 23 Ua plaade bɔlɛ lɛ́ bɔaa ń gugbãntoo oi
bɔlɛ lɛ́oɛ lán gukpɛ pɔ́wa. Sɛa bɔlɛpi lɛ́wa e ua plaade bɔlɛ lɛ́wa gȁsḭsuu basɔoɛ.

Gɛɔmidɔkḭi oi bḭ́ibɔlɛ

24 Ɔ à ma sɛ gɛ̀manɔ gɛɔmidɔkḭi oi, ɔ̃ ma gɛɔmidɔkḭi oi bɔlɛ è. A a lɛ́ gḭɔ ń a bilandaao yɔ̃̀,
à kɛ̀ doũ ń a kḭni pɔ́oɛ. 25 Bɔlɛpi ń a bilandaao fɛnɛntiɔ lḭai lá a kḭniɔwaɛ. A gbȁa gȁsḭsuu
blakwiɛ, a yàasa sɔ̃ baasɔo. 26 A dɛdɛkḭi gbápɛpɛkḭi soplaɛ, mɛ́ a bilandaa ku a lɛ́ kpɛle.
Daminali gɔ̃inaɔ ku a lɛ́ gḭɔwa kpɛla ń kpɛleo. 27 Ua plaade gɛɔmidɔkḭi oi bɔlɛ vḭ. Sɛa bɔlɛpi
lɛ́wa e gɛɔmidɔkḭi oi bɔlɛ lɛ́wa gȁsḭsuu basɔoɛ.

Ua plaade bḭ́ibɔlɛɔ

* **40:2** Zia 21.10 † **40:3** Zia 11.1, 21.15

28 Ɔ à ma sɛ gèmanɔ ua plaade bɔlɛ pɔ́ kú gɛɔmidɔkĩi oi guu e ua plaadepiu. Ɔ à bɔlɛpi yɔ̀,
à kɛ̀ doũ ń a kĩniɔɛ. 29 A kpɛaɔ ń a suunaɔ ń a bilandaao doũɛ. Bɔlɛpi ń a bilandaao fɛnɛntiɔ
vĩ liaai. A gbȁa gȁsĩsuu blakwi, a yàasa baasɔo. 30 Ua plaade bilandaaɔ sáasaaɛ, an gbȁa
gȁsĩsuu baasɔsɔo, a yàasa sɔ̃ sɔ́sɔo. 31 An bilandaapiɔ ku ua sɛ̃ia oi. Daminali gɔ̃ina ku an
lɛ́ gĩɔwa, an dɛdɛkĩi gbápɛpɛkĩiɔ swaaɔ̃swaaɔ̃ɛ.

32 Ɔ à ma sɛ gèmanɔ ua plaadeu gukpɛ oi. Kɛ́ a yɔ̀, à kɛ̀ doũɛ. 33 A kpɛaɔ ń a suunaɔ ń
a bilandaao doũɛ, mɛ́ bɔlɛpi ń a bilandaao fɛnɛntiɔ vĩ liaai. A gbȁa gȁsĩsuu blakwiɛ, a
yàasa sɔ̃ baasɔo. 34 A bilandaa ku ua sɛ̃ia oi. Daminali gɔ̃inaɔ ku a lɛ́ gĩɔwa kpɛla ń kpɛleo.
A dɛdɛkĩi gbápɛpɛkĩiɔ vĩ swaaɔ̃.

35 Ɔ à ma sɛ gèmanɔ ua sɛ̃iapi gugbãntoo oi bɔlɛu. Doũɛ ń a kĩniɔ. 36 Màa ń a kpɛaɔ ń a
suunaɔ ń a bilandaao. A fɛnɛntiɔ vĩ liaai. A gbȁa gȁsĩsuu blakwiɛ, a yàasa sɔ̃ baasɔo. 37 A
bilandaa ku ua sɛ̃ia oi. Daminali gɔ̃inaɔ ku a lɛ́ gĩɔwa kpɛla ń kpɛleo, a dɛdɛkĩi gbápɛpɛkĩi
swaaɔ̃ɛ.

Sa'obɔ kpɛ́ɔ ń a táabũnuɔ

38 Kpɛ́nɛ kú bɔlɛ bilandaa saɛ. Wekĩi wĩ idau sa pɔ́ wĩ a pɔ́ káteu à tɛ́kũ obɔɔwa.
39 Táabũnuɔ ku bilandaaɔ guu kpɛla ń kpɛleo mɛ̀n plapla. Wekĩi wĩ sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à
tɛ́kũ obɔɔ ń duun awakpabɔɔ ń tàae ĩabobɔɔ kòlokpakpau. 40 Gugbãntoo oi bɔlɛ bilandaa
bàasi oi, táabũnuɔ ku a dɛdɛkĩi ɔplaai ń zɛɛio mɛ̀n plapla. 41 Màa táabũnu kálɛ bɔlɛpi
ɔplaai ń zɛɛio mɛ̀n síiɔ̃siiɔ̃, apii kɛ̀ swaaɔ̃. Wekĩi wĩ sa'opɔɔ kòlokpakpau. 42 Gbɛ̀ táabũnu
mɛ̀n síiɔ̃ ku we lɔ sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ pɔ́ ũ. A gbȁa gȁsĩsuu do ń kĩnioɛ, a yàasa lɔ
màaɛ, a lɛsĩ gȁsĩsuu do. Táabũnupi musu wĩ sa'onɔɔ kɛkɛbɔɔ kálɛu. 43 Mɔ̀ kòolo lɛ́ mɛ̀n pla
pɔ́ an gbȁa kà ɔtã dodoɔ loolooa kpɛ́piu à lĩaai. Táabũnupiɔ ɔ̃ wĩ sa'onɔɔ báasi kálɛwà.

Sa'onaɔ kpɛ́ɔ

44 Kpɛ́ mɛ̀n pla ku ua plaadeu. Ado ku gugbãntoo oi bɔlɛ saɛ, a lɛ́ ɛlɛa gɛɔmidɔkĩiwa.
Ado ku gɛɔmidɔkĩi oi bɔlɛ saɛ, a lɛ́ ɛlɛa gugbãntoowa. 45 Ɔ gbɛ̃pi òmɛɛ: Kpɛ́ pɔ́ a lɛ́ ɛlɛa
gɛɔmidɔkĩiwapiá sa'ona pɔ́ Lua kpɛ́ zĩ dɛ ń yã́ ũɔ pɔ́ɛ. 46 Kpɛ́ pɔ́ a lɛ́ ɛlɛa gugbãntoowapiá
sa'ona pɔ́ sa'okĩi dɛ ń yã́ ũɔ pɔ́ɛ. Sa'onapiɔá Levii bui Zadoki buiɔnɛ. Ampiɔ mɛ́ aaĩ sɔ̃ Diizi
wà aà gbagba. 47 A uapi yɔ̀, a gbȁa ń a yàasao sáasaaɛ gȁsĩsuu basɔobasɔo. Lua kpɛ́ kpɛɛlɛ
ɔ̃ sa'okĩipi kuu.

Lua kpɛ́

48 A ma sɛ gèmanɔ Lua kpɛ́ bilandaau, ɔ̃ à a gbapɛlɛɔ yɔ̀, a gèele kɛ̀ gȁsĩsuu sɔ́sɔoɛ.
A lɛ́ yàasa gȁsĩsuu gɛ̃o mɛ̀ndosai, mɛ́ a lɛ́ gĩɔ gèele kɛ̀ gȁsĩsuu àaɔ̃'aaɔ̃ kpɛla ń kpɛleo.
49 Bilandaapi gbȁa kɛ̀ gȁsĩsuu baoɛ, a yàasa sɔ̃ kuɛdo. A dɛdɛkĩi gbápɛpɛkĩi kwiɛ,
gbapɛlɛpiɔ ku a lɛ́ gĩpiɔ saɛ kpɛla ń kpɛleo.

41

1 Ɔ à ma sɛ gɛ̀manɔ Lua kpɛ́u a kpɛɛlɛ, ɔ̃ à a lɛ́ gĩɔ yɔ̀, a yàasa gȁsĩsuu soolosooloɛ ɔplaai
ń zɛɛio. 2 A lɛ́ yàasa gȁsĩsuu kwiɛ, a lɛ́ gĩɔ yàasa sɔ̃ gȁsĩsuu sɔ́sɔoɛ. Kpɛɛlɛpi gbȁa gȁsĩsuu
blaɛ, a yàasa sɔ̃ bao.

3 A gɛ̀ kpɛa, ɔ̃ à a lɛ́ lipɛlɛɔ yɔ̀, a yàasa gȁsĩsuu plapla. A lɛ́pi yàasa gȁsĩsuu sooloɛ, a lɛ́ gĩɔ
yàasa soplapla. 4 Kpɛapi gbȁa ń a yàasao gȁsĩsuu baobaoɛ. Ɔ a òmɛɛ: Luakukĩi zálalan
kɛ.

5 Ɔ à Lua kpɛ́ gĩ yɔ̀, a yàasa gȁsĩsuu sooloɛ, mɛ́ kpɛ́nɛ pɔ́ liaa Lua kpɛ́i ɔplaai ń ɔzɛɛio ń a
kpɛo yàasa gȁsĩsuu síiɔ̃ɛ. 6 Kpɛ́nɛpiɔ didikɔ̃a lɛɛ àaɔ̃, a zĩlɛ baakwi, a guo baakwi, a musu
baakwi. Lua kpɛ́ gbɛ pɔ́ kú musuɔ yàasa kɛ̃sãa zĩlɛpɔɔi, kpɛ́nɛpiɔ zadaa yã́i, kɛ́ wasu Lua

kpɛ́pi gɩ̃ fɔ̃o yáɩ̃. 7 Màa kpɛ́nɛ pɔ́ liaa Lua kpɛ́i didiakɔ̃api musu yàasa dɛ a zɩ́̃lɛa. A dɛdɛkɩ̃i
vɩ̃ e a musupɔuɛ.
8 Má è wà gbɛ kpàlɛ, a lɛsɩ̃ gɑ̀sɩ̃suu sooloɛ, ɔ̃ wà gbàsa Lua kpɛ́pi dɔ̀wà. 9 Lua kpɛ́ kpɛ́nɛɔ
bàasi oi gɩ̃ gèele gɑ̀sɩ̃suu sɔoɛ. Gu pɔ́ da Lua kpɛ́ 10 ń sa'onaɔ kpɛ́ɔ zɑ̃nguo yàasa gɑ̀sɩ̃suu
baoɛ. 11 Kpɛ́nɛpiɔ lɛ́ mɛ̀n pla mɛ́ bɔ̀ uawa, mɛ̀ndo gugbɑ̃ntoo oi, mɛ̀ndo gɛɔmidɔkɩ̃i oi.
Gbɛkpalɛa pɔ́ lɩ̃aai yàasa gɑ̀sɩ̃suu sɔoɛ.
12 Bɛ'aɛ oi kpɛ́ pɔ́ a lɛ́ ɛlɛa Lua kpɛ́piwa yàasa gɑ̀sɩ̃suu bàaɔ̃kwiɛ, a gbɑ̀a sɔ̃ basiiɔ̃kwi. A
gɩ̃ gèele píi gɑ̀sɩ̃suu sɔoɛ. 13 Ɔ à Lua kpɛ́ yɔ̃̀. A gbɑ̀a gɑ̀sɩ̃suu basɔoɛ, mɛ́ kpɛ́ pɔ́ kú a bɛ'aɛ oi
ń ua pɔ́ kú zɑ̃nguoo gɑ̀sɩ̃suu basɔoɛ lɔ. 14 Ua pɔ́ kú Lua kpɛ́ kpɛɛlɛ gukpɛ oi gɑ̀sɩ̃suu basɔoɛ
lɔ. 15 Ɔ à kpɛ́ pɔ́ kú Lua kpɛ́ kpɛ oi, a lɛ́ ɛlɛa Lua kpɛ́ uawa yɔ̃̀ ń a gɛ̃kɩ̃i pɔ́ kú kpɛla ń kpɛleoo
sɑ̃nu, a gbɑ̀a gɑ̀sɩ̃suu basɔoɛ lɔ.
Lua kpɛ́ kpɛɛlɛ ń luakukɩ̃io ń a bilandaao 16 ń a bèeɔ ń a fɛnɛnti tuuunaɔ, wà lí kpàwà
a guu píi kpɛ́kpɛ za zɩ́̃lɛ e fɛnɛntiɔ kɩ́̃i. 17-18 Wà malaika gɑ̀sɩ̃adeɔ ń daminaliɔ gɔ̃inakɛ̀
Lua kpɛ́pi lɛ́ musu, mɛ́ wa kɛ̀ wà lɩ̃a kpɛ́pi guu gɩ̃ɔi, luakukɩ̃i ń a kpɛɛlɛo píi. Daminali
kú malaikapiɔ zɑ̃nguo mɛ̀ndodo. Malaikapiɔ oa plapla, 19 a oa pɔ́ dɛ gbɛ̃nazɩ̃na pɔ́wa aɛ
dɔa daminaliwa kpɛla, a pɔ́ dɛ nɔ̀ɔmusu pɔ́wa aɛ dɔa daminaliwa kpɛle. Wa kɛ̀ kpɛ́ guu
gɩ̃wa wà lɩ̃ai píi 20 za zɩ́̃lɛ e musu ń kpɛ́pi lɛ́ musuo. 21 Lua kpɛ́pi lɛ́ yàasa ń a lɛsɩ̃ɔ sáaɛ.
Pɔ́ kú luakukɩ̃i kpɛɛlɛ oi 22 lán sa'okɩ̃i pɔ́ wa kɛ̀ ń líowa. A lɛsɩ̃ gɑ̀sɩ̃suu àaɔ̃, a gbɑ̀a ń a
yàasao gɑ̀sɩ̃suu plapla. A golaɔ ń a zɛbɔɔ ń a saaloɔá líɛ. Ɔ gbɛ́̃pi òmɛɛ: Táabũnu pɔ́ kú
Dii aɛn kɛ. 23 Lua kpɛ́ kpɛɛlɛ ń luakukɩ̃i kpɛɛlɛo gba pɔ́ ɩ̃ koo kpaaũ vɩ̃. 24 Kpɛɛlɛpiɔ gbaɔ
plaplaɛ, mɛ́ ɩ̃ liasɑ̃izɔ̃. 25 Wà malaika gɑ̀sɩ̃adeɔ ń daminaliɔ gɔ̃inakɛ̀ kpɛɛlɛ gbapiɔwa lá wa
kɛ̀ gɩ̃wawa, mɛ́ wà bilandaa saa kɛ̀ ń lío. 26 Lua kpɛ́ bilandaa gɩ̃ fɛnɛnti tuuunaɔ vɩ̃, mɛ́ wà
daminali gɔ̃inaɔ kɛ̀ fɛnɛntipiɔ lɛ́ɔwa ɔplaai ń zɛɛio. Lua kpɛ́pi kpɛ́nɛɔ saa vɩ̃ lɔ.

42

Sa'onaɔ kpɛ́ɔ

1 Ɔ à ma sɛ gɛ̀manɔ gugbɑ̃ntoo oi e ua sɛ́̃iau e kpɛ́ pɔ́ kpaaɩ̃a ń ua plaadeo bɔaa ń kpɛ́ pɔ́
kú gugbɑ̃ntoo oio. 2 Kpɛ́pi gbɑ̀a gɑ̀sɩ̃suu basɔoɛ, a yàasa blakwi, a lɛ́ ɛlɛa gugbɑ̃ntoowa.
3 Ua plaade ku kpɛ́pi ń Lua kpɛ́o zɑ̃nguo, a yàasa gɑ̀sɩ̃suu baoɛ. Kpɛ́pi kpaaɩ̃a ń ua sɛ́̃ia
gbɛ pɔ́ kpálɛaoɛ. Kpɛ́ didikɔ̃a lɛɛ àaɔ̃ kpaaɩ̃a ń Lua kpɛ́ kpɛ́nɛɔ. 4 Gɛ̃kɩ̃i ku kpɛ́nɛpiɔ zɑ̃nguo,
a yàasa gɑ̀sɩ̃suu kwi, a gbɑ̀a basɔo. Kpɛ́pi lɛ́ ɛlɛa gugbɑ̃ntoowa. 5 Kpɛ́nɛ pɔ́ kú musu yàasa
i ka kpɛ́nɛ pɔ́ kú zɩ́̃lɛ ń guoowao, gɛ̃kɩ̃i pɔ́ kú we yáɩ̃. 6 Musu kpɛ́nɛpiɔ gbapɛlɛɔ vɩ̃ lán ua
pɔ́wao. A yáɩ̃ kpɛ́nɛpiɔ gu kɛ́̃sɑ̃a kpɛ́nɛ pɔ́ kú zɩ́̃lɛ ń guooɔzi. 7 Bɩ́̃i kú kpɛ́pi kpɛɛlɛ ua sɛ́̃ia oi,
à pɑ̀i e gɑ̀sɩ̃suu blakwi. 8 Asa ua sɛ́̃ia oi kpɛ́pi gbɑ̀a gɑ̀sɩ̃suu blakwiɛ. Lua kpɛ́ oi sɔ̃ gɑ̀sɩ̃suu
basɔo. 9 Kpɛ́nɛpiɔ gɛ̃kɩ̃i kú zɩ́̃lɛ gukpɛ oi. A lɛ́pi ɛlɛa ua sɛ́̃iawa.
10 Kpɛ́nɛɔ nana bɩ́̃iwa Lua kpɛ́ gɛɔmidɔkɩ̃i oi lɔ, bɔaa ń kpɛ́ pɔ́ kú gɛɔmidɔkɩ̃i oio. 11 Gɛ̃kɩ̃i
ku kpɛ́nɛpiɔ zɑ̃nguo lán kpɛ́nɛ pɔ́ aa ku gugbɑ̃ntoo oiɔ pɔ́wa. A gbɑ̀a ń a yàasao sáaɛ.
Gugbɑ̃ntoo oi kpɛ́nɛpiɔ gɛ̃kɩ̃i ń ń zɔ̃ɔ ń ń lɛ́ɔ sáa 12 ń gɛɔmidɔkɩ̃i pɔ́ɔɛ. Zɛ́ pɔ́ wɩ̃ gɛ̃u ku gɛ̃kɩ̃i
miwa bɩ́̃i saɛ gukpɛ oi lán gugbɑ̃ntoo oi pɔ́wa.
13 Ɔ gbɛ́̃pi òmɛɛ: Gugbɑ̃ntoo oi kpɛ́nɛɔ ń gɛɔmidɔkɩ̃i oi kpɛ́nɛ pɔ́ kpaaɩ̃a ń ua plaadeɔ kua
adoaɛ. Wekɩ̃i sa'ona pɔ́ aaɩ̃ sɔ̃ Diiziɔ lí Dii pɔ́ɔ bleu. Wekɩ̃i aali Dii pɔ́ɔ kálɛu, pɔ́wɛnti ń duun
awakpabɔɔ ń tàae ɩ̃abobɔɔ, kɛ́ gupi kua adoa yáɩ̃. 14 Tó sa'onaɔ gɛ̃̀u, aasuli bɔ gu pɔ́ a kua
adoapiu aa gɛ̃ ua sɛ́̃iauo, sema aa ń pɔkasa pɔ́ aaɩ̃ zɩ̃kɛɔ̀ɔ tò we gɩ̃a, asa pɔ́piɔ kua adoaɛ. E
aaɔ gɛ́ bɔi gbɛ́̃ɔwa, aali pɔkasa lilɛ.
15 Kɛ́ à Lua kpɛ́ ua plaade yɔ̃̀ a làa, à ma sɛ bɔ̀manɔ ń bɔlɛ pɔ́ kú gukpɛ oi lɛ́o, ɔ̃ a yɔ̃̀ à
lɩ̃ai. 16 Gukpɛ bɩ́̃i gɑ̀sɩ̃suu ɔ̀aa pla ń basɔooɛ. 17 Gugbɑ̃ntoo bɩ́̃i gɑ̀sɩ̃suu ɔ̀aa pla ń basɔooɛ lɔ.

18 Gɛɔmidɔkĩi bĩ́i gȁsĩsuu ɔ̀aa pla ń basɔooɛ lɔ. 19 Ɔ à gè bɛ'aɛ bĩ́i yɔ̃̀, à kè gȁsĩsuu ɔ̀aa pla ń
basɔoo lɔ. 20 Màa à a bĩ́i yɔ̃̀ à lĩai kpɛ síiɔ̃ píi. A yàasa ń a gbȁao gȁsĩsuu ɔ̀aa pla ń basɔooɛ
píi. Bĩ́ipi pɔ́ pɔ́ dɛ Lua pɔ́ ũ kɛ̃̀kɔ̃wa ń pɔ́ pɔ́ dɛ Lua pɔ́ ũoo.

43

Dii gawi sua a kpɛ́u

1 Ɔ à ma sɛ gèmanɔ gukpɛ oi bɔlɛu. 2 Má è Isailiɔ Lua gawi bɔ̀ gukpɛ oi, aà lɔɔ dɛ lán
izɔ̃ɔsuka kɔ̃fĩwa,* mɛ́ aà gawipi tɔɔlɛ pù. 3 Wɛ́pungu pɔ́ má èpi bɔ̀ lán wɛ́pungu pɔ́ má
è gɔɔ pɔ́ Lua mɔ̀ wá mɛɛwia kaalɛiwaɛ, lán wɛ́pungu pɔ́ má è Kebaa saɛ, ɔ̃ ma wulɛ ma
gbɛɛuwaɛ. 4 Dii gawi gɛ̃̀ gukpɛ oi bɔlɛpiu e aà kpɛ́u. 5 Lua Nisĩna ma sɛ gèmanɔ ua plaadeu,
ɔ̃ má è Dii gawi aà kpɛ́ pà.
6 Gɔ̃pi zɛa ma saɛ, ɔ̃ má mà wàlɛ yã'omɛɛ za kpɛ́piu 7 wà mɛ̀: Gbɛ̃nazĩn nɛ́, ma kpalabaa
kpálɛkĩin kɛ, ma gbadibɔn kɛ. Máɔ ku Isailiɔ guu laɛ e gɔɔpii. Isailiɔ ń ń kíaɔ ma tɔ́ pɔ́ a kua
adoa ɔ̃̀ɔkpa ń ń gbãlɛao ń ń kíaɔ gɛɔ bau lɔo. 8 Kíapiɔ uakpà wa nàna ma uawaɛ, aa kpɛdɔ̀
wa nàna ma kpɛ́wa, bĩ́i mɛ́ gɔ̃̀ daa wá zãnguo. Aa ma tɔ́ pɔ́ a kua adoa ɔ̃̀ɔkpà ń yãbɛ̃ɛ pɔ́ aa
kɛ̀ɔ, ɔ̃ ma ń míɔnzɔ̃ ń pɔfɛ̃o. 9 Aa ń gbãlɛapi tó, aai ń kía gɛpiɔ kɛ̃a, míɔ kú ń guu sa gɔɔpii.
10 Gbɛ̃nazĩn nɛ́, ma ua yã́ bɔɔlɛkɛ Isailiɔnɛ, aai làasookɛ a kpaawa, an gɛɛ i gɔ̃ kpá ń wɛ́i
ń duuna yã́i. 11 Tó an gɛɛ gɔ̃̀ kpá ń wɛ́i yã́ pɔ́ aa kɛ̀ɔ yã́i, ma ua taa bɔɔlɛkɛnɛ́, a kpaa ń a
bɔkĩiɔ ń a gɛ̃kĩiɔ ń a iadaaɔ ń a ikoyãɔ ń a yãdilɛaɔ. Ń a bɔɔlɛkɛnɛ́, ní kɛ̃́ láu ń wáa, kɛ́ aaɔ
a iadaaɔ kũa, aai zĩkɛ a yãdilɛaɔwa. 12 Ma kpɛ ikoyãn we. Tɔɔlɛ pɔ́ liaai gbɛ̀sĩsĩ musuá ma
pɔ́ɛ, a kua adoa píiɛ. Ma kpɛ́ ikoyãn we.

Sa'okĩi yã́
(Bɔa 27.1-2, 2Lad 4.1)

13 Lá wà sa'okĩi yɔ̃̀n kɛ: Gȁsĩsuu pɔ́ wàlɛ a yã'opi dɛ gȁsĩsuu doa ɔla doɛ. Wà ɛyɔ̃̀ wa lĩa
sa'okĩipizi, a yàasa ń a zão gȁsĩsuu dodo, mɛ́ pɔ́ pɔ́ wa bò wa lĩai ɔtã doɛ. Sa'okĩipi lɛsĩn kɛ:
14 Daalɛa ɛ pɔ́ kú tɔɔlɛu e a swã́ nɛ́nawa gȁsĩsuu plaɛ, a swã́pi yàasa gȁsĩsuu doɛ. Za a swã́
nɛ́napiwa e a zɔ̃ɔwa gȁsĩsuu síiɔ̃ɛ, a yàasa sɔ̃ gȁsĩsuu do. 15 A kĩna pɔ́ kú musu lɛsĩ gȁsĩsuu
síiɔ̃ɛ, mɛ́ a kɔ́ba mɛ̀n síiɔ̃ɔ kpa musu. 16 Kĩnapi gbȁa ń a yàasao sáaɛ, gȁsĩsuu kuɛplapla.
17 Swã́ zɔ̃ɔpi kĩ́i sa'okĩi gbȁa ń a yàasao sáaɛ, gȁsĩsuu gɛ̃o mɛ̀ndosaisaiɛ. Swã́ pɔ́ lĩai zĩ́lɛ
yàasa ɔtã doɛ, mɛ́ ɛ pɔ́ lĩai yàasa gȁsĩsuu do.
18 Ɔ a òmɛɛ: Gbɛ̃nazĩn nɛ́, Dii Lua mɛ̀: Tó wa sa'okĩipi bò, kɛ́ wà e sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu
à tɛ́kũ owà, wi au ɛ́lɛwà, a yãdilɛaɔn kɛ: 19 Levii bui sa'ona pɔ́ aa dɛ Zadoki bui ũɔ mɛ́ aa
sɔ̃mazi ma gbagbai. Gáaena kpámá duun awakpabɔ ũ, 20 ní a au dã máma sa'okĩi kɔ́ba
mɛ̀n síiɔ̃ɔwa ń a swã́ zɔ̃ɔ gola mɛ̀n síiɔ̃ɔ ń pɔ́ pɔ́ wa bò wa lĩaipiɔ, ní gbãbɔ̀ɛ, i gɔ̃ ma pɔ́ ũ.
21 Gáaena duun awakpabɔpi sɛ gɛò gu pɔ́ wa dĩlɛu ma ua, ní tɛsɔ̃wà à tɛ́kũ, 22 a gɔɔ plaade
ní sa'o ń blesan sãasaio duun awakpabɔ ũ, wi gbãbɔò sa'okĩiɛ, lá wa kè ń gáaenaowa.
23 Tó n gbãbɔ̀ɛ̀ ń làa, gáaena sãasai ń sãsakao sãasaio 24 sɛ mɔomɛɛ, sa'onaɔ i wisi fã́fãwà,
aai ma gbagbaò sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ũ.
25 E gɔɔ sopla nĩliɔ blesana kpa duun awakpabɔ ũ lá gu lɛ́ dɔ ń gáaena sãasaio ń sãsakao
sãasaio. 26 Gɔɔ soplapi guu aali gbãbɔ sa'okĩiɛ, i gɔ̃ ma pɔ́ ũ, aai na zĩwa. 27 Gɔɔpiɔ gbɛa,
gɔɔ swaaɔ̃de zĩ́ sa'onaɔ lí sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũɔ o sa'okĩipiwa gbɛ̃́ɔnɛ ń sáaukpasaɔ,
ma pɔ i kɛmá na.

44

Gukpɛ oi bɔlɛá kĩ pɔ́ɛ

---
* **43:2** Zia 1.15

1 Ɔ à ma sɛ à ɛ̀a gèmanɔ ua sɛ̃́ia bɔlɛ pɔ́ kú gukpɛ oi kpɛɛlɛ, a zɛ́ taa. 2 Ɔ Dii òmɛɛ: Wa bɔlɛɛ
bee zɛ́ tó taaɛ, wasu wɛ̃o. Gbɛ̃e su gɛ̃uo, àɔ taaɛ, asa ma Dii Isailiɔ Lua ma gɛ̃uɛ. 3 Kí mɛ́ a
zɔ̃lɛ bɔlɛpiu, i pɔbleu ma wáa. Aàli gɛ̃, ili bɔ ń bɔlɛpi bilandaa zɛ́o.

Bui zı̀loe suli gɛ̃ Lua uao

4 Ɔ à ma sɛ gèmanɔ gugbã̀ntoo oi bɔlɛu e Dii kpɛ́ kpɛɛlɛ. Kɛ́ ma gugwà, ɔ̃ má è Dii
gawi aà kpɛ́ pà, ɔ̃ ma wulɛ ma gbɛɛu. 5 Ɔ Dii òmɛɛ: Gbɛ̃nazı̀n nɛ́, swã́kpa yã́ pɔ́ málɛ
onɛ ma kpɛ́ yãdilɛaɔ ń a ikoyãɔ musu ma. Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ bɔɔ tàasika. 6 O Isaili
swã́yãmansaideɔnɛ ma Dii Lua ma mɛ̀ an yãbɛ̃ɛkɛaɔ mɔ̀ lɛ. 7 Aa gɛ̃̀ ma ua ń bui zı̀lo
gyafɔɔde pɔ́ an sɔ̃ pípiaoɔ, ɔ̃ aa ma kpɛ́ gbãlɛ̀ò gɔɔ pɔ́ wàlɛ nísi ń auo kpaa ma blɛ ũ. An
yãbɛ̃ɛkɛa pãlɛɔ bàasi, lá aa ma bàakuańnɔ yã́ gbòon we. 8 Aai laaidɔ ma kpɛ́ zı̀wao, aa
zı̀pi tò dãɔnɛɛ. 9 Ma Dii Lua ma mɛ̀, bui zı̀lo gyafɔɔde pɔ́ an sɔ̃ pípiaoɔ suli gɛ̃ ma uao, baa
bui zı̀lo pɔ́ kú Isailiɔ guuɔ.

Levii buiɔ suli sa'oo

10 Levii bui pɔ́ aa pɔ̀ɔbɔzã́kɛ̀mɛɛ gɔɔ pɔ́ Isailiɔ sɛ́sãa, aa zã̀ ma yã́wa, aa tɛ́ ń tã́aɔziɔ ń
duuna gbɛ'e. 11 Aali zı̀kɛ ma ua, aaliɔ wɛ́tɛ a bɔlɛɔ yã́i. Aali ma ua zı̀ kɛ, aai sa pɔ́ wı̀ a pɔ́
kátɛu à tɛ́kũɔ kòlokpakpa ń sa'obɔ pɔ́ gbɛ̃́ɔ ı̀ mɔɔ̀ɔ, aai zı̀kɛnɛ́. 12 N beeo lá aa sa'ò Isailiɔnɛ
ń tã́aɔwa, aa tò aa zã̀ yã́wa aa duunakɛ̀, a yã́i ma Dii Lua ma ɔlɛ̀lɛnɛ́ ma mɛ̀ aa ń duuna
gbɛ'e. 13 Aasuli sɔ̃mazi ma gbagbaio. Aasuli ɔkã ma pɔ́ɔ ge ma blɛwao, an gɛɛ i gɔ̃ kpá ń
wɛ́i an yãbɛ̃ɛkɛaɔ yã́i. 14 N beeo má a ua yã́ ń zı̀ pɔ́ wı̀ kɛ weɔ píi nanɛ́ ń ɔzı̀ɛ.

Yãdilɛa sa'onaɔnɛ

15 Kɛ́ Isailiɔ pɔ̀ɔbɔzã́kɛ̀mɛɛ, Levii bui sa'ona pɔ́ aa dɛ Zadoki bui ũɔ laaidɔ̀ ma ua zı̀wa.
Ampiɔ mɛ́ aa sɔ̃mazi aaɔ zı̀kɛmɛɛ. Aaɔ zɛ ma aɛ, aai ma gbagba ń nísio ń auo. Ma Dii
Lua mámɛ má ò. 16 Ampiɔ mɛ́ aali gɛ̃ ma kúkı̃i, aai sɔ̃ ma táabũnui, aai ma gbagba, aai
zı̀kɛmɛɛ.
17 Tó aa gɛ̃̀ ua plaade bɔlɛɔ dou, aali bàabaa pɔkasa da. Aasuli zı̀kɛ ua plaade bɔlɛɔ guu
ge Lua kpɛ́ kpɛɛlɛ ń pɔ́kã pɔkasao daao. 18 Aaliɔ bàabaa fùa kpaa, aaiɔ bàabaa sòolo gese
yeyea. Aasuli pɔ́ pɔ́ a to í simá yeo. 19 Tó aa bɔ̀ lɛ́ gɛ́ gbɛ̃́ɔ kı̃́i ua sɛ̃́iau, aali ń pɔkasa pɔ́ aaı̀
zı̀kɛoɔ bɔ gı̀a, aai kálɛ ma ua kpɛ́nɛɔ dou, aai a pãle da, kɛ́ an pɔkasapiɔ su na gbɛ̃́ɔwa à
ı̀adamáo yã́i.
20 Aasuli migbaa lɛ́o.* Aasuli tó ń mikã dadańla sɔ̃o, aali lao. 21 Sa'onaɔ suli vɛ̃ɛmi wà gɛ̃
ua plaadeuo.† 22 Aasuli gyaa ge nɔ pɔ́ wà gı̀i sɛo, sema Isaili nɔ lɛ́so ge an sa'on dee gyaa.‡
23 Aali pɔ́ pɔ́ dɛ ma pɔ́ ũ dɔ̃akɔ̃e ń pɔ́ pɔ́ dɛ ma pɔ́ ũoo dada ma gbɛ̃́ɔnɛ. Màa lɔ ń pɔ́ gbãlɛa
ń a gbãlɛsaio dɔ̃akɔ̃ɛo.§ 24 Tó sòle sù fɛ̀lɛ, sa'onaɔ mɛ́ aali a yã́gɔ̃gɔ̃, aai yã́kpalɛkɛ lá má
dı̀lɛwa. Aaliɔ dikpɛ pɔ́ má dı̀lɛɔ ikoyãɔ ń a yãdilɛaɔ kũa, aai kã́mabogɔɔ dilɛ adoa.
25 Sa'ona suli sɔ̃ gɛi à gbãlɛo, ãma tó aà mae ge aà da ge aà nɛ́ ge aà vı̀i ge aà dãuna ge aà
dãe pɔ́ i zãkɛoɛ, ɔ̃ a zɛvı̀ à gbãlɛ aà yã́i.* 26 Aà gbãbɔa azı̀aɛ gbɛa aàli kã́mabo e gɔɔ sopla.
27 Gɔɔ pɔ́ à gɛ̃̀ sa'oi ma kpɛ́ ua plaadeu, aàli sa'o ń duun awakpabɔo. Ma Dii Lua mámɛ
má ò. 28 Mámɛ má ń túbi ũ. Wasuli ń baa da tɔɔlɛ kpaalɛuo, mámɛ má ń baa ũ.† 29 Aali
pɔ́wɛnti ń duun awakpabɔɔ ń tàae fı̃abobɔɔ ble. Pɔ́ pɔ́ wa kpàa ń a mı̀bao Isaili bùsuuɔ
mɛ́ aɔ dɛ ń pɔ́ ũ. 30 Isailiɔ buapɔ́ káauɔ ń ń gba sɛ̃́iaɔ píi aaɔ dɛ sa'onaɔ pɔ́ ũɛ. Aali ń pɔ́wɛna
káau tí kpá sa'onaɔwa, mí báaada ń uau.‡ 31 Sa'onaɔ suli pɔ́ kòlokpasai ge pɔ́ pɔ́ wài dɛ̀
nɔ̀ɔ soo, bã ge nɔ̀bɔ kpele buin nò.§

---

* **44:20** Lev 21.5 † **44:21** Lev 10.9 ‡ **44:22** Lev 21.7, 13-14 § **44:23** Lev 10.10 * **44:25** Lev 21.1-4 † **44:28** Nao 18.20 ‡ **44:30** Nao 18.8-19 § **44:31** Lev 22.8

45

Bùsu kpaalɛa

[1] Tó a gbɛlà bùsu kpaalɛa yá̃ musu, à Dii baa kpawà. A gbà̃a gà̃sĩsuu ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baasɔo
(25.000), a yàasa lɛɛ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao (20.000). Tɔɔlɛpiá Dii pɔ́ɛ. [2] Tɔɔlɛ iɔ ku a guu Dii ua pɔ́
ũ. A gbà̃a ń a yàasao iɔ sáa gà̃sĩsuu ɔ̀aa pla ń basɔoo (500), wi gu to dai, a yàasa iɔ gà̃sĩsuu
blakwi. [3] Dii tɔɔlɛpi kpɛ do iɔ dɛ aà ua ń aà kúkĩio pɔ́ ũ. A gbà̃a gà̃sĩsuu ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baasɔo
(25.000), a yàasa ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000). [4] Tɔɔlɛpiá Dii pɔ́ɛ. Sa'ona pɔ́ aaĩ zĩkɛ Dii ua, aaĩ
sɔ̃aàzi aà gbagbaiɔ mɛ́ aaɔ vĩ, aai bɛkpau, Dii ua iɔ ku we lɔ. [5] Tɔɔlɛpi kpɛdo gbà̃a iɔ gà̃sĩsuu
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baasɔo (25.000), a yàasa ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000). Levii bui pɔ́ aaĩ zĩkɛ Dii uaɔ
mɛ́ aaɔ vĩ. An wɛ̃́lɛɔ iɔ ku we.
[6] A tɔɔlɛ pɔ́ dà Dii pɔ́i dilɛ mɛɛwia kálɛkĩi ũ, a gbà̃a gà̃sĩsuu ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baasɔo (25.000), a
yàasa ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo (5.000). Isailiɔ pɔ́n we ḿpii. [7] Kí tɔɔlɛ ĩɔ da Dii tɔɔlɛi ń mɛɛwia tɔɔlɛo
kpɛla ń kpɛleo za bɛ'aɛ e gukpɛ. A lɛ́ɔ iɔ pɛakɔ̃wa ń pɔ́ pɔ́ Isaili buiɔ aa a kpaalɛsɛo za bɛ'aɛ
e gukpɛ. [8] Tɔɔlɛpi iɔ dɛ aà pɔ́ ũ Isaili bùsuu. Kía pɔ́ má kpá a gbãamɔ ma gbɛ̃́ɔnɛ lɔo, aa to
Isailiɔ tɔɔlɛ kpaalɛ e ń buiwa.
[9] Dii Lua mɛ̀: Isaili kíaɔ, bee mɔ̀wá. A á pãsĩkɛa ń á gbãamɔa gbɛ̃́ɔnɛo tó, íɔ yãmaakɛ
a zɛ́wa. Á̃su tɔɔlɛ si ma gbɛ̃́ɔwa lɔo. Ma Dii Lua mámɛ má ò. [10] A tó á kiloo ń á zaaɔ ń á
nísiyɔ̃bɔɔ aaɔ ku a zɛ́wa.* [11] Pɔ́wɛna pɔyɔ̃bɔɔ ń nísi pɔyɔ̃bɔɔ líɔ sáa. Apii iɔ litili baobao.
[12] Á̃nusu do iɔ gela bao. Mina do iɔ á̃nusu ɔwatɛ̃ bàaɔ̃.
[13] Gba pɔ́ àli damɛɛn kɛ: Pɔ́wɛna litili ɔ̀aa do guu àli ma gba litili àaɔ̃. [14] Nísi litili ɔ̀aa do
guu àli ma gba litili pla. [15] Isaili bùsu sã mɛ̀n ɔ̀aa do guu àli ma gba mɛ̀ndo. Gbapi iɔ dɛ
pɔ́wɛnti gba ń sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũɔ ń sáaukpasaɔ ũ gbɛ̃́ɔ duunakɛ̃ama yá̃i. Ma Dii
Lua mámɛ má ò. [16] Isaili bùsudeɔ píi lí gbapiɔ kãaakãaa ń kíaɛ. [17] Sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à
tɛ́kũɔ ń pɔ́wɛnti gbaɔ ń vɛ̃ɛ pɔ́ wĩ ɛ́lɛ dikpɛgɔɔɔ iɔ dɛ kí yá̃ ũ, mɔ dafu dikpɛgɔɔɔ ń ká̃mabogɔɔɔ
ń dikpɛ pɔ́ má dĩlɛ Isailiɔnɛɔ píi. Ɔmɛ ali duun awakpabɔɔ kpá ń pɔ́wɛntio ń sa pɔ́ wĩ a pɔ́
kátɛu à tɛ́kũɔ ń sáaukpasaɔ Isailiɔ duunakɛ̃ama yá̃i.

Dikpɛɔ
(Bɔa 12.1-20, Lev 23.33-43)

[18] Ma Dii Lua ma mɛ̀: Mɔ sɛ̃́ia gɔɔ sɛ̃́ia zĩ àli gáaena sãasai sɛ́, í gbãbɔò ma kúkĩiɛ.
[19] Sa'ona lí duun awakpabɔpi au dã, i máma ma kpɛ́ kpɛɛlɛ gbapɛlɛɔwa ń sa'okĩi lɛ́ gola
síiɔ̃ɔ ń ua plaade bɔlɛ gbapɛlɛɔ. [20] Ali yá̃ doũpi kɛ mɔ gɔɔ soplade zĩ gbɛ̃ pɔ́ zãma ń lé aa
duunakɛ̀ɔ ń gbɛ̃ pɔ́ aa kɛ̀ dɔ̃saiɔnɛ, í gbãbɔò ma kpɛɛ.
[21] Mɔ sɛ̃́ia gɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosaide zĩ àli Gɛ̃amusu dikpɛkɛ e gɔɔ sopla. Gɔɔ bee àli kàa só.
[22] Gɔɔ bee kí mɛ́ ali gáae kpa duun awakpabɔ ũ api ń a bùsudeɔ pɔ́ ũ. [23] Dikpɛpi guu
aliɔ sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oa lá gu lɛ́ dɔ e gɔɔ sopla ń gáaeɔ mɛ̀n soplapla ń sãsakao
sãasaiɔ mɛ̀n soplapla ń blesanao mɛ̀ndodo duun awakpabɔ ũ. [24] Aàli pɔ́wɛnti kpá gáae ń
sãsakaoo miwa koko dodo ń nísio litili àaɔ̃'aaɔ̃.
[25] Mɔ soplade gɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosaide dikpɛ zĩ aàliɔ kpa màa lá gu lɛ́ dɔ e gɔɔ sopla duun
awakpabɔɔ ń sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔɔ ũ ń a pɔ́wɛntio ń a nísio.

46

Yá̃ pɔ́ kí ali kɛ dikpɛgɔɔzĩɔ

[1] Dii Lua mɛ̀: Wàli ua plaade bɔlɛ pɔ́ a lɛ́ ɛlɛa gukpɛwa gba to taaɛ e gɔɔ soolo pɔ́ wĩ zĩkɛuɔ
gɛ pao, wili wɛ̃ ká̃mabogɔɔzĩ ń mɔ dafu dikpɛgɔɔzĩo. [2] Kí ali bɔ ua sɛ̃́iauɛ, i gɛ̃ ń bɔlɛpi
bilandaao, i zɛ bɔlɛpi gbapɛlɛɔ saɛ. Sa'onaɔ lí sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oɛ̀ ń sáaukpasaɔ, ili
kúlɛ bɔlɛpi bèewa, i gbasa bɔ. Wàli bɔlɛpi gbatao e oosi. [3] Bùsudeɔ lí kúlɛ Diiɛ bɔlɛpi kpɛɛlɛ

* **45:10** Lev 19.36

káamabogɔɔɔ ń mɔ dafu dikpɛgɔɔɔ. 4 Káamabogɔɔzi̋ kí lí mɔ́ ń sãnɛbɔlɔ sãasaiɔ mɛ̀n soolo ń
sãsakao sãasaio mɛ̀ndo sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ obɔɔ ũ. 5 Aàli pɔ́wɛnti kpá ń sãsakaoo
koko do, sãnɛbɔlɔɔ sɔ̃ lá a yeiwaɛ. Pɔ́wɛnti koko do nísi aliɔ litili àaɔ̃ɛ. 6 Mɔ dafu dikpɛgɔɔ
aàli mɔ́ ń gáaenao ń sãnɛbɔlɔɔ mɛ̀n soolo ń sãsakaoo. A kee su àɔ sãa vi̋o. 7 Aàli pɔ́wɛnti
kpá ń zupio koko do ń sãsakaoo koko do, sãnɛbɔlɔɔ sɔ̃ lá a yeiwaɛ. Pɔ́wɛnti koko do nísi
aliɔ litili àaɔ̃ɛ. 8 Kí lí gɛ̃, ili bɔ ń bɔlɛ bilandaa zɛ́ doũpio.

9 Tó bùsudeɔ mɔ̀ kùlɛ Diiɛ dikpɛgɔɔzi̋, gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̃̀ ń gugbãntoo oi bɔlɛo lí bɔ ń gɛɔmidɔki̋i
oi bɔlɛo, gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̃̀ ń gɛɔmidɔki̋i oi bɔlɛo lí bɔ ń gugbãntoo oi bɔlɛo. Asu ɛa bɔ ń bɔlɛ pɔ́ à
gɛ̃̀uoo, sema aà bɔ ń a aɛ oi bɔlɛo. 10 Kí líɔ kúńnɔ we. Tó gbɛ̃́ɔ lɛ́ gɛ̃, aàli gɛ̃. Tó aalɛ bɔlɛ, ili
bɔ.

11 Dikpɛgɔɔɔ ń káamabogɔɔɔ zi̋ zu ge sãsakao miwa pɔ́wɛnti gba líɔ koko dodo, sãnɛbɔlɔɔ
sɔ̃ lá wa yeiwaɛ. Pɔ́wɛn koko do nísi aliɔ litili àaɔ̃ɛ. 12 Tó kí mɔ̀ ń gbao Diiɛ, sa pɔ́ wi̋ a pɔ́
kátɛu à tɛ́kũ ge sáaukpasaɔn nò, wàli gukpɛ oi bɔlɛ gba wɛ̃ɛ̀, ili kpá lá i̋ kɛ káamabogɔɔzi̋wa.
Tó à bɔ̀, wi gbata aà kpɛ.

13 Wàliɔ sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o Diiwa ń sã wɛ̃dona sãasaio lá gu lɛ́ dɔ kɔɔ ń kɔɔo 14 ń
pɔ́wɛntio litili àaɔ̃ ń nísio litili do pɔ́wɛnti mɔ̀sɛkɛa yái̋. Wàliɔ pɔ́wɛntipi kpa Diiwa lá gu lɛ́
dɔ gɔɔpiiɛ. 15 Wàliɔ sa pɔ́ wi̋ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ o ń sãnɛbɔlɔo kɔɔ ń kɔɔo lá gu lɛ́ dɔ ń pɔ́wɛntio
ń nísio màa.

16 Dii Lua mɛ̀: Tó kí a nɛ́ɔ do gbà a tɔɔlɛ saalo, aà nɛ́pi buiɔ mɛ́ aali a túbi sɛ́. 17 Kási tó
à a zɔ̀blenaɔ do gbà a tɔɔlɛ saalo, aliɔ dɛ zɔ̀blenapi pɔ́ ũɛ e gɔ̃a wɛ̃́ɛ ũ wɛ̃,* i ɛa gɔ̃ kípi pɔ́ ũ.
Aà nɛ́ɔ mɛ́ aali a túbi sɛ́ ńtɛ̃ɛ. 18 Kí suli gbɛ̃ɛ tɔɔlɛ síwào, mɛ́ asuli ń yáwào. Aà zi̋a tɔɔlɛ ɔ̃ ali
kpá a nɛ́ɔwa túbi ũ, kɛ́ ma gbɛ̃ɛ su go a tɔɔlɛwao yái̋.

19 Ɔ gɔ̃pi ma sɛ gɛ̀manɔ sa'ona kpɛ́nɛ pɔ́ kú bɔlɛ saɛ lɛ́u, a lɛ́ ɛlɛa gugbãntoowa. A gu ɔ̀lɔmɛɛ
kpɛ́pi bɛ'aɛ oi, 20 ɔ̃ a òmɛɛ: Gupiu ɔ̃ sa'onaɔ lí tàae fi̋abobɔɔ ń duun awakpabɔɔ fùukɛu, aali
pɔ́wɛnti kàa kɛu, kɛ́ aasu gɛò ua sɛ̃́iau aa kã gbɛ̃́ɔwa aa i̋adamáo yái̋.

21 Ɔ à ɛ̀a ma sɛ sùmanɔ ua sɛ̃́iau, à bɛ̀bɛmanɔ uapi gola síiɔ̃ɔu. Má uanaeɔ è a golapiɔu.
22 A gola ń golao uanapiɔ gbȁa gȁsi̋suu blablaɛ, a yàasa baakwikwi. Uana mɛ̀n síiɔ̃piɔ
doũɛ. 23 Wà gi̋bò li̋a uanapiɔzi mɛ́ wà ki̋naɔ pɛ̀lɛpɛlɛ li̋ai zi̋lɛ. 24 Ɔ gɔ̃pi òmɛɛ: Blɛkɛki̋iɔn kɛ.
La Dii ua zi̋kɛnaɔ lí sa'onɔɔ fùukɛu gbɛ̃́ɔnɛ.

47

Swa pɔ́ i̋ bɔ Dii kpɛ́u

1 A ɛ̀a ma sɛ gɛ̀manɔ Dii kpɛ́ kpɛɛlɛ, ɔ̃ má è í lɛ́ bɔ kpɛ́pi bèe zíɛ* gɛɔmidɔki̋i oi, àlɛ gɛ̃ sa'oki̋i
gɛɔmidɔki̋i oi, àlɛ tá gukpɛ oi, asa Dii kpɛ́ lɛ́ ɛlɛa gukpɛwaɛ. 2 A ma sɛ bɔ̀lɛmanɔ ń gugbãntoo
oi bɔlɛo, ɔ̃ à dɔ̀manɔ bi̋izi e gukpɛ oi bɔlɛu, ɔ̃ má è ípi lɛ́ bàalɛ bɔlɛpi saɛ gɛɔmidɔki̋i oi. 3 Gɔ̃pi
gɛ̀ gukpɛ oi, a bà pɔyɔ̃bɔ kũa. A ba yɔ̃̀ gȁsi̋suu ɔ̀aa sɔo lɛ́u, ɔ̃ à ma sɛ bùamanɔ íwa, ípi wá kṹ
wá kɛ̀sɛwoũ lɛ́u. 4 A ba yɔ̃̀ gȁsi̋suu ɔ̀aa sɔo lɛ́u lɔ, ɔ̃ à ma sɛ bùamanɔ, í wá kṹ wá koso lɛ́u.
A ba yɔ̃̀ gȁsi̋suu ɔ̀aa sɔo lɛ́u lɔ, ɔ̃ à ma sɛ bùamanɔ, í wá kṹ wápi lɛ́u. 5 A ba yɔ̃̀ gȁsi̋suu ɔ̀aa
sɔo lɛ́u lɔ, ɔ̃ í gɔ̃̀ da swa pɔ́ má fɔ̃ buawào ũ, asa ípi dàgua wa fɔ̃ gɛ̃u lɔo, sema wà kpáa'owà
bàasio. 6 Ɔ à ma la à mɛ̀: Gbɛ̃nazi̋n nɛ́, n bee èó? Ɔ à ɛ̀a lɛ́ buamanɔ si̋si̋a. 7 Kɛ́ ma bua, ma
lí è kpa swa baala ń baaleo, an dasi kɛ̀ zài. 8 Ɔ a òmɛɛ: Ipi lɛ́ tá gukpɛ oi e Yuudɛ̃ guzulɛuɛ,
i ká Isida Wisidewa. Tó à kàwà, ísidapi í i maakũ. 9 Gu pɔ́ ípi bàalɛ̀ tàu píi, pɔ́ bɛ̃̀ɛɔ iɔ kɛ
píi yɔ̃̀ɛyɔ̃ɛ. Kpɔɔ iɔ ku we dasidasi, asa gu pɔ́ ípi gɛ̀ kàu píi, a maakũɛ. Gu pɔ́ swapi tàu píi,
pɔ́ pɔ́ kú weɔ píi aaɔ bɛ̃́ɛɛ. 10 Kpɔ̀wɛnaɔ zɛzɛ ísidapi gɛɛwa. Táalufãlɛki̋iɔ ku za Ɛngɛdi e
Ɛnɛgɛlaiũ. Kpɔ̀ buiɔ lɛ́ vi̋ weo lán ísia kpɔɔwa. 11 N beeo dȁnaɔ ń biaɔ í a maakũo, aa gɔ̃
màaɛ wisi'eki̋i ũ. 12 Lí pɔ́ wi̋ a bɛ ble bui píi a bɔlɛ swapi baale ń a baalao. An kee láe a

* 46:17 Lev 25.10 * 47:1 Zkl 14.8, Zãa 7.38, Zia 22.1

giigagao, mɛ́ an bɛ aɔ láaa vı̃o. Lípiɔ aaɔ nɛ'i mɔ ń mɔoɛ, asa í pɔ́ lípiɔ lɛ́ e lɛ́ bɔ luakukı̃iɛ.
Lípiɔ bɛɔá pɔbleaɛ, mɛ́ a láɔá gbɛ̃́ɔ gbã́gbãbɔɛ.†

Bùsu zɔ̃lɛɔ

13 Dii Lua mɛ̀: Á Isaili bui kuɛplaɔ, lá á bùsu kpaalɛn kɛ. Yosɛfu buiɔ kpaalɛsɛ mɛ̀n pla,
14 í kpaalɛnɛ́ sáasaa. Bùsuɛ bee a gɔ̃ á pɔ́ ũɛ, asa ma lɛgbɛ̀̃ ma mɛ̀ má kpá á deziɔwaɛ. 15 Á
bùsu zɔ̃lɛn kɛ: Bɔa za ísia zɔ̃ɔi gugbãntoo oi a dɔ Ɛteloni zɛ́i e Amata bɔlɛi, i gɛ́ Zedada 16 ń
Belotao ń Siblaiũ pɔ́ kú Damasi bùsu ń Amata bùsuo lɛ́u, i gɛ́ e à gɛ pɛ Azaatikɔ̃, Haulani
bùsu lɛ́wa. 17 Bùsu lɛ́pi a daalɛ ísiawaɛ, i gɛ́ Azaa'enana, Damasi bùsu lɛ́u. Amata bùsu
lɛ́ iɔ ku gugbãntoo oi. Á bùsu lɛ́ gugbãntoo oin we. 18 Gukpɛ oi á bùsu lɛ́ a gɛ́ Haulani ń
Damasio zãnguoɛ, i pã Yuudɛ̃i Galada bùsu ń Isaili bùsuo zãnguo, i gɛ pɛ Isida Wisidewa
e Tamaa. Á bùsu lɛ́ gukpɛ oin we. 19 Gɛɔmidɔkı̃i oi bɔa Tamaa a gɛ́ e Mɛliba Kadɛsi íkı̃i, i
pã Egipi zɛ́ swai e ísia zɔ̃ɔi. Á bùsu lɛ́ gɛɔmidɔkı̃i oin we. 20 Bɛ'aɛ oi ísia zɔ̃ɔ mɛ́ aɔ dɛ á bùsu
zɔ̃lɛ ũ e gu pɔ́ bɔaa ń Amata bɔlɛo. Á bùsu lɛ́ bɛ'aɛ oin we.

21 Á bùsupi kpaalɛkɔ̃ɛ á Isailiɔ á buiwa. 22 Á bùsupi kpaalɛ ń gbɛlaao ń bɔ̀mɔ pɔ́ nɛ'ı̃ á
guuɔ sãnu. Á ń dilɛ á Isaili bùsudeɔ ũ, í ń da á Isaili buiɔ kpaalɛ guu. 23 Á Isaili bui pɔ́ bɔ̀mɔ
ku a guu, we á aà dau kpaalɛu. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

48

Isaili bùsu kpaalɛa

1 Buipiɔn kɛ baade ń a tɔ́o. Sɛa gugbãntoo oi Dã buiɔ a lɛɛ do sɛ́. An bùsu a pã Ɛteloni zɛ́i
e Amata bɔlɛi. Azaa'enana ń Damasi bùsu lɛ́ pɔ́ kú gugbãntoo oi Amata bùsu saɛo mɛ́ ń
bùsu lɛ́ ũ gukpɛ oi.

2 Asɛɛ buiɔ i a lɛɛ do sɛ́. An bùsu iɔ naa Dã buiɔ bùsuwa za gukpɛ e bɛ'aɛ.

3 Nɛfatali buiɔ i a lɛɛ do sɛ́, iɔ naa Asɛɛ buiɔ pɔ́wa.

4 Manase buiɔ i a lɛɛ do sɛ́, iɔ naa Nɛfatali buiɔ pɔ́wa.

5 Ɛflaiũ buiɔ i a lɛɛ do sɛ́, iɔ naa Manase buiɔ pɔ́wa.

6 Lubɛni buiɔ i a lɛɛ do sɛ́, iɔ naa Ɛflaiũ buiɔ pɔ́wa.

7 Yuda buiɔ i lɛɛ do sɛ́, iɔ naa Lubɛni buiɔ pɔ́wa.

8 Bùsu pɔ́ á kpá Diiwa aɔ naa Yudaɔ bùsuwaɛ za gukpɛ e bɛ'aɛ. Bùsupi yàasa iɔ gɔ̃̀sı̃suu
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baasɔo (25.000), a gbɔ̃̀a iɔ sáa ń buiɔ pɔ́o za gukpɛ e bɛ'aɛ. Dii kúkı̃i iɔ ku
guoguo. 9 Bùsu pɔ́ á kpá Diiwapi gbɔ̃̀a iɔ gɔ̃̀sı̃suu ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baasɔo (25.000), a yàasa
lɛɛ kwi (10.000). 10 Dii tɔɔlɛpi aɔ dɛ sa'onaɔ pɔ́ ũɛ. Gugbãntoo oi gɔ̃̀sı̃suu ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
baasɔo (25.000), bɛ'aɛ oi lɛɛ kwi (10.000), gukpɛ oi lɛɛ kwi (10.000), gɛɔmidɔkı̃i oi lɛɛ baasɔo
(25.000). Dii kúkı̃i aɔ ku guoguoɛ. 11 Zadoki bui sa'ona pɔ́ wà ń dílɛ Dii gbàgbana ũɔ pɔ́n
we. Kɛ́ Isailiɔ zɛ̃̀ yã́wa, Zadoki buiɔ zı̃ pɔ́ Dii dànɛ́ kɛ̀, aai zã aà yã́wa lá Levii buiɔ kɛ̀wao.
12 Wa Dii tɔɔlɛ kı̃nipi kpámá, a kua iɔ adoa, sa'onaɔ tɔɔlɛpi iɔ naa Levii buiɔ bùsuwa.

13 Levii buiɔ bùsu iɔ naa sa'onaɔ bùsuwa. A gbɔ̃̀a iɔ gɔ̃̀sı̃suu ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baasɔo (25.000),
a yàasa lɛɛ kwi (10.000). 14 Aasuli yíao, aasuli a lɛũkpakɛo, aasuli kpá gbɛ̃pãleɔwao. An
bùsupi dɛńla, kɛ́ Dii pɔ́ɛ yã́i.

15 Tɔɔlɛ pɔ́ a gɔ̃ yàasa iɔ gɔ̃̀sı̃suu ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo (5.000), a gbɔ̃̀a lɛɛ baasɔo (25.000).
Mɛɛwiadeɔ pɔ́n we, aa bɛkpau, aai pɔ́ɔ dã́dãu. Mɛɛwiapi iɔ ku guoguo, 16 a gbɔ̃̀a ń a yàasao
iɔ sáa. A gola ń golao iɔ gɔ̃̀sı̃suu ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ ń ɔ̀aa pla ń basɔoo (4.500). 17 Dã́dãkɛkı̃iɔ
iɔ liaai, a yàasa gɔ̃̀sı̃suu ɔ̀aa do ń blakwio (250). 18 Bùsu pɔ́ gɔ̃̀ iɔ naa Dii tɔɔlɛwa gukpɛ
oi gɔ̃̀sı̃suu ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000), bɛ'aɛ oi lɛɛ kwi (10.000) e a gbɔ̃̀a lɛ́u. Tɔɔlɛpi blɛ iɔ
dɛ wɛ̃́lɛpi zı̃kɛnaɔ pɔblea ũ. 19 Isaili bui píi guu ɔ̃ mɛɛwia buakɛnapiɔ bɔu. 20 Á Dii tɔɔlɛ li
gudoũ ń mɛɛwia pɔ́o, a gbɔ̃̀a ń a yàasao iɔ sáa gɔ̃̀sı̃suu ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baasɔo (25.000).

† **47:12** Zia 22.2

21 Sɛa tɔɔlɛ pɔ́ dɛ Dii pɔ́ ũ ń mɛɛwia pɔ́owa e à gɛ̀ pɛ̀ á bùsu zɔ̃lɛwa kpɛla ń kpɛleo iɔ dɛ
kí pɔ́ ũ. Tɔɔlɛ pɔ́ kú gukpɛ oi ń bɛ'aɛ oio gbȁa iɔ gȁsȉsuu ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ baasɔo (25.000). Kí
tɔɔlɛpi iɔ naa tɔɔlɛ pɔ́ á buiɔ a kpaalɛkɛwa. Dii tɔɔlɛ pɔ́ aà kpɛ́ aɔ ku a guuɔ iɔ ku kí tɔɔlɛɔ
zãnguo. 22 Levii buiɔ tɔɔlɛ ń mɛɛwia tɔɔlɛo iɔ ku kí tɔɔlɛɔ zãnguo. Kí tɔɔlɛɔ iɔ ku Yudaɔ tɔɔlɛ
ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ tɔɔlɛo zãnguo.
23 Bui kȉniɔ pɔ́n kɛ: Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ i a lɛɛ do sɛ za gukpɛ e bɛ'aɛ.
24 Simɛɔ buiɔ i a lɛɛ do sɛ́, iɔ naa Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ pɔ́wa.
25 Isakaa buiɔ i a lɛɛ do sɛ́, iɔ naa Simɛɔ buiɔ pɔ́wa.
26 Zabulɔni buiɔ i a lɛɛ do sɛ́, iɔ naa Isakaa buiɔ pɔ́wa.
27 Gada buiɔ i a lɛɛ do sɛ́, iɔ naa Zabulɔni buiɔ pɔ́wa.
28 Bɔa Tamaa Gada buiɔ tɔɔlɛ lɛ́ pɔ́ kú gɛɔmidɔkȉi oi a gɛ́ Mɛliba Kadɛsi íkȉiɛ, i pã Egipi zɛ́
swai e ísia zɔ̃ɔi. 29 Bùsu pɔ́ á a kpaalɛkɛ Isaili buiɔnɛ ń gbɛlaaon we. An baan we. Dii Lua
mɛ́ ò.

Mɛɛwia bɔlɛɔ

30-31 Mɛɛwiapi bɔlɛɔn kɛ: Wa Isaili buiɔ tɔ́kpa bɔlɛpiɔnɛ.* Gugbãntoo oi bȉ́i gbȁa gȁsȉsuu
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ ń ɔ̀aa pla ń basɔoo (4.500). A bɔlɛɔ àaɔ̃ɛ, Lubɛni bɔlɛ, Yuda bɔlɛ ń Levii
bɔlɛo. 32 Gukpɛ oi bȉ́i gbȁa gȁsȉsuu ɔ̀aasɔsɔo ń ɔ̀aa pla ń basɔoo. A bɔlɛɔ àaɔ̃ɛ, Yosɛfu bɔlɛ,
Bɛ̃yãmɛɛ bɔlɛ ń Dã bɔlɛo. 33 Gɛɔmidɔkȉi oi bȉ́i gȁsȉsuu ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ ń ɔ̀aa pla ń basɔoo. A
bɔlɛ àaɔ̃ɛ, Simɛɔ bɔlɛ, Isakaa bɔlɛ ń Zabulɔni bɔlɛo. 34 Bɛ'aɛ oi bȉ́i gȁsȉsuu ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ ń
ɔ̀aa pla ń basɔoo. A bɔlɛ àaɔ̃ɛ lɔ, Gada bɔlɛ, Asɛɛ bɔlɛ ń Nɛfatali bɔlɛo. 35 Bȉ́i pɔ́ liaipi gȁsȉsuu
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao plasaiɛ (18.000). Za gɔɔ bee wa mɛ mɛɛwiapiɛ, Diikuwe.

* **48:30-31** Zia 21.12-13

DANIƐLI
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Daniɛli lá yá̃ dàalɛ Yuda ɛ̀waaso gbɛ̃ɔn síiɔ̃ɔ yá̃waɛ. Aa ku gbɛ́̃ pɔ́ kí Nɛbukanɛza ń naaa à tàńnɔ a bùsuuɔ guuɛ. Kɛ́ aa gɔ̃̀ gbãadeɔ ũ we, aa gĩ̀ wà Lua náai vĩ̀ɛ. Lɛɛ 1 e 6 lɛ́ Daniɛli ń a gbɛ̃eɔ zĩ̀blea yã'o. Yá̃ beeɔ guu ɔ̃ Daniɛli zua nɔ̀ɔkusiɔ tòou yá̃ kuu.

Lɛɛ 7 e 12 dɛ wɛ́pungu pɔ́ Daniɛli è gɛ̃n síiɔ̃ɔ yá̃ ũɛ. Wɛ́pungupi ea guu Dii ɔ̀lɔ Daniɛliɛ buipãlɛɔ gbãable Yudaɔwa e kpala láasai pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ̀i àɔ gɛ́ bɔi gupuau.

Lápi yá̃ɔ dɛ lán Zia yá̃ láwaɛ. Lápi lɛ́ tɛ́kpa luanaaikɛnaɔgu aa ãiakɛ wàɔ Lua náai vĩ̀ e an wɛ̃ni lɛ́wa, baa ń taasi píio ń ĩ̀adama píio. Zɛa gbãa yá̃ɔ mɛ́ kú lápiɔ guu píi.

Daniɛli gɔ̃a Babɛli kía ĩ̀wa ũ

1 Yudaɔ kí Yoakiũ* kpalablea wɛ̃̀ àaɔ̃de guu, Babɛli kí Nɛbukanɛza mɔ̀ koezɔ̃̀ Yelusalɛũzi.
2 Ɔ Dii kí Yoakiũ nàɛ̀ aà ɔzĩ̀ ń Lua kpɛ́ pɔeɔ, ɔ̃ à tàò Babiloni bùsuu, a kàlɛ a tá̃akpɛ làasiu.†
3 Ɔ kíapi ò a bɛ ziia Asepenazaɛ aà mɔ́ ń Isaili ɛ̀waasona pɔ́ aa dɛ kía ge gbãade bui ũɔ,
4 gɔ̃ kɛfɛna sãasai pɔ́ an ɔ̃nɔ kà aa yá̃pii dada aaɔ wɛzɛ̃ vĩ̀ɔ, gbɛ́̃ pɔ́ an dɔ̃a ĩ̀ ká̃ĩ̀ àa, mɛ́ an
gɔ̃i kà aa zĩ̀kɛ kibɛɔ. Ziiapi mɛ́ a Babiloni yá̃ dadanɛ́ ń a kyóo. 5 Kía dĩ̀lɛ wà blɛ pɔ́ i ble lá
gu lɛ́ dɔ linɛ́ ń vɛ̃ɛ pɔ́ i mio, wi yãdadanɛ́ e wɛ̃̀ àaɔ̃, bee gbɛa aai zĩ̀kɛɛ. 6 Yuda buieɔ kú ń
guu, Daniɛli ń Ananiao ń Misaɛlio ń Azaliao. 7 Ziiapi ń tɔ́ lĩ̀lɛnɛ́. A tɔkpà Daniɛliɛ Bɛlasaa,
Anania sɔ̃ Sadaki, Misaɛli sɔ̃ Mɛsaki, Azalia sɔ̃ Abɛdinɛgoo.
8 Daniɛli zɛ̀ò a sɔ̃u kɛ́ á kía blɛ ble‡ ge á aà vɛ̃ɛ mi à gbã̀lɛo, ɔ̃ à zɛ́ gbɛ̀a ziiawa à blɛpi to
we. 9 Lua tò ziiapi gbɛ̃̀kɛkɛ̀ Daniɛliɛ, à aà wɛ̃nagwà, 10 ɔ̃ a ò̀ɛ̀: Má a dii ma kía vĩ̀a vĩ̀, asa
aàpi mɛ́ á pɔblea ń á imiao dĩ̀lɛ. Tó à su è n oosisia dɛ ń sáadeeɔla sɔ̃ bɛ? Nyɔ̃ tó yá̃pi wi ma
musu kía aɛɛ. 11 Ziiapi gwana dĩ̀lɛ aà laaidɔ Daniɛli ń Ananiao ń Misaɛlio ń Azaliaowa, ɔ̃
Daniɛli ò̀ɛ̀: 12 Yɔ̃ wápiɔ n zɔ̀blenaɔwa gɔɔ kwi ǹ gwa. Nĩ̀liɔ dò sau kpáwá ń íwatɛ̃o, 13 ní wá
lɛɛũ ń ɛ̀waaso pɔ́ aalɛ blɛ doũ ble ń kíaoɔ, ní kɛwɛ̃ɛ lá ń ɛ̀wa. 14 A wɛ̀nɛ́ yá̃ beei, ɔ̃ à ń tó we
e gɔɔ kwi.
15 Kɛ́ gɔɔ kwipi pà, à ń gwá a è aa aafia, aa mɛkpà dɛ ɛ̀waaso kĩ̀ni pɔ́ lɛ́ blɛ doũ ble ń
kíaoɔla. 16 Ɔ an gwanapi i kía blɛ ń aà vɛ̃ɛo kpámá lɔo, sema dò sau. 17 Lua ɛ̀waaso gbɛ̃ɔn
síiɔ̃piɔ gbà dɔ̃a ń wɛzɛ̃o. Aa kyó ń ɔ̃nɔo dɔ̃ píi. Daniɛli sɔ̃ a wɛ́pungu'ea ń nanapoloao dɔ̃.
18 Kɛ́ wɛ̃̀ àaɔ̃ pɔ́ kí Nɛbukanɛza dĩ̀lɛ wà yãdada ɛ̀waasopiɔnɛ lɛ́ kà, ɔ̃ ziiapi gɛ̀ńnɔ aà kĩ̀i.
19 Kɛ́ kía faaibòńnɔ, ɔ̃ a è Daniɛli ń Ananiao ń Misaɛlio ń Azaliao sáa vĩ̀ ń guuo, ɔ̃ aa gɔ̃̀ aà
ĩ̀waɔ ũ. 20 Kía yãlàlamá ɔ̃nɔ ń dɔ̃ao píi musu, ɔ̃ a è aa dɛ̀ màsokɛnaɔ ń wɛzɛ̃na pɔ́ kú a bùsu
guuɔla píi lɛɛ kwi. 21 Daniɛli ku we e Kilusi kpalablea wɛ̃̀ sɛ́̃ia guu.

2

Nɛbukanɛza nana'oa dṹnia kpalaɔ yá̃ musu

1 Nɛbukanɛza kpalablea wɛ̃̀ plaade guu, à nana'ò'o. Nanapi yá̃ aà kũ̀ gbãa, i fɔ̃ i'ò lɔo.
2 Ɔ à mɛ̀ wà màsokɛnaɔ ń àsi'onaɔ ń ɛsɛdeɔ ń saanyãdɔ̃naɔ sísi* aa nanapi poloɛ. Kɛ́ aa mɔ̀
aà aɛ, 3 a ònɛ́: Ma nana'ò, nanapi ma kũ gbãa. Má ye nanapi àsi dɔ̃. 4 Ɔ aa ò̀ɛ ń Sili yá̃o aa
mɛ̀: Adeɔ n dɔ̃ ń aafiao, Záai! Nanapi yã'o wápiɔ n zɔ̀blenaɔnɛ, wí a bɔɔlɛkɛnɛ. 5 Kía ònɛ́:
Yá̃ pɔ́ ma zɛò mà kɛɛ́n kɛ: Tó i nanapi ń a bɔɔlɛo omɛɛo, wa á zɔ̃ɛzɔ̃ɛɛ, wi á uaɔ kɛ tufua ũ.
6 Tó a nanapi ń a bɔɔlɛo sĩ̀umɛɛ sɔ̃, má á kpɛla maamaaɛ, á gbaɔ e á asea ũ. A nanapi omɛɛ
sa ń a bɔɔlɛo.

* 1:1 2Kia 24.1 † 1:2 2Kia 20.17-18, Isa 39.6-7 ‡ 1:8 Bɔa 34.15 * 2:2 Daa 41.8

7 Aa ɛ̀a òɛ̀ lɔ aa mɛ̀: Kí, nanapi o wápiɔ n zɔ̀blenaɔnɛ, wí a bɔɔlɛkɛnɛ. 8 Ɔ kía òné: Má dɔ̃
sã́asã kɛ́ álɛ yã́ gagaɛ, kɛ́ á yã́ pɔ́ ma zɛò mà kɛɛ́ dɔ̃ yã́i. 9 Tó i nanapi omɛɛo, yã́ mɛ̀ndopi
mɛ́ gɔ̃̀ɛ́. A lɛkpàaı̃ à ɛɛtomɛɛ ń yãkpaanlaoɛ e yã́ àɔ lilɛ. A nanapi yã'omɛɛ, míɔ dɔ̃ kɛ́ á fɔ̃ à
a bɔɔlɛkɛ. 10 Ɔ aa òɛ̀: Kí, gbɛ̃e ku dṹnia guu a fɔ̃ yã́ pɔ́ ńlɛ gbɛaɛ bee bɔɔlɛkɛo. Kíae ku à yã́
bee taa gbɛa màsokɛnaɔ n àsi'onaɔ ń saanyãdɔ̃naɔwao, baa kía sà gbãngbooɛ. 11 Kí, yã́ pɔ́
ńlɛ gbɛapi zı̃'ũ. Gbɛ̃e a fɔ̃ onɛo, sé Lua, mɛ́ aà bɛ ku gudoũ ń wá gbɛ̃nazı̃naɔo.
12 Yã́ bee tò kía pɔ pà, aà za fɛ̃̀ maamaa, à mɛ̀ wà Babɛli ɔ̃nɔnaɔ dɛdɛ píi. 13 Kɛ́ wà ɔ̃nɔnaɔ
dɛdɛa yã́pi kpàwakɛ̀, ɔ̃ wàlɛ Daniɛli ń a gbɛ̃́ɔ wɛɛlɛ wà ń dɛdɛ. 14 Kɛ́ kía dɔaiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ Alioki
gɛ̀ Babɛli ɔ̃nɔnaɔ dɛdɛi, ɔ̃ Daniɛli yã́zɛde òɛ̀ ń làasoo maao, 15 ɔ̃ Daniɛli aà là à mɛ̀: Bɔ́yãi
kía yãpãsı̃pi dı̃lɛi? Ɔ Alioki yã́pi dàu a sı̃u Daniɛliɛ. 16 Ɔ Daniɛli gɛ̀ wabikɛ̀ kíawa aà sɔ̃ ń
gɔɔo yɔɔ, í gbasa nanapi bɔɔlɛkɛ̀ɛ̀. 17 Ɔ à tà bɛ, à yã́pi sɛ̀lɛ sı̃u a gbɛ̃́ɔnɛ Anania ń Misaɛlio ń
Azaliao. 18 A òné aa wabikɛ Lua Musudewa aà wɛ̃nadɔ̃nɛ́ nanapi asii yã́ musu, kɛ́ wasu
ń dɛdɛ ń Babɛli ɔ̃nɔde kı̃niɔo yã́i.
19 Gwãası̃na Daniɛli wɛ́pungu'è, Lua Musude nanapi asii òɛ̀, ɔ̃ Daniɛli aà sáaukpà à mɛ̀:
20 Wàɔ Lua sáaukpa gɔɔpii,
ɔ̃mɛ ɔ̃nɔ ń gbãao vı̃.
21 I gɔɔ ń zaao lilɛ,
ı̃̀ kíaɔ kpa kpalau, ı̃̀ ń bɔu,
ı̃̀ ɔ̃nɔ da ɔ̃nɔnaɔnɛ,
ı̃̀ dɔ̃a kpa wɛzɛ̃naɔwa.
22 I asiiyãɔ ń yã́ pɔ́ ulɛaɔ ɔlɔnɛ́,
a gusia yã́ɔ dɔ̃, asa ɔ̃mɛ ı̃̀ gupu.
23 Ma n sáaukɛ̀ ma deziɔ Lua,
ma n tɔbɔ̀,
asa n ɔ̃nɔ ń gbãao kã̀fı̃mɛɛ.
N yã́ pɔ́ wá gbɛ̀ama dàu ń sı̃umɛɛ,
n nana pɔ́ kía ò ɔ̀lɔwɛ̃ɛ.

Daniɛli kía nana bɔɔlɛkɛa

24 Ɔ Daniɛli gɛ̀ Alioki pɔ́ kía aà dı̃lɛ aà Babɛli ɔ̃nɔnaɔ dɛdɛ kı̃́i, a òɛ̀: Nsu Babɛli ɔ̃nɔnaɔ
dɛdɛo. Gɛmanɔ kía kı̃́i, mí aà nana bɔɔlɛkɛ̀ɛ̀. 25 Wegɔ̃ɔ Alioki Daniɛli sɛ̀ gɛ̀aànɔ kía kı̃́i, a òɛ̀:
Ma gbɛ̃́ pɔ́ a fɔ̃ n nana bɔɔlɛkɛnɛ è Yuda zı̃̀zɔɔ guu. 26 Kía Daniɛli pɔ́ wı̃ mɛɛ̀ lɔ Bɛlasaa là à
mɛ̀: Nyɔ̃ fɔ̃ nana pɔ́ má ò bɔɔlɛkɛmɛɛ, ní a yáasi polomɛɛa? 27 Daniɛli wèwà à mɛ̀: Ɔnɔnae
ge àsi'onae ge màsokɛnae ge saanyãdɔ̃nae a fɔ̃ asiiyã pɔ́ ń gbɛ̀api onɛo. 28 Ama Lua ku
musu, ɔ̃mɛ ı̃̀ asiiyã'òné. Kí Nɛbukanɛza, Lua yã́ pɔ́ a mɔ zia ɔ̀lɔnɛɛ. Nana pɔ́ ń ò n liiwa ń
wɛ́pungu pɔ́ ń èon kɛ: 29 Kí, gɔɔ pɔ́ ń wúlɛa n liiwa, n làasoo tà yã́ pɔ́ a mɔwa, ɔ̃ Lua pɔ́ ı̃̀
asiiyã ɔlɔnɛ́ tò n yã́ pɔ́ a mɔ dɔ̃̀. 30 Mapi sɔ̃, i kɛ ma ɔ̃nɔ mɛ́ dɛ dãɔla ɔ̃ Lua asiiyãpi òmɛɛo. A
òmɛɛ kɛ́ ǹ e ǹ a bɔɔlɛ maɛ, níɔ làasoo pɔ́ kú n nɔ̀sɛ guu dɔ̃.
31 Kí, n gugwà ɔ̃ n pɔe è n aɛ lán gbɛ̃nazı̃nawa. A zɔ̃ɔ, àlɛ tɛkɛ mɛ́ ı̃̀ to vı̃a gbɛ̃́ kṹ. 32 Pɔ́pi
miá vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ, aà kua ń aà gã̀sı̃ɔá ã́nusuɛ, aà gbɛɛ ń aà geleɔá mɔgotɛ̃ɛ, 33 aà gbáɔá mɔsiɛ,
mɛ́ aà gbálaɔá mɔsi ń gı̃oɛ. 34 Gɔɔ pɔ́ ńlɛ gwa, gbɛsie gbòo, i kɛ gbɛ̃e mɛ́ kã̀wào, ɔ̃ à mɔ̀ pɔ́pi
gbála pɔ́ dɛ mɔsi ń gı̃o ũɔ ulɔ̀ à ń wiwi. 35 Zı̃beezı̃ mɔsi ń gı̃o ń mɔgotɛ̃o ń ã́nusuo ń vuao
wı̃wi gɔ̃̀ɔ, ɔ̃ à gɔ̃̀ lán ése mı̃sina pɔ́ kú pɔ́wɛngbɛ̃zɛuwa. A gɛ̃̀ ń ı̃́anao, wi a ia e lɔo, ɔ̃ gbɛsi pɔ́
gbɛ̃nazı̃na taapi ulɔ̀ gɔ̃̀ gbɛ̀sı̃sı̃ zɔ̃ɔ ũ, à dṹnia pà píi.
36 Nanapin we. Kí, wá a bɔɔlɛkɛnɛ sa. 37 Kí, ḿmɛ ń kíaɔ kía ũ. Lua Musude n kpa kpalau
ń ikoo ń gbãao ń gawio. 38 A gbɛ̃nazı̃naɔ ń sɛ̃̀anɔbɔɔ ń bãɔ nànɛ ń ɔzı̃ɛ. Gu pɔ́ aa kuu píi
ńyɔ̃ɔ dɛ ń kía ũɛ. Mmɛ ń dɛ mi pɔ́ dɛ vua ũpi ũ. 39 Kpala pãle a bɔ n kpɛ, a ka n pɔ́wao.

Bee gbɛa a àaɔ̃de a bɔ, i li dṹniaa píi. Bee mɛ́ mɔgotɛ̃ ũ. 40 Kpala síiɔ̃de a mɔ́, aɔ gbãa lán
mɔsiwa, asa mɔsi ì pɔ́pii wíwi à a tiboɛ. Lá mɔsi ì pɔ́ wíwi, màa a kpala káauɔ bãdɛ à ń kɛ
dɛ̃́ɔdɛ̃ɔ. 41 Lá n gbálaɔ ń gbánɛɔ è, a gueɔ dɛ gì oobobɔ ũ, a gueɔ dɛ mɔsi ũ, màa kpalapi aɔ
kpaalɛa, ãma mɔsi gbãa aɔ ku a guuɛ, asa ń è mɔsi yãalɛa ń gì kúsaaoɛ. 42 Lá gbánɛ gueɔ
dɛ mɔsi ũ, a gueɔ dɛ gì ũ, màa kpalapi kìni aɔ gbãa vì mɛ́ a kìni aɔ kasokasoa. 43 Lá n mɔsi
è yãalɛa ń gì kúsaao, màa gbɛ̃nazìn buiɔ ku we yãalɛa, ãma aa kɔ̃sio, lá ń è mɔsi lí kɔ̃si ń
gìoowa.
44 Kíapiɔ gɔɔ Lua Musude a kpala láasai kpá. A midɛo mɛ́ a gɔ̃ buipãleɔ pɔ́ ũ bauo. A
kpala káaupiɔ kɛ dɛ̃́ɔdɛ̃ɔɛ, i ń bãdɛ, aàpi iɔ ku gɔɔpii. 45 Beewa ń è gbɛsie† gbòo gbɛ̀sìsìwa,
i kɛ gbɛ̃e mɛ́ kɑ̀wào, ɔ̃ à gɛ̀ mɔsi ń mɔgotɛ̃o ń gìo ń ɑ́nusuo ń vuao wìwi. Kí, Lua Zɔ̃ɔde yɑ́
pɔ́ a mɔ zia ɔ̀lɔnɛɛ. Nanapiá sìanaɛ, mɛ́ a bɔɔlɛ náai vì.
46 Ɔ kí Nɛbukanɛza wùlɛ a gbɛɛu Daniɛli aɛ à misìilɛ̀ɛ, ɔ̃ à mɛ̀ wà aà gba pɔ́, wà tulaletikaɛ̀
tɛ́a. 47 A ò Daniɛliɛ: Ɑ́ Luaá diiɔ Luaɛ, kíaɔ Diiɛ sìana. Ɔmɛ ì asiiyã bɔnɛ́ gupuau, asa n
fɔ̃ n bɔwɛ̃ɛ ń asiipio. 48 Ɔ kía Daniɛli gbà gbãa, à aà gbà pɔ́ɔ dasi, à aà kpà kpalau aàɔ
wɛ́tɛɛ Babɛli bùsui, à aà dìlɛ Babɛli ɔ̃nɔnaɔ píi gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. 49 Daniɛli gbɛ̀a kíawa, ɔ̃ à Sadaki
ń Mɛsakio ń Abɛdinɛgooo dìlɛ Babɛli bùsu gbãadeɔ ũ. Daniɛli sɔ̃ a ku kibɛ.

3

Gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ zua mua tɛ́u
1 Kí Nɛbukanɛza tɑ̃́a pì ń vuao lán gbɛ̃nazìnawa. A lɛsì gɑ̀sìsuu bàaɔ̃, a yàasa gɑ̀sìsuu
soolo. Ɔ a pɛ̀lɛ Dula guzulɛu Babɛli bùsuu. 2 Ɔ à lɛ́kpãsãkɛ̀ a bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔnɛ aa kɔ̃kãaakɛ,
kíaɔ, lɛdamadeɔ, zìgɔ̃ dɔaanaɔ, gbãadeɔ, ɔ'ulɛnaɔ, yɑ́kpalɛkɛnaɔ, yãgɔ̃gɔ̃naɔ ń a bùsu
kpalablenaɔ píi, aa mɔ pɔ́ pɔ́ a pì a pɛ̀lɛpi sakɛ̃i. 3 Ɔ bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ kɔ̃ kɑ̀aa tɑ̃́api sakɛ̃a
yɑ́ musu, aa sìa a aɛ. 4 Ɔ kpàwakɛna ò bílaɛ gbɑ̃́ugbɑ̃u à mɛ̀: Bùsu píi gbɛ̃́ɔ ń bui píio, à
yɑ́ pɔ́ wa dìlɛɛ́ ma. 5 Tó a kuu'ɔ mà ń kulɛo ń goeo ń kúuo ń mɔɔnao ń kɔ̃̀ɔ pɔ́ɔ píi, à kúlɛ
misiilɛ tɑ̃́a pɔ́ kí Nɛbukanɛza pì ń vuao a pɛ̀lɛpiɛ. 6 Gbɛ̃́ pɔ́ gì kúlɛi à misiilɛ̀ɛ, wa ade zu
mua tɛ́ pãsì guu gɔ̃̀ɔɛ.* 7 Ayãmɛto tó gbɛ̃́ pɔ́piɔ ɔ́ mà, bùsu píi gbɛ̃́ɔ ge bui píin nò, aaì kúlɛ
aa misiilɛ vua tɑ̃́apiɛ.
8 Gɔɔ bee ɔ̃ saanyãdɔ̃naeɔ mɔ̀ Yuda buieɔ kɔmalɛkɛ̀, 9 aa ò kí Nɛbukanɛzaɛ: Adeɔ n dɔ̃ ń
aafiao Záai! 10 Kí, n yãdìlɛ n mɛ̀, tó gbɛ̃́ pɔ́ɔ ɔ́ mà, aa kúlɛ misiilɛ tɑ̃́a pɔ́ ń pì ń vuaoɛ. 11 N mɛ̀
gbɛ̃́ pɔ́ i kulɛ misiilɛɛ̀o, wa ade zu mua tɛ́ pãsì guuɛ. 12 Tɔ̀ɔ, Yuda buieɔ ku, n ń dílɛ Babɛli
bùsu gbãadeɔ ũ. An tɔ́n Sadaki, Mɛsaki ń Abɛdinɛgooo. Kí, gbɛ̃́piɔ lí n yãmao, aali zɔble n
diiɔnɛo, mɛ́ aali kúlɛ a vua pɔ́ pɔ́ ń pɛ̀lɛɛo.
13 Ɔ Nɛbukanɛza pɔ pà maamaa, à mɛ̀ wà mɔɛ ń Sadakio n Mɛsakio ń Abɛdinɛgooo. Ɔ wà
mɔ̀ gbɛ̃́piɔ kpàwà. 14 Nɛbukanɛza ń lá à mɛ̀: Sadaki, Mɛsaki ń Abɛdinɛgooo, álɛ gí zɔblei
ma diiɔnɛ sìana yɑ̀? Ɑ́lɛ gí kúlɛi vua pɔ́ pɔ́ má pɛ̀lɛɛ yɑ̀? 15 Tó á sɔu mà à kúlɛ misiilɛ pɔ́
pɔ́ má pìpiɛ gɔɔ pɔ́ a pɔ́ɔ ɔ́ mà, a maaɛ, ãma tó i kúlɛɛ̀o, wa á zu mua tɛ́ pãsì guu gɔ̃̀ɔɛ. Tɑ̃́a
kpele mɛ́ a fɔ̃ à á bɔ ma ɔzìi? 16 Aa wèwà aa mɛ̀: Wá yɑ́pi zɑ́simao. 17 Kí, tó wà wá zú mua
tɛ́u, wá Lua pɔ́ wi zɔbleɛ̀ a fɔ̃ wá bɔu, i wá bɔ n ɔzì. 18 Baa tó i kɛ sɔ̃o, ǹyɔ̃ dɔ̃ kɛ́ wá zɔble n
diiɔnɛo. Wá kúlɛ vua pɔ́ pɔ́ ń pɛ̀lɛɛo.
19 Ɔ Nɛbukanɛza pɔ pà maamaa, à a oa fɛ̃́nkpàńzi. A mɛ̀ wà mua tɛ́ kɑ̃́fì dɛ lá wì kɛa lɛɛ
sopla. 20 Ɔ a ò a zìgɔ̃ gɔ̃sa gbãaeɔnɛ aa Sadaki ń Mɛsakio ń Abɛdinɛgooo yeye aa ń zu mua
tɛ́ pãsìpi guu. 21 Ɔ gɔ̃sapiɔ ń yeye ń ń pɔkasa pɔ́ aa daaɔ, ulaɔ ń sooloɔ ń tuluɔ píi, ɔ̃ aa ń sɛ́
ń zú mua tɛ́ pãsìpi guu. 22 Lá kía yãdìlɛ pãsìpãsì, mɛ́ muapi wɑ̀ maamaa, ɔ̃ tɛ́ pusu gɔ̃sa
pɔ́ aa ń zúpiɔ lɛ̀ à ń dɛdɛ. 23 Gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ sɔ̃ aa gɛ̀ kwɛ̀ mua tɛ́ gbãapi guu yeyea.

† 2:45 Soũ 118.22, Isa 28.16, Lom 9.33 * 3:6 Zia 13.15

24 Ɔ kí Nɛbukanɛza gbâlɛ à fɛ̀lɛ zɛ̀, gili gɛ̃̀aàgu. A a ìwaɔ là à mɛ̀: Gbɛ̃ɔn àaɔ̃ ɔ̃ wà ń zú
téu yeyeao lò? Aa wèwà aa mɛ̀: Màaɛ kí! 25 Ɔ à mɛ̀: A gwae! Gbɛ̃ɔn síiɔ̃ má è. Aa poloa,
aalɛ bɛbɛ tépi guu, aai ìamao. An gbɛ̃ɔn síiɔ̃de bɔ̀ lán Lua Nɛ́wa. 26 Ɔ à sɔ̃̀ mua bɔlɛi à mɛ̀:
Sadaki, Mɛsaki ń Abɛdinɛgooo, Lua Musude zɔ̀blenaɔ, à bɔlɛ. Ɔ aa bɔ̀lɛ téu. 27 Bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔɔ
ń lɛdamadeɔ ń zìgɔ̃ dɔaanaɔ ń gbãadeɔ ń kíaɔ kɛ̀aańzi, aa è tépi i fɔ̃ pɔe wòmáo, an mikã i
tékũo, an ulaɔ i ɔ̃̀ɔkpao. Baa té gì kumá seo. 28 Ɔ Nɛbukanɛza mɛ̀: Wà Sadaki ń Mɛsakio ń
Abɛdinɛgooo Lua sáaukpa! A a Malaika zì à a zɔ̀blena pɔ́ aa a náai vìɔ suabà. Asa aa gì yã́
pɔ́ má dìlɛ kɛiɛ, aa sì wà ga, kɛ́ wasu kúlɛ misiilɛ dii pãleɔnɛo yái, sema ń Lua. 29 Yã́ pɔ́ má
dìlɛn kɛ: Tó gbɛ̃e Sadaki ń Mɛsakio n Abɛdinɛgooo Lua tɔbɛ̃ɛsì, bùsu píi gbɛ̃́ ge bui kpelen
nò, wa aà zɔ̃ɛzɔ̃ɛ, wi aà ua kɛ tufua ũ. Asa dii pãle a fɔ̃ gbɛ̃́ suaba màao. 30 Ɔ kía Sadaki ń
Mɛsakio ń Abɛdinɛgooo gbà gbãa Babɛli bùsuu.

Nɛbukanɛza nana'oa li yã́ musu

31 Kí Nɛbukanɛza mɛ́ lɛ́ yã́ɛ bee o gbɛ̃́piiɛ, bùsu gbɛ̃́pii ge bui pɔ́ kú dṹnia guu píin nò, à
mɛ̀: Aɔ kú ń aafiao maamaa! 32 A kàmagu kɛ́ mà dabudabuɔ ń yãbɔnsaɛ pɔ́ Lua Musude
kɛ̀mɛɛɔ oɛ́. 33 Aà dabudabuɔ zɔ̃ɔ fá! Aà yãbɔnsaɛɔ pãsì. Aà kpala láaa vìo, aà kiblea aɔ ku
gɔɔpiiɛ.

4

1 Ma Nɛbukanɛza kɛ́ má kú ma bɛ kílikili yãkelesai, 2 ɔ̃ ma nana'ò, a tò vìa ma kũ. Kua
ma liiwa yã́ pɔ́ má è ń làasoo pɔ́ má kɛ̀o tò sɔ̃ kɛ̃̀magu. 3 Má dìlɛ wà mɔmɛɛ ń Babɛli ɔ̃nɔnaɔ
píi aa nanapi bɔɔlɛkɛmɛɛ. 4 Kɛ́ àsi'onaɔ ń dabudabukɛnaɔ ń saanyãdɔ̃naɔ ń màsokɛnaɔ
mɔ̀, ma nanapi yã'ònɛ́, aai fɔ̃ aa a bɔɔlɛkɛ̀mɛɛo. 5 Gbɛzã ɔ̃ Daniɛli pɔ́ wà ma tã́a tɔ́ kpàɛ̀, wì
mɛɛ̀ Bɛlasaa, mɔ̀ ma kĩ́i, ɔ̃ ma nanapi òɛ̀. A Lua pɔ́ a kua adoa Nisìna vì. 6 Ma mɛ̀: Bɛlasaa,
ɔ̃nɔnaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ, má dɔ̃ kɛ́ ń Lua pɔ́ a kua adoa Nisìna vì, asiiyã líɔ zì'ũ nɛo. Yã́ pɔ́ má è nana
guun kɛ. N a bɔɔlɛkɛmɛɛ. 7 Yã́ pɔ́ má è ma làasoo guu gɔɔ pɔ́ má wúlɛa ma liiwan kɛ: Málɛ
gugwa ɔ̃ ma lí è zɛ tɔɔlɛ guoguo, a lɛsì kɛ̀ zài. 8 Lípi zɔ̃ɔkũ̀ à gbãàkũ̀ e a misona gɛ̀ zɔ̃̀ luawa.
Wì lípi e za dṹnia lɛ́ léu píi. 9 A láɔ kɛfɛũ, mɛ́ a nɛ'i kɛ̀ zài, a pɔblea mɔ̀ gbɛ̃́piiwa. Sɛ̃̀a nɔ̀bɔɔ
ue è a gbáu, mɛ́ bãɔ ì mɔ́ pépɛ a gɔ̃naɔwa.* Pɔ́ wɛ̃nide píi ì blɛ ewà.

10 Málɛ yã́pi e ma làasoo guu gɔɔ pɔ́ má wúlɛa ma liiwa, ɔ̃ ma malaika è à bɔ̀ luabɛ. 11 A
lɛzù gbã́ugbãu à mɛ̀: A lípi zɔ̃ à nɛ́, í a gɔ̃naɔ boɛboɛ. A a láɔ wolo, í a bɛɔ fãaa. A to nɔ̀bɔɔ
bàalɛ kɛ̃wà, à to bãɔ bɔlɛ a láu. 12 Ãma à lípi miɔna ń a zĩ́naɔ to tɔɔlɛu, í mɔsi gala kpaɛ̀
ń mɔgotɛ̃ pɔ́o sɛ̃u we. Fii a kpawà, iɔ ku sɛ̃u we ń nɔ̀bɔɔ. 13 Aà mi a liaa, aà làasoo i gɔ̃
lán nɔ̀bɔɔ pɔ́wa e wɛ̃̀ sopla. 14 Malaikaɔ mɛ́ yã́ pɔ́ Lua dìlɛpi ò, aà gbɛ̃́piɔ mɛ́ yã́ pɔ́ Lua zɛ̀o
kpàwakɛ̀, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ kúɔ e dɔ̃ Musude mɛ́ iko vì gbɛ̃nazìna kpalaɔwa. I gbɛ̃́ kpá kpalau
lá a yeiwa, baa gbɛ̃́ kpɛɛna se. 15 Ma kí Nɛbukanɛza, nana pɔ́ má òn we. Bɛlasaa, ǹ a
bɔɔlɛkɛmɛɛ sa, asa ma kpala ɔ̃nɔnae i fɔ̃ a bɔɔlɛkɛ̀mɛɛo. Nyɔ̃ fɔ̃́, asa ń Lua pɔ́ a kua adoa
Nisìna vìɛ.†

Daniɛli Nɛbukanɛza nana bɔɔlɛkɛa

16 Ɔ yã́pi dì Daniɛli pɔ́ wì mɛɛ̀ lɔ Bɛlasaawa. Làasoo pɔ́ àlɛ kɛ tò sɔ̃ kɛ̃̀aàgu. Ɔ kía mɛ̀:
Bɛlasaa, ńsu to nanapi yã́ ń a bɔɔlɛo n vìakũo. Ɔ Bɛlasaa òɛ̀: Ma dii, Lua to nanapi àɔ dɛ n
zangudeɔ yã́ ũ. Lua to a bɔɔlɛ àɔ dɛ n ibɛɛɔ yã́ ũ. 17 Lí pɔ́ ń è, a zɔ̃ɔ mɛ́ a gbã̀a, a misona zɔ̃̀
luawa, wì e za dṹnia lɛ́ léu. 18 A láɔ kɛfɛũ, a nɛ'i kɛ̀ zài, a pɔblea mɔ̀ gbɛ̃́piiwa. Sɛ̃̀a nɔ̀bɔɔ ku
a gbáu, mɛ́ bãɔ ì mɔ́ pépɛ a gɔ̃naɔwa. 19 Kí, ḿmɛ ń lípi ũ. N iko zɔ̃ɔ mɛ́ ń gbãa vì. N zɔ̃ɔkɛ
gbã̀ zɔ̃̀ luawa, n kpala ɔtà e dṹnia léwa. 20 Kí, n malaikae è à bɔ̀ luabɛ à mɛ̀: A lípi zɔ̃, i lípi

* 4:9 Mat 13.32 † 4:15 Daa 41.38

kɛ kélɛkɛlɛ, ãma à a miɔna ń a zĩ́naɔ to tɔɔlɛu. A mɔsi gala kpaɛ̀ ń mɔgotɛ̃ pɔ́o sɛ̃u we, fii i
kpawà, iɔ kú ń sɛ̃̀anɔbɔɔ e wɛ̃̀ sopla.
21 Kí, a bɔɔlɛn kɛ. Yã́ pɔ́ Musude dĩ̀lɛ ma dii kía yã́ musun kɛ: 22 Wa n ya wà n bɔ
gbɛ̃nazĩ̀naɔ guuɛ, níɔ kú ń sɛ̃̀anɔbɔɔ, níɔ sɛ̃ ble lán zuwa, fii i n gbɛ̃. Nyɔ̃ɔ ku màa wɛ̃̀ sopla
e ǹ gɛ ǹ dɔ̃ kɛ́ Musude mɛ́ iko vĩ̀ gbɛ̃nazĩ̀na kpalaɔwa, mɛ́ ĩ̀ gbɛ̃́ kpá kpalau lá a yeiwa. 23 Lá
à mɛ̀ wà limiɔna ń a zĩ́naɔ tó, bee mɛ̀ tó n Lua dɔ̃̀ ikode ũ, a ɛa n kpa kpalau. 24 Ayãmɛto
kí, ma lɛdamaɛ bee ma. Kɛ̃ n duunawa, níɔ yãkɛ a zɛ́wa. N n yãvãikɛa tó, níɔ gbɛ̃kɛkɛ
taasideɔnɛ, n namablea i gɔɔ ga yɔɔ.
25 Yã́piɔ kí Nɛbukanɛza lè píi. 26 Mɔ kuɛpla gbɛa àlɛ bɛbɛ a bɛ kpɛ́ zɔ̃ɔ musu Babɛli. 27 Ɔ
à mɛ̀: Babɛli zɔ̃ɔ pɔ́ má kàlɛ ma kiblekĩ̀i ũn kɛo lò? Má kàlɛ ń ma iko gbãao ma kíakɛ gawi
yã́iɛ. 28 E yã́pi àɔ gé bɔi kía lɛ́u, lɔɔe bò luabɛ à mɛ̀: Kí Nɛbukanɛza, yã́ pɔ́ wa ò n musun
kɛ: Wà n bɔ kpalauɛ. 29 Wa n ya wà n bɔ gbɛ̃nazĩ̀naɔ guuɛ, níɔ kú ń sɛ̃̀anɔbɔɔ, níɔ sɛ̃ ble lán
zuwa. Nyɔ̃ɔ ku màa wɛ̃̀ sopla e ǹ gɛ ǹ dɔ̃ kɛ́ Musude mɛ́ iko vĩ̀ gbɛ̃nazĩ̀na kpalaɔwa, mɛ́
ĩ̀ gbɛ̃́ kpá kpalau lá á yeiwa. 30 Wegɔ̃ɔ yã́ pɔ́ wa ò Nɛbukanɛza musu kɛ̀. Wà aà yà wa bɔ̀
gbɛ̃nazĩ̀naɔ guu, à sɛ̃ blè lán zuwa, mɛ́ fii aà gbɛ̃̀. Aà mikã gɛ̀ gbà̃ lán kúu kã́wa, aà ɔkɔɔ
gbà̃ lán bã ɔkɔɔwa.
31 Kɛ́ wɛ̃̀ soplapi pà, ma Nɛbukanɛza ma wɛsɛ̀ ma musu gwà, ɔ̃ ma su ma laaiwa. Ɔ ma
Musude sáaukpà, ma Gɔɔpiide tɔbɔ̀, ma bɛɛɛ dɔ̃̀ɛ̀. Asa aà kíakɛ láaa vĩ̀o mɛ́ aà kpala ĩ̀ɔ ku
gɔɔpiiɛ. 32 Gbɛ̃́ pɔ́ kú dṹnia guuɔ píi dɛɛ̀ pɔe ũo.‡ I kɛ lá á yeiwa ń gbãade pɔ́ kú musuɔ ń
gbɛ̃nazĩ̀na pɔ́ kú tɔɔlɛɔ. Gbɛ̃e lí fɔ̃ kpàɛ̀o, gbɛ̃e lí fɔ̃ òɛ̀: Bɔ́ ńlɛ kɛ weio.
33 Gɔɔ pɔ́ ma su ma laaiwa, ɔ̃ ma ɛa su ma kíakɛgawiu ń bɛɛɛo ń zɔ̃ɔkɛo. Ma ĩ̀waɔ ń ma
bùsu gbãadeɔ ma gbɛa, aa ma kpa kpalau, ɔ̃ ma iko dɛ̀ a káaua. 34 Ma Nɛbukanɛza málɛ
musu Kía sáaukpasa, málɛ aà kpɛla, málɛ aà tɔbɔ, asa aà yãkɛaɔ maa píiɛ, ĩ̀ɔ yãkɛ a zɛ́wa.
A fɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ ĩ̀ azĩ̀a sɛ lɛsĩ̀ busa.

5

Yã́ pɔ́ wa kɛ̃̀ gĩ̀wa

1 Kí Balazaa a bùsu gbãadeɔ sĩ̀si dikpɛ blɛwa gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔo, ɔ̃ àlɛ vɛ̃ɛmińnɔ. 2 Kɛ́ aà pɔ
kɛ̀ ípiwa na, à mɛ̀ wà mɔ́ ń vua imibɔɔ ń ã́nusu imibɔ pɔ́ a dezi Nɛbukanɛza sɛ̀lɛ Lua kpɛ́u
Yelusalɛũɔ, à imiò, aàpi ń a bùsu gbãadeɔ ń a naɔ ń a nɔ pɔ́ i mɛ́sɛdilɛnɛ́ɔɔ. 3 Ɔ wà mɔ̀ ń
imibɔpiɔ, aalɛ imiò. 4 Aalɛ vɛ̃ɛmi, aalɛ tã́a pɔ́ wà ń kɛ́ ń vuao ń ã́nusuo n mɔgotɛ̃o ń mɔsio
ń líoń gbɛo sáaukpa. 5 Wegɔ̃ɔ gbɛ̃nazĩ̀na ɔbɔ̀ filia íi, àlɛ lákɛ̃ kibɛ gĩ̀ pɔ́ wà bɔlɔkɛ̀wàwa. Kía
ɔpi è, àlɛ lákɛ̃, 6 ɔ̃ aà làasoo tò sɔ̃ kɛ̃̀aàgu. Aà oa ɔ̃̀ɔkpà, aà wopɛɛkĩ̀iɔ bùsa, ɔ̃ aà gbázĩ̀na lùa.
7 A wii gbãa lɛ̀ à mɛ̀ wà mɔ́ ń àsi'onaɔ ń saanyãdɔ̃naɔ ń màsokɛnaɔ. Ɔ a ò Babɛli ɔ̃nɔnapiɔnɛ
à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ wɛ̃̀sãɛ bee kyokɛ̀ à a bɔɔlɛkɛ̀mɛɛ, má gomusu tɛ̃a ń vua yàbaao daɛ̀, i gɔ̃ ma
bùsu gbãadeɔ àaɔ̃de ũ. 8 Kɛ́ kía ɔ̃nɔnapiɔ gɛ̃̀ ḿpii, ɔ̃ an gbɛ̃e i fɔ̃ wɛ̃̀sãpi kyokɛ̀ à a bɔɔlɛkɛ̀
kíɛo. 9 Sɔ̃ ɛ̀a kɛ̃̀ kí Balazaagu maamaa, aà oa ɛ̀a ɔ̃̀ɔkpà, mɛ́ aà bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ gɔ̃̀ bíli guu.
10 Kɛ́ kía na kía ń bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ zɔa mà, à gɛ̃̀ńzi blɛblekpɛu à mɛ̀: Adeɔ n dɔ̃ ń aafiao Záai!
Ǹsu to n làasoo n pɔ yao, ńsu ǹ n oa ɔ̃̀ɔkpao. 11 Gbɛ̃e ku n bùsuu la, a Lua pɔ́ a kua adoa
Nisĩ̀na vĩ̀. N dezi Nɛbukanɛza gɔɔ wa è a laai vĩ̀ ń wɛzɛ̃o ń ɔ̃nɔo lán Luawa. N dezi aà dĩ̀lɛ
wɛzɛ̃naɔ ń àsi'onaɔ ń saanyãdɔ̃naɔ ń màsokɛnaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. 12 Aà ɔ̃nɔ ń aà dɔ̃ao pãsĩ̀, ĩ̀ yã́pii
maɛ. I nanaɔ bɔɔlɛkɛ, ĩ̀ yã́ zĩ̀'ũɔ yáasi polo ń yã́'ĩ̀aɔ. Aà tɔ́n Daniɛli. Kía tɔkpàɛ̀ lɔ Bɛlasaa. N
aà sísi sɔ̃, i yã́pi bɔɔlɛkɛnɛ.
13 Kɛ́ wà mɔ̀ ń Daniɛlio kíapi kĩ̀i, ɔ̃ a òɛ̀: Mmɛ ń zĩ̀zɔ pɔ́ wĩ̀ mɛ Daniɛli, ma dezi bɔ̀ò Yuda
bùsuu ũa? 14 Má mà wà mɛ̀ ń Lua Nisĩ̀na vĩ̀, ń laai vĩ̀ ń wɛzɛ̃o ń ɔ̃nɔ gbãao. 15 Wà mɔ̀mɛɛ

‡ **4:32** Isa 40.17

tia ń ɔ̃nɔnaɔ ń àsi'onaɔ aa wɛ̃̀sãɛ bee kyokɛ, aai a bɔɔlɛkɛmɛɛ, ãma aai fɔ̃o. 16 Má mà ni fɔ̃ ǹ
yɑ̃́ɔ bɔɔlɛkɛ, ni fɔ̃ ǹ yɑ̃'ìaɔ polo. Tó n fɔ̃ n wɛ̃̀sãɛ bee kyokɛ̀ ń a bɔɔlɛkɛ̀mɛɛ, má gomusu tɛ̃a
ń vua yàbaao danɛ, ní gɔ̃ ma bùsu gbãadeɔ àaɔ̃de ũ.

17 Ɔ Daniɛli òɛ̀: Nyɔ̃ n gbaɔ kũa, ní asea kɛ gbɛ̃pãlɛɛ. N beeo má wɛ̃̀sãpi kyokɛnɛ kí, mí a
bɔɔlɛkɛnɛ. 18 Kí, Lua Musude mɛ́ kíakɛ ń zɔ̃ɔkɛo ń gawio ń bɛɛɛo kpà n dezi Nɛbukanɛzawa.
19 Lá à aà sɛ̀ lɛsi̇̀ màa, gbɛ̃́pii aà vi̇̀a vi̇̀, aai̇̀ misiilɛ̀ɛ, bui píi ge yɑ̃'oa bui píin nò. Gbɛ̃́ pɔ́ a ye
dɛ, ì aà dɛɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ a ye bɔ, ì aà bɔɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ a ye gba gbãa, ì aà gba gbãa. Gbɛ̃́ pɔ́ a ye kɛ̃́sã,
ì aà kɛ̃́sãɛ. 20 Ãma kɛ́ à azi̇̀a sɛ̀ lɛsi̇̀ mɛ́ aà swɑ̃́ yi̇̀aa mɛ́ à zazakũ̀, ɔ̃ Lua aà bɔ̀ kpalau, à aà
gawi kɔ'ɛ̀. 21 Wà aà ya bɔ̀ gbɛ̃nazi̇̀naɔ guu, aà làasoo gɔ̃̀ lán nɔ̀bɔɔwa. A kú ń saeɔ, à sɛ̃ blè
lán zuwa. Fíi aà gbɛ̃̀, ɔ̃ a dɔ̃̀ sa kɛ́ Lua Musude mɛ́ iko vi̇̀ gbɛ̃nazi̇̀na kpalaɔwa, mɛ́ ì gbɛ̃́ pɔ́
a yei kpa kpalau. 22 Mpi sɔ̃ Balazaa, aà tɔũnan n ũ. Baa kɛ́ ń yɑ̃́piɔ dɔ̃ píi, ni nzi̇̀a busao.
23 N lɛ'ɛ̀ Dii Musudewa. N tò wà mɔ̀ ń aà kpɛ́ imibɔɔ, ɔ̃ mpi ń n bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ ń n naɔ ń n nɔ
pɔ́ ni mɛ́sɛdilɛnɛ́oɔ a vɛ̃ɛmi̇̀ò, ɔ̃ n tɑ̃́a pɔ́ wa kɛ̀ ń vuao ń ɑ̃́nusuo ń mɔgotɛ̃o ń mɔsio ń lío ń
gbɛo sáaukpà, pɔ́ pɔ́ aali gu'eo, aali yãmao, mɛ́ aa dɔ̃a vi̇̀oɔ. N wɛ̃ni ń n ziao ku Lua ɔzi̇̀ɛ, ɔ̃
ni aà kpɛlao. 24 A yɑ̃́i a tò ɔpi mɔ̀ wɛ̃̀sãpi kɛ̃̀.

25 Yɑ́ pɔ́ ɔpi kɛ̃̀n kɛ: Mɛnɛ, mɛnɛ, tɛkɛli, pɛɛsi.* 26 Yɑ̃́piɔ bɔɔlɛn kɛ: Mɛnɛ mɛ̀ Lua n
kpalablegɔɔ nàa, à a lɛzɛ̀. 27 Tɛkɛli mɛ̀ wà n gbia lɛgwà kiloowa, wa è ni kiloo sɛo. 28 Pɛɛsi
mɛ̀ wà n kpala kpaalɛ Mɛdɛɔ ń Pɛɛsiɔnɛ.

29 Balazaa yɑ̃'ò, ɔ̃ wà gomusu tɛ̃a ń vua yàbaao dà Daniɛliɛ,† wà kpàwakɛ̀ wà mɛ̀, aà
bùsu gbãadeɔ àaɔ̃den aà ũ. 30 Gwãasi̇̀n doũpi guu ɔ̃ wà Babiloni kí Balazaa dɛ̀.

6

Daniɛli zua nɔ̀ɔmusuɔ tòou

1 Mɛdɛ bui pɔ́ wi̇̀ oɛ̀ Daliusi mɛ́ zɔ̃̀lɛ aà gbɛu a wɛ̃̀ bàaɔ̃ ń plaode guu. 2 A kà Daliusigu à
bùsu gbãadeɔ dilɛ gbɛ̃ɔn basoolo, ɔ̃ à ń dílɛdilɛ a bùsuu píi. 3 A lɛdamadeɔ di̇̀lɛ gbɛ̃ɔn àaɔ̃
an dɔaanaɔ ũ. Daniɛliá gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ doɛ. Bùsu gbãadeɔ ì ń yɑ̃́ɔ sɛ́lɛ siu lɛdamadepiɔnɛ, kɛ́
aasu ásookɛ kíaɛo yɑ̃́i. 4 Daniɛli ɔ̃nɔ gbãa dɛ lɛdamade ki̇̀niɔ ń bùsu gbãadeɔla píi, ɔ̃ kía
zɛ̀ò à aà dilɛ a bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ. 5 Ɔ lɛdamade ki̇̀niɔ ń bùsu gbãadeɔ lɛ́ zɛwɛɛlɛ wà yãe ewà
kpala pɔ́ a blèpi yɑ̃́ musu, ãma a tàae vi̇̀o, aai yãe ewào, asa a náai vi̇̀ a yãkɛa guu píiɛ. Ili
pãkpa yãeio, i̇̀li zã yãewao. 6 Ɔ aa mɛ̀: Wá yãe e Daniɛliwa bauo, mɛ́ i kɛ aà Lua sísia yɑ̃́
musu bàasio. 7 Ɔ lɛdamade ki̇̀niɔ ń gbãadeɔ kɔ̃ nàaa aa gɛ̀ kía lè aa mɛ̀: Kí Daliusi, adeɔ n
dɔ̃ ń aafiao! 8 Wá bùsu dɔaanaɔ ń kíaɔ ń zi̇̀gɔ̃ dɔaanaɔ ń gbãadeɔ ń lɛdamadeɔ n ń i̇̀waɔ píi,
wa lɛkpàai̇̀ wá è a maa ǹ yɑ̃́ɛ bee dilɛɛ, ní tó wà zi̇̀kɛwà. E gɔɔ baakwi lɛ́u gbɛ̃́ pɔ́ sù wabikɛ̀
diiewa ge gbɛ̃nazi̇̀nan nò, mɛ́ i kɛ ḿmɛ à wabikɛ̀mao, wa ade sɛ zu nɔ̀ɔmusuɔ tòou. 9 Kí,
yɑ̃́pi dilɛ sa, ní n tɔ́ da láɛ beeu, kɛ́ gbɛ̃e su lilɛo yɑ̃́i. Iɔ dɛ Mɛdɛɔ ń Pɛɛsiɔ ikoyã pɔ́ wa fɔ̃ a
bɑ̃dɛo ũ. 10 Ɔ kí Daliusi yɑ̃́pi di̇̀lɛ à a tɔ́ dàlau.

11 Kɛ́ Daniɛli mà wà yɑ̃́pi di̇̀lɛ, à tà bɛ. Aà kpɛa pɔ́ kú kpɛ́ musu fɛnɛntiɔ bɔaa ń Yelusalɛũo
wɛ̃wɛ̃a. Ɔ à kùlɛ wabikɛ̀ Luawa à aà sáaukpà, lá i̇̀ɔ kɛ lá gu lɛ́ dɔ gɛ̃n àaɔ̃'aaɔ̃wa. 12 Ɔ gbɛ́piɔ
mɔ̀ si̇̀aàzi, aa è àlɛ wabikɛ Luawa, àlɛ kulɛkɛ̀. 13 Ɔ aa gɛ̀ kía lè yɑ̃́ pɔ́ a di̇̀lɛpi musu aa mɛ̀:
N yãdi̇̀lɛ n mɛ̀ e gɔɔ baakwi gbɛ̃́ pɔ́ wabikɛ̀ diiewa ge gbɛ̃nazi̇̀nan nò, mɛ́ i kɛ n bàasio, wa
ade sɛ zu nɔ̀ɔmusuɔ tòouɛ. Kía mɛ̀: Yɑ̃́pi sea vi̇̀o, à gɔ̃̀ Mɛdɛɔ ń Pɛɛsiɔ ikoyã pɔ́ wa fɔ̃ wà a
bɑ̃dɛo ũɛ. 14 Ɔ aa òɛ̀: Yuda bùsu zi̇̀zɔ Daniɛli lí n yãdao ge yɑ̃́ pɔ́ ń di̇̀lɛpi. Iɔ wabikɛ Luawa
lá gu lɛ́ dɔ gɛ̃n àaɔ̃'aaɔ̃ɛ. 15 Kɛ́ kía yɑ̃́pi mà, à kɛ̀ɛ ɑ̃̀i maamaa. A zɛ̀ò à Daniɛli suaba, ɔ̃ àlɛ aà
bɔa zɛ́ wɛɛlɛ e i̇̀atɛ̃ gɛ̀ gɛ̃̀ò kpɛ́u. 16 Ɔ gbɛ́piɔ kɔ̃ nàaa aa mɔ̀ kía lè aa mɛ̀: Kí, ń Mɛdɛɔ ń Pɛɛsiɔ

* 5:25 Bee mɛ̀ nao, nao, gbia lɛgwà, kpaalɛ. † 5:29 Daa 41.42

ikoyã dɔ̃, wà mɛ̀ yá̃ pɔ́ kía dì̃lɛ ń yá̃ pɔ́ à giio lilɛa vì̃o. 17 Ɔ kía mɛ̀ wà mɔ́ ń Daniɛlio wà aà
zu nɔ̀ɔmusuɔ tòou. Kía ò Daniɛliɛ: N Lua pɔ́ niɔ kúlɛɛ̀ gɔɔpii n bɔ!

18 Kɛ́ wà aà zù tòopiu, wà gbɛ sɛ tà tòopilɛ, ɔ̃ kía seelakɛ̀wà ń a tãanao ń a bùsu gbãadeɔ
tãanaɔ, kɛ́ gbɛ̃e su yãe lilɛ Daniɛli musuo yá̃i. 19 Ɔ kía tà bɛ, à gì̃ pɔblei gwãasì̃na bee, mɛ́
i a nɔɛe gbɛao. I fɔ̃ i'òo. 20 Kɛ́ gu dɔ̀, guwɛ lɛ́ kɛ́̃, ɔ̃ kíapi fɛ̀lɛ gɛ̀ nɔ̀ɔmusuɔ tòopi kí̃i kpakpa.
21 Kɛ́ à sɔ̃̀ tòopii, à lɛzù Daniɛlizi ń pɔsiao à mɛ̀: Daniɛli, Daniɛli, Lua bɛ́ɛ̃ zɔ̀blena! N Lua
pɔ́ niɔ kúlɛɛ̀ gɔɔ píi fɔ̃̀ n bɔ nɔ̀ɔmusuɔ lɛ́zì̃a? 22 Daniɛli wɛ̀wà à mɛ̀: Lua n dɔ̃ ń aafiao Záai!
23 Ma Lua a Malaika zì̃, à mɔ̀ nɔ̀ɔmusuɔ lɛ́ kù̃aa, aai ma kɛ'ì̃ao, asa ma kɛɛ̀ yãesaide ũɛ. Kí,
mi tàaee kɛnɛ ziio. 24 Kía pɔ kɛ̀na maamaa, ɔ̃ à mɛ̀ wà Daniɛli bɔ tòopiu. Kɛ́ wà aà bɔ̀, wi
aà gue e à kɛ̀'ì̃ao, kɛ́ a Lua náai vì̃ yá̃i. 25 Ɔ kía mɛ̀ wà mɔ́ ń gbɛ́̃ pɔ́ yãdɔ̀ Daniɛliwaɔ, ɔ̃ wà ń
zuzu tòopiu sɔ̃ ń ń nɛ́ɔ ń ń naɔ. E aaɔ gɛ́ zí̃lɛ lei, nɔ̀ɔmusuɔ ń gbá̃ aa ń kũkũ, aa ń wáɔ wì̃wi
píi.

26 Kí Daliusi lakɛ̃ gbɛ́̃ pɔ́ kú a bùsu guuɔnɛ píi, bui píin nò, à mɛ̀: Aɔ kú ń aafiao maamaa!
27 Ma yá̃ɛ bee dì̃lɛ ma bùsu gbɛ́̃piiɛɛ. Aaɔ Daniɛli Lua vì̃a vì̃, aai misiilɛɛ̀. Asa Lua bɛ́ɛ̃ pɔ́
kú gɔɔpiin aà ũ. Aà kpalaá kpala láasaiɛ, mɛ́ aɔ kible gɔɔpiiɛ. 28 I gbɛ́̃ suaba, ì̃ ń bɔ. I
dabudabuɔ ń yãbɔnsaɛɔ kɛ musu ń zí̃lɛo. Ɔmɛ Daniɛli bɔ̀ nɔ̀ɔmusuɔ lɛ́zì̃. 29 Daniɛli gbãa'è
Daliusi kiblegɔɔ ń Pɛɛsi bui Kilusi kiblegɔɔo.

7

Daniɛli wɛ́pungu'ea wài mɛ̀n sìiɔ̃ yá̃ musu

1 Babɛli kí Balazaa kpalablea wɛ̃̀ sɛ́ia guu ɔ̃ Daniɛli wɛ́pungu'è, à yãe è a làasoo guu gɔɔ
pɔ́ á wúlɛa a liiwa, ɔ̃ à wɛ́pungupi yá̃ kɛ̃̀ láu, à a yá̃ mideɔ ò. 2 Daniɛli mɛ̀: Málɛ gugwa
wɛ́pungu'ea guu gwãasì̃na, ɔ̃ ma luabɛ ì̃ana è mɛ̀n síiɔ̃, aalɛ fɛlɛ ísia zɔ̃ɔa. 3 Ɔ wài zɔ̃ɔ mɛ̀n
síiɔ̃ɔ bɔ̀lɛ ísiau, an bui dodoa kɔ̃ɛ.* 4 A sɛ́ia bɔ̀ nɔ̀ɔmusuwa, a kúu gã̀sì̃aɔ vì̃. Kɛ́ málɛ gwa,
wà aà gã̀sì̃a wòlowà, ɔ̃ wà aà sɛ zè gbá pla lán gbɛ̃nazì̃nawa, ɔ̃ wà gbɛ̃nazì̃na sɔ̃ dɔ̀ɛ̀. 5 Ɔ
ma wài plaade è, à bɔ̀ maiwa, a gɛngɛsɛkɛa, gbã̀tɛ̃ɛwa mɛ̀n àaɔ̃ɔ kpaa aà lɛ́zì̃. Ɔ wa òɛ̀ aà
fɛlɛ nɔ̀ɔ so maamaa. 6 Bee gbɛa ma gugwà, ɔ̃ ma wài pãle è, à bɔ̀ gbɛaanawa.† A gã̀sì̃a vì̃
a kpɛsɛa mɛ̀n síiɔ̃, mɛ́ a mi síiɔ̃. Wà aà kpà kpalau. 7 Bee gbɛa kɛ́ málɛ gugwa wɛ́pungupi
guu gwãasì̃na màa, ma wài síiɔ̃de è, ì̃ to vì̃a gbɛ́̃ kú̃ e sɔ̃ kɛ̃ adegu. Aà gbãa sáa vì̃o. Aà
swaaá mɔsiɛ mɛ́ a zɔ̃ɔ, ì̃ pɔ́ sóò à wì̃wi, ì̃ ɔ̃zɔ̃ a kì̃ni pɔ́ gɔ̃̀wa. A adoa ń wài pɔ́ dɔ̀aaɛ̀ɔɛ. A
kɔ́ba kwi.‡ 8 Kɛ́ málɛ làasookɛ aà kɔ́bapiɔ yá̃wa, ma kɔ́ba pãle è nɛ́nannɔ, àlɛ bɔ ń guu, ɔ̃
kɔ́ba káau mɛ̀n àaɔ̃ɔ wòlo, aa gubɔ̀ɛ̀. Má è kɔ́ba nɛ́napi wɛ́ vì̃ lán gbɛ̃nazì̃nawa. A lɛ́ vì̃ lɔ,
ì̃ɔ wala yã'o.§

9 Kɛ́ málɛ gwa màa, má è wà kiblekilaɔ kàlɛ,* ɔ̃ Mae Zie mɔ̀ zɔ̃̀lɛ. Aà pɔkasaɔ dɛ púntaitai,
mɛ́ aà mikã dɛ lán sã zu'oa ká̃wa.† Aà kiblekila lɛ tɛ́ bɔ mɛ́ a wuluuɔ lɛ́ pipi lán tɛ́vuawa.
10 Tɛ́ swa bɔ̀ aà zíɛ, àlɛ bàalɛ aà aɛ. Gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ɔ̀aa sɔɔɔ lɛ́ aà ì̃wa ble, mɛ́ gbɛ́̃ pɔ́ sì̃ aà
aɛɔ kà miliɔ̃ basɔo.‡ Yá̃kpalɛkɛnaɔ zɔ̃̀lɛ, ɔ̃ wà láɔ wɛ̃̀wɛ̃.§ 11 Ma gí lɛ́ gwa walayã pɔ́ kɔ́bapi
lɛ́ o yá̃i, ɔ̃ ma gí lɛ́ gwa e wà gɛ̀ wàipi dɛ̀, wà aà gɛ tɔ̀lɔzɔ̃̀ wa sɛ zù tɛ́u. 12 Wà wài pãleɔ bɔ̀
kpalau, ãma wi ń wɛ̃ni bɔo e gɔɔewa.

13 Kɛ́ málɛ gugwa gwá̃ wɛ́pungupi guu màa, ma pɔ́ è lán gbɛ̃nazì̃nawa, àlɛ mɔ́
luabɛpuanau.* Kɛ́ à kà, ɔ̃ wà aà kpán'aɛkɛ̀ wà gɛ̀ò Mae Zipi kí̃i. 14 A aà kpà kpalau, à
iko kpàwà ń gawio, ɔ̃ gbɛ́̃pii kùlɛɛ̀, bùsu píi gbɛ́̃ ge bui píin nò. Aà iko aɔ ku gɔɔpiiɛ, a láaa
vì̃o, mɛ́ aà kpala a midɛ bauo.†

* 7:3 Zia 13.1, 17.8 † 7:6 Zia 13.2 ‡ 7:7 Zia 12.3, 13.1 § 7:8 Zia 13.5-6 * 7:9 Zia 20.4 † 7:9 Zia 1.14
‡ 7:10 Zia 5.11 § 7:10 Zia 20.12 * 7:13 Mat 24.30, 26.64, Zia 1.7, 13, 14.14 † 7:14 Flp 2.9-11, Zia 11.15

Wɛ́pungupi bɔɔlɛ

15 Ma Daniɛli ma pɔ yà. Yá̃ pɔ́ málɛ e ma làasoo guu tò sɔ̃ kɛ̃̀magu. 16 Ma sɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ zɛ weɔ
doi, ma yá̃piɔ sı̃ana gbɛ̀awà píi. Ɔ à yã'òmɛɛ à yá̃piɔ bɔɔlɛkɛ̀mɛɛ. 17 Wài zɔ̃ɔ mɛ̀n síiɔ̃piɔá
kpala mɛ̀n síiɔ̃ pɔ́ aa bɔ dú̃nia guuɔɛ. 18 Ã́ma Musude gbɛ̃́ɔ mɛ́ aa kpala si aa ble, aaiɔ vı̃
gɔɔpii, aɔ láaa vı̃o.‡ 19 Bee gbɛa má ye sı̃ana dɔ̃ wài síiɔ̃de yá̃ musu. A adoa ń wài kı̃niɔɛ,
ı̃ to vı̃a gbɛ̃́ kú̃ dɛńla. Aà swaaá mɔsiɛ, aà ɔkɔɔá mɔgotɛ̃ɛ, ı̃ pɔ́ só à wíwi, mɛ́ ı̃ ɔ̃zɔ̃ a kı̃ni pɔ́
gɔ̃̀wa. 20 Má ye kɔ́ba mɛ̀n kwi pɔ́ kú aà miwaɔ yáasi dɔ̃ lɔ ń kɔ́ba pɔ́ bɔ̀ ɔ̃ kɔ́ba mɛ̀n àaɔ̃ɔ
wòlo aa gubɔ̀ɛo. Kɔ́bapi wɛ́ vı̃ ń lɛ́o, ı̃ wala yã'o mɛ́ aà zɛa gbãa dɛ a kı̃niɔla. 21 Kɛ́ málɛ
gwa, kɔ́bapi lɛ́ zı̃ka ń Lua gbɛ̃́ɔ, àlɛ ń fu.§ 22 Ɔ Mae Zipi mɔ̀ yãnakpà Musude gbɛ̃́piɔwa,
asa kpala gɔ̃a Lua gbɛ̃́ɔ pɔ́ ũ gɔɔ mɛ́ kà.*

23 Wa òmɛɛ wà mɛ̀: Wài mɛ̀n síiɔ̃depiá kpala síiɔ̃de pɔ́ a bɔ dú̃nia guuɛ. A adoa ń kpala
kı̃niɔɛ, a da dú̃niaa píi, i ɔ̃zɔ̃wà, i wíwi. 24 Kɔ́ba mɛ̀n kwipiɔá kpalapi kía gbɛ̃ɔn kwi† pɔ́ aa
kibleɔɛ. Kía pɔ́ dodoa ń a káauɔ a fɛlɛ ń gbɛa, i kía gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ bɔ kpalau. 25 A Musude
tɔbɛ̃ɛsi,‡ a gbãamɔ aà gbɛ̃́ɔnɛ, a wɛɛlɛ à gɔɔɔ ń yá̃ pɔ́ Lua dı̃lɛɔ lilɛ. Wà Lua gbɛ̃́ɔ nàɛ̀ aà ɔzı̃ wɛ̃̀
àaɔ̃ ń kı̃nio.§ 26 Ã́ma yá̃kpalɛkɛnaɔ zɔ̃lɛ aa aà bɔ kpalau, aai kpalapi midɛ míɔmiɔ e gɔɔpii.
27 Wa dú̃nia kpalaɔ píi kiakɛ ń ikoo ń zɔ̃ɔkɛo kpa Musude gbɛ̃́ɔwa.* Aà kpalapiá kpala
láasaiɛ,† mɛ́ kpalablenaɔ kúlɛ̀ɛ aa misiilɛ̀ɛ ḿpii. 28 Yá̃pi lɛ́n we. Ma Daniɛli, ma làasooɔ tò
sɔ̃ kɛ̃̀magu maamaaɛ, ma oa ɔ̃̀ɔkpà, ɔ̃ má yá̃pi kũa ma nɔ̀sɛu.

8

Sãsakao sòlekɛa ń Blesanao

1 Balazaa kpalablea wɛ̃̀ àaɔ̃de guu ma Daniɛli ma wɛ́pungu'è a pɔ́ má è káau bàasi.
2 Málɛ gugwa ma wɛ́pungu'eapi guu, ɔ̃ má è má kú kibɛ Susa wɛ̃́lɛu Elaũ bùsuu. Má kú
swa pɔ́ wı̃ mɛ Ulai saɛ. 3 Ma wɛsɛ̀ ma gugwà, ɔ̃ ma sãsakao è zɛa swapi lɛ. A kɔ́ba pla. Aa
gbȁa, ãma ado gbȁa dɛ adoa, a pɔ́ pɔ́ gbȁapi bɔ̀ gbɛzãɛ. 4 Ma sãsakaopi gwà, àlɛ sɔ̃́ dada
bɛ'aɛ oi ń gugbãntoo oio ń gɛɔmidɔkı̃i oio, àlɛ kɔ́bamalɛ. Nɔ̀bɔe a fɔ̃ zɛ à aà dão, mɛ́ gbɛ̃e a
fɔ̃ ń bɔ aà ɔzı̃o. Iɔ azı̃a pɔeã kɛɛ, ɔ̃ à azı̃a dı̃.

5 Málɛ làasookɛ yá̃piwa, ɔ̃ ma blesana è, à bɔ̀ bɛ'aɛ oi à mà dú̃niaa píi, aà gbá i kã
tɔɔlɛwao. Kɔ́ba zɔ̃ɔ dɔ aà wɛ́ taau. 6 A gɛ̀ sãsakao pɔ́ zɛa swalɛpi kı̃́i, ɔ̃ à kúu'ò à sùwà n
pɔkũma pãsı̃o. 7 Má è, kɛ́ à sùwà ń pɔfɛ̃o màa, à aà gbɛ̃̀gbɛ̃ à aà kɔ́ba mɛ̀n plapiɔ ɛ̀'ɛ, ɔ̃
sãsakaopi i fɔ̃ kaakaanakɛ̀o. Blesana aà sɛ nɛ̀ à ɔ̃zɔ̃̀wà, gbɛ̃e i fɔ̃ aà bɔ̀ aà ɔzı̃o. 8 Ɔ blesana
azı̃a dı̃, ãma kɛ́ à pɛ̀lɛ maamaa, aà kɔ́ba zɔ̃ɔpi ɛ̀, ɔ̃ kɔ́ba pãleɔ bɔ̀ kpa mɛ̀n síiɔ̃ a gɛ̃ɛ ũ, an lɛ́
dɔdɔ dú̃nia gola síiɔ̃ɔwa.

9 Kɔ́bapiɔ do gɔ̃nakɛ̃̀ nɛ́nannɔ, ɔ̃ à zɔ̃ɔkũ̀ maamaa. A gɛ̀ gɛɔmidɔkı̃i oi ń gukpɛ oio ń bùsu
kɛfɛna oio. 10 A zɔ̃ɔkũ̀ e à gɛ̀ pɛ̀ luabɛ zı̃gɔ̃ɔwa, ɔ̃ à ń saanaeɔ kwɛ̀ zı̃́lɛ* à ɔ̃zɔ̃̀má. 11 A azı̃a
dı̃ à sáakpà ń zı̃gɔ̃piɔ Kiao. A sa pɔ́ wı̃ɔ owà lá gu lɛ́ dɔ mı̃dɛ, à aà kúkı̃i kɛ̀ bɛzia ũ. 12 Wà
zı̃gɔ̃piɔ nàɛ̀ a ɔzı̃ ń sa pɔ́ wı̃ɔ o lá gu lɛ́ dɔo tàae pɔ́ wa kɛ̀ yá̃i, ɔ̃ à sı̃ana pȁlɛ zı̃́lɛ. Yá̃ pɔ́ a kɛ̀
píi à saasɛ̀. 13 Ɔ má mà malaika lɛ́ yã'o, ɔ̃ malaika pãle aà là à mɛ̀: Wɛ́pungu'ea yá̃pi aɔ
gɛ́ e bɔɛ ni? Sa pɔ́ wı̃ɔ o lá gu lɛ́ dɔ yá̃pi ń tàae pɔ́ a yá̃ a dimáo ń Lua kpɛ́ kpaamáo ń ɔ̃zɔ̃a
zı̃gɔ̃piɔwao. 14 Ɔ a òmɛɛ: Aɔ gɛ́ e gɔɔ ɔ̀aa kuɛdo ń basɔooɛ (2.300) sa'oa kɔɔ ń oosio gbɛa,
Lua kpɛ́ i gbasa bɔ maa.

Wɛ́pungu'eapi bɔɔlɛkɛa

15 Gɔɔ pɔ́ ma Daniɛli málɛ wɛ́pungupi e màa, málɛ zɛwɛɛlɛ mà a yáasi dɔ̃, ɔ̃ ma pɔe è zɛa
ma aɛ, à bɔ̀ lán gɔ̃ɛwa. 16 Ɔ ma gbɛ̃nazı̃na lɔɔ mà bɔa Ulaii. A lɛzù à mɛ̀: Gabliɛli,† wɛ́pungu

‡ **7:18** Zia 22.5 § **7:21** Zia 13.7 * **7:22** Zia 20.4 † **7:24** Zia 17.12 ‡ **7:25** Zia 13.5-6 § **7:25** Zia 12.14, 13.7
* **7:27** Zia 20.4 † **7:27** Zia 22.5 * **8:10** Zia 12.4 † **8:16** Luk 1.19, 26

pɔ́ gbɛ̃́pi è bɔɔlɛkɛɛ̀. 17 A sɔ̃̀mazi ma zɛkɩ̃i. Kɛ́ àlɛ mɔ́, iwãa kà ma pɔa, ɔ̃ ma wulɛ ma gbɛɛu.
A òmɛɛ: Gbɛ̃nazɩ̃n nɛ́, ǹyɔ̃ dɔ̃ kɛ́ wɛ́pungu pɔ́ ń è dɛ dṹnialaagɔɔ yã́ ũɛ. 18 Gɔɔ pɔ́ àlɛ yã'omɛɛ,
i ma kũ gbãa, má wúlɛa ma gbɛɛu. Ɔ à ɔnàa à ma fɛlɛ à ma zɛ. 19 A mɛ̀: Málɛ yã́ pɔ́ a mɔ
luapɔkũmabɔbɔma gɔɔgbɛzãzɩ̃ onɛɛ, asa dṹnialaagɔɔ yã́ɛ. 20 Sãsakao kɔ́ba mɛ̀n plaade pɔ́
ń èpi dɛ Mɛdɛɔ ń Pɛɛsi kíaɔ ũɛ. 21 Blesana sɔ̃ Gɛlɛsi kpalaɛ, kɔ́ba zɔ̃ɔ pɔ́ dɔ aà wɛ́ taau mɛ́
a kía sɛ̃́ia ũ. 22 Kɔ́ba mɛ̀n síiɔ̃ pɔ́ bɔ̀lɛ kɔ́ba pɔ́ ɛ̀ gɛ̃ɛ ũpiɔá kpala mɛ̀n síiɔ̃ pɔ́ aa bɔlɛ aà bui
guuɔɛ, ãma an gbãa a kaaàwao.
23 An kpalablea gɔɔgbɛzãzɩ̃, tó an tàaekɛa lɛ́ kà, kía oapãsɩ̃de kɔ̃niki a fɛlɛ. 24 Aà gbãa a
kã́fɩ̃, i kɛ ń aàzɩ̃a gbãao no. Aà pɔkaalɛa a dimá. Yã́ pɔ́ a kɛ píi a bɔlɛiɛ, a gɔ̃sa gbãaɔ ń Lua
gbɛ̃́ɔ dɛ̃ɔnzɔ̃. 25 Aà kɔ̃ni guu aà mɔafili a bɔlɛiɛ, iɔ dilɛ a ka. Tó gbɛ̃́ɔ yãe daao, ɔ̃ a ń dɛ̃ɔnzɔ̃
dasidasi, i fɛlɛ ń kíaɔ Kíao. Wa aà kaalɛ, ãma gbɛ̃nazɩ̃na ɔ no.
26 Sa kɔɔ ń sa oosio ogɔɔ wɛ́pungu pɔ́ ń èá sɩ̃anaɛ. Yã́pi ká láu, asa a kɛgɔɔ zã̀ɛ. 27 Ma
Daniɛli ma yɛ̃̀ɛɛ làa, ɔ̃ ma gyãkɛ̀ gɔɔpla. Kɛ́ ma fɛlɛ, ma ɛa zɩ̃kɛ̀ kíɛ. Wɛ́pungu pɔ́ má èpi yã́
dia, mi a bɔɔlɛ dɔ̃o.

9

Daniɛli wabikɛa Luawa

1 Aasuelu nɛ́ Daliusi, Mɛdɛ bui, kpalablea Babiloni bùsuu wɛ̃̀ sɛ̃́ia guu, 2 ma Daniɛli ma
yã́ pɔ́ Dii ò ãnabi Zelemiiɛ* è taalau à mɛ̀, Yelusalɛũ a gɔ̃ bɛzia ũ wɛ̃̀ bàaɔ̃kwiɛ. 3 Ɔ ma aɛdɔ̀
Dii Lua kúkɩ̃iwa ma kulɛkɛ̀ɛ̀, ma wabikɛ̀wà ń lɛyeo, má zɔ̃lɛa tufua ń zwã̀nkasaɔ daa. 4 Ma
wabikɛ̀ Dii ma Luawa, ma a gbɛ̃́ɔ duunaɔ òɛ̀. Ma mɛ̀: N yã́ na Dii Lua. N zɔ̃ɔ, ni to vɩ̃a ń
kṹ. Niɔ n bàa kua ń gbɛ̃́ pɔ́ yenzi aaɩ̃ misiilɛ yã́ pɔ́ ń dɩ̃lɛɔnɛɔ kũa gbɛ̃kɛ guu. 5 Wa duunakɛ̀
wa yãvãikɛ̀. Wa tàaekɛ̀nɛ, wa zãnɛ yã́wa. Wa bɔ yã́ pɔ́ ń dɩ̃lɛɔ ń n ikoyãɔ kpɛ. 6 N zɔ̀blena
ãnabiɔ yã'ò wá kíaɔnɛ ń wá kpalablenaɔ ń wá deziɔ ń wá bùsu gbɛ̃́ɔ píi ń n tɔ́o, ɔ̃ wi n
yãmao. 7 Dii, ń maa. Wápiɔ sɔ̃ wa gɔ̃ ń wío gbã, wá Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi ń Isaili pɔ́ kú
kãiɔ ń Isaili pɔ́ kú zã̀ bùsu pɔ́ n ń fãaau an bɔa n kpɛ yã́iɔ píi. 8 Dii, wí wá kṹ duuna pɔ́ wá
kɛ̀nɛ yã́i, wápiɔ ń wá kíaɔ ń wá kpalablenaɔ ń wá deziɔ. 9 Dii wá Lua, baa kɛ́ wa zãnɛ yã́wa,
ń sósobi vɩ̃ ń sùuuo. 10 Dii wá Lua, wi misiilɛnɛo, wi tɛ́ ikoyã pɔ́ ń dà n zɔ̀blena ãnabiɔnɛ
aa òwɛ̃ɛɔzio. 11 Isailiɔ píi pã̀ n ikoyãa, aa gɩ̃ n yãmai. Ɔ n láaikɛ̀wá kɛ́ wa duunakɛ̀nɛ yã́i, lá
ń ò n zɔ̀blena Mɔizi ikoyã láuwa. 12 N yã́ pɔ́ n mɛ̀ a wá le kɛ̀wɛ̃ɛ ń wá dɔaanaɔ. N yãyɩ̃awá,
wi yã́ pɔ́ Yelusalɛũ lè taa e dṹnia guu yãao. 13 Wá Lua, yã́pi wá lé lá a yã́ kú Mɔizi ikoyã
láuwa,† kási wi n kɩ̃́i wɛɛlɛo, wi mikɛ̃ wá duunaɔwa wa laaidɔ̀ n sɩ̃anawao. 14 Dii wá Lua,
n wɛtɛ̀ wá yã́i, ɔ̃ n yã́pi yɩ̃awá, asa n yã́ ɩ̃ɔ na n yãkɛa guu píiɛ, ɔ̃ wi n yãmao. 15 Dii wá
Lua, n wá gbɛ̃́ pɔ́ dɛ n gbɛ̃́ ũɔ bɔ̀lɛ Egipi ń n gã̀sa gbãao, n tɔbɔ̀ lá a ku e ń a gbãowa. Wa
duunakɛ̀, wa tàaekɛ̀nɛ.
16 Dii, lá n yãkɛaɔ maa píi, ǹ n pɔkũma ń n pɔfɛ̃o wee n wɛ̃́lɛ Yelusalɛũ ń n gbɛ̀sɩ̃sɩ̃owa
sa, asa Yelusalɛũ ń wá gbɛ̃́ pɔ́ dɛ ń gbɛ̃́ ũɔ gɔ̃̀ láanipɔ ũ gbɛ̃́ pɔ́ liaawáziɔnɛ píiɛ wá duuna ń
wá deziɔ yãvãikɛao yã́i. 17 Wá Lua, mapi n zɔ̀blena wabi pɔ́ málɛ kɛma si sa ń ma wɛ̃na
wiio. N kúkɩ̃i pɔ́ gbòo gwa n tɔ́ yã́i. 18 Ma Lua, swã́kpa ǹ ma yãma. Wɛ́sɛ ǹ wɛ̃́lɛ pɔ́ n tɔ́
kuwà bɛzia gwa. I kɛ wá maakɛa yã́i wálɛ wabikɛimao, n sósobi zɔ̃ɔ yã́iɛ. 19 Dii, ma yãma!
Dii, suɛ! Dii, swã́sɛ ma yã́i, ní kɛ kpakpa! Ma Lua, ńsu gɛ̃gɛ̃o n tɔ́ yã́i, asa n tɔ́ dɔ wɛ̃́lɛpi ń
n gbɛ̃́ɔwaɛ.

Wɛ̃̀ sopla lɛɛ bàaɔ̃kwi yã́

---

* **9:2** Zel 25.11, 29.10 † **9:13** Iko 11.28, 28.15-68

20 Gɔɔ pɔ́ málɛ yã'o màa, málɛ wabikɛ, málɛ ma duuna o ń ma gbɛ̃́ Isailiɔ pɔ́ɔ, málɛ
sùuugbɛa Dii ma Luawa aà gbɛ̀sɪ̃sɪ̃ yá̃ musu, 21 kɛ́ málɛ wabikɛ màa, Gabliɛli,‡ gbɛ̃́ pɔ́ má
è wɛ́pungu'ea guu yãapi vùa mɔ̀ ma kɪ̃́i sa oosi ogɔɔ. 22 A yã'òmɛɛ à mɛ̀: Daniɛli, ma bɔ
mɔma kɛ́ mà ń wɛ́ kɛ̃nɛɛ, n dɔ̃a i ká̃ɪ̃. 23 Kɛ́ n na wabikɛawa, Lua sɪ̀nnɔ, ɔ̃ ma mɔ oinɛ, asa
aà gbɛ̃́ yenziden n ũ. Laaidɔ yá̃ɛ beewa, làasookɛ wɛ́pungu pɔ́ ńlɛ ewa. 24 Lua wɛ̃̀ sopla
lɛɛ bàaɔ̃kwi dɪ̃lɛ n gbɛ̃́ɔnɛ ń n wɛ̃́lɛpio, kɛ́ à tàaeɔ midɛ à duuna vɪ̃lɛ, à yãvãiɔ kɛ̃́wá, i bɔ ń
maakɛ láasaio, wɛ́pungu'ea ń ãnabikɛkɛao lɛ́ i ká, wi luakukɪ̃i sakɛ̃. 25 Làasookɛ yá̃piwa,
ńíɔ dɔ̃ kɛ́ sɛa gɔɔ pɔ́ wa dɪ̃lɛ Yelusalɛũ ɛa sua a pá ziuwa e à gɛ̀ pɛ̀ kía pɔ́ Lua kpà mɔgɔɔwa
aɔ dɛ wɛ̃̀ soplapla lɛɛ sopla ń wɛ̃̀ soplapla lɛɛ bàaɔ̃ ń plaoo ũɛ. Wa ɛa kálɛ, wi a gãaɛɔ kɛkɛ
ń zɛaɔ, ãma taasi aɔ ku gɔɔpi. 26 Wɛ̃̀ sopla lɛɛ bàaɔ̃ ń plaopi gbɛa wa kíapi bɔlia, gbɛ̃e a
zɛaànɔo. Kía pɔ́ lɛ́ mɔ́ zɪ̃gɔ̃ɔ wɛ̃́lɛpi kaalɛ ń Lua kpɛ́o. A lɛ́ a ká lán í daa pɔ́ɔlawa. E a lɛ́
àɔ gɛ́ kái zɪ̃kaa ń gudɛo aɔ ku lá Lua dɪ̃lɛwa. 27 Kíapi a lɛdoũkɛ ń gbɛ̃́ɔ dasi e wɛ̃̀ sopla. Wɛ̃̀
soplapi guoguo a sa'oa ń gbadaao midɛ, i tɛ̃̀ gudɛna§ pɛ́lɛ we e kaalɛ pɔ́ Lua dɪ̃lɛ gudɛnapiɛ
gɛ aà leò.

10

Gawide bɔ mɔa Daniɛliwa

1 Pɛɛsiɔ kí Kilusi kpalablea wɛ̃̀ àaɔ̃de guu wà yá̃ bɪ̃iwà Daniɛli pɔ́ wɪ̃ mɛɛ̀ lɔ Bɛlasaaɛ.
Yá̃piá sɪ̃anaɛ mɛ́ ɪ̃adama zɔ̃ɔ yá̃ɛ. A yá̃pi mà wɛ́pungu'ea guuɛ, ɔ̃ wà a bɔɔlɛkɛ̀ɛ̀.
2 Gɔɔ bee ma Daniɛli, málɛ pɔsia kɛ e ãsɔ̃a àaɔ̃. 3 Mi blɛnana bleo, nɔ̀ɔ ge vɛ̃ɛ i gɛ̃ ma lɛ́uo.
Mi nísidɔɔo e ãsɔ̃a àaɔ̃pi gɛ̀ làaò.
4 Mɔ sɛ̃́ia gɔɔ baasɔo mɛ̀ndosaide zɪ̃́ má zɛa swa zɔ̃ɔ pɔ́ wɪ̃ mɛ Tigilisi saɛ. 5 Ma wɛsɛ̀ ma
gugwà, ɔ̃ ma gbɛ̃e è pɔ́ pua daa mɛ́ vua maa asana dɔa aà pi. 6 Aà mɛ bɔ̀ lán gbɛ̀ bɛɛɛdewa,
aà oa dɛ lán loupilɛawa. Aà wɛ́ dɛ lán tɛ́vuawa, aà ɔɔ ń aà gbáɔ lɛ́ tɛkɛ lán mɔgotɛ̃ yɔɔawa.
Aà lɔɔ dɛ lán dasi kɔ̃ɪ̃wa.* 7 Ma Daniɛli mámɛ ma wɛ́pungupi è mado. Gbɛ̃́ pɔ́ kumanɔɔ i
eo. Sɔ̃ kɛ̃̀ńgu, ɔ̃ aa bàalɛ̀ gɛ̀ ùlɛ. 8 Mámɛ ma gɔ̃ mado, málɛ wɛ́pungu zɔ̃ɔpi e. Ma gbãa làa,
ma oa ɔ̃̀ɔkpà, ma gɔ̃ yɛ̃̀ɛɛsai.
9 Ma aà lɔɔ mà, ɔ̃ gɔɔ pɔ́ málɛ ma, i ma kũ gbãa, má wúlɛa ma gbɛɛu. 10 Ɔ wà ɔnàa wà ma
sɛ ma kulɛ ma koso ń ma ɔowa, málɛ lualua. 11 Ɔ wa òmɛɛ: Lua gbɛ̃́ yenzide Daniɛli, laaidɔ
yá̃ pɔ́ málɛ onɛwa. Fɛlɛ zɛ, asa wà ma zɪ̃maɛ. Kɛ́ a òmɛɛ màa, ma fɛlɛ zɛ, málɛ deedee. 12 Ɔ
à ɛ̀a òmɛɛ: Daniɛli, ńsu to vɪ̃a n kũo, asa za gɔɔ sɛ̃́ia pɔ́ n n nɔ̀sɛ kpà yãwaaipaawa mɛ́ n
nzɪ̃a bùsa Luaɛ, a sɪ̀nnɔ. N yá̃pi yá̃i ma mɔi. 13 Pɛɛsi kpala malaika kía zɛzɔ̃̀mɛɛ gɔɔ bao ń
mɛ̀ndoo, ɔ̃ malaika kíaɔ do Misɛli† mɔ̀ dɔ̀malɛ, ɔ̃ ma gbãa dɛnla kɛ̀ Pɛɛsi kíaɔnɛ. 14 Ma mɔ
yá̃ pɔ́ a n gbɛ̃́ɔ le gɔɔgbɛzãzɪ̃ bɔɔlɛkɛinɛɛ, asa wɛ́pungu pɔ́ ńyɔ̃ e lɔ dɛ zia yá̃ ũɛ.
15 Gɔɔ pɔ́ àlɛ yá̃pi omɛɛ, ma a mipɛ̀lɛ, má nílɛ kpɛ̃́. 16 Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ gbɛ̃nazɪ̃nawapi ɔkà̃ ma
lɛ́wa, ɔ̃ ma lɛbɔ̀ ma yã'ò. Má ò gbɛ̃́ pɔ́ zɛa ma aɛɛ: Dii, wãwã tɔ̃̀a pɔ́ pɔ́ málɛ e yá̃i, ma gɔ̃
yɛ̃̀ɛɛsai. 17 Dii, kpelewa mapi n zɔ̀blena má fɔ̃ yã'onnɔi? Má gbãa vɪ̃ lɔo, málɛ wekɪ̃i e lɔo.
18 Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ gbɛ̃nazɪ̃nawapi ɛ̀a ɔkà̃a à ma gba gbãa 19 à mɛ̀: Lua gbɛ̃́ yenzide, ńsu to vɪ̃a
n kũo. Nyɔ̃ɔ kú ń aafiaoɛ! N n mɛ kpálɛ! Sɔ̃dilɛ! Kɛ́ à yã'òmɛɛ, ma gbãakũ̀, ɔ̃ ma mɛ̀: Dii,
yã'omɛɛ sa, asa n ma gba gbãa. 20 Ɔ à mɛ̀: N yá̃ pɔ́ tò ma mɔ n kɪ̃́i dɔ̃a? Má ɛa gɛ́ zɪ̃ka ń
Pɛɛsiɔ malaika kíapio tia. Tó ma ta, Gɛlɛsiɔ malaika kía a mɔ́. 21 Ãma má yá̃ pɔ́ kú sɪ̃ana
taalau onɛ gɪ̃a. Gbɛ̃e zɛamanɔ kíapiɔ yã musuo, sema á Isailiɔ malaika kía Misɛli bàasio.

11

1 Mɛdɛ bui Daliusi kpalablea wɛ̃̀ sɛ̃́ia guu, ma zɛ giaànɔ, ma kàedàaàzi.

‡ **9:21** Luk 1.19, 26 § **9:27** Dan 11.31, 12.11, Mat 24.15 * **10:6** Zia 1.13-15, 19.12 † **10:13** Yud 9, Zia 12.7

Gɛɔmidɔkĩi kia ń gugbãntoo kiao

2 Sĩana málɛ onɛ. Kía pãleɔ fɛlɛ gbɛ̃ɔn àaɔ̃ Pɛɛsi. An síiɔ̃de tɛ́ ń kpɛ, aɔ àizɛɛ vĩ maamaa
dɛńla. A gbãakũ a àizɛɛpi yấi, i to gbɛ̃́pii fɛlɛ ń Gɛlɛsi bùsuo. 3 Kía gbãade a fɛlɛ kpala zɔ̃ɔ
ble, iɔ kɛ lá a yeiwa. 4 Aà fɛlɛa gbɛa aà kpala a gboo à kɛ lɛɛ síiɔ̃, dṹnia gola síiɔ̃ ń a pɔ́o. I
kɛ aà buiɔ mɛ́ aa kpalapiɔ bleo, gbɛ̃pãleɔ mɛ́ aa ble mɛ́ aà kpalapiɔ gbãa a ka a káauwao.
5 Gɛɔmidɔkĩi kía a gbãakũ, aà zĩgɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔe i gbãakũ dɛaàla, i kible, aà kpala aɔ zɔ̃ɔ.
6 Gɔɔpla gbɛa aa lɛdoũkɛ. Gɛɔmidɔkĩi kía a a nɛnɔɛna kpɛ́sã gugbãntoo kíawa yãyea ń kɔ̃o
seela ũ, ãma nɔɛpi aɔ iko vĩ weo, kíapi ń aà nɛ́pio aa gɛ̃gɛ̃o. Wa nɔɛpi ń gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀aànɔɔ ń aà
nɛ́o ń aà dɔnlɛdeo kpámá gɔɔ bee. 7 Nɔɛpi daɛe mɛ́ a kible aà mae gbɛu. A lɛ́lɛ gugbãntoo
kía zĩgɔ̃ɔwa, a gɛ̃ aà zɛgikĩi, a zĩkańnɔ, i gbãamɔnɛ́. 8 A ń tɛ̃́aɔ ń ń dii pɔ́ aa ń kásaɔ sɛ́lɛ
taò Egipi ń ń pɔ́ bɛɛɛde pɔ́ wa kè ń vuao ń ɛ̃́nusuoɔ. A gugbãntoo kía tó we gĩa gɔɔpla.
9 Gugbãntoo kíapi i mɔ lɛ́lɛi gɛɔmidɔkĩi kíapi bùsuwa sɔ̃, i ɛa ta a bùsuu. 10 Aà nɛ́ɔ zĩ̀
sɔukɛ, aa zĩgɔ̃ɔ kãaa dasidasi. Aa dazɛu aa dagua lán swa paawa, aai zĩka e aa gɛ pɛò aà
zɛgikĩiwa. 11 Gɛɔmidɔkĩi kía pɔ a pa, i gɛ́ zĩkai ń gugbãntoo kíao ń zĩgɔ̃ pɔ́ á kà̃aa dasidasiɔ, i
zĩblemá. 12 Tó à zĩgɔ̃piɔ sèlɛ tàńnɔ, a azĩa sɛ lɛsĩ, i ń dɛdɛ dɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwia (10.000),
ãma aɔ fuańla gɔɔpiio. 13 Gugbãntoo kía a ɛa zĩgɔ̃ɔ kãaa dasidasi dɛ a káaua. Tó a gɔɔ kà,
a mɔ́ ń a zĩgɔ̃ bílapiɔ, baade ń a gɔ̃kɛbɔɔ.
14 Gɔɔbeezĩ gbɛ̃́ daside a fɛlɛ ń gɛɔmidɔkĩi kíao. N bui gɔ̃ pãsĩɔ fɛlɛwà wɛ́pungu pɔ́ ń è yấ
papaa yấi, kási aa saasɛo. 15 Gugbãntoo kía a mɔ koezɔ̃ wɛ̃́lɛ bĩ́idezi, i sí. Gɛɔmidɔkĩi zĩgɔ̃ɔ
gbãa a fɔ̃ kpánɛ́o, baa an zĩgɔ̃ badeɔ. An gbãa a kao. 16 Kía pɔ́ mɔ̀ lɛ̀lɛwà a kɛ lá a yeiwaɛ,
gbɛ̃e a fɔ̃ kpaɛ̀o. A zɛ bùsu kɛfɛnau, aɔ a dúuzɔ̃a zɛ́ vĩ. 17 A zɛò à mɔ́ ń a bùsu ikoo píi, ãma
a lɛdoũkɛ ń gɛɔmidɔkĩi kíaoɛ, i a nɛnɔɛ kpɛ́sãwà aà kpala ɔ̃̀ɔkpaa yấi. Yấpi a zɛkɛo, aɔ àie
vĩɛ̀o. 18 I gbasa aɛdɔ ísia saɛ bùsuɔwa, i si dasi, ɔ̃ zĩgɔ̃ɔ dɔaana a aà kàamai midɛ, a to aà
kàamai wí aà musu, 19 i ɛa aɛdɔ a bɛ bùsu zɛgikĩiɔwa sa, kási a gɛ̃mbɔlɛ à lɛ́lɛɛ, wa aà e lɔo.
20 Aà gɛ̃ɛ i gbãamɔnɛde gbaɛmá a kíakɛgawi kɛ̃́fĩa yấi, ãma gɔɔpla gbɛa a gaɛ, i kɛ
pɔkũma ge zĩ yấi no. 21 Aà gɛ̃ɛ aɔ dɛ gbɛ̃́ gia pɔ́ wi aà kpa kpalauo ũ. Gɔɔ pɔ gbɛ̃́ɔ yãe
yãdaao, a mɔ lɛnakasanɛ́, i kpala símá. 22 A zĩgɔ̃ɔ wíwi a aɛ kɛ́lɛkɛlɛ, a ń kaalɛ ń kía pɔ́
à lɛdoũkɛ̀aànɔo. 23 Lɛdoũkɛaaànɔ gbɛa a bɔ aà kpɛ, aà gbãa i kɛ̃́fĩ, baa tó aà gbɛ̃́ɔ dasio.
24 A si bùsu táaede gbɛ̃́ pɔ́ yãe yãdaaɔzi, i yấ pɔ́ a maeɔ ge a deziɔ i e kɛ̀o kɛ. A ń pɔ́ɔ sɛ́lɛ,
a ń pɔtuoɔ naaa, i ń àizɛɛpiɔ biilɛ a ĩwaɔnɛ. A vãikpaaĩ ń zɛgikĩiɔ, ãma a gɔɔplakɛo. 25 A
sɔ̃dilɛ, i tɛ́kpa azĩau, i si gɛɔmidɔkĩi kíazi ń zĩgɔ̃ɔ dasidasi. Gɛɔmidɔkĩi kíapi a zĩkaaànɔ ń
a zĩgɔ̃ dasi pɔ́ an gbãa kè zàiɔ, ãma a fɔ̃o, asa wa lɛkpaaĩaàziɛ. 26 Gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ pɔbleaànɔɔ
zĩbɔnkpɛkɛɛ̀. Wa aà zĩgɔ̃ɔ yá, wi ń daside dɛdɛ. 27 Kía gbɛ̃ɔn plapiɔ zɔ̃lɛ táabũnu doũi ń
nɔ̀sɛvãio, aai ɛɛtokɔ̃ɛ. A zɛkɛo, asa yấ a midɛ a gɔɔwaɛ. 28 Gugbãntoo kía a da a bùsu zɛ́u ń
àizɛɛ zɔ̃ɔo, ãma a vãikpaaĩ ń gbɛ̃́ pɔ́ Lua bàa kúńnɔɔɛ. A yấyiamá, i gbasa ta a bùsuu.
29 Tó a gɔɔ kà, a ɛa si gɛɔmidɔkĩi bùsuzi, ãma gbɛzã yấpi aɔ dɛ lá a káauwao. 30 Bɛ'aɛdeɔ
giɛ̀ ń gó'ilɛnaɔ, i vlãnau, i ɛa gɛ́ kpɛ̃nɛbɔbɔ gbɛ̃́ pɔ́ Lua bàa kúńnɔɔwa. A zɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua
bàakuańnɔ yấ gbòoɔ, 31 aà zĩgɔ̃ɔ i Lua kpɛ́ gbãlɛ, aai sa pɔ́ wĩɔ o lá gu lɛ́ dɔ midɛ, aai tɛ̃̀
gudɛna* pɛ́lɛu. 32 A gbɛ̃́ pɔ́ aa Luabaakuańnɔ yấ gbòoɔ ɔ̃̀ɔkpa ń mɔafilio, ãma gbɛ̃́ pɔ́ aa
ń Lua dɔ̃ɔ zɛ gbãa, aai giɛ̀. 33 An gbɛ̃́ pɔ́ ɔ̃nɔ vĩɔ yãda gbɛ̃́ dasideɔnɛ, ãma gɔɔplanaɛa wa ń
gbɛ̃eɔ kwɛ́ ń fɛ̃ndao, wa ń gbɛ̃eɔ kpasa, wa ń gbɛ̃eɔ ka kpɛ́u, wi ń pɔ́ɔ símá. 34 Tó aa kpàgua
màa, wa dɔńlɛ yɔɔ, mɔafilideɔ i namá dasi. 35 Ɔnɔnapi keeɔ kpagua, kɛ́ Lua e ń baasa à ń
gbãsĩ wolomá, an nɔ̀sɛ i pu e gɔɔ lɛ́ ká, asa gɔɔpi a ka lá Lua dĩlɛwaɛ.

Kía pɔ́ a azĩa sɛ̀ lɛsĩ

* **11:31** Dan 9.27, Mat 24.15

36 Kíae mɛ́ a kɛ lá a yeiwa, i azi̍a sɛ lɛsi̍, i zɔ̃ɔkɛ dɔ̃ azi̍aɛ dɛ diiɔla píi,† i dɔ́ɛnnɔyã'ò diiɔ Dii
musu.‡ Aà yã́ aɔ gɛɛ e luapɔkũmabɔbɔmagɔɔ gɛ láaò, asa Lua a yã́ pɔ́ a zɛò kɛɛ. 37 Kíapi a a
deziɔ tã́aɔ yãdao ge tã́a pɔ́ nɔɛɔ i̍ɔ yei. A diie yãdao, a zɔ̃ɔkɛ dɔ̃ azi̍aɛ dɛńla píiɛ. 38 A zɛgiki̍iɔ
tã́a kpɛla a dii ũ ń gbɛu. A dii pɔ́ a deziɔ dɔ̃opi kpɛla ń vuao ń ã́nusuo ń gbɛ̀ bɛɛɛdeo ń pɔ́
ɔdeɔ. 39 A yã́yia zɛgiki̍i gbɛ̃̀nɛɔwa ń a diipi dɔnlɛo. A gbɛ̃́ pɔ́ aa a dɔ̃ɔ kpɛla maamaa, i to aa
kible gbɛ̃́ dasideɔwa, i bùsu kpaalɛnɛ́ ń asea ũ.
40 Tó a gɔɔ lɛ́ kà, gɛɔmidɔki̍i kía a mɔwà ń zi̍o, ɔ̃ gugbãntoo kía a fɛlɛwà lán zàa'i̍anawa
ń sɔ̃́gɔɔ ń sɔ̃deɔ ń gó'ilɛnaɔ dasidasi. A si bùsuɔzi dasi, i dagua. 41 A si bùsu kɛfɛnazi lɔ. Zi̍
a bùsuɔ ble dasi, ãma Ɛdɔũɔ n Mɔabuɔ ń Amɔniɔ dɔaanaɔ bɔɛ. 42 Aà iko a bùsu daside le,
Egipi a bɔo. 43 A gbãable Egipi àizɛɛ pɔ́ ulɛaɔwa, vua ń ã́nusuo ń pɔ́ bɛɛɛdeɔ píi. Libiiɔ ń
Etiopiɔ misiilɛɛ̀. 44 Bao pɔ́ a bɔ gukpɛ oi ń gugbãntoo oio a to gili gɛ̃aàgu, i dazɛu ń pɔfɛ̃
zɔ̃ɔo dasi kaalɛa ń ń bãdɛao yã́i. 45 A a kíakɛ zwã̀akpɛ dɔ ísia ń Lua kpɛ́ gbɛ̀si̍si̍ kɛfɛnao
zãnguoɛ. We ɔ̃ a midɛu, gbɛ̃e a dɔaàlɛo.

12

Gɔɔgbɛzãzi̍

1 Gɔɔbeezi̍ Misɛli,* gbãade zɔ̃ɔ pɔ́ i̍ zɛ ń n gbɛ̃́ɔ a fɛlɛ. Gɔɔ bee taasi aɔ zɔ̃ɔ. Za buiɔ daalɛgɔɔ
e gɔɔ bee, a taa i kɛ yãao.† Gɔɔ bee n gbɛ̃́ pɔ́ an tɔ́ kú Lua taala‡ guuɔ bɔ. 2 Gbɛ̃́ bíla pɔ́ lɛ́ i'o
tɛ̃́ɛnauɔ vu. An gbɛ̃eɔ aaɔ dɛ àizãna pɔ́ ũ, an gbɛ̃eɔ sɔ̃ láani ń wí láasaio pɔ́ ũ.§ 3 Gbɛ̃́ pɔ́ ɔ̃nɔ
vi̍ɔ aaɔ tɛkɛ lán musupɔɔwa. Gbɛ̃́ pɔ́ aai̍ to dasi bɔ maapiɔ aaɔ ikɛ lán saanaɔwa.* 4 Mpi sɔ̃
Daniɛli, yã́piɔ ká láu, ní nana† e gɔɔpi lɛ́ ká. Gbɛ̃́ dasiɔ gɛ́ le wà gɛ́ la dɔ̃a kã́fi̍i.
5 Ma Daniɛli ma gugwà, ɔ̃ ma gbɛ̃ɔn plaɔ è, ado zɛa swa baala, ado baale. 6 An gbɛ̃do ò
gbɛ̃́ pɔ́ bàabaa daa a zɛ swa'iaɛ à mɛ̀: Yãbɔnsaɛpiɔ midɛ bɔɛ ni? 7 Gbɛ̃́ pɔ́ bàabaa daa a zɛ
swa'iapi a ɔplaa ń a ɔzɛɛo sɛ̀ musu, ɔ̃ má mà a ò ń Gɔɔpiide tɔ́o‡ à mɛ̀: Wɛ̃̀ àaɔ̃ ń ki̍nioɛ.§ Tó
wà Lua gbɛ̃́ɔ gã li̍nɛ́ ń kpɛ wa làa, ɔ̃ yã́piɔ midɛ píi. 8 Má mà, ãma mi a bɔɔlɛ dɔ̃o, ɔ̃ ma aà là:
Dii, yã́pi a midɛ kpelewa ni? 9 A wèa à mɛ̀: Daniɛli, gɛ́! Yã́piɔ mi aɔ ulɛaɛ, wiɔ pɔ́ kúlɛwà e
gɔɔ lɛ́wa. 10 Zi̍beezi̍ gbɛ̃́ɔ gbãsi̍ a wolo dasi, an nɔ̀sɛ a puakũ lá wà ń baasawa, ãma gbɛ̃vãiɔ
wɛtã aaɔ vãi.* Gbɛ̃vãie a yã́pi mao, gbɛ̃́ pɔ́ ɔ̃nɔ vi̍ɔ mɛ́ aa ma. 11 Tó wà sa pɔ́ wi̍ o lá gu lɛ́ dɔ
mi̍dɛ, wà tɛ̃̀ gudɛna† pɛ̀lɛ, gɔɔ ɔ̀aa soolo n basiiɔ̃kwio (1.290) aɔ ku. 12 Báaade gbɛ̃́ pɔ́ a gɔɔ
ɔ̀aa soolo ń basopla sɔosaio (1.335) dã à ká. 13 Mpi sɔ̃ gɛ́ e n gɔɔ lɛ́wa. Nyɔ̃ ã́nuato, ní fɛlɛ
ká n baaa gɔɔ lɛ́wa.

---

† **11:36** 2Tɛs 2.3-4 ‡ **11:36** Zia 13.5-6 * **12:1** Zia 12.7 † **12:1** Mat 24.21 ‡ **12:1** Bɔa 32.32, Soũ 69.28, Luk 11.20, Zia 21.27 § **12:2** Isa 26.19, Mat 25.46, Zãa 5.28-29 * **12:3** Mat 13.43, 1Kln 15.40-44 † **12:4** Zia 22.10 ‡ **12:7** Zia 10.6 § **12:7** Zia 12.14 * **12:10** Zia 22.11 † **12:11** Dan 9.27, Mat 24.15

OZEE
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Amɔsi gaa gbɛa wɛ̃̀ kwi taawa Ozee gɔ̃̀ Lua lɛdɔɛkɛna ũ Isaili bùsuu e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̃̀ 750. A gɔ̃̀ wɛ̃̀ baakwi e gɔɔ pɔ́ Asiliɔ Samali sĩ̀, ɔ̃ Isaili kpala mĩ̀dɛ wɛ̃̀ 721 guu.

Gɔɔ bee (2Kia 14.23-17.23 gwa), Isaili bùsu ɔ̃̀ɔkpaa. Kí Yeloboaũ plaade kpalablea gbɛa Asiliɔ gbãa lɛ́ dɛdɛɛ. Kɔ̃bɔbɔa kpalau mɛ́ lɛ́ Samali dɛ, gbɛ̃́ pɔ́ aa zɛ̀ ń yãkpaanlaɔ ɔ̃ wàlɛ kpá kpalau. Yã́zɛsai pɔ́ Amɔsi a yã'ò lɛ́ kãfĩ. Luanaaikɛnaɔ sɔ̃, yã'ĩa ń lé maamaa, asa Kanaa bùsu tã́agbagbaa lɛ́ gɛ̃kĩ̀i e ń gbãaoɛ.

Yã'ĩapi taa Ozee lè nɔsɛa guu. Yã'ĩa pɔ́ aà lè báasɛ̃ dɔ̀ɔ guupi bɔ̀ yã̀ pɔ́ Lua wã̀wã a gbɛ̃́ɔ náaisai yã́ musu guuɛ. Lua ye aa wɛdɔ gbã́gbãai, i gbasa àɔ yeńzi (14.2-10). Ozee mɛ̀ gbɛ̃kɛkɛakɔ̃ɛ ɔ̃ Lua yei (6.6) lá Yesu ò a baona waasokɛa guuwa (Mat 9.13, 12.7).

A̋nabi Ozee lá yã́ zɛ́kalɛan kɛ:

Lɛɛ 1-3 Ozee kua ń a nao yã́

Lɛɛ 4.1-9.9 Isailiɔ kua yã́ ń lá an yã́pi dɛ Luaɛo

Lɛɛ 9.10-14.1 Lua gbɛ̃́ɔ náaisaikɛ zĩ́nabɔkĩ̀i

Lɛɛ 14.2-10 Lua yea Isailiɔzi mɛ́ a zĩ̀ble an náaisaikɛwa

Ozee nɔ ń a nɛ́ɔ

1 Yudaɔ kíaɔ Uzia* ń Yotaũo† ń Aazao‡ ń Ezekiao§ ń Yehoasi nɛ́ Yeloboaũ* Isailiɔ kíao
kpalablegɔɔ, Dii yã'ò Beeli nɛ́ Ozeewɛ. 2 Kɛ́ Dii nà yã'oa Ozeeɛwa, a òɛ̀: Gɛ ǹ nɔɛ dɔ́ɛ'ĩide sɛ
nɔ ũ, ní gĩ̀nasɔɔnɛɔ si lɔ, asa bùsuɛbeedeɔ ma to we, aalɛ gbãsĩ̀kɛ maamaaɛ. 3 Ɔ à gɛ̀ Diblaiũ
nɛ́ Gomɛɛ sɛ̀ nɔ ũ. Ɔ à nɔsĩ̀aànɔ, à nɛ'ĩ̀ gɔ̃ɛ ũ. 4 Dii ò Ozeeɛ: Tɔ́kpaɛ̀ Yezɛlɛɛ, asa má tó gbɛ̃́ pɔ́
wà ń dɛdɛ Yezɛlɛɛɔ† yã́ wí Yehu bɛdeɔ musuɛ tia, mí Isailiɔ kpala midɛ. 5 Gɔɔ bee má Isailiɔ
sá ɛ́'ɛ Yezɛlɛɛ guzulɛu.

6 Gomɛɛ nɔsĩ̀ lɔ, à nɛ'ĩ̀ nɔɛ ũ, ɔ̃ Dii ò Ozeeɛ: Tɔ́kpaɛ̀ Wɛ́gwaakuo, asa má Isailiɔ wɛgwa
lɔo, má sùuukɛńnɔ lɔo. 7 A̋ma má Yudaɔ wɛgwa, mí ń suaba. Ma Dii an Lua, mámɛ má ń
suaba, i kɛ ń sáo ge ń fɛ̃ndao ge ń zĩ̀o ge ń sɔ̃́ɔ ge ń sɔ̃deɔ no. 8 Kɛ́ à Wɛ́gwaakuo kɛ̃̀ yɔ̃́wa, à
nɛ'ĩ̀ gɔ̃ɛ ũ lɔ. 9 Dii mɛ̀: Tɔ́kpaɛ̀ Magbɛ̃ɔno, asa á dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũo mɛ́ má dɛ á Lua ũo.

2

1 Ǹ beeo Isailiɔ aaɔ dasi lán ísialɛ ũfãawaɛ, wa fɔ̃ ń lɛ́ dɔ̃o, wa fɔ̃ ń naoo.* Gu pɔ́ má
ɔ̀unɛ́ ma gbɛ̃́ɔ no, we wa ń sísiu Lua bɛ̃́ɛ nɛ́ɔ. 2 Yudaɔ ń Isailiɔ kãaa ń lɛdoũo, aai dɔaana
mɛ̀ndona dilɛ ń pɔ́ ũ. Aa bɔlɛ bùsu ń bùsuo, asa Yezɛlɛɛ gɔɔpi aɔ zɔ̃ɔɛ. 3 A̋ o á gbɛ̃́ɔnɛ, gɔ̃ɛ ń
nɔɛo, ma gbɛ̃́ɔn ń ũ, ma ń wɛgwà.

Isailiɔ dɛa Dii nɔ gbãsĩ̀kɛna ũ

4 Isailiɔ, à zɔadɔ á dawa,
à zɔadɔwà,
asa ma nɔn aà ũ lɔo,
mɛ́ aà zã́n ma ũ lɔo.
Aà káaluakaa bɔ a wɛ́ɛ,
i mikɛ̃ gbãsĩ̀kɛawa.
5 Tó màa no, má pɔ́ piliwàɛ,
i gɔ̃ puizi,

* 1:1 2Kia 14.21 † 1:1 2Kia 15.32 ‡ 1:1 2Kia 16.1 § 1:1 2Kia 18.1 * 1:1 2Kia 14.23 † 1:4 2Kia 10.11
* 2:1 Lom 9.26

má tó aà gɔ̃ láilai,
lá wà aà ȉwaɛ.
Má tó aà gɔ̃ gbáa ũɛ,
má aà li gugii ũɛ,
mí tó aà ga ń imio.
6 Má aà nɛ́ɔ wɛgwao,
asa gȉnasɔɔnɛɔnɛ.
7 An da dɔ́ɛ'ȉi kɛ̀,
ɔ̃ à ń nɔsȉ wisaikɛa guu.
Ȁ mɛ̀ á gɛ́ a gɔ̃pɔsɛɔwaɛ,
aai a gba pɔblea ń ío ń sãkão
ń bàabaao ń nísio ń vɛ̃ɛo.
8 Ayãmɛto má zɛdɛ̀ ń lɛo,
má gȉ liaaàzi,
kɛ́ asu tɛ a dàaio yã́i.
9 Tó à sù bɔ̀ pɛ̀lɛ a gɔ̃pɔsɛɔzi sɔ̃,
a ń leo,
a kpálɛkɛńzi, a ń eo,
i mɛ á ɛa ta a gɔ̃ sɛ̃́iawaɛ,
asa aà pɔ na yãa dɛ tiaa.
10 I dɔ̃ kɛ́ mámɛ ma pɔ́wɛna ń vɛ̃ɛo kpàwao.
Ma nísi ń ã́nusuo ń vuao nɔ̀nɔaaɛ̀,
ɔ̃ à a mɔaokɛ̀ Baaliwa.
11 A yã́i má ɛa mà a pɔ́wɛna síwà
ń ma vɛ̃ɛo a kɛkɛgɔɔ
ń sãkão ń bàabaa pɔ́ à a puizi ùlɛoo,
12 mí aà wisaikɛ kaɛ̀ a ɔzȉ
aà gɔ̃pɔsɛɔ wáa.
Gbɛ̃e a e à aà bɔ ma ɔzȉo.
13 Má aà pɔnakɛa midɛ píiɛ,
dikpɛ pɔ́ ȉ kɛ wɛ̃ ń wɛ̃o pɔ́ɔ
ń mɔ dafu pɔ́ɔ ń kã́mabogɔɔ pɔ́ɔ.
14 Má aà vɛ̃ɛliɔ ń aà kaadɔenliɔ dɛɛlɛɛ,
lí pɔ́ à mɛ̀ a gɔ̃pɔsɛɔ mɛ́ ńabòòɛpiɔ,
mí tó gupi gɔ̃ tàaa ũ, sɛ̃̀anɔbɔɔ i ble.
15 Lá à tulaletikàtɛa tã́aɔnɛ,
à azȉa kɛ̀kɛ ń tãanaɔ ń nɔamblebɔɔ,
à pɛ̀lɛò a gɔ̃pɔsɛpiɔzi,
ɔ̃ ma yã́ sȁaàgu,
yã́piɔ yã́i má aà wɛtãɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
16 Má tó Isailiɔ ma yã́zɛ e,
má gɛ́ńnɔ gbáauɛ,
mí ń nɔ̀sɛ níninɛ́.
17 We má ń vɛ̃ɛbuɔ sɔaaunɛ́,
mí Akoo guzulɛ† kɛnɛ́ pɔ'ezɛ ũ.
Aa ma yãma lá aa mà ń wɛ̃́ndia gɔɔ,
gɔɔ pɔ́ aa bɔ̀ Egipi.
18 Ma Dii ma mɛ̀:
Gɔɔbeezȉ aa omɛɛ ń zã́,

† **2:17** Yoz 7.24-26

aa omɛɛ Baali lɔo.
19 Má tɑ̃́aɔ tɔbɔ ń lɛ́u,
an tɔ́ aɔ dɔ́ŋgu lɔo.
20 Gɔɔ bee má yɑ̃dilɛ pɔ́ɔnɛ píi an yɑ̃́ musu,
sɛ̃̀anɔbɔɔ ń bɑ̃ɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ.
Má sá ń fɛ̃ndao ń zi̋o midɛ an bùsuu,
mí tó aaɔ ku we dɔdɔa.
21 Má á kɛ ma nɔ ũ e gɔɔpiiɛ,
má á kɛ ma nɔ ũ a zɛ́wa súsuɛ,
mí wɛ̃nadɔ̃ɛ́ gbɛ̃kɛ guu.
22 Má á kɛ ma nɔ ũ ń náaio,
íɔ ma dɔ̃ Dii ũ.
23 Ma Dii ma mɛ̀:
Gɔɔ bee má swɑ̃wɛ̃.
Má swɑ̃́sɛ musu yɑ̃́i,
musu i swɑ̃́sɛ tɔɔlɛ yɑ̃́i,
24 tɔɔlɛ i swɑ̃́sɛ pɔ́wɛna ń vɛ̃ɛo ń nísio yɑ̃́i,
aai swɑ̃́sɛ bui pɔ́ má tɔ̃̀ yɑ̃́i.
25 Má ń tɔ̃́ ń bùsuu mazi̋a pɔ́ ũ.
Bui pɔ́ ma tɔkpàɛ̀ Wɛ́gwaakuopi,
má ń wɛgwa.
Bui pɔ́ ma tɔkpàɛ̀ Magbɛ̃ɔnopi,
má onɛ́ ma gbɛ̃́ɔ,
aai omɛɛ ń Lua.‡

3

Ozee gɛa a nɔ kṹi

1 Dii òmɛɛ lɔ: Gɛ ǹyɔ̃ ye n nɔ gbɑ̃sı̋kɛna pɔ́ gɔ̃ pɑ̃le yeaàzizi, lá ma Dii má ye Isailiɔziwa, baa kɛ́ aai̋ɔ zɛ ń dii pɑ̃leɔ, aai̋ɔ ń vɛ̃ɛbɛ kàaɔ nidɛ. 2 Ɔ ma ɑ̃́nusu kpà ɔwatɛ̃ gɛ̃o ń naa wɛ́o koko gɛ̃o. 3 Má òɛ̀: Gɔɔ pla kɛmanɔ. Ǹsu dɔ́ɛ'i̋i kɛ lɔo, ńsu gɛ́ gɔ̃e kı̋i lɔo, míɔ kunnɔ.
4 Asa Isailiɔ gɔɔplakɛ kíasai, dɔaanasai sa'osai gbɛpɛlɛsai gbɛlasai sa'o'ulasai. 5 Bee gbɛa aa ɛa su, aai Dii ń Lua ń ń kía Davidi buio kı̋i wɛɛlɛ. Gɔɔgbɛzɑ̃zi̋ aa zɛ ń Diio ń a ɛ̀fɑ̃aio ń kpakpanagaao.

4

Dii bɔbɔa ń Isailiɔ

1 Isailiɔ, à ma yɑ̃ma,
asa má yɑ̃vi̋ ń bùsupideɔ.
Gbɛ̃e náai vi̋o, gbɛ̃e gbɛ̃kɛ vi̋o,
gbɛ̃e ma dɔ̃ bùsuɛ bee guuo.
2 Gbɛ̃́kaa ń ɛɛtoao mɛ́ kú a guu
ń gbɛ̃dɛao ń kpɑ̃́i'oao ń gbɑ̃sı̋kɛao.
Aai̋ gbɑ̃amɔnɛ́,
an gbɛ̃bɔalia zɛzɛa vi̋o.
3 A yɑ̃́i tò bùsupi gɔ̃̀ wɛ̃nannɔ,
gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔ gɔ̃̀ yɛ̃̀ɛɛsai píi.
Baa se nɔ̀bɔɔ ń bɑ̃ɔ ń kpɔɔ lɛ́ gaga.
4 Gbɛ̃e su lɛkpaakɛo,

‡ **2:25** Lom 9.25, 1Piɛ 2.10

gbɛ̃e su zɔakao,
asa á sa'onaɔ ámɛ málɛ bɔbɔánɔ.
5 I gɛ̃nalɛ fãanɛ,
á ãnabiɔ sɔ̃ aai̋ gɛ̃napi lɛ́ánɔ gwá̃.
A yá̃i má á bui midɛ.
6 Ma gbɛ́̃ɔ gɔ̃̀ kaalɛa dɔ̃a kɛ́̃sãma yá̃i.
Lá a gí dɔ̃ai,
má gí àɔ dɛ ma gbàgbanaɔ ũɛ.
Lá mapi á Lua ikoyã sà̃águ,
màa á nɛ́ɔ yá̃ a sãmagu sɔ̃.
7 Lá sa'onapiɔ kɔ̃̀,
màa an duunkɛamɛɛ kɔ̃̀,
aa ma gawi lɛũkpakɛ̀ ń wíyão.
8 Aai̋ sa pɔ́ ma gbɛ́̃ɔ ò ń duuna yá̃i pɔ́ só.
A yá̃i an yãvãikɛa ì kɛnɛ́ na.
9 Sa'onaɔ muaa ń gbɛ́̃piɔɛ.
Má ń dàakɛaɔ wíné ń musuɛ,
má ñabonɛ́ ń yãkɛaɔwaɛ.
10 Aa pɔble, kási aa kão,
aa gbãsi̋kɛ, kási aa ká̃ño,
asa aa pãkpàmazi,
11 aa zɛ̀ ń gbãsi̋kɛaoɛ.
Vɛ̃ɛ zi ń a dafuo ń mi li̋aa.
12 Líɔ ɔ̃ aai̋ gɛ́ yãgbɛaimá,
màsokɛna go ì yã'onɛ́.
Gbãsi̋kɛa mɛ́ ń sãsã,
aai̋ gbãsi̋kɛ aa ń Lua to weɛ.
13 Aai̋ sa'o gbɛ̀si̋si̋ɔ musu,
aai̋ tulaletikatɛa si̋̀si̋ɔwa
giali ń baalio ń gbɛ́̃nɛlio gbáu,
asa a uena ì kɛnɛ́ naɛ.
A yá̃i tò á nɛnɔɛɔ ì dɔ́ɛ'i̋i kɛ,
mɛ́ á nɛ́ naɔ ì gbãsi̋kɛ.
14 Tó á nɛnɔɛɔ dɔ́ɛ'i̋i kɛ̀,
mɛ́ á nɛ́ naɔ gbãsi̋kɛ̀,
má i̋adamáo,
asa á gɔ̃ɛɔ ì gɛ na nɔɛ dɔ́ɛ'i̋ideɔwaɛ,
aai̋ gɛ́ sa'oi ń tá̃akpɛ káaluaɔɛ.
Bui pɔ́ dɔ̃a vi̋o ì kaalɛɛ.
15 Isailiɔ, baa kɛ́ a gbãsi̋kɛ̀,
Yudaɔ su tàaekɛ màao.
Ásu gɛ́ Giligalio,
ásu Bɛtavɛ̃ si̋̀si̋ kũo,
ásu lɛgbɛ̃ we à mɛ ń Dii kuaoo.
16 Isailiɔ swá̃ gbãa lán zununuwaɛ,
ɔ̃ mà gɛ́ńnɔ dá̃dãkɛki̋i lán sãɔwaa?
17 Ɛflaiũ buiɔ nà tá̃aɔwa,
wà ń tó we.
18 Tó an í gbãa làa, aai̋ gbãsi̋kɛɛ,

an dɔaanaɔ ye wisaiyãi à kɛ̀ zài.
19 Zàa a ń sɛ́lɛ taɔ̀ɛ,
an sa'okĩiɔ i widamá.

5

Isailiɔ daa yɑ̃́u

1 Sa'onaɔ, à yɑ̃́ɛ bee ma,
Isailiɔ, à swɑ̃́kpa.
Kibɛdeɔ, à swãdɔ yɑ̃́i,
asa málɛ yãdaálaɛ.
A gɔ̃nɛ́ bai ũ Mizipa,
a filifilimbakpànɛ́ Taboo.
2 Gbɛ̃́ dɔ̀ɔsaipiɔ kà zɑ̃̀ ń gbɛ̃dɛao,
mámɛ má ń swɑ̃́gaga ḿpii.
3 Mámɛ má Ɛflaiũ buiɔ dɔ̃,
Isailipiɔ yɑ̃́ ulɛamɛɛo.
Ɛflaiũ buiɔ zɛ̀ ń gbãsĩkɛao saɛ,
Isailiɔ gbãlɛ̀.
4 An yãkɛaɔ mɛ́ tò aali su ń Luawao,
gbãsĩkɛa kú ń sɔ̃u, aa Dii dɔ̃o.
5 Isailiɔ wala ĩ ń dayãu,
Ɛflaiũ buiɔ ĩ gɛ̃mbɔlɛ ń duunkɛa guu,
Yudaɔ ĩ gɛ̃mbɔlɛńnɔ sɔ̃ɛ.
6 Aaĩ gɛ́ Dii kɑ̃́i wɛɛlɛi ń ń sãɔ ń ń zuɔ,
kási aali bɔwào, à azĩa gànɛ́.
7 Aa bɔ̀ Dii kpɛ, ɔ̃ aa naaenɛɔ ĩ'i.
Wa ń kaalɛ saɛ e mɔ do,
ampiɔ ń ń buaɔ.
8 A kuupɛ Gibɛa!
A kɑ̃̀aepɛ Lama!
A zĩ̀gãalɛ Bɛtavɛ̃!
A dɔaa Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ!
9 Ɛflaiũ bùsu a gɔ̃ bɛzia ũ an wɛtãgɔɔɛ.
Yɑ̃́ pɔ́ málɛ o Isaili buiɔnɛ sea vĩo.
10 Yudaɔ kíaɔ dɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ kɔɔ sɛ sɔ̃ɔɔwaɛ.
Má a pɔkũma bɔbɔmá lán ídaa guawaɛ.
11 Wàlɛ gbãamɔ Ɛflaiũ buiɔnɛ,
yɑ̃́kpalɛ mɛ́ ń ble,
asa aa gi tɛ yãpãiɛ.
12 Má dɛ Ɛflaiũ buiɔnɛ lán blɛ́waɛ,
má dɛ Yudaɔnɛ mɛkɛmuuna ũ.
13 Kɛ́ Ɛflaiũ buiɔ ń gyãkɛa è,
mɛ́ Yudaɔ ń bɔkɛa è,
Ɛflaiũ buiɔ gɛ̀ Asiliɔ kɑ̃́i,
aa gbɛ̃́ɔ zĩ dɔnlɛ gbɛai ń kía zɔ̃ɔwa,
kási a fɔ̃ á gbɑ̃́gbão,
a fɔ̃ tó á bɔɔ láao.
14 Asa máɔ dɛ Ɛflaiũ buiɔnɛ lán nɔ̀ɔmusuwaɛ,
máɔ dɛ Yudaɔnɛ nɔ̀ɔkusi ũɛ.

Má ń taitaiɛ, mí dazɛu,
má táńnɔɛ, suabanae aɔ kuo.
15 Má dazɛu, mí tá ma kúkȉi,
e aaɔ ń tàae dɔ̃, aai ma kȉi wɛɛlɛ,
aai ma aɛya ń yooyea guu.

6

Isailiɔ i nɔ̀sɛlilɛo

1 A mɔ wà ɛa ta Diiwa.
Ɔmɛ wá taitai,
kási a wá gbã́gbãɛ.
Ɔmɛ wá kɛ́ ȉa,
kási a ɛsɛkɛwàwɛ̃ɛɛ.
2 Gɔɔpla gbɛa a wá lɛ́ ń láo,
a gɔɔ àaɔ̃de zȉ i wá fɛlɛ,
wíɔ kuaànɔ.
3 Wà Dii dɔ̃ wà pélɛ aà dɔ̃ai.
Lá gudɔa sea vȉo, a bɔ mɔ́wá,
a mɔ́wá lán káabuan louwa,
lán lou gbɛzã pɔ́ ȉ kwɛ tɔɔlɛwawa.
4 Ɛflaiũ buiɔ, bɔ́ má kɛánɔi?
Yudaɔ, bɔ́ má kɛánɔi?
A yeamazi dɛ lán suawaɛ,
lán kɔɔkɔɔ fii pɔ́ ȉ gɛ̃zɛawa.
5 A yã́i tò ma á zɔ̃́ɛzɔ̃ɛ
ń yã́ pɔ́ bɔ̀ ma lɛ́uo,
ma á dɛdɛ ń ma ãnabiɔ yã́o.
Ma yã́kpalɛkɛaánɔ bɔ̀ lán loupilɛawa.
6 Gbɛ̃kɛkɛakɔ̃ɛ ɔ̃ má yei,
i kɛ ma gbagbaa no.*
Ma dɔ̃a Lua ũ maa dɛ sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũa.
7 Aa ma bàakuańnɔ yã́ gbɔ̀o,
aa bɔ ma kpɛ Adama.
8 Galada bùsudeɔá yãvãikɛnaɔnɛ,
gbɛ̃dɛ'au mɛ́ ȉɔ tɛ́ ń iau.
9 Lá gbãamɔnɛdeɔ ȉ gbɛ̃́ɔ kpákpa,
màa sa'on gãliɔ ȉ kɛ,
aaȉ gbɛ̃́ɔ dɛdɛ Sikɛũ zɛ́u,
we aaȉ dàakɛunɛ́.
10 Ma yã́ pɔ́ ȉ dimá è Isailiɔwa,
Ɛflaiũ buiɔ ńzȉa kpà gbãsȉkɛawa,
Isailiɔ gbãlɛ̀.
11 A Yudaɔ sɔ̃ a ma vãikɛa guu,
a ka kɛkɛa!

7

1 Tó má ye mà su ń ma gbɛ̃́ɔ ń pá ziuɛ,
tó má ye mà Isailiɔ gba aafiaɛ,
Ɛflaiũ buipiɔ duuna ȉ bilɛ,

---

* **6:6** Mat 9.13, 12.7

Samalideɔ vãikɛaɔ ì bɔ gupuau.
2 Aalɛ e ń yãkɛae dɔmaguo.
An dàa kṹaamá, málɛ wɛsiɛ.
3 An yãvãikɛaɔ ì ka kíagu,
an mɔafili ì kɛ dɔaanaɔnɛ na.
4 Gbãsĩ̀kɛnaɔnɛ ḿpii,
an mɛ ìɔ wãa lán pɛ̃ɛkpɛwa.
Za pɛ̃ɛtotogɔɔ e a kã́kãgɔɔ
pɛ̃ɛkɛna lí a tɛ́ kɛkɛ lɔo.
5 Kía dikpɛgɔɔ vɛ̃ɛ ì tɛ́kpa kíaɔgu,
kía i ɔda kɔ̃ ɔu ń gbɛ̃́laanikɛnaɔ.
6 An mɛ wɑ̃̀ ń kɔ̃nio lán pɛ̃ɛkpɛwa,
gwã́ an pɔ ì gi àɔ fɛ̃a e gu gɛ̀ dɔ̀o,
ɔ̃ ì dɛdɛ kɔɔ lán tɛ́lɛpiɔwa.
7 Ampii aa wãa lán pɛ̃ɛkpɛwa,
aaì bùsu yãgɔ̃gɔ̃naɔ mɔ́mɔ.
An kíaɔ ì kwɛ píi,
an gbɛ̃e lí lɛzumazio.
8 Ɛflaiũ buiɔ yãalɛa ń buipãleɔ,
ɔ̃ aa gɔ̃̀ lán kàagbaala lilɛsaiwa.
9 Buipãleɔ lɛ́ ń gbãable, aa dɔ̃o,
an mikã lɛ́ dadau, aa a fãn vĩ̀o.
10 Isailiɔ wala ì ń dayãu,
gia ń beeo aali tá Dii ń Luawao,
aali aà kĩ́i wɛɛlɛo.
11 Ɛflaiũ buiɔ dɛ lán felenawaɛ.
Sɔũɔnɛ, aa mi vĩ̀o,
aaì lɛzu Egipiɔzi,
ɔ̃ aaì ɛa gɛ́ Asiliɔwa.
12 Tó aa dàzɛu, má táalu zuńlaɛ,
mí ń kwɛ́ lán bãɔwa.
Tó aa kɑ̃̀a gudoũ,
mí ń wɛtã ń vãikɛa yã́i.
13 Waiyoo ampiɔ, asa aa kɛ̃̀aɛ.
Kaalɛ mɛ́ gɔ̃̀nɛ́, asa aa bɔ̀ ma kpɛɛ.
Má ye mà ń bo, ɔ̃ aaì ɛɛdɔa.
14 Aali wiilɛa ń nɔ̀sɛmɛndooo,
aaì wiipɛ ń lii musu.
Aaì ńzĩ̀a líli pɔ́wɛna ń vɛ̃ɛo ea yã́i,
aaì kɛ̃a.
15 Ma ń toto,
má tò an gɑ̃̀sa gbãakṹ,
ɔ̃ aaì làasoo vãi kɛ ma musu.
16 Ma Musude, aali suao,
aa dɛ lán sá gia baiwaɛ.
Fɛ̃nda mɛ́ a ń kíaɔ kwɛ́ an lɛ́'ɛaa yã́i,
Egipiɔ i ń yáalɔ.

8

Yã́kpalɛ zɔ̃lɛa pɔ̀ɔbɔzãkɛnaɔwa

1 Lɛ́pɛ kȁaewa!
Wàlɛ su lɛ́lɛi ma gbɛ̃́ Isailiɔwa lán kúuwa,
asa aa ma bàakuańnɔ yã́ gbòo,
aa bɔ̀ ma ikoyã̄ kpɛɛ.
2 Isailiɔ ȉ lɛzumazi wà mɛ:
Wá Lua, wá n dɔ̃!
3 Lá Isailiɔ gȉ yã̄maai,
ibɛɛ a ń gbɛsɛlɛɛ.
4 Aaȉ kíaɔ kpa ma lɛ́ saiɛ,
aaȉ dɔaanaɔ dilɛ ma dɔ̃a saiɛ.
Aaȉ tã́aɔ pí ńzȉaɛ ń ã́nusuo ń vuao.
A yã́i ɔ̃ aa kaalɛi.
5 Ma gi Samalideɔ zugaaei,
ma pɔ pàńzi.
Kua gbã̄lɛsai aɔ ń fu e bɔɛ ni?
6 Isaili ɔzȉkɛna mɛ́ gáaepi kɛ̀,
Samalideɔ pɔ́piá Lua no,
wa wíwi kɛ́lɛkɛlɛɛ.
7 Ȉana aaȉ tɔ̃́, ɔ̃ ȉ bɔlɛnɛ́ zàa ũ.
Ȅse i piao, wa e wísilɔo.
Baa tó à pȉa,
buipã̄leɔ mɛ́ aa mɔ́ ń pɔ́ naaa.
8 Isailiɔ gɔ̃̀ pɔbleaɔ ũ,
aa gɔ̃̀ lán pɔ́ pɔ́ wa yeiɔwa buiɔ guu.
9 Asa aa gɛ̀ Asiliɔwa,
lán sɛ̃̀a zàa'ȉna pɔ́ ȉɔ bɛ adowaɛ.
Ɛflaiũ buiɔ ȉ gbɛ̃na wɛɛlɛ ń pɔ́oɛ.
10 Baa kɛ́ aa gbɛ̃nakpà ń buipã̄leɔ,
má ń naaaɛ sa.
Kía zɔ̃ɔ mɛ́ a ɔtɔ̃má,
aai na laoawa.
11 Ɛflaiũ buiɔ sa'okȉiɔ kɔ̃̀ duunakɛ̃ama yã́i,
ɔ̃ sa'okȉipiɔ gɔ̃̀nɛ́ duunkɛzɛ ũ.
12 Ma yã̄kɛ̃̀nɛ́ dasi ma ikoyã̄ ũ,
ɔ̃ aa dȉlɛ yã̄ zȉ̀lo ũ.
13 Aaȉ ma gbagba, ɔ̃ aaȉ a nɔ̀ɔ só.
Ma Dii ma pɔ namáo,
an vã̄ikɛa dɔmagu.
Má tó an duuna wi ń musuɛ,
aai ɛa ta Egipi.
14 Isailiɔ Kɛna yã́ sȁńguɛ,
ɔ̃ aalɛ ń kibɛɔ kpakpa.
Yudaɔ lɛ́ wɛ̃́lɛ bȉ́ideɔ kálɛkalɛ,
kási má tɛsɔ̃ wɛ̃́lɛpiɔwaɛ,
an kibɛpiɔ i tɛ́kũ.

9

1 Isailiɔ, ásu pɔnakɛo,
ásu yáalɔ lán buipã̄leɔwao,
asa a á Lua tò we,

a gɛ gbãsi̋kɛ̀ tá̋a yá̋ musuɛ.
Pɔ́wɛngbɛ̃ki̋i píiu á pɔ i̋ɔ dɔ tá̋agbagba'aseawaɛ.
2 Pɔ́wɛngbɛ̃ki̋iɔ ń vɛ̃ɛfɛ̃ki̋iɔ fɔ̃ á gwao,
vɛ̃ɛ dafu a bɔo.
3 Ɛflaiũ buiɔ gɔ̃ Dii bùsuuo,
aa ɛa ta Egipi,
aa ń tɛ̃ ble Asili bùsuu.
4 Aa e vɛ̃ɛ tɔ̋lɛ Diiwa weo,
an sa'obɔɔ kaaàguo.
An blɛpiɔ dɛ lán gɛ'ɔɔlɔnaɔ blɛwaɛ,
a blenaɔ gbãlɛɛ.
Aa blɛpi mɔaokɛ ńzi̋aɛ,
aa e gɛò Dii kpɛ́uo.
5 Dikpɛ pɔ́ Dii di̋lɛ a pɔ́ ũɔ,
kpelewa aa kɛ gɔɔpiɔ zi̋i?
6 Gwa, baa tó aa pi̋li kaalɛwa,
Egipiɔ ń gɛ kãaa, Mɛfisideɔ ń vi̋.
Lɛaa mɛ́ a kũaa ń á̋nusu pɔ́ bɛɛɛdeɔwa,
lɛsikao i kúlɛ ń kpɛ́ɔwa.
7 Tɔsimagɔɔ lɛ́ mɔ́,*
fi̋abonɛgɔɔ lɛ́ ká!
A̋ to Isailiɔ dɔ̃!
An duun zɔ̃ɔ ń i̋i pɔ́ aa sɛ̀ ń Luao yá̋i,
aai̋ ã̋nabi gwa sɔũ ũɛ,
aai̋ gbɛ̃́ pɔ́ Lua Nisi̋na lɛ́ dɔaaɛ dilɛ i̋ande ũɛ.
8 A̋nabiá gudɔ̃anaɛ
ma Lua gbɛ̃́ Ɛflaiũ buiɔnɛ,
ɔ̃ wi̋ filifilimbakpaɛ̀ a táa'ozɛu,
wi̋ íbɛlɛsɛaànɔ a Lua kpɛ́u.
9 Aa si̋ yãdɔɔsaiu
lá wa kɛ̀ Gibɛa yãawa.†
An vãikɛa dɔ Luagu,
a ń duuna wíńɛ ń musuɛ.

10 Ma Isailiɔ ea dɛ lán vɛ̃ɛbɛɔ kɔ̃mpaa gbáauwaɛ.
Wɛ́sia ń deziɔlɛ dɛ lán kaadɔɛn nɛ́ sɛ̃́ia eawaɛ.
A̋ma kɛ́ aa kà Baali Peoo,
aa ńzi̋a kpà tá̋awa,‡
ɔ̃ aa bɛ̃̀ɛkũ̋ lán pɔ́ pɔ́ aa yeipiwa.
11 Ɛflaiũ buiɔ gawi a gɛ̃zɛa lán bã̋waɛ.
Nɔsia aɔ kuo, nɔsindee aɔ kuo, nɛ'ia aɔ kuo.
12 Baa tó aa nɛ́ gwà, à gbãakũ̋,
má tó aa kuawàɛ e gbɛ̃́ɔ gɛ láaò.
Waiyoo ampiɔ, tó ma bɔ ń kpɛ.
13 Má è Ɛflaiũ bui nɛ́ɔ gɔ̃̀
lán nɔ̀ɔ pɔ́ toenaɔ ń dadan'aɛkɛwa,
aa bɔ̀lɛ ń ń nɛ́ɔ gbɛ̃dɛnaɔnɛ.
14 N ń gba pɔ́ Dii! Bɔ́ ńyɔ̃ ń gbai?

* 9:7 Luk 21.22 † 9:9 Dɔa 19.1-30 ‡ 9:10 Nao 25.1-5

Nɛansakpɛ pɔ́ a nɔ ȉ gboo ń yɔ̃́ isaioɛ.
15 An vãikɛa ku Giligali píi,
we ma zauńgu.
Má ń yá ma kpɛ́uɛ,
kɛ́ an yãkɛaɔ vãi yã́i.
Máɔ yeńzi lɔo
an kía swã́gbãadeɔ yã́i.
16 Ɛflaiũ buiɔ gyã sɛ̀,
an zı̃́na imȉ, aalɛ nɛ'io.
Baa tó aa ȉ,
má tó nɛ́ pɔ́ an pɔ dɔwàɔ gagaɛ.

17 Ma Lua a gíńziɛ,
aai liaaliaa buipãleɔ guu,
asa aai aà yãmao.

10

Isailiɔ kpala midɛa

1 Isailiɔá vɛ̃ɛli ɔtaaɛ yãa,
aaȉ nɛ'i ńzȉaɛ.
Lá an nɛ́piɔ kɔ̃̀,
màa an sa'okȉiɔ kɔ̃̀.
Lá an bùsu maakũ̀,
màa aa zãblè ń gbɛ̀ tã́aɔwa.
2 Mɔafili ń sɔ̃ pà,
an tàae a wi ń musuɛ sa.
Dii a ń sa'okȉipiɔ gbooɛ,
í ń gbɛ̀ tã́apiɔ wíwi,
3 aai gbasa mɛ: Wá kía vȉo,
kɛ́ wá Dii vȉa vȉo yã́i.
Baa tó wá kía vȉ,
bɔ́ a fɔ̃ wowɛ̃ɛi?
4 Aaȉ lɛ́ pãɔ gbɛ̃gbɛ̃,
aaȉ ɛɛɔ tóto,
aaȉ lɛdoũɔ kɛkɛńnɔ,
ɔ̃ kɔ̃ káalakɛa ȉ ligua
lán sàpaa dafu kàe nɛ́wa.
5 Samalideɔ mɛ a lua Bɛtavɛ̃ gáae yã́i,
wa ɔ́ɔlɔɛ̀, a sa'onaɔ i búbuapɛ.
A gawi a midɛ,
asa wa símá wà taòɛ.
6 Wa sɛ taò Asili bùsuu falu ũ an kía zɔ̃ɔɛɛ.
Ɛflaiũ buiɔ gɛɛ a gɔ̃ kpá ń wɛ́i,
wí a Isailiɔ kṹ zɛ́ pɔ́ aa sɛ yã́i.
7 Samali bùsu a midɛ,
a kía a gɛ̃zɛa
lán lí miɔna pɔ́ í lɛ́ sɛ́wa.
8 Gulɛsȉ pɔ́ wa bò tã́aɔnɛɔ bãdɛ,
asa a dɛ Isailiɔ duuna ũɛ.
Lɛɔ ń lá ṹadeɔ fɛlɛ da ń sa'okȉipiɔla,

aai o gbɛsiɔnɛ aa lɛ́lɛ simá,
aai o sı̀sı̀ɔnɛ aa kúńla.*
9 Za gɔɔ pɔ́ Isailiɔ duunakɛ̀ Gibɛa, aa zɛ̀ðɛ.
Zı̀ a yã̀bɛ̃ɛkɛnapiɔ le Gibɛao lé?
10 Gɔɔ pɔ́ má yei, má ń swã́gagaɛ,
buipã̀leɔ i mɔ kãaańzi,
aai mɔkamá ń duuna lɛɛ pla yã́i.
11 Ɛflaiũ buiɔá zununuɛ,
wà zı̀dàɛ̀, a ye ésegbɛ̃ai.
Má zuudanɛ́ ń nɔɛ maaɛ,
mí tó aa soona gálɛ.
Yudaɔ i sapa,
Yakɔbu buiɔ i gudaaı̀.
12 A̋ maa tɔ̃́, í kɛkɛ gbɛ̃kɛ ũ.
A̋ kpase kɛ̃ wásawasa,†
asa Dii kı̃́i wɛɛlɛa gɔɔ kàɛ,
e aàɔ mɔ ɛ̀fãaiɔ pisiiwá.
13 A vãi tɔ̃̀ á kɛ̀kɛ yã̀bɛ̃ɛ ũ,
ɔ̃ a blɛ mɔafilidepi blè.
Kɛ́ a ázı̀a gbã̀a náaikɛ̀,
mɛ́ a zɛ ń á zı̀gɔ̃ dasiɔ yã́i,
14 wa zı̀ zɔadɔwá,
wa á wɛ̃́lɛ bı̃́ideɔ dúuzɔ̃,
lá kí Samana Bɛtaabɛ kàalɛ
à nɔɛɔ ń ń nɛ́ɔ wı̀wi zı̀kagɔɔwa.
15 Màa wa kɛɛ́ Bɛtɛlideɔ,
asa á vãikɛa kɛ̀ zàiɛ.
Tó gu dɔ̀, Isailiɔ kía aɔ ku lɔo.

11

Lua yea Isailiɔzi

1 Kɛ́ Isailiɔ dɛ ɛ̀waasona ũ,
ma aà gbɛ̀si Egipi.*
2 A̋ma lá málɛ lɛzuńzi,
màa aalɛ zã̀ kũ̀manɔ.
Aaı̀ɔ sa'o tã́aɔwa,
aaı̀ɔ tulaletikatɛa ń diipiɔnɛ.
3 Mámɛ ma tá dàda Ɛflaiũ buiɔnɛ,
ma ń kpá ma kùɛ,
ɔ̃ aai dɔ̃ kɛ́ mámɛ ma ń gbá aafiao.
4 Ma gbɛ̃kɛ galakpànɛ́,
ma ń gálɛ ń yenzi bao,
ma zuubɔ̀lɛnɛ́,
ma naalɛ ma blɛ kpàmá.
5 Lá aa gı̀ nɔ̀sɛlilɛi,
aa ɛa ta Egipio lé?
Asiliɔ mɛ́ aaɔ kiblemá.
6 Fɛ̃nda a tɛkɛ an wɛ̃́lɛɔ guu,

* **10:8** Luk 23.30, Zia 6.16 † **10:12** Zel 4.3 * **11:1** Bɔa 4.22, Mat 2.15

wa ń bɔlɛ gbấaɔ wíwi.
Wa ń lɛkpaaȉ gboo,
7 asa ma gbɛ̃́piɔ bɔ̀ ma kpɛ.
Baa tó aalɛ lɛzumazi,
ma Musude, má ń gba gbãao.
8 Ŋ beeo á Ɛflaiũ buiɔ,
má fɔ̃ ɔkpaázio,
á Isailiɔ, má fɔ̃ mà á kpámáo.
Má fɔ̃ mà kɛɛ́ lá má kɛ̀ Adamaɛwao,
má fɔ̃ mà á baa daaa ń Zeboiũoo.†
Ma nɔ̀sɛlȉlɛ á yấ musu,
ma wɛ̃nadɔ̃aɛ́ fɛ̀lɛ.
9 Má ɛa Ɛflaiũ buiɔ ásookɛ lɔo,
má pɔkũma pãsȉ bɔbɔmáo,
asa Luan ma ũ,
i kɛ gbɛ̃nazȉnan ma ũo.
Lua pɔ́ a kua adoan ma ũ á guu,
má mɔ́ á kaalɛio.
10 Má pala lán nɔ̀ɔmusuwa,
aai tɛmazi.
Tó ma pala,
ma nɛ́piɔ bɔ bɛ'aɛ oi,
aai mɔ ma kȉ́i ń lualuao.
11 Aa bɔ Egipi ń lualuao lán bãɔwa.
Aa bɔ Asili bùsuu lán felenaɔwa,
mí ń kálɛ ń bɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.

12

Isailiɔ duunakɛa
1 Ɛflaiũ buiɔ yãȉamazi,
Isailiɔ mɔafilikɛ̀kɛmɛɛ,
Yudaɔ lɛ́ pãmɛɛ zɛ́a lɔ
baa ma Náaide pɔ́ ma kua adoa.
2 Ɛflaiũ buiɔ ȉ ȉ́ana mɔ́mɔ,
aaȉɔ kpálɛkɛ ȉ́ampuui,
sấsãyã ń yãpãsȉo ȉ kɔ̃́ ń guu.
Aaȉ kɔ̃ yãma ń Asiliɔ,
aaȉ gɛ́ Egipi ń nísio.
3 Dii yãvȉ ń Yudaɔ,
a Yakɔbu buiɔ dàa wínɛ́ ń musu,
i fìabonɛ́ ń yãkɛawa.
4 Yakɔbu dɔ̀ a vȉi gbatoewa a da nɛasakpɛu.*
Kɛ́ à zɔ̃ɔkũ̀, à dɛ̃ɛkà ń Luao,
5 à dɛ̃ɛkà ń aà malaikao à dɛ̃ɛnɛ̀,†
à ɔ́ɔlɔ̀ à sùuugbɛ̀awà.
A kpàaũaànɔ Bɛtɛli,‡
ɔ̃ à yã'ɔ̀aànɔ we.
6 Aà tɔ́n Dii,
Dii Lua Zȉgɔ̃deɛ.

---

† **11:8** Iko 29.23 * **12:4** Daa 25.26 † **12:5** Daa 32.24-26 ‡ **12:5** Daa 28.10-22

7 A̋piɔ sɔ̃, à su á Luawa,
àɔ kú ń gbɛ̃kɛo ń yã̋kɛa a zɛ́wao,
á wɛ́ iɔ dɔ á Luazi gɔɔpii.
8 Laatana ȉɔ kiloo vã̋i kũ̋a,
gbɛ̃blea mɛ́ ȉ kɛɛ̀ na.
9 Ɛflaiũ buiɔ mɛ̀: Wa kɛ ɔdeɔ ũ,
wa gɔ̃ àizɛɛdeɔ ũ.
Wá ɔdapi yã̋i
wa wá yã̋vã̋i ge duuna eo.
10 Mámɛmaa Dii á Lua,
ma á bɔ́lɛ Egipiɛ.
Má tó à ɛa àɔ ku zwà̏akpɛɔ guu lɔɛ,
lá i kɛ dikpɛ zȉ́wa.
11 Ma yã̋dà ã̋nabiɔnɛ,
mámɛ má tò aa wɛ́punguɔ è dasi,
ɔ̃ aa yã̋'ò gbɛ̃́ɔnɛ ń yáasio.
12 Lá Galadadeɔ zɛ̀ ń tã̋a yã̋o,
aa gɔ̃̀ pã sȉanaɛ.
Lá Giligalideɔ ȉ sa'o ń zuswanao,
an sa'okȉiɔ gɔ̃nɛ́ gbɛ̀zɛɔ ũ bugbɛuɛ.
13 Yakɔbu bàalɛ̀ gɛ̀ Sili bùsuu,
Isaili zɔblè we nɔwɛɛlɛa yã̋ musu,
nɔ yã̋ musu ɔ̃ à dã̋dã̋kɛ̀.§
14 Dii tò ã̋nabi bɔ̀ ń Isailiɔ Egipi,*
ɔ̃ à ń dã̋dã̋kɛ̀ ã̋nabipi sabai.
15 Ɛflaiũ buiɔ Dii pɔ fɛ̀lɛɛ̀ maamaaɛ.
Dii a to an gbɛ̃dɛa yã̋ wí ń musuɛ,
i fȉaboné sa pɔ́ aa kàagu yã̋i.

13

Dii pɔpaa a gbɛ̃́ɔzi

1 Kɛ́ Ɛflaiũ buiɔ yã̋'ò, wà lùalua,
aamɛ gbã̋a Isailiɔ guu.
Ɔ aa tàaekɛ̀ Baali yã̋ musu,
a yã̋i an kpala a gai.
2 An duunkɛa lɛ́ dɛdɛɛ sa,
aalɛ ã̋nusu kása ńzȉaɛ tã̋aɔ ũ.
An ɔzȉkɛnaɔ mɛ́ lɛ́ ń diipiɔpi ń ɔ̃nɔ lɛ́u.
Wȉ ń yã̋'o wȉ mɛ,
aaȉ sa'o ń gbɛ̃nazȉnao,
aaȉ lɛ́pɛpɛ zugaae taaɔwa.
3 A yã̋i tò aa gɔ̃̀ lán suakpaa kɔɔwa,
lán kɔɔkɔɔ fii pɔ́ ȉ gɛ̃zɛawa,
lán ése ũ̋a pɔ́ zàa ȉ sɛ́lɛwa,
lán súɛlɛ pɔ́ ȉ bɔ fɛnɛntiuwa.
4 Mámɛmaa Dii á Lua pɔ́ á bɔ́lɛ Egipi.
A̋su àɔ diie dɔ̃o, ma bàasio.

§ **12:13** Daa 29.1-20 * **12:14** Bɔa 12.50-51

Suabanae kuo, sema mapi.
5 Mámɛ ma á gwá guwaiwaiu,
ma ɔl̀ìaázi bùsu guwãadeu.
6 Kɛ́ ma á dã́dãkɛ̀, a kã.
Kɛ́ a kã á làa, a ázi̋a sɛ̀ lɛsi̋,
ɔ̃ ma yã́ sã̀águ.
7 Too! Má kusiwá lán nɔ̀ɔmusuwaɛ,
mí á dã́dã zɛ́u lán gbɛaanawa.
8 Má mlɛ̃wá lán wài pɔ́ wà a nɛ́ sɛ̀lɛwaɛ,
mí á kùa goaa mà á só lán nɔ̀ɔkusiwa,
má á taitai lán maiwa.
9 Á Isailiɔ, á kaalɛɛ,
kɛ́ a bɔ mapi á Dɔnlɛde kpɛ yã́i.
10 Á kía pɔ́ ì á suaba ku máɛ sa?
Á wɛ̃́lɛ dɔaana pɔ́ á ònɛ́
aa kía kpáɛ́ɔ* ku má ni?
11 Ma kía kpàɛ́ ń pɔkũmao,†
ɔ̃ ma aà si̋wá ń pɔfɛ̃o.‡
12 Ɛflaiũ buiɔ yãvãiɔ dilɛa,
wà ń duuna kà láu.
13 Aa dɛ lán nɛ́ sɔũwa a igɔɔ,
nɔwãwã mɔ̀, ɔ̃ nɛ́pi gi̋ bɔi.
14 Má ń bɔ bɛda gbãaue?
Má ń sí gawae?
Ga, n sɛwɛ kúmáɛ?
Bɛda, n gbɛ̃kaalɛbɔ sɔ̃ bɛ?§
Má ń wɛgwao.
15 Baa tó Ɛflaiũ buiɔ kɔ̃̀ ń gbɛ̃́ɔ guu,
i̋an wãa a bɔ guwaiwaiu à sumáɛ.
Nibɔna a giigaga,
lɔ̀ɔ'i a ba,
wa lɛ́lɛ ń làasiɔwaɛ,
wi ń pɔ́ bɛɛɛdeɔ sɛ́lɛ.

14

1 Samalideɔ tàae a wi ń musuɛ,
asa aa bɔ̀ ń Lua kpɛɛ.
Wa ń kwɛ́ ń fɛ̃ndaoɛ,
wi ń nɛ́ɔ wíwi,
wi ń nɔsindeeɔ puipui.

Isailiɔ nɔ̀sɛlilɛa

2 Á Isailiɔ, à su Dii á Luawa,
á yãvãiɔ mɛ́ tò a kpagua.
3 Á su Diiwa, í yãsiuɛ̀ à oɛ̀:
Wá yãvãiɔ kɛ̃́wá,
gbãakpawázi, wí n sáaukpa.
4 Asiliɔ fɔ̃ wá bɔo,
wá di ń sɔ̃́ɔ kpɛ lɔo.

* 13:10 1Sam 8.5-6 † 13:11 1Sam 10.17-24 ‡ 13:11 1Sam 15.26 § 13:14 1Kln 15.55

Tá̃a pɔ́ wa ń píɔ
wá ń sísi wá diiɔ ũ lɔo,
asa ḿmɛ ni tonɛ pɔ́ gwana vı̏oɔ wɛgwa.
5 Ma Dii ma mɛ̀:
Má ń gbá̃gbã ń ń pɔ̀ɔbɔzá̃kɛgyão,
ma yeańzi a kɛ zài,
asa ma pɔ wèemá.
6 Máɔ dɛ Isailiɔnɛ mɔ̀sɛ ũ,
aaiɔ vukɛ,
aai zı̃́napɛlɛ lán Libã bùsu líwa.
7 Aa bɔlɔbɔ,
aaiɔ gawi vı̏ lán kuliwa,
an gı̏ iɔ na lán sɛdɛ líwa.
8 Aa bɛkpa ma uei,
aai bɔlɛ lán pɔ́wɛnawa.
Aa vukɛ lán vɛ̃ɛliwa,
aai tɔbɔ lán Libã bùsu vɛ̃ɛwa.
9 Bɔ́ Ɛflaiũ buiɔ kɛ ń tá̃aɔ lɔi?
Mámɛ má ń wabikɛa sí,
míɔ wɛ́tɛńzi.
Má dɛ lán pɛ̃li pɔ́ a lá sisiawaɛ,
an ká̃ña a bɔ ma kı̃́iɛ.
10 Démɛ ɔ̃nɔ vı̏i?
Aà làasookɛ yá̃piwa.
Démɛ làasoo vı̏i?
Aàɔ yá̃pi gbadɔ̃.
Asa Dii yã̃kɛaɔ maa,
gbɛ̃maaɔ ı̏ɔ tɛi.
Aà yã̃mansaiɔ sɔ̃ aaı̏ pã̃alɛ̀ɛ.

YOƐLI
Yɑ̃́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Ɑ̃nabi Yoɛli yɑ̃́ ì gbɛ̃́ɔ gba gbɑ̃a gɔɔpii. Yɑ̃́ gbia pɔ́ Yɔɛli ò a lá guu mɛ́ Dii a gbɑ̃a ɔlɔa buiɔnɛ ń aà yɑ̃́kpalɛkɛańnɔo ũ. A yɑ̃́kpalɛkɛ ń Isailiɔ a ɔtondɔkĩi gwasai yɑ̃́ musu, mɛ́ a yɑ̃́kpalɛkɛ ń buipɑ̃leɔ an zaa Isailiɔgu yɑ̃́i. Músi yɑ̃́ɔ dɔaa yɑ̃́kpalɛkɛgɔɔpiɛ ń gu daa yàaao ń pɔ́kɛ̃sɑ̃mao. Kwaɔ lɛ́lɛamá ń iminakaao ń pɔ́ɔ tɛ́kũao ń zĩgɔ̃ɔ lɛ́lɛamáo lɛ́ kaalɛgɔɔpi yɑ̃́ bɔɔlɛkɛ (1.2-12, 15-18, 2.1-11). A dɛ lá ɑ̃nabipi lɛ́ yɑ̃'o azĩa gɔɔ yɑ̃́ musuwa ń yɑ̃́ pɔ́ a su mɔɔ píi.

Gɛa sua yɑ̃́ pɔ́ àlɛ yá a waasokɛa guu wɛbɔa: Isailiɔ gɔ̃̀ gii, aai e Lua kpɛ́ zĩkɛ̀ lɔo, ɔ̃ àlɛ onɛ́ aa ɛa su Luawa aa wabikɛwà (1.13-14, 19-20, 2.12-17). Sema aa gɔ̃ gii gĩa, yɑ̃́ i gbasa bɔńnɔ na sa. Pɔdinzi pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀nɛ́ (2.18-27, 3.1-5, 4.17, 18-21) yɑ̃́ i kɔ̃sɛ ń pɔkɛ̃sɑ̃ma pɔ́ dɛ aà pɔkũmabɔbɛamá ũoo. Yɑ̃́ a zɔ̃lɛ buipɑ̃leɔwa (4.1-16), Isailiɔ i dɔ̃ sa lá Lua kua ń guu dɛ. Yoɛli ɑ̃nabikɛkɛa lɛ́ ɔlɔwɛ̃ɛ kɛ́ zĩewa Lua aɔ kú ń bui píio, asa Lua a a Nisĩna pisimá (3.1-2). Lua lɛgbɛ̃api pàpa Yesude káauɔ gɔɔ Pɑ̃teko dikpɛgɔɔzĩ (Zĩn 2.16-21).

Kaalɛgɔɔ pɔ́ Dii dĩlɛ

1 Dii yɑ̃'oa Petuɛ nɛ́ Yoɛliɛn kɛ.
2 Mae zɔ̃ɔɔ, à yɑ̃́ɛ bee ma!
Gbɛ̃́ pɔ́ kú bùsuu laɔ píi, à swɑ̃́kpa!
Yɑ̃́ɛ bee taa kɛ̀ á gɔɔ
ge á deziɔ gɔɔe?
3 A dau siu á nɛ́ɔnɛ,
aai o ń nɛ́ɔnɛ,
an nɛ́ɔ i o ń nɛ́ɔnɛ lɔ.
4 Pɔ́ pɔ́ kwasutɛ̃ɔ tò
sɛ̃sɛwɛkwaɔ sò.
Pɔ́ pɔ́ sɛ̃sɛwɛkwaɔ tò
kwa búunaɔ sò.
Pɔ́ pɔ́ kwa búunaɔ tò
kwa keleɔ sò.
5 A vu iu idɛnaɔ, í ɔ́ɔlɔ!
A búbuapɛ vɛ̃ɛminaɔ ápii
vɛ̃ɛ dafu yɑ̃́ musu,
asa wa wò á lɛ́waɛ.
6 Buie lɛ̀lɛ ma bùsuwa,
aa gbɑ̃a mɛ́ an dasi lɛ́ vĩo,
an swaa dɛ lán nɔ̀ɔmusu swaawa,*
an kɑ̃nkɑ̃naɔ dɛ lán nɔ̀ɔkusi kɑ̃nkɑ̃nawa.
7 Aa ma vɛ̃ɛliɔ ɔ̃̀ɔkpà,
aa ma kaadɔenliɔ kɛ̀ kɛ́lɛkɛlɛ.
Aa a tɛɛ wòlo kɔ̀lɛ,
a gɔ̃na gɔ̃̀ kpá púuu.
8 A búbuapɛ lán wɛ̃́ndia pɔ́ lɛ́ a gɔ̃kpama gaa ɔ́ɔlɔ
à zwɑ̃̀nkasa kàkaalawa.
9 Pɔ́wɛna ń vɛ̃ɛ gbao zɔ̃̀ɛ Lua kpɛ́u,
sa'on Dii gbàgbanaɔ lɛ́ ɔ́ɔlɔ.

* 1:6 Zia 9.8

10 Bua músikɛ̀,
tɔɔlɛ gɔ̃̀ wɛ̃nannɔ,
pɔ́wɛna ásookɛ̀,
vɛ̃ɛbɛ í vɨ̀o,
ku i bɔo.
11 Zɔ̃ɛɔ, à ɔku á wɛ́wa,
vɛ̃ɛbudeɔ, à búbuapɛ.
A ɔ́ɔlɔ mase ń éseo yá musu,
asa bua pɔkɛkɛa i zɛkɛo.
12 Vɛ̃ɛliɔ i'ò,
kaadɔɛnliɔ lá dɔ̀ńzi
ń gbɛafuɔ ń daminaɔ ń maoɔ.
Sɛ̃̀a líɔ giigàga píi,
pɔna làa gbɛ̃nazɨ̃naɔwa.
13 Sa'onaɔ, à zwã̀nkasa kákaála
à bala bɔ sɔu,
Lua gbagbakɨ̃i zɨ̃kɛnaɔ,
à búbuapɛ.
Ma Lua gbàgbanaɔ,
à mɔ i la ń zwã̀nkasaɔ daa,
asa pɔ́wɛna ń vɛ̃ɛ gbao lɛ́ gɛ́ á Lua kpɛ́u lɔo.
14 A lɛye dilɛ Lua pɔ́ ũ,
à gbɛ̃́ɔ kãaa,
à maezɔ̃ɔ sísi
ń á bùsudeɔ píi
aa mɔ wiilɛ Dii á Luawa a kpɛ́u.
15 Agya! Asa Dii gɔɔ kãikũ̀,
kaalɛgɔɔ pɔ́ Gbãapiide dɨ̃lɛ lɛ́ mɔ́.†
16 Pɔblea i láa wá wáao lé?
Pɔna ń yaalɔo mɨ̃dɛ wá Lua kpɛ́u.
17 Pɔ́wɛna gɔ̃̀ koosiinnɔ bùsukɔ̃ɔtɛ̃u,
dɔ̃ɔ gɔ̃̀ yáiyai, gbaɔ gbòo,
asa pɔ́wɛna gɨ̃ɛ.
18 Zuɔ wii gɔ̃̀ dɔ, asa sɛ̃ kuo,
kpàsaɔ bílikɛ̀ gɛ́kɨ̃iwa.
Baa pɔtuo nɛ́naɔ lɛ́ ɨ̃amaɛ.
19 Dii, málɛ lɛzunzi,
asa dã́dãkɛkɨ̃iɔ tɛkũ̀ɛ,
tɛ́lɛpiɔ sɛ̃sao líɔ sã̀sã píi.
20 Baa sɛ̃̀anɔbɔɔ, n ni lɛ́ ń dɛ,
asa swadɔɔɔ gɔ̃̀ gii píiɛ,
mɛ́ an pɔblekɨ̃iɔ tɛkũ̀.

2

Zɨ̃gɔ̃ɔ lɛɛũa ń kwaɔ

1 A kuupɛ Siɔna,
à zɨ̃̀gãalɛ Dii gbɛ̀sɨ̃sɨ̃ musu.
Bùsudeɔ píi, à gilikɛ,

† **1:15** Isa 13.6

asa Dii gɔɔ lɛ́ mɔ́, à kãikũ̀.
2 Gubeebeegɔɔɛ, gu a siakũ.
Lou guduuduu gɔɔɛ.
Zi̋gɔ̃ dasiɔ lɛ́ li gbɛ̀si̋si̋ɔla
lán gudɔawa.
An gbãa taa sáa i bɔ yãao
mɛ́ a bɔ bau lɔo.
3 Tɛ́ lɛ́ kṹ ń aɛ, tɛ́lɛpiɔ dɔ ń kpɛ.
Bùsu kálɛ ń aɛ lán Edɛni swaluwa,
à gɔ̃̀ ń iau lán gbáa wáiwaiwa,
pɔe i e pi̋limáo.
4 An aɛ bɔ̀ lán sɔ̃́wa,
aalɛ bàalɛ lán zi̋kasɔ̃ wàiɔwa.
5 An kɔ̃fi̋ dɔ lán zi̋kasɔ̃goɔwa,
aalɛ sòo zɔ̃ gbɛ̀si̋si̋ misonaa.
An kĩ́i dɔ lán tɛ́ kũa sɛ̃saowawa
lán zi̋gɔ̃ dasi pɔ́ aalɛ zi̋'ɔpooɔwa.*
6 Kɛ́ buiɔ wɛsi̋ńlɛ,
aa olo'olobò aa oosi̋si.
7 Aalɛ siu ń bao lán gɔ̃saɔwa,
aalɛ vi̋ gi̋a lán zi̋gɔ̃ɔwa.
Baade lɛ́ táa'o a aɛdɔawaɛ,
an gbɛ̃e i zã a ɔwao.
8 Aalɛ gȁsazɔ̃kɔ̃ɛo,
aa mipɛ̀ ń aɛ,
aalɛ kuadi ń ibɛɛɔwa,
an zi̋kabɔɔ lɛ́ kpánɛ́o.
9 Aalɛ si wɛ̃́lɛ guu,
aalɛ bàalɛ bĩ́i musu,
aalɛ dɛdɛ kpɛ́ɔwa,
aalɛ gɛ̃ fɛnɛntiɔ guu lán kpã́iɔwa.
10 Tɔɔlɛ lɛ́ lualua ń aɛ,
musupɔɔ lɛ́ deedee,
i̋atɛ̃ ń mɔvuao lɛ́ siakũ,
saanaɔ lɛ́ gɔ̃ tɛkɛsai.†
11 Dii dɔaa a zi̋gɔ̃ɔnɛ ń lɔɔ gbãao.
Aà i̋waɔ dasi maamaaɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ zi̋kɛ aà yã́wapiɔ gbãa.
Dii gɔɔpi zɔ̃ɔ, a to vi̋a ń kṹ.
Démɛ a e bɔui?‡
12 Dii mɛ̀: Baa tia kɛ́wa,
à su ma kĩ́i ń nɔ̀sɛmɛndoo
ń lɛyeo ń ɔɔlɔo ń búbuapɛao.

13 A nɔ̀sɛlilɛ,
i kɛ á pɔkasaɔ no.
A su Dii á Lua kĩ́i,
asa a sùuu ń sósobio vi̋,
aà pɔ lí pa kpaao.

* 2:5 Zia 9.7-9 † 2:10 Zia 8.12 ‡ 2:11 Mal 3.2, Zia 6.17

A gbɛ̃kɛ vȉ zɔ̃ɔ,
ȉ ȉa pɔ́ a dȉlɛ à damá bɔ a nɔ̀sɛɛɛ.
14 Wȉliɔ dɔ̃o tó a wɛ̃nadɔ̃wɛ̃ɛ,
i wá tó ń báaao,
wí gbadaɛ̀ ń pɔ́wɛnao ń vɛ̃ɛo.
15 A̋ kuupɛ Siɔna,
à gbɛ̃́ɔ sísi,
í lɛye dilɛ Lua pɔ́ ũ.
16 A gbɛ̃́ɔ kãaa à gbãbɔnɛ́.
A̋ maezɔ̃ɔɔ naaa à nɛ́ɔ kãaa,
baa a yɔ̃minaɔ.
O nɔsɛnaɛ aà bɔ a kpɛ́u,
aà nɔ dafu i bɔ kpɛa.
17 To sa'ona pɔ́ lɛ́ Dii gbagbaɔ ɔ́ɔlɔ
aà kpɛ́ kpɛɛlɛ ń aà gbagbakȉio zãnguo.
Aa mɛ: Dii, ǹ n gbɛ̃́ɔ wɛgwa,
ńsu to n bui gɔ̃ láanipɔ ũo,
ńsu to buipãleɔ yãadańnɔo.
Bɔ́yãi buiɔ mɛ wá Lua kú má niɛi?

Dii zɛa ń a gbɛ̃́ɔ

18 Dii nɔ̀sɛ a fɛlɛ a bùsu yã́ musu,
i a gbɛ̃́ɔ wɛ̃nagwa.
19 A wemá à mɛ:
Málɛ pɔ́wɛna ń vɛ̃ɛo ń nísio kpã́sãɛ́,
íɔ kãa pã́upãu.
Má á kɛ láanipɔ ũ buiɔnɛ bau lɔo.
20 Má gugbãntoodeɔ yáɛ́ zã̀zã,
má ɔzɔ̃ńzi mà ń kpá gbáa wáiwai guuɛ.
Má ń dɔaanaɔ zu Ísida Wisideu,
mí ń gbɛzãdeɔ zu bɛ'aɛ ísiau.
Aa yaikɛ, an gȉ iɔ dɔ we,
yã́ pɔ́ aa kɛ̀ɛ́ píi yã́i.

21 Tɔɔlɛ, ńsu vȉakɛo!
Pɔnakɛ! Yáalɔ!
Asa ma Dii ma yãzɔ̃ɔkɛ̀.
22 Sɛ̃̀a nɔ̀bɔɔ, ásu vȉakɛo,
asa sɛ̃ lɛ́ kùsi kpálɛ.
Líɔ lɛ́ nɛ'i,
kaadɔɛna ń vɛ̃ɛo lɛ́ ń asea kɛ.
23 Siɔnadeɔ, à pɔnakɛ,
à yáalɔ Dii á Luawa.
Alɛ á gba zuɔ lou kã́fĩa yã́iɛ,
àlɛ lou maɛ́ lán yãawaɛ.
A daalɛ a gɔɔwa, i bɔlɛi.
24 Pɔ́wɛna a nɔnɔaa a gbɛ̃zɛɔu,
vɛ̃ɛ ń nísio kákȉiɔ pa yɛlɛlɛ.

25 Pɔ́ pɔ́ kwaɔ blè wɛ̃ ń wɛ̃o,
sɛ̃sɛwɛkwaɔ ń kwasutɛ̃ɔ

ń kwa búunaɔ ń kwa keleɔ,
ma zi̋gɔ̃ dasi pɔ́ ma gbaɛwápiɔ,
má a fi̋aboɛ́.
26 A̋ pɔble lá á yeiwa à ká̃,
í ma Dii á Lua táasilɛ,
asa ma yãbɔnsaɛkɛ̀ɛ́ɛ.
Wí a ma gbɛ̃́ɔ kũ bau lɔo.
27 A̋ Isailiɔ íɔ dɔ̃ sa
kɛ́ ma Dii á Lua má kú á guu,
mɛ́ dii pãle kuo.
Wí a ma gbɛ̃́ɔ kũ bau lɔo.

3

Dii a Nisi̋na pisia a gbɛ̃́ɔwa

1 Gɔɔ bee gbɛa má a Nisi̋na pisi bui píiɛ,
á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛɔ i ãnabikɛkɛ,
á maezɔ̃ɔɔ i yá̃ɔ e iu,
á ɛ̀waasoɔ i wɛ́pungu'e.
2 Gɔɔbeezi̋ má a Nisi̋na pisimá,
baa ma zɔ̀blenaɔ, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ.
3 Má yãbɔnsaɛɔ kɛ musu ń zi̋lɛo,
au ń tɛ́o ń tɛluo aɔ ku.
4 I̋atɛ̃ a siakũ,
mɔvua a tã lán auwa
e Dii mɔgɔɔ zɔ̃ɔ pɔ́ a to vi̋a ń kú àɔ ká.*
5 Dii si̋sinaɔ bɔ píi,†
asa suabaa aɔ ku Yelusalɛũ
Siɔna gbɛ̀si̋si̋ musu lá Dii ɔ̀waɛ.
Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀piɔ aaɔ dɛ
gbɛ̃́ pɔ́ Dii ń sisiɔ ũɛ.

4

Dii yá̃kpalɛkɛa ń buiɔ

1 Gwa! Gɔɔ bee, zi̋beezi̋,
tó ma Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi di̋lɛ ń pá ziu,
2 má buiɔ kãaa píi
mà pilańnɔ yá̃kpalɛkɛguzulɛu.
We má yá̃kpalɛkɛuńnɔ
ma gbɛ̃́ Isailiɔ ń ma bùsuo yá̃ musu,
asa aa ma gbɛ̃́ɔ fã̀aa dṹniau,
aa ma bùsupi kpaalɛ̀kɔ̃ɛɛ.
3 Aa tɛ́lɛpà aa ma gbɛ̃́ɔ kpaalɛ̀okɔ̃ɛ,
aa ma nɛgɔ̃ɛɔ ń ma nɛnɔɛɔ yi̋a,
aa káaluakà aa vɛ̃ɛmi̋ ń a ɔ̃ao.
4 Tiideɔ ń Sidɔ̃deɔ*
ń Filitɛ̃ bùsu zɔ̃lɛdeɔ píi,
á ye sɛmanɔ kpelewa ni?

---
* 3:4 Mat 24.29, Maa 13.24-25, Luk 21.25, Zia 6.12-13 † 3:5 Zi̋n 2.17-21, Lom 10.13 * 4:4 Isa 23.1-18, Mat 11.21-22

A̋lɛ yá̋ pɔ́ má kɛ̀ɛ́ fı̋abomɛɛ yà̋?
Tó álɛ a fı̋abomɛɛ,
má tó a wi á musu ká̋ndo gɔ̃̀ɔɛ.
5 Asa a ma á̋nusu ń ma vuao sɛ̀lɛ,
a ma pɔmaa bɛɛɛdeɔ sɛ̀lɛ a taò
á kàlɛ á tá̋akpɛɔ guuɛ.
6 A Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi yı̋a Gɛlɛkiɔwa,
kɛ́ à ń kɛ̃́ ń bùsuwa zà̋ yá̋i.
7 Gwa! Má ń vu iu,
aai fɛlɛ gu pɔ́ a ń yiau,
mí yá̋ pɔ́ á kɛ̀nɛ́pi wı́ɛ́ á musu.
8 Má á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛɔ yı́a Yudaɔwa,
aai ń yı́a Seba pɔ́ kú zà̃ɔwa.
Ma Dii mámɛ má ò.
9 Yá̋ɛ bee kpàwakɛ buiɔnɛ:
A̋ zı̀̋ sɔukɛ à nɛgɔ̃naɔ vu iu,
í tó zı̋gɔ̃ɔ fɛlɛ sɔ̃ kã́i ḿpii.
10 A á soonaɔpi fɛ̃́ndaɔ ũ,
à á máaso limibobɔɔ lilɛ sɔ̃naɔ ũ.†
Gbãasaide o gɔ̃san a ũ.
11 Bui píi, à bɔ gupiiu,
à mɔ kãaa we kpakpa.
Dii, pilamá ń n nɛgɔ̃naɔ!
12 Buiɔ vu iu,
aai gɛ́ yá̋kpalɛkɛguzulɛu,
asa we má zɔ̃lɛu
mà yá̋kpalɛkɛ ń gupii buiɔ.
13 An vãikɛa kɛ̀ zài!
Kɔma ká pɔ́i ǹ kɛ̃́,
asa à mà à kà kɛkɛaɛ.‡
A̋ mɔ ɔ̃zɔ̃ vɛ̃ɛwa a fɛ̃́kı̋iu,
asa à pàɛ,§ vɛ̃ɛkakı̋iɔ pà yɛlɛlɛ.
14 Wa ku we dasidasi yá̋kpalɛ midɛguzulɛu,
asa Dii yá̋kpalɛkɛgɔɔ kãikù̋
yá̋kpalɛ midɛguzulɛuɛ.
15 Ɩatɛ̃ ń mɔvuao a siakũ,
saanaɔ tɛkɛ lɔo.
16 Dii a bɔ Siɔna ń kãaao,
a bɔ Yelusalɛũ ń lɔɔ gbãao.
Musu ń zı̋lɛo a lualua,
ãma Dii aɔ dɛ ulɛkı̋i ũ a gbɛ̃́ɔnɛɛ,
aɔ dɛ aafia'ekı̋i ũ Isailiɔnɛ.
17 Ɩɔ dɔ̃ sa kɛ́ ma Dii á Lua,
má kú Siɔna musu, ma gbɛ pɔ́ a kua adoapi.
Yelusalɛũá ma pɔ́ɛ,
buipãleɔ si wɛ̃́lɛpiu bau lɔo.
18 Gɔɔ bee gbɛ̀sı̋sı̋ɔ vɛ̃ɛbɛ a kwɛ́,
mɛ́ sı̀̋sı̋ɔ pɔtuoɔ vı̋ aɔ diɛ.

† **4:10** Isa 2.4 ‡ **4:13** Zia 14.15 § **4:13** Zia 14.20, 19.15

Yuda bùsu swadɔɔe í a zɔ̃ɛo.
Nibɔna a bɔ Dii kpɛ́u à bàalɛ,
i mɔ̀sɛpisi lɛpusia guzulɛu.
19 Egipi a gɔ̃ gbáa gii ũ,
Ɛdɔũ a gɔ̃ guwaiwai ũ
yãpãsĩ pɔ́ aa kɛ̀ Yudaɔnɛ yã́i,
asa aa yãesaidepiɔ dɛ̀dɛ ń bùsuuɛ.
20 Yuda bùsu aɔ kálɛa gɔɔpiiɛ,
wiɔ ku Yelusalɛũ wɛ̃ ń wɛ̃o.
21 Tɔ pɔ́ mi síńɛ́ yãao ɔ̃ má síńɛ́ sa.
Ma Dii, míɔ ku Siɔna.

AMƆSI

Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

E wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̃̀ 760 Amɔsi bɔ̀ a bɛ wɛ̃́lɛu Tekoa, Yuda bùsuu, à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ Bɛtɛli, gu pɔ́ Isaili bùsu sa'okı̃̀i zɔ̃ɔ kuu. Wegɔ̃ɔ ãnabikɛkɛa bɔ̀ ń saɛ lán loupũnaawa.

Gɔɔ bee kí Yeloboaũ plaade dɛ Isaili bùsu kía ũ (787-747). Siliɔ lɛ́ zı̃̀kańnɔ lɔo, ɔ̃ Isailiɔ ɛ̀a lɛ́ namable lɔ, ɔ̃ ãnabi Amɔsi mɔ̀ Lua gbɛ̃́piɔ midɛa yá̃ pà̃lɛ́ngu. Gɔɔ bee bùsudepiɔ lɛ́ zı̃̀kɛ lousisiyãɔwa maamaaɛ. Bɔ́yãi à bao pãsı̃̀pi pà̃lɛ́ngui?

A maa wà to baade àɔ kú ń a laaio kpálɛa lá Lua ikoyã dı̃̀lɛwa, ãma gbãadeɔ lí wei gbɛ̃́ɔnɛo. Bee yá̃i Lua ı̃̀ zɛ ń gbãasaideɔ. Amɔsi yá̃ pɔ́ tò a gɔ̃ waasokɛna ũ yá̃pi musu ò (7-9), ɔ̃ wà aà yà Isaili bùsuu gɔ̃̀ɔgɔ̃ɔ (7.10-17).

Lɛɛ 1 e 2 zɔa pɔ́ Lua dɔ̀ Isailiɔwa ń bui pɔ́ liaańziɔ,

Lɛɛ 3 e 6 yá̃ pɔ́ tò Lua ń a gbɛ̃́ɔ yá̃ bɔ̀ kɔ̃ kpɛ,

Lɛɛ 7 e 9 wá gbá zɛ́ wà yá̃ pɔ́ Amɔsi ò bɔkı̃̀i dɔ̃. A wɛ́pungu'è gɛ̃n sɔo mɛ́ a yá̃ dɛ yá̃ pɔ́ Lua a ɛa mɔ kɛiɔ seelaɔ ũɛ.

Amɔsi waasopi ı̃̀ to wà làasookɛ Lua yá̃ bɔa dṹniaɛ bee yá̃ kpɛwa píi. Ãnabi pɔ́ wà aà yàpi ı̃̀ to wà làasookɛ Yesu yá̃wa lɔ. Yesu yá̃ i kɔ̃sɛ ń gbãadeɔ yá̃oo, i kɛ ń gbãao no, ãma yá̃ pɔ́ a òpi lɛ́ yá̃ dafu dilɛwɛ̃ɛ dɛ Amɔsi pɔ́a!

Yá̃ pɔ́ a bui pɔ́ liaa Isailiɔzi le

1 Tekoa sãdãnaɔ do Amɔsi yá̃ pɔ́ a è Isailiɔ yá̃ musun kɛ. Yá̃ pɔ́ a èpi dɔaaa tɔɔlɛ lualuaaɛ
wɛ̃̀ plaɛ. Gɔɔ bee Uzia dɛ Yudaɔ kía ũ* mɛ́ Yehoasi nɛ́ Yeloboaũ dɛ Isailiɔ kía ũ.† 2 A mɛ̀:
Dii lɛ́ bɔ Siɔna ń pũnaao,
àlɛ bɔ Yelusalɛũ ń palaa gbãao.‡
Pɔdãnaɔ dá̃dãkɛkı̃̀iɔ lɛ́ gɔ̃ wɛ̃nannɔ,
Kaamɛli gbɛpɔlɛ lɛ́ giigaga.
3 Ma Dii ma mɛ̀,
Damasi bùsu tàaekɛ̀ gɛ̃n àaɔ̃,
a dɛ beea se,
ma pɔ a weemáo,
asa aa Galada bùsudeɔ gbɛ̃̀gbɛ̃ ń ɛ̃́ngoɔɛ.
4 Má tó tɛ́ fɛlɛ an kí Azaeli bɛwa,
i kũ aà nɛ́ Bɛnadada kpɛ́ gbãaɔwa.
5 Má Damasi bı̃́ibɔlɛ gba gbooɛ,
mí Avɛni guzulɛpi kía tɔ̀lɔzɔ̃,
gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛ báawa Edɛnibɛpi,
wi tá ń Sili bùsudeɔ Kii zı̃̀zɔɔ ũ.
Ma Dii mámɛ má ò.
6 Ma Dii ma mɛ̀,
Gazadeɔ tàaekɛ̀ gɛ̃n àaɔ̃,
a dɛ beea se,
ma pɔ a weemáo.
Asa aa ma gbɛ̃́ɔ kũ̀kũ zı̃̀zɔɔ ũ píiɛ,
ɔ̃ aa ń ná Ɛdɔũɔnɛ ń ɔzı̃̀.
7 Má tó tɛ́ fɛlɛ Gaza bı̃́iwa,
i kũ a kpɛ́ gbãaɔwa.

* 1:1 2Kia 15.1-7 † 1:1 2Kia 14.23-29 ‡ 1:2 Yoɛ 4.16

8 Má Asedoda kía tɔ̀lɔzɔ̃
ń gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛ báawa Asekelonio.
Má ɔsɛ mà Ɛkɛlonidɛɔ lɛ́,
e Filitɛ̃ kɔ̃na pɔ́ gɔ̃̀ weɔ gɛ midɛò.
Ma Dii Lua mámɛ má ò.
9 Ma Dii ma mɛ̀,
Tiideɔ tàaekɛ̀ gɛ̃n àaɔ̃,
a dɛ beea se,
ma pɔ a weemáo.
Asa aa ma gbɛ̃́ɔ kṹkũ zĩ̀zɔɔ ũ píiɛ,
ɔ̃ aa ń ná Ɛdɔũɔnɛ ń ɔzĩ̀.
Lɛdoũ pɔ́ aa kɛ̀ńnɔ i dɔńguo.
10 Má tó tɛ́ fɛlɛ Tii bĩ́iwa,
i kũ a kpɛ́ gbãaɔwa.
11 Ma Dii ma mɛ̀,
Ɛdɔũɔ tàaekɛ̀ gɛ̃n àaɔ̃,
a dɛ beea se,
ma pɔ a weemáo.
Aa pɛ̀lɛ ń daɛɔzi ń fɛ̃ndao,
aai gbɛ̃e wɛ̃nagwao.
Aa pɔkũmabɔ̀bɔmá zɛzɛsai,
an pɔ fɛ̃ańzi i kpálɛo.
12 Má tó tɛ́ fɛlɛ ń bùsu Temaniwa,
i kũ a mɛɛwia Bɔzɛla kpɛ́ gbãaɔwa.
13 Ma Dii ma mɛ̀,
Amɔniɔ tàaekɛ̀ gɛ̃n àaɔ̃,
a dɛ beea se,
ma pɔ a weemáo.
Aa Galada bùsu nɔsindeeɔ pùi,
kɛ́ aa ye ń bùsu kã́fĩ yái.
14 Má tɛsɔ̃ ń mɛɛwia Labawa,
i kũ a kpɛ́ gbãaɔwa.
Zĩ̀kawii iɔ dɔ,
zàaĩ̀an gbãa i fɛlɛńgu,
15 wi tá ń ń kíao zĩ̀zɔ ũ,
aàpi ń a ĩ̀waɔ sãnu.
Ma Dii mámɛ má ò.

2

1 Ma Dii ma mɛ̀:
Mɔabuɔ tàaekɛ̀ gɛ̃n àaɔ̃,
a dɛ beea se,
ma pɔ a weemáo.
Aa Ɛdɔũɔ kía gɛ kpàsa
e aà wáɔ gɔ̃̀ túfu ũ.
2 Má tó tɛ́ fɛlɛ Mɔabuɔwa,
i kũ Kelio kpɛ́ gbãaɔwa.
Mɔabuɔ gaga zĩ̀ zɔa guuɛ
gɔɔ pɔ́ wàlɛ kúkuakɛ,
wàlɛ mɔ pɛ́.
3 Má ń dɔaana tɔ̀lɔzɔ̃ɛ,
mí aà ĩ̀waɔ dɛdɛaànɔ.

Ma Dii mámɛ má ò.

Yã́ pɔ́ a Yudaɔ ń Isailiɔ le

4 Ma Dii ma mɛ̀,
Yudaɔ tàaekɛ̀ gɛ̃n àaɔ̃,
a dɛ beea se,
ma pɔ a weemáo.
Asa aa gì ma ikoyãiɛ,
aaliɔ yã́ pɔ́ má dìlɛɔ kũao.
An tã́aɔ mɛ́ ń sãsã,
ɛɛde pɔ́ an deziɔ tɛiɔ.
5 Má tó tɛ́ fɛlɛ Yuda bùsuwa,
i kũ Yelusalɛũ kpɛ́ gbãaɔwa.
6 Ma Dii ma mɛ̀,
Isailiɔ tàaekɛ̀ gɛ̃n àaɔ̃,
a dɛ beea se,
ma pɔ a weemáo.
Aaì gbɛ̃maaɔ yía zɔɔ ũ ɔ̃a yã́i,
aaì taasideɔ yía kyale fĩaboanɛ yã́i.
7 Aaì ɔ̃zɔ̃ wɛ̃nadeɔwa bùsu'ũfãau,
aaì gbãasaideɔ yã́ málɛnɛ́.
Nɛ́ ń a maeo aaì gbada wɛ̃́ndia doũwa,
aaì ma tɔ́ pɔ́ a kua adoa ɔ̃̀ɔkpa.
8 Aaì ń wó poo sa'okĩiɔ saɛ píi
zwãa pɔ́ aa a tɔ̀ɔmasìmáɔwa.
Aaì vɛ̃ɛ lú ń ɔ̃a pɔ́ aa sìmáo
aa mi ń tã́akpɛu.
9 Mámɛ ma Amɔleɔ kàalɛɛ́ yãa,*
baa kɛ́ aa gbã̀a lán sɛdɛ líɔwa,
mɛ́ aa gbãa lán sɛ̃́ gɔ̃n giiwa.
Ma ń kaalɛ píi, nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ.
10 Mámɛ ma bɔánɔ Egipi,
ma dɔaaɛ́ guwaiwaiu wɛ̃̀ bla,
má tò Amɔleɔ bùsu gɔ̃̀ á pɔ́ ũ.
11 Ma á nɛ́eɔ dìlɛ ãnabiɔ ũ,
má tò á ɛ̀waasoeɔ ńzìa kpàa.†
Isailiɔ, sĩana málɛ oɛ́o lò?
Ma Dii mámɛ má ò.
12 A naɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa ńzìa kpàapiɔwa aa vɛ̃ɛmi,
á dìlɛ ãnabipiɔnɛ aasu ãnabikɛkɛ lɔo.
13 A ma! Má á kɛ dɛ̃́ɔdɛ̃ɔɛ,
lán zugo pɔ́ pɔ́wɛn aso sɛa ì pɔ́ kɛ dɛ̃́ɔdɛ̃ɔwa.
14 Gbɛ̃́ kàsakasaɔ bɔkĩi eo,
gɔ̃saɔ e bɔ ń gbãa yã́io,
nɛgɔ̃naɔ e ńzìa misio.
15 Kàzunaɔ fɔ̃ zɛ gio,
bàwãadeɔ e bɔo,
sɔ̃deɔ e ńzìa misio.
16 Baa nɛgɔ̃n wɔ́ɔdeɔ

---

* **2:9** Iko 3.8-10 † **2:11** Nao 6.1-8

aa bàasi ɔgii gɔɔ beeɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.

3

1 A̋ Isaili bui pɔ́ ma á bɔ́lɛ Egipi,
à swa̋kpa à ya̋ pɔ́ ma mɛ̀ a á le ma.
2 Dűnia buiɔ guu píi ámɛ ma á sɛ́.
A ya̋i má va̋i pɔ́ á kɛ̀ wíɛ́ á musu.

Amɔsi a̋nabikɛkɛa bɔ̀ Dii kɛ̋iɛ

3 Gbɛ̃ɔn plaɔ ì̋ɔ tɛkɔ̃i kɔ̃ya̋masaia?
4 Nɔ̀ɔmusu ì̋ pũna dào guu pɔblea esaie?
Nɔ̀ɔkusi ì̋ pala a tòou nɔ̀ɔkũsaie?
5 Tó ba̋e i zu fiiuo,
a e à aà kũe?
Tó ba i e pɔ́ kũ̏o,
a bilɛe?
6 Tó wà zì̋gãalɛ̀ wɛ̋lɛu,
sɔ̃ lí kɛ̋ gbɛ̋ɔguo lé?
Tó músi gɛ̋ wɛ̋lɛu,
Dii mɛ́ tòo lò?
7 Dii Lua lí ya̋ pɔ́ a zɛòe kɛ
oa a zɔ̀blena a̋nabiɔnɛ saio.
8 Nɔ̀ɔmusu pũ̏na,
dé vi̋a a gí kũ̋ii?
Dé Dii Lua a ya̋'oɛ̀,
à gí a kpàwakɛii?

Ya̋ pɔ́ a Isailiɔ le

9 A̋ kpàwakɛ Asedoda kibɛdeɔnɛ
ń Egipi kibɛdeɔ à onɛ́,
aa kãaa Samali gbɛ̀sì̋sì̋ɔ pɔlɛu,
aai gili zɔ̃ɔ pɔ́ gɛ̋u e
ń gbãa pɔ́ wàlɛ mɔ́ a gbɛ̋ɔnɛo.
10 Ma Dii ma mɛ̀,
gbãadeɔ ya̋kɛa a dɔ̀ɔwa dɔ̃o.
Aa̋ gbɛ̋ɔ wɛtã aa ń taiinkɛ,
aa̋ ń àizɛɛɔ naaa aa taò ń bɛ.
11 Bee ya̋i ma Dii Lua ma mɛ̀,
ibɛɛɔ mɔ lia á bùsuzi,
aa á gbãa midɛ,
aai á kibɛ pɔ́ɔ sɛ́lɛ.
12 Ma Dii ma mɛ̀,
lá sãdãna ì̋ a sã gbá miɔna
ge a swa̋ miɔna bɔ nɔ̀ɔmusu lɛ́zì̋,
màa Isaili pɔ́ kú Samaliɔ bɔ kaso,
gbɛ̋ pɔ́ zɔ̃lɛ ń lii bɛ́lɛbɛlɛwapiɔ.
13 Ma Dii Lua Zì̋gɔ̃de ma mɛ̀,
à swa̋kpa à ma,
í Yakɔbu buiɔ gbaò laai.
14 Tó málɛ Isailiɔ tàae wíné ń musu,

má sa'okɨ̃i pɔ́ kú Bɛtɛliɔ kɔ́ba zɔ̃zɔ̃ mà kwɛ tɔɔlɛ,
mí sa'okɨ̃ipiɔ dúuzɔ̃.
15 Má á guantɛ̃mblekpɛɔ
ń á ɨ̃́ampuublekpɛɔ wíwiɛ,
má kpɛ́ pɔ́ a zãblèmá
ń wesa swaaopiɔ daaɨ̃ɛ,
mí a kpɛ́ zɔ̃ɔɔ gboo píi.
Ma Dii mámɛ má ò.

4

1 Á Basana zununuɔ, à yɑ̃́ɛ bee ma,
á nɔɛ pɔ́ a mɛ̀kpa Samali sɨ̃̀sɨ̃pɔlɛuɔ!
I gbãamɔ wɛ̃nadeɔnɛ,
i taasideɔ wɛtã,
i o á zɑ̃́ɔnɛ aa idã dɔ à mi.
2 Ma Dii Lua ma lɛgbɛ̃̀ ń ma kuaadoakɛo,
ma mɛ̀ gɔɔ lɛ́ mɔ́wá
wa kokoaka á gbɛ̃́ kɔ̃naɔzi,
wi á sɛ́lɛ táánɔ ń mɔ̀ kòoloɔ.
3 Á baade a bɔ a aɛdɔawa súsu bɨ̃́ifoou,
wi táánɔ zɨ̃̀zɔɔ ũ.
Ma Dii mámɛ má ò.

Isailiɔ swɑ̃́gbãakɛa

4 A gi àɔ gɛ́ Bɛtɛli, í tàaekɛ we.
A gi àɔ gɛ́ Giligali, í ɛa tàaekɛ lɔ.
Aliɔ sa'o á diiɔwa we lá gu lɛ́ dɔ,
íɔ á pɔ́ kwide kpa we wɛ̃̀ àaɔ̃ ń wɛ̃̀ àaɔ̃o.
5 Ali pɛ̃ɛ sɛa kpasa sa'okɨ̃iwa sáaukpabɔ ũ,
í pɔ́ pɔ́ iɔ ma gba kpàwakɛ wà ma,
á Isailiɔ, asa bee kɛa á yei.
Ma Dii mámɛ má ò.
6 Wɛ̃́lɛ píiu má tò á lɛkpɛ lɛ́ yɔ́ lɔo,
ualɛ ń ualɛo má tò a kua blɛwa,
kási i ɛa su ma kɨ̃́io.
Ma Dii mámɛ má ò.
7 Kɛ́ à gɔ̃̀ mɔ àaɔ̃ wà pɔkɛkɛ,
ɔ̃ ma á tɛ̃́ lou.
Má tò lou mà wɛ̃́lɛeɔu,
à gɨ̃̀ mai wɛ̃́lɛeɔu.
Má tò à mà buaeɔ,
à gɨ̃̀ mai buaeɔ, ɔ̃ gu giigàga.
8 Á gbɛ̃eɔ bɑ̃̀abãabò,
aa gɛ̀ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo í wɛɛlɛi,
aai e à mɔ̀máo,
kási i ɛa su ma kɨ̃́io.
Ma Dii mámɛ má ò.
9 Mi to pɔ́wɛn gbɔ̃si ń pɔ́ fukpaao
á kaaɔ ń á vɛ̃ɛbuɔ le mɔ̀ɔmɔɔ.
Kwaɔ á kaadɔɛnaɔ ń á kuɔ blè,
kási i ɛa su ma kɨ̃́io.

Ma Dii mámɛ má ò.
10 Ma gagyãɔ kàágu,
lá má kà Egipiɔguwa.
Ma á ɛ̀waasoɔ dɛ̀dɛ zɨ̃ guu,
má tò wà á sɔ̃́ɔ nàaa.
Má tò yai gɨ̃ dà á bòoa,
á ní lɛ́ dɔkɨ̃i eo,
kási i ɛa su ma kɨ̃́io.
Ma Dii mámɛ má ò.
11 Ma á gbɛ̃eɔ suumpa,
lá ma Sɔdɔũ ń Gɔmɔɔo suumpawa.*
A gɔ̃ gòmiɔna pɔ́ wa ga bɔ̀ tɛ́u ũ,
kási i ɛa su ma kɨ̃́io.
Ma Dii mámɛ má ò.
12 A yɑ̃́i Isailiɔ, má yɑ̃́piɔ kɛɛ́.
Lá má yɑ̃́piɔ kɛɛ́ Isailiɔ,
àɔ kú ń mapi á Lua yɑ̃́kpalɛkɛaánɔ sɔuo.
13 A ma! Mi gbɛ̀sɨ̃sɨ̃ɔ kása,
mi to zàa'ɨ̃ana fɛlɛ,
mi to gbɛ̃nazɨ̃na dɔ̃ lá a làasoo dɛ,
mi to gu dɔ, mi ɛa to gu si,
mi táa'o dṹnia gulɛsɨ̃ɔwa,
ma tɔ́n Dii Lua Zɨ̃gɔ̃de.

5

Wɛ̃nakɛa Isailiɔnɛ

1 Isailiɔ, à yɑ̃́ɛ bee ma,
málɛ wɛ̃nalɛ daánɔ.
2 Wi Isailiɔ nɛ sɔlɔlɔ yãao,
ãma à lɛ̀lɛ sa mɛ́ a fɛlɛ lɔo.
Wà aà tò wúlɛa a bùsuu we,
gbɛ̃e ku à ɔkaaàzio.
3 Ma Dii Lua ma mɛ̀,
wɛ̃́lɛ pɔ́ a zɨ̃gɔ̃ɔ bɔ̀lɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa sɔo,
gbɛ̃ɔn basɔo mɛ́ a su.
Wɛ̃́lɛ pɔ́ a zɨ̃gɔ̃ɔ bɔ̀lɛ gbɛ̃ɔn basɔo,
gbɛ̃ɔn kwi mɛ́ a su.
4 Ma Dii málɛ yɑ̃́ɛ bee o Isailiɔnɛ:
A ma kɨ̃́i wɛɛlɛ, ɨ̃ɔ ku.
5 Ásu gɛ́ lousisii Bɛtɛlio,
ásu gɛ́ Giligali sɔ̃o,
ásu tɔ̃u Bɛɛsɛbao,
asa wa tá ń Giligalideɔ zɨ̃̀zɔɔ ũɛ,
mɛ́ Bɛtɛli a gɔ̃ bɛzia ũɛ.

6 A Dii kɨ̃́i wɛɛlɛ, ɨ̃ɔ ku.
Tó màa no,
a mɔ kũ Yosɛfu buiɔwa tɛ́ ũ,
a kũ Bɛtɛliwa, gbɛ̃e a fɔ̃ dɛo.

* **4:11** Daa 19.24

7 I yá̃'ĩikpa yãnadeɔwa,
mɛ́ i yãkɛa a zɛ́wa málɛ.
8 Dii saankifɛ̃nɛnaɔ kɛ̀
ń saankonɛandeo.*
I to gusia níinii li gudɔa ũ,
ì to gu ìɔ si.
I ísia í kãaa musu,
ì to à ma lou ũ bùsu píi guu.
Aà tɔ́n Dii.
9 I to kaalɛ bilɛ gbã̀adeɔwa,
ì wɛ́lɛ bĩ́ideɔ ásookɛ.
10 Á́piɔ sɔ̃ iliɔ ye sĩan'ona gĩyãio,
i za gbɛ̃́ pɔ́ ì bɔbɔ ń vãikɛnaɔgu.
11 Lá i gbãable wɛ̃nadeɔwa,
i pɔ́wɛna símá,
á kpɛ́ pɔ́ á bò ń gbɛ̀ ãao,
á e zɔ̃lɛ ń guuo,
á pɔeã vɛ̃ɛ pɔ́ á bà,
á e à a imio.
12 Asa Dii á tàae zɔ̃ɔ dɔ̃
ń á duuna pɔ́ lɛ́ vĩoo.
I gbɛ̃maaɔ wɛtã,
i to gbɛ̃dɛna fĩabo, í aà gbaɛ,
i gí taasideɔnɛ ń ń yá̃ nao.
13 A yá̃i tò laaide dã̃ɔ lɛ́ ìɔ kpaaũa tia kɛ́wa,
asa gɔɔɛ beeɔ vãiɛ.
14 A wɛɛlɛ àɔ yãmaakɛ,
i kɛ a vãi no,
kɛ́ à e àɔ ku,
Dii Lua Zĩgɔ̃de iɔ kúánɔ,
lá i o a kúánɔwa.
15 Aɔ za yá̃ vãiu, íɔ ye a maai,
íli yá̃gɔ̃gɔ̃ a zɛ́wa yá̃kpalɛkɛkĩi.
Wĩliɔ dɔ̃o, Dii Lua Zĩgɔ̃de a gí Yosɛfu bui kɔ̃naɔ wɛ̃nagwaio.
16 A yá̃i Dii Lua Zĩgɔ̃de mɛ̀,
wa búbuapɛ gãaɛɔ píi,
waɔ o zɛ́kpaaɔ guu: Wéee! Wéee!
Wa sɛ̃̀wanaɔ sísi aa ɔ́ɔlɔ,
wa o gɛ'ɔɔlɔnaɔnɛ aa búbuapɛ.
17 Búbuapɛa aɔ ku vɛ̃ɛbuɔu píi,
asa Dii mɛ́ a pá̃ á bùsua.
Dii mɛ́ ò.
18 Waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ Dii gɔɔ nidɛ!
Akɛa álɛ Dii gɔɔpi nidɛi?
Gusia gɔɔɛ, i kɛ gupua no.
19 Aɔ dɛ lá gbɛ̃́ lɛ́ bàalɛ nɔ̀ɔmusuɛ,
ɔ̃ à gɛ̀ kpà wài pãleawa,
ge lá à gɛ̀ gɛ̃̀ kpɛ́u à ɔnà gĩwa,
ɔ̃ mlɛ̃ aà sòwaɛ.

* 5:8 Yob 9.9, 38.32

20 Dii gɔɔpiá gusiaɛ,
i kɛ gupua no, gusia níiniiɛ.
Baa gupuan beeena aɔ vȉo.

21 Ma Dii ma mɛ̀,
má za á dikpɛɔu, má gíiɛ,
má ye á kɔ̃kãaapiɔ gȉyãio.
22 Baa tó a sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ òa ń pɔ́wɛntio, má sio.
Baa tó a sáaukpa sa'òa ń pɔ́ mɛkpaao,
má wɛ́sɛ mà gwao.†
23 A̋ gomala ń á lɛ̀sikɔ̃ȍo,
má swã́sɛ á mɔɔna ɔ́io.
24 A̋ to yã́zɛde dagua
lán swa gbakakaawa,
à tó á yãkɛa a zɛ́wa ligua
lán swa pɔ́ a í lí baowa.
25 Isailiɔ, i kɛ mámɛ a sa'òa
a ma gba pɔ́ guwaiwaiu wɛ̃̀ blao.
26 Tã́a Mɔlɔku kpɛ́ á sɛa
ń saana pɔ́ a zɛò taao.
A̋ dii pɔ́ á pȉ ázȉaɛpiɔ‡ yã́i
27 ɔ̃ má tó wà táánɔ Damasi baale.
Ma Dii mámɛ má ò.
Ma tɔ́n Lua Zȉgɔ̃de.

6

Waiyoo Isailiɔ kia namablenaɔ

1 Waiyoo á gbɛ̃́ pɔ́ á kú niɛniɛ Siɔnaɔ
ń á gbɛ̃́ pɔ́ á kú dɔdɔa Samali sȉsȉpɔlɛuɔ,
á gbɛ̃́ pɔ́ á dɛ buiɔ mide kíaɔ ũ
gbɛ̃́ kȉniɔ wɛ́ ȉɔ dɔázìɔ!
2 A̋ gɛ́ Kalenɔ à gwa!
Bɔa we í gɛ́ Amata mɛɛwiau,
í gɛ́ Gata, Filitɛ̃ mɛɛwiau.
An wɛ̃́lɛpiɔ maa dɛ wɛ̃́lɛ pɔ́ á kíaɔ kuulae?
An bùsu zɔ̃ɔ dɛ á pɔ́ae?
3 Lá álɛ e Lua ȉadaawá gɔɔ zã̀,
kía pãsȉ gbãableawá kãikũ̀.
4 I wúlɛ á wesa swaa liiɔwa,
i ɔli ázȉau á wúlɛkȉipiɔwa.
I sãnɛbɔlɔ ń gáaena mɛkpaao só.
5 I mɔɔnalɛ lán Davidi lɛ̀wa,
i lɛ̀ dafu da ń pɔ́'ɔbɔnaɔ.
6 I vɛ̃ɛmi à a dàa bɔ,
i nísi ɔde dɔɔ,
kási ili ɔ́ɔlɔ Yosɛfu buiɔ kaalɛa yã́ musuo.
7 A yã́i tò áɔ ku gbɛ̃́ pɔ́ wa táńnɔ káauɔ guuɛ,
á lalasi wiiɔ i midɛ.

† **5:22** Isa 1.11-14 ‡ **5:26** Zȉn 7.42-43

8 Ma Dii Lua Zĩgɔ̃de
ma lɛgbɛ̃̀ ń ma kuao ma mɛ̀,
má ye Yakɔbu buiɔ ĩ́andãa gĩyãio,
má za an zɛgikĩ̀iɔu.
Má ń mɛɛwia na ń ibɛɛɔnɛ ń ɔzĩ
ń pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ píiɛ.
9 Baa tó gɔ̃ɛɔ gɔ̃̀ uae gbɛ̃ɔn kwi, aa gagaɛ. 10 Tó gbɛ̃́ mɔ̀ a daɛ gɛ séi, àlɛ bɔò à gɛ́ tɛsɔ̃iwà, mɛ́ à
gbɛ̃́ pɔ́ ulɛa we là à mɛ̀: Gbɛ̃e kunnɔ we lɔe? Ade a wewà: Gbɛ̃e ku lao. Kɛ kílikili, baa Dii
tɔ́, ńsu sio.
11 Asa ma Dii ma yãdĩlɛ ma mɛ̀,
má ua zɔ̃ɔ wiɛ kɛ́lɛkɛlɛ,
mí a nɛ́na kɛ yáiyai.
12 Wĩ sɔ̃́ baa gbɛsi musue?
Wĩ sapa ń zuɔ wee?
Màa á tò yã́zɛde gɔ̃̀ɛ́ sɛwɛ ũ,
mɛ́ yãkɛa a zɛ́wa gɔ̃̀ɛ́ gɔ̃i ũ.
13 Á pɔ kɛ̀na zĩblea Lodebaawawa,
a mɛ̀ a Kaanaiũ sĩ ń ázĩa gbãaoɛ.
14 Ma Dii Lua Zĩgɔ̃de ma mɛ̀:
Isailiɔ, málɛ tɛ́kpa buieu à fɛlɛánɔ,
i wɛ́tɛ̃amɔɛ́ za Amata bɔlɛu e Ĩsida Wisidei.

7

Kwaɔ

1 Yã́ pɔ́ Dii Lua ɔ̀lɔmɛɛn kɛ: Má è Dii bɔ̀ ń kwaɔ pɔkɛkɛ daalɛgɔɔ, pɔ́ pɔ́ wĩ kpa kíawa kɛkɛa
gbɛa. 2 Kɛ́ kwaɔ tɔɔlɛ pɔ́ɔ sò pii aa làa, ma mɛ̀: Dii Lua, sùuukɛ! Bɔ́ Yakɔbu buiɔ e aaɔ kuòi?
Asa aa kɛ̀ fɛ̃́nɛũ. 3 Ɔ Dii yã́pi bɔ̀ a nɔ̀sɛu à mɛ̀, bee a kɛ lɔo.

Tɛ́

4 Yã́ pɔ́ Dii Lua ɔ̀lɔmɛɛn kɛ: Má mà Dii Lua lɛ́ mɛ á yã́kpalɛkɛ ń gbɛ̃́ɔ ń tɛ́o. Tɛ́pi ísia zɔ̃ɔ í
bà, ɔ̃ à kũ̀ Isaili bùsuwa. 5 Ɔ ma mɛ̀: Dii Lua, n yã́ na! Tuɛlɛ! Bɔ́ Yakɔbu buiɔ e aaɔ kuòi?
Asa aa kɛ̀ fɛ̃́nɛũ. 6 Ɔ Dii Lua yã́pi bɔ̀ a nɔ̀sɛu à mɛ̀, beepi a kɛ lɔo.

Pɔ́susugwabɔ

7 Yã́ pɔ́ a ɔ̀lɔmɛɛn kɛ: Ma Dii è zɛa bĩ́i súsu saɛ, a pɔ́ súsugwabɔ kũa. 8 Ɔ à ma la à mɛ̀:
Amɔsi, bɔ́ ń èi? Ɔ má wèwà ma mɛ̀, pɔ́ súsugwabɔɛ. Ɔ à mɛ̀:
Gwa, ma pɔ́ súsugwabɔ pòo ma gbɛ̃́ Isailiɔwa,
má sùuukɛńnɔ lɔo.
9 Wa Isailiɔ gulɛsĩ pɔ́ aa bɔ̀ɔ daaĩ,
wa Izaaki buiɔ sa'okĩ̀iɔ wíwi.
Má fɛlɛ Yeloboaũ bɛwa ń fɛ̃ndaoɛ.

Amɔsi ń sa'onkia Amaziao

10 Ɔ Bɛtɛli sa'onkia Amazia gbɛ̃́ɔ zĩ̀ Isailiɔ kí Yeloboaũwa à mɛ̀: Amɔsi lɛ́ lɛkpaaĩnzi ń
gbɛ̃́ɔ Isaili bùsuu. Bùsudeɔ aa aà yã́ fɔ̃́ lɔo. 11 Asa à mɛ̀ wa Yeloboaũ dɛ ń fɛ̃ndaoɛ,
wi Isailiɔ kṹkũ ń bùsuu,
wà táńnɔ zĩ̀zɔɔ ũɛ.
12 Ɔ Amazia mɔ ò Amɔsiɛ à mɛ̀: Gu'ena, bàasi ǹ ta Yuda bùsuu, níɔ ble ń ãnabikɛkɛawa we.
13 Nsu ɛa mɔ ãnabikɛkɛi Bɛtɛli la lɔo, asa sa'okĩ̀i pɔ́ ĩ kía gba gbãa ku laɛ. 14 Ɔ Amɔsi a zãsĩ
Amaziawa à mɛ̀: Ãnabi ge ãnabi gãli gbɛ̃en ma ũ yãa seo. Sãdãnan ma ũ, kaadɔɛmblea

dɔ́ɛ má dɔ̃. 15 Sãdãpi guu ɔ̃ Dii ma sɛu, a òmɛɛ mà gɛ ãnabikɛkɛ a gbɛ̃́ Isailiɔnɛ. 16 Swã́kpa
ǹ Dii yãma sa. N mɛ̀,

másu ãnabikɛkɛ Isailiɔ yã́ musuo,
másu vãi pɔ́ a Izaaki buiɔ le oo.
17 Ayãmɛto Dii mɛ̀,
n na a káaluaka wɛ̃́lɛu,
wa n nɛ́ɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ.
Wa ba yɔ̃ n bùsuwa,
wi kpaalɛkɔ̃ɛ.
Wa Isailiɔ kṹkũ ń bùsuu
wà táńnɔ zĩ̀zɔɔ ũ,
ní ga luayãdɔ̃nsaiɔ bùsuu we.

8

Libɛ mài kaa gbí guu

1 Yã́ pɔ́ Dii Lua ɔ̀lɔmɛɛn kɛ: Ma libɛ mài è ká gbí guu. 2 Ɔ Dii ma la à mɛ̀: Amɔsi, bɔ́ ń èi?
Ɔ má wèwà ma mɛ̀: Libɛ mài má è ká gbí guu. Ɔ à ɛ̀a òmɛɛ:

Ma wɛmà ma gbɛ̃́ Isailiɔwaɛ,
má sùuukɛńnɔ lɔo.
3 Ma Dii Lua ma mɛ̀,
gɔɔ bee ma kpɛ́ lɛsia a li ɔ́ɔlɔa ũɛ,
gɛɔ gɔ̃ kpálɛ gupiiu kpɛ̃̀nɛnɛ.
Gu a kɛ kílikili!
4 A yã́ɛ bee ma,
á gbɛ̃́ pɔ́ i gbãable taasideɔwa,
i wɛ̃nadeɔ midɛ á bùsuu.
5 I mɛ: Mɔ dafu dikpɛ a láa wà e wá pɔ́wɛna yía bɔɛ ni?
Gɔɔ kpele kã́mabogɔɔ a gɛ̃ wà e wá dɔ̃ɔ wɛ̃i?
Wá zaa nɛ́na dauɛ, wí a ɔ̃a kã́ĩ,
wá wá kilooɔ lilɛ, wíɔ gbɛ̃ble.
6 Wá wɛ̃nadeɔ lú ń ã́nusuo,
wí taasideɔ sɛ zɔɔ ũ,
kɛ́ baa wá kyale ĩa aai e bòwɛ̃ɛo yã́i.
Wá pɔ́wɛna yía ń a bĩ̀saoɛ.
7 Ma Dii Yakɔbu buiɔ Lua gawide,
ma lɛgbɛ̃̀ ń ma kuao ma mɛ̀,
an yãkɛae a sãmagu bauo.
8 A yã́i tɔɔlɛ a lualua,
gbɛ̃́ pɔ́ kálɛwàɔ i búbuapɛ ḿpii.
Bùsu a loo lán Niili í gbakakaawa,
a ya i ɛa kpálɛ lán Egipi swapi íwa.
9 Ma Dii Lua ma mɛ̀,
gɔɔ bee má tó ĩatɛ̃ gɛ̃ kpɛ́u
gɔɔ pɔ́ à kà minanguo,
má tó gu si fãanɛ gbãa zã́.
10 Má á dikpɛɔ lilɛ́ɛ́ búbuapɛgɔɔ ũ,
á lɛsiaɔ i gɔ̃ wɛ̃nalɛɔ ũ.
Má tó à zwã̀nkasaɔ kákaála,
á baade i a mi wa gbáigbai.

Má tó gɔɔpi àɔ dɛ
lán nɛgɔ̃ɛ mɛ̀ndona gaa ɔɔlɔwa,
gɔɔpi i midɛ ń pɔsiao.
11 Ma Dii Lua ma mɛ̀,
a gɔɔ lɛ́ mɔ́
má tó nɔana ká á bùsuu.
I kɛ blɛ ge í nɔana no,
swáָkpaa ma yá̃ ni mɛ́ aɔ á dɛ.
12 Wa bȁabãabo ísia baa ń ísia baao,
wa bɛbɛ za gukpɛ e bɛ'aɛ.
Aa kpálɛkɛ ma yãmaai,
kási aa mao.
13 Gɔɔ bee wɛ̃́ndia maaɔ
ń gɔ̃sa gbãaɔ yɛ̃̀ɛɛ a láa imi yá̃i.
14 Gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ lɛgbɛ̃ ń Samali tá̃a tɔ́oɔ
ń gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ mɛ ń Dã dii kuaoɔ,
ń gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ mɛ ń gɛa sa'oi Bɛɛsɛba gbãaoɔ,
aa kpaguaɛ, aa fɛlɛ bau lɔo.

9

Isailiɔ midɛa ń ń sua ń pá ziuo

1 Ma Dii è zɛa a gbagbakȉi saɛ à mɛ̀:
Gbɛ̀pɛlɛ misona lɛ́, kpɛɛlɛ gȉ i dee,
ma kpɛ́pi i kwɛ ká gbɛ̃́piia,
mí gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao.
An kee a e bɔo,
baa mɛ̀ndo a e piliao.
2 Baa tó aa ɛyɔ̃̀ aa tà e bɛdau,
má ɔpɛlɛmá weɛ.
Baa tó aa gɛ̀ za musumusu,
má ń bua weɛ.
3 Tó aa gɛ̀ ùlɛ Kaamɛli gbɛ̀ misonau,
má ń gbɛsɛlɛ mà gɛ́ mà ń kṹkũ weɛ.
Tó aa sɔ̀lɔmɛɛ ísia zíɛ,
má o ísia mlɛ̃ɛ aà ń só weɛ.
4 Tó an wɛ̀lɛɔ ń kṹkũ aa tàńnɔ zȉzɔɔ ũ,
we má tó wà ń dɛdɛu ń fɛ̃ndao.
Má wɛ́tɛńzi ȉadaama yá̃iɛ,
i kɛ maakɛané yá̃i no.
5 Ma Dii Lua Zȉgɔ̃de,
mi ɔkã tɔɔlɛwa, i yɔ́,
gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔ i búbuapɛ píi.
Mi to bùsu loo
lán Niili í gbakakaawa,
i ɛa kpálɛ lán Egipi swapi íwa.
6 Ma a kúkȉi kɛ̀, má dȉdikɔ̃a musu,
ma a ɛ̃ kpàlɛ dṹniawa.
Mi ísia kãaa musu,
mí tó à ma lou ũ dṹnia guu,
ma tɔ́n Dii.

7 Ma Dii ma mɛ̀,
á Isailiɔ, a kɛmɛɛ doũ ń Etiopiɔɛ.
Lá ma á bɔ́lɛ Egipi,
mi Filitɛ̃ɔ bɔlɛ Kɛlɛti,
ma Siliɔ bɔ̀lɛ Kiio lé?
8 A̋ ma! Ma Dii Lua,
ma wɛmà á bùsu duundewa
mà á kpalapi midɛ dű̃niau,
ãma má Yakɔbu buiɔ kaalɛ míɔmiɔo.
Ma Dii mámɛ má ò.
9 Má yãdilɛ,
mí tó wà Isailiɔ fã̋fã buipãleɔ guu píi
lá wì pɔ́wɛna ká gbaana guu wà fã̋fãwaɛ,
baa a wɛ́n do a lɛ́lɛ zi̋lɛo.
10 Duunkɛna pɔ́ kú ma gbɛ̃́ɔ guu,
aai mɛ vãi a sɔ̃́ńzi à gbasa ń leoɔ,
wa ń dɛdɛ ń fɛ̃ndao ḿpiiɛ.

11 Gɔɔ bee má ɛa Davidi bɛzì bo,
mí a gufooɔ kɛkɛ.
Má aà ua pɔ́ gàpi vu,
mí uapi fɛlɛ lá a dɛ yãawa,
12 aai gɔ̃ Ɛdɔũ bui kɔ̃naɔ vì
ń buipãle pɔ́ ma tɔ́ kúmáɔ píi.*
Ma Dii pɔ́ má yã́pi kɛ,
mámɛ má ò.
13 Ma Dii má mɛ̀ gɔɔ lɛ́ mɔ́
kɛ́ sàpanaɔ aaɔ bɛ pɔkɛkɛnaɔ iau,
wàli pɔ́tɔ̃ e vɛ̃ɛkɛkɛa àɔ láa.
Baa gbɛ̀si̋si̋ɔ vɛ̃ɛ kɛ,
vɛ̃ɛ na iɔ di si̋si̋pɔlɛ píiu.
14 Má su ń ma gbɛ̃́ Isailiɔ ń pá ziu,
aa ɛa ń wɛ̃́lɛ ziaɔ kálɛ aa zɔ̃lɛu.
Aali vɛ̃ɛbu kɛ, aai a imi,
aali kaaɔ da, aai a libɛ ble.
15 Má Isailiɔ pɛ ń bùsuu,
gbɛ̃e a ń wo bùsu pɔ́ má kpàmápiu bau lɔo.
Ma Dii á Lua mámɛ má ò.

* **9:12** Zi̋n 15.16-17

ABADIA
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Lá nɛ́naɛ beeá yá̃ pɔ́ Lua ò Ɛdɔ̃uɔ (Esau buiɔ) yá̃ musu làasoo pɔ́ aa kɛ̀ Isailiɔ (Esau dã̃una Yakubu buiɔ) yá̃ musu yá̃i. Ɛdɔ̃uɔ zɔ̃lɛa ísida wiside saɛ gɛɔmidɔkĩ̃i oi, ɔ̃ aaĩ̃ɔ íbɛlɛsɛ ń Isailiɔ gɔɔpii. Gɔɔ pɔ́ wà zĩ̃blè Yuda bùsuwa mɛ́ wà Yelusalɛũ sĩ̀, an íbɛlɛ gɛ̀ e a lɛ́waɛ. I kɛ kɛ́ aai mɔ dɔi ń gbɛ̃́ɔlɛo ado no, aa ń bùsu saalo sɛ̀ ń pɔ́ ũɛ, ɔ̃ aa gɛ̀ Yelusalɛũdeɔ pɔ́ɔ sɛ̀lɛ.

Wà lápi kɛ̃̀ Babilonideɔ Yelusalɛũ sia gbɛa e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̃̀ 587. A guu ã̃nabi Abadia ò Ɛdɔũɔnɛ aa kaalɛ ń Isailiɔ ibɛɛ kĩ̃niɔ sã̃nuɛ. Beewa à Isailiɔ nɔ̀sɛ nĩ̀niné. Lua mɛ́ a yá̃ gbɛzã o, a mɔ́ yá̃kpalɛkɛi ń bui píio!

Yã̃daa Ɛdɔũɔla

1 Yá̃ pɔ́ Abadia èn kɛ:
Yá̃ pɔ́ Dii Lua ò Ɛdɔũɔ* musuɛ.
Wa baomà à bɔ̀ Dii kĩ̃i,
à gbɛ̃́ zĩ̀ buiɔwa aà onɛ́:
A fɛlɛ! Wà gɛ́ Ɛdɔũɔwa zĩ̃u.
2 Ɛdɔũɔ, à ma!
Má tó à gɔ̃ kpɛɛ buiɔ guuɛ,
wa sakaágu à kɛ zài.
3 A kàamai mɛ́ á sã̃sã̃.
A gbɛ̃́ pɔ́ a gbɛ kɛ̀ á kpɛ́ ũ
á zɔ̃lɛu musumusuɔ,
i o á sɔ̃ guu à mɛ,
i gbɛ̃e e à fɔ̃ á bua à á nɛ́ zĩ̃lɛo.
4 Baa kɛ́ á da musumusu lán baɛwa,
mɛ́ a á sakpɛ dà saanaɔ sɔ̀ɔu,
má á bã̃ɛ za weɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
5 Tó kpã̃iɔ mɛ́ gɛ̃̀ázi gwá̃,
ge tó kpã̃iwɛliwɛɔ sĩ̃ázi yã̃a,
pɔ́ pɔ́ an pɔ dɔwà ɔ̃ aa sɛ adoo lò?
Tó vɛ̃ɛkɔzɔ̃zɔ̃naɔ mɔ̀ sĩ̀ á búu sɔ̃,
vɛ̃ɛ kɔ̃na ɔ̃ aa tóɛo lò?
Kási á kaalɛɛ.
6 Esau buiɔ, wa á pɔ́ɔ naaaɛ míɔ,
wa á àizɛɛ pɔ́ ulɛaɔ sɛ́lɛ.
7 Bui pɔ́ an lɛ́ doũánɔɔ á yá á bùsuu,
gbɛ̃́ pɔ́ naánɔɔ á sã̃sã̃, aai zĩ̃blewá̃,
gbɛ̃́ pɔ́ i ɔkã̃aaɔ filifilimbakpaɛ́,
áɔ a yá̃ dɔ̃o.
8 Ma Dii ma mɛ̀,
má Ɛdɔũ bui ɔ̃nɔnaɔ dɛdɛ gɔɔ bee,
yã̃dɔ̃nae a gɔ̃ Esau gbɛ̀sĩ̃sĩ̃ musuo.
9 Gili a gɛ̃ Temani nɛgɔ̃naɔgu,
aa midɛ ḿpii Esau gbɛ̀sĩ̃sĩ̃deɔ dɛdɛau.
10 A gɔ̃ ń wĩ̃o,

---
* **1:1** Isa 34.5-17, 63.1-6, Zel 49.7-22, Eze 25.12-14, 35.1-15, Amɔ 1.11-12, Mal 1.2-5

wi á midɛ, áɔ ku lɔo,
yãpãsĩ pɔ́ á kɛ̀
á dãuna Yakɔbu buiɔnɛ yã́i.
11 Kɛ́ buipãleɔ lɛ́ ń àizɛɛ sɛ́lɛ,
kɛ́ bui zĩ̀lopiɔ gɛ̃̀ Yelusalɛũ,
aalɛ líkpa a yã́ musu,
á kú we lá á doṹńnɔwaɛ.
12 A maa yãa á dãuna buiɔ gwaa kɛɛ́ na an wɛtãgɔɔo.
I kṹ á pɔ kɛ na Yudaɔ kaalɛgɔɔo,
i kũ à yamɔsɛkpa an taasikɛapi guuo.
13 A maa yãa à si ma gbɛ̃́ɔ wɛ̃́lɛu an yã́'eapi guuo.
I kũ an gwaa kɛɛ́ na an yã́'eapi guuo,
i kũ à ń àizɛɛ naaa an yã'eapi guuo,
14 A maa yãa àɔ zɛa zɛnankpaau an gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ bàalɛ dɛa yã́io.
I kũ à ń gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ɔ kṹkũ à kpámá an wɛ́tɛ̃agɔɔpio.
15 Ma fɛlɛa ń bui píio gɔɔ kà kãi,
mí kɛɛ́ lá á kɛ̀nɛ́wa.
Á yãkɛaɔ wi á musu.
16 Lá a imĩ ma sĩ̀sĩ pɔ́ a kua adoa musu,
màa bui píi a imi we zɛsai.
Aa ma pɔkũmabɔbɔma ípi gbɛ̃,
aai gɔ̃ lán wi ń i yãaowa.
17 Má gbɛ̃́ɔ suaba Siɔna gbɛ musu.
Aɔ dɛ ma pɔ́ ũ,
Yakɔbu buiɔ i ɛa ń pɔ́ sí.
18 Yakɔbu buiɔ aaɔ dɛ lán tɛ́wa,
Yosɛfu buiɔ aaɔ dɛ lán tɛ́vuawa,
Esau buiɔ iɔ dɛ lán sɛ̃̀ giiwa.
Aa kũ Esau buipiɔwaɛ míɔmiɔ,
an gbɛ̃e a bɔo.
Ma Dii mámɛ má ò.
19 Ma gbɛ̃́ pɔ́ kú Nɛgɛvɛɔ i gɔ̃ Esau gbɛ̀sĩsĩɔ vĩ,
an gusalaladeɔ i Filitɛ̃ɔ bùsu sí
ń Ɛflaiũ bùsuo ń Samali bùsuo.
Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ sɔ̃ aai gɔ̃ Galada bùsu vĩ.
20 Isaili zĩ̀zɔɔ i gɔ̃ Kanaa bùsu vĩ e za Salɛpa,
Yelusalɛũ zĩ̀zɔ pɔ́ kú Sefalaɔ i gɔ̃ Nɛgɛvɛ wɛ̃́lɛɔ vĩ.
21 Suabanaɔ dɛdɛ Siɔna gbɛ̀sĩsĩwa,
aai yã́kpalɛkɛ ń Esau gbɛ̀sĩsĩdeɔ,
kpala i gɔ̃ Diiɛ.

YONASI
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Ãnabi pɔ́ wɛ̀ɛlɛ à gí zĩkɛi yã́ pɔ́ Lua dĩlɛɛwa lápi a yã́ dàu a sĩuwɛ̃ɛ. Yonasi lɛ́ bàalɛ Luaɛ, ãma i kɛo. Yã́ pɔ́ kɛ̀ lápi guu ĩ kángu, mɛ́ ĩ yãdadanɛ́ maamaa.

Ãnabi Yonasi yãkɛaɔ lɛ́ sĩanaeɔ bɔɔlɛkɛ: Lua ye Isailiɔzi ńtɛ̃ɛo, a ye bui zĩ̀lo pɔ́ aalɛ aà yãdaɔziɛ lɔ. Tó Lua gbɛ̃́ɔ gbà laai, mɛ́ aa aà yãmà aa nɔ̀sɛlĩlɛ sĩana, aà sɔu ĩɔ maà gɔɔpii à wɛ́tɛ̃amɔanɛ́ bɔ a nɔ̀sɛu. Ɔmɛ dṹnia pɔ́pii dii ũ ado, atɛ̃sa ga ń wɛ̃nio dɔ̀ɔu. Tó à sùuukɛ̀ ń duunkɛnaɔ, ãnabiɔ suli tó à kɛnɛ́ ĩ́io.

Bee gbɛa Yonasi lá yã'ĩaɔ ń yɔ̃aɔ ń sea pɔ́ ãnabi a kɛɔ ɔ̀wɛ̃ɛ. Yã́ beeɔ píi a fɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ Lua zĩ dànɛ́ɔ leɛ. Ãlɛ dadawɛ̃ɛ kɛ́ Lua lí pãkpa a ãnabizi gɔɔ pɔ́ yã́ yàwà ge gɔɔ pɔ́ a ku adoo, ge baa tó àlɛ bàalɛɛ̀ à ta zã̀zã, asa Lua sɔu mà à ɛa yã́ɛ bee bɔɔlɛkɛɛ̀ lɔ: Lua ye gbɛ̃́piizi, ĩli gbɛ̃e tɛ̃boo.

Yesu Yonasi yã́ sɛ̀ à a gaa ń a vuao yãdàɔ̀nɛ́, ɔ̃ à Ninivadeɔ nɔ̀sɛlilɛa yã́ sɛ̀ a nɔ̀sɛlilɛa dàɔ̀ gbɛ̃́ɔnɛ (Matie 12.38-42).

Yonasi bàalɛa Diiɛ

1 Dii yã'ɔ̀ Amitai* nɛ́ Yonasiɛ à mɛ̀: 2 Fɛlɛ gɛ́ mɛɛwia zɔ̃ɔ Niniva, ní wiidɔmá, asa an vãikɛa
ma le. 3 Ɔ Yonasi bàalɛ̀ Diiɛ à mipɛ̀ Taasisiwa. Kɛ́ à kà Zope, à gó'ilɛna è we, àlɛ gɛ́ Taasisi.
Kɛ́ à ĩabò, à sĩu ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ́ weɔ. Ãlɛ bàalɛ Diiɛ. 4 Dii ĩ́an gbãa gbàɛ ísiau, ɔ̃ zàa'ĩan pãsĩ
fɛ̀lɛ ísiaa e gó'ilɛna ye wíwii. 5 Vĩa gobɔnaɔ kũ̀, baade lɛ́ wiilɛ a diiwa, ɔ̃ aa gópi asoɔ bɔ̀bɔ
lɛ́ ká íu, gó e yãfũkũ. Yonasi sɔ̃ à pĩla gɛ̃̀ wùlɛ gó kpɛa, ɔ̃ à gɛ̃̀ ń io. 6 Gobɔnaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ gɛ̀ aà lè
à mɛ̀: Bɔ́ i ńlɛ o màai? Fɛlɛ wiilɛ n diiwa, wĩliɔ dɔ̃o tó a wá wɛgwa wà bɔ kaalɛ lɛ́zĩ.

7 Ɔ aa ɔ̀kɔ̃ɛ: Ã mɔ wà líkpa wà e dɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̃̀wázi ń kĩsiaɛo. Kɛ́ aa likpà, ɔ̃ à Yonasi sɛ̀. 8 Aa
aà là aa mɛ̀: Owɛ̃ɛ, gbɛ̃́ pɔ́ ń dɛ a ũ, n gbɛ̃́ pɔ́ n gɛ̃wázi ń kĩsiaɛ taao. Zĩ kpele ni kɛi? N bɔ má
ni? Bùsu kpele gbɛ̃́n n ũi? Bui kpelen n ũi? 9 A wèmá à mɛ̀: Ɛbɛlun ma ũ. Dii Lua Musude
pɔ́ ísia ń tɔɔlɛo kɛ̀ ɔ̃ mi sísi. 10 Ɔ vĩa gbɛ̃́piɔ kũ̀, an nisĩna vùa, aa ɔ̀ɛ̀: Bɔ́ yã́ ń kɛ̀ màai? Gbɛ̃́piɔ
dɔ̃̀ kɛ́ àlɛ bàalɛ Diiɛɛ, kɛ́ a ɔ̀nɛ́ beewa yã́i. 11 Ĩ wɛtã̀ ń ń zuzuao, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: Kpelewa
wá kɛ ísia busawɛ̃ɛi? 12 A ɔ̀nɛ́: Ã ma sɛ à ma zu ísiau, i busaɛ́, asa má dɔ̃̀ mámɛ ma gɛ̃ázi ń
zàa'ĩan gbãaɛ beeo. 13 Aa nà góliawa kɛ́ aa e bua, ãma aai fɔ̃o, asa í wɛtã̀ ń ń zuzuaoɛ. 14 Ɔ
aa wiilɛ̀ Diiwa aa mɛ̀: N yã́ na Dii! Ńsu wá kaalɛ gbɛ̃́ɛ bee wɛ̃nibɔa yã́io. Dii, ńsu wá dilɛ
tàaedeɔ ũ aà dɛa yã́ musuo, asa n n pɔeã dàwɛ̃ɛɛ. 15 Aa Yonasi sɛ zù ísiau, ɔ̃ ípi pãsĩ kpàlɛ.
16 Dii gbãa yã́ gbɛ̃́piɔ vĩakũ̀ maamaa, ɔ̃ aa sa'ɔ̀wà aa lɛkɛ̀wà.

2

Yonasi wabikɛa kpɔ gbɛɛu

1 Dii tò kpɔ̀ gbɛ̃̀nɛ mɔ̀ Yonasi mɔ̀,* ɔ̃ à kɛ̀ kpɔpi gbɛɛu fãanɛ àaɔ̃ gwãasĩn àaɔ̃. 2 Kua kpɔpi
gbɛɛu Yonasi wabikɛ̀ Dii a Luawa à mɛ̀:
3 Ma lɛzù Diizi ma yooyea guu,
ɔ̃ a wèa,
kua bɛda nɔnau ma wiilɛ̀,
ɔ̃ à ma yãmà.
4 N ma zu ísia í títiu
e za a nɔnau,
ísɔ̃ dɛ̀dɛa ń ikooaɔ,

* **1:1** 2Kia 14.25 * **2:1** Mat 12.40

n idãazi̍ɔ táa'ò ma mia.
5 Ma mɛ̀ ma yá̃ kú n sɔ̃u lɔo,
kási má ɛa wɛsi n kpɛ́ pɔ́ a kua adoalɛ.
6 I ma kũ ma nɔɛ,
ísi ma mɔ,
wáa fi̍a ma mii.
7 Ma kpalɛ e gbɛ̀si̍si̍ɔ zí̍nau,
dṹnia zɛ́ pɔ́ wɛ̃a vi̍o tàmalɛ.
Ɔ n ma bɔ gbá̃ou,
n ma mi̍si, Dii ma Lua.
8 Kɛ́ má ye á̃nuatoi,
Dii, n yá̃ dɔ̀magu,
ɔ̃ ma wabikɛ̀ma,
à n le za n kpɛ́ pɔ́ a kua adoau.
9 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ tá̃a gbagbaɔ aa kɛ báaa vi̍o,
10 ãma mapi, má sa'oma ń sáaukpaao,
má lɛ́ pɔ́ má kɛ̀ma fi̍abo.
Dii mɛ́ i̍ ń suaba.
11 Dii yã'ò kpɔpiɛ, ɔ̃ à Yonasi pi̍si si̍si̍a.

3

Yonasi gɛa Niniva

1 Dii yá̃ gɛ̃n plaade oa Yonasiɛ guu Dii mɛ̀: 2 Fɛlɛ gɛ́ mɛɛwia zɔ̃ɔ Niniva, ní yá̃ pɔ́ má ònɛ
kpàwakɛu. 3 Ɔ Yonasi fɛ̀lɛ gɛ̀ Niniva lá Dii òɛwa. Niniva sɔ̃ mɛɛwia zɔ̃ɔɛ maamaa. Pãa
wɛ̃́lɛpia kà tá gɔɔ àaɔ̃ ũ. 4 A gɛ̃̀ wɛ̃́lɛpiu à táa'ò gɔɔ do, ɔ̃ à nà kpàwakɛawa à mɛ̀: Gɔɔ bla mɛ́
gɔ̃̀ kɛ́ Lua Niniva dúuzɔ̃. 5 Ninivadeɔ Lua yá̃ si̍, ɔ̃ aa lɛye kpàwakɛ̀ aa zwã̀nkasaɔ kàkańla,
nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ.*
6 Kɛ́ a bao Niniva kía lè, à fɛ̀lɛ a gí̃naa à a gomusu wòlo zù, à zwã̀nkasa kàkaala à zɔ̃̀lɛ
túfuu. 7 A mɛ̀ wà kpàwakɛ a wɛ̃́lɛu wà mɛ: Lá kí ń a i̍waɔ di̍lɛn kɛ: Gbɛ̃nazi̍naɔ ń pɔtuoɔ píi,
blɛ su gɛ̃ ń lɛ́uo, aasu imio. 8 Gbɛ̃nazi̍naɔ ń pɔtuoɔ aa zwã̀nkasa kákańla ḿpii, aaɔ wiilɛ
Luawa aaɔ zɛaàla. Baade bɔ a zɛ́ vãiu, i ɔbɔlɛ yãpãsi̍u. 9 Démɛ i̍ɔ dɔ̃ tó a wá wɛ̃nagwa à a
nɔ̀sɛ suumpa, aà kyã̀wãa láa, wí bɔ kaalɛui? 10 Kɛ́ Lua ń yãkɛa è, lá aa bɔ̀ ń zɛ́ vãiu, à ń
wɛ̃nagwà, i to músi pɔ́ a di̍lɛ à kpáńzi ń le lɔo.

4

Dii gbɛ̃́ɔ wɛ̃nagwaa dadaa Yonasiɛ

1 Yá̃pi kɛ̀ Yonasiɛ í̍i maamaa, ɔ̃ aà pɔ pà. 2 A wabikɛ̀ Diiwa à mɛ̀: N yá̃ na Dii! Mi yá̃pi o za
ma bùsuuo lé? Bee yá̃i ma dɔaa bàalɛ̀ málɛ tá Taasisiɛ fá! Asa má dɔ̃ kɛ́ ń sùuu ń sósobio
vi̍. N pɔ lí pa kpaao, ń gbɛ̃kɛ vi̍ zɔ̃ɔ, ni i̍adama bɔ n nɔ̀sɛɛ.* 3 Tiasa Dii, ma sɛ́, asa ma ga si̍
ma kuawa.† 4 Dii òɛ̀: A maa n pɔ pàe?
5 Yonasi bɔ̀ wɛ̃́lɛu, à zɔ̃̀lɛ a gukpɛ oi. A yãayãasu dɔ̀ we, a ku a guu, àlɛ gwa yá̃ pɔ́ a wɛ̃́lɛpi
le. 6 Ɔ Dii tò ladaadaa fɛ̀lɛ uedà Yonasia, kɛ́ aà taasi e lao. Ladaadaapi yá̃ Yonasi pɔ kɛ̀na
maamaa. 7 Kɛ́ gu dɔ̀, ɔ̃ Lua tò kɔ̀ɔ mɔ̀ ladaadaapi zɔ̃̀, ɔ̃ à giigàga. 8 Kɛ́ i̍atɛ̃ gbãakṹ, Lua bɔ̀ ń
í̍an wãao gukpɛ, ɔ̃ i̍atɛ̃ lɛ́ aà lɛ a miwa. Aà yɛ̃̀ɛɛ làa, ɔ̃ à ga nidɛ̀ à mɛ̀: Ma ga si̍ ma kuawa.
9 Ɔ Lua òɛ̀: N pɔpaa ladaadaa bee yá̃ musu zɛvi̍e? Ɔ à mɛ̀: A zɛ́ vi̍, ma pɔpaa kà à ga imɛɛ.
10 Ɔ Dii òɛ̀: Ladaadaa pɔ́ ni a taasikɛo, ḿmɛ ń tò à bɔ̀lɛ à gbã̀o, ɔ̃ n wɛ̃nakɛ̀ɛ̀. A fɛ̀lɛ gwãasi̍n

* 3:5 Mat 12.41, Luk 11.30, 32 * 4:2 Bɔa 34.6 † 4:3 1Kia 19.4

doɛ, ɔ̃ à mɪ̀dɛ gwãasɪ̃n do. 11 Mapi sɔ̃, a maa mà wɛ̃nadɔ̃ mɛɛwia zɔ̃ɔ Ninivaɛo lé? An gbɛ́
pɔ́ aa ɔplaa dɔ̃kɔ̃ɛ ń zɛɛooɔ dasi dɛ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basooloa (120.000), mɛ́ an pɔtuoɔ kɛ̀ zài.

MISE
Yɑ̃́ pɔ́ kú lɑ́ɛ bee guuɔ

Ɑ̃nabi Mise ku Isaia gɔɔɛ, à zɑ̃̀kɛ̀ e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̃̀ 740 e 700. Lá Isaia kɛ̀wa, à yɑ̃'ò Yudaɔnɛ gɔɔ pɔ́ Asili zɑ̃̀gɔ̃ɔ lɛ́ gbɑ̃amɔnɛ́.

Mise lɛzà a gbɛ̃́piɔwa an bùsu ń ń mɛɛwiao yɑ̃́ musu, à mɛ̀ yɑ̃́ pɔ́ Isaili bùsu mɛɛwia Samali lè a ń le sɔ̃ɛ. Wà lɛ̀lɛ Samalipiwa e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̃̀ 721. Ɑ̃ mɛ̀ yɑ̃́ pɔ́ a ń lépi dɛ an duunaɔ gbɛ ũɛ, atɛ̃sa yɑ̃́zɛsai pɔ́ di ń guu. Ɑ̃ yɑ̃́ɔ gbɛ̀amá Luaɛ, à yɑ̃́piɔ gbɛ̀a an gbɛ̃zɔ̃ɔ ń ń gbɑ̃adeɔwa, àizɛɛdeɔ ń dɔaanaɔ ń yɑ̃́kpalɛkɛnaɔ ń sa'onaɔ. Ɑ̃ zɔadɔ̀ ɑ̃nabi pɔ́ aaɪ̃ gbɛ̃́ɔ sɑ̃́sɑ̃ ń yɑ̃́ nana oanɛ́oɔwa, asa aali onɛ́ aa nɔ̀sɛlilɛo.

Mise gbɛ̃́ɔ gbaa laai guu àlɛ wɛɛlɛ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ a yɑ̃maɔ làasookɛ, aa zɛ́ maa sɛ́, aai zɑ̃̀kɛ Lua pɔeɑ̃wa, aaiɔ kɔ̃ yɑ̃ma, aaiɔ yekɔ̃i (6.8). Ɑ̃ ɛ̀a Lua a gbɛ̃́ɔ suabaa yɑ̃́ baokpànɛ́ lɔ.

Mise lá waaso lɛɛ plaɔ yɑ̃́ pɛ́lɛpɛlɛakɔ̃uɛ. Lua mɛ̀ á yɑ̃́kpalɛkɛ ń a gbɛ̃́ɔ, ɪ̃ ń swɑ̃́gaga (1-3, 6.1-7.7), ɔ̃ à suabaa lɛgbɛ̃̀nɛ́ lɔ (4-5, 7.8-20), à mɛ̀ á suńnɔ ń pá ziu à ń na kía pɔ́ a bɔ Davidi bui guuɛ a ɔzɪ̃ (5.1-4).

Yɑ̃́kpalɛkɛa ń Samalideɔ ń Yelusalɛũdeɔ

1 Dii yɑ̃'ò Mɔlɛsɛ gbɛ̃́ Miseɛ Yudaɔ kíaɔ Yotaũ* ń Aazao† ń Ezekiao‡ gɔɔ. Yɑ̃́ pɔ́ ku Samali
ń Yelusalɛũowa ɔ̃ Dii ɔ̀ɛ̀ à mɛ̀:
2 Bui píi, à swɑ̃́kpa,
dɑ̃́nia ń gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔ,
à ma yɑ̃ma ápii.
Dii Lua lɛ́ bɔbɔánɔ
za a bɛ pɔ́ a kua adoau.
3 Gwa! Dii bɔ̀ a kúkɪ̃i,
à pɪ̃la, àlɛ táa'o dɑ̃́nia gulɛsɪ̃ɔwa.
4 Gbɛ̀sɪ̃sɪ̃ɔ lɛ́ yɔ́ aà zíɛ
lán zɔsa pɔ́ kú tɛ́ saɛwa.
Aalɛ bàalɛ lán ɪ́ pɔ́ lɛ́ pila sɪ̃̀sɪ̃wawa,
mɛ́ guzulɛɔ lɛ́ wɛ̃aa.
5 Bee a kɛ píi Yakɔbu buiɔ tàae ń Yudaɔ duunao yɑ̃́iɛ.
Bɔ́mɛ Yakɔbu buiɔ tàae ũi?
An mɛɛwia Samali tɑ̃́aɔ nolo?
Yudaɔ tɑ̃́agbagbakɪ̃i kú má ni?
An mɛɛwia Yelusalɛũ nolo?

6 Bee yɑ̃́i má tó Samali gɔ̃ bɛzia ũ,
iɔ dɛ gu pɔ́ wa vɛ̃ɛbu kɛu ũ.
Má a gbɛɔ kɔ́lɛ guzulɛu,
mí a ɛ̃daalɛkɪ̃iɔ bɔ gupuau.
7 Wa a tɑ̃́aɔ wíwi píiɛ,
wi tɛsɔ̃ gba pɔ́ wà mɔ̀ò ń kpɛ́uɔwa.
Má aà diipiɔ dúuzɔ̃ píiɛ.
Lá wà gbapiɔ kɑ̃̀aa káaluaɔ asea ũ,
wa taò à ɛa gɔ̃ káaluaɔ asea ũ lɔɛ.
8 Ɔ Mise mɛ̀:

---
* 1:1 2Kia 15.32 † 1:1 2Kia 16.1 ‡ 1:1 2Kia 18.1

A yą̃i tò má ɔ́ɔlɔ, má búbuapɛ,
máɔ bɛ bų́u kyalesai.
Má wiilɛ lán gbɛ̃gbonawa,
má ɔ́ɔlɔ lán koowa.
9 An bɔ gɔ̃̀ bɔ̀kɔɔ ũɛ,
à ma gbɛ̃́ Yudaɔ lè
e Yelusalɛũ bį̃́ibɔlɛu.
10 Ą́su o Gatadeɔnɛo,
ásu ɔ́ɔlɔ Akooo.
Ą̀ gbeembo bùsuu Bɛtafla.
11 Safiideɔ, à gɛ̃zɛa bų́u ń wío.
Zaanadeɔ bɔlɛ á gwaio,
Bɛtɛsɛlideɔ lɛ́ ɔ́ɔlɔ,
aa ń gba zɛkį̃̀io.
12 Malodeɔ lɛ́ kɔ̃dɛ aafia'eai,
asa Dii vãi zį̃̀mɛ́ɛ
e Yelusalɛũ bį̃́ibɔlɛu.
13 Lakisideɔ, à godɔ sɔ̃́ɔnɛ.
Ą́mɛ á tò Siɔnadeɔ nà duunkɛawa,
á wɛ̃́lɛu ɔ̃ Isailiɔ tàaekɛ̀u káau.
14 A yą̃i tò á kɛ̃́kɔ̃wa ń Mɔlɛsɛgatadeɔ.
Akazibudeɔ aaɔ dɛ Isailiɔ kíaɔnɛ yiongo lɛ́baa ũɛ.
15 Malesadeɔ, Dii a mɔ́wá ń gbãamɔnɛdeo,
Isaili bɛɛɛdeɔ gɛ gɛ̃ Adulaũ gbɛ̀'ɛu.
16 Ą̀ á mi bo, í a gbáa lɛ́,
à ɔ́ɔlɔ á nɛ́ yenzideɔ musu.
Ą̀ á mi kɛ gbáigbai lán yãamusuwa,
asa wàlɛ ń kũkũ zį̃̀zɔɔ ũɛ.

2

Yą̃́ pɔ́ a ɔde gbãamɔnɛdeɔ le

1 Waiyoo yãbɛ̃ɛ lɛkpaaį̃naɔ,
gbɛ̃́ pɔ́ aaį̀ vãi làasookɛ ń lii musuɔ!
Tó gu dɔ̀, aaį̀ zį̀kɛwà,
kɛ́ aa a zɛ́ vį̀ yą̃i.
2 Aaį̀ lua buai aa símá,
aaį̀ wɛdɔ kpɛ́i aa kɛ ń pɔ́ ũ.
Aaį̀ gbãamɔ gbɛ̃́ɛ,
aa aà bɛ ge aà túbi síwà.
3 Ayãmɛto ma Dii ma mɛ̀:
Má dį̀lɛ mà yą̃yia gbɛ̃́ɛ beeɔwa,
aa e bɔuo.
Aa táa'o ń mio daa ía lɔo,
asa wɛ́tɛ̃agɔɔɛ.
4 Gɔɔ bee wa yãadańnɔ,
an yą̃ i gɔ̃ wɛ̃nalɛ ũ wa mɛ:
Wà wá ásookɛ̀,
wà wá gbɛ̃́ɔ bùsu sį̀má,
wàlɛ wá bugbɛɔ kpaalɛkɔ̃ɛ ń luayãdɔ̃nsaiɔ.
5 A yą̃i áɔ gbɛ̃e vį̀ Dii gbɛ̃́ɔ kɔ̃kãaau

à bùsu kpaalɛ ń gbɛlaaoo.
6 A̋nabi ɛgɛnaɔ yãbɔ̀lɛ aa mɛ̀:
Wasu ãnabikɛkɛ yã́ bee musuo,
wí a wá kũo.
7 Yakɔbu buiɔ, màa álɛ oa?
Dii pɔ ɂ̀ pa kpaa yã̀?
Aà yãkɛan wea?
Dii mɛ̀:
Ma yã́ líɔ maa gbɛ̃́ pɔ́ ɂ̀ yãkɛ a zɛ́waɛo lé?
8 I fɛlɛ ń ma gbɛ̃́ɔ lán ibɛɛɔwa,
i gbɛ̃́ pɔ́ yãe daaoɔ ulaɔ símá,
lán gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ su ń zɂ̀laoɔwa.
9 I ma gbɛ̃́ nɔɛɔ ya ń bɛ maau,
i ń nɛ́ɔ kɛ̃ ma gawiwa gɔɔpii.
10 A̋ fɛlɛ tá! A̋ zɔ̃lɛkɂ̀in lao.
Bùsuɛ bee gbã̀lɛ̀,
à ɔ̃̀ɔkpà à kaalɛgyã sɛ̀.
11 Tó mɔafilide mɔ̀ ɛɛtò à mɛ̀
á àsi maa o vɛ̃ɛ ń wɛ̃o yã́ musu,
ãnabi bee taa gbɛ̃́ɛ beeɔ ɂ̀ɔ yei.
12 Yakɔbu buiɔ, má á naaa píiɛ,
má Isaili kɔ̃naɔ kakɔ̃u.
Má ń kãaa lán sã pɔ́ kú kaauɔwa,
an dã́dãkɛkɂ̀i súu aɔ dɔ ń dasi yã́i.

13 Gbɛ̃́ pɔ́ zɛwɛ̃̀nɛ́ a dɔaanɛ́,
aa bɂ̀ibɔlɛ gboo, aai bɔlɛu.
An kía mɛ́ a dɔaanɛ́,
ma Dii má zɛmikũnɛ́.

3

Isaili dɔaanaɔ lelea

1 Ɔ ma ɛa ma mɛ̀:
A̋ swã́kpa á Yakɔbu bui kíaɔ,
á Isaili kpalablenaɔ!
I kũ àɔ yã́zɛde dɔ̃o lé?
2 A̋ za maau, á ye vãizi,
i ma gbɛ̃́ɔ báa bo,
i ń báasi wolo ń wáwa.
3 I ń mɛbaasi só,
i ń báa wolo ń mɛwa,
i ń wáɔ wíwi,
i ń nɔ̀ɔ fùukɛ dàau,
i tɔɛtɔɛ ka do'oou.
4 Tó aa wiilɛ̀a sa, má wemáo.
Gɔɔ bee má wɛsɛ mà ń kɂ̀i gwao
yãvãi pɔ́ aa kɛ̀ yã́i.
5 Yã́ pɔ́ Dii òn kɛ, à mɛ̀:
A̋nabi pɔ́ aaɂ̀ ma gbɛ̃́ɔ sã́sãɔ,
tó aa pɔ́ è aa sò,

aai̋ mɛ aafia aɔ ku.
Tó aai pɔ́ e aa dà lɛ́ɛo sɔ̃,
aai̋ mɛ aa zi̋ sɔukɛ.
6 A yã́i tò gwãasi̋na a kúlɛwá,
wɛ́pungu'ea aɔ kuo.
Gusia a daálaɛ,
màsokɛa aɔ ku lɔo.
I̋atɛ̃ a gɛ̃ ãnabipiɔnɛ kpɛ́u,
fãanɛ aɔ sianɛ́.
7 Wí a gu'enaɔ kṹ,
màsokɛnaɔ gɛɛ a gɔ̃ kpá ń wɛ́i.
Ampii aa ɔku ń lɛ́wa,
kɛ́ málɛ wemáo yã́i.

8 Mapi sɔ̃, gbãa mɔ̀a
Dii Nisi̋na pɔ́ ũ.
Yã́zɛde dɛ̀dɛa ń ikoo
kɛ́ mà Yakɔbu buiɔ tàaeɔ onɛ́,
mà to Isailiɔ ń duuna dɔ̃.
9 A yã́pi ma á Yakɔbu bui kíaɔ,
á Isaili kpalablenaɔ!
A̋ ye yã́zɛde gi̋yãio,
i yã́ pɔ́ zɛvi̋ fuangbaɛ.
10 I Siɔna kã́fi̋ ń gbɛ̃dɛao,
i to Yelusalɛũ zɔ̃ɔkũ ń yãdɔɔsaio.
11 A kíaɔ i̋ yã́gɔ̃gɔ̃ gbagusaɛ yã́i,
a sa'onaɔ i̋ yãdadanɛ́ ài'ea yã́i,
a ãnabiɔ i̋ màsokɛ ɔ̃a yã́i.
Ɔ̃ aai̋ Dii tɔ́ sɛ́ aa mɛ:
Dii kú wá guuo lé?
Yã́ a wá leo.
12 A yã́i wa Siɔna sa pa bugbɛ ũɛ,
Yelusalɛũ i gɔ̃ bɛzia ũ,
Lua kpɛ́ si̋si̋ i gɔ̃ si̋si̋ líkpɛde ũ.*

4

Dii gbɛ̀si̋si̋
(Isa 2.1-4)

1 Gɔɔgbɛzãzi̋
gbɛ̀si̋si̋ pɔ́ Dii kpɛ́ kuwà
a gɔ̃ gbɛ̀si̋si̋ɔ mide ũ.
Wa sɛ lɛsi̋ dɛ si̋si̋ɔla,
bui píi i siu we.
2 Buiɔ gɛ́ we dasi, aai mɛ:
A̋ mɔ wà dɛdɛ Dii gbɛ̀si̋si̋wa,
wí gɛ́ Yakɔbu buiɔ Lua kpɛ́u,
i wá da a zɛ́wa, wíɔ bɛu.
Dii ikoyã a bɔ Siɔna,
aà yã́ a bɔ Yelusalɛũ.

* **3:12** Zel 26.18

3 A yã́gɔ̃gɔ̃ buiɔnɛ,
a yãkɛkɛ bùsu zã̀zã pɔ́ gbãa vi̋ɔnɛ,
aai ń fɛ̃ndaɔ gbɛ̃gbɛ̃ aa lilɛ soona ũ,
aai ń sɔ̃naɔ lilɛ máaso limibobɔ ũ.*
Buie a fɛ̃nda sɛ a deezio,
wa zi̋kaa dada lɔo.†
4 Baade a zɔ̃lɛ a vɛ̃ɛli
ń a kaadɔɛnlio gbáu,‡
gbɛ̃e a vi̋adadańzi lɔo,
asa Dii Zi̋gɔ̃de lɛ́ mɛ́ ò.
5 Bui píi i̋ɔ kú ń ń tã́a tɔ́o,
wápiɔ sɔ̃, Dii wá Lua tɔ́ wáɔ kuò gɔɔpii.

6 Dii mɛ̀:
Gɔɔ bee má a gbɛ̃́ tɔ̃̀ɔlɛnaɔ kãaa,
má a gbɛ̃́ pɔ́ ma i̋adàmá ma ń yápiɔ naaa.
7 Má a gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ tɔ̃ɔlɛpiɔ kɛ ma gbɛ̃́ kɔ̃naɔ ũ,
má a gbɛ̃́ pɔ́ wà tàńnɔ zã̀piɔ kɛ bui gbãa ũ.
Za gɔɔ bee máɔ kiblemá
Siɔna gbɛ̀si̋si̋ musu e gɔɔpii.
8 Siɔna gbɛ̀si̋si̋á ma kpàsa dã́dãkɛgbaɛ,
aà kpala káau a ɛa suwà,
wiɔ kible Yelusalɛũ.
9 Bɔ́yãi álɛ búbuapɛi?
Kɛ́ á kía vi̋o yái yã̀?
A̋ lɛdamade kuo,
ɔ̃ wãwã á kṹ lán nɛ'iwãwãwaa?
10 Siɔnadeɔ, à fi̋aafi̋aa ń wãwão
lán nɔɛ pɔ́ lɛ́ nɛ'iwa,
asa á bɔlɛ á wɛ̃́lɛ guu
à kálɛ sɛ̃uɛ, í tá Babɛli.
We Dii a á misiu,
we a á bɔu á ibɛɛɔ ɔzi̋.
11 Tia kɛ́wa buiɔ kãaaaázi,
aa mɛ̀ wa Siɔna ɔ̃̀ɔkpa,
wiɔ gwa wàɔ pɔnakɛ.
12 Aa Dii làasoo dɔ̃o,
aa yã́ pɔ́ àlɛ yá gbadɔ̃o,
asa à ń kãaa lán pɔ́ bàaawa pɔ́wɛngbɛ̃zɛuɛ.
13 Siɔnadeɔ, à fɛlɛ pɔgbɛ̃!
Má tó àɔ gbãa
lán zu pɔ́ a kɔ́ba dɛ mɔ ũ
mɛ́ a swɛ dɛ mɔgotɛ̃ ũwaɛ,
í bui dasipiɔ úlɔ.
A̋ ń pɔ́ pɔ́ aa è gbɛ̃blea guu kpaa,
an àizɛɛɔ i gɔ̃ mapi ma dṹnia Dii pɔ́ ũ.
14 Wɛ̃́lɛ bi̋ideɔ, à á zi̋gɔ̃ɔ kãaa,
asa wà koezɔ̃̀ázìɛ.
Wa Isailiɔ dɔaana lɛ́ ń goo a gɛɛwa.

* 4:3 Yoɛ 4.10 † 4:3 Isa 2.2-4 ‡ 4:4 Zkl 3.10

5

Isailiɔ kia a bɔ Bɛtɛlɛũ

[1] Bɛtɛlɛũ Ɛflata ń kɛ̃́sãa Yuda bùsu wɛ̃́lɛɔzi,
ãma n guu gbɛ̃e a bɔu,
iɔ dɛmɛɛ Isailiɔ kía ũ.*
Ɔmɛ kú za káaukaau,
aà fɛlɛa ku à gɛ̃̀gɛ̃.
[2] Ayãmɛto Isailiɔ aaɔ ku vũaaa
e gɔɔ pɔ́ nɛ'ina a gɛ nɛ́pi iò,
aà gbɛ́ kĩ̀niɔ i su ń Isailiɔ sãnu.
[3] A fɛlɛ ń dã́dãkɛ ń Dii gbãao
ń Dii a Lua zɔ̃ɔkɛo.
Aà zɔ̃ɔkɛ a ligua e dṹnia lɛ́wa,
aaiɔ ku niɛ guu.
[4] Ɔmɛ aɔ dɛ ń aafia ũ.

Tó Asiliɔ sĩ̀ wá bùsuu,
tó aa ɔ̃zɔ̃̀ wá wɛ̃́lɛ bĩ́ideɔwa,
wá tó dɔaana gbɛ̃ɔn soplaɔ fɛlɛńnɔ,
kíapiɔ ka se swaaɔ̃.
[5] Aa kible Asili bùsuwa ń fɛ̃ndao,
aa gbãable Niũlodi† bùsupiwa
ń fɛ̃ndao woa a kpɛ́u.
Tó Asiliɔ sĩ̀wágu
mɛ́ aa ɔ̃zɔ̃̀ wá bùsuwa,
kíapi mɛ́ a wá bɔ ń ɔzĩ̀.
[6] Yakɔbu bui kɔ̃naɔ ku buiɔ guu
lán fii pɔ́ bɔ̀ Dii kĩ́i kpaawa,
ĩ̀li sɔ̃́a gbɛ̃nazĩ̀nazio,
lán lou'i pɔ́ fã̀fã sɛ̃wawa,
ĩ̀li gbɛ̃e dãɔ.
[7] Yakɔbu bui kɔ̃naɔ aaɔ ku buiɔ guu,
bùsu pɔ́ aaɔ ku a guuɔ aaɔ dasi,
lán nɔ̀ɔmusu kua líkpɛ nɔ̀bɔɔ guu
ge nɔ̀ɔkusi kua sã kaauwa.
Gɔɔ pɔ́ àlɛ pãa,
ĩ̀ kusimá à ń taitai,
gbɛ̃e ku à ń bɔ aà ɔzĩ̀o.
[8] A ɔloo á ibɛɛɔla,
í á wɛ̀lɛpiɔ dɛdɛ píi.
[9] Ma Dii ma mɛ̀,
gɔɔ bee má á sɔ̃́ɔ midɛ á guu,
mí á sɔ̃́goɔ wíwi.
[10] Má á bùsu wɛ̃́lɛɔ dɛ̃ɔnzɔ̃,
mí a zɛgikĩ̀iɔ kwɛ́.
[11] Má á gbɛ̃kɔɔlɛkɛnaɔ bãdɛ,
pɔdamadeɔ aaɔ kú á guu lɔo.
[12] Má tã́a pɔ́ á ã̀ɔ ɛ́'ɛ,

---

* **5:1** Mat 2.6, Zãa 7.42 † **5:5** Daa 10.8-11

má gbɛ pɔ́ á pɛ̀lɛɔ wíwi,
á kúlɛ á pɔkɛapiɔnɛ lɔo.
13 Má Asetaati líɔ wolɛwolɛ,
mí á wɛ̃́lɛɔ yaa.
14 Bui pɔ́ aai ma yãmaoɔ sɔ̃,
má tɔsimá ń pɔkũmao ń kyɛ̃̀wãaoɛ.

6

Dii bɔbɔa ń Isailiɔ
1 A swɛ̃́kpa yɛ̃́ pɔ́ Dii òi!
A mɛ̀ mà fɛlɛ zɛ,
mà bɔ ń yɛ̃́o gbɛ̀sĩsĩɔ wáa,
mà to sĩ̀sĩɔ ma lɔɔ ma.
2 Gbɛ̀sĩsĩɔ, à yɛ̃́ pɔ́ Dii lɛ́ bɔo ma!
Dṹnia zĩ́na pɔ́ ĩ̀ɔ ku gɔɔpiiɔ
à swɛ̃́kpa!
Asa Dii lɛ́ bɔbɔ ń a gbɛ̃́ɔɛ,
a yãvĩ ń Isailiɔ.
3 Ma gbɛ̃́ɔ, bɔ́ má kɛ̀ɛ́i?
Bɔ́ má kɛ̀ a kpasamanɔi?
A omɛɛ!
4 Ma á bɔ́lɛ Egipi,*
ma á bɔ́ zɔbleu,
Ma Mɔizi† zĩ̀ à dɔ̀aaɛ́
ń Aalonao ń Miliaũo.‡
5 Vãi pɔ́ Mɔabuɔ kí Balaki dĩ̀lɛ à kɛɛ́
ń yɛ̃́ pɔ́ Bɛɔɔ nɛ́ Balaaũ§ wèwào,
à to à dɔágu ma gbɛ̃́ɔ.
Ma dɔaaɛ́ sɛa za Sitiũ
e a gɛ ka Giligali,*
kɛ́ à e ma maakɛaɔ dɔ̃.

6 Bɔ́ má gɛ zɛò Dii aɛi?
Bɔ́ má kúlɛò Lua Musudeɛi?
Má gɛ zɛ aà aɛ ń gáae wɛ̃donao yɛ̃̀?
Má sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ oowà yɛ̃̀?
7 A sãsa mɛ̀n ɔ̀aa sɔo si yɛ̃̀,
ge nísi ta mɛ̀n ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kwi?
Má a nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia kpá ma tàae fĩabobɔ ũ yɛ̃̀?
Má nɛ́ pɔ́ bɔ̀ ma plɛu kpa ma duuna awakpabɔ ũ yɛ̃̀?
8 Gbɛ̃nazĩna, wà yɛ̃́ pɔ́ maa ònɛ.
Yɛ̃́ kpele Dii lɛ́ gbɛamai?
Yãkɛ a zɛ́wa, níɔ ye gbɛ̃kɛkɛai.
N nzĩa busa, ní tɛ́ Luazi.
9 A Dii lɔɔ ma dɔ,
àlɛ lɛzu mɛɛwiadeɔzi.
Vĩakɛa Diiɛ mɛ́ ɔ̃nɔ ũ.
A go pɔ́ a á gbɛ̃ gwa,

* 6:4 Bɔa 12.50-51 † 6:4 Bɔa 4.10-16 ‡ 6:4 Bɔa 15.20 § 6:5 Nao 22.2-24.25 * 6:5 Yoz 3.1-4.19

í Lua pɔ́ dĩ̀lɛ yãma.
10 Ɔvãi ku vãikɛnaɔ ua e tia
ń zaa mɔafilide pɔ́ dɛ láaipɔ ũo.
11 Gbɛ̃́ pɔ́ kiloo gbɛ̃blebɔ vĩ́
a gbiayɔ̃bɔ vãiɔ kũa,
má aà bɔ maa nɛe?
12 Mɛɛwiaɛ bee ɔdeɔ pãsĩ́ maamaaɛ,
mɛ́ a gbɛ̃́ kĩ́niɔ ĩ̀ ɛɛtoto,
mɔafiliyã mɛ́ kú ń lɛ́u.
13 Ayãmɛto ma na á dɛdɛawa,
málɛ á ásookɛ á duuna yã́i.
14 Ã́ pɔble, kási á kã́o,
á nɔ̀sɛ a gɔ̃ da giiɛ.
Ã́ pɔ́ dilɛ kũ̀sũa ũ, a gɔɔplakɛo,
asa má á kũ̀sũapi kpa zĩ̀blenaɔwaɛ.
15 Ã́ pɔ́tɔ̃, kási á kɛkɛo.
Ã́ nísi kɛ, kási á a mɔaokɛo.
Ã́ vɛ̃ɛ dafu kɛ, kási á a imio.
16 Ã́ Ɔmɛli† yã'onɛ kũa
ń Ahabu‡ bɛdeɔ yãkɛaɔ píi,
a ń ɔlɛsɛ̀.
A yã́i tò má á dúuzɔ̃,
mí tó wà á mɛɛwiadeɔ láanikɛ,
í gɔ̃ bui píiɛ gbɛ̃́ sɔ̃́sɔ̃bɔ ũ.

7

Isailiɔ fɛlɛa

1 Waiyoo mapi!
Má dɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ libɛ
ge vɛ̃ɛbɛ kɔ̃nwɛwaɛ.
Vɛ̃ɛ kɔ́ ge kaadɔɛn sɛ̃́ia pɔ́ mi a nidɛ ku lɔo.
2 Luayãmanaɔ làa dṹniau,
gbɛ̃maaɔ ku gbɛ̃nazĩ́naɔ guu lɔo.
Ampii aaĩ̀ gbɛ̃́ dã́dã aa dɛ,
baade lɛ́ a gbɛ̃́dee wɛ ń táaluo.
3 Aa vãikɛa gɔ̃i vĩ́ ɔplaa ń zɛɛo.
Kía ĩ̀ pɔ́ gbɛa,
yã́kpalɛkɛna ĩ̀ gbagusaɛsi,
gbãade ĩ̀ azĩ́a pɔeã dilɛnɛ́,
ampii aaĩ̀ gbɛ̃́ wɛtãɔ̀.
4 An gbɛ̃maaɔ dɛ lán lɛaawa,
an dendaeɔ pãsĩ́ dɛ lɛsikaoa.
An ĩ́adamagɔɔ pɔ́ ń gudɔ̃anaɔ a yã'ɔ̀ kà,
an bã̀abãabogɔɔ pĩ̀la se.
5 Ńsu ǹ n gbɛ̃́dee náaikɛo,
ńsu ǹyɔ̃ daa n kwàasi gã̀uwao.
Laaika yã́ pɔ́ ńyɔ̃ o nɔɛ pɔ́ kpá ń kù̃ɛɛzi.

---
† **6:16** 1Kia 16.21 ‡ **6:16** 1Kia 16.29, 21.25-26

6 Nɛgɔ̃ɛ a a mae kpɛbɔ,
nɛnɔɛ a fɛlɛ ń a dao,
nɔzãe a bɔ a zãda kpɛ,
gbɛ̃́ bɛdeɔ gɔ̃ aà ibɛɛɔ ũ.*
7 Mapi sɔ̃ ma wɛ́ aɔ dɔ Diizi,
má Lua ma Suabanapi dã́.
Ma Lua a ma yãma.

8 Wá ibɛɛɔ su pɔnakɛ wá yã́ musuo.
Baa kɛ́ wa lɛlɛ, wá fɛlɛɛ.
Baa tó wá kálɛa gusiau,
Dii a gupuwɛ̃ɛ.
9 Lá wa duunakɛ̀ Diiɛ,
àlɛ a pɔkũma bɔbɔwá
e àɔ gɛ́ yã́siiwanɔ,
i to yã́ bɔwanɔ na.
A wá da gupuau,
a wá suaba, wí wɛ́siɛ.
10 Tó wá ibɛɛɔ è, wí a ń kṹ.
Wá ibɛɛpiɔ òwɛ̃ɛ yãa
aa mɛ̀ Dii wá Lua ku máɛ?
Wa ɔ̃zɔ̃má lán pɛ̀lɛawa gãaɛ,
wí wɛ́siɛ.
11 Siɔna bĩ́ibogɔɔ a ká,
gɔɔ bee a kálɛa a yàasa kṹ.
12 Gɔɔ bee gbɛ̃́ɔ bɔ Asili ń Egipi wɛ̃́lɛɔ guu,
aa bɔ za Egipi ń Uflatao,
za ísia baale ń baalao,
za gbɛ̀sĩsĩ kpɛle ń kpɛlao,
aai mɔ we.
13 Dṹnia a gɔ̃ yàaa
gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔ yãkɛaɔ gbɛ ũ.
14 Dii, ǹ ń gbɛ̃́ɔ dã́dãkɛ ń n gopanao,
n kpàsa sãpiɔ aaiɔ kú ńtɛ̃ɛ Kaamɛli líkpɛu,
aai pɔble Basana ń Galadao dã́dãkɛkĩi maau lán yãawa.
15 Nyɔ̃ yãbɔnsaɛɔ kɛnɛ́,
lá ń kɛ̀ gɔɔ pɔ́ n bɔńnɔ Egipiwa.
16 Buipãleɔ e,
wí i ń kṹ ń nɛgɔ̃nkɛyã musu.
Aa ɔku ń lɛ́wa,
an swã́ iɔ kɛ weũu.
17 Aa bùsu ble lán mlɛ̃wa,
lán pɔ́taa'onkuawaɔwa.
Aa bɔ ń ulɛkĩiɔ guu,
aa mɔ Dii wá Luawa ń lualuao.
N vĩa a ń kṹ, sɔ̃ i kɛ̃́ńgu.
18 Lua, démɛ muaannɔi?
Ni n gbɛ̃́ kɔ̃naɔ duuna kɛ̃́má,
ni sùuukɛńnɔ ń ń tàaeɔ.

* **7:6** Mat 10.35-36, Luk 12.53

N pɔ líɔ paa gɔɔpiio,
gbɛ̃kɛkɛanɛ́ mɛ́ ì kangu.
19 Ny ɔ̃ ɛa wá wɛ̃nagwa lɔ,
ní ɔ̃zɔ̃ wá yã̃vãiɔwa,
ní wá duuna zu ísia í títiu píi.
20 Nyɔ̃ náaiyã kɛ Yakɔbu buiɔnɛ,
ńyɔ̃ gbɛ̃kɛkɛ Ablahaũ buiɔnɛ,
lá ń a lɛgbɛ̃̀ wá dezipiɔnɛ za káauwa.

NAUŨ
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Láɛ́ bee dɔ̀aa à lɛ́lɛa Asili pɔ́ Isailiɔ lɛ́ falubɔnɛ́ɔ bùsu mɛɛwia Ninivawa yã́'ò. Nauũ lápi kɛ̃̀ e Babiloniɔ aaɔ gɛ́ Niniva dúuzɔ̃i e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̃̀ 612.

Lápi daalɛa (1.2-8) lɛ́ ɔlɔwɛ̃ɛ kɛ́ Lua mɛ́ iko vĩ̀ dṹnia pɔ́piiwa mɛ́ ɔ̃mɛ a yã́kpalɛkɛ ń dṹniao. A gbɛa (1.9-2.3) lá Lua gbãapi a zĩ̀kɛ bùsuɔ yã́ musu Nauũ gɔɔ. Niniva a kaalɛ, Yudaɔ i gɔ̃ ńzĩ̀a vĩ̀. A gbɛa lɔ (2.4-3.19) Nauũ Niniva gbãa pɔ́ a vĩ̀ midɛa dàu à sĩ̀uwɛ̃ɛ, àlɛ pɔnakɛò.

Ã́nabipi yã́ pɔ́ àlɛ yá gbãa dɛ Niniva kaalɛa yã́a. Ninivaá mɛɛwia pɔ́ ĩ̀andãa kɔ̃̀uɛ. A gbɛ̃́ɔá dàakɛn lalasideɔnɛ. Gbɛ̃́ bee taaɔ kaalɛ píiɛ.

Dii pɔpaa Ninivadeɔzi

1 Niniva* yã́ pɔ́ Ɛlekosi gbɛ̃́ Nauũ è taalan kɛ:
2 Dii nɔ̀sɛ ì fɛlɛ à tɔsimá,
Dii ì tɔsimá, pɔfɛ̃den aà ũ,
Dii ì tɔsi a ibɛɛɔwa,
ì̀ɔ fɛ̃a a wɛ̀lɛɔzi.
3 Dii pɔ lí pa kpaao,
a gbãa vĩ̀ zɔ̃ɔ,
ì̀li tó tàaede bɔ̀ pão.
Dii ku zàaĩ̀ana ń zàao guu,
luabɛpuana dɛ aà kɛ̀sɛ luutɛ̃ ũ.
4 I ísia lele, gugii i bɔ,
ì to swa píi í ba,
Basana ń Kaamɛlio i gɔ̃ wɛ̃nannɔ,
Libã bùsu sɛdɛ lá bɔlɔɔ i giigaga.
5 Gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ɔ ì deedee Dii aɛ,
sĩ̀sĩ̀ɔ ì yɔ́,
dṹnia ì lualua aà yã́i,
tɔɔlɛ ń pɔ́ pɔ́ kuwàɔ píi.
6 Démɛ a fɔ̃ gí aà kpɛ̃nɛmuuii?
Démɛ a fɔ̃ àɔ zɛa
aà pɔkũma pãsĩ̀ bɔbɔmagɔɔi?
Aà pɔfɛ̃ ì bɔ lán tɛ́waɛ,
gbɛsiɔ i wi aà aɛ.
7 Dii maa,
a dɛ mikpakĩ̀i ũ wɛ́tɛ̃agɔɔ,
gbɛ̃́ pɔ́ nàaàziɔ ɔ̃ a ń yã́ dɔ̃.
8 A a wɛ̀lɛɔ midɛ ń idaaguao,
a a ibɛɛpiɔ ya ń kpá gusiau.
9 Lɛ́ kpele aalɛ kpaaĩ̀ Diizii?
A a midɛ,
aa wɛ́tɛ̃amɔɛ́ gɛ̃n plao.
10 Aa igbɛ̃ aa kã́, aai gɔ̃ ye lɛu,
tɛ́ i kṹmá míɔmiɔ lán sɛ̃̀ giiwa.
11 Niniva gbɛ̃ɛ lɛ́ lɛ́ gia da gbɛ̃́ɔwa,

* **1:1** Sof 2.13-15

àlɛ lɛkpaaȉ ń gbɛ̃́ɔ Diizi.
12 Ma Dii ma mɛ̀:
Baa tó an zȉgɔ̃ɔ mɔ̀ ń dasilɛu,
wa ń kwɛ́ɛ, aai sãalɛ.
Baa kɛ́ ma á swãgàga yãa,
má gága lɔo.
13 Má zuu pɔ́ aa dàɛ́ gboo,
má mɔ pɔ́ aa kàwá kɛ̃́kɛ̃.
14 Yá̃ pɔ́ ma Dii má ò Niniva yá̃ musun kɛ:
N gbɛ̃e a gɔ̃ n tɔ́ aɔ kuwà lɔo.
Má pɔ́ ãaɔ ń pɔ́ kásaa pɔ́ kú n tá̃akpɛuɔ wíwi,
mí mia'ɛ yɔ̃nɛ, asa wɛ̃́lɛ gian n ũ.

2

Zȉblea Ninivawa

1 Baonakpana gwa bɛ sȉsȉ musu,
àlɛ aafia kpàwakɛ.*
Yudaɔ, àli á dikpɛɔ kɛ,
àli lɛ́ pɔ́ á kɛ̀ Diiwaɔ fȉaboɛ̀.
Gbɛ̃kaalɛnapiɔ ɛa lɛ́lɛwá lɔo,
wà ń mȉdɛ ḿpii.
2 Ninivadeɔ, wàlɛ mɔ́ lɛ́lɛiwá.
A á bȉ́i dɔ̃́a, íɔ zɛ́ gwa!
A tepɛ, í zɛ gíũgiũ!
3 Dii a ɛa Yakɔbu buiɔ gawi kpámá,
lá Isailipiɔ vȉ yãawaɛ.
Asa gbɛ̃waanaɔ mɔ̀ ń bùsu wàaɛ,
aa ń vɛ̃ɛbuɔ dɛ̀.
4 An zȉgɔ̃ gbãaɔ sɛ̀ngbaoɔ tà̃,
nɛgɔ̃napiɔ ula tɛ̃a zóizoiɔ daa,
an sɔ̃́go mɔɔ lɛ́ pípi,
aa ku sɔu guu,
aalɛ ń sɔ̃naɔ gbãɛgbãɛ.
5 Aa sȉ wɛ̃́lɛpi zɛau ń ń sɔ̃́goɔ bàzaao,
aalɛ kɛ gãaɛ kȉlikili.
Aalɛ gɛ̃ bȉoobioo lán sɛ̃tɛwa,
aa wãa lán loupilɛawa.
6 Wà zȉgɔ̃ sȉanaɔ sȉsi,
aalɛ wã, aalɛ kpakpagua,
aa mipɛ̀ bȉ́iwa ń wãao,
aalɛ ń sɛ̀ngbaoɔ pɛ́lɛpɛlɛ.
7 Aa bȉ́ibɔlɛɔ wɛ̃̀wɛ̃,
gu pɔ́ swa pà̃u wɛ̃́lɛpia,
aa kibɛ kwɛ̀.
8 Wà tà ń Niniva kí nao zȉ̀zɔ ũ,
aà zɔnɔɛnaɔ lɛ́ ɔ́ɔlɔ lán felenguuluɔwa,
aalɛ ńzȉa gbɛ̃gbɛ̃.
9 Ninivapi gɔ̃̀ lán íkalɛkȉiwa.

* **2:1** Isa 52.7

A gbɛ̃́ɔ lɛ́ gɛ̃zɛa lán íwa.
Wàlɛ onɛ́: Ȁ zɛ! Ȁ zɛ!
Ȁma gbɛ̃e i ɛao.
10 Ȁ ắnusu sɛ́lɛ! Ȁ vua naaa!
Ȁizɛɛ diuɛ ń pɔ́ bɛɛɛdeɔ píi.
11 Wà pɔ́ɔ nàaa, wà pɔ́ɔ sɛ̀lɛ,
wɛ̃́lɛ gɔ̃̀ da gii.
Sɔ̃ kɛ̃̀ gbɛ̃́ɔgu,
an gbázȉna lɛ́ lua,
an mɛ zɛa lɔo,
an baade oosȉsi.
12 Nɔ̀ɔmusupiɔ tòo gɛ̀ máɛ?
Nɔ̀ɔmusu nɛ́ɔ pɔblekȉipi ku má ni?
Nɔ̀ɔmusu sa ń dao ȉɔ bɛbɛ we yãa,
gbɛ̃e yắ lí ń nɛ́ɔ vȉakũo.
13 Nɔ̀ɔmusu sapi nɔ̀ɔ kũ̀ a nɛ́ɔnɛ yãa,
à nɔ̀ɔ ɛ̀ a naɔnɛ, à mɔ̀má.
Nɔ̀ɔ pɔ́ a tàitaiɔ ka aà tòo pai.
14 Ma Dii Zȉgɔ̃de ma mɛ̀:
Má fɛlɛnnɔ,
má n sɔ̃́goɔ kpasa, a súɛlɛ iɔ dɔ,
wi n nɛ́piɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao.
Má pɔ́ pɔ́ ń sȉmáɔ kaalɛ,
wa n zȉnaɔ yắ'o ma lɔo.

3

Waiyoo Niniva

1 Waiyoo gbɛ̃dɛnaɔ wɛ̃́lɛ!
Iliɔ ku gbɛ̃taitaisaio.
Mɔafili pàɛwà ń pɔ́ pɔ́ wa sȉmáɔ.
2 Flằ kɔ̃fȉ ń sɔ̃́go gbá kɔ̃fȉo ma dɔ!
Sɔ̃́ɔ lɛ́ bàalɛ, an gɔ́ɔ lɛ́ vȉvȉ.
3 Zȉgɔ̃ sɔ̃deɔ lɛ́ suwà,
an fɛ̃nda wɛ́tɛ̃ lɛ́ pipi,
an sɔ̃naɔ lɛ́ tɛkɛ.
Gbɛ̃́ pɔ́ wà ń paɛpaɛɔ dasi,
gɛɔ gɔ̃̀ kpálɛ, wa fɔ̃ dɔdɔo.
Wàlɛ kpakpa gɛɔla.
4 Káaluapi lɛnakasaanɛ́ yắiɛ.
Aà kákaa maa, ȉ kpáńzi,
à buiɔ kà zɔbleu ń lɛnakasaanɛ́o,
à ń ɔ̃̀ɔkpà a gbɛ̃kɔɔlɛkɛa guu.
5 Ma Dii Zȉgɔ̃de ma mɛ̀,
má fɛlɛnnɔ,
má n zwãa sɛ kanɛ n mia,
mí tó buiɔ n puizi e,
mí n asii ɔlɔ an kíaɔnɛ.
6 Má n pápa ń pɔ́ gȉ vãio,
mí n kɛ pɔ́ɔpɔɔ,
mí tó gbɛ̃́pii wɛfȉma.

7 Gbɛ̃́ pɔ́ wɛsı̃̀nlɛɔ bàalɛnɛ
aai mɛ: Niniva gɔ̃̀ da fɔ̃̀ii.
Démɛ a wɛ̃nakɛ a yɑ̃́ musui?
Má wá nɔ̀sɛnininaɔ euɛ̀i?
8 N maa dɛ Tɛbɛsi pɔ́ kálɛa Niili saɛa yɑ̃̀?
Swapi í mɛ́ kàedài a bı̃́i ũ.
9 Etiopiɔ ń Egipiɔ mɛ́ wɛ̃́lɛpi wá ũ,
a gbɑ̃a lɛ́ vı̃o,
Putiɔ ń Libiiɔ ku a zɛnnɔdeɔ guuɛ.
10 Kási wà tà ń Tɛbɛsideɔ zı̃̀zɔɔ ũ,
wà ń nɛ́ɔ wı̃wi zɛ́kpaaɔ guu píiɛ.
Wà likpà an bɛɛɛdeɔ sɛa yɑ̃́ musu,
wà mɔkà an gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa.
11 A̰ Ninivadeɔ sɔ̃,
ma pɔkũmabɔbɔma í a zɔ̃lɛwáɛ,
í gɔ̃ sɑ̃alɛa,
íɔ mikpakı̃i wɛɛlɛ á ibɛɛɔ yɑ̃́i.
12 A̰ zɛgikı̃iɔ gɔ̃ lán libɛ pɔ́ màwaɛ.
Tó wa zı̃̀a, aa kwɛ a blenaɔnɛ.
13 Gwa! A̰ zı̃gɔ̃ɔ dɛ lán nɔɛɔwaɛ,
á wɛ̃́lɛɔ bı̃́ibɔlɛɔ wɛ̃a á wɛ̀lɛɔnɛ dàii.
Tɛ́ lɛ́ kṹ bɔlɛpiɔ gbɑ̃́aɔwa.
14 A ítɔtɔ kálɛ, asa wa á kákaɛ.
A̰ gɛ̃ bɛ̀lɛu, í ɔ̃zɔ̃wà!
A̰ bilikibɔò, í á bı̃́i gbɑ̃a kɑ̃́fı̃!
15 Tɛ́ a gi kṹwá weɛ,
wi á dɛdɛ ń fɛ̃ndao.
Wa á kaalɛ kwasutɛ̃ɔ pɔblea ũɛ.
A̰ kɔ̃ lán kwaɔwa!
A̰ gusisi lán kwasutɛ̃ɔwa!
16 A̰ laatanaɔ dasikṹ̀ lán saanaɔwa,
aaı̃ gbɛ̃ble, aaı̃ gɛ̃zɛa.
17 A̰ gudɔ̃anaɔ dɛ lán kwasutɛ̃ɔwa,
á zı̃̀kan dɔaanaɔ dasi lán kwaɔwa,
aa kpa bı̃́iwa niɛniɛ.
Tó ı̃atɛ̃ bı̃lɛ, aaı̃ gɛ̃zɛa,
wı̃liɔ ń tákı̃i dɔ̃o.
18 Asiliɔ kía,
n gbɛ̃́ɔ dɔaanaɔ i'ò,
n zı̃gɔ̃ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ gàga.
N gbɛ̃́ɔ fɑ̃aaa sı̃̀sı̃ɔ musu,
gbɛ̃e ku à ń kɑ̃aao.
19 Wíwia pɔ wà n wiwi ɛsɛ vı̃o,
n bɔpi láaa vı̃o.
Gbɛ̃́ pɔ́ n bao mà
ali ɔtaalɛ n yɑ̃́ musuɛ,
asa gbɛ̃e i gí n pɑ̃sı̃ kpálɛsai mai a mɛwao.

ABAKU
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Lápi lɛ́ dɛ̃ɛ pɔ́ ã̀nabi Abaku kà yã̀pã̀sì̃ gɔɔ bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ. I wɛ̃nadɔ̃ gbɛ́̃ɔnɛ, ì vã̀i pɔ́ aaì kɛɔ bɔnɛ́ gupuau, ì wiilɛ Luawa a yá̃ musu, ì pɔnakɛ tó Lua a wabikɛa mà. A lápi kɛ̃̀ e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̃̀ 700 taawa. Gɔɔ bee Babiloniɔ gbã̀a lɛ́ kấfĩ mɛ́ Isailiɔ ku bíli guu ń kua zia yá̃ ń ń kua ń Luaoo yá̃ musu.

Lua yã̀wè ã̀nabiwa, à yã'ɔ̀è aà gɔɔ gbɛ́̃ɔ yá̃ musu ń gbɛ́̃ pɔ́ aaɔ ku gɔɔ bee gbɛaɔ lɔ à mɛ̀: A Lua náaikɛ, bee mɛ́ ì to gbɛ́̃ɔ aaɔ ku (2.4). A Lua náaikɛ, i mɔ dɔiálɛ (lɛɛ 3).

Yã̀pã̀sì̃ gɔɔ gbɛ́̃ɔ laai ì ta Abaku lá yá̃wa, kɛ́ aa Lua náaikɛ aai sɔ̃dilɛ. Lua zì̃na Pɔlu waasokɛ̀ Yesude káauɔnɛ à mɛ̀ luanaaikɛapi mɛ́ Yesu Kilisi náaikɛa ũ tia (Lom 1.17, Gal 3.11, Ɛbɛ 10.38).

Abaku Lua tàae'ea

1 Yá̃ pɔ́ ã̀nabi Abaku èn kɛ:
2 Málɛ wiilɛma à gɛ̃̀gɛ̃,
ńlɛ yã̀maao, Dii.
Málɛ lɛzunzi yã̀pã̀sì̃ yã́iɛ,
ńlɛ wá suabao.
3 Bɔ́yã̀i ni to mà vã̀ikɛa ei?
Akɛa niɔ dàakɛa gwai?
Kaalɛ ń yã̀pã̀sì̃ɔ ku ma aɛ,
sòle ń yã̀keleo fɛ̀lɛ.
4 Bee yã́i ikoyã̀ gɔ̃̀ plɛ̀gɛlɛgɛ,
wì̃li zì̃kɛ yá̃zɛdewao.
Gbɛ̃vã̀iɔ ì koezɔ̃ gbɛ̃maaɔzi,
ɔ̃ wì̃ yá̃zɛde fuangba.

Dii yá̃zã̀sia Abakuwa

5 A buiɔ gwa à gwa, yá̃ i diwá,
asa málɛ yã̀kɛ á gɔɔɛ,
tó wa sì̃uɛ́, á sio.*
6 A gwa! Málɛ tɛ́kpa Kaladeɔgu.†
Bui pã̀sì̃ nɔnwã̀adepiɔ lɛ́ li dúniaa píi,
aalɛ zɔ̃lɛkì̃i pɔ́ dɛ ń pɔ́ ũoɔ símá.
7 Aaì to vì̃a ń kú,
sɔ̃ ì kɛ̃ gbɛ́̃ɔgu.
Aali ikoyã̀dao,
aaì ńzì̃a sɛ lɛsì̃.
8 An sɔ́̃ɔ wã̀a dɛ gbɛaanaa,
an pã̀sì̃ dɛ àwalɛwan oosiɛlɛa.
An sɔ̃deɔ bɔ̀ bùsu zã̀zã̀u,
an sɔ́̃ɔ lɛ́ bàalɛ bì̃ooo,
aaì kúu'o su pɔ́ lɛ́i.
9 Ampii aaì zɛ ń pã̀sì̃o,
aaì su sã̀nusã̀nu lán guwaiwai ì̃anawa,

* **1:5** Zì̃n 13.41 † **1:6** 2Kia 24.2

aaȉ zȉzɔɔ naaa lán bùsu'ũfãawa.
10 Aaȉ kíaɔ kɛ pɔ́ɔpɔɔ,
aaȉ gbãadeɔ yáalɔ,
aaȉ wɛ̃́lɛ bȉ́ideɔ àlafiikɛ,
aaȉ bùsu kãaa bȉ́izi aa sí.
11 Aaȉ gɛ̃ gɛ́ aɛ lán ȉ́anawa.
Tàaedeɔnɛ, an gbãa mɛ́ ń lua ũ.

Abaku ɛa Lua tàae'ea

12 Dii, ń kú za káaukaauɛ,
ma Lua pɔ́ n kua adoa, wá gao.
Dii, n buipi dȉlɛ yȁ́kpalɛkɛawanɔ yȁ́iɛ,
ma gbɛsi, n buipi zɛ̀dɔ wá totoa yȁ́iɛ.
13 N kua adoa, n gɛ̃ wɛsia vãilɛa,
ńyɔ̃ fɔ̃ yãvãikɛa gwao.
Bɔ́yãi niɔ bɔnkpɛdeɔ gwa ń wɛ́oi?
Tó gbɛ̃vãiɔ lɛ́ gbɛ̃maaɔ mɔmɔ,
bɔ́yãi niɔ nílɛi?
14 N gbɛ̃nazȉna kɛ̀ lán ísia kpɔɔwa,
lán pɔ́ kelena pɔ́ aa kía vȉoɔwa.
15 Ibɛɛɔ ȉ ń kṹ ń kokoao,
aaȉ ń gá ń bɔ.
Aaȉ ń kṹ ń sɔo,
aaȉ ń naaa ń ń táaluo,
ɔ̃ aaȉ pɔnakɛ, aaȉɔ yáalɔ.
16 A yȁ́i tò aaȉ ɛsɛkɛ táaluwa,
aaȉ tulaletikatɛa sɔɛ,
asa beeɔ mɛ́ tò aa ku nama guu,
aaȉ pɔ́ níside ble.
17 Aaɔ kpɔ bɔlɛ ń táaluu gɔɔpii yȁ?
Aaɔ buiɔ dɛdɛ ń wɛgwasai láasai yȁ?

2

Dii yȁ́zãsia Abakuwa

1 Má zɛ ma gudɔ̃akȉi,
má tepɛ bȉ́iwa,
má itɛ̃kɛ mà gwa lá asu omɛɛ,
lá a a tàae pɔ́ málɛ e yȁ́zãsia.
2 Ɔ̃ Dii òmɛɛ à mɛ̀:
Yȁ́ pɔ́ ń è dalau,
kɛ̃ gbɛ̀ pɛ̀pɛɛwa wásawasa,
kɛ́ kyokɛna e kɛ ń wãao.
3 Asa yȁ́pi gɔɔ dilɛaɛ,
yȁ́pi lɛ́ a kɛgɔɔ yá, a gí kɛio.
Baa tó a gɔɔ lɛ́ gɛ̃gɛ̃, ǹyɔ̃ dȁ́,
gɔɔpi a ká, wa sɔ̃ɔ̀o.
4 Gwa! Gbɛ̃́ pɔ́ a nɔ̀sɛ maao a fu,
ãma gbɛ̃́ maa aɔ ku

ma náai pɔ́ àlɛ kɛ yái.*
5 Aizɛɛ náai vi̖o,
yɔ̀ɔde sɔ̃ líɔ daa doũo.
A asia vi̖ lán bɛdawaɛ,
i̖li káo, a dɛ lán gawa.
I buiɔ kãaaazi,
i̖ bùsu píi gbɛ́ɔ kúkũ zi̖zɔɔ ũ.
6 Aà yá a gɔ̃ ń baadeɛ yãa ũ,
aa aà àlafiikɛ aa aà láanikɛ aa mɛ:
Waiyoo n gbɛ́ pɔ́ ni dãɔ pɔ́ kãaa nzi̖aɛ,
ni nzi̖a dilɛ gbia gbɛ́ bɔ́ɔ'imia yá musu.
7 N fi̖adeɔ fɛlɛnnɔ kándoɛ,
aa vu iu, ní gɔ̃ ń lualuao,
ní gɔ̃ ń gbãablema ài ũ.
8 Lá bui pɔ́ n ń pɔ́ɔ si̖má yãaɔ dasi,
an kɔ̃naɔ n pɔ́ɔ sima sa sɔ̃ɛ,
asa n gbɛ́ɔ dɛ̀dɛ, n bùsuɔ kàalɛ
ń wɛ́lɛɔ ń gbɛ́ pɔ́ kúuɔ píiɛ.
9 Waiyoo n gbɛ́ pɔ́ ni n ua káfi̖ ń ài vãio,
ni n sakpɛpi da musu,
kɛ́ músi su n leo yái.
10 N lɛkpàai̖ gbɛ̃dɛdɛa dasi yái,
ɔ̃ n widà n uawa,
ńyɔ̃ wɛ̃ni kɛ lɔo.
11 N kpɛ́ gbɛɔ mɛ́ aa wiidɔma,
a zaɔ i yápi zásimá.
12 Waiyoo n gbɛ́ pɔ́ ni wɛ́lɛ kú ń gbɛ̃dɛao,
ni mɛɛwia kálɛ ń di̖idiinkɛao.
13 Gbɛ̃nazi̖naɔ isimagakpaa gbɛ a gɔ̃ yàa ũɛ,
buiɔ i̖ ńzi̖a kpasa pãɛ.
Dii Zi̖gɔ̃de mɛ́ di̖lɛ màao lò?
14 Asa Dii gawi dɔ̃a a li dúniaaɛ,
lá í i̖ dagua ísiaiwa.†
15 Waiyoo n gbɛ́ pɔ́ ni íkaka n gbɛ́deeɔnɛ,
ni naɛnaɛmá e ípi gɛ zɔ̃lɛomá,
kɛ́ ǹ e wɛ́tɛ an puizii yái.
16 Wí mɛ́ a n kú, i kɛ gawi no.
Imi, asa wa n puizi e sɔ̃ɛ.
Imibɔ pɔ́ kú Dii ɔzi̖ lɛ́ suma,
wí i gɔ̃ n gawi gbɛu.
17 Yãpãsi̖ pɔ́ ń kɛ̀ Libã a kúlɛmaɛ,
n nɔ̀bɔɔ kaalɛa yá a sɔ̃ kɛ̃ngu.
Asa n gbɛ́ɔ dɛ̀dɛ, n bùsuɔ ɔ̃̀ɔkpàɛ,
n wɛ́lɛɔ ń gbɛ́ pɔ́ kúuɔ kàalɛ píi.
18 Bɔ́ ài táaɔ vi̖i? Gbɛ̃nazi̖na mɛ́ ã̀.
Bɔ́ ài pɔ́ kásaa pɔ́ aai̖ ń da ɛɛupiɔ vi̖i?
Gbɛ́ pɔ́ kɛ̀ i̖ a pɔkɛa náaikɛ,

* 2:4 Lom 1.17, Gal 3.11, Ɛbɛ 10.38 † 2:14 Isa 11.9

ȉ tá̃a pɔ́ lí fɔ̃ yã'òopiɔ kɛ.
19 Waiyoo n gbɛ́̃ pɔ́ ni o líɛ
aà yãmama,
ge ni o gbɛ̀ wɛ̃nisaiɛ àɔ ku.
A fɔ̃ dɔaanɛe?
Wà vua ge á̃nusu'i lɛ̀wà,
kási wɛ̃ni ku a guuo.
20 Dii ku a bɛ pɔ́ a kua adoau.
Dú̃nia gbɛ́̃pii à kɛ kílikili aà aɛ.

3

Abaku wabikɛa

1 Á̃nabi Abaku wabikɛa.
2 Dii, ma n bao mà,
Dii, n yãkɛaɔ tò má n vȉa vȉ.
Ɛa yá̃ bee taaɔ kɛ wá gɔɔ,
ní tó wà dɔ̃ wá gɔɔ.
Tó wá wɛgwaa dɔngu n pɔkũmagɔɔ.
3 Lua a bɔ Temani,
Kuaadoade a bɔ Palana gbɛ̀sȉsȉ musu.
Aà gawi a kúlɛ luabɛa,
aà táasilɛa a dú̃nia pa.
4 Aà tɛkɛa aɔ dɛ lán ȉatɛ̃ bilɛawa,
gupua a pípi aà gbȁtɛ̃ɛ ń gbȁtɛ̃ɛo,
we aà gbãa ulɛau.
5 Gagyã bɛ aà aɛ,
tɛ́lɛpiɔ bɛ aà iau.
6 Tó à zɛ̀, dú̃nia ȉ zãampapa,
tó à wɛtɛ̀i, buiɔ ȉ kɛ gȁsȉ.
Gbɛ̀sȉsȉ ziɔ kwɛ̀,
sȉsȉ pɔ́ kú za káauɔ gbòo.
I yãkɛ lá a kɛ̀ káaukaauwa.

7 Ma Kusã zwȁakpɛɔ è,
wàlɛ taasikɛu,
ma Madiã bùsu zwȁakpɛɔ è,
gili gɛ̀̃ńgu we.
8 Dii, n pɔ pà swaɔzi yȁ?
N za fɛ̀̃ swa'ɔnaɔzi nɛe?
Kɛ́ ń di n sɔ́̃ɔ kpɛ ń n zȉblesɔ̃goɔ,
n mɛ fɛ̀̃ ísiazi yȁ?
9 N n sá bɔ̀ a bɔ̀ɔu,
n mɛ̀ wà mɔ́ ń kaɔ,
ɔ̃ n dú̃nia pàapaa ń swaɔ.
10 Gbɛ̀sȉsȉɔ n e, aalɛ kɔ̃dɛ,
í dàgua, àlɛ gɛ̃,
ísi kɔ̃fȉ dɔ,
a ikooaɔ lɛ́ fɛlɛ musu.
11 Ȉatɛ̃ ń mɔvuao zɛ̀ gudoũ musumusu

n ka pɔ́ lɛ́ gɛ̃ fioo tɛkɛa yái
ń n sɔ̃na pípia yáo.
12 Nlɛ tavaavaa'o dúniau ń pɔkũmao,
ńlɛ buiɔ gbɛ̃ ń kyàwãao.
13 N bɔ n mɔ n gbɛ́ɔ boi,
n mɔ kía pɔ́ ń kpà suabai.
N gbɛ̃vãi mi wì,
n pɔ́ pìliwà à gɔ̀ láilai.
14 Kɛ́ aà zìgɔ̃ɔ sìwázi wá fãaai,
aalɛ pɔnakɛ yɛ̀ɛɛsaide pɔ́ ulɛaɔ blea yá musu,
ɔ̃ n ń dɔaana mi fɔ̀ ń azìa sɔ̃nao.
15 N ɔ̃zɔ̀ ísiawa ń n sɔ́ɔ,
n í zɔ̃ɔpi yà.

16 Kɛ́ ma a baomà, sɔ̃ kɛ̀magu,
a kɔ̃fi ma lɛ́baa dèe, ma wá gà,
málɛ lualua ma zɛgbɛu.
Má mɛna màɔ gɔɔ pɔ́ wa yáyia gbɛ́ pɔ́ lɛ̀lɛwáɔwa dá.
17 Baa tó kaadɔɛna i nɛsoe kɛo,
mɛ́ vɛ̃ɛliɔ i nɛ'io,
baa tó ku i bɔo,
mɛ́ buapɔ́ɔ i kɛo,
baa tó sãɔ ku kaau lɔo,
mɛ́ zuɔ làa kpàsau,
18 ń beeo ma pɔ aɔ na Diiwaɛ,
má pɔnakɛ ń Lua ma Suabanao.
19 Dii Lua mɛ́ ma gbãa ũ,
ì ma wá nakú lán tuewa,*
ì to màɔ bɛ gulɛsìɔwa.

* 3:19 2Sam 22.34, Soũ 18.33

SOFONI
Yɑ́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Ɑnabi Sofoni yɑ́ɛ bee ò e ɑ̃nabi Abaku àɔ gɛ́ ɑ̃nabikɛkɛi, à kà wɛ̃̀ 700 taawa e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii. Gɔɔ pɔ́ à yɑ́pi ò Kí Yosia i lousisiyɑ̃ dafu zɛ́kalɛ a làao (2 Kíaɔ 23.1-28) mɛ́ Yudaɔ bùsu ku kai lɛ́zı̃ gɔɔ beeɛ. Ɑnabipi yɑ́zɑ̃sı̃ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ làasookɛ wàlɛ mɛ: Lua bàa gi kúwanɔ yɑ̀ mɔɔɔ? A lá Lua a mɔ yɑ́ɔ gɔ̃́gɔ̃ taaɔ onɛ́: A mɔ yɑ́kpalɛkɛ ń Yudaɔ ń Yelusalɛũdeɔ (1.1-2.3), i buipɑ̃le pɔ́ an bùsu liaa Yudaɔziɔ midɛ (2.4-15), i ɛa su ń Yelusalɛũo a pa ziu. A a gbɛ̃́ɔ vɑ̃i kɛ́má, i ń nɔ̀sɛ lilɛnɛ́ ń dṹnia gbɛ̃́pii pɔ́o (3.1-20).

Sofoni mɛ̀ lɔ Lua gbɛ̃́ɔ fɔ̃ ń Luapi nama ma gbɛ̃́ pɔ́ anzı̃a yɑ́ lɛ́ dɔaanɛ́ɔ kaalɛsaio. Ɑma a laaidɔ nɔ̀sɛdoũdeɔ ń wɛ̃nadeɔwa. (2.3, 3.12).

Dii yɑ́kpalɛkɛa ń dṹniao

1 Dii yɑ̃'ò Kusi nɛ́ Sofoniɛ gɔɔ pɔ́ Amɔ nɛ́ Yosia* dɛ Yudaɔ kía ũ. Sofonipiá Gedalia tɔũnaɛ,
Amalia sı̃́wɛnaɛ, Ezekia sɔ̃kpaɛɛ.
2 Má pɔ́pii waa tɔɔlɛwa.
Ma Dii mámɛ má ò.
3 Má gbɛ̃nazı̃naɔ ń nɔ̀bɔɔ waa píiɛ,
má bɑ̃ɔ ń kpɔɔ waa píiɛ.
Má vɑ̃ikɛnaɔ fu,
mí gbɛ̃nazı̃naɔ kaalɛ tɔɔlɛ.
Ma Dii mámɛ má ò.
4 Má ɔloo Yudaɔ ń Yelusalɛũdeɔla píiɛ.
Má guɛ bee zɔ̃ Baali gbàgbana pɔ́ gɔ̃̀ɔnɛ,
mí gulɛsı̃ sa'onaɔ ń tɑ́a sa'onaɔ tɔ́ bɑ̃dɛ,
5 gbɛ̃́ pɔ́ aaı̃ kúlɛ musupɔɔnɛ kpɛ́ musuɔ
ń gbɛ̃́ pɔ́ aaı̃ kúlɛmɛɛ
aaı̃ lɛgbɛ̃ ń ma tɔ́o,
aaı̃ ɛa gbɛ̃ ń tɑ́a Mɔlɔkuoɔ,
6 gbɛ̃́ pɔ́ pɔ̀ɔbɔzɑ̃kɛ̀ aai tɛmazi lɔɔɔ.
Aali ma kı̃́i wɛɛlɛ aa yɑ̃gbɛaao.

7 A kɛ kílikili Dii Lua aɛ,
asa Dii gɔɔ kɑ̃ikũ̀.
A sa'obɔ dı̃lɛ Yudaɔ ũ,
à gbɑ̃bɔ̀ gbɛ̃́ pɔ́ à ń sisiɔnɛ.

8 Ma gbagbagɔɔzı̃
má ı̃ada kíaɔ ń kíanɛɔwa
ń gbɛ̃́ pɔ́ buipɑ̃le pɔkasa daaɔ píi.
9 Gɔɔ bee má ı̃ada
gbɛ̃́ pɔ́ aaı̃ vı̃vı̃ kpɛɛlɛ bèeɔwa,
gbɛ̃́ pɔ́ aaı̃ ń dii kpɛ́ pa
ń yɑ̃pɑ̃sı̃o ń mɔafilioɔ.
10 Ma Dii ma mɛ̀,
gɔɔpi zı̃́ wa ɔ́ gbɑ̃a dɔ Kpɔ̀ Bɔlɛu,

* **1:1** 2Kia 22.1

Fáani dafu a wã ń wiio,
mɛ́ wa zɔa zɔ̃ɔ ma gbɛ̀sı̃sı̃ɔ musu.
11 Ɛlɛfãanideɔ, à wiipɛ,
asa laatanaɔ midɛ píiɛ,
mɛ́ ɔde gbãngbooɔ kaalɛ míɔmiɔɛ.
12 Zı̃beezı̃ má Yelusalɛũ kɛɛlɛ ń filiaɔ,
mí ı̃ada gbɛ̃́ pɔ́ kálɛa we
lán wɛ̃ pɔ́ kú ń a gbɔ̃ɔɔwa.
Gbɛ̃́piɔ ı̃ o ń sɔ̃ guu aa mɛ
má yãe kɛo, a maa ge a vãin nò.
13 Wa ń àizɛɛɔ naaa,
an bɛɔ i gɔ̃ yàaa.
Aa bɛkpakpa,
kási aa e zɔ̃lɛuo,
aa vɛ̃ɛli pɛ́pɛ,
kási aa e a imio.
14 Dii gɔɔ zɔ̃ɔ kãikũ̀,
A kà kãi, àlɛ ká ń bao.
Dii gɔɔ zɔa aɔ dɔ wɛ̃nannɔ,
baa nɛgɔ̃na a wiipɛ.
15 Gɔɔpiá kpɛ̃nɛmuugɔɔɛ,
taasi ń yeelɛao gɔɔɛ lɔ.
Músi ń gudɛao gɔɔɛ,
gubeebee gɔɔɛ, gu a siakũ,
lou guduuduu gɔɔɛ.
16 Zı̃beezı̃ kà̃ae'ɔ ń zı̃kawiio aɔ dɔ
wɛ̃́lɛ bı̃́ideɔ ń bı̃́ipi gulɛsı̃ɔu.
17 Má gbɛ̃nazı̃naɔ da taasiu,
aai táa'o lán vı̃̀aɔwa,
asa aa duunakɛ̀mɛɛɛ.
Wa ń au daada lán íwa,
an gɛɔ aɔ kpálɛa lán bı̃sawa.
18 An ánusu ge an vua a fɔ̃ ń bɔ
Dii kpɛ̃nɛmuugɔɔpi zı́o.
Aà zafɛ̃a tɛ́ a kú dúniawa píiɛ,
a gbɛ̃́ pɔ́ kú a guuɔ midɛ kándo.

2

1 Gbɛ̃nazı̃n wisaideɔ,
à kãaa, í lɛkpaaı̃
2 e gɔɔdilɛapi àɔ gɛ́ kái,
e Dii pɔkũma zɔ̃ɔ àɔ gɛ́ á lei,
e Dii pɔkũma gɔɔ àɔ mɔ́wá,
asa gɔɔpi a su lán ése úawaɛ.
3 Á nɔ̀sɛdoũde pɔ́ i Dii yãmaɔ,
à aà kı̃́i wɛɛlɛ,
à wɛɛlɛ àɔ maa, á nɔ̀sɛ iɔ doũ.
Bee a gí á bɔi Dii pɔkũmagɔɔa?

Yá pɔ́ a Filitɛ̃ɔ le

4 Gazadeɔ pãkpa ń wɛ̃́lɛi,

Asekeloni a gɔ̃ bɛzia ũ.
Wa Asedodadeɔ ya fãanɛ,
wa Ɛkɛlonideɔ wo ń bɛ.
5 Waiyoo á Kɛlɛti bui pɔ́ á kú ísialɛɔ!
Dii yá̰ pɔ́ a á le ɔ̀ɛ́.
Á Kanaa pɔ́ á kú Filitɛ̃ bùsuuɔ,
Dii mɛ̀ á á kaalɛ, á gbɛ̃e a gɔ̃o.
6 Isialɛ bùsupi a gɔ̃ dá̰dãkɛkı̰̀i ũ,
wekı̰̀i sãdãnaɔ kálɛu, aai kaaɔ dada.
7 Yuda kɔ̃naɔ gɔ̃ bùsupi vı̰̀,
aamɛ aa pɔ́ dá̰dãkɛu,
aai wúlɛ Asekeloni kpɛ́ɔ guu oosi.
Dii ń Lua a ɔliańzi,
a suńnɔ ń pá ziu.

Yá̰ pɔ́ a Mɔabuɔ ń Amɔniɔ le

8 Má mà Mɔabuɔ ma gbɛ́̃ɔ sɔ̀̃sɔ̃,
Amɔniɔ ń tɔbɛ̃ɛsı̰̀,
aa kuabı̰̀imá ń bùsu yá̰ musu.
9 A yá̰i ma Dii Zı̰̀gɔ̃de Isailiɔ Lua,
má ɔ̀ ń ma kuao ma mɛ̀
Mɔabuɔ gɔ̃ lán Sɔdɔũdeɔwa,
Amɔniɔ sɔ̃ lán Gɔmɔɔdeɔwa.*
An bùsu a sɛ̀̃ vãi bɔlɛ,
ɛ̀ wiside aɔ diu.
Aɔ dɛ guyaaa ũ gɔɔpiiɛ.
Ma gbɛ́̃ pɔ́ gɔ̀̃ɔ ń pɔ́ɔ naaa,
bui pɔ́ má sɛ̀ kɔ̃naɔ gɔ̃ ń bùsu vı̰̀.
10 Buipiɔ yá̰pi e ń ı̰́andãa gbɛ ũ,
asa ma Dii Zı̰̀gɔ̃de, aa ma gbɛ́̃ɔ sɔ̀̃sɔ̃,
aa kuabı̰̀imáɛ.
11 Dii a to sɔ̃ kɛ́̃ńgu
gɔɔ pɔ́ a to dúnia diiɔ sãalɛ píi.
Bùsu píi gbɛ́̃ɔ i kúlɛɛ̀,
baade a bùsuu.

Yá̰ pɔ́ a Etiopiɔ ń Asiliɔ le

12 Etiopiɔ sɔ̃, Dii a fɛ̃nda tɔ̃́wá.
13 A ɔloo gugbãntoodeɔla,
i Asiliɔ dɔ̀ɔsɔmpa.
Niniva a gɔ̃ bɛzia ũ gii lán guwaiwaiwa.
14 Sɛ̃sao nɔ̀ɔ bui píi aaɔ wúlɛ we,
gáuɔ ń kpɔbɔ'ilɛnaɔ pɛ́pɛ a gbɛ̀pɛlɛɔwa.
An wii aɔ dɔ fɛnɛntiɔ guu,
kpɛ́ɔ zɛ́ a káka ń gı̰̀ wíwiaɔ,
a zaliɔ bɔ gupuau.
15 Wɛ́̃lɛ pɔnade pɔ́ a gbɛ́̃ɔ kálɛa dɔdɔan we.
Aa ɔ̀ ń sɔ̃u aa mɛ̀,
ń wɛ́̃lɛ sáa vı̰̀ guei lɔo.

---

* **2:9** Daa 19.24

Gwa! A gɔ̃ sɔ̃kɛ̃ngu pɔ́ ũɛ,
wàiɔ tòo ũ.
Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ dɔiɔ swedɔwà
ń ɔkɛa yàayaao.

3

Yelusalɛũ

1 Waiyoo mɛɛwia gbãamɔnɛdeɔ!
A gbɛ̃́ɔ swã́ gbãa mɛ́ aa gbãlɛa.
2 Aali gbɛ̃e yã́ sio,
aali lɛdama mao.
Aa Dii náai vi̋o,
aali sɔ̃ ń Luazio.
3 Mɛɛwiapi kíaɔ dɛ
lán nɔ̀ɔmusu fɛ̃awa,
a yãgɔ̃gɔ̃naɔ dɛ lán àwalɛwan
oosiɛlɛ pɔ́ aali pɔe to gu dɔ̀wàoɔwa.
4 A ãnabiɔá yãbɔlɛnaɔnɛ,
náaisaideɔnɛ.
A sa'onaɔ ı̋ Dii pɔ́ɔ gbãlɛ,
aai̋ aà ikoyã ɔ̀ɔkpa.
5 Dii ku wɛ̃́lɛpi guu,
a maa, ı̋li vãikɛo.
Lá gu lɛ́ dɔ ı̋ɔ yã́zɛde danɛ́,
ı̋li fu bauo.
N beeo dɔ̀ɔsaideɔ líɔ wí dɔ̃o.

6 Ma buieɔ bãdɛ̀,
ma ń bı̋i gulɛsı̋ɔ dɛɛlɛmpà.
Má tò an wɛ̃́lɛɔ gɔ̃̀ bɛziaɔ ũ,
wı̋li a zɛ́kpaaɔ sɛ lɔo.
Wa ku we lɔo, baa do.
7 Ma mɛ̀ Yelusalɛũdeɔ ma vı̋a vı̋,
aa ma lɛdama sio lé?
Tó màa no, má ń mɛɛwia dúuzɔ̃
ń yã́ pɔ́ má dı̋lɛ mà mɔɛ̀ɔ píiɛ.
N beeo an mɛ wã̀ ń yãdɔɔsaikɛao.
8 Ma Dii ma mɛ̀, à sɔ̃́amazi
e gɔɔ pɔ́ má fɛlɛ bɔbɔ́nɔ.
Asa má dı̋lɛ mà buiɔ kãaa,
mà bùsu píi gbɛ̃́ɔ naaa,
mí a pɔkpɛ̃nɛ bɔbɔmá,
baa ma pɔkũma pãsı̋ píi.
Ma zafɛ̃a tɛ́ i kũ dṹniawa píi.
9 Bee gbɛa má gbãbɔ gbɛ̃́ɔ lɛ́ɛ,
kɛ́ ampii aa ma sísi,
aai zɔblemɛɛ ń lɛdoũo.
10 Za Etiopi swaɔ baale
ma sı̋sina pɔ́ fãaaaɔ mɔmɛɛ ń gbaɔ.
11 Gɔɔ bee wí a á kṹ
tàae pɔ́ á kɛ̀mɛɛ yãaɔ yã́ musuo,

asa ɪ̃́andãna pɔ́ aaɪ̃ ńzɪ̃a sɛ lɛsɪ̃ɔ
ɔ̃ má ń bɔlɛ á wɛ̃́lɛɛ bee guu.
Á ázɪ̃a sɛ lɛsɪ̃ ma gbɛ̀sɪ̃sɪ̃
pɔ́ a kua adoa musu lɔo.
12 Má taasideɔ ń wɛ̃nadeɔ to wɛ̃́lɛɛ bee guu,
gbɛ̃́ pɔ́ aaɪ̃ namaziɔ.
13 Isaili kɔ̃napiɔ gbɛ̃́ɔ wɛtã lɔo,
aa gbɛ̃́ɔ sɑ́sɑ̃o,
mɛ́ wa ɛɛ ma dɔ ń lɛ́uo.*
Aali pɔble, aali wúlɛ,
gbɛ̃e yɑ́ a ń vɪ̃akũo.
14 Siɔnadeɔ, à gulakɛ!
Isailiɔ, à kúkuakɛ!
Yelusalɛũdeɔ, à wiilɛ ń pɔnao!
15 Dii á bɔ́ yɑ́kpalɛu,
a tò á wɛ̀lɛɔ kpɛkpà.
Dii á Isailiɔ kía kú á guu,
áɔ yãe vɪ̃a vɪ̃ lɔo.
16 Gɔɔbeezɪ̃ wa mɛ:
Yelusalɛũdeɔ, ásu to vɪ̃a á kũo,
Siɔnadeɔ, á ɔ su gɔ̃ dɔ̀lɔlɔo.
17 Dii á Lua kú á guu
gɔ̃sa pɔ́ ɪ̃ ń suaba ũ.
A koo pũna á yɑ́ musu ń pɔnao,
a á gba wɛ̃ni dafu a yeaázi guu.
A pɔnakɛ á yɑ́ musu ń gulakɛao,
18 lá wɪ̃ kɛ dikpɛgɔɔwa.
Ma Dii ma mɛ̀, má á aso pilaɛ́,
má á bɔ sɔ̃́sɔ̃au.
19 Gɔɔ bee má yãkɛ
gbɛ̃́ pɔ́ gbãamɔ̀ɛ́ɔnɛ.
Má á gbɛ̃́ tɔ̃̀ɔlɛnaɔ misi,
má á gbɛ̃́ pɔ́ wà ń yáɔ kãaa.
Bùsu pɔ́ wà widàuwáɔ guu píi,
má á tɔbɔu, má á kpɛla.
20 Zɪ̃beezɪ̃ má á kãaa,
gɔɔbeezɪ̃ má suánɔ, mí á tɔbɔ.
Má á kpɛla dṹnia gbɛ̃́pii wáa,
má suánɔ á pá ziu, á wɛsiɛ.

* **3:13** Zia 14.5

AGE
Yá̰ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Ã̰nabi Age yá̰ɛ beeɔ ò Lua kpɛ́ kɛkɛ dɔa Yelusalɛũ yá̰ musu Yudaɔ sua ń Babiloni zɔbleo gbɛaɛ. Lua yá̰piɔ dàɛ̀, ɔ̃ a ò e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̰̀ 520.

Ã̰ kṵ̀ Yuda pɔ́ aa bɔ̀ zɔbleu sɛ̰́iaɔ Lua kpɛ́ pɔ́ Babiloniɔ wḭ̀wi wɛ̰̀ 587 guu kɛkɛ wà dɔɛ, ɔ̃ an kúsu kwɛ̀ gɔ̰̀ɔgɔ̃ɔ. Ayã̰mɛto ã̰nabi nàɛ dɔaanaɔwa aa ɔkpa zḭ̀piwa, ɔ̃ aa ɔkpàwà wɛ̰̀ 520 guu. Age tɛkpàńgu à mɛ̀ taasi pɔ́ aalɛ kɛ ń ń bua pɔ́ɔ kɛsaio bɔ̀ an Lua kpɛ́ kɛkɛsai kḭ́iɛ (1.1-14). Ã̰ mɛ̀ Lua kpɛ́ dafu gawi aɔ dɛ a káau pɔ́ ɔ̰̀ɔkpà pɔ́la (2.1-9) mɛ́ a dɔa a to gbã̰sḭ̀ pɔ́ kú ń guu láa ń taasi pɔ́ Lua gbɛ̰́ɔ lɛ́ kɛo (2.10-20). Bee gbɛa Lua zia maa lɛgbɛ̰̀ dɔaana Zolobabɛli Davidi bui pɔ́ á sɛ̀ɛ (2.20-23).

Lua gbɛ̰́ pɔ́ aa sù ń zɔbleo dafuɔ wɛ́ aɔ dɔa Lua kpɛ́ pɔ́ a gawi aɔ dɛ a káauai ń Lua zḭ̀kɛna pɔ́ Lua sɛ̀ àlɛ mɔ́ dɔińlɛo. Bee yá̰i ã̰nabi Age lɛdà gbɛ̰́ɔwa aa ń làasooɔ lilɛ, aai laaidɔ zḭ̀wà yá̰ dafu pɔ́ Lua lɛ́ kɛnɛ́ yá̰i.

Yudaɔ Lua kpɛ́ dɔa

1 Kí Daliusi kpalablea wɛ̰̀ plaade guu,[*] a mɔ soolode gɔɔ sɛ̰́ia zḭ́, Dii yã'ò ã̰nabi Ageɛ,[†]
ɔ̃ a ò bùsu gbã̰ade Zolobabɛli, Salatiɛli nɛ́ɛ ń sa'onkia Yesua, Yozada nɛ́o[‡] à mɛ̀: 2 Ma Dii
Zḭ̀gɔ̃de ma mɛ̀, á gbɛ̃eɔ lɛ́ mɛ kpɛdɔamɛɛ gɔɔ i ka yã̰ao.
3 Dii yá̰ ɛ̀a dɛ̀dɛ ã̰nabi Agewa lɔ à mɛ̀: 4 Ã̰ kua á kpɛ́ kɛkɛa wásawasaɔ guu gɔɔ pɔ́ ma
kpɛ́ gɔ̰̀ kpɛzḭ̀ ũ maan wea? 5 Ma Dii Zḭ̀gɔ̃de ma mɛ̀, à làasookɛ á yã̰kɛaɔwa à gwa. 6 A pɔtɔ̰̀
maamaa, i nɛ'iɛ́ bílao. I pɔble, ili ká̰o. I imi, ḭ̀li ká à á dɛo. I pɔkasa da, ḭ̀li ḭ́anakũɛ́o. I ɔ̃a
sɛ́lɛ, kási á bɔ̀ɔ ḭ̀ɔ fɔ̃aɛ.
7 Ma Dii Zḭ̀gɔ̃de ma mɛ̀: Ã̰ làasookɛ á yã̰kɛaɔwa à gwa. 8 Ã̰ gbɛ̀sḭ̀sḭ̀kũ à su ń lío, í kpɛ́pi
dɔ, ma pɔ i kɛwà na, mí tɔbɔ. Ma Dii mámɛ má ò. 9 Ã̰ wɛ́ dɔi à pɔ́ e zɔ̃ɔ, i e bílao. Pɔ́ pɔ́ a
suò bɛ, má tò à gɛ̰̀ ń ḭ́anao. Bɔ́yã̰i ni? Ma Dii Zḭ̀gɔ̃de mámɛ málɛ á la. Kɛ́ á baade lɛ́ laaidɔ
a kpɛ́wa, mɛ́ ma kpɛ́ kú kpɛzḭ̀ ũ yá̰iɛ. 10 Ã̰ yá̰pi mɛ́ tò luabɛ gḭ̀ mɔ̀sɛpisii, ɔ̃ tɔɔlɛ gḭ̀ blɛkɛi.
11 Ma iminapi sḭ̀si buaɔ ń sḭ̀sḭ̀ɔwa pɔ́wɛna ń vɛ̃ɛo ń nísio yá̰ musu ń pɔ́ pɔ́ ḭ̀ bɔlɛ tɔɔlɛwaɔ píi
ń gbɛ̃nazḭ̀naɔ ń pɔtuoɔ ń zḭ̀ pɔ́ álɛ kɛɔ píi.
12 Ɔ Salatiɛli nɛ́ Zolobabɛli ń sa'onkia Yesua, Yozada nɛ́o ń gbɛ̰́ kɔ̃napiɔ píi Dii ń Lua yá̰
pɔ́ ã̰nabi Age òpi mà, asa Dii an Lua mɛ́ aà zḭ̀. Gbɛ̰́ɔ Dii vḭ̀a vḭ̀. 13 Ɔ Dii zḭ̀na Age lɛ́ pɔ́ Dii dḭ̀lɛɛ
bee ònɛ́ à mɛ̀: Dii mɛ̀ á kúánɔ. 14 Ɔ Dii tɛkpà Yuda bùsu gbã̰ade Zolobabɛligu ń sa'onkia
Yesuao ń gbɛ̰́ kɔ̃napiɔ píi, ɔ̃ aa mɔ̀ nà Dii Zḭ̀gɔ̃de ń Lua kpɛ́ zḭ̀wa 15 kí Daliusi kpalablea wɛ̰̀
plaade guu, a mɔ soolode gɔɔ baasɔo mɛ̀ndosaidezḭ̀.

2

Kpɛ́ dafu gawi

1 Mɔ soplade gɔɔ bao ń mɛ̀ndoode zḭ́ Dii yã'ò ã̰nabi Ageɛ à mɛ̀: 2 Yã'o Yuda bùsu gbã̰ade
Zolobabɛliɛ ń sa'onkia Yesuao ń gbɛ̰́ kɔ̃napiɔ píi, ǹ ń la ǹ mɛ: 3 Ã̰ démɛ kú tia a ma kpɛ́ dɔ̃
ń a gawi káauoi?[*] A tia pɔ́ɛ bee dɛɛ́ kpelewai? Ã̰ ea guu a dɛɛ́ pɔe ũo yá̰̀? 4 Ma Dii má ò
Zolobabɛliɛ, sɔ̃dilɛ! Má ò sa'onkia Yesuaɛ, sɔ̃dilɛ! Má ò bùsu gbɛ̰́ kḭ̀niɔnɛ píi, à sɔ̃dilɛ! Ma
Dii mámɛ má ò. Ã̰ zḭ̀pi kɛ, asa má kúánɔ. Ma Dii Zḭ̀gɔ̃de mámɛ má ò. 5 Lɛ́ pɔ́ má gbɛ̰̀ɛ́ á bɔa
Egipi gɔɔn we. Ma Nisḭ̀na gi kúánɔɛ, ásu vḭ̀akɛo. 6 Ma Dii Zḭ̀gɔ̃de ma mɛ̀, à gɔ̰̀ yɔɔ kɛ́ mà

* **1:1** Ɛza 4.24 † **1:1** Ɛza 5.1 ‡ **1:1** Ɛza 5.2 * **2:3** Ɛza 3.12

musu ń zı̃́lɛo lualua gɛ̃n do lɔ,† ísia ń tɔɔlɛo píi. 7 Ma Dii Zı̃gɔ̃de ma mɛ̀, má buiɔ zı̃azı̃a, wi
mɔ́ ń bui píi àizɛɛo, mí tó ma kpɛ́ pa ń gawio. 8 Ma Dii Zı̃gɔ̃de ma mɛ̀, ã́nusuá ma pɔ́ɛ, vuaá
ma pɔ́ɛ. 9 Ma Dii Zı̃gɔ̃de ma mɛ̀, kpɛ́ɛ bee gawi gbɛzã zɔ̃ɔ aɔ dɛ a káaua. Ma Dii Zı̃gɔ̃de ma
mɛ̀, má aafia pisi guɛ beewa.

Dii a bɑ́aada Yudaɔgu

10 Daliusi kpalablea wɛ̃̀ plaade guu, a mɔ kɛ̃okwide gɔɔ baasɔo mɛ̀ndosaide zı̃́, Dii yã́ ɛ̀a
dɛ̀dɛ ãnabi Agewa à mɛ̀: 11 Ma Dii Zı̃gɔ̃de ma mɛ̀, à sa'onaɔ la: Ikoyã mɛ̀ kpelewa ni? 12 Tó
gbɛ̃́ nɔ̀ɔ pɔ́ gɔ̃̀ ma pɔ́ ũ kũa a ula lɛ́u, mɛ́ aà ulapi zɔ̃̀ pɛ̃ɛ ge do ge vɛ̃ɛ ge nísi ge blɛ pãlewa,
pɔ́piɔ ı̃ gɔ̃ ma pɔ́ ũ yã̀? Sa'onaɔ mɛ̀: Aawo! 13 Ɔ̃ Age ɛ̀a ń lá à mɛ̀: Tó gbɛ̃́ pɔ́ kú ń ɔnaa pɔgɛwa
gbãlɛao ɔnà pɔ́piwa, aaı̃ gbãlɛ yã̀? Sa'onaɔ wɛ̀wà aa mɛ̀: Aaı̃ gbãlɛɛ.‡ 14 Ɔ̃ Age mɛ̀: Ma
Dii ma mɛ̀, màa á bui dɛmɛɛ. Yã́ pɔ́ i kɛ ń pɔ́ pɔ́ i ma gba weɔ píi gbãlɛaɛ. 15 A̋ làasookɛ
maamaa à gwa za gbã, lá á dɛ yãa zadɔ̃ i ma kpɛ́ gbɛe dio. 16 Tó gbɛ̃́ gɛ̀ pɔ́wɛna dɑ̃́i zaa bao,
kwi ali e. Tó à gɛ̀ vɛ̃ɛ tɔ́i tùu blakwi, bao ali e. 17 Má tò á buapɔ́ɔ ɔ̃̀ɔkpà ń gbɔ̃sio ń fukpaao ń
lougbɛo, kási i suao. 18 A̋ làasookɛ à gwa za gbã, mɔ kɛ̃okwide gɔɔ baasɔo mɛ̀ndosaidezı̃.
A̋ làasookɛ à gwa yã́ pɔ́ lɛ́ kɛ za ma kpɛ́ ɛ̃daalɛgɔɔ e gbãwa. 19 Pɔ́wɛna kú dɔ̃u tiaa? Vɛ̃ɛ ń
kaadɔɛnao ń gbɛafuo ń kuo i nɛ'io e gbã. Za tia má bɑ́aadaɑ́gu sa.

Dii lɛgbɛ̃a Yuda bùsu gbãadeɛ

20 Dii yã'ò Ageɛ lɔ mɔgɔɔ baasɔo mɛ̀ndosaidepi zı̃́ à mɛ̀: 21 O Yuda bùsu gbãade
Zolobabɛliɛ, má musu ń zı̃́lɛo lualua.§ 22 Má kpalabaaɔ fuangba, mí buipãlɛɔ kpalaɔ midɛ.
Má zı̃kasɔ̃gɔɔ fuangba ń gbɛ̃́ pɔ́ ká a guuɔ, sɔ̃́ɔ ń sɔ̃́godepiɔ kwɛ́, aai kɔ̃ dɛdɛ ń fɛ̃ndao. 23 Ma
Dii Zı̃gɔ̃de ma mɛ̀, gɔɔ bee má n sɛ, ma zɔ̀blena Zolobabɛli. Ma Dii mámɛ má ò. Má n kɛ
lán ma tãana seelakɛbɔwa, asa ma n sɛɛ. Ma Dii Zı̃gɔ̃de mámɛ má ò.

† **2:6** Ɛbɛ 12.26 ‡ **2:13** Nao 19.11-22 § **2:21** Ɛbɛ 12.26

ZAKALI
Yɑ̃́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Wa fɔ̃ o Zakali láɛá wɛdɔa Luazi láɛ, asa a ɔ̀lɔwɛ̃ɛ lá Lua gbɛ̃́ɔ ɓ̀ɔ wɛdɔ Luapizi. Lápi kpaalɛa lɛɛ plaɛ: A sɛ̃́ia (lɛɛ 1-8) dɛ wɛ́pungu pɔ́ ɑ̃nabi Zakali è ɑ̃nabi Age gɔɔɔ ũ. Wɛ́pungupiɔ yɑ̃́ɔ lɛ́ ɔlɔwɛ̃ɛ kɛ́ Lua kpɛ́ kɛkɛ dɔa ń Yelusalɛũ kɛkɛ kálɛao aɔ dɛ yɑ̃́ gbia ũ gɛ̃a gɔɔ dafu guu. Lua ń dɔaana Zolobabɛli ń sa'onkia Yesuao sɛ̀ gɔɔ bee a gbɛ̃́ɔnɛ. Gɔɔ lɛ́ gɛ́ àlɛ su, Isailiɔ wɛdɔa Luazi lɛ́ kɑ̃́ɓ̃, an wɛ́ dɔ gɔɔ zɔ̃ɔ pɔ́ Lua a mɔ́ ń a gawio, iɔ dɛ tɔɔlɛ ń pɔ́ pɔ́ kúwàɔ píi kía ũ. Bee a kpaaũ ń gbɛ̃́ pɔ́ Lua sɛ̀ a zɓ̃kɛna ũ mɔao.

Lápi lɛɛ plaade (9-14) guu mɛ̀kpà yɑ̃́zɓ̃nda mɛ̀n plapiɔwa. A Lua gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ dṹnia kía ũ taa ò̀wɛ̃ɛ. Aɔ dɛ nɔ̀sɛniɛde ũ mɛ́ zɓ̃blenaɛ lɔ. Aɔ dɛ sɑ̃dɑ̃na ũ, iɔ dɛ zɓ̃na pɔ́ wa dɛ ũ lɔ. Yesu baonakpanaɔ yɑ́piɔ sɛ̀ wa ɔ̀lɔwɛ̃ɛ kɛ́ Yesu yɑ̃́ɛ, atɛ̃sa aà gaa yɑ̃́ (Mat 21.4-5, 26.31, Maa 14.27, Zɑ̃a 19.37).

Dii oa Yudaɔnɛ aa ɛa suwa

[1] Daliusi[*] kpalablea wɛ̃̀ plaade guu, a mɔ swaaɔ̃de zɓ̃́, Dii yɑ̃'ò ɑ̃nabi Zakali,[†] Bɛlɛkia nɛ́,
Ido tɔũnaɛ, à mɛ̀: [2] Ma pɔ pà á deziɔzi. [3] A yɑ̃́i tò ma Dii Zɓ̃gɔ̃de ma mɛ̀, o gbɛ̃́ɔnɛ aa sua,
mí sumá. Má Dii Zɓ̃gɔ̃de mámɛ má ò. [4] Ásu àɔ dɛ lá á deziɔwao. Ánabi káauɔ kpàwakɛ̀nɛ́
aa mɛ̀, ma Dii Zɓ̃gɔ̃de ma mɛ̀ aa mikɛ̃ ń yɑ̃vɑ̃ikɛaɔwaɛ, aai bɔ ń zɛ́ vɑ̃iu. Ɔ aai swɑ̃́sɛio, aai
laaidɔ ma yɑ̃́wao. Ma Dii Zɓ̃gɔ̃de mámɛ má ò. [5] Too! Á deziɔ ku máɛ? Ánabipiɔ sɔ̃ aaɓ̀ɔ ku
gɔɔpii yɑ̃̀? [6] Ma yɑ̃́ pɔ́ má ò ma zɔ̀blena ɑ̃nabipiɔnɛ aa dɓ̃lɛ á deziɔnɛ, i ń leo lé? Ɔ aa nɔ̀sɛlɓ̃lɛ
aa mɛ̀ ma Dii Zɓ̃gɔ̃de má kɛ̀nɛ́ ń yɑ̃kɛaɔ ń ń dàaɔwa, lá ma zɛò̀waɛ.

Sɔ̃deɔ kua gbɛ́liɔ zɑ̃nguo

[7] Daliusi kpalablea wɛ̃̀ plaade guu, a mɔ kuɛdode pɔ́ wɓ̃ mɛ Seba gɔɔ baasɔo mɛ̀ndosaide
zɓ̃́, Dii yɑ̃'ò mapi ɑ̃nabi Zakali, Bɛlɛkia nɛ́, Ido tɔũnaɛ. [8] Ma wɛ́pungu'è gwɑ̃́, ɔ̃ ma gɔ̃ɛe è
di sɔ̃sɔɔba kpɛ, a zɛa gbɛ́liɔ zɑ̃nguo guzulɛu. Sɔ̃sɔɔbaɔ ń sɔ̃́zɔatɛ̃ɔ ń sɔ̃kaapuaɔ zɛ aà kpɛ.[‡]
[9-10] Ma mɛ̀: Baa, gbɛ̃́piɔ dɛa ni? Ɔ gɔ̃ɛ pɔ́ kú gbɛ́liɔ zɑ̃nguo, àlɛ yɑ̃'omanɔpi òmɛɛ: Má ɔlɔnɛ
lá aa dɛ. Gbɛ̃́piɔá gbɛ̃́ pɔ́ Dii ń gbáɛ bɛbɛi dṹniauɔnɛ. [11] Ɔ aa yɑ̃'ò Dii Malaika pɔ́ zɛa gbɛ́liɔ
zɑ̃nguopiɛ aa mɛ̀: Wa bɛbɛ dṹniau, wá è dṹnia kú kɓ̃likili yɑ̃kelesai píiɛ. [12] Ɔ Dii Malaika
mɛ̀: Dii Zɓ̃gɔ̃de, n fɛ̃ Yelusalɛũ ń Yudaɔ bùsu wɛ̃́lɛ kɓ̃niɔzi a wɛ̃̀ bàaɔ̃kwin la. Nyɔ̃ɔ kú ń
ń wɛ̃nagwasaio e bɔɛ ni? [13] Ɔ Dii wè Malaika pɔ́ lɛ́ yɑ̃'omanɔpiwa ń nɔ̀sɛníniyɑ̃ maao.
[14] Ɔ Malaika pɔ́ lɛ́ yɑ̃'omanɔ òmɛɛ mà yɑ̃́ɛ bee kpàwakɛ, à mɛ̀: Dii Zɓ̃gɔ̃de mɛ̀ Yelusalɛũ ń
Siɔnao yɑ̃́ a kũ gbɑ̃a, [15] a pɔ pà maamaa bui pɔ́ kálɛa dɔdɔaɔzi. A pɔ paa Isailiɔzi yɑ̃a yɔɔɛ,
ɔ̃ buipɑ̃lepiɔ ɓ̀adaamá kɑ̃̀ɓ̃. [16] Ayɑ̃mɛto Dii mɛ̀ á ɛa su Yelusalɛũ wɛ̃nagwaawa. Wa ba yɔ̃
Yelusalɛũwa, wi a kpɛ́ dɔ we. Dii Zɓ̃gɔ̃de mɛ́ ò.

[17] Malaikapi mɛ̀ mà ɛa yɑ̃́ɛ bee kpàwakɛ lɔ: Dii Zɓ̃gɔ̃de mɛ̀ nama aɔ ku a wɛ̃́lɛɔ guuɛ. Dii
a Siɔna wɛ̃nagwa, i ɛa Yelusalɛũ sɛ lɔ.

2

Kɔ́ba mɛ̀n sɓ̃iɔ̃ɔ ń sia gbɛ̃ɔn sɓ̃iɔ̃ɔ

[1] Kɛ́ ma wɛzù ma gugwà, ma kɔ́ba è sɓ̃iɔ̃. [2] Ma malaika pɔ́ lɛ́ yɑ̃'omanɔ là: Beeɔ dɛa ni?
A wèa à mɛ̀: Beeɔ dɛ kɔ́ba pɔ́ Isailiɔ ń Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi fɑ̃̀aɔ ũɛ. [3] Ɔ Dii sia gbɛ̃ɔn
sɓ̃iɔ̃ɔ ɔ̀lɔmɛɛ. [4] Ɔ ma aà là: Bɔ́ gbɛ̃́piɔ lɛ́ mɔ́ kɛii? A wèa à mɛ̀: Kɔ́bapiɔ mɛ́ Yudaɔ fɑ̃̀aa, ɔ̃ an

* **1:1** Ɛza 4.24 † **1:1** Ɛza 5.1 ‡ **1:8** Zia 6.2-8

gbɛ̃e i fɔ̃ a mi sɛ̀ musuo. Siapiɔ mɔ̀ vĩadadai bui kɔ́bapiɔziɛ, aai ń gbɛ̃gbɛ̃, asa buipiɔ ń kɔ́ba
gɛ̃̀lɛ Yudaɔzi, aa ń fãaaɛ.

Gbɛ̃́ pɔ́ pɔyɔ̃ba kũa

5 Kɛ́ ma wɛzù ma gugwà, ma gɔ̃ɛe è, a pɔyɔ̃ba kũa. 6 Ma aà là: Ǹlɛ gɛ́ má ni? A wèa à
mɛ̀: Málɛ gɛ́ Yelusalɛũ yɔ̃i mà a yàasa ń a gbɑ̃̀ao dɔ̃ɛ. 7 Kɛ́ malaika pɔ́ lɛ́ yɑ̃'omanɔpi lɛ́ tá, ɔ̃
malaika pãle mɔ̀ dàaàlɛ 8 a òɛ̀: Bàalɛ gɛ o ɛ̀waasopiɛ, Yelusalɛũ aɔ kálɛa bĩ́isai a gbɛ̃nazĩna
ń a pɔtuoo dasikɛ yɑ̃́i. A mɛ̀ lɔ: 9 Dii mɛ̀ ámɛ áɔ dɛ a bĩ́i tɛde pɔ́ liai ũ, íɔ ku a guu a gawi ũ.
10 Dii ɛ̀a mɛ̀: A mɔ́! A mɔ́! A bàalɛ à bɔlɛ gugbãntoo oi bùsuu, asa ma á fãaa dṹnia gola
síiɔ̃ɔ guuɛ. Ma Dii mámɛ má ò. 11 A Siɔnadeɔ, à mɔ́! A gbɛ̃́ pɔ́ á kú Babɛliɔ, à piliwà!

12 Dii Zĩgɔ̃de mɛ̀ a ma zĩ mà a tɔbɔ bui pɔ́ lɛ̀lɛwáɔ yɑ̃́ musuɛ, asa gbɛ̃́ pɔ́ ɔzɔ̃̀wá ɔzɔ̃̀ api a
wɛbɛwaɛ. 13 A ɔsɛńzi, an zɔɔ i lɛ́lɛmá, íɔ dɔ̃ kɛ́ Dii Zĩgɔ̃de mɛ́ ma zĩ.

14 Dii mɛ̀: A Siɔnadeɔ, à gulakɛ ń pɔnao, asa mámɛ málɛ mɔ́, mí bɛkpa á guu. 15 Gɔɔ bee
buiɔ naa dasi, aai gɔ̃ ma gbɛ̃́ɔ ũ. Má bɛkpa á guu, íɔ dɔ̃ kɛ́ Dii Zĩgɔ̃de mɛ́ ma zĩwá. 16 Dii a
Yudaɔ sɛ a gbɛ̃́ɔ ũ a bùsuu, i ɛa Yelusalɛũ sɛ lɔ. 17 Baade kɛ kílikili Dii aɛ, à fɛ̀lɛ a kúkĩ́i pɔ́ a
kua adoau, àlɛ mɔ́.

3

Pɔkasa gbia daa sa'onkiaɛ

1 Ɔ Dii sa'onkia Yesua* ɔ̀lɔmɛɛ, a zɛa Dii Malaika aɛ, mɛ́ Setãu zɛa aà ɔplaai yɑ̃dɔawà
yɑ̃́i.† 2 Ɔ Dii Malaika ò Setãuɛ: A kɔ̃ le ń Diio, Setãu.‡ A kɔ̃ le ń Dii pɔ́ Yelusalɛũ sɛ̀o fá! Gbɛ̃́ɛ
beeá yàamiɔna pɔ́ wa ga bɔ̀ tɛ́ guuɛ. 3 Kɛ́ Yesua zɛa malaikapi aɛ, a pɔkasa ɑ̃́makɛa daa.
4 Ɔ malaikapi yɑ̃'ò gbɛ̃́ pɔ́ sĩ a aɛɔnɛ à mɛ̀: A aà pɔkasa ɑ̃́makɛapiɔ bɔ. Ɔ a ò Yesuaɛ: Gwa!
Ma n duuna kɛ̃̀ma. Má pɔkasa gbia danɛɛ sa. 5 Ɔ à mɛ̀ wà tulu gbɑ̃sĩsai diɛ̀. Ɔ aa kpàɛ̀ aa
ɛ̀a pɔkasa dàɛ̀, gɔɔ pɔ́ Dii Malaika zɛa we.

6 Ɔ Dii malaikapi lɛdà Yesuawa à mɛ̀: 7 Dii Zĩgɔ̃de mɛ̀, tó ń bɛ a zɛ́u, mɛ́ ń yɑ̃́ pɔ́ á dĩ̀lɛɔ kũa,
á a kpɛ́ nanɛ n ɔzĩ, níɔ dɛ a bɛgwana ũ, í n gba zɛ́ ǹyɔ̃ ku gbɛ̃́ pɔ́ sĩaɛ beeɔ guu. 8 Sa'onkia
Yesua, ma! Mpi ń n sa'on dee pɔ́ kálɛ n aɛɔ, ámɛ á yɑ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ taaɔ ũ. Málɛ mɔ́ ń ma zɔ̀blena
Vlɑ̃paao.§ 9 A gbɛ pɔ́ má dĩ̀lɛ Yesua aɛ gwa. Gbɛ̀ mɛ̀ndopi wɛ́ soplaɛ, mɛ́ má lákɛ̃wà, mí
gbɑ̃bɔ bùsupiɛ gɔɔ do kóũ. Ma Dii Zĩgɔ̃de mámɛ má ò. 10 Gɔɔ bee á baade a a gbɛ̃́dee sísi
aà zɔ̃lɛ nana a vɛ̃ɛli ge kaadɔɛnli gbáu.* Ma Dii Zĩgɔ̃de mámɛ má ò.

4

Vua dau ń kuli mɛ̀n plaɔ

1 Kɛ́ malaika pɔ́ lɛ́ yɑ̃'omanɔ ɛ̀a sù, à ma vu lá wĩ ń vu iuwa. 2 Ɔ à ma la à mɛ̀: Bɔ́ ń è wei?
Má wèwà ma mɛ̀: Ma vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛ dau è, a filia vĩ sopla, mɛ́ a nísikakĩ́i ku a musu. Filia mɛ̀n
soplapiɔ, baade ń a nísi zɛ́o. 3 Kuli mɛ̀n pla ku a saɛ,* ado nísikakĩ́i ɔplaa oi, ado zɛɛ oi. 4 Ɔ
ma malaika pɔ́ lɛ́ yɑ̃'omanɔ là: Baa, beeɔ dɛa ni? 5 A wèa à mɛ̀: N dɔ̃ lá pɔ́piɔ dɛoa? Ma mɛ̀:
Aawo, Baa! 6 Ɔ a òmɛɛ, yɑ̃́ pɔ́ Dii lɛ́ o Zolobabɛliɛn kɛ: Dii Zĩgɔ̃de mɛ̀, i kɛ ń gbɑ̃ao ge ń ikoo
no, sema a Nisĩna. 7 Gbɛ̀sĩsĩ zɔ̃ɔ, bɔ́n n ũi? Nyɔ̃ gɔ̃ Zolobabɛliɛ gudaaĩa ũɛ. Tó à bɔ̀ ń kpɛ́
midɛgbɛo, wa báaa kɑ̃aa.

8 Ɔ Dii yɑ̃'òmɛɛ à mɛ̀: 9 Zolobabɛli ɔ mɛ́ kpɛ́pi ɛ̃ kpàlɛ, mɛ́ aà ɔ mɛ́ a a midɛ, íɔ dɔ̃ kɛ́ Dii
Zĩgɔ̃de mɛ́ ma zĩwá. 10 Gbɛ̃e su saka yɑ̃́ yɔɔna kɛgɔɔuo. Tó wà gĩsusugwabɔ è Zolobabɛli
ɔzĩ, an pɔ́ a kɛ na.

---

* **3:1** Ɛza 5.2 † **3:1** Zia 12.10 ‡ **3:2** Yud 9 § **3:8** Zel 23.5, 33.15, Zkl 6.12 * **3:10** Mis 4.4 * **4:3** Zia 11.4

Filia mɛ̀n soplapiɔ dɛ Dii wɛ́tɛa dṹniai ũɛ.† 11 Ɔ ma malaikapi là: Kuli mɛ̀n pla pɔ́ kú dau
ɔplaai ń zɛɛio dɛa ni?‡ 12 Ɔ ma ɛa aà là lɔ ma mɛ̀: Kù ligɔ̃n pla pɔ́ kú nísi zɛ́ mɛ̀n pla pɔ́ wa
pi̍ ń vuaoɔ saɛ, àlɛ nísi pisi filiaɔwa dɛa ni? 13 A wèa à mɛ̀: N̄ dɔ̃ lá pɔ́piɔ dɛoa? Ɔ má òɛ̀:
Aawo, Baa! 14 Ɔ à mɛ̀: Gbɛ̃ɔn pla pɔ́ wà ń dílɛ aa zi̍kɛ dṹnia bṹu Diiɛɔn we.

5

Taala pɔ́ lɛ́ vua

1 Ma ɛa wɛzù ma gugwà lɔ, ɔ̃ ma taala è, àlɛ vua. 2 Malaika ma la à mɛ̀: Bɔ́ ń èi? Ɔ má
wèwà ma mɛ̀: Taala má è, àlɛ vua. A gbȁa kà gȁsi̍suu bao, a yàasa kwi. 3 Ɔ a òmɛɛ: Láaipɔ
Lua lɛ́ zi̍ n bùsuwan we píi. Yã́ pɔ́ kɛ̃a a kpɛ dowa mɛ̀, Lua a kpã́iɔ ya ń bɔlɛu píi. A kpɛ do
sɔ̃, Lua a gbɛ̃́ pɔ́ i̍ ɛɛto ń a tɔ́oɔ ya píi. 4 Dii Zi̍gɔ̃de mɛ̀ á lápi kpã́sã, lápi i gɛ̃ kpã́i kpɛ́u ń gbɛ̃́
pɔ́ i̍ ɛɛto ń a tɔ́o kpɛ́uo. Aɔ ku we, i kpɛ́pi wíwi, a zaɔ ń a gi̍ɔ píi.

Nɔɛ pɔ́ kú gbi̍ guu

5 Malaika pɔ́ lɛ́ yã̀'omanɔ mɔ òmɛɛ: Wɛ́sɛ ǹ pɔ́ pɔ́ lɛ́ bɔma gwa. 6 Ma aà là: Bɔ́ ni? Ɔ à mɛ̀:
Gbí pɔyɔ̃bɔɛ. Ɔ à ɛ̀a òmɛɛ: N bùsudeɔ tàaen we. 7 Ɔ má è wà gbípi nɛ́ pɔ́ dɛ bɛɔma ũ wɛ̃̀, nɔɛ
mɛ́ zɔ̃lɛu. 8 Ɔ malaikapi mɛ̀: Luayã̀dasain we. Ɔ à ɔtɔ̃̀ɔlɛwà gbíu we, à a nɛ́ pɔ́ dɛ bɛɔma ũpi
tàɛ.
9 Kɛ́ ma wɛzù ma gugwà, ma nɔɛ gbɛ̃ɔn plaɔ è, aa gȁsi̍a vi̍ lán wàalianawa. Aalɛ gȁsi̍a
lɛ́, aa vùa lɛ́ mɔ́, ɔ̃ aa gbípi sɛ̀ lɛ́ vuaò, aa musu yã́io, aa zi̍́lɛ yã́io. 10 Ɔ ma malaika pɔ́ lɛ́
yã̀'omanɔ là: Aalɛ tá ń gbípio má ni? 11 A wèa à mɛ̀: Aalɛ gɛ́ kpɛdɔiɛ̀ Babiloni bùsuuɛ. Tó
aa làa, aa aà dau we a dilɛki̍i ũɛ.

6

Zi̍kasɔ̃go mɛ̀n síiɔ̃ɔ

1 Ma ɛa wɛzù ma gugwà lɔ, ɔ̃ ma zi̍kasɔ̃goɔ è mɛ̀n síiɔ̃, aalɛ bɔ gbɛ̀si̍si̍ mɛ̀n plaɔ zã̀nguo.
Gbɛ̀si̍si̍piɔá mɔgotɛ̃ɛ. 2 Gó sɛ̃́ia dɔa sɔ̃sɔɔbaɔnɛ. A plaade dɔa sɔ̃́sinaɔnɛ. 3 A àaɔ̃de dɔa
sɔ̃kaaɔnɛ. A síiɔ̃de dɔa sɔ̃dã̀naɔnɛ. Sɔ̃́ gbã̀aɔnɛ píi.* 4 Ɔ ma malaika pɔ́ lɛ́ yã̀'omanɔ là:
Baa, beeɔ dɛa ni? 5 A wèa à mɛ̀: Sɔ̃́go mɛ̀n síiɔ̃piɔá i̍ana mɛ̀n síiɔ̃ pɔ́ aai̍ɔ zɛa dṹnia bṹu Dii
aɛɔnɛ.† Aa bɔ̀lɛ lɛ́ gɛ́. 6 Sɔ̃́sinaɔ gó lɛ́ gɛ́ gugbã̀ntoo oi bùsuu. Sɔ̃kaaɔ gó tɛ́ ń kpɛ. Sɔ̃dã̀naɔ gó
lɛ́ gɛ́ gɛɔmidɔki̍i oi bùsuu. 7 Kɛ́ sɔ̃́ gbã̀apiɔ bɔ̀lɛ, an mɛ lɛ́ kɛ fèfe ń sia dṹniauo. Ɔ malaika
mɛ̀: A gɛ si dṹniau. Ɔ aa si̍u. 8 Ɔ à lɛzù a òmɛɛ à mɛ̀: Sɔ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ́ gugbã̀ntoo oiɔ tò ma pɔ wèe
bùsupiwa.

Ki̍a fùakpaa Yesuaɛ

9 Dii yã̀'òmɛɛ à mɛ̀: 10 Gba si Ɛlɛdai ń Tobiao ń Yedaia pɔ́ aa bɔ̀ Babɛli aa sùɔwa, ní gɛò
gɔɔ doũ zi̍́ gɔ̃̀ɔ Zefania nɛ́ Yosia bɛ. 11 Ānusu ń vua pɔ́ aa gbadàòpi sɛ ǹ kíafua kɛò, ní kpá
sa'onkia Yesua, Yozada nɛ́ɛ. 12 Oɛ̀ Dii Zi̍gɔ̃de mɛ̀: Gɔ̃ɛ pɔ́ wi̍ mɛ Vlã̀paan‡ we. A vlã̀pa a
kúki̍i, i ma kpɛ́ dɔ. 13 Ɔmɛ a kpɛdɔmɛɛ, i ɛa zɔ̃lɛ a báawa we, iɔ kpalable ń gawio. A zɔ̃lɛ a
báawa kía ũ sa'ona ũ. Lɛdama pɔ́ i̍ mɔ́ ń aafiao a bɔ apii guu. 14 Wa kíafuapi kpa Ɛlɛdai
ń Tobiao ń Yedaiao ń Zefania nɛ́ Yosiaowa, i gɔ̃ yã́pi dɔngubɔ ũ ma kpɛ́u. 15 Gbɛ̃́ pɔ́ kú zȁɔ
mɔ ma kpɛ́ dɔ, íɔ dɔ̃ kɛ́ Dii Zi̍gɔ̃de mɛ́ ma zi̍wá. Tó a Dii á Lua yã̀'onɛ mà maamaa, yã́pi a
kɛ.

7

Lɛyea ń nɔ̀sɛmɛndoo

† **4:10** Zia 5.6 ‡ **4:11** Zia 11.4 * **6:3** Zia 6.1-8 † **6:5** Zia 7.1 ‡ **6:12** Zkl 3.8

[1] Kí Daliusi kpalablea wɛ̃̀ síiɔ̃de guu, a mɔ kɛ̃okwide Kisele gɔɔ síiɔ̃de zɩ̃́, ma Zakali, Dii
yã'òmɛɛ. [2] Gɔɔ bee Bɛtɛlideɔ Salɛzɛɛ ń Lɛgɛmɛlɛkio ń ń gbɛ̃́ɔ zɩ̃̀ yãgbɛai Diiwa. [3] Aa Dii
Zɩ̃gɔ̃de kpɛ́ sa'onaɔ là aa mɛ̀: Wà lɛye ń ɔɔlɔo mɔ sɔode guu, lá wi kɛ wɛ̃ ń wɛ̃owa yã̀? [4] Ɔ Dii
Zɩ̃gɔ̃de yã'òmɛɛ à mɛ̀: [5] Sa'onaɔ ń bùsu gbɛ̃́piio la ǹ mɛ: Kɛ́ aa lɛyè ń ɔɔlɔo mɔ sɔode ń mɔ
sopladeo guu a wɛ̃̀ bàaɔ̃kwin la, mámɛ aa yèmɛɛa? [6] Kɛ́ a pɔblè a imɩ̃̀, ázɩ̃a yɑ̃́i a pɔ́pi blèio
lé? [7] Yã́ pɔ́ Dii dà ãnabi káauɔnɛ aa a kpàwakèn we, gɔɔ pɔ́ Yelusalɛũ ń a zɔ̃ɛwiaɔ kálɛa
dɔdɔa ń namao, mɛ́ wa ku Nɛgɛvɛ ń gusalala pɔ́ kú a saɛo.
[8] Ma Zakali, Dii yã́ ɛ̀a dɛ̀dɛa à mɛ̀: [9] Ma Dii Zɩ̃gɔ̃de ma mɛ̀: Aɔ yã́zɛdekɛ ń sɩ̃anao. Aɔ gbɛ̃kɛ
vɩ̃ ń kɔ̃o ń kɔ̃ wɛ̃nagwaao. [10] Ásu gbãamɔ gyaa taasideɔ ń tonɛ pɔ́ gwana vɩ̃oɔ ń bɔ̀mɔɔ ń
wɛ̃nadeɔnɛo. Ásu kɔ̃ yã̀maakɛ ń vãioo. [11] Á deziɔ gɩ̃ yã́pi mai, aa bɔ̀ ma kpɛ aa ɔtà ń swã́lɛ.
[12] An swã́ gbãakũ̀ lán gbɛwa, aai swã́sɛ ma ikoyãio ge yã́ pɔ́ má dà ãnabi káauɔnɛ aa ò ń
ma Nisɩ̃na gbãao. Ɔ ma Dii Zɩ̃gɔ̃de ma pɔ pàńzi maamaa. [13] Ma Dii Zɩ̃gɔ̃de ma mɛ̀, kɛ́ ma
lɛzùńzi, aai swã́sɛio. A yɑ̃́i tò, kɛ́ aa lɛzùmazi, mi swã́sɛi sɔ̃o. [14] Ɔ ma ń sɛ́lɛ lán zàawa, ma
ń fãaa bui pɔ́ aa ń dɔ̃oɔ guu. An bùsu gɔ̃̀ bɛzia ũ ń kpɛ, wa fɔ̃ pãao. Màa aa tò pɔeã bùsu gɔ̃̀
bɛzia ũ.

8

Dii lɛgbɛ̃a Yelusalɛũ yã́ musu

[1] Dii Zɩ̃gɔ̃de yã'òmɛɛ à mɛ̀: [2] Ma Dii Zɩ̃gɔ̃de ma mɛ̀, Siɔna yã́ ma kũ gbãa maamaaɛ, àlɛ ma
nɔ̀sɛ tɛ́kũ pãsɩ̃pãsɩ̃. [3] Ma Dii ma mɛ̀, má ɛa su Siɔna, mí zɔ̃lɛ Yelusalɛũ. Wa o Yelusalɛũɛ wɛ́lɛ
sɩ̃ande, wi o ma Dii Zɩ̃gɔ̃de gbɛ̀sɩ̃sɩ̃ɛ Lua gbɛ̀sɩ̃sɩ̃. [4] Ma Dii Zɩ̃gɔ̃de ma mɛ̀, maeziɔ ń nɔeziɔ ɛa
kálɛ Yelusalɛũ gãaɛɔ, baade ń a lípanao kũa, kɛ́ aa wɛ̃ kɛ̀ yɑ̃́i. [5] Nɛgɔ̃ɛnaɔ ń nɛnɔɛnaɔ wɛ́lɛpi
gãaɛɔ pa lɔɛ, aaiɔ kɔ̃̀ɔ'o a zɛaɔ guu. [6] Ma Dii Zɩ̃gɔ̃de ma mɛ̀, yã́pi a bɔ gbɛ̃́ kɔ̃naɔ saɛ gɔɔ bee,
kási a bɔ ma saɛo. Ma Dii Zɩ̃gɔ̃de mámɛ má ò. [7] Ma Dii Zɩ̃gɔ̃de ma mɛ̀, mámɛ má a gbɛ̃́ɔ
bɔ gukpɛ bùsuɔ ń bɛ'aɛ bùsuɔ guu, [8] mí suńnɔ aaɔ ku Yelusalɛũ, aai gɔ̃ ma gbɛ̃́ɔ ũ, míɔ dɛ ń
Lua ũ a zɛ́wa sɩ̃ana.
[9] Ma Dii Zɩ̃gɔ̃de ma mɛ̀, á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ yã́ɛ bee ma ãnabiɔ lɛ́u za gɔɔ pɔ́ wà ma kpɛ́ ɛ̃ kpàlɛ e
gbãɔ, à gã̀sɩ̃wa bɔbɔ kpɛ́pi zɩ̃wa. [10] E gɔɔpi gɛ̀ kàò, gbɛ̃nazɩ̃naɔ ń pɔtuoɔ lɛ́ ài'e zɩ̃ yã́ musuo.
Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ́ ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ suo aafia vɩ̃o an wɛ̀lɛɔ yɑ̃́i, asa má tò wà íbɛlɛsɛ̀ ń kɔ̃o kɔ̃tɛ̃ɛ. [11] Áma
má yãkɛ gbɛ̃́ kɔ̃napiɔnɛ tia lán yãawao. Ma Dii Zɩ̃gɔ̃de mámɛ má ò. [12] Luabɛ a lou gbaɛ,
pɔ́wɛna iɔ aafia, vɛ̃ɛliɔ i nɛ'i, tɔɔlɛ i blɛkɛ. Má pɔ́piɔ kpa gbɛ̃́ kɔ̃napiɔwa gba ũɛ. [13] Á Yudaɔ
ń Isailiɔ, lá a gɔ̃ gbɛ̃́kabɔ ũ buipãleɔnɛ, màa má á suaba, mí tó wà báaadakɔ̃u ń á tɔ́o. Ásu
to vɩ̃a á kũo. Á gã̀sɩ̃wa wee.
[14] Ma Dii Zɩ̃gɔ̃de ma mɛ̀, lá ma zɛò mà músikpaázi gɔɔ pɔ́ á deziɔ ma pɔ fɛ̃̀mɛɛ, ɔ̃ mi á
wɛ̃nagwao, [15] màa ma zɛò lɔ má maakɛ Yelusalɛũdeɔnɛ ń Yudaɔ píi gɔɔ beeɔzɩ̃. Ma Dii
Zɩ̃gɔ̃de mámɛ má ò. Ásu to vɩ̃a á kũo. [16] Yã́ pɔ́ áli kɛn kɛ: Á baade lí sɩ̃ana'o a gbɛ̃́deeɛ.* Ali
yã́gɔ̃gɔ̃ a zɛ́wa nana á yã́kpalɛkɛkɩ̃iɔu. [17] Á gbɛ̃e suli vãikpaaɩ̃ ń a gbɛ̃́deeoo. Ɛɛtoa ń ma
tɔ́o suli kááguo, asa má za yã́piɔu píiɛ. Ma Dii Zɩ̃gɔ̃de mámɛ má ò.
[18] Dii Zɩ̃gɔ̃de yã́ ɛ̀a dɛ̀dɛa à mɛ̀: [19] Ma Dii Zɩ̃gɔ̃de ma mɛ̀, lɛ́ pɔ́ iɔ ye mɔ síiɔ̃de guu ń mɔ
sɔodeo ń mɔ sopladeo ń mɔ kwideo, a gɔ̃ á Yudaɔnɛ dikpɛ maa pɔ́ á pɔnakɛu ń yaalɔo ũ.
Ayãmɛto à wɛɛlɛ àɔ kú ń sɩ̃anao yãkelesai. [20] Ma Dii Zɩ̃gɔ̃de ma mɛ̀, buiɔ ń wɛ́lɛdeɔ aaɔ mɔ
dasi e tia. [21] Wa gɛ okɔ̃ɛ wɛ́lɛ ń wɛ́lɛo wà mɛ: Wà gɛ Dii kɩ̃́i wɛɛlɛ, wí Dii Zɩ̃gɔ̃depi aɛya. Mapi
má gɛ́ sɔ̃ɛ. [22] Buiɔ ń bùsu gbãa gbɛ̃́ɔ mɔ ma kɩ̃́i wɛɛlɛ dasi Yelusalɛũ la, aai ma aɛya. [23] Ma
Dii Zɩ̃gɔ̃de ma mɛ̀, gɔɔ bee gbɛ̃ɔn kwi pɔ́ bò bui ń buio guuɔ Yuda mɛ̀ndo kũ a ula lɛ́wa, aai
oɛ̀ aa mɛ: Wá gɛnnɔɛ, asa wá mà Lua kúánɔ.

* **8:16** Ɛfɛ 4.25

9

Yá̃ zɔ̃lɛa Isailiɔ ibɛɛɔwa

1 Dii a yã̀da Adalaka bùsula,
i to yá̃ zɔ̃lɛ Damasiwa,*
asa Sili mɛɛwiapiá aà pɔ́ɛ,
i kɛ Isaili buiɔ ńtɛ̃ɛ no.
2 Yá̃pi a zɔ̃lɛ Amatawa lɔɛ
ń Tiio ń Sidɔ̃o,†
baa kɛ́ aa dɛ ɔ̃nɔnaɔ ũ maamaa.
3 Tiideɔ bĩ̀i gbãa bo lĩ̀a ń wɛ̃́lɛi,
aa ã́nusu kã̀aańzi lán ũfãawa,
aa vua nɔ̀nɔaańzi lán zɛ́ guu pɛ̀lɛawa.
4 Gwa! Dii a ń pɔ́ɔ símá,
i zɛ́ pɔ́ aa vĩ̀ ísiaa midɛ.
Tɛ́ mɛ́ a kṹ ń wɛ̃́lɛpiwa.
5 Asekelonideɔ e, vĩ̀a i ń kṹ.
Gazadeɔ lualua maamaa
ń Ɛkɛlonideɔ lɔ, asa tãmaa a ń nɛ́ɛ.
Gazadeɔ kua ń kíawa,
Asekeloni a gɔ̃ bɛzia ũ.
6 Buipãleɔ zɔ̃lɛ Asedoda,
Dii i Filitɛ̃ɔ‡ wala midɛ.
7 I nɔ̀ɔ kòlokpasai bɔ ń lɛ́zĩ̀,
i tɛ̃ bɔ ń lɛ́u.
An gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ɔ gɔ̃ wá Lua pɔ́ ũɛ,
aa gɔ̃ lán Yudaɔ buiewa,
Ɛkɛlonideɔ gɔ̃ aà gbɛ̃́ɔ ũ lá Yebusiɔ kɛ̀wa.
8 Dii i a bùsu ń a gbɛ̃́ɔ dɔ̃́a
zĩ̀gɔ̃ pɔ́ lɛ́ mɔ́ lɛ́lɛimáɔ yã́i.
Gbãamɔnɛdeɔ gbã̀ablemá lɔo,
asa aɔ wɛ́tɛńzi saɛ.

Siɔna Kía mɔa

9 Á Siɔnadeɔ, à pɔnakɛ maamaa,
á Yelusalɛũdeɔ, à kúkuakɛ.
Á gwa, á kía lɛ́ mɔ́wá,
ĩ̀ yã̀kɛ a zɛ́wa mɛ́ zĩ̀blenaɛ.
Aà nɔ̀sɛ niɛ mɛ́ a di zàa'ĩ̀na kpɛ,
a di zàa'ĩ̀n nɛ́ bɔlɔ kpɛ.§
10 A zĩ̀kasɔ̃goɔ bɔlɛ Ɛflaiũ bùsuu,
a to zĩ̀kasɔ̃ɔ ku Yelusalɛũ lɔo,
wi zĩ̀kasaɔ ɛ́'ɛ.
A aafia kpàwakɛ bui píiɛ,
i kible za ísialɛ la ń a lɛ́leo,
za Uflatai e dṹnia lɛ́wa.*

11 Á gbɛ̃́ pɔ́ á dɛ zĩ̀zɔɔ ũ sɔ̃,
má á bɔlɛ è isaipiu
ma bàakuaánɔ au† yã́i.

---

* **9:1** Isa 17.1-3 † **9:2** Isa 23.1-18, Yoɛ 4.4-8 ‡ **9:6** Isa 14.29 § **9:9** Mat 21.5, Zãa 12.15 * **9:10** Soũ 72.8
† **9:11** Bɔa 24.8

12 Á zɪ̀zɔ pɔ́ á dɔ̃ á bɔɔ,
à su á wɛ́lɛ bɪ́ideu,
baa gbã málɛ oɛ́,
má ɛa asea kpáwá lɛɛ pla.
13 Yudaɔ mɛ́ ma sá ũ, má sápi kã́,
Ɛflaiũ buiɔ mɛ́ ma ka ũ, má dau,
mí Siɔnadepiɔ gbaɛ Gɛlɛkiɔwa.
Aa gɔ̃mɛɛ lán nɛgɔ̃na fɛ̃ndawa.

14 Za musu Dii a bɔ a gbɛ̃́piɔwa,
aà ka a gɛ̃ fɪoo lán loupilɛawa.
Dii Lua a kã̀aepɛ,
i mɔ gɛɔmidɔkɪ̃i oi zàa'ɪana guu.
15 Dii Zɪ̀gɔ̃de a ɔlia a gbɛ̃́ɔzi,
aa ń ibɛɛɔ taitai,
aai ɔ̃zɔ̃ ń gɔ̃kɛbɔɔwa.
Aa ń bɔ́ɔ'i mi,
aai pala lán vɛ̃ɛminawa.
Aa kɛ zɪ́uzɪu
lán ta pɔ́ wɪ̀ au ɛ́lɛò sa'okɪ̃iwawa.
16 Dii an Lua a ń suaba gɔɔ bee
a kpàsa sãɔ ũ,
aaiɔ tɛkɛ aà bùsuu
lán kíafua gbɛ̀ bɛɛɛdeɔwa.
17 Aaɔ maa mɛ́ an kɛfɛna a kɛ zà̰i.
Ɛwaasoɔ lɛkpɛɔ yɔ́yɔ pɔ́wɛna yã́i,
wɛ́ndiaɔ wɛ̃wɛ̃, kɛ́ vɛ̃ɛ di yã́i.

10

Dii ɔliaa Yudaɔzi

1 Á lou gbɛa Diiwa káabuana,
asa Dii mɛ́ ɪ̀ to lou kɛkɛ,
ɪ̀ to lou kwɛ́nɛ́,
ɪ̀ to buapɔ́ kɛ baadeɛ.
2 Tã́aɔ ɪ̀ yãyaaa'o,
màsokɛnaɔ ɪ̀ yã́ ɛgɛna e.
Wɛ́pungu'enaɔ yã́á mɔafiliɛ,
an gbɛ̃́ɔ nɔ̀sɛninianɛá pãɛ.
A yã́i tò gbɛ̃́ɔ liaaa lán sãɔwa,
an kúsu kwɛa kɛ́ aa dãna vɪo yã́i.*

3 Ma Dii ma mɛ̀,
ma pɔ paa an dãnaɔzi,
má ɪada blesanapiɔwa.
Ma Dii Zɪ̀gɔ̃de má ɔlia Yudaɔzi ma kpàsa pɔ́ɔ ũ,
má ń kɛ zɪ̀kasɔ̃ gawide ũ.
4 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ lán ɛ̃daalɛgbɛwa† a bɔ ń guu,
gbɛ̃́ pɔ́ dɛ lán kálo‡ ge zɪ̀kasawa a bɔ we,

* 10:2 Mat 9.36 † 10:4 Isa 28.16, Ɛfɛ 2.20 ‡ 10:4 Isa 22.23

kpalablenaɔ bɔ we píiɛ.
5 Aaɔ dɛ nɛgɔ̃naɔ ũɛ,
aa ɔ̃zɔ̃ ń ibɛɛɔwa zı̃kawɛ̃lɛ zɛ́u lán pɛ̀lɛawa.
Lá má kúńnɔ,
aa zı̃ka, aai sɔ̃deɔ fu.
6 Má Yudaɔ gba gbãa,
má Yosɛfu buiɔ suaba,
mí suńnɔ ń pá ziu,
kɛ́ má ń wɛ̃na vı̀ yã́i.
Aaɔ dɛ lá mi ń vũaa yãaowa,
asa mámɛmaa Dii ń Lua,
má yãmamá.
7 Ɛflaiũ buiɔ gɔ̃ nɛgɔ̃naɔ ũ,
an pɔ iɔ na lán vɛ̃ɛ zɔ̃̀lɛmáwa.
An nɛ́ɔ e, aai pɔnakɛ,
an pɔ́ a kɛ na Diiwa.
8 Má swe pɛ́ńzi, mí ń kãaa,
má ń boɛ, aaiɔ dasi lán yãawa.
9 Baa tó ma ń fãaa buiɔ guu,
ma yã́ aɔ dɔńgu za bùsu zã̀zãɔuɛ.
Ampiɔ ń ń nɛ́ɔ aaɔ kuɛ, aai su.
10 Má ń bɔ Egipi bùsuu mà suńnɔ,
má ń kãaa Asili bùsuu,
mí suńnɔ Galada bùsuu ń Libão.
Gu a mɔ́máo.
11 Aa bua Egipi ísiawa,
aa a ikooaɔ fu,
Niili ísiɔ ba.
Asiliɔ wala a kpálɛ,
Egipiɔ iko a láa.
12 Ma Dii Zı̃gɔ̃de ma mɛ̀,
ma gbɛ̃́ɔ gbãa'e ma kı̃́i,
aaiɔ tɛmazi.

11

1 Libã bùsu, zɛwɛ̃,
tɛ́ i kũ n sɛdɛ líɔwa.
2 Pɛ̃liɔ ɔ́ɔlɔ, asa sɛdɛ líɔ lɛ̀lɛɛ,
gawidepiɔ ɔ̃̀ɔkpàɛ.
Basana bùsu gialiɔ búbuapɛ,
asa líkpɛ sisipi kwɛ̀ɛ.
3 Sãdãnaɔ búbua dɔ,
asa an dã́dãkɛkı̃̀i maaɔ ɔ̃̀ɔkpàɛ.
Nɔ̀ɔmusuɔ wiidɔ,
asa Yuudɛ̃ dào kàalɛɛ.

Sãdãn maa ń sãdãn bɛɛɛsaideo

4 Dii ma Lua òmɛɛ màɔ sã pɔ́ dɛ wà ń kòlokpaɔ dã́, 5 asa an lunaɔ ı̀ ń kòlokpaɛ, wı̃li ń tàae
eo. An yı̃anaɔ sɔ̃ aaı̀ mɛ wa sáaukɛ̀ ń Diio, asa wa ɔda lè wá kũ̀. An dãnapiɔ lí ń wɛgwao.
6 Dii mɛ̀ á dṹnia gbɛ̃́ɔ to we lɔo, á ń baade kpakɔ̃aɛ, á ń na ń kíaɔnɛ ń ɔzı̃ɛ. Aa dṹnia wíwi,
mɛ́ á gbɛ̃e bɔ ń ɔzı̃o. 7 Ɔ ma sã pɔ́ dɛ wà ń kòlokpaɔ dã̀, atɛ̃sa a yɛ̃̀ɛɛsaideɔ. Ɔ ma gopana sɛ̀
mɛ̀n pla, ma tɔkpànɛ́. Ado tɔ́n Nandiio, ado sɔ̃ Naakɔ̃wa, ɔ̃ málɛ sãpiɔ dãò.

8 Mɔ doũ guu ma sãdãnaɔ dɛ̀ àaɔ̃. Ma sãɔ ye ma gĩ̀yãio, ɔ̃ ma fumá. 9 Má ò sãɔnɛ má ń
dã́ lɔo, a pɔ́ pɔ́ lɛ́ gaɔ ga, a pɔ́ pɔ́ lɛ́ kaalɛɔ kaalɛ, a pɔ́ pɔ́ gɔ̃̀ɔ kɔ̃ só. 10 Ɔ ma a gopana pɔ́ mi mɛ
Nandiio sɛ̀ má zɔ̃̀ɛ, ma lɛdoũ pɔ́ má kɛ̀ ń bui píio gbòo. 11 Lɛdoũpi gboogɔɔpi, ɔ̃ sã yɛ̃̀ɛɛsaide
pɔ́ lɛ́ ma gwaɔ dɔ̃̀ sa kɛ́ yã́pi bɔ̀ Dii kĩ́ɛ. 12 Má ò sãɔnɛ, tó à kɛ̀nɛ́ maa, aa ma asea kpaa. Tó
màan sɔ̃o, aaɔ ń pɔ́ kũa. Ɔ aa ĩ̀abòmɛɛ ã́nusu ɔwatɛ̃ baakwi.* 13 Dii òmɛɛ mà ɔ̃a pɔ́ aa
dĩ̀lɛ ma lua ɔ̃a dɛ beeaopi zu oobonaɛ, ɔ̃ ma ã́nusu ɔwatɛ̃ baakwipi sɛ̀ má zù oobonaɛ Dii
kpɛ́u.† 14 Ɔ ma a gopana plaade pɔ́ mi mɛ Naakɔ̃wa sɛ̀ má zɔ̃̀ɛ, ma gbɛ̃kɛ pɔ́ Yudaɔ ń Isailiɔ
vĩ̀ ń kɔ̃o gbòo.
15 Ɔ Dii òmɛɛ mà gɛ̃ sãdãn bɛɛɛsaide pɔkasaɔu sa, 16 asa á sãdãna dilɛ ń bùsuu, aɔ sã pɔ́
lɛ́ kaalɛɔ fãn vĩ̀o, a a pɔ́ pɔ́ fã̀aaɔ wɛɛlɛo, a ɛsɛkɛ a pɔ́ pɔ́ kɛ̀'ĩ̀aɔnɛo, a a pɔ́ pɔ́ gbãa gwao. A sã
mɛkpaaɔ swɛ wolo, i ń só.
17 Waiyoo sãdãn bɛɛɛsaide pɔ́ ĩ̀ pãkpa sãɔzi!
Wa aà lɛ́ ń fɛ̃ndao a ɔplaa gã̀sĩ̀ ń a ɔplaa wɛ́owa,
aà gã̀sĩ̀pi i imi vĩ̀oo,
aà wɛ́pi i na fɛ̃́u.

12

Dii Yelusalɛũ bɔa bui píi ɔzĩ̀

1 Yã́ pɔ́ Dii ò Isailiɔ yã́ musun kɛ. Dii pɔ́ musu kpàlɛ à tɔɔlɛ kàlɛ mɛ́ ĩ̀ nisĩ̀na íkasa
gbɛ̃nazĩ̀na guu mɛ̀: 2 Gwa! Má Yelusalɛũ kɛ lán toona pɔ́ a í a bui pɔ́ liaaiɔ tàlaatalaabowa.
Aa koezɔ̃ Yelusalɛũzi ń Yuda bùsuo píi. 3 Gɔɔ bee tó dṹnia bui píi koezɔ̃̀i màa, má Yelusalɛũ
kɛ bui píiɛ gbɛsi pɔ́ wa fɔ̃ deeo ũ. Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ wɛɛlɛ yɔ̃wà píi, a aà woloɛ nài. 4 Gɔɔ bee má tó
sɔ̃́ píi bílikɛ gɛ́kĩ̀iwa, mí ĩ́ana zĩ̀ ń dikpɛnaɔwa. Ma Dii mámɛ má ò. Ma wɛ́ɔ wɛ̃a Yudaɔ yã́
musu, má buipãlɛɔ sɔ̃́ɔ vĩ̀akũnɛ́. 5 Yudaɔ kíaɔ i o ń sɔ̃ guu, Yelusalɛũdeɔ gbãa, kɛ́ Dii Zĩ̀gɔ̃de
dɛ ń Lua ũ yã́i.
6 Gɔɔ bee má tó Yudaɔ kíaɔ gɔ̃ lán kĩ̀na tɛ́ pɔ́ ká yàa gbáuwa, lán sɛ̃tɛ pɔ́ sɔlɔ áwauwa. Aa
gbɛ̃́ pɔ́ liaańziɔ sã́sã ɔplaa ń zɛɛo, Yelusalɛũ iɔ kálɛa a gbɛu Yelusalɛũ ũ. 7 Ma Dii má Yuda
wɛ̃́lɛɔ bɔ káau, kɛ́ Davidi buiɔ gawi ń Yelusalɛũdeɔ pɔ́o su àɔ dɛ Yuda kĩ̀niɔ pɔ́ao. 8 Gɔɔ bee
ma Dii má ɔku Yelusalɛũdeɔla. Gɔɔ bee an gbagalɛnaɔ gbãa'e lán Davidiwa, Davidi buiɔ
sɔ̃ aa gbãa'e lán Luawa, lán Dii Malaika pɔ́ dɔaaanɛ́wa. 9 Gɔɔ bee má zɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ lɛ́lɛi
Yelusalɛũwaɔ kaalɛao.

Yudaɔ ɛa sua Diiwa

10 Má a Nisĩ̀na pisi Davidi buiɔ ń Yelusalɛũdeɔwa píi, aai ma gbɛ̃kɛ dɔ̃, aai wabikɛa,
aai gbɛ̃́ pɔ́ aa aà zɔ̃̀ aa aà dɛ̀ gwa.* Aa búbuapɛ aà yã́ musu† lá wĩ̀ pɛ nɛ́ mɛ̀ndona gaa
yã́ musuwa. Aa wɛ̃nakɛɛ̀ lá wĩ̀ kɛ nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia gaa yã́ musuwa. 11 Gɔɔ bee Yelusalɛũdeɔ
búbuapɛa aɔ dɛ lán búbua pɔ́ wa pɛ̀ Adadalimɔ Mɛgido gusalalauwa. 12 Bùsudeɔ búbuapɛ
fã́ani ń fã́anio, Davidi buiɔ ńtɛ̃ɛ, an nɔɛɔ ńtɛ̃ɛ, Natã buiɔ ńtɛ̃ɛ, an nɔɛɔ ńtɛ̃ɛ, 13 Levii buiɔ ńtɛ̃ɛ,
an nɔɛɔ ńtɛ̃ɛ, Simɛi buiɔ ńtɛ̃ɛ, an nɔɛɔ ńtɛ̃ɛ, 14 ń bui kĩ̀niɔ ńtɛ̃ɛtɛ̃ɛ, an nɔɛɔ ńtɛ̃ɛtɛ̃ɛ lɔ.

13

1 Gɔɔ bee nibɔna a wɛ̃ Davidi buiɔnɛ ń Yelusalɛũdeɔ píi duunawoloama ń gbãbɔanɛ́o
yã́i. 2 Gɔɔ bee má tã́aɔ tɔ́ bãdɛ ń bùsuu, aɔ dɔ gbɛ̃egu lɔo. Ma Dii Zĩ̀gɔ̃de mámɛ má ò. Má
ãnabi ɛgɛnaɔ midɛ ń bùsuu ń wɛlɛna pɔ́ lɛ́ ń gba lɛ́ɔ. 3 Tó gbɛ̃́ gĩ̀ lɛ́ ãnabikɛkɛ, aà de ń aà
da'iao oɛ̀ à làawàn we, asa à ɛɛtò ń ma tɔ́oɛ. Tó àlɛ ãnabikɛkɛ, aà de ń aà da'iaopiɔ mɛ́ aa
aà zɔ̃ aa dɛ. 4 Gɔɔ bee wí a ãnabi píi kṹ yã́ pɔ́ aalɛ e oa yã́ musu. Aa ãnabikɛ pɔ́kã ula da

---

* **11:12** Mat 26.15 † **11:13** Mat 27.9-10 * **12:10** Zãa 19.37, Zia 1.7 † **12:10** Mat 24.30, Zia 1.7

aa gbɛ̃ɔ sɑ̃sɑ̃ò lɔo. [5] A mɛ ɑ̃nabin a ũo, zɔ̃ɛn a ũ, álɛ buakɛ za a nɛgɔɔɛ. [6] Tó wà aà là: Bɔ́ ia
mɛ́ tɛ́tɛ n ɔɔwa sɔ̃? A mɛ: E'e! Ma kɛ'ia ma gbɛ̃ɔ bɛɛ.
[7] Ma Dii Zi̋gɔ̃de ma mɛ̀:
Fɛ̃nda, fɛlɛ ń ma sɑ̃dɑ̃nao,
gɔ̃ pɔ́ dɛ ma gbɛ̃do ũpi.
Sɑ̃dɑ̃napi lɛ́, sɑ̃ɔ i fɑ̃aa,*
mí ɔlia an gbɛ̃ kpɛɛnaɔzi.
[8] Wa bùsudeɔ lɛɛ pla lɛ wà ń dɛdɛ,
lɛɛ do i gɔ̃ a guu.
Ma Dii mámɛ má ò.
[9] Má lɛɛ dopi baasa ń tɛ́o
lán ɑ̃nusu baasaawa,
má ń maa lɛgwa,
lá wì vua maa lɛgwawa.
Aa ma sísi, mí wemá.
Má mɛnɛ́ ma gbɛ̃ɔ,
aai omɛɛ Dii ń Lua.

14

Zi̋ gbɛzɑ̃ ń Dii mɔao

[1] Gwa, Dii gɔɔ lɛ́ mɔ́, wa á pɔ́ɔ síwá, wi kpaalɛkɔ̃ɛ á wáa. [2] A bui píi kɑ̃aa Yelusalɛũzi aa
zi̋kaánɔ, aai wɛ̃lɛpi sí. Aa kpɛ́ɔ yɔɛ aa kusi nɔɛɔwa. Wa tá ń wɛ̃lɛpideɔ lɛɛ doo zi̋zɔɔ ũ, ɑ̃ma
wa ń ki̋ni pɔ́ gɔ̃ɔ bɔlɛ wɛ̃lɛpi guuo. [3] Dii a mɔ́ zi̋kai ń buipiɔ, lá ì kɛ yɑ̃a zi̋kagɔɔwaɛ. [4] Gɔɔ bee
Dii a gbápɛlɛ Kùkpɛ si̋si̋ misonaa Yelusalɛũ gukpɛ oi. Si̋si̋pi a paa pla sɛa gukpɛ e bɛ'aɛ, a
guzulɛ aɔ zɔ̃ɔ maamaaɛ. Si̋si̋pi kpɛdo a ta gugbɑ̃ntoo oi, ado sɔ̃ gɛɔmidɔki̋i oi. [5] Á bàalɛ ta
si̋si̋piɔ guzulɛu, asa guzulɛpi a gɛ pɛ Aseliwaɛ. Á bàalɛ lá á deziɔ bàalɛ̀ tɔɔlɛ lualuaɛ Yudaɔ
kí Uzia gɔɔwa, Dii ma Lua i mɔ́ ń a gbɛ̃ pɔ́ an kua adoaɔ sɑ̃nu.
[6] Gɔɔ bee gupua aɔ kuo, sema gunìɛ ń lougbɛo. [7] Gɔɔpi aɔ adoa, fɑ̃anɛ ge gwɑ̃asi̋na aɔ
kuo. Dii mɛ́ gɔɔpi dɔ̃. Tó oosi kɛ̀, gu a pu.
[8] Gɔɔ bee í wɛ̃nide* a bɔ Yelusalɛũ à bàalɛ, a ki̋ni i ta gukpɛ oi Isida Wisideu, a ki̋ni i ta
bɛ'aɛ oi ísiau saɛ ń buziɛo píi. [9] Dii mɛ́ aɔ dɛ dṹnia píi Kía ũ. Gɔɔ bee ɔ̃mɛ aɔ Dii ũ ado, aà
tɔ́ mɛ́ aɔ ku ado. [10] Bùsupi píi a gɔ̃ gusalala ũɛ, sɛa za Gɛba pɔ́ kú Yelusalɛũ gugbɑ̃ntoo oi
e Limɔ pɔ́ kú a gɛɔmidɔki̋i oi. Ɑ̃ma Yelusalɛũ aɔ kálɛa a gbɛu musumusuɛ, sɛa za Bɛ̃yɑ̃mɛɛ
bi̋ibɔlɛu e Bi̋ibɔlɛ Sɛ́ia ń Gola Bi̋ibɔlɛo, sɛa za Ananɛli bi̋i lɛsi̋i e kí vɛ̃ɛfɛ̃ki̋i. [11] Waɔ ku a guuɛ,
wa wíwi bau lɔo. Yelusalɛũdepiɔ aaɔ ku dɔdɔaɛ.†
[12] Gagyɑ̃ pɔ́ Dii a ka bui pɔ́ aa lɛ̀lɛ Yelusalɛũwaɔgun kɛ: An mɛ a yaikɛ gɔɔ pɔ́ aa si̋a. An
wɛ́ a yaikɛ a tɔ́ɔnau, an lɛ́na a yaikɛ ń lɛ́u. [13] Gɔɔ bee Dii a to gili gɛ̃ńgu maamaa, aa kɔ̃
kṹkũ kɔ̃ ɔpizi̋, aai liaa ń kɔ̃o. [14] Yudaɔ zi̋ka Yelusalɛũ ḿpii, aa zi̋ble bui pɔ́ liaańziɔwa, aai
ń àizɛɛ naaa, vua ń ɑ̃nusuo ń pɔkasaɔ kɛ̀ zài. [15] Gagyɑ̃pi a ka sɔ̃ɔgu lɔ ń sɔ̃baonaɔ ń yiongoɔ
ń zàa'i̋naɔ ń pɔtuo pɔ́ kú gbɛ̃piɔ bòouɔ píi.
[16] Bui pɔ́ mɔ̀ lɛ̀lɛ Yelusalɛũwapiɔ, an gbɛ̃ pɔ́ gɔ̃ɔ aaɔ gɛ́ we wɛ̃ ń wɛ̃o kúlɛi Kí Dii Zi̋gɔ̃deɛɛ,
aai Lákpɛdɔa dikpɛkɛ. [17] Tó dṹnia buie i gɛ́ Yelusalɛũ kúlɛi Kí Dii Zi̋gɔ̃depiɛo, lou a manɛ́o.
[18] Tó Egipi buiɔ i gɛ́ dikpɛpi kɛio, lou a manɛ́o, mɛ́ Dii a gagyɑ̃ pɔ́ ì ka bui pɔ́ i gɛ́ dikpɛpi
kɛioɔgu káńguɛ. [19] Ia pɔ́ a da Egipiɔwa ń bui pɔ́ i gɛ́ dikpɛpi kɛioɔwan we. [20] Gɔɔ bee wa
kɛ̃ sɔ̃ ɑ̃nanaɔwa: Dii pɔ́. Dii kpɛ́ dàaɔ aaɔ sáa ń sa'oki̋i taɔɛ. [21] Oo pɔ́ kú Yelusalɛũ ń Yuda

* **13:7** Mat 26.31, Maa 14.27 * **14:8** Eze 47.1, Zɑ̃a 7.38, Zia 22.1 † **14:11** Zia 21.3-4

bùsuoɔ gɔ̃ Dii Zi̊gɔ̃de pɔ́ ũ píiɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ aa mɔ sa'oiɔ sɛ aa nɔ̀ɔ fùukɛò. Gɔɔ bee laatana aɔ ku Dii Zi̊gɔ̃de kpɛ́u lɔo.

MALAKI
Yấ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Malaki a lá kɛ̃̀ e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wɛ̃̀ 500 e 450. Isailiɔ sù ń zɔblea Babilonio wɛ̃̀ 538 guu. An suapi gbɛa an kúsu nà kwɛawa busɛbusɛ. E ãnabi Malaki àɔ gɛ́ ãnabikɛkɛi, Isailiɔ tɛ̀ ãnabi Age ń ãnabi Zakalio yãdanɛɔi, ɔ̃ aa ɛ̀a Lua kpɛ́ dɔ̀ Yelusalɛũ wɛ̃̀ 520 e 515 guu. Ấma za gɔɔ bee an wɛ́ dɔa yấ dafu pɔ́ a kɛ dɔaana Zolobabɛli ɔzĩ̀ i zɛkɛo. An lousisiyãɔ ɔ̃̀ɔkpà mɛ́ yãvãi lɛ́ kấfĩ. Aa pãkpà sa'oa Luawai (1.6-14), wiɔ Lua kpãi'o gbaɔ daa guu (3.6-11), sa'onkiaɔ sɔ̃ aalɛ laaidɔ zĩ̀wa lɔo, mɛ́ wĩ̀li ikoyã pɔ́ Lua dĩ̀lɛnɛ́ da lɔo (2.1-16).

Yấpiɔ yấi Malaki lɛdà sa'onaɔwa ń gbɛ̃́ɔ píi aa nɔ̀sɛlilɛ. A dɔ̀ńgu kɛ́ Lua yeńzi (1.1-5), ãma a ɔ̀nɛ́ lɔ aà mɔa ń aà yấkpalɛkɛa ń gbɛ̃́ɔ gɔɔ kà kãi (2.17-3.5, 3.13-24). Ấ zĩ̀na pɔ́ Lua a gbaɛ yã'ɔ̀nɛ́ (3.1), aɔ dɛ ãnabi ũ lán Ɛliawa (3.23). Baona lá pɔ́ Matiee ń Lukuo kɛ̃̀ɔ guu, Malaki yấ bee dɛ Zãa Daa'ilɛna pɔ́ à mɔ̀ gbɛ̃́ɔ da zɛ́wa Yesu Kilisiɛ yấ ũɛ (Mat 17.11-13, Luk 1.17).

Kɛ́ Malaki fɛ̀lɛ ń Isailiɔ an kua pɔ́ ɔ̃̀ɔkpà ń ń pãkpaa Lua yấio, à lɛdàda luanaaikɛnaɔnɛ aaɔ kú ń Lua yấkpalɛkɛańnɔ sɔuo. Wápiɔ sɔ̃ Malaki lɛ́ owɛ̃ɛ wá baade àɔ kú ń Lua yấkpalɛkɛaanɔ sɔuo za káau.

Sa'oyã

[1] Yấ pɔ́ Dii ò Isailiɔnɛ Malaki sabain kɛ: [2] Ma Dii ma mɛ̀ má yeázi, ɔ̃ a mɛ̀ ma yeaázi dɛ
kpelewa ni? Ma Dii ma mɛ̀ Esauá Yakɔbu vĩ̀i nolo? Kási Yakɔbu má yei, [3] má ye Esauio,*
ɔ̃ ma aà gusĩ̀sĩ̀de lĩ̀lɛ guwaiwai ũ, ma aà bùsu tò gbáa gbɛ̃gbonaɔ kúkĩ̀i ũ. [4] Ɛdɔũpiɔ ĩ̀ mɛ,
baa kɛ́ wà ń wɛ̃́lɛɔ dɛ̃ɔnzɔ̃, aa ɛa ń bɛziaɔ fɛlɛɛ. Ɔ ma Dii Zĩ̀gɔ̃de ma mɛ̀: Tó aa ɛ̀a kàlɛ, má ń
dɛɛlɛmpaɛ, wi onɛ́ Vãibusudeɔ, gbɛ̃́ pɔ́ Dii ń kpɛ̃nɛ kũa gɔɔpiiɔ!† [5] Ấ wɛsiɛ, í mɛ Dii zɔ̃ɔ, baa
wá bùsu zɔ̃lɛ kpɛle.
[6] Nɛ́ ĩ̀ a mae kpɛla, mɛ́ zɔ̀blena ĩ̀ a dii kpɛla. Kɛ́ má dɛ á mae ũ, álɛ ma kpɛlae? Kɛ́ má dɛ
á dii ũ, á ma vĩ̀a vĩ̀e? Ma Dii Zĩ̀gɔ̃de mámɛ málɛ á la. Ấ sa'onaɔ, ámɛ álɛ sakamagu. I mɛ:
Kpelewa wa sakàngui? [7] Kɛ́ a sakà ma táabũnuu yấiɛ. I mɔ ma gbagbakĩ̀i ń blɛ gbãlɛaoɛ.
I mɛ: Kpelewa wa n gbagbakĩ̀i gbãlɛ̀i? [8] Kɛ́ a mɔ sa'ɔ̀a ń pɔ́ vĩ̀aɔ, yãvãin weoa? Kɛ́ a sa'ɔ̀a
ń nɔ̀ɔ ɛɛɔ ge a gyãeɔ, yãvãin weoa?‡ A gɛ kpa bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔwa à gwa! Ấ yấ a kaaàgua? A á
sáaukpaa? Ma Dii Zĩ̀gɔ̃de mámɛ málɛ á la.
[9] Tó a awakpàmɛɛ tia kɛ́wa, má á wɛgwae? Tó pɔ́ bee taaɔ kú á ɔzĩ̀, má síánɔe? Ma Dii
Zĩ̀gɔ̃de mámɛ málɛ á la. [10] Tó á gbɛ̃e gɛ̀ ma ua zɛ́ tà yãa, kɛ́ wasu gɛ̃ tɛ́kai ma gbagbakĩ̀i
pão, bee sɜ̀ɔ. Ma Dii Zĩ̀gɔ̃de mámɛ má ò. Ấ yấ lɛ́ kɛmɛɛ nao, má á gba sio. [11] Za ĩ̀atɛ̃ bilɛa
e a gɛ̃kpɛukĩ̀i ma tɔ́ aɔ zɔ̃ɔ buiɔnɛ. Wa tulaletikamɛɛ tɛ́a, wi mɔmɛɛ ń gba gbãlɛsaiɔ gupiiu,
asa ma tɔ́ aɔ zɔ̃ɔ buiɔ guuɛ. Ma Dii Zĩ̀gɔ̃de mámɛ má ò. [12] Kási ápiɔ i ma tɔ́ ɔ̃̀ɔkpaɛ, álɛ e ma
táabũnu gbãlɛaɛ, ɔ̃ i sa'owà ń pɔ́ giaɔ. [13] Ma Dii Zĩ̀gɔ̃de ma mɛ̀: I mɛ, bee á kṹ gbãaɛ, ɔ̃ a
nifɛ̃̀i. Tó a mɔ ma gbagbai ń pɔ́ kɔ̃̀ɔkũaɔ ń pɔ́ ɛɛkũaɔ ń pɔ gyãeɔ, má beeɔ sia? Ma Dii mámɛ
málɛ á la. [14] Mɔafilide pɔ́ pɔ́ sa vĩ̀ a kpàsa guu, a zɛ̀mɛɛ, mɛ́ à gɛ̀ ma gbagba ń pɔ́ sãadeo a
gɛ̃ɛ ũ, adeá láaipɔɛ. Asa mámɛmaa Kĩa zɔ̃ɔ, ma tɔ́ ĩ̀ to vĩ̀a bui píi kṹ. Ma Dii Zĩ̀gɔ̃de mámɛ
má ò.

2

[1] Ma Dii Zĩ̀gɔ̃de ma mɛ̀: Ấ sa'onaɔ á yấn la sa. [2] Tó i swấsɛio, tó i da á sɔ̃u à ma tɔbɔo, má
láaizĩ̀wá à gɔ̃ báaasaiɛ. Má zĩ̀wá kɔ̀ se, asa i da á sɔ̃u a ma tɔbɔ̀o. [3] Gwa! Má á buiɔ lele á

---
* **1:3** Lom 9.13 † **1:4** Isa 34.5-17, 63.1-6 ‡ **1:8** Iko 15.21

yɑ̃i, mí dikpɛ sa pɔ́ á ò pɔgbɔ̃ fɑ̃́ɛ á oawa, wi á kɔ́lɛò. 4 Iɔ dɔ̃ sa kɛ́ ma yɑ̃́ bee dɨ̀lɛɛ́, kɛ́ ma bàa
kua ń á Levii buiɔ gi kuɛ.* Ma Dii Zɨ̃gɔ̃de mámɛ má ò. 5 Ma bàakuańnɔpi guu ma wɛ̃ni ń
aafiao kpàmá, kɛ́ aaɔ ma vɨ̃a vɨ̃, ɔ̃ aa ma vɨ̃a vɨ̃, aa lùalua ma aɛ. 6 An lɛ́ yɑ̃danɛ sɨ̃ana dɔ̃,
wi ma yɑ̃kpaanla bɔ̀ ń lɛ́uo. Aa táa'òmanɔ ń lɛdoũo ń nɔ̀sɛpuao, aa gbɛ̃́ɔ bɔ̀ vɑ̃i guu dasi.
7 A maa sa'ona àɔ dɔ̃a vɨ̃ɛ, kɛ́ gbɛ̃́ɔ e yɑ̃danɛ mawà, asa ɔ̃mɛ ma Dii Zɨ̃gɔ̃de ɨ̀wa ũ. 8 Ápiɔ sɔ̃
a pɑ̃zɛa, á yɑ̃danɛɔ tò gbɛ̃́ɔ fù dasi, a ma bàa kua ń á Levii buiɔ gbòo. Ma Dii Zɨ̃gɔ̃de mámɛ
má ò. 9 Ɔ̃ má tò wà sakàágu, ma á sɔaa gbɛ̃́piiɛ, kɛ́ i tɛ ma tufaio, mɛ́ i kɛ gbɛ̃́ɔnɛ kɛ̀kɛ ikoyɑ̃
musu yɑ̃i.

Nɔyaa yɑ̃́

10 Wá De doũ nolo? Lua doũ mɛ́ wá kɛo lò? Bɔ́yɑ̃i wá kɔ̃ náai vɨ̃o, ɔ̃ wa Lua bàa kua
ń wá deziɔ yɑ̃́ gbòoi? 11 Yudaɔ náaisaiyɑ̃kɛ̀, aa yɑ̃bɛ̃ɛkɛ̀ Yelusalɛũ ń Isaili bùsuo, asa aa
tɑ̃́agbagbanaɔ sɛ̀ nɔ ũ, aa Dii kpɛ́ pɔ́ a yei gbɑ̃lɛ̀ò. 12 Gbɛ̃́ pɔ́ yɑ̃́ bee taa kɛ̀, Dii aà kɛ̃ Yakɔbu
buiɔwa, i dɛ, bɔ̀mɔ ge bele no, baa tó à mɔ̀ ń gbaɔ Dii Zɨ̃gɔ̃deɛ.
13 Yɑ̃́ plaade pɔ́ i kɛn la. Iɔ ɔ́ɔlɔ àɔ aaukɛ, á wɛ́'i ɨ̀ɔ ka Dii gbagbakɨ̃iwa, kɛ́ à wɛsɛ̀ lɛ́ gba pɔ́
a mɔɔ̀ɛ gwa à gbasa sio yɑ̃i. 14 I mɛ: Bɔ́mɛ mɔ̀ ń yɑ̃́ɛo? Kɛ́ Dii mɛ́ seelade ũ ápiɔ ń á baade
ɛ̀waasogɔɔ nɔo yɑ̃́ musu yɑ̃́iɛ. Asa n nɔ mɛ́ n gbɛ̃do pɔ́ a kɔ̃ yɑ̃mà ũ, ɔ̃ n bɔ aà kpɛ. 15 Dii i á
kɛ lán sàwakula ń gbalaowa, kɛ́ á mɛ ń á lɛ́o àɔ doũo lɛ́? Bɔ́ Lua lɛ́ yá á mɛdoũkɛpi musui?
Kɛ́ á nɛ́ɔ e aa a yɑ̃ma yɑ̃́iɛ. Bee yɑ̃i àɔ ázɨ̃a kũa dɔ̃, kɛ́ ásu náaisaiyɑ̃kɛ á naɛo. 16 Ma Dii
Isailiɔ Lua ma mɛ̀, má za nɔyaa ń pɔpiliawàouɛ. Ma Dii Zɨ̃gɔ̃de mámɛ má ò. Áɔ ázɨ̃a kũa
dɔ̃, kɛ́ ásu náaisaiyɑ̃kɛɛ̀o.

Dii yɑ̃́kpalɛkɛgɔɔ

17 Á tò á yɑ̃'o Dii kũ̀ gbɑ̃a. I mɛ: Wá yɑ̃́ kpele mɛ́ aà kũ̀ gbɑ̃ai? Kɛ́ i mɛ, vɑ̃ikɛnaɔ maa
Diiɛ, an yɑ̃́ ɨ̀ kaaàgu yɑ̃́iɛ. I mɛ lɔ, Lua pɔ́ ɨ̀ yɑ̃́kpalɛkɛ ń gbɛ̃́ɔ ku máɛ?

3

1 Ma Dii Zɨ̃gɔ̃de ma mɛ̀: Gwa! Má a zɨ̃na gbaɛ aà dɔaa zɛkɛkɛmɛɛ.* Dii pɔ́ i aà kɨ̃́i wɛɛlɛ i
gɛ̃ a kpɛ́u kɑ̃́ndo. Á ma, ma bàakuaánɔ zɨ̃na pɔ́ á pɔ dɔwàpi lɛ́ mɔ́! 2 Démɛ a aà mɔgɔɔ fɔ̃i?†
Tó à bɨ̀lɛ, démɛ a bɔi? Asa aɔ dɛ lán mɔ̀baasana tɛ́waɛ, lán pɔpina kasa baasaawa. 3 A zɔ̃lɛ
à gbɛ̃́ɔ baasa à ń gbɑ̃sɨ̃ wolo. A Levii buiɔ gbɑ̃bɔnɛ́, lá wɨ̃ vua ń ɑ̃́nusuo, gbɑ̃sɨ̃ wolowa, mɔ
Diiɛ ń gbaɔ a zɛ́wa. 4 Gɔɔ bee Yelusalɛũdeɔ ń Yudaɔ píi gba a ka Diigu lán yɑ̃awa, lá a ziwa.
5 Ma Dii Zɨ̃gɔ̃de ma mɛ̀: Má mɔ́wá yɑ̃́kpalɛu, ma mɛ a wɑ̃ ń bɔbɔa ń gbɛ̃́ pɔ́ ma vɨ̃a vɨ̃oɔ:
Gbɛ̃kɔɔlɛkɛnaɔ ń gbɑ̃sɨ̃kɛnaɔ ń ɛɛ lɛgbɛ̃naɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aaɨ̀ gbɑ̃amɔ ń zɨ̃kɛnaɔnɛ ń gyaa taasideɔ
ń tonɛ pɔ́ gwana vɨ̃oɔ ń bɔ̀mɔɔ.

Gbɛ̃nazɨ̃na Lua kpɑ̃́i'oa

6 Ma Dii mili lilɛo. A yɑ̃i á Yakɔbu buiɔ i kaalɛo. 7 Ma Dii Zɨ̃gɔ̃de ma mɛ̀: Za á deziɔ gɔɔ ɔ̃
a pɑ̃ ma yɑ̃́a, á kũao. Á zɛmanɔ, mí zɛánɔ. I mɛ, kpelewa wá zɛnnɔi?
8 Gbɛ̃nazɨ̃na ɨ̀ Lua kpɑ̃́i'oa? Kási álɛ ma kpɑ̃́i'o. I mɛ, bɔ́ musu wálɛ n kpɑ̃́i'oui? Á pɔ́
kwide ń á gbao yɑ̃́ musuɛ. 9 Á bui píi gɔ̃̀ láaipɔ ũɛ, kɛ́ álɛ ma kpɑ̃́i'o yɑ̃́i. 10 A mɔ́ ń pɔ́ kwideo‡
píi, í ká ma làasiu, kɛ́ blɛ e àɔ ku ma kpɛ́u. Ma Dii Zɨ̃gɔ̃de mámɛ má ò. Á ma lɛ bee musu à
gwa. Tó mi musu zɛ́ wɛ̃ ma ɛ̀fɑ̃ai pɨ̀siɛ́, a kua a kákɨ̃iwao, mámɛo! 11 Ma Dii Zɨ̃gɔ̃de ma mɛ̀:
Má kpá á buapɔ ɔ̃̀ɔkpanaɔnɛɛ. Aa á pɔ́ɔ míɔnzɔ̃o, á vɛ̃ɛliɔ nɛ́ a woloo. 12 Bui píi i oɛ́ ɛ̀fɑ̃aideɔ,
asa á bùsu aɔ naɛ.

Dii bɔa ń yɑ̃́o gɔɔ

* **2:4** Nao 3.11-13 * **3:1** Mat 11.10, Maa 1.2, Luk 1.76, 7.27 † **3:2** Yoɛ 2.11, Zia 6.17 ‡ **3:10** Lev 27.30

13 Ma Dii ma mɛ̀: A yãvãi ò ma musu. I mɛ, bɔ́ yã́ wá ò n musui? 14 A mɛ̀, zɔblea Luaɛá
pãɛ. Kɛ́ wa zi̋kɛ̀ Dii Zi̋gɔ̃de yã́wa mɛ́ wa zwȁnkasaɔ dà aà yã́i, bɔ́ ài wá èi? 15 Tia kɛ́wa i mɛ
waladeɔnɛ ɛ̀fãaideɔ. A̋lɛ e vãikɛnaɔ mɛ́ lɛ́ zɛdɔ, gbɛ̃́ pɔ́ ȉ mɛ Lua pila wà dɛ̃ɛka sɔ̃, yãe lí aà
leo.
16 Gbɛ̃́ pɔ́ Dii vi̋a vi̋ɔ yã'ò ń kɔ̃o, ɔ̃ à swa̋dɔ̀ ń yã́i a mà. Ɔ̃ wà gbɛ̃́ pɔ́ Dii vi̋a vi̋ aaȉ
làasookɛwàɔ tɔ́ kɛ̃̀ ladau aà aɛ. 17 Ma Dii Zi̋gɔ̃de ma mɛ̀, gɔɔ pɔ́ ma bɔ ń yã́o, aaɔ dɛ ma
pɔ́ ũ, ma àizɛɛ ũ. Má wɛ̃nadɔ̃nɛ́ lá gbɛ̃́ ȉ wɛ̃nadɔ̃ a nɛ́ pɔ́ lɛ́ zi̋kɛɛɛwa. 18 I gbɛ̃maaɔ ń gbɛ̃vãiɔ
dɔ̃kɔ̃ɛ sa, gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ zɔble Luaɛɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ lí zɔbleɛ̀ɔɔ. 19 Ma Dii Zi̋gɔ̃de ma mɛ̀: Gwa! Gɔɔpi lɛ́
mɔ́, aɔ wãa lán mua tɛ́wa, mɛ́ waladeɔ ń vãikɛnaɔ aaɔ dɛ lán sɛ̃̀ giiwa. Gɔɔpi a kṹmá píi,
an zi̋na ge an ɔnɛ a gɔ̃o. 20 A̋ gbɛ̃́ pɔ́ á ma vi̋a vi̋ɔ sɔ̃, á bɔa maa ȉatɛ̃ i bilɛɛ́, mɛ́ aafia aɔ ku a
gupuai. A̋ bɔlɛ àɔ vi̋vi̋ lán zunɛ pɔ́ wà ń gbáɛɔwa. 21 Ma Dii Zi̋gɔ̃de ma mɛ̀: Gɔɔ pɔ́ ma bɔ ń
yã́o, á ɔ̃zɔ̃ gbɛ̃vãiɔwa, aaɔ dɛ túfu ũ á gbáu. 22 A to ikoyã pɔ́ má kpà ma zɔ̀blena Mɔiziwa
Olebu àɔ dɔágu, yã́ pɔ́ má di̋lɛ Isailiɔnɛ ń yã́ pɔ́ má dànɛ́o. 23 A ma! Má ãnabi Ɛlia§ zi̋wá
e ma mɔgɔɔ zɔ̃ɔ pɔ́ a to vi̋a ń kṹ àɔ ká. 24 A to maeɔ lɛdoũkɛ ń ń nɛ́ɔ, mɛ́ nɛ́ɔ lɛdoũkɛ ń ń
maeɔ,* kɛ́ másu mɔ ɔlɛlɛ á bùsuɛo yã́i.

§ **3:23** Mat 11.14, 17.10-13, Zãa 1.21 * **3:24** Luk 1.17

MATIEE
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Matiee baona pɔ a kɛ̃̀ ku zɛ́zɛ lán Maaku pɔ́waɛ:
Zãa da'ilɛna waasokɛa (3.1-12)
Yesu da'ilɛkɛa ń aà yɔ̃ao (3.13-4.11)
Yesu zĩ̀kɛa Galile, gu pɔ́ à waasokɛ̀u bílaɛ à yãdanɛ́, à gyãeɔ gbã̀gbã (4.12-18.35)
Aà gɛa Yelusalɛ́ũ (19-20)
I gɛ̃gɛ̃o, ãsɔ̃a do taa, ɔ̃ wà Yesu kũ̀ wà yãdàaàla wà aà dɛ̀. Aà bɔa gau yã́ bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ à bɔ̀ mɔ̀ gbɛ̃́ɔwa (21-28).
Matiee Yesu buibɔkĩ̀i yã́ bɔɔlɛkɛ̀ ń aà iao ń aà nɛgɔɔ yã́o (1-2). Yã́ beeɔ guu à gbɛ̃́ pɔ́ Yesu dɛ a ũ ò: Kíaɛ mɛ́ Suabanaɛ lá Lua a lɛgbɛ̃̀nɛ́wa, wĩ̀ mɛ lɔ Emanuɛli. Bee mɛ̀ Lua kúwanɔ. Ɔmɛ yã́ pɔ́ Lua ò a bàakuańnɔ káau lá guu pàpa.
Matiee Yesu yãdanɛɔ kã̀aa lɛɛ sɔo:
Yãdaanɛ́ sĩ̀sĩ musu lɛ́ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i gbɛ̃́ɔ luanaaikɛa ɔlɔwɛ̃ɛɛ (5-7).
Lɛdilɛa gbɛ̃́ pɔ́ aa kpalapi baokpanɛ́ɔnɛ (10).
Kpalapi asiiyã lɛɛũanɛ́. Kpalapi ulɛa gĩ̀a, ãma a bɔ gupuau ń gawio zĩ̀ewa (13).
Kua ń kɔ̃o kpalapi guu (18).
Wɛdɔa kpalapi mɔai (24-25).
Baona pɔ́ Matiee kɛ̃̀ guu, Yesu mɛ́ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i Kía ũ, mɛ́ àlɛ yãdada gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ gɛ̃ɔnɛ, kɛ́ aa e wàɔ dɛ a seeladeɔ ũ gbɛ̃́ɔnɛ.

Bui pɔ́ Yesu bɔ̀ ń guu
(Luk 3.23-38)

1 Davidi ń Ablahaũo bui Yesu Kilisi yã́ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalaun kɛ: 2 Ablahaũ Izaaki ĩ̀,
Izaaki Yakɔbu ĩ̀, Yakɔbu Yuda ĩ̀ ń a vĩ̀iɔ ń a dãunaɔ. 3 Yuda Pɛlɛzi ń Zelao ĩ̀ ń a na Tamaao,
Pɛlɛzi Ɛzɔ̃nɔ ĩ̀, Ɛzɔ̃nɔ Alaũ ĩ̀. 4 Alaũ Aminadabu ĩ̀, Aminadabu Naasɔ̃ ĩ̀, Naasɔ̃ Salamɔ ĩ̀,
5 Salamɔ Bɔazu ĩ̀ ń a na Lahabuo. Bɔazu Ɔbɛdi ĩ̀ ń a na Lutuo, Ɔbɛdi Yɛse ĩ̀, 6 ɔ̃ Yɛse kí
Davidi ĩ̀.
Davidipi mɛ́ Salomɔɔ ĩ̀ ń Uli nao, 7 Salomɔɔ Lɔbɔaũ ĩ̀, Lɔbɔaũ Abia ĩ̀, Abia Asa ĩ̀, 8 Asa
Yosafa ĩ̀, Yosafa Yeholaũ ĩ̀, Yeholaũ Ozia ĩ̀. 9 Ozia Yoataũ ĩ̀, Yoataũ Akazi ĩ̀, Akazi Ezekia
ĩ̀, 10 Ezekia Manase ĩ̀, Manase Amɔ ĩ̀, Amɔ Yosia ĩ̀, 11 Yosia Yɛkɔnia ĩ̀ ń a dãunaɔ gɔɔ pɔ́ wà
gbɛ̃́ɔ kũ̀kũ tàńnɔ Babiloni.*
12 Taa ń gbɛ̃́ɔ Babiloni gbɛa ɔ̃ Yɛkɔniapi Salatiɛli ĩ̀, Salatiɛli Zolobabɛli ĩ̀, 13 Zolobabɛli
Abiudu ĩ̀, Abiudu Ɛliakiũ ĩ̀, Ɛliakiũ Azɔɔ ĩ̀. 14 Azɔɔ Zadoki ĩ̀, Zadoki Akiũ ĩ̀, Akiũ Ɛliudu ĩ̀,
15 Ɛliudu Ɛleazaa ĩ̀, Ɛleazaa Matana ĩ̀, Matana Yakɔbu ĩ̀, 16 ɔ̃ Yakɔbu Maliama zã́ Yosɛfu ĩ̀.
Maliamapi mɛ́ Yesu pɔ́ wĩ̀ mɛ Mɛsii ĩ̀.
17 Za Ablahaũ lɛ́u e à gɛ̀ pɛ̀ Davidiwa, mae ń a nɛ́o ku gɛ̃o mɛ̀ndosaiɛ. Za Davidi lɛ́u e gɔɔ
pɔ́ wà tà ń gbɛ̃́ɔ Babiloni, mae ń a nɛ́o ku gɛ̃o mɛ̀ndosaiɛ. Za taa ń gbɛ̃́ɔ Babiloni e à gɛ̀ pɛ̀
Mɛsiiwa, mae ń a nɛ́o ku gɛ̃o mɛ̀ndosaiɛ.

Yesu Kilisi ia
(Luk 2.1-7)

18 Lá wà Yesu Kilisi ĩ̀n kɛ: Aà da Maliamaá Yosɛfu nɔkpamaɛ. E àɔ gɛ́ zãkɛi à nɔsĩ̀ ń Lua
Nisĩ̀na gbãao. 19 Aà gɔ̃kpama Yosɛfupiá gbɛ̃maaɛ, a ye widawào, ɔ̃ à zɛ̀ò á bɔ aà yã́u asii
guuɛ. 20 Gɔɔ pɔ́ àlɛ làasookɛ yã́piwa, Dii malaikae bɔ̀ mɔ̀wà nana guu a òɛ: Davidi bui

* **1:11** 2Kia 24.15

Yosɛfu, ńsu bílikɛ n nɔkpama Maliama sɛa yɑ̃́ musuo, asa nɔ pɔ́ a sia bɔ̀ Lua Nisi̋na kı̋iɛ.
21 A nɛ'i gɔ̃ɛ ũ, ní tɔ́kpaɛ̀ Yesu, asa a a gbɛ̃́ɔ bɔ ń duuna guu. 22 Bee kɛ̀ píi, kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ Dii dà
ɑ̃nabiɛ a ò e kɛ à mɛ̀:
23 Nɔɛ lɛ́so mɛ́ a nɔsi,
i nɛ'i gɔ̃ɛ ũ,
wi tɔ́kpaɛ̀ Ɛmanuɛli.†
Tɔ́ bee mɛ̀ Lua kúwanɔ.
24 Kɛ́ Yosɛfu vù, a kɛ̀ lá Dii malaikapi dı̋lɛɛwa, à a nɔpi sɛ̀. 25 A̋ma i aà dɔ̃ nɔɛ ũo e à gɛ̀
nɛgɔ̃ɛpi ı̀ò. Ɔ à tɔkpàɛ̀ Yesu.

2

Saanyɑ̃dɔ̃naɔ mɔa Yesu gwai

1 Wà Yesu ı̀ Bɛtɛlɛũ* Yude bùsuu kí Elodi gɔɔɛ. Ɔ saanyɑ̃dɔ̃naɔ bɔ̀ gukpɛ oi aa mɔ̀
Yelusalɛũ, 2 aa gbɛ̃́ɔ là aa mɛ̀: Nɛ́ pɔ́ wa ı̀ Yudaɔ kía ũ ku má ni? Wa aà saana è gukpɛ
oiɛ, ɔ̃ wa mɔ kúlɛiɛ̀. 3 Kɛ́ kí Elodi yɑ̃́pi mà, à bílikɛ̀ ń Yelusalɛũdeɔ píi. 4 A Yuda sa'onkiaɔ ń
Mɔizi ikoyɑ̃danɛdeɔ kɑ̀̃aa píi, ɔ̃ à ń lá gu pɔ́ wa Mɛsii iu. 5 Aa wèwà aa mɛ̀: Bɛtɛlɛũ, Yude
bùsuu laɛ. Asa lá ɑ̃nabi kɛ̀̃n kɛ:
6 Bɛtɛlɛũ pɔ́ kú Yudaɔ bùsuu,
ń kɛ̃́sɑ̃a Yudaɔ mɛɛwiaɔzio fá.
Asa n guu ɔ̃ kía a bɔu,
i dɔaa ma gbɛ̃́ Isailiɔnɛ.†
7 Ɔ Elodi saanyɑ̃dɔ̃naɔ sı̋si asii guu, à saanapi bɔgɔɔ sɑ̃́asɑ̃ gbɛ̀amá. 8 Ɔ à ń gbáɛ Bɛtɛlɛũ à
mɛ̀: A gɛ nɛ́pi gbɛagbɛa ń laaio. Tó a aà è, à mɔ omɛɛ, mapi sɔ̃ mí gɛ kúlɛɛ̀.
9 Kɛ́ aa kía yɑ̃mà, ɔ̃ aa dàzɛu. Ɔ saana pɔ́ aa è gukpɛ oi yɑ̃a dɔ̀aanɛ́ lɔ e à gɛ̀ zɛ̀ nɛ́pi kúkı̋ia.
10 Kɛ́ aa saanapi è, an pɔ kɛ̀na maamaa. 11 Aa gɛ̃̀ kpɛ́u aa nɛ́pi è ń a da Maliamao, ɔ̃ aa wùlɛ
ń gbɛɛu aa kùlɛɛ̀. Ɔ aa ń àizɛɛ kpagoloɔ wɛ̃̀wɛ̃ aa aà gbà vua ń zɔ̃go lí'ɔ gı̋nanao ń tulaletio.
12 Lua ònɛ́ nana guu aasu bɔlɛ Elodi kı̋io, ɔ̃ aa tà ń bùsuu ń zɛ́ pɑ̃leo.

Bàalɛ taa ń Yesuo Egipi

13 An taa gbɛa Dii malaika bɔ̀ mɔ̀ Yosɛfuwa nana guu à mɛ̀: Fɛlɛ nɛ́pi sɛ́ ń a dao, ní bàalɛ
táńnɔ Egipi, níɔ ku we e mà mɔ yɑ̃'onɛ lɔ, asa Elodi a nɛ́pi wɛɛlɛ à dɛɛ.
14 Ɔ Yosɛfu fɛ̀lɛ gwɑ̃asi̋na, à nɛ́pi sɛ̀ ń a dao à tàńnɔ Egipi. 15 A ku we e Elodi gɛ̀ gàò. Bee
kɛ̀ kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ Dii dà ɑ̃nabiɛ a ò e kɛ yɑ̃́iɛ à mɛ̀:
Ma a nɛ́ gbɛ̀si Egipi.‡
16 Kɛ́ Elodi è saanyɑ̃dɔ̃naɔ ɔ̃nɔkɛ̀ɛɛ, aà pɔ pà maamaa. Lá a saanapi bɔgɔɔ taa dɔ̃ yɑ̃́ pɔ́
á gbɛ̀a saanyɑ̃dɔ̃napiɔwa yɑ̃́i, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ zı̀, aa nɛgɔ̃ɛ pɔ́ kà wɛ̃̀ pla ge i kaoɔ dɛ̀dɛ Bɛtɛlɛũ ń a
bualoũɔ píi. 17 Yɑ̃́ pɔ́ ɑ̃nabi Zelemii ò kɛ̀ sa à mɛ̀:
18 Wà wii gbɑ̃a mà Lama,
wàlɛ ɔ́ɔlɔ, wàlɛ búbuapɛ.
Lasɛli mɛ́ lɛ́ a nɛ́ɔ ɔ́ɔlɔ,
à gı̀ awamai, asa aa ku lɔo.§
19 Kɛ́ Elodi gà, ɔ̃ Dii malaikapi bɔ̀ mɔ̀ Yosɛfuwa Egipi nana guu 20 à mɛ̀: Fɛlɛ nɛ́pi sɛ́ ń a
dao, ní táńnɔ Isaili bùsuu, asa gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ nɛ́pi wɛɔ gàga.
21 Ɔ à fɛ̀lɛ nɛ́pi sɛ̀ ń a dao à tàńnɔ Isaili bùsuu. 22 Kɛ́ a mà Aakɛlau mɛ́ lɛ́ kible Yude a mae
Elodi gbɛu, zɔ̃lɛa wekı̋i vı̋a aà kũ̀. Lua yɑ̃'òɛ̀ nana guu, ɔ̃ à tà Galile bùsuu, 23 à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ wɛ́lɛ
pɔ́ wı̀ mɛ Nazalɛti. Beewa yɑ̃́ pɔ́ ɑ̃nabiɔ ò kɛ̀, aa mɛ̀: Wàli mɛɛ̀ Nazalɛti gbɛ̃́.

† **1:23** Isa 7.14 * **2:1** 1Sam 16.1 † **2:6** Mis 5.1-3 ‡ **2:15** Oze 11.1 § **2:18** Zel 31.15

3

Zãa Da'ilɛna waasokɛa
(Maa 1.1-8, Luk 3.1-18, Zãa 1.19-28)

1 Bee gbɛa Zãa Da'ilɛna mɔ̀ Yude gbáau, àlɛ waasokɛ 2 à mɛ̀: A nɔ̀sɛlilɛ, kpala pɔ́ bɔ̀ Lua
kɛ̃́i kà kãi. 3 Zãapi yã́ ɔ̃ ãnabi Isaia ò yãa à mɛ̀:
Kpàwakɛna lɔɔ ma dɔ gbáau,
àlɛ mɛ à zɛkɛkɛ Diiɛ,
à zɛ́wɛwɛnaɔ pooɛ̀ súsu.*

4 Zãapi ì̃ɔ yiongo kã́ pɔkasaɔ daa, mɛ́ ì̃ báa sãntilii dɔ a pi.† Kwa ń zɔ́'io mɛ́ aà pɔblea ũ.
5 Wì̃ɔ bɔlɛ Yelusalɛũ ń Yude gupiio ń Yuudɛ̃ dɔ̀ɔio, wì̃ɔ gɛ́ aà kɛ̃́i. 6 Wì̃ ń yãvãi o gupuau, ɔ̃ ì̃
ń da'ilɛkɛ Yuudɛ̃i.
7 Kɛ́ Zãa è Falisiɔ ń Saduseɔ lɛ́ mɔ́ a kɛ̃́i da'ilɛkɛi dasidasi, ɔ̃ a ònɛ́: Gbɛ̃nazĩ̀n píligonaɔ!
Démɛ òɛ́ à bàasi pɔkũma pɔ́ Lua a bɔbɔmáɛi? 8 A nɔ̀sɛlilɛa yã́ kɛ, wiɔ dɔ̃ kɛ́ a lilɛ. 9 Kɛ́
Ablahaũ dɛ á dezi káau ũ, ásu àɔ e bee mɛ́ a á bɔo. Málɛ oɛ́, Lua a fɔ̃ gbɛɛ beeɔ kɛ Ablahaũ
buiɔ ũ. 10 Mɔo dilɛa líɔzi kɔ̀. Lua a lí pɔ́ lɛ́ nɛ́ maa io zɔ̃ zu tɛ́uɛ. 11 Málɛ á da'ilɛkɛ á nɔ̀sɛlilɛa
seela ũɛ. Ãma gbɛ̃e a mɔ ma gbɛa, aà iko dɛmala, mi ka mà aà sabala sɛ́lɛɛ̀o. Ɔmɛ a á
da'ilɛkɛ ń Lua Nisĩ̀nao ń tɛ́o.‡ 12 A gbaana kũa a ɔzĩ̀ ésegbɛ̃kɛ̃́i. Tó a fã̀, a a pɔ́wɛna ká a dɔ̃u,
i a bĩ̀sa ka tɛ́ gasai guu.

Yesu da'ilɛkɛa
(Maa 1.9-11, Luk 3.21-22)

13 Ɔ Yesu bɔ̀ Galile à mɔ̀ Zãa kɛ̃́i Yuudɛ̃i aà a da'ilɛkɛ. 14 Zãa ye gí, à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ pɔ́ má dɛ
ǹ ma da'ilɛkɛ ɔ̃ n mɔ ma kɛ̃́ia? 15 Ɔ Yesu wèwà à mɛ̀: Aɔ dɛ màa gĩ̀a, asa a maawanɔ beewaɛ
yãkɛa a zɛ́wa yã́i. Ɔ à wèi. 16 Kɛ́ Yesu da'ilɛkɛ̀, à bùa gɔ̃̀ɔ. Luabɛ wɛ̃̀aa, ɔ̃ à Lua Nisĩ̀na è, àlɛ
su lán felenawa, à dĩ̀ɛ. 17 Ɔ wà yã'o mà bɔa luabɛ à mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ beeá ma Nɛ́ɛ, má yeaàzi, ma
pɔ kɛ̀wà na.§

4

Yesu yɔ̃a
(Maa 1.12-13, Luk 4.1-13)

1 Ɔ Lua Nisĩ̀na gɛ̀ ń Yesuo gbáau kɛ́ Ibiisi aà yɔ̃. 2 Yesu lɛyè fãanɛ ń gwãasĩ̀nao e gɔɔ bla.
Kɛ́ nɔana lɛ́ aà dɛ, 3 ɔ̃ kɔ̃nidepi sɔ̃̀aàzi à mɛ̀: Tó Lua Nɛ́n n ũ, o gbɛɛ beeɔ li pɛ̃ɛ ũ. 4 Yesu
wèwà à mɛ̀: A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀,
pɔblea yã́ ɔ̃ gbɛ̃nazĩ̀na kuò adoo,
sema yã́ pɔ́ Lua lɛ́ o píi.*

5 Ɔ Ibiisi aà sɛ̀ gɛ̀ò Lua wɛ̃́lɛu, à aà zɛ̀ Lua kpɛ́ misonaa, 6 a òɛ̀: Tó Lua Nɛ́n n ũ, ǹ nzĩ̀a zu
zĩ̀lɛ, asa a kɛ̃a láu Lua mɛ̀,
a n yã'o a malaikaɔnɛ aa ɔdama,
kɛ́ ńsu gɛ̃nalɛ gbɛwao yã́i.†
7 Yesu òɛ̀: A kɛ̃a Lua taalau lɔ wà mɛ̀,
ńsuli Dii n Lua lɛ ǹ gwao.‡

8 Ɔ Ibiisi aà sɛ̀ gɛ̀ò lɔ gbɛ̀sĩ̀sĩ lɛsĩ maamaa musu, à dṹnia bùsu píi ɔ̀lɔ̀ɛ ń ń àizɛɛɔ 9 à mɛ̀:
Má n gba beeɔ píiɛ, tó n wulɛ n gbɛɛu n misĩ̀ilɛmɛɛ. 10 Ɔ Yesu òɛ̀: Gɛ́i Setãu! Asa a kɛ̃a láu
wà mɛ̀:
Kúlɛ Dii n Luaɛ,
níɔ zɔbleɛ̀ ado.§
11 Ɔ Ibiisi aà tò we sa, ɔ̃ malaikaɔ mɔ̀ dɔ̀aàlɛ.

---

* **3:3** Isa 40.3 † **3:4** 2Kia 1.8 ‡ **3:11** Zĩ̀n 2.3-4 § **3:17** Soũ 2.7, Isa 42.1 * **4:4** Iko 8.3 † **4:6** Soũ 91.11-12
‡ **4:7** Iko 6.16 § **4:10** Iko 6.13

Yesu ɔkpaa a zĩ̀wa
(Maa 1.14-20, Luk 5.1-11, 6.17-19)

12 Kɛ́ Yesu mà wà Zãa kũ̀ wa dàkpɛu, ɔ̃ à tà Galile. 13 I zɔ̃lɛ Nazalɛti lɔo, à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ ísida saɛ
Kapɛnaũɛ, Zabulɔni buiɔ ń Nɛfatali buiɔ bùsuu, 14 kɛ́ yã́ pɔ́ ãnabi Isaia ò kɛ yã́i à mɛ̀:
15 Zabulɔni buiɔ ń Nɛfatali buiɔ bùsu
za ísia oi e Yuudɛ̃ baale,
Galile bùsu pɔ́ buipãleɔ kuupi,
16 an gbɛ̃́ pɔ́ kú gusiauɔ gupua zɔ̃ɔ è,
gu dɔ̀ bùsu pɔ́ kú ga lɛ́zĩpi deɔnɛ sa.*
17 Za gɔɔ bee Yesu nà waasokɛawa à mɛ̀: A nɔ̀sɛlilɛ, kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɛ̃́i kà kãi.†
18 Kɛ́ Yesu lɛ́ dɔ Galile ísidai, à kpɔ̀wɛnaɔ è gbɛ̃ɔn pla, vĩ̀i ń dãunao, Simɔɔ pɔ́ wĩ mɛ
Piɛɛ ń a dãuna Andeleeo. Aalɛ táalu zu ísidapi guu. 19 Ɔ Yesu ònɛ́: A mɔ tɛmazi, mí á kɛ
gbɛ̃wɛɛlɛnaɔ ũ. 20 Wegɔ̃ɔ aa ń táaluɔ tò we, aa bɔ̀ tɛaàzi. 21 Kɛ́ à gɛ̀ aɛ, à gbɛ̃ɔn pla pãleɔ è, vĩ̀i
ń dãunao lɔ, Zebedee nɛ́ Zaaki ń a dãuna Zãao. Aa ku gó'ilɛna guu ń ń mae Zebedeepio,
aalɛ ń táaluɔ kɛkɛ. Yesu ń sisi, 22 ɔ̃ aa ń mae tò gó guu wegɔ̃ɔ, aa bɔ̀ tɛaàzi.
23 Yesu ĩ̀ɔ Galile bùsu kɛɛlɛ, ĩ yãdanɛ́ ń lousisikpɛɔ guu, ĩ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɛ̃́i baokpa,
ĩ gbɛ̃́ɔ gbã́gbã ń gyã bui píio ń kɔ̃̀ɔɔ píi. 24 Aà tɔ́ lĩ̀ Sili bùsua píi, ɔ̃ wĩ̀ɔ mɔɛ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ
gyã bui dasi ge wãwãkɛɔ ń tã́adeɔ ń gbakɔɔndeɔ ń ɛɛɔ píi, ɔ̃ ĩ ń gbã́gbã. 25 Wà bɔ̀ Galile ń
Wɛ̃́lɛmɛnkwi bùsuo ń Yelusalɛũo ń Yudeo ń Yuudɛ̃ baaleo dasidasi, wà tɛ̀aàzi.

5

Báaadeɔn Yesu ĩwaɔ ũ
(Luk 6.20-23)

1 Kɛ́ Yesu gbɛ̃́ bílapiɔ è, à dɛ̀dɛ sĩ̀sĩwa. Kɛ́ à zɔ̃̀lɛ, aà ĩwaɔ mɔ̀ aà kɛ̃́i, 2 ɔ̃ à nà yãdaanɛ́wa à
mɛ̀:
3 Gbɛ̃́ pɔ́ aa ń gbãasaikɛ dɔ̃ɔ mɛ́ báaadeɔ ũ,
asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɛ̃́i dɛ ń pɔ́ ũɛ.
4 Pɔsiadeɔ mɛ́ báaadeɔ ũ,
asa Lua a ń sɔ̃ nínínɛ́ɛ.*
5 Zĩabusanaɔ mɛ́ báaadeɔ ũ,
asa aamɛ aaɔ dṹnia vĩ.†
6 Báaadeɔn yã́zɛde nidɛnaɔ ũ,
asa aamɛ aa kã́.‡
7 Báaadeɔn wɛ̃nadɔ̃nɛdeɔ ũ,
asa Lua a wɛ̃nadɔ̃nɛ́ɛ.
8 Báaadeɔn nɔ̀sɛpuadeɔ ũ,
asa aamɛ aa wɛsi Lualɛ.§
9 Báaadeɔn íbɛlɛmidɛnaɔ ũ,
asa wali onɛ́ Lua nɛ́ɔɛ.
10 Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ wĩ ĩadamá yãkɛa a zɛ́wa yã́iɔ ũ,
asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɛ̃́i dɛ ń pɔ́ ũɛ.
11 Báaadeɔn á ũ, tó wà á sɔ̃sɔ̃ mɛ́ wà ĩadàwá, mɛ́ wà yãvãi píi dɔ̀wá ma yã́i. 12 A pɔnakɛ,
í yáalɔ, asa á asea aɔ zɔ̃ɔ luabɛ. Màa wà ĩadà ãnabi pɔ́ kú á ãaɔwa.

Yesu ĩwaɔ mɛ́ wisi ń gupuauo ũ
(Maa 9.50, Luk 14.34-35)

13 Amɛ á wisi ũ dṹniaɛ. Tó wisi í na sù tà, kpelewa wà kɛ à gɔ̃ wisi ũ lɔi? A àie vĩ lɔo,
sema wà kɔ́lɛ gbɛ̃́ɔ táa'owà bàasio.

---

* **4:16** Isa 9.1-2 † **4:17** Mat 3.2 * **5:4** Isa 61.2 † **5:5** Soũ 37.11 ‡ **5:6** Isa 55.1-2 § **5:8** Soũ 24.3-4

14 Ámɛ á gupua ũ dṹniaɛ. Wɛ́lɛ pɔ́ wa kàlɛ sı̀sı̀ musu lí e àɔ ulɛao. 15 Wı̀li filia na wà pɛ̃na
kùlɛwào. Wı̀ di dauwaɛ, i gupu gbɛ̃́ pɔ́ kú uaɔnɛ. 16 A gupu gbɛ̃́ɔnɛ beewa, aai á maakɛaɔ
e, aai á Mae pɔ́ kú musu sáaukpa.*

Mɔizi ikoyã̀ bɔɔlɛkɛa

17 Ásu àɔ e ma mɔ Mɔizi ikoyã ń ãnabiɔ yã́ɔ bãdɛi no. Mi mɔ a kee bãdɛio, ma mɔ papaiɛ.
18 Sı̀ana málɛ oɛ́, luabɛ ń dṹniao a gɛ̃, ãma Luayãtaala wɛ̃̀sã nɛ́na ge a pɔ kelenae a bãdɛo,
yã́pii a kɛ. 19 Ayãmɛto tó gbɛ̃́ yã́ pɔ́ wa dı̀lɛpiɔ mɛ̀ndo gbàɛ, baa a pɔ́ pɔ́ kɛ̃́sãańzi, mɛ́ ı̀ da
gbɛ̃́ɔnɛ aa kɛ màa, ade aɔ kɛ̃́sãańzi kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̃́i gbɛ̃́ɔ guuɛ. Tó gbɛ̃́ kũa mɛ́ ı̀ danɛ́ màa
sɔ̃, ade aɔ zɔ̃ɔ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̃́i gbɛ̃́ɔ guuɛ. 20 Málɛ oɛ́, tó á maa i dɛ Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń
Falisiɔlao, á gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̃́i guuo.

Pɔkũma

21 Á mà wa ò yãadeɔnɛ aasuli gbɛ̃dɛo. Gbɛ̃́ pɔ́ gbɛ̃dɛ̀, wa yã́kpalɛkɛaànɔɛ.† 22 Mapi sɔ̃
málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ a pɔ pà a gbɛ̃́deezi, à kà wà yã́kpalɛkɛaànɔ. Gbɛ̃́ pɔ́ a gbɛ̃́dee sɔ̃̀sɔ̃ kà wà
gɛaànɔ gbãadeɔ kı̃́i. Gbɛ̃́ pɔ́ ò a gbɛ̃́deeɛ mı̀saide sɔ̃ à kà aà gɛ́ tɛ́u. 23 Tó n mɔ Lua gbai pɔ́
a gbagbakı̃i, mɛ́ à dɔ̀ngu wekı̃i kɛ́ n gbɛ̃́dee yã́kũannɔ, 24 ǹ n gba to sa'okı̃i aɛ we, ní gɛ
awakpa gbɛ̃́piɛ gı̃a, ní ɛa su ǹ sa'o sa. 25 Tó n ibɛɛ ye gɛnnɔ yã́kpalɛu, kɛ kpakpa kɛaànɔ
na e aàɔ dazɛu, kɛ́ asu n kpa yã́kpalɛkɛnawao yã́i. Tó ni kɛ màao, yã́kpalɛkɛnapi a n kpa
dɔaiwaɛ, i n dakpɛu. 26 Sı̀ana málɛ onɛ, ńyɔ̃ bɔ weo e ǹ gɛ ǹ fı̃aboò. Baa tãnga a gɔ̃ tɛnzio.

Gbãsı̀kɛa

27 Á mà wà mɛ̀ ásuli wúlɛ ń gbɛ̃pãle nɔoo.‡ 28 Áma mapi málɛ oɛ́, tó gbɛ̃́ nɔɛ gwà ń làasoo
pãleo, à gbãsı̀kɛ̀aànɔn we kɔ̀. 29 Tó n ɔplaa wɛ́ mɛ́ tò ńlɛ fu, bɔ ǹ vũaa. N mɛgue vũaaa maa
dɛ wà n mɛ̀ bṹu zu tɛ́ula. 30 Tó n ɔplaa mɛ́ tò ńlɛ fu, zɔ̃ ǹ vũaa. N mɛgue vũaaa maa dɛ n
mɛ̀ bṹu taa tɛ́ula.

Gia nɔzi yã́
(Mat 19.9, Maa 10.11-12, Luk 16.18)

31 Wa ò lɔ, tó gbɛ̃́ lɛ́ gí a nazi, aà gínzila kpawà.§ 32 Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, tó gbɛ̃́ gı̀ a nazi, mɛ́
i kɛ à gbãsı̀kɛ̀ no, aà zã́pi mɛ́ tò à gɔ̃̀ gbãsı̀de ũ. Tó gbɛ̃́ nɔ pɔ́ wà gı̀i sɛ̀ sɔ̃, à gbãsı̀kɛ̀ɛ.

Lɛkɛa Luawa

33 Á mà wa ò yãadeɔnɛ lɔ, aali lɛ́ pɔ́ aa kɛ̀ Diiwa kɛ, aasuli bɔ a kpɛo.* 34 Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́,
ásuli mɛ á sı̀ ń Luao seo. Ásuli mɛ á sı̀ ń luabɛoo, asa Lua kpalabaaɛ, 35 ge dṹnia, asa Lua
gbadibɔɛ,† ge Yelusalɛũ, asa Kía zɔ̃ɔ wɛ́lɛɛ.‡ 36 Nsu mɛ ń sı̀ ń n mioo, asa ńyɔ̃ fɔ̃ ǹ n mikã
mɛ̀ndo puakũ ge ǹ a siakũo. 37 Ali mɛ ao ge aawo. Yã́ pɔ́ dɛ beea bɔ̀ Setãu kı̃́iɛ.

Tɔsiama
(Luk 6.29-30)

38 Á mà wà mɛ̀ wà wɛ́ fı̃abo ń wɛ́o, swaa ń swaao.§ 39 Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, ásuli gí taiinaio.
Tó gbɛ̃́ n sãnkɛ n ɔplaa gɛɛwa, ǹ n ɔzɛɛ pɔ́ dɔɛ̀ lɔ. 40 Tó gbɛ̃́ ye n danzii yã́kpalɛkɛnnɔ, ǹ n
ulada toɛ̀ lɔ. 41 Tó gbɛ̃́ teasidànɛ ǹ asosɛɛ kiloo do, gɛoɛ̀ kiloo pla. 42 Tó gbɛ̃́ wabikɛ̀ma, ǹ
aà gba. Nsu gbɛ̃́ pɔ́ ye pɔ́ sɛ̃ama tɛ̃o.

Yea ibɛɛzi
(Luk 6.27-28,32-36)

43 Á mà wà mɛ̀ àɔ ye á gbɛ̃́deezi, à za á ibɛɛgu.* 44 Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, àɔ ye á ibɛɛɔzi,
à wabikɛ gbɛ̃́ pɔ́ aaı̀ ı̀adawáɔnɛ, 45 kɛ́ à gɔ̃ á Mae pɔ́ kú musu nɛ́ɔ ũ sı̀ana. Asa ı̀ ı̀atɛ̃ bɔ

---

* **5:16** 1Piɛ 2.12 † **5:21** Bɔa 20.13 ‡ **5:27** Bɔa 20.14 § **5:31** Iko 24.1-4 * **5:33** Nao 30.3 † **5:35** Isa 66.1
‡ **5:35** Soũ 48.3 § **5:38** Bɔa 21.24 * **5:43** Lev 19.18

gbɛ̃vãiɔnɛ ń gbɛ̃maaɔ píiɛ, ì lou ma tàaesaideɔnɛ ń tàaedeɔ píiɛ. 46 Tó gbɛ̃́ pɔ́ yeáziɔ ɔ̃ á
yeńzi, á àie e Lua kı̋ie? Baa ɔsinaɔ lí kɛ màao lé? 47 Tó á gbɛ̃́ɔ ɔ̃ i fɔkpakpamá ńtɛ̃ɛ, bɔ́ á dɛò
dãɔlai? Baa luayãdɔ̃nsaiɔ lí kɛ màao lé? 48 Ayãmɛto àɔ kú wásawasa lá á Mae pɔ́ kú musu
kú wásawasawa.†

6

Gbɛ̃́ gbaa pɔ́

1 A laaika á lousisiyãkɛa gupuauzi. Ásuli kɛ gbɛ̃nazı̀na wɛ́ yã́io. Tó álɛ kɛ màa, á ài'e á
Mae pɔ́ kú musu kı̋io. 2 Tó ńlɛ taaside gba pɔ́, ńsu ǹ a kpàwakɛ lán mɔafilideɔwao. Aaı̀ kɛ
lousisikpɛɔ guu ń gãaɛɔ, kɛ́ gbɛ̃́ɔ e ń tɔnasi yã́iɛ. Sı̀ana málɛ oɛ́, aa ń ài èn we kɔ̀! 3 Mpi, tó
ńlɛ taaside gba pɔ́, ńsu to n ɔzɛɛ dɔ̃ lá n ɔplaa lɛ́ kɛo. 4 To n gbadaa kɛ asiiyã ũ, n Mae pɔ́
asiiyã dɔ̃ i a fı̃abonɛ.

Wabikɛa
(Luk 11.2-4)

5 Tó álɛ wabikɛ, ásu àɔ dɛ lán mɔafilideɔwao. Aaı̀ɔ ye wabikɛa zɛa lousisikpɛui ń
zɛ́kpaaɔ, kɛ́ gbɛ̃́ɔ ń e yã́iɛ. Sı̀ana málɛ oɛ́, aa ń ài èn we kɔ̀! 6 Mpi, tó ńlɛ wabikɛ, gɛ̃ n
kpɛa, ní gbata, ní wabikɛ n Mae pɔ́ kú we asii guuwa,* n Mae pɔ́ asiiyã dɔ̃ i sinnɔ. 7 Tó
álɛ wabikɛ, ásuli yãbɔlɛ dasi lán luayãdɔ̃nsaiɔwao. Aaı̀ɔ e ń yãbɔlɛa dasi mɛ́ a tó ń yã́ ká.
8 Ásu àɔ dɛńwao, asa á Mae pɔ́ pɔ́ á a ni vı̀ dɔ̃ e àɔ gɛ́ gbɛaiwa. 9 Áli wabikɛ à mɛ:
Wá Mae pɔ́ kú musu,
to wà n tɔ́ kuaadoakɛ dɔ̃,
10 to kpala pɔ́ bɔ̀ n kı̋i bɔ gupuau,
wiɔ n pɔeã kɛ dṹnia guu lá wı̀ kɛ n kı̋iwa.
11 Wá gba ú pɔ́ wá ble gbã.
12 Wá tàaeɔ kɛ́wá,
lá wi gbɛ̃́ pɔ́ tàaekɛ̀wɛ̃ɛɔ kɛ̃wa.
13 Nsu to wà fu yɔ̃awao,
wá kɛ̃́ vãiwa.
14 Tó a gbɛ̃́ɔ kɛ̀ ń ń tàaeɔ, á Mae pɔ́ kú musu a á kɛ̃́ sɔ̃ɛ. 15 Tó i gbɛ̃́ɔ kɛ̃́ ń ń tàaeɔ sɔ̃o, á Maepi
a á kɛ̃́ ń á tàaeɔo.

Lɛyea

16 Tó á lɛyea sɔ̃, ásuli oosisi lán mɔafilideɔwao. Aaı̀ ń oa fɛ́nkpa kɛ́ gbɛ̃́ɔ e dɔ̃ wa lɛyea
yã́iɛ. Sı̀ana málɛ oɛ́, aa ń ài èn we kɔ̀! 17 Mpi, tó ń lɛyea, oopi, ní nísidɔɔ, 18 kɛ́ gbɛ̃́ɔ su dɔ̃ ń
lɛyeao, sema n Mae pɔ́ kú asii guu bàasio. N Mae pɔ́ asiiyã dɔ̃pi i a fı̃abonɛ.

Aizɛɛ
(Luk 11.33-36, 12.33-34, 16.13)

19 Ásu àizɛɛ kãaaázi dṹnia guu lao. Lakı̀i kɔ̀ɔɔ ń pɔ́tãnkpakɛao ì pɔ́ ɔ̃̀ɔkpau, mɛ́ kpã́iɔ ì
gufɔ̃ aa pɔ́ɔ sɛ́lɛ. 20 A á àizɛɛ kãaa luabɛ. Wekı̀i kɔ̀ɔɔ ń pɔ́tãnkpakɛao lí pɔ́ ɔ̃̀ɔkpauo, mɛ́ kpã́iɔ
lí gufɔ̃ aa pɔ́ɔ sɛ̀lɛo. 21 Gu pɔ́ n àizɛɛ kúu, wekı̀i ɔ̃ n laai ı̀ɔ kuu.
22 Wɛ́ mɛ́ mɛ filia ũ. Tó n wɛ́ kú gudoũ, n mɛ̀ bṹu aɔ gupua vı̀ɛ. 23 Tó n wɛ́ kú plapla sɔ̃, n
mɛ̀ bṹu aɔ gusia vı̀ɛ. Tó gupua pɔ́ ń kũa dɛ gusia ũ, gusiapi zɔ̃ɔ. 24 Gbɛ̃e lí fɔ̃ zɔblè dii mɛ̀n
plaɛo. Aɔ za gbɛ̃dogue, iɔ ye gbɛ̃dozi. A na gbɛ̃dowa, i saka gbɛ̃dogu. Á fɔ̃ àɔ zɔble Luaɛ n
ɔ̃ao sãnuo.

Luanaaikɛa
(Luk 12.22-31)

† 5:48 Lev 19.2 * 6:6 2Kia 4.33

25 Ayãmɛto málɛ oɛ́, ásuli á wɛ̃ni kȁakɛ pɔblea ge imia yá̃ musuo. Ásuli mɛ kȁakɛ
pɔkasaɔ yá̃ musuo. Wɛ̃ni dɛ pɔblealao lé? Mɛ dɛ pɔkasalao lé? 26 A gwa bãɔwa. Aali
pɔ́tɔ̃o, aali pɔkɛkɛo, aali pɔ́ ká dɔ̃ guuo, kási á Mae pɔ́ kú musu ȉ blɛ kpámáɛ. Á dɛ bãɔla
maamaaɛ fá! 27 Á guu, á démɛ a fɔ̃ à a wɛ̃ni gbȁa ká̃ĩ, baa gɔɔ do, a yãkãakɛa guui?
28 Bɔ́yãi i pɔkasa yãkãakɛi? A lá vudeɔ gwa sɛ̃u, lá aa dɛ. Aali zȉkɛo, aali bua tão, 29 ãma
málɛ oɛ́, baa Salomɔɔ ń a ɔdekɛo, i ulada a maa kà ń keewao.† 30 Sɛ̃̀a lá pɔ́ kú gbã mɛ́ a
tɛ́kũ ziapi, lá Lua ȉ pɔ́ nai màa, ápiɔ, wa á pɔ́ o lɔe? Luanaaifɛ̃nɛndeɔ! 31 Ayãmɛto ásuli
pɔe kȁakɛ à mɛ, bɔ́ wá blei, ge bɔ́ wá mii, ge bɔ́ wá daio. 32 Luayãdɔ̃nsaiɔ ɔ̃ pɔ́ beeɔ píi yá̃ ȉ
dɔaanɛ́. Lá á Mae pɔ́ kú musu dɔ̃ kɛ́ pɔ́ beeɔ ni kuwá, 33 à to kpala pɔ́ bɔ̀ aà kɛ̃́i ń yá̃ pɔ́ zɛvȉ
Luapiɛo dɔaaɛ́ gȉa, i pɔ́piɔ kaaɛ́ píi. 34 Ayãmɛto ásu zia yãkãakɛo, asa zia azȉa yá̃ dɔ̃. Gɔɔpii
taasi mɔ̀wà.

7

Kɔ̃ tàae'ea
(Luk 6.37-38,41-42)

1 Ásuli kɔ̃ tàae eo, Lua a á tàae e sɔ̃o. 2 Asa lá ni gbɛ̃́ tàae e, màa Lua a n tàae e. Zaa pɔ́
ń yɔ̃̀u gbɛ̃́ɛ ɔ̃ Lua a yɔ̃unɛ. 3 Bɔ́yãi ńlɛ sɛ̃̀kɔna pɔ́ da n gbɛ̃́dee wɛ́u e, mɛ́ ńlɛ lí miɔna pɔ́ da
n wɛ́u yãdao ni? 4 Kɛ́ lí miɔna da n wɛ́u, kpelewa ńyɔ̃ o n gbɛ̃́deeɛ: To mà sɛ̃̀kɔna pɔ́ da n
wɛ́u bɔnɛi? 5 Mɔafilide, lí miɔna pɔ́ da n wɛ́u bɔ gȉa, ní gu'e wásawasa kɛ́ ǹ e sɛ̃̀kɔna pɔ́ da
n gbɛ̃́dee wɛ́u bɔɛ̀.
6 Ásu Lua pɔ́ kpá gbɛ̃ɔwao.
Aa liaaánɔ aa á taitaiɛ.
Ásu á ɔ̀soɔ zu sàwakusanaɔnɛo.
Aa táa'o'owàɛ.

Wabikɛa
(Luk 11.9-13)

7 A wabikɛ, Lua i kpáwá. A wɛɛlɛ, í e. A gbalɛ, Lua i wɛ̃ɛ́. 8 Asa gbɛ̃́ pɔ́ wabikɛ̀, wa kpawàɛ.
Gbɛ̃́ pɔ́ wɛ̀ɛlɛ sɔ̃ a eɛ. Wa zɛwɛ̃ gbɛ̃́ pɔ́ gbalɛ̀ɛ. 9 Á guu, démɛ a gbɛ kpa a nɛ́wa, tó à pɛ̃ɛ
wabikɛ̀wài? 10 Ge tó à kpɔ wabikɛ̀wà, a píligona kpawà yȁ? 11 Baa ń á vãikɛo, á pɔmaa
kpaa á nɛ́ɔwa dɔ̃. Wa á Mae pɔ́ kú musu pɔmaa kpaa gbɛ̃́ pɔ́ aa wabikɛ̀waɔwa pɔ́ o lɔe?
12 A kɛ gbɛ̃́ɔnɛ lá á ye aa kɛɛ́wa. Mɔizi ikoyã ń ãnabiɔ yá̃ɔ min we.

Zɛ́lɛ tuuuna
(Luk 13.24)

13 A zɛ́lɛ tuuuna sɛ́. Zɛ́ pɔ́ a lɛ́ yàasa mɛ́ a dɛ̀ɛpookȉi vȉ ȉ gɛ́ńnɔ kaalɛ guuɛ. Bee ɔ̃ gbɛ̃́ daside
lɛ́ sɛ́. 14 Zɛ́ pɔ́ ȉ gɛ́ńnɔ àizãna guu lɛ́ tuuuũ mɛ́ a naaa, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa è lɛ́ sɛ́ɔ bílao.

Gbɛ̃́ dɔ̃a a yãkɛawa
(Luk 6.43-44, 13.25-27)

15 A laaika ãnabi ɛgɛnaɔzi. Aaȉ mɔ́ á kɛ̃́i sã báa daa, àwalɛwan nɔandɛnaɔn ń ũ sɔ̃. 16 A ń
dɔ̃ ń yãkɛawa. Wȉli kukɛ lɛ̀ líwao. Wȉli kpa bo kaaewao. 17 Lí maa ȉ nɛ́ kɛfɛna i, lí vãi ȉ nɛ́
gia i. 18 Lí maa lí fɔ̃ nɛ́ gia ȉo, mɛ́ lí vãi lí fɔ̃ nɛ́ kɛfɛna ȉo. 19 Wȉ lí pɔ́ lí nɛ́ maa io zɔ̃ zu tɛ́uɛ.*
20 Beewa á ń dɔ̃ ń yãkɛawa.
21 I kɛ gbɛ̃́ pɔ́ ȉ omɛɛ Dii, Dii, mɛ́ a gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɛ̃́i guuo, sema gbɛ̃́ pɔ́ ȉ ma Mae pɔ́
kú musu pɔeã kɛ. 22 Yá̃kpalɛkɛgɔɔzȉ gbɛ̃́ dasideɔ omɛɛ: Dii, Dii, wi Lua yã'onɛ́ ń n tɔ́oo lé?
Wi tá̃ago ń n tɔ́oo lé? Wi dabudabuɔ kɛ dasi ń n tɔ́oo lé? 23 Má onɛ́ wásawasa: Má á dɔ̃
gueio, à gomala vãikɛnaɔ!†

† **6:29** 1Kia 10.4-7 * **7:19** Mat 3.10 † **7:23** Soũ 6.9

Kpɛbon gbɛ̃ɔn plaɔ
(Luk 6.47-49)

24 Ayãmɛto gbɛ̃ pɔ́ ma yɑ̃́ɛ beeɔ mà mɛ́ à zi̋kɛ̀wà dɛ lán gbɛ̃́ laaide pɔ́ a kpɛdɔ̀ gbɛwawa.
25 Kɛ́ lou mà, í dàgua, i̋ana kàka sù kpɛ́piwa, ɔ̃ i kwɛo, kɛ́ wa dàalɛ gbɛwa yɑ̃́i. 26 Gbɛ̃́ pɔ́
ma yɑ̃́ɛ beeɔ mà mɛ́ i zi̋kɛwào dɛ lán mi̋saide pɔ́ a kpɛdɔ̀ bùsu'ũfãawawaɛ. 27 Kɛ́ lou mà, í
dàgua, i̋ana kàka sù kpɛ́piwa, ɔ̃ à kwɛ̀ à lɛ̀lɛ wi̋liũ.
28 Kɛ́ Yesu yɑ̃́ beeɔ ò a làa, aà yɑ̃daanɛ́ bɔ̀ bíla saɛ, 29 asa i yɑ̃danɛ́ lá Mɔizi
ikoyɑ̃danɛdeɔwao, a dànɛ́ ń ikooɛ.

8

Kusude gbɑ̃́gbɑ̃a
(Maa 1.40-45, Luk 5.12-16)

1 Kɛ́ Yesu pi̋la si̋si̋wa, bíla tɛaàzi. 2 Ɔ kusude mɔ̀ kṹlɛ aà aɛ à mɛ̀: Dii, tó n wei, ńyɔ̃ fɔ̃
ǹ gbɑ̃bɔmɛɛ. 3 Yesu ɔbɔ̀ nàwà à mɛ̀: Ma wei. Gɔ̃ gbɑ̃lɛsai. Wegɔ̃ɔ gɔ̃ɛpi kusu lào. 4 Ɔ Yesu
òɛ̀: Ma. Nsu o gbɛ̃e mao. Gɛ ǹ nzi̋a ɔlɔ sa'onaɛ, ní sa pɔ́ Mɔizi di̋lɛ o n gɔ̃a gbɑ̃lɛsai seela ũ
gbɛ̃́ɔnɛ.*

Sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ zi̋kɛna gbɑ̃́gbɑ̃a
(Luk 7.1-10)

5 Kɛ́ Yesu lɛ́ gɛ̃ Kapɛnaũ, ɔ̃ sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ mɔ̀ aà kɛ̃́i, à wabikɛ̀wà 6 à mɛ̀: Dii, ma zi̋kɛna
wúlɛa bɛ, à kàaũ, àlɛ wɑ̃wɑ̃kɛ maamaaɛ. 7 Ɔ Yesu òɛ̀: Má gɛ́ mà aà gbɑ̃́gbɑ̃. 8 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi òɛ̀:
Dii, mi ka ǹ gɛ́ ma bɛo. Baa tó n yɑ̃'ò, ma zi̋kɛna a gbɑ̃́gbɑ̃. 9 Mapi, wa iko vi̋aɛ, mɛ́ má iko
vi̋ sosaɔwa. Mi o an gbɛ̃doɛ aà gɛ́ le, ì gɛ́. Mi o a pɑ̃lɛɛ aà mɔ kɛ, ì mɔ́. Mi o ma zi̋kɛnaɛ aà
kɛ kɛ́wa, ɔ̃ ì kɛ.
10 Kɛ́ Yesu yɑ̃́pi mà, à bɔ̀ aà saɛ, ɔ̃ a ò gbɛ̃́ pɔ́ aa tɛaziɔnɛ: Si̋ana málɛ oɛ́, mi e gbɛ̃e ma
náaikɛ̀ kɛ́wa Isailiɔ guuo. 11 Málɛ oɛ́, gbɛ̃́ɔ bɔ gukpɛ ń bɛ'aɛo dasidasi aa mɔ blɛblei n
Ablahaũo ń Izaakio ń Yakɔbuo kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɛ̃́iu. 12 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ yɑ̃a aaɔ ku kpalapi guuɔ
sɔ̃, wa ń zu bàasi gusiauɛ. We aa ɔ́ɔlɔu aa ɔdi ń musu. 13 Ɔ Yesu ò sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɛ: Ta bɛ. A
kɛnɛ lá n ma náaikɛ̀wa. Ɔ aà zi̋kɛnapi gbɑ̃̀gbɑ̃ zi̋beezi̋ gɔ̃̀ɔ.

Yesu gyɑ̃eɔ gbɑ̃́gbɑ̃a dasidasi
(Maa 1.29-34, Luk 4.38-41)

14 Yesu gɛ̀ Piɛɛ bɛ, ɔ̃ a è aà nada wúlɛa, àlɛ mɛ̀wɑ̃akɛ. 15 Kɛ́ à ɔkɑ̃̀ aà ɔwa, aà mɛ ni̋ni, ɔ̃ à
fɛ̀lɛ blɛkɛ̀ɛ̀.
16 Kɛ́ oosi kɛ̀, ɔ̃ wà mɔ̀ Yesuɛ ń tɑ̃́adeɔ dasidasi, ɔ̃ à tɑ̃́apiɔ gònɛ́ n yɑ̃'oao, à gyɑ̃eɔ gbɑ̃̀gbɑ̃
píi. 17 Màa yɑ̃́ pɔ́ ɑ̃nabi Isaia ò kɛ̀ à mɛ̀:
A wá gbɑ̃asaikɛ sɛ̀,
à wá gyɑ̃ɔ gòwá.†

Gbɛ̃́ pɔ́ aa ye tɛ Yesuziɔ
(Luk 9.57-62)

18 Kɛ́ Yesu è bíla kɑ̃̀aaazi, ɔ̃ a ò a i̋waɔnɛ: Wà bua ísida baale. 19 Ɔ Mɔizi ikoyɑ̃danɛdee
mɔ ò Yesuɛ: Mɛtulu, gu pɔ́ ńlɛ gɛ́u píi máɔ tɛnziɛ. 20 Ɔ Yesu òɛ̀: Gbɛ̃gbonaɔ ń tòo vi̋, bɑ̃ɔ ń
sakpɛ vi̋, Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ sɔ̃ a i̋ampaki̋i vi̋o.
21 Ɔ i̋wa pɑ̃lɛ òɛ̀: Dii, to e ma de'ia kpagui gi̋a. 22 Ɔ Yesu òɛ̀: Tɛmazi. To gɛɔ ń gɛɔ vi̋.

Yesu zàa'i̋ana zɛa
(Maa 4.35-41, Luk 8.22-25)

---
* **8:4** Lev 14.2-4 † **8:17** Isa 53.4

23 Yesu gɛ̃ gó'ilɛna guu, ɔ̃ aà ǐwaɔ dàzɛuaànɔ. 24 Kɑ́ndo zàa'ǐan gbɑ̃a kàka ísidaa, í vǐvǐ lɛ́
pɛ́lɛpɛlɛ ń góu. Yesu lɛ́ i'o, 25 ɔ̃ aà ǐwaɔ sɔ̃aàzi, aa aà vù aa mɛ̀: Dii, wá suaba, wálɛ kaalɛɛ.
26 Ɔ Yesu ònɛ́: Luanaaifɛ̃nɛndeɔ! Akɛa á sea vǐ màai? Ɔ à fɛ̀lɛ gǐ ǐanaɛ ń ío, ɔ̃ gu nǐni kílikili.‡
27 Yɑ́pi bɔ̀ gbɛ́pìɔ saɛ aa mɛ̀: Gbɛ́ kpeletaan wei? Baa ǐana ń ío aaǐ aà yɑ̃maɛ.

Tɑ́aɔ dia sàwaɔnɛ
(Maa 5.1-20, Luk 8.26-39)

28 Kɛ́ Yesu bùa baale Gadala bùsuu, tɑ́ade gbɛ̃ɔn plaeɔ bɔ̀ gbɛ̀'ɛ pɔ́ dɛ mia ũɔ guu, aa mɔ̀
dàaàlɛ. Aa pɑ̃sǐ maamaaɛ, gbɛ̃e lí fɔ̃ zɛ́pi sèo. 29 Aa wiilɛ̀ aa mɛ̀: Bɔ́mɛ wá daai, Lua Nɛ́?
N mɔ ǐadaiwála e a gɔɔ àɔ ka yɑ̀? 30 Sàwakusan waiɔ kúńnɔ kɑ̃aa, aalɛ pɔble. 31 Ɔ tɑ́apiɔ
awakpà Yesuɛ aa mɛ̀: Tó n wá yá, wá gbaɛ sàwa wai keeɔ guu. 32 Ɔ Yesu ònɛ́: A gɛ́. Ɔ aa gò
gbɛ́piɔwa, aa dǐ sàwaɔnɛ. Ɔ sàwa waipiɔ wǐ ń bao píi, aa pǐla sòonawa aa sǐ ísidau, ɔ̃ aa
gàga í guu we. 33 Ɔ sàwadɑ̃naɔ bàalɛ̀ tà wɛ́lɛ guu, aa yɑ́piɔ dàu aa sǐuné ń yɑ́ pɔ tɑ́adeɔ lèo
píi. 34 Ɔ wɛ́lɛdeɔ bɔ̀lɛ gɛ̀ dai Yesulɛ ḿpii. Kɛ́ aa aà è, aa awakpàɛ̀ aa mɛ̀ aà bɔnɛ́ ń bùsuu.

9

Gbɛ̃kaaũa gbɑ́gbɑ̃a
(Maa 2.1-12, Luk 5.17-26)

1 Yesu gɛ̃ gó guu, à ɛ̀a bùa ísidawa, à kà a bɛ wɛ́lɛu.* 2 Ɔ wà mɔ̀ɛ̀ ń gbɛ̃kaaũao wúlɛa
mákɛlɛu. Kɛ́ Yesu è gbɛ́piɔ a náai vǐ, ɔ̃ a ò gbɛ̃kaaũapiɛ: Ma gbɛ́, sɔ̃dilɛ! N duuna kɛ̃ma.
3 Mɔizi ikoyɑ̃danɛdeeɔ ku we, ɔ̃ aa ò ń sɔ̃ guu: Gbɛ́ bee lɛ́ dɔ́ɛ ń Luaoɛ. 4 Yesu ń làasoo dɔ̃, ɔ̃
à ń lá à mɛ̀: Bɔ́yɑ̃i a làasoo vɑ̃i dà á sɔ̃ guui? 5 Tó má ò aà duuna kɛ̃wà, ge tó má ò aà fɛlɛ
táa'o, a kpele mɛ́ àai? 6 Má ò màa kɛ́ àɔ dɔ̃ Gbɛ̃nazǐn Nɛ́ duunakɛ̃ama iko vǐ dúniauɛ. Ɔ a
ò gbɛ̃kaaũapiɛ: Fɛlɛ ǹ n mákɛlɛ sɛ ta bɛ. 7 Ɔ à fɛ̀lɛ tà a bɛ. 8 Kɛ́ bíla è màa, vǐa ń kṹ, aa Lua
pɔ́ iko bee taa kpà gbɛ̃nazǐnaɔwa sáaukpà.

Matiee sisia
(Maa 2.13-17, Luk 5.27-32)

9 Yesu bɔ̀ we àlɛ gɛ̃, ɔ̃ à gbɛ́ pɔ́ wǐ mɛ Matiee è zɔ̃lɛa a ɔsikpɛu. Yesu òɛ̀: Mɔ tɛmazi. Ɔ à
bɔ̀ tɛaàzi. 10 Kɛ́ Yesu lɛ́ pɔble aà bɛ, ɔsinaɔ ń luayɑ̃dansaiɔ ku we dasi, aalɛ pɔbleaànɔ ń
aà ǐwaɔ sɑ̃nu. 11 Kɛ́ Falisiɔ è màa, ɔ̃ aa aà ǐwaɔ là aa mɛ̀: Bɔ́yɑ̃i á dii lɛ́ pɔble n ɔsinaɔ ń
luayɑ̃dansaiɔi? 12 Kɛ́ Yesu yɑ́pi mà, à mɛ̀: Gbɛ́ gbɑ̃a baa kú ń lòotoooo, sema gyɑ̃e. 13 A gɛ
làasookɛ yɑ́ pɔ́ kɛ̃a láuɛ bee miwa wà mɛ̀:
Gbɛ̃kɛkɛakɔ̃ɛ ɔ̃ má yei,
i kɛ sa'oa no.†
Mi mɔ gbɛ̃maaɔ sísiio, sema duunkɛnaɔ.

Lɛyea
(Maa 2.18-22, Luk 5.33-39)

14 Ɔ Zɑ̃a Da'ilɛna ǐwaɔ mɔ̀ Yesu là aa mɛ̀: Akɛa wápiɔ ń Falisiɔ, wiɔ lɛye mɔ̀ɔmɔɔ, mɛ́ n
ǐwaɔ lí ye sɔ̃o? 15 Ɔ Yesu yɑ̃lɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Nɔsɛna gbɛ́ɔ pɔsia kɛ gɔɔ pɔ́ a kúńnɔ nɔsɛ guue?
Aawo, ɑ̃ma a gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́ wa nɔsɛnapi bɔ ń guu, gɔɔ bee ɔ̃ aa lɛye sa. 16 Gbɛ̃e lí pɔ́lɛ dafu
di pɔkasa ziuo, asa a dafu a sɔ̃ɔuɛ, aai kɔ̃ gá, ula zi fɔ̃a i kɑ́ñ. 17 Wǐli vɛ̃ɛ dafu ká báa tùu zi
guuo. Tó wa kɛ̀ màa, tùupi a pũnaɛ, vɛ̃ɛ i kɔ́lɛ, tùu i ɔ̃ɔkpa. Aawo, wǐ vɛ̃ɛ dafu ká báa tùu
dafu guuɛ, aaiɔ maa píi.

Nɛnɔɛna vua ń nɔɛ pɔ́ ɔkà Yesu ulawao
(Maa 5.21-43, Luk 8.40-56)

‡ **8:26** Soũ 107.28-29 * **9:1** Mat 4.13 † **9:13** Oze 6.6

18 Gɔɔ pɔ́ Yesu lɛ́ yã́ beeɔ oné, gbãadee mɔ̀ kùlɛɛ̀ à mɛ̀: Ma nɛnɔɛna kɛ̀sai tia. Mɔ ǹ ɔnawà,
i vu. 19 Ɔ Yesu fɛ̀lɛ tɛ̀aàzi ń a ǐwaɔ.
20 Nɔɛe ku we, au lɛ́ bɔlɛwà à kà wɛ̃̀ kuɛpla. A mɔ̀ ɔkã̀ Yesu ula lɛ́wa aà kpɛ. 21 Asa nɔɛpi
lɛ́ mɛ: Baa tó ma ɔkã̀ aà ulawa lé, má gbã́gbãɛ. 22 Yesu lǐli à aà è, ɔ̃ à mɛ̀: Sɔ̃dilɛ, nɔɛ! Ma
náai pɔ́ ń kɛ̀ mɛ́ n gbãgbã. Wegɔ̃ɔ nɔɛpi gbã̀gbã.
23 Kɛ́ Yesu kà gbãadepi bɛ, a è wàlɛ kulɛpɛ, bíla kɔ̃n̄ dɔ. 24 Ɔ Yesu mɛ̀: A ázǐa gá. Nɛnɔɛnapi
i gao, àlɛ i'oɛ. Ɔ aalɛ Yesu kɛ pɔ́ɔpɔɔ. 25 Kɛ́ wà bíla gbàɛ, ɔ̃ Yesu gɛ̃̀ kpɛ́u à népi ɔ kũ̌, ɔ̃ à fɛ̀lɛ.
26 Ɔ yã́pi bao lǐ bùsupia píi.

Vǐ̀aɔ gbã́gbãa

27 Kɛ́ Yesu bɔ̀ we, vǐ̀a gbɛ̃ɔn plaɔ tɛaàzi ń wiio aa mɛ̀: Wá wɛ̃nagwa, Davidi Bui! 28 Kɛ́
Yesu kà bɛ, vǐ̀apiɔ sɔ̃̀aàzi, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Á ma náai vǐ kɛ́ má fɔ̃ yã́pi kɛɛ́a? Aa wèwà aa mɛ̀:
Ao, Dii. 29 Ɔ à ɔkã̀ ń wɛ́wa à mɛ̀: A kɛɛ́ lá álɛ ma náaikɛwa. 30 Ɔ an wɛ́ wɛ̃̀. Yesu lɛ́ lɛ̀nɛ́ à mɛ̀:
Ásu o gbɛ̃e mao. 31 N beeo aa gɛ̀ aà bao fã̀aa bùsupiu píi.

Yesu wɛ̃nadɔ̃a gbɛ̃́ɔnɛ

32 Gɔɔ pɔ́ vǐ̀aɔ lɛ́ bɔlɛ, wà mɔ̀ Yesuɛ ń tã́ade lɛ́na naalɛao. 33 Kɛ́ Yesu tã́api gòɛ̀, ɔ̃ à yã'ò.
Yã́pi bɔ̀ bíla saɛ aa mɛ̀: Wi yã́ bee taa e Isaili bùsuu yãao. 34 Ɔ Falisiɔ mɛ̀: I tã́a go ń tã́aɔ
kía gbãaoɛ.
35 Yesu mɛɛwiaɔ ń zɔ̃ɛwiaɔ kɛ̀ɛlɛ píi, à yãdànɛ́ ń lousisikpɛɔ guu, à kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kǐ́i
baokpànɛ́, à gyãeɔ gbã̀gbã píi ń kɔ̃̀ɔ píi.‡ 36 Kɛ́ à bíla è, ɔ̃ à kɛ̀ɛ̀ wɛ̃naũ, asa aa kpasaa mɛ́
aa liaaa lán pɔ́ pɔ́ dãna vǐoɔwaɛ.§ 37 Ɔ Yesu ò a ǐwaɔnɛ: Pɔkɛkɛa zɔ̃ɔ mɛ́ zǐkɛnaɔ dasio. 38 A
wabikɛ Budewa aà zǐkɛnaɔ gbaɛ a pɔ́ kɛkɛi.

10

Yesu ǐwaɔ
(Maa 3.13-19, Luk 6.12-16)

1 Yesu a ǐwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ sǐsi, ɔ̃ à ń gbá iko aa tã́ago gbɛ̃́ɔwa, aa gyãeɔ gbã́gbã píi ń
kɔ̃̀ɔ píi. 2 Zǐna gbɛ̃ɔn kuɛplapiɔ tɔ́n kɛ: Gbɛ̃́ sɛ́ia Simɔɔ pɔ́ wǐ mɛ Piɛɛ, aà dãuna Andelee,
Zebedee nɛ́ Zaaki, aà dãuna Zãa, 3 Filipi, Batelemii, Tomaa, ɔsina Matiee, Alafe nɛ́ Zaaki,
Tade, 4 Simɔɔ Gínzǐao ń Yudasi Isaliɔti pɔ́ bɔ̀ Yesu kpɛo.

Yesu a ǐwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ zǐa
(Maa 6.7-13, Luk 9.1-6)

5 Kɛ́ Yesu lɛ́ gbɛ̃ɔn kuɛplapiɔ zǐ, a ònɛ́: Ásu gɛ́ buipãleɔ kǐ́i oio. Ásu gɛ̃ Samali wɛ̃́lɛɔ guuo.
6 A gɛ́ Isaili pɔ́ aa sã́sãa lán sãɔwaɔ kǐ́i. 7 A gɛ́ íɔ waasokɛ àɔ gɛò à mɛ: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua
kǐ́i kà kãi! 8 A gyãeɔ gbã́gbã, à gɛɔ vu, à gbãbɔ kusudeɔnɛ, à tã́agonɛ́. Lá á è pɔ́kpasai, à
kɛnɛ́ pɔ́sisai. 9 Ásu àɔ ɔ̃a kũao, baa ɔsɔ̃gbɛna. 10 Ásu babalabɔɔ sɛo ge ula plaade ge kyale
ge gopana, asa zǐkɛna kà à a blɛ e. 11 Wɛ̃́lɛ pɔ́ ásu kau píi, mɛɛwia ge zɔ̃ɛwia, à gbɛ̃maa
kpákpa à pilawà, íɔ ku we e à gɛ gɛ̃ò zɛ́a. 12 Tó a gɛ̃ ua, í fɔ̀ na kpámá. 13 Tó uadeɔ kà, á fɔ̀
na a gɔ̃nɛ́. Tó aai kao sɔ̃, á fɔ̀ na a ɛa suwáɛ. 14 Gu pɔ́ wi gbãakpauázio ge wi swã́sɛ á yã́io,
à bɔ ua bee ge wɛ̃́lɛ bee guu, í kɔɔlɛmá. 15 Sǐana málɛ oɛ́, yã́kpalɛkɛgɔɔzǐ wɛ̃́lɛpideɔ ǐadama
e dɛ Sɔdɔũ ń Gɔmɔɔo bùsudeɔla.*

Yesu yã́ pɔ́ a a ǐwaɔ le oanɛ́
(Maa 13.9-13, Luk 12.2-9, 21.12-17)

16 Málɛ á zǐ sãɔ ũ àwalɛwanaɔ guuɛ. Aɔ laai vǐ lán mlɛ̃ɔwa, íɔ dɛ yãesaideɔ ũ lán
felenaɔwa. 17 A laaika gbɛ̃nazǐnaɔzi, asa aa á kṹ aa yã́kpalɛkɛánɔ, aai á gbɛ̃ ń flàalao ń

‡ **9:35** Mat 4.23 § **9:36** Nao 27.17, 1Kia 22.17 * **10:15** Daa 19.24-28

lousisikpɛɔ guu. 18 Wa géánɔ bùsu gbãadeɔ ń kíaɔ kĩ́i ma yã́i. Bee a á gba zɛ́ àɔ dɛnɛ́ ma
seeladeɔ ũ ń buipãleɔ. 19 Tó wà á kpámá, ásu bílikɛ yã́ pɔ́ á o ge yã́ pɔ́ á líwào. Zĩ̀beezĩ̀ Lua
mɛ́ a yã́ pɔ́ á o sóso káɛ́ á lɛ́u. 20 I kɛ ámɛ á yã'oo, á Mae Nisĩ̀na mɛ́ a sóso káɛ́ á lɛ́u.
21 Vĩ̀i ń dãunaɔ kɔ̃ kpámá dɛa yã́i. Màa maeɔ ń nɛ́ɔ kpámá. Nɛ́ɔ bɔ ń de ń ń daɔ kpɛ wà
ń dɛ. 22 Gbɛ̃́pii a zaágu ma yã́i, ãma gbɛ̃́ pɔ́ zɛa gbãa e a gɔɔ lɛ́wa a bɔ. 23 Tó wàlɛ ĩ̀adawá
wɛ̃́lɛeu, à bàalɛ ta a pãleu. Sĩ̀ana málɛ oɛ́, á e Isaili bùsu wɛ̃́lɛɔ kɛɛlɛ píio, ɔ̃ Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ a
mɔ́. 24 Iwae líɔ dɛ a yãdanɛdelao. Zɔ̀blenae líɔ dɛ a diilao. 25 Tó ĩ̀wa a yãdanɛde lea lè, ge
tó zɔ̀blena a dii lea lè, bee mɔ̀wà. Tó wà tɔkpà uabelɛɛ Beezebu, tɔ́ pɔ́ a vãi dɛ beea ɔ̃ wa
kpa aà uadeɔnɛ.
26 Ásu vĩ̀akɛnɛ́o. Yã́ pɔ́ ulɛa píi a bɔ gupuau, mɛ́ asiiyãe ku kɛ́ wa gí dɔ̃io. 27 A yã́ pɔ́ málɛ
oɛ́ gusiau o gupuau. A yã́ pɔ́ álɛ ma bũnu guu kpàwakɛ gãaɛ. 28 Ásuli vĩ̀akɛ gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ̀
gbɛ̃dɛ, aali fɔ̃ aà nisĩ̀na dɛ̀oɔnɛo. Ali vĩ̀akɛ Luaɛ, asa a fɔ̃ gbɛ̃́ ń a nisĩ̀nao kaalɛ tɛ́ guu píi.
29 Wĩ̀li gòlegolen mɛ̀n pla yía dalao lé? Kási an kee wá lí su tɔɔlɛ á Mae lɛ́ saio. 30 Ápiɔ sɔ̃,
baa á mikã, a a lɛ́ dɔ̃. 31 Ayãmɛto ásu vĩ̀akɛo. Á bɛɛɛ dɛ gòlegolen dasiɔla.
32 Gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀manɔ gbɛ̃́ɔ aɛ, má zɛaànɔ ma Mae pɔ́ kú musu aɛ. 33 Gbɛ̃́ pɔ́ lelekpàmazi gbɛ̃́ɔ
aɛ, má lelekpaaàzi ma Mae pɔ́ kú musu aɛ.
34 Ásu àɔ e ma mɔ kɛ́ gbɛ̃́ɔ aaɔ na ń kɔ̃o dṹniau no. Mi mɔ kɛ́ gbɛ̃́ɔ aaɔ na ń kɔ̃o yã́i no,
sema fɛlɛa ń kɔ̃o. 35 Ma mɔɛ, kɛ́ gɔ̃ɛ bɔ a de kpɛ, nɔɛ bɔ a da kpɛ, nɔzãe bɔ a zãda kpɛ. 36 Gbɛ̃́
bɛdeɔ gɔ̃ aà ibɛɛɔ ũ.† 37 Gbɛ̃́ pɔ́ ye a de ge a dazi dɛmala i ka àɔ dɛ ma ĩ̀wa ũo. Gbɛ̃́ pɔ́ ye a
nɛgɔ̃ɛ ge a nɔɛzi dɛmala i ka àɔ dɛ ma ĩ̀wa ũo. 38 Gbɛ̃́ pɔ́ i a lipãakɔ̃a sɛ àɔ tɛomazio i ka àɔ
dɛ ma ĩ̀wa ũo. 39 Gbɛ̃́ pɔ́ a wɛ̃ni kũa, wɛ̃nipi a vũaawà. Gbɛ̃́ pɔ́ gĩ̀ a wɛ̃nii ma yã́i sɔ̃, ade mɛ́
aɔ wɛ̃ni vĩ̀.
40 Gbɛ̃́ pɔ́ á dílɛ, ade ma dilɛɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ma dilɛ gbɛ̃́ pɔ́ ma zĩ̀ dĩ̀lɛɛ. 41 Gbɛ̃́ pɔ́ ãnabi dĩ̀lɛ
aà ãnabikɛ yã́i a ãnabi asea e. Gbɛ̃́ pɔ́ gbɛ̃maa dĩ̀lɛ aà maakɛ yã́i a gbɛ̃maa asea e. 42 Baa í
niɛ, gbɛ̃́ pɔ́ dã̀ nɛ́ɛ beeɔ doɛ ma ĩ̀wakɛ yã́i, sĩ̀ana málɛ oɛ́, a kua a aseawao.

11

Zãa Da'ilɛna zĩ̀naɔ
(Luk 7.18-35)

1 Kɛ́ Yesu yã́ beeɔ dà a ĩ̀wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔnɛ a làa, à bɔ̀ we à gɛ̀ waasokɛi ń wɛ̃́lɛɔ guu, àlɛ
yãdanɛ́.
2 Zãa kua kpɛ́u à Kilisi yãkɛaɔ mà, ɔ̃ à a ĩ̀waeɔ zĩ̀ 3 aa aà laɛ, ɔ̃mɛ gbɛ̃́ pɔ́ a mɔ ũa, ge wàɔ
wɛdɔ gbɛ̃pãleziɛ? 4 Ɔ Yesu wèmá à mɛ̀: A gɛ yã́ pɔ́ álɛ ma mɛ́ álɛ e o Zãaɛ à mɛ,
5 vĩ̀aɔ lɛ́ gu'e, ɛɛɔ lɛ́ táa'o,
wàlɛ gbãbɔ kusudeɔnɛ,
swãdoɔ lɛ́ yãma, gɛɔ lɛ́ vu,
mɛ́ taasideɔ lɛ́ baona waaso ma.*
6 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lí fu ma yã́wao ũ.
7 Kɛ́ gbɛ̃́piɔ tà, Yesu nà Zãa yã'oa bílaɛwa à mɛ̀: Bɔ́ a gɛ gwai gbáaui? Fee pɔ́ ĩ́ana lɛ́
deedee yã̀? 8 Bɔ́ a gɛ gwai sai? Gbɛ̃́ pɔ́ pɔkasa zãɛ naaazi yã̀? Pɔkasamaadanaɔ ĩ̀ɔ ku kibɛɛ.
9 Bɔ́ a gɛ gwai wei? Ánabi yã̀? Ao! Málɛ oɛ́, a dɛ se ãnabia. 10 Asa Zãa yã́ wa ò taalau wà
mɛ̀:
Má a zĩ̀na gbaɛ aà dɔaa zɛkɛkɛnɛ.†
11 Sĩ̀ana málɛ oɛ́, nɔɛ nɛ'ia guu ãnabie i bɔ à kà Zãa Da'ilɛnawao. N beeo gbɛ̃́ pɔ́ dɛ gbɛ̃́ kpɛɛ
ũ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i gbɛ̃́ɔ guu dɛaàla. 12 Za gɔɔ pɔ́ Zãa Da'ilɛna waaso dàalɛ e gbã, wàlɛ

---
† 10:36 Mis 7.6 * 11:5 Isa 35.5-6, 61.1 † 11:10 Mal 3.1

kɔ̃dɛ wà e gɛ̃ kpalapiu, ɔ̃ wàlɛ siu ń gbãao. 13 Mɔizi ń ãnabiɔ píi dɔ̀aa aa a yã'ò e à gɛ̀ pɛ̀
Zãawa. 14 Tó á fɔ̃̀ à sí, Zãapi mɛ́ Ɛlia pɔ́ wà mɛ̀ a mɔ ũ.‡ 15 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vĩ aà yã́pi ma.
16 Bɔ́ má gbãgbɛ̃ɔ lɛɛũòi? Aa dɛ lán nɛ́ pɔ́ aa ku gãaɛ aalɛ lɛzukɔ̃iɔwaɛ 17 aalɛ mɛ:
Wa kulɛ pɛ̀ɛ́, i ɔ̃wão.
Wa wɛ̃nalɛ sĩɛ́, i ázĩa gbɛ̃gbɛ̃o.
18 Kɛ́ Zãa mɔ̀, ĩli pɛ̃ɛ soo, ĩli vɛ̃ɛmio, ɔ̃ wà mɛ̀ tã́adeɛ. 19 Kɛ́ Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ mɔ̀, ĩ pɔble, ĩ imi, ɔ̃ wà
mɛ̀: Asiade wɛ̃minaɛ, ɔsinaɔ ń luayãdansaiɔ gbɛ̃naɛ! Ãma wĩ Lua ɔ̃nɔ dɔ̃ a yãkɛa gbɛwaɛ.

Yesu zɔadɔa wɛ̃́lɛɛɔ deɔwa
(Luk 10.13-15)

20 Ɔ Yesu fɛ̀lɛ zɔadɔ̀ wɛ̃́lɛ pɔ́ à a dabudabu daside kɛ̀uɔ gbɛ̃́ɔwa, kɛ́ aai nɔ̀sɛlilɛo yã́i. 21 Ã
mɛ̀: Waiyoo Kɔlazɛnideɔ! Waiyoo Bɛsaidadeɔ! Tó wà dabudabu pɔ́ má kɛ̀ɛ́ kɛ̀ Tii ń Sidɔ̃o
yãa,§ dɔ̃ wɛ̃́lɛpideɔ zwã̀nkasa kàkańla, aa bùsukà ń miu nɔ̀sɛlilɛa seela ũ. 22 Málɛ oɛ́,
yã́kpalɛkɛgɔɔzĩ á ĩadama a dɛ Tiideɔ ń Sidɔ̃deɔ pɔ́a. 23 Ã Kapɛnaũdeɔ sɔ̃ á fɔ̃ gbã zɔ̃ Luawa
yà̃? Wa ɔzɔ̃ázìɛ e bɛdau.* Asa tó wà dabudabu pɔ́ má kɛ̀ɛ́ɔ kɛ̀ Sɔdɔũ yãa, dɔ̃ a ku e ń a gbão.†
24 Málɛ oɛ́, yã́kpalɛkɛgɔɔzĩ á ĩadama a dɛ Sɔdɔũ pɔ́a.

Kã́maboa Yesu kĩ́i
(Luk 10.21-22)

25 Zĩbeezĩ Yesu mɛ̀: Baa, musu ń zĩ́lɛo Dii, ma n sáaukɛ̀, kɛ́ n yã́ɛ beeɔ ùlɛ yãdɔ̃naɔnɛ ń
ɔ̃nɔdeɔ, mɛ́ ń ɔ̀lɔ ladɔ̃nsaiɔnɛ. 26 Ao, Baa, bee kàngu màa. 27 Ma Mae pɔ́pii nàmɛɛ ma ɔzĩ.
Gbɛ̃e Lua Nɛ́ dɔ̃o, mɛ́ i kɛ Mae Lua bàasio, mɛ́ gbɛ̃e Mae Lua dɔ̃o, mɛ́ i kɛ aà Nɛ́ ń gbɛ̃́ pɔ́
Nɛ́pi yei à aà ɔlɔnɛ́ɔ bàasio.
28 Ã mɔ ma kĩ́i á gbɛ̃́ pɔ́ á asosɛa a kpasaɔ píi, mí á gba zɛ́ à kã́mabo. 29 Ã ma zuu sɛ́, í
yãdada ma kĩ́i, á sɔ̃ i níni, asa má busɛ mɛ́ ma nɔ̀sɛ niɛ. 30 Asa bɛa ń ma zuuo zĩ'ũo, mɛ́ ma
aso gbiao.

12

Kã́mabogɔɔzĩ
(Maa 2.23-3.6, Luk 6.1-11)

1 Bee gbɛa Yesu lɛ́ pã blɛwɛmbua kã́mabogɔɔzĩ. Nɔana lɛ́ aà ĩwaɔ dɛ, ɔ̃ aa pɔ́wɛna wòlo,
aalɛ só.* 2 Kɛ́ Falisiɔ è, ɔ̃ aa ò Yesuɛ: N ĩwaɔ gwa, aalɛ yã́ pɔ́ wĩli kɛ kã́mabogɔɔzĩo kɛ.† 3 Ɔ
Yesu ònɛ́: I kyokɛ á è lá Davidi kɛ̀ ń a gbɛ̃́ɔ gɔɔ pɔ́ nɔana lɛ́ ń dɛo lɛ́? 4 Ã gɛ̃̀ Lua ua, à pɛ̃ɛ pɔ́
wa kàlɛ Luaɛ sò, pɛ̃ɛ pɔ́ aàpi ń a gbɛ̃́ɔ aa a soa zɛ́ vĩo, sema sa'onaɔ bàasio.‡ 5 Kɛ́ sa'ona pɔ́
aa ku Lua ua kã́mabogɔɔzĩɔ lɛ́ bɔ gɔɔpi yã́ kpɛ mɛ́ aa tàae vĩ sɔ̃o, i a kyokɛ á è Mɔizi ikoyã
guuo lɛ́?§ 6 Málɛ oɛ́: Pɔ́ pɔ́ a zɔ̃ɔ dɛ Lua uaa ku la. 7 Tó á yã́ɛ bee midɔ̃ɛ, gbɛ̃kɛkɛakɔ̃ɛ ɔ̃ má
yei, i kɛ sa'oa no,* dɔ̃ yãa i yãesaideɔ tàae eo. 8 Asa Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ iko vĩ kã́mabogɔɔwaɛ.
9 Kɛ́ Yesu bɔ̀ we, ɔ̃ à gɛ̃̀ ń lousisikpɛu. 10 Gɔ̃ɛ pɔ́ a ɔ imia ku we. Kɛ́ gbɛ̃ɛɔ ye yãda Yesula
yã́i, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: Gbɛ̃́gbãgbãa zɛvĩ kã́mabogɔɔzĩa? 11 Ɔ Yesu wèmá à mɛ̀: Ã dɛ́mɛ
aɔ sã vĩ, a zuwà ɛu kã́mabogɔɔzĩ, a gɛ̃ bɔio ni? 12 Gbɛ̃nazĩna dɛ sãa zɔ̃ɔ. Ayãmɛto maakɛa
kã́mabogɔɔzĩ zɛvĩ. 13 Ɔ Yesu ò gɔ̃ɛpiɛ: N n ɔpi poo. A pòo, ɔ̃ à sù a gbɛu wásawasa lá adowa.
14 Ɔ Falisiɔ bɔ̀lɛ gɛ̀ lɛkpaaĩi Yesuzi, lá aa kɛ wà aà dɛ.

Zĩkɛna pɔ́ Lua sɛ̀

15 Yesu dɔ̃̀, ɔ̃ à gò we. Bíla bɔ̀ tɛaàzi, ɔ̃ à ń gyãeɔ gbã̀gbã píi, 16 à gĩnɛ́ aa a tɔ́ fãaa. 17 Beewa
Lua yã́ pɔ́ ãnabi Isaia ɔ̀ɛ bee kɛ̀, à mɛ̀:

---

‡ **11:14** Mal 3.23 § **11:21** Isa 23.1-18 * **11:23** Isa 14.13-15 † **11:23** Daa 19.24-28 * **12:1** Iko 23.25 † **12:2**
Bɔa 34.21 ‡ **12:4** 1Sam 21.1-6, Lev 24.9 § **12:5** Nao 28.9-10 * **12:7** Oze 6.6

18 Ma zi̋kɛna pɔ́ má sɛ̀n kɛ,
ma yenzide pɔ́ aà yá̰ ȉ kamagu.
Má a Nisi̋na pisiwà,
i yá̰zɛde da buiɔnɛ.
19 A lɛkpaakɛo, a palamáo,
gbɛ̃e a aà zɔa ma dɔ gãaɛo.
20 A fee ɛkpaazɛua ɛ́o,
a filia yɛ̃ɛɛna dɛo,
ɔ̃ a to yá̰zɛde mɔ ɔda zãa.
21 Bui píi wɛ́ aɔ dɔaàzi.†

Tá̰agoa
(Maa 3.20-30, Luk 11.14-23)

22 Ɔ wà mɔ̀ Yesuɛ ń tá̰ade vi̋a pɔ́ a lɛ́na naalɛao. Yesu aà gbȁgbã, àlɛ yã'o sa, àlɛ gu'e. 23 Ɔ
yá̰pi di̋ bílawa píi aa mɛ̀: Davidi Buipi yȁ mɔɔɔ? 24 Kɛ́ Falisiɔ mà, ɔ̃ aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ bee a fɔ̃
tá̰a gonɛ́o, mɛ́ i kɛ ń tá̰aɔ kía Beezebu gbãao bàasio.‡ 25 Yesu ń làasoo dɔ̃, ɔ̃ à mɛ̀: Kpala pɔ́
a gbɛ̃́ɔ íbɛlɛsɛ̀ ń kɔ̃o a midɛ. Wɛ̃́lɛ ge ua pɔ́ a gbɛ̃́ɔ íbɛlɛsɛ̀ ń kɔ̃o a gɔ̃ bɛzi̋ ũɛ. 26 Tó Setãu lɛ́
a gbɛ̃́ɔ gonɛ́, à íbɛlɛsɛ̀ ń azi̋aon we. Aà kpala aɔ zɛa kpelewa ni? 27 Tó Beezebu gbãa miɔ
tá̰agoomá bɛ, á gbɛ̃́ɔ ȉ go ń dé gbãao sɔ̃ ni? Beewa ázi̋a gbɛ̃́ɔ yá̰'i̋ikpàwá. 28 Lá Lua Nisi̋na
gbãa ɔ̃ málɛ tá̰agoomá, àɔ dɔ̃ kɛ́ kía pɔ́ Lua kpà mɔ̀ á guun we.
29 Kpelewa gbɛ̃́ a gɛ̃ gɔ̃sa gbãa kpɛ́u à aà pɔ́ɔ sɛ́lɛ, mɛ́ i kɛ à aà yè gi̋a bàasio ni? Aà yea
gbɛa ɔ̃ a aà kpɛ́ yɔɛ sa. 30 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ ma gbɛ̃́ ũo á ma ibɛɛɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ pɔ́ kãaamanɔo, àlɛ
fãaaɛ. 31 Ayãmɛto málɛ oɛ́, Lua a gbɛ̃́ɔ kɛ̃́ ń ń duunao ń a tɔ́ bɛ̃̀ɛ pɔ́ aa si̋ɔ píi, ãma a gbɛ̃́ pɔ́
à a Nisi̋na tɔbɛ̃ɛsi̋ kɛ̃o. 32 Tó gbɛ̃́ yãdɔ̀ Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́wa, Lua a aà kɛ̃́, ãma tó gbɛ̃́ yãdɔ̀ Lua
Nisi̋nawa, Lua a ade kɛ̃ dṹnia tiaɛ bee guuo ge a pɔ́ lɛ́ mɔ́.

Gbɛ̃́ dɔ̃a a yãkɛawa
(Luk 6.43-45)

33 Tó n lí maa bà, a nɛ́ i̋ɔ maaɛ. Tó n lí vãi bà sɔ̃, a nɛ́ i̋ɔ vãiɛ. Asa libɛ wi̋ lí dɔ̃wà.§
34 Gbɛ̃nazi̋n píligonaɔ!* Kɛ́ á vãi, kpelewa á fɔ̃ yãmaa oi? Asa yá̰ pɔ́ kɔ̃̀ sɔ̃u ɔ̃ lɛ́ ȉ o. 35 Gbɛ̃maa
ȉ maa bɔ a sɔ̃̀ maa guuɛ. Gbɛ̃vãi sɔ̃ ȉ vãi bɔ a sɔ̃̀ vãi guuɛ. 36 Málɛ oɛ́: Yá̰kpalɛkɛgɔɔzi̋ gbɛ̃́ɔ ń
yãfaasai pɔ́ aa ò sɛ́lɛ siu Luaɛ píi. 37 Asa yá̰ pɔ́ ń ò mɛ́ a yãnakpama ge ɔ̃mɛ a yãdanla.

Seelagbɛaa Yesuwa
(Maa 8.11-12, Luk 11.29-32)

38 Ɔ Mɔizi ikoyãdanɛdeeɔ ń Falisieɔ ò Yesuɛ: Mae, wá ye ǹ seelae kɛ wà e. 39 Ɔ Yesu
wèmá à mɛ̀: Gbãgbɛ̃ vãi luanaaikɛnsaiɔ mɛ́ lɛ́ seela gbɛaa. Má seelae kɛnɛ́o, sema ãnabi
Yonasi pɔ́. 40 Lá Yonasi kɛ̀ kpɔ̀ gbɛ̃̀nɛ gbɛɛ guu fãanɛ ń gwãasi̋nao e gɔɔ àaɔ̃, màa Gbɛ̃nazi̋n
Nɛ́ a kɛ tɛ̃́ɛnau fãanɛ ń gwãasi̋nao e gɔɔ àaɔ̃.† 41 Yá̰kpalɛkɛgɔɔzi̋ Ninivadeɔ fɛlɛ yãda
gbãgbɛ̃ɔlaɛ. Asa kɛ́ aa Yonasi waaso mà, aa nɔ̀sɛli̋lɛɛ,‡ mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a zɔ̃ɔ dɛ Yonasia ku la.
42 Yá̰kpalɛkɛgɔɔzi̋ gɛɔmidɔki̋i oi nɔɛ kía a fɛlɛ yãda gbãgbɛ̃ɔlaɛ. Asa nɔɛpi bɔ̀ za tɔɔlɛ lɛ́wa, à
mɔ̀ Salomɔɔ ɔ̃nɔyã maiɛ,§ mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a zɔ̃ɔ dɛ Salomɔɔa ku la.

Tá̰a taa a sɔ̃́ ziwa
(Luk 11.24-26)

43 Tó wà tá̰a gò gbɛ̃́ɛ, i̋ɔ liaaliaa gugiiu àɔ gbɛ̃́ wɛɛlɛ à diɛ̀ɛ. Tó i eo, 44 ɔ̃ ȉ mɛ: Má ɛa ta ma sɔ̃́
ziwaɛ. I ɛa tawà, ȉ e a bɛ ado à zu'ò, à azi̋a kɛ̀kɛ wásawasa. 45 Ɔ ȉ gɛ tá̰a pɔ́ an vãi dɛalaɔ sɛ́lɛ

† **12:21** Isa 42.1-4 ‡ **12:24** Mat 9.34 § **12:33** Mat 7.20 * **12:34** Mat 3.7 † **12:40** Yon 2.1 ‡ **12:41** Yon 3.5
§ **12:42** 1Kia 10.1-10

mɛ̀n sopla à suńnɔ, aaȉ diɛ̀. Ɔ gbɛ̃́pi gwea gbɛzã vãi ȉ dɛ a káaua. Gó doũpi mɛ́ a gbãgbɛ̃ɔ
bua sɔ̃.

Yesu daɛɔ
(Maa 3.31-35, Luk 8.19-21)

46 Kɛ́ Yesu lɛ́ yã'o bílaɛ, ɔ̃ aà da ń aà dãunaɔ kà, aa zɛ̀ bàasi, aa ye aà yã́i. 47 Ɔ wa òɛ̀: N
da ń n dãunaɔ zɛa bàasi, aa ye n yã́i. 48 Ɔ Yesu a zãsȉ gbɛ̃́piwa à mɛ̀: Démɛ ma da ge ma
dãunaɔ ũi? 49 Ɔ à ɔdɔ̀ a ȉwaɔwa à mɛ̀: Ma da ń ma dãunaɔn kɛ. 50 Asa gbɛ̃́ pɔ́ ȉ ma Mae pɔ́
kú musu pɔeã kɛ mɛ́ ma dãuna ge ma dãe ge ma da ũ.

13

Pɔ́wɛnkɛɛlɛa
(Maa 4.1-20, Luk 8.4-15)

1 Gɔɔ doũpi zĩ́ Yesu bɔ̀ bɛ à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ ísidalɛ. 2 Wà kã̀aaaàzi dasidasi, ɔ̃ à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ gó'ilɛna guu,
gbɛ̃́pii gɔ̃̀ sȉa ísidalɛ. 3 Ɔ à yãlɛ̀ɛũnɛ́ dasi à mɛ̀: Zɔ̃ɛ mɛ́ bɔ̀ gɛ̀ pɔ́wɛnakɛɛlɛi. 4 Lá àlɛ kɛɛlɛ, ɔ̃ a
keeɔ lɛ̀lɛ zɛ́ guu, bãɔ mɔ blè. 5 A keeɔ lɛ̀lɛ gbɛsɛɛna musu, gu pɔ́ tɔɔlɛ gèeleuo, ɔ̃ aa bɔ̀lɛ gɔ̃̀ɔ
kɛ́ tɔɔlɛ gèele weo yã́i. 6 Kɛ́ ȉatɛ̃ gbãakũ̀, aa tɛkũ̀ aa giigàga, kɛ́ aa zĩ́na vȉo yã́i. 7 A keeɔ lɛ̀lɛ
lɛ guu, ɔ̃ lɛ fɛ̀lɛ kũ̀aamá. 8 A keeɔ lɛ̀lɛ tɔɔlɛ maau, aa fɛ̀lɛ nɛ'ȉ, a keeɔ wɛ́n basɔobasɔo, a keeɔ
bàaɔ̃baaɔ̃, a keeɔ baakwikwi. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vȉ aà yã́pi ma.
10 Ɔ Yesu ȉwaɔ sɔ̃̀aàzi aa aà là aa mɛ̀: Bɔ́yãi ńlɛ yã'onɛ́ ń yãlɛɛũaoi? 11 Ɔ a wɛ̀má à mɛ̀:
Lua á gbá zɛ́ à kpala pɔ́ bɔ̀ a kĩ́i asiiɔ dɔ̃, ãma i ń gba zɛ́o. 12 Asa gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́ vȉ, Lua a kã́fȉɛ̀ e à
fɛ̃ɛ̀. Gbɛ̃́ pɔ́ pɔe vȉ sɔ̃o, baa yɔɔna pɔ́ a vȉ, Lua a siwàɛ. 13 Ayãmɛto málɛ yã'onɛ́ ń yãlɛɛũao,
asa aaȉ gugwa pɔe'esai, mɛ́ aaȉ swã́kpa yãmasaiɛ. 14 Lua yã́ pɔ́ ãnabi Isaia ò kɛ̀má, à mɛ̀:
Baa tó aa swãkpà maamaa, aa yãe mao,
baa tó aa wɛbȉi maamaa, aa pɔe eo.
15 Asa an nɔ̀sɛ paaao, kɛ́ aasu ɔ̃nɔkũo yã́i,
an swã́ gbãa, kɛ́ aasu yãmao yã́i,
an wɛ́ kũaaa, kɛ́ asu kɛ̃o yã́i.
Aa ye ɛa sua mà ń gbã́gbão.*
16 Báaadeɔn á ũ, kɛ́ á wɛ́ lɛ́ gu'e, mɛ́ á swã́ lɛ́ yãma. 17 Sȉana málɛ oɛ́: Ãnabiɔ ń gbɛ̃maaɔ ku
dasi aa ye pɔ́ pɔ́ álɛ eɔ e, aai eo. Aa ye yã́ pɔ́ álɛ maɔ ma, aai mao.
18 A pɔ́wɛnkɛɛlɛa yãma sa. 19 Tó gbɛ̃́ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i yãmà mɛ́ i dɔ̃o, Setãu ȉ mɔ́ pɔ́ pɔ́
wa tɔ̃̀ aà sɔ̃ guupi siwàɛ. Pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ zɛ́ guu min we. 20 Pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ gbɛsɛɛnawa sɔ̃,
bee mɛ́ yã́ pɔ́ gbɛ̃́ mà a sȉ gɔ̃̀ɔ ń pɔnao ũ. 21 Lá yã́pi zĩ́na vȉ aà guuo, ȉli kɛ gɔɔplao. Tó taasi
aà lè ge tó wàlɛ ȉadawà yã́pi yã́i, ȉ fu gɔ̃̀ɔɛ. 22 Pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ lɛ guu dɛ yã́ pɔ́ gbɛ̃́ mà, ɔ̃ dṹnia
yãkãakɛa ń yea àizɛɛio kũ̀aawà ũ, ɔ̃ ȉ gɔ̃ àisai. 23 Pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ tɔɔlɛ maau dɛ yã́ pɔ́ gbɛ̃́ mà
mɛ́ a dɔ̃ ũ. I kã́fȉakɛ lɛɛ basɔobasɔo ge lɛɛ bàaɔ̃baaɔ̃ ge lɛɛ baakwikwi.

Yãlɛɛũa ń kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́io
(Maa 4.30-34, Luk 13.18-21)

24 Yesu yãpãle lɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Lá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i dɛn kɛ: Gbɛ̃e mɛ́ ése maa tɔ̃̀ a bua.
25 Gɔɔ pɔ́ wàlɛ i'o, ɔ̃ aà ibɛɛ mɔ̀ papaa kà ésepiu, ɔ̃ à gɛ̃̀zɛa. 26 Kɛ́ ése nɔsȉ, àlɛ pia, ɔ̃ papaa bɔ̀
gupuau. 27 Ɔ búde zȉkɛnaɔ mɔ òɛ̀: Dii, blɛwɛna ń tɔ̃̀ n buao lo. Papaa bɔ̀ má ni? 28 Ɔ a ònɛ́:
Ibɛɛ mɛ́ bee kɛ̀. Ɔ zȉkɛnaɔ òɛ̀: N ye wà gɛ wolɛwolɛ yã̀? 29 Ɔ à mɛ̀: Aawo! Tó álɛ wolɛwolɛ,
á ése wolɛòɛ. 30 A to aa fɛlɛ sãnu e pɔkɛkɛgɔɔ, mí o pɔkɛkɛnaɔnɛ aa papaapi kɛ̃ gȉa, aai a
gbakpa tɛ́ pɔ́ ũ, aai gbasa ése kɛkɛ ka ma dɔ̃u.

* 13:15 Isa 6.9-10

31 Yesu yãpãle lɛ̀ɛũnɛ́ lɔ à mɛ̀: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i dɛ lán dò bui pɔ́ gbẽe sɛ tɔ̃̀ a buawaɛ.
32 A wɛ́na keleũ dɛ pɔ́wɛnaɔla píi, ãma tó à fɛ̀lɛ, ɩ̀ zɔ̃ɔkũ dɛ dò buiɔla píi. I lí kɛ, ɔ̃ bãɔ ɩ̀ mɔ́
pɛ́pɛ a gɔ̃naɔwa.
33 Yesu yãpãle lɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i dɛ lán pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ pɔ́ nɔɛ sɛ kà pɛ̃ɛti zaa lɛ
àaɔ̃ guu a lɩ̃a píiwa.
34 Yesu yã́ beeɔ ò bílaɛ ń yãlɛɛũao, i yãe onɛ́ yãlɛɛũanɛ saio, 35 kɛ́ yã́ pɔ́ ãnabi ò kɛ yã́i,
asa à mɛ̀:
Má yãlɛɛũnɛ́,
má yã́ pɔ́ ulɛa za dṹniakalɛgɔɔ onɛ́.†
36 Ɔ Yesu bíla tò we à tà bɛ. Aà ɩ̀waɔ sɔ̃̀aàzi aa mɛ̀: Bua papaa yã́ bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ. 37 Ɔ a ònɛ́:
Blɛwɛntɔ̃naá Gbẽnazɩ̃n Nɛ́ɛ. 38 Buaá dṹniaɛ. Blɛwɛnaá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i gbɛ̃́ɔnɛ. Papaá
gbɛ̃vãiɔnɛ. 39 Ibɛɛ pɔ́ ń tɔ̃́á Ibiisiɛ. Pɔkɛkɛaá dṹnialaagɔɔɛ. Pɔkɛkɛnaɔá malaikaɔnɛ. 40 Lá
wɩ̀ papaa kẽ kátɛu, màa a kɛ dṹnialaagɔɔ. 41 Gbẽnazɩ̃n Nɛ́ a a malaikaɔ gbaɛ aa gbɛ̃sãsãnaɔ
ń vãikɛnaɔ bɔlɛ a kpala gbɛ̃́ɔ guu píi, 42 aai ń ká tɛ́ pãsɩ̃ guu. We aa ɔ́ɔlɔu aa ɔdi ń musu.
43 Ɔ gbɛ̃maaɔ aaɔ tɛkɛ lán ɩ̀atɛ̃wa kpala pɔ́ bɔ̀ ń Mae kɩ̃́iu.‡ Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vɩ̀ aà yã́pi ma.
44 Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i dɛ lán àizɛɛ pɔ́ ulɛa buawaɛ. Kɛ́ gbẽe bɔ̀wà, a kɛ̀kɛ ùlɛ, ɔ̃ pɔna guu
à tà à pɔ́ pɔ́ á vɩ̀ɔ yɩ̀a píi, ɔ̃ à buapi lù.
45 Lá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i dɛn kɛ lɔ. Laatana mɛ́ lɛ́ òso maaɔ wɛɛlɛ. 46 Kɛ́ à òso ɔde è, ɔ̃ à tà
à pɔ́ pɔ́ á vɩ̀ɔ yɩ̀a píi, ɔ̃ à òsopi lù.
47 Lá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i dɛn kɛ lɔ. Wà táalu zù ísiau, à kpɔ̀ bui píi kṹ. 48 Kɛ́ à pà, wa gàlɛ
bùaò sɩ̀sɩ̀a, ɔ̃ wà zɔ̃̀lɛ wà a maaɔ plɛ̀ wa kà gbíu, wà a vãiɔ kɔ̀lɛ. 49 Màa a kɛ dṹnialaagɔɔ.
Malaikaɔ mɔ gbɛ̃vãiɔ sɛ́lɛ aa ń bɔlɛ gbɛ̃maaɔ guu, 50 aa ń ká tɛ́ pãsɩ̃ guu. We aa ɔ́ɔlɔu aa ɔdi
ń musu. 51 Ɔ Yesu ń lá à mɛ̀: A yã́ beeɔ mi dɔ̃̀ sa píia? Aa wɛ̀wà aa mɛ̀: Ao! 52 Ɔ a ònɛ́: Tó
Mɔizi ikoyãdanɛde kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i yãdàda, aɔ dɛ lán uabele pɔ́ ɩ̀ pɔ dafu ń a zio bɔ a
làasi guuwaɛ.

Nazalɛtideɔ gia Yesu náaikɛi
(Maa 6.1-6, Luk 4.16-30)

53 Kɛ́ Yesu yã́ beeɔ lɛ̀ɛũnɛ́ a làa, à bɔ̀ we. 54 A gɛ̀ gu pɔ́ à nɛblèu, ɔ̃ à yãdànɛ́ ń lousisikpɛu.
Aà yã́ bɔ̀ ń saɛ aa mɛ̀: A ɔ̃nɔ ń dabudabu beeɔ sɛ̀ má ni? 55 Li'ãna nɛ́n aà ũo lé? Aà da tɔ́n
Maliamao lò? Aà dãunaɔn Zaaki ń Yosɛfuo ń Simɔɔo ń Yudao ũo lò? 56 Aà dãeɔ kúwanɔ
lao lé? A yã́ beeɔ è má píi ni? 57 Ɔ bee tò aai aà náaikɛo. Yesu ònɛ́: Ãnabi líɔ bɛɛɛsaio, sema
aà bɛ wɛ̃́lɛu ń aà uao bàasio. 58 I dabudabukɛ we bílao, kɛ́ aai aà náaikɛo yã́i.

14

Zãa Da'ilɛna gaa
(Maa 6.14-29, Luk 9.7-9)

1 Gɔɔ bee bùsupi kí Elodi Yesu bao mà. 2 Ɔ a ò a ɩ̀waɔnɛ: Gbɛ̃́piá Zãa Da'ilɛnaɛ. Gàbɔɛ.
Bee yã́ mɛ́ tò à gbãa'è, àlɛ dabudabuɔ kɛ. 3 Asa Elodi Zãa kṹ yãa, à mɔkàwà à aà dàkpɛu
a dãuna Filipi na Elodia yã́iɛ. 4 Kɛ́ Zãa ɩ̀ɔ oɛ̀: N Elodia vɩ̀a nɔ ũ zɛ́ vɩ̀o.* 5 Elodi ye à aà dɛ,
ãma àlɛ vɩ̀akɛ bílaɛ, asa aa aà ãnabikɛ sɩ̀ɛ.
6 Elodi ia dikpɛ zɩ̃́, Elodia nɛnɔn gbãa ɔ̃wà̃ gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ weɔnɛ, ɔ̃ à kɛ̀ Elodiɛ na maamaa.
7 Ɔ à lɛgbɛ̃̀ à mɛ̀: Má sɩ̀ ń Luao, má n gba pɔ́ pɔ́ n a wabikɛ̀a píi. 8 Ɔ aà da yãdàɛ, ɔ̃ nɛ́pi mɛ̀:
Ma gba Zãa Da'ilɛna mi pɛlɛntiu la tia. 9 Ɔ kíapi pɔ yà, ãma lɛ́ pɔ́ a gbɛ̃̀ blɛblenaɔ wáa yã́i ɔ̃
à mɛ̀ wà kpawà. 10 Ɔ à gbɛ̃́ zɩ̀ Zãa Da'ilɛna mi zɔ̃i kpɛ́u. 11 Kɛ́ wà mɔ̀ ń aà mio pɛlɛntiu, wa
kpà nɛ́piwa, ɔ̃ à gɛ̀ò a daɛ. 12 Ɔ Zãa ɩ̀waɔ mɔ̀, aa aà gɛ sɛ vɩ̀, ɔ̃ aa gɛ̀ wa ò Yesuɛ.

---
† 13:35 Soũ 78.2 ‡ 13:43 Dan 12.3 * 14:4 Lev 20.21

Yesu blɛkpaa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔoɔwa
(Maa 6.30-44, Luk 9.10-17, Zãa 6.1-15)

13 Kɛ́ Yesu yɑ̃́pi mà, ɔ̃ à gɛ̃̀ gó'ilɛna guu, àlɛ gɛ́ gusaɛna kɛ́ àɔ ku ado. Kɛ́ gbɛ̃́ɔ mà, aa bɔ̀
wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo dasidasi, aa pɛ̀lɛaàzi kɛ̀sɛ. 14 Kɛ́ Yesu bɔ̀ gó guu, à bíla è, ɔ̃ aa kɛ̀ɛ wɛ̃naũ, ɔ̃ à
ń gyãeɔ gbɑ̃̀gbɑ̃nɛ́. 15 Kɛ́ oosi kɛ̀, aà ɪ̀waɔ sɔ̃̀aàzi aa mɛ̀: Guɛá sɛ̃gbɑ̃ɛ, mɛ́ ɪ̀atɛ̃ i gɔ̃ bíla lɔo.
Gbɛ̃́ɔ gbaɛ aa ta wɛ̃́lɛɔ guu, aa pɔblea wɛɛlɛ lú. 16 Ɔ Yesu ònɛ́: I kɛ aa ta teasio. A pɔ́ kpámá
aa ble. 17 Ɔ aa òɛ̀: Pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔona ń kpɔ̀ mɛ̀n plao ɔ̃ wá vɪ̀ la. 18 Yesu ònɛ́: A mɔomɛɛ la. 19 A
ò gbɛ̃́piɔnɛ aa zɔ̃lɛ sɛ̃wa, ɔ̃ à pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔo ń kpɔ̀ mɛ̀n plaopi sɛ̀, à wɛsɛ̀ musu à báaadàu. Ɔ
à pɛ̃ɛpi ɛ̀'ɛ kpà a ɪ̀waɔwa, aa kpaalɛ̀ bílaɛ. 20 Ampii aa pɔblè wà kɑ̃̀. Ɔ wà a miɔna pɔ́ fɛ̃̀ɔ
sɛ̀lɛ gbí kuɛpla pai.† 21 Gɔ̃ɛ pɔ́ aa pɔblɛ̀ɔ kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo (5.000) taawa, nɔɛɔ ń nɛ́ɔ
bàasi.

Yesu tɑ́a'oa ɪ̀sidaa
(Maa 6.45-56, Zãa 6.16-25)

22 Ɔ Yesu nàɛ a ɪ̀waɔwa gɔ̃̀ɔ aa gɛ̃ gó guu, aa dɔaaɛ ísida baale e àɔ bíla gbaɛ. 23 An gbaɛa
gbɛa à dɛ̀dɛ sɪ̀sɪ̀ musu wabikɛi Luawa ado. Gu lɛ́ si, a ku we ado. 24 Gópi zɑ̀kũ ń gɔ̃sɔ̃lɛo, ɔ̃
zàa'ɪ̀ana kàka lɛ́ daɛ, í lɛ́ a za'ɔ̃wɑ̃. 25 Gufɛ̃nɛ Yesu bɛ ía, àlɛ gɛ́ a ɪ̀waɔ kɪ̃́i. 26 Kɛ́ aa aà è bɛ ía,
ɔ̃ sɔ̃ kɛ̃̀ńgu aa mɛ̀: Gyaadeɛ! Aa wiilɛ̀ ń vɪ̀ao, 27 ɔ̃ Yesu ònɛ́ gɔ̃̀ɔ à mɛ̀: A sɔ̃dilɛ, mámɛ! Ásu to
vɪ̀a á kũo. 28 Ɔ Piɛɛ òɛ̀: Dii, tó ḿmɛ, to mà tɑ́a'o ía mà mɔ n kɪ̃́i. 29 Ɔ Yesu mɛ̀: Mɔ́! Ɔ Piɛɛ bɔ̀
gó guu a bɛ ía, àlɛ gɛ́ aà kɪ̃́i. 30 Kɛ́ a è ɪ̃́ana lɛ́ a pá, ɔ̃ vɪ̀a aà kũ̀, àlɛ kpálɛ, ɔ̃ à wiilɛ̀ à mɛ̀: Dii,
ma suaba. 31 Wegɔ̃ɔ Yesu ɔbɔ̀ à aà kũ̀, ɔ̃ a òɛ̀: Luanaaifɛ̃nɛnde! Bɔ́yãi n seakɛ̀i? 32 Kɛ́ aa gɛ̃̀
gó guu, ɪ̃́ana làa. 33 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa ku gó guuɔ kùlɛɛ̀ aa mɛ̀: Lua Nɛ́n n ũ sɪ̀ana.
34 Kɛ́ aa bùa baa, aa kà Gɛnɛzalɛti bùsuu. 35 Wekɪ̀ideɔ Yesu dɔ̃̀, ɔ̃ aa aà bao fɑ̃̀aa bùsupiu
píi, ɔ̃ wà mɔ̀ɛ̀ ń gyãeɔ píi. 36 Wà wabikɛ̀wà, baa aà ula lɛ́, wà e ɔkɑ̃wà. Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ ɔkɑ̃̀wàɔ
gbɑ̃̀gbɑ̃ píi.

15

Fɛlɛkaayɑ̃
(Maa 7.1-13)

1 Falisieɔ ń Mɔizi ikoyɑ̃danɛdeeɔ bɔ̀ Yelusalɛũ aa mɔ̀ Yesu kɪ̃́i, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: 2 Bɔ́yãi ń
ɪ̀waɔ líɔ wá deziɔ fɛlɛkaayɑ̃ kũao ni? Aali ɔpi lá fɛlɛkaayɑ̃ dɪ̀lɛwa aa gbàsa pɔblèo. 3 Ɔ Yesu
a zɑ̃sɪ̀má à mɛ̀: Bɔ́yãi i pɑ̃kpa yɑ̃́ pɔ́ Lua dɪ̀lɛɔzi iɔ fɛlɛkaayɑ̃ kũai? 4 Asa Lua mɛ̀, àli á de ń
á dao kpɛlaɛ.* A mɛ̀ lɔ, gbɛ̃́ pɔ́ a de ge a da kpɛbɔ̀, wà ade dɛ.† 5 Ápiɔ sɔ̃ i mɛ tó gbɛ̃́ ò a de ge
a daɛ, pɔ́ pɔ́ á vɪ̀ à dɔońlɛ gɔ̃̀ Lua pɔ́ ũɛ, 6 ade bɔ̀ ń kpɛlaa yɑ̃́un we. Beewa i Lua yɑ̃́ bɑ̃dɛ á
fɛlɛkaayɑ̃ kũa yɑ̃́i. 7 Mɔafilideɔ! Ánabi Isaia dɔ̀aa á yɑ̃'ò wásawasa à mɛ̀:
8 Bui bee ì Lua kpɛla ń lɛ́oɛ,
an sɔ̃ kuwà lɔo.
9 Aaɪ̀ɔ aà sisi pɑ̃ɛ,
gbɛ̃nazɪ̀na ikoyɑ̃ɔ ɔ̃ aaɪ̀ danɛ́.‡

Yɑ̃́ pɔ́ ì to wà gbɑ̃lɛ
(Maa 7.14-23)

10 Ɔ Yesu bíla laai sɪ̀si à mɛ̀: A swɑ̃́kpa yɑ̃ma. 11 I kɛ pɔ́ pɔ́ ì gɛ̃ lɛ́u mɛ́ lí tó gbɛ̃́ gbɑ̃lɛ̀o.
Yɑ̃́ pɔ́ ì bɔ lɛ́u mɛ́ ì to gbɛ̃́ gbɑ̃lɛ. 12 Ɔ aà ɪ̀waɔ sɔ̃̀aàzi aa mɛ̀: N dɔ̃ kɛ́ Falisiɔ yɑ̃́pi mà, à zɔ̃̀ ń
pɔwao lɛ́? 13 Yesu wɛ̀má à mɛ̀: Pɔ́ pɔ́ ma Mae pɔ́ kú musu i tɔ̃o, a wolɛɛ. 14 A ń tó we. Vɪ̀a
dɔaanaɔnɛ! Tó vɪ̀a dɔ̀aa vɪ̀aɛ, an pla ḿpii aa zu ɛuɛ. 15 Piɛɛ òɛ̀: Yɑ̃́pi bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ. 16 Ɔ Yesu
mɛ̀: E tia i ɔ̃nɔkũoa? 17 A dɔ̃ kɛ́ pɔ́ pɔ́ gɛ̃̀ lɛ́u ì ta gbɛɛu, ɔ̃ wɪ̀ a bɪ̃́ikpɛkɛo lò? 18 Yɑ̃́ pɔ́ bɔ̀ lɛ́u sɔ̃ à

† **14:20** 2Kia 4.42-44 * **15:4** Bɔa 20.12 † **15:4** Lev 20.9 ‡ **15:9** Isa 29.13

bɔ̀ sɔ̃ guuɛ. Ɔmɛ ì to gbɛ̃́ gbâlɛ. 19 Asa za sɔ̃ guu ɔ̃ làasoo vãi ì bɔu: Gbɛ̃dɛa, wúlɛa ń gbɛ̃pâle
nɔo, gbâsîkɛa, kpấi'oa, yãdɔama ń gbɛ̃́sɔ̃sɔ̃ao. 20 Yã́ beeɔ mɛ́ ì to gbɛ̃́ gbâlɛ. Pɔblea ɔpisai lí
tó gbɛ̃́ gbâlɛ̀o.

Buipâle nɔɛ wabikɛa
(Maa 7.24-30)

21 Ɔ Yesu bɔ̀ we à gɛ̀ Tii ń Sidɔ̃o bùsuu. 22 Kanaa nɔɛe ku bùsupiu, à mɔ̀ wiilɛ̀wà à mɛ̀:
Dii, Davidi Bui, ma wɛ̃nagwa. Tã́a lɛ́ ìada ma nɛnɔɛnawa maamaaɛ. 23 Ɔ Yesu i wewào.
Aà ìwaɔ sɔ̃̀aàzi, aa wabikɛ̀wà aa mɛ̀: Nɔɛpi yá, asa aɔ téwázi ń wiioɛ. 24 Yesu wèmá à mɛ̀:
Isailiɔ vũaaa lán sãɔwaɛ. An kɛ̃́i ɔ̃ Lua ma zîu ado.§ 25 Ɔ nɔɛpi mɔ̀ kùlɛɛ̀ à mɛ̀: Dii, ma ìa.
26 Yesu ɔ̀ɛ̀: A maa kɛ́ wà nɛ́ɔ blɛ sɛ zu gbɛ̃ɔnɛo. 27 Ɔ nɔɛpi mɛ̀: Sîanaɛ Dii! Baa ń beeo gbɛ̃ɔ ì
blɛ kasona pɔ́ lɛ̀lɛ ń dii táabũnu zíɛɔ pɛɛlɛ. 28 Ɔ Yesu wèwà à mɛ̀: Nɔɛ, ń ma náai vĩ zɔ̃ɔ. A
kɛnɛ lá ń yeiwa. Ɔ aà nɛnɔɛna gbầgbã zaapiwa gɔ̃̀ɔ.

29 Yesu bɔ̀ we à sù, àlɛ dɔ Galile ísidai, ɔ̃ à bùa à zɔ̃̀lɛ sîsîa. 30 Wà mɔ̀ɛ̀ ń ɛɛɔ ń vĩ̀aɔ ń kɔ̃̀ɔɔ
ń swãdoɔ ń gyãe pâleɔ dasidasi. Wà ń kálɛ aà gbázî, ɔ̃ à ń gbãgbã. 31 Kɛ́ gbɛ̃́ɔ è swãdoɔ lɛ́
yã'o, gbɛ̃kaaũaɔ lɛ́ gɔ̃ wásawasa, ɛɛɔ lɛ́ táa'o, mɛ́ vĩ̀aɔ lɛ́ gu'e, yápi bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ aa ń Isailiɔ Lua
sáaukpà.

Yesu blɛkpaa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ɔwa
(Maa 8.1-10)

32 Yesu a ìwaɔ kầaa a ɔ̀nɛ́: Gbɛ̃́ɛɔ kɛ̀mɛɛ wɛ̃naũ, asa aa kumanɔ a gɔɔ àaɔ̃n la, mɛ́ aa pɔe
vĩ wà bleo. Má ye mà ń gbaɛ ń nɔanaoo, kɛ́ an yɛ̃̀ɛɛ su láa zɛ́uo yã́i. 33 Ɔ aà ìwaɔ aà là aa
mɛ̀: Mákĩ̀i wá blɛ eu sɛ̃gbâu la à gbɛ̃́ sà dasiɛɔ kãi? 34 Yesu ń lá à mɛ̀: A pɛ̃ɛ vĩ mɛ̀n ũma ni?
Aa mɛ̀: Mɛ̀n sopla ń kpɔ̀ kelenaeɔ. 35 Yesu ò bílaɛ aa zɔ̃lɛzɔ̃lɛ tɔɔlɛ. 36 Ɔ à pɛ̃ɛ mɛ̀n soplapiɔ
sɛ̀ ń kpɔɔ, à sáaukpà, ɔ̃ a ɛ̀'ɛ kpà a ìwaɔwa, aa kpà bílawa. 37 Gbɛ̃́pii pɔblè kầ. Wà a miɔna
pɔ́ fɛ̃̀ɔ sɛ̀lɛ sɔ̀ sopla pai. 38 Gɔ̃ɛ pɔ́ aa blèɔ kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ (4.000) nɔɛɔ ń nɛ́ɔ bàasi.
39 Kɛ́ Yesu bíla gbàɛ, ɔ̃ à gɛ̃̀ gó'ilɛna guu, à gɛ̀ Madala bùsuu.

16

Falisiɔ seelagbɛaa
(Maa 8.11-21, Luk 12.54-56)

1 Falisiɔ ń Saduseɔ mɔ̀ Yesu kɛ̃́i. Aalɛ aà kpakpa, ɔ̃ aa gbɛ̀awà aà seelakɛnɛ́ ń Lua gbãao
wà e.* 2 Ɔ Yesu a zãsîmá à mɛ̀: Tó îatɛ̃ gɛ̃̀ kpɛ́u i mɛ: Gu a weeɛ, asa luabɛ tɛ̃akũ̀ɛ. 3 Tó kɔɔɛ i
mɛ: Lou a ma gbã, asa luabɛ dɛ tɛ̃́nduuduuɛ. A luabɛ wɛ́ dɔ̃kɔ̃ɛ, ãma i fɔ̃ gɔɔɛ bee seela dɔ̃̀o.
4 Gbãgbɛ̃ɔ vãi, luanaaikɛnsaiɔnɛ! Aaì seela gbɛaa, ãma má seelae kɛnɛ́o, sema Yonasi pɔ́.†
Ɔ à ń tó we à tà.

5 Kɛ́ aà ìwaɔ bùa baa we, pɛ̃ɛ kũ̀sũa yã́ sầńgu. 6 Ɔ Yesu ɔ̀nɛ́: Aɔ ázîa kũa dɔ̃! A laaika
Falisiɔ ń Saduseɔ pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛi. 7 Ɔ aalɛ okɔ̃ɛ: Pɛ̃ɛ pɔ́ wi sɛo yã́i a ɔ̀i màa. 8 Yesu dɔ̃̀má, ɔ̃ à ń lá
à mɛ̀: Luanaaifɛ̃nɛndeɔ, bɔ́yãi álɛ okɔ̃ɛ kɛ́ á pɛ̃ɛ vĩo yã́iɛi? 9 E tia i dɔ̃oa? Pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔo pɔ́ má
kpà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔɔɔwa (5.000) yã́ dɔáguo lɛ́? A sɛ̀lɛ gbí ũma ni?‡ 10 Pɛ̃ɛ mɛ̀n sopla
pɔ́ má kpà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ɔwa (4.000) sɔ̃, á sɛ̀lɛ sɔ ũma ni?§ 11 Bɔ́yãi i dɔ̃ kɛ́ pɛ̃ɛ yã́
má ɔ̀ɛ́oo ni? A laaika Falisiɔ ń Saduseɔ pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛi! 12 Ɔ aa dɔ̃̀ sa i kɛ pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ àlɛ onɛ́ wà
laaikaio, Falisiɔ n Saduseɔ yãdanɛɛ.

Piɛɛ Yesu Mɛsiikɛ oa
(Maa 8.27-33, Luk 9.18-22)

§ **15:24** Mat 10.5-6 * **16:1** Mat 12.38 † **16:4** Mat 12.39 ‡ **16:9** Mat 14.17-21 § **16:10** Mat 15.34-38

13 Kɛ́ Yesu kà Sezale Filipi bùsuu, ɔ̃ à a ı̀waɔ là à mɛ̀: Dé wàlɛ o Gbɛ̃nazı̀n Nɛ́ dɛ a ũi?
14 Aa mɛ̀: Gbɛ̃eɔ ı̀ mɛ Zãa Da'ilɛnaɛ.* Gbɛ̃eɔ ı̀ mɛ Ɛlia. Gbɛ̃eɔ ı̀ mɛ Zelemii ge ãnabi yãaen n
ũ. 15 Yesu mɛ̀: Ápiɔ sɔ̃, dé i mɛ má dɛ a ũi? 16 Simɔɔ Piɛɛ wèwà à mɛ̀: Mɛsiin n ũ, Lua bɛ̃́ɛ Nɛ́.
17 Ɔ Yesu ò̀ɛ̀: Báaaden n ũ, Yonasi nɛ́ Simɔɔ! Asa i kɛ gbɛ̃nazı̀na mɛ́ yɑ̃́ bee dànɛo, ma Mae
pɔ́ kú musuɛ. 18 Málɛ onɛ: Piɛɛn† n ũ, mɛ́ gbɛsipi ɔ̃ má a gãli zɛdɔwà. Baa bɛda gbãadeɔ a
zı̀blewào. 19 Má kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̃́i kilinɛɔ kpama. Pɔ́ pɔ́ ń yè dṹniau aɔ yea musuɛ, mɛ́
pɔ́ pɔ́ ń pòlo dṹniau aɔ poloa musuɛ. 20 Ɔ Yesu a ı̀waɔ lɛpàpa aasu o gbɛ̃ɛɛ Mɛsiin a ũo.

Yesu a gaa ń a vuao yɑ̃'oa
(Maa 8.31-38, Luk 9.22-26)

21 Za gɔɔ bee ɔ̃ Yesu lɛ́ a Yelusalɛũ gɛa piliwà a ı̀waɔnɛ à mɛ̀, sema à taasikɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń
sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ɔzı̀, aai a dɛ, í vu a gɔɔ àaɔ̃dezı̀. 22 Ɔ Piɛɛ aà sı̀si gusaɛ, àlɛ
gìɛ̀ à mɛ̀: Suɛ Dii! Bee a n leo! 23 Ɔ Yesu lı̀li ò Piɛɛɛ: Gomɛɛ we Setãu! N ye zɛzɔ̃mɛɛɛ, asa n
làasooá Lua pɔ́ no, gbɛ̃nazı̀na pɔ́ɛ.

Yesu lia
(Maa 8.34-9.13, Luk 9.23-36)

24 Ɔ Yesu ò a ı̀waɔnɛ: Tó gbɛ̃́ ye kɛ ma ı̀wa ũ, aà gi azı̀a wɛ̃nizi, i a lipãakɔ̃a sɛ́, i tɛmazi.
25 Gbɛ̃́ pɔ́ ye àɔ a wɛ̃ni kũa, wɛ̃nipi a vũaawà. Gbɛ̃́ pɔ́ gı̀ a wɛ̃nii ma yɑ́i sɔ̃, ade mɛ́ aɔ wɛ̃ni
vı̀.‡ 26 Tó gbɛ̃́ dṹnia bṹu è mɛ́ à kùa ziawa, bɔ́ ài bee vı̀i? Bɔ́ gbɛ̃́ a fı̀aboò à zia'ei? 27 Asa
Gbɛ̃nazı̀n Nɛ́ a ɛa mɔ a Mae gawi guu ń a malaikaɔ, i fı̀abo baadeɛ a yãkɛawa.§
28 Sı̀ana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ aa ku laeɔ gao, aa Gbɛ̃nazı̀n Nɛ́ e, àlɛ mɔ́ kı́a ũ.

17

1 Gɔɔ soolo gbɛa Yesu Piɛɛ ń Zaakio ń aà dãuna Zãao sèlɛ gèńnɔ gbèsı̀sı̀ lɛsı̀ musu ńtɛ̃ɛ. 2 Ɔ
à lı̀ ń wáa. Aà oa lɛ́ tɛkɛ lán ı̀atɛ̃wa, mɛ́ aà ulaɔ gɔ̃̀ púntaitai. 3 Ɔ Mɔizi ń Ɛliao bɔ̀ mɔ̀má, aalɛ
yɑ̃'o ń Yesuo. 4 Ɔ Piɛɛ ò Yesuɛ: Dii, a maa wàɔ ku la. Tó ń yei, má lákpɛ dɔ mɛ̀n àaɔ̃, n pɔ́ do,
Mɔizi pɔ́ do, Ɛlia pɔ́ do. 5 Gɔɔ pɔ́ àlɛ yɑ̃'o, luabɛpuana tɛkɛa kùńla. Ɔ aa lɔɔ mà luabɛpuanapi
guu à mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ beeá ma Nɛ́ mɛ̀ndona yenzideɛ, aà yɑ̃́ ı̀ kamagu. Á aà yãma.* 6 Kɛ́ aà
ı̀wapiɔ lɔɔpi mà, vı̀a ń kṹ maamaa, aa wùlɛ ń gbɛɛu. 7 Ɔ Yesu sɔ̃̀ńzi à ɔnàmá à mɛ̀: Á fɛlɛ,
ásu vı̀akɛo. 8 Kɛ́ aa wɛsɛ̀ musu, aai gbɛ̃e eo, sema Yesu ado.
9 Gɔɔ pɔ́ aalɛ pila gbèsı̀sı̀piwa, Yesu dı̀lɛnɛ́ à mɛ̀: Ásu yɑ̃́ pɔ́ á è o gbɛ̃e mao e Gbɛ̃nazı̀n Nɛ́
gɛ bɔò gau. 10 Ɔ aà ı̀waɔ aà là aa mɛ̀: Bɔ́yãi Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ı̀ o Ɛlia mɛ́ a dɔaa mɔi?† 11 Ɔ
a wèmá à mɛ̀: Ɛlia a mɔ sı̀anaɛ, i ɛa yɑ̃́pii kɛkɛ. 12 Áma málɛ oɛ́: Ɛlia mɔ̀ kɔ̀,‡ wi aà dɔ̃o, ɔ̃ wà
ń pɔeã dàɛ̀. Màa wa Gbɛ̃nazı̀n Nɛ́ wɛtã lɔ. 13 Ɔ aà ı̀waɔ dɔ̃̀ kɛ́ Zãa Da'ilɛna yɑ̃́ àlɛ onɛ́.

Yesu nɛgɔ̃ɛ tɑ̃́ade gbɑ̃́gbãa
(Maa 9.14-32, Luk 9.37-45)

14 Kɛ́ aa kà bíla guu, gɔ̃ɛe mɔ̀ kùlɛ Yesuɛ 15 à mɛ̀: Dii, ma nɛ́ wɛ̃nagwa, asa gbakɔɔndeɛ. I
taasikɛ maamaaɛ, ı̀ɔ lélɛ téu ge ı́u mɔ̀ɔmɔɔɛ. 16 Ma mɔaànɔ n ı̀waɔnɛ, aai fɔ̃ aà gbɑ̃̀gbão. 17 Ɔ
Yesu mɛ̀: Gbãgbɛ̃ kolea luanaaikɛnsaiɔ! Máɔ kúánɔ e bɔɛ ni? Máɔ mɛnakɛánɔ e bɔɛ ni? Á
mɔmɛɛaànɔ la. 18 Yesu gı̀ tɑ̃́aɛ, ɔ̃ à gò nɛ́piwa, à gbɑ̃̀gbã wegɔ̃ɔ.
19 Bee gbɛa Yesu ı̀waɔ sɔ̃àazi ńtɛ̃ɛ, aa aà là aa mɛ̀: Bɔ́yãi wa fua tɑ̃́api goi? 20 A wèmá à
mɛ̀: Kɛ́ á Lua náai vı̀ bílao yɑ́iɛ. Sı̀ana málɛ oɛ́: Tó á Lua náai vı̀ a gbɛ̃̀nɛ kà ɛfɔ wɛ́nawa,
mɛ́ á ò gbèsı̀sı̀ɛ beeɛ aà fɛlɛ la aà gɛ́ le, a fɛlɛɛ. Yãe a á fuo. 21 Wabikɛa ń lɛyeao mɛ́ ı̀ tɑ̃́a bee
taa go.

* 16:14 Mat 14.1-2 † 16:18 Bee mɛ̀ gbɛ. ‡ 16:25 Mat 10.38-39 § 16:27 Soũ 62.13 * 17:5 Mat 3.17 † 17:10 Mal 3.23 ‡ 17:12 Mat 11.13-14

Yesu a gaa ń a vuao yã̌'oa
(Maa 9.30-32, Luk 9.43-45)

22 Gɔɔ pɔ́ a kú ń a ȉwaɔ sãnu Galile, a ònɛ́: Sema wà Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ kpámá, 23 wi aà dɛ, i
vu a gɔɔ àaɔ̃dezȉ. Ɔ an pɔ yà maamaa.

Lua kpɛ́ wɛ̃̀'ɔ̃a ɦaboa

24 Kɛ́ aa kà Kapɛnaũ, Lua kpɛ́ ɔsinaɔ mɔ̀ Piɛɛ là aa mɛ̀: Á yãdanɛde lí wɛ̃̀'ɔ̃a kpao lé?§
25 Piɛɛ wèmá à mɛ̀: I kpá. Kɛ́ Piɛɛ lɛ́ gɛ̃ ua, Yesu dɔ̀aa òɛ̀ gɔ̃̀: Simɔɔ, deɔ dṹniaɛ bee kíaɔ ȉ
wɛ̃̀'ɔ̃a ge asea símái? An nɛ́ɔ yȁ, ge gbɛ̃pãleɔnɛ? N yápi è kpelewai? 26 Piɛɛ mɛ̀: Gbɛ̃pãleɔnɛ.
Yesu òɛ̀: Tó beewaɛ, an nɛ́ɔ bàa kuo. 27 Áma kɛ́ wá yá su ɔ̃máo yái, gɛ́ kokoa dai ísidaa.
Kpɔ̀ sɛ́ia pɔ́ ń kȕ, ǹ a lɛ́ wɛ̃aa, ńyɔ̃ ɔ̃a e a guu. Bee sɛ kpámá, mapi ń mpio pɔ́ ũ.

18

Tɛa Yesuzi lán nɛ́wa
(Maa 9.33-48, Luk 9.46-48, 15.3-7)

1 Zȉbeezȉ Yesu ȉwaɔ mɔ̀ aà là aa mɛ̀: Démɛ dɛńla kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉi gbɛ́ɔ guui? 2 Ɔ Yesu
nɛ́fɛ̃nɛnae sȉsi zè ń aɛ 3 à mɛ̀: Sȉana málɛ oɛ́, tó i lilɛ a gɔ̃ lán nɛ́wao, á gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉi
guuo. 4 Gbɛ́ pɔ́ azȉa sɔ̀aa à gɔ̃̀ lán nɛ́fɛ̃nɛnaɛ beewa mɛ́ dɛńla kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉi gbɛ́ɔ guu.
5 Gbɛ́ pɔ́ nɛ́ bee taa dȉlɛ ma ȉwakɛ yái, ade ma dilɛɛ.
6 Tó gbɛ́ tò nɛ́ pɔ́ lɛ́ ma náaikɛɛ́ɔ do fù, a maa ń adeo yãa wà wísilɔgbɛ gbɛ̀nɛ dɔ aà nɔɛɛ,
wi aà zu ísi guo. 7 Waiyoo dṹnia, kɛ́ yá pɔ́ ȉ to wà fu ku a guu yái. Sema yá pɔ́ ȉ to wà fu àɔ
ku, ãma waiyoo gbɛ́ pɔ́ fua yápi sù bɔ̀ aà kȉi. 8 Tó n ɔ ge n gbá mɛ́ tò ńlɛ fu, zɔ̃ ǹ vũaa. Gɛ̃a
àizãna guu kɔ̃̀ɔ ũ ge ɛɛ ũ maa dɛ wà n zu tɛ́ gasai guu ń ɔ mɛ̀n plao ge ń gbá mɛ̀n plaola.
9 Tó n wɛ́ mɛ́ tò ńlɛ fu, bɔ ǹ vũaa. Gɛ̃a àizãna guu wɛdode ũ maa dɛ wà n zu zia tɛ́ guu ń
wɛ́ mɛ̀n plaola.*
10-11 A laaika sakaa nɛ́ɛɔ douzi, asa málɛ oɛ́, an malaikaɔ ku luabɛ, aa ku kɔ̃ wɛ́u ń ma
Mae pɔ́ kú weo gɔɔpiiɛ. 12 Álɛ e kpelewa ni? Tó gbɛ́ sã vȉ mɛ̀n basɔo, tó ado vȕaa, a a mɛ̀n
basɔo mɛ̀ndosaiɔ to gbɛpɔlɛu we à gɛ́ a pɔ́ pɔ́ vȕaapi wɛɛlɛio lé? 13 Sȉana málɛ oɛ́, tó a è,
aà pɔ aɔ nawà dɛ a mɛ̀n basɔo mɛ̀ndosai pɔ aai kɔ́lɛoɔla. 14 Màa á Mae pɔ́ kú musu ye nɛ́ɛ
beeɔ do vũaa sɔ̃o.

Sùuukɛa ń kɔ̃o

15 Tó n gbɛ́dee tàaekɛ̀, gɛ ǹ aà le ndo, yápi bɔè gupuau. Tó à n yãmà, n n gbɛ́pi mȉsiɛ. 16 Tó
i n yãmao, gbɛ́ mɛ̀ndo ge gbɛ̃ɔn pla sɛ nama, kɛ́ à e yápi si seelade gbɛ̃ɔn pla ge àaɔ̃ musu.†
17 Tó à gȉ n yãmai, yápi o gãli guu. Tó à gȉ gãlipi yãmai lɔ, ǹ aà dilɛ zȉlo ũ luayãdansai ũ.
18 Sȉana málɛ oɛ́: Pɔ́ pɔ́ á yè dṹniau, aɔ yea musuɛ, mɛ́ pɔ́ pɔ́ á pòlo dṹniau aɔ poloa
musuɛ.‡ 19 Málɛ oɛ́ lɔ, tó á gbɛ̃ɔn plaɔ lɛ́ kɛ̀ doũ dṹniau la, yá pɔ́ a a wabikɛ̀ ma Mae pɔ́ kú
musuwa pii, a kɛɛ́ɛ. 20 Asa gu pɔ́ gbɛ̃ɔn pla ge gbɛ̃ɔn àaɔ̃ kɔ̃ kȁaau ń ma tɔ́o, miɔ kú ń guuɛ.
21 Bee gbɛa Piɛɛ mɔ̀ Yesu là à mɛ̀: Dii, gɛ̃n ũma mà sùuukɛ ń ma gbɛ́dee pɔ́ ȉɔ
tàaekɛmɛɛoi? Gɛ̃n sopla yȁ? 22 Yesu wèwà à mɛ̀: Málɛ onɛ, i kɛ gɛ̃n sopla no, gɛ̃n sopla
lɛɛ bàaɔ̃kwiɛ.§
23 Bee yái kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉi yá dɛ lán kíaɛ bee yáwa. Kíae mɛ́ ye à a ɔ̃a yá gɔ̃gɔ̃ ń a ȉwaɔ.
24 Kɛ́ à nà ɔ̃api yáwa, ɔ̃ wà mɔ̀ɛ̀ ń gbɛ́ pɔ́ aà ɦa sɛa miliɔ̃ ɔ̀aa kwio. 25 Lá a ɔ̃a vȉ à ɦapi boo,
ɔ̃ aà dii mɛ̀ wà aà yía ń aà nao ń aà nɛ́ɔ ń pɔ́ pɔ́ a vȉɔ píi, wi gbasa wà aà kɛ́. 26 Ɔ zȉkɛnapi
wùlɛ a dii aɛ, à awakpàɛ̀ à mɛ̀: Mɛnakɛmanɔ, má n ɦabonɛ píi. 27 Ɔ aà dii aà wɛ̃nagwà, à
aà gbàɛ à ɦapi tòɛ̀. 28 Kɛ́ zȉkɛnapi bɔ̀ lé, à kpàaũ ń a zȉkɛndee pɔ́ a ɦa dɔwà ánusu ɔwatɛ̃

§ **17:24** Bɔa 30.13-16 * **18:9** Mat 5.29-30 † **18:16** Iko 19.15 ‡ **18:18** Mat 16.19 § **18:22** Daa 4.24

basɔoo. Ɔ à aà kṹ, àlɛ aà kòlo wi à mɛ̀: Ma fl̃abomɛɛ. 29 Aà gbɛ̃́deepi wùlɛ aà aɛ à awakpàɛ̀
à mɛ̀: Mɛnakɛmanɔ, má n fl̃abonɛ. 30 Ãma i weio. A tò wà aà dàkpɛu e aà a fl̃aboɛ.
31 Kɛ́ aà zĩkɛn gbɛ̃́ kĩniɔ è màa, à kɛ̀nɛ́ ĩi maamaa, ɔ̃ aa gɛ̀ yã́pi sɛ̀lɛ sĩu ń diiɛ píi. 32 Ɔ diipi
aà sĩsi à mɛ̀: Iwa vãi! Ma n fl̃a tònɛ píi, kɛ́ n awakpàmɛɛ yã́i. 33 Lá ma sùuukɛ̀nnɔ, a maa
ǹ sùuukɛ ń n gbɛ̃́deeo sɔ̃o lé? 34 Aà diipi pɔ pà, a tò wà aà dàkpɛu wàɔ ĩadawà e aà gɛ fl̃api
boò píi. 35 Ɔ Yesu ɛ̀a mɛ̀: Tó á baade lí sùuukɛ ń a gbɛ̃́deeo ń nɔ̀sɛmɛndooo, màa ma Mae
pɔ́ kú musu a kɛɛ́.

19

Nɔyaa
(Maa 10.1-12)

1 Kɛ́ Yesu yã́ beeɔ ò a làa, à bɔ̀ Galile à gɛ̀ Yude bùsu kpɛ dou Yuudɛ̃ baale. 2 Bíla tɛaàzi, ɔ̃
à ń gyãeɔ gbã̀gbãnɛ́ we. 3 Ɔ Falisieɔ mɔ̀ líkpalɛiwà, aa aà là aa mɛ̀: Gɔ̃ɛ zɛvĩ à a na ya yã́pii
yã́ia? 4 A wèmá à mɛ̀: Kɛ́ Lua ń kɛ́ gɔ̃ɛ ń nɔɛo za káau, i a kyokɛ á èo lé?* 5 Lua mɛ̀ a yã́i gɔ̃ɛ
a go a de ń a daowa, i na a nawa, an pla ḿpii aai gɔ̃ lán sàwakula ń gbalaowa.† 6 Beewa
aa ku dodo lɔo, aa gɔ̃̀ mɛdoũɛ. Ayãmɛto pɔ́ pɔ́ Lua nàkɔ̃wa, gbɛ̃nazĩna su kɛ̃aao. 7 Ɔ Falisiɔ
aà là aa mɛ̀: Bɔ́yãi Mɔizi dĩlɛ gɔ̃ɛ lí gínzila kɛ̃ kpa a nawa, i gbasa à aà yai?‡ 8 Yesu wèmá
à mɛ̀: Mɔizi á gbá zɛ́ à á na yá kɛ́ á swã́ gbãa yã́iɛ, ãma a dɛ màa za a daalɛgɔɔo. 9 Málɛ oɛ́,
tó gbɛ̃́ a na yà, mɛ́ i kɛ à gbãsĩkɛ̀ no, tó à nɔ pãle sɛ̀, à gbãsĩkɛ̀ɛ.§
10 Ɔ aà ĩwaɔ òɛ̀: Tó màa gɔ̃ɛ yã́ dɛ ń a nao, a maa wà nɔsɛo. 11 Ɔ Yesu ònɛ́: I kɛ gɔ̃ɛ píi mɛ́
a fɔ̃ yã́pi sɛo, sema gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń gbá a zɛ́. 12 Asa gbɛ̃eɔ lí nɔsɛo kɛ́ wà ń í màa yã́i, mɛ́ gbɛ̃eɔ
ĩɔ ku màa kɛ́ wà ń lɛ wĩ yã́i, mɛ́ gbɛ̃eɔ ńzĩa kṹ màa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i yã́i. Gbɛ̃́ pɔ́ a fɔ̃ yã́pi
sɛ aà sɛ́.

Bɑ́aadaa nɛ́ɔgu
(Maa 10.13-16, Luk 18.15-17)

13 Bee gbɛa gbɛ̃́ɔ mɔ̀ Yesuɛ ń nɛ́ɔ aà ɔnamá, i wabikɛnɛ́, ɔ̃ aà ĩwaɔ lɛ́ gínɛ́. 14 Ɔ Yesu mɛ̀: A
to nɛ́ɔ mɔ ma kĩ́i. Ãsu gínɛ́o, asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́iá gbɛ̃́ bee taaɔ pɔ́ɛ. 15 Kɛ́ à ɔnàmá, ɔ̃ à
bɔ̀ we.

Ɔde
(Maa 10.17-31, Luk 18.18-30)

16 Ɔ gɔ̃ɛe mɔ̀ Yesu kĩ́i, à aà là à mɛ̀: Mɛtulu, bɔ́ maa má kɛ mà àizãna ei? 17 A wèwà à
mɛ̀: Bɔ́yãi ńlɛ ma la maakɛaii? Lua ado mɛ́ maa. Tó ń ye ǹ gɛ̃ àizãna guu, ǹyɔ̃ aà yãdilɛaɔ
kũa. 18 Ɔ à aà là à mɛ̀: An kpele ni? Ɔ Yesu mɛ̀: Nsuli gbɛ̃dɛo, ńsuli wúlɛ ń gbɛ̃pãle nɔoo,
ńsuli kpã́i'oo, ńsuli yãdɔ n gbɛ̃́deewao, 19 nĩli n de ń n dao kpɛla, ǹyɔ̃ ye n gbɛ̃́deezi lá ńzĩa
wɛ̃niwa.* 20 Ɛwaasopi òɛ̀: Má yã́ beeɔ kũa píi. A kpele mɛ́ gɔ̃̀mɛɛ lɔi? 21 Yesu òɛ̀: Tó ń ye
ǹyɔ̃ kú wásawasaɛ,† gɛ ǹ n pɔ́ɔ yía píi, ní a ɔ̃a kpá taasideɔwa, ní mɔ tɛmazi, ńyɔ̃ɔ àizɛɛ vĩ
luabɛ. 22 Kɛ́ ɛ̀waasopi yã́pi mà, à tà ń pɔsiao kɛ́ aà pɔ́ɔ dasi yã́i.
23 Ɔ Yesu ò a ĩwaɔnɛ: Sĩana málɛ oɛ́, ɔde gɛ̃a kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́iu zĩ'ũ. 24 Málɛ oɛ́ lɔ, yiongo
gɛ̃a abaawɛu àa dɛ ɔde gɛ̃a kpala pɔ bɔ̀ Lua kĩ́iula. 25 Kɛ́ aà ĩwaɔ yã́pi mà, ɔ̃ à ń kṹ gbãa aa
mɛ̀: Tó màaɛ, démɛ a bɔi? 26 Ɔ Yesu ń gwá soee, a ònɛ́: Gbɛ̃nazĩna a fɔ̃o. Lua mɛ́ apii zɛ́ vĩ.
27 Ɔ Piɛɛ a zãsĩwà à mɛ̀: Wápiɔ sɔ̃ wa pɔ́pii tò wa bɔ tɛnzi. Bɔ́mɛ a gɔ̃wɛ̃ɛ sai? 28 Yesu
ònɛ́: Sĩana málɛ oɛ́: Tó Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ zɔ̃̀lɛ a kpalabaa gawidewa dṹnia dafu guu,‡ á gbɛ̃́ pɔ́
á tɛmaziɔ á zɔ̃lɛ kpalabaa mɛ̀n kuɛplaɔwa, íɔ yã́gɔ̃gɔ̃ Isaili bui kuɛplaɔnɛ. 29 Gbɛ̃́ pɔ́ a bɛ tò

* **19:4** Daa 1.27 † **19:5** Daa 2.24 ‡ **19:7** Iko 24.1-4 § **19:9** Mat 5.31-32 * **19:19** Bɔa 20.12-16 † **19:21** Mat 5.48 ‡ **19:28** Dan 7.13-14

ge a vȉiɔ ge a dãunaɔ ge a mae ge a da ge a nɛ́ɔ ge a buaɔ ma yấi, a ɛa bee taa e lɛɛ basɔo,
mɛ́ a àizãna e. 30 Dasi pɔ́ dɔaaaɔ gɔ̃ zấ, mɛ́ dasi pɔ́ tɛ́ zấɔ gɔ̃ dɔaaa.

20

Yãlɛɛũa ń gbɛ̀winaɔ

1 Lá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉi dɛn kɛ: Uabelee mɛ́ bɔ̀ kɔɔkɔɔ, à gɛ̀ gbɛ̀winaɔ wɛɛlɛi aa zȉkɛɛ a
bua. 2 An yấ kɔ̃sɛ̀ aà ȉabonɛ́ ấnusu ɔwatɛ̃ dodo. Ɔ à ń gbáɛ a bua. 3 Á bɔ̀ lɔ muuwãamigɔɔ,
ɔ̃ à gbɛ̃pãleɔ lè gãaɛ kálɛa pã. 4 A ònɛ́: Ápiɔ sɔ̃ à gɛ́ zȉkɛi ma bua, mí ȉaboɛ́ a zɛ́wa. 5 Ɔ aa
gɛ̀. Á ɛ̀a bɔ̀ lɔ ȉatɛ̃ minanguo, ɔ̃ à ɛ̀a bɔ̀ ȉatɛ̃ auapilaa, a ò gbɛ̃pãleɔnɛ màa lɔ. 6 Kɛ́ à bɔ̀ oosi,
à gbɛ̃pãleɔ lè kálɛa, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́yãi á kálɛa la pã za kɔɔi? 7 Aa wèwà aa mɛ̀: Kɛ́ wi
zȉdawɛ̃ɛo yấiɛ. A ònɛ́: Á gɛ́ zȉkɛi ma bua sɔ̃. 8 Ȉatɛ̃ gɛ̃a kpɛ́u* ɔ̃ budepi ò a ziiaɛ: Zȉkɛnaɔ
sísi ǹ ȉabonɛ́. Daalɛ gbɛ̃́ zấɔwa e à gɛ midɛ gbɛ̃́ káauɔwa. 9 Ɔ oosideɔ mɔ̀, aa ấnusu ɔwatɛ̃
è mɛ̀ndodo. 10 Kɛ́ gbɛ̃́ káauɔ mɔ̀, aalɛ e ń ɔ̃a aɔ dɛ gbɛ̃́ zấɔlaɛ, ɔ̃ ấnusu ɔwatɛ̃ do aa è ḿpii.
11 Kɛ́ aa ń ɔ̃a sȉ, ɔ̃ aa zɔadɔ̀ uabelepiwa 12 aa mɛ̀: Lɛɛlu do ɔ̃ gbɛ̃́ zấɔ zȉkɛ̀, mɛ́ n ń dílɛ sáa ń
wá gbɛ̃́ pɔ́ wa zȉ zɔ̃ɔde kɛ̀, wa ȉatɛ̃ gbãa kàkawálaɔa? 13 Ɔ à wè ń gbɛ̃́piɔ dowa à mɛ̀: Ma gbɛ̃́,
mi n bleo. Wa kɔ̃ yãmà ấnusu ɔwatɛ̃ do musu nolo? 14 N n pɔ́ si ǹ tá. Má ye kpa gbɛ̃́ zấɛ
beewa lá n pɔ́waɛ. 15 Má zɛvȉ mà kɛ ń ma ɔ̃ao lá má yeiwao lé? Ǹlɛ wɛbɔbɔi kɛ́ má gbɛ̃kɛ
vȉ yấi yȁ? 16 Beewa gbɛ̃́ pɔ́ tɛ́ zấɔ gɔ̃ dɔaaa, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ dɔaaaɔ gɔ̃ zấ.

Yesu a gaa ń a vuao yã'oa
(Maa 10.32-34, Luk 18.31-34)

17 Gɔɔ pɔ́ Yesu lɛ́ gɛ́ Yelusalɛũ, à a ȉwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ kȁaa ńtɛ̃ɛ, à yã'ònɛ́ zɛ́u à mɛ̀: 18 Wálɛ
gɛ́ Yelusalɛũɛ. We wa Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ kpáu sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔwa, aai yãdaaàla,
19 aai aà kpa luayãdɔ̃nsaiɔwa. Aa aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ, aai aà gbɛ̃ ń flàalao, aai aà páliwa, aai aà
dɛ, i vu a gɔɔ àaɔ̃dezȉ.

Zaaki ń Zãao wabikɛa
(Maa 10.35-45)

20 Bee gbɛa Zebedee nɛ́ɔ da mɔ̀ Yesu kȉi ń a nɛ́ɔ. A ye wabikɛwà, ɔ̃ à kùlɛɛ̀. 21 Ɔ Yesu
aà là à mɛ̀: Bɔ́ ń yeii? A wèwà à mɛ̀: To ma nɛ́ gbɛ̃ɔn plaɛɔ aaɔ kunnɔ n kpalau, gbɛ̃do n
ɔplaai, gbɛ̃do ɔzɛɛi. 22 Ɔ Yesu ò nɛ́piɔnɛ à mɛ̀: Á yấ pɔ́ álɛ a wabikɛa dɔ̃o. Taasi kɛɛona pɔ́
má a imi, á fɔ̃ mia? Aa wèwà aa mɛ̀: Wá fɔ̃́. 23 Yesu mɛ̀: I pɔ́ má mi, á mi fá, ãma zɔ̃lɛa ma
ɔplaai ge ma ɔzɛɛi dɛ ma yấ ũo. Zɔ̃lɛkȉi beeɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ ma Mae kɛ̀kɛnɛ́ɔ pɔ́ ũɛ. 24 Kɛ́ aà ȉwa
gbɛ̃ɔn kwi kȉniɔ yấpi mà, an pɔ pà vȉi ń dãunapiozi. 25 Ɔ Yesu ń kãaa ḿpii, a ònɛ́: Á dɔ̃ kɛ́
bùsu gbãadeɔ ȉ gbãablemá, mɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔ ȉ ikokɛmá, 26 ãma aɔ dɛ màa á kȉio. Tó á gbɛ̃e ye
àɔ dɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, aà gɔ̃ á dɔnlɛde ũ. 27 Tó á gbɛ̃e ye àɔ dɛ dɔaana ũ, aà gɔ̃ á zɔ̀blena ũ. 28 Asa
Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ i mɔ wà dɔalɛo, à mɔ̀ dɔi gbɛ̃́ɔlɛɛ, i gi a wɛ̃nii gbɛ̃́ dasiɔ boa yấi.

Vȉa baakɛnaɔ gbấgbãa
(Maa 10.46-52, Luk 18.35-43)

29 Gɔɔ pɔ́ aalɛ bɔ Yeliko, bíla tɛ́ Yesuzi. 30 Vȉa gbɛ̃ɔn plaɔ zɔ̃lɛ zɛ́ lɛ́, aa mà Yesu mɛ́ lɛ́ gɛ̃,
ɔ̃ aalɛ lɛ́ gbãa zu aa mɛ̀: Dii, Davidi Bui, wá wɛ̃nagwa! 31 Wàlɛ gínɛ́ wàlɛ mɛ aa nílɛ, ɔ̃ an
lɛzu kɛ̀kɛ gbãakȕ aa mɛ̀: Dii, Davidi Bui, wá wɛ̃nagwa! 32 Ɔ Yesu zɛ̀ à ń sisi à ń lá à mɛ̀: Bɔ́
á ye mà kɛɛ́i? 33 Aa wèwà aa mɛ̀: Dii, wá ye ǹ wá wɛ́ wɛ̃wɛ̃ɛɛ. 34 Yesu ń wɛ̃nagwà, à ɔkȁ ń
wɛ́wa. Wegɔ̃ɔ aa gu'è, ɔ̃ aa bɔ̀ tɛaàzi.

---

* **20:8** Iko 24.15

21

Gbãakpaa Yesuzi Yelusalɛũ
(Maa 11.1-26, Luk 19.28-48, Zãa 12.12-22)

1 Kɛ́ aa kà kãi ń Yelusalɛũo, aa kà Bɛfaze wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Kùkpɛ sĩ̀sĩ̀pɔlɛu, ɔ̃ Yesu a ĩ̀wa gbɛ̃ɔn
plaɔ zĩ̀ 2 a òné: A gɛ́ wɛ̃́lɛ pɔ́ kálɛ á aɛ kee guu. Tó a gɛ̃, á zàa'ĩ̀na e dɔa ń a néo wegɔ̃ɔ. A polo
suomɛɛ. 3 Tó gbɛ̃e á lá, kpelewa ni, í mɛ Dii mɛ́ ye ń mɔaoi, a ń gbaɛ̀ tia. 4 A dɛ màa kɛ́ yã́
pɔ́ ãnabi ò kɛ yã́iɛ, à mɛ̀:
5 O Siɔnadeɔnɛ an kía mɛ́ lɛ́ mɔ́ ń kĩ́i.
Aà nɔ̀sɛ niɛ, a di zàa'ĩ̀n bɔlɔ kpɛ.*
6 Iwapiɔ gɛ kɛ̀ lá Yesu ònɛ́wa. 7 Aa sù ń zàa'ĩ̀napio ń a néo, aa ń ulaɔ kpàlɛmá, ɔ̃ Yesu
dĩ̀kpɛ. 8 Gbɛ̃́ dasideɔ lɛ́ ń ulaɔ kpálɛ zɛ́u,† gbɛ̃eɔ lɛ́ lá zɔ̃ wàlɛ kpálɛ zɛ́u lɔ. 9 Bíla pɔ́ dɔaaaɛ̀ ń
gbɛ̃́ pɔ́ tɛ́ aà kpɛɔ lɛ́ wiilɛ wàlɛ mɛ:
Gbãa kɛ, Davidi Bui!
Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń Dii tɔ́o ũ!
Wà gbãakpaaàzi à zɔ̃ luawa.‡
10 Kɛ́ Yesu gɛ̃̀ Yelusalɛũ, wɛ̃́lɛ lòo, gbɛ̃́pii lɛ́ mɛ: Dén gbɛ̃́ bee ũi? 11 Bíla mɛ̀: Ãnabi Yesuɛ.
A bɔ̀ Nazalɛti, Galile bùsuuɛ.

Yesu gɛa Lua ua
(Maa 11.15-19, Luk 19.45-48, Zãa 2.13-22)

12 Yesu gɛ̃̀ Lua ua à laayianaɔ ń laalunaɔ yà ń bɔ́lɛ píi. A ɔlɛũkpakɛnaɔ táabũnuɔ ń
felenyianaɔ kĩ̀laɔ fuangba. 13 A òné: A kɛ̃a Lua taalau, wali o ma kpɛ́ɛ lousisikpɛ,§ ɔ̃ á
kɛ̀ gbɛ̃blenaɔ tòo ũ.*
14 Vĩ̀aɔ ń ɛɛɔ mɔ̀ aà kĩ́i Lua ua we, ɔ̃ à ń gbãgbã. 15 Kɛ́ sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ
yãbɔnsaɛ pɔ́ àlɛ kɛɔ è, mɛ́ aa mà nɛ́ɔ lɛ́ wiidɔwà Lua ua aalɛ mɛ, gbãa kɛ Davidi Bui, ɔ̃ an pɔ
pà. 16 Aa ò̀ɛ: N mà lá aalɛ oa? Yesu wèmá à mɛ̀: Ao! Kɛ́ Lua dà nɛ́fɛ̃nɛnaɔnɛ ń nɛ́ yɔ̃minaɔ
aa a táasilɛ, i a kyokɛo lɛ́?† 17 Ɔ à bɔ̀ wɛ̃́lɛu à ń tó we, à tà ii Bɛtani.

Yesu kaadɔɛnli kaa
(Maa 11.12-14,20-24)

18 Kɛ́ gu dɔ̀ kɔɔkɔɔ, à ɛa lɛ́ su wɛ̃́lɛdau, ɔ̃ nɔana lɛ́ aà dɛ. 19 A kaadɔɛnli è zɛ́ lɛ́, ɔ̃ à sɔ̃̀i, i nɛ́
ewào, sema lá pã. Ɔ a ò lípiɛ: Nyɔ̃ nɛ'i bau lɔo. Wegɔ̃ɔ lípi giigàga. 20 Kɛ́ aà ĩ̀waɔ è, ɔ̃ à bɔ̀
ń saɛ aa mɛ̀: Akɛa kaadɔɛnlipi giigàga màa gɔ̃̀ɔi? 21 Yesu wèmá à mɛ̀: Sĩ̀ana málɛ oɛ́, tó á
Lua náai vĩ̀ seasai, i kɛ kaadɔɛnlipi yã́ ɔ̃ á kɛ adoo. Baa tó á ò sĩ̀sĩ̀ɛ beeɛ aà azĩ̀a sɛ zu ísiau,
a kɛɛ.‡ 22 Tó á Lua náai vĩ̀, pɔ́ pɔ́ á gbɛ̀awà wabikɛa guu píi, á ɛɛ.

Yesu laa a ikoi
(Maa 11.27-33, Luk 20.1-8)

23 Yesu gɛ̃̀ Lua ua, àlɛ yãdanɛ́. Ɔ sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ mɔ̀ aà là aa mɛ̀: Iko kpele ńlɛ yã́
beeɔ kɛòi? Démɛ n gba iko beei? 24 Ɔ Yesu wèmá à mɛ̀: Mapi sɔ̃ má yã́ mɛ̀ndo gbɛawá.
Tó á òmɛɛ, ɔ̃ má iko pɔ́ málɛ yã́ beeɔ kɛo oɛ́. 25 Dé iko Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ̀òi?§ Lua pɔ́ yà̃, ge
gbɛ̃nazĩ̀na pɔ́ɛ? Ɔ aa lɛkpàaĩ̀ aa mɛ̀: Tó wa mɛ̀ Lua pɔ́ɛ, a wá lá bɔ́yãi wi Zãa yã́ sio ni. 26 Tó
wa mɛ̀ gbɛ̃nazĩ̀na pɔ́ɛ sɔ̃, wá bíla vĩ̀a vĩ̀, asa ampii aa Zãa ãnabikɛ sĩ̀ɛ. 27 Ɔ aa wè Yesuwa
aa mɛ̀: Wá dɔ̃o. Ɔ Yesu òné: Mapi sɔ̃ má iko pɔ́ málɛ yã́ beeɔ kɛo oɛ́o.

Nɛ́ gbɛ̃ɔn plaɔ

28 Ɔ Yesu mɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ nɛgɔ̃ɛnaɔ vĩ̀ gbɛ̃ɔn pla. Ɔ a ò Wooɛ: Gɛ́ zĩ̀kɛi bua gbã. 29 Woo mɛ̀:
Má gɛo. Ɔ à nɔ̀sɛlĩ̀lɛ gbɛzã, à gɛ̀. 30 Maepi gɛ ò Seɛ màa lɔ. Ɔ Se mɛ̀: Too. Kási i gɛo. 31 A è

---

* 21:5 Zkl 9.9 † 21:8 2Kia 9.13 ‡ 21:9 Soũ 118.25-26 § 21:13 Isa 56.7 * 21:13 Zel 7.11 † 21:16 Soũ 8.3
‡ 21:21 Mat 17.20 § 21:25 Mat 3.6

kpelewai? Gbɛ̃ɔn plapiɔ guu, an démɛ a mae pɔeã kɛ̀i? Aa mɛ̀: Wooɛ. Ɔ Yesu ònɛ́: Sȉana
málɛ oɛ́: Ɔsinaɔ ń káaluaɔ gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉi guu á ãa.
32 Asa Zãa mɔ̀ à zɛ́ súsu ɔ̀lɔ́ɛ, i aà
yã́ sio. Ɔsinaɔ n káaluaɔ mɛ́ aa aà yã́ sȉ. Baa ń bee eao i nɔ̀sɛlilɛ gbɛzã a aà yã́ sȉo.

Vɛ̃ɛbu zȉkɛnaɔ
(Maa 12.1-12, Luk 20.9-18)

33 A yãpãle ma lɔ. Uabelee mɛ́ kú a vɛ̃ɛbu vȉ, à kaa lȉai à ɛyɔ̃̀ a guu vɛ̃ɛfɛ̃kȉi ũ, à gbadà.* Ɔ
à a vɛ̃ɛbupi nà zȉkɛnaɔnɛ ń ɔzȉ, ɔ̃ à fɛ̀lɛ ń táo.
34 Kɛ́ vɛ̃ɛkɔzɔ̃zɔ̃gɔɔ kà, ɔ̃ à a ȉwaɔ zȉ zȉkɛnapiɔwa
aa a vɛ̃ɛ asea siɛ.
35 Ɔ zȉkɛnapiɔ aà ȉwaɔ kũ̀kũ, aa ń gbɛ̃do gbɛ̃̀, aa ń gbɛ̃do dɛ̀, aa ń gbɛ̃do
pàpa ń gbɛo aa dɛ̀.
36 Uabelepi ɛ̀a ȉwa pãleɔ zȉ,† an dasi dɛ gbɛ̃́ káauɔla, ɔ̃ aa kɛ̀nɛ́ màa lɔ.
37 Gbɛzã ɔ̃ à a nɛ́ zȉmá à mɛ̀: Aa ma nɛ́ yãda.
38 Kɛ́ zȉkɛnapiɔ nɛ́pi è, aa òkɔ̃ɛ: Túbiblenan
kee. Wà aà dɛ, bú i gɔ̃wɛ̃ɛ.
39 Ɔ aa aà kũ̀ bɔ̀ò kaau aa aà dɛ̀.
40 Tó búde sù, kpelewa a kɛ
zȉkɛnapiɔnɛi?
41 Aa wèwà aa mɛ̀: A gbɛ̃́ pãsȉpiɔ dɛdɛ pãsȉpãsȉɛ, i búpi na zȉkɛn pãle pɔ́ aa
aà asea kpawa a gɔɔwaɔnɛ ń ɔzȉ.
42 Ɔ Yesu ònɛ́: I yã́ɛ bee kyokɛ taalauo lé?
Gbɛ pɔ́ ɛ̃bonaɔ pãkpài mɛ́ gɔ̃̀ gbɛɔ mide ũ.
Dii mɛ́ bee kɛ̀ ɔ̃ à kɛ̀wɛ̃ɛ yãbɔnsaɛ ũ.‡
43-44 Ayãmɛto málɛ oɛ́: Lua a á bɔ kpala pɔ́ bɔ̀ a kȉi guu, i gbɛ̃́ pɔ́ aa a asea kpawaɔ kpau.
45 Kɛ́ sa'onkiaɔ ń Falisiɔ Yesu yãlɛɛũanɛpiɔ mà, aa dɔ̃̀ kɛ́ ń yã́ àlɛ o.
46 Ɔ aalɛ zɛwɛɛlɛ wà
aà kṹ, ãma aa vȉakɛ̀ bílaɛ, kɛ́ wà aà dȉlɛ ãnabi ũ yã́i.

22

Nɔsɛpɔnakɛa
(Luk 14.15-24)

1 Yesu ɛ̀a yãlɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀:
2 Lá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉi dɛn kɛ lɔ. Kíae mɛ́ lɛ́ nɔsɛpɔnakɛ a nɛ́ɛ,
3 ɔ̃ à a zȉkɛnaɔ zȉ gbɛ̃́ pɔ́ à ń gbɛa blɛbleawaɔ sísii, ãma aa ye mɔaio.
4 Ɔ à ɛ̀a zȉkɛnpãleɔ zȉ a
ònɛ́: A gɛ o gbɛ̃́ pɔ́ ma ń gbɛaɔnɛ ma sɔu mà, ma zuswanaɔ ń pɔtuo mɛkpaaɔ dɛ̀dɛ má làa.
Aa mɔ nɔsɛ guu.
5 Ɔ aai laaidɔ yã́piwao, an baade gɛ̀ a bɔɔlɛkɛi. Gbɛ̃eɔ gɛ̀ ń bua, gbɛ̃eɔ gɛ̀ ń
laatai,
6 gbɛ̃́ kȉniɔ zȉkɛnapiɔ kũ̀kũ aa widàmá aa ń dɛdɛ.
7 Ɔ kíapi pɔ pà, à a sosaɔ gbàɛ aa
gɛ̀ gbɛ̃dɛnapiɔ dɛ̀dɛ, ɔ̃ aa tɛsɔ̃̀ ń wɛ̃́lɛwa.
8 Ɔ kíapi gbàsa ò a zȉkɛnaɔnɛ: Nɔsɛblɛ mà, ãma gbɛ̃́
pɔ́ ma ń gbɛaɔ kɛ̀wà fɛ̃́nɛũ.
9 A gɛ́ zɛ́kpaaɔ guu, í gbɛ̃́ pɔ́ á è píi sísi nɔsɛ guu.
10 Ɔ zȉkɛnapiɔ
fɛ̀lɛ gɛ̀ zɛ́ɔ guu, aa gbɛ̃́ pɔ́ aa ɛ̀ɔ kȁaa, gbɛ̃vãiɔ ń gbɛ̃maaɔ píi. Màa nɔsɛpɔnakɛnaɔ gupà.
11 Kɛ́ kíapi gɛ̃̀ pɔnakɛnapiɔ gwai, à gɔ̃e è we, a nɔsɛpɔna ula daao,
12 ɔ̃ a ò̀ɛ: Ma gbɛ̃́, àkɛa
n gɛ̃ la nɔsɛpɔna uladasaii? Ɔ à nȉ kpȁuu.
13 Ɔ kía ò a dɔaiɔnɛ: A aà ɔɔ ye ń aà gbáɔ, í aà zu
bàasi gusiau. We a ɔ́ɔlɔu à ɔdi a musu.
14 Asa dasi ɔ̃ Lua sȉsi, ãma gbɛ̃́ pɔ́ a sɛ̀ɔ bílao.

Yesu lousisin gbɛ̃zɔ̃ɔɔ fua
(Maa 12.13-40, Luk 10.25-28, 20.19-47)

15 Bee gbɛa ɔ̃ Falisiɔ bɔ̀ gɛ̀ lɛkpàaȉ lá wà kɛ aa e Yesu kṹ a yã'oa guu.
16 Ɔ aa ń ȉwaɔ
zȉwà ń Elodi kpala zɛnkpɛdeeɔ, aa mɛ̀: Mɛtulu, wá dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ náaiden n ũ. Ni Lua zɛ́ ɔlɔnɛ́
wásawasaɛ. Nili yã́si ń gbɛ̃́ɔ ublembɛkɛ yã́io, asa nili gbɛ̃e wɛgwao.
17 Lá ń è ǹ owɛ̃ɛ. A
kũ̀ wà wɛ̃̀'ɔ̃a kpá Sezaawaa, ge i kũo?
18 Yesu ń nɔ̀sɛvãi dɔ̃̀má à mɛ̀: Mɔafilideɔ! Bɔ́yãi álɛ
filifilimbakpamɛɛi?
19 A ɔ̃a pɔ́ wȉ wɛ̃̀'ɔ̃a kpaò ɔlɔmɛɛ. Ɔ aa ɔ̃api do dɔ̀ɛ.
20 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Dé
mi ń a tɔ́on lai?
21 Aa wèwà aa mɛ̀: Sezaa pɔ́ɛ. Ɔ à ònɛ́: Too, à Sezaa dee pɔ́ kpawà, í Lua
pɔ́ kpawà.
22 Kɛ́ aa yã́pi mà, à bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ aa aà tò we aa tà.
23 Gɔɔ doũpi zȉ Saduseeɔ mɔ̀ Yesu kȉi. Aaȉ mɛ gɛɔ lí vuo, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀:
24 Mɛtulu, Mɔizi
mɛ̀, tó gɔ̃ɛ gà nɛ́sai, dãuna lí a vȉi gyaa da'uakɛ, aà a vȉi gɛ̃ɛ kɛò.*
25 Tɔ̀ɔ. Dedoũdeɔ kú wá

* **21:33** Isa 5.1-2 † **21:36** 2Lad 36.15 ‡ **21:42** Soũ 118.22-23 * **22:24** Iko 25.5

guu yãa gbɛ̃ɔn sopla. Woo nɔ sɛ̀ à gà a nɔpi tò nɛ́sai, ɔ̃ gyaa gɔ̃̀ Seɛ. 26 Â kɛ̀ Seɛ màa lɔ ń Bíɔo e
à gɛ̀ pɛ̀ gbɛ̃ɔn soplapiɔwa píi. 27 Ampii gbɛa ɔ̃ nɔ gà sɔ̃. 28 Gɛɔ vugɔɔzĩ an gbɛ̃ɔn soplapiɔ guu,
démɛ aɔ nɔpi vĩi? Asa ampii aa aà dɔ̃ nɔ ũɛ. 29 Ɔ Yesu wèmá à mɛ̀: A sãsãɛ á Luayãtaala ń
aà gbãao dɔ̃sai yã́i. 30 Tó gɛɔ vù, aa nɔsɛo, aa zãkɛo, aaɔ ku lán luabɛ malaikaɔwaɛ. 31 Gɛɔ
vua yã́ musu i yã́ pɔ́ Lua ò̀ɛ́ kyokɛo lé? Â mɛ̀ 32 ámɛaa Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo Lua.†
Gɛɔ Luan aà ũo, sema gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ. 33 Kɛ́ bíla yã́pi mà, aà yãdaanɛ́ dĩmá.

34 Kɛ́ Falisiɔ mà Yesu Saduseɔ fù, aa kɔ̃ kầaa. 35 Ɔ an ikoyãdɔ̃naɔ do likpàlɛwà à aà là à
mɛ̀: 36 Mɛtulu, Mɔizi ikoyã kpele gbia mɛ́ dɛńlai? 37 Yesu wèwà à mɛ̀: Ŋyɔ̃ ye Dii n Luazi ń
nɔ̀sɛmɛndoo teasisai, n sɔ̃ iɔ kuwà.‡ 38 Ikoyã pɔ́ a gbia dɛńlan we. 39 A plaade pɔ́ bɔ̀wan kɛ:
Ŋyɔ̃ ye ń gbɛ̃nazĩn deezi lá nzĩa wɛ̃niwa.§ 40 Mɔizi ikoyã píi ń ãnabiɔ yã́ɔ píi looa ikoyã
mɛ̀n pla beeɔwaɛ.

41 Lá Falisiɔ kãaaa, Yesu ń lá à mɛ̀: 42 Á è kpelewa Mɛsii yã́ musui? Dé buin aà ũi? Aa
wèwà aa mɛ̀: Davidi buiɛ. 43 Ɔ Yesu ònɛ́: Âkɛa Lua Nisĩna dɛ̀dɛ Davidiwa, ɔ̃ a ò̀ɛ̀ Diii? Â
mɛ̀
44 Dii ò ma Diiɛ aà zɔ̃lɛ a ɔplaai
e àa aà ibɛɛɔ kálɛɛ̀ a gbá zíɛ.*
45 Lá Davidi ò̀ɛ̀ Dii, kpelewa aɔ dɛ aà bui ũi? 46 Gbɛ̃e i fɔ̃ yã́zãsĩwào. Za gɔɔ bee gbɛ̃e i we
yãe làwà lɔo.

23

Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔ mɔafili
(Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

1 Bee gbɛa Yesu yã'ò bílaɛ ń a ĩwaɔ 2 à mɛ̀: Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔ mɛ́ aa gɔ̃̀ Mɔizi
gɛ̃ɛ ũ. 3 Ayãmɛto àli yã́ pɔ́ aaĩ oɛ́ɔ kɛ píi, íɔ kũa. Âma ásu ń kɛa kɛo, asa aali yã́ pɔ́ aaĩ o kɛo.
4 Aaĩ aso gbia yeye da gbɛ̃́ɔnɛ ń gầuɛ, mɛ́ baa ɔton do aaliɔ ye kaio. 5 Aaĩ ń yã́ píi kɛ kɛ́ gbɛ̃́ɔ
ń e yã́iɛ. Màa aaĩ Lua yã́ ɛsɛba gbɛ̃̀nɛ da,* aaĩ tùfa gbầa da ń pɔkasai.† 6 Pɔnablɛble zɔ̃lɛkĩi
maaɔ ń lousisikpɛ zɔ̃lɛkĩi maaɔ ɔ̃ aaĩɔ wɛɛlɛ zɔ̃lɛu. 7 Aaĩɔ ye wàɔ fɔkpakpamá gãaɛ, wàɔ onɛ
Mɛtulu. 8 Ásuli tó wà oɛ́ Mɛtuluo, asa ápii vĩ̀iɔ n dãunaɔn á ũ, mɛ́ á Mɛtulu mɛ̀ndoɛ. 9 Ásuli
o gbɛ̃eɛ á mae dṹnia guu lao, asa á Mae mɛ̀ndoɛ, ɔ̃mɛ kú musu. 10 Ásuli tó wà oɛ́ Dɔaanao,
asa á Dɔaana mɛ̀ndoɛ, ɔ̃n Mɛsii ũ. 11 Gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃ɔ á guu aàɔ dɛ á dɔnlɛde ũ.‡ 12 Gbɛ̃́ pɔ́ ĩ azĩa
kã́fĩ Lua a aà busaɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ĩ azĩa busa Lua a aà kã́fĩ.

Yesu zɔadɔa Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔwa
(Luk 11.37-42)

13 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I kpala pɔ bɔ̀ Lua kĩ́i zɛ́ ta gbɛ̃́ɔnɛ. Ili gɛ̃uo,
mɛ́ ili we gbɛ̃́ pɔ́ aa ye gɛ̃uɔ gɛ̃̀u sɔ̃o.

14 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I wabi gbầa kɛ Luawa à gyaaɔ bleò. Bee
yã́i á ĩadama pãsĩ aɔ dɛńla.

15 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I bɛbɛ tɔɔlɛ ń ísiao ĩwa mɛ̀ndo ea yã́i. Tó á
è sɔ̃, i aà kɛ tɛ́ pɔ́ ũ dɛála lɛɛ plaɛ.

16 Waiyoo á vĩ̀a dɔaanaɔ! I mɛ tó wà mɛ̀ wa sĩ ń Lua kpɛ́o, a yãe vĩo, ãma tó wà mɛ̀ wa
sĩ ń Lua kpɛ́ vuao, bee mɛ́ yãvĩ. 17 Vĩ̀a mĩsaideɔ! A kpele mɛ́ zɔ̃ɔi? Vua yầ, ge Lua kpɛ́ pɔ́
ĩ to vua gɔ̃ aà pɔ́ ũɛ? 18 I mɛ lɔ tó wà mɛ̀ wa sĩ ń sa'okĩio, a yãe vĩo, ãma tó wà mɛ̀ wa sĩ ń
sa'obɔ pɔ́ kú weo, bee mɛ́ yãvĩ. 19 Vĩ̀aɔ! A kpele mɛ́ zɔ̃ɔi? Sa'obɔ yầ, ge sa'okĩi pɔ́ ĩ to sa'obɔ
gɔ̃ Lua pɔ́ ũɛ? 20 Gbɛ̃́ pɔ́ mɛ̀ á sĩ ń sa'okĩio, a sĩ ń pɔ́ pɔ́ kú weɔɛ lɔ píi. 21 Gbɛ̃́ pɔ́ mɛ̀ á sĩ ń Lua

† 22:32 Bɔa 3.6 ‡ 22:37 Iko 6.5 § 22:39 Lev 19.18 * 22:44 Soũ 110.1 * 23:5 Iko 6.8 † 23:5 Nao 15.38
‡ 23:11 Mat 20.26-27

kpέo, a sĩ ń Lua pɔ́ kú a guuoɛ lɔ. 22 Gbɛ̃́ pɔ́ mɛ̀ á sĩ ń luabɛo, a sĩ ń Lua kpalabaao§ ń Lua
pɔ́ zɔ̃lɛwàoɛ.

23 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I toeɔ dosina n kíanaɔkpeo ń dầ láo kwide
kpa Luawa, ɔ̃ i Mɔizi ikoyã gbiaɔ to we, yã́zɛde ń sùuuo ń náaio. Yã́ beeɔ mɛ́ dɛ wà kɛ a
kĩni tosai.* 24 Vĩa dɔaanaɔ! I maemilona plɛ á imiau, ɔ̃ i yiongo mɔ́.

25 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I gbãbɔ bisaɔ kpɛɛ ń taɔ, mɛ́ bĩi ń
gbɛ̃taiinkɛao mɛ́ á nɔ̀sɛ pà. 26 Falisi vĩa! Bisa guu pípi gĩa, a kpɛ i gɔ̃ gbãsĩsai.

27 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! Á dɛ lán mia pɔ́ wà soolɛ̀wàɔwaɛ. An kpɛ
maa wέɛ, ãma gɛwaɔ ń gbãsĩ píio mɛ́ ń guu pà. 28 Màaɛ ápiɔ sɔ̃, á bɛa maa gbɛ̃́ɔ wέɛ, ãma
mɔafili ń yãvãio mɛ́ á guu pà.

29 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I pɔ́ bo ãnabiɔ miaɔwa, i zãble Lua gbɛ̃́ɔ
pɔ́wa, 30 i mɛ: Tó wá kú yãa wá deziɔ gɔɔ, wá bàa aɔ kúńnɔ ãnabiɔ dɛdɛa guuo. 31 Beewa
á dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa ãnabiɔ dɛ̀dɛɔ buiɔn á ũ. 32 A ãiakɛ à á deziɔ tàaaba, í a midɛ sa! 33 Mlɛ̃ɔ!
Gbɛ̃nazĩn píligonaɔ! Kpelewa á bɔ tɛ́ yã́ pɔ́ daaála guui?† 34 A yãi má ãnabiɔ ń ɔ̃nɔnaɔ ń
yãdanɛdeɔ zĩwá, í ń gbɛ̃eɔ dɛdɛ, í ń gbɛ̃eɔ páliwa, í ń gbɛ̃eɔ gbɛ̃ ń flàalao á lousisikpɛɔ guu, í
ń yá wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo. 35 Beewa Lua gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dɛdɛɔ yã́ a wi á musu, sɛa za gbɛ̃maa Abɛliwa‡
e à gɛ̀ pɛ̀ Balakia nɛ́ Zakali pɔ́ a aà dɛ̀ Lua kpɛ́ ń sa'okĩio zãnguowa.§ 36 Sĩana málɛ oέ, yã́
beeɔ píi a wi gbãgbɛ̃ɔ musuɛ.

37 Yelusalɛũdeɔ, Yelusalɛũdeɔ! A ãnabiɔ dɛ̀dɛ, a gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń zĩ́wáɔ pàpa ń gbɛo a ń dɛdɛ.
Miɔ ye mà á kãaamazi mɔ̀ɔmɔɔ, lá ko ì a gãsĩa kú a nέɔlawa, ãma ili weio. 38 Lua a á kpέ
tóέ kpέzĩ ũɛ sa. 39 Málɛ oέ, za tia á ma e lɔo, e à omɛɛ báaade gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń Dii tɔ́o.*

24

Yelusalɛũ dúuzɔ̃a ń dṹnialaagɔɔ seelaɔ
(Maa 13.1-20, Luk 21.5-24)

1 Yesu bɔ̀ Lua ua, àlɛ tá, ɔ̃ aà ĩwaɔ sɔ̃̀aàzi, aa lɛsuikɛ̀ɛ̀ Lua kpέ dɔawa. 2 Ɔ Yesu ònέ: A bee
è píia? Sĩana málɛ oέ, wa gbɛe to dikɔ̃a weo, wa a dúuzɔ̃ɛ.

3 Gɔɔ pɔ́ Yesu zɔ̃lɛa Kùkpɛ sĩsĩpɔlɛu, aà ĩwaɔ mɔ̀ aà kĩ́i ńtɛ̃ɛ, aa aà là aa mɛ̀: Owɛ̃ɛ, yã́ beeɔ
kɛ bɔɛ ni? Bɔ́mɛ aɔ dɛ n mɔa ń dṹnialaagɔɔo seela ũi? 4 Yesu wɛ̀má à mɛ̀: A laaika, ásu
to gbɛ̃e á sásão. 5 Asa gbɛ̃́ɔ mɔ́ ń ma tɔ́o dasi, aa mɛ Mɛsiin ń ũ, aa gbɛ̃́ɔ sásã dasi. 6 Áli
zĩ bao ma ń a súuo. Ásu to sɔ̃ kɛ̃́águo. Bee a kɛɛ, ãma gɔɔ láaa pɔ́n we gĩao. 7 Asa bui ń
buio aa fɛlɛ ń kɔ̃oɛ, màaɛ lɔ bùsu ń bùsuo. Nɔana ń tɔɔlɛ lualuaao aɔ ku guɔu dasi. 8 Yã́piɔ
píiá nɔwãwã daalɛaɛ. 9 Bee gbɛa wa á kpámá wà á wɛtã, wi á dɛ, bui píi i zaágu ma yãi.*
10 Gbɛ̃́ dasideɔ i gbasa fu, aai bɔ kɔ̃ kpɛ, aaiɔ zakɔ̃u. 11 Ánabi ɛgɛnaɔ mɔ dasi aa gbɛ̃́ɔ sásã
dasi, 12 yãvãi i kɔ̃́, gbɛ̃́ dasideɔ yea Luazi i busa. 13 Gbɛ̃́ pɔ́ zɛa gbãa e a gɔɔ lέwa, ade mɛ́ a
bɔ.† 14 Wa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i baokpa dṹnia gupiiu seela ũ bui píiɛ, a lɛ́ i gbasa ká.

15 Tó a tɛ̃̀ gudɛna pɔ́ ãnabi Daniɛli a yã'ò‡ è Lua ua, kyokɛna yã́pi da, 16 gɔɔ bee gbɛ̃́ pɔ́
aa ku Yudeɔ bàalɛ mipɛ sĩsĩɔwa. 17 Gbɛ̃́ pɔ́ kú kpέ musu su pila gɛ̃ kpέu pɔe séio. 18 Gbɛ̃́
pɔ́ kpɛ bua su ɛa bɛ a ula séio. 19 Waiyoo nɔsindeeɔ ń nɛadeɔ gɔɔ bee. 20 A wabikɛ Luawa
kɛ lala'oapi su kɛ buziɛ ge kámabogɔɔzĩo. 21 Asa gɔɔpi taasi aɔ zɔ̃ɔɛ. Zaa Lua dṹnia kàlɛ e
gbã, a taa i kɛo, mɛ́ a kɛ lɔo.§ 22 Tó Lua i zɛò à gɔɔpi laoo, dɔ̃ gbɛ̃e a bɔo. Áma a lào gbɛ̃́ pɔ́ à
ń sέɔ yã́iɛ.

§ 23:22 Isa 66.1 * 23:23 Lev 27.30 † 23:33 Mat 3.7, 12.34 ‡ 23:35 Daa 4.8 § 23:35 2Lad 24.20-21 * 23:39
Soũ 118.26 * 24:9 Mat 10.22 † 24:13 Mat 10.22 ‡ 24:15 Dan 9.27, 11.31, 12.11 § 24:21 Dan 12.1

Gbɛ̃nazi̇̃n Nɛ́ mɔa
(Maa 13.21-37, Luk 17.20-37, 21.25-33)

23 Gɔɔ bee tó gbɛ̃e su ò́ɛ́, gwa, Mɛsii ku la ge a ku le, ásu sio. 24 Asa Mɛsii ɛgɛnaɔ ń ã̀nabi
ɛgɛnaɔ mɔ aa seela zɔ̃ɔɔ n dabudabuɔ kɛ, kɛ́ baa gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sɛ́ɔ aa ń sɔ̃́sãò, tó a zɛkɛ.
25 Málɛ oɛ́ za káauɛ. 26 Tó wa ò́ɛ́, gwa, a ku sɛ̃u, ásu gɛo. Ge tó wa ò́ɛ́, gwa, a ku kpɛa, ásu
sio. 27 Asa lá lou ı̃ pílɛ à luabɛ pu za gukpɛ e bɛ'aɛ, màa Gbɛ̃nazi̇̃n Nɛ́ mɔa aɔ dɛ. 28 Gu pɔ́ gɛ
kuu, we yãamusuɔ kãaau.

29 Gɔɔ bee wɛ́tɛ̃a gbɛa gɔ̃̀ɔ, ı̃atɛ̃ a siakũ, mɔvua a ikɛo, saanaɔ wolo luawa, pɔ́ pɔ́ kú
luawapiɔ zã ń pɛ́kı̃iwa.* 30 Gbɛ̃nazi̇̃n Nɛ́ seela i gbasa bɔ luabɛ, bui pɔ́ kú dṹnia guuɔ i ńzı̃a
gbɛ̃gbɛ̃ ḿpii, aai Gbɛ̃nazi̇̃n Nɛ́ mɔa e luabɛpuanau ń gbãao ń gawi zɔ̃ɔo.† 31 A a malaikaɔ
zı̃ ń kɛ̀ae'ɔ gbãao, aa a gbɛ̃́ pɔ́ à ń sɛ́ɔ kãaa za dṹnia gola síiɔ̃wa za luabɛ lɛ́la e a lɛ́le.

32 A yɑ̃́ pɔ́ kaadɔɛnli lɛ́ daɛ́ gwa. Tó a gɔ̃na busɛkũ̀ mɛ́ àlɛ bɔlɔbɔ, i dɔ̃ kɛ́ guantɛ̃na kãikũ̀.
33 Màaɛ sɔ̃, tó a yɑ̃́ beeɔ è píi, àɔ dɔ̃ kɛ́ aà mɔa kãikũ̀, a zɛ kpɛɛlɛ. 34 Sı̃ana málɛ oɛ́, gɔɔbeedeɔ
gɛ̃lɛ yɑ̃́ beeɔ píi kɛsaio. 35 Luabɛ ń dṹniao a gɛ̃lɛ, kási ma yɑ̃́ɔ gɛ̃lɛa vı̃o.

36 Gbɛ̃e a gɔɔ ge a zaa dɔ̃o, baa luabɛ malaikaɔ, baa Lua Nɛ́, sema ma Mae ado. 37 Lá a
dɛ Nɔee gɔɔ,‡ màa aɔ dɛ Gbɛ̃nazi̇̃n Nɛ́ mɔ́gɔɔ. 38 Gɔɔ pɔ́ í i da dṹnialao, wàlɛ pɔble, wàlɛ imi,
wàlɛ nɔsɛ, wàlɛ zãkɛ e Nɔee gɛ̀ gɛ̃̀ gɔ́'ilɛna guu. 39 Aai dɔ̃o, ɔ̃ í mɔ̀ ń sɛ́lɛ ḿpii.§ Màa aɔ dɛ
Gbɛ̃nazi̇̃n Nɛ́ mɔ́gɔɔ lɔ. 40 Gɔɔ bee gɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn plaɔ aaɔ ku bua, wa gbɛ̃do sɛ́, wa gbɛ̃do to we.
41 Nɔɛ gbɛ̃ɔn plaɔ aaɔ pɔ́ lɔ́ gbɛzı̃, wa gbɛ̃do sɛ́, wa gbɛ̃do to we. 42 Ayãmɛto à itɛ̃kɛ, asa á
gɔɔ pɔ́ á Dii a mɔwà dɔ̃o. 43 Aɔ yɑ̃́ɛ bee ma. Tó uabele zaa pɔ́ kpɑ̃́i a mɔwà a bɛ dɔ̃̀ yãa, dɔ̃ à
itɛ̃kɛ̀ɛ, a we aà a kpɛ́ gbooo. 44 A yɑ̃́i ápiɔ sɔ̃ àɔ ku sɔu guu, asa Gbɛ̃nazi̇̃n Nɛ́ a mɔ zaa pɔ́ á
wɛ́ dɔiowaɛ.

Zı̃kɛn ndaide laaide
(Luk 12.41-48)

45 Démɛ zı̃kɛnnáaide laaide pɔ́ aà dii a zı̃kɛnaɔ naɛ̀ a ɔzı̃, aàli blɛ kpámá a gɔɔwa ũi?
46 Báaaden zı̃kɛna pɔ́ aà dii aà lè àlɛ kɛ màa a sugɔɔ ũ. 47 Sı̃ana málɛ oɛ́, a a àizɛɛ píi naɛ̀
a ɔzı̃ɛ. 48 Ãma tó zı̃kɛnapi vãi, a o a sɔ̃ guu a dii lɛ́ gɛ̃gɛ̃, 49 i fɛlɛ na a zı̃kɛndeeɔ gbɛ̃gbɛ̃awa,
iɔ ulatãble, iɔ imi ń wɛ̃dɛnaɔ, 50 aà dii a su gɔɔ pɔ́ aà wɛ́ dɔiowaɛ, zaa pɔ́ a dɔ̃owa, 51 i aà
zɔ̃ɛzɔ̃ɛ, i aà baa daaa ń mɔafilideɔ. We a ɔ́ɔlɔu à ɔdi a musu.

25

Wɛ̃́ndia gbɛ̃ɔn kwiɔ

1 Gɔɔ bee kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɑ̃́i yɑ̃́ aɔ dɛ lán wɛ̃́ndia gbɛ̃ɔn kwi pɔ́ aa ń filiaɔ sɛ̀ bɔ̀ò aalɛ gɛ́ dai
nɔsɛnalɛɔ yɑ̃́waɛ. 2 An gbɛ̃ɔn sɔɔɔá laaisaideɔnɛ. An gbɛ̃ɔn sɔɔɔ sɔ̃ laaideɔnɛ. 3 A laaisaideɔ
ń filiaɔ sɛ̀ nísi kũ̀sũa saiɛ, 4 a laaideɔ sɔ̃ aa ń filiaɔ sɛ̀ ń nísi kũ̀sũao. 5 Nɔsɛna i mɔ kpaao, ɔ̃
i ń lɛ́ ḿpii, aalɛ i'o. 6 Wɛɛdo wà wiilɛ̀ wà mɛ̀: Nɔsɛna lɛ́ mɔ́! A fɛlɛ gɛ́ daiaàlɛ. 7 Ɔ wɛ̃́ndiapiɔ
vù ḿpii, aa ń filiaɔ kɛ̀kɛ. 8 Ɔ a laaisaideɔ ò a laaideɔnɛ: A wá gba nísi yɔɔe, wá filia lɛ́ gaɛ.
9 Ɔ a laaidepiɔ wèmá aa mɛ̀: A mɔ́wá ń ápiɔ píio. A gɛ́ á pɔ́ lúi a yı̃anaɔ kɑ̃́iaɔ! 10 Kɛ́ aa gɛ̀
lúi, ɔ̃ nɔsɛna kà. Gbɛ̃́ pɔ́ an sɔu màɔ gɛ̃̀aànɔ nɔsɛ guu, ɔ̃ wà gbatà. 11 Gbɛzã wɛ̃́ndia kı̃nipiɔ
sù, aalɛ lɛzu: Dii, Dii! Zɛwɛ̃wɛ̃ɛ! 12 Ɔ a wèmá à mɛ̀: Sı̃ana málɛ oɛ́, má á dɔ̃o. 13 Ayãmɛto à
itɛ̃kɛ, asa á a gɔɔ ge a zaa dɔ̃o.

Ɔdakɛa zı̃kɛnaɔnɛ
(Luk 19.11-27)

14 Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɑ̃́i dɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ ye fɛlɛ ń táo, ɔ̃ à a zı̃kɛnaɔ sı̃si à a àizɛɛ nàné ń ɔzı̃waɛ.
15 A ɔdakɛ̀ an gbɛ̃doɛ bãni sɔo, gbɛ̃ɔn plaade bãni pla, gbɛ̃ɔn àaɔ̃de bãni do. A kpà an
baadewa a gbãa lɛ́u, ɔ̃ à fɛ̀lɛ ń táo. 16 Bãnisɔode gɛ̀ zı̃kɛ̀ ń ɔ̃apio gɔ̃̀ɔ, ɔ̃ à àikɛ̀ɛ bãni sɔo.

* **24:29** Isa 13.10, 34.4, Yoɛ 3.4 † **24:30** Dan 7.13 ‡ **24:37** Daa 6.5-7 § **24:39** Daa 7.10-24

[17] Bãniplaade kɛ̀ màa lɔ, ɔ̃ à àikɛ̀ɛ bãni pla. [18] Bãnidode sɔ̃ à gɛ̀ ɛyɔ̃ɛ, ɔ̃ à a dii ɔ̃api ùlɛu.
[19] Gɔɔplakɛa gbɛa zi̋kɛnapiɔ dii sù, ɔ̃ àlɛ a ɔ̃a yá̃ gɔ̃́gɔ̃ńnɔ. [20] Bãnisɔode mɔ̀ ń bãni sɔo pãle
pɔ́ á èo à mɛ̀: Dii, bãni sɔo pɔ́ ń kpàa gwa, à àikɛ̀ bãni sɔo lɔ. [21] Ɔ aà dii òɛ̀: N kɛ̀ zi̋kɛn maa
náaide! Lá ń náai vı̋ ń a yɔɔnao, má a zɔ̃ɔ nanɛ n ɔzi̋ɛ sa. Gɛ̃ ma pɔnakɛa guu. [22] Bãniplaade
mɔ̀ lɔ à mɛ̀: Dii, bãni pla pɔ́ ń kpàa gwa, à àikɛ̀ bãni pla lɔ. [23] Ɔ aà dii òɛ̀: N kɛ̀ zi̋kɛn maa
náaide! Lá ń náai vı̋ ń a yɔɔnao, má a zɔ̃ɔ nanɛ n ɔzi̋ɛ sa. Gɛ̃ ma pɔnakɛa guu. [24] Ɔ dode mɔ̀
sa à mɛ̀: Dii, má dɔ̃̀ kɛ́ gbɛ̃́ zi̋'ũn n ũ. Ni pɔkɛkɛ gu pɔ́ ni tɔ̃uoɛ, mɛ́ ni pɔ́ kãaa gu pɔ́ ni gbɛ̃uo.
[25] Ɔ vi̋a ma kũ, ma gɛ ma n ɔ̃a ùlɛ ɛu. N pɔ́ kɛ́. [26] Ɔ aà dii òɛ̀: Zi̋kɛn vãi màade! N dɔ̃̀ kɛ́ mi
pɔkɛkɛ gu pɔ́ mi tɔ̃uo, mi pɔ́ kãaa gu pɔ́ mi gbɛ̃uoo lò? [27] Tó n dakɛ̀ò gbɛ̃ɛɛ yãa, lá ma suɛ́,
dɔ̃ má sı̋ ń a ío. [28] A bãni dopi siwà, í kpá bãnisɔodewa. [29] Asa gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́ vı̋ Lua a kã́fı̋ɛ̀ e
à fɛ̃ɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ vı̋ sɔ̃o, baa pɔ́ pɔ́ a vı̋ Lua a siwàɛ.* [30] Zi̋kɛn pãɛ bee sɔ̃, à aà zu bàasi gusiau.
We a ɔ́ɔlɔu à ɔdi a musu.†

Yá̃kpalɛ gbɛzã

[31] Tó Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔ̀ a gawi guu ń a malaikaɔ píi, a zɔ̃lɛ a kpalabaa gawidewa.‡
[32] Dṹnia buiɔ i kãaa aà aɛ píi, i ń kɛ̃́kɔ̃wa lá pɔdãna ı̋ sãɔ kɛ̃kɔ̃wa ń bleɔwa. [33] A sãɔ kpa
a ɔplaai, bleɔ ɔzɛɛi. [34] Bee gbɛa Kíapi a o gbɛ̃́ pɔ́ aa ku a ɔplaaiɔnɛ: Á gbɛ̃́ pɔ́ ma Mae
báaadàáguɔ à mɔ kpala pɔ́ à a sɔukɛ̀ɛ́ za dṹniakalɛgɔɔ ble. [35] Asa kɛ́ nɔana lɛ́ ma dɛ, a blɛ
kpàa. Kɛ́ imi lɛ́ ma dɛ, a í kpàa. Kɛ́ má dɛ nibɔ ũ, a ma dilɛ. [36] Kɛ́ má bɛ bṹu, a uladàmɛɛ.
Kɛ́ málɛ gyãkɛ, a ma gwa. Kɛ́ wà ma dakpɛu, a mɔ ma gwai.

[37] Gbɛ̃maaɔ i gbasa oɛ̀: Dii, bɔɛ wá è nɔana lɛ́ n dɛ wa blɛ kpàmai, ge imi lɛ́ n dɛ wa í
kpàmai? [38] Bɔɛ wa n e nibɔ ũ wa n dilɛi, ge ń bɛ bṹu wa uladànɛi? [39] Bɔɛ wá è ńlɛ gyãkɛ
ge wà n dakpɛu, wa gɛ n gwaii? [40] Kíapi i wemá: Si̋ana málɛ oɛ́, gɔɔ pɔ́ á kɛ̀ ma gbɛ̃́ɛ beeɔ
doɛ, baa an gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̃́sãańzi, mámɛ á kɛ̀mɛɛ.

[41] Bee gbɛa a o gbɛ̃́ pɔ́ aa ku a ɔzɛɛiɔnɛ: A gomɛɛ we luaginzideɔ! A ta tɛ́ gasai pɔ́ Lua
kɛ̀kɛ Ibiisiɛ ń a ı̋waɔ guu. [42] Asa kɛ́ nɔana ma dɛ, i blɛ kpaao. Kɛ́ imi ma dɛ, i í kpaao. [43] Kɛ́
má dɛ nibɔ ũ, i ma dilɛo. Kɛ́ má bɛ bṹu, i uladamɛɛo. Kɛ́ málɛ gyãkɛ ge wà ma dakpɛu, i
mɔ ma gwaio. [44] Aai gbasa aà lá: Dii, bɔɛ wa n e ń nɔanao ge imi ge nibɔ ũ ge bṹu ge gyãe
ge dakpɛuna ũ, mɛ́ wi dɔnlɛo ni? [45] Kía i wemá: Si̋ana málɛ oɛ́, lá i kɛ gbɛ̃́ɛ beeɔ doɛo, baa
an gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̃́sãańzi, mámɛ i kɛmɛɛo. [46] Gbɛ̃́ beeɔ ta ı̋adama láasai guuɛ, gbɛ̃maaɔ sɔ̃ àizãna
guu.§

26

Lɛkpaai̋a Yesuzi
(Maa 14.1-2, Luk 22.1-2, Zãa 11.45-53)

[1] Kɛ́ Yesu yá̃ beeɔ ò píi a làa, ɔ̃ a ò a ı̋waɔnɛ: [2] Á dɔ̃ kɛ́ gɔɔpla gbɛa wa Gɛ̃amusu* dikpɛkɛ,
wi Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ kpámá wà aà páliwa.

[3] Bee gbɛa sa'onkiaɔ ń Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔ kɔ̃ kã̀aa sa'onkia pɔ́ wı̋ mɛ Kaaifa bɛ. [4] Aa lɛkpàai̋ lá
aa e Yesu kṹ kpá̃i, aai aà dɛ [5] aa mɛ̀: Wásu kɛ dikpɛ zi̋o, kɛ́ bíla su fɛlɛ ń zɔaoo yá̃i.

Tulalekaa Yesu miwa
(Maa 14.3-9, Zãa 12.1-8)

[6-7] Kɛ́ Yesu kú Bɛtani, àlɛ pɔble Simɔɔ kusude bɛ, ɔ̃ nɔɛɛ sɔ̃̀aàzi, a tulale ɔde loona kũa. Ɔ a
kà Yesu miwa. [8] Kɛ́ aà ı̋waɔ è, ɔ̃ an pɔ fɛ̀lɛ aa mɛ̀: Bɔ́n pɔ́ pãkɛa bee ũi? [9] Dɔ̃ yãa wà tulalepi
yi̋a ń ɔ zɔ̃ɔo, wi a ɔ̃a kpá taasideɔwa. [10] Yesu dɔ̃̀má, ɔ̃ a ònɛ́: Bɔ́yãi álɛ ı̋adai nɔɛpiwai? Yá̃
pɔ́ a kɛ̀mɛɛ maaɛ. [11] Taasideɔ ı̋ɔ kúánɔ gɔɔpiiɛ,† ãma máɔ kúánɔ gɔɔpiio. [12] Kɛ́ à tulalepi kà

* **25:29** Mat 13.12 † **25:30** Mat 8.12, 22.13 ‡ **25:31** Mat 16.27, 19.28 § **25:46** Dan 12.2 * **26:2** Bɔa 12.1-11
† **26:11** Iko 15.11

ma mɛwa, a kɛ̀ ma gɛ̀ kpɛlaa yã́iɛ. 13 Sĩ̀ana málɛ oɛ́: Gu pɔ́ wàlɛ ma baokpau dṹnia gupiiu,
waɔ yã́ pɔ́ nɔɛpi kɛ̀ o aà dɔngu yã́iɛ.

Yudasi bɔa Yesu kpɛ
(Maa 14.10-11, Luk 22.3-6)

14 Bee gbɛa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ do pɔ́ wĩ̀ mɛ Yudasi Isaliɔti gɛ̀ sa'onkiaɔ kĩ́i 15 à mɛ̀: Tó ma
Yesu kpàwá, bɔ́ á we kpaai? Ɔ aa ã́nusu ɔwatɛ̃ baakwi‡ nào aa kpàwà. 16 Za gɔɔ bee ɔ̃ àlɛ
zɛwɛɛlɛ à aà kpámá.

Gɛ̃amusu blɛblea
(Maa 14.12-31, Luk 22.7-23, Zã̆a 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

17 Kàaso dikpɛgɔɔ sɛ̃́ia zĩ́ Yesu ĩ̀waɔ mɔ̀ aà là aa mɛ̀: Má ń ye wà Gɛ̃amusu blɛble
sɔukɛunɛi? 18 A wèmá à mɛ̀: Â gɛ́ wɛ̃́lɛdau gbɛ̃e kĩ́i, í oɛ̀ Mɛtulu mɛ̀ a gɔɔ kà kãi. Aà bɛ
á Gɛ̃amusu blɛ bleu ń a ĩ̀waɔ. 19 Yesu ĩ̀waɔ kɛ̀ lá a dànɛ́wa, aa Gɛ̃amusu blɛble sɔukɛ̀. 20 Kɛ́
oosi kɛ̀, Yesu zɔ̃̀lɛ táabũnui ń a gbɛ̃ɔn kuɛplapiɔ. 21 Gɔɔ pɔ́ aalɛ pɔble à mɛ̀: Sĩ̀ana málɛ oɛ́,
á gbɛ̃do a ma kpámá. 22 An pɔ yà maamaa, an baade fɛ̀lɛ lɛ́ aà la dodo: Asa mámɛo yó,
Dii? 23 Yesu wèmá à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ wálɛ ɔkãaa ta doũ mɛ́ a ma kpámá.§ 24 Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ a
ã́nuato lá wà a yã'ò taalauwa,* ãma waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ a aà kpámápi. A maa wà aà ĩ̀ yãao.
25 Ɔ Yudasi pɔ́ a aà kpámápi mɛ̀: Asa mámɛo yó, Mɛtulu? Yesu òɛ̀: Ɔmɛ dɔ n lɛ́u we.
26 Gɔɔ pɔ́ aalɛ pɔble, Yesu kàa sɛ̀ à báaadàu, ɔ̃ a ɛ̀'ɛ a kpà a ĩ̀waɔwa à mɛ̀: Â si só. Kɛ́ beeá
ma mɛɛ. 27 Ɔ à imibɔ sɛ̀ lɔ. Â sáaukpà, ɔ̃ a kpàmá à mɛ̀: Â mi ápii. 28 Kɛ́ beeá ma auɛ. A
dɛ Lua bàa kua ń gbɛ̃́ dasiɔ au† pɔ́ a bɔlɛa an duunakɛ̃ama yã́i ũɛ. 29 Málɛ oɛ́, za gbã má
vɛ̃ɛbɛ'i mi lɔo. Sema tó kpala pɔ́ bɔ̀ ma Mae kĩ́i bɔ̀ gupuau, ɔ̃ má a dafu miánɔ. 30 Kɛ́ aa lɛsĩ̀,
ɔ̃ aa bɔ̀lɛ gɛ̀ Kùkpɛ sĩ̀sĩ̀pɔlɛu.
31 Bee gbɛa Yesu ònɛ́: Ápii á ma to we gwãasĩ̀naa, asa a kɛ̃a láu wà mɛ̀, Lua a pɔdãna
lɛ́, aà kpàsa pɔ́ɔ i fãaa.‡ 32 Ma vua gbɛa má dɔaaɛ́ Galile. 33 Ɔ Piɛɛ òɛ̀: Baa tó ma gbɛ̃́ɔ n
to we ḿpii, má n to we bauo. 34 Yesu òɛ̀: Sĩ̀ana málɛ onɛ, gwãasĩ̀naa e ko àɔ gɛ́ lɛzui, ńyɔ̃
lelekpamazi gɛ̃n àaɔ̃. 35 Piɛɛ òɛ̀: Baa tó má su gannɔ, má lelekpanzi bauo. Ɔ aà ĩ̀waɔ ò màa
sɔ̃ ḿpii.

Yesu wabikɛa Gɛsɛmani
(Maa 14.32-42, Luk 22.39-46)

36 Bee gbɛa Yesu ń a ĩ̀waɔ kà gu pɔ́ wĩ̀ mɛ Gɛsɛmani, ɔ̃ a ònɛ́: Â zɔ̃lɛ la e mà gɛ wabikɛ le.
37 Â Piɛɛ ń Zebedee nɛ́ gbɛ̃ɔn plaɔ sɛ̀ gɛ̀ńnɔ. Aà pɔ siakũ̀, tòlobi zùaàgu. 38 Ɔ a ònɛ́: Pɔsia
ma kũ gbãa e ma ka gaa. Â zɛ la, í itɛ̃kɛmanɔ. 39 Ɔ à gɛ̀ aɛ yɔɔ, à wùlɛ a gbɛɛu à wabikɛ̀
à mɛ̀: Baa, tó a zɛkɛ, to taasi kɛɛonaɛ bee dɔmazi. Âma i kɛ lá má yeiwa no, sema lá ń
yeiwa. 40 Ɔ à ɛ̀a sù a ĩ̀waɔ lè, aalɛ i'o. Ɔ a ò Piɛɛɛ: Màa yã̀? I fɔ̃ itɛ̃kɛ̀manɔ baa yɔɔoa? 41 Â
itɛ̃kɛ àɔ wabikɛ, kɛ́ ásu fu yɔ̃awao yã́i. Â nisĩ̀na yei, ãma á mɛ mɛ́ busɛ. 42 Aà kɛ̃amá gɛ̃n
plaade, à wabikɛ̀ à mɛ̀: Baa, tó taasi kɛɛona í a dɔmazi a imisaio, to n pɔeã kɛ. 43 Kɛ́ à ɛ̀a
sù ń lé, a è aalɛ i'o lɔ, asa an wɛ́ gbiakũ̀ɛ. 44 Ɔ à ń tó we lɔ, à gɛ̀ wabikɛ̀ a gɛ̃n àaɔ̃de, à yã́
doũpi ò lɔ. 45 Ɔ à ɛ̀a sù a ĩ̀waɔwa a ònɛ́: Âlɛ i'o álɛ kã́mabo e tiaa? Â gwa! Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́
kpaa duunkɛnaɔwa gɔɔ kà. 46 Â fɛlɛ wà tá. Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma kpámá lɛ́ mɔ́.

Yesu kũa
(Maa 14.43-50, Luk 22.47-53, Zã̆a 18.3-12)

47 Gɔɔ pɔ́ àlɛ yã́pi o, ɔ̃ aà ĩ̀wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ do Yudasi kà ń bíla pɔ́ aa bɔ̀ sa'onkiaɔ ń Yuda
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kĩ́iɔ. Aa fɛ̃ndaɔ kṹkũa ń goɔ. 48 Bɔnkpɛdepi sɔ̃ à seela ònɛ́ à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ ma su
lɛpɛ̀wà, aàpin we. Â aà kṹ. 49 Ɔ à táa'ò Yesuwa gɔ̃̀ɔ à mɛ̀: Fɔ Mɛtulu. Ɔ à lɛpɛ̀wà. 50 Yesu

‡ **26:15** Bɔa 21.32 § **26:23** Soũ 41.10 * **26:24** Soũ 22.1-19, Isa 53.1-12 † **26:28** Bɔa 24.8, Zel 31.31-34 ‡ **26:31** Zkl 13.7

òɛ̀: Ma gbɛ̃́, ǹ n kɛa kɛ! Ɔ wà mɔ̀ ɔpɛ̀lɛ Yesuwa, wà aà kũ̀. 51 Ɔ Yesu ĩ̀waɔ do a fɛ̃nda wò, à
sa'onkia zĩ̀kɛna lɛ̀ò à aà swã́ gò. 52 Ɔ Yesu òɛ̀: Ǹ n fɛ̃nda pɛ a gbɛu. Asa gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ ń fɛ̃ndao,
fɛ̃nda mɛ́ a aà dɛ. 53 Tó má ye ma Mae malaika zĩ̀gɔ̃ɔ gbaɛmɛɛ gɔ̃̀ɔ dɛ gã̀li kuɛplaɔla, ń dɔ̃
má fua a wabikɛwà yã̀? 54 Tó má kɛ̀ mà̀a sɔ̃, kpelewa yã́ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalau wà mɛ̀ a kɛ a
kɛi? 55 Ɔ Yesu ò bílaɛ: Kpã́i wɛliwɛn ma ũ, ɔ̃ a mɔ ma kṹi ń fɛ̃ndaɔ ń goɔa? Gɔɔpii miɔ zɔ̃lɛ
Lua ua mà̀ɔ yãdanɛ́, i ma kũo. 56 Ã́ma yã́pi kɛ̀ píi, kɛ́ yã́ pɔ́ ãnabiɔ ò kɛ yã́iɛ. Ɔ aà ĩ̀waɔ aà
tò we ḿpii, aa bà̀asi.

Yuda gbãadeɔ yã́kpalɛkɛa ń Yesuo
(Maa 14.53-65, Luk 22.54-55,63-71, Zãa 18.13-14,19-24)

57 Gbɛ̃́ pɔ́ aa Yesu kũ̀ɔ gɛ̀aànɔ sa'onkia Kaaifa bɛ. Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kãaaa
we. 58 Piɛɛ tɛ Yesu kpɛ kãaa e sa'onkiapi bɛ. Ã gɛ̃̀ ua à zɔ̃̀lɛ ń dɔaiɔ, kɛ́ à yã́pi midɛa e.
59 Sa'onkiaɔ ń Yuda gbãadeɔ píi lɛ́ yã́ wɛɛlɛ dɔ Yesuwa aa e wà aà dɛ. 60 Baa kɛ́ gbɛ̃́ɔ mɔ̀
yãdɔ̀dɔwà dasi, i kɛo. Gbɛzã gbɛ̃ɔn plaeɔ mɔ̀ 61 aa mɛ̀: Dee mɛ̀ á fɔ̃ Lua kpɛ́ wí, í ɛa dɔ
gɔɔ àaɔ̃ɛ sɛ́! 62 Ɔ sa'onkia fɛ̀lɛ zɛ̀ a ò Yesuɛ: Yã́ pɔ́ wàlɛ dɔdɔmapi dɛa ni? Ǹyɔ̃ yãe zã́sioa?
63 Kɛ́ Yesu nílɛ kpɛ̃́, ɔ̃ sa'onkiapi òɛ̀: Ma nanɛ Lua bɛ̃́ɛi, owɛ̃ɛ tó Lua Nɛ́ pɔ́ wĩ̀ mɛ Mɛsiin n
ũ. 64 Yesu wèwà à mɛ̀: Ɔmɛ dɔ n lɛ́u we. Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, za gbã á Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ e zɔ̃lɛa
Gbãapiide ɔplaai,§ mɛ́ á aà e, àlɛ mɔ́ luabɛpuanau.* 65 Ɔ sa'onkiapi a pɔkasaɔ gà a kɛ̃̀ à
mɛ̀: A dɔ́ɛ ń Luao! Wá bà̀a ũma n seeladeɔ lɔi? Ã mà lá à dɔ̀ɛ ń Luao wea? 66 Ã è kpelewai?
Ɔ aa wèwà aa mɛ̀: Aà tà̀ae kà wà aà dɛ.† 67 Ɔ wà lɛ́'ikà aà oawa‡ wà aà lɛ̀ ń ɔkũo. Gbɛ̃eɔ aà
sãnkɛ̀kɛ 68 aa mɛ̀: Mɛsii, ãnabikɛkɛ ǹ gbɛ̃́ pɔ́ n lɛ owɛ̃ɛ.

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi
(Maa 14.66-72, Luk 22.56-62, Zãa 18.15-18,25-27)

69 Piɛɛ zɔ̃lɛa ua, ɔ̃ nɔɛ zĩ̀kɛnae mɔ òɛ̀: Mpi sɔ̃ iɔ sãnu ń Galile gbɛ̃́ Yesupioɛ. 70 Ɔ à lelekpà
gbɛ̃́pii wáa à mɛ̀: Má dɔ̃ yã́ pɔ́ ńlɛ oo. 71 Kɛ́ à gɛ̃̀ gɔ̃u, nɔɛ pãle aà è, ɔ̃ a ò gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔnɛ:
Gbɛ̃́ɛ bee sãnu ń Yesu Nazalɛtioɛ. 72 Piɛɛ ɛ̀a lelekpà à mɛ̀: Má sĩ̀ ń Luao má gbɛ̃́pi dɔ̃o. 73 Kɛ́
à kɛ̀ sà̀a yɔɔ, gbɛ̃́ pɔ́ zɛa weɔ sɔ̃̀ Piɛɛzi aa mɛ̀: Sĩ̀anaɛ, an gbɛ̃don n ũ, asa wá n dɔ̃ n yã'oawaɛ.
74 Ɔ à fɛ̀lɛ azĩ̀a kà à mɛ̀: Ǹ Luao má gbɛ̃́pi dɔ̃o. Wegɔ̃ɔ ɔ̃ ko lɛzù. 75 Ɔ yã́ pɔ́ Yesu ò dɔ̀aàgu kɛ́
à mɛ̀, e ko àɔ gɛ́ lɛzui a lelekpaazi gɛ̃n àaɔ̃. Ɔ Piɛɛpi bɔ̀ bà̀asi, à ɔ́ɔlɔ̀ à kɛ̀ wɛ̃na.

27

Yudasi gaa
(Zĩ̀n 1.18-19)

1 Kɛ́ gu dɔ̀ kɔɔkɔɔ, sa'onkiaɔ ń Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ píi lɛkpà̀aĩ̀ Yesuzi, kɛ́ aa e wà aà dɛ. 2 Aa aà
yè, ɔ̃ aa gɛ̀ aà kpà bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ Pilatiwa.

3 Kɛ́ Yudasi pɔ́ aà kpà̀má è yã́ zɔ̃̀lɛwa, à gɔ̃̀ déndɔ̃mɛɛ guu, ɔ̃ à gɛ̀ ã́nusu ɔwatɛ̃ baakwipi
sɔaai sa'onkiaɔnɛ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ. 4 A ònɛ́: Ma duunakɛ̀, ma tà̀aesaide kpà gai. Ɔ aa òɛ̀: Wá bà̀a
ũmai? N yã́ɛ. 5 Ɔ Yudasi ɔ̃api zù Lua kpɛ́u, ɔ̃ à tà à gɛ̀ azĩ̀a lòo. 6 Ɔ sa'onkiaɔ ɔ̃api sɛ̀lɛ aa mɛ̀:
Ɔapi kaa Lua kpɛ́ kpagolo guu zɛvĩ̀o, asa gbɛ̃dɛ'ɔ̃aɛ. 7 Kɛ́ aa lɛkpà̀aĩ̀, ɔ̃ aa oobona gĩ̀tɔkĩ̀i lù
ń ɔ̃apio nibɔɔ vĩ̀kĩ̀i ũ. 8 Ayãmɛto e ń a gbão wĩ̀ mɛ tɔɔlɛpiɛ Gbɛ̃dɛna tɔɔlɛ. 9 Ɔ yã́ pɔ́ ãnabi
Zelemii ò kɛ̀, à mɛ̀: Wà ã́nusu ɔwatɛ̃ baakwipi sɛ̀lɛ, ɔ̃a pɔ́ Isailiɔ zɛ̀ò aa kpà aà yã́ musupi,
10 ɔ̃ wà oobona gĩ̀tɔkĩ̀i lùò lá Dii òmɛɛwa.*

Pilati yã́kpalɛkɛa ń Yesuo
(Maa 15.1-20, Luk 23.1-25, Zãa 18.28-19.16)

§ **26:64** Soũ 110.1 * **26:64** Dan 7.13 † **26:66** Lev 24.16 ‡ **26:67** Isa 50.6 * **27:10** Zkl 11.12-13

11 Yesu zɛa bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ aɛ. Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi aà là à mɛ̀: Yudaɔ kían n ũa? Yesu wɛ̀wà à mɛ̀:
Ɔmɛ dɔ n lɛ́u we. 12 Gɔɔ pɔ́ sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ lɛ́ yãdɔdɔwà, i yãe zã́simáo. 13 Ɔ Pilati ɗɛ̀:
Nlɛ yã́ dasi pɔ́ wàlɛ dɔdɔma mao lé? 14 Kɛ́ Yesu i yãe o yã́piɔ kee musuo, à bɔ̀ bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi
saɛ maamaaɛ.
15 Gɛ̃amusu dikpɛ zĩ́ píi, bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi ì dakpɛunaɔ do pɔ́ bíla yei gbaɛnɛ́ɛ. 16 Gɔɔ bee sɔ̃
dakpɛuna tɔdee ku we, wì mɛ Balaba. 17 Kɛ́ bíla kà̃aa, ɔ̃ Pilati ń lá à mɛ̀: Dé á ye mà kɛ̃́ɛ́i?
Balaba yà̃, ge Yesu pɔ́ wì mɛ Mɛsiiɛ? 18 Asa a dɔ̃ kɛ́ wɛdɔa Yesuɛ yã́i ɔ̃ wà aà kpàiwa.
19 Gɔɔ pɔ́ Pilati zɔ̃lɛa gĩ́naa, aà na gbɛ̃́ zì̃wà à mɛ̀: Nsu yãe kɛ gbɛ̃maapiɛo, asa nana pɔ́
má ò aà yã́ musu gĩa gwã́ ma kũ gbãa maamaaɛ.
20 Sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ nàɛ bílawa aa Balaba gbɛa, wi Yesu dɛ. 21 Ayãmɛto kɛ́ bùsu
gbɛ̃zɔ̃ɔpi ń lá, gbɛ̃ɔn plapiɔ guu dé aa ye à kɛ̃́nɛ́i, ɔ̃ aa mɛ̀ Balabaɛ. 22 Ɔ Pilati ń lá à mɛ̀:
Kpelewa má kɛ ń Yesu pɔ́ wì mɛ Mɛsiioi? Gbɛ̃́pii mɛ̀: N aà páliwa. 23 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Vãi
kpele a kɛ̀i? Ɔ an wiilɛa kà̃fĩ aa mɛ̀: N aà páliwa. 24 Kɛ́ Pilati è á fɔ̃ yãe kɛo, mɛ́ zɔa lɛ́ kã́fĩ, ɔ̃
à idà̃ à ɔpì bíla wáa à mɛ̀: Ma ɔbɔ̀lɛ gbɛ̃́pi gaa yã́u.† Á yã́ɛ. 25 Ɔ gbɛ̃́piɔ mɛ̀: Aà dɛa yã́ wí wá
musu ń wá nɛ́ɔ. 26 Ɔ à Balaba kɛ̃̀nɛ́ à mɛ̀ wà Yesu gbɛ̃ ń flàalao, wi aà páliwa.
27 Bee gbɛa Pilati sosaɔ gɛ̃̀ ń Yesuo bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi bɛ, ɔ̃ an gãli píi lĩaaàzi. 28 Aa aà pɔ́ɔ
wòlowà, aa gomusu tɛ̃a dàɛ̀. 29 Aa lɛ̀ fùa tà̃ wa kpàɛ, aa fee nàɛ̀ a ɔplaau gopana ũ. Ɔ aalɛ
kúlɛkulɛɛ̀, aalɛ aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ aalɛ mɛ: Fɔ, Yudaɔ kía! 30 Aa lɛ́'ikàwà, aa feepi sɛ̀ aa aà lɛ̀ò
a miwa. 31 Kɛ́ aa aà kɛ̀ pɔ́ɔpɔɔ aa làa, aa gomusupi bɔ̀aàla aa aà pɔkasaɔ dàɛ̀, ɔ̃ aalɛ gɛ́ aà
páiliwa.

Yesu gaa
(Maa 15.21-41, Luk 23.26-49, Zãa 19.17-30)

32 Kɛ́ aa bɔ̀lɛ lɛ́ gɛ́, aa kpàaũ ń Silɛni gbɛ̃́ pɔ́ wì mɛ Simɔɔo. Aa teasidàɛ̀, ɔ̃ à Yesu lipãakɔ̃a
sɛ̀. 33 Kɛ́ aa kà gu pɔ́ wì mɛ Gɔgɔta, (bee mɛ̀ mitɔɔnagu), 34 ɔ̃ aa vɛ̃ɛ yãalɛa ń ɛsɛo dɔ̀ɛ̀ aà mi.‡
Kɛ́ a ìɛ, ɔ̃ à gì mii. 35 Kɛ́ aa aà pàliwa, ɔ̃ aa tɛ́lɛpà aà pɔkasaɔ kpaalɛa yã́ musu.§ 36 Ɔ aa zɔ̃̀lɛ
lɛ́ aà dɔ̃́a we. 37 Wà aà tàae pɔ́ wa è kɛ̃̀ wa nà aà mia wà mɛ̀:

Gbɛ̃́ɛ beeá Yesu Yudaɔ kíaɛ.

38 Ɔ wà kpã́iwɛliwɛɔ pàliwa Yesupi saɛ gbɛ̃ɔn pla, ado ɔplaai, ado ɔzɛɛi. 39 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ wɛɔ
lɛ́ ń midɛ, aalɛ aà sɔ̃sɔ̃* 40 aalɛ mɛ: N mɛ̀ ńyɔ̃ Lua kpɛ́ wí, ní ɛa dɔ gɔɔ àaɔ̃ nolo?† Tó Lua
Nɛ́n n ũ, ǹ nzĩa suaba, pila líwa. 41 Màa sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ lɛ́ aà
kɛ pɔ́ɔpɔɔ lɔ aa mɛ̀: 42 A gbɛ̃pãleɔ suabà mɛ́ a fɔ̃ à azĩa suabaoa? Isailiɔ kía nolo? Aà pila
líwa sa, wí aà náaikɛ. 43 A Lua náai vĩ. Tó Lua yeaàziɛ, aà aà bɔ sa,‡ asa à mɛ̀ Lua Nɛ́n a ũ.
44 Baa kpã́i pɔ́ wà ń páliwa sãnuɔ lɛ́ aà sɔ̃sɔ̃ màa lɔɛ.
45 Gusia kũ̀ bùsupi gupiiu za ĩatɛ̃ minanguo e aua gɛ̀ pĩlaò.§ 46 Ĩatɛ̃'auapilaa ɔ̃ Yesu wii
gbãa lɛ̀ à mɛ̀: Ɛli, Ɛli, lɛma sabatani! Bee mɛ̀ ma Lua, ma Lua, àkɛa n ma to wei?* 47 Kɛ́
gbɛ̃́ pɔ́ zɛa weeɔ yã́pi mà aa mɛ̀: Alɛ Ɛlia sisiɛ. 48 Wegɔ̃ɔ an gbɛ̃do bàalɛ̀ gɛ̀ sao sɛ kpàlɛ vɛ̃ɛ
kũ̀mau, a pɛ̀ feea, ɔ̃ a dɔ̀ Yesuɛ aà mi.† 49 Ɔ gbɛ̃́ kĩniɔ mɛ̀: Zɛ gĩa wà gwa tó Ɛlia a mɔ aà
suabai. 50 Yesu ɛ̀a wii gbãa lɛ̀ lɔ, ɔ̃ à tà.
51 Ɔ Lua kpɛ́ zwãa‡ pɔ́ daa luakukĩi aɛ pàa pla za musu e zĩ́lɛ. Tɔɔlɛ lùalua, gbɛɔ pàapaa,
52 miaɔ wɛ̃̀wɛ̃, ɔ̃ Lua gbɛ̃́ɔ vù dasi aa bɔ̀ gau. 53 Yesu vua gbɛa aa bɔ̀lɛ miau aa gɛ̃̀ Lua wɛ̃́lɛ
pɔ́ a kua adoau, gbɛ̃́ɔ ń é dasi. 54 Kɛ́ sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ń a gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Yesu dɔ̃́aɔ tɔɔlɛ lualuaapi
è n yã́ pɔ́ kɛ̀ɔ píi, iwãa kà ń pɔa maamaa aa mɛ̀: Gɔ̃ɛpiá Lua Nɛ́ɛ sĩana. 55 Nɔɛɔ ku we dasi,
aalɛ gugwa kãaa. Aa tɛ Yesuzi za Galilɛɛ, aaĩɔ blɛkɛɛ̀. 56 Maliama Madelɛni kú ń guu ń
Zaaki ń Yosɛfuo da Maliamao n Zebedee nɛ́ɔ dao.

† **27:24** Iko 21.6-7 ‡ **27:34** Soũ 69.22 § **27:35** Soũ 22.19 * **27:39** Soũ 22.7, 109.25 † **27:40** Mat 26.61
‡ **27:43** Soũ 22.9 § **27:45** Amɔ 8.9 * **27:46** Soũ 22.1 † **27:48** Soũ 69.22 ‡ **27:51** Bɔa 26.31-33

Yesu vi̋a
(Maa 15.42-47, Luk 23.50-56, Zãa 19.38-42)

57 Kɛ́ oosi kɛ̀, Alimate gbɛ̃́ ɔde pɔ́ wi̋ mɛ Yosɛfu mɔ̀. Yesu i̋waɛ lɔ. 58 A gɛ̀ Yesu gɛ wabikɛ̀
Pilatiwa, ɔ̃ Pilati mɛ̀ wà kpawà. 59 Kɛ́ Yosɛfu gɛpi sɛ̀, à bàabaa dafu fi̋wà 60 à aà dà azi̋a
gbɛ̀'ɛ pɔ́ wa sɔ̀ mia ũ guu. Ɔ à gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛ gbeembo tà ɛpilɛ à tà. 61 Maliama Madelɛni ń
Maliama pãlepio zɔ̃lɛa we, an aɛ dɔa miawa.

62 Kɛ́ gɔɔ li̋lɛ, kã́mabogɔɔzi̋ kà, ɔ̃ sa'onkiaɔ ń Falisiɔ gɛ̀ Pilati ki̋i sãnu 63 aa mɛ̀: Yã́ pɔ́
gbɛ̃sãsãnapi ò a bɛ̃́ɛ zi̋ dɔwágu, à mɛ̀ gɔɔ àaɔ̃de zi̋ á vuɛ.§ 64 O wàɔ miapi dɔ̃́a e a gɔɔ àaɔ̃dezi̋.
Tó màa no, aà i̋waɔ mɔ wà aà gɛ sɛ kpã́iɛ, aai o gbɛ̃́ɔnɛ à bɔ̀ gauɛ. Ɛɛ gbɛzã bee aɔ dɛ a sɛ̃́iala.
65 Ɔ Pilati ònɛ́: A sosaɔ sí, í gɛ́ mia dɔ̃́a lá á fɔ̃́wa. 66 Ɔ aa gɛ̀ seelakɛ̀ miagbɛtaɛwa, aa sosaɔ
tò we aaɔ dɔ̃́a.

28

Yesu bɔa gau
(Maa 16.1-8, Luk 24.1-12, Zãa 20.1-10)

1 Kã́mabogɔɔ gbɛa, ãsɔ̃anɛnzi̋ kɔɔkɔɔ Maliama Madelɛni ń Maliama pãlepio gɛ̀ mia gwai.
2 Ɔ tɔɔlɛ lùalua gbã́ugbãu, asa Dii malaikae bɔ̀ musu à mɔ̀ gbɛpi gbeembò a gò mialɛɛ, ɔ̃ à
zɔ̃̀lɛwà. 3 Aà oa dɛ lán loupilɛawa mɛ́ aà ula dɛ púntaitai. 4 Vi̋a gudɔ̃anaɔ kũ̏, aalɛ lualua,
ɔ̃ aa gɔ̃̀ sã́ii. 5 Ɔ malaikapi ò nɔɛpiɔnɛ: Ásu to vi̋a á kũo. Má dɔ̃ kɛ́ Yesu pɔ́ wa pàliwa ɔ̃ álɛ
wɛɛlɛ. 6 A ku lao, à vù lá a òwa. A mɔ gu pɔ́ wà aà wùlɛu gwa, 7 í gɛ o aà i̋waɔnɛ kpakpa à
bɔ̀ gau. A dɔaanɛ́ Galile, we an wɛ́ a siukɔ̃lɛ. Má òɛ́n we.

8 Ɔ aa gò mia ki̋i kpakpa ń vi̋ao, ãma an pɔ na zɔ̃ɔ. Aa bàalɛ̀ lɛ́ gɛ́ a baokpai aà i̋waɔnɛ.
9 Ɔ Yesu dàńlɛ gɔ̃̀ɔ, à fɔkpàmá. Kɛ́ aa sɔ̃̀aàzi, aa kùlɛɛ̀, ɔ̃ aa ɔnà aà gbakpɛawa. 10 Ɔ Yesu ònɛ́:
Ásu to vi̋a á kũo. A gɛ o ma gbɛ̃́ɔnɛ aa ta Galile. Weki̋i wá wɛsiukɔ̃lɛ.

11 Nɔɛɔ kpɛ ɔ̃ sosa gudɔ̃anaeɔ gɛ̃̀ wɛ̃́lɛ guu, aa yã́ pɔ́ kɛ̀ɔ ò sa'onkiaɔnɛ píi. 12 Ɔ sa'onkiapiɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ si̋si aa lɛkpàai̋, ɔ̃ aa ɔ zɔ̃ɔ kpà sosapiɔwa gusaɛ 13 aa mɛ̀: A o aà i̋waɔ mɛ́ mɔ̀
gwãasi̋na, aa aà gɛ sɛ̀ kpã́i gɔɔ pɔ́ álɛ i'o. 14 Tó bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ sù yã́pi mà, wá awakpaɛ̀, í
bɔ yãkeleu. 15 Sosaɔ ɔ̃api si̋, ɔ̃ aa kɛ̀ lá wa dànɛ́wa. Ɔ yã́pi gɔ̃̀ Yudaɔnɛ yãa ũ e ń a gbão.

Yesu zi̋naa a i̋waɔnɛ ń ɔzi̋
(Maa 16.9-20, Luk 24.36-53, Zãa 20.11-23, Zi̋n 1.6-8)

16 Yesu i̋wa gbɛ̃ɔn kuɛdoɔ tà Galile, si̋si̋ pɔ́ à a yãnukɛ̀nɛ́ yãa musu.* 17 Kɛ́ aa aà è, aa
kùlɛɛ̀, ãma an gbɛ̃eɔ lɛ́ seakɛɛ. 18 Ɔ Yesu sɔ̃̀ńzi à yã'ònɛ́ à mɛ̀: Lua musu ń dúniao iko píi
kpàa.† 19 Ayãmɛto à gɛ bui píi kɛ ma i̋waɔ ũ, í ń da'ilɛkɛ ń Mae Lua tɔ́o ń aà Nɛ́ tɔ́o ń aà
Nisi̋na tɔ́o, 20 í yã́ pɔ́ má di̋lɛɛ́ɔ danɛ́ aaɔ kũa píi. A ma, máɔ kúánɔ gɔɔpiiɛ e dúnia gɛ láaò.

---

§ **27:63** Mat 16.21, 17.23, 20.19 * **28:16** Mat 26.32 † **28:18** Dan 7.14

MAAKU

Yá̋ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Baona lá mɛ̀n síĩɔ̃ɔ guu, Maaku pɔ́ mɛ́ geseũ mɛ́ a kɛ̃a dɔ̀aa a kȉniɔnɛ.

Sɛa za a dɔ̀ɔ sɛ̃́iawa à Yesu dɛa Lua Nɛ́ ũ ɔ̀lɔwɛ̃ɛ (1.1). Wȉ bílikɛ tɔ́piwa, kási a ku lápi guu dasi (1.11, 3.11, 5.7, 9.7, 13.32, 14.61, 15.39).

Tó gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà zȉpi mɔ̀, sema wà gbãakpaaàzi wà aà kpɛla. A yá̋i Zãa Da'ilɛna mɔ̀, kɛ́ gbɛ̃́ɔ sɔu e àɔ maà. (1.2-8) Zãapi mɛ́ Yesu dà'ilɛ kɛ̀ (1.9-11).

Yesu yɔ̃a gbáau gbɛa (1.12-13), ɔ̃ à ɔkpà a zȉwa. Maaku ȉɔ iko pɔ́ Yesu vȉ ɔlɔwɛ̃ɛ mɔ̀ɔmɔɔ, aà yãdaa bílaɛ ń aà gyãeɔ gbá̋gbãao ń aà gbɛ̃́ɔ sísia aa mɔ tɛazio (1.14-8.30).

Aà lápi midɛkȉi òwɛ̃ɛ lá Yesu mipɛ̀ Yelusalɛũwa gu pɔ́ a taasikɛu, wi aà dɛ, i gbasa bɔ gau. (8.31-10.52). Yesu a taasikɛa ń a gaao ń a bɔa gauo yã'ò a ȉwaɔnɛ gɛ̃n àaɔ̃, kási aali a gbadɔ̃o. A a dɛa Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ ũ yã'ònɛ́ a gɛ̃na lɛ́ vȉo, ń beeo aà kua asii gi ulɛanɛ́ɛ.

Kɛ́ à gɛ̏ Yelusalɛũ, wà gbãakpàaàzi, ãma a gbɛa à laatanaɔ yà Lua ua ń flão, ɔ̃ à zɔadɔ̀ Isaili lousisin dɔaanaɔwa. Zȉbeezȉ à zɛ'è à yá̋ gbɛzã dà a ibɛɛɔnɛ ń bílao ń a ȉwaɔ (11-13).

Lɛɛ 14 e 15 guu Maaku lɛ́ gɔɔ pla pɔ́ gɔ̏ Yesuɛ aà ãsɔ̃a gbɛzã guu yã'o. A guu à pɔ́ gbɛzã blèu ń a ȉwaɔ, kɛ́ à pɛ̃ɛ ń vɛ̃ɛo kpaalɛ̀nɛ́, a gbɛa ɔ̃ à wabikɛ̀ Gɛsɛmani swaluu ado, ɔ̃ wà aà kȕ, wà yãdàaàla, wà aà pàliwa, wà aà vȉ gbɛ̀'ɛu. A gɔɔ àaɔ̃de zȉ́ kɛ́ nɔɛɔ gɛ̀ aà mia kȉi, aa e a da giiɛ, ɔ̃ aa mà wa ònɛ́ wà mɛ̀ à bɔ̀ gau a ku bɛ̃́ɛ (16.1-18), ɔ̃ aa bɔ̀lɛ ń pɔnao.

Baona lá pɔ́ Maaku kɛ̏, tó ń a kyokɛ̀ ń làa, dɔ̃ lá sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ dɔ̏wa, kɛ́ Yesu Nazalɛtiá Lua Nɛ́ɛ sȉana.

Zãa Da'ilɛna waasokɛa
(Mat 3.1-17, Luk 3.1-22, Zãa 1.19-28)

1 Lua Nɛ́ Yesu Kilisi baon kɛ: 2 A dàalɛ lá a ku ãnabi Isaia lá guuwaɛ à mɛ̀:
Má a zȉna zȉ aà dɔaanɛ,
i zɛkɛkɛnɛ.[*]
3 Kpàwakɛna lɔɔ ma dɔ gbáau à mɛ̀:
A̋ zɛkɛkɛ Diiɛ,
à zɛ́wɛwɛnaɔ pooɛ̀ súsu.[†]
4 Beewa ɔ̃ Zãa Da'ilɛna kuò gbáau, àlɛ waasokɛ, a ò gbɛ̃́ɔnɛ aa nɔ̀sɛlilɛ aa da'ilɛkɛ, Lua i
ń duuna kɛ̃́má. 5 Yude bùsudeɔ ń Yelusalɛũdeɔ gɛ̀ aà kȉ́i ḿpii, aa ń duunaɔ ò gupuau, ɔ̃ à
ń da'ilɛkɛ̀ Yuudɛ̃i.[‡] 6 Zãapi ȉɔ ula pɔ́ wa tȁ ń yiongo ká̋o daa, à báa sãntilii dɔ̀ a pi.[§] Kwa ń
zɔ́'io mɛ́ aà pɔblea ũ. 7 A̋ waasokɛ̀ à mɛ̀: Gbɛ̃e a mɔ ma gbɛa, aà iko dɛmala. Mi ka mà kúlɛ
mà aà sabala bɔbɔèo. 8 Mi á da'ilɛkɛ ń ȉoɛ. Gbɛ̃́pi sɔ̃, ɔ̃mɛ a á da'ilɛkɛ ń Lua Nisȉnao.
9 Gɔɔ bee Yesu bɔ̀ Nazalɛti, Galile bùsuu, à mɔ̀, ɔ̃ Zãa aà da'ilɛkɛ̀ Yuudɛ̃i. 10 Kɛ́ Yesu bùa
gɔ̏ɔ, a è luabɛ lɛ́ kɛ̃aa, Lua Nisȉna lɛ́ su lán felenawa, à dȉɛ. 11 Ɔ à yã'o mà bɔa luabɛ à mɛ̀:
Ma Nɛ́n n ũ, má yenzi, ma pɔ kɛ̀ma na.[*]
12 Zȉbeezȉ Nisȉnapi nàɛwà à gɛ̀ gbáau, 13 ɔ̃ a ku we ń sɛ̏anɔbɔɔ e gɔɔ bla, Setãu lɛ́ aà yɔ̃. Ɔ
malaikaɔ mɔ̀ dɔ̀aàlɛ.

Yesu a ȉwa sɛ̃́iaɔ sisia
(Mat 4.18-22, Luk 5.1-11)

14 Zãa kũa gbɛa ɔ̃ Yesu tà Galile, àlɛ baona pɔ́ a mà Lua kȉ́i waasokpa 15 à mɛ̀: A gɔɔ kà,
kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉ́i kà kãi. A nɔ̀sɛlilɛ, í baonapi sí.

---

[*] 1:2 Mal 3.1 [†] 1:3 Isa 40.3 [‡] 1:5 Yuudɛ̃á swaɛ [§] 1:6 2Kia 1.8 [*] 1:11 Soũ 2.7, Isa 42.1

16 Kɛ́ Yesu lɛ́ dɔ Galile ísidai, à kpɔ̀wɛnaɔ è, Simɔɔ ń a dãuna Ãndeleeo, aalɛ táalu zu
ísidapi guu. 17 Ɔ Yesu ònɛ́: A mɔ tɛmazi, mí á kɛ gbɛ̃wɛɛlɛnaɔ ũ. 18 Wegɔ̃ɔ aa ń táaluɔ tò we,
aa bɔ̀ tɛaàzi. 19 Kɛ́ à gɛ̀ aɛ yɔɔ, à Zebedee nɛ́ɔ è, Zaaki ń a dãuna Zãao. Aa ku gó'ilɛna guu,
aalɛ ń táaluɔ kɛkɛ. 20 A ń sisi gɔ̃̀ɔ, ɔ̃ aa ń mae Zebedee ń zĩ̀kɛnaɔ tò gó guu we, aa bɔ̀ tɛaàzi.

Yesu kua Kapɛnaũ
(Mat 8.14-17, Luk 4.31-44)

21 Aa kà Kapɛnaũ. Kɛ́ kã́mabogɔɔzĩ̀ kà, Yesu gɛ̀ lousisikpɛu, àlɛ yãdadanɛ́. 22 Aà yãdaanɛ́
bɔ̀ gbɛ̃́ɔ saɛ, asa ĩ̀ danɛ́ ń ikooɛ, ĩ̀li kɛ lán Mɔizi ikoyãdanɛdeɔwao.
23 Zĩ̀beezĩ̀ gɔ̃ɛ tã́adee ku kpɛ́pi guu. Aà tã́a mɔ̀, a pũ̀na à mɛ̀: 24 Bɔ́ wá vĩ̀ ń kɔ̃oi Yesu
Nazalɛti? N mɔ wá kaalɛi yà̃? Má dɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ ń dɛ a ũ. Lua gbɛ̃́ pɔ́ a kua adoan n ũ. 25 Ɔ Yesu
gĩ̀ tã́apiɛ à mɛ̀: Nílɛ! Go gbɛ̃́piwa. 26 Ɔ tã́api aà zĩ̀azĩ̀a, à wii gbãa lɛ̀, ɔ̃ à gòwà. 27 Bíli gbɛ̃́pii
kũ̀, aalɛ kɔ̃ lala aa mɛ̀: Bɔtaa bui yã́n wei? Yã́ dafu daanɛ́ yà̃? I danɛ́ ń ikooɛ. Baa tã́aɔ, tó
à yãdĩ̀lɛnɛ́, aaĩ̀ aà yãmaɛ. 28 Ɔ kã́ndo Yesu tɔ́ lĩ̀ Galile bùsua píi.
29 Kɛ́ Yesu bɔ̀ lousisikpɛu, ɔ̃ à tà Simɔɔ ń Ãndeleeo bɛ gɔ̃̀ɔ ń Zaakio ń Zãao. 30 Simɔɔ nada
lɛ́ sionakɛ wúlɛa, ɔ̃ wà aà yã'ò Yesuɛ gɔ̃̀ɔ. 31 A gɛ̀ aà kĩ́i, à aà kũ̀ a ɔwa à aà fɛ̀lɛ. Ɔ aà sionapi
wèewà, ɔ̃ à blɛkɛ̀nɛ́.
32 Kɛ́ oosi kɛ̀, ĩ̀atɛ̃ lɛ́ gɛ̃ kpɛ́u, wà mɔ̀ɛ̀ ń gyãeɔ ń tã́adeɔ píi. 33 Wɛ̃́lɛdeɔ kã̀aa aà kpɛ́ kpɛɛlɛ
píi. 34 A gbɛ̃́ɔ gbã̀gbã dasi ń ń gyã bui píio, à tã́aɔ gò dasidasi. Ili tã́aɔ gba zɛ́ aa yã'òo, asa
aa dɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ a dɛ a ũ.
35 Gufɛ̃nɛ káaukaau Yesu fɛ̀lɛ bɔ̀ gɛ̀ sɛ̃u gusaɛna, àlɛ wabikɛ we. 36 Ɔ Simɔɔ ń a gbɛ̃́ɔ
pɛ̀lɛaàzi. 37 Kɛ́ aa bɔ̀wà, aa òɛ̀: Gbɛ̃́pii lɛ́ n gbɛa. 38 Ɔ a ònɛ́: Wà gɛ́ gupãlei, wɛ̃́lɛ pɔ́ kú
wá saɛɔ guu, mí waasokɛ we lɔ, asa a yã́i ma mɔi. 39 Màa ĩ̀ɔ bɛbɛ Galile bùsu gupiiu, ĩ̀ɔ
waasokɛ an lousisikpɛɔ guu, ĩ̀ɔ tã́agonɛ́.
40 Ɔ kusudee mɔ̀ aà kĩ́i, à kùlɛ à wabikɛ̀wà à mɛ̀: Tó ń yei, ńyɔ̃ to mà gɔ̃ sãasai. 41 A kɛ̀
Yesuɛ wɛ̃naũ, ɔ̃ à ɔbɔ à nàwà à mɛ̀: Má yei, gɔ̃ sãasai. 42 Wegɔ̃ɔ aà kusu làa, à gɔ̃̀ sãasai. 43 Ɔ
Yesu aà gbàɛ gɔ̃̀ɔ, à gĩ̀ɛ̀ à mɛ̀: 44 Nsu o gbɛ̃e mao. Gɛ ǹ nzĩ̀a ɔlɔ sa'onaɛ, ní sa pɔ́ Mɔizi dĩ̀lɛ o
n gɔ̃a sãasai seela ũ gbɛ̃́ɔnɛ.† 45 Kɛ́ à bɔ̀, à gɛ̀ lɛ́ yã́pi o'onɛ́. Yã́pi fã̀aa, ɔ̃ Yesu lí fɔ̃ gɛ̃̀ wɛ̃́lɛu
gupuau lɔo. Iɔ ku sɛ̃u gusaɛnaɛ, ɔ̃ wĩ̀ɔ bɔ gupiiu wàɔ mɔ aà kĩ́i.

2

Gbɛ̃kaaũa gbã́gbãa
(Mat 9.1-8, Luk 5.17-26)

1 Gɔɔpla gbɛa Yesu ɛ̀a tà Kapɛnaũ. Kɛ́ wa mà a ku bɛ, 2 ɔ̃ wà kã̀aaaàzi dasidasi, gɛ̃kĩ̀i
kú lɔo baa kpɛɛlɛ, àlɛ Lua yã'onɛ́. 3 Ɔ wà mɔ̀ɛ̀ ń gbɛ̃kaaũao, gbɛ̃ɔn síiɔ̃ɔ mɛ́ aa aà sɛa. 4 Lá
aai e sɔ̃̀ò Yesuzio dasi yã́i, ɔ̃ aa dɛ̀dɛò musu, aa kpɛ́ fɔ̃̀ gu pɔ́ Yesu kúu, ɔ̃ aa gbɛ̃kaaũapi
pĩ̀la wúlɛa mákɛlɛ guu. 5 Kɛ́ Yesu è aalɛ a náaikɛ, a ò gbɛ̃kaaũapiɛ à mɛ̀: Ma gbɛ̃́, n duuna
kɛ̃̀ma. 6 Mɔizi ikoyãdanɛdeeɔ zɔ̃lɛa we, aalɛ o ń nɔ̀sɛ guu: 7 Bɔ́yãi gbɛ̃́pi lɛ́ oi màai? Alɛ
dɔ́ɛ ń Luaoɛ! Démɛ a fɔ̃ duunakɛ̃mái, mɛ́ i kɛ Lua ado bàasio?* 8 Wegɔ̃ɔ Yesu dɔ̃̀ a nɔ̀sɛ
guu làasoo pɔ́ aalɛ kɛ, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ làasoo bee taa kɛ á nɔ̀sɛ guui? 9 Tó má ò
gbɛ̃kaaũapiɛ aà duuna kɛ̃̀wà, ge tó má òɛ̀ aà fɛlɛ a mákɛlɛ sɛ táa'o, a kpele mɛ́ àai? 10 Má
ò màa kɛ́ àɔ dɔ̃ Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ duunakɛ̃ama iko vĩ̀ tɔɔlɛ laɛ. Ɔ a ò gbɛ̃kaaũapiɛ à mɛ̀: 11 Málɛ
onɛ, fɛlɛ ǹ n mákɛlɛ sɛ ta bɛ. 12 Ɔ à fɛ̀lɛ gɔ̃̀ɔ, à a mákɛlɛpi sɛ̀ bɔ̀ò gbɛ̃́pii wáa. Yã́pi bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃
aa Lua tɔbɔ̀ aa mɛ̀: Wi yã́ɛ taa e yãao.

† **1:44** Lev 14.1-2 * **2:7** Isa 43.25

Yesu Levii sísia
(Mat 9.9-17, Luk 5.27-39)

13 Yesu ɛ̀a bɔ̀ gɛ̀ ísidalɛ. Wàlɛ mɔ́ aà kĩ́i dasidasi, ɔ̃ àlɛ yãdanɛ́. 14 Gɔɔ pɔ́ àlɛ gɛ̃, à Alafe nɛ́
Levii è zɔ̃lɛa a ɔsikpɛu, ɔ̃ a ɔ̀ɛ̀: Mɔ tɛmazi. Ɔ à fɛ̀lɛ tɛ̀aàzi.
15 Zìewa kɛ́ Yesu lɛ́ pɔble aà bɛ, ɔsinaɔ ń duunkɛnaɔ lɛ́ pɔbleaànɔ dasidasi ń aà ìwaɔ
sãnu. Asa gbɛ̃́ bee taaɔ tɛaàzi dasiɛ. 16 Falisi pɔ́ aaì Mɔizi ikoyã danɛ́ɔ ku we. Kɛ́ aa è Yesu
lɛ́ pɔble sãnu ń ɔsinaɔ ń duunkɛnaɔ, ɔ̃ aa aà ìwaɔ là aa mɛ̀: Bɔ́yãi ì pɔble sãnu ń ɔsinaɔ ń
duunkɛnaɔi? 17 Kɛ́ Yesu yã́pi mà, a ɔ̀nɛ́: Gbɛ̃́ gbãa bàa kú ń lòotoooo, sema gyãe. Mi mɔ
gbɛ̃maaɔ sísiio, sema duunkɛnaɔ.
18 Zãa Da'ilɛna ìwaɔ ń Falisiɔ lɛ́ lɛye, ɔ̃ wà mɔ̀ Yesu là wà mɛ̀: Zãa ìwaɔ ń Falisiɔ ìwaɔ aaì
lɛye, mɛ́ n ìwaɔ lí ye sɔ̃o bɛ? 19 Ɔ Yesu ɔ̀nɛ́: Nɔsɛna gbɛ̃́ɔ lɛye gɔɔ pɔ́ a kúńnɔ nɔsɛ guue?
Aawo! Gɔɔ pɔ́ nɔsɛna kúńnɔ, aa lɛyeo. 20 A gɔɔ a mɔ kɛ́ wa nɔsɛna bɔ ń guu. Gɔɔ bee ɔ̃ aa
lɛye sa. 21 A mɛ̀ lɔ: Wìli pɔ́lɛ dafu di ula zi guuo. Tó wa kɛ̀ màa, a dafu a sɔ̃ɔuɛ, aai kɔ̃ gá,
ula zi fɔ̃a i kã́fĩ. 22 A mɛ̀ lɔ: Wìli vɛ̃ɛ dafu ká báa tùu zi guuo. Tó wa kɛ̀ màa, vɛ̃ɛ a a pũnaɛ,
vɛ̃ɛ ń tùupio i ɔ̃̀ɔkpa píi. Wì vɛ̃ɛ dafu ká báa tùu dafu guuɛ.

Kã́mabogɔɔzì
(Mat 12.1-21, Luk 6.1-11)

23 Kã́mabogɔɔzì Yesu lɛ́ pã blɛ bua. Lá àlɛ gɛ́, aà ìwaɔ lɛ́ pɔ́wɛna wolo aalɛ só.† 24 Ɔ Falisiɔ
ò Yesuɛ aa mɛ̀: Gwa! Aalɛ yã́ pɔ́ wìli kɛ kã́mabogɔɔzìo kɛ sɔ̃ bɛ?‡ 25 Ɔ Yesu ń lá à mɛ̀: Lá
Davidi kɛ̀ gɔɔ pɔ́ aàpi ń a gbɛ̃́ɔ aalɛ taasikɛ, nɔana lɛ́ ń dɛ, i a kyokɛ á èo lé? 26 A gɛ̃̀ Lua
ua sa'onkia Abiataa gɔɔ, ɔ̃ à pɛ̃ɛ pɔ́ wa kàlɛ Luaɛ sò, ɔ̃ a kpà a gbɛ̃́ɔwa.§ Sa'onaɔ bàasio
gbɛ̃e lí pɛ̃ɛpi so sɔ̃o.* 27 Yesu ɛ̀a ɔ̀nɛ́ lɔ à mɛ̀: Lua kã́mabogɔɔ dìlɛ gbɛ̃nazìna aafia yã́iɛ. I kɛ
kã́mabogɔɔ yã́i ɔ̃ à gbɛ̃nazìna kɛ̀io. 28 Ayãmɛto Gbɛ̃nazìn Nɛ́ iko vì kã́mabogɔɔwa sɔ̃.

3

1 Yesu ɛ̀a gɛ̀ lousisikpɛu. Gbɛ̃e ku we, aà ɔ do imia. 2 Falisiɔ lɛ́ Yesu tàasika, tó a su à aà
gbã́gbã kã́mabogɔɔzì, wi e yãdaaàla. 3 Ɔ Yesu ò gbɛ̃́ pɔ́ a ɔ imiapiɛ à mɛ̀: Fɛlɛ mɔ zɛ zã guu
la. 4 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Kã́mabogɔɔzì a zɛvì wà yãmaakɛa, ge vãiɛ? Wì gbɛ̃́ misi yà̃, ge wì dɛɛ?
Ɔ aai yãe oo. 5 Yesu wɛpà̃ńla à ń gwá ń pɔfɛ̃o, asa aà pɔ yà an nɔ̀sɛsai yã́iɛ. Ɔ a ò gɔ̃ɛpiɛ à
mɛ̀: N n ɔpi poo. Kɛ́ a pòo, ɔ̃ aà ɔpi sù a gbɛu. 6 Ɔ Falisiɔ ń kí Elodi kpala zɛnkpɛdeɔ bɔ̀lɛ gɛ̀
lɛkpaaìi Yesuzi gɔ̃̀ɔ, lá aa kɛ aa aà dɛ.

Yesu zìna gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ dilɛa
(Mat 10.1-4, Luk 6.12-19)

7 Yesu ń a ìwaɔ ńzìa gànɛ́ we, aa gɛ̀ ísidalɛ. Ɔ bíla bɔ̀ Galile aa tɛ̀aàzi. Aa bɔ̀ Yude lɔ 8 ń
Yelusalɛũo ń Ɛdɔũ bùsuo ń Yuudɛ̃ baaleo ń Tiio ń Sidɔ̃o, aa mɔ̀ aà kĩ́i dasidasi, kɛ́ aa yã́ pɔ́
àlɛ kɛɔ bao mà yã́i. 9 Bílapi yã́i Yesu ò a ìwaɔnɛ aa gó'ilɛna sɔukɛɛ, kɛ́ wasu naɛwao yã́i.
10 Asa Yesu ìɔ gbɛ̃́ɔ gbãgbã dasiɛ, ɔ̃ gyãeɔ lɛ́ naɛwà dasi kɛ́ aa e ɔkã̀wà. 11 Tã́adeɔ sɔ̃, tó aa
aà wɛpà, aaì mɔ wúlɛ aà aɛɛ, aaì wiilɛ aa mɛ: Lua Nɛ́n n ũ. 12 Ɔ Yesu ì gínɛ́ aa o gbɛ̃́ pɔ́ á dɛ
a ũ.
13 Kɛ́ Yesu dɛ̀dɛ sìsìwa, à gbɛ̃́ pɔ́ a yeiɔ sìsi, ɔ̃ aa mɔ̀ aà kĩ́i. 14 Ɔ à gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ dìlɛ
aaɔ kuanɔ, kɛ́ àɔ ń zì waasokɛi 15 mɛ́ aaɔ tã́agoamá iko vì. A tɔkpànɛ́ zìnaɔ. 16 An tɔ́n kɛ:
Simɔɔ (Yesu tɔkpàɛ̀ Piɛɛ), 17 Zebedee nɛ́ɔ Zaaki ń a dãuna Zãao (Yesu tɔkpànɛ́ Bɔanɛɛgɛ, bee
mɛ̀ loupũnaadeɔ), 18 bee gbɛa Andelee, Filipi, Batelemii, Matiee, Tomaa, Alafe nɛ́ Zaaki,
Tade, Simɔɔ Gínzìao 19 ń Yudasi Isaliɔti pɔ́ bɔ̀ aà kpɛo. Ɔ Yesu ɛ̀a tà bɛ.

---

† **2:23** Iko 23.25 ‡ **2:24** Bɔa 34.21 § **2:26** 1Sam 21.1-6 * **2:26** Lev 24.9

Tã́agoa
(Mat 12.22-32, Luk 11.14-23)

[20] Bĩla ɛ̀a kã̀aa lɔ, ɔ̃ Yesu ń a ĩwaɔ aai zɛ'e baa aa pɔblèo. [21] Kɛ́ aà daɛɔ yã́pi mà, aa dà aà
gbɛsizɛu, asa wàlɛ mɛ ĩ́ana kàwàɛ.
[22] Mɔizi ikoyãdanɛde pɔ́ aa bɔ̀ Yelusalɛũ aa mɔ̀ɔ mɛ̀: Tã́aɔ kí Beezebu mɛ́ diɛ̀, ĩ tã́agonɛ́
ń aà tɔ́oɛ. [23] Ɔ Yesu ń laai sĩsi à yãtaa ònɛ́ à mɛ̀: Setãu a we azĩa gbɛ̃́ɔ goé? [24] Tó kpaladeɔ
íbɛlɛsɛ̀ ń kɔ̃o aa kɛ̃̀aa lɛɛ pla, kpalapi a gɛ̃gɛ̃e? [25] Tó uadeɔ íbɛlɛsɛ̀ ń kɔ̃o aa kɛ̃̀aa lɛɛ pla, uapi
a gɛ̃gɛ̃e? [26] Tó Setãu íbɛlɛsɛ̀ ń azĩa gbɛ̃́ɔ aa kɛ̃̀aakɔ̃wa, a gɛ̃gɛ̃o, a midɛɛ. [27] Gbɛ̃e a fɔ̃ gɛ̃ gɔ̃sa
gbãa kpɛ́u à taiinakaɛ̀o, sema à aà ye gĩa bàasio, i gbasa a aà kpɛ́ yɔɛ.
[28] Sĩana málɛ oɛ́, Lua a gbɛ̃́ɔ kɛ̃́ ń ń tàaeɔ ń a tɔ́ bɛ̃̀ɛ pɔ́ aaĩ siɔ píi, [29] ãma tó gbɛ̃́ aà Nisĩna
tɔbɛ̃ɛsĩ, a aà kɛ̃o, à duuna pɔ́ lí kɛ̃́máo kɛ̀ɛ. [30] Yesu bee ò kɛ́ aa mɛ̀ a tã́a vĩ yã́iɛ.

Yesu daɛɔ
(Mat 12.46-50, Luk 8.19-21)

[31] Kɛ́ aà da ń aà dãunaɔ kà, aa zɛ̀ kpɛɛlɛ, ɔ̃ aa aà gbɛ̀a. [32] Wa kálɛa liaaaàzi dasidasi, ɔ̃ wa
òɛ̀ wà mɛ̀: Gwa! N da ń n dãunaɔ zɛ kpɛɛlɛ, aalɛ n gbɛa. [33] Ɔ à mɛ̀: Deɔn ma da ń ma dãunaɔ
ũi? [34] Ɔ à wɛpã̀ gbɛ̃́ pɔ́ kálɛa liaaaziɔla à mɛ̀: Ma da ń ma dãunaɔn kɛ. [35] Luapɔeãkɛnaɔ mɛ́
ma dãuna ń ma dãeo ń ma dao ũ.

4

Pɔ́wɛnkɛɛlɛa
(Mat 13.1-23, Luk 8.4-15)

[1] Yesu ɛ̀a lɛ́ yãdanɛ́ ísida saɛ. Wà kã̀aaaàzi dasidasi, ɔ̃ à gɛ̃̀ zɔ̃̀lɛ gó'ilɛnau ía, dasipi kálɛa
ḿpii ísida gɔ̃sɔ̃lɛ. [2] A yãdàdanɛ́ ń yãlɛɛũanɛo dasi. Lá àlɛ dadanɛ́ à mɛ̀: [3] A swã́kpa! Zɔ̃ɛe
mɛ́ kú à bɔ̀ gɛ̀ pɔ́wɛnakɛɛlɛi. [4] Lá àlɛ kɛɛlɛ, ɔ̃ a keeɔ lɛ̀lɛ zɛ́ guu, bãɔ mɔ blè. [5] A keeɔ lɛ̀lɛ
gbɛsɛɛna musu, gua pɔ́ tɔɔlɛ gèeleuo, ɔ̃ aa bɔ̀lɛ gɔ̃̀ɔ, kɛ́ tɔɔlɛ gèele weo yã́i. [6] Kɛ́ ĩatɛ̃ fɛ̀lɛ, ɔ̃ aa
tɛkũ̀ aa giigàga, kɛ́ aa zĩ́na vĩo yã́i. [7] A keeɔ lɛ̀lɛ lɛ guu, ɔ̃ lɛ fɛ̀lɛ nàɛmá, aai nɛ'io. [8] A keeɔ sɔ̃
aa lɛ̀lɛ tɔɔlɛ maa guu. Aa bɔ̀lɛ aa zɔ̃ɔkũ̀ aa nɛ'ĩ. A keeɔ kã́ĩakɛ̀ baakwikwi, keeɔ bàaɔ̃baaɔ̃,
keeɔ basɔobasɔo. [9] Ɔ Yesu mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vĩ aà yã́pi ma.
[10] Kɛ́ Yesu gònɛ́ we, a ku ado, ɔ̃ aà zĩna gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ ń aà ĩwaɔ mɔ̀ yã́piɔ mi gbɛ̀awà.
[11] Ɔ a ònɛ́: Á kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i asii dɔ̃a zɛ́ vĩ, ãma mi yã́pii o gbɛ̃́ kĩniɔnɛ ń yãlɛɛũaoɛ,
[12] kɛ́ aa wɛbiibii pɔe'esai
mɛ́ aa swã́kpakpa yãmasai,
kɛ́ aasu zɛ ń Luao, i sùuukɛńnɔo yã́i.*
[13] Ɔ Yesu ń lá à mɛ̀: Á yã́pi dɔ̃oa? Kpelewa á a kĩniɔ ma lɔi? [14] A ma! Zɔ̃ɛpi Lua yã́ ɔ̃ àlɛ
kɛɛlɛ. [15] Gbɛ̃eɔ dɛ lán pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ zɛ́ guuwaɛ, gu pɔ́ wà Lua yã́ kɛ̀ɛlɛu. Tó aa mà, ɔ̃ Setãu ĩ
mɔ Lua yã́ pɔ́ wa kɛ̀ɛlɛ ń guupi símá gɔ̃̀ɔ. [16] Gbɛ̃eɔ dɛ lán pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ gbɛsɛɛna musuwa.
Tó aa Lua yãmà, aaĩ sí ń pɔnao gɔ̃̀ɔ. [17] Ãma lá aa zĩ́na vĩo, ɔ̃ aali kɛ gɔɔplao. Tó wà ń wɛtã̀
ge wà ĩadàmá Lua yã́ yã́i, aaĩ fu gɔ̃̀ɔɛ. [18] Gbɛ̃eɔ dɛ lán pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ lɛ guuwaɛ. Aa Lua
yãmà, [19] ãma aaĩ aafia kã̀akɛ, àizɛɛ ĩ ń sɔ̃ ble mɛ́ aaĩ pɔ́ kĩniɔ niaka, ɔ̃ yã́ beeɔ ĩ gupa Lua
yã́pizi, à gɔ̃ àisai. [20] Gbɛ̃eɔ dɛ lán pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ tɔɔlɛ maawaɔwa. Aaĩ Lua yãma, aaĩ sí, ɔ̃
aaĩ kã́ĩakɛ, an keeɔ baakwikwi, keeɔ bàaɔ̃baaɔ̃, keeɔ basɔobasɔo.

Yãlɛɛũa ń kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́io
(Mat 13.31-34, Luk 8.16-18, 13.18-19)

* **4:12** Isa 6.9-10

21 Yesu ònɛ́: Wi̍li filia na wà pɛ̃na kùlɛwào. Wi̍li dilɛ lii zíɛo. Bábana ɔ̃ wi̍ diwào lò?
22 Pɔe ku ulɛa kɛ́ à gí bɔi gupuauo. Asiie ku kɛ́ wà gí maio. 23 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vi̍, aà swã́kpa
yã́pi ma.

24 A ònɛ́ lɔ: A laaidɔ yã́ pɔ́ álɛ mawa. Zaa pɔ́ á dàunɛ́, bee Lua a dauɛ́ sɔ̃, i ɛa kã́fi̍ɛ́. 25 Gbɛ̃́
pɔ́ pɔ́ vi̍ ɔ̃ Lua a ɛa kã́fi̍ɛ̀. Gbɛ̃́ pɔ́ pɔe vi̍o, baa a yɔɔna pɔ́ a vi̍ Lua a siwàɛ.

26 A mɛ̀ lɔ: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i dɛ lán pɔ́wɛna pɔ́ gbɛ̃́ kɛ̀ɛlɛ buawaɛ. 27 Gwãasi̍na ń fãanɛo
àlɛ i'on nò, a bɛ̃́ɛn nò, pɔ́wɛnapi ì bɔlɛ ì zɔ̃ɔkũ, gbɛ̃́pi líɔ dɔ̃ lá ì kɛo. 28 Tɔɔlɛ mɛ́ ì to à nɛ'i ń
azi̍ao. I kakpa gi̍aɛ, a gbɛa ì nɔsi, a gbɛa ɔ̃ ì pia. 29 Tó à mà, ɔ̃ wi̍ kɛ̃́ ń kɔmao, asa a kɛkɛgɔɔ
mɛ́ kà we.†

30 A mɛ̀ lɔ: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i dɛa ni? Bɔ́ wa lɛɛũ̀òi? 31 Doe ku lán ɛfɔwa. A tɔ̃gɔɔ a wɛ́na
kele dɛ pɔ́wɛna pɔ́ kú dṹnia guuɔla píi. 32 Tó wa tɔ̃̀ sɔ̃, ì bɔlɛ à zɔ̃ɔkũ dɛ dò buiɔla píi. I gɔ̃n
gèeleɔ pápa, bãɔ iɔ kaka a láu.

33 Yesu Lua yã'ònɛ́ dasi ń yãlɛɛũa bee taaɔ lá aa fɔ̃ ma lɛ́u. 34 I yã'onɛ́ yãlɛɛũsaio. Tó à gɔ̃̀
ń a i̍waɔ ńtɛ̃ɛ, ɔ̃ ì yã́pii bɔɔlɛkɛnɛ́.

Yesu zàa'i̍ana zɛa
(Mat 8.23-27, Luk 8.22-25)

35 Gɔɔ doũpi zĩ́ oosi Yesu ò a i̍waɔnɛ à mɛ̀: Wà bua baale. 36 Lá Yesu kú gó guu, aa
gɛ̃̀uaànɔ aa dàzɛu màa, aa bíla tò we. Gó pãleɔ gèńnɔ. 37 Ɔ zàa'i̍an gbãa fɛ̀lɛ. I lɛ́ gó
zãampapa, àlɛ ká a guu e a ye pai. 38 Yesu kú gò pɔ̀ɔkpɛ, àlɛ i'o, aà mi di mi̍bɔɔwa. Ɔ
aà i̍waɔ aà vù aa òɛ̀: Mɛtulu! Kɛ́ wálɛ gaga, àlɛ kã̀adanlao lé? 39 Ɔ Yesu fɛ̀lɛ gi̍ ĩ́anaɛ, a ò íɛ
à mɛ̀: Nílɛ! Zùukɛ we! Ɔ ĩ́ana kpàlɛ, gu kɛ̀ kílikili. 40 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Akɛa á sea vi̍ màai? Asi
álɛ ma náaikɛ e tiaoa? 41 Ɔ aa gɔ̃̀ bíli guu, aalɛ kɔ̃ lala aa mɛ̀: Dén gbɛ̃́pi ũ sai? Baa ĩ́ana ń
ío aai̍ aà yãmaɛ.

5

Tã́aɔ dia sàwaɔnɛ
(Mat 8.28-34, Luk 8.26-39)

1 Aa kà Gadala bùsuu ísida baale. 2 Kɛ́ Yesu bɔ̀ gó guu gɔ̃̀ɔ, tã́adee bɔ̀ gɛvi̍ki̍i à mɔ̀ daiaàlɛ.
3 Iɔ ku gbɛ̀'ɛ pɔ́ dɛ mia ũɔ guuɛ. Baa mɔdaona lí fɔ̃ aà kṹ lɔo. 4 Asa wi̍ɔ aà ye ń mɔdaonaɔ,
wi̍ɔ aà daliu mɔ̀ɔmɔɔɛ, ãma ì mɔpiɔ kɛ̃́kɛ̃ɛ, ì lípiɔ gboogboo. Gbɛ̃e gbãa i ka à aà zùukɛo.
5 Gwãasi̍na ń fãanɛo píi i̍ɔ bɛbɛ gɛvi̍ki̍i ń si̍si̍pɔlɛɔɛ, i̍ɔ wiilɛ, i̍ɔ azi̍a lili ń gbɛo.

6 Kɛ́ à Yesu è kãaa, ɔ̃ à bàalɛ̀ mɔ̀ wùlɛ aà aɛ. 7-8 Ɔ Yesu mɛ̀ tã́api gowà, ɔ̃ à wii gbãa lɛ̀ à
mɛ̀: Yesu, Lua Musude Nɛ́, bɔ́mɛ wá daaai? Ma nanɛ Luazi, ńsu ǹ ma wɛtão. 9 Ɔ Yesu aà
là à mɛ̀: N tɔ́n kpelewai? Ɔ a wèwà à mɛ̀: Ma tɔ́n Dasi, asa wá dasiɛ. 10 Ɔ aa awakpà Yesuɛ
maamaa aa mɛ̀ asu ń yá ń bɔ́lɛ bùsupiuo.

11 Gɔɔ bee sàwakusan waiɔ ku we, aalɛ pɔble si̍̀si̍pɔlɛu. 12 Ɔ tã́apiɔ wabikɛ̀ Yesuwa aa
mɛ̀: Wá gbaɛ sàwaɔ guu wà dinɛ́. 13 Yesu ń gbá zɛ́, ɔ̃ tã́apiɔ gò gɔ̃ɛpiwa aa di̍ sàwapiɔnɛ.
Ɔ sàwa wai pɔ́ kà ɔ̀aa kwi taawapiɔ wi̍ ń bao, aa pi̍la sòonawa aa si̍ ísidau, ɔ̃ aa gàga we.
14 Ɔ an dãnaɔ bàalɛ̀ gɛ̀ yã́pi oinɛ́ wɛ̃́lɛu ń bualoũɔ. Ɔ wà bɔ̀lɛ gɛ̀ yã́ pɔ́ kɛ̀pi gwai. 15 Kɛ́ aa
mɔ̀ Yesu kĩ́i, aa gɔ̃ɛ pɔ́ tã́a diɛ̀ dasi yãapi è zɔ̃lɛa we, a ula daa, aà ĩ́anapi wèewà, ɔ̃ vi̍a ń kṹ.
16 Gbɛ̃́ pɔ́ yã́pi è ń wɛ́oɔ yã́ pɔ́ tã́adepi ń sàwaɔ lè dàu aa si̍unɛ́. 17 Ɔ wà wabikɛ̀ Yesuwa aà
bɔnɛ́ ń bùsuu.

18 Kɛ́ Yesu lɛ́ gɛ̃ gó'ilɛna guu, gɔ̃ɛpi wabikɛ̀wà à e taaànɔ. 19 Yesu i weio, a òɛ̀: Ta n bɛ n
gbɛ̃́ɔ kĩ́i, ní yã́ pɔ́ Dii kɛ̀nɛ onɛ́ píi ń lá à wɛ̃nadɔ̃̀nɛo. 20 Ɔ gɔ̃ɛpi tà, àlɛ yã́ pɔ́ Yesu kɛ̀ɛ kpàwakɛ
Wɛ̃́lɛmɛnkwi bùsuu, ɔ̃ yã́pi kɛ̀ gbɛ̃́piiɛ dabuyã ũ.

† **4:29** Yoɛ 4.12-13

Zailu nɛ́ vua ń nɔɛ pɔ́ ɔkà̃ Yesu ulawao (Mat 9.18-26, Luk 8.40-56)

21 Yesu ɛ̀a bùa ísidawa ń góo, ɔ̃ wà kà̃aaaàzi dasidasi ísidalɛ. 22 Lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ Zailu
mɔ̀ we. Kɛ́ à Yesu è, à wùlɛ aà gbázi̇̃, 23 ɔ̃ à awakpàɛ̀ maamaa à mɛ̀: Ma nɛnɔɛna lɛ́ kã̀sãnakɛ.
Mɔ ǹ ɔnawà aà gbã́gbã, iɔ ku. 24 Ɔ Yesu dàaànɔ zɛ́u. Bíla tɛaàzi, aalɛ naɛwà.
25 Nɔɛe ku we, au lɛ́ bɔlɛwà à kà wɛ̃̀ kuɛpla. 26 Ɛsɛdeɔ aà dà taasiu maamaa, à a ɔ̃a blè
píi. I aafia'eo, ì kɛkɛ àɔ ká'ilɛɛ. 27 Kɛ́ à Yesu bao mà, ɔ̃ à bíla kɛ̃̀aa à sɔ̃̀aàzi aà kpɛ oi. Ɔ à ɔkà̃
aà ulawa, 28 asa à mɛ̀: Baa aà ula, tó ma ɔkà̃wà, má gbã́gbãɛ. 29 Ɔ aà aubɔlɛapi zɛ̀ gɔ̃̀ɔ. A dɔ̃̀
a mɛ guu kɛ́ a gbãgbã ń a gyãpio. 30 Wegɔ̃ɔ Yesu dɔ̃̀ azi̇awa kɛ́ gbãa bɔ̀agu, ɔ̃ à lì̇li bíla guu
à mɛ̀: Démɛ ɔkà̃ ma ulawai? 31 Ɔ aà ìwaɔ òɛ̀: N è lá bíla lɛ́ naɛma, ɔ̃ ńlɛ mɛ démɛ ɔkà̃maia?
32 Ɔ Yesu wɛpà̃ bílaa kɛ́ à gbɛ̃́ pɔ́ yã́pi kɛ̀ e. 33 Nɔɛpi lɛ́ lualua ń vi̇ao, asa a dɔ̃ yã́ pɔ́ kɛ̀ a mɛu,
ɔ̃ à mɔ̀ wùlɛ aà gbázi̇̃, à a si̇ana òɛ̀ píi. 34 Ɔ Yesu òɛ̀: Nɔɛ, ma náai pɔ́ ń kɛ̀ mɛ́ n gbãgbã. Ta
bɛ aafia, n gyãpi wèeman we.
35 Lá Yesu lɛ́ yã́ bee o, wà bɔ̀ lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔpi bɛ wà mɔ̀ wa òɛ̀: N nɛ́pi kɛ̀sai. Nsu tákpa
mɛtuluzi pão. 36 A̰ma Yesu i swã́sɛ ń yã́io. A ò gbɛ̃zɔ̃ɔpiɛ: Nsu to n sɔ̃ vi̇o, ma náaikɛ lé. 37 I
wei gbɛ̃e gɛ́ zɛiɛo, sema Piɛɛ ń Zaakio ń Zaaki dãuna Zãao. 38 Kɛ́ aa kà gbɛ̃zɔ̃ɔpi bɛ, Yesu
è aà bɛ lòo, wàlɛ ɔ́ɔlɔ, wàlɛ búbuapɛ maamaa. 39 Kɛ́ à gɛ̃̀ kpɛ́u, à ń lá à mɛ̀: Bɔ́yãi á kɛ̃́i dɔ,
álɛ ɔ́ɔlɔi? Nɛ́pi i gao, àlɛ i'oɛ. 40 Kɛ́ aalɛ aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ, ɔ̃ à ń yá ń bɔ́lɛ píi. Ɔ à nɛ́pi de ń aà
dao sɛ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa mɔ̀ sãnuɔ, à gɛ̃̀ńnɔ gu pɔ́ nɛ́pi kuu. 41 Ɔ à aà ɔ kɔ̃̀ a òɛ̀: Talita kuũ! (Bee
mɛ̀ nɛnɔɛna, má ònɛ fɛlɛ.) 42 Wegɔ̃ɔ nɛ́pi fɛ̀lɛ táa'ò, asa aà wɛ̃ kà kuɛpla. Yã́pi ń kɔ̃́ gbãa
maamaa. 43 Ɔ Yesu gì̇nɛ́ fi̇̃afi̇a aasu o gbɛ̃e mao. Ɔ à mɛ̀ wà pɔblea kpawà.

6

Nazalɛtideɔ Yesunaaikɛsai (Mat 13.53-58, Luk 4.16-30)

1 Yesu bɔ̀ we à gɛ̀ gu pɔ́ à nɛblèu. Aà ìwaɔ gɛ̀aànɔ. 2 Kɛ́ kã́mabogɔɔzi̇̃ kà, ɔ̃ àlɛ yãdanɛ́
lousisikpɛu. Gbɛ̃́ dasi pɔ́ aa aà yãmàɔ bílikɛ̀ aa mɛ̀: Mákɛ̃́i gbɛ̃́pi yã́piɔ sɛ̀ui? Ɔnɔ kpele a
è, ɔ̃ àlɛ dabudabu bee taaɔ kɛi? 3 Gbɛ̃́piá li'ãna nolo? Maliama nɛ́ nolo? Zaaki ń Yosɛfuo
ń Yudao ń Simɔɔo vɛ̃̀i weo lò? Aà dãeɔ kúwanɔ kɛo lé? Ɔ bee tò aai aà náaikɛo. 4 Ɔ Yesu
ònɛ́: A̰nabi líɔ bɛɛɛsaio, mɛ́ i kɛ aà bɛ wɛ̃́lɛu ń aà daɛɔ ń aà uadeɔ kɛ̃́io bàasio. 5 Yesu i e
dabudabue kɛ̀ weo, sema gyãe pɔ́ à ɔnàmá à ń gbãgbãeɔ bàasio. 6 Lá aai aà náaikɛo, an
yã́ bɔ̀ aà saɛ maamaaɛ.

Yesu a ìwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ zi̇a plapla (Mat 10.5-15, Luk 9.1-6)

Ɔ à gɛ̀ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo, àlɛ yãdadanɛ́. 7 Ɔ à a gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ si̇si à ń zi̇̃ gbɛ̃ɔn plapla, à tã́agoa
gbɛ̃́ɔwa iko kpàmá. 8 A ònɛ́ aasu pɔe sɛ aa gɛ̀o, kɔ̃̀sũa ge babalabɔɔ ge ɔsɔ̃gbɛna, sema
gopana. 9 A mɛ̀ aa kyalekpa, ãma aasu ulada mɛ̀n plao. 10 A ònɛ́ lɔ: Gu pɔ́ a pilau, àɔ ku
we e à gɛ bɔò wɛ̃́lɛpi guu. 11 Gu pɔ́ wi gbãakpauázio, mɛ́ wi á yãmao, tó álɛ tá, à kɔɔlɛmá
an toa ń Luao seela ũ. 12 Ɔ aa dàzɛu. Aa nɔ̀sɛlilɛa kpàwakɛ̀ gbɛ̃́ɔnɛ, 13 aa tã́agònɛ́ dasi, aa
nísimàma gyãeɔwa dasi, aa ń gbãgbã.

Zãa Da'ilɛna gaa (Mat 14.1-12, Luk 9.7-9)

14 Kí Elodi yã́piɔ mà, asa Yesu tɔ́ lìguaɛ. Gbɛ̃eɔ mɛ̀ Zãa Da'ilɛna mɛ́ bɔ̀ gau. Bee yã́i à
gbãa'è, àlɛ dabudabukɛ. 15 Gbɛ̃eɔ lɛ́ mɛ Ɛliaɛ, gbɛ̃eɔ lɛ́ mɛ ãnabiɛ lán ãnabi yãaewa. 16 Kɛ́
Elodi mà à mɛ̀: Zãa pɔ́ ma aà mi zɔ̃̀ mɛ́ vù.

17-18 A mɔ lè Elodi doũpi mɛ́ a dãuna Filipi nɔ Elodia sĩwà a sɛ̀ yãa. Kɛ́ Zãa ĩɔ oɛ̀ aà dãuna
nɔ siawà maao,[*] ɔ̃ Elodipi tò wà Zãa kũ̀ wà mɔkàwà, wà aà dàkpɛu Elodia yãí. 19 Elodia
sɔ̃ a Zãa kpɛ̃nɛ kũa, a ye à aà dɛ, ãma i zɛ'eo, 20 asa Elodi dɔ̃̀ kɛ́ Zãaá Lua gbɛ̃́ zálalaɛ, ɔ̃ ĩɔ
vĩakɛɛ̀, ĩli tó wà ĩadawào. Tó à gɛ̀ aà yãmai, làasoo ĩ gɛ̃aàguɛ. N beeo ĩɔ ye faaiboaaànɔi.
21 Elodia zɛ'è Elodi ia dikpɛgɔɔzĩ. Elodi gbãadeɔ ń sosa gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Galile gbɛ̃́ gbiaɔ kɛ̃̀aa
pɔnablɛwa. 22 Ɔ Elodiapi nɛnɔɛ gɛ̃̀ ɔ̃wɛ̃̀. A kɛ̀ Elodiɛ na ń a nibɔɔ píi, ɔ̃ kípi ò nɛ́piɛ: Pɔ́ pɔ́ ń
yei ǹ a wabikɛa, má n gba. 23 Ɔ à ɛ̀a òɛ̀: N ma iao pɔ́ pɔ́ ń a wabikɛ̀a píi, má n gbaɛ, baa ma
kpala guoɛ. 24 Ɔ nɛ́pi bɔ̀ gɛ̀ a da là à mɛ̀: Bɔ́ má a wabikɛwài? Ɔ aà da òɛ̀, Zãa Da'ilɛna miɛ.
25 Wegɔ̃ɔ à ɛ̀a sù ń wãao, a ò kíaɛ: Zãa Da'ilɛna mi má ye ǹ ma gba pɛlɛntiu la tiatia.
26 Ɔ kí pɔ yà dúuduu, ɔ̃ i fɔ̃ gĩ lɔo lɛ́ pɔ́ á gbɛ̃̀ nibɔɔ wáa yãí. 27 Ɔ kípi a dɔaie zĩ̀ gɔ̃̀ɔ, a òɛ̀ aà
gɛ aà mi sɛ mɔò. Ɔ à gɛ̀ aà mi zɔ̃̀ kpɛ́u, 28 a dà pɛlɛntiu, à mɔ kpà nɛ́piwa, ɔ̃ a kpà a dawa.
29 Kɛ́ Zãa ĩwaɔ yã́pi mà, ɔ̃ aa mɔ̀ wà aà gɛ sɛ̀ aa vĩ̀.

Blɛkpaa bilawa sɛ̃́ia
(Mat 14.13-21, Luk 9.10-17, Zãa 6.1-15)

30 Zĩnapiɔ sù Yesu kĩ́i, ɔ̃ aa yã́ pɔ́ aa kɛ̀ɔ ń yã́ pɔ́ aa dànɛ́ɔ òɛ̀ píi. 31 Wàlɛ mɔ́, wàlɛ tá, ɔ̃ Yesu
ń a gbɛ̃́ɔ aai zɛ'e baa wà pɔblèo dasi yãí. Ɔ a ònɛ́: A mɔ wà gɛ́ gusaɛna wátɛ̃ɛ, wí kã́mabo
yɔɔ. 32 Ɔ aa gɛ̃̀ gó'ilɛnau aa dàzɛu, aalɛ gɛ́ gusaɛna ńtɛ̃ɛ. 33 Kɛ́ gbɛ̃́ɔ ń gɛa è, aa ń dɔ̃́, ɔ̃ bɔa
wɛ̃́lɛ píi guu wà bàalɛ̀ dɔaanɛ́ we kɛ̀sɛ. 34 Kɛ́ Yesu bɔ̀ gó guu, à bíla è, ɔ̃ aa kɛ̀ɛ̀ wɛ̃naũ, asa
aa dɛ lán sã pɔ́ aa dãna vĩoɔwaɛ.[†] Ɔ àlɛ yãdadanɛ́ maamaa.
35 Kɛ́ ĩatɛ̃ bùsa, ɔ̃ aà ĩwaɔ sɔ̃̀aàzi aa mɛ̀: Guɛá sɛ̃gbãɛ mɛ́ ĩatɛ̃ i gɔ̃ bíla lɔo. 36 Gbɛ̃́ɔ gbaɛ aa
ta bualoũɔ ń zɔ̃ɛwia pɔ́ kú kãi laɔu, aai pɔ́ wɛɛlɛ lú aa ble. 37 Ɔ Yesu a zãsĩmá à mɛ̀: A pɔ́
kpámá aa ble. Ɔ aa òɛ̀: N ye wà gɛ pɛ̃ɛ lu ã́nusu ɔwatɛ̃ ɔ̀aa do, wí mɔ́ kpámá aa ble yã̀? 38 Ɔ
Yesu ń lá à mɛ̀: Pɛ̃ɛ mɛ̀n ũma á vĩi? A gɛ gwa. Kɛ́ aa kà, aa mɛ̀: Pɛ̃ɛ ku mɛ̀n sɔo ń kpɔo mɛ̀n
pla.
39 Ɔ a ònɛ́: A gbɛ̃́ɔ zɔ̃lɛzɔ̃lɛ sɛ̃̀bɔlɔwa booloboolo. 40 Ɔ aa zɔ̃̀lɛzɔ̃lɛ gã ń gão, booloeɔ gbɛ̃ɔn
basɔo, booloeɔ gbɛ̃ɔn blakwi. 41 Ɔ Yesu pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔo ń kpɔ̀ mɛ̀n plapio sɛ̀, à wɛsɛ̀ musu à
báaadàu. Ɔ à pɛ̃ɛpi ɛ̀'ɛ kpà a ĩwaɔwa, aa bĩilɛ gbɛ̃́piɔnɛ. Ɔ à kpɔ̀ mɛ̀n plapiɔ kpaalɛ̀nɛ́ ḿpii.
42 Ampii aa pɔblè wà kɛ̃̀. 43 Ɔ wà pɛ̃ɛ miɔnaɔ ń kpɔ̀ kĩni pɔ́ gɔ̃̀ɔ sɛ̀lɛ gbí kuɛpla pai.[‡] 44 Gɔ̃ɛ pɔ́
aa pɔblɛ̀ɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔoɛ (5.000).

Yesu táa'oa ísidaa
(Mat 14.22-36, Zãa 6.16-21)

45 Ɔ Yesu nàɛ a ĩwaɔwa gɔ̃̀ɔ aa gɛ̃ gó guu aa dɔaaɛ Bɛsaida ísida baale e àɔ bíla gbaɛ. 46 Kɛ́
à lɛzà gbɛ̃́ɔwa a làa, ɔ̃ à dɛ̀dɛ sĩ̀sĩwa, à gɛ̀ wabikɛi. 47 Ĩatɛ̃ gɛ̃a kpɛ́u gó'ilɛna kú ísidaa mɛ́
Yesu kú sĩ̀sĩa ado. 48 Ɔ a è gofĩa lɛ́ ĩadamá, kɛ́ ĩ́an gbãa lɛ́ gínɛ́ yãí. Gufɛ̃nɛ ɔ̃ à gɛ̀ ń kĩ́i, àlɛ
táa'o ía, ɔ̃ a kɛ̀ lá á ye gɛ̃mãwa. 49 Kɛ́ aa aà è, àlɛ táa'o ía, aalɛ e gyaadeɛ, ɔ̃ aa wiilɛ̀. 50 Kɛ́ aa
aà è ḿpii, gili gɛ̃̀ńgu. Ɔ Yesu ònɛ́ gɔ̃̀ɔ: A sɔ̃dilɛ, mámɛ. Ásu to vĩa á kũo. 51 Kɛ́ à gɛ̃̀ gó guu, ɔ̃
ĩ́ana làa, ɔ̃ yã́pi ń kṹ gbãa, 52 asa an wɛ́ i kɛ̃ pɛ̃ɛ yã́ musuo, kɛ́ aa nɔ̀sɛ vĩo yãí.
53 Kɛ́ aa bùa baa aa kà Gɛnɛzalɛti, ɔ̃ aa godɔ̀ we. 54 Kɛ́ aa bɔ̀lɛ gó guu, wà Yesu dɔ̃̀ gɔ̃̀ɔ,
55 ɔ̃ wà bàalɛ̀ gɛ̀ bùsupi kɛ̀ɛlɛ, wà gyãeɔ sɛ̀lɛ ń mákɛlɛo, gu pɔ́ wa mà a kuu píi wĩɔ mɔɔɛ̀.
56 Gua pɔ́ à gɛ̀u píi, zɔ̃ɛwiaɔ ge mɛɛwiaɔ ge bualoũɔ, wĩɔ mɔɛ̀ ń gyãeɔɛ, wĩɔ ń kálɛ gãaɛ, ɔ̃ wĩ
wabikɛwà aà to aa ɔkã baa aà ula lɛ́wa. Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ ɔkɛ̃̀wàɔ ĩ gbã́gbã píi.

7

Fɛlɛkaayã
(Mat 15.1-9)

[*] **6:17-18** Lev 20.21 [†] **6:34** Nao 27.17, 1Kia 22.17 [‡] **6:43** 2Kia 4.42-44

1 Falisiɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛde pɔ́ aa bɔ̀ Yelusalɛũeɔ mɔ̀ Yesu kɛ̃́i. 2 Aa è aà ìwaeɔ lɛ́ pɔble
ɔpia ń gbãbɔ'io sai. 3 Asa Falisiɔ ń Yudaɔ píi aa ń dezìɔ fɛlɛkaayã kũaɛ, aali pɔble ɔpia
ń gbãbɔ'io saio. 4 Aali su ń ɛlɛo aa pɔblè zu'osaio. Aa fɛlɛkaayã pãleɔ kũa dasi. Beewa
aaì gbãbɔ imibɔɔ ń taɔ ń ooɔnɛ. 5 Ɔ Falisiɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdepiɔ Yesu là aa mɛ̀: Bɔ́yãi n
ìwaɔ líɔ wá dezìɔ fɛlɛkaayã kũao ni? Aaì pɔble ɔpia ń gbãbɔ'io saiɛ. 6 Yesu wèmá à mɛ̀: Ã́
mɔafilideɔ, Isaia dɔ̀aa á yã'ò wásawasa, lá a kɛ̃̀ láuwa à mɛ̀:
Buipi ì ma kpɛla ń lɛ́oɛ,
an sɔ̃ kua lɔo.[*]
7 Aaì ma sísi pãɛ,
gbɛ̃nazìna ikoyãɔ ɔ̃ aaì danɛ́.
8 A pãkpà Lua ikoyãi, ɔ̃ á gbɛ̃nazìna fɛlɛkaayã kũa. 9 Ɔ Yesu ònɛ́ lɔ: Ã́ pãa Lua yã́a kɛ́ à e
àɔ á fɛlɛkaayã kũa maan wea? 10 Mɔizi mɛ̀ àli misiilɛ á de ń á daoɛ.[†] A mɛ̀ lɔ, gbɛ̃́ pɔ́ a de ge
a da kpɛbɔ̀, wà ade dɛ.[‡] 11 Ã́piɔ sɔ̃ i mɛ tó gbɛ̃́ ò a de ge a daɛ pɔ́ pɔ́ á vĩ̀ à dɔońlɛá Kɔɔbaniɛ,
12 a zɛvĩ̀ à a de ń a dao kpɛlaò lɔo. (Kɔɔbani bee mɛ̀, à Lua gbà.) 13 Beewa i Lua yã́ bãdɛ á
fɛlɛkaayã pɔ́ i dadanɛ́ yã́i. Yã́ bee taaɔ ɔ̃ i kɛ dasi.

Yã́ pɔ́ ì to wà gbãlɛ
(Mat 15.10-20)

14 Ɔ Yesu ɛ̀a bíla laai sìsi à mɛ̀: A swã́kpa à ma yãma, ápii. 15 Pɔe ku kɛ́ à gɛ̃ gbɛ̃́ guu à to
aà gbãlɛo. Pɔ́ pɔ́ bɔ̀ gbɛ̃́ guu ɔ̃mɛ ì to aà gbãlɛ. 16 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vĩ̀ aà yã́pi ma.
17 Kɛ́ à bíla tò we, à tà bɛ, ɔ̃ aà ìwaɔ yã́pi mi gbɛ̀awà. 18 A ònɛ́: Ã́piɔ, i ɔ̃nɔkũ sɔ̃oa? Kɛ́
pɔe ku à gɛ̃ gbɛ̃́ guu à to ade gbãlɛo, á dɔ̃o lé? 19 Pɔ́pi lí gɛ̃ aà sɔ̃ guuo, sema aà gbɛɛu, ɔ̃ ì a
bĩ̀ikpɛkɛ. (Màa Yesu gbãbɔ̀ blɛ píiɛ.) 20 Ɔ à mɛ̀: Yã́ pɔ́ ì bɔ gbɛ̃́ guu mɛ́ ì to ade gbãlɛ. 21 Za
gbɛ̃nazìna sɔ̃ guu ɔ̃ làasoo vãi ì bɔu: Káaluakaa, kpã́i'oa, gbɛ̃dɛa, 22 gbãsìkɛa, bĩ̀i, nɔ̀sɛvãi,
mɔafili, wisaiyã, wɛbɔbɔa pɔ́i, gbɛ̃́sɔ̃sɔ̃a, makamaka ń mìsaiyão. 23 Yãvãipiɔ ì bɔ gbɛ̃nazìna
sɔ̃ guuɛ píi, ɔ̃ ì to aà gbãlɛ.

Buipãle nɔɛ wabikɛa
(Mat 15.21-28)

24 Yesu bɔ̀ we à gɛ̀ Tii bùsuu, ɔ̃ à pìla uaeu. A ye wà a dɔ̃o, ãma ìli e ùlɛo. 25 Nɔɛ pɔ́ a
nɛnɔɛna tã́a vĩ̀ Yesu bao mà gɔ̃̀ɔ, ɔ̃ à mɔ̀ wùlɛ aà gbázì. 26 Nɔɛpiá buipãleɛ, wà aà ì Silifinisi
bùsuuɛ. A wabikɛ̀ Yesuwa aà tã́a goɛ a nɛ́wa. 27 Ɔ Yesu òɛ̀: To wà blɛ kpá nɛ́ɔwa gĩa, asa a
maa wà nɛ́ɔ blɛ sɛ wà zu gbɛ̃ɔnɛo. 28 Ɔ nɔɛpi a zãsìwà à mɛ̀: Dii, baa gbɛ̃ pɔ́ wúlɛańziɔ ì nɛ́ɔ
blɛ kasonaɔ pɛɛlɛɛ. 29 Yesu òɛ̀: N yãwea maa yã́i, tá, n nɛ́ tã́a gòwà. 30 Kɛ́ à kà bɛ, à a nɛ́ è
wúlɛa pɛwa, tã́api gòwà sìana.

Swãdo gbã́gbãa

31 Ɔ Yesu fɛ̀lɛ Tii bùsuu à gɛ̀ Sidɔ̃, ɔ̃ à bɔ̀lɛ ń Wɛ̃́lɛmɛnkwi bùsuo e à gɛ̀ kà Galile ísidai. 32 Ɔ
wà mɔ̀ɛ̀ ń swãdo pɔ́ yã'o zĩ'ũaànɔo, wà wabikɛ̀wà aà ɔnawà. 33 Yesu bɔ̀aànɔ bíla guu ḿpla,
à ɔtona pɛ̀pɛ aà swã́u. Kɛ́ à lɛ́'i kɛ̀ a ɔwa, ɔ̃ à kã̀ aà lɛ́nawa. 34 A wɛsɛ̀ musu à wè fɛ̀ɛɛ, ɔ̃ a òɛ̀:
Ɛfata. (Bee mɛ̀ wɛ̃.) 35 Wegɔ̃ɔ gɔ̃ɛpi swã́ wɛ̃̀, aà lɛ́na gòlɛ, ɔ̃ à yã'ò wásawasa. 36 Yesu ò gbɛ̃́ɔnɛ
aasu o gbɛ̃e mao, ãma aa gɛ̀ lɛ́ a kpàwakɛnɛ́ maamaa dɛ lá à gìnɛ́la. 37 Yã́pi dìmá maamaa
à kɛ̀ zài, ɔ̃ aa mɛ̀: Aà yã́pii kɛa ìɔ maaɛ. I to baa swãdoɔ yãma, mɛ́ ì to lɛ́nanaalɛadeɔ yã'o.

8

Blɛkpaa bìlawa plaade
(Mat 15.32-39)

* **7:6** Isa 29.13 † **7:10** Bɔa 20.12 ‡ **7:10** Bɔa 21.17

1 I gɛ̃gɛ̃o bíla ɛ̀a kȁaaaàzi lɔ. Aa pɔbleae vỉ lɔo, ɔ̃ Yesu a ỉwaɔ sỉsi a ònɛ́: 2 Gbɛ̃́piɔ kɛ̀mɛɛ
wɛ̃naũ, asa a gɔɔ àaɔ̃n la kɛ́ aa kumanɔ, aa pɔe vỉ aa ble lɔo. 3 Tó ma ń gbáɛ aa ta bɛ ń
nɔanao, an yɛ̏ɛɛ a láa zɛ́ guuɛ, asa an gbɛ̃eɔ bɔkỉi zȁɛ. 4 Ɔ aà ỉwaɔ aà là aa mɛ̀: Mákỉi wa blɛ
eu sɛ̃gbãu la à gbɛ̃́piɔ kãi? 5 Ɔ Yesu ń lá à mɛ̀: Pɛ̃ɛ mɛ̀n ũma á vỉi? Aa mɛ̀: Mɛ̀n soplaɛ. 6 Ɔ a
ò bílaɛ aa zɔ̃lɛ tɔɔlɛ. Ɔ à pɛ̃ɛ mɛ̀n soplapi sɛ̀ à sáaukpà, a ɛ̀'ɛ kpà a ỉwaɔwa aa kpaalɛ bílaɛ, ɔ̃
aa kpaalɛ̀nɛ́. 7 Aa kpɔ̀ nɛ́naɔ vỉ yɔɔ lɔ. Kɛ́ à báaadàu, a ònɛ́ aa ɛa bee kpaalɛnɛ́ lɔ. 8 Ɔ aa blè
aa kȁ, ɔ̃ wà a miɔna pɔ́ gɔ̏ɔ sɛ̀lɛ sɔ̀ sopla. 9 Gbɛ̃́piɔ kà ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ (4.000) taawa. Kɛ́ Yesu
ń gbáɛ, 10 ɔ̃ à gɛ̏ gó'ilɛna guu ń a ỉwaɔ, aa gɛ̀ Damanuta bùsuu.

Falisiɔ seelagbɛaa
(Mat 16.1-12)

11 Ɔ Falisiɔ mɔ̀ lɛ́ lɛkpaakɛaànɔ, aalɛ líkpalɛwà, aalɛ wɛɛlɛ aà seelakɛnɛ́ ń Lua gbãao. 12 Ɔ
à wè fɛ̀ɛɛ à mɛ̀: Bɔ́yãi gbãgbɛ̃ɔ lɛ́ seela wɛɛlɛai? Sỉana málɛ oɛ́, má seelae kɛ gbãgbɛ̃ɔnɛo.
13 Ɔ à ń tó we, à ɛ̀a gɛ̏ gó'ilɛna guu à tà baale.

14 Ả sȁ aà ỉwaɔgu aa pɛ̃ɛ kȕsũa sɛ́. Pɛ̃ɛ mɛ̀ndo mɛ́ gɔ̏nɛ́ gó guu. 15 Ɔ Yesu lɛdàmá à mɛ̀: Ảɔ
kú ń laaio. Ả laaika Falisiɔ ń Elodiɔ pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛi. 16 Ɔ aalɛ okɔ̃ɛ aa mɛ̀: Kɛ́ wá pɛ̃ɛ vỉo yấi a òi
màa. 17 Yesu dɔ̏má, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ o kɛ́ á pɛ̃ɛ vỉo yấiɛi? E tia á wɛ́ i kɛ̃ á dɔ̏oa? Á
nɔ̀sɛ vỉoa? 18 Á wɛ́ vỉ, ili gu'eoa? Á swã́ vỉ, ili yãmaoa? Yãe lí dɔáguoa?* 19 Kɛ́ ma pɛ̃ɛ mɛ̀n
sɔo ɛ̀'ɛ má kpà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔɔɔwa (5.000), a a miɔna sɛ̀lɛ gbí ũma ni? Aa wɛ̀wà aa
mɛ̀: Gbí kuɛplaɛ.† 20 Yesu ɛ̀a ń lá à mɛ̀: Kɛ́ ma pɛ̃ɛ mɛ̀n sopla ɛ̀'ɛ má kpà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
síiɔ̃ɔwa (4.000), a a miɔna sɛ̀lɛ sɔ ũma ni? Aa wɛ̀wà aa mɛ̀: Sɔ̀ soplaɛ.‡ 21 Ɔ a ònɛ́: E tia á wɛ́
i kɛ̃oa?

Bɛsaida vỉ̀a gbấgbãa

22 Kɛ́ aa kà Bɛsaida, ɔ̃ wà mɔ̀ɛ̀ ń vỉ̀ao, wà wabikɛ̀wà aà ɔkãwà. 23 Ɔ à vỉ̀api kȕ a ɔwa, à
bɔ̀aànɔ wɛ̃́nkpɛ. Ả lɛ́'i kɛ̀ aà wɛ́wa à ɔnàwà, ɔ̃ à aà là à mɛ̀: N̉lɛ gu'ea? 24 Ɔ gɔ̃ɛpi wɛsɛ̀ musu
à mɛ̀: Málɛ gbɛ̃́ɔ e, aa dɛ lán líɔ mɛ́ lɛ́ táa'o'owa. 25 Ɔ Yesu ɛ̀a ɔnà aà wɛ́wa lɔ. Kɛ́ gɔ̃ɛpi wɛbỉi,
ɔ̃ aà wɛ́ wɛ̏, àlɛ pɔ́pii e sa wásawasa. 26 Ɔ Yesu aà gbàɛ bɛ à mɛ̀: N̉su bɔlɛ wɛ̃́lɛ guuo.

Piɛɛ Yesu Mɛsiikɛ oa
(Mat 16.13-23, Luk 9.18-22)

27 Kɛ́ Yesu lɛ́ gɛ́ ń a ỉwaɔ Sezale Filipi bùsu zɔ̃ɛwiaɔ guu, ɔ̃ à a ỉwaɔ là zɛ́ guu à mɛ̀: Dé
wàlɛ o má dɛ a ũi? 28 Aa wɛ̀wà aa mɛ̀: Gbɛ̃eɔ ỉ mɛ Zãa Da'ilɛnaɛ, gbɛ̃eɔ ỉ mɛ Ɛlia. Wỉ ɛa mɛ
lɔ ãnabi yãaen n ũ.§ 29 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Ápiɔ sɔ̃, dé i mɛ má dɛ a ũi? Piɛɛ wɛ̀wà à mɛ̀: Mɛsiin
n ũ. 30 Ɔ Yesu ń lɛpàpa aasu o gbɛ̃e mao.

31 Ɔ à nà yãdaanɛ́wa à mɛ̀: Sema Gbɛ̃nazỉn Nɛ́ taasikɛ maamaa, gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń sa'onkiaɔ ń
Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ giaàzi, wi aà dɛ, a gɔɔ àaɔ̃de zỉ́ i vu. 32 Ả yấpi ònɛ́ wásawasaɛ, ɔ̃ Piɛɛ
gɛ̀aànɔ gusaɛ, àlɛ giɛ̀. 33 Kɛ́ Yesu lỉli à a ỉwaɔ gwà, ɔ̃ à gỉ Piɛɛɛ à mɛ̀: Gomɛɛ we Setãu! Lua
làasoo lɛ́ dɔaanɛo, sema gbɛ̃nazỉna pɔ́.

Yesu lia
(Mat 16.24-17.13, Luk 9.23-36)

34 Bee gbɛa Yesu bíla laai sỉsi ń a ỉwaɔ, a ònɛ́: Tó gbɛ̃́ ye kɛ ma ỉwa ũ, aà gi azỉa wɛ̃nii, i
a lipãakɔ̃a sɛ́, i tɛmazi. 35 Gbɛ̃́ pɔ́ ye àɔ a wɛ̃ni kũa, a kua a wɛ̃nipiwaɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ gỉ a wɛ̃nii
ma yấi ń ma baona yấo lɔ, ade mɛ́ aɔ ku. 36 Tó gbɛ̃́ gɔ̏ dṹnia bṹu vỉ mɛ́ à kùa ziawa, bɔ́ ài
bee vỉi? 37 Bɔ́ gbɛ̃́ a fỉabò à zia'ei? 38 Tó gbɛ̃́ zɛamanɔ ge ń ma yấɔ widɛ̀ gbãgbɛ̃ duunde
luanaaikɛnsaiɔ guu, Gbɛ̃nazỉn Nɛ́ a zɛaaànɔ widɛ sɔ̃ɛ, gɔɔ pɔ́ a mɔ a Mae gawi guu ń a
malaikaɔ.

* **8:18** Zel 5.21, Eze 12.2 † **8:19** Maa 6.43 ‡ **8:20** Maa 8.8 § **8:28** Maa 6.14-15

9

1 Ɔ a òné: Sĩana málɛ oé, gbɛ̃́ pɔ́ kú laeɔ ga kía pɔ́ Lua kpà mɔa ń gbãao esaio.
2 Gɔɔ soolo gbɛa Yesu Piɛɛ ń Zaakio ń Zãao sɛ̀ à dɛ̀dɛńnɔ gbɛ̀sĩsĩ lɛsĩwa ńtɛ̃ɛ. Ɔ à lĩ ń
wáa, 3 aà pɔkasaɔ lɛ́ tɛkɛ púntaitai. Gbɛ̃e ku dṹnia guu kɛ́ a fɔ̃ pɔ́ pí à puakũ màao. 4 Bee
kpɛ Ɛlia ń Mɔizio bɔ̀ mɔ̀má, aalɛ yã'o ń Yesuo. 5 Ɔ Piɛɛ ò Yesuɛ: Dii, wá kua la maaɛ. Wà
lákpɛ dɔ mɛ̀n àaɔ̃, n pɔ́ do, Mɔizi pɔ́ do, Ɛlia pɔ́ do. 6 A dɔ̃ lá álɛ oo, asa vĩa ń kṹ maamaaɛ.
7 Luabɛpuana pĩla kùńla, ɔ̃ aa lɔɔe mà a guu à mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ beeá ma Nɛ́ mɛ̀ndona yenzideɛ, à
aà yãma.* 8 Kándo gɔ̃̀ɔ kɛ́ aa gugwàgwa, aai gbɛ̃e e lɔo, sema Yesu ado.
9 Kɛ́ aalɛ pila gbɛ̀sĩsĩpiwa, ɔ̃ Yesu òné aasu yã́ pɔ́ aa èpi o gbɛ̃e mao e Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ gɛ bɔò
gau. 10 Aa yã́pi kũa, ń beeo aalɛ kɔ̃ lala aa mɛ̀: Bɔa gau yã́ bee dɛa ni? 11 Ɔ aa aà là aa
mɛ̀: Bɔ́yãi Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ĩ o Ɛlia mɛ́ a dɔaa mɔi?† 12 A wɛ̀má à mɛ̀: Ɛlia a dɔaa mɔ́, i
yã́pii kɛkɛ zɛ́zɛ, ãma kɛ́ a kɛ̃a láu wà mɛ̀ wa saka Gbɛ̃nazĩn Nɛ́gu, i taasikɛ maamaa sɔ̃ bɛ?‡
13 Málɛ oé, Ɛlia mɔ̀ kɔ̀, ɔ̃ wà ń pɔeã dàɛ̀ lá wà aà yã'ò taalauwa.

Yesu nɛgɔ̃ɛ tã́ade gbã́gbãa
(Mat 17.14-23, Luk 9.37-45)

14 Kɛ́ aa sù ń gbɛ̃́ kĩniɔwa, aa è bíla liaańzi mɛ́ Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ lɛ́ lɛkpaakɛńnɔ. 15 Kɛ́
bíla Yesu è, aà yã́ bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ aa bàalɛ̀ gɛ̀ fɔkpàwà gɔ̃̀ɔ ḿpii. 16 Ɔ à a ĩwaɔ là à mɛ̀: Bɔ́ lɛkpaa
álɛ kɛńnɔi? 17 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ kú zã guue wɛ̀wà à mɛ̀: Dii, ma mɔnɛ ń ma nɛ́oɛ, tã́a mɛ́ aà lɛ́na
nàalɛ. 18 Tó à dɛ̀dɛwà, ĩ aà nɛ zĩ́lɛɛ, ɔ̃ ĩɔ lɛ́'ifula bɔlɛ, ĩɔ swaalɔlɔkɔ̃wa, ĩ gbã́gbã tèlele. Ma
mɔò n ĩwaɔnɛ aa tã́api go, ɔ̃ aa fùa. 19 Ɔ Yesu òné: Gbãgbɛ̃ luanaaikɛnsaiɔ, máɔ kúánɔ e
bɔɛ ni? Máɔ mɛnakɛánɔ e bɔɛ ni? A̋ mɔmɛɛ ń nɛ́pio la.
20 Kɛ́ wà mɔ̀oɛ̀, kɛ́ tã́api Yesu è gɔ̃̀ɔ, ɔ̃ à nɛ́pi zĩazĩa à aà pã̀lɛ zĩ́lɛ kpɛ̃̀baũ. Ɔ àlɛ gbeembo,
àlɛ lɛ́'ifula bɔlɛ. 21 Yesu nɛ́pi mae là à mɛ̀: A̋ aà lè màa za bɔɛ ni? A wɛ̀wà à mɛ̀: Za aà
nɛ́fɛ̃nɛn zĩ́ɛ. 22 Iɔ aà zu tɛ́ ń ío guu mɔ̀ɔmɔɔɛ, ĩɔ ye aà dɛɛ. Tó ńyɔ̃ fɔ̃ ǹ pɔe kɛ, wá wɛ̃nagwa,
ní dɔwálɛ. 23 Yesu òɛ̀: N mɛ̀ tó má fɔ̃ɛ lò? Yã́pii zɛvĩ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma náaikɛɛ. 24 Ɔ nɛ́pi mae ò
gɔ̃̀ɔ: Má n náai vĩ. N n náai pɔ́ lɛ́ kɛ̃́sãa kã́fĩmɛɛ. 25 Kɛ́ Yesu è bíla lɛ́ naɛmá, à gĩ tã́apiɛ à
mɛ̀: Tã́a swãdo, málɛ onɛ, go nɛ́piwa. Nsu ɛa suwà lɔo. 26 Ɔ tã́api wiilɛ̀ à aà zĩa pãsĩpãsĩ, ɔ̃
à gòwà. Nɛ́pi gɔ̃̀ lán gɛwa, ɔ̃ gbɛ̃́ daside mɛ̀ à gàɛ. 27 Ɔ Yesu aà kṹ a ɔwa à aà fɛ̀lɛ, ɔ̃ à gɔ̃̀ zɛa.
28 Kɛ́ Yesu gɛ̃̀ ua, zĩ̀loe kúńnɔ lɔo, ɔ̃ aà ĩwaɔ aà là aa mɛ̀: Bɔ́yãi wa fua tã́api goi? 29 Ɔ a
wɛ̀má à mɛ̀: Wabikɛa ado mɛ́ ĩ fɔ̃ tã́a bee taa go.
30 Kɛ́ aa bɔ̀ we, ɔ̃ aa pã̀ Galilea. Yesu ye wàɔ a kúkĩi dɔ̃o, 31 asa àlɛ yãdada a ĩwaɔnɛɛ. A
òné: Wa Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ kpámá, wi aà dɛ, i vu a gɔɔ àaɔ̃dezĩ. 32 Aai aà yã́pi midɔ̃o, mɛ́ aa yã́pi
laawà vĩakɛ̀.

Tɛa Yesuzi lán nɛ́ɔwa
(Mat 18.1-9, Luk 9.46-50)

33 Ɔ aa kà Kapɛnaũ. Gɔɔ pɔ́ a ku bɛ, à a ĩwaɔ là à mɛ̀: Bɔ́ lɛkpaa álɛ kɛ zɛ́ guui? 34 Aa nĩ
kpã̀uu, asa zɛ́ guu aalɛ lɛkpaakɛ dɛnla yã́ musuɛ. 35 Ɔ à zɔ̃̀lɛ à gbɛ̃ɔn kuɛplapiɔ kã̀aa à mɛ̀:
Tó gbɛ̃́ ye kɛ mide ũ, aàɔ kɛ̃́sãa gbɛ̃́piizi, i kɛ an baade píi dɔnlɛde ũ. 36 A nɛ́ sɛ zɛ̀ ń aɛ, ɔ̃ à aà
sɛ kpà a kùɛ a òné: 37 Gbɛ̃́ pɔ́ nɛ́ɛ beeɔ do dĩlɛ ma ĩwakɛ yã́i, ade ma dilɛɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ ma dilɛ sɔ̃
i ma dilɛ madoo, à gbɛ̃́ pɔ́ ma zĩ dĩlɛ sɔ̃ɛ.
38 Ɔ Zãa òɛ̀: Dii, wa gbɛ̃e è, àlɛ tã́ago ń n tɔ́o, ɔ̃ wá ye giɛ̀, asa wá gbɛ̃́ no. 39 Ɔ Yesu mɛ̀: Ásu
giɛ̀o, asa gbɛ̃e a fɔ̃ dabudabukɛ ń ma tɔ́o, a ɛa ma tɔbɛ̃ɛsi gɔ̃̀ɔo. 40 Gbɛ̃́ pɔ́ i íbɛlɛsɛwanɔo, wá
bàakpɛɛɛ. 41 Sĩana málɛ oé, gbɛ̃́ pɔ́ á gbá imia á dɛa Kilisi pɔ́ ũ yã́i, ade a kua a aseawao.

---
* **9:7** Maa 1.11, Iko 18.15 † **9:11** Mal 4.5 ‡ **9:12** Isa 53.1-12, Soũ 22.1-18

42 Tó gbɛ̃́ tò nɛ́ pɔ́ lɛ́ ma náaikɛɛ́ɔ do fù, a maa yãa ń adeo wà wísilɔgbɛ gbɛ̃̀nɛ dɔ aà nɔɛɛ,
wi aà zu ísiu. 43-44 Tó n ɔ mɛ́ ì to ǹ fu, zɔ̃. Gɛ̃a àizãna guu kɔ̃̀ɔ ũ maa dɛ n taa tɛ́ gasai guu ń
ɔ mɛ̀n plaola. 45-46 Tó n gbá mɛ́ ì to ǹ fu, zɔ̃. Gɛ̃a àizãna guu ɛɛ ũ maa dɛ wà n zu tɛ́ guu ń
gbá mɛ̀n plaola. 47 Tó n wɛ́ mɛ́ ì to ǹ fu, bɔ. Gɛ̃a kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i guu wɛdode ũ maa dɛ
wà n zu tɛ́ guu ń wɛ́ mɛ̀n plaola. 48 Wekɩ̃i an kɔ̀ɔbii lí láao, mɛ́ a tɛ́ lí gao.§
49 Wa tɛmɔ baadeɛ an kɛkɛa ń wisio ũ.* 50 Wisiá pɔ́ naɛ. Ǹ beeo tó wisi í na tà, kpelewa
wa kɛ à nakũ lɔi? A to wisi àɔ kú á guu, íɔ na ń kɔ̃o.

10

Nɔyaa
(Mat 19.1-12)
1 Ɔ Yesu bɔ̀ we à gɛ̀ Yude bùsuu e Yuudɛ̃ baale. Bíla ɛ̀a kɛ̃̀aaaàzi we, ɔ̃ à yãdànɛ́ lá ìɔ
kɛwa. 2 Falisieɔ mɔ̀ líkpalɛiwà, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: Gɔ̃ɛ zɛvɩ̃ à a na yáa? 3 A wèmá à mɛ̀: Mɔizi
dɩ̃lɛɛ́ kpelewa ni? 4 Aa mɛ̀: Mɔizi gɔ̃ɛ gbà zɛ́ aàli gínzila kɛ̃́, aàli a na yaɗɛ.* 5 Ɔ Yesu ònɛ́: Á
swɛ̃́gbãa yɛ̃́i Mɔizi bee dɩ̃lɛiɛ́. 6 Za dɩ̃́nia daalɛgɔɔ Lua gɔ̃ɛ kɛ̀ ń nɔɛoɛ.† 7 Ayãmɛto gɔ̃ɛ ì go
a de ń a daowa, ì na a nawa, 8 ɔ̃ aaì gɔ̃ lán sàwakula ń gbalaowa.‡ Beewa aa ku dodo lɔo,
aa gɔ̃̀ mɛdoũɛ. 9 A yɛ̃́i gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń nákɔ̃waɔ, gbɛ̃e su ń kɛ̃aao. 10 Kɛ́ Yesu tà bɛ, aà ìwaɔ aà
là yɛ̃́pi mii. 11 Ɔ a ònɛ́: Gbɛ̃́ pɔ́ a na yà à a pãle sɛ̀ gbãsɩ̃kɛ̀ a nɔ sɛ̃́ia yɛ̃́ musun we. 12 Nɔɛ pɔ́
gɩ̃ a zɛ̃́zi à zɛ̃́ pãle kɛ̀ sɔ̃, à gbãsɩ̃kɛ̀n we.

Yesu báaadaa nɛ́ɔgu
(Mat 19.13-15, Luk 18.15-17)
13 Wàlɛ mɔ́ Yesuɛ ń nɛ́ɔ aà ɔnamá, ɔ̃ aà ìwaɔ gɩ̃nɛ́. 14 Kɛ́ Yesu è màa, aà pɔ pà a ònɛ́: Á
to nɛ́ɔ mɔ ma kɩ̃́i, ásu gínɛ́o, asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́iá gbɛ̃́ bee taaɔ pɔ́ɛ. 15 Sɩ̃ana málɛ oɛ́,
gbɛ̃́ pɔ́ i kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i sí lán nɛ́wao a gɛ̃uo. 16 Ɔ a nɛ́ɔ sɛ kpàkpa a kùɛ, à ɔnànamá à
báaadàŋgu.

Ɔde
(Mat 19.16-30, Luk 18.18-30)
17 Kɛ́ Yesu dàzɛu àlɛ gé, ɔ̃ gɔ̃ɛe bàalɛ̀ mɔ̀ kùlɛ aà aɛ, à aà là à mɛ̀: Mɛtulu maa, kpelewa má
kɛ mà àizãna ei? 18 Ɔ Yesu òɛ̀: Akɛa ń òmɛɛ má maai? Gbɛ̃e maao, sé Lua ado. 19 N ikoyãɔ
dɔ̃: Nsuli gbɛ̃dɛo, ńsuli wúlɛ ń gbɛ̃pãle nɔoo, ńsuli kpɛ̃́i'oo, ńsuli yãdɔ n gbɛ̃́deewao, ńsuli
gbɛ̃bleo, nɩ̃li n de ń n dao kpɛla.§ 20 Ɔ à mɛ̀: Mɛtulu, za ma nɛ́fɛ̃nɛngɔɔ má yɛ̃́ beeɔ kũa
píiɛ. 21 Ɔ Yesu aà gwà ń yenzi wɛ́o a òɛ̀: Yɛ̃́ gɔ̃̀nɛ mɛ̀ndo. Gɛ ǹ pɔ́ pɔ́ ń vɩ̃ɔ yía píi, ní a ɔ̃a
kpá taasideɔwa, ní mɔ tɛmazi, ńyɔ̃ɔ àizɛɛ vɩ̃ luabɛ. 22 Ɔ gɔ̃ɛpi oosɩ̃si yɛ̃́pi yɛ̃́i, à tà ń pɔsiao,
kɛ́ aà àizɛɛɔ dasi yɛ̃́i. 23 Ɔ Yesu wɛpà a ìwaɔla a ònɛ́: Aizɛɛde gɛ̃a kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́iu zɩ̃'ũ.
24 Yɛ̃́pi bɔ̀ aà ìwaɔ saɛ, ɔ̃ Yesu ɛ̀a ònɛ́: Gbɛ̃́ɔ, gɛ̃a kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i guu zɩ̃'ũ fá! 25 Yiongo
gɛ̃a abaawɛu àa dɛ ɔde gɛ̃a kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́iula. 26 Ɔ yɛ̃́pi aà ìwaɔ kũ̀ gbãa, aalɛ okɔ̃ɛ aa
mɛ̀: Tó màaɛ, démɛ a bɔi? 27 Yesu ń gwá soee à mɛ̀: Gbɛ̃nazɩ̃na a fɔ̃o, ãma Lua a fɔ̃ wá bɔ,
asa Lua apii gbãa vɩ̃ɛ.
28 Ɔ Piɛɛ òɛ̀: Wápiɔ sɔ̃ bɛ? Wa pɔ́pii tò wa bɔ tɛnziɛ. 29 Yesu mɛ̀: Sɩ̃ana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ a
bɛ tò we ge a vɩ̃̀iɔ ge a dãunaɔ ge a da ge a mae ge a nɛ́ɔ ge a bua ma yɛ̃́i ń ma baona yɛ̃́o,
30 ade a ɛa bɛɔ ń vɩ̃̀iɔ ń dãunaɔ ń daɔ ń nɛ́ɔ ń buaɔ e lɛɛ basɔo dɩ̃́niaɛ bee guu ń ìadamao lɔ,
i àizãna e dɩ̃́nia pɔ́ a mɔ guu. 31 Dasi pɔ́ dɔaaaɔ gɔ̃ zɛ̃́ mɛ́ dasi pɔ́ tɛ́ zɛ̃́ɔ gɔ̃ dɔaaa.

Yesu a gaa ń a vuao yɛ̃́'oa
(Mat 20.17-19, Luk 18.31-34)

§ **9:48** Isa 66.24 * **9:49** Lev 2.13 * **10:4** Iko 24.1-4 † **10:6** Daa 1.27 ‡ **10:8** Daa 2.24 § **10:19** Bɔa 20.12-16

32 Aa ɛ̀a dàzɛu, aalɛ gɛ́ Yelusalɛũ. Yesu dɔaaa a ǐwaɔnɛ, ɔ̃ yɑ̃́pi bɔ̀ ń saɛ, mɛ́ vǐa gbɛ̃́ pɔ́ tɛ́
aà kpɛɔ kǚ. Ɔ Yesu lǐlɛ ń a ǐwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ, à ɛ̀a yɑ̃́ pɔ́ a su a le ònɛ́ lɔ 33 à mɛ̀: Ā ma! Wálɛ
gɛ́ Yelusalɛũɛ. Wa Gbɛ̃nazǐn Nɛ́ kpá sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyɑ̃danɛdeɔwa, aai yɑ̃daaàla, aai
aà kpa luayɑ̃dɔ̃nsaiɔwa aa aà dɛ. 34 Aa aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ, aa lɛ́'ikakawà, aa aà gbɛ̃ ń flàalao, aai
aà dɛ, a gɔɔ àaɔ̃de zǐ́ i vu.

Zaaki ń Zɑ̃ao wabikɛa
(Mat 20.20-28)

35 Ɔ Zebedee nɛ́ɔ Zaaki ń Zɑ̃ao sɔ̃̀ Yesuzi aa òɛ̀: Mɛtulu, wá ye ǹ yɑ̃́ pɔ́ wálɛ a wabikɛma
kɛwɛ̃ɛ. 36 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́ á ye mà kɛ́ɛi? 37 Aa wèwà aa mɛ̀: Wá gba zɛ́ wà zɔ̃lɛnnɔ ń kpala
guu, gbɛ̃do n ɔplaai, gbɛ̃do zɛɛi. 38 Yesu ònɛ́: Ā yɑ̃́ pɔ́ álɛ a wabikɛa dɔ̃o. Taasi kɛɛona pɔ́
má a imi, á fɔ̃ mia? Ga pɔ́ má siu, á fɔ̃ siua? 39 Aa wèwà aa mɛ̀: Wá fɔ̃́. Ɔ Yesu ònɛ́: I pɔ́
má mi, á mi, mɛ́ ga pɔ́ má siu, á siu, 40 ɑ̃ma zɔ̃lɛa ma ɔplaai ge zɛɛiá ma yɑ̃́ no. Gbɛ̃́ pɔ́ Lua
kɛ̀kɛnɛ́ɔ pɔ́ɛ.
41 Kɛ́ ǐwa gbɛ̃ɔn kwi kǐniɔ yɑ̃́pi mà, an pɔ pà Zaaki ń Zɑ̃aozi. 42 Ɔ Yesu ń kɑ̃aa a ònɛ́: Ā
dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ ń gwa bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ ũɔ ǐ gbɑ̃able ń gbɛ̃́ɔwaɛ. Màa gbɑ̃adeɔ ǐ kiblemá lɔ.
43 Āma a dɛánɔ màao. Ā guu gbɛ̃́ pɔ́ ye gɔ̃ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, aà kɛ á dɔnlɛde ũ. 44 Màaɛ lɔ gbɛ̃́ pɔ́ ye gɔ̃
á dɔaana ũ, aà kɛ ápii zɔ̀blena ũ.* 45 Asa Gbɛ̃nazǐn Nɛ́ i mɔ wà dɔnlɛkɛɛ yɑ̃́io, à mɔ̀ dɔnlɛkɛi
gbɛ̃́ɔnɛɛ, i gi a wɛ̃nii kɛ́ à e gbɛ̃́ɔ bo dasi yɑ̃́i.

Vǐa baakɛna gbɑ̃́gbɑ̃a
(Mat 20.29-34, Luk 18.35-43)

46 Aa kà Yeliko. Lá Yesu lɛ́ bɔ we ń a ǐwaɔ ń bílao, vǐa baakɛna Timɛ nɛ́ Baatimɛ zɔ̃lɛa zɛ́ lɛ.
47 Kɛ́ a mà Yesu Nazalɛti mɛ́ lɛ́ gɛ̃, ɔ̃ à nà lɛ́ gbɑ̃a zuawa à mɛ̀: Davidi Bui Yesu, ma wɛ̃nagwa!
48 Ɔ dasilɛ giɛ̀, aalɛ mɛ aà nílɛ. Ɔ aà lɛzua gbɑ̃a kɑ̃̀fĩ à mɛ̀: Davidi Bui, ma wɛ̃nagwa. 49 Yesu
zɛ̀ à mɛ̀: A aà sísi. Ɔ wà vǐapi sǐsi wa òɛ̀: Sɔ̃dilɛ fɛlɛ. Alɛ n sisi. 50 Ɔ vǐapi a zwɑ̃a wòlo à vǐ
pɛ̀lɛ à mɔ̀ Yesu kǐ́i. 51 Ɔ Yesu aà là à mɛ̀: Bɔ́ ń ye mà kɛnɛi? Vǐapi wèwà à mɛ̀: Dii, má ye
màɔ gu'eɛ. 52 Ɔ Yesu òɛ̀: Gɛ́, ma náai pɔ́ ń kɛ̀ mɛ́ n gbɑ̃gbɑ̃. Wegɔ̃ɔ à gu'è, ɔ̃ à bɔ̀ tɛaàzi.

11

Gbɑ̃akpaa Yesuzi Yelusalɛũ
(Mat 21.1-11, Luk 19.28-40, Zɑ̃a 12.12-19)

1 Kɛ́ aa kɑ̃ikǚ ń Yelusalɛũo, aa kà Bɛfaze ń Bɛtani pɔ́ kú Kùkpɛ sǐsǐpɔlɛuo. Ɔ Yesu a ǐwaɔ
gbɛ̃ɔn pla zǐ̀ 2 a ònɛ́: A gɛ́ wɛ̃́lɛ pɔ́ kálɛ wá aɛ kee guu. Tó a gɛ̃ gɔ̃̀ɔ, á zàa'ǐn bɔlɔ e dɔa we,
gbɛ̃e i dikpɛ yɑ̃ao. A polo suò. 3 Tó wà á lá, bɔ́ álɛ kɛ wei, í mɛ Dii mɛ́ ye a mɔaoi, a ɛa suò
tia. 4 Ɔ aa gɛ̀ wà zàa'ǐna è dɔa kpɛɛlɛ gɑ̃aɛ. Kɛ́ aalɛ polo, 5 ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ zɛa weɔ ń lá aa mɛ̀: Bɔ́ álɛ
kɛ ń zàa'ǐnapio, ɔ̃ álɛ poloi? 6 Aa wèmá lá Yesu ònɛ́wa, ɔ̃ wà ń tó we. 7 Aa sù ń zàa'ǐnapio
Yesuɛ. Aa ń ulaɔ kpàlɛ zàa'ǐnapiwa, ɔ̃ Yesu dǐkpɛ.* 8 Gbɛ̃eɔ lɛ́ ń ulaɔ kpálɛ zɛ́ guu,† gbɛ̃eɔ lɛ́
láɔ zɔ̃ sɛ̃u, aalɛ kpálɛ lɔ. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ dɔaaaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ tɛ́ zɑ̃́ɔ lɛ́ wiilɛ wàlɛ mɛ:
Gbɑ̃a kɛ!
Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń Dii tɔ́o ũ.‡
10 Lua báaada wá dezi Davidi kpala pɔ́ lɛ́ vugu.
Wà gbɑ̃akpaaàzi à zɔ̃ luawa.
11 Kɛ́ Yesu kà Yelusalɛũ, à gɛ̃̀ Lua ua, ɔ̃ à wɛpɑ̃̀ pɔ́piila. Kɛ́ ǐatɛ̃ i gɔ̃ bíla lɔo yɑ̃́i ɔ̃ à bɔ̀ gɛ̀
Bɛtani ń a ǐwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ.

Yesu kaadɔɛnli kaa ń aà kua Lua uao
(Mat 21.12-22, Luk 19.45-48, Zɑ̃a 2.13-22)

---

* **10:44** Maa 9.35 * **11:7** Zkl 9.9 † **11:8** 2Kia 9.13 ‡ **11:9** Soũ 118.25-26

12 Kɛ́ gu dɔ̀, aa bɔ̀ Bɛtani, ɔ̃ nɔana lɛ́ Yesu dɛ. 13 A kaadɔenli è kãaa, a lá pàɛ. A gè gwai tó
a nɛ́ mà. Kɛ́ à kà we, i pɔe eo, sema a lá, asa a magɔɔ i ka yãao. 14 Ɔ a ò lípiɛ: Gbɛ̃e a n nɛ́
ble bau lɔo. Aà ĩwaɔ yã́pi mà.
15 Kɛ́ aa kà Yelusalɛũ, Yesu gɛ̀̃ Lua ua, ɔ̃ à laayianaɔ ń laalunaɔ yà ń bɔ́lɛ, à ɔlɛũkpakɛnaɔ
táabũnuɔ ń felenyianaɔ kĩlaɔ fuangba. 16 I wei gbɛ̃e a aso sɛ̀ à bɔ̀ ń Lua uaoo. 17 Ɔ à yãdà
gbɛ̃́ɔnɛ à mɛ̀: A kɛ̃a Lua taalau à mɛ̀: Ma kpɛ́ aɔ dɛ ma sísikpɛ ũ bui píiɛ.§ Ápiɔ sɔ̃ á kɛ̀
gbɛ̃blenaɔ tòo ũ.* 18 Sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ yã́pi mà, ɔ̃ aalɛ zɛwɛɛlɛ wà aà dɛ.
Aalɛ vĩakɛɛ̀, asa aà yãdaanɛ́ ì di bílawa píiɛ. 19 Kɛ́ oosi kɛ̀, ɔ̃ Yesu ń a ĩwaɔ bɔ̀lɛ wɛ̃́lɛu.
20 Kɛ́ gu dɔ̀ aa bɛ zɛ́u, ɔ̃ aa kaadɔenlipi è, à giigàga e a zĩ́nau. 21 Kɛ́ a yã́ dɔ̀ Piɛɛgu, ɔ̃ a ò
Yesuɛ: Dii, kaadɔenli pɔ́ ń kà gwae, à giigàga. 22 Yesu ònɛ́: Aɔ Lua náai vĩ. 23 Sĩana málɛ
oɛ́, tó gbɛ̃́ ò sĩsĩɛ beeɛ aà fɛlɛ azĩa zu ísiau, tó i seakɛ a nɔ̀sɛ guuo, tó a a náai vĩ kɛ́ yã́ pɔ́ a
òpi a kɛ, a kɛɛ̀. 24 Bee yã́i málɛ oɛ́, tó álɛ lousisi, yã́ pɔ́ a a wabikɛ̀ píi, à dilɛ á è kɔ̀, í e. 25 Tó a
fɛlɛ álɛ lousisi, tó á ĩ́ikũa ń gbɛ̃eo, à sùuukɛaànɔ, á Mae pɔ́ kú musu i sùuukɛánɔ ń á tàaeɔ
sɔ̃. 26 Tó i sùuukɛ ń gbɛ̃́ɔo, á Mae pɔ́ kú musu a sùuukɛánɔ ń á tàaeɔ sɔ̃o.

Yesu laa a ikoi
(Mat 21.23-27, Luk 20.1-8)

27 Ɔ aa kà Yelusalɛũ. Lá Yesu lɛ́ bɛbɛ Lua ua, sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ
sɔ̃̀aàzi 28 aa aà là aa mɛ̀: Iko kpele ńlɛ yã́piɔ kɛòi? Démɛ n gba yã́pi kɛa zɛ́i? 29 Yesu wèmá
à mɛ̀: Má yã́ mɛ̀ndoe gbɛawá. A wea, mí iko pɔ́ málɛ yã́piɔ kɛò oɛ́ sa. 30 A omɛɛ. Zãa gbɛ̃́ɔ
da'ilɛkɛa† bɔ̀ Lua kĩ́i yà̃, ge gbɛ̃nazĩna kĩ́iɛ? 31 Ɔ aa lɛkpàaĩ aa mɛ̀: Tó wa mɛ̀ Lua kĩ́iɛ, a mɛ
bɔ́yãi wi Zãa yã́ sio niɛ. 32 Tó wa mɛ̀ gbɛ̃nazĩna kĩ́iɛ sɔ̃, too. Aa bíla vĩa vĩ, asa gbɛ̃́pii Zãa
ãnabikɛ sĩɛ. 33 Ɔ aa wè Yesuwa: Wá dɔ̃o. Ɔ Yesu ònɛ́: Mapi sɔ̃ má iko pɔ́ málɛ yã́piɔ kɛò oɛ́o.

12

Vɛ̃ɛbu zĩkɛnaɔ
(Mat 21.33-46, Luk 20.9-18)

1 Ɔ Yesu fɛ̀lɛ yãlɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ vɛ̃ɛbu vĩ, à kaa lĩai, à ɛyɔ̃̀ vɛ̃ɛfɛ̃kĩi ũ à gbadà,* ɔ̃ à
búpi nà zĩkɛnaɔnɛ ń ɔzĩ, ɔ̃ à fɛ̀lɛ ń táo. 2 Kɛ́ vɛ̃ɛkɔzɔ̃zɔ̃gɔɔ kà, ɔ̃ à a ĩwae zĩ zĩkɛnapiɔwa, aà a
vɛ̃ɛpi asea símáɛ. 3 Ɔ zĩkɛnapiɔ aà kũ̀ wa gbɛ̀̃ wa gbàɛ ɔgii. 4 Ɔ à ɛ̀a ĩwa pãle zĩmá. Ɔ aa gbɛ̃́
bee mi fɔ̃̀ aa widàwà. 5 A ɛ̀a a pãle zĩ lɔ, ɔ̃ aa gbɛ̃́ bee dɛ̀. Màa à gbɛ̃pãleɔ zĩ dasi, aa ń gbɛ̃eɔ
gbɛ̀̃, aa ń gbɛ̃eɔ dɛ̀. 6 Budepi nɛ́ mɛ̀ndona mɛ́ gɔ̃̀ɛ̀ sa, ɔ̃ à aà zĩ gbɛzã à mɛ̀: Aa ma nɛ́ yãda.
7 Ɔ zĩkɛnapiɔ òkɔ̃ɛ aa mɛ̀: Túbiblenan kee. A to wà aà dɛ, bú i gɔ̃wɛ̃ɛ. 8 Ɔ aa aà kũ̀ wa dɛ̀,
wà aà gɛ sɛ̀ wa zù kaa kpɛ. 9 Tòo, kpelewa budepi a kɛ sai? A gɛ zĩkɛnapiɔ dɛdɛ, i búpi kpa
gbɛ̃pãleɔwaɛ. 10 I Lua yã́ɛ bee kyokɛo lé? Wà mɛ̀:
Gbɛ pɔ́ ɛ̃bonaɔ pãkpài
mɛ́ gɔ̃̀ gbɛɔ mide ũ.
11 Dii mɛ́ bee kɛ̀,
ɔ̃ à kɛ̀wɛ̃ɛ yãbɔnsaɛ ũ.†
12 Ɔ aa zɛwɛ̀ɛlɛ wà aà kṹ, asa aa dɔ̃̀ ń yã́i à yã́pi lɛ̀ɛũi. N beeo aa vĩakɛ̀ bílaɛ, ɔ̃ aa aà tò we
aa tà.

Yesu lousisin gbɛ̃zɔ̃ɔ fua
(Mat 22.15-46, Luk 20.19-47)

13 Ɔ wà Falisieɔ ń Elodi kpala zɛnkpɛdeeɔ zĩ Yesuwa ɔ̃nɔkɛiɛ̀ a yã'oa guu. 14 Kɛ́ aa kà, ɔ̃
aa òɛ̀: Mɛtulu, wá dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ náaiden n ũ. Nili yã́si ń gbɛ̃́o ublembɛkɛ yã́io, asa nili gbɛ̃e
wɛgwao. Lua zɛ́ ni ɔlɔnɛ́ wásawasa. A zɛvĩ wà wɛ̀'ɔ̃a kpá Sezaawaa, ge a zɛvĩo? Wà kpa

§ **11:17** Isa 56.7 * **11:17** Zel 7.11 † **11:30** Maa 1.4-5 * **12:1** Isa 5.1-2 † **12:11** Soũ 118.22-23

yà̃, ge wásu kpao? 15 Yesu ń mɔafili dɔ̀̃, ɔ̃ a ònɛ́: Bɔ́yãi álɛ filifilimbakpamɛɛi? A ɔ̃api do
dɔmɛɛ mà gwa. 16 Kɛ́ aa dɔ̀ɛ̀, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Dé mi ń aà tɔ́on lai? Aa wèwà aa mɛ̀: Sezaa pɔ́ɛ.
17 Ɔ Yesu ònɛ́: A Sezaa dee pɔ́ kpawà, í Lua pɔ́ kpawà. Aà yá̃ bɔ̀ ń saɛ.
18 Ɔ Saduse pɔ́ aaȉ gɛɔ vua ɛɛboeɔ mɔ̀ Yesu lè aa aà là aa mɛ̀: 19 Mɛtulu, Mɔizi òwɛ̃ɛ a lá
guu à mɛ̀, tó gbɛ́̃ vȉi gà à a nɔ tò nɛ́sai, aà dãuna gyaapi da'uakɛ à a vȉi gɛ̃ɛ kɛò.‡ 20 Màaɛ,
vȉi ń dãunaɔ ku gbɛ̃ɔn sopla. Woo nɔsɛ̀, ɔ̃ à aà tò we nɛ́sai. 21 Se aà da'uakɛ̀, ɔ̃ à gà à nɔpi tò
we lɔ nɛ́sai. Ɔ Bíɔ kè màa lɔ 22 e à gè kà an sopladewa. Ampii aa aà tò nɛ́sai. Ampii gbɛa ɔ̃
nɔpi gà. 23 Gɛɔ vugɔɔzȉ an démɛ aɔ nɔpi vȉi? Asa an gbɛ̃ɔn sopla ḿpii aa aà dɔ̃ nɔ ũɛ. 24 Yesu
wèmá à mɛ̀: A Lua yá̃ ń a gbãao dɔ̃sai yái a sãsãio lò? 25 Tó gɛɔ vù, aa nɔsɛo, aa zãkɛo, aaɔ
ku lán malaikaɔ kua luabɛwaɛ. 26 Kɛ́ gɛɔ bɔ gau sɔ̃ bɛ, i Mɔizi lá kyokɛ gua pɔ́ à kàelɛ yã'òuo
lé? Lua òɛ̀ à mɛ̀ ámɛaa Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo Lua.§ 27 Luaá gɛɔ Lua no, gbɛ́̃ bɛ́̃ɛɔ
pɔ́ɛ. A sãsã à kɛ̀ zài.
28 Mɔizi ikoyãdanɛdee ku we, à lɛkpaapi mà. Kɛ́ a è Yesu yãmaa wèmá, ɔ̃ à sɔ̀̃aàzi à aà là
à mɛ̀: Ikoyã kpele mɛ́ dɛńlai? 29 Yesu wèwà à mɛ̀: A miden kɛ: A ma, Isailiɔ. Dii wá Lua mɛ́
Dii mɛ̀ndona ũ. 30 Aɔ ye Dii á Luazi ń nɔ̀sɛmɛndoo teasisai á gbãa pua lɛ́u, á sɔ̃ iɔ kuwà.*
31 A plaaden kɛ: Aɔ ye á gbɛ́̃deezi lá ázȉa wɛ̃niwa.† Ikoyãe dɛ beeɔlao. 32 Ɔ yãdanɛdepi òɛ̀:
Yãmaaɛ, Mɛtulu. N sȉana'ò, n mɛ̀ Lua mɛ̀ndoɛ, a plaade kuo, sema aàpi.‡ 33 Yea Luazi ń
nɔ̀sɛmɛndoo ń n ɔ̃nɔo píi n gbãa pua lɛ́u ń yea n gbɛ́̃deezi lá nzȉa wɛ̃niwao dɛ sa pɔ́ wȉ a pɔ́
kátɛu à tɛ́kũ ń sa'oa bui píiola.§ 34 Kɛ́ Yesu è à yãwèwa ń laaio, a òɛ̀: Gɛ̃a kpala pɔ́ bɔ̀ Lua
kȉ́iu zà̃nnɔo. Bee kpɛ gbɛ̃e i we yãe làwà lɔo.
35 Yesu ɛ̀a lɛ́ yãdadanɛ́ Lua ua, ɔ̃ à gbɛ́̃ɔ là à mɛ̀: Bɔ́yãi Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ȉ o Mɛsiiá
Davidi buiɛi? 36 Kɛ́ Lua Nisȉna dèdɛ Davidiwa à mɛ̀:
Dii ò ma Diiɛ aà zɔ̃lɛ a ɔplaai
e àɔ aà ibɛɛɔ kálɛɛ̀ a gbá zíɛ.*
37 Lá Davidi aà sȉsi Dii màa, kpelewa aɔ dɛ aà bui ũ lɔi? Ɔ bíla lɛ́ aà yãma ń pɔnao.
38 Aà yãdaanɛ́ guu à mɛ̀: A laaika Mɔizi ikoyãdanɛdeɔzi. Aaȉɔ ye bɛbɛa ń uladao daa
wàɔ fɔkpakpamá gãaɛ. 39 Aaȉɔ wɛɛlɛ zɔ̃lɛ lousisikpɛ zɔ̃lɛkȉi maaɔ guu ń blɛble zɔ̃lɛkȉi maaɔ.
40 Aaȉ lou gbà̃a sísi gbɛ́̃ɔ wɛ́ yái, ɔ̃ aaȉ gyaaɔ kpɛ́ siomá. An ȉadama pãsȉ aɔ dɛńla.

Gyaa taaside gbadaa
(Luk 21.1-4)

41 Ɔ Yesu zɔ̀̃lɛ Lua ua ɔsikpagolo aɛ, àlɛ gbɛ́̃ɔ gwa, lá aalɛ ɔ̃a dau. Ɔde saɔ lɛ́ ɔ zɔ̃ɔ dau. 42 Ɔ
gyaa taaside mɔ̀ tãnga dàu mɛ̀n pla, i ka dalao. 43 Ɔ Yesu a ȉwaɔ kà̃aa a ònɛ́: Sȉana málɛ
oɛ́, gyaa taasidepi ɔ̃a dà kpagolo guu dɛ gbɛ́̃piila. 44 Asa ɔ dia ɔ̃ aa dà̃ wà kàu ḿpii. Nɔɛpi
sɔ̃, aà taasidekɛ guu pɔ́ pɔ́ a vȉ à pɔbleò ɔ̃ a dàu we píi.

13

Yelusalɛũ dúuzɔ̃a ń dṹnialaagɔɔ seelaɔ
(Mat 24.1-22, Luk 21.5-24)

1 Kɛ́ Yesu lɛ́ bɔ Lua ua, aà ȉwae òɛ̀: Mɛtulu, gwa lá wà kpɛ́ maaɔ dɔ̀ ń gbɛ̀ kɛfɛnaeɔ taaɔ.
2 Ɔ Yesu òɛ̀: N kpɛ́ zɔ̃ɔpi è píia? Gbɛe a gɔ̃ dikɔ̃a weo, wa a dúuzɔ̃ píiɛ.
3 Yesu zɔ̃lɛa Kùkpɛ sȉsȉpɔlɛu, aà aɛ dɔa Lua uawa. Piɛɛ ń Zaakio ń Zãao ń Andeleeo mɛ́
kuaànɔ ńtɛ̃ɛ, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: 4 Owɛ̃ɛ, bee a kɛ bɔɛ ni? Bɔ́mɛ aɔ dɛ apii kɛgɔɔ seela ũi? 5 Ɔ
Yesu ònɛ́: A laaika, ásu to wà á sá̃sãо. 6 Gbɛ́̃ɔ mɔ́ ń ma tɔ́o dasi, aa mɛ Mɛsiin ń ũ, aai gbɛ́̃ɔ
sá̃sã dasi. 7 Tó a zȉkakɔ̃ȉ mà ge a bao, ásu bílikɛo. Sema bee kɛ, ãma dṹnia láaan we gȉao.

‡ **12:19** Iko 25.5 § **12:26** Bɔa 3.6 * **12:30** Iko 6.4-5 † **12:31** Lev 19.18 ‡ **12:32** Iko 4.35 § **12:33** Oze 6.6
* **12:36** Soũ 110.1

[8] Bui ń buio aa fɛlɛ ń kɔ̃o, màaɛ lɔ bùsu ń bùsuo. Tɔɔlɛ a lualua gueɔ mɛ́ nɔana aɔ ku. Yɑ́pi aɔ dɛ lán nɔwɑ̃wɑ̃ daalɛawaɛ.

[9] Aɔ kú ń laaio. Wa á kṹkũ wà yɑ́kpalɛkɛánɔ, wi á gbɛ̃ lousisikpɛɔ guu. Aɔ zɛa bùsu gbɑ̃adeɔ ń kíaɔ aɛ ma yɑ́i, íɔ dɛnɛ́ ma seeladeɔ ũ. [10] Sema wà baonakpa bui píiɛ gĩa. [11] Tó wà gɛ̀ánɔ yɑ́kpalɛu, ásu dɔaa bílikɛ yɑ́ pɔ́ ásu owao. A yɑ́ pɔ́ Lua a sóso kɑ́ɛ́ á lɛ́u gɔɔbeezĩ o, asa i kɛ ámɛ á yɑ̃'oo, Lua Nisĩnaɛ. [12] Vĩi ń dɑ̃unaɔ kɔ̃ kpámá dɛa yɑ́i. Màa maeɔ ń nɛ́ɔ kpámá. Nɛ́ɔ bɔ ń deɔ ń ń daɔ kpɛ wà ń dɛ. [13] Gbɛ̃́pii a zaágu ma yɑ́i. Gbɛ̃́ pɔ́ mɛnafɔ̃̀ e a lɛ́wa, ade mɛ́ a bɔ.

[14] Tó a tɛ̃̀ gudɛna* è gu pɔ́ dɛ àɔ kuuo, (kyokɛna yɑ́pi da), gbɛ̃́ pɔ́ kú Yudeɔ bàalɛ mipɛ sĩsĩɔwa. [15] Gbɛ̃́ pɔ́ kú a kpɛ́ musu su pila gɛ̃ kpɛ́u a pɔe sɛ́io. [16] Gbɛ̃́ pɔ́ kpɛ́ bua su ɛa bɛ a ula sɛ́io. [17] Waiyoo nɛadeɔ ń nɔsindeeɔ gɔɔ beezĩ. [18] A wabikɛ kɛ́ yɑ́piɔ su á le buziɛo, [19] asa wɛ́tɛ̃a pɔ́ aɔ ku gɔɔpi aɔ zɔ̃ɔɛ.† Za gɔɔ pɔ́ Lua dṹnia kɛ̀ e gbɑ̃ a taa i kɛo, mɛ́ a kɛ bau lɔo. [20] Tó Dii i gɔɔpiɔ laoo, dɔ̃ gbɛ̃e a bɔo. A gɔɔpiɔ lào a gbɛ̃́ pɔ́ à ń sɛ́ɔ yɑ́iɛ.

Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ mɔa
(Mat 24.23-44, Luk 21.25-38)

[21] Gɔɔ bee tó wà su òɛ́ Mɛsii gwa kɛ, ge Mɛsii ku le, ásu sio. [22] Asa Mɛsii ɛgɛnaɔ ń ɑ̃nabi ɛgɛnaɔ mɔ dabudabuɔ ń yɑ̃bɔnsaɛɔ kɛ, kɛ́ baa gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sɛ́ɔ aa ń sɑ̃́sɑ̃ò, tó a zɛ́ kú. [23] Aɔ kú ń laaio, ma yɑ́pii lɛzàwá za káauɛ.

[24] Gɔɔ bee wɛ́tɛ̃api gbɛa ĩatɛ̃ a siakũ, mɔvua a ikɛo, [25] saanaɔ wolo luawa, pɔ́ pɔ́ kú luawapiɔ zɑ̃ ń pɛ́kĩiwa.‡ [26] Wi Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ mɔa e luabɛpuanau ń gbɑ̃a zɔ̃ɔo ń gawio,§
[27] i a malaikaɔ zĩ aa gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sɛ́ɔ kɑ̃aa za dṹnia gola síiɔ̃ guu, za dṹnia lɛ́la ń a lɛ́leo.

[28] A yɑ́ pɔ́ kaadɔenli lɛ́ daɛ́ ma. Tó a gɔ̃naɔ busɛkṹ mɛ́ a lá lɛ́ paɛ, ɔ̃ i dɔ̃ guantɛ̃na kɑ̃ikṹ.
[29] Màaɛ lɔ, tó á è yɑ́piɔ lɛ́ kɛ, àɔ dɔ̃ kɛ́ aà mɔa kɑ̃ikṹɛ, a ku kpɛɛlɛ. [30] Sĩana málɛ oɛ́ gɔɔbeedeɔ gɛ̃lɛ yɑ́piɔ píi kɛsaio. [31] Luabɛ ń tɔɔlɛo a gɛ̃lɛ, ɑ̃ma ma yɑ́ɔ gɛ̃lɛa vĩo. [32] Gbɛ̃e a gɔɔ ge a zaa dɔ̃o, baa malaika pɔ́ aa ku luabɛɔ ge Lua Nɛ́, sema Mae Lua.

[33] Aɔ kú ń laaio à itɛ̃kɛ, asa á dɔ̃ zĩ́ pɔ́ gɔɔpi a kao. [34] A dɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ́ wɛ̃́lɛuwaɛ. A a bɛ tò a zĩkɛnaɔnɛ baade ń a zĩo, ɔ̃ a ò a gudɔ̃anaɛ aà itɛ̃kɛ. [35] Apiɔ sɔ̃ á uabele sugɔɔ dɔ̃o, oosin nò, wɛɛdon nò, ko ɔ́ɔlɔan nò, gufɛ̃nɛn nò. Ayɑ̃mɛto à itɛ̃kɛ, [36] kɛ́ asu su kɑ̃́ndo, i á le álɛ i'oo yɑ́i. [37] Yɑ́ pɔ́ málɛ oɛ́, málɛ o gbɛ̃́piiɛɛ, à itɛ̃kɛ.

14

Tulalekaa Yesu miwa
(Mat 26.1-16, Zɑ̃a 12.1-8)

[1] Gɛ̃amusu* dikpɛ ń Kàaso dikpɛo gɔ̃̀ gɔɔ pla, ɔ̃ sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyɑ̃danɛdeɔ lɛ́ zɛwɛɛlɛ wà gbɛ̃́ɔ zɑ̃makɛ wà e Yesu kṹ wà dɛ. [2] Asa aa mɛ̀: Wásu wà aà kũ dikpɛgɔɔzĩo, kɛ́ wasu fɛlɛ ń zɔaoo yɑ́i.

[3] Gɔɔ pɔ́ Yesu kú Simɔɔ Kusude bɛ Bɛtani, àlɛ pɔble, ɔ̃ nɔɛ sɔ̃̀aàzi a tulale bui maa ɔde loona kũa. Ɔ à loonapi waa ɛ̀ à tulalepi kà Yesu miwa. [4] Gbɛ̃eɔ ku we, yɑ́pi ɔ̃̀má, ɔ̃ aa mɛ̀: Bɔ́yɑ̃i à tulalepi pɑ̃kɛ̀i màai? [5] Tulale pɔ́ a ɔ̃a dɛ ɑ̃́nusu ɔwatɛ̃ ɔ̀aa do ń basɔooa, dɔ̃ yɑ̃a wa yĩa wà a ɔ̃a kpà taasideɔwa. Ɔ aa zɔadɔ̀wà. [6] Ɔ Yesu mɛ: A aà to we. Bɔ́yɑ̃i álɛ ĩadaiwài? A yɑ̃maakɛ̀mɛɛɛ. [7] Taasideɔ kúánɔ gɔɔpiiɛ.† Gɔɔ pɔ́ á yei, á fɔ̃ na kɛnɛ́, ɑ̃ma máɔ kúánɔ gɔɔpiio.
[8] A kɛ̀ a gbɑ̃a lɛ́uɛ, à dɔ̀aa tulale kà ma mɛwa ma gɛ kpɛlaa yɑ́iɛ. [9] Sĩana málɛ oɛ́, gu pɔ́ wàlɛ ma baokpau dṹnia guu píi, waɔ yɑ́ pɔ́ nɔɛpi kɛ̀ o aà yɑ́ dɔaŋ́gu yɑ́i.

* **13:14** Dan 9.27, 11.31, 12.11 † **13:19** Dan 12.1 ‡ **13:25** Isa 13.10, 34.4, Yoɛ 3.4 § **13:26** Dan 7.13 * **14:1** Bɔa 12.1-11 † **14:7** Iko 15.11

10 Bee gbɛa Yudasi Isaliɔti pɔ́ dɛ gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ gbɛ̃do ũ gɛ̀ sa'onkiaɔ kɛ̃́i Yesu kpaamá yɑ̃́i.
11 Kɛ́ aa aà yɑ̃mà, an pɔ kɛ̀na, ɔ̃ aa lɛgbɛ̃̀ɛ̀ wa ɔ̃a kpawà. Ɔ àlɛ zɛwɛɛlɛ à Yesu kpámá.

Gɛ̃amusu blɛblea
(Mat 26.17-35, Luk 22.7-34, Zɑ̃a 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

12 Kàaso dikpɛgɔɔ sɛ̃́ia zɛ̃́, gɔɔ pɔ́ wɛ̃̀ Gɛ̃amusu sɑ̃ kòlokpa, Yesu ɛ̃̀waɔ òɛ̀: Má ń ye wà gɛ
Gɛ̃amusu blɛ sɔukɛunɛi? 13 Yesu a ɛ̃̀waɔ gbɛ̃ɔn pla zɛ̃̀ a òńɛ́: A gɛ́ wɛ̃́lɛdau. A kpaaũ ń gbɛ̃eo í
sɛa lo guu. A tɛaàzi 14 e ua pɔ́ a gɛ̃u, í o uabeleɛ, Mɛtulu mɛ̀ má á pilaui, gua pɔ́ á Gɛ̃amusu
blɛ bleu ń a ɛ̃̀waɔ? 15 A kpɛdiakɔ̃a kpɛa zɔ̃ɔ musu pɔ́ wa kɛ̀kɛ ɔlɔɛ́, í sɔukɛwɛ̃ɛ we. 16 Kɛ́
ɛ̃̀wapiɔ dàzɛu, ɔ̃ aa kà wɛ̃́lɛpi guu, aa è lá a òńɛ́wa. Ɔ aa Gɛ̃amusu blɛ sɔukɛ̀ we.
17 Kɛ́ oosi kɛ̀, Yesu kà we ń a ɛ̃̀wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ. 18 Kɛ́ aa zɔ̃̀lɛ lɛ́ pɔble, ɔ̃ Yesu mɛ̀: Sɛ̃̀ana
málɛ oɛ́, á gbɛ̃́ pɔ́ wálɛ pɔble sɑ̃nuɔ do a ma kpámá.‡ 19 An pɔ yà, ɔ̃ aalɛ aà la dodo: Asa
mámɛo yó? 20 Ɔ a òńɛ́: A gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ doɛ, wálɛ ɔkɑ̃aa ta doũ. 21 Gbɛ̃nazɛ̃̀n Nɛ́ a ta lá wà
a yɑ̃'ò taalauwa,§ ɑ̃ma waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ a Gbɛ̃nazɛ̃̀n Nɛ́ kpámápi. A maa wà ade ɛ̃̀ yɑ̃ao.
22 Kɛ́ aalɛ pɔble, Yesu kàa sɛ̀ à báaadàu, ɔ̃ a ɛ̀'ɛ kpàmá à mɛ̀: A sí, beeá ma mɛɛ. 23 Ɔ à
imibɔ sɛ̀ à Lua sáaukpà a kpàmá, ɔ̃ aa mɛ̃̀ ḿpii. 24 Ɔ a òńɛ́: Beeá ma auɛ, Lua bàa kua ń gbɛ̃́
dasiɔ au* pɔ́ a bɔaɛ. 25 Sɛ̃̀ana málɛ oɛ́, má vɛ̃ɛbɛ'i mi lɔo e kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɛ̃́i bɔ gupuau, ɔ̃
má a dafu mi. 26 Kɛ́ aa lɛsɛ̃̀ aa làa, ɔ̃ aa bɔ̀lɛ gɛ̀ Kùkpɛ sɛ̃̀sɛ̃̀pɔlɛu.
27 Ɔ Yesu òńɛ́: Ápii á ma to we, asa a kɛ̃a láu Lua mɛ̀: Má sɑ̃dɑ̃na lɛ́, sɑ̃ɔ i fɑ̃aa.† 28 N beeo
ma vua gbɛa má dɔaaɛ́ Galile. 29 Ɔ Piɛɛ òɛ̀: Baa tó wa n to we píi, má n to weo. 30 Ɔ Yesu
òɛ̀: Sɛ̃̀ana málɛ onɛ, gwɑ̃asɛ̃̀naa e ko àɔ gɛ́ lɛ́ gɛ̃n pla zui, ńyɔ̃ lelekpamazi gɛ̃n àaɔ̃. 31 Ɔ Piɛɛ
lɛgbɛ̃̀ à mɛ̀ máũmaũɛ: Baa tó má su málɛ gannɔ, má lelekpanzi bauo. Ɔ aa ò màa sɔ̃ ḿpii.

Yesu wabikɛa Gɛsɛmani
(Mat 26.36-46, Luk 22.39-46)

32 Kɛ́ aa kà gu pɔ́ wɛ̃̀ mɛ Gɛsɛmani, ɔ̃ Yesu ò a ɛ̃̀waɔnɛ: A zɔ̃lɛ la e màɔ wabikɛ. 33 Ɔ à Piɛɛ ń
Zaakio ń Zɑ̃ao sɛ̀ gɛ̀ńnɔ. Iwɑ̃a kà aà pɔa, tòlobi zùaàgu, 34 ɔ̃ a òńɛ́: Pɔsia ma kũ gbɑ̃a e ma
ka gaa. A zɛ la à itɛ̃kɛ. 35 Kɛ́ à gɛ̀ aɛ yɔɔ, ɔ̃ à wùlɛ a gbɛɛu à wabikɛ̀, tó a zɛ́ kú, gɔɔpi gɛ̃ala.
36 A mɛ̀: Baa, ma Mae, ń yɑ̃́ píi zɛ́ vɛ̃̀. To taasi kɛɛonapi dɔmazi, ɑ̃ma ma pɔeɑ̃ no, sema n
pɔ́. 37 Kɛ́ à ɛ̀a sù a gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ kɛ̃́i, a è aalɛ i'o. Ɔ a ò Piɛɛɛ: Simɔɔ, ńlɛ i'o yɑ̃̀? Ni fɔ̃ n itɛ̃kɛ̀
baa yɔɔoa? 38 A itɛ̃kɛ àɔ wabikɛ, kɛ́ ásu fu yɔ̃awao yɑ̃́i. Nisɛ̃̀na yei, ɑ̃ma mɛ busɛ. 39 A ɛ̀a gɛ̀
wabikɛi, ɔ̃ à yɑ̃́ doũpi ò lɔ. 40 Kɛ́ à ɛ̀a sù, a è aalɛ i'o, asa an wɛ́ gbiakũ̀ɛ. Ɔ aai dɔ̃ lá wa oɛ̀o.
41 Aà ɛa sua gɛ̃n àaɔ̃de a òńɛ́: Alɛ i'o álɛ kɑ̃́mabo e tiaa? Bee mɔ̀. Gɔɔ kà sa. A gwa, wàlɛ
Gbɛ̃nazɛ̃̀n Nɛ́ kpá duunkɛnaɔwa. 42 A fɛlɛ wà gɛ́. Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma kpámá lɛ́ mɔ́ kee.

Yesu kũa
(Mat 26.47-56, Luk 22.47-53, Zɑ̃a 18.3-12)

43 Kɛ́ Yesu lɛ́ yɑ̃́pi o gɔ̃̀ɔ, ɔ̃ aà ɛ̃̀wapiɔ gbɛ̃do Yudasi kà ń bíla pɔ́ bɔ̀ sa'onkiaɔ ń Mɔizi
ikoyɑ̃danɛdeɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ kɛ̃́iɔ. Aa fɛ̃ndaɔ kũa ń goɔ. 44 Bɔnkpɛdepi sɔ̃ à dɔaa seela òńɛ́ à
mɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ a su lɛpɛ̀wà, aàpin we. Aa aà kũ gbɑ̃a aa taò. 45 Kɛ́ à kà we, ɔ̃ à táa'ò Yesuwa
gɔ̃̀ɔ, a òɛ̀: Mɛtulu! Ɔ à lɛpɛ̀wà. 46 Ɔ wà ɔpɛ̀lɛwà wà aà kũ̀ gíũgiũ. 47 Zɑ̃ guu gbɛ̃e a fɛ̃nda
wò à sa'onkia zɛ̃̀kɛnae lɛ̀ò à aà swɑ̃́ gò. 48 Ɔ Yesu òńɛ́: Kpɑ̃́i wɛliwɛn ma ũ, ɔ̃ a mɔ ma kṹi ń
fɛ̃ndaɔ ń goɔa? 49 Má kúánɔ Lua ua lá gu lɛ́ dɔ, miɔ yɑ̃daɛ́, i ma kũo. Ama bee kɛ̀ kɛ́ yɑ̃́ pɔ́
kɛ̃a Luayɑ̃taalau e kɛ yɑ̃́iɛ.‡ 50 Ɔ aà ɛ̃̀waɔ bàalɛ̀ píi aa aà tò we.
51 Ɛwaasoe tɛaàzi, aà zwɑ̃a kuaaàla pɔeyesai. Kɛ́ wà aà kũ̀, 52 ɔ̃ à a zwɑ̃a tònɛ́ we, à bàalɛ̀
puizi.

---

‡ **14:18** Soũ 41.10 § **14:21** Soũ 22.1-19, Isa 53.1-12 * **14:24** Bɔa 24.8 † **14:27** Zkl 13.7 ‡ **14:49** Isa 53.8

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi
(Mat 26.57-75, Luk 22.54-71, Zãa 18.12-27)
53 Ɔ wà gɛ̀ ń Yesuo sa'onkia bɛ. Sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ kãaaa we
ḿpii. 54 Piɛɛ tɛ́ ń kpɛ kãaa e à gɛ̀ gɛ̃̀ sa'onkia bɛ'ua. Á zɔ̃̀lɛ we, àlɛ tɛ́kpakpa ń dɔaiɔ sãnu.
55 Sa'onkiaɔ ń Yuda yã́kpalɛkɛnaɔ píi lɛ́ yã́ wɛɛlɛ wà dɔ Yesuwa wà e wà aà dɛ, ɔ̃ aai eo.
56 Wà yãdɔ̀dɔwà dasi, ãma an yãe i kɔ̃sɛo. 57 Ɔ gbɛ̃eɔ fɛ̀lɛ yãdɔ̀wà lɔ aa mɛ̀: 58 Wá mà dee
mɛ̀ á Lua kpɛ́ pɔ́ gbɛ̃nazĩna dɔ̀ wí, i a pãle pɔ́ gbɛ̃nazĩna i dɔo dɔ gɔɔ àaɔ̃ɛ. 59 Baa ń beeo an lɛ́
i kɛ doũo. 60 Ɔ sa'onkia fɛ̀lɛ zɛ̀ zã guu à Yesu là à mɛ̀: Nyɔ̃ yãe zã́sioa? Yã́ pɔ́ wàlɛ dɔdɔmapiɔ
dɛa ni? 61 Yesu nílɛ kpɛ̃́, i yãe wewào, ɔ̃ sa'onkiapi ɛ̀a aà là à mɛ̀: Mmɛ ń Lua báaade Nɛ́
Mɛsii ũa? 62 Ɔ Yesu mɛ̀: Mámɛ má aà ũ. Á Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ e zɔ̃lɛa Gbãapiide ɔplaai,§ mɛ́ á aà
mɔa e luabɛpuanau.* 63 Ɔ sa'onkiapi a ulaɔ ga kɛ̃̀ à mɛ̀: Ɛ'e, wá bàa kú ń seeladeɔ lɔe? 64 Á
mà lá à dɔ̀ɛ ń Luao weó? Kpelewa a zɛɔ̀i? Ɔ aa yã́ dĩɛ̀ ḿpii aa mɛ̀ wà aà dɛ.† 65 Ɔ wà fɛ̀lɛ lɛ́
lɛ́'ikakawà.‡ Ɔ wà pɔkùɛ̀ aà wɛ́wa, wàlɛ aà lɛlɛ ń ɔkũo, wàlɛ oɛ̀: Ánabikɛkɛ, ní gbɛ̃́ pɔ́ n lɛ
o. Ɔ dɔaiɔ aà kũ̀ aa aà sãnkɛkɛ.
66 Piɛɛ ku zĩ́lɛ ua, ɔ̃ sa'onkia bɛ nɔɛ zĩkɛnaɔ do mɔ̀ we. 67 Kɛ́ à Piɛɛ è, àlɛ tɛ́kpakpa, ɔ̃ à aà
gwà soee, a òɛ̀: Mpi sɔ̃, iɔ sãnu ń Yesu Nazalɛtipioɛ. 68 Ɔ à lelekpà à mɛ̀: Má dɔ̃o, mi ma
lá ńlɛ oo. Ɔ à fɛ̀lɛ gɛ̃̀ gɔ̃u guu. 69 Nɔɛpi ɛ̀a aà è we, ɔ̃ a ò gbɛ̃́ pɔ́ zɛa weɔnɛ à mɛ̀: Gɔ̃ɛpiá an
gbɛ̃doɛ. 70 Ɔ Piɛɛ lelekpà lɔ. Kɛ́ à kɛ̀ sàa yɔɔ, gbɛ̃́ pɔ́ zɛa weɔ ò Piɛɛɛ: Sĩanaɛ an gbɛ̃don n ũ,
asa Galile gbɛ̃́n n ũ. 71 Piɛɛ vãikpàaĩ ń azĩao, ɔ̃ à mɛ̀: Má sĩ ń Luao, má gbɛ̃́ pɔ́ álɛ aà yã'opi
dɔ̃o. 72 Wegɔ̃ɔ ɔ̃ ko lɛ́ gɛ̃n plaade zù, ɔ̃ yã́ pɔ́ Yesu ò dɔ̀ Piɛɛgu, kɛ́ à mɛ̀ e ko àɔ gɛ́ lɛ́ gɛ̃n plaade
zui, a lelekpaazi gɛ̃n àaɔ̃. Ɔ à nà ɔɔlɔwa.

15

Pilati yã́kpalɛkɛa ń Yesuo
(Mat 27.11-31, Luk 23.1-25, Zãa 18.28-19.16)
1 Kɛ́ gu dɔ̀ gɔ̃̀ɔ sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń gbãadeɔ píi lɛkpàaĩ, ɔ̃ aa Yesu
yè aa gɛ̀ aà kpà Pilatiwa. 2 Ɔ Pilati aà là à mɛ̀: Yudaɔ kían n ũa? Yesu wèwà à mɛ̀: N òn
we. 3 Sa'onkiaɔ lɛ́ yãdɔdɔwà, 4 ɔ̃ Pilati ɛ̀a aà là à mɛ̀: Nyɔ̃ yãe ooa? Yã́ pɔ́ wàlɛ dɔdɔma ma
fá! 5 Kɛ́ Yesu i yãe zã́simáo, ɔ̃ aà yã́ bɔ̀ Pilati saɛ.
6 Gɛ̃amusu dikpɛgɔɔzĩ Pilati ĩ dakpɛunaɔ do pɔ́ wa yei kɛ̃́nɛ́ɛ. 7 Bùsudɛna pɔ́ aa bɔ̀
gbãadeɔ kpɛ aa gbɛ̃dɛ̀ɔ ku kpɛ́u. An gbɛ̃do tɔ́n Balaba. 8 Ɔ bíla sɔ̃̀ Pilatizi aa wabikɛ̀wà
aà kɛ lá ĩ kɛnɛ́wa. 9 Ɔ Pilati ń lá à mɛ̀: Á ye mà Yudaɔ kía kɛ̃́ɛ́ yà? 10 Asa a dɔ̃ sã́asã kɛ́
sa'onkiaɔ wɛdɔ Yesuɛ yã́i ɔ̃ aa aà kpàiwa. 11 Ɔ sa'onkiaɔ tɛkpà bílagu, ɔ̃ aa òɛ̀ aà Balaba
kɛ̃́nɛ́. 12 Ɔ Pilati ń lá à mɛ̀: Kpelewa á ye mà kɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ wĩ mɛ Yudaɔ kíaoi? 13 Ɔ aa ɛ̀a wiilɛ̀:
N aà páliwa! 14 Ɔ Pilati ń lá à mɛ̀: Bɔ́yãii? Vãi kpele a kɛ̀i? Ɔ an wiilɛa kã̀fĩ aa mɛ̀: N aà
páliwa! 15 Pilati ye yã́ pɔ́ a kańgu kɛ, ɔ̃ à Balaba kɛ̃̀nɛ́. Á Yesu kpà sosaɔwa aa aà gbɛ̃ ń
flàalao, aai aà páliwa.
16 Ɔ sosapiɔ gɛ̀aànɔ bùsu gbãadepi bɛ'ua, aa ń gãli kà̀aa píi. 17 Aa gomusu tɛ̃a dàɛ̀, ɔ̃ aa
fùa tã̀ ń lɛo aa kpàɛ̀. 18 Ɔ aalɛ fɔkpakpawà aa mɛ̀: Yudaɔ kía fɔɔ! 19 Aalɛ aà gbɛ̃ a miwa ń
feeo, aalɛ lɛ́'ikakawà, aalɛ kúlɛkulɛ aà aɛ, aalɛ lɛ́mawà. 20 Kɛ́ aa aà kɛ̀ pɔ́ɔpɔɔ aa làa, ɔ̃ aa
gomusu tɛ̃api bɔ̀aàla, aa aàzĩa pɔkasa dàɛ̀. Ɔ aa bɔ̀aànɔ, aalɛ gɛ́ aà páiliwa.

Yesu gaa
(Mat 27.32-56, Luk 23.26-49, Zãa 19.17-30)
21 Kɛ́ aalɛ gɛ́, gɔ̃ɛe bɔ̀ sɛ̃̀ oi, àlɛ dɔńzi, ɔ̃ aa teasidàɛ̀ aa Yesu lipãakɔ̃a dĩɛ̀. Gɔ̃ɛpi tɔ́n Simɔɔ,
Silɛni bùsu gbɛ̃́ɛ, Alɛsãnda ń Lufuo de'iaɛ. 22 Ɔ aa gɛ̀ ń Yesuo gu pɔ́ wĩ mɛ Gɔgɔta. (Bee mɛ̀

---

§ **14:62** Soũ 110.1 * **14:62** Dan 7.13 † **14:64** Lev 24.16 ‡ **14:65** Isa 50.6

mitɔɔnagu.) 23 Ɔ aa vɛ̃ɛ pɔ́ wà lí'ɔ kàu dɔ̀ɛ̀, ãma i mio. 24 Kɛ́ aa aà pàliwa, ɔ̃ aa aà pɔkasaɔ
kpaalɛ̀ kàlɛ, aa tɛ́lɛpà a sɛa yɑ̃́ musu.* 25 Aa aà pàliwa ɩ̃atɛ̃ muuwɑ̃amigɔɔɛ. 26 Yɑ̃́ pɔ́ wa
dɔ̀wa ɔ̃ wa kɛ̃̀ wa nà aà mia wà mɛ̀:

Yudaɔ Kía.

27 Wà kpɑ̃́iwɛliwɛɔ pàliwa we lɔ gbɛ̃ɔn pla, ado aà ɔplaai, ado zɛɛi. 28 Ɔ yɑ̃́ pɔ́ kɛ̃a láuɛ bee
pà wà mɛ̀: Wà aà gwà doũ ń tàaekɛnaɔ.†

29 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ weɔ lɛ́ ń midɛ,‡ aalɛ aà sɔ̃sɔ̃ aa mɛ̀: Ɛhɛ̃! Tò! N mɛ̀ ńyɔ̃ Lua kpɛ́ wí, ní ɛa dɔ
gɔɔ àaɔ̃ nolo?§ 30 N nzɩ̃a suaba! Pila líwa mɛ̀! 31 Màa lɔ sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyɑ̃danɛdeɔ lɛ́
aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ aa mɛ̀: A gbɛ̃pɑ̃leɔ suabà, ãma a fɔ̃ à azɩ̃a suabao. 32 Tó wá è Isailiɔ kía pɔ́ wɩ̃
mɛ Mɛsiipi pɩ̃la líwa, wá aà náaikɛ sa. Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ wà ń páliwa sɑ̃nuɔ lɛ́ aà sɔ̃sɔ̃ lɔ.

33 Sɛa za ɩ̃atɛ̃ minanguo e aua gɛ̀ pɩ̃laò gu siakũ̀ bùsupiu píiɛ. 34 Ɩatɛ̃'auapilaa ɔ̃ Yesu
wiilɛ̀ gbɑ̃́ugbɑ̃u à mɛ̀: Ɛloi, Ɛloi, lɛma sabatani! Bee bɔɔlɛ mɛ̀: Ma Lua, ma Lua, àkɛa n ma
to wei?* 35 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ zɛa weeɔ yɑ̃́pi mà, ɔ̃ aa mɛ̀: Ma we, àlɛ Ɛlia sisiɛ. 36 Ɔ gbɛ̃e bàalɛ̀ gɛ̀ sao
zɔ̃̀ vɛ̃ɛ kũ̀mawa,† a pɛ̀ feea a dɔ̀ Yesuɛ à mɛ̀: A zɛ gɩ̃a wà gwa, tó Ɛlia a mɔ aà pila. 37 Yesu wii
gbɑ̃a lɛ̀, ɔ̃ à gà. 38 Ɔ Lua kpɛ́ zwɑ̃a‡ pɔ́ daa luakukɩ̃i aɛ pàa pla za musu e zɩ̃́lɛ. 39 Kɛ́ sosaɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ zɛ Yesu aɛ we aà gaa è màa à mɛ̀: Gɔ̃ɛpiá Lua Nɛ́ɛ sɩ̃ana. 40 Nɔɛeɔ ku we lɔ, aalɛ
gugwa kɑ̃aa. An guu Maliama Madelɛni kuu ń Maliama pɔ́ dɛ Yosɛfu ń Zaaki Nɛ́nao da
ũo ń Salomɛɛo. 41 Gɔɔ pɔ́ Yesu kú Galile, aamɛ aaɩ̃ɔ tɛaàzi wàɔ blɛkɛɛ̀. Nɔɛ pɑ̃leɔ mɔ̀aànɔ
Yelusalɛũ aa ku we lɔ dasi.

Yesu vɩ̃a
(Mat 27.57-61, Luk 23.50-56, Zɑ̃a 19.38-42)

42 Ɑ̃sɔ̃adazɩ̃ oosi lɛ́ kɛ. Lá kɑ̃́mabogɔɔ ye daalɛi, 43 Yosɛfu Alimate mɔ̀. Gbɛ̃́ tɔdeɛ Yuda
gbɑ̃adeɔ guu, mɛ́ àlɛ kpala pɔ́ a bɔ Lua kɩ̃́i dɑ̃́. A sɔ̃dɩ̃lɛ à gɛ̀ Pilati kɩ̃́i, à Yesu gɛ wabikɛ̀wà.
44 Kɛ́ Pilati mà Yesu gà kɔ̀, à bɔ̀ aà saɛ. Ɔ à sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ sɩ̃si, à aà là tó Yesu gà kɔ̀. 45 Kɛ́
Pilati gbɛ̃zɔ̃ɔpi yɑ̃mà, ɔ̃ à Yosɛfu gbà zɛ́ aà gɛpi sɛ́. 46 Yosɛfu gɛ̀ bàabaa lù, ɔ̃ à gɛ̀ à aà
bùa à bàabaapi ɩ̃̀wà. A aà dà gbɛ̀'ɛ pɔ́ wa sɔ̀ mia ũ guu, ɔ̃ à gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛ gbeembo tà ɛpilɛ.
47 Maliama Madelɛni ń Maliama Yosɛfu dao lɛ́ gwa, aa è gua pɔ́ wà Yesu gɛpi dàu.

16

Yesu bɔa gau
(Mat 28.1-10, Luk 24.1-12, Zɑ̃a 20.1-10)

1 Kɑ̃́mabogɔɔzɩ̃ láaa ɩ̃atɛ̃ gɛ̃a kpɛ́u Maliama Madelɛni ń Maliama Zaaki dao ń Salomɛɛo
nísi gɩ̃nana lù, kɛ́ wà gɛ ma Yesu mɛwa. 2 Ɑ̃sɔ̃anɛnzɩ̃ kɔɔkɔɔ ɩ̃atɛ̃ bilɛa ɔ̃ aa bɔ̀ gɛ̀ miapi kɩ̃́i.
3 Aalɛ kɔ̃ la zɛ́u aalɛ mɛ: Démɛ a gbɛpi gbeembo à gowɛ̃ɛ mia'ɛ lɛ́i? 4 Asa gbɛpi gbɛ̃̀nɛɛ. Kɛ́
aa wɛsɛ̀, ɔ̃ aa è wà gbɛpi gbeembò kɔ̀. 5 Kɛ́ aa gɛ̃̀ mia'ɛpi guu, ɔ̃ aa ɛ̀waasoe è zɔ̃lɛa ɔplaa oi,
a ulatao pua daa. Ɔ iwɑ̃a kà ń pɔa. 6 A ònɛ́: Ɑ̃su to iwɑ̃a ká á pɔao. Yesu Nazalɛti pɔ́ wa
pàliwa álɛ wɛɛlɛo lò? A vù. A gu pɔ́ wà aà dɩ̃lɛu èa? A ku lao. 7 A tá, í o aà ɩ̃waɔnɛ ń Piɛɛo, a
dɔaanɛ́ Galile. Aa aà e we lá a ònɛ́wa.* 8 Iwɑ̃a kà ń pɔa, aalɛ kpakpanaga, ɔ̃ aa bɔ̀lɛ miapiu
ń bao. Aai yɑ̃e o gbɛ̃eɛo, kɛ́ vɩ̃a ń kṹ yɑ̃́i.

Yesu azɩ̃a ɔlɔa a ɩ̃waɔnɛ
(Mat 28.16-20, Luk 24.36-53, Zɑ̃a 20.11-23)

9 Kɛ́ Yesu bɔ̀ gau ɑ̃sɔ̃anɛnzɩ̃ gufɛ̃nɛ, à azɩ̃a ɔ̀lɔ Maliama Madelɛni pɔ́ à tɑ̃́a mɛ̀n sopla gɔ̀ɛ̀ɛ
káau. 10 Ɔ nɔɛpi gɛ ò aà gbɛ̃́ pɔ́ an pɔ yaa, aalɛ ɔ́ɔlɔɔnɛ. 11 Kɛ́ aa mà Yesu vù, nɔɛpi aà è ń
wɛ́o, ɔ̃ aai sio.

* **15:24** Soũ 22.19 † **15:28** Isa 53.12 ‡ **15:29** Soũ 22.8, 109.25 § **15:29** Maa 14.58 * **15:34** Soũ 22.1 † **15:36** Soũ 69.22 ‡ **15:38** Bɔa 26.31-33 * **16:7** Maa 14.28

12 Bee gbɛa gɔɔ pɔ́ an gbɛ̃ɔn plaɔ bɛ zɛ́ guu, aalɛ gɛ́ wɛ̃́lɛu, ȁ azȉa ɔ̀lɔnɛ́ lán gbɛ̃pȁlewa.
13 Kɛ́ aa ɛ̀a sù ń wɛ̃́lɛpio, aa ò gbɛ̃́ kȉniɔnɛ. Ǹ beeo aai ń yã́ sio. 14 Gbɛzã ɔ̃ ȁ azȉa ɔ̀lɔ a gbɛ̃ɔn
kuɛdoɔnɛ gɔɔ pɔ́ aalɛ pɔble. Ɔ ȁ zɔadɔ̀má, kɛ́ an swã́ gbȁa mɛ́ aai a náaikɛo yã́i. Asa aai gbɛ̃́
pɔ́ aa aȁ è ȁ vùɔ yã́ sio. 15 Ɔ a ònɛ́: Ȁ gɛ́ dṹnia guu píi, í ma baokpa gbɛ̃́piiɛ. 16 Gbɛ̃́ pɔ́ sȉ mɛ́ ȁ
da'ilɛkɛ̀ a bɔ. Gbɛ̃́ pɔ́ i sio sɔ̃, yã́ a zɔ̃lɛwȁ. 17 Gbɛ̃́ pɔ́ aa yã́pi sȉɔ yãkɛaɔn kɛ: Aali tã́ago ń ma
tɔ́o, aali yãebui'o. 18 Tó aa mlɛ̃ kȕ ń ɔo ge tó aa kona í mȉ, a pɔe kɛnɛ́o. Aali ɔna gyãeɔwa,
aai aafia'e.

Yesu taa luabɛ
(Zȉn 1.9-11)

19 Kɛ́ Dii Yesu yã'ònɛ́ a lȁa, ɔ̃ Lua aȁ sɛ̀ tȁò musu, ȁ zɔ̃̀lɛ Luapi ɔplaai. 20 Ɔ aȁ ȉwapiɔ bɔ̀ gɛ̀
waasokpȁ gupiiu. Dii zȉkɛ̀ńnɔ, ɔ̃ an dabudabukɛaɔ yã́ pɔ́ aa ò sȉanapȉliwȁnɛ́.

LUKU
Yɑ̃́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Luku Yesu baona lápi kɛ̃̀ lá Maaku kɛ̃̀waɛ.
Zɑ̃a da'ilɛna yɑ̃'oa guu, a ye gbɛ̃́ɔ sɔu àɔ maà wàɔ Yesu dɑ̃́ (3.1-20)
Yesu da'ilɛkɛa ń aà yɔ̃ao (3.21-4.13).
Yesu zi̋kɛa Galile bùsuu, gu pɔ́ à waasokɛ̀u ɔ̃ à gyɑ̃eɔ gbɑ̃̀gbɑ̃ (4.14-9.50).
Yesu wɛ̃́lɛgɛa bɔa za Galile e taa Yelusalɛũ (9.51-19.28). Luku yɑ̃́ pɔ́ Maaku i kɛ̃ɔɔ kɛ̃̀ dasi.
A keeɔn kɛ: Sɑ̃mali gbɛ̃maa yɑ̃́, ɔde sɔũ yɑ̃́, nɛ́ pɔ́ sɑ̃̀sɑ̃ yɑ̃́, ɔde ń Lazaao yɑ̃́.
Yɑ̃́ pɔ́ Yesu kɛ̀ Yelusalɛũɔ (19.29-21.38).
Yesu taasikɛa ń aà gaao (22-23).
Lápi midɛki̋i (24) Yesu bɔ̀ gau ɔ̃ à bɔ̀ mɔ̀ a i̋waeɔwa Ɛmausi zɛ́u e àɔ gɛ tái luabɛ.
Luku Yesu ń Zɑ̃a Da'ilɛnao ia yɑ̃́ bɔɔlɛkɛ̀ gi̋aɛ (1-2). Weki̋i a ò lá malaika bɔ̀ mɔ̀ Yesu da
Maliamawa ń Zɑ̃a Da'ilɛna da Ɛlizabɛtio, ń lá sɑ̃dɑ̃naɔ ń saanyɑ̃dɔ̃naɔ mɔ̀ kùlɛ Yesuɛo, lá
Maliama ń Zakalio Dii sáaukpà mɛ́ Simɛɔ Lua Musude tɔbɔ̀. Yɑ̃́ beeɔ guu Luku yɑ̃́ gbiaɔ
ò kɔ̀ a Yesu seeladekɛkɛa guu: Yesu luakɛ ń aà dɛa Isaili zalala ũo ń lá aà mɔa dṹnia guu
dɛ yɑ̃zɔ̃ɔ ũ gbɛ̃́piiɛo. Luku ɔ̀lɔwɛ̃ɛ lɔ lá Lua ye nɔ̀sɛdoũdeɔzi ń gbɛ̃́ pɔ́ wà pɑ̃kpàńziɔ ń nɔɛɔ
ń taasideɔ ń nibɔɔ. Lua Nisi̋na yɑ̃́ kú we lɔ ń pɔna pɔ́ Yesu baona ì inɛ́o ń Lua táasilɛao ń
wabikɛawào.
Luku ì Isailiɔ fɛlɛkaayɑ̃ bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ wásawasaɛ. Baona láɛ bee kyokɛa guu baade a fɔ̃
gbɛ̃́pii Suabana yɑ̃́ dɔ̃u.

1 Gbɛ̃́ɔ ɔkpà yɑ̃́ pɔ́ kɛ̀ wá guu dau siua lá guu zɛ́zɛwa dasi, 2 lá gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ yɑ̃́pi seeladeɔ
ń a baokpanaɔ ũ za káauɔ òwɛ̃ɛwa. 3 Tiasa mapi sɔ̃, lá ma wɛtɛ̀ yɑ̃́piɔi dodo za a daalɛawa,
má è a maa mà kɛ̃nɛ zɛ́zɛ, ma gbɛ̃́ bɛɛɛde Teofili, 4 kɛ́ ǹ e ǹ yɑ̃́ pɔ́ wa dànɛ sɑ̃́asɑ̃ dɔ̃.

Malaika dɔaaa Zɑ̃a Da'ilɛna ia yɑ̃'oa

5 Yude bùsu kí Elodi gɔɔ sa'onae ku, aà tɔ́n Zakali. A ku Abia sa'onaɔ gɑ̃li guuɛ. Aà na
tɔ́n Ɛlizabɛti. Aalona buiɛ lɔ. 6 An pla ḿpii aa maa Luaɛ. Aai̋ɔ ku tàaesai, aa Dii ikoyɑ̃ ń yɑ̃́
pɔ́ a di̋lɛɔ kũa. 7 Aa nɛ́ vi̋o, asa Ɛlizabɛtiá fi̋iɛ, mɛ́ an pla ḿpii aa zikṹ.
8 Gɔɔ pɔ́ sa'oa kà an gɑ̃liwa, Zakali mɛ́ lɛ́ Lua gbagba. 9 Lá sa'onapiɔ ì kɛwa, aa likpà,
ɔ̃ lí Zakali sɛ̀ aà gɛ́ tulaletikai tɛ́a Dii kpɛ́u. 10 Tulaletikpasagɔɔ bíla kɑ̃̀a kpɛɛlɛ píi, aalɛ
wabikɛ. 11 Ɔ Dii malaikae bɔ̀ mɔ̀wà, à zɛ̀ tulaletikatɛaki̋i ɔplaai. 12 Kɛ́ Zakali aà è, à bílikɛ̀,
vi̋a aà kṹ. 13 Ɔ malaikapi òɛ̀: Nsu to vi̋a n kũo Zakali. Lua n wabikɛa si̋, n na Ɛlizabɛti a
nɛ'i gɔ̃ɛ ũ, ní tɔ́kpaɛ̀ Zɑ̃a. 14 N pɔ a kɛ na, ńyɔ̃ yáalɔ, gbɛ̃́ɔ pɔnakɛ aà ia yɑ̃́ musu dasi, 15 asa
aɔ dɛ Diiɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũɛ. A wɛ̃ ge í gbɑ̃ae mio,* Lua Nisi̋na aɔ dɛdɛawà za aà da gbɛɛuɛ. 16 A
to Isailiɔ zɛ ń Dii ń Luao dasi, 17 a dɔaa Diiɛ ń Lua Nisi̋na gbɑ̃a pɔ́ Ɛlia vi̋ yɑ̃ao. A to maeɔ
lɛdoũkɛ ń ń nɛ́ɔ,† a to swɑ̃́yɑ̃mansaideɔ gbɛ̃maaɔ ɔ̃nɔ sɛ́. A gbɛ̃́ɔ kɛkɛ aaɔ ku sɔu guu Diiɛ.
18 Ɔ Zakali ò malaikapiɛ: Kpelewa má yɑ̃́pi si̋ana dɔ̃i? Asa maezinan ma ũ, mɛ́ ma na
zikṹ lɔ. 19 Ɔ malaikapi wèwà à mɛ̀: Mámɛ má Gablieli,‡ miɔ zɛa Lua aɛ. Ɔmɛ ma zi̋ yɑ̃́pi
oinɛ, mà baonapi kpanɛ. 20 Ma, n lɛ́na a naalɛ, ńyɔ̃ fɔ̃ yɑ̃'oo e yɑ̃́pi gɛ kɛò, kɛ́ ni ma yɑ̃́ pɔ́
a kɛ a gɔɔwa sio yɑ̃́i. 21 Gɔɔ bee sɔ̃ wàlɛ Zakali dɑ̃́. Aà gɛ̃gɛ̃a Lua kpɛ́u bɔ̀ ń saɛ. 22 Kɛ́ à bɔ̀,
i fɔ̃ yɑ̃'òńnɔo, ɔ̃ wa dɔ̃̀ kɛ́ à wɛ́pungu'è Lua kpɛ́uɛ. Lá aà lɛ́na nàalɛ, ɔ̃ àlɛ yɑ̃'oné ń ɔo. 23 Kɛ́
Zakali sa'ogɔɔ lɛ́ kà, ɔ̃ à tà a bɛ. 24 Bee gbɛa aà na Ɛlizabɛti nɔsi̋, ɔ̃ à azi̋a ùlɛ e mɔ sɔo à mɛ̀:
25 Dii kɛ̀, à ma wɛ̃nagwà, à wibɔ̀mɛɛ.

* **1:15** Nao 6.3 † **1:17** Mal 3.23-24 ‡ **1:19** Dan 8.16, 9.21

Malaika dɔaaa Yesu ia yɑ̃'oa

26 A mɔ soolode guu Lua malaika Gablìɛli zɩ̃̀ Galile wɛ̃́lɛ pɔ́ wɩ̃̀ mɛ Nazalɛti guu. 27 A gɛ̀
nɛnɔɛ lɛ́so pɔ́ aà tɔ́n Maliama kɩ̃́i. A gɔ̃kpama vɩ̃̀ Davidi bui ũ, aà tɔ́n Yosɛfu. 28 Kɛ́ malaikapi
gɛ̃̀ aà kɩ̃́i, a ò̀ɛ̀: Fɔɔ báaade! Dii kunnɔɛ. 29 Maliama bílikɛ̀ yɑ̃́piwa, à làasookɛ̀ à mɛ̀: Fɔ bee
mi dɛa ni? 30 Ɔ malaikapi ò̀ɛ̀:
Maliama, ńsu to vɩ̃a n kũo,
asa Lua báaadàŋguɛ.
31 Ma! Nyɔ̃ nɔsi, ní nɛ'i gɔ̃ɛ ũ,
ní tɔ́kpaɛ̀ Yesu.
32 Aɔ dɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, wàli oɛ̀ Musude Nɛ́.
Dii Lua a aà kpa aà dezi Davidi kpalau,
33 iɔ dɛ Yakɔbu buiɔ kía ũ gɔɔpii,
aà kpala aɔ láaa vɩ̃o.§
34 Ɔ Maliama ò malaikapiɛ: Lá mi gɔ̃ɛ dɔ̃ yɑ̃ao, bee a kɛ kpelewa ni? 35 Malaika wèwà à
mɛ̀:
Lua Nisɩ̃na a dinɛ,
Musude gbãa i mɔma.
A yɑ̃́i nɛ́ pɔ́ ńyɔ̃ ipi kua aɔ adoa,
wàli oɛ̀ Lua Nɛ́.
36 N daɛ Ɛlizabɛti nɛgɔ̃ɛ nɔsia sɔ̃ a zikũ guu. Nɔɛ pɔ́ wa dɩ̃̀lɛ fɩ̃i ũpi kú ń nɔ̀ mɔ sooloo tia.
37 Asa Lua lí fu yɑ̃ewao.* 38 Ɔ Maliama mɛ̀: Dii zɔ̀blenan ma ũ. Aà kɛmɛɛ lá ń òwa. Ɔ
malaikapi aà tò we.

Maliama gɛa Ɛlizabɛti gwai

39 Gɔɔ bee Maliama fɛ̀lɛ gɛ̀ wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Yude bùsu gusɩ̃sɩ̃deu gɔ̃̀ɔ. 40 A gɛ̀ Zakali bɛ, ɔ̃ à
fɔkpà Ɛlizabɛtiwa. 41 Kɛ́ Ɛlizabɛti Maliama fɔpi mà, aà nɛ́ vɩ̃̀vɩ̃ aà gbɛɛ guu, ɔ̃ Lua Nisɩ̃na
dèdɛ Ɛlizabɛtiwa, 42 Ɛlizabɛti wii gbãa lɛ̀ à mɛ̀: Báaaden n ũ dɛ nɔɛ píila. Báaaden nɛ́ pɔ́ kú
ń gbɛɛu ũ lɔ. 43 Bɔ́n ma ũ kɛ́ ma Dii da mɔ̀ ma gwaii? 44 Gɔɔ pɔ́ ma swɑ̃́lɛ̀ n fɔwa lé, nɛ́ pɔ́
kú ma gbɛɛu vɩ̃̀vɩ̃ ń pɔnaoɛ. 45 Báaaden n ũ, asa ń sɩ̃̀ yɑ̃́ pɔ́ Dii ònɛ a kɛ. 46 Ɔ Maliama mɛ̀:
Báaaden n ũ, asa
Málɛ Dii tɔbɔ ma sɔ̃ guu,
47 ma nɔ̀sɛ lɛ́ yáalɔ Lua ma Suabanawa,†
48 asa à ma yɑ̃dà,
mapi aà zɔ̀blena pɔ́ mi ka pɔe ũo.
Za tia e gɔɔpii wàli omɛɛ báaadeɛ,
49 asa Lua Gbãadepi yɑ̃zɔ̃ɔkɛ̀mɛɛ.
Aà tɔ́ kua adoa.
50 I wɛ̃nadɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ aaɩ̃ vɩ̃akɛɛɔnɛ e ń buiwa.
51 A a gɑ̃̀sɩ̃ pòo à a gbãa ɔ̀lɔnɛ́,
à waladeɔ fɑ̃̀aa ń ń làasooɔ.
52 A gbãadeɔ bɔ̀ kpalau,
à táaaɔ kɑ̃̀fɩ̃.
53 A pɔmaaɔ kpà nɔandɛnaɔwa aa kɑ̃̀,
à ɔdeɔ gbàɛ ɔgii.
54 A a zɔ̀blena Isailiɔ ɩ̃̀a,
an yɑ̃́ i sãaàguo.
55 A wɛ̃nadɔ̃̀ Ablahaũ ń a buipiɔnɛ‡
lá à a lɛgbɛ̃̀ wá deziɔnɛwa.

§ **1:33** 2Sam 7.12, 16, Isa 9.6 * **1:37** Daa 18.14 † **1:47** 1Sam 2.1 ‡ **1:55** Daa 17.7

56 Maliama zɔ̃̀lɛ ń Ɛlizabɛtio lán mɔ àaɔ̃wa, ɔ̃ à gbàsa tà a bɛ.

Zãa Da'ilɛna ia

57 Ɛlizabɛti nɛ'igɔɔ kà, ɔ̃ à nɛ'ì gɔ̃ɛ ũ. 58 Kɛ́ aà fã́anideɔ ń aà daɛɔ mà lá Dii wɛ̃nadɔ̃̀ɛ̀, aa
pɔnakɛ̀aànɔ. 59 A gɔɔ swaaɔ̃de zĩ́ aa mɔ̀ tɔ̃zɔ̃i nɛ́piɛ,§ aai aà mae Zakali tɔ́kpaɛ̀, 60 ɔ̃ aà da
mɛ̀: Aawo! Wàli oɛ̀ Zãa. 61 Aa ò̀ɛ̀: Gbɛ̃e ku n daɛɔ guu, a tɔ́ bee vĩ́o. 62 Ɔ aa yã'ò aà maeɛ
ń ɔo, kɛ́ aa e dɔ̃ lá a ye wà tɔ́kpaɛ̀. 63 Zakalipi pɔ́ pɔ́ á e lákɛ̃wà gbɛ̀a, ɔ̃ a kɛ̃̀wà: Aà tɔ́n Zãa.
Yã́pi bɔ̀ ń saɛ ḿpii. 64 Wegɔ̃ɔ aà lɛ́na gòlɛ, à lɛbɔ̀ lɛ́ yã'o, àlɛ Lua sáaukpa. 65 Ɔ vĩ́a ń fã́anideɔ
kṹ píi, ɔ̃ Yude bùsu gusĩ́sĩ́de gbɛ̃́ɔ lɛ́ yã́pi galikɛ píi. 66 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa yã́pi màɔ kũa ń nɔ̀sɛ guu
aa mɛ̀: Bɔ́ nɛ́pi aɔ dɛ a ũ ziai? Asa Dii ɔliaaaàziɛ.
67 Lua Nisĩ́na dɛ̀dɛ aà mae Zakaliwa, ɔ̃ à ã́nabikɛkɛ̀ à mɛ̀:
68 Wà Dii Isailiɔ Lua sáaukpa!
A mɔ̀ a gbɛ̃́ɔ bò.
69 A Suaban gbãade bɔ̀wɛ̃ɛ
a zɔ̀blena Davidi bui guu,
70 lá a dà a ã́nabiɔnɛ aa ò za ziwa.
71 Aa mɛ̀ a wá sí wá ibɛɛɔwa,
a wá bɔ gbɛ̃́ pɔ́ zawágupiɔ ɔzĩ̀.
72 Màa à wá deziɔ wɛ̃nagwà,
aà bàa pɔ́ kúńnɔ yã́ i sãaàguo.
73 A lɛgbɛ̃̀ wá dezi Ablahaũɛ*
74 à mɛ̀ á wá bɔ wá ibɛɛɔ ɔzĩ̀,
í wá gba zɛ́ wà zɔbleɛ vĩ̀asai,
75 wá kua iɔ adoaɛ̀ gbɛ̃maaɔ ũ
e wá wɛ̃ni lɛ́u.
76 Mpi sɔ̃ ma nɛ́, wàli onɛ Musude ã́nabi,
asa ḿmɛ ńyɔ̃ dɔaa ǹ zɛkɛkɛ Diiɛ.†
77 Nyɔ̃ to aà gbɛ̃́ɔ dɔ̃ lá a ń suaba,
lá a ń duuna kɛ̃́má,
78 kɛ́ wá Lua nɔ̀sɛ sósobi vĩ̀ yã́i.
Bɔa musu a mɔ wá gwai lá gu ì dɔwa,
79 i gupu gbɛ̃́ pɔ́ kú gusiauɔnɛ
ń gbɛ̃́ pɔ́ kú ga lɛ́zĩ̀ɔ,‡
i wá gbá pɛ́lɛ aafia zɛ́u.
80 Nɛ́pi zɔ̃ɔkṹ à gɔ̃̀ kã́gbãade ũ. A ku gbáau e gɔɔ pɔ́ à bɔ̀ gupuau Isailiɔwa.

2

Yesu ia
(Mat 1.18-25)

1 Gɔɔ bee Sezaa Ogusi bɔ̀ ń yã́o à mɛ̀ wà dṹnia gbɛ̃́pii nao. 2 Wà nao sɛ̃́iapi kɛ̀ gɔɔ pɔ́ Kilini
dɛ Sili bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ ũɛ. 3 Baade píi gɛ̀ a bɛ wɛ̃́lɛu wà a tɔ́ dalau. 4 Yosɛfu sɔ̃ à bɔ̀ Nazalɛti,
Galile bùsuu, à gɛ̀ Davidi bɛ wɛ̃́lɛ Bɛtɛlɛũ, Yude bùsuu, kɛ́ a dɛ Davidi bui ũ yã́i. 5 A gɛ̀ wà
a tɔ́ dalau we ń a nɔkpama Maliamao. A nɔsia, 6 ɔ̃ gɔɔ pɔ́ aa ku we, aà nɛ'igɔɔ kà, 7 ɔ̃ à a yoa
ì gɔ̃ɛ ũ. A zwãa fĩ̀wà à aà wùlɛ pɔtuoɔ pɔblebɔu, kɛ́ aai gu e nibɔɔ pilakĩ̀io yã́i.
8 Sãdãnaɔ ku bùsu doũpi guu, aalɛ i sɛ̃u, gwãasĩ́na aalɛ ń sãɔ dɔ̃́a. 9 Ɔ Dii malaikae bɔ̀
mɔ̀má, Dii gawi gupùńzi, ɔ̃ vĩ́a ń kṹ maamaa. 10 Malaikapi òńɛ́: Ásu to vĩ́a á kũo, asa ma
mɔ baonakpaiɛ́ɛ, gbɛ̃́pii pɔ i kɛ na maamaa. 11 Wà Suabana ì̀ɛ́ Davidi wɛ̃́lɛu gwã́a, ɔ̃mɛ

§ **1:59** Lev 12.3 * **1:73** Daa 22.16-18 † **1:76** Mal 3.1 ‡ **1:79** Isa 9.1

Mɛsii ũ, Dii ũ. 12 Seela pɔ́ a to à aà dɔ̃n kɛ: A̋ nɛ́tɛ̃na e wúlɛa pɔtuoɔ pɔblebɔu, zwãa fĩfĩwà.
13 Kɔ̋ndo luabɛ ȉwaɔ ku sãnu ń malaikapio dasidasi, aalɛ Lua táasilɛ aa mɛ̀:
14 Wà Lua tɔbɔ musu,
gbɛ̃́ pɔ́ an yɑ̋ kɛ̀ɛ̀ɔ i aafia'e tɔɔlɛ.
15 Kɛ́ malaikapiɔ gòńla aa tà luabɛ, ɔ̃ sãdãnaɔ òkɔ̃ɛ aa mɛ̀: Wà gɛ́ Bɛtɛlɛũ wà yɑ̋ pɔ́ kɛ̀pi e,
yɑ̋ pɔ́ Dii tò wá dɔ̃̀. 16 Ɔ aa fɛ̀lɛ gɛ̀ kpakpa, aa bɔ̀ Maliama ń Yosɛfuowa ń nɛ́tɛ̃napio wúlɛa
pɔtuoɔ pɔblebɔu. 17 Kɛ́ aa aà è, aa yɑ̋ pɔ́ wa ònɛ́ nɛ́tɛ̃napi yɑ̋ musu ò. 18 Ɔ yɑ̋ pɔ́ sãdãnaɔ òpi
bɔ̀ gbɛ̃́ pɔ́ aa màɔ saɛ píi. 19 Maliama yɑ̋pi kũa a nɔ̀sɛ guu píi, àlɛ làasookɛwà. 20 Sãdãnaɔ
ɛ̀a tà, aalɛ Lua tɔbɔ, aalɛ aà sáaukpa yɑ̋ pɔ́ aa mà mɛ́ aa è musu, asa à kɛ̀ lá wa ònɛ́waɛ.
21 Kɛ́ a gɔɔ la sù, nɛ́ tɔ̃zɔ̃gɔɔ kà,[*] ɔ̃ wà tɔkpàɛ̀ Yesu, tɔ́ pɔ́ malaika ò zadɔ̃ wi aà nɔsio.

Yesu ɔlɔa Diiɛ

22 Kɛ́ an gbãbɔgɔɔ kà, aa aà sɛ̀ gɛ̀ ɔlɔi Diiɛ Yelusalɛũ lá Mɔizi ikoyã'òwa. 23 Asa a ku Dii
ikoyãu wà mɛ̀ wà nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ kpawàɛ.[†] 24 Aa sa pɔ́ wa dȉlɛ Dii ikoyãu ò, wà mɛ̀ felena mɛ̀n
pla ge felenguulu nɛ́ bɔlɔ mɛ̀n pla.[‡]
25 Gbɛ̃e ku Yelusalɛũ, aà tɔ́n Simɛɔ. Gbɛ̃maaɛ, a Lua vȉa vȉ, mɛ́ aà wɛ́ dɔ Isailiɔ misiai.
Lua Nisȉna diɛ̀, 26 ɔ̃ Nisȉnapi òɛ̀ a ga kía pɔ́ Dii kpà esaio. 27 Nisȉnapi dɔ̀aaɛ̀, ɔ̃ à gɛ̃̀ Lua ua.
Kɛ́ Maliama ń Yosɛfuo mɔ̀ ń ń nɛ́ Yesuo yɑ̋ pɔ́ wa dȉlɛ ikoyãu kɛa yɑ̋i, 28 ɔ̃ Simɛɔ aà sȉ a ɔzȉ,
à Lua sáaukpà à mɛ̀:
29 Mapi n zɔ̀blena gbaɛ niɛ guu sa
lá ń òmɛɛwa Dii,
30 asa ma wɛsȉ Suabana pɔ́ ń dȉlɛ
31 n aà yɑ̋ kɛ̀kɛ bui píi wáalɛ.
32 Aɔ dɛ gupua ũ à gupu buiɔnɛ,[§]
i n gbɛ̃́ Isailiɔ tɔbɔ.
33 Yɑ̋ pɔ́ a ò nɛ́pi musu bɔ̀ aà de ń aà dao saɛ. 34-35 Simɛɔ samaa'ònɛ́, ɔ̃ a ò nɛ́pi da Maliamaɛ
à mɛ̀:
Ɔmɛ aɔ dɛ seela pɔ́ Isailiɔ gii ũ,
pɔsia i n sɔ̃ zɔ̃ lán fɛ̃ndawa.
Isailiɔ lao ge aa kɑ̋fȋ aà yɑ̋i,
an nɔ̀sɛ guu yɑ̋ i bɔ gupuau.
36 Nɔɛ ãnabie ku we, aà tɔ́n A̋na, Fanuɛli nɛ́, Asɛɛ buiɛ. Nɔɛpi zikũ̀ɛ táotao. A̋ zãkɛ̀ ń a
gɔ̃kpamao wɛ̃̀ soplaɛ, 37 ɔ̃ à gɔ̃̀ò gyaa ũ e wɛ̃̀ basiiɔ̃ ń síiɔ̃o. Ili bɔ Lua uao, ȉɔ lousisi fãanɛ ń
gwãasȉnao ń lɛyeao ń wabikɛao. 38 Zȉbeezȉ gɔ̃̀ɔ à sɔ̃̀ńzi à Lua sáaukpà, àlɛ nɛ́pi yɑ̋'o gbɛ̃́ pɔ́
an wɛ́ dɔ Yelusalɛũ boaiɔnɛ píi.
39 Kɛ́ Yosɛfu ń Maliamao kɛ̀ lá a ku Dii ikoyã láuwa píi aa làa, aa ɛ̀a tà ń bɛ wɛ̃́lɛu Nazalɛti,
Galile bùsuu. 40 Nɛ́pi fɛ̀lɛ à gbãakũ̀. Ɔnɔ pàɛ̀, mɛ́ ȉɔ kú ń Lua báaao.

Yesu gɛa Lua ua a nɛgɔɔ

41 Wɛ̃ ń wɛ̃o Yesu de ń aà dao aaȉ gɛ́ Gɛ̃amusu[*] dikpɛkɛi Yelusalɛũɛ. 42 Kɛ́ Yesu kà wɛ̃̀
kuɛpla, aa ɛ̀a gɛ̀ dikpɛkɛi lá aaȉ kɛwa. 43 Kɛ́ dikpɛ làa, aalɛ tá, ɔ̃ an nɛ́ Yesu gɔ̃̀ Yelusalɛũ, aa
dɔ̃o. 44 Aalɛ e a kú ń gbɛ̃́ɔ guuɛ. Kɛ́ aa táa'ò gɔɔ do, ɔ̃ aa gbàsa lɛ́ aà wɛɛlɛ ń daɛɔ ń ń gbɛ̃́ dɔ̃aɔ
guu. 45 Kɛ́ aai aà eo, aa ɛ̀a gɛ̀ aà wɛɛlɛi Yelusalɛũ. 46 A gɔɔ àaɔ̃de zȉ ɔ̃ aa aà è Lua ua zɔ̃lɛa
yãdanɛdeɔ guu, àlɛ yãmamá, àlɛ yãlalamá. 47 Aà yãdɔ̃a ń aà yãweamáo dȉ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ aà
yãmaɔwa píi. 48 Kɛ́ aà de ń aà dao aà è, à bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ aà da òɛ̀: Bɔ́yãi ń kɛ̀wɛ̃ɛ màai? N mae

* **2:21** Lev 12.3 † **2:23** Bɔa 13.2 ‡ **2:24** Lev 12.6-8 § **2:32** Isa 42.6, 49.6 * **2:41** Bɔa 12.1-11

ń mapio, wá pɔ yà n wɛɛlɛa guu. 49 A wèmá à mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ ma wɛɛlɛi? Kɛ́ à kũ̀ màɔ ku ma
Mae kpɛ́u, á dɔ̃o lé? 50 Ãma aai yã́ pɔ́ a ònɛ́pi dɔ̃o.
51 Yesu ɛ̀a tàńnɔ Nazalɛti, à misĩ̀ilɛnɛ́. Aà da yã́piɔ kũa a nɔ̀sɛ guu píi. 52 Yesu zɔ̃ɔkũ̀, aà
ɔ̃nɔ kã̀fĩ, mɛ́ a na ń Luao ń gbɛ̃nazĩ̀naɔ.†

3

Zãa Da'ilɛna waasokpaa
(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Zãa 1.19-28)

1 Sezaa Tibelia kpalablea wɛ̃̀ gɛ̃ode guu Pɔ̃nsi Pilati mɛ́ Yude bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, Elodi lɛ́ kible
Galile, aà dãuna Filipi lɛ́ kible Itule bùsu ń Takɔni bùsuowa, mɛ́ Lisania lɛ́ kible Abilɛni
bùsuwa. 2 Anasi ń Kaaifao mɛ́ sa'onkiaɔ ũ. Gɔɔ bee ɔ̃ Lua yã'ò Zakali nɛ́ Zãaɛ gbáau. 3 Ɔ à
fɛ̀lɛ lɛ́ bɛbɛ Yuudɛ̃ baale ń baalao píi, àlɛ waasokɛ gbɛ̃́ɔnɛ. A ònɛ́ aa nɔ̀sɛlilɛ aa da'ilɛkɛ, Lua
i ń duuna kɛ̃́má. 4 Màa yã́ pɔ́ ãnabi Isaia ò a lá guu kɛ̀ à mɛ̀:
Kpàwakɛna lɔɔ ma dɔ gbáau,
àlɛ mɛ à zɛkɛkɛ Diiɛ,
à zɛ́wɛwɛnaɔ pooɛ̀ súsu.
5 Guzulɛ píi a tata,
gbɛ̀ lɛsĩ̀ɔ ń sĩ̀sĩ̀ɔ daaĩ̀ píi.
Zɛ́ koleaɔ poo súsu,
zɛ́ tòũtoũ̀ɔ daaĩ̀,
6 gbɛ̃́pii i e lá Lua ĩ̀ ń suaba.*
7 Bíla ĩ̀ɔ mɔ aà kĩ́i da'ilɛkɛi, ɔ̃ ĩ̀ onɛ́: Gbɛ̃nazĩ̀n píligonaɔ! Démɛ lɛdàwá à bàasi pɔkũma
pɔ́ Lua a bɔbɔmáɛi? 8 A nɔ̀sɛlilɛa yã́ kɛ, wi dɔ̃ kɛ́ a lilɛ. Kɛ́ Ablahaũ dɛ á dezi ũ, ásu dilɛ bee
mɛ́ a á bɔo. Málɛ oɛ́, Lua a fɔ̃ gbɛɛ beeɔ kɛ Ablahaũ buiɔ ũ. 9 Mɔo dilɛa líɔzi kɔ̀. Lí pɔ́ lɛ́ nɛ́
maa io, wa zɔ̃ zu tɛ́uɛ.
10 Bíla aà là: Tó màaɛ, wá kɛ kpelewa ni? 11 A wèmá à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ ula vĩ̀ mɛ̀n pla, aà ado
kpa gbɛ̃́ pɔ́ vĩ̀owa. Gbɛ̃́ pɔ́ pɔblea vĩ̀, aà kɛ màa lɔ. 12 Ɔsinaɔ mɔ̀ da'ilɛkɛi, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀:
Mɛtulu, wá kɛ kpelewa ni? 13 A wèmá à mɛ̀: Ásu ɔ̃asimá dɛ lá wa dĩ̀lɛlao. 14 Sosaɔ aà là aa
mɛ̀: Wápiɔ sɔ̃ wá kɛa ni? A ònɛ́: Ásu gbãamɔ gbɛ̃́ɔnɛ à ń bleo. Á zɛ ń ĩ̀a pɔ́ wĩ̀ boɛ́o.
15 Gbɛ̃́ɔ pɔna lɛ́ dɛdɛ. Gbɛ̃́pii lɛ́ làasookɛ a nɔ̀sɛ guu Zãa yã́wa, tó aɔ dɛ Mɛsii ũ. 16 Zãa ònɛ́
píi à mɛ̀: Mi á da'ilɛkɛ ń íoɛ, ãma gbɛ̃e lɛ́ mɔ́, aà iko dɛmala, mi ka mà aà sabala bɔbɔɛ̀o.
Ɔmɛ a á da'ilɛkɛ ń Lua Nisĩ̀nao ń tɛ́o.† 17 A gbaana kũa à pɔ́ fãò, i pɔ́wɛna ká a dɔ̃u, i a sào
ka tɛ́ gasai guu. 18 Zãa baonakpaanɛ́ guu, à nàɛmá ń yãpãlɛɔ dasi. 19 Kɛ́ à yã́ pɔ́ kí Elodi
kɛ̀ a dãuna na Elodia yã́ musu ń vãi pãle pɔ́ a kɛ̀ɔ bɔ̀ɛ̀ gupuau píi, 20 ɔ̃ Elodi ɛ̀a yãvãikɛ̀ lɔ,
à Zãa dàkpɛu.
21 Kɛ́ Zãa lɛ́ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ píi, à Yesu da'ilɛkɛ̀ sɔ̃. Gɔɔ pɔ́ Yesu lɛ́ wabikɛ, luabɛ wɛ̃̀aa, 22 ɔ̃
Lua Nisĩ̀na sù lán felenawa à dĩ̀ɛ̀. Ɔ wà yã'o mà bɔa luabɛ à mɛ̀: Ma Nɛ́n n ũ, má yenzi,
ma pɔ kɛ̀ma na.‡

Bui pɔ́ Yesu bɔ̀ ń guuɔ
(Mat 1.1-17)

23 Gɔɔ pɔ́ Yesu a zĩ̀ dàalɛ, a wɛ̃̀ baakwi taa vĩ̀. Wàlɛ e Yosɛfu nɛ́ɛ.
Yosɛfupi sɔ̃ Heli nɛ́ɛ,
24 Helipi sɔ̃ Mata nɛ́ɛ,
Matapi sɔ̃ Levii nɛ́ɛ,
Leviipi sɔ̃ Mɛlɛki nɛ́ɛ,
Mɛlɛkipi sɔ̃ Yana nɛ́ɛ,

† **2:52** 1Sam 2.26, Yaa 3.4 * **3:6** Isa 40.3-5 † **3:16** Zĩ̀n 2.3-4 ‡ **3:22** Soũ 2.7, Isa 42.1

25 Yanapi sɔ̃ Yosɛfu nɛ́ɛ,
Yosɛfupi sɔ̃ Matatia nɛ́ɛ,
Matatiapi sɔ̃ Amɔsi nɛ́ɛ,
Amɔsipi sɔ̃ Nauũ nɛ́ɛ,
Nauũpi sɔ̃ Ɛsɛli nɛ́ɛ,
Ɛsɛlipi sɔ̃ Nage nɛ́ɛ,
26 Nagepi sɔ̃ Maatu nɛ́ɛ,
Maatupi sɔ̃ Matatia nɛ́ɛ,
Matatiapi sɔ̃ Sɛmɛi nɛ́ɛ,
Sɛmɛipi sɔ̃ Yosɛku nɛ́ɛ,
Yosɛkupi sɔ̃ Yoda nɛ́ɛ,
Yodapi sɔ̃ Yohanani nɛ́ɛ,
27 Yohananipi sɔ̃ Lesa nɛ́ɛ,
Lesapi sɔ̃ Zolobabɛli nɛ́ɛ,
Zolobabɛlipi sɔ̃ Salatiɛli nɛ́ɛ,
Salatiɛlipi sɔ̃ Nɛli nɛ́ɛ,
Nɛlipi sɔ̃ Mɛlɛki nɛ́ɛ,
28 Mɛlɛkipi sɔ̃ Adi nɛ́ɛ,
Adipi sɔ̃ Kosaũ nɛ́ɛ,
Kosaũpi sɔ̃ Ɛlɛmadaũ nɛ́ɛ,
Ɛlɛmadaũpi sɔ̃ Ɛɛ nɛ́ɛ,
Ɛɛpi sɔ̃ Yozuee nɛ́ɛ,
29 Yozueepi sɔ̃ Ɛliɛzɛɛ nɛ́ɛ,
Ɛliɛzɛɛpi sɔ̃ Yoliũ nɛ́ɛ,
Yoliũpi sɔ̃ Mata nɛ́ɛ,
Matapi sɔ̃ Levii nɛ́ɛ,
Leviipi sɔ̃ Simɛɔ nɛ́ɛ,
30 Simɛɔpi sɔ̃ Yuda nɛ́ɛ,
Yudapi sɔ̃ Yosɛfu nɛ́ɛ,
Yosɛfupi sɔ̃ Yonaũ nɛ́ɛ,
Yonaũpi sɔ̃ Ɛliakiũ nɛ́ɛ,
Ɛliakiũpi sɔ̃ Mɛlɛa nɛ́ɛ,
31 Mɛlɛapi sɔ̃ Mɛna nɛ́ɛ,
Mɛnapi sɔ̃ Matata nɛ́ɛ,
Matatapi sɔ̃ Natã nɛ́ɛ,
Natãpi sɔ̃ Davidi nɛ́ɛ,
Davidipi sɔ̃ Yɛse nɛ́ɛ,
32 Yɛsepi sɔ̃ Ɔbɛdi nɛ́ɛ,
Ɔbɛdipi sɔ̃ Bɔazu nɛ́ɛ,
Bɔazupi sɔ̃ Salamɔ nɛ́ɛ,
Salamɔpi sɔ̃ Naasɔ̃ nɛ́ɛ,
Naasɔ̃pi sɔ̃ Aminadabu nɛ́ɛ,
33 Aminadabupi sɔ̃ Adami nɛ́ɛ,
Adamipi sɔ̃ Aani nɛ́ɛ,
Aanipi sɔ̃ Ɛsɛlɔũ nɛ́ɛ,
Ɛsɛlɔũpi sɔ̃ Pɛlɛzi nɛ́ɛ,
Pɛlɛzipi sɔ̃ Yuda nɛ́ɛ,
Yudapi sɔ̃ Yakɔbu nɛ́ɛ,
34 Yakɔbupi sɔ̃ Izaaki nɛ́ɛ,
Izaakipi sɔ̃ Ablahaũ nɛ́ɛ,

Ablahaũpi sɔ̃ Tela nɛ́ɛ,
Telapi sɔ̃ Nakɔɔ nɛ́ɛ,
Nakɔɔpi sɔ̃ Selugi nɛ́ɛ,
35 Selugipi sɔ̃ Leu nɛ́ɛ,
Leupi sɔ̃ Pɛlɛgi nɛ́ɛ,
Pɛlɛgipi sɔ̃ Ɛbɛlu nɛ́ɛ,
Ɛbɛlupi sɔ̃ Sela nɛ́ɛ,
Selapi sɔ̃ Kena nɛ́ɛ,
36 Kenapi sɔ̃ Aapasa nɛ́ɛ,
Aapasapi sɔ̃ Sɛũ nɛ́ɛ,
Sɛũpi sɔ̃ Nɔee nɛ́ɛ,
Nɔeepi sɔ̃ Lemɛki nɛ́ɛ,
Lemɛkipi sɔ̃ Mɛtusela nɛ́ɛ,
37 Mɛtuselapi sɔ̃ Ɛnɔki nɛ́ɛ,
Ɛnɔkipi sɔ̃ Yɛlɛdi nɛ́ɛ,
Yɛlɛdipi sɔ̃ Maalalee nɛ́ɛ,
Maalaleepi sɔ̃ Kena nɛ́ɛ,
Kenapi sɔ̃ Ɛnɔsi nɛ́ɛ,
38 Ɛnɔsipi sɔ̃ Sɛti nɛ́ɛ,
Sɛtipi sɔ̃ Adamu nɛ́ɛ,
Adamupi sɔ̃ Lua nɛ́ɛ.

4

Yesu yɔ̃a
(Mat 4.1-11, Maa 1.12-13)

1 Yesu lɛ́ su ń Yuudẽo Lua Nisĩna pɛɛawà guu, ɔ̃ Nisĩnapi gɛ̀aànɔ gbáau. 2 Ibiisi aà yɔ̃̀ we
e gɔɔ bla. Gɔɔpi i pɔe bleo. Kɛ́ gɔɔ blapi pà, nɔana lɛ́ aà dɛ. 3 Ɔ Ibiisi òɛ̀: Tó Lua Nɛ́n n ũ, o
gbɛɛ bee li pɛ̃ɛ ũ. 4 Yesu wɛ̀wà à mɛ̀: A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀:
Pɔblea ɔ̃ gbɛ̃nazĩna kuò adoo.*
5 Ɔ Ibiisi aà sɛ̀ gɛ̀aànɔ musu, ɔ̃ à dṹnia kpalaɔ ɔ̀lɔɛ̀ píi a zɛgbɛu gɔ̃̀ɔ 6 à mɛ̀: Má n gba iko beeɔ
píi ń a gawio. A ku ma ɔzĩɛ, gbɛ̃́ pɔ́ má yei má kpawàɛ. 7 Tó n kulɛmɛɛ lé, a gɔ̃ n pɔ́ ũɛ píi.
8 Yesu wɛ̀wà à mɛ̀: A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀:
Kúlɛ Dii n Luaɛ,
níɔ zɔbleɛ̀ ado.†
9 Ɔ à gɛ̀aànɔ Yelusalɛũ, à aà zɛ̀ Lua kpɛ́ misonaa à mɛ̀: Tó Lua Nɛ́n n ũ, ɔkpa nzĩai, 10 asa a
kɛ̃a láu wà mɛ̀:
Lua a n yã'o a malaikaɔnɛ aa n dɔ̃́a.
11 Wà mɛ̀ lɔ:
Aa ɔdama, kɛ́ ńsu gɛ̃nalɛ gbɛwao yã́i.‡
12 Yesu wɛ̀wà à mɛ̀: Wà mɛ̀,
ńsuli Dii n Lua lɛ ǹ gwao.§
13 Kɛ́ Ibiisi Yesu yɔ̃̀ ń yã́piio a làa, ɔ̃ à aà tò we e gɔɔ pãle.

Nazalɛtideɔ gia Yesu ndaikɛi
(Mat 13.53-58, Maa 6.1-6)

14 Yesu ɛ̀a tà Galile ń Lua Nisĩna gbãao, ɔ̃ aà tɔ́ lì bùsupia píi. 15 I yãdadanɛ́ ń lousisikpɛɔ
guu, mɛ́ gbɛ̃́pii ì aà tɔnasi.

16 Ɔ à gɛ̀ Nazalɛti, gu pɔ́ à nɛblèu. Kɛ̃́mabogɔɔzĩ à gɛ̀ lousisikpɛu lá ì kɛwa. A fɛ̀lɛ à kyokɛ,
17 ɔ̃ wà ãnabi Isaia taala kpàwà. Kɛ́ a pòo, à bɔ̀ gu pɔ́ wà yã́ɛ bee kɛ̃̀uwa à mɛ̀:

* 4:4 Iko 8.3 † 4:8 Iko 6.13 ‡ 4:11 Soũ 91.11-12 § 4:12 Iko 6.16

18 Dii Nisi̋na kua.
A ma sɛ mà baonakpa taasideɔnɛ,
à ma zi̋ mà gɔ̃a wɛ́ɛɔ ũ kpàwakɛ
gbɛ̃́ pɔ́ aa ńzi̋a vi̋oɔnɛ,
mà wɛwɛ̃a kpàwakɛ vi̋aɔnɛ,
mà gbɛ̃́ pɔ́ yeaɔ polo,
19 mí Dii gbɛ̃kɛkɛnɛgɔɔ kpàwakɛ.*
20 Ɔ à lápi kòo a kpà dɔnlɛdewa, ɔ̃ à zɔ̃̀lɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ aa ku kpɛ́uɔ wɛ́ fi̋wà píi. 21 Ɔ à yãsɛ̀ à mɛ̀:
Lua yɑ̃́ɛ bee pà gbã, lá álɛ maɛwa. 22 Yãmaa pɔ́ dɔ aà lɛ́u bɔ̀ ń saɛ píi, ɔ̃ aalɛ aà tɔnasi. Ɔ aa
mɛ̀: Yosɛfu nɛ́ nolo?
23 Ɔ a òné: Má dɔ̃ sɑ̃́asã kɛ́ á yáasiɛ bee kɛmɛɛ. Tó ń lòotoo ũ, ǹ nzi̋a gbɑ̃́gbã. A omɛɛ
mà yɑ̃́ pɔ́ á mà má kɛ̀ Kapɛnaũ kɛ ma bɛ wɛ̃́lɛu la lɔ. 24 Si̋ana málɛ oɛ́, ãnabi lı́ɔ gbia a bɛ
wɛ̃́lɛuo. 25 Málɛ oɛ́ si̋ana guu, kɛ́ luabɛ zɛ́ tà Ɛlia gɔɔ, gyaa gbɛ̃andoɔ ku dasi. Lou i mao e
wɛ̃̀ àaɔ̃ ń mɔ sooloo,† mɛ́ nɔan zɔ̃ɔ kà Isaili bùsuu píi, 26 kási Lua i Ɛlia zi̋ ń keewao, sema
gyaa pɔ́ kú Salɛpa wɛ̃́lɛu Sidɔ̃ saɛ.‡ 27 Anabi Ɛlizi gɔɔ sɔ̃, Isaili bùsu kusudeɔ diɛ, kási i ń kee
gbɑ̃́gbão, sema Sili bùsu gbɛ̃́ Naama.§
28 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ kú lousisikpɛuɔ yɑ̃́pi mà píi, an pɔ pà maamaa. 29 Ɔ aa bɔ̀ ń Yesuo wɛ̃́nkpɛ,
aa gɛ̀aànɔ si̋si̋ pɔ́ ń wɛ̃́lɛ kálɛwà misonaa, kɛ́ aa ɔzɔ̃aàzi zi̋lɛ yɑ̃́i. 30 Ɔ à bɔ̀ ń guu à tà.

Yesu kua Kapɛnaũ
(Mat 8.14-17, Maa 1.21-39)

31 Yesu tà Kapɛnaũ, ɔ̃ àlɛ yãdadanɛ́ Galile bùsu wɛ̃́lɛpiu kɑ̃́mabogɔɔzi̋. 32 Aà yãdaanɛ́ bɔ̀
ń saɛ, asa aà yɑ̃́ iko vi̋ɛ. 33 Gɔ̃ɛ tɑ̃́adee ku lousisikpɛu we, ɔ̃ à wii gbãa lɛ̀ à mɛ̀: 34 Ee! Bɔ́
wá vi̋ ń kɔ̃oi Yesu Nazalɛti? N mɔ wá kaalɛi yɑ̃̀? Má dɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ ń dɛ a ũ, Lua gbɛ̃́ pɔ́ a kua
adoan n ũ. 35 Ɔ Yesu gi̋ tɑ̃́apiɛ à mɛ̀: Nílɛ! Go gɔ̃ɛpiwa. Ɔ tɑ̃́api gɔ̃ɛpi nɛ̀ dasi guu à gòwà, i
aà kɛ'i̋ao. 36 Bíli gbɛ̃́pii kũ̀, aalɛ kɔ̃ lala aa mɛ̀: Bɔtaa bui yɑ̃́n wei? Gwa, i̋ yãdilɛ tɑ̃́aɔnɛ ń
iko gbãao, ɔ̃ aai̋ gɛ̃zɛa. 37 Ɔ aà bao li̋ bùsupia gupiiu.
38 Kɛ́ à bɔ̀ lousisikpɛu, ɔ̃ à tà Simɔɔ bɛ. Simɔɔ nada lɛ́ mɛ̀wãakɛ maamaa, ɔ̃ wà a yã'òɛ̀.
39 Yesu zɛ̀ aà mizi̋ à gi̋ mɛ̀wãapiɛ, ɔ̃ aà mɛ ni̋ni. Wegɔ̃ɔ à fɛ̀lɛ blɛkɛ̀nɛ́.
40 Kɛ́ i̋atɛ̃ gɛ̃̀ kpɛ́u, gbɛ̃́ pɔ́ gyãe vi̋ɔ mɔ̀ńnɔ Yesuɛ, ɔ̃ à ɔnàna ń baadewa, à ń gbãgbã ń ń
gyã bui dasio. 41 Tɑ̃́aɔ lɛ́ go gbɛ̃́ɔwa ń wiio dasi lɔ aa mɛ̀: Lua Nɛ́n n ũ. Ɔ à gi̋nɛ́ aa yã'o, kɛ́
aa aà dɔ̃̀ Mɛsii ũ yɑ̃́i.
42 Kɛ́ gu dɔ̀, Yesu bɔ̀ wɛ̃́lɛu à gɛ̀ gusaɛna, ɔ̃ bíla lɛ́ aà wɛɛlɛ. Kɛ́ aa bɔ̀wà, aalɛ giɛ̀ aà ń tó we.
43 Ɔ a òné: Sema mà kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i baokpa wɛ̃́lɛ ki̋niɔnɛ lɔ, asa a yɑ̃́i Lua ma zi̋i. 44 Ɔ
à gɛ̀ lɛ́ waasokɛ Yudaɔ lousisikpɛɔ guu.

5

Yesu a i̋wa sɛ̃́iaɔ si̋sia
(Mat 4.18-22, Maa 1.16-20)

1 Zi̋ewa Yesu zɛa Gɛnɛzalɛti ísida gɔ̃sɔ̃lɛ, ɔ̃ bíla kɑ̃̀aaaàzi Lua yãmaa yɑ̃́i, aalɛ naɛwà. 2 Ɔ à
gó'ilɛna è kálɛa gɔ̃sɔ̃lɛ mɛ̀n pla, kpɔ̀wɛnaɔ bɔ̃̀lɛ lɛ́ ń táaluɔ pipi. 3 Ɔ à gɛ̃̀ gópiɔ do pɔ́ dɛ Simɔɔ
pɔ́ ũ guu, à wabikɛ̀wà aà ɔzɔ̃i aà go gɔ̃sɔ̃wa yɔɔ. Ɔ zɔ̃lɛa gópi guu à yãdà bílaɛ.
4 Kɛ́ à yã'ò a làa, ɔ̃ a ò Simɔɔɛ: Gɛ́ ń góo ísia à táalu zu, á kpɔ kṹ. 5 Simɔɔ wèwà à mɛ̀: Mae,
wa zi̋kɛ̀ e gu gɛ̀ dɔ̀ò, wi pɔe kũo, ãma lá ń ò, má kpá. 6 Kɛ́ aa kɛ̀ màa, aa kpɔ nàaa gi̋ligili e
an táaluɔ ye kɛ̃́kɛ̃i. 7 Ɔ aa ɔkɛ̀ ń zi̋kɛndee pɔ́ kú gópi do guuɔnɛ aa mɔ dɔ́ńlɛ. Kɛ́ aa mɔ̀, aa
kpɔ kà gó mɛ̀n plapiɔ pai e aa ye kpálɛi. 8 Kɛ́ Simɔɔ Piɛɛ è màa, à kùlɛ Yesu gbázi̋ à mɛ̀: Go

* 4:19 Isa 61.1-2 † 4:25 1Kia 17.1 ‡ 4:26 1Kia 17.8-16 § 4:27 2Kia 5.1-14

ma saɛ Dii, asa duunkɛnan ma ũ. [9] Bíli Simɔɔ kũ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa sãnuɔ píi kpɔ̀ gĩ̀ligili pɔ́ aa
kũ̀pi yã́i. [10] Màa Zaaki ń Zãao, Zebedee nɛ́ pɔ́ aa dɛ kɔ̃gbɛ̃ɔ ũ ń Simɔɔo bílikɛ̀ lɔ. Ɔ Yesu ò
Simɔɔɛ: Ñ̀su to vĩ̀a n kũo. Za gbã gbɛ̃nazĩ̀na ɔ̃ ńyɔ̃ɔ wɛɛlɛ. [11] Kɛ́ aa kà ń ń góo gɔ̃sɔ̃lɛ, ɔ̃ aa
apii tò we, aa bɔ̀ tɛaàzi.

Kusude gbã́gbãa
(Mat 8.1-4, Maa 1.40-45)

[12] Zĩ̀ewa Yesu kú wɛ̃́lɛe guu ɔ̃ gɔ̃ɛ pɔ́ kusu lĩ̀aàla mɔ̀. Kɛ́ à Yesu è, à wùlɛ a gbɛɛu à
wabikɛ̀wà à mɛ̀: Dii, tó n wei, ńyɔ̃ fɔ̃ gbãbɔmɛɛ. [13] Ɔ Yesu ɔbɔ̀ nàwà à mɛ̀: Ma wei, gɔ̃
gbãlɛsai. Wegɔ̃ɔ aà kusu làa. [14] Ɔ Yesu òɛ̀: Ñ̀su o gbɛ̃e mao. Gɛ ǹ ńzĩ̀a ɔlɔ sa'onaɛ, ní sa pɔ́
Mɔizi dĩ̀lɛ o n gɔ̃a gbãlɛsai seela ũ gbɛ̃́ɔnɛ.*

[15] Yesu bao lĩ̀gua dɛ yãala. Bíla ĩ̀ kãaa, kɛ́ aa aà yãma mɛ́ kɛ́ aà ń gbã́gbã ń ń gyãɔ yã́i.
[16] Ɔ Yesu ĩ̀ kɛ̃́má à gɛ wabikɛ gusaɛ.

Gbɛ̃kaaũa gbã́gbãa
(Mat 9.1-8, Maa 2.1-12)

[17] Zĩ̀ewa Yesu lɛ́ yãdanɛ́. Falisieɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeeɔ zɔ̃lɛa we. Aa bɔ̀ Galile ń Yude
wɛ̃́lɛɔ guu píiɛ ń Yelusalɛũo. Lua gbãa kuaànɔ, ɔ̃ àlɛ gyãeɔ gbãgbã. [18] Ɔ gbɛ̃eɔ mɔ̀, aa
gbɛ̃kaaũa sɛa ń mákɛlɛo, aalɛ zɛwɛɛlɛ wà gɛ̃aànɔ aa aà dilɛ Yesu aɛ. [19] Lá aai gɛ̃kĩ̀i eo dasi
yã́i, ɔ̃ aa dɛ̀dɛaànɔ kpɛ́ musu. Aa kpɛ́pi fɔ̃̀, ɔ̃ aa aà pĩ̀la ń a mákɛlɛo zã guu Yesu aɛ. [20] Kɛ́ Yesu
è aalɛ a náaikɛ, à mɛ̀: Ma gbɛ̃́, n duuna kɛ̃̀ma. [21] Yãdanɛdepiɔ ń Falisipiɔ an làasoo guu aa
mɛ̀: Dén gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ dɔ́ɛ ń Luao bee ũi? Démɛ a fɔ̃ duunakɛ̃mái, Lua ado bàasioi? [22] Yesu ń
làasoo dɔ̃̀, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ làasoo bee taa kɛ á sɔ̃ guui? [23] Tó má ò aà duuna kɛ̃̀wà,
ge tó má ò aà fɛlɛ táa'o, a kpele mɛ́ àai? [24] Má ò màa kɛ́ àɔ dɔ̃ Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ duunakɛ̃ama
iko vĩ̀ dṹniau la. Ɔ a ò gbɛ̃kaaũapiɛ: Má ònɛ, fɛlɛ ǹ ń mákɛlɛ sɛ́ tá n bɛ. [25] Wegɔ̃ɔ à fɛ̀lɛ zɛ̀ ń
wáa, à a wúlɛbɔpi sɛ̀ à tà a bɛ, àlɛ Lua sáaukpa. [26] Baade píi lɛ́ gɔ̃̀ ɛlɛa, ɔ̃ aa Lua sáaukpà.
Vĩ̀a guu aa mɛ̀: Wa dabu è gbã.

Levii sisia
(Mat 9.9-17, Maa 2.13-22)

[27] Bee gbɛa Yesu bɔ̀, ɔ̃ à ɔsina pɔ́ wĩ̀ mɛ Levii è zɔ̃lɛa ɔsikpɛu. Yesu òɛ̀: Mɔ tɛmazi. [28] Ɔ à
fɛ̀lɛ à pɔ́pii tò we à tɛ̀aàzi.

[29] Ɔ à pɔnablɛ zɔ̃ɔ kɛ̀ a bɛ, à Yesu sĩ̀siwà ń ɔsinaɔ ń gbɛ̃pãlɛɔ dasi, aalɛ pɔble. [30] Ɔ Falisiɔ
ń ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ yã́kũtɛ̃kà aà ĩ̀waɔzi aa mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ pɔble álɛ imi ń ɔsinaɔ ń
luayãdansaiɔi? [31] Ɔ Yesu a zãsĩ̀má à mɛ̀: Gbɛ̃́ gbãa bàa kú ń lòotoooo, sema gyãe. [32] Mi
mɔ gbɛ̃maaɔ sísii aa nɔ̀sɛlilɛo, sema duunkɛnaɔ.

[33] Ɔ wa òɛ̀: Zãa ĩ̀waɔ ĩ̀ɔ lɛye, aaɔ wabikɛ kɔ̃sɔ̃kɔ̃sɔ̃. Màaɛ ń Falisiɔ ĩ̀waɔ lɔ. Ã́ma n gbɛ̃́ɔ ĩ̀ɔ
pɔble aaɔ imiɛ. [34] Ɔ Yesu wèmá à mɛ̀: Ã́ we to nɔsɛna gbɛ̃́ɔ lɛye gɔɔ pɔ́ nɔsɛnapi kúńnɔe?
[35] A gɔɔ a mɔ́ kɛ́ wa nɔsɛnapi bɔ ń guu. Gɔɔ bee ɔ̃ aa lɛye sa. [36] Yesu yãlɛ̀ɛũnɛ́ lɔ à mɛ̀: Wĩ̀li
pɔkasa dafu lí wa dĩ̀ a zi guuo. Tó wa kɛ̀ màa lé, pɔkasa dafu a yaaɛ, mɛ́ a zi a kɔ̃sɛ ń a dafu
pɔ́ wa dĩ̀upioo. [37] Wĩ̀li vɛ̃ɛ dafu ká báa tùu zi guuo. Tó wa kɛ̀ màa, vɛ̃ɛ dafu a tùu pũnaɛ,
i kɔ́lɛ, tùu i ɔ̃̀ɔkpa. [38] Wĩ̀ vɛ̃ɛ dafu ká báa tùu dafu guuɛ. [39] Gbɛ̃́ pɔ́ dɔ́ɛkɛ̀ ń vɛ̃ɛ zio lí a dafu
sáaukpao, ĩ̀ mɛ a zi mɛ́ na.

6

Kã́mabogɔɔzĩ̀
(Mat 12.1-14, Maa 2.23-3.6)

---

* **5:14** Lev 14.1-32

1 Kã́mabogɔɔe zĩ́ Yesu lɛ́ pã blɛ bua, ɔ̃ aà ìwaɔ pɔ́wɛna wòlo aa a suumpà ń ɔu, aalɛ só.*
2 Ɔ Falisieɔ ònɛ́: Bɔ́yãi álɛ yã́ pɔ́ dɛ wà kɛ kã́mabogɔɔzĩ̀o kɛi? 3 Yesu wèmá à mɛ̀: Lá Davidi
ń a gbɛ̃́ɔ kɛ̀ gɔɔ pɔ́ nɔana lɛ́ ń dɛ, i a kyokɛo lé? 4 Ã́ gɛ̃̀ Lua ua, à pɛ̃ɛ pɔ́ wa kàlɛ Luaɛ sɛ sò, a
kpà a gbɛ̃́ɔwa,† pɛ̃ɛ pɔ́ gbɛ̃e lí sóo, sema sa'onaɔ bàasio.‡ 5 Ɔ Yesu ònɛ́: Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ mɛ́ iko
vĩ̀ kã́mabogɔɔwa.
6 Kã́mabogɔɔ pãle zĩ́ lɔ Yesu gɛ̃̀ lousisikpɛu, àlɛ yãdanɛ́. Gɔ̃ɛe ku we, aà ɔplaa imia. 7 Mɔizi
ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔ lɛ́ Yesu kpakpa, tó a gbɛ̃́pi gbã́gbã kã́mabogɔɔzĩ̀, wi e yãdaaàla. 8 Ã́
ń làasoo dɔ̃̀, ɔ̃ a ò gbɛ̃́ pɔ́ a ɔ imiapiɛ: Fɛlɛ zɛ zã guu. Kɛ́ à fɛ̀lɛ zɛ̀ we, 9 ɔ̃ Yesu ònɛ́: Málɛ á
láɛ. A zɛvĩ̀ wà yãmaakɛ kã́mabogɔɔzĩ̀ yã̀, ge yãvãiɛ? Wà gbɛ̃́ misi yã̀, ge wà aà dɛɛ? 10 Yesu
wɛpã̀ńla ḿpii, ɔ̃ a ò gbɛ̃́ pɔ́ a ɔ imiapiɛ: Ǹ n ɔpi poo. Kɛ́ a pòo, ɔ̃ aà ɔ sù a gbɛu. 11 Falisiɔ pɔ
fɛ̃̀ maamaa, ɔ̃ aa lɛkpàaĩ̀ Yesuzi lá aa kɛɛ̀ yã́ musu.

Iwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ sɛa
(Mat 5.1-12, 10.1-4, Maa 3.13-19)

12 Gɔɔ bee Yesu bɔ̀ gɛ̀ wabikɛi sĩ̀sĩ̀ musu, ɔ̃ a kú ń wabikɛa Luawao e gu gɛ̀ dɔ̀ò. 13 Kɛ́ gu
dɔ̀, ɔ̃ à a ìwaɔ kã̀aa, à gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ sɛ̀ ń guu à ń dílɛ zĩ̀naɔ ũ. 14 Gbɛ̃́piɔ tɔ́n kɛ: Simɔɔ pɔ́
à tɔkpàɛ̀ Piɛɛ, aà dãuna Ã́ndelee, Zaaki, Zãa, Filipi, Batelemii, 15 Matiee, Tomaa, Alafe nɛ́
Zaaki, Simɔɔ pɔ́ wĩ̀ oɛ̀ Gínzĩ̀ao, 16 Zaaki nɛ́ Yudasi ń Yudasi Isaliɔti pɔ́ gɔ̃̀ Yesu bɔnkpɛde ũo.
17 Yesu pĩ̀lańnɔ à zɛ̀ gusalalaa, gu pɔ́ aà ìwa kĩ̀niɔ ń bílao kuu. Aa bɔ̀ Yelusalɛũɛ ń Yude
bùsuo píi ń ísialɛ wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Tii ń Sidɔ̃o saɛɔ. 18 Aa mɔ̀ aà yãmai, mɛ́ kɛ́ aà ń gbã́gbã ń ń
gyãɔ yã́i. Gbɛ̃́ pɔ́ tã́a lɛ́ ìadamáɔ gbã̀gbã lɔ. 19 Gbɛ̃́pii lɛ́ wɛɛlɛ ɔkãwà, asa gbãa lɛ́ bɔ aà guu,
àlɛ gbɛ̃́pii gbãgbãɛ.
20 Ɔ à wɛsɛ̀ a ìwaɔ gwà à mɛ̀:
Báaadeɔn á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ taasikɛɔ ũ,
asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ̀i dɛ á pɔ́ ũɛ.
21 Báaadeɔn á gbɛ̃́ pɔ́ nɔana lɛ́ á dɛ gbãɔ ũ,
asa á kã́.
Báaadeɔn á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ ɔ́ɔlɔ gbãɔ ũ,
asa á yáalɔ.
22 Báaadeɔn á ũ, tó wà zàágu mɛ́ wà gĩ̀ázi,
mɛ́ wà á sɔ̃sɔ̃ mɛ́ wà á tɔbɛ̃ɛsĩ̀ Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ yã́i.
23 Gɔɔ pɔ́ yã́ beeɔ á lé, àɔ vĩ̀vĩ̀ ń pɔnao, asa á asea zɔ̃ɔ luabɛ. Beewa an deziɔ kɛ̀ ãnabiɔnɛ.
24 Waiyoo á ɔdeɔ,
a mɛ nama è kɔ̀.
25 Waiyoo á gbɛ̃́ pɔ́ á kãa gbãɔ,
nɔana a á dɛ.
Waiyoo á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ yáalɔ gbãɔ,
á wɛ̃nakɛ, á ɔ́ɔlɔ.
26 Waiyoo ápiɔ, tó gbɛ̃́pii lɛ́ á tɔnasi,
asa beewa an deziɔ kɛ̀ ãnabi ɛgɛnaɔnɛ.

Yea ibɛɛzi
(Mat 5.38-48)

27 Málɛ o á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ ma yãmaɔnɛɛ, àɔ ye á ibɛɛɔzi, à maakɛ gbɛ̃́ pɔ́ zaáguɔnɛ. 28 Ã́ samaa'o
gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ̀ savãi'oɛ́ɔnɛ. Ã́ wabikɛ gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ̀ ìadawáɔnɛ. 29 Tó gbɛ̃́ n sãnkɛ n gɛɛ dowa, ǹ ado
dɔɛ̀ lɔ. Tó gbɛ̃́ n ulada sĩ̀ma, ńsu giɛ̀ ń n danziioo. 30 Pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ gbɛ̀ama píi kpawà. Tó gbɛ̃́
n pɔ́ sĩ̀ma, ńsu gbɛawào. 31 Lá á ye wà kɛɛ́, à kɛnɛ́ màa sɔ̃. 32 Tó gbɛ̃́ pɔ́ aa yeáziɔ ɔ̃ áliɔ

* 6:1 Iko 23.25 † 6:4 1Sam 21.1-6 ‡ 6:4 Lev 24.9

yeńzi, bɔ́ sáau bee vȉi? Baa luayãdansaiɔ ȉɔ ye gbɛ̃́ pɔ́ yeńziɔziɛ. [33] Tó gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ maakɛɛ́ɔ
õ áli maakɛnɛ́, bɔ́ sáau bee vȉi? Baa luayãdansaiɔ ȉ kɛ màaɛ. [34] Tó gbɛ̃́ pɔ́ á wɛ́ dɔi à pɔ́
emáɔ õ áli pɔ́ sɛ̃anɛ́, bɔ́ sáau bee vȉi? Asa luayãdansaiɔ ȉ pɔ́ sɛ̃akɔ̃ɛ a ea a lɛ́ gbɛu yấiɛ. [35] Aɔ
ye á ibɛɛɔzi à maakɛnɛ́, à pɔ́ sɛ̃anɛ́ wɛdɔisai, í asea zɔ̃ɔ e, íɔ dɛ Musude nɛ́ɔ ũ, asa ȉ maakɛ
guluɔnɛ ń gbɛ̃vãiɔɛ. [36] Aɔ sósobi vȉ lá á Mae sósobi vȉwa.

Kɔ̃ tàae'ea
(Mat 7.1-6)

[37] Ásuli gbɛ̃́ tàae eo, Lua a á tàae e sɔ̃o. Ásuli yãda gbɛ̃́ao, Lua a yãdaálao. A sùuukɛ ń
gbɛ̃́ɔ, Lua i sùuukɛánɔ. [38] A gbɛ̃́ gba pɔ́, Lua i á gba. A zaa maa pɔ́ á gbɛ̀gbɛ̃ à wɛ̃̀ à pà yɛlɛlɛ
káɛ́ á ula lɛ́u. Asa zaa pɔ́ ń yɔ̃̀u gbɛ̃́ɛ õ Lua a yɔ̃unɛ sɔ̃.
[39] Ɔ à yãtaa ònɛ́ à mɛ̀: Vȉa a fɔ̃ dɔaa vȉaɛe? An pla ḿpii aa zu ɛuo lé? [40] Iwa líɔ dɛ a diilao.
Gbɛ̃́ pɔ́ yãdàda a làa dɛ lá a diiwaɛ. [41] Bɔ́yãi ńlɛ sɛ̀kɔna pɔ́ da n gbɛ̃́dee wɛ́u e, mɛ́ ńlɛ lí
miɔna pɔ́ da n wɛ́u yãdao ni? [42] N gbɛ̃́ pɔ́ ńlɛ lí miɔna pɔ́ da n wɛ́u eo, kpelewa ńyɔ̃ e o n
gbɛ̃́deeɛ aà to ǹ sɛ̀kɔna pɔ́ da aà wɛ́u bɔɛ̀i? Mɔafilide! Limiɔna pɔ́ da n wɛ́u bɔ gȉa, ní gu'e
wásawasa kɛ́ ǹ sɛ̀kɔna pɔ́ kú n gbɛ̃́dee wɛ́u bɔɛ̀.

Gbɛ̃́ dɔ̃a a yãkɛawa
(Mat 7.15-27, 12.33-37)

[43] Lí maa lí nɛ́ vãi io, lí vãi lí nɛ́ maa io. [44] Wȉ lí píi dɔ̃ a bɛwaɛ. Wȉli kpa bo lɛ̀ líwao, wȉli
kukɛ kàelɛwao. [45] Gbɛ̃maa ȉ maa bɔ a sɔ̃̀ làasoo maaɔ guuɛ. Gbɛ̃vãi sɔ̃ ȉ vãi bɔ a sɔ̃̀ làasoo
vãiɔ guuɛ. Asa yấ pɔ́ kɔ̃̀ sɔ̃ guu õ lɛ́ ȉ o.
[46] Bɔ́yãi iɔ ma sisi Dii, Dii, mɛ́ ili yấ pɔ́ má ò kɛo ni? [47] Gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ ma kȉi à ma yãmà mɛ́
a kɛ̀, má ɔlɔɛ́ lá ade dɛ. [48] A dɛ lán ɛ̃bona pɔ́ ɛyɔ̃̀ zȁzã à kpɛ́ kpàlɛ gbɛwawaɛ. Kɛ́ swa pà, í
dàgua à kà kpɛ́pizi, i deeo, kɛ́ wa bò maa yấi. [49] Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma yãma mɛ́ àlɛ kɛo dɛ lán ɛ̃bona
pɔ́ kpɛ́ kpàlɛ tɔɔlɛa pã ɛ̃yɔ̃saiwaɛ. Kɛ́ swa'i kài, õ à kwɛ̀ gɔ̃̀ɔ. Kpɛ́pi ɔ̃̀ɔkpaa kɛ̀ zɔ̃ɔ.

7

Sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ zȉkɛna gbấgbã
(Mat 8.5-13)

[1] Kɛ́ Yesu yấ beeɔ ò gbɛ̃́ɔnɛ píi a làa, õ à gɛ̀ Kapɛnaũ. [2] Sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔe ku we, a zȉkɛna
vȉ, a yeaàziɛ maamaa, õ àlɛ gyãkɛ à kà gaa. [3] Kɛ́ aà diipi Yesu bao mà, à Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔ
zȉ wabikɛiwà aà mɔ a zȉkɛnapi misiɛ. [4] Kɛ́ aa kà Yesu kȉi, aa wabikɛ̀wà kɔ̃sɔ̃kɔ̃sɔ̃ aa mɛ̀:
Gbɛ̃́pi kà ǹ dɔaàlɛ. [5] A ye wá buizi, õmɛ lousisikpɛ dɔ̀wɛ̃ɛ. [6] Ɔ Yesu gɛ̀ńnɔ. Kɛ́ à kà kãi ń aà
bɛo, õ sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi a gbɛ̃naɔ zȉ a ònɛ́: A oɛ̀ asu ȉada azȉawao, mi ka kɛ́ aà gɛ̃ ma kpɛ́uo.
[7] Ayãmɛto má dȉlɛ mi ka mà mɔ aà kȉi mazȉao. A oɛ̀ aà yã'o, ma zȉkɛna i gbấgbã. [8] Asa
mapi sɔ̃, wa iko vȉaɛ, mɛ́ má iko vȉ sosaɔwa. Mi o an gbɛ̃doɛ aà gɛ́, õ ȉ gɛ́. Mi o a pãlɛɛ aà
mɔ́, õ ȉ mɔ́. Mi o ma zȉkɛnaɛ aà kɛ́ bee kɛ, õ ȉ kɛ. [9] Kɛ́ Yesu yấpi mà, à bɔ̀ aà saɛ. Ɔ à lȉli a ò
bíla pɔ́ tɛaziɛ: Málɛ oɛ́, mi e gbɛ̃e ma náaikɛ̀ kɛ́wao, baa Isailiɔ guu. [10] Kɛ́ zȉnapiɔ ɛ̀a sù, aa
è zȉkɛnapi gbȁgbã.

Gyaa nɛ́ mɛ̀ndona vua

[11] Bee gbɛa Yesu gɛ̀ wɛ̃́lɛ pɔ́ wȉ mɛ Naini. Aà ȉwaɔ ń gbɛ̃pãlɛɔ gɛ̀aànɔ dasidasi. [12] Kɛ́ à
kà kãi ń wɛ̃́lɛpi bȉibɔlɛo, a è wa gɛ sɛa wà bɔ̀ò. Gyaa nɛ́ mɛ̀ndonaɛ. Wɛ̃́lɛpideɔ kú ń nɔɛpio
dasi. [13] Kɛ́ Dii aà è, õ à kɛ̀ɛ̀ wɛ̃naũ a òɛ̀: Nsu ɔ́ɔlɔo. [14] Ɔ à sɔ̃̀ gɛpizi à ɔkȁ aà pɛwa. Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́
sɛaɔ zɛ̀, õ à mɛ̀: Ɛwaaso, má ònɛ vu. [15] Ɔ gɛpi fɛ̀lɛ zɔ̃̀lɛ à nà yã'oawa. Ɔ Yesu aà kpà aà dawa.
[16] Vȉa gbɛ̃́pii kṹ, aa Lua sáaukpà aa mɛ̀: Wa ãnabi zɔ̃ɔ è wá guu. Aa mɛ̀ lɔ: Lua mɔ̀ a gbɛ̃́ɔ
gwai. [17] Ɔ Yesu bao lȉ Yude bùsua ń bùsu pɔ́ liaaiɔ píi.

Zãa Da'ilɛna zi̋naɔ
(Mat 11.1-19)

18 Zãa i̋waɔ yá̃ bee dàu aa si̋uɛ̀ píi. Ɔ Zãa ń gbɛ̃ɔn plaɔ si̋si, 19 à ń zi̋ Diiwa aa aà la, aàpi
mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a mɔ ũa, ge wàɔ wɛdɔ gbɛ̃pãleziɛ? 20 Kɛ́ gbɛ̃́piɔ kà Yesu kı̋i, aa òɛ̀: Zãa Da'ilɛna mɛ́
wá zi̋ wà n la, ḿmɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ a mɔ ũa, ge wàɔ wɛdɔ gbɛ̃pãleziɛ? 21 Wegɔ̃ɔ Yesu gbɛ̃́ɔ gbã̀gbã
dasi ń ń gyãɔ ń ń wãwãɔ ń ń tá̃aɔ. A tò vi̋aɔ gu'è dasi lɔ. 22 Ɔ a ò Zãa zi̋naɔnɛ: A gɛ yá̃ pɔ́ á è
mɛ́ á màɔ dau siuɛ̀. A oɛ̀ vi̋aɔ lɛ́ gu'e, ɛɛɔ lɛ́ táa'o, málɛ gbãbɔ kusudeɔnɛ, swãdoɔ lɛ́ yãma,
gɛɔ lɛ́ vu, taasideɔ lɛ́ baona waaso ma.* 23 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lí fuao ũ.

24 Kɛ́ Zãa zi̋naɔ tà, Yesu nà aà yã'oa bílaɛwa à mɛ̀: Bɔ́ a gɛ gwai gbáaui? Fee pɔ́ i̋ana lɛ́
deedee yà̃? 25 Bɔ́ a gɛ gwai wei? Gbɛ̃́ pɔ́ pɔkasa zãɛ naaàzi yà̃? Namablena pɔ́ aai̋ pɔkasa
maa daɔ i̋ɔ ku kibɛɛ. 26 Bɔ́ a gɛ gwai wei? Ãnabi yà̃? Ao! Málɛ oɛ́ a dɛ ãnabia se. 27 Asa
Zãapi wà aà yá̃ kɛ̃̀ láu wà mɛ̀:
Má a zi̋na gbaɛ aà dɔaa zɛkɛkɛnɛ.†
28 Málɛ oɛ́, nɔɛ nɛ'ia guu wi néɛ i à kà Zãawao. N̄ beeo gbɛ̃́ pɔ́ dɛ gbɛ̃́ kpɛɛ ũ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua
kı̋i guu dɛaàla. 29 Kɛ́ gbɛ̃́pii aà yãmà, baa ɔsinaɔ, ɔ̃ aa yãnakpà Luawa, ɔ̃ Zãa ń da'ilɛkɛ̀.‡
30 Falisiɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ sɔ̃ aa gi̋ yá̃ pɔ́ Lua di̋lɛ à kɛnéi, ɔ̃ aai wei Zãa ń da'ilɛkɛ̀o.

31 Bɔ́ má gbãgbɛ̃ɔ lɛɛũòi? Bɔ́ aa bɔ̀wài? 32 Aa bɔ̀ né pɔ́ kú gãaɛ aalɛ lɛzukɔ̃iɔwaɛ aalɛ mɛ:
Wa kulɛ pɛ̀ɛ́, i ɔ̃wão.
Wa wɛ̃nalɛ si̋ɛ́, i ɔ́ɔlɔo.
33 Asa Zãa Da'ilɛna mɔ̀, i pɛ̃ɛ soo, i vɛ̃ɛmio, ɔ̃ a mɛ̀ tá̃adeɛ. 34 Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔ̀, i̋ pɔble, i̋ imi,
ɔ̃ a mɛ̀ asiade wɛ̃minaɛ, ɔsinaɔ ń luayãdansaiɔ gbɛ̃naɛ. 35 Wi̋ ɔ̃nɔ dɔ̃ ɔ̃nɔnaɔ yãkɛawaɛ.

Tulalekaa Yesu gbáwa

36 Falisie Yesu gbɛ̀a aà mɔ pɔbleanɔ. Yesu gɛ̀ aà bɛ, ɔ̃ àlɛ pɔble gɛngɛsɛkɛa. 37 Nɔɛ dɔ́ɛ'i̋idee
ku wɛ̃́lɛpi guu. Kɛ́ a mà Yesu lɛ́ pɔble Falisipi bɛ, ɔ̃ à gɛ̀ we tulale loona kũa. 38 A zɛ̀ aà kpɛ
aà gbázi̋, àlɛ ɔ́ɔlɔ. Aà wɛ́'i lɛ́ ká aà gbakpɛaa, ɔ̃ a wàa ń a mikão, à lɛpɛ̀pɛ aà gbáwa, ɔ̃ à
tulalepi kàwà. 39 Kɛ́ Falisi pɔ́ aà si̋sipi è màa, ɔ̃ a ò a sɔ̃ guu: Tó gbɛ̃́piá ãnabiɛ, dɔ̃ à nɔɛ pɔ́
lɛ́ ɔkãwapi taa dɔ̃̀, kɛ́ dɔ́ɛ'i̋ideɛ. 40 Ɔ Yesu ò Falisipiɛ: Simɔɔ, má yãe vi̋ mà onɛ. Simɔɔ mɛ̀:
O, Mɛtulu. 41 Yesu mɛ̀: Dakɛnae mɛ́ kú, gbɛ̃ɔn plaɔ aà fia kũa, gbɛ̃do á̃nusu ɔwatɛ̃ ɔ̀aa pla
ń basɔoo, gbɛ̃do sɔ̃ á̃nusu ɔwatɛ̃ blakwi. 42 Lá aa pɔe vi̋ aa fiaboòo, ɔ̃ à ń kɛ̃́ an pla ḿpii.
An guu, démɛ aɔ yeaàzi dɛ a deelai? 43 Simɔɔ wèwà à mɛ̀: Málɛ e gbɛ̃́ pɔ́ wà aà kɛ̃̀ ń ɔ zɔ̃ɔoɛ.
Yesu òɛ̀: N wè maaɛ. 44 Ɔ Yesu aɛdɔ̀ nɔɛpiwa, a ò Simɔɔɛ: N nɔɛpi èa? Kɛ́ ma gɛ̃ n bɛ, ni í
kpaa n ma gbá pi̋pio, ɔ̃ nɔɛpi ma gbá pi̋pi ń a wɛ́'io, a wàa ń a mikão. 45 Ni lɛ́pɛao. Nɔɛpi
sɔ̃, za gɔɔ pɔ́ ma gɛ̃ la, i ká̃mabo ń lɛ́pɛa ma gbáwaoo. 46 Ni nísidɔɔ ma miwao. Nɔɛpi sɔ̃ à
tulale kà ma gbáɔwa. 47 Ayãmɛto málɛ onɛ, a yemazi maamaa kɛ́ aà duun zɔ̃ɔ kɛ̃̀wà yá̃iɛ.
Gbɛ̃́ pɔ́ wà aà kɛ̃̀ ń a yɔɔnao sɔ̃, aɔ ye adei yɔɔnnɔ sɔ̃ɛ. 48 Ɔ a ò nɔɛpiɛ: N duuna kɛ̃̀ma. 49 Ɔ
gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ pɔble sãnuɔ òkɔ̃ɛ: Dén gbɛ̃́pi ũ kɛ́ àlɛ duunakɛ̃mái? 50 Ɔ Yesu ò nɔɛpiɛ: Ma náai
pɔ́ ńlɛ kɛ n suabà. Ta bɛ aafia.

8

Nɔɛ pɔ́ tɛ́ Yesuziɔ

1 Bee gbɛa Yesu bɛ̀bɛ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo, mɛɛwiaɔ ń zɔ̃ɛwiaɔ píi, àlɛ waasokɛ, àlɛ kpala pɔ́ bɔ̀
Lua kı̋i baokpanɛ́. Aà i̋wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ gɛ̀aànɔ 2 ń nɔɛ pɔ́ à tá̃agònɛ́ à ń gbãgbã ń ń gyãɔɔ.
Maliama pɔ́ wi̋ mɛ lɔ Maliama Madelɛni, Yesu tá̃a mɛ̀n soplaɔ gòɛ̀ kú ń guu 3 ń Elodi ziia
Kuza na Yoanao ń Suzãnao ń nɔɛ pãleɔ dasi. Aai̋ɔ Yesu ń a i̋waɔ gwa ń pɔ́ pɔ́ aa vi̋o.

* 7:22 Isa 35.5-6, 61.1 † 7:27 Mal 3.1 ‡ 7:29 Luk 3.12

Pɔ́wɛnkɛɛlɛa
(Mat 13.1-23, Maa 4.1-25)

4 Wà bɔ̀ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo wà kã̀a Yesuzi, ɔ̃ à yã̀lɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: 5 Zɔ̃ɛe mɛ́ bɔ̀ gɛ̀ pɔ́wɛnakɛɛlɛi. Kɛ́
àlɛ kɛɛlɛ, a keeɔ lɛ̀lɛ zɛ́ guu, wà táa'òwà, ɔ̃ bãɔ mɔ blè. 6 A keeɔ lɛ̀lɛ gbɛsɛɛna musu. Kɛ́ aa
bɔ̀lɛ, ɔ̃ aa giigàga, kɛ́ aai mɔ̀sɛ eo yɑ̃́i. 7 A keeɔ lɛ̀lɛ lɛɔ guu, ɔ̃ lɛpiɔ fɛ̀lɛńnɔ sãnu, aa kũ̀aamá.
8 A keeɔ lɛ̀lɛ tɔɔlɛ maawa, ɔ̃ aa bɔ̀lɛ aa nɛ'ı̃ lɛɛ basɔo. Kɛ́ a ò màa, à pũ̀na à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ
vı̃ aà yɑ̃́pi ma.

9 Aà ı̃waɔ aà là yɑ̃́pi bɔɔlɛi. 10 Ɔ à mɛ̀: Lua á gbá zɛ́ à kpala pɔ́ bɔ̀ a kı̃́i asiiɔ dɔ̃, ãma mi o gbɛ̃́
kı̃niɔnɛ ń yãlɛɛũanɛoɛ, kɛ́ aa gugwa pɔe'esai, aa yãma dɔ̃sai.* 11 Yɑ̃́pi bɔɔlɛn kɛ: Pɔ́wɛnapiá
Lua yɑ̃́ɛ. 12 Zɛ́ guu pɔ́ɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua yãmàɔ ũ, ɔ̃ Ibiisi mɔ̀ yɑ̃́pi bɔ̀ ń sɔ̃ guu, kɛ́ aasu Lua
náaikɛ, i ń suabao yɑ̃́i. 13 Gbɛsɛɛna pɔ́ɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua yãmà aa sı̃ ń pɔnaoɔ ũ, ãma yɑ̃́pi
líɔ zı̃́na vı̃ ń guuo. Aaı̃ Lua náaikɛ gı̃a, ãma tó wà ń yɔ̃́, aaı̃ pɔ̀ɔbɔzãkɛɛ. 14 Lɛ guu pɔ́ɔ dɛ gbɛ̃́
pɔ́ aa Lua yãmàɔ ũ, ɔ̃ yãkãakɛa ń àizɛɛ yɑ̃́o ń dṹnia pɔnakɛao ı̃ kũaamá, aali fɔ̃ nɛ'ı̃ à mào.
15 Tɔɔlɛ maa pɔ́ɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua yãmà ń nɔ̀sɛpuao ɔ̃ aa kũa ń nɔ̀sɛmaaoɔ ũ. Aaı̃ mɛnafɔ̃ e
aa gɛ kɑ̃́fı̃akɛò.

16 Wı̃li filia na wà ta kúlɛwào ge wà dilɛ lii zíɛo. Wı̃ di bábanawaɛ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ɔ gupua
e yɑ̃́i. 17 Pɔe ku ulɛa kɛ́ à gí bɔi gupuauo. Asiiyãe ku kɛ́ wà gí mai wà o balu guuo. 18 Bee
yɑ̃́i à yãma ń laaio. Gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́ vı̃ ɔ̃ Lua a kɑ̃́fı̃ɛ̀. Gbɛ̃́ pɔ́ pɔe vı̃ sɔ̃o, pɔ́ pɔ́ àlɛ e á vı̃ Lua a siwàɛ.

Yesu daɛɔ
(Mat 12.46-50, Maa 3.31-35)

19 Yesu da ń aà dãunaɔ mɔ̀ aà kı̃́i, ɔ̃ aai e sɔ̃̀aàzio dasi yɑ̃́i. 20 Ɔ wa ò Yesuɛ: N da ń n
dãunaɔ ku bàasi, aa ye n kɔ̃'eai. 21 Ɔ a ònɛ́: Gbɛ̃́ pɔ́ aaı̃ Lua yãma aa zı̃kɛwàɔ mɛ́ ma da ń
ma dãunaɔ ũ.

Yesu zàa'ı̃ana zɛa
(Mat 8.23-27, Maa 4.35-41)

22 Zı̃ewa Yesu gɛ̃̀ gó'ilɛna guu ń a ı̃waɔ, ɔ̃ a ònɛ́: Wà bua ísida baale. Ɔ aa dàzɛu. 23 Gɔɔ
pɔ́ aalɛ gɛ́, Yesu gɛ̃̀ ń io. Ɔ zàa'ı̃ana fɛ̀lɛ ísidaa, í lɛ́ ká gó guu, aa ku kai guu. 24 Ɔ aa sɔ̃̀aàzi
aa aà vù aa mɛ̀: Mae! Mae! Wálɛ kaalɛ! Ɔ à fɛ̀lɛ gı̃ ı̃́anaɛ ń í pɔ́ lɛ́ ń gó zãampapao, ɔ̃ à zɛ̀,
gu kɛ̀ kílikili. 25 Ɔ a ònɛ́: Á ma náai vı̃oa? Ɔ yɑ̃́pi dı̃má, vı̃a ń kṹ, ɔ̃ aa òkɔ̃ɛ: Dén gbɛ̃́pi ũi
mɔ́ɔ? Baa ı̃́ana ń ío, ı̃ yãdilɛnɛ́, aaı̃ aà yãmaɛ.

Tɑ̃́aɔ dia sàwaɔnɛ
(Mat 8.28-34, Maa 5.1-20)

26 Ɔ aa kà Gadala bùsuu ísida baale, Galile bùsu gukpɛ oi. 27 Kɛ́ Yesu bùa sı̃̀sı̃a, à kpàaũ
ń wɛ̃́lɛpi gbɛ̃́ pɔ́ tɑ̃́aɔ vı̃o. A gɔɔplakɛ̀ ń pɔnaaazio, mɛ́ ı̃liɔ ku bɛo, sema miagbɛ'ɛɔ guu.
28-29 Wı̃ aà yeye ń mɔdaonaɔ, wı̃ aà daliu aà zùukɛa yɑ̃́i, kási ı̃ mɔdaonapiɔ kɛ̃́kɛ̃ɛ, tɑ̃́api i
aà zu sɛ̃u. Kɛ́ à Yesu è, ɔ̃ à wiilɛ̀ à kùlɛ aà aɛ, ɔ̃ à pũ̀na à mɛ̀: Lua Musude Nɛ́ Yesu, bɔ́mɛ wá
daaai? N yɑ̃́ na! Nsu ı̃adaao. A bee ò kɛ́ Yesu lɛ́ o tɑ̃́api gowà yɑ̃́iɛ. 30 Ɔ Yesu aà là à mɛ̀: N
tɔ́n kpelewai? Ɔ à mɛ̀: Ma tɔ́n Dasi. Asa tɑ̃́aɔ kuwà dasiɛ. 31 Ɔ tɑ̃́apiɔ wabikɛ̀ Yesuwa asu
onɛ́ wà si gbɑ̃́o guuo.

32 Sàwakusan waiɔ ku we, aa kpɛ̀ɛsɛ, aalɛ pɔble sı̃̀sı̃pɔlɛu. Ɔ tɑ̃́apiɔ wabikɛ̀ Yesuwa aà ń
gba zɛ́ wà dinɛ́. Ɔ Yesu ń gbá zɛ́. 33 Ɔ tɑ̃́aɔ gò gbɛ̃́piwa aa dı̃ sàwaɔnɛ. Ɔ sàwapiɔ wı̃ ń bao
aa sı̃ sòonau, aa kà ísiu aa kpàlɛ. 34 Kɛ́ an dãnaɔ è màa, aa bàalɛ̀ gɛ̀ yɑ̃́pi oinɛ́ wɛ̃́lɛ guu ń
bualoũɔ. 35 Ɔ wà bɔ̀lɛ yɑ̃́ pɔ́ kɛ̀pi gwai. Kɛ́ aa kà Yesu kı̃́i, aa gbɛ̃́ pɔ́ tɑ̃́aɔ gòwàpi è zɔ̃lɛa Yesu
gbázı̃. A pɔkasa naaazi, à gɔ̃̀ a laaiwa. Ɔ vı̃a ń kṹ. 36 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ yɑ̃́pi kɛ̀ ń wáaɔ ònɛ́ lá wà

* **8:10** Isa 6.9

tɛ̃́adepi gbɛ̃̀gbɛ̃, 37 ɔ̃ Gadala bùsu gbɛ̃́pii awakpà Yesuɛ aà goń́la, asa vı̃̀a ń kṹ maamaaɛ.
Ɔ à gɛ̃̀ gó guu, a ye tá. 38 Gbɛ̃́ pɔ́ à tɛ̃́aɔ gòɛ̀ awakpàɛ̀ à e àɔ kuaànɔ. Yesu gı̃̀ɛ̀ à mɛ̀: 39 Ɛa ta n
bɛ, ní yɛ̃́ pɔ́ Lua kɛ̀nɛ dau ǹ siuńɛ́ píi. Ɔ à tà à yɛ̃́ pɔ́ Yesu kɛ̀ɛ kpàwakɛ̀ wɛ̃́lɛpi guu píi.

Zailu nɛ́ vua ń nɔɛ pɔ́ ɔkɛ̃̀ Yesu ulawao
(Mat 9.18-26, Maa 5.21-43)

40 Kɛ́ Yesu ɛ̀a sù, ɔ̃ bíla gbɛ̃akpàaàzi, asa gbɛ̃́pii lɛ́ aà dɛ̃ɛ. 41 Ɔ gɔ̃ɛ pɔ́ dɛ lousisikpɛ dɔaana
ũ, wı̃̀ mɛ Zailu, mɔ̀ wùlɛ a gbɛɛu Yesu gbázı̃̀, à awakpàɛ̀ aà gɛ́ a bɛ, 42 kɛ́ aà nɛ́ mɛ̀ndona lɛ́
ga yɛ̃́i. Nɛnɔɛpi kà wɛ̃̀ kuɛpla. Kɛ́ àlɛ gɛ́, ɔ̃ bíla lɛ́ aà gɛ̃soomble.
43 Nɔɛe ku we, au lɛ́ bɔlɛwà à kà wɛ̃̀ kuɛpla. Pɔ́ pɔ́ nɔɛpi vı̃̀ píi a dɛ̀ ɛsɛdeɔ kɛ̃́i, ɛ̃ma gbɛ̃e i
fɔ̃ aà gbɛ̃̀gbɛ̃o. 44 Kɛ́ à sɔ̃̀ Yesuzi aà kpɛ, ɔ̃ à ɔkɛ̃̀ aà ula lɛ́wa. Wegɔ̃ɔ aà aubɔlɛa zɛ̀. 45 Ɔ Yesu
mɛ̀: Démɛ ɔkɛ̃̀ai? Ɔ gbɛ̃́pii mɛ̀ á a yɛ̃́ dɔ̃o. Ɔ Piɛɛ mɛ̀: Mae, bíla liaanzi, aalɛ naɛma. 46 Ɔ Yesu
mɛ̀: Gbɛ̃e ɔkɛ̃̀a, asa má dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃a bɔ̀maguɛ. 47 Kɛ́ nɔɛpi è wà a yɛ̃́ dɔ̃̀, ɔ̃ à mɔ̀ ń lualuaao, à
wùlɛ a gbɛɛu aà gbázı̃̀, ɔ̃ à yɛ̃́ pɔ́ tò a ɔkɛ̃̀wà ò gbɛ̃́pii wáa ń lá pɔ́ à aafia'è gɔ̃̀ɔo. 48 Yesu òɛ̀:
Nɔɛ, ma náai pɔ́ ń kɛ̀ mɛ́ n gbɛ̃gbɛ̃. Ta bɛ aafia.
49 Kɛ́ Yesu lɛ́ o màa, gbɛ̃e bɔ̀ lousisikpɛ dɔaanapi bɛ, à mɔ̀ a òɛ̀: N nɛ́pi kɛ̀sai. Nsu tákpa
mɛtuluzi pɛ̃o. 50 Yesu yɛ̃́pi mà, ɔ̃ a ò Zailuɛ: Nsu to n sɔ̃ vı̃̀o. Ma náaikɛ lé, a gbɛ̃́gbɛ̃. 51 Kɛ́
à kà aà bɛ, i wei gbɛ̃e gɛ̀anɔo, sema Piɛɛ ń Zɛ̃ao ń Zaakio ń nɛ́pi deo ń aà dao. 52 Gbɛ̃́ pɔ́ kú
weɔ lɛ́ ɔ́ɔlɔ pii, aalɛ ńzı̃̀a gbɛ̃gbɛ̃. Ɔ Yesu mɛ̀: Ɛ̃su ɔ́ɔlɔo. I gao, àlɛ i'oɛ. 53 Ɔ aa aà kɛ̀ pɔ́ɔpɔɔ,
asa aa dɔ̃̀ à gàɛ. 54 Yesu aà kũ̀ a ɔwa, ɔ̃ à pũ̀na à mɛ̀: Nɛnɔɛna, fɛlɛ! 55 Ɔ aà wɛ̃ni sù, à fɛ̀lɛ
gɔ̃̀ɔ. Yesu mɛ̀ wà pɔblea kpawà. 56 Yɛ̃́pi dı̃̀ nɛ́pi de ń aà daowa, ɔ̃ Yesu ònɛ́ aasu yɛ̃́pi o gbɛ̃e
mao.

9

Yesu a ı̃̀wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ zı̃̀a
(Mat 10.5-15, Maa 6.7-13)

1 Yesu a ı̃̀wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ kɛ̃̀aaazi, ɔ̃ à ń gbá zɛ́ aaɔ iko vı̃̀ tɛ̃́a bui píiwa, aa gyɛ̃eɔ gbɛ̃́gbɛ̃.
2 Ɔ à ń zı̃́ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɛ̃́i yɛ̃́ waasokɛi, aaɔ gyɛ̃eɔ gba aafia. 3 A ònɛ́: Ɛ̃su pɔe sɛ gɛòo,
gopana ge babalabɔɔ ge kũ̀sũa ge ɔ̃a ge ula plaade. 4 Ua pɔ́ a pilau àɔ ku we e à gɛ gɛ̃ò zɛ́a.
5 Wɛ̃́lɛ pɔ́ wi gbɛ̃akpauázio à bɔu, í kɔɔlɛmá an toa ń Luao seela ũ. 6 Ɔ aa dàzɛu aa bɛ̀bɛ
wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo, aa baonakpànɛ́, aa gyɛ̃eɔ gbɛ̃̀gbɛ̃ gupiiu.
7 Kɛ́ kí Elodi yɛ̃́ beeɔ mà píi, ɔ̃ à bílikɛ̀, asa gbɛ̃eɔ mɛ̀ Zɛ̃a Da'ilɛna mɛ́ bɔ̀ gau, 8 gbɛ̃eɔ mɛ̀
Ɛlia mɛ́ bɔ̀ mɔ̀má, gbɛ̃eɔ mɛ̀ lɔ ɛ̃nabi yɛ̃aɔ do mɛ́ vù. 9 Elodi mɛ̀: Ma Zɛ̃a mi zɔ̃̀. Dén gbɛ̃́ pɔ́
ma aà bao màɛ bee ũi mɔ́ɔ? Ɔ àlɛ wɛɛlɛ wɛsiaàlɛ.

Yesu blɛkpaa bilawa
(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Zɛ̃a 6.1-15)

10 Kɛ́ zı̃̀napiɔ sù, ɔ̃ aa yɛ̃́ pɔ́ aa kɛ̀ɔ dàu a sı̃̀u Yesuɛ. Ɔ à ń sɛ́ ńtɛ̃ɛ à gɛ̀ńnɔ wɛ̃́lɛ pɔ́ wı̃̀ mɛ
Bɛsaida. 11 Bíla dɔ̃̀, ɔ̃ aa pɛ̀lɛaàzi. A gbɛ̃akpàńzi à kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɛ̃́i yɛ̃'ònɛ́, ɔ̃ à gbɛ̃́ pɔ́ aa
ye aafiaiɔ gbɛ̃̀gbɛ̃.
12 Ĩatɛ̃ busaa ı̃̀wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ sɔ̃̀aàzi aa òɛ̀: Gbɛ̃́ɔ gbaɛ aa ta pilakɛ̃́i ń pɔbleao wɛɛlɛi
zɔ̃ɛwiaɔ ń bualoũ pɔ́ kú kɛ̃aiɔ guu, asa sɛ̃gbɛ̃ wá kúu la. 13 A ònɛ́: Ɛ̃piɔ à pɔblea kpámá.
Aa mɛ̀: Pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔo ń kpɔ̀ mɛ̀n plao ɔ̃ wá vı̃̀. Sema wà gɛ́ blɛ lúi bílaɛ bàasio. 14 Gɔ̃ɛ pɔ́ kú
weɔ kà lán gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo taawa (5.000). Ɔ a ò a ı̃̀waɔnɛ: A to aa zɔ̃lɛ gɛ̃gɛ̃ gbɛ̃ɔn
blakwikwi. 15 Ɔ aa kɛ̀ màa aa ń zɔ̃́lɛzɔ̃lɛ píi. 16 Ɔ à pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔo ń kpɔ̀ mɛ̀n plapio sɛ̀, à wɛsɛ̀
musu à báaadàu. Ɔ a ɛ̀'ɛ kpà a ı̃̀waɔwa, aa bı̃̀ilɛ bílaɛ. 17 Ampii aa pɔblè kɛ̃̀, ɔ̃ wà a miɔna
pɔ́ fɛ̃̀ɔ sɛ̀lɛ gbí kuɛpla.

Piɛɛ Yesu Mɛsiikɛ oa
(Mat 16.13-23, Maa 8.27-33)

18 Zi̋ewa kɛ́ Yesu lɛ́ wabikɛ ado, aà i̋waɔ mɔ̀ aà lè, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Dé dasilɛ o má dɛ a ũi?
19 Aa wèwà aa mɛ̀: Zãa Da'ilɛnaɛ. Gbɛ̃ɛɔ i̋ mɛ Ɛliaɛ. Gbɛ̃ɛɔ i̋ mɛ ãnabi yãaɔ do mɛ́ vù.* 20 Ɔ
à ń lá à mɛ̀: Ápiɔ sɔ̃, dé álɛ o má dɛ a ũi? Piɛɛ wèwà à mɛ̀: Lua gbɛ̃́ pɔ́ wi̋ mɛ Mɛsiiɛ. 21 Ɔ à
gi̋nɛ́ aa yápi o gbɛ̃ɛɛ. 22 Ɔ à mɛ̀: Sema Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ taasikɛ maamaa. Gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń sa'onkiaɔ
ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ giaàzi, aai aà dɛ, a gɔɔ àaɔ̃de zi̋ i vu.

Yesu lia
(Mat 16.24-17.13, Maa 8.34-9.13)

23 Ɔ a ò gbɛ̃́piiɛ: Tó gbɛ̃́ ye kɛ ma i̋wa ũ, aà gi azi̋a wɛ̃nizi, iɔ a lipãakɔ̃a sɛ lá gu lɛ́ dɔ, i
tɛmazi. 24 Gbɛ̃́ pɔ́ ye àɔ a wɛ̃ni kũa, wɛ̃nipi a vũaawàɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ gi̋ a wɛ̃nii ma yái sɔ̃, ade
mɛ́ aɔ wɛ̃ni vi̋. 25 Tó gbɛ̃́ gɔ̃̀ dṹnia bṹu vi̋, mɛ́ a kpà azi̋ai à kùa ziawa, bɔ́ ài a èi? 26 Tó gbɛ̃́
zɛamanɔ widɛ̀ ge ma yá, Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ a zɛaaànɔ widɛ sɔ̃, gɔɔ pɔ́ a mɔ a gawi guu ń a Mae
gawio ń a malaikaɔ gawio. 27 Si̋ana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ aa ku laeɔ ga kía pɔ́ Lua kpà esaio.
28 Yá bee oa gbɛa, a gɔɔ la taawa ɔ̃ à Piɛɛ ń Zãao ń Zaakio sɛ̀ dɛ̀dɛńnɔ gbɛ̀si̋si̋ musu
wabikɛi. 29 Kɛ́ àlɛ wabikɛ, aà oa li̋lɛ, aà ulaɔ lɛ́ tɛkɛ púntaitai. 30 Kándo gbɛ̃ɔn plaɔ ku we,
Mɔizi ń Ɛliaoɛ, aalɛ yã'oaànɔ. 31 Aa bɔ̀ mɔ̀wà gawi guu, aalɛ ánua pɔ́ a to Yelusalɛũ yã'o.
32 Piɛɛ ń a gbɛ̃́ɔ gɛ̃̀ ń io. Kɛ́ aa vù, aa Yesu gawi è ń gbɛ̃ɔn pla pɔ́ zɛ aà saɛɔ. 33 Kɛ́ gbɛ̃ɔn plapiɔ
lɛ́ kɛ̃́kɔ̃wa ń Yesuo, Piɛɛ òɛ̀: Mae, a maa wàɔ ku laɛ. Wà lákpɛ dɔ mɛ̀n àaɔ̃, n pɔ́ do, Mɔizi
pɔ́ do, Ɛlia pɔ́ do. A dɔ̃ lá álɛ oo. 34 Kɛ́ àlɛ o màa, luabɛpuana kũ̀aamá. Kɛ́ aa gɔ̃̀ ka a guu,
vi̋a ń kṹ. 35 Ɔ lɔɔe bɔ̀ luabɛpuanapi guu à mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ beeá ma Nɛ́ɛ. Ma aà di̋lɛ, à aà yãma.†
36 Lɔɔpi maa gbɛa aa è Yesu mɛ́ gɔ̃̀ we ado. Iwapiɔ ń lɛ́ fɔ̃̀, aai yá pɔ́ aa è o gbɛ̃ɛɛ gɔɔ beeo.

Yesu nɛgɔ̃ɛ táade gbágbãa
(Mat 17.14-23, Maa 9.14-32)

37 Kɛ́ gu dɔ̀, aa pi̋la si̋̀si̋pi musu, ɔ̃ bíla mɔ̀ dai Yesulɛ. 38 Bíla guu gɔ̃ɛe pũ̀na à mɛ̀: Mɛtulu,
n yá na! Ma nɛ́ gwaa, asa ma nɛ́ pɔ́ má vi̋n we. 39 Táa i̋ fɛlɛwà, ɔ̃ i̋ wiilɛ kándo. I aà zi̋azi̋a
e aà lɛ́'i fùlabɔlɛ, i̋ i̋adawà, i̋li gowà kpaao. 40 Ma wabikɛ̀ n i̋waɔwa aa táapi go, ɔ̃ aa fùa.
41 Yesu mɛ̀: Gbãgbɛ̃ kolea luanaaikɛnsaiɔ! Máɔ kúánɔ e bɔɛ ni? Máɔ mɛnakɛánɔ e bɔɛ ni?
Mɔ́ ń n nɛ́pio la. 42 E nɛ́pi àɔ gɛ́ sɔ̃iaàzi, ɔ̃ táapi aà nɛ̀ à aà zi̋̀azi̋a. Ɔ Yesu gi̋ táapiɛ à nɛ́pi
gbã̀gbã, ɔ̃ à aà kpà aà maewa. 43 Lua iko zɔ̃ɔ yápi gbɛ́pii kũ̀ gbãa.
Gbɛ̃́ɔ lɛ́ ɛlɛa Yesu yãkɛawa píi, ɔ̃ a ò a i̋waɔnɛ: 44 Áɔ yáɛ bee kũa á nɔ̀sɛ guu. Wa Gbɛ̃nazi̋n
Nɛ́ na gbɛ̃́ɔnɛ ń ɔzi̋ tia. 45 Aai yápi dɔ̃o, a mi ulɛanɛ́, ɔ̃ aai mao, mɛ́ aa yápi laawà vi̋akɛ̀.

Tɛa Yesuzi
(Mat 8.19-22, 18.1-5, Maa 9.33-40)

46 Ɔ aa fɛ̀lɛ ń lɛkpaao dɛakɔ̃a yá musu. 47 Yesu làasoo pɔ́ kú ń nɔ̀sɛ guu dɔ̃, ɔ̃ à nɛ́ sɛ zɛ̀ a
saɛ. 48 A ònɛ́: Gbɛ̃́ pɔ́ nɛ́ɛ bee taa di̋lɛ ma i̋wakɛ yái, ade ma dilɛɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ ma dilɛ sɔ̃, ade gbɛ̃́
pɔ́ ma zi̋ di̋lɛɛ. Á gbɛ̃́ pɔ́ dɛ gbɛ̃́ kpɛɛ ũ á guu mɛ́ zɔ̃ɔ.
49 Ɔ Zãa yãsɛ̀ à mɛ̀: Mae, wa gbɛ̃ɛ è àlɛ táago ń n tɔ́o, ɔ̃ wá ye giɛ̀, kɛ́ i̋liɔ tɛ́wázio yái. 50 Ɔ
Yesu òɛ̀: Ásu giɛ̀o, asa gbɛ̃́ pɔ́ i íbɛlɛsɛánɔoá bàakpɛɛɛ.
51 Kɛ́ Yesu fɛlɛ taa luabɛ gɔɔ kà kãi, à mipɛ̀ Yelusalɛũwa. 52 Ɔ à gbɛ̃́ɔ gbàɛ aa dɔaaɛ. Aa gɛ̀
gɛ̃̀ Samali bùsu zɔ̃ɛwiae guu sɔukɛiɛ̀. 53 Ɔ wɛ̃́lɛpideɔ i aà dilɛo, kɛ́ à mipɛ̀ Yelusalɛũwa yái.
54 Kɛ́ aà i̋waeɔ Zaaki ń Zãao è màa, aa mɛ̀: Dii, ń ye wà o tɛ́ bɔ luabɛ à mɔ kṹmá yà?‡ 55 Ɔ
Yesu li̋li à gi̋nɛ́. 56 Ɔ aalɛ gɛ́ wɛ̃́lɛ pãleu.

* 9:19 Luk 9.7-8 † 9:35 Isa 42.1, Soũ 2.7, Luk 3.22 ‡ 9:54 2Kia 1.9-16

[57] Kɛ́ aa bɛ zɛ́u, gbɛ̃e mɔ ò Yesuɛ: Gu pɔ́ ń́lɛ gɛ́u píi, máɔ tɛnziɛ. [58] Yesu òɛ̀: Gbɛ̃gbonaɔ
ń tòo vi̋, bãɔ ń sakpɛ vi̋. Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ sɔ̃ a i̋ampaki̋i vi̋o. [59] Yesu ò gbɛ̃pãleɛ: Mɔ tɛmazi. Ɔ
gbɛ̃́pi mɛ̀: Dii, to e ma de'ia kpagui gi̋a. [60] Yesu òɛ̀: Tó gɛɔ ń gɛɔ vi̋. Mpi sɔ̃ gɛ kpala pɔ́ bɔ̀
Lua ki̋i yã́ waasokɛ. [61] Gbɛ̃pãle ò lɔ: Máɔ tɛnzi Dii, ãma to mà gɛ́ lɛzai ma bɛdeɔwa gi̋a.§
[62] Yesu òɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ soona na a ɔzi̋ mɛ́ àlɛ a kpɛ gwa, ade i kɔ̃si ń kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋ioo.

10

Gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi ń plao zi̋a
(Mat 11.20-27, 13.16-17)

[1] Bee gbɛa Dii gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi ń plao pãleɔ di̋lɛ, ɔ̃ à ń zi̋ gbɛ̃ɔn plapla aaɔ dɔaaɛ wɛ̃́lɛɔ guu
ń gu pɔ́ á ye gɛ́uɔ píi. [2] A ònɛ́: Pɔkɛkɛa zɔ̃ɔ, a kɛ̀kɛnaɔ bílao. A wabikɛ Budewa aà zi̋kɛnaɔ
gbaɛ pɔkɛkɛi. [3] A dazɛu. Málɛ á zi̋ sãɔ ũ àwalɛwanaɔ guuɛaɔ! [4] A̋su mɔkpɛ sɛo ge babalabɔɔ
ge kyaleɔ. A̋su zɛ zɛ́u à fɔkpa gbɛ̃ewao. [5] Ua pɔ́ a gɛ̃u píi, à o gi̋a Lua uapi gba aafia. [6] Tó
aafiade ku we, á fɔ̃ aafiade a gɔ̃ɛ̀. Tó a ku we sɔ̃o, a ɛa suwáɛ. [7] A̋ɔ ku uapiu, à pɔ́ pɔ́ wa
kpàwá ble ge pɔmia, asa zi̋kɛna kà à a asea ɛɛ. A̋su àɔ sɔ̃ki̋ikpakpao. [8] Wɛ̃́lɛ pɔ́ a gɛ̃u mɛ́ wà
á dílɛ, à pɔ́ pɔ́ wà mɔ̀oɛ́ ble. [9] A wɛ̃́lɛpi gyãeɔ gbã́gbã, í o gbɛ̃́ɔnɛ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i kàńnɔ
kãi. [10] Tó a gɛ̃ wɛ̃́lɛu mɛ́ wi̋ á dilɛo sɔ̃, à bɔlɛ gãaɛ, í mɛ: [11] Baa á wɛ̃́lɛ luutɛ̃ pɔ́ kpà wá gbáwa,
wá kɔɔlɛowáɛ.* A̋ɔ dɔ̃ sã́asã kɛ́ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i kà kãi. [12] Málɛ oɛ́, yã́kpalɛkɛgɔɔzi̋ i̋a pɔ́
Lua a da Sɔdɔũdeɔwa a ka wɛ̃́lɛpideɔ pɔ́wao.†
[13] Waiyoo Kɔlazɛnideɔ! Waiyoo Bɛsaidadeɔ! Dabudabu pɔ́ má kɛ̀ á wɛ̃́lɛɔ guu, tó má kɛ̀
Tii ń Sidɔ̃o yãa, dɔ̃ wɛ̃́lɛpideɔ zwã̀nkasaɔ kàkańla, aa zɔ̃̀lɛ tufua à gɛ̃̀gɛ̃ nɔ̀sɛlilɛa seela ũ.
[14] Yã́kpalɛkɛgɔɔzi̋ á i̋adama aɔ dɛ Tiideɔ ń Sidɔ̃deɔ pɔ́a.‡ [15] Kapɛnaũdeɔ sɔ̃, á gbã zɔ̃ luawa
yã̀? Wa ɔzɔ̃ázìɛ e bɛdau.§
[16] Ɔ Yesu ò a i̋wapiɔnɛ: Gbɛ̃́ pɔ́ á yãmà, ade ma yãmàɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ gi̋ázi, ade gi̋maziɛ. Gbɛ̃́ pɔ́
gi̋mazi sɔ̃, ade gi̋ gbɛ̃́ pɔ́ ma zi̋ziɛ.*
[17] Gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi ń plaopiɔ gɛ̀, ɔ̃ aa ɛ̀a sù ń pɔnao aa mɛ̀: Dii, baa tã́aɔ misi̋ilɛwɛ̃ɛ n tɔ́
yã́i. [18] Yesu ònɛ́: Málɛ gugwa, ma Setãu è à bã̀ɛ luabɛ lán loupilɛawa. [19] Ma iko kpàwá à
táa'o mlɛ̃ɔ ń sóiɔ ń á ibɛɛ gbãa píiowaɛ, pɔe a fɔ̃ à á kɛ'i̋ao.† [20] N beeo ásu pɔnakɛ ń mi pɔ́
tã́aɔ i̋ siilɛɛ́oo. A pɔnakɛ á tɔ́ pɔ́ kú taalau luabɛ yã́i.
[21] Zi̋beezi̋ Lua Nisi̋na Yesu pɔ kɛ̀na maamaa à mɛ̀: Baa, zi̋lɛ ń musuo Dii, lá n yã́ beeɔ ùlɛ
yãdɔ̃naɔnɛ ń ɔ̃nɔnaɔ, mɛ́ n bɔ̀ ladɔ̃nsaiɔnɛ, ma n sáaukɛ̀. Ao, Baa, bee kàngu màa. [22] Ma
Mae pɔ́pii nàmɛɛ ma ɔzi̋ɛ. Gbɛ̃e Lua Nɛ́ dɔ̃o, mɛ́ i kɛ Mae Lua bàasio, mɛ́ gbɛ̃e Mae Lua dɔ̃o,
mɛ́ i kɛ aà Nɛ́ ń gbɛ̃́ pɔ́ Nɛ́pi yei aà ɔlɔnɛ́ɔ bàasio.
[23] Ɔ Yesu aɛdɔ̀ a i̋waɔwa a ònɛ́ ńtɛ̃ɛ: Báaadeɔn á ũ yã́ pɔ́ álɛ e ń wɛ́o yã́i. [24] Málɛ oɛ́, ãnabiɔ
ń kíaɔ ku yãa dasi, aa ye yã́ pɔ́ álɛ eɔ e, aai eo. Aa ye yã́ pɔ́ álɛ maɔ ma, aai mao.

Samali gbɛ̃maa

[25] Ikoyãdɔ̃nae mɛ́ fɛ̀lɛ lɛ́ líkpalɛ Yesuwa à mɛ̀: Mɛtulu, kpelewa má kɛ mà àizãna ei?
[26] Yesu òɛ̀: Kpelewa a ku Mɔizi ikoyã guui? Ni a kyokɛ ǹ ma kpelewa ni? [27] Gbɛ̃́pi wèwà
à mɛ̀: Nyɔ̃ ye Dii n Luazi ń nɔ̀sɛmɛndoo teasisai n gbãa pua lɛ́u, n sɔ̃ iɔ kuwà,‡ níɔ ye n
gbɛ̃́deezi lán nzi̋a wɛ̃niwa.§ [28] Yesu òɛ̀: N wè maaɛ. Nyɔ̃ kɛ màa, ńyɔ̃ɔ ku.* [29] Ɔ gbɛ̃́pi ye
yãnakpa azi̋awa, ɔ̃ à Yesu là à mɛ̀: Démɛ ma gbɛ̃́dee ũi?
[30] Ɔ Yesu òɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ bɔ̀ Yelusalɛũ àlɛ gɛ́ Yeliko, ɔ̃ kpã́iwɛliwɛɔ kpàaũaànɔ. Aa aà pɔ́ɔ
si̋wà, aa aà gbɛ̃̀ dúuduu e à kà gaa. Ɔ aa aà tò we, aa gɛ̃̀zɛa. [31] A mɔ lè sa'onae zɛ́ doũpi sɛ̀.

---

§ **9:61** 1Kia 19.20 * **10:11** Luk 9.5 † **10:12** Daa 19.24-28 ‡ **10:14** Isa 23.1-18, Yoɛ 4.1-4 § **10:15** Isa 14.13-15
* **10:16** Luk 9.48 † **10:19** Soũ 91.13 ‡ **10:27** Iko 6.5 § **10:27** Lev 19.18 * **10:28** Lev 18.5

Kɛ́ à aà è, ɔ̃ à dɔ̀aàzi. 32 Màaɛ lɔ kɛ́ Levii buie kà gupiu, à aà è, ɔ̃ à dɔ̀aàzi. 33 Samali bùsu
gbɛ̃e bɛ zɛ́piu. Kɛ́ à mɔ̀ aà è, ɔ̃ à kɛ̀ɛ̀ wɛ̃naũ. 34 A sɔ̃̀aàzi, à ɛsɛ mà aà gu pɔ́ kɛ̀'ĩaɔwa ń nísio
ń vɛ̃ɛo, à pɔ́ yèyewà. Ɔ à aà sɛ dĩ a zàa'ĩna kpɛ, à gɛ̀aànɔ nibɔɔ pilakĩi. Ɔ à aà gwà we. 35 Kɛ́
gu dɔ̀, ɔ̃ à ɑ̃́nusu ɔwatɛ̃ bɔ̀ mɛ̀n pla a kpà pilakĩidewa à mɛ̀: N aà gwamɛɛ. Tó n ɛa n ɔ̃ablè
dɛ beea aà yɑ̃́ musu, má a ĩabonɛ, tó ma su.

36 Tɔ̀ɔ, gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ guu, an démɛ gbɛ̃kɛkè gbɛ̃́ pɔ́ kpɑ̃́iɔ kpàaũaànɔpiɛi? 37 A wèwà à mɛ̀:
Gbɛ̃́ pɔ́ wɛ̃nadɔ̃̀ɛɛ. Ɔ Yesu ò̀ɛ̀: Gɛ ǹ kɛ màa sɔ̃.

Yesu kua Maata ń Maliamao bɛ

38 Gɔɔ pɔ́ aa bɛ zɛ́u, aa kà wɛ̃́lɛu, ɔ̃ nɔɛ pɔ́ wĩ mɛ Maata Yesu dĩlɛ. 39 A dɑ̃una vĩ, wĩ mɛ
Maliama, à zɔ̃̀lɛ Dii gbázĩ, àlɛ aà yɑ̃ma. 40 Kĩna zĩ dà Maatala, ɔ̃ à mɔ̀ Yesu kɑ̃́i à mɛ̀: Dii, kɛ́
ma dɑ̃una ma to zĩpiɛ mado, i kɛnɛ yɑ̃e ũo lé? Oɛ̀ aà dɔmalɛ. 41 Ɔ Dii wèwà à mɛ̀: Maata,
Maata, ńlɛ yɑ̃e kɑ̃̀akɛ, ńlɛ ĩada nzĩawa ń yɑ̃́ɔ dasi. 42 A mɛ̀ndo mɛ́ zɛvĩ. Maliama baa maa
sɛ̀ mɛ́ wa siwàò.

11

Wabikɛa
(Mat 6.9-15, 7.7-11)

1 Zĩewa Yesu lɛ́ wabikɛ guei. Kɛ́ a làa, aà ĩwae ò̀ɛ̀: Dii, wabikɛa dawɛ̃ɛ lá Zɑ̃a dà a
ĩwaɔnɛwa. 2 Ɔ a ònɛ́: Tó álɛ wabikɛ, àli mɛ:
Baa, to wà dɔ̃ kɛ́ n kua adoa.
To kpala pɔ́ bɔ̀ n kɑ̃́i bɔ gupuau.
3 Wá gba ú pɔ́ wáɔ ble lá gu lɛ́ dɔ.
4 Wá duuna kɛ̃́wá,
asa wi gbɛ̃́ pɔ́ tàaekɛ̀wɛ̃ɛɔ kɛ̃ píiɛ.
Nsu to wà fu yɔ̃awao.
5 Ɔ a ònɛ́: Gbɛ̃e mɛ́ gbɛ̃na vĩ, ɔ̃ à gɛ̀ aà kɑ̃́i wɛɛdo a ò̀ɛ̀: Ma mɔ n kɑ̃́iɛ, pɛ̃ɛ sɛ̃amɛɛ mɛ̀n àaɔ̃.
6 Nibɔe pĩlaa tiaɛ, má pɔe vĩ mà kpawàò. 7 Ɔ aà gbɛ̃napi wèwà za kpɛa à mɛ̀: Nsu ĩadaao,
ma zɛtà kɔ̀. Ma ta kpɛ́u ń ma nɛ́ɔ, má fɔ̃ fɛlɛ mà kpamao. 8 Málɛ oɛ́, baa tó i fɛlɛ kpàwà
gbɛ̃nakɛ yɑ̃́io, a fɛlɛ pɔ́ pɔ́ a yei kpawà kɛ́ a zɛazi yɑ̃́i. 9 Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, à wabikɛ, Lua i
kpáwá. A wɛɛlɛ, í e. A gbalɛ, Lua i wɛ̃ɛ́. 10 Asa gbɛ̃́ pɔ́ wabikɛ̀, wĩ aà gbaɛ, gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́ wɛ̀ɛlɛ ĩ
eɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ gbalɛ̀, wa wɛ̃ɛ̀. 11 A gbɛ̃́ pɔ́ á nɛ́ɔ vĩ, tó á nɛ́ kpɔ wabikɛ̀wá, á démɛ a píligona
kpawài? 12 Ge tó à kogbe wabikɛ̀wá, á démɛ a sói kpawài? 13 Baa ń á vɑ̃ikɛo, lá á pɔmaa
kpaa á nɛ́ɔwa dɔ̃, á Mae pɔ́ kú musu a a Nisĩna kpa gbɛ̃́ pɔ́ a wabikɛ̀wawao lé?

Tɑ̃́agoa
(Mat 12.22-30,43-45, Maa 3.20-27)

14 Yesu lɛ́ tɑ̃́a swɑ̃do go gbɛ̃́wa. Kɛ́ à tɑ̃́api gò, swɑ̃dopi nà yɑ̃'oawa, ɔ̃ yɑ̃́pi bɔ̀ bíla saɛ.
15 Ɔ an gbɛ̃ɛɔ mɛ̀: I tɑ̃́agonɛ́ ń tɑ̃́aɔ kí Beezebu tɔ́ɔɛ. 16 Ɔ gbɛ̃pɑ̃leɔ lɛ́ líkpalɛwà, aa gbɛ̀awa
aà seelae kɛnɛ́ ń Lua gbɑ̃ao. 17 Lá Yesu ń làasoo dɔ̃, ɔ̃ a ònɛ́: Kpala pɔ́ a gbɛ̃́ɔ íbɛlɛsɛ̀ ń kɔ̃o a
midɛ. Ua pɔ́ a gbɛ̃́ɔ íbɛlɛsɛ̀ ń kɔ̃o a gɔ̃ bɛzĩ ũɛ. 18 Tó Setɑ̃u íbɛlɛsɛ̀ ń a gbɛ̃́ɔ, kpelewa aà kpala
aɔ zɛai? Má ò màa kɛ́ i mɛ mi tɑ̃́agonɛ́ ń Beezebu tɔ́o yɑ̃́iɛ. 19 Tó Beezebu tɔ́ mi tɑ̃́agoò, á
gbɛ̃́ɔ ĩ go ń dé tɔ́o ni? Beewa ázĩa gbɛ̃́ɔ yɑ̃́'ĩikpàwá. 20 Lá ma tɑ̃́agoamaá Lua ɔgbɛɛ, àɔ dɔ̃
kɛ́ kía pɔ́ Lua kpà kpalau á kɑ̃́i lèn we. 21 Tó gɔ̃sa gbɑ̃a gɔ̃kɛbɔɔ kũa, àlɛ a ua dɔ̃́aò, aà àizɛɛɔ
ĩɔ aafiaɛ. 22 Ama tó gbɛ̃́ pɔ́ a gbɑ̃a dɛaàla mɔ̀ gɛ̃̀ à aà gbɛ̃̀, a aà gɔ̃kɛbɔ pɔ́ a a náai vĩɔ sɛ́lɛ, i
aà àizɛɛɔ biilɛnɛ́. 23 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ ma gbɛ̃́ ũo, ma ibɛɛɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ lí pɔ́ kɑ̃aamanɔo, àlɛ fɑ̃aaɛ.

24 Tó wà tɛ̃́a gò gbɛ̃́ɛ, ìɔ liaaliaa gugiiu àɔ gbɛ̃́ wɛɛlɛ à dièɛ. Tó i eo, ì mɛ: Má ɛa ta ma sɔ̃́
ziwaɛ. 25 Tó à tà we, ì e a bɛ ado, à zu'ò, à azìa kèkɛ wásawasa, 26 ɔ̃ ì ɛa gɛ tɛ̃́a pɔ́ an vãi
dɛalaɔ sɛ́lɛ suńnɔ mèn sopla, aaì diè. Beewa gbɛ̃́pi gwea gbɛzã vãi ì dɛ a káaua.
27 Kɛ́ Yesu lɛ́ o màa, wà nɔɛe mà, à pũ̀na zã guu à mè: Báaaden nɔɛ pɔ́ n i à yɔ̃́ kpàma ũ.
28 Ɔ Yesu mè: Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua yãmà aa kũaɔ ũ dɛ beea.

Seela gbɛaa Yesuwa
(Mat 6.22-23, 12.38-42)

29 Gbɛ̃́ɔ nɔ̀nɔaa, ɔ̃ Yesu mè: Gbãgbɛ̃ɔ vãi. Aaì seela gbɛaa, ãma má seelae kɛnɛ́o, sema
Yonasi pɔ́. 30 Lá Yonasi dɛ seela ũ Ninivadeɔnɛ,* màa Gbɛ̃nazìn Nɛ́ aɔ dɛ seela ũ gbãgbɛ̃ɔnɛ.
31 Yɛ̃́kpalɛkɛgɔɔzì gɛɔmidɔkĩi oi nɔɛ kía a fɛlɛ yãda gbãgbɛ̃ɔlaɛ, asa à bò za tɔɔlɛ lɛ́wa à mɔ̀
Salomɔɔ ɔ̃nɔyã maiɛ,† mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a zɔ̃ɔ dɛ Salomɔɔa ku la. 32 Yɛ̃́kpalɛkɛgɔɔzì Ninivadeɔ
fɛlɛ yãda gbãgbɛ̃ɔlaɛ, asa kɛ́ Ninivadeɔ Yonasi waaso mà, aa nɔ̀sɛlìlɛɛ,‡ mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a zɔ̃ɔ
dɛ Yonasia ku la.
33 Wìli filia na wà dilɛ gusɔɔnauo ge wà pɛ̃na kúlɛwào. Wì di bábanawaɛ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ
gɛ̃ɔ gupua e.§ 34 N wɛ́ mɛ́ n mɛ filia ũ. Tó n wɛ́ kú gudoũ, n mè píi aɔ gupua vìɛ. Tó n wɛ́ kú
plapla sɔ̃, n mè píi aɔ gusia vìɛ. 35 Ayãmɛto laaika kɛ́ gupua pɔ́ ńlɛ e ń vì su àɔ dɛ gusia ũo.
36 Tó n mè píi gupua vì mɛ́ a kee ku gusiauo, aɔ gupu wásawasa lándɔ̃ filia í dɔmawaɛ.

Zɔadɔa Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔwa
(Mat 23.1-36, Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

37 Kɛ́ Yesu yã'ò a làa, ɔ̃ Falisie wabikèwà aà mɔ pɔbleanɔ, ɔ̃ à gɛ̃̀ zɔ̃̀lɛ. 38 Kɛ́ Falisipi è i ɔpipi
lá aaì kɛwa à gbàsa lɛ́ pɔbleo, à bò aà saɛ. 39 Ɔ Dii ò̀ɛ: A Falisiɔ i gbãbɔ bisaɔ kpɛɛ ń taɔ, kási
bĩi ń yãvãikɛao mɛ́ á nɔ̀sɛ pà. 40 Sɔũɔ! Lua pɔ́ a kpɛ kè i a guu kɛo lé? 41 A pɔ́ pɔ́ kú á taɔ guu
dã wɛ̃nadeɔnɛ, á tapiɔ i gɔ̃́ gbãlɛsai.
42 Waiyoo á Falisiɔ! I toeɔ dosina ń kpɛaanao ń dopɔɔ píi kwide kpa Luawa,* ɔ̃ i pãkpa
yɛ̃́gɔ̃gɔ̃a a zɛ́wai ń yea Luapizio. Yɛ́ beeɔ mɛ́ dɛ àɔ kũa pãkpaa a kìniɔzi sai. 43 Waiyoo á
Falisiɔ! Iɔ ye zɔ̃lɛa gumaaɔu lousisikpɛu, iɔ ye wàɔ fɔkpakpawá gãaɛ. 44 Waiyoo ápiɔ! A dɛ
lán mia kpɛɛna pɔ́ wìɔ táa'owà dɔ̃saiwaɛ.
45 Ɔ ikoyãdɔ̃nae ò̀ɛ: Mɛtulu, tó ń ò màa, ńlɛ wá sɔ̃sɔ̃ sɔ̃ɛ. 46 Yesu mè: Waiyoo á ikoyãdɔ̃naɔ
sɔ̃! I gbɛ̃́ɔ da asosɛa zì'ũu, mɛ́ ili ɔdamá ń a sɛaoo, baa ɔton do. Waiyoo ápiɔ! 47 I pɔ́ bo ãnabi
pɔ́ á dezìɔ ń dɛdɛɔ miaɔwa dɔngu yɛ̃́i. 48 Bee lɛ́ ɔlɔ gbɛ̃́ɔnɛ kɛ́ a zɛ ń á deziɔ yãkɛaɔɛ. Aa
ãnabiɔ dèdɛ, ɔ̃ álɛ pɔ́ bo ń miaɔwa. 49 Ayãmɛto Lua ɔ̃nɔ guu à mè á ãnabiɔ ń zìnaɔ gbaɛwá,
í ń gbɛ̃eɔ dɛdɛ, í ìada ń gbɛ̃eɔwa. 50 Lua a ãnabi pɔ́ wà ń dɛdɛ za dṹnia daalɛgɔɔ e gbãɔ au
tɔsi gbãgbɛ̃ɔpiɔwa. 51 Ao, málɛ oɛ́, za Abɛli dɛa† e à gè pè Zakali pɔ́ wa dè sa'okĩi ń Lua kpɛ́o
zãnguowa,‡ Lua a ń au tɔsi gbãgbɛ̃ɔwaɛ. 52 Waiyoo á ikoyãdɔ̃naɔ! A dɔ̃a zɛ́ kili wò. I gɛ̃uo,
mɛ́ a gi gbɛ̃́ pɔ́ aa ye gɛ̃uɔnɛ. 53 Kɛ́ Yesu bò we, Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔ aà lè pãsìpãsì,
aalɛ yɛ̃́ dasi lalawà, 54 aalɛ aà kpakpa kɛ́ aa e wà aà kũ yɛ̃́ pɔ́ àlɛ o guuɛ.

12

Zɛa ń Yesuo gbɛ̃́ɔ aɛ
(Mat 10.19-33)

1 Gɔɔ bee bíla nɔ̀nɔaaaàzi, wa ń lɛ́ dɔ̃o, e aalɛ kèsɛpɛlɛpɛlɛkɔ̃wa, ɔ̃ à yã'ò a ìwaɔnɛ gìa à
mè: A laaika Falisiɔ mɔafilii, ì liǹla lán pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛwaɛ. 2 Yɛ́ pɔ́ ulɛa a bɔ gupuau píi. Asiiyãe
ku kɛ́ wa gí dɔ̃io.* 3 Beewa yɛ́ pɔ́ á ò gusiau, wa ma gupuau, mɛ́ asiiyã pɔ́ á ò kɔ̃ swɛ̃́u
làasiu, wa a kpàwakɛ gãaɛ.

* **11:30** Yon 3.4 † **11:31** 1Kia 10.1-10 ‡ **11:32** Yon 3.5 § **11:33** Luk 8.16 * **11:42** Lev 27.30 † **11:51** Daa 4.8 ‡ **11:51** 2Lad 24.10-21 * **12:2** Luk 8.17

4 Ma gbɛ̃naɔ, málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ a á dɛ mɛ́ a gbɛa a fɔ̃ yãe kɛɛ́ lɔo, ásu vỉakɛɛ̀o. 5 Má gbɛ̃́ pɔ́
dɛ ả vỉakɛɛ̀ oɛ́. Ả vỉakɛ Lua pɔ́ gbɛ̃́ zua tɛ́ guu aả ga gbɛa iko vỉɛ. Ao, málɛ oɛ́, ả vỉakɛ aảpiɛ.
6 Wỉli gòlegolena mɛ̀n sɔo yía daa plao lé? Kási baa a mɛ̀ndo yã́ lí sã́ Luaguo. 7 Baa á
mikãɔ, a a lɛ́ dɔ̃. Ả́su vỉakɛo, á dɛ gòlegolen dasiɔla.
8 Málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀manɔ gbɛ̃́ɔ aɛ, Gbɛ̃nazỉn Nɛ́ a zɛaảnɔ Lua malaikaɔ aɛ. 9 Gbɛ̃́ pɔ́
lelekpảmazi gbɛ̃́ɔ aɛ sɔ̃, má lelekpaaảzi Lua malaikaɔ aɛ. 10 Tó gbɛ̃́ Gbɛ̃nazỉn Nɛ́ bɛ̃̀ɛbò, Lua
a aả kɛ̃́. Ả́ma tó gbɛ̃́ Lua Nisỉna tɔbɛ̃ɛsỉ, a kɛ̃a vỉo. 11 Tó wảlɛ gɛ́ánɔ yã́kpalɛu lousisikpɛu
ge kíaɔ ń gbãadeɔ aɛ, ásu bílikɛ bɔkỉi yã́wao ge yã́ pɔ́ á o, 12 asa Lua Nisỉna mɛ́ a yã́ pɔ́ dɛ ả
o daɛ́ zỉbeezỉ.

Aizɛɛ
(Mat 6.19-34)

13 Zã guu gbɛ̃e ò Yesuɛ: Mɛtulu, o ma vỉ̀iɛ aả ma asea kpaa wá túbi guu. 14 Ɔ a wèwả ả
mɛ̀: Ma gbɛ̃́, démɛ ma dilɛ á yã́kpalɛkɛna ũi ge á yãgɔ̃gɔ̃na? 15 Ɔ a ò bílaɛ: Ảɔ ázỉa kũa dɔ̃.
Ả laaika pɔ́pii bỉikɛai, asa ảizɛɛá gbɛ̃nazỉna wɛ̃ni no, baa tó a zɔ̃ɔ.
16 Ɔ ả yãlɛ̀ɛũnɛ́ ả mɛ̀: Ɔdee mɛ́ kú, aả bua blɛkɛ̀ɛ̀ maamaa, 17 ɔ̃ ả lảasookɛ̀ ả mɛ̀: Má kɛ
kpelewa ni? Má blɛwɛkakỉi vỉo. 18 Ɔ ả mɛ̀: Lá má kɛn kɛ: Má a blɛwɛkakỉiɔ gbooɛ, mí
a zɔ̃ɔɔ bobo, mí a pɔ́wɛna káu píi ń ma ảizɛɛɔ, 19 mí o mazỉaɛ: Ma gbɛ̃́, ń kũ̉sũa vỉ zɔ̃ɔ, a
kannɔ wɛ̃ ũma? Kã́ma bo, pɔble, imi, pɔnakɛ. 20 Ɔ Lua ɔ̀ɛ̀: Sɔũ, gwãasỉnaɛ bee má n wɛ̃ni
gbɛama. Sɔu pɔ́ ń kɛ̀ a gɔ̃ dé pɔ́ ũɛ? 21 Mảa aɔ dɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ảizɛɛ kãaa azỉaɛ mɛ́ a dɛ ɔde ũ
Luaɛoo.
22 Ɔ a ò a ỉwaɔnɛ: Ayãmɛto málɛ oɛ́, ásuli á wɛ̃ni kã̉akɛ pɔblea yã́ musuo, ásuli á mɛ
kã̉akɛ pɔkasa yã́ musuo. 23 Wɛ̃ni dɛ pɔbleala, mɛ dɛ pɔkasala. 24 Ả gbagbaaɔ gwa. Aali
pɔ́tɔ̃o, aali pɔkɛkɛo, aa dɔ̃ ge gbả zɔ̀olo vỉo, mɛ́ Lua ỉ ń gwa. Ả́ dɛ bãɔla zɔ̃ɔo lé? 25 Ả́ guu
démɛ a fɔ̃ ả a wɛ̃ni gbã̉a kã́fĩ, baa gɔɔ do, a yãkãakɛa guui? 26 Lá á yã́ yɔɔnapi fɔ̃o, bɔ́yãi
álɛ yã́ kỉniɔ kã̉akɛi? 27 Ả lá vudeɔ gwa sɛ̃u lá aa dɛ. Aali zỉkɛo, aali bua tão. Málɛ oɛ́ baa
Salomɔɔ ń a ɔdekɛo,† i ula e dả a maa kả an keewao. 28 Luanaaifɛ̃nɛndeɔ! Sɛ̃̉a lá pɔ́ kú
gbã mɛ́ a tɛ́kũ zia, lá Lua ỉ pɔ́ nai mảa, wa á pɔ́ o lɔe? 29 Ả́su to pɔ́ pɔ́ á ble ge pɔ́ pɔ́ á mi yã́
dɔaaɛ́o. Ả́su bílikɛo. 30 Pɔ́piɔ píi yã́ ỉ dɔaa dṹnia gbɛ̃́ɔnɛ, ãma á Mae dɔ̃ kɛ́ á ye pɔ́piɔi. 31 Ả
to kpala pɔ́ bɔ̀ aả kỉ́i yã́ dɔaaɛ́, i pɔ́piɔ kaaɛ́. 32 Ma kpảsa nɛ́na gbɛ̃́ɔ, ásu vỉakɛo, asa ả kả á
Maegu kɛ́ ả á kpá kpalapiu. 33 Ả pɔ́ pɔ́ á vỉɔ yía, í wɛ̃nadeɔ gba a ɔ̃a. Ả mɔkpɛ pɔ́ lí zikũo
zɔ̃, luabɛ ảizɛɛ pɔ́ lí láao kákỉi ũ. Kpã́i a sɔ̃i weo, kɔ̀ɔ a pɔ́ ɔ̃̀ɔkpa weo. 34 Gu pɔ́ á ảizɛɛ kúu,
wekỉi ɔ̃ á laai ỉɔ kuu.

Zỉkɛn náaide laaide
(Mat 24.45-51)

35 Ảɔ ku sɔu guu, ả tó á filia ảɔ naa, 36 íɔ dɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ń dii sua ń nɔsɛpɔnakɛao
dãɔwa, kɛ́ gɔɔ pɔ́ ả kả mɛ́ ả gbalɛ̀, aa e zɛwɛ̃ɛ̀ gɔ̃̀ɔ. 37 Báaadeɔn zỉkɛna pɔ́ an dii a ń lé bɛ̃́ɛ
a sugɔɔpiɔ ũ. Sỉana málɛ oɛ́, diipi a a pɔ́ɔ kɛkɛ ye, i ń zɔ̃lɛ, i pɔblea kãaanɛ́. 38 Baa tó ả kả
wɛɛdo ge gufɛ̃nɛ, tó ả ń lé mảa, báaadeɔn ń ũ. 39 Ảɔ yã́ɛ bee dɔ̃. Tó uabele kpã́i mɔ́gɔɔ dɔ̃, a
wei aả a kpɛ́ gbooo. 40 Ả́piɔ sɔ̃ ảɔ kú ń sɔuo, asa Gbɛ̃nazỉn Nɛ́ a mɔ gɔɔ pɔ́ á wɛ́ dɔiwao.
41 Piɛɛ mɛ̀: Dii, wá yã́i n yã́pi lɛ̀ɛũia, ge gbɛ̃́piiɛ? 42 Dii mɛ̀: Dén ziia náaide laaide pɔ́ aả
dii a a zỉkɛnaɔ naɛ̀ a ɔzỉ aảli blɛ kpámá a gɔɔwa ũi? 43 Báaaden zỉkɛna pɔ́ aả dii aả lè, ảlɛ
kɛ mảa a sugɔɔ ũ. 44 Sỉana málɛ oɛ́, a a ảizɛɛ píi naɛ̀ a ɔzỉɛ. 45 Tó zỉkɛnapi ò a sɔ̃u a dii sua lɛ́
gɛ̃gɛ̃ sɔ̃, i fɛlɛ na zɔnɔɛ ge gɔ̃ɛɔ gbɛ̃gbɛ̃awa, iɔ ulatãble, iɔ wɛ̃dɛ kɛ, 46 aả dii a su gɔɔ pɔ́ aả wɛ́
dɔiowaɛ, zaa pɔ́ a dɔ̃owa, i aả zɔ̃ɛzɔ̃ɛ, i aả baa daaa ń luayãdansaiɔ. 47 Zỉkɛna pɔ́ a dii pɔeã
dɔ̃ mɛ́ i sɔukɛ ả aả pɔeã kɛ̀o, wa aả gbɛ̃ dúuduuɛ. 48 Zỉkɛna pɔ́ a dii pɔeã dɔ̃o, mɛ́ ả yã́ pɔ́ dɛ

† **12:27** 1Kia 10.4-7

wà aà gbɛ̃ kè sɔ̃, wa aà gbɛ̃ yɔɔɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà gbà zɔ̃ɔ ɔ̃ Lua a wɛɛlɛwà zɔ̃ɔ. Gbɛ̃́ pɔ́ Lua pɔ́
nàɛ a ɔzi̋ zɔ̃ɔ, a gbɛawà dɛńla.

Kɔ̃kpaalɛa Yesu yá̃i
(Mat 5.25-26, 10.34-36, 16.2-3)

49 Tɛ́ ma mɔ sɔ̃i dṹniawa, mɛ́ málɛ wã maamaa kɛ́ tɛ́pi kũ sa. 50 Má ga vi̋ mà siu. Má
kú làasoo guu e à gɛ kɛò. 51 Á̃lɛ e ma mɔ kɛ́ gbɛ́̃ɔ aaɔ na ń kɔ̃o dṹniau yà̃? Aawo! Málɛ oɛ́,
kɔ̃kpaalɛa yá̃i ma mɔi. 52 Za tia ua pɔ́ gbɛ̃ɔn sɔo kuu aa kɔ̃kpaalɛɛ. Gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ bɔ gbɛ̃ɔn plaɔ
kpɛ, gbɛ̃ɔn plaɔ bɔ gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ kpɛ. 53 Mae a bɔ a nɛgɔ̃ɛ kpɛ, nɛgɔ̃ɛ i bɔ a mae kpɛ. Da a bɔ a
nɛnɔɛ kpɛ, nɛnɔɛ i bɔ a da kpɛ. Zá̃ da a bɔ nɔzãe kpɛ, nɔzãe i bɔ a zãda kpɛ.‡

54 Yesu èa ò bílaɛ: Tó á è lou lɛ́ sisi gukpɛ, i o gɔ̃̀ɔ lou a ma, ɔ̃ ì kɛ màa. 55 Tó á è ı̋ana lɛ́ bɔ
gɛɔmidɔki̋ oi, i o gu a wã, ɔ̃ ì wã. 56 Mɔafilideɔ! Á tɔɔlɛ ń luabɛo wɛ́ dɔ̃, mɛ́ á gɔɔɛ bee yáasi
dɔ̃ sɔ̃o bɛ?

57 Bɔ́yãi á yãkɛkɛa a zɛ́wa dɔ̃ ázi̋ao ni? 58 Tó n ibɛɛ lɛ́ gɛnnɔ yá̃kpalɛu, kɔaikɛ aà n kɛ̃ za
zɛ́u, kɛ́ asu n gálɛ gɛnnɔ yá̃kpalɛkɛna ki̋o yá̃i. Asa yá̃kpalɛkɛnapi a n kpa dɔaiwaɛ, dɔaipi
i n dakpɛu. 59 Málɛ onɛ, ńyɔ̃ bɔ weo e ǹ gɛ ǹ fı̋api bo píi. Baa tãnga a gɔ̃ tɛnzio.

13

Nɔ̀sɛlilɛa

1 Gɔɔ bee gbɛ̃ɛɔ mɔ̀ Galile gbɛ̃́ pɔ́ Pilati ń dɛdɛ à ń au yà̃alɛ ń ń sa'obɔ auoɔ yá̃ si̋u Yesuɛ.
2 Ɔ Yesu ònɛ́: Kɛ́ Galile gbɛ́̃piɔ gaa kè màa, álɛ e an duuna dɛ Galile gbɛ̃́ ki̋niɔla yà̃? 3 Aawo!
Málɛ oɛ́, tó i nɔ̀sɛlilɛo, ápii á kaalɛ láńwaɛ. 4 Gbɛ̃ɔn bao plasai pɔ́ Siloe kalanga kwɛ̀má aa
gàgaɔ sɔ̃, álɛ e an tàae dɛ gbɛ̃́ ki̋ni pɔ́ kú Yelusalɛũɔla yà̃? 5 Aawo! Málɛ oɛ́, tó i nɔ̀sɛlilɛo,
ápii á kaalɛ láńwaɛ.

6 Ɔ à yá̃ɛ bee lɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ kaadɔenli bà a swaluu, ɔ̃ à gɛ̀ a nɛ́ wɛɛlɛi, i eo. 7 Ɔ a ò
a zi̋kɛnaɛ: Gwa, a wɛ̃̀ àaɔ̃n la, kɛ́ mi mɔ nɛ́ wɛɛlɛi kaadɔenapiwa, mili eo. Zɔ̃. Wá tó à gusi
pã yà̃? 8 Ɔ zi̋kɛnapi òɛ̀: Mae, to we wɛ̃a lɔ. Má gubi mà liaiɛ, mí zùgbɔ̃ kau. 9 A gí nɛ'ii ziia?
Tó i i sao, mí zɔ̃.

Nɔɛ kaaũa gbá̃gbãa

10 Ká̃mabogɔɔe zi̋ Yesu lɛ́ yãdanɛ́ lousisikpɛu. 11 Nɔɛe ku we, tá̃a aà kɔ̃̀ɔkũ̀ à kàaànɔ wɛ̃̀
bao plasai. Iɔ kooaɛ, i̋li fɔ̃ pòo baa yɔɔo. 12 Kɛ́ Yesu aà è, ɔ̃ à aà si̋si à mɛ̀: Nɔɛ, n kɔ̃̀ɔkɛ gòma.
13 Ɔ à ɔnàwà. Wegɔ̃ɔ à pòo, ɔ̃ à Lua sáaukpà.

14 Ɔ lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ pà, kɛ́ Yesu aà gbà̃gbã ká̃mabogɔɔzi̋ yá̃i, ɔ̃ à fɛ̀lɛ ò bílaɛ: Gɔɔ soolo
mɛ́ kú kɛ́ wi̋ zi̋kɛu.* Ali mɔ́ wà á gbá̃gbã gɔɔ beeɔwa, ká̃mabogɔɔzi̋ bàasi. 15 Ɔ Dii a zãsi̋wà
à mɛ̀: Mɔafilideɔ! Ká̃mabogɔɔzi̋ á baade lí a zu ge zàa'i̋na polo a dɔki̋i à gɛ̀ í kpàwào lɛ́?
16 Ablahaũ bui nɔɛɛ bee sɔ̃, Setãu aà yè wɛ̃̀ bao plasaiɛ. Aà bapi poloawà ká̃mabogɔɔzi̋ zɛ́
vi̋o lɛ́? 17 Kɛ́ a ò màa, ɔ̃ wí aà ibɛɛɔ kũ̀ píi, ɔ̃ bíla pɔ kɛ̀na dabudabu pɔ́ àlɛ kɛɔwa píi.

Yãlɛɛũa ń kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋o
(Mat 7.13-14, 21-23, 13.31-33, Maa 4.30-32)

18 Ɔ Yesu mɛ̀: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i bɔ̀ bɔ́wà ni? Bɔ́ má lɛɛũòi? 19 Doe ku a wɛ́na bɔ̀ lán ɛfɔ
wɛ́nawa, ɔ̃ gbɛ̃e sɛ tɔ̃̀ a kaau. Kɛ́ à bɔ̀lɛ à kɛ̀ lí ũ, ɔ̃ bãɔ mɔ̀ pɛ̀pɛ a gɔ̃naɔwa.

20 Ɔ a ò lɔ: Bɔ́ má kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i lɛɛũòi? 21 A bɔ̀ pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ pɔ́ nɔɛ sɛ kà pɛ̃ɛti zaa lɛ àaɔ̃
guu a li̋a píiwaɛ.

22 Gɔɔ pɔ́ Yesu lɛ́ gɛ́ Yelusalɛũ, àlɛ pã mɛɛwiaɔ ń zɔ̃ɛwiaɔla, àlɛ yãdanɛ́, 23 ɔ̃ gbɛ̃e aà là à
mɛ̀: Mae, asi àizã̃na'enaɔ dasioa? Ɔ Yesu ò bílaɛ: 24 A ãiakɛ à gɛ̃ zɛ́lɛ tuuuna guu. Málɛ oɛ́,
gbɛ̃́ dasideɔ wɛɛlɛ gɛ̃u, kási aa eo. 25 Tó uabele fɛ̀lɛ zɛtà a làa, tó a gɔ̃ bàasi, mɛ́ álɛ gbalɛ, álɛ

‡ **12:53** Mis 7.6 * **13:14** Bɔa 20.9-10

mɛ: Mae, gbawɛ̃wɛ̃ɛ, a oɛ́ á á dɔ̃ gueio. 26 Bee gbɛa tó á òɛ̀ à pɔblè à imĩánɔ, mɛ́ à yãdànɛ́ á
bɛ gãaɛ, 27 a oɛ́ á á dɔ̃ gueio. Ã goala ápii vãikɛnaɔ.†
28 Tó a Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo ń ãnabiɔ è píi kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i guu, mɛ́ wà á zú
bàasi, we á ɔ́ɔlɔu à ɔdi á musu. 29 Gbɛ̃́ɔ bɔ gukpɛ ń bɛ'aɛo ń gugbãntooo ń gɛɔmidɔkĩio, aa
mɔ blɛblei kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i guu. 30 Gbɛ̃́ kpɛɛɔ gɔ̃ dɔaaa mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̀aaɔ gɔ̃ kpɛɛ.

Yesu ɔ́ɔlɔa Yelusalɛũdeɔ yã́ musu
(Mat 23.37-39)

31 Gɔɔ bee gɔ̃̀ɔ Falisieɔ mɔ̀ Yesu kĩ́i aa òɛ̀: Fɛlɛ go lakĩi, asa Elodi ye n dɛɛ. 32 Ɔ a ònɛ́: Ã
gɛ o kífɛ̃nɛnapiɛ málɛ tã́agonɛ́, málɛ gyãeɔ gbãgbã gbã ń ziao, a gɔɔ àaɔ̃de zĩ́ má a zĩ midɛ.
33 N beeo sema mà gɛ́ aɛ gbã ń ziao ń zia bàasio, asa i kũ ãnabi ga gueio, sema Yelusalɛũ.
34 Yelusalɛũdeɔ, Yelusalɛũdeɔ, i ãnabiɔ dɛdɛ, i gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń zĩ́wáɔ pápa ń gbɛɔ à ń dɛdɛ.
Miɔ ye mà á kãaamazi mɔ̀ɔmɔɔ, lá ko ĩ gã̀sĩa kú a nɛ́ɔlawaɛ, kási ili weio. 35 Lua a á kpɛ́
tóɛ́ɛ sa. Málɛ oɛ́, á ma e lɔo e à omɛɛ, báaade gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń Dii tɔ́o.‡

14

Yesu kua Falisie bɛ

1 Kã́mabogɔɔe zĩ́ Yesu gɛ̀ pɔblei Falisiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ bɛ, ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ aa ku weɔ lɛ́ aà kpakpa.
2 Kákagyãkɛnae ku Yesu aɛ we. 3 Ɔ Yesu yãsɛ̀ a ò ikoyãdɔ̃naɔnɛ ń Falisiɔ: Gbɛ̃́gbãgbãa
kã́mabogɔɔzĩ zɛvĩa ge a zɛvĩo? 4 Ɔ aa nílɛ kílikili. Ɔ Yesu gyãepi kũ̀ à aà gbã̀gbã à aà gbàɛ.
5 Ɔ a ònɛ́: Ã dé nɛ́ ge aà zu, tó à zù lɔ̀ɔu kã́mabogɔɔzĩ, a aà bɔ gɔ̃̀o ni? 6 Aai fɔ̃ yã́zãsĩwào.
7 Yesu è lá gbɛ̃́ pɔ́ wà ń sisiɔ lɛ́ zɔ̃lɛkĩi maaɔ kũkũ, ɔ̃ à yãlɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: 8 Tó wà n sisi
nɔsɛpɔnablɛwa, ńsu zɔ̃lɛ zɔ̃lɛkĩi maauo. Tó wà gbɛ̃́ pɔ́ a gbia dɛnla sĩsi bɛ! 9 Tó á sĩsina
mɔ ònɛ: Fɛlɛ zɔ̃lɛkĩi kpá deewa, ńyɔ̃ fɛlɛ gɛ́ zɔ̃lɛkĩi kpɛɛu ń wíoɛ. 10 Tó wà n sisi, nĩli zɔ̃lɛkĩi
kpɛɛ kṹ, kɛ́ tó n sĩsina mɔ̀, a onɛ: Ma gbɛ̃na, mɔ aɛ la. Bee a n kɛ gbia gbɛ̃́ pɔ́ á sãnuɔnɛ.*
11 Gbɛ̃́ pɔ́ ĩ azĩa kã́fĩ, Lua a aà busaɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ĩ azĩa busa, Lua a aà kã́fĩ.
12 Ɔ Yesu ò a sĩsinapiɛ: Tó ńlɛ gbɛ̃́ɔ sisi blɛ fãanɛ bleawa ge a oosi pɔ́, ńsu ǹ n gbɛ̃naɔ sísio
ge ń vĩ̀iɔ ń n dãunaɔ ge n daɛɔ ge n ɔde deeɔ. Tó ń kɛ̀ màa, aa ɛa n sísiwà sɔ̃ɛ, aai fĩabonɛ.
13 Tó ńlɛ gbɛ̃́ɔ sisi pɔbleawa, taasideɔ sísi ń gbɛ̃kaaũaɔ ń ɛɛɔ ń vĩ̀aɔ, 14 ńyɔ̃ gɔ̃ báaade ũ, asa
aa pɔe vĩ aa gĩa fĩabonɛo. Lua mɛ́ a fĩabonɛ gbɛ̃maaɔ vugɔɔ.

Pɔnablɛblea
(Mat 22.1-14)

15 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa sãnuɔ do yã́pi mà, ɔ̃ a ò Yesuɛ: Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ a pɔble kpala pɔ́ bɔ̀ Lua
kĩ́i guu ũ. 16 Yesu òɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ ye pɔnablɛkɛ, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ gbɛ̀a dasidasi. 17 Blɛblezĩ ɔ̃ à a zĩkɛna
zĩ oi gbɛ̃́ pɔ́ à ń gbɛaɔnɛ aa mɔ́, wa làa sa. 18 Gbɛ̃́ sɛ́ia òɛ̀: Ma bú lùɛ, sema mà gɛ́ gwai. N yã́
na, ma awakpàɛ. 19 Gbɛ̃pãle mɛ̀: Ma zu lù soon sɔo, má gɛ́ wɛsiɛi. N yã́ na, ma awakpàɛ.
20 Gbɛ̃pãle mɛ̀: Ma nɔsɛ̀ dafuɛ. Ayãmɛto má e mɔo. 21 Ɔ zĩkɛnapi ɛ̀a tà à ń lɛgbɛ dàu a
sĩu a diiɛ. Ɔ uabelepi pɔ pà a ò a zĩkɛnaɛ: Gɛ́ wɛ̃́lɛ guu kpakpa gãaɛɔ ń zɛaɔ, ní taasideɔ ń
gbɛ̃kaaũaɔ ń vĩ̀aɔ ń ɛɛɔ naaa suńnɔ la. 22 Bee gbɛa zĩkɛnapi mɔ òɛ̀: Dii, ma yã́ pɔ́ ń ò kɛ̀, mɛ́
zɔ̃lɛkĩi gi ku. 23 Ɔ diipi ò zĩkɛnapiɛ: Gɛ́ zɛ́ɔ guu ń zɛ́wɛwɛnaɔ píi, gãna gbɛ̃́ɔwa aa gɛ̃, ma ua
e pa. 24 Málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ ma ń gbɛapiɔ kee a e lɛzɔ̃ ma blɛpiwao.

Gɔ̃a Yesu ĩwa ũ
(Mat 10.37-38)

25 Wa bɛ zɛ́u ń Yesuo dasidasi, ɔ̃ à lĩli ònɛ́: 26 Tó gbɛ̃́ mɔ̀ ma kĩ́i mɛ́ a ye a de ń a dao ń
a nao ń a nɛ́ɔ ń a vĩ̀iɔ ń a dãunaɔ, baa azĩapizi dɛmala, a fɔ̃ kɛ ma ĩwa ũo. 27 Gbɛ̃́ pɔ́ aɔ a

† 13:27 Soũ 6.9 ‡ 13:35 Soũ 118.26 * 14:10 Yaa 25.6-7

lipãakɔ̃a sɛa àɔ tɛomazio, a fɔ̃ kɛ ma ȉwa ũo.† 28 Tó á gbɛ̃e ye kalanga dɔ, a zɔ̃lɛ gȉa à a ɔ̃a
dɔdɔ à gwa, tó a fɔ̃ zȉpi kɛ láa ya? 29 Tó i kɛ màao, tó à ɛ̃ kpàlɛ mɛ́ i fɔ̃ à a mȉdɛo, gbɛ̃́ pɔ́ aà è
píi a aà láanikɛ 30 a mɛ: Gbɛ̃́ɛ bee kpɛ́ dàalɛ, i fɔ̃ a mȉdɛo. 31 Ge tó kía ye gɛ́ zȉkai ń kía pãleo,
a zɔ̃lɛ gȉa à a wàaipa à gwa, tó a sosa gãli kwiɔ fɔ̃ kuàkpa sosa gãli bao pɔ́ lɛ́ mɔ́waɔwao
lé? 32 Tó a è á fɔ̃o, a zȉnaɔ zȉ lɛdoũkɛa yãgbɛaiwà zadɔ̃ i ka kãioɛ. 33 Màaɛ lɔ, tó á gbɛ̃e i ɔzɔ̃
pɔ́ pɔ́ á vȉɔzi píio, a fɔ̃ gɔ̃ ma ȉwa ũo.
34 Wisiá pɔ́ naɛ, ãma tó a í na tà, kpelewa wa kɛ à nakũ lɔi? 35 A maa tɔɔlɛɛo ge
zùgbɔ̃kɔlɛkȉio, wȉ kɔ́lɛɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vȉ aà yá̃pi ma.

15

Pɔ́ pɔ́ vȕaaɔ
(Mat 18.12-14)

1 Ɔsinaɔ ń duunkɛnaɔ lɛ́ sɔ̃ Yesuzi aà yãmai ḿpii. 2 Ɔ Falisiɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ lɛ́
yá̃kũtɛ̃ka aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ bee ȉ duunkɛnaɔ si aa pɔble sãnuɛ.* 3 Ɔ Yesu yá̃ɛ bee lɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: 4 Tó
á gbɛ̃e sã vȉ mɛ̀n basɔo mɛ́ ado vȕaa, ȉli a basɔo mɛ̀ndosai tó sɛ̃u à pɛ̀lɛ a pɔ́ pɔ́ vȕaapizi e à
gɛ bɔwào lé? 5 Tó à bɔ̀wà, ȉ sɛ da a gȁu ń pɔnaoɛ, 6 ȉ taò bɛ, ȉ a gbɛ̃naɔ ń a fá̃anideɔ sísi, ȉ onɛ́:
A pɔnakɛmanɔ. Ma a sã pɔ́ sȁsãpi è. 7 Màaɛ lɔ málɛ oɛ́, wa pɔnakɛ luabɛ duunkɛna mɛ̀ndo
pɔ́ a nɔ̀sɛlȉlɛ yá̃ musu dɛ gbɛ̃maa gbɛ̃ɔn basɔo mɛ̀ndosai pɔ́ an bàa kú ń nɔ̀sɛlilɛaooɔla.
8 Nɔɛ pɔ́ á̃nusu ɔwatɛ̃ vȉ mɛ̀n kwi sɔ̃ bɛ, tó a mɛ̀ndo vȕaa, a filia na, i kpɛwaa, i wɛɛlɛ
busɛbusɛ e à gɛ bɔwào lé? 9 Tó à bɔ̀wà, a a gbɛ̃naɔ ń a fá̃anideɔ sísiɛ, i onɛ́: A pɔnakɛmanɔ.
Ma a á̃nusu ɔwatɛ̃ pɔ́ vȕaapi è. 10 Málɛ oɛ́, Lua malaikaɔ ȉ pɔnakɛ duunkɛna mɛ̀ndo pɔ́
nɔ̀sɛlȉlɛ yá̃ musu màa lɔɛ.

Nɛ́ pɔ́ sȁsã

11 Yesu ò lɔ: Gbɛ̃e mɛ́ kú a nɛgɔ̃ɛɔ vȉ gbɛ̃ɔn pla. 12 Ɔ Se ò a maeɛ: Baa, ma asea pɔ́ máɔ vȉ
túbi guu kpaa. Ɔ maepi a àizɛɛ kpaalɛ̀nɛ́. 13 I kɛ gɔɔplao, ɔ̃ Se a pɔ́ɔ nàaa píi à tà bùsu pãleu
zȁzã. We à a àizɛɛ kpàlɛu lalasikɛa guu. 14 Kɛ́ à a pɔ́ɔ dɛ̀ píi, ɔ̃ nɔan zɔ̃ɔ kà bùsupiu, ɔ̃ à gɔ̃̀ ń
pɔ́ wɛ̃nakɛao. 15 A gɛ̀ nà bùsupi gbɛ̃ezi, ɔ̃ gbɛ̃́pi aà gbàɛ a bualoũ blɛ kpái sàwakusanaɔwa.
16 Ɔ ȉɔ ye libɛ pɔ́ sàwaɔ lɛ́ ble mɔ́mɔ bɛ̃̀ɛ, ãma wȉli pɔe kpawào. 17 Kɛ́ aà wɛ́ kɛ̃̀, à mɛ̀: Ma
mae zȉkɛnaɔ blɛ vȉ diɛ, ɔ̃ málɛ ga ń nɔanao la. 18 Má fɛlɛ mà ta ma mae kȉ́iɛ, mí oɛ̀: Baa, ma
duunakɛ̀ Luaɛ ń mpio, 19 mi ka màɔ dɛ n nɛ́ ũ lɔo. Ma dilɛ n zȉkɛnaɔ do ũ. 20 Ɔ à fɛ̀lɛ lɛ́ tá a
mae kȉ́i. Kɛ́ a bɛ kãaa, aà maepi aà è, ɔ̃ à kɛ̀ɛ̀ wɛ̃naũ. A bàalɛ̀ gɛ̀ kùsiwà à lɛpɛ̀wà. 21 Ɔ nɛ́pi
òɛ̀: Baa, ma duunakɛ̀ Luaɛ ń mpio, mi ka màɔ dɛ n nɛ́ ũ lɔo. 22 Ɔ maepi ò a zȉkɛnaɔnɛ: A gɛ́
kpakpa, à ulada maa pɔ́ dɛńla sɛ mɔò à daɛ̀, í tãanadaɛ̀, í kyalekpaɛ̀. 23 I gáae mɛkpaa kũ
à dɛ wà so pɔnakɛa guu, 24 asa ma nɛ́pi gà à vùɛ. A sȁsãɛ, ɔ̃ ma aà è. Ɔ aa nà pɔnakɛawa.
25 Woo kpɛ́ bua. Kɛ́ àlɛ su, à kãikũ̀ ń bɛo, ɔ̃ à kɔ̃̀ɔ gȁa mà dɔ. 26 Ɔ à zȉkɛnaɔ do sȉsi à aà
là bɔ́mɛ kɛ̀i. 27 Ɔ a wɛ̀wà à mɛ̀: N dãuna mɛ́ sù, ɔ̃ n mae gáae mɛkpaa dɛ̀, kɛ́ à aà è aafia
yá̃i. 28 Ɔ Woo pɔ pà à gȉ gɛ̃i ua. Kɛ́ aà mae bɔ̀ awakpaiɛ̀, 29 ɔ̃ Woopi ò a maeɛ: Ɛ'e, à kà wɛ̃
ũma málɛ zȉkɛnɛ, mi fokɛma ziio, mɛ́ baa blesan giana ni kpaa mà pɔnakɛò ń ma gbɛ̃naɔo.
30 Kɛ́ n nɛ́ pɔ́ à n àizɛɛ kàalɛ káaluaɔnɛpi sù, n gáae mɛkpaa dɛ̀ɛ̀. 31 Ɔ aà mae òɛ̀: Ma nɛ́, ń
kumanɔ gɔɔpiiɛ. Pɔ́ pɔ́ má vȉ píi, n pɔ́ɛ. 32 A kũ̀ wà blɛble ń pɔnaoɛ, asa n dãunapi gà à vùɛ.
A sȁsãɛ, ɔ̃ wà aà è.

16

Aizɛɛ nάaisai

---

† **14:27** Luk 9.23 * **15:2** Luk 5.29-30

1 Yesu ò a ȉwaɔnɛ: Ɔdee mɛ́ kú à ziia dȉlɛ a zȉkɛnaɔnɛ. Ɔ wà mɔ̀ wà aà kɔmalɛkɛ̀ɛ̀ wà mɛ̀
àlɛ aà àizɛɛ kpálɛ. 2 Ɔ à aà sȉsi a òɛ̀: Yã́ pɔ́ má mà n musu dɛ kpelewa ni? Lá ńlɛ kɛ n ziiakɛ
guu siumɛɛ. Ɲyɔ̃ e ǹ ziia zȉ kɛmɛɛ lɔo. 3 Ɔ ziiapi ò a sɔ̃ guu: Ma dii lɛ́ ma bɔ zȉuɛ, má kɛ
kpelewa ni? A kɛ má fɔ̃ sɛ̃wao, mɛ́ baakɛa dɛmɛɛ wí ũ. 4 Má dɔ̃ lá má kɛ gbɛ̃́ɔ ma dilɛ ń
bɛ, tó à ma bɔ zȉu. 5 Ɔ à a dii fȉadeɔ sȉsi dodo, ɔ̃ à gbɛ̃́ sɛ̃́ia là à mɛ̀: N ma dii fȉa kũa ũma
ni? 6 Á mɛ̀: Nísi zaa lɛ basɔoɛ. Ɔ ziiapi òɛ̀: Lá pɔ́ ń kɛ̏ɛ kɛ. Zɔ̃lɛ lilɛ blakwi kpakpa. 7 Ɔ a ò
gbɛ̃pãleɛ: Mpi sɔ̃ n fȉa ũma ni? Ɔ à mɛ̀: Ese sakili basɔoɛ. Ɔ ziiapi òɛ̀: Lá pɔ́ ń kɛ̏ɛ kɛ, lilɛ
basiiɔ̃. 8 Ɔ diipi ziia náaisaidepi sáaukpà wɛzɛ̃ yã́ pɔ́ a kɛ̀ musu. Asa dṹniaɛ bee gbɛ̃́ɔ wɛ́
zɛ̃a dɛ gupua gbɛ̃́ɔla kɔ̃tɛ̃ɛ yãkɛkɛa guu.
9 Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, à gbɛ̃naɔ wɛɛlɛ ń àizɛɛ náaisaiɔ, kɛ́ gɔɔ pɔ́ à mȉdɛwá, Lua a á dilɛ bɛ pɔ́
a gao guu. 10 Gbɛ̃́ pɔ́ náai vȉ ń a yɔɔnao aɔ náai vȉ ń a zɔ̃ɔo lɔɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ náai vȉ ń a yɔɔnaoo
aɔ náai vȉ ń a zɔ̃ɔoo. 11 Tó i kɛ náai vȉ ń àizɛɛ náaisaioo, Lua a á náaikɛ ń a sȉandeoe? 12 Tó
i kɛ náai vȉ ń gbɛ̃pãle pɔ́ɔo, Lua a ázȉa pɔ́ kpáwáe? 13 Zȉkɛna lí e zɔblè dii mɛ̀n plaɛo, asa
aɔ za gbɛ̃doguɛ, iɔ ye adozi, ge a na gbɛ̃dowa, i saka adou. Á fɔ̃ àɔ zɔble Luaɛ ń ɔ̃ao sãnuo.

Ɔde ń Lazaao

14 Falisiɔ ye ɔ̃ai. Kɛ́ aa yã́pi mà píi, ɔ̃ aalɛ lɛsuikɛ Yesuwa. 15 Yesuònɛ́: I yãnakpa ázȉawa
gbɛ̃nazȉnaɔ kı̋iɛ, ãma Lua á sɔ̃ dɔ̃. Yã́ pɔ́ gbia gbɛ̃nazȉnaɔnɛ ɔ̃ Lua ȉ sakau.
16 Mɔizi ikoyã ń ãnabiɔ láɔ ku e Zãawa. Za gɔɔ bee wàlɛ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̋i baokpa, ɔ̃
baade lɛ́ gɛ̃u ń gbãao. 17 Luabɛ ń tɔɔlɛo sãalɛa àa dɛ Lua ikoyãpi wɛ̃̏sã nɛ́na bãdɛala. 18 Gbɛ̃́
pɔ́ gȉ a nazi à nɔ pãle sɛ̀, à gbãsȉkɛ̀ɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ pɔ́ wà gȉi sɛ̀ sɔ̃, à gbãsȉkɛ̀n we.
19 Gɔ̃ɛ ɔdee ku ȉ pɔkasa maa ɔdeɔ da, ȉɔ pɔnakɛ nama guu gɔɔpii. 20 Wɛ̃nade pɔ́ wȉ mɛ
Lazaa ȉɔ wúlɛa aà bɛ gɔ̃u, bɔ fȉfȉwà. 21 Iɔ blɛ pɔ́ ȉ lɛ́lɛ ɔdepi táabũnu zíɛ blea nidɛ. Gbɛ̃ɔ mɛ́
ȉɔ aà bɔpiɔ sãsã. 22 Wɛ̃nadepi gà, ɔ̃ malaikaɔ aà sɛ̀ tàò Ablahaũ kı̋i. Ɔdepi gà sɔ̃, ɔ̃ wà aà vȉ.
23 Kua ȉadama guu bɛdau, kɛ́ à wɛsɛ̀ musu, ɔ̃ à Ablahaũ è kãaa, Lazaa ku aà saɛ. 24 Ɔ à lɛzù
à mɛ̀: Ba Ablahaũ, ma wɛ̃nagwa, ní Lazaa zȉ aà a ɔtona zɔ̃ íwa, aà mɔ ma lɛ́na níniomɛɛ,
asa málɛ wãwãkɛ tɛ́vuaɛ bee guuɛ. 25 Ɔ Ablahaũ mɛ̀: Ma gbɛ̃́, to nama pɔ́ pɛ̀ɛma n wɛ̃nigɔɔ
dɔngu ń taasi zɔ̃ɔ pɔ́ Lazaa kɛ̀o. Aà nɔ̀sɛ nȉni lakȉi sa, mɛ́ ń kú wãwã guu. 26 Bee gbɛa tɔ̃ɔ'ɛ
zòolo da wá zãnguo. Tó gbɛ̃́ ye bɔ la à gɛ́ á kı̋i, a fɔ̃o, mɛ́ gbɛ̃e a fɔ̃ bɔ we à mɔ wá kı̋io. 27 Ɔ
ɔdepi mɛ̀: N yã́ na Baa, lá màaɛ, ǹ aà zȉ ma mae bɛ, 28 asa ma dãunaɔ vȉ gbɛ̃ɔn sɔo. Aà
gɛ́ lɛdaimá, kɛ́ aasu mɔ gu wãwãdeɛ beeuo. 29 Ɔ Ablahaũ mɛ̀: Aa Mɔizi ń ãnabiɔ lá vȉ, aa
ń yãma. 30 Ɔ ɔdepi mɛ̀: Aawo, Ba Ablahaũ! Tó gbɛ̃e bɔ̀ gau à gɛ̀ ń kı̋i, ɔ̃ aa nɔ̀sɛlilɛ. 31 Ɔ
Ablahaũ òɛ̀: Tó aai Mɔizi ń ãnabiɔ yãmao, baa tó gbɛ̃e bɔ̀ gau, aa sio.

17

Luanaaikɛa
(Mat 18.6-7, 21-22)

1 Yesu ò a ȉwaɔnɛ: Sema yã́ pɔ́ ȉ to gbɛ̃́ɔ fu àɔ ku, ãma waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ a bɔ aà kı̋i. 2 Tó wà
wísilɔgbɛ gbɛ̃̏nɛ dɔ̀ɛ̀ a nɔɛ mɛ́ wà aà zù ísiu, bee maa ń adeo dɛ kɛ́ aà to nɛ́ɛ beeɔ do fula. 3 Ȁɔ
kú ń laaio. Tó n gbɛ̃do duunakɛ̀, gɛ ǹ aà le. Tó à nɔ̀sɛlȉlɛ, sùuukɛaànɔ. 4 Tó à duunakɛ̀nɛ gɔɔ
do gɛ̃n sopla mɛ́ à ɛ̀a ònɛ gɛ̃n sopla a nɔ̀sɛlȉlɛ, sùuukɛaànɔ. 5 Dii zȉnaɔ òɛ̀: Wá luanaaikɛa
kã́fȉwɛ̃ɛ. 6 Dii mɛ̀: Tó á luanaaikɛa kà ɛfɔ wɛ́nawa, á o lasinliɛ bee azȉa bilɛ gɛ́ péi ísia guu,
a á yãmaɛ.
7 Tó á gbɛ̃e zɔ vȉ, àlɛ sɛ̃waɛ̀ ge àlɛ sãɔ dãɛ̀, tó à sù ń buao, aà dii a oɛ̀ aà mɔ pɔble gɔ̃̏ɔ yã̏?
8 Aawo, a oɛ̀ aà blɛkɛɛ, aà ula lilɛ, i mɔɛ ń pɔbleao ń imiao, aàpi i gbasa pɔble, i imi. 9 Wȉ zɔ
sáaukpa kɛ́ à yã́ pɔ́ wa dàɛ̀ kɛ̀ yã́i yã̏? 10 Ápiɔ sɔ̃ màaɛ, tó a yã́ pɔ́ Lua dàɛ́ kɛ̀ píi, à mɛ: Zɔɔn
wá ũ, wá kɛa wá kɛ̀.

Kusude gbɛ̃ɔn kwiɔ gbã́gbãa

11 Yesu gɛa Yelusalɛũ a bɛ Samali bùsu zɔ̃lɛu ń Galileo. 12 Kɛ́ àlɛ gɛ̃ wɛ̃́lɛeu, ɔ̃ gɔ̃ɛ kusude
gbɛ̃ɔn kwiɔ kpàaũaànɔ. Aa zɛ kãaa, 13 aa lɛzùaàzi aa mɛ̀: Mae Yesu, wá wɛ̃nagwa. 14 Kɛ́ a
è màa, ɔ̃ a ònɛ́: A gɛ ázi̋a ɔlɔ sa'onaɔnɛ.* Kɛ́ aalɛ gɛ́, ɔ̃ aa gbã̀gbã. 15 Kɛ́ an gbɛ̃do è a gbãgbã,
ɔ̃ à ɛ̀a sù, àlɛ Lua sáaukpa ń lɔɔ gbãao. 16 A wùlɛ a gbɛɛu Yesu aɛ, à fɔkpàwà. Gbɛ̃́ beeá
Samali gbɛ̃́ɛ. 17 Ɔ Yesu mɛ̀: Gbɛ̃ɔn kwiɔ mɛ́ gbã̀gbão lò? Gbɛ̃ɔn kɛ̃okwiɔ kú má ni? 18 An
gbɛ̃e i ɛa mɔ̀ Lua sáaukpaio, sema zi̋loɛ beea? 19 Ɔ Yesu òɛ̀: Fɛlɛ tá, ma náai pɔ́ ń kɛ mɛ́ n
gbãgbã.

Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔa
(Mat 24.23-41)

20 Falisiɔ Yesu là kpala pɔ́ a bɔ Lua kı̋i mɔ́gɔɔi, ɔ̃ a wèmá à mɛ̀: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̋i lí mɔ́
wà e ń wɛ́o no. 21 Wa o gwa kɛ ge gwa keeo. Kpalapi kú á guuɛ.
22 Ɔ a ò a i̋waɔnɛ: A gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́ á Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔ́gɔɔ ea nidɛ, á eo. 23 Wa oɛ́ a ku le ge a ku
la, ãma ásu gɛo, ásu tɛ́ńzio. 24 Lá loupilɛa i̋ gupu luabɛ lɛ́la ń a lɛ́leo, màa aɔ dɛ Gbɛ̃nazi̋n
Nɛ́ mɔ́gɔɔ. 25 Sema aà taasikɛ gi̋a maamaa. Gbãgbɛ̃ɔ giaàzi. 26 Lá à kɛ̀ Nɔee gɔɔ,† màa a
kɛ Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔ́gɔɔzi̋ lɔ. 27 Wàlɛ pɔble, wàlɛ imi, wàlɛ nɔsɛ, wàlɛ zãkɛ e gɔɔ pɔ́ Nɔee gɛ̀
gó'ilɛna guu, ɔ̃ í dà dű́niaa, gbɛ̃́ɔ gàga píi.‡ 28 Màaɛ lɔ Lɔtu gɔɔ, wàlɛ pɔble, wàlɛ imi, wàlɛ
pɔ́ lú, wàlɛ pɔ́ yia, wàlɛ pɔ́tɔ̃, wàlɛ kpɛdɔ. 29 Gɔɔ pɔ́ Lɔtu bɔ̀ Sɔdɔũ, tɛ́ ń i̋atɛ̃gbɔ̃o bɔ̀ luabɛ à
kwɛ̀, ɔ̃ gbɛ̃́ɔ gàga píi.§ 30 Beewa aɔ dɛ gɔɔ pɔ́ Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ bɔ̀ gupuau.
31 Gɔɔ bee gbɛ̃́ pɔ́ kú kpɛ́ musu su pila kpɛ́ guu a pɔ́ɔ sɛ́lɛio. Màaɛ lɔ gbɛ̃́ pɔ́ kpɛ́ bua su ɛa
bɛo. 32 A to Lɔtu na yã́ dɔágu.* 33 Gbɛ̃́ pɔ́ ye àɔ a wɛ̃ni kũa, wɛ̃nipi a vũaawà. Gbɛ̃́ pɔ́ gi̋ a
wɛ̃nii sɔ̃, ade mɛ́ aɔ ku.† 34 Málɛ oɛ́, gwã́ bee gbɛ̃ɔn plaɔ aaɔ wúlɛa gudoũ, Lua a gbɛ̃do sɛ́, i
gbɛ̃do to we. 35 Nɔɛ gbɛ̃ɔn plaɔ aaɔ pɔ́ lɔ́ gudoũ, Lua a gbɛ̃do sɛ́, i gbɛ̃do to we. 36 Gɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn
plaɔ aaɔ ku bua, Lua a gbɛ̃do sɛ́,‡ i gbɛ̃do to we. 37 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Dii, mákı̋i ni? A wèmá
à mɛ̀: Gu pɔ́ gɛ kuu, we yãamusuɔ kãaau.

18

Wabikɛa

1 Yesu yãlɛ̀ɛũnɛ́ kɛ́ aaɔ Lua wabikɛ kɔ̃sɔ̃kɔ̃sɔ̃, aasu kpasao yã́i. 2 A mɛ̀: Yã́kpalɛkɛnae mɛ́
kú wɛ̃́lɛeu, a Lua vi̋a vi̋o, mɛ́ i̋li gbɛ̃e yãdao. 3 Gyaae ku wɛ̃́lɛpi guu, i̋ɔ mɔ aà kı̋i mɔ̀ɔmɔɔ i̋
mɛ: Zɛmanɔ ma ibɛɛ yã́ musu. 4 I weio e gɔɔpla. Bee kpɛ a ò azi̋awa: Baa tó má Lua vi̋a
vi̋o, mɛ́ mili gbɛ̃e yãdao, 5 lá gyaapi lɛ́ ma súu zɔ̃, má zɛaànɔɛ. Tó mi kɛ màao, aà zɛamala
láasaiɛ a ma dɛɛ.
6 Ɔ Dii mɛ̀: A yã́kpalɛkɛn vãi yã'oa ma. 7 Lua a zɛ ń a gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ wiilɛwa fãanɛ ń
gwãasi̋naoɔo lɛ́? A zígbiakɛ ń dɔańlɛo yà? 8 Málɛ oɛ́, a zɛńnɔ kpakpaɛ. N beeo tó Gbɛ̃nazi̋n
Nɛ́ mɔ̀, a a náaikɛna e dű́niaua?
9 Ɔ à ɛ̀a yã́ɛ bee lɛ̀ɛũ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ńzi̋a dilɛ gbɛ̃maa ũ mɛ́ aai̋ɔ saka gbɛ̃́ kı̋niɔguɔnɛ à
mɛ̀: 10 Gbɛ̃ɔn plaeɔ mɛ́ gɛ̀ wabikɛi Lua ua, gbɛ̃doá Falisiɛ, gbɛ̃do sɔ̃ ɔsinaɛ. 11 Falisipi
zɛa, àlɛ wabikɛ. A ò a sɔ̃ guu à mɛ̀: Lua, ma n sáaukɛ̀ kɛ́ má dɛ lán dãɔwao, di̋idiindeɔ,
náaisaideɔ, gbãsi̋kɛnaɔ ge ɔsinaɛ bee. 12 Miɔ lɛye gɔɔ plapla ãsɔ̃a ń ãsɔ̃aoɛ. Pɔ́ pɔ́ má è píi
mi a kwide bɔnɛ. 13 Ɔsinapi sɔ̃ a zɛ kãaa, i fɔ̃ wɛsɛ̀ musu gwà seo. Alɛ azi̋a gbɛ̃gbɛ̃ à mɛ̀: Lua,
sùuukɛmanɔ, duunkɛnan ma ũ. 14 Málɛ oɛ́, gɔ̃ɛpi tà a bɛ Lua siaaànɔ guu, i kɛ Falisipi no.
Asa gbɛ̃́ pɔ́ i̋ azi̋a kã́fi̋ Lua a aà busaɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ i̋ azi̋a busa Lua a aà kã́fi̋.*

Bɑ́aadaa nɛ́ɔgu
(Mat 19.13-15, Maa 10.13-16)

---

* 17:14 Lev 14.1-3 † 17:26 Daa 6.5 ‡ 17:27 Daa 7.6-24 § 17:29 Daa 19.24-25 * 17:32 Daa 19.26 † 17:33
Luk 9.24 ‡ 17:36 Mat 24.31, 1Tɛs 4.17 * 18:14 Luk 14.11

15 Wà mɔ̀ɛ̀ ń ń néfɛ̃nɛnaɔ aà ɔnamá. Kɛ́ aà ȉwaɔ è, ɔ̃ aa gȉnɛ́. 16 Ɔ Yesu nɛ́ɔ sȉsi à mɛ̀: A to
nɛ́ɔ mɔ ma kȉ́i, ásu kpánɛ́o, asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉ́i dɛ gbɛ̃́ bee taaɔ pɔ́ ũɛ. 17 Sȉana málɛ oɛ́,
gbɛ̃́ pɔ́ i kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉ́i yá̃ sí lán nɛ́wao, a gɛ̃uo.

Ɔde
(Mat 19.16-30, Maa 10.17-31)

18 Yudaɔ kíabuie mɔ̀ Yesu là à mɛ̀: Mɛtulu maa, kpelewa má kɛ mà àizã̃na ei? 19 Yesu òɛ̀:
Akɛa n mɛ̀ má maai? Gbɛ̃e maao, sé Lua ado. 20 N yá̃ pɔ́ Lua dȉlɛɔ dɔ̃: Nsuli wúlɛ ń gbɛ̃pã̀le
nɔo. Nsuli gbɛ̃dɛo. Nsuli kpá̃i'oo. Nsuli yã̀dɔ n gbɛ̃́deewao. Nȉli n de ń n dao kpɛla.† 21 Ɔ a
òɛ̀: Zaa ma kɛ ɛ̀waaso ũ, má yá̃ beeɔ kũa píiɛ. 22 Kɛ́ Yesu bee mà, a òɛ̀: Yá̃ gɔ̃̀nɛ mɛ̀ndo. Pɔ́
pɔ́ ń vȉ yía píi, ní a ɔ̃a biilɛ taasideɔnɛ, ńyɔ̃ɔ àizɛɛ vȉ luabɛ. Bee gbɛa ní mɔ tɛmazi. 23 Kɛ́ à
yá̃pi mà, aà pɔ siakȕ, asa ɔde sà gbã̀ngbooɛ. 24 Kɛ́ Yesu è aà pɔ siakȕ, à mɛ̀: Gɛ̃a kpala pɔ́
bɔ̀ Lua kȉ́i guu zȉ'ũ gbɛ̃́ pɔ́ aa àizɛɛ vȉɔnɛ. 25 Yiongo gɛ̃a abaawɛu àa dɛ ɔde gɛ̃a kpala pɔ́ bɔ̀
Lua kȉ́i guula. 26 Gbɛ̃́ pɔ́ aa yá̃pi màɔ mɛ̀: Démɛ a àizã̃na e lɔi? 27 Yesu wèmá à mɛ̀: Yá̃ pɔ́
gbɛ̃nazȉnaɔ fùa kɛ, Lua ȉ fɔ̃́.

28 Ɔ Piɛɛ mɛ̀: Wa wá pɔ́pii tò weɛ, ɔ̃ wá tɛ́nzi fá. 29 Ɔ Yesu ònɛ́: Sȉana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ a bɛ
tò ge a na ge a vȉ̀iɔ ń a dã̀unaɔ ge a de ń a dao ge a nɛ́ɔ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉ́i yá̃i 30 a ɛa bee
taa e dɛ beea maamaa dṹniaɛ bee guu, mɛ́ a àizã̃na e dṹnia pɔ́ lɛ́ mɔ́ guu.

Vȉ̀a baakɛna gbá̃gbã̀a
(Mat 20.29-34, Maa 10.46-52)

31 Yesu a gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ kȁaaàzi, ɔ̃ a ònɛ́: Wálɛ gɛ́ Yelusalɛũɛ. Wekȉ́i Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ yá̃ pɔ́
ã̀nabiɔ kɛ̃̀ Lua yá̃u a pau píi sa. 32 Wa aà kpa buipã̀leɔwa, aai aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ, aai aà sɔ̃́sɔ̃, aai
lɛ́'ikakawà, 33 aai aà gbɛ̃ ń flàalao, aai aà dɛ, a gɔɔ àaɔ̃de zȉ́ i ɛa vu. 34 Ama aà ȉwapiɔ a kee
gbáɛo, asa yá̃pi mi ulɛanɛ́ɛ, aa dɔ̃ yá̃ pɔ́ àlɛ oo.

35 Kɛ́ Yesu kà kã̀i ń Yelikoo, vȉ̀ae zɔ̃lɛa zɛ́ lɛ́, àlɛ baakɛ. 36 Kɛ́ a mà bíla lɛ́ gɛ̃, ɔ̃ a ń lá bɔ́mɛ
kɛ̀i. 37 Ɔ wa òɛ̀, Yesu Nazalɛti mɛ́ lɛ́ gɛ̃ we. 38 Ɔ à lɛzù à mɛ̀: Yesu, Davidi Bui, ma wɛ̃nagwa.
39 Gbɛ̃́ pɔ́ dɔaaaɔ gȉɛ̀ aa mɛ̀ aà nílɛ, ɔ̃ aà wiilɛa gbã̀akȕ, àlɛ mɛ: Davidi Bui, ma wɛ̃nagwa.
40 Yesu zɛ̀ à mɛ̀ wà mɔaà̀nɔ. Kɛ́ à mɔ̀, ɔ̃ Yesu aà là à mɛ̀: 41 Bɔ́ ń ye mà kɛnɛi? A wèwà à mɛ̀:
Dii, má ye màɔ gu'eɛ. 42 Ɔ Yesu òɛ̀: Gu e. Ma náai pɔ́ ń kɛ̀ mɛ́ tò n gbã̀gbã̀. 43 Wegɔ̃ɔ à gu'è,
ɔ̃ à bɔ̀ tɛaàzi, àlɛ Lua sáaukpa. Kɛ́ gbɛ̃́pii è màa, aa Lua sáaukpà.

19

Zase

1 Ɔ Yesu gɛ̃̀ Yeliko, àlɛ pã̀a. 2 Gbɛ̃e ku we aà tɔ́n Zase. Ɔsinaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɛ, mɛ́ ɔdeɛ. 3 Alɛ wɛɛlɛ
à gbɛ̃́ pɔ́ dɛ Yesu ũ e, ã̀ma i fɔ̃ aà èo dasi yá̃i, asa gbɛ̃́ gesenaɛ. 4 Ɔ à bàalɛ̀ dɔ̀aa à gɛ̀ dɛ̀dɛ
sȉ́mfofowa kɛ́ à Yesu e, asa a gɛ̃ weɛ. 5 Kɛ́ Yesu kà wekȉ́i, ɔ̃ à wɛsɛ̀ musu a òɛ̀: Zase, pila
kpakpa. A kȕ mà i n bɛ gbã̀ɛ. 6 Ɔ Zase pȉla kpakpa, à aà dȉlɛ ń pɔnao. 7 Kɛ́ wa è màa, gbɛ̃́pii
lɛ́ yá̃kũtɛ̃ka aa mɛ̀: A gɛ̀ pilai duunkɛna bɛ. 8 Ɔ Zase fɛ̀lɛ zɛ̀ a ò Diiɛ: Dii, má a àizɛɛ guo
kpa taasideɔwaɛ. Tó ma gbɛ̃e taiinkɛ̀ sɔ̃, má ɛa mà a gɛ̃ɛ kpawà lɛɛ síiɔ̃. 9 Ɔ Yesu òɛ̀: Lua
uaɛbeedeɔ mȉsi gbã̀. Asa gbɛ̃́ɛ beeá Ablahaũ buiɛ lɔ. 10 Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ mɔ̀ gbɛ̃́ pɔ́ sȁsã̀ wɛɛlɛi
à aà suabaɛ.

Ɔdakɛa zȉkɛnaɔnɛ
(Mat 25.14-30)

11 Gɔɔ pɔ́ wàlɛ aà yá̃pi ma, ɔ̃ à ɛ̀a yã̀kȁ̀fȉnɛ́ lɔ. Lá à kã̀ikȕ ń Yelusalɛũo, wàlɛ e kpala pɔ́ bɔ̀
Lua kȉ́i a bɔ gupuau gɔ̃̀ɔɛ, ɔ̃ à yã̀lɛ̀ɛũnɛ́ 12 à mɛ̀: Kíe buie mɛ́ lɛ́ gɛ́ kpalablei bùsu zȁ̀zã̀u, i ɛa
su. 13 Ɔ à a zȉkɛnaɔ sȉsi gbɛ̃ɔn kwi, à á̃nusu ɔwatɛ̃ kpà ń baadewa mɛ̀n basɔobasɔo, a ònɛ́:

---

† **18:20** Bɔa 20.12-16

Aɔ laataò e màɔ su. 14 Aà bùsudeɔ sɔ̃ aa zàaàguɛ, ɔ̃ aa zi̋naɔ zi̋ aà kpɛ aa mɛ̀: Wá we gbɛ̋pi
kiblewáo. 15 Aà sua ń kpalableao gbɛa lé, à mɛ̀ wà zi̋kɛna pɔ́ a ɔ̃a kpàmápiɔ sísiɛ, kɛ́ à e dɔ̃
lá pɔ́ aa ài'è. 16 Gbɛ̋ sɛ̋ia mɔ̀ à mɛ̀: Dii, n ɔ̃api àikɛ̀mɛɛ lɛɛ kwi. 17 Ɔ a òɛ̀: Násaa, zi̋kɛn maa.
Lá n kɛ náai vi̋ ń a yɔɔnao, ńyɔ̃ɔ iko vi̋ wɛ̋lɛ mɛ̀n kwiɔwaɛ. 18 Gbɛ̃ɔn plaade mɔ̀ à mɛ̀: Dii, n
ɔ̃api nɛ'i̋ lɛɛ sɔo. 19 Ɔ a òɛ̀: Mpi sɔ̃ ńyɔ̃ɔ iko vi̋ wɛ̋lɛ mɛ̀n sɔoɔwa. 20 Ɔ gbɛ̃pãle mɔ̀ à mɛ̀: Dii, n
ɔ̃an kɛ. Má ùlɛ kooa zwɛ̋nkasauɛ. 21 Má n vi̋a vi̋, asa gbɛ̋ zi̋'ũn n ũ. Ni pɔ́ pɔ́ ni dilɛo sɛ́, ni
pɔ́ pɔ́ ni tɔ̃o kɛkɛ. 22 Ɔ a òɛ̀: Zi̋kɛn vãi, n lɛ́ mɛ́ n kalikɛ̀. N dɔ̃ kɛ́ gbɛ̋ zi̋'ũn ma ũ, mi pɔ́ pɔ́ mi
dilɛo sɛ́, mi pɔ́ pɔ́ mi tɔ̃o kɛkɛ. 23 Kɛ́ ń dɔ̃ màa, bɔ́yãi ni dakɛoné, tó ma su, mà a pɔ́ sí ń a íoo
ni? 24 Ɔ a ò gbɛ̋ pɔ́ kú weɔnɛ: A ánusu ɔwatẽ basɔopi siwà, í kpá gbɛ̋ pɔ́ ài'è lɛɛ kwiwa. 25 Ɔ
wa òɛ̀: Dii, a ài lɛɛ kwi kũa kɔ̀. 26 Ɔ a wèmá à mɛ̀: Málɛ oɛ́, Lua a pɔ́ kɑ̋fi gbɛ̋ pɔ́ pɔ́ vi̋ɛ. Gbɛ̋
pɔ́ vi̋o sɔ̃, baa pɔ́ pɔ́ a vi̋, Lua a siwàɛ.* 27 Ma ibɛɛ pɔ́ aa ye mà kiblemáoɔ sɔ̃, à mɔ́ńnɔ la, í ń
dɛdɛ ma aɛ.

Gbãakpaa Yesuzi Yelusalɛũ
(Mat 21.1-17, Maa 11.1-19, Zãa 12.12-19)

28 Kɛ́ Yesu yɑ̋ bee ò a làa, ɔ̃ à dàzɛu, àlɛ gɛ́ Yelusalɛũ. 29 Kɛ́ à kãikũ̀ ń Bɛfazeo ń Bɛtanio,
si̋si̋ pɔ́ wi̋ mɛ Kùkpɛ si̋si̋pɔlɛu, ɔ̃ à a i̋wa gbɛ̃ɔn plaɔ zi̋ 30 à mɛ̀: A gɛ́ wɛ̋lɛ pɔ́ kálɛ wá aɛ kee
guu. Tó a ka we, á zàa'i̋n nɛ́ bɔlɔ e dɔa, gbɛ̃e i dikpɛ yãao. A polo mɔò. 31 Tó gbɛ̃e á lá, démɛ
ò à poloi, í mɛ Dii mɛ́ ye a mɔaoi. 32 Ɔ zi̋naɔ gɛ̀ aa è lá a ònɛ́wa. 33 Kɛ́ aalɛ zàa'i̋napi polo, ɔ̃
a diiɔ ń lá aa mɛ̀: Démɛ ò à zàa'i̋napi poloi? 34 Aa mɛ̀: Dii mɛ́ ye a mɔaoi. 35 Ɔ aa gɛ̀oɛ̀. Aa ń
pɔkasaɔ kpàlɛ zàa'i̋napiwa, ɔ̃ aa Yesu di̋kpɛ. 36 Kɛ́ àlɛ táa'o, gbɛ̋ɔ lɛ́ ń pɔkasaɔ kpálɛ zɛ́ guu.
37 Kɛ́ à kãikũ̀ ń gu pɔ́ zɛ́pi pi̋lau Kùkpɛ si̋si̋wao, ɔ̃ pɔna guu dasi pɔ́ tɛaàziɔ nà Lua
táasilɛawa ń lɔɔ gbãao, dabudabu pɔ́ aa èɔ yɑ̋ musu píi 38 aa mɛ̀:
Báaaden Kia pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń Dii tɔ́o ũ.†
Aafia ku luabɛ! Wà Musude tɔbɔ!
39 Falisi pɔ́ aa ku zã guueɔ òɛ̀: Mɛtulu, gi n i̋waɔnɛ. 40 Ɔ a wèmá à mɛ̀: Málɛ oɛ́, tó aa ni̋lɛ,
gbɛɔ mɛ́ aa wiipi lɛ́.
41 Kɛ́ à sɔ̃ Yelusalɛũzi, a gwà, ɔ̃ à ɔ́ɔlɔ̀ɛ̀ 42 à mɛ̀: Tó n yɑ̋ pɔ́ a mɔnɛ ń aafiao dɔ̃ gbã yãa lé,
kai! Tia kɛ́wa sɔ̃ a ulɛanɛɛ. 43 A gɔɔ a mɔ kɛ́ n ibɛɛɔ gbà lɛsi̋ɔ da lianzi, aai n káka, 44 aai n
dúuzɔ̃, aai n gbɛ̋ɔ wíwi. Baa gbɛe aa to dinɛkɔ̃ao, kɛ́ ni gɔɔ pɔ́ Lua lɛzùnzi dɔ̃o yɑ̋i.
45 Kɛ́ Yesu gɛ̀ Lua ua, ɔ̃ à nà pɔyianaɔ yaawa. 46 A ònɛ́: A kɛ̃a Lua taalau à mɛ̀: Ma kpɛ́ aɔ
dɛ lousisikpɛ ũɛ.‡ Ápiɔ sɔ̃ á kɛ̀ gbɛ̃blenaɔ tòo ũ.§
47 Lá gu lɛ́ dɔ Yesu i̋ɔ yãdanɛ́ Lua ua. Ɔ sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ lɛ́ aà wɛ sãnu ń
gbɛ̃zɔ̃ɔ, 48 ãma aai lá wa kɛ zɛ́ eo, asa gbɛ̋pii lɛ́ lua aà yɑ̋iɛ.

20

Yesu laa a ikoi
(Mat 21.23-27, Maa 11.27-33)

1 Zi̋ewa Yesu lɛ́ yãda gbɛ̋ɔnɛ Lua ua, àlɛ baonakpanɛ́, ɔ̃ sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ
ń gbɛ̃zɔ̃ɔ sɔ̃aàzi 2 aa òɛ̀: Iko pɔ́ ńlɛ yɑ̋piɔ kɛò owɛ̃ɛ. Démɛ n gba ikopii? 3 Ɔ a wèmá à mɛ̀:
Mapi sɔ̃ má yɑ̋ mɛ̀ndo gbɛawá. A omɛɛ, 4 Zãa gbɛ̋ da'ilɛkɛa bɔ̀ Lua kɛ̋i yɑ̀ ge gbɛ̃nazi̋na
kɛ̋iɛ? 5 Ɔ aa lɛkpàai̋ aa mɛ̀: Tó wa mɛ̀ Lua kɛ̋iɛ, a wá la bɔ́yãi wi aà yɑ̋ sio ni? 6 Tó wa mɛ̀
gbɛ̃nazi̋na kɛ̋iɛ sɔ̃, gbɛ̋pii a wá pápa ń gbɛo wà wá dɛɛ, asa aa zɛ̀ ń Zãa ãnabikɛoɛ. 7 Ɔ aa
mɛ̀: Wá dɔ̃ má à bɔ̀uo. 8 Ɔ Yesu ònɛ́: Má iko pɔ́ málɛ yɑ̋piɔ kɛò oɛ́ sɔ̃o.

Vɛ̃ɛbu zi̋kɛnaɔ
(Mat 21.33-46, Maa 12.1-12)

* **19:26** Luk 8.18 † **19:38** Soũ 118.26 ‡ **19:46** Isa 56.7 § **19:46** Zel 7.11

9 Ɔ Yesu ɛ̀a yãlɛ̀ɛũnɛ́ lɔ à mɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ vɛ̃ɛbu vɨ̀,[*] ɔ̃ a nà zɨ̀kɛnaɔnɛ ń ɔzɨ̀, à gɛ̀ wɛ̃́lɛu à
gɔɔplakɛ̀ we. 10 Kɛ́ vɛ̃ɛkɔzɔ̃zɔ̃gɔɔ kà, à a ɨ̀wae zɨ̀ zɨ̀kɛnapiɔwa aa a asea kpawa, ɔ̃ aa ɨ̀wapi
gbɛ̃̀ aa aà gbàɛ ɔgii. 11 A ɛ̀a ɨ̀wa pãle zɨ̀ lɔ, ɔ̃ zɨ̀kɛnapiɔ aà gbɛ̃̀, aa widàwà aa aà gbàɛ ɔgii.
12 Ɔ à ɛ̀a gbɛ̃ɔn àaɔ̃de zɨ̀ lɔ, ɔ̃ aa aà kɛ̀'ɨ̀a aa aà yà. 13 Ɔ vɛ̃ɛbudepi mɛ̀: Má kɛa sa ni? Má a
nɛ́ mɛ̀ndona zɨ̀máɛ. Aa gí aà yãdaia? 14 Kɛ́ zɨ̀kɛnapiɔ aà è, aa òkɔ̃ɛ aa mɛ̀: Túbiblenan kee,
wà aà dɛ, bú i gɔ̃wɛ̃ɛ. 15 Ɔ aa bɔ̀aànɔ kaa kpɛ aa aà dɛ̀.

Kpelewa budepi a sɛ́ńnɔ sai? 16 A mɔ zɨ̀kɛnapiɔ dɛdɛ, i bú si kpa gbɛ̃pãleɔwaɛ. Kɛ́ gbɛ̃́ɔ
yã́pi mà aa mɛ̀: Lua wá bɔ. 17 Ɔ Yesu wɛpã̀ńla à mɛ̀: Yã́ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalauɛ bee dɛ kpelewa
ni?

Gbɛ pɔ́ ɛ̃bonaɔ pãkpài mɛ́ gɔ̃̀ gbɛɔ mide ũ.[†]

18 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ̀lɛ gbɛpiwa a wíwiɛ.

Tó gbɛpi sɨ̀ gbɛ̃́wa sɔ̃, a ade úlɔɛ.

Yesu lousisin gbɛ̃zɔ̃ɔɔ fua
(Mat 22.15-23.36, Maa 12.13-40, Luk 11.37-54)

19 Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń sa'onkiaɔ dɔ̃ kɛ́ ń yã́i Yesu yã́pi lɛ̀ɛũi, ɔ̃ aalɛ zɛwɛɛlɛ wà aà kũ
gɔ̃̀ɔ, ãma aa vɨ̀akɛ̀ dasiɛ. 20 Aalɛ aà kpakpa, ɔ̃ aa zãmade pɔ́ aalɛ ńzɨ̀a dilɛ gbɛ̃maa ũɔ zɨ̀wà,
kɛ́ aa aà kũ aà yã'oa guu, aai aà kpá ń bùsu gbãadewa aà iko ɔlɔɛ̀. 21 Ɔ zãmadepiɔ aà là aa
mɛ̀: Mɛtulu, wá dɔ̃ kɛ́ ni yã'o ǹ yãdanɛ́ a zɛ́waɛ, i kɛ gbɛ̃nazɨ̀naɔ wɛ́ yã́i no. Ni Lua zɛ́ ɔlɔnɛ́
ń sɨ̀anao. 22 A kũ̀ wà falubɔ Sezaaɛ yã̀ ge wásu bɔo? 23 Yesu ń ɔ̃nɔ dɔ̃̀má, ɔ̃ a ònɛ́: 24 A ɔ̃a do
dɔ mà gwa. Dé mi ń aà tɔ́o mɛ́ kuwà lai? Aa mɛ̀: Sezaa pɔ́ɛ. 25 Ɔ a ònɛ́: Tɔ̀ɔ, à Sezaa dee pɔ́
kpawà, í Lua pɔ́ kpá Luawa. 26 Ɔ aa fùa aa aà kũ a yã'oa guu gbɛ̃́ɔ wáa. Aà yãwea bɔ̀ ń saɛ,
ɔ̃ aa ń lɛ́ kpàaũ.

27 Ɔ Saduse pɔ́ aaɨ̀ gɛɔ vua ɛɛboeɔ mɔ̀ Yesu kɨ̃́i, aa aà là aa mɛ̀: 28 Mɛtulu, Mɔizi dɨ̀lɛwɛ̃ɛ
yóo: Tó gbɛ̃́ vɨ̀i gà à a na tò nɛ́sai, aà dãuna nɔpi sɛ à a vɨ̀i gɛ̃ɛ kɛò.[‡] 29 Màa vɨ̀i ń dãunaɔ ku
gbɛ̃ɔn sopla. Woo nɔsɛ̀, ɔ̃ à gà à aà tò nɛ́sai. 30 Ɔ Se gyaapi da'uakɛ̀. 31 Se gbɛa Bíɔ kɛ̀ lɔ. Aa
kɛ̀ màa ń gbɛ̃ɔn sopla ḿpii, aa gàga aa nɔpi tò nɛ́sai. 32 An gbɛa nɔpi gà. 33 Gɛɔ vugɔɔzɨ̀ an
démɛ aɔ nɔpi vɨ̀i? Asa an gbɛ̃ɔn sopla ḿpii aa aà dɔ̃̀ nɔ ũɛ. 34 Yesu ònɛ́: Dṹniaɛ bee gbɛ̃́ɔ
aaɨ̀ nɔsɛ aaɨ̀ zãkɛ, 35 ãma gbɛ̃́ pɔ́ Lua dɨ̀lɛ aa kà aa bɔ gau aa dṹnia dafu leɔ aa nɔsɛ weo, aa
zãkɛ weo. 36 Aaɔ dɛ lán malaikaɔwaɛ, aa ga lɔo. Aaɔ dɛ Lua nɛ́ɔ ũɛ, gàbɔɔ ũ. 37 Baa Mɔizi lá
guu, à gɛɔ vua yã́ pɨ̀liwanɛ́. Gu pɔ́ à kàelɛ yã'òu, à mɛ̀ Dii mɛ́ Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo
Lua ũ.[§] 38 Diiá gɛɔ Lua no, sema gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ pɔ́. Gbɛ̃́pii bɛ̃́ɛ Luaɛɛ. 39 Ɔ Mɔizi ikoyãdanɛdeeɔ
fɛ̀lɛ yã'ò aa mɛ̀: Mɛtulu, n yãmaa ò. 40 Ɔ aai we yãe làwà lɔo.

41 Yesu ń lá à mɛ̀: Kpelewa wɨ̀ o Mɛsiiá Davidi Buiɛi? 42 Asa Davidi ò Soũ lá guu à mɛ̀:
Dii ò ma Diiɛ aà zɔ̃lɛ a ɔplaai

43 e àɔ aà ibɛɛɔ kɛɛ̀ gbadibɔ ũ.[*]

44 Lá Davidi aà sɨ̀si Dii, kpelewa a dɛ aà bui ũ lɔi?

45 Kɛ́ gbɛ̃́pii lɛ́ aà yãma, ɔ̃ a ò a ɨ̀waɔnɛ: 46 A laaika Mɔizi ikoyãdanɛdeɔzi. Aaɨ̀ɔ ye bɛbɛa
ń ulada daaoi, wàɔ fɔkpakpamá gãaɛ. Aaɨ̀ɔ wɛɛlɛ zɔ̃lɛ lousisikpɛ gumaaɔu ń blɛble zɔ̃lɛkɨ̃i
maaɔ. 47 Aaɨ̀ wabi gbã̀a kɛ gbɛ̃nazɨ̀naɔ wɛ́ yã́i, ɔ̃ aaɨ̀ gyaaɔ kpɛ́ siomá. An ɨ̀adama pãsɨ̀ aɔ
dɛńla.

21

Gyaa taaside gbadaa
(Mat 12.41-44)

[*] **20:9** Isa 5.1 [†] **20:17** Soũ 118.22 [‡] **20:28** Iko 25.5 [§] **20:37** Bɔa 3.6 [*] **20:43** Soũ 110.1

1 Kɛ́ Yesu wɛzù a aɛ, ɔ̃ a è ɔdeɔ lɛ́ ń gbaɔ ka ɔsikpagolo guu. 2 Ɔ à gyaa taaside búubuue è
we, à tãnga dàu mɛ̀n pla. 3 Ɔ à mɛ̀: Sĩana málɛ oɛ́, gyaa taasidepi ɔ̃a dàu dɛ gbɛ̃́piia. 4 Asa
ɔ dia ɔ̃ aa dã kàu ḿpii. Nɔɛpi sɔ̃, aà taasidekɛ guu pɔ́ pɔ́ a vĩ à pɔbleò ɔ̃ a dàu we píi.

Yelusalɛũ dúuzɔ̃a ń dṹnialaagɔɔ seelaɔ
(Mat 24.1-22, Maa 13.1-20)

5 Gbɛ̃eɔ lɛ́ Lua ua yã'o, aa mɛ̀ wà a kpɛ́ɔ kɛ̀kɛ maa ń gbɛ̀ kɛfɛnaɔ ń pɔ́ pɔ́ wà Lua gbàɔ, ɔ̃
Yesu mɛ̀: 6 Gɔɔe a mɔ́, pɔ́ pɔ́ á è keeɔ, baa gbɛe a gɔ̃ dikɔ̃ao, wa ń dúuzɔ̃ɛ. 7 Ɔ aa aà là aa mɛ̀:
Mɛtulu, bee a kɛ bɔɛ ni? Bɔ́mɛ aɔ dɛ a kɛgɔɔ seela ũi? 8 Ɔ à mɛ̀: Á laaika, ásu to wà á sɑ̃́sɑ̃o,
asa wa mɔ́ ń ma tɔ́o dasi, aa mɛ wa mɛ́ wa dɛ aà ũ, ge a gɔɔ kà. Ásu tɛ́ńzio. 9 Tó a zĩ̀ bao
mà, ge á mà wà fɛ̀lɛ ń kɔ̃o, ásu to iwãa ká á pɔao. Sema yɑ̃́piɔ kɛ káau, dṹnia láaan we
gĩao. 10 Ɔ a ònɛ́: Bui ń buio aa fɛlɛ ń kɔ̃o, màaɛ lɔ bùsu ń bùsuo. 11 Tɔɔlɛlualuaa pãsĩɔ aaɔ
ku. Nɔana ń gagyãɔ ka gu ń guo. Ási bɛ̃̀ɛ vĩa yɑ̃́ɔ aaɔ ku luawa.
12 E yɑ̃́pi àɔ mɔ́, wa á kṹ, wi ĩadawá, wi á kpá lousisikpɛdeɔwa, wi á ká kpɛ́u, wi gɛ́ánɔ
kíaɔ ń bùsu gbãadeɔ aɛ ma yɑ̃́i. 13 Bee a á gba zɛ́ àɔ dɛ ma seeladeɔ ũ. 14 Á zɛò á sɔ̃ guu ásu
làasookɛ lá á owao, 15 asa mámɛ má sóso káɛ́ á lɛ́u, mí á gba ɔ̃nɔ, kɛ́ á ibɛɛe a fɔ̃ gii ge a a
zɑ̃́siwáo.* 16 Baa á de ń á dao ń á vĩ̀iɔ ń á dãunaɔ ń á daɛɔ ń á gbɛ̃naɔ aa á kpámáɛ, wi á
gbɛ̃eɔ dɛ. 17 Gbɛ̃́pii a zaágu ma yɑ̃́i, 18 ãma baa á mikã mɛ̀ndo a vũaao. 19 Á mɛnafɔ̃a guu
ɔ̃ á àizãna e.
20 Tó á è zĩgɔ̃ɔ lĩa Yelusalɛũzi, àɔ dɔ̃ kɛ́ a dúuzɔ̃a zɑ̃̀o. 21 Zĩbeezĩ Yude bùsudeɔ bàalɛ mipɛ
sĩ̀sĩɔwa, gbɛ̃́ pɔ́ kú Yelusalɛũɔ fãaa. Zɔ̃ɛwiadeɔ su gɛ̃uo. 22 Asa gɔɔpiá tɔsimagɔɔɛ, kɛ́ yɑ̃́ pɔ́
kɛ̃a Luayãtaalau e pa píi yɑ̃́i.† 23 Waiyoo nɔsindeeɔ ń nɛadeɔ zĩbeezĩ, asa bùsupi taasi aɔ
zɔ̃ɔ, Lua a pɔkũmabɔbɔ gbɛ̃́piɔwaɛ. 24 Wa ń gbɛ̃eɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao, wa ń gbɛ̃eɔ kũ taò bùsu
píi guu zĩ̀zɔɔ ũ, buipãleɔ i ɔ̃zɔ̃ Yelusalɛũwa e an gɔɔ pa.

Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ mɔa
(Mat 24.29-35, Maa 13.24-31)

25 Seelaɔ aaɔ ku ĩatɛ̃ ń mɔvuao ń saanaɔwa,‡ bui píi iɔ ku pɔsia guu dṹniau. Aa gɔ̃ bíli
guu ísia kɔ̃fĩ ń a bàalɛao yɑ̃́i. 26 Wɛdɔa yɑ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ dṹniawai guu, vĩa a gbɛ̃́ɔ kãsãnkɛ, asa pɔ́
pɔ́ kú luawaɔ zã ń pɛ́kĩiwaɛ, 27 wi Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ mɔa e luabɛpuanau ń gbãa zɔ̃ɔ gawideo.§
28 Tó yɑ̃́ beeɔ kɛa dàalɛ, à fɛlɛ zɛ, í á mi sɛ musu, asa á suabagɔɔ mɛ́ kãikũ̀.
29 Yesu yãlɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Á kaadɔɛnli gwa ń lí kĩniɔ. 30 Tó á è aa bɔlɔbɔ̀, ɔ̃ í dɔ̃ áziawa kɛ́
guantɛ̃na kãikũ̀. 31 Beewaɛ sɔ̃, tó á è yɑ̃́ beeɔ lɛ́ kɛ, àɔ dɔ̃ kɛ́ kía pɔ́ Lua kpà kãikũ̀. 32 Sĩana
málɛ oɛ́, gɔɔbeedeɔ gɛ̃lɛ yɑ̃́piɔ píi kɛsaio. 33 Luabɛ ń tɔɔlɛo a gɛ̃lɛ, ãma ma yɑ̃́ɔ gɛ̃lɛa vĩo.
34 Á laaika. Ásu to asiakɛ ń wɛ̃dɛkɛo ń wɛ̃nikãakɛao á laai síwáo, kɛ́ aà mɔgɔɔ su á kṹ
kɑ̃́ndo lán baiwao yɑ̃́i. 35 Asa a kúlɛ gbɛ̃́ pɔ́ kú dṹnia guuɔwa píiɛ míɔ. 36 Á itɛ̃kɛ, íɔ wabikɛ
gɔɔpii, kɛ́ àɔ gbãa vĩ à e pili yɑ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́wa píi, í bɔ zɛ Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ aɛ.
37 Lá gu lɛ́ dɔ Yesu ĩ̀ɔ yãdanɛ́ Lua ua.* Tó oosi kɛ̀, ĩ̀ bɔ gɛ i Kùkpɛ sĩ̀sĩpɔlɛu. 38 Kɔɔkɔɔ ɔ̃
gbɛ̃́pii ĩ̀ fɛlɛ gɛ́ aà yãmai Lua ua.

22

Lɛkpaaĩa Yesuzi
(Mat 26.1-16, Maa 14.1-11, Zãa 11.45-53)

1 Kàaso dikpɛ pɔ́ wĩ̀ mɛ Gɛ̃amusu* kà kãi. 2 Sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ lɛ́ wɛɛlɛ lá
aa kɛ aa Yesu bɔlia asii guu, asa aalɛ vĩakɛ gbɛ̃́ɔnɛɛ. 3 Ɔ Setãu dĩ̀ Yudasi pɔ́ wĩ̀ mɛ Isaliɔti
miwa. Yesu ĩ̀wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ doɛ. 4 Ɔ Yudasipi gɛ̀ lɛkpàaĩ ń sa'onkiaɔ ń Lua ua dɔ̃̀anaɔ

---

* **21:15** Luk 12.11-12 † **21:22** Oze 9.7 ‡ **21:25** Isa 13.10, Yoɛ 3.4 § **21:27** Dan 7.13 * **21:37** Luk 19.47
* **22:1** Bɔa 12.1-11

gbɛ̃zɔ̃ɔɔ, lá á kɛ ȁ Yesu kpámá. 5 An pɔ kèna, ɔ̃ aa lɛdoũkɛ̀ wȁ ɔ̃a kpawȁ. 6 Ȁ zɛ̀ȍ, ɔ̃ ȁlɛ zɛwɛɛlɛ
ȁ Yesu kpámá gbɛ̋ɔ saɛ.

Gɛ̃amusu blɛblea
(Mat 26.17-30, Maa 14.12-26, Zãa 13.21-30, 1Kln 11.23-25)

7 Kȁaso dikpɛgɔɔ kȁ, gɔɔ pɔ́ wȉ Gɛ̃amusu sã kȍlokpa. 8 Ɔ Yesu Piɛɛ ń Zãao gbȁɛ ȁ mɛ̀: Ȁ
gɛ́ Gɛ̃amusu blɛ sɔukɛiwɛ̃ɛ. 9 Ɔ aa aȁ lȁ aa mɛ̀: N̏ ye wȁ kɛ má ni? 10 Ɔ a wèmá ȁ mɛ̀: Tó a
gɛ̃ wɛ̋lɛdau, á kpaaũ ń gɔ̃ɛo í sɛa lo guu. Ȁɔ tɛaȁzi e ua pɔ́ a gɛ̃u, 11 í o uabeleɛ, Mɛtulu lɛ́ gu
pɔ́ a Gɛ̃amusu blɛ bleu ń a ȉwaɔ gbɛa. 12 A kpɛdiakɔ̃a kpɛa zɔ̃ɔ pɔ́ wa kɛ̀kɛ ɔlɔ́ɛ, í pɔblea ya̋
kɛkɛ we. 13 Kɛ́ aa gɛ̀, aa è lá Yesu ȍnɛ́wa, ɔ̃ aa Gɛ̃amusu blɛ sɔukɛ̀ we.

14 Kɛ́ a gɔɔ kȁ, Yesu mɔ̀ zɔ̏lɛ we ń a zȉnaɔ sãnu. 15 Ɔ a ȍnɛ́: Gɛ̃amusu blɛɛ bee bleaánɔ ni
ma dɛ maamaa e mȁɔ gɛ́ taasikɛi, 16 asa málɛ oɛ́, má ble lɔo e kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̋i gɛ bɔȍ
gupuau, dikpɛ sȉana i mɔ́. 17 Kɛ́ ȁ imibɔ sɛ̀, ȁ sáaukpȁ, ɔ̃ ȁ mɛ̀: Ȁ si dɔdɔkɔ̃ɛ, 18 asa málɛ oɛ́,
za tia má vɛ̃ɛbɛ'i mi lɔo e kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̋i gɛ bɔȍ gupuau. 19 Kɛ́ ȁ kȁa sɛ̀, ɔ̃ ȁ sáaukpȁ a
ɛ kpȁmá ȁ mɛ̀: Kɛ́ beeá ma mɛ pɔ́ málɛ kpá á ya̋iɛ. Ȁliɔ bee kɛ ma ya̋ dɔaágu ya̋i. 20 Kɛ́ aa
pɔblè aa lȁa, ȁ imibɔpi sɛ̀ mȁa lɔ ȁ mɛ̀: Ȉɛ beeá ma au pɔ́ lɛ́ bɔlɛɛ́ɛ. Lua bȁa kua ń gbɛ̋ɔ tia
auɛ.† 21 Ma ɔ ku ta doũ ń ma bɔnkpɛdeoɛ,‡ 22 asa Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ a kpagui lá Lua dȉlɛɛwaɛ.
Waiyoo gbɛ̋ pɔ́ a aȁ kpámápi. 23 Ɔ aa nȁ kɔ̃ lalaawa aa mɛ̀: Wá démɛ a ya̋ bee kɛi?

Yesu lɛdaa a ȉwaɔwa
(Mat 26.31-35, Maa 14.27-31, Zãa 13.36-38)

24 Ɔ lɛkpaa fɛ̀lɛ ń guu, kɛ́ aa ye dɔ̃ ń gbɛ̋ pɔ́ dɛńla.§ 25 Ɔ Yesu ȍnɛ́: Bȕsu kíaɔ ȉ ikokɛmá mɛ́
gbãadeɔ ȉ ńzȉa tɔbɔ, 26 ãma ásu kɛ mȁao. Ȁ kȕ̃ á gbɛ̃zɔ̃ɔ aȁɔ dɛ gbɛ̋ pɔ́ kɛ̋sãaázi ũɛ. Ȁ kȕ̃ á
dɔaana aȁɔ dɛ á zȉkɛna ũɛ. 27 Blɛblena ń blɛzȉkɛnao, an démɛ zɔ̃ɔi? Blɛblena nolo? Mapi sɔ̃
má kú á guu lán gbɛ̋ pɔ́ lɛ́ zȉkɛɛ́wa. 28 Gbɛ̋ pɔ́ zɛ̀manɔ ma taasikɛa guuɔn á ũ. 29 Lá ma Mae
ma kpa kpalau, má á kpá kpalau mȁa sɔ̃, 30 í blɛblemanɔ ma kpalau, íɔ zɔ̃lɛzɔ̃lɛa báawa
ȁɔ ya̋kpalɛkɛ ń Isaili bui kuɛplaɔ.

31 Simɔɔ, Simɔɔ, ma. Setãu gbɛ̀a ȁ á ká íu lá wȉ pɔ́wɛna ká íu wȁ gwawa. 32 Ɔ ma
wabikɛ̀nɛ, kɛ́ ma náai pɔ́ ń vȉ su kɛ̋sãmao. Tó n ɛa n sua, ǹ n gbɛ̋ɔ gba gbãa. 33 Piɛɛ ȍɛ̀:
Dii, má sȉ wȁ ma dakpɛunnɔ, mí gannɔ. 34 Yesu mɛ̀: Piɛɛ, málɛ onɛ, e ko ȁɔ gɛ́ lɛzui gbã,
ńyɔ̃ lelekpa ma dɔ̃ai gɛ̃n ȁaɔ̃.

35 Ɔ ȁ ń lá ȁ mɛ̀: Kɛ́ ma á zı̋ mɔkpɛ ń babalabɔɔo ń kyaleɔ sai,* pɔe kɛ̏sãwáe? Ɔ aa mɛ̀:
Aawo. 36 Ɔ a ȍnɛ́: Tiasa gbɛ̋ pɔ́ mɔkpɛ vȉ, aȁ sɛ́. Mȁaɛ lɔ ń babalabɔɔo. Gbɛ̋ pɔ́ fɛ̃nda vȉ sɔ̃o,
aȁ a ula yía, i lú. 37 Málɛ oɛ́, sema ya̋ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalau ma musu papa wȁ mɛ̀: Wȁ aȁ
dȉlɛ doũ ń dȁakɛnaɔ.† Asa ya̋ pɔ́ wa kɛ̏ ma ya̋ musu mɛ́ lɛ́ papa sa. 38 Aa mɛ̀: Dii, fɛ̃nda mɛ̀n
pla kɛ. Ɔ a ȍnɛ́: Bee mɔ̀.

Yesu kũa
(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Zãa 18.3-11)

39 Yesu bɔ̀ gɛ̀ Kȕkpɛ sȉsȉpɔlɛu lá ȉ kɛwa. Aȁ ȉwaɔ tɛaȁzi. 40 Kɛ́ ȁ kȁ gu pɔ́ ȁlɛ gɛ́u, a ȍnɛ́:
Ȁ wabikɛ kɛ́ ásu fu yɔ̃awao ya̋i. 41 Ɔ ȁ kɛ̏má ȁ kȁ lán gbɛzu lɛ́lɛa taawa. Ɔ ȁ kȕlɛ we, ȁlɛ
wabikɛ 42 ȁ mɛ̀: Baa, tó ń yei, to taasi kɛɛonaɛ bee zãkũmanɔ, ãma asu kɛ ma pɔeã ũo,
sema n pɔ́. 43 Ɔ malaika bɔ̀ luabɛ ȁ mɔ̀wȁ ȁ aȁ gbȁ gbãa. 44 Kua wɛ́tɛ̃a guu ȁlɛ wabikɛ ń
ãiao. Ɔ aȁ isima lɛ́ tɔ̋ tɔɔlɛ lán autonawa. 45 Kɛ́ ȁ wabikɛ̀, ȁ fɛ̀lɛ gɛ̀ a ȉwaɔ kı̋i, ȁ ń lé, aalɛ i'o
ń pɔsiao. 46 Ɔ a ȍnɛ́: Ȁkɛa álɛ i'oi? Ȁ fɛlɛ wabikɛ, kɛ́ ásu fu yɔ̃awao ya̋i.

47 Kɛ́ ȁlɛ yã'o, ɔ̃ wȁ kȁ dasidasi. Gbɛ̋ pɔ́ wȉ mɛ Yudasi, aȁ ȉwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ do mɛ́
dɔaaanɛ́. Kɛ́ ȁ sɔ̏aȁzi lɛ́pɛiwȁ, 48 ɔ̃ Yesu ȍɛ̀: Yudasi, lɛ́pɛaa guu ɔ̃ ńyɔ̃ Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ kpaomáa?

---

† **22:20** Zel 31.31-34 ‡ **22:21** Soũ 41.10 § **22:24** Luk 9.46 * **22:35** Luk 9.3 † **22:37** Isa 53.12

49 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa kú ń Yesuoɔ yã́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ è, aa mɛ̀: Dii, wà ń gbɛ̃gbɛ̃ ń fɛ̃ndao yà̃? 50 Ɔ an gbɛ̃do
sa'onkia zĩ̀kɛna lɛ̀ à aà ɔplaa swã́ gò. 51 Ɔ Yesu mɛ̀: A bee tó. A ɔkã̀ aà swã́wa à aà gbã̀gbã.
52 Ɔ a ò sa'onkiaɔ ń Lua ua dɔ̃̀anaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ aa mɔ̀waɔnɛ: A mɔa ń fɛ̃ndaɔ ń goɔ lán
kpã́iwɛliwɛn ma ũwaa? 53 Lá gu lɛ́ dɔ miɔ kúánɔ Lua ua,‡ mɛ́ i ɔkãao. Ama gɔɔɛ bee dɛ á
pɔ́ ũɛ, gusia kiblegɔɔɛ.

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi
(Mat 26.57-58,69-75, Maa 14.53-54,66-72, Zãa 18.12-18,25-27)

54 Kɛ́ aa Yesu kũ̀ sùò, aa gɛ̀aànɔ sa'onkia bɛ. Piɛɛ bɛ zã̀zã. 55 Kɛ́ wà tɛkà ua guo, wà kàlɛ
lĩ̀ai, õ Piɛɛ mɔ̀ sɔ̀lɔ ń guu. 56 Nɔɛ zĩ̀kɛnae aà è, õ à wɛbĩ̀iwà à mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ bee kuaànɔ sõɛ. 57 Ɔ
à lelekpà à mɛ̀: Nɔɛ, má aà dõo. 58 Yɔɔnnɔ gɔ̃̀ɔ õ gbɛ̃pãle aà è, õ à mɛ̀: Mpi sõ ń dɛ an gbɛ̃do
ũɛ. Ɔ Piɛɛ ò gõɛpiɛ: Mámɛo. 59 Kɛ́ lɛɛlu do taa gɛ̃̀, gbɛ̃pãle giiyèwà à mɛ̀: Sĩana guu gbɛ̃́ɛ bee
kuaànɔɛ, asa Galile gbɛ̃́ɛ. 60 Ɔ Piɛɛ mɛ̀: Mi dõ lá ńlɛ oo. Wegõɔ kɛ́ àlɛ yã'o, õ ko lɛzù. 61 Kɛ́
Dii lĩ̀li wɛpɛ̀ Piɛɛwa, õ yã́ pɔ́ a ò dɔ̀ Piɛɛgu, kɛ́ à mɛ̀ e ko àɔ gɛ́ lɛzui gbã, a lelekpaazi gɛ̃n àaõ.
62 Ɔ Piɛɛ bɔ̀ bàasi, à ɔ́ɔlɔ̀ à kɛ̀ wɛ̃na.
63 Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Yesu dɔ̃́aɔ aà kɛ̀ pɔ́ɔpɔɔ aa aà gbɛ̃̀. 64 Aa pɔ́ yèɛ̀ a wɛ́wa, õ aalɛ aà lala aa mɛ̀:
Ã́nabikɛkɛ ǹ o, déme n lɛi? 65 Dɔ́ɛaaànɔ guu aa yã́ dasi pãleɔ òɛ̀ lɔ.
66 Kɛ́ gu dɔ̀, Yuda gbɛ̃zõɔɔ kõ kã̀aa, sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ píi. Ɔ aa Yesu sɛ̀ gɛ̀ò ń
yã́kpalɛkɛkĩ̀i. 67 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Mɛsiin n ũa? Owɛ̃ɛ. A wèmá à mɛ̀: Tó má òɛ́, á sio. 68 Tó
ma yãe làwá sõ, á weo. 69 Za tia Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ aɔ zõlɛa Lua gbãade ɔplaai.§ 70 Ɔ gbɛ̃́pii mɛ̀:
Asi Lua Nɛ́n n ũa? Ɔ a wèmá à mɛ̀: Lá a dɔ á lɛ́uwa, mámɛ má aà ũ. 71 Ɔ aa mɛ̀: Wá bàa
ũma ń seeladeo lɔi? Wá mà aà lɛ́u kɔ̀.

23

Pilati yã́kpalɛkɛa ń Yesuo
(Mat 27.11-31, Maa 15.1-20, Zãa 18.28-19.16)

1 Ɔ aa fɛ̀lɛ ḿpii, aa gɛ̀aànɔ Pilati aɛ. 2 Aalɛ mɔ́ ń aà yã́o aa mɛ̀: Wa gbɛ̃́ɛ bee è, àlɛ gudɛkɛ
wá bùsuuɛ, àlɛ gíńɛ́ wà falubɔ Sezaaɛ, mɛ́ à azĩ̀a dĩ̀lɛ Mɛsii ũ, kía ũ. 3 Ɔ Pilati aà là à mɛ̀:
Yudaɔ kían n ũa? A wèwà à mɛ̀: Ɔmɛ dɔ n lɛ́u we. 4 Ɔ Pilati ò sa'onkiaɔ ń dasi pɔ́ kú weɔnɛ:
Mi tàae'e gbɛ̃́piwao. 5 Ɔ aa giiyèwà aa mɛ̀: Iɔ tɛ́kpa gbɛ̃́ɔgu a yãdaanɛ́ guu Yude bùsuu píiɛ.
A dàalɛ Galileɛ, õ à gɛ̀ kàiò la sa.
6 Kɛ́ Pilati mà màa, õ à gbɛ̃́ɔ là tó Galile gbɛ̃́n aà ũ. 7 Kɛ́ a dɔ̃̀ à bɔ̀ Elodi bùsuuɛ, mɛ́ Elodipi
ku Yelusalɛũ zĩ̀beezĩ̀, õ à aà gbàɛwà. 8 Kɛ́ Elodi Yesu è, õ aà pɔ kɛ̀na maamaa, asa à aà bao
màɛ, mɛ́ a ye wɛsiaàlɛ à gɛ̃̀gɛ̃. Aà wɛ́ dɔ Yesu dabudabukɛa eai. 9 A yã́ɔ làlawà dasi, õ Yesu i a
kee wewào. 10 Sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ zɛa we, aalɛ mɔ́ ń aà yã́o pãsĩ̀pãsĩ̀. 11 Elodi
ń a sosaɔ sakà Yesugu, aa aà láanikɛ̀ aa ula tɔde dàɛ̀, õ à ɛ̀a aà gbàɛ Pilatiwa. 12 Zĩ̀beezĩ̀
Elodi ń Pilatio kɛ̀ na, asa aa ĩ̀ikũa ń kõo yãaɛ.
13 Pilati sa'onkiaɔ ń gbãadeɔ ń gbɛ̃́ kĩ̀niɔ kã̀aa píi, 14 a ònɛ́: A mɔmɛɛ ń gbɛ̃́ɛ beeo a mɛ̀
gudɛnaɛ. Ma aà làla á wáa yã́ pɔ́ á dɔ̀dɔwàɔ musu, mi e à tàaee kɛ̀o. 15 Màa Elodi i eo sõ,
asa à ɛ̀a aà gbàɛwáɛ. A gwa, i yãe kɛ à kà mà aà dɛo. 16-17 Má tó wà aà swã́gaga, mí aà
gbaɛ. 18 Ɔ aa wiilɛ̀ ḿpii sãnu aa mɛ̀: Gbɛ̃́pi dɛ! Balaba kɛ̃́wɛ̃ɛ! 19 Wà Balabapi dàkpɛu bɔa
gbãadeɔ kpɛ ń gbɛ̃dɛao yã́iɛ. 20 Pilati ye Yesu gbaɛ, õ à gbɛ̃́ɔ laai sĩ̀si a kĩ̀i. 21 Ɔ aa ɛ̀a wiilɛ̀ aa
mɛ̀: N aà páliwa! N aà páliwa! 22 A gɛ̃n àaõde Pilati ònɛ́: Bɔ́ dàa a kɛ̀i? Mi tàae pɔ́ kà wà
aà dɛ ewào. Má tó wà aà swã́gaga, mí aà gbaɛ. 23 Ɔ aa dĩ̀diwà, aalɛ gbɛawà ń wii gbãao
aà aà páliwa. Ɔ an zɔakaa tò an yã́ blè. 24 Ɔ Pilati dĩ̀lɛ wà kɛ lá aa gbɛ̀awawa. 25 Gbɛ̃́ pɔ́ wa
dàkpɛu bɔa gbãadeɔ kpɛ ń gbɛ̃dɛao yã́i pɔ́ wa gbɛ̀api õ a kɛ̃̀nɛ́, õ à Yesu kpà gai lá aa yeiwa.

‡ **22:53** Luk 19.47 § **22:69** Soũ 110.1

Yesu gaa
(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Zãa 19.17-30)

26 Kɛ́ wàlɛ gɛaànɔ, wà dà Silɛni gbɛ̃́ Simɔɔlɛ, àlɛ su ń buao, ɔ̃ wà aà kṹ wà lipãakɔ̃a dìɛ̀
aàɔ tɛò Yesuzi. 27 Bíla bɔ̀ tɛaàzi ń nɔɛ pɔ́ aalɛ ɔ́ɔlɔ aalɛ ńzi̋a gbɛ̃gbɛ̃ɔ. 28 Yesu lìli aɛdɔ̀má à
mɛ̀: Yelusalɛũ nɔɛɔ, ásu ɔ́ɔlɔ ma yḯio. A ɔ́ɔlɔ ázi̋a yḯi ń á nɛ́ɔ. 29 Asa a gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́ wa o:
Báaadeɔn fl̋i pɔ́ aai nɛ'io mɛ́ nɛ́ i yɔ̃́ mimáoɔ ũ. 30 Gɔɔbeezi̋
wa o gbɛsiɔnɛ aa lɛ́lɛ simá,
wa o sl̋sl̋ɔnɛ aa kúńla.*
31 Asa lá wàlɛ yɛ̃́ɛ taa kɛ ń lí bùsuo, lí gii pɔ́ aɔ dɛai?
32 Wàlɛ gɛ́ ń dàakɛn plaeɔ lɔ, kɛ́ wà ń dɛdɛ ń Yesuo sãnu. 33 Kɛ́ aa kà gu pɔ́ wl̋ mɛ
Mitɔɔnagu, ɔ̃ aa aà pàliwa we ń dàakɛnapiɔ, ado aà ɔplaai, ado ɔzɛɛi. 34 Ɔ Yesu mɛ̀: Baa,
sùuukɛńnɔ, asa aa dɔ̃ lá wàlɛ kɛo. Ɔ wà tɛ́lɛpà wà aà pɔkasaɔ kpaalɛ̀okɔ̃ɛ.† 35 Gbɛ̃́ɔ zɛa we,
aalɛ gwa, mɛ́ Yuda gbãadeɔ lɛ́ lɛsuikɛkɛwà‡ aa mɛ̀: A dãɔ suabà. Tó Mɛsii pɔ́ Lua dl̋lɛn aà
ũ, aà azi̋a suabae! 36 Sosaɔ lɛ́ aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ lɔ. Ɔ aa sɔ̃aàzi aa vɛ̃ɛ kṹma dɔ̀ɛ̀§ 37 aa mɛ̀: Tó
Yudaɔ kían n ũ, ǹ nzi̋a suaba. 38 Seelae naa aà mia à mɛ̀:
Yudaɔ kían kɛ!
39 Dàakɛna pɔ́ looa líwapiɔ do dɔ́ɛnnɔyã'ò̀ɛ̀ à mɛ̀: Mɛsiin n ũo lò? N nzi̋a suaba ń wápiɔ
sãnu. 40 Ɔ aà gbɛ̃do gl̋ɛ̀ à mɛ̀: Nlɛ vl̋akɛ Luaɛ seoa? Yã doũ mɛ́ zɔ̃lɛwá. 41 Wápiɔ, à kɔ̃sl̋wanɔ
màaɛ, asa pɔ́ pɔ́ wá tɔ̃̀ mɛ́ bɔ̀lɛwɛ̃ɛ, ãma dee i yãe kɛo. 42 Ɔ à mɛ̀: Yesu, tó n mɔ kía ũ, to ma
yɛ̃́ àɔ dɔngu. 43 Ɔ a wɛ̀wà à mɛ̀: Sl̋ana málɛ onɛ, za gbã ńyɔ̃ɔ kumanɔ àizãna guu.
44 Kɛ́ l̋atɛ̃ kà minanguo, a biia zɛ̀, ɔ̃ bùsupi siakṹ píi e aua gɛ̀ pl̋laò. 45 Zwãa pɔ́ daa Lua
kpɛ́u* kɛ̃̀ a guo. 46 Yesu wiilɛ̀ gbãugbãu à mɛ̀: Baa, ma a nisl̋na nànɛ n ɔzi̋ɛ.† Kɛ́ a ò màa,
ɔ̃ à tà. 47 Kɛ́ sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ yɛ̃́ pɔ́ kɛ̀pi è, à Lua sáaukpà à mɛ̀: Gbɛ̃́piá gbɛ̃maaɛ sl̋ana. 48 Bíla
pɔ́ aa mɔ̀ wà kãaa yɛ̃́pi gwaa yɛ̃́iɔ, kɛ́ aa yɛ̃́ pɔ́ kɛ̀ɔ è, aa ɛ̀a tà, aalɛ ńzi̋a gbɛ̃gbɛ̃. 49 Yesu gbɛ̃́
dɔ̃aɔ ń nɔɛ pɔ́ tɛaàzi za Galileɔ píi zɛ kãaa, aalɛ yɛ̃́piɔ gwa.‡

Yesu vl̋a
(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Zãa 19.38-42)

50 Gɔ̃ɛe ku aà tɔ́n Yosɛfu. Yuda gbãadeɔ doɛ. Gbɛ̃maaɛ, mɛ́ luayãmanaɛ. 51 Aà lɛ́ kú yɛ̃́ pɔ́
a gbɛ̃́ɔ zɛ̀ ń a kɛaopi guuo. Yudaɔ wɛ̃́lɛ Alimate gbɛ̃́ɛ, aà wɛ́ dɔ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kl̋i. 52 A gɛ̀
Pilati kl̋i à Yesu gɛ gbɛ̀awà. 53 Ɔ a bùa à bàabaa fl̋fl̋wà à aà dà gbɛ̀'ɛ pɔ́ wa sɔ̀ mia ũ guu. Wi
gbɛ̃e dau we yãao. 54 Gɔɔpiá ãsɔ̃adazi̋ɛ, kɛ̃́mabogɔɔ lɛ́ ká. 55 Nɔɛ pɔ́ aa tɛ Yesuzi za Galileɔ tɛ
Yosɛfupi kpɛ, aa mia'ɛpi è ń lá à Yesu gɛ dl̋lɛuo. 56 Ɔ aa tà gɛ̀ nísi gl̋nana ń tulaletiɔ sɔukɛi.
Kɛ̃́mabogɔɔzi̋ aa kɛ̃́mabò lá Lua dl̋lɛwa.§

24

Yesu bɔa gau
(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Zãa 20.1-10)

1 Ãsɔ̃anɛnzi̋ gufɛ̃nɛ ɔ̃ nɔɛpiɔ ɛ̀a gɛ̀ miapi kl̋i ń nísi gl̋nana pɔ́ aa a sɔukɛ̀o. 2 Aa lɛ̀ gbɛ goa
mia'ɛlɛ. 3 Kɛ́ aa gɛ̃̀, aai Dii Yesu gɛ eo. 4 Aa ku bíli guu, ɔ̃ gɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn plaeɔ bɔ̀ mɔ̀má pɔkasa
tɛkɛaɔ daa. 5 Vl̋a ń kṹ, aa ń mi pɛ̀lɛ, ɔ̃ gɔ̃ɛpiɔ ònɛ́: Bɔ́yãi álɛ gbɛ̃́ bɛ̃́ɛ wɛɛlɛ gɛɔ guui? 6 A
ku lao, à vù. A to yɛ̃́ pɔ́ a òɛ́ gɔɔ pɔ́ a ku Galile dɔágu 7 à mɛ̀, sema wà Gbɛ̃nazl̋n Nɛ́ kpá
duunkɛnaɔwa, aa aà páliwa, a gɔɔ àaɔ̃de zl̋ i vu.* 8 Ɔ yɛ̃́pi dɔ̀ńgu. 9 Bɔa mia kl̋i aa gɛ̀ yɛ̃́pi
baokpà aà l̋wa gbɛ̃ɔn kuɛdoɔnɛ ń gbɛ̃́ kl̋niɔ. 10 Maliama Madelɛni ń Yoanao ń Zaaki da
Maliamao ń nɔɛ kl̋ni pɔ́ aa kúńnɔɔ mɛ́ yɛ̃́pi ò zl̋napiɔnɛ. 11 Ɔ nɔɛpiɔ yɛ̃́pi kɛ̀nɛ́ lán faai

* 23:30 Oze 10.8 † 23:34 Soũ 22.19 ‡ 23:35 Soũ 22.8 § 23:36 Soũ 69.22 * 23:45 Bɔa 26.31-33 † 23:46
Soũ 31.6 ‡ 23:49 Luk 8.1-3 § 23:56 Bɔa 20.10 * 24:7 Luk 9.22, 18.31-33

yáwa, aai sio. 12 Ɔ Piɛɛ fɛ̀lɛ bàalɛ̀ gɛ̀ miapi kii. Kɛ́ à wɛkpàlɛ miapiu, i pɔe eo, sema bàabaa
pɔ́lɛɔ, ɔ̃ à ɛ̀a tà, àlɛ làasookɛ yápi aà kũ gbãa.

Ɛmausi zɛ́u
(Maa 16.12-13)

13 Gɔɔ doũpi zi Yesu ìwa gbɛ̃ɔn plaɔ lɛ́ gɛ́ wɛ́lɛ pɔ́ wì mɛ Ɛmausi. N Yelusalɛũo à kà kiloo
kuɛdo taa. 14 Aalɛ yá pɔ́ kɛ̀ píi faai bokɔ̃ɛ, 15 ɔ̃ gɔɔ pɔ́ aalɛ a faaibo, aalɛ a wàaipa, Yesu ń
lé, ɔ̃ aa bɛ zɛ́u sãnu. 16 Pɔe kpaanɛ́ ń aà dɔ̃ao. 17 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́ yá álɛ táa'oò ń kɔ̃oi? Ɔ
aa zɛ̀, an oo sisia. 18 An gbɛ̃do pɔ́ wì mɛ Keleopa wèwà à mɛ̀: Mɛ́ i kɛ ndo bàasio, gbɛ̃e ku
Yelusalɛũ a gi yá pɔ́ kɛ̀ gɔɔplaɛa dɔ̃io. 19 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Yá kpelei? Aa wèwà aa mɛ̀: Yesu
Nazalɛti yáɛ. Anabi zɔ̃ɔɛ. Gbɛ́pii dɔ̃ kɛ́ aà yãkɛa ń aà yã'oao bɔ̀ Lua kiiɛ. 20 Ɔ sa'onkiaɔ ń
wá gbãadeɔ aà kpàmá, kɛ́ wà yãdaaàla yái, wi aà páliwa wà dɛ. 21 Wápiɔ sɔ̃ wálɛ e ɔ̃mɛ a
Isailiɔ suaba. Bee kpɛ yápi kɛa gɔɔ àaɔ̃den gbã. 22 Ɔ yá pɔ́ wá nɔɛeɔ ò bɔ̀ wá saɛ. Kɛ́ aa gɛ̀ aà
mia kii gufɛ̃nɛa, 23 aai aà gɛ e weo. Aa sù aa mɛ̀ malaikaɔ bɔ̀ mɔ̀má, aa ònɛ́ a ku bɛ́ɛ. 24 Ɔ
wá gbɛ̃eɔ gɛ̀ miapi gwai, aa è lá nɔɛpiɔ ònɛ́wa, a ku weo. 25 Ɔ Yesu ònɛ́: Làasoosaideɔ, ili yá
pɔ́ ãnabiɔ ò si kpaao. 26 Lua dìlɛ Mɛsii taasikɛ beewa, i gbasa gɛ̃ a gawi guuo lò? 27 Daalɛa
Mɔizi láwa e à gɛ̀ pɛ̀ ãnabiɔ pɔ́wa píi, Yesu yá pɔ́ kɛ̃a Lua yáu azìa yá musu bɔɔlɛkɛ̀nɛ́ píi.
28 Kɛ́ aa kãikũ ń wɛ́lɛ pɔ́ aalɛ gɛ́uo, Yesu kɛ̀ lá á ye gɛ̃zɛawa. 29 Ɔ aa aà kũkũ aa mɛ̀: Gɔ̃wanɔ
la. Oosi kɛ̀, gu lɛ́ gɛ̃kɔ̃u. Ɔ à gɛ̃ ua à gɔ̃ńnɔ. 30 Gɔɔ pɔ́ àlɛ pɔbleńnɔ, ɔ̃ à pɛ̃ɛ sɛ̀ à báaadàu, ɔ̃ a ɛ̀
a kpàmá. 31 Ɔ an wɛ́ kɛ̃ aa aà dɔ̃ sa, ɔ̃ aa kùawà. 32 Ɔ aa òkɔ̃ɛ: Kɛ́ àlɛ yã'owɛ̃ɛ zɛ́u, àlɛ Lua yá
pílokɛ̃wɛ̃ɛ, wá nɔ̀sɛ lɛ́ yáalɔo lé? 33 Ɔ aa fɛ̀lɛ gɔ̃ɔ aa ɛ̀a gɛ̀ Yelusalɛũ. Aa aà ìwa gbɛ̃ɔn kuɛdoɔ
è kãaaa we ń gbɛ́ pɔ́ nàmáɔ 34 aalɛ mɛ: Dii vù sìanaɛ. A azìa ɔ̀lɔ Simɔɔɛ. 35 Ɔ gbɛ̃ɔn plapiɔ
zɛ́ guu yá dàu sìunɛ́ ń lá aa aà dɔ̃ gɔɔ pɔ́ à pɛ̃ɛ ɛ̀o.

Yesu azìa ɔlɔa a ìwaɔnɛ
(Mat 28.16-20, Maa 16.14-20, Zãa 20.19-23, Zìn 1.6-8)

36 Kɛ́ aalɛ yápi o màa, kándo aa aà è zɛa ń guu, ɔ̃ a ònɛ́: Aɔ kú ń aafiao. 37 Ɔ gili gɛ̃ńgu,
vìa ń kú, aalɛ e gyaade wa è. 38 Ɔ a ònɛ́: Akɛa á nɔ̀sɛ ɔ̃ɔkpài? Akɛa á kú ń nɔ̀sɛ plaplaoi?
39 A ma ɔɔ gwa ń ma gbáɔ, mámɛ. A ɔkãa à gwa. Gyaade mɛ ge wá vì lá a ma ɛɛwao. 40 Kɛ́
a ò màa, ɔ̃ à a ɔɔ ń a gbáɔ ɔ̀lɔnɛ́. 41 Pɔna guu aa a ɛɛbò, kɛ́ à bɔ̀ ń saɛ yái. Ɔ à ń lá à mɛ̀: Pɔblea
kua? 42 Ɔ aa kpɔ̀ kpaatɛa kɔ̃ɔ kpàwà, 43 ɔ̃ a sò ń wáa. 44 Ɔ a ònɛ́: Yá pɔ́ má òɛ́ gɔɔ pɔ́ má
kúánɔ mɛ́ kɛ̀. Ma mɛ̀ sema yá pɔ́ wa ò ma yá musu Mɔizi ikoyã láu ń ãnabiɔ láo ń Soũ láo
pa píi. 45 Ɔ à ń nɔ̀sɛ wɛ̃nɛ́, kɛ́ aa e yá pɔ́ kú lápiɔ guu dɔ̃. 46 A ònɛ́: A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀,
Mɛsii a taasikɛ, a gɔɔ àaɔ̃de zi i bɔ gau, 47 wi waasokɛ bui píiɛ ń aà tɔ́o daalɛa Yelusalɛũ, kɛ́
aa nɔ̀sɛlilɛ, an duuna i kɛ́má. 48 Yápi seeladeɔn á ũ. 49 Mapi sɔ̃ má gba pɔ́ ma Mae a lɛgbɛ̃
kpásãɛ́. Aɔ ku wɛ́lɛ guu la e gbãa bɔ luabɛ à kúála.†
50 Ɔ Yesu bɔ̀ńnɔ wɛ́nkpɛ e Bɛtani saɛ, ɔ̃ à ɔsɛ̀ plapla à báaadàńgu. 51 Kɛ́ àlɛ báaadańgu
màa, ɔ̃ à kɛ̃má, Lua aà sɛ̀ tàò a kii. 52 Ɔ aa kùlɛɛ̀, aa ɛ̀a tà Yelusalɛũ ń pɔna zɔ̃ɔo. 53 Aaìɔ ku
Lua ua gɔɔpii, aaɔ Lua sáaukpa.

---

† **24:49** Zìn 2.1-4

ZÃA
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Yesu Kilisi baona lá mɛ̀n síiɔ̃ɔ guu Zãa láɛ bee mɛ́ adoa. Yesu taasikɛa yá̃ bàasi (18-19), yã pɔ́ kú láɛ bee guu doũ ń baona lá kĩ̀niɔ. Ɔmɛ nɔsɛa Kana (2.1-12) yã'ò ń Nikodɛũ gɛa Yesu kĩ́i yá̃o (3.1-21) ń Samali nɔɛ yá̃o (4.1-12) ń Bɛzata kpáa'okĩ̀i gyãe gbá̃gbãa yá̃o (5.1-18) ń gbɛ̃́ pɔ́ wa ì vĩ̀a gbá̃gbãao (9.1-41) ń yãpãleɔ. I Yesu yãkɛaɔ o dasio, ãma pɔ́ pɔ́ a ò Yesu yãdàdaò gbɛ̃́ɔnɛ maamaaɛ.

Lápi daalɛkĩ̀i (1.1-18) ɔ̀lɔwɛ̃ɛ kɛ́ Yesuá Lua Yá̃ pɔ́ ì̀ɔ ku gɔɔpiiɛ, ɔ̃ à gɔ̃̀ gbɛ̃nazĩ̀na ũ a kú ń guu wɛ̃ni ń gupuao ń sĩ̀anao ũ.

Baona láɛ bee kpaalɛa lɛɛ plaɛ, yá̃ pɔ́ kɛ̀ zadɔ̃ Yesu kũgɔɔ i kao (2.4) ń yá̃ pɔ́ kɛ̀ kɛ́ aà tɔbɔgɔɔ kào (12.23).

E aà gɔɔ àɔ ká (1.19-12.50). Zãa Da'ilɛna dɔ̀aa kɛ̀ Yesupi seelade ũ. Aà ì̀waɔ Ã̀ndelee ń Filipio ń Natanaɛlio kɛ̀ seeladeɔ ũ lɔ, yá̃ pɔ́ an baade è Yesuwa ɔ̃ à kɛ̀ a seelade ũ. Bee gbɛa à Yesu kpaaũa ń gbɛ̃eɔ yã'ò ń dabudabu mɛ̀n sopla pɔ́ à kɛ̀ seela ũɔ. Dabudabupiɔ mi mɛ́ yá̃ ũ. Kɛ́ Zãa yá̃ sɛ́ia beeɔ ò a làa, à yá̃ pɔ́ Yesu ò azĩ̀a yá̃ musu kɛ̃̀ (12.37-50).

Kɛ́ Yesu gɔɔ kà (13.1). Yesupi lɛ́ gbɛzã dĩ̀lɛ a ì̀waɔnɛ lá wĩ̀ kɛwa (13-16). Bee gbɛa wabikɛa guu i gi taasi pɔ́ a kɛio, ɔ̃ à a ì̀wa pɔ́ aa gɔ̃ a kpɛɔ nà a Maeɛ a ɔzĩ̀ (17). Ɔ Zãa Yesu kũa yá̃ dàu a sĩ̀u lá a yá̃ kú baona lá kĩ̀niɔ guuwa, lá wà yãdàaàla, wà aà pà lipãakɔ̃awa, ɔ̃ wà aà mia è da gii (18-20). Aà bɔa gau gbɛa à bɔ̀ mɔ̀ Maliama Madelɛni ń a ì̀waɔwa, atɛ̃sa Tomaa. Lɛɛ 21 guu à bɔ̀ mɔ̀ a ì̀wa gbɛ̃ɔn soplaɔwa Tibelia ísida lɛ́.

Lápi láakĩ̀i (20.30-31) Zãa yá̃ pɔ́ tò a baona lápi kɛ̃̀ ò, kɛ́ wà e Yesu sí Lua Nɛ́ Mɛsii ũ, wí wɛ̃ni e aà náaikɛa yá̃i, asa Lua mɛ́ Yesu zĩ̀, ɔ̃ Yesu mɛ̀ ámɛaa zɛ́ ń wɛ̃nio ń sĩ̀anao ũ (14.6).

Yesu Kilisi mɔa dú̃nia guu

1 Asĩ̀nizĩ̀ Yá̃ kú, Yá̃pi kú ń Luao, mɛ́ Yá̃piá Luaɛ. 2 A kú ń Luao asĩ̀nizĩ̀. 3 Lua pɔ́pii kɛ̀ aà
sabaiɛ, pɔe ku à kɛ̀ aà saio. 4 Aà guu wɛ̃ni kuu, mɛ́ wɛ̃nipi dɛ gupua ũ gbɛ̃́ɔnɛ. 5 Gupuapi ì̀
bii gusiau, ɔ̃ gusiapi lí e dàao.
6 Lua gbɛ̃e zĩ̀, aà tɔ́n Zãa. 7 Ã mɔ̀ gupuapi seelade ũ, à aà yã'ò gbɛ̃́ɔnɛ, kɛ́ gbɛ̃́pii e aà
náaikɛ a sabai. 8 Aàpi mɛ́ gupuapi ũo, à mɔ̀ gupuapi seelade ũɛ. 9 Gupua sĩ̀ande pɔ́ ì̀ gupu
gbɛ̃́piiɛ mɛ́ lɛ́ mɔ́ dú̃nia guu.
10 A ku dú̃nia guu. Baa kɛ́ Lua dú̃nia kɛ̀ aà sabai, dú̃nia i aà dɔ̃o. 11 Ã mɔ̀ a bɛ, ɔ̃ aà gbɛ̃́ɔ
i aà dilɛo. 12 Gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀aànɔ aa aà náaikɛ̀ɔ sɔ̃, à ń gbá zɛ́ aa gɔ̃̀ Lua nɛ́ɔ ũ. 13 An iapi i bɔ gbɛ̃e
au guuo, i bɔ mɛfɛlɛa ge gɔ̃ɛ pɔeã kĩ́io, Lua mɛ́ ń í. 14 Yá̃pi gɔ̃̀ gbɛ̃nazĩ̀na ũ, à gɔɔplakɛ̀wanɔ,
ɔ̃ wa aà gawi è,* Mae Lua Nɛ́ mɛ̀ndona gawiɛ, gbɛ̃kɛ ń sĩ̀anao pɛ̀ɛwà.†
15 Zãa mɛ́ aà seelade ũ, à pũ̀na à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ ma aà yã'òn kɛ. Ma mɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ma gbɛa
dɛmala, kɛ́ a ku ma ãa yá̃i. 16 Aà gbɛ̃kɛ pɛɛawà guu à gbɛ̃kɛkɛ̀ wá baadeɛ, mɛ́ aà gbɛ̃kɛpi kɛ̀
gbɛ̃kɛ ũ. 17 Lua a ikoyã kpàwɛ̃ɛ Mɔiziwa, à gbɛ̃kɛ ń sĩ̀anao kɛ̀wɛ̃ɛ Yesu Kilisi sabaiɛ. 18 Gbɛ̃e
i wɛsi Lualɛ yãao. Lua Nɛ́ mɛ̀ndona pɔ́ kpaa a Maepi kùɛ mɛ́ tò wa aà dɔ̃.

Zãa Da'ilɛna seeladekɛa
(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Luk 3.1-22)

19 Yuda gbãade pɔ́ kú Yelusalɛũɔ sa'onaeɔ ń Levii buieɔ zĩ̀ Zãawa, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀:
Mmɛnn déi? Yá̃ pɔ́ a ònɛ́n kɛ: 20 A òné wásawasa, i yãe ulɛnɛ́o à mɛ̀: Mɛsiin ma ũo. 21 Ɔ aa
aà là aa mɛ̀: Dén n ũ sai? Ɛlian‡ n ũa? A wèmá à mɛ̀: Aawo! Ɔ aa ɛ̀a aà là lɔ: Ã̀nabi zɔ̃ɔn§

* 1:14 Bɔa 33.18 † 1:14 Bɔa 34.6 ‡ 1:21 Mal 3.23 § 1:21 Iko 18.15

n ũa? A wèmá à mɛ̀: Aawo! 22 Ɔ aa òɛ̀ lɔ: Mmɛnn dé sɔ̃i? Owɛ̃ɛ kɛ́ wà e o gbɛ̃́ pɔ́ wá zỉ́ɔnɛ.
Kpelewa ńlɛ o nzỉa yã́ musui? 23 Ɔ à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ a lɔɔ dɔ gbáau, àlɛ oné wà zɛpoo Diiɛn ma
ũ, lá ãnabi Isaia a yã'òwa.*
24 Gbɛ̃́ pɔ́ wà ń zỉ́pìɔ sɔ̃, aa bɔ̀ Falisiɔ kỉ́iɛ. 25 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Lá Mɛsiin n ũo ge Ɛlia ge
ãnabi zɔ̃ɔ, bɔ́yãi ńlɛ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛi? 26 Zãa wèmá à mɛ̀: Mi gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ, ãma gbɛ̃e kú á guu,
á aà dɔ̃o. 27 Alɛ mɔ́ ma gbɛa, mi ka kɛ́ mà aà sabala bɔbɔ̀ɛo. 28 Yã́pi kɛ̀ Bɛtani pɔ́ kú Yuudɛ̃
baale, gu pɔ́ Zãa lɛ́ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛuɛ.
29 Kɛ́ a gu dɔ̀, Zãa Yesu è àlɛ mɔ́ a kỉ́i, ɔ̃ à mɛ̀: Sã pɔ́ Lua kpà a dṹnia duuna wolon kɛ.
30 Gbɛ̃́pi yã́ má ò yãa ma mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ma gbɛa dɛmala, kɛ́ a ku ma ãa yã́i. 31 Má aà dɔ̃
yãao, ãma ma mɔ, málɛ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ, kɛ́ Isailiɔ e aà dɔ̃ yã́iɛ.
32 Zãa mɛ́ aà seelade ũ à mɛ̀: Ma Lua Nisỉna è à bɔ̀ luabɛ à sù lán felenawa à mɔ̀ dỉɛ̀.
33 Má aà dɔ̃ yãao. Kɛ́ Lua ma zỉ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛi, a òmɛɛ gbɛ̃́ pɔ́ má è Lua Nisỉna mɔ̀ dỉɛ̀, aàpi
mɛ́ a gbɛ̃́ɔ da Nisỉnapiu. 34 Ma bee è, ɔ̃ má dɛ aà seelade ũ, ɔ̃mɛ Lua Nɛ́ ũ.

Yesu ỉwa sɛ̃́iaɔ

35 Kɛ́ a gu dɔ̀, Zãa ɛ̀a ku we lɔ ń a ỉwaɔ gbɛ̃ɔn plao. 36 Kɛ́ à Yesu è àlɛ gɛ̃, à mɛ̀: Sã pɔ́ Lua
kpàn we! 37 Kɛ́ ỉwa gbɛ̃ɔn plapiɔ yã́pi mà, aa bɔ̀ tɛ Yesuzi. 38 Yesu lỉli a è aa tɛazi, ɔ̃ à ń lá à
mɛ̀: Bɔ́ á yeii? Aa òɛ̀: N bɛ ku má ni Labi? (Bee mɛ̀ Mɛtulu.) 39 A wèmá à mɛ̀: A mɔ gwa. Ɔ
aa gɛ̀ gu pɔ́ a kuu è, ɔ̃ aa gɔ̃̀aànɔ zỉbeezỉ. Oosi mɔ̀ síiɔ̃ zaawa.
40 Gbɛ̃ɔn pla pɔ́ aa Zãa yãmà aa bɔ̀ tɛ Yesuzipiɔ, an gbɛ̃do á Simɔɔ Piɛɛ dãuna Andeleeɛ.
41 A gɛ̀ a vỉ̀i Simɔɔ lè gỉa, ɔ̃ a òɛ̀: Wa Mɛsii è. (Bee wỉ mɛ lɔ Kilisi.) 42 Ɔ à gɛ̀aànɔ Yesupi kỉ́i.
Yesu aà gwà soee à mɛ̀: Zãa né Simɔɔn n ũ. Wali onɛ sa Piɛɛɛ. (Bee mɛ̀ gbɛ.)
43 Kɛ́ a gu dɔ̀, Yesu ye ta Galile bùsuu, ɔ̃ à kpàaũ ń Filipio. A òɛ̀: Tɛmazi. 44 Filipipiá
Andelee ń Piɛɛo bɛ wɛ́lɛ Bɛsaida gbɛ̃́ɛ. 45 Ɔ Filipi gɛ̀ Natanaɛli lè à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ Mɔizi a yã'ò
a ikoyã guu mɛ́ ãnabiɔ a yã'ò lɔ, wa aà è. Yosɛfu nɛ́ Yesuɛ. Nazalɛti gbɛ̃́ɛ. 46 Natanaɛli òɛ̀:
Gbɛ̃maa a bɔ Nazalɛtie? Filipi òɛ̀: Mɔ ǹ gwa. 47 Kɛ́ Yesu Natanaɛli è àlɛ mɔ́ a kỉ́i, à aà yã'ò à
mɛ̀: Isaili zálalan kɛ, aà nɔ̀sɛ mɔafili vỉo. 48 Ɔ Natanaɛli òɛ̀: N ma dɔ̃ má ni? Ɔ Yesu wèwà
à mɛ̀: E Filipi àɔ gɛ́ n sísii, ma n e kaadɔɛna gbáu. 49 Ɔ Natanaɛli òɛ̀: Mɛtulu, Lua Nɛ́n n ũ,
Isailiɔ Kían n ũ. 50 Yesu òɛ̀: Kɛ́ má ònɛ ma n e kaadɔɛna gbáu, ɔ̃ n ma náaikɛ̀a? Nyɔ̃ yãzɔ̃ɔ
e dɛ kɛ́ beela. 51 A ɛ̀a òɛ̀ lɔ: Sỉana málɛ oɛ́, á luabɛ e wɛ̃a, Lua malaikaɔ i dɛdɛ Gbɛ̃nazỉn
Nɛ́wa, aai pilawà.†

2

Nɔsɛa Kana

1 A gɔɔ àaɔ̃de zỉ wàlɛ nɔsɛ Kana, Galile bùsuu. Yesu da ku we, 2 mɛ́ wà Yesu ń a ỉwaɔ sỉsi
nɔsɛpi guu lɔ. 3 Kɛ́ vɛ̃ɛ kɛ̀sã, Yesu da òɛ̀: Aa vɛ̃ɛ vỉ lɔo bɛ. 4 Ɔ Yesu wèwà à mɛ̀: Akɛa n mɔ
ma kỉ́ii? A gɔɔ i kamɛɛ yãao. 5 Ɔ aà da ò zỉkɛnaɔnɛ: Lá a oɛ́ píi à kɛ. 6 Ola ku we mɛ̀n soolo
Yudaɔ gbãbɔ'ikabɔɔ ũ. A keeɔ ỉ í sí litili basiiɔ̃ɛ, a keeɔ basoolo. 7 Ɔ Yesu ò zỉkɛnaɔnɛ: A íka
olaɛ beeɔ pai. Ɔ aa ikà ń pai yɛlɛlɛyɛlɛlɛ. 8 Ɔ a ònɛ́: A tɔ gɛò blɛblen dɔaanaɛ sa. Ɔ aa tɔ̀ gɛ̀oɛ̀.
9 Kɛ́ dɔaanapi í lilɛa vɛ̃ɛ ũpi ỉɛ, i dɔ̃ gu pɔ́ à bɔ̀uo, ãma zỉkɛna pɔ́ aa ípi tɔ̀ɔ dɔ̃. Ɔ dɔaanapi
nɔde sỉsi 10 a òɛ̀: Vɛ̃ɛ na ɔ̃ wỉ kpámá gỉa. Gɔɔ pɔ́ i zɔ̃̀lɛmá, ɔ̃ wỉ mɔ́ ń a ỉ́io sa. Mpi sɔ̃ n vɛ̃ɛ na
tò gbɛzã.
11 Yesu dabudabu sɛ̃́ia bee kɛ̀ Kana, Galile bùsuuɛ. A tɔbɔ̀, ɔ̃ aà ỉwaɔ aà náaikɛ̀.
12 Bee gbɛa Yesu gɛ̀ Kapɛnaũ ń a dao ń a dãunaɔ ń a ỉwaɔ, ãma aai gɔɔplakɛ weo.

Yesu kua Lua ua
(Mat 21.12-13, Maa 11.15-17, Luk 19.45-46)

13 Kɛ́ Yudaɔ Gɛ̃amusu* dikpɛ kãikũ̀, ɔ̃ Yesu gɛ̀ Yelusalɛũ. 14 A è wàlɛ zuɔ ń sãɔ ń

* **1:23** Isa 40.3 † **1:51** Daa 28.12 * **2:13** Bɔa 12.1-11

felenguuluɔ yia Lua ua, mɛ́ ɔlɛũkpakɛnaɔ zɔ̃lɛa we. 15 Ɔ à bàflã tã̀ à ń yá ń bɔ́lɛ, sãɔ ń zuɔ
píi. Ã ɔlɛũkpakɛnapiɔ ɔ̃a fã̀aa, à ń táabũnuɔ fuangba. 16 Ɔ a ò felenyianapiɔnɛ: Ã pɔ́piɔ
sɛ́lɛ bɔò píi. Ãsu ma Mae kpɛ́ kɛ ɛlɛ ũo. 17 Ɔ yã́ pɔ́ kɛ̃a láuɛ bee dɔ̀ aà ĩ̀waɔgu à mɛ̀: N kpɛ́ yã́
ma kũ gbãa, àlɛ ma ibaba.† 18 Ɔ Yuda gbãadeɔ aà là aa mɛ̀: Dabudabu kpele ńyɔ̃ kɛwɛ̃ɛ,
kɛ́ wà e dɔ̃ ń yã́ bee kɛa iko vĩ̀i? 19 Yesu wèmá à mɛ̀: Ã Lua kpɛ́ɛ bee wí, má ɛa kpɛ́pi fɛlɛ
gɔɔ àaɔ̃. 20 Ɔ gbãadepiɔ ò̀ɛ: Wɛ̃̀ blasɔo ń mɛ̀ndoo ɔ̃ wà kpɛ́pi dɔ̀, mɛ́ mpi ńyɔ̃ fɛlɛ gɔɔ àaɔ̃ɛ lò?
21 Ãma Lua kpɛ́ pɔ́ à a yã'òpi, aà mɛ yã́ àlɛ o. 22 Kɛ́ Yesu bɔ̀ gau, yã́ pɔ́ a òpi dɔ̀ aà ĩ̀waɔgu, ɔ̃
aa yã́ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalau sĩ̀‡ ń yã́ pɔ́ Yesu òpio.

23 Yesu kua Yelusalɛũ Gɛ̃amusu dikpɛ zĩ́ wà aà náaikɛ̀ dasi, kɛ́ wà dabudabu pɔ́ a kɛ̀ɔ è
yã́i. 24 Yesu i ń náaikɛo, asa a gbɛ̃́pii nɔ̀sɛ dɔ̃ɛ. 25 Aà bàa kú ń gbɛ̃e gbɛ̃nazĩ̀na yã'oaɛoo, asa
a yã́ pɔ́ kú ń nɔ̀sɛ guu dɔ̃ɛ.

3

Yesu ń Nikodɛũo

1 Falisie ku wĩ̀ mɛ Nikodɛũ. Yuda gbãadeɔ doɛ. 2 Ã mɔ̀ Yesu kĩ́i gwãasĩ̀na a ò̀ɛ: Mɛtulu,
wá dɔ̃ kɛ́ yãdanɛde pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́in n ũ, asa gbɛ̃e a fɔ̃ dabudabu pɔ́ ni kɛɔ kɛo, sema Lua
kuaànɔ bàasio. 3 Ɔ Yesu ò̀ɛ: Sĩ̀ana málɛ onɛ, mɛ́ i kɛ wà gbɛ̃́ ĩ̀ lɔ bàasio, a e àɔ kpala pɔ́ bɔ̀
Lua kĩ́i dɔ̃o. 4 Ɔ Nikodɛũ Yesu là à mɛ̀: Kpelewa wa gbɛ̃́ gbãa ii? A ɛa gɛ̃ a da nɔ̀sɛ guu, aà
a i lɔ yã̀? 5 Ɔ Yesu wèwà à mɛ̀: Sĩ̀ana málɛ onɛ, mɛ́ i kɛ wà gbɛ̃́ ĩ̀ ń ío ń Lua Nisĩ̀nao bàasio,
a e gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i guuo. 6 Gbɛ̃nazĩ̀na nɛ'iaá mɛ yã́ɛ, Lua Nisĩ̀na nɛ'iaá nisĩ̀na yã́ɛ.
7 Ǹsu to yã́ pɔ́ má ònɛ bɔ n saɛo, sema wà á i lɔ. 8 Ĩ̀ana ĩ̀ káka gu pɔ́ a yeiu. Ni a kɔ̃fĩ ma, nili
dɔ̃ gu pɔ́ àlɛ bɔu ge gu pɔ́ àlɛ gɛ́uo. Màa ĩ̀ɔ dɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ Lua Nisĩ̀na aà ĩ̀o.

9 Ɔ Nikodɛũ aà là à mɛ̀: Kpelewa yã́ bee a kɛi? 10 Yesu wèwà à mɛ̀: N Isailiɔ yãdanɛde ia
ɔ̃ ń bee dɔ̃oa? 11 Sĩ̀ana málɛ onɛ, yã́ pɔ́ wá dɔ̃ ɔ̃ wi o. Yã́ pɔ́ wá è seeladeɔn wá ũ, ɔ̃ ili wá yã́
sio. 12 Lá ma tɔɔlɛ yã'ò̀ɛ́, ili sio, tó ma luabɛ yã'ò̀ɛ́, á síe?

13 Gbɛ̃e i gɛ́ luabɛ yãao, sema Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ pɔ́ bɔ̀ we bàasio. 14 Lá Mɔizi mlɛ̃ sɛ dɔ̀ musu
guwaiwaiu,* màa wa Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ sɛ́ dɔ musu, 15 kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ aà náaikɛ àɔ wɛ̃ni láasai vĩ̀.
16 Asa Lua ye dṹniazi à kɛ̀ zài, ɔ̃ à a Nɛ́ mɛ̀ndona kpà, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ aà náaikɛ a gao, wɛ̃ni
láasai ɔ̃ aɔ vĩ̀. 17 Lua i a Nɛ́ zĩ̀ dṹnia guu yãdai dṹniapila no, kɛ́ à dṹnia suaba aà sabai
yã́iɛ.

18 Yã́ a zɔ̃lɛ aà náaikɛnawao. Yã́ zɔ̃̀lɛ aà náaikɛnsaiwa kɔ̀, kɛ́ i Lua Nɛ́ mɛ̀ndonapi náaikɛo
yã́i. 19 Pɔ́ pɔ́ tò yã́ zɔ̃̀lɛ gbɛ̃́ɔwan kɛ: Gupua mɔ̀ dṹnia guu, ɔ̃ aa ye gusiai dɛ gupuapila, kɛ́
an yãkɛaɔ vãi yã́i. 20 Asa vãikɛna píi za gupuauɛ, ĩ̀li mɔ́ gupua kĩ́io, kɛ́ aà yãkɛaɔ su bɔo
yã́i. 21 Gbɛ̃́ pɔ́ ĩ̀ zĩ̀kɛ sĩ̀anawa, ade mɛ́ ĩ̀ mɔ gupua kĩ́i, kɛ́ wà e dɔ̃ kua Lua guu ɔ̃ à yã́piɔ kɛ̀u.

Zãa Da'ilɛna Yesu yã'oa

22 Bee gbɛa Yesu gɛ̀ Yude bùsuu ń a ĩ̀waɔ. Ã gɔɔplakɛ̀ńnɔ we, àlɛ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ. 23 Zãa
lɛ́ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ sɔ̃ Ainɔ, Saliũ saɛ, asa í di weɛ. Wĩ̀ɔ mɔ aà kĩ́i, ɔ̃ ĩ̀ ń da'ilɛkɛ. 24 Asa wi
Zãa dakpɛu yãao. 25 Gɔɔ bee Zãa ĩ̀waeɔ nà lɛkpaakɛawa ń Yuda gbãadeeo gbãbɔa yã́
musu. 26 Ɔ aa sɔ̃̀ Zãazi aa mɛ̀: Mɛtulu, gbɛ̃́ pɔ́ kunnɔ yãa Yuudɛ̃ baale, n aà yã'òwɛ̃ɛ, ɔ̃mɛ
lɛ́ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ tia, gbɛ̃́pii lɛ́ gɛ́ aà kĩ́i. 27 Zãa ònɛ́: Gbɛ̃e lí fɔ̃ yãe kɛ̀o, sema Lua aà gbà zɛ́
bàasio. 28 Ãmɛ á ma seeladeɔ ũ, kɛ́ má ò mámɛ má Mɛsii ũo. Ma mɛ̀ Lua ma zĩ̀ mà dɔaàɛ̀ɛ.†
29 Nɔsɛna mɛ́ nɔ vĩ̀. Nɔsɛna gbɛ̃na ĩ̀ɔ zɛ aà saɛ, ĩ̀ swã́kpa aà yã́i, nɔsɛna lɔɔ ĩ̀ aà pɔ kɛ na.
Beewa sɔ̃ ma pɔ na kɛ̀ zài. 30 Sema aàpi àɔ kã́fĩ mapi míɔ lao.

---

† **2:17** Soũ 69.10 ‡ **2:22** Soũ 16.10 * **3:14** Nao 21.9 † **3:28** Zãa 1.20

[31] Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ musu dɛ gbɛ̃́piia. Gbɛ̃́ pɔ́ a kɛa bɔ̀ dṹnia guuá dṹnia gbɛ̃́ɛ, dṹnia yɑ̃́ ɪ̃̀ o. Gbɛ̃́
pɔ́ bɔ̀ luabɛ dɛ gbɛ̃́piia, [32] ɪ̃̀ɔ dɛ pɔ́ pɔ́ a è ń yɑ̃́ pɔ́ a mào seelade ũɛ, ɔ̃ gbɛ̃e lí aà yɑ̃́ sio. [33] Gbɛ̃́ pɔ́
aà yɑ̃́ sɪ̃̀, ade Lua sɪ̃́anadekɛ sɪ̃̀ɛ. [34] Gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà zɪ̃̀pi ɪ̃̀ Lua yɑ̃'o, asa Lua i a Nisɪ̃̀na kpawà
kasoo. [35] Mae Lua ye a Nɛ́zi, ɔ̃ à pɔ́pii nàɛ̀ a ɔzɪ̃̀. [36] Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ Nɛ́pi náaikɛ wɛ̃ni láasai vɪ̃̀. Gbɛ̃́
pɔ́ lɛ́ gí aà yɑ̃mai a wɛ̃nipi eo, Lua pɔ gi paaàziɛ.

4

Yesu ń Samali nɔɛo

[1] Falisiɔ mà Yesu lɛ́ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ, àlɛ ɪ̃̀waɔ e dɛ Zɑ̃ala. [2] I kɛ Yesu mɛ́ ń da'ilɛkɛ̀ azɪ̃̀ao, aà
ɪ̃̀waɔ mɛ́ kɛ̀. [3] Kɛ́ Yesu yɑ̃́pi mà, à bɔ̀ Yude à ɛ̀a lɛ́ tá Galile. [4] Gɛa guu sema aà bɔ ń Samali
bùsuo. [5] Ɔ à kà Samali wɛ̃́lɛ pɔ́ wɪ̃̀ mɛ Sikaa. A zɑ̃̀ ń tɔɔlɛ pɔ́ Yakɔbu kpà a nɛ́ Yosɛfuwa
yɑ̃aoo.* [6] Yakɔbu lɔ̀ɔ ku we. Yesu táa'ò à kpàsa, ɔ̃ à zɔ̃̀lɛ lɔ̀ɔpi saɛ. Ɪatɛ̃ kà minanguo.
[7] Samali nɔɛe mɔ̀ ítɔi, ɔ̃ Yesu òɛ̀: Ma gba í mà mi. [8] Aà ɪ̃̀waɔ sɔ̃ aa gɛ̀ wɛ̃́lɛ guu blɛ lúi. [9] Ɔ
nɔɛpi òɛ̀: Yudan n ũ, Samali nɔɛn ma ũ, ɔ̃ ńlɛ imia gbɛaaa? (Asa Yudaɔ ń Samaliɔ yɑ̃́ lí
kákɔ̃uo.) [10] Ɔ Yesu òɛ̀: Tó ń gba pɔ́ Lua ɪ̃̀ danɛ́ dɔ̃ ń ma gbɛ̃́ pɔ́ málɛ í gbɛamao, dɔ̃ ń gbɛ̀aa,
mí n gba í wɛ̃nide. [11] Nɔɛpi òɛ̀: Mae, ń goa vɪ̃̀o. Lɔ̀ɔɛ sɔ̃, a ɛ zɑ̃̀. Nyɔ̃ í wɛ̃nidepi e má ni? [12] N
dɛ wá dezi káau Yakɔbula yɑ̃̀? Ɔmɛ lɔ̀ɔpi tòwɛ̃ɛ. Aàpi a imɪ̃̀ ń a nɛ́ɔ ń a pɔtuoɔ. [13] Ɔ Yesu òɛ̀:
Gbɛ̃́ pɔ́ íɛ bee mɪ̃̀, imi a ɛa aà dɛ lɔɛ. [14] Gbɛ̃́ pɔ́ a í pɔ́ má kpáwà mi sɔ̃, imi a aà dɛ bau lɔo.
Asa í pɔ́ má kpáwà a gɔ̃ aà nɔ̀sɛ guu nibɔna pɔ́ a ibɔɛ̀ wɛ̃ni láasai ũ. [15] Ɔ nɔɛpi òɛ̀: Mae, ma
gba í bee, kɛ́ imi su ma dɛ mà mɔ ítɔi la lɔo.
[16] Yesu òɛ̀: Gɛ́ n zɑ̃́ sísii, í mɔ́ sɑ̃nu. [17] Nɔɛpi wèwà à mɛ̀: Má zɑ̃́ vɪ̃̀o. Ɔ Yesu òɛ̀: Kɛ́ n mɛ̀
ń zɑ̃́ vɪ̃̀o, n yɑ̃'ò a zɛ́waɛ. [18] N zɑ̃kɛ̀ lɛɛ sɔo, mɛ́ gɔ̃ɛ pɔ́ ń kuaànɔ tiaá n zɑ̃́ no. N sɪ̃́ana'ò. [19] Ɔ
nɔɛpi òɛ̀: Mae, má dɔ̃̀ sa kɛ́ ɑ̃nabin n ũ. [20] Wá deziɔ kùlɛ Luaɛ gbɛɛ bee musu, ápiɔ sɔ̃ i mɛ
Yelusalɛũ mɛ́ gu pɔ́ wàli kúlɛuɛ̀ ũ. [21] Yesu òɛ̀: Nɔɛ, ma yɑ̃́ sí. Gɔɔe lɛ́ mɔ́ kɛ́ á kúlɛ Mae Luaɛ
gbɛɛ bee musu ge Yelusalɛũ lɔo. [22] Ápiɔ, i kúlɛ Luaɛ mɛ́ á aà dɔ̃o. Wápiɔ, wi kúlɛɛ̀ mɛ́ wá
aà dɔ̃, asa gbɛ̃́ɔ misia ɪ̃̀ bɔ wá Yudaɔ kɪ̃́ɛ.† [23] Gɔɔe lɛ́ mɔ́, à kà kɔ̀, kɛ́ lousisin sɪ̃́andeɔ kúlɛ
Mae Luaɛ ń sɪ̃́anao ń aà Nisɪ̃̀na gbɑ̃ao. Gbɛ̃́ bee taa ɔ̃ Mae Lua lɛ́ wɛɛlɛ aà kúlɛɛ. [24] Luaá
nisɪ̃̀naɛ, sema gbɛ̃́ pɔ́ aaɪ̃̀ kúlɛɛ̀ɔ kúlɛɛ̀ ń sɪ̃́anao ń aà Nisɪ̃̀na gbɑ̃ao. [25] Ɔ nɔɛpi òɛ̀: Má dɔ̃ kɛ́
Mɛsii pɔ́ wɪ̃̀ mɛ lɔ Kilisi a mɔ́. Tó à mɔ̀, a yɑ̃́pii bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ. [26] Ɔ Yesu òɛ̀: Ma gbɛ̃́ pɔ́ málɛ
yɑ̃'onɛ, mámɛ má aà ũ.
[27] Gɔɔ bee ɔ̃ Yesu ɪ̃̀waɔ sù. Kɛ́ àlɛ yɑ̃'o ń nɔɛo, à bɔ̀ ń saɛ, ɑ̃ma an gbɛ̃e i aà la bɔ́ a yei ge
bɔ́yɑ̃i àlɛ yɑ̃'o ń nɔɛpioo. [28] Ɔ nɔɛpi a lo tò we, à gɛ̀ wɛ̃́lɛ guu a ò gbɛ̃́ɔnɛ: [29] A mɔ gɔ̃ɛe gwa.
A yɑ̃́ pɔ́ má kɛ̀ɔ píi òmɛɛ. Mɛsii yɑ̃̀ mɔɔɔ? [30] Ɔ aa bɔ̀lɛ wɛ̃́lɛu, aalɛ gɛ́ Yesu kɪ̃́i.
[31] Gɔɔ bee sɔ̃ Yesu ɪ̃̀waɔ òɛ̀: Mɛtulu, ńyɔ̃ pɔble ya? [32] Ɔ a ònɛ́: Má pɔbleae vɪ̃̀ pɔ́ á dɔ̃o.
[33] Ɔ aà ɪ̃̀waɔ kɔ̃ làla aa mɛ̀: Gbɛ̃e mɔ̀ɛ ń blɛo yɑ̃̀? [34] Ɔ Yesu ònɛ́: Ma pɔblea mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ma zɪ̃̀
pɔeɑ̃kɛa ũ e mà gɛ zɪ̃̀ pɔ́ a dàmɛɛ midɛò.
[35] Ápiɔ i mɛ mɔ síiɔ̃ mɛ́ gɔ̃̀ kɛ́ pɔkɛkɛgɔɔ ká. Málɛ oɛ́ à wɛ́sɛ buaɔ gwa, asa pɔ́ɔ mà à kà
kɛkɛa. [36] Pɔkɛkɛna lɛ́ a asea e kɔ̀, àlɛ gbɛ̃́ɔ kɑ̃aa àizɑ̃na pɔ́ ũ, kɛ́ pɔtɔ̃na ń pɔkɛkɛnao e pɔnakɛ
sɑ̃nu. [37] Asa yɑ̃́ɛ beeá sɪ̃́anaɛ: Gbɛ̃do ɪ̃̀ pɔ́tɔ̃, gbɛ̃do ɪ̃̀ kɛkɛ. [38] Ma á zɪ̃́ pɔkɛkɛi gua pɔ́ i zɪ̃̀kɛuo.
Gbɛ̃pɑ̃leɔ mɛ́ zɪ̃̀kɛ̀ we, ɔ̃ álɛ ń zɪ̃̀ ài ble.
[39] Samali pɔ́ kú wɛ̃́lɛpi guuɔ Yesu náaikɛ̀ dasi yɑ̃́ pɔ́ nɔɛpi ònɛ́ yɑ̃́i, kɛ́ à mɛ̀ à yɑ̃́ pɔ́ á kɛ̀ɔ
píi òɛ. [40] Ayɑ̃mɛto kɛ́ aa kà Yesu kɪ̃́i, aa wabikɛ̀wà aà gɔ̃́ńnɔ, ɔ̃ à kɛ̀ńnɔ gɔɔ pla. [41] Kɛ́ Yesu
yɑ̃'ònɛ́, gbɛ̃pɑ̃leɔ aà náaikɛ̀ dasidasi. [42] Ɔ aa ò nɔɛpiɛ: I kɛ yɑ̃́ pɔ́ ń òwɛ̃ɛ yɑ̃́i wa aà náaikɛ̀i
adoo. Wa aà yɑ̃mà wázɪ̃̀aɛ, ɔ̃ wá dɔ̃̀ sɪ̃́ana kɛ́ dṹnia Suabanan aà ũ.

* **4:5** Daa 33.19 † **4:22** Isa 2.3

Bùsu gbãadee nɛ́ gbã́gbãa

43 Gɔɔ plapi kɛańnɔ gbɛa ɔ̃ à tà Galile, 44 asa Yesupi ò ãnabi líɔ bɛɛɛ vȉ azȉa bùsuuo. 45 Kɛ́
à kà Galile, Galiledeɔ gbãakpàaàzi, asa aa gɛ̀ dikpɛkɛ̀ Yelusalɛũɛ, ɔ̃ aa yã́ pɔ́ a kɛ̀ dikpɛpi
zȉɔ è píi.‡
46 Ɔ Yesu ɛ̀a gɛ̀ Kana, gua pɔ́ à í lȉlɛu vɛ̃ɛ ũ.§ Bùsu gbãadee ku we, aà nɛ́ lɛ́ gyãkɛ za
Kapɛnaũ. 47 Kɛ́ a mà Yesu bɔ̀ Yude à sù Galile, à gɛ̀ aà kȉi, à wabikɛ̀wà aà gɛ́ a nɛ́ gbã́gbãiɛ,
asa a ye gaɛ. 48 Ɔ Yesu òɛ̀: Mɛ́ i kɛ a dabudabuɔ ń yãbɔnsaɛɔ è bàasio, á ma náaikɛo. 49 Ɔ
gbãadepi òɛ̀: Mae, mɔ e ma nɛ́ àɔ ga. 50 Yesu òɛ̀: Ta bɛ. N nɛ́ a gao. Gɔ̃ɛpi yã́ pɔ́ Yesu òɛ sȉ,
ɔ̃ à dàzɛu. 51 Gɔɔ pɔ́ a bɛ zɛ́u, à kpàaũ ń a zȉkɛnaɔ, ɔ̃ aa òɛ̀ aà nɛ́ kú. 52 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Zaa
kpeletaa à dáamakɛ̀i? Ɔ aa òɛ̀: Gȉa ȉatɛ̃ auapilaa gɔ̃̀ɔ ɔ̃ mɛ̀wãapi gòwà. 53 Ɔ maepi dɔ̃̀ kɛ́
zaa pɔ́ Yesu òɛ a nɛ́ a gaon we. Ɔ aa aà náaikɛ̀, aàpi ń a bɛdeɔ píi.
54 Seela plaade pɔ́ Yesu kɛ̀ bɔa Yude sua Galilen we.

5

Gyãe gbã́gbãa kpáa'okȉi

1 Bee gbɛa Yudaɔ dikpɛe kà, ɔ̃ Yesu ɛ̀a gɛ̀ Yelusalɛũ. 2 Kpáa'okȉi kú we Sã Bɔlɛ saɛ, wȉ mɛ
Bɛzata ń Ɛbɛlu yã́o. Kpáa'okȉipi bilandaa vȉ sɔo, 3 gyãeɔ wúlɛau dasidasi, vȉaɔ ń ɛɛɔ ń gbɛ̃́
pɔ́ an gu imiaɔ. 4-5 Gɔ̃e ku we àlɛ gyãkɛ à kà wɛ̃̀ bla plasai. 6 Kɛ́ Yesu aà è wúlɛa we, a dɔ̃̀
kɛ́ àlɛ gyãkɛ à gɛ̃̀gɛ̃ maamaaɛ, ɔ̃ a òɛ̀: N ye ǹyɔ̃ aafiaa? 7 Gyãepi wèwà à mɛ̀: Mae, má gbɛ̃e
vȉ à ma da í guu gɔɔ pɔ́ à dèedeeo. Tó málɛ gɛ́ gɛ̃ui, gbɛ̃pãle ȉ dɔaa gɛ̃ ma ãaɛ. 8 Yesu òɛ̀: Fɛlɛ
zɛ ǹ n pɛ sɛ táa'o. 9 Wegɔ̃ɔ gɔ̃ɛpi aafia'è. A a pɛ sɛ̀ à táa'ò.
Gɔɔpiá kã́mabogɔɔzȉɛ, 10 ɔ̃ Yuda gbãadeɔ ò gɔ̃ɛ pɔ́ gbã̀gbãpiɛ: Kã́mabogɔɔzȉn gbã. I kũ
ǹyɔ̃ n pɛ sɛao.* 11 A wèmá à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ ma gba aafia mɛ́ òmɛɛ mà a pɛ sɛ mà táa'o. 12 Ɔ aa
aà là aa mɛ̀: Démɛ ònɛ ǹ n pɛ sɛ ǹ táa'oi? 13 Gbɛ̃́ pɔ́ gbã̀gbãpi dɔ̃ dé no, asa Yesu gɛ̀lɛ bíla pɔ́
kú we guuɛ. 14 Bee gbɛa Yesu aà è Lua ua, ɔ̃ a òɛ̀: Ma, n aafia'è. Nsu duunakɛ lɔo, kɛ́ yã́ pɔ́
a vãi dɛ beea su n leo yã́i. 15 Ɔ gɔ̃ɛpi gɛ ò Yuda gbãadeɔnɛ Yesu mɛ́ tò a aafia'è.
16 Ɔ gbãadepiɔ fɛ̀lɛ ń ȉadaa Yesuwao, kɛ́ ȉ yã́ bee taaɔ kɛ kã́mabogɔɔzȉ yã́i. 17 Ɔ Yesu
yã́zãsȉmá à mɛ̀: Ma Mae ȉɔ zȉkɛ kã́mabosaiɛ, màa málɛ kɛ sɔ̃. 18 Yã́ bee yã́i gbãadepiɔ lɛ́
Yesu wɛ dɛ káaua. I kɛ kɛ́ ȉli kã́mabogɔɔzȉ yãdao ado yã́i no, kɛ́ ȉ mɛ Lua mɛ́ a Mae ũ, àlɛ
sáakpa ń Luao yã́iɛ.

Lua Nɛ́ iko

19 Yesu ɛ̀a a zãsȉmá à mɛ̀: Sȉana málɛ oɛ́, Lua Nɛ́ lí fɔ̃ yãe kɛ̀ ń azȉaoo, sema yã́ pɔ́ a è a
Mae lɛ́ kɛ bàasio, asa yã́ pɔ́ aà Mae ȉ kɛ píi, bee aà Nɛ́pi ȉ kɛ sɔ̃. 20 Asa Mae Lua ye a Nɛ́zi, mɛ́
ȉ yã́ pɔ́ ȉ kɛ píi ɔlɔ̀ɛ̀. A yã́ pɔ́ a zɔ̃ɔ dɛ beea ɔlɔ̀ɛ̀, i bɔ á saɛ. 21 Lá Mae Lua ȉ gɛɔ vu à wɛ̃ni kpámá,
màa aà Nɛ́ ȉ wɛ̃ni kpa gbɛ̃́ pɔ́ á yeiɔwa. 22 Mae Lua lí yã́kpalɛkɛ ń gbɛ̃eoo, à yã́kpalɛkɛa iko
kpà a Nɛ́wa píiɛ, 23 kɛ́ gbɛ̃́pii aà Nɛ́ kpɛla, lá aaȉ Mae Lua kpɛlawa. Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ Lua Nɛ́ kpɛlao
lɛ́ aà Mae pɔ́ aà zȉ kpɛlao.
24 Sȉana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma yãma mɛ́ àlɛ gbɛ̃́ pɔ́ ma zȉ náaikɛ wɛ̃ni láasai vȉ. Yã́ a
zɔ̃lɛwào, à bɔ̀ gau à gɛ̃̀ wɛ̃ni guu. 25 Sȉana málɛ oɛ́, gɔɔe lɛ́ mɔ́, à kà kɔ̀, kɛ́ gɛɔ Lua Nɛ́ lɔɔ ma,
an gbɛ̃́ pɔ́ màɔ i vu. 26 Lá Mae Lua wɛ̃nikpaama iko vȉ, à wɛ̃nikpaama iko kpà a Nɛ́wa lɔ.
27 A yã́kpalɛkɛa iko kpàwà lɔ, kɛ́ a dɛ Gbɛ̃nazȉn Nɛ́† ũ yã́i. 28 Ásu to bee bɔ á saɛo, asa gɔɔe
lɛ́ mɔ́ kɛ́ gɛ pɔ́ kú miauɔ aa aà lɔɔ ma, 29 aai bɔlɛ píi. Maakɛnaɔ i vu gɛ̃ wɛ̃ni guu, vãikɛnaɔ
sɔ̃ yãzɔ̃lɛama guu.‡ 30 Mili fɔ̃ mà yãe kɛ̀ ń mazȉaoo. Mi yã́kpalɛkɛ lá a òmɛɛwaɛ, mɛ́ mi
yã́kpalɛkɛ a zɛ́wa, asa mili mazȉa pɔeã wɛɛlɛo, sema gbɛ̃́ pɔ́ ma zȉpi pɔ́.

‡ **4:45** Zãa 2.23 § **4:46** Zãa 2.1-11 * **5:10** Zel 17.21 † **5:27** Dan 7.14 ‡ **5:29** Dan 12.2

Yesu iko seeladeɔ

31 Tó má dɛ maziȉa seelade ũ, ma yã́ náai vȉo. 32 Seelade pãle ku ȉ ma yã'o, mɛ́ má dõ
kɛ́ ma yã́ pɔ́ ȉ o náai vȉ. 33 Baa ápiɔ, a gbɛ̃́ɔ zȉ Zãawa, ɔ̃ à sȉana'òɛ́.§ 34 Má daa gbɛ̃naziȉn
seeladekɛ gȁuo, málɛ bee oɛ́ kɛ́ à e bɔ zia yã́iɛ. 35 Zãa mɛ́ filia pɔ́ naa àlɛ gupu ũ, ɔ̃ a we
pɔnakɛ̀ aa gupuai gɔɔpla. 36 Yã́ pɔ́ Mae Lua dàmɛɛ mà kɛɔ, yã́ pɔ́ málɛ kɛpiɔ dɛɛ́ seela ũɛ kɛ́
Mae Lua mɛ́ ma zȉ. Ma seelapi dɛ Zãa pɔ́la. 37 Ma Mae pɔ́ ma zȉ ma yã'ò lɔ. I aà lɔɔ ma ziio,
mɛ́ i wɛsiaàlɛo,* 38 mɛ́ aà yã́ i zɔ̃lɛkȉi e á sɔ̃ guuo, kɛ́ álɛ gbɛ̃́ pɔ́ a zȉ náaikɛo yã́i. 39 I mɛkpa
Lua yã́ kyokɛawa, asa iɔ e we á wɛ̃ni láasai eu. Ma yã́ ɔ̃ taalapi lɛ́ o sɔ̃, 40 kási álɛ gí mɔ́i ma
kȉ́i à wɛ̃nipi e.

41 Málɛ sáau wɛɛlɛ gbɛ̃naziȉna kȉ́io, 42 ãma má á dõ, má dõ kɛ́ á ye Luazio. 43 Ma mɔ ń ma
Mae tɔ́o, ɔ̃ i ma dilɛo. Tó gbɛ̃pãle mɔ̀ ń aziȉa tɔ́o, á aà dilɛ. 44 Lá i sáau wɛɛlɛkɔ̃wa, ili sáau
wɛɛlɛ Lua mɛ̀ndonawao, kpelewa á fɔ̃ ma yã́ síi? 45 Ásu àɔ e mámɛ má gɛ́ ń á yã́o ma Mae
kȉ́io, Mɔizi pɔ́ á wɛ́ dɔi mɛ́ a gɛò. 46 Tó a Mɔizi yã́ sȉ, dõ a ma yã́ sȉ sɔ̃, asa ma yã́ ɔ̃ a kɛ̃̀ láu.
47 Lá i yã́ pɔ́ a kɛ̃̀ɔ sio, á ma yã́ síe?

6

Blɛkpaa bȉlawa
(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Luk 9.10-17)

1 Bee gbɛa Yesu bùa Galile ísidawa, (wȉ mɛ lɔ Tibelia.) 2 Bíla ȉɔ tɛaàzi dasidasi, kɛ́ aa aà
gyãeɔ gbã́gbãa dabudabuɔ è yã́i. 3 Ɔ Yesu dɛ̀dɛ zɔ̃lɛ sȉsȉ musu ń a ȉwaɔ. 4 Yudaɔ Gɛ̃amusu
dikpɛ kà kãi. 5 Kɛ́ Yesu wɛsɛ̀ musu, a è bíla lɛ́ mɔ́ a kȉ́i dasidasi, ɔ̃ à Filipi là à mɛ̀: Mákȉi
wá blɛ e luu gbɛ̃́ɔ blei? 6 A bee ò Filipi lɛ gwaa yã́iɛ, asa a dõ lá á ye kɛ. 7 Ɔ Filipi wɛ̀wà à
mɛ̀: Ánusu ɔ̀aa do pɛ̃ɛ, baa tó wa lȉli baadeɛ yɔɔyɔɔ, a pɛɛmáo. 8 Aà ȉwaɔ do Ándelee, Simɔɔ
Piɛɛ dãuna òɛ̀: 9 Nɛgɔ̃enae ku la a pɛ̃ɛ zɔzɔna vȉ mɛ̀n sɔo ń kpɔ̀ giinaeo mɛ̀n pla. Bɔ́ bee a
kɛ gbɛ̃́ dasiɛ beeɔ guui? 10 Yesu mɛ̀: A to gbɛ̃́ɔ zɔ̃lɛ. Sɛ̃̀ bɔlɔ di gupiuɛ, ɔ̃ aa zɔ̃̀lɛzɔ̃lɛ. Gɔ̃ɛɔ ńtɛ̃ɛ
aa kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo (5.000). 11 Yesu pɛ̃ɛpiɔ sɛ̀ à Lua sáaukpà, ɔ̃ a kpaalɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛ
wepiɔnɛ. Màa à kpɔ kpàmá lɔ lá aa yeiwa. 12 Kɛ́ aa kȁ, a ò a ȉwaɔnɛ: A a miɔna pɔ́ gɔ̃̀ɔ sɛ́lɛ
píi, kɛ́ a kee su vũaao. 13 Ɔ aa pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔo pɔ́ wa sòpi miɔna pɔ́ gɔ̃̀ɔ sɛ̀lɛ gbí kuɛpla pai.

14 Kɛ́ wà dabudabu pɔ́ Yesu kɛ̀pi è wà mɛ̀: Gbɛ̃́piá ãnabi pɔ́ lɛ́ mɔ́ dṹnia guuɛ sȉana.
15 Yesu dɔ̃̀ kɛ́ wa ye mɔ a kpa kía ũ ń gbãaoɛ, ɔ̃ à gònɛ́ we à ɛ̀a dɛ̀dɛ sȉsȉ musu ado.

Yesu tɑ́a'oa ísidaa
(Mat 14.22-27, Maa 6.45-52)

16 Kɛ́ oosi kɛ̀, aà ȉwaɔ gɛ̀ ísida gɔ̃sɔ̃lɛ. 17 Ɔ aa gɛ̃̀ gó'ilɛna guu, aalɛ bua ísidapi baale
Kapɛnaũ oi. Gu sȉ kɔ̀ mɛ́ Yesu i mɔ́ ń kȉ́i yãao. 18 Zàa'ȉan gbãa kàka, ɔ̃ í lɛ́ fɛlɛ. 19 Kɛ́ aà
ȉwaɔ golȉ aa kà kiloo sɔo ge soolo taawa, aa Yesu è, àlɛ tɑ́a'o ía, àlɛ sɔ̃ ń gózi, ɔ̃ vȉa ń kṹ. 20 Ɔ
a ònɛ́: Mámɛ, ásu to vȉa á kũo. 21 Aa wèi aà gɛ̃ gó guu, ɔ̃ gópi kà gu pɔ́ aalɛ gɛ́u gɔ̃̀ɔ.

22 Kɛ́ gu dɔ̀ bíla zɛa gɔ̃sɔ̃lɛ ísida baale. Aa dõ kɛ́ gó'ilɛna kú we yãa mɛ̀ndoɛ, mɛ́ Yesu i gɛ̃
gópi guu ń a ȉwaɔo, aa tà ńtɛ̃ɛ. 23 Gbɛzã gó'ilɛna pãleɔ bɔ̀ Tibelia aa mɔ̀ gu pɔ́ kãi ń gu pɔ́
wà pɛ̃ɛ sòu Dii sáaukpaa gbɛao. 24 Kɛ́ bílapi è aàpi ge aà ȉwaɔ ku we lɔo, aa gɛ̃̀ gópiɔ guu
aa gɛ̀ aà wɛɛlɛi Kapɛnaũ.

Yesu mɛ́ blɛ pɔ́ ȉ ń ká wɛ̃niwa ũ

25 Kɛ́ aa aà è ísida baa we, aa òɛ̀: Mɛtulu, n ka la bɔɛ ni? 26 Yesu ònɛ́: Sȉana málɛ oɛ́, álɛ
ma wɛɛlɛ pɛ̃ɛ pɔ́ á sò a kã yã́iɛ, i kɛ dabudabu pɔ́ á ɛ̀ɔ yã́i no. 27 Ásu zȉkɛ blɛ pɔ́ ȉ láa yã́io,
sema blɛ pɔ́ ȉ ń ká àizãnawa. Gbɛ̃naziȉn Nɛ́ mɛ́ a á gba blɛpi, asa aàpi ɔ̃ Mae Lua a seela
kɛ̀wà.*

§ **5:33** Zãa 1.19 * **5:37** Maa 1.11 * **6:27** Zãa 1.32

28 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Kpelewa wá kɛ wà yá̃ pɔ́ Lua ye wà kɛ kɛi? 29 Yesu wèmá à mɛ̀: Yá̃
pɔ́ Lua ye à kɛ mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a zi̋ náaikɛa ũ̋. 30 Aa ɔ̀ɛ̀: Dabudabu kpele ńyɔ̃ kɛwɛ̃ɛ kɛ́ wà e wí
n náaikɛi? Yá̃ kpele ńyɔ̃ kɛi? 31 Wá deziɔ mana blè guwaiwaiu† lá a kɛ̃a láuwa wà mɛ̀: Á
blɛ pɔ́ bɔ̀ musu kpàmá aa blè.‡ 32 Ɔ Yesu ònɛ́: Si̋ana málɛ oɛ́, i kɛ Mɔizi mɛ́ blɛ pɔ́ bɔ̀ musu
kpàwáo. Ma Mae mɛ́ ì blɛ si̋ande pɔ́ bɔ̀ musu kpáwá. 33 Lua blɛpi mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ musu ì
wɛ̃ni kpa dṹniawa ũ̋. 34 Aa ɔ̀ɛ̀: Mae, ǹyɔ̃ blɛ bee taa kpáwá gɔɔpii. 35 Ɔ Yesu ònɛ́: Mámɛ§
má blɛ pɔ́ ì ń ká wɛ̃niwa ũ̋. Nɔana a gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ ma kɔ̋i dɛ lɔo, imi a ma náaikɛna dɛ bauo.
36 N beeo lá má ɔ̀ɛ́wa, baa kɛ́ a ma e, álɛ ma náaikɛo. 37 Gbɛ̃́ pɔ́ ma Mae kpàa a mɔ ma kɔ̋i,
mɛ́ má gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ ma kɔ̋i yá bauo. 38 I kɛ mazi̋a pɔeãkɛa yá̃i ma bɔi musu ma mɔo, sema
gbɛ̃́ pɔ́ ma zi̋ pɔ́. 39 Gbɛ̃́ pɔ́ ma zi̋pi pɔeãn kɛ: Másu to gbɛ̃́ pɔ́ a kpàaɔ kee vũaao. A ye mà
ń bɔ gau gɔɔgbɛzãzi̋. 40 Asa ma Mae pɔeãn kɛ: A ye gbɛ̃́ pɔ́ wɛsi̋ aà Nɛ́lɛ àlɛ aà náaikɛ wɛ̃ni
láasai eɛ. Mámɛ má aà bɔ gau gɔɔgbɛzãzi̋.

41 Ɔ Yuda gbãadeɔ zɔakàaàzi, kɛ́ à mɛ̀ ámɛ á blɛ pɔ́ bɔ̀ musu ũ̋ yá̃i. 42 Aa mɛ̀: Gbɛ̃́piá
Yosɛfu nɛ́ Yesuɛ. Wá aà de ń aà dao dɔ̃o lé? Ɔ àlɛ o a bɔ musuɛa? 43 Yesu ònɛ́: Ásu zɔakao.
44 Gbɛ̃e a fɔ̃ mɔ ma kɔ̋io, sema ma Mae pɔ́ ma zi̋ aà si̋si bàasio, mí aà bɔ gau gɔɔgbɛzãzi̋.
45 A kɛ̃a ãnabiɔ lá guu wà mɛ̀: Lua mɛ́ a yãda baadeɛ.* Gbɛ̃́ pɔ́ Mae Lua yãmà mɛ́ a dà mɛ́
ì mɔ ma kɔ̋i.

46 I kɛ gbɛ̃e Mae Lua è ń wɛ́o no. Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ aà kɔ̋i mɛ́ aà è ado. 47 Si̋ana málɛ oɛ́,
ma náaikɛna wɛ̃ni láasai vi̋. 48 Mámɛ má blɛ pɔ́ ì ń ká wɛ̃niwa ũ̋. 49 Á deziɔ mana blè
guwaiwaiu, kási aa gà. 50 Blɛ pɔ́ ì bɔ musu pɔ́ málɛ opi, tó gbɛ̃́ blè, a gao. 51 Mámɛ má blɛ
bɛ̃́ɛ pɔ́ bɔ̀ musu ũ̋. Tó gbɛ̃́ blɛpi blè, aɔ ku gɔɔpiiɛ. Blɛ pɔ́ má kpámá mɛ́ ma mɛbaasi ũ̋, kɛ́
dṹnia e àɔ wɛ̃ni vi̋ yá̃i.

52 Ɔ gbãadepiɔ lɛ́ lɛkpaakɛ ń kɔ̃o aa mɛ̀: Gbɛ̃́pi a fɔ̃ a mɛbaasi kpáwá wà sɔ́e? 53 Ɔ Yesu
ònɛ́: Si̋ana málɛ oɛ́, tó i Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɛbaasi só a aà au mi̋o, áɔ wɛ̃ni vi̋o. 54 Gbɛ̃́ pɔ́ ì
ma mɛbaasi só mɛ́ ì ma au mi wɛ̃ni láasai vi̋. Mámɛ má aà bɔ gau gɔɔgbɛzãzi̋. 55 Asa ma
mɛbaasiá blɛ si̋andeɛ, mɛ́ ma auá imia si̋andeɛ. 56 Gbɛ̃́ pɔ́ ì ma mɛbaasi só mɛ́ ì ma au mi
ku ma guu, mɛ́ má kú aà guu. 57 Lá Mae Lua bɛ̃́ɛ ma zi̋, mɛ́ miɔ ku aà yá̃i, màa gbɛ̃́ pɔ́
ì ma mɛ so aɔ ku ma yá̃i. 58 Blɛ pɔ́ bɔ̀ musun we. A dɛ lán blɛ pɔ́ á deziɔ blè aa gàwao.
Blɛɛbeeblena aɔ ku gɔɔpiiɛ.

59 Yesu yá̃ beeɔ ò gɔɔ pɔ́ àlɛ yãdanɛ́ Kapɛnaũ̋ lousisikpɛuɛ.

Yesu i̋waɔ pɔ̀ɔbɔzãkɛa

60 Kɛ́ aà i̋waɔ yá̃pi mà, an daside mɛ̀: Yá̃ gbãaɛ, démɛ a fɔ̃i? 61 Yesu dɔ̃̀ a i̋waɔwa kɛ́ aalɛ
zɔaka yá̃pi musu, ɔ̃ a ònɛ́: Yá̃pi lɛ́ á fu yà̃? 62 Tó a sù á è Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ fɛ̀lɛ lɛ́ tá gu pɔ́ a kuu
yãa sɔ̃ bɛ? 63 Lua Nisi̋na mɛ́ ì wɛ̃ni kpámá, mɛbaasi pɔe ũ̋ weo. Yá̃ pɔ́ má ɔ̀ɛ́ɔ mɛ́ Lua Nisi̋na
pɔ́ ì ń ká wɛ̃niwa yá̃ ũ̋. 64 Kási á gbɛ̃eɔ lɛ́ ma náaikɛo. Asa Yesu gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a náaikɛoɔ dɔ̃ za
káau ń gbɛ̃́ pɔ́ a su a kpámáo. 65 Ɔ à mɛ̀ lɔ: Bee yá̃i má ɔ̀ɛ́, gbɛ̃e a e mɔ ma kɔ̋io, sema Mae
Lua aà gbà zɛ́ bàasio.

66 Za gɔɔ bee aà i̋waɔ pɔ̀ɔbɔzãkɛ̀ dasidasi, aai tɛaàzi lɔo. 67 Ɔ Yesu a i̋wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ là
à mɛ̀: Á ye ta sɔ̃ yà̃? 68 Simɔɔ Piɛɛ wèwà à mɛ̀: Dii, dé kɔ̋i wá gɛ́ui? N wɛ̃ni láasai yá vi̋. 69 Wa
n náaikɛ̀, ɔ̃ wá dɔ̃̀ kɛ́ Lua gbɛ̃́ pɔ́ a kua adoan n ũ̋. 70 Yesu ònɛ́: Á gbɛ̃ɔn kuɛplaɛɔ, mi á sɛo
lé? Kási á gbɛ̃do Setãu vi̋. 71 Simɔɔ Isaliɔti nɛ́ Yudasi yá̃ ɔ̃ àlɛ o. Aàpi mɛ́ gbɛ̃ɔn kuɛplapiɔ
gbɛ̃do pɔ́ a aà kpámá ũ̋.

† 6:31 Bɔa 16.15 ‡ 6:31 Soũ 78.24 § 6:35 Bɔa 3.14 * 6:45 Isa 54.13

7

Yesu gɛa Lákpɛdɔa dikpɛu

1 Bee gbɛa Yesu gɛ̀ Galile wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo, asa a ye bɛbɛ Yudeo, kɛ́ Yuda gbãadeɔ lɛ́ aà wɛ
yã́i. 2 Yudaɔ Lákpɛdɔa dikpɛ kãikũ̋,* 3 ɔ̃ aà dãunaɔ òɛ̀: Fɛlɛ lakĩ̀i gɛ́ Yude, kɛ́ n ĩ̀wa pɔ́ kú
weɔ yã́ pɔ́ ńlɛ kɛɔ e sɔ̃. 4 Tó gbɛ̃́ ye tɔbɔ, ĩ̀li a yã́ɔ kɛ asii guuo. Lá ńlɛ yã́ɛ beeɔ taa kɛ, ǹ nzĩ̀a
ɔlɔ dṹniaɛ. 5 Baa aà dãunapiɔ i aà náaikɛo. 6 Ɔ Yesu ònɛ́: A gɔɔ i kamɛɛ yãao. Ápiɔ sɔ̃, gɔɔpii
zɛvĩ̀ɛ́. 7 Dṹnia a we zaáguo, ãma a zamagu, kɛ́ mi mɛ aà yãkɛa vãi yã́i. 8 Á gɛ́ dikpɛpiu,
málɛ gɛ́uo, asa a gɔɔ i kamɛɛ yãao. 9 Aà yã́pi oa gbɛa à gɔ̃̀ Galileɛ.
10 Kɛ́ aà dãunapiɔ gɛ̀ dikpɛpiu, ɔ̃ à gbàsa gɛ̀. I gɛ́ bíla wáao, à gɛ̀ asii guuɛ. 11 Yuda
gbãadeɔ lɛ́ aà wɛɛlɛ dikpɛpiu aa mɛ̀: Aàpi ku má ni? 12 Bíla guu wàlɛ yã́kũkũ o maamaa
aà musu. Gbɛ̃eɔ mɛ̀: Gbɛ̃maaɛ. Gbɛ̃eɔ mɛ̀: Aawo, àlɛ gbɛ̃́ɔ sãsãɛ. 13 Gbɛ̃e i aà yã'o gupuauo,
kɛ́ wàlɛ vĩ̀akɛ gbãadepiɔnɛ yã́i.
14 Kɛ́ dikpɛ kà a guo, Yesu gɛ̀ Lua ua, àlɛ yãdanɛ́. 15 Aà yã́ bɔ̀ gbãadepiɔ saɛ aa mɛ̀: Gbɛ̃́
pɔ́ i kyokɛo mɛ́ lá dɔ̃ kɛ́waa? 16 Ɔ Yesu ònɛ́: Yã́ pɔ́ mi danɛ́á mazĩ̀a yã́ no, gbɛ̃́ pɔ́ ma zĩ̀ yã́ɛ.
17 Tó gbɛ̃́ ye zɛ ń Lua pɔeãkɛao, tó ma yãdanɛ dɛ aà pɔ́ ũ ge mazĩ̀a yã́ málɛ o, aɔ dɔ̃ɛ. 18 Gbɛ̃́
pɔ́ ĩ̀ azĩ̀a yã'o lɛ́ wɛɛlɛ à tɔbɔɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ ĩ̀ wɛɛlɛ à gbɛ̃́ pɔ́ a zĩ̀ tɔbɔ, ade náai vĩ̀, mɔafili kú aà
guuo. 19 Mɔizi i ikoyãdaɛ́o lé? Á gbɛ̃e yã́pi kũa sɔ̃o. Bɔ́yãi álɛ ma wɛi?
20 Ɔ bíla òɛ̀: N tã́a vĩ̀ɛ. Démɛ lɛ́ n wɛi? 21 Yesu ònɛ́: Yã́ mɛ̀ndo má kɛ̀, ɔ̃ à bɔ̀ ápii saɛ. 22 Mɔizi
tɔ̃zɔ̃yã dàɛ́,† ɔ̃ i tɔ̃zɔ̃ kã́mabogɔɔzĩ̀. (Kási i kɛ Mɔizi mɛ́ dàalɛo, à bɔ̀ á dezi káauɔ kĩ́iɛ.)‡ 23 Lá
wĩ̀ tɔ̃zɔ̃nɛ́ɛ kã́mabogɔɔzĩ̀, kɛ́ wasu bɔ Mɔizi ikoyã kpɛo yã́i, bɔ́yãi á pɔ paamazi, kɛ́ ma gbɛ̃́
mɛ̀ bṹu gbà aafia kã́mabogɔɔzĩ̀i?§ 24 Ásuli yã́ gwa lá á wɛ́ lɛ́ ewao. Ali yã́ gwa a zɛ́wa.

Kɔ̃kpaalɛa Yesu yã́i

25 Ɔ Yelusalɛũdeeɔ mɛ̀: Gbɛ̃́piá gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ wɛ nolo? 26 Gwa, àlɛ yã'o gupuau kee, mɛ́
gbɛ̃e lɛ́ lɛdaaàzioa? Gbãadeɔ aà dɔ̃̀ Mɛsii ũ sĩ̀ana yà̃ mɔɔɔ? 27 Wá dɔ̃ gu pɔ́ gbɛ̃́ɛpi bɔ̀u. Tó
Mɛsii mɔ̀, waɔ dɔ̃ gu pɔ́ à bɔ̀uo. 28 Ayãmɛto gɔɔ pɔ́ Yesu lɛ́ yãdanɛ́ Lua ua, à pũ̀na à mɛ̀: Á
ma dɔ̃ mɛ́ á dɔ̃ gu pɔ́ ma bɔu. Kási mi mɔ́ ń mazĩ̀aoo. Gbɛ̃́ pɔ́ ma zĩ̀á sĩ̀andeɛ, mɛ́ á aà dɔ̃o.
29 Má aà dɔ̃, asa ma bɔ aà kĩ́iɛ, aàpi mɛ́ ma zĩ̀. 30 Ɔ aalɛ wɛɛlɛ aà kṹ, ãma gbɛ̃e i ɔkãwàò, asa
aà gɔɔ i pa yãao. 31 Bíla guu wà Yesu náaikɛ̀ dasi wà mɛ̀: Tó Mɛsii mɔ̀, a dabudabukɛ dasi
dɛ a pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ɛ bee kɛ̀la yà̃?
32 Kɛ́ Falisiɔ mà wàlɛ yã́kũkũ o zã guu aà yã́ musu, ɔ̃ sa'onkiaɔ ń Falisipiɔ dɔaiɔ zĩ̀ aà kṹi.
33 Ɔ Yesu mɛ̀: Ma kuaánɔ gɔ̃̀ yɔɔ, mí gbasa tá gbɛ̃́ pɔ́ ma zĩ̀ kĩ́i. 34 Á ma wɛɛlɛ à kuaa, asa á
fɔ̃ gɛ́ gu pɔ́ má kúuo.* 35 Ɔ gbãadepiɔ lɛ́ kɔ̃ lala aa mɛ̀: Má a ye gɛ́u, wí kuawài? A ye gɛ́ wá
gbɛ̃́ pɔ́ lala'ò buipãleɔ guuɔ kĩ́i à yãda buipãlepiɔnɛ yà̃? 36 Yã́ pɔ́ a òpi mi dɛa ni? Á mɛ̀ wá
a wɛɛlɛ wà kuawa, gu pɔ́ á kúu, wá fɔ̃ gɛ́ weo.
37 Dikpɛ gɔɔ gbia pɔ́ dɛ kaa'isizĩ̀ ũ, Yesu fɛ̀lɛ pũ̀namá à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ imi lɛ́ dɛ aà mɔ ma kĩ́i,
38 gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma náaikɛ aà imi, í pɔ́ ĩ̀ ń ká wɛ̃niwa iɔ bɔ aà nɔ̀sɛ guu, lá a kɛ̃a Luayãtaalauwa.†
39 A bee ò Lua Nisĩ̀na pɔ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a náaikɛɔ e yã́ musuɛ. Aai Lua Nisĩ̀napi e gĩ̀ao, kɛ́ Yesu i
tɔbɔ yãao yã́i.
40 Kɛ́ bíla yã́pi mà, gbɛ̃eɔ mɛ̀: Gbɛ̃́piá ãnabipiɛ sĩ̀ana. 41 Gbɛ̃eɔ mɛ̀: Gbɛ̃́ beepiá Mɛsiiɛ.
Ama gbɛ̃eɔ mɛ̀: Mɛsii a bɔ Galilee? 42 A kɛ̃a Luayãtaalau wà mɛ̀ Mɛsiiá Davidi buiɛ,‡ a bɔ
Davidi bɛ wɛ̃́lɛ Bɛtɛlɛũɛ.§ 43 Ɔ bíla kɔ̃kpaalɛ̀ Yesu yã́i. 44 An gbɛ̃eɔ ye aà kṹ, ãma gbɛ̃e i
ɔkãwàò.

* 7:2 Iko 16.13 † 7:22 Lev 12.3 ‡ 7:22 Daa 17.10 § 7:23 Zãa 5.9 * 7:34 Zãa 12.26, 14.3, 17.24 † 7:38 Isa 44.3, Eze 47.1 ‡ 7:42 2Sam 7.12 § 7:42 Mis 5.1

[45] Ɔ dɔaiɔ ɛ̀a tà sa'onkiaɔ ń Falisiɔ kĩ́i. Ɔ aa ń lá aa mɛ̀: Bɔ́yãi i aà kũ sùòo ni? [46] Dɔaipiɔ
wèmá aa mɛ̀: Gbɛ̃e i yã'o lán gbɛ̃́piwa yãao. [47] Ɔ Falisiɔ ònɛ́: A á sãsã sõ yȁ? [48] Gbãadee ge
Falisie aà náaikɛ̀e? [49] Bíla bee Lua yã́ dõo, Lua láaizĩ̀máɛ. [50] Nikodɛũ pɔ́ gè Yesu kĩ́i* yãaá
gbãadepiɔ doɛ. A ònɛ́: [51] Wá ikoyã guu wà mɛ̀, wásu yãda gbɛ̃́la aà yãmasai ge yã́ pɔ́ a kɛ̀
dõsaio. [52] Aa òɛ̀: Galile gbɛ̃́n n ũ sõa? Wɛ́tɛi ǹ gwa. Nyõ e ãnabie a bɔ Galileo. [53] Ɔ baade
tà a bɛ.

8

Nɔɛ pɔ́ wa kȕ ń gõo

[1] Yesu gɛ̀ Kùkpɛ sĩsĩpɔlɛu. [2] Kɛ́ a gu dɔ̀ gɔ̃̀ɔ, à ɛ̀a gɛ̀ Lua ua. Gbɛ̃́pii mɔ̀ aà kĩ́i, õ à zɔ̃̀lɛ lɛ́
yãdanɛ́. [3] Ɔ Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔ mɔ̀ ń nɔɛ pɔ́ wa kȕ ń gõoo, aa aà zɛ̀ zã guu [4] aa ò
Yesuɛ: Mɛtulu, wà nɔɛɛ bee kȕ ń dàakɛaoɛ. [5] Mɔizi dĩ̀lɛwɛ̃ɛ wá ikoyã guu wà nɔɛ bee taa
pápa ń gbɛo wà dɛɛ.* N è kpelewa sõi? [6] Aa bee ò kɛ́ aalɛ líkpalɛwà aa e yãdaaàla yã́iɛ. Ɔ
Yesu nàalɛ, àlɛ ɔgbɛkɛ̃ tɔɔlɛwa. [7] Kɛ́ aa gĩ lɛ́ aà lala, õ à a mi fɛ̀lɛ a ònɛ́: Á gbɛ̃́ pɔ́ i duunakɛ
yãao, aà aà pá ń gbɛo sɛ́ia. [8] Ɔ à ɛ̀a nàalɛ, àlɛ ɔgbɛkɛ̃ tɔɔlɛwa lɔ. [9] Kɛ́ aa mà màa, õ aa gɛ̃̀zɛa
dodo sɛa za gbɛ̃zõɔɔwa. Ɔ Yesu gɔ̃̀ ado ń nɔɛpio. [10] Ɔ à ɛ̀a a mi fɛ̀lɛ a òɛ̀: Nɔɛ, aa tà má ni?
Wi yãdanla lɔoa? [11] Nɔɛpi wèwà à mɛ̀: Baa, gbɛ̃e ku la lɔo. Ɔ Yesu òɛ̀: Mapi má yãdanla
sõo. Gɛ́i. Za gbã ńsu duunakɛ lɔo.

Yesu mɛ́ gupua ũ dṹniaɛ

[12] Ɔ Yesu yã'ò bílaɛ lɔ à mɛ̀: Mámɛ má gupua ũ dṹniaɛ, gbɛ̃́ pɔ́ tɛmazi aɔ ku gusiau lɔo,
gupua pɔ́ ĩ̀ ń ká wɛ̃niwa õ aɔ vĩ̀. [13] Ɔ Falisiɔ òɛ̀: N dɛ nzĩa seelade ũ, n yã́ náai vĩo.† [14] Ɔ Yesu
wèmá à mɛ̀: Baa tó málɛ mazĩa yã'o, ma yã́ náai vĩ, asa má dõ gu pɔ́ ma bɔu ń gu pɔ́ málɛ
táuo. Ápiɔ, á gu pɔ́ ma bɔu ń gu pɔ́ málɛ táuo dõo. [15] Álɛ ma tàae e lá á wɛ́ lɛ́ ewaɛ. Málɛ
gbɛ̃e tàae eo. [16] Tó ma su gbɛ̃́ tàae è, ma aà tàae'ea aɔ náai vĩ, asa má kú madoo, ma Mae
pɔ́ ma zĩ kumanɔ. [17] A kú á ikoyã láu wà mɛ̀, seelade gbɛ̃ɔn plaɔ yã́ mɛ́ náai vĩ. [18] Mámɛ
má dɛ mazĩa seelade ũ. Ma Mae pɔ́ ma zĩá ma seeladeɛ lɔ. [19] Ɔ aa aà là aa mɛ̀: N mae ku
má ni? Yesu wèmá à mɛ̀: Á ma dõo mɛ́ á ma Mae dõo. Tó a ma dõ, dõ a ma Mae dȍ.
[20] Yesu yã́ bee ò ɔsikĩi, gɔɔ pɔ́ àlɛ yãdanɛ́ Lua uaɛ. Wi aà kũo, asa aà gɔɔ i pa yãao.
[21] Ɔ Yesu ònɛ́ lɔ: Málɛ tá mɛ́ á ma wɛɛlɛ, ãma á ga á duuna guuɛ. Á fõ gɛ́ gu pɔ́ málɛ táuo.
[22] Ɔ gbãadepiɔ mɛ̀: A mɛ̀ wá fõ gɛ́ gu pɔ́ álɛ táuo. Asu azĩa dɛ yȁ mɔɔɔ? [23] Ɔ Yesu ònɛ́: Zĩ́lɛ la
gbɛ̃́ɔn á ũ, musu gbɛ̃́n ma ũ. Dṹniaɛ bee gbɛ̃́ɔn á ũ, dṹniaɛ bee gbɛ̃́n ma ũo. [24] A yã́i tò má
òɛ́ á ga á duuna guuɛ. Asa tó i si mámɛ má aà ũo,‡ á ga á duuna guuɛ. [25] Ɔ aa aà là aa mɛ̀:
Mmɛnn déi? Yesu wèmá à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ má òɛ́ za káauɛ. [26] Má yãvĩ dasi mà o á yã́ musu,
mí yãdaoála. Gbɛ̃́ pɔ́ ma zĩá sĩandeɛ, yã́ pɔ́ má mà aà kĩ́i õ mi o dṹniaɛ.
[27] Aai dõ kɛ́ Mae Lua yã́ õ àlɛ onɛ́o, [28] õ Yesu ònɛ́: Tó a Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ sɛ dɔ̀ musu, í gbasa
dõ mámɛ má aà ũ. Mili yãe kɛ ń mazĩaoo, yã́ pɔ́ ma Mae dàmɛɛ õ mi o. [29] Gbɛ̃́ pɔ́ ma zĩ
kumanɔ, i ma to madoo, asa miɔ yã́ pɔ́ ĩ̀ kaaàgu kɛ gɔɔpiiɛ. [30] Gɔɔ pɔ́ Yesu lɛ́ yã́piɔ o, wà aà
náaikɛ̀ dasi.

Yesu dɛa Ablahaũa

[31] Ɔ Yesu ò Yuda gbãade pɔ́ aa a yã́ sĩ̀ɔnɛ: Tó á ma yã́ kũa, áɔ dɛ ma ĩ̀waɔ ũ yãma. [32] Áɔ
sĩana dõ, sĩanapi i to à gõ wɛ̃́ɛɔ ũ. [33] Ɔ aa òɛ̀: Ablahaũ buin wá ũ, wi zɔble gbɛ̃ɛɛ yãao. Ɔ ńlɛ
o wá gõ wɛ̃́ɛɔ ũa? [34] Yesu wèmá à mɛ̀: Sĩana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ ĩ̀ duunakɛá duun zɔɛ. [35] Zɔá
ua gbɛ̃́ɛ gɔɔpiio, ua nɛ́ mɛ́ ua gbɛ̃́ ũ gɔɔpii. [36] To Lua Nɛ́ á bó, á gõ wɛ̃́ɛɔ ũ sĩana. [37] Má dõ kɛ́
Ablahaũ buin á ũ, ãma álɛ ma wɛ, kɛ́ ĩ̀li ma yãda á nɔ̀sɛuo yã́i. [38] Yã́ pɔ́ má è ma Maewa

* **7:50** Zãa 3.1-2 * **8:5** Iko 22.22-24 † **8:13** Zãa 5.31 ‡ **8:24** Bɔa 3.14

ɔ̃ málɛ o, yã́ pɔ́ á mà á mae kĩ́i ɔ̃ álɛ kɛ. [39] Ɔ aa òɛ̀: Ablahaũ mɛ́ wá mae ũ. Ɔ Yesu ònɛ́:
Tó Ablahaũ ɔlɛsɛnaɔn á ũ, dɔ̃ álɛ Ablahaũ kɛa kɛ. [40] Tia kɛ́wa álɛ ma wɛ, ma gbɛ̃́ pɔ́ ma
sĩ́ana'òɛ́, sĩ́ana pɔ́ má mà Lua kĩ́i. Ablahaũ i yã́ bee taa kɛo. [41] Á́lɛ á mae kɛa kɛɛ.

Ɔ aa òɛ̀: Naaenɛɔn wá ũo. Wá mae mɛ̀ndoɛ, ɔ̃n Lua ũ. [42] Yesu ònɛ́: Tó á maen Lua ũ, dɔ̃
á yemazi, asa Lua kĩ́i ma bɔu ma mɔ. Mi mɔ́ ń mazĩ́aoo, aàpi mɛ́ ma zĩ̀. [43] Bɔ́yãi á ma yã́
midɔ̃o ni? Kɛ́ á fɔ̃ swã̄dɔ ma yã́io yã́iɛ. [44] Á́ mae Ibiisi pɔ́n á ũ, aà pɔeã ɔ̃ á ye kɛ. Gbɛ̃dɛnan
aà ũ za káau, i zɛ ń sĩ́anaoo, kɛ́ sĩ́ana ku aà nɔ̀sɛ guuo yã́i. Tó à ɛɛtò, aàzĩ́a dàan we, asa
ɛɛden aà ũ, ɛgɛɔ mideɛ. [45] Mapi sɔ̃ mi sĩ́ana'o. A yã́i ili ma yã́ sio. [46] Á́ guu, démɛ duuna
èai? Lá sĩ́ana málɛ o, bɔ́yãi álɛ ma yã́ sio ni? [47] Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ Lua pɔ́ ũ ì swã̄dɔ yã́ pɔ́ Lua lɛ́ oiɛ.
Á́ dɛ Lua pɔ́ ũo, a yã́i ili swã̄dɔ ma yã́io.

[48] Ɔ gbã̄adepiɔ òɛ̀: Samali gbɛ̃́n n ũ! N tã́a vĩ́ɛ! Wá yã́ na noa? [49] Yesu mɛ̀: Má tã́a sɛao. Mi
ma Mae kpɛla, ɔ̃ i ma kpɛbɔ. [50] Mili wɛɛlɛ mà azĩ́a tɔbɔo, Lua mɛ́ ì wɛɛlɛmɛɛ, ɔ̃mɛ yã̄gɔ̃gɔ̃na
ũ. [51] Sĩ́ana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ ma yã́ kũa a ga bauo.

[52] Ɔ gbã̄adepiɔ òɛ̀: Wá dɔ̃ sa kɛ́ ń tã́a vĩ̀. Ablahaũ gà ń ã̄nabiɔ píi, ɔ̃ ńlɛ o gbɛ̃́ pɔ́ n yã́ kũa
a ga bauoa? [53] N dɛ wá dezi Ablahaũ pɔ́ gàla yà̰? Á́nabiɔ gàga lɔ. Dé ńlɛ nzĩ́a dilɛ a ũi?
[54] Yesu mɛ̀: Tó málɛ mazĩ́a tɔbɔɛ, bee gbiao. Ma Mae pɔ́ álɛ mɛ a dɛ á Lua ũ, aàpi mɛ́ ì ma
tɔbɔ. [55] Á́ aà dɔ̃o, ã̄ma má aà dɔ̃. Tó ma mɛ̀ má aà dɔ̃o, máɔ dɛ ɛɛde ũ lááwaɛ. Má aà dɔ̃ mɛ́
má aà yã́ kũa. [56] Á́ dezi sɛ̃́ia Ablahaũ pɔnakɛ̀ ma gɔɔ ea yã́ musu. A è, ɔ̃ aà pɔ kɛ̀na. [57] Ɔ
gbã̄adepiɔ òɛ̀: Ni ka wɛ̃̀ blakwi yã̄ao, ɔ̃ n Ablahaũ èa? [58] Yesu ònɛ́: Sĩ́ana málɛ oɛ́, e wàɔ gɛ́
Ablahaũ ii, má kú.
[59] Ɔ aa gbɛ sɛ̀lɛ wà aà pápaò. Ɔ à ùlɛ à bɔ̀ Lua ua.

9

Gbɛ̃́ pɔ́ wa ì vĩ̀a gbágbã̄a

[1] Kɛ́ Yesu lɛ́ bɛbɛ, à gbɛ̃́ pɔ́ wa ì vĩ̀a è. [2] Ɔ aà ìwaɔ aà là aa mɛ̀: Mɛtulu, dé duuna yã́i ɔ̃ wà
gbɛ̃́pi ìi vĩ̀ai? Aà zĩ́a pɔ́ yã́i yà̰, ge aà de ń aà dao pɔ́ɛ? [3] Yesu wèmá à mɛ̀: I kɛ aà duuna ge
aà de ń aà dao pɔ́ yã́i no. Kɛ́ wà Lua yã̄kɛa ewà yã́iɛ. [4] Sema wà gbɛ̃́ pɔ́ ma zĩ̀ yã̄kɛa kɛ za
gupua wɛ́i. Gwã̄asĩ́na lɛ́ mɔ́ kɛ́ gbɛ̃ɛ a e yã̄e kɛ lɔo. [5] Gɔɔ pɔ́ má kú dṹnia guu, má dɛ gupua
ũ dṹniaɛ.
[6] Kɛ́ a ò màa, à lɛ́'i tɔ̃̀ bùsuwa, ɔ̃ a yà a màma aà wɛ́ɔwa. [7] A òɛ̀: Gɛ ǹ oopi Siloe í guu. (Bee
mɛ̀ í sísia.) Ɔ à gɛ̀ oopĩ̀, ɔ̃ à sù wɛ́ wɛ̃a. [8] Aà fã́anideɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa aà dɔ̃ baakɛna ũɔ mɛ̀: Gbɛ̃́
pɔ́ ìɔ baakɛ zɔ̃lɛapin weo lò? [9] Gbɛ̃ɛɔ mɛ̀: Aàpiɛ. Gbɛ̃ɛɔ mɛ̀: Aawo, ade bɔ̀aàwaɛ. Gɔ̃ɛpi mɛ̀:
Mámɛ! [10] Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Kpelewa ń kɛ̀ n wɛ́ wɛ̃̀i? [11] A wèmá à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ wĩ̀ mɛ Yesu
mɛ́ bùsu yà a màma ma wɛ́wa, à mɛ̀ mà gɛ oopi Siloe í guu. Kɛ́ ma gɛ oopĩ̀, ɔ̃ ma gu'è. [12] Ɔ
aa aà là aa mɛ̀: Aàpi ku má ni? A mɛ̀: Má dɔ̃o.

[13] Ɔ aa gɛ̀ Falisiɔ kĩ́i ń gbɛ̃́ pɔ́ dɛ vĩ̀a ũ yã̄apio. [14] A mɔ lè kã́mabogɔɔzĩ̀ ɔ̃ Yesu bùsu yà à
aà wɛ́ wɛ̃̀ɛ̀. [15] Ɔ Falisiɔ aà là lɔ: Kpelewa ń kɛ̀ n gu'èi? A wèmá à mɛ̀: A bɛ̀lɛ nà ma wɛ́waɛ.
Kɛ́ má pĩ̀pi, ɔ̃ ma gu'è. [16] Ɔ Falisieɔ mɛ̀: Gbɛ̃́pi i bɔ Lua kĩ́io, asa ìli kã́mabogɔɔzĩ̀ yã̄dao. An
gbɛ̃ɛɔ mɛ̀: Duunkɛna a fɔ̃ dabudabu beeɔ taa kɛe? Ɔ aa kɔ̃kpaalɛ̀. [17] Ɔ aa aà là lɔ: Mpi sɔ̃ n
gbɛ̃́ pɔ́ à n wɛ́ wɛ̃̀nɛ, ńlɛ e kpelewa aà yã́ musui? A mɛ̀: Á́nabiɛ.

[18] N beeo gbã̄adeɔ i si kɛ́ a dɛ vĩ̀a ũ ɔ̃ aà wɛ́ wɛ̃̀o, ɔ̃ aa gɛ̀ aà de ń aà dao sĩ̀si. [19] Aa ń lá aa
mɛ̀: Á́ nɛ́n laa? A aà ì vĩ̀a yã̄ma yà̰? Kpelewa a kɛ̀ àlɛ gu'e sai? [20] Ɔ aà de ń aà dao wèmá
aa mɛ̀: Wá dɔ̃ kɛ́ wá nɛ́ɛ. Wa aà ì vĩ̀aɛ. [21] Á́ma lá a kɛ̀ sa àlɛ gu'e, wá dɔ̃o. A aà la we, gbɛ̃́
gbã̄aɛ, a fɔ̃ azĩ́a yã̄'o. [22] Aà de ń aà dao ò màa, kɛ́ aalɛ vĩ́akɛ gbã̄adeɔnɛ yã́iɛ. Asa aa zɛ̀ò kɛ́
gbɛ̃́ pɔ́ ò Yesuá Mɛsiiɛ, wà lousisikpɛzɔ̃ɛ̀ɛ. [23] Bee yã́i aà de ń aà dao mɛ̀, gbɛ̃́ gbã̄aɛ, aa aà la.

24 Gbɛ̃ pɔ́ dɛ vȉa ũ yãapi sísia gɛ̃n plaade guu ɔ̃ aa òɛ̀: O ń sì ń Luao. Wá dɔ̃ kɛ́ gɔ̃ɛpiá
duunkɛnaɛ. 25 Ɔ à mɛ̀: Tó duunkɛnaɛ, má dɔ̃o. Yã́ mɛ̀ndo má dɔ̃. Vȉan ma ũ yãa, ɔ̃ málɛ
gu'e sa. 26 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Bɔ́ a kɛ̀nɛi? A n wɛ́ wɛ̃̀nɛ kpelewa ni? 27 A wèmá à mɛ̀: Má òɛ́
kɔ̀, i swã́sɛio. Bɔ́yãi á ye mai lɔi? Á ye gɔ̃ aà ȉwaɔ ũ sɔ̃ yȁ? 28 Ɔ aa zɔadɔ̀wà aa mɛ̀: Mmɛ ń
dɛ aà ȉwa ũ we! Wamɔɔwaɔ Mɔizi ȉwaɔn wá ũ. 29 Wá dɔ̃ kɛ́ Lua yã'ò Mɔiziɛ. Aàpi sɔ̃, wá dɔ̃
gu pɔ́ à bɔ̀uo.

30 Ɔ gɔ̃ɛpi ònɛ́: Yãbɔnsaɛ ma we! A ma wɛ́ wɛ̃̀mɛɛ, ɔ̃ á dɔ̃ gu pɔ́ à bɔ̀uoa? 31 Wá dɔ̃ kɛ́ Lua
lí swã́sɛ duunkɛnaɔ yã́io, ȉ swã́sɛ a yãmana pɔ́ ȉ a pɔeã kɛ yã́i. 32 Zaa Lua dṹnia kàlɛ, wi
ma gbɛ̃e gbɛ̃́ pɔ́ wa ȉ vȉa wɛ́ wɛ̃̀o. 33 Tó gbɛ̃́pi i bɔ Lua kĩ́io, a fɔ̃ pɔe kɛo. 34 Ɔ aa òɛ̀: Wà n i
duuna guu míɔmiɔɛ, ɔ̃ ńlɛ yãdadawɛ̃ɛa? Ɔ aa aà yà.

Luadɔ̃saiá vȉakũaɛ

35 Yesu mà wà aa yà. Kɛ́ à aà è, à aà là à mɛ̀: Nlɛ Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ náaikɛa? 36 Gɔ̃ɛpi wèwà à
mɛ̀: Mae, dén aà ũi, kɛ́ mà e aà náaikɛi? 37 Yesu òɛ̀: N aà è, aàpi mɛ́ lɛ́ yã'onnɔ. 38 Ɔ gɔ̃ɛpi
òɛ̀: Dii, málɛ n náaikɛ. Ɔ à kùlɛɛ̀. 39 Ɔ Yesu mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ kpaalɛa yã́i ma mɔi dṹniau la, kɛ́
wɛ́siadeɔ gu'e, wɛkɛ̃naɔ i gɔ̃ vȉaɔ ũ.

40 Falisieɔ ku we. Kɛ́ aa yã́pi mà, aa òɛ̀: Wápiɔ, vȉaɔn wá ũ sɔ̃a? 41 Ɔ Yesu ònɛ́: Tó vȉaɔn
á ũ, dɔ̃ á duuna vȉo. Lá álɛ o á wɛ́ kɛ̃a, á duuna gȉ kuɛ.

10

Yesuá sãdãn maaɛ

1 Sȉana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ lí gɛ̃ sã kaa lɛ́uo, ȉ vȉ kaaa gupãlei, adeá kpã́iɛ, kpã́iwɛliwɛɛ. 2 Gbɛ̃́
pɔ́ ȉ gɛ̃ kaa lɛ́u sɔ̃, ade mɛ́ sãdãna ũ. 3 Kaa lɛ́ dɔ̃̀ana ȉ zɛwɛ̃ adeɛ, sãɔ sɔ̃ aa aà lɔɔ dɔ̃. I a sãɔ
sísi an baade tɔ́wa, ȉ bɔlɛńnɔ. 4 Tó à bɔ̀lɛńnɔ, ȉ dɔaanɛ́, aaȉɔ tɛaàzi, kɛ́ aa aà lɔɔ dɔ̃ yã́i. 5 Aali
we tɛ̀ gbɛ̃pãlezio. Aaȉ bàalɛɛ̀, kɛ́ aa gbɛ̃pãle lɔɔ dɔ̃o yã́i.

6 Yesu yã́pi lɛ̀ɛũnɛ́, ɔ̃ aai dɔ̃ bɔ́ yã́ a ònɛ́o. 7 Bee yã́i Yesu ɛ̀a ònɛ́: Sȉana málɛ oɛ́, mámɛ
má kaa lɛ́ ũ sãɔnɛ. 8 Gbɛ̃́ pɔ́ aa dɔ̀aamɛɛɔá kpã́iɔnɛ, kpã́iwɛliwɛɔnɛ ḿpii, ɔ̃ sãɔ i ń yãmao.
9 Mámɛ má kaa lɛ́ ũ. Gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̃̀ ma guu a aafia'e. Aliɔ gɛ̃ aliɔ bɔ, ali pɔblekȉi e. 10 Kpã́i'oa
yã́i ɔ̃ kpã́i ȉ mɔi, ȉ pɔ́ dɛ ȉ pɔ́ ɔ̃̀ɔkpa. Ma mɔɛ, kɛ́ gbɛ̃́ɔ aaɔ wɛ̃ni vȉ, aaiɔ vȉ à kɛ̀ zài. 11 Mámɛ
má sãdãn maa ũ. Sãdãn maa ȉ gi a wɛ̃nii a sãɔ yã́i. 12 Gbɛ̀winaá sãdãn maa no. Lá sãɔ
dɛ aà pɔ́ ũo, tó a è àwalɛwana lɛ́ mɔ́, ȉ sãɔ to we à bàalɛɛ̀, ɔ̃ àwalɛwana ȉ sãɔ kṹkũ ȉ ń fãaa.
13 Gbɛ̃́pi bàa líɔ kú ń sãɔo, kɛ́ a dɛ gbɛ̀wina ũ yã́i.

14 Mámɛ má sãdãn maa ũ. Má a sãɔ dɔ̃, mɛ́ aa ma dɔ̃, 15 lá Mae Lua ma dɔ̃ mɛ́ má aà
dɔ̃wa. Málɛ gí ma wɛ̃nii an yã́i. 16 Má sã pãleɔ vȉ aa ku kaaɛ beeuo. Sema mà dɔaanɛ́ sɔ̃.
Aa ma lɔɔ ma, kpàsa i gɔ̃ mɛ̀ndo ń dãnao mɛ̀ndo. 17 Málɛ gí ma wɛ̃nii kɛ́ mà ɛa si lɔ yã́iɛ. A
yã́i Mae Lua yeimazi. 18 Gbɛ̃e a ma wɛ̃ni siao, má gíi ń mazȉaoɛ. Má a giia zɛ́ vȉ, mɛ́ má a
sia zɛ́ vȉ lɔ. Yã́ pɔ́ ma Mae dȉlɛmɛɛn we.

19 Yã́pi yã́i Yuda gbãadeɔ kɔ̃kpaalɛ̀ lɔ. 20 An guu gbɛ̃́ daside mɛ̀: A tã́a vȉɛ, aà mi lȉaaɛ.
Bɔ́yãi álɛ swã́sɛ aà yã́ii? 21 An gbɛ̃eɔ mɛ̀: Tã́ade yã'oan weo. Tã́a a fɔ̃ vȉa wɛ́ wɛ̃e?

Yesu a luakɛ oanɛ́

22 Lua kpɛ́ sakɛ̃a Yelusalɛũ dikpɛ kà. Buziɛɛ, 23 ɔ̃ Yesu lɛ́ bɛbɛ Lua ua a gu pɔ́ wȉ mɛ
Salomɔɔ bilandaau. 24 Ɔ Yuda gbãadeɔ lȉaaàzi aa aà là aa mɛ̀: Ɲyɔ̃ wá tó looa e bɔɛ ni?
Tó Mɛsiin n ũ, owɛ̃ɛ wásawasa. 25 Ɔ Yesu wèmá à mɛ̀: Má òɛ́, i sio. Yã́ pɔ́ málɛ kɛ ń ma Mae
tɔ́ɔɔ, yã́piɔ mɛ́ a seela ũ. 26 Ápiɔ sɔ̃ i sio, kɛ́ á dɛ ma sãɔ ũo yã́i. 27 Ma sãɔ ȉ ma yãma. Má ń
dɔ̃ mɛ́ aaȉɔ tɛmazi. 28 Mi wɛ̃ni láasai kpámá, aa gaga bauo. Gbɛ̃e a fɔ̃ ń bɔ ma ɔzȉo. 29 Ma
Mae mɛ́ ń kpaa, mɛ́ aà zɔ̃ɔ dɛ gbɛ̃́piia. Gbɛ̃e a fɔ̃ ń bɔ aà ɔzȉo. 30 Mapi ń ma Maeo wá doũɛ.

31 Gbãadepiɔ gbɛ sɛ̀lɛ lɔ, aa ye aà pápaò aa aà dɛ. 32 Ɔ Yesu ònɛ́: Ma yãmaa pɔ́ ma Mae
dàmɛɛɔ kɛ̀ɛ́ dasi. A kpele yã́i á ye ma pápa ń gbɛoi? 33 Ɔ gbãadepiɔ wɛ̀wà aa mɛ̀: Wá ye
wà ń pápa ń gbɛo yãmaa pɔ́ ń kɛ̀ yã́i no. Kɛ́ n dɔɛ ń Luao yã́iɛ.* Gbɛ̃nazĩnan n ũ, ɔ̃ n nzĩa
dĩlɛ Lua ũ. 34 Ɔ Yesu wɛ̀má à mɛ̀: Lua ò á ikoyã láu à mɛ̀, luaɔn ń ũ.† 35 Lua i o gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ
yã'onɛ́piɔnɛ luaɔo lé? Aà yã́ bãdɛa vĩ sɔ̃o. 36 Ma gbɛ̃́ pɔ́ ma Mae ma dilɛ adoa à ma zĩ dṹnia
guu sɔ̃, kɛ́ ma mɛ̀ Lua Nɛ́n ma ũ, bɔ́yãi a mɛ̀ ma dɔɛ ń Luaoɛi? 37 Tó málɛ ma Mae kɛa kɛo,
ásu ma yã́ sio. 38 Tó málɛ kɛ sɔ̃, baa tó i ma yã́ sio, à ma náaikɛ ma yãkɛaɔ yã́i, kɛ́ à e dɔ̃
sɑ̃́asã Mae Lua ku ma guu mɛ́ má kú aà guu. 39 Ɔ aa ɛ̀a lɛ́ zɛwɛɛlɛ wà aà kṹ, ɔ̃ à pĩlimá.
40 Ɔ à ɛ̀a gɛ̀ Yuudẽ baale, gu pɔ́ Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ̀u sɛ̃́ia. A gɔɔplakɛ̀ we,‡ 41 ɔ̃ wà mɔ̀ aà kĩ́i
dasidasi wà mɛ̀: Baa kɛ́ Zãa i dabudabue kɛo, yã́ pɔ́ a ò gbɛ̃́ɛ bee musu píiá sĩanaɛ. 42 Ɔ wà
aà náaikɛ̀ we dasi.

11

Lazaa gaa

1 Gbɛ̃́ pɔ́ wĩ mɛ Lazaa lɛ́ gyãkɛ Bɛtani, wɛ̃́lɛ pɔ́ aà dãeɔ Maliama ń Maatao kuu.
2 Maliamapi mɛ́ nɔɛ pɔ́ tulale kà Diiwa à aà gbá wàa ń a mikão ũ. 3 Ɔ Lazaa dãepiɔ
lɛ́kpãsãkɛ̀ Yesuɛ aa mɛ̀: Dii, n gbɛ̃na lɛ́ gyãkɛ. 4 Kɛ́ Yesu yã́pi mà à mɛ̀: Gyãpi miá ga no. Kɛ́
Lua zɔ̃ɔkɛ bɔ gupuau yã́iɛ, Lua Nɛ́ i tɔbɔ a musu. 5 Yesu ye Maata ń aà dãunao ń Lazaaozi.
6 Aà Lazaa gyãkɛa baomaa gbɛa à kɛ̀ gu pɔ́ á kúu gĩa gɔɔ pla.
7 Bee gbɛa ɔ̃ a ò a ĩwaɔnɛ: Wà ɛa gɛ́ Yude. 8 Ɔ aà ĩwaɔ òɛ̀: Mɛtulu, gbãadeɔ ye n pápa ń
gbɛo i gẽgẽo, ɔ̃ ń ye wà ɛa gɛ́ we lɔa? 9 Yesu mɛ̀: Fãanɛ do lɛɛlu kuɛpla nolo? Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ bɛbɛ
fãanɛ lí gẽmbɔlɛo, kɛ́ àlɛ gu'e dṹniaɛ bee gupua yã́i. 10 Tó àlɛ bɛbɛ gwãasĩna, a gẽmbɔlɛɛ,
kɛ́ a gupuapi vĩo yã́i.
11 Yã́pi oa gbɛa Yesu ònɛ́: Wá gbɛ̃na Lazaa i'ò. Málɛ gɛ́ aà vuiɛ. 12 Ɔ aà ĩwaɔ òɛ̀: Dii, tó àlɛ
i'oɛ, a aafia'e. 13 Lazaa gaa yã́ Yesu lɛ́ onɛ́, ɔ̃ aalɛ e i'oaɛ sĩana. 14 Ɔ Yesu ònɛ́ sa wásawasa:
Lazaa gàɛ. 15 Ma pɔ kɛ̀na kɛ́ má kú weo, kɛ́ à e à ma náaikɛ yã́i. Wà gɛ́ aà kĩ́i. 16 Ɔ Tomaa
pɔ́ wĩ mɛ Sĩa ò a gbɛ̃́ɔnɛ: Wà gɛ́, wí ga ń Diio sɔ̃.
17 Kɛ́ Yesu kà we, à mɔ lè wà Lazaa vĩ̀ à kɛ̀ gɔɔ síiɔ̃ kɔ̀. 18 Bɛtani ku kãi ń Yelusalɛũo lán
kiloo àaɔ̃ taawa. 19 Yuda gbãadeɔ bɔ̀ we dasi aa mɔ̀ Maata ń Maliamao kĩ́i an nɔ̀sɛ níniinɛ́
an dãɔ ga yã́ musu. 20 Kɛ́ Maata mà Yesu lɛ́ mɔ́, à gɛ̀ daiaàlɛ. Maliama gɔ̃̀ zɔ̃lɛa bɛ. 21 Ɔ
Maata ò Yesuɛ: Dii, tó ń kú la yãa, ma dãɔ a gao. 22 Baa tia má dɔ̃ kɛ́ yã́ pɔ́ ń gbɛ̀a Luawa,
a kɛnɛ. 23 Yesu òɛ̀: N dãɔ a vu. 24 Maata òɛ̀: Má dɔ̃ kɛ́ a vu zĩ́ pɔ́ gɛɔ vu gɔɔgbɛzãzĩ. 25 Yesu
òɛ̀: Mámɛ má gbɛ̃́ pɔ́ ĩ gɛɔ vu à wẽni kpámá ũ. Baa tó ma náaikɛna gà, a gi àɔ kuɛ. 26 Gbɛ̃́
pɔ́ kú mɛ́ àlɛ ma náaikɛ a ga bauo. N bee sĩa? 27 Maata òɛ̀: Ao Dii, má sĩ kɛ́ Mɛsii, Lua Nɛ́
pɔ́ wà mɛ̀ a mɔ dṹnia guun n ũ.

Lazaa vua

28 Kɛ́ Maata yã́pi ò, à gɛ̀ a dãuna sĩsi, a òɛ̀ asii guu: Mɛtulu mɔ̀, àlɛ n gbɛa. 29 Kɛ́ Maliama
yã́pi mà, à fɛ̀lɛ kpakpa, àlɛ gɛ́ aà kĩ́i. 30 Yesu i gẽ wɛ̃́lɛ guu yãao, a ku gu pɔ́ Maata dàuaàlɛ
gĩaɛ. 31 Gbãadepiɔ ku kpɛ́u ń Maliamao, aalɛ aà nɔ̀sɛ niniɛ̀. Kɛ́ aa è à fɛ̀lɛ ń wãao à bɔ̀, aa
bɔ̀ tɛaàzi, asa aalɛ e àlɛ gɛ́ ɔ́ɔlɔi miaaɛ.
32 Kɛ́ Maliama kà gu pɔ́ Yesu kúu, kɛ́ à aà è, à kùlɛ aà gbázĩ a òɛ̀: Dii, tó ń kú la yãa, ma
dãɔ a gao. 33 Yesu è àlɛ ɔ́ɔlɔ mɛ́ gbãade pɔ́ mɔ̀aànɔpiɔ lɛ́ ɔ́ɔlɔ lɔ. Ɔ tòlobi zùaàgu, aà pɔ yà.
34 Ɔ à mɛ̀: A aà vĩ̀ má ni? Aa wɛ̀wà aa mɛ̀: Mae, mɔ ǹ gwa. 35 Yesu wɛ́'ikàu. 36 Ɔ gbãadepiɔ
mɛ̀: A gwa lá a yeaàzi. 37 Ɔ an gbɛ̃ɛɔ mɛ̀: Aà gbɛ̃́ pɔ́ à vĩa wɛ́ wɛ̀, a fɔ̃ gi Lazaa ga yãao lé?

* 10:33 Lev 24.16 † 10:34 Soũ 82.6 ‡ 10:40 Zãa 1.28

38 Kɛ́ Yesu lɛ́ gɛ́ miapi kɛ̃́i, ɔ̃ tòlobi zùaàgu lɔ. Miapiá gbɛ̀'ɛɛ, gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛ ta a lɛ́lɛ. 39 Yesu
mɛ̀: A gbɛpi go ɛpilɛ. Ɔ gɛpi dãe Maata òɛ̀: Dii, à yaikɛ̀ kɔ̀, asa à kɛ̀ gɔɔ síĩɔ̃ɛ. 40 Yesu òɛ̀: Mi
onɛ, tó ńlɛ ma náaikɛ, ńyɔ̃ Lua zɔ̃ɔkɛ eo lé? 41 Ɔ wà gbɛpi gò. Yesu wɛsɛ̀ musu à mɛ̀: Baa,
ma n sáaukɛ̀ kɛ́ n ma yãmà. 42 Má dɔ̃ kɛ́ niɔ ma yãma gɔɔpii, ãma má ò bíla pɔ́ kú la yɛ̃́iɛ,
kɛ́ aa e si ḿmɛ n ma zĩ̀.
43 Kɛ́ a ò beewa, à pũ̀na ń lɔɔ gbãao à mɛ̀: Lazaa, mɔ ǹ bɔ. 44 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ gàpi bɔ̀, pɔ́lɛ fĩ̀fĩa
aà mɛwa mɛ́ zwãa yea aà miwa. Yesu ònɛ́: A pɔ́ polowà, í aà gbaɛ.

Lɛkpaaĩ̀a Yesuzi

45 Yuda gbãade pɔ́ aa mɔ̀ Maliama kɛ̃́ipiɔ, kɛ́ aa yɛ̃́ pɔ́ Yesu kɛ̀pi è, aa aà náaikɛ̀ dasi.
46 Ãma an gbɛ̃eɔ gɛ̀ Falisiɔ kɛ̃́i, aa yɛ̃́ pɔ́ Yesu kɛ̀ ònɛ́. 47 Ɔ sa'onkiaɔ ń Falisipiɔ gbãadeɔ gbɛ̀a
kɔ̃kãaawa aa mɛ̀: Gbɛ̃́pi lɛ́ dabudabukɛ dasi, wá sɛ́ kpelewa ni? 48 Tó wá tò àlɛ kɛ màa,
wa aà náaikɛ píiɛ, Lomadeɔ i mɔ wá Lua kpɛ́ ń wá buio suumpa píi. 49 Ɔ an gbɛ̃do Kaaifa
pɔ́ dɛ sa'onkia ũ wɛ̃ bee ònɛ́: Ã yãe dɔ̃o. 50 Kɛ́ gbɛ̃́ mɛ̀ndo gaa wápii gbɛu maa dɛ wá bui
midɛala, á dɔ̃o lé? 51 I yɛ̃́ bee o ń azĩ̀aoo. Kɛ́ a dɛ sa'onkia ũ wɛ̃ bee yɛ̃́i, ɔ̃ à ãnabikɛkɛ̀ à
dɔ̀aa lá Yesu a su ga Yudaɔ gbɛu ò. 52 I kɛ Yudaɔ ńtɛ̃ɛ no, ń Lua nɛ́ pɔ́ fãaaaɔɛ lɔ, kɛ́ aà ń kɛ
mɛ̀ doũ. 53 Za zĩ̀beezĩ̀ ɔ̃ gbãadepiɔ zɛ̀ ń Yesu dɛao. 54 A yɛ̃́i tò Yesu i bɔ gupuau ń guu lɔo. Ɔ
à gɛ̀ zɔ̃ɛwia pɔ́ kú gbáa lɛ́a, wĩ̀ mɛ Ɛflaiũ. A gɔɔplakɛ̀ we ń a ĩ̀waɔ.
55 Yudaɔ Gɛ̃amusu dikpɛ kãikũ̀. Wà bɔ̀ zɔ̃ɛwiaɔ guu dasidasi, wà gɛ̀ Yelusalɛũ e dikpɛpi
àɔ ka gbãbɔa yɛ̃́i. 56 Wàlɛ Yesu wɛɛlɛ, wa zɛa Lua ua, wàlɛ kɔ̃ lala wà mɛ̀: Ã è kpelewai? A
we mɔ dikpɛue? 57 Sa'onkiaɔ ń Falisiɔ dĩ̀lɛ tó gbɛ̃e Yesu kúkɛ̃̀i dɔ̃, aà onɛ́ kɛ́ wà e aà kṹ.

12

Tulalekaa Yesu gbáɔwa
(Mat 26.6-13, Maa 14.3-9)

1 Gɛ̃amusu dikpɛ gɔ̃̀ gɔɔ soolo, ɔ̃ Yesu mɔ̀ Bɛtani, Lazaa pɔ́ à aà vù à bɔ̀ gau bɛ wɛ̃́lɛu. 2 Wà
blɛkɛ̀ Yesuɛ we. Maata mɛ́ lɛ́ blɛ kpaalɛ, mɛ́ Lazaa ku blɛblenaɔ guu ń Yesuo. 3 Ɔ Maliama
tulale bui maa ɔde sɛ̀ mɔ̀ò, à kà litili guo, ɔ̃ a kà Yesu gbáɔwa à aà gbápiɔ wàa ń a mikão.
Tulale gĩ̀ lĩ̀ kpɛ́a. 4 Yesu ĩ̀waɔ do, Yudasi Isaliɔti pɔ́ a Yesu kpámá mɛ̀: 5 Tulale bee ɔ̃a kà wɛ̃̀
do zĩ̀ ɔ̃a ũ. Bɔ́yãi wi yía wà a ɔ̃a kpà taasideɔwao ni? 6 I bee o taasideɔ wɛ̃nagwaa yɛ̃́i no,
kɛ́ kpɛ̃́iɛ yɛ̃́iɛ. Ɔmɛ ĩ̀ɔ mɔ̀bɔɔ kũa, ĩ̀ɔ ɔ̃a kĩ̀ni kuluyeye. 7 Ɔ Yesu mɛ̀: Nɔɛpi tó. Aà bee ulɛ e
ma gɛ kpɛlagɔɔ. 8 Taasideɔ kúánɔ gɔɔpiiɛ,* ãma máɔ kúánɔ gɔɔpiio.
9 Yuda gbãadeɔ mà Yesu kú Bɛtani, ɔ̃ aa gɛ̀ we dasidasi. I kɛ Yesu yɛ̃́i aa gɛ̀i adoo, kɛ́ aa
Lazaa pɔ́ Yesu aà bɔ̀ gau e lɔɛ. 10 Ɔ sa'onkiaɔ zɛ̀ò aa Lazaa dɛ lɔ, 11 asa aà yɛ̃́i ɔ̃ gbãadeɔ lɛ́
kɛ̃́má dasi, aalɛ Yesu náaikɛ.

Gbãakpaa Yesuzi Yelusalɛũ
(Mat 21.1-11, Maa 11.1-11, Luk 19.28-40)

12 Kɛ́ a gu dɔ̀, bíla pɔ́ mɔ̀ dikpɛuɔ mà Yesu lɛ́ mɔ́ Yelusalɛũ, 13 ɔ̃ aa kpakpalaɔ zɔ̃̀zɔ̃ aa gɛ̀
daioaàlɛ. Aalɛ wiilɛ aalɛ mɛ:
Gbãa kɛ!
Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń Dii tɔ́o ũ!
Báaaden Isailiɔ Kía ũ!†
14 Yesu zàa'ĩ̀na è, à dĩ̀kpɛ lá a kɛ̃a láuwa wà mɛ̀:
15 Siɔnadeɔ, ásu vĩ̀akɛo.
Ã kía lɛ́ mɔ́ dia zàa'ĩ̀n bɔlɔ kpɛ.‡
16 Aà ĩ̀waɔ i yɛ̃́pi midɔ̃ gĩ̀ao. Yesu fɛlɛ taa gawi guu gbɛa ɔ̃ aa dɔ̃̀ sa kɛ́ wà yɛ̃́pi kɛ̃̀ aà yɛ̃́
musuɛ, mɛ́ ḿpiɔ wà apii kɛ̀ɛ̀. 17 Kɛ́ Yesu Lazaa sĩ̀si à bɔ̀ miau à aà vù à bɔ̀ gau, gbɛ̃́ pɔ́

* **12:8** Iko 15.11 † **12:13** Soũ 118.25-26 ‡ **12:15** Zkl 9.9

kuaànɔɔ a baokpàkpanɛ́. 18 A yɑ̃́i bíla gɛ̀ daiaàlɛ, asa aa mà à dabudabupi kɛ̀ɛ. 19 Ɔ Falisiɔ
òkɔ̃ɛ aa mɛ̀: Á èa? Wá fɔ̃ pɔe wowào. Gwa, dṹnia bɔ̀ tɛaàzi.

Yesu a ga yɑ̃'oa

20 Gɛlɛkieɔ ku gbɛ̃́ pɔ́ aa mɔ̀ lousisii dikpɛuɔ guu, 21 ɔ̃ aa gɛ̀ Bɛsaida pɔ́ kú Galile gbɛ̃́ Filipi
kɑ̃́i, aa wabikɛ̀wà aa mɛ̀: Mae, wá ye Yesu kɔ̃'eai. 22 Filipi gɛ ò Ãndeleeɛ, ɔ̃ aa gɛ̀ wa ò
Yesuɛ sɑ̃nu. 23 Yesu ònɛ́: Gbɛ̃nazı̃n Nɛ́ tɔbɔgɔɔ kà. 24 Sı̃ana málɛ oɛ́, tó pɔ́wɛna i gɛ̃ tíu à
fɔ̃mbasibɔ̀o, ı̃ɔ ku adoɛ. Tó à fɔ̃mbasibɔ̀ sɔ̃, ı̃ nɛ'i maamaaɛ. 25 Gbɛ̃́ pɔ́ ye a wɛ̃nii, wɛ̃nipi
a vũaawà. Gbɛ̃́ pɔ́ gı̃ a wɛ̃nii dṹniaɛ beeu sɔ̃, ade aɔ ku gɔɔpiiɛ. 26 Tó gbɛ̃́ ye zı̃kɛmɛɛ, aàɔ
tɛmazi, ma zı̃kɛnapi iɔ ku gu pɔ́ má kúu. Tó gbɛ̃́ lɛ́ zı̃kɛmɛɛ, ma Mae a aà kpɛla. 27 Tiasa ma
pɔ yà. Kpelewa má oi? Mà o, Baa, ma bɔ yɑ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔau yɑ̃̀? Aawo! Ma mɔ yɑ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔapi
yɑ̃́iɛ. 28 Baa, tɔbɔ. Ɔ lɔɔ bɔ̀ luabɛ à mɛ̀: Má bɔ̀ kɔ̀, mɛ́ má ɛa bɔ lɔ. 29 Kɛ́ bíla pɔ́ kú we mà aa
mɛ̀: Lou mɛ́ vı̃̀. Gbɛ̃ɛɔ mɛ̀: Malaika mɛ́ yɑ̃'ònɛ̀. 30 Ɔ Yesu ònɛ́: I kɛ ma yɑ̃́i lɔɔpi bɔ̀io, á yɑ̃́iɛ.
31 Yɑ̃́ a zɔ̃lɛ dṹniaɛ beewa sa. Wa dṹniaɛ bee kía bɔ kpalau sa. 32 Mapi sɔ̃, tó wà ma sɛ ma
dɔ musu, má bui píi sísi aa mɔ ma kɑ̃́i. 33 Kɛ́ Yesu ò màa, à dɔ̀aa lɛ́ ga pɔ́ a su ga yɑ̃'oɛ.
34 Ɔ bíla òɛ̀: Wá mà a ku ikoyɑ̃ láu wà mɛ̀, Mɛsii aɔ ku gɔɔpiiɛ,§ mɛ́ n mɛ̀ wa Gbɛ̃nazı̃n Nɛ́
sɛ dɔ musu sɔ̃ bɛ? Démɛ Gbɛ̃nazı̃n Nɛ́pi ũi? 35 Yesu wèmá à mɛ̀: Gupua kuaánɔ gɔ̃̀ yɔɔɛ. Gɔɔ
pɔ́ á gupuapi vı̃, àɔ bɛu, kɛ́ gu su siwáo yɑ̃́i. Gbɛ̃́ pɔ́ bɛ gusiau líɔ dɔ̃ gu pɔ́ àlɛ géuo. 36 Gɔɔ pɔ́
á gupua vı̃, à gupuapi náaikɛ, í gɔ̃ gupua gbɛ̃́ɔ ũ. Kɛ́ Yesu ò màa, ɔ̃ à gɛ̀ ùlɛnɛ́.

Yuda gbɑ̃adeɔ́ Yesu náaikɛnsaiɔnɛ

37 Baa ń dabudabu dasi pɔ́ a kɛ̀ ń wáaɔ, aai aà náaikɛo, 38 kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ ãnabi Isaia ò e pa yɑ̃́i
à mɛ̀:
Dii, gbɛ̃e i bao pɔ́ wá kpà sio.
Wà n gbɑ̃a è, wi dɔ̃o.*
39 Aai we aà náaikɛ̀o, asa Isaia ò lɔ:
40 Lua ń wɛ́ vı̃̀akũ̀nɛ́ kɛ́ aasu gu'eo,
à ń nɔ̀sɛ tàtanɛ́ kɛ́ aasu yɑ̃ma aa ɛa suwa,
i ń gbɑ̃́gbɑ̃o yɑ̃́i.†
41 Isaia bee ò kɛ́ à Yesu gawi è‡ yɑ̃́iɛ, ɔ̃ à aà yɑ̃'ò. 42 N beeo gbɑ̃adepiɔ Yesu náaikɛ̀ dasi.
Falisiɔ yɑ̃́i ɔ̃ aaliɔ ye wà dɔ̃máo, kɛ́ wasu lousisikpɛzɔ̃nɛ́o yɑ̃́i. 43 Asa aa ye gbɛ̃nazı̃naɔ ń
sáaukpa dɛ Lua ń sáaukpaa.
44 Ɔ Yesu pũ̀na à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma náaikɛ, i kɛ mapi àlɛ a náaikɛ adoo, àlɛ gbɛ̃́ pɔ́ ma zı̃
náaikɛɛ lɔ. 45 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma e lɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ma zı̃ eɛ lɔ. 46 Ma mɔ dṹnia guu gupua ũɛ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́
ma náaikɛ su àɔ ku gusiau lɔo. 47 Gbɛ̃́ pɔ́ ma yɑ̃mà mɛ́ a kũao, i kɛ mámɛ má yɑ̃daaàlao, asa
mi mɔ yɑ̃dai dṹniala no, ma mɔ dṹnia suabaiɛ. 48 Gbɛ̃́ pɔ́ gı̃mazi mɛ́ i ma yɑ̃́ sio, yɑ̃́kpalɛ
lɛ́ aà dɑ̃ɛ. Yɑ̃́ pɔ́ má dàɛ̀pi mɛ́ a zɔ̃lɛwà gɔɔgbɛzɑ̃zı̃. 49 Asa mi yɑ̃e o ń mazı̃aoo. Yɑ̃́ pɔ́ má ò ń
yɑ̃́ pɔ́ má dànɛ́o, ma Mae pɔ́ ma zı̃ mɛ́ dı̃lɛmɛɛ. 50 Má dɔ̃ kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ a dàmɛɛá wɛ̃ni láasai yɑ̃́ɛ.
Beewa yɑ̃́ pɔ́ málɛ o, málɛ o lá ma Mae òmɛɛwaɛ.

13

Yesu a ı̃waɔ gbá pipia

1 E Gɛ̃amusu dikpɛ àɔ ka, Yesu dɔ̃ kɛ́ a bɔa dṹniaɛ bee guu taa a Mae kɑ̃́i gɔɔ kà. Lá a ye
a gbɛ̃́ɔzi dṹnia guu, a yeńzi e a wɛ̃ni lɛ́waɛ.
2 Aalɛ pɔble. Ibiisi dà Simɔɔ Isaliɔti nɛ́ Yudasiɛ a sɔ̃u kɔ̀, kɛ́ aà Yesu kpámá. 3 Yesu dɔ̃ kɛ́
a Mae pɔ́pii nàɛ a ɔzı̃. A dɔ̃ kɛ́ a bɔ Luapi kɑ̃́i, mɛ́ a ɛa lɛ́ tá aà kɑ̃́iɛ. 4 Gɔɔ pɔ́ aalɛ pɔble, Yesu

§ **12:34** Soũ 110.4, Isa 9.6, Dan 7.14 * **12:38** Isa 53.1 † **12:40** Isa 6.10 ‡ **12:41** Isa 6.1

fɛlɛ à a ula bɔ kàlɛ, ɔ̃ à savɛti sɛ dò a pi. 5 Bee gbɛa à ikà ta guu, ɔ̃ à nà a ǐwaɔ gbá pípiawa,
àlɛ waa ń savɛti pɔ́ á dò a pipio. 6 Kɛ́ à kà Simɔɔ Piɛɛ kɨ̃i, Piɛɛpi ò̀ɛ̀: Dii, ḿmɛ ńyɔ̃ ma gbá
pípimɛɛa? 7 Yesu wèwà à mɛ̀: N yɑ̃́ pɔ́ málɛ kɛ dɔ̃ gǐao. Nyɔ̃ dɔ̃ gbɛzã. 8 Piɛɛ ò̀ɛ̀ à mɛ̀: Nyɔ̃
ma gbá pípimɛɛ bauo. Yesu ò̀ɛ̀: Tó mi n gbá pípio, wáɔ yãe vǐ ń kɔ̃o lɔo. 9 Simɔɔ Piɛɛ ò̀ɛ̀:
Dii, i kɛ ma gbáɛ adoo, ma ɔ ń ma mioɛ lɔ. 10 Yesu ò̀ɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ zu'ò bàa kú ń a gue pípiaoo,
sema aà gbá, asa a zɛ̃aɛ. Á gbãsǐo, ãma i kɛ ápii no. 11 A dɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ a su à a kpámá. A yɑ̃́i à
mɛ̀ aa gbãsǐsai ḿpiio.
12 Kɛ́ à ń gbá pǐpinɛ́ a làa, à a ula sɛ dà, ɔ̃ à zɔ̃̀lɛ lɔ. A ònɛ́: A yɑ̃́ pɔ́ má kɛ̀ɛ́ dɔ̃̀a? 13 I omɛɛ
Mɛtulu ge Dii. Álɛ o a zɛ́waɛ, asa má dɛ a ũɛ. 14 Lá ma gbɛ̃́ pɔ́ má dɛ á dii ń á yãdanɛdeo ũ
ma á gbá pǐpiɛ́, àliɔ kɔ̃ gbá pipi sɔ̃. 15 Ma a taa kɛ̀ɛ́. Áliɔ kɛ lá má kɛ̀ɛ́wa. 16 Sǐana málɛ oɛ́,
zɔ̀blena líɔ dɛ a diilao, zǐna líɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ a zǐlao. 17 Lá a yɑ̃́ bee dɔ̃̀, báaadeɔn á ũ tó álɛ kɛ.
18 I kɛ ápii yɑ̃́ málɛ oo. Má gbɛ̃́ pɔ́ má sɛ̀ɔ dɔ̃. Sema yɑ̃́ pɔ́ kɛ̃a láuɛ bee pa wà mɛ̀:
Gbɛ̃́ pɔ́ wi ɔkãaa ta doũ mɛ́ bò ma kpɛ.*
19 Málɛ oɛ́ tia e àɔ gɛ́ mɔ́i, kɛ́ tó à mɔ̀, á sí mámɛ má aà ũ. 20 Sǐana málɛ oɛ́, tó gbɛ̃́ gbɛ̃́ pɔ́ ma
aà zǐ dǐlɛ, à ma dilɛɛ. Tó gbɛ̃́ ma dilɛ sɔ̃, à gbɛ̃́ pɔ́ ma zǐ dǐlɛɛ.

Yesu dɔaa Yudasi ń Piɛɛo yɑ̃'oa
(Mat 26.20-35, Maa 14.17-31, Luk 22.21-34)
21 Kɛ́ Yesu bee ò, tòlobi zùaàgu, ɔ̃ a ònɛ́ wásawasa à mɛ̀: Sǐana málɛ oɛ́, á gbɛ̃do mɛ́ a ma
kpámá. 22 Ɔ aà ǐwaɔ kɔ̃ gwàgwa, aa bílikɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ owa. 23 Iwa mɛ̀ndo pɔ́ Yesu yeaàzi
gɛngɛsɛkɛa aà saɛ. 24 Ɔ Simɔɔ Piɛɛ lɛsuikɛ̀ɛ̀ aà Yesu la gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ o. 25 Ɔ ǐwapi sɔ̃kpàlɛ Yesuzi
à aà là à mɛ̀: Dii, dé ni? 26 Yesu wèwà à mɛ̀: Má lɔmazɔ̃ dowa, mí kpá adewa. Ɔ à lɔmazɔ̃̀
dowa a kpà Simɔɔ Isaliɔti nɛ́ Yudasiwa. 27 Kɛ́ Yudasi lɔmapi sǐ, Setãu gɛ̃̀aàgu gɔ̃̀ɔ. Ɔ Yesu
ò̀ɛ̀: Yɑ̃́ pɔ́ ńlɛ kɛ kɛ kpakpa. 28 Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ pɔbleɔ, an gbɛ̃e i dɔ̃ bɔ́yãi Yesu bee òièo. 29 Lá
Yudasi mɛ́ ǐɔ mɔ̀bɔɔ kũa, ɔ̃ gbɛ̃eɔ lɛ́ e Yesu ò̀ɛ̀ aà gɛ́ dikpɛ pɔ́ pɔ́ aa yeiɔ lúiɛ ge aà gɛ́ pɔe kpái
taasideɔwaɛ. 30 Kɛ́ Yudasi lɔmapi sǐ, à bò gɔ̃̀ɔ. A mɔ lè gwɑ̃́ɛ.
31 Kɛ́ Yudasi bò, Yesu mɛ̀: Tiasa Gbɛ̃nazǐn Nɛ́ a tɔbɔ, mɛ́ Lua a tɔbɔ aà yɑ̃́ musu. 32 Tó Lua
tɔbɔ̀ aà musu sɔ̃, Lua a aà tɔbɔ a kɨ̃i mɛ́ a bɔ gɔ̃̀ɔɛ. 33 Ma gbɛ̃́ɔ, ma kuaánɔ gɔ̃̀ yɔɔɛ. Á ma wɛɛlɛ,
ãma málɛ oɛ́ tia lá má ò gbãadeɔnɛwa, á fɔ̃ gɛ́ gu pɔ́ málɛ táuo.† 34 Málɛ yɑ̃́ dafu dilɛɛ́ɛ, àliɔ
yekɔ̃i. Lá má yeázi, ápiɔ sɔ̃ àliɔ yekɔ̃i màa lɔ. 35 Tó á yekɔ̃i, ɔ̃ gbɛ̃́pii a á dɔ̃ ma ǐwaɔ ũ.
36 Simɔɔ Piɛɛ aà là à mɛ̀: Dii, ńlɛ tá má ni? Yesu wèwà à mɛ̀: Gu pɔ́ málɛ táu, ńyɔ̃ fɔ̃ tɛmazi
gǐao. Gbɛzã ɔ̃ ńyɔ̃ mɔ́. 37 Piɛɛ ò̀ɛ̀: Dii, bɔ́yãi má fɔ̃ tɛnzi tiao ni? Má gí ma wɛ̃nii n yɑ̃́i. 38 Yesu
mɛ̀: Nyɔ̃ gi n wɛ̃nii ma yɑ̃́i ló? Sǐana málɛ onɛ, e ko àɔ gɛ́ lɛzui, ńyɔ̃ lelekpamazi gɛ̃n àaɔ̃.

14

Yesu mɛ́ luabɛ zɛ́ ũ
1 Asu tó á pɔ yao. Á Lua náaikɛ, í ma náaikɛ. 2 Ma Mae bɛ kpɛ́ vǐ dasi, málɛ gɛ́ gukɛkɛiɛ́ɛ.
Tó a dɛ màao, dɔ̃ mi oɛ́o. 3 Lá málɛ gɛ́ gukɛkɛiɛ́, má ɛa mɔ mà á sɛ́lɛ táánɔ ma kɨ̃i, kɛ́ ápiɔ sɔ̃
àɔ ku gu pɔ́ má kúu. 4 Á gu pɔ́ málɛ táu zɛ́ dɔ̃. 5 Ɔ Tomaa ò̀ɛ̀: Dii, wá dɔ̃ gu pɔ́ ńlɛ táuo. Wá fɔ̃
a zɛ́ dɔ̃ kpelewa ni? 6 Yesu wèwà à mɛ̀: Mámɛ má zɛ́pi ũ, mámɛ má sǐana ń wɛ̃nio ũ. Gbɛ̃e
lí e gɛ̀ ma Mae kɨ̃i ma kɛ̀sɛ kũsaio.
7 Tó á ma dɔ̃, dɔ̃ á ma Mae dɔ̃. Za tia a aà dɔ̃̀ mɛ́ a aà è. 8 Ɔ Filipi ò̀ɛ̀: Dii, ǹ n Mae ɔlɔwɛ̃ɛ.
Bee a mɔ́wá. 9 Yesu ò̀ɛ̀: Filipi, má kúánɔ za gbão, ɔ̃ ń ma dɔ̃oa? Gbɛ̃́ pɔ́ ma e ma Mae èɛ.
Bɔ́yãi ńlɛ o mà a Mae ɔlɔɛ́i? 10 Kɛ́ má kú ma Mae guu mɛ́ ma Mae ku ma guu, ni sio lé?
Yɑ̃́ pɔ́ málɛ oɛ́, málɛ o ń mazǐaoo. Ma Mae pɔ́ kú ma guu mɛ́ lɛ́ a yãkɛaɔ kɛ. 11 Kɛ́ má ò má
kú ma Mae guu mɛ́ ma Mae ku ma guu, à ma yɑ̃́ sí. Tó màan sɔ̃o, à si ma yãkɛapiɔ yɑ̃́i.

* 13:18 Soũ 41.10 † 13:33 Zãa 7.34

12 Sĩana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma náaikɛ a yã́ pɔ́ mi kɛpiɔ kɛ. A kɛ dɛ beeɔla se, kɛ́ málɛ tá ma
Mae kĩ́i yã́i. 13 Má yã́ pɔ́ a a wabikɛ̀ ń ma tɔ́o kɛ, kɛ́ ma Mae e tɔbɔ ma musu yã́i. 14 Tó a yãe
wabikɛ̀ ń ma tɔ́o, má kɛ.

Yesu lɛgbɛ̃a a Nisĩna yã́ musu

15 Tó á yemazi, áɔ yã́ pɔ́ má dĩlɛɔ kũa. 16 Má gbɛa ma Maewa, i á gba Zɛnnɔde pãle pɔ́ aɔ
kúánɔ gɔɔpii* 17 Nisĩn sĩande ũ. Dúnia gbɛ̃́ɔ fɔ̃ aà dilɛo, asa aalɛ aà eo mɛ́ aa aà dɔ̃o. Ápiɔ
á aà dɔ̃, asa a kúánɔ mɛ́ aɔ kú á guu. 18 Má á tó ádoo, má ɛa mɔ á kĩ́i. 19 Á gɔ̃̀ yɔɔɛ kɛ́ dúnia
a ma e lɔo, ãma á ma e. Kɛ́ má kú yã́i, áɔ ku sɔ̃. 20 Gɔɔ bee áɔ dɔ̃ kɛ́ má kú ma Mae guu, á
kú ma guu, mɛ́ má kú á guu. 21 Gbɛ̃́ pɔ́ ma yãdilɛaɔ dà mɛ́ a kũa, ade mɛ́ yemazi. Ma Mae
aɔ ye gbɛ̃́ pɔ́ yemazizi, mɛ́ máɔ yeaàzi, mí azĩa ɔlɔɛ̀.
22 Ɔ Yudasi aà là, i kɛ Yudasi Isaliɔti gbɛ̃́ no: Dii, bɔ́ yã́ mɛ́ mɔ̀, ńyɔ̃ nzĩa ɔlɔwɛ̃ɛ, mɛ́ dúnia
a n eo ni? 23 Ɔ Yesu wɛ̀wà à mɛ̀: Tó gbɛ̃́ yemazi, aɔ ma yã́ kũa. Ma Mae aɔ yeaàzi, wí mɔ́ aà
kĩ́i, wí zɔ̃lɛaànɔ. 24 Gbɛ̃́ pɔ́ yemazio ma yã́ kũao. Yã́ pɔ́ álɛ mapi i bɔ ma kĩ́io, à bɔ̀ ma Mae
pɔ́ ma zĩ kĩ́iɛ. 25 Ma yã́pi ɔ̀ɛ́ gɔɔ pɔ́ má kúánɔ. 26 Ma Mae a a Nisĩna zĩ ń ma tɔ́o Zɛnnɔde
ũ. Ɔmɛ a yã́pii dadaɛ́, i to yã́ pɔ́ má ɔ̀ɛ́ dɔágu píi. 27 Málɛ á tó ń aafiao, mazĩa aafia ɔ̃ málɛ
á gba. Málɛ á gba lá dúnia ì ń gbawao. Ásu tó á pɔ yao, ásu sɔ̃̀deedeekɛo. 28 Á mà, má ɔ̀ɛ́
málɛ tá, mí ɛa mɔ á kĩ́i. Tó á yemaziɛ, dɔ̃ á pɔ na, kɛ́ málɛ tá ma Mae kĩ́i yã́i, asa ma Mae
dɛmala. 29 Má ɔ̀ɛ́ tia e àɔ gɛ́ kɛi, kɛ́ tó à kɛ̀, á ma náaikɛ. 30 Má e yã'oánɔ gbà̃a lɔo, asa dúniaɛ
bee kía lɛ́ mɔ́. A iko vĩao, 31 ãma lá ma Mae dàmɛɛ ɔ̃ málɛ kɛ, kɛ́ dúnia e dɔ̃ má yeaàzi. Á
fɛlɛ wà go lakĩi.

15

Yesu mɛ́ vɛ̃ɛli sĩande ũ

1 Mámɛ má vɛ̃ɛli sĩande ũ, ma Mae mɛ́ vɛ̃ɛbude ũ.* 2 I gɔ̃na pɔ́ pɛa nɛ'isai píi zɔ̃ɛ, ɔ̃ ì a
nɛ'ina píi mibo, kɛ́ a nɛ'ia kã́fĩ yã́i. 3 Ápiɔá zɛ̃aɛ yã́ pɔ́ má ɔ̀ɛ́ yã́i. 4 Áɔ naa mapiwa lá má
naawáwa. Ligɔ̃na lí fɔ̃ nɛ'ĩ ń azĩaoo, sema àɔ pɛa lidawa. Màaɛ ápiɔ á fɔ̃ kã́fĩakɛo, sema àɔ
naaa bàasio.
5 Mámɛ má vɛ̃ɛ lida ũ, ámɛ á a gɔ̃naɔ ũ. Gbɛ̃́ pɔ́ naaa mɛ́ má naawà, ade a kã́fĩakɛ
maamaaɛ, asa á fɔ̃ pɔe kɛ ma saio. 6 Tó gbɛ̃́ naaao, wa aà vũaa, lá wĩ ligɔ̃na zɔ̃ vũaa à
giigaga, wà sɛ́lɛ kátɛu à tɛ́kũwaɛ. 7 Tó á naaa mɛ́ ma yã́ kú á sɔ̃u, à pɔ́ pɔ́ á yei wabikɛ, í e.
8 Tó a kã́fĩakɛ̀ maamaa, áɔ dɛ ma ĩwaɔ ũ sĩana, ma Mae i tɔbɔ.
9 Má yeázi lá ma Mae yemaziwa. Á zɛ ń ma yeaázio. 10 Tó á yã́ pɔ́ má dĩlɛɔ kũa, á zɛa ń
ma yeaázion we, lá má yã́ pɔ́ ma Mae dĩlɛɔ kũa mɛ́ má zɛa ń aà yeamaziowa. 11 Ma yã́piɔ
ɔ̀ɛ́, kɛ́ àɔ pɔna pɔ́ má vĩ vĩ, á pɔna i kɛ zài. 12 Yã́ pɔ́ má dĩlɛɛ́n kɛ: Aɔ yekɔ̃i lá má yeáziwa.†
13 Tó gbɛ̃́ gĩ a wɛ̃nii a gbɛ̃naɔ yã́i, gbɛ̃e aɔ ye gbɛ̃́i dɛ beelao. 14 Tó álɛ yã́ pɔ́ má dĩlɛɛ́ kɛ, ma
gbɛ̃naɔn á ũ. 15 Má oɛ́ zɔ̀blenaɔ lɔo, asa zɔ̀blena líɔ a dii bɔɔlɛ dɔ̃o. Máɔ oɛ́ sa gbɛ̃naɔɛ, asa yã́
pɔ́ má mà ma Mae kĩ́i ɔ̃ má ɔ̀ɛ́ píi. 16 Ámɛ i ma sɛo, mámɛ ma á sɛ́, mɛ́ ma á zĩ́ à gɛ́ kã́fĩakɛi,
kã́fĩa pɔ́ aɔ ku, Mae Lua i á gba pɔ́ pɔ́ a a wabikɛ̀wa ń ma tɔ́o. 17 Yã́ pɔ́ má dĩlɛɛ́n kɛ: Aɔ
yekɔ̃i.

Dúnia zaa Yesu ń a gbɛ̃́ɔgu

18 Tó dúnia zàágu, àɔ dɔ̃ kɛ́ à zàmagu á ãa. 19 Tó dúnia gbɛ̃́ɔn á ũ, dɔ̃ dúnia yeázi. Lá ma
á sɛ́ ma á bɔ́ dúnia guu, á dɛ a gbɛ̃́ɔ ũo. Bee yã́i dúnia zaiágu. 20 Á to yã́ pɔ́ má ɔ̀ɛ́ dɔágu.
Zɔ̀blena líɔ dɛ a diilao. Lá aa ĩadàa, màa aa dawá sɔ̃. Tó aa ma yã́ kũaɛ, aaɔ á yã́ kũa sɔ̃ɛ.
21 Aa yã́ beeɔ kɛɛ́ píi ma tɔ́ yã́i, asa aa gbɛ̃́ pɔ́ ma zĩ dɔ̃o.

* 14:16 Zĩn 2.1-4 * 15:1 Isa 5.1-4 † 15:12 Zãa 13.34

[22] Tó mi mɔ ma yã'ònɛ́o, dɔ̃ aa duuna vĩo. Tia kɛ́wa an duuna awa vĩo. [23] Gbɛ̃́ pɔ́ zamagu
za ma Maeguɛ sɔ̃. [24] Tó mi yɑ̃́ pɔ́ wi kɛ yãao kɛ an guuo, dɔ̃ aa duuna vĩo. Tia kɛ́wa aa yɑ̃́
pɔ́ má kɛ̀ɔ è, ɔ̃ aa zàmagu ń ma Maeo wápii, [25] kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ kú Mɔizi ikoyã guu pa, wà mɛ̀ aa
zàmagu pã.‡

[26] Tó Zɛnnɔde pɔ́ má aà gbaɛwá bɔ̀ ma Mae kɩ̃́i à mɔ̀, Nisĩn sĩande pɔ́ ì bɔ aà kɩ̃́ipi, aɔ dɛ
ma seelade ũ. [27] Ɑ́piɔ sɔ̃ áɔ dɛ ma seeladeɔ ũ, kɛ́ á kumanɔ za káau yɑ̃́i.

16

[1] Ma yɑ̃́ beeɔ òɛ́ kɛ́ ásu fuo yɑ̃́iɛ. [2] Wa lousisikpɛzɔ̃ɛ́. A gɔɔ lɛ́ mɔ́ se kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ á dɛ́ aɔ e álɛ
zĩkɛ Luaɛɛ. [3] Aa yɑ̃́piɔ kɛɛ́ kɛ́ aa ma Mae ń mapio dɔ̃o yɑ̃́i. [4] Ma yɑ̃́ beeɔ òɛ́, kɛ́ tó a gɔɔ kà, íɔ
dɔ̃ má òɛ́ kɔ̀ɛ.

Lua Nisĩna zĩ

Mi yɑ̃́ beeɔ òɛ́ za káauo, kɛ́ má kúánɔ yɑ̃́i. [5] Málɛ tá gbɛ̃́ pɔ́ ma zĩ kɩ̃́i sa. Ɑ́ gbɛ̃e i ma la gu
pɔ́ málɛ táuo. [6] Ɑ́ pɔ siakũ̀ sa, kɛ́ ma yɑ̃́ beeɔ òɛ́ yɑ̃́i. [7] Sĩana málɛ oɛ́, ma taa a àikɛɛ́, asa tó
mi tao, Zɛnnɔdepi a mɔ́wáo. Tó ma ta, má aà zĩwá.* [8] Tó à mɔ̀, a dṹnia ɛɛkaɛ̀ a ɔzĩ duuna ń
maakɛao ń yɑ̃́kpalɛkɛao yɑ̃́ musu, [9] duuna yɑ̃́ musu, kɛ́ aai ma náaikɛo yɑ̃́i, [10] maakɛa yɑ̃́
musu, kɛ́ málɛ tá ma Mae kɩ̃́i, mɛ́ á ma e lɔo yɑ̃́i, [11] yɑ̃́kpalɛkɛa yɑ̃́ musu, kɛ́ wà yɑ̃́kpalɛkɛ̀
ń dṹniaɛ bee kíao yɑ̃́i.

[12] Má yãvĩ dasi mà oɛ́ lɔ, ãma á yɑ̃́piɔ fɔ̃ gĩao. [13] Tó Nisĩn Sĩande mɔ̀, a dɔaaɛ́ sĩana píi
guu. A yã'o ń azĩaoo, yɑ̃́ pɔ́ a mà ɔ̃ ali o, i yɑ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ɔ baokpaɛ́. [14] A ma tɔbɔ, asa ɔ̃mɛ a ma
yɑ̃́ɔ sɛ́lɛ siuɛ́. [15] Pɔ́ pɔ́ ma Mae vĩ píiá ma pɔ́ɛ. A yɑ̃́i ma mɛ̀ a ma yɑ̃́ɔ sɛ́lɛ siuɛ́.

[16] A gɔ̃̀ yɔɔ kɛ́ á ma e lɔo, à gɔ̃̀ yɔɔ lɔ í ma e.

Pɔsia lilɛa pɔna ũ

[17] Ɔ aà ĩwaeɔ òkɔ̃ɛ: Bɔ́ yɑ̃́ àlɛ owɛ̃ɛ wei? Ɑ́ mɛ̀ à gɔ̃̀ yɔɔ wá a e lɔo mɛ́ à gɔ̃̀ yɔɔ lɔ wí a e. Ɑ́
mɛ̀ lɔ álɛ tá a Mae kɩ̃́i. [18] Ɔ aa mɛ̀: Ɑ́ gɔ̃̀ yɔɔ pɔ́ a òpi dɛ kpelewa ni? Wi yɑ̃́ pɔ́ àlɛ opi mao.
[19] Yesu dɔ̃̀ kɛ́ aa ye a la, ɔ̃ a ònɛ́: Kɛ́ ma mɛ̀ à gɔ̃̀ yɔɔ á ma e lɔo, mɛ́ à gɔ̃̀ yɔɔ lɔ í ma e, bee álɛ
kɔ̃ lalaia? [20] Sĩana málɛ oɛ́, á ɔ́ɔlɔ á wɛ̃nakɛ, ãma dṹnia a pɔnakɛ. Ɑ́ɔ ku pɔsia guu, ãma á
pɔsiapi a lilɛ pɔna ũ. [21] Tó nɔɛ ye nɛ'ii, aà pɔ ì siakũ kɛ́ aà wɑ̃wɑ̃kɛgɔɔ kà yɑ̃́i. Tó à nɛ'ĩ sɔ̃,
wɑ̃wɑ̃ pɔ́ a kèpi lí dɔaàgu lɔo. Aà pɔ ì kɛ naɛ, kɛ́ à nɛ́ dafu kà dṹniawa yɑ̃́i. [22] Màa ápiɔ, á
pɔ sia gĩa. Má ɛa mà á e lɔ, á pɔ i kɛ na, mɛ́ gbɛ̃e a fɔ̃ á pɔnapi síwáo. [23] Gɔɔ bee á yãe laa
lɔo. Sĩana málɛ oɛ́, ma Mae a pɔ́ pɔ́ a a wabikɛ̀wa ń ma tɔ́o kpáwá. [24] E tia i pɔe wabikɛ ń
ma tɔ́oo. Ɑli wabikɛ, íli e, kɛ́ á pɔna e pɛɛwá yɑ̃́i.

[25] Ma yɑ̃́piɔ lɛ̀ɛũɛ́ɛ. A gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́ má yã'oɛ́ ń yãlɛɛũao lɔo, mí a Mae yã'oɛ́ wásawasa.
[26] Gɔɔ bee á wabikɛ ń ma tɔ́o. Mi oɛ́ mámɛ má wabikɛɛ́ ma Maewao, [27] asa ma Mae yeázi
kɛ́ á yemazi yɑ̃́i, mɛ́ a ma bɔa aà kɩ̃́i sĩ. [28] Ma bɔ ma Mae kɩ̃́i ma mɔ dṹnia guu. Tiasa málɛ
dṹniato málɛ tá aà kɩ̃́i. [29] Ɔ aà ĩwaɔ òɛ̀: Too, ńlɛ yã'o ń yãlɛɛũao lɔo, ńlɛ o wásawasa. [30] Wá
dɔ̃ sa kɛ́ ń yɑ̃́pii dɔ̃, baa tó gbɛ̃́ i a làasoo onɛo. Bee yɑ̃́i wa n bɔa Lua kɩ̃́i sĩ.

[31] Ɔ Yesu ònɛ́: Ɑ́lɛ ma náaikɛ saa? [32] A gɔɔ lɛ́ mɔ́, à kà kɔ̀, kɛ́ á fãaa, á baade i ta a bɛ i ma
to mado. N beeo má kú madoo, asa ma Mae kumanɔɛ. [33] Ma yɑ̃́ beeɔ òɛ́, kɛ́ naaa guu á
nɔ̀sɛ àɔ daa doũ. Ɑ́ wɛ́tɛ̃a e dṹnia guu, ãma à sɔ̃dilɛ, ma zĩblè dṹniawa.

17

Yesu wabikɛa a Maewa

[1] Yesu yɑ̃́pi oa gbɛa à wɛsɛ̀ musu à mɛ̀: Baa, a gɔɔ kà. N n Nɛ́ tɔbɔ, n Nɛ́ i n tɔbɔ. [2] N tò má
iko vĩ gbɛ̃́piiwa, kɛ́ mà wɛ̃ni láasai kpá gbɛ̃́ pɔ́ ń kpàaɔwa píi. [3] N Lua mɛ̀ndona sĩande ń

‡ **15:25** Soũ 35.19 * **16:7** Zĩn 2.1-4

mapi Yesu Kilisi pɔ́ ń zi̋o dɔ̃a mɛ́ wɛ̃ni láasai ũ. 4 Ma n tɔbɔ̀ tɔɔlɛ, zi̋ pɔ́ ń dàmɛɛ mà kɛ má
làa. 5 Baa, gawi kpaa n kı̋i sa, lá ń kpàa n kı̋i zadɔ̃ dúnia kuo.
6 Gbɛ̃́ pɔ́ n ń sɛ́ dúniau n ń kpaaɔ, má tò aa n dɔ̃. N pɔ́ɔnɛ, ɔ̃ n ń kpaa. Aa n yá̃ kũa, 7 aa
dɔ̃̀ sa kɛ́ yá̃ pɔ́ ń dàmɛɛ bɔ̀ n kı̋i píiɛ. 8 Ma yá̃ pɔ́ ń dàmɛɛ dànɛ́. Aa sı̋, ɔ̃ aa dɔ̃̀ kɛ́ ma bɔ n
kı̋iɛ sı̋ana. Aa sı̋ kɛ́ ḿmɛ n ma zi̋. 9 Málɛ wabikɛnɛ́, i kɛ dúnia málɛ kɛɛ̀o, sema gbɛ̃́ pɔ́ n ń
kpaapiɔ, asa n pɔ́ɔnɛ. 10 Ma pɔ́ɔá n pɔ́ɔnɛ píi, n pɔ́ɔá ma pɔ́ɔnɛ píi. Málɛ tɔbɔ gbɛ̃́piɔ yá̃ musu.
11 Málɛ su n kı̋i, máɔ ku dúnia guu lɔo, ãma ampiɔ aaɔ ku dúnia guu. Baa Kuaadoade, ǹ
ń dɔ̃́a ń n tɔ́ pɔ́ ń kpàa gbãao, kɛ́ aaɔ ku mɛdoũ láwáwa. 12 Gɔɔ pɔ́ má kúńnɔ, ma ń dɔ̃́a ń tɔ́
pɔ́ ń kpàapi gbãao. Má ń kũa, ɔ̃ an gbɛ̃e i vũaao, mɛ́ i kɛ gbɛ̃́ pɔ́ mipɛ̀ kaalɛwa kɛ́ n yá̃ e pa
yá̃i bàasio.*
13 Tiasa málɛ su n kı̋i. Ma yá̃ beeɔ ò dúnia guu, kɛ́ aaɔ pɔna pɔ́ má vi̋ vi̋, i pɛɛmáɛ. 14 Ma
n yá̃ dànɛ́, ɔ̃ dúnia zàńgu, kɛ́ dúnia gbɛ̃́ɔn ń ũo lán mapiwa. 15 Málɛ wabikɛma, i kɛ kɛ́ ǹ ń
bɔ dúnia guu no, kɛ́ ǹ kàedańzi Setãu yá̃ musuɛ. 16 Dúnia gbɛ̃́ɔn ń ũo lán mapiwa. 17 To
an kua àɔ adoa ń sı̋ana gbãao, n yá̃ mɛ́ sı̋anapi ũ. 18 Lá n ma zi̋ dúnia guu, mapi sɔ̃ ma ń
zi̋ dúnia guu. 19 Málɛ azi̋a kpama an yá̃i, kɛ́ aaɔ ku n gbɛ̃́ɔ ũ sı̋ana.
20 I kɛ málɛ wabikɛnɛ́ ńdo no, ń gbɛ̃́ pɔ́ aa ma náaikɛ ń yá̃iɔɛ lɔ, 21 kɛ́ ampii aaɔ ku mɛdoũ.
Baa, lá ń kú ma guu mɛ́ má kú n guu, ampiɔ sɔ̃ aaɔ kú wá guu, kɛ́ dúnia e sí ḿmɛ n ma
zi̋. 22 Gawi pɔ́ ń kpàa ɔ̃ má kpàmá, kɛ́ aaɔ ku mɛdoũ láwáwa. 23 Má kú ń guu mɛ́ ń kú ma
guu, kɛ́ aaɔ ku mɛdoũ míɔmiɔ, dúnia i dɔ̃ ḿmɛ n ma zi̋, mɛ́ ń yeńzi lá ń yemaziwa.
24 Baa, gbɛ̃́ pɔ́ ń kpàaɔ, má ye aaɔ ku gu pɔ́ má kúu, kɛ́ aa wɛsi ma gawilɛ, gawi pɔ́ ń kpàa
kɛ́ ń yemazi zadɔ̃ dúnia kuopi. 25 Mae Maa, dúnia n dɔ̃o, ãma má n dɔ̃, mɛ́ gbɛ̃́ɛ beeɔ dɔ̃ kɛ́
ḿmɛ n ma zi̋. 26 Má tò aa n dɔ̃, mɛ́ má ɛa mà to aaɔ n dɔ̃ lɔ, kɛ́ áɔ yenzi lá ń yemaziwa, míɔ
naamá.

18

Yesu kũa
(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Luk 22.47-53)

1 Yesu yá̃pi oa gbɛa à bɔ̀ ń a i̋waɔ, aa bùa Sedɔ̃ baale. Lu ku we, ɔ̃ à gɛ̃̀u ń a i̋waɔ. 2 Yudasi
bɔnkpɛde sɔ̃ a gupi dɔ̃, asa Yesu ń a i̋waɔ aai̋ɔ kãaa we mɔ̀ɔmɔɔɛ. 3 Ɔ Yudasi gɛ̀ we ń sosa
gãli doo ń dɔai pɔ́ sa'onkiaɔ ń Falisiɔ ń zi̋ɔ. Aa filiaɔ kũa ń sɛ̃tɛɔ ń gɔ̃kɛbɔɔ. 4 Yesu yá̃ pɔ́ a
a le dɔ̃ píi, ɔ̃ à bɔ̀ dàńlɛ à ń lá à mɛ̀: Dé álɛ wɛɛlɛi? 5 Aa wèwà aa mɛ̀: Yesu Nazalɛtiɛ. Ɔ a
ònɛ́: Mámɛ má aà ũ. Yudasi bɔnkpɛdepi kúńnɔ. 6 Kɛ́ Yesu ònɛ́: Mámɛ má aà ũ, ɔ̃ aa ɛ̀a
kpɛkpɛ aa bɔ̀lɛlɛ. 7 Yesu ń lá lɔ: Dé álɛ wɛɛlɛi? Ɔ aa mɛ̀: Yesu Nazalɛtiɛ. 8 Yesu wèmá lɔ: Má
òɛ́ mámɛ má aà ũ. Tó mámɛ álɛ ma wɛɛlɛ, à to gbɛ̃́ɛ beeɔ tá. 9 A bee ò kɛ́ yá̃ pɔ́ à dɔ̀aa ò e
pa yá̃iɛ à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ ń kpàaɔ, an gbɛ̃e i vũaao. 10 Simɔɔ Piɛɛ fɛ̃nda looa, ɔ̃ a wò à sa'onkia
zi̋kɛna lɛ̀ò à aà ɔplaa swá̃ gò. Zi̋kɛnapi tɔ́n Malaku. 11 Ɔ Yesu ò Piɛɛɛ: N n fɛ̃nda pɛ a kpɛ́u.
Má taasi pɔ́ ma Mae di̋lɛ mà kɛ kɛɛona í mio lé?
12 Ɔ sosaɔ ń ń gbɛ̃zɔ̃ɔo ń Yuda dɔaiɔ Yesu kṹ aa aà yè. 13 Aa gɛ̀aànɔ Anasi kı̋i gi̋a. Anasipiá
Kaaifa pɔ́ dɛ sa'onkia ũ wɛ̃ bee ȁnsueɛ. 14 Kaaifapi mɛ́ lɛdà Yuda gbãadeɔwa yãa à mɛ̀: A
maa gbɛ̃́ mɛ̀ndo ga gbɛ̃́pii gbɛuɛ.*

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi
(Mat 26.57-75, Maa 14.53-72, Luk 22.54-71)

15 Simɔɔ Piɛɛ ń Yesu i̋waɔ doo tɛ Yesupi kpɛ. Sa'onkia i̋wapi dɔ̃, ɔ̃ i̋wapi gɛ̃̀ Yesu kı̋i
sa'onkiapi bɛ'ua. 16 Piɛɛ gɔ̃̀ zɛ bɔlɛu gãaɛ. Ɔ i̋wa pɔ́ sa'onkia aà dɔ̃pi gɛ̀ yã'ò nɔɛ pɔ́ lɛ́ bɔlɛpi
dɔ̃́aɛ, ɔ̃ à gɛ̃̀ ń Piɛɛo. 17 Ɔ nɔɛ bɔlɛdɔ̃anapi Piɛɛ là à mɛ̀: Gbɛ̃́pi i̋waen n ũo lò? Piɛɛ wèwà à

* **17:12** Soũ 41.10, Zãa 13.18 * **18:14** Zãa 11.49-50

mɛ̀: Mámɛo. 18 Zi̍kɛnaɔ ń dɔaiɔ tɛkà yãa kɛ́ i̍ana kú yấi, ɔ̃ aalɛ kpakpa. Piɛɛ kúńnɔ we, àlɛ
tɛ́kpakpa.
19 Ɔ sa'onkia lɛ́ yãlala Yesuwa aà i̍waɔ ń aà yãdanɛo musu. 20 Yesu wèwà à mɛ̀: Ma yã'ò
gbɛ̃́piiɛ gupuau. Ma yãdàdanɛ́ lousisikpɛɔ guu ń Lua uao, gu pɔ́ Yudaɔ i̍ kãaau ḿpii. Mi
yãe o asii guuo. 21 Bɔ́yãi ńlɛ yãlalaai? Ma yãmanaɔ la, aa yấ pɔ́ má ònɛ́ dɔ̃. 22 Kɛ́ Yesu yấ
bee ò, dɔaiɔ do pɔ́ kú we aà sãnkɛ à mɛ̀: Wi̍ yázãsi sa'onkiawa màa yầ? 23 Yesu wèwà à mɛ̀:
Tó yãvãi má ò, o wà ma. Tó yãmaa má ò sɔ̃, bɔ́yãi n ma lɛi? 24 Ɔ Anasi Yesu gbàɛ sa'onkia
Kaaifawa yea.
25 E tia Piɛɛ ku we, àlɛ tɛ́kpakpa. Ɔ wà aà là: Aà i̍waen n ũo lò? Piɛɛ lelekpà à mɛ̀: Mámɛo.
26 Sa'onkia zi̍kɛnaɔ doá gbɛ̃́ pɔ́ Piɛɛ a swấ gò daɛɛ, ɔ̃ à mɛ̀: Mi n eaànɔ lu guuo lé? 27 Ɔ Piɛɛ
lelekpà lɔ. Wegɔ̃ɔ ko lɛzù.

Pilati yấkpalɛkɛa ń Yesuo
(Mat 27.1-31, Maa 15.1-20, Luk 23.1-25)

28 Ɔ Yuda gbãadeɔ bò ń Yesuo Kaaifa kɛ̃́i, aa gɛ̀aànɔ bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ bɛ. Gufɛ̃nɛɛ. Aai gɛ̃
gbɛ̃zɔ̃ɔpi bɛo, kɛ́ aasu gbãlɛo yấi, asa aa ye Gɛ̃amusu dikpɛkɛɛ. 29 A yấi tò Pilati bò mɔ̀ ń kɛ̃́i
à mɛ̀: Yấ kpele á vi̍ ń gbɛ̃́pioi? 30 Aa wèwà aa mɛ̀: Tó vãikɛna no, dɔ̃ wi mɔ aà kpáimao.
31 Ɔ Pilati ònɛ́: A aà sɛ gɛ́ yấkpalɛkɛiaànɔ ázi̍a ikoyãwa. Ɔ gbãadepiɔ òɛ̀: Wá gbɛ̃dɛa zɛ́ vi̍o.
32 Bee kɛ̀ kɛ́ yấ pɔ́ Yesu ò e pa yấiɛ, kɛ́ à dɔ̀aa a ga taa ò.†
33 Ɔ Pilati ɛ̀a gɛ̃̀ a bɛ. A Yesu si̍si, ɔ̃ à aà là à mɛ̀: Yudaɔ kían n ũa? 34 Yesu wèwà à mɛ̀:
Nlɛ bee o ń nzi̍ao yầ, ge wà ma yã'ònɛɛ? 35 Pilati mɛ̀: Yudan ma ũa? N buiɔ ń n sa'onkiaɔ
mɛ́ n kpaa. Bɔ́ ń kɛ̀i? 36 Yesu mɛ̀: Ma kpalaá dṹniaɛ bee pɔ́ no. Tó ma kpalaá dṹniaɛ bee
pɔ́ɛ, dɔ̃ ma i̍waɔ zi̍kà, kɛ́ wasu ma kpa Yuda gbãadeɔwao. Ma kpalaá dṹnia la pɔ́ no. 37 Ɔ
Pilati òɛ̀ à mɛ̀: Asi kían n ũóo? Yesu mɛ̀: Mmɛ ńlɛ o kían ma ũ. Wà ma i, ɔ̃ ma mɔ dṹnia
guu si̍ana seelade ũ. Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ si̍ana pɔ́ ũ i̍ ma yãma. 38 Pilati mɛ̀: Bɔ́mɛ si̍ana ũi?
Kɛ́ a ò màa, à ɛ̀a bò gɛ̀ Yuda gbãadeɔ kɛ̃́i, a ònɛ́: Mi yãe e gbɛ̃́piwao. 39 A fɛlɛkaayã vi̍ kɛ́
mi dakpɛunae kɛ̃́ɛ́ Gɛ̃amusu dikpɛgɔɔzi̍. A ye mà Yudaɔ kía kɛ̃́ɛ́ yầ? 40 Ɔ aa wiilɛ̀ lɔ aa mɛ̀:
Aàpi no, Balabaɛ! Kási sɔ̃ Balababapiá kpấiwɛliwɛɛ.

19

1 Ɔ Pilati mɛ̀ wà Yesu sɛ wà gbɛ̃ ń flàalao. 2 Ɔ sosaɔ lɛ̀ fùa tầ aa kpàɛ̀ aa gomusu tɛ̃a dàɛ̀.
3 Aalɛ sɔ̃aàzi dodo aalɛ mɛ: Fɔ Yudaɔ kía! Ɔ aalɛ aà sãnkɛkɛ.
4 Pilati ɛ̀a bò lɔ, ɔ̃ a ò bílaɛ: A gwa, málɛ bɔɛ́aànɔ bàasi la, kɛ́ à e dɔ̃ mi yãe ewào. 5 Yesu
bò bàasi, a lɛ̀ fùapi kpaa, a gomusu tɛ̃api daa. Ɔ Pilati ònɛ́: Gɔ̃ɛpi kɛ! 6 Kɛ́ sa'onkiaɔ ń dɔaiɔ
aà è, aa wiilɛ̀ aa mɛ̀: N aà páliwa! Ɔ Pilati ònɛ́: A aà sɛ gɛ páliwa ázi̍a, asa mi yãe ewào.
7 Yuda gbãadepiɔ wèwà aa mɛ̀: Wá ikoyã vi̍, mɛ́ ikoyãpi mɛ̀ sema aà ga, kɛ́ à azi̍a di̍lɛ Lua
Nɛ́ ũ yấi.
8 Kɛ́ Pilati yấpi mà, aà vi̍a kầfi̍. 9 A ɛ̀a gɛ̃̀ ń Yesuo a bɛ lɔ, ɔ̃ à aà là à mɛ̀: N bɔ má ni? Yesu
i wewào, 10 ɔ̃ Pilati òɛ̀: Nyɔ̃ yã'omɛɛo lé? N dɔ̃ kɛ́ má n gbaɛa iko vi̍, mɛ́ má n paa líwa iko
vi̍ lɔo lé? 11 Yesu wèwà à mɛ̀: N ikoe vi̍ao, sema pɔ́ Lua kpàma bàasio. A yấi tò gbɛ̃́ pɔ́ ma
kpama duuna mɛ́ zɔ̃ɔ. 12 Za gɔɔ bee Pilati lɛ́ zɛwɛɛlɛ à aà gbaɛ, ãma Yuda gbãadeɔ wiilɛ̀
aa mɛ̀: Tó n gbɛ̃́pi gbàɛ, Sezaa gbɛ̃nan n ũo. Gbɛ̃́ pɔ́ azi̍a di̍lɛ kía ũ íbɛlɛsɛ̀ ń Sezaaoɛ. 13 Kɛ́
Pilati yấ bee mà, à mɛ̀ wà bɔ ń Yesuo bàasi. Ɔ à zɔ̃̀lɛ a gi̍naa, gu pɔ́ wi̍ mɛ gbɛ̀ gusalalau.
(N Ɛbɛlu yấo sɔ̃ Gabata.) 14 A gudɔa mɛ́ Gɛ̃amusu dikpɛ ũ. Kɛ́ i̍atɛ̃ ká minanguo, ɔ̃ Pilati ò
Yuda gbãadepiɔnɛ: A kía kɛ. 15 Ɔ aalɛ wiilɛ aalɛ mɛ: N aà dɛ. N aà dɛ. N aà páliwa. Pilati
ònɛ́: Má á kía páliwa yầ? Sa'onkiaɔ mɛ̀: Wá kía vi̍o, Sezaa bàasio. 16 Ɔ Pilati Yesu kpàmá
aa aà páliwa. Ɔ aa aà sɛ̀ gɛ̀ò.

† **18:32** Zãa 3.14, 12.32

Yesu gaa
(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Luk 23.26-49)

17 Yesu bɔ̀ wɛ̃́lɛ guu a azi̋a lipãakɔ̃a sɛa, à gɛ̀ gu pɔ́ wi̋ mɛ Mitɔɔnagu. (N Ɛbɛlu yá̰o wi̋ mɛ
Gɔgɔta.) 18 We wà Yesu pàu líwa ń gbɛ̃ɔn pla pãlеɔ, gbɛ̃do ɔplaai, gbɛ̃do ɔzɛɛi, ɔ̃ Yesu kú ń
zãnguo. 19 Pilati lakɛ̃̀ a nà Yesu lipãakɔ̃apiwa. Yá̰ pɔ́ a kɛ̃̀pin kɛ:

Yesu Nazalɛti, Yudaɔ kía.

20 Yuda lápi kyokɛ̀ dasi, asa gu pɔ́ wà Yesu pàu líwapi zã̀ ń wɛ̃́lɛoo. Wa kɛ̃̀ lápiwa ń Ɛbɛlu
yá̰o ń Lomadeɔ yá̰o ń Gɛlɛki yá̰oɛ. 21 Ɔ Yuda sa'onkiaɔ ò Pilatiɛ: Nsu kɛ̃ Yudaɔ kíao, ãma
kɛ̃ aàpi mɛ́ ò Yudaɔ kían a ũ. 22 Pilati mɛ̀: Yá̰ pɔ́ má kɛ̃̀ má kɛ̃̀ɛ.

23 Kɛ́ sosaɔ Yesu pàliwa aa làa, ɔ̃ aa aà pɔkasaɔ sɛ̀lɛ kpaalɛ̀ lɛɛ síiɔ̃ baade miwa. Aa aà
ulatao pɔ́ wa tã̀ namisai za musu e zi̋lɛ sɛ̀ lɔ, 24 ɔ̃ aa òkɔ̃ɛ: Wásu ulapi paapaao. Wà tɛ́lɛpa
gbɛ̃́ pɔ́ a gɔ̃ɛ̀. Aa bee kɛ̀ kɛ́ yá̰ pɔ́ kɛ̃a láuɛ bee paɛ, wà mɛ̀:
Aa aà pɔkasaɔ kpaalɛ̀kɔ̃ɛ,
aa tɛ́lɛpà aà ula yá̰ musu.*
Bee yá̰i sosaɔ kɛ̀i màa.

25 Yesu da ń aà da dãunao ń Kolopa na Maliamao ń Maliama Madelɛnio ku lí pɔ́ wà
Yesu pàwà saɛ. 26 Kɛ́ Yesu a da è ń a i̋wa pɔ́ á yeaàzio zɛ aà saɛ, a ò a daɛ: N nɛ́ kɛ! 27 Ɔ a ò
i̋wapiɛ: N da kɛ! Za zi̋beezi̋ ɔ̃ i̋wapi aà sɛ̀ tàò a bɛ.

28 Bee gbɛa Yesu dɔ̃ apii pà. Kɛ́ yá̰ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalau e pa† ɔ̃ à mɛ̀: Imi lɛ́ ma dɛ. 29 Lo
ku we, vɛ̃ɛ kũ̀ma ka a pai. Ɔ wà sao kpàlɛ vɛ̃ɛpi guu wa pɛ̀ lía, wa dà Yesuɛ a lɛ́u. 30 Kɛ́ à
vɛ̃ɛpi mi̋ à mɛ̀: Apii pà. Ɔ à a mipɛ̀lɛ à kɛ̀sai.

Yesu zɔ̃a ń sɔ̃nao

31 A gudɔa mɛ́ ká̰mabogɔɔ ũ. Yuda gbãadeɔ ye gɛɔ gɔ̃ líwa e ká̰mabogɔɔzi̋o, asa
ká̰mabogɔɔzi̋piá gɔɔ zɔ̃ɔɛ. Ɔ aa gɛ̀ wabikɛ̀ Pilatiwa wà ń gbá ɛ́'ɛ, wi ń bua. 32 Ɔ sosaɔ gɛ̀
gbɛ̃́ sɛ̃́ia pɔ́ wa pàliwa sãnu ń Yesuo gbá ɛ̀'ɛ ń a plaade pɔ́o lɔ. 33 Kɛ́ aa kà Yesu kı̋i, aa è à
gà kɔ̀, ɔ̃ aai aà gbá ɛ́'ɛo. 34 Ɔ sosaɔ do Yesu zɔ̃̀ ń sɔ̃nao a gbã̀tɛ̃ɛu. Wegɔ̃ɔ au ń ío bɔ̀lɛ. 35 Gbɛ̃́
pɔ́ yá̰pi è ń wɛ́o mɛ́ yá̰pi ò. Aà seeladekɛ si̋ana vi̋, mɛ́ a dɔ̃̀ si̋ana álɛ o, kɛ́ ápiɔ sɔ̃ à e Yesu
náaikɛ. 36 Yá̰ beeɔ kɛ̀ kɛ́ yá̰ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalauɛ bee paɛ wà mɛ̀:
Aà wáe a ɛo.‡
37 A kɛ̃a Luayãtaalau lɔ wà mɛ̀:
Aa gbɛ̃́ pɔ́ aa aà zɔ̃̀ aa aà dɛ̀ gwa.§

Yesu vi̋a
(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Luk 23.50-56)

38 Bee gbɛa Yosɛfu Alimate gbɛ̃́ gɛ̀ wabikɛ̀ Pilatiwa aà a gba zɛ́ à Yesu gɛ bua. Yesu i̋waɛ
asii guu, kɛ́ àlɛ vi̋akɛ Yuda gbãadeɔnɛ yá̰i. Pilati wèi, ɔ̃ à gɛ̀ aà gɛ bùa. 39 Nikodɛũ pɔ́ gɛ̀ Yesu
kı̋i gwãasi̋na* gɛ̀ sɔ̃ ń lí'ɔo ń ɛsɛ gi̋nanao yãalɛa, à kà kiloo baakwi taawa. 40 Ɔ aa Yesu gɛ
sɛ̀ aa bàabaa pɔ́lɛɔ fi̋wà ń ɛsɛ gi̋nanapio, lá Yudaɔ i̋ gɛ kpɛla ń fɛlɛkaayã guuwa. 41 Kaa ku
gu pɔ́ wà Yesu pàu líwapiu. Gbɛ̀'ɛ pɔ́ wa sɔ̀ mia ũ ku kaapiu, wi gbɛ̃e dau yãao. 42 Wekı̋i
aa Yesu dàu, kɛ́ a zã̀ńnɔo, mɛ́ Yudaɔ ká̰mabogɔɔ lɛ́ ká yá̰i.

20

Yesu vua
(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Luk 24.1-12)

1 Asɔ̃anɛnzi̋ guluuluui Maliama Madelɛni gɛ̀ mia kı̋i, ɔ̃ a lè gbɛ goa mia'ɛ lɛ. 2 Ɔ à bàalɛ̀
gɛ̀ Simɔɔ Piɛɛ kı̋i ń i̋waɔ do pɔ́ Yesu yeaàzipio, a ònɛ́: Wà Dii bɔ̀ miau, wi dɔ̃ gu pɔ́ wà aà

---

* 19:24 Soũ 22.19 † 19:28 Soũ 69.21, 22.15 ‡ 19:36 Bɔa 12.46, Soũ 34.21 § 19:37 Zkl 12.10 * 19:39 Zãa 3.1-2

dl̃ɛuo. 3 Ɔ Piɛɛ ń ı̃waɔ dopio fɛ̀lɛ gɛ̀ mia kl̃́i. 4 An gbɛ̃ɔn pla ḿpii aalɛ bàalɛ sãnu, ɔ̃ ı̃wapi ba
na dɛ̀ Piɛɛla, à kà mia kl̃́i káau. 5 Kɛ́ à wɛkpàlɛu, ɔ̃ à bàabaa pɔ́lɛɔ è kálɛa, ãma i gɛ̃uo. 6 Kɛ́
Simɔɔ Piɛɛ kà aà gbɛa, ɔ̃ à gɛ̃̀ miau. A bàabaa pɔ́lɛpiɔ è kálɛa 7 ń zwãa pɔ́ wa fl̃̀ aà miwao.
Zwãapi pɛakɔ̃wa ń pɔ́lɛpiɔo, a kooa dilɛa adoɛ. 8 Ɔ ı̃wa pɔ́ kà mia kl̃́i káaupi gɛ̃̀ sɔ̃. A è, ɔ̃ à
aà vua sl̃. 9 E tia aai yã́ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalau wà mɛ̀ a bɔ gau midɔ̃o. 10 Ɔ ı̃wa gbɛ̃ɔn plapiɔ
ɛ̀a tà bɛ.
11 Maliama zɛ mia'ɛ kpɛɛlɛ, àlɛ ɔ́ɔlɔ. Lá àlɛ ɔ́ɔlɔ màa, à wɛkpàlɛ mia'ɛu. 12 Ɔ à malaika
gbɛ̃ɔn plaɔ è zɔ̃lɛa gu pɔ́ wà Yesu gɛ dl̃lɛu yãa. Ado ku mizl̃, ado gbázl̃. Aa ula pua daa. 13 Ɔ
aa aà là aa mɛ̀: Bɔ́mɛ n le, ńlɛ ɔ́ɔlɔi? A wèmá à mɛ̀: Wà ma Dii sɛ̀ tàòɛ, má dɔ̃ gu pɔ́ wà aà
dl̃lɛuo. 14 Kɛ́ à bee ò, à lìli, ɔ̃ à Yesu è zɛa, ãma i dɔ̃ Yesu no. 15 Yesu aà là à mɛ̀: Bɔ́yãi ńlɛ
ɔ́ɔlɔi? Dé ńlɛ wɛɛlɛi? Maliama lɛ́ e kaadeɛ, ɔ̃ a òɛ̀: Mae, tó ḿmɛ n aà sɛ̀ n bɔò, omɛɛ gu pɔ́ n
aà dl̃lɛu, mí gɛ́ mà aà sɛ́. 16 Yesu òɛ̀: Maliama! A aɛdɔ̀wà, ɔ̃ a òɛ̀ ń Ɛbɛlu yã́o: Labuni! (Bee
mɛ̀ Mɛtulu.) 17 Yesu òɛ̀: Nsu ɔkãao, mi ta ma Mae kl̃́i yãao. Gɛ ǹ o ma gbɛ̃́ɔnɛ, málɛ tá ma
Mae ń ń Maeo kl̃́i, ma Lua ń ń Luao kl̃́i. 18 Ɔ Maliama Madelɛni gɛ̀ a baokpà aà ı̃waɔnɛ à
mɛ̀: Ma Dii è. Ɔ à yã́ pɔ́ a òɛ ònɛ́.

Yesu azl̃a ɔlɔa a ı̃waɔnɛ
(Mat 28.16-20, Maa 16.9-18, Luk 24.36-49)

19 Ásɔ̃anɛna bee oosi, aà ı̃waɔ kãaaa kpɛ́ guu, aa gbatàńlɛ aa kilidàu, kɛ́ aalɛ vl̃akɛ Yuda
gbãadeɔnɛ yã́i. Ɔ Yesu mɔ̀ zɛ̀ ń guu, a ònɛ́: Aɔ ku aafia! 20 Kɛ́ a ò màa, ɔ̃ à a ɔɔ ɔ̀lɔnɛ́ ń a
gbɛ̃̀tɛ̃ɛo. Kɛ́ ı̃wapiɔ Dii è, an pɔ kèna. 21 Yesu ɛ̀a ònɛ́: Aɔ ku aafia! Lá ma Mae ma zl̃, málɛ á
zl̃ sɔ̃ɛ. 22 Kɛ́ à bee ò, à l̃́anapɛ̀má à mɛ̀: A Lua Nisl̃na sí. 23 Tó a gbɛ̃́ɔ duunaɔ kɛ̃̀má, à kɛ̃̀mán
we. Tó i kɛ̃́má sɔ̃o, a kɛ̃́máo.
24 Gɔɔ pɔ́ Yesu mɔ̀, aà ı̃wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ do Tomaa pɔ́ wl̃ mɛ Sl̃a kúńnɔo. 25 Ɔ aà ı̃wa kl̃niɔ
òɛ̀: Wa Dii è. Ɔ a ònɛ́: Tó mi kusa gbɛ e aà ɔ guu ma ɔtona pèuo, mɛ́ mi ɔpɛ aà gbɛ̃̀tɛ̃ɛuo, má
sio.
26 A gɔɔ la aà ı̃waɔ ku kpɛ́u lɔ, Tomaa kúńnɔ sa. Aa gbatàńlɛ aa kilidàu, ɔ̃ Yesu mɔ̀ zɛ̀ ń
guu à mɛ̀: Aɔ ku aafia! 27 Ɔ a ò Tomaaɛ: N n ɔtona pɛ ma ɔ guu la ǹ gwa, ní ɔpɛ ma gbɛ̃̀tɛ̃ɛu.
Nsu seakɛ lɔo, ma náaikɛ. 28 Tomaa òɛ̀: Ma Dii, ma Lua. 29 Yesu òɛ̀: Kɛ́ n ma e yã́i ɔ̃ n ma
náaikɛ̀. Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ aa ma náaikɛ̀ ma esaiɔ ũ.
30 Yesu dabudabu pãleɔ kɛ̀ dasi a ı̃waɔ wáa, wi kɛ̃ taalaɛ bee guuo. 31 Áma wà kɛ́ beeɔ
kɛ̃̀, kɛ́ à e Yesu sí Lua Nɛ́ Mɛsii ũ, í wɛ̃ni e aà náaikɛa guuɛ.

21

Yesu azl̃a ɔlɔa a ı̃waɔnɛ ísidalɛ

1 Bee gbɛa Yesu ɛ̀a azl̃a ɔ̀lɔ a ı̃waɔnɛ lɔ Tibelia ísidalɛ. Lá à azl̃a ɔ̀lɔnɛ́n kɛ: 2 Simɔɔ Piɛɛ
ku sãnu ń Tomaa pɔ́ wl̃ mɛ Sl̃ao ń Kana pɔ́ kú Galile gbɛ̃́ Natanaɛlio ń Zebedee nɛ́ɔ ń Yesu
ı̃wa gbɛ̃ɔn pla pãleɔ. 3 Simɔɔ Piɛɛ ònɛ́: Málɛ gɛ́ kpɔ wɛiɛ. Ɔ aa òɛ̀: Wápiɔ sɔ̃ wá gɛnnɔɛ. Ɔ aa
gɛ̀ gɛ̃̀ gó'ilɛna guu, ãma aai pɔe e wà kũ̀ gwã́ beeo.
4 Kɛ́ gu lɛ́ dɔ, Yesu zɛa gɔ̃sɔ̃lɛ, ãma aà ı̃waɔ i dɔ̃ kɛ́ aàpi no. 5 Ɔ à lɛzu à ń lá à mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, i
kpɔe e á kṹo lé? Aa mɛ̀: Aawo! 6 Ɔ a ònɛ́: A bafã gó ɔplaai, ákpɔ kṹ. Kɛ́ aa fã̀, aa kpɔ kũ̀
dasidasi, aa fùa sɛ́i. 7 Ɔ ı̃wa pɔ́ Yesu yeaàzipi ò Simɔɔ Piɛɛɛ: Diiɛ. Piɛɛpi ula daao. Kɛ́ a mà
wà mɛ̀ Diiɛ, ɔ̃ à a ula sɛ dà à kùsi íwa. 8 Iwa kl̃niɔ lɛ́ bapi gálɛ, à pà ń kpɔo, aalɛ suò ń góo,
asa aa zã̀ ń gɔ̃sɔ̃lɛoo, a dɛ gã̀sl̃suu ɔ̀aa do taalao.
9 Kɛ́ aa bùa baa, aa pɛ̃ɛ è kálɛa we ń kpɔo kpaa tɛ́a. 10 Yesu ònɛ́: A mɔ́ ń kpɔ pɔ́ á kũ̀ tia
keeɔ. 11 Ɔ Simɔɔ Piɛɛ gɛ̃̀ gó guu, à ba gàlɛ a bùaò sl̃sl̃a, à pà ń kpɔ̀ gbɛ̃̀nɛɔ mèn basoplakwi
ń àaɔ̃o. Baa kɛ́ a dasi màa, ba i kɛ̃o. 12 Yesu ònɛ́: A mɔ́ pɔble. Aà ı̃wae i fɔ̃ lɛbɔ̀ aà là dén

aà ũio, asa aa dɔ̃ kɛ́ Diiɛ. 13 Yesu gɛ̀ pɛ̃ɛ sɛ kpàmá. Màa a kɛ̀ ń kpɔo lɔ. 14 Yesu azȉa ɔlɔa a
ȉwaɔnɛ gɛ̃n àaɔ̃den we aà bɔa gau gbɛa.

15 Kɛ́ aa pɔblè aa làa, Yesu Simɔɔ Piɛɛ là à mɛ̀: Zãa nɛ́ Simɔɔ, ń yemazi dɛ lá gbɛ̃́ɛ beeɔ
yemazilaa? A wèwà à mɛ̀: Ao Dii, ń dɔ̃ kɛ́ má yenzi. Yesu ò̀ɛ̀: Blɛ kpa ma sãnɛbɔlɔɔwa. 16 A
gɛ̃n plaade Yesu ɛ̀a aà là lɔ: Zãa nɛ́ Simɔɔ, ń yemazia? A wèwà à mɛ̀: Ao Dii, ń dɔ̃ kɛ́ má
yenzi. Yesu ò̀ɛ̀: Ma sãɔ dãmɛɛ. 17 Ȁ aà là a gɛ̃n àaɔ̃de: Zãa nɛ́ Simɔɔ, ń yemazia? Kɛ́ Yesu
Piɛɛ là a gɛ̃n àaɔ̃de tó a yeazi, aà pɔ yà, ɔ̃ a ò̀ɛ̀: Dii, ń yã́pii dɔ̃. Ǹ dɔ̃ kɛ́ má yenzi. Yesu ò̀ɛ̀:
Blɛ kpa ma sãɔwa. 18 Sȉana málɛ onɛ, kɛ́ ń dɛ ɛ̀waaso ũ, ni pɔ́ da nzȉa ǹ gɛ́ gu pɔ́ ń yei, ãma
tó n zikṹ̀, ńyɔ̃ n ɔ poo, gbɛ̃pãle i danɛ, i gɛnnɔ gu pɔ́ ń yeio. 19 Kɛ́ a ò màa, Piɛɛ ga pɔ́ a Lua
tɔbɔ ɔ̃ àlɛ o. Bee gbɛa Yesu ò̀ɛ̀: Tɛmazi.

20 Piɛɛ lȉli à ȉwa pɔ́ Yesu yeaàzipi è tɛ́ńzi. Gbɛ̃́pi mɛ́ sɔ̃kpàlɛ Diizi, à aà là gɔɔ pɔ́ aalɛ pɔble
gbɛ̃́ pɔ́ a aà kpámái.* 21 Kɛ́ Piɛɛ aà è, a ò Yesuɛ: Dii, gbɛ̃́ɛ bee sɔ̃ bɛ? 22 Yesu ò̀ɛ̀: Tó má ye aàɔ
ku e ma gɛ mɔò, a yã́ n e má ni? Tɛmazi. 23 Ɔ̏ yã́pi fȁaa Yesudeɔ guu, kɛ́ ȉwapi a gao. Ȁma
Yesu i oɛ̀ a gao no. Ȁ mɛ̀ tó á ye aàɔ ku e à gɛ mɔò, a yã́ aà e má niɛ?

24 Iwapi mɛ́ yã́ɛ beeɔ seelade ũ, aàpi mɛ́ láɛ bee kɛ̃̀, mɛ́ wá dɔ̃ kɛ́ aà seeladekɛ náai vȉ.

25 Yesu yãpãleɔ kɛ̀ dasidasi lɔ. Tó wa kɛ̃̀ lá guu dodo píi, málɛ e dṹnia azȉawa a fɔ̃ taala
pɔ́ wa kɛ̃̀piɔ sio.

* **21:20** Zãa 13.25

ZȈNAƆ YÃKƐAƆ
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Láɛ beeá lá plaade pɔ́ Luku kɛ̃̏ɛ. Baona lá ɔ̃ a kɛ̃̏ sɛ̃́ia, Yesu kua dṹnia guu yã́ɔ ɔ̃ a ò a guu. Yesu taa luabɛ gbɛa (1.1-11) aà ȉwaɔ lí e wɛsȉaàlɛ lɔo, ãma a kúńnɔ, asa aà Nisȉna mɛ́ kú ń guu sa. Zȉnaɔ lápi guu ɔ̃ Yesu gãli daalɛa yã́ kúu, mɛ́ Yesu gi ku a ȉwaɔ guu, ȉ ń gba gbãa.

Lua zȉna Piɛɛ mɛ́ Yesu gãli dàalɛ Yudaɔ guu Yelusalɛũ, ɔ̃ Yesu yã́ ɔtà buipãleɔ guu Ãntiɔsi ń Kɔlɛnio ń Filipio Lua zȉna Pɔlu sabai. Wà Pɔlu wɛ̃́lɛgɛa dasiɔ dàu wà sȉu ń yã'ȉa pɔ́ Yesudeɔ lèɔ ń lá wà yã́piɔ gɔ̃̏gɔ̃ ń Lua Nisȉna gbãao.

Luku bɛ̀bɛ ń Pɔluo aà wɛ̃́lɛgɛaeɔ guu à mɛ̀: Wa gɛa Masedoni sɔukɛ̀ gɔ̃̏ɔ (16.10-40). Ɔ à gɛ̀aànɔ Yelusalɛũ, gu pɔ́ wà Pɔlu kṹ̏u (20.5-21.18), ɔ̃ bɔa Sezale à gɛ̀aànɔ e Loma, gu pɔ́ wa Pɔlu kũau wɛ̃̏ pla e wàɔ gɛ́ yã́kpalɛkɛiaànɔ (27-28).

Za a daalɛawa Luku yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ zɛkàlɛ à mɛ̀ (1.8).
Yesu gãli a daalɛ Yelusalɛũ Yesu taa luabɛ gbɛaɛ (1.1-8.3)
Wa Yesu baona kpa gupiiu Yuda bùsuu (8.4-12.25)
Wi baonapi kpa e à gɛ pɛò Lomadeɔ mɛɛwia Lomawa (13.1-28.31).

Yã́pi lia dṹniaa bɔ̀ Lua zȉnaɔ waasokɛaɔ guuɛ ń yã́ pɔ́ aa ò gbɛ̃́ɔnɛɔ. Baona pɔ́ Lua zȉnaɔ kpà Yudaɔnɛ ń buipãleɔá Yesu yã́ɛ ado. Lua Nisȉna mɛ́ ȉɔ gbã́ka zȉnaɔnɛ an yã'oa ń ń yãkɛao guu.

Lua zȉnaɔ zȉ pɔ́ Yesu dà a ȉwaɔnɛ zɛbɔ̀, mɛ́ za gɔɔ bee Yesudeɔ lɛ́ zȉpi kɛ, aalɛ Yesu Kilisi baona kpa gbɛ̃́piiɛ e à gɛ pɛ dṹnia lɛ́wa.

Yesu taa luabɛ

1 Teofili, má ònɛ ma lá sɛ̃́ia guu lá Yesu kɛ̀ ń yã́ pɔ́ a dànɛ́ɔ píi za a daalɛgɔɔ* 2 e gɔɔ pɔ́ à
yãdȉlɛ a zȉnaɔnɛ ń Lua Nisȉna gbãao, ɔ̃ Lua aà sɛ̀ tàò a kı̋i. 3 Asa aà gaa gbɛa à azȉa ɔ̀lɔnɛ́,
ɔ̃ aa dɔ̃̏ seasai a bɛ̃́ɛ. A azȉa ɔ̀lɔnɛ́ e gɔɔ bla, à kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̋i yã'ònɛ́. 4 Kɛ́ aa kãaaa, ɔ̃ a
ònɛ́: Ãsu bɔ Yelusalɛũo. Aɔ lɛ́ pɔ́ ma Mae gbɛ̃̏ɛ́ dã́ lá ma a yã'òɛ́wa.† 5 Asa Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ̀
ń íoɛ, ãma gɔɔplanaɛa má á da'ilɛkɛ ń Lua Nisȉnao.‡
6 Lá aa kãaaa màa, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: Dii, gɔɔ bee ɔ̃ ńyɔ̃ Isailiɔ kpala vua? 7 A wèmá à mɛ̀:
Ã a zɛ́ vȉ àɔ a gɔɔ ge zaa pɔ́ ma Mae dȉlɛ ń azȉa ikoo dɔ̃o. 8 Tó Lua Nisȉna dȉɛ́, á gbãa'e, íɔ dɛ
ma seeladeɔ§ ũ Yelusalɛũ ń Yude bùsu gupiio ń Samali bùsuo e à gɛ pɛ dṹnia lɛ́wa. 9 Yã́
bee oa gbɛa Lua aà sɛ̀ ń wáa e à gɛ̀ sã̏sã ń wɛ́wa luabɛpuanau.* 10 Aà taa guu, lá an wɛ́ pɛ́
luabɛwa, gbɛ̃ɔn plaeɔ bɔ̀ mɔ̀ zɛ̀ ń saɛ pɔkasa puaɔ daa. 11 Aa mɛ̀: Galile bùsudeɔ, àkɛa á zɛa
álɛ luabɛ gwai? Yesu pɔ́ Lua aà bɔ̀ á guu à tàò a kı̋ipi, a ɛa mɔ́, lá á è àlɛ tá weɛwa.

Yudasi gɛ̃ɛ dilɛa

12 Ɔ aa pȉla Kùkpɛ sȉsȉwa aa sù Yelusalɛũ. Sȉsȉpi zã̏ ń Yelusalɛũo lán kiloo do taawaɛ.
13 Kɛ́ aa kà, ɔ̃ aa gɛ̃̏ kpɛdiakɔ̃a musu guu, gu pɔ́ aa kuu yãa. Piɛɛ ku we ń Zãao ń Zaakio ń
Ãndeleeo ń Filipio ń Tomaao ń Batelemiio ń Matieeo ń Alafe nɛ́ Zaakio ń Simɔɔ Gínzȉaoo
ń Zaaki nɛ́ Yudasio.† 14 Ampii aa ńzȉa kpà wabikɛawa ń lɛdoũo ń Maliama Yesu dao ń
Yesupi dãunaɔ ń nɔɛ kȉniɔ.
15 Gɔɔ bee Piɛɛ fɛ̀lɛ zɛ̀ a gbɛ̃́ pɔ́ aa kà gbɛ̃ɔn basoolo taawaɔ guu à mɛ̀: 16 Gbɛ̃́ɔ, yã́ pɔ́ Davidi
ò ń Lua Nisȉna gbãao Yudasi pɔ́ dɔ̀aa gbɛ̃́ pɔ́ aa Yesu kṹ̏ɔnɛ musu, bee kṹ̏ɛ̀, ɔ̃ à kɛ̀ màa. 17 A
dɛ wá gbɛ̃do ũ yãaɛ, aà baa kú wá zȉɛ bee guu. 18 Ã tɔɔlɛ lù ń ɔ̃a pɔ́ a è a vãikɛa musuo, ɔ̃

---

* 1:1 Luk 1.1-4 † 1:4 Luk 24.49 ‡ 1:5 Luk 3.16 § 1:8 Mat 28.19, Maa 16.15, Luk 24.47-48 * 1:9 Luk 24.50-51
† 1:13 Luk 6.14-16

à sɛ̀ à pũna, aà nɔnaɔ bɔ̀lɛ píi. 19 Yelusalɛũdeɔ píi yã́pi mà, ɔ̃ aa tɔkpà gupiɛ Akɛdama ń ń
bui yã́o. Bee mɛ̀ Gbɛ̃dɛna tɔɔlɛ.‡ 20 Wà aà yã'ò Soũ lá guu wà mɛ̀:
Aà bɛ a gɔ̃ uazĩ ũɛ,
gbɛ̃e aɔ ku a guu lɔo.§
Wa ò lɔ:
Sema gbɛ̃pãle zɔ̃lɛ aà gbɛu.*
21-22 Ayãmɛto gbɛ̃ pɔ́ aaĩɔ tɛ́wázi gɔɔ pɔ́ wá sãnu ń Dii Yesuo za Zãa gbɛ̃ɔ da'ilɛkɛgɔɔ e gɔɔ
pɔ́ Lua aà bɔ̀ wá guuɔ, wà ń gbɛ̃do sɛ aàɔ dɛ aà vua seelade ũwanɔ. 23 Ɔ wà gbɛ̃ɔn plaɔ sɛ̀,
Yosɛfu pɔ́ wĩ mɛɛ̀ Baasaba, wĩ oɛ̀ lɔ Yusitu, ń Matiasio. 24 Ɔ aa wabikɛ̀ aa mɛ̀: Dii, ń gbɛ̃pii
nɔ̀sɛ dɔ̃. Gbɛ̃ɔn plaɛɔ guu gbɛ̃ pɔ́ ń sɛ̀ ɔlɔwɛ̃ɛ, 25 kɛ́ aà bàa àɔ kú ń wá zĩnaɔ zĩɛ bee guu yã́i, zĩ
pɔ́ Yudasi bɔ̀u à gɛ̀ gu pɔ́ kɔ̃sĩanɔ guu. 26 Ɔ aa tɛ́lɛpà gbɛ̃ɔn plapiɔ yã́ musu. Matiasi tɛ́lɛblè,
ɔ̃ aa aà dà zĩna gbɛ̃ɔn kuɛdoɔ guu.

2

Lua Nisĩna mɔa

1 Kɛ́ Pãteko* dikpɛgɔɔ kà, aa ku gudoũ ḿpii. 2 Kã́ndo aa kɔ̃fĩ mà à bɔ̀ luabɛ lán zàa'ĩan
gbãawa, ɔ̃ à kpɛ́ pɔ́ aa zɔ̃lɛu wà. 3 Aa pɔ́ è lán tɛ́lɛpiɔnaɔwa, aa fãaa nàna ń baade miwa.
4 Lua Nisĩna dĩnɛ́ ḿpii, ɔ̃ aa nà yãebui'oawa lá Nisĩnapi dànɛ́ aa owa.

5 Yudaeɔ ku Yelusalɛũ we, luayãmana pɔ́ aa bɔ̀ dṹnia bùsu píi guuɔ ũ. 6 Kɛ́ aa ń zɔapi
mà, aa kãaańzi dasidasi, ɔ̃ aa bílikɛ̀, kɛ́ aa mà aalɛ ń baade píi buiyã̀'ò. 7 Yã́pi ń kṹ gbãa
à bɔ̀ ń saɛ aa mɛ̀: Yã'onapiɔá Galiledeɔnɛ píio lò? 8 Akɛa wá mà aalɛ wá baade buiyã̀'òi?
9 Paatiɔ ń Mɛdɛɔ ń Elaũɔn wá ũ ń gbɛ̃ pɔ́ kú Mɛsɔpɔtamiɔ ń Yudeo ń Kapadosio ń Pɔ̃ntuo
ń Azio 10 ń Filizio ń Pãmfilio ń Egipio ń Libii bùsu pɔ́ kú Silɛni saɛo ń gbɛ̃ pɔ́ bɔ̀ Lomaɔ.
11 Yudaɔ ń gbɛ̃ pɔ́ aa ń zɛ́ sɛ̀ɔn wá ũ ń Kɛlɛtiɔ ń Laalubuɔ, ɔ̃ wá mà, aalɛ Lua yãbɔnsaɛkɛaɔ
o ń wá baade buiyãɔ. 12 Yã́pi ń kṹ gbãa, aa bílikɛ̀, aalɛ kɔ̃ lala aa mɛ̀: Yã́pi dɛ kpelewan
wei? 13 Gbɛ̃eɔ sɔ̃ aalɛ ń láanikɛ aa mɛ̀: I mɛ́ ń kã́.

Piɛɛ waasokɛa

14 Ɔ Piɛɛ fɛ̀lɛ zɛ̀ ń a gbɛ̃ kĩni gbɛ̃ɔn kuɛdoɔ, à yã'ò gbã́ugbãu à mɛ̀: Á Yudaɔ ń gbɛ̃ pɔ́ kú
Yelusalɛũɔ píi, tó á ye yã́pi dɔ̃, à swã́kpa ma yã́i. 15 I i gbɛ̃piɔ kã lá álɛ ewao, asa kɔɔ mɔ̀
kɛ̃okwiɛ. 16 Ánabi Yoɛli dɔ̀aa yã́ɛ bee ò à mɛ̀:
17 Lua mɛ̀ gɔɔgbɛzãzĩ
má a Nisĩna pisi gbɛ̃piiɛ,
á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛɔ i ãnabikɛkɛ,
á ɛ̀waasoɔ i wɛ́pungu'e,
á maezɔ̃ɔɔ i yã́ɔ e iu.
18 Gɔɔbeezĩ má a Nisĩna pisi
ma zɔ̀blenaɔnɛ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ píi
aai ãnabikɛkɛ.
19 Má seelaɔ kɛ musu,
má yãbɔnsaɛɔ kɛ dṹniau,
au ń tɛ́o ń tɛluo aɔ ku.
20 Iatɛ̃ a siakũ,
mɔvua a tã lán auwa
e Dii mɔgɔɔ zɔ̃ɔ gawide àɔ mɔ́,
21 Dii sĩsinaɔ i bɔ píi.†

‡ **1:19** Mat 27.3-8 § **1:20** Soũ 69.26 * **1:20** Soũ 109.8 * **2:1** Lev 23.15-16 † **2:21** Yoɛ 3.1-5

22 Isailiɔ, à yã́ɛ bee ma. Lá á dɔ̃ ázi̋awa, Lua tò a Yesu Nazalɛti dɛa a gbɛ̃́ ũ seela è
dabudabuɔ ń yãbɔnsaɛ pɔ́ a tò Yesupi kɛ̀ á guuɔ yã́i. 23 Lua zɛ̀ò a pɔeã ń a dɔ̃ao guu kɛ́
wà aà kpáwá, ɔ̃ á tò luayãdɔ̃nsaiɔ aà pàliwa aa aà dɛ̀.‡ 24 Ɔ Lua ga ba pòlowà à aà vù,§ asa
a zɛ́ kú kɛ́ ga fɔ̃ àɔ aà kũao. 25 Asa Davidi aà yã'ò à mɛ̀:
Miɔ Dii e ma wɛ́u gɔɔpii,
lá a ku ma ɔplaai, má kpaguao.
26 A yã́i ma pɔ i̋ɔ na,
ma nɔ̀sɛ i̋ɔ yáalɔ,
ma wɛ́ dɔi baa ma mɛ aɔ ku aafiaɛ,
27 asa ńyɔ̃ ma to miauo,
ńyɔ̃ wei n gbɛ̃́ pɔ́ a kua adoa yaikɛo.
28 N ma ka wɛ̃ni zɛ́wa,
n kı̋i pɔna i̋ɔ pɛɛau.*
29 Ma gbɛ̃́ɔ, má fɔ̃ wá dezi káau Davidi yã'oɛ́ wásawasa. A gà, wà aà vi̋, aà mia ku wɛ̃́lɛu la
e ń a gbão. 30 Aà ãnabikɛ guu a dɔ̃̀ kɛ́ Lua lɛgbɛ̃̀ɛ à mɛ̀ á a buie kpa a kpalau.† 31 Ɔ Davidi
dɔ̀aa Mɛsii vua yã'ò à mɛ̀:
Lua a aà to miauo,
a wei aà mɛ yaikɛo.
32 Yesupi ɔ̃ Lua aà bɔ̀ gau. A seeladeɔn wá ũ wápii. 33 Zɔ̃lɛa a Mae Lua ɔplaai à aà Nisi̋na
pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀wɛ̃ɛ èwà, ɔ̃ a pi̋siwɛ̃ɛ. Yã́ pɔ́ álɛ e mɛ́ álɛ ma tiaɛ bee bɔ̀ weɛ. 34 Asa i kɛ Davidi
mɛ́ fɛ̀lɛ gɛ̀ luabɛo, à mɛ̀:
Dii ò ma Diiɛ aà zɔ̃lɛ a ɔplaai
35 e aà aà ibɛɛɔ kɛɛ̀ aà gbadibɔ ũ.‡
36 Isailiɔ, àɔ dɔ̃ sã́asã kɛ́ Yesu pɔ́ a aà pàliwa ɔ̃ Lua aà di̋lɛ Dii ũ, Mɛsii ũ.
37 Kɛ́ aa yã́pi mà, à ń sɔ̃ zɔ̃̀, ɔ̃ aa Piɛɛ ń zi̋na ki̋niɔ là aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, wá sɛ́ kpelewa ni? 38 Ɔ
Piɛɛ ònɛ́: A̋ baade nɔ̀sɛlilɛ, i̋ da'ilɛkɛ ń Yesu Kilisi tɔ́o, á duuna i kɛ̃́wá, Lua i á gba a Nisi̋na.
39 Asa lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀pi dɛ á pɔ́ ũɛ ń á nɛ́ɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú zã̀ɔ, gbɛ̃́ pɔ́ Dii wá Lua a ń sɛ́piɔ píi. 40 A̋
yãpãlɛɔ ònɛ́ dasi, à nàɛmá à mɛ̀: A̋ ázi̋a bɔ gbãgbɛ̃ vãiɛ beeɔ guu. 41 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa aà yã́ si̋ɔ
da'ilɛkɛ̀. Zi̋beezi̋ ɔ̃ wà kã̀fi̋ ń guu gbɛ̃́ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ àaɔ̃ (3.000).

Yesu náaikɛnaɔ kua ń kɔ̃o

42 Aa laaidɔ̀ zi̋naɔ yãdaanɛ́wa ń gbɛ̃kɛkɛakɔ̃ɛo ń Dii blɛbleao ń wabikɛao. 43 Zi̋napiɔ lɛ́
dabudabuɔ ń yãbɔnsaɛɔ kɛ, ɔ̃ vi̋a gbɛ̃́pii kũ̀. 44 Dii náaikɛnaɔ píi gãli doũ. An pɔvi̋a dɛ
ampii pɔ́ ũɛ. 45 Tó aa ń pɔvi̋aɔ yi̋a, aai̋ a ɔ̃a kpakɔ̃wa lá gbɛ̃́ a bɔɔlɛ vi̋wa. 46 Lá gu lɛ́ dɔ aai̋ɔ
kɔ̃ kãaa Lua ua ń lɛdoũo, aai̋ɔ Dii blɛ ble kɔ̃ bɛ, aai̋ɔ pɔble ń pɔnao ń nɔ̀sɛmɛndoo. 47 Aai̋ɔ
Lua táasilɛ mɛ́ aai̋ɔ na ń gbɛ̃́piio. Dii i̋ɔ gbɛ̃́ pɔ́ álɛ ń suabaɔ kã̀fi̋ ń guu lá gu lɛ́ dɔ.

3

Gɔ̃ɛ ɛɛ gbã́gbãa

1 Gɔɔewa Piɛɛ ń Zãao gɛ̀ Lua ua i̋atɛ̃ auapilaa lousisigɔɔ. 2 Gɔ̃ɛe ku we, wà aà i̋ ɛɛ ũɛ. Lá gu
lɛ́ dɔ wi̋ aà sɛ mɔ dilɛ Lua ua bɔlɛ pɔ́ wi̋ mɛ Bɔlɛ Kɛfɛnau, ɔ̃ i̋ɔ baakɛ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ gɛ̃ uapiuɔwa.
3 Kɛ́ à Piɛɛ ń Zãao è, aalɛ mɔ́ gɛ̃i Lua ua, ɔ̃ à baakɛ̀má. 4 Aa wɛpɛ̀wà, ɔ̃ Piɛɛ mɛ̀: Wá gwa.
5 Ɔ à wɛbi̋imá, àlɛ ń gba dã́. 6 Ɔ Piɛɛ òɛ̀: Má ɔ̃a vi̋o, ãma pɔ́ pɔ́ má vi̋ má n gba. N Yesu
Kilisi Nazalɛti tɔ́o, fɛlɛ táa'o. 7 Ɔ Piɛɛ aà kũ̀ a ɔplaawa, à aà fɛ̀lɛ zɛ̀. Wegɔ̃ɔ aà gbálaɔ ń aà
gbakũpɛɛki̋iɔ gbãakũ̀. 8 A vi̋ zɛ̀, ɔ̃ à nà táa'oawa. A gɛ̃̀ńnɔ Lua ua, àlɛ táa'o, àlɛ vi̋vi̋, àlɛ Lua
sáaukpa. 9 Gbɛ̃́pii aà è, àlɛ táa'o, àlɛ Lua sáaukpa. 10 Kɛ́ aa aà dɔ̃̀ baakɛna pɔ́ i̋ɔ zɔ̃lɛ Lua ua

‡ **2:23** Luk 23.33 § **2:24** Luk 24.6 * **2:28** Soũ 16.8-11 † **2:30** Soũ 132.11, 2Sam 7.12-13 ‡ **2:35** Soũ 110.1

Bɔlɛ Kɛfɛnau ũ, ɔ̃ yã́ pɔ́ wa kɛ̀ɛ̀pi ń kṹ gbãa, à bɔ̀ ń saɛ. 11 Lá à nà Piɛɛ ń Zãaowa gu pɔ́ wi̋
mɛ Salomɔɔ Bilandaau, ɔ̃ gbɛ̃́pii lɛ́ gɛ̃ ń kĩ́i, asa yã́pi bɔ̀ ń saɛɛ.
12 Kɛ́ Piɛɛ gbɛ̃́ɔ è, a òné: Isailiɔ, bɔ́yãi yã́pi bɔ̀ á saɛi? Bɔ́yãi a wɛɛ̃̀wá màai? Ã́lɛ e wázi̋a
gbãa ge wá ma Ayãmɛto gbɛ̃́ɛ bee táa'òe? 13 Wá dezi káauɔ Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo
Lua* gwea kpà a zi̋kɛna Yesuwa. Ã́piɔ sɔ̃ a aà kpà gbãadeɔwa, a bɔ aà kpɛ Pilati pɔ́ zɛ̀ ń
aà gbaɛao aɛ. 14 A bɔ gbɛ̃maa pɔ́ a kua adoapi kpɛ, ɔ̃ a wabikɛ̀ Pilatiwa aà gbɛ̃dɛnae kɛ́ɛ́.†
15 A wɛ̃niki dɛ̀, ɔ̃ Lua aà bɔ̀ gau. A seeladeɔn wá ũ. 16 Yesu náaikɛa mɛ́ tò gɔ̃ɛ pɔ́ á aà dɔ̃ mɛ́
álɛ aà gwaɛ bee gbà̃gbã Yesupi tɔ́ gbãa yã́i. Yesu náaikɛa mɛ́ aà gbà aafia ápii wáa. 17 Tia
ma gbɛ̃́ɔ, má dɔ̃ kɛ́ ápiɔ ń á gbãadeɔ yã́ pɔ́ á kɛ̀ á wɛ́sia yã́ɛ. 18 Lua dɔaa dà ãnabiɔnɛ, ɔ̃ aa
ò ḿpii Mɛsii a taasikɛ, ɔ̃ à kɛ̀ màa. 19 Ayãmɛto à nɔ̀sɛlilɛ, í zɛ ń Luao, á duuna i wolowá,
20 kɛ́ à mɔ́ɛ́ ń dɛ̀ɛpoogɔɔo, i Yesu pɔ́ à dɔaa di̋lɛɛ́ Mɛsii ũpi zi̋wá. 21 Sema aàɔ ku musu gi̋a e
gɔɔ pɔ́ Lua a pɔ́pii kɛkɛ dafu, lá a dà a ãnabiɔnɛ aa ò za káauwa. 22 Mɔizi mɛ̀ Dii á Lua a á
gbɛ̃e sɛ ãnabi ũ láawa. A yã́ pɔ́ a oɛ́ ma píi. 23 Gbɛ̃́ pɔ́ i ãnabipi yãmao, Lua a ade bɔ á guu
à dɛɛ.‡ 24 Ã́nabi pɔ́ aa Lua yã'ò sɛa za Samuɛliwaɔ píi gɔɔɛ bee baokpà.§ 25 Yá pɔ́ ãnabipiɔ
ò ń Lua bàa pɔ́ kú ń á dezi káauɔo gɔ̃̀ á pɔ́ ũ, lá a ò Ablahaũɛwa à mɛ̀ á báaada dṹnia bui
píigu aà bui sabai.* 26 Beewa Lua tò a zi̋kɛnapi bɔ̀ mɔ̀wá, à aà zi̋wá gi̋a aà báaadaágu, kɛ́
á baade mikɛ̃ a yãvãikɛaɔwa.

4

Yã́kpalɛkɛa ń Piɛɛo ń Zãao

1 Kɛ́ Piɛɛ ń Zãao lɛ́ yã'o gbɛ̃́ɔnɛ, sa'onaɔ ń Lua ua dɔ̃̀anaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔo ń Saduseɔ gɛ̀ńzi. 2 An pɔ
pà, kɛ́ aalɛ gɛɔ vua yãda gbɛ̃́ɔnɛ aalɛ Yesu vua kpàwakɛ yã́i. 3 Ɔ aa ń kṹ aa ń dá kpɛ́u e gu
dɔ, asa oosi kɛ̀ kɔɛ. 4 Ã́ma gbɛ̃́ pɔ́ ń yãmà aa Yesu náaikɛ̀ɔ dasi e an gɔ̃ɛɔ dasikṹ à kà gbɛ̃ɔn
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo (5.000) taawa.
5 Kɛ́ a gu dɔ̀, Yuda gbãadeɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ kà̃aa Yelusalɛũ. 6 Sa'onkia
Anasi ku we ń Kaaifao ń Zãao ń Alɛsãndao ń gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ sa'onkiapi daɛ ũɔ píi. 7 Wà mɔ̀
ń Piɛɛo ń Zãao gbãadepiɔ aɛ, ɔ̃ wà ń lá: Bɔ́ gbãa ge de tɔ́ a bee kɛ̀ɔi? 8 Ɔ Lua Nisi̋na dɛ̀dɛ
Piɛɛwa, a òné à mɛ̀: Ã́ gbãadeɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ, 9 lá álɛ wá lala gbã maa pɔ́ wá kɛ̀ kɔ̃̀ɔɛ, lá wá kɛ̀ à
gbà̃gbã yã́i, 10 á Isailiɔ ápii, àɔ dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ zɛa á aɛɛ bee aafia'è ń Yesu Kilisi Nazalɛti pɔ́ á
pàliwa Lua aà bɔ̀ gau tɔ́oɛ. 11 Beewa
gbɛ pɔ́ á ɛ̃bonaɔ a pãkpài
mɛ́ gɔ̃̀ gbɛɔ mide ũ.*
12 Gbɛ̃pãle ku à gbɛ̃́ɔ suabao, asa dṹnia guu píi Lua i gbɛ̃e dilɛ gbɛ̃nazi̋naɔnɛ à ń suabao,
sema aàpi.
13 Kɛ́ aa è vi̋a i Piɛɛ ń Zãao kũo, mɛ́ aa ń dɔ̃ zɔ̃ɛ ladɔ̃nsaiɔ ũ, à bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ aa ń kua ń Yesuo
yã́ dɔ̃̀ sa. 14 Lá aa gbɛ̃́ pɔ́ gbà̃gbãpi è zɛa ń saɛ, aai e yãe zãsi̋máo, 15 ɔ̃ aa òné aa bɔlɛ. Aa
lɛkpàai̋ 16 aa mɛ̀: Wá sɛ́ ń gbɛ̃́piɔ kpelewa ni? Asa Yelusalɛũdeɔ dɔ̃ píi kɛ́ aa dabudabu zɔ̃ɔ
kɛ̀, wá fɔ̃ gi beeio. 17 Kɛ́ yã́pi su ligua dɛ kɛ́ao, wà gi̋nɛ́ pãsi̋pãsi̋ aasu yã'o gbɛ̃ɛɛ ń tɔ́pio lɔo.
18 Ɔ aa ń sisi, aa gi̋nɛ́ fi̋afi̋a aa yã'o ge aa yãdanɛ́ ń Yesu tɔ́o. 19 Ɔ Piɛɛ ń Zãao wɛ̀má aa mɛ̀:
Ã́ gwa ázi̋awa à gwa. Ã́ yã́ wà maa, ge Lua pɔ́ɛ? A kpele mɛ́ maa Luaɛi? 20 Asa wá fɔ̃ gí yã́
pɔ́ wá mà mɛ́ wá è oio. 21 Gbãadeɔ ɛ̀a vi̋adàdańzi, ɔ̃ aa ń gbáɛ. Aai i̋adaama zɛ́ eo dasi yã́i,
asa gbɛ̃́pii lɛ́ Lua sáaukpa yã́ pɔ́ kɛ̀pi yã́iɛ. 22 Gbɛ̃́ pɔ́ aa gbã́gbãa dabudabu bee kɛ̀ɛ̀ zi dɛ
wɛ̃̀ blaa.

Gã́lideɔ nɔ̀sɛdoũkɛa ń kɔ̃o

---

* 3:13 Bɔa 3.15 † 3:14 Luk 23.13-23 ‡ 3:23 Iko 18.18-19 § 3:24 2Sam 7.12-16 * 3:25 Daa 22.18 * 4:11
Soũ 118.22

23 Kɛ́ wà ń gbáɛ, ɔ̃ aa tà ń gbɛ̃́ɔ kĩ́i, aa ònɛ́ lá sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ ònɛ́. 24 Kɛ́ aa mà, aa wiilè
Luawa ń làasoo doũo aa mɛ̀: Dii, ḿmɛ n musu kɛ̀ ń tɔɔlɛo ń ísiao ń pɔ́ pɔ́ kú ń guuɔ píi.†
25 Ñ dà ń zĩkɛna wá dezi Davidiɛ ń n Nisĩna gbãao, ɔ̃ à mɛ̀:
Bɔ́yãi bui ń buio lɛ́ zɔakai?
Bɔ́yãi wàlɛ lɛ́ pã kpaaĩi?
26 Dṹnia kíaɔ lɛ́ zĩ̀ sɔukɛ,
kpalablenaɔ lɛ́ kãaa Diizi
ń Mɛsii pɔ́ a kpào.‡
27 Sĩanaɛ, Elodi ń Pɔ̃nsi Pilatio kã̀aa wɛ̃́lɛɛ beeu ń Isailiɔ ń buipãleɔ n zĩkɛna pɔ́ a kua adoa
Yesu pɔ́ ń kpàpizi.§ 28 Aa kɛ̀ lá n dɔaa n zɛò n gbãa ń n pɔeãowa. 29 Tiasa Dii, yãpãsĩ pɔ́ aa
ò ma we. Wápi n zɔ̀blenaɔ, wá gba lɛ́ wà n yã'o ń sɔ̃o dilɛa. 30 Ɔdauwá wà gbɛ̃́ɔ gbã́gbã wà
dabudabuɔ ń yãbɔnsaɛɔ kɛ ń n zĩkɛna Yesu pɔ́ a kua adoa tɔ́o. 31 Kɛ́ aa wabikɛ̀ aa làa, gu
pɔ́ aa kãaaau lùalua, Lua Nisĩna dɛ̀dɛmá ḿpii, ɔ̃ aa gɛ̀ lɛ́ Lua yã'onɛ́ ń sɔ̃o dilɛa.
32 Yesu náaikɛnaɔ gãli làasoo doũ vĩ ń lɛdoũo. An gbɛ̃e lí mɛ a pɔvĩaɔá a pɔ́ɛ adoo. An
pɔ́piiá ampii pɔ́ɛ. 33 Zĩnaɔ lɛ́ Dii Yesu bɔa gau yã'o gbɛ̃́ɔnɛ ń iko zɔ̃ɔo. Ampii aa na ń gbɛ̃́ɔ
maamaa. 34 Gbɛ̃e pɔe taasi vĩ ń guuo, asa gbɛ̃́ pɔ́ aa bú vĩɔ ge kpɛ́ɔ aaĩ yía aa mɔ́ ń a ɔ̃ao,
35 aa kpa zĩnaɔwaɛ, ɔ̃ wĩ ɔ̃api kpa baadewa, lá a a bɔɔlɛ vĩwa. 36 Levii bui Yosɛfu pɔ́ bɔ̀ Sipi
bùsuu kú ń guu. Zĩnaɔ tɔkpàɛ̀ Baanaba. Bee mɛ̀ nɔ̀sɛninina. 37 Ã a bú lɛɛ do yĩa, ɔ̃ à mɔ̀ a
ɔ̃a kpà zĩnaɔwa.

5

Ãnania ń Safilao

1 Gɔ̃ɛ pɔ́ wĩ mɛ Ãnania ku lɔ ń a na Safilao. Ã a tɔɔlɛ yĩa, 2 à a ɔ̃a kĩni kuluyè ń a na dɔ̃ao, ɔ̃
à gɛ̀ a kĩni kpà zĩnaɔwa. 3 Ɔ Piɛɛ òɛ̀: Ãnania, bɔ́yãi ń tò Setãu dɔ̀aanɛ màa, n n tɔɔlɛ ɔ̃a kĩni
kuluyè, ɔ̃ n ɛɛtò Lua Nisĩnaɛi? 4 Gɔɔ pɔ́ ni tɔɔlɛpi yíao, n pɔ́ nolo? Kɛ́ ń yĩa sɔ̃, lá ń yei, ńyɔ̃ kɛ
ń a ɔ̃aoo lé? Ãkɛa n yã́ bee kɛa làasookɛ̀i? I kɛ gbɛ̃nazĩna n ɛɛtòɛ̀o, Lua ń tòɛ̀. 5 Kɛ́ Ãnania
yã́pi mà, à lɛ̀lɛ à gà. Ɔ vĩa gbɛ̃́ pɔ́ yã́pi màɔ kũ̀ maamaa. 6 Ɛwaasoɔ gɛ̃̀ aa zwãa kùaàla, ɔ̃ aa
aà sɛ̀ gɛ vĩ̀.
7 Kɛ́ à kà lɛɛlu àaɔ̃ taawa, yãemasai aà na mɔ̀ gɛ̃̀. 8 Ɔ Piɛɛ aà là à mɛ̀: Omɛɛ, a tɔɔlɛpi yĩa
kɛ́wa yã̀? A wèwà à mɛ̀: Ao, màaɛ. 9 Ɔ Piɛɛ òɛ̀: Bɔ́yãi a Lua Nisĩna lɛ̀ á gwài? Gbɛ̃́ pɔ́ aa n
zã́ vĩ̀ɔ ku kpɛɛlɛ, aa n sɛ bɔnnɔ sɔ̃. 10 Wegɔ̃ɔ à lɛ̀lɛ aà aɛ à gà. Kɛ́ ɛ̀waasoɔ gɛ̃̀, aa è à gà, ɔ̃ aa
aà sɛ̀ gɛ vĩ̀ aà zã́ saɛ. 11 Ɔ vĩa Yesudeɔ kũ̀ maamaa ḿpii ń gbɛ̃́ pɔ́ yã́pi màɔ píi.
12 Zĩnaɔ lɛ́ dabudabu ń yãbɔnsaɛɔ kɛ gbɛ̃́ɔ guu dasi. Ampii aaĩ kɔ̃kãaakɛ sãnu Salomɔɔ
Bilandaau. 13 Gbɛ̃pãleɔ lí we nàmáo, ãma gbɛ̃́pii ĩ̀ ń tɔnasiɛ, 14 mɛ́ bíla pɔ́ lɛ́ Dii Yesu
náaikɛɔ, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ píi, aaĩɔ ká ń guu. 15 Ɔ wà gyãeɔ sɛ̀lɛ ń wúlɛbɔɔ ń mákɛlɛɔ wà ń kálɛ
zɛ́u, kɛ́ tó Piɛɛ lɛ́ gɛ̃, aà nisĩna e da ń gbɛ̃eɔla. 16 Bíla bɔ̀ wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Yelusalɛũ saɛɔ aa mɔ̀ ń
gyãeɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ tã́a lɛ́ ĩadamáɔ, ɔ̃ aa gbã̀gbã píi.

Wɛ́tɛ̃a mɔa zĩnaɔnɛ

17 Ɔ sa'onkia ń Saduse gãlide pɔ́ dɛ aà gbɛ̃́ ũɔ wɛdɔ̀ zĩnaɔnɛ aa fɛ̀lɛńnɔ, 18 aa ń kũkũ aa ń
ká kpɛ́u, 19 ɔ̃ Dii malaikae mɔ̀ kpɛ́pi zɛ́ wɛ̃̀nɛ́ gwãasĩna, à ń bɔ́lɛ à mɛ̀: 20 Ã gɛ àɔ ku Lua ua,
ĩ́ wɛ̃ni dafupi yã'o gbɛ̃́piiɛ. 21 Zĩnaɔ yã́pi mà, ɔ̃ aa gɛ̀ Lua ua kɔɔkɔɔ, aalɛ yãdanɛ́.
Kɛ́ sa'onkia ń a gbɛ̃́ɔ fɛ̀lɛ, aa Isaili gbãadeɔ ń ń gbɛ̃zɔ̃ɔ kã̀aa, ɔ̃ aa dɔaiɔ zĩ̀ aa gɛ zĩnaɔ bɔlɛ
kpɛ́u aa mɔ́ńnɔ. 22 Kɛ́ dɔaipiɔ kà we, aai ń e kpɛ́uo. Ɔ aa ɛ̀a gɛ ònɛ́ 23 aa mɛ̀: Kɛ́ wa ka kpɛ́pi
kĩ́i, wá lè gbaɔ tataaɛ gíũgiũ, mɛ́ a dɔ̃̀anaɔ ku kpɛɛlɛ, ãma kɛ́ wá wɛ̃̀, wi gbɛ̃e euo. 24 Kɛ́ Lua
ua dɔ̃̀anaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ń sa'onkiaɔ yã́pi mà, aa bílikɛ̀ yã́ pɔ́ zĩnaɔ lèwa. 25 Ɔ gbɛ̃e mɔ ònɛ́: Ã ma!

† **4:24** Bɔa 24.11 Soũ 146.6 ‡ **4:26** Soũ 2.1-2 § **4:27** Luk 23.1, 7-11

Gbɛ̃́ pɔ́ a ń ká kpɛ́uɔ ku Lua ua, aalɛ yãdanɛ́. 26 Ɔ Lua ua dɔ̃̀anaɔ ń ń gbɛ̃zɔ̃ɔo gɛ̀ ń kũkũ aa
sùńnɔ yãkelesai, asa aalɛ vi̋akɛ gbɛ̃́ɔnɛ, kɛ́ wà su wà ń pápa ń gbɛo yấiɛ.
27 Kɛ́ aa sùńnɔ, aa ń zɛ́ gbãadeɔ aɛ, ɔ̃ sa'onkia yãlàlamá à mɛ̀: 28 Wa giɛ́ fi̋afi̋a à yãdanɛ́ ń
tɔ́pioɛ, ɔ̃ á tò yấpi gi̋ li̋ Yelusalɛũa píi, mɛ́ á ye gbɛ̃́pi gaa yãdiwɛ̃ɛa?* 29 Ɔ Piɛɛ ń zi̋na ki̋niɔ
wèmá aa mɛ̀: Lua yấ mɛ́ kũ̀ wà ma dɛ gbɛ̃nazi̋na pɔ́a. 30 Wá deziɔ Lua mɛ́ Yesu pɔ́ a aà lòo
líwa á dɛ̀pi bɔ̀ gau. 31 Lua aà sɛ zɔ̃̀lɛ a ɔplaai Dɔaana ũ, Suabana ũ, kɛ́ à Isailiɔ gba zɛ́ aa
nɔ̀sɛlilɛ, an duuna i kɛ̃́má. 32 Yấpiɔ seeladeɔn wá ũ, wápiɔ ń Lua Nisi̋na pɔ́ Lua i̋ kpa gbɛ̃́
pɔ́ lɛ́ a yãmaɔwao.
33 Kɛ́ aa yấpi mà, an pɔ fɛ̃̀, ɔ̃ aa ye zi̋naɔ dɛdɛ. 34 Falisi pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Gamaliɛli kú ń guu.
Luayãdanɛdeɛ, gbɛ̃́pii i̋ aà tɔnasi. A̋ fɛ̀lɛ zɛ̀ à mɛ̀ wà bɔ ń gbɛ̃́piɔ gi̋a. 35 Ɔ a ònɛ́: Isailiɔ, à
laaika yấ pɔ́ á ye kɛ gbɛ̃́piɔnɛi. 36 A gɔɔ i gɛ̃gɛ̃o kɛ́ Tedasi fɛ̀lɛ lɛ́ azi̋a dilɛ a ka. Wà tɛ̀aàzi
gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla taawa. Kɛ́ wà aà dɛ̀, ɔ̃ aà i̋waɔ gãmblaablɛ̀kɔ̃wa, ɔ̃ yấ làa. 37 Aà gbɛa Galile
gbɛ̃́ Yuda fɛ̀lɛ naogɔɔ, à gbɛ̃́ɔ gà a nàwa dasi. A gà sɔ̃, ɔ̃ aà i̋waɔ fã̀aa píi. 38 Málɛ oɛ́ tia, ásu
gbɛ̃́piɔ yãdao, à ń tó we. Tó an pɔeã ń ń yãkɛaɔ bɔ̀ gbɛ̃nazi̋na ki̋iɛ, a bãdɛ. 39 Tó à bɔ̀ Lua
ki̋iɛ sɔ̃, á fɔ̃ kpánɛ́o. A̋ laaika zi̋kaa ń Luaozi. Aa aà yãmà, 40 ɔ̃ aa zi̋naɔ si̋si aa ń gbɛ̃́. Aa
gi̋nɛ́ aa yã'o ń Yesu tɔ́o, ɔ̃ aa ń gbáɛ.
41 Zi̋naɔ bɔ̀ gbãadeɔ ki̋i ń pɔnao, asa Lua di̋lɛ an bɛɛɛ kà wà widamá Yesu tɔbɔa yấiɛ. 42 Lá
gu lɛ́ dɔ aai̋ɔ yãdanɛ́ Lua ua ń ń bɛɔ, aai̋ɔ Yesu baokpanɛ́ kấmabosai, aai̋ mɛ ɔ̃mɛ Mɛsii ũ.

6

Dɔnlɛde gbɛ̃ɔn soplaɔ dilɛa

1 Gɔɔ bee kɛ́ Yesudeɔ lɛ́ kấfi̋, an Gɛlɛki yãmanaɔ lɛ́ yấkũtɛ̃ka an Ɛbɛlu yãmanaɔzi aa mɛ̀,
tó wàlɛ blɛ kpaalɛ lá gu lɛ́ dɔ, wi̋ pãkpa ń gyaaɔziɛ. 2 Ɔ zi̋na gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ Yesudeɔ si̋si píi
aa mɛ̀: A zɛvi̋ wà pãkpa Lua yấi wà laaidɔ blɛkpaalɛawao. 3 A gɔ̃ɛɔ plɛ á guu gbɛ̃ɔn sopla,
gbɛ̃maa pɔ́ ɔ̃nɔ pànɛ́, Lua Nisi̋na pɛ̀ɛmáɔ, wí ń dilɛ zi̋pi gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũ, 4 wí laaidɔ wabikɛawa ń
luayã'oanɛ́o. 5 Yấpi kàńgu ḿpii, ɔ̃ aa Ɛtiɛ̃ɛ pɔ́ luanaaikɛa ń Lua Nisi̋nao pɛ̀ɛwà sɛ̀ ń Filipio
ń Pɔlɔkɔɔo ń Nikanɔɔo ń Timɔo ń Paamɛnao ń Antiɔsi gbɛ̃́ Nikolaa pɔ́ Yudaɔ lousisizɛ sɛ̀
yãao. 6 Wà gɛ̀ńnɔ zi̋naɔ ki̋i, ɔ̃ aa wabikɛ̀nɛ́ aa ɔnàmá.
7 Lua yấ lɛ́ ligua, Yesudeɔ lɛ́ kấfi̋ Yelusalɛũ maamaa, ɔ̃ sa'onaɔ Yesu yấ si̋ dasidasi.
8 Gbɛ̃kɛ ń gbãao pɛ̀ɛ Ɛtiɛ̃ɛwa, ɔ̃ àlɛ dabudabuɔ ń yãbɔnsaɛɔ kɛ bíla guu. 9 Lousisikpɛe
ku wi̋ mɛ Wɛ̃́ɛɔ lousisikpɛ. A gbɛ̃ɛɔ bɔ̀ Silɛni ń Alɛsãndio ń Silisi bùsuo ń Azi bùsuo. Ɔ
aa íbɛlɛsɛ̀ ń Ɛtiɛ̃ɛo, aa lɛkpaakɛ̀aànɔ. 10 A̋ma aai fɔ̃ aà fùo ɔ̃nɔ pɔ́ Lua Nisi̋na aà gbà yấi.
11 Aa nà gbɛ̃́ɔ kpɛ, ɔ̃ gbɛ̃́piɔ mɛ̀: Wá mà à bɔ̀ Mɔizi ń Luao yấ kpɛ. 12 Aa Yudaɔ ń ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń
Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ nɔ̀sɛ fɛ̀lɛ, ɔ̃ aa gɛ̀ Ɛtiɛ̃ɛ kũ̀ aa gɛ̀aànɔ ń gbãadeɔ ki̋i. 13 Ɔ aa mɔ̀ ń seelade
ɛgɛnaɔ aa mɛ̀: Gbɛ̃́ bee mɛ́ i̋ɔ Lua kpɛ́ ń Mɔizi ikoyão bɛ̃̀ɛbo láasai. 14 Asa wá mà à mɛ̀ Yesu
Nazalɛti a kpɛ́pi dɛɛlɛ, i wá fɛlɛkaayã pɔ́ Mɔizi dàwɛ̃ɛ lilɛ sɛ́. 15 Ɔ gbãade pɔ́ kàlɛ weɔ wɛpɛ̀
Ɛtiɛ̃ɛwa píi, aa è aà oa dɛ lán malaika oawa.

7

Ɛtiɛ̃ɛ yã'oa gbãadeɔnɛ

1 Ɔ sa'onkia Ɛtiɛ̃ɛ là à mɛ̀: N yấpi ò si̋ana yà? 2 Ɔ a wèwà à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ ń ma maeɔ, à
ma! Lua gawide bɔ̀ mɔ̀ wá dezi sɛ̃́ia Ablahaũwa gɔɔ pɔ́ a ku Mɛsɔpɔtami bùsuu, zadɔ̃ i gɛ́
zɔ̃lɛi Halanao. 3 A òɛ̀: Bɔ n bùsuu n daɛɔ guu, ní tá bùsu pɔ́ má ɔlɔnɛu.* 4 Ɔ à bɔ̀ Kaladeɔ
bùsupiu, à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ Halana. Aà mae gaa gbɛa Lua sùaànɔ bùsu pɔ́ á kú tiaɛ bee guu.† 5 Lua

* 5:28 Mat 27.25 * 7:3 Daa 12.1 † 7:4 Daa 11.31, 12.4

i bùsupi tɔɔlɛe kpawà baa kɛ̀sɛ doo, ãma à a lɛgbɛ̃̀ɛ̀ à mɛ̀ a gɔ̃ aà pɔ́ ũ ń aà buiɔ.‡ Gɔɔ bee sɔ̃
Ablahaũ nɛ́ vĩo. 6 Lua ò̀ɛ̀ à mɛ̀: N buiɔ nibɔble bùsu pãleu. We aa zɔbleu, wi ĩadamá wɛ̃̀
ɔ̀aa pla. 7 Lua mɛ̀ á ĩada bui pɔ́ aa zɔblenɛ́ɔwa,§ Ablahaũ buipiɔ bɔlɛ mɔ a sísi guɛ beeu.*
8 Ɔ Lua tɔ̃zɔ̃yã dà Ablahaũɛ a bàakuaaànɔ seela ũ.† Kɛ́ à Izaaki ĩ, à tɔ̃zɔ̃̀ɛ̀ a gɔɔ swaaɔ̃dezĩ.
Màa Izaaki kɛ̀ Yakɔbuɛ lɔ, ɔ̃ Yakɔbu kɛ̀ wá dezi káau gbɛ̃ɔn kuɛplaɔnɛ.
9 Ɔ wá dezi káaupiɔ wɛdɔ̀ ń gbɛ̃do Yosɛfuɛ, aa aà yĩa, wà tàaànɔ Egipi. Lua kuaànɔ,‡
10 à aà bɔ̀ aà taasi píi guu. Lua Yosɛfupi gbà ɔ̃nɔ, a tò a na ń Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔ, ɔ̃ à aà dĩlɛ
Egipi bùsu dɔaana ũ ń a bɛ'uao.§ 11 Ɔ nɔana kà Egipi ń Kanaa bùsuo píi. Taasi kɛ̀ zɔ̃ɔ, wá
dezipiɔ i pɔe e blèo. 12 Kɛ́ Yakɔbu mà ése kú Egipi, à wá dezipiɔ zĩ we. An gɛa sɛ̃́ian we.*
13 A gɛ̃n plaade Yosɛfu azĩa ɔ̀lɔ a vĩ̀iɔnɛ, ɔ̃ Falaɔ̃ɔ Yosɛfu daɛɔ dɔ̃̀.† 14 Ɔ Yosɛfu gbɛ̃́ zĩ̀ a mae
Yakɔbuwa aà mɔ́ ń a daɛɔ píi. Ampii aa gbɛ̃ɔn basiiɔ̃ sɔosaiɛ. 15 Ɔ Yakɔbu gɛ̀ Egipi. A gà we
ń wá dezipiɔ píi.‡ 16 Wà sù ń ń gɛɔ Sikɛũ, ɔ̃ wa ń vĩ́ gbɛ̀'ɛ pɔ́ Ablahaũ lù Amɔɔ nɛ́ɔwa mia ũ
à ĩiabò ń ã́nusuo guu.§
17 Kɛ́ lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀ Ablahaũɛ kɛgɔɔ ye kái, wá bui dasikũ̀ à kã̀ĩ Egipi maamaa. 18 Ɔ kía
dafu pɔ́ Yosɛfu dɔ̃o zɔ̃̀lɛ kpalau Egipi.* 19 A pãsĩ ń wá buio, à wá deziɔ wɛtã̀ a tò aa ń nɛ́ɔ
kɔ̀lɛ aa gàga.† 20 Gɔɔ bee ɔ̃ wà Mɔizi ĩ, aà maa kɛ̀ zài. Wà aà gwà a mae bɛ mɔ àaɔ̃ɛ. 21 Kɛ́ wà
aà vũ̀aa, ɔ̃ Falaɔ̃ɔ nɛnɔɛ aà kɔ̃mpa, à aà gwà azĩa nɛ́ ũ.‡ 22 Wà Egipiɔ ɔ̃nɔ dàda Mɔiziɛ píi, à
gɔ̃̀ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ yã'oa ń yãkɛao guu.
23 Kɛ́ à kà wɛ̃̀ bla, a dà a sɔ̃u à gɛ́ a gbɛ̃́ Isailiɔ gwai. 24 Kɛ́ a è Egipi gbɛ̃́ lɛ́ ĩada a gbɛ̃dowa,
ɔ̃ à yãsĩ ń a gbɛ̃́o, à tɔsĩwà à aà dɛ̀. 25 Alɛ e a gbɛ̃́ɔ dɔ̃ kɛ́ Lua ye à ń suaba a sabaiɛ, ãma aai
dɔ̃o. 26 Kɛ́ a gu dɔ̀ Isaili gbɛ̃ɔn plaɔ lɛ́ sòlekɛ, ɔ̃ à mɔ̀ ń yoaa, à awakpànɛ́ à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ,
bɔ́yãi álɛ ĩadakɔ̃wa kɔ̃tɛ̃ɛi? 27 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ĩada a gbɛ̃dowa ɔzɔ̃̀ Mɔizizi à mɛ̀: Démɛ n kpa kía
ũ, ɔ̃ ńlɛ yãkɛkɛwɛ̃ɛi? 28 N ye ma dɛ lá n Egipi gbɛ̃dɛ̀ gĩawa yã̀? 29 Kɛ́ Mɔizi yã́pi mà, à bàalɛ̀
tà Madiã bùsuu.§ We à nɛgɔ̃ɛɔ ĩu gbɛ̃ɔn pla.*
30 Wɛ̃̀ bla gbɛa ɔ̃ malaika bɔ̀ mɔ̀wà guwaiwaiu Sinai gbɛ saɛ kàelɛ tɛ́ guu. 31 Kɛ́ Mɔizi
dabu bee è, à bɔ̀ aà saɛ. Kɛ́ à sɔ̃̀i gwai, à Dii lɔɔ mà à mɛ̀: 32 Mámɛ má n deziɔ Ablahaũ ń
Izaakio ń Yakɔbuo Lua ũ. Vĩa Mɔizi kũ̀, àlɛ lualua, i fɔ̃ wɛsɛ gwào. 33 Ɔ Dii ò̀ɛ̀: N n kyale
bɔbɔ, asa gu pɔ́ ń zɛu kua adoaɛ. 34 Ma wɛ́tɛ̃a pɔ́ wàlɛ mɔ́ ma gbɛ̃́ pɔ́ kú Egipiɔnɛ è sã́asã,
ma ń aaukɛa mà, ɔ̃ ma mɔ ń boi. Má n zĩ Egipi sa.† 35 Mɔizi pɔ́ aa gĩ̀ɛ̀ yãa aa mɛ̀, démɛ
aà dĩlɛ dɔaana ũ à yágɔ̃gɔ̃nɛ́ipi‡ ɔ̃ Lua aà zĩ̀, à dɔ̀aanɛ́ à ń mĩsi malaika pɔ́ bɔ̀ mɔ̀wà kàelɛ
guu sabai. 36 Aàpi mɛ́ bɔ̀ńnɔ, à yãbɔnsaɛɔ ń dabudabuɔ kɛ̀ Egipi ń Ĩsia Tɛ̃ao ń guwaiwai
guuo wɛ̃̀ bla.§ 37 Mɔizipi ò Isailiɔnɛ Lua a ń gbɛ̃e sɛ ãnabi ũ láawa.* 38 Mɔizipi kú ń gbɛ̃́
pɔ́ kããaapiɔ guwaiwaiu, a ku we ń wá deziɔ ń malaika pɔ́ yã'ò̀ɛ̀ Sinai gbɛ musuo. Lua yã́
wɛ̃nideɔ kpàwà, ɔ̃ a dàwɛ̃ɛ.†
39 Wá deziɔ gĩ aà yãmai, ɔ̃ aa gĩaàzi, an làasoo tà Egipi. 40 Aa ò Aalonaɛ aa mɛ̀: Diieɔ
kɛwɛ̃ɛ aa dɔaawɛ̃ɛ, asa Mɔizi pɔ́ wá bɔ́lɛ Egipi, wá dɔ̃ bɔ́ à bɔ̀lɛ a ũo. 41 Gɔɔ bee ɔ̃ aa tã́a pĩ
lán gáaewa, ɔ̃ aa sa'ò̀wà aa dikpɛkɛ̀ pɔ́ pɔ́ aa kɛ̀ ńzĩaɛpiɛ.‡ 42 Ɔ Lua bɔ̀ ń kpɛ a tò aa kũ̀lɛ
luabɛ pɔ́ɔnɛ lá a ku ãnabiɔ lá guuwa à mɛ̀:
Isailiɔ, i kɛ mámɛ a sa'òa guwaiwaiu wɛ̃̀ blao.
43 Tã́a Mɔlɔku zwã̀akpɛ ɔ̃ á sɛa
ń saana Lamfã pɔ́ a zɛò taao.

‡ **7:5** Daa 15.18, 17.8 § **7:7** Daa 15.13-14 * **7:7** Bɔa 3.12 † **7:8** Daa 17.10-14, 21.4 ‡ **7:9** Daa 37.28, 39.21 § **7:10** Daa 41.39-41 * **7:12** Daa 42.1-2 † **7:13** Daa 45.1 ‡ **7:15** Daa 46.1-7, 49.33 § **7:16** Daa 23.3-16, 50.7-13, Yoz 24.32 * **7:18** Bɔa 1.7-8 † **7:19** Bɔa 1.10-11, 22 ‡ **7:21** Bɔa 2.2-10 § **7:29** Bɔa 2.11-15 * **7:29** Bɔa 18.3-4 † **7:34** Bɔa 3.1-10 ‡ **7:35** Bɔa 2.14 § **7:36** Bɔa 7.3, 14.21, Nao 14.33 * **7:37** Iko 18.15-18 † **7:38** Bɔa 19.18-20 ‡ **7:41** Bɔa 32.1-6

Dii pɔ́ á pi̊ a kúlɛnɛ́ɔ yã́i
ɔ̃ má tò wà tàánɔ Babiloni kpɛle.§
44 Wá deziɔ zwã̀akpɛ vi̊ guwaiwaiu. Lua a taa ɔ̀lɔ Mɔiziɛ, ɔ̃ wa kɛ̀ lá Lua ɔ̀ɛwa.* 45 Kpɛ́pi
gɔ̃̀ Yozueeɛ ń wá deziɔ, ɔ̃ aa mɔ̀ buipãle pɔ́ Lua ń yánɛ́ɔ bùsu si̊omá.† Kpɛ́pi ku we e Davidi
gɔɔ. 46 Davidipi na ń Luao, ɔ̃ à wabikɛ̀wà à e aà kpɛ́ dɔ Isailiɔnɛ. 47 Salomɔɔ mɛ́ kpɛ́pi dɔ̀ɛ.‡
48 Ãma Musude líɔ ku kpɛ́ pɔ́ gbɛ̃nazi̊naɔ dɔ̀ guuo, lá ãnabi ɔ̀wà: 49 Dii mɛ̀:
Musuá ma kpalabaaɛ,
tɔɔlɛá ma gbadibɔɛ.
Kpɛ́ kpeletaa á dɔmɛɛi?
Gu kpele má e pilaui?
50 Mámɛ mi pɔ́pii kɛo lé?§
51 Luayãdansaiɔn á ũ! Á nɔ̀sɛ paaao! Á swã́ gbãaɛ! Iɔ gi Lua Nisi̊nai, iɔ kɛ lá á deziɔwa.*
52 Ãnabi kpele á deziɔ i aà wɛtão ni? Aa gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̀aa Gbɛ̃ Maa mɔa yã'ɔ̀ɔ dɛ̀dɛ. Aàpi ɔ̃ a bɔ
aà kpɛ a aà dɛ̀ sa. 53 A Lua ikoyã pɔ́ malaikaɔ ɔ̀nɛ́ mà, ãma á kũao.

Ɛtiɛ̃ɛ gaa

54 Kɛ́ aa yã́pi mà, an pɔ fɛ̃̀aàzi, aa lɛ́sakã̀aàzi. 55 Ɔ Lua Nisi̊na dɛdɛa Ɛtiɛ̃ɛwa guu à wɛpɛ̀
luabɛwa, ɔ̃ à Lua gawi è ń Yesuo zɛa aà ɔplaai. 56 Ɔ à mɛ̀: A ma! Ma luabɛ è wɛ̃a, Gbɛ̃nazi̊n
Nɛ́ zɛa Lua ɔplaai. 57 Ɔ aa ɔtà ń swã́lɛ aa wii gbãa lɛ̀, ɔ̃ aa kùsiwà sãnusãnu. 58 Aa aà gàlɛ
bɔ̀ɔ̀ wɛ̃́nkpɛ, ɔ̃ aalɛ aà papa ń gbɛo wà aà dɛ. Aa ń uladaɔ bɔ kàlɛ ń ɛ̀waaso pɔ́ wi̊ mɛ Sɔluo.
59 Kɛ́ aalɛ Ɛtiɛ̃ɛ papa ń gbɛo, à wabikɛ̀ à mɛ̀: Dii Yesu, ma nisi̊na sí. 60 Ɔ à kùlɛ à wii gbãa lɛ̀
à mɛ̀: Dii, ńsu ǹ ń duunaɛ bee dao. Yã́ bee oa gbɛa ɔ̃ à gà.

8

1 Sɔlupi ku gbɛ̃́ pɔ́ aa Ɛtiɛ̃ɛ dɛ̀ɔ kpɛɛ. Zi̊beezi̊ wà nà wɛ́tɛ̃a zɔ̃ɔ mɔa Yelusalɛũ Yesudeɔnɛwa.
Mɛ́ i kɛ zi̊naɔ bàasio, gbɛ̃́ ki̊niɔ fã̀aa píiɛ Yude ń Samali bùsuɔ guu. 2 Luayãmanaeɔ Ɛtiɛ̃ɛ
vi̊̀, aa aà gaa ɔ́ɔlɔ̀ ń wii gbãao. 3 Ɔ Sɔlupi ãiakɛ̀ ń Yesudeɔ kaalɛao. Iɔ gɛ̃ ua ń uao àɔ gɔ̃ɛɔ ń
nɔɛɔ kũkũ, iɔ ń gálɛ gɛ ń ká kpɛ́u.

Baona kpaa Samali bùsuu

4 Gbɛ̃́ pɔ́ fã̀aaɔ gɛ̀ Yesu baokpà gupiiu. 5 Filipi gɛ̀ Samali bùsu wɛ̃́lɛeu, ɔ̃ à Mɛsii
waasokɛ̀nɛ́. 6 Kɛ́ bíla Filipi yãmà mɛ́ aa dabudabu pɔ́ a kɛ̀ɔ è, aa laaidɔ̀ yã́ pɔ́ àlɛ owa ń
nɔ̀sɛmɛndoo. 7 Asa gbɛ̃́ pɔ́ an tã́aɔ gòmá ń wii gbãaoɔ dasi, mɛ́ gbɛ̃kaaũaɔ ń ɛɛɔ gbã̀gbã
dasi. 8 Ɔ wà pɔna zɔ̃ɔ kɛ̀ wɛ̃́lɛpiu.
9 Gɔ̃ɛe ku we za zi wi̊ mɛ Simɔɔ, i̊ɔ dabudabuna kɛ i̊ bɔ Samaliɔ saɛ, ɔ̃ à azi̊a di̊̀lɛ gbɛ̃́ gbia
ũ. 10 Nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ píi wi̊ laaidɔ aà yã́wa wi̊ mɛ: Gbɛ̃́pi gbãaá Lua gbãa pɔ́ wi̊ mɛ Gbãa
Zɔ̃ɔɛ. 11 Dabudabuna pɔ́ i̊ɔ kɛ ń guu à gɛ̃̀gɛ̃ ń kṹ. 12 Ãma kɛ́ aa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̊́i bao pɔ́
Filipi kpàǹɛ́ ń Yesu Kilisi tɔ́o mà, aa si̊, ɔ̃ aa da'ilɛkɛ̀ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ píi. 13 Baa Simɔɔpi yã́pi si̊ à
da'ilɛkɛ̀, ɔ̃ à nà Filipiwa. Kɛ́ à dabudabu ń iko zɔ̃ɔ pɔ́ Filipi lɛ́ kɛɔ è, à bɔ̀ aà saɛ.
14 Kɛ́ zi̊naɔ mà za Yelusalɛũ Samaliɔ Lua yã́ si̊, aa Piɛɛ ń Zãao zi̊̀má. 15 Kɛ́ aa kà we, aa
wabikɛ̀nɛ́ kɛ́ aa Lua Nisi̊na e yã́i. 16 Wà ń da'ilɛkɛ̀ ń Dii Yesu tɔ́o, ãma Lua Nisi̊na i di an
gbɛ̃ɛɛ yãao. 17 Kɛ́ aa ɔnàmá, ɔ̃ aa Lua Nisi̊na è sa. 18 Kɛ́ Simɔɔ è wà Lua Nisi̊na è ń zi̊naɔ
ɔnaamáo, ɔ̃ à mɔ̀nɛ́ ń ɔ̃ao 19 à mɛ̀: A ma gba ikopi sɔ̃, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ma ɔnàwà, ade li̊ Lua Nisi̊na
e. 20 Ɔ Piɛɛ ɔ̀ɛ: N ɔ̃a a kaalɛnnɔ, asa ńlɛ e ńyɔ̃ Lua gba e ń ɔ̃aoɛ. 21 N ɔ ku zi̊pi guuo, n bàa
ku a guuo, asa n nɔ̀sɛ maa Luaɛo. 22 Kpɛ li n yãvãipiɛ, ní wabikɛ Diiwa. Wi̊liɔ dɔ̃o à gí

§ **7:43** Amɔ 5.25-27 * **7:44** Bɔa 25.9, 40.17 † **7:45** Yoz 3.14-17 ‡ **7:47** 1Kia 6.1-38 § **7:50** Isa 66.1-2 * **7:51** Isa 63.10

sùuukɛinnɔ ń n làasoo bee taaoa? [23] Asa má è gɔ̃iz̀ĭna kú n guuɛ, duuna bakɛ̀nɛ. [24] Ɔ
Simɔɔ mɛ̀: A wabikɛmɛɛ Diiwa ázĭa, kɛ́ yã́ pɔ́ á ò su ma leo yã́i.

[25] Kɛ́ Piɛɛ ń Zãao Dii seeladekɛ kɛ̀ aa aà yã́ dànɛ́, ɔ̃ aa ɛ̀a lɛ́ tá Yelusalɛũ, aalɛ baonakpa
Samali wɛ̃́lɛɔ guu dasi.

Filipi ń Etiopi gbɛ̃eo

[26] Dii malaikae yã'ò Filipiɛ à mɛ̀: Fɛlɛ gɛ́ gɛɔmidɔkĭi oi. Zɛ́ pɔ́ bɔ̀ Yelusalɛũ à pã̀ gbáaa à
gɛ̀ Gaza sɛ́. [27] Ɔ à dàzɛu. Etiopi gbɛ̃e bɛ zɛ́piu. Etiopi bùsu nɔɛ kía pɔ́ wĭ mɛ Kandase ziiaɛ,
mɛ́ aà àizɛɛ dɔ̃̀anaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɛ. A mɔ̀ lousĭsi Yelusalɛũ, [28] ɔ̃ à ɛ̀a lɛ́ tá zɔ̃lɛa a sɔ̃́go guu, àlɛ ãnabi
Isaia lá kyokɛ. [29] Ɔ Lua Nisĭna ò Filipiɛ: Gɛ ǹ na sɔ̃́go keewa. [30] Ɔ Filipi bàalɛ̀ gɛ̀. A mà àlɛ
ãnabi Isaia lá kyokɛ, ɔ̃ à aà là à mɛ̀: Ǹ kyó pɔ́ ńlɛ kɛ bɔɔlɛ dɔ̃a? [31] A wèwà à mɛ̀: Tó gbɛ̃e i
a zɛ́ ɔlɔmɛɛo, kpelewa má fɔ̃ mà dɔ̃i? Ɔ à Filipi sĭsi, à gɛ̃̀ zɔ̃̀lɛ aà saɛ. [32] Yã́ pɔ́ àlɛ a kyokɛpin
kɛ:

Lán sã pɔ́ wàlɛ gɛ́ a kòlokpaiwa,
lán sã pɔ́ wàlɛ a kãkɛ̃ɛlɛwa,
a nílɛ kpɛ̃́, i a lɛ́ wɛ̃aao.
[33] Wà widàwà,
wi yã́kpalɛkɛaànɔ a zɛ́wao.
Démɛ a fɔ̃ aà gɔɔ gbɛ̃́ɔ yã'oi?
Asa wà aà kua dṹnia guu mĭdɛɛ.*

[34] Ɔ gɔ̃ɛpi ò Filipiɛ: Omɛɛ, dé musu ãnabi bee òui? Aà zĭa yã̀ ge gbɛ̃pãlɛɛ? [35] Ɔ sɛa Lua
yã́piwa Filipi Yesu baokpàɛ̀. [36] Kɛ́ aalɛ gɛ́ aɛ, aa kà í kĭi, ɔ̃ gɔ̃ɛpi mɛ̀: I gwa kɛ. Bɔ́mɛ a
kpamɛɛ mà da'ilɛkɛi? [37] Ɔ Filipi òɛ̀: Tó n yã́pi sĭ ń nɔ̀sɛmɛndoo, ńyɔ̃ fɔ̃́. A wèwà à mɛ̀: Má
sĭ Yesu Kilisiá Lua Nɛ́ɛ. [38] Ɔ à mɛ̀ wà gó zɛ. Ɔ an pla ḿpii aa pĭla aa gɛ̃̀ íu. Ɔ à aà da'ilɛkɛ̀.
[39] Kɛ́ aa bùa sĭ̀sĭa, ɔ̃ Dii Nisĭna Filipi kpàɛ̀ gui, gɔ̃ɛpi i aà e lɔo, ɔ̃ pɔna guu à gɛ̃̀zɛa. [40] Filipi
su è á kú Azota, ɔ̃ à gɛ̀ Yesu baokpà wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo e à gɛ̀ kàò Sezale.

9

Yesu bɔ mɔa Sɔluwa

[1] Gɔɔ bee sɔ̃ Sɔlu lɛ́ pɔbɔ a níu, àlɛ yãpãsĭ o Dii ĭwaɔ dɛdɛa yã́ musu. A gɛ̀ sa'onkia kĭi,
[2] a gbɛ̀awà aà lákɛ̃ Damasi lousisikpɛdeɔnɛ aà kpawa, kɛ́ tó a su zɛ́pideɔ è we, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ
píi, a ń kṹkũ suńnɔ Yelusalɛũ. [3] Kɛ́ à dàzɛu, à kãikṹ ń Damasio, ɔ̃ kã́ndo gupua bɔ̀ luabɛ
à kùlɛwà. [4] A bɔ̀lɛlɛ, ɔ̃ à lɔɔ mà, wàlɛ òɛ̀: Sɔlu, Sɔlu, bɔ́yãi ńlɛ ĭadaai? [5] Ɔ à mɛ̀: Mmɛnn déi
Dii? Ɔ a wèwà à mɛ̀: Mámɛ má Yesu pɔ́ ńlɛ ĭadawà ũ. [6] Fɛlɛ gɛ̃ wɛ̃́lɛ guu, wi yã́ pɔ́ ńyɔ̃ kɛ
onɛ. [7] Gbɛ̃́ pɔ́ aa bɛaànɔɔ gɔ̃̀ sã́ii. Aa lɔɔpi mà, ãma aai gbɛ̃e eo. [8] Kɛ́ Sɔlu fɛ̀lɛ, ɔ̃ à a wɛ́ wɛ̃̀, i
gu'eo. Ɔ wà aà kṹ a ɔwa, wà gɛ̀aànɔ Damasi. [9] A kɛ̀ gɔɔ àaɔ̃ gu'esai, i pɔbleo, i imio.

[10] Yesudee ku Damasi wĭ mɛ Anania. Dii yã'òɛ̀ wɛ́pungu'ea guu à mɛ̀: Anania. Ɔ a wèwà
à mɛ̀: Má kɛ́ Dii. [11] Ɔ Dii òɛ̀: Fɛlɛ gɛ́ zɛ́ pɔ́ wĭ mɛ Súsu guu e Yuda bɛ'ua, ní Taasu gbɛ̃́ pɔ́ wĭ mɛ
Sɔlu gbɛa. Alɛ wabikɛa we. [12] Wɛ́pungu'ea guu a è n mɔ n ɔnàwa kɛ́ a wɛ́ gu'e. [13] Ɔ Anania
òɛ̀: Dii, má mà wà gbɛ̃́pi yã'ò dasi, lá à yãvãikɛ̀ n gbɛ̃́ pɔ́ kú Yelusalɛũɔnɛ. [14] Sa'onkia aà
gbà zɛ́ aà gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ n sisi laɔ kṹkũ. A yã́i à mɔ̀i. [15] Ɔ Dii òɛ̀: Gɛ́, asa ma gbɛ̃́pi sɛ̀ aà gɛ́ ma
tɔbɔi buipãlɛɔnɛ ń ń kíaɔ ń Isailiɔɛ. [16] Lá a taasikɛ ma tɔbɔa yã́i, má ɔlɔ̀ɛ̀. [17] Ɔ Anania bɔ̀ à
gɛ̀ gɛ̃̀ uapiu, à ɔnà Sɔluwa à mɛ̀: Sɔlu ma gbɛ̃́, Dii Yesu pɔ́ bɔ̀ mɔ̀ma zɛ́u gɔɔ pɔ́ ńlɛ mɔ́ la mɛ́
ma zĭ, kɛ́ ǹ gu'e yã́i, Lua Nisĭna i dinɛ. [18] Wegɔ̃ɔ pɔ́ bɔ̀lɛ aà wɛ́u lán kpɔ̀tɛɛɔwa aa lɛ̀lɛ, ɔ̃ à
gu'è. Ɔ à fɛ̀lɛ da'ilɛkɛ̀. [19] Kɛ́ à pɔblè, à gbãa è, ɔ̃ à gɔɔplakɛ̀ ń Yesude pɔ́ kú Damasiɔ.

Sɔlu waasokɛa Damasi ń Yelusalɛũo

* **8:33** Isa 53.7-8

[20] Ɔ Sɔlu nà Yesu yá̰ waasokpaawa gɔ̰̀ɔ Yudaɔ lousisikpɛɔ guu à mɛ̀, Yesu mɛ́ Lua Nɛ́ ũ.
[21] Yá̰pi bɔ̀ gbɛ́̃ pɔ́ màɔ saɛ aa mɛ̀: Gbɛ́̃ bee mɛ́ i gbɛ́pi si̋sinaɔ ásookɛ Yelusalɛũo lò? I mɔ la
à ń kṹkũ à táńnɔ sa'onkiaɔ kḯio lò? [22] Sɔlu sɔ̃, aà gbãa i̋ɔ ká̰fi̋, à Yesu Mɛsiikɛyã bi̋iwànɛ́, ɔ̃
aà yá̰ Yuda pɔ́ kú Damasiɔ fù.

[23] Gɔɔpla gbɛa Yudaɔ lɛkpàai̋aàzi kɛ́ aa e wà aà dɛ, [24] ɔ̃ à ń lɛkpaai̋api mà. Aa wɛ́lɛ bḯibɔlɛɔ
dɔ̃̀a fãanɛ ń gwãasi̋nao, kɛ́ aa e wà aà dɛ yá̰i. [25] Gwãasi̋na ɔ̃ Sɔlu gbɛ́̃ɔ aà dà gbíu, aa aà gbàɛ
ń bao bàasi bḯi musu.

[26] Kɛ́ à kà Yelusalɛũ, a wɛ̀ɛlɛ à na Yesudeɔwa, ɔ̃ aa vi̋akɛ̀ɛ ḿpii, aalɛ aà Yesudekɛ náaikɛo.
[27] Ɔ Baanaba aà sɛ̀ gɛ̀aànɔ zi̋naɔ kḯi, a dàu a si̋unɛ́ lá Sɔlu Dii è zɛ́u ń yá̰ pɔ́ Dii ò̀ɛo ń lá à
Yesu yã'ò gupuau Damasio. [28] Ɔ Sɔlu gɛ̀̃ Yesudeɔ guu, à bɛ̀bɛńnɔ Yelusalɛũ, à yã'ò gbɛ́̃ɔnɛ
gupuau ń Dii tɔ́o. [29] Kɛ́ à yã'ò Yuda Gɛlɛki yãmanaɔnɛ, à lɛkpaakɛ̀ńnɔ, ɔ̃ aalɛ aà wɛ. [30] Kɛ́
Yesudeɔ dɔ̃̀, aa gɛ̀ zɛ̀ɛ Sezale, ɔ̃ à tà Taasu.

[31] Bee gbɛa Yesudeɔ gɔ̰̀ dɔdɔa Yude ń Galileo ń Samali bùsuo píi, aalɛ zɛdɔ, aalɛ gɛ́ aɛ
vi̋akɛa Diiɛ guu, aalɛ ká̰fi̋ ń Lua Nisi̋na dɔnlɛo.

Enɛɛ gbá̰gbãa ń Tabita vuao

[32] Piɛɛ i̋ bɛbɛ wɛ́lɛ ń wɛ́lɛo píi, ɔ̃ à gɛ̀ Lua gbɛ́̃ pɔ́ kú Lidaɔ gwai. [33] A gɔ̃ɛ pɔ́ wi̋ mɛ Enɛɛ è
we, à kàaũ kálɛa wɛ̀̃ swaaɔ̃. [34] Ɔ Piɛɛ ò̀ɛ: Enɛɛ, Yesu Kilisi lɛ́ n gbãgbã. Fɛlɛ ǹ n pɛ koo. Ɔ à
fɛ̀lɛ gɔ̰̀ɔ. [35] Lidadeɔ ń Salɔnadeɔ aà è, ɔ̃ aa zɛ̀ ń Diio.

[36] Nɔɛ Yesudee ku Zope, aà tɔ́n Tabita. N Gɛlɛki yá̰o sɔ̃ Dɔɔkasi. Bee mɛ̀ tue. Yãmaakɛa
pɛ̀ɛwà mɛ́ i̋ wɛ̃nadɔ̃ gbɛ́̃ɔnɛ. [37] Gɔɔ bee ɔ̃ à gyãkɛ̀ à gà. Kɛ́ wà aà bɔ̀ í pãsi̋u, wà aà sɛ wùlɛ
kpɛdiakɔ̃au musu. [38] Zope sɔ̃ a zà̰ ń Lidaoo. Kɛ́ Yesudeɔ mà Piɛɛ ku we, aa ń gbɛ̃ɔn plaɔ
zi̋wà aa wabikɛ̀wà aa mɛ̀: Mɔ wá bɛ kpakpa. [39] Ɔ Piɛɛ fɛ̀lɛ gɛ̀ńnɔ. Kɛ́ à kà, wà dɛ̀dɛaànɔ
kpɛ́pi musu. Ɔ gyaaɔ sɔ̃̀aàzi ḿpii ń ɔɔlɔo, aa ula ń pɔkasa pɔ́ Tabita kɛ̀ gɔɔ pɔ́ a kúńnɔɔ ɔ̀lɔ̀ɛ.
[40] Piɛɛ ń yá ń bɔ́lɛ bàasi. A kùlɛ à wabikɛ̀, ɔ̃ à aɛdɔ̀ gɛpiwa à mɛ̀: Tabita fɛlɛ! A wɛ́ wɛ̀̃ à Piɛɛ
è, ɔ̃ à fɛ̀lɛ zɔ̃̀lɛ. [41] Piɛɛ aà kṹ̀ a ɔwa à aà fɛ̀lɛ zɛ̀. Ɔ à Lua gbɛ́̃piɔ si̋si ń gyaaɔ, ɔ̃ à aà kpàmá bɛ́ɛ.
[42] Yá̰pi li̋ Zopea píi, ɔ̃ wà Dii náaikɛ̀ we dasi. [43] Piɛɛ gɔɔplakɛ̀ we Simɔɔ báatotona bɛ.

10

Kɔɔnɛi Piɛɛ si̋sia

[1] Gbɛ̃e ku Sezale, aà tɔ́n Kɔɔnɛi. Aàpi mɛ́ sosa gãli pɔ́ wi̋ mɛ Itali sosa gbɛ̃ɔn basɔɔo
dɔaana ũ. [2] Gbɛ́piá luayãmanaɛ, a Lua vi̋a vi̋, aàpi ń a bɛdeɔ píi. I wɛ̃nadɔ̃nɛ́ maamaa,
mɛ́ i̋ɔ wabikɛ Luawa mɔ̀ɔmɔɔ. [3] Gɔɔewa i̋atɛ̃ auapilaa, wɛ́pungu'ea guu à Lua malaikae è
wásawasa, à gɛ̀̃ a bɛ a ò̀ɛ: Kɔɔnɛi. [4] Kɔɔnɛi wɛ́ gɔ̰̀ biiwà, vi̋ao aà kṹ̀, ɔ̃ à mɛ̀: Bɔ́ ni, Dii? A
wɛ̀wà à mɛ̀: N wabikɛa ń n wɛ̃nadɔ̃a gbɛ́̃ɔnɛo kà Luagu, ɔ̃ a si̋nnɔ. [5] Gbɛ́̃ɔ zi̋ Zope sa, aa
Simɔɔ pɔ́ wi̋ mɛ Piɛɛ sísi. [6] A pi̋la gbɛ́̃ pɔ́ wi̋ mɛ Simɔɔ báatotonawa. Aà bɛ ku ísialɛ. [7] Kɛ́
malaikapi tà, Kɔɔnɛi a zi̋kɛna gbɛ̃ɔn plaɔ si̋si ń sosa luayãmana pɔ́ nawao. [8] Kɛ́ a dàu a
si̋unɛ́ píi, ɔ̃ à ń zḯ Zope.

[9] Kɛ́ a gu dɔ̀, ɔ̃ aa dàzɛu, aa kà kãi ń wɛ́lɛpio. Gɔɔ bee Piɛɛ dɛ̀dɛ kpɛ́ musu i̋atɛ̃ minanguo
wabikɛi. [10] Nɔana lɛ́ aà dɛ, a ye pɔble, ɔ̃ gɔɔ pɔ́ wàlɛ blɛkɛ, à wɛ́pungu'è. [11] A luabɛ è wɛ̃a,
pɔe lɛ́ pila lán zwà̰a zɔ̃ɔwa. Wà ba dɔ̀dɔ a swá̰ mɛ̀n síiɔ̃ɔwa píi, wàlɛ gbaɛ zḯlɛ. [12] Nɔ̀bɔɔ ń
pɔ́taa'onkuawaɔ ń bãɔ píi ká a guu. [13] Ɔ wa ò̀ɛ: Piɛɛ, fɛlɛ dɛ ǹ só. [14] Ɔ Piɛɛ mɛ̀: Bauo Dii,
mi tɛ̃e ge pɔ́ gbãlɛa ble ziio. [15] Ɔ à lɔɔpi mà a gɛ̃n plaade wà mɛ̀: Pɔ́ pɔ́ Lua gbãbɔ̀ɛ, ńsu ǹ a
tɛ̃boo. [16] A kɛ̀ màa gɛ̃n àaɔ̃, ɔ̃ ká̰ndo wà pɔ́pi gà wà taò luabɛ.

[17] Piɛɛ lɛ́ bílikɛ wɛ́pungu pɔ́ a è yá̰wa, ɔ̃ Kɔɔnɛi zi̋na pɔ́ aa Simɔɔ bɛ gbɛ̀aɔ kà gɔ̰̀ɔ, aa
zɛa bɔlɛu. [18] Aa lɛzù aa gbɛ̀a tó wekḯi Simɔɔ pɔ́ wi̋ mɛ Piɛɛ pi̋lau. [19] E tia Piɛɛ lɛ́ làasookɛ

wɛ́pungu pɔ́ á èwa, ɔ̃ Lua Nisɨ̃na òɛ̀: Gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ lɛ́ n gbɛa. 20 Pila gɛ́ńnɔ seasai, asa mámɛ
ma ń zɨ̃́ma. 21 Ɔ Piɛɛ pɨ̃la gɛ̀ gbɛ̃́piɔ kɨ̃́i à mɛ̀: Mámɛ má gbɛ̃́ pɔ́ álɛ gbɛa ũ. Bɔ́yãi a mɔi lai?
22 Aa mɛ̀: Sosaɔ dɔaana Kɔɔnɛi mɛ́ wá zɨ̃́. Gbɛ̃maaɛ, a Lua vɨ̃a vɨ̃. Yudaɔ píi ɨ̃ aà tɔnasi. Lua
malaikae òɛ̀ aà n sísi a bɛ, aà n yãma. 23 Ɔ Piɛɛ gɛ̃̀ńnɔ ua à ń yàaekɛ̀.
Kɛ́ a gu dɔ̀, à fɛ̀lɛ dàńnɔ zɛ́u. Zope Yesudeeɔ gɛ̀ aà kpái. 24 A gɔɔ àaɔ̃de aa kà Sezale. Kɔɔnɛi
a daɛɔ ń a gbɛ̃na fɛ̃̀ɛɛɔ kɛ̃̀aa, àlɛ ń dá. 25 Kɛ́ Piɛɛ gɛ̃̀ ua, ɔ̃ Kɔɔnɛi gɛ̀ dàaàlɛ à kùlɛɛ̀. 26 Ɔ Piɛɛ
aà fɛ̀lɛ à mɛ̀: Fɛlɛ zɛ. Gbɛ̃nazɨ̃nan ma ũ sɔ̃. 27 Alɛ yã'oaànɔ e aa gɛ̀ gɛ̃̀ kpɛ́u, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ lè kãaaa
we dasidasi. 28 A òné: Á dɔ̃ kɛ́ Yudaɔ zɛvɨ̃ aa yãalɛ ń buipãleo ge aa gɛ̃ aà uao. Áma Lua
ɔ̀lɔmɛɛ másu gbɛ̃e gbãsɨ̃ bo ge mà aà tɛ̃boo. 29 A yɛ̃́i tò kɛ́ wà ma sisi, ma mɔ zɨ̃́ozɨ̃onakɛsai.
Má ye mà yã́ pɔ́ a ma sisiwà ma sa. 30 Ɔ Kɔɔnɛi mɛ̀: A gɔɔ síiɔ̃n la, kɛ́ málɛ wabikɛ ma bɛ
e ɨ̃atɛ̃ gɛ̀ aua pɨ̃laò maa'i kɛ́wa. Ɔ kɛ̃́ndo ma gbɛ̃e è zɛa ma aɛ pɔ́ tɛkɛa daa 31 à mɛ̀: Kɔɔnɛi,
Lua n wabikɛa sɨ̃, mɛ́ n wɛ̃nadɔ̃anɛ kàaàgu. 32 Gbɛ̃́ɔ zɨ̃ Zope Simɔɔ pɔ́ wɨ̃ mɛ Piɛɛ sísii. Á
pɨ̃la Simɔɔ báatotona bɛ ísialɛ. 33 Ɔ ma gbɛ̃́ɔ zɨ̃̀ma gɔ̃̀ɔ. Lá n mɔ, à kɛ̀ maa. Tia kɛ́wa, wápii
wá kú la Lua dɔ̃a guu, kɛ́ wà yã́ pɔ́ Dii ònɛ ma yɛ̃́i.

Lua Nisɨ̃na dia buipãleɔnɛ

34 Piɛɛ yãsɛ̀ à mɛ̀: Má sɨ̃ sɨ̃ana sa kɛ́ Lua lí gbɛ̃e zãboo.* 35 Bui píi guu gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ vɨ̃akɛɛ̀
mɛ́ ɨ̃ yãmaakɛ, ade yã́ mɛ́ ɨ̃ kaaàgu. 36 Lua a yã́ dà Isailiɔnɛ, à kɛaanɔ na Yesu Kilisi sabai
baokpànɛ́. Aàpi mɛ́ bui píi Dii ũ. 37 Á yã́ pɔ́ kɛ̀ Yude bùsu píi guu dɔ̃, lá à dàalɛ Galile Zãa
kpàwakɛa ń gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛao gbɛa. 38 Á dɔ̃ lá Lua a Nisɨ̃na pɨ̃si Yesu Nazalɛtiwa, ɔ̃ a kú ń
gbãao, à gɛ̀ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo à yãmaakɛ̀nɛ́, à gbɛ̃́ pɔ́ Ibiisi ń gã lɨ̃nɛ́ ń kpɛɔ gbɛ̃̀gbã, asa Lua
kuaànɔɛ. 39 Wá dɛ yã́ pɔ́ a kɛ̀ Yude bùsuu ń Yelusalɛũo píi seeladeɔ ũ. Wà aà lòo líwa wa
dɛ̀, 40 ɔ̃ Lua aà vù a gɔɔ àaɔ̃de zɨ̃́, a tò à azɨ̃a ɔ̀lɔwɛ̃ɛ. 41 I kɛ gbɛ̃́piiɛ no, wá gbɛ̃́ pɔ́ Lua dɔ̀aa wá
sɛ́ aà seelade ũɔnɛ. Aà bɔa gau gbɛa wa pɔblèaànɔ, wa imɨ̃aànɔ. 42 Ɔ a dɨ̃lɛwɛ̃ɛ wà waasokɛ
gbɛ̃́ɔnɛ, wí oné ámɛ á dɛ gbɛ̃́ pɔ́ Lua dɨ̃lɛ gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ ń gyaadeɔ píi yã́kpalɛkɛna ũ. 43 Ánabiɔ
píi aà yã'ò aa mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ aa aà náaikɛ̀ɔ duuna a kɛ̃́má aà tɔ́ yɛ̃́i.
44 Gɔɔ pɔ́ Piɛɛ lɛ́ yã́pi oné, Lua Nisɨ̃na dɨ̃ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ yã́pi maɔnɛ píi. 45 Yã́pi dɨ̃ Yuda Yesude
pɔ́ mɔ̀ ń Piɛɛoɔwa, kɛ́ baa buipãleɔ, Lua a Nisɨ̃na pɨ̃simá gba ũ yɛ̃́i. 46 Asa aa mà, aalɛ
yãebui'o, aalɛ Lua yãbɔnsaɛkɛaɔ o. Ɔ Piɛɛ mɛ̀: 47 Gbɛ̃́piɔ Lua Nisɨ̃na è láwáwa. Démɛ a fɔ̃
gínɛ́ aa da'ilɛkɛi? 48 Ɔ a ò wà ń da'ilɛkɛ ń Yesu Kilisi tɔ́o. Ɔ aa wabikɛ̀wà aà gɔɔplakɛńnɔ.

11

Piɛɛ buipãleɔ yã'oa

1 Zɨ̃naɔ ń Yesude pɔ́ kú Yudeɔ mà lá buipãleɔ Lua yã́ sɨ̃ sɔ̃. 2 Kɛ́ Piɛɛ sù Yelusalɛũ, an gbɛ̃́ pɔ́
zɛ̀ ń tɔ̃zɔ̃yãoɔ aà tàae è 3 aa mɛ̀: N gɛ̃ gyafɔɔdeɔ bɛ n pɔblèńnɔ. 4 Ɔ Piɛɛ fɛ̀lɛ lɛ́ yã́pi bɔɔlɛkɛnɛ́
zɛ́zɛ à mɛ̀: 5 Má kú Zopeɛ, málɛ wabikɛ, ɔ̃ ma wɛ́pungu'è. Ma pɔe è lán zwɛ̃̀a zɔ̃ɔwa, ba
dɔdɔa a swã́ mɛ̀n síiɔ̃ɔwa. Á bɔ̀ luabɛ, àlɛ pila ma kɨ̃́i. 6 Ma wɛpɛ̀wà tíũu, ma nɔ̀bɔɔ è a guu,
sɛ̃̀a pɔ́ɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ ń bãɔ. 7 Ɔ ma lɔɔ mà, wa òmɛɛ: Piɛɛ, fɛlɛ dɛ ǹ só. 8 Ɔ ma mɛ̀,
bauo Dii, asa tɛ̃ ge pɔ́ gbãlɛa i gɛ̃ ma lɛ́u ziio. 9 Lɔɔpi bɔa luabɛ gɛ̃n plaade wà mɛ̀, pɔ́ pɔ́ Lua
gbãbɔ̀ɛ̀, másu mà a tɛ̃boo. 10 A kɛ̀ màa gɛ̃n àaɔ̃, ɔ̃ wà ɛ̀a gà tàò luabɛ píi. 11 Gɔɔ bee gɔ̃̀ɔ gbɛ̃ɔn
àaɔ̃ pɔ́ wà ń zɨ̃́a bɔa Sezaleɔ mɔ̀ ua pɔ́ má kúu. 12 Ɔ Lua Nisɨ̃na òmɛɛ mà gɛ́ńnɔ seasai. Wá
gbɛ̃́ gbɛ̃ɔn sooloɛ beeɔ gɛ̀ ma kpái sɔ̃, ɔ̃ wa gɛ̃ gbɛ̃́ pɔ́ gbɛ̃́piɔ zɨ̃̀a bɛ. 13 Ɔ a òwɛ̃ɛ lá a malaika
è, à bɔ̀ mɔ̀wa a kpɛ́u, a òɛ à gbɛ̃́ zɨ̃ Zope ma sísii, 14 mà yã́ pɔ́ a api ń a bɛdeɔ píi suaba oɛ.
15 Kɛ́ ma na yã'oawa, Lua Nisɨ̃na dɨ̃nɛ́ lá a dɨ̃wɛ̃ɛ a daalɛgɔɔwa. 16 Ɔ yã́ pɔ́ Dii ò dɔ̀magu
à mɛ̀, Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ̀ ń íoɛ, api sɔ̃ á wá da'ilɛkɛ ń Lua Nisɨ̃nao.* 17 Lá Lua gba doũ pɔ́ á

* **10:34** Iko 10.17 * **11:16** Luk 3.16, Zin 1.5

dàwɛ̃ɛ gɔɔ pɔ́ wa Dii Yesu Kilisi náaikɛ̀ dànɛ́ lɔ, dén ma ũ mà fɔ̃ giɛ̀i? 18 Kɛ́ aa yá̃pi mà, aa
nȉlɛ, ɔ̃ aa Lua tɔbɔ̀ aa mɛ̀: Wá è Lua buipãleɔ gbà zɛ́ lɔ aa nɔ̀sɛlilɛ, aai wɛ̃ni láasai e.

Antiɔsideɔ zɛa ń Yesuo

19 Wɛ́tɛ̃amɔanɛ́ pɔ́ fɛ̀lɛ Ɛtiɛ̃ɛ gaa guu† mɛ́ tò gbɛ́̃ɔ fȁaa tà Fenisi bùsuu ń Sipi bùsuo ń
Antiɔsio, aalɛ Lua yã'o Yudaɔnɛ ńtɛ̃ɛ. 20 Ɔ an gbɛ̃eɔ bɔ̀ Sipi bùsuu ń Silɛni bùsuo aa gɛ̀
Antiɔsi, ɔ̃ aalɛ yã'o buipãleɔnɛ sɔ̃, aalɛ Dii Yesu baokpanɛ́. 21 Dii lɛ́ ɔdamá, ɔ̃ gbɛ́̃ɔ yá̃pi si̍
dasi aa zɛ̀ ń Diipio.
22 Yelusalɛũ Yesudeɔ swá̃ kȁ yá̃piwa, ɔ̃ aa Baanaba zȉ Antiɔsi. 23 Kɛ́ à kà we, a è lá Lua
gbɛ̃kɛkɛ̀nɛ́, ɔ̃ aà pɔ kɛ̀na. Â lɛdàmá ḿpii aa zɛ ń Diio ń nɔ̀sɛmɛndoo. 24 Baanabaá gbɛ̃maaɛ,
Lua Nisi̍na ń luanaaikɛao pɛ̀ɛwà, ɔ̃ wà kà Dii gbɛ́̃ɔ guu dasi. 25 Ɔ Baanaba gɛ̀ Taasu Sɔlu
wɛɛlɛi. 26 Kɛ́ à aà è, ɔ̃ à sùaànɔ Antiɔsi. Aai̍ɔ kãaa ń Yesudeɔ dasi, aaɔ yãdanɛ́ e wɛ̃̀ bú̃u do.
Antiɔsi we wà dɔ̀aa tɔkpàu Yesu i̍waɔnɛ Kilisideɔ.
27 Gɔɔ bee ãnabiɔ bɔ̀ Yelusalɛũ aa mɔ̀ Antiɔsi. 28 An gbɛ́̃ pɔ́ wi̍ mɛ Agabu fɛ̀lɛ zɛ̀ à dɔ̀aa
nɔana zɔ̃ɔ pɔ́ a ka dú̃nia guu píi yã'ònɛ́ ń Lua Nisi̍na gbãao. Kolodi kpalablea gɔɔ ɔ̃ nɔanapi
kà. 29 Ɔ Yesudeɔ zɛ̀ò wà ń gbɛ́̃ pɔ́ kú Yudeɔ kámasa ká lá baade gbãa fɔ̃̀, wi kpá̃sãnɛ́. 30 Ɔ
aa kɛ̀ màa, aa Baanaba ń Sɔluo zȉò kpái an gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa.

12

Piɛɛ daakpɛu

1 Gɔɔ bee kí Elodi ɔpɛ̀lɛ Yesudeeɔwa pãsi̍pãsi̍. 2 Â Zãa vȉi Zaaki dɛ̀ ń fɛ̃ndao. 3 Kɛ́ a è yá̃
bee kà Yudaɔgu, ɔ̃ à ɛ̀a Piɛɛ kȕ lɔ. Â bee kɛ̀ Kàaso dikpɛ zi̍́ɛ. 4 Kɛ́ à Piɛɛ kȕ a dàkpɛu, à aà
nà sosaɔnɛ ń ɔzi̍ aa aà dɔ́̃a. Sosapiɔ gãli do gbɛ̃ɔn síiɔ̃siiɔ̃ɛ e lɛɛ síiɔ̃. A dȉlɛ à yá̃kpalɛkɛaànɔ
bíla wáa Gɛ̃amusu dikpɛ gbɛa. 5 Ɔ wa Piɛɛ kũa kpɛ́u, Yesudeɔ lɛ́ wabikɛɛ̀ Luawa zɛsai.
6 Gu pɔ́ a dɔ Elodi bɔaànɔ, a gwá̃ Piɛɛ lɛ́ i'o sosa gbɛ̃ɔn plaɔ zãnguo yea ń mɔdaonao mɛ̀n
pla, mɛ́ gbɛ̃ɔn plaɔ ku kpɛɛlɛ, aalɛ kpɛ́pi dɔ́̃a. 7 Ká̃ndo gɔ̃̀ɔ Dii malaikae gɛ̃̀ we, ɔ̃ kpɛ́pi pù. Â
Piɛɛ lɛ̀ a gbȁtɛ̃ɛwa à aà vù à mɛ̀: Fɛlɛ kpakpa. Ɔ mɔdaonapiɔ wòlo aà ɔwa. 8 Ɔ malaikapi òɛ̀:
N n ula da, ní n kyale kpá. Piɛɛ kɛ̀ màa, ɔ̃ malaikapi mɛ̀: N n ula kãaa ǹ kú̃, ní tɛmazi. 9 Ɔ
Piɛɛ bɔ̀ tɛaàzi. I yá̃ pɔ́ malaika lɛ́ kɛɛ dɔ̃ si̍ana ũo, àlɛ e nana álɛ o. 10 Aa gɛ̃̀ gudɔ̃ana sɛ́̃iala ń
a plaadeo, ɔ̃ aa kà bɔlɛu. Bɔlɛpi gbaá mɔɛ, ɔ̃ à wɛ̃̀nɛ́ ń azi̍ao, aa bɔ̀lɛ lɛ́ gɛ̃ wɛ́̃lɛu. Ká̃ndo gɔ̃̀ɔ
ɔ̃ malaikapi Piɛɛ tò zɛa guu we. 11 Kɛ́ Piɛɛ wɛ́ dɔ̀dɔ à mɛ̀: Má dɔ̃ sá̃asã sa kɛ́ Dii a malaika
zȉ, à ma bɔ Elodi ɔzi̍ ń yá̃ pɔ́ Yudaɔ wɛ́ dɔi wà kɛmɛɛo píi.
12 Kɛ́ aà wɛ́ kɛ̃̀, à gɛ̀ Zãa pɔ́ wi̍ mɛ lɔ Maaku da Maliama bɛ. Wa kãaaa we dasi, wàlɛ
wabikɛ. 13 Kɛ́ à bɔlɛ gba lɛ̀, ɔ̃ nɔɛ zi̍kɛna pɔ́ wi̍ mɛ Loda gɛ̀ gwai. 14 Kɛ́ à Piɛɛ lɔɔ dɔ̃̀, pɔna guu
i zɛ́ wɛ̃o, à ɛ̀a bàalɛ̀ gɛ ònɛ́ Piɛɛ mɛ́ kú bɔlɛu we. 15 Wa òɛ̀: I̍ana kàma yȁ? Ɔ à zɛ̀ò kɛ́ si̍anaɛ.
Ɔ wà mɛ̀: Aà malaikaɛ. 16 Piɛɛ gi̍ lɛ́ gbalɛ. Kɛ́ aa wɛ̃̀, aa aà è, ɔ̃ yá̃pi dȉmá. 17 Â ɔkɛ̀nɛ́ aa nílɛ,
ɔ̃ a dàu a si̍unɛ́ lá Dii a bɔ kpɛ́u. Ɔ à mɛ̀: Â gɛ o Zaakiɛ ń wá gbɛ́̃ ki̍niɔ. Ɔ à bɔ̀ gɛ̀ gupãlei.
18 Kɛ́ gu dɔ̀, kɔ̃fi̍ gbãa dà sosaɔ zãnguo, aalɛ kɔ̃ lala aa mɛ̀: Bɔ́ Piɛɛ kɛ̀ a ũi? 19 Elodi ò wà
aà wɛɛlɛ. Kɛ́ wi aà eo, ɔ̃ à yãlàla gudɔ̃anapiɔwa, ɔ̃ a ò wà ń dɛdɛ.

Elodi gaa

Bee gbɛa Elodi bɔ̀ Yude, à gɛ̀ gɔɔplakɛ̀ Sezale. 20 Aà pɔ pà Tiideɔ ń Sidɔ̃deɔzi maamaa, ɔ̃
gbɛ́̃ beeɔ lɛdoũkɛ̀ aa mɔ̀ aà gwai sãnu. Aa gɛ̀ kíapi bɛ ziia Blasitu ki̍́i. Kɛ́ Blasitu ń yá̃zɛ è,
aa gɛ̀ lɛdoũkɛi ń Elodio, asa an bùsu pɔblea i̍ bɔ aà bùsuuɛ.
21 Kɛ́ gɔɔ pɔ́ wa dȉlɛ kà, Elodi a kible'ulaɔ dà, à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ a gi̍́naa, ɔ̃ à yã'ò bílaɛ. 22 Bíla wiilɛ̀ à
mɛ̀: Luae mɛ́ lɛ́ yã'o, i kɛ gbɛ̃nazi̍na no. 23 Wegɔ̃ɔ Dii malaikae aà lɛ nɛ̀, kɛ́ i zɔ̃ɔkɛ dɔ̃ Luaɛo
yá̃i, ɔ̃ aà mɛ kɔ̀ɔkà à gà.

---

† **11:19** Zi̍n 8.1-4

24 Lua yá̃ ĩɔ ligua, ĩɔ kã́ĩ. 25 Baanaba ń Sɔluo sɔ̃, kɛ́ aa ń kámasa yá̃ kɛ̀kɛ aa làa, aa bɔ̀
Yelusalɛũ aa Zãa pɔ́ wĩ mɛ Maaku sɛ̀ tàò.

13

Baanaba ń Sɔluo zĩa

1 Ãnabiɔ ń yãdanɛdeɔ ku Antiɔsi Yesudeɔ guu, an tɔ́ɔn kɛ: Baanaba ń Simɛɔ pɔ́ wĩ mɛ
Báasiao ń Silɛni bùsu gbɛ̃́ Lusiuo ń Manaɛ pɔ́ nɛblè ń kí Elodio sãnuo ń Sɔluo. 2 Gɔɔ pɔ́
aalɛ Dii sisi ń lɛyeao, Lua Nisĩna mɛ̀: Ã Baanaba ń Sɔluo dilɛ ńdoa zĩ pɔ́ ma ń sɛ́wà yã́i.
3 Kɛ́ aa lɛyè aa wabikɛ̀, ɔ̃ aa ɔnàmá aa ń gbáɛ, aa dàzɛu.
4 Kɛ́ Lua Nisĩna Baanaba ń Sɔluo zĩ̀ màa, aa gɛ̀ Sɛlusi. Za we aa gɛ̃̀ gó'ilɛnau aa gɛ̀ Sipi
bùsuu. 5 Kɛ́ aa kà Salami, aa Lua yá̃ waasokɛ̀ Yudaɔ lousisikpɛɔ guu. Zãa Maaku kúńnɔ
dɔnlɛde ũ. 6 Aa ísia gũgũnapi baa vĩ̀ e Pafɔsi, ɔ̃ aa kpàaũ ń Yuda dabudabukɛna pɔ́ dɛ
ãnabi ɛgɛna ũo we. Aà tɔ́n Yesunɛ. 7 Iɔ kú ń bùsupi gbɛ̃zɔ̃ɔ Sɛɛziu Pɔluo. Gbɛ̃zɔ̃ɔpiá ɔ̃nɔnaɛ,
ɔ̃ à Baanaba ń Sɔluo sĩsi, kɛ́ a ye Lua yãma yã́i. 8 Dabudabukɛnapi tɔ́n Ɛlima ń Gɛlɛki yã́o.
Ã íbɛlɛsɛ̀ńnɔ, àlɛ wɛɛlɛ gbɛ̃zɔ̃ɔpi swã̃ɛ̃, kɛ́ asu Yesu náaikɛo. 9 Ɔ Sɔlu pɔ́ wĩ mɛ Pɔlu sɔ̃, Lua
Nisĩna dɛ̀dɛwà, ɔ̃ à wɛpɛ̀wà à mɛ̀: 10 Ibiisi nɛ́ɔ do! Maa píi ibɛɛ! Gbɛ̃nazĩn vãi píi paɛmade!
Wɛzɛ̃n pãsĩ! Nyɔ̃ Dii zɛ́ súsu kpaanlaboa too lé? 11 Tiasa Dii a ɔkulɛma, ní vĩ̀akũ. Nyɔ̃
gɔɔplakɛ ńyɔ̃ ĩatɛ̃ eo. Wegɔ̃ɔ Ɛlima wɛ́ gɔ̃̀ dã̀adãa, gusia kùlɛwà. Ɔ àlɛ ɔmalɛmalɛ, àlɛ gbɛ̃́
wɛɛlɛ aà a ɔ kṹ. 12 Kɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔpi yá̃ pɔ́ kɛ̀pi è, à Dii náaikɛ̀, asa aà yá̃ pɔ́ wa dàɛ̀ aà kũ̀ gbãaɛ.

Kua Antiɔsi pɔ́ kú Pisidi bùsuu

13 Ɔ Pɔlu gɛ̃̀ gó'ilɛnau ń a gbɛ̃́ɔ, aa bɔ̀ Pafɔsi aa gɛ̀ Pɛɛga, Pãmfili bùsuu. We Zãa Maaku
ń tóu, à ɛ̀a tà Yelusalɛũ. 14 Bɔa Pɛɛga aa gɛ̀ Antiɔsi pɔ́ kú Pisidi bùsuu. Ká̃mabogɔɔzĩ aa gɛ̀
zɔ̃̀lɛ lousisikpɛu. 15 Mɔizi ikoyã ń ãnabiɔ láɔ kyokɛa gbɛa lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛ̃́ zĩ̀ wà oné,
tó aa ká̃ĩa yãe vĩ aa o bílaɛ, aa o. 16 Ɔ Pɔlu fɛ̀lɛ ɔkɛ̀nɛ́ à mɛ̀: Isailiɔ ń buipãle lousisinaɔ à
ma yãma. 17 Isailiɔ Lua wá deziɔ sɛ̀, ɔ̃ à ń bui kɔ̃̀ an kua Egipi bùsuu. Ɔ à ń bɔ́lɛ we ń a gbãa
zɔ̃ɔo.* 18 A ń gwá guwaiwaiu wɛ̃̀ bla taawa.† 19 A gbãamɔ̀ Kanaa bùsu bui mɛ̀n soplaɔnɛ,
ɔ̃ à ń bùsupi kpàmá.‡ 20 Apii kà wɛ̃̀ ɔ̀aa pla ń blakwio taawa. Bee gbɛa à dɔaanaɔ dĩlɛnɛ́
e à gɛ̀ pɛ̀ò ãnabi Samuɛliwa.§ 21 Kɛ́ aa kía gbɛ̀a, ɔ̃ Lua Kisi nɛ́ Saulu, Bɛ̃yãmɛɛ bui dĩlɛnɛ́.*
A kpalablè wɛ̃̀ bla, 22 ɔ̃ Lua aà bɔ̀ kpalau, à Davidi kpà aà gbɛu. Lua Davidi yã'ò à mɛ̀, á è
Yɛse nɛ́ Davidi làasoo doũanɔ, a a pɔeã píi kɛɛ.† 23 Aà bui guu à Yesu bɔ̀u Isailiɔnɛ Suabana
ũ, lá à a lɛgbɛ̃̀wa. 24 E Yesupi àɔ gé mɔ́i Zãa dɔ̀aa waasokɛ̀ Isailiɔnɛ píi, a òné aa nɔ̀sɛlilɛ aa
da'ilɛkɛ.‡ 25 Kɛ́ Zãa zĩ ye láai à mɛ̀: Dé álɛ e má dɛ a ũi? Gbɛ̃́ pɔ́ á wɛ́ dɔin ma ũo. A ma! Alɛ
mɔ́ ma gbɛa, mi ka mà aà sabala bɔbɔ̀ɛo.§
26 Ma gbɛ̃́ɔ, Ablahaũ buiɔ ń buipãle lousisinaɔ, wámɛ Lua suabayãɛ bee kpɔ̃̀sãwɛ̃ɛ.
27 Yelusalɛũdeɔ ń ń gbãadeɔ aai Yesu dɔ̃o, aai ãnabiɔ lá pɔ́ wĩɔ a kyokɛ ká̃mabogɔɔzĩ píi zɛ́
dɔ̃o, ɔ̃ aa ãnabipiɔ yá̃ pàpa, aa yãdàaàla. 28 Aai yãe ewà à kà wà aà dɛo, ɔ̃ aa gbɛ̀a Pilatiwa
wà aà dɛ.* 29 Kɛ́ aa yá̃ pɔ́ wa kɛ̃̀ aà yá̃ musu kɛ̀ píi, wà aà bùa líwa wà aà dà mia'ɛu.† 30 Lua
aà bɔ̀ gau. 31 A gɔɔ dasi kɛ́ à bɔ̀ mɔ̀ gbɛ̃́ pɔ́ aa bɔ̀ Galile aa gɛ̀aànɔ Yelusalɛũɔwa.‡ Aamɛ aà
seeladeɔ ũ gbɛ̃́ɔnɛ. 32 Wápiɔ sɔ̃, ɔ̃ wa mɔ aà baokpaiɛ́. Lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀ wá deziɔnɛ, 33 a kɛ̀ wá
gbɛ̃́ pɔ́ wá dɛ an buiɔ ũɔnɛ, à Yesu vù lá wa ò Soũ plaade guuwa. Lua mɛ̀:
Ma nɛ́n n ũ,
n Maen ma ũ gbã.§

* **13:17** Bɔa 1.7, 12.51 † **13:18** Nao 14.34 ‡ **13:19** Iko 7.1, Yoz 14.1 § **13:20** 1Sam 3.20-21, 10.21-24 * **13:21** 1Sam 8.5 † **13:22** 1Sam 13.14, 16.12-13 ‡ **13:24** Luk 3.3 § **13:25** Zãa 1.20, Mat 3.11 * **13:28** Luk 23.1-23 † **13:29** Luk 23.50-56 ‡ **13:31** Zĩn 1.3 § **13:33** Soũ 2.7

34 Lá a yaikɛo, mɛ́ Lua a aà bɔ gau, a yã́ ɔ̃ Luapi ò yãa à mɛ̀:
Má báaa seasai pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀ Davidiɛ daágu.*
35 Ɔ wa ò guei lɔ:
Nyɔ̃ wei n gbɛ̃́ pɔ́ a kua adoa yaikɛo.†
36 Davidipi sɔ̃ à Lua pɔeã kɛ̀ a gɔɔ. Kɛ́ à gà, wà aà mia kpàkɔ̃i ń a deziɔ, ɔ̃ à yaikɛ̀. 37 Gbɛ̃́
pɔ́ Lua aà vùpi sɔ̃ i yaikɛo. 38 Ma gbɛ̃́ɔ, àɔ dɔ̃ kɛ́ duunakɛ̃ama waaso pɔ́ wálɛ kɛɛ́ kú aà kɛ̋iɛ.
39 Mɔizi ikoyã lí fɔ̃ tò yã́ bɔńnɔ nao, ãma gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Yesu náaikɛɔ, yã́pii i bɔńnɔ na. 40 A
laaika kɛ́ yã́ pɔ́ ãnabiɔ ò su á leo 41 aa mɛ̀:
A ma, á gbɛ̃́ awiambɔnaɔ,
à gilikɛ, í sãalɛ,
asa má yãe kɛ á gɔɔ,
baa tó wa dàu lɛ́ siuɛ́, á sio.‡
42 Kɛ́ Pɔlu ń Baanabao lɛ́ bɔlɛ lousisikpɛu, wà wabikɛ̀má aa ɛa mɔ yã́pi onɛ́ kã́mabogɔɔ
si̋a lɔ. 43 Kɛ́ wàlɛ fãaa Yudaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ i̋ lousisińnɔɔ bɔ̀ tɛ Pɔlu ń Baanabaozi dasi. Aa yã'ònɛ́,
aalɛ lɛdamá aaɔ gɛ́ aɛ ń gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua kɛ̀ńnɔo.
44 Kã́mabogɔɔ si̋a wɛ̃́lɛdeɔ kã̀a píi Dii yãmaa yã́i. 45 Kɛ́ Yudaɔ bílapi è, à kɛ̀nɛ́ i̋i maamaa,
ɔ̃ aalɛ Pɔlu yã́ bɛ̃̀ɛbo, aalɛ aà sɔ̃sɔ̃. 46 Ɔ Pɔlu ń Baanabao yã'ònɛ́ vi̋asai aa mɛ̀: A̋mɛ à kṹ wà
Lua yã'oɛ́ gi̋a. Lá a gi, álɛ e i ka à wɛ̃ni láasai eo, wá ɛa aɛdɔ buipãleɔwaɛ sa. 47 Asa Dii yã́ɛ
bee di̋lɛwɛ̃ɛɛ à mɛ̀:
Ma n dilɛ gupua ũ buipãleɔnɛ,
kɛ́ ǹ gɛ́ ń suabayão e tɔɔlɛ lɛ́wa.§
48 Kɛ́ buipãleɔ yã́pi mà, an pɔ kɛ̀na, aa Dii yã́ si̋ si̋ana ũ, ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń dílɛ wɛ̃ni láasai
pɔ́ ũɔ Yesu náaikɛ̀.
49 Ɔ Dii yã́ li̋ bùsupia píi. 50 Yudaɔ ɔzɔ̃̀ buipãle nɔɛ lousisin gbiaɔ ń wɛ̃́lɛ gbãadeɔzi, ɔ̃ aa
i̋adà Pɔlu ń Baanabaowa, aa ń yá ń bùsuu. 51 Aa kɔɔlɛ̀má ń tàae seela ũ,* ɔ̃ aa gɛ̀ Ikɔniu.
52 Yesudeɔ sɔ̃, pɔna ń Lua Nisi̋nao pɛ̀ɛmá.

14

Pɔlu ń Baanabao kua Ikɔniu ń Lisitao

1 Aa kɛ̀ Ikɔniu lá aai̋ kɛwa, aa gɛ̃̀ Yudaɔ lousisikpɛu aa yã'ò e Yudaɔ ń buipãleɔ Dii náaikɛ̀
dasidasi. 2 Ɔ Yuda pɔ́ aa gi̋ yã́pi síiɔ buipãleɔ swã́fɛ̃̀ Yesudeɔnɛ, aa i̋isɛ̀ńnɔ. 3 N beeo Pɔlu
ń Baanabao gɔɔplakɛ̀ we, aa yã'ò vi̋asai daa Dii gã̀u, ɔ̃ Dii ń gbá zɛ́ an yãbɔnsaɛkɛaɔ ń
ń dabudabukɛaɔ a gbɛ̃kɛ yã́ pɔ́ aalɛ onɛ́ si̋anapi̋liwànɛ́. 4 Ɔ wɛ̃́lɛdeɔ kɔ̃kpaalɛ̀, gbɛ̃ɛɔ zɛ̀ ń
Yudaɔ, gbɛ̃ɛɔ ń zi̋naɔ. 5 Ɔ Yudaɔ ń buipãleɔ ń ń gbãadeɔ zɛ̀ò wà i̋adamá wà ń pápa ń
gbɛo. 6 Kɛ́ Pɔlu ń Baanabao ń yã́ dɔ̃̀, ɔ̃ aa bàasi tà Likaoni bùsu wɛ̃́lɛɔu, Lisita ń Dɛɛbɛo
ń a zɔ̃ɛwiaɔ. 7 Ɔ aa gi̋ lɛ́ baonapi kpánɛ́ we.
8 Gɔ̃ɛe ku Lisita, aà gbáɔ imia. Zaa wà aà i̋, a dɛ ɛɛ ũɛ, i táa'oo. 9 Alɛ swã́kpa Pɔlu yã́i,
ɔ̃ Pɔlu wɛpɛ̀wà soee, a è aà Yesu náaikɛa kà à aà gbã́gbã, 10 ɔ̃ a òɛ̀ ń lɔɔ gbãao: Fɛlɛ zɛ n
gbáwa. Ɔ à vi̋ zɛ̀, à bɔ̀ ń táo. 11 Kɛ́ bíla è lá Pɔlu kɛ̀, ɔ̃ aa kã̀a wiiwa ń Likaoni yã́o aa mɛ̀:
Tã́aɔ li̋ gbɛ̃nazi̋naɔ ũ aa pi̋lawá. 12 Aa tɔkpà Baanabaɛ Zupitɛɛ, Pɔlu sɔ̃ Mɛɛkiu,* kɛ́ ɔ̃mɛ i̋
dɔaa ń yã'oao yã́i. 13 Zupitɛɛpi kpɛ́ kú wɛ̃́nkpɛ, ɔ̃ aà gbàgbana mɔ̀ ń zuswana pɔ́ à lávu
zãblɛ̀máɔ wɛ̃́lɛ bi̋ibɔlɛu. A ye dasi sa'o zi̋naɔwa. 14 Kɛ́ Baanaba ń Pɔluo yã́pi mà, aa ń ulaɔ
ga kɛ̃̀kɛ̃, ɔ̃ aa si̋ dasi guu ń wiio 15 aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, bɔ́yãi álɛ kɛ beewai? Gbɛ̃nazi̋naɔn wá ũ sɔ̃
lááwa. Baona wálɛ kpáɛ́, kɛ́ à kpɛ lí pɔ́ gianaɛ beeɔnɛ, í zɛ ń Lua bɛ̃́ɛo. Ɔmɛ musu kɛ̀ ń tɔɔlɛo

* 13:34 Isa 55.3 † 13:35 Soũ 16.10 ‡ 13:41 Abk 1.5 § 13:47 Isa 49.6 * 13:51 Luk 9.5, 10.11 * 14:12 An
tã́aɔ tɔ́ɔn we.

ń ísiao ń pɔ́ pɔ́ kúuɔ píi.† 16 A bui píi tò yãa, aa ńzi̋a zɛ́ sɛ̀. 17 N beeo à azi̋a ɔ̀lɔnɛ́ maakɛa
guu. I to lou maɛ́ à pɔkɛkɛ a gɔɔwa. I á gba blɛ àɔ ku pɔna guu. 18 Baa ń yã́ bee oao, dɛ̃ɛ ń
dɛ̃ɛo ɔ̃ aa gi̋ gbɛ̃́ɔnɛ aa sa'omá.

19 Ɔ Yudaɔ bɔ̀ Antiɔsi ń Ikɔniuo aa mɔ̀ wà bíla swãfɛ̃̀. Ɔ aa Pɔlu pàpa ń gbɛo aa aà gàlɛ
bɔ̀ɔ̀ wɛ̃́nkpɛ, aalɛ e à gàɛ. 20 Kɛ́ Yesudeɔ kàaaaàzi, ɔ̃ à fɛ̀lɛ gɛ̃̀ wɛ́lɛ guu. Kɛ́ a gu dɔ̀, aàpi ń
Baanabao aa gɛ̀ Dɛɛbɛ.

Zi̋naɔ taa Antiɔsi

21 Kɛ́ aa baonakpànɛ́ wɛ́lɛpi guu, aa gbɛ̃́ɔ è dasi. Ɔ aa ɛ̀a gɛ̀ Lisita ń Ikɔniuo ń Antiɔsio,
22 aalɛ Yesudeɔ gba gbãa, aalɛ lɛdamá aa wɛtã Yesu náaikɛawa aa mɛ̀: Sema wà taasikɛ
maamaa, wí gbasa gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɛ̃́i guu. 23 Aa gbɛ̃zɔ̃ɔɔ di̋lɛnɛ́ wɛ́lɛ ń wɛ́lɛo, ɔ̃ aa
wabikɛ̀nɛ́ ń lɛyeo, aa ń ná Dii pɔ́ aa aà náaikɛ̀ɛ̀ ɔzi̋.

24 Kɛ́ aa pà Pisidi bùsua, aa kà Pãmfili bùsuu. 25 Aa Lua yã'ò Pɛɛga, ɔ̃ aa gɛ̀ Atali. 26 We
aa gɛ̃̀ gó'ilɛnau aa tà Antiɔsi, gu pɔ́ wà ń náu Luaɛ a ɔzi̋ yãa aà gbɛ̃kɛkɛnɛ́ zi̋ pɔ́ aa kɛ̀ aa làa
tia yã́ musu. 27 Kɛ́ aa kà, aa Yesudeɔ kàaa aa yã́ pɔ́ Lua kɛ̀nɛ́ ònɛ́ píi, lá à buipãleɔ gbà zɛ́
aa a náaikɛ̀. 28 Ɔ aa gɔɔplakɛ̀ńnɔ we.

15

Lɛkpaai̋a Yelusalɛũ

1 Gbɛ̃eɔ bɔ̀ Yude aa mɔ̀ Antiɔsi, ɔ̃ aa yãdà Yesudeɔnɛ aa mɛ̀: Tó i tɔ̃zɔ̃ lá Mɔizi di̋lɛwao,*
á zia'eo. 2 Pɔlu ń Baanabao zɔadɔ̀má aa lɛkpaakɛ̀ńnɔ maamaa yã́pi musu. Ɔ Yesudeɔ zɛ̀ò
Pɔlu ń Baanabao ń ń gbɛ̃eɔ gɛ́ Yelusalɛũ yã́pi gɔ̃́gɔ̃i ń zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ. 3 Aa gɛ̀ zɛ̀nɛ́, ɔ̃ aa pà
Fenisi ń Samalio bùsuɔla. Aa buipãleɔ nɔ̀sɛlilɛa yã́ dàu a si̋u ń gbɛ̃́ɔnɛ we, ɔ̃ an pɔ kɛ̀na
zɔ̃ɔ. 4 Kɛ́ aa kà Yelusalɛũ, Yesudeɔ ń zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ gbãakpàńzi, ɔ̃ aa yã́ pɔ́ Lua kɛ̀nɛ́ píi
baokpànɛ́. 5 Ɔ Falisi Yesudeeɔ fɛ̀lɛ mɛ̀: Sema buipãleɔ tɔ̃zɔ̃, wi onɛ́ aaɔ Mɔizi ikoyã kũa. 6 Ɔ
zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kɔ̃ kàaa, aalɛ yã́pi gwa. 7 Kɛ́ lɛkpaai̋a gbàakũ̀, Piɛɛ fɛ̀lɛ zɛ̀ a ònɛ́: Ma gbɛ̃́ɔ, á
dɔ̃ kɛ́ Lua ma dilɛ á guu à gɛ̃̀gɛ̃, kɛ́ buipãleɔ Yesu bao ma ma lɛ́u, aai aà náaikɛ. 8 Lua dee
gbɛ̃́pii nɔ̀sɛ dɔ̃, ɔ̃ à ń gbá a Nisi̋na a siańnɔ seela ũ,† lá à wá gbáwa. 9 Lua i ń dilɛ dodoa ń
wápiɔo. A ń nɔ̀sɛ pi̋piní, kɛ́ aa Yesu náaikɛ̀ yã́i. 10 Bɔ́yãi álɛ Lua wɛi tiai? Aso pɔ́ wá deziɔ
fùa sɛ́i ń wápiɔ ɔ̃ á ye dinɛ́a? 11 Màa no! Wá a náai vi̋ kɛ́ wá bɔ Dii Yesu gbɛ̃kɛ yã́iɛ, lá
ampiɔwa sɔ̃.

12 Gbɛ̃́ɔ kɛ̀ kílikili píi, ɔ̃ aa swãkpà Baanaba ń Pɔluozi, aalɛ seelaɔ ń dabudabu pɔ́ Lua
kɛ̀nɛ́ buipãleɔ guuɔ o. 13 Kɛ́ aa yã'ò aa làa, Zaaki fɛ̀lɛ yãsɛ̀ à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ, à ma yãma.
14 Simɔɔ ò lá Lua dɔ̀aa buipãleɔ wɛgwà, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ sɛ̀ ń guu a pɔ́ ũ. 15 Anabiɔ yã́ɔ kɔ̃sɛ̀ ń beeo,
asa aa mɛ̀:
16 Bee gbɛa má ɛa mɔ Davidi bɛzi̋ bo,
mí a gufooɔ kɛkɛ tata lɔ,
17 kɛ́ buipãleɔ ma kɛ̃́i wɛɛlɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ ma ń sisi ma ń sɛ́piɔ píi.
18 Dii pɔ́ lɛ́ yã́pi kɛ mɛ́ ò,
a tò wa yã́pi dɔ̃ za káau.‡
19 Ayãmɛto má è a maa wà yã́ zi̋'ũ dilɛ buipãle pɔ́ aa zɛ̀ ń Luaoɔnɛo. 20 Wà lákɛ̃nɛ́ aa mikɛ̃
pɔ́ pɔ́ gbãlɛ̀ tã́a kɛ̃́iwa ń gbãsi̋kɛao ń nɔ̀ɔ kòlokpasaio ń kpàao.§ 21 Asa à gɛ̃̀gɛ̃ wi̋ɔ Mɔizi lá
kyokɛ lousisikpɛɔ guu kã́mabogɔɔzi̋ píi, wi̋ɔ aà yã́ waasokɛ wɛ́lɛ ń wɛ́lɛo.

Zi̋naɔ gbɛ̃́ɔ zi̋a buipãle Yesudeɔwa

† **14:15** Bɔa 20.11, Soũ 146.6 * **15:1** Lev 12.3 † **15:8** Zi̋n 11.15-18 ‡ **15:18** Amɔ 9.11-12 § **15:20** Bɔa 34.15-17,
Lev 18.6-23, 17.10-16

22 Ɔ zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Yesudeɔ píi zɛ̀ò wà gbɛ̃́ɔ sɛ́ ń guu, wà ń zi̋ Antiɔsi ń Pɔluo ń
Baanabao. Ɔ aa ń dɔaanaeɔ sɛ̀, Yuda pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Baasaba ń Silivɛ̃ɛo. 23 Wà taala di̋nɛ́, yã́
pɔ́ wa kɛ̃̀ a guu mɛ̀: Wá zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ wa fɔkpà wá gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ buipãleɔ ũ Antiɔsi ń Sili
bùsuo ń Silisi bùsuoɔwa. 24 Wá mà wá gbɛ̃eɔ gɛ̀ á kı̋i aa á nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpàɛ́, aa á dá bíliu ń yã'oa
guu. Wá lɛ́ kú a guuo, 25 ɔ̃ wa lɛdoũkɛ̀ wa zɛò kɛ́ wà gbɛ̃́ɔ sɛ wà ń zi̋wá ń wá gbɛ̃́ yenzideɔ
Baanaba ń Pɔlu 26 pɔ́ aa gi̋ ń wɛ̃nii wá Dii Yesu Kilisi tɔbɔa yã́io. 27 Ayãmɛto wálɛ Yuda ń
Silivɛ̃ɛo zi̋wá, aa yã́ pɔ́ wá kɛ̃̀ láu oɛ́ ń lɛ́o. 28 Asa Lua Nisi̋na ń wápiɔ wa zɛò wà asoe diɛ́o,
sema a pɔ́ zɛvi̋ɛ beeɔ. 29 A mikɛ̃ nɔ̀ɔ pɔ́ wà sa'ɔ̀ò tã́awa soawa ń kpàao ń nɔ̀ɔ kòlokpasaio
ń gbãsi̋kɛao. A maa à mikɛ̃ beeɔwa. Wà kɔ̃'e aafia!
30 Ɔ wà ń gbáɛ, aa gɛ̀ Antiɔsi. Aa Yesudeɔ kã̀a píi, ɔ̃ aa lápi kpàmá. 31 Kɛ́ aa a kyokɛ̀, ɔ̃
an pɔ kɛ̀na maamaa ń nɔ̀sɛ níniyãpio. 32 Yuda ń Silivɛ̃ɛoá ãnabiɔnɛ, ɔ̃ aa lɛdà ń gbɛ̃́piɔwa
maamaa, aa ń gbá gbãa. 33 Kɛ́ aa gɔɔplakɛ̀ we, Yesudeɔ lɛzàmá, ɔ̃ aa tà ń zi̋naɔ kı̋i aafia.
34-35 Pɔlu ń Baanabao gɔ̃̀ Antiɔsi. N gbɛ̃́ dasi pãleɔ aa Dii yãdànɛ́ aa baonakpànɛ́.

Pɔlu wɛ̃́lɛgɛa gɛ̃n plaade

36 Gɔɔpla gbɛa Pɔlu ò Baanabaɛ: Wà ɛa gɛ́ Yesudeɔ gwai wɛ̃́lɛ pɔ́ wa Dii yã́ waasokɛ̀u yãaɔ
guu, wíɔ dɔ̃ lá aa dɛ. 37 Baanaba ye Zãa Maaku sɛ aà gɛ́ńnɔ, 38 ɔ̃ Pɔlu lɛ́ e a maa wà gbɛ̃́ pɔ́
kɛ̃̀má Pãmfili, i tɛ́ńzi ń zi̋ guuo sɛ lɔo.* 39 Aai makɔ̃ɛo, ɔ̃ aa kɛ̃̀kɔ̃wa. Baanaba Maaku sɛ̀ aa
gɛ̃̀ gó'ilɛnau aa gɛ̀ Sipi. 40 Ɔ Pɔlu Silivɛ̃ɛ sɛ̀. Yesudeɔ ń ná Diiɛ a ɔzi̋ aà gbɛ̃kɛkɛnɛ́, ɔ̃ aa dàzɛu.
41 Aa pã̀ Sili ń Silisiola, aa Yesudeɔ gbà gbãa.

16

Timɔtee gɛa ń Pɔluo ń Silivɛ̃ɛo

1 Pɔlu kà Dɛɛbɛ ń Lisitao. Weki̋i Yesudee ku wi̋ mɛɛ̀ Timɔtee. Aà daá Yuda Yesudeɛ, mɛ́
aà maeá Gɛlɛkiɛ. 2 Yesude pɔ́ aa ku Lisita ń Ikɔniuoɔ aà tɔnasi̋. 3 Pɔlu ye aà gɛanɔ, ɔ̃ à tɔ̃zɔ̃̀ɛ̀
Yuda pɔ́ kú wɛ̃́lɛpiɔ guuɔ yã́i, asa ampii aa dɔ̃ kɛ́ aà maeá Gɛlɛkiɛ. 4 Wɛ̃́lɛ pɔ́ aa gɛ̀u píi, aa
yã́ pɔ́ zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ di̋lɛ Yelusalɛũ ò Yesudeɔnɛ aaɔ kũa. 5 Ɔ aalɛ gbãakũ ń Yesu náaikɛa
guu, aalɛ dasikũ lá gu lɛ́ dɔ.

Pɔlu gɛa Masedoni bùsuu

6 Lua Nisi̋na gi̋nɛ́ aa gɛ́ Lua yã'oi Azi bùsuu, ɔ̃ aa pã̀ Filizi ń Galatio bùsuɔla. 7 Kɛ́ aa kà
Misi bùsu zɔ̃lɛu, aa yɔ̃̀wà wà gɛ̃ Bitini bùsuu, ɔ̃ Yesu Nisi̋na i weinɛ́o. 8 Kɛ́ aa Misi bùsu baa
vi̋̀, ɔ̃ aa kà Toloasi. 9 Gwãasi̋na Pɔlu Masedoni bùsu gbɛ̃e è zɛaala iu, àlɛ awakpaɛ̀ à mɛ̀:
Buawá Masedoni, dɔwálɛ. 10 Kɛ́ a è iu màa, ɔ̃ wa Masedoni sɔukɛ̀ gɔ̃̀ɔ, asa wá dɔ̃̀ sa, kɛ́ Lua
mɛ́ lɛ́ wá sisi wà gɛ baonakpanɛ́.
11 Ɔ wa gɛ̃ gó'ilɛnau Toloasi, wa mipɛ̀ Samɔtasiwa. Kɛ́ a gu dɔ̀ wa ka Nɛapɔli. 12 Bɔa
we wa gɛ Filipi, Masedoni bùsu saalopi mɛɛwia pɔ́ Lomadeɔ vi̋, ɔ̃ wa gɔɔplakɛ̀ wɛ̃́lɛpiu.
13 Kã́mabogɔɔzi̋ wa bɔ wɛ̃́nkpɛ, wa gɛ swa saɛ, gu pɔ́ wálɛ e wi̋ lousisiu. Ɔ wa zɔ̃lɛ wa yã'ò
nɔɛ pɔ́ kãaaa weɔnɛ. 14 Nɔɛ ku we, wi̋ mɛɛ̀ Lidia. Tiatii gbɛ̃́ zwã̀a tɛ̃a yi̋anaɛ, mɛ́ lousisinaɛ.
Alɛ yã́ pɔ́ Pɔlu lɛ́ o ma, ɔ̃ Dii aà sɔ̃ wɛ̃̀ɛ̀, à yã́pi si̋. 15 A da'ilɛkɛ̀ ń a bɛdeɔ, ɔ̃ à wabikɛ̀wá à mɛ̀:
Tó a ma Dii náaikɛa si̋ɛ, à mɔ pila ma bɛ. Ɔ wa aà yã́zɛ ɛ̀ɛ.

Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo daakpɛu Filipi

16 Zi̋ewa kɛ́ wálɛ gɛ́ wabikɛki̋i, wa kpaaũ ń zɔnɔɛ pɔ́ tã́a mlɛ̃ vi̋o. Aà diiɔ i̋ ɔ̃a e maamaa aà
àsi'oanɛ́ yã́ musu. 17 Ɔ à bɔ̀ tɛ́wázi, wápiɔ ń Pɔluo, àlɛ wiilɛ à mɛ̀: Gbɛ̃́ beeɔá Lua Musude

* 15:38 Zi̋n 13.13

zɔ̀blenaɔnɛ, aalɛ suabazɛ kpàwakɛɛ́. 18 Iɔ kɛ màa lá gu lɛ́ dɔ, ɔ̃ yã́pi Pɔlu wȁ. A li̋li ò tã́apiɛ:
Má ònɛ ń Yesu Kilisi tɔ́o, go nɔɛpiwa. Ɔ à gòwà gɔ̃̀ɔ.
19 Kɛ́ aà diiɔ è ài'ea aà yã́ musu tãmaa ń nɛ́, ɔ̃ aa Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo kȕ aa ń gálɛ gèńnɔ gbãadeɔ
kȉi gãaɛ. 20 Aa gèńnɔ yã́kpalɛkɛnaɔ kȉi aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ beeɔá Yudaɔnɛ, mɛ́ aalɛ wá wɛ̃́lɛ ɔ̃̀ɔkpa.
21 Fɛlɛkaayã pɔ́ wá Lomadeɔ ikoyã gȉ wà si ge wà kɛ ɔ̃ aalɛ danɛ́. 22 Gbɛ̃́ɔ fɛ̀lɛńnɔ dasi, ɔ̃
yã́kpalɛkɛnapiɔ mɛ̀ wà ń ulaɔ wolomá, wà ń gbɛ̃ ń goo. 23 Kɛ́ wà gbɛ̃a gbãa kɛ̀nɛ́, ɔ̃ wà ń
dá kpɛ́u, wa ò kpɛ́pi dɔ̃̀anaɛ aà ń dɔ̃́a maamaa. 24 Kɛ́ wa òɛ̀ màa, ɔ̃ à ń dá kpɛ́pi guonau, à
ń gbáɔ dàliu gíũgiũ.
25 Wɛɛdo taawa Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo lɛ́ wabikɛ Luawa, aalɛ aà táasilɛ, mɛ́ dakpɛunaɔ lɛ́
swã́kpa ń yái. 26 Kã́ndo tɔɔlɛ lùalua ń gbãao e kpɛ́pi gȉɔ dèe. Wegɔ̃ɔ a gbaɔ wɛ̃̀wɛ̃ píi, ɔ̃
dakpɛunaɔ mɔdaonaɔ pòlomá píi. 27 Kɛ́ kpɛdɔ̃ana vù, à gbaɔ è wɛ̃wɛ̃a píi, ɔ̃ à a fɛ̃nda wò, a
ye azȉa dɛ, asa àlɛ e dakpɛunaɔ bàasiɛ. 28 Ɔ Pɔlu pȕna ń lɔɔ gbãao à mɛ̀: Nsu i̋akpa nzi̋aio.
Wá kú la wápii. 29 Kpɛdɔ̃anapi mɛ̀ wà mɔ́ ń filiao, ɔ̃ à si̋ńzi ń bao à kùlɛ Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo
aɛ, àlɛ kpakpanaga. 30 A bɔ̀ńnɔ bàasi, ɔ̃ à mɛ̀: Maeɔ, kpelewa má kɛ mà zia'ei? 31 Aa òɛ̀:
Dii Yesu náaikɛ, ńyɔ̃ zia e, mpi ń n bɛdeɔ píi. 32 Ɔ aa Dii yã'òɛ̀ ń a bɛ gbɛ̃́ɔ píi. 33 Wɛɛdo
bee, kpɛdɔ̃anapi ń sɛ́ à gɛ̀ ń gu'i̋aɔ pi̋piné, ɔ̃ à da'ilɛkɛ̀ gɔ̃̀ɔ ń a gbɛ̃́ɔ ḿpii. 34 Ɔ à gɛ̀ńnɔ a bɛ à
blɛkɛ̀nɛ́. Aàpi ń a bɛdeɔ an pɔ kɛ̀na maamaa, kɛ́ aa Lua náaikɛ̀ yái.
35 Kɛ́ gu dɔ̀, yã́kpalɛkɛnaɔ dɔaiɔ zȉ aa gɛ o wà gbɛ̃́piɔ gbaɛ. 36 Ɔ kpɛdɔ̃anapi ò Pɔluɛ:
Yã́kpalɛkɛnaɔ gbɛ̃́ɔ zȉa mà á gbaɛ. A bɔlɛ, í á taanankɛ. 37 Ɔ Pɔlu ò dɔaipiɔnɛ: Aa wá gbɛ̃́ bíla
wáa yã́kpalɛkɛawanɔ sai, aa wá dá kpɛ́u, wá gbɛ̃́ pɔ́ Lomadeɔn wá ũ. Tiasa ɔ̃ aa ye wá bɔlɛ
asii guua? O'o! A kɛ màao. Sema aa mɔ wá bɔlɛ ńzi̋a. 38 Dɔaipiɔ yã́pi sɛ̀lɛ ò yã́kpalɛkɛnaɔnɛ.
Kɛ́ aa mà Lomadeɔn ń ũ, ɔ̃ vi̋a ń kṹ. 39 Ɔ aa mɔ̀ awakpànɛ́ aa ń bɔ́lɛ kpɛ́u, ɔ̃ aa wabikɛ̀má
aa bɔnɛ́ ń wɛ̃́lɛu. 40 Kɛ́ aa bɔ̀lɛ kpɛ́u, aa gɛ̀ Lidi bɛ. Aa Yesudeɔ lè we, ɔ̃ aa ń nɔ̀sɛ ni̋niné aa
gɛ̃̀zɛa.

17

Pɔlu kua Tɛsaloni

1 Aa bɔ̀lɛ ń Amfipɔlio ń Apɔlonio, ɔ̃ aa kà Tɛsaloni, gu pɔ́ Yudaɔ lousisikpɛ kúu. 2 Ɔ Pɔlu
gɛ̃̀ lousisikpɛu lá i̋ɔ kɛwa, à waasokɛ̀nɛ́ yã́ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalau musu kã́mabogɔɔ là àaɔ̃.
3 Alɛ a bɔɔlɛkɛnɛ́ lá à kȕ Mɛsii taasikɛ, i bɔ gau, à mɛ̀: Yesu pɔ́ málɛ aà yã'oɛ́ mɛ́ Mɛsiipi ũ.
4 An gbɛ̃ɛɔ yã́pi zɛ́ è, ɔ̃ aa nà Pɔlu ń Silivɛ̃ɛowa. Màa Gɛlɛki lousisin dasiɔ nàmá sɔ̃ ń nɔɛ
tɔde bílaɔ lɔ.
5 Ɔ Yudaɔ i̋isɛ̀ńnɔ, aa bɛ̀bɛmpãdeɔ kȁaa aa dasikȕ, ɔ̃ aa wɛ̃́lɛ lòo. Aa gɛ̀ li̋a Zasɔ̃ bɛi, aalɛ
Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo wɛɛlɛ ń kũ bɔńnɔ balu guu. 6 Kɛ́ aai ń eo, aa Zasɔ̃ ń Yesude pãleɔ gàlɛ bɔ̀ńnɔ
wɛ̃́lɛ gbãadeɔ kȉi, aalɛ wiilɛ: Gbɛ̃́piɔá dṹniadɛnaɔnɛ. Aa mɔ̀ la, 7 ɔ̃ Zasɔ̃ ń dílɛ a bɛ. Gbɛ̃́piɔ
lɛ́ pã Sezaa ikoa ḿpii, aai̋ mɛ kía pãle ku wi̋ mɛ Yesu. 8 Yã́pi zɔ̃̀ bíla ń wɛ̃́lɛ gbãadeɔ pɔwa.
9 Ɔ aa ɔ̃asi̋ Zasɔ̃ ń gbɛ̃́ ki̋niɔwa aa ń gbáɛ.

Pɔlu kua Belee

10 Gwãasi̋na bee gɔ̃̀ɔ Yesudeɔ Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo gbàɛ Belee. Kɛ́ aa kà we, ɔ̃ aa gɛ̃̀ Yudaɔ
lousisikpɛu. 11 Gbɛ̃́ beeɔ nɔ̀sɛ maa dɛ Tɛsalonideɔla, aa Lua yã́ si̋ ɔplapla. Lá gu lɛ́ dɔ aai̋ɔ
wɛ́tɛ Luayãtaalai, kɛ́ aa e dɔ̃ tɔ́ Pɔlu yã́piɔ si̋ana vi̋. 12 An gbɛ̃́ pɔ́ Dii náaikɛɔ dasi ń Gɛlɛki
nɔɛ gbiaɔ ń Gɛlɛki gɔ̃ɛɔ dasidasi lɔ. 13 Kɛ́ Tɛsaloni Yudaɔ mà Pɔlu lɛ́ Lua yã́ waasokɛ Belee
lɔ, ɔ̃ aa mɔ̀ we, aa yãkele dà aa bíla pɔ fɛ̀lɛ. 14 Ɔ Yesudeɔ Pɔlu gbàɛ gɔ̃̀ɔ ísia oi, ãma Silivɛ̃ɛ ń
Timɔteeo gɔ̃̀ we. 15 Gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ zɛi Pɔluɛɔ gɛ̀aànɔ Atɛni, ɔ̃ aa ɛ̀a tà Silivɛ̃ɛ ń Timɔteeowa ń Pɔlu
lɛgbɛo, à mɛ̀ aa mɔ a le kpakpa.

Pɔlu kua Atɛni

16 Kɛ́ Pɔlu lɛ́ ń dā́ Atɛni, aà kā́ fɛ̀lɛ sı̰̀, kɛ́ a è tā́a di wɛ̃́lɛpiu yā́i. 17 Ɔ à waasokɛ̀ Yudaɔnɛ ń
buipā̀le lousisinaɔ lousisikpɛu ń gbɛ̃́ pɔ́ i̍ɔ ń le ɛlɛu lá gu lɛ́ dɔɔ. 18 Pɔlu lɛ́ yā̃bɔbɔ kɔ̃ lɛ́u ń
yā̃waaipana pɔ́ wi̍ mɛnɛ́ Ɛpikuliɔ ń Sitoisiɔ. Ɔ an gbɛ̃eɔ mɛ̀: Bɔ́ yā́ dàobā̃napi lɛ́ bɔlɛi? Gbɛ̃eɔ
mɛ̀: Wálɛ e tā́a dafuɔ yā́ kpàwa àlɛ kɛ. Aa ò màa kɛ àlɛ Yesu yā́ ń aà bɔa gau yā́o baokpanɛ́
yā́iɛ. 19 Ɔ aa Pɔlu sɛ̀ gɛ̀ò gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kı̰́i Aleopaga aa mɛ̀: Nyɔ̃ yā́ dafu pɔ́ ni danɛ́ owɛ̃eo lɛ́? 20 Wa
yā̃bɔnsaɛ màma, wá ye a bɔɔlɛ dɔ̃. 21 Atɛnideɔ píi ń nibɔ pɔ́ kú weɔ, aaliɔ ye yā̃pā̀leio, sema
yā́ dafu maa ń a wàaipaao bàasio.

22 Ɔ Pɔlu fɛ̀lɛ zɛ̀ Aleopagadepiɔ guu à mɛ̀: Atɛnideɔ, má è á misiilɛa tā́aɔnɛ ā̃ia vi̍ maamaa
yā́pii guu. 23 Kɛ́ má bɛ á wɛ̃́lɛu, málɛ pɔ́ pɔ́ i kúlɛnɛ́ɔ tàasika, ɔ̃ ma sa'oki̍ie è, wà lakɛ̃̀wà wà
mɛ̀: Lua pɔ́ wá dɔ̃o pɔ́. Lua pɔ́ á aà dɔ̃o mɛ́ álɛ misiilɛ̀, aà bao málɛ kpáɛ́. 24 Lua dṹnia kɛ̀
ń pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ píi. A dɛ musu ń tɔɔlɛo Dii ũ, i̍liɔ ku kpɛ́ pɔ́ gbɛ̃nazi̍naɔ dɔ̀ɛɔ guuo.* 25 Aà
bàa kú ń gbɛ̃nazi̍na dɔnlɛeoo. Aàpi mɛ́ i̍ wɛ̃ni ń nisi̍nao ń pɔ́piio kpa gbɛ̃́piiwa.† 26 A bui
píi bɔ̀ gbɛ̃́ mɛ̀ndo kı̰́iɛ, ɔ̃ aa ku dṹnia gola síiɔ̃ píiu. A dɔ̀aa gɔɔdi̍lɛdilɛ bui píiɛ ń gu pɔ́ aaɔ
kuu lɛ́o. 27 A ń kɛ́ kɛ́ aaɔ a wɛɛlɛ aa ɔmalɛmalɛ e aa gɛ bɔwa. Baa ń beeo a zā̀ ń wá gbɛ̃eoo.
28 Asa aàpi mɛ́ i̍ to wàɔ wɛ̃ni vi̍, wíɔ ku, wí fɔ̃ wà wá mɛ sɛ́. Lá á lakɛ̃naeɔ ò aa mɛ̀: Wá dɛ aà
buiɔ ũ sɔ̃. 29 Lá Lua buiɔn wá ũ, wásu wàɔ e a dɛ lán tā́a pɔ́ gbɛ̃nazi̍na kɛ̀ ń vuao ń ā́nusuo
ń gbɛo à gɔ̃inakɛ̀wà lá a yeiwawao. 30 Lua wɛkpà a vi̍̀ wá wɛ́siagɔɔ yā́la, ɔ̃ àlɛ lɛda gbɛ̃́ɔwa
gupiiu tia aa nɔ̀sɛlilɛ. 31 Asa à gɔɔdi̍lɛ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ á sɛ̀ a yā́kpalɛkɛ ń dṹniao a zɛ́wa. Lua gbɛ̃́
pɔ́ a sɛ̀pi bɔ̀ gau, kɛ́ gbɛ̃́pii e dɔ̃.

32 Kɛ́ aa bɔa gau yā́pi mà, an gbɛ̃eɔ aà láanikɛ̀, ā̃ma an gbɛ̃eɔ mɛ̀: Wá n yā́pi ma zi̍ewa
lɔ. 33 Ɔ Pɔlu bɔ̀ ń kı̰́i. 34 Gbɛ̃eɔ nàwà aa Yesu náaikɛ̀. Aleopaga gbɛ̃zɔ̃ɔɔ do pɔ́ wi̍ mɛ Denisi
kú ń guu ń nɔɛ pɔ́ wi̍ mɛɛ̀ Damalio ń gbɛ̃eɔ lɔ.

18

Pɔlu gɔɔplakɛa Kɔlɛni

1 Bee gbɛa Pɔlu bɔ̀ Atɛni à gɛ̀ Kɔlɛni. 2 A kpàaũ ń Yudaeo we, Pɔ̃ntu bùsu gbɛ̃́ pɔ́ wi̍ mɛɛ̀
Akilasi ń a na Pisiio. Aa sù ń Itali bùsuo dafu, kɛ́ Sezaa Kolodi di̍lɛ Yudaɔnɛ aa bɔlɛ Loma
yā́i. Pɔlu gɛ̀ ń kı̰́i, 3 ɔ̃ à pi̍lamá, àlɛ zi̍kɛńnɔ, kɛ́ ɔzi̍douũkɛnaɔn ń ũ yā́i. Asa zwā̀akpɛkɛnaɔn
ń ũ ḿpii. 4 Kā́mabogɔɔzi̍ píi i̍ waasokɛ lousisikpɛu, àlɛ wɛɛlɛ Yudaɔ ń Gɛlɛkiɔ a yā́zɛ e.

5 Kɛ́ Silivɛ̃ɛ ń Timɔteeo bɔ̀ Masedoni bùsuu aa kà, Pɔlu zɛ̀ ń waasokɛao, àlɛ o Yudaɔnɛ
wásawasa Yesu mɛ́ Mɛsii ũ. 6 Kɛ́ Yudaɔ i̍isɛ̀aànɔ aa aà sɔ̃̀sɔ̃, ɔ̃ à a pɔkasaɔ kpɔ̀ɛńla à mɛ̀: Yā́ pɔ́
á kɛ̀ wí á musu, ma yā́n lɔo. Za tia má gɛ́ buipā̀leɔ kı̰́iɛ. 7 Bɔa we à gɛ̀ pi̍la buipā̀le lousisina
pɔ́ wi̍ mɛɛ̀ Titiu Yusitu bɛ lousisikpɛpi saɛ. 8 Lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ Kilisipu Dii náaikɛ̀ ń a bɛdeɔ
píi. Kɔlɛnideɔ Pɔlu yā̃mà dasi, ɔ̃ aa Yesu náaikɛ̀ aa da'ilɛkɛ̀. 9 Gwā̃asi̍na Dii ò Pɔluɛ iu à mɛ̀:
Nsu to vi̍a n kũo, ńsu kā́mabo ń yā̃'oanɛ́oo, 10 asa gbɛ̃́ pɔ́ dɛ ma pɔ́ ũ wɛ̃́lɛɛ bee guuɔ dasi.
Má kunnɔ, gbɛ̃e a n kũ à i̍adamao. 11 Ɔ Pɔlu wɛ̃̀ do ń mɔ sooloo kɛ̀ we, i̍ɔ Lua yā̃da gbɛ̃́ɔnɛ.

12 Gɔɔ pɔ́ Loma gbɛ̃́ Galiɔ̃ dɛ Gɛlɛsi bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, Yudaɔ lɛdoũkɛ̀ aa ā̀na Pɔluwa, aa
gɛ̀aànɔ yā́kpalɛkɛki̍i 13 aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ bee lɛ́ tɛ́kpa gbɛ̃́ɔgu aaɔ lousisiyā̃ pɔ́ pā̃a wá ikoyā̃la
kũaɛ. 14 Kɛ́ Pɔlu ye yā̃'o, ɔ̃ Galiɔ̃ ò Yudaɔnɛ à mɛ̀: Yudaɔ, tó dàae ge tàae zɔ̃ɔeɛ yā̃a, à kṹ̀ mà
mɛnakɛánɔ. 15 Lá álɛ yā̃keletā̃ gbɛ̃́ɔ tɔ́ yā́ musu ń ázi̍a ikoyā̃o, à gɔ̃̀ á yā́ ũɛ. Ma gi yā́ bee
taa gɔ̃́gɔ̃iɛ. 16 Ɔ à ń yá ń bɔ́lɛ yā́kpalɛkɛkpɛu. 17 Ɔ aa ā̀na lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ Sɔsɛniwa ḿpii,
aa aà gbɛ̃̀gbɛ̃ yā́kpalɛkɛkpɛ kpɛɛlɛ. Galiɔ̃ i a yā̃dao.

---

* **17:24** 1Kia 8.27 † **17:25** Isa 42.5

18 Pɔlu gɔɔplakɛ̀ Kɔlɛni lɔ, ɔ̃ à lɛzà Yesudeɔwa à gɛ̃̀ gó'ilɛnau, àlɛ tá Sili bùsuu. Pisii ń
Akilasio gɛ̀aànɔ. A mibò Sãkele lɛ́ pɔ́ a kɛ̀ Luawa yḁ́i.* 19 Kɛ́ aa kà Ɛfɛsɛ, Pɔlu Pisii ń Akilasio
tò we. A gɛ̀ lousisikpɛu à waasokɛ̀ Yudaɔnɛ, 20 ɔ̃ aa wabikɛ̀wà aà gɔɔplakɛńnɔ. I weio,
21 ãma kɛ́ àlɛ lɛzamá à mɛ̀: Tó Lua wèi, má ɛa mɔ́ á gwai. Ɔ à bɔ̀ Ɛfɛsɛ ń gó'ilɛnao. 22 Kɛ́ à
kà Sezale, à gɛ̀ fɔkpà Yesudeɔwa Yelusalɛũ, ɔ̃ à tà Antiɔsi. 23 Kɛ́ à gɔɔplakɛ̀ we, à ɛ̀a dàzɛu à
gɛ̀ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo Galati bùsuu ń Filizi bùsuo, à Yesudeɔ gbà gbãa ḿpii.

Apoloo

24 Yudae ku, aà tɔ́n Apoloo, Alɛsãndi gbɛ̃́ɛ. Aà lɛ́ na mɛ́ a Lua yḁ́ dɔ̃ maamaa. 25 Wà Dii
zɛ́ yãdàdaɛ̀, ɔ̃ Yesu yã'oanɛ́ aà kãsi̋. I dadanɛ́ a zɛ́wa, ãma Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛa ɔ̃ a dɔ̃. A mɔ̀
Ɛfɛsɛ, 26 ɔ̃ à nà yã'oawa lousisikpɛu vi̋asai. Kɛ́ Pisii ń Akilasio aà yãmà, ɔ̃ aa aà si̋si aa Lua
zɛ́ bɔɔlɛkɛ̀ɛ̀ wásawasa. 27 Kɛ́ Apoloo ye gɛ́ Gɛlɛsi bùsuu, Yesudeɔ aà gbà sɔ̃, ɔ̃ aa lakɛ̃ Yesude
pɔ́ kú weɔnɛ aa aà kũ ɔplapla. Kɛ́ à kà we, à ɔdà gbɛ̃́ pɔ́ Lua gbɛ̃kɛkɛ̀nɛ́ aa Yesu náaikɛ̀ɔwa
maamaa. 28 Asa aà yḁ́ Yudaɔ wɛ̃̀ dasi wáa máũmaũ, à ɔ̀lɔnɛ́ Luayãtaalau kɛ́ Yesu mɛ́ Mɛsii
ũ.

19

Pɔlu kua Ɛfɛsɛ

1 Gɔɔ pɔ́ Apoloo ku Kɔlɛni, Pɔlu Azi bùsu si̋si̋ɔ baa vi̋, ɔ̃ à kà Ɛfɛsɛ. A Yesudeeɔ lè we, 2 ɔ̃
à ń lá à mɛ̀: Kɛ́ a Dii náaikɛ̀, aà Nisi̋na di̋ɛ́a? Aa wèwà aa mɛ̀: Aawo, wi aà Nisi̋na kua
yãma seo. 3 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Da'ilɛ kpele á kɛ̀i? Aa wèwà aa mɛ̀: Zãa pɔ́ɛ. 4 Ɔ Pɔlu ònɛ́: Zãa
gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ̀ an nɔ̀sɛlilɛa seela ũɛ. A ò gbɛ̃́ɔnɛ aa gbɛ̃́ pɔ́ a mɔ a kpɛ náaikɛ.* Yesu àlɛ o. 5 Kɛ́
aa yḁ́pi mà, aa da'ilɛkɛ̀ ń Dii Yesu tɔ́o. 6 Kɛ́ Pɔlu ɔnàmá, Lua Nisi̋na di̋nɛ́, ɔ̃ aa yãebui'ò aa
ãnabikɛkɛ̀. 7 Gbɛ̃́piɔ píi kà lán gbɛ̃ɔn kuɛpla taawa.
8 Pɔlu i̋ɔ gɛ́ lousisikpɛu e mɔ àaɔ̃. A yã'ònɛ́ vi̋asai, àlɛ waasokɛ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i yḁ́
musu, kɛ́ aa a yḁ́zɛ e. 9 Ama an gbɛ̃eɔ swḁ́gbãakɛ̀, aai Lua yḁ́ sio, ɔ̃ aa zɛ́pi bɛ̃̀ɛbò dasi guu.
Ɔ Pɔlu gbɛ̃́ pɔ́ Yesu náaikɛ̀ɔ sɛ̀lɛ aa bɔ̀ ń guu. Ɔ i̋ɔ waasokɛ gbɛ̃́ɔnɛ Tilanu kyókpɛu lá gu lɛ́
dɔ. 10 A kɛ̀ màa e wɛ̃̀ pla, ɔ̃ Azi bùsudeɔ Dii yãmà, Yudaɔ ń Gɛlɛkiɔ píi.

Seva nɛ́ɔ

11 Lua Pɔlu gbà zɛ́ à dabudabu bɔnsaɛɔ kɛ̀. 12 Beewa baa tó wà isimawaabɔɔ ge fùaɔ
nà Pɔlu mɛwa wà gɛ nà gyãeɔwa, aai̋ gbḁ́gbãɛ, an tḁ́aɔ i̋ gɛ̃zɛa. 13 Yuda tḁ́agona pɔ́ aai̋ɔ
bɛbɛeɔ wɛ̀ɛlɛ tḁ́a gò ń Dii Yesu tɔ́o aa mɛ̀: Wá òɛ́ ń Yesu pɔ́ Pɔlu i̋ a yḁ́ waasokɛ tɔ́o, à go.
14 Yudaɔ sa'onkia pɔ́ wi̋ mɛ Seva nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn soplaɔ mɛ́ i̋ kɛ màa. 15 Ɔ tḁ́a ònɛ́: Má Yesu
dɔ̃ mɛ́ ma Pɔlu bao mà. Apiɔ sɔ̃, dén á ũi? 16 Ɔ tḁ́adepi kùsimá à gbãamɔ̀nɛ́, à ń kwɛ́ píi
à ń kɛkɛ'i̋a, ɔ̃ aa bàalɛ̀ bɔ̀lɛ uapiu puizi. 17 Kɛ́ Ɛfɛsɛdeɔ yḁ́pi mà, Yudaɔ ń Gɛlɛkiɔ píi, vi̋a ń
kṹ, ɔ̃ Dii Yesu tɔbɔ̀ maamaa. 18 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa Yesu náaikɛ̀ɔ mɔ̀ dasi, aalɛ ń yãkɛaɔ o gupuau.
19 Gbɛ̃kɔɔlɛkɛnaeɔ ń taalaɔ nàaa mɔ kàtɛu bíla wáa. Kɛ́ wà lápiɔ ɔ̃a dɔ̀dɔ, wa è à kà ḁ́nusu
ɔwatɛ̃ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blakwi (50.000). 20 Beewa ɔ̃ Dii yḁ́ i̋ɔ kḁ́fi̋, i̋ɔ ɔta ń gbãao.

Zɔakaa Ɛfɛsɛ

21 Yḁ́ bee gbɛa Pɔlu zɛ̀ò a nɔ̀sɛ guu à bɔlɛ ń Masedoni bùsuo ń Gɛlɛsi bùsuo, i gɛ́ Yelusalɛũ,
à mɛ̀: Tó ma gɛ we, sema mà gɛ́ Lomadeɔ gwai. 22 Ɔ à a dɔnlɛde gbɛ̃ɔn plaeɔ Timɔtee ń
Elasao zi̋ Masedoni. Aàpi sɔ̃ à gɔ̃̀ Azi bùsuu gi̋a.
23 Gɔɔ bee ɔ̃ yãkele fɛ̀lɛ maamaa Dii zɛ́ yḁ́ musu. 24 Anusupinae ku wi̋ mɛɛ̀ Demɛtiu, i̋
Aatɛmi tḁ́akpɛ taa pí ń ḁ́nusuo. Aà zi̋kɛnaɔ i̋ ài zɔ̃ɔ e zi̋piwa. 25 Ɔ à ń kãaa ń gbɛ̃́ pɔ́ i̋ zi̋ bee
taa kɛɔ, a ònɛ́: Gbɛ̃́ɔ, á dɔ̃ kɛ́ ɔzi̋ɛ bee mɛ́ wá bleki̋i ũ. 26 Alɛ e mɛ́ álɛ ma lá Pɔlupi lɛ́ kɛ, à

* **18:18** Nao 6.18 * **19:4** Luk 3.16

mɛ̀: Tã́a pɔ́ wà ń píɔá luaɔ no. Ɔ à gbɛ̃́ dasiɔ mi li̋aa, wà aà yã́zɛ è. I kɛ Ɛfɛsɛ la ado no, ń
Azi bùsuo píiɛ. 27 Yã́ bee a fɔ̃ músi'iwɛ̃ɛ. I kɛ wá ɔzi̋ yãfũkũa ado no, a yã́ a to tã́a nɔɛzɔ̃ɔ
Aatɛmi kpɛ́ gɔ̃ pɔe ũo, tã́a pɔ́ Azi bùsudeɔ ń dṹnia gbɛ̃́piio ì kúlɛ̀pi gawi a láaɛ.
28 Kɛ́ aa yã́pi mà, an pɔ pà, ɔ̃ aa nà wiiwa aa mɛ̀: Ɛfɛsɛdeɔ Aatɛmi zɔ̃ɔ. 29 Wɛ̃́lɛ lòo, gbɛ̃́ɔ
bàalɛ̀ lɛ́ si kɔ̃kãaakɛki̋iu, ɔ̃ wà Masedoni bùsu gbɛ̃ɔn pla Gaiusi ń Alisaka pɔ́ aai̋ gɛ́ wɛ̃́lɛu ń
Pɔluoɔ kṹ gɛ̀ńnɔ. 30 Pɔlu ye gɛ̃ zã guu, ɔ̃ Yesudeɔ i weiɛ̀o. 31 Azi bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔeɔ dɛ aà gbɛ̃naɔ
ũ, ɔ̃ aa gbɛ̃́ɔ zi̋ aa lɛdàwà asu gɛ̃ zãuo. 32 Kɔ̃kãaa yà, wàlɛ wiilɛ, wàlɛ kɔ̃ yãmao, asa gbɛ̃́
daside dɔ̃ bɔ́yãi wà kȁaaio. 33 Yudaɔ ɔzɔ̃̀ Alɛsãndazi aà yã'o, ɔ̃ bíla guu gbɛ̃eɔ lɛ́ lɛdɔdɔwà.
Alɛsãndapi ɔkɛ̀nɛ́ aa nílɛ, a ye Yudaɔ mi bɔ bíla wáa. 34 Kɛ́ wà aà dɔ̃̀ Yuda ũ, ɔ̃ ampii aa
wiilɛ̀ sãnusãnu mɔ̀ pla taawa aa mɛ̀: Ɛfɛsɛdeɔ Aatɛmi zɔ̃ɔ.
35 Ɔ wɛ̃́lɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ ń zɔa zɛ̀ à mɛ̀: Ɛfɛsɛdeɔ, gbɛ̃́pii dɔ̃ kɛ́ á dɛ tã́a zɔ̃ɔ Aatɛmi kpɛ́ dɔ̃̀ana ũ ń
luakimɔo pɔ́ kú weo. 36 Lá gbɛ̃e a fɔ̃ bɔ bee kpɛo, à ázi̋a kũ tɛɛɛ. Ásu yãe kɛ ń nɔnwãaoo.
37 A mɔ́ ń gbɛ̃́ɛɔ la, aai ɔkã wá tã́akpɛ pɔewao, aai wá tã́a tɔbɛ̃ɛsio. 38 Ayãmɛto tó Demɛtiu ń
a zi̋kɛnaɔ yãvi̋ ń gbɛ̃eo, yã́kpalɛkɛgɔɔɔ kú ń yãkɛkɛnaɔ. Aa gɛ́ kɔ̃ gbɛa we. 39 Tó á yãpãle vi̋
lɔ, wa gɔ̃́gɔ̃ɛ́ kɔ̃kãaa pɔ́ gbãadeɔ gbɛ̀a guu. 40 Asa wa fɔ̃ wá tàae e zɔa pɔ́ kɛ̀ gbãɛ bee musu.
Wá yã́zɛde e o zɔapi musuo, asa a gbá vi̋o. 41 Yã́ bee oa gbɛa ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ gbàɛ.

20

Ɛtiki bãɛa fɛnɛntiu

1 Kɛ́ zɔa làa, Pɔlu Yesudeɔ kȁaa à ń gba sɔ̃, à lɛzàmá, ɔ̃ à gɛ̀ Masedoni. 2 Kɛ́ àlɛ pã bùsupia,
à gbɛ̃́ɔ gbà sɔ̃ ń yã́ɔ dasi, ɔ̃ à gɛ̀ kàò Gɛlɛsi, 3 ɔ̃ à mɔ àaɔ̃ kɛ̀ we. Kɛ́ àlɛ gɛ́ gɛ̃i gó'ilɛnau à ta Sili
bùsuu, a mà Yudaɔ lɛkpàai̋azi, ɔ̃ à zɛ̀ò à ɛa tá ń Masedonio. 4 Gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀aànɔɔ tɔ́n kɛ: Belee
gbɛ̃́ Pilusi nɛ́ Sɔpatɛɛ ń Tɛsaloni gbɛ̃́ɔ Alisaka ń Sɛkɔ̃duo ń Dɛɛbɛ gbɛ̃́ Gaiusio ń Timɔteeo ń
Azi bùsu gbɛ̃́ɔ Tisiki ń Tɔfiũo. 5 Gbɛ̃́ beeɔ dɔ̀aa gɛ̀ lɛ́ wá dã́ Toloasi. 6 Wápiɔ sɔ̃, Kàaso dikpɛ
gbɛa wa gɛ̃ gó'ilɛnau Filipi, ɔ̃ gɔɔ sɔo gbɛa wa ń lé Toloasi. We wa ãsɔ̃a do dɛ̀u.
7 Ásɔ̃anɛnzi̋ wa kɔ̃ kȁaa wà Dii dɔngubɔ ble. Pɔlu lɛ́ waasokɛnɛ́, a ye ta tó gu dɔ̀ɛ, ɔ̃ à
dàyãla e wɛɛdo. 8 Filia dasi kú kpɛ́ lɛsi̋ pɔ́ wá kãaaaupiu. 9 Ɛwaasoe zɔ̃lɛa fɛnɛntiu, wi̋ mɛɛ̀
Ɛtiki, àlɛ igofampa. Kɛ́ Pɔlu waasokɛa kɛ̀ gbȁa, i aà lɛ̀, ɔ̃ à bɔ̀ za kpɛdiakɔ̃api àaɔ̃de fɛnɛntiu
à lɛ̀lɛ, ɔ̃ wà aà sɛ̀ gɛ̀. 10 Ɔ Pɔlu pi̋la à kùsiwà, ɔ̃ à aà sɛ kpà a kùɛ à mɛ̀: Ásu gilikɛo, a bɛ̃́ɛ. 11 Kɛ́
à ɛ̀a dɛ̀dɛ musu, wa Dii dɔngubɔ blɛ̀. Pɔlu yã'ò maamaa e gu gɛ̀ dɔ̀ò, ɔ̃ à dàzɛu. 12 Ɔ wà tà ń
ɛ̀waasonapio bɛ̃́ɛ, gbɛ̃́ɔ nɔ̀sɛ ni̋ni a dɛ beeao.
13 Wápiɔ sɔ̃ wa gɛ gɛ̃ gó'ilɛnau, wa dɔaa Pɔluɛ Aso, wɛ̃́lɛ pɔ́ wá aà sɛu. Màa à zɛ̀ò, asa a ye
gɛ́ we kɛ̀sɛɛ. 14 Kɛ́ à wá lé Aso, ɔ̃ wa aà sɛ̀ wa gɛ Mitilɛni. 15 Kɛ́ a gu dɔ̀, wa bɔ we ń gó'ilɛnao,
wa gɛ Kio. Gu si̋a dɔa wa gɛ Samɔ, a gɔɔ àaɔ̃de ɔ̃ wa ka Milɛti. 16 Pɔlu zɛ̀ò yãa à dɔ Ɛfɛsɛzi,
kɛ́ gɔɔ su gɛ̃wa Azi bùsuuo yã́i, asa àlɛ wã à e ka Yelusalɛũ e Pãteko dikpɛ àɔ kaɛ, tó a zɛkɛ̀.

Pɔlu lɛzaa Ɛfɛsɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa

17 Pɔlu gbɛ̃́ɔ zi̋ gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa Ɛfɛsɛ, à mɛ̀ aa mɔ Milɛti. 18 Kɛ́ aa kà, ɔ̃ a òнɛ́: Á dɔ̃ lá mi kɛ gɔɔ pɔ́
má kúánɔ za zi̋ pɔ́ ma gbapɛ̀lɛ Azi bùsula. 19 Ma zi̋kɛ̀ Diiɛ zi̋abusaa guu ń wɛ́'io. Ma taasikɛ̀
lɛ́ pɔ́ Yudaɔ kpàai̋mazìɔ yã́i. 20 Mi kã́fi̋a yãe ulɛɛ́o, ma waasokɛ̀ɛ́, má dàdaɛ́ balu guu ń á
bɛɔ. 21 Ma lɛdà Yudaɔwa ń Gɛlɛkiɔ píi aa zɛ ń Luao, aai wá Dii Yesu náaikɛ. 22 Tiasa málɛ
gɛ́ Yelusalɛũ, lá Lua Nisi̋na ma dauwa, yã́ pɔ́ a ma le we dɔ̃sai. 23 Wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo Lua Nisi̋na
lɛ́ omɛɛ, yea ń mɔdaonao ń wɛ́tɛ̃ao lɛ́ ma dã́. 24 Áma ma wɛ̃ni gbiamɛɛ lɔo, sema mà yã́ pɔ́
málɛ yá le, mà zi̋ pɔ́ Dii Yesu dàmɛɛ kɛ mà a midɛ. Ɔmɛ Lua gbɛ̃kɛ baokpaa gbɛ̃́ɔnɛ ũ.
25 Á gbɛ̃́ pɔ́ ma bɛbɛ á guu, ma kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i waasokɛ̀ɛ́ɔ, má dɔ̃ tiasa kɛ́ wá wɛsikɔ̃lɛ
lɔo. 26 Ayãmɛto má òɛ́ gbã, tó á gbɛ̃e su vũaa, ma yã́n bee ũ lɔo. 27 Ma Lua pɔeã píi òɛ́, mi

a kee ulɛɛ́o. 28 A̋ laaidɔ ázi̋awa ń sã pɔ́ Lua Nisi̋na á dílɛ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũɔ píi. A̋ Lua gãlide pɔ́
à ń bó ń azi̋a auopiɔ gwa. 29 Má dɔ̃ kɛ́ ma taa gbɛa àwalɛwan pãsi̋ɔ siágu, mɛ́ aa sãɔ wɛ̃na
vi̋o. 30 Baa á gbɛ̃eɔ fɛlɛ yã́ kolea danɛ́, aa gbɛ̃́ɔ ga namá. 31 Ayãmɛto à itɛ̃kɛ. Lá ma lɛdà á
baadewa ń wɛ́'io gwãasi̋na ń fãanɛo e wɛ̃̀ àaɔ̃ kã́mabosai, a yã́ àɔ dɔágu.

32 Tiasa málɛ á na Luaɛ a ɔzi̋ ń a gbɛ̃kɛyã pɔ́ a fɔ̃ gbãa kã́fi̋ɛ́o, i á gba zɛ́ á baa àɔ daaa ń
a gbɛ̃́ɔ píi. 33 Mi gbɛ̃e ɔ̃a ge aà pɔkasae nidɛo. 34 A̋ dɔ̃ ázi̋awa, kɛ́ ma zi̋kɛ̀ ń mazi̋a ɔoɛ, ɔ̃ ma
pɔ́ pɔ́ wálɛ a nidɛ ń ma gbɛ̃́ɔ è. 35 Má ɔ̀lɔɛ́ apii guu à zi̋kɛ beewa, í dɔ yɛ̃̀ɛɛsaideɔlɛ. Yã́ pɔ́ Dii
Yesu ò àɔ dɔágu à mɛ̀, gbadaa pɔna vi̋ dɛ gba'eala.

36 Yã́ bee oa gbɛa à kùlɛ a kosowa ń ń baade píio, aa wabikɛ̀. 37 Aa wɛ́'ikàu ḿpii, aa Pɔlu
kpàkpa ń kùɛ, aa lɛpɛ̀pɛwà. 38 Yã́ pɔ́ ń pɔ siakũ̀ zɔ̃ɔ mɛ́ dɛ kɛ́ à mɛ̀ ń wɛ́ a sikɔ̃lɛ lɔo ũ. Ɔ aa
gɛ̀ zɛiɛ̀ e gó'ilɛna kĩ́i.

21

Pɔlu taa Yelusalɛũ

1 Wá kɛ̃amá gbɛa wa gɛ̃ gó'ilɛnau wa dazɛu, wa mipɛ̀ Kosuwa. Gu si̋a dɔa wa ka Lode, ɔ̃
bɔa we wa gɛ Patala. 2 We wa gó'ilɛna pɔ́ lɛ́ gɛ́ Fenisi bùsuu èu, ɔ̃ wa gɛ̃u wa dazɛu. 3 Kɛ́ wa
Sipi è kãaa, wá gbà ɔzɛɛ, wálɛ gɛ́ Sili bùsuu, ɔ̃ wa ka Tii, gu pɔ́ wà gó'ilɛna aso bɔ̀lɛu. 4 Wa
Yesudeɔ wɛ̀ɛlɛ, ɔ̃ wa ãsɔ̃a do kɛ̀ńnɔ. An gbɛ̃eɔ ò Pɔluɛ ń Lua Nisi̋na gbãao asu gɛ́ Yelusalɛũo.
5 A̋ma kɛ gɔɔ beeɔ lɛ́ pà, wa fɛlɛ, wálɛ tá. Aa gɛ̀ zɛiwɛ̃ɛ ḿpii ń ń naɔ ń ń nɛ́ɔ wɛ̃́nkpɛ e ísialɛ.
Ɔ wa kulɛ wá kosowa wa wabikɛ̀. 6 Kɛ́ wa lɛzàkɔ̃wa, wa gɛ̃ gó'ilɛnau. Ampiɔ sɔ̃ aa ɛ̀a ń bɛ.

7 Bɔa Tii wa ɛa dazɛu e wa ka Tɔlɛmai. Wa fɔkpà Yesudeɔwa wa kɛńnɔ gɔɔ do. 8 Kɛ́ a gu
dɔ̀, wa fɛlɛ gɛ Sezale, wa gɛ pila baonakpana Filipi bɛ. A dɛ gbɛ̃ɔn sopla pɔ́ wà ń sɛ́ yãaɔ
do ũ.* 9 A nɛnɔɛ ãnabiɔ vi̋ gbɛ̃ɔn síiɔ̃, aai zãkɛ yãao. 10 Wa gɔɔplakɛa we guu ãnabi pɔ́ wi̋
mɛɛ̀ Agabu† bɔ̀ Yude bùsuu à mɔ̀. 11 Kɛ́ à mɔ̀ wá kĩ́i, à Pɔlu ula ba sɛ̀ à azi̋a gbáɔ ń a ɔɔ yèò
à mɛ̀: Lá Lua Nisi̋na òn kɛ: Gbɛ̃́ pɔ́ baɛ bee vi̋, màa Yudaɔ aa aà ye Yelusalɛũ, aai aà kpa
buipãleɔwa. 12 Kɛ́ wa yã́pi mà, wá ń beleɔ wa awakpà Pɔluɛ asu gɛ́ Yelusalɛũo. 13 Ɔ à mɛ̀:
Bɔ́yãi álɛ ɔ́ɔlɔ álɛ ma nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpamɛɛi? Asu àɔ yea ũ seo. Baa tó ma ga Yelusalɛũ Dii Yesu
tɔ́ yã́i, ma sɔu mà. 14 Kɛ́ wi fɔ̃ wa aà fùo, wa kã́mabò wa mɛ̀: Dii pɔeã kɛ. 15 Bee gbɛa wa
sɔukɛ̀, ɔ̃ wa gɛ Yelusalɛũ. 16 Yesude pɔ́ kú Sezaleeɔ gɛ̀ pi̋lawanɔ Sipi gbɛ̃́ Manasɔ̃ bɛ. A dɛ
Yesude ũ za zi.

Pɔlu gɛa Zaaki gwai

17 Kɛ́ wa ka Yelusalɛũ, Yesudeɔ wá sí ń pɔnao. 18 Kɛ́ a gu dɔ̀, Pɔlu gɛ̀wanɔ Zaaki bɛ.
Gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kãaaa we ḿpii. 19 Pɔlu fɔkpàmá, ɔ̃ à yã́ pɔ́ Lua kɛ̀ a zi̋ musu buipãleɔ guu dàu
a si̋unɛ́ dodo píi. 20 Kɛ́ aa yã́pi mà, aa Lua sáaukpà. Ɔ aa ò̀ɛ: Yã́pi gwa, wá gbɛ̃́. Yudaɔ Yesu
náaikɛ̀ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ũma'ũma, mɛ́ ampii aai̋ kã́asikɛ Mɔizi ikoyãwa. 21 Wà n yã'ònɛ́ wà mɛ̀,
ńlɛ yãda Yuda pɔ́ kú buipãleɔ guuɔnɛ aa bɔ Mɔizi ikoyã kpɛ, aasu tɔ̃zɔ̃ ń nɛ́ɔnɛo, aasu wàɔ
ń fɛlɛkaayãɔ kũao. 22 Wá kɛa ni? Asa aa gí n mɔa maio. 23 Kɛ lá wá onɛwa. Wá guu gbɛ̃ɔn
síiɔ̃eɔ lɛkɛ̀ Luawa.‡ 24 N̄ ń sɛ́ à gɛ gbãbɔ ázi̋aɛ, ní ń fi̋abo aa e mibo, gbɛ̃́pii iɔ dɔ̃ kɛ́ yã́ pɔ́ aa
mà n musuá si̋ana no. Aa e mpi sɔ̃ ń tɛ́ Mɔizi ikoyãi. 25 Buipãle Yesudeɔ sɔ̃, wa lakɛ̃ wá ònɛ́
wa zɛò aa laaika sa'onɔɔi ń kpàao ń nɔ̀ɔ kòlokpasai sóao ń gbãsi̋kɛao.§

26 Ɔ Pɔlu gbɛ̃́piɔ sɛ̀ tàńnɔ. Kɛ́ a gu dɔ̀ aa gbãbɔ̀ ńzi̋aɛ, ɔ̃ à gɛ̃̀ Lua ua, à gbãbɔ láagɔɔ sa pɔ́
wa o an baadeɛ yã'ò.

Pɔlu kũa

27 Kɛ́ gbãbɔa gɔɔ sopla bee kà láaa, Azi bùsu Yudaeɔ Pɔlu è Lua ua. Aa tɛkpà bílagu, ɔ̃ aa
aà kũ̀. 28 Aalɛ wiilɛ aalɛ mɛ: Isailiɔ, à wá leò. Gbɛ̃́ɛ bee mɛ́ i̋ɔ yãda gbɛ̃́piiɛ gupiiu, i̋ Isailiɔ

* **21:8** Zi̋n 6.5 † **21:10** Zi̋n 11.28 ‡ **21:23** Nao 6.21 § **21:25** Zi̋n 15.29

awiambɔ ń Mɔizi ikoyão ń guɛ beeo. Bee gbɛa à dɔ̀ɛ Lua uawa lɔ, à gɛ̃̀u ń Gɛlɛkiɔ. 29 Aa ò
màa kɛ́ aa Ɛfɛsɛ gbɛ̃́ Tɔfiũ* è ń Pɔluo wɛ̃́lɛ guu yãa yã́iɛ, ɔ̃ aalɛ e Pɔlu gɛ̃̀aànɔ Lua uaɛ.
30 Wɛ̃́lɛ lòo, gbɛ̃́ɔ wi̋ ń bao za gupiiu, aa mɔ̀ Pɔlu kũ̀ Lua ua, aa aà gàlɛ bɔ̀ò. Wegɔ̃ɔ wà a
gbaɔ tàta. 31 Kɛ́ aa ye aa aà dɛ, yã́pi bao Loma sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ lè, a mà Yelusalɛũ lòo. 32 Wegɔ̃ɔ
à sosa badeɔ sɛ̀ ń sosa nɛ́ɔ, ɔ̃ aa gɛ̃̀má ń bao. Kɛ́ gbɛ̃́ɔ sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi è ń sosaɔ sãnu, aa Pɔlu
gbɛ̃a tò. 33 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi sɔ̃̀ Pɔluzi, à aà kũ̀ à mɛ̀ wà aà ye ń mɔdaonaɔ mɛ̀n pla. A ń lá à mɛ̀:
Dén gbɛ̃́pi ũi? Bɔ́ yã́ a kɛ̀i? 34 Ɔ bíla guu gbɛ̃́ɔ lɛ́ wiilɛ, aalɛ yã́ doũ oo. Kɛ́ zɔa tò gbɛ̃zɔ̃ɔpi fɔ̃
lɛ́ a súsu mao, à mɛ̀ wà gɛaànɔ sosaɔ bɛ. 35 Kɛ́ wà kàaànɔ dɛdɛki̋i, sosaɔ mɛ́ sù aà sɛ̀ gbɛ̃́ɔ
nɔnɔaaa yã́i. 36 Asa gbɛ̃́pii tɛaàzi ń wiio, aalɛ mɛ: A aà dɛ.

Pɔlu yã̀'oa Yelusalɛũdeɔnɛ

37 Kɛ́ wa ye gɛ̃ ń Pɔluo sosaɔ bɛ, ɔ̃ à gbɛ̃zɔ̃ɔpi là à mɛ̀: Nyɔ̃ we mà yã̀'onɛ́a? Ɔ a ò̀ɛ: Ni Gɛlɛki
yãmaa? 38 Egipi gbɛ̃́ pɔ́ fɛ̀lɛ ń gbãadeɔ zi̋azi̋a à gɛ̀ guwaiwaiu ń bùsudɛnaɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo
lɛɛ síiɔ̃n n ũo lò? 39 Pɔlu wèwà à mɛ̀: Yudan ma ũ. Wà ma i Taasu, Silisi bùsuuɛ. Wɛ̃́lɛ
tɔsaide no. Ma wabikèma, ma gba zɛ́ mà yã̀'o gbɛ̃́ɔnɛ. 40 A aà gbà zɛ́, ɔ̃ Pɔlu zɛ̀ dɛdɛki̋i, à
ɔkɛ̀ gbɛ̃́ɔnɛ. Kɛ́ aa ni̋lɛ kílikili, à yã̀'ònɛ́ ń Ɛbɛlu yã́o à mɛ̀:

22

1 Ma gbɛ̃́ɔ ń ma maeɔ, à swã́kpa à ma yã́zɛ ma sa. 2 Kɛ́ aa mà àlɛ yã̀'onɛ́ ń Ɛbɛlu yã́o, aa
zɛ̀ kílikili. Ɔ Pɔlu mɛ̀: 3 Yudan ma ũ, wà ma i Taasu, Silisi bùsuuɛ, ɔ̃ ma nɛblè wɛ̃́lɛu la.
Gamaliɛli ki̋i ma ikoyã pɔ́ wá deziɔ kũa dàdau a zɛ́wa. Má ãiavi̋ Luaɛ lá á kú gbã ápiiwa.
4 Ma i̋adà Yesu zɛdeɔwa e an gbɛ̃eɔ gà, ma gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ kũ̀kũ ma ń ká kpɛ́u.* 5 Sa'onkia ń
gbɛ̃zɔ̃ɔ mɛ́ ma seeladeɔ ũ ḿpii. Ma lá pɔ́ aa kɛ̃̀ Damasi Yudaɔnɛ si̋ ń ɔzi̋, málɛ gɛ́ we mà
zɛ́pideɔ kṹkũ mà suńnɔ Yelusalɛũ wà ń wɛtã.† 6 Kɛ́ má bɛ zɛ́u, ma kãikũ̀ ń Damasio i̋atɛ̃
minanguo taawa, ɔ̃ kã́ndo gupua zɔ̃ɔ bɔ̀ luabɛ à kùlɛa. 7 Ma bɔ lɛlɛ tɔɔlɛ, ɔ̃ ma lɔɔ mà, wa
òmɛɛ: Sɔlu, Sɔlu, àkɛa ńlɛ i̋adaai? 8 Ɔ ma mɛ̀: Mmɛnn déi Dii? Ɔ a òmɛɛ: Mámɛmaa Yesu
Nazalɛti. Mámɛ ńlɛ i̋adaa. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ kumanɔɔ gupuapi è, ãma aai gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ yã̀'omɛɛ lɔɔ mao.
10 Ɔ ma aà là, kpelewa má kɛi, Dii? Ɔ a òmɛɛ mà fɛlɛ gɛ̃ Damasi, we wa yã́ pɔ́ a di̋lɛmɛɛ mà
kɛ omɛɛ píi. 11 Gupuapi í gbãa tò ma wɛ́ lɛ́ gu'e lɔo, ɔ̃ ma gbɛ̃́ɔ ma kũ ma ɔwa, aa gɛ̃̀manɔ
Damasi.
12 Lousisinae ku we wi̋ mɛɛ̀ A̋nania. I misiilɛ Lua ikoyãɛ mɛ́ Damasi Yudaɔ píi i̋ aà tɔnasi.
13 A mɔ̀ ma ki̋i à zɛ̀ ma saɛ, ɔ̃ a òmɛɛ: Sɔlu ma gbɛ̃́, ɛa gu'e. Wegɔ̃ɔ ma wɛ́ wɛ̀, ɔ̃ ma aà è. 14 A
mɛ̀ wá deziɔ Lua mɛ́ ma sɛ, kɛ́ mà wɛsi Gbɛ̃maalɛ, mà yãma aà lɛ́u, mí aà pɔeã dɔ̃. 15 A mɛ̀
máɔ dɛ aà seelade ũ, míɔ yã́ pɔ́ má è ń yã́ pɔ́ má mào o gbɛ̃́piiɛ. 16 Ɔ à mɛ̀ bɔ́ málɛ dã́ lɔi, mà
fɛlɛ da'ilɛkɛ, ma duuna i woloa ń a sísiao?
17 Kɛ́ ma ɛa Yelusalɛũ, málɛ lousisi Lua ua, ɔ̃ ma wɛ́pungu'è. 18 Ma Dii è, a òmɛɛ mà kɛ
mà bɔ Yelusalɛũ kpakpa, asa gbɛ̃́ɔ yã́ pɔ́ málɛ o a musu sio. 19 Ɔ má ò Diiɛ, aa dɔ̃ sã́asã kɛ́
miɔ gɛ̃ lousisikpɛ ń lousisikpɛo màɔ aà náaikɛnaɔ ká kpɛ́u wàɔ ń gbɛ̃. 20 Kɛ́ wàlɛ aà seelade
Ɛtiɛ̃ɛ dɛ sɔ̃, mapi má kú weɛ, ma zɛ ń aà dɛnaɔ, má ń ulaɔ kũané.‡ 21 Ɔ Dii òmɛɛ mà gɛ́, a ma
zi̋ e buipãleɔ ki̋i zã̀zãɛ.
22 Aa swã̀kpà aà yã́i e à gɛ̀ kà buipãleɔ yã́piwa, ɔ̃ aa nà wiiwa aa mɛ̀: A aà dɛ! Gbɛ̃́ɛ bee
taa kua zɛvi̋o! 23 Aalɛ wiilɛ, aalɛ ń ulaɔ gbãɛ, aalɛ bùsuti zu musu. 24 Ɔ Loma sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ
mɛ̀ wà gɛ̃ ń Pɔluo ń bɛ, wà aà gbɛ̃ ń flàalao e aà si̋ana'o, wi e yã́ pɔ́ wàlɛ wiidɔwà a yã́i
ma. 25 Kɛ́ wàlɛ Pɔlu ɔɔ poo wà aà ye, a ò sosa bade pɔ́ kú weɛ: A a zɛ́ vi̋ à Loma gbɛ̃́ gbɛ̃
yã́kpalɛkɛsaia? 26 Kɛ́ sosapi yã́pi mà, à gɛ̀ a ò ń gbɛ̃zɔ̃ɔɛ à mɛ̀: Nlɛ kɛ kpelewa ni? Gbɛ̃́piá
Loma gbɛ̃́ɛ. 27 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi mɔ̀ Pɔlu là à mɛ̀: Omɛɛ, Loma gbɛ̃́n n ũa? A wèwà à mɛ̀: Ao. 28 Ɔ

* 21:29 Zi̋n 20.4 * 22:4 Zi̋n 8.3 † 22:5 Zi̋n 9.1-2 ‡ 22:20 Zi̋n 7.58

gbɛ̃zɔ̃ɔpi òɛ̀: Ma ɔ zɔ̃ɔ kpàɛ, ɔ̃ ma gɔ̃ Loma gbɛ̃́ ũ. Ɔ Pɔlu òɛ̀: Mapi, wà ma i a ũɛ. 29 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa
ye yãlalawà yãaɔ bɔ̀zã gɔ̃̀ɔ. Kɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔpi dɔ̃̀ Pɔluá Loma gbɛ̃́ɛ, vĩa aà kṹ̀, kɛ́ a tò wà mɔkàwà
yãí. 30 A gu dɔ̀, kɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔpi ye à yã́ pɔ́ Yudaɔ mɔ̀ò sã́asã ma, à mɔpòlowà, ɔ̃ à sa'onkiaɔ ń
Yuda gbãadeɔ kã̀aa, à mɔ̀ ń Pɔluo ń aɛ.

23

Yuda gbãadeɔ yã́kpalɛkɛa ń Pɔluo

1 Pɔlu wɛpɛ̀ gbãadeɔwa à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ, yãe lɛ́ ma sɔ̃ vĩ Lua aɛo e ń a gbão. 2 Ɔ sa'onkia
Ãnania ò a dɔaiɔnɛ aa aà lɛ a lɛ́wa. 3 Ɔ Pɔlu òɛ̀: Lua n lɛ sɔ̃, gbɛ̃nazĩn kaadɔɛmbɛ.* N zɔ̃lɛ
ńlɛ yã́kpalɛkɛmanɔ ikoyã musu, mɛ́ mpi sɔ̃, n bɔ a kpɛ, ń ò wà ma lɛ́. 4 Ɔ dɔaipiɔ mɛ̀: Mmɛ
ńlɛ Lua gbàgbankia sɔ̃sɔ̃ màaa? 5 Pɔlu mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, mi dɔ̃ sa'onkia no, asa a kɛ̃a láu wà mɛ̀,
wásuli wá bùsu gbãade tɔbɛ̃ɛsio.†

6 Pɔlu dɔ̃ kɛ́ gbãadepiɔ gbɛ̃ɛɔá Saduseɔnɛ, an gbɛ̃ɛɔ sɔ̃ Falisiɔnɛ, ɔ̃ a ònɛ́ gbã́ugbãu: Ma
gbɛ̃́ɔ, Falisin ma ũ, Falisiɔ nɛ́n ma ũ. Gɛɔ vua yã́ pɔ́ ma wɛ́ dɔi yã́i ɔ̃ álɛ yã́kpalɛkɛmanɔ. 7 Kɛ́
à yã́pi ò, Falisiɔ ń Saduseɔ fɛ̀lɛkɔ̃wa ń lɛkpaao, ɔ̃ kãaakɛnaɔ kɛ̃̀aa lɛɛ pla. 8 Saduseɔ ĩ mɛ gɛɔ
lí vuo,‡ mɛ́ malaikaɔ ń nisĩnaɔ kuo. Falisiɔ sɔ̃ aa zɛ̀ ń beeɔ kuao. 9 Wii gbãa da ń guu, ɔ̃
Falisi pɔ́ aaĩ Mɔizi ikoyã danɛ́ɛɔ fɛ̀lɛ ń lɛkpaa gbãao aa mɛ̀: Wi yãvãie e gbɛ̃́ɛ beewao. Tó
nisĩna ge malaika mɛ́ yã'òɛ̀ sɔ̃ bɛ? 10 Kɛ́ lɛkpaa gbãakṹ̀, sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ lɛ́ vĩakɛ, kɛ́ gbɛ̃́ɔ su
Pɔlu taitaikɔ̃ɛo, ɔ̃ a ò a sosaɔnɛ aa pila gɛ̃ ń guu, aa aà kũ gɛaànɔ ń bɛ.

11 A gwã́ Dii bɔ̀ mɔ̀ Pɔluwa à mɛ̀: Sɔ̃dilɛ! Lá n ma yã'ò Yelusalɛũ la, sema ǹ o Loma lɔ.

Lɛkpaaĩa Pɔluzi

12 Kɛ́ a gu dɔ̀ Yudaeɔ kã̀aa asii guu, aa lɛgbɛ̃̀ aa mɛ̀ wa pɔbleo, wa imio e gɔɔ pɔ́ wà Pɔlu
dɛ̀. 13 Lɛkpaaĩnapiɔ dɛ gbɛ̃ɔn blala. 14 Aa gɛ̀ sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kĩ́i, aa ònɛ́: Wá sĩ ń Luao
wa mɛ̀, tó wi Pɔlu dɛo, tó wa pɔblè, Lua láaikɛwá. 15 Ãpiɔ ń gbãadeɔ píi à gɛ o sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɛ
aà mɔ́ɛ́ ń Pɔluo lá á ye à aà yã́ɔ tàasika dɛ a káaulawa. Wápiɔ sɔ̃ wáɔ ku sɔu guu wà aà dɛ
zɛ́u e àɔ gɛ́ kái la.

16 Pɔlu dãe nɛgɔ̃ɛ ń baikpaapi mà, ɔ̃ à gɛ̀ gɛ̃̀ sosaɔ bɛ, a ò Pɔluɛ. 17 Ɔ Pɔlu sosa badee sĩsi
a òɛ̀: Gɛ́ ń ɛ̀waasoɛo á gbɛ̃zɔ̃ɔ kĩ́i, asa a ye baoe kpaɛ̀. 18 Ɔ à aà sɛ̀ gɛ̀aànɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ kĩ́i à mɛ̀:
Pɔlu dakpɛuna ma sisi, a gbɛ̀aa mà mɔ n kĩ́i ń ɛ̀waasoɛo. A yãe vĩ a ye onɛ. 19 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi
ɛ̀waasopi kṹ̀ a ɔwa à gɛ̀aànɔ gusaɛ ḿpla, ɔ̃ à aà là à mɛ̀: Bɔ́ yã́ ń vĩ ǹ omɛɛi? 20 Ɔ à mɛ̀:
Yudaɔ mɛ́ lɛkpàaĩ, aa ye gbɛama ǹ mɔ́ ń Pɔluo ń gbãadeɔnɛ zia, lá aa ye aà yã́ gwa dɛ a
káaulawa. 21 Nsu we ń yã́io, asa an gbɛ̃́ɔ lɛ́ aà dã́ zɛ́u, aa dɛ gbɛ̃ɔn blala. Aa lɛgbɛ̃̀ aa mɛ̀ wa
pɔbleo, wa imio e gɔɔ pɔ́ wà aà dɛ̀. An sɔu mà kɔ̀, n yã́ an swã́ dɔi. 22 Gbɛ̃zɔ̃ɔpi ò ɛ̀waasopiɛ:
Nsu to gbɛ̃e dɔ̃ ń òmɛɛo. Ɔ à aà gbàɛ.

Pɔlu gbaɛa Sezale

23 Ɔ à sosa bade gbɛ̃ɔn plaɔ sĩsi, a ònɛ́: A o sosa fɛ̃ndade gbɛ̃ɔn ɔ̀aa doɔnɛ aa sɔukɛ aa
gɛ́ Sezale oosi ublegɔɔ ń sɔ̃de gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwiɔ ń sɔ̃nde gbɛ̃ɔn ɔ̀aa doɔ. 24 A sɔ̃ yã́ kɛkɛ Pɔluɛ
aà dikpɛ gɛò bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ Felisi kĩ́i yãkelesai. 25 Ɔ à lakɛ̃̀ à mɛ̀: 26 Bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ Felisi, mapi
Kolodi Lisia, ma láɛ bee kɛ̃̀nɛ, ma fɔkpàma. 27 Yudaɔ mɛ́ gbɛ̃́ɛ bee kṹ̀, aa ye aa aà dɛ. Kɛ́ ma
aà dɔ̃̀ Loma gbɛ̃́ ũ, ɔ̃ ma gɛ ń sosaɔ ma aà sĩmá. 28 Kɛ́ má ye mà aà yã́ pɔ́ aa mɔ̀oa ma, ma
aà sɛ̀ ma gɛò an yã́kpalɛkɛnaɔ kĩ́i. 29 We má dɔ̃̀u aà yã́ pɔ́ aa mɔ̀oa dɛ an ikoyã ũɛ, i yã́ pɔ́
kà wà a dɛ ge wà a dakpɛu kɛo. 30 Kɛ́ wà lɛkpàaĩaàzi, wà a kpã́i kɛ̀mɛɛ, ɔ̃ ma aà gbàɛoma
gɔ̃̀ɔ, má ò yãdeɔnɛ aa gɛ́ ń aà yã́o n kĩ́i we.

* 23:3 Mat 23.27-28 † 23:5 Bɔa 22.27 ‡ 23:8 Luk 20.27

31 Ɔ sosaɔ kɛ̀ lá wa ònɛ́wa, aa Pɔlu sɛ̀ gɛ̀ò Antipati gwãasỉna. 32 Kɛ́ gu dɔ̀, sosa pɔ́ bɛ kɛ̀sɛɔ
Pɔlu nà sɔ̃deɔnɛ ń ɔzỉ aa gɛaànɔ aɛ, ɔ̃ aa ɛ̀a tà ń bɛ. 33 Kɛ́ sɔ̃deɔ kà Sezale, aa lápi kpà bùsu
gbɛ̃zɔ̃ɔpiwa, ɔ̃ aa Pɔlu nàɛ̀ a ɔzỉ. 34 Bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi lápi kyokɛ̀, ɔ̃ à Pɔlu là bùsu pɔ́ à bɔ̀u. A
mà Silisi bùsu à bɔ̀u, 35 ɔ̃ a òɛ̀: Tó gbɛ̃́ pɔ́ yãvỉnnɔɔ mɔ̀, má ma lá aa o. Ɔ à mɛ̀ wàɔ aà dɔ̃́a
ua. Elodi mɛ́ uapi kpà yãa.

24

Yudaɔ fɛlɛa ń Pɔluo Sezale

1 Gɔɔ sɔo gbɛa sa'onkia A̋nania mɔ̀ Sezale ń gbɛ̃zɔ̃ɔeɔ ń ikoyãdɔ̃na pɔ́ wỉ mɛɛ̀ Tɛɛtuluo.
Aa mɔ̀ ń Pɔlu yã́o bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ kĩ́i. 2 Kɛ́ wà Pɔlu sỉsi, Tɛɛtulu fɛ̀lɛ lɛ́ yãdaaàla à mɛ̀: Felisi,
ń n báaao wá bùsu na à kɛ̀ zài. N zia làasookɛa mɛ́ mɔ̀ ń wá kálɛa maao. 3 Wỉ n tɔnasi,
wàɔ n sáaukpa gupiiu gɔɔpii. 4 Kɛ́ má ye mà n gágao, má wabikɛma, sùuukɛwanɔ, wá yã́
yɔɔnaɛ ma. 5 Wá è gbɛ̃́piá gbɛ̃nazỉn èbeɛ. I zɔada Yudaɔ guu dṹnia guu píi, a dɛ lousisizɛ
ɛɛ pɔ́ wỉ mɛ Nazalɛtideɔ dɔaanaɔ do ũ. 6 Baa se a ye Lua ua gbãlɛ, ɔ̃ wa aà kũ̀. 7-8 Tó n gɔ̃ɛpi
làla nzỉa, ńyɔ̃ aà yã́ pɔ́ wa mɔò sỉana dɔ̃. 9 Ɔ Yudaɔ yã́'idỉa aa mɛ̀ lá yã́piɔ dɛn we.

10 Ɔ bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi mikɛ̀ Pɔluɛ aà yã'o. Ɔ Pɔlu mɛ̀: Lá má n dɔ̃ yã́kpalɛkɛna ũ bùsuɛ bee
guu a wɛ̃ gɛ̃̀gɛ̃, ɔ̃ málɛ a mibɔayã'ò ma laaiwa. 11 Tó ń gbɛ̀a, wa onɛ ma gɛa Yelusalɛũ
lousisii dɛ gɔɔ kuɛplalao. 12 Wi ma e málɛ lɛkpaakɛ ń gbɛ̃eo Lua uao. Wi ma e málɛ zɔada
lousisikpɛɔ guu ge wɛ̃́lɛ guuo. 13 Gbɛ̃́piɔ fɔ̃ yã́ pɔ́ aa lỉamazi seelade enɛo. 14 Sỉana má ònɛ,
zɛ́ pɔ́ aalɛ mɛ lousisizɛ ɛɛɛ guu ɔ̃ málɛ zɔble wá deziɔ Luaɛ. Má yã́ pɔ́ wa kɛ̃̀ Mɔizi ikoyã
guu ń ãnabiɔ pɔ́ɔ náai vỉ. 15 Ma wɛ́ dɔ Luai lá ampiɔwa, kɛ́ gbɛ̃maaɔ ń gbɛ̃vãiɔ bɔ gau píi.
16 Ayãmɛto miɔ azỉa toto gɔɔpii kɛ ma sɔ̃ su àɔ vỉ Lua aɛ ge gbɛ̃nazỉna aɛo. 17 Ma wɛ̃kɛa ń
ma bùsuo gbɛa ma ɛa su ɔdama kɛ̀nɛ́, ma sa'ò 18 Lua ua. Kɛ́ málɛ sa'o ma gbãbɔa gbɛa, ɔ̃
wà ma le we. Mi bíla kãaao, mɛ́ zɔa kuo.* 19 Azi bùsu Yudaeɔ mɛ́ yãdeɔ ũ. Sema aa mɔ wà
yãbɔ kɔ̃ lɛ́u n kĩ́i. 20 Tó màa no, tó gbɛ̃́ pɔ́ aa ku laɔ dàa pɔ́ aa èa gɔɔ pɔ́ aa yã́kpalɛkɛ̀manɔ o.
21 Sema yã́ mɛ̀ndo pɔ́ má ònɛ́ ń lɔɔ gbãao ma mɛ̀, gɛɔ vua yã́ musu ɔ̃ aalɛ yã́kpalɛkɛimanɔ
bàasio.†

22 Felisi Yesu zɛ́ bɔɔlɛ dɔ̃, ɔ̃ à lakà Yudaɔ yã́a à mɛ̀: Tó sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ Lisia mɔ̀, má á yã́
midɛɛ́. 23 A ò sosa badeɛ aàɔ Pɔlu dɔ̃́a, ãma aà aà gba ỉ́ana, i to aà gbɛ̃́ɔ dɔaàlɛ.

24 Gɔɔpla gbɛa Felisi mɔ̀ ń a Yuda nɔ pɔ́ wỉ mɛɛ̀ Dusiio. A̋ Pɔlu sỉsi, ɔ̃ à Kilisi Yesu náaikɛa
yãmàwà. 25 Pɔlu lɛ́ yã'o maakɛa musu ń zỉakũadɔ̃o ń yã́kpalɛkɛa ń gbɛ̃́ɔ pɔ́ lɛ́ mɔo, ɔ̃ vỉa
Felisi kũ̀ à mɛ̀: Fɛlɛ tá gỉa. Gɔɔ pɔ́ ma ɔ'è, má ɛa n sísi. 26 Aà wɛ́ dɔi Pɔlu a gbagusaɛdaɛɛ, ɔ̃ ỉɔ
aà sisi mɔ̀ɔmɔɔ aà mɔ faaiboanɔ. 27 Kɛ́ à kɛ̀ wɛ̃̀ pla, Pɔɔsiu Fɛsɛtu zɔ̃̀lɛ Felisi gbɛu. Kɛ́ Felisi
ye àɔ na ń Yudaɔ yã́i, ɔ̃ à Pɔlu tò dakpɛu.

25

Pɔlu zɛa ń gɛa Sezaa kĩ́io

1 Fɛsɛtu zɔ̃lɛa kpalau gɔɔ àaɔ̃ gbɛa, à fɛ̀lɛ Sezale à gɛ̀ Yelusalɛũ. 2 Wekỉi sa'onkiaɔ ń Yuda
gbãadeɔ mɔ̀ aà kĩ́i, aa fɛ̀lɛ ń Pɔlu yã́o. Aa wabikɛ̀wà 3 aà sùuukɛ, aà to Pɔlu mɔ́nɛ́ Yelusalɛũ.
Asa aa zɛ̀ò wà baikpaɛ̀ zɛ́u wà aà dɛɛ. 4 Ɔ Fɛsɛtu ònɛ́: Pɔlu ku kpɛ́u Sezale, mapi sɔ̃ má tá
we tia. 5 A̋ gbãadeeɔ mɔ gɛmanɔ, tó à yãvãikɛ̀ɛ, í o.

6 Fɛsɛtu kɛ̀ńnɔ gɔɔ swaaɔ̃ ge kwi taawa, ɔ̃ à ɛ̀a tà Sezale. Kɛ́ a gu dɔ̀, à zɔ̃̀lɛ a gỉ́naa à
mɛ̀ wà mɔ́ ń Pɔluo. 7 Kɛ́ à mɔ̀, Yuda pɔ́ bɔ̀ Yelusalɛũɔ lỉaaàzi, ɔ̃ aa yãzɔ̃ɔ pɔ́ wi fɔ̃ a seela
èoɔ dɔ̀wà dasidasi. 8 Pɔlu yã́zãsỉmá à mɛ̀: Mi zã Yudaɔ ikoyã ge Lua ua yã́wao. Mi zã
yãewa Sezaaɛo. 9 Fɛsɛtu lɛ́ wɛɛlɛ àɔ na ń Yudaɔ ɔ̃ à Pɔlu là à mɛ̀: Ňyɔ̃ we gɛ́ Yelusalɛũ mà

* **24:18** Zỉn 21.26-27 † **24:21** Zỉn 23.6

yã́kpalɛkɛnnɔ we yã́ɛ beeɔ musua? 10 Pɔlu mɛ̀: Sezaa ikoyã pɔ́ kṹ wà yã́kpalɛkɛmanɔ ɔ̃ má
kúu la. Mi tàaekɛ Yudaeɛo, lá mpi ń dɔ̃ sã́asã̄wa. 11 Tó ma tàaekɛ̀ à kà wà ma dɛɛ, má gí
wà ma dɛo. A̋ma lá mi yã́ pɔ́ gbɛ̃́ɛɔ lɛ́ o ma musue kɛo, gbɛ̃e zɛvi̋ à ma kpámáo. Gɛa Sezaa
ki̋i ɔ̃ ma zɛò. 12 Kɛ́ Fɛsɛtu lɛkpàai̋ ń a gbɛ̃́ɔ à mɛ̀: Sezaa n zɛò, aà ki̋i ńyɔ̃ gɛ́u.

Gɛa ń Pɔluo ki̋ Agipa ń Beenisio aɛ

13 Gɔɔpla gbɛa kí Agipa ń Beenisio mɔ̀ Sezale fɔkpai Fɛsɛtuwa. 14 Kɛ́ aalɛ gɔɔplakɛ we,
Fɛsɛtu bɔ̀ ń Pɔlu yã́o kípiɛ à mɛ̀: Gɔ̃ɛe ku la, Felisi aà tò dakpɛu. 15 Kɛ́ ma gɛ Yelusalɛũ,
sa'onkiaɔ ń Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ fɛ̀lɛmɛɛ ń aà yã́o, aa mɛ̀ mà sùuukɛ mà yã̄daaàla. 16 Má òné, tó
gbɛ̃́ pɔ́ wà yã̄dɔ̀wà i kɔ̃'e ń a yã̄dɔmadeɔo mɛ́ i zɛ'è à yã́pi zã̄si̋máo, wá Lomadeɔ wili aà
kpámáo. 17 Kɛ́ aa sùmanɔ la, mi zɛzɛo. Kɛ́ a gu dɔ̀ gɔ̃̀ɔ, ɔ̃ ma zɔ̃lɛ ma gi̋naa ma mɛ̀ wà mɔ́
ń gbɛ̃́pio. 18 Gbɛ̃́ pɔ́ yã̄vi̋aànɔpiɔ yã'ò, aai yã̄vã̄i pɔ́ málɛ e wa dɔwà o aà yã́ musuo. 19 Aa
yã̄kele vi̋aànɔ ń lousisizɛ yã́ musu ń gɔ̃ɛ pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Yesu yã́o. A̋ gà, ɔ̃ Pɔlu zɛ̀ ń aà kua bɛ̃́ɛ
yã́o. 20 Ma bílikɛ̀ yã́pi zɛ́ dɔ̃awa, ɔ̃ ma aà là tó a ye gɛ́ Yelusalɛũ wà yã́pi gɔ̃́gɔ̃ɛ̀ we. 21 Ɔ Pɔlu
mɛ̀ Loma kí ɔ̃ a zɛò, wàɔ a kũa. Ɔ ma mɛ̀ wàɔ aà dɔ̃́a e màɔ gɛ́ aà gbaɛi Sezaawa. 22 Ɔ Agipa
ò Fɛsɛtuɛ: Má ye mà gbɛ̃́pi yã̄ma mazi̋a. Ɔ Fɛsɛtu mɛ̀: Nyɔ̃ yã̄ma aà lɛ́u zia.
23 Kɛ́ a gu dɔ̀ Agipa ń Beenisio mɔ̀ ń gawi zɔ̃ɔo, ɔ̃ aa gɛ̀ kɔ̃kã̄aakɛkpɛu ń sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ
ń wɛ̃́lɛ gbɛ̃́ gbiaɔ. Kɛ́ Fɛsɛtu lɛsi̋, wà mɔ̀ ń Pɔluo. 24 Ɔ Fɛsɛtu yã̄sɛ̀ à mɛ̀: Kí Agipa ń gbɛ̃́ pɔ́
kúwanɔ laɔ píi, a gbɛ̃́ɛ bee èa? Yuda pɔ́ kú Yelusalɛũɔ ń laɔ píi gbɛ̃́pi yã́ sɛ̀ mɔ̀oa, aalɛ wiilɛa
aa mɛ̀, a maa àɔ ku lɔo. 25 Mapi, mi e à yã̄e kɛ̀ à kà wà aà dɛo, ɔ̃ lá à zɛ̀ ń Sezaao, ma zɛò
mà aà gbaɛwà. 26 Mi yã́pi gbadɔ̃ mà lákɛ̃ kíɛ aà yã́ musuo. A yã́i tò ma mɔaànɔ á aɛ, atɛ̃sa
mpi kí Agipa, kɛ́ yã̄lalaawà gbɛa mà yã́ e mà a lákɛ̃. 27 Asa dakpɛuna gbaɛama yã́ pɔ́ wa
dàaàla oa wásawasa sai, i kɛmɛɛ zɛvi̋o.

26

Pɔlu yã̄'oa ki̋ Agipa aɛ

1 Ɔ Agipa ò Pɔluɛ: N zɛvi̋ ǹ n yã̄'o. Ɔ Pɔlu ɔsɛ̀ à azi̋a yã́ bɔɔlɛkɛ̀ à mɛ̀: 2 Kí Agipa, má è ma
minakɛ̀, kɛ́ má è málɛ mazi̋a yã́ bɔɔlɛkɛ n aɛ gbã, yã́ pɔ́ Yudaɔ li̋amazi musu píi. 3 Atɛ̃sa kɛ́
ń Yudaɔ fɛlɛkaayã dɔ̃ píi ń ń yã̄keleɔ. Bee yã́i ma wabikɛ̀ma, ma yã́ɛ mamɛɛ. 4 Yudaɔ ma
kua dɔ̃ za ma nɛ́fɛ̃nɛnzi̋ daalɛa ma bùsuu e Yelusalɛũ. 5 Aa ma dɔ̃ à gɛ̃̀gɛ̃. Tó aa yei, aa fɔ̃ o
má dɛ wá lousisin gã̄li pɔ́ gbã̄a ń Lua yã́o wi̋ mɛ Falisiɔ gbɛ̃́ ũ. 6 Tiasa wàlɛ yã́kpalɛkɛmanɔ,
kɛ́ ma wɛ́ dɔ lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀ wá deziɔnɛzi yã́i. 7 Wá bui kuɛplaɔ aai̋ɔ zɔble Luaɛ gwã̄asi̋na
ń fã̄anɛo wɛdɔa lɛgbɛ̃a doũpizi guu. Kí, wɛdɔa yã́pizi yã́i Yudaɔ fɛ̀lɛmanɔ. 8 Bɔ́yã̄i Lua gɛɔ
vua kɛ̀ɛ́ yã́zɛsai ũi?
9 Mapi yã̄a, ma zɛò kɛ́ yã́ pɔ́ a bɔ Yesu Nazalɛti yã́ kpɛ píi ɔ̃ máliɔ kɛ. 10 Màa má kɛ̀
Yelusalɛũ. Sa'onkiaɔ ma gba zɛ́, ɔ̃ ma Lua gbɛ̃́ɔ kà kpɛ́u dasi. Tó wàlɛ ń dɛdɛ sɔ̃, ma lɛ́
i̋ɔ ku a guuɛ.* 11 Miɔ gɛ́ lousisikpɛ ń lousisikpɛo mɔ̀ɔmɔɔ màɔ wɛ́tɛ̃amɔné, mi gã̄namá aa
dɔ́ɛ ń Luao. Ma pɔ fɛ̃ańzi, ɔ̃ mi gɛ́ i̋adaimá ń wɛ̃́lɛ baaɔ.†

Pɔlu zi̋kɛa Yesuɛ

12 Beewa málɛ gɛ́ Damasi ń iko pɔ́ sa'onkiaɔ ma gbaɛoo. 13 Kí, kɛ́ má bɛ zɛ́u i̋atɛ̃
minanguo, ma gupua è à bɔ̀ luabɛ à kùlɛa ń ma gbɛ̃́ɔ, a pã̄si̋ dɛ i̋atɛ̃a. 14 Wa lɛlɛ zi̋lɛ wápii,
ɔ̃ ma lɔɔ mà, wa òmɛɛ ń Ɛbɛlu yã́o wà mɛ̀: Sɔlu, Sɔlu, bɔ́yã̄i ńlɛ i̋adaiai? Lípanazɔ̃a ń teo
mɛ́ lɛ́ i̋akpanzi fá! 15 Ma mɛ̀: Mmɛnn déi, Dii? Ɔ Dii mɛ̀: Mámɛ má Yesu pɔ́ ńlɛ i̋adawà ũ.
16 Fɛlɛ zɛ. Ma bɔ mɔma kɛ́ mà n sɛ ma zi̋kɛna ũɛ, níɔ dɛ yã́ pɔ́ ń è ń yã́ pɔ́ má ɔlɔnɛo seelade
ũ. 17 Má n suaba Yudaɔ ɔzi̋ ń buipã̄lɛɔ. Málɛ n zi̋má, 18 kɛ́ ǹ ń wɛ́ kɛ̃́nɛ́, aa bɔ gusiau aa gɛ̃

* 26:10 Zi̋n 8.1-3 † 26:11 Zi̋n 9.1-2

gupuau, aa bɔ Setãu ikou aa gɛ̃ Lua pɔ́u, an duuna i kɛ̋má, an bàa iɔ kú ń gbɛ̃́ pɔ́ an kua
adoaɔ ma náaikɛa yấi.
19 Kí Agipa, Ayãmɛto mi gí luabɛ gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ mɔ̀a yã'onɛ maio. 20 Ma waasokɛ̀ Damasi gi̋a
ń Yelusalɛũo,‡ ɔ̃ má kɛ̀ Yude bùsu gupiiu ń buipãleɔ ki̋io. Má ònɛ́ aa nɔ̀sɛlilɛ aa zɛ ń Luao,
aai yấ pɔ́ a to wà dɔ̃ aa nɔ̀sɛli̋lɛ kɛ. 21 Bee yấi Yudaɔ ma kũ Lua ua, aa ye ma dɛ. 22 Lua dɔnlɛ
má kuò e ń a gbão, ɔ̃ má zɛa aà seelade ũ nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔɔnɛ píi. Mili yãpãle oo, sema yấ
pɔ́ ãnabiɔ ń Mɔizio ò à kɛ̀ bàasio. 23 Aa mɛ̀ Mɛsii a taasikɛ, ɔ̃mɛ a bɔ gau sɛ̃́ia, i gupua yã'o
Yudaɔnɛ ń buipãleɔ.§
24 Kɛ́ Pɔlu lɛ́ azi̋a yấ bɔɔlɛkɛ màa, Fɛsɛtu wiidɔ̀wà à mɛ̀: I̋ana kàma yằ Pɔlu? N dɔ̃a zɔ̃ɔ mɛ́
lɛ́ n mi liaa. 25 Ɔ Pɔlu mɛ̀: I̋ana i kaao, Fɛsɛtu. Yấzɛde málɛ o mɛ́ si̋anaɛ. 26 Kí, lá ń yấ beeɔ
dɔ̃, má fɔ̃ mà a yã'onɛ wásawasa bakũaanakɛsai. Má dɔ̃ kɛ́ a kee i kɛ n mi kpɛo, asa yấpiá
gusaɛ yấ no. 27 Kí Agipa, n yấ pɔ́ ãnabiɔ ò si̋a? Má dɔ̃ kɛ́ ń si̋. 28 Ɔ Agipa ò Pɔluɛ: N ye ma
dɛdɛnlɛa kɛ mà gɔ̃ Yesude ũ gɔ̃̀ɔ yằ? 29 Pɔlu mɛ̀: Gɔ̃̀ɔ ge zấ má yei, tó Lua wèi. I kɛ ndo no,
ń gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ma yãma gbãɔ píi, aa gɔ̃ lá má dɛwa, mɔdaonaɛ beeɔ bàasi. 30 Ɔ kípi ń bùsu
gbɛ̃zɔ̃ɔo ń Beenisio ń gbɛ̃́ pɔ́ kãaaa weɔ fɛ̀lɛ bɔ̀lɛ. 31 Kɛ́ aa bɔ̀lɛ, aalɛ o'okɔ̃ɛ: Gbɛ̃́pi i yãe kɛ à
kà dɛa ge wà dakpɛuo. 32 Ɔ Agipa ò Fɛsɛtuɛ: Tó gbɛ̃́pi i mɛ a yấpi a gɛ́ Sezaa ki̋iɛ yãao, wá
aà gbaɛɛ.

27

Gɛa ń Pɔluo Loma

1 Kɛ́ wà zɛ̀ò wà da Itali zɛ́u, ɔ̃ wà Pɔlu ń dakpɛuna ki̋nieɔ nà sosa bade pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Zuliuɛ
a ɔzi̋. A dɛ sosa gãli pɔ́ wi̋ mɛ Sezaa sosaɔ dɔaanaɔ do ũ. 2 Wa gɛ̃ gó'ilɛna pɔ́ bɔ̀ Adamiti,
àlɛ bɔlɛ ń Azi bùsu wɛ̃́lɛɔ guu, ɔ̃ wa dazɛu. Masedoni bùsu gbɛ̃́ Alisaka Tɛsaloni kúwanɔ.
3 Kɛ́ a gu dɔ̀ wa ka Sidɔ̃. Zuliu Pɔlu kũa ń nɔ̀sɛdoũo, ɔ̃ à aà gbà zɛ́ aà gɛ́ a gbɛ̃́ɔ gwai, kɛ́ aa
e ɔdawà. 4 Bɔa we wa pɛlɛ í guo. Kɛ́ i̋ana lɛ́ dawálɛ yấi wa dɔ Sipi bùsu kpɛ oi. 5 Bɛa ísia
guo wa dɔ Silisi ń Pãmfili bùsuɔzi, ɔ̃ wa ka Mila, Lisi bùsuu. 6 Weki̋i sosa badepi Alɛsãndi
gó'ilɛna pɔ́ lɛ́ gɛ́ Itali è, ɔ̃ à wá káu.
7 Gɔɔ plae dà wá tá kɔɔnkũ̀. Dɛ̃ɛ ń dɛ̃ɛo wa ka Sinidi lɛ́i. Kɛ́ i̋ana i weiwɛ̃ɛ wà gɛ́ súsuo,
wa pãalɛ wa bɔ Kɛlɛti bùsu kpɛ oi Samɔnɛ saɛ. 8 Dɛ̃ɛ ń dɛ̃ɛo wálɛ dɔ Kɛlɛtizi, ɔ̃ wa ka gu pɔ́
wi̋ mɛ Godɔki̋i Maau. A kãi ń wɛ̃́lɛ pɔ́ wi̋ mɛ Laseo. 9 Lá wa gɛ̃gɛ̃ zɛ́u, wá táa'o gɛa aɛ gɔ̃̀ kai
yấ ũ, asa Yudaɔ lɛyegɔɔ gɛ̀ kɔ̀. Ayãmɛto Pɔlu lɛdàmá 10 à mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, má è táɛ bee a mɔ́ ń ásoo
zɔ̃ɔo ń músio. I kɛ gópi ń a asoɔɛ adoo, ń wápiɔɛ lɔ. 11 A̋ma sosa bade gobɔna ń godeo yấ
si̋ dɛ Pɔlu pɔ́a. 12 Gupi maa wà godɔu wà buziɛble weo, ɔ̃ gbɛ̃́ daside zɛ̀ ń daa zɛ́uo. Aa ye
wà ka Feniki, wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Kɛlɛti bɛ'aɛ oi, tó a zɛkɛ̀, wí buziɛble we.

Zàa'i̋ana fɛlɛa ísiaa

13 Kɛ́ i̋an busɛ fɛ̀lɛ gɛɔmidɔki̋i oi, aalɛ e wà fɔ̃ ń pɔeã kɛɛ. Ɔ aa ń gó pòlo aa dàzɛu, aalɛ
dɔ Kɛlɛtizi kãikãi. 14 I gɛ̃gɛ̃o, zàa'i̋an gbãa pɔ́ wi̋ mɛ i̋an pãsi̋ pi̋la Kɛlɛti gbɛwa. 15 A goli̋aa,
wi fɔ̃ dàɛ lɔo, ɔ̃ wa gɔ̃ tɛi. 16 Kɛ́ à wá kpá gũgũn nɛ́na pɔ́ wi̋ mɛ Kodai, wa dáama'è yɔɔ. Dɛ̃ɛ
ń dɛ̃ɛo wa wá gónɛ suababɔ è wá kũ̀ we. 17 Kɛ́ aa yè wa nà gó zɔ̃ɔpiwa, ɔ̃ aa kɛ̀kɛ bakằ gó
zɔ̃ɔpiɛ. Kɛ́ aalɛ vi̋akɛ pãa Libii bùsu isaaaɛ, ɔ̃ aa gó kúla pɛ̀lɛ íu, ɔ̃ aa gɔ̃̀ tɛ́ i̋anai. 18 Kɛ́ a gu
dɔ̀, lá zàa'i̋ana gi̋ lɛ́ wá gó zãampapa gbấugbãu, ɔ̃ aa nà asoɔ zuzua íuwa. 19 A gɔɔ àaɔ̃de
zi̋ aa ń gó zi̋kɛbɔɔ bɔ̀lɛ kɔ̀lɛ ńzi̋a. 20 A kà gɔɔ ũma i̋atɛ̃ ń saanaɔ i bɔo, mɛ́ i̋an pãsi̋pi ń louo i
kpálɛo. Buaa aafia pɔ́ wá wɛ́ dɔi yãa kɛ̀ fama. 21 Wa gɔɔplakɛ̀, wi e pɔblèo, ɔ̃ Pɔlu fɛ̀lɛ ònɛ́:
Gbɛ̃́ɔ, tó a ma yãmà yãa, dɔ̃ wi fɛlɛ Kɛlɛti, músi ń ásooɛ beeɔ gbàsa wá léo. 22 E tia málɛ

‡ **26:20** Zi̋n 9.20, 28 § **26:23** Isa 42.6, 49.6

lɛdawá, à sɔ̃dilɛ! Ά gbɛ̃e a gao, sema gópi wíwi bàasio. 23 Gi̋a gwá̋ Lua pɔ́ má dɛ aà pɔ́ ũ
mɛ́ mi zɔbleɛ̀, aà malaika bɔ̀ mɔ̀a 24 à mɛ̀: Nsu vi̋akɛo, Pɔlu. Sema ǹ Sezaa aɛ le. Lua gbɛ̃́
pɔ́ kúńnɔ gó guuɔ bɔ̀nɛ aafia ḿpii. 25 Ayãmɛto gbɛ̃́ɔ, à sɔ̃dilɛ! Má Lua náai vi̋ kɛ́ a kɛ lá a
òmɛɛwa. 26 Sema wà ka gũgũnae isaaa.

27 A gɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosaide gwá̋ i̋an pãsi̋pi lɛ́ wá gálɛ Adiati ía e tia. Ɔ wɛɛdo ígbɛ̃ɔ lɛ́ e wa
kãikũ̀ ń gɔ̃sɔ̃lɛoɛ. 28 Ɔ aa bà i'ɛgwabɔ gbàɛ íu, aa è a ɛ gȁsi̋suu basiiɔ̃. Kɛ́ à kɛ̀ sàa yɔɔ aa
gbàɛ lɔ, aa è a ɛ gȁsi̋suu bàaɔ̃. 29 Aalɛ pãa gbɛwa vi̋akɛ, ɔ̃ aa kúla mɛ̀n síiɔ̃ gbàɛ gó pɔ̀ɔkpɛ, ɔ̃
aalɛ Lua sisi gu dɔnɛ́ kpakpa. 30 Gópi zi̋kɛnaɔ lɛ́ zɛwɛɛlɛ wà bɔlɛ gó guu wà bàalɛ, ɔ̃ aalɛ gó
suababɔpi pila aa da ía, aalɛ kɛ lá wa ye kúlaɔ gbaɛ go'aɛwa. 31 Ɔ Pɔlu ò sosa badeɛ ń aà
sosanɛɔ: Tó gbɛ̃́ beeɔ i gɔ̃ gó guuo, á e bɔo. 32 Ɔ sosaɔ gó suababɔ baɔ zɔ̃̀zɔ̃, aa tò à lɛ̀lɛ íu.

33 Kɛ́ gu ye dɔi, Pɔlu awakpànɛ́ ḿpii aa pɔble à mɛ̀: A gɔɔ gɛ̃o mɛ̀ndosain gbã a gɔ̃ looa
pɔblesai. 34 Málɛ awakpaɛ́ à pɔble, asa a maa á pɔlɛba àɔ dɔaɛ, í e bɔ aafia. Baa á mikã
mɛ̀ndo a vũaao. 35 Pɔlu yá̋pi oa gbɛa à pɛ̃ɛ sɛ̀ à Lua sáaukpà gbɛ̃́pii wáa, ɔ̃ a ɛ̀ àlɛ só. 36 Ampii
aa sɔ̃di̋lɛ aa pɔblè sa. 37 Wá gbɛ̃́ pɔ́ wá kú gó guuɔ píi, wa ka gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń basiiɔ̃ síiɔ̃saio
(276). 38 Kɛ́ aa pɔblè aa kȁ, aa pɔ́wɛna bɔ̀lɛ zù íu, kɛ́ gó e yãfũkũ yá̋i.

39 Kɛ́ gu dɔ̀ aa gɔ̃sɔ̃e è, aai dɔ̃o. Kɛ́ aa ísia sɔ̀ɔmiboa è a gɔ̃sɔ̃ daa̋la, ɔ̃ aa zɛ̀ò wà gɛ́ ń góo
isaaa we, tó wa fɔ̃́. 40 Aa kúlaɔ wòlo aa tò í guu, ɔ̃ aa golilibɔɔ ba pòlo gɔ̃̀ɔ. Aa go'aɛ zwãa
pòo i̋anaɛ, ɔ̃ aa mipɛ̀ gɔ̃sɔ̃piwa. 41 Ɔ aa si̋ ũfãau ń saɛ, ɔ̃ gó zɛ̀ we. Ũfãapi go'aɛ kũ̀ gíũgiũ, i
fɔ̃ dèeo, ɔ̃ ikooa pɔ́ lɛ́ vi̋vi̋ ń gbãao lɛ́ gó pɔ̀ɔkpɛ wiwi. 42 Sosaɔ zɛ̀ò wà dakpɛunaɔ dɛdɛ, kɛ́
an gbɛ̃e su kpáa'o pilimáo yá̋i. 43 Ama sosa bade ye Pɔlu misi, ɔ̃ à gi̋nɛ́ aa ń pɔeã kɛ. A ò
kpadɔ̃naɔ dɔaa kusi íwa aa bua, 44 gbɛ̃́ ki̋niɔ iɔ tɛ́ ń kpɛ lipɛpɛɛɔ ge gó kasoɔ musu. Beewa
ɔ̃ gbɛ̃́pii baa lè aafia.

28

Pɔlu kua Malita gũgũnaa

1 Kɛ́ wa baa lè aafia, wá mà gũgũnapi tɔ́n Malita. 2 Beleɔ wá kú̋ ɔplapla ń yeawázio. Aa
gbãakpàwázi, aa tɛ́ sa kàwɛ̃ɛ, asa lou nà maawa mɛ́ i̋ana bɔ̀lɛ. 3 Pɔlu yàa kele nàaa mɔ̀ lɛ́
kátɛu, píligona ku a guu. Kɛ́ tɛ́ pusu aà pà, à bɔ̀ Pɔlu kũ̀ a ɔwa. 4 Kɛ́ beleɔ mlɛ̃pi è dɔ aà ɔwa,
aa òkɔ̃ɛ: Gbɛ̃́ beeá gbɛ̃dɛnaɛ si̋ana. Baa kɛ́ à bùa íwa aafia, si̋ana i weiɛ̀ àɔ kuo. 5 Ama Pɔlu
mlɛ̃pi gbȁɛ a dà tɛ́u, i yãe kɛɛ̀o. 6 Gbɛ̃́ɔ wɛ́ dɔi aà ɔ a ka à lɛ́lɛ gɛ ũ wegɔ̃ɔɛ. Kɛ́ à gɛ̀gɛ̃, aa è pɔe
i aà leo, ɔ̃ aa lɛ́ li̋lɛ aa mɛ̀ gbɛ̃́piá luaeɛ.

7 Gupi saɛ gũgũna gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Publiu bɛ kuu. A wá dílɛ gɔɔ àaɔ̃, à nibɔ kɛ̀wɛ̃ɛ ń
yeawázio. 8 Publiu mae wúlɛa ń mɛ̀wãao, àlɛ bãnubãnukɛ. Ɔ Pɔlu gɛ̀ aà ki̋i, à wabikɛ̀ɛ à
ɔnàwà à aà gbȁgbã. 9 Kɛ́ à gbȁgbã màa, gũgũnapi gyãe ki̋niɔ mɔ̀ aà ki̋i, ɔ̃ aa gbȁgbã sɔ̃.
10 Aa wá kpɛlà maamaa. Kɛ́ wálɛ tá, aa kũ̀sũakɛ̀wɛ̃ɛ lɔ.

Pɔlu kaa Loma

11 Wá kua gũgũnapiu mɔ àaɔ̃ gbɛa wa gɛ̃ gó'ilɛna pɔ́ buziɛblè weu, wa dazɛu. Gópi bɔ̀
Alɛsãndi, wà tá̋asiaɔ seela kɛ̀wà. 12 Kɛ́ wa ka Silakusa, wa gɔɔ àaɔ̃ kɛ̀ we. 13 Bɔa we wa
dɔ gɔ̃sɔ̃lɛi e wa gɛ kaò Lɛgio. Kɛ́ a gu dɔ̀ i̋ana bɔ̀ gɛɔmidɔki̋i oi, a gɔɔ plaade wa ka Puzɔli.
14 Wɛ̃́lɛpi guu wa Yesudeɔ lèu. Aa mɛ̀ wà sùuukɛ wà ãsɔ̃a do kɛńnɔ. Wá kɛ̀ màa, ɔ̃ wa da
Loma zɛ́u. 15 Loma Yesudeɔ wá bao mà, ɔ̃ aa mɔ̀ daiwálɛ. Gbɛ̃ɛɔ wá lɛ́ Apiu'ɛlɛu, gbɛ̃ɛɔ sɔ̃
gu pɔ́ wi̋ mɛ Pilaki̋i'aaɔ̃u. Kɛ́ Pɔlu ń é, à Lua sáaukpà, aà sɔ̃ ni̋ni. 16 Kɛ́ wa ka Loma, wà
Pɔlu gbà zɛ́ aàɔ ku adoa ń sosa pɔ́ i̋ɔ aà dɔ̃́ao.

17 Gɔɔ àaɔ̃ gbɛa Pɔlu Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ si̋si. Kɛ́ aa kȁaa, a ònɛ́: Ma gbɛ̃́ɔ, mi zã Yudaɔnɛ
yãewao. Mi bɔ wá deziɔ fɛlɛkaayãe kpɛo, ɔ̃ wà ma kũ Yelusalɛũ wà ma kpa Lomadeɔwa.
18 Aa yãlàlaa, aai yãe e ma musu à kà wà ma dɛo, ɔ̃ aa ye ma gbaɛ. 19 Ɔ Yudaɔ bɔ̀ ma kpɛ.

Teasi ma zɛ ń gɛa Sezaa kḯio,* i kɛ má yãvi̋ ń ma bùsu gbɛ̃́ɔ no. 20 Ayãmɛto ma á gbɛ́a wà
kɔ̃'e mà oánɔ, asa gbɛ̃́ pɔ́ Isailiɔ wɛ́ dɔi yấi wà mɔɛ bee kàia.
21 Ɔ aa ò̀ɛ̀: Wi taalae e à bɔ̀ Yude bùsuu n yấ musuo. Wá gbɛ̃e sɔ̃ i bɔ we à sùwá ń n bao
vãioo. 22 Wá è a maa wà yấ pɔ́ ń kũa ma n lɛ́u, asa wá mà wi̋ lousisizɛpi bɛ̃̀ɛbo gupiiuɛ.
23 Aa gɔɔdi̋lɛkɔ̃ɛ ń Pɔluo, ɔ̃ aa mɔ̀ aà kḯi ua pɔ́ à pi̋lau dasidasi. A ye aa a yấzɛ dɔ̃ Yesu yấ
musu, ɔ̃ à dàalɛ Mɔizi ikoyãwa ń ãnabiɔ yấɔ, à kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kḯi yã'ònɛ́, à a bɔɔlɛkɛ̀nɛ́ za
kɔɔkɔɔ e oosi. 24 Gbɛ̃eɔ yấ pɔ́ àlɛ oɔ zɛ́ è, ãma gbɛ̃eɔ gi̋i. 25 Kɛ́ aalɛ kɛ̃aa ń lɛkpaao, Pɔlu yấ
mɛ̀ndo kằfi̋nɛ́ à mɛ̀: Yấ pɔ́ Lua Nisi̋na dà ãnabi Isaiaɛ a ò á deziɔnɛá si̋anaɛ à mɛ̀:
26 Gɛ ǹ o gbɛ̃́ beeɔnɛ,
aa swấkpa aaɔ gɛ́ yãemasai,
aa wɛ́tɛi aaɔ gɛ́ yãe'esai.
27 An nɔ̀sɛ paaao, kɛ́ aasu ɔ̃nɔkũo yấi,
an swấ gbãa, kɛ́ aasu yãmao yấi,
an wɛ́ kũaaa, kɛ́ asu kɛ̃o yấi,
asa aa ye ɛa sua mà ń gbấgbão.†
28-29 Ayãmɛto, àɔ dɔ̃ kɛ́ Lua gbɛ̃́ɔ zi̋ ń suabayão buipãleɔwa. Aamɛ aa sí.
30 Pɔlu kɛ̀ kpɛ́ pɔ́ àlɛ a fi̋abo guu wɛ̃̀ bṹu pla. Iɔ gbɛ̃́ pɔ́ aai̋ mɔ faaiboianɔɔ kũ ɔplapla píi.
31 A̋ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kḯi yấ waasokɛ̀nɛ́, à Dii Yesu Kilisi yãdànɛ́ ń laaio kpálɛa, gbɛ̃e i kpaɛ̀o.

* 28:19 Zi̋n 25.11 † 28:27 Isa 6.9-10

LOMADEƆ
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Kilisi gaa ń aà vuao gbɛa Yuda pɔ́ aa gɔ̃̀ Yesudeɔ ũɔ nà Yesu baonakpaawa Lomadeɔ mɛɛwia Loma guu, an gbɛ̃eɔn Pisii ń Akilasio ũ (Zi̇̃naɔ 18.2). Beewa Yesu gãli sɛ́ia dàalɛ we gɔɔ pɔ́ Pɔlu lɛ́ baonakpa Sili bùsuu ń Azi bùsu pɔ́ wi̇̀ mɛ tia Tuukiio ń Gɛlɛsi bùsuo. Lua di̇̀lɛ Pɔluɛ aà gɛ́ e dṹnia lɛ́wa. Bee yá̃i Pɔlu ye gɛ́ Loma ń Ɛsipayã bùsuo lɔ. Gɔɔ pɔ́ àlɛ a wɛ́lɛgɛapi sɔukɛ, à lakɛ̃̀ Yesude pɔ́ aa ku Loma (1.7), aai̇̀ kɔ̃kãaa Pisii ń Akilasio bɛɔnɛɛ (16.3-5).

Láɛ bee guu Pɔlu lɛ́ zi̇̀ pɔ́ álɛ kɛ buipãleɔ guu bɔɔlɛkɛ Loma Yesudeɔnɛ. Yá̃ pɔ́ Pɔlu ì dadanɛ́ kú láɛ bee guu wásawasa à mɛ̀: Yesu baonaá gbãa pɔ́ Lua ì gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a náaikɛɔ suabaɗɛ, atɛ̃sa Yudaɔ, an gbɛa buipãleɔ (1.16).

Yudaɔ ń buipãleɔ kua ń kɔ̃oá yã'iaɛ Yesude káauɔnɛ, atɛ̃sa lá buipãle Yesudeɔ lɛ́ e Mɔizi ikoyã musu. Yá̃pi ku Galatiɔ lá guu lɔ. Laki̇̃i Pɔlu ò wásawasa à mɛ̀ Yesu baona pɔ́ álɛ kpáá gbɛ̃́pii pɔ́ɛ (1.16). A ò lá Lua ì duunkɛna suaba, baa dén nò, à mɛ̀ luanaaikɛa yá̃ɛ (1.18-8.39).

Bee gbɛa à lɛkà̃ Isaili pɔ́ aa gi̇̀ Kilisi náaikɛiɔ yá̃wa. Lua gbɛ̃́ɔn ń ũoa? A mɛ̀ an gia bee lɛ́ kpá Luaɛo, asa Lua gbɛ̃kɛ mɛ́ a zi̇̃ble (9-11). Tia kɛ́wa sùuu pɔ́ Lua vi̇̃ ń wá buipãleɔ lɛ́ dadawɛ̃ɛ wà nɔ̀sɛ pãle da, wíɔ ku Lua pɔ́ ũ (12.1-15.13).

Lápi láaki̇̃i Pɔlu mɛ̀ á ye da Loma zɛ́u, ɔ̃ à fɔkpàkpamá (15.14-16.27).

Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ wɛɛlɛ wà dɔ̃ lá Lua ì ń suaba Yesu Kilisi sabaiɔ, tó aa láɛ bee kyokɛ̀, aa e dɔ̃ kɛ́ yá̃ pɔ́ Lua a zɛkàlɛɔ zɔ̃ɔ (11.33-36). Beewa aa e ńzi̇̃a kpawà, aai kúlɛɛ̀ a zɛ́wa.

Pɔlu fɔkpaa Lomadeɔwa

1 Mámɛmaa Pɔlu, Kilisi Yesu zɔ̀blena, Lua ma sisi à ma dilɛ a zi̇̃na ũ baona 2 pɔ́ à dɔ̀aa à
a lɛgbɛ̃̀ a ãnabiɔnɛ, aa kɛ̃̀ a yá̃ taalau kpana ũ. 3-4 Aà Nɛ́ Yesu Kilisi wá Dii yá̃ mɛ́ baonapi
ũ. Aà dɛa gbɛ̃nazi̇̃na ũ guu à bɔ̀ Davidi bui guuɛ. Aà luakɛ guu sɔ̃ aà bɔa gau ń gbãao mɛ́
ɔ̀lɔwɛ̃ɛ kɛ́ Lua Nɛ́n aà ũ. 5 Kilisipi mɛ́ gbɛ̃kɛkɛ̀mɛɛ à ma zi̇̀ bui píi ki̇̃i, kɛ́ aa e a náaikɛ, aai gɔ̃
a yãmanaɔ ũ, i tɔbɔ. 6 A kú ń guu sɔ̃, á gbɛ̃́ pɔ́ Yesu Kilisi á sisi à á sɛ́ɔ. 7 Mámɛ ma láɛ bee kɛ̃̀
á Lomade pɔ́ Lua yeázi à á sisi, a gɔ̃ a gbɛ̃́ɔ ũ píiɛ. Lua wá Mae ń Dii Yesu Kilisio gbɛ̃kɛkɛɛ́,
aai á gba aafia.
8 Sɛ́ia gi̇̃a ma Lua sáaukɛ̀ ń Yesu Kilisi gbãao ápii yá̃ musu, kɛ́ á luanaaikɛa li̇̀ dṹniaa
píi yá̃i. 9 Tó málɛ wabikɛ píi, á yá̃ lí sãmaguo. Lua mɛ́ ma seelade ũ. Aàpi málɛ zɔbleɛ̀
ń nɔ̀sɛmɛndoo, málɛ aà Nɛ́ baokpa. 10 Miɔ wabikɛwà aà zɛkɛkɛmɛɛ lá a yeiwa, mà e mɔ
á gwai sa, 11 asa wɛsiaálɛ ni lɛ́ ma dɛ maamaaɛ, kɛ́ mà Lua Nisi̇̃na gbae daɛ́ á zɛdɔa yá̃i.
12 Beewa á luanaaikɛa ń ma pɔ́o a wá baade gba sɔ̃. 13 Ma gbɛ̃́ɔ, má ye àɔ dɔ̃ kɛ́ miɔ dilɛ
mɔ̀ɔmɔɔ mà mɔ á gwai* kɛ́ mà a zi̇̀ gbɛ e á guu, lá má è buipãleɔ guuwa, ɔ̃ e tia mi zɛ'eo.
14 Gɛlɛki yãmanaɔ ń Gɛlɛki yãmansaiɔ píi, ladɔ̃naɔ ń ladɔ̃nsaiɔ píi, an yá̃ gɔ̃̀ ma yá̃ ũɛ. 15 Bee
yá̃i ma mɛ wà̃ mà baonapi kpá á Lomadeɔnɛ sɔ̃. 16 Mili widɛ ń baonapi yá̃oo.† Ɔmɛ gbãa
pɔ́ Lua ì gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a náaikɛɔ suabaɗ ũ, atɛ̃sa Yudaɔ, an gbɛa buipãleɔ. 17 Baonapi ì owɛ̃ɛ lá
Lua ì to yá̃ bɔŕńɔ na. A dɛ luanaaikɛa yá̃ ũ adoɛ, lá wa kɛ̃̀ lá guuwa wà mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ Lua tò
yá̃ bɔ̀aànɔ na a náai pɔ́ àlɛ kɛ yá̃i aɔ ku.‡

Gbɛ̃nazi̇̃naɔɗ tàaedeɔnɛ Luaɛ

* **1:13** Zi̇̃n 19.21 † **1:16** Maa 8.38 ‡ **1:17** Abk 2.4

18 Za musu ɔ̃ Lua ì a pɔkũma bɔbɔ gbẽnazı̀na pɔ́ an vãikɛa ì zɛzɔ̃ sı̀anaɛɔwa an pãkpaaazi
ń ń vãikɛao yã́i. 19 Yã́ pɔ́ wa fɔ̃ dɔ̃ Lua yã́ musu ulɛanɛ́o, Lua mɛ́ yã́pi bɔ̀nɛ́ gupuau. 20 Za gɔɔ
pɔ́ à dṹnia kàlɛ, aà gbãa láasai ń aà luakɛ pɔ́ wı̀li e ń wɛ́oo bɔ̀ gupuau aà zı̀ɔ guu wásawasa.
Ayãmɛto gbẽnazı̀na awa vı̀o. 21 Aa Lua dɔ̃, ãma aali aà kpɛla a zɛ́wa aa aà sáaukpào. An
làasooɔ sɔũkṹ, ɔ̃ aa gɔ̃̀ gusiau an mı̀sai yã́i.§ 22 Aa ńzı̀a dı̀lɛ ɔ̃nɔnaɔ ũ, ɔ̃ aa gɔ̃̀ mı̀saideɔ ũ.
23 Aaı̀ kúlɛ gbẽnazı̀na pɔ́ ì gaɔ ń bãɔ ń nɔ̀bɔɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ taaɛ Lua pɔ́ lí gao gbɛu.*
24 Ayãmɛto Lua ń kpá gbãsı̀kɛaa, aa wisaiyã kɛ ń kɔ̃o, lá aalɛ a nidɛ ń nɔ̀sɛ guuwa.
25 Aa Lua sı̀ande lɛũkpakɛ̀ ń ɛɛo. Aaı̀ kúlɛ Lua pɔkɛaɔnɛ aa zɔblenɛ́ Lua pɔ́ pɔ́pii kɛ̀ gbɛu.
Ɛfãaiden aà ũ gɔɔpii! Ami.

26 Ayãmɛto Lua ń kpá wisaiyã nidɛaa. Baa an nɔɛɔ yã́ pɔ́ wı̀ kɛ lɛũkpakɛ̀ ń yã́ pɔ́ wı̀li
kɛoo. 27 Màa gɔ̃ɛɔ sɔ̃ aa yã́ pɔ́ wı̀ kɛ ń nɔɛɔ tò, aaı̀ luakɔ̃i. Gɔ̃ɛ ń gɔ̃ɛo aaı̀ wisaiyã kɛ ń kɔ̃o,
aaı̀ a gbɛ'e ńzı̀awa an sã́sãa lɛ́u. 28 Lá aai we zɛ̀ ń Lua dɔ̃aoo, ɔ̃ à ń kpá làasookpaanlayãa,
kɛ́ aaɔ yã́ pɔ́ dɛ wà kɛoɔ kɛ. 29 Yãvãi píi pɛ̀ɛmá: Nɔ̀sɛpãsı̀, bı̀i, ı̀isɛa ń kɔ̃o, wɛdɔakɔ̃ɛ, gbẽdɛa,
sòle, gbẽblea ń kɔ̃nikɛao. Gupɛaanaɔn ń ũ, 30 gbẽyaanaɔ, Lua ibɛɛɔ, gbẽ́ taiinkɛnaɔ, yɔ̃̀ɔdeɔ,
ı̀andãnaɔ, vãi làasookɛnaɔ, de ń dao yãmansaiɔ, 31 mı̀saideɔ, náaisaideɔ, gbẽ́yãkɛnsaiɔ,
sósobisaideɔ. 32 Aa dɔ̃ Lua dı̀lɛ kɛ́ yãbeetaakɛnaɔ kà wà ń dɛdɛ, kási aali zɛ ń a kɛao adoo,
aaı̀ tɛ́kpa a kɛnaɔgu lɔɛ.

2

Yã́ zɔ̃lɛa gbẽnazı̀naɔwa

1 Ayãmɛto n gbẽ́ pɔ́ ni gbẽpãle tàae e, ń awa vı̀o. Tó n gbẽpãle tàae è, n nzı̀a dàyãuɛ,*
asa n gbẽtaae'ena ni kɛ màa sɔ̃ɛ. 2 Wá dɔ̃ kɛ́ Lua yã́kpalɛkɛa ń yãbeetaakɛnaɔ maaɛ. 3 N
gbẽ́ pɔ́ ni yãbeetaakɛnaɔ tàae e mɛ́ ni kɛ sɔ̃, ńlɛ e ńyɔ̃ bɔ Lua yã́kpalɛu yà? 4 Ge ńlɛ dɔ́ɛ
ń Lua maakɛa zɔ̃ɔo ń aà mɛnao ń aà sùuuo yà? Kɛ́ Lua lɛ́ maakɛnɛ kɛ́ ǹ nɔ̀sɛlilɛ, ń dɔ̃o
lé? 5 N swã́gbãakɛ̀, ni nɔ̀sɛlilɛo, ɔ̃ ńlɛ pɔkũma kãaanzi e luapɔkũmabɔbɔmagɔɔzı̀, tó Lua
yã́kpalɛkɛa ń gbẽ́ɔ a zɛ́wa bɔ̀ gupuau. 6 A ı̀abo baadeɛ a yãkɛawa.† 7 Gbẽ́ pɔ́ aalɛ gawi ń
bɛɛɛo ń wẽni láasaio wɛɛlɛ aalɛ maakɛ ń mɛnaoɔ àizãna e. 8 Gbẽ́ pɔ́ anzı̀a pɔeã lɛ́ dɔaanɛ́, aa
gı̀ sı̀anai aa tɛ vãiwaɔ sɔ̃, Lua a pɔkũma ń pɔkpẽnɛo bɔbɔmá. 9 Wɛ́tẽa ń wãwão a vãikɛna
píi le, atẽsa Yudaɔ, an gbɛa buipãleɔ. 10 Lua a maakɛna píi gba gawi ń bɛɛɛo ń aafiao, atẽsa
Yudaɔ, an gbɛa buipãleɔ. 11 Asa Lua lí gbẽe zãboo.‡

12 Gbẽ́ pɔ́ duunakɛ̀ Mɔizi ikoyã dɔ̃sai, a kaalɛ màa ikoyãpi saiɛ. Gbẽ́ pɔ́ duunakɛ̀ naa
ikoyãpi ɔzı̀ sɔ̃, Lua a yã́kpalɛkɛaànɔ ikoyãpi musuɛ. 13 I kɛ gbẽ́ pɔ́ lɛ́ ikoyã ma ń swã́o mɛ́
maa Luaɛo. Gbẽ́ pɔ́ lɛ́ zı̀kɛwà mɛ́ a bɔ maa. 14 Tó bui pɔ́ aa Mɔizi ikoyã dɔ̃ɔɔ yã́ pɔ́ kpàaı̀o kɛ̀
ń ńzı̀ao, aa ikoyã vı̀ ńzı̀awaɛ. 15 Aalɛ ɔlɔwẽɛ kɛ́ yã́ pɔ́ kú ikoyãpi guu kú ń nɔ̀sɛuɛ. An làasoo
lɛ́ a sı̀ana o lɔ, asa an làasoo mɛ̀ndoo, a keeɔ ì ń dayãu, a keeɔ ì ń bɔu. 16 Màa yã́kpalɛkɛgɔɔzı̀
Lua a yã́kpalɛkɛ ń gbẽnazı̀naɔ yã́ pɔ́ ulɛa an nɔ̀sɛu musu ń Kilisi Yesu gbãao, lá baona pɔ́
málɛ kpá ɔ̀wa.

Yudaɔ́ ikoyãdansaiɔnɛ

17 N Yuda ia, n zɛ ń n Yudakɛo, ń Mɔizi ikoyã náai vı̀, ńlɛ Lua yɔ̃̀ɔkɛ. 18 N Lua pɔeã dɔ̃,
ń yãmaa dɔ̃ ikoyãpi guu. 19 Nlɛ e ń dɛ vı̀laɔ wɛde ũ, gbẽ́ pɔ́ kú gusiauɔ filia ũ, 20 wɛ́siadeɔ
yãdanɛde ũ, gbẽ́ dafuɔ mɛtulu ũ. Nlɛ e Lua ikoyã mɛ́ dɔ̃a ń sı̀anao mi ũ. 21 N gbẽ́ pɔ́ ni yãda
gbẽpãleɔnɛ, bɔ́yãi nili da nzı̀aɛo ni? N mɛ̀ wasu kpã́i'oo, mɛ́ ni o sɔ̃ bɛ? 22 Ni mɛ wasu wúlɛ
ń gbẽpãle nɔoo, mɛ́ ni wúlɛò sɔ̃ bɛ? Ni saka tã́aɔgu, mɛ́ ni ń kpɛ́ pɔ́ɔ kpã́i'o sɔ̃ bɛ? 23 Ni yɔ̃̀ɔkɛ

§ **1:21** Ɛfɛ 4.17-18 * **1:23** Iko 4.16-18 * **2:1** Mat 7.1-2 † **2:6** Soũ 62.13 ‡ **2:11** Iko 10.17

Lua ikoyã musu, ɔ̃ n ikoyãpi dasai ì Lua tɔ́ ɔ̀̃ɔkpa. [24] Asa á yɑ̃́i buipãleɔ ìɔ Lua tɔbɛ̃ɛsi lá a
kɛ̃a láuwa.§
[25] Tó ń Lua ikoyã kũa, ɔ̃ tɔ̃zɔ̃a ài vĩ̀nɛ. Tó ńlɛ a yãda sɔ̃o, ń sáa ń gyafɔɔdeɔɛ. [26] Tó gyafɔɔde
Lua ikoyãɔ kũa, Lua a gyafɔɔdepi gwa sáa ń gbɛ̃́ pɔ́ tɔ̃zɔ̃̀oo lé? [27] Baa tó ń iko lápi kũa mɛ́
n tɔ̃zɔ̃̀, tó ni ikoyãpi dao, gyafɔɔde pɔ́ ìɔ kũa a to yɑ̃́ zɔ̃lɛmaɛ. [28] Lá kua Yuda zálala ũá
mɛkaa yɑ̃́ no, màa tɔ̃zɔ̃a zálalaá mɛkaa yɑ̃́n sɔ̃o. [29] Lá kua Yuda zálala ũá nɔ̀sɛ yɑ̃́ɛ, tɔ̃zɔ̃a
zálalaá nɔ̀sɛ yɑ̃́ɛ sɔ̃. Lua Nisĩ̀na zĩ̀ɛ, i kɛ aà ikoyã lá yɑ̃́ no. Lua mɛ́ ì gbɛ̃́ bee taa sáaukpa, i
kɛ gbɛ̃nazĩ̀na no.

3

[1] Dɛa Yuda ũ kɑ̃́fĩa kpele a vĩ̀i? Ai kpele tɔ̃zɔ̃a vĩ̀i? [2] A kɑ̃́fĩa vĩ̀ zɔ̃ɔ yɑ̃́pii guu. Sɛ̃́ia gĩ̀a Lua
a yɑ̃́ nànɛ́ ń ɔzĩ̀ɛ. [3] Kɛ́ an gbɛ̃ɛɔ náai vĩ̀o, bɔ́ a vĩ̀i? An náaisai mɛ́ a Lua náai bãdɛa? [4] Ɔ̃!
Aawo! Lua náai vĩ̀, baa kɛ́ gbɛ̃́piiá ɛɛdeɛ, lá a kɛ̃a láuwa wà mɛ̀:
Tó n yã'ò, n yɑ̃́ aɔ zɛvĩ̀,
tó wà yɑ̃́kpalɛkɛ̀nnɔ, n yɑ̃́ a ble.*
[5] Tó wá vãikɛ lɛ́ Lua maakɛ bɔ gupuau, bɔ́ yɑ̃́ wá oi? Wá o Lua yɑ̃́ zɛvĩ̀o, kɛ́ ì pɔkũmabɔbɔwá
yɑ̃́i yɑ̀? Gbɛ̃nazĩ̀na yã'oa ɔ̃ málɛ owa. [6] O! Aawo! Tó Lua yɑ̃́ zɛvĩ̀o, kpelewa a fɔ̃ yɑ̃́kpalɛkɛ
ń dṹniaoi? [7] Gbɛ̃e a mɛ, tó a ɛɛdekɛ lɛ́ Lua náai kɑ̃́fĩ mɛ́ àlɛ aà tɔbɔ, bɔ́yãi a yãdaaàla lán
duunkɛnawai? [8] Tó ń ò màa ńlɛ mɛ wà yãvãikɛ, yãmaa i bɔu. Gbɛ̃ɛɔ ma tɔbɛ̃ɛsĩ̀ aa mɛ̀ màa
mi o. Lua yãdaanla kɔ̃sĩ̀ńnɔ.

Gbɛ̃e maao

[9] Too! Wá Yudaɔ wá sɑ̀ɔ yɑ̀? Aawo bá! Asa ma bɔbɔ ń Yudaɔ ń buipãleɔ píi kɔ̀, ampiiá
duuna zɔɔnɛ. [10] A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀:
Gbɛ̃e maao, baa do.
[11] Laaidee kuo, luakĩ̀iwɛɛlɛnae kuo.
[12] Aa pɑ̃̀alɛ ḿpii, aa fɔkpà,
yãmaakɛnae kuo, baa do.†
[13] An nɔ̀sɛ dɛ lán kaadɔɛmbɛwaɛ.
Aaĩ̀ lɛnakasanɛ́,
mlɛ̃̀ sɛwɛ kú ń lɛ́u,‡
[14] yɑ̃́'ĩi ń gbɛ̃́kaao mɛ́ ń lɛ́ pà.§
[15] Aa wãa ń gbɛ̃dɛao,
[16] aaĩ̀ músi ń pɔsiao kpáńzi,
[17] aa aafia zɛ́ dɔ̃o,*
[18] aa Lua vĩ̀a vĩ̀o.†
[19] Wá dɔ̃ kɛ́ Lua ikoyã píi dɛ gbɛ̃́ pɔ́ kú a ɔzĩ̀ɔ yɑ̃́ ũɛ, kɛ́ gbɛ̃́pii lɛ́ gɔ̃ kpaaũa, dṹnia gbɛ̃́pii
i gɔ̃ tàaede ũ Luaɛ. [20] Asa gbɛ̃e a bɔ maa Luaɛ ikoyãpi kũa yɑ̃́io.‡ Lua ikoyã mɛ́ ì to wà
duuna dɔ̃.

Lá Lua ì to yɑ̃́ bɔńnɔ na

[21] Lá Lua ì to yɑ̃́ bɔńnɔ na bɔ̀ gupuau sa, lá a yɑ̃́ kú Mɔizi ikoyã ń ãnabiɔ láɔ guuwa. I kɛ
aà ikoyã kũa yɑ̃́ no. [22] Lua ì to yɑ̃́ bɔńnɔ na Yesu Kilisi náaikɛa yɑ̃́iɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ aà náaikɛ píi
yɑ̃́ɛ, asa gbɛ̃e adoo. [23] Gbɛ̃́pii duunakɛ̀, ɔ̃ aa kɛ̃̀sã Lua gawii. [24] Lua ì to yɑ̃́ bɔńnɔ na gba ũ
a gbɛ̃kɛ yɑ̃́i ń Kilisi Yesu pɔ́ ń bó gbãao. [25] Aàpi Lua kpà duuna awakpabɔ ũ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ aà
au náaikɛɔnɛ, kɛ́ à ɔlɔ gbɛ̃́piiɛ i yãkɛ a zɛ́waɛ. A mɛnakɛ̀ yãa, i duun ziɔ yãdao, [26] ɔ̃ tia kɛ́wa
a ɔ̀lɔnɛ́ i yãkɛ a zɛ́wa. Beewa Lua ì yãkɛ a zɛ́wa mɛ́ ì to yɑ̃́ bɔ ń Yesu náaikɛnaɔ na lɔ.

---

§ **2:24** Isa 52.5 * **3:4** Soũ 51.6 † **3:12** Soũ 14.1-3 ‡ **3:13** Soũ 5.10, 140.3 § **3:14** Soũ 10.7 * **3:17** Isa 59.7-8
† **3:18** Soũ 36.1 ‡ **3:20** Soũ 143.2, Gal 2.16

27 Lá màaɛ, gbɛ̃nazĩ̀na a fɔ̃ ɪ̃́anadã lɔe? Bee kuo. Bɔ́yãi ni? Kɛ́ a dɛ yãkɛa yã́ ũo, Yesu
náaikɛa yã́ɛ yã́i. 28 Asa má è Lua ì to yã́ bɔ ń gbɛ̃́o na aà Luapi náaikɛa yã́iɛ, ikoyãkũa ku
a guuo. 29 Luaá Yudaɔ Luaɛ ńdoa? Buipãleɔ Luan sɔ̃oa? Ao, buipãleɔ Luaɛ lɔ. 30 Asa Lua
mɛ̀ndoɛ.§ A to yã́ bɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ tɔ̃zɔ̃̀o na a náai pɔ́ àlɛ kɛ yã́iɛ, mɛ́ a to yã́ bɔ ń gyafɔɔdeo na a
náai doũpi musu lɔ. 31 Wálɛ ikoyã bãdɛ ń luanaaikɛao yã̀? Màa no, wálɛ a kpɛlaɛ.

4

Lua tò yã́ bɔ̀ ń Ablahaũo na a náai pɔ́ a kɛ̀ yã́i

1 Wá Yudaɔ, wá o kpelewa wá dezi káau Ablahaũ yã́ musu ni? 2 Tó Lua tò yã́ bɔ̀aànɔ
na yã́ pɔ́ a kɛ̀ yã́iɛ, dɔ̃ à fɔ̃̀ ɪ̃́anadã̀. Ã̀ma a fɔ̃ dã Luaɛo. 3 Kpelewa wa ò lá guui? Wà mɛ̀
Ablahaũ Lua náaikɛ̀, ɔ̃ Lua tò yã́ bɔ̀aànɔ na.* 4 Fĩ̀aboa zĩ̀kɛnaɛá gbɛ̃kɛkɛaɛ̀ no, aà aseaɛ.
5 Baa tó gbɛ̃́ lɛ́ yãe kɛo, tó àlɛ Lua pɔ́ ì to yã́ bɔ ń tàaedeɔ na náaikɛ, Lua a to yã́ bɔaànɔ na
a náai pɔ́ àlɛ kɛ yã́iɛ. 6 Davidi gbɛ̃́ pɔ́ Lua tò yã́ bɔ̀aànɔ na yãekɛsai báaa'ea yã'ò à mɛ̀:
7 Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń tàaeɔ wòlomá à ń duuna kɛ̃̀máɔ ũ.
8 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ Dii a aà duuna yãdao ũ.†
9 Báaa beeá gbɛ̃́ pɔ́ tɔ̃zɔ̃̀ pɔ́ɛ adoa, ge gyafɔɔde pɔ́ɛ lɔ? Wà mɛ̀ Lua tò yã́ bɔ̀ ń Ablahaũo
na, kɛ́ à a náaikɛ̀ yã́iɛ. 10 Kpelewa Ablahaũ dɛ gɔɔ pɔ́ Lua tò yã́ bɔ̀aànɔ nai? Aà tɔ̃zɔ̃aa ge
gyafɔɔdeɛ? I tɔ̃zɔ̃o, gyafɔɔdeɛ. 11 Ɔ à tɔ̃zɔ̃̀, kɛ́ Lua tò yã́ bɔ̀aànɔ na a gyafɔɔgɔɔ seela ũ.‡ Màa
a dɛ gyafɔɔde pɔ́ Lua tò yã́ bɔ̀ńnɔ na Luapi náaikɛa yã́iɔ píi dezi ũ. 12 A dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa tɔ̃zɔ̃̀ɔ
dezi ũ lɔɛ. I kɛ an tɔ̃zɔ̃a yã́i no, kɛ́ aa tɛ́ wá dezi Ablahaũ pɔ́ Lua náaikɛ̀ a gyafɔɔgɔɔ iai yã́iɛ.

Lá Ablahaũ Lua náaikɛ̀

13 Lua lɛgbɛ̃̀ Ablahaũɛ ń aà buiɔ à mɛ̀ dṹnia a gɔ̃ ń pɔ́ ũ.§ I kɛ aà ikoyã kũa yã́i no, kɛ́ Lua
tò yã́ bɔ̀aànɔ na a náai pɔ́ a kɛ̀ yã́iɛ. 14 Tó gbɛ̃́ pɔ́ aa ikoyã kũaɔ mɛ́ aa kible, dɔ̃ luanaaikɛa
ài vĩ̀o, mɛ́ Lua lɛgbɛ̃a kɛ̀ famaɛ,* 15 asa ikoyã ì mɔ́ ń Lua pɔkũmaoɛ. Gu pɔ́ ikoyã kúuo,
tàae líɔ ku we sɔ̃o. 16 Ayãmɛto pɔ́ pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀ eaá aà náaikɛa yã́ɛ, kɛ́ àɔ dɛ aà gbɛ̃kɛyã ũ.
Beewa lɛgbɛ̃apiá Ablahaũ buipiɔ píi pɔ́ɛ, i kɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa Mɔizi ikoyã kũa ńtɛ̃ɛɔ no, ń gbɛ̃́ pɔ́
aalɛ Lua náaikɛ lán Ablahaũwaɔɛ lɔ. Ablahaũá wápii deziɛ.† 17 A dɛ wá dezi ũ Lua kĩ́i, lá
a kɛ̃a láuwa. Lua mɛ̀ a aà dĩ̀lɛ bui dasiɔ dezi ũ. Ablahaũ Lua pɔ́ ì wɛ̃ni kpa gɛɔwa ì to pɔ́ pɔ́
kú yãaoɔ àɔ ku‡ náaikɛ̀. 18 A̋ Lua náaikɛ̀, à wɛdɔ̀ pɔ́ pɔ́ gbɛ̃e wɛ́ dɔiozi, ɔ̃ à gɔ̃̀ bui dasiɔ dezi ũ
lá Lua ò̀ɛ̀wa à mɛ̀, aà buiɔ aaɔ dasi lán saanaɔwa.§ 19 Ablahaũ kà wɛ̃̀ basɔo taawa. Baa tó
à làasookɛ̀ a gɔ̃ɛkɛbɔsaiwa ń Sala nɛasakpɛ kákaao, aà luanaaikɛa lí busao.* 20 Ili seakɛ lɛ́
pɔ́ Lua gbɛ̃̀ɛwao, i gí Lua náaikɛio, ɔ̃ à gbãa'è a luanaaikɛawa à Lua tɔbɔ̀, 21 asa a dɔ̃ a fɛ̃a
vĩ̀o, Lua gbãa kà à lɛ́ pɔ́ á gbɛ̃̀pi kɛ. 22 Ayãmɛto Lua tò yã́ bɔ̀aànɔ na. 23 Wi yã́ bɔaaànɔ napi
kɛ̃ aà yã́i adoo, 24 wa kɛ̃̀ wá gbɛ̃́ pɔ́ Lua a to yã́ bɔwanɔ naɔ yã́iɛ lɔ, wá gbɛ̃́ pɔ́ wálɛ Lua pɔ́
wá Dii Yesu bɔ̀ gau náaikɛɔ. 25 Lua aà kpàmá kɛ́ à e wá tàaeɔ kɛ̃́wá yã́iɛ,† ɔ̃ à aà bɔ̀ gau, kɛ́
yã́ e bɔwanɔ na yã́i.

5

Kɛa na ń Luao

1 Lá Lua tò yã́ bɔ̀wanɔ na a náai pɔ́ wálɛ kɛ yã́i, wá naaànɔ sa ń wá Dii Yesu Kilisi gbãao.
2 Aà náaikɛa guu wa zɛ'è aà sabai wa gɛ̃ Lua gbɛ̃kɛ pɔ́ wá kuopi guu, ɔ̃ wálɛ pɔnakɛ ń Lua
gawi pɔ́ wá wɛ́ dɔio. 3 I kɛ bee ado no, wálɛ pɔnakɛ ń wá taasikɛao lɔ, kɛ́ wá dɔ̃ taasikɛa ì
mɔ́ ń mɛnao, 4 mɛna ì mɔ́ ń dàa maao, dàa maa ì mɔ́ ń wɛdɔa Luazio, 5 mɛ́ wɛdɔa Luazipi

---

§ **3:30** Iko 6.4 * **4:3** Daa 15.6, Gal 3.6 † **4:8** Soũ 32.1-2 ‡ **4:11** Daa 17.10 § **4:13** Daa 17.4-6, 22.17-18, Gal 3.29 * **4:14** Gal 3.18 † **4:16** Gal 3.7 ‡ **4:17** Daa 17.5 § **4:18** Daa 15.5 * **4:19** Daa 17.17 † **4:25** Isa 53.4-5

fama vi̋o, asa Lua a Nisi̋na pi̋si wá nɔ̀sɛu, ɔ̃ a tò wá dɔ̃̀ a yewázi. 6 Wá gbãasai guu Kilisi
gà wá vãikɛnaɔ wá gbɛu gɔɔ pɔ́ Lua di̋lɛwa. 7 Baa gaa gbɛ̃maa gbɛu àao. Tó gbɛ̃́ a we ga
gbɛ̃maa gbɛu, wá dɔ̃o, 8 ɔ̃ Lua ɔ̀lɔwɛ̃ɛ lá á yewázi, asa wá duundekɛ guu ɔ̃ Kilisi gà wá gbɛu.
9 Lá wa bɔ maa sa Kilisi au yấi, Kilisipi wá sia Lua pɔkũmawa sea vi̋ lɔe? 10 Yãa wá ı̋i ń
Luaoɛ, ɔ̃ wa kɛaànɔ na aà Nɛ́ gaa yấi. Lá wa kɛaànɔ na sa, wá suabaa aà kua wɛ̃ni guu yấi
sea vi̋ lɔe? 11 I kɛ beeɛ adoo, wálɛ pɔnakɛ ń Luao lɔ ń wá Dii Yesu Kilisi pɔ́ tò wa kɛaànɔ na
gbãao.

Kilisi yã̋lɛɛũa ń Adamuo

12 Gbɛ̃́ mɛ̀ndo mɛ́ tò duuna gɛ̃̀ dṹnia guu,* ɔ̃ duuna ga ì.† Beewa ga lì gbɛ̃́piia, kɛ́ gbɛ̃́pii
duunakɛ̀ yấi. 13 Duuna ku dṹnia guu e Lua ikoyã àɔ gɛ́ mɔ́i. Gɔɔ pɔ́ ikoyã kuo, Lua i duuna
yãdao, 14 ãma sɛa Adamuwa e à gɛ̀ pɛ̀ Mɔiziwa ga ikokɛ̀ gbɛ̃́piiwa, baa gbɛ̃́ pɔ́ aai duunakɛ
lán Adamu zãayãwawaoɔ. Adamupiá gbɛ̃́ pɔ́ a mɔ taaɛ.
15 Ã́ma Lua gba muaa ń Adamu tàaeoo, asa lá dasi gà Adamu ado zãa yấwa yấi, Lua
gbɛ̃kɛ ń a gba pɔ́ lì dasila Yesu Kilisi ado gbɛ̃kɛ yấio dɛ beea. 16 Lua gba muaa ń gbɛ̃́ mɛ̀ndo
duunapioo. Tàae mɛ̀ndopi mɛ́ mɔ̀ ń yấkpalɛkɛao, ɔ̃ yấ zɔ̃̀lɛ gbɛ̃nazi̋naɔwa. Tàaeɔ mɔ̀ ń Lua
gbɛ̃kɛkɛanɛ́o, ɔ̃ yấ bɔ̀ ń gbɛ̃́ɔ na. 17 Lá Adamu ado tàae mɛ́ tò ga ikokɛ̀, Yesu Kilisi ado yấ
pɔ́ à mɔ̀ò zɔ̃ɔ dɛ beea. Aà yấi gbɛ̃́ pɔ́ Lua gbɛ̃kɛkɛ̀nɛ́ a tò yấ bɔ̀ńnɔ na gba ũɔ kible àizãna
guu. 18 Beewa lá tàae mɛ̀ndopi tò yấ zɔ̃̀lɛ bui píiwa, màa lɔ maakɛa mɛ̀ndopi ì to bui píi
bɔ maa, aai àizãnable. 19 Lá gbɛ̃́ mɛ̀ndo swấgbãa mɛ́ tò dasi gɔ̃̀ duundeɔ ũ, màa lɔ gbɛ̃́
mɛ̀ndo yãmaa mɛ́ a to dasi bɔ maa. 20 Ikoyã mɔ̀ kɛ́ tàae e àɔ kấfi yấiɛ. Lá duuna lɛ́ kấfi,
Lua gbɛ̃kɛ ı̀ɔ diadiɛ. 21 Lá duuna kiblea mɔ̀ ń gao, màa lɔ Lua gbɛ̃kɛ kiblea ì to wà bɔ maa,
wi̋ àizãnable ń wá Dii Yesu Kilisi gbãao.

6

Wá naa Kilisiwa

1 Wá o kpelewa ni? Wá gi wàɔ tɛ duunawa kɛ́ Lua gbɛ̃kɛ e àɔ kấfi yà̀? 2 Ő'o! Aawo! Wá
gbɛ̃́ pɔ́ wá dɛ gɛɔ ũ duuna yấ musu, kpelewa wá gi wàɔ tɛ duunawa lɔi? 3 Wá gbɛ̃́ pɔ́ wa
da'ilɛkɛ̀ Kilisi Yesu pɔ́ ũɔ, á dɔ̃ kɛ́ wá sấnuaànɔ aà ga guuo lɛ́? 4 Wa gaaànɔ, wà wá vi̋aànɔ
da'ilɛkɛa guu, lá Kilisi bɔ̀ gau ń a Mae gbãa gawideo, kɛ́ wápiɔ sɔ̃ wàɔ kú ń wɛ̃ni dafuo
màa.* 5 Lá wa naawà lán sàwakula ń gbalaowa aà ga guu, wá gɔ̃aànɔ màa aà vua guu lɔ.
6 Wá dɔ̃ kɛ́ wà wá kua zi pà lipãakɔ̃awa ń Kilisio, wá mɛ̀ duunde i midɛ, kɛ́ wásu wàɔ zɔble
duunaɛ lɔo, 7 asa gbɛ̃́ pɔ́ gà bɔ̀ duuna yấuɛ. 8 Lá wa ga ń Kilisio, wá a náai vi̋ kɛ́ wáɔ kuaànɔ
lɔ. 9 Wá dɔ̃ lá Kilisi bɔ̀ gau, a gaa vi̋ lɔo, ga iko vi̋wà lɔo. 10 Asa kɛ́ à gà, à gà duuna yấ musu
gɛ̃n doɛ, mɛ́ lá a ku tia, a ku Lua pɔ́ ũ. 11 Màa ápiɔ sɔ̃, à ázi̋a dilɛ gɛɔ ũ duuna yấ musu, íɔ
ku Lua pɔ́ ũ naa Kilisi Yesuwa. 12 A yấi ásu to duuna kible á mɛ̀ gɛwa, a dɔ́ɛ'ı̋i dɔaaɛ́ lɔo.
13 Ásu à á mɛgue kpa duunawa vãikɛbɔ ũo. Á ázi̋a kpa Luawa gàbɔɔ ũ, í á mɛguɔ kpawà
yãmaakɛbɔɔ ũ. 14 Ásu to duuna àɔ iko vi̋wá lɔo, asa á na ikoyã ɔzi̋o, sema Lua gbɛ̃kɛ.
15 Kpelewan wei? Lá wá kú ikoyã ɔzi̋ lɔo, sema Lua gbɛ̃kɛ ɔzi̋, wáɔ tɛ duunawa yà̀? Ő'o!
Aawo! 16 Á dɔ̃ tó a ázi̋a kpà gbɛ̃́wa, álɛ misiilɛɛ̀, á dɛ ade zɔ ũo lɛ́? Tó duuna a ázi̋a kpàwà,
á gaɛ. Tó a misi̋ilɛ Luaɛ sɔ̃, á bɔ maa. 17 Wa sáaukɛ̀ ń Luao, asa duuna zɔɔn á ũ yãa, ɔ̃ a
misi̋ilɛ yấ pɔ́ wa dàɛ́ zɛ́zɛɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo. 18 A bɔ duuna yấu, a gɔ̃ maakɛa zɔɔ ũ. 19 Málɛ
bee o gbɛ̃nazi̋na yã'oawa á gbãasai yấiɛ. Lá a á mɛ kpà yãa gbãsi̋ ń yãvãiɔwa zɔɔ ũ, a
vãikɛ̀, màa tia lɔ à á mɛ kpa maakɛawa zɔɔ ũ, á kua iɔ adoa. 20 Kɛ́ á dɛ duuna zɔɔ ũ yãa,
á bàa kú ń yãmaakɛaoo. 21 Ai kpele á è yấ pɔ́ á kɛ̀ yãa, à kɛ̀ɛ́ wíyã ũ tiaɔ musui? Yấpiɔ

* 5:12 Daa 3.6 † 5:12 Daa 2.17 * 6:4 Kls 2.12

midɛaá gaɛ. 22 Tiasa lá a bɔ duuna yá̃u, álɛ zɔble Luaɛ, ài pɔ́ á e mɛ́ kua adoa pɔ́ a midɛ ń
wɛ̃ni láasaio ũ. 23 Duuna aseaá gaɛ, ãma gba pɔ́ Lua ì dawɛ̃ɛ naa wá Dii Kilisi Yesuwa guu
mɛ́ wɛ̃ni láasai ũ.

7

Wá kú Mɔizi ikoyã ɔzĩ lɔo

1 Ma gbɛ́̃ɔ, málɛ yã'oɛ́ lán gbɛ́̃ pɔ́ Mɔizi ikoyã dɔ̃ɔwa. A dɔ̃ kɛ́ ikoyãpi iko vĩ gbɛ́̃wa gɔɔ pɔ́
a ku noa? 2 Màa ikoyãpi nɔzãe yè a zá̃wa gɔɔ pɔ́ a bɛ́̃ɛ. Tó gɔ̃ gà, ɔ̃ ikoyãpi ì polowà. 3 Gɔɔ
pɔ́ aà zá̃ kú, tó à gɔ̃̀ gɔ̃ pãle pɔ́ ũ, wa oɛ̀ dɔ́ɛ'ĩidɛɛ. Tó aà zá̃ gàɛ sɔ̃, ikoyãpi pòlowàn we. Tó
à gɔ̃̀ gɔ̃ pãle pɔ́ ũ sa, beeá dɔ́ɛ'ĩi yá̃n lɔo. 4 Màa ápiɔ sɔ̃ ma gbɛ́̃ɔ, a ga ikoyã musu Kilisi mɛ
guu, ɔ̃ a gɔ̃ gbɛ́̃ pɔ́ bɔ̀ gaupi pɔ́ ũ, kɛ́ wà e ká̃fĩakɛ Luaɛ. 5 Kɛ́ wá dàa dɔaawɛ̃ɛ yãa, ikoyã mɛ́
tò duuna ni wá dɛ́ wá mɛ guu, ɔ̃ wa ká̃fĩakɛ̀ gaɛ. 6 Tia sɔ̃ wa ga pɔ́ pɔ́ wá kú̃ zɔ ũpi yá̃ musu,
wa bɔ ikoyãu, ɔ̃ wálɛ zɔble Luaɛ zɛ́ dafu guu ń aà Nisĩna gbãao, i kɛ ikoyã lá zɛ́ zi no.
7 Wá o kpelewa ni? Lua ikoyãá duuna yà̃? Aawo bá! Ikoyãpi mɛ́ tò ma duuna dɔ̃̀. Tó
ikoyã i mɛ wasu pɔ́ bĩikɛoo,* dɔ̃ mi dɔ̃ lá pɔ́ bĩikɛa dɛo. 8 Duuna zɛkĩi è yá̃ pɔ́ Lua dĩlɛpiwa,
ɔ̃ a tò pɔ́pii ni ma dɛ. Asa kɛ́ má ikoyã dɔ̃o, duuna dɛmɛɛ yãe ũo. 9 Yãa kɛ́ má ikoyã dɔ̃o,
má bɛ́̃ɛɛ. Kɛ́ ma yãdilɛapi mà, duuna vù iu, 10 ɔ̃ ma ga. Yãdilɛa pɔ́ dɛ à wɛ̃ni kpaapi ga
ìmɛɛ. 11 Duuna zɛkĩi è yãdilɛapiwa, ɔ̃ à ma sãsã à ma dɛ yá̃pi sabai. 12 Beewa ikoyãpi
kua adoa, mɛ́ yá̃ pɔ́ Lua dĩlɛpi kua adoa, a zɛvĩ mɛ́ a maa. 13 Yãmaa mɛ́ tò ma gaa? Aawo
bá! Kɛ́ duuna e bɔ gupuau, ɔ̃ à yãmaa mɔaokɛ̀, a tò ma ga. Beewa wa duuna dɔ̃̀ duuna ũ
yãdilɛapi sabai.

Zĩkaa ń duunao

14 Wá dɔ̃ kɛ́ ikoyãpiá Lua yá̃ɛ. Mapi sɔ̃, dàaden ma ũ, má na duuna ɔzĩ. 15 Miliɔ yá̃ pɔ́
málɛ kɛ gbadɔ̃o, asa mili yá̃ pɔ́ má ye mà kɛ kɛo, yá̃ pɔ́ má ye mà kɛo ɔ̃ mi kɛ.† 16 Tó yá̃ pɔ́
má kɛ̀ i kpaaĩ ń ma pɔeãoo, ma we ikoyãpi maakɛi. 17 I kɛ mámɛ málɛ kɛo, duuna pɔ́ kú
ma guuɛ. 18 Má dɔ̃ yãmaa ku ma guuo, ma dàa maao. Miɔ ye mà yãmaakɛ, ãma mili fɔ̃
má kɛ̀o. 19 Yãmaa pɔ́ má ye mà kɛ, mili kɛo. Yãvãi pɔ́ má yeio ɔ̃ mi kɛ. 20 Tó yá̃ pɔ́ má yeio
ɔ̃ málɛ kɛ, i kɛ mámɛ málɛ kɛo, duuna pɔ́ kú ma guuɛ. 21 Má è tó má ye mà maakɛ, vãi mɛ́
ì dɔaamɛɛ. 22 Lua ikoyã mɛ́ ì kɛmɛɛ na ma sɔ̃ guu, 23 ãma má è iko pãle ku ma mɛ guu, ìɔ
zĩka ń iko pɔ́ kú ma nɔ̀sɛ guuo, a tò má na duuna iko pɔ́ kú ma mɛ guu ɔzĩ. 24 Ma wɛ̃nade
ia, démɛ a ma si ma mɛ̀ gɛɛ beewai? 25 Ma sáaukɛ̀ ń Luao! N wá Dii Yesu Kilisi gbãao.
Beewa ɔ̃ mi zɔble Lua ikoɛ ma làasoo guu, mɛ́ mi zɔble duuna ikoɛ ma dàa guu.

8

Zĩblea ń Lua Nisĩna gbãao

1 Yá̃ a zɔ̃lɛ gbɛ́̃ pɔ́ aa naa Kilisi Yesuwaɔwa lɔo, 2 asa naa Kilisi Yesuwa Lua Nisĩna
Wɛ̃nikpamade gbãa ma bɔ gbãa pɔ́ duuna ń gao lɛ́ mɔmɛɛ guu. 3 Yá̃ pɔ́ Mɔizi ikoyã i fɔ̃
kɛ̀o gbɛ̃nazĩna gbãasaikɛ yá̃i Lua kɛ̀. A azĩa Nɛ́ zĩ̀ gbɛ̃nazĩna ũ lán wá duundeɔwa duuna
woloawá yá̃i, ɔ̃ à widà duunawa a Nɛ́ mɛpi guu, 4 kɛ́ yá̃ pɔ́ ikoyã lɛ́ wɛɛlɛ sĩana kɛ wá gbɛ́̃
pɔ́ wá dàa lɛ́ dɔaawɛ̃ɛ lɔo, sema Lua Nisĩnaɔwa. 5 Gbɛ́̃ pɔ́ an dàa lɛ́ dɔaanɛ́ɔ ì laaidɔ ń dàa
yá̃wa. Gbɛ́̃ pɔ́ Lua Nisĩna lɛ́ dɔaanɛ́ɔ ì laaidɔ Lua Nisĩna yá̃wa. 6 Laaidɔa dàa yá̃waá gaɛ.
Laaidɔa Lua Nisĩna yá̃waá wɛ̃ni ń aafiaoɛ. 7 Laaidɔa dàa yá̃waá ĩisɛa ń Luaoɛ. Ade lí
misiilɛ Lua ikoyãɛo, a fɔ̃ seo. 8 Gbɛ́̃ pɔ́ an dàa lɛ́ dɔaanɛ́ɔ yá̃ lí ká Luaguo.
9 Apiɔ sɔ̃, á dàa lɛ́ dɔaaɛ́o, sema Lua Nisĩna, tó a kú á guu sĩana. Tó gbɛ́̃ Kilisi Nisĩna vĩ
sɔ̃o, a dɛ Kilisi gbɛ́̃ ũo. 10 Tó Kilisi kú á guu, baa tó á mɛ dɛ gɛ ũ duuna yá̃i, Lua Nisĩna dɛɛ́

* 7:7 Bɔa 20.17 † 7:15 Gal 5.17

wɛ̃ni ũɛ,* kɛ́ Lua tò yɑ̃́ bɔ̀ánɔ na yɑ̃́i. 11 Tó Lua pɔ́ Yesu bɔ̀ gau Nisi̋na kú á guu,† Lua pɔ́
Kilisipi bɔ̀ gau a wɛ̃ni kpá á mɛ̀ gɛpiwa ń a Nisi̋na pɔ́ kú á guu gbãao.
12 Ayãmɛto ma gbɛ̃́ɔ, wá tɛ́ wá dàai teasi no. 13 Tó á tɛ́ á dàai, á gaɛ. Tó a á yãvãikɛaɔ
mi̋dɛ ń Lua Nisi̋na gbãao sɔ̃, áɔ ku. 14 Gbɛ̃́ pɔ́ Lua Nisi̋na ì dɔaanɛ́ɔ mɛ́ Lua nɛ́ɔ ũ. 15 Asa tɑ̃́a
pɔ́ ì to wà zɔble ń vi̋ao mɛ́ diɛ́o, Lua Nisi̋na pɔ́ tò a gɔ̃ Lua nɛ́ɔ ũ ɔ̃ á vi̋, ɔ̃ wi wiilɛ Luawa ń aà
gbãao wi mɛ: Baa, wá Mae.‡ 16 Nisi̋napi mɛ́ ì owɛ̃ɛ wá sɔ̃u Lua nɛ́ɔn wá ũ. 17 Lá nɛ́ɔn wá
ũ, àizɛɛblenaɔn wá ũ. Lua àizɛɛblenaɔn wá ũ, wá ble sãnu ń Kilisioɛ. Tó wa taasikɛ̀aànɔ,
wáɔ kuaànɔ aà gawi guu.§

Wɛdɔa Lua gawii

18 Má è wá fɔ̃ gɔɔɛ bee taasi lɛɛũ ń gawi pɔ́ Lua a bɔowɛ̃ɛoo. 19 Lua pɔkɛaɔ píi wɛ́ dɔ aà nɛ́ɔ
bɔa gupuaui láasai. 20 Asa Lua tò a pɔkɛaɔ píi gɔ̃̀ dɔ̀ɔsaiɛ.* I kɛ an pɔeã no, Lua mɛ́ kɛ̀ màa,
kɛ́ wɛdɔaaàzi guu 21 dűnia a bɔ ɔ̃̀ɔkpaa pɔ́ àlɛ zɔbleɛ̀u, i dɛ̀ɛpoo Lua nɛ́ɔ gawi guu. 22 Wá
dɔ̃ Lua pɔkɛaɔ píi lɛ́ aaukɛ ń wãwão e tia. 23 I kɛ dűnia ado no, wá gbɛ̃́ pɔ́ wa Lua Nisi̋na è
gba sɛ̃́ia ũɔ, wálɛ aaukɛ kpɑ̃́ikpãi sɔ̃ e Lua àɔ gɛ́ wá boi, i wá sí a nɛ́ɔ ũ.† 24 Lua wá suabà,
kɛ́ wà wɛdɔ beei. Pɔ́ pɔ́ wa è ń wɛ́oá wɛdɔia yɑ̃́ɛ lɔo. Démɛ ì wɛdɔ pɔ́ pɔ́ a èi lɔi? 25 Tó wá wɛ́
dɔ pɔ́ pɔ́ wi eozi sɔ̃, wiɔ dɑ̃́ ń mɛnaoɛ.
26 Beewa sɔ̃ Lua Nisi̋na ì dɔwálɛ wá gbãasai guu, asa wá wabikɛa dɔ̃ a zɛ́wao, ɔ̃ Lua
Nisi̋na ì kulɛkɛwɛ̃ɛ Luaɛ ń aau pɔ́ a yɑ̃́ gɛ̃̀ oaao. 27 Lua ì nɔ̀sɛ guu e, mɛ́ a a Nisi̋na làasoo
dɔ̃, asa Lua Nisi̋na ì kulɛkɛ Lua gbɛ̃́ɔnɛ lá Lua yeiwaɛ. 28 Wá dɔ̃ kɛ́ yɑ̃́pii ì bɔ maa gbɛ̃́ pɔ́ ye
Luaziɔnɛ, gbɛ̃́ pɔ́ à ń sisi à ń sɛ́ lá àlɛ yáwaɔ. 29 Asa Lua di̋lɛ za káau gbɛ̃́ pɔ́ a dɔaa ń dɔ̃ɔ bɔ
a Nɛ́wa, kɛ́ aàɔ dɛ vi̋i ũ dãuna dasiɔnɛ. 30 Gbɛ̃́ pɔ́ à ń dílɛ za káaupiɔ ɔ̃ à ń sisi, ɔ̃ a tò yɑ̃́ bɔ̀ ń
gbɛ̃́ pɔ́ à ń sisipiɔ na, ɔ̃ à a gawi li̋ gbɛ̃́ pɔ́ a tò yɑ̃́ bɔ̀ńnɔ napiɔnɛ.
31 Wá o kpelewa yɑ̃́ beeɔ musu ni? Lá Lua zɛ̀wanɔ, démɛ a bɔ wá kpɛi? 32 Lá i gí ń azi̋a
Nɛ́oo, à aà kpà wápii yɑ̃́i, a wá gba pɔ́pii lɔo lé? 33 Démɛ a bɔbɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sɛ́ɔi? Luapi
mɛ́ tò yɑ̃́ bɔ̀wanɔ na. 34 Démɛ a yãdawálai? Kilisi Yesu gà à ɛ̀a vù. A ku Lua ɔplaai, àlɛ
kulɛkɛɛ̀wɛ̃ɛ. 35 Bɔ́mɛ a wá kɛ̃́ Kilisi yeawáziwai? Taasi ge wɛ́tɛ̃a ge i̋adama ge nɔana ge
taasidekɛ ge kai ge fɛ̃nda, an kee a fɔ̃́e? 36 A ku lá guu wà mɛ̀:
N yɑ̃́i wá kú ga lɛ́zi̋ za kɔɔ e oosi,
wi̋ wá dilɛ lán sã pɔ́ wa ń kòlokpaɔwa.‡
37 Yɑ̃́ beeɔ píi guu wálɛ zi̋ble àannɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ yewázi gbãao. 38 Asa má dɔ̃ sɑ̃́asã kɛ́ ga ge
wɛ̃ni ge malaikaɔ ge tɑ̃́aɔ ge tia yɑ̃́ ge zia yɑ̃́ ge gbãadeɔ 39 ge musupɔɔ ge zi̋́lɛpɔɔ ge Lua
pɔkɛa pãleɔ, an kee a fɔ̃ wá kɛ̃́ Lua yeawáziwa naa wá Dii Kilisi Yesuwa guuo.

9

Lua Isailiɔ sɛa

1 Málɛ si̋ana'o naa Kilisiwaɛ, málɛ ɛɛtoo. Lua Nisi̋na pɔ́ dɔ̀aa ma làasooɛ mɛ́ dɛmɛɛ yɑ̃́pi
seelade ũ. 2 Ma pɔsia kɛ̀ zài, ma nɔ̀sɛ ì̋ɔ yaa gɔɔpiiɛ. 3 Má fɔ̃ wabikɛ Luawa aà ma kɛ̃
Kilisiwa, aà láaikɛa ma Isaili deeɔ gbɛu. 4 Ampiɔ ɔ̃ Lua ń sɛ́ a nɛ́ɔ ũ,* à a gawi ɔ̀lɔnɛ́, aà
bàa kúńnɔ, à a ikoyã kpàmá, à lousisia dànɛ́, à lɛgbɛ̃̀nɛ́. 5 Aa dɛ Lua gbɛ̃́ káauɔ buiɔ ũ, mɛ́
an bui guu ɔ̃ Kilisi pɔ́ dɛ pɔ́piia bɔ̀u gbɛ̃nazi̋na ũ. Ɔmɛ Lua pɔ́ kũ̀ wàɔ a sáaukpa gɔɔpii ũ.
Ami̋.
6 I kɛ yɑ̃́ pɔ́ Lua ò lɛ̀lɛ pã no, asa Isaili píi mɛ́ Isaili zálala ũo. 7 I kɛ Ablahaũ bui píi mɛ́
Ablahaũpi nɛ́ɔ ũ Luaɛo, asa Lua ò Ablahaũɛ à mɛ̀, Izaaki buiɔ ɔ̃ wàli onɛ́ aà buiɔ.† 8 Beewa
i kɛ nɛ́ pɔ́ à ń í ń pɔeãoɔ mɛ́ Lua nɛ́ɔ ũo, nɛ́ pɔ́ à ń í Lua lɛgbɛ̃a musuɔ mɛ́ dɛ buipiɔ ũ. 9 Asa

* 8:10 Zãa 6.63 † 8:11 1Kln 3.16 ‡ 8:15 Maa 14.36 § 8:17 Gal 4.5-7 * 8:20 Daa 3.17-19 † 8:23 2Kln
5.2-4 ‡ 8:36 Soũ 44.23 * 9:4 Bɔa 4.22 † 9:7 Daa 21.12

Lua lɛgbɛ̀̃ à mɛ̀: Má ɛa mɔ zii maa'i, Sala i nɛ'i gɔ̃ɛ ũ.‡ 10-12 I kɛ beeɛ adoo. Lua ì gbɛ́̃ɔ sɛ
lá àlɛ yáwaɛ, i kɛ an yãkɛa yấi no, kɛ́ à ń sisiɛ. Beewa kɛ́ Lɛbɛka sìaɔ nɔsì ń wá dezi káau
Izaakio, e àɔ gɛ́ ń ii, e aaɔ gɛ́ maa ge vãikɛi, Lua ò Lɛbɛkaɛ a pɔ́ bɔ̀ káau a gɔ̃ nɛ́ ũ gbɛ́̃ zấɛ.§
13 Lá a kɛ̃a láuwa wà mɛ̀:
Má ye Yakɔbuzi,
Esau sɔ̃, má yeio.*
14 Wá o kpelewa ni? Yãvãi ku Lua kɨ́i yằ? Aawo bá! 15 Asa a ò Mɔiziɛ,
gbɛ́̃ pɔ́ á ye sùuukɛaànɔ ɔ̃ á kɛ,
mɛ́ gbɛ́̃ pɔ́ á ye wɛ̃nadɔ̃ɛ̀ ɔ̃ á dɔ̃ɛ̀.†
16 Ayãmɛto Lua gbɛ́̃ɔ sɛa i bɔ gbɛ̃nazìna pɔeã guuo ge an kɔaikɛa, à bɔ̀ Lua sùuu guuɛ.
17 Asa lá guu Lua ò Falaɔ̃ɔɛ à mɛ̀: Ma n kpa kpalau kɛ́ mà a gbãa ɔlɔ gbɛ́̃ɔnɛ n musuɛ, ma
tɔ́ i li dúniaa píi.‡ 18 Beewa gbɛ́̃ pɔ́ a ye sùuukɛaànɔ ì kɛaànɔɛ, mɛ́ gbɛ́̃ pɔ́ a ye aà swấgbãa
kú, ì kú.
19 Á gbɛ̃e a ma la, bɔ́yãi Lua lɛ́ gbɛ́̃ɔ tàae e lɔi? Démɛ a fɔ̃ gi Lua pɔeãi? 20 N gbɛ̃nazìna
ia, dén n ũ n gbasa n yấzãsì Luawai? Oo a a bona la, bɔ́yãi n ma bo kɛ́waia?§ 21 Oobona
zɛvì à oo swãde ń oo swãsaio bo ń gì doũ pɔ́ á tòtooo lé? 22 Tó Lua ye à a pɔkũma ɔlɔnɛ́ kɛ́
aa a gbãa dɔ̃, mɛ́ à mɛna zɔ̃ɔ kɛ̀ ń gbɛ́̃ pɔ́ dɛ à pɔkũmabɔbɔmá à ń kaalɛɔ sɔ̃ bɛ! 23 Tó à bee
kɛ̀, kɛ́ gbɛ́̃ pɔ́ dɛ à sùuukɛńnɔ à dɔ̀aa ń kɛkɛ aa gɛ̃ a gawi guuɔ a gawi zɔ̃ɔ dɔ̃ɛ sɔ̃ bɛ! 24 Gbɛ́̃
pɔ́ Lua ń sisi à ń sɛ́piɔn wá ũ. I kɛ Yudaɔnɛ ńdoo, ń buipãleɔɛ sɔ̃. 25 Lá Lua ò ãnabi Ozee lá
guuwa à mɛ̀:
Bui pɔ́ dɛ ma gbɛ́̃ɔ ũoɔ ɔ̃ má onɛ́ ma gbɛ́̃ɔ.
Bui pɔ́ má yeńzioɔ ɔ̃ máɔ yeńzi.*
26 Gua pɔ́ Lua ònɛ́ aa dɛ a gbɛ́̃ɔ ũo,
we wa ounɛ́ Lua bɛ́̃ɛpi nɛ́ɔ.†
27 Isaia wiilɛ̀ Isailiɔ yấ musu à mɛ̀:
Baa tó Isailiɔ dasi lán ísialɛ ũfãawa,
an kɔ̃naɔ mɛ́ a bɔ.
28 Asa Dii a yấ pɔ́ a ò kɛ dúniau,
mɛ́ a a midɛ zɛzɛsaiɛ.‡
29 Lá Isaia dɔ̀aa òwa à mɛ̀:
Tó Dii Zìgɔ̃de i wá buieɔ to yãao,
dɔ̃ wa gɔ̃ lán Sɔdɔũdeɔwa,
wí bɔ Gɔmɔɔdeɔwa.§

Isailiɔ gia Kilisi baonai

30 Wá o kpelewaɛ sa? Buipãleɔ lɛ́ wɛɛlɛ Lua to yấ bɔńnɔ nao, ɔ̃ a tò à bɔ̀ńnɔ na. A tò yấ
bɔ̀ńnɔ na a náai pɔ́ aa kɛ yấiɛ. 31 Isailiɔ sɔ̃ aalɛ wɛɛlɛ Lua to yấ bɔńnɔ na ikoyã musu, ɔ̃ i
bɔńnɔ nao. 32 Bɔ́yãi ni? Kɛ́ aa ye Lua to yấ bɔńnɔ na an yãkɛa yấ yấiɛ, i kɛ aà náaikɛa yấi
no. Aa gɛ̃mbɔlɛ gbɛ pɔ́ ì ń pấlɛwa, 33 lá a kɛ̃a láuwa:
Gwa, málɛ gbɛ pɔ́ ì to wà gɛ̃mbɔlɛ dilɛ Siɔna,
gbɛsi pɔ́ ì to wà fu.
Wí a gbɛ́̃ pɔ́ lɛ́ aà náaikɛ kũo.*

10

1 Ma gbɛ́̃ɔ, yấ pɔ́ má yei ma sɔ̃ guu, málɛ a wabikɛ Luawa mɛ́ Isailiɔ suabaa ũ. 2 Má dɛ
a seelade ũ, kɛ́ aa ãiavì ń Lua yấo, ãma an wɛ́ kɛ̃ao. 3 Asa aa lá Lua ì to yấ bɔńnɔ na dɔ̃o,

‡ **9:9** Daa 18.10 § **9:10-12** Daa 25.23 * **9:13** Mal 1.2-3 † **9:15** Bɔa 33.19 ‡ **9:17** Bɔa 9.16 § **9:20** Isa 45.9
* **9:25** Oze 2.25 † **9:26** Oze 2.1 ‡ **9:28** Isa 10.22-23 § **9:29** Isa 1.9 * **9:33** Isa 28.16

ɔ̃ aaȉɔ wɛɛlɛ yã́ bɔńnɔ na ń ńzȉa gbãao. Aai lá Lua ȉ to yã́ bɔńnɔ na sio. 4 Asa Kilisi Mɔizi
ikoyã lɛpàpa, ɔ̃ yã́ ȉɔ bɔ ń aà náaikɛnaɔ na. 5 Lá ikoyã ȉ to yã́ bɔńnɔ na ɔ̃ Mɔizi ò a taalau à
mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ yã́pi kũa aɔ ku a sabai.* 6 Lá luanaaikɛa ȉ to yã́ bɔńnɔ na a ò à mɛ̀:
Ńsu o n nɔ̀sɛu,
démɛ a gɛ́ luabɛ à Kilisi pilaio,
7 ge démɛ a gɛ́ bɛdau à Kilisi bɔ gauio.
8 Yã́ pɔ́ a òn kɛ:
Yã́pi kunnɔ kãi,
a kú ń lɛ́u ń n nɔ̀sɛo.†

Luanaaikɛa yã́ pɔ́ wi a waasokpa ɔ̃n yã́pi ũ. 9 Tó ń ò ń lɛ́o gupuau Yesu mɛ́ Dii ũ, mɛ́ ń a
náai vȉ n nɔ̀sɛu Lua aà bò gau, a n suaba. 10 Asa yã́pi náai vȉa nɔ̀sɛu ȉ to gbɛ̃́ bɔ maa, mɛ́
yã́pi oa ń lɛ́o ȉ gbɛ̃́ suaba. 11 A kɛ̃a Luayãtaalau wà mɛ̀, wí a gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ aà náaikɛ kũo.‡
12 Yudaɔ ń buipãleɔ dodoa kɔ̃ɛo, asa ampii an Dii doũɛ, ȉ kã́ȁakɛ a sȉsinaɔnɛ píi. 13 Asa
Dii sȉsinaɔ bɔ píiɛ.§ 14 Kpelewa aa aà sísi aà náaikɛsaii? Kpelewa aa aà náaikɛ aà yã́
masaii? Kpelewa aa aà yã́ ma waasokɛnasaii? 15 Tó wi waasokɛnaɔ zȉmáo, kpelewa aa
waasokɛnɛ́i? A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀: Baonakpanaɔ mɔa na.* 16 Ańma gbɛ̃́pii i baonapi
sio. Ɔ Isaia mɛ̀: Dii, démɛ wá yã́ sȉi? † 17 Beewa luanaaikɛa ȉ bɔ aà yãmaa kȉiɛ, mɛ́ yã́piá
Kilisi yã́ɛ. 18 Ma mɛ̀ yóo! Aai mao lé? Aa mà.
An lɔɔ tà dṹnia guu píi,
an yã'oa gɛ̀ e tɔɔlɛ lɛ́wa.‡
19 Ma mɛ̀ yóo! Isailiɔ i dɔ̃ lé? Mɔizi dɔ̀aa ò à mɛ̀:
Má tó bui pɔ́ aa dɛ ma gbɛ̃́ ũoɔ á pɔ fɛlɛɛ́,
má tó á pɔ pa bui wɛ́siadeɔ yã́ musu.§
20 Ɔ Isaia sɔ̃dȉlɛ à Lua lɛdɔɛkɛ̀ à mɛ̀:
Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ma kȉi wɛɛlɛoɔ mɛ́ ma e,
ma azȉa ɔ̀lɔ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ma gbɛaoɔnɛ.*
21 Isailiɔ yã́ musu sɔ̃ Lua ò:
Za kɔɔ e oosi ma ɔdɔ̀ bui swã́gbãade pɔ́ fɛ̀manɔɔzi.†

11

Lua i Isailiɔ vũaao

1 Ma mɛ̀ yóo! Lua azȉa gbɛ̃́ɔ vũaa yã̀? Aawo bá! Mapi, Isailin ma ũ. Ablahaũ buin ma ũ
Bɛ̃yãmɛɛ bui guu.* 2 Lua i a gbɛ̃́ pɔ́ à dɔ̀aa ń dɔ̃ɔ vũaao. Ań Ɛlia yã́ pɔ́ kú lá guuɛ bee dɔ̃o lé?
Kɛ́ à gɛ̀ ń Isailiɔ yã́o Lua kȉi à mɛ̀: 3 Dii, aa n ãnabiɔ dɛ̀dɛ, aa n gbagbakȉiɔ dɛ̀ɛlɛ. Mámɛ ma
gɔ̃ mado, ɔ̃ aalɛ ma wɛ.† 4 Lua ò Ɛliaɛ kpelewa ni? A mɛ̀ á gbɛ̃́ pɔ́ aai kúlɛ tã́aɛoɔ kũa a pɔ́
ũ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sopla (7.000).‡ 5 Màa an kɔ̃na pɔ́ Lua ń sɛ́ a gbɛ̃kɛ guuɔ gɔ̃ gbã lɔ. 6 Lá
à ń sɛ́ a gbɛ̃kɛ guu, i kɛ an yãkɛa yã́i no. Tó màa no, dɔ̃ Lua gbɛ̃kɛaɔ gbɛ̃kɛ ũo. 7 Kpelewan
wei? Isailiɔ i yã́ pɔ́ wàlɛ wɛɛlɛ eo, ãma an gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sɛ́ɔ è. Gbɛ̃́ kȉniɔ nɔ̀sɛ tàta, 8 lá a kɛ̃a
láuwa wà mɛ̀:
Lua kɛmazȉ'ũ kpàńzi,
ɔ̃ an wɛ́ lɛ́ gu'eo,
an swã́ lɛ́ yãmao e ń a gbão.§
9 Davidi ò lɔ:

* 10:5 Lev 18.5 † 10:8 Iko 30.12-14 ‡ 10:11 Isa 28.16 § 10:13 Yoɛ 3.5 * 10:15 Isa 52.7 † 10:16 Isa 53.1
‡ 10:18 Soũ 19.4 § 10:19 Iko 32.21 * 10:20 Isa 65.1 † 10:21 Isa 65.2 * 11:1 Flp 3.5 † 11:3 1Kia 19.10
‡ 11:4 1Kia 19.18 § 11:8 Iko 29.3, Isa 29.10

To an dikpɛkɛa gɔ̃nɛ́ bai ũ, wà ń kṹ,
to à yã'inɛ́, wà tɔsimá.
10 To an wɛ́ siakũ kɛ́ aasu gu'eo,
to an wó gɔ̃ koolonnɔ gɔɔpii.*

11 Ma mɛ̀ yóo! Kɛ́ Isailiɔ fùa, aa lɛ̀lɛ míɔmiɔ yɑ̃̀? Aawo bá! An tàaeɔ yɑ̃́i Lua buipãleɔ
suabà, kɛ́ Isailiɔ nɔ̀sɛ fɛlɛ yɑ̃́i. 12 Lá an tàaeɔ mɛ́ tò dṹnia kɑ̃́fia è, mɛ́ an lɛ́lɛa mɛ́ tò buipãleɔ
kɑ̃́fia è, tó Isailipiɔ sù ń pá ziu, wa bee o lɔa?

13 Málɛ yɑ̃'o á buipãleɔnɛ sa. Lá má dɛ zĩ̀na ũ á buipãleɔ kĩ́i, máɔ ma zĩ̀ sáaukpaɛ, 14 kɛ́
mà azĩ̀a buiɔ nɔ̀sɛ fɛlɛ, mí ń gbɛ̃eɔ suabaɛ. 15 Lá Lua gia Isailiɔzi mɛ́ tò dṹnia kɛ̀anɔ na, tó
à ɛ̀a ń sí lɔ, bee aɔ dɛai? Bee aɔ dɛ wɛ̃ni ũ gɛɔnɛɛ.

16 Tó wà pɔ́wɛn káau kpà Luawa,† a bṹu gɔ̃̀ aà pɔ́ ũɛ. Tó lízĩ̀na dɛ Lua pɔ́ ũ, a gɔ̃naɔ dɛ
aà pɔ́ ũ lɔɛ. 17 Lua kuli zálala gɔ̃naeɔ zɔ̃̀zɔ̃, ɔ̃ à n gbɛ̃́ pɔ́ ń dɛ kuna lí ũ pɛ̀ an gbɛu, kɛ́ ǹyɔ̃ kú
ń kuli maa zĩ́na gbãao. 18 Nsu saka kuli zálala gɔ̃na pɔ́ a zɔ̃̀zɔ̃ɔguo. Kpelewa ńyɔ̃ ĩ́anadãi?
N kú lízĩ̀na sabaiɛ, i kɛ lízĩ̀na mɛ́ kú n sabaio. 19 N mɛ̀ à ligɔ̃napiɔ zɔ̃̀zɔ̃ kɛ́ à n pɛ an gbɛu
yɑ̃́iɛ. 20 Màaɛ, à ń zɔ̃zɔ̃ kɛ́ aai a náaikɛo yɑ̃́iɛ. Mpi sɔ̃ n gɔ̃ n luanaaikɛa yɑ̃́i. Nsu wala kɛo.
Laaika! 21 Lá Lua i gí lí zálala gɔ̃naɔ zɔ̃zɔ̃io, a gí n zɔ̃i sɔ̃o. 22 Gwa lá Lua maa mɛ́ a pãsĩ̀. A
pãsĩ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa fùwaɔ, mɛ́ a maanɛ, tó n zɛ ń aà maao. Tó màa no, a n zɔ̃ sɔ̃ɛ. 23 Tó Isailiɔ ń
luanaaikɛsai tò, a ɛa ń pɛ́ n gbɛuɛ, asa a ń pɛa ń gbɛu gbãa vĩ̀. 24 Lua n zɔ̃ kuna líwa à n pɛ
kuli zálalawa, lá wĩ̀li kɛowa. Lá a kɛ̀ màa, kù ligɔ̃n zálalaɔ ɛa pɛa ńzĩ̀a líwa zɛvĩ̀ dɛ beelao
lé?

Isailiɔ suabaa gbɛzã

25 Ma gbɛ̃́ɔ, má ye àɔ asiiyãɛ bee dɔ̃, kɛ́ á wɛ́ su àɔ sia, à ázĩ̀a dilɛ waladeɔ ũo yɑ̃́i. Isaili
kĩ̀niɔ swɑ̃́ gbãakṹ gĩ̀a e buipãleɔ gɛ̃a kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́iu lɛ́ kaɛ. 26 Bee gbɛa Lua a Isailiɔ
suaba píi lá a kɛ̃a láuwa wà mɛ̀:
Suabana a bɔ Siɔna,
a Yakɔbu buiɔ kɛ̃ luadɔ̃saiwa.
27 Ma bàakuańnɔ
gɔɔ pɔ́ má ń duuna kɛ̃́má yɑ̃́n we.‡
28 Baona yɑ̃́ musu aa dɛ Lua ibɛɛɔ ũ á yɑ̃́i. Lua gbɛ̃́ɔ sɛa yɑ̃́ musu aa dɛ Lua yenzideɔ ũ an
deziɔ yɑ̃́i. 29 Asa Lua lí déndɔ̃mɛɛ kɛ gba pɔ́ á dàɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ a ń sisi a ń sɛ́ɔ yɑ̃́ musuo. 30 A̋
buipãleɔ i Lua yãma yãao. Tiasa Lua sùuukɛ̀ánɔ kɛ́ Isailiɔ i aà yãmao yɑ̃́i. 31 Màa Isailiɔ lɛ́
Lua yãma tiao, kɛ́ Lua e sùuukɛánɔ, i gbasa sùuukɛńnɔ. 32 Lua yãmasai kpà gbɛ̃́piizi, kɛ́
aà e sùuukɛńnɔ píi yɑ̃́iɛ.
33 Lua ɔ̃nɔ ń a dɔ̃ao zɔ̃ɔkɛ lɛ́ vĩ̀o.
Gbɛ̃e yɑ̃́ pɔ́ àlɛ yá yáasi dɔ̃ píio.
Gbɛ̃e a fɔ̃ à aà zɛ bɔɔlɛkɛo.§
34 Démɛ Dii làasoo dɔ̃i?
Démɛ yãdàɛ̀ aà lɛdamade ũi?*
35 Dé Dii fĩasɛ̀wà a gbasa boɛ̀i?†
36 Pɔ́pii bɔ̀ aà kĩ́iɛ,
aa kú ń aà gbãao,
mɛ́ aa ku aà pɔ́ ũ.‡
Wàɔ aà tɔbɔ gɔɔpii. A̋mi.

* **11:10** Soũ 69.23-24 † **11:16** Nao 15.20-21 ‡ **11:27** Isa 59.20-21 § **11:33** Isa 55.8 * **11:34** Isa 40.13 † **11:35** Yob 41.3 ‡ **11:36** 1Kln 8.6

12

Zi̍kɛa Luaɛ

1 Ayã̌mɛto ma gbɛ̃́ɔ, lá Lua wɛ̃nadɔ̃̀wɛ̃ɛ màa, ma wabikɛ̀wá à ázi̍a kpawà sa'obɔ bɛ̃́ɛ
sãasai pɔ́ ì kaaàgu ũ. Beewa wi̍ kúlɛ̀ɛ a zɛ́wa. 2 A̋su tɛ dṹnia tiaɛ bee tufaio. A̋ to Lua
á lilɛ, á làasoo i dafukũ, kɛ́ à e à aà pɔeã dõ, yã́ pɔ́ maa mɛ́ ì kɛɛ̀ mɛ́ à àsaa.
3 Gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua kɛ̀mɛɛ yã́i ɔ̃ málɛ o ápiiɛ, ásu ázi̍a maabo dɛ a maa lɛ́ao. A̋ baade azi̍a dilɛ
a si̍ana lɛ́u, lá Lua aà gbà zɛ́ aà a náaikɛwa. 4 Gbɛ̃nazi̍na mɛ̀ mɛ̀ndo guɔ vi̍ dasi, an baade
ń a zi̍oɛ. 5 Màaɛ, baa ń wá dasikɛo, wá mɛ doũ naa Kilisiwaɛ, wá dɛ kõ mɛguɔ ũ.* 6 Wá
gba dodoa kɔ̃ɛ lá Lua dàwɛ̃ɛ a gbɛ̃kɛ guuwa.† Tó ã̌nabikɛkɛgba ń vi̍, kɛ n luanaaikɛa lɛ́u.
7 Tó dɔnlɛdekɛɛ, dɔńlɛ. Tó yã̌daanɛ́ɛ, danɛ́. 8 Tó lɛdaamaɛ, damá. Tó gbadaaɛ, da bi̍isai. Tó
dɔaanakɛɛ, kɛ ń ã̌iao. Tó wɛ̃nadɔ̃anɛɛ, dɔ̃nɛ́ ń pɔnao.
9 A̋ɔ yekɔ̃i ń nɔ̀sɛmɛndoo. A̋ mikɛ̃ vã̌iwa, í zɛ ń maao. 10 A̋ɔ gbɛ̃kɛ vi̍ ń kɔ̃o nana. A̋ɔ
kɔ̃ kpɛla ń pɔnao. 11 A̋ɔ ã̌iavi̍ zígbiasai, á mɛ iɔ wã̌a Dii zi̍ guu. 12 A̋ pɔnakɛ yã́ pɔ́ á wɛ́
dɔi yã́ musu. A̋ mɛnafɔ̃ taasikɛa guu. A̋ mɛkpa wabikɛawa. 13 A̋ dɔnlɛkɛ Lua gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́ lɛ́
kɛ̃́sã̌máɔnɛ. A̋ wɛtã ń nibɔfɔ̃ao. 14 A̋ samaa'o á i̍adamadeɔnɛ. A̋ samaa'onɛ́, ásu ń kao.‡ 15 A̋
pɔnakɛ ń pɔnakɛnaɔ. A̋ ɔ́ɔlɔ ń ɔɔlɔnaɔ. 16 A̋ nɔ̀sɛdoũ̌kɛ ń kɔ̃o. A̋suli dɛnlawɛɛlɛo. A̋ gbɛ̃́kpa
ń yɛ̀ɛɛsaideɔ. A̋suli ázi̍a dilɛ yã̌dɔ̃naɔ ũo.§ 17 A̋suli vã̌i fi̍abo ń vã̌ioo. Ali yã́ pɔ́ maa gbɛ̃́piiɛ
kɛ. 18 Tó a kɛ, àɔ na ń gbɛ̃́piio lá á fɔ̃́ lɛ́u. 19 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, ásuli tɔsi gbɛ̃́wao, à aà tó ń
Luao. A ku lá guu wà mɛ̀:
Dii mɛ̀ ámɛ á tɔsimá,
ámɛ á fi̍abonɛ́.*
20 Tó nɔana lɛ́ n ibɛɛ dɛ, blɛ kpawà. Tó imiɛ, ǹ aà gba í. Tó ń kɛ̀ màa, ńlɛ aà ɔ kaɛ̀ a lɛ́uɛ.†
21 Nsu to vã̌i zi̍blemao. Zi̍ blewà ń maao.

13

Misiilɛa bùsu gbã̌adeɔnɛ

1 Gbɛ̃́pii misiilɛ bùsu gbã̌adeɔnɛ, asa ikoe ku Lua lɛ́ saio. Lua mɛ́ gbã̌ade pɔ́ kúɔ di̍lɛ
píi. 2 Ayã̌mɛto gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ gbã̌ade yã́ kpɛ, ade bɔ̀ yã́ pɔ́ Lua di̍lɛ kpɛɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ ń kpɛ́ɔ
ńzi̍a dàyã̌uɛ. 3 I kɛ maakɛnaɔ mɛ́ lí vi̍akɛ kpalablenaɔnɛo, sema vã̌ikɛnaɔ. Tó ń ye ǹ vi̍akɛ
gbã̌adeɛo, maakɛ, i n sáaukpa. 4 Gbã̌adeá Lua zi̍kɛnaɛ n aafia yã́i. Tó n vã̌ikɛ̀ sɔ̃, vi̍akɛɛ̀,
asa a fɛ̃nda looa pã no. Lua zi̍kɛnaɛ, ì tɔsiɛ̀ vã̌ikɛnawaɛ. 5 A yã́i tò a maa àli misiilɛnɛ́. I kɛ
i̍adama yã́i ado no, á làasoo yã́iɛ lɔ. 6 Bee yã́i i wɛ̃̀'ɔ̃a kpái sɔ̃, asa gbã̌adeɔá Lua zi̍kɛnaɔnɛ,
aalɛ zi̍pi kɛɛ̀ɛ. 7 Ali fi̍abonɛ́ píi. Ali wɛ̃̀'ɔ̃a kpá a sinawa, íli á pɔ́ɔ lá sí lɔ. Ali misiilɛ gbɛ̃́ pɔ́ dɛ
à misiilɛɛ̀. Ali gbɛ̃́ pɔ́ dɛ à aà yã̌da yã̌da.*

Gɔɔ kà kã̌i, wàɔ yekɔ̃i

8 A̋suli gbɛ̃e fi̍a sɛo, sema yeakɔ̃i bàasio. Gbɛ̃́ pɔ́ ye a gbɛ̃́deezi, Lua ikoyã̌ pɛ̀ɛwàɛ. 9 Wà
mɛ̀ ńsuli wúlɛ ń gbɛ̃pã̌le nɔoo, ńsuli gbɛ̃dɛo, ńsuli kpã́i'oo, ńsuli pɔ́ bi̍ikɛo.† Yã́piɔ ń yã̌dilɛa
pã̌le pɔ́ kúɔ píi kú yã́ɛ bee guuɛ wà mɛ̀: Nyɔ̃ ye n gbɛ̃́deezi lá nzi̍a wɛ̃niwa.‡ 10 Tó gbɛ̃́ ye
gbɛ̃́i, i̍li vã̌ikɛ a gbɛ̃́deeɛo. Yeakɔ̃i mɛ́ Lua ikoyã̌papaa ũ.
11 A kɛ màa, asa á gɔɔ pɔ́ wá kuwàɛ dõ. A̋ vua iu gɔɔ kà, asa wá suabaa kã̌i tia dɛ gɔɔ pɔ́
wa Yesu náaikɛ̀la. 12 Gwã̌asi̍na kà zã̀, gudɔa mɛ́ kã̌i. Wà gusia yã́ kɔ́lɛ, wí gupua gɔ̃kɛbɔɔ
sɛ́lɛ. 13 Wàɔ kú wá dɔ̀ɔwa fã̌anɛ gbɛ̃́ɔ ũ lalasi kɔ̃̀ɔ ń wɛ̃dɛkɛao sai nɔdã̌akpaa ń wisaiyã̌o sai,
lɛkpaa ń zaakɔ̃uo sai. 14 A Dii Yesu Kilisi ɔlɛsɛ́. A̋suli tó á dàa zi dɔaaɛ́ à dɔ́ɛ'i̍i kɛo.

* 12:5 1Kln 12.12 † 12:6 1Kln 12.4-11 ‡ 12:14 Luk 6.28 § 12:16 Yaa 3.7 * 12:19 Iko 32.35 † 12:20 Yaa
25.21-22 * 13:7 Mat 22.21 † 13:9 Bɔa 20.13-17 ‡ 13:9 Lev 19.18

14

Kɔ̃ tàae'ea

1 A gbɛ̃́ pɔ́ busɛ luanaaikɛa guu dilɛ yãkelesai. 2 Gbɛ̃e kũa á fɔ̃ pɔ́pii ble, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a
luanaaikɛa busɛ lí nɔ̀ɔ soo.* 3 Gbɛ̃́ pɔ́ ì pɔ́pii ble suli saka gbɛ̃́ pɔ́ lí pɔ́pii bleoguo, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́
lí pɔ́pii bleo suli gbɛ̃́ pɔ́ ì pɔ́pii ble tàae eo, asa Lua aà sì̃ɛ. 4 Dén n ũ kɛ́ ńlɛ gbɛ̃pãle zì̃kɛna
tàae ei? Tó a fɔ̃́ ge a fɔ̃o no, aà Dii yã́ɛ. A fɔ̃́, asa Dii gbãa a to aà fɔ̃́. 5 Gbɛ̃e kũa gɔɔ na
dɛkɔ̃a, mɛ́ gbɛ̃pãle kũa gɔɔpii sáaɛ. Baade a sɔ̃ dadoũ ń yã́ pɔ́ à zɛ̀ò. 6 Gbɛ̃́ pɔ́ ì gɔɔ bɔ ì bɔ
Dii yã́iɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ ì pɔ́pii ble, ì ble ń Dii gbãaoɛ, ì Lua sáaukpa. Gbɛ̃́ pɔ́ ì pɔ́ tɛ̃́ ì tɛ̃ Dii yã́iɛ, ì
Lua sáaukpa. 7 Gbɛ̃e líɔ ku azì̃a yã́io, gbɛ̃e lí ga azì̃a yã́io. Tó wá kú, wá kú Dii pɔ́ ũɛ, 8 tó
wa ga, wa ga Dii pɔ́ ũɛ. Wá kún nò, wa gan nò, wá dɛ Dii pɔ́ ũɛ. 9 Asa Kilisi gà à vù kɛ́ àɔ dɛ
gyaadeɔ ń gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ Dii ũɛ. 10 Kɛ́ ńlɛ n gbɛ̃do tàae e sɔ̃ bɛ? Mpi sɔ̃ ńlɛ saka n gbɛ̃dogu sɔ̃ bɛ?
Lua aɔ zɔ̃lɛa a gì̃naa, wápii wí bɔ zɛ aà aɛ,† 11 lá wa kɛ̃̀ lá guuwa, Dii mɛ̀:
Lá má kú, gbɛ̃́pii a kúlɛmɛɛ,
gbɛ̃́pii a ma luakɛ dɔ̃.‡
12 Beewa wá baade a azì̃a yã́ sɛ́lɛ siu Luaɛ.
13 A yã́i wásuli kɔ̃ tàae e lɔo. Kɔ̃ tàae'ea gbɛu à zɛò kɛ́ á yã́ pɔ́ a tó á gbɛ̃do fu kɛo. 14 Kua
Dii Yesu guu má dɔ̃ sã́asã kɛ́ pɔe líɔ gbãlɛa ń azì̃aoo. Tó gbɛ̃́ dì̃lɛ pɔ́ gbãlɛa, ɔ̃ ì̃ɔ gbãlɛaɛ̀. 15 Tó
n n gbɛ̃do nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpàɛ̀ pɔ́ pɔ́ ń blè yã́ musu, ń yeaàzio. Blɛ pɔ́ ń blè yã́i ńsu gbɛ̃́ pɔ́ Kilisi gà
aà yã́i ɔ̃̀ɔkpao. 16 Ásu to wà sakaɛ́ pɔ́ pɔ́ maauo, 17 asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kì̃iá pɔblea ń imiao
yã́ no. Yãkɛa a zɛ́wa ń kɛa ń kɔ̃o nao ń pɔna pɔ́ Lua Nisì̃na ì inɛ́o yã́ɛ. 18 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ zɔble
Kilisiɛ màa yã́ ì ka Luagu, mɛ́ wì̃ aà sáaukpa. 19 A yã́i tò wàli wɛɛlɛ wàɔ na ń kɔ̃o, wíɔ gbãa
kã́fì̃kɔ̃ɛ. 20 Ńsu Lua zì̃ ɔ̃̀ɔkpa blɛ yã́io. Blɛ píi maaɛ, ãma pɔ́ pɔ́ ńyɔ̃ ble n gbɛ̃do fu maao.
21 Nɔ̀ɔsoan nò, wɛ̃mian nò, yã́ pɔ́ a to n gbɛ̃do fu píi, a maa ǹ tɛ̃ɛ. 22 Yã́ pɔ́ ń a náai vì̃, ǹyɔ̃
kũa e Lua kì̃i. Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ yã́ pɔ́ à zɛ̀ò lí aà sɔ̃ vì̃o ũ. 23 Tó gbɛ̃́ lɛ́ seakɛ blɛ pɔ́ àlɛ blewa
sɔ̃, à azì̃a dàyãuɛ, kɛ́ i kpaaì̃ ń aà luanaaikɛaoo yã́i. Yã́ pɔ́ i kpaaì̃ ń gbɛ̃́ luanaaikɛaooá
duunaɛ.

15

Yeakɔ̃i wɛdɔa Luazi guu

1 Wá gbɛ̃́ pɔ́ wá gbãa luanaaikɛa guuɔ, sema wà gbɛ̃́ busɛɔ fɔ̃ an gbãasai guu. Wásuli yã́
pɔ́ ì ká wázì̃agu kɛo. 2 Wá baade lí yã́ pɔ́ a ka a gbɛ̃dogu kɛ, kɛ́ aà e maakũ, i zɛdɔ yã́i. 3 Asa
Kilisi i azì̃a pɔeã kɛo. A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀, Lua sɔ̃́sɔ̃a gɔ̃̀ɛ̀.* 4 Yã́ pɔ́ wa kɛ̃̀ yãa píi, wa
kɛ̃̀ lɛdaawá yã́iɛ. Yã́pi ì wá gba mɛna, ì wá gba sɔ̃ kɛ́ wàɔ wɛdɔ ziai. 5 Lua pɔ́ ì ń gba mɛna,
ì ń gba sɔ̃ to àɔ nɔ̀sɛdoũkɛ ń kɔ̃o lá Kilisi Yesu kɛ̀wa, 6 í Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae tɔbɔ ń
nɔ̀sɛmɛndoo ń lɛdoũo.
7 A kɔ̃ sí lá Kilisi á síwà Lua tɔbɔa yã́i. 8 Málɛ oɛ́, Kilisi gɔ̃̀ Yudaɔ dɔnlɛde ũ, kɛ́ à lɛ́ pɔ́ Lua
gbɛ̃̀ an deziɔnɛ kɛ, aai dɔ̃ Lua náai vì̃, 9 buipãleɔ i Lua tɔbɔ aà sùuu yã́i, lá a kɛ̃a láuwa wà
mɛ̀:
A yã́i tò má n sáaukpa buipãleɔnɛ,
mí n táasilɛ.†
10 Wà mɛ̀ lɔ:
Buiɔ, à pɔnakɛ ń Lua gbɛ̃́ɔ.‡
11 Wà mɛ̀ lɔ:
Bui píi, à Dii táasilɛ,
bùsu gbɛ̃́pii à aà tɔ́ gbia bɔ.§

---

* **14:2** Kls 2.16 † **14:10** 2Kln 5.10 ‡ **14:11** Isa 45.23 * **15:3** Soũ 69.10 † **15:9** Soũ 18.50 ‡ **15:10** Iko 32.43
§ **15:11** Soũ 117.1

12 Isaia ò lɔ:
Yɛse miɔna a vlãpa,
i fɛlɛ kible buipãleɔwa,
an wɛ́ iɔ dɔaàzi.*
13 Lua pɔ́ gbɛ̃́pii wɛ́ dɔi to pɔna ń aafiao pɛɛwá a náai pɔ́ álɛ kɛ yã́i, kɛ́ á wɛdɔaaàzi kã́fĩ ń
a Nisĩ̀na gbãao.

Pɔlu zĩ̀kɛa Luaɛ

14 Ma gbɛ̃́ɔ, má dɔ̃ sã́asã kɛ́ maakɛa pɛ̀ɛwá, á yã́pii dɔ̃ wásawasa, á fɔ̃ lɛdakɔ̃wa. 15 Ma láɛ
bee kɛ̃aɛ́ guu ma yãeɔ kɛ̃̀ ń sɔ̃o dilɛa kɛ́ àɔ dɔágu yã́i, asa Lua gbɛ̃kɛkɛ̀mɛɛ, 16 ɔ̃ ma gɔ̃ Kilisi
Yesu zĩ̀kɛna ũ buipãleɔnɛ. Málɛ bao pɔ́ bò Lua kĩ́i kpánɛ́, kɛ́ an kua e àɔ adoa ń Luapi
Nisĩ̀na gbãao. Málɛ bee kɛ Luaɛ aà gbagbaa pɔ́ ì kaaàgu ũɛ. 17 Ma naa Kilisi Yesuwa guu
má fɔ̃ĩ́anadã zĩ̀ pɔ́ málɛ kɛ Luaɛ yã́ musu. 18 Asa má yãe oa vĩ̀o, mɛ́ i kɛ yã́ pɔ́ Kilisi kè ma kĩ́i
bàasio. A tò buipãleɔ Lua yãmà ma yã'oa ń ma yãkɛao guu 19 ń dabudabuɔ ń yãbɔnsaɛɔ
gbãao ń Lua Nisĩ̀na gbãao. Bɔa Yelusalɛũ ma bɛbɛ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo e ma pɛɛò Ilili bùsuu Kilisi
bao kpàwakɛa guu. 20 Miɔ ye mà baonapi kpa gu pɔ́ wi Kilisi yãmau yãaoɛ, kɛ́ másu buba
gbɛ̃pãle pɔ́ gã̀uo yã́i. 21 Lá a kɛ̃a láuwa wà mɛ̀:
Gbɛ̃́ pɔ́ wi aà yã'onɛ́ yãaoɔ wɛ́ a kɛ̃́,
gbɛ̃́ pɔ́ aai aà bao ma yãaoɔ dɔ̃.†
22 Yã́ pɔ́ ìɔ kpamɛɛ mɔ̀ɔmɔɔ mà mɔ á kĩ́in we.‡ 23 A kà wɛ̃̀ ũma, kɛ́ miɔ ye mà mɔ á gwai.
Tiasa lá yãe ma dɔa bùsuɛ beeɔ guu lɔo, 24 ma wɛ́ dɔi wà wɛsikɔ̃lɛ sa ma gɛa Ɛsipayã bùsuu
guu. Tó ma gɔɔplakɛ̀ánɔ ń pɔnao, í gɛ́ zɛimɛɛ we. 25 Tia kɛ́wa sɔ̃ málɛ gɛ́ ń dɔnlɛo Lua
gbɛ̃́ɔnɛ Yelusalɛũ,§ 26 asa gbɛ̃́ pɔ́ aa ku Masedoni ń Gɛlɛsiɔ zɛ̀ò wà Lua gbɛ̃ taaside pɔ́ aa ku
Yelusalɛũɔ kámasa kaɛ. 27 Aa zɛ̀ò, ãma teasiɛ, asa lá Yudaɔ Lua àizɛɛ lĩ̀ buipãleɔnɛ, a maa
buipãleɔ ń dṹnia àizɛɛ lí Yudaɔnɛ sɔ̃ɛ.* 28 Tó ma gbapi nànɛ́ ń ɔzĩ̀ má làa, ma gɛa Ɛsipayã
guu má bɔlɛ á kĩ́i. 29 Má dɔ̃ kɛ́ tó málɛ mɔ́ á kĩ́i, Kilisi báaa pɛɛaa guu ɔ̃ má mɔ́wá.
30 Ma gbɛ̃́ɔ, ma naɛ́ wá Dii Yesu Kilisizi ń yeakɔ̃i pɔ́ Lua Nisĩ̀na ì iwɛ̃ɛo, à dɛ̃ɛka àɔ
wabikɛmɛɛ Luawa, 31 kɛ́ aà ma bɔ Yude luayãdansaiɔ guu, mɛ́ dɔnlɛ pɔ́ málɛ gɛò Yelusalɛũ
Lua gbɛ̃́ɔnɛ kɛnɛ́ pɔmaa ũ, 32 mí á le ń pɔnao, tó Lua wèi, mí kã́mabo á kĩ́i. 33 Lua aafiade
aàɔ kúánɔ ápii. Ãmi!

16

Fɔkpaama

1 Málɛ wá dãe Febe, Sãkele gãlideɔ dɔnlɛde sáaukpaɛ́. 2 A aà si Dii yã́i, lá a maa Lua gbɛ̃́ɔ
kɛ ń kɔ̃owa. A dɔaàlɛ ń pɔ́ pɔ́ a yei á kĩ́io píi, asa à dɔnlɛkɛ̀nɛ́ dasi ń mapio lɔ.
3 Ma fɔkpà Pisii ń Akilasiowa. Ma zĩ̀kɛndeeɔnɛ Kilisi Yesu zĩ̀ guu.* 4 Aa sĩ̀ ń mi sãalɛ,
mapi mà bɔ. I kɛ mámɛ má adoo, wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo buipãle gãlideɔ lɛ́ ń sáaukpa píi lɔɛ.
5 Ma fɔkpà gãli pɔ́ aaì kãaa an kpɛ́u gbɛ̃́ɔwa. Ma fɔkpà ma gbɛ̃́ yenzide Ɛpɛnɛwa. Aàpi
mɛ́ Kilisi náaikɛ̀ Azi bùsuu sɛ̃́ia.
6 Ma fɔkpà Maliamawa. A kɔaikɛ̀ɛ́ maamaa.
7 Ma fɔkpà Andɔniku ń Zuniaowa. Ma bui pɔ́ wà wá dá kpɛ́u sãnuɔnɛ. Aa tɔbɔ̀ zĩ̀naɔ
guu, mɛ́ aa naa Kilisiwa ma ãa.
8 Ma fɔkpà Ampilia pɔ́ dɛ ma gbɛ̃́ yenzide ũ naa Diiwa guu.
9 Ma fɔkpà Ubɛ̃ pɔ́ dɛ wá zĩ̀kɛndee ũ Kilisi zĩ̀ guuwa ń ma gbɛ̃́ yenzide Setakio.
10 Ma fɔkpà Apɛlɛwa, asa náaidɛɛ naa Kilisiwa guu. Ma fɔkpà Alisɔbu bɛdeɔwa.
11 Ma fɔkpà ma bui Elodiɔ̃wa. Ma fɔkpà Naasisi bɛde pɔ́ aa naa Diiwaɔwa.

* 15:12 Isa 11.10 † 15:21 Isa 52.15 ‡ 15:22 Lom 1.13 § 15:25 1Kln 16.1 * 15:27 1Kln 9.11 * 16:3 Zĩn
18.2

12 Ma fɔkpà Tifɛna ń Tifosaowa. Nɔɛpiɔ kɔaikɛ̀ Diiɛ. Ma fɔkpà Pɛɛsidiwa. Nɔɛ yenzidepi kɔaikɛ̀ Diiɛ.
13 Ma fɔkpà Lufu pɔ́ tɔbɔ̀ Dii zı̃̀ guuwa ń aà da pɔ́ málɛ gwa ma da ũo.
14 Ma fɔkpà Asikitiwa ń Felegɔ̃o ń Ɛɛmɛo ń Patobao ń Ɛɛmao ń ń Yesude dee pɔ́ aa sãnuɔ píi.
15 Ma fɔkpà Fililɔguwa ń Zulio ń Nɛlɛo ń aà dãeo ń Ɔlimpao ń Lua gbɛ̃́ pɔ́ aa sãnuɔ píi.
16 A fɔkpakɔ̃wa ń Lua gbɛ̃́ɔ lɛ́pɛakɔ̃wao. Wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo Yesudeɔ fɔkpàwá ḿpii.

Lɛzaamá

17 Ma gbɛ̃́ɔ, málɛ oɛ́, à laaika gbɛ̃́ pɔ́ aa bɔ̀ yã́ pɔ́ á dada kpɛɔzi. Aaı̀ gbɛ̃́ɔ kɛ̃kɔ̃wa, aaı̀ gbɛ̃́ɔ
sã́sã. A kɛ̃́má, 18 asa gbɛ̃́ bee taaɔ lí zɔble wá Dii Kilisiɛo, sema ń gbɛɛ yã́. Aaı̀ yãesaideɔ
sã́sã ń lɛnao ń yãdɔ̃o. 19 Gbɛ̃́pii á misiilɛa Diiɛ bao mà. Málɛ pɔnakɛ á yã́ musu. Má ye àɔ
maakɛa ɔ̃nɔ vı̀, íɔ wɛ́siadeɔ ũ vãikɛa musu. 20 Lua aafiade a Setãu úlɔ á gbá zíɛ tia. Wá Dii
Yesu gbɛ̃kɛkɛɛ́.
21 Ma zı̃̀kɛndee Timɔtee† ń ma buiɔ Lusiu ń Zasɔ̃o ń Sosipatɛɛo fɔkpàwá. 22 Ma Tɛɛtiu,
ma gbɛ̃́ pɔ́ ma lápi kɛ̃̀, ma fɔkpàwá naa Diiwa guu. 23-24 Ma uabele Gaiusi‡ pɔ́ Yesudeɔ ı̀
kãaa aà bɛ fɔkpàwá. Wɛ̃́lɛ ɔ'ulɛna Elasa fɔkpàwá ń wá gbɛ̃do Kaatuo.
25 Lua a fɔ̃ á gba gbãa lá a ku Yesu Kilisi bao pɔ́ mi kpa guuwa. Asiiyã́pi ulɛa za káauɛ,
26 tiasa ɔ̃ Lua pɔ́ ı̀ɔ ku gɔɔpii dı̀lɛ wà yã́ pɔ́ kú ãnabiɔ láɔ guupi bɔ gupuau, kɛ́ bui píi e dɔ̃,
aai Lua náaikɛ, aa gɔ̃ aà yãmanaɔ ũ. 27 Wà Lua mɛ̀ndona ɔ̃nɔde tɔbɔ ń Yesu Kilisi gbãao e
gɔɔpii! Ami.

† **16:21** Zı̃̀n 16.1 ‡ **16:23-24** Zı̃̀n 19.29

KƆLƐNIDEƆ LÁ SƐIA
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Pɔlu wɛ̃́lɛgɛa gɛ̃̀n plaade guu à kè Gɛlɛki wɛ̃́lɛ pɔ́ wĩ mɛ Kɔlɛni mɔ bao plasaiɛ, ɔ̃ tã́agbagbanaɔ nɔ̀sɛlilɛ aa gɛ̃̀ Yesu gãli pɔ́ a dàalɛ we guu.

Kɔlɛnideɔ lɛ́ namable godɔkĩi pɔ́ kú weɔ yã́i. Gbɛ̃́ɔ lɛ́ laata maamaa, fɛlɛkaayã gbãanɛ́, mɛ́ yãdɔ̃naɔ ń lousisizɛɔ ń wisaiyãɔ di weɛ lɔ. Yã̀ĩapiɔ Yesu gãli dafunapi lè, ɔ̃ Pɔlu lɛ́ dɛ̃ɛka à a gbɛ̃́piɔ si yãvãipiɔwa.

Pɔlu taa gbɛa ĩɔ Kɔlɛnideɔ bao ĩ́i ma mɔ̀ɔmɔɔ, ɔ̃ à bílikè ń yã́wa. Bee mɛ́ tò à lakɛ̃̀nɛ́ e gɛ̃n síiɔ̃. Bibeli lá mɛ̀n plaɛ, mɛ́ à a pãleɔ yã'ò 1Kln 5.9 ń 2Kln 2.3, 7.8 guu lɔ.

Láɛ bee guu fɔkpaamá ń Lua sáaukpaao gbɛa (1.1-9), Pɔlu ònɛ́ aa sùuukɛ, aasu kɔ̃kpaalɛ lɔo (1.10-4.21), aa wisaiyã bɔ ń gãli guu (5), aa kã́mabo ń kɔ̃gbɛaa yã́kpalɛu gbãade luadɔ̃nsaiɔ kĩ́io (6.1-11), aa mikɛ̃ gbãsĩkɛawa (6.12-20). Bee gbɛa à yã́ dasi pɔ́ aa gbɛ̀awaɔ wèwemá:

Nɔsɛa yã́ (lɛɛ 7)

Sa'onɔɔsoa ń lá wa kɛ tã́a yã́ musuo (8.1-11.1)

Nɔɛɔ pɔ́kummusukɛa yã́ ń Dii blɛblea yã́o (11.2-34)

Lua Nisĩna gbaɔ yã́ (12-14)

Gɛɔ vua yã́ (15)

Lápi yã́ mĩdɛ ń baoeɔ, gbɛ̃́ɔ kámasa pɔ́ wàlɛ ká ń yã́ pɔ́ Pɔlu a zɛkàlɛɔ ń fɔ pɔ́ a kpàkpamáɔ (16).

Kua dṹnia guu yã̀ĩapiɔ musu píi, Pɔlu lɛdàmá an bɛ̃̀ɛbosai. A ɔlɔnɛ́ lá Kilisi náaikɛa ĩ tó gbɛ̃́ bɔ yã́piɔ guu. Yeakɔ̃zi mɛ́ dɛ a píia (13).

Pɔlu fɔkpaa Kɔlɛnideɔwa

1 Mámɛmaa Pɔlu, Lua ma sisi à ma sɛ a pɔeãwa, ma gɔ̃ Kilisi Yesu zĩna ũ. Mapi ń wá
gbɛ̃do Sɔsɛnio, 2 wámɛ wa láɛ bee kɛ̃̀ Lua gãlide pɔ́ kú Kɔlɛniɔnɛ.* Lua á sisi a gɔ̃ a gbɛ̃́ɔ ũ,
á kua adoa naa Kilisi Yesuwa ń gbɛ̃́ pɔ́ ĩɔ wá Dii Yesu Kilisipi sisi gupiiuɔ, wá Dii doũdeɔ.
3 Lua wá Mae ń Dii Yesu Kilisio gbɛ̃kɛkɛɛ́, aai á gba aafia.
4 Miɔ Lua sáaukpa gɔɔpii á yã́ musu gbɛ̃kɛ pɔ́ a kɛ̀ɛ́ á naa Kilisi Yesuwa yã́i. 5 Á naawà
guu pɔ́pii kã̀fĩɛ́, yã'oa píi ń dɔ̃a píio, 6 asa wá Kilisi yã'oaɛ́ zɛ̀dɔ á guu, 7 ɔ̃ Lua Nisĩna gbae
i kɛ̃́sãwáo, gɔɔ pɔ́ á wɛ́ dɔ wá Dii Yesu Kilisi mɔai. 8 Wá Dii Yesu Kilisipi a to à zɛ gbãa e a
lɛ́wa, íɔ ku tàaesai aà mɔgɔɔ. 9 Lua náai vĩ. Ɔmɛ á sisi à gbɛ̃́kpa ń a Nɛ́ Yesu Kilisi wá Diio.

Kɔlɛni Yesudeɔ kɔ̃kpaalɛa

10 Gbɛ̃́ɔ, ma awakpàɛ́ ń wá Dii Yesu Kilisi tɔ́o, àɔ lɛdoũ vĩ ń kɔ̃o ápii, kɛ́ kɔ̃kpaalɛa e láa
á guu, í nakɔ̃wa ń làasoo doũo ń nɔ̀sɛmɛndoo. 11 Má mà Koloe gbɛ̃́ɔ kĩ́i, yãkele kú á guu.
12 Lá má màn kɛ: Á gbɛ̃eɔ mɛ̀ wà zɛ̀manɔ. Gbɛ̃eɔ mɛ̀ wà zɛ̀ ń Apolooo.† Gbɛ̃eɔ mɛ̀ wà zɛ̀
ń Piɛɛo. Gbɛ̃eɔ mɛ̀ wà zɛ̀ ń Kilisio. 13 Kilisi kpaalɛa yã̀? Wà ma paliwa á yã́ia? A da'ilɛkɛ̀
ń ma tɔ́o yã̀? 14 Ma Lua sáaukɛ̀, kɛ́ mi á gbɛ̃e da'ilɛkɛo, sema Kilisipu ń Gaiusio bàasio.‡
15 Lá màaɛ, gbɛ̃e a e o a da'ilɛkɛ̀ a gɔ̃ ma ĩwa ũo. 16 Ao, ma Sefana bɛdeɔ da'ilɛkɛ̀ lɔ. Bee
bàasio, tó ma gbɛ̃pãle da'ilɛkɛ̀, a dɔmagu lɔo. 17 Kilisi i ma zĩ gbɛ̃́ da'ilɛkɛa yã́io, sema a
bao kpàwakɛaɛ. I kɛ ń yãdɔ̃o no, kɛ́ aà gaa líwa su kɛ famao yã́iɛ.

Ɔnɔ búina ń ɔ̃nɔ sĩanao

---

* **1:2** Zĩn 18.1 † **1:12** Zĩn 18.24 ‡ **1:14** Zĩn 18.8

18 Kilisi gaa líwaá mi̋saiyãɛ gbɛ̃́ vũaaaɔnɛ. Wá gbɛ̃́ pɔ́ Lua lɛ́ wá suabaɔ sɔ̃, a dɛwɛ̃ɛ aà
gbãa ũ. 19 A kɛ̃a Lua taalau wà mὲ:
Má ɔ̃nɔnaɔ ɔ̃nɔ midɛ,
má wɛzɛ̃naɔ wɛzɛ̃ suumpa.§
20 Ɔnɔna ku máɛ? Ladɔ̃na ku máɛ? Dű́nia tiaɛ bee yá̋piidɔ̃na ku máɛ? Lua i dű́nia ɔ̃nɔ dilɛ
mi̋saiyã ũo lé?* 21 Lua ɔ̃nɔ guu, i to dű́nia gbɛ̃́ɔ a dɔ̃ ń ńzi̋a ɔ̃nɔoo. A kàaàgu à gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ a
náaikɛɔ suaba waaso pɔ́ wa di̋lɛ mi̋saiyã ũpi musu. 22 Yudaɔ ye dabudabui, Gɛlɛkiɔ i̋ ɔ̃nɔ
wɛɛlɛ, 23 wápiɔ sɔ̃, Kilisi gaa líwa kpàwa wi kɛ, ɔ̃ Yudaɔ i̋ fuwà, buipãleɔ i̋ mɛ mi̋saiyãɛ,
24 ãma gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sisi à ń sɛ́ɔ, Yudaɔ ń Gɛlɛkiɔ píi, Kilisi dɛnɛ́ Lua gbãa ń a ɔ̃nɔo ũ. 25 Lua
yá̋ pɔ́ dɛnɛ́ mi̋saiyã ũpi dɛ gbɛ̃nazi̋na ɔ̃nɔla. Lua yá̋ pɔ́ dɛnɛ́ gbãasaiyã ũpi dɛ gbɛ̃nazi̋na
gbãala.
26 Gbɛ̃́ɔ, à gwa lá á dɛ gɔɔ pɔ́ Lua á sisi. Dãɔ kɛ̋i á daside ɔ̃nɔna ũo, á daside gbãade ũo, á
daside kíabui ũo. 27 Lua gbɛ̃́ pɔ́ dɛ dű́niaɛ mi̋saide ũɔ sὲ, kɛ́ à wida ɔ̃nɔnaɔwaɛ. A gbɛ̃́ pɔ́ dɛ
dű́niaɛ gbãasaide ũɔ sὲ, kɛ́ à wida gbãadeɔwaɛ. 28 A gbɛ̃́ pɔ́ dű́nia ń dílɛ kpɛɛ, i̋ sakáńgu an
yá̋ líɔ kuoɔ sὲ, kɛ́ à gbɛ̃́ pɔ́ an yá̋ i̋ɔ kuɔ kpa kpɛɛ. 29 Màa gbɛ̃e a e lí i̋anadã Lua aɛo. 30 A̋piɔ
sɔ̃, Lua tò á naa Kilisi Yesuwa, ɔ̃ à gɔ̃̀ wá ɔ̃nɔ ũ. Naa Kilisipiwa Lua tò yá̋ bɔ̀wanɔ na, wá
kua adoa mɛ́ à wá suabà. 31 Ayãmɛto lá a kɛ̃a láuwa, tó gbɛ̃́ ye i̋anadã, aà dã Dii yá̋ musu.†

2

1 Gbɛ̃́ɔ, kɛ́ ma mɔ á kɛ̋i, ma mɔ Lua yá̋ kpàwakɛiɛ́ɛ, i kɛ mi mɔ ɔ̃nɔ gbãa ge lɛna kɛiɛ́o. 2 Ma
zɛò má yãe oɛ́o, sema Yesu Kilisi yá̋ bàasio, atɛ̃sa aà gaa líwa. 3 Ma mɔa á kɛ̋i guu ma mɔ
ń sɔ̃̀deedeeo ń vi̋ao ń lualuaoɛ.* 4 Ma waasokɛa guu mi yã'o ń lɛnakɛao ge ɔ̃nɔo. Má ò ń
gbãa pɔ́ Lua Nisi̋na ɔ̀lɔɛ́oɛ, 5 kɛ́ á luanaaikɛa su bɔ gbɛ̃nazi̋na ɔ̃nɔ guuo, sema Lua gbãa.

Ɔnɔ pɔ́ Lua Nisi̋na i̋ danɛ́

6 Ń beeo wi ɔ̃nɔyã'ò gbɛ̃́ kàsaaɔnɛ. I kɛ dű́nia tiaɛ bee ɔ̃nɔ ge a gbãade pɔ́ an gbãa lɛ́ midɛɔ
pɔ́ no. 7 Lua ɔ̃nɔ wálɛ o, aà pɔeã pɔ́ ulɛa yãapi. A dɔ̀aa di̋lɛ wá gawi ea yá̋ musu zadɔ̃ i dű́nia
kálɛo. 8 Dű́nia tiaɛ bee gbãadee ɔ̃nɔpi dɔ̃o. Tó aa dɔ̃ yãaɛ, aa Dii gawide páliwao. 9 Lá a
kɛ̃a láuwa wà mὲ:
Pɔ́ pɔ́ wi wɛsiɛo,
mɛ́ gbɛ̃e swá̋ i a yá̋ mao,
mɛ́ a làasoo i gɛ̃ gbɛ̃e sɔ̃uo,
ɔ̃ Lua a sɔukὲ gbɛ̃́ pɔ́ yeaziɔnɛ.†
10 Lua ɔ̀lɔwɛ̃ɛ ń a Nisi̋na gbãao, asa Nisi̋napi yá̋pii taasi kũa, baa Lua asii zɔ̃ɔ.
11 Gbɛ̃e a dee nɔ̀sɛ guu yá̋ dɔ̃o, mɛ́ i kɛ aà nisi̋na pɔ́ kú aà guu bàasio. Màa gbɛ̃e Lua nɔ̀sɛ
guu yá̋ dɔ̃o, mɛ́ i kɛ Luapi Nisi̋na bàasio. 12 Dű́niaɛ bee nisi̋na wá ὲo, Nisi̋na pɔ́ bɔ̀ Lua kɛ̋i
ɔ̃ wá è, ɔ̃ wa gba pɔ́ Lua dàwɛ̃ɛ dɔ̃̀. 13 Yá̋ beeɔ wálɛ o, i kɛ ń yá̋ pɔ́ gbɛ̃nazi̋na ɔ̃nɔ i̋ dawɛ̃ɛo no,
yá̋ pɔ́ Lua Nisi̋na dàwɛ̃ɛɛ. Màa wi Lua Nisi̋na yá̋ bɔɔlɛkɛ gbɛ̃́ pɔ́ Lua Nisi̋na vi̋ɔnɛ. 14 Dű́nia
gbɛ̃́ lí Lua Nisi̋na yá̋ɔ sio, a dɛὲ mi̋saiyã ũɛ. Ali fɔ̃ ma seo, asa Lua Nisi̋napi gbãa ɔ̃ wi̋ aà
yá̋zɛ dɔ̃ò. 15 Gbɛ̃́ pɔ́ Lua Nisi̋na dɔaaaὲ i̋ yá̋pii zɛ́ dɔ̃, mɛ́ gbɛ̃e zɛvi̋ à aà bὲɛboo. 16 A kɛ̃a Lua
taalau wà mὲ: Démɛ Dii làasoo dɔ̃ à lɛdawài? Kási wápiɔ, wá Kilisi làasoopi vi̋.‡

3

Lua zi̋

1 Gbɛ̃́ɔ, mi fɔ̃ yã'òɛ́ lá mi o gbɛ̃́ pɔ́ Lua Nisi̋na dɔaaanɛ́ɔnɛwao, ɔ̃ má òɛ́ lán dű́nia gbɛ̃́ɔwa,
asa nɛ́tɛ̃naɔn á ũ naa Kilisiwa. 2 Vi̋ má kpàwá, i kɛ blɛ yɔ̃unde no,* asa i ka gi̋ao. Baa e

§ **1:19** Isa 29.14 * **1:20** Isa 44.25 † **1:31** Zel 9.23 * **2:3** Zi̋n 18.9 † **2:9** Isa 64.3 ‡ **2:16** Isa 40.13 * **3:2** Ɛbɛ 5.12-13

tia i kao, 3 asa dàadeɔn á ũ e tia. Lá á zakɔ̃u, mɛ́ á yãkele vı̃, dàadeɔn á ũo lé? Á dàa mɛ́
dɔaaaɛ́. 4 Kɛ́ á gbɛ̃e mɛ̀ a zɛmanɔ, mɛ́ gbɛ̃pãle mɛ̀ a zɛ ń Apolooo,† á kú ń ázı̃a dàaon weo lé?
5 Dén Apoloo? Dén mapi? Zı̃kɛnaɔn wá ũ, ɔ̃ a Kilisi náaikɛ̀ wá sabai. Wá baade lɛ́ zı̃ pɔ́ Dii
dàɛ kɛɛ. 6 Ma pɔtɔ̃̀,‡ Apoloo ikàwà,§ ɔ̃ Lua tò à gbà̃. 7 Beewa pɔtɔ̃na ń ikawanao dɛ pɔe ũo,
sema Lua pɔ́ tò à gbà̃. 8 Pɔtɔ̃na ń ikawanao sáaɛ. An baade a ài'e a zı̃ lɛ́uɛ. 9 Zı̃doũkɛnaɔn
wá ũ ń Luao. Lua bugbɛn á ũ, Lua kpɛ́n á ũ.

10 Gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua kɛ̀mɛɛ mɛ́ tò ma ɛ̃ kpàlɛ lán ɛ̃bon gɔ̃idewa, ɔ̃ gbɛ̃pãle mɔ̀ lɛ́ kpɛ́pi bo.
Baade laaidɔ a kpɛ́ boawa, 11 asa gbɛ̃e a fɔ̃ ɛ̃e kpálɛ lɔo, sema ɛ̃ pɔ́ kpálɛa Yesu Kilisi ũ kɔ̀
bàasio. 12 Tó gbɛ̃́ kpɛ́pi dɔ̀ ń vuao ge ánusu ge gbɛ̀ bɛɛɛde ge tó a dɔ̀ ń lío ge zàa ge sɛ̃,
13 baade zı̃ sı̃ana a bɔ gupuau. Wa e yákpalɛkɛgɔɔzı̃, asa gupi a dɔ ń tɛ́oɛ, mɛ́ wa baade zı̃
taa gwa tɛ́pi guu. 14 Tó gbɛ̃́ zı̃ pɔ́ a kɛ̀ bɔ̀ tɛ́kũsai, ade a ài'e. 15 Tó gbɛ̃́ zı̃ tɛkù̃, a músi e, ade i
bɔ ɔgii lá wı̃ bɔ tɛ́uwa.

16 Á dɔ̃ Lua kpɛ́n á ũ Lua Nisı̃na kú á guuo lé?* 17 Tó gbɛ̃́ Lua kpɛ́pi ɔ̃̀ɔkpà, Lua a ade
ɔ̃̀ɔkpa sɔ̃ɛ, asa kpɛ́pi kua adoaɛ, mɛ́ ámɛ á kpɛ́pi ũ.

18 Gbɛ̃e su azı̃a sásão. Tó á gbɛ̃e lɛ́ azı̃a dilɛ dúniaɛ bee ɔ̃nɔna ũ, aà gɔ̃nɛ́ mı̃sai, kɛ́ à e
ɔ̃nɔkũ. 19 Asa dúniaɛ bee ɔ̃nɔ dɛ Luaɛ mı̃saiyã ũɛ. A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀: I ɔ̃nɔnaɔ kú
ń kɔ̃nikɛa guu.† 20 Wà mɛ̀ lɔ: Dii dɔ̃ kɛ́ ɔ̃nɔnaɔ làasoo pã.‡ 21 Ayãmɛto gbɛ̃e su ı̃anadã a
gbɛ̃nazı̃n dee yá musuo. Pɔ́piiá á pɔ́ɛ: 22 Pɔlu, Apoloo, Piɛɛ, dúnia, wɛ̃ni, ga, tia pɔ́ɔ, zia
pɔ́ɔ, a píiá á pɔ́ɛ. 23 Ápiɔ sɔ̃, Kilisi pɔ́n á ũ, Kilisi sɔ̃, Lua pɔ́ɛ.

4

Kilisi zı̃naɔ

1 Ayãmɛto à wá gwa Kilisi zı̃kɛnaɔ ũ, Lua asiiyã ziiaɔ ũ. 2 A kù̃ ziiaɔ aaɔ náai vı̃ɛ. 3 Lá
á kũamanɔ ge tó gbãadeɔ lɛ́ yákpalɛkɛmanɔ, i ka ma bakanswãua ũo. Mili mazı̃a maa
ge bɛ̀ɛboo. 4 Yãe lɛ́ ma sɔ̃ vı̃o, ãma bee a ma bɔo, Dii mɛ́ ma yákpalɛkɛna ũ. 5 Ayãmɛto
ásu dɔaa lí gbɛ̃e tàae e Dii mɔgɔɔ saio. Ɔmɛ a gupua bii pɔ́ pɔ́ ulɛa gusiauwa, i nɔ̀sɛ yá bɔ
gupuau. Zı̃ bee baade a ma lá Lua a a sáaukpa.

6 Yá pɔ́ má ɔ̀ɛ́ bee, má ɔ̀ mapi ń Apolooo yá musuɛ, kɛ́ àɔ yáɛ bee dɔ̃: Wasu Lua yá baa
vı̃o. Á gbɛ̃e su ı̃anadã à zɛ ń gbɛ̃doo à bɔ gbɛ̃do kpɛo. 7 Bɔ́ ń dɛońlai? N pɔe vı̃ nzı̃aɛ kɛ́ wi
n gbaoa? Wà n gba, ɔ̃ ńlɛ ı̃anadã lá wi n gbaowaa? 8 A kãn we kɔ̀a? A kɛ ɔdeɔ ũn we kɔ̀a?
Álɛ kible wá sain wea? Má ye àɔ kible, wíɔ sãnu. 9 Asa má è wá Lua zı̃naɔ, Lua wá dílɛ
kpɛɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ wı̃ ń dɛ dasi wáaɔwaɛ. Dúnia gbɛ̃́pii wɛ́ fı̃wá, malaikaɔ ń gbɛ̃nazı̃naɔ píi.
10 Mı̃saideɔn wá ũ Kilisi yái, ɔ̃ naa Kilisipiwa á dɛ ɔ̃nɔnaɔ ũn wea? Wá busɛ ɔ̃ á gbãa vı̃n
wea? Wá kpɛbɔa ɔ̃ á kpɛlaaa? 11 E tia nɔana ń imio lɛ́ wá dɛ, wá kú puizi, wa gɔ̃ pɔgbɛ̃aɔ ũ,
bɛsaideɔ ũ. 12 Wi zı̃ gbãa kɛ e wà kpasa.* Tó wà wá ká, wi samaa'onɛ́ɛ. Tó wà ı̃adàwá, wi
mɛnafɔ̃. 13 Tó wà wá sɔ̃sɔ̃, wi awakpanɛ́ɛ. E tia wàlɛ wá dilɛ dúnia bɔlɔ ũ, gbɛ̃́pii bı̃sa ũ.

14 Málɛ yáɛ bee kɛ̃́ɛ widaawá yái no. Málɛ á gba laai ma nɛ́ yenzideɔ ũɛ. 15 Baa tó naa
Kilisiwa á gwanaɔ kà ũma'ũma, á de'ia dasio. Mámɛ ma á i ń Kilisi Yesu baokpaaɛ́o, ɔ̃ á
naawà. 16 A yái málɛ awakpaɛ́, àɔ ma kɛa kɛ.† 17 Ayãmɛto ma a nɛ́ yenzide Timɔtee zı̃wá.
Aàpiá náaideɛ naa Diiwa guu, ɔ̃mɛ a ma naa Kilisiwa kɛkɛá dɔ́agu. Yá pɔ́ mi da Yesudeɔnɛ
wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛon we. 18 Á gbɛ̃eɔ lɛ́ ı̃anadã lá má mɔ́ á gwaiowa. 19 Tó Dii wèi, má mɔ́ á gwai
tia, mí ı̃andãnapiɔ gbãa e, i kɛ an yã'oa no. 20 Asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̃iá yã'o'o yá no, sema
gbãa. 21 Kpelewa á yeii? Mà mɔ́wá ń goo yà̃, ge mà mɔ́ ń yeaázio ń nɔ̀sɛniɛoɛ?

† 3:4 1Kln 1.12 ‡ 3:6 Zı̃n 18.11 § 3:6 Zı̃n 18.27 * 3:16 1Kln 6.19, 2Kln 6.16 † 3:19 Yob 5.13 ‡ 3:20 Soũ 94.11 * 4:12 Zı̃n 18.3 † 4:16 1Kln 11.1, Flp 3.17

5

Gbãsĩ gɛ̃a Yesudeɔ guu

1 Má mà gbãsĩ gɛ̀ á guu, yá̰ pɔ́ a taa kú baa luadɔ̃nsaiɔ guu seo. Wà mɛ̀ á gbɛ̃do gɔ̀ a mae
nɔ vĩ.* 2 Ɔ álɛ ĩanadãa? A kṹ á pɔ yaɛ, ĩ gbɛ́ pɔ́ yá̰pi kɛ̀ bɔ á guu. 3 Mapi, baa tó má kúánɔo,
á làasoo kua, ɔ̃ ma yá̰kpalɛkɛ̀ ń gbɛ́ pɔ́ yá̰pi kɛ̀o gɔ̀ɔ lá má kú wewa. 4-5 Tó a kɔ̃ kàaa mɛ́ wá
Dii Yesu gbãa kúánɔ, mɛ́ á kú ń ma làasooo, à gbɛ́pi kpa Setãuwa ń wá Dii Yesu tɔ́o, kɛ́ aà
dàa e midɛ, aà nisĩna i bɔ aafia Dii mɔ́zĩ.
6 Á ĩandãa maao. Kɛ́ pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ yɔɔna ĩ pɛ̃ɛti zɔ̃ɔ sɛ́,† á dɔ̃o lé? 7 A pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ zi kɔ́lɛ,‡ ĩ gɔ̃ pɛ̃ɛti
dafu ũ a sɛ'ɛsɛ sai, lá à kṹ àɔ dɛwa, asa Kilisi gà wá Gɛ̃amusu sã ũɛ. 8 Ayãmɛto wàɔ ku
Kàaso dikpɛkɛnaɔ ũ sĩana guu ń nɔ̀sɛpuao. Wásu wàɔ ku pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ zi dikpɛkɛnaɔ ũ mɔafili
ń vãikɛao guuo.
9 Lá pɔ́ má kɛ̃́ guu ma mɛ̀ ásuli yãalɛ ń nɔdãakpanaɔo. 10 I kɛ dṹnia nɔdãakpanaɔ ge
bĩideɔ ń gbɛ̃blenaɔ ge sa'onaɔ no, asa tó gbɛ́ beeɔnɛ, á bɔ dṹnia guuɛ. 11 Aawo, má ɔ̀ɛ́ gbɛ́ pɔ́
wà mɛ̀ wá gbɛ̃́ɛ, mɛ́ a dɛ nɔdãakpana ge bĩide ge sa'ona ge lɛvãide ge wɛ̃dɛna ge gbɛ̃blena
ũ, ásu yãalɛaànɔo, ásu ɔkãaaaànɔ seo. 12 Ma bàa ũma ń yá̰kpalɛkɛa ń Yesusaideɔi? Á zĩa
gbɛ̃́ɔ mɛ́ kṹ à yá̰kpalɛkɛńnɔo lé? 13 Lua mɛ́ a yá̰kpalɛkɛ ń Yesusaideɔ. A gbɛ̃vãipi bɔ á guu.§

6

Yá̰kpalɛkɛa ń kɔ̃o

1 Tó á gbɛ̃e yãvĩ ń a gbɛ́deeo, bɔ́yãi ĩli gɛ́ yá̰kpalɛkɛi ń adeo Lua gbɛ̃́ɔ kĩ́io, sema
luadɔ̃nsaiɔ kĩ́ii? 2 A dɔ̃ kɛ́ Lua gbɛ̃́ɔ mɛ́ aa yá̰kpalɛkɛ ń dṹniaoo lé? Lá ámɛ á yá̰kpalɛkɛ ń
dṹniao, i ka à yá̰ yɔɔnaɔ kɛkɛo lé? 3 A dɔ̃ kɛ́ wámɛ wá yá̰kpalɛkɛ ń malaikaɔo lé? Wa dṹniaɛ
bee pɔ́ o lɔa? 4 Tó á yá̰ bee taa kɛkɛa vĩ, ɔ̃ á gbɛ́ pɔ́ aai ka pɔe ũ á gãli guuoɔ sɛ yãkɛkɛnaɔ
ũa? 5 Ma bee ò widaawá yá̰iɛ. Á gbɛ̃e vĩ á guu a ɔ̃nɔ kà à a gbɛ̃́ɔ yá̰ kɛkɛnɛ́oa? 6 Sema á
gbɛ̃do a gbɛ́ sísi yá̰kpalɛu Yesu náaikɛnsaiɔ kĩ́ia? 7 Lá á yãvĩ ń kɔ̃o, a zã yá̰wa kò mɔ́ɔmiɔ.
Bɔ́yãi i we taiinaio ni? Bɔ́yãi i to wà á bleo ni? 8 Ápiɔ i gbɛ́ taiinkɛ, i gbɛ̃ble, baa á kɔ̃tɛ̃ɛ.
9 Kɛ́ gbɛ́ taiinkɛnaɔ gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i guuo, á dɔ̃o lé? Ásu ázĩa sá̰são, nɔdãakpanaɔ ge
sa'onaɔ ge gbãsĩkɛnaɔ ge gɔ̃ɛ káaluaɔ ge gbɛ́ pɔ́ aaĩ wúlɛ ń ń gɔ̃ɛ deeoɔ 10 ge kpá̰iɔ ge bĩideɔ
ge wɛ̃dɛnaɔ ge lɛvãideɔ ge gbɛ̃blenaɔ, an gbɛ̃e a gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i guuo. 11 Á gbɛ̃eɔ dɛ
màa yãaɛ, ɔ̃ a zu'ò a gɔ̃ Lua pɔ́ ũ, a bɔ maa ń Dii Yesu Kilisi tɔ́o ń wá Lua Nisĩna gbãao.

Kɛ̃a gbãsĩwa

12 I mɛ á yá̰pii kɛa zɛ́ vĩɛ. Áma yãeɔ ài vĩo. I mɛ á yá̰pii kɛa zɛ́ vĩɛ. Áma ásu to yãe bakaɛ́ á
níuo. 13 I mɛ lɔ bleá nɔ̀sɛ pɔ́ɛ mɛ́ nɔ̀sɛá blɛ pɔ́ɛ. N beeo Lua a ḿpii midɛ. Mɛá gbãsĩkɛbɔ no,
Dii pɔ́ɛ, mɛ́ Dii mɛ́ mɛpi gwana ũ. 14 Lua wá Dii bɔ̀ gau mɛ́ a wá bɔ gau ń a gbãao sɔ̃. 15 Á dɔ̃
kɛ́ á mɛ mɛ́ Kilisi mɛguɔ ũo lé? Wa Kilisi mɛgu sɛ wà kɛ káalua mɛgu ũ yà̰? Aawo! 16 Á dɔ̃
kɛ́ gbɛ́ pɔ́ nà káaluawa gɔ̃aànɔ mɛdoũo lé? A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀, an pla ḿpii aaĩ gɔ̃ lán
sàwakula ń gbalaowa.* 17 Gbɛ́ pɔ́ nà Diiwa gɔ̃aànɔ nisĩna doũɛ. 18 Á mikɛ̃ nɔdãakpaawa.
Duun pãle pɔ́ gbɛ́ ĩ kɛ píi, ĩ kɛ mɛ guu yá̰ no. Nɔdãakpana sɔ̃ ĩ yã'i a mɛɛ. 19 Á dɔ̃ kɛ́ á mɛ mɛ́
Nisĩna pɔ́ Lua á gbá a kú á guu kpɛ́ ũo lé?† Á ázĩa vĩo, 20 Lua á lú à ñabò. Ayãmɛto à Lua
kpɛla ń á mɛo.

7

Nɔsɛa

* **5:1** Iko 23.1 † **5:6** Gal 5.9 ‡ **5:7** Bɔa 12.15 § **5:13** Iko 17.7 * **6:16** Daa 2.24 † **6:19** 1Kln 3.16, 2Kln 6.16

1 Lá pɔ́ á kɛ̃̀ yɑ̃́ musu, tó gɔ̃ɛ kú ɔnanɔɛwa sai, a maaɛ. 2 Ãma kɛ́ nɔdãakpaa di yɑ̃́i, gɔ̃ɛ píi
aàɔ azĩa na vĩ, nɔɛ píi aàɔ azĩa gɔ̃ vĩ. 3 Gɔ̃ɛ lí wei a naɛ a zɛ́wa. Nɔɛ lí wei a gɔ̃ɛ màa lɔ. 4 Nɔɛ
mɛ dɛ azĩa pɔ́ ũo, sema aà gɔ̃. Màa lɔ gɔ̃ɛ mɛ dɛ azĩa pɔ́ ũo, sema aà na. 5 Ásu gikɔ̃ɛo, sema
á màkɔ̃ɛ kɛ́ à laaidɔ wabikɛawa gĩa, í gbasa á kɛa kɛ, kɛ́ Setãu su ɔ̃nɔkɛɛ́ à fu mɛnawao yɑ̃́i.
6 Lɛ́ má dàwá, i kɛ teasi no. 7 Má ye gbɛ̃́pii àɔ dɛmawa, ãma baade ń a gba pɔ́ Lua dàɛoɛ,
gbɛ̃́ɛ bee ń a pɔ́o, gbɛ̃́ kee ń a pɔ́o.

8 Málɛ yɑ̃́ɛ bee o pɔsɛɔ ń gyaaɔnɛ. A maa aaɔ kú ńdo lamawaɛ, 9 ãma tó aa fɔ̃ ńzĩa kũo,
aa nɔsɛ, aa zãkɛ, asa kɔ̃sɛa maa dɛ kua ń kɔ̃ nidɛaola.

10 Málɛ yãdilɛ nɔdeɔ ń gɔ̃deɔnɛ, i kɛ mámɛo, Diiɛ. Nɔɛ su gi a zɑ̃́zio, 11 gɔ̃ɛ su a na yao.*
Tó nɔɛ sù gĩ̀ a zɑ̃́zi, aà zɔ̃lɛ ge aà ɛa kɛaànɔ na.

12 Málɛ o gbɛ̃́ kĩ́niɔnɛ, i kɛ Dii mɛ́ ɔ̀o. Tó á gbɛ̃e nɔ luanaaikɛnsai vĩ, mɛ́ nɔpi ye àɔ kuaànɔ,
asu yao. 13 Màa lɔ tó nɔɛe gɔ̃ luanaaikɛnsai vĩ, mɛ́ gɔ̃pi ye aàɔ kuanɔ, asu gio. 14 Asa Lua
ĩ̀ gɔ̃ luanaaikɛnsai sí a na yɑ̃́i, mɛ́ ĩ̀ nɔ luanaaikɛnsai sí a zɑ̃́ yɑ̃́i. Tó màa no, an nɛ́ɔ aaɔ
gbãlɛaɛ. Sĩana guu an kua adoa. 15 Tó a luanaaikɛnsai gĩ̀, aà gí. Yɑ̃́ bee taa guu an kua ń
kɔ̃oá teasi no. Lua á sisi à á sɛ́ àɔ ku aafiaɛ. 16 Nɔɛ, ńyɔ̃ n zɑ̃́ suaban lò, ń dɔ̃a? Gɔ̃ɛ, ńyɔ̃ n
na suaban lò, ń dɔ̃a?

17 Lá baade kú ń Lua kpaalɛo e Dii àɔ aà sisi, aà zɛò màa. Màa mi da Yesudeɔnɛ wɛ̃́lɛ ń
wɛ̃́lɛo píi. 18 Lua gbɛ̃́ sĩsi tɔ̃zɔ̃an lò? Asu gyafɔɔdekɛ wɛɛlɛo. Lua gbɛ̃́ sĩsi gyafɔɔde ũn lò?
Asu tɔ̃zɔ̃o. 19 Tɔ̃zɔ̃a yãe vĩo mɛ́ gyafɔɔ yãe vĩo, sema yɑ̃́ pɔ́ Lua dĩ̀lɛɔ kũa. 20 Lá baade kú
Lua aà sĩsi à aà sɛ̀ò, aà zɛò màa. 21 Lua n sisi zɔ ũn lò? Ńsu bílikɛo. Ãma tó ńsu n gɔ̃a wɛ̃́ɛ ũ
zɛ́ è, bɔ zɔbleu. 22 Zɔ pɔ́ Dii aà sĩsi gɔ̃̀ wɛ̃́ɛ ũ Diipi guuɛ. Màa lɔ wɛ̃́ɛ pɔ́ Dii aà sĩsi gɔ̃̀ zɔ ũ naa
Kilisiwaɛ. 23 Lua á lú à fĩabò. Ásu gɔ̃ gbɛ̃nazĩna zɔ ũo. 24 Gbɛ̃́ɔ, lá baade kú Lua aà sĩsiò,
aà zɛ ń Luao màa.

Pɔsɛɔ ń gyaaɔ

25 Pɔsɛɔ yɑ̃́ musu mi yãe ma Dii kĩ́io, ãma lá má náai vĩ Dii sùuu guu, lá ma làasoo dɛ
má oɛ́. 26 Taasi pɔ́ kú tia mɛ́ tò málɛ e a maa kɛ́ gbɛ̃́ zɛ ń a kuao. 27 Tó ń nɔ vĩ, ńsu wɛɛlɛ ǹ
gbaɛo. Tó ń vĩ sɔ̃o, ńsu wɛɛlɛo. 28 Tó ń sɛ̀, ni duunakɛ no. Tó wɛ̃́ndia zãkɛ̀ sɔ̃, i duunakɛo.
Gbɛ̃́ beeɔ yã'e dṹniau, mɛ́ má ye bee á leo. 29 Ma gbɛ̃́ɔ, yɑ̃́ pɔ́ málɛ on kɛ: Gɔɔ i gɔ̃ zɑ̃̀o. Za
tia nɔdeɔ gɔ̃ lá aa vĩowa. 30 Ɔɔlɔnaɔ gɔ̃ lá aalɛ ɔ́ɔlɔowa. Pɔnadeɔ gɔ̃ lá an pɔ naowa. Pɔlunaɔ
gɔ̃ lá aa pɔe vĩowa. 31 Dṹnia pɔ́ mɔaokɛnaɔ gɔ̃ lá aalɛ kɛowa, asa dṹnia tiaɛ bee lɛ́ gɛ̃zɛaɛ.

32 Má ye àɔ ku yãkãakɛsaiɛ. Pɔsɛ ĩ̀ laaidɔ Dii yɑ̃́ɔwa, ĩ̀ lá a ka Diigu kɛ. 33 Nɔde ĩ̀ laaidɔ
dṹnia yɑ̃́ɔwa, ĩ̀ lá a ka a nagu kɛ, 34 ɔ̃ ĩ̀ɔ kú ń làasoo plao. Nɔɛ pɔsɛ ge nɔɛ lɛ́so ĩ̀ laaidɔ Dii
yɑ̃́ɔwa, ĩ̀ a mɛ ń a nisĩnao kpawà. Nɔzãe sɔ̃ ĩ̀ laaidɔ dṹnia yɑ̃́ɔwa, ĩ̀ lá a ka a zɑ̃́gu kɛ. 35 I kɛ
málɛ galakpaɛ́ no. Ma bee ò á aafia yɑ̃́iɛ, kɛ́ à yãkɛ a zɛ́wa, í ázĩa kpa Diiwa gupãle gwasai.

36 Tó gbɛ̃́ nɔkpama vĩ, tó àlɛ gɛ̃ sɛaa mɛ́ à kɛ̀ɛ̀ wí ũ, tó à aà kàka beewa, aà aà sɛ́, lá à
kɛ̀ɛ̀wa, àlɛ duunakɛo. Aa kɔ̃sɛ. 37 Ãma tó à yɑ̃́pi bɔ̀ a nɔ̀sɛɛɛ, mɛ́ teasi lɛ́ aà kakao, mɛ́ a azĩa
kũa dɔ̃, tó a dà a sɔ̃u á a wɛ̃́ndiapi sɛo, a kɛ̀ maaɛ. 38 Beewa gbɛ̃́ pɔ́ a pɔ́ sɛ̀ a kɛ̀ maaɛ, ãma
gbɛ̃́ pɔ́ i a pɔ́ sɛo maa dɛ beea.

39 Nɔɛá a zɑ̃́ pɔ́ɛ gɔɔ pɔ́ aà zɑ̃́ kú píi. Tó aà zɑ̃́ sù ɑ̃́nuatò, a zɛvĩ à zãkɛ ń gɔ̃ pɔ́ a yeio, sema
gɔ̃pi aàɔ dɛ Dii pɔ́ ũ. 40 Ǹ beeo tó à gɔ̃̀ pɔsɛ, málɛ e aà pɔ àɔ na dɛ tó à zãkɛ̀la. Málɛ e mapi,
má Lua Nisĩna vĩ sɔ̃.

8

Sa'oblɛ

* **7:11** Maa 10.11-12

1 Sa'oblɛ yã́ musu, wá dɔ̃ kɛ́ á yã́ɔ dɔ̃ ápii. Dɔ̃a sɔ̃ ȉɔ yɔ̏ɔ vȉ, yeakɔ̃i mɛ́ kã́fȉa vȉ. 2 Tó gbɛ̃́ lɛ́
e á yã́ dɔ̃, i dɔ̃ lá à kȕ à dɔ̃wa gȉao. 3 Tó gbɛ̃́ ye Luazi, Lua aȁ dɔ̃. 4 Too, sa'oblɛblea yã́ musu
wá dɔ̃ kɛ́ dṹnia guu tã́aá pɔe no, asa Lua mɛ̀ndo kua wá dɔ̃. 5 Baa tó pɔ́ pɔ́ wȉ onɛ́ luaɔ ku
musu ń zĩ́lɛo, mɛ́ dãɔ kĩ́i luaɔ diɛ, diiɔ diɛ, 6 wá kĩ́i Lua mɛ̀ndoɛ, ɔ̃n wá Mae pɔ́ pɔ́pii bɔ̀ aȁ
kĩ́i mɛ́ wá kú aȁ yã́i ũ. Dii mɛ̀ndoɛ lɔ, ɔ̃n Yesu Kilisi pɔ́ pɔ́pii kɛ̀ mɛ́ wá kú aȁ sabai ũ.
7 Ȁma gbɛ̃́pii dɔ̃ mȁao. Gbɛ̃eɔ dɔ́ɛkɛ̀ ń tã́a yã́o e tia, pɔ́ pɔ́ aalɛ ble aaȉɔ e sa'oblɛɛ, ɔ̃ an
lȁasoo lí dadoũo, kɛ́ dɔ̃a i panɛ́o yã́i. 8 Blɛ mɛ́ a wá sɔ̃ Luazio. Tó wi bleo, kɛ̃́sãa no. Tó wá
blè, kã́fȉa no. 9 Ȁ laaika gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ beei, kɛ́ ásu to gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̃a i panɛ́oɔ fuo. 10 N gbɛ̃́ pɔ́ ń dɔ̃a
vȉ, tó gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̃a i paɛ̀o n e, ńlɛ pɔble tã́a kȕɛ, a aȁ gba sɔ̃ à sa'oblɛ ble sɔ̃o lé? 11 Beewa n
dɔ̃a n gbɛ̃do pɔ́ dɔ̃a i paɛ̀o Kilisi gà aȁ yã́i ɔ̏ɔkpà. 12 Tó a duunakɛ̀ á Yesude deeɔnɛ, a ń dɔ̃a
pɔ́ i panɛ́o gbá kȁso, Kilisi a duunakɛ̀ɛ̀. 13 Ayãmɛto tó nɔ̀ɔ pɔ́ má só mɛ́ a to ma gbɛ̃do fu,
má só bau lɔo, kɛ́ ma gbɛ̃do su fuo yã́i.

9

Zȉnaɔ ńzȉa busaa Kilisi bao yã́i

1 Má azȉa vȉo lé? Zȉnan ma ũo lé? Mi wɛsi wá Dii Yesulɛo lé? Ȁmɛ á dɛ ma zȉ gbɛ ũ naa
Diiwa guuo lé? 2 Baa tó má dɛ zȉna ũ gbɛ̃pãleɔnɛo, má dɛɛ́ a ũ fá. Ma naa Diiwa guu ma
zȉnakɛ seelan á ũ.
3 Lá mi o ma bɛ̏ɛbonaɔnɛn kɛ. 4 Má pɔblea ń imiao zɛ́ vȉ ma zȉ guuo lé? 5 Má a zɛ́ vȉ mȁɔ
nɔ Yesude kũa gu pɔ́ málɛ gɛ́u, lá zȉna kȉniɔ ń Dii dãunaɔ ń Piɛɛowao lé? 6 Wá ń Baanabao
wá pla, wámɛ wá zɛvȉ wȁ wá ɔzȉ to weoa? 7 Démɛ ȉ sosa ble ń azȉa gwaaoi? Démɛ li'bȁ mɛ́
ȉli a bɛ bleo ni? Démɛ ȉɔ zudã mɛ́ ȉli a vȉ mio ni?
8 Baa kɛ́ gbɛ̃nazȉna yãkɛaɔ má lɛ̀ɛũoɛ́, a ku mȁa Mɔizi ikoyã guu lɔo lé? 9 Mɔizi ikoyã láu
à mɛ̀, ásuli lɛsɔkpa zu pɔ́ lɛ́ pɔgbɛ̃ɛo.* Zuɔ yã́i ɔ̃ Lua yã́pi ȍia? 10 Wá yã́i à yã́pi ȍio lé? Ao,
wá yã́i wȁ yã́pi kɛ̃̀i, kɛ́ sɛ̃̀wana lí sɛ̃wa ń wɛdɔa pɔ́io, mɛ́ pɔgbɛ̃na lí pɔgbɛ̃ ń wɛdɔa pɔ́io, i
a baa e a guu. 11 Tó wa Lua yã́ tɔ̏ á guu, mɛ́ wa wá baa è á guu,† yãe yȁ? 12 Tó dãɔ zɛ́ bee
vȉwá, wa wá pɔ́ o lɔe? Wi sɛ́lɛ zɛ́ bee kĩ́io, wa yã́pii fɔ̏ kɛ́ wásu zɛzɔ̃ Kilisi baoɛo yã́iɛ. 13 Ȁ
dɔ̃ kɛ́ Lua ua zȉkɛnaɔ lí Lua ua blɛ bleo lé? Lua gbagbakȉi sa'onaɔ lí ń baa e gbagbakȉipi
guuo lé?‡ 14 Beewa Dii dȉlɛ a baokpanaɔ aaɔ ble baopi kpaa yã́ musu.§ 15 N beeo mi zɛ́piɔ
kee sɛ́lɛo, mɛ́ mi bee o wȁ kɛmɛɛ yã́i no. Ga maamɛɛ dɛ beea. Gbɛ̃e a e kpa ma ȉ́andãapiɛo.
16 Kilisi baokpaa dɛmɛɛ ȉ́andãa yã́ ũo, teasi mɛ́ gbadȁa. Waiyoo mapi, tó málɛ baopi kpao.
17 Tó mazȉa zȉ málɛ kɛ, ma wɛ́ dɔ aseaiɛ. Lá Lua mɛ́ dȉlɛmɛɛ, à kȕ mȁ kɛɛ. 18 Bɔ́mɛ ma asea
ũi? Tó ma baopi kpȁ ɔsãsãsai, mɛ́ mi iko pɔ́ má vȉ baopi kpaa guu blemáo, ma asean we.
19 Gbɛ̃e ma vȉo, ma azȉa dȉlɛ zɔ ũ gbɛ̃́piiɛ, kɛ́ mȁ gbɛ̃́ e dasi yã́i. 20 Kɛ́ má kú ń Yudaɔ, ma
gɔ̃ńwa, kɛ́ aa ma yã́zɛ e yã́i. Kɛ́ má kú ń Mɔizi ikoyãdanaɔ, ma gɔ̃ a dana ũ, baa kɛ́ a iko
vȉao, kɛ́ a yãdanaɔ e ma yã́zɛ e yã́i. 21 Kɛ́ má kú ń ikoyãpi dȁnsaiɔ, ma gɔ̃ńwa, kɛ́ aa ma
yã́zɛ e yã́i. I kɛ lua'ikoyãdansain ma ũo, Kilisi mɛ́ iko vȉa. 22 Kɛ́ má kú ń gbɛ̃́ busɛɔ, ma
busa kɛ́ aa ma yã́zɛ e yã́i. Mi gɔ̃ pɔ́pii ũ gbɛ̃́piiɛ, baa lá à kɛ̀ píi, kɛ́ mȁ e ń gbɛ̃eɔ suaba. 23 Yã́
pɔ́ mi kɛ píi, mi kɛ Kilisi baokpaa yã́iɛ, ma ɔ iɔ ku a guu.
24 Bakpaaȉa guu, gbɛ̃́pii ȉ bȁalɛɛ, ãma kɛ́ gbɛ̃́ mɛ̀ndo mɛ́ ȉ ble, á dɔ̃o lé? Ȁ bȁalɛ mȁa sɔ̃, kɛ́
à e ble. 25 Ampii aaȉ dɛ̃ɛka aaɔ ńzȉa kũa dɔ̃ yã́pii musu. Aaȉ kɛ mȁa fùa pɔ́ ȉ ɔ̏ɔkpa ea yã́i.
Wápiɔ sɔ̃, a pɔ́ pɔ́ lí ɔ̏ɔkpao yã́iɛ. 26 Ayãmɛto ba pɔ́ málɛ lɛ́, má dɔ̃ pɔ́ pɔ́ málɛ yá, i kɛ málɛ
dɛ̃ɛka gugiiu no. 27 Mi ȉada ma mɛwa, mi ikoblewȁ, kɛ́ ma waasokɛa dãɔnɛ gbɛa, másu bɔ
pão yã́i.

* 9:9 Iko 25.4, 1Tim 5.18 † 9:11 Lom 15.27 ‡ 9:13 Iko 18.1 § 9:14 Luk 10.7

10

Laaikaa tɑ́agbagbaai

1 Ma gbɛ̃́ɔ, má ye wá deziɔ yɑ́ɛ bee dɔ́águ. Aa tè tɛlui ḿpii,* aa bùa ísiawa ḿpii.† 2 Lua
ń da'ilɛkè tɛlupi guu ísiapi guu ḿpii Mɔizi ìwaɔ ũ. 3 Aa Lua blɛ doũ blè ḿpii,‡ 4 aa Lua í
doũ mì ḿpii, asa aa Lua gbɛsi pɔ́ lɛ́ ń tàlakpa í mìɛ. Gbɛsipiá Kilisiɛ.§ 5 Kási an daside i
ka Luaguo, ɔ̃ an gɛ gɔ̃̀ kpálɛ guwaiwaiu.* 6 Yɑ́pi dɛwɛ̃ɛ seela ũ, kɛ́ wásu yɑ̃vɑ̃i nidɛ lá aa
a nidɛ̀wao.† 7 Ásu àɔ dɛ tɑ́agbagbanaɔ ũ lá an gbɛ̃eɔwao. A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ
zɔ̃̀lɛ lɛ́ pɔble, aalɛ imi, ɔ̃ aa fɛ̀lɛ lɛ́ kɔ̃̀ɔ'o.‡ 8 Wásu wàɔ dɛ nɔdɑ̃akpanaɔ ũ lá an gbɛ̃eɔwao. Aa
kpà, ɔ̃ aa gàga gɔɔ doũ zɩ̃́ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao ń àaɔ̃o (23.000).§ 9 Wásu Dii lɛ wà gwa lá
an gbɛ̃eɔwao. Aa aà lɛ̀ aa gwà, ɔ̃ mlɛ̃ɔ ń soso aa gàga.* 10 Ásu zɔaka lá an gbɛ̃eɔwao. Aa
zɔakà, ɔ̃ ga malaika ń dɛdɛ.†
11 Yɑ́pi ń lé seela ũ wá gbɛ̃́ pɔ́ wá kú gɔɔ vlɑ́waɔnɛɛ, ɔ̃ wa kɛ̃̀ láu wá gbaa laai yɑ́i. 12 Gbɛ̃́
pɔ́ lɛ́ e á zɛa gbɑ̃a, aà laaika lɛ́lɛai. 13 Yɔ̃ae i á leo, sema a pɔ́ pɔ́ ì gbɛ̃́pii le bàasio. Lua náai
vɩ̀, a to wà á yɔ̃ dɛ á gbɑ̃a lɛ́ao. A á gba zɛ́ à yɔ̃a fɔ̃, í bɔu.
14 Ayɑ̃mɛto ma gbɛ̃́ yenzideɔ, à mikɛ̃ tɑ́agbagbaawa. 15 Málɛ yɑ̃'oɛ́ laaideɔ ũ. Á wɛ́tɛ yɑ́
pɔ́ málɛ oɛ́i ázɩ̃awa à gwa. 16 Imibɔ báaade pɔ́ wi sáaukpaò, tó wá a imì, wá baa ku Kilisi
au guuo lé? Kàa pɔ́ wi ɛ́'ɛ, tó wá sò, wá baa ku Kilisi mɛ guuo lé?‡ 17 Lá kàa mɛ̀ndoɛ, baa
ń wá dasikɛo wá mɛ̀ doũɛ, asa wá baade a baa vɩ̀ kàa doũpi guuɛ. 18 A gwa Isailiɔwa. Gbɛ̃́
pɔ́ sa'oblɛ blè bàa kú ń Lua gbagbakɩ̃io lé?§ 19 Má ò kpelewa ni? Málɛ o tɑ́a sa'oblɛá pɔe
yɑ̀? Ge an diiɔá pɔe yɑ̀? 20 Aawo, málɛ o pɔ́ pɔ́ wà sa'òò wa ò tɑ́awaɛ, i kɛ Lua no. Má ye á
bàa àɔ kú ń tɑ́aoo.* 21 Á fɔ̃ Dii imibɔ í mi ń tɑ́a pɔ́oo. Á fɔ̃ Dii blɛ ble ń tɑ́a pɔ́oo. 22 Ge wá
ye wà Dii pɔ fɛlɛ yɑ̀? Wá gbɑ̃a dɛaàla yɑ̀?†
23 I mɛ yɑ́pii zɛ́ vɩ̀. Màaɛ, ɑ̃ma yɑ́pii ài vɩ̀o. I mɛ yɑ́pii zɛvɩ̀. Màaɛ, ɑ̃ma yɑ́pii kɑ́fɩ̃a vɩ̀o.‡
24 Gbɛ̃e zɩ̃a yɑ́ su dɔaaɛ̀o, sema a gbɛ̃́dee yɑ́. 25 A pɔ́ pɔ́ wàlɛ yia ɛlɛu ble yɑ̃e gbɛasai á làasoo
yɑ́i, 26 asa tɔɔlɛ ń pɔ́ pɔ́ kuwàɔ píiá Dii pɔ́ɛ.§ 27 Tó Yesusaide á sisi blɛwa, tó à kɛ̀ɛ́ mɛ́ a gɛ, à
pɔ́ pɔ́ wa kpàwá ble yɑ̃e gbɛasai á làasoo yɑ́i. 28 Tó wà su òɛ́ sa'oblɛɛ, ásu bleo làasoo yɑ́i
ń gbɛ̃́ pɔ́ òɛ́ yɑ́o. 29 Málɛ bee o ade làasoo yɑ́iɛ, i kɛ á pɔ́ no.
Gbɛ̃pɑ̃le làasoo yɑ́i ɔ̃ máɔ mazɩ̃a vɩ̀oa? 30 Tó ma pɔblè ń sáaukpaao, bɔ́yɑ́i wa ma bɛ̀ɛbo
pɔ́ pɔ́ ma sáaukpàpi yɑ́ musui? 31 Yɑ́ pɔ́ álɛ kɛ píi, álɛ pɔblen nò, álɛ imin nò, àɔ apii kɛ Lua
tɔbɔa yɑ́i. 32 Ásu to Yudaɔ ge Gɛlɛkiɔ ge Lua gɑ̃lideɔ fu á yɑ̃kɛa yɑ́io. 33 Màa mi kɛ. Apii guu
mi wɛtɑ̃ ma yɑ́ ká gbɛ̃́piiguɛ. Mili mazɩ̃a maa wɛɛlɛo, sema bíla pɔ́, kɛ́ aa e bɔ yɑ́i.

11

1 Á ma kɛa kɛ lá mi Kilisi kɛa kɛwa.*

Nɔɛɔ pɔ́kummusukɛa

2 Ma á sáaukè kɛ́ ma yɑ́ dɔ́águ yɑ́pii guu, mɛ́ á kètokɔ̃ɛ pɔ́ má dàɛ́ɔ kũa. 3 Má ye àɔ
dɔ̃ kɛ́ Kilisi mɛ́ gɔ̃ɛ píi mi ũ, gɔ̃ɛ mɛ́ nɔɛ mi ũ, mɛ́ Lua mɛ́ Kilisi mi ũ. 4 Gɔ̃ɛ pɔ́ lɛ́ wabikɛ
ge àlɛ ɑ̃nabikɛkɛ ń pɔ́o kua a miwa lɛ́ a mi kpɛbɔɛ. 5 Nɔɛ pɔ́ lɛ́ wabikɛ ge àlɛ ɑ̃nabikɛkɛ
pɔ́kummusukɛsai lɛ́ a mi kpɛbɔɛ, a dɛ lá à mipoloobòwaɛ. 6 Tó nɔɛ i pɔ́kummusukɛo, aà a
mi kɛ̃ɛlɛ. Lá mikɛ̃ɛlɛa ge miboa dɛ nɔɛɛ wí ũ, aà pɔ́kummusukɛ. 7 I kũ gɔ̃ɛ pɔ́kummusukɛo,
kɛ́ a dɛ Lua taa ń aà gawio ũ yɑ́i.† Nɔɛ sɔ̃, ɔ̃mɛ gɔ̃ɛ gawi ũ. 8 Asa Lua i gɔ̃ɛ bɔ nɔɛ kɩ̃́io, nɔɛ
a bò gɔ̃ɛ kɩ̃́i. 9 I gɔ̃ɛ kɛ nɔɛ yɑ́io, nɔɛ a kè gɔ̃ɛ yɑ́i.‡ 10 Bee yɑ́i ń malaikaɔ yɑ́o sema nɔɛ lí

---

* **10:1** Bɔa 13.21-22 † **10:1** Bɔa 14.22-29 ‡ **10:3** Bɔa 16.35 § **10:4** Bɔa 17.6, Nao 20.11 * **10:5** Nao 14.29-30
† **10:6** Nao 11.4 ‡ **10:7** Bɔa 32.6 § **10:8** Nao 25.1-18 * **10:9** Nao 21.5-6 † **10:10** Nao 17.6-15 ‡ **10:16**
Mat 26.26-28 § **10:18** Lev 7.6 * **10:20** Iko 32.17 † **10:22** Iko 32.21 ‡ **10:23** 1Kln 6.12 § **10:26** Soũ 24.1
* **11:1** 1Kln 4.16, Flp 3.17 † **11:7** Daa 1.26-27 ‡ **11:9** Daa 2.18-23

pɔ́kummusukɛ a zã́ iko seela ũ. 11 Yã́pi guu naa Diiwa nɔɛ mɛ́ gɔ̃ɛ ũ, gɔ̃ɛ mɛ́ nɔɛ ũ. 12 Asa lá
nɔɛ bɔ̀ gɔ̃ɛ guu, màa lɔ gɔ̃ɛ ì bɔ nɔɛ guu, mɛ́ pɔ́pii bɔ̀ Lua kĩ́iɛ.
13 A wɛ́tɛ yã́pizi à gwa. Nɔɛ wabikɛa pɔ́kummusukɛsai maaa? 14 A dɔ̃ ázĩawa kɛ́ mikã
gbã̀a dɛ gɔ̃ɛɛ wí ũ, 15 ãma tó nɔɛ vĩ, a dɛɛ̀ gawi ũɛ. Asa Lua mikã kpà nɔɛwa à kuaàla. 16 Tó
gbɛ̃e ye lɛkpaakɛ, aàɔ dɔ̃ kɛ́ wápiɔ ń Lua gãlideɔ píi, bee bàasio wá yãpãle kũao.

Dii blɛ blea
(Mat 26.26-29, Maa 14.22-25, Luk 22.14-20)

17 Yã́ pɔ́ má ye daɛ́ tia guu, má á sáaukpao, asa á kɔ̃kãaa ì vãi iɛ́ dɛ maala. 18 Sɛ́ia má
mà, tó a á gãli kã̀aa, i bɔ kɔ̃ kpɛ gã ń gãoɛ. Ma yã́pi sĩ yɔɔ. 19 Sema kɔ̃kpaalɛa àɔ kú á guu,
kɛ́ sĩandeɔ e bɔ gupuau. 20 Tó a kãaa, i kɛ Dii blɛ ɔ̃ ili bleo, 21 asa á baade ì wã àɔ a pɔbleɛ.
Nɔa ì gbɛ̃eɔ dɛ, wɛ̃ ì gbɛ̃eɔ dɛ. 22 A bɛ vĩ à pɔbleu à imiuo lɛ́? Ge i saka Lua gãlideɔgu à wida
pɔesaideɔwa yà? Má oɛ́ kpelewa ni? Má á sáaukpa yà? Má á sáaukpa yã́ bee musuo.
23 Yã́ pɔ́ má mà Diiwa má dàɛ́n kɛ: Zĩ́ pɔ́ wa Dii Yesu kpámá, a gwãasĩna ɔ̃ à kàa sɛ̀ 24 à
Lua sáaukpà a ɛ̀'ɛ, ɔ̃ à mɛ̀ bee dɛ a mɛ pɔ́ á kpá wá yã́i ũɛ, wàliɔ bee kɛ a yã́ dɔawágu yã́i.
25 Màa lɔ kɛ́ aa pɔblè aa làa, à imibɔ sɛ̀ à mɛ̀, Luabaakuańnɔ tia a au sabai ɔ̃n ípi ũ.§ Tó
wálɛ mi, wàliɔ mi a yã́ dɔawágu yã́i. 26 Asa tó a kàapi sò, mɛ́ a ípi mĩ, álɛ Dii ga baokpa e
àɔ gɛ́ mɔ́iɛ.
27 Ayãmɛto tó gbɛ̃́ kàapi sò mɛ́ à Dii ípi mĩ kàa ń ípio yãdasai, à tàaekɛ̀ Diiɛ aà mɛ ń aà
auo yã́ musu. 28 Baade azĩa yã́ gwagwa, i gbasa kàapi só, i ípi mi, 29 asa tó gbɛ̃́ sò mɛ́ a
mĩ mɛpi gbadɔ̃sai, à yãdà azĩalaɛ. 30 Bee yã́i gyãeɔ ń yɛ̃̀ɛɛsaideɔ dasi á guu, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀
gɛ́kĩiɔ fàao. 31 Tó wa wázĩa yã́ gwàgwa, Dii a wá tàae eo. 32 I wá tàae e, ì wá toto, kɛ́ yã́ su
zɔ̃lɛwá ń dṹniaoo yã́iɛ. 33 Ayãmɛto ma gbɛ̃́ɔ, tó a kãaa álɛ Dii blɛ ble, àli kɔ̃ dã́. 34 Tó nɔa lɛ́
gbɛ̃dɛ, aà pɔble bɛ, kɛ́ á kɔ̃kãaa su yã'iɛ́o yã́i. Má yã́ pɔ́ gɔ̃̀ɔ bɔɔlɛkɛɛ́, tó ma mɔ.

12

Lua Nisĩna gbaɔ

1 Gbɛ̃́ɔ, Lua Nisĩna gbaɔ yã́ musu, má ye àɔ sĩana dɔ̃. 2 A dɔ̃ kɛ́ gɔɔ pɔ́ á Lua dɔ̃o, tã́a pɔ́
aali yã'ooɔ mɛ́ ìɔ á gálɛ, aaìɔ dɔaaaɛ́. 3 Ayãmɛto má òɛ́, Lua Nisĩna lí dɛdɛ gbɛ́wa à láaizĩ
Yesuwao, mɛ́ gbɛ̃e a fɔ̃ o Yesu mɛ́ Dii ũo, mɛ́ i kɛ Lua Nisĩna dɔaaaɛ̀ bàasio.
4 Gba ku kpaalɛa, ãma Lua Nisĩna mɛ̀ndoɛ.* 5 Zĩ ku kpaalɛa, ãma Dii mɛ̀ndoɛ. 6 Gbãa
ku kpaalɛa, ãma Lua mɛ̀ndoɛ, ɔ̃mɛ ì apii kɛ baadeɛ. 7 Lua Nisĩna ì dɛdɛ baadewa gbɛ́pii
kã́fĩa yã́iɛ. 8 Lua Nisĩna ì gbɛ̃́ɛ bee gba zɛ́ aà ɔ̃nɔyã'ò, mɛ́ Nisĩna doũpi ì gbɛ̃́ kee gba zɛ́ aà
dɔ̃ayã'ò. 9 Nisĩna doũpi ì gbɛ̃pãle gba luanaaikɛa zɛ́, ì gbɛ̃́ gba gbɛ̃́gbãgbãa zɛ́. 10 I gbɛ̃́ gba
dabudabukɛa zɛ́, ì gbɛ̃́ gba ãnabikɛkɛa zɛ́, ì gbɛ̃́ gba zɛ́ aà nisĩnaɔ dɔ̃kɔ̃ɛ, ì gbɛ̃́ gba zɛ́ aà
yãebui'o, ì gbɛ̃́ gba yãe buipi bɔɔlɛkɛa zɛ́. 11 Nisĩna mɛ̀ndona doũpi mɛ́ ì apii kɛ, ì gbapi da
baadeɛ lá a yeiwaɛ.

Mɛ ń a guɔ

12 Mɛ̀ mɛ̀ndo guɔ dasi. Baa ń a dasikɛo, mɛ̀ doɛ píi. Màa wá naa Kilisiwa dɛ sɔ̃.† 13 Wápiɔ
píi, Yudaɔ ge buipãleɔ, zɔɔ ge wɛ́ɛɔ, Lua wá kɛ́ mɛ̀ doũ ń a Nisĩna mɛ̀ndonapi gbãaoɛ, à wá
gbá a Nisĩna mɛ̀ndonapi, ɔ̃ wá mĩ wápii. 14 Mɛguɔ dasi, i kɛ mɛ̀ndo no. 15 Tó gbá mɛ̀ lá ɔn
a ũo, á dɛ mɛ̀ pɔ́ ũo, bee yã́i àɔ dɛ mɛ̀ pɔ́ ũoa? 16 Tó swã́ mɛ̀ lá wɛ́n a ũo, á dɛ mɛ̀ pɔ́ ũo, bee
yã́i àɔ dɛ mɛ̀ pɔ́ ũoa? 17 Tó mɛ̀ bṹu dɛ wɛ́ ũ, wa yãmae? Tó mɛ̀ bṹu dɛ swã́ ũ, wa pɔ́ gĩmae?
18 Lá a dɛwa, Lua guɔ pɛ̀pɛkɔ̃wa mɛ guu, ampii, lá a yeiwa. 19 Tó ampii dɛ mɛgu doũ ũ,
mɛ̀n we má ni? 20 Lá a dɛwa mɛguɔ dasi, mɛ́ mɛ mɛ̀ndoɛ. 21 Wɛ́ a fɔ̃ o ɔɛ a bàa kuaànɔoo.

§ **11:25** Bɔa 24.8, Zel 31.31-34 * **12:4** Lom 12.6 † **12:12** Lom 12.4-5

Màa lɔ mi a fɔ̃ o gbáɛ a bàa kuaànɔoo. 22 Aawo, mɛgu pɔ́ wɨ̃ e kɛ́sãańzi, mɛ a fɔ̃ àɔ a saio.
23 Mɛgu pɔ́ wɨ̃ e gawisai, wɨ̃ a kpɛla dɛńla. A gu pɔ́ wɨ̃ a ea dilɛ wíyã ũ, wɨ̃ pɔ́ nai dɛńla,
24 ãma a pɔ́ pɔ́ maa bàa kú ń beeoo. Kɛ́ Lua mɛ kȁaa, à gawi kȁfĩ pɔ́ pɔ́ gawi lɛ́ kɛ́sãmáɔnɛ
dɛńla. 25 Beewa mɛ kpaalɛao, a guɔ kɔ̃ yã́ dɔ̃. 26 Tó mɛgu do lɛ́ taasikɛ, a guɔ píi ɨ̃ kɛaànɔɛ.
Tó wà mɛgu do kpɛlà, a guɔ pii ɨ̃ pɔnakɛaànɔɛ.

27 Ámɛ á Kilisi mɛ ũ, mɛ́ á baade dɛ mɛpi guɔ ũ. 28 Gĩa sɛ́ia, Lua zĩnaɔ dĩlɛ a gãlideɔ guu,
a plaade ãnabiɔ, a àaɔ̃de yãdanɛdeɔ, bee gbɛa dabudabukɛnaɔ, bee gbɛa gbɛ̃́ pɔ́ à ń gbá
gbɛ̃́gbãgbãa zɛ́ɔ ń dɔnlɛdeɔ ń dɔaanaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ ɨ̃ yãebui'oɔ.‡ 29 Zĩnaɔn ń ũ píie? Ánabiɔn
ń ũ píie? Yãdanɛdeɔn ń ũ píie? Dabudabukɛnaɔn ń ũ píie? 30 Lua gbɛ̃́gbãgbãa gbadànɛ́
ḿpiie? Aaɨ̃ yãebui'o ḿpiie? Aaɨ̃ yãe bui bɔɔlɛkɛ ḿpiie? 31 Á wɛbii gba pɔ́ dɛńlaɔwa.
Tiasa má a pɔ́ pɔ́ dɛńla zɛ́ ɔlɔ́ɛ.

13

Yeakɔ̃i

1 Tó ma yãebui'ò, gbɛ̃nazĩna ge malaika pɔ́, tó miliɔ ye gbɛ̃́eo, ma kɔ̃fĩkɛ̀ lán mɔlɛa ge
sɛ́sɛ̃napaawaɛ. 2 Tó ma ãnabikɛkɛgba è, tó ma yã́pii asii mà mɛ́ má dɔ̃a píi vɨ̃, tó ma
luanaaikɛa kà mà gbɛ̀sɨ̃sɨ̃ sɔ̃,* tó miliɔ ye gbɛ̃eo, pɔen ma ũo. 3 Tó ma pɔ́ pɔ́ má vɨ̃ɔ kpaalɛ̀nɛ́
píi, tó má tò wà ma kpasa, tó miliɔ ye gbɛ̃eo, a ài vɨ̃mɛɛo.

4 Gbɛ̃́ pɔ́ ɨ̃ɔ yeńzi ɨ̃ɔ mɛna vɨ̃, a gbɛ̃kɛ vɨ̃. Ili wɛdɔnɛ́o, ɨ̃li káadao, ɨ̃li yɔ̃̀ɔkɛo. 5 Ili widamáo,
ɨ̃li azĩa maa wɛɛlɛo, ɨ̃li fɛ̃ńzio, ɨ̃liɔ yákũaŕnɔo. 6 Ili yãvãi yáalɔo, ɨ̃ pɔnakɛ ń sĩanao. 7 Gbɛ̃́
pɔ́ ɨ̃ɔ yeńzi ɨ̃ yápii fɔ̃́, ɨ̃ yápii náaikɛ, ɨ̃ wɛdɔ yápii bɔa maai, ɨ̃ mɛnakɛ ń yápiio.

8 Yeakɔ̃i láaa vɨ̃o. Ánabikɛkɛa a midɛ, yãebui'oa lɛ́ a ká, dɔ̃a a gɛ̃zɛa. 9 Asa wá dɔ̃a ń wá
ãnabikɛkɛao i pao. 10 Tó pɔ́ lɛ́so mɔ̀, pɔ́ pɔ́ i pao a gɛ̃zɛaɛ. 11 Kɛ́ má dɛ nɛbɔlɔna ũ, mi nɛ́
yã'o lan nɛbɔlɔnawa, mi làasookɛ lán nɛbɔlɔnawa, mi yã́ gwa lán nɛbɔlɔnawa. Kɛ́ ma ka
gbɛ̃nazĩna ũ, ma ɔkpà nɛbɔlɔn yái. 12 Tia kɛ́wa wálɛ gu'e díi guu dùuduu, zɨ̃ bee wá wɛsi
Lualɛ. Tia kɛ́wa ma dɔ̃a i pao, zɨ̃ bee má yã́ dɔ̃ wásawasa lá Lua ma dɔ̃wa. 13 Tiasa yã́ mɛ̀n
àaɔ̃ɛ beeɔ mɛ́ gɔ̃̀: Luanaaikɛa ń wɛdɔaaàzio ń yeakɔ̃io, ãma yeakɔ̃i mɛ́ dɛńla.

14

Yãebui'oa ń ãnabikɛkɛao

1 Á to yeakɔ̃i yã́ dɔaaɛ́, í wɛbii Lua Nisĩna gbaɔwa, atɛ̃sa ãnabikɛkɛa. 2 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ yãebui'o
lɛ́ yã'o gbɛ̃́ɔnɛo, sema Lua, asa gbɛ̃e lɛ́ mao, àlɛ asiiyã'ò ń Lua Nisĩna gbãaoɛ. 3 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́
ãnabikɛkɛ lɛ́ yã'o gbɛ̃́ɔnɛɛ, àlɛ ń zɛdɔɛ, àlɛ lɛdamáɛ, àlɛ ń nɔ̀sɛ nininɛ́ɛ. 4 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ yãebui'o
lɛ́ azĩa kã́fĩɛ, gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ãnabikɛkɛ lɛ́ Lua gãlideɔ kã́fĩɛ. 5 Má ye à yãebui'o ápii, ãma má ye à
ãnabikɛkɛ dɛ beea. Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ãnabikɛkɛ dɛ yãebui'onala, sema wàlɛ a bɔɔlɛkɛ kɛ́ gãlidepiɔ
e kã́fĩ a musu bàasio.

6 Gbɛ̃́ɔ, tó ma mɔ á kɨ̃i mɛ́ ma yãebui'òɛ́, bɔ́ ài a vɨ̃ɛ́i? Sema ma yã'oa àɔ dɛ yáwɛwɛ̃a ũ
ge dɔ̃a ge ãnabikɛkɛa ge yãdaanɛ́. 7 Màa a dɛ ń pɔ́'ɔbɔnaɔ lɔ. Kulɛ ge mɔɔnan nò, tó àlɛ ɔbɔ
súsuo, kpelewa wa fɔ̃ dɔ̃ lá àlɛ oi? 8 Tó mɔ ɔbɔ̀ yayaa, sosaɔ zɨ̃̀ sɔukɛo. 9 Màa ápiɔ sɔ̃, tó álɛ
yãebui'o, wàlɛ mao, kpelewa wa yã́ pɔ́ álɛ o gbadɔ̃i? Á yã́ a gɛ̃ ń ĩanaoɛ. 10 Yáɔ bui dasi
dúnia guu, an kee bɔɔlɛsai sɔ̃o. 11 Tó wàlɛ bui pɔ́ mili a yãmao o, máɔ dɛ a ònaɛ nibɔ ũɛ, mɛ́
aɔ dɛmɛɛ nibɔ ũɛ. 12 Màa ápiɔ sɔ̃, lá á ãiavɨ̃ ń Lua Nisĩna gbaɔ, à ãiakɛ àɔ gɛò aɛ, kɛ́ Yesudeɔ
e zɛdɔ.

13 Ayãmɛto yãebui'ona wabikɛ aà e a bɔɔlɛkɛ. 14 Tó ma wabikɛ̀ ń yãebui'oao, ma nisĩna
mɛ́ kɛ̀, ma làasoo dɔaaamɛɛo. 15 Too, yápi dɛai? Má wabikɛ ń nisĩnao, mí kɛ ń laaio lɔ. Má
lɛsi ń nisĩnao, mí sí ń laaio lɔ. 16 Tó n Lua tɔnasɨ̃ ń nisĩnao, kpelewa gbɛ̃́ dafu pɔ́ kú we a o,

‡ **12:28** Ɛfɛ 4.11 * **13:2** Mat 17.20

ãmi, sáau pɔ́ ń kpà yã́ musui? Asa i yã́ pɔ́ ń ò dɔ̃o. 17 Baa tó n sáaukpà a zɛ́wa, i to n gbɛ̃do
zɛ̀dɔo. 18 Ma Lua sáaukɛ̀, kɛ́ mi yãebui'o dɛála píi, 19 ãma gãli guu tó ma yã́ mɛ̀n sɔo ò ń
laaio ma yãdàonɛ́, a maamɛɛ dɛ mà yã́ mɛ̀n ũma'ũma o ń yãebui'oaola.

20 Gbɛ̃́ɔ, á làasoo su àɔ dɛ lán nɛ́ɔwao. Aɔ dɛ nɛbɔlɔnaɔwa vãi yã́ musu, ãma á làasoo àɔ
dɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ ũ. 21 Mɔizi ikoyã láu Dii mɛ̀:

Má yãebui'o gbɛ̃́piɔnɛ nibɔɔ lɛ́u,
ń beeo aa swã́sɛ ma yã́io.*

22 Ayãmɛto yãebui'oa dɛ seela ũ Yesudeɔnɛo, sema Yesusaideɔ. Mà̀a lɔ ãnabikɛkɛa dɛ seela
ũ Yesusaideɔnɛo, sema Yesudeɔ. 23 Tó gãlideɔ kà̃aa píi, mɛ́ aalɛ yãebui'o ḿpii, tó gbɛ̃́ dafuɔ
ge Yesusaideɔ mɔ̀ we, aa mɛ ĩ́ana kàmáɛo lé? 24 Tó gbɛ̃́pii lɛ́ ãnabikɛkɛ sɔ̃, mɛ́ Yesusaide ge
gbɛ̃́ dafu mɔ̀ we, ampii yã́ a aà da làasoou a aà wɛ́ kɛ̃́, 25 asiiyã pɔ́ kú aà nɔ̀sɛu i bɔ gupuau,
i wúlɛ a gbɛɛu à misiilɛ Luaɛ, i gbasa mɛ Lua kú á guu sĩ̀anaɛ.

Gãlideɔ lousisia zɛ́

26 A dɛai gbɛ̃́ɔ? Tó a kãaa, á baade líɔ lɛ ge yãdaanɛ́ ge yã́wɛwɛ̃a ge yãebui'oa ge yãe
buipi bɔɔlɛkɛa vĩ̀. A apii kɛ kɛ́ gbɛ̃́ɔ e zɛdɔ. 27 Tó wàlɛ yãebui'o, gbɛ̃ɔn pla ge àaɔ̃, asuli dɛ
beeao. Aa kɔ̃ gba zɛ́, gbɛ̃́ mɛ̀ndo i a bɔɔlɛkɛ. 28 Tó a bɔɔlɛkɛna kuo, aà kã́mabo gãli guu, i a
pɔ́ o ado ń Luao. 29 Ãnabiɔ gbɛ̃ɔn pla ge àaɔ̃ yã'o, gbɛ̃́ kĩ́niɔ i làasookɛ an yã́wa. 30 Tó Lua
yã'ò gbɛ̃pãlɛɛ, gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ yã'o nílɛ. 31 Ápii á fɔ̃ ãnabikɛkɛ dodo, í yãdadakɔ̃ɛ ápii, í kɔ̃ sɛ lɛsĩ̀.
32 Ãnabiɔ fɔ̃ ń ãnabikɛkɛa zùukɛ, 33 asa Lua ye yãyaaaio, sema a zɛde.

Lá Lua gbɛ̃́ɔ ĩ̀ kɛ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo píiwa, 34 nɔɛɔ lɛ́ líɔ kpaaũa gãli guu, asa aa yã'oa zɛ́ vĩ̀o. Aa
misiilɛ lá wa ò Mɔizi ikoyã guuwa. 35 Tó aa ye yãe dɔ̃, aa ń zã́ gbɛai bɛ, asa nɔɛ yã'oa gãli
guuá wíɛ. 36 Á kĩ́i Lua yã́ dàalɛua? Ge á mɛ̀ndo yã́i à mɔ̀ia?

37 Tó gbɛ̃́ lɛ́ e á dɛ ãnabi ge gbɛ̃́ pɔ́ Lua Nisĩ̀na dɔaaà̀ ũ, aàɔ dɔ̃ kɛ́ yã́ pɔ́ má kɛ̀ɛ́piá Dii
yãdilɛaɛ. 38 Tó gbɛ̃́ pãkpài, à pãkpaaàziɛ. 39 Ayãmɛto ma gbɛ̃́ɔ, à wɛbii ãnabikɛkɛawa,
ãma ásu gi yãebui'oaio. 40 A yã́pii kɛ a zɛ́wa súsu.

15

Kilisi bɔa gau

1 Gbɛ̃́ɔ, baona pɔ́ má kpàɛ́ á sĩ̀ a zɛò ɔ̃ má ye mà ɛa dɔágu. 2 Baonapi mɛ́ a á suaba, tó á
waaso pɔ́ má kpàɛ́pi kũa. Tó mà̀a no, á Yesu náaikɛa kɛ̀ pãɛ. 3 Yã́ gbia pɔ́ má mà má dàɛ́n
kɛ: Kilisi gà wá duuna yã́i lá a kɛ̃a Luayãtaalauwa.* 4 Wà aà vĩ̀, ɔ̃ à vù a gɔɔ àaɔ̃de zĩ́ lá a
kɛ̃a Luayãtaalauwa.† 5 A azĩ̀a ɔ̀lɔ Piɛɛɛ, ɔ̃ à azĩ̀a ɔ̀lɔ a ĩ̀wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔnɛ lɔ.‡ 6 Bee gbɛa à
azĩ̀a ɔ̀lɔ wá gbɛ̃́ɔnɛ kɛ́ aa kãaaa gudoũ, aa dɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla ń basɔoola (500). An daside ku
e tia, ãma an gbɛ̃ɛɔ ã́nuatò. 7 Bee gbɛa à azĩ̀a ɔ̀lɔ Zaakiɛ, ɔ̃ à azĩ̀a ɔ̀lɔ zĩ̀naɔnɛ píi. 8 Ampii
gbɛa à bɔ̀ mɔ̀a, ma gɔ̃ kɔ̃nsɛ ũ.§ 9 Asa zĩ̀naɔ guu mámɛ má kpɛɛ, mi ka wà omɛɛ zĩ̀nao, asa
ma ĩ̀adà Lua gãlideɔwa.* 10 Gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua kɛ̀mɛɛ yã́ mɛ́ tò má dɛ kɛ́wa gbã, mɛ́ gbɛ̃kɛ pɔ́ a
kɛ̀mɛɛpi i kɛ pão, asa ma dɛ̃ɛkà dɛńla píi. Mámɛ má kɛ̀o, gba pɔ́ Lua dàmɛɛ mɛ́ tò má kɛ̀.
11 Ayãmɛto à bɔ̀ ma kĩ́i ge an kĩ́in nò, yã́ pɔ́ wálɛ a waasokɛ á sĩ̀n we.

Wá bɔa gau

12 Lá wálɛ Kilisi bɔa gau waasokɛ, àkɛa á gbɛ̃ɛɔ lɛ́ o gɛɔ vuo ni? 13 Tó gɛɔ vuo, dɔ̃ Kilisi i
vuo. 14 Tó Kilisi i vuoɛ, dɔ̃ wá waasokɛa gia, mɛ́ á Kilisi náaikɛa gia, 15 wí gɔ̃ Lua seelade
ɛgɛnaɔ ũ, kɛ́ wá ò à Kilisi vù yã́i. Asa tó gɛɔ vuo, dɔ̃ i aà vuo. 16 Tó Lua lí gɛ vuo, Kilisi i vuo.

* **14:21** Isa 28.11-12 * **15:3** Isa 53.5-12 † **15:4** Soũ 16.8-10, Zĩ̀n 2.24-32 ‡ **15:5** Luk 24.34, 36 § **15:8** Zĩ̀n 9.3-6 * **15:9** Zĩ̀n 8.3

17 Tó Kilisi i vuo, á Kilisi náaikɛaá pãɛ, á kú á duuna guuɛ e tia, 18 mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ɑ̃́nuatò naa
Kilisiwaɔ kàalɛɛ. 19 Tó wá kuaɛ bee yɑ̃́i ɔ̃ wá wɛ́ dɔi Kilisizi ado, wɛ̃nadeɔn wá ũ dɛ gbɛ̃́piia.
20 Sĩana guu Kilisi bɔ̀ gau, ɔ̃mɛ dɔ̀aa vù sɛ̃́ia gbɛ̃́ pɔ́ gàɔnɛ. 21 Lá gbɛ̃e mɛ́ tò ga mɔ̀, màa lɔ
gbɛ̃e tò gɛɔ vua mɔ̀. 22 Kua Adamu bui ũ tò ga lĩ gbɛ̃́piia. Màa lɔ gbɛ̃́ pɔ́ naa Kilisiwaɔ wɛ̃ni
e ḿpii. 23 Baade ń a dɔ̀ɔoɛ. Kilisi mɛ́ dɔaa vù sɛ̃́ia, a gbɛa aà gbɛ̃́ɔ vu aà mɔgɔɔ. 24 Ɔ dṹnia
a láa, Kilisi i kíakɛ midɛ píi ń ikoɔ ń gbɑ̃aɔ, i a kpala kpa Mae Luawa. 25 Asa à kũ̀ Kilisi
àɔ kiblɛɛ e Lua gɛ̀ aà ibɛɛɔ kɛɛ̀ aà gbadibɔ ũ.† 26 Ibɛɛ pɔ́ a a midɛ gbɛzɑ̃ mɛ́ ga ũ, 27 asa Lua
pɔ́pii nà Kilisiɛ a ɔzĩɛ.‡ Kɛ́ à mɛ̀ pɔ́pii kú aà ɔzĩ, wá dɔ̃ kɛ́ Lua pɔ́ pɔ́pii nàɛ̀ a ɔzĩpi bàasi. 28 Tó
à pɔ́pii nàɛ̀ a ɔzĩ, aàpi ɔ̃ aà Nɛ́ pɔ́ à pɔ́pii nàɛ a ɔzĩpi a misiilɛɛ̀, Luapi iɔ dɛ apii ũ pɔ́piiɛ.
29 Gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ da'ilɛkɛ gɛɔ gɛ̃ɛ ũ sɔ̃ bɛ? Tó gɛɔ vu sĩanao, bɔ́yɑ̃i wĩ da'ilɛkɛ an gɛ̃ɛ ũi? 30 Wápiɔ
sɔ̃, bɔ́yɑ̃i wiɔ ku kai guu gɔɔpiii? 31 N ĩana pɔ́ mi dɑ́ á yɑ́ musu naa Kilisi Yesu wá Diiwao,
miɔ ku ga lɛ́zĩ lá gu lɛ́ dɔɛ. 32 Tó mazĩa yɑ̃́i ma dɛ̃ɛkài ń wàiɔ Ɛfɛsɛ, bɔ́ ài a vĩmɛɛi? Tó gɛɔ
vuo,
wà pɔble, wà imi,
asa wá ga ziaɛ.§
33 Ásu to à sɑ̃́sɑ̃o, gbɛ̃na vɑ̃i ì dàa maa ɔ̃̀ɔkpaɛ. 34 A su á laaiwa súsu, ásu duunakɛ lɔo, asa
á gbɛ̃eɔ Lua dɔ̃o. Ma bee ò kɛ́ à á wípi dɔ̃ yɑ̃́iɛ.

Gàbɔɔ mɛ

35 Gbɛ̃e a mɛ kpelewa gɛɔ vui? Mɛ kpele aaɔ vĩi? 36 Sɔũ yɑ̃́ɛ! Wĩli pɔ́tɔ̃ à bɔ̀lɛ
fɔ̃mbasikɛsaio. 37 Tó wà pɔtɔ̃̀, mase ge pɔpɑ̃len nò, ĩli bɔlɛ pɔ́ wɛ́tɛ̃ ũo. 38 Lua ì to à bɔlɛ
lá a dĩlɛwaɛ, ampii ń a buio. 39 Pɔ́ wɛ̃nideɔ píi mɛ̀ doũo. Gbɛ̃nazĩnaɔ pɔ́ ńdo, nɔ̀bɔɔ pɔ́ ńdo,
bɑ̃ɔ pɔ́ ńdo, kpɔɔ pɔ́ ńdo. 40 Luabɛ pɔ́ɔ ku, dṹnia pɔ́ɔ ku. Luabɛ pɔ́ɔ gawi ńdo, dṹnia pɔ́ɔ
gawi ńdo. 41 Ĩatɛ̃ gawi ado, mɔvua pɔ́ ado, saanaɔ pɔ́ ńdo. Baa saanapiɔ gawi dodo kɔ̃ɛɛ.
42 Màa àɔ dɛ gɛɔ vugɔɔzĩ. Wĩ gɛ vĩ à yaikɛ, a vu yaikɛsai. 43 Wĩ gɛ vĩ bɛɛɛsai, a vu ń gawio.
Wĩ gɛ vĩ gbɑ̃asai, a vu gbɑ̃́ugbɑ̃u. 44 Wĩ gɛ vĩ ń dṹnia mɛo, a vu ń àizɑ̃na mɛo. Lá dṹnia
mɛ ku, àizɑ̃na mɛ ku lɔɛ. 45 A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀, gbɛ̃́ sɛ̃́ia Adamu gɔ̃̀ gbɛ̃́ bɛ́ɛ ũ,* ɑ̃ma
Adamu gbɛzɑ̃ gɔ̃̀ Nisĩn wɛ̃nikpamade ũ. 46 I kɛ àizɑ̃na mɛ mɛ́ lí dɔaao, dṹnia mɛ mɛ́ ì dɔaa,
a gbɛa sa àizɑ̃na mɛ. 47 Gbɛ̃nazĩn sɛ̃́ia bɔ̀ bùsutiuɛ, a plaade bɔ̀ luabɛɛ. 48 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ tɔɔlɛ
gbɛ̃́ ũɔ bɔ̀ gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ tɔɔlɛuwa. Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ luabɛ gbɛ̃́ ũɔ bɔ̀ gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ luabɛwa. 49 Lá wá dɛ gbɛ̃́
pɔ́ bɔ̀ tɔɔlɛu taa ũ, màa lɔ wáɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ luabɛ taa ũ.
50 Yɑ́ pɔ́ má òn kɛ gbɛ̃́ɔ. Tó kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i bɔ̀ gupuau, wá e ble ń wá mɛoo. Wá e wàɔ
ku guyaikɛsai guu ń wá mɛ pɔ́ ì yaikɛoo. 51 A ma, má asiiyɑ̃'ò̀ɛ́. Wá ga píio, ɑ̃ma wá li píi
52 kɑ́ndo lán wɛdɛawa kɑ̃̀ae gbɛzɑ̃ pɛ́zĩ. Asa kɑ̃̀ae a ɔbɔ, gɛɔ i vu yaikɛsai, wápiɔ sɔ̃ wí li.†
53 Sema wá mɛ pɔ́ ì yaikɛɛ bee gɛ̃ a yaikɛsai guu. Sema wá mɛ̀ gɛɛ bee gɛ̃ a gasai guu. 54 Tó
wá mɛ pɔ́ ì yaikɛ gɛ̃̀ a yaikɛsai guu, mɛ́ wá mɛ̀ gɛ gɛ̃̀ a gasai guu, ɔ̃ yɑ́ pɔ́ kɛ̃a láuɛ bee a pa
wà mɛ̀:
Wà zĩblè gawa, à mĩdɛ.‡
55 Ga, n zĩblea tɔ́n lái?
Ga, n sɛwɛ kú máɛ?§
56 Duuna mɛ́ ga sɛwɛ ũ, mɛ́ duuna gbɑ̃a ì bɔ ikoyɑ̃ guuɛ. 57 Wà Lua sáaukpa, kɛ́ ì to wà
zĩble ń wá Dii Yesu Kilisi gbɑ̃ao. 58 Ayɑ̃mɛto ma gbɛ̃́ yenzideɔ, à zɛ gbɑ̃a giũgiũ bɔzɑ̃sai, í
wɛtɑ̃ Dii zĩwa gɔɔpii, asa á dɔ̃ kɛ́ zĩ pɔ́ álɛ kɛ Diiɛ pɑ̃o.

16

Pɔlu wɛ̃́lɛgɛ sɔukɛa

† 15:25 Soũ 110.1 ‡ 15:27 Soũ 8.7 § 15:32 Isa 22.13 * 15:45 Daa 2.7 † 15:52 1Tɛs 4.15-17 ‡ 15:54 Isa
25.8 § 15:55 Oze 13.14

1 Lua gbɛ́ɔ̃ kámasakaa yá̃ musu, lá má ò Galati bùsu Yesudeɔnɛ, à kɛ màa sɔ̃.* 2 A̋sɔ̃anɛna
ń ãsɔ̃anɛnao á baade lí ɔ̃a pɔ́ a è a gbãa lɛ́u bɔ adoa, iɔ kãaa, kɛ́ ásu kámasapi wɛɛlɛ gɔɔ pɔ́
ma mɔo. 3 Tó ma mɔ, má gbɛ̃́ pɔ́ a ń dílɛ aa gɛ́ɔ zı̏ Yelusalɛũ ń taalao ń kámasa pɔ́ á kàpio.
4 Tó à kũ̏ mà gɛɛ sɔ̃, aai gɛ́ ma kpái.

5 Tó ma bɔlɛ ń Masedonio, má mɔ́ á kı̋i, asa má bɔlɛ ń Masedonioɛ.† 6 Málɛ e má
gɔɔplakɛánɔ, baa buziɛ se máɔ ye bleánɔ, í gɛ́ zɛimɛɛ gu pɔ́ má gɛ́u. 7 Tia kɛ́wa má ye mà
gɛ̃ála bàlalao, málɛ e má gɔɔplakɛánɔ, tó Dii wèi. 8 Má gɔ̃ Ɛfɛsɛ e Pãteko‡ dikpɛ zı̋ɛ, 9 asa
Lua zɛpòomɛɛ maamaa mà zı̏ maa kɛ, mɛ́ ibɛɛɔ dasi.§

10 Tó Timɔtee sù mɔ̀,* ásu kɛɛ̀ bùubuu aà vı̏akɛɛ́o, asa àlɛ zı̏kɛ Diiɛ lamawaɛ. 11 A̋ gbɛ̃e
su sakaaàguo. A kũ̏sũakɛɛ̀ aà e ka ma kı̋i aafia, asa mapi ń ma gbɛ́ɔ̃ wá wɛ́ dɔaàzi.

12 Wá gbɛ̃do Apoloo sɔ̃, miɔ naɛwà mɔ̀ɔmɔɔ aà mɔ á gwai ń wá gbɛ̃́ kı̏niɔ. A ye mɔai gı̏ao.
Tó a zɛkɛ̀, a mɔ́.

Lɛdaama gbɛzã

13 A itɛ̃kɛ, íɔ zɛa Yesu náaikɛa guu. A gbɛ̃zɔ̃ɔ yá̃ kɛ, íɔ gbãa. 14 A yá̃pii kɛ ń yekɔ̃io.

15 A̋ Sefana† bɛdeɔ dɔ̃, kɛ́ aa dɛ Yesude sɛ̃́iaɔ ũ Gɛlɛsi bùsuu mɛ́ aa dı̏lɛ wàɔ dɛ Lua gbɛ́ɔ̃
dɔnlɛdeɔ ũ. Gbɛ́ɔ̃, ma wabikɛ̀wáɛ, 16 à misiilɛ gbɛ̃́ bee taaɔnɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ kɔaikɛ kua zı̏
doũpi guuɔ píi. 17 Ma pɔ kèna Sefana ń Fɔɔtunatuo ń Akaikuo mɔawa, asa aa gɔ̃̀mɛɛ á gɛ̃ɛ
ũɛ. 18 Aa tò ma nɔ̀sɛ dàdoũ ń á pɔ́o. A gbɛ̃́ bee taaɔ kpɛla.

19 Azi bùsu Yesudeɔ fɔkpàwá. Akilasi ń Pisiio‡ ń gãlide pɔ́ aaı̏ kãaa ń bɛɔ fɔkpàwá
maamaa naa Diiwa guu. 20 Wá gbɛ̃́ pɔ́ wá sãnuɔ fɔkpàwá ápii. A fɔkpakɔ̃wa ń Lua gbɛ́ɔ̃
lɛ́pɛakɔ̃wao. 21 Ma Pɔlu, fɔɛ beeá ma ɔgbɛɛ. 22 Tó gbɛ̃e ye Diizio, Lua láaikɛwà. Wá Dii lɛ́
mɔ́. 23 Dii Yesu gbɛ̃kɛkɛɛ́. 24 Má yeázi píi naa Kilisi Yesuwa.

* 16:1 Lom 15.25-26 † 16:5 Zı̏n 19.21 ‡ 16:8 Iko 16.9-11 § 16:9 Zı̏n 19.8-10 * 16:10 1Kln 4.17 † 16:15 1Kln 1.16 ‡ 16:19 Zı̏n 18.2

KƆLƐNIDEƆ LÁ PLAADE
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Kɔlɛnideɔ lá plaadeɛ bee lɛ́ Kɔlɛni Yesudeɔ ɔkaakɔ̃'ɔu ń Pɔluo yã'owɛ̃ɛ. An gbɛ̃eɔ tàaekɛ̀ɛ̀ yãa, aa seakɛ̀ aà gɔ̃a Lua zĩna ũwa. Pɔlu ye wàɔ na ń kɔ̃o, ɔ̃ à azĩa yã́ bɔɔlɛkɛ̀nɛ́ ń yeańzio. A ònɛ́ lá a pɔ kɛ̀ na gɔɔ pɔ́ a ń baona mà (7.5-15).

A kai pɔ́ à a le Ɛfɛsɛ bùsuu bɔɔlɛkɛ̀nɛ́ (1.1-11), ɔ̃ à taasi pɔ́ á kɛ̀ Kɔlɛniɔ yã́ dɔ̀ńgu. Yã́piɔ píiá aà Kilisi zĩnakɛyã̀ɔnɛ. A yã́ pɔ́ tò a yã'ònɛ́ pã̀sĩpã̀sĩ a lá sɛ̃́ia guu bɔɔlɛkɛ̀nɛ́ ń lá a pɔnakɛ̀ gbɛzã, kɛ́ a yã́pi oa gbɛsù (1.12-7.16).

Yude Yesudeɔ kámasakaa yã́ musu (8-9), à wabikɛ̀ Kɔlɛnideɔwa aa gbada ń nɔ̀sɛmɛndoo, asa à mɛ̀: A wa Dii Yesu Kilisi gbɛ̃kɛ dɔ̃. Aà pɔde'ia à gɔ̃̀ pɔsaide ũ á yã́i, ɔ̃ aà pɔsaidekɛ guu à á kɛ́ pɔdeɔ ũ. (8.9)

Lápi láakĩi (10-13) Pɔlu a yã'oa lĩlɛ. A ɛ̀a sù gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ a dilɛ zĩna ũoɔ yã́wa. Ɔ lápĩ yã́ mĩdɛ ń gbɛ̃kɛkɛakɔ̃ɛo (13.11-13).

Wásu to Pɔlu azĩa yã'oa ń nɔ̀sɛpuao wá sã́são. I kɛ aàzĩa bɔa maa ge aàzĩa yã́zɛ'ea àlɛ yáo, àlɛ a zĩnakɛ'iko ɔlɔnɛ́ɛ, kɛ́ wà e Yesu Kilisi baona sí, wí aà dɔ̃ Dii ũ.

Nɔ̀sɛninia

[1] Mámɛmaa Kilisi Yesu zĩna Pɔlu lá Lua yeiwa ń wá gbɛ̃do Timɔteeo, wámɛ wa láɛ bee
kɛ̃̀ Lua gãlide pɔ́ kú Kɔlɛniɔnɛ ń Lua gbɛ̃́ pɔ́ kú Gɛlɛsi bùsuuɔ píi. [2] Lua wá Mae ń Dii Yesu
Kilisio gbɛ̃kɛkɛɛ́, i á gba aafia.
[3] Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa, Mae Lua sósobide gbɛ̃nɔsɛnininapi. [4] I wá
nɔ̀sɛ níniwɛ̃ɛ wá ĩadama píi guu, kɛ́ wà e gbɛ̃́ pɔ́ kú baa ĩadama kpeletaa guuɔ nɔ̀sɛ nínińɛ́
sɔ̃ ń nɔ̀sɛ níníbɔ pɔ́ Lua wá nɔ̀sɛ nĩniowɛ̃ɛo. [5] Lá taasi pɔ́ Kilisi kɛ̀ ĩ liwázi, màa lɔ wá nɔ̀sɛ ĩ
níni maamaa Kilisi yã́i. [6] Tó wà wá wɛtã̀, á nɔ̀sɛninia ń á bɔao yã́iɛ. Tó Lua wá nɔ̀sɛ nĩni,
á nɔ̀sɛninia yã́iɛ, kɛ́ à e taasi doũ pɔ́ wálɛ kɛ fɔ̃́. [7] Wá á náai vĩ seasai, asa wá dɔ̃ lá á bàa kú
ń taasi pɔ́ Kilisi kɛ̀o, á bàa kú ń nɔ̀sɛniniapio lɔ.
[8] Gbɛ̃́ɔ, wá ye àɔ dɔ̃ lá wà wá wɛtã̀ Azi bùsuu. A tɔ̃̀wá maamaa, a dɛ wá gbãa lɛ́a, baa wá
wɛ̃ni wá wɛ́ dɔi lɔ seo. [9] Yã́ daawála, wálɛ e wa gaɛ. Bee wá lé kɛ́ wásu zɛ ń wázĩa gbãaoo,
sema Lua pɔ́ ĩ gɛɔ vu gbãa. [10] A wá bɔ́ kai zɔ̃ɔ guu, mɛ́ a wá bɔu. Aàpi wá wɛ́ dɔi aà wá bɔu
lɔ [11] wabi pɔ́ álɛ kɛwɛ̃ɛ sabai. Beewa gbɛ̃́ɔ Lua sáaukpa dasi wá yã́ musu gbɛ̃kɛ pɔ́ a kɛ̀wɛ̃ɛ
gbɛ̃́ dasiɔ wabikɛawɛ̃ɛ yã́i.

Pɔlu wɛ̃́lɛgɛ gbooa

[12] Yã́ pɔ́ wi a ĩ́anadã̀n kɛ: Wá làasoo daa doũ, asa ń Lua gbãao wá kú ń nɔ̀sɛpuao
mɔafilisai dṹnia guu, atɛ̃sa á kĩ́i. Dṹnia ɔ̃nɔ wá kuòo, sema Lua gbɛ̃kɛ. [13] Wili láe kɛ́ɛ́o,
sema pɔ́ i a kyokɛ á dɔ̃ bàasio. [14] Lá á wá dɔ̃ gĩa yɔɔ, má ye à wá dɔ̃ sã́asã, kɛ́ à ĩ́anadã wá
yã́ musu Dii Yesu mɔ́zĩ, lá wá dã á yã́ musuwa.
[15-16] Kɔ̃ náaikɛapi guu má dĩlɛ yãa ma Masedoni gɛa guu mà bɔlɛ á gwai káau, mí ɛa su ń
á kĩ́io, í báaa e gɛ̃n pla, í dɔnlɛkɛmɛɛ ma Yude gɛa guu.* [17] Kɛ́ ma gɛa bee dĩlɛ, ma lɛplayã'ò
yà? Tó má dĩlɛ mà yãkɛ, dṹnia yã́ ĩ dɔaamɛɛ, ɔ̃ ĩ kɛmɛɛ kã́ndo ao ao ge aawo aawo ũa?
[18] Lá Lua náai vĩ, yã́ pɔ́ wá ò́ɛ́ dɛ ao aawo ũo. [19] Lua Nɛ́ Yesu Kilisi pɔ́ mapi ń Silivɛ̃ɛo ń
Timɔteeo† wa aà yã́ waasokɛ̀ɛ́ á gbɛ̃́ pɔ́ ĩ mɛ ao aawo no, Lua pɔ́ ĩ mɛ aon aà ũ. [20] Asa lɛ́
pɔ́ Lua gbɛ̃̀ píi sĩana ĩ kɛ aà guuɛ. Ayãmɛto ń Yesu Kilisipi tɔ́o ɔ̃ wĩ mɛ ãmi, Lua tɔbɔa yã́i.

---

* **1:15-16** Zĩn 19.21 † **1:19** Zĩn 18.5

21 Lua mɛ́ wá zĩ́napɛ̀lɛ naa Kilisiwa ń ápiɔ, à wá dílɛ adoa, 22 à a seela kɛ̀wá, à a Nisĩ̀na dà
wá sɔ̃u gba pɔ́ Lua dɔ̀aa dàwɛ̃ɛ ũ.
23 Lua mɛ́ ma seelade ũ, a ma nɔ̀sɛ dɔ̃. Kɛ́ má ye ĩ̀adawáo yã́i mi gɛ́ Kɔlɛni lɔo. 24 I kɛ wálɛ
gbãamɔɛ́ á luanaaikɛa guu no, asa a zɛ̀dɔu kɔ̀, wálɛ zĩ̀kɛánɔ á pɔna yã́iɛ.

2

1 Ɔ má è mazĩ̀awa a maa mà mɔ́ á kĩ̀i ń pɔyao lɔo. 2 Tó ma á pɔ yàɛ́, démɛ a ma pɔ kɛ nai,
mɛ́ i kɛ á gbɛ̃́ pɔ́ ma á pɔ yàɛ́ɔ bàasio? 3 Ma lakɛ̃̀ɛ́ màa, kɛ́ tó ma mɔ á gwai, á gbɛ̃́ pɔ́ á dɛ
à ma pɔ kɛ naɔ su ma pɔ yaoɛ. Má á náai vĩ̀ ápii, kɛ́ ma pɔna dɛ á pɔna ũ. 4 Ma lápi kɛ̃̀ɛ́ ń
pɔsiao ń nɔ̀sɛpusuo ń wɛ́'ioɛ, i kɛ kɛ́ mà á pɔ ya yã́i no, kɛ́ àɔ dɔ̃ lá ma yeaázi kà yã́iɛ.
5 Lá gbɛ̃e pɔyayã kɛ̀, i kɛ ma pɔ a yào, ápiiɛ, ge á gbɛ̃eɔ, kɛ́ ma yã'oa su gɛ̃agɛ̃o. 6 Ĩa pɔ́ á
daside dà gbɛ̃́piwa mɔ̀wà. 7 Ayãmɛto à sùuukɛaànɔ sa, à aà nɔ̀sɛ níniɛ̀, kɛ́ aà pɔsia zɔ̃ɔ su
aà mɔ ĩ̀io yã́i. 8 Bee yã́i ma awakpàɛ́, à ɔlɔɛ̀ wásawasa kɛ́ á yeaàzi. 9 A yã́i ma lápi kɛ̃̀ɛ́, ma
likpàlɛwá mà e dɔ̃ tó á yã́ pɔ́ má ɔ̀ɛ́ kũa píi. 10 Tó a sùuukɛ̀ ń gbɛ̃́o, mi kɛaànɔ sɔ̃ɛ. Sùuu pɔ́
má kɛ̀, tó yãe su ku, má kɛ̀ á yã́i Kilisi gɛ̃ɛ ũɛ, 11 kɛ́ Setãu su ɔ̃nɔkɛwɛ̃ɛo yã́i, asa wá gĩ aà
kɔ̃ni dɔ̃io.

Luabaakuańnɔ yã́ dafu

12 Kɛ́ ma gɛ Kilisi baokpai Toloasi, Dii zɛpɔ̀omɛɛ, 13 ãma ma nisĩ̀na zɛao, kɛ́ mi a gbɛ̃do
Titu eo yã́i. Ɔ ma lɛzàmá we, ma da Masedoni zɛ́u.*
14 Ma sáaukɛ̀ ń Luao, asa ĩ̀ɔ dɔaawɛ̃ɛ gɔɔpiiɛ, wiɔ zĩ̀blenaɔ ũ naa Kilisiwa, wi aà dɔ̃a gĩ fã́ɛ
gupiiu. 15 Asa wá dɛ tulaleti gĩ na pɔ́ Kilisi kpàsa Luaɛ ũ gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ ń suabaɔ ń gbɛ̃́ vũaaaɔ
guuɛ. 16 Wá gɛ̀ gĩ ũ gbɛ̃eɔnɛ, ɔ̃ ĩ̀ ga inɛ́. Wá wɛ̃ni gĩ ũ gbɛ̃́ kĩ̀niɔnɛ, ɔ̃ ĩ̀ wɛ̃ni inɛ́. Wá démɛ kà
bee kɛai? 17 Wá dɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ̀ɔ Lua yã́ laataɔwao. Naa Kilisiwa wi yã'o ń nɔ̀sɛpuao ń
Lua dɔ̃ao a zĩ̀naɔ ũ.

3

1 Wa ɛa su wázĩ̀a sáaukpaawa yã̀? Wá bàa kú ń seela lá pɔ́ wa kɛ̃̀ɛ́ ge pɔ́ á kɛ̃̀nɛ́o lán
gbɛ̃eɔwa yã̀? 2 Ámɛ á wá taalapi ũ, a kɛ̃a wá sɔ̃wa. Gbɛ̃́pii a fɔ̃ dɔ̃, i a kyokɛ. 3 Á yã́ bɔ̀
gupuau, á dɛ lá pɔ́ Kilisi kɛ̃̀ a nà wá ɔzĩ̀ ũ. I lápi kɛ̃́ ń gàalula ío no, a kɛ̃̀ ń Lua bɛ̃́ɛ Nisĩ̀naoɛ.
I kɛ̃ gbɛ̀ pɛ̀pɛɛwa no,* a kɛ̃̀ á sɔ̃waɛ.†
4 Wá a náai vĩ̀ màa Lua aɛ ń Kilisi gbãao. 5 I kɛ ń wázĩ̀ao wi ka wà mɛ zĩ̀pi bɔ̀ wá gã̀uɛo,
Lua mɛ́ wá káwà. 6 Ɔmɛ wá káwà, ɔ̃ wá dɛ aà bàa kua ń gbɛ̃́ɔ yã́ dafu zĩ̀kɛnaɔ ũ.‡ I kɛ ikoyã
no, Lua Nisĩ̀na yã́ɛ. Asa ikoyã ĩ̀ ga inɛ́ɛ, Nisĩ̀napi sɔ̃ ĩ̀ wɛ̃ni inɛ́.
7 Kɛ́ Lua ikoyã kɛ̃̀ gbɛ̀ pɛ̀pɛɛwa, a gawi bɔ̀ Mɔizi oawa.§ N a tɛkɛa gɛ̃azɛakɛo Isailiɔ i fɔ̃
gwào. Tó zɛ́ pɔ́ ĩ̀ ga inɛ́pi bɔ̀ ń gawi bee taao, 8 Nisĩ̀napi zɛ́ gawi dɛai? 9 Lá zɛ́ pɔ́ ĩ̀ yãdańla
gawi vĩ̀, zɛ́ pɔ́ ĩ̀ to yã́ bɔńnɔ na gawi dɛa zɔ̃ɔ. 10 Pɔ́ pɔ́ gawi vĩ̀ yãa gawi vĩ̀ lɔo, gawi pɔ́
dɛaàlapi yã́i. 11 Tó pɔ́ gɔɔsoplana bɔ̀ ń gawio, pɔ́ pɔ́ ĩ̀ɔ ku gawi dɛa zɔ̃ɔ.
12 Wɛdɔa beei guu wi yã'o seasai. 13 Wá dɛ lán Mɔiziwao. A sálana kù a oaa, kɛ́ Isailiɔ su
a oa tɛkɛa pɔ́ lɛ́ gɛ̃zɛa láaa eo.* 14 An nɔ̀sɛ tàta, asa e gbã tó aalɛ Luabaakuańnɔ lá kyokɛ,
sálana doũpi ĩ̀ɔ kua ń làasooaɛ. Ili goo, sema tó gbɛ̃́ naa Kilisiwa bàasio. 15 E tia tó wálɛ
Mɔizi yã́ kyokɛ, sálanapi ĩ̀ɔ kua ń làasooaɛ. 16 Áma tó aa zɛ̀ ń Diio, sálanapi a go ń làasooa.
17 Diipi mɛ́ Lua Nisĩ̀napi ũ, mɛ́ gu pɔ́ Dii Nisĩ̀napi kuu, we wĩ̀ gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũ. 18 Wá gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́
gò wá oawaɔ, wálɛ Dii gawi ɔlɔnɛ́ lán díiwa, wiɔ li laaàwa, wá gawi iɔ kã́fĩ. Dii pɔ́ dɛ Lua
Nisĩ̀na ũpi zĩ̀n we.

* **2:13** Zĩ̀n 20.1 * **3:3** Bɔa 24.12 † **3:3** Zel 31.33, Eze 11.19 ‡ **3:6** Zel 31.31 § **3:7** Bɔa 34.29 * **3:13** Bɔa 34.33

4

Zỉnaɔ kua ga lɛ́zỉ

1 Ayãmɛto lá Lua zỉ bee dàwɛ̃ɛ a sùuu guu, wá kúsu lí kwɛ́o. 2 Wa ɔkpà asii wisaiyãɔzi,
wili yãkɛ ń wɛzɛ̃oo, mɛ́ wili Lua yã́ koleo. Wi sỉana'ònɛ́ wásawasa wà wázỉa kɛkɛ gbɛ̃́piiɛ
Lua dɔ̃a guuɛ. 3 Tó baona pɔ́ wálɛ kpá ulɛaɛ, gbɛ̃́ vũaaaɔ ɔ̃ a ulɛanɛ́. 4 Asa dṹniaɛ bee dii
Yesusaideɔ wɛ́ vỉakủ, kɛ́ aasu baona sí, Kilisi pɔ́ dɛ Lua taa ũ gawi gupunɛ́o yã́iɛ. 5 Wá zỉa
kpàwa wálɛ kɛo, Yesu Kilisi diikɛ kpàwa wálɛ kɛ, mɛ́ wálɛ zɔbleɛ́ aà yã́i. 6 Lá Lua ò yãa, gu
pu gusiau,* à gupù wá sɔ̃u màa lɔ. Gupuapi dɛ aà gawi pɔ́ lɛ́ tɛkɛ Kilisi oawa dɔ̃a ũ.
7 Ǹ beeo wá gbɛ̃́ pɔ́ wá àizɛɛ bee kũaɔ, wá dɛ lán gỉ̀ oowa, kɛ́ wà e dɔ̃ gbãa zɔ̃ɔ ỉ bɔ Lua
kỉ́iɛ, wá kỉ́i no. 8 Wỉɔ ỉadawá gupiiuɛ, ń beeo wili fuo. Wi bílikɛ, ãma wá wɛ́ dɔa Luazi
lí busao. 9 Wỉ wá wɛtã, ãma Lua lí wá tó weo. Wỉ wá pã́lɛ, ãma wili gao. 10 Gɔɔpii wá
kú Yesu ga suawá guu, kɛ́ aà wɛ̃ni e bɔ gupuau wá mɛwa yã́i. 11 Wá gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ wiɔ ku ga
lɛ́zỉ Yesu yã́i, kɛ́ aà wɛ̃ni e bɔ gupuau wá mɛ pɔ́ a ga guu yã́i. 12 Màa gapi lɛ́ zỉkɛ wá guu,
mɛ́ wɛ̃nipi lɛ́ zỉkɛ á guu. 13 A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀: Ma Lua náaikɛ̀ ɔ̃ ma yã'ò.† Wápiɔ sɔ̃
wa Lua náai doũpi kɛ̀, ɔ̃ wálɛ yã'o a yã́i. 14 Asa wá dɔ̃ lá Lua Dii Yesu bɔ̀ gau, a wá bɔaànɔ
gau sɔ̃, i wá kpá a kùɛ sãnu ń ápiɔ. 15 Beeɔ lɛ́ wá le píi á yã́i, Lua gbɛ̃kɛ i li gbɛ̃́ dasidea, aà
sáaukpaa i kã́fỉ aà tɔbɔa yã́i.

Wɛdɔa mɛ̀ dafui

16 Ayãmɛto wá kúsu lí kwɛ́o. Baa tó wá mɛkaa lɛ́ yaikɛ, wá guu ỉɔ dafukũ lá gu lɛ́ dɔɛ.
17 Wá ỉadama gɔɔ do lɛɛnaɛ bee lɛ́ gawi zɔ̃ɔ láasai iwɛ̃ɛ, a dɛ beeao. 18 Wá wɛ́ kú pɔ́ pɔ́ wỉ
wɛsiɛ kỉ́io, sema pɔ́ pɔ́ wỉli wɛsiɛo. Asa pɔ́ pɔ́ wỉ wɛsiɛá gɔɔpla pɔ́ɛ. Pɔ́ pɔ́ wỉli wɛsiɛo sɔ̃ ỉɔ
ku gɔɔpiiɛ.

5

1 Wá dɔ̃ tó wá sɔ pɔ́ wá kúu kpɛ́ ũ dṹnia guuɛ bee yàa, Lua a kpɛ́ pɔ́ wi dɔ ń ɔoo kpáwá a
bɛ e gɔɔpii. 2 Wi we sɔpi guu fɛ̀ɛɛ, wá ye luabɛ pɔ́pi daɛ, 3 asa tó wa bɔ sɔu, wáɔ ku mɛsaio.
4 Gɔɔ pɔ́ wá kú sɔɛ bee guu, wi we fɛ̀ɛɛ lá wá asosɛawa. I kɛ wá ye bɔ a guu no, wá ye luabɛ
pɔ́ daɛ, kɛ́ wɛ̃ni wá sɔ pɔ́ ỉ gapi mɔ́. 5 Bee yã́i ɔ̃ Lua wá kɛ́i, ɔ̃ à a Nisỉna kpàwá gba pɔ́ à dɔ̀aa
dàwɛ̃ɛ ũ.
6 A yã́i tò wá sɔ̃ ỉɔ dilɛa. Wá dɔ̃ gɔɔ pɔ́ wá mɛɛ bee ku, wá kú Dii kỉ́io. 7 Asa Dii náai wá
kuò, i kɛ wɛsia pɔelɛ yã́ no. 8 Wá sɔ̃ ỉɔ dilɛa. Bɔa sɔu gɛa Dii kỉ́i mɛ́ maawɛ̃ɛ. 9 Kua mɛ guun
nò, bɔa a guun nò, wiɔ wɛɛlɛ wá yã́ kaaàgu. 10 Asa Kilisi aɔ zɔ̃lɛa a gỉ́naa, wápii wí bɔ zɛ
aà aɛ, i fỉabo wá baadeɛ aà kua mɛ guu yãkɛawa, a maa ge a vãi.*

Gbɛ̃nazỉnaɔ kɛa na ń Luao zỉ

11 Lá wálɛ vỉakɛ Diiɛ màa, wi wɛɛlɛ gbɛ̃́ɔ yã́pi zɛ́ e. Lua wá sã́asã dɔ̃, mɛ́ wá ye à wá dɔ̃
á sɔ̃u màa. 12 Wálɛ wázỉa sáaukpaɛ́ lɔ no, wálɛ á gba zɛ́ à ỉ́anadã wá yã́ musuɛ, í e yã́zãsi
gbɛ̃́ pɔ́ ỉ ỉ́anadã pɔ́ pɔ́ àlɛ e ń wɛ́o, i kɛ sɔ̃̀ yã́ nowa. 13 Tó álɛ e wá liaaaɛ, Lua yã́iɛ. Tó wa su
wá dɔ̀ɔwa, á yã́iɛ. 14 Asa Kilisi yeawázi yã́ mɛ́ wá kũa gbãa. Wá è tó gbɛ̃́ mɛ̀ndo gà gbɛ̃́pii
gɛ̃ɛ ũ, aa gà ḿpiin we. 15 Ả gà gbɛ̃́pii gɛ̃ɛ ũ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ɔ su wàɔ kú ńzỉa pɔ́ ũ lɔo, sema gbɛ̃́
pɔ́ gà ń gɛ̃ɛ ũ à vù pɔ́.
16 Bee yã́i wili gbɛ̃e gwa lá dṹnia ỉ aà gwawa tia lɔo. Baa kɛ́ wá Kilisi dɔ̃ lá dṹnia aà dɔ̃wa
yãa, wá aà dɔ̃ màa tia lɔo. 17 Tó gbɛ̃́ naa Kilisiwa, gbɛ̃́ dafuɛ. Aà kua zi gɛ̃̀, a dafu mɛ́ mɔ̀.
18 Bee bɔ̀ Lua kỉ́i píiɛ. Ả wá kɛanɔ na ń Kilisi gbãao, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ kɛa naanɔ zỉ dàwɛ̃ɛ. 19 Kilisi
sabai Lua dṹnia kɛ̀anɔ na gbɛ̃́ɔ tàaeɔ yãdasai. Ả gbɛ̃́ɔ kɛaanɔ napi yãdàwɛ̃ɛ. 20 Beewa Kilisi

* **4:6** Daa 1.3 † **4:13** Soũ 116.10 * **5:10** Lom 14.10-12

gɛ̃ɛɔn wá ũ. Lua lɛ́ gbɛ̃́ɔ sisi wá musu. Wa wabikɛ̀wá Kilisi gbɛu, à kɛ na ń Luao. 21 Lua tò
duunsaide gɔ̃̀ duuna awakpabɔ ũ wá yã́i, kɛ́ naawà guu Lua i to yã́ bɔwanɔ na.

6

1 Lá wálɛ zĩ̀kɛ Luaɛ, wa awakpàɛ́, ásu to gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua kɛ̀ɛ́ kɛ pão. 2 Asa Lua mɛ̀:
Ma n yãmà a gɔɔwa,
ma dɔnlɛ suabagɔɔ.*
Gɔɔ kà sa, gbã mɛ́ suabagɔɔpi ũ.
3 Wili yã́ pɔ́ a to gbɛ̃́ fu kɛo, kɛ́ wasu wá zĩ̀ sãa eo yã́i. 4 Wi wá luazĩ̀kɛnkɛ ɔlɔ gbɛ̃́ɔnɛ yã́pii
guu. Wi mɛnafɔ̃ maamaa ń ĩ̀adaawáo ń taasio ń wɛ́tɛ̃ao. 5 Wà wá gbɛ̃́, wà wá ká kpɛ́u, wà
fɛ̀lɛwanɔ. Wa zĩ̀ gbãa kɛ̀, wi e i'ò̀o, nɔana wá dɛ́. 6 Wá ɔ̀lɔnɛ́ ń nɔ̀sɛmɛndoo ń dɔ̃ao ń sùuuo
ń maakɛao ń nɔ̀sɛpuao ń yenzi mɔafilisaio 7 ń sĩ̀ana'oao ń Lua gbãao. Wá maakɛbɔɔ kũa
wá ɔplaau ń zɛɛo. 8 Wì wá kpɛla, wì wá kpɛbɔ. Wì wá tɔ́ vãi sí, wì wá tɔnasi. Sĩ̀andeɔn wá
ũ, ɔ̃ wì wá dilɛ mɔafilideɔ ũ. 9 Tɔdeɔn wá ũ, ɔ̃ wì wá dilɛ gbɛ̃andoɔ ũ. Wá bɛ̃́ɛɛ fá, ɔ̃ wì wá
dilɛ gɛɔ ũ. Wì wá dilɛ pɔgbɛ̃aɔ ũ, ãma wìli wá dɛo. 10 Wá pɔ ĩ̀ɔ naɛ, ɔ̃ wìɔ wá dilɛ pɔsiadeɔ
ũ. Wi gbɛ̃́ɔ kɛ ɔdeɔ ũ dasi, ɔ̃ wìɔ wá dilɛ taasideɔ ũ. Wá pɔ́pii vì, ɔ̃ wìɔ wá dilɛ pɔesaideɔ ũ.
11 Kɔlɛnideɔ, wa yã'ò̀ɛ́ wásawasa, wa wá nɔ̀sɛ wɛ̀ɛ́. 12 Wi wá nɔ̀sɛ kṹkpaɛ́o, ámɛ a á pɔ́
kũ̀kpawɛ̃ɛ. 13 Ma yã'ò̀ɛ́ lán ma nɛ́ɔwaɛ. Lá wa wá nɔ̀sɛ wɛ̀ɛ́, à á nɔ̀sɛ wɛ̃wɛ̃ɛ sɔ̃.

Kɛ̃a Yesusaideɔwa

14 Ásu nakɔ̃wa ń Yesusaideɔo. Kpelewa maa ń vãio aa gbɛ̃́kpa ń kɔ̃oi? Baa kpele gupua
ń gusiao vì ń kɔ̃oi? 15 Kilisi yã́ a kɔ̃sɛ ń Setãu pɔ́o kpelewa ni? Bɔ́ Yesude ń Yesusaideo vì
ń kɔ̃oi? 16 Kpelewa Lua kpɛ́ lɛ́ a kɛ doũ ń tã́aɔi? Lua bɛ̃́ɛ kpɛ́n wá ũ, lá a ò̀wa à mɛ̀:
Máɔ kúńnɔ, máɔ bɛbɛ ń guu,†
míɔ dɛ ń Lua ũ,
aaiɔ dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũ.‡
17 Ayãmɛto Dii mɛ̀:
Á kɛ̃́má, àliɔ kú ádoa,
ásu ɔkã pɔ́ gbãlɛawao,§
mí á sí, 18 míɔ dɛ á Mae ũ,
íɔ dɛ ma nɛgɔ̃ɛɔ ń ma nɛnɔɛɔ ũ.*
Dii Gbãapiide mɛ́ ò.

7

1 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, lá Lua lɛgbɛ̀wɛ̃ɛ màa, wà kɛ̃ yã́ pɔ́ ĩ̀ mɛ ń nisĩ̀nao gbãlɛwa míɔmiɔ, wí
wɛɛlɛ wà wá kua adoa lɛpapa vĩ̀akɛa Luaɛ guu.

Pɔlu pɔ kɛa Kɔlɛnideɔwa na

2 Á wá kṹ ɔplapla. Wi tàaekɛ gbɛ̃ɛɛo, wi gbɛ̃ɛ ɔ̃̀ɔkpao, wi gbɛ̃ɛ taiinkɛo. 3 Mi bee o mà
yãdaála no. Má ò kɔ̀, wa gan nò, wá kún nò, á yã́ dɔ wá sɔ̃waɛ. 4 Má á náai vì zɔ̃ɔ, mi
ĩ̀anadã á yã́ musu maamaa. Wɛ́tɛ̃a mɔawɛ̃ɛ guu píi ma nɔ̀sɛninia kpɛ lɔo, ma pɔ kɛ̀na
yã́iyãi. 5 Baa kɛ́ wa ka Masedoni bùsuu,* wá mɛ i e dɔ̀o. Wɛ́tɛ̃a píi wá lɛ́, wà fɛ̀lɛwá ń
sòleo, ɔ̃ wá kú sɔ̃̀deedee guu. 6 Ɔ Lua pɔ́ ĩ̀ yɛ̀ɛɛsaideɔ nɔ̀sɛ níni wá nɔ̀sɛ nĩ̀niwɛ̃ɛ Titu mɔa
guu. 7 I kɛ aà mɔa ado no, kɛ́ a aà nɔ̀sɛ nĩ̀niɛ̀ yã́iɛ lɔ. A ò̀wɛ̃ɛ álɛ ma bɛɛkɛ, á kú déndɔ̃mɛɛ
guu, a zɛmanɔ sa, ɔ̃ ma pɔna kã̀fĩ̀.
8 Baa kɛ́ lá pɔ́ má kɛ̀ɛ́ á pɔ yà, má làasoo pãle dao. Ma làasoo pãle dà yãa, kɛ́ má è lápi á
pɔ yà gɔɔpla, 9 ãma ma pɔ kɛ̀na sa. I kɛ kɛ́ ma á pɔ yàɛ́ yã́i no, kɛ́ á pɔsia tò a nɔ̀sɛlĩ̀lɛ yã́iɛ.

* 6:2 Isa 49.8 † 6:16 1Kln 3.16, 6.19 ‡ 6:16 Eze 37.27 § 6:17 Isa 52.11 * 6:18 2Sam 7.14 * 7:5 2Kln 2.13

A̋ pɔyaapi bɔ̀ Lua kɩ̋iɛ. Bee yâ̋i ásoo wá kɛ̀ɛ́o. 10 Pɔsia pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̋i ɩ̀ to gbɛ̃́ nɔ̀sɛlilɛ Luapi i
aà suaba líɔ déndɔ̃mɛɛ vɩ̋o. Dúnia pɔsia mɛ́ ɩ̀ ga inɛ́. 11 A̋ gwa lá pɔsia pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̋ipi zɩ̋kɛ̀
á guu. A̋ mɛ wɑ̀̃ sa, a gi ń ázɩ̋ao, á pɔ fɛ̀lɛ, vɩ̋a á kű, a ma bɛɛkɛ̀, a wɛtɑ̀̃, a vɑ̃ikɛna swɑ̃gàga.
Apii guu a ázɩ̋a ɔ̀lɔnɛ́ kɛ́ á tàae vɩ̀ yâ̋pi guuo.
12 Baa kɛ́ ma lápi kɛ̀̃ɛ́, i kɛ gbɛ̃́ pɔ́ tàaekɛ̀ ge gbɛ̃́ pɔ́ à tàaekɛ̀ɛ yâ̋i no, má kɛ̀̃ Lua dɔ̃a guu,
kɛ́ á yeawázi e bɔ gupuauɛ. 13 Wá nɔ̀sɛninia bee bàasi, wá pɔna kɑ̀̃fɩ̋ maamaa Titu pɔna
yâ̋ musu, kɛ́ ápii á tò aà nisɩ̋na sù yâ̋i. 14 Ma ɩ̋anadɑ̀̃ɛ̀ yɑ̃a á yâ̋ musu, i to wí ma kũo. Lá
wa sɩ̋ana'ɔ̀ɛ́ yâ̋pii guu, màa wá ɩ̋andɑ̃a Tituɛ kɛ̀ sɩ̋ana ũ. 15 Lá a aà dɩ̀lɛ gbia a aà kpɛlà, mɛ́
a aà yɑ̃mà ápii, tó à làasookɛ̀ yâ̋piwa, aà nɔ̀sɛ ɩ̀ ɛa yáalɔwáɛ. 16 Ma pɔ kɛ̀na, kɛ́ má á náai
vɩ̀ yâ̋pii guu yâ̋i.

8

Kɔ̃ kámasakaa

1 Gbɛ̃́ɔ, wá ye àɔ gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua kɛ̀ Yesude pɔ́ aa ku Masedoni bùsuu wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛoɔnɛ dɔ̃.
2 An yɔ̃a ń ɩ̋adaama pɑ̃sɩ̋o guu, an pɔ kɛ̀na maamaa, ɔ̃ baa ń ń taaside búubuukɛo aa gbadà
sɔũsɔũ. 3 Má ɔ̀ɛ́ aa gbadà ń gbɑ̃a lɛ́u, a dɛ ń gbɑ̃a lɛ́a se. 4 Aa gbɛ̀awá ńzɩ̋a awa ń awao, wà
ń gba zɛ́ ń ɔ e àɔ ku Lua gbɛ̃́ɔ kámasa guu.* 5 Aa kɛ̀ dɛ lá wá wɛ́ dɔia, aa ńzɩ̋a kpà Diiwa gɩ̋a
ń wápiɔ lɔ lá Lua yeiwa. 6 Ɔ̃ wa wabikɛ̀ Tituwa aà gɛ́ kámasa yâ̋ pɔ́ a dàalɛ á guu lɛkpaɑ̃ɩ̋.
7 Lá á gbɑ̃a yâ̋pii guu, luanaaikɛa ń yɑ̃'oao ń dɔ̃ao ń yâ̋pii ɑ̃iao ń á yeawázio, àɔ gbɑ̃a
kámasapi kaa guu lɔ.
8 I kɛ ma yɑ̃dɩ̀lɛɛ́ no, kɔai pɔ́ gbɛ̃pɑ̃leɔ kɛ̀ ɔ̃ má ɔ̀ɛ́, kɛ́ mà e mà á yea gbɛ̃́ɔzi sɩ̋ana dɔ̃. 9 A̋ wá
Dii Yesu Kilisi gbɛ̃kɛ dɔ̃. Aà pɔde'ia à gɔ̀̃ pɔsaide ũ á yâ̋i, ɔ̃ aà pɔsaidekɛ guu à á kɛ́ pɔdeɔ ũ.
10 Lá má è yâ̋pi musun we. Bee kɔ̃sɩ̀ ń á gbɛ̃́ pɔ́ a zɛ ń yâ̋pio za muyɑ̃a, mɛ́ á kɛ̀ɔ. 11 A̋ yâ̋pi
lɛkpaɑ̃ɩ̋ sa. Lá á sɔu mà ń a kɛao, à kɛ á gbɑ̃a lɛ́u. 12 Tó gbɛ̃́ gbadà ń nɔ̀sɛmɛndoo a pɔvɩ̋a
lɛ́u, bee ɩ̀ ká, i kɛ pɔ́ pɔ́ a vɩ̋o no. 13 I kɛ áɔ taasikɛ gbɛ̃́ kɩ̋niɔ aaɔ namable no. Aɔ kpaɑ̃ɩ̋a.
14 Tia kɛ́wa pɔ́ pɔ́ diázi à yoonɛ́ an pɔ́kɛ̃sɑ̃ama guu. Gɔɔewa sɔ̃, pɔ́ pɔ́ dińzi aai ɛa yooɛ́ á
pɔ́kɛ̃sɑ̃awá guu. Beewa áɔ kpaaɩ̋a. 15 Lá a kɛ̃a láuwa wà mɛ̀:
Sɛ̀lɛnzɔ̃ɔde pɔ́ i fɛ̃o,
yɔɔnde pɔ́ i kɛ̃́sɑ̃o.†

Pɔlu Tituɔ sáaukpaa Kɔlɛnideɔnɛ

16 Ma sáaukɛ̀ ń Luao, kɛ́ a tò á yâ̋ dɔ Titu sɔ̃wa lamawa. 17 A̋ wá yɑ̃mà, aà mɛ wɑ̀̃ à mɔ
á gwai, àlɛ mɔ́ teasi no. 18 Wá gbɛ̃do pɔ́ aà tɔ́ lɩ̀gua Yesudeɔ guu píi baonakpaa musu ɔ̃ wá
dàɛ̀. 19 Bee gbɛa lɔ Yesudeɔ aà sɛ̀ aà gɛ́wanɔ kámasa zɩ̀ pɔ́ wálɛ kɛ kɛi. Wálɛ zɩ̋pi kɛ Dii tɔbɔa
yâ̋iɛ ń nɔ̀sɛmaa pɔ́ wá dàò. 20 Wálɛ gbɛ̃́ɔ wá tàae'ea gba zɔ̃ɔ pɔ́ na wá ɔzɩ̋ yâ̋ musu abaa bɔ.
21 I kɛ yâ̋ pɔ́ maa Diiɛ ɔ̃ wálɛ wɛɛlɛ adoo, ń pɔ́ pɔ́ maa gbɛ̃nazɩ̋naɔnɛo lɔɛ.‡ 22 Wa wá gbɛ̃pɑ̃le
dànɛ́ lɔ. Wa aà laai gwà a gɛ̃na lɛ́ vɩ̋o, wá è a ɑ̃iavɩ̀ yâ̋pii guu, mɛ́ aà ɑ̃ia ɛ̀a kɑ̀̃fɩ̋ tia, kɛ́ a á
náai vɩ̀ yâ̋i. 23 Titu gbɛ̃́ bee sɔ̃, ma zɩ̋kɛndee pɔ́ wi á maa wɛɛlɛ sɑ̃nun aà ũ. Wá gbɛ̃́ kɩ̋niɔ sɔ̃,
Yesudeɔ zɩ̋naɔnɛ, aaɩ̀ Kilisi tɔbɔ. 24 Ayɑ̃mɛto à ɔlɔnɛ́ kɛ́ á yeńzi, Yesudeɔ i dɔ̃ kɛ́ wá ɩ̋andɑ̃a
á yâ̋ musu sɩ̋ana vɩ̀.

9

1 Má lákɛ̃ɛ́ Lua gbɛ̃́ɔ kɔ̃ kámasa pɔ́ wálɛ kápi yâ̋ musuo, 2 asa má dɔ̃ a nɔ̀sɛmaa dà, ɔ̃ ma
ɩ̋anadɑ̀̃ Masedoniɔnɛ ma mɛ̀ Gɛlɛkiɔ sɔu mà za muyɑ̃a. A̋ ɑ̃iapi ń gbɛ̃́ daside mɛ fɛ̀lɛ. 3 Ɔ̃
ma wá gbɛ̃́piɔ zɩ̀wá àɔ ku sɔu guu lá má ɔ̀wa, kɛ́ ɩ̋ana pɔ́ wá dɑ̀̃ yâ̋pi musu su kɛ pɑ̃o. 4 Tó
Masedoniɔ mɔ̀manɔ, tó aa è á sɔu i mao, wí a wá kũɛ, kɛ́ wa á náaikɛ̀ yâ̋i. A̋ è, má á pɔ́ o

* 8:4 Lom 15.26 † 8:15 Bɔa 16.18 ‡ 8:21 Yaa 3.4

lɔe? [5] Ayãmɛto má è a maa mà o gbɛ̃́piɔnɛ aa dɔaamɛɛ, aa gba pɔ́ a dɔaa a a lɛgbɛ̃̀ yɑ̃́ kɛkɛ
káau, a sɔu i ma, iɔ dɛ nɔ̀sɛmɛndo gba ũ, i kɛ gba teaside no.

Gbadaa ń nɔ̀sɛmɛndoo

[6] A lȁasookɛ yɑ̃́ɛ beewa.
Tó ń tɔ̃̀ yɔɔ, ni kɛkɛ yɔɔɛ,
tó ń tɔ̃̀ zɔ̃ɔ, ni kɛkɛ zɔ̃ɔɛ.
[7] Baade kpá lá à zɛ̀ò a sɔ̃ guuwa oosisisai teasisai. Lua ye gbɛ̃́ pɔ́ ỉ gbada ń pɔnaozi. [8] Lua
a fɔ̃ to ɛ̀fãai píi liála, gɔɔpii pɔ́pii i mɔ́wá yɑ̃́pii guu e à lỉála maakɛa píi guu. [9] A kɛ̃a Lua
taalau wà mɛ̀:
I pɔ́ fɑ̃́ɛ taasideɔnɛ,
aȁ maakɛa ỉɔ ku gɔɔpiiɛ.*
[10] Lá Lua ỉ pɔbui kpa pɔtɔ̃nawa mɛ́ ỉ pɔblea kpa gbɛ̃́piiwa,† a pɔbui kpáwá, i kɔ̃́ɛ́, á maakɛa
gbɛ i yàasa kṹ. [11] A á kɛ pɔdeɔ ũ yɑ̃́pii guu, íɔ gbada sɔũsɔũ gɔɔpii, gbɛ̃́ɔ i Lua sáaukpa gba
pɔ́ á dànɛ́ wá sabai yɑ̃́i. [12] Asa Lua gbɛ̃́ɔ pɔ́kɛ̃sãma bɔɔlɛ ɔ̃ kámasa zỉpi lɛ́ kɛ adoo, a to Lua
sáaukpaa ligua maamaa lɔɛ. [13] Gbɛ̃́ɔ Lua tɔbɔ, asa kámasa pɔ́ á kàpi lɛ́ ɔlɔnɛ́ a misỉilɛ Kilisi
bao pɔ́ a zɛ̀ òɛ, mɛ́ a gbɛ̃kɛkɛ̀nɛ́ ń gbɛ̃́piio ń nɔ̀sɛmɛndoo, [14] aai wabikɛɛ́, aai á nidɛ Lua gbɛ̃kɛ
pɔ́ tɔ̃̀wá yɑ̃́i. [15] A Lua sáaukpa aȁ gba pɔ́ gɛ̃̀ oaa yɑ̃́i.

10

Pɔlu gia ń azỉao

[1] Ma Pɔlu, ma awakpȁɛ́ ń Kilisi nɔ̀sɛniɛ sùuuo, ma gbɛ̃́ pɔ́ i mɛ má busɛ á guu mɛ́ má
pãsỉ á kpɛ. [2] Ma wabikɛ̀wá, tó ma mɔ, ásu to màɔ pãsỉánɔo, asa má fɔ̃ mà a pãsỉ ɔlɔ á
gbɛ̃́ pɔ́ aaỉ mɛ dṹnia yɑ̃́ mɛ́ lɛ́ dɔaawɛ̃ɛɔnɛ. [3] Wá kú dṹnia guuɛ, ãma wili zỉka lán dṹnia
gbɛ̃́ɔwao. [4] Wá gɔ̃kɛbɔɔá dṹnia pɔ́ no, Lua gɔ̃kɛbɔ gbãa pɔ́ wi zɛgikỉi gbooòɔnɛ. Wi ɔ̃nɔ
búinaɔ suumpaò [5] ń wala pɔ́ ỉ gínɛ́ wà Lua dɔ̃o píi. Wi lȁasoo píi kṹ zỉ̀zɔɔ ũ aa misiilɛ
Kilisiɛ. [6] Tó a misỉilɛwɛ̃ɛ wásawasa, wá sɔu mà wà swɑ̃́gbãadeɔ swɑ̃́gaga.
[7] I gbɛ̃́ gwa a bɛawaɛ. Tó gbɛ̃́ dỉlɛ Kilisi pɔ́n a ũ, aȁ ɛa lȁasookɛ yɑ̃́ɛ beewa. Kilisi pɔ́n wá
ũ laaȁwa sɔ̃. [8] Baa tó ma ỉ́anadȁ zɔ̃ɔ iko pɔ́ Dii kpȁwá yɑ̃́ musu, wí a ma kũo, asa á zɛdɔa
yɑ̃́iɛ, i kɛ á gbooa yɑ̃́i no. [9] Má ye ma lákɛ̃aɛ́ àɔ dɛɛ́ vỉadadanzi ũo. [10] Wỉ mɛ ma láɔ gbia, ỉ
ń gba gbãa, ãma tó wá kú kɔ̃ wɛ́u, ma lɛ́ ỉɔ busɛ, ma yɑ̃́ lí tɔ̃́máo. [11] Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ o màaɔ dɔ̃ kɛ́
lá wá dɛ láɔ guu, màa wáɔ dɛ kua kɔ̃ wɛ́u.
[12] Wá kɛ muaa ge wá wá lɛɛũ ń gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ńzỉa sáaukpaɔo. Aa ńzỉa kpaaỉa ń kɔ̃o ń ńzỉa
lɛɛũa ń kɔ̃o ɔ̃nɔ vỉo. [13] Wá gbɛ̃́ beeɔ, wá ỉ́anadã dɛ a lɛ́ao. Wá dã kɔɔ pɔ́ Lua dàwɛ̃ɛ lɛ́uɛ.
Baa ápiɔ, kɔɔpi á ká. [14] Lá wa ka á kỉ́i, wálɛ vỉ wá pɔ́ lɛ́ao, asa wa mɔ ń Kilisi baoo e á
kỉ́i. [15] Wili ỉ́anadã dɛ a lɛ́a wa gbɛ̃pãleɔ zỉkàuo. Lá á luanaaikɛa lɛ́ kɑ̃́fỉ, wá ye zỉ pɔ́ wálɛ
kɛ á guu ɔta maamaa e kɔɔ pɔ́ Lua dàwɛ̃ɛ lɛ́uɛ, [16] wí gɛ́ baopi kpái bùsu pɔ́ kú á aɛɔ guu,
gbɛ̃pãleɔ tàaabaa ỉ́andãsai. [17] Tó gbɛ̃́ ye ỉ́anadã, aȁ dã Dii yɑ̃́ musu.* [18] I kɛ gbɛ̃́ pɔ́ ỉ azỉa
sáaukpa mɛ́ maao, sema gbɛ̃́ pɔ́ Dii ỉ aȁ sáaukpa.

11

Zỉna ɛgɛnaɔ

[1] A ma fɔ̃ yɔɔ ń ma sɔũkɛyão, ãma álɛ kɛ kɔ̀. [2] Lá Lua lí sí sàao, màa ɔ̃ má kũa á yɑ̃́ musu.
Á gɔ̃ mɛ̀ndoɛ, ɔ̃n Kilisi ũ. Ma á kpɑ̃́sãwȁ wɛ̃́ndia lɛ́so ũɛ. [3] Lá mlɛ̃ kɔ̃nikɛ̀ Ɛvaɛ à aȁ sɑ̃̀sã,*
vỉa lɛ́ ma kṹ kɛ́ a su á sɑ̃́sã sɔ̃, í á naa Kilisiwa gbãsỉsai ń nɔ̀sɛmɛndoo tó. [4] Tó gbɛ̃́ mɔ̀ Yesu

* **9:9** Soũ 112.9 † **9:10** Isa 55.10 * **10:17** Zel 9.23 * **11:3** Daa 3.1-5

yá̃ pɔ́ dodo ń wá pɔ́o waasokὲέ, ge nisi̋na pɔ́ dodo ń pɔ́ pɔ́ á èo ge baona pɔ́ dodo ń pɔ́ pɔ́ á
si̋o, i aà gba zέ maamaaɛ. [5] Má è má kέ̃sãa zi̋na pɔ́ a ń dílɛ dɛńlaɔzi yãe guuo. [6] Baa tó ma
lέna nao, má dɔ̃a vi̋. Wá ɔ̀lɔ́έ ápii wásawasa yá̃pii musu.

[7] Kέ ma baona pɔ́ bɔ̀ Lua kí̃i waasokὲέ pɔ́siwásai, mέ ma azi̋a bùsa á ká̃fi̋a yá̃i, tàae má
kὲa? [8] Ma Yesude pãleɔ taiinkὲ, ma a asea èmá, kέ mà e màɔ zi̋kɛ á guu yá̃i. [9] Gɔɔ pɔ́ má
kúánɔ, tó pɔ́ lέ kέ̃sãa, mili i̋ada gbɛ̃ewao. Wá gbέ̃ɔ bɔ̀ Masedoni bùsuu, aa mɔ̀mɛɛ ń pɔ́ pɔ́ lέ
kέ̃sãaɔ.† Má azi̋a kũa, mi kɛ gbɛ̃eɛ aso ũo, mέ máɔ mazi̋a kũa màaɛ. [10] N Kilisi si̋ana pɔ́ kú
ma guuo, gbɛ̃e a kpa ma í̃andã̃yã̃piɛ Gɛlɛsi bùsuuo. [11] Bɔ́yãi má ò màai? Má yeázi noa?
Lua dɔ̃.

[12] Yá̃ pɔ́ málɛ kɛ máɔ kɛɛ, kέ mà e zɛzɔ̃ gbέ̃ pɔ́ aalɛ ma lέwɛɔnɛ aa í̃anadã láwáwa yá̃i.
[13] Gbέ̃piɔá zi̋na ɛgɛnaɔnɛ! Zi̋kɛn mɔafilideɔnɛ! Aai̋ li Kilisi zi̋naɔ ũ. [14] Yãbɔnsaɛ no. Baa
Setãupi i̋ li gupua malaika ũɛ. [15] Lá màaɛ, tó aà zi̋kɛnaɔ li̋ maa zi̋kɛnaɔ ũ, yãbɔnsaɛ no. An
zia aɔ dɛ ń yá̃kɛawaɛ.

Pɔlu taasikɛa a zi̋nakɛ guu

[16] Ma ɛa lέ o lɔ, gbɛ̃e su ma gwa sɔũ ũo. Tó màan sɔ̃o, àɔ ma kũa màa, kέ mà e í̃anadã
yɔɔ. [17] Yá̃ pɔ́ málɛ o, Dii mέ ma dauo. I̋ana pɔ́ málɛ dã mazi̋a náaikɛa guuɛ bee, málɛ dã
mi̋saikɛ guuɛ. [18] Lá gbέ̃ɔ lέ í̃anadã dasi dú̃nia yá̃ musu, mapi sɔ̃ má dãɛ. [19] Asa á ɔ̃nɔnaɔ
i mɛnafɔ̃ ń mi̋saideɔ ń pɔnao. [20] Tó wàlɛ á kɛ zɔɔ ũ, tó wàlɛ á só, tó wàlɛ á taiinkɛ, tó wàlɛ
gbãablewá, tó wàlɛ á sãnkɛ, i mɛnafɔ̃. [21] Si̋anaɛ, wá busɛ! Á kὲmɛɛ wí ũ! Ãma pɔ́ pɔ́ gbέ̃
kũa àlɛ a wɔ́ɔ kɛ, má kũa sɔ̃ɛ. Málɛ o mi̋saikɛ guuɛ. [22] Ɛbɛluɔ no lò? Má a ũ sɔ̃ɛ. Isailiɔ no lò?
Má a ũ sɔ̃ɛ. Ablahaũ buiɔ no lò? Má a ũ sɔ̃ɛ. [23] Kilisi zi̋kɛnaɔ no lò? Má a ũ dɛńla. Málɛ yã'o
lán í̃andewaɛ. Ma zi̋kὲ dɛńla, ma daakpɛu dɛńla,‡ má a gbɛ̃a lέ dɔ̃o, ma kua ga lέzi̋ gɛ̃na
lέ vi̋o. [24] Yudaɔ ma gbɛ̃ flàala lɛ bla mὲndosai§ gɛ̃n sɔo. [25] Wà ma gbɛ̃ ń goo* gɛ̃n àaɔ̃. Wà
ma papa ń gbɛo gɛ̃n do.† Gó kpàlɛmanɔ gɛ̃n àaɔ̃, ma kɛ ísi guu gɔɔ do fãanɛ ń gwãasi̋nao.
[26] Ma wέ̃lɛ dasi gɛa guu miɔ ku kai guu: Swa kai, kpá̃iwɛliwɛɔ kai, Yudaɔ kai, buipãleɔ kai,
bɛnanguo kai, sɛ̃̀a kai, ísia kai, Yesude ɛgɛnaɔ kai. [27] Ma zi̋ gbãa kὲ ń wãwão, ma itɛ̃kὲ a
gɛ̃na lέ vi̋o, nɔana ń imio ma dɛdɛ, ma lɛyè a gɛ̃na lέ vi̋o, má kú bú̃u í̃andɛa guu. [28] A ki̋niɔ
bàasi Yesudeɔ píi kà̃akɛa i̋ɔ tɔ̃aa lá gu lέ dɔ. [29] Gbɛ̃e bùsa ɔ̃ mi busaoa? Gbɛ̃e fù ɔ̃ i ɔ̃aoa?

[30] Tó a maa mà í̃anadã̃ɛ, má dã ma yὲ̃ɛɛsaikɛ musuɛ. [31] Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae dɔ̃
kέ málɛ ɛɛtoo. Wàɔ aà sáaukpa gɔɔpii! [32] Gɔɔ pɔ́ má kú Damasi, kí Aleta ziia ò wà wέ̃lɛpi
bí̃ibɔlɛɔ dã wà ma kú̃, [33] ɔ̃ wà ma bɔ fɛnɛntiu, wà ma pila ń bao gbí guu bí̃i kpɛ, ɔ̃ ma
pilimá.‡

12

Pɔlu wέpungu'ea

[1] A kũ̀ mà í̃anadã̃ɛ. Baa tó a ài vi̋o, má ɛa su wέpungu'eaɔ ń yá̃ pɔ́ Dii ɔ̀lɔmɛɛɔwa. [2] Má
gbɛ̃e dɔ̃ naa Kilisiwa, wà aà sὲ gὲò e luabɛ si̋anau, a wɛ̃̀ gɛ̃o mὲndosain la. A gὲ ń mɛon nò,
mɛsain nò, má dɔ̃o, Lua mέ dɔ̃. [3] Má dɔ̃ kέ wà gbέ̃pi sὲ gὲò e àizãnablekí̃i. A gὲ ń mɛon nò,
mɛsain nò, Lua mέ dɔ̃. [4] A yá̃ pɔ́ a oa kɛo mà, gbɛ̃nazi̋na a zέ vi̋ à sέlɛ siuo. [5] Má í̃anadã
gbέ̃pi yá̃ musuɛ, ãma má í̃anadã mazi̋a yá̃ musuo, sema ma yὲ̃ɛɛsaikɛ yá̃ bàasio. [6] Tó má
ye í̃anadã, má í̃anadã mi̋saide ũo, asa si̋ana má o. Ãma má dão, kέ gbɛ̃e su ma dilɛ dɛ lá
á è má dɛ ge lá á mà ma lέulao. [7] Kέ másu mà wala kɛ yãzɔ̃ɔ pɔ́ Lua ɔ̀lɔmɛɛɔ musuo yá̃i,
à lɛ sɔ̀lɔ ma mɛu Setãu i̋wa ũ, àɔ ma gbɛ̃. [8] Ma wabikὲ Diiwa gɛ̃n àaɔ̃ yá̃pi musu, aà pɔ́pi
gomala, [9] ɔ̃ a òmɛɛ gbɛ̃kɛ pɔ́ i kɛmɛɛ mɔ̀a, yὲ̃ɛɛsaikɛ guu ɔ̃ a gbãa si̋ana i̋ bɔu. Ayã̃mɛto má

† **11:9** Flp 4.15-16 ‡ **11:23** Zi̋n 16.23 § **11:24** Iko 25.3 * **11:25** Zi̋n 16.22 † **11:25** Zi̋n 14.19 ‡ **11:33** Zi̋n
9.23-25

ɪ̃́anadã ń pɔnao ma yɛ̃̀ɛɛsaikɛ musu, kɛ́ Kilisi gbãa àɔ kumala. 10 Beewa mi pɔnakɛ ń ma
yɛ̃̀ɛɛsaikɛo ń widaaao ń taasikɛao ń ɪ̃adaaao ń wɛ́tɛ̃ao Kilisi yɑ̃́i, asa gɔɔ pɔ́ ma busa ɔ̃ miɔ
gbãa.

Pɔlu kɑ̀akɛa Kɔlɛnideɔnɛ

11 Ma mɪ̃saikɛ kɛ̀, ámɛ a ma dau. Ámɛ a maa yãa à ma sáaukpa. Baa tó má pɔe ũo, má
kɛ̃́sãa zɪ̃na pɔ́ a ń dílɛ dɛńlapiɔzi yãe guuo. 12 Ma a zɪ̃nakɛ seela ɔ̀lɔɛ́ ń mɛnao maamaa
yãbɔnsaɛɔ ń dabudabukɛaɔ guu. 13 Bɔ́ ma á kɛ̃́sãò Yesude kɪ̃niɔzii, kɛ́ mi gɔ̃ á gbɛ̃ɛɛ aso ũo
bàasio? Á sùuukɛmanɔ ń tàae beeo! 14 Tia kɛ́wa ma mɔa á kɪ̃́i gɛ̃n àaɔ̃de sɔu mà, mɛ́ má
gɔ̃ á gbɛ̃ɛɛ aso ũo. Ámɛ málɛ á wɛɛlɛ, i kɛ á pɔ́ɔ no. Asa maeɔ mɛ́ aaɪ̃ àizɛɛ dilɛ ń nɛ́ɔnɛ, i kɛ
nɛ́ɔ mɛ́ aali dilɛnɛ́o. 15 Má a pɔ́ɔ ble píi, mí azɪ̃a kpáwá ń pɔnao á wɛ̃ni yɑ̃́i. Tó ma yeaázi
zɔ̃ɔkṹ̀, á yeamazi a lao yɑ̃̀? 16 Ɛhɛ̃, mi gɔ̃ɛ́ aso ũo, ãma wà mɛ̀ wɛzɛ̃nan ma ũ, má sɪ̃wá ń
kɔ̃nioɛ. 17 Ma á blé gbɛ̃́ pɔ́ ma ń zɪ̃́wáɔ kee sabaia? 18 Ma wabikɛ̀ Tituwa aà gɛ́ á kɪ̃́i, ɔ̃ ma
wá gbɛ̃dopi dàɛ̀. Titu á blé yɑ̃̀? Wá kɑ̃́ doũo lé? Wá tufa doũo lé?

19 Álɛ e yãa wálɛ bɔkɪ̃i wɛɛlɛ yɑ̃̀? Aawo! Wálɛ yã'o ń Lua dɔ̃ao naa Kilisiwa guuɛ. Ma
gbɛ̃́ yenzideɔ, ma bee ɔ̀ɛ́ píi á zɛdɔa yɑ̃́iɛ. 20 Vɪ̃a lɛ́ ma kṹ, tó ma ka á kɪ̃́i, kɛ́ másu á le
lá má yeiowao, mɛ́ ásu ma e lá á yeiowao. Málɛ vɪ̃akɛ sòleɛ ń zaakɔ̃uo ń pɔkũmao ń
dɛnlawɛɛlɛao ń kɔ̃yaaao ń kɔ̃peo ń yɔ̃̀ɔo ń zɔao. 21 Vɪ̃a lɛ́ ma kṹ kɛ́ tó ma ɛa mɔ, ma Lua
a to wí ma kṹ á yɑ̃́ musu. Gbɛ̃́ pɔ́ aa duunakɛ̀ yãa aa gbɑ̃sɪ̃kɛ̀, aa wùlɛ ń gbɛ̃pãle nɔo aa
wisaiyã kɛ̀, tó aai mikɛ̃ ń yɑ̃́piɔ kɛawao, má ɔ́ɔlɔnɛ́ɛ.

13

Lɛdama gbɛzã

1 Ma mɔa á gwai gɛ̃n àaɔ̃den kɛ. Wɪ̃ yɑ̃́si seelade gbɛ̃ɔn pla ge gbɛ̃ɔn àaɔ̃ musuɛ.* 2 Má ɔ̀ɛ́
yãa ma kuaánɔ gɛ̃n plaade guu, mɛ́ málɛ oɛ́ lɔ á kpɛ, tó ma ɛa mɔ, má gbɛ̃́ pɔ́ aa duunakɛ̀
yãaɔ ń gbɛ̃́ kɪ̃niɔ kee tɛ̃boo. 3 Álɛ seela wɛɛlɛ kɛ́ Kilisi mɛ́ lɛ́ yã'o ma guu nolo? Too! I kɛ Kilisi
gbãasai no, ɪ̃ɔ gbãa á guu. 4 Sɪ̃anaɛ, aà paa líwaá gbãasaikɛyãɛ, ãma a kú ń Lua gbãaoɛ.
Màa naawà guu wá busɛ sɔ̃, ãma wáɔ kuaànɔ á guu ń Lua gbãaoɛ.

5 Á ázɪ̃a tàasika à gwa, tó á kú Yesu Kilisi náaikɛa guu. Á làasookɛ ázɪ̃awa. I dɔ̃ kɛ́ a kú
á guuo lé? Tó màa no, a fuaɛ. 6 Má ye àɔ dɔ̃ kɛ́ wápiɔ wi fuao. 7 Wálɛ wabikɛ Luawa ásu
vãie kɛo. I kɛ kɛ́ gbɛ̃́ɔ wá maabo yɑ̃́i no, kɛ́ à maakɛ yɑ̃́iɛ, baa tó wàlɛ wá gwa gbɛ̃́ fuaɔ ũ.
8 Wá fɔ̃ zɛzɔ̃ sɪ̃anaɛo, sema wà zɛpooɛ̀. 9 Tó wá busɛ mɛ́ á gbãa, wá pɔ ɪ̃ɔ naɛ. Yɑ̃́ pɔ́ wi a
wabikɛ mɛ́ dɛ kɛ́ á yɑ̃́ e àɔ bɔlɛia wásawasa. 10 Ma yɑ̃́ beeɔ kɛ̃̀ɛ́, kɛ́ tó ma mɔ, másu wɛbiiwá
mà iko pɔ́ Dii kpàa mɔɛ́o. A kpàa á zɛdɔa yɑ̃́iɛ, i kɛ á gbooa yɑ̃́i no.

11 Tòo gbɛ̃́ɔ, à gɔ̃̀ zia bàasi. A dɛ̃ɛka á yɑ̃́ e àɔ bɔlɛia wásawasa. A ma lɛdama ma. A
lɛdoũkɛ àɔ na ń kɔ̃o, Lua yenzide aafiade iɔ kúánɔ. 12 A fɔkpakɔ̃wa ń Lua gbɛ̃́ɔ lɛ́pɛakɔ̃wao.
Lua gbɛ̃́ɔ fɔkpàwá ḿpii.

13 Dii Yesu Kilisi gbɛ̃kɛkɛɛ́, Lua iɔ yeázi, aà Nisɪ̃na iɔ gbɛ̃́kpaaánɔ ápii.

* 13:1 Iko 19.15

GALATIƆ
Yɑ̃́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Galati bùsu gbɛ̃eɔ Yesu baona mà wa sɩ̃ Pɔlu wɛ̃́lɛgɛa gɛ̃n plaade ń a àaɔ̃deo guuɛ (Zɩ̃n 16.6, 18.23). A̋ma waasokɛn pɑ̃leɔ gɛ̀ we lɔ, ɔ̃ aa dàda gbɛ̃́ɔnɛ aa mɛ̀, sema Yesude pɔ́ aa dɛ Yudaɔ ũɔ misiilɛ Mɔizi ikoyɑ̃ɛ, aai tɔ̃zɔ̃. Pɔlu kɩ̃́i yɑ̃danɛ bee bɔ̀ Yesu Kilisi yɑ̃́ kpɛɛ, àlɛ Galati bùsu Yesudeɔ da zɔbleu. Kɛ́ a mà gbɛ̃́piɔ lɛ́ swɑ̃́sɛ yɑ̃́pizi, ɔ̃ à láɛ bee kɛ̃̀nɛ́.

Kɛ́ Pɔlu ye a gbɛ̃́ɔ ɛa laaidɔ baona zɛ́ mɛ̀ndonawa, ɔ̃ à yɑ̃dàdanɛ́ à mɛ̀:

A̋ azɩ̃a yɑ̃́ bɔɔlɛkɛ̀nɛ́, aà nɔ̀sɛlilɛa ń lɛdoũ pɔ́ wa kɛ̀ ń kɔ̃o ń Yelusalɛũ dɔaanaɔ ikoyɑ̃pi musu ń a kɔ̃yɑ̃masai ń Piɛɛo yɑ̃́pi musuo. Pɔlu a zɩ̃nakɛyɑ̃ bɔɔlɛkɛ̀nɛ́, à kpàlɛ à sɩ̃wà kɛ́ a zɩ̃nakɛpi bɔ̀ Dii kɩ̃́iɛ (1-2).

A̋ gbɑ̃a'è Luabaakuańnɔ káau yɑ̃́ɔwa, ɔ̃ à mɛ̀ gbɛ̃e a e bɔ maa Mɔizi ikoyɑ̃ maà sabaio, sema Yesu Kilisi náaikɛa (3-4).

A̋ tɛkpàńgu aa wɛtɑ̃ wàɔ ńzɩ̃a vɩ̃ ń Lua Nisɩ̃na dɔaaanɛ́o, asa Nisɩ̃napi ɩ̃ yɑ̃maaɔ inɛ́ dasi, a sɛ̃́ia mɛ́ yeakɔ̃zi ũ (5-6).

A̋ kũ̀ Yesu gɑ̃li píi ń Yesudeɔ píi swɑ̃́sɛ Pɔlu yɑ̃́pizi, aai sí ń nɔ̀sɛmɛndoo kɛ́ aa e bɔ zɔblea bui píiu.

Baona pɑ̃le kuo

[1-2] Ma Lua zɩ̃na Pɔlu ń ma Yesude dee pɔ́ wá sɑ̃nuɔ píi wámɛ wa láɛ bee kɛ̃̀ Yesude pɔ́
aa ku Galati bùsuuɔnɛ.* Ma zɩ̃nakɛ i bɔ gbɛ̃nazɩ̃na kɩ̃́io, gbɛ̃nazɩ̃na mɛ́ i a lɛdɔɛkɛo, Yesu
Kilisi ń Mae Lua pɔ́ aà bɔ gauo mɛ́ ma zɩ̃. [3] Lua wá Mae ń Dii Yesu Kilisio gbɛ̃kɛkɛɛ́, aai á
gba aafia. [4] Kilisipi gɩ̃ a wɛ̃nii Lua wá Mae pɔeɑ̃wa, à wá duuna kɛ̃̀wá, kɛ́ à e wá bɔ dṹnia
tia vɑ̃iɛ beeu. [5] Lua mɛ́ gawi vɩ̃ gɔɔpii! A̋mi.
[6] Kɛ́ álɛ bɔ Lua pɔ́ á sisi a gbɛ̃kɛ guu kpɛ màa gɔ̃̀ɔ, álɛ zɛ ń bao koleao, yɑ̃́pi dɩ̃a maamaaɛ.
[7] Baona pɑ̃le kuo. Gbɛ̃́ pɔ́ ye Kilisi baopi lilɛɔ lɛ́ á liaaɛ. [8] Baa tó wápiɔ ge malaikae bɔ̀ luabɛ
à baona pɔ́ i kpaaɩ̃ ń pɔ́ pɔ́ wá ɔ̀ɛ́oo waasokpàɛ́, Lua láaikɛwà. [9] Wá ɔ̀ɛ́ yɑ̃a mɛ́ málɛ oɛ́ lɔ,
tó gbɛ̃e baona pɔ́ i kpaaɩ̃ ń pɔ́ pɔ́ á màoo waasokpàɛ́, Lua láaikɛwà.
[10] Málɛ sáau wɛɛlɛ gbɛ̃nazɩ̃nawa yɑ̃̀, ge Luaɛ? Málɛ wɛɛlɛ ma yɑ̃́ ká gbɛ̃nazɩ̃nagu yɑ̃̀? Tó
gbɛ̃nazɩ̃na má ye à káńgu e tia, dɔ̃ Kilisi zɔ̀blenan ma ũo.

Yesu Pɔlu sɛa a zɩ̃na ũ

[11] Ma gbɛ̃́ɔ, má ye à dɔ̃ kɛ́ baona pɔ́ mi kpáɛ́ i bɔ gbɛ̃nazɩ̃na kɩ̃́io. [12] Mi ma gbɛ̃nazɩ̃na kɩ̃́io,
gbɛ̃e mɛ́ i damɛɛo, Yesu Kilisi mɛ́ bɔ̀ mɔ̀oa.
[13] A̋ mà lá má kú yɑ̃a Yudaɔ zɛ́u. Ma Yesudeɔ wɛtɑ̃̀ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo pɑ̃sɩ̃pɑ̃sɩ̃, má wɛ̀ɛlɛ mà ń
midɛ.† [14] Ma Yudaɔ zɛ́pi yɑ̃́ kũ̀ ɔplapla dɛ ma sáaɔla dasi, ma ɑ̃ia dɛńla wá deziɔ fɛlɛkaayɑ̃pi
guu. [15] A̋ma Lua ma dilɛ a pɔ́ ũ za ma da nɔ̀sɛu.‡ Kɛ́ aà ma sísia a gbɛ̃kɛ guu gɔɔ kàɛ̀, [16] ɔ̃ à
a Nɛ́ gbàɛa,§ kɛ́ mà aà baona kpá buipɑ̃leɔnɛ. Mi gɛ́ kpálɛi gbɛ̃e gɛ̃zɩ̃o, [17] mi gɛ́ Yelusalɛũ
gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ zɩ̃naɔ ũ ma ɑ̃aɔ kɩ̃́io, ma gɛ Laalubuɔ bùsuu gɔ̃̀ɔɛ, ɔ̃ ma ɛa ta Damasi.
[18] Wɛ̃̀ àaɔ̃ gbɛa ɔ̃ ma gɛ Yelusalɛũ, kɛ́ wà kɔ̃ dɔ̃ ń Piɛɛo, ɔ̃ ma kɛaànɔ gɔɔ gɛ̃o.* [19] Mi zɩ̃na
pɑ̃le eo, sema Dii dɑ̃una Zaaki bàasio. [20] Yɑ̃́ pɔ́ má kɛ̃̀ɛpi, má sɩ̃ ń Luao, ɛɛ málɛ tóo. [21] Bee
gbɛa ma gɛ Sili bùsuu ń Silisi bùsuo. [22] Gɔɔ bee Yesude pɔ́ kú Yudeɔ i wɛsimalɛo, [23] ɑ̃ma
aa su mà wà mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ń wɛtɑ̃ yɑ̃a mɛ́ lɛ́ zɛ́ pɔ́ á wɛ̀ɛlɛ kaalɛpi waasokpa tiasa, [24] ɔ̃ aa
Lua tɔbɔ̀ ma yɑ̃́ musu.

* **1:1-2** Zɩ̃n 16.6 † **1:13** Zɩ̃n 8.3 ‡ **1:15** Isa 49.1 § **1:16** Zɩ̃n 9.3-6 * **1:18** Zɩ̃n 9.26-30

2

Pɔlu kɔ̃ yãmaa ń zĩ̀na pãleɔ

1 Wɛ̃̀ gẽo mɛ̀ndosai gbɛa ma ɛa gɛ Yelusalɛũ ń Baanabao.* Ma Titu sɛ̀, à gɛ̀wanɔ lɔ. 2 Ma gɛ
we, kɛ́ Lua mɛ́ bɔ̀ mɔ̀oa à kũ̀ mà gɛɛ. Ɔ̃ ma baona pɔ́ mi kpa buipãleɔnɛ bɔɔlɛkɛ̀ dɔaanaɔnɛ
ńtẽɛ, kɛ́ zĩ̀ pɔ́ má kɛ̀ ń pɔ́ pɔ́ málɛ kɛo su kɛ pão. 3 Titu pɔ́ wá sãnu ń a Gɛlɛkikɛo, aai gãnawà
aà tɔ̃zɔ̃o. 4 Yesude ɛgɛna pɔ́ gɛ̃̀ wá guu kpã́iɔ mɛ́ aa yã́pi dà. Aa gɛ̃̀ wá naa Kilisi Yesuwa
wɛ̃́ɛkɛa tàasikaiɛ. Aa ye wá da zɔbleuɛ, 5 ɔ̃ wi we wa misĩ̀ilɛnɛ́o baa yɔɔ, kɛ́ à e àɔ baona
sĩ̀ana kũa yã́i. 6 Gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ ń gwa dɔaana ũɔ, aai yãe kã́fĩ̀mɛɛo. Lá aa dɛ, i kɛmɛɛ yãe
ũo, asa Lua lí gbɛ̃e zãboo. 7 Aa è Lua a baonakpaa buipãleɔnɛ nàmɛɛ ma ɔzĩ̀, lá à a kpaa
Yudaɔnɛ nà Piɛɛɛ a ɔzĩ̀wa. 8 Asa lá Lua zĩ̀kɛ̀ Piɛɛ guu a zĩ̀nakɛ yã́ musu Yudaɔ kĩ́i, màa à
zĩ̀kɛ̀ ma guu buipãleɔ kĩ́i. 9 Zaaki ń Piɛɛo ń Zãa pɔ́ wàlɛ ń gwa Lua kpɛ́ gbapɛlɛ ũɔ gbɛ̃kɛ
pɔ́ Lua kɛ̀mɛɛ dɔ̃̀, ɔ̃ aa ɔkpàwá, wá ń Baanabao gbɛ̃kɛ vĩ̀a ń kɔ̃o seela ũ. Aa sĩ̀ wápiɔ wà gɛ́
buipãleɔ kĩ́i, ḿpiɔ sɔ̃ Yudaɔ kĩ́i. 10 Yã́ pɔ́ aa yei lé, ń taasideɔ yã́ àɔ dɔwágu. Gɔɔ bee sɔ̃ wá
mɛ wɛ̃̀ ń a kɛao kɔ̀.

Yesu ndaikɛa mɛ́ ĩ̀ wá suaba

11 Kɛ́ Piɛɛ mɔ̀ Antiɔsi, ma giɛ̀ wɛliwɛ kɛ́ à zã̀ yã́wa yã́i. 12 Asa e Zaaki zĩ̀naɔ aaɔ gɛ́ kái, ĩ̀
pɔble ń buipãleɔɛ. Kɛ́ aa kà, ɔ̃ à bɔ̀zã à kɛ̃̀má, kɛ́ àlɛ vĩ̀akɛ Yuda pɔ́ aa zɛ̀ ń tɔ̃zɔ̃yãoɔnɛ yã́i.
13 Yuda kĩ̀niɔ nàwà mɔafilipi guu. Baa se aa Baanaba gà nàmá. 14 Kɛ́ má è aa baona sĩ̀ana
kũa a zɛ́wao, má ò Piɛɛɛ ampii wáa: N Yuda ia ń kú lán buipãlewa, i kɛ lán Yudawa no.
Kpelewa ńyɔ̃ fɔ̃ gãna buipãleɔwa aaɔ Yudaɔ yã́ kũai?
15 Yudaɔn wá ũ, buipãle pɔ́ aa Lua dɔ̃ɔɔn wá ũo. 16 Ãma wá dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃e lí bɔ maa zĩ̀kɛa
ikoyãpiwa yã́io, sema Yesu Kilisi náaikɛa ado bàasio.† Baa wápiɔ, wa Kilisi Yesu náaikɛ̀,
kɛ́ wà e bɔ maa wá Kilisi náaikɛapi yã́iɛ, i kɛ zĩ̀kɛa ikoyãpiwa yã́i no, asa gbɛ̃e lí bɔ maa
zĩ̀kɛa ikoyãwa yã́io.‡ 17 Gɔɔ pɔ́ wálɛ wɛɛlɛ wà bɔ maa naa Kilisiwa, tó wá è duunkɛnaɔn
wá ũ sɔ̃, bee mɛ̀ Kilisi lɛ́ duuna wɛ̃zĩ̀gba yɛ̀? Aawo! 18 Tó ma ɛa lɛ́ ikoyã pɔ́ má gbòo kɛkɛ,
a tàaeden ma ũ we. 19 Asa má dɛ gɛ ũ ikoyãpi musuɛ, ɔ̃ ma bɔ a yã́u kɛ́ màɔ ku Lua pɔ́ ũ
yã́i. Ma ga líwa ń Kilisio. 20 Mapi má kú lɔo, Kilisi mɛ́ kú ma guu. Tiasa ma gbɛ̃nazĩ̀nkɛ
guu má kú Lua Nɛ́ pɔ́ yemazi à gĩ̀ a wɛ̃nii ma yã́i náaikɛa guuɛ. 21 Málɛ Lua gbɛ̃kɛ bãdɛo.
Tó wĩ̀ bɔ maa ikoyãpi yã́iɛ, Kilisi gà pãɛ.

3

Mɔizi ikoyã ń luanaaikɛao

1 Galati mĩ̀saideɔ! Wa Yesu Kilisi gaa líwa sã́asã ɔ̀ɛ́ wásawasa. Wà pɔdàwá yɛ̀? 2 Má ye
mà yã́ mɛ̀ndo gbɛawá. A Lua Nisĩ̀na è zĩ̀kɛa ikoyãwa yã́i yɛ̀, ge yã́ pɔ́ á màpi náaikɛa yã́iɛ?
3 Akɛa a gɔ̃ mĩ̀sai kɛ́wai? Ã dàalɛ ń Lua Nisĩ̀na gbãaoɛ, ɔ̃ álɛ a midɛ ń ázĩ̀a gbãao saa? 4 A
taasi saɛ kɛ̀ pã yɛ̀? Aɔ pão. 5 Lua a Nisĩ̀na kpàwá à dabudabuɔ kɛ̀ á guu á zĩ̀kɛa ikoyãwa
yã́i yɛ̀, ge yã́ pɔ́ á màpi náaikɛa yã́iɛ?
6 A gwa Ablahaũwa. A Lua náaikɛ̀, ɔ̃ Lua tò yã́ bɔ̀aànɔ na.* 7 Aɔ dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua náai
vĩ̀ɔ mɛ́ Ablahaũ buiɔ ũ.† 8 Lua baonakpà Ablahaũɛ à mɛ̀ á báaada bui píigu aà sabai,‡
asa wà dɔ̀aa wa kɛ̃̀ Luayãtaalau wà mɛ̀ Lua a to yã́ bɔ ń buipãleɔ na a náai pɔ́ aa kɛ yã́i.
9 Beewa Lua ĩ̀ báaada gbɛ̃́ pɔ́ aa a náaikɛ̀ɔgu, lá a kɛ̀ a náaikɛna Ablahaũɛwa. 10 Gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀
ń zĩ̀kɛa ikoyãwao gɔ̃̀ láaipɔ ũɛ, asa a kɛ̃a láu wà mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ líɔ yã́ pɔ́ kú ikoyã lá guuɔ kũa píi
a zɛ́waoá láaipɔɛ.§ 11 Wá dɔ̃ sã́asã kɛ́ Lua lí tó yã́ bɔ̀ńnɔ na zĩ̀kɛa ikoyãwa guuo, asa wà mɛ̀

* 2:1 Zĩ̀n 15.2-4 † 2:16 Lom 3.20, 22 ‡ 2:16 Soũ 143.2 * 3:6 Daa 15.6, Lom 4.3 † 3:7 Lom 4.16 ‡ 3:8
Daa 12.3 § 3:10 Iko 27.26

gbɛ̃́ pɔ́ Lua tò yɑ̃́ bɔ̀aànɔ na a náai pɔ́ àlɛ kɛ yɑ̃́i mɛ́ aɔ ku.* 12 Ikoyɑ̃ i kɔ̃'e ń luanaaikɛaoo,
asa wà mɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ ikoyɑ̃pi kũa mɛ́ a wɛ̃ni e a guu.† 13 Kilisi gɔ̃̀ láaipɔ ũ wá gbɛu, à wá bɔ́
ikoyɑ̃ láai guu, asa a kɛ̃a láu wà mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ wa lòo líwaá láaipɔɛ.‡ 14 Bee kɛ̀ màa kɛ́ báaa pɔ́
Lua dà Ablahaũgu e gɔ̃ buipɑ̃leɔnɛ Kilisi Yesu sabaiɛ, wí Nisĩ̀na pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀ e aà náaikɛa
yɑ̃́i.

Mɔizi ikoyɑ̃ ń Lua lɛgbɛ̃ao

15 Ma gbɛ̃́ɔ, gbɛ̃nazĩ̀n yɑ̃kɛa taa málɛ owàɛ́. Tó gbɛ̃́ lɛgbɛ dĩ̀lɛ mɛ́ a seeladeɔ vĩ̀, wa fɔ̃ wà
a bɑ̃dɛo, wa fɔ̃ yɑ̃e kɑ̃́ñuo. 16 Beewa Lua lɛgbɛ̃̀ Ablahaũɛ ń aà buio. A kɛ̃a Luayɑ̃taalau, wi
mɛ ń aà buiɔ lán dasi wàlɛ owao,§ wà mɛ̀ ń aà buioɛ, gbɛ̃́ mɛ̀ndoɛ, ɔ̃n Kilisi ũ. 17 Yɑ̃́ pɔ́ má
ye on kɛ: Lua dɔ̀aa lɛgbɛ̃̀ɛ̀ yɑ̃a, à mɛ̀ a bàa àɔ kuaànɔ. A wɛ̃̀ ɔ̀aa pla ń baakwio (430) gbɛa ɔ̃
ikoyɑ̃ mɔ̀.* Ikoyɑ̃pi a fɔ̃ lɛgbɛ̃api gbooo, a fɔ̃ à a bɑ̃dɛo. 18 Tó wĩ̀ Lua báaa e zĩ̀kɛa ikoyɑ̃wa
guuɛ, báaapi a bɔ aà lɛgbɛ̃a guu lɔo. Lua gbɛ̃kɛkɛ̀ Ablahaũɛ kɛ́ à a lɛgbɛ̃̀ɛ̀ yɑ̃́iɛ.† 19 Bɔ́yɑ̃i à
ikoyɑ̃ dĩ̀lɛ lɔi? A kɑ̃̀ñ e Ablahaũ bui pɔ́ Lua lɛgbɛ̃̀ aà yɑ̃́ musu àɔ mɔɛ, kɛ́ gbɛ̃́ɔ e dɔ̃ wa dɛ
Luaɛ tàaedeɔ ũ yɑ̃́i. Lua a ikoyɑ̃pi kpà malaikaɔwa, aa nà kɔ́ɔɛ a ɔzĩ̀, ɔ̃ a dĩ̀lɛ gbɛ̃́ɔnɛ. 20 Lua
lɛgbɛ̃a sɔ̃, Luapi yɑ̃́ɛ ado, aà bàa kú ń kɔ́ɔeoo.

21 Tɔ̀ɔ! Ikoyɑ̃pi bɔ̀ Lua lɛgbɛ̃a kpɛ yɑ̃̀? Màa no! Tó ikoyɑ̃ pɔ́ ì wɛ̃ni kpámá kú yɑ̃a, dɔ̃ wa
bɔ maa ikoyɑ̃pi sabai. 22 A kɛ̃a Luayɑ̃taalau wà mɛ̀, duuna gbɛ̃́pii kákpɛukɛ̀, kɛ́ báaa pɔ́
Lua a lɛgbɛ̃̀pi e gɔ̃ Yesu Kilisi náaikɛnaɔ pɔ́ ũ aà náai pɔ́ aalɛ kɛpi yɑ̃́i.

23 Za dɔ̃ Yesu náaikɛa i mɔo, ikoyɑ̃ wá kákpɛu kɛ̀, a wá kũa dakpɛunaɔ ũ e Yesu náaikɛa
pɔ́ lɛ́ mɔ́ gɛ̀ bɔ̀ɔ̀. 24 Beewa ikoyɑ̃pi dɛ wá gwana ũ yɑ̃a e Kilisi àɔ mɔ́, kɛ́ wà bɔ maa aà
náaikɛa yɑ̃́i. 25 Lá Yesu náaikɛa kà sa, wa bɔ wá gwana yɑ̃́u.

26 Á naa Kilisi Yesuwa guu á dɛ Lua nɛ́ɔ ũ ápii aà náai pɔ́ álɛ kɛ yɑ̃́i, 27 asa á gbɛ̃́ pɔ́ a
da'ilɛkɛ̀ Kilisi pɔ́ ũɔ, a Kilisi dàɛ. 28 Yudaɔ ń buipɑ̃leɔ, zɔɔ ń wɛ̃́ɛɔ, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ dodoa kɔ̃eo,
asa ápiiá doũɛ naa Kilisi Yesuwa. 29 Tó á dɛ Kilisi pɔ́ ũ, á dɛ Ablahaũ buiɔ ũɛ, mɛ́ á dɛ àizɛɛ
pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀ɛ̀ blenaɔ ũ.‡

4

1 Málɛ oɛ́, gɔɔ pɔ́ túbiblena dɛ nɛ́ ũ, baa tó aà mae pɔ́ɔ dɛ aà pɔ́ ũ píi, a zɔ kɛ̃ao. 2 I misiilɛ
a gwanaɔnɛ ń ziiaɔ e gɔɔ pɔ́ aà mae dĩ̀lɛwa. 3 Màa sɔ̃ wápiɔ, gɔɔ pɔ́ wi kàsaakũo, wi zɔble
fɛlɛkaa pɔ́ pɔ́ wĩ̀ misiilɛnɛ́ɔnɛ.* 4 Kɛ́ gɔɔ pɔ́ Lua dĩ̀lɛ kà, à a Nɛ́ zĩ̀, wà aà ì gbɛ̃nazĩ̀na iawa
Mɔizi ikoyɑ̃ guu, 5 kɛ́ aà wá gbɛ̃́ pɔ́ Mɔizi yɑ̃́ iko vĩ̀wáɔ bo, wí gɔ̃ a nɛ́ɔ ũ. 6 Lua a Nɛ́ Nisĩ̀na
dà wá sɔ̃ guu, kɛ́ wá dɛ a nɛ́ɔ ũ yɑ̃́i. Nisĩ̀napi ì wiilɛ ì mɛ: Baa, ma Mae! 7 Ayɑ̃mɛto zɔn n ũ
lɔo, nɛ́n n ũ. Lá Lua Nɛ́n n ũ, à n kɛ a àizɛɛblena ũɛ.†

Pɔlu bĩlikɛa Galatiɔwa

8 Gɔɔ pɔ́ á Lua dɔ̃o, i zɔble pɔ́ pɔ́ aa dɛ Lua ũoɔnɛ.‡ 9 Lá a Lua dɔ̃̀ tiasa, atɛ̃sa kɛ́ Lua á dɔ̃́,
bɔ́yɑ̃i a ɛa lɛ́ zɛ ń pɔ́ gia yɑ̃fũna gbɑ̃asaipiɔ lɔi? Bɔ́yɑ̃i a ɛa á ye zɔblenɛ́ dafu lɔi? 10 I gɔɔeɔ ń
mɔeɔ ń dikpɛeɔ ń wɛ̃eɔ tɛ̃bo.§ 11 Vĩ̀a ma kũ á yɑ̃́ musu. Asi taasi pɑ̃ má kɛ̀ á guua?

12 Ma gbɛ̃́ɔ, ma wabikɛ̀wá, à gɔ̃mawa, asa ma gɔ̃áwaɛ. Yɑ̃a i tàaekɛmɛɛo. 13 Á dɔ̃ kɛ́
gyɑ̃ekɛ guu ɔ̃ ma baonakpàuɛ́ sɛ́ia. 14 Baa kɛ́ ma gyɑ̃kɛa kɛ̀ɛ́ yɔ̃a ũ, i sakamaguo, i gyaũkɛao,
a ma si lán Lua malaika ge Kilisi Yesupiwaɛ. 15 Báaa pɔ́ álɛ kɛmɛɛ yɑ̃a kɛa ni? Má fɔ̃ o á
yɑ̃́ musu, tó à zɛkɛ̀ yɑ̃a, á á wɛ́ bɔbɔ kpaaɛ. 16 Kɛ́ ma sĩ̀ana'ò̀ɛ́ yɑ̃́i ɔ̃ ma gɔ̃ á zangude ũ saa?
17 Gbɛ̃́piɔ kɛaɛ́ kɛ̀kɛ, i kɛ á maa yɑ̃́i no. Aa ye à kɛ́wáɛ, í namá. 18 Wɑ̃a ń yɑ̃maao gɔɔpii mɛ́

* **3:11** Abk 2.4 † **3:12** Lev 18.5 ‡ **3:13** Iko 21.23 § **3:16** Daa 12.7 * **3:17** Bɔa 12.40 † **3:18** Lom 4.14
‡ **3:29** Lom 4.13 * **4:3** Gal 4.9, Kls 2.8, 20 † **4:7** Lom 8.15-17 ‡ **4:8** 1Kln 8.4-6 § **4:10** Lom 14.5, Kls 2.16

na, i kɛ gɔɔ pɔ́ má kúánɔ ado no. 19 Ma nɛ́ yenzideɔ, málɛ á ia wɑ̃wɑ̃kɛ lɔ e Kilisi àɔ sadaágu.
20 Má ye màɔ kúánɔ tia, mí a yɑ̃'oa lilɛ, asa ma bílikɛ̀ á yɑ̃́waɛ.

Hagaa ń Salao

21 Ȁ omɛɛ, á gbɛ̃́ pɔ́ á ye misiilɛ ikoyɑ̃ɛɔ, i ma lá a ku Mɔizi ikoyɑ̃ guuo lé? 22 Wà mɛ̀
Ablahaũ nɛgɔ̃ɛɔ ȉ gbɛ̃ɔn pla. Ȁ ado ȉ ń zɔoɛ,* mɛ́ à ado ȉ ń wɛ̃́ɛo.† 23 Zɔpi nɛ'ȉ gbɛ̃nazȉnkɛ
guuɛ, ɔ̃ wɛ̃́ɛ a pɔ́ ȉ Lua lɛgbɛ̃a yɑ̃́i.‡ 24 Nɔɛpiɔ yɑ̃́ dɛwɛ̃ɛ yɑ̃taa ũ, Luabaakuańnɔ yɑ̃́ lɛɛ pla ũ.
Ado bɔ̀ Sinai gbɛ kȉ́iɛ, ȉ zɔkɛ inɛ́. Bee mɛ́ Hagaa ũ. 25 A dɛ Sinai gbɛ pɔ́ kú Laalubuɔ bùsuu
yɑ̃taa ũ. Yelusalɛũ tia dɛ a ũ lɔ, asa àlɛ zɔble ń a gbɛ̃́ɔ píiɛ. 26 Yelusalɛũ pɔ́ kú musu mɛ́ wɛ̃́ɛ
ũ. Ɔmɛ wá da ũ. 27 Asa a kɛ̃a láu wà mɛ̀:

Pɔnakɛ, fȉi pɔ́ ni nɛ'io!

Gulakɛ, n gbɛ̃́ pɔ́ ni nɔwɑ̃wɑ̃kɛo!

Asa n gbɛ̃́ pɔ́ n gɔ̃ pɑ̃kpànzi,

n nɛ́ dasi aɔ dɛ nɔɛ pɔ́ a gɔ̃ aɛdɔ̀wà pɔ́a.§

28 Ȁpiɔ sɔ̃ ma gbɛ̃́ɔ, Lua lɛgbɛ̃a nɛ́ɔn á ũ lán Izaakiwa. 29 Nɛ́ pɔ́ wa ȉ gbɛ̃nazȉnkɛ guu ȉadà nɛ́
pɔ́ wa ȉ ń Lua Nisȉna gbɑ̃aowa. Màa a dɛ ń a tiao. 30 A kɛ̃a Luayɑ̃taalau kpelewa ni? Wà
mɛ̀: Zɔ yá ń a nɛ́o, asa zɔ nɛ́ a e túbible ń wɛ̃́ɛ nɛ́oo.* 31 Ayɑ̃mɛto ma gbɛ̃́ɔ, zɔ nɛ́ɔn wá ũo,
wɛ̃́ɛ nɛ́ɔn wá ũ.

5

Gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ

1 Gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ yɑ̃́i Kilisi wá bói, wa gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũ. Ȁ zɛò gíũgiũ, ásu to wà ɛa bakaɛ́ á níu zɔɔ ũ
lɔo.
2 Mámɛmaa Pɔlu málɛ oɛ́, tó á tò wà tɔ̃zɔ̃̀ɛ́, Kilisi a kɑ̃́fȉakɛɛ́o. 3 Ma ɛa má ò ma idàwàɛ́,
gbɛ̃́ pɔ́ tò wà tɔ̃zɔ̃̀ɛ, sema aà misiilɛ Mɔizi ikoyɑ̃ɛ píi. 4 A̋ gbɛ̃́ pɔ́ álɛ wɛɛlɛ à bɔ maa ikoyɑ̃
guuɔ, a ázȉa kɛ̃̀ Kilisiwa, a kɛ̃ Lua gbɛ̃kɛwaɛ. 5 Yesu náaikɛa guu wá dɔ̃ kɛ́ wá bɔ maa, wá
wɛ́ dɔi ń aà Nisȉna gbɑ̃ao. 6 Naa Kilisi Yesuwa tɔ̃zɔ̃a ge tɔ̃zɔ̃sai yɑ̃e vȉo, sema Yesu náaikɛa
pɔ́ ȉ to wàɔ yekɔ̃i.
7 A̋lɛ gɛ́ aɛ yɑ̃a maamaaɛ. Démɛ tɛa sȉanai zɛzɔ̃̀ɛ́i? 8 Yɑ̃́ pɔ́ álɛ e a zɛvȉpi i bɔ Lua pɔ́ á sisi à
á sɛ́ kȉ́io. 9 Pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ yɔɔna ȉ pɛ̃ɛti sɛ́ píi.* 10 Má á náai vȉ naa Diiwa guu kɛ́ á làasoo pɑ̃le kɛo.
Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ á liaa sɔ̃, Lua a aà vɑ̃ipi fȉaboɛ̀, baa dén nò. 11 Mapi sɔ̃ ma gbɛ̃́ɔ, tó tɔ̃zɔ̃yɑ̃ waaso
málɛ kɛ e gbɑ̃, bɔ́yɑ̃i wàlɛ ma wɛtɑ̃i lɔi? Tó màaɛ, dɔ̃ Kilisi gaa líwa yɑ̃́ a ɔ̃ gbɛ̃ewao. 12 Gbɛ̃́
pɔ́ aalɛ á liaa ń tɔ̃zɔ̃yɑ̃o, aa gɛ ńzȉa lɛ wi se.
13 A̋piɔ sɔ̃ gbɛ̃́ɔ, Lua á sisi à gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũɛ, ɑ̃ma ásu tó á gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũpi gɔ̃ɛ́ pɔeɑ̃kɛa zɛ́ ũo. A̋ɔ
misiilɛkɔ̃ɛ àɔ yekɔ̃i, 14 asa yɑ̃́ mɛ̀ndoɛ bee mɛ́ dɛ Mɔizi ikoyɑ̃ píi mi ũ: Nyɔ̃ ye n gbɛ̃́deezi lá
nzȉa wɛ̃niwa. 15 Tó álɛ kɔ̃ soso kɔ̃ níwa, à laaika kɔ̃ kaalɛai.

Lua Nisȉna dɔaaanɛ́

16 Málɛ oɛ́ à to Lua Nisȉna dɔaaɛ́, ázȉa pɔeɑ̃ i midɛ. 17 A̋zȉa pɔeɑ̃ lí kɔ̃'e ń Lua Nisȉna pɔ́oo,
mɛ́ Lua Nisȉna pɔeɑ̃ lí kɔ̃'e ń á pɔ́oo. Aa gȉkɔ̃iɛ, ɔ̃ ili fɔ̃ yɑ̃́ pɔ́ á yei kɛ̀o.† 18 Tó Lua Nisȉna
dɔaaaɛ́, Mɔizi yɑ̃́ iko vȉwáo.
19 Wá wá dàa dɔ̃ wásawasa: Káaluakaa, gbɑ̃sȉkɛa, wisaiyɑ̃, 20 tɑ̃́agbagbaa, gbɛ̃kɔɔlɛkɛa,
ȉ́isɛa ń kɔ̃o, sòle, zangu, pɔkũma, dɛnlawɛɛlɛa, lɛkpaa, kɔ̃kpaalɛa, 21 wɛdɔakɔ̃ɛ, wɛ̃dɛkɛa,
lalasi kɔ̃̀ɔ ń yɑ̃́ bee taaɔ. Málɛ a lɛdawá lá má dàwá yɑ̃awa, yɑ̃beetaakɛnaɔ kpala pɔ́ bɔ̀
Lua kȉ́i bleo.

---

* **4:22** Daa 16.15 † **4:22** Daa 21.1-2 ‡ **4:23** Lom 9.7-8 § **4:27** Isa 54.1 * **4:30** Daa 21.9-10 * **5:9** 1Kln 5.6
† **5:17** Lom 7.15-23

22 Lua Nisi̋na sɔ̃ i̋ yá̃ɛ beeɔ inɛ́: Yeakɔ̃i ń pɔnao ń aafiao ń mɛnao ń gbɛ̃kɛo ń maao ń
náaio 23 ń zi̋abusaao ń zi̋akũadɔ̃o. Ikoyãe lí gí yá̃ beeɔ tàaeio. 24 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ Kilisi Yesu pɔ́
ũɔ ń dàa pàliwa ń a pɔnidɛaɔ ń a pɔeãɔ sãnu. 25 Lá wá kú Lua Nisi̋na sabai, wà aà dɔ̀ɔ sɛ́.
26 Wásu wàɔ yɔ̃̀ɔ vi̋o, wásuli kɔ̃ pɛãao, wásuli wɛdɔkɔ̃ɛo.

6

Ɔdaakɔ̃wa

1 Gbɛ̃́ɔ, tó wasu gbɛ̃e kṹ ń zãa yá̃wao, á gbɛ̃́ pɔ́ Lua Nisi̋na dɔaaaɛ́ɔ, à gɔ̃́gɔ̃aànɔ busɛbusɛ,
í̋ laaika kɛ́ wasu á yɔ̃ sɔ̃o. 2 A̋ kɔ̃ aso sɛ́. A̋lɛ Kilisi ikoyã papan we. 3 Tó gbɛ̃e lɛ́ azi̋a gwa
pɔ́ ũ mɛ́ a pɔe ũo, àlɛ azi̋a sãsãɛ. 4 Baade a yãkɛa tàasika, i gbasa i̋́anadã. Asu a yãlɛɛũ ń
gbɛ̃pãleoo, 5 asa baade a azi̋a aso sɛɛ. 6 Gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ Lua yãdaɛ̀, aà a àizɛɛ lí a yãdanɛdeɛ.
7 A̋su ázi̋a sá̃são, wi̋li kɔ̃nikɛ Luaɛo. Pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ tɔ̃̀ ɔ̃ i̋ kɛ̃́. 8 Tó gbɛ̃́ tɔ̃̀ a dàa dɔaaaɛ guu, a
kaalɛa iɛ̀. Tó gbɛ̃́ tɔ̃̀ Lua Nisi̋na dɔaaaɛ guu sɔ̃, a wɛ̃ni láasai iɛ̀. 9 Wásu kpasa ń maakɛaoo,
asa tó wi ká̃maboò̀o, wá ài'e a gɔɔwa. 10 Ayãmɛto tó wa zɛ'è, wàli maakɛ gbɛ̃́piiɛ, atɛ̃sa wá
Yesu náaikɛn deeɔ.

Lɛzaamá

11 A̋ wɛ̃̀sã gbɛ̃̀nɛgbɛ̃nɛ pɔ́ má kɛ̃̀ ń mazi̋a ɔo gwa sa. 12 Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ yãkɛ wɛ́ yá̃iɔ mɛ́ lɛ́
gãnawá ń tɔ̃zɔ̃yão, kɛ́ wasu i̋adamá zɛa ń Kilisi gaa líwao yá̃ musuo yá̃iɛ. 13 Baa tɔ̃̀zɔ̃napiɔ
se, aa ikoyã kũao. Aa ye à tɔ̃zɔ̃ kɛ́ wà e i̋́anadã á seelapi musu yá̃iɛ. 14 Má i̋́anadã pɔe yá̃
musuo, sema wá Dii Yesu Kilisi gaa líwa yá̃ bàasio, asa a yá̃i dṹnia gɔ̃̀mɛɛ gɛ ũ mɛ́ ma gɔ̃
gɛ ũ dṹniaɛ. 15 Tɔ̃zɔ̃a ge tɔ̃zɔ̃sai yãe vi̋o, sema gɔ̃a gbɛ̃́ dafu ũ. 16 Lua gbɛ̃kɛkɛ gbɛ̃́ pɔ́ yá̃pi
kũaɔnɛ, i ń gba aafia. Aamɛ aa Isaili si̋anaɔ ũ.

17 Za gbã gbɛ̃e su ma wɛtã lɔo. I̋a pɔ́ wa dàa Yesu yá̃i gbɛ ku ma mɛwa.

18 Gbɛ̃́ɔ, wá Dii Yesu Kilisi gbɛ̃kɛkɛ á nisi̋naɛ! A̋mi.

ƐFƐSƐDEƆ
Yá́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Lua zi̋na Pɔlu wɛ̋lɛgɛa gɛ̋n àaɔ̃de guu à kɛ̀ Ɛfɛsɛ wɛ̃̀ àaɔ̃ɛ (Zi̋n 19.1-20.1). Pɔlu dɛa
dakpɛuna ũ guu ɔ̃ à láɛ bee kɛ̀u Ɛfɛsɛdeɔnɛ (3.1, 4.1) Yá́ pɔ́ àlɛ dané dɛ yá́ pɔ́ Lua a zɛkàlɛné
ké aaɔ tɛi gɔɔpii ũɛ, ké a pɔ́pii kãaa an mide Kilisiɛ, pɔ́ pɔ́ kú musu ń tɔɔlɛo píi (1.10).
Láɛ bee daalɛki̋i (1.3-3.21) yá́ pɔ́ Lua kɛ̀wɛ̃ɛ Yesu Kilisi sabai bɔɔlɛkɛ̀, ɔ̃ à lɛdoũ pɔ́ wá vi̋
naa Kilisiwa yá́ bɔɔlɛkɛ̀, à mɛ̀ Lua Yuda Yesudeɔ ń buipãle Yesudeɔ kɛ̀ a gbɛ̃́ɔ ũ mɛdoũdeɔ
ũ. Bee gbɛa (4.1-6.20) Pɔlu ɔ̀né aa ãiakɛ wàɔ ku mɛ̀ndoũdeɔ ũ naa Yesu Kilisiwa Yesu gãli
guu, uaɔ guu, zi̋kɛki̋iɔ ń Yesusaideɔ guuo.
Pɔlu Yesudeɔ gɔ̃a mɛdoũ lɛ̀ɛũ ń yá́ mɛ̀n àaɔ̃o: Yesudeɔ dɛ lán mɛwa mɛ́ Kilisi dɛ mɛpi mi
ũ, Yesudeɔ dɛ lán Lua kpɛ́wa mɛ́ Kilisi dɛ a ɛ̃daalɛgbɛ ũ. Yesudeɔ dɛ nɔ pɔ́ Yesu sɛ̀ ũ. Beewa
wá è Yesudeɔ lɛdoũkɛa bɔ̀ Dii ki̋iɛ, tó wá aà náai vi̋ mɛ́ wá naawà.

Gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua kɛ̀wɛ̃ɛ naa Kilisiwa guu

1 Mámɛmaa Pɔlu, Kilisi Yesu zi̋na lá Lua yeiwa, ma láɛ bee kɛ̃̀ Lua gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Kilisi Yesu
náaikɛ Ɛfɛsɛɔnɛ.* 2 Lua wá Mae ń Dii Yesu Kilisio gbɛ̃kɛkɛɛ́, aai á gba aafia. 3 Wà Lua wá
Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Wá naa Kilisiwa musu Lua báaa pi̋i dàwágu wá nisi̋nau.
4 Wá naawà guu à wá sɛ́ dű́niakalɛa ãa, ké wá kua àɔ adoaɛ̀ sãasai. Aà yeawázi guu 5 à
dɔ̀aa wá dílɛ a néɔ ũ ń Yesu Kilisi gbãao, lá àlɛ yá a pɔeã guuwa, 6 ké à tɔbɔ a gbɛ̃kɛ gawide
pɔ́ a kɛ̀wɛ̃ɛ a Yenzidepi guu yái. 7 Wá naawà guu wa bɔ aà au sabai. A wá tàaeɔ kɛ̃̀wá† a
gbɛ̃kɛ zɔ̃ɔ 8 pɔ́ a kɛ̀wɛ̃ɛ à kɛ̀ zài guu. Ɔnɔ píi ń wɛzɛ̃ píio guu 9 a tò wà a pɔeã asii dɔ̃̀, lá à zɛ̀ò
à kɛ Kilisi sabaiwa. 10 Tó aà pɔeãpi kɛgɔɔ kà, a pɔ́pii kãaa an mide Kilisiɛ, pɔ́ pɔ́ kú musu
ń tɔɔlɛo píi.
11 Lua pɔ́ i̋ yá́pii kɛ lá à zɛ̀ò a pɔeã guuwa dɔ̀aa wá dílɛ lá álɛ yáwa, à wá sɛ́ a pɔ́ ũ wá
naa Kilisiwa guu, 12 ké wá gbɛ̃́ pɔ́ wá wɛ́ dɔ Kilisizi káauɔ, wàɔ dɛ aà tɔbɔnaɔ ũ. 13 Apiɔ sɔ̃ a
si̋ana yãmà, a bao pɔ́ a á suabapi si̋. A naawà guu Lua a seela kɛ̀wá a Nisi̋na pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀
ũ. 14 A dɛ gba pɔ́ Lua dɔ̀aa dàwɛ̃ɛ e àɔ gé a gbɛ̃́ɔ boi ũ, ké aa aà tɔbɔ yái.

Pɔlu wabikɛa Ɛfɛsɛdeɔnɛ

15 Ayãmɛto za gɔɔ pɔ́ ma á Dii Yesu náaikɛa mà ń á yea Lua gbɛ̃́ɔ píizio, 16 mili kámabo
ń Lua sáaukpaa á yá́ musuoo. A yá́ i̋ɔ dɔmagu wabi pɔ́ mi kɛ Luawa guu. 17 Mi wabikɛ
Mae Gawide, wá Dii Yesu Kilisi Luawa, aà á gba ɔ̃nɔ, i á wɛ́ kɛ̃́ɛ́ ń a Nisi̋na gbãao, ké à e
à a dɔ̃ wásawasa. 18 Mi wabikɛwà aà á nɔ̀sɛ wɛ̃ɛ́, ké à e zia'ea yá́ pɔ́ à á káwà dɔ̃. A gba
zɔ̃ɔ gawidepi di̋lɛ a gbɛ̃́ɔnɛ 19 ń a gbãa zɔ̃ɔ bɔnsaɛ pɔ́ lɛ́ zi̋kɛ wá gbɛ̃́ pɔ́ wálɛ a náaikɛɔ guuo.
Iko gbãapi zi̋kɛ̀ Kilisi guu 20 gɔɔ pɔ́ Lua aà bɔ̀ gau à aà zɔ̃̀lɛ musu a ɔplaai.‡ 21 We Kilisi dɛu
kpalablenaɔ ń ikodeɔ ń gbãadeɔ ń diiɔla píi ń tɔ́ pɔ́ wi̋ misiilɛnɛ́ɔ píi.§ I kɛ dű́nia tiaɛ bee
ado no, ń a pɔ́ pɔ́ a mɔ̀ɛ lɔ. 22 Lua tò pɔ́pii mikpàwà,* ɔ̃ à aà di̋lɛ yá́pii mide ũ Yesudeɔnɛ.†
23 Aamɛ Kilisi mɛ ũ, aa dɛ Kilisi pɔ́ i̋ gupii pa pɛɛa ũ.

2

Bɔa gau gɛ̃a wɛ̃niu

1 A dɛ yãa gɛɔ ũ Luaɛ á tàaeɔ ń á duunao yái. 2 A tɛ́ dű́niaɛ bee tufai, a misi̋ilɛ i̋an gbãadeɔ
kíaɛ, nisi̋na pɔ́ dɔaaa luayãmansaiɔnɛ ń a tiaopi. 3 Wápii wá dɛńwa yãaɛ sɔ̃. Wi pɔ́ pɔ́ wá

* 1:1 Zi̋n 18.19-21, 19.1 † 1:7 Kls 1.14 ‡ 1:20 Soũ 110.1 § 1:21 Kls 1.16 * 1:22 Soũ 8.7 † 1:22 Kls 1.18

mɛ yei ń yá̃ pɔ́ wá pɔ gbào kɛ. Wá ia guu wá dɛ gbɛ́̃ pɔ́ Lua a pɔkũmabɔbɔmáɔ ũ lán dã̃ɔwa,
4 ã̃ma Lua sùuu zɔ̃ɔ, a yewázi maamaa. 5 Gɔɔ pɔ́ wá dɛɛ̀ gɛɔ ũ wá tàaeɔ yá̃i, à wá vú ń
Kilisio sã̃nu. A á suabà a gbɛ̃kɛ guuɛ.* 6 Wá naa Kilisi Yesuwa guu à wá sɛ́ à wá zɔ̃lɛaànɔ
musu, 7 kɛ́ à e a gbɛ̃kɛ zɔ̃ɔ bɔnsaɛ ɔlɔné dṹnia pɔ́ a mɔ guu yã̃maa pɔ́ a kɛ̀wɛ̃ɛ naa Kilisi Yesu
guuwa. 8 Lua á suabà a gbɛ̃kɛ guu Yesu náai pɔ́ á kɛ̀ yá̃iɛ. Bee i bɔ á kĩ́i no, Lua mɛ́ á gbá.
9 I bɔ á yã̃kɛa kĩ́i no, kɛ́ gbɛ̃e su ĩ́anadã̀ò yá̃i. 10 Lua ɔgbɛn wá ũ. Wá naa Kilisi Yesuwa
guu à wá kɛ́, kɛ́ wàɔ kú ń yã̃maa pɔ́ à dɔ̀aa dĩ̀lɛwɛ̃ɛ kɛao.

Gɔ̃a mɛdoũ naa Kilisiwa guu

11 Á gbɛ́̃ pɔ́ á dɛ buipã̃le ũ ia guuɔ, tɔ̃̀zɔ̃naɔ ĩ̀ mɛɛ́ gyafɔɔdeɔ, ã̃ma an tɔ̃zɔ̃a dɛ gbɛ̃nazĩ̀na
ɔgbɛ ũɛ, à làasookɛ á kua ziwa. 12 Gɔɔ bee á kú Kilisi kpɛo, á dɛ zĩ̀loɔ ũ Isailiɔnɛ. Á baa ku
Luabaakuańnɔ ń aà lɛgbɛ̃anɛ́o guuo. Á kú dṹnia guu wɛdɔa zia'eai sai luadɔ̃sai. 13 Á naa
Kilisi Yesuwa guu tia, á gbɛ́̃ pɔ́ á zã̀ ń Luao yã̃aɔ a sɔ̃aàzi kã̃i ń Kilisipi au gbã̃ao. 14 Aàpi
mɛ́ wá kua ń kɔ̃o na ũ, a tò Yudaɔ ń buipã̃leɔ gɔ̃̀ mɛdoũ. Aà mɛ guu à íbɛlɛ pɔ́ da ń zã̃nguo
bĩ́i ũ gbòo, 15 à Mɔizi ikoyã̃ kpàgui ń a yã̃dilɛaɔ, kɛ́ à to an pla ḿpii gɔ̃anɔ mɛdoũ gbɛ́̃ dafuɔ
ũ. Màa à ń kɛ́ ń kɔ̃o na. 16 A íbɛlɛ mĩ̀dɛ, à ḿpla ḿpii kɛ̀na ń Luao mɛdoũpi guu a gaa líwa
musu. 17 A mɔ̀ kɛa na ń Luao baokpà á gbɛ́̃ pɔ́ á zã̀ ń Luaoɔnɛ ń gbɛ́̃ pɔ́ kã̃iaànɔɔ lɔ.† 18 Aà
yá̃i wápii wá sɔ̃a Mae Luazi zɛ́ vĩ̀ ń aà Nisĩ̀na doũ gbã̃ao. 19 Ayã̃mɛto á dɛ nibɔɔ ge bɔ̀mɔɔ
ũ lɔo, a gɔ̃ beleɔ ũ ń Lua gbɛ́̃ɔ, aà uadeɔ ũ. 20 A gɔ̃ kpɛ́ pɔ́ Lua lɛ́ bo ũ. Zĩ̀naɔ ń ã̃nabiɔ mɛ́ a
ɛ̃daalɛa ũ, mɛ́ Kilisi Yesu mɛ́ ɛ̃pi daalɛgbɛ ũ. 21 Naawà guu kpɛ́ pɔ́pii ĩ̀ kɔ̃'eu, ĩ̀ɔ gbã̃ Lua kpɛ́
ũ naa Diiwa guu. 22 Ápiɔ sɔ̃ á naawà guu á dɛ kpɛ́pi dɔbɔɔ ũ, kɛ́ àɔ dɛ Lua Nisĩ̀na kúkĩ̀i ũ.

3

Pɔlu baonakpan ziia

1 Bee yá̃ mɛ́ tò ma Pɔlu, má dɛ dakpɛuna ũ Kilisi Yesu yá̃ musu á buipã̃leɔ yá̃i. 2 I ma
lá Lua a gbɛ̃kɛkɛané zĩ̀ dàmɛɛ má kɛ̀ á guuo lé? 3 Lua a asiiyã̃ ɔ̀lɔmɛɛ, má kɛ̀ɛ́ yɔɔ kɔ̀. 4 Tó
a a kyokɛ̀, á fɔ̃ dɔ̃ lá ma wɛ́ kɛ̃̀ Kilisi asiiyã̃ musu. 5 Lua i yápi o gbɛ̃ɛɛ yã̃ao, ɔ̃ tiasa a ɔ̀lɔ
a zĩ̀naɔ ń a ã̃nabiɔnɛ ń a Nisĩ̀na gbã̃ao. 6 Yá̃ pɔ́ ulɛa yã̃apin kɛ: Naa Kilisi Yesuwa guu
baona maa yá̃i buipã̃leɔ gɔ̃̀ Lua àizɛɛblenaɔ ũ ń Yudaɔ, aa gɔ̃̀ńnɔ mɛdoũdeɔ ũ. An baa
ku lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀ guu.* 7 Ma gɔ̃ baonapi kpana ũ gba pɔ́ Lua dàmɛɛ aà gbã̃a lɛ́ zĩ̀kɛ ma
guu yá̃i. 8 Ma gbɛ́̃ pɔ́ má kpɛɛ Lua gbɛ́̃ɔ guu, Lua gbapi dàmɛɛ, ɔ̃ málɛ Kilisi ɛ̀fã̃ai pɔ́ lɛ́ vĩ̀o
baonakpa buipã̃leɔnɛ, 9 málɛ asiiyã̃ pɔ́ Lua lɛ́ yá ń gbɛ́piio bɔné gupuau. Asiiyã̃pi ulɛa Lua
pɔ́ pɔ́pii kɛ̀ kĩ́i za asĩ̀nizĩ̀, 10 kɛ́ tiasa a to kpalablenaɔ ń ikode pɔ́ kú musuɔ a ɔ̃nɔ bui dasiɔ e
a gã̃lideɔwa. 11 Kilisi Yesu wá Dii sabai ɔ̃ Lua pɔeã̃ pɔ́ kú gɔɔpiipi bɔ̀lɛi. 12 Wá naawà guu
wá sɔ̃a Luazi zɛ́ vĩ̀ ń sɔ̃o dilɛa aà náaikɛa yá̃i. 13 Ayã̃mɛto ma wabikɛ̀wá, ásu tó á pɔ ya
taasi pɔ́ málɛ kɛ á yá̃ musu yá̃io. Á kpɛlaa yá̃ɛ.

Kilisi yeawázi

14 Ayã̃mɛto mi kúlɛ Mae Luaɛ. 15 Maepi ɔ̃ maekɛ pɔ́ kú musu ń zĩ́lɛɔ píi ĩ̀ a ɔlɛsɛ. 16 Mi
wabikɛwà aà á gba gbã̃a á nɔ̀sɛ guu ń a Nisĩ̀na gbã̃ao a gawi zɔ̃ɔ lɛ́u, 17 Kilisi e sadaáguu
a náai pɔ́ álɛ kɛ yá̃i, á zĩ́napɛlɛa ĩ̀ɔ zɛdɔa aà yeawázi guu, 18 kɛ́ à e Kilisi yeawázi yàasa ń a
gbã̀ao ń a lɛsĩ̀o ń a zã̀o wàaipa ń Lua gbɛ́̃ɔ píi, 19 í aà yeawázi pɔ́ wa fɔ̃ wà a lɛ́ dɔ̃ píio dɔ̃,
Lua kɛkɛá píi i pɛɛwá.
20 Lua gbã̃a lɛ́ vĩ̀o, a fɔ̃ kɛwɛ̃ɛ dɛ lá wi a wabikɛ ge wi a làasookɛla maamaa ń gbã̃a pɔ́ lɛ́
zĩ̀kɛ wá guuo. 21 Aà tɔbɔ Yesudeɔ ń Kilisi Yesupio musu wɛ̃ ń wɛ̃o e gɔɔpii! Ámi.

* **2:5** Kls 2.13 † **2:17** Isa 57.19 * **3:6** Kls 1.26-27

4

Mɛdoũkɛa

[1] Ma gbɛ̃́ pɔ́ má dɛ dakpɛuna ũ Dii yɑ̃́i, ma wabikɛ̀wá, á kua ká lá Lua á sisi àɔ dɛwa. [2] À
kɔ̃ fɔ̃ àɔ yekɔ̃i zìabusaa ń nɔ̀sɛniɛo guu ń mɛnao.* [3] À wɛtã àɔ lɛdoũ pɔ́ bɔ̀ Lua Nisìna kíi
vì ba pɔ́ wá dɔkɔ̃wa ũ. [4] Mɛ mɛ̀ndoɛ, mɛ́ Nisìnapi mɛ̀ndoɛ. Màa zia'ea yɑ̃́ pɔ́ Lua á káwà
mɛ̀ndo lɔ. [5] Dii mɛ̀ndoɛ, mɛ́ Lua zɛ́ mɛ̀ndoɛ ń da'ilɛ mɛ̀ndoo. [6] Lua mɛ̀ndoɛ wápii Mae ũ,
ɔ̃mɛ iko vì wá baadewa, ìɔ zìkɛ wá baade píi guu, a kú ń wá baade píio.
[7] Kilisi gbɛ̃kɛkɛ̀ wá baadeɛ lá à gbadàwɛ̃ɛ lɛ́u. [8] A yɑ̃́i a kɛ̃a láu wà mɛ̀:

Kɛ́ à dɛ̀dɛ musu ń a zìzɔɔ,
à gbadà gbɛ̃́ɔnɛ.†

[9] Aà dɛdɛa bee mɛ̀ kpelewa ni? Bee mɛ̀ à pìla e tɔɔlɛ nɔnau gìaɛ. [10] Gbɛ̃́ pɔ́ pìlapi mɛ́ gbɛ̃́ pɔ
fɛ̀lɛ mà luabɛa ũ, kɛ́ aà gupii pa. [11] Aàpi mɛ́ gbɛ̃eɔ gbà zɛ́ aàɔ dɛ zìnaɔ ũ, gbɛ̃eɔ ãnabiɔ, gbɛ̃eɔ
baonakpanaɔ, gbɛ̃eɔ pàsitɛɛɔ ge yãdanɛdeɔ,‡ [12] kɛ́ Lua gbɛ̃́ɔ e wàɔ ku a zì sɔu guu, Kilisi mɛ
i zɛdɔ, [13] e wápii wàɔ ka Lua Nɛ́ náai doũ kɛawa aà dɔ̃a doũ guu, wí gɔ̃ gbɛ̃́ kàsaaɔ ũ Kilisi
pɔ́ pɔ́ pɛ̀ɛwà zɔ̃ɔ lɛ́u. [14] Màa wáɔ dɛ nɛ́fɛ̃nɛna pɔ́ wì ɔ̃nɔ ń kɔ̃nio kɛnɛ́ wà ń sɑ̃́sãɔ ũ lɔo. Yɑ̃́
dafu daanɛ́ ì ń sɛ́ lán íana ge ísɔ̃wa. [15] Wá sìana'onɛ́ ń yeańzio, wí gbɑ̃́ yɑ̃́pii musu naa
Kilisi pɔ́ dɛ mi ũwa. [16] Naawà guu mɛgu píi ì kɔ̃'eu aa nakɔ̃wa kìɔ zì sabai, ɔ̃ mɛguɔ ì zìkɛ
a zɛ́wa, mɛ iɔ gbɑ̃́, iɔ zɛdɔ ń yeakɔ̃io.§

Kua zi ń kua dafuo

[17] Ayãmɛto málɛ yã'oɛ́ ń Dii tɔ́o, málɛ á gbaò laai. Ásu àɔ ku lán luadɔ̃nsai pɔ́ an nɔ̀sɛ
yãfũna dɔaaanɛ́ɔwao. [18] An làasoo sɔũkũ̀, aa kɛ̃a wɛ̃ni pɔ́ Lua ì kpámáwa, kɛ́ an wɛ́ sia mɛ́
an swɑ̃́ gbãa yɑ̃́i. [19] Aa nɔ̀sɛ vìo, aa ńzìa kpà wisaiyãwa, aa dɔ́ɛ'ìi bui píi kɛa bìi vì. [20] Ápiɔ
sɔ̃ i Kilisi yãdada màao. [21] A aà yɑ̃́ mà, a sìana pɔ́ a vì dàda á Yesudekɛ guu. [22] Wa òɛ́ à ɔkpa
á dàa zi* pɔ́ dɔaaaɛ́i, asa a ɔ̃̀ɔkpà á pɔnidɛa vãiɔ yɑ̃́i. [23] À tó á nɔ̀sɛlilɛ, á làasoo i gɔ̃ dafu, [24] í
dàa dafu pɔ́ Lua kɛ̀wɛ̃ɛ kɛ́ wà e wàɔ dɛ láawa† sɛ́, á kua iɔ adoa kua sìande ũ yɑ̃́zɛdekɛa
guu.
[25] Bee yɑ̃́i à ɔkpa mɔafiliyãi, á baade lí sìana'o a gbɛ̃́deeɛ,‡ asa mɛ̀ doũ guɔn wá ũ. [26] Tó
á pɔ pà, ásu duunakɛo. Ásu to ìatɛ̃ gɛ̃ kpɛ́u à á pɔpaa leo, [27] kɛ́ ásu Ibiisi gba gɛ̃kìio yɑ̃́i.
[28] Gbɛ̃́ pɔ́ ì kpɑ̃́i'o yãa kpɑ̃́i tó. Aà wɛtã zì maa kɛ ń a ɔo, i pɔ́ e à dɔò taasidelɛ. [29] Ásu to
yãvãie bɔ á lɛ́uo, sema a zɛde pɔ́ a gbɛ̃́ kɑ̃́fì à àikɛ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ maɔnɛ. [30] Ásu Lua Nisìna pɔ
yao, asa aà kua adoaɛ. A dɛ seela pɔ́ Lua kɛ̀wá e wá bogɔɔzì ũ. [31] Ásuli íisɛ ń gbɛ̃eoo. À
pɔkũma ń pɔkpɛ̃nɛo ń palaa gbãao ń gbɛ̃́sɔ̃sɔ̃ao ń pãsì bui píio tó. [32] Àɔ gbɛ̃kɛ vì ń kɔ̃o. Àɔ
kɔ̃ wɛ̃na vì. A sùuukɛ ń kɔ̃o lá Lua sùuukɛ̀ánɔwa naa Kilisiwa guu.§

5

Kua gupuau

[1] Lá á dɛ Lua nɛ́ yenzideɔ ũ, à aà ɔlɛsɛ́. [2] Lá Kilisi yewázi à gì a wɛ̃nii wá yɑ̃́i sa'obɔ pɔ́ a
gì ì kɛ Luaɛ na ũ, à to yeakɔ̃i dɔaaɛ́ màa sɔ̃.* [3] Lá á dɛ Lua gbɛ̃́ɔ ũ, i kũ wà káaluakaa ń dɔ́ɛ'ìi
bui píio ń bìikɛao ma dɔ á lɛ́u bauo. [4] Wisaiyã'oa ń yãdɔɔsai oao ń faai bɛ̀ɛ boao maaánɔo
lɔ, sema sáau yɑ̃́. [5] Àɔ dɔ̃ sɑ̃́asã kɛ́ káaluae ge dɔ́ɛ'ìidee ge bìidee a kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kíi ble
ń Kilisioo. Pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ lɛ́ a bìikɛ gɔ̃̀ aà dii ũ.
[6] Ásu to gbɛ̃e á sɑ̃́sã ń yãpã giioo. Yɑ̃́ bee taaɔ mɛ́ a to Lua pɔkũmabɔbɔ a yãdansaiɔwa.
[7] Á bàa su àɔ kúńnɔo. [8] Á kú yãa gusiau, tiasa naa Diiwa guu á kú gupuau. Àɔ ku gupua

* **4:2** Kls 3.12-13 † **4:8** Soũ 68.18 ‡ **4:11** 1Kln 12.28 § **4:16** Kls 2.19 * **4:22** Kls 3.9-10 † **4:24** Daa 1.26
‡ **4:25** Zkl 8.16 § **4:32** Kls 3.13 * **5:2** Bɔa 29.18

gbɛ̃́ɔ ũ, 9 asa gupua ì maa bui píi inɛ́ ń yã́zɛdeo ń sìanao. 10 A yã́ pɔ́ ì ka Diigu dada. 11 A
baa su àɔ kú ń gusia yãkɛa pɔ́ lí kã́fìakɛnɛ́oo. A bɔ yã́ beeɔ kpɛ wɛliwɛ. 12 Baa yã́ pɔ́ gbɛ̃́piɔ
ì kɛ asii guu oaá wíyãɛ. 13 Tó wà bɔ̀ yã́ kpɛ gupuau, wì a sã́asã dɔ̃, 14 asa pɔ́ pɔ́ bɔ̀ gupuau
gɔ̃̀ gupua pɔ́ ũɛ. A yã́i tò wì mɛ:
I'ona vu fɛlɛ bɔ gɛɔ guu,
Kilisi i gupunɛ.
15 Aɔ á táa'ozɛ dɔ̃ maamaa. Ásu àɔ dɛ sɔũɔ ũo, sema ɔ̃nɔnaɔ. 16 Ali yã́ pɔ́ Lua a zɛbɔ̃ɛ́ kɛ,†
asa gɔɔɛ beeɔ maao. 17 Ayãmɛto ásu àɔ sɔũo, àɔ dɔ̃ lá Dii pɔeã dɛ. 18 Ásu àɔ kú ń wɛ̃dɛkɛaoo,
ì lalasizìmáɛ. A to Lua Nisìna paɛwá, 19 í faaibo ń kɔ̃o ń soũo ń Lua táasilɛao ń lɛ pɔ́ Lua
Nisìnapi ì daɛ́o. A lɛsi, í Dii táasilɛ á sɔ̃ guu, 20 íɔ Mae Lua sáaukpa gɔɔpii yápii guu ń wá
Dii Yesu Kilisi tɔ́o.‡ 21 A misiilɛkɔ̃ɛ Kilisi vìa pɔ́ á vì yã́i.

Gɔ̃ɛ kua ń a nao

22 Nɔɛɔ, á baade lí misiilɛ a zã́ɛ lá i kɛ Diiɛwa.§ 23 Asa gɔ̃ɛ mɛ́ nɔɛ mi ũ, lá Kilisi dɛ a gãlide
pɔ́ dɛ a mɛ ũɔ mi ũ an Suabana ũwa. 24 Lá gãlidepiɔ ì misiilɛ Kilisiɛ, màa sɔ̃ nɔɛɔ baade lí
misiilɛ a zã́ɛ yã́pii guu.
25 Gɔ̃ɛɔ sɔ̃, á baade líɔ ye a nazi, lá Kilisi ye a gãlideɔzi à gì a wɛ̃nii ń yã́iwa.* 26 A ń gbãsì
wòlo da'ilɛkɛa guu ń yã́ pɔ́ aa òo, ɔ̃ aa gɔ̃̀ aà pɔ́ ũ, 27 kɛ́ à ń kpán'aɛkɛ ń gawio tèbatebasai,
yuunkasai, sãasai, gbãsìsai, tàaesai. 28 Màa à kũ̀ gɔ̃ɛɔ baade àɔ ye a nazi lá azìa mɛwa.
Gbɛ̃́ pɔ́ ye a nazi ye azìai. 29 Gbɛ̃e líɔ za azìa mɛuo. I blɛ kpawà, ì laaidɔwà, lá Kilisi ì kɛ a
gãlideɔnɛwa, 30 kɛ́ wá dɛ aà mɛguɔ ũ yã́i. 31 Ayãmɛto gɔ̃ɛ ì go a de ń a daowa, ì na a nawa,
aaì gɔ̃ lán sàwakula ń gbalaowa.† 32 Yã́ gbia ulɛa yã́pi guu, mɛ́ má è a dɛ Kilisi ń a gãlideɔ
yã́ ũ. 33 N beeo a dɛ á yã́ ũ sɔ̃. A baade líɔ ye a nazi lá azìawa. Nɔɛ sɔ̃ aàli a zã́ yãda.

6

Nɛ́ɔ ń zɔɔ

1 Nɛ́ɔ, naa Diiwa guu àli á de ń á dao yãma, asa bee mɛ́ maa.* 2-3 Ali á de ń á dao kpɛla,
kɛ́ àɔ aafia, í gɛ̃gɛ̃ dṹniau. Yã́ pɔ́ Lua dìlɛ ń lɛgbɛ̃ao sɛ́ian we.†
4 Maeɔ sɔ̃ ásuli á nɛ́ɔ pɔ fɛ̃o.‡ Ali ń toto, íli lɛdamá Dii gbɛ̃́ɔ nɛgwaa ũ.
5 Zɔɔ, àli á dṹnia la diiɔ yãma ń nɔ̀sɛmɛndoo ń vìao ń lualuao, lá Kilisi álɛ kɛɛ̀wa. 6 Ásuli
zì ɔkunwɛiana kɛnɛ́o. Ali Lua pɔeã kɛ ń nɔ̀sɛpuao Kilisi zɔɔ ũ. 7 Ali zìkɛ ń ãiao, lá Dii álɛ
kɛɛ̀wa, i kɛ gbɛ̃nazìna no. 8 Aɔ dɔ̃ kɛ́ Dii a baade maakɛa fìaboɛ̀, zɔ ge wɛ̃́ɛ.§
9 Diiɔ sɔ̃ àli kɛnɛ́ màa lɔ.* A yãpãsì'oanɛ́ tó. Aɔ dɔ̃ kɛ́ ampiɔ ń ápiɔ píi, á Dii ku musu, ìli
gbɛ̃e zãboo.

Gɔ̃kɛbɔ pɔ́ Lua kpàwáɔ

10 Yã́ pɔ́ gɔ̃̀n kɛ: Aɔ gbãa naa Diiwa guu ń aà iko gbãa zɔ̃ɔo. 11 A gɔ̃kɛbɔ pɔ́ Lua kpàwáɔ
da píi, kɛ́ à e zɛ gíũgiũ, í Ibiisi dɔfɔ̃. 12 Asa i kɛ gbɛ̃nazìnaɔ wálɛ dɛ̃ɛkańnɔo, sema nisìn
vãi pɔ́ kú musuɔ. Aa dɛ dṹniaɛ bee gusia kiblenaɔ ũ ń ń mideɔ ń ń ikodeɔ. 13 Ayãmɛto àɔ
gɔ̃kɛbɔpiɔ kũa píi, kɛ́ à fɔ̃ zɛ gi gɔɔ vãi zì, í gɔ̃ zɛa gíũgiũ apii kɛ láaa gbɛa. 14 Aɔ zɛa gbãa,
í sìana dɔ ápi asana ũ, í yã́zɛde da mɔ̀ ula ũ.† 15 A kɛa na ń Luao baokpaa ãia kpa kyale
ũ,‡ 16 íɔ luanaaikɛa kũa sèngbao ũ gɔɔpii, kɛ́ à fɔ̃ zɛzɔ̃ Setãu kagbaɔnɛ píi. 17 A suabaa si
kpa mɔ̀ fùa ũ,§ íɔ Lua yã́ pɔ́ dɛ aà Nisìna fɛ̃nda ũ kũa. 18 Aliɔ wabikɛ gɔɔpii, íɔ Lua dɔnlɛ
gbɛa yã́pii guu ń aà Nisìna dɔaaaɛ́o. Ali a itɛ̃kɛ ń mɛna zɔ̃ɔo, íɔ wabikɛ Lua gbɛ̃́ɔnɛ píi. 19 A

† **5:16** Kls 4.5 ‡ **5:20** Kls 3.16-17 § **5:22** Kls 3.18, 1Piɛ 3.1 * **5:25** Kls 3.19, 1Piɛ 3.7 † **5:31** Daa 2.24 * **6:1** Kls 3.20 † **6:2-3** Bɔa 20.12 ‡ **6:4** Kls 3.21 § **6:8** Kls 3.22-25 * **6:9** Kls 4.1 † **6:14** Isa 11.5, 59.17 ‡ **6:15** Isa 52.7 § **6:17** Isa 59.17

wabikɛmɛɛ sɔ̃, kɛ́ tó málɛ yã'o, Lua ma gba lɛ́ mà a bao asii onɛ́ sɔ̃̀deedeesai. 20 Baonapi
yã́i má dɛ kɔ́ɔ pɔ́ wa dàkpɛu ũ. Aɔ wabikɛmɛɛ mà kpa sɔ̃̀deedeesai, lá à kũ̀ mà owa.

Lɛzaamá

21 Wá gbɛ̃do yenzide Tisiki, Dii zĩ̀kɛnnáaide, a ma yã́ɔ píi baokpaɛ́, kɛ́ à e àɔ ma kua dɔ̃.
22 Ma aà zĩ̀wá, kɛ́ aà wá kua oɛ́ɛ, á nɔ̀sɛ i níni.*
23 Mae Lua ń Dii Yesu Kilisio wá gbɛ̃́ɔ gba aafia, aa ń yeakɔ̃i kã́fĩnɛ́ ń ń Lua náai pɔ́ aalɛ
kɛo. 24 Lua gbɛ̃kɛkɛ gbɛ̃́ pɔ́ ye wá Dii Yesu Kilisizi láasaiɔnɛ ḿpii.

* **6:22** Kls 4.7-8

FILIPIDEƆ

Yɑ̃́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Báapua bùsu wɛ̃́lɛ sɛ̃́ia pɔ́ Pɔlu baonakpàu ɔ̃ wɪ̃ mɛ Filipi, Lomadeɔ bùsu zi pɔ́ wɪ̃ mɛ Masedoni guu. Bùsupi ku Gɛlɛsi bùsu gugbɑ̃ntoo oiɛ. Pɔlu wɛ̃́lɛgɛa gɛ̃n plaade guu ɔ̃ à Yesu gɑ̃lipi dàalɛu (Zɪ̃n 16.12-40). Wɛ̃̀ dasiɔ gbɛa, gɔɔ pɔ́ a dɛ dakpɛuna ũ, ɔ̃ à lápi kɛ̃̀ Filipideɔnɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo. Alɛ ń sáaukpa an gba pɔ́ aa kpɑ̃̀sɑ̃ɛ gɔɔ pɔ́ Ɛpafɔdi lɛ́ mɔ́ a gwai. A mɔ lè gɔɔ bee sɔ̃ a ku yɑ̃'ia guuɛ. Alɛ oné lá aa dɛ náaideɔ ũ Kilisiɛ, aasu to ɑ̃nabi ɛgɛna pɔ́ aa kú ń guuɔ yɑ̃́ɔ ń sɑ̃́sɑ̃o.

Pɔlu yɑ̃́ dàalɛ à mɛ̀ (1.1-11) tó a làasookɛ̀ Filipi Yesudeɔ yɑ̃́wa, a pɔ ɪ̃ kɛ naɛ, i Lua sáaukpa ń yɑ̃́ musu. Bee gbɛa à yɑ̃́ pɔ́ a leɔ bɔɔlɛkɛ̀nɛ́. A yɑ̃́ pɔ́ a su a le dɔ̃o, ɑ̃ma àlɛ Lua náaikɛ naa Yesu Kilisiwa (1.12-26). A lɛdà Yesudeɔwa aa zɛ gbɑ̃a, aaiɔ Lua náaikɛ, an lɛ́ iɔ doũ, aa ńzɪ̃a busakɔ̃ɛ, aai zɔble Luaɛ lá Yesu Kilisi a zɛ́ ɔ̀lɔnɛ́wa (1.27-2.18). Wà Yesu Kilisi kua ń aà zɪ̃o yɑ̃'ò lɛ pɔ́ Yesudeɔ ɪ̃ si guu (2.6-11). Ɛpafɔdi pɔ́ Filipideɔ aà zɪ̃ ń gbao Pɔluɛ ń Timɔteeo tò lɛdoũ pɔ́ Pɔlu vɪ̃ ń Filipideɔ lɛ́ dɛdɛɛ (2.19-30).

Bee gbɛa Pɔlu ònɛ́ aa laaika gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ baonakpa a zɛ́waoɔzi. A ònɛ́ aali a kɛa kɛ, aali dɛ̃ɛka aa yɑ̃́ pɔ́ aalɛ yá le. Aa gɔ̃ lán Yesu Kilisiwa (lɛɛ 3). Lápi mɪ̃dɛ ń lɛdaamáo ń sáaukpaao ń fɔkpaamáɔɛ.

Wɪ̃ mɛ lápiɛ pɔna lá, asa wà pɔna yɑ̃'ò lápiu sɛa a daalɛkɪ̃i e a láakɪ̃iwaɛ. Pɔna ɪ̃ bɔ Kilisi náaikɛa kɪ̃́iɛ. N ye ǹyɔ̃ pɔnapi vɪ̃ sɔ̃a?

Pɔlu wabikɛa Filipideɔnɛ

1 Ma Pɔlu ń Timɔteeo, wá Kilisi Yesu zɔ̀blenaɔ wámɛ wa láɛ bee kɛ̃̀ Lua gbɛ̃́ pɔ́ kú Filipi*
naa Kilisi Yesuwaɔnɛ ń ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń ń dɔnlɛdeɔ. 2 Lua wá Mae ń Dii Yesu Kilisio gbɛ̃kɛkɛɛ́,
aai á gba aafia.
3 Gɔɔ pɔ́ á yɑ̃́ dɔ̀magu píi, miɔ ma Lua sáaukpaɛ. 4 Ma wabikɛa guu píi miɔ wabikɛɛ́ ápii
ń pɔnao, 5 ké á ɔ kumanɔ baonakpaa guu za gɔɔ pɔ́ á mà e ń a gbɑ̃o yɑ̃́i. 6 Má dɔ̃ sɑ̃́asɑ̃, lá
Lua zɪ̃ maa dàalɛ á guu, aɔ kɛ, i a midɛ Kilisi Yesu mɔ́zɪ̃. 7 A maa ké máɔ á yɑ̃́ kũa ápii màa,
asa á yɑ̃́ dɔ ma sɔ̃wa. Ma daakpɛun nò, ma zɛa ń baonapio a sɪ̃ana bɔa yɑ̃́in nò, ápii á ɔ ku
zɪ̃ pɔ́ Lua dàmɛɛ a gbɛ̃kɛu guu. 8 Málɛ á bɛɛkɛ ápii, lá má kú Kilisi Yesu sɔ̃ guuwa. Lua mɛ́
ma seelade ũ. 9 Mi wabikɛɛ́ á yeakɔ̃i àɔ kɑ̃́fɪ̃ àɔ gé dɔ̃a ń wɛ́kɛ̃a wásawasao guu, 10 ké à e yɑ̃́
pɔ́ maa àɔ kɛ dɔ̃, íɔ ku nɔ̀sɛdoũdeɔ ũ tàaesai Kilisi mɔ́zɪ̃.† 11 Beewa maakɛa pɔ́ Yesu Kilisi ɪ̃
mɔòné a liála, wi Lua tɔbɔ, wi aà sáaukpa.

Kilisi mɛ́ Pɔlu wɛ̃ni ũ

12 Gbɛ̃́ɔ, má ye àɔ dɔ̃ ké yɑ̃́ pɔ́ ma le tɛkpà baona gɛa aɛuɛ, 13 ɔ̃ sosa kibɛdɔ̃anaɔ píi ń gbɛ̃́
kɪ̃niɔ dɔ̃ ké Kilisi yɑ̃́i wà ma dai kpɛ́u.‡ 14 Ma daakpɛu yɑ̃́i wá gbɛ̃́ dasideɔ Dii náaikɛ̀ dɛ
yɑ̃ala, ɔ̃ an sɔ̃dilɛa kɑ̃̀fɪ̃, aalɛ Lua yɑ̃'o gbɛ̃́ɔnɛ vɪ̃asai.
15 Sɪ̃anaɛ, an gbɛ̃ɛɔ ɪ̃ Kilisi yɑ̃́ waasokɛ dɛnla ń wɛdɔakɔ̃ɛo yɑ̃́iɛ, gbɛ̃ɛɔ sɔ̃ ń nɔ̀sɛmaao.
16 Gbɛ̃́ beeɔ ɪ̃ kɛ ń yeamazioɛ, asa aa dɔ̃ ké zɛa ń Yesu baokpaao yɑ̃́i ma yeò kpɛ́u la.
17 Wɛdɔnɛdepiɔ sɔ̃ aaɪ̃ Kilisi yɑ̃́ waasokɛ dɛnlawɛɛlɛa yɑ̃́iɛ, i kɛ ń nɔ̀sɛpuao no. Aalɛ e wàlɛ
ma kua kpɛ́u taasi kɑ̃́fɪ̃mɛɛɛ. 18 Yɑ̃e yà? Mɔafili guun nò, sɪ̃ana guun nò, apii lé, wàlɛ Kilisi
yɑ̃́ waasokɛɛ. Ma pɔ na ń beeo, mɛ́ ma pɔ a ɛa kɛ na lɔ, 19 asa má dɔ̃ ké wabi pɔ́ álɛ kɛmɛɛ ń
Yesu Kilisi Nisɪ̃na dɔnlɛo a to mà bɔ. 20 Ma wɛ́ dɔi mɛ́ má a náai vɪ̃ maamaa, ké wí a ma kũ
yɑ̃e guuo. Asa máɔ Kilisi tɔbɔ ma kuau ń sɔ̃o dilɛa gɔɔpiiɛ, atɛ̃sa tia, má kún nò, ma gan nò.

* **1:1** Zɪ̃n 16.12 † **1:10** 1Kln 1.8 ‡ **1:13** Zɪ̃n 28.30

21 Asa Kilisi yɑ̃́i má kúi, mɛ́ ga dɛmɛɛ ài ũ. 22 Ɑ̃ma tó má kú wɛ̃ni guu, bee dɛmɛɛ zɩ̃ àide ũ.
Má dɔ̃ lá má sɛo, 23 má kú plaplaɛ. Má ye ta màɔ kú ń Kilisio, we maamɛɛ dɛ lakɩ̃ia zɑ̃̀zɑ̃.
24 Ɑ̃ma à kṹ màɔ ku wɛ̃ni guu á yɑ̃́iɛ. 25 Bee fɛ̃a vɩ̃o. Má dɔ̃ kɛ́ má gɔ̃ màɔ kúánɔ ápii, kɛ́ à
e gɛ́ aɛ ń pɔnao luanaaikɛa guu. 26 Beewa gɔɔ pɔ́ má ɛa mɔ á gwai, á á naa Kilisi Yesuwa
ɩ̃́andɑ̃a zɛ́ e maamaa ma yɑ̃́i.

27 Apii lé, tó ma mɔ á gwai ge mi mɔon nò, à tó á kua kpaaɩ̃ ń Kilisi baona yɑ̃́o, kɛ́ tó málɛ
á bao ma, mà ma á zɛa gíũgiũ ń lɛdoũo, álɛ dɛ̃ɛka ń nɔ̀sɛmɛndoo baonapi zɛ́ yɑ̃́i. 28 Ɑ̃su tó
á ibɛɛɔ yɑ̃e iwɑ̃a ká á pɔao. Bee aɔ dɛnɛ́ seela ũ kɛ́ aa mipɛ̀ kaalɛwa, ápiɔ sɔ̃ bɔa maa. Bee
bɔ̀ Lua kɩ̃́iɛ. 29 Asa Lua á gbá zɛ́ à taasikɛ Kilisiɛ, i kɛ aà náaikɛa ado no. 30 Dɛ̃ɛ pɔ́ á è málɛ
ká yɑ̃a§ mɛ́ á mà málɛ ká e tia, á kú dɛ̃ɛ doũpi guu.

2

Zɩ̃abusaa

1 Lá á naa Kilisiwa kɑ̃́ɩ̃a vɩ̃ɛ́, lá aà yeaázi lɛ́ tɛ́kpaágu, lá á lɛ́ doũ ń aà Nisɩ̃nao, lá á kɔ̃
wɛ̃na vɩ̃ ń sósobio, 2 à làasoo doũ kɛ, á yeakɔ̃i iɔ doũ lɛdoũdeɔ ũ, pɔeɑ̃doũdeɔ ũ. Bee a ma
pɔ kɛ na à kɛ zài. 3 Ɑ̃su yɑ̃e kɛ dɛnla ge yɔ̃̀kɛa yɑ̃́io. Zɩ̃abusaa guu àli kɔ̃ da gbia dɛ ázɩ̃ala.
4 Gbɛ̃e su làasookɛ azɩ̃a mɛ̀ndo yɑ̃́wao, aà gbɛ̃pɑ̃leɔ pɔ́ kɛ lɔ. 5 Aɔ nɔ̀sɛ pɔ́ Kilisi Yesu vɩ̃ vɩ̃ sɔ̃.
6 Aà lua'ia, i gbɑ̃a'e a sáaa ń Luaokɛwao,
7 ɔ̃ à azɩ̃a gwea tò à zɔkɛ sɛ̀,
à gɔ̃̀ gbɛ̃nazɩ̃na ũ à gbɛ̃nazɩ̃nkɛ sɛ̀.
8 A azɩ̃a bùsa à misɩ̃ilɛ e à gɛ̀ gàò,
e gaa lipɑ̃akɔ̃awa se.
9 Ayɑ̃mɛto Lua aà sɛ̀ lɛsɩ̃,
à tɔ́ pɔ́ dɛ tɔ́ píila kpàɛ̀,
10 kɛ́ tó wà Yesu tɔ́ sɩ̃,
gbɛ̃́pii a kúlɛ* luabɛ ń tɔɔlɛo ń tɔɔlɛ zíɛo,
11 gbɛ̃́pii i o Yesu Kilisi mɛ́ Dii ũ
Mae Lua tɔbɔa yɑ̃́i.

12 Bee yɑ̃́i ma gbɛ̃́ yenzideɔ, lá i ma yɑ̃ma gɔɔ pɔ́ má kúánɔ, atɛ̃sa lá má kúánɔ tiao, àɔ á
bɔa maa lɛpapa ń vɩ̃akɛa Luaɛo ń lualuao. 13 Asa Lua mɛ́ lɛ́ zɩ̃kɛ á guu, àlɛ á gba a pɔeɑ̃kɛa
ni ń a kɛa zɛ́o. 14 A yɑ̃́pii kɛ yɑ̃́kũtɛ̃ ń zɔao sai, 15 kɛ́ à gɔ̃ tàaesai yɑ̃esaideɔ ũ, Lua nɛ́ sɑ̃asaiɔ
ũ gbɑ̃gbɛ̃ sɑ̃́sɑ̃a dɔ̀ɔsaiɔ guu.† A gupunɛ́ dṹniau lán saanaɔwa, 16 íɔ wɛ̃ni yɑ̃́ kũa, kɛ́ mà e
ɩ̃́anadɑ̃ á yɑ̃́ musu Kilisi mɔ́zɩ̃. Tó álɛ kɛ màa, mi bà pɑ̃ lɛo, mi zɩ̃kɛ pɑ̃o. 17 Baa tó ma au a
tɔ̃́lɛ á luanaaikɛa sa'o'i ũ, ma pɔ na, mɛ́ málɛ pɔnakɛánɔ ápii. 18 Ɑ̃piɔ sɔ̃ à pɔnakɛ màa, wí
kɛ sɑ̃nu.

Timɔtee ń Ɛpafɔdio

19 N Dii Yesu báaao má ye mà Timɔtee zɩ̃wá tia, kɛ́ mà e á bao ma, ma sɔ̃ i níni. 20 Gbɛ̃́
pɔ́ wá làasoo doũ á yɑ̃́ɔ dɔ aà sɔ̃wa sɩ̃ana kuo, aà bàasio. 21 Gbɛ̃́pii zɩ̃a yɑ̃́ mɛ́ ì dɔaàɛ̀, i kɛ
Yesu Kilisi yɑ̃́ no. 22 A dɔ̃ lá Timɔtee náai vɩ̃, à zɩ̃kɛ̀manɔ baona yɑ̃́ musu lá nɛ́ ì zɩ̃kɛ ń a
maeowa. 23 Tó má a zɛa dɔ̃ súsu, má ye mà aà zɩ̃wá gɔ̃̀ɔ. 24 N Dii báaao málɛ e má mɔ́ á
gwai tia mazɩ̃a.

25 Wá gbɛ̃do Ɛpafɔdi, ma zɩ̃kɛndeeɛ, mɛ́ ma zɩ̃gɔ̃ dee pɔ́ a aà zɩ̃̀ dɔimalɛ ń pɔ́ pɔ́ málɛ a
nidɛɔ, má è a maa mà aà gbaɛwáɛ. 26 Alɛ á bɛɛkɛ ápii mɛ́ aà pɔ yà, kɛ́ a aà gyɑ̃kɛa bao mà
yɑ̃́i. 27 A gyɑ̃kɛ̀ sɩ̃ana e à kà gaa, ɔ̃ Lua aà wɛ̃nagwà. I kɛ aàpi ado no, ń mapioɛ lɔ, kɛ́ ma
pɔsia su zɔ̃ɔkũo yɑ̃́i. 28 Ayɑ̃mɛto málɛ kɛ kpakpa mà aà gbaɛwá, kɛ́ à wɛsikɔ̃lɛ, á pɔ i kɛ na,

§ **1:30** Zɩ̃n 16.19-24 * **2:10** Isa 45.23 † **2:15** Iko 32.5

ma nɔ̀sɛ i níni. 29 A gbãakpaaàzi ń pɔna zɔ̃ɔo naa Diiwa guu. A gbɛ̃́ bee taa kpɛla. 30 A gɔ̃̀
lɛɛ aà ga Kilisi zi̋ yã́iɛ. A gi̋ a wɛ̃nii, kɛ́ à e dɔnlɛ pɔ́ á fɔ̃ kɛmɛɛo kɛmɛɛ yã́i.

3

Kilisi dɔ̃a

1 Ma gbɛ̃́ɔ, yã́ pɔ́ gɔ̃̀n kɛ: A tó á pɔ àɔ na Diiwa. Yã doũ ɛa oaɛ́ zi̋'ũmanɔo, mɛ́ a dɛ á aafia ũ.
2 A laaika gbɛ̃nazi̋n àwalɛwanaɔzi. A laaika vãikɛna pɔ́ aai̋ ń taitaipiɔzi![*] 3 Wá gbɛ̃́ pɔ́ wi
Lua sísi ń aà Nisi̋na gbãao, wi i̋anadã Kilisi Yesu guu, mɛ́ wiliɔ wázi̋a yã́ náai vi̋oɔ, wámɛ
wá tɔ̃̀zɔ̃n si̋andeɔ ũ. 4 Mapi, má zɛvi̋ màɔ mazi̋a náaikɛ. Tó gbɛ̃́ lɛ́ e á azi̋a náai vi̋, má vi̋
dɛaàla. 5 Ma tɔ̃zɔ̃̀ ma gɔɔ swaaɔ̃de zi̋ɛ. Isailin ma ũ ia guu, Bɛ̃yãmɛɛ bui, Ɛbɛlu bui zálala.[†]
Mɔizi ikoyã musu má kú Falisiɔ gãli guu.[‡] 6 Má ãiavi̋, ma i̋adà Yesudeɔwa.[§] Yãkɛa a zɛ́wa
Mɔizi ikoyã guu gbɛ̃e i fɔ̃ ma tàae èo. 7 A̋ma yá pɔ́ má kũa ài ũ yãa beeɔ gɔ̃̀mɛɛ yã́ àisai ũ tia
Kilisi yãi. 8 Azaiasa ma yãpii di̋lɛ àisai ma Dii Kilisi Yesu dɔ̃a pɔ́ dɛ a píia yãi. Kilisipi yãi
ma ɔkpà yãpiizi bi̋sa ũ, kɛ́ màɔ aà vi̋, 9 míɔ naawà, mà e màɔ na ń Luao Kilisipi náaikɛa
yãi. Asa Lua lí tó yã́ bɔńnɔ na ikoyãdaa yãi no, i̋ to yã́ bɔńnɔ na Kilisi náaikɛa yãiɛ. 10 Yã́
pɔ́ má yei mɛ́ dɛ mà Kilisi dɔ̃ ń gbãa pɔ́ à bɔ̀ò gauo, mí taasikɛaànɔ, mí gɔ̃ laaàwa aà ga guu
11 mí gbasa gɔ̃ gàbɔ ũ.

Pɔ́ pɔ́ ńlɛ yá lea

12 I kɛ má lè má kũ̀ à pèɛa no, málɛ yáɛ kɛ́ mà yã́ pɔ́ Kilisi Yesu ma si a pɔ́ ũ yãi sí ma pɔ́
ũ. 13 Gbɛ̃́ɔ, mi e má si̋ gi̋ao. Yã́ mèndo málɛ kɛ, mi nɔnɔ pɔ́ pɔ́ kú ma aɛɔi, pɔ́ pɔ́ kú ma kpɛɔ
làasookɛsai. 14 Málɛ pɔ́ pɔ́ ma wɛ́ dɔi ya mà ài pɔ́ Lua wá sisiwà musu e naa Kilisi Yesuwa
guu. 15 Wá gbɛ̃́ kàsaaɔ wàɔ làasoo bee vi̋. Tó á làasoo pãle vi̋, Lua a á wɛ́ kɛ̃́ɛ́ yã́ bee musu.
16 Apii lé, lá wá kua kà a lɛ́u, wà gɛ́ aɛ zɛ́ doũpi guu.
17 Gbɛ̃́ɔ, à ma kɛa kɛ[*] lá wa a taa kɛ̀ɛ́, i̋ wɛ́tɛ gbɛ̃́ pɔ́ an kua kpàai̋òɔzi. 18 Miɔ oɛ́ yãa mɔ̀ɔmɔɔ,
mɛ́ ma ɛa málɛ oɛ́ tia lɔ ń wɛ́'io, gbɛ̃́ɔ ku dasi, an yãkɛa tò aa dɛ Kilisi gaa líwa ibɛɛɔ ũ.
19 Aa mipɛ̀ kaalɛwa, an gbɛɛ mɛ́ ń dii ũ, wíyã mɛ́ ń i̋andãbɔ ũ, dúnia yá an làasoo i̋ɔ kuwà.
20 Wápiɔ sɔ̃, luabɛ gbɛ̃́ɔn wá ũ, wá wɛ́ dɔ Suabana pɔ́ a bɔ wezi, ɔ̃n Dii Yesu Kilisi ũ. 21 A wá
mɛ̀ gbãasaiɔ li lá a mɛ̀ gawidewa ń a gbãa pɔ́ a fɔ̃ to pɔ́pii misiilɛɛo.

4

Lɛdaama

1 Ayãmɛto ma gbɛ̃́ yenzideɔ, á gbɛ̃́ pɔ́ málɛ á bɛɛkɛ á dɛ ma i̋andãbɔ pɔ́ mi pɔnakɛò ũɔ, àɔ
zɛa gíũgiũ naa Diiwa guu màa.
2 Ma awakpà Ɛvɔdiɛ ń Sɛntisio aaɔ lɛdoũ vi̋ naa Diiwa guu. 3 Mpi sɔ̃ ma zi̋kɛndee
náaide, ma wabikɛ̀ma, dɔ nɔɛpiɔlɛ, asa aa taasikɛ̀manɔ baonakpaa guu ń Kelemaao ń
ma zi̋kɛndeeɔ. An tɔ́ kú àizãna taalau.[*]
4 A tó á pɔ àɔ na Diiwa gɔɔpii. Má òɛ́ lɔ, à tó á pɔ àɔ nawà. 5 A ázi̋a busa gbɛ̃́piiɛ. Dii
kãi. 6 A̋suli yãe kɛ̀akɛo.[†] Yãpii guu à wabikɛ Luawa, i̋ yãgbɛawà, i̋ aà sáaukpa, i̋ á yã'ɔ̃maɔ
oɛ̀, 7 Lua i á nɔ̀sɛ ń á làasooo daɛ́ doũ naa Kilisi Yesuwa guu. Nɔ̀sɛdaadoũpi kɛ̀ zài, a dɛ
gbɛ̃nazi̋na dɔ̃aa.
8 Gbɛ̃́ɔ, yã́ pɔ́ gɔ̃̀ɛ́n kɛ: Yã́ pɔ́ si̋ana vi̋ mɛ́ a gbia, yã́ pɔ́ zɛvi̋ mɛ́ a gbãsi̋ vi̋o, yã́ pɔ́ na mɛ́ a
báaa vi̋, yã́ pɔ́ maa mɛ́ wi̋ a sáaukpa, àli làasookɛ yã́ beeɔwa. 9 Yã́ pɔ́ má dàdaɛ́ á si̋, yã́ pɔ́
á màa mɛ́ á èa, à yã́ beeɔ kɛ, Lua Aafiade iɔ kúánɔ.

Pɔlu Filipideɔ sáaukpaa

[*] 3:2 Gal 6.12-13 [†] 3:5 Lom 11.1 [‡] 3:5 Zi̋n 23.6 [§] 3:6 Zi̋n 8.3 [*] 3:17 1Kln 4.16, 11.1 [*] 4:3 Bɔa 32.32-33,
Soũ 69.28, Dan 12.1, Zia 3.5 [†] 4:6 Mat 6.25

10 Ma pɔ na Diiwa à kɛ̀ zài, asa á làasoo ɛ̀a sùa sa. A̋ ma yãdaa yãa fá, zɛ́ i eo. 11 Mi o
màa kɛ́ málɛ taasikɛ yấi no, asa má dàda baa lá a dɛ píi, ma kua kamaguɛ. 12 Má taasi dɔ̃
mɛ́ má nama dɔ̃. Gɔɔpii gupiiu kãa ge nɔana, pɔdinzi ge pɔ́kɛ̃sãma, a yãe vȉmɛɛ lɔo. 13 Má
yấpii fɔ̃ naa Kilisi pɔ́ ȉ ma gba gbãawa. 14 N beeo kɛ́ á bàa kú ń ma taasikɛao, a yãmaakɛ̀.
15 Filipideɔ, á dɔ̃ ázȉawa, ma baonakpaaɛ́ káau guu ma bɔa á Masedoni bùsuu, Yesu
gãlie ɔ kú ń dɔamalɛoo, á bàasio. 16 Baa gɔɔ pɔ́ má kú Tɛsaloni,‡ a pɔ́ pɔ́ málɛ a nidɛɔ
kpȁsãmɛɛ dɛ gɛ̃n doa.§ 17 I kɛ gba málɛ wɛɛlɛo, á ài kấfȉa Lua kấi málɛ wɛɛlɛ. 18 Ma pɔ́
pɔ́ á kpȁsãmɛɛ è, à pà e à dȉa. Ɛpafɔdi á gbaɔ kpàa, pɔ́ mɔ̀a sa. A dɛ sa'obɔ pɔ́ a gȉ na Luaɛ* ȉ
kaaàgu à si ũ. 19 Ma Lua a pɔ́ pɔ́ á a ni vȉ kpáwá píi naa Kilisi Yesuwa guu a àizɛɛ gawide
lɛ́u. 20 Wàɔ wá Lua wá Mae tɔbɔ gɔɔpii! A̋mi.
21 A fɔkpa Lua gbɛ̃́ɔwa píi naa Kilisi Yesuwa. Ma Yesude dee pɔ́ wá sãnuɔ fɔkpàwá.
22 Lua gbɛ̃́ɔ fɔkpàwá ḿpii, atɛ̃sa an gbɛ̃́ pɔ́ kú Sezaa bɛɔ. 23 Dii Yesu Kilisi gbɛ̃kɛkɛɛ́ á
nisȉnau.

‡ **4:16** Zȉn 17.1 § **4:16** 2Kln 11.9 * **4:18** Bɔa 29.18

KƆLƆSIDEƆ
Yá́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Kɔlɔsi dɛ Tuukii bùsu wɛ̃́lɛ mɛ̀ndo ũɛ. A ku Ɛfɛsɛ gukpɛ oi kiloo ɔ̀aa do taawa. Pɔlu ì̃wa Kɔlɔsi gbɛ̃́ Ɛpafa mɛ́ gɛ̀ ń baona yá́o we sɛ̃́ia (1.7, 4.12).

Pɔlu dɛ dakpɛuna ũ (4.3, 10, 18) Loma, ɔ̃ Ɛpafa mɔ̀ a ɔ̀ɛ̀ Kɔlɔsideɔ lɛ́ swã́dɔ yá́ dɔ̀ɔsaizi. Waasokɛnaeɔ lɛ́ e tó gbɛ̃́ ye Lua dɔ̃, i a suaba, sema wà kúlɛ pɔ́ɔnɛ, wi tɔ̃zɔ̃, wi blɛeɔ tɛ̃́. Bao ĩ́i bee maà gbɛa gɔ̃̀ɔ Pɔlu lakɛ̃̀ Kɔlɔsi Yesudeɔnɛ à mɛ̀ Yesu Kilisi náaikɛa mɛ́ ì̃ gbɛ̃́ suaba ado. Á lápi dì̃ Tisiki ń Onɛziũoɛ.

Fɔkpaamá ń Lua sáaukpaao gbɛa (1.1-14) Pɔlu Kilisi kíakɛ ɔ̀lɔwɛ̃ɛ. A dɛ pɔ́piia, baa nisĩ́n gbã́aɔ, ɔ̃mɛ a gã̀li mi ũ (1.15-2.3). Bee gbɛa Pɔlu ń gbá laai ɛɛyã pɔ́ aa kṹaɔ yá́ musu (2.4-25). Á yã̀dànɛ́ wɛ̃ni dafu pɔ́ wá vì̃ naa Yesu Kilisiwa musu, Yesudeɔ kua ń kɔ̃o yá́, uadeɔ kua ń kɔ̃o yá́ ń wá kua Yesudesaideɔ guu yá́o (3.1-4.6).

Lá midɛkĩ̀i Pɔlu fɔkpà gbɛ̃́ɔwa (4.7-18).

Ánabi ɛgɛnaɔ ì̃ mɔ́ ń yá́ɔ dasi. Ampii aaì̃ to Yesudeɔ pã́alɛ zɛ́ maaɛ, aali Yesu náaikɛ a zɛ́wao. Bee yá́ mɛ́ tò Kɔlɔsideɔ lá gbã́akpà Kilisi dɛa pɔ́piila yá́wa. Ɔmɛ ì̃ Ibiisi ba polo gbɛ̃́wa à aà bɔ zɔbleu ado.

Sáaukpaa ń wabikɛao

1 Mámɛmaa Kilisi Yesu zĩ̀na Pɔlu lá Lua yeiwa ń wá gbɛ̃́ Timɔteeo, wa láɛ bee kɛ̃̀ 2 wá
gbɛ̃́ náaide pɔ́ an kua adoa naa Kilisiwa Kɔlɔsiɔnɛ. Lua wá Mae gbɛ̃kɛkɛ́ɛ, i á gba aafia.
3 Gɔɔpii wá wabikɛa guu wiɔ Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa, 4 asa wa á Kilisi Yesu
náaikɛa bao mà ń á yea wá gbɛ̃́ɔzio píi, 5 kɛ́ á wɛ́ dɔ pɔ́ pɔ́ dilɛaɛ́ luabɛi yá́i. A yá́ sĩ̀ande mà
yã̀a baona pɔ́ wa kpàɛ́ guu. 6 Baonapi lɛ́ nɛ'i, àlɛ ɔta dṹnia guu píi, lá a kɛ̀ á guu za gɔɔ pɔ́ á
mà mɛ́ á Lua gbɛ̃kɛ sá́asã dɔ̃wa. 7 Ɛpafa wá zĩ̀kɛndee yenzide mɛ́ yá́pi dàɛ́ wá gɛ̃ɛ ũ. Kilisi
zĩ̀kɛnnáaideɛ, 8 ɔ̃mɛ yeakɔ̃i pɔ́ Lua Nisĩ̀na á káwà ɔ̀wɛ̃ɛ.
9 A yá́i tò za gɔɔ pɔ́ wa á bao mà, wiɔ wabikɛɛ́ Luawa láasai, aà to à a pɔeã dɔ̃ wásawasa,
aà Nisĩ̀na i á gba ɔ̃nɔ ń wɛzɛ̃o píi, 10 kɛ́ àɔ ku lá Dii yeiwa, á yá́ píi i kaaàgu. Beewa á
yã̀maa píi kɛa àɔ ɔta, á Lua dɔ̃a iɔ káfĩ̀, 11 íɔ gbã̀a yá́pii guu aà gbã̀a gawide lɛ́u, kɛ́ à yá́pii
fɔ̃ ń mɛnao ń pɔnao, 12 í Mae Lua sáaukpa, asa à wá ká baa pɔ́ a dì̃lɛ a gbɛ̃́ɔnɛ a gupuauwa.
13 A wá bɔ́ gusia ikou, à wá kpá a Nɛ́ mɛ̀ndona yenzide kpalau. 14 Aà sabai wa gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũ,
wá duuna kɛ̃̀wá.*

Kilisi dɛa pɔ́piia

15 Kilisiá Lua pɔ́ wĩ̀li e ń wɛ́oo taaɛ,
ɔ̃mɛ yoa ũ Lua pɔkɛaɔ guu píi.
16 A pɔ́pii kɛ̀ musu ń tɔɔlɛo,
pɔ́ pɔ́ wĩ̀ eɔ ń pɔ́ pɔ́ wĩ̀li eoɔ,
kpalablenaɔ ge diiɔ
ge gbã̀adeɔ ge ikodeɔn nò.
Pɔ́pii bɔ̀ aà kĩ́iɛ,
mɛ́ aa ku aà pɔ́ ũɛ.†
17 A ku pɔ́pii ã̀a,
pɔ́pii kú aà sabaiɛ.
18 Ɔmɛ a gã̀lide pɔ́ dɛ aà mɛ ũɔ mi ũ.

* **1:14** Ɛfɛ 1.7 † **1:16** Ɛfɛ 1.21

Ɔmɛ dàalɛna ũ, gàbɔ sɛ̃ia ũ,
kɛ́ aà gɔ̃ pɔ́pii dɔaana ũ.‡
19 Asa à kà Luagu,
ɔ̃ a tò a kɛa píi pɛ̀ɛwà.
20 A tò pɔ́pii kɛanɔ na aà sabai,
pɔ́ pɔ́ kú tɔɔlɛɔ ge musuɔn nò.
Aà au pɔ́ bɔ̀lɛ lipãakɔ̃awa
mɛ́ mɔ̀ ń aafiapio.
21 Ápiɔ sɔ̃ á kɛ̃a Luawa yãa. Aà ibɛɛɔn á ũ á làasoo ń á vãikɛaɔ yãi, 22 ɔ̃ Lua tò a kɛanɔ na
Kilisi gaa a gbɛ̃nazĩnkɛ mɛ guu yãi sa, kɛ́ à á kpán'aɛkɛ gbãsĩsai, sãasai, tàaesai, 23 tó á zɛa
gbãa á luanaaikɛa guu deesai gíũgiũ, mɛ́ i kɛ̃ zia'ea yã pɔ́ á kũa baona pɔ́ á mà guuwao.
Wà baonapi kpà gbɛ̃ pɔ́ Lua kè zĩlɛ laɔnɛ píiɛ, mɛ́ mapi ma Pɔlu ma gɔ̃ a kpana ũ.

Pɔlu zĩkɛa Yesudeɔnɛ

24 Tiasa málɛ pɔnakɛ ń taasi pɔ́ málɛ kɛ á yãio. Ĩa pɔ́ wa dà Kilisiwa, málɛ a pɔ́ pɔ́ gɔ̃ ma
ma mɛwa mà bɔlɛi aà gãlide pɔ́ dɛ aà mɛ ũɔ yãi. 25 Lua zĩdàmɛɛ, ɔ̃ ma gɔ̃ gãlidepiɔ dɔnlɛde
ũ. Ma aà yã'ò́ɛ, à pɛ̀ɛwá. 26 Asiiyã pɔ́ ulɛa gbɛ̃ɔnɛ za asĩnizĩ zadɔ̃ Lua i dũnia kálɛo ɔ̃mɛ bɔ̀
Lua gbɛ̃ɔnɛ gupuau sa. 27 Lua ye aa dɔ̃ lá asiiyãpi gbia zɔ̃ɔ á buipãleɔnɛ. Asiipin kɛ: Kilisi
kú á guu, ɔ̃ á wɛ́ dɔ gawii. 28 Aà yã waaso wi kɛ gbɛ̃piiɛ, wi lɛdaomá, wi yãdaò gbɛ̃piiɛ ń
ɔ̃nɔ píio, kɛ́ wà gbɛ̃pii kpán'aɛkɛ naa Kilisiwa wásawasa. 29 A yãi tò mi zĩkɛ, mi dɛ̃ɛka ń aà
gbãa pɔ́ lɛ́ zĩkɛ ma guu maamaao.

2

1 Má ye àɔ dɛ̃ɛ zɔ̃ɔ pɔ́ málɛ káɛ́ dɔ̃, ápiɔ ń Laodisideɔ ń gbɛ̃ pɔ́ wi wɛsikɔ̃lɛoɔ píi, 2 kɛ́ aa e ń
sɔ̃dilɛ, aa nakɔ̃wa aa yekɔ̃i, mɛ́ wɛzɛ̃ guu aaiɔ Lua asiiyã pɔ́ dɛ Kilisi ũ dɔ̃ wásawasa, aai a
ài zɔ̃ɔ e. 3 Aà guu ɔ̃nɔ ń dɔ̃ao àizɛɛ píi ulɛau. 4 Málɛ bee oɛ́, kɛ́ gbɛ̃e su á sɛ̃sã ń lɛnaoo. 5 Baa
tó má kúánɔo, ma làasoo ku, má è álɛ yãkɛ a zɛ́wa, mɛ́ á Kilisi náaikɛa gbãa, ɔ̃ ma pɔ kèna.

Pɔ́pii pɛɛamá naa Kilisiwa guu

6 Lá a Kilisi Yesu sĩ á Dii ũ, àɔ naawà màa, 7 á zĩna iɔ pélɛa aà guu, í zɛdɔu, íɔ gbãa aà
náaikɛa guu lá wa dàɛ́wa, íɔ Lua sáaukpa maamaa. 8 Á laaika kɛ́ gbɛ̃e su dɔ̃a gbãa kásaɛ́ à
á sɛ̃sã ń gbɛ̃nazĩna fɛlɛkaa ɔ̃nɔ pã giioo. Yã beeɔ ì bɔ fɛlɛkaa pɔ́ pɔ́ wĩ misiilɛnɛ́ɔ kĩiɛ, Kilisi
kĩi no.* 9 Asa luakɛa píi pɛ̀ɛwà aà gbɛ̃nazĩnkɛ guu. 10 Naa gbɛ̃ pɔ́ dɛ gbãa píi ń iko píio
mide ũpiwa, apii pɛ̀ɛwá. 11 Naawà a tɔ̃zɔ̃ bɔa á dàau ũ. I kɛ tɔ̃ pɔ́ wĩ zɔ̃ ń ɔo no, pɔ́ Kilisi
ì zɔ̃nɛ́ɛ. 12 Asa da'ilɛkɛa guu wà á vĩaànɔ† mɛ́ a vuaànɔ, kɛ́ a gbãa pɔ́ Lua aà fɛ̀lɛ bɔ̀ò gau
náaikɛ̀ yãi. 13 Á dɛ gɛɔ ũ yãa Luaɛ á tàaeɔ ń á luanaaikɛsaio yãi,‡ ɔ̃ Lua á gbá wɛ̃ni dafu ń
Kilisio sãnu, à sùuukɛ̀wanɔ ń wá tàaeɔ píi. 14 Lua wá tàae taala pɔ́ wá dá yãu bãdɛ̀, a sɛ
pà lipãakɔ̃awa. 15 Kilisi gaa líwa báa bɔ̀ diiɔ ń gbãadeɔla, à bɔ̀ńnɔ gupuau à ń kpán'aɛkɛ̀
zĩ̀zɔɔ ũ.
16 Ayãmɛto ásu to gbɛ̃e yãdilɛɛ́ pɔblea ge imia ge dikpɛ ge mɔbɔa dafu ge gɔɔbɔa yã
musuo.§ 17 Yã beeɔ píiá yã pɔ́ wà mɛ̀ a mɔ taaɛ, Kilisi mɛ́ a sĩana ũ sa. 18 Ásu to gbɛ̃ pɔ́
ì giiye gbɛ̃ɔwa aa ńzĩa busa, aa wabikɛ ń malaikaɔ kɛ̀sɛ kũao á bɔbɔ'ɔsio. Wɛ́pungu'ea yã
mɛ́ ìɔ gbãa gbɛ̃ bee taaɛ, ɔ̃ ì ĩan gii dã a dũnia làasoo yã musu. 19 A pɛa Kilisi pɔ́ dɛ mi ũwao.
Naawà guu mɛgu píi ì kɔ̃'eu, aa nakɔ̃wa kĩɔ zĩ sabai, ìɔ gbã lá Lua ye à gbãwa.*
20 Lá a ga ń Kilisio fɛlɛkaa pɔ́ pɔ́ wĩ misiilɛnɛ́ɔ yã musu, bɔ́yãi i yãdilɛnɛ ma lán dũnia
gbɛ̃ɔwai? 21 Wĩ mɛ ńsu kɛ́ na n ɔzĩo, ńsu kɛ́ iɛo, ńsu ɔkã kɛ́wao. 22 Pɔ́ beeɔ píi ì láa an

‡ **1:18** Ɛfɛ 1.22-23 * **2:8** Gal 4.3, 9 † **2:12** Lom 6.4 ‡ **2:13** Ɛfɛ 2.1-5 § **2:16** Lom 14.1-6 * **2:19** Ɛfɛ 4.16

mɔaokɛa guuɛ. Gbɛ̃naziǐna yãdanɛ ɔ̃ wa tɛi we. 23 Ɔnɔ tɔ́ mɛ́ dɔ yã́ beeɔwa. Wàlɛ lousisiyã
kakanɛ́ ń ziǐabusaao ń iǐadaanziǐawao. Ň beeo aali kpá wá dàaɛo.

3

Kua wɛ̃ni dafu guu

1 Lá a vu ń Kilisio, à to luabɛ yã́ dɔaaɛ́, asa we Kilisi zɔ̃lɛau Lua ɔplaai.* 2 Ǎ tó á làasoo àɔ
ku luabɛ yã́piɔwa, asu àɔ ku dű́nia pɔ́wao. 3 Asa a ga, á wɛ̃ni ulɛa ń Kilisio Lua guu. 4 Lá
Kilisi dɛ á wɛ̃ni ũ, tó à bɔ̀ gupuau, ápiɔ sɔ̃ á bɔaànɔ ń gawio sa.
5 A yã́i tò à dű́nia yã́ pɔ́ kú á nɔ̀sɛ guu dɛ: Káaluakaa, dɔ́ɛ'ǐi, mɛfɛlɛa, vãi nidɛa ń bǐikɛao.
Pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ lɛ́ a bǐikɛ gɔ̃̀ aà dii ũɛ. 6 Yã́ beeɔ yã́i Lua a pɔkũmabɔbɔ a yãmansaiɔwa. 7 Ápiɔ
sɔ̃ á kú a guu yãa, à dɔ̀aaɛ́. 8 Ǎ ɔkpa yã́ɛ beeɔi sa: Pɔkũma, kpɛ̃nɛ, nɔ̀sɛpãsǐ, gbɛ̃́sɔ̃sɔ̃a ń
wisaiyã'oao. 9 Ásu ɛɛtokɔ̃ɛo, asa a á dàa zi ń a yãkɛaɔ bɔ̀ála, 10 a a dafu pɔ́ ì á lilɛ gbɛ̃́ dafuɔ
ũ dà, kɛ́ à gɔ̃ lán Lua pɔ́ á kɛ́ dafuwaɛ,† í aà dɔ̃. 11 Kua màa Yudaɔ ń buipãleɔ dodo kɔ̃ɛo,
ge tɔ̃̀zɔ̃naɔ ń gyafɔɔdeɔ, ge gusɔɔdeɔ, ge ladɔ̃nsaiɔ, ge zɔɔ ń wɛ̃́ɛɔ. Kilisi mɛ́ ń ũ ḿpii, a kú ń
guu ḿpii.
12 Ayãmɛto, lá Lua á sɛ́ a gbɛ̃́ yenzideɔ ũ, yã́ pɔ́ dɛ à dan kɛ: Wɛ̃nadɔ̃anɛ, gbɛ̃kɛ, ziǐabusaa,
nɔ̀sɛniɛ ń mɛnao.‡ 13 Ǎ kɔ̃ fɔ̃́. Tó yãe sù gɛ̃̀ á zãnguo, à sùuukɛ ń kɔ̃o. Lá Dii sùuukɛ̀ánɔ, à kɛ
ń kɔ̃o màa sɔ̃.§ 14 Azaiasa àɔ yekɔ̃i, asa bee ì mɔ́ ń lɛdoũ yãkelesaio. 15 Ǎ to aafia pɔ́ Kilisi
ì ń gba yã́ dɔaaɛ́ á sɔ̃ guu, asa kua ń kɔ̃o aafia Lua á sisiwà mɛdoũdeɔ ũ. Ǎɔ Lua sáaukpa.
16 Ǎ to Kilisi yã́ zɔ̃lɛkǐi e á nɔ̀sɛu maamaa, í yãdakɔ̃ɛ, í lɛdakɔ̃wa ń ɔ̃nɔ píio. Lua sáaukpaa
guu à lɛsiɛ̀ á sɔ̃ guu ń soũo ń táasilɛao ń lɛ pɔ́ aà Nisǐna ì daɛ́o. 17 Yã́ pɔ́ álɛ kɛ ge álɛ o píi, à
kɛ ń Dii Yesu tɔ́o, í Mae Lua sáaukpa ń aà gbãao.*

Lua gbɛ̃́ɔ kua

18 Nɔɛɔ, á baade lí misiilɛ á zã́ɛ.† Màa à kũ̀ àli kɛ naa Diiwa guu. 19 Gɔ̃ɛɔ, á baade líɔ ye
a nazi.‡ Ásu àɔ pãsǐńnɔo. 20 Nɛ́ɔ, à á de ń á dao yãma yã́pii guu, asa bee mɛ́ ì ka Diigu.§
21 Maeɔ, ásuli á nɛ́ɔ pɔ fɛlɛ à ń kúsu kwɛ́o.* 22 Zɔɔ, à á dű́nia diiɔ yãma yã́pii guu. Ásu
ziǐ ɔkunwɛiana kɛnɛ́o. Ǎ ziǐkɛnɛ́ ń nɔ̀sɛmɛndoo Dii vǐakɛnaɔ ũ. 23 Yã́ pɔ́ álɛ kɛ píi, àli kɛ ń
nɔ̀sɛmɛndoo, lá Dii álɛ kɛɛ̀wa, i kɛ gbɛ̃naziǐna no. 24 Ǎɔ dɔ̃ kɛ́ Dii a fǐaboɛ́ àizãna ũ. Dii Kilisi
álɛ zɔbleɛ̀. 25 Vãikɛna a a vãi gbɛ'e. Lua lí gbɛ̃e zãboo.†

4

1 Diiɔ, à á zɔɔ gwa a dɔ̀ɔwa súsu. Ǎɔ dɔ̃ kɛ́ ápiɔ sɔ̃ á Dii vǐ musu.*
2 Ǎ ázǐa kpa wabikɛa Luawawa, í itɛ̃kɛò ń aà sáaukpaao. 3 Ǎ wabikɛwàwɛ̃ɛ lɔ, aà
zɛwɛ̃wɛ̃ɛ wà a yã́ waasokɛ, wí Kilisi asiiyã'ònɛ́. A yã́i wà ma dai kpɛ́u. 4 Ǎ wabikɛmɛɛ
mà yã́pi o wásawasa lá à kũ̀ mà owa. 5 Ǎɔ ázǐa kũa dɔ̃ Yesusaideɔ guu ń ɔ̃nɔo. Ǎli yã́ pɔ́
Lua a zɛbɔ̀ɛ́ kɛ.† 6 Ǎ tó á lɛgbɛ'i àɔ na, iɔ kã́fǐa vǐ, íɔ yãwea baadewa dɔ̃.

Lɛzaamá

7 Wá gbɛ̃́ yenzide Tisiki, ma dɔnlɛde ziǐkɛndee náaide Dii ziǐ guu, a ma baokpaɛ́ píi. 8 Bee
yã́i málɛ aà ziǐwá, aà wá kua oɛ́, á nɔ̀sɛ i níni.‡ 9 Á gbɛ̃do Ɔnɛziũ,§ wá gbɛ̃́ náaide yenzide
lɛ́ mɔaànɔ. Aa lakǐi yã́ɔ oɛ́ píi.
10 Alisaka pɔ́ wá sãnu kpɛ́u fɔkpàwá ń Baanaba dãuna Maakuo. Wà Maaku yã'òɛ́ kɔ̀.
Tó à kà á kǐ́i, à gbãakpaaàzi. 11 Yesu pɔ́ wǐ mɛ Yusitu fɔkpàwá lɔ. Yuda pɔ́ wálɛ kpala pɔ́ bɔ̀
Lua kǐ́i ziǐ kɛ sãnuɔ lɛ́n we. Aa ma nɔ̀sɛ nǐni. 12 Á gbɛ̃do Ɛpafa,* Kilisi Yesu zɔ̀blena fɔkpàwá.

* **3:1** Soũ 110.1 † **3:10** Daa 1.26, Ɛfɛ 4.22-24 ‡ **3:12** Ɛfɛ 4.2 § **3:13** Ɛfɛ 4.32 * **3:17** Ɛfɛ 5.19-20 † **3:18** Ɛfɛ 5.22, 1Piɛ 3.1 ‡ **3:19** Ɛfɛ 5.25, 1Piɛ 3.7 § **3:20** Ɛfɛ 6.1 * **3:21** Ɛfɛ 6.4 † **3:25** Ɛfɛ 6.5-8 * **4:1** Ɛfɛ 6.9 † **4:5** Ɛfɛ 5.16 ‡ **4:8** Ɛfɛ 6.21-22 § **4:9** Flm 10 * **4:12** Kls 1.7, Flm 23

Iɔ dɛ̃ɛka ń wabikɛaɛ́o gɔɔpii, kɛ́ à e zɛ gbâa, í kàsaakû, Lua pɔeâ i pɛɛwá wásawasa. 13 Má
ò àlɛ zi̋kɛɛ́ maamaa á ń Laodisideɔ ń Iɛlapɔlideɔ. 14 Wá lòotoo yenzide Luku ń Demasio
fɔkpàwá. 15 A fɔkpa wá gbɛ̃́ pɔ́ kú Laodisiɔwa ń Nimfao ń gbɛ̃́ pɔ́ aai̋ kɔ̃ kãaa aà bɛɔ. 16 Tó
a láɛ bee kyokɛ̀, à kpa Laodisi gãlideɔwa aa a kyokɛ, í ń pɔ́ kyokɛ sɔ̃. 17 A̋ o Aasipuɛ, aà
laaidɔ Dii zi̋ pɔ́ wa dàɛwa, i a midɛ.

18 Ma Pɔlu mámɛ ma fɔkpaawáɛ bee kɛ̀̃ ń mazi̋a ɔo: Ma fɔkpàwá. A̋ to ma kua kpɛ́u yá̃
àɔ dɔágu. Lua gbɛ̃kɛkɛɛ́.

TƐSALONIDEƆ LÁ SƐIA
Yá́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Tɛsaloniá Masedoni bùsu wɛ́lɛdaɛ. A ku Gɛlɛsi bùsu saɛ, Lomadeɔ mɛ́ iko vi̋wà. Pɔlu
wɛ́lɛgɛa plaade guu à gɛ̀ Filipi gi̋aɛ, a gbɛ̀a Tɛsaloni. We à gãli dàalɛu, ãma i gɔɔplakɛ weo,
asa Yudaɔ bɔ̀ aà kpɛ. Wà nàɛwà aà bɔ Tɛsaloni. Kɛ́ à bɔ̀ we à tà Belee (Zi̋n 17.1-10). Gbɛzã
gɔɔ pɔ́ a ku Kɔlɛni, ɔ̃ aà i̋wa Timɔtee mɔ̀ aà lè we, à Tɛsalonideɔ yá́ sɛ̀lɛ si̋uɛ̀. Ɔ Pɔlu a lá sɛ́iaɛ
bee kɛ̃̀ Tɛsalonideɔnɛ.

Bao pɔ́ Pɔlu mà Tɛsaloni Yesudeɔ yá́ musu aà pɔ kɛ̀ na. A Lua sáaukpà Tɛsaloni Yesudeɔ
yãkɛa pɔ́ lɛ́ gbɛ́ɔ da zɛ́wa yá́ musu. Aà zi̋kɛa we yã'oanɛ́ gbɛa à mɛ̀ á ɛa mɔ wɛ́kpalɛńzi (1.1-
3.13). A lɛdàmá aa zɛ gbãa Dii guu, aa wɛtã wàɔ gɛ́ aɛ ń Yesu yá́o (4.13-5.11). A midɛki̋i à
lɛdàumá à fɔkpàmá lɔ. (5.12-28).

Pɔlu gɔɔgbɛzãzi̋ yá́ɔ bɔɔlɛkɛ̀ lɔ. A òwɛ̃ɛ wà gupu gbɛ́ɔnɛ, wàɔ dɔ̃ kɛ́ zi̋ewa wáɔ kú ń Diio
gɔɔpii (4.17).

Tɛsalonideɔ zɛ'ɔlɔanɛ́

1 Má Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo ń Timɔteeo wámɛ wa láɛ bee kɛ̃̀ Tɛsaloni* Yesude pɔ́ aa na Mae Lua
ń Dii Yesu Kilisiowaɔnɛ. Lua gbɛ̃kɛkɛɛ́, i á gba aafia.
2 Wá wabikɛa guu á yá́ i̋ɔ dɔwágu gɔɔpii, wíɔ Lua sáaukpa á baade píi yá́ musu. 3 Kɛ́
i zi̋kɛ á luanaaikɛawa, mɛ́ á yea gbɛ́iá yã'oa ń lɛ́o yá́ no, mɛ́ á wɛdɔ wá Dii Yesu Kilisizi
seasai yá́i, a yá́ i̋ɔ dɔwágu Lua wá Mae kùɛ. 4 Wá gbɛ́ Lua yenzideɔ, wá dɔ̃ kɛ́ Lua á sɛ́,
5 asa kɛ́ wa baonakpàɛ́, wi mɔ́ ń yã'oao adoo, wa mɔ ń Lua Nisi̋na gbãaoɛ, yá́pi wá kũa
gbãa maamaaɛ. A dɔ̃ lá wá kuò á guu á aafia yá́i, 6 ɔ̃ a gɔ̃ wápiɔ ń Diio dàdanaɔ ũ. Taasi zɔ̃ɔ
guu a yá́pi si̋ ń pɔna pɔ́ Lua Nisi̋na dàáguo,† 7 ɔ̃ a zɛ'ɔ̀lɔ Yesude pɔ́ kú Masedoni bùsuuɔnɛ
ń Gɛlɛsi bùsuo píi. 8 Dii yá́ bɔ̀ á ki̋i, i zɛ Masedoni ń Gɛlɛsio adoo, á Yesu náaikɛa yá́ li̋gua
píi, a baokpaa vi̋ lɔo. 9 Wàlɛ o lá wa zɛ'è á ki̋i, lá a bɔ dii ɛgɛnaɔ yá́u a zɛ̀ ń Luao, ɔ̃ álɛ zɔble
Lua bɛ́ɛ si̋andepiɛ, 10 álɛ aà Nɛ́ Yesu pɔ́ à aà bɔ̀ gau dã e aà bɔ luabɛ, i mɔ wá sí pɔkũma pɔ́
Lua a bɔbɔmáwa.

2

Pɔlu zi̋kɛa Tɛsaloni

1 Ma gbɛ́ɔ, á dɔ̃ ázi̋awa kɛ́ wá zɛ'ea á ki̋i i kɛ pão. 2 A dɔ̃ lá wà i̋adàwá, wa taasikɛ̀ Filipi
káau,* ɔ̃ wá Lua tò wa sɔ̃di̋lɛ, wa baona pɔ́ bɔ̀ aà ki̋i kpáɛ́ dɛ̃ɛ ń dɛ̃ɛo.† 3 Wá naɛawá dɛ
ɛɛ zɛ́ yá́ ũo. Wi kɛ làasoo vãi ge á blea yá́i no. 4 Lá Lua wá ká a baokpaawa, màa wi
kpáńɛ́, i kɛ gbɛ̃nazi̋na pɔeã wálɛ wɛɛlɛo, sé Lua wá làasoo tàasikana pɔ́. 5 A dɔ̃ kɛ́ wi yá́
nana o gbɛ̃ɛɛo, mɛ́ wi yãe kɛ ń mɔafilio bi̋ikɛa yá́io. Lua mɛ́ wá seelade ũ. 6 Wi sáau wɛɛlɛ
gbɛ̃nazi̋na ki̋io, ápiɔ ge gbɛ̃pãlɛɔ. 7 Baa kɛ́ wá a zɛ́ vi̋ wà to à wá iko dɔ̃ wá Kilisi zi̋nakɛ
yá́i, wá kɛ̀ánɔ busɛbusɛ, lá nɔɛ nɛade i̋ laaidɔ a nɛ́wawaɛ. 8 Kɛ́ wá yeázi maamaa yá́i, wi
zɛò wà baona pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i kpáɛ́ adoo, ń wázi̋a kpaawáoɛ lɔ, asa a gɔ̃ wá gbɛ́ yenzideɔ
ũɛ. 9 Ma gbɛ́ɔ, à tó wá zi̋kɛa ń taasio yá́ dɔágu. Gɔɔ pɔ́ wálɛ bao pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋ipi kpáɛ́, wiɔ
zi̋kɛ fãanɛ ń gwãasi̋nao, kɛ́ wásu gɔ̃ á gbɛ̃ɛ aso ũo yá́i.‡ 10 Wá seeladeɔn á ũ, ń Luao lɔ,
kɛ́ wá kú á Yesudeɔ guu a zɛ́wa luayãmanaɔ ũ tàaesai. 11 A dɔ̃ wa yãkɛ̀ á baadeɛ lá mae i̋
kɛ a nɛ́ɔnɛwa. 12 Wa lɛdàwá, wa á nɔ̀sɛ ni̋niɛ́, wa naɛwá á kua ka gbɛ́ pɔ́ Lua ń kpá kpala
gawide pɔ́ bɔ̀ a ki̋iuɔ kuawa.

* 1:1 Zi̋n 17.1 † 1:6 Zi̋n 17.5-9 * 2:2 Zi̋n 16.19-24 † 2:2 Zi̋n 17.1-9 ‡ 2:9 2Tɛs 3.8

[13] Kɛ́ a Lua yã́ pɔ́ wá ɔ̀ɛ́pi mà, i dilɛ gbɛ̃nazĩna pɔ́ ũo, á sĩ lá a dɛwa Lua yã́ sĩande ũ. Ɔmɛ
lɛ́ zĩkɛ á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ aà náaikɛɔ guu. Bee yã́ mɛ́ tò lɔ wiɔ Lua sáaukpa láasai. [14] Ma gbɛ̃́ɔ, á
yã́ kɛ̀ doũ ń Lua gbɛ̃́ pɔ́ naa Kilisi Yesuwa Yudeɔ, asa ĩa doũ pɔ́ Yudaɔ dàmá ɔ̃ á bùsudeɔ
dàwá sɔ̃.§ [15] Yudaɔ Dii Yesu dɛ̀ ń ãnabiɔ lɔ, mɛ́ aa wá yá.* An yã́ lí ká Luaguo, aa íbɛlɛsɛ̀
ń gbɛ̃́piio. [16] Aaĩ kpáwɛ̃ɛ wà yã́ pɔ́ Lua ĩ gbɛ̃́ suabao o buipãleɔnɛ. Màa duuna pɔ́ aaĩɔ kɛ
gɔɔpii ĩɔ diadi. Lua pɔkũma wĩ ń musu sa.

Pɔlu Timɔtee zĩa Tɛsaloni

[17] Wápiɔ sɔ̃ ma gbɛ̃́ɔ, kɛ́ wa kɛ̃kɔ̃wa gɔɔpla, wɛ́ mɛ́ gɛ̃̀gɛ̃ ń kɔ̃o, i kɛ sɔ̃ no. Wa á nidɛ̀
maamaa, wa wã wà wɛsikɔ̃lɛ. [18] Wá ye mɔ́ á gwai lɔ. Mapi ma Pɔlu, ma mɔa zɛwɛ̀ɛlɛ dɛ gɛ̃n
do ge gɛ̃n plaa, ɔ̃ Setãu zɛzɔ̃̀wɛ̃ɛ. [19] Tó wá Dii Yesu mɔ̀, démɛ àɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ wá wɛ́ dɔiɔ ũ ń wá
pɔnakɛbɔo ń wá ĩandãbɔo aà aɛi? Ápiɔ bàasio, [20] asa ámɛ á wá ĩandãbɔ ń wá pɔnakɛbɔo
ũ.

3

[1] Kɛ́ wá fɔ̃ mɛnakɛ lɔo, wa zɛò wà gɔ̃ Atɛni wátɛ̃ɛ,* [2] wa wá gbɛ̃́ Timɔtee, wá Lua zĩkɛndee
Kilisi baokpaa guu zĩ̀wá, kɛ́ aà á gba gbãa, i á nɔ̀sɛ níniɛ́ á luanaaikɛa guu, [3] kɛ́ gili su gɛ̃ á
gbɛ̃egu ĩadamaɛ bee musuo. Á dɔ̃ ázĩawa, kɛ́ Lua bee taa dĩlɛwɛ̃ɛ. [4] Gɔɔ pɔ́ wá kú á kĩ́i, wa
dɔaa wá ɔ̀ɛ́ wa mɛ̀ wa gi ĩadaiwáo, ɔ̃ à kɛ̀ lá á dɔ̃wa màa. [5] Ayãmɛto lá má fɔ̃ mɛnakɛ lɔo,
ma aà zĩ̀ á luanaaikɛa gwai. Gbɛ̃yɔ̃na á yɔ̃́, wá zĩkɛ̀ pã yã̀, wá dɔ̃o.

[6] Ɔ Timɔtee sùwá sa,† à á luanaaikɛa ń á yeawázio baokpàwɛ̃ɛ. Á mɛ̀ wá yã́ ĩɔ dɔágu ń
làasoo maao, mɛ́ álɛ wá bɛɛkɛ lá wálɛ á bɛɛkɛwa. [7] Ma gbɛ̃́ɔ, á luanaaikɛ Ayãmɛto wá nɔ̀sɛ
nĩni á yã́ musu wá ĩadama ń wá taasio píi guu. [8] Asa lá á zɛa gíũgiũ naa Diiwa guu, wá
mɛ sù sa. [9] Wá fɔ̃ Lua sáaukpa á yã́ musu. Wa wá Lua sáaukpà maamaa ń pɔna zɔ̃ɔ pɔ́ wi
kɛ aà aɛ á yã́io. [10] Gwãasĩna ń fãanɛo wiɔ wabikɛ Luawa maamaa, kɛ́ wà e wɛsikɔ̃lɛ, wí
pɔ́ pɔ́ kɛ̃̀sã á luanaaikɛawa bɔɔlɛkɛɛ́.

[11] Lua wá Mae ń wá Dii Yesuo zɛpoowɛ̃ɛ wà e mɔ́ á gwai. [12] Dii á yeakɔ̃i ń á yea gbɛ̃́piizio
kã́ĩɛ́, i liála lá wá yeáziwa, [13] á sɔ̃ iɔ daa doũ gbãsĩsai, íɔ ku tàaesaideɔ ũ Lua wá Mae aɛ
wá Dii Yesu mɔa ń a gbɛ̃́ɔ píi gɔɔzĩ.

4

Kua lá Lua yeiwa

[1] Yã́ pɔ́ gɔ̃̀ ma gbɛ̃́ɔ, á mà wá lɛ́u lá a maa á kua ka Luagu. Á kú màa, ãma wálɛ wabikɛwá,
wálɛ awakpaɛ́ wá Dii Yesu guu, àɔ ku màa àɔ gɛ́. [2] Á yã́ pɔ́ wá dĩlɛɛ́ ń Dii Yesu tɔ́o dɔ̃. [3] Á
tó á kua àɔ adoa, í mikɛ̃ gbãsĩkɛawa, asa bee mɛ́ Lua pɔeã ũ. [4] Á baade azĩa mɛ kpɛla, àɔ
azĩa kũa dɔ̃ gbãsĩsai, [5] i kɛ ń dɔ́ɛ'ĩi nidɛao lán luayãdɔ̃nsai pɔ́ aa aà dɔ̃oɔwa no. [6] Yã́pi guu
gbɛ̃e su a gbɛ̃́ taiinkɛ ge à tàaekɛɛ̀o, asa Dii mɛ́ a mɔaka gbɛ̃́ bee taaɔwa, lá wa dɔaa wá ɔ̀ɛ́
wa a lɛzàwáwa. [7] Lua i wá sísi wàɔ ku gbãsĩ guuo, sema wá kua àɔ adoa. [8] Ayãmɛto gbɛ̃́
pɔ́ gĩ yã́ beei i kɛ gbɛ̃nazĩna à gĩio, Lua pɔ́ ĩ a Nisĩna pɔ́ a kua adoa dawágu ɔ̃ à gĩi.

[9] Wá e yeakɔ̃i yã'oɛ́o, asa ázĩawa Lua yeakɔ̃i dàɛ́. [10] Á kú màa kɔ̀ ń wá gbɛ̃́ pɔ́ kú
Masedoni bùsuuɔ píi. Gbɛ̃́ɔ, wa lɛdàwá àɔ ku màa àɔ gɛ́, [11] í zɛwɛɛlɛ àɔ ku yãkelesai, í
ma ázĩawa, í ázĩa zĩ kɛ lá wá dĩlɛɛ́wa, [12] kɛ́ á yãkɛa e ka Yesusaideɔgu, mɛ́ ásu àɔ sɔ̃kpalɛa
gbɛ̃ezio.

Dii mɔa

§ **2:14** Zĩn 17.5-9 * **2:15** Zĩn 13.50, 14.19 * **3:1** Zĩn 17.16 † **3:6** Zĩn 18.5

13 Gbɛ̃́ɔ, wá ye àɔ sĩ̀ana dɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ i'ɔ̀ɔ yã́ musu, kɛ́ á pɔ su àɔ sia lán gbɛ̃́ kĩ̀ni pɔ́ aa
zia'eoɔwao yã́i. 14 Lá wá sĩ̀ Yesu gà à vù, màa lɔ Lua a tó gbɛ̃́ pɔ́ i'ò Yesu guuɔ ɛa mɔaànɔ
sãnu.
15 Yã́ pɔ́ wálɛ oɛ́ɛ beeá Dii yãdanɛɛ. Wá gbɛ̃́ kɔ̃na pɔ́ wáɔ ku e Dii mɔ́zĩ̀ɔ, wá dɔaa
i'onapiɔnɛo. 16 Dii mɛ́ a bɔ luabɛ, i pila ń yãdilɛnɛo ń malaika gbɛ̃zɔ̃ɔ lɔɔo ń Lua kɛ̃̀ae ɔ́o,
gbɛ̃́ pɔ́ gà naa Kilisiwaɔ i vu sɛ̃́ia, 17 a gbɛa wá gbɛ̃́ kɔ̃na pɔ́ wá kúɔ, wa wá sɛ́lɛńnɔ sãnu e
luabɛpuanau dai Diilɛ ĩ̀ana guu, wíɔ kuaànɔ gɔɔpii.* 18 Ayãmɛto à kɔ̃ nɔ̀sɛ níni ń yã́pio.

5

1 Gbɛ̃́ɔ, a gɔɔ ge a zaa oaɛ́ zɛvĩ̀o, 2 asa á dɔ̃ sɛ̃́asã lá kpã́i ì mɔ gwã́, màa aɔ dɛ Dii
mɔgɔɔ.* 3 Tó gbɛ̃́ɔ lɛ́ o wa aafia, wa ku dɔdɔa, kaalɛ a mɔ́má kã́ndo lá nɛ'iwãwã ì mɔ
nɔsindeewawaɛ, aa bɔo. 4 Ápiɔ sɔ̃ gbɛ̃́ɔ, á kú gusiau kɛ́ gɔɔpi á le lán kpã́iwao, 5 asa gupua
gbɛ̃́ɔn á ũ, fãanɛ gbɛ̃́ɔn á ũ ápii. Gwãasĩ̀na ge gusia gbɛ̃́ɔn wá ũo. 6 Ayãmɛto wásuli i'o lán
dãɔwao. Wà itɛ̃kɛ, wíɔ kú ń laaio. 7 I'onaɔ ì i'o gwã́, mɛ́ wɛ̃dɛnaɔ ì wɛ̃dɛ kɛ gwã́, 8 wápiɔ sɔ̃,
lá fãanɛ gbɛ̃́ɔn wá ũ, wàɔ kú ń laaio, wí luanaaikɛa ń yeakɔ̃io da mɔ̀ ula ũ, wí wɛdɔa zia'ea
yã́i kpá mɔ̀ fùa ũ.† 9 Asa Lua i wá dilɛ à pɔkũmabɔbɔwáo. Á wá dílɛ à wá suaba ń wá Dii
Yesu Kilisi gbãaoɛ. 10 Ɔ̃mɛ gà wá yã́i kɛ́ wàɔ kuanɔ, wá bɛ̃́ɛ ge wa i'òn nò. 11 Ayãmɛto à
lɛdakɔ̃wa, í kɔ̃ gba gbãa, lá álɛ kɛwa.

Pɔlu yãdilɛa Tɛsalonideɔnɛ

12 Gbɛ̃́ɔ, wa wabikɛ̀wá, à bɛɛɛ dɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ zĩ̀kɛ á guu, aa iko vĩ̀wá an zĩ̀kɛa Diiɛ guu,
aalɛ á dazɛwaɔnɛ. 13 A ń kpɛla maamaa, íɔ yeńzi zĩ̀ pɔ́ aalɛ kɛ yã́i. Aɔ na ń kɔ̃o. 14 Gbɛ̃́ɔ, wa
lɛdàwá à faasaideɔ dazɛwa, à gbɛ̃́ pɔ́ an kúsu kwɛ́ɔ gba sɔ̃, à laaidɔ gbãasaideɔwa, í mɛnakɛ
ń gbɛ̃́piio. 15 A laaika á gbɛ̃e suli vãi ĩ̀abo ń vãioo. A zɛwɛɛlɛ àɔ maakɛkɔ̃ɛ ń gbɛ̃́piio gɔɔpii.
16 Aɔ ku pɔna guu gɔɔpii. 17 Aɔ wabikɛ Luawa láasai. 18 Aɔ Lua sáaukpa yã́ píi musu. Bee
mɛ́ dɛɛ́ aà pɔeã ũ naa Kilisi Yesuwa. 19 Ásuli kpá Lua Nisĩ̀naɛo, 20 ásuli saka ãnabikɛguo.
21 A yã́pii tàasika, íɔ a maa kũa, 22 í mikɛ̃ vãi bui píiwa.
23 Lua aafiade to à ázĩ̀a kpawa míɔmiɔ, i á nisĩ̀na ń á wɛ̃nio ń á mɛo dɔ̃́aɛ́ aafia tàaesai
e wá Dii Yesu Kilisi mɔ́zĩ̀. 24 Lua pɔ́ á sisi à á sɛ́ náai vĩ̀, a yã́pi kɛɛ́.
25 Gbɛ̃́ɔ, à wabikɛwɛ̃ɛ. 26 A fɔkpa wá gbɛ̃́ɔwa píi ń Lua gbɛ̃́ɔ lɛ́pɛakɔ̃wao. 27 Ma naɛ́ Diizi
à láɛ bee kyokɛnɛ́ ḿpii.
28 Wá Dii Yesu Kilisi gbɛ̃kɛkɛɛ́.

* **4:17** 1Kln 15.51-52 * **5:2** Mat 24.43-44, 2Piɛ 3.10 † **5:8** Isa 59.17, Ɛfɛ 6.14-17

TƐSALONIDEƆ LÁ PLAADE
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Pɔlu yá̃ pɔ́ á ò Tɛsalonideɔ lá sɛ̃́ia guu ò la lɔ, à Kilisi mɔa ń gawi zɔ̃ɔo òné. Yá̃pi lé ĩada Tɛsalonideɔwa. An gbɛ̃eɔ lé e gɔɔpi kà kɔ̀ɛ (2.2), ɔ̃ an gbɛ̃eɔ lé gí zĩkɛi, ɔ̃ aa gɔ̃̀ ń gbɛ̃́ɔnɛ aso ũ, asa aalɛ e gɔɔ gbɛzã̃pi kà kã̃ikã̃i (3.6-12). Láɛ bee lé ń da zɛ́wa an làasoo kpaanla kɛapi yá̃ musu.

Pɔlu nà Lua sáaukpaawa Tɛsaloni Yesudeɔ yeakɔ̃i yá̃ musu, ɔ̃ à wabikɛ̀ Diiwa aà ń gba gbã̃a zĩ pɔ́ a nàné ń ɔzĩ yá̃ musu (1.1-12). Ɔ à Kilisi mɔa yã̃'òné. Bee a kɛo e gbɛ̃́ pɔ́ wĩ mɛɛ̀ luayã̃dansai à gɛ mɔò. Tó aà gbã̃a dɛ̀dɛ, a to dṹnia gbɛ̃́pii bɔ Lua yá̃ kpɛ, aai íbɛlɛsɛ ń Yesudeɔ (2.1-12). Vã̃i ɔdaa zã̃a yá̃ musu, sema Yesudeɔ zɛ gbã̃a luanaaikɛa guu (2.13-3.5). A gbɛa Pɔlu lɛkã̀ gbɛ̃pã̃ɔ yá̃wa, kɛ́ aasu wàɔ dɛ gbɛ̃eɛ aso ũo (3.6-15). Lápi midɛkĩ̀i à báaadàńgu, à fɔkpàmá (3.16-18).

Yã̃dilɛaɛ bee lé wá gba laai: Gbɛ̃́ pɔ́ ye pɔe woaio a pɔbleo (3.10). Wá Yesudekɛ guu wásuli pã̃kpa yá̃ pɔ́ kũ̀ wà kɛzio.

Yá̃kpalɛkɛa Kilisi mɔgɔɔzĩ

1 Ma Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo ń Timɔteeo, wámɛ wa láɛ bee kɛ̃̀ Tɛsaloni* Yesude pɔ́ aa ku Lua wá
Mae ń Dii Yesu Kilisio guuɔnɛ. 2 Mae Lua ń Dii Yesu Kilisio gbɛ̃kɛkɛɛ́, aai á gba aafia.
3 Wá gbɛ̃́ɔ, a maa wàɔ Lua sáaukpa á yá̃ musu gɔɔpiiɛ, lá a maawa, asa á luanaaikɛa lé
zɔ̃ɔkũ maamaa, mɛ́ á yeakɔ̃i lé ká̃fĩ. 4 A yá̃i tò wi ĩanadã̃ á yá̃ musu Lua gbɛ̃́ɔ kɔ̃kã̃aaɔ guu,
lá i ĩadama ń taasi píio fɔ̃ ń mɛnao ń luanaaikɛao. 5 Lua ĩ yá̃gɔ̃gɔ̃ ń gbɛ̃́ɔ a zɛ́waɛ. Taasi pɔ́
álɛ kɛ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i yá̃i lé ɔlɔné kɛ́ a ka à gɛ̃u. 6 Lua ĩ yã̃kɛ a zɛ́waɛ. A gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ á
wɛtã̃ɔ wɛtã̃, 7 i á gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ á wɛtã̃ɔ gba ĩampakĩ́i ń wápiɔ. Tó Dii Yesu bɔ̀ luabɛ, a mɔ́ ń a
malaika gbã̃aɔ 8 ń tɛ́vuao, a mɔakaò luadɔ̃nsai pɔ́ aai wá Dii Yesupi bao siɔɔwa.† 9 Kaalɛ
láasai ɔ̃ Lua a fĩaboonɛ́. Aaɔ ku zã̀ ń Diio ń aà gbã̃a gawideo. 10 Tó à mɔ̀ gɔɔpi zĩ́, a tɔbɔ a
gbɛ̃́ɔ yá̃ musu, aà náaikɛnapiɔ i aà maabo ḿpii. Á̃ɔ kú ń guu, asa a yá̃ pɔ́ wá ɔ̀ɛ́ sĩ̀ɛ.
11 Ayã̃mɛto wiɔ wabikɛɛ́ wá Luawa gɔɔpii, aà tó á kua ka gbɛ̃́ pɔ́ à ń sisi à ń sɛ́ɔ kuawa,
i yã̃maa pɔ́ a zɛ ń a kɛaɔ ń zĩ pɔ́ álɛ kɛ aà náaikɛa guuɔ píi papaɛ́ ń a gbã̃ao, 12 Dii Yesu tɔ́ i
bɔ á musu, á tɔ́ i bɔ aà musu wá Lua ń Dii Yesu Kilisipio gbɛ̃kɛkɛaɛ́ yá̃i.

2

Luayã̃dansai

1 Wá gbɛ̃́ɔ, Yesu Kilisi mɔa ń wá kã̃aaaaàzio yá̃ musu,* wa wabikɛ̀wá, 2 ásu tɔ́ á pɔ ya
àannɔo. Tó ã̃nabi yã̃e ge waasoe ge taalae pɔ́ wà mɛ̀ à bɔ̀ wá kĩ́i mɛ̀ Dii mɔgɔɔ kà kɔ̀, ásu
bílikɛo. 3 Á̃su to gbɛ̃e á sá̃sã̃ ń bee taaoo, asa gɔɔ bee a mɔo, sema bɔa Lua kpɛ ka gĩa,
luayã̃dansai pɔ́ mipɛ̀ kaalɛwa bɔ̀ gupuau bàasio. 4 A íbɛlɛsɛ ń pɔ́ pɔ́ wĩ ń dilɛ dii ũɔ ń pɔ́
pɔ́ wĩ kúlɛnɛ́ɔ píi, i azĩa sɛ lɛsĩ dɛńla, i gɛ zɔ̃lɛ Lua kpɛ́u à azĩa dilɛ Lua ũ se.† 5 Gɔɔ pɔ́ má
kúánɔ ma yá̃pi ɔ̀ɛ́. A dɔáguo lé? 6 Á dɔ̃ pɔ́ pɔ́ lé kpaɛ̀ tia, kɛ́ asu bɔ kpóoo, 7 asa luayã̃dasai
lé ɔta asii guu kɔ̀. A bɔo, sema gbɛ̃́ pɔ́ lé kpaɛ̀ tia gɛ̃zɛa bàasio, 8 luayã̃dansaipi i bɔ sa.
Dii Yesu a aà dɛ ń a lɛ́ĩanao,‡ a aà míɔnzɔ̃ ń a mɔa gawio. 9 Luayã̃dansaipi a mɔ́ ń Setã̃u
gbã̃aoɛ, i dabudabuɔ ń yã̃bɔnsaɛɔ ń seela ɛgɛnaɔ kɛ píi.§ 10 A kɔ̃ni bui píi kɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa mipɛ̀

* 1:1 Zĩn 17.1 † 1:8 Isa 66.15-16 * 2:1 1Tɛs 4.15-17 † 2:4 Dan 11.36 ‡ 2:8 Isa 11.4 § 2:9 Mat 24.24

kaalɛwaɔnɛ, kɛ́ aa gı̃ sı̃ana pɔ́ a ń suabai yá̃i. [11] Bee yá̃i Lua lɛ́ sá̃sãyã zı̃má à ɔta ń guu, aai
ɛɛ náaikɛ. [12] Beewa yá̃ a zɔ̃lɛ gbɛ̃́ pɔ́ aai sı̃ana sio aaı̃ pɔnakɛ ń vãioɔwa ḿpii.

[13] Wá gbɛ̃́ Dii yenzideɔ, a maa wàɔ Lua sáaukpa gɔɔpii á yá̃ musuɛ, asa Lua á sɛ́ za káau
à bɔ ń a Nisı̃na pɔ́ tò wa gɔ̃ a pɔ́ ũ gbãao á sı̃anasia yá̃iɛ. [14] Lua á sisi à á sɛ́ màa baona pɔ́
wá kpàɛ́ guu, kɛ́ à á baa e wá Dii Yesu Kilisi gawi guuɛ. [15] Ayãmɛto wá gbɛ̃́ɔ, à zɛ gíũgiũ,
íɔ yá̃ pɔ́ wá dàɛ́ ń lɛ́o ge lá guu kũa. [16] Lua wá Mae yewázi, aà gbɛ̃kɛ guu a tò wá nɔ̀sɛ àɔ
daa doũ e gɔɔpii, à wá ká zia maawa. Aàpi ń wá Dii Yesu Kilisio [17] á nɔ̀sɛ níniɛ́, aai á zɛdɔ
maakɛa ń yãmaa oao guu píi.

3

Wásu wàɔ màa vı̃o

[1] Yá̃ pɔ́ gɔ̃̀ wá gbɛ̃́ɔ, à wabikɛwɛ̃ɛ Luawa kɛ́ Dii yá̃ e ligua kpakpa, iɔ gawi vı̃nɛ́ lá a vı̃ á
kı̃́iwa. [2] Á wabikɛwɛ̃ɛ aà wá bɔ gbɛ̃vãi mı̃saiɔ ɔzı̃, asa i kɛ gbɛ̃́pii mɛ́ Lua náai vı̃o. [3] Dii náai
vı̃, a á gba gbãa, i á sí Setãuwa. [4] Wá naa Diiwa guu wá a náai vı̃ kɛ́ álɛ yá̃ pɔ́ wá òɛ́ɔ kɛ,
mɛ́ áɔ kɛɛ. [5] Dii tó á laai àɔ ku Lua yeaáziwa ń mɛna pɔ́ Kilisi ı̃ inɛ́o.

[6] Gbɛ̃́ɔ, wa naɛ́ Dii Yesu Kilisizi, à kɛ̃́ wá gbɛ̃́ pɔ́ màa vı̃ aali zı̃kɛ yá̃ pɔ́ wá dànɛ́waoɔwa.
[7] Á dɔ̃ ázı̃awa, a maa à wá kɛa kɛɛ, asa màadeɔn wá ũ á guuo. [8] Wi gbɛ̃e blɛ si wá blè pão,
wa zı̃kɛ̀ gwãası̃na ń fãanɛo, wa taasikɛ̀ e wa kpasa, kɛ́ wásu gɔ̃ á gbɛ̃eɛ aso ũo yá̃i.* [9] Wá
a zɛ́ vı̃ à dɔwálɛ, ãma wa a taa kɛ̀ɛ́, kɛ́ à wá ɔlɛsɛɛ. [10] Gɔɔ pɔ́ wá kúánɔ, wá dı̃lɛ gbɛ̃́ pɔ́ ye
zı̃kɛaio a pɔbleo. [11] Wá mà á gbɛ̃eɔ màa vı̃, aali pɔe woo, sema gudɛ. [12] Wá dı̃lɛ gbɛ̃́ bee
taaɔnɛ, wa nanɛ́ Dii Yesu Kilisizi, aali zı̃kɛ kílikili aa ńzı̃a gwa.

[13] Ápiɔ sɔ̃ wá gbɛ̃́ɔ, ásu kpasa ń maakɛaoo. [14] Tó gbɛ̃e i yá̃ pɔ́ wá òɛ́ lápi guu dao, à aà yá̃
bɔ dilɛ. Ásu gbɛ̃́ kpaaànɔo, kɛ́ wí e aà kṹ. [15] Áma ásu íbɛlɛsɛaànɔo, à lɛdawà á gbɛ̃do ũ.

[16] Dii Aafiade á gba aafia gɔɔpii yá̃pii guu. Dii àɔ kúánɔ ápii. [17] Ma Pɔlu mámɛ ma fɔɛ
bee kɛ̃̀ ń mazı̃a ɔo. Bee mɛ́ ma lá píi seela ũ, màa mi kɛ̃́. [18] Wá Dii Yesu Kilisi gbɛ̃kɛkɛɛ́ ápii.

---

* **3:8** 1Tɛs 2.9

TIMƆTEE LÁ SƐIA
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Timɔtee daá Yudaɛ, aà maeá Gɛlɛkiɛ. Aa kɔ̃'è ń Pɔluo Lisita pɔ́ kú bùsu pɔ́ wỉ mɛ tia Tuukii guu, Pɔlupi wɛ̃́lɛgɛa plaade guu (Zỉn 16.1-3). Timɔtee gɔ̃̀ Pɔlu ỉwa pɔ́ ỉɔ kãiaànɔ ũɛ. A tɛaàzi aà wɛ̃́lɛ dasiɔ gɛa guu, ɔ̃ Pɔlu ỉ aà zỉ gãli pɔ́ an yã́ɔ lɛ́ gɛ́ súsuoɔ guu. Ayãmɛto aà tɔ́ kú zỉnaɔ lá guu (17.14-15, 18.5, 19.22) ń lá pɔ́ Pɔlu kɛ̃̀ɔ guu (1Kln 4.17, 16.10-11, Flp 2.19-24, 1Tɛs 3.2-6) ń lá pãleɔ. Lá mèn pla pɔ́ a kɛ̃̀ Timɔteeɛ ń pɔ́ a kɛ̃̀ Tituɛo wỉ mɛ pàsitɛɛ láɔ, yã́zɛ pɔ́ a kàlɛkalɛ dɔaanaɔ ń pàsitɛɛɔnɛo yã́i.

Timɔtee lá sɛ̃́ia lɛ́ yã́ dɔ̀ɔ àaɔ̃ ɔlɔwɛ̃ɛ:

Sɛ̃́ia gỉa à lɛzà Yesudeɔwa zɛ́ kaaliɔ yã́i ń làasoo kpaanlaɔ ń Yudaɔ yã́ pɔ́ yãalɛa ń luadɔ̃sai yã́ pɔ́ gbɛ̃eɔ lɛ́ dadanɛ́o. Zɛ́ kaalipiɔ mɛ̀ dṹniaɛ bee pɔ́ɔ maao, wỉli fɔ̃ Lua lèo, sema wa asiiyã dɔ̃ bàasio. Aa gbãakpà blɛeɔ tɛ̃boao ń gia nɔsɛi yã́o.

Bee gbɛa lápi lousisiyã bɔɔlɛkɛ̀wɛ̃ɛ, kɔ̃kãaa yã́ɔ ń yã́ pɔ́ a maa Yesude dɔaanaɔ aaɔ kũaɔ.

A láakỉi lápi lɛdà Timɔteewa lá à kũ̀ aà a zỉ pɔ́ Lua dàɛ kɛ, lá à kũ̀ à laaidɔ lua-naaikɛnaɔwa, iɔ dɛ Lua zỉkɛn maa ũ (4.6).

Wa fɔ̃ lápi kpaalɛ lɛɛ pla: Yãdanɛ pɔ́ dɛ Yesudeɔ ń ń dɔaanaɔ pɔ́ ũ (1-3) ń Timɔtee zỉa yã́ɔ (4-6).

Yãdanɛdeɔ gbaa laai

1 Mámɛmaa Pɔlu, Kilisi Yesu zỉna, lá Lua wá Suabana ń Kilisi Yesu pɔ́ wá wɛ́ dɔaàzipio
dỉlɛmɛɛwa, 2 ma láɛ bee kɛ̃̀nɛ Timɔtee,* ma nɛ'ia Yesu zɛ́ guu. Mae Lua ń wá Dii Kilisi
Yesuo gbɛ̃kɛkɛnɛ ń sùuuo, aai n gba aafia.

3 Lá ma naɛma gɔɔ pɔ́ málɛ gɛ́ Masedoni bùsuu, gɔ̃ Ɛfɛsɛ, ní onɛ́ aasu yã́ pɔ́ i kpaaỉ ń Lua
yã́oo danɛ́ lɔo. 4 Aasu laaidɔ fĩ ń deziɔ tɔ́ kɔ̃nwɛa pɔ́ lɛ́ vỉoowa lɔo, bee ỉ mɔ́ ń lɛkpaaoɛ. Ili
mɔ́ ń yã́ pɔ́ Lua lɛ́ yáwanɔoo, aà náaikɛa mɛ́ ỉ mɔò. 5 Ma yã́pi dỉlɛ kɛ́ aaɔ yekɔ̃i yã́iɛ, yeakɔ̃i
pɔ́ ỉ bɔ nɔ̀sɛpua ń làasoodaadoũo ń luanaaikɛa mɔafilisaio guu. 6 Gbɛ̃eɔ pã̀alɛ yã́piɔnɛ aa
pɛ̀lɛ yã́ àisai bɔlɛau. 7 Aa ye wàɔ dɛ Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ũ, ãma aa yã́ pɔ́ wàlɛ o dɔ̃o ge yã́
pɔ́ wà zɛ̀wàɔ.

8 Wá dɔ̃ ikoyãpi maa, tó gbɛ̃́ lɛ́ zỉkɛwà a zɛ́u, 9 asa wá dɔ̃ kɛ́ Lua i ikoyã dilɛ gbɛ̃maa
yã́io, sema yãdansaiɔ ń swã́gbãadeɔ ń lousisinsaiɔ ń duunkɛnaɔ ń luayãdansaiɔ ń dṹnia
gbɛ̃́ɔ ń de ń dao dɛnaɔ ń gbɛ̃dɛnaɔ 10 ń gbãsỉkɛnaɔ ń gɔ̃ɛ pɔ́ aaỉ gbãsỉkɛ ń ń gɔ̃ɛ deeoɔ ń
gbɛ̃nazỉnyianaɔ ń ɛɛdeɔ ń yãdɔmadeɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aaỉ bɔ yã́zɛde kpɛɔ píi. 11 Yã́zɛdepi mɛ́ baona
gawide pɔ́ Lua Báaade gɔ̃̀mɛɛ zỉ́ ũ.

Lá Lua gbɛ̃kɛkɛ̀ Pɔluɛ

12 Ma Kilisi Yesu wá Dii pɔ́ ma gba gbãa sáaukɛ̀, asa à ma náaikɛ̀ à zỉdàmɛɛ. 13 Ma aà
tɔbɛ̃ɛsỉ yãa, ma ỉadà aà gbɛ̃́ɔwa,† ma gbãablèmá. N̄ beeo à wɛ̃nadɔ̃̀mɛɛ, asa má kɛ̀ wɛ́siakɛ
ń aà náaikɛsaio guuɛ. 14 Ɔ wá Dii Kilisi Yesu gbɛ̃kɛkɛ̀mɛɛ zɔ̃ɔ, a tò ma a náaikɛ̀, míɔ ye gbɛ̃́i
naawa guu. 15 Yã́ɛ bee sỉana vỉ wà sí. Kilisi Yesu mɔ̀ dṹnia guu duunkɛnaɔ suabaa yã́iɛ.
Mapi, ma pɔ́ mɛ́ dɛ dãɔla, 16 ɔ̃ Lua ma wɛ̃nagwà, kɛ́ mɛna zɔ̃ɔ pɔ́ Kilisi Yesu kɛ̀ ń ma gbɛ̃́
pɔ́ ma duuna dɛńlao bɔ gupuau seela ũ gbɛ̃́ pɔ́ aa aà náaikɛ aa wɛ̃ni láasai eɔnɛ. 17 Lua
mɛ̀ndona, gɔɔpii Kía pɔ́ lí gao mɛ́ wỉli e ń wɛ́oo mɛ́ aɔ bɛɛɛ vỉ ń gawio gɔɔpii, ãmi.

* **1:2** Zỉn 16.1 † **1:13** Zỉn 8.3, 9.4-5

18 Ma nɛ́ Timɔtee, lá wà dɔ̀aa ãnabikɛkɛ̀ n yã́ musu, málɛ yã́pi danɛ kɛ́ ǹyɔ̃ kũa, ní zɪ̀
maa kaò 19 luanaaikɛa guu ń làasoodaadoũo. Làasoodaadoũ lí kɛ gbɛ̃eɔnɛ yãe ũo, ɔ̃ an
luanaaikɛa ì ɔ̃̀ɔkpa. 20 Imɛnɛ ń Alɛsãndao kú ń guu. Ma ń kpá Setãuwa‡ kɛ́ aaɔ dɔ̃ wɪ̀li dɔ́ɛ
ń Luaoo.

2

Lousisia

1 Too, gɪ̃a sɛ́ia málɛ lɛdama à wabikɛ gbɛ̃́piiɛ, à zɛ́ gbɛanɛ́, à kulɛkɛnɛ́ Luaɛ ń sáaukpaao.
2 A wabikɛ kíaɔnɛ ń gbãadeɔ píi, kɛ́ wà e wàɔ ku aafia yãkelesai luayãmanaɔ ũ, wá kua iɔ
gbia. 3 Bee mɛ́ maa, ì ka Lua wá Suabanagu. 4 A ye gbɛ̃́pii suaba, aai sɪ̃ana dɔ̃. 5 Asa Lua
mɛ̀ndoɛ, mɛ́ kɔ́ɔ kú mɛ̀ndo Lua ń gbɛ̃nazɪ̃naɔ zãnguo, ɔ̃n gbɛ̃nazɪ̃na Kilisi Yesu ũ.* 6 A azɪ̃a
kpà gbɛ̃́pii fĩabobɔ ũ a gɔɔwa, Lua pɔeãpi seela ũ. 7 Ayãmɛto Lua ma dilɛ a kpàwakɛna ũ,
a zɪ̃na ũ, mà a zɛ́ sɪ̃ande da buipãleɔnɛ.† Sɪ̃ana málɛ o, i kɛ ɛɛ no.
8 Má ye gɔ̃ɛɔ lousisi gu ń guo píi, aa ɔsɛ musu‡ gbãsɪ̃sai, pɔkũma ń lɛkpaao sai. 9 Má ye lɔ
nɔɛɔ ńzɪ̃a kɛkɛ a zɛ́wa yɔ̃̀ɔsai zɪ̃amɔnɛ sai. I kɛ ń mɪ̀ yɔ̃̀de tãao ge vua ń òso nɔamblebɔɔ ge
zwã̀a ɔdeɔ no.§ 10 Aa ńzɪ̃a kɛkɛ ń maakɛao, lá a maa nɔɛ lousisinaɔ kɛwa. 11 Nɔɛɔ yãdada
kílikili, aa misiilɛ yã́pii musu. 12 Mili we nɔɛɔ yãdàda gɔ̃ɛɔnɛ ge aaɔ iko vɪ̃máo, sema aaɔ
ku kílikili. 13 Asa Adamu ɔ̃ Lua kɛ̀ sɛ́ia, a gbɛa Ɛva.* 14 I kɛ Adamu wa sã̀sãokeo, nɔɛ wa sã̀sã,
à sɪ̃ duunau.† 15 Tó nɔɛ wɛtã̀ ń luanaaikɛao ń yea gbɛ̃́ɔzio ń kuaadoakɛo zɪ̃amɔnɛ sai, ali
nɛ'i aafia.

3

Gbɛ̃zɔ̃ɔ ń dɔnlɛdeɔ

1 Yã́ɛ bee sɪ̃ana vɪ̃: Tó gbɛ̃́ ye kɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, àlɛ zɪ̃ maa nidɛ. 2 Gbɛ̃zɔ̃ɔ líɔ ku tàaesai
nɔmɛndode ũ, laaide ũ, ɪ̃ɔ azɪ̃a kũa dɔ̃ gbɛ̃́ dɔ̀ɔde ũ, nibɔfɔ̃na ũ, gbɛ̃́ pɔ́ a fɔ̃ yãdanɛ́ ũ. 3 Asu
àɔ dɛ igbɛ̃na ge gbɛ̃́ pãsɪ̃ ũo. Aàɔ dɛ nɔ̀sɛdoũde yãkelesaide ũ. Ɔa su dɔaaèo. 4 Aàɔ a ua kũa
dɔ̃, aà nɛ́ɔ lí misiilɛ̀ɛ aaliɔ aà ɔtondɔkɪ̃i gwa.* 5 Asa tó gbɛ̃́ a ua kũa dɔ̃o, kpelewa a fɔ̃ ɔlia
Lua gãlideɔzii? 6 Asu àɔ dɛ gbɛ̃́ dafuna ũo, kɛ́ asu ɪ̃́anadã, i azɪ̃a dayãu lán Ibiisiwao yã́i.
7 Aà tɔ́ àɔ na Yesusaideɔ kɪ̃́i lɔ, kɛ́ wasu aà tɔ́'ɪ̃isi, i zu Ibiisi bauo yã́i.
8 Màa lɔ dɔnlɛdeɔ aaɔ dɛ gbɛ̃́ gbiaɔ ũ. Aasu wàɔ dɛ lɛplaadeɔ ũo. Wɛ̃ yã́ su dɔaanɛ́o. Aasu
wàɔ dɛ ɔwɛɛlɛmbɛ̃ɛɔ ũo. 9 Aaɔ Yesu yã́ kũa ń làasoodaadoũo. 10 Wà ń yã́ gwa gɪ̃a, tó wi yãe
emáo, wi gbasa ń dilɛ dɔnlɛdeɔ ũ. 11 Màaɛ ń nɔɛɔ. Aaɔ dɛ nɔɛ gbiaɔ ũ, laaideɔ ũ, aaɪ̃ɔ náai vɪ̃
yã́pii guu. Aasu wàɔ dɛ gudɛnaɔ ũo. 12 Dɔnlɛde àɔ dɛ nɔmɛndode ũɛ, aàɔ a ua ń a nɛ́ɔ kũa
dɔ̃. 13 Gbɛ̃́ pɔ́ zɪ̃kɛ̀ a zɛ́wa, ì zɛkɪ̃i maa e, aà sɔ̃ iɔ dilɛa a Kilisi Yesu náaikɛa guu maamaa.
14 Baa kɛ́ málɛ yã́piɔ onɛ, má dɪ̃lɛ má mɔ́ n gwai tia. 15 Tó ma mɔa su lɛ́ gɛ̃gɛ̃ɛ, má ye ǹyɔ̃
dɔ̃ lá a maa wàɔ ku Lua uadeɔ ũɛ. Wámɛ wá Lua bɛ̃́ɛ gãlideɔ ũ, sɪ̃ana zɪ̃́mpɛlɛ ń a gbãa'ekɪ̃io
ũ. 16 Lua asiiyã pɔ́ bɔ̀ gupuau zɔ̃ɔ sɪ̃anaɛ:
A mɔ̀ gbɛ̃nazɪ̃na ũ,
Lua Nisɪ̃na aà sɪ̃andekɛ ɔ̀lɔnɛ́,
malaikaɔ aà è.
Wà aà yã́ waasokɛ̀ buiɔ guu,
wà aà náaikɛ̀ dṹnia guu,
Lua aà sɛ̀ tàò a kɪ̃́i gawi guu.

‡ **1:20** 1Kln 5.5 * **2:5** Zɪ̃n 4.12 † **2:7** 2Tim 1.11 ‡ **2:8** Bɔa 9.29 § **2:9** 1Piɛ 3.3 * **2:13** Daa 2.7, 21-22
† **2:14** Daa 3.1-6 * **3:4** Tit 1.6-8

4

Tɛ̃ yá̃

1 Lua Nisi̋na ò wásawasa, gɔɔgbɛzãzi̋ gbɛ̃eɔ pãkpa Yesu zɛ́i, aai tɛ sá̃sãyã pɔ́ tá̃a ı̏ ɛɛdeɔ
da a oauzi. 2 Ɛɛde mɔafilide pɔ́ vãi lí kȁadańlaoɔ mɛ́ aa ń sãsã. 3 Aai̋ gí gbɛ́̃ɔnɛ aa nɔsɛ aa
zãkɛ, mɛ́ aai̋ blɛ tɛ́̃nɛ́, blɛ pɔ́ Lua kɛ̀ a náaikɛna pɔ́ aa si̋ana dɔ̃ɔnɛ aa ble ń a sáaukpaao.
4 Pɔ́ pɔ́ Lua kɛ̀ pii maaɛ.* Wásu a kee tɛ̃boo,† wà ble ń aà sáaukpaao, 5 asa Lua yá̃ ń wá
wabikɛao gbãbɔ̀ɛ̀.

Kilisi Yesu zi̋kɛn maa

6 Tó n yá̃piɔ dà n gbɛ́̃ɔnɛ, ńyɔ̃ɔ dɛ Kilisi Yesu zi̋kɛn maa ũ, asa ńlɛ nzi̋a gwa ń Yesu yá̃o,
ń tɛ́ yãmaa pɔ́ wa dànɛi. 7 Mikɛ̃ fɛlɛkaa fı̃ pɔ́ lí kpaai̋ ń Lua yá̃oowa. N nzi̋a toto, kɛ́ ǹyɔ̃ dɛ
luayãmana ũ. 8 Mɛtotoa ài vi̋ yɔɔ, ãma dɛa luayãmana ũ ài vi̋ yá̃pii guuɛ, asa bee ı̏ mɔ́ ń
wɛ̃nio gbã ń ziao. 9 Yá̃pi si̋ana vi̋, à kà wà si ɔplapla, 10 wí zi̋kɛ wà dɛ̃ɛka a musu. Wá wɛ́
dɔ Lua bɛ́̃ɛzi. Ɔmɛ gbɛ́̃pii Suabana ũ, azaiasa aà náaikɛnaɔ.
11 Yá̃piɔ dilɛnɛ́, ní dadanɛ́. 12 Nsu to wà saka n ɛ̀waasokɛguo. To n kua zɛ'ɔlɔ Yesudeɔnɛ
yã'oa ń yãkɛao ń yeakɔ̃io ń luanaaikɛao ń kua gbãsi̋saio guu. 13 E màɔ mɔ́, wɛtã ń Lua
yá̃ kyokɛao, ní danɛ́, ní lɛdaomá. 14 Gba pɔ́ Lua dànɛ gɔɔ pɔ́ wà ãnabikɛkɛ̀ n yá̃ musu, mɛ́
gbɛ̃zɔ̃ɔ ɔnàma, ńsu niazi̋kpaio. 15 Laaidɔ yá̃piɔwa, ní mɛkpawà, gbɛ́̃pii i n gɛa'aɛ e. 16 N
nzi̋a yá̃ ń n yãdanɛo tàasika. Zɛ súsu ń yá̃piɔ. Tó ń kɛ̀ màa, ńyɔ̃ nzi̋a suaba ń gbɛ́̃ pɔ́ aalɛ
swá̃sɛ n yá̃iɔ.

5

Gyaaɔ ń dɔaanaɔ

1 Nsu maezɔ̃ɔ leleo.* Lɛdawà n mae ũ, ní da ɛ̀waasoɔwa n vi̋i ń n dãunaɔ ũ. 2 Lɛda
nɔɛzɔ̃ɔwa n da ũ, ní da nɔgbãa ge wɛ́̃ndiawa n dãe ũ làasooplasai.
3 Gyaa gbɛ̃andoɔ kpɛla. 4 Tó gyaa nɛ́ɔ ge tɔũnaɔ vi̋, aa ń daɛɔ gwaa dada gi̋a, aai fı̃abo
ń maeɔ ń ń daɔnɛ, asa bee ı̏ ka Luagu. 5 Gyaa gbɛ̃ando wɛ́ ı̏ɔ dɔ Luazi, ı̏ wɛtã lousisia ń
wabikɛaowa gwãasi̋na ń fãanɛo. 6 Gyaa pãpá̃kɛnaá gɛɛ, baa tó a bɛ́̃ɛ. 7 Yá̃piɔ danɛ́, kɛ́ wasu
ń tàae eo. 8 Tó gbɛ́̃ lɛ́ a daɛɔ gwao, atɛ̃sa aà uadeɔ, à bɔ̀ Lua yá̃ kpɛɛ, Yesusaide dɛaàla. 9 Nɔɛ
pɔ́ dɛ wà da gyaaɔ guun kɛ: Nɔɛ pɔ́ kà wɛ̃̀ bàaɔ̃ mɛ́ à zãkɛ̀ gɛ̃n do, 10 wi̋ɔ aà dɔ̃ maakɛna ũ,
nɛgwan maa ũ, nibɔfɔ̃na pɔ́ Lua gbɛ́̃ɔ gbá pi̋pi ũ, taasideɔ dɔnlɛde ũ, nɔɛ pɔ́ mɛkpà maakɛa
píiwa ũ. 11 Nsu gyaa nɔgbãaɔ dauo, asa tó an gɔ̃ nidɛa fɛ̀lɛ, an naa Kilisiwa a busaɛ, aaiɔ
ye zãkɛ, 12 aai ńzi̋a dayãu, kɛ́ aa lɛ́ pɔ́ aa gbɛ̃̀ɛ̀ yãa gbòo yá̃i. 13 Bee gbɛa aai̋ pá̃kɛ dada, aai̋ɔ
bɛbɛ wàɔ ualɛkɛ. I kɛ màaden ń ũ adoo, aai̋ gɔ̃ gbɛ̃pen gudɛnaɔ ũɛ, aai̋ yá̃ pɔ́ dɛ wà oo o.
14 Ayãmɛto má ye gyaa nɔgbãaɔ zãkɛ, aai nɛ'i, aai laaidɔ bɛwa, kɛ́ aasu wá ibɛɛɔ gba zɛ́ aa
wá tɔbɛ̃ɛsio yá̃i. 15 An gbɛ̃eɔ bɔ̀ tɛ Setãuzi kɔ̀. 16 Tó Yesudee gyaaɔ vi̋ a bɛ, aàli dɔńlɛ. Asu to
aa gɔ̃ gãlideɔnɛ aso ũo, kɛ́ aa e dɔ gyaa gbɛ̃andoɔlɛ yá̃i.
17 Gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ ı̏ dɔaa a zɛ́wa kà wà fı̃aboɛ̀ lɛɛ pla, atɛ̃sa gbɛ́̃ pɔ́ waasokɛa ń yãdaanɛ́o ãia vi̋.
18 Wà yá̃ɛ bee kɛ̃̀ láu wà mɛ̀: A̋suli lɛsɔkpa zu pɔ́ lɛ́ pɔgbɛ̃ɛo.† Wà mɛ̀ lɔ: Zi̋kɛna kà à a asea e.‡
19 Nsu gbɛ́̃ pɔ́ mɔ̀ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ káalao yá̃ sio, sema seeladeɔ kà gbɛ̃ɔn pla ge àaɔ̃ bàasio.§ 20 Gbɛ́̃
pɔ́ duunakɛ̀ɔ gba laai gbɛ́̃pii wáa, kɛ́ vi̋a e gbɛ́̃ ki̋niɔ kú̃. 21 Ma nanɛ Lua ń Kilisi Yesuozi ń
malaika pɔ́ à ń sɛ́ɔ, ǹyɔ̃ yá̃piɔ kũa gbɛ̃e tɛ̃bosai. Nsu yãe kɛ gbɛ̃ɛɛ ublembɛkɛa yá̃io. 22 Nsu
wã ɔna gbɛ́̃wa ǹ aà dazi̋uo. Nsu to n lɛ́ àɔ ku gbɛ̃e duunauo. Nyɔ̃ nzi̋a kũa gbãsi̋sai. 23 Nsu
í pã mi ado lɔo. Ni̋li vɛ̃ɛ ga yɔɔ n nɔ̀sɛ ń n gyá̃kɛa mɔ̀ɔmɔɔ yá̃i.

* 4:4 Daa 1.31 † 4:4 Maa 7.19 * 5:1 Lev 19.32 † 5:18 Iko 25.4, 1Kln 9.9 ‡ 5:18 Luk 10.7 § 5:19 Iko
19.15

24 Gbɛ̃eɔ duuna ì bɔ gupuau e wàɔ gɛ́ a yãkɛkɛińnɔ, gbɛ̃eɔ pɔ́ sɔ̃, ìli bɔ kpaao. 25 Màa lɔ
maakɛa ì bɔ gupuau, baa a pɔ́ wi eo a e gɔ̃ ulɛao.

6

1 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ zɔ ũɔ ń diiɔ dilɛ gbia, aai misiilɛnɛ́ yã́pii guu, kɛ́ wasu Lua tɔ́ ń yã́ pɔ́ wi danɛ́o
bɛ̀ɛboo yã́i. 2 Gbɛ̃́ pɔ́ an diiɔ dɛ Yesude ũɔ su dɔ́ɛmá kɛ́ aa dɛ kɔ̃gbɛ̃ɔ ũ yã́io. Aa zɔblenɛ́
maamaa, asa gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ń zì baa bleɔ dɛ Yesudeɔ ũɛ, an gbɛ̃́ yenzideɔ ũ. Yã́piɔ danɛ́, ní
lɛdaomá.

Yea ɔ̃ai

3 Tó gbɛ̃e lɛ́ yãpãle danɛ́ mɛ́ i zɛ ń wá Dii Yesu Kilisi yã́ sìandeo ń wá zɛ́ yãdanɛoo,
4 yɔ̀ɔdeɛ, a yãe dɔ̃o, lɛkpaa gii ń yãgwaa láasaio aà kũ̀ gyã ũ. Yã́ beeɔ ì to gbɛ̃́ɔ wɛdɔkɔ̃ɛ,
aaì sòlekɛ, aaì kɔ̃ sɔ̃́sɔ̃, aaì làasoo vãi sɛ́ ń kɔ̃o, 5 aaìɔ kĩ́iwãi vì. Gbɛ̃́piɔ làasoo kolea, sìana
pìlimá, aaìɔ e lousisiaá ɔwɛɛlɛzɛɛ. 6 Lousisia ài zɔ̃ɔ sìana, tó gbɛ̃́ zɛ̀ ń pɔ́ pɔ́ á vìo. 7 Wi mɔ́ ń
pɔeo dṹnia guu lao, mɛ́ wá e tá ń pɔeoo. 8 Tó wá pɔblea ń pɔkasaɔ vì, bee mɔ̀. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ ye gɔ̃
ɔde ũɔ ì ńzìa da yɔ̃a bau. Pɔ́ nidɛa mìsai kaide ì gɛ̃ńgu, i ń kpálɛ músi ń kaalɛo guu. 10 Yea
ɔ̃ai mɛ́ yãvãi pii zĩ́na ũ. Gbɛ̃eɔ lɛ́ a kɔ̃dɛ e aa gɛ̀ zà̀ò Yesu zɛ́wa, aa wãwã zɔ̃ɔ kpà ńzìai.

Dɛ̃ɛ maa ká

11 Lá Lua gbɛ̃́n n ũ, bàalɛ yã́piɔnɛ, ní tó yãmaa líɔ dɔaanɛ ń yã́ pɔ́ zɛvì Luaɛo ń aà
náaikɛao ń yea gbɛ̃́ɔzio ń mɛnao ń nɔ̀sɛniɛo. 12 Dɛ̃ɛ maa ká n Yesu náaikɛa guu, ní wɛ̃ni
láasai e, asa ɔ̃ Lua n sisiwà gɔɔ pɔ́ n lɛ́ maa gbɛ̀ɛ̀ bíla wáa. 13 Ma nanɛ Lua pɔ́ ì wɛ̃ni kpa
pɔ́piiwazi ń Kilisi Yesu pɔ́ yãmaa ò Pɔ̃nsi Pilatiɛo,* 14 ǹyɔ̃ yã́ pɔ́ wa dìlɛnɛ kũa sãasai tàaesai
e wá Dii Yesu Kilisi mɔ́zì. 15 Gbãade mɛ̀ndona Báaade, kíaɔ Kía, diiɔ Dii mɛ́ a Kilisipi bɔ
a gɔɔwa.† 16 Ɔmɛ lí gao ado, ìɔ ku gupua pɔ́ wìli fɔ̃ sɔ̀io guu.‡ Gbɛ̃e i wɛsiaàlɛo, wa fɔ̃ seo.§
Ɔmɛ gawi ń gbãao vì gɔɔpii, ãmi.
17 O dṹnia tiaɛ bee ɔdeɔnɛ aasu ìanadão. Aasu gbãa'e ɔda náaisaiwao, aa gbãa'e Lua
pɔ́ ì pɔ́pii kpáwá zɔ̃ɔ wà pɔnakɛòwa. 18 Onɛ́ aa maakɛ, maakɛa i tɔ̃́má. Aaɔ dɛ gbadanaɔ ũ,
aaiɔ gbɛ̃kɛ vì. 19 Beewa aa kũ̀sũa maa di ńzìaɛ àizãna pɔ́ ũ,* aai wɛ̃ni pɔ́ dɛ wɛ̃ni ũ sìana e.
20 Timɔtee, kàeda yã́ pɔ́ Lua nànɛ n ɔzìi. Ɛ dṹnia yã́ giiɔnɛ ń yãwaaipaa pɔ́ wì mɛ dɔ̃aɛo.
21 Gbɛ̃eɔ zɛ̀ò, ɔ̃ aa pà̀alɛ Yesu zɛ́ɛ.
Lua gbɛ̃kɛkɛɛ́.

---

* **6:13** Zãa 18.36-37 † **6:15** Zia 19.16 ‡ **6:16** Soũ 104.2 § **6:16** Bɔa 33.20 * **6:19** Mat 6.20

TIMƆTEE LÁ PLAADE
Yấ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Pɔlu lá plaadepi kɛ̃̀ Timɔteeɛ za Lomaɛ (1.17). Wà wɛtɛ̃amɔ̀ Pɔluɛ we pãsĩ̀pãsĩ̀ (2.9), a ku yooyea (4.10, 16). A kà a zĩ̀ láaa (4.6), ɔ̃ àlɛ lɛda a ĩ̀wa yenzidewa (1.2).

A nà Lua sáaukpaawa Timɔtee yeanzi ń aà luanaaikɛao yấ musu. Wɛtɛ̃a ń taasio ń íbɛlɛ pɔ́ wĩ̀ sɛ́ ń baonakpanaɔ yấi à lɛdà Timɔteewa aà zɛ gbãa, aà taasikɛanɔ Kilisi zĩ̀gɔ̃ maa ũ (1.3-2.13). A òɛ̀ aà mikɛ̃ gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ̀ɔ gbɛ̃́ɔ lɛwɛɔ yấwa, asa aaĩ̀ɔ yãkpaanlaɔ lɛkpaakɛkɛ ń gbɛ̃́ɔɛ, ɔ̃ aaĩ̀ n luanaaikɛa ɔ̃̀ɔkpa. A òɛ̀ aà a ɔlɛsɛ, aà zɛ ń Lua yấ pɔ́ a dàda za a ɛ̀waasogɔɔo (2.14-4.5). Lápi láakĩ̀i Pɔlu azĩ̀a yấɔ bɔɔlɛkɛ̀ɛ̀, lá a ku ga lɛ́zĩ̀ Loma, ãma a dɔ̃ kɛ́ Lua a a suaba e a gɛ kaò aà kpalau musu.

Pɔlu dɛ̃ɛ maa nɛ̀ à baonakpà e a lɛ́wa (4.7), ɔ̃ à tɛkpà lápi kyokɛnaɔgu aa dɛ̃ɛ doũpi ká ń luanaaikɛao ń mɛnao ń yeańzio vĩ̀akɛa ibɛɛɔnɛ sai.

Pɔlu tɛ́kpaa Timɔteegu

1 Mámɛmaa Kilisi Yesu zĩ̀na Pɔlu lá Lua yeiwa wɛ̃ni pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀ Kilisi Yesupi guu yấi,
2 ma láɛ bee kɛ̃̀nɛ, ma nɛ́ yenzide Timɔtee.* Mae Lua ń wá Dii Kilisi Yesuo gbɛ̃kɛkɛnɛ ń
sùuuo, aai n gba aafia.
3 Ma sáaukɛ̀ ń ma deziɔ Lua pɔ́ mi kúlɛɛ̀ ń nɔ̀sɛpuaoo, asa n yấ ĩ̀ɔ dɔmagu láasai ma
wabikɛa gwãasĩ̀na ń fãanɛo guu. 4 Tó wɛ́'i pɔ́ bɔ̀ma yấ dɔ̀magu, mi n bɛɛkɛɛ, míɔ ye wà
wɛsikɔ̃lɛ, kɛ́ ma pɔna e kɛ zài. 5 N luanaaikɛa ń nɔ̀sɛmɛndoo ĩ̀ɔ dɔmaguɛ. N dazi Loisi ń n
da Ɛnisio Lua náaikɛ̀ màa, mɛ́ má dɔ̃ sɛ́asã ńlɛ Lua náaikɛ màa sɔ̃.
6 Ayãmɛto málɛ dɔngu, fɛlɛ zɛ ń gba pɔ́ Lua dànɛ gɔɔ pɔ́ ma ɔnàmao, 7 asa Nisĩ̀na pɔ́ ĩ̀ wá
gba gbãa, ĩ̀ to wàɔ yekɔ̃i, ĩ̀ to wàɔ laai vĩ̀ ɔ̃ Lua kpàwá, i kɛ nisĩ̀n fooo no. 8 A yấi ńsu widɛ
ń wá Dii yã'oanɛ́oo, mɛ́ ńsu widɛ ma gbɛ̃́ pɔ́ wà ma dakpɛu aà yấi yấ musuo. Taasi pɔ́ wĩ̀
kɛ aà baokpaa yấi kɛmanɔ ń Lua gbãao. 9 Ɔmɛ wá suabà, à wá sisi, wa gɔ̃ aà pɔ́ ũ. I kɛ yấ
pɔ́ wá kɛ̀ yấi no, aàzĩ̀a pɔeã yấiɛ, ń gbɛ̃kɛ pɔ́ a kɛ̀wɛ̃ɛ naa Kilisi Yesuwa zadɔ̃ gɔɔ i daalɛoo.
10 Gbɛ̃kɛpi bɔ̀ gupuau wá Suabana Kilisi Yesupi mɔa guu sa. A ga iko bãdɛ̀, à wɛ̃ni ń kua
gɔɔpiio bɔ̀wɛ̃ɛ gupuau a bao pɔ́ wĩ̀ kpa guu. 11 Lua ma dilɛ a zĩ̀na ũ mà baopi kpàwakɛ, mí
danɛ́.† 12 A yấi málɛ taasiɛ bee kɛi, ãma wí lí ma kũo, asa má gbɛ̃́ pɔ́ ma aà náaikɛ̀ dɔ̃, mɛ́
má dɔ̃ sɛ́asã kɛ́ a fɔ̃ kàeda yấ pɔ́ à nàmɛɛ ma ɔzĩ̀i e a mɔgɔɔzĩ̀. 13 Nyɔ̃ yấ sĩ̀ande pɔ́ ń mà ma
kĩ̀ipi kũa yấ zĩ̀nda ũ ń luanaaikɛao ń yeakɔ̃io naa Kilisi Yesuwa guu. 14 Kàeda yãmaa pɔ́
Lua nànɛ n ɔzĩ̀i ń aà Nisĩ̀na pɔ́ kú wá guu gbãao.
15 N dɔ̃ kɛ́ Azi bùsudeɔ píi ma vũaaɛ. Fizɛlɛ ń Ɛɛmɔzɛnio kú ń guu. 16 Dii wɛ̃nadɔ̃ Ɔnɛsifɔɔ
bɛdeɔnɛ! Asa à ma nɔ̀sɛ nĩ̀nimɛɛ, a gɛ̃na lɛ́ vĩ̀o, i widɛ ma daakpɛu yấ musuo. 17 Kɛ́ à kà
Loma gɔ̃̀ɔ, à ma wɛɛlɛ e à gɛ̀ bɔ̀a. 18 Dii to Lua wɛ̃nadɔ̃ɛ̀ yấkpalɛkɛgɔɔzĩ̀. N dɔnlɛ zɔ̃ɔ pɔ́ a
kɛ̀mɛɛ Ɛfɛsɛ dɔ̃ sɛ́asã.

2

Kilisi Yesu zĩ̀gɔ̃ maa

1 Mpi sɔ̃ ma nɛ́, ǹyɔ̃ gbãa ń gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua vĩ̀wanɔ naa Kilisi Yesuwao. 2 Yấ pɔ́ ń mà má ò
dasi wáa na gbɛ̃́ náaide pɔ́ aa fɔ̃ da gbɛ̃pãleɔnɛɔ ɔzĩ̀. 3 Taasikɛmanɔ Kilisi Yesu zĩ̀gɔ̃ maa ũ.
4 Dúnia yấ lí dɔaa zĩ̀gɔ̃ pɔ́ kú zĩ̀lauɛo, kɛ́ aà yấ e ka a diigu yấi. 5 Bakpaaĩ̀na sɔ̃, tó i bàalɛ a

* **1:2** Zĩ̀n 16.1 † **1:11** 1Tim 2.7

zɛ́wao, a fùa eo.* 6 Zɔ̃ɛ pɔ́ zi̇̀ gbãa kɛ̀ mɛ́ ì a baa sɛ́ sɛ̃́ia. 7 Làasookɛ yá̃ pɔ́ má òpiɔwa, asa
Dii a ń gba ɔ̃nɔ apii guu.
8 To Davidi bui Yesu Kilisi pɔ́ bɔ̀ gau yá̃ àɔ dɔngu. Baona pɔ́ mi kpan we. 9 A yá̃i málɛ
taasikɛi. Wà mɔkàa lán dàakɛnawa, ãma wa fɔ̃ mɔka Lua yá̃wao. 10 Ayãmɛto mi yá̃pii
fɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sɛ́ɔ yá̃i, kɛ́ ampiɔ sɔ̃, Lua ń suaba, aai gawi pɔ́ lí láao e naa Kilisi Yesuwa.
11 Yá̃ɛ bee si̇̀ana vi̇̀:
Tó wa gaaàǹɔ, wáɔ kuaàǹɔ.†
12 Tó wa mɛnafɔ̃̀, wáɔ kibleaàǹɔ.
Tó wa lelekpàaàzi,
aàpi a kpáwázi sɔ̃ɛ.‡
13 Tó wá náai vi̇̀o, i̇̀ɔ náai vi̇̀ɛ,
asa a we lelekpa azi̇̀aio.

Dii zi̇̀kɛna maa ń lɛkpaaoo

14 Yá̃piɔ dɔ n gbɛ̃́ɔgu, ní nanɛ́ Luazi aasu lɛkpaa pã kɛ Lua yá̃ musuo. A ài vi̇̀o, ì gbɛ̃́ pɔ́
aalɛ maɔ ɔ̃̀ɔkpaɛ. 15 Ãiakɛ, kɛ́ Lua e n sáaukpa, zi̇̀kɛna pɔ́ ì yá̃ si̇̀ande polonɛ́ wásawasa,
wí lí aà kũ aà zi̇̀ yá̃ musuo ũ. 16 Ɛ yãbɔlɛa pã pɔ́ lí kpaai̇̀ ń Lua yá̃ooɛ. I gbɛ̃́ɔ luayãdasai
kã́fĩnɛ́ɛ, 17 ɔ̃ yá̃ pɔ́ aai̇̀ danɛ́ ì ɔtamá lán sã́nɛwa. Imɛnɛ ń Filɛtio kú ń guu. 18 Aa kɛ̃̀ si̇̀anawa,
aai̇̀ mɛ wà bɔ̀ gau kɔ̀, aai̇̀ gbɛ̃eɔ luanaaikɛa ɔ̃̀ɔkpaonɛ́. 19 Gia ń beeo ɛ̃ pɔ́ Lua dàalɛ zɛa gbãa,
wà yá̃ɛ bee kɛ̃̀wà: Dii gbɛ̃́ pɔ́ dɛ a pɔ́ ũɔ dɔ̃.§ Gbɛ̃́ pɔ́ ì Dii sísi kɛ̃́ yãvãiwa.
20 Uada i̇̀ɔ pɔ́ɔ vi̇̀ dasi. Wà a keeɔ kɛ̀ ń vuao ń ã́nusuo yá̃gbiakɛbɔ ũ, mɛ́ wà a keeɔ kɛ̀ ń
lío ń gi̇̀o yãyɔɔnakɛbɔ ũ. 21 Tó gbɛ̃́ ɔbɔ̀lɛ yá̃ bɛɛɛsai guu, a gɔ̃ yá̃gbiakɛbɔ ũ, Dii zi̇̀kɛbɔ maa
ũ, iɔ ku maakɛa píi sɔu guu. 22 Bàalɛ ɛ̀waaso pɔnidɛaɔnɛ, ní tó maakɛa ń luanaaikɛao ń
yea gbɛ̃́ɔzio ń kua ń kɔ̃o na dɔaanɛ sãnu ń gbɛ̃́ pɔ́ aai̇̀ Dii sísi ń nɔ̀sɛpuaoɔ. 23 Ɔbɔlɛ yá̃ mi̇̀sai
gwaa ń kɔ̃o guu. A dɔ̃a vi̇̀o, mɛ́ ń dɔ̃ kɛ́ ì lɛkpaa inɛ́. 24 A maa Dii zɔ̀blena aàɔ lɛkpaa vi̇̀o.
Aàɔ busaa gbɛ̃́piiɛ, yãdanɛde maa pɔ́ ì gbɛ̃́ fɔ̃́ ũ, 25 i gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a yá̃ sioɔ gba laai busɛbusɛ.
Wi̇̀liɔ dɔ̃o Lua a ń gba nɔ̀sɛlilɛa zɛ́, aai si̇̀ana dɔ̃, 26 aai pili Ibiisi pɔ́ ń kṹ ń a bao à ń dá a
pɔeã guuwa, aai su ń laaiwa.

3

Gbɛ̃nazi̇̀naɔ yãkɛa gɔɔgbɛzãzi̇̀

1 Nyɔ̃ dɔ̃ kɛ́ gɔɔ gbɛzãɛ beeɔ aaɔ zi̇̀'ũ. 2 Gbɛ̃́ɔ zi̇̀a yá̃ a dɔaanɛ́, ɔ̃a a ń sɔ̃ ble. Aaɔ dɛ
waladeɔ ũ, i̇̀andãnaɔ, gbɛ̃sɔ̃sɔ̃naɔ, de ń dao yãmansaiɔ, guluɔ, luayãdansaiɔ, 3 nɔ̀sɛsaideɔ,
awamansaiɔ, gbɛ̃́ tɔbɛ̃ɛsinaɔ, faasaideɔ, ãiapãsi̇̀deɔ, maa ibɛɛɔ, 4 bɔnkpɛdeɔ, làasoosaideɔ
ń yɔ̃̀ɔdeɔ. Aaɔ ye pɔnakɛai dɛ Lua yá̃la. 5 Aai̇̀ lousisi, ãma an yá̃ lí kɔ̃sɛ ń Lua gbãaoo. Kɛ̃́
gbɛ̃́piɔwa. 6 Gbɛ̃́ bee taaɔ ì gɛ̃ nɔɛ pɔ́ lí mi gbãɛoɔzi, aai ikokɛmá. Duuna sadà nɔɛpiɔgu,
dɔ́ɛ'i̇̀i mɛ́ gɔ̃̀nɛ́, 7 aai̇̀ɔ yãdada gɔɔpii, ãma aali si̇̀ana dɔ̃o. 8 Lá Zanɛsi ń Zãblɛsio bɔ̀ Mɔizi
kpɛ,* màa gbɛ̃́piɔ ì bɔ si̇̀ana kpɛ. An làasoo kolea, mɛ́ luanaaikɛn gianaɔnɛ. 9 Aa gɛa'aɛ vi̇̀
lɔo, asa gbɛ̃́pii ń mi̇̀saikɛ dɔ̃, lá wà Zanɛsi ń Zãblɛsio pɔ́ dɔ̃̀wa.

Lua yá̃ ài

10 Mpi sɔ̃ ń tɛmazi, ń ma kua dɔ̃ ń ma yãdanɛo ń yá̃ pɔ́ málɛ yáo ń ma luanaaikɛao ń ma
mɛnakɛao ń ma yea gbɛ̃́ɔzio ń ma zɛa gbãao 11 ń i̇̀a pɔ́ wa dàao ń taasi pɔ́ má kɛ̀o. N yá̃ pɔ́
ma le Antiɔsi ń Ikɔniuo ń Lisitao dɔ̃† ń i̇̀a zɔ̃ɔ daaa pɔ́ má fɔ̃̀o. Dii ma bɔ apii guu.‡ 12 Gbɛ̃́
pɔ́ aa ye wàɔ ku luayãmanaɔ ũ naa Kilisi Yesuwaɔ gí wɛ́tɛ̃a eio. 13 Gbɛ̃vãiɔ ń kɔ̃nideɔ, an
vãi aɔ gbãbɔbɔɛ, aai gbɛ̃́ɔ sã́sã, ampiɔ sɔ̃ aaɔ sã́sãaɛ. 14 Mpi sɔ̃, zɛ ń yá̃ pɔ́ ń dàda ń si̇̀ si̇̀ana

* 2:5 1Kln 9.24-27 † 2:11 Lom 6.8 ‡ 2:12 Mat 10.33 § 2:19 Nao 16.5 * 3:8 Bɔa 7.11-12 † 3:11 Zi̇̀n 13.50,
14.5, 19 ‡ 3:11 Soũ 34.19

ũo. N gbɛ̃́ pɔ́ dàdanɛ́ɔ dɔ̃, 15 asa ń Luayãtaala dɔ̃ za n nɛ́zi̋. A fɔ̃ n gba ɔ̃nɔ, i n ka Kilisi Yesu
náaikɛa pɔ́ ì ń suabawa. 16 Yá̰ pɔ́ kú lápiɔ guu bɔ̀ Lua kı̋i píiɛ. A ài vi̋, asa ì sı̋ana danɛ́, ì ń
ɛɛkanɛ́ ń ɔzi̋, ì ń gba laai, ì lɛdamá yãkɛa a zɛ́wa musu, 17 kɛ́ Lua gbɛ̃́ e àɔ wásawasa kua
maakɛa píi sɔu guu.

4

1 Ma nanɛ Lua ń Kilisi Yesuozi aà ɛa mɔa kpalablei ń aà yá̰kpalɛkɛa ń gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ ń gyaadeɔ
yá̰i, 2 Lua yá̰ waasokɛ, à zɛkɛ̀ i zɛkɛo, wɛtã. N ń lele, ǹ ń gba laai, naɛmá, ní yãdanɛ́ ń mɛna
zɔ̃ɔo. 3 Asa gɔɔe a mɔ kɛ́ gbɛ̃́ɔ we swá̰sɛ yá̰ sı̋andeio. Aa yãdanɛdeɔ kãaańzi ńzı̋a pɔeã́waɛ,
aa yá̰ pɔ́ káńgu danɛ́. 4 Aa gi sı̋anai, aai zɛ ń fı̋ɔ. 5 Mpi sɔ̃, ǹyɔ̃ laai vi̋ yá̰pii musu. Taasi fɔ̃́,
ní baonakpanakɛa kɛ, ní n zi̋ lɛpapa.

Pɔlu kua ga lɛ́zi̋ Loma

6 Ma gɔɔ pà kɔ̀, wa ma au tɔ̃́lɛ sa'o'i ũ tia. 7 Ma dɛ̃ɛ maa nɛ̀, ma bakpaaı̋ pɔ́ Lua dı̋lɛ kɛ̀ ma
bɔlɛi. Ma Yesu yá̰ kṹ a zɛ́wa. 8 Kua maa fùa dilɛa, àlɛ ma dã sa. Dii Yá̰kpalɛkɛn maa mɛ́ a
kpamɛɛ yá̰kpalɛkɛgɔɔzi̋. I kɛ mámɛ má adoo, ń gbɛ̃́ pɔ́ ye aà mɔaiɔ píiɛ.
9 Zɛwɛɛlɛ mɔ́ ma kı̋i kpakpa. 10 Demasi ma to we à tà Tɛsaloni, kɛ́ a ye dṹniai yá̰i. Kɛlɛsã
tà Galati bùsuu, mɛ́ Titu tà Dalamati bùsuu. 11 Luku mɛ́ gɔ̃̀manɔ ado. Maaku sɛ à mɔ sãnu,
asa ì dɔmalɛ maamaaɛ. 12 Ma Tisiki gbàɛ Ɛfɛsɛ. 13 Tó ńlɛ mɔ́, ma ulatao pɔ́ má tò Kaapu bɛ
Toloasi* sɛ́, ní mɔomɛɛ ń ma láɔ, atɛ̃sa a pɔ́ pɔ́ wa kɛ̀ ń báaoɔ.
14 Alɛsãnda sia yãvãikɛ̀mɛɛ maamaaɛ. Dii a yá̰ pɔ́ a kɛ̀pi fı̋aboɛ̀.† 15 Laaikaaàzi, asa à bɔ̀
wá yá̰ kpɛ pãsı̋pãsı̋ɛ. 16 Yá̰kpalɛkɛamanɔ sɛ̃́ia guu gbɛ̃e i zɛmanɔo. Wà ma to we píiɛ. Lua
su ń yá̰pi dao. 17 Dii zɛ̀manɔ à ma gba gbãa, ɔ̃ ma zɛ'è ma baonakpà wásawasa, buipãleɔ
mà píi. A ma bɔ nɔ̀ɔmusu lɛ́zi̋. 18 Dii a ma bɔ yãvãi guu píi, a ma suaba e ma gɛ kaò aà
kpalau musu. Ɔmɛ gawi vi̋ gɔɔpii, ãmi.
19 Fɔkpa Pisii ń Akilasiowa ń Ɔnɛsifɔɔ bɛdeɔ.‡ 20 Elasa gɔ̃̀ Kɔlɛni. Ma Tɔfiũ tò ń gyão
Milɛti. 21 Zɛwɛɛlɛ mɔ́ e buziɛ àɔ ká. Ebulu ń Pudɛo ń Linuo ń Kolodiao ń wá gbɛ̃́ɔ píi
fɔkpàma. 22 Dii àɔ kunnɔ, i gbɛ̃kɛkɛɛ́ ápii.

* 4:13 Zı̋n 20.6 † 4:14 Soũ 62.13 ‡ 4:19 2Tim 1.16-17

TITU
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Tituá Yesudeɛ, ãma Yuda no (Gal 2.1-3). A gɔ̃̀ Pɔlu ı̃wa ũɛ mɛ́ à zı̃ zɔ̃ɔ kɛ̀ Kɔlɛnideɔ ń Pɔluo maakɔ̃ɛ yá̃ musu (2Kln 7.6-16). Pɔlu láɛ bee kɛ̃̀ɛ̀ gɔɔ pɔ́ Titupi ku Kɛlɛtiɛ, à Yesude pɔ́ aa kú ísia gũgũnapiwaɔ yá̃gɛa'aɛzı̃ nàɛ̀ aà ɔzı̃.

Lápi daalɛaá waaso pɔ́ Pɔlu ı̃ɔ kɛnɛ́ yá̃ɛ (1.1-4). Bee gbɛa yá̃ pɔ́ a dı̃lɛ gãli dɔaanaɔnɛɛ (1.5-16). Lɛɛ pla guu à lɛdà Tituwa gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ zı̃kɛńnɔɔ yá̃ musu: Maeziɔ, nɔɛziɔ (à kũ̀ aa yãdada wɛ̃́ndiaɔnɛ), ɛ̀waasoɔ ń zɔɔ (2.1-15). Lɛɛ ààɔ̃ guu à Yesude yãkɛaɔ bɔɔlɛkɛ̀, kɛ́ an kua aaɔ na, aasuli kɔ̃kpaalɛo (3.1-11). Bee gbɛa à lɛdà Tituwa, à fɔkpàmá (3.12-15).

Lápi kyokɛna a e kɛ́ lápi waaso dɛ Titu yá̃ ũ adoo. Yã̀ı̃a pɔ́ Pɔlu ɔ̀ɔá yã̀ı̃a pɔ́ ı̃ɔ Yesudeɔ le mɔ̀ɔmɔɔɔɛ: Yesudeɔ yá̃ɔ zɛ́kalɛa ń dɔaanaɔ yãkɛaɔ ń Yesudepiɔ yãkɛaɔ.

Titu zı̃kɛa Kɛlɛti bùsuu

1 Ma Pɔlu, Lua zɔ̀blena, Yesu Kilisi zı̃na, à ma zı̃ mà gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sɛ́ɔ da a zɛ́u, mí tó
aa lousisia sı̃ana dɔ̃, 2 an wɛ́ iɔ dɔ àizãna pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀ zadɔ̃ gɔɔ i daalɛozi, Luapi lí ɛɛto
sɔ̃o. 3 Yá̃pi bɔ̀ gupuau a gɔɔwa waaso pɔ́ Lua wá Suabana nàmɛɛ ma ɔzı̃ guu, lá a dı̃lɛwa.
4 Mámɛ ma láɛ bee kɛ̃̀nɛ Titu,* ma nɛ'ia Yesu zɛ́ pɔ́ wá kúu sãnu guu. Mae Lua ń Kilisi Yesu
wá Suabanapio gbɛ̃kɛkɛnɛ, aai n gba aafia.
5 Ma n to Kɛlɛti kɛ́ ǹ yá̃ pɔ́ gɔ̃̀ weɔ gɔ̃́gɔ̃, ní gbɛ̃zɔ̃ɔ dilɛ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo lá má ònɛwa. 6 A maa
gbɛ̃zɔ̃ɔ líɔ ku tàaesai nɔmɛndode ũɛ. Aà nɛ́ɔ ı̃ɔ luayãmanaɔ ũ, i kɛ aaɔ dɛ nɛ́ zazaa lalasideɔ
ũ no. 7 Lá dɔaanaá ziiaɛ Lua zı̃ guu, a maa aàɔ dɛ tàaede ge swá̃gbãade ge pɔkũmade
ge igbɛ̃na ge ãiapãsı̃de ge ɔwɛɛlɛmbɛ̃ɛ ũo, 8 sema nibɔfɔ̃na ũ, laaide pɔ́ zɛ̀ ń maakɛao ũ,
gbɛ̃maa pɔ́ a kua adoa mɛ́ a azı̃a kũa dɔ̃ ũ,† 9 gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ súsu ń Lua yá̃ náaideo lá wı̃ danɛ́wa
ũ, kɛ́ à e lɛda gbɛ̃pãlɛɔwa ń yá̃ sı̃andepio, i gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ a yá̃ kpɛɔ ɛɛkanɛ́ ń ɔzı̃.
10 Asa swá̃yãmansaide pɔ́ aaı̃ gbɛ̃́ɔ liaa ń ń yã'oaoɔ dasi, atɛ̃sa Yudaɔ guu. 11 Aaı̃
ua bṹu gbɛ̃́ɔ ɔ̃̀ɔkpa. A maa wà lɛsɔkpanɛ́. Aaı̃ yá̃ pɔ́ dɛ wà danɛ́o danɛ́ ɔbɛ̃ɛ'ea yá̃i.
12 Kɛlɛti bùsu ãnabie mɛ̀ Kɛlɛtiɔá ɛɛdeɔnɛ, wàì pãsı̃ɔnɛ, ye'uiade pɔewonsaiɔnɛ. 13 Yá̃piá
sı̃anaɛ. Ayãmɛto lɛdamá pãsı̃pãsı̃, kɛ́ aa zɛ́sɛ súsu. 14 Aasu laaidɔ Yudaɔ fı̃wao ge gbɛ̃́
pɔ́ kɛ̃̀ sı̃anawaɔ yãdilɛaɔ. 15 Pɔe líɔ gbãsı̃ gbãsı̃saideɔnɛo, mɛ́ pɔe líɔ gbãsı̃sai luayãdansai
gbãsı̃deɔnɛo, kɛ́ an làasoo ń ń nɔ̀sɛo vãi yá̃i. 16 Aaı̃ mɛ wa Lua dɔ̃, ɔ̃ an yãkɛa ı̃ ń ɛɛbo. Lua
ginzideɔnɛ, aali aà yãmao, aali fɔ̃ yãmaae kɛ̀o.

2

Lɛdaa Lua gbɛ̃́ɔwa

1 Mpi sɔ̃, yá̃ pɔ́ ı̃ kpaaı̃ ń yá̃ sı̃ande daanɛ́o onɛ́. 2 O maezɔ̃ɔɔnɛ aaɔ ńzı̃a kũa dɔ̃ gbɛ̃́ gbiaɔ
ũ, laaideɔ ũ. Aa zɛ́sɛ súsu ń yea gbɛ̃́ɔzio ń mɛnao. 3 O nɔɛzɔ̃ɔɔnɛ lɔ aaɔ ku Lua gbɛ̃́ɔ kuawa.
Aasu wàɔ dɛ gudɛna ge vɛ̃ɛ zɔ ũo. Aali yãmaa da nɔgbãaɔnɛ, 4 aali lɛdamá an baade àɔ ye
a zázi ń a nɛ́ɔ, 5 aaɔ dɛ laaideɔ ũ gbãsı̃sai, aa laaidɔ ń nɔzãekɛzı̃wa, an baade misiilɛ a zá̃ɛ,
kɛ́ wasu Lua yá̃ bɛ̃̀ɛboo yá̃i.
6 Lɛda ɛ̀waasoɔwa lɔ aaɔ laai vı̃ yápii guu, 7 ní maakɛa zɛ́ ɔlɔnɛ́. N yãdaanɛ́ àɔ gbia
kolesai. 8 Yázɛde pɔ́ wa fɔ̃ a ɛɛboo danɛ́, wı́ i gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ n kpɛ kṹ, kɛ́ i e vãi ò n yá̃ musuo yá̃i.

* 1:4 2Kln 8.23 † 1:8 1Tim 3.2-5

9 Lɛda zɔɔwa aali misiilɛ ń diiɔnɛ yá̃pii guu, aali yá̃ pɔ́ a káńgu kɛ. Aasuli bɔ ń yá̃ kpɛo.
10 Aasu ń kpá̃i'oo. Aa to aaɔ ń dɔ̃ gbɛ̃́ náaideɔ ũ maamaa, kɛ́ Lua wá Suabana yá̃ pɔ́ wi
danɛ́ e tɛkɛ yá̃pii guu.
11 Asa Lua gbɛ̃kɛ pɔ́ mɔ̀ ń gbɛ̃́pii suabaao bɔ̀ gupuau. 12 Gbɛ̃kɛpi lɛ́ dawɛ̃ɛ wà mikɛ̃ yá̃ pɔ́
i kpaaĩ ń Lua yá̃ooɛ ń dṹnia pɔnidɛaɔ, wíɔ wázĩa kũa dɔ̃ gbɛ̃maaɔ ũ, luayã̀manaɔ ũ dṹnia
tiaɛ bee guu, 13 wíɔ wɛdɔ pɔnakɛgɔɔ pɔ́ wálɛ dá̃i. Ɔmɛ wá Lua zɔ̃ɔ wá Suabana Yesu Kilisi
mɔgɔɔ gawide ũ. 14 A azĩa kpà wá gɛ̃ɛ ũ, kɛ́ à wá bɔ vã̀i píi guu, i wá gbã̀sĩ wolo a gbɛ̃́
yenzideɔ ũ, gbɛ̃́ pɔ́ maakɛa ã̀ia vĩɔ ũ. 15 Yá̃piɔ onɛ́, ní lɛdaomá, ní ń gba laai ń n ikoo píi.
Nsu to gbɛ̃e sakanguo.

3

Wà laaidɔ maakɛawa

1 Dɔ n gbɛ̃́ɔgu aali misiilɛ gbã̀adeɔnɛ ń ikodeɔ,[*] aa ń yã̀ma, aaɔ kú ń maakɛa píi sɔuo.
2 Aasu gbɛ̃e tɔbɛ̃ɛsio. Aaɔ dɛ nɔ̀sɛdoũde yã̀kelesaide pɔ́ busaa gbɛ̃́piiɛɔ ũ. 3 Asa wápiɔ sɔ̃
wá faa vĩ yã̀ao, luayã̀dansaiɔn wá ũ. Wá sá̃sã̀a, wá dɛ pɔnakɛa ń dɔ́ɛ'ĩi píio zɔɔ ũ. Wiɔ ku
nɔ̀sɛvã̀i ń wɛdɔakɔ̃ɛo guu. Wá dɛ gbɛ̃́ giaɔ ũ, wá zakɔ̃u. 4 Kɛ́ Lua wá Suabana gbɛ̃kɛ ń aà
yea gbɛ̃́ɔzio bɔ̀ gupuau, 5 ɔ̃ à wá suabà. I kɛ wá maakɛa yá̃i no, kɛ́ à wɛ̃nadɔ̃̀wɛ̃ɛ yá̃iɛ.[†] A
wá zu'ò, à wá ĩ dafu, a tò wa gɔ̃ gbɛ̃́ dafuɔ ũ ń a Nisĩna 6 pɔ́ a pĩsiwá gbã̀ao Yesu Kilisi wá
Suabana sabai, 7 ɔ̃ yá̃ bɔ̀wanɔ na aà gbɛ̃kɛ yá̃i, wa gɔ̃ aà gbablenaɔ ũ, ɔ̃ wá wɛ́ dɔ àizã̀nai.
8 Yá̃piá sĩanaɛ.
Má ye ǹ ká̃asikɛ yá̃piɔwa maamaa, kɛ́ luayã̀manaɔ e wà mɛkpa maakɛawa. Bee maa, a
ká̃fĩa vĩ gbɛ̃́ɔnɛ. 9 Pã̀alɛ yá̃ mĩsai gwaaɛ ń deziɔ tɔ́ kɔ̃nwɛao ń sòleo ń lɛkpaakɛa Mɔizi ikoyã̀
musuo, asa yã̀pã̀ɔnɛ, aa ká̃fĩa vĩo. 10 Gbɛ̃́ pɔ́ ĩ to wà kɛ̃aa gba laai baa gɛ̃n pla, ní gbasa ǹ
aà yá.[‡] 11 Nyɔ̃ dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ bee taa ɔ̃̀ɔkpà. Duunkɛnaɛ, à azĩa dàyã̀u.
12 Tó ma Aatema ge Tisiki zĩ̀ma, zɛwɛɛlɛ mɔ ǹ ma le Nikɔpɔli, asa ma zɛò mà buziɛble
weɛ. 13 Kɔai kɛ ǹ zɛ́ kũ̀sũa kɛ bùsu ikoyã̀dɔ̃na Zenasiɛ ń Apolooo, kɛ́ pɔe su kɛ̃́sã̀máo. 14 A
maa wá gbɛ̃́ɔ maakɛa dada, aaiɔ kɛ, aai bɔɔlɛ zɛazɛaɔ kɛ, kɛ́ aasu wàɔ ku pã̀o. 15 Gbɛ̃́ pɔ́ wá
sã̀nuɔ fɔkpàma píi. Fɔkpa gbɛ̃́ pɔ́ aa yewázi Yesu zɛ́ guuɔwa. Lua gbɛ̃kɛkɛɛ́ ápii.

* 3:1 Lom 13.1-2, 1Piɛ 2.13 † 3:5 Ɛfɛ 2.8 ‡ 3:10 Mat 18.15-17

FILEMƆƆ
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Filemɔɔá Kɔlɔsi Yesude tɔdeɛ mɛ́ Pɔlu gbɛ̃naɛ (dɔ̀ɔ 1). A zɔe vı̃, aà tɔ́n Onɛziũ, à bàalɛ̀ɛ̀. Oneziũ Pɔlu dɔ̃ gɔɔ pɔ́ wà Pɔlupi dàkpɛuɛ. A gɔ̃ Yesude ũ sɔ̃, ɔ̃ Pɔlu zɛ̀ò à aà kpá̃sã a diiɛ, ɔ̃ à láɛ bee kɛ̃ɛ̀, à wabikɛ̀wà asu aà si zɔ ũ lɔo, sema aà gbɛ̃do ũ naa Kilisiwa guu, asa wı̃ zɔ pɔ́ bàalɛ̀ swá̃gaga pãsı̃pãsı̃ɛ.

Fɔkpaa Filemɔɔwa ń gbɛ́̃ pɔ́ aa kuaànɔɔ gbɛa (1-3), Pɔlu Dii sáaukpà Filemɔɔ luanaaikɛa ń aà ãiao yá̃ musu (4-7). Bee gbɛa à Oneziũ pɔ́ lɛ́ tá a diiwa yã'ò (8-22). Lápi làa ń fɔkpaamáo, wà gbɛ́̃ pɔ́ an tɔ́ kú Kɔlɔsideɔ lá guuɔ è we (Kls 4.10, 12, 14). Aasipu (dɔ̀ɔ 2) tɔ́ kú Kls 4.17 guu lɔ.

Wá è lápi guu lá Pɔlu yã'ò a gbɛ́̃ Filemɔɔɛ busɛbusɛ. I yãe dilɛɛ̀o, i giɛ̀ ń Oneziũ zɔbleaɛo. Ãma à yá̃ dɔ̀aàgu ń gbɛ́̃ pɔ lɛ́ láɛ bee kyokɛɔ píi, Kilisi yeawázi ì tó wá kua dafukũ, ì tó wà kɛ na ń kɔ̃o lɔ.

Pɔlu Filemɔɔ sáaukpaa

[1] Ma Pɔlu, ma gbɛ́̃ pɔ́ wà ma dakpɛu Kilisi Yesu yá̃i ń ma gbɛ̃do Timɔteeo, wámɛ wa láɛ
bee kɛ̃nɛ, wá zı̃kɛndee yenzide Filemɔɔ, [2] ń Yesude pɔ́ aaı̃ kɔ̃ kãaa n bɛɔ ń wá nɔɛ yenzide
Afiao ń wá zı̃kandee Aasipuo. [3] Lua wá Mae ń Dii Yesu Kilisio gbɛ̃kɛkɛnɛ, aai n gba aafia.
[4] N yá̃ ı̀ɔ dɔmagu gɔɔpii ma wabikɛa Luawa guuɛ, ɔ̃ mi aà sáaukpa, [5] asa ma Dii Yesu
náai pɔ́ ńlɛ kɛ bao mà ń n yea Lua gbɛ́̃ɔzio píi. [6] Mi wabikɛwà, kɛ́ n kuawanɔ Yesu zɛ́u a to
n wɛ́ kɛ́̃ báaa pɔ́ wá vı̃ píi naa Kilisiwa guu. [7] Ma gbɛ́̃, n yeańzi ma pɔ kɛ̀na maamaa, à ma
nɔ̀sɛ nı̃nimɛɛ, asa n Lua gbɛ́̃ɔ sɔ̃ dànɛ́ doũ.

Pɔlu awakpaa Filemɔɔɛ Ɔnɛziũ yá̃ musu

[8] Ayãmɛto, baa kɛ́ ma zɛ́ kà naa Kilisiwa mà yá̃ pɔ́ maa ǹ kɛ dilɛnɛ, [9] ń beeo ma
awakpànɛ kɛ́ má yenzi yá̃i. Mapi ma Pɔlu, ma maezɔ̃ɔ ia ń ma daakpɛu tia Kilisi Yesu
yá̃io, [10] ma awakpànɛ Ɔnɛziũ* pɔ́ gɔ̃ ma nɛ́ ũ kpɛ́u la yá̃ musu. [11] A pãnɛ yãa, ãma tia a ài
vı̃wɛ̃ɛ, mpi ń mapio. [12] Ma aà gbàɛma, a dɛ ma sɔ̃ ũɛ. [13] Ma kua kpɛ́u Yesu baokpaa yá̃i
guu, má ye aàɔ ku ma saɛ, kɛ́ aàɔ dɔmalɛ n gbɛu, [14] ãma ma zɛò má yãe kɛ n lɛ́ saio, kɛ́
ńsu yãmaakɛmɛɛ teasio, sema ń pɔeão. [15] Ãɔ Ɔnɛziũ kɛ̃ama yãa gɔɔpla dɛ kɛ́ aà ɛa suma àɔ
kunnɔ gɔɔpii yá̃iɛ. [16] A ɛa àɔ dɛnɛ zɔ ũ lɔo, asa a dɛ zɔa, a dɛ n gbɛ́̃ yenzide ũ naa Kilisiwa
guuɛ. Ma gbɛ́̃ yenzideɛ. Wa n gbɛ́̃ pɔ́ a dɛ n zɔ ũ mɛ́ à gɔ̃ Dii pɔ́ ũ pɔ́ o lɔa?
[17] A yá̃i tò, tó n ma dilɛ n gbɛ́̃ ũɛ, gbãakpaaàzi, lá ńyɔ̃ kpamaziwa. [18] Tó à zɛ̃nɛ yãewa ge
tó a n fĩa kũaɛ, bee gɔ̃ ma yá̃ ũɛ. [19] Ma Pɔlu mámɛ ma yá̃ɛ bee kɛ̃ ń mazı̃a ɔo, má n fĩabonɛ.
Kɛ́ ń ma fĩa kũa n misia ũ, má a yã'o lɔo. [20] Too, ma gbɛ́̃, maakɛmɛɛ Dii yá̃i, ní ma sɔ̃ damɛɛ
doũ wá naa Kilisiwa guu yá̃i.
[21] Ma lakɛ̃nɛ kɛ́ má dɔ̃ ńyɔ̃ ma yãma, mɛ́ ńyɔ̃ kɛ dɛ lá má ònɛa yá̃iɛ. [22] Bee gbɛa pilakı̃i
kɛkɛmɛɛ lɔ, asa má a náai vı̃ Lua a ma bɔɛ́ wabi pɔ́ álɛ kɛwà yá̃i.
[23] Ɛpafa pɔ́ wá sãnu kpɛ́u Kilisi Yesu yá̃i fɔkpàma [24] ń ma zı̃kɛndeeɔ Maaku ń Alisakao
ń Demasio ń Lukuo. [25] Dii Yesu Kilisi gbɛ̃kɛkɛɛ́.

* **1:10** Kls 4.9

ƐBƐLUƆ
Yá̰ pɔ́ kú lá̰ɛ bee guuɔ

Kɛ́ wà íbɛlɛsɛ̀ ń Yesudeɔ, bee mɛ́ tò an gbɛ̃eɔ ye fu, ɔ̃ lápi kɛ̃na lɛ́ tɛ́kpańgu aa zɛ gbãa Dii náaikɛa guu. A mɛ̀ Kilisi zɔ̃ɔ dɛ malaikaɔ ń ãnabiɔla píi, mɛ́ zı̃ pɔ́ a kɛ̀ gbɛ̃́pii yá̰ musu dɛ an pɔ́la píi. Za lápi daalɛawa à mɛ̀ Lua azı̃a ɔ̀lɔwɛ̃ɛ a nɛ́ Yesu Kilisi ũ (1.1-3). Lápi kpaalɛa lɛɛ pla:

A sɛ̃́ia (1.4-10.18) lɛ́ Kilisi dɛa pɔ́piia yá̰ bɔɔlɛkɛ. A̰nabiɔ ɔ̃ a dɛńla adoo (1.1), a dɛ malaikaɔla lɔɛ (1.4-2.18), a dɛ Mɔizi ń Yozueeola (3.1-4.13). A dɛ luabaakuańnɔ káau sa'onkiaɔla (4.14-7.28). A azı̃a kpà sa'obɔ ũ à gà lipãakɔ̃awa gbɛ̃́piiɛ, ɔ̃ bee dɛ sa dasi pɔ́ Isailiɔ ò yãala píi (8.1-10.18). A zɛwɛ̃̀wɛ̃ɛ wà sɔ̃ Luazi, zɛ́ pɔ́ sa'oa pãle i e wɛ̃̀ yãao.

A plaade (10.19-13.17) lɛ́ tɛ́kpawágu wà zɛ gbãa Yesu náaikɛa guu (10.19-39). Wekı̃i luabaakuańnɔ káau luanaaikɛnaɔ yá̰ kúu (lɛɛ 11). A̰lɛ lɛdawá wà wɛ́pɛ Yesu Kilisiwa, kɛ́ wà e íbɛlɛsɛawanɔ fɔ̃ laaàwa (12.1-11). Lɛdama gbɛzãɔ ń gbɛ̃́ɔ gbaa laaio gbɛa (12.12-13.19), lápi kɛ̃na fɔkpàmá à báaadàńgu (13.20-25).

Lua Nɛ́ dɛ malaikaɔla

[1] Lua dɔ̀aa ãnabiɔnɛ yãa dodo dasi, ɔ̃ aa yá̰zɛ ò wá deziɔnɛ dasi, [2] ãma aà Nɛ́ mɛ́ yã'òwɛ̃ɛ
gɔɔ gbɛzãɛ beeɔ zı̃́ sa. Nɛ́pi sabai ɔ̃ Lua dṹnia kɛ̀, a dı̃lɛ ɔ̃mɛ a gɔ̃ pɔ́pii vı̃. [3] Ɔmɛ Lua gawi
tɛkɛa ũ, aà kua ũ zálala. Ɔmɛ pɔ́pii kũa ń a yã'oa gbãao. Gbɛ̃́ɔ duunawoloa gbɛa à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ
musu Zɔ̃ɔde ɔplaai. [4] Lá tɔ́ pɔ́ a blè gbia dɛ malaikaɔ pɔ́a, màa aà zɔ̃ɔ dɛńla lɔ. [5] Lua yá̰ɛ bee
ò malaikaeɛ yãae?

Ma Nɛ́n n ũ, n Maen ma ũ gbã,*
ge mámɛ máɔ dɛ aà Mae ũ,
aàpi iɔ dɛ ma Nɛ́ ũ.†

[6] Kɛ́ Lua tò a yoa mɔ̀ dṹnia guu, à mɛ̀ a malaikaɔ kúlɛɛ̀ píi. [7] Malaikaɔ yá̰ musu à mɛ̀,
i a ı̃waɔ li ı̃́ana ũ,
i a zı̃kɛnapiɔ li tɛ́vua ũ.‡

[8] Aà Nɛ́ yá̰ musu sɔ̃, à mɛ̀:
Lua, ńyɔ̃ɔ zɔ̃lɛa báawa gɔɔpiiɛ,
niɔ n kíakɛ lípana kũa yá̰zɛde ũ.
[9] N ye maakɛai, ń za vãikɛau.
A yá̰i tò Lua, n Lua, n kpa kpalau,
à pɔna pı̃sima dɛ n gbɛ̃́ɔla.§

[10] Wa ò lɔ:
Dii, n tɔɔlɛ kàlɛ ası̃nizı̃,
musuá n ɔzı̃kɛaɛ.
[11] Ampii aa gɛ̃, kási ńyɔ̃ɔ kuɛ.
Aa zikũ lán pɔkasawa,
[12] ní ń koo lán pɛwa,
ní ń lilɛ lán pɔkasawa.
Mpi sɔ̃ ńyɔ̃ɔ doũ gɔɔpiiɛ,
n gɔɔ láaa vı̃o.*

[13] A yá̰ɛ bee ò malaikaeɛ yãae?
Zɔ̃lɛ ma ɔplaai

* **1:5** Soũ 2.7 † **1:5** 2Sam 7.14 ‡ **1:7** Soũ 104.4 § **1:9** Soũ 45.7-8 * **1:12** Soũ 102.25-27

e mà̀ɔ n ibɛɛɔ kɛnɛ n gbadibɔ ũ.†
14 Malaikaɔá zı̃̀kɛnaɔnɛ ḿpii, nisı̃̀na pɔ́ Lua ı̃̀ ń zı̃̀ dɔi gbɛ̃́ pɔ́ aa bɔ ziaɔlɛɛ.

2

Yesu gɔ̃a gbɛ̃nazı̃̀na ũ láwáwa

1 Ayãmɛto wà yã́ pɔ́ wá mà kũ ɔplapla, kɛ́ wásu zã zɛ́wao yã́i. 2 Asa lá ikoyã pɔ́ malaikaɔ
òá sı̃̀anaɛ,* mɛ́ wà ı̃̀abò gbɛ̃́ pɔ́ gı̃̀ mai aa pà̃aɔnɛ a zɛ́wa, 3 tó wi suabaa zɔ̃ɔpi yãda sao, wá
bɔe? Suabayãpi bɔ̀ Dii kı̃́iɛ, ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ mà̀ɔ a sı̃̀anapı̃̀liwàwɛ̃ɛ. 4 Lua suabayãpi seela ɔ̀lɔnɛ́
yãbɔnsaɛɔ ń dabudabu dasi kɛaɔ guu ń a Nisı̃̀na gba pɔ́ a bı̃̀ilɛwɛ̃ɛ a pɔeãwao.
5 I kɛ malaikaɔ ɔ̃ Lua dṹnia zia pɔ́ wálɛ a yã'o nànɛ́ ń ɔzı̃̀o. 6 A ku guei wà mɛ̀:
Bɔ́n gbɛ̃nazı̃̀na ũ kɛ́ aà yã́ ı̃̀ɔ dɔngui?
Bɔ́n aà ũ kɛ́ ni laaidɔwài?
7 N aà kɛ̃̀sã malaikaɔzi gɔɔpla,
n aà kpà kpalau ń gawio ń bɛɛɛo.
8 N tò pɔ́pii misı̃̀ilɛɛ̀.†
Kɛ́ Lua tò pɔ́pii misı̃̀ilɛɛ̀, i a kee to misiilɛaɛ̀ saio. Tia kɛ́wa, wi e pɔ́pii misı̃̀ilɛɛ̀ gı̃̀ao, 9 wá è
Yesu yã́ɛ. Lua aà kɛ̃̀sã malaikaɔzi gɔɔpla, kɛ́ Lua gbɛ̃kɛ guu aà ga gbɛ̃́pii gɛ̃ɛ ũ, ɔ̃ à aà kpà
kpalau ń gawio ń bɛɛɛo ga taasi pɔ́ a kɛ̀ yã́i.
10 Lá pɔ́pii bɔ̀ Lua kı̃́i mɛ́ pɔ́pii dɛ aà pɔ́ ũ, kɛ́ a ye gɛ̃ ń gbɛ̃́ɔ a gawi guu dasi a nɛ́ɔ ũ, à kũ̀
aà to an Suabanki gɔ̃ wásawasa taasikɛa guuɛ. 11 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɔ̃ Lua pɔ́ ũɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ń kɛ
Luapi pɔ́ ũo an de doũɛ. A yã́i tò aà ń sísia a dãunaɔ ũ lí aà wí kũo. 12 A mɛ̀:
Má n yã'o ma dãunaɔnɛ,
má n táasilɛ kɔ̃kãaa guu.‡
13 A mɛ̀ lɔ:
Má aà náai vı̃̀.§
A mɛ̀ lɔ:
Má kɛ́, ń nɛ́ pɔ́ Lua kpà̀aɔ.*
14 Lá nɛ́piɔá gbɛ̃nazı̃̀naɔnɛ, mà̀a aàpi sɔ̃ à gɔ̃̀ gbɛ̃nazı̃̀na ũ láńwa, kɛ́ à ga, i Ibiisi pɔ́ ı̃̀ ga
gba zɛ́ kaalɛ, 15 i gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ vı̃̀akɛ gaɛ aa gɔ̃̀ a zɔɔ ũ e ń wɛ̃ni lɛ́uɔ bo. 16 Sı̃̀ana guu malaikaɔ
ɔ̃ àlɛ ɔdamáo, Ablahaũ buiɔnɛ. 17 A kũ̀ aà gɔ̃ lá a dãunaɔwa yã́pii guuɛ, kɛ́ à gɔ̃ Sa'onkia
sùuude náaide ũ Lua zı̃̀ guu, i gbɛ̃́ɔ duuna kɛ̃́má. 18 Lá à taasikɛ̀ à yɔ̃a fɔ̃̀, a fɔ̃ dɔ gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ
ń yɔ̃ɔlɛ.

3

Yesu dɛ Mɔizila

1 Bee yã́i ma gbɛ̃́ɔ, á gbɛ̃́ pɔ́ Lua á sisi a mɔ aà kı̃́iɔ, à làasookɛ Yesu pɔ́ Lua aà zı̃̀ wá
lousisizɛ Sa'onkia ũwa. 2 A náai vı̃̀ Lua a dı̃̀lɛnaɛ, lá Mɔizi kuò Lua uawa.* 3 Lá uakpana
bɛɛɛ ı̃̀ɔ dɛ uaa, mà̀a Yesu gawi zɔ̃ɔ dɛ Mɔizi pɔ́a. 4 Ua píi a kpana vı̃̀ɛ, mɛ́ pɔ́pii Kalɛnan Lua
ũ. 5 Mɔizi náai vı̃̀ Lua ua zı̃̀kɛna ũ yã́ pɔ́ a mɔ seela ũ. 6 Kilisi sɔ̃, uabelepi nɛ́ɛ. Luapi a ua
nàɛ̀ aà ɔzı̃̀ɛ. Wámɛ wá uapi ũ, tó wá pɔ́ pɔ́ wá wɛ́ dɔi yã́ kũa ń sɔ̃o dilɛa ń pɔnao.

Lua gbɛ̃́ɔ kã́mabokı̃̀i

7 A yã́i lá Lua Nisı̃̀na òwa,
tó a Lua lɔɔ mà gbã,
8 ásu swã́gbãakɛ lá á deziɔ kɛ̀ aa ma yɔ̃
gɔɔ pɔ́ aa bɔ̀ ma kpɛ guwaiwaiuwao.

---

† 1:13 Soũ 110.1 * 2:2 Gal 3.19 † 2:8 Soũ 8.4-6 ‡ 2:12 Soũ 22.23 § 2:13 Isa 8.17 * 2:13 Isa 8.18 * 3:2 Nao 12.7

[9] Baa kɛ́ aa ma yãkɛaɔ è wɛ̃̀ bla,
aa ma yɔ̃ we, aa ma gbãa lɛgwà.
[10] Ɔ ma pɔ pà gbɛ̃́piɔzi,
ma mɛ̀ aaı̃ɔ pãalɛmɛɛ gɔɔpiiɛ,
aa ma yã́ kũao.
[11] Ɔ má ò ń mazı̃ao ń pɔfɛ̃o ma mɛ̀,
aa gɛ̃ ma kã́mabokı̃iuo fá.†
[12] Ma gbɛ̃́ɔ, à laaika á gbɛ̃e su àɔ sɔ̃̀ vãi luanaaikɛsai vı̃ e aà gɛ kɛ̃ò Lua bɛ̃́ɛwao. [13] Gu pɔ́
ı̃ dɔ, i mɛ gbã píi, àɔ lɛdakɔ̃wa, kɛ́ duuna su á gbɛ̃e sã́sã aà swã́ gbãakũo yã́i. [14] Asa Kilisi
gbɛ̃́ɔn wá ũ, tó wá zɛa gbãa mɛ́ wá aà náai vı̃ lá wá vı̃ káauwa e a lɛ́wa. [15] Lá wa òwa,
tó a Lua lɔɔ mà gbã,
ásu swã́gbãakɛ lá á deziɔ kɛ̀
gɔɔ pɔ́ aa bɔ̀ ma kpɛwao.
[16] Deɔ mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua lɔɔ mà aa bɔ̀ aà kpɛɔ ũi, mɛ́ i kɛ gbɛ̃́ pɔ́ Mɔizi ń bɔ́lɛ Egipiɔ bàasio?
[17] Deɔ Lua pɔ pàńzi e wɛ̃̀ blai, mɛ́ i kɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa duunakɛ̀, an gɛ gɔ̃̀ kálɛ guwaiwaiuɔ bàasio?
[18] Deɔ a òné ń azı̃ao aa gɛ̃ a kã́mabokı̃iuo ni, mɛ́ i kɛ gbɛ̃́ pɔ́ gı̃ aà yãmaiɔ bàasio?‡ [19] Wá è
aai e gɛ̃̀uo an luanaaikɛsai yã́i.

4

[1] Lá gɛ̃a kã́mabokı̃iu lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀ gı̃ ku, wà laaika kɛ́ wá gbɛ̃e su kuawào. [2] Asa wa
baona mà láńwaɛ. Yã́ pɔ́ aa màpi i àikɛnɛ́o, kɛ́ aai ma ń luanaaikɛaoo yã́i. [3] Wá gbɛ̃́ pɔ́ wa
yã́pi sı̃ɔ, wi gɛ̃ kã́mabokı̃i pɔ́ Lua a yã'ò guu à mɛ̀:
Má ò ń mazı̃ao ń pɔfɛ̃o ma mɛ̀,
aa gɛ̃ ma kã́mabokı̃iuo.*
A yã́ bee ò, baa kɛ́ à a zı̃ mı̃dɛ za dṹniakalɛgɔɔ, [4] asa wà gɔɔ soplade yã'ò guei wà mɛ̀, gɔɔ
soplade zı̃́ Lua kã́mabò ń zı̃ pɔ́ á kɛ̀o píi.† [5] Wá mà tia à mɛ̀, aa gɛ̃ a kã́mabokı̃iuo. [6] Lá gbɛ̃́
pɔ́ aa baonapi mà káauɔ i gɛ̃uo kɛ́ aai sio yã́i, ɔ̃ a gɛ̃a gɔ̃̀ gbɛ̃pãleɔnɛ. [7] Ɔ Lua ɛ̀a gɔɔdı̃lɛ lɔ wı̃
mɛ gbã, asa à gɛ̃̀gɛ̃ a gbɛa ɔ̃ à Davidi gbà lɛ́ a ò lá wa ò tiawa,
tó a Lua lɔɔ mà gbã,
ásu swã́gbãakɛo.
[8] Tó Yozuee gɛ̃̀ńnɔ kã́mabokı̃ipiu yãa,‡ dɔ̃ Lua i gɔɔ pãle yã'o gbɛzão. [9] A yã́i tò
kã́mabokı̃i gɔ̃̀ Lua gbɛ̃́ɔnɛ. [10] Asa gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̃̀ Lua kã́mabokı̃iu kã́mabò ń a zı̃oɛ, lá Lua
kã́mabò ń a zı̃owa. [11] Lá màaɛ, wà wɛtã wà gɛ̃ kã́mabokı̃ipiu, kɛ́ wá gbɛ̃e su gí Lua yãmai
aà fu láńwao yã́i. [12] Lua yã́ bɛ̃ɛ mɛ́ a gbãa, a lɛ́ na dɛ fɛ̃nda lɛkpɛplaa. I ń zɔ̃ à gɛ̃ nɔ̀sɛkpɛau
e nisı̃nau, ı̃ gɛ̃ gupɛɛkı̃iu e bɔ́ɔu, ı̃ làasoo ń nɔ̀sɛ yã́o gwa. [13] Lua pɔkɛae ulɛaɛ̀o, a kee kpaaɛ̀
guio. Lua pɔ́ wá wá yã́ɔ sɛ́lɛ siuɛ̀, ı̃ pɔ́pii e e a biwà.

Yesu dɛ sa'onkiaɔla

[14] Lá wá Sa'onkia zɔ̃ɔ pɔ́ luabɛ kɛ̃̀aa e Lua kı̃́iu vı̃ Lua Nɛ́ Yesu ũ, wàɔ zɛ́ pɔ́ wá sɛ̀ yã́ kũa
gı̃ũgiũ. [15] Asa wá Sa'onkia pɔ́ a fɔ̃ wɛ̃nadɔ̃wɛ̃ɛ wá gbãasaikɛ guu vı̃. Wà aà yɔ̃̀ láwáwa
yã́pii guu, i duunakɛo. [16] Ayãmɛto wà sɔ̃ Lua gbɛ̃kɛkɛnɛde kpalabaai ń sɔ̃o dilɛa, kɛ́ aà wá
wɛgwa, i gbɛ̃kɛkɛwɛ̃ɛ a gɔɔwa.

5

[1] Wı̃ Lua ua sa'onkia píi sɛ́ gbɛ̃́ɔ guuɛ, wı̃ aà dilɛ ń yãkɛkɛna ũ Lua kı̃́i, iɔ mɔɛ̀ ń gbaɔ, iɔ aà
gbagbanɛ́ ń duuna yã́i. [2] A fɔ̃ dɔ̃ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa sɛ̀sã an dɔ̃saikɛ guuɔ, asa aàpi kú ń gbãasaikɛo

† **3:11** Soũ 95.7-11 ‡ **3:18** Nao 14.26-35 * **4:3** Soũ 95.11 † **4:4** Daa 2.2 ‡ **4:8** Iko 31.7, Yoz 22.4

sɔ̃ɛ. [3] A yɑ̃i sema aà sa'o azĩa duuna yɑ̃ musu, lá ĩ o gbɛ̃ kĩniɔ pɔ́ yɑ̃ musuwa lɔ.* [4] Gbɛ̃e lí
azĩa kpa kpalapiuo. Lua mɛ́ ĩ aà kpá lá à Aalona kpàwa.†
[5] Màa sɔ̃ Kilisi i azĩa kpa sa'onkia kpalauo, Lua mɛ́ aà kpàu à mɛ̀:
Ma Nɛ́n n ũ, n Maen ma ũ gbɑ̃.‡
[6] A ò guei lɔ:
Nyɔ̃ɔ dɛ sa'ona ũ gɔɔpii
lán Mɛkizɛdɛwaɛ.§
[7] Gɔɔ pɔ́ Yesu kú dṹnia guu, à wabikɛ̀ ń wii gbɑ̃ao ń wɛ́'io,* à kulɛkɛ̀ Lua pɔ́ a fɔ̃ à a
si gawaɛ, ɔ̃ Luapi aà yɑ̃mà, kɛ́ ĩ a yɑ̃ da yɑ̃i. [8] Baa ń aà luanɛkɛo, à misiilɛa Luaɛ dàda
a taasikɛa guu. [9-10] Kɛ́ maa pɛ̀ɛwà à làa, Lua aà kpà Sa'onkia ũ lán Mɛkizɛdɛwa, ɔ̃ à gɔ̃̀
suabaa láasai mi ũ gbɛ̃ pɔ́ aalɛ a yɑ̃maɔnɛ píi.

Laaikaa fuai

[11] Yɑ̃ bee musu wá yɑ̃vĩ dasi wà oɛ́, ɑ̃ma a bɔɔlɛkɛa zĩ'ũɛ, asa ili yɑ̃zɛdɔ̃ kpaa lɔo. [12] Á gbɛ̃
pɔ́ a gɛ̃gɛ̃u kɛ́wa, a maa àɔ dɛ yɑ̃danɛdeɔ ũɛ, ɑ̃ma e tia á dɛ wà ɛa Lua yɑ̃ pɔ́ wĩ dada gbɛ̃
dafuɔnɛ daɛ́ lɔɛ. Yɔ̃ mɛ́ kɔ̃sĩánɔ, i ka yɔ̃unableao.† [13] Asa yɔ̃mina píiá nɛ́ɛ, i ka guei yɑ̃zɛde
guuo. [14] Yɔ̃una sɔ̃, gbɛ̃ kàsaa pɔ́ aa dɔ́ɛkɛ̀ɔ̀ɔ pɔ́ɛ. Aa maa dɔ̃akɔ̃ɛ ń vɑ̃io dàda.

6

[1] Ayɑ̃mɛto wà Kilisi yɑ̃ sɛ̃iaɔ kpa saalo, wí gɛ́ aɛ e wà gɔ̃ gbɛ̃ kàsaaɔ ũ. I kɛ wá ɛa mikɛ̃a
yɑ̃ gianaɔwa ge luanaaikɛa daalɛ lɔ no [2] ge da'ilɛ yɑ̃dadaa ge ɔnaama ge gɛɔ vua ge zia
yɑ̃kpalɛkɛa. [3] Wà yɑ̃ beeɔ kpa saalo, wí gɛ́ aɛ, tó Lua wèi. [4] Asa tó gbɛ̃ wɛ́ kɛ̃̀ à Lua gba è,
mɛ́ à baa è Lua Nisĩna guu, [5] tó à Lua yɑ̃ ń dṹnia pɔ́ lɛ́ mɔ́ gbɑ̃ao ĩɛ à a na dɔ̃̀, [6] tó à gbàsa
fù, a zɛ́ kú à ɛa nɔ̀sɛlilɛ lɔo, asa àlɛ Lua Nɛ́ páliwa azĩa lɔɛ, àlɛ widawà gupuauɛ. [7] Tó lou
lɛ́ ma tɔɔlɛwa mɔ̀ɔmɔɔ, àlɛ mɔ̀sɛ e, mɛ́ à pɔ́ pɔ́ àikɛ̀ sɛ̃̀wanaɔnɛ bɔ̀lɛ, Lua ĩ báaadau. [8] Tó lɛ ń
lɛaao ĩ bɔlɛ sɔ̃, a giaɛ, a zɑ̃̀ ń lɛkɛaɛoo.* A midɛ ń téoɛ.
[9] Ápiɔ sɔ̃ ma gbɛ̃ yenzideɔ, baa kɛ́ wá ò màa, wá dɔ̃ kɛ́ á kua dɛ beea, á kú suabazɛ guu.
[10] Lua ĩ yɑ̃kɛ a zɛ́wa, á yɑ̃kɛaɔ ń á yeaaàzio a sɑ̃aàguo, asa a dɔnlɛkɛ̀ aà gbɛ̃́ɔnɛ, mɛ́ álɛ kɛ e
tia. [11] Wá ye á baade àɔ ɑ̃iavĩ màa e a lɛ́wa, kɛ́ ásu seakɛ pɔ́ pɔ́ á wɛ́ dɔi yɑ̃ musuo. [12] Ásu
tó á mɛ kɛ kpɛ̀lɛo. Á gbɛ̃ pɔ́ aalɛ Lua náaikɛ ń mɛnao aalɛ pɔ́ pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀ eɔ ɔlɛsɛ́.

Lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀ sea vĩo

[13] Gɔɔ pɔ́ Lua lɛ́ lɛgbɛ̃ Ablahaũɛ, lá gbɛ̃e ku dɛaàla aà lɛgbɛ̃ ń aà tɔ́oo, a yɑ̃i a gbɛ̃̀ ń azĩa tɔ́o,
[14] a òɛ̀ faaisai à mɛ̀ á báaadaaàgu, í to aà bui kɔ̃́.† [15] Ablahaũ mɛnakɛ̀, ɔ̃ à pɔ́ pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀
è. [16] Wĩ lɛgbɛ̃ ń gbɛ̃ pɔ́ dɛńla tɔ́oɛ. Lɛgbɛ̃a mɛ́ ĩ to wà yɑ̃ sĩana dɔ̃, mɛ́ ĩ lɛkpaa bɔaanɛ́. [17] Kɛ́
Lua ye ɔlɔ gbɛ̃ pɔ́ a lɛgbɛ̃a a gɔ̃ ń pɔ́ ũɔnɛ wásawasa a lɛ́ lilɛa vĩo, ɔ̃ a ò ń azĩao. [18] Beewa
yɑ̃ mɛ̀n pla ku a lilɛa vĩo, Lua a fɔ̃ ɛɛto a musuo. Yɑ̃piɔ lɛ́ wá gbɛ̃ pɔ́ wa naaàziɔ gba sɔ̃
maamaaɛ wàɔ yɑ̃ pɔ́ wá wɛ́ dɔi kũa seasai. [19] Bee ɔ̃ wá wɛ́ dɔi wá wɛ̃nidɔbɔ ũ. A náai vĩ mɛ́
a gbɑ̃a, ĩ zwɑ̃a pɔ́ daa Lua kpɛ́u‡ baavĩwanɔ, [20] gu pɔ́ Yesu dɔ̀aa gɛ̃̀uwɛ̃ɛ à gɔ̃̀ Sa'onkia ũ e
gɔɔpii lán Mɛkizɛdɛwa.

7

Sa'onkia Mɛkizɛdɛ

[1] Mɛkizɛdɛpi dɛ yɑ̃a Salɛma kía, Lua Musude sa'ona ũɛ. Gɔɔ pɔ́ Ablahaũ zĩblè kíaɔwa,
àlɛ su, ɔ̃ Mɛkizɛdɛ gè dàaàlɛ, à báaadàaàgu.* [2] Ablahaũ àizɛɛ pɔ́ àlɛ suò píi kwide kpàwà.

---

* **5:3** Lev 9.7 † **5:4** Bɔa 28.1 ‡ **5:5** Soũ 2.7 § **5:6** Soũ 110.4 * **5:7** Mat 26.36-46 † **5:12** 1Kln 3.2 * **6:8** Daa 3.17-18 † **6:14** Daa 22.16-17 ‡ **6:19** Lev 16.2 * **7:1** Daa 14.17-20

Mɛkizɛdɛ tɔ́ bee mɛ̀ yãmaa kía. Bee gbɛa Salɛma kía bee mɛ̀, aafia kía. 3 A de ń dao ń deziɔ
vi̋o, aà wɛ̃ni daalɛa ge midɛa vi̋o. A bɔ̀ lán Lua Nɛ́waɛ, sa'onan aà ũ gɔɔpii.
4 A gwa lá a zɔ̃ɔ. Wá dezi káau Ablahaũ àizɛɛ pɔ́ a sɛ̀lɛ zi̋ guu kwide kpàwà. 5 Mɔizi ikoyã
di̋lɛ Levii bui pɔ́ dɛ sa'ona ũɔnɛ aa pɔ́ kwide sí ń Isaili deeɔwa,† baa ń ń Ablahaũ buikɛo.
6 Mɛkizɛdɛá Levii bui no. N beeo à Ablahaũ pɔ́ɔ kwide sì à samaa'ò Ablahaũ pɔ́ Lua lɛgbɛ̃̀ɛ.
7 Seasai gbɛ̃́ pɔ́ samaa'ò gbɛ̃́ɛ zɔ̃ɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ à samaa'òɛlaɛ. 8 Sa'ona pɔ́ aai̋ pɔ́ kwide sipiɔá
gbɛ̃́ pɔ́ i̋ gaɔnɛ. Mɛkizɛdɛ sɔ̃, gbɛ̃́ pɔ́ wà mɛ̀ i̋ɔ ku gɔɔpiin aà ũ. 9-10 Gɔɔ pɔ́ Mɛkizɛdɛ gɛ̀ dà
Ablahaũlɛ, wi Levii i yãao, a ku a dezi mae Ablahaũ plɛuɛ. Ayãmɛto wa fɔ̃ o se, gɔɔ pɔ́
Ablahaũ pɔ́ kwidepi kpà, Levii bui pɔ́ wi̋ pɔ́ kwide kpámáɔ mɛ́ kpà.
11 Levii bui sa'onapiɔ mɛ́ Mɔizi ikoyã zi̋na ũ. Tó aa fɔ̃ to gbɛ̃́ɔ gɔ̃ wásawasa, an bàa àɔ
kú ń sa'on pãleo lán Mɛkizɛdɛwa lɔe? Mɛ́ i kɛ Aalona bui bàasio. 12 Tó sa'onaɔ li̋lɛ, sema
ikoyã lilɛ. 13 Gbɛ̃́ pɔ́ wà yã́ beeɔ ò aà yã́ musuá Isaili bui pɔ́ a gbɛ̃e i sa'ozi̋ kɛ yãaoɛ. 14 Asa
wá dɔ̃ sã́asã kɛ́ wá Dii bɔ̀ Yuda bui guuɛ. Wi ma Mɔizi sa'oyã'ò buipi musuo. 15 Yã́ pɔ́ yã́pi
zu'ɔ̀n kɛ: Sa'on pãle bɔ̀ lán Mɛkizɛdɛwaɛ. 16 Aà dilɛaá ikoyã ge buikɛyã no. Aà wɛ̃ni láasai
gbãa yã́iɛ. 17 Asa wà mɛ̀:
Nyɔ̃ɔ dɛ sa'ona ũ gɔɔpii
lán Mɛkizɛdɛwaɛ.‡
18 Màa wà yã́ káau bãdɛ̀, kɛ́ a gbãao mɛ́ a ku a kee lɛ́io. 19 Asa Mɔizi ikoyã i to gbɛ̃e gɔ̃̀
wásawasao. Ɔ wà suabayã pɔ́ dɛ a káaula zɛbɔ̀wɛ̃ɛ wà sɔ̃ò Luazi.
20 Bee gbɛa Lua i bee kɛ lɛgbɛ̃saio. Gbɛ̃́ ki̋niɔ gɔ̃̀ sa'onaɔ ũ lɛgbɛ̃saiɛ, 21 ãma Yesu gɔ̃̀ sa'ona
ũ ń lɛgbɛ̃aoɛ, asa wà mɛ̀:
Dii lɛgbɛ̃̀, a lɛlilɛo,
à mɛ̀ ńyɔ̃ɔ dɛ sa'ona ũ gɔɔpiiɛ.§
22 Beewa Yesu kpɛ́gaausi̋wɛ̃ɛ kɛ́ Lua bàa kua ń gbɛ̃́ɔ tia maa dɛ a káaua. 23 Bee gbɛa sa'onaɔ
dasi yãa, kɛ́ ga lí to aaɔ kú ń zi̋ guu gɔɔpiio yã́i. 24 Ãma lá Yesu i̋ɔ ku gɔɔpii, aà sa'onkɛ
gɛ̃ɛblea vi̋o. 25 A yã́i tò a fɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ aai̋ sɔ̃ Luazi ń a gbãaoɔ suaba wásawasa, asa i̋ɔ ku
gɔɔpiiɛ, i̋ɔ kulɛkɛnɛ́ Luaɛ.
26 Sa'onkia bee taa mɛ́ kɔ̃si̋wanɔ. Aà kua adoaɛ. A yãvãi ge gbãsi̋ vi̋o. Lua aà kɛ̃̀
duunkɛnaɔwa, à aà sɛ̀ musumusu e a ki̋i. 27 Aà bàa kú ń sa'oa lá gu lɛ́ dɔo lán sa'onkia
ki̋niɔwao. Gbɛ̃́piɔ i̋ sa'o ńzi̋a duuna yã́i ń ń gbɛ̃́ɔ pɔ́ɔ.* Aàpi sɔ̃ a kɛ̀ gɛ̃n doɛ, kɛ́ à azi̋a kpà.
28 Mɔizi ikoyã i̋ gbɛ̃́ɔ kpa sa'onkiaɔ ũ an gbãasaikɛ guuɛ, ãma kɛ́ Lua lɛgbɛ̃̀ ikoyãpi dilɛa
gbɛa, ɔ̃ à a Nɛ́ pɔ́ gɔ̃̀ wásawasa e gɔɔpii kpà.

8

Yesu mɛ́ wá Sa'onkia ũ

1 Yã́ pɔ́ wálɛ o min kɛ: Wá sa'onkia bee taa vi̋ zɔ̃lɛa báawa musu Lua Zɔ̃ɔde ɔplaai.* 2 I
zi̋kɛ luakuki̋i zwã̀akpɛ si̋ana pɔ́ Dii dɔ̀u, i kɛ pɔ́ pɔ́ gbɛ̃nazi̋naɔ dɔ̀ no. 3 Lá mɔa ń gbaɔ ń
sa'oao yã́i wi̋ sa'onkia píi kpái, a maa aàpi aàɔ pɔ́ vi̋ à kpa sɔ̃ɛ. 4 Tó a ku dṹniau, àɔ dɛ
sa'ona ũo, asa sa'ona pɔ́ aai̋ mɔ́ ń gbaɔ lá ikoyã di̋lɛwaɔ ku kɔ̀. 5 Zi̋ pɔ́ aalɛ kɛá pɔ́ pɔ́ kú
musu taaɛ, a zɔzɔnaɛ. A yã́i tò, kɛ́ Mɔizi ye zwã̀akpɛ dɔ, Lua ò̀ɛ aà pɔ́ pɔ́ a a taa kɛ̀ɛ gbɛ
musu kɛ màa píi.† 6 Yesuá Lua bàakuawanɔ kɔ́ɔɛ. Lá Lua bàakuawanɔpi gbia dɛ aà bàa
kua ń gbɛ̃́ɔ káaua, zi̋ pɔ́ wa dàɛ̀ gbia dɛ sa'onkiapiɔ pɔ́a. Lua bàakuawanɔpi lɛgbɛ̃a dɛ a zia
lɔ. 7 Tó Luabaakuańnɔ káaupi papaa yãaɛ, a plaade a zɛkɛo. 8 Kɛ́ Dii Isailiɔ tàae è, à mɛ̀:
A gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́ má yã́ dafu dilɛ
ma bàa kua ń Isailiɔ ń Yudaɔ musu.

† 7:5 Nao 18.21 ‡ 7:17 Soũ 110.4 § 7:21 Soũ 110.4 * 7:27 Lev 9.7 * 8:1 Zi̋n 2.32-33 † 8:5 Bɔa 25.40

9 Aɔ dɛ lán yá̃ pɔ́ má dĩlɛ an dezioɔnɛ
gɔɔ pɔ́ ma ń kṹ ń ɔwa ma ń bɔ́lɛ Egipiwao.
Asa aai zɛ ń yá̃ pɔ́ má dĩlɛnɛ́oo,
ɔ̃ ma ń tó we.
10 Ma bàa kua ń Isailiɔ gɔɔ beeɔ gbɛa yá̃n kɛ:
Má a ikoyã̃ɔ danɛ́ ń nɔ̀sɛ guu,
má kɛ̃́ ń sɔ̃wa.
Máɔ dɛ ń Lua ũ,
aaiɔ dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũ.
11 An gbɛ̃e a yã̃dada a deeɛo,
an gbɛ̃e a ma dɔ̃a da a gbɛ̃́eo,
asa ampii aaɔ ma dɔ̃ɛ,
nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ píi.
12 Má sùuukɛńnɔ ń ń tàaeɔ,
má ń duuna yã̃da lɔo.‡
13 Kɛ́ Lua yá̃ dafupi ò, à a káau zibɔ̀ɛ. Pɔ́ pɔ́ zikũ̀ a í kɔ̀lɛ, a kpaa gui zà̃o.

9

Luabaakuańnɔ káau sa'oa

1 Luabaakuańnɔ káau yã̃dilɛaɔ vĩ aà sísia ń aà sísikĩi pɔ́ kú tɔɔlɛo yá̃ musu. 2 Filia
ń táabũnu pɔ́ wĩ kàa kálɛwà Luaɛo* ku kpɛɛlɛ pɔ́ wĩ mɛ gu pɔ́ a kua adoau. 3 Kpɛa
pɔ́ wĩ mɛ luakukĩipi ku zwà̃a plaade kpɛ.† 4 A guu tulaletikatɛakĩi‡ pɔ́ wa pĩ ń vuao
kuu ń Luabaakuańnɔ kpagolo pɔ́ vua kúlɛwà búlubuluo.§ Vua lo pɔ́ mana ku a guu
ku kpagolopi guu* ń Aalona go pɔ́ labɔ̀o† ń Lua yã̃dilɛa gbɛ̀ pɛ̀pɛɛɔ.‡ 5 Kpagolopi musu
malaika gà̃sĩade gawideɔ kua duunkɛ̃makĩia.§ Pɔ́piɔ bɔɔlɛkɛa dodo gɔɔn lao.
6 An kálɛa màa guu, sa'onaɔ ĩɔ gɛ̃ a kpɛɛlɛ mɔ̀ɔmɔɔ ń sa'ozĩ kɛi.* 7 Sa'onkia mɛ́ ĩ gɛ̃ a kpɛa
wɛ̃̀ do gɛ̃n do, mɛ́ ĩli gɛ̃ ausaio.† I aupi fá̃fã azĩa duuna yá̃i ń a gbɛ̃́ɔ pɔ́ pɔ́ aa kɛ̀ dɔ̃saikɛ
guuo. 8 Lua Nisĩna lɛ́ ɔlɔwɛ̃ɛ gɔɔ pɔ́ kpɛ́pi kpɛɛlɛ yá̃ kú, luakukĩi zɛ́ wɛ̃ao. 9 Bee lɛ́ yã̃lɛɛũwɛ̃ɛ
ń tia yá̃o à mɛ̀, pɔ́ pɔ́ wĩ Lua gbaɔ ń sa'obɔ pɔ́ wĩ kpaɔ lí fɔ̃ ń nɔ̀sɛ dànɛ́ doũ wásawasao.
10 Yá̃ beeɔá mɛkaa yá̃ɛ. Pɔblea ń imiao ń gbã̃bɔa bui dasio yá̃ɛ. Wa dĩlɛ e zɛ́ dafu gɔɔ àɔ
kaɛ.
11 Ɔ Kilisi mɔ̀ yã̃maa pɔ́ kà tia sa'onkia ũ. A vĩ zwà̃akpɛ pɔ́ zɔ̃ɔ mɛ́ a wásawasa dɛ a káaua
kpɛɛlɛa. Gbɛ̃nazĩna mɛ́ i dɔo, dṹniaɛ bee pɔ́ no. 12 I gɛ̃ luakukĩi ń ble ge zu auoo, à gɛ̃̀ ń azĩa
auo gɛ̃n doɛ, à gbɛ̃́ɔ bɔ̀ò e gɔɔpii. 13 Lá wĩ ble ń zuswanao au‡ ń zununu túfuo§ fã gbɛ̃́ pɔ́
gbã̃lɛ̀ɔwa wà gbã̃bɔnɛ́, 14 wa Kilisi pɔ́ o lɔe? A azĩa kpà Luawa sã̃asai ń Nisĩna pɔ́ ĩɔ ku
gɔɔpii gbã̃ao. Aà au ĩ wá sɔ̃ pípiwɛ̃ɛ yá̃ gianaɔ làasoo musu, kɛ́ wà zĩkɛ Lua bɛ̃́ɛɛ.

Luabaakuańnɔ gbɛzã̃ sa'oa

15 Ayã̃mɛto Kilisiá Lua bàa kua ń gbɛ̃́ɔ gbɛzã̃ kɔ́ɔɛ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sisiɔ àizã̃na pɔ́ à a
lɛgbɛ̃̀ e yá̃i. A gà kɛ́ à ń bo, i tàae pɔ́ aa kɛ̀ Luabaakuańnɔ káau yá̃ musuɔ kɛ̃́má. 16 Tó wa
ye zĩkɛ lɛgbɛ pɔ́ gbɛ̃́ dilɛwa, sema wà dɔ̃ kɛ́ ade ku lɔo, 17 asa ga gbɛa ɔ̃ lɛgbɛ ĩɔ gbã̃a vĩ.
Tó lɛgbɛdilɛna bɛ̃́ɛ, lɛgbɛ líɔ gbã̃ao. 18 Ayã̃mɛto wà yá̃ pɔ́ Lua dĩlɛnɛ́ káaupi sakɛ̃̀ ń auo.
19 Kɛ́ Mɔizi ikoyã̃ pɔ́ Lua dĩlɛɔ ò gbɛ̃́pii wáa, à sã̃kã̃ tɛ̃a ń ése ṹao sɛ zɔ̃̀ gáaena ń blesanao
au yã̃alɛa ń íowa, a fà̃ Mɔizi ikoyã̃wa ń gbɛ̃nazĩnaɔ píi 20 à mɛ̀ bee mɛ́ Luabaakuańnɔ yá̃

‡ **8:12** Zel 31.31-34 * **9:2** Bɔa 25.33-40 † **9:3** Bɔa 26.33 ‡ **9:4** Bɔa 30.1-6 § **9:4** Bɔa 25.10-16 * **9:4** Bɔa
16.33 † **9:4** Nao 17.18-20 ‡ **9:4** Iko 10.3-5 § **9:5** Bɔa 25.18-22 * **9:6** Nao 18.2-6 † **9:7** Lev 16.2-34 ‡ **9:13**
Lev 16.15-16 § **9:13** Nao 19.9, 17-19

sa'o'au ũ.* 21 Màa Mɔizi au fȁ zwȁakpɛwa ń sa'o zȉkɛbɔɔ píi.† 22 Ikoyã guu au mɛ́ ȉ gbãbɔ
pɔ́ daside píiɛ. Aubɔlɛsai duunakɛ̃amá kuo.‡

Kilisi duuna midɛa azȉa kpaa sa'obɔ ũ guu

23 Lá à kȕ wà gbãbɔ pɔ́ pɔ́ kú luabɛ taapiɔnɛ beewa, sa'obɔ pɔ́ a maa dɛ beea kɔ̃sȉ ń luabɛ
pɔ́piɔɛ. 24 Asa Kilisi i gɛ̃ luakukȉi taa pɔ́ gbɛ̃nazȉna dɔ̀uo, à gɛ̃̀ a sȉanau luabɛɛ, kɛ́ àɔ ku tia
wá Zɛnnɔde ũ Lua kȉ́iɛ. 25 Sa'onkia ȉ gɛ̃ luakukȉi ń pɔtuo auo wɛ̃ ń wɛ̃oɛ, ãma Kilisi i gɛ̃
azȉa kpaa mɔ̀ɔmɔɔ yáio. 26 Tó beewaɛ, dɔ̃ àlɛ taasikɛ mɔ̀ɔmɔɔ za dṹniakalɛgɔɔ. Sȉana guu
à mɔ̀ gɛ̃n doɛ gɔɔ pɔ́ dṹnia kà a kákȉi, à azȉa kpà sa'obɔ ũ à duuna mȉdɛò. 27 Lá Lua dȉlɛ
gbɛ̃nazȉna lí ga gɛ̃n do, i gbasa yákpalɛkɛaànɔ, 28 màa Kilisi azȉa kpà gɛ̃n do, à dasi duuna
dȉ a miwa.§ A ɛa mɔ a gɛ̃n plaadei, i kɛ duuna yán lɔo, kɛ́ à gbɛ̃́ pɔ́ an wɛ́ dɔaziɔ suaba yáiɛ.

10

1 Mɔizi ikoyãá yãmaa pɔ́ lɛ́ mɔ́ nisȉnaɛ, i kɛ yápiɛ súsuo. A yái tò sa doũpi oa mɔ̀ɔmɔɔ wɛ̃
ń wɛ̃o lí fɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ sɔ̃ Luaziɔ gɔ̃̀ wásawasa bauo. 2 Tó sa bee oa gbãbɔ̀ lousisinaɔnɛ gɛ̃n do
e gɔɔpiiɛ, dɔ̃ an nɔ̀sɛ dàdoũ, aa a oa tò. 3 Sȉana guu sa'oapi mɛ́ ȉɔ gbɛ́ɔ duuna yá dɔńgu wɛ̃ ń
wɛ̃o. 4 Asa zuswana ń blesanao au lí fɔ̃ duunakɛ̀mà bauo. 5 A yái tò, kɛ́ Kilisi lɛ́ mɔ́ dṹnia
guu, a ò Luaɛ:
N ye sa'oa ge gbaio,
ɔ̃ n mɛ dɔ̀mɛɛ.
6 Sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ
ń sa pɔ́ wȉ o duuna yá musuo lí kánguo.
7 Ɔ ma mɛ̀, má kɛ́!
Lua, ma mɔ n pɔeã kɛiɛ,
lá wa kɛ̃̀ Mɔizi ikoyãu ma yá musuwa.*
8 A ò gȉa, sa'oa ń gbao ń sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũo ń sa pɔ́ wȉ o duuna yá musuo lí ká
Luaguo, a yeio, baa kɛ́ ikoyã mɛ́ dȉlɛ. 9 Ɔ à gbàsa mɛ̀, á kɛ́, a mɔ aà pɔeã kɛiɛ. Màa à a káau
bãdɛ̀ a plaade dilɛa yái. 10 Lua pɔeãpi kɛa guu Yesu Kilisi azȉa kpà sa'obɔ ũ gɛ̃n do, a tò wá
kua adoa Lua gbɛ̃́ɔ ũ.
11 Gɔɔpii sa'onaɔ ȉɔ kú ń zȉ guuɛ, aaɔ sa doũ pɔ́ lí fɔ̃ duunakɛ̀mà bauo o mɔ̀ɔmɔɔ.† 12 Kilisi
sɔ̃ à sa'ò duuna yá musu gɛ̃n doɛ e gɔɔpii, ɔ̃ à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ Lua ɔplaai. 13 Za gɔɔ bee àlɛ dá́ we
e Lua àɔ a ibɛɛɔ kɛɛ aà gbadibɔ ũ.‡ 14 Asa sa gɛ̃n do oapi guu, a tò gbɛ̃́ pɔ́ a gbãbɔ̀nɛ́ɔ gɔ̃̀
wásawasa e gɔɔpii. 15 Lua Nisȉna lɛ́ yápi owɛ̃ɛ lɔ à mɛ̀:
16 Ma bàakuańnɔ gɔɔ beeɔ gbɛa yán kɛ:
Má a ikoyãɔ danɛ́ ń nɔ̀sɛ guu,
má kɛ̃́ ń sɔ̃wa.§
17 Ɔ à gbàsa mɛ̀:
Má ń duuna ń ń tàaeɔ yãda lɔo.*
18 Lá à ń duuna kɛ̀má, sa'oa ń yái zɛvȉ lɔo.

Sɔ̃a Luazi

19 A yái tò ma gbɛ́ɔ, ń Yesu au gbãao wá gɛ̃a luakukȉi zɛ́ vȉ ń sɔ̃o dilɛa. 20 A wɛ̃ni zɛ́ dafu
pɔ́ Lua kpɛ́ zwãa baa vȉ bɔ̀wɛ̃ɛ a mɛ guu. 21 Lá wá sa'on zɔ̃ɔ vȉ Lua uakũna ũ, 22 wà sɔ̃ Luazi
ń nɔ̀sɛmɛndoo ń aà náaikɛa seasaio ń sɔ̃ pɔ́ wa pȉpi wà làasoo vãi bɔ̀uo ń mɛ pɔ́ wà a zu'ò ń
í wásawasaoo.† 23 Wàɔ zia'ea yá pɔ́ wa zɛò kũa sɔ̃̀deedeesai, asa Lua a lɛgbɛ̃̀, mɛ́ náaideɛ.

---

* 9:20 Bɔa 24.6-8 † 9:21 Lev 8.15 ‡ 9:22 Lev 17.11 § 9:28 Isa 53.12 * 10:7 Soũ 40.7-9 † 10:11 Bɔa 29.38
‡ 10:13 Soũ 110.1 § 10:16 Zel 31.33 * 10:17 Zel 31.34 † 10:22 Lev 8.30, Eze 36.25

24 Wà laaidɔkɔ̃wa, wí tɛ́kpakɔ̃u yeakɔ̃i ń maakɛao yá̃ musu. 25 Wásu pã̀kpa wá kɔ̃kãaakɛai
lá gbɛ̃eɔ ì kɛwao. Wà lɛdakɔ̃wa, atɛ̃sa lá á è Dii mɔgɔɔ lɛ́ kãikũ.
26 Tó wa sìana mà mɛ́ wá dɔ̃̀, tó wa gi lɛ́ duunakɛ, sa'oae ku à duunakɛ̃wá lɔo. 27 Pɔ́
pɔ́ gɔ̃̀wɛ̃ɛ mɛ́ dɛ yá̃kpalɛ ń sɔ̃kɛ̃nguo ń tɛ́ gbãa pɔ́ a Lua ibɛɛɔ kaalɛo dãa ũ.‡ 28 Wì gbɛ̃́ pɔ́ gì
Mɔizi ikoyã dai dɛ aà wɛgwasai gbɛ̃ɔn pla ge àaɔ̃ seeladekɛ musu.§ 29 Tó gbɛ̃́ ɔ̃zɔ̃̀ Lua Nɛ́wa
mɛ́ à Luabaakuańnɔ au* pɔ́ gbãbɔ̀ɛ gwà foooũ, mɛ́ à Nisìn gbɛ̃kɛkɛnɛde sɔ̃̀sɔ̃, àɔ dɔ̃ kɛ́ wa
ìadawà zɔ̃ɔ dɛ beea maamaa. 30 Asa wá yá̃ɛbee'ona dɔ̃ à mɛ̀, ámɛ á tɔsimá, ámɛ á fìaboné.
Wa ò lɔ, Dii a yá̃kpalɛkɛ ń a gbɛ̃́ɔ.† 31 Lɛ́lɛ daa Lua bɛ̃́ɛ ɔuá yã̀pã̀sìɛ.
32 A làasookɛ á kua yãawa. A wɛ́kɛ̃a gbɛa a taasi fɔ̃̀ á dɛ̃ɛ zɔ̃ɔ kaa guu. 33 Zìeɔ wì á sɔ̃́sɔ̃,
wì á wɛtã dasi guu. Zìeɔ i zɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ ń wɛtã màaɔ. 34 A wɛ̃nadɔ̃̀ dakpɛunaɔnɛ. Kɛ́ wà
á pɔ́ɔ sìwá, a zɛò ń pɔnao, asa á dɔ̃ kɛ́ á àizɛɛ maa pɔ́ ìɔ ku gɔɔpii vì. 35 A yá̃i tò ásu to sea gɛ̃
wɔ́ɔ pɔ́ ài vìɛ́ zɔ̃ɔ guuo. 36 Sema àɔ mɛna vì, í pɔ́ pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀ e aà pɔeã kɛa gbɛa.
37 Asa à gɔ̃̀ yɔɔɛ, a gɛ̃gɛ̃o,
kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ pila.
38 Gbɛ̃́ pɔ́ má tò yá̃ bɔ̀aànɔ na
ma náai pɔ́ àlɛ kɛ yá̃i aɔ ku,
ãma tó à pɔ̀ɔbɔzãkɛ̀,
a kamaguo.‡
39 Gbɛ̃́ pɔ́ aaì pɔ̀ɔbɔzãkɛ aa ńzìa kaalɛɔn wá ũo. Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Lua náaikɛ aa àizãna eɔn wá
ũ.

11

Gbɛ̃́ káauɔ luanaaikɛa

1 Luanaaikɛa mɛ́ wɛdɔaaàzi seasai ũ. A dɛ yá̃ pɔ́ wìli wɛsiɛo sia sìana ũ ũɛ. 2 Gbɛ̃́ káauɔ
luanaaikɛa mɛ́ tò Lua ń sáaukpà.
3 Wá luanaaikɛa mɛ́ tò wá dɔ̃ kɛ́ aà yã'oa mɛ́ dṹnia kàlɛ. Pɔ́ pɔ́ wìli wɛsiɛo ɔ̃ à pɔ́ pɔ́ wì
wɛsiɛ kɛ̀ò.*
4 Abɛli luanaaikɛa mɛ́ tò aà sa'oa Luawa maa dɛ̀ Kainu pɔ́a.† Aà luanaaikɛa yá̃i Lua aà
sáaukpà, à aà dìlɛ gbɛ̃maa ũ, ɔ̃ à aà gba sì. Baa ń aà gaao, àlɛ yã'owɛ̃ɛ e tia Lua náai pɔ́ a
kɛ̀pi yá̃i.
5 Ɛnɔki luanaaikɛa mɛ́ tò Lua aà sɛ̀, kɛ́ asu gao yá̃i.‡ Wi aà e lɔo, kɛ́ Lua aà sɛ̀ yá̃i. E Lua
àɔ aà sɛ́, à aà sáaukpà à mɛ̀ aà yá̃ kàagu. 6 Gbɛ̃e yá̃ lí ká Luagu aà náaikɛsaio. Sema gbɛ̃́
pɔ́ lɛ́ sɔ̃aàzi si kɛ́ a ku, mɛ́ ì fìabo a kì́i wɛ̀ɛlɛnaɔnɛ.
7 Kɛ́ Lua lɛdà Nɔeewa yá̃ pɔ́ wi e yãao musu, ɔ̃ à Lua náaikɛ̀ à aà yãmà, à gó'ilɛna kɛ̀ à a
uadeɔ mìsiò.§ Aà luanaaikɛa mɛ́ tò yá̃ zɔ̃̀lɛ dṹniawa, mɛ́ Lua tò yá̃ bɔ̀aànɔ na a náai pɔ́ a
kɛ̀pi yá̃i.
8 Kɛ́ Lua Ablahaũ sìsi aà gɛ́ bùsu pɔ́ á kpawà aàɔ vì guu,* ɔ̃ Ablahaũ Lua náaikɛ̀ à Lua
yá̃pi sì. Kɛ́ à bɔ̀ bɛ, a gu pɔ́ àlɛ gɛ́upi dɔ̃ zio. 9 A Lua náaikɛ̀, ɔ̃ à bɛkpà bùsu pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀ɛpiu
nibɔ ũ† zwã̀akpɛde ũ. Màa Izaaki ń Yakɔbuo lɔ, asa Lua lɛgbɛ̃api gɔ̃̀ ń pɔ́ ũɛ. 10 Asa wɛ̃́lɛ pɔ́
Lua dɛ a kũna ũ a kalɛna ũ ìɔ zɛdɔa ɔ̃ Ablahaũ wɛ́ dɔi.
11 Sala luanaaikɛa mɛ́ tò a è nɔsì,‡ baa kɛ́ fìiɛ mɛ́ à zikũ̀, asa a dɔ̃̀ Lua pɔ́ lɛgbɛ̃̀ɛpi náai vì.
12 Baa kɛ́ à zikũ̀, gɔ̃ɛ mɛ̀ndopi buikɛ̀ dasi lán saanaɔ ge ísialɛ ũfãawa, wa fɔ̃ dɔdɔo.§

‡ **10:27** Isa 26.11 § **10:28** Iko 19.15 * **10:29** Bɔa 24.8 † **10:30** Iko 32.35-36 ‡ **10:38** Abk 2.3-4 * **11:3** Daa 1.1, Soũ 33.6, 9, Zãa 1.3 † **11:4** Daa 4.3-10 ‡ **11:5** Daa 5.21-24 § **11:7** Daa 6.13-22 * **11:8** Daa 12.1-5 † **11:9** Daa 13.18 ‡ **11:11** Daa 18.11-14, 21.2 § **11:12** Daa 15.5, 22.17, 32.13

13 Gbɛ̃́piɔ gàga píi ń luanaaikɛa guu pɔ́ pɔ́ à a lɛgbɛ̀nɛ́ɔ esai. Aa è kãaa aa gbãakpài. Aa
mɛ̀ nibɔ bɔ̀mɔɔn ń ũ tɔɔlɛ la.* 14 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ o màaɔ lɛ́ ɔlɔwɛ̃ɛ wàlɛ ń de bɛ nidɛɛ. 15 Tó bùsu
pɔ́ aa bɔ̀u bɛɛ aalɛ kɛ, dɔ̃ aa zɛ'è aa ɛ̀a tà we. 16 Sĩana guu aalɛ bùsu pɔ́ a maa dɛ beea ya
luabɛɛ. A yɑ̃́i tò, tó wà mɛ̀ Lua dɛ ń Lua ũ, ĩli kɛ Luapiɛ wí ũo, asa à wɛ̃́lɛ kɛ̀kɛnɛ́.
17-18 Kɛ́ Lua Ablahaũ lɛ̀ a gwà, ɔ̃ Ablahaũ Lua náaikɛ̀ à Izaaki kpà sa'obɔ ũ.† Lua lɛgbɛ̀ɛ̀
yãa à mɛ̀ Izaaki kɩ̃́i aà bui a bɔu.‡ N beeo à zɛ̀ ń a nɛ́ mɛ̀ndonapi kpaao. 19 A è Lua gbãa
a fɔ̃ gɛɔ vu, ɔ̃ à ɛ̀a Izaaki è a yáasi ũ. 20 Izaaki Lua náaikɛ̀, ɔ̃ à Yakɔbu ń Esauo gbà sa'olɛ.§
21 Yakɔbu Lua náaikɛ̀. Kɛ́ à kà gaa, ɔ̃ à gbãa'è a gopanawa, à kùlɛ Yosɛfu nɛ́ɔ gbà sa'olɛ.*
22 Yosɛfu Lua náaikɛ̀. Kɛ́ a ye gai, ɔ̃ à Isailiɔ bɔa Egipi yã'ò ń lá aa kɛ ń a gɛoo.†
23 Mɔizi de ń aà dao Lua náaikɛ̀, ɔ̃ aa aà ùlɛ e mɔ àaɔ̃ aà ia gbɛa, kɛ́ aa è a kɛfɛũ yɑ̃́i.‡ Aai
vĩakɛ iko pɔ́ kía dĩlɛɛo. 24 Mɔizi Lua náaikɛ̀. Kɛ́ à zɔ̃ɔkũ̀, ɔ̃ à gĩ wà a dilɛ Falaɔ̃ɔ nɛnɔɛ nɛ́ ũ.§
25 A sĩ wà a wɛtã ń Lua gbɛ̃́ɔ dɛ kua ń pɔnao duuna guu gɔɔplala. 26 A dĩlɛ kɛ́ wí pɔ́ wĩ damá
Kilisi yɑ̃́i dɛ Egipi àizɛɛa, asa zia asea aà wɛ́ pɛ́wà. 27 Aà luanaaikɛa mɛ́ tò à bɔ̀ Egipi,* i
vĩakɛ kía pɔkũmaɛo, à zɛ̀ giũgiũ lá à Lua pɔ́ wĩli e ń wɛ́oo èwa. 28 Aà luanaaikɛa mɛ́ tò à
Gɛ̃amusu dikpɛ dĩlɛ ń aumamaa kpɛɛlɛ gĩɔwao, kɛ́ gbɛ̃dɛna su ɔkã ń nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔwao yɑ̃́i.†
29 Isailiɔ Lua náaikɛ̀ aa bùa Isia Tɛ̃awa lán tɔɔlɛ giiwa. Kɛ́ Egipiɔ yɔ̃̀wà màa, ɔ̃ ĩ kũ̀aamá.‡
30 Isailiɔ Lua náaikɛ̀ aa lĩa Yelikoi e gɔɔ sopla, ɔ̃ a bĩ̀i kwɛ̀.§ 31 Káalua Lahabu Lua náaikɛ̀
à zãmadeɔ dĩlɛ niɛniɛ, ɔ̃ i kaalɛ ń luanaaikɛnsaiɔ.*
32 Má o kpelewa lɔ ni? Má zɛ'e mà Gedeɔ̃ɔ† yã'oo ge Balaku‡ ge Sãusɔ̃ɔ§ ge Zɛfɛte* ge
Davidi† ge Samuɛli‡ ge ãnabiɔ. 33 Aa Lua náaikɛ̀, ɔ̃ aa zĩblè kíaɔwa, aa yãgɔ̃̀gɔ̃ gbɛ̃́ɔnɛ a
zɛ́wa, aa lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀nɛ́ gbɛ'è, aa nɔ̀ɔmusuɔ lɛ́ nàaa,§ 34 aa tɛ́ pãsĩ dɛ̀,* aa bɔ̀ fɛ̃nda lɛ́zĩ,
aa gbãa'è ń yɛ̃̀ɛɛsaikɛ guu, aa pãsĩkũ̀ zĩ guu, aa buipãle zĩgɔ̃ɔ yà, 35 aa nɔɛɔ nɛ́ gɛɔ vù aa
kpàmá.† Wà ĩakpà ń gbɛ̃ɛɔzi, ɔ̃ aa gĩ bɔkĩi wɛɛlɛi, kɛ́ aa vu, aai bɔ maa yɑ̃́i. 36 Wà ń gbɛ̃ɛɔ
kɛ̀ pɔ́ɔpɔɔ wà ń gbɛ̃́ ń flàalao. Wà mɔkà ń gbɛ̃ɛɔwa wà ń ká kpɛ́u.‡ 37 Wà ń papa ń gbɛo wà
ń dɛdɛ, wà ń zɔ̃ɛ pla ń siio, wà ń dɛdɛ ń fɛ̃ndao. Aa bɛ̀bɛ sã báa ń blè báao daa. Aa gɔ̃̀ gii,
wà ń wɛtã̀ wà ĩadàmá. 38 Dṹnia i ká ń ũo. Aa lĩaaliaa sɛ̃u ń gbɛ̀sĩsĩɔ musuo, aa ku gbɛ̀'ɛɔ
ń tɔ̃ɔɔ guu. 39 Baa kɛ́ Lua gbɛ̃́piɔ sáaukpà ḿpii a náai pɔ́ aa kɛ̀ yɑ̃́i, aai pɔ́ pɔ́ à a lɛgbɛ̀nɛ́ eo,
40 kɛ́ aasu gɔ̃ wásawasa wá saio yɑ̃́i. Lua dɔ̀aa dĩlɛ wà yɑ̃́ pɔ́ a maa dɛ ń pɔ́a eɛ.

12

Lua a gbɛ̃́ɔ totoa

1 Ayãmɛto wápiɔ sɔ̃, lá seeladeɔ gupàwázi dasi màa, wà ɔkpa pɔ́ pɔ́ ĩ kpáwɛ̃ɛzi ń duuna
pɔ́ ĩ kpàlikpawɛ̃ɛ àannɔo píi, wí bakpaaĩ pɔ́ Lua dĩlɛwɛ̃ɛ kɛ ń mɛnao. 2 Wà wɛ́pɛ Yesuwa.
Ɔmɛ bɔ̀ ń wá luanaaikɛa zɛ́o mɛ́ à bɔ̀lɛi. A gaa líwa fɔ̃̀, i a wíyã dao pɔna pɔ́ dilɛaɛ ea yɑ̃́i,
ɔ̃ à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ báawa Lua ɔplaai. 3 A làasookɛ aà yɑ̃́wa, lá à mɛnakɛ̀ ń duunkɛna pɔ́ íbɛlɛ bee
taa sɛ̀anɔɔ, kɛ́ ásu kpasa á kúsu kwɛ́o yɑ̃́i. 4 Asa á dɛ̃ɛkaa ń duunao guu, i zɛ gi e a gɛ gaò
yãao. 5 Nɔ̀sɛ níniyã pɔ́ wa ò́ɛ lá á dɛ nɛ́ɔ ũwaɛ bee sɑ̃̀agu yɑ̃̀? Wà mɛ̀:
Ma nɛ́, tó Dii lɛ́ n toto,
ńsu dilɛ pão.
Tó àlɛ n gba laai,

* **11:13** Daa 23.4, Soũ 39.13 † **11:17-18** Daa 22.1-14 ‡ **11:17-18** Daa 21.12 § **11:20** Daa 27.27-29, 39-40 * **11:21** Daa 47.31, 48.1-20 † **11:22** Daa 50.24-25, Bɔa 13.19 ‡ **11:23** Bɔa 1.22, 2.2 § **11:24** Bɔa 2.10-12 * **11:27** Bɔa 2.15 † **11:28** Bɔa 12.21-30 ‡ **11:29** Bɔa 14.21-31 § **11:30** Yoz 6.12-21 * **11:31** Yoz 2.1-21, 6.22-25 † **11:32** Dɔa 6.11 ‡ **11:32** Dɔa 4.6 § **11:32** Dɔa 14.1 * **11:32** Dɔa 11.1 † **11:32** 1Sam 17.12 ‡ **11:32** 1Sam 3.1 § **11:33** Dan 6.1-27 * **11:34** Dan 3.1-30 † **11:35** 1Kia 17.17-24, 2Kia 4.25-37 ‡ **11:36** 1Kia 22.26-27, Zel 20.2, 37.15-16, 38.6

ńsu to n kɛ̃́ gao.
6 Asa gbɛ̃́ pɔ́ Dii yei ɔ̃ ɨ̃ toto,
ɨ̃ gbɛ̃́ pɔ́ a sɨ̃ a nɛ́ ũ swɛ̃́gaga.*
7 A ɨ̃adama dilɛ totoa ũ. Lua mɛ́ lɛ́ bee kɛɛ́, kɛ́ á dɛ aà nɛ́ɔ ũ yɑ̃́i. Nɛ́e ku aà mae gɨ̃ aà totoia?
8 Tó i á toto lá a nɛ́ kɨ̃niɔwao, á dɛ aà nɛ́ɔ ũo, gɨ̃nasɔɔnɛɔn á ũ. 9 Wá dṹnia la maeɔ vɨ̃ aa wá
toto, ɔ̃ wa ń yɑ̃mà. Lá màaɛ, wà misiilɛ wá Mae pɔ́ kú musuɛ dɛ beea, wɨ́ɔ ku. 10 Wá maeɔ
wá toto gɔɔpla pɔ́ ũ an ɔ̃nɔ lɛ́u. Lua ɨ̃ wá toto wá kɑ̃́ɦa yɑ̃́iɛ, kɛ́ wá kua e àɔ adoa láawa.
11 Totoae líɔ pɔna vɨ̃ a gɔɔo, pɔsia bàasio, ɑ̃ma gbɛ̃́ pɔ́ totoapi ń kɛkɛɔ ɨ̃ a gbɛ'e zɑ̃́ bɔa maa
ń nɔ̀sɛdaadoũo ũ.
12 Ayɑ̃mɛto à á ɔ pɔ́ gɔ̃̀ dɔázìɔ ń á gbá pɔ́ gɔ̃̀ tèeeɔ gba gbɑ̃a,† 13 í zɛ́sɛ súsu,‡ kɛ́ á gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́
tɔ̃ɔlɛɔ su pɑ̃alɛo, aai e gɔ̃ ń aafiao.
14 A wɛɛlɛ àɔ na ń gbɛ̃́piio, á kua iɔ adoa, asa tó gbɛ̃́ kua adoao, a Dii eo. 15 A laaika á
gbɛ̃e su kua Lua gbɛ̃kɛkɛanɛ́wa aà gɔ̃ á guu kona ũ,§ i ɨ̃ada gbɛ̃́ dasiɔwa à ń ɔ̃̀ɔkpao. 16 A
gbɛ̃e su àɔ dɛ gbɑ̃sɨ̃kɛna ũ ge luayɑ̃dansai ũ lán Esauwao. A a yoakɛzɛ yɨ̃a blɛ gɛ̃n do blea
yɑ̃́i.* 17 A dɔ̃ kɛ́ à sa'olɛ wɛ̀ɛlɛ a maewa gbɛzɑ̃, ɔ̃ Lua gɨ̃̀ɛ. Baa kɛ́ a wɛ̀ɛlɛ ń wɛ́'io, i zɛ'e à yɑ̃́
pɔ́ á kɛ̀ lɨ̃lɛo.†

Luabaakuańnɔ kɑ́au ń a gbɛzɑ̃o

18 I sɔ̃ Sinai gbɛ̀sɨ̃sɨ̃ pɔ́ wa fɔ̃ ɔkɑ̃wàzio. Alɛ tɛ́kũ, a gusia vɨ̃ ń guduuduuo ń zàao‡ 19 ń
kɑ̃̀ae'ɔo ń Lua lɔɔ gbɑ̃ao. Kɛ́ Isailiɔ lɔɔpi mà, aa awakpàɛ̀ aa mɛ̀, asu yɑ̃e onɛ́ lɔo, 20 asa aa
yɑ̃́ pɔ́ a dɨ̃lɛnɛ́ɛ bee fɔ̃o à mɛ̀: Baa pɔtuo kɑ̃̀ gbɛ̀sɨ̃sɨ̃piwa, wà pápa ń gbɛo wà dɛ.§ 21 Lua
pilaapiá vɨ̃a yɑ̃́ɛ maamaa e Mɔizi mɛ̀ vɨ̃a a kũ, álɛ lualua.*
22 A sɔ̃ Siɔna gbɛ̀sɨ̃sɨ̃i ń Lua bɛ̃́ɛ wɛ̃́lɛ Yelusalɛũ pɔ́ kú musuo ń a malaika dasidasi pɔ́
kɑ̃aaa weɔ 23 ń Lua nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́ia pɔ́ an tɔ́ kɛ̃a weɔ ń Lua pɔ́ dɛ gbɛ̃́pii yɑ̃́kpalɛkɛna ũo ń gbɛ̃maa
pɔ́ aa gɔ̃̀ wásawasa gyaadeɔ 24 ń Yesu pɔ́ dɛ Luabaakuańnɔ gbɛzɑ̃ kɔ́ɔ ũo ń aà au fɑ̃́fɑ̃a† pɔ́
lɛ́ yɑ̃́ gbia o dɛ Abɛli‡ pɔ́ao.
25 A laaika, ásu gí yɑ̃́pi maio. Lá gbɛ̃́ pɔ́ aa gɨ̃ Lua lɛdama mai tɔɔlɛ lapiɔ i bɔo, wápiɔ sɔ̃,
lá Lua lɛ́ lɛdawá kua za musu,§ tó wa bɔ aà kpɛ, wa wá pɔ́ o lɔe? 26 Aà lɔɔ tɔɔlɛ lùalua yɑ̃a,
ɔ̃ à lɛgbɛ̀ à mɛ̀ á gu lualua gɛ̃n do lɔ, i kɛ tɔɔlɛ ado no, ń musuoɛ sa.* 27 Kɛ́ à mɛ̀ gɛ̃n do lɔ,
bee lɛ́ owɛ̃ɛ Lua pɔkɛa pɔ́ a lualuapiɔ gɛ̃zɛaɛ, kɛ́ pɔ́ pɔ́ lí luaoɔ e gɔ̃. 28 A yɑ̃́i tò, lá wálɛ kpala
pɔ́ lí deeo ble, wà Lua sáaukpa, wɨ́ɔ kúlɛ̀ɛ lá a yeiwa, wɨ́ɔ misiilɛ̀ɛ vɨ̃akɛaɛ̀ guu. 29 Asa wá
Luaá tɛ́ pɔ́ ɨ̃ kṹmáɛ.†

13

Lɛdaamá

1 A wɛtɑ̃ àɔ gbɛ̃kɛ vɨ̃ ń kɔ̃o. 2 A laaidɔ nibɔyaaekɛawa, asa beewa gbɛ̃eɔ malaikaɔ dɨ̃lɛ
dɔ̃sai.* 3 A to gbɛ̃́ pɔ́ wà ń ká kpɛ́uɔ yɑ̃́ dɔágu lá á kúńnɔ kpɛ́uwa, ń gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ ɨ̃adamáɔ lá
ámɛ wàlɛ ɨ̃adawáwa. 4 Baade lí gɔ̃ɛ ń a nɔo kua ń kɔ̃o yɑ̃da gbia. Gɔ̃ɛ ń a nao su ń wúlɛkɨ̃i
gbɑ̃lɛo, asa Lua a yɑ̃́kpalɛkɛ ń káaluaɔ ń gbɑ̃sɨ̃kɛnaɔɛ. 5 Yea ɔ̃ai su dɔaaɛ́o. A zɛ ń pɔ́ pɔ́ á
vɨ̃o, asa Lua mɛ̀:
Má n tɔ́ weo,
má pɑ̃kpanzi bauo.†
6 A yɑ̃́i tò, wi sɔ̃dilɛ wà mɛ:
Dii mɛ́ ma Mɨ̃sina ũ,

* 12:6 Yaa 3.11-12 † 12:12 Isa 35.3 ‡ 12:13 Yaa 4.26 § 12:15 Iko 29.18 * 12:16 Daa 25.29-34 † 12:17 Daa 27.30-40 ‡ 12:18 Bɔa 19.16-19, 20.18-19 § 12:20 Bɔa 19.12-13 * 12:21 Iko 9.19 † 12:24 Mat 26.28 ‡ 12:24 Daa 4.10 § 12:25 Bɔa 20.22 * 12:26 Age 2.6 † 12:29 Iko 4.24 * 13:2 Daa 18.1-8, 19.1-3 † 13:5 Iko 31.6, 8, Yoz 1.5

vi̋a a ma kũo.
Bɔ́ gbɛ̃nazi̋na a fɔ̃ kɛmɛɛi?‡

Sasi̋ana'oa

[7] A tó á dɔaana pɔ́ aa Lua yã'ò́ɛ́ɔ yã́ dɔágu. A ń kua tàasika e a lɛ́wa, í Lua náaikɛ láńwa.
[8] Yesu Kilisi doũ gi̋a ń gbão e gɔɔpii. [9] Asu to wà á sã́sã ń yã́kanla dasi daanɛ́ɔo. A maa
wá sɔ̃ gbãa'e Lua gbɛ̃kɛ guuɛ, i kɛ sa'oblɛ pɔ́ lí àie kɛ gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀oɔnɛo no. [10] Zwȁakpɛ sa'onaɔ
zɛvi̋ aa sa'oki̋i pɔ́ wá vi̋ blɛ bleo. [11] Sa'onkia i̋ gɛ̃ luakuki̋i ń pɔtuo auo duunakɛ̃ama yã́i, ɔ̃
wi̋ a gɛ tɛ́kũ bòo kpɛ.§ [12] Ayãmɛto Yesu gà wɛ̃́nkpɛ sɔ̃, à gbãbɔ̀ gbɛ̃́ɔnɛ ń azi̋a auo. [13] Wà bɔ
wà gɛ́ aà ki̋i bòo kpɛ, wí i wá kũaànɔ sɔ̃. [14] Asa wá wɛ̃́lɛ pɔ́ i̋ɔ ku vi̋ lao, wɛ̃́lɛ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ɔ̃ wá
wɛ́ dɔi. [15] Ayãmɛto wàɔ Lua sáaukpa láasai ń Yesu gbãao wá sa'oa ũ. Gba pɔ́ aà si̋sinaɔ
i̋ mɔɔ̀n we. [16] A laaidɔ maakɛa ń gbɛ̃kɛkɛakɔ̃ɛowa. Sa bee taa oa mɛ́ i̋ ka Luagu. [17] A á
dɔaanaɔ yãma, í misiilɛnɛ́, kɛ́ aa e zi̋kɛ ń pɔnao, asa aa dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa ń zi̋ yã́ sɛ́lɛ siu Luaɛɔ
ũɛ. Tó aalɛ zi̋kɛ ń lɛ́suuo, a àikɛɛ́o.

Lɛzaamá

[18] A wabikɛwɛ̃ɛ. Yãe lɛ́ wá sɔ̃ vi̋o, wi wɛɛlɛ wàɔ kú wá dɔ̀ɔwa yã́pii guuɛ. [19] Má gbɛ̀awá,
à wabikɛmɛɛ, atɛ̃sa mà e suwá kpakpa.
[20] Lua aafiade pɔ́ wá Dii Yesu bɔ̀ gau Sãdãnki ũ a bàakuawanɔ gɔɔpii au sabai, [21] aà á
kɛkɛ ń maa píio, kɛ́ à a pɔeã kɛ, i yã́ pɔ́ kàagu kɛ wá guu ń Yesu Kilisi gbãao. Ɔmɛ gawi vi̋
gɔɔpii, ãmi.
[22] Ma gbɛ̃́ɔ, ma wabikɛ̀wá, àɔ lɛdama yã́pi kũa ń mɛnao, asa lá pɔ́ má kɛ̃̀ɛ́ bílao. [23] Aɔ dɔ̃
kɛ́ wà wá gbɛ̃do Timɔtee gbàɛ. Tó à kà la tia, wá mɔ́ á gwai sãnu. [24] A fɔkpa á dɔaanaɔwa
píi ń Lua gbɛ̃́ɔ píi. Itali bùsudeɔ fɔkpàwá. [25] Lua gbɛ̃kɛkɛɛ́ ápii.

‡ **13:6** Soũ 118.6 § **13:11** Lev 16.27

ZAAKI
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Yesu dã̀una Zaaki mɛ́ lápi kɛ̃̀. Yesu bɔ̀ mɔ̀wà a bɔa gau gbɛa (1Kln 15.7), ɔ̃ à gɔ̃̀ Yelusalɛũ Yesudeɔ dɔaana ũ (Gal 2.9). Zaaki lɛ́ zɛ'ɔlɔ Isaili bui kuɛpla pɔ́ fãaaaɔnɛ (1.1), Yuda Yesude pɔ́ bɔ̀lɛ Yelusalɛũ aa tà buipãleɔ bùsuɔ guu. A láɛ bee kɛ̃̀nɛ́, kɛ́ aaɔ laai vı̃̀ kɔ̃tɛ̃ɛ yã̀kɛaɔ guu ń ń kua Yesusaideɔ guuo.

Yá̃ɔ tɛ́tɛakɔ̃iɛ, a dàalɛ ɔ̃nɔyã̀wa à mɛ̀ ı̃̀ bɔ Lua kı̃́iɛ, wı̃̀ gbɛawà ń aà náaikɛaoɛ (1.2-8). Bee gbɛa à yã̀dàdanɛ́ ɔdekɛ ń taasidekɛo yá̃ musu, yɔ̃aɔ ń gbãalɛgwaao, ń lousisia sı̃̀ana pɔ́ wı̃̀ ɔlɔnɛ́ yã̀kɛaɔ guuo (1.9-27). A lɛkà kɔ̃bɔbɔa'ɔsi yá̃wa (2.1-13), bee gbɛa luanaaikɛa ń yã̀maakɛao (2.14-26). A tɛ́ pɔ́ lɛ́na ı̃̀ kpa mɛu yã̀'ò (3.1-12). A ɛ̀a sù ɔ̃nɔ̃ sı̃̀andewa (3.13-18). A gbɛ̃́ pɔ́ aaı̃̀ sòledaɔ lèle pãsı̃̀pãsı̃̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ aaı̃̀ gbɛ̃́kpa ń dṹniaoɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aaı̃̀ gbɛ̃́ bɛ̃̀ɛboɔ. A zɔadɔ̀ ɔde pɔ́ aaı̃̀ kible ń zı̃̀kɛnaɔwaɔwa (4.1-5.6). A láakı̃̀i à lɛdàmá aa mɛna fɔ̃, aaɔ wabikɛ láasai, aa dɔkɔ̃lɛ (5.7-20).

Yá̃ pɔ́ a dı̃̀lɛ Yesudeɔnɛ ku wásawasaɛ: Yesu baona sı̃̀ana sia i mɔ́wáo, sema wá luanaaikɛa mɔ́ ń yã̀maakɛaɔ, asa luanaaikɛa yãekɛsaiá gɛɛ (2.26).

Yɔ̃a
1 Mámɛmaa Zaaki,* Lua ń Dii Yesu Kilisio zɔ̀blena ma fɔkpà Isaili bui kuɛpla pɔ́
fãaaaɔwa.
2 Ma gbɛ̃́ɔ, taasi bui dasi. A pɔ́ pɔ́ sù á lé, à dilɛ pɔna yá̃ ũ, 3 asa á dɔ̃ lá wàlɛ á lɛ́ wàlɛ
gwa á luanaaikɛa musu a mɛna iɛ́. 4 Ásuli fu mɛnawao, íɔ dɛ gbɛ̃́ kàsaaɔ ũ wásawasa yãe
kɛ̃́sãawá sai. 5 Tó ɔ̃nɔ lɛ́ kɛ̃́sã á gbɛ̃ewa, aà wabikɛ Luawa,† a aà gba, asa ı̃̀ gbɛ̃́pii gba pɔ́
bı̃̀isai yá̃gagasai. 6 Tó à wabikɛ̀wà sɔ̃, aà aà náaikɛ seasai, asa seade dɛ lán ko vlá̃waɛ. Gu
pɔ́ ı̃̀ana yɛ̀ɛlɛu, we ı̃̀ gɛ́u. 7 Gbɛ̃́ bee taa su àɔ e á pɔ́ e Diiwao, 8 asa aà nɔ̀sɛ ku plaplaɛ, ɔ̃ ı̃̀ɔ
ku seasea yá̃ pɔ́ àlɛ kɛ píi guu.
9 Wá gbɛ̃́ taaside pɔnakɛ, kɛ́ Lua aà kã̀fı̃ yá̃i. 10 Wá gbɛ̃́ ɔde sɔ̃ aà pɔnakɛ, kɛ́ Lua aà bùsa
yá̃i, asa ɔdeɔ gɛ̃zɛa lán lávu kwɛawaɛ. 11 Ìatɛ̃ ı̃̀ fɛlɛ ń a pusu gbãao, lá i giigaga, a vú i kwɛ́,
a maa i láa.‡ Beewa ɔde a kpagui a bɔɔlɛɔ guu.
12 Báaade gbɛ̃́ pɔ́ ı̃̀ yɔ̃a fɔ̃́, asa aà bɔa maa gbɛa Lua a àizã̀na pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀ gbɛ̃́ pɔ́ yeaziɔnɛ
kɛɛ̀ yàae ũ. 13 Tó yɔ̃a gbɛ̃́ lè, asu mɛ Luaɛo, asa wa fɔ̃ Lua yɔ̃ ń vãioo, mɛ́ aàpi lí gbɛ̃e yɔ̃ ń
vãio sɔ̃o. 14 Baade yɔ̃a ı̃̀ bɔ aà pɔnidɛa kı̃́iɛ, ɔ̃ ı̃̀ aà wɛ́ ble, ı̃̀ aà gálɛ. 15 Ɔ pɔnidɛapi ı̃̀ nɔsi à nɛ'i
duuna ũ. Tó duuna zɔ̃ɔkṹ sɔ̃, ı̃̀ ga iɛ.
16 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, ásu ázı̃̀a sá̃sã̀o. 17 Gba maa sãasai píi ı̃̀ bɔ musu Mae Lua
gupuakũnaɔ Kɛna kı̃́iɛ. Ili lilɛo, aà gupua iwesa vı̃̀o. 18 A wá í ń a yá̃ sı̃̀andeo a pɔeãwa, kɛ́
wàɔ dɛ gbɛ̃́ sɛ̃́iaɔ ũ pɔ́ pɔ́ àlɛ kɛ dafuɔnɛ.

Yã̀maa ń a kɛao
19 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, à yá̃ɛ bee ma. Ali yã̀ma kpaa ápii, ãma ásu yá̃'o kpaao, á pɔ su pa
kpaao. 20 Asa gbɛ̃nazı̃̀na pɔkũma lí mɔ́ ń yã̀maa pɔ́ Lua yeioo. 21 A yá̃i tò à ɔkpa dɔ́ɛ'ı̃i ń
yã̀vãi pɔ́ lı̃̀guaɔzi píi, í yá̃ pɔ́ wa tɔ̃̀ á sɔ̃u a fɔ̃ á suaba sí ń zı̃̀abusaao.
22 Ásu ázı̃̀a sá̃sã̀o, ásu yá̃pi ma ń swá̃o adoo, à zı̃̀kɛwà. 23 Asa gbɛ̃́ pɔ́ ı̃̀ yã̀ma mɛ́ ı̃̀li kɛo dɛ
lán gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a oa pɔ́ Lua dɔ̀ɛ gwa díi guuwaɛ. 24 Asa aàzı̃̀a gwaa gbɛa, tó à gɛ̃̀zɛa, ɔ̃ lá a dɛ
ı̃̀ sãaàgu gɔ̃̀ɔ. 25 Gbɛ̃́ pɔ́ ı̃̀ wɛ́tɛ Lua ikoyã̀ wásawasa pɔ́ ı̃̀ to wà gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũi, mɛ́ ı̃̀ɔ gɛò aɛ sɔ̃, ı̃̀li
ma à sãaàguo, ı̃̀ zı̃̀kɛwàɛ, Lua a báaada adegu aà yã̀kɛa guuɛ.

* 1:1 Mat 13.55, Gal 1.19 † 1:5 Yaa 2.3-6 ‡ 1:11 Isa 40.6-7

26 Tó gbɛ̃́ dɔ̃ lousisinan a ũ, mɛ́ ìli a lɛ́ fɔ̃o, àlɛ azi̍a sãsãɛ, àlɛ lousisi pãɛ. 27 Lousisia si̍ana
pɔ́ sãa vi̍ Mae Luaɛon kɛ: Wà laaidɔ tonɛ pɔ́ gwana vi̍oɔwa ń gyaa gbɛ̃andoɔ an wɛ̃nakɛa
guu,§ wíɔ wázi̍a kũa dɔ̃ sãasai dṹnia yã́ musu.

2

Kɔ̃bɔbɔa'ɔsi
1 Ma gbɛ̃́ɔ, á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ wá Dii gawide Yesu Kilisi náaikɛɔ, ásuli kɔ̃ bɔbɔ'ɔsio. 2 Tó gbɛ̃́ gɛ̀̃
á kɔ̃kãaa guu vua tãana ń pɔkasa tɛkɛao daa, mɛ́ taaside pɔ́ ulakasa gbãsi̍ daa gɛ̀̃ sɔ̃, 3 tó a
wɛtɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ pɔkasa tɛkɛa daazi, mɛ́ á ò̃ɛ̀ aà mɔ zɔ̃lɛ gumaau, mɛ́ á ò taasideɛ aà gɛ zɛ le, ge
aà mɔ zɔ̃lɛ á gbázi̍, 4 álɛ kɔ̃ bɔbɔ'ɔsiɛ, álɛ yã́ gwa kolean weo lɛ́?
5 A ma ma gbɛ̃́ yenzideɔ. Lua gbɛ̃́ pɔ́ dɛ gbãasaideɔ ũ dṹnia gbɛ̃́ɔnɛ sɛ̀ aaɔ gbãa a náaikɛa
guuɛ, aai kpala pɔ́ à a lɛgbɛ̀̃ gbɛ̃́ pɔ́ yeaziɔnɛ ble. 6 Á̃piɔ sɔ̃ álɛ gbãasaidepiɔ kpɛbɔ. Ɔdeɔ
mɛ́ ì gbãablewáo lò? Aamɛ aai̍ á gálɛ gɛ́ánɔ yã́kpalɛuo lò? 7 Aamɛ aai̍ gyaalagɛ̃ tɔ́ na pɔ́
kpáwáuo lò? 8 Lua ikoyã mide mɛ̀ àɔ ye á gbɛ̃́deezi lá ázi̍a wɛ̃niwa.* Tó á yã́pi kũa si̍ana,
álɛ yãkɛ a zɛ́waɛ. 9 Tó álɛ kɔ̃ bɔbɔ'ɔsi sɔ̃, álɛ duunakɛɛ. Ikoyãpi á wɛ̃́, a gɔ̃ tàaedeɔ ũn we.
10 Asa tó gbɛ̃́ ikoyã kũa píi, mɛ́ a mɛ̀ndo aà fù, à gɔ̀̃ tàaede ũ apii musuɛ. 11 Lua mɛ̀ ásu
wúlɛ ń gbɛ̃pãle nɔoo. A mɛ̀ lɔ ásu gbɛ̃dɛo.† Baa tó ni wúlɛ ń gbɛ̃pãle nɔoo, tó n gbɛ̃dɛ̀, n gɔ̃
ikoyãdansai ũɛ. 12 Á gbɛ̃́ pɔ́ Lua a yã́gɔ̃gɔ̃ánɔ ikoyã pɔ́ ì to wà gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũ musu, àli yã'o, íli
yãkɛ lá à kɔ̃si̍ánɔwa. 13 Lua a yã́kpalɛkɛ ń sùuusaideɔ sùuusaiɛ, ãma yã́ a bɔ ń sùuudeo
na.

Luanaaikɛa ń maakɛao
14 Ma gbɛ̃́ɔ, tó gbɛ̃́ mɛ̀ álɛ Lua náaikɛ, mɛ́ ìli yãe kɛo, bɔ́ yã́n wei? Luanaaikɛa bee taa
a fɔ̃ aà suabae? 15 Tó á gbɛ̃do, gɔ̃ɛ ge nɔɛ, lɛ́ pɔkasa ń blɛo wɛ̃nakɛ, 16 tó á gbɛ̃e ò̃ɛ̀: Lua n
gba aafia! Nsu to i̍ana n dɛo, ní pɔble ǹ ká, mɛ́ i wɛ̃nidɔbɔ kpawào, bɔ́n bee ũi? 17 Màa sɔ̃
luanaaikɛa ado yãekɛsaiá yãgɛɛ.
18 Tó gbɛ̃́ n mɛ̀ ńlɛ Lua náaikɛɛ, mɛ́ mapi málɛ yãkɛ, má onɛ ǹ n luanaaikɛa yãekɛsai
ɔlɔmɛɛ, mí a luanaaikɛa ɔlɔnɛ ma yãkɛa guu. 19 N si̍ Lua mɛ̀ndo nolo? A maaɛ. Baa tã́aɔ
dɔ̃ màa, mɛ́ aai̍ɔ lualua.‡ 20 Mi̍saide, kɛ́ luanaaikɛa yãekɛsai pã, ń ye mà kanɛ n ɔzi̍ yã̀?
21 Kɛ́ wá dezi sɛ̃́ia Ablahaũ a nɛ́ Izaaki kpà sa'obɔ ũ, yã́ i bɔaànɔ na aà yãkɛapi yáio lɛ́?§
22 N èa? Aà luanaaikɛa ń aà yãkɛao tɛkɔ̃iɛ. Aà yãkɛa mɛ́ aà luanaaikɛa bɔ̀lɛi. 23 Beewa Lua
yã́ɛ bee pà à mɛ̀, Ablahaũ Lua náaikɛ̀, ɔ̃ Lua tò yã́ bɔ̀aànɔ na a náai pɔ́ a kɛ̀pi yã́i.* Ɔ wi̍ oɛ̀
Lua gbɛ̃na.† 24 Á èa? Yãkɛa mɛ́ tò yã́ bɔ̀aànɔ na, i kɛ Lua náai pɔ́ a kɛ̀ ado yã́i no. 25 Màa
lɔ káalua Lahabu kɛ̀na ń Luao a yãkɛa yã́i, kɛ́ à zi̍naɔ di̍lɛ à ń gbáɛ zɛ́ kpã́inau.‡ 26 Lá mɛ̀
nisi̍nsaiá gɛ̀ɛ, màa luanaaikɛa yãekɛsaiá gɛ̀ɛ lɔ.

3

Lɛ́fɔ̃a
1 Ma gbɛ̃́ɔ, ásu kɛ yãdanɛdeɔ ũ dasio, asa á dɔ̃ kɛ́ Lua a wɛbii wá yãdanɛdeɔwa yã́kpalɛ
guu dɛ gbɛ̃́ ki̍niɔla. 2 Wápii wiɔ zã yã́wa mɔ̀ɔmɔɔɛ. Tó gbɛ̃́ lɛ́ lí aà kalikɛ̃o, tàaesaideɛ, a
fɔ̃ à a mɛ̀ bṹu fu. 3 Wi ȁasi̍na ká sɔ̃́ɛ kɛ́ à wá yãma yã́iɛ, ɔ̃ wi aà mɛ̀ bṹu taiinkɛ. 4 A gwa
gó'ilɛnawa ísiaa lɔ. N a zɔ̃ɔkɛo, baa ń zàa'i̍an gbãa pɔ́ ì ɔpɛwào, a fi̍bɔ dɛ nɛ́nannɔɛ. Ɔmɛ ì
a taiinkɛ, ɔ̃ a fi̍na i a pɔeã daɛ̀. 5 Beewa sɔ̃, lɛ́naá mɛgu nɛ́naɛ, ɔ̃ ì i̍anadã ń yãzɔ̃ɔ.
A gwa lá tɛ́ nɛ́na ì kũ sɛ̀̃ zɔ̃ɔwa. 6 Lɛ́na dɛ lán tɛ́waɛ, a dɛ dṹnia vãi ũ wá mɛ guu. I gbãsi̍
gɔ̃́kpa wá mɛwa píi. Bɛda tɛ́ mɛ́ ì naɛ lɛ́nawa, ɔ̃ lɛ́na ì tɛ́kpa wá dṹnia kuau. 7 Gbɛ̃nazi̍na

§ 1:27 Isa 1.17 * 2:8 Lev 19.18 † 2:11 Bɔa 20.13-14 ‡ 2:19 Maa 5.7 § 2:21 Daa 22.9-12 * 2:23 Daa 15.6
† 2:23 Isa 41.8 ‡ 2:25 Yoz 2.1-16

sɛ̃̀anɔbɔɔ tòto píi ń bãɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ ń kpɔɔ, mɛ́ àlɛ kɛ e tia, 8 ãma gbɛ̃e lí fɔ̃ a lɛ́na
tòtoo. A dɛ pɔvãi pɔ́ lí zɛ tɛɛɛo ũɛ. Ȁ pà ń sɛwɛtɛ̃o, 9 ɔ̃ wi Dii wá Mae sáaukpaò, ɔ̃ wi ɛa wà
gbɛ̃nazỉna pɔ́ a kɛ̀ láawa* kaò lɔ. 10 Lɛ́ doũpi ɔ̃ sáaukpaa ń gbɛ̃́kaao ȉ bɔu. Ma gbɛ̃́ɔ, asu àɔ
dɛɛ́ màao. 11 Nibɔna ȉ í na ń í kȉsão bɔ ízɛ doũ guua? 12 Ma gbɛ̃́ɔ, kaadɔɛna a nɛ'i ku ũa?
Vɛ̃ɛli a nɛ'i kaadɔɛna ũa? Beewa lɔ í fȉii a nakũo.

Ɔnɔ pɔ́ ỉ bɔ musu

13 A̋ guu, démɛ yãdɔ̃n ɔ̃nɔna ũi? Aà ɔlɔnɛ́ a kua maa ń a yãkɛaɔ guu ń zỉabusaa pɔ́ ȉ bɔ
ɔ̃nɔ guuo. 14 Tó á wɛdɔakɔ̃u ń pãsỉo ń dɛnlawɛɛlɛao vỉ á sɔ̃ guu sɔ̃, ásu ỉ́anadão, ásu ɛɛdɔ
sỉanawao. 15 Ɔnɔ bee taa lí bɔ musuo, dṹnia pɔ́ɛ, á dàa pɔ́ɛ, tã́a pɔ́ɛ. 16 Asa gu pɔ́ wɛdɔakɔ̃u
ń dɛnlawɛɛlɛao kuu, wekỉi kɔ̃yãmasai ń vãi píio ỉɔ kuu. 17 Tó gbɛ̃́ ɔ̃nɔ pɔ́ ȉ bɔ musu vỉ, sɛ̃́ia
ȉliɔ gbãsỉ vỉo, a gbɛa ȉliɔ yãkele vỉo, ȉ busanɛ́, ȉ gbɛ̃́ yãma, sùuu pɛ̀ɛwà ń maakɛao. Ili gbɛ̃́
bɔbɔ'ɔsio, mɛ́ ȉliɔ mɔafili vỉo. 18 Ỉbɛlɛmidɛna ȉ kɛa ń kɔ̃o na tɔ̃́, ɔ̃ ȉ bɔlɛɛ̀ bɔa maa ũ.

4

Gbɛ̃́kpaa ń dṹniao

1 A̋ sòle ń á lɛkpaao ȉ bɔ má ni? I bɔ á pɔeã pɔ́ lɛ́ kɔ̃dɛ á mɛuɔ kỉ́i nolo? 2 I pɔ́ niaka, ili eo,
ɔ̃ i gbɛ̃dɛ. A̋ pɔ́ bỉi vỉ, ɔ̃ ili pɔ́ pɔ́ álɛ yá leo. Ɔ i lɛkpaakɛ, i sòlekɛ. A̋ vỉo, kɛ́ ili wabikɛ Luawao
yã́i. 3 Tó a wabikɛ̀, ili eo, kɛ́ ili wabikɛ a zɛ́wao yã́i, asa iɔ ye à a mɔaokɛ lá a á pɔ gbàwaɛ.
4 Náaisaideɔ, á dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́kpaa ń dṹniao dɛ íbɛlɛsɛa ń Luao ũo lé? Gbɛ̃́ pɔ́ ye kɛ dṹnia gbɛ̃́ ũ
gɔ̃̀ Lua ibɛɛ ũɛ. 5 Kɛ́ a kɛ̃a Luayãtaalau wà mɛ̀ aà Nisỉna pɔ́ kú wá guu lí sí sàao,* álɛ e yãpã
yã̀? 6 A̋ma gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua vỉwanɔ dɛ beea, asa a kɛ̃a Luayãtaalau wà mɛ̀:
Lua ȉ íbɛlɛsɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ ȉ azỉa sɛ lɛsỉo,
mɛ́ ȉɔ gbɛ̃kɛ vỉ ń gbɛ̃́ pɔ́ ȉ azỉa busao.†
7 A yã́i tò à misiilɛ Luaɛ. Ȁ gi Ibiisiɛ, i bàasiɛ́. 8 Ȁ sɔ̃ Luazi, i sɔ̃ázi.‡ Duunkɛnaɔ, à ɔbɔlɛ
duunau. Nɔ̀sɛmɛmpladeɔ, à á sɔ̃ pípi. 9 Ȁ ɔ́ɔlɔ ń pɔsiao ń wɛ̃nao. Ȁ á yaalɔ lilɛ ɔɔlɔ ũ, í á
pɔna lilɛ pɔ'ȉi ũ. 10 Ȁ ázỉa busa Diiɛ, i á kã́fỉ.
11 Ma gbɛ̃́ɔ, ásuli kɔ̃ tɔbɛ̃ɛsio. Gbɛ̃́ pɔ́ a Yesude dee tɔbɛ̃ɛsỉ ge à aà bɛ̃̀ɛbò, à Lua ikoyã
seela bɛ̃̀ɛ kɛ̀ à a bɛ̃̀ɛbò. Tó n Lua ikoyã bɛ̃̀ɛbò sɔ̃, a manan n ũo, a bɛ̃̀ɛbonan n ũ. 12 Lua mɛ́
ikoyãdilɛna ń yã́kpalɛkɛnao ũ. Ɔmɛ gbɛ̃́ suabaa ń aà tɔ̀lɔzɔ̃ao gbãa vỉ. Mpi sɔ̃, dén n ũ, kɛ́
ni n gbɛ̃́dee bɛ̃̀ɛboi?

Lua baa bɔ dilɛa

13 Ȁ yãma sa, á gbɛ̃́ pɔ́ i mɛ gbã ge zia á gɛ́ wɛ̃́lɛu, í zɔ̃lɛ we wɛ̃̀ do, í laata à ài'e. 14 A̋ yã́ pɔ́
a á le zia dɔ̃e?§ A̋ dɔ̃ lá á wɛ̃ni dɛa? A dɛ lán suawaɛ. Tó à kpà yɔɔ, ɔ̃ ȉ gɛ̃zɛa gɔ̃̀ɔ. 15 Tó yã́
a zɛ́waɛ, áli o à mɛ: Tó Dii wèi, wáɔ aafia, wí kɛ kɛ́wa ge kɛ́wa. 16 Tia sɔ̃ álɛ ỉ́anadã, a Lua
baa bɔ̀ á dȉlɛ. Ỉandãa bee taa maao. 17 Gbɛ̃́ pɔ́ maakɛa dɔ̃ mɛ́ i kɛo, ȉ kɛ adeɛ duuna ũɛ.

5

Ɔdeɔ

1 A̋ ɔdeɔ, à yãma sa. Ȁ ɔ́ɔlɔ à wiilɛ wɛ̃na pɔ́ a á le yã́i. 2 A̋ àizɛɛɔ ɔ̃̀ɔkpà, kɔ̀ɔɔ á pɔkasaɔ
sòso. 3 A̋ ɔ̃a tã́nkpakɛ̀,* mɛ́ tã́nkpapi a á dayãu, i kṹ á mɛwa lán tɛ́wa. A àizɛɛ kã̀aaázi
gɔɔgbɛzãzỉ. 4 Ȁ ma! A gbɛ̀wina pɔ́ aa á buapɔ́ɔ kɛ̀kɛɛ́ɔ blè, mɛ́ ɔ̃api yã́ Lua lè. Pɔkɛkɛnapiɔ
wiilɛa gɛ̃̀ Dii Zỉgɔ̃de swã́u.† 5 A namamà tɔɔlɛ la á pɔeãkɛa guu. A mɛ̀kpa kaalɛgɔɔ pɔ́ ũ. 6 A
yãdà gbɛ̃maaɔla a ń dɛdɛ, aai dɛ̃ɛkao.

* 3:9 Daa 1.26-27 * 4:5 Iko 6.15 † 4:6 Yaa 3.34 ‡ 4:8 Mal 3.7 § 4:14 Yaa 27.1 * 5:3 Mat 6.19 † 5:4 Iko 24.14-15

Mɛna

[7] Ayãmɛto ma gbɛ̃́ɔ, àɔ mɛna vì̃ e Dii mɔgɔɔ. Á gwa lá zɔ̃ɛ ì a buapɔ́ bɛɛɛde kɛkɛa dã́. I
mɛnafɔ̃ za káabuana e saɛ. [8] Ápiɔ sɔ̃ à mɛnafɔ̃, í á sɔ̃dilɛ, asa Dii mɔgɔɔ kãikũ̀. [9] Ma gbɛ̃́ɔ,
ásu yã́kũtɛ̃kakɔ̃io, kɛ́ Lua su yã́kpalɛkɛánɔo yã́i. Yã́kpalɛkɛnapi zɛa kpɛɛlɛ fá!‡ [10] Ma gbɛ̃́ɔ,
ãnabi pɔ́ aa yã'ò yãa ń Dii tɔ́ɔɔ, à mɛna pɔ́ aa kɛ̀ taasikɛa guu ɔlɛsɛ́. [11] Wi onɛ́ pɔnadeɔ, kɛ́ aa
mɛnafɔ̃̀ yã́i. A Yobu mɛnakɛa bao mà, mɛ́ á mà lá Dii kɛ̀ɛ̀ gbɛzã,§ asa gbɛ̃́ sósobi ń sùuuo
pɛ̀ɛ Diiwa.*

[12] Atɛ̃sa ma gbɛ̃́ɔ, ásu mɛ á sì̃ ń Luaoo. Ásu mɛ á sì̃ ń luabɛo ge tɔɔlɛ ge pɔpãleo. Tó aoɛ,
àli o ao. Tó aawoɛ, àli o aawo, kɛ́ yã́ su daálao yã́i.†

Wabikɛa

[13] Á gbɛ̃e lɛ́ taasikɛ yã̀? Aà wabikɛ. Á gbɛ̃e pɔ kɛ̀na yã̀? Aà Lua táasilɛ. [14] Á gbɛ̃e lɛ́
gyãkɛ yã̀? Aà á gãli gbɛ̃zɔ̃ɔɔ sísi, aai wabikɛɛ̀, aai nísimawà ń Dii tɔ́o.‡ [15] Wabi pɔ́ wa kɛ̀
luanaaikɛa guu bee a gyãepi gbã́gbã. Dii a aà gba aafia. Tó à duunakɛ̀ yãaɛ sɔ̃, a kɛ̃wà. [16] A
yã́i tò, à á duunaɔ okɔ̃ɛ, í wabikɛkɔ̃ɛ kɛ́ à e gbã́gbã. Gbɛ̃maa wabikɛa gbãa, ì zì̃kɛ maamaaɛ.
[17] Ɛliaá gbɛ̃nazì̃naɛ láwáwa. A wabikɛ̀ maamaa lou su mao, ɔ̃ lou i tɔ̃́lɛ tɔɔlɛwao e wɛ̃̀ àaɔ̃
ń mɔ sooloo.§ [18] A ɛ̀a wabikɛ̀ lɔ, ɔ̃ lou'i bɔ̀ maamaa,* tɔɔlɛ blɛkɛ̀.

[19] Ma gbɛ̃́ɔ, tó á gbɛ̃do pã̀alɛ sì̃ana zɛ́ɛ, mɛ́ á gbɛ̃e ɛ̀a aà dàwà, [20] àɔ dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ tò
duunkɛnapi bɔ̀ sã́sãzɛu à ɛ̀a sù, à ade sì̃ gawaɛ, mɛ́ à lakà tàaeɔla dasi.†

---

‡ **5:9** Mat 24.33 § **5:11** Yob 2.10, 42.10 * **5:11** Soũ 103.8 † **5:12** Mat 5.34-37 ‡ **5:14** Maa 6.13 § **5:17** 1Kia 17.1 * **5:18** 1Kia 18.42-45 † **5:20** Yaa 10.12, 1Piɛ 4.8

PIƐƐ LA̋ SƐIA
Yá̰ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Piɛɛ láɛ bee kɛ̃̀ za Loma Yesude pɔ́ aa fãaaa wà tà bùsu pɔ́ wȉ mɛ tia Tuukii bùsuuɔnɛɛ. Gãli pɔ́ aa ku a guuɔ dɛ gãli pɔ́ Pɔlu ń aà ȉwaɔ dàalɛdaalɛɔ ũ. Yɔ̃a pãsȉ ń lé an Yesudekɛ yá̰i, ɔ̃ wàlɛ ȉadamá. Piɛɛ tò an laai tà Yesu Kilisiwa, à mɛ̀ an baa ku Kilisi taasikɛa guu.

Fɔkpaama ń Lua sáaukpaao gbɛa, Piɛɛ lá Lua ń suabà dɔ̀ńgu, ɔ̃ aa tãmaa pɔ́ lí ń nɛo vȉ Yesu Kilisi gaa ń aà vuao sabai (1.3-12). A ń gbá laai aaɔ itɛ̃kɛ, aa tó ń kua aɔ adoa naa Yesu Kilisiwa (1.13-2.10). A Yesu ɔlɛsɛ̀ à yãdàoné à mɛ̀ à kũ̀ aaɔ náai vȉ ń yãkɛaɔ guu, atɛ̃sa kua yɔ̃a guu. A lɛdàmá an kua dú̃nia guu, à mɛ̀ aa misiilɛ gbãadeɔnɛ, zȉkɛnaɔ misiilɛ ń diiɔnɛ, nɔɛɔ misiilɛ ń zá̰ɔnɛ, Yesudeɔ píi iɔ yekɔ̃zi (2.11-4.19). Lɛɛ 5 guu à lɛdà Yesude gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa ń ɛ̀waasoɔ ń luanaaikɛnaɔ píi, à mɛ̀ aa zɛ gbãa kua yãȉa guu, aa Lua lɛgbɛ̃ané papaa dá̰. Lápi làa ń fɔkpaamáo.

A kũ̀ láɛ bee kyokɛnaɔ wɛtã luanaaikɛa guu, baa tó aalɛ taasi kpeletaa bui kɛ, ké an kua e Lua tɔbɔ, i zɛ'ɔlɔ Yesusaideɔnɛ yá̰i. Tó luanaaikɛnsaiɔ yãmaa pɔ́ aalɛ kɛɔ è, aa Lua sáaukpa yá̰kpalɛkɛgɔɔzȉ (2.12).

Tãmaa pɔ́ lí ń nɛ́o

1 Mámɛmaa Yesu Kilisi zȉna Piɛɛ, mámɛ ma láɛ bee kɛ̃̀ Lua gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ nibɔɔ ũ dú̃niaɛ
bee guu aa fãaaa bùsuɛ beeuɔnɛ: Pɔ̃ntu, Galati, Kapadosi, Azi ń Bitinio. 2 Mae Lua dɔ̀aa
á dɔ̃, ɔ̃ à á sɛ́, a gɔ̃ aà pɔ́ ũ ń aà Nisȉna gbãao, ké à misiilɛ Yesu Kilisiɛ, aà au i á gbãsȉ wolo.*
Lua gbɛ̃kɛ ń aafiao ká̰ȉɛ́.

3 Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Aà sùuu zɔ̃ɔ guu à wá í dafu ń Yesu Kilisi fɛlɛ
bɔa gau gbãao, ɔ̃ wá tãmaa pɔ́ lí ń nɛ́o vȉ, 4 asa gba pɔ́ dilɛaé luabɛpi lí ɔ̃̀ɔkpao, ȉli gbãsȉkpao,
a maa lí láao. 5 Lua sɔu mà à á suaba a náai pɔ́ álɛ kɛ yá̰i, ɔ̃ àlɛ á dɔ́̃a ń a gbãao e à gɛ bɔ̀ò
gɔɔgbɛzãzȉ. 6 A̋lɛ pɔnakɛ ń yá̰pio, baa ké álɛ taasikɛ gȉa yɔɔ yãȉa bui dasi yá̰i. 7 Lá wȉ vua
maa dɔ̃ té guu, mà̀a yãȉapiɔ lé á luanaaikɛa yɔ̃, asa á luanaaikɛapi bɛɛɛ vȉ dɛ vua pɔ́ a gawi
ȉ láaa maamaaɛ. Tó a bɔ maa, Lua a á sáaukpa Yesu Kilisi mɔgɔɔzȉ, a á kpɛla ń gawio.
8 Baa ké i aà eo, á yeaàzi. Baa ké i wɛsiaàlɛ gȉao,† álɛ aà náaikɛ, ɔ̃ álɛ pɔna zɔ̃ɔ pɔ́ gɛ̃̀ oaa kɛ,
9 ké álɛ á luanaaikɛa gbɛ'e á suabaa ũ yá̰i.

10 A̋nabiɔ dɔ̀aa gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua a kɛɛ́ yã'ò, aa suabaapi yá̰ gwà aa a tàasikà. 11 Kilisi Nisȉna
kú ń guu, à dɔ̀aa taasi pɔ́ Kilisipi a kɛ òné ń gawi pɔ́ a e a gbɛao, ɔ̃ aa wɛ̀ɛlɛ wà yá̰pi zé dɔ̃ ń
a kɛgɔɔo.‡ 12 Ɔ Lua tò aa dɔ̃̀ ké yá̰ pɔ́ aalɛ opi dɛ ń gɔɔ pɔ́ ũo, á pɔ́ɛ. Tiasa baonakpanaɔ yá̰pi
òé ń Lua Nisȉna pɔ́ Luapi aà zȉ à bɔ̀ luabɛ gbãao. Baa malaikaɔ ȉ dɛ̃ɛka yá̰pi dɔ̃ai.

Wá kua dɔ adoa

13 Ayãmɛto à á làasoo vu iu, íɔ ázȉa kũa dɔ̃, á wɛ́ iɔ dɔ gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua a kɛɛ́ Yesu Kilisi
mɔgɔɔzȉzi seasai. 14 Lá á dɛ Lua Né pɔ́ lé aà yãmaɔ ũ, ásu to dɔ́ɛȉi pɔ́ á vȉ yãa á wɛ́siagɔɔ
dɔaaéo. 15 Lua kua adoaɛ. Lá à á sisi à á sɛ́, á kua líɔ adoa á yãkɛa píi guu mà̀a sɔ̃. 16 Asa a
kɛ̃a láu wà mɛ̀:
A̋ kua líɔ adoa,
asa ma kua adoaɛ.§

17 Lá Lua ȉ yá̰kpalɛkɛ ń baadeo a yãkɛawa ń wɛgwasai, tó álɛ aà sisi Mae, à vȉakɛ̀ɛ á
nibɔkɛ guu la. 18 A̋ dɔ̃ lá Lua á bɔ́ kua gii pɔ́ dɛ á fɛlɛkaa ũ guu. Lua i á bo ń pɔ́ pɔ́ a gawi
ȉ láao no, vua ge á̰nusu, 19 à á bó ń Kilisi pɔ́ dɛ sã sãasai gbãsȉsai ũ au gawideoɛ.* 20 Lua

* 1:2 Lev 17.11, Ɛbɛ 9.22 † 1:8 Zãa 20.29 ‡ 1:11 Luk 24.25-26 § 1:16 Lev 19.2 * 1:19 Zãa 1.29, Ɛbɛ 9.14

dɔ̀aa aà dı̃lɛ zadɔ̃ i dṹnia kálɛo, ɔ̃ à bɔ̀ɛ́aànɔ gupuau gɔɔ gbɛzãɛ beeɔzı̃. 21 Aà yã́ musu ɔ̃ álɛ
Lua náaikɛ. Lua aà bɔ̀ gau à gawi kpàwà, kɛ́ à e a náaikɛ, á wɛ́ iɔ dɔazi.
22 Lá misiilɛa sı̃anaɛ á gbã̀sı̃ wòlo, ɔ̃ á gbɛ̃kɛ vı̃ ń kɔ̃o mɔafilisai, àɔ yekɔ̃i ń nɔ̀sɛmɛndoo.
23 Lua á í dafu ń a yã́ wɛ̃nide pɔ́ ı̃ɔ ku gbãaoɛ. Yã́pi dɛ pɔbui pɔ́ ı̃ ga ũo, pɔbui pɔ́ lí gaoɛ.
24 Gbɛ̃́pii dɛ lán sɛ̃waɛ,
an gawi píi dɛ lán sɛ̃vuwaɛ.
Sɛ̃ ı̃ gaga, a vú ı̃ kwɛ́,
25 ãma Dii yã́ ı̃ɔ ku gɔɔpiiɛ.†
Yã́pi mɛ́ dɛ baona pɔ́ wa kpàɛ́ ũ.

2

Gbɛ̀ wɛ̃nide

1 Ayãmɛto à yãvãi píi tó ń ɛɛ píio ń mɔafilio ń wɛdɔakɔ̃ɛo ń kɔ̃yaaao. 2 Lá nɛ́tɛ̃naɔ ı̃ɔ yɔ̃́'i
nidɛ, àɔ Lua yã́ pɔ́ dɛ lán vı̃'ipu wásawasawa nidɛ màa sɔ̃, kɛ́ à e gbã á suabaa guu, 3 asa á
dɔ̃̀ sa kɛ́ Dii maa.* 4 A sɔ̃aàzi, Gbɛ̀ wɛ̃nide pɔ́ wà pãkpài, Lua aà sɛ̀ bɛɛɛde ũ. 5 Ápiɔ sɔ̃ ámɛ á
gbɛ̀ wɛ̃nide pɔ́ Lua lɛ́ a kpɛ́ ɛ̃booɔ ũ. Ámɛ á aà gbàgbanaɔ ũ, i sa pɔ́ ı̃ kaaàgu o ń aà Nisı̃na
gbãao Yesu Kilisi sabai. 6 Asa a kɛ̃a Luayãtaalau wà mɛ̀:
Gwa, málɛ gbɛ dilɛ Siɔna,
ɛ̃daalɛgbɛ bɛɛɛde pɔ́ má sɛ̀ ũ.
Wí a gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ aà náaikɛ kũo.†
7 A dɛ gbɛ̀ bɛɛɛde ũ á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ aà náaikɛɔnɛ, ãma a dɛ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ aà náaikɛoɔnɛ màao.
Gbɛ pɔ́ ɛ̃bonaɔ pãkpài
mɛ́ gɔ̃̀ gbɛɔ mide ũ.‡
8 Màa lɔ a dɛ:
Gbɛ pɔ́ wı̃ gɛ̃mbɔlɛwà ũ,
gbɛsi pɔ́ aaı̃ kpaa aa fu ũ.§
Aa gɛ̃mbɔlɛwà kɛ́ aai Lua yãdao yã́i. Beewa Lua dı̃lɛnɛ́.
9 Ámɛ á bui pɔ́ Lua ń sɛ́ɔ ũ, kíaɔ ũ, aà gbàgbanaɔ ũ,* gbɛ̃́ pɔ́ an kua adoaɔ ũ, aà gbɛ̃́
yenzideɔ ũ, kɛ́ à Lua pɔ́ á sisi a bɔ gusiau, à gɛ̃̀ánɔ a gupua bɔnsaɛde guu táasilɛ.†
10 Á dɛ Lua gbɛ̃́ɔ ũ yãao,
tiasa ɔ̃ a gɔ̃ a ũ.‡
Lua i sùuukɛánɔ yãao,
tiasa ɔ̃ a kɛ̀ánɔ.§

Kua luanaaikɛnsaiɔ guu

11 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, lá á dɛ nibɔ bɔ̀mɔɔ ũ la, málɛ lɛdawáɛ, à mikɛ̃ á dɔ́ɛ'ı̃i pɔ́ aaı̃
zı̃kaánɔɔwa. 12 Áɔ ku gbɛ̃́ bɛɛɛdeɔ ũ luanaaikɛnsaiɔ guu. Beewa baa tó aalɛ á dilɛ vãikɛnaɔ
ũ, tó aa yãmaa pɔ́ álɛ kɛɔ è, aa Lua sáaukpa yã́kpalɛkɛgɔɔzı̃.
13 A misiilɛ iko pɔ́ gbɛ̃nazı̃na dı̃lɛɛ píi Dii yã́i, kía pɔ́ iko vı̃ dɛńlan nò, 14 gbãade pɔ́ a dı̃lɛ
aà vãikɛnaɔ wɛtã aà maakɛnaɔ sáaukpan nò.* 15 Lua pɔeãn kɛ: A yãmaakɛ à lɛsɔkpa sɔũ
wɛ́siadeɔnɛ. 16 A gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũɛ, ãma ásu tó á gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ gɔ̃ɛ́ vãikɛa zɛ́ ũo. Áɔ ku Lua zɔ̀blenaɔ
ũ. 17 A gbɛ̃́pii kpɛla. Áɔ ye á Yesude deeɔzi. A vı̃akɛ Luaɛ. A kía kpɛla.
18 Zı̃kɛnaɔ, à misiilɛ á diiɔnɛ, í zɔ̃ɔkɛ dɔ̃nɛ́ yã́pii guu. I kɛ dii maa nɔ̀sɛdoũdeɔ ńtɛ̃ɛ no, ń a
pãsı̃ɔɛ lɔ. 19 Tó wà ı̃adàwá pã, tó a mɛnakɛ̀ò Lua yã́i, bee ài vı̃ɛ́. 20 Tó wà á gbɛ̃́ á tàae yã́i,

† 1:25 Isa 40.6-8 * 2:3 Soũ 34.9 † 2:6 Isa 28.16 ‡ 2:7 Soũ 118.22 § 2:8 Isa 8.14-15 * 2:9 Bɔa 19.5-6
† 2:9 Isa 9.1-2 ‡ 2:10 Lom 9.25-26 § 2:10 Oze 2.25 * 2:14 Lom 13.1-5

tó a mɛnakɛ̀ò, bee tɔ́ vǐ má ni? A̋ma tó a taasikɛ̀ yãmaa pɔ́ á kɛ yá̰i, tó a mɛnakɛ̀ò, Lua a á
sáaukpa. 21 Bee yá̰i Lua á sisii à á sɛ́. Kilisi taasikɛ̀ɛ́ à zɛ'ɔ̀lɔɛ́, kɛ́ àɔ tɛ a iai yá̰iɛ.
22 I duunakɛo,
wi ma à ɛɛtòo.†
23 Kɛ́ wà aà sɔ̃̀sɔ̃, i a zá̰simáo. Kɛ́ à taasikɛ̀, i yãpã̰sǐ onɛ́o, à zɛ̀ ń Lua yá̰kpalɛkɛn maaoɛ.
24 Ɔmɛ wá duuna dǐ a miwa‡ à gàò líwa, kɛ́ wá bàa su àɔ kú ń duunao lɔo, wíɔ ku maakɛa
guu. Aà flàala iaɔ mɛ́ wá gbã̰gbã̰.§ 25 Asa a sãsã lán sãɔwa yãaɛ,* ɔ̃ a ɛa su á Dã̰na ń á
Dɔ̃̀anaowa tiasa.

3

Kua ń kɔ̃o

1 Nɔɛɔ sɔ̃, à misiilɛ á zá̰ɔnɛ.* Tó an gbɛ̃eɔ lɛ́ Lua yãdao, á kua a ń lilɛ. Baa tó i yãe onɛ́o,
2 aa e á kú gbã̰sǐsai mɛ́ álɛ misiilɛnɛ́. 3 A̋ kɛfɛnkɛ wɛɛlɛa su àɔ dɛ mɛkaa yá̰ ũo, mitã̰a ge
nɔamblebɔɔ ge pɔkasadaan nò.† 4 Aàɔ dɛ á nɔ̀sɛ guu yá̰ pɔ́ lí láao ũ, nɔ̀sɛniɛ ń zǐabusaao.
Bee mɛ́ gbia Luaɛ. 5 Asa beewa nɔɛ lousisina pɔ́ an wɛ́ dɔ Luazi yãaɔ ńzǐa kɛ̀kɛ, aa misǐilɛ
ń zá̰ɔnɛ. 6 Màa Sala dɛ, ǐ Ablahaũ yãma ǐ oɛ̀ Baa.‡ Tó álɛ yãmaakɛ, mɛ́ álɛ pɔ́ pɔ́ wǐ vǐakɛɛ̀
yãdao, a Sala ɔlɛsɛ̀n we. 7 Màa gɔ̃ɛɔ sɔ̃ àɔ kúńnɔ nɔɛkɛdɔ̃anɛ́ guu,§ íli yãmamá, kɛ́ pɔe su
kpáɛ́ á wabikɛa guuo, asa á dɛ wɛ̃ni gbablenaɔ ũ sã̰nuɛ.
8 Bee gbɛa àɔ lɛdoũ vǐ ń kɔ̃o ápii. A̋ɔ wɛ̃nadɔ̃kɔ̃ɛ, àɔ yekɔ̃i, àɔ gbɛ̃kɛ vǐ ń kɔ̃o, í busakɔ̃ɛ.
9 A̋suli vã̰i fǐabo ń vã̰ioo. A̋suli gbɛ̃́ pɔ́ á sɔ̃sɔ̃ sɔ̃́sɔ̃o. A samaa'oɛ̀, asa Lua á sisi à báaadaágu
yá̰iɛ.*
10 Gbɛ̃́ pɔ́ ye a wɛ̃ni àɔ maa,
mɛ́ a ye a kua àɔ na,
aà a lɛ́ fɔ̃ ń yã̰vã̰i oao,
asuli to ɛɛ bɔ a lɛ́uo.
11 Aà mikɛ̃ vã̰iwa, i maakɛ,
aà aafia zɛ́ wɛɛlɛ, iɔ tɛi.
12 Asa Dii ǐ wɛ́tɛ gbɛ̃maaɔzi,
ǐ swá̰kpa an wabikɛaɔzi.
Dii ǐ mikpɛdɔ vã̰ikɛnaɔnɛ.†

Taasikɛa maakɛa yá̰i

13 Tó á ã̰iavǐ ń maakɛao, dɛ́mɛ a á wɛtã̰i? 14 Baa tó a su taasikɛ̀ maakɛa yá̰i, báaadeɔn á
ũ.‡ A̋suli vǐakɛ an wɛ́tɛ̃aɛo, ásu sɔ̃̀deedeekɛo. 15 A Kilisi dɔ̃ Dii ũ á sɔ̃ guu.§ A̋ɔ ku sɔu guu
gɔɔpii, kɛ́ à e yã̰we gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ á la yá̰ pɔ́ á wɛ́ dɔi miiwa. 16 Ali onɛ́ busɛbusɛ ń bɛɛɛ dɔ̃anɛ́o. A
onɛ́ ń nɔ̀sɛpuao lɔ, kɛ́ wǐ e gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ á sɔ̃sɔ̃ maa pɔ́ álɛ kɛ á Yesudekɛ yá̰iɔ kṹ. 17 Taasikɛa
lá Lua yeiwa maakɛa yá̰i maa dɛ taasikɛa yã̰vã̰ikɛa yá̰ila.
18 Kilisi gà gɛ̃n do duunawoloa yá̰iɛ. Tàaesaide gà wá tàaedeɔ yá̰i, kɛ́ à e gɛ́wanɔ Lua kɛ̃́i.
Wà aà dɛ̀ aà gbɛ̃nazǐnkɛ guu, ɔ̃ Lua aà vù aà nisǐnkɛ guu. 19 Aà nisǐnkɛpi guu à gɛ̀ waasokɛ̀
nisǐna pɔ́ wà ń ká kpɛ́uɔnɛ.* 20 Aa bɔ̀ Lua yá̰ kpɛ yãaɛ, gɔɔ pɔ́ àlɛ mɛnakɛ e Nɔee gɛ̀ a gó'ilɛna
kɛ làaò. Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ íu aafia gópi sabaiɔ dasio, gbɛ̃ɔn swaaɔ̃ɛ.† 21 Ipi mɛ́ dɛ á da'ilɛkɛa pɔ́ ǐ á
suaba taa ũ tia. Da'ilɛkɛapiá mɛ̀ gbã̰sǐwoloa yá̰ no. Lɛgbɛ̃a Luaɛ ń nɔ̀sɛpuaoɛ. I á suaba kɛ́
Yesu Kilisi bɔ̀ gau yá̰i. 22 A ikokɛ̀ malaikaɔ ń tá̰aɔ ń ń gbã̰adeɔ ń ń ikodeɔwa, ɔ̃ à tà luabɛ,
a ku aà ɔplaai.

† 2:22 Isa 53.9 ‡ 2:24 Isa 53.11-12 § 2:24 Isa 53.5 * 2:25 Isa 53.6 * 3:1 Ɛfɛ 5.22, Kls 3.18 † 3:3 1Tim
2.9 ‡ 3:6 Daa 18.12 § 3:7 Ɛfɛ 5.25, Kls 3.19 * 3:9 Lom 12.14, 17 † 3:12 Soũ 34.13-17 ‡ 3:14 Mat 5.10
§ 3:15 Isa 8.12-13 * 3:19 1Piɛ 4.6 † 3:20 Daa 7.7

4

Kua Lua pɔ́ ũ

[1] Lá Kilisi gà a gbɛ̃nazı̃nkɛ guu, ápiɔ à bee nɔ̀sɛ da sɔ̃, asa gbɛ̃́ pɔ́ gà a gbɛ̃nazı̃nkɛ yã́
musu kɛ̃̀ duunawaɛ. [2] Gɔɔ pɔ́ gɔ̃̀ɛ́ á kua guu, á dɔ́ɛ'ĩi suli dɔaaɛ́ lɔo, sema Lua pɔeã. [3] Á kua
luayãdansaiɔ yãkɛa guu yãa mɔ̀ lɛ. Á kú yãa wisaiyãkɛa guu ń dɔ́ɛ'ĩio ń wɛ̃dɛkɛao ń lalasi
kɔ̃̀ɔo ń wɛ̃mi wɛ̃zı̃gbaao ń tã́agbagbaao, pɔ́ Lua ye a gı̃yãio. [4] Lá ili sińnɔ an lalasi zɔ̃ɔpi
kɛa guu lɔo, ì kɛnɛ́ yãbɔnsaɛ ũ, aaì á tɔbɛ̃ɛsi. [5] Aa ń yãkɛaɔ dau siu Luaɛ. Aà yã́kpalɛkɛa
ń gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ ń gyaadeɔ sɔu mà. [6] Wà baonakpà gyaadepiɔnɛ lɔ, kɛ́ an gbɛ̃́ pɔ́ yã́ zɔ̃̀lɛmá an
gbɛ̃nazı̃nkɛ guu lán gbɛ̃́piiwaɔ e aaɔ ku nisı̃nkɛ guu lán Luawa.*
[7] Pɔ́pii láaa kà kãi. Ayãmɛto àɔ dɛ laaideɔ ũ, íɔ ázı̃a kũa dɔ̃, kɛ́ àɔ wabikɛ Luawa yã́i.
[8] Yã́ pɔ́ dɛ a píia, àɔ yekɔ̃i ń nɔ̀sɛmɛndoo, asa yea gbɛ̃́i ì láka tàaea dasi.† [9] Á kɔ̃ yàaekɛ
yã́kũtɛ̃kasai. [10] Lá Lua gbadà á baadeɛ, à dɔkɔ̃lɛ ń gbapiɔ Lua báaa bui dodo ziia maaɔ ũ.
[11] Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ waasokɛna ũ, aà Lua yã'onɛ́. Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ dɔnlɛde ũ, aà dɔńlɛ ń gbãa pɔ́ Lua a
gbao,‡ kɛ́ à Lua tɔbɔ yã́pii guu ń Yesu Kilisi gbãao. Ɔmɛ gawi vĩ ń gbãao gɔɔpii! Ámi.

Taasikɛa Yesudekɛ yã́i

[12] Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, ásu to yɔ̃a pãsı̃ pɔ́ lɛ́ á le bɔ á saɛ lándɔ̃ yã́kanla mɛ́ á léwao. [13] Lá
á baa ku Kilisi taasikɛa guu, à pɔnakɛò, kɛ́ à e àɔ pɔna zɔ̃ɔ vĩ gɔɔ pɔ́ Kilisipi a bɔ gupuau ń
gawio. [14] Tó wà á sɔ̃sɔ̃ Kilisi tɔ́ pɔ́ kúwá yã́i, báaadeɔn á ũ, asa Lua Nisı̃na gawide diaɛ́ɛ.
[15] Á gbɛ̃e su taasikɛ gbɛ̃dɛa ge kpã́i'oa ge vãikɛa ge gudɛ yã́io. [16] Tó a taasikɛ̀ á Kilisidekɛ
yã́i, asu kɛɛ́ wíyã ũo. Á Lua sáaukpa kɛ́ Yesu tɔ́ kúwá yã́i. [17] Asa ı̃adaama pı̃la, Lua gbɛ̃́ɔ ɔ̃
à dàalɛmá. Lá wámɛ à dàalɛwá sɛ̃́ia, a midɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ gı̃ baona pɔ́ bɔ̀ Lua kı̃́i síiɔ kpelewa
ni?
[18] Tó gbɛ̃maaɔ suabaa zı̃'ũ,
a bɔ ń duunde luayãdansaiɔ kpelewa ni?§
[19] Ayãmɛto gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ taasikɛ Lua pɔeãkɛa yã́iɔ aa ńzı̃a na ń Kɛna náaideɛ a ɔzı̃, aai wɛtã
wàɔ maakɛ.

5

Lua sã kpàsa gwaa

[1] Málɛ lɛda á gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa sa. Gbɛ̃zɔ̃ɔn ma ũ sɔ̃. Má dɛ taasi pɔ́ Kilisi kɛ̀ seelade ũ, mɛ́ ma
bàa kú ń gawi pɔ́ a bɔ gupuauo sɔ̃. [2] Áɔ dɛ kpàsa pɔ́ Lua kàlɛɛ́ dãnaɔ ũ.* A ɔliai ń pɔeão
teasisai lá Lua yeiwa. I kɛ ɔ̃awɛɛlɛa yã́i no. A kɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo. [3] Ásuli gbãable gbɛ̃́ pɔ́ wa
nàɛ́ á ɔzı̃piɔwao. Á tó á kua á sãɔ dazɛwa, [4] í kíafua pɔ́ a gawi lí láao e gɔɔ pɔ́ Sãdãnki mɔ̀.
[5] Á ɛ̀waasoɔ sɔ̃, à misiilɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔnɛ. Ápii à ázı̃a busakɔ̃ɛ, í dɔkɔ̃lɛ, asa:
Lua ì íbɛlɛsɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ ì azı̃a sɛ lɛsı̃o,
mɛ́ a gbɛ̃kɛ vĩ ń gbɛ̃́ pɔ́ ì azı̃a busao.†
[6] Ayãmɛto à ázı̃a busa Lua gbãadeɛ, i á kã́fı̃ gɔɔ pɔ́ a dı̃lɛwa.‡ [7] A ɔzɔ̃ɛ̀ á yã'ɔ̃mai píi, asa ì
laaidɔwá.§
[8] A itɛ̃kɛ àɔ kú ń laaio. Á ibɛɛ Ibiisi dɛ lán nɔ̀ɔmusu pɔ́ lɛ́ ɔ̃́ɔlɔwaɛ. Alɛ kpálɛkɛázi, àlɛ gbɛ̃́
wɛɛlɛ kṹ. [9] A giè, í zɛ gbãa luanaaikɛa guu, asa á dɔ̃ kɛ́ á Yesude dee pɔ́ kú dṹnia guuɔ píi
lɛ́ taasi doũpi kɛɛ. [10] Lua Báaapiide á sisi a gawi pɔ́ lí láaowa naa Kilisiwaɛ. Tó a taasikɛ̀
yɔɔ, a á bɔ maa, i á zɛ gíũgiũ, i á gba gbãa, i á zɛdɔ. [11] Ɔmɛ gbãa vĩ gɔɔpii! Ámi.
[12] Wá gbɛ̃do Silivɛ̃ɛ* pɔ́ má aà dɔ̃ gbɛ̃́ náaide ũ mɛ́ lá yɔɔnaɛ bee kɛ̃̀ɛ́mɛɛ. Ma lɛdàowá,
mɛ́ má dɛ a seelade ũ kɛ́ yã́ pɔ́ má ò dɛ Lua gbɛ̃kɛkɛanɛ́ sı̃ana ũɛ. A zɛò gíũgiũ. [13] Babɛli†

---

* 4:6 1Piɛ 3.18 † 4:8 Yaa 10.12 ‡ 4:11 Lom 12.6-7 § 4:18 Yaa 11.31 * 5:2 Zãa 21.15-17 † 5:5 Yaa 3.34
‡ 5:6 Mat 23.12 § 5:7 Soũ 55.23 * 5:12 Zı̃n 15.22 † 5:13 Zia 17.5, 18

gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sɛ́ lááwaɔ fɔkpàwá. Ma nɛ́ Maaku fɔkpàwá lɔ. 14 A fɔkpakɔ̃wa ń lɛ́pɛakɔ̃wao
yeakɔ̃i guu.‡ Lua á gbɛ̃́ pɔ́ á naa Kilisiwaɔ gba aafia ápii.

‡ **5:14** Lom 16.16

PIƐƐ LÁ PLAADE
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Piɛɛ láɛ bee kɛ̃̀ Yesu náaikɛnaɔnɛ ḿpii (1.1). Aà yá̃zi̋nda mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ an yá̃ lí kɔ̃sɛ ń Yesu baonaoo ɛɛboa ũ. An yã̀danɛɔ ì mɔ́ ń yã̀yaaaoɛ. Tó gbɛ̃́ ye kɛ̃́má, sema aà azi̋a kpa Lua dɔ̃a si̋andewa ń Yesu Kilisi yá̃o lá gbɛ̃́ pɔ́ wɛsi̋aàlɛɔ òwa.

Fɔkpaamá gbɛa (1.1-2) a di̋di Yesudekɛyá̃ɔwa ń dɛa náaideɔ ũ Luaɛ lá gbɛ̃́ pɔ́ aa wɛsi̋ Diilɛɔ òwa (1.3-21). Bee gbɛa à waasokɛn ɛgɛnaɔ yá̃kɛaɔ ń ń kuao bɛ̃̀ɛbò maamaa (2.1-22). A̋ ń yã̀danɛ taa ò lɛɛ àaɔ̃ guu, à mɛ̀ aai̋ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Kilisi mɔa dã̀ɔ laanikɛɛ, aai̋ mɛ Kilisi a ɛa mɔ lɔo. Piɛɛ mɛ̀ tó Kilisi mɔa lɛ́ gɛ̃gɛ̃, Lua mɛnakɛa yá̃iɛ, asa a ye dasi zɛ'e aa Yesu náaikɛ.

Waasonkɛn ɛgɛnaɔ lí kɛ̃́sã dṹniau gueio. Piɛɛ lá plaade yã̀danɛá tia yá̃ɛ lɔ, àlɛ tɛ́kpa luanaaikɛnaɔgu aa gɛ́ aɛ Dii dɔ̃a guu, kɛ́ aasu zã zɛ́wao yá̃i.

Si̋anakpaa sisia pɔ́ Lua wá sisiwa

[1] Mámɛmaa Lua zi̋na Simɔɔ Piɛɛ, Yesu Kilisi zɔ̀blena, mámɛ ma láɛ bee kɛ̃̀ gbɛ̃́ pɔ́ wá Lua
wá Suabana Yesu Kilisi ń gbá zɛ́ aa a náaikɛ̀ láwáwa a maakɛ yá̃iɔnɛ. [2] Gbɛ̃kɛ ń aafiao
pɛɛwá Lua ń wá Dii Yesuo dɔ̃a guu.
[3] Lua wá sɛ́ wàɔ ku a gawi ń a maakɛo guuɛ, a tò wà a dɔ̃, ɔ̃ aà luakɛgbã̀a wá gbá pɔ́ pɔ́ dɛ
wàɔ vi̋, wá kua i kpaai̋ ń aà yá̃o. [4] Beewa à yã̀zɔ̃ɔ bɛɛɛde pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀ kɛ̀wɛ̃ɛ, kɛ́ a yá̃i wà bɔ
dṹnia dɔ́ɛ'ii pɔ́ ì ń ɔ̃̀ɔkpa guu, wíɔ Lua dàa vi̋. [5] Yá̃ bee yá̃i à ã̀iakɛ maamaa, à Lua náaikɛ
maakɛa guu, í yã̀maakɛ Lua yã̀dɔ̃a guu, [6] íɔ Lua yá̃ dɔ̃ ázi̋a kũa dɔ̃ guu, íɔ ázi̋a kũa dɔ̃ mɛna
guu, íɔ mɛna vi̋ naa Luawa guu, [7] íɔ naa Luawa kɔ̃gbɛ̃kɛ guu, íɔ gbɛ̃kɛ vi̋ ń kɔ̃o ń yeakɔ̃io.
[8] Asa tó á yá̃ beeɔ kũa mɛ́ aalɛ ká̃fi̋ɛ́, áɔ ku pã wá Dii Yesu Kilisi dɔ̃a ká̃fi̋aɛ́ saio. [9] Gbɛ̃́ pɔ́
yá̃ beeɔ kũa sɔ̃o, à a wɛ́ kũ̀aa à gɔ̃ vi̋a ũɛ. Kɛ́ Lua duuna pɔ́ a kɛ̀ yã̀aɔ kɛ̃̀wà, à sà̀aàguɛ.
[10] Ayã̀mɛto ma gbɛ̃́ɔ, à ã̀iakɛ à gbã̀akpa sísia pɔ́ Lua á sisi à á sɛ́wa. Tó álɛ yá̃ beeɔ kɛ, á fu
bauo. [11] Beewa wa gbã̀akpaázi maamaa, íɔ kú ń wá Dii wá Suabana Yesu Kilisio aà kpala
pɔ́ lí láao guu.
[12] Ayã̀mɛto baa kɛ́ á yá̃ beeɔ dɔ̃, mɛ́ á zɛdɔa si̋ana pɔ́ á kũa guu, máɔ yá̃piɔ dɔágu ɛ. [13] Gɔɔ
pɔ́ má kú ma sɔ guu, málɛ e a maa màɔ tɛ́kpaágu yá̃piɔ dɔaágu guuɛ. [14] Má dɔ̃ kɛ́ ma bɔa
ma sɔu gɔɔ a ka tia, lá wá Dii Yesu Kilisi dɔ̀aa òmɛɛwa. [15] Má ã̀iakɛ, kɛ́ yá̃piɔ e àɔ dɔágu
gɔɔpii ma gaa gbɛaɛ.

Si̋anakpaa ã̀nabiɔ yá̃wa

[16] Kɛ́ wa wá Dii Yesu Kilisi mɔa ń gbã̀ao òɛ́, i kɛ wá tɛ́ fi̋ pɔ́ wa dà ń kɔ̃niozi no. Wa wɛsi̋ aà
zɔ̃ɔkɛlɛɛ, [17] gɔɔ pɔ́ Mae Lua aà kpɛlà à aà tɔbɔ̀. A Zɔ̃ɔde Gawide lɔɔ mà à mɛ̀ a Nɛ́ mɛ̀ndona
yenziden aà ũ, aà yá̃ ì kaagu. [18] Wa lɔɔ pɔ́ bɔ̀ luabɛpi mà gɔɔ pɔ́ wá kuaànɔ gbɛ̀si̋si̋ pɔ́ a
kua adoa musu.* [19] Bee yá̃ pɔ́ ã̀nabiɔ ò si̋anapi̋liwànɛ́. A maa à laaidɔ yá̃piwa filia pɔ́ lɛ́
guduuduu pu ũɛ e gudɔlɛia saana àɔ gɛ́ bilɛi á sɔ̃u, gu i dɔɛ́. [20] Aɔ dɔ̃ gi̋a kɛ́ gbɛ̃e lí fɔ̃ yá̃ pɔ́
ã̀nabi kɛ̃̀ láu bɔɔlɛkɛ̀ ń azi̋aoo. [21] A̋nabiɔ yã̀e lí bɔ gbɛ̃nazi̋na pɔeã guuo, aa Lua yã̀'ò lá aà
Nisi̋na dɔ̀aanɛ́waɛ.

2

Waasokɛn ɛgɛnaɔ

[1] A̋nabi ɛgɛnaɔ bɔ̀ yã̀a Isailiɔ guu. Beewa waasokɛn ɛgɛnaɔ bɔ á guu lɔ, aai ɛɛ pɔ́ ì to wà
kaalɛ ká Lua yã̀danɛu, aai lelekpa Dii pɔ́ ń bózi, aai ńzi̋a kaalɛ ká̃ndo. [2] Wa tɛ́ńzi dasi an

* **1:18** Mat 17.1-5

wisaiyãkɛa guu, wi sɪ̃ana zɛ́ bɛ̃̀ɛbo an yɑ̃́i. 3 An bɪ̃ikɛa guu aa á ble ń ɛɛ pɔ́ aaɪ̃ blewào.
Yɑ̃́kpalɛ zɔ̃̀lɛmá à gɛ̃̀gɛ̃, i lí na ń Kàalɛna wɛ́uo.

4 Asa Lua i malaika pɔ́ duunakɛ̀ɔ too, à ń ká gbɑ̃́o sia pɔ́ kú zɪ̃́lɛzɪ̃lɛ guu, àɔ ń kũa e
yɑ̃́kpalɛkɛgɔɔzɪ̃ɛ. 5 I dṹnia zi ń a yãdansai pɔ́ kú a guuɔ too, a tò í dàńla. Ãma à Nɔee
pɔ́ ɪ̃ maakɛa waasokɛ bɔ̀ ń a gbɛ̃́ gbɛ̃ɔn soplaɔ.* 6 A yãdà Sɔdɔũ ń Gɔmɔɔola,† à ń kaalɛ aa
gɔ̃̀ túfu ũ yɑ̃́ pɔ́ a luayãdansaiɔ le seela ũ. 7 Ãma à Lɔtu bɔ̀. A dɛ gbɛ̃maa ũ, aà nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpà
ikoyãdansaipiɔ wisaiyãkɛa yɑ̃́i.‡ 8 Gbɛ̃maapi kú ń guuɛ, yãvãi pɔ́ àlɛ e àlɛ ma lá gu lɛ́ dɔ aà
wɑ̃̀wɑ̃ aà nɔ̀sɛmaa yɑ̃́i. 9 Màa Dii gbɛ̃́ pɔ́ naawa bɔa yɔ̃a guu dɔ̃, mɛ́ a gbɛ̃vãi kũa dɔ̃ e àɔ gɛ́
ɪ̃adaiwà yɑ̃́kpalɛkɛgɔɔzɪ̃. 10 Atɛ̃sa gbɛ̃́ pɔ́ aaɪ̃ saka ikoyãu, an mɛ̀ dɔ́ɛ'ɪ̃iɔ ɪ̃ dɔaanɛ́ gbɑ̃sɪ̃kɛa
guuɔ.
Waasokɛn ɛgɛnapiɔá sɔ̃gbɑ̃ade kàamaideɔnɛ. Dɔ́ɛa ń malaika gawideɔ lí ń vɪ̃akũo.
11 Malaika pɔ́ an gbɑ̃a ń ń ikoo dɛ waasokɛnapiɔlaɔ aali we ń tɔbɛ̃ɛsɪ̃ aa gɛ̀ ń ń káalao
Dii aɛo. 12 Gbɛ̃́piɔ ɪ̃ yɑ̃́ pɔ́ wa a gbadɔ̃o bɛ̃̀ɛboɛ. Gbɛ̃nazɪ̃n báa mɛ́ dańla, aa làasoo vɪ̃o. Wà
ń í kɛ́ wà ń kṹ wà ń dɛ yɑ̃́iɛ. Aa kaalɛ lán nɔ̀bɔɔwaɛ, 13 wi vãi pɔ́ aa kɛ̀ ɪ̃abonɛ́. Dɔ́ɛ'ɪ̃ikɛa
fɑ̃anɛ ɪ̃ kɛnɛ́ yɑ̃na ũɛ. Gɔɔ pɔ́ aalɛ blɛbleánɔ, aaɪ̃ pɔnakɛ ń ń kɔ̃nikɛanɛ́oɛ. An kua á guuá
sɑ̃aɛ mɛ́ gbɑ̃sɪ̃ɛ. 14 An wɛ́ ɪ̃ɔ pɛa nɔɛ dɔ́ɛ'ɪ̃ideɔwa, duuna lí mɔ́máo. Aaɪ̃ kɔ̃nikɛ gbɛ̃́ pɔ́ Lua yɑ̃́
i zɛdɔ ń guuoɔnɛ. Bɪ̃i ń sɔ̃ pà. Lua lɛkɛ̀nɛ́ɛ. 15 Aa sɑ̃̀sɑ̃, aa kɛ̃̀ zɛ́ súsuwa, aa zɛ́ doũ sɛ̀ ń Bɛɔɔ
nɛ́ Balaaũ pɔ́ ye ɔbɛ̃́ɛio. 16 Zàa'ɪ̃na a pɔ́lɛbũu'ia à yã'òɛ̀ lán gbɛ̃nazɪ̃nawa, à aà gbà laai aà
vãikɛa musu, à gɪ̃̀ɛ ń aà mɪ̃saiyãkɛao.§ 17 Gbɛ̃́ beeɔ dɛ lán nibɔna pɔ́ a í bàwaɛ, lán lousisia
pɔ́ gɛ̃̀zɛa ń ɪ̃́anaowa. Gusia níinii ɔ̃ Lua dɪ̃̀lɛnɛ́ yàae ũ. 18 Aaɪ̃ ɪ̃́an gii zɔ̃ɔ dɑ̃, aaɪ̃ kɔ̃nikɛ gbɛ̃́
pɔ́ aa bɔ̀ sɑ̃́sɑ̃zɛu dafuɔnɛ ń dɔ́ɛ'ɪ̃io ń wisaiyãо. 19 Yɑ̃́ pɔ́ ɪ̃ ń ɔ̃̀ɔkpa zɔɔn ń ũ, ɔ̃ aaɪ̃ gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ
lɛgbɛ̃nɛ́. Asa gbɛ̃́pii dɛ yɑ̃́ pɔ́ a sɔ̃ blè zɔ ũɛ.
20 Tó aa bɔ̀ dṹnia gbɑ̃sɪ̃kɛau wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi dɔ̃a sabai, mɛ́ aa tò yɑ̃́pi ɛ̀a
yèelɛmá à ń sɔ̃ blè, an kua gbɛzɑ̃ vãi ɪ̃ɔ dɛ a káaua. 21 Tó aai zɛ́ súsu dɔ̃ yãao, bee maańnɔ
dɛ kɛ́ aa dɔ̃̀ aa gbàsa bɔ̀ Lua yɑ̃́ pɔ́ wa dànɛ́ kpɛla. 22 Yáasi pɔ́ wa kɛ̀ɛ beeɔ sɪ̃ana sùmá: Gbɛ̃
ɪ̃ ɛa pɔ́ pɔ́ a pɪ̃si ble.* Beewa lɔ: Sàwakusana pɔ́ wà a zu'ò ɪ̃ ɛa málɛ pɛ̀lɛau.

3

Dii mɔ́zɪ̃

1 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, lá plaade pɔ́ má kɛ̃̀ɛ́n kɛ. Ampii guu ma yɑ̃́ dɔ̀águ, kɛ́ à vu iu ń làasoo
maaoɛ. 2 Má ye yɑ̃́ pɔ́ Lua ãnabiɔ ò yãaɔ dɔágu ń yɑ̃́ pɔ́ Dii wá Suabana dɪ̃̀lɛ a zɪ̃naɔnɛ aa
òɛ́o. 3 Aɔ dɔ̃ za káau kɛ́ gɔɔgbɛzɑ̃zɪ̃ zɪ̃apɔeɑ̃kɛnaɔ mɔ á kɛ pɔ́ɔpɔɔ* 4 aa mɛ: I a mɔa lɛgbɛ̃o lé?
A ku má ni? Wá maeɔ gàga, kási pɔ́pii kú a gbɛu lá Lua dṹnia kàlɛwaɛ. 5 Kɛ́ Lua yã'ò yãa,
à musu ń dṹniao kɛ̀, aa yɑ̃́pi kpà swɑ̃́aɛ. A tɔɔlɛ bɔ̀ íu, a ku ípi sabai,† 6 ípi mɛ́ dà dṹnia
káaua à kàalɛ.‡ 7 Lua yã'oa doũpi mɛ́ tò musu ń dṹnia tiaɛ beeo dilɛa tɛ́ pɔ́ ũ e gɔɔ pɔ́ a
yɑ̃́kpalɛkɛ ń a yãdansaiɔ, i ń kaalɛ.§

8 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, ásu to yɑ̃́ɛ bee sɑ̃́águo: Gɔɔ do dɛ Diiɛ lán wɛ̃̀ ɔ̀aa sɔowaɛ, mɛ́ wɛ̃̀ ɔ̀aa
sɔo dɛ̀ɛ lán gɔɔ dowa.* 9 Dii zígbia ń yɑ̃́ pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀ kɛao lá gbɛ̃ɛɔ lɛ́ ewao, àlɛ mɛnakɛánɔ.
A ye gbɛ̃e kaalɛo, a ye gbɛ̃́pii nɔ̀sɛlilɛɛ. 10 Dii mɔ́zɪ̃ aɔ dɛ lán kpɑ̃́i mɔawaɛ.† Zɪ̃beezɪ̃ musu
a gɛ̃zɛa bɪ̃oo, a pɔ́ɔ tɛ́kũ aa pia, tɔɔlɛ ń pɔ́ pɔ́ kuwàɔ aɔ ku lɔo. 11 Lá pɔ́pii a kaalɛ màa, à
tó á kua àɔ ku kua ũ. A tó á kua àɔ adoa luayãmanaɔ ũ 12 wɛdɔa aà mɔgɔɔi, í wɛtɑ̃ gɔɔpi
ka kpakpa. Gɔɔpi zɪ̃́ musu a kaalɛ ń tɛ́o, a pusu i a pɔ́ɔ yɔ́. 13 Ãma Lua tɔɔlɛ dafu ń luabɛ
dafuo‡ lɛgbɛ̃̀, ɔ̃ wá wɛ́ dɔi. We maakɛa aɔ kuu.

* 2:5 Daa 6.1-7.24 † 2:6 Daa 19.24 ‡ 2:7 Daa 19.12-17 § 2:16 Nao 22.4-35 * 2:22 Yaa 26.11 * 3:3 Yud
18 † 3:5 Daa 1.6-9 ‡ 3:6 Daa 7.11 § 3:7 Isa 66.15-16 * 3:8 Soũ 90.4 † 3:10 Mat 24.43, 1Tɛs 5.2, Zia 16.15
‡ 3:13 Isa 65.17, 66.22, Zia 21.1

14 Ayãmɛto ma gbɛ̃́ yenzideɔ, wɛdɔa gɔɔpizi guu à ãiakɛ àɔ ku sãasai gbãsĩsai, íɔ na ń
Luao. 15 A wá Dii mɛnakɛa dilɛ suabaa ũ, lá wá gbɛ̃́ yenzide Pɔlu lakɛ̃̀ɛ́ ń ɔ̃nɔ pɔ́ Lua aà
gbàowa. 16 Yã́piɔ ɔ̃ Pɔlu ì o lá pɔ́ a kɛ̃̀ɔ guu píi. Aà lápi gueɔ maa zĩ'ũ. Wɛ́siadeɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ an
zɛa gbãaoɔ aaĩ yã́piɔ kole, lá aaĩ kɛ ń Luayãtaala kĩniɔwaɛ lɔ. Màa aaĩ ńzĩa da kaalɛu.
17 Á́piɔ sɔ̃ ma gbɛ̃́ yenzideɔ, lá á yã́pi dɔ̃ kɔ̀, à laaika kɛ́ ikoyãdansaiɔ su á sã́sã ń ń ɛɛoo.
Á́su bɔ á zɛa gbãau à lɛ́lɛo. 18 Á́ɔ gbã wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi gbɛ̃kɛ ń aà dɔ̃ao guu.
Ɔmɛ gawi vĩ tia e gɔɔpii! Á́mi.

ZÃA LÁ SƐIA
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Láɛ bee guu Zãa lɛ́ tɛ́kpa Yesudeɔgu aaɔ naa Yesu Kilisiwa sı̃ana, aai yãkɛ a zɛ́wa wàɔ yekɔ̃zi ń Lua gbãao. A òné lɔ aa gi yãdanɛ bɛ̃̀ɛ pɔ́ ı̃ kpánɛ́ wà Lua yã́ kũa súsui.

Lápi daalɛkı̃i (1.1-4) Zãa nà yã́ pɔ́ álɛ yáwaɛ: Sema Yesudeɔ aaɔ kɔ̃gbɛ̃ɔ ũ ń Mae Luao ń aà Nɛ́ Yesu Kilisio. A gbɛ̀amá aa zɛ ń Lua zı̃na pɔ́ aa wɛsı̃ Yesu Kilisilɛ mɛ́ aa swãdɔ̀ aà yãdanɛiɔ seeladekɛo, aaiɔ ku gupua guu, asa Luaá gupuaɛ. Bee yã́i, sema aaɔ yekɔ̃zi (1.5-2.17). Bee gbɛa à lɛkà̃ Kilisi ibɛɛɔ mɔa yã́wa, ɛɛde pɔ́ aaı̃ mɛ Yesuá Kilisi no (2.18-29). Bee gbɛa à yã́ pɔ́ ı̃ to wà Lua nɛ́ sı̃andeɔ dɔ̃ ò: Yã́zɛdekɛa, yeakɔ̃i, Yesu Kilisi náaikɛa (3.1-24). A yã́ pɔ́ ı̃ to wà sı̃ana dɔ̃kɔ̃ɛ ń ɛɛo ò (4.1-6), ɔ̃ à ɛ̀a sù yeakɔ̃zi yã́wa. Dɛa Lua gbɛ̃́ ũá yeakɔ̃i yã́ɛ, asa Lua ı̃ɔ yeńziɛ (4.1-21). Lápi láakı̃i à luanaaikɛa pɔ́ ı̃ ń ká zı̃bleawa yã'ò (5.1-21).

Lápi ı̃ dɛa Yesude sı̃ande ũ yã́ bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ. I Yesudeɔ gba làasoo maa kɛ́ aa e bɔ yãdanɛ ɛɛde pɔ́ ı̃ ń sɔ̃ bleɔ guu, aai Yesu Kilisi náaikɛ ń yeakɔ̃zio.

Yã́ wɛ̃nide

1 Gbɛ̃́ pɔ́ kú za ası̃nizı̃* wa aà yãmà, wa aà è ń wɛ́o, wa aà gwà, wa ɔkà̃wà, Yã́ wɛ̃nidepi
bao wálɛ kpáɛ́. 2 Wɛ̃nidepi bɔ̀ gupuau, wa aà è, aà seeladeɔn wá ũ. Wɛ̃nidepi ku yãa Mae
Lua kı̃́iɛ, ɔ̃ à bɔ̀wá.† Aà bao wálɛ kpáɛ́. 3 Yã́ pɔ́ wá mà wá è ɔ̃ wálɛ oɛ́, kɛ́ ápiɔ á lɛ́ e àɔ
doũwanɔ, asa wá lɛ́ doũ ń Mae Luaoɛ ń aà Nɛ́ Yesu Kilisipio.‡ 4 Wálɛ yã́ɛ beeɔ oɛ́ kɛ́ wá
pɔna e pɛɛwáɛ.

Luaá gupuaɛ

5 Bao pɔ́ wá màwà wálɛ kpáɛ́n kɛ: Luaá gupuaɛ, gusia ku aà kı̃́io, baa yɔɔ. 6 Tó wa mɛ̀
wá lɛ́ doũaànɔɛ mɛ́ wá kú gusiau, ɛɛ wálɛ tó, wálɛ zı̃kɛ sı̃anawao. 7 Tó wá kú gupuau lá
Lua ku gupuauwa sɔ̃, ɔ̃ wá lɛ́ aɔ doũ, aà Nɛ́ Yesu au ı̃ wá duuna píi wolowá.
8 Tó wa mɛ̀ wá duuna vı̃o, wálɛ wázı̃a sãsãɛ, wá sı̃ana vı̃o. 9 Tó wa wá duunaɔ ò Luaɛ,
Lua dee náai vı̃, ı̃ yãkɛ a zɛ́wa, a wá duunapiɔ kɛ̃́wá, a yãvãi wolowá píi.§ 10 Tó wa mɛ̀ wi
duunakɛo, wa Lua dı̃lɛ ɛɛde ũɛ, wá aà yã́ kũao.

2

1 Ma nɛ́ɔ, málɛ yã́ bee oɛ́, kɛ́ ásu duunakɛo yã́iɛ. Ãma tó á gbɛ̃e duunakɛ̀, wá Zɛnnɔde vı̃
Mae Lua kı̃́i tàaesaide Yesu Kilisi ũ. 2 Ɔmɛ wá duuna awakpabɔ ũ.* I kɛ wá duuna ado
no, dúnia búu gbɛ̃́ɔ pɔ́ɛ.
3 Tó wá yã́ pɔ́ a dı̃lɛɔ kũa, beewa wá dɔ̃ sı̃ana kɛ́ wá aà dɔ̃. 4 Tó gbɛ̃́ mɛ̀ á aà dɔ̃, mɛ́ a yã́ pɔ́
a dı̃lɛɔ kũao, ɛɛdeɛ, ade sı̃ana vı̃o. 5 Gbɛ̃́ pɔ́ aà yã́ kũa sɔ̃, aà yea Luazi papaa sı̃anaɛ. Pɔ́ pɔ́
a to wà dɔ̃ kɛ́ wá naawàn kɛ: 6 Gbɛ̃́ pɔ́ mɛ̀ á naawà, sema ade kua àɔ dɛ lá Kilisi ku yãawa.

Yã́ dafu dilɛa

7 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, i kɛ yã́ dafu ma a lakɛ̃̀ɛo, yãzi pɔ́ wa dı̃lɛɛ́ za káauɛ.† Yãzipi mɛ́ Lua
yã́ pɔ́ á mà ũ. 8 N beeo yã́ pɔ́ málɛ a lákɛ̃ɛ́ dafu lɔɛ, wı̃ a sı̃ana e aàpi ń ápiɔwa, asa gusia lɛ́
gɛ̃, ɔ̃ gupua sı̃ande‡ lɛ́ bii sa.
9 Gbɛ̃́ pɔ́ mɛ̀ á kú gupuau, mɛ́ a za a gbɛ̃́deegu, ade ku gusiauɛ e tia. 10 Gbɛ̃́ pɔ́ ye a
gbɛ̃́deezi ku gupuau, aà yãe lı́ tó gbɛ̃e fuo. 11 Gbɛ̃́ pɔ́ za a gbɛ̃́deegu ku gusiauɛ, a bɛ gusiau,
a dɔ̃ gu pɔ́ álɛ gɛ́uo, kɛ́ gusiapi aà vı̃akũ yã́i.

* 1:1 Zãa 1.1 † 1:2 Zãa 1.14 ‡ 1:3 Zãa 17.3 § 1:9 Soũ 32.5 * 2:2 Lom 3.25 † 2:7 Zãa 13.34 ‡ 2:8 Zãa 1.9

12 Ma nɛ́ɔ, má láɛ bee kɛ̀ɛ́
kɛ́ á duuna kɛ̀wá aà tɔ́ yã́ musu yã́i.
13 Maeɔ, ma láɛ bee kɛ̀ɛ́
kɛ́ á gbɛ̃́ pɔ́ kú za asĩnizĩpi§ dɔ̃.
Ɛwaasoɔ, ma láɛ bee kɛ̀ɛ́
kɛ́ a zĩblè Setãuwa.
14 Ma nɛ́ɔ, ma láɛ bee kɛ̀ɛ́
kɛ́ á Mae Lua dɔ̃.
Maeɔ, ma láɛ bee kɛ̀ɛ́
kɛ́ á gbɛ̃́ pɔ́ kú za asĩnizĩ dɔ̃.
Ɛwaasoɔ, ma láɛ bee kɛ̀ɛ́
kɛ́ á gbãa mɛ́ á Lua yã́ kũa,
ɔ̃ a zĩblè Setãuwa.

15 Ásu àɔ ye dṹniazio, ge pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ. Tó gbɛ̃́ ye dṹniazi, a ye Mae Luazio. 16 Asa yã́
pɔ́ kú dṹnia guu píi, dɔ́ɛ'ĩi ń wɛtonlaao ń àizɛɛ'ĩandãao, i bɔ Mae Lua kĩ́io, à bɔ̀ dṹnia kĩ́iɛ.
17 Dṹnia lɛ́ gɛ̃ ń a pɔ́ pɔ́ wĩ a nidɛɔ, ãma luapɔeãkɛna aɔ ku gɔɔpiiɛ.

Kilisi ibɛɛ

18 Ma nɛ́ɔ, gɔɔ gbɛzã wá kuwà. Lá á mà Kilisi ibɛɛ lɛ́ mɔ́, aà ibɛɛɔ dasikũ̀ sa. Beewa wá
dɔ̃ kɛ́ wá kú gɔɔ gbɛzãwa. 19 Gbɛ́piɔá wá gbɛ́ɔ no, a yã́i aa bɔ̀lɛ wá guu. Tó wá gbɛ́ɔnɛ yãa
dɔ̃ aa kúwanɔ. Aa kɛ̀wá kɛ́ wà e dɔ̃ an gbɛ̃e dɛ wá gbɛ̃́ ũo yã́iɛ.
20 Ápiɔ sɔ̃, Lua Nisĩna dĩ́ɛ, ɔ̃ a sĩana dɔ̃̀ ápii. 21 Ma láɛ bee kɛ̀ɛ́, kɛ́ a sĩana dɔ̃̀ yã́iɛ, i kɛ á dɔ̃o
no. Á dɔ̃ kɛ́ ɛɛe lí bɔ sĩana guuo. 22 Démɛ dɛ ɛɛde ũi? Gbɛ̃́ pɔ́ gĩ Yesu Mɛsiikɛiɛ. Gbɛ̃́ beeá
Kilisi ibɛɛɛ, à gĩ Mae Luazi ń aà Nɛ́oɛ. 23 Gbɛ̃́ pɔ́ gĩ Lua Nɛ́zi gĩ Mae Luazi lɔ. Gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ ń
Lua Nɛ́o zɛ̀ ń Mae Luao lɔ.*
24 Aɔ yã́ pɔ́ á mà za káau kũa. Tó á yã́ pɔ́ á mà za káaupi kũa, áɔ naa Lua Nɛ́wa ń aà
Maeo. 25 Pɔ́ pɔ́ Kilisi a lɛgbɛ̀wɛ̃ɛ mɛ́ wɛ̃ni láasai ũ.
26 Ma láɛ bee kɛ̀ɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ á sãsãɔ yã́ musuɛ. 27 Ápiɔ sɔ̃, Nisĩna pɔ́ á è Kilisiwa kú á guu.
Á bàa kú ń gbɛ̃e yãdadaaɛ́oo, asa aà Nisĩna lɛ́ yã́pii dadaɛ́, mɛ́ a sĩana vĩ, ɛɛ ku aà guuo.
Lá àlɛ dadaɛ́, àɔ naa Kilisiwa màa.
28 Tiasa ma nɛ́ɔ, àɔ naawà àɔ gɛ́, kɛ́ gɔɔ pɔ́ à mɔ̀, wá sɔ̃ iɔ dilɛa. Wá gɛɛ a gɔ̃ kpá wá wɛ́i aà
mɔgɔɔo. 29 Lá á dɔ̃ a maa, àɔ dɔ̃ kɛ́ yãmaakɛna píiá aà nɛ́ɛ.

3

Lua nɛ́ɔ

1 A gwa lá Mae Lua yewázi zɔ̃ɔ, kɛ́ ĩ wá sísi a nɛ́ɔ,* mɛ́ wá a ũ sɔ̃! Dṹnia wá dɔ̃o, kɛ́ i aà
dɔ̃o yã́i. 2 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, Lua nɛ́ɔn wá ũ tia, mɛ́ lá wáɔ dɛ i bɔ gupuau yãao. Wá dɔ̃ kɛ́
gɔɔ pɔ́ à mɔ̀, wáɔ dɛ laaàwa, asa wá wɛsiaàlɛ, wí aà e lá a dɛ. 3 Gbɛ̃́ pɔ́ a wɛ́ dɔaàzi màa, aàɔ
ku gbãsĩsai lá Kilisi ku gbãsĩsaiwa.
4 Gbɛ̃́ pɔ́ duunakɛ̀ bɔ̀ Lua yã́ kpɛɛ, asa duunaá bɔa Lua ikoyã kpɛɛ. 5 Á dɔ̃ kɛ́ Kilisi mɔ̀
duunawoloa yã́iɛ, mɛ́ a duuna vĩo.† 6 Gbɛ̃́ pɔ́ naawà líɔ tɛ duunawao. Duunkɛnae i aà eo,
a aà dɔ̃o.
7 Ma nɛ́ɔ, ásu to gbɛ̃e á sã́sãó, yãmaakɛna mɛ́ maa lá Kilisi maawa. 8 Gbɛ̃́ pɔ́ ĩ duunakɛá
Ibiisi gbɛ̃́, asa Ibiisi duunakɛ̀ za asĩnizĩɛ. Ibiisi yã́ɔ midɛa yã́i Lua Nɛ́ mɔ̀i. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà
ĩ líɔ tɛ duunawao, asa Lua kɛkɛá kú aà guuɛ. A fɔ̃ líɔ tɛ duunawao, kɛ́ Lua aà ĩ yã́i. 10 Lá

§ **2:13** 1Zãa 1.1 * **2:23** Zãa 5.23, 15.23 * **3:1** Zãa 1.12 † **3:5** 2Kln 5.21

wá Lua nέɔ dɔ̃kɔ̃ε ń Ibiisi nέɔn kε: Gbɛ̃́ pɔ́ lí yãmaakεo ge gbɛ̃́ pɔ́ ye a gbɛ̃́deezio, adeá Lua
nέ no.

Yeakɔ̃i

11 Yã́ pɔ́ á mà za káaun kε: Wàɔ yekɔ̃i.‡ 12 Ásu àɔ dε lán Kainuwao. A dε Setãu pɔ́ ũε, ɔ̃ à a
dãuna dὲ.§ Bɔ́yãi à aà dὲii? Kέ aà yãkεa vãi mέ aà dãuna pɔ́ maa yã́iε. 13 Ma gbɛ̃́ɔ, tó dṹnia
zaágu,* ásu to à bɔ á saεo. 14 Wá dɔ̃ wa bɔ gau wa gɛ̃ wɛ̃ni guu,† kέ wá ye wá Yesude deeɔzi
yã́i. Gbɛ̃́ pɔ́ ye gbɛ̃́io, adeá gεε e tia. 15 Gbɛ̃́ pɔ́ za a gbɛ̃́deeguá gbɛ̃dεnaε. Á dɔ̃ kέ gbɛ̃dεnae
líɔ wɛ̃ni láasai vĩo.
16 Yã́ε bee mέ a to wà dɔ̃ lá yeakɔ̃i dε. Kilisi azĩa kpà wá yã́i. Wápiɔ sɔ̃, sema wà wázĩa
kpá wá Yesude deeɔ yã́i màa. 17 Tó gbɛ̃́ dε pɔde ũ, mέ a è a gbɛ̃́dee lέ wɛ̃nakε, tó i wɛ̃nadɔ̃ὲo,
a ye gbɛ̃́i lá Lua yeiwae? 18 Ma nέɔ, wásu wàɔ yekɔ̃i ń lέὸo. Wàɔ yekɔ̃i sĩana ń yãkεao.
19 Beewa wá dɔ̃ kέ sĩana gbɛ̃́ɔn wá ũ, màa wá sɔ̃ aɔ daa doũ Lua aε. 20 Tó yãe sù lέ wá sɔ̃ vĩ
sɔ̃, wá dɔ̃ kέ Lua zɔ̃ɔ dε wá làasooa, a yã́pii dɔ̃.
21 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, tó wá làasoo lέ wá dayãuo, wá sɔ̃ aɔ dilεa Lua aεε, 22 wí pɔ́ pɔ́ wá
gbὲawà e, kέ wá yã́ pɔ́ a dĩlεɔ kũa mέ wi yã́ pɔ́ ĩ kaaàgu kε yã́i. 23 Yã́ pɔ́ a dĩlεwɛ̃εn kε: Wà
aà Nέ Yesu Kilisi náaikε,‡ wíɔ yekɔ̃i lá a dĩlεwɛ̃εwa.§ 24 Gbɛ̃́ pɔ́ yã́ pɔ́ a dĩlεɔ kũa naawà, mέ
Luapi ku ade guu. Wá dɔ̃ kέ a kú wá guu aà Nisĩna pɔ́ a kpàwá yã́i.

4

Nisĩnaɔ dɔ̃akɔ̃ε

1 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, ásu gbɛ̃́ pɔ́ aa mὲ wa Lua Nisĩna vĩɔ yã́ sí ḿpiio. A ń tàasika à gwa
tó nisĩna pɔ́ aa vĩ bɔ̀ Lua kĩ́iε, asa ãnabi εgεnaɔ dasikũ̀ dṹniau. 2 Yã́ pɔ́ a to à fɔ̃ dɔ̃ tó Lua
Nisĩna aa vĩn kε: Gbɛ̃́ pɔ́ mὲ Yesu Kilisi mɔ̀ gbɛ̃nazĩna ũ, nisĩna pɔ́ a vĩ bɔ̀ Lua kĩ́iε. 3 Gbɛ̃́ pɔ́
Yesu dɔ̃ màao, nisĩna pɔ́ a vĩ i bɔ Lua kĩ́io. Kilisi ibεε pɔ́ á mà àlε mɔ́n we. A ku dṹnia guu
kɔ̀.
4 Ma nέɔ, Lua gbɛ̃́ɔn á ũ, a zĩblè ãnabi εgεnapiɔwa, asa Lua Nisĩna pɔ́ kú á guu zɔ̃ɔ dε
nisĩna pɔ́ kú dṹnia guula. 5 Dṹnia gbɛ̃́ɔn ń ũ. Bee yã́i aaĩ dṹnia yã'o, ɔ̃ dṹnia gbɛ̃́ɔ ĩ ń
yãma. 6 Lua gbɛ̃́ɔn wá ũ. Gbɛ̃́ pɔ́ Lua dɔ̃ ĩ wá yãma, gbɛ̃́ pɔ́ dε Lua pɔ́ ũo lí wá yãmao.
Beewa ɔ̃ wá Nisĩn sĩande dɔ̃kɔ̃ε ń nisĩn εgεnao.

Lua ĩɔ yeńzi

7 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, wàɔ yekɔ̃i, asa yeakɔ̃i ĩ bɔ Lua kĩ́iε. Gbɛ̃́ pɔ́ ĩɔ ye gbɛ̃́i mέ Lua nέ ũ, a
Lua dɔ̃. 8 Gbɛ̃́ pɔ́ líɔ ye gbɛ̃́io Lua dɔ̃o, asa Lua ĩɔ yeńziε. 9 Lá Lua yeawázi bɔ̀ gupuaun kε:
Á a Nέ mὲndona zĩ̀ dṹnia guu,* kέ wà wɛ̃ni e ń aà gbãaoε. 10 Aà yeawázipin kε: I kε wámε
wá ye Luazio, Lua mέ yewázi, ɔ̃ à a Nέ zĩ̀ wá duuna awakpabɔ ũ. 11 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, lá
Lua yewázi màa, sema wàɔ yekɔ̃i sɔ̃. 12 Gbɛ̃e i wεsi Lualε yãao,† ãma tó wá yekɔ̃i, Lua kú
wá guu, mέ aà yeawázipi papaa wá guu.
13 Wá dɔ̃ kέ wá naawà mέ a kú wá guu, kέ à a Nisĩna kpàwá yã́i. 14 Wá è, a seeladeɔn
wá ũ, Mae Lua a Nέ zĩ̀ dṹnia Suabana ũε.‡ 15 Gbɛ̃́ pɔ́ ò Yesuá Lua Nέε, Lua ku aà guu, mέ
ade ku Lua guu. 16 Wá dɔ̃̀ kέ Lua yewázi mέ wá a náai vĩ.
Lua ĩɔ yewázi. Gbɛ̃́ pɔ́ ĩɔ ye gbɛ̃́i naa Luawa, mέ Lua naawà. 17 Lá Lua yeawázi pεεwán
kε: Wá sɔ̃ aɔ dilεa yã́kpalεkεgɔɔzĩε. Asa lá Kilisi dε, wápiɔ sɔ̃, màa wá dε dṹniaε bee guu.
18 Gbɛ̃e lí vĩakε gbɛ̃́ pɔ́ yeaziεo. Tó Lua yewázi wásawasa, wáɔ vĩakε aà yã́ musuo, asa wĩ
vĩakε gbɛ̃́ pɔ́ wàlε e a ĩadamáε. Vĩade líɔ dɔ̃ Lua yewázi wásawasao.
19 Wápiɔ, wiɔ ye gbɛ̃́i, kέ Lua dɔ̀aa yewázi yã́i.§ 20 Tó gbɛ̃́ mὲ á ye Luazi, mέ a za a

‡ **3:11** Zãa 13.34 § **3:12** Daa 4.8 * **3:13** Zãa 15.18 † **3:14** Zãa 5.24 ‡ **3:23** Zãa 6.29 § **3:23** Zãa 13.34
* **4:9** Zãa 3.16 † **4:12** Zãa 1.18 ‡ **4:14** Zãa 3.17 § **4:19** Lom 5.8

gbɛ̃́deegu, ɛɛdeɛ. Asa gbɛ̃́ pɔ́ ye a gbɛ̃́dee pɔ́ ȉ ezio, a fɔ̃ àɔ ye Lua pɔ́ i eozio. 21 Yɑ̃́ pɔ́ a
dȉlɛwɛ̃ɛn kɛ: Gbɛ̃́ pɔ́ ye Luazi, sema aàɔ ye a gbɛ̃́deezi sɔ̃.*

5

Lua Nɛ́ náaikɛa

1 Gbɛ̃́ pɔ́ Yesu náai vȉ Mɛsii ũ, Lua mɛ́ ade ȉ. Gbɛ̃́ pɔ́ ye dei ye nɛ́iɛ lɔ. 2 Tó wá ye Luazi mɛ́
wá yɑ̃́ pɔ́ a dȉlɛɔ kũa, beewa wá dɔ̃ kɛ́ wá ye Lua nɛ́ɔzi. 3 Asa yea Luazi mɛ́ yɑ̃́ pɔ́ a dȉlɛɔ kũa
ũ.* Yɑ̃́ pɔ́ a dȉlɛpiɔ zȉ'ũ sɔ̃o,† 4 asa gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà ȉ ì zȉble dṹniawaɛ. Wá luanaaikɛa mɛ́ ȉ to
wà zȉble dṹniawa. 5 Démɛ ȉ zȉble dṹniawai? Gbɛ̃́ pɔ́ sȉ Yesuá Lua Nɛ́ɛ bàasio.

6 Yesu Kilisipi mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ à da'ilɛkɛ̀, aà au bɔ̀lɛ ũ. I kɛ da'ilɛɛ adoo, à da'ilɛkɛ̀, aà au bɔ̀lɛ
lɔ. Lua Nisȉna mɛ́ aà seelade ũ, asa ɔ̃mɛ sȉande ũ. 7 Seelaɔ ku àaɔ̃ɛ: 8 Lua Nisȉna ń ípio ń
aupio, mɛ́ an àaɔ̃ píi an yɑ̃́ doũɛ. 9 Lá wi gbɛ̃nazȉna seeladekɛ sí, Lua seeladekɛ dɛ beea,
asa Lua yɑ̃́pi ò a Nɛ́ yɑ̃́ musuɛ. 10 Gbɛ̃́ pɔ́ Lua Nɛ́ náai vȉ seelapi vȉ a sɔ̃ guu. Gbɛ̃́ pɔ́ i Lua yɑ̃́
sio, ade Luapi dȉlɛ ɛɛde ũɛ, asa i yɑ̃́ pɔ́ Lua ò a Nɛ́ musu sio. 11 Yɑ̃́ pɔ́ a òn kɛ: Lua wá gbá
wɛ̃ni láasai, mɛ́ wɛ̃nipi ku aà Nɛ́ kȉiɛ. 12 Gbɛ̃́ pɔ́ Lua Nɛ́ vȉ wɛ̃ni láasai vȉ. Gbɛ̃́ pɔ́ Nɛ́pi vȉo
wɛ̃nipi vȉo.‡

13 Ma yɑ̃́ beeɔ òɛ́, á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ Lua Nɛ́ náaikɛɔ, kɛ́ àɔ dɔ̃ á wɛ̃ni láasai vȉ. 14 Lá wá sɔ̃ ȉɔ dilɛa
Lua aɛn kɛ: Tó wa pɔ́ wabikɛ̀wà lá a yeiwa, ȉ wá yɑ̃maɛ. 15 Lá wá dɔ̃ ȉ wá wabikɛa ma, wá
dɔ̃ kɛ́ wa pɔ́ pɔ́ wa a wabikɛ̀wà è kɔ̀.

16 Tó gbɛ̃́ a gbɛ̃́dee è, àlɛ duuna pɔ́ lí ń kaalɛo kɛ, aà wabikɛɛ̀, Lua i aà gba wɛ̃ni. Duuna
pɔ́ lí ń kaalɛo má ò. Duuna pɔ́ ȉ ń kaalɛ kú, i kɛ bee má ò aà a wabikɛo. 17 Yɑ̃vɑ̃ikɛa píiá
duunaɛ, ɑ̃ma duuna pɔ́ lí ń kaalɛo ku.

18 Wá dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà ȉ líɔ tɛ duunawao, asa Lua Nɛ́ ȉ aà dɔ̃́a, Setɑ̃u lí fɔ̃ ɔkɑ̀wào. 19 Wá
dɔ̃ Lua gbɛ̃́ɔn wá ũ, mɛ́ dṹnia bṹu kú Setɑ̃u ɔzȉɛ. 20 Wá dɔ̃ kɛ́ Lua Nɛ́ mɔ̀, ɔ̃ à wá wɛ́ kɛ̀, kɛ́
wà e Sȉande dɔ̃. Wá kú Sȉandepi guu ń aà Nɛ́ Yesu Kilisio. Ɔmɛ Lua sȉandepi ũ. Ɔmɛ wɛ̃ni
láasai ũ.

21 Ma nɛ́ɔ, à laaika dii ɛgɛnaɔzi.

---

* **4:21** Mat 22.37-39 * **5:3** Zãa 14.15 † **5:3** Mat 11.30 ‡ **5:12** Zãa 3.36

ZÃA LÁ PLAADE

Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Lápi kɛ̃naá gbɛ̃zɔ̃ɔɛ, ɔ̃mɛ Lua zĩna Zãa ũ. A ò Yesudeɔnɛ aaɔ ku sĩana guu ń yeakɔ̃zio (1-6). Ã́ lɛzàmá gbɛ̃sãsãnaɔ yã́ musu, ɔ̃ à a mɔa ń gwai baokpànɛ́ à fɔkpàmá (12-13). Apii guu a gbɛ̀amá aa laaika aa zɛ gbãa ń Lua zɛ́ sĩande guu.

Sĩana ń yeakɔ̃io

1-2 Ma gbɛ̃zɔ̃ɔ, mámɛ ma láɛ bee kɛ̃̀ gãli pɔ́ Lua dĩ̀lɛ gbɛ̃́ɔnɛ. Má yeázi sĩana guu, sĩana pɔ́
kú wá vĩ mɛ́ wáɔ kuò gɔɔpii yã́i. Mámɛ má adoo, ń gbɛ̃́ pɔ́ aa sĩanapi dɔ̃ɔ píiɛ. 3 Mae Lua ń
a Nɛ́ Yesu Kilisio gbɛ̃kɛkɛɛ́ ń sùuuo ń aafiao sĩana ń yeakɔ̃io guu.
4 Kɛ́ má è á gbɛ̃eɔ ku sĩana guu lá Mae Lua dĩ̀lɛwɛ̃ɛwa, ma pɔ kɛ̀na maamaa. 5 Tiasa ma
gbɛ̃́ɔ, málɛ wabikɛwáɛ. I kɛ yã́ dafu málɛ oɛ́o, yã́ pɔ́ wá vĩ za káauɛ. Wàɔ yekɔ̃i.* 6 Yeakɔ̃in
kɛ: Wàɔ yã́ pɔ́ Lua dĩ̀lɛɔ kũa. Yã́ pɔ́ Lua dĩ̀lɛpi mɛ́ dɛ wàɔ yekɔ̃i lá á mà za káauwa.
7 Gbɛ̃sãsãna dasiɔ lĩ̀gua dṹnia guu, aaĩ mɛ Yesu Kilisi i mɔ gbɛ̃nazĩna ũo. Gbɛ̃́ bee taaá
gbɛ̃sãsãnaɛ, Kilisi ibɛɛɛ. 8 Ã́ laaika, ásu to zĩ pɔ́ wá kɛ̀ kɛ pão. Á to à ài'e a lɛ́ gbɛu. 9 Gbɛ̃́
pɔ́ vĩ̀ Kilisi yãdanɛ lɛ́a Lua dɔ̃o. Gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ ń yã́pio Mae Lua vĩ ń aà Nɛ́o an píi. 10 Tó
gbɛ̃́ mɔ̀ yãdadaiɛ́ mɛ́ a yã́ bee kũao, ásu à aà dilɛo. Ã́su gbãakpaaàzi seo. 11 Asa gbɛ̃́ pɔ́
gbãakpàaàzi lɛ́ kú aà vãikɛaɔ guuɛ.
12 Má yãvĩ dasi mà oɛ́, ãma má ye mà kɛ̃́ɛ́ láuo. Ma wɛ́ dɔi mà mɔ á gwaiɛ, wí bɔ kɔ̃ lɛ́u,†
kɛ́ wá pɔna e kɛ zài. 13 Gãli pɔ́ Lua dĩ̀lɛ la gbɛ̃́ɔ fɔkpàwá.

* **1:5** Zãa 13.34 † **1:12** 3Zãa 13-14

ZÃA LÁ AAƆDE
Yɑ̃́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ Zãa lá plaade kɛ̃̀ mɛ́ láɛ bee kɛ̃̀ Gaiuɛɛ. Gaiu ì zĩ̀kɛ Luaɛ, ì nibɔɔ yàaekɛ, asa à zɛ̀ ń sĩ̀anao. Diotɛfi sɔ̃ dɛnlawɛɛlɛna pɔ́ gĩ̀ sĩ̀anaiɛ. A bɔ̀ Zãa kpɛ, i aà gbɛ̃́ɔ dilɛo. A Yesude pãle pɔ́ wĩ̀ mɛ Demɛtiu maabò (12), ɔ̃ à a mɔa wɛ́kpalɛińzi yɑ̃'ò à fɔkpàmá (13-15). Wá è lápi guu gbãakpaa Yesudeɔziá yeakɔ̃zi yɑ̃́ɛ, mɛ́ zɛa ń sĩ̀anao yɑ̃́ɛ.

Lua zĩ̀kɛnaɔ dilɛa

1 Ma gbɛ̃zɔ̃ɔ, mámɛ ma láɛ bee kɛ̃̀ ma gbɛ̃́ yenzide Gaiusiɛ.* Má yenzi ń sĩ̀anao. 2 Ma gbɛ̃́
yenzide, miɔ wabikɛnɛ kɛ́ ǹyɔ̃ aafia, yɑ̃́pii i bɔnɛ maa, lá n bɔ maawa. 3 Kɛ́ wá gbɛ̃́ɔ mɔ̀, aa
òmɛɛ lá ń sĩ̀ana kũa mɛ́ ń kú a guu, ɔ̃ ma pɔ kɛ̀na maamaa. 4 Tó má mà ma nɛ́ɔ kú ń sĩ̀anao,
pɔnae dɛmɛɛ beelao.
5 Ma gbɛ̃́ yenzide, ń náai vĩ̀ zĩ̀ pɔ́ ni kɛ wá gbɛ̃́ɔnɛ guu, atɛ̃sa nibɔɔ. 6 Aa n yeawázi yɑ̃'ò
wá gãlideɔnɛ. Kũ̀sũa kɛnɛ́, lá a maa wà kɛ Lua zĩ̀ guuwa. 7 Asa aa dàzɛu ń Kilisi tɔ́o, mɛ́
aa daa luayãdansaiɔ gɑ̃̀uo. 8 Sema wà gbɛ̃́ bee taaɔ yàaekɛ, wíɔ dɛ an zĩ̀kɛndeeɔ ũ sĩ̀ana
baokpaa guu.
9 Ma taalanae kɛ̃̀ n gãlideɔnɛ, ãma Diotɛfi dɛnlawɛɛlɛna ye wá yɑ̃́io. 10 Bee yɑ̃́i tó ma mɔ,
má bɔaànɔ ń yɑ̃́ pɔ́ ì kɛɔ ń yãvãi pɔ́ ì dɔwáɔ. Bee lí ká aà bakanswãua ũo, ì̃li wá gbɛ̃́ɔ dilɛo,
baa se ì gí gbɛ̃́ pɔ́ ye ń dilɛɔnɛ, ì kãaakɛkĩ̀i zɔ̃nɛ́.
11 Ma gbɛ̃́ yenzide, ńsu yãvãi dadao, sema yãmaa. Gbɛ̃́ pɔ́ ì yãmaakɛ mɛ́ Lua pɔ́ ũ, gbɛ̃́
pɔ́ ì yãvãikɛ Lua dɔ̃o. 12 Gbɛ̃́pii ì Demɛtiu tɔnasi. Baa sĩ̀ana ì aà sáaukpa. Wápiɔ wi aà
sáaukpa sɔ̃, mɛ́ ń dɔ̃ kɛ́ wá seeladekɛ náai vĩ̀. 13 Má yãvĩ̀ dasi mà onɛ, ãma má ye mà kɛ̃nɛ
láuo. 14 Ma wɛ́ dɔi wà wɛsikɔ̃lɛ tia, wí yãbɔ kɔ̃ lɛ́u.† 15 Lua n to aafia. N gbɛ̃naɔ fɔkpàma.
Fɔkpa wá gbɛ̃naɔwa dodo.

---

* **1:1** Lom 16.23 † **1:14** 2Zãa 12

YUDA
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Yuda lá ń Piɛɛ lá plaadeo (lɛɛ 2) aa waasokɛn ɛgɛnaɔ yã'ò ń yãvãi pɔ́ aaȉɔ kũaɔɛ. Lán Zaakiwa Yudaá Yesu dãunaɛ lɔ.

Yuda zɔadɔ̀ waasokɛn ɛgɛnaɔ pɔ́ an yã́ gɛ̃̀ Yesudeɔ guuɔwa pãsȉpãsȉ, à go pɔ́ a ń gbɛ̃ yã'ò (3-16). A ò Yesudeɔnɛ aa zɛ gbãa Yesu náaikɛa guu (17-23). Ȁ lápi mȉdɛ ń Lua tɔbɔao.

Lápi yã́ pɔ́ ɛɛ ȉ'inɛ́ yã́ bɔɔlɛkɛ̀, mɛ́ à àizãna pɔ́ wá wɛ́ dɔi naa Lua ń Yesu Kilisiowa guu yã'ò lɔ (20-21).

Waasokɛn ɛgɛnaɔ

1 Mámɛmaa Yuda, Yesu Kilisi zɔ̀blena, Zaaki dãuna.* Mámɛ ma láɛ bee kɛ̃̀ Mae Lua
yenzide pɔ́ à ń sisi a ń kũa naa Yesu Kilisiwa guuɔnɛ. 2 Lua sùuu ń aafiao ń a yeaázio
nɔnɔaaɛ́.
3 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, má ye mà lákɛ̃ɛ́ yãa wápii suabaa yã́ musu, ɔ̃ má è à kũ̀ teasiɛ mà kɛ̃́ɛ́
mà lɛdaowá à gí ń ázȉao Yesu yã́ pɔ́ Lua nàɛ́ á ɔzȉ gɛ̃n do e gɔɔpii musu. 4 Asa luayãdansaiɔ
gɛ̃̀ wá guu kpã́i,† aaȉ wá Lua gbɛ̃kɛ e ń wisaiyãkɛa zɛ́ ũɛ, aaȉ lelekpa wá Dii mɛ̀ndona Yesu
Kilisizi. Ȉa pɔ́ Lua a damá kú aà yã́ taala guu à gɛ̃̀gɛ̃.
5 Kɛ́ Dii Isailiɔ bɔ̀lɛ Egipi,‡ a gbɛa à gbɛ̃́ pɔ́ aai a náaikɛoɔ dɛ̀dɛ.§ Má ye mà yã́pi dɔágu,
baa kɛ́ á dɔ̃ kɔ̀. 6 Malaika pɔ́ aai zɛ ń ń luakpamaoo aa pãkpà ń kúkȉiziɔ sɔ̃, Lua ń ká gusiau
yeyea ń mɔdaonao àɔ dɔmá gɔɔpiiɛ e yã́kpalɛkɛgɔɔ zɔ̃ɔ zȉ́. 7 Sɔdɔũ ń Gɔmɔɔo ń wɛ̃́lɛ pɔ́
liaańziɔ gbɛ̃́ɔ yã́ bee taa kɛ̀ sɔ̃, aa ńzȉa kpà gbãsȉ dɔ̀ɔsai kɛawa.* An kaalɛa dɛ ȉadama ń
tɛ́ gasaio seela ũɛ. 8 Luayãdansai nana'onapiɔ lɛ́ kɛ màa sɔ̃ɛ. Aaȉ ńzȉa da gbãsȉkɛau, aaȉ gi
ikoyãi, aaȉ malaika gawideɔ sɔ̃́sɔ̃. 9 Baa malaikaɔ kía Misɛli, gɔɔ pɔ́ àlɛ lɛkpaakɛ ń Ibiisio
Mɔizi gɛ yã́ musu, i we à aà sɔ̃̀sɔ̃ à yãdàaàlao, ãma a ò̀ɛ a kɔ̃ le ń Diio.† 10 Gbɛ̃́piɔ sɔ̃ aaȉ
yã́ pɔ́ wa a gbadɔ̃o bɛ̃̀ɛboɛ. Ɔnɔ pɔ́ wà ń íò ɔ̃ aa vȉ lán nɔ̀bɔɔwa làasoosai, ɔ̃ ȉ gɛ̃ńnɔ kaalɛu.
11 Waiyoo ampiɔ, aa Kainu‡ zɛ́ sɛ̀. Aa sȉ Balaaũ§ sã́sãau ɔ̃a yã́i. Aa bɔ̀ Lua kpɛ lán Kolewa,*
aa ɔ̃̀ɔkpà laaàwa. 12 Aa dɛ sãa ũ á gbɛ̃kɛ vȉa ń kɔ̃o blɛbleaɔ guu. Aaȉ pɔbleánɔ, wí lí ń kũo.
An nɔ̀sɛ yã́ aaȉ gɔ̃́gɔ̃. Aa dɛ lán lousisia pɔ́ ȉ gɛ̃ ń ȉ́anao masaiwaɛ. Aa gà gɛ̃n pla lán lí
nɛ'isai pɔ́ bilɛawaɛ. 13 Aa dɛ lán isukaa pãsȉwa, aaȉ fùla vãi bɔ an wisaiyãkɛaɔ ũ. Aa dɛ lán
saambɛbɛnaɔwa, gusia níinii ɔ̃ Lua dȉlɛnɛ́ àɔ ń yàaekɛò gɔɔpii.
14 Za Adamu lɛ́u e à gɛ̀ pɛ̀ Ɛnɔkiwa mae ń nɛ́o ku lɛɛ soplaɛ, ɔ̃ Ɛnɔkipi† dɔ̀aa ń yã'ò à
mɛ̀, á è Dii lɛ́ mɔ́ ń a gbɛ̃́ɔ, an dasi lɛ́ vȉo, 15 kɛ́ aà yã́kpalɛkɛ ń gbɛ̃́piio, i yãda a yãdansai
duunkɛnaɔla píi, yã́ pɔ́ aa kɛ̀ a yãdasaikɛ guu yã́i ń a tɔ́ bɛ̃̀ɛ pɔ́ aa sȉɔ píi. 16 Gbɛ̃́piɔá
yãkeledeɔnɛ, yãe lí kańguo. An pɔ́ niakaa mɛ́ ȉ dɔaanɛ́, aaȉ ȉ́anadã ń yãzɔ̃ɔo, aaȉ lɛnakasa
gbɛ̃́ɔnɛ àì'ea yã́i.

Kɔ̃ zɛdɔa

17 Ȁpiɔ sɔ̃ ma gbɛ̃́ yenzideɔ, à to yã́ pɔ́ wá Dii Yesu Kilisi zȉnaɔ dɔ̀aa ò̀ɛ́ dɔágu. 18 Aa ò̀ɛ́
gɔɔgbɛzãzȉ gbɛ̃́ pɔ́ an luayãdasai pɔ́ niakaa lɛ́ dɔaanɛ́ɔ aa á kɛ pɔ́ɔpɔɔɛ.‡ 19 Gbɛ̃́piɔ ȉ to gbɛ̃́ɔ
kɛ̃aaɛ, anzȉa pɔeã mɛ́ ȉ dɔaanɛ́, aa Lua Nisȉna vȉo. 20 Ȁpiɔ ma gbɛ̃́ yenzideɔ, à kɔ̃ zɛdɔ á
lousisizɛ guu, íɔ wabikɛ ń aà Nisȉna gbãao. 21 Ȁɔ zɛa Lua yeawázi guu, íɔ wɛdɔ wá Dii
Yesu Kilisizi e aà gɛ wá ká àizãnawa a gbɛ̃kɛ guu. 22 Ȁ wɛ̃nadɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ kú seaseaɔnɛ. 23 Ȁ

* **1:1** Mat 13.55 † **1:4** Gal 2.4 ‡ **1:5** Bɔa 12.51 § **1:5** Nao 14.29-30 * **1:7** Daa 19.1-25 † **1:9** Zkl 3.2
‡ **1:11** Daa 4.3-8 § **1:11** Nao 22.1-35 * **1:11** Nao 16.1-35 † **1:14** Daa 5.21-24 ‡ **1:18** 2Piɛ 3.3

gbɛ̃eɔ sí tɛ́wa à ń suaba. A̋ wɛ̃nadɔ̃ gbɛ̃pã̀leɔnɛ ń laaio, í za baa an pɔkasa pɔ́ gbã̀sı̋kpà an
dàakɛa guuɔu.
24-25 Lua mɛ̀ndona wá Suabana a fɔ̃ à á dɔ̃́a kɛ́ ásu fuo, i á kpán'aɛkɛ a gawi guu sãasai
ń pɔnao ń wá Dii Yesu Kilisi gbãao. Ɔmɛ gawi ń zɔ̃ɔkɛo ń gbã̀ao ń ikoo vı̀ zadɔ̃ gɔɔ i daalɛo
ń a tiao e gɔɔpii. A̋mi.

ZIA YÁ̃
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Zãa mɛ́ Bibeli lá gbɛzã kɛ̃̀. A yá̃ dasi pɔ́ Yesu Kilisi bı̃iwàɛ bɔɔlɛkɛ̀wɛ̃ɛ (1.1), yá̃ pɔ́ a è gɔɔ pɔ́ Lua Nisı̃na dɛ̀dɛwà (1.10). Gɔɔ pɔ́ à lápi kɛ̃̀, a ku Patemɔ gũgũnaaɛ. Wàlɛ aà wɛtã kɛ́ àlɛ Yesu baona kpá yá̃i (1.9), asa gɔɔ bee Lomadeɔ kía lɛ́ ı̃ada Yesudeɔwa. A lápi kɛ̃̀ Yesu gãli mɛ̀n sopla pɔ́ aa ku Azii bùsuuɔnɛɛ, gu pɔ́ wı̃ mɛ tia Tuukii.

Tó Yesudeɔ ku wɛtɛ̃a guu, kɛ́ Dii mɛ̀ndona Yesu Kilisi aa zɛ̀ò yá̃iɛ. Kua yã̀ı̃a guu Zãa láɛ bee kɛ̃̀nɛ́ kɛ́ wà zɛ gbãa luanaaikɛa guu ń zia yá̃ pɔ́ an wɛ́ dɔio. Lápi guu Zãa wɛ́pungu pɔ́ a èɔ yã̀'ò ń a lɛɛũaɔ dasi. Gbɛ̃́ pɔ́ aa luabaakuańnɔ káau taala dɔ̃ɔ fɔ̃ yãlɛɛũapiɔ gbadɔ̃, ãma dãɔ ń asii dɔ̃o. Wɛ́pungu pɔ́ Zãa èɔ yá̃ɔ dodoa, ãma an yãmi doũɛ. Gbɛ̃eɔ ı̃ asiiyãpiɔ bɔɔlɛkɛ dodoa, ãma yá̃zı̃nda pɔ́ lápi lɛ́ o ku wásawasaɛ: Vãi a kigɔɔsoplanable, ãma Lua ń a gbɛ̃́ɔ zı̃ gbɛzã ble Yesu Kilisi sabai, asa ɔ̃mɛ Dii ũ ado.

A daalɛkı̃i Zãa azı̃a yã'ò Yesu Kilisi pɔ́ bɔ̀ gau zı̃na ũ (1.1-8).

Aà waaso sɛ̃́ia guu, à yá̃ pɔ́ à wɛsı̃ɛ a wɛ́pungu sɛ̃́ia ea guuɔ sɛ̀lɛ sı̃u. A guu Yesu òɛ̀ aà lákɛ̃ Yesude gãli mɛ̀n sopla pɔ́ ku Azii bùsuuɔnɛ (1.9-3.22).

Bee gbɛa Zãa sù è á kú musu, we a wɛ́punguɔ è dasi: Luabɛdeɔ kúlɛa Luaɛ ń Yesu Kilisio (lɛɛ 4-5), lá kooa ń a káń'ɔ mɛ̀n soplaɔ (6.1-8.1), kãae mɛ̀n soplaɔ pɛa (8.2-11.19), dalagɔ̃ɔ ń wài mɛ̀n plaɔ (12.1-13.18), sã ń gbɛ̃́ pɔ́ à ń bóɔ, yá̃kpalɛkɛgɔɔ pɔ́ malaikaɔ a baokpà (14.1-20), kı̃sia gbɛzã mɛ̀n sopla pɔ́ dɛ Lua pɔkũma ũɔ (15.1-16.21), Babɛli lɛ́lɛa, zı̃blea wàiwa ń ãnabi ɛgɛnao ń Ibiisio (17.1-20.10), luabɛ dafu ń tɔɔlɛ dafuo ń Yelusalɛũ dafuo (21.1-22.5). Lápi láakı̃i Yesu lɛgbɛ̃̀ à mɛ̀: Má mɔ́ tia (22.6-21).

Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ lápi kyokɛɔ fɔ̃ yá̃ɔ gbadɔ̃, tó aa wɛ̀ɛlɛ yá̃pi wásawasa dɔ̃ yã̀ı̃a pɔ́ a su ń le zia yá̃ musu. Zãa lɛ́ vı̃adada Lua gbɛ̃́ɔzi no, àlɛ ń gba sɔ̃ ı̃adamagɔɔ. Wɛ́pungu pɔ́ Zãa è lɛ́ ɔlɔnɛ́ yá̃ pɔ́ a yá̃i Yesu Kilisi gà a vùi, àizãna yá̃ pɔ́ aaɔ kuò e gɔɔpii.

Láɛ bee bɔkı̃i

1 Lua yá̃ pɔ́ lɛ́ mɔ́ kɛi dà Yesu Kilisiɛ aà biiwà a zɔ̀blenaɔnɛ, ɔ̃ à a malaika zı̃ ma Zãa a
zɔ̀blenawa, a tò ma yá̃pi dɔ̃̀. 2 Lua yá̃ pɔ́ Yesu Kilisi dɛ a seelade ũ ɔ̃ má è, ɔ̃ málɛ o. 3 Gbɛ̃́
pɔ́ zia yá̃ɛ bee kyokɛ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa a yãmà aa kũaɔ́ báaadeɔnɛ, asa a gɔɔ kãikũ̀.

4 Ma Zãa mámɛ ma láɛ bee kɛ̃̀ gãli sopla pɔ́ kú Azi bùsuuɔnɛ. Lua pɔ́ kú za yãa mɛ́ a
ku tia mɛ́ àlɛ mɔ́ ń a Nisı̃na mɛ̀n sopla pɔ́ kú a kpalabaa aɛɔ* 5 ń Yesu Kilisi pɔ́ dɛ seelade
náaide ũo aa gbɛ̃kɛkɛɛ́, aai á tó aafia. Yesupi mɛ́ gàbɔ sɛ̃́ia ũ, ɔ̃mɛ dúnia kíaɔ gbãade ũ.†
A yewázi à wá bɔ́ wá duunau ń a au gbãao, 6 à wá kpá kpalau Lua a Mae gbàgbanaɔ ũ.‡
Ɔ̃mɛ gawi ń gbãao vı̃ gɔɔpii! Ãmi.

7 Ma, àlɛ mɔ́ luabɛpuanau.§ Gbɛ̃́pii a wɛsiaàlɛ, baa gbɛ̃́ pɔ́ aa aà zɔ̃̀ɔ,* dúnia bui píi i ńzı̃a
gbɛ̃gbɛ̃ aà yá̃ musu. Aà kɛ màa! Ãmi.

8 Dii Lua mɛ̀: Mámɛ má Alafa ń Omɛgao ũ.† Ma Gbãapiide má kú yãa mɛ́ má kú tia mɛ́
málɛ mɔ́.

Yesu Kilisi bɔ mɔa Zãawa

9 Mámɛmaa Zãa á gbɛ̃do, naa Yesuwa guu kɔ̃gbɛ̃ɔn wá ũ wɛ́tɛ̃a guu, kpalablea guu,
mɛnakɛa guu. Má kú ísia gũgũna pɔ́ wı̃ mɛ Patemɔ guu luayã'oa ń Yesu seeladekɛo yá̃i.
10 Dii gɔɔzı̃ Lua Nisı̃na dɛ̀dɛa, ɔ̃ ma lɔɔ gbãa mà ma kpɛ lán kàae'ɔwa 11 à mɛ̀: Yá̃ pɔ́ ń è

* **1:4** Zia 4.5 † **1:5** Isa 55.4, Soũ 89.28 ‡ **1:6** Bɔa 19.6, 1Piɛ 2.5 § **1:7** Dan 7.13, Mat 24.30, 1Tɛs 4.17 * **1:7** Zkl 12.10, Zãa 19.34 † **1:8** Zia 22.13

kɛ̃ lá guu, ní kpásã gãli sopla pɔ́ kú wɛ̃́lɛɛ beeuɔnɛ: Ɛfɛsɛ, Simiina, Pɛɛgaũ, Tiatii, Saadi,
Filadɛlifi ń Laodisio.
12 Ma lili mà gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ yã'omɛɛpi e. Kɛ́ ma lili màa, ma vua dau è mɛ̀n sopla. 13 Ma gbɛ̃e
è daupiɔ zãnguo lán gbɛ̃́nazı̃n nɛ́wa. A ulatao daa, àlɛ gálɛ aà gbázı̃, mɛ́ vua asana dɔa aà
kùawa. 14 Aà mikã dɛ púntaitai lán sãkã ge buawa, mɛ́ aà wɛ́ dɛ lán tɛ́vuawa. 15 Aà gbá
lɛ́ tɛkɛ lán mɔgotɛ̃ pɔ́ wàlɛ baasa mua tɛ́ guuwa. Aà lɔɔ dɛ lán izɔ̃ɔsuka kɔ̃fı̃wa.‡ 16 A saana
kũa a ɔplaau mɛ̀n sopla, mɛ́ fɛ̃nda lɛna kpɛpla§ lɛ́ bɔ aà lɛ́u. Aà oa lɛ́ tɛkɛ lán ı̃atɛ̃ gbãawa.
17 Kɛ́ ma aà è, ma lɛlɛ aà gbázı̃, ma gɔ̃ sáii. Ɔ à ɔplaa nàa à mɛ̀: Nsu to vı̃a n kũo. Mámɛ
má Dɔaana ń Gɔ̃zãnao ũ,* 18 gbɛ̃́ pɔ́ ı̃ɔ ku ũ. Ma ga, ɔ̃ má kú kɛ́, mɛ́ máɔ ku e gɔɔpiiɛ. Má ga ń
bɛdao kilinɛɔ kũa. 19 Yã́ pɔ́ ń è kɛ̃́, yã́ pɔ́ kúɔ ń yã́ pɔ́ a mɔ a kpɛɔ píi. 20 Saana mɛ̀n sopla pɔ́ ń
è ma ɔplaaupiɔ ń vua dau mɛ̀n soplapiɔ asiin kɛ: Saana mɛ̀n soplapiɔá gãli mɛ̀n soplapiɔ
dɔaanaɔnɛ, mɛ́ dau mɛ̀n soplapiɔá gãli mɛ̀n soplapiɔnɛ.

2

Ɛfɛsɛ

1 Kɛ̃ Ɛfɛsɛ Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma gbɛ̃́ pɔ́ má saana mɛ̀n soplaɔ kũa ma ɔplaau, má bɛ vua
dau mɛ̀n soplaɔ zãnguo, mámɛ ma yãɛ bee ò. 2 Má n yãkɛaɔ dɔ̃ ń zı̃ pɔ́ ńlɛ kɛo ń n mɛnakɛao.
Nili we gbɛ̃vãiɔ dı̃lɛo. Gbɛ̃́ pɔ́ aaı̃ ńzı̃a dilɛ Lua zı̃naɔ ũ mɛ́ aa dɛ a ũo, n ń yɔ̃́ ń è ɛɛdeɔn ń
ũ. 3 N mɛnafɔ̃̀, n taasikɛ̀ ma yã́i, ni kpasao. 4 Kási má yãvı̃nnɔ. Dafudafukɛlɛgɛ ń kɛ̀mɛɛ.
5 To n kua zi zadɔ̃ ni busao yã́ dɔngu. Nɔ̀sɛlilɛ, níɔ yã́ pɔ́ ni kɛ yãaɔ kɛ. Tó ni kɛ màao, má
mɔma, mí n dau sɛ sɔ̃ò. 6 N beeo ń yã́ɛ bee vı̃, ń za Nikolaiɔ yãkɛau lá má zauwa. 7 Gbɛ̃́ pɔ́
nɔ̀sɛ vı̃, aà yã́ pɔ́ Lua Nisı̃na lɛ́ o Yesudeɔnɛ ma: Má gbɛ̃́ pɔ́ zı̃blè gba zɛ́ aà lí wɛ̃nide pɔ́ kú
Lua lu guu bɛ ble.*

Simiina

8 Kɛ̃ Simiina Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma gbɛ̃́ pɔ́ má dɛ Dɔaana ń Gɔ̃zãnao† ũ, ma ga ma ɛa vu,
mámɛ ma yã́ɛ bee ò. 9 Má wɛ́tɛ̃a pɔ́ wàlɛ mɔnɛ dɔ̃ ń n taasidekɛo. N beeo ɔden n ũ. Gbɛ̃́ pɔ́
aaı̃ mɛ Yudaɔn ń ũ mɛ́ aa dɛ a ũo, an lousisikpɛ dɛ Setãu pɔ́ ũɔ, má dɔ̃ lá aaı̃ yãdɔma. 10 Nsu
vı̃akɛ taasi pɔ́ ńyɔ̃ kɛɛo. Ma, Ibiisi a á gbɛ̃eɔ ká kpɛ́u à á yɔ̃, i wɛ́tɛ̃amɔɛ́ gɔɔ kwi. Nyɔ̃ náai vı̃
e n gɛ ǹ gaò, mí àizãna kɛnɛ yàae ũ. 11 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vı̃, aà yã́ pɔ́ Lua Nisı̃na lɛ́ o Yesudeɔnɛ
ma: Ga plaade‡ a ı̃akpa gbɛ̃́ pɔ́ zı̃blèzio.

Pɛɛgaũ

12 Kɛ̃ Pɛɛgaũ Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma gbɛ̃́ pɔ́ má fɛ̃nda lɛna kpɛpla vı̃, mámɛ ma yã́ɛ bee ò.
13 Má n kúkı̃i dɔ̃, gu pɔ́ Setãu kpalabaa kuuɛ. N ma yã́ kũa, ni lelekpamazio, baa gɔɔ pɔ́
wà ma seelade náaide Antipa dɛ̀ n wɛ̃́lɛu, gu pɔ́ Setãu kuupi. 14 Kási má yã́ yɔɔna vı̃nnɔ. N
gbɛ̃́ɔ vı̃ we, aa Balaaũ yã́ kũa. Balaaũpi mɛ́ dà Balakiɛ, à kɔ̃nikɛ̀ Isailiɔnɛ aa sa'onɔɔ sò aa
gbãsı̃kɛ̀.§ 15 Beewa lɔ ń gbɛ̃́ɔ vı̃ we, aa Nikolaiɔ yã́ kũa. 16 A yã́i tò, nɔ̀sɛlilɛ. Tó ni kɛ màao,
má mɔma tia, mí zı̃kannɔ ń fɛ̃nda pɔ́ kú ma lɛ́uo. 17 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vı̃, aà yã́ pɔ́ Lua Nisı̃na lɛ́
o Yesudeɔnɛ ma. Má gbɛ̃́ pɔ́ zı̃blè gba mana pɔ́ ulɛa,* mí aà gba gbɛpua boolona pɔ́ wà tɔ́
dafu kɛ̃̀wà.† Gbɛ̃e aɔ tɔ́pi dɔ̃o, sema gbɛ̃́ pɔ́ má kpàwàpi.

Tiatii

18 Kɛ̃ Tiatii Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma Lua Nɛ́ pɔ́ ma wɛ́ dɛ lán tɛ́vuawa, ma gbá dɛ lán
mɔgotɛ̃wa, mámɛ ma yã́ɛ bee ò. 19 Má n yãkɛaɔ dɔ̃, n yea gbɛ̃́ɔzi, n luanaaikɛa, n zı̃kɛa
ń n mɛnakɛao, mɛ́ yã́ pɔ́ ńlɛ kɛ gbɛzã dɛ a káaua. 20 Kási má yãvı̃nnɔ. N nɔɛ Zezabɛli‡ pɔ́

‡ **1:15** Dan 7.9, 13, 10.5-6 § **1:16** Ɛbɛ 4.12 * **1:17** Isa 44.6, 48.12 * **2:7** Daa 2.8-9, Zia 22.2 † **2:8** Zia 1.17
‡ **2:11** Zia 20.14, 21.8 § **2:14** Nao 22.5-7, 25.1-3 * **2:17** Bɔa 16.14-15, 33-34, Zãa 6.48-50 † **2:17** Isa 62.2 ‡ **2:20**
1Kia 16.31, 2Kia 9.22

azi̋a di̋lɛ ɑ̃nabi ũ gbà zɛ́. A̋lɛ ma zɔ̀blenaɔ sɑ̃sɑ̃, àlɛ danɛ́ aa gbɑ̃si̋kɛ aa sa'onɔɔ só. 21 Ma aà
gbà zɛ́ aà nɔ̀sɛlilɛ, ɑ̃ma a ye à nɔ̀sɛlilɛ à a káaluakaa too. 22 Ma, má kpaaàzi pɛwa, mí tó
gbɛ̃́ pɔ́ gbɑ̃si̋kɛ̀aànɔɔ wɛ́tɛ̃a zɔ̃ɔ e, tó aai nɔ̀sɛlilɛ aa aà yɑ́ tòo. 23 Má aà i̋waɔ dɛdɛ ń gagyɑ̃o,
Yesudeɔ píi i dɔ̃ kɛ́ mámɛ mi gbɛ̃́ɔ làasoo ń ń sɔ̃o yɔɛ, mɛ́ má ñ̋abo á baadeɛ a yɑ̃kɛawa.§
24 A̋ Tiatii gbɛ̃́ ki̋ni pɔ́ á yɑ́pi kũao mɛ́ á yɑ́ pɔ́ wi̋ mɛ Setɑ̃u asii zɔ̃ɔ dɔ̃ɔɔ, má aso pɑ̃le diɛ́o.
25 A̋ ɔdidi yɑ́ pɔ́ á kũawa e màɔ mɔ́. 26 Gbɛ̃́ pɔ́ zi̋blè mɛ́ a yɑ́ pɔ́ má yeiɔ kũa e a lɛ́wa, má aà
gba zɛ́ aà gbɑ̃able buiɔwa. 27 A kiblemá ń mɔ̀ gopanao, a ń wíwi lá wi̋ gi̋ oo wiwa,* lá ma
Mae ma gba zɛ́wa. 28 Má aà gba gudɔlɛia saana lɔ.† 29 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vi̋, aà yɑ́ pɔ́ Lua Nisi̋na
lɛ́ o Yesudeɔnɛ ma.

3

Saadi

1 Kɛ̃ Saadi Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma gbɛ̃́ pɔ́ má Lua Nisi̋na mɛ̀n soplaɔ ń saana mɛ̀n soplaɔ
kũa, mámɛ ma yɑ́ɛ bee ò. Má n yɑ̃kɛaɔ dɔ̃. Kua bɛ̃́ɛ tó mɛ́ dɔma, ɑ̃ma gɛn n ũ. 2 Vu, gbɛ̃́ pɔ́
gɔ̃̀nɛɔ lɛ́ ń láo e aaɔ gɛ́ gai, asa má è n yɑ́e bɔlɛia ma Luaɛo. 3 A yɑ́i tò yɑ́ pɔ́ ń mà mɛ́ ń si̋, to
àɔ dɔngu, níɔ kũa, ní nɔ̀sɛlilɛ. Tó ni vuo, má mɔma lán kpɑ́iwa, mɛ́ ńyɔ̃ɔ zaa pɔ́ má mɔ́wà
dɔ̃o.* 4 Kási ń gbɛ̃́ɔ vi̋ Saadi we yɔɔ aai ń pɔkasa gbɑ̃si̋kpao. Wá bɛbɛ sɑ̃nu ń pɔ́ puao, asa
aa kà a lɛ́i. 5 Màa gbɛ̃́ pɔ́ zi̋blè aɔ pɔkasa pua daa. Má aà tɔ́ dɛ àizɑ̃na taalau bauo.† Má
zɛaànɔ ma Mae ń a malaikaɔ aɛ.‡ 6 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vi̋, aà yɑ́ pɔ́ Lua Nisi̋na lɛ́ o Yesudeɔnɛ ma.

Filadɛlifi

7 Kɛ̃ Filadɛlifi Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma kuaadoade si̋ande, má Davidi kilinɛ kũa, mi zɛwɛ̃
gbɛ̃e lí fɔ̃ tào, mi zɛta gbɛ̃e lí fɔ̃ wɛ̀o,§ mámɛ ma yɑ́ɛ bee ò. 8 Má n yɑ̃kɛaɔ dɔ̃. Ma, ma zɛwɛ̃̀nɛ
n aɛ, gbɛ̃e a fɔ̃ tao. Baa tó n gbɑ̃a bílao, ń ma yɑ́ kũa, ni lelekpamazio. 9 Setɑ̃u lousisikpɛ
gbɛ̃́ pɔ́ aai̋ ńzi̋a dilɛ Yudaɔ ũ mɛ́ aa dɛ a ũoɔ, má tó ɛɛdepiɔ mɔ kúlɛnɛ, aai dɔ̃ kɛ́ má yenzi.*
10 Lá ń mɛna yɑ́ pɔ́ má di̋lɛnɛ kũa, má n si taasi pɔ́ lɛ́ mɔ́ dúnia búuwa à gbɛ̃́ pɔ́ aa ku tɔɔlɛɔ
yɔ̃wa. 11 Má mɔ́ tia. Ɔdidi yɑ́ pɔ́ ń kũawa, kɛ́ gbɛ̃e su n ài simao yɑ́i. 12 Má gbɛ̃́ pɔ́ zi̋blè kɛ
ma Lua kpɛ́ gbapɛlɛ ũ. A bɔu bauo. Má a Lua tɔ́ kɛ̃́wà ń ma Lua wɛ̃́lɛ Yelusalɛũ dafu pɔ́ a
bɔ aà ki̋i musu tɔ́o† ń ma tɔ́ dafuo. 13 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vi̋, aà yɑ́ pɔ́ Lua Nisi̋na lɛ́ o Yesudeɔnɛ
ma.

Laodisi

14 Kɛ̃ Laodisi Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma gbɛ̃́ pɔ́ wi̋ omɛɛ A̋mi, ma seelade náaide‡ si̋ande,
ma gbɛ̃́ pɔ́ má dɛ pɔ́ pɔ́ Lua kɛ̀ɔ zi̋na ũ, mámɛ ma yɑ́ɛ bee ò. 15 Má n yɑ̃kɛaɔ dɔ̃. Ǹ niɛo
mɛ́ ń wɑ̃ao. Má ye ǹyɔ̃ niɛ ge wɑ̃a. 16 Lá ń lɔ̀ɔlɔɔɛ, ń wɑ̃ao mɛ́ ń niɛo, má n pisiɛ. 17 Ni mɛ
ɔde àizɛɛde pɔ́ pɔe wɛ̃na vi̋on n ũ. Ǹ dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃pɑ̃ pua baakɛna wɛ̃nade taaside vi̋an n ũo.
18 Málɛ lɛdama, vua baasaa lu ma ki̋i, ní kɛ ɔde ũ. Pɔkasa pua lu ǹ da, ní n puizi ulɛ ǹ bɔ
wíu. Wɛ́ ɛsɛ lu ǹ ka n wɛ́u, ní gu'e. 19 Mi gbɛ̃́ pɔ́ má yeńziɔ swɑ́gaga, mi ń toto.§ A yɑ́i tò,
ɑ̃iakɛ, ní nɔ̀sɛlilɛ. 20 Gwa, má zɛa kpɛɛlɛ, málɛ ɔtaalɛ. Tó gbɛ̃́ ma lɔɔ mà mɛ́ à zɛwɛ̃̀mɛɛ, má
gɛ̃ pɔbleaànɔ, i blemanɔ. 21 Má gbɛ̃́ pɔ́ zi̋blè gba zɛ́ aà zɔ̃lɛmanɔ báawa, lá mapi ma zi̋blè
ma zɔ̃lɛ ń ma Maeo báawawa. 22 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vi̋, aà yɑ́ pɔ́ Lua Nisi̋na lɛ́ o Yesudeɔnɛ ma.

4

Kúlɛa Luaɛ musu

§ 2:23 Soũ 7.9, Zel 17.10 * 2:27 Soũ 2.8-9 † 2:28 Nao 24.17, Zia 22.16 * 3:3 Luk 12.39-40, 1Tɛs 5.2, 2Piɛ 3.10,
Zia 16.15 † 3:5 Bɔa 32.32-33, Soũ 69.28, Zia 20.15 ‡ 3:5 Mat 10.32 § 3:7 Isa 22.22 * 3:9 Isa 49.23, 60.14
† 3:12 Isa 62.2, Zia 21.2 ‡ 3:14 Zia 1.5 § 3:19 Yaa 3.12, Ɛbɛ 12.6

1 A gbɛa ma zɛ è wɛ̃a luabɛ. Ɔ ma lɔɔ pɔ́ má mà káau lán kȁae'ɔwa mà lɔ à mɛ̀: Mɔ la,
mí yá̃ pɔ́ a mɔ bee gbɛa ɔlɔnɛ. 2 Wegɔ̃ɔ Lua Nisĩna dɛ̀dɛa, ɔ̃ ma kpalabaa è luabɛ we, gbɛ̃e
zɔ̃lɛwa. 3 Gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛwapi lɛ́ tɛkɛ lán gbè bɛɛɛde pɔ́ wĩ mɛ diamaa ń saadɔaniowa. Nàali
liaa kpalabaapizi, a í dɛ búunnɔ lán ɛmɛlodiwa.* 4 Kpalabaa mɛ̀n baasɔo mɛ̀ndosaiɔ liaai,
gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn baasɔo mɛ̀ndosaiɔ zɔ̃lɛzɔ̃lɛwà. Aa pɔ́ pua dadaa, aa vua fùa kpákpaa. 5 Lou
lɛ́ pílɛ, àlɛ bɔ kpalabaapi kɩ̃i, àlɛ pũna, àlɛ vĩ.† Filia naa kpalabaapi aɛ mɛ̀n sopla‡ Lua
Nisĩna mɛ̀n soplapiɔ ũ. 6 Díi da kpalabaapi aɛ lán ísiwa, a da wásawasa e a guu.§
Kpalabaaɔ zãnguo pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃ɔ liaa kpalabaapizi. Wɛ́ fĩfĩmá kpɛ ń aɛo. 7 Pɔ́ bɛ̃́ɛpiɔ
sɛ̃́ia bɔ̀ nɔ̀ɔmusuwa, a plaade bɔ̀ gáaewa, a àaɔ̃de oa bɔ̀ gbɛ̃nazĩna oawa, a síiɔ̃de bɔ̀ kúu
pɔ́ lɛ́ vuawa.* 8 Pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃piɔ baade gȁsĩa vĩ mɛ̀n soolosoolo. Wɛ́ fĩfĩ an gȁsĩapiɔwa a
guu ń a kpɛo.† Fãanɛ ń gwãasĩnao aaĩɔ o láasai:
Kuaadoade, kuaadoade, kuaadoade,
Dii Lua Gbãapiide.‡
A ku yãa, a ku tia, mɛ́ àlɛ mɔ́.
9 Tó pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃piɔ gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa báawa ĩɔ ku gɔɔpiipi tɔbɔ̀ aa bɛɛɛ dɔ̃̀ɛ̀ aa aà sáaukpà,
10 gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn baasɔo mɛ̀ndosaipiɔ ĩ wúlɛwulɛ aà aɛ aa misiilɛɛ̀, aaĩ ń fùa gogo kálɛ
kpalabaapi aɛ, aaĩ mɛ:
11 Dii wá Lua, n ka wà n tɔbɔ,
wí bɛɛɛ ń gbãao dɔ̃nɛ,
asa n pɔ́pii kɛ̀,
an kɛa ń ń kuao dɛ n pɔeã ũɛ.

5

Sã ń taala kooao

1 Ɔ ma taala kooa è na gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa báawapi ɔplaau, wà yãkɛ̃̀wà kpɛ pla píi, wà a lɛ́
kȕkũ ń kɛ̃́n'ɔo lɛɛ sopla.* 2 Ɔ ma malaika gbãade è, àlɛ kpàwakɛ ń lɔɔ gbãao à mɛ̀: Démɛ
kà kɛ̃́n'ɔpiɔ gogoa à lápi pooi? 3 Asa gbɛ̃e ku luabɛ ge tɔɔlɛ ge tɔɔlɛ zíɛ a fɔ̃ lápi poo à gwao.
4 Ma ɔ́ɔlɔ̀ maamaaɛ, kɛ́ wi gbɛ̃e e à kà lápi poo gwaao. 5 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ do òmɛɛ: Nsu ɔ́ɔlɔo.
Gwa, Yuda bui Nɔ̀ɔmusu† pɔ́ dɛ Davidi kpala pɔ́ vlãpà Kia ũ‡ zĩblè. A fɔ̃ kɛ̃́n'ɔ mɛ̀n soplapiɔ
gogo, i lápi poo. 6 Ɔ ma Sã§ è zɛa báapi guo, pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃piɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ zãnguo. A dɛ
lá wà aà kòlokpawa. A kɔ́ba sopla ń wɛ́o sopla,* Lua Nisĩna mɛ̀n sopla pɔ́ à ń zĩ dṹnia
gupiiuɔ ũ. 7 A gè lápi sĩ gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa báawapi ɔzĩ. 8 Kɛ́ à lápi sĩ, pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃piɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ
gbɛ̃ɔn baasɔo mɛ̀ndosaipiɔ kùlɛkulɛ Sãpi aɛ. An baade mɔɔna kũa ń vua tùu pɔ́ tulaletika
a paio. Tulaleti piá Lua gbɛ̃́ɔ wabikɛaɔɛ.† 9 Aalɛ lɛ̀ dafu‡ sí aa mɛ̀:
N ka lápi sia ǹ kɛ̃́n'ɔpiɔ gogo,
asa wà n dɛ,
n gbɛ̃́ɔ bò Luaɛ ń n auo
bui píi guu, buiyã píi guu,
gbɛ̃́pii guu, bùsu píi guu.
10 N ń kpá kpalau
wá Lua gbàgbanaɔ ũ,§
aai kible tɔɔlɛ.
11 Ɔ ma malaikaɔ è liaa báapizi ń pɔ́ bɛ̃́ɛpiɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ dasidasi, an dasi kà ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
ũma'ũma,* wa fɔ̃ ń lɛ́ dɔ̃o. Ma ń kɔ̃fĩ mà, 12 aalɛ o ń lɔɔ gbãao:

---

* **4:3** Eze 1.26-28 † **4:5** Bɔa 19.16 ‡ **4:5** Eze 1.13, Zkl 4.2 § **4:6** Eze 1.22 * **4:7** Eze 1.5-10 † **4:8** Eze 1.18, 10.12 ‡ **4:8** Isa 6.2-3 * **5:1** Isa 29.11, Eze 2.9-10 † **5:5** Daa 49.9 ‡ **5:5** Isa 11.1, 10 § **5:6** Isa 53.7 * **5:6** Zkl 4.10 † **5:8** Soũ 141.2 ‡ **5:9** Soũ 33.3, 98.1, Isa 42.10 § **5:10** Bɔa 19.6, 1Piɛ 2.5, Zia 1.6 * **5:11** Dan 7.10

Sã pɔ́ wa dɛ̀ kà wà iko dɔ̃ɛ̀
ń àizɛɛo ń ɔ̃nɔo ń gbãao ń bɛɛɛo
wí aà táasilɛ wà aà tɔbɔ.
13 Ɔ pɔ́ pɔ́ Lua kɛ̀ musu ń tɔɔlɛo ń tɔɔlɛ zíɛo ń ísia guuo píi, pɔ́ pɔ́ kú baama píiɔ, má mà aa
mɛ̀:
Wàɔ bɛɛɛ ń gbãao dɔ̃
gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa báawaɛ ń São,
wíɔ ń táasilɛ wàɔ ń tɔbɔ gɔɔpii.
14 Pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃piɔ mɛ̀, ãmi. Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ wùlɛwulɛ aa misĩ̀ilɛɛ̀.

6

Kɑ̃́n'ɔgogoa

1 Má è Sã kɑ̃́n'ɔ mɛ̀n soplapiɔ sɛ́ia gò. Ɔ má mà pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃piɔ do yã'ò lán louvĩ̀awa
à mɛ̀: Mɔ́! 2 Ɔ ma sɔ̃kaapua è, gbɛ̃́ pɔ́ di a kpɛ sá kũa. Wà kíafua kpàɛ̀, ɔ̃ à bɔ̀ zĩ̀blena ũ, à gɛ̀
zĩ̀blei.
3 Kɛ́ à kɑ̃́n'ɔ plaade gò, má mà pɔ́ bɛ̃́ɛ plaade mɛ̀: Mɔ́! 4 Sɔ̃́ pãle bɔ̀ lɔ, a dɛ tɛ̃́nzoizoi. Wà
gbɛ̃́ pɔ́ di a kpɛ gbà zɛ́ aà aafia sí dṹniawa, kɛ́ gbɛ̃́ɔ kɔ̃ dɛdɛ. Wà fɛ̃nda zɔ̃ɔ kpàwà.
5 Kɛ́ à kɑ̃́n'ɔ àaɔ̃de gò, má mà pɔ́ bɛ̃́ɛ àaɔ̃de mɛ̀: Mɔ́! Ɔ ma sɔ̃́ sia è, gbɛ̃́ pɔ́ di a kpɛ zaa kũa.*
6 Má mà lán lɔɔwa, à bɔ̀ pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃piɔ guu à mɛ̀: Ɛse zaa lɛ do mɛ́ gɔɔ do zĩ̀ ɔ̃a ũ. Mase
zaa lɛ àaɔ̃ mɛ́ gɔɔ do zĩ̀ ɔ̃a ũ. Nsu to nísi ń vɛ̃ɛo sàsakũo.
7 Kɛ́ à kɑ̃́n'ɔ síiɔ̃de gò, ma pɔ́ bɛ̃́ɛ síiɔ̃de lɔɔ mà à mɛ̀: Mɔ́! 8 Ɔ ma sɔ̃kaasina è, gbɛ̃́ pɔ́ di a
kpɛ tɔ́n Ga, mɛ́ Bɛda tɛaàzi. Wà ń gbá zɛ́ aaɔ iko vĩ̀ dṹnia gbɛ̃́ɔ lɛɛ síiɔ̃dewa, aa ń dɛdɛ ń zĩ̀o
ń iminao ń gagyão ń wàiɔ.†
9 Kɛ́ à kɑ̃́n'ɔ sɔode gò, ma gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dɛdɛ luayã'oa ń Yesu seeladekɛo yɑ̃́iɔ gyaadeɔ è
tulaletikatɛakĩ̀i zíɛ. 10 Aa wii gbãa lɛ̀ aa mɛ̀: Dii Kuaadoade Sĩ̀ande, e bɔɛ ńyɔ̃ yɑ̃́kpalɛkɛ
ń gbɛ̃́ pɔ́ aa ku tɔɔlɛɔ, ní wá dɛa tɔsimái? 11 Ɔ wà ulatao pua dàda ń baadeɛ, wa ònɛ́ aa
mɛnakɛ yɔɔ e an Yesude zɔ̀blen dee pɔ́ wa ń dɛdɛ láńwaɔ lɛ́ ká.
12 Kɛ́ à kɑ̃́n'ɔ soolode gò, má è tɔɔlɛ lùalua pãsĩ̀pãsĩ̀, ĩ̀atɛ̃ siakũ̀ níinii lán zwãa daa
ùsiuwa, mɔvua tɛ̃akũ̀ lán auwa míɔmiɔ.‡ 13 Saanaɔ wòlo luabɛ aa kwɛ̀ tɔɔlɛ lán zàaĩ̀ana
libɛ ísi woloawa. 14 Luabɛ kɛ̃̀aa à kòokoo lán pɛwa.§ Gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ɔ ń ísia gũgũnaɔ sɔ̃̀ píi.*
15 Dṹnia kíaɔ ń kpalablenaɔ ń sosa gbɛ̃zɔ̃ɔ ń ɔdeɔ ń gbãadeɔ ń gbɛ̃́piio zɔɔ ge wɛ̃́ɛɔ ùlɛ
gbɛ̀'ɛɔ ń gbɛ̀sɔɔnaɔ guu.† 16 An lɛ́ dɔ:
Sĩ̀sĩ̀ɔ ń gbɛsiɔ à dawála
à wá ulɛ‡ gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa báawaɛ,
à wá sí Sã pɔkũmawa.
17 Asa an pɔkũmabɔbɔmagɔɔ zɔ̃ɔ kà. Démɛ a fɔ̃ bɔui?§

7

Seelakɛa Isailiɔwa

1 Bee gbɛa ma malaika gbɛ̃ɔn síiɔ̃ɔ è zɛzɛ dṹnia gola síiɔ̃wa, an baade a gola ĩ̀ana kũa,
kɛ́ ĩ̀ana su pɛ tɔɔlɛ ge ísia ge líewao yɑ̃́i.* 2 Ɔ ma malaika pãle è, à bɔ̀ gukpɛ oi, a Lua bɛ̃́ɛ
seelakɛbɔ kũa. A lɛ́ gbãa zù malaika gbɛ̃ɔn síiɔ̃ pɔ́ wà ń gbá zɛ́ aa tɔɔlɛ ń ísiao ɔ̃̀ɔkpapiɔzi
3 à mɛ̀: Ɑsu tɔɔlɛ ge ísia ge líɔ ɔ̃̀ɔkpao e wà seelakɛ wá Lua zɔ̀blenaɔ mi'aɛwa.† 4 Ɔ wà gbɛ̃́
pɔ́ wà seelapi kɛ̀máɔ lɛ́ òmɛɛ, aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basopla ń síiɔ̃ɛ (144.000). Aa bɔ̀ Isaili
bui píi guu.

* 6:5 Zkl 1.8-11, 6.1-8 † 6:8 Eze 14.21 ‡ 6:12 Isa 13.10, Mat 24.29, Yoɛ 2.10, 3.4, 4.15 § 6:14 Isa 34.4 * 6:14
Zia 16.20 † 6:15 Isa 2.19 ‡ 6:16 Oze 10.8, Luk 23.30 § 6:17 Yoɛ 2.11, Mal 3.2 * 7:1 Dan 7.2, Zkl 6.5 † 7:3
Eze 9.4-6

5 Wà seelakɛ̀ Yuda buiɔwa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla (12.000)
ń Lubɛni buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
ń Gada buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
6 ń Asɛɛ buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
ń Nɛfatali buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
ń Manase buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
7 ń Simɛɔ buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
ń Levii buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
ń Isakaa buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
8 ń Zabulɔni buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
ń Yosɛfu buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
ń Bɛ̃yãmɛɛ buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla.

Bui pi̋i kãaaa luabɛ

9 Bee gbɛa ma gbɛ̃́ɔ è dasidasi, wa fɔ̃ ń naoo. Aa bɔ̀ bùsu píi guu, bui píi guu, gbɛ̃́pii guu,
buiyã píi guu. Aa zɛzɛa kpalabaa ń Sãɔ aɛ. Aa ulatao pua dadaa, kpakpa lá nanaa ń ɔzȉ.
10 Aalɛ wii gbãa lɛ́, aalɛ mɛ: Wá Lua pɔ́ zɔ̃lɛa báawa ń Sãɔ mɛ́ ȉ ń suaba.
11 Malaikaɔ zɛzɛ aa lȉa kpalabaazi ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃ɔ ḿpii, ɔ̃ aa ń mi pɛ̀lɛpɛlɛ
báapi aɛ, aa kȕlɛ Luaɛ 12 aa mɛ̀:
Ȁmi! Wá Lua mɛ́ tɔ́ vȉ ń gawio
ń ɔ̃nɔo ń sáabuo ń bɛɛɛo
ń ikoo ń gbãao gɔɔpii. Ȁmi!
13 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ do ma la à mɛ̀: Deɔn ulataopuadanapiɔ ũi? Aa bɔ̀ má ni? 14 Má ɔ̀ɛ̀: Baa,
ḿmɛ ń dɔ̃. Ɔ a ɔ̀mɛɛ: Gbɛ̃́ pɔ́ aa bɔ̀ wɛ́tɛ̃a zɔ̃ɔ‡ guuɔnɛ. Aa ń ulataopiɔ pȉ Sã au guu à puakȕ.
15 Bee yá̰i aa ku Lua kpalabaa aɛ, aaȉɔ zɔbleɛ̀ aà kpɛ́u fãanɛ ń gwãasȉnao, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa
báawapi ȉ ɔkuńla. 16 Nɔana ge imi a ń dɛ lɔo, ȉatɛ̃ a ń lɛ́o, mɛ́ gu a wãmáo, 17 asa Sã pɔ́ zɛa
báapiwa guoguo a ń dá̰,§ i dɔaanɛ́ e nibɔna í wɛ̃nidei,* mɛ́ Lua a ń wɛ́'i gogonɛ́ píi.†

8

Kɔ̰́n'ɔ soplade goa

1 Kɛ́ Sã kɔ̰́n'ɔ soplade gò, luabɛ kɛ̀ kílikili lán mɔwɛn baakwi taawa. 2 Ɔ ma malaika
gbɛ̃ɔn sopla pɔ́ aaȉɔ zɛa Lua aɛɔ è, wà kȁae kpàmá mɛ̀n sopla.
3 Ɔ malaika pãle mɔ̀ zɛ̀ tulaletikatɛakȉi pɔ́ wa pȉ ń vuao saɛ, a tɛ́sibɔ pɔ́ wa pȉ ń vuao
kũa. Wà tulaleti kpàwà zɔ̃ɔzɔ̃ɔ ń Lua gbɛ̃́ɔ píi wabikɛaɔ aà kátɛa, ɔ̃ a kàtɛa kpalabaa aɛ
tulaletikatɛakȉipiwa. 4 Ɔ tulaleti súɛlɛ ń Lua gbɛ̃́ɔ wabikɛaɔ fɛ̀lɛ malaikapi ɔzȉ Lua aɛ. 5 Ɔ
malaikapi tɛ́sibɔ sɛ̀ à tulaletikatɛakȉi tɛ́ sȉ a pai, a zù tɔɔlɛ. Lou lɛ́ vȉ, àlɛ pũna, àlɛ pílɛ, tɔɔlɛ
lȕalua.*

Kȁae mɛ̀n soplaɔ pɛa

6 Malaika gbɛ̃ɔn sopla pɔ́ aa kȁae mɛ̀n sopla kũapiɔ a pɛa sɔukɛ̀.† 7 A sɛ̃́ia a pɔ́ pɛ̀, ɔ̃ lougbɛ
ń tɛ́o yãalɛa ń auo kwɛ̀ tɔɔlɛ.‡ Tɔɔlɛ lɛɛ àaɔ̃de tɛkȕ, líɔ lɛɛ àaɔ̃de tɛkȕ, sɛ̏ ísi tɛkȕ míɔ.
8 Malaika plaade a pɔ́ pɛ̀, ɔ̃ pɔ́ tɛde bɔ̀ à sȉ ísiau lán gbɛ̀sȉsȉ zɔ̃ɔwa. Ȉsia lɛɛ àaɔ̃de lȉ au ũ,
9 ɔ̃ ísia pɔ́ bɛ̃́ɛɔ lɛɛ àaɔ̃de gàga, mɛ́ gó'ilɛnaɔ lɛɛ àaɔ̃de ɔ̏ɔkpà.
10 Malaika àaɔ̃de a pɔ́ pɛ̀, ɔ̃ saan zɔ̃ɔ pɔ́ lɛ́ tɛ́kũ lán sɛ̃tɛwa bɔ̀ luabɛ, à lɛ̀lɛ dà swaɔ ń nibɔnaɔ
lɛɛ àaɔ̃dela. 11 Saanapi tɔ́n Gɔ̃i. Ȉ lɛɛ àaɔ̃de lȉ gɔ̃i ũ, ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ ípi mȉɔ gàga dasi a kȉsã yá̰i.
12 Malaika síiɔ̃de a pɔ́ pɛ̀, ɔ̃ wà ȉatɛ̃ lɛɛ àaɔ̃de lɛ̀ ń mɔvua lɛɛ àaɔ̃deo ń saanaɔ lɛɛ àaɔ̃deo,
kɛ́ an lɛɛ àaɔ̃de siakũ yá̰i.§ Ɔ fãanɛ lɛɛ àaɔ̃de gɔ̏ gupuasai, màaɛ gwãasȉna lɔ. 13 Ɔ ma kúu

‡ **7:14** Dan 12.1, Mat 24.21 § **7:17** Soũ 23.1-2 * **7:17** Isa 49.10 † **7:17** Isa 25.8 * **8:5** Bɔa 19.16, Zia 4.5,
11.19, 16.18 † **8:6** 1Tɛs 4.16 ‡ **8:7** Bɔa 9.23-24 § **8:12** Bɔa 10.22, Isa 13.10, Yoɛ 2.10

è, àlɛ vua musumusu. Má mà à wii gbãa lɛ̀ à mɛ̀: Waiyoo, waiyoo, waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ kú tɔɔlɛɔ
malaika gbɛ̃ɔn àaɔ̃ pɔ́ gɔ̃̀piɔ kɑ̃̀ae'ɔ pɔ́ a bɔ yɑ̃́i.

9

1 Malaika sɔode a pɔ́ pɛ̀, ɔ̃ ma saana è, à bɔ̀ luabɛ à lɛ̀lɛ tɔɔlɛ.* Ɔ wà gbɑ̃́o zòolo kilinɛ
kpàwà, 2 ɔ̃ saanapi gbɑ̃́o zòolopi zɛ́ wɛ̃̀. Súɛlɛ bòu lán mua zɔ̃ɔ súɛlɛwa,† ɔ̃ gbɑ̃́opi súɛlɛ ĩatɛ̃
siakũ̀, gu kɛ̀ síii. 3 Kwaɔ bɔ̀lɛ súɛlɛpi guu aa lĩ tɔɔlɛa.‡ Wà ń gbá iko lán dṹnia sóiɔ pɔ́wa.
4 Wa ònɛ́ aasu ĩada sɛ̃e ge láe ge líewao, sema gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua seela vĩ ń mi'aɛwaoɔ.§ 5 Wi ń
gba zɛ́ aa gbɛ̃́ɔ dɛdɛo. Aa wɑ̃wɑ̃ kpáńzi e mɔ sɔoɛ. An wɑ̃wɑ̃ dɛ lán sói gbɛ̃́paa wɑ̃wɑ̃waɛ.
6 Gɔɔ beeɔ zĩ́ gbɛ̃́ɔ wɛɛlɛ ga mɔ́ ń sɛ́, a mɔo.* Ga ni a ń dɛ, kási ga a bàalɛnɛ́ɛ.

7 Kwapiɔ dɛ lán sɔ̃́ pɔ́ an zĩkasɔu màɔwa. Aa pɔe kpákpaa lán vua fùawa, an oa bɔ̀ lán
gbɛ̃nazĩna pɔ́wa. 8 An mikɑ̃ dɛ gbɑ̃̀agbɑ̃a lán nɔɛ pɔ́wa, an swaaɔ dɛ lán nɔ̀ɔmusu pɔ́wa.
9 An kua dɛ lá aa mɔ̀ ula dadaawa, an gɑ̃̀sĩa kĩ́i dɔ lán gó dasi pɔ́ sɔ̃́ɔ lɛ́ gálɛ zĩ guuɔ kɔ̃fĩwa.†
10 Aa vlɑ̃́ vĩ ń kao lán sóiwa. An iko kú ń vlɑ̃́piɔwa aa ĩadaò gbɛ̃́ɔwa e mɔ sɔo. 11 Gbɑ̃́o zòolo
malaikapi mɛ́ ń kía ũ. N Ɛbɛlu yɑ̃́o aà tɔ́n Abadɔ̃. N Gɛlɛki yɑ̃́o sɔ̃ Apɔliɔ̃.‡ 12 Wɛ̃na sɛ́ia gɛ̃̀,
wɛ̃na mɛ̀n plaɔ lɛ́ mɔ́ a kpɛ lɔ.

13 Malaika soolode a kɑ̃̀ae pɛ̀. Ma lɔɔ mà à bɔ̀ Lua aɛ tulaletikatɛakĩ́i pɔ́ wa pĩ ń vuao
a kɔ́ba síiɔ̃ɔ kĩ́i. 14 A ò malaika soolode pɔ́ kɑ̃̀ae kũaɛ à mɛ̀: Malaika gbɛ̃ɔn síiɔ̃ pɔ́ yeyea
swa zɔ̃ɔ Uflata saɛɔ polo. 15 Ɔ wà malaika gbɛ̃ɔn síiɔ̃ pɔ́ wà ń sɔukɛ̀ wɛ̃ bee, mɔ bee, gɔɔ bee,
zaa bee yɑ̃́iɔ pòlo, kɛ́ aa gbɛ̃nazĩna lɛɛ àaɔ̃de dɛdɛ yɑ̃́i. 16 Ma sosa sɔ̃deɔ dasilɛ mà, aa miliɔ̃
ɔ̀aa doɛ. 17 Wɛ́pungu'eapi guu lá ma sɔ̃́piɔ ń ń dikpɛnaɔ èn kɛ: Aa mɔ̀ ulaɔ dadaa tɛ̃́ɛɛ lán
tɛ́wa, búunnɔ lán bulawa, tɛ̃́ɛɛ lán kpà'iwa. Sɔ̃́piɔ mi dɛ lán nɔ̀ɔmusu miwa. Tɛ́ ń súɛlɛo ń
ĩatɛ̃gbɔ̃o lɛ́ bɔ ń lɛ́u.§ 18 Ĩa mɛ̀n àaɔ̃ɛ beeɔ, tɛ́ ń súɛlɛo ń ĩatɛ̃gbɔ̃ pɔ́ lɛ́ bɔ ń lɛ́uo mɛ́ gbɛ̃nazĩna
lɛɛ àaɔ̃deɔ dɛ̀dɛ. 19 Asa sɔ̃́piɔ iko kú ń lɛ́ guuɛ ń ń vlɑ̃́o lɔ. An vlɑ̃́ dɛ lán mlɛ̃wa, aa mi vĩ aaĩ
ĩadaò gbɛ̃́ɔwa.

20 Gbɛ̃́ kĩni pɔ́ aai gaga ĩa bee musuoɔ, aai nɔ̀sɛlilɛ aa pɔ́ pɔ́ aa kɛ̀ yɑ̃́ tòo. Aa gĩ lɛ́ kúlɛ
tɑ̃́aɔnɛ ń pɔ́ pɔ́ aa kɛ̀ ń vuao ń ɑ̃́nusuo ń mɔgotɛ̃o ń gbɛo ń líoɔnɛ. Pɔ́piɔ lí gu'eo, aali yɑ̃mao,
aali táa'o sɔ̃o.* 21 Aai nɔ̀sɛlilɛ aa ń gbɛ̃dɛa ge an gbɛ̃kɔɔlɛkɛa ge an gbɑ̃sĩkɛa ge an kpɑ̃́i'oa
tòo.

10

Malaika ń taala nɛ́nao

1 Ɔ ma malaika gbɑ̃ade pɑ̃le è à bɔ̀ luabɛ, àlɛ pila. A luabɛpuana daa, nàali liaa aà mii.
Aà oa dɛ lán ĩatɛ̃wa, aà gbá dɛ lán zàmikulu tɛ́wa. 2 A taala nɛ́na kũa pooa. A ɔplaa gbá
pɛ̀lɛ ísiaa, à ɔzɛɛ gbá pɛ̀lɛ tɔɔlɛ. 3 A wii gbɑ̃a lɛ̀ lán nɔ̀ɔmusu pũnaawa. Kɛ́ à wiilɛ̀, louvĩa
mɛ̀n soplaɔ yɑ̃'ò. 4 Kɛ́ louvĩa mɛ̀n soplapiɔ yɑ̃'ò, má ye mà kɛ̃ lá guu, ɔ̃ ma lɔɔ mà à bɔ̀ luabɛ
à mɛ̀: Nyɔ̃ yɑ̃́ pɔ́ louvĩa mɛ̀n soplapiɔ ò kũa asii guu, ńsu kɛ̃o. 5 Malaika pɔ́ má è zɛa ísia ń
tɔɔlɛowapi a ɔplaa sɛ dɔ̀ musu,* 6 ɔ̃ a ò ń Lua pɔ́ kú gɔɔpii à musu ń tɔɔlɛo ń ísiao kɛ̀ ń pɔ́ pɔ́
kú ń guuɔ píi tɔ́o† à mɛ̀: A gɛ̃gɛ̃ lɔo. 7 Malaika soplade kɑ̃̀aepɛzĩ tó àlɛ mɔ́ pɛ́i, Lua pɔeɑ̃ pɔ́
ulɛa a kɛ sa, lá à a baokpà a zɔ̀blena ɑ̃nabiɔnɛwa.‡

8 Ɔ ma lɔɔ pɔ́ má mà à bɔ̀ luabɛpi mà lɔ à mɛ̀: Gɛ ǹ lá nɛ́na pooa pɔ́ na malaika pɔ́ zɛa
ísia ń tɔɔlɛowa ɔzĩpi sí. 9 Ɔ ma gɛ malaikapi kĩ́i, má òɛ̀ aà lá nɛ́napi kpaa, ɔ̃ a òmɛɛ: Si ǹ só.
Aɔ na n lɛ́u lán zɔ́wa, iɔ ĩ́i n nɔ̀sɛu. 10 Ɔ ma lá nɛ́napi sĩ malaikapi ɔzĩ, má sò. A na ma lɛ́u
lán zɔ́wa. Kɛ́ má mɔ̀, à ĩ́ikũ̀ ma nɔ̀sɛu.§ 11 Ɔ wa òmɛɛ: Dɔaa ǹ ɑ̃nabikɛkɛ lɔ maamaa buiɔ ń

* 9:1 Isa 14.12 † 9:2 Daa 19.28 ‡ 9:3 Bɔa 10.13 § 9:4 Zia 7.3 * 9:6 Yob 3.21 † 9:9 Yoɛ 1.6, 2.4-5 ‡ 9:11 Apii bɔɔlɛ mɛ̀ gbɛ̃kaalɛna. § 9:17 Luk 17.29 * 9:20 Soũ 115.4-7, 135.15-17, Dan 5.23 * 10:5 Dan 12.7 † 10:6 Bɔa 20.11 ‡ 10:7 Amɔ 3.7 § 10:10 Eze 2.8-3.3

bùsu gbɛ̃́ɔ ń buiyãɔ ń kíaɔ yá musu.

11

Seelade gbɛ̃ɔn plaɔ

1 Ɔ wà fee kpàa pɔyɔ̃bɔ ũ, wa òmɛɛ: Fɛlɛ Lua kpɛ́ yɔ̃ ń aà gbagbakĩio,* ní lousisina pɔ́ kú
weɔ nao. 2 N a ua tó, ńsu yɔ̃o, asa wa kpà luayãdansaiɔwaɛ. Aa ɔ̃zɔ̃ Lua wɛ̃́lɛwa e mɔ bla ń
plao.† 3 Má a seelade gbɛ̃ɔn plaɔ gba zɛ́ aa ãnabikɛkɛ gɔɔ ɔ̀aa soolo ń bàaɔ̃opi (1.260) guu
zwã̀nkasaɔ dadaa. 4 Gbɛ̃́piɔ mɛ́ kuli mɛ̀n plaɔ ń dau mɛ̀n pla pɔ́ zɛa dṹnia Dii aɛɔ ũ.‡ 5 Tó
gbɛ̃́ lɛ́ wɛɛlɛ ĩadamá, tɛ́ a bɔ ń lɛ́u à kṹ ń ibɛɛpiɔwa. Tó gbɛ̃́ su lɛ́ wɛɛlɛ ĩadamá, màa ade a
ga. 6 Aa luabɛ zɛtaa iko vĩ,§ kɛ́ lou su ma gɔɔ pɔ́ aalɛ ãnabikɛkɛo yãi. Aa í lilɛa au ũ iko vĩ
lɔ.* Aa kĩsia bui píi kpá dṹniazi gɔɔ pɔ́ aa yeiwa.
7 Tó aa ń seeladekɛ kɛ̀ aa làa, wài pɔ́ a bɔ gbã́o zòolo guu† a zĩkańnɔ, i zĩblemá à ń dɛdɛ.‡
8 An gɛ aɔ kálɛa mɛɛwia zɔ̃ɔ pɔ́ wà ń Dii pàuliwa zɛa guu. Yáasi guu wĩ mɛ mɛɛwiapiɛ
Sɔdɔũ§ ge Egipi. 9 Gbɛ̃́ɔ ń buiɔ ń buiyã'onaɔ ń bùsu gbɛ̃́ɔ aa ń gɛɔ gwagwa e gɔɔ àaɔ̃ ń kĩnio,
aa we wà ń vĩo. 10 Gbɛ̃́ pɔ́ aa ku tɔɔlɛɔ pɔnakɛ, aai dikpɛkɛ, aai gbadakɔ̃ɛ, kɛ́ ãnabi gbɛ̃ɔn
pla pɔ́ wãwã kpàńzipiɔ gàga yãi. 11 Gɔɔ àaɔ̃ ń kĩniopi gbɛa Lua tò ĩan wɛ̃nide gɛ̃̀ngu, ɔ̃ aa
fɛ̃̀lɛ zɛ̀.* Vĩa zɔ̃ɔ gbɛ̃́ pɔ́ ń éɔ kṹ. 12 Ɔ ãnabipiɔ lɔɔ gbãa mà à bɔ̀ luabɛ, a ònɛ́: A fɛlɛ mɔ́ la. Ɔ
aa fɛ̃̀lɛ tà musu luabɛpuana guu gɔɔ pɔ́ an ibɛɛɔ wɛ́ ĩmá.† 13 Zĩbeezĩ tɔɔlɛ lùalua pãsĩpãsĩ,
mɛɛwiapi lɛɛ kwide kwɛ̀, ɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sopla (7.000) gàga tɔɔlɛlualuaapi guu. Vĩa
gbɛ̃́ kĩniɔ kṹ, ɔ̃ aa Lua Musude tɔbɔ̀. 14 Wɛ̃na plaade gɛ̃̀, a àaɔ̃de lɛ́ ká sa.

Kã̀ae soplade pɛa

15 Malaika soplade a kã̀ae pɛ̀. Lɔɔ gbãaɔ bɔ̀ luabɛ wà mɛ̀: Dṹnia kpala gɔ̃̀ wá Dii ń kía pɔ́
a kpào pɔ́ ũ, aɔ kible gɔɔpii.‡ 16 Gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn baasɔo mɛ̀ndosai pɔ́ zɔ̃lɛzɔ̃lɛa ń báawa Lua
aɛpiɔ ń mi pɛ̀lɛpɛlɛ tɔɔlɛ aa kùlɛɛ̀ 17 aa mɛ̀:
Dii Lua Gbãapiide,
ń kú yãa mɛ́ ń kú tia,
wa n sáaukɛ̀,
asa n bɔ ń n gbãa zɔ̃ɔoɛ,
ɔ̃ n gbasa n na kibleawa.
18 Bùsu píi gbɛ̃́ɔ za fɛ̃̀,
ɔ̃ n pɔkũmabɔ̀bɔmá.§
N yã́kpalɛkɛa ń gyaadeɔ gɔɔ kà.
Nyɔ̃ ĩabo n zɔ̀blena ãnabiɔnɛ
ń n gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ vĩakɛnɛɔ,*
nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ,
ní dṹniadɛnaɔ dɛdɛ.
19 Ɔ wà Lua kpɛ́ pɔ́ kú musu wɛ̃̀, ɔ̃ ma Luabaakuańnɔ kpagolo è. Lou lɛ́ pílɛ, àlɛ vĩ, àlɛ
pũna. Tɔɔlɛ lùalua, lougbɛ pãsĩ kwɛ̀.

12

Nɔɛ ń kwãsao

1 Ɔ ma seela zɔ̃ɔ è luabɛ. Nɔɛɛ ĩatɛ̃ yea zwãa ũ, mɔvua ku aà gbá zíɛ, a saana mɛ̀n kuɛplaɔ
kpaa kía fala ũ.* 2 A nɔsia, ɔ̃ nɔwãwã mɔ̀wà, àlɛ nɛ'iwãwã wii lɛ́. 3 Ɔ ma seela pãle è luabɛ.

---

* **11:1** Eze 40.5, Zkl 2.5-6 † **11:2** Luk 21.24 ‡ **11:4** Zkl 4.3, 11-14 § **11:6** 1Kia 17.1 * **11:6** Bɔa 7.17-19
† **11:7** Zia 17.8 ‡ **11:7** Dan 7.7, 21, Zia 13.7 § **11:8** Isa 1.9-10 * **11:11** Eze 37.10 † **11:12** 2Kia 2.11 ‡ **11:15**
Bɔa 15.18, Dan 2.44, 7.14, 27 § **11:18** Soũ 2.1, 5 * **11:18** Soũ 115.13 * **12:1** Daa 37.9

Kwɑ̃sa tɛ̃a zóizoi kú we, a mi sopla, a kɔ́ba kwi.† A kíafua mɛ̀n sopla kpákpaa. 4 A saana
lɛɛ àaɔ̃de wòlo luabɛ ń a vlɑ́o a kwɛ̀ tɔɔlɛ,‡ ɔ̃ à mɔ̀ zɛ̀ nɔɛ pɔ́ ye nɛ'ipi aɛ, kɛ́ à e nɛ́ pɔ́ a ipi
so yɑ̃́i. 5 Ɔ nɔɛpi nɛgɔ̃ɛ pɔ́ a kible bui píiwa ń mɔ̀ gopanao ɪ̃.§ Ɔ wà nɛ́pi sɛ̀ tàò Lua ń a
kpalabaao kɪ̃́i. 6 Nɔɛpi bàalɛ̀ tà sɛ̃u, gu pɔ́ Lua kɛ̀kɛɛ wà aà gwau gɔɔ ɔ̀aa soolo ń bàaɔ̃pi
(1.260) guu.

7 Ɔ zɪ̃ fɛ̀lɛ luabɛ, Misɛli* ń a malaikaɔ zɪ̃kà ń kwɑ̃́pio, mɛ́ kwɑ̃́ ń a malaikaɔ zɪ̃kàńnɔ. 8 Ɔ
an gbɑ̃a kɛ̃̀sɑ̃, aai zɔ̃lɛkɪ̃i e luabɛ lɔo. 9 Wà kwɑ̃sapi ya bɔ̀. Ɔmɛ mlɛ̃̀ zi† pɔ́ wɪ̃ mɛ Ibiisi ge
Setɑ̃u, dṹnia bṹu sɑ̃̀sɑ̃na ũ. Wà aà bɔ zù tɔɔlɛ‡ ń a ɪ̃waɔ sɑ̃nu. 10 Ɔ ma lɔɔ gbɑ̃a mà luabɛ à
mɛ̀: Wá Lua zɪ̃blè sa, aà gbɑ̃a ń aà kpalao bɔ̀ gupuau, à iko kpà kía pɔ́ á kpàwa. Asa wà
gbɛ̃yaana pɔ́ ɪ̃ɔ wá gbɛ̃́ɔ yaa wá Luaɛ fɑ̃anɛ ń gwɑ̃asɪ̃nao ya bɔ̀.§ 11 Wá gbɛ̃́ɔ zɪ̃blèwà ń Sɑ̃
au gbɑ̃ao ń ń seeladekɛyɑ̃o. Aa gɪ̃ ń wɛ̃nii e aa gɛ̀ gàò. 12 A yɑ̃́i tò á gbɛ̃́ pɔ́ á kú luabɛɔ, à
pɔnakɛ. Waiyoo tɔɔlɛ ń ísiao, asa Ibiisi pɪ̃lawá ń pɔkũma zɔ̃ɔoɛ, kɛ́ a dɔ̃ gɔɔ pɔ́ gɔ̃̀ɛ bílao yɑ̃́i.

13 Kɛ́ kwɑ̃́ è wà a zu tɔɔlɛ, ɔ̃ à pɛ̀lɛ nɔɛ pɔ́ nɛgɔ̃ɛ ɪ̃pizi. 14 Ɔ wà kúu zɔ̃ɔ gɑ̃̀sɪ̃a kpà nɔɛpiwa
mɛ̀n pla, aà vuaò, i zɑ̃kũ ń mlɛ̃pio, à ta gu pɔ́ wa kɛ̀kɛɛu sɛ̃u, kɛ́ wà aà gwau wɛ̃̀ àaɔ̃ ń kɪ̃niopi
guu.* 15 Mlɛ̃pi í pɪ̃si nɔɛpi kpɛ lán swawa, kɛ́ ísɔ̃ e aà sɛ́, 16 ɔ̃ tɔɔlɛ nɔɛpi mɪ̃si, à a lɛ́ wɛ̃̀ à í pɔ́
bɔ̀ kwɑ̃́ lɛ́upi mɪ̃. 17 Ɔ kwɑ̃́pi pɔ pà nɔɛpizi, à gɛ̀ zɪ̃kai ń aà bui pɔ́ gɔ̃̀ɔ, gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua yɑ̃́ kũa
mɛ́ aaɪ̃ɔ Yesu seeladekɛ kɛɔ. 18 A zɛa ísialɛ.

13

Wài mɛ̀n plaɔ

1 Ɔ ma wài è, àlɛ bɔ ísiapi guu, aà kɔ́ba kwi, aà mi sopla. Kɔ́ba mɛ̀n kwipiɔ kíafuaɔ
kpákpaa. Dɔ́ɛa ń Luao tɔ́ kɛ̃a aà mipiɔwa.* 2 Wài pɔ́ má èpi bɔ̀ lán gbɛaanawa. Aà ɔ pɑ̃sɪ̃
maamaaɛ, mɛ́ aà lɛ́ dɛ nɔ̀ɔmusu lɛ́wa. Kwɑ̃́ a gbɑ̃a kpàwà ń a kpalao ń a iko zɔ̃ɔo.† 3 Aà
mipiɔ do dɛ lá wà a kaikɛ̀ dɛadɛa a bɔ làawa. Aà yɑ̃́ bɔ̀ dṹnia gbɛ̃́pii saɛ, ɔ̃ aa tɛ̀aàzi. 4 Ɔ
aa kùlɛ kwɑ̃́piɛ, kɛ́ à a iko kpà wàipiwa yɑ̃́i. Aa kùlɛ wàipiɛ lɔ aa mɛ̀: Démɛ kà wàipiwai?
Démɛ a fɔ̃ zɪ̃kaaànɔi?

5 Wà walayɑ̃'olɛ dɔ̀ wàipiɛ aà Lua tɔbɛ̃ɛsiò, mɛ́ wà aà gbà zɛ́ aàɔ iko vɪ̃ e mɔ bla ń plao.
6 Ɔ à nà dɔ́ɛa ń Luaowa, à aà tɔbɛ̃ɛsɪ̃ ń aà kúkɪ̃io ń gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔ. 7 Wà aà gbà zɛ́ aà zɪ̃ka ń
Lua gbɛ̃́ɔ, i zɪ̃blemá. Wà aà gbà zɛ́ lɔ aàɔ iko vɪ̃ bui píiwa ń gbɛ̃́piio ń buiyɑ̃ɔ píi ń bùsu píi
gbɛ̃́ɔ.‡ 8 Gbɛ̃́ pɔ́ aa ku tɔɔlɛɔ kúlɛ wàipiɛ ḿpii, mɛ́ i kɛ gbɛ̃́ pɔ́ an tɔ́ kú àizɑ̃na taalau§ e Lua
àɔ gɛ́ dṹnia kálɛi bàasio. Taala piá Sɑ̃ pɔ́ wa dɛ̀ pɔ́ɛ. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vɪ̃, aà yɑ̃́ɛ bee ma.
10 Gbɛ̃́ pɔ́ Lua dɪ̃lɛ wà kũ zɪ̃̀zɔ ũ,
wa kũ zɪ̃̀zɔ ũɛ.
Gbɛ̃́ pɔ́ Lua dɪ̃lɛ wà dɛ ń fɛ̃ndao,
fɛ̃nda wa dɛò.*
Bee lɛ́ lɛda Lua gbɛ̃́ɔwa aaɔ mɛna vɪ̃, aaɔ aà náai vɪ̃.

11 Ɔ ma wài pɑ̃le è, àlɛ bɔ tɔɔlɛu. Aà kɔ́ba vɪ̃ mɛ̀n pla lán sɑ̃wa, ɑ̃ma à yɑ̃'ò lán kwɑ̃sawaɛ.†
12 A wài sɛ̃́ia iko píi kɛ̀ aà wáa. A tò tɔɔlɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa kuwàɔ kùlɛ wài sɛ̃́ia pɔ́ wà aà kaikɛ̀
dɛadɛa a bɔ làaɛ. 13 A dabudabu zɔ̃ɔɔ kɛ̀, baa se a tò tɛ́ bɔ̀ luabɛ à lɛ̀lɛ tɔɔlɛ gbɛ̃nazɪ̃naɔ wáa.
14 A gbɛ̃́ pɔ́ aa ku tɔɔlɛɔ sɑ̃̀sɑ̃ ń dabudabu pɔ́ wà aà gbà zɛ́ a kɛ̀ wài sɛ̃́ia wáaɔ. A òńɛ aa wài pɔ́
wà aà kaikɛ̀ ń fɛ̃ndao à gi ku taa kɛ. 15 Ɔ wà wài plaadepi gbà zɛ́ à wɛ̃ni kpa wài taapiwa,
ɔ̃ wài taapi fɔ̃̀ yɑ̃'ò a tò wà gbɛ̃́ pɔ́ gɪ̃ kúlɛiɛɔ dɛ̀dɛ. 16 A tò wà seelakɛ̀ gbɛ̃́pii ɔplaawa ge an
mi'aɛ, nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ, ɔdeɔ ń taasideɔ, zɔɔ ń wɛ̃́ɛɔ, 17 kɛ́ gbɛ̃e su pɔ́ yíao ge à pɔ́ lúo, mɛ́ i kɛ

† 12:3 Dan 7.7 ‡ 12:4 Dan 8.10 § 12:5 Isa 66.7, Soũ 2.9 * 12:7 Dan 10.13, 21, 12.1, Yud 9 † 12:9 Daa 3.1
‡ 12:9 Luk 10.18 § 12:10 Yob 1.9-11, Zkl 3.1 * 12:14 Dan 7.25, 12.7 * 13:1 Zia 17.3, 7-13 † 13:2 Dan 7.3-6
‡ 13:7 Dan 7.8, 25, 11.36 § 13:8 Soũ 69.28 * 13:10 Zel 15.2 † 13:11 Mat 7.15

a seela pɔ́ dɛ wàipi tɔ́ ũ ge aà tɔ́ nimɛloo vĩ bàasio. 18 Ɔnɔyɑ̃n kɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ wɛzɛ̃ vĩ, aà wàipi
nimɛloo polo, asa gbɛ̃nazĩna tɔ́ nimɛlooɛ. Aà nimɛlooá ɔ̀aa ààɔ̃ ń bàaɔ̃ ń sooloo ɛ (666).

14

Sɑ̃ ń gbɛ̃́ pɔ́ à ń bɔ́ɔ

1 Ɔ ma Sɑ̃ è zɛa Siɔna gbɛ̀sĩsĩwa. Gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basopla ń síiɔ̃o (144.000) kuaànɔ.
Aà tɔ́ ń aà Mae tɔ́o kɛ̃a ń mi'aɛwa.* 2 Ma kɔ̃fĩ mà à bɔ̀ luabɛ. A kĩ́i dɔ lán izɔ̃ɔsukaawa,
lán louvĩa gbɑ̃awa. Kɔ̃fĩ pɔ́ má màpi dɛ lán mɔɔnlɛnaɔ mɔɔna ɔ́wa. 3 Gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
basopla ń síiɔ̃opiɔ (144.000) lɛ́ lɛ̀ dafu sí kpalabaa ń pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃ɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ aɛ. Gbɛ̃e i
fɔ̃ lɛpi dàdao, sema gbɛ̃́ pɔ́ wà ń bó dṹnia guupiɔ bàasio. 4 Aamɛ aa gbɛ̃́ pɔ́ aai gbɑ̃sĩkɛ ń
nɔɛooɔ ũ, aa lɛ́soɛ. Aaĩɔ tɛ Sɑ̃zi gu pɔ́ àlɛ géu píi. Gbɛ̃́ɔ guu ampiɔ ɔ̃ wà ń bó Luaɛ ń Sɑ̃o pɔ́
káau pɔ́ wa kpàwàɔ ũ. 5 Wi ma zii aa ɛɛtòo, aa tàae vĩo.†

Yɑ̃́kpalɛkɛgɔɔ baokpaa

6 Ɔ ma malaika pɑ̃le è, àlɛ vua musumusu. A baona pɔ́ kú gɔɔpii kũa à kpa gbɛ̃́ pɔ́ aa ku
tɔɔlɛɔnɛ, bùsu gbɛ̃́pii, bui píi, buiyɑ̃'ona píi ń gbɛ̃́piio. 7 A ò gbɑ̃́ugbɑ̃u: A vĩakɛ Luaɛ à aà
tɔbɔ, asa aà yɑ̃́kpalɛkɛa ń gbɛ̃́ɔ gɔɔ kàɛ. A kúlɛ Lua pɔ́ musu ń tɔɔlɛo ń ísiao ń nibɔnaɔ kɛ̀piɛ.
8 Malaika plaade tɛ aà kpɛ à mɛ̀: Babɛli gà! Mɛɛwia zɔ̃ɔpi gà!‡ A tò bui píi a vɛ̃ɛ gbɑ̃a pɔ́
dɛ a káaluakaa ũ mĩ.
9 Malaika ààɔ̃de tɛ́ ń kpɛ, a ò gbɑ̃́ugbɑ̃u à mɛ̀: Tó gbɛ̃́ kùlɛ wàiɛ ń aà taao, mɛ́ à aà seela
kɛ̀ a mi'aɛ ge a ɔwa, 10 ɔ̃mɛ a Lua pɔkũma vɛ̃ɛ pɔ́ wa kà a pɔfɛ̃ imibɔu atɛ̃ɛ mi, i wɑ̃wɑ̃kɛ
tɛ́ ń ĩatɛ̃gbɔ̃o§ guu Lua malaikaɔ ń Sɑ̃o aɛ. 11 An ĩadama súɛlɛ aɔ bɔ gɔɔpiiɛ.* Gbɛ̃́ pɔ́ kùlɛ
wàipiɛ ń aà taao aa aà tɔ́ seela kɛ̀ɔ ĩ́ampaa vĩo fɑ̃anɛ ń gwɑ̃asĩnao. 12 Bee lɛ́ lɛda Lua gbɛ̃́
pɔ́ aa yɑ̃́ pɔ́ a dĩlɛɔ kũa mɛ́ aa Yesu náai vĩɔwa aaɔ mɛna vĩ.
13 Ɔ ma lɔɔ mà à bɔ̀ luabɛ à mɛ̀: Kɛ́ bee kɛ̃́. Báaadeɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa ga naa Diiwa guu za tiaɔ.
Lua Nisĩna mɛ̀: Ao! Aa kɑ̃́mabo ń ń zĩo, asa an maakɛa gbɛ tɛ́ńzi.

Tɔɔlɛ pɔ́ɔ kɛkɛa

14 Ɔ ma luabɛpuana è, pɔe zɔ̃lɛwà à bɔ̀ lán gbɛ̃nazĩnawa.† A vua fùa kpaa, a kɔma lɛna
kũa. 15 Ɔ malaika pɑ̃le bɔ̀ Lua kpɛ́u à lɛ́ gbɑ̃a zù gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa luabɛpuanawazi à mɛ̀: Kɔma
ká pɔ́i ǹ kɛ̃́, asa tɔɔlɛ pɔ́ɔ mà à kà kɛkɛaɛ.‡ 16 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa luabɛpuanawa a kɔma màlɛ
tɔɔlɛ, à tɔɔlɛ pɔ́ɔ kɛ̀kɛ.
17 Malaika pɑ̃le bɔ̀ musu Lua kpɛ́u, a kɔma lɛna kũa lɔ. 18 Ɔ malaika pɑ̃le pɔ́ tɛ́ iko vĩ bɔ̀
sa'okĩi. A lɛ́ gbɑ̃a zù gbɛ̃́ pɔ́ kɔma lɛna kũapizi à mɛ̀: N n kɔma lɛna ka tɔɔlɛ vɛ̃ɛ kɔ́ɔi ǹ zɔ̃,
asa a bɛ màɛ. 19 Ɔ malaikapi a kɔma màlɛ tɔɔlɛ, à tɔɔlɛ vɛ̃ɛ kɔ́ zɔ̃̀zɔ̃ a kà vɛ̃ɛfɛ̃kĩi zɔ̃ɔ pɔ́ dɛ
Lua pɔkũmabɔbɔbɔ ũ guu. 20 Wà ɔ̃zɔ̃̀ vɛ̃ɛ kɔ́piɔwa§ wɛ̃́nkpɛ, ɔ̃ au bɔ̀lɛ vɛ̃ɛfɛ̃kĩi guu à dàgua
e kiloo ɔ̀aa do ń basɔoo, a lɛsĩ kà sɔ̃́ ɑ̃̀asĩna lɛ́u.

15

Kĩsia gbɛzɑ̃ mɛ̀n soplaɔ kpaańzi

1 Ɔ ma seela pɑ̃le è luabɛ, a zɔ̃ɔ, à bɔ̀ ma saɛ. Malaika gbɛ̃ɔn soplaɔ kĩsia gbɛzɑ̃ mɛ̀n soplaɔ
kũa. Bee Lua a a pɔkũmabɔbɔama midɛò.
2 Ɔ ma pɔe è lán ísiwa, a da lán díiwa yɑ̃alɛa ń tɛ́o. Ma gbɛ̃́ pɔ́ aa zĩblè wàiwa ń aà taao
ń aà tɔ́ nimɛloooɔ è zɛa díi pɔ́ da lán ísiwapi saɛ, aa mɔɔna pɔ́ Lua kpàmáɔ kũa. 3 Aalɛ Lua
zɔ̀blena Mɔizi lɛ* sí ń Sɑ̃ pɔ́o aa mɛ̀:
Dii Lua Gbɑ̃apiide,

---

* 14:1 Eze 9.4, Zia 7.3-4 † 14:5 Sof 3.13 ‡ 14:8 Isa 21.9, Zel 51.7-8, Zia 18.2 § 14:10 Daa 19.24, Eze 38.22
* 14:11 Isa 34.10 † 14:14 Dan 7.13 ‡ 14:15 Yoɛ 4.13 § 14:20 Isa 63.1-6, Zia 19.15 * 15:3 Bɔa 15.1

n yãkɛaɔ zɔ̃ɔ, aa bɔ̀ wɛ́ saɛ.
Bui píi Kía,
ni yãkɛ a zɛ́wa ń sǐanao.
4 Dii, démɛ n vǐa vǐo ni?
Démɛ a gǐ n tɔbɔii?
Asa ndo n kua mɛ́ adoa.
Bui píi a mɔ kúlɛnɛ,†
asa n maakɛaɔ bɔ̀ gupuau.

5 Bee gbɛa ma Lua kpɛ́ è wɛ̃a musu, zwɛ̀akpɛ pɔ́ aà ikoyã kúu ũ.‡ 6 Ɔ malaika gbɛ̃ɔn
sopla pɔ́ kǐsia mɛ̀n sopla kũaɔ bɔ̀lɛ kpɛ́piu. Aa bàabaa pua táitai tɛkɛa dadaa, vua asana
dɔdɔa ń kùawa. 7 Ɔ pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃ɔ do vua tùu kpà malaika gbɛ̃ɔn soplapiɔwa ń miwa.
Lua pɔ́ ǐɔ bɛ̃́ɛ gɔɔpii pɔkũma ká ń pai. 8 Lua gawi ń a gbãao súɛlɛ kpɛ́pi pà.§ Gbɛ̃e a fɔ̃ gɛ̃uo
e malaika gbɛ̃ɔn soplaɔ kǐsia mɛ̀n soplapiɔ gɛ midɛò.

16

Lua pɔkũmabɔbɔa dṹniawa.

1 Ɔ ma lɔɔ gbãa mà à bɔ̀ Lua kpɛ́u, a ò malaika gbɛ̃ɔn soplapiɔnɛ: A gɛ́ Lua pɔkũma pɔ́
kú tùu mɛ̀n soplaɔ guu ɛ́lɛi dṹniawa.
2 A sɛ̃́ia gɛ̀ a pɔ́ ɛ̀lɛ dṹniawa. Ɔ sɛ́nɛ vãi pãsǐɔ* gbɛ̃́ pɔ́ wài seela vǐ aaǐ kúlɛ aà taaɛɔ lɛ̀.
3 A plaade a pɔ́ ɛ̀lɛ ísiawa. Ɔ ísia í gɔ̃̀ lán gɛ̀ auwa, pɔ́ bɛ̃́ɛ pɔ́ kú a guuɔ gàga píi.
4 A àaɔ̃de a pɔ́ ɛ̀lɛ swaɔ ń nibɔnaɔwa, ɔ̃ an í lǐ au ũ.† 5 Ɔ má mà malaika pɔ́ í iko vǐ mɛ̀:
Kuaadoade, n gbɛ̃́ pɔ́ ń kú yãa,
mɛ́ ń kú tia,
n yɛ̃́kpalɛkɛ̀ńnɔ a zɛ́waɛ.
6 Aa n gbɛ̃́ɔ ń n ãnabiɔ au bɔ̀lɛ,
ɔ̃ n aupi kpàmá aa mǐ.
A kɔ̃sǐńnɔ màaɛ.
7 Ɔ ma lɔɔ mà sa'okǐi à mɛ̀:
Ao, Dii Lua Gbãapiide,
n yɛ̃́kpalɛkɛ̀ńnɔ a zɛ́waɛ,
mɛ́ a sǐana vǐ.
8 A síiɔ̃de a pɔ́ ɛ̀lɛ ǐatɛ̃wa, a tò à gbɛ̃nazǐnaɔ tɛkɔ̀. 9 A pusu gbãa ń lɛ́, ɔ̃ aa Lua pɔ́ kǐsia
beeɔ iko vǐ tɔbɛ̃ɛsǐ. Aai nɔ̀sɛlilɛ aa aà tɔbɔ̀o.
10 A sɔode a pɔ́ ɛ̀lɛ wài kpalabaawa, ɔ̃ gusia‡ dà aà kpalaa. Gbɛ̃́ɔ lɛ́ ń lɛ́ fǐ wãwã guu, 11 ɔ̃
aa Lua Musude tɔbɛ̃ɛsǐ an wãwã ń ń sɛ́nɛo yɛ́i. Aai nɔ̀sɛlilɛ aa mikɛ̃̀ ń yãkɛaɔwao.
12 A soolode a pɔ́ ɛ̀lɛ swa zɔ̃ɔ Uflatawa,§ ɔ̃ swapi í bà à zɛbɔ̀ gukpɛ kíaɔnɛ. 13 Ɔ ma tɛ́aɔ
è mɛ̀n àaɔ̃ lán blɔɔɔwa, aalɛ bɔ kwɛ̃́ ń wàio ń ãnabi ɛgɛnao lɛ́u. 14 Tɛ́a dabudabukɛnaɔnɛ.
Aalɛ gɛ́ dṹnia bṹu kíaɔ kǐi, kɛ́ aa ń kãaa zǐkaa Lua Gbãapiide gɔɔ zɔ̃ɔ zǐ yɛ́i. 15 Ma! Má mɔ́
lán kpáiwaɛ.* Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ itɛ̃kɛ mɛ́ a a pɔkasaɔ daa, kɛ́ asu bɔ bṹu wà aà puizi eo
yɛ́i ũ.† 16 Ɔ tɛ́apiɔ kíapiɔ kãaa gu pɔ́ wǐ mɛ ń Ɛbɛlu yɛ́o Aamagedɔ̃.
17 A soplade a pɔ́ ɛ̀lɛ ǐanawa. Ɔ lɔɔ gbãa bɔ̀ kpalabaa kǐi Lua kpɛ́u à mɛ̀: A lɛ́ kà. 18 Lou
lɛ́ pílɛ, àlɛ vǐ, àlɛ pũna. Tɔɔlɛ lùalua pãsǐpãsǐ. Zaa wà gbɛ̃nazǐna kàlɛ dṹnia guu, a taa i
kɛo, a pãsǐ kɛ̀ zài. 19 Mɛɛwia zɔ̃ɔ kɛ̃̀aa lɛɛ àaɔ̃, mɛ́ bui píi mɛɛwiaɔ kwɛ̀. Mɛɛwia zɔ̃ɔ Babɛli
yɛ́ dɔ̀ Luagu, ɔ̃ à a pɔkũma vɛ̃ɛ gbãa imibɔ kpàwà a mǐ.‡ 20 Isia gũgũnaɔ gɛ̃̀zɛa píi, wi wɛsi

† 15:4 Soũ 86.9 ‡ 15:5 Bɔa 40.34 § 15:8 1Kia 8.10-11, Isa 6.4 * 16:2 Bɔa 9.10 † 16:4 Bɔa 7.17-21 ‡ 16:10 Bɔa 10.22 § 16:12 Isa 11.15 * 16:15 Zia 3.3 † 16:15 Zia 3.18 ‡ 16:19 Isa 51.17

gbɛ̀sı̃sı̃ɔlɛ lɔo. 21 Lougbɛ zɔ̃ɔɔ bɔ̀ luabɛ, aa kà kiloo bla. Aa kwɛ̀ gbɛ̃nazı̃naɔla,§ ɔ̃ aa Lua
tɔbɛ̃ɛsı̃ lougbɛ kı̃sia yá̃i, asa kı̃siapi pã̀sı̃ maamaaɛ.

17

Káalua pɔ́ di wài kpɛ

1 Malaika gbɛ̃ɔn sopla pɔ́ tùu mɛ̀n sopla kũapiɔ do òmɛɛ: Mɔ mà yá̃ pɔ́ a wi káalua zɔ̃ɔ pɔ́
zɔ̃lɛa swa zɔ̃ɔɔwa ɔlɔnɛ. 2 Dṹnia kíaɔ gbã̀sı̃kɛ̀aànɔ, mɛ́ dṹnia gbɛ̃́ɔ vɛ̃ɛ pɔ́ dɛ aà káaluakaa ũ
mı̃ aa kà̃.* 3 Lua Nisı̃na dɛdɛaapi guu malaikapi gɛ̀manɔ sɛ̃u. Ɔ ma nɔɛ è di wài tɛ̃a kpɛ.
Dɔ́ɛa ń Luao tɔ́ɔ fı̃fı̃wà, a mi sopla, a kɔ́ba kwi.† 4 Nɔɛpi zwà̃a tɛ̃a ń a gàaluladeo yea, a vua
nɔamblebɔɔ daa ń gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ ń òsoɔ. A vua imibɔ kũa, bɔlɔɔ ń a káaluakaa gbã̀sı̃ɔ ka a
pai. 5 Wà tɔ́ pɔ́ wa a asii dɔ̃o kɛ̃̀ aà mi'aɛwa wà mɛ̀: Mɛɛwia zɔ̃ɔ Babɛli, káaluaɔ ń dṹnia
bɔlɔɔ da. 6 Má è nɔɛpi Lua gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dɛdɛ Yesu seeladekɛ yá̃iɔ au mı̃ à kà̃, àlɛ aà dɛ lán
wɛ̃wa.
Kɛ́ ma aà è, yá̃pi dı̃a. 7 Ɔ malaikapi ma la à mɛ̀: Bɔ́yã̀i yá̃pi dı̃mai? Má nɔɛpi asii onɛ ń
wài pɔ́ aà sɛa, a mi sopla, a kɔ́ba kwipi asiio. 8 Wài pɔ́ ń èpi ku yã̀a mɛ́ a ku lɔo. A bɔ gbá̃o
zòolo guu‡ i mipɛ kaalɛwa. Gbɛ̃́ pɔ́ aa ku tɔɔlɛ an tɔ́ kú àizã̀na taalau za dṹnia daalɛgɔɔo,
tó aa wài pɔ́ kú yã̀a mɛ́ a ku lɔo mɛ́ a ɛa mɔpi è, a yá̃ a dimá. 9 Làasoode pɔ́ ɔ̃nɔ vı̃ yá̃n kɛ.
Mı̃ mɛ̀n soplapiɔá sı̃sı̃ mɛ̀n sopla pɔ́ nɔɛ zɔ̃lɛmáɔɛ. Kía gbɛ̃ɔn soplaɔnɛ lɔ. 10 An gbɛ̃ɔn sɔo
lɛ̀lɛ, gbɛ̃do ku, gbɛ̃do kpɛ́. Tó à mɔ̀, a gɛ̃gɛ̃o. 11 Wài pɔ́ kú yã̀a mɛ́ a ku lɔo piá kía swaaɔ̃dɛɛ.
Gbɛ̃ɔn soplapiɔ doɛ lɔ. Àlɛ mipɛ kaalɛwa. 12 Kɔ́ba mɛ̀n kwi pɔ́ ń èpiɔá kía gbɛ̃ɔn kwi§ pɔ́ aai
kpalable yã̀aoɔnɛ. Aa kigɔɔsoplana ble ń wàio sã̀nu. 13 An gbɛ̃ɔn kwipiɔ píi lɛ́ doũɛ. Aa ń
gbã̀a ń ń ikoo kpa wàipiwa. 14 Aa zı̃ka ń Sã̀o, Sã̀ i zı̃blemá, asa diiɔ Diiɛ mɛ́ kíaɔ Kíaɛ. Aà
gbɛ̃́ náaide pɔ́ à ń sisi à ń sɛ́ɔ kuaànɔ. 15 Ɔ malaikapi òmɛɛ: Swa pɔ́ ń è káalua zɔ̃lɛmápiɔá
buiɔ ń bílaɔ ń bùsu gbɛ̃́ɔ ń buiyã̀'onaɔnɛ. 16 Wài ń kɔ́ba mɛ̀n kwi pɔ́ ń èpiɔ za káalua pigu.
Aa aà kɛ yáiyai, aai aà to puizi. Aa aà so aai tɛsɔ̃wà. 17 Asa Lua a pɔeã̀ dànɛ́ ń sɔ̃u aa
lɛdoũkɛɛ, aai ń kpala kpa wàipiwa e Lua yá̃ gɛ paò. 18 Nɔɛ pɔ́ ń è piá mɛɛwia zɔ̃ɔ pɔ́ iko vı̃
dṹnia kíaɔwaɛ.

18

Babɛli gaa

1 Bee gbɛa ma malaika pã̀le è à bɔ̀ luabɛ. A iko zɔ̃ɔ vı̃ mɛ́ aà gawi dṹnia pù. 2 A wii gbã̀a
lɛ̀ à mɛ̀: Babɛli gà, mɛɛwia zɔ̃ɔpi gà.* A gɔ̃̀ zeeɔ kúkı̃i ũ, tá̃a bui píi tòo ũ, bã̀ pɔ́ wı̃ ń tɛ̃bo
wa ye ń gı̃yã̀ioɔ bɛ ũ.† 3 Asa bui píi aà vɛ̃ɛ gbã̀a pɔ́ dɛ aà káaluakaa ũ mı̃ɛ.‡ Dṹnia kíaɔ
gbã̀sı̃kɛ̀aànɔ, mɛ́ dṹnia laatanaɔ kɛ̀ ɔdeɔ ũ aà lalasikɛa zɔ̃ɔ guu.
4 Ɔ ma lɔɔ pã̀le mà à bɔ̀ luabɛ à mɛ̀:
A bɔlɛ a guu ma gbɛ̃́ɔ,
kɛ́ á ɔ su àɔ ku aà duuna guu,
yá̃ pɔ́ wa yíawàɔ á leo yá̃i.§
5 Asa aà duuna gbà̃ zɔ̃̀ luawaɛ,
mɛ́ aà vã̀ikɛaɔ dɔ̀ Luagu.
6 A fı̃aboɛ̀ yá̃ pɔ́ a kɛ̀ɛ́wa,
à kɛɛ̀ aà yã̀kɛawa lɛɛ pla.
A pɔkũma í káuɛ̀ a imibɔu
dɛ pɔ́ pɔ́ a kàunɛ́la lɛɛ pla.

§ **16:21** Bɔa 9.23, Zia 11.19 * **17:2** Zel 51.6-7, Zia 14.8 † **17:3** Zia 13.1 ‡ **17:8** Dan 7.7, Zia 11.7 § **17:12** Dan 7.24 * **18:2** Isa 21.9 † **18:2** Zia 14.8, Zel 50.39 ‡ **18:3** Zel 51.7, Zia 17.2 § **18:4** Zel 51.6

7 A wɑ̃wɑ̃ ń wɛ̃nao kpaaàzi,
lá à tɔbɔ̀ kua lalasikɛa guu lɛ́u.
Asa ì o a sɔ̃ guu,
nɔɛ kían a ũ zɔ̃lɛa a báawaɛ,
gyaa gbɛ̃andon a ũo,
a wɛ̃nakɛ bauo.*
8 A yɑ́i tò kìsiaɛ beeɔ aà le gɔɔ do,
gagyɑ̃ ń wɛ̃nao ń nɔanao.
Tɛ́ mɛ́ a kũwà,
asa Dii Lua aà yɑ́kpalɛkɛna gbɑ̃a.
9 Dṹnia kía pɔ́ aa gbɑ̃sìkɛ̀aànɔ aa lalasikɛ̀aànɔɔ, tó aa a tɛ́kũa lu è, aa ɔ́ɔlɔ aa ńzìa gbɛ̃gbɛ̃.
10 Aa zɛ kɑ̃aa vìa guu wɑ̃wɑ̃ pɔ́ wa kpài yɑ́i aa mɛ:
Waiyoo, waiyoo, mɛɛwia zɔ̃ɔ!
Mɛɛwia ikode Babɛli!
Yɑ́ mɔ̀ zɔ̃̀lɛma gɔɔ do gɔ̃̀ɔa!
11 Dṹnia laatanaɔ ɔ́ɔlɔ sɔ̃,† aa wɛ̃nakɛɛ̀, kɛ́ gbɛ̃e a ń laaɛ beeɔ lúmá lɔo yɑ́i: 12 Vua, ɑ́nusu,
gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ, òsoɔ, zwɑ̃̀a ɔdeɔ, zwɑ̃̀a tɛ̃a ń a gàaluladeɔ, siliki, lí maa bui píi, pɔ́ pɔ́ wì kɛ ń
wesa swaaɔ ń lí bɛɛɛdeo ń mɔgotɛ̃o ń mɔsio ń gbɛpuao píi, 13 dopɔɔ, nísi gìnanaɔ, tulaletiɔ,
zɔ̃go lí'ɔɔ, vɛ̃ɛ, nísi, pɛ̃ɛti, pɔ́wɛna, zuɔ, sɑ̃ɔ, sɔ̃́ɔ ń a gɔ́ɔ, zɔɔ ń gbɛ̃nazìna wɛ̃niɔ. 14 Wa oɛ̀: Pɔ
maa pɔ́ ni a nidɛɔ làama píi. N nama ń n gawio pìlima píi, wa e bau lɔo.
15 Laatana pɔ́ aa kɛ̀ ɔdeɔ ũ mɛɛwiapi sabaiɔ zɛ kɑ̃aa vìa guu wɑ̃wɑ̃ pɔ́ wa kpài yɑ́i. Aa
ɔ́ɔlɔ aa wɛ̃nakɛ 16 aa mɛ:
Waiyoo, waiyoo mɛɛwia zɔ̃ɔ!
A bàabaa yè yɑ̃a
ń zwɑ̃̀a gàaluladeo ń a tɛ̃ao.
A vua nɔamblebɔɔ dà yɑ̃a
ń gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ ń òsoɔ.
17 Aà àizɛɛ píi músikɛ̀ gɔɔ do gɔ̃̀ɔ.
Gɔ́'ilɛna diiɔ ń tagɛnaɔ ń ígbɛ̃ɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aaì zìkɛ ísiaaɔ zɛ kɑ̃aa ḿpii. 18 Tó aa mɛɛwiapi
tɛ́kũa lu è, aa wiilɛ aa mɛ: Mɛɛwiae ku yɑ̃a, a zɔ̃ɔ kà mɛɛwiaɛ beewao. 19 Aa ɔ́ɔlɔ aa ńzìa
gbɛ̃gbɛ̃, aa wɛ̃nakɛ aa wiilɛ aa mɛ:
Waiyoo, waiyoo mɛɛwia zɔ̃ɔ!
Gbɛ̃́ pɔ́ aa gɔ́'ilɛna vì ísiaaɔ píi
kɛ̀ ɔdeɔ ũ ń àizɛɛ pɔ́ pàlawào,‡
ɔ̃ à gɔ̃̀ bɛzia ũ gɔɔ do gɔ̃̀ɔ.
20 A pɔnakɛ a yɑ́ musu luabɛdeɔ ń Lua gbɛ̃́ɔ ń aà zìnaɔ ń aà ɑ̃nabiɔ, asa Lua mɛ́ tɔsìwàɛ́.
21 Ɔ malaika gbɑ̃ade gbɛ pɔ́ kà wísilɔgbɛ gbɛ̃̀nɛwa sɛ zù ísia guu à mɛ̀: Mài wa mɛɛwia
zɔ̃ɔ Babɛli zu ń gbɑ̃ao, wa mɛɛwiapi e bau lɔo.§
22 Wa mɔɔna ge gɑ̃̀a'ɔ ge kulɛ
ge kɑ̃̀ae'ɔ ma n guu bau lɔo.
Wa ɔzìkɛnae e n guu bau lɔo.
Wa wísilɔgbɛ kɔ̃fì ma n guu bau lɔo.
23 Wa filia gupua e n guu bau lɔo.
Wa nɔsɛkɔ̃fì ma n guu bau lɔo.
N laatanaɔá dṹnia gbɛ̃́ gbiaɔnɛ yɑ̃a,
n pɔdà bui píiwa, n ń mi lìaa.

* 18:7 Isa 47.7-9 † 18:11 Eze 27.31 ‡ 18:19 Eze 27.33 § 18:21 Zel 51.63-64

24 Wà ãnabiɔ ń Lua gbɛ̃́ɔ au è a guu
ń gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dɛdɛ dṹnia guuɔ píi.*

19

Pɔnakɛa luabɛ

1 Bee gbɛa ma lɔɔ gbãa mà luabɛ lán dasi yã'owa à mɛ̀:
Aleluya! Wá Lua mɛ́ zĩblè!
Ɔmɛ gawi ń gbãao vĩ,
2 asa ĩ yáakpalɛkɛńnɔ a zɛ́wa ń sĩanaoɛ.
A yáakpalɛkè ń káalua zɔ̃ɔ pɔ́ dṹnia ɔ̃̀kpà ń a káaluakaaopio.
A a zɔ̀blenaɔ dɛdɛa tɔsĩwà.
3 Aa ò lɔ:
Aleluya!
A súɛlɛ aɔ dɔ gɔɔpiiɛ.*
4 Gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn baasɔo mɛ̀ndosaiɔ ń pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃ɔ wùlɛwulɛ aa misĩilɛ Luaɛ zɔ̃lɛa a
báawa aa mɛ̀:
Ami! Aleluya!
5 Ɔ ma lɔɔ mà báapi kĩ́i à mɛ̀:
A wá Lua táasilɛ
aà zɔ̀blenaɔ píi,
á gbɛ̃́ pɔ́ á aà vĩa vĩɔ,
nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ.†
6 Ɔ ma lɔɔ mà lán dasi yã'owa, lán izɔ̃ɔsukaawa, lán louvĩa gbãawa à mɛ̀:
Aleluya!
Dii wá Lua Gbãapiide nà kibleawa.
7 Wà pɔnakɛ wà yáalɔ wà aà tɔbɔ,
asa Sã nɔsɛgɔɔ kà, aà nɔ sɔu mà.
8 Wà bàabaa pua táitai tɛkɛa kpàwà aà ye.
Bàabaa piá Lua gbɛ̃́ɔ maakɛaɔɛ.

9 Malaika òmɛɛ: Kɛ̃́. Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ wà ń sisi Sã nɔsɛblɛble guuɔ ũ.‡ A òmɛɛ lɔ: Lua yá
sĩanan we. 10 Ma wulɛ aà gbázĩ mà misiilɛɛ̀, ɔ̃ a òmɛɛ: Bee tó. Kúlɛ Luaɛ. N zɔ̀blen deen
ma ũ ń n gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ Yesu seeladekɛ kɛɔ.§ Yesu seeladekɛkɛa mɛ́ ãnabikɛmi ũ.

Kilisi mɔa dia sɔ̃kaapua kpɛ

11 Ɔ ma luabɛ è a wɛ̃a, ɔ̃ sɔ̃kaapua bɔ̀, gbɛ̃́ pɔ́ di a kpɛ tɔ́n Náaide Sĩande. I yáakpalɛkɛńnɔ,
ĩ zĩkańnɔ a zɛ́wa.* 12 Aà wɛ́ dɛ lán tɛ́vuawa, kíafua pɔ́ a kpaa dasi. Tɔ́ɛ kɛ̃a aà mi'aɛwa,
gbɛ̃e tɔ́pi yáasi dɔ̃o, aà bàasio. 13 A ula pɔ́ tã̀ ń auo daa.† Aà tɔ́n Lua Yá.‡ 14 Luabɛ zĩgɔ̃ɔ
tɛaàzi, aa di sɔ̃kaapuaɔ kpɛ, aa bàabaa pua táitai dadaa. 15 Fɛ̃nda lɛna lɛ́ bɔ aà lɛ́u à buiɔ
lɛò, i kiblemá ń mɔ̀ gopanao,§ i ɔ̃zɔ̃ vɛ̃ɛbɛɔwa vɛ̃ɛfɛ̃kĩi guu Lua Gbãapiide pɔkũma pãsĩ ũ.*
16 Wà tɔ́ɛ bee kɛ̃̀ aà ulawa ń aà gbalao:

Kíaɔ Kía, diiɔ Dii.

17 Ɔ ma malaikae è zɛa kpaa ĩatɛ̃i. A lɛ́ gbãa zù bã pɔ́ aalɛ vua musumusuɔzi píi à mɛ̀: A
mɔ kãaa à blɛ zɔ̃ɔ pɔ́ Lua kɛ̀ɛ́ ble, 18 í kíaɔ gɛ só ń sosa gbɛ̃zɔ̃ɔ ń gbãadeɔ ń sɔ̃́ɔ ń ń dikpɛnaɔ
ń gbɛ̃́piio, wɛ̃́ɛɔ ń zɔɔ, nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ.† 19 Ɔ ma wài è ń dṹnia kíaɔ ń ń zĩgɔ̃ɔ, aa kɔ̃ kãaa aa
zĩka ń gbɛ̃́ pɔ́ di sɔ̃́ kpɛpio ń aà zĩgɔ̃ɔ. 20 Wà wàipi kũ̀ sãnu ń ãnabi ɛgɛna pɔ́ dabudabuɔ
kɛ̀ aà aɛo. Dabudabupiɔ ɔ̃ à gbɛ̃́ pɔ́ aa wài seela vĩ aa kùlɛ a taaɛɔ sãsãò.‡ Wà ń zú tɛ́ ísida

* 18:24 Zel 51.49 * 19:3 Isa 34.10, Zia 14.11 † 19:5 Soũ 115.13 ‡ 19:9 Mat 22.2 § 19:10 Zia 22.8-9 * 19:11 Soũ 96.13 † 19:13 Isa 63.3 ‡ 19:13 Zãa 1.1 § 19:15 Soũ 2.9 * 19:15 Zia 14.19-20 † 19:18 Eze 39.17-20 ‡ 19:20 Zia 13.1, 11-16

pɔ́ lɛ́ kṵ́ ń ȉatɛ̃gbɔ̃o guu bɛ̃́ɛ an pla ḿpii. 21 Gbɛ̃́ pɔ́ di sɔ̃́ kpɛ gbɛ̃́ kȉniɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃nda pɔ́ bɔ̀ a
lɛ́uo,§ ɔ̃ bã̀ɔ píi ń gɛ sòso aa kɛ̃̀.

20

Kilisi kiblea tɔɔlɛ wɛ̃̀ ɔ̀aa sɔɔ

1 Ɔ ma malaikae è à bɔ̀ luabɛ, a gbá̰o zòolo kilinɛ kũa* ń mɔdaona gèeleo. 2 A kwá̰ pɔ́
dɛ mlɛ̃̀ zi† ũ, wȉ mɛ Ibiisi ge Setãu kṵ̀, ɔ̃ à mɔkàwà e wɛ̃̀ ɔ̀aa sɔɔ. 3 Malaikapi aà zù gbá̰o
zòolopi guu, à zɛtàaàlɛ à kilidàu, kɛ́ asu buiɔ sá̰são e wɛ̃̀ ɔ̀aa sɔopi pa. Bee gbɛa wa aà gbaɛ
yɔɔ.

4 Ɔ ma kpalabaaɔ è ń gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛzɔ̃lɛwaɔ.‡ Wà ń gbá zɛ́ aa yá̰kpalɛkɛ ń gbɛ̃́ɔ. Ma gbɛ̃́ pɔ́
wà ń mi zɔ̃̀ luayã'oa ń Yesu seeladekɛo yá̰iɔ è. Aai kúlɛ wài ge aà taaɛo. Aai aà seela kɛ ń
mi'aɛ ge ń ɔwao. Aa vù wà kpalablè ń Kilisio wɛ̃̀ ɔ̀aa sɔɔ.§ 5 Gɛɔ vua sɛ̃́ian we. Gɛ̀ kȉniɔ i
vuo e wɛ̃̀ ɔ̀aa sɔopi gɛ̀ pàò. 6 Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ an baa ku gɛɔ vua sɛ̃́ia guuɔ ũ, an kua adoa.
Ga plaade iko vȉmáo. Aaɔ dɛ Lua ń Kilisio gbàgbanaɔ ũɛ, mɛ́ aaɔ kibleaànɔ e wɛ̃̀ ɔ̀aa sɔɔ.

Setãu zua tɛ́u

7 Tó wɛ̃̀ ɔ̀aa sɔopi pà, wa Setãu bɔ gbaɛ, 8 i gɛ́ bui pɔ́ kú dṵ́nia gola síiɔ̃waɔ sá̰sãi, Gɔgu ń
Magɔguo, i ń kãaa zȉ musu. Aaɔ dasi lán ísialɛ ũfãawa.* 9 Aa lȉ dṵ́niaa, aa koezɔ̃̀ Lua gbɛ̃́ɔ
bòoi ń wɛ̃́lɛ pɔ́ Lua yeio, ɔ̃ tɛ́ bɔ̀ luabɛ à kṵ̀má. 10 Wa Ibiisi pɔ́ ń sãsã sɛ zù tɛ́ ísida pɔ́ lɛ́ kṵ́ ń
ȉatɛ̃gbɔ̃o guu, gu pɔ́ wài ń ãnabi ɛgɛnao kuu. Aaɔ wãwãkɛ fãanɛ ń gwãasȉnao gɔɔpiiɛ.

Yá̰kpalɛ gbɛzã

11 Ɔ ma kpalabaa pua zɔ̃ɔ è ń gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛuo. Tɔɔlɛ ń musuo gusikɛ̀ aà aɛ, wi ń gbɛ e lɔo.
12 Ɔ ma gbɛ̃zɔ̃ɔ ń nɛ́fɛ̃nɛnaɔ gyaadeɔ è zɛa báapi aɛ. Wà taalaɔ wɛ̃̀wɛ̃, ɔ̃ wà lá pãle wɛ̃̀ lɔ
àizãna taala ũ. Wà yá̰kpalɛkɛ̀ ń gyaadeɔ an yãkɛawa, lá a ku lápiɔ guuwa.† 13 Isia gyaade
pɔ́ kú a guuɔ kpà. Ga ń bɛdao gyaade pɔ́ kú a guuɔ kpà lɔ. Ɔ wà yá̰kpalɛkɛ̀ ń baadeo a
yãkɛawa.‡ 14 Wà ga ń bɛdao zù tɛ́ ísida guu. Tɛ́ ísida piá ga plaadeɛ. 15 Gbɛ̃́ pɔ́ wi ń tɔ́ e
àizãna taalauoɔ ɔ̃ wà ń zṵ́ tɛ́ ísidapiu.

21

Yelusalɛũ dafu

1 Ɔ ma tɔɔlɛ dafu ń musu dafuo è,* asa tɔɔlɛ sɛ̃́ia ń musu sɛ̃́iao gɛ̃̀, mɛ́ ísia ku lɔo. 2 Ɔ ma
Lua wɛ̃́lɛ Yelusalɛũ dafu è à bɔ̀ musu Lua kȉ́i, àlɛ pila. Wa kɛ̀kɛ lán nɔɛ pɔ́ a zãkɛsɔu màwa.†
3 Ɔ ma lɔɔ gbãa mà kpalabaa kȉ́i à mɛ̀: Lua zɔ̃̀lɛ ń gbɛ̃nazȉnaɔ sa, aɔ kúńnɔ, aaɔ dɛ aà gbɛ̃́ɔ
ũ. Lua dee aɔ kúńnɔ ń Lua ũ.‡ 4 A ń wɛ́'i gogonɛ́ píi.§ Ga aɔ ku lɔo ge wɛ̃na ge ɔɔlɔ ge wãwã,
asa yãziɔ gɛ̃̀.

5 Gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa báapiwa mɛ̀: Ma! Málɛ pɔ́pii kɛ dafu. Ɔ a òmɛɛ: Kɛ̃́, asa yá̰ beeɔ náai vȉ
mɛ́ sȉanaɛ. 6 Ɔ a òmɛɛ: Yá̰ làa. Mámɛ má Alafa ń Omɛgao ũ, Dàalɛna ń Mȉdɛnao ũ. Gbɛ̃́
pɔ́ imi lɛ́ dɛ, má aà gba nibɔna í wɛ̃nide.* 7 Gbɛ̃́ pɔ́ zȉblè gban we. Máɔ dɛ aà Lua ũ, iɔ dɛ
ma nɛ́ ũ.† 8 Ȁma vȉakɛnaɔ ń náaisaideɔ ń yãbɛ̃ɛkɛnaɔ ń gbɛ̃dɛnaɔ ń gbãsȉkɛnaɔ ń ɛsɛdeɔ ń
táagbagbanaɔ ń mɔafilideɔ píi, an baa aɔ dɛ tɛ́ ísida pɔ́ lɛ́ kṵ́ ń ȉatɛ̃gbɔ̃o ũɛ. Ga plaaden we.

9 Malaika gbɛ̃́ɔn sopla pɔ́ tùu mɛ̀n sopla kũa, kȉsia gbɛzã mɛ̀n sopla ká ń paipiɔ gbɛ̃do
mɔ òmɛɛ: Mɔ mà Sã nɔ dafu ɔlɔnɛ. 10 Lua Nisȉna dɛdɛaapi guu malaikapi ma sɛ gɛ̀manɔ
gbɛ̀sȉsȉ zɔ̃ɔ lɛsȉ musu. A Lua wɛ̃́lɛ Yelusalɛũ ɔ̀lɔmɛɛ, à bɔ̀ musu Lua kȉ́i, àlɛ pila.‡ 11 A Lua

§ **19:21** 2Tɛs 2.8 * **20:1** Zia 9.1 † **20:2** Daa 3.1, Zia 12.9 ‡ **20:4** Dan 7.9, 22 § **20:4** Dan 7.22 * **20:8** Eze 38.16 † **20:12** Dan 7.9-10 ‡ **20:13** Mat 16.27 * **21:1** Isa 65.17, 66.22, 2Piɛ 3.13 † **21:2** Isa 52.1, 61.10 ‡ **21:3** Lev 26.12, Eze 37.27 § **21:4** Isa 25.8, 35.10, 65.19 * **21:6** Isa 55.1 † **21:7** 2Sam 7.14, Soũ 89.27-28 ‡ **21:10** Eze 40.2

gawi vɨ̃, a pípia lán gbɛ̀ bɛɛɛdewa, àlɛ tɛkɛ lán diamaawa. 12 A bɨ̃́i zɔ̃ɔ lɛsɨ̃ vɨ̃. A bɔlɛ kuɛpla,
malaika gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ zɛzɛu. Isaili bui kuɛplaɔ tɔ́ kɛ̃a bɔlɛpiɔwa. 13 Bɔlɛ mɛ̀n àaɔ̃ ku gukpɛ
oi, àaɔ̃ gugbãntoo oi, àaɔ̃ gɛɔmidɔkɨ̃i oi, àaɔ̃ bɛ'aɛ oi.§ 14 Wà bɨ̃́ipi dàalɛ gbɛ̀ mɛ̀n kuɛplaɔwa.
Sã zɨ̃na gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ tɔ́ kɛ̃a gbɛpiɔwa.
15 Malaika pɔ́ lɛ́ yã'omɛɛ pɔyɔ̃bɔ pɔ́ wa pɨ̃ ń vuao kũa, kɛ́ à wɛ́lɛpi yɔ̃ò ń a bɔlɛɔ ń a
bɨ̃́io.* 16 Wɛ́lɛpi gola síiɔ̃ɛ, a gbà̃a ń a yàasao sáaɛ. Ɔ à wɛ́lɛpi yɔ̃̀ ń pɔyɔ̃bɔpio. A gbà̃a
kiloo ɔ̀aa kuɛplaɛ (2.400). A gbà̃a ń a yàasao ń a lɛsɨ̃o píi sáaɛ. 17 A a bɨ̃́i yɔ̃̀ lɔ, a lɛsɨ̃
gà̃sɨ̃suu basoplasɔo mɛ̀ndosaiɛ. Malaikapi yɔ̃̀ gbɛ̃nazɨ̃na gà̃sɨ̃suu gbà̃a lɛ́uɛ. 18 Wà bɨ̃́ipi kɛ̀
ń diamaao, mɛ́ wɛ́lɛ piá vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛɛ íkɛa lán díiwa. 19 Wà gbɛ pɔ́ wà wɛ́lɛpi bɨ̃́i dàalɛò kɛ̀kɛ
ń gbɛ̀ bɛɛɛde bui píio.† Wà gbɛ̀ sɛ̃́ia kɛ̀kɛ ń diamaao, a plaade ń safiio, a àaɔ̃de ń agatao,
a síiɔ̃de ń ɛmɛlodio, 20 a sɔode ń onisio, a soolode ń saadɔanio, a soplade ń kisolitio, a
swaaɔ̃de ń belilio, a kɛ̃okwide ń topazao, a kwide ń kisopazao, a kuɛdode ń tiikɔazio,
a kuɛplade ń amɛtisio. 21 Bɔlɛ mɛ̀n kuɛplapiɔá òso mɛ̀n kuɛplaɔɛ. Wà ḿpii kɛ̀ ń òsoo
mɛ̀ndodoɛ. Wɛ̃́lɛpi zɛaá vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛɛ, wɨ̃ gu'eu lán díiwa.
22 Mi Lua kpɛ́ e wɛ́lɛpi guuo, asa Dii Lua Gbãapiide ń São mɛ́ a kpɛ́pi ũ. 23 Wɛ̃́lɛpi bàa
kú ń ɨ̃atɛ̃ ń mɔvuao gupuaɛ̀oo. Lua gawi mɛ́ lɛ́ wɛ́lɛpi pu, mɛ́ Sã dɛ a filia ũ.‡ 24 Buiɔ táa'o
a gupuai, mɛ́ dṹnia kíaɔ gɛ̃u ń ń àizɛɛɔ.§ 25 A bɔlɛɔ aaɔ taa fãanɛ bauo, mɛ́ gwãasɨ̃na aɔ ku
we sɔ̃o. 26 Wa gɛ̃u ń buiɔ àizɛɛɔ ń ń pɔ́ ɔdeɔ.* 27 Ãma pɔ́ gbãlɛae a gɛ̃uo† ge yãbɛ̃ɛkɛna ge
mɔafilide, sema gbɛ̃́ pɔ́ Sã ń tɔ́ kɛ̃̀ àizãna taalauɔ bàasio.

22

1 Ɔ malaikapi swa'i wɛ̃nide pɔ́ lɛ́ bɔ Lua ń São kpalabaa kɨ̃́i ɔ̀lɔmɛɛ,* àlɛ tɛkɛ lán díiwa.
2 Alɛ bàalɛ wɛ́lɛpi zɛa guo. Lí wɛ̃nide† ku a baale ń a baalao, ɨ̃ nɛ'i wɛ̃̀ do gɛ̃n kuɛplaɛ,
mɔ ń mɔo gɛ̃n dodo. Lípi láɔá buiɔ gbã́gbãbɔɛ.‡ 3 Pɔ́ pɔ́ Lua lɛkɛ̀ɛ̀e aɔ ku lɔo.§ Lua ń São
kpalabaa aɔ ku wɛ́lɛpi guu, mɛ́ aà zɔ̀blenaɔ zɔbleɛ̀. 4 Aa wɛsiaàlɛ, mɛ́ aà tɔ́ aɔ kú ń mi'aɛwa.
5 Gwãasɨ̃na aɔ ku lɔo, gbɛ̃e baa aɔ kú ń filia ge ɨ̃atɛ̃ gupuaoo, kɛ́ Dii Lua a gupunɛ́ yã́i.* Aaɔ
kible e gɔɔpiiɛ.† 6 Ɔ a òmɛɛ: Yã́ beeɔ náai vɨ̃ mɛ́ sɨ̃anaɛ. Dii Lua pɔ́ ɨ̃ dɔaa ãnabiɔnɛ mɛ́ a
malaika zɨ̃̀, kɛ́ a zɔ̀blenaɔ yã́ pɔ́ a mɔ tia dɔ̃.

Yesu a mɔ tia

7 Gwa, má mɔ́ tia. Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ zia yã́ taalaɛ bee yã́ kũa ũ.
8 Ma Zãa mámɛ ma yã́ beeɔ mà mɛ́ má è. Kɛ́ má mà mɛ́ má è, ma wulɛ malaika pɔ́ yã́piɔ
ɔ̀lɔmɛɛ gbázɨ̃ mà kúlɛɛ̀. 9 Ɔ a òmɛɛ: Bee tɔ́. Kúlɛ Luaɛ. N zɔ̀blen deen ma ũ ń n gbɛ̃ ãnabiɔ ń
gbɛ̃́ pɔ́ aa láɛ bee yã́ kũaɔ. 10 Ɔ a òmɛɛ: Nsu pɔ́ kúlɛ zia yã́ pɔ́ kú lápiuwao, asa a gɔɔ kãikũ̀.
11 Gbɛ̃vãi wɛtã àɔ yãvãikɛ. Gbãsɨ̃de wɛtã àɔ gbãsɨ̃. Gbɛ̃maa wɛtã àɔ yãmaakɛ. Kuaadoade
wɛtã a kua àɔ adoa.‡
12 Gwa, má mɔ́ tia, máɔ asea kũa, mí ɨ̃abo baadeɛ a yãkɛawa.§ 13 Alafa ń Omɛgaon ma
ũ, Dɔaana ń Gɔ̃zãnao, Dàalɛna ń Mɨ̃dɛnao.* 14 Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ aa ń ulataopiɔ ũ. Aaɔ zɛvɨ̃
wà gɛ̃ wɛ́lɛpi bɔlɛɔu, aai lí wɛ̃nide† bɛ ble. 15 Ãma gɔ̃ɛ blesanaɔ ń ɛsɛdeɔ ń gbãsɨ̃kɛnaɔ ń
gbɛ̃dɛnaɔ ń tã́agbagbanaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ ye mɔafiliyãkɛaiɔ aaɔ ku bàasiɛ.
16 Ma Yesu ma a malaika zɨ̃̀ aàɔ dɛ yã́piɔ seelade ũ ma gãlideɔnɛ. Mámɛ má Davidi Bui,
aà kpala pɔ́ vlãpà Kía ũ,‡ Gudɔlɛia saan'ina ũ.§ 17 Lua Nisɨ̃na ń Sã nɔ dafuo ɨ̃ mɛ, mɔ́. Gbɛ̃́
pɔ́ bee mà sɔ̃, aà o, mɔ́. Gbɛ̃́ pɔ́ imi lɛ́ dɛ, aà mɔ́. Gbɛ̃́ pɔ́ ye í wɛ̃nidei, aà si gba ũ.*

§ **21:13** Eze 48.30-35 * **21:15** Eze 40.3 † **21:19** Isa 54.11-12 ‡ **21:23** Isa 60.19-20 § **21:24** Isa 60.3 * **21:26** Isa 60.11 † **21:27** Isa 52.1 * **22:1** Zkl 14.8 † **22:2** Daa 2.9 ‡ **22:2** Eze 47.12 § **22:3** Zkl 14.11, Daa 3.17 * **22:5** Isa 60.19 † **22:5** Dan 7.18 ‡ **22:11** Dan 12.10 § **22:12** Isa 40.10, 62.11 * **22:13** Isa 44.6, 48.12, Zia 1.8, 17 † **22:14** Daa 2.9, 3.22 ‡ **22:16** Isa 11.1, 10, Zia 5.5 § **22:16** Zia 2.28 * **22:17** Isa 55.1

[18] Málɛ o gbɛ̃́ pɔ́ ɑ̃nabikɛlaɛ bee yɑ̃màɔnɛ píi, tó gbɛ̃́ yɑ̃e kɑ̃̀fĩ a guu, Lua a kĩ̀sia pɔ́ a yɑ́
kú láɛ bee guuɔ kɑ̃́fĩ adeɛɛ. [19] Tó gbɛ̃́ yɑ̃e bɔ̀ taalaɛ bee guu, Lua a ade baa bɔ a wɛ̃́lɛ ń lí
wɛ̃nide pɔ́ a yɑ́ kú láɛ bee guuo guuɛ.[†]
[20] Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ yɑ̃́piɔ seelade ũ mɛ̀: Sĩ̀anaɛ, má mɔ́ tia.
Ɑ̃́mi! Dii Yesu mɔ́!
[21] Dii Yesu aàɔ gbɛ̃kɛ vĩ̀ ń a gbɛ̃́ɔ píi.

† **22:19** Iko 4.2